תומכי תמימים
מליובאוויטש

תומכי תמימים
מליובאוויטש

Моше бен Маймон.
Мишне Тора. —
Варшава, 1881–1882.

тома = 6. –1881.
7, 8. –1882
9. –1882
10. –1882

(3 приплеба)

ЭК

משנה תורה

הוא

היד החזקה

לרבינו משה בר מיימון זצ"ל

עם כל המפרשים כאשר נדפס בדפוס וויען ודיהרנפורט,
ועם הוספות חדשות כמבואר בשער השני.

נדפס ע"י ר' מרדכי קאלינבערג נ"י ושותפיו

ווארשא

בדפוס האחים בני הגביר מוהר"ש ארגעלבראנד ז"ל.
ובדפוס ר' יצחק גאלדמאן נ"י.

שנת חמשת אלפים ושש מאות וארבעים ואחת לפ"ק

МИШНА ТОРА, (РАМБАМЪ).
ТОМЪ V.

ВАРШАВА.
Изданіе С. Оргельбранда Сыновей.
1881.

Дозволено Цензурою.

С. Петербургъ, 12 Января 1881 года.

Варшава.—Въ Типографіи С. Оргельбранда Сыновей, Беднарская улица N. 20.

משנה תורה

הוא

היד החזקה

להנשר הגדול רבינו משה בר מיימון זצ"ל

עם השגות הראב"ד זצ"ל, ופירוש הרב המגיד משנה, וכסף משנה להגאון מרן יוסף קארו זצ"ל, מגדל עוז, הגהות מיימוניות [עם תוספות מדפוס וויניציאה, ש"י, שי"א], גם תשובות מיימוניות, ופירושי הרב רבינו עובדיה והרב הגאון מהר"ל בן חביב על הלכות קדוש החדש, עם כל הצורות השייכות להם ולהלכות שבת וסוכה וכלאים. גם הלחם משנה להגאון מו"ה אברהם די בוטן זצ"ל, ומשנה למלך להגאון מו"ה יהודא רוזאניס זצ"ל. כאשר היו בדפוסי יעסניץ, דיהרנפורט, וויען וברדיטשוב.

ונלוה לו ספר הקובץ חדושים ומקורי הדינים מהרב הגאון ר' נחום טריביטש זצ"ל אבד"ק נ"ש כפי שנדפס בוויען.

ועתה הוספנו חדשות אשר לא היו מעולם בכל ספרי הרמב"ם הנדפסים, יראו נבונים וישמחו:

א) פירוש המגיד משנה על הלכות שחיטה, אשר היה טמון בכתב יד ולא נדפס מעולם. נדפס על מקומו בפנים הספר.

ב) פירוש הרדב"ז על ספר קדושה, הפלאה, זרעים, שופטים, ממלא מקום המגיד משנה שלא נמצא בספרים האלה, כולו מכתב יד. נדפס גם כן על מקומו בפנים הספר.

ג) חדושים ומקורי הדינים מהרב הגאון בעל פרי חדש, נקראים בשם מים חיים.

ד) חדושים ומקורי הדינים מהרב הגאון בעל מחנה אפרים.

ה) חדושים ומקורי הדינים מהרב הגאון ר' ישעיה פיק זצ"ל.

ו) ביאורים על הלכות בית הבחירה מהרב הגאון ר' יעקב עמדין זצ"ל.

ז) השמטות מתוספות הגהמי"י, מדפוס וויניצאה, שנת ש"י, שי"א.

ח) חדושים מהרב הגאון מהר"ם פאדווה זצ"ל.

ט) חדושים ומקורים מהרב הגאון מו"ר ר' אבוש זצ"ל אבד"ק פ"פ דמיין. *

י) חדושים ומקורים מהרב הגאון מו"ד זלמן זצ"ל מווילנא אחי הגאה"ג מוהר"ח זצ"ל מולאזין.

יא) חדושים ומקורים מהרב הגאון מו"ד צבי הירש חיות זצ"ל. *

יב) חדושים ומקורים מהרב הגאון מו"ד יוסף זצ"ל בעל ספר מנחת חנוך. *

יג) חדושים ומקורים מהרב הגאון מו"ד אברהם משכיל לאיתן זצ"ל. *

יד) חדושים ומקורים מהרב הגאון מו"ד שמואל שטראשון זצ"ל.

טו) חדושים ומקורים מהרב הגאון מו"ד בצלאל הכהן זצ"ל מווילנא. *

טז) חדושים ומקורים הגיעו אלינו מהרב הגאון מוהר"ש ארינשטיין נ"י אבד"ק אוזרקאוו. *

יז) חדושים ומקורים מהרב הגאון מו"ד משה נחום נ"י אבד"ק קאמינקא. *

יח) חדושים ומקורים מהרב הגאון מו"ד אברהם יונה יעוונין זצ"ל מהוראדנא. *

יט) באור בפרק י"ז מקדוש החודש מהרה"ג התוכן מו"ר רפאל מק"ק הנובר זצ"ל.

כ) ע"ד כתיבת שירת הים ושירת האזינו, מס שתי ידות להה"ג ר"מ די לונזאנו זצ"ל.

☜ פירוש המגיד משנה, והרדב"ז, והמה בכתיבת יד, הגיעו לידינו מיד הרה"ג המנוח מוהר"ד זוסמאן יעב"ץ זצ"ל, אשר קנה אותם בתוך מרבית כתבי יד מגאונים הראשונים, מאת רבני חכמי ספרד אשר בירושלים, ושילם להם בכסף מלא לצורך דבר מצוה גדולה שנצטרכו אז. והרשומים באותיות ג' ד' ה' יבואו בסוף כל ספר, והרשום באות ו' יבוא בסוף ספר עבודה, והרשום מאות ז' ומעלה, בסוף כל חלק מד' חלקי הרמב"ם.

(המצויינים באות כוכב * המה מכתבי יד ולא נדפסו מעולם).

נדפס בהגה"ה מדוייקת ובתיקון מרבית הטעיות שנשתרבבו בדפוסים הקודמים, כן בפנים הספר וכן בכל המפרשים מסביב;

ספר ששי הוא ספר הפלאה

(הלכות שבועות, נדרים, נזירות, ערכין וחרמין).

ספר שביעי הוא ספר זרעים

(הלכות כלאים ומתנות עניים).

ווארשא

תובא לביה"ד ע"י ה"ה ר' מרדכי קאלינבערג נ"י, ושותפיו.

בשנת כי תורה מאתו תצא לפ"ק

נדבות פי רצה נא יי׳ ומשפטיך למדני

ספר הפלאה

והוא

ספר ששי

הלכותיו ארבע. וזהו סידורן:

הלכות שבועות. הלכות נדרים. הלכות נזירות. הלכות ערכין וחרמין:

הלכות שבועות

יש בכללן חמש מצות. אחת מצות עשה. וארבע מצות לא תעשה:

וזה הוא פרטן:

א) שלא לישבע בשמו לשקר: ב) שלא לישא בשמו לשוא: ג) שלא לכפור בפקדון:
ד) שלא לישבע על כפירת ממון: ה) לישבע בשמו באמת:

וביאור מצות אלו בפרקים אלו:

הקדמת הרדב״ז הרב ז״ל הקדים שלא לישבע בשמו לשקר אע״פ שהכתוב הקדים שבועת שוא בעשרת הדברות חשם ז״ל דרך הקנא והטעם בסיא כוללת יותר משבועת שוא ועוד שיש בה קרבן ומלקות ושבועת שוא אין בה קרבן כלל ועוד דשבועת ביטוי שכיחא טפי והקדים׳ בדבר המצוי ראוי יותר. וא״ת א״כ למה הוקבעה שבועת שוא ״חוך עשרת הדברות ולא שבועת שקר. דע כי שבועת שוא הכתובה בעשרת הדברות כוללת כל מיני שבועות שכל מי שנשבע לשקר מוציא שם שמים לבטלה דהיינו לשוא הלא דקנים בשבועת הדיינין אומרים לו הוי יודע שכל העולם כולו נזדעזע בשעה שאמר הקב״ה בסיני לא תשא את שם ה׳ אלהיך לשוא ואם שבועת שקר אינה בכלל שבועת שוא אין כאן איום דאלי למימר על שביעת שוא נזדעזע ולא על שבועת שקר והיינו דלא אמרינן שנזדעזע העולם בשעה שאמר לא תשבעו בשמי לשקר לפי ששבועת שקר הוי בכלל שבועת שוא ואין שבועת שוא בכלל שבועת שקר אבל הקנא דאתי לפרושי דיני השבועות הקדים שבועת שקר מטעמי דכתיבנא:

פרק ראשון

א ארבעה מיני שבועות הן. שבועת ביטוי ושבועת שוא ושבועת הפקדון ושבועת העדות. [א]שבועת ביטוי הוא שנאמר בתורה או נפש כי תשבע לבטא בשפתים להרע או להיטיב. והיא נחלקת לארבעה חלקים. שתים להבא. ושתים לשעבר. כגון שנשבע על דבר שעבר שנעשה או שלא נעשה. ועל דבר שעתיד להיות שיעשה ושלא יעשה: **ב ואין** שבועת ביטוי נוהגת אלא בדברים שאפשר לו לעשותן בין להבא בין לשעבר. כיצד לשעבר. שאכלתי. או שזרקתי אבן

א טור יו״ד סי׳ רלו סמ״ג לאוין רלט:

הרדב״ז (מכ״י)

פ״א א ארבעה מיני שבועות וכו׳. אע״ג דקרא הקדים נדרים לשבועת ביטוי דכתיב איש כי ידור נדר או השבע שבועה כבר הקדמנו למעלה כי הקדימה בדבר הכולל עדיף טפי דהשבועה כוללת ד׳ סוגים והתהיהם מינים הרבה וקרא לא איירי אלא בשבועת ביטוי ומשום הכי הקדים נדרים לפי שחלים על דבר מצוה: **שבועת ביטוי וכו׳**. אע״ג דשבועת העדות כתיב בתחלה בסדר ויקרא כבר כתבנו למעלה שראוי להקדים הדברים הכוללים ושבועת ביטוי כוללת ד׳ חלקים כאשר יתבאר לקמיה. ומזה הטעם הקדים הקנא ותני שבועות שתים שהן ארבע ותו דשבועת ביטוי שכיחא טפי והכתוב קבעה ההם אצל קרבן עולה ויורד כדיניה ואיקיה בדלי דלות להרע או להיטיב דוקא להרע לעצמו אבל לאחרים עובר משום שבועת שוא כדלקמן ולאו דוקא הרעה והטבה אלא מה הטבה רשות אף הרעה רשות יצאו דברים שהוא מצווה עליהם או שאי אפשר לו לקיימן שאינו חייב עליהם משום שבועת ביטוי: **להרע** או להיטיב היינו שאוכל ושלא אוכל וכן להבא ושתים לשעבר אכלתי ולא אכלתי: כגון שנשבע על דבר שעבר וכו׳. איכא למידק אמאי נקט לאפי דסליק מיניה והלא שאוכל ושלא אוכל הוי הנך דכתיבי באורייתא להרע או להיטיב ואכלתי ולא אכלתי אתו מרבויא והנך דכתיבי בהדיא הוה ליה לאקדומי והנא נמי אקדמינהו. וי״ל דאיידי דהתי מרבויא חביבא ליה והכי אורחיה דהנא כדאיתא נכמה דוכתי הוזיל ואתיא מדרשא חביבא ליה. א״נ דנקט בריטא השבועה שמשעה שיצאת מפיו יצאת לשקר ולא זו בלבד אלא אפי׳ להבא הוי שבועת ביטוי וחייב עליה קרבן הו מלקות. ואפשר כי מזה הטעם פירש הכתוב בהדיא להרע או להיטיב שהם חדוש והנך אתו מרבויא:

ב ואין שבועת ביטוי נוהגת אלא בדברים שאפשר לו לעשותן בין להבא בין לשעבר. איכא למידק בשלמא להבא לא משכחת לה שאם נשבע שלא יישן ג׳ ימים אינו לוקה משום שבועת ביטוי אלא לוקה משום שבועת שוא ויישן לאלתר אבל לשעבר משכחת לה שאם אמר שבועה שלא ישנתי זה ג׳ ימים או שלא אכלתי זה ז׳ ימים לוקה משום שבועת ביטוי

כסף משנה

פרק א א ארבעה מיני שבועות הן וכו׳: **שבועת ביטוי** הוא שנאמר בתורה או נפש כי תשבע לבטא בשפתים וכו׳: **והיא** נחלקת לארבעה חלקים וכו׳. בריש שבועות ובר״פ ג׳ (דף י״ט) שבועות שתים שהן ארבע שבועה שאוכל ושלא אוכל שאכלתי ושלא אכלתי:

ב ואין שבועת ביטוי נוהגת וכו׳. כלומר שאם נשבע דבר שא״א לו לעשותו אינה שבועת ביטוי אלא שבועת שוא. ומ״ש בין להבא בין לשעבר וכו׳, משנה בפ״ג (דף כ״ה) אחד דברים של עצמו ואחד דברים של אחרים ואחד דברים שיש בהם ממש ואחד דברים שאין בהם ממש כיצד אמר שבועה שאתן לאיש פלוני ושלא אתן שנתתי ושלא נתתי שאישן ושלא אישן שישנתי ושלא ישנתי שאזרוק צרור לים ושלא אזרוק שזרקתי ושלא זרקתי ר׳ ישמעאל אומר אינו חייב אלא על העתיד לבא שנאמר להרע או להיטיב א״ל ר״ע א״כ אין לי אלא דברים שיש בהם הרעה והטבה דברים שאין

לחם משנה

פ״א א ב ארבעה מיני שבועות הן וכו׳ ואין שבועת ביטוי נוהגת וכו׳. בפ׳ שבועות שתים תניא (דף כ׳) איפליגו רב דימי ורבין רב דימי אמר אוכל ולא אוכל שקר ואזהרתיה מלא תשבעו בשמי וכו׳ אכלתי ולא אכלתי שוא ואזהרתיה מלא תשא את שם וכו׳ ורבין (דף כ״א) אמר אכלתי ולא אכלתי שקר ואזהרתיה מלא תשבעו בשמי לשקר אוכל ולא אוכל עובר בבל יחל דברו ע״כ. והשתא יש לתמוה על רבינו ז״ל דפסק דלא כמאן דהוא ז״ל כרב דימי ודאי לא ששם שכי אמר שאכלתי ולא אכלתי שקר דלא כוותיה וכרבין נמי לא פסק שסברי רבין אמר אוכל ולא אוכל אזהרתיה בלא יחל דברו והוא ז״ל כתב כגון שנשבע שלא יאכל והכן

משנה למלך

פ״א ב ואין שבועת ביטוי נוהגת וכו׳. נסתפקתי בלאומר שבועה שיקח פלוני מנה ממני אי הויא שבועת ביטוי דומיא דאתן או הויא שוא דומיא דיזרוק ויש צדדים לכאן ולכאן, ועיין בהרי״ב סי׳ שפ״ז:

והוא

מגדל עוז

פ״א ארבעה מיני שבועות הן כו׳ עד שבועת שוא נחלק לארבעה תחלוקות עד וכן כל כיוצא בזה, פ׳ שבועות שתים (דף י״ט וכ״ב וכ״ו);

אבן לים. או שדבר פלוני עם פלוני. או שלא אכלתי. או שלא זרק אבן לים. או שלא דבר פלוני עם פלוני. כיצד להבא. שאוכל או שלא אוכל. או שאזרוק או שלא אזרוק אבן לים. הרי אלו שתים לשעבר ושתים להבא: ג נשבע אחת מארבע מחלוקות אלו והחליף כגון שנשבע שלא יאכל ואכל או שיאכל ולא אכל או שאכלתי והוא לא אכל שלא אכלתי ואכל הרי זו שבועת שקר. ועל זה וכיוצא בו נאמר לא תשבעו בשמי לשקר. ואם נשבע לשקר במזיד לוקה. בשוגג מביא קרבן עולה ויורד שנאמר ונעלם ממנו והוא ידע ואשם וגו': ד [א]שבועת שוא נחלקת לארבע מחלוקות, האחת שנשבע על דבר הידוע שאין כן. כיצד כגון שנשבע על האיש שהוא אשה. ועל האשה שהוא איש. ועל עמוד של שיש שהוא של זהב. *וכן כל כיוצא בזה: ה השניה שנשבע על דבר ידוע שאין בו ספק לאדם שהוא כן. כגון שנשבע על [א] השמים שהוא שמים. ועל האבן זו שהיא אבן. ועל השנים שהם שנים וכן כל כיוצא בזה. שזה הדבר אין בו ספק לאדם שלם כדי לצדק הדבר בשבועה: ו [ב]שלישית שנשבע לבטל את המצוה. כיצד

השגת הראב"ד

*וכן כל כיוצא בזה. כתב הראב"ד ז"ל שנשבע בדבר הידוע לשלשה שאינו כן כמו שנשבע עכ"ל:

א טור שם סמ"ג לאוין רל"ח: ב טור יו"ד סי' רלו סמ"ג שם:

כסף משנה

שאין בהם הרעה והטבה מנין ת"ל או ריבה הכתוב לכך אף ריבה הכתוב לכך ופירש"י מריבוי הכתוב לכל אשר יבטא וידוע דהלכה כר"ע: ויש לדקדק בדברי רבינו למה איחר לשעבר קודם דכיון דלהבא מפורש בתורה ה"ל לאקדומיה ותנא נמי אקדמיה שאוכל ושלא אוכל שאכלתי ושלא אכלתי ורבינו נמי אקדמיה לעיל בסמוך. ועוד למה השמיט אישן ולא אישן המוזכר במשנה. ועוד למה כתב שדבר פלוני עם פלוני שאינו מוזכר במשנה. ועוד למה השמיט חלוקת שאתן לאיש פלוני ושלא אתן המוזכר במשנה. ועוד למה בלהבא השמיט חלוקת דבור פלוני עם פלוני. וי"ל דמשום דבלשעבר פליג ר' ישמעאל אקדמיה ועוד דלשעבר אתיא מדרשא הביאה ליה ואקדמה ועוד דבלשעבר איכא ג' חלוקות ובלהבא ליכא אלא תרי. והשמיט אישן ולא אישן השנוי במשנה משום דבגמרא אמרי' אמתני' איני והא א"ר יוחנן האומר שבועה שלא אישן ג' ימים מלקין אותו ויישן לאלתר כלומר ואינה שבועת ביטוי אלא שבועת שוא ומשני התם דאמר ג' הכא דלא אמר ג' ואם היה מזכיר רבינו כאן שאישן ושלא אישן היה צריך להאריך לכך השמיטו וכתב במקומו שדבר פלוני עם פלוני שהוא ג"כ דבר שאין בו ממש והוא דבר של אחרים ומפני כך לא הוצרך לכתוב שאתן לאיש פלוני ושלא אתן וכן שלא אישן ג' ימים כתבו לקמן אצל שבועת שוא. והשמיט בלהבא חלוקת דיבר פלוני עם פלוני משום דשבועת בלהבא בדבר התלוי באחרים אינו חייב בשבועת ביטוי וכמ"ש רבינו בפ"ה:

ג **נשבע** אחת מד' מחלוקות אלו וכו'. ועל זה וכיוצא בו נאמר לא תשבעו בשמי לשקר. בפ"ג דשבועות (דף כ':) רב דימי א"ר יוחנן מוקי לא תשבעו לאוכל ולא אוכל דהוי נשבע ומחליף ובל יחל לקונמות הוא דאתא ורבין א"ר ירמיה א"ר אבהו א"ר יוחנן מוקי (דף כ"א) לא תשבעו לאכלתי ולא אכלתי שהוא נשבע להחליף ומוקי בל יחל לאוכל ולא אוכל. ורבינו שכתב שאכלתי ולא אכלתי ואוכל ולא אוכל ארבעתם משום לא תשבעו ולא הזכיר בל יחל אלא על הקונמות בפירוש וזה דלא כרב דימי ודלא כרבין יש לתמוה עליו: וצ"ל שרבינו מפרש שאע"פ שרב דימי כי מוקי לאו דלא יחל לקונמות היינו לומר דלא עבר עלייהו אלא משום לא יחל בלבד כי מוקי רבין אוכל ולא אוכל בבל יחל היינו לומר שעובר אף בבל יחל שא"א לומר דעובר בבל יחל בלחוד קאמר שהרי שבועת ביטוי היא מפורשת בפסוק הכתוב באוכל ולא אוכל וכתוב בה תשבע על שקר אלמא אוכל ולא אוכל לדברי הכל שקר הוא ופסק כרבין מפני שהוזכר בגמ' אחרון וכל"ת פסקינן כלישנא בתרא ועוד דסוגיין דעלמא כלישנא דרבין. ולפ"ז אוכל ולא אוכל עובר גם בלא יחל. ומה שלא כתב רבינו כן לפי שאין דרכו למנות לאוין הרבה על מצוה אחת כפי שרשיו במנין המצות שבהתרבות הלאוין לא תתרבינה המצות ולכן הזכיר לשבועת שקר לאו המיוחד לה ולא בל יחל שהוא מתוסף לקונמות כל זה כתב הריב"ש בתשובה. ומ"ש רבינו ואם נשבע לשקר במזיד לוקה לא קאי אנשבע שיאכל ולא אכל שאין זה נשבע לשקר כיון שלא היתה שבועה לשקר משעת שבועה כמ"ש רבינו בספ"ד אלא דוקא על הנשבע שלא אכל והוא אכל או שאכל והוא לא אכל קאי שהרי היתה שבועת שקר משעת השבועה וכ"ש נשבע שלא יאכל ואכל שהרי עושה מעשה גמור וכ"כ מהר"י קולון בשורש קל"ד:

ד **שבועת** שוא נחלקת וכו'. משנה שם (דף כ"ט) כתוב בהשגות שנשבע בדבר הידוע לג' שאינו כן כמו שנשבע עכ"ל. ואין כאן בוש השגה שהרי נזכר זה בדברי רבינו ספ"ה: ה ומ"ש השניה שנשבע על דבר ידוע שאין בו ספק לאדם שהוא כן. ירוש' שם והשלים רבינו ביאור דבר זה ספ"ה: ו ומ"ש שלישית שנשבע לבטל את המצוה וכו'. שם במשנה: ומ"ש

הרדב"ז

ביטוי שבשעה שיצאת מפיו יצאת לשקר וכן כתב הרב ז"ל בפרק ה' הלכה י"ט נשבע שהניח תפילין היום וכו' הרי זו שבועת ביטוי לשעבר א"כ היכי פסיק ותני הכא בין להבא בין לשעבר. ונראה לי דלא מיקריא שבועת ביטוי לשעבר אלא בדבר שאפשר שהוא אמת או שקר כגון שלא הנחתי תפילין היום אבל שלא ישנתי זה ג' ימים הדבר ידוע לכל שאי אפשר לעמוד שלשה ימים בלא שינה והוי כנשבע לשנות את הידוע דלקי משום שבועת שוא ולא משום שבועת ביטוי: **כיצד** לשעבר וכו'. בא להשמיענו דלאו דוקא להרע או להיטיב דהיינו שאוכל ושלא אוכל אלא ה"ה בכל הדברים שאין בהם הרעה והטבה וה"ה לאחרים שדבר פלוני עם פלוני ואע"ג דליתיה בלהבא דקי"ל כר' עקיבא והיינו דכשכתב כיצד להבא לא הזכיר שידבר פלוני עם פלוני שהרי אין הדבר בידו: **הרי** אלו שתים לשעבר ושתים להבא. דלא תימא שתים שהם שמונה הם כיצד אכלתי או זרקתי הרי שתים לא אכלתי לא זרקתי הרי ד' וכן ד' להבא הרי שמונה וקמ"ל דאינם אלא שתים שהן ארבע שהכל בכלל הן ולאו לשעבר והן ולאו להבא בין יש בהם הרעה או הטבה בין אין בהם הרעה והטבה והיינו דתנן אחד דברים של עצמו ואחד דברים של אחרים וכו':

ג **נשבע** אחת וכו'. ואע"ג דקי"ל לאו שאין בו מעשה אין לוקין הא אמר רבי יוחנן חוץ מנשבע וממיר ומקלל את חבירו בשם: **כגון** שנשבע שלא יאכל וכו'. אע"ג דלא פירש אלא שתי חלוקות אחת להבא ואחת לשעבר מבואר הוא ממה שכתב לעיל נשבע אחת מארבע מחלוקות וכו':

ד **שבועת** שוא נחלקת לד' מחלוקות וכו'. השיג עליו הראב"ד ז"ל שנשבע בדבר הידוע לשלשה שאינו כן כמו שנשבע ע"כ. ואני לא ידעתי מה מקום להשגה זו והלא הרב לא כתב בזה הפרק אלא כללים ולקמן בפרק ה' כתב בהדיא ואינו חייב אלא א"כ נשבע על דבר שגלוי וידוע לג' בני אדם מאמר העם כגון איש שהוא איש וכו' והייא הך דעולא ואין עליו חולק ומה שלא כתב על הדבר הידוע לאדם כלישנא דמתני' משום שהיה צריך להאריך ולפרש והוא שידוע לג' בני אדם ובפרק זה לא כתב פרטי הדינים. ואפשר שכוונתו ז"ל לפרש כי כמו שהנשבע להודיע את הידוע צריך שיהיה ידוע לג' בני אדם הנשבע לשנות את הידוע צריך שיהיה ידוע לג' בני אדם. ומה שכתב בזה בעל מגדל עוז אינו נכון כלל כי לא הבין כונת הירושלמי ונזדמן לו ספר מוטעה וכתב הלשון בטעותו כי איך אפשר לומר שהדבר הידוע לשנים אם נשבע עליו הוי שבועת שוא והידוע לג' לא תהיה שבועה שוא והלא כל מה שהרבים מכירים בדבר הוי משנה את הידוע או מודיע את הידוע ואפי' המתחילים לא יטעו בזה. וגרסת הירושלמי כך היא ר' יעקב בר אחא בשם ר' יוחנן כל הידוע לשנים זו היא שבועת שקר לג' הרי זו שבועת שוא ר' אילא בשם ר' יוחנן אפילו ידוע לשנים ואחד בסוף העולם מכירו שבועת שוא ע"כ. והיינו מימריה דעולא דבעינן שיהיו פה שלשה שמכירין אבל אם אין כאן אלא שנים לא חיישינן לאותו שבסוף העולם והויא שבועת שקר ונפקא מינה כגון שהשליכו ליה ולענין התראה והכי היתה בירושלמי בהדיא, ואפי' לפי מה שהבין בעל מ"ע היכי אפשר דשבק רבינו מימריה דעולא דמייתי לה תלמודא דידן בלא חולק ופסק כדעת הירושלמי ותו למה לא עיין במה שכתב הרב בפ"ה הילכך כי נייס ובניב אמרה, גם מה שכתב אין הלכה כתלמיד במקום הרב לא אמרי' הכי אלא כשחלק עמו בפניו ומי הגיד לו שחלק עמו בחייו אדרבה קי"ל הלכתא כבתראי:

ה **שזה** הדבר אין בו ספק לאדם שלם כדי לצדק הדבר בשבועה. משמע מלשונו ז"ל שאם

לחם משנה

ואכל או אכלתי והוא לא אכל ה"ז שבועת שקר ועל זה וכיוצא בו נאמר לא תשבעו בשמי וכו' הרי שאמר שלא אוכל ואכל ואזהרתיה שלא תשבעו ורבין אמר דאזהרתיה הוא מבל יחל דברו וצ"ע:

ג **ואם** נשבע לשקר במזיד לוקה. לא קאי הכל ד' שהרי בגמ' אמרו בפירוש דאשאוכל ולא אכל לא לקי וכ"פ רבינו ז"ל בביאור בסוף פ"ה שאמר ומפני מה אם נשבע לוקה וכו', אלא מ"ש כאן ואם נשבע אג' חלוקות לבד קאי, ומ"ש נשבע א' מד' וכו' הוא לומר שהכל הוא שבועת שקר אבל מ"ש לוקה לא קאי אאוכל ולא אכל:

ד **שבועת** שוא נחלקת לד' מחלוקות וכו'. שם במשנה (דף כ"ט) פ' שבועות שתים תניין הזכירו אלו הג' שבועות בגמ' אמר עולא שנשבע בדבר הידוע לג' בני אדם ע"כ, והביאו רבינו ז"ל בסוף פ"ה ופירש"י ז"ל בגמ' דמ"ש עולא והוא שניכר לג' הוא לומר דלקי משום שוא אבל אם אינו ניכר לג' עובר משום שקר. וכן משמע מן הגמ' (דף כ"ה) שהקשו שם לשמואל דאמר שבועה שזרק פלוני צרור לים (דאמר) פטור משום דליתיה להבא הקשו שם מהא דעולא דאמר והוא שניכר וכו' ואמרו כעין דניכר הא לא ניכר עובר משום שבועת ביטוי ותירצו שם בגמ' אליבא דשמואל דאפילו בשבועת ביטוי אינו עובר משמע דלרב דקי"ל כוותיה עובר משום שבועת ביטוי ובסוף פ"ה נראה מדברי רבינו ז"ל כמו שהבין ה' מהרר"י קארו ז"ל שאינו לוקה כלל. ולא ידעתי איך ייטב רבינו ז"ל דברי הגמרא דבין לרב בין לשמואל משמע דלוקה אלא דלרב חייב קרבן ולשמואל פטור מקרבן כמבואר שם וצ"ע:

ה **השניה** שנשבע על דבר וכו'. אעפ"י שלא נזכר זה במשנה תרין הוזכר בירושלמי (שם) שאמרו שם ההוא דאישתבע על דאינון תרין:

בין

מגדל עוז

כתב הראב"ד ז"ל שנשבע בדבר הידוע לשלשה שאינו כן כמו שנשבע עכ"ל: ואני אומר גם הר"ם מקולי ז"ל כתב כן וגם אני תמהתי ואשתומם כשעה חדא דעולא הוא דאמרה בגמרא מתניתין דנשבע לשנות את הידוע לאדם כו' ואין חולק עליו. אבל כשדקדקתי בלשון ר"מ ז"ל הוא שכתב שנשבע על הדבר הידוע שאינו כן וברח מלשון המשנה ששנינו בה הידוע לאדם וגם ראיתי ר"י אלפס שהשמיט מן ההלכות דברי רבה הבינותי עומק וראיתי בקיאותו שנזכר לסביה אחר הסבות כמו ששם פ' שבועות וכדמייתי מינייהו פ"ק דשבועות שתים ונזכר גם בזה משום דפליגי עלה בירושלמי דגרסינן פ' נדרים ופ' שבועות תניין רבי יעקב בר אחא בשם ר"י כל הידוע לשנים זו היא שבועת שוא לשלשה הרי היא שבועת שקר רבי אילא בשם ר"י אפילו ידוע לשנים ואחד בסוף העולם מכירו שבועתו שוא ע"כ, אלמא תרווייהו פליגי אשמיה דר"י עלה דעולא ואין דבריו של אחד במקום שנים ואי עולא משמיה דנפשיה אמרה ה"ל תלמיד לגבי ר"י ואין הלכה כתלמיד במקום הרב ולכך סתם דבריו בלשון הכמתו: השניה שנשבע על דבר ידוע שאין בו ספק וכו' עד כדי לצדק הדבר בשבועה. זו היא בירושלמי (דף ל"ד): שלישית שנשבע עד אם היה בשוגג פטור מכלום. פרק שבועות תניין (דף כ"ז כ"ח):

הגהות מיימוניות

[א] בירושלמי תהוא דאשתבע על תרין דאינון תרין חייב משום שבועת שוא, ע"כ:

כיצד כגון שנשבע שלא יתעטף בציצית. שלא ילבש תפילין. ושלא ישב בסוכה בחג הסוכות. ולא יאכל מצה בלילי הפסח. או שיתענה [ג] בשבתות ובימים טובים וכן כל כיוצא בזה: ז רביעית שנשבע על דבר שאין כח בו לעשות. כיצד כגון שנשבע שלא יישן שלשה ימים לילה ויום רצופים. או שלא יטעום כלום שבעה ימים רצופים וכן כל כיוצא בזה. כל הנשבע שבועת שוא מארבע שבועות אלו עובר בלא תעשה שנאמר לא תשא את שם ה' אלהיך לשוא. ואם היה מזיד לוקה [ג] ואם היה שוגג פטור מכלום: ח [א]שבועת הפקדון כיצד. כל מי שיש ממון חבירו בידו בין פקדון בין מלוה או שגזלו או עשקו או מצא לו אבדה ולא החזירה וכיוצא בזה ותבע ממנו ממון שיש לו בידו וכפר בו הרי זה עובר בלא תעשה שנאמר לא תכחשו זו אזהרה לכפירת ממון. ואין לוקין על לאו זה. ואם נשבע לו על שקר על ממון שכפר בו הרי זה עובר בלאו אחר ועל זה נאמר לא תשקרו איש בעמיתו זו אזהרה לנשבע על כפירת ממון. ושבועה זו היא הנקראת שבועת הפקדון: ט ומה הוא חייב על שבועת הפקדון ששקר בה. משלם את הקרן שכפר בו עם תוספת חומש. ומקריב אשם ודאי בין שהיה מזיד בין שהיה שוגג שנאמר וכחש בעמיתו בפקדון או בתשומת יד או בגזל וגו' והיה כי יחטא ואשם ולא נאמר בו ונעלם ממנו לחייב *מזיד כשוגג: י והוא שיזיד בפקדון או בממון שנתחייב בו וידע בו בשעת שבועה. אבל אם שגג ושכח שיש לו אצלו ממון וכפר ונשבע ואחר כך ידע הרי זה אנוס ופטור מכלום. וכן אם לא ידע שאסור לישבע לשקר

*(כנ"ל וכן הוא בסדיא במשנה ואע"פ שבברייתא בכריתות יש לחייב שוגג כמזיד הוא טעות מפורסם ובשבועת העדות מייתי בברייתא כתיקונה ושם כתוב מזיד כשוגג וזה האמת בעצמו):

א סמ"ג לאוין רמ:

הרדב"ז

שאם היה מדבר עם אדם בלתי שלם והיה צריך לצדק הדבר בשבועה שאין זה שבועת שוא הא ודאי ליתא אלא הענין הוא כיון שהדבר אין בו ספק לאדם שלם לשוטטני לא חיישיק וקרא כתיב אל תען כסיל כאולתו ומה לו לישבע על הדבר הידוע:

ו כיצד כגון שנשבע שלא יתעטף בציצית. שיתעטף בטלית המחוייבת בציצית ולא יטיל בה ציצית שנמצא נשבע לבטל את המצוה אבל אם נשבע סתם שלא יתעטף בציצית אין זו שבועה לבטל את המצוה שהרי יכול ללבוש בגד שאינו מחוייב בציצית וליכא למימר דציצית אית בה מצות עשה שהרי הוא ז"ל כתב בסוף הלכות ברכות שאין בה אלא מדת חסידות ובפרק שפי נאריך בזה בעז"ה. ואפשר דמטעם זה לא שנה התנא שלא אתעטף בציצית בהדי סוכה ולולב ותפילין. ומ"מ יש לדקדק בדברי הרב למה צריך כ"כ משלים ודמיונות והתנא לא הזכיר אלא ג' והוא כתב המשה. וי"ל דלהכי נקט ציצית לומר דמסכתת במצות עשה כדכתיבנא. ותפילין לאשמועינן דאפי' טען לא נשבעתי אלא מפני שהתפילין צריכין גוף נקי דאין שומעין לו ולוקה דהיה לו להזהר בלא שבועה ותו דאי אפשר שלא יהיה לו שעת הכושר ונמצא נשבע לבטל את המצוה באותה שעה. וסוכה לאשמועינן שאם נשבע סתם שלא ישב בסוכה לא חלה שבועתו ולא אמרינן סוכה כולל אפי' סוכה שאינה של מצוה והיילא בכולל והויא שבועת ביטוי קמ"ל דסתם סוכה של מצוה משמע להו לאינשי ובנדרים הלך אחר לשון בני אדם ולוקה משום שבועת שוא ויושב בסוכה. ושלא יאכל מצה בלילי הפסח לאשמועינן דבזמן שהיו עושין שני ימים מן הספק אם נשבע שלא יאכל בלילי הפסח לוקה ממה נפשך אבל אם נשבע שלא יאכל מצה בליל פסח מצי למימר על לילה אחד נשבעתי והרי הוא ספק ולא מלקין ליה מספיקא. ודין זה צל"ע דכיון דקי"ל בנדרים הלך אחר לשון בני אדם כל אחד משני לילות קורין ליל פסח ודוקא דנקט לילי פסח דאפי' האידנא דבקיאינן בקביעא דירחא ויום שני משום מנהג אפי' הכי לוקה דבנדרים הלך אחר לשון בני אדם ולא מצי למימר לא נשבעתי אלא על יום שני ואינו אסור אלא ממנהגא ואין זה נשבע לבטל את המצוה קמ"ל. אבל אם נשבע שלא יאכל מצה בליל יום שני ודאי אינו לוקה כיון שפירש ואם הוכל מצה בליל יום שני בהא איכא פלוגתא דרבוותא בכל הנשבע לבטל מצוה דרבנן איכא מ"ד דהאי לאו דלא יחל דברו ומבטל מצוה דרבנן ואיכא מ"ד דהכא נמי איכא לאו דלא תסור. ומה שראוי לסמוך עליו דהיכא דשבועתו לבטל איסורין דרבנן בקום עשה כגון שנשבע לאכול חמץ ביום שני האחרון או שנשבע לתת להבירו רבית דרבנן פטור משבועתו וישב ולא יעבור בידים איסורין דרבנן, ואם שבועתו לבטל איסורין דרבנן בשב ואל תעשה כגון שלא יאכל מצה בליל שני יקיים את שבועתו ולא יאכל מצה ואם אפשר בהתרה יתיר את שבועתו, ואם נשבע שלא יאכל מצה בליל פסח מסתברא לי דאינו לוקה דמצי למימר לא נשבעתי אלא על ליל יום שני שגם הוא נקרא ליל פסח בלשון בני אדם. או שיתענה בשבתות וימים טובים לאשמועינן דאע"ג דיהיב שבת לידחות אצל תענית חלום אפ"ה הוי נשבע לבטל המצוה ולוקה: כתבו בשם רב יהודאי גאון שבכלל זה מי שנשבע שלא יכנס בתקנת הקהל ומודה אני שלא הלה שבועתו ונכנס בתקנת הקהל אבל אינו לוקה משום שבועת שוא:

ז כל הנשבע שבועת שוא וכו' ואם היה מזיד לוקה. אע"ג דלאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו הא אמר ר' יוחנן חוץ מנשבע וממיר ומקלל את חבירו בשם ויליף בגמרא כדכתיב כי לא ינקה ה' אבל ב"ד מלקין אותו ומנקין אותו. ואם היה שוגג פטור מכלום וכו'. דלא תימא ליחייב קרבן במה מצינו משבועת ביטוי קמ"ל פטור מכלום כלומר מקרבן דאילו ממלקות פשיטא דאין מלקות בשוגג:

ח שבועת הפקדון וכו'. ואם תשאל למה שינה הרב סדר התנא ששנה תחלה שבועת העדות. וממה שכתבנו לעיל תבין כי הקדימה בדבר הכולל והתדיר ראוי ושבועת הפקדון כוללת ומצויה יותר משבועת העדות וק"ל. והתנא סדר אותם כפי חיוב הקרבן כי שבועת ביטוי ושבועת העדות יש בהן קרבן עולה ויורד ושבועת הפקדון בין אם היה מזיד בין אם היה שוגג מביא אשם כאשר כתב הרב בסמוך: שנאמר לא תכחשו וכו'. ואין לוקין על לאו זה לפי שניתן לתשלומין ועוד שאין בכפירה מעשה ואין לוקין על לאו שאין בו מעשה: ושבועה זו היא הנקראת שבועת הפקדון, אע"פ שהיא כוללת מלוה ועושק וגזל ואבדה כדמפרש בקרא נקראת שבועת הפקדון לפי שהיא מצויה וכוללת יותר ופתח בה קרא:

י הרי זה אנוס ופטור מכלום. אף מן החומש ולא עבר על לא תכחשו שהרי אנוס הוא שלא היה זכור שיש לו אצלו כלום. אבל אם לא ידע שאסור ליזבע לשקר על כפירת ממון

כסף משנה

ז ומ"ש רביעית שנשבע על דבר שאין כח בו לעשות כגון שנשבע שלא יישן ג' ימים וכו'. מימרא דר"י פ"ג דשבועות (דף כ"ה). ומ"ש או שנשבע שלא יטעום כלום שבעת ימים רצופים וכו': כל הנשבע שבועת שוא מד' שבועות אלו וכו'. בפ"ג דשבועות (דף כ"ז) תנן אשבועות שוא חייבין על זדונה מכות ועל שגגתה פטור:

ח שבועת הפקדון כיצד וכו'. בספרא פ' ויקרא וכחש בה וכו' עונש שמענו אזהרה מנין ת"ל לא תכחשו. ומ"ש ואין לוקין על לאו זה, הטעם מפני שאין בו מעשה. ומ"ש ואם נשבע לו על שקר וכו' על זה נאמר לא תשקרו איש בעמיתו וכו', בספרא לא תשקרו מה ת"ל לפי שנאמר ונשבע על שקר שמענו עונש אזהרה מנין ת"ל ולא תשקרו:

ט ומה הוא חייב על שבועת הפקדון ששקר בה וכו'. מפורש בס' ויקרא. ומ"ש בין שהיה מזיד בין שהיה שוגג, משנה פ' ד' מחוסרי כפרה (כריתות דף פ"א בהוא ע'). ומה שאמר שנאמר וכחש בעמיתו וכו' ולא נאמר בו ונעלם ממנו שם אהא דתנן בשבועת העדות ושבועת הפקדון חייב על המזיד כשוגג שבועת העדות מנ"ל דת"ר בכולן נאמר ונעלם וכאן לא נאמר ונעלם לחייב על המזיד כשוגג על שבועה הפקדון מנ"ל יליף חטאה חטאה משבועת העדות. ויש לתמוה מה צריך לשבועת הפקדון ללמוד משבועת העדות תיפוק לי דלא כתיב ונעלם בשבועת הפקדון גופה. ונראה שרש"י הרגיש זה ולפיכך כתב בכולן בכל המביאין קרבן עולה שבאותה פרשה כגון מטמא מקדש ושבועת ביטוי דכתיבי בהדי שבועת העדות עכ"ל. כלומר דלא דייקין מדלא כתיב בה ונעלם אלא בשבועת העדות דבאינך דכתיבי בהדה כתיב ונעלם הילכך לא ילפינן לשבועת הפקדון מדלא כתיב בה ונעלם מאחר דליכא אחריני בהדה דכתיב בה ונעלם הילכך צריכין למילף לה משבועת העדות, ורבינו נראה שהיה גורס שבועת העדות ושבועת הפקדון מנ"ל דת"ר בכולם נאמר ונעלם וכו' דשפיר ילפינן לשבועת הפקדון מדלא כתיב בה ונעלם:

י ומ"ש והוא שיזיד בפקדון וכו'. משנה ר"פ שבועת הפקדון (דף ל"ו) וחייב על זדון השבועה ועל שגגתה עם זדון הפקדון ואינו חייב על שגגתה (*נרידתא). ופירש"י זדון השבועה שזכור על הפקדון ויודע שמתחייב על כפירתו קרבן. ועל שגגתה עם זדון הפקדון *[ליתא בירושלמי]: שמגג

לחם משנה

ט בין שהיה מזיד בין שהיה שוגג. שם פרק שבועת העדות (דף ל"ד) אמר עליה דר"ש אומר חייב כאן וכו' מתכו עליה במערבא ואמרו בגמרא אלא הוכא למזיד כשוגג וכו' מכדי מזיד גבי עדות מנא ליה דלא כתיב ביה ונעלם ה"נ לא כתיב ביה ונעלם וכו' ומבואר בגמרא דנדחה זה. והטעם אינו אלא משום דילפינן חטאה חטאה בפקדון משבועת העדות וכן אמרו בריש ד' מחוסרי כפרה (דף פ"א שהוא ט') בכריתות על מהניתין דואלו מביאין על הזדון כשוגג וכו' ופירשו שם הטעם בשבועת העדות משום דלא כתיב ביה ונעלם ובשבועת הפקדון משום ג"ש דחטאה חטאה. והשתא יש לתמוה על רבינו ז"ל למה כתב בשניהם הטעם משום דלא כתיב בהו ונעלם. ונראה לומר דהג"ש דחטאה חטאה איצטריך לן כדי דלא ניליף ממעילה אבל עיקר הילפותא משום דלא כתיב ביה ונעלם הוא אלא משום דלא ניליף ממעילה איצטריך חטאה חטאה:

י והוא שיזיד בפקדון וכו'. במשנה ריש פרק שבועת הפקדון (דף ל"ו) וחייב על זדון השבועה וכו' (עיי' בכ"מ) וכן אמרו שם במשנה גבי שבועת העדות בס' שבועת העדות (דף ל') ופירשו שם בגמ' (דף ל"א) כדברי רבינו ז"ל:

אחר

הגהות מיימוניות

[ג] פסק רב יהודאי גאון שבכלל זה מי שנשבע שלא יכנס בתקנת הקהל וכ"כ בעל ספר המצות שראה בתשובת ר"י בר יהודה ורבינו יוסף ט"ע ע"כ: [ג] שנא' כי לא ינקה ה' אבל ב"ד מלקין אותו ומוהר במה שנשבע בדאמר ר"י התם גבי שינה ספר התרומה ע"כ:

מגדל עוז

שבועת הפקדון כיצד עד שנקראת שבועת הפקדון. פרק שבועת הפקדון (דף ל"ו) ומייתי לה פרק שבועות תניין (דף כ"ג) ולשון ספרא (עמוד קע"ו) לפי שנאמר וכחש בה ונשבע על שקר למדנו עונש אזהרה מניין שנאמר ולא תכחשו ולא תשקרו מה ת"ל לפי שנאמר ונשבע על שקר למדנו עונש אזהרה מניין ת"ל ולא תשקרו: ומה הוא חייב על שבועת הפקדון עד הרי זה אנוס ופטור. בהורש הפנים ופרק שבועות תניין (דף כ"ה) ופרק שבועת הפקדון וס' ד' מחוסרי כפרה (דף ט"ו):

לשקר על כפירת ממון הרי זה אנוס ופטור: **יא** אם כן היאך היא שגגת שבועת הפקדון. כגון שנעלם ממנו אם חייבין עליה קרבן אם לאו וידע שהיא אסורה ושיש לו אצלו ממון זו הוא שגגתה. וזדונה שידע שחייבין עליה קרבן: **יב** [א]שבועת העדות כיצד. העדים שידעו עדות ממון ותבעם בעל העדות להעיד לו וכפרו בעדותן ולא העידו ונשבעו שאינן יודעין לו עדות זו היא נקראת שבועת העדות. וחייבין על שבועה זו קרבן עולה ויורד בין שהיו מזידין בין שהיו שוגגים שנאמר נפש כי תחטא ושמעה קול אלה והוא עד ולא נאמר בה ונעלם לחייב על הזדון כשגגה: **יג** כיצד שגגת שבועת העדות. כגון שנעלם ממנו שחייבין עליה קרבן וידע ששבועה זו אסורה ושהיא שקר. וזדונה שידע שחייבין עליה קרבן. אבל אם לא ידע שהוא אסורה או ששכחו העדות ונשבעו ואח"כ נודע להם שהן יודעין לו עדות ושנשבעו על שקר הרי אלו אנוסין ופטורין אף מן הקרבן:

פרק שני

א אחד [ב]הנשבע אחד מארבעה מיני שבועות אלו מפי עצמו. ואחד המושבע מפי אחרים וענה אמן. אפילו השביעו עכו"ם או קטן וענה אמן חייב. שכל העונה אמן אחר שבועה כמוציא שבועה מפיו. ואחד העונה אמן או האומר דבר שענינו כענין אמן. כגון שאמר הן או מחוייב אני בשבועה זו. קיבלתי עלי שבועה זו. וכל כיוצא בזה בכל לשון הרי זה כנשבע לכל דבר בין לחייבו מלקות בין לחייבו קרבן: **ב** [ג]אחד הנשבע. או שהשביעו אחר בשם המיוחד. או באחד מן הכינוין כגון שנשבע במי ששמו חנון

א שם: ב טור יו"ד סי' רלז סמ"ג שם: ג שם:

כסף משנה

שגגג בקרבן והזיד בפקדון דיודע דהזיד בפקדון וכפר אבל אינו יודע אם חייב עליו קרבן. ואינו חייב על שגגה גרידתא אם סבור ליסבע באמת משום דאנוס הוא:

יב שבועת העדות כיצד וכו'. משנה בפ' שבועת העדות (דף ל"א:). ומ"ש וחייבים על שבועה זו קרבן עולה ויורד. בפ' ויקרא. ומ"ש בין שהיו מזידין וכו' עד לחייב על הזדון כשגגה. משנה וגמרא בפרק הרבעה מחוסרי כפרה:

יג כיצד שגגה שבועת העדות וכו'. משנה פ' שבועת העדות (דף ל') וחייבין על זדון השבועה ועל שגגתה עם זדון העדות ואינם חייבים על שגגתה. ופירש"י ואין חייבים על שגגתה אם שוגגים הם לגמרי כסבורים שאין יודעים לו עדות ואח"כ נזכרו שהרי אנוסים הם לא קרינן בהו נשבעים לשקר. ובגמ' (דף ל"א) וחייבים על זדון שבועה מנא ה"מ דת"ר בכולם נאמר ונעלם וכאן לא נאמר בה ונעלם להייב על המזיד כשוגג ועל שגגתה עם זדון העדות ה"ד שגגתה עם זדון העדות א"ר יהודה אמר רב כגומר יודע אני ששבועה זו אסורה אבל איני יודע אם חייבים עליה קרבן אם לא:

פ"ב א אחד הנשבע אחד מד' מיני שבועות אלו וכו'. בספ"ג דשבועות (דף כ"ט:) תנן דאחד שבועה שוא ואחד שבועת ביטוי אם הוא מושבע מפי אחרים חייב והכי תנן בר"פ שבועת העדות (דף ל') לענין שבועת העדות ובר"פ שבועת הפקדון (דף ל"ו) לענין שבועת הפקדון. ומ"ש וענה אמן, בספ"ג דשבועות (דף כ"ט) אמר שמואל כל העונה אמן אחר שבועה כמוציא שבועה מפיו דמי דכתיב ואמרה האשה אמן אמן כלומר ואם לא ענה אמן אע"ג ששתק כשהשביעו אינו כלום. וכתב רבינו ברפ"ב דנדרים דאמן לאו דוקא דהוא הדין לדבר שענינו כענין אמן שהוא קבלת דברים. ומ"ש אפי' השביעו עכו"ם או קטן, עכו"ם ילמד ממשה ולדקיהו ליהרו ונבוכדנצר וקטן לא גרע מעכו"ם. ומ"ש ואחד העונה אמן או דבר שענינו כענין אמן וכו'. דבר פשוט הוא:

ב אחד הנשבע וכו'. משנה וגמ' בס"פ שבועת העדות (דף ל"ה):

הרדב"ז (מכ"י)

ממון נהי דפטור מתומם ואסם מ"מ עבר על לא תכחשו שהרי יודע היה שיש לו אצלו ממון והיינו דלא כתב הרב ז"ל בהאי בבא פטור מכלום אלא פטור לבד. והשתא דאתית להכי מציא למימר דמאי דכתב לעיל נמי פטור מכלום פטור מאיסור שבועה דכיון דשוגג כאנוס הוא:

יב שבועת העדות כיצד העדים שידעו עדות ממון וכו'. לאפוקי משביע עדי קנס ועדי קרקע כאשר כתב ז"ל פרק תשיעי, והכא תני כללי והדר פרטי זה דרכו בכל החבור. ויש כאן שאלה מי שכבש עדותו במזיד והיה סבה אפשר לאיבוד נפש ונשבע על שקר איך מתכפר בקרבן הבא בדלי דלות והוא עבירות האיפה סולת ואפילו שמתודה מה יועיל אם הוא עשוק בדם נפש ואע"ג דאיכא מאן דלא דריש טעמא קרא לר' שמעון דדריש צריך למצוא טעם. ואם ידעת טעם אם הרגו אין נהרגין הבין גם זה ואין כאן מקום קירה זו:

יג הרי אלו אנוסין ופטורין אף מן הקרבן. זה הלשון קשה להולמו והלא אין בשבועת העדות זולת קרבן והיכי שייך למימר באונס דהיה פטור אף מן הקרבן. ויש ליישב דשבועת העדות אית בה תרתי לריעותא חוטא ולא לו דכתיב אם לא יגיד ונשא עונו ואיכא נמי עונש השבועה המביאה לידי קרבן. לפיכך כתב ז"ל אף מקרבן לא מיבעיא נשיאות עון דליכא כיון דאנוסים הם אלא אפי' מקרבן פטורים דסד"א היכא דשכח העדות וידע שאסור לכבוש העדות ולישבע עליו ושמביאין קרבן על שבועה זו ליהוי כשגגת או כזדון העדות וליחייב קרבן קמ"ל דאנוס גמור הוא כיון ששכח העדות ופטור אף מן הקרבן:

פ"ב א אחד הנשבע וכו'. משום דלשון אמן כתוב בתורה קבלת השבועה דכתיב ואמרה האשה אמן אמן תפס הרב שהוא עיקר קבלה השבועה דאי לא תימא הכי קבלתי עלי שבועה זו מורה יותר על קבלת השבועה: בין לחייבו מלקות בין לחייבו קרבן וכ"ה הוא פשוט. ואם תאמר בשלמא שאר שבועות ניחא אבל שבועת שוא אם אמר לו חבירו משביעך אני בה' שזה השיש הוא אבן וכיוצא בזה אמאי חייב שהרי לא הוציא הוא שם שמים אלא חבירו המשביעו. וי"ל דהכא במאי עסקינן כגון שאמר זה הוא אבן ואמר חבירו משביעך אני ואמר אמן הרי קיים דבריו הראשונים ע"י שבועה ולוקה. אבל אם התחיל חבירו ואמר לו משביעך אני אם זה אבן ועני אמן נל"ע אם חייב מלקות או לא לפי שהתחיל כייל לכו כחדא מחתא משמע דין אחד להם. וכתב רש"י עלה דמתני' אבל לא אמר אמן פטור כגון משביע אני עליך אם אכלת אם לא אכלת ואמר אכלתי או לא אכלתי ע"כ, ואם ענה אמן חייב, ודכוותה גבי שבועת שוא משביע אני עליך שזה אבן וענה אמן חייב הלכך הנכון שהוא חייב מלקות לפי שקיים הדבר והבירו עבר משום ולפני עור לא תתן מכשול:

ב אחד הנשבע וכו'. זה דעת רבינו ורש"י וס"ה והתוספות. ודעת ר"ת דמושבע מפי אחרים בעי שם או כינוי אבל מושבע מפי עצמו לא בעי שם ולא כינוי. אבל דעת הרמב"ן והרא"ש דשבועת ביטוי היא שבועה גמורה לכל הדברים בלא שם וכינוי. ודעת הראב"ד דעבר בבל יחל ולקרבן אבל לא למלקות כאשר כתוב בהשגתו ובאיוקיהם כתובים על הבוריהם פ"ם. אבל אני תמיה מאי זה טעם הביא שבועת ביטוי יותר המורה מהברותיה ד"א תבעי שם או כינוי וכ"ת דגזרת הכתוב הוא שהרי לא הזכיר בה שם הוי כהגכתא בלא טעמא והו דהא ילפינן כמה דברים בי"ג מדות אע"פ שאינו מפורש בהם. והו דמה נפשך מאי זה קרא מלקין ליה אי משום לא תשא את שם ה' אלהיך לשוא או

לחם משנה

פ"ב א אחד הנשבע וכו'. בסוף פ' שבועת הדיין אמר שמואל כל העונה אמן אחר שבועה כמוציא שבועה מפיו דמי וזה הוא בין בב"ד בין שלא בב"ד בין לר"מ בין לרבנן: **אפילו השביעו עכו"ם** כו'. זה מבואר מנבוכדנצר לצדקיהו ומיתרו למשה כדאמרו בגמרא (דף ל"ו):

ב אחד הנשבע או שהשביעו אחר וכו' הרי זו שבועה גמורה. משנה בפרק שבועת העדות (דף ל"ה) משביע אני עליכם וכו' באל"ף דל"ת וכו' בגדי וכו' בחנון ברחום בארך אפים וכו' ובגמרא הקשו למימרא דחנון ורחום שמות ניניהו (ורמינהי) יש שמות שנמחקים ויש שמות שאינם נמחקים וכו' ותירצו במי שהוא חנון (במי שהוא רחום) קאמר אמר ליה רבא אי הכי בשמים ובארץ נמי במי שבשמים ובארץ שלו קאמר הכי השתא התם כיון דליכא מידי אחרינא דמקרי רחום וחנון ודאי במי שהוא חנון ודאי במי שהוא רחום קאמר הכא כיון דאיכא שמים וארץ בשמים ובארץ קאמר ע"כ, משמע מן הגמרא דאע"ג דלא אמר אלא בחנון ברחום חייב ואע"ג דאין שמו של הקב"ה חנון מ"מ מפרש דבריו דהכי קאמר בהשי"ת שהוא חנון בהשי"ת שהוא רחום ואע"ג דבשמים ובארץ לא מפרשינן הכי משום דחנון ורחום ודאי שהוא השי"ת משום הכי נפרש כן דהוי כאילו אמר בה' שהוא חנון בה' שהוא רחום אבל בשמים ובארץ אמריק בשמים ובארץ קאמר: והשתא יש לתמוה על רבינו ז"ל שאמר במי ששמו חנון דמשמע דבחנון ורחום לחודיה לא סגי נראה מדבריו שמה שתירצו בגמ' במי שהוא חנון ר"ל שאמר בפירוש במי שהוא חנון במי שהוא רחום והוא דבר תימה. הדא דדעת אביי המקשן הוא להכי שאין שמו של הקב"ה חנון ואיך יאמר שפירוש המשנה הוא שאמר במי ששמו חנון כ"ש שהוסיף הקושיא שהרי אין שמו כן. ועוד אם פירוש דברי אביי הוא כך מה הקשה לו רבא מבשמים ובארץ לימא שבשמים ובארץ וכו' הא לא דמי כלל דבשלמא אם היה אומר בחנון ברחום הוי כמו בשמים ובארץ ושם הפול ודאי הקושיא כמו שנפרש ברחום כך נפרש בשמים אבל כיון שאמר במי ששמו אין זה דומה לבשמים ובארץ דכאן פירש יותר ואמר במי ששמו חנון שהוא ודאי הקל. ואם נאמר שמ"ש רבינו ז"ל למי ששמו חנון למי ששמו רחום אינו מדוקדק בדבריו אלא כוונתו פירוש הענין לא שיאמר הנשבע כך, אין זה אמת שהרי כשהדקדק בכל זה הפרק כתב רבינו ז"ל מי ששמו רחום מי ששמו חנון ובכל פעם שהזכיר רחום הנון וכל שכן שאר הכינויים הזכיר ששמו משמע דבדוקא נקטיה. ונראה דרבינו ז"ל מפרש כשהקשה הגמרא שהמקשה הבין במשנה שמה שאמר ברחום בחנון ר"ל במי ששמו לחום וכו' והטעם שהבין כן מפני שאם לא אמר בששמו רחום הרי אפשר לפרש שנשבע באדם אחד שהוא רחמן או חונן דלים אבל כשאמר ששמו ודאי שאין שם אחד רחום או חנון, בלתי ה' לבדו ולכך הקשה למימרא דרחום הוא שם ורמינהי וכו' והירץ אביי דאע"פ שאמר מי ששמו אין כוונתו לומר

מגדל עוז

א"ב כיצד היא שגגת שבועת הפקדון עד שחייבין עליה קרבן. פ' שבועת הדיין (דף ל"ז): שבועת העדות עד הנקראת שבועת העדות. בתחלת פ' שבועת העדות: והייבין על שבועה כו' עד סוף הפרק. בריתות פ' ד' מחוסרי כפרה ובשבועות פרק שבועת הדיין ופ' שבועת העדות במקלה ובתורת כהנים:

פ"ב אחד הנשבע וכו' עד בין לחייבו קרבן. פרק שבועת הדיין (דף כ"ט): אחד הנשבע או שהשביעו אחר בשם המיוחד וכו' עד או כנוי מן הכנויין. כמו שביארנו פרק שבועת העדות (דף ל"ה) ובתורת כהנים:

חנון. ובמי ששמו רחום. ובמי ששמו ארך אפים. וכיוצא בהן בכל לשון הרי זו שבועה גמורה. וכן אלה וארור הרי הן שבועה. והוא שיזכיר שם מן השמות או כינוי מן הכינויין. כיצד כגון שאמר באלה או ארור לה'. או למי ששמו חנון. או למי ששמו רחום, מי שיאכל דבר פלוני ואכלו הרי זה נשבע לשקר. וכן בשאר מיני שבועות: ג *וכן האומר שבועה בה' או במי ששמו חנון שלא אוכל ואכל. שזו אשה והוא איש. שאין לך בידי כלום ויש לו. שאיני יודע לך עדות והוא יודע ה"ז חייב: ד אמר אלה או ארור או שבועה ולא הזכיר שם ולא כינוי הרי זה אסור בדבר שנשבע עליו. אבל אינו לוקה ולא מביא קרבן אם עבר על שבועתו עד שיהיה בה שם מן השמות המיוחדים או כינוי מן הכינויין כמו שבארנו: ה ולא השבועה בלבד אלא כל כינויי שבועה כשבועה. כגון שהיו אנשי אותו מקום עלגים והיו קוראים לשבועה שבותה או שקוקה. או שהיו ארמיים שלשון שבועה בלשונם מומתא. והעלגים מכנין

א שם:

השגת הראב"ד

*וכן האומר שבועה בה' וכו'. א"א לא נתהוור אגלי דבר זה שלא מצאתי שם מן השמות ולא כינוי מהכינויים בשבועת ביטוי ולא מצינו שם אלא בעדות ובפקדון לפי שנאמר בעדות אלה וקול וילפינן אלה אלה משוטה ופקדון תחטא תחטא מעדות אבל בשבועת ביטוי אפילו מבטא או איסר שבועה אם אמר מבטא לא אוכל לך שבועה וכן איסר אע"פ שלא אמר לא שם ולא כינוי אם אמר לשם שבועה אע"פ שלא הזכיר שם שבועה היא וכן לאו לאו והן הן אם נתכוון ללאו וכן שאמר שבורא שבועה היא וכן ימין ושמאל אם נתכוון לימין ושמאל השבורא שבועה היא וס"ת לקרבן וכן נמי לכל יתא אבל למלקות בעינן שם דכתיב לא תשא את שם ה' אלהיך לשוא ושבועת שקר נמי נאמר לא תשבעו בשמי לשקר וגו':

הרדב"ז (מכ"י)

או משום לא תשבעו בשמי לשקר ומהאי קרא ילפינן בת"כ לרבות הכנויים ומזה הטעם כתב הראב"ד ז"ל אבל למלקות לשעבר בעינן שם או כנוי ואע"ג דהיכא לא יחל דברו ה"מ להביא אבל לשעבר ע"כ מלא תשבעו בשמי לשקר מהרינן ביה ומלקינן ליה והא איכא שם בהך קרא. ומה שכתב הרא"ש דלא גרע מידות שבועות לא מכרעא כולי האי דהשם או הכינוי הוא עיקר השבועה ואם חסר משם לא נקרא השאר ידות לפי שאין יד בלא כלי. ואע"פ שאיני כדאי להכריע רואה אני את דברי רבינו ובעלי שטתו שלא לחלק בין ד' מיני שבועות וכן הסגא משום אותם תמיד ותו דקבלת השבועה ילפינן מסוטה דכתיב ואמרה האשה אמן אמן וכי היכי דהתם בעיא שם אף קבלת שבועת ביטוי בעיא שם שלא יהיה הלמד חמור מן המלמד וכי היכי דקבלה שבועת ביטוי בעיא שם אף עיקר השבועה בעיא שם שהרי העונה אמן כמוציא שבועה מפיו דמי: בכל לשון הרי זו שבועה גמורה. נ"ל שכוון הרב שאם נשבע בשם מהשמות שמכנים האומות להקב"ה הוי כנשבע באחד מהכנויים והיא שבועה גמורה וכן אמרו בירושלמי רמא גשמים יורדים ואמר קירי פירי ברכסון הרי זה שבועת שוא וקירי בלשון יון אדוני ברכסון בלשון ערבי בזול והדבר ידוע כי בירידת הגשמים הפירות בזול אע"פ שכינה את השם בלשון קירי אמרו שהיא שבועה שוא וה"ה לשאר השבועות דבגמרא נמי אמרי' אהרי כולא לא הכינה:
ד אינו לוקה ואינו מביא קרבן. אבל איסורא איכא וה"ה לשאר מיני שבועות אע"ג דלית בהו שם או כינוי איכא איסורא:
ה ולא השבועה בלבד וכו'. איכא למידק אמאי לא נקט לישנא דתנא דקתני כל כנויי נדרים וכו' וליתני כל כנויי שבועות כשבועות. וי"ל לפי שהוא ז"ל כתב ברא"ש הפרק חומרות הרבה כגון מושבע מפי אחרים או נשבע בכינוי ואם לא היה שם שם או כינוי סד"א שלא החמירו כל כך בכנויי השבועות ולפיכך הולך ואומר ולא השבועה עצמה החמירו בה כל החומרות הנו אלא אפילו כל כינויי שבועה כשבועה לכל החומרות האמורות וכיון הרב ז"ל ללמדנו דכינויים דאורייתא כשבועה לאפוקי ממאן דאמר כינויין דרבנן: כגון שהיו אנשי אותו המקום וכו'. משמע דטעמא דכל הני כינויים שישראל מכנים לשבועה כגון לשון הקדש או ארמי ואינם לשון האומות או לשונות שבדו להם חכמים כדאיפליגו ר' יוחנן וריש לקיש גבי נדרים. ויש ללמוד מדבריו כי ענין הכנויים הכל לפי עלגי המקום והזמן מדכתב כגון שהיו אנשי אותו מקום עלגים שאינו בדין שאם יאמר אחד מהלועזים מוהא או שבועה שהיה שבועה להתחייב עליה קרבן או מלקות וכן אם לא היו בהוהו מקום ובאותו זמן עלגים לא יתחייב האומר בעותה או בקוקה או מוהא ואע"פ שראינו קצת בני אדם כדי שלא להוציא שבועה אומרים שבותה או שקוקה אין זה כינוי שבועה דאדרבה הוא מכנה כדי שלא להוציא שבועה מפיו ואיך נאמר אנחנו שהוא שבועה אבל הכנויים השנויים הכא הם שהעלגים היו מוציאין השבועה בעצמה בכנוי זה כשהיו רוצים לישבע ולפיכך הוי כשבועה, וכן נראה ממה שכתב בהלכות נדרים

כסף משנה

ומ"ש וכן אלה וארור הרי הן שבועה. ברייתא שם (דף ל"ו). ומ"ש והוא שיזכיר שם מן השמות או כינוי מהכינויים, גלמד מדגרסינן בפ"ש שבועת העדות א"ר אבהו מנין לאלה שהיא שבועה שנאמר ויבא אותו באלה וכתיב וגם במלך נבוכדנאצר מרד אשר השביעו באלהים:
ג ומ"ש וכן האומר שבועה בה' או במי ששמו וכו'. דעת רבינו דבכל שבועה בעינן שם או כינוי להתחייב מלקות או קרבן, והר"ן בפרק שבועת העדות דקדק כן מדברי רש"י וכתב שם הר"ן דטעמא דמילתא משום דעיקר שבועה כי כתיב בשם כתיב דכתיב לא תשבעו בשמי לשקר אי נמי לא תשא את שם ה' אלהיך אלא דרבנן סברי דהוא הדין לכינוי כדכתיב והללת את שם אלהיך אבל בלא שם ובלא כינוי אין לנו [לא] למלקות ולא לקרבן ומיהו איסורא מיהא איכא (אפילו בלא שם ובלא כינוי) והכי מוכח מדאמרינן לקמן דלאו לאו וכן הן שבועה והיא ודאי בלא הזכרת השם היא דאי בשהזכיר השם למה לי לאו לאו והא אמרינן בפ"ד דנדרים אהרי כולה לא אכילנא והמריך בפ' אין מעמידין לאלהי ישראל לא מגלינא אלא ודאי כל שהזכיר שבועה או לשון אחר שהוא מועיל בשבועה לא בעינן שם ולא כינוי לענין איסורא (אבל למלקות ולקרבן בעינן שם או כינוי וזה דעת הרמב"ם ז"ל בפ"ב מהלכות שבועות) והמהני כיון דקרא' בשבועות בשם או בכינוי משתמעי בלא שם ובלא כינוי אפילו איסורא ליכא מנ"ל. ואפשר שמדברי קבלה למדנו דהא אמרינן לקמן דארור בו שבועה ומפקינן לה מדכתיב ויואל שאול את העם לאמר ארור האיש אשר יאכל לחם עד הערב אע"פ שלא אמר לא שם ולא כינוי ואם בארור אמרינן מפני שהוא לשון שבועה כ"ש בשבועה עצמה עכ"ל: וכתב הראב"ד א"א לא נתהוור אגלי דבר זה וכו':
ה ולא השבועה בלבד אלא כל כינוי שבועה כשבועה וכו'. משנה בריש נדרים:
ומ"ש שבותה או שקוקה. משנה בספ"ק דנדרים דף

לחם משנה

לומר שהוא שמו כך אלא ר"ל שאנו קורים לו כך מצד פעולותיו שהוא חנון לזה הקשה רבא כיון דאת אמרת דאע"פ שהוא אומר בפירוש מי ששמו דכוונתו איננו לומר ששם הקב"ה כך אלא אנו מפרשים דבריו כאילו אומר השם שאנו מתארים לו א"כ בשמים ובארץ נמי נעשה פירוש לדבריו לזה תירץ דלא דמי ואמר הכי השתא וכו'. ולכך רבינו ז"ל כתב למי ששמו חנון וכו' שבין לדברי המקשה בין לדברי המתרץ צריך שיזכיר שמו ואם לא אמר אלא בחנון ברחום אינו כלום כדפרישית: והוא שיזכיר שם מן השמות וכו'. דעת רבינו ז"ל דמדאמרו שם במשנה באחד מן הכינויין וכו' משמע דלחיוב מלקות או קרבן צריך הזכרת שם או כינוי אבל בלא שם או כינוי איסורא מיהא איכא. והראיה דאיכא איסורא הוא משום דבגמרא אמרו דלאו לאו שבועה ובמאי עסקינן אי בהזכרת שם או כינוי בלאו אחד סגי כיון שאמר לא בה' אלא ודאי הוא בלא הזכרת השם ולחיוב ודאי לא הוי משום דהכי במשנה אמרו שצריך כינוי לחיוב אלא ודאי איסורא איכא ולאיסורא איירי. ועוד ראיה אחרת דאמרו שם ארור הוא שבועה ומפקינן לה מדכתיב ויואל שאול את העם ארור וכו' והרי שם לא הזכיר לא שם ולא כינוי א"כ כ"ש השבועה עצמה. אלו הראיות הביא הר"ן ז"ל בפירושו למסכת שבועות בפשיטה. ועוד הביא דעת הרמב"ן והרשב"א ז"ל שהוא הפך דברי רבינו ז"ל דלרבנן כיון דלית להו ג"ש דאלה אלה לא בעינן בשום שבועה לא בשבועת ביטוי ולא בשאר שבועות הזכרת השם או כינוי דבלאו הכי חייב קרבן או מלקות ומתני' תרי גווני שבועות קתני משביע אני עליכם בשבועה מנוה אני עליכם בשבועה אפי' בלא הזכרת השם סגי וא"כ אמר דאילו לא אמר בשבועה אלא שהשביעם בשם או בכינויין חייבין וכן הדין בכל השבועות. והר"א ז"ל בהשגות הטיל פשרה דבשבועת העדות ופקדון בעינן שם או כינוי משום דילפינן אלה אלה מסוטה ובשאר שבועות בלא שם וכינוי סגי. והם דברי תימה שהרי לרבנן שאמרו דבכינוי סגי משום דלית להו ג"ש דאלה אלה והוא ז"ל פסק כרבנן דבכינוי סגי וא"כ אין אמר דדוקא בהני תרתי דאיכא ג"ש צריך שם או כינוי הא למ"ד דסגי בכינוי לית ליה ג"ש כדאמרו בגמרא. וכבר תמה עליו הר"ן ז"ל בפשיטה. ונראה ליישב דבריו ולומר דמאי דקאמר דילפינן אלה אלה מסוטה לאו ג"ש ממש קאמר אלא גילוי מלתא הוא דהכי הסיקו בגמרא אליבא דרבנן דאפילו שם מנא לנו דאלה היא שבועה ואמרו מדהגיא אין אלה אלא שבועה וכן הוא אומר והשביע הכהן את האשה בשבועת האלה הרי מבואר שם דבשבועת האלה דאיכא בסוטה מגלה לנו דהאי אלה דהכא הוא שבועה ולזה כתב כיון שגילה לנו סוטה א"כ נגמריה שיהיה דומה לסוטה כל מה שאפשר אבל לא ממש כמו סוטה דהתם שם המיוחד דוקא משום דהאי ג"ש גמורה אלא גילוי מילתא בעלמא ומפני כן בשם או כינוי סגי והאי ליכא שם או כינוי אינו כלום אבל בשאר שבועות לא. זה נראה לדעתו ז"ל עם שהוא דחוק:
ה ולא השבועה בלבד וכו'. בנדרים (דף י') משנה שם שבותה שקוקה נדר במוהי הרי אלו כנויים לשבועה ע"כ. ובגמרא תניא רבן שמעון בן גמליאל אומר במוהי לא אמר כלום במומתא דאמר מוהי הרי אלו כנויים לשבועה. וכתבו הר"ן והרא"ש ז"ל היא דגרסי במוהי במומתא לא אמר כלום מוהי מומתא הרי אלו כנויים לשבועה וה"ה דרשב"ג אתא למימר דאילו אמר בי"ת לא הוי כינוי לשבועה וכי תנן במוהי לא שיאמר כן עם בי"ת אלא בלא בי"ת ע"כ. וג"ל שזו הוא גירסתו של רבינו ז"ל ומפני כן כתב מוהא בלא בי"ת וכן לא אמר מוהא (אלא) דאמר מוהי דלגירסא אחרת צריך שיאמר כן בפירוש. אי נמי י"ל דגירסת רבינו ז"ל כגירסתנו וס"ל דרשב"ג פליג אמתני' דפסק במתני' דמוהי הוי כינוי לשבועה. ומלשון רבינו ז"ל שכתב או שהיו ארמיים שלשון שבועה בלשונם וכו' משמע דס"ל דאם זכך אבל היונים שאין לשונם מומתא

מגדל עוז

כתב הראב"ד ז"ל לא נתהוור אגלי הדבר וכו': ואני אומר ברייתא היא שנויה בתורת כהנים פרשה כ"ס דקדושים היו לא תשבעו בשמי לשקר מה ת"ל לפי שנאמר לא תשא את שם ה' אלהיך לשוא יכול אין לי חייבין אלא על שם המיוחד בלבד מניין לרבות את כל הכינויים ת"ל בשמי כל שם שיש לי והללת את שם אלהיך אני ה' מלמד שבשבועת שוא הכול ע"כ, ולמדו בתלמוד ערוך מכאן אזהרה לשבועת ביטוי בין לשעבר בין להבא גר"ע ריש פ' שבועות תניין (דף כ' ע"ב) דגרסינן התם ואף ר"י סבר לה להבא דרבא דכי אתא רבין אר"י מבטא לא אוכל לך (שבועה) איסר לא אוכל לך שבועה כי אתא רב דימי אר"י אוכל ולא אוכל שקר ואזכרתיה משכא ולא תשבעו בשמי לשקר אכלתי ולא אכלתי שוא ואזכרתיה משכא לא תשא את שם ה' אלהיך לשוא כו' ושקלינן וטרינן עלה טובא עד דאסיקנא לבדיא כשם שלוקה על שקר כך לוקה על שוא כו' עד ולרבא"א כשם שמביא קרבן על שקר כך מביא קרבן על שוא ור"ע היא ע"כ. וידוע שמוגג מביא קרבן ומזיד לוקה וזה מתור ומוסבר וכן מצאתי לר"מ ז"ל מקולי מדעת רבותינו בעלי התוס' ז"ל:
ולא שבועה בלבד עד לשון שבועה. פ"ק דנדרים (דף י'):

כסף משנה

ודף י'): ומ"ש מוהא. ברייתא שם אלא דבנוסחי דידן כתוב מוהי ופי' הרא"ש מוהי דומה לאומי. ומבואר בדברי רבינו כאן ובפ' א' מנזירות שלא נאמרו כינויים אלא כשאנשי אותו המקום קורין כן לשבועה או לנזירות הא לאו הכי לאו כלום הוא:

ו וכן האומר לאו לאו או הן הן וכו'. בס"פ שבועות העדות (דף ל"ו): ומ"ש והזכיר שם או כינוי וכו'. נתבאר בסמוך. ואם תאמר אם הזכיר שם מאי איריא דאמר תרי זימני לאו או הן בחד זימני סגי יש לומר דאי אמר בי' שלא אעשה או שאעשה פשיטא דבחד זימנא סגי אבל הכ"ע בשלא הזכיר השם בדרך שבועה אלא שלא בדרך שבועה מאחר שהזכירו סמוך ללאו לאו או להן הן הוי כנשבע. וזה מבואר בלשון רבינו דגבי אומר לאו לאו כתב דרך שבועה וגבי שם לא אמר דרך שבועה אלא כתב והזכיר שם או כינוי: וכן ימין שבועה ושמאל שבועה וכו'. ברייתא בריש נזיר (דף ג'): וכן האומר מבטא וכו'. ברייתא פרק ג' דשבועות (דף כ'). ומ"ש אמר איסר וכו', שם איסריה דאיסר וכו' הוציאו בלשון נדר נדר בלשון שבועה כלומר שאמר אעשה או לא אעשה שהוא איסור גברא. ומ"ש שצריך שיזכיר שם או כינוי נתבאר בסמוך:

ח שמע חבירו נשבע ואמר ואני כמותך וכו'. בריש פ"ג דשבועות (דף כ') פלוגתא דאביי ורבא וידוע דהלכה כרבא דאמר מתפיס בשבועה לאו כמוציא שבועה מפיו דמי ומשמע לרבינו דמדלא אמר מותר דאיסורא מיהא איכא וכ"כ הרא"ש בשם הר"י ן' מיגאש ובשם הראב"ד ודלא כהרי"ף והרמב"ן שסוברים דאפי' איסורא ליכא:

י מי שנתכוון לשבועה וכו' וכן אם גמר בלבו וכו'. בפ"ג דשבועות (דף כ"ו ע"ב) אמר שמואל גמר בלבו צריך שיוציא בשפתיו שנאמר לבטא בשפתים ומייתי התם ברייתא ומתרץ לה בשפתים ולא שגמר בלבו להוציא פת חטים והוציא פת שעורים והכי תנן בפ"ג דתרומות (משנה ח'): ומ"ש רבינו אם נשבע א' בפנינו שלא יאכל היום וכו' מתוספתא דטהרות פרק ו' נאמן ע"י עצמו כיצד אמרו לו נדרת ואמר הנאי היה בלבי שומעין לו. נדרת ואמר להם לא נדרתי ומשהגיעוהו אמר הנאי היה בלבי אין שומעין לו. ומנאהי כתוב דאיתא בה"כ כיוצא בו א"ר מאיר אמרו לו נזיר אתה ואמר הנאי היה בלבי שומעין לו. ופירש הראב"ד וז"ל

הלכות שבועות פרק ב

מכנין אותה ואומרים מוהא. כיון שאמר לשון שמשמעו וענינו שבועה הרי זה חייב כמי שהוציא לשון שבועה: ז וכן האומר לאו לאו שתי פעמים דרך שבועה או הן הן °והזכיר שם או כנוי הרי זה כנשבע. וכן ימין שבועה. ושמאל שבועה. שנאמר נשבע ה' בימינו ובזרוע עוזו. וכן האומר מבטא שלא אעשה כך וכך. והזכיר שם או כינוי הרי זו שבועה: ז אמר איסר לה' או למי ששמו חנון שאעשה או שלא אעשה הואיל והוציאו בלשון שבועה הרי היא כשבועה: ח שמע חבירו נשבע °ואמר ואני כמותך הואיל ולא הוציא שבועה מפיו ולא השביעו חבירו הרי זה פטור. וזהו מתפים בשבועה שהוא פטור: ט וכן אם נשבע שלא אוכל בשר זה. וחזר ואמר והרי הפת זו כבשר הזה הרי הוא פטור על הפת. שהרי לא הוציא שבועה מפיו עליה אלא התפיסה. ואע"פ שהוא פטור מן המלקות או מן הקרבן אסור לו לאכול אותה הפת שהתפים בשבועה: י מי שנתכוון לשבועה וגמר בלבו [א]שלא יאכל היום או שלא ישתה ושדבר זה אסור עליו בשבועה ולא הוציא בשפתיו הרי זה מותר שנאמר לבטא בשפתים. אין הנשבע חייב עד שיוציא ענין שבועה בשפתיו: יא וכן אם גמר בלבו להשבע וטעה והוציא בשפתיו דבר שלא היה בלבו הרי זה מותר. כיצד המתכוין להשבע שלא יאכל אצל ראובן וכשבא להוציא שבועה נשבע שלא יאכל אצל שמעון. הרי זה מותר לאכול עם ראובן שהרי לא הוציאו בשפתיו. ועם שמעון שהרי לא היה שמעון בלבו: יב וכן שאר מיני שבועות אינו חייב עד שיהיה פיו ולבו שוין. לפיכך אם נשבע אחד בפנינו שלא יאכל היום ואכל. והתרו בו ואמר אני לא היה בלבי אלא שלא אצא היום וטעה לשוני והוציא אכילה שלא היתה בלבי

א טור יו"ד סי' רלט סמ"ג לאוין רמא:

הרדב"ז

מדרים וז"ל הולכין אחר לשון כלל העם באותו מקום ובאותו זמן ע"כ. ועוד יש ללמוד שאם היו מקלסין עלגים ומקלסן בלתי עלגים הואיל שאין עלגים אין לשון זה שבועה להם עד שיהיה לשון כלל העם שאפי' אותם שאינם עלגים מבינים לשבועה שבותה או שקוקה ונגררים אחר העלגים ואפי' שיאמר לא נתכוונתי לשבועה לאו כל כמיניה וכ"ש לדעת הרב דבעי שם דפשיטא דאין שומעין לו כיון שהזכיר שם או כינוי:

ו וכן האומר לאו לאו שתי פעמים וכו'. גם זו במחלוקת אי בעי שם או לא ואפילו שהזכיר שם אם נתכוון לשבועה הוי שבועה ואם לא נתכוון לא וזהו שכתב הרב דרך שבועה ולפיכך אם היו מבקשים אותו על דבר והוא אומר לא אעשנו ובקשוהו עוד ואמר לא אעשנו לא הוי שבועה כך כתב הטור, ומסתברא לי שאין הדברים אמורים אלא לפי שטת האומרים דלא בעיא שם אבל לדעת הרב דבעיא שם או כינוי אם היו מבקשים אותו על דבר והוא אומר לא בה' או הן בה' אפי' על לאו הרחמן או הן הרחמן הוי שבועה ומ"מ ה"כ היכי משכחת לה הן הן שבועה או לאו לאו שבועה אם הוציא שם או כנוי בהן אחד סגי ואם לא הזכיר שם או כנוי אפילו בתרי לא הוי שבועה לדעת הרב. וי"ל דלעולם שם בעיא ובהן אחד או לאו אחד הוי שבועה לענין שאסור לבטל דברו אבל לא להתחייב קרבן או מלקות אבל אם אמר לאו לאו שתי פעמים או הן הן והזכיר שם או כינוי הרי זו שבועה לקרבן ולמלקות. ומ"מ אפילו לפי שטה זו בעינן שיאמר לאו לאו שתי פעמים סמוכים זה לזה בלא הפסק דילפינן לה מתרי לאוי דאמר קב"ה זה אחר זה בלא הפסק ולא יכרת כל בשר ולא יהיו עוד המים למבול וכתיב כאשר נשבעתי מעבור מי נח וגו' כדאיתא סוף פרק שבועת העדות ומדלאו להו שבועה הן הן שבועה. והתוספות כתבו דלאו שבועה ממש היא אלא יש להזהר וקלא עונש יש בדבר ע"כ. ואני אומר דאזלי לשיטתייהו דלא בעיא שם אבל אם אמר לאו לאו והזכיר את השם מודו כ"ע דהוי שבועה גמורה וכתב הראב"ד דדוקא שנתכוון ללאו לאו שאמר הקב"ה ע"כ. וגם זה לפי שיטתם אבל אם הזכיר שם לכ"ע הוי שבועה למלקות ולקרבן. וע"ד שכתבנו נתפרש ימין שבועה שמאל שבועה כגון שיאמר ימין ה' שמאל ה' שאעשה דבר פלוני. ומסתברא לי דמודה הרב שאם אמר ימין או שמאל ונתכוון לימין הקב"ה או לשמאל הקב"ה דאיסורא איכא וצריך לקיים דברו וכן לאו לאו בלא שם ונתכוון ללאו לאו שאמר הקב"ה דאיכא איסורא: מבטא שבועה וכו'. כדרבא דמפרש לברייתא הכי מבטא שבועה איסר נמי שבועה אסריה דאיסר הטילו הכתוב בין נדר לשבועה הוציאו בלשון נדר נדר הוציאו בלשון שבועה שבועה ע"כ. וכלהו בעיא שם או כינוי לדעת הרב והקשו עלין מאי היריא משום דאמר מבטא או איסר או לאו לאו או הן הן תיפוק לי משום הזכרת שם או כינוי דהוי שבועה. ויש לתרץ לדעתו ז"ל דלעולם הוי שבועה לבל יחל אבל לקרבן ולמלקות לא מיחייב עד דאיכא נמי חד מהני לישני:

ח שמע חבירו נשבע וכו' וזהו מתפיס בשבועה שהוא פטור. איכא תרי גווני מתפיס בשבועה או מתפיס באדם הנשבע או מתפיס בדבר הנאסר בשבועה, והמתפיס באדם דומה למתפיס בנדר סברי יש איסור על האדם וסד"א כיון שדומה למתפיס בנדר להוי התפסתו התפסה וליחייב לפיכך כתב ז"ל וזהו מתפיס בשבועה שהוא פטור כלומר זו היא עיקר התפסה שבועה שהוא פטור עליה לאפוקי מדעת הטור שכתב וז"ל ולפי זה אם שמע חברו שנשבע ואמר ואני כמותך היא שבועה גמורה ע"כ. ואינו נכון לעשות חילוק בין מתפיס באדם הנשבע למתפיס בדבר הנאסר בשבועה:

ט וכן אם נשבע וכו'. וא"ת והלא כל שכן הוא שאם המתפיס באדם שדומה קצת למתפיס בנדר אמרת דפטור כ"ש המתפיס בדבר הנשבע. וי"ל דמשום סיפא נקט לה לאשמועינן דאפילו המתפיס בדבר הנשבע איסורא מיהא איכא וזהו שכתב אסור לו לאכול אותה הפת שהתפיסה בשבועה לאפוקי מדעת הרי"ף שכתב דאפילו איסורא ליכא:

י מי שנתכוון לשבועה וכו'. זה מבואר דבעינן פיו ולבו שוין בשבועה ולא מיבעיא היכא דלא הוציא השבועה כלל אלא אפילו היכא שהוציאה אלא שיצאה בטעות הרי זה מותר:

יא כיצד וכו'. בתחלת ההלכה כתב ז"ל מי שנתכוון לשבועה וגמר בלבו וכו' והשתא אתי שפיר כיצד על שתי הסבות דבעינן לבו ופיו שוין דתניא בשפתים ולא בלב גמר בלבו מנין ת"ל לכל אשר יבטא האדם וכדתירצה רבא:

כיוצא

לחם משנה

מומחא יאמר מוהא דאינו שום כלום מפני שאין זה מבין מה שאומר כלל אלא לא נאמר זה אלא דוקא לארמיים שלשונם מומתא או כשיאמר מוהא מהני שהעלגים מכנים אותה כך:

ו וכן האומר מבטא וכו'. ריש פרק שבועות שתים תניין (דף כ') תנו רבנן מבטא שבועה איסר שבועה איסור איסר וכו' ופירש רבא שם המתפיס בשבועה לאו כלום ואיסר זה הטילו הכתוב בין נדר לשבועה הוציאו בלשון נדר נדר (הוציאו) בלשון שבועה שבועה ע"כ. וזהו שכתב רבינו ז"ל הואיל והוציאו בלשון שבועה כלומר שאם היה מוציאו בלשון נדר הוה נדר:

ח שמע חבירו נשבע ואמר ואני כמותך וכו'. כרבא דאמר שם המתפיס בשבועה לאו כמוציא שבועה מפיו דמי, ופירש ז"ל אפילו שיהא מתפיס אל האיש דאוסר עצמו ואמר ואני כמותך והרא"ש ז"ל חולק ע"ז עיין בטור:

י מי שנתכוון לשבועה וכו'. שם פ' שבועת שתים תניין (דף כ"ו) אמר שמואל גמר בלבו צריך שיוציא בשפתיו וכו' והקשו לשמואל מברייתא ותירץ רב ששת בשפתים ולא שגמר בלבו להוציא פת חיטין והוציא פת שעורים גמר בלבו להוציא (פת חטים והוציא) פת סתם מניין ת"ל לכל אשר יבטא האדם ע"כ. ולפי תירוץ של רב ששת הוה ממאי דהוה אמר מעיקרא דגמר בלבו שהם כלומר שתהא שבועה בגמר לבו שאז היה שבועה דהשתא לא סבירא לן הכי אלא בכל גוונא לא הוי שבועה עד שיוציא בשפתיו וזהו שדקדק כאן רבינו ז"ל ואמר מי שנתכוון לשבועה וגמר בלבו וכו' ושדבר זה אסור וכו' גמר בלבו שתהא שבועה בלי הוצאת שפתים אפילו הכי לא הוי שבועה:

יא וכן אם גמר בלבו להוציא כו'. כל זה מתבאר שם:

גמר

מגדל עוז

וכן האומר לאו לאו כו' עד ובזרוע עוזו. פ' שבועת העדות (דף ל"ו): וכן האומר מבטא כו' עד שפת חטים פת. שמה פ' שבועות תניין (דף כ'):

הגהות מיימוניות

ס[ז"ל הטור כתב הרמב"ם צריך שיזכיר על הלאו והחן והמבטא והאסור השם או הכינוי והרמב"ן כתב שא"צ וכך היא מסקנת א"א ז"ל עכ"ל: [הטור הביא דעת זה בשם ה"ר יוסף ן' מיגאש וכתב אחר זה ולרי"ף אפילו איסורא ליכא וכן היא מסקנת א"א ז"ל.

ולפ"ז אם שמע חבירו שנשבע ואמר ואני כמותך היא שבועה גמורה אבל הרמב"ם השוה מתפיס בחבירו שנשבע למתפיס בבכור שנאסר בשבועה וכתב שבשניהם אינה שבועת לחיוב

בלבי הרי זה אינו לוקה. עד שיודה בפני עדים קודם שיאכל שעל אכילה נשבע. או שקבל עליו התראה ולא טען שטעה בעת התראה אע"פ שטען אחר כך אין שומעין לו. וכן אם התרו בו ואמר מעולם לא נשבעתי או לא נדרתי אלא על דבר זה ואחר שהעידו עליו שנשבע או נדר אמר כן היה אבל לא היה פי ולבי שוין או תנאי היה בלבי על הנדר אין שומעין לו ולוקה: **יג** כיוצא בו אמרו לו אשתך נדרה. ואמר בלבי היה להפר לה והפרתי שומעין לו. אמרו לו נדרה והוא אומר לא נדרה וכיון שראה אותם העידו עליו אמר בלבי היה להפר אין שומעין לו: **יד** גמר בלבו שלא לאכול פת חטין ונשבע שלא יאכל פת סתם [א] אסור בפת חטים שפת חטים פת שמה: **טו** [א]מי שנשבע ואמר שבועה שלא אוכל היום ועל דעתכם אני נשבע. אין זה יכול לומר כך וכך היה בלבי. שלא נשבע זה על דעתו אלא על דעת אחרים וכיון שהיה פיו ולבם של אחרים שנשבע על דעתם שוים חייב מפני שלבם של אלו במקום לבו קם. וכן בשאר מיני שבועות: **טז** לפיכך כשמשביעין הדיינין את הנשבע אומרים לו לא על דעתך אנו משביעים אותך אלא על דעתנו: **יז** [ב]מי שנשבע והיה פיו ולבו שוין בשבועה. ואחר שנאסר

א טור שם סי' רי סמ"ג שם: ב טור שם סמ"ג שם:

רדב"ז

יג כיוצא בו אמרו לו אשתך נדרה וכו'. וא"ת מאי למימרא לריבא סד"א כיון דנדרי אשתו תלויים בהפרתו מצי למימר מה שאמרתי שלא נדרה לפי שלא ידעתי אם נדרה לו לא אבל בדעתי היה להפר לה אם נדרה קמ"ל דאין שומעים לו כי היכי דלגבי דידיה אם אמר לא נדרתי אין שומעין לו לגבי אשתו נמי אם אמר לא נדרה אין שומעין לו ושוב אינו נאמן וזהו שכתב כיוצא בו להשוותם:

יד גמר בלבו שלא לאכול פת חטין וכו'. משמע מהכא שאם גמר בלבו שלא לאכול פת שעורים והוציא מפיו פת סתם הרי מותר בכל פת אפילו של שעורים לפי שאינו בכלל פת סתם. ומסתברא דאין הדברים אמורים אלא בבני העיירות דסתם פת שלהם הוא פת חטים אבל בבני הכפרים או במקומות שרגילים לאכול פת שעורים פת סתם שלהם הוי בין של חטים בין של שעורים ואסורים בפת של שעורים ומותרים בפת חטים שהרי לא היה בלבו ואם היה בלבו שלא לאכול פת חטים והוציא פת סתם אסור בפת חטים דאפילו לבני הכפרים פת סתם הוי נמי של חטים. ומקשו הכא מהא דתנן נודרין להרגין ולחרמין וכו' ומוקמינן לה בגמרא דאמר יאסרו כל פירות שבעולם עלי ויהיה בלבו היום אלמא דוקא משום אונסא הא לאו הכי מתסרי עליה פירות לעולם ואמאי הא לא גמר בלבו שיהיו אסורין עליו אלא היום. יש מי שתירץ דהתם איירי בעם הארץ שאין להתיר לו אלא באונס והכא איירי בת"ח ואפילו שלא במקום אונס מותר. ואין זה נכון אלא דסתם נאמר וגם הרב לא חילק והר"ן דחה פירוש זה וכתב תירוץ אחר ע"ש. ומה שנראה לי בתירוץ דבר זה דאע"ג דאמרינן הכא דאסור בפת חטים ומותר בשאר מיני פת לפי שלא היו בלבו אבל לעשות כן לכתחלה אסור שהרי מוציא שבועה או נדר לבטלה וכ"ש אם הוציא שם שמים ונבי אונס התירו כי האי גוונא לכתחלה שיהיה בלבו היום. ומטעם זה כתב רב נחשון ריש מתיבתא בעל מכס שמשגר לקהל להחרים בבביל נרכיו וא"א שלא להחרים אותו חרם שמחרימין אינו כלום אבל שבועה שמשביע וכו' כדאיתא בהגה"ה משמע שאין להוציא שבועה לבטלה אפילו במקום אונס ואפילו שיהיה בלבו לדבר אחר. והירושלמי השוה בין שבועות לנדרים שלא כדברי הגאון. וראיתי מי שכתב שדברי הגאון בשאינו מבטל בלבו ולא נהירא לי. הדא מדלא פירש והו פשיטא אלא ודאי כתמא אמרה הגאון ז"ל. ומ"מ אין חילוק בין שבועות לנדרים לענין אונסין ותנא דתני נודרין להרגין וכו' ה"ה לשבועות והדא מינייהו נקט. ומה שכתבנו נ"ל נכון דכל היכא דאיכא אונס ובלבו לדבר אחר מותר לכתחלה אבל היכא דליכא אונס אסור אע"פ שיש בלבו לדבר אחר לכתחלה אבל אם נשבע בדיעבד מותר לעשות אותו דבר שנשבע עליו כיון שלא היו פיו ולבו שוין:

טו וכיון שהיה פיו ולבם של אחרים שנשבע על דעתם שוים וכו'. יש ללמוד מכאן שאם לא הסכימה דעתם של אחרים על ענין אחד אע"פ שהסכימה דעתם לקיים שבועתו אין זו שבועה אע"פ שהסכימה דעת הנשבע לדעת אחד מהם שהרי אין כאן פיו ולבו שוים כיון שתלה בדעת רבים משמע שיהיו כלם מוסכמים תדע שהרי הנודר על דעת רבים אין לו התרה לפי שאין הרבים מוסכמים להרפתו ולפתחו וברור הוא: מפני שלבם של אלו במקום לבו קם. אין לשון זה מיותר דאלו לתרוצי מאי דאיכא לאקשויי אע"ג דתלה שבועתו בדעת אחרים לא סלק דעתו לגמרי אלא כוונתו היתה על דבר שיסכים גם הוא עמהם ואם לא יהיו כלם מסכימים לדעת אחת לא תהיה שבועה קמ"ל הרב שאין הדבר כן מפני שלבם של אלו במקום לבו קם ודל לבו של הנשבע מכאן שהרי ריקן דעתו אצל דעת אחרים והרי פיו ולבו שוין:

טז לפיכך כשמשביעין הדיינים וכו'. כיון דמצי למימר לא כך היה בלבי אלא כך ואם תלה בדעת אחרים תו לא מצי למימר הכי לפיכך תקנו כשמשביעין וכו' ואע"ג דאמרי' בגמרא ודלמא משום קניא דרבא דכך דהייה אמרי' הכי אבל קושטא דמילתא משום דבעינן פיו ולבו שוין תקנו לומר לנשבע לא על דעתך אנו משביעין אותך וכו':

יז מי שנשבע והיה פיו ולבו שוין בשבועה ואחר שנאסר חזר בו וכו'. ראיתי קצת חכמים שהתירו מי שנדר בנזירות שמבין שיעשה דבר פלוני לזמן פלוני ואמרו כיון שלא הגיע עדיין זמן האיסור יכול לחזור. ולכאורה הכי משמע מזה הלשון שכתב הרב ואחר שנאסר חזר בו משמע דאע"ג דנשבע כיון דעדיין לא נאסר אין כאן שבועה. וטעות הוא

כסף משנה

ח"ל הנאי היה בלבי כלומר ונשאלתי לחכם והתירני ע"י אותו הנאי כדאמרינן בענין שאלה הכם אדעתא דהכי מי נדרת ואמר איהו לא ושרי ליה דאילו שלא ע"פ חכם מה יועיל לו התנאי שבלבו הלא דברים שבלב אינם דברים עכ"ל. מ"מ דברי רבינו מבוארים כדברי התוספתא שכתבתי. ונ"ל שאין אנו צריכים לידחק במה שנדחק הראב"ד דפשטא לאו בשאלת חכם איירי אלא ה"ק תנאי היה בלבי והוצאתי בשפתי בלחש:

יד גמר בלבו שלא לאכול פת חטים וכו': ברייתא פ"ג דשבועות (דף כ"ו):

טו מי שנשבע ואמר שבועה שלא אוכל היום וכו'. דברים של טעם הם והם נלמדים ממה שאמרו לא על דעתך אנו משביעים אותך:

יז מי שנשבע והיה פיו ולבו שוים וכו'. טעמו משום דאמרינן בפ' יש נוחלין (דף קכ"ט) ופ' בתרא דנדרים (דף פ"ז) בכל התורה כולה תוך כ"ד כדיבור דמי בר ממגדף ועובד כו"ם ומקדש ומגרש: ומ"ש שתוך כ"ד הוי כדי שיאמר תלמיד לרב שלום עליך רבי. פ' שבועת העדות (דף ל"ב) אמרינן דתוך כ"ד הוי כדי שאלת תלמיד לרב ואיכא דאמרי כדי שאלת הרב לתלמיד ובפ' מרובה (ב"ק ע"ג:) אמרינן גבי פלוגתא דר"מ ור' יוסי הרי תוך כ"ד הוו חד כדי שאלת תלמיד לרב וחד כדי שאלת הרב לתלמיד כי לית ליה לר' יוסי כדי שאלת תלמיד לרב שלום עליך רבי ומרי דנפיש כדי שאלת הרב לתלמיד שלום עליך אית ליה וידוע דהלכה כר"י לגבי ר"מ. ואע"ג דבפ"ק דמכות (דף ו') א"ל רב אחא מדפתי לרבינא מכדי תוך כ"ד היכי דמי כדי שאלת תלמיד לרב מאה סובא הוי לאו למימרא דהכי ס"ל אלא היינו לומר דאפי' למאן דאמר דהוי כדי שאלת תלמיד לרב קשיא אבל לפום קושטא דמילתא הלכה כר"י כדכתיבנא: ומ"ש דתזרה בלבו אינו כלום, היינו מדקי"ל דדברים שבלב אינם דברים וגבי שבועה גופה אמרינן גמר בלבו

לחם משנה

יד גמר בלבו שלא לאכול פת חטים וכו'. נתן טעם רבינו ז"ל ואמר שפת חטים פת שמה כלומר מפני שהלשון היוצא מפיו אינו חולק עם מה שבלב אלא שטופס מהלשון הכולל חלקי וכי האי ודאי יכול לעשות זו היא דעתו ז"ל. ודע שהקשו התוס' ז"ל על הא דגמר בלבו להוציא פת חטין והוציא פת סתם דהכא משמע דיכול לומר בלבי היה פת חיטין ולעשות הכולל חלקי והתם בפ' ד' נדרים (דף כ"ח) גבי יאסרו עלי כל פירות שבעולם וחשב בלבו היום קאמר התם דאי לאו טעמא דאונסא דברים שבלב אינם דבריה והיה אסור לעולם ומאי דקאמר בלבו היום אינו כלום והירצו בחד תירוצא דהכא בסתם פת הוי של חטים משום הכי פרי שלא במקום אונס משום דהרי הפה אומר בפירוש מה שבלב אבל אי לא הוה פת סתם פת חטים אלא לשון כולל משמע מדברי התוספות ז"ל ודאי דלא הוו דברים שבלב אלא היה אסור בכל פת ולא היה יכול לעשות מהלשון כולל פרטי. והקשה הרב מהר"י ן' לב ז"ל בספר אליהו מפסקיו שאלה קי"ז ב' קושיות על דעת זו. הדא דפיו ולבו שוין בעיק וכי היכי דנהכוון להוציא פת חטין והוציא פת שעורים פטור מהיכם הכי נמי הוה לן למימר הכא דכיון שלא כיון מה שהוציא בפיו דמוסר בכל וכבר תירץ הוא ז"ל זה בתירון נכון. עוד הקשה מהא דאמרינן בסוף האי פרקא (שבועות דף כ"ט) אמר ליה רבינא לרב אשי ודילמא (האי גברא ליסורא רבא וכו') דמשמע מהכא שמעתא דמצי למעבד מהלשון הסתמי כולל ולומר בלבי כך היה דהא איתמר התם דאי אמר תורה מנו למימר הדא תורה ואי הוה אמר להו ב' תורות מנו למימר תורת הטאת ותורת אשם ואי אמר להו כל המצות מאי מנו למימר מצות ציצית וכו' והגיה הקושיא בנ"ע. ונ"ל דלאו קושיא היא ולא מידי דהאי היכא דנשבע שלא יאכל פת או נאמר ודאי דאם אמר בלבי היה הטין דאינו כלום דאם זאת היתה כוונתו היה לו לפרש ולומר פת חטים או פת שעורין ולא לשון הסתמי כולל דמי הכריחו לומר לשון שהמי כולל וכן ציאסרו עלי כל פירות שבעולם נמי אי לאו טעמא דאונסא יש לומר ודאי כשאמר בלבו היום אינו כלום דהי"ל לפרש דמי הכריחו לסתום דבריו אבל התם היו מוכרחים לסתום דבריהם מפני אימת מסה שהיה משביעם ואם היו אומרים לו בפירוש תורת חטאת ואשם או תורה אחת או ציצית וכו' לא היה מקבלו מהם וגם היו רוצים לקבל התורה מאימת ירהה שהרי כפה עליהם ההר כגיגית ומפני כן כדי להטעות למשה היו מוכרחים שלא לגלות ומפני כך היו יכולים לעשות שם הלשון כולל חלקי. וכ"מ א"כ מה הקשה לרבא דילמא ליסורא רבה הוא

מגדל עוז

מי שנשבע ואמר עד אלא על דעתו. בנדרים פ' ד' נדרים (דף כ"ט) ובשבועות פרק שבועות שתים (דף כ"ט): מי שנשבע והיה פיו ולבו שוין בשבועה כו'. וכן אם אמרו לו אחרים חוזר בך עד סוף הפרק:

הגהות מיימוניות

לחיוב אלא לאיסור עכ"ל: [א] ילפינן לה מכל אשר יבטא האדם בשבועה ואע"ג דבפ"ג דנדרים (דף כ"ז:) תנן נודרים להרגין ולהרמין ומפרש בגמרא באומר יאסרו כל פירות שבעולם עלי אם אינן של בית המלך ואומר בלבו היום ומוציא בשפתיו סתם ואע"ג דקי"ל דברים שבלב אינן דברים לובי אונסים שאני כדלקמן רפ"ג וא"כ הכא שאין אנוס יאסר כל הפת. ויש להלק דהתם איירי בע"ה שאין להתיר לו אלא באונס אבל בת"ח אפילו שלא במקום אונס מותר כדאשכחן במס' כלה בר"ע שנשבע בשכחיו ובטל בלבו וגם בפ' אלו מותרין תנן נדר בחרם ואמר לא נדרתי אלא בחרמו של ים כו' אין נשאלין עליה ומפרש בגמרא א"צ שאלה בר"א בת"ח אבל בע"ה שבא לשאול עונשין אותו ומחמירין עליו, ס"פ ועיין לקמן בפ"ג ע"ב:

בלבו לריך ב ולא בשפתיו: ועל מ"ש רבינו שאם א"ל חזור בך או מותר לך וכו' ה"ז מותר: כתב הראב"ד א"א דבר זה אינו מחוור שאין אחרים מזקקין לנדרו וכו'. ואיני יודע למה כתב שאינו מחוור שהרי לא מפני דברי האחרים הוא מתיר אלא מפני שכיון שקבל דבריהם הוי כאילו דבריהם הם דבריו וכיון שדבריהם תוך כדי דיבור נדרו וחזרתו היא תוך כדי דיבור דבריהם הוי כאילו דברי חזרתו הם תוך כדי דיבור נדרו, ואפשר שקבל מהם תוך כדי דיבור דקאמר רבינו היינו תוך כדי דיבור נדרו:

פ"ג א כל הנשבע שבועה וכו'. בפ"ג דשבועות (דף כ"ו) ת"ר האדם בשבועה פרט לאנוס. ומ"ש ואחד הנשבע מתחלתו באונס כמו שביארנו בפ"א. ומ"ש או שנשבע ונאנס ולא הניחוהו לקיים שבועתו. בפ"ג דנדרים (דף כ"ז) תנן נדרי אונסין (כיצד) הדירו חבירו שיאכל אצלו וחלה או שחלה בנו או

הוא בידם דהא קי"ל דאין מתירין הנדר או השבועה עד שתחול ולפי דבריהם מה לריך החזרה כיון שעדיין לא חלה אין כאן שבועה אלא ודאי ליתא אלא כיון שנשבע או נדר אע"פ שתלה בזמן חלה השבועה אלא שאין מתירין אותה עד שיגיע זמן האיסור וזה ברור מאד. ומ"ש הרב ואחר שנאסר הוא לומר שאם היה הנאי שבועתו ארוך יותר מכדי דבור לא יוכל לחזור כיון שהוא יותר מכדי דבור מהשבועה לפיכך כתב הרב שאין הדבר כן אלא אם חזר בו תוך כ"ד לגמר האיסור יכול לחזור דקי"ל תוך כ"ד כדבור דמי חוץ ממקדש ומגרש ומגדף מפני שהדבר נגמר ע"י דבור. וק"ל למה (לא) הוציאו מן הכלל ע"ז כגון האומר לה אלי אתה שהרי הדבר נגמר ע"י דבור וחייב מיתה. וי"ל דהוי בכלל מגדף כי מזה הטעם כלל הרב ז"ל מגדף בכלל הלכות ע"ז א"כ אין למדין מן הכללות אפילו במקום שנאמר בהם חוץ. ויש ספרים דגרסי הוץ מע"ז וה"ה למגדף:

יח וכן אם אמרו לו אחרים חזור בך וכו'. כתב הראב"ד ז"ל דבר זה אינו מחוור שאין אחרים מזדקקים לנדרו שתהא מחאה שלהם סומכת נדרו לחזרתו ע"כ. כונתו ז"ל כיון שיש בין נדרו לחזרתו יותר מכדי דבור למה יזדקקו אחרים לעשות חזרתו תוך כדי דבור לשבועתו. וכ"ה שגם הרב לא אמרה אלא כשחזר בו תוך כדי דבור לשבועתו כגון שלא אמרו לו אחרים אלא שתי מלות חזור בך או מותר לך ושיעור כדי דבור הוא כדי שיאמר שלום עליך רבי שהן ג' מלות ונמלאת חזרתו תוך כדי דבור לשבועתו. הא ודאי ליתא חדא דא"כ פשיטא וכי מפני שאחרים החזירוהו הו"א שלא תהיה חזרתו חזרה וזו דכתב ז"ל וקבל

שנאסר חזר בו מיד בתוך כדי דיבור והוא כדי שיאמר תלמיד לרב שלום עליך רבי. ואמר אין זו שבועה או נחמתי או חזרתי בי וכיוצא בדברים אלו שענינם שהתיר מה שאסר הרי זה מותר ונעקרה השבועה שזה דומה לטועה: יח *וכן אם אמרו לו אחרים חזור בך או מותר לך וכיוצא בדברים אלו וקבל מהן בתוך כדי דיבור ואמר הן או חזרתי בי וכיוצא בזה הרי זה מותר. ואם אחר כדי דיבור אינו יכול לחזור בו: יט נשבע וחזר בו בתוך כדי דיבור בלבו אין זה כלום. וכן אם אמרו לו אחרים חזור בך או מותר לך או מחול לך וקבל דבריהם בלבו בתוך כדי דיבור אין זה כלום עד שיוציא החזרה בפיו כמו השבועה:

השגת הראב"ד
*וכן אם אמרו לו אחרים חזור בך וכו'. א"א דבר זה אינו מחוור שאין אחרים מזקקין לנדרו שתהא מחאה שלהן סומכת נדרו לחזרתו:

פרק שלישי

א כל [א]הנשבע שבועה מארבע מיני שבועות אלו באונס הרי זה פטור מכלום. ואחד הנשבע מתחלתו באונס [א] כמו שבארנו. או שנשבע ונאנס ולא הניחוהו לקיים שבועתו

א טור שם סי' רלב רלט סמ"ג שם:

מהם בתוך כדי דבור משמע כי הקבלה היא בתוך כדי דיבור למה שהחזירוהו אחרים. וכן הוא דעת הרב ז"ל בודאי והטעמא כיון שאחרים החזירוהו בתוך כדי דבור לשבועתו והוא קבל מהם תוך כדי דבור של החזרתם כחזרה אריכתא דמיא שהכל הוא מענין השבועה שהרי הבריו היו מרלין אותו בשעת כעסו וקבל מהם. נמלא לפי זה שאפילו האריכו בחזרה יותר מכדי דבור כגון שאמרו למה נשבעת האר בך וכיולא בזה הויא חזרה כיון שתחלת החזרה בתוך כדי דבור של השבו.ה והקבלה בתוך כדי דבור של החזרה והרי זה נכון בכוונת הרב ז"ל. ומה שכתב בעל מגדל עוז בהשגה צ לא ידעתי לסוף דעתו ואני הוסד שלא עיין בכוונת השגת הראב"ד ז"ל: ואם אחר כדי דבור וכו'. איכא למידק דבבא דלא לריכה הוא. וי"ל דהאה להשמיעינן אתי דכתיבנא לעיל דבעינן שתהיה החזרה בתוך כ"ד של השבועה והם היתר כדי דבור של השבועה אינו יכול לחזור אע"ג דעדיין לא חלה כגון שנשבע שיעשה דבר פלוני לזמן פלוני דהכ"א כיון שעדיין לא חלה יכול לחזור בו קמ"ל וכדכתיבנא. ורלאיתי מי שכתב על השגה הראב"ד ז"ל שכתבתי למעלה וז"ל ואיני יודע למה כתב שאינו מחוור שהרי לא מפני דברי האחרים הוא מתיר אלא מפני שקבל דבריהם עכ"ל. וגם אם זה אני הוסד שלא הבין כוונת השגת הראב"ד ז"ל:

יט עד שיוציא החזרה בפיו כמו השבועה. כמו שהשבועה בעינן פיו ולבו שוין גם בחזרה בעינן פיו ולבו שוין שאם לא היה דעתו בחזרה והפליטו בו וחזר בפיו ולא בלבו אין זו חזרה. וזהו שכתב הרב לעיל וקבל מהם משמע שקבל ונתרלה להתיר אבל לא קבל אלא להפיס דעתם אמר הרב כי אין זו חזרה:

פ"ג א כל הנשבע וכו' באונס ה"ז פטור מכלום. פטור אפי' מאיסור הולאת ש"ש לבטלה. וזהו שכתב פטור מכלום: אונס שבועת ביטוי כי הך דרב הונא ורב אסי מר אמר הכי אמר רב וכו' והאמר רב אה לבך הנכך א"כ דלא ידע דאסור ליסבע על שקר כגון תינוק שנשבה, ושבועת שוא כגון דידע דאסור ליסבע על שוא אבל לא ידע שאסור ליסבע לאמת הדבר הידוע לג' בני אדם א"כ כגון תינוק שנשבה. ושבועת העדות והפקדון ככר פירש הרב אונס שלהם פרקא קמא: או שנשבע ונאנס וכו'. זה מבואר מעגמו שאפי' בחמורות שאמרו בהם יהרג

משנה למלך

פ"ב יז והוא כדי שיאמר כו'. עיין במ"ש הכ"מ ודבריו תמוהים אלולי דאדרבה מסוגיא זו איכא הכרא למה שפסק רבינו ז"ל דתוך כ"ד הוי שאלת תלמיד לרב ואליבא דר"י כדי שאלת תלמיד לרב דנפיש ליה לים דהוי תוך כדי דבור וכי אית ליה דהוי תוך כדי דבור היינו כדי שאלת רב לתלמיד דזוטר מילייהו וכל זה הוא פשוט באותה סוגיא, עוד הוקשה למרן מסוגיא דפ"ק דמכות, ואני גברא רבא קא חזינא ופירכא לא קא חזינא דאדרבא סוגיא דמכות מוכחת כסברת הר"ס דפסק דהוי כדי שאלת תלמיד לרב ומ"ע אי איכא מאן דפסק דהוי כדי שאלם רב לתלמיד הסיא דמכות לא הוי תיובתיה דאיכא למימר דהכי קאמר דאפילו למ"ד דהוי כדי שאלת תלמיד לרב דנפיש קשיא אבל לעולם דלפי האמת אינו אלא כדי שאלת רב לתלמיד וכר"י. ואני סבור שיש חסרון לשון בדברי מרן ומרן בתחלה הוקשה לו על פסק הר"ס מסוגיא דמרובה דאית ליה לר' יוסי דתוך כדי דיבור דהוי כדיבור לא הוי אלא כדי שאלת רב לתלמיד וידוע דהלכה כר"י וא"כ למה פסק הר"ס דהוי כדי שאלת תלמיד לרב דלא כר"י ואה"כ כתב ואע"ג דבפ"ק דמכות כו' כלומר וכי תימא דטעמיה דהר"ס דפסק דלא כר"י הוא משום דסמך על אותה סוגיא דמכות דקאמר סתמא דתלמודא דתוך כדי דיבור הוי כדי שאלת תלמיד לרב לזה כתב דאי מהא לא איריא אלא דכונת הגמרא היא לומר דאפילו למ"ד דהוי כדי שאלת תלמיד לרב דנפיש מיליה אפ"ה קשה דעובא הוי אבל לעום קושטא דמילתא הלכה כר"י דלא הוי אלא כדי שאלת רב לתלמיד ולפי זה הניח דברי הר"ס בג"ע. ומ"מ אני תמיה בדברי מרן במ"ש וידוע דהלכה כר"י לגבי ר"מ דמשמע דס"ל דר"מ חולק על ר"י בדין זה דתוך כדי דיבור ולא ראיתי רמז מזה דע"כ לא פליגי אלא בנתכוון לבך מתחלה לומר הרי זו תמורת עולה ותמורת שלמים דר"מ אית ליה תפוס לשון ראשון או משום דהוי כאומר תחול א היום וא"כ תחול א ור"י אית ליה דכיון דא"א לקרות שני שמות כאחד דבריו קיימין ותרעה עד שתסתאב ותמכר ויביא בדמי חליה עולה ובדמי חליה שלמים אבל בנמלך לא איירי ר"מ ואפשר דמודה לר"י וצ"ע. ועיין בהרא"ש שכתב ואין הלכה לא כר"מ ולא כרבי יוסי ודבריו צ"ע. ודע דטעמא דהר"ס דפסק דלא כר' יוסי הוא משום דסמך על הסוגיא דריש פ"ד דנזיר עלה כ' דקאמר התם סתמא דתלמודא וכמה כדי שיאמר תלמיד לרב וכן כתבו התוס' במרובה עלה ע"ג ד"ה כי דפסקינן הלכתא דהוי כדי שיעור תלמיד לרב כרים לקיש וכרב אחא דמכות וכתיבה על מרן איך לא הביא דברי התוס' הללו ועיין בטיירי כנה"ג סי' כ"ו בהגהת ב"י אות ס'. (א"ה עיין במ"ש הרב המחבר לקמן פס"ו מה' מעשה קרבנות):

פ"ג א כל הנשבע שבועה כו'. בפ"ג דשבועות ת"ר האדם בשבועה פרט לאנוס. וסברת מהרש"ך היא

לחם משנה

הזה והביאו ראיה ממשה שאמר גבי משה דלא היו רולים לגלות משום דאיכא אונסא, וי"ל דאע"ג דהכא ליכא טעמא דאונסא איכא טעמא אחרינא דכונתו לגזום וכדי להגזים הענין אמר כך ולא רלה לגלות לומר ליפורא, זה דעתי להרץ דעתו של התוספות ז"ל ונמלינו למדין לדעת זו דאין אנו יכולים לעשות מהלשון הסתמי כולל חלקי אבל דעת רבינו ז"ל אינו כך כמו שביארתי והקושיא שהקשו התוספות ז"ל יתרץ אותו כתירוץ הרמב"ן ז"ל וכדכתב הרב מהר"י ן' לב ז"ל וכן עיקר:

יח וכן אם אמרו לו אחרים חזור בך וכו' וקבל מהן בתוך כ"ד וכו'. לכאורה נראה שתוך כ"ד קאי אדיבור של אחרים כלומר שאחר שהוא נדר מיד אחר דיבורו תוך כ"ד אמרו לו אחרים חזור בך והוא אחר דיבור של אחרים מיד תוך כ"ד קבל מהם והוא כ"ד בערך דיבור של אחרים אבל בערך דיבורו הראשון שהוא נדרו כבר עבר תוך כ"ד. ולכאורה נראה שזה כן מפני שאם נפרש תוך כ"ד שהוא אחר דיבורו מה השמיענו עתה כשאמר ואמר הן או חזרתי הרי כבר אמר לעיל שאם אמר אחר דיבורו אין זו שבועה או נחמתי חזרתי תוך כ"ד הרי זה מותר אלא ודאי שהוא תוך כ"ד בערך דיבור האחרים. זה נראה לכאורה בדברי רבינו ז"ל ומפני כן השיג עליו הר"א ז"ל וכתב דבר זה אינו מחוור וכו' שתהא מחאה שלהן סומכת נדרו לחזרתו ע"כ, כלומר שכיון שעבר החזרת הנדר אחר הנדר יותר מכדי דיבור אין הדיבור של אחרים עושה שיסמך זאת החזרה לנדר כלומר ויחשב כאילו הדיבור של אחרים הוא נדר. וזה הוקשה לו כפי מה שהבין בדברי רבינו ז"ל כדפרישית אבל מ"מ אין זה מוכרח בדברי רבינו ז"ל דאפשר דכוונת רבינו ז"ל לומר תוך כ"ד בערך הנדר שהוא דיבורו והסתלק השגת הר"א ז"ל. והרב מהרי"י קארו ז"ל כתב בסימן ר"י על השגה זאת ואיני יודע למה כתב אינו מחוור שהרי לא מפני דברי האחרים הוא מתיר אלא שקבל דבריהם ע"כ * נראה שלא הבין השגה זאת כמ"ש אלא נראה שהוא הבינה שכוונתו להקשות על רבינו ז"ל דכשאמרו האחרים חזור בך וקבל מהן לא תהא חזרה כיון שהוא לא אמרו מדעתו ולפי זה טכל לומר שהבין הר"א ז"ל שכ"ד לא קאי אלא אנדרו ולא אדיבור של אחרים ואע"פ כן הקשה

*כ"כ ג"כ בכ"מ.

מגדל עוז

כתב הראב"ד ז"ל דבר זה אינו מחוור וכו': ואני אומר אם אין מזדקקין לנדרו מלטערין לנערו ומרלין אותו בשעת איסורו וכבר הורה זקן וגדול הר"מ מקולי אחריו מדעת רבותיו בעלי התוס' ז"ל כדבריו. ויש לי ראיה פ' שבועת הדיינין (דף ל"ט) דבעינן פיו ולבו שוין וכן משמע ממ"ש ר"י אלפס בהל' סוף גמ' מתני' דאחד דברים של עלמו ואחד דברים של אחרים בתר פלוגתא דר' ישמעאל ור"ע. ועוד בפ' ואלו שותרין בנדרים גבי מתני' דהתם נדרים כו' ועוד פ' בתרא דהתם (דף פ"ו) גמרא מתני' דנדרה אשתו דאסיקא הלכתא תוך כ"ד כדבור דמי הו"מ ממגדף ועובד ע"ז ומקדש ומגרש וס"ג אסיקא נמי פ' יש נוחלין (דף קכ"ט) ונמצאו דברי ר"מ ז"ל נכונים: פ"ג כל הנשבע שבועה מד' מיני שבועות עד ושל שגגות פטור עליהן:

הגהות מיימוניות

[א] כרב הונא ורב אסי דהוו יתבי קמיה דרב מר אישתבע דהכי אמר רב ומר אישתבע דהכי אמר רב ומסיק התם דשרי משום דליביה אנסיה ובפ"ד דנדרים אמרינן ה"ד נדרי שגגות דמותרים כרב הונא ורב אסי ולא דמי להחיא דפ' השולח דאמרה יהנה סם המות ונענשה

שבועתו. או שהשביעו אנס. לפיכך נשבעין לחרמין ולהורגין ולמוכסין: **ב** באי זה מוכס אמרו. במוכס העומד מאליו שלוקח ממון שלא ברשות מלך המדינה. או שלוקח ברשות המלך אבל מוסיף לעצמו על הדבר הקצוב כמו שיתבאר בהלכות גזלה: **ג** וצריך הנשבע באונס להיות כונתו בלבו בעת השבועה לדבר הפוטרו [ג]. ואע"פ שהדברים אלו שבלב אינן דברים. הואיל ואינו יכול להוציא בשפתיו מפני האונס. הרי זה סומך על דברים שבלבו: **ד** כיצד כגון שנשבע לאנס שלא יאכל בשר סתם. ובלבו שלא יאכל היום או שלא יאכל בשר חזיר הרי זה מותר וכן כל כיוצא בזה: **ה** *וכן אשבועת הבאי ושל שגגות פטור עליהן. שבועת (של) הבאי כיצד כגון שראה חיילות גדולות וחומה גבוהה ונשבע שראיתי חיל פלוני המלך והם כיוצאי מצרים

א טור שם סי' לט סמ"ג לאוין רמא:

השגת הראב"ד

*וכן שבועת הבאי ושל שגגות פטור עליהן. א"א לא הוצרכו הכמים לומר שהוא פטור מקרבן אלא שאמרו כשם שנדרי שגגות ונדרי הבאי מותרין כך שבועת שגגות ושבועת הבאי מותרין. שבועת שגגות שמותרין כגון שאמר לאשתו שבועה שלא אוכל היום שגנבת את כיסי ונודע שלא גנבה וכל כיוצא בזה שאם נשבע שלא יאכל ככר אחד אם פסח היום ונזכר שפסח היום מותר לאכול הככר. ושבועות הבאי שהן מותרות כגון שאמר יאסרו עלי פירות העולם בשבועה אם לא ראיתי גמל פורח באויר וכיוצא בו שלא נתכוין לאסור פירות העולם על עצמו אלא לחזק הדבר

[רדב"ז]

יהרג ואל יעבור אם עבר ולא נהרג פטור הוץ מגלוי עריות לפי שאין קישוי אלא לדעת. ומ"מ צריך לדקדק האדם על עצמו שלא יבא לידי שבועה באונס כי ההיא עובדא דפרק שבועה ואמרה יהנה שם המות באחד מבניה ונענשה אע"ג דאונסה היא שלא היתה יודעת משום דמתחלה היה לה לדקדק שסופה לבא לידי שבועה אם יאבד הדינר:

ב באיזה מוכס אמרו וכו'. משום דקי"ל כשמואל דאמר דינא דמלכותא דינא ואסור להבריח המכס ודוקא בעומד מאליו או שלוקח יותר מותר לישבע מפני האונס אבל המוכס הפקיד מאת המלך ולוקח הקצוב לו אין זה אונס ואם נשבע לשקר עובר על לאו דלא תשבעו בשמי לשקר. והארכתי בזה לפי שראיתי בני אדם מורים היתר לעצמם בדבר זה ואומרים כיון שהוא הולך מעצמו לקחת המכס מהמלך נקרא מוכס העומד מאליו והא ודאי ליתא ש..ם לא יעמוד זה אחר היה עומד וכיון שהוא הק המלך כל מי שיעמוד במקומו הוא פקיד המלך ואין זה עומד מאליו ואסור לגזול מנת המלך וכיון שזה המוכס אינו לוקח יותר מהקצוב אע"פ שמרויח לפי שלוקח בזול מן המלך הסור להבריח ממנו. ומה שאני מסתפק אם הוה מוסיף בקצת דברים על הקצוב אם מותר להבריח או לישבע על הדברים שאינו מוסיף על הדבר הקצוב. ומסתברא לי שגם בזה אסור לה ריה וכי מפני שגוזל את אחרים יהיה מותר לגזול את שלו:

ג וצריך הנשבע באונס וכו'. כבר כתבתי למעלה שלא התירו דבר זה אלא מפני האונס אבל אם אין שם אונס אסור לישבע ובלבו לבטל והנ"ל לדעת הרב דבעי שם או כנוי בשבועת ביטוי שנמצא מוציא שם שמים לבטלה אעפ"י שאין בה קרבן או מלקות:

ה וכן שבועות של הבאי ושל שגגות פטור עליהן. כתב עליו הראב"ד ז"ל לא הוצרכו חכמים לומר שהוא פטור מקרבן אלא שאמרו כשם שנדרי שגגות ונדרי הבאי מותרין כך שבועות שגגות ושבועות הבאי מותרין עכ"ל. ואני אומר דרבינו אזיל לשטתיה דשבועה ביטוי נמי בעי שם או כנוי והיכי הוה מצי למתני גבי שבועת הבאי ושבועת שגגות מותרין דמשמע דמותר לעשות כן לכתחלה דבשלמא גבי נדרים שייך למתני מותרין אבל גבי שבועות לא שייך דהיכא כו.אה שם שמים לבטלה ולהכי דתני תנא נדרי שגגות מותרין תנא נמי גבי שבועות מותרין ולפיכך נקט הרב ז"ל וכתב פטורין כדרך כל פטורי שבת דפטור אבל .סור לעשות כן לכתחלה. ומודה הרב שאם נשבע ולא הוציא לא שם ולא כינוי מותר דס"ל דכל שבועה שאין בה לא שם ולא כנוי לא נקראת שבועה. והראב"ד ז"ל אזיל לשטתיה דסובר דיש שבועה בלא שם ובלא כנוי ושייך שפיר למתני מותרין ומודה הראב"ד שאם הוציא שם או כנוי עם השבועה שאינו מותר לכתחלה לישבע שבועת הבאי ולפי סברתו יפה השיגו אלא היה לו לדקדק במה שכתב בפ"ב, ומ"מ איני רואה ביניהם מחלוקת לגבי הדין והדוק והשגה שבזה עולים דברי הרב על מתכונתם. ומה שכתב בעל מגדל עוז לא נתישב אצלי והמשכיל יבחר: **שבועת של הבאי כיצד.** ק"ל בשלמא שראיתי חיל פלוני המלך וכו' כיון שהוא דבר אפשרי המציאות בדין הוא שיהיה פטור משבועה

כסף משנה

או שעיכבו נהר. ומ"ש או שהשביעו אנס לפיכך נשבעין לחרמין וכו'. בפ"ג דנדרים (דף כ"ז:) תנן נודרים להורגין ולהרמין ולמוכסין שהיא (של) תרומה אע"פ שאינן (של) תרומה שהן של בית המלך אע"פ שאינן של בית המלך ומפרש שם בגמ' שדין שבועות כדין נדרים. ומ"ש באי זה מוכס אמרו וכו' עד שלא יאכל היום. שם (דף כ"ח) ומסיים בה ואע"ג דסבירא לן דברים שבלב אינם דברים לגבי אונסים שאני:

ה וכן שבועת הבאי ושל שגגות פטור עליהם. בפ"ג דנדרים (דף כ':) דנדרי הבאי ונדרי שגגות התירו חכמים ובגמ' (דף כ"ה:) תנא כשם שנדרי שגגות מותרים כך שבועות שגגות מותרות וה"נ אמרינן גבי נדרי הבאי (דף כ"ד:) תנא כשם שנדרי הבאי מותרים כך שבועות הבאי מותרות כך גירסת הר"ן והיא גירסת רבינו ודלא כספרים דגרסי שבועות הבאי אסורות. ומ"ש כיצד כגון שראה היילות ונשבע שראיתי חיל פלוני המלך והם כיוצאי מצרים שם במשנה: ודע שבפ' המוכר תנן דנדרי זירוזין מותרין ולא כתבו רבינו לענין שבועות מפני שלא אמרו בגמ' כשם שנדרי זירוזין מותרין כך שבועות זירוזין מותרות ודלא כדברי הר"ן שם והרשב"א בתשובה שכתבו דשבועות זירוזין נמי שרו ואע"ג דהכי איתא בירושלמי סובר רבינו דגמ' דידן פליגא וקטיקן כוותיה: כתב הראב"ד וכן שבועת הבאי ושל שגגות פטור עליהם, א"א לא הוצרכו החכמים לומר שהוא פטור מקרבן וכו'. וי"ל שרבינו סובר שהוצרכו לומר שפטור מקרבן דאי לאו דאמור רבנן דפטור מהי תיתי כן לפוטרו, ומה שרצה להכריע ממ"ש כשם שנדרי שגגות מותרים וכו' כך שבועות שגגות וכו' מותרים י"ל דאה"נ דהל"ל כך שבועות שגגות פטורים אלא דאיידי דנקט גבי נדרים מותרים דלא שייך למימר בהו פטורים דהא לית בהו קרבן נקט נמי גבי שבועות מותרים. ועי"ל דודאי גם שבועות שגגות והבאי מותרים וא"כ לא היו צריכים לומר דפטורים מקרבן וכדברי הראב"ד דכיון דמותרים מהיכא תיסק אדעתין להייבם קרבן אלא משום דבפרקים הקודמים ובפרק זה קא עסיק ואתי בחיובי קרבן ומלקות ופיטורם נקט פטורים: ומ"ש עוד הראב"ד שבועה שוגגים שמותרים כגון שאמר לאשתו וכו' ושבועת הבאי שהן מותרות כיצד וכו', הוצרך לכתוב כן כי היכי דלא תיקשי היכי מסכמת לה דשבועות שגגות והבאי מותרות לכתחלה:

שבועה

לחם משנה

הקשה עליו אבל כד מעיינת שפיר לשון ההגנה יתיישב גם ג"כ הפירוש שכתבתי ופירוש הרב מוהרר"י קארו ז"ל יתיישב יותר בלשון:

פ"ג א לפיכך נשבעין להרמין ולהורגין ולמוכסין וכו'. משנה פ' ד' נדרים (ד' כ"ז:) נודרין להורגין ולהרמין וכו' ומבואר שם בגמרא דהוא במוכס העומד מאליו או במוכס שאין לו קצבה ודקאמר בלבו היום:

ה וכן שבועה הבאי ושל שגגות וכו'. פ"ג דנדרים (דף כ"ד:) תנא נדרי הבאי מותרין שבועות הבאי אסורין ע"כ. והרא"ש והר"ן ז"ל כתבו גירסא אחרת שם כשם שנדרי הבאי מותרין כך שבועות הבאי מותרין ופירש הר"ן ז"ל מותרין הפירות היכא שאמר יאסרו פירות אלו עלי בשבועה אם לא ראיתי בדרך הזה כעולי מצרים או אם לא

משנה למלך

היה דאין לחלק כלל בין אונסא דשכיח לאונסא דלא שכיח וכן אין לחלק כמו שחלק מוהריב"ל בין היכא דאיכא אומדנא להיכא דליכא אומדנא אלא בכל גוונא הוי טענת אונס וזולת נגע משום דאין טענת אונס בגיטין והמה על רבינו ירוחם דאוקי למתניתין דנדרים כשעכבו נהר דגדל הנהר מהספרת שלגים דהוי מילתא דלא שכיח דלקושטא דמילתא אפילו באונסא דשכיח הוי אונס. כן אמת דמה שהביא מתשובת הרא"ש על ראובן שנדך כתו כו' וכן מדברי רש"י שכתב והוא דלא אנים באונסא דמוכחא לאגבי כהאי דלעיל דפסקיה מברא והכריח מבני המקומות הללו דאפילו באונסא דשכיח הוי אונס אין ראיה כלל דהיכא למימר דשאני נהן הרא"ש דאיכא אומדנא וכמבואר בדברי הרא"ש וכן בההיא דרש"י דקאי עלה דהסיה דאתפיס זכותיה וקאמר אי לא אתינא מכאן ועד ל' יום ליבטלן הני זכותי התם נמי איכא אומדנא דמסתמא לא בטל וכיותיו אלא כשהיה יכול לבוא בלא שום אונס כלל. ומ"מ לסברת מוהריב"ל קשה הסיה דרבינו ירוחם דאוקי למתני' דנדרים באונסא דלא שכיח וכן הרא"ש מלבד מ"ש בהידושיו בפסקיו נמי אוקי למתני' שגדל הנהר מהספרת שלגים דהוי מילתא דלא שכיחא אע"ג דהיכא אומדנא דלא עלה דעתו לאסור נכסיו על חבירו אם לא יאכל עמו אלא כשיוכל לבא בלא אונס כלל וכמ"ש הר"ן וכן מדברי הגמרא קשה דמאי מותיב לרבא מההיא דאי לא אתינא מכאן ועד ל' יום שאני התם דליכא אומדנא וכמ"ש מוהריב"ל אבל בההיא דאתפסיה זכותיה איכא אומדנא ודכתיבנא, ועיין בתשובת הרשב"א סימן תשע"א דהיכא דהוי אונסא דשכיח אין טענת אונס. סברת מהר"א ששון היא שיש לחלק באונסים דאונסא דשכיח טובא לא הוי אונס משום דאיבעי ליה לאתנויי ואונסא דשכיח ולא שכיח כגון נגע אינו אונס משום נגועות ומשום פרוצות אבל בעלמא הוי אונס ואונסא דלא שכיח כלל אפילו נגע הוי אונס והיינו דהרא"ש דראובן שנדך כתו וסעני כו' עוני מילתא דשכיח ולא שכיח, אך כמ"ש הריב"ל דהיכא דאיכא אומדנא אפי' במילתא דשכיח הוי אונס בסברא זו לא החזיק הרב וכמו שנראה מדבריו ובזה אתו דברי רבינו ירוחם והרא"ש

הגהות מיימוניות

וגענשה דשאני התם דמתחלה היה לה לדקדק שסופה לבא לידי שבועה אם יאבד וההיא דפ"ד אחין דקאמר לר' חייא בר קפרא שקורי משקרא לא לענין עונש שבועה קאמר אלא במה שטעה שרצה לומר כך ס"ה ע"כ: [ג] הילכך היהודים שהיו משביעים אותם בעלי זרוע באונס שלא לצאת מן הכפר היו יכולים לישבע סתם שלא יצאו ובלבם יחשבו היום ואפילו הוא מפרש שלא ילך כל ימיו היה יכול הוא לחשב שלא ילך כל ימי חייו אם לא יהא צורך ואם בטל בלחש בשפתיו היה טוב יותר זה לשון רבינו יהודה שכתב משם ר"י בפ' הגוזל בתרא בס"ה ועיין בפ"ב. והכי אמר רב נחשון ריש מתיבתא אנס עכו"ם שמשגר

מגדל עוז

כתב הראב"ד ז"ל לא הוצרכו חכמים לומר וכו': ואני אומר לא מצאת פסקא אלא מדגרסינן פרק שבועות תניין (דף כ"ו) גמ' מהני דאחד דברים של עצמו כו' לכל אשר יבטא האדם בשבועה פרט לאנוס וכו' ונעלם ממנו שנתעלמה ממנו שבועה יכול שנעלם ממנו חפץ כו' עד דאיצטריך פרט לאנוס כדרב כהנא ורב אסי כי הוו קיימי מקמיה דרב מר אמר שבועתא דהכי אמר רב ומר אמר שבועתא דהכי אמר רב כו' עד דא"ל אידך ואנא בעיקרא אשתבעי א"ל אם לבך אנסך ובפ"ג דנדרים (דף כ"ה:) גרסינן היכי דמי נדרי שגגות כדרב כהנא ורב אסי כו' ועד הכא קרי להו שגגה והכא קרי להו אונס ש"מ דמינה הדא נינהו אלא כי לגבי אנסיה קרי להו אונסין ולשון ר"מ ז"ל בתחלת הענין שנשבע מתחלתו באונס וכי שגג קרי להו שגגות ומדאמרינן נמי כגון דרב כהנא ורב אסי כו' ש"מ דדומיה נינהו דהא בהדדי קתני ומפרש לכולהו פ"ד ותנן להדיא (דף כ"ז) נודרין להורגין ולהרמין כו' אלא ודאי דומיא נינהו כלומר זה וכיוצא בו ולשון ר"מ ז"ל כוף כל הענין ו"ה כתב בתחלתו לפיכך נשבעין לחרמין כו' וכתב ג"כ שנשבע ונאנס מדמייתי עלה מעשה דאתא ופסקיה מברא ומדמוכחינן להו מכל אשר יבטא האדם בשבועה שנאמר לגבי קרבן ש"מ למפטרינהו מקרבן מייתיא עיקר מתניתין ותני לה בלשון מותרים לומר דפטור ומותר דלא תימא כדאמרינן לגבי שבת פטור אבל אסור אי הוה תני להו בלשון פטורין ועוד דתנא תנא מותרין דמשיין מינה דכ"ש דפטורין ואי הוה תנא פטורין לא הוה שמעינן מותרין מיניה עד דשום מפרש לה ודקן התנא לקצר וה"נ מייתי לה בתורת כהנים ובזה עלו דברי ר"מ ז"ל על נכון וכן הספרים הכ"ס מקולי מדעת רבותינו בעלי התוספות ז"ל: **שבועת של הבאי כיצד** עד שבועות של שגגות

כיצד

מצרים. ושראיתי חומת עיר פלונית גבוהה עד לרקיע וכיוצא בדברים אלו. שזה לא גמר בלבו שהדבר כך בלא פחות ולא יותר ולא נתכוון אלא לספר את גובה החומה או רוב העם: **ו** שבועה של שגגות כיצד. אם שבועת העדות או הפקדון היא כגון ששגג בפקדון ובעדות שהוא פטור מכלום כמו שבארנו. ואם שבועת שוא היא כגון שנשבע שלא ילבש תפילין ולא ידע שהתפילין מצוה. ואם שבועת שקר היא כגון שנשבע שלא אכל ונזכר שאכל. או שנשבע שלא יאכל ושכח ואכל. או שלא תהנה אשתו לו מפני שגנבה כיסו או שהכתה את בנו ונודע שלא גנבה ושלא הכתה וכן כל כיוצא בזה: **ז** אם כן אי זהו שגגת שבועת בטוי שחייבין עליה קרבן עולה ויורד לשעבר. כגון שנשבע שלא אכל והוא יודע שאכל. וששבועת שקר זו שנשבע אסורה אבל לא ידע שחייבין עליה קרבן. זו היא השגגה שחייבין עליה קרבן עולה ויורד בשבועת בטוי לשעבר: **ח** וכיצד היא השגגה שחייבין עליה קרבן להבא. כגון שנשבע שלא יאכל פת חטים ושגג

ו שבועה של שגגות כיצד וכו'. כמו שביארנו בפ"ק ראשון. וה"ה ואם שבועת שוא היא וכו'. ומ"ש ואם שבועת שקר היא כגון שנשבע שלא אכל ונזכר שאכל וכו' עד ושלא הכתה. משנה פ"ג דנדרים (דף כ"ה:) גבי נדרי שגגות:

ז ומ"ש א"כ אי זו היא שגגת ביטוי שחייבים עליה קרבן וכו'. בפ"ג דשבועות (דף כ"ו.) בעא מיניה רבא מר"נ אי זו היא שגגת שבועה ביטוי לשעבר אי דידע מזיד הוא אי דלא ידע אנוס הוא א"ל באומר יודע אני ששבועה זו אסורה אבל איני יודע אם חייבים עליה קרבן או לאו:

ח ומ"ש וכיצד היא השגגה וכו'. שם ונעלם ממנו שנתעלמה ממנו שבועה יכול שנתעלם ממנו חפץ ת"ל בשבועה ונעלם על העלם שבועה הוא חייב ואינו חייב על העלם חפץ מהכו עלה במערבא בשלמא שבועה משכחת לה בלא חפץ כגון דאמר שבועה שלא אוכל פת חטים וכסבור שאוכל קאמר דשבועתיה אינשי חפצא דכיר אלא חפץ בלא שבועה היכי דמי כגון דאמר שבועה שלא אוכל פת חטים וכסבור של שעורים קאמר דשבועתיה דכיר ליה חפצא אינשי כיון דחפצא אינשי להו הייני העלם שבועה אלא א"ר אלעזר דא ודא אחת היא ופירש"י אחת היא אי אתה מוצא העלם חפץ בלא העלם שבועה וזו אינה משנה. מתקיף לה רב יוסף אלמא חפץ בלא שבועה לא משכחת לה והא משכחת לה כגון דאמר שבועה שלא אוכל פת חטים והושיט ידו לסל ליטול פת שעורים ועלתה בידו של חטים וכסבור שעורים היא ואכלה דשבועתיה דכיר ליה חפצא הוא דלא ידע ליה א"ל אביי כלום מחייבת ליה קרבן אלא אמאי דתפיס בידיה העלם שבועה הוא וכו' ורב יוסף אמר לך כיון דכי ידע ליה דחטים הוא פריש מיניה העלם חפץ הוא בעא מיניה רבא מר"נ העלם זה וזה בידו מהו א"ל הרי

שהדבר שיאמינו בו מפני שהוא דבר תימה ושבועה כאלו ענין שבועת שוא היא.
נעלמה ממנו שבועה כו' שהרי העלם שבועה וחפץ בידו הרי זה כאנוס ופטור. נשבע על הככר שלא יאכלנו ונצטער עליו ואכלו והוא שוגג בשכחת שבועתו פטור לפי שאינו שב מידיעתו שהרי דמה שמותר לו לאכלו מפני הצער ולא ידע שאסורה היא:
(עי' מ"ע ורדב"ז וכ"מ ולח"מ)

משבועה שוא אבל שראיתי חומת עיר פלונית גבוהה עד לרקיע הוא דבר דלא אפשר וליחייב משום שבועת שוא כמו שראיתי גמל פורח באויר או נחש שגבו טרוף כקורת בית הבד. ויראה לי לפי שבדברים כאלו אורחייהו דאינשי דמגזמי ומשום הכי קרי לאו שבועת הבאי ופטור אבל אם לא ראיתי גמל פורח באויר א"כ נחש כקורת בית הבד לא עבידי אינשי דמגזמי וחייב משום שבועת שוא והיינו דלא תני תנא גבי שבועת שוא אם לא ראיתי בדרך הזה כעולי מצרים כדתנן גבי נדרי הבאי והתם לא תני גמל הפורח באויר משום שאין אדם מגזם בכיוצא בזה. וא"ת הא תני נחש כקורת בית הבד גבי שבועת שוא וגבי נדרי הבאי. וי"ל דלעולם שוא הוא ולגבי שבועה לוקה אבל גבי נדר אין בו מלקות מאי איכא למימר שיאסרו הפירות עליו לא אמרינן הכי דאמדינן דעתיה שלא לאסור פירות נתכוון שאילו כן לא היה לו לתלות איסורן בהבאי ותרי גווני תני גבי נדרי הבאי חד דשייך ביה גוזמא דהיינו כעולי מצרים וחד דלא שייך ביה גוזמא דהיינו נחש כקורת בית הבד וכל חד מינייהו מחד טעמא. ומה שלא כתב הרב גבי שבועת שוא נחש כקורת בית הבד לפי שהיה צריך להאריך ולפרש שגבו שרוף מגומר או מרובע כפי הפירושים. ולא כתב הרב בחלוקה זו פטור מכלום משום דאזיל לשיטתיה דאין שבועה בלא שם או כנוי ואסור להוציא שם שמים לבטלה וגבי שבועות שגגות כתב פטור מכלום כיון שהוא שוגג אין עליו עון. אם שבועת העדות פטור גם מנשיאות עון ואם שבועת הפקדון פטור אף מחומש ואם שבועת שוא כגון שנשבע שלא ילבש תפלין ולא ידע שהתפלין מצוה כגון תינוק שנשבה ופטור אף ממצות עשה של תפלין. ואם שבועת שקר פטור אף מהוצאת שם שמים לבטלה שהרי שוגג הוא והשתא אתי שפיר ליתנא דפטור מכלום בכל ד' מיני שבועות שגגות: שבועות שגגות שמותרין וכו'. לשון הראב"ד ז"ל בהשגה זו מוטעה בספרים שלנו* ואין בידינו ספר כתיבת יד להגיה ממנו והרימי מניהו לפי הענין. שבועות שגגות שמותרין כגון שאמר שבועה שלא אוכל היום ודמה שבשבועתו היתה שלא ישתה היום ומותר לו לאכול והוא שוגג בשכחת שבועתו והרי נעלמה שבועה והעלם שבועה וחפץ בידו הרי זה פטור נשבע על הככר שלא יאכלנו ונצטער עליו ואכלו והוא שוגג בשכחת שבועתו פטור שאינו שב מידיעתו שהרי דימה שמותר לאכלו מפני הצער ולא ידע שאסורה היא ע"כ. וכוונתו ז"ל דמתי הלוקות אלו

*עי' בלחם משנה.

משנה למלך

והרא"ש דאוקימו למתני' שגדל הנהר מהפשרת שלגים על נכון דהוי מילתא דשכיח ולא שכיח ומ"מ לא פליג עליה דמוהריב"ל בפירוש והנראה דאין ולאו ורפיא בידיה. עוד כתב הרב דמתני' דנדרים ליכא אומדנא טובא ומ"ה הוצרכו הרא"ש ורבינו ירוחם לאוקומי מתני' באונסא דשכיח ולא שכיח. עוד כתב הרב דלא תיקשי למוהריב"ל דמאי פריך בגמרא לרבא מסוגיא דפסקים מברא לימא דשאני התם דליכא אומדנא אבל בגיטא דרבא איכא אומדנא משום דגיטא דרבא האומדנא היא להפך וכמ"ש התוס', ול"נ דאין ראיה כלל מדברי התוס' משום דהם לא כתבו אלא לרב הונא דס"ל דאפילו באונסא דלא שכיח כלל לא הוי אונס והוקשה להם סברא זו וכתבו דשאני התם משום שמודה שהשטר פסול לכך אמר ליבטלן זכוותיה אפילו באונס דלא שכיח דהודאת ב"ד כמאה עדים דמי והא מודה שראיותיו שקר שהרי אינו מוחל לו שום דבר אלא מטעם הודאה ופירוש זה לא הוי אלא לרב הונא דס"ל דאפי' באונסא דלא שכיח לא הוי אונס אבל לרבא פשיטא דס"ל דהוי מטעם מחילה ומש"ה היכא דאניס לא מחל. וא"כ איכא אומדנא דמסתמא לא מחל אלא כשיוכל לבוא בלא שום אונס ומ"מ איכא למימר דאף לרבא הוי טעמא משום הודאה ומ"מ היכא דאניס אפשר דליכא הודאה דדילמא לא הודה אלא כשיוכל לבא בלא אונס אבל באניס ליכא הודאה אבל אומדנא ליכא דהא אפשר שמגילות הוא אמת שהראיות הם שקר ומש"ה פריך בגמרא לרבא מסוגיא דפסקים מברא וכי היכי דהתם ליכא אומדנא משום דאפשר שרצה לתת גט אפילו היכא דאניס כנושא דרבא נמי ליכא אומדנא דאפשר שרצה להודות אפילו באניס לפי שאפשר שהמגילות היא אמת כיון דמטעם הודאה קא אתי. כתב הרב בעל פני משה בח"א סי' ס"ב שמוהרש"ך החזיק בכל עוז ותקע עצמו לדבר הלכה כסברת מוהריב"ל דכל דאיכא אומדנא דמוכח אפילו באונסא דשכיח טובא ולא אתני אין בכך כלום כו' והכריח דבריו מכמה הכרחיות ובפרט מתשובת הרא"ש וכן מהרא"ם ס"ל כסברת מוהריב"ל ודבריו תמוהים הם בעיני דהדרבא מהרש"ך החזיק

לחם משנה

לא ראיתי נחש כקורת בית הבד לעולם הפירות מותרין כל חד משום טעמיה כדכתב הר"ן ז"ל בפירוש המשנה אבל לענין מלקות לא דיבר כלל דודאי יש חילוק דכשאמר כעולי מצרים אינו לוקה משום שוא וכשאמר כקורת בית הבד לוקה משום שוא וא"כ יש בשבועת הבאי בין הדא לחברתה בענין המלקות חילוק אבל בענין הפירות שניהם שוים שלעולם הפירות מותרים וזו היא גירסת רבינו ז"ל וגירסת הר"א ז"ל בהשגות ואע"פ שכתב רבינו ז"ל פטור אין הכוונה לומר פטור מקרבן אבל איסורא איכא ולא דק בלישניה וראיה לדבר שבשבועת שגגות כתב לקמן פטור מכלום. והר"א ז"ל מפני שלא כתב מותר וכתב פטור תפס עליו דמשמע דס"ל דאיסורא איכא ואמר שאינו כן וכתב בהשגות לא הוצרכו חכמים לומר שהוא פטור וכו' אלא שאמרו כשם שנדרי הבאי מותרים כך שבועות הבאי מותרים וכו' והוקשה לו להראב"ד ז"ל היכי שייך לומר מותרין בשבועת שגגות דאם הוא שוגג אין אנו יכולים לומר מותר דמשמע דלכתחלה הוא מותר לעשותו ולזה תירץ ואמר שהוא לענין הפירות כלומר אם אמר לאשתו שבועה שלא אוכל היום מפני שגנבת את כיסי וא"ח נודע שלא גנבה וכו' אז מותר להכול או כיוצא בזה וזה מה שמבאר הראב"ד ז"ל בהשגה האחרת באומרו שבועת שגגות שמותרין וכו'. ובדפוס ויניציא"ה הוא מחולק לב' השגות אבל הוא טעות והעיקר הוא כדפוס קושטאנטינ"א כי ההשגה השניה בדפוס ויניציא"ה היא מלאה טעיות וחסר ד' או ה' שיטות והעיקר כאשר כתוב שם והכוונה היא מ"ש וכן היא גירסת רבינו ז"ל. והעד יותר ברור מ"ש בפ' ה' מה' נדרים נדרי הבאי וכו' כדרך שביארנו בשבועות הרי משמע מדכתב ודברי הבאי מותרים כמו השבועות א"כ משמע דשבועות מותרים לגמרי. וא"ת למה לא השיגו הראב"ד ז"ל לרבינו ז"ל דקשיא מדידיה אדידיה כיון שהוא הבין בלשון זה שהוא פטור אבל אסור ולקמן אמר כדרך שביארנו בשבועות כדפרישית, וי"ל דאין זה מוכרח דמליצו לדהוי דמ"ש כדרך שביארנו בשבועות ר"ל ענין אלו הדברים פירוש דהבאי והשגגות והאונסין הוא כמו שביארתי בשבועות אבל לא שזה מותר כמו בשבועות:

ז א"כ איזהו שגגת שבועת ביטוי וכו'. בפ' שבועות תניין (דף כ"ו) בעי מיניה רבא מר"נ איזהו שגגת שבועת ביטוי לשעבר וכו' (עיי' בכ"מ) ופירש"י ז"ל בשלמא להבא משכחת לה שבשעת שבועה דעתו מיושבת עליו ולאחר זמן נתעלמה ממנו השבועה ע"כ. ורבינו ז"ל מפני כן כתב בשגגת לשעבר המילות שאמרו בגמ' אבל בלהבא לא פירש רבינו ז"ל אותו המילות עצמו מפני שאין צריך שהרי זה לא אמרו בגמרא לשעבר אלא מתמה דוחק אבל בלהבא דהוא מרווח טפי דאשכחינן שגגה מעלייתא לא צריך להאי כלל. ומ"מ אפשר דבלהבא נמי הדין כך הוא דהיכא דלא ידע שהשבועה אסורה ונזכר מהשבועה חייב קרבן ואע"ג דכתיב בקרא ונעלם דמשמע דבעינן שגגה מעלייתא לא נאמר ונעלם אלא לפטור המזיד אבל לא שגגה מעלייתא וכדכתבו התוס' ז"ל:

ח וכיצד היא השגגה שחייבים עליה קרבן להבא. שם (ע"א) אמרו על העלם שבועה הוא חייב ולא על העלם חפץ ופירשו בגמרא שאמר שלא אוכל פת חיטין וכסבור שאוכל קאמר דבשבועתא אינשי חפצא דכיר ע"כ:

אבל

מגדל עוז

כיצד עד וכן כל כיוצא בזה: כתב הראב"ד ז"ל שבועות שגגות שמותרין כגון שאמר לאשתו שבועה שלא אוכל היום ונזכר ששתה היום מותר לאכול שהכל נעלמה ממנו שבועה שהרי העלם שבועה וחפץ בידו וכו': ואני אומר הלשון קצר שהיה לו לסופר לכתוב ושכח ושתה ונזכר אחר ששתה. ומתוך הלשון משמע שהסופר מפי עצמו כתבו כי לא מצינו לא בגמרא בבלי ולא בירושלמי ולא בספרא ולא בספרי

הגהות מיימוניות

שמשגר להקל להחרים בשביל צרכיו וא"א שלא להחרים אותו חרם שמחרים אינו כלום ואין לחוש אבל שבועה שמשביע מלך או שלטון או בעל מכס אסור לישבע לו לשקר ועיין בתשובה סימן ו' ע"כ:

וקמאי השגגות לקרבן ככר סדרן ר"מ ז"ל יפה בהל' שגגות וגם בכאן כפי התלמוד פ"ד נדרים בסדר כמנהגו שמשוכה: א"כ איזו היא שגגת שבועת בטוי עד סוף הפרק. פ' שבועות הגיין (דף כ"ו):

הרדב"ז

אלו בכלל שבועות שגגות הן ולא היה לו לרב ז"ל לחלק אותן משבועות שגגות ולתת בהם טעם הדם כי בחלוקה הראשונה כתב הרי זה כאנוס ופטור ובשניה כתב ואכלה בטעות והוא סובר שלא נקרא שוגג אלא כגון שגגת פקדון או העדות אבל העלם שבועה והפץ בידו אין זו שגגה אלא אונס וכן מי שאינו שב מידיעתו אין זה שוגג אלא טועה. ולענין דינא לא נפקא מינה מידי דבין הכי ובין הכי פטור ולפיכך לא האריכתי. אלא בדרך כלל זוכר השבועה והעלם ההפץ הוי אונס. העלם שבועה והפץ בידו הוי כאונס. לא שב מידיעתו הוי טעות. ועל כלם פטור והם בכלל מה ששנינו כשם שנדרי שגגות מותרין כך שבועות שגגות מותרות ופירוש כשם שנדרי שגגות מותרין כלומר שהפירות מותרין כך שבועות שגגות מותרות כלומר פטורין מקרבן וממלקות. וכתב הר"ן על שבועת הבאי ומיהו משום שבועת שוא לקי מה שאין זה ענין לנדרים ע"כ. ואין כן דעת רבינו אלא מותרין לגמרי והרי גווני הבאי איכא מה שהוא דרך להגזים בו בני אדם שפטור לגמרי ומה שאין דרך להגזים בו לוקה משום שבועת שוא כאשר כתבתי למעלה:

מי

ושגג ודמה שנשבע שיאכל פת חטים ואכלה שזה נעלמה ממנו השבועה היאך היתה והרי הוא זוכר את החפץ שנשבע עליו. זו היא שגגת שבועת ביטוי להבא שחייבין עליה קרבן: **ט** אבל אם נשבע שלא יאכל פת חטים ואכל פת חטים על דעת שהוא פת שעורים הרי זה אנוס ופטור. שהרי לא נעלמה ממנו שבועה ולא נעלם ממנו אלא חפץ שנשבע עליו: **י** נעלמה ממנו שבועה היאך היתה. ונעלם ממנו חפץ שנשבע עליו הרי זה פטור מן הקרבן. כיצד כגון שנשבע שלא לאכול פת חטים ודמה שנשבע שיאכל פת חטים ואכל פת חטים על דעת שהוא פת שעורים שהרי העלם שבועה וחפץ בידו הרי זה כאנוס ופטור: **יא** נשבע על ככר שלא יאכלנו ונצטער עליו ואכלו מפני הצער והוא שוגג שהרי דמה שמותר לו לאכלו מפני הצער הרי זו פטור מן הקרבן לפי שאינו שב מידיעתו אלא ידע שאסורה היא ואכלה בטעות:

מי

כסף משנה

הרי העלם שבועה בידו וחייב אדרבה הרי העלם החפץ בידו ופטור ואסיקנא אלא ל"ש ופירש"י ל"ש ופטור: והשתא יש לתמוה על רבינו שכתב שאם נשבע שלא יאכל פת חטים ואכל פת חטים על דעת שהוא פת שעורים ה"ז אנוס ופטור שהרי לא נעלמה ממנו שבועה ולא נעלם ממנו אלא החפץ שנשבע עליו דהא דלא כמאן דאי ר"א הא אמר דא ודא אחת היא ורבינו מחלק ביניהם ואי רב יוסף דאמר דהאי הוי העלם הפלא אביי דבתרא הוא פליג עליה ואמר דהאי נמי הוי העלם שבועה, ועוד דאי רב יוסף הא איהו פטר ליה מדכתיב בשבועה ונעלם לאפוקי נעלם ממנו חפץ ורבינו פטר ליה מפני שהוא אנוס, ועוד דאי מטעם אנוס גם בהעלם ה"ל למפטריה דהא אנוס הוא דאילו היה נזכר לשבועה לא היה אוכל. ועוד למה בבעיא זה וזה בידו דאסיקנא אלא ל"ש פירשו ופטור טפי הוה עדיף להו לפרושי אלא לא שנא וחייב דספיקא דאורייתא הוא ולחומרא. ועוד למה בנעלם ממנו החפץ כתב הרי זה אנוס ובנעלמו ממנו זה וזה כתב הרי זה כאנוס. ונראה לי שרבינו סובר דלא קיימא לן כרבי אלעזר שדוחה ברייתא זו ואומר שאינה משנה דכיון דמשכח לה רב יוסף פתרי דתהוי משנה לא דחינן לה והו דמקרא קא דרשא בשבועה ונעלם ואע"ג דאביי דבתרא הוא נמי דחי לה לא חיישינן ליה דכיון דאיפליג עם רב יוסף רביה פנים בפנים כל כהאי גוונא אין הלכה כתלמיד במקום הרב. ועוד דמשמע דסתם גמרא סבר כרב יוסף דאמר ורב יוסף אמר לך ומדמהדר לתרוצי מילתיה דרב יוסף משמע דס"ל לגמרא כוותיה, ועוד דמדבעא רבא מרב נחמן העלם זה וזה בידו מהו ופשט ליה רב נחמן ורב אשי ורבינא שקלי וטרו בפשיטותא אלמא כלהו ס"ל כרב יוסף דאילו לרבי אלעזר ולאביי אין כאן בעיא, ומשמע לרבינו דמדינא ה"ל למיפטר בין בהעלם שבועה בין בהעלם הפץ דשניהם אנוסים הם ואנוס פטור מדכתיב האדם בשבועה אלא דאתא קרא וחייב בהעלם שבועה דכתיב בשבועה ונעלם וממילא שמעינן שלא בא הכתוב לחדש חיוב אלא בהעלם שבועה אבל העלם הפץ כדקאי קאי ומש"ה בהעלם זה וזה בידו דכל שאין אנו מוצאים ייתור להייבו ממילא מיפטר מהאדם בשבועה, ודקדק רבינו לכתוב בו כאנוס משום דבהעלם שבועה אע"פ שהוא אנוס התורה עשאתו כאילו אינו אנוס ומש"ה בהעלם זה וזה בידו לא שייך למימר הרי זה אנוס אלא הרי זה כאנוס:

יא נשבע על ככר שלא יאכלנו וכו'. שם (דף כ"ו:) בעא מיניה רבינא מרבא נשבע על הככר וכו' ונצטער (עליה) ואכלה בשגגת שבועה מאי א"ל תנינא שב מידיעתו מביא קרבן על שגגתו לא שב מידיעתו אין מביא קרבן על שגגתו ופירש"י ונצטער ברעב ואי נמי לא נעלמה ממנו היה אוכלה ואכלה בשוגג בהעלם שבועה לא שב מידיעתו וכו' והאי נמי לא שב מידיעתו הוא. ורבינו לא נתחוור בפירוש זה משום דא"כ מאן לימא לן שאינו שב מידיעתו דלמא אם לא נעלמה ממנו אע"פ שהיה מצטער לא היה אוכלה כמו [שבדבר] שאנו מוזהרים שאע"פ שנצטער לא נעבור על המצוה ולפיכך פירש והוא שוגג שהרי דימה שמותר לו לאוכלו מפני הצער כלומר שמה שדימה שמותר לו לאכלה מפני הצער לזה קרא שגגת שבועה: וכתב הראב"ד א"א ונצטער עליו ואכלו וכו'. הרכיב פירוש רש"י עם פירוש רבינו ופירש פטור דשגגת שבועה היינו ששכח שבועתו ומה שאינו שב מידיעתו היינו מפני שדימה שמותר לו לאכלה מפני הצער:

טי

לחם משנה

ט אבל אם נשבע שלא יאכל וכו'. שם פירש רב יוסף בגמרא מה שאמרו ואינו חייב על העלם חפץ כדברי רבינו ז"ל: נעלמה ממנו שבועה וכו'. שם בעיא דרבא ולא איפשיטא ואין שם הכרח בגמרא לפשוט לאחד מן הצדדין ופסק רבינו ז"ל דפטור מקרבן דכן הדין שלא להביא קרבן על הספק:

יא נשבע על ככר שלא יאכלנו ונצטער וכו'. שם (ע"ב) בגמ' בעא מיניה רבינא מרבא נשבע על ככר ומסתכן עליה מהו ופריך מסתכן ליפרי ליה מר הלא מצטער ואכלה בשגגת שבועה מאי ע"כ * והתוס' ז"ל פירשו שני פירושים ורבינו ז"ל פירש פירוש ג' והוא שהיה מצטער שהשוגג הוא שהיה סבור שמותר לאוכלו מפני הצער ולדעתו ז"ל קורא לזה שאינו שב מידיעתו כיון שלא נתחדש לו ידיעה בענין האיסור כלל אלא בענין הדין ולא דמי להיכא שלא ידע שחייבין קרבן על השבועה דאמר שמואל חייב קרבן דהתם נעלם ממנו ענין האיסור אבל הכא אינו כך אלא שחשב שלו לבדו הותר מפני שהוא מצטער וא"כ אין כאן ידיעה מחודשת כלל:

*אגב שיטפא לא דק דהראשון הוא פי' רש"י והשני הוא לבעלי התוספות.

נשבע

משנה למלך

שחזיק בכל עוז לדחות סברת מהרי"ל ודות אחרת אתו דאפילו באונסא דשכיח טובא וליכא אומדנא הוי אונס ולא בגיטין ועל זה הביא ראיה לדבריו מתשובת הרא"ש. והנה כשבא לפסוק הלכה בנדון דידיה לא נסתייע כלל מסברת מוהרי"ל אף בנושא שלא היתה האומדנא ניכרת ולא אתי אלא משום דאזיל לשיטתיה דאף באונסא דשכיח הוי אונס ודברי מוהרי"ל סניתם בנ"ע כמו שנראה מדבריו. סוף דבר כל דברי מהרש"ך מורים בהדיא דלא ס"ל כסברת מוהרי"ל ומהרא"ש ג"כ אף שלא דחה דברי מוהרי"ל מ"מ לא החזיק בהם וכבר כתבתי לעיל דאין ולאו ורפיא בידיה:

עוד כתב הרב דע"כ רבא מיירי אפילו באונסא דשכיח ממאי דמקשו לרבא ממתני' דה"ז גיטך מעכשיו אם לא באתי מכאן עד י"ב חדש ומת תוך י"ב חדש ה"ז גט ואמאי הא מינס איאניס ופירקו כו' ומאי סקשו דלמא שאני מיתה דשכיחא כדאמרינן בפ' כל הגט וה"ל לאתנויי שאם ימות תוך יב"ח דלא להוי גיטא מדלא משני הכי ש"מ דרבא אפילו באונסא דשכיח מיירי ע"כ. ודבריו תמוהים משום דמיתה לא מיקרי שכיח וכדמוכח בריש כתובות עלה דהסיא דאמר רבא ולענין גיטין אינו כן ואמרינן מנא ליה לרבא הא אילימא מהא דתנן ה"ז גיטך אם לא באתי מכאן ועד י"ב חדש ומת בתוך י"ב חודש אינו גט מת הוא דאינו גט הא חלה ה"ז גט ודילמא כו' והכרח הקס"ד הוא דאי טעמא דמתני' הוי משום דהוי אונס ניתני חלה וכ"ש מת וכמ"ש התוס' שם ואי אמרת דמיתה שכיח אימא דלעולם דטעמא דמתני' הוי משום אונס ותני מת דאפילו דהוי אונסא דשכיח הוי אונס וכ"ש חלה דהא חלה כתב הרא"ש בפירוש דהוי שכיח ולא שכיח והוא מוכרח מן הסוגיא דכתובות ועוד דבגמרא קאמר בתר הכי והלא מסיפא מעכשיו אם לא באתי מכאן ועד י"ב חודש ומת בתוך י"ב חודש ה"ז גט מת וה"ה לחלה ומנ"ל הא דילמא שאני מת משום דהוי מילתא דשכיח ועוד דבפ' ר"א אמרינן מ"ט דר"א דאמר קרא כי מתו כל האנשים והא מיתה דמולד הוא ורבנן מאי טעמייהו קסברי שנהו מי מיותו והא כו' אלא שירדו מנכסיהם אלמא דמיתה לא שכיח ומש"ה אוקמו רבנן לקרא דכי מתו בירדו מנכסיהם דעניות שכיחא וכ"כ הרשב"א בפירוש בסי' תשע"א דמת או חלה הוי שכיח ולא שכיח ולית ליה לאתנויי ויש טענת אונס. וכר מן דין לא ידעתי איך יעלה על הדעת דחלה הוי שכיח ולא שכיח וכמ"ש הרא"ש והרב עצמו כתבו ומיתה להוי שכיח דאטו קודם חזקיה קיימין דלא הוי חולאה בעולם. סוף דבר דברים הללו אין הדעת סובלתן והסיא דכל הגט אינו ענין לזה דהתם לגבי עבירות דלא שכיח קרי למיתה שכיח משום דהוי שכיח ולא שכיח ולעולם דלגבי גיטין ונדרים וממון הוי מיתה אונסא דשכיח ולא שכיח דומיא דחלה וכדכתיבנא ועיין במהרלנ"ח מ"כ סי' ס"ג שהאריך בזה אי מיתה שכיח: **עוד** כתב הרב דכי הדר תו בגמרא ופריך מסיפא דאי לא אתינא כו' ותירצו דאונסא דמגלה מגליא וכו' ס"ק כיון דאונסא דמברא מגליא ושכיח וגם אתני עלו וליכא נמי אומדנא דאפשר דלא קפיד אם להוי גיטא מש"ה לא שמיה מסוה תמנם אי הא דפסקים מברא הוי מילתא דלא שכיח אע"ג דליכא אומדנא מ"מ ס"א דשמיה מהיא כי קאמר אי לא אתינא מדעתו ורצונו קאמר לא שיארע לו אונס והא דלא אתני משום דלא אסיק אדעתיה וכיון שכן מאי דחלק תלמודא הוא מאי דחלק מהרי"ל וקשיא לי דלפי סברת הרב דמיתה הוי מילתא דשכיח אכתי תיקשי דהוה מצי לתרוצי בפירקא דאם לא באתי מכאן ועד י"ב חדש ומת דשאני מיתה דשכיח והפירוש יהיה כפי' שאני מברא דמגליא אונסיה ולמה איצטריכו למימר דשאני התם דאי ידע דמיים לאתשר גמר ויהיב גיטא כלומר שהאומדנא היא בהפך ובלאו הכי מיתרצא ליה קושיא דכיון דליכא אומדנא והוי מילתא דשכיח מש"ה לא הוי אונס דומיא דמברא אלא ודאי דמיתה הוי שכיח ולא שכיח ומש"ה איצטריכו למימר דשאני התם שהאומדנא היא להפך דאי לאו הכי כיון דלא הוי מילתא דשכיח אע"ג דליכא אומדנא הוי אונס לפי הקס"ד דקיימינן אליבא דמ"ד דיש אונס בגיטין:

עוד כתב הרב לתרץ מה שהקשה מהרש"ך לרבינו ירוחם דמוקי הסיא דנדרים כמי שהדיר חבירו שיאכל אצלו ועכבו נהר שגדל הנהר מהפשרת שלגים דהוי מילתא דלא שכיח דהא לפי המסקנא דקי"ל דאין אונס בגיטין אין אנו צריכים לחלק בין אונסא דשכיח ללא שכיח ומלבד גיטין הכל הוי אונס אפילו שכיח וכהאי גוונא הקשה למהרי"ל. והנה לקושיות הללו כבר תירצם יפה הרב משכ"א משום דאשתמיטתיה למהרש"ך מ"ש התוס' והרא"ש בריש כתובות ובפ' מי שאחזו דאפילו לפי המסקנא אונסא דשכיח לא הוי אונס בשום מקום. אך מה שיש מן הקושיא הוא דהא בהסיא דנדרים איכא אומדנא דמסתמא לא עלה על דעתו לאסור נכסיו על חבירו אם לא יאכל עמו אלא שיוכל לבא בלא אונס וא"כ למה הוצרך רבינו ירוחם לאוקמי דעכבו נהר דנדרים דהוי שגדל הנהר מהפשרת שלגים דהוי מילתא דלא שכיח הרי למדנו מוהרי"ל דהיכי דאיכא אומדנא אף במילתא דשכיח הוי אונס וכבר הקשה קושיה הלזו מהרש"ך ומהרא"ש תירץ דבמתני' דנדרים אין האומדנא כל כך ברורה ולא נתן טעם לדבריו. אך הרב בעל פני משה כתב שיש לחלק בין כשאדעתא דהכי תלוי בדעת המתחייב לכשאדעתא דהכי איננו תלוי בדעת המתחייב כי אם בדעת המתחייב כגון בהסיא דנדרים שהדירו חבירו מנכסיו אם לא יאכל אצלו נמצא שאדעתא דהכי איננו תלוי אלא בדעת האוסר ומפסיד אותו וא"כ ליכא אומדנא כיון דלא מבי למדיר שום פסידא אדרבא אית לן למימר כיון שאונסא דשכיח הוא ולא חש לסתנות שרצונו היה להדיר את חבירו מנכסיו בהחלט כל זמן שלא יאכל אצלו אפילו שיהיה על ידי האונס מדלא אתני על הדבר ולזה הביא דברי הר"ן והאריך בפירושם. והנראה מכונת דבריו שלא נסתייע מהר"ן אלא משום דמוקי להסיא דנדרים דאדריה מזמין למזומן אבל מאחר דברי הר"ן ליכא סיעתא כלל לדברי הרב ואדרבה הר"ן קאי לאידך גיסא דאף למ"ד דאונס לא הוי טענה כיון דלא התנה איהו דאפסיד אנפשיה בגוונא דמתני' הוי אונס דליכא למימר כיון דלא אתני איהו דאפסיד אנפשיה שהרי המדיר לא עלו היתה גרם הפסידה. והנה לא הביא דברי הר"ן אלא לומר שהמדיר

היה

פרק רביעי

א אמי שנשבע שלא יאכל היום כלום ואכל פחות מכזית פטור. שאין אכילה פחותה מכזית. והרי הוא כאוכל חצי שיעור מנבלות וטרפות וכיוצא בהן. ואם אמר שבועה שלא אוכל דבר זה ואכלו חייב. ואפילו היה הדבר שנשבע עליו זרע חרדל אחד או פחות ממנו:

א טור יו"ד סי' רלח כמ"ג שם:

כסף משנה

פ"ד א מי שנשבע שלא יאכל היום כלום וכו'. ברפ"ג דשבועות (דף י"ט:) במשנה פלוגתא בשבועה שלא אוכל ואכל כל שהו ופסק כחכמים. ומשמע לרבינו דה"ה לשלא אוכל כלום. ומ"ש והרי הוא כאוכל חצי שיעור מנבילות וטריפות, כלומר שאע"פ שאין חייבים עליו לא מלקות ולא קרבן מכל מקום אסור הוא מן התורה כר"י בפ' בתרא דיומא: ומ"ש ואם אמר שבועה שלא אוכל דבר זה וכו'. שם (דף כ"ב) אמר רבא מחלוקת בסתם אבל במפרש דברי הכל בכל שהו מ"ע מפרש נמי כבריה דמי ופירש"י לעיל (דף כ"א:) מפרש שבועה שלא אוכל כל שהוא ואכל כל שהוא חייב וכו' מפרש דשבועה כבריה בשאר איסורין דמי בריה טעמא מאי משום דהשיבא מפרש נמי איהו אחשביה ואסריה עליה עכ"ל. ורבינו סובר מפרש היינו שלא אוכל דבר זה משום דאחשביה:

נשבע

הרדב"ז

פ"ד א מי שנשבע שלא יאכל היום כלום וכו'. כיון שהזכיר לשון אכילה אם אכל פחות מכזית פטור שאין אכילה פחות מכזית ואפילו אמר שלא יאכל כלום דהו"א דאסר נפשיה אכל שהוא אפ"ה פטור הואיל והזכיר לשון אכילה: והרי הוא כאוכל חצי שיעור וכו'. דאע"ג דפטור ממלקות וקרבן איסור תורה איכא דקי"ל כר' יוחנן דאמר חצי שיעור אסור מן התורה משום דחזי לאצטרופי, ולא תימא משום דאמר שלא אוכל כלום אלא אפילו באמר שלא אוכל כתם ואכל חצי שיעור אסור מן התורה ונקט לשון כלום לאשמועי' דאפילו בכה"ג פטור. ולא תימא דוקא באיסורי תורה אבל באיסור שהוא מביא על עצמו ע"י שבועתו הו"א אין דעתו אלא על כזית קמ"ל דהוי כשאר איסורי תורה. וזהו שכתב הרב והרי הוא כ וכל חצי שיעור מנבלות וטרפות והאי שיעור לאו דוקא אלא ה"ה דכל שהוא

נשבע

משנה למלך

היה המזומן. והנה הר"ן אזיל לשיטתיה שפירש בשמעתא דנדרי זרוזין בססיא דאמרינן מי סברת דאדרים זמינא למזמינא לא זמינא אדריה למזמינא דהכונה היא שלבקשת המזומן נדר המזמן וקרי ליה דומינא נדרים למזמינא כיון שהוא לבקשת המזומן. אך הרא"ש פירש שהמזומן הוא שנודר וכן פירש רבינו ירוחם נתיב י"ד ח"ד וא"כ אודא ליה תירוץ הרב דהא כל מאי דקיימינן הוא להרא"ש ולרבינו ירוחם למוקמי למתני' שגדל הנהר מהשברת שלגים ולדידהו דמתני' איירי שהנודר הוא המזומן וא"ל המזומן למזמין מודרני מנכסיך אם לא תוכל אלך וכמ"ש הרא"ש א"כ איכא אומדנא גדולה דמסתמא לא אסר נכסי חבירו עליו אלא כשיוכל לבוא בלא אונס וא"כ אפילו באונסא דשכיח הוי אונס וכמו שלמדנו מהריב"ל. הא דאמרינן נדרי אונסין כיצד חלה הוא או שחלה בנו ה"ס חלה אביו כ"כ הריב"ש סי' קנ"ז ועיין בסי' שפ"ז ודוק. מדברי מהרי"ח סימן ע"ג נראה דבאונס מבורר לשריית נשם חלה השבועה משום דאגב אונסיה גמר ומקני וכ"נ ממ"ש המרדכי פ' הנזקין בשם מהר"ם במעשה ביהודים שדחקו את הכירים. אלא שאני תמיה מהא דאמרינן מכאן מודעא רבה לאורייתא ועיין מ"ש מרן בח"מ סי' ר"ה אהסיא דלא היה סיקריקון ביהודה וצ"ע. (א"ה עיין מ"ש הרב המחבר בס' מכירה):

כתב מרן הב"י י"ד סי' רכ"ח בשם הריב"ש וז"ל על מי שלא קיים פו"ר וקבל חרם ונדוי שלא לישא אשה על אשתו כי אם ברצונה ועבר ונשא אחרת כו' כבר נראה שהיתה כונתו לרצותה שתתן לו רשות כו' וא"כ כל שפיים אותה בדברים שאשה שכמותה היתה מתרצית בכך ולא נתרצית לו י"ל שהוא אנוס דומיא דמאי דאמרינן בפ' כל הגט וכו'. ועיין בתשובות הרדב"ז סי' א' שנסתייע מתשובה זו לשיה דנשבע סתם שלא ישא אשה אחרת עליה. ולדידי לא אמרה הריב"ש אלא כאומר כי אם ברצונה ובהצטרפות הטעם שכתב דנראה שהיתה כונתו לרצותה שתתן לו רשות וכו' הא לאו הכי פשיטא דאין כאן טענת אונס ולא דמי כלל להסיא דפ' כל הגט וזה פשוט בעיני ודו"ק:

כתב הריב"ש סי' ק"ג ובנדון זה כל שאין לו במה לשלם אין לך אונס גדול מזה כו' ואע"פ שנשבע אין עונשין אותו עד שיהיה ידוע שיש לו ואינו משלם אבל עושין לו כפי הסדר שכתב הרמב"ם פ"ב מהל' מלוה ולוה וכו'. ואם כונת הרב היא על הסדור אין דין זה מוסכם שיש מי שכתב דהיכא שנשבע ליכא סידור ואפילו מגלימא דעל כתפיה וכבר הביא מרן סברא זו בשם ס' תוס התגופה יע"ש. (א"ה עיין לקמן פ"ה מהל' אלו דין כ') אונס ממון לא חשיב אונס כדי שיעבור על מה שנשבע כ"כ הריב"ש סי' שפ"ז ועיין בסי' ת"ס דנראה שיש קצת סתירה לזה ודוק שפירש שהבדל רב ביניהם דשאני הכא שהאונס היה שאונסין אותו במה שנשבע שלא לקיים וכן בנדון הרשב"א ג"כ הוא ולפיכך אף שהוא אנוס אונס ממון פטור מטעם אומדנא דאמרינן אדעתא דהכי לא נשבע. אבל בהסיא דסי' שפ"ז הכונן לא עכבו כדי שיעבור על שבועתו אלא עכבו משום תכלית אחר אלא דממילא אינו יכול לקיים שבועתו כי אם ע"י ממון לזה כתב הרב דחייב לפזר ממון כדי שלא יעבור על שבועתו: **עוד** כתב הריב"ש סימן שפ"ז אבל בנדון זה שנשבע לבקשת קרובה של האשה ולמלאת רצונו ואין הענין מוכח שהיה רצון שניהם מתחלה שלא תחול השבועה כו' אפילו יאמר הנשבע אדעתא דהכי לא נדרי ה"ז פתח היתר והוא אינו מיהל לעצמו ואפילו חכם לא ימצא לו פתח שהרי הוא נולד כו'. וטעמא אחרינא איכא דזה נשבע לתועלת חבירו ואין מתירין לו אלא בפניו ודוק:

פ"ד א מי שנשבע שלא יאכל היום כלום כו'. נראה דס"ל דכשם דחצי שיעור אסור מן התורה בכל האיסורים ה"נ בנשבע שלא יאכל אסור לאכול פחות מכשיעור. ואני תמיה בדין זה דבשלמא בשאר איסורים גזרת הכתוב הוא דהאוכל כשיעור ענוש יענש ואם אכל פחות שלא יענש אבל יש איסורא בעלמא. אך במי שנשבע שלא יאכל אי אמרת דכתם אכילה היא בכזית א"כ זה לא קיבל עליו שלא לאכול כי אם כזית ולמה יאסר בפחות מכזית. ובשלמא לר"ל דס"ל דחצי שיעור הוא מדרבנן משום סייג אפשר דאף בשבועות נמי אסור מדרבנן לאכול פחות מכשיעור משום סייג אך לר"י דאית ליה דאיסור חצי שיעור הוא מה"ת בנשבע שלא יאכל מהי תיתי שיאסר בחצי שיעור. שוב ראיתי להר"ן בחדושיו לשבועות שהביא דבריו בתשובות מהר"ם גלאנטי ז"ל (דף ק"ט) שכתב כדברי אלה וז"ל מי שנשבע שלא יאכל מותר לו לכתחלה לאכול פחות מכשיעור דלא דמי לשאר איסורין שבתורה דקי"ל כר"י דאמר חצי שיעור אסור מן התורה ואפילו ר"ל דפליג עלה מודה דאסור מדרבנן דהני מילי באיסור תורה אבל הכא איסור הבא מעצמו הוא וכיון שלא נתכוון אלא לכזית פחות מכזית היתר גמור הוא ותמהני מהר"ם שכתב בפ"ד מהל' שבועות מי שנשבע כו' וכן בפ"א מהל' נדרים כתב אמר אכילת פירות מדינה כו' אינו לוקה עד שיאכל כזית דמשמע דאיסורא מיהא איכא ע"כ. ולפי דרך זה ייישב סוגית הגמרא דשבועות (דף כ"ב) דאמרינן א"ה אמאי מצטרפות סוף סוף זיל הכא ליכא שיעורא כו' דהכונה היא בשלמא לדידי דאמינא דבקונמות בעינן שיעורא אע"פ שלא הזכיר בהם אכילה מצטרפין משום דאע"ג דלא מיחייב אלא בכשיעור מ"מ הני שיעור בנו אינו היתר גמור אלא הרי הוא ככל איסורין שהרי לא הזכיר בו אכילה שיהא משמע מדבריו שיוכל לאכול לכתחלה פחות מכשיעור ולפום הכי מצטרפין. אלא לדידך דלא מגית מוקמת לה אלא בשהזכיר בהם אכילה כיון שכן הלי שיעור שבכל אחד היתר גמור הוא לו ולכתחלה יכול לאוכלו שהרי הוא כמו שהתנה כך בשבועתו והיאך יצטרף לחייבו ע"כ. וכן פירש סוגיא זו הרמב"ן בחדושיו (א"ה כמו שתראה כלשונו שנעתיק לקמן בפרקין יע"ש), והנראה מדברי הר"ן הוא שמוסיף על סברתנו וס"ל דאף לר"ל דאית ליה דחצי שיעור אסור מדרבנן בנשבע שלא יאכל ליכא איסורא כלל. ומיהו לדידי אין זה מוכרח דכיון דלר"ל איסור חצי שיעור הוא מדרבנן משום סייג אפשר דאף בשבועות עשו סייג לאסור חצי שיעור. שוב ראיתי להר"ן בפ"ג דשבועות שחזר בו ממ"ש בחידושיו והסכים לדעת רבינו מדאמרינן ביומא דטעמיה דר"י הוא משום דחזי לאיצטרופי ובשבועות נמי אע"פ שאין בכלל דבריו אלא שיעור שלם ה"מ למלקות ולקרבן אבל כיון דחזי לאיצטרופי ולהשלימה לכזית איסורא מיהא איכא דאע"ג דהתם ביומא בריבויא דכל חלב מייתינן חצי שיעור הא ודאי השוה רבויא לא כתיב אלא גבי חלב ואפ"ה ילפינן מיניה לכל איסורין משום דפשיטא לן דלא אסריה רחמנא אלא משום דחזי לאיצטרופי ולמה לא יהיה דין שבועות כדין שאר איסורין ע"כ. הכלל העולה שדין זה אם בשבועות אסור מה"ת בחצי שיעור הוא מחלוקת בין הראשונים ז"ל דלהרמב"ן ולהר"ן בחדושיו אסור מדרבנן ויש מי שאומר שסוגיא הנ"ל ומהר"ם גלאנטי ס"ל דמותר לכתחלה לאכול פחות מכשיעור ואפילו איסור דרבנן ליכא. ולדעת רבינו והר"ן ז"ל אסור מה"ת לאכול פחות מכשיעור ככל שאר האיסורין. ומ"מ אני תמיה בזה דבשלמא אם נאמר דסתם אכילה היא בכזית אלא דגזרת הכתוב היא שיאסר אף בפחות מכזית משום דחזי לאיצטרופי יש פנים לסברת רבינו כלזו דאית ליה האי דינא אף בשבועות מטעמא דכתב הר"ן דנהי דהוא לא אסר על עצמו כי אם בכזית מ"מ גזרת הכתוב הוא דכל דבר האסור על האדם שיאסר אף בהאי שיעור משום דחזי לאיצטרופי. אך להרא"ש ז"ל דאית ליה דסתם אכילה היא כל שהוא אלא דאתא הלכתא ואפקיה לקרא ממשמעותיה ואוקמיה אכזית לעונשין. (א"ה כמו שנתבאר בדברי הרב המחבר בהלכות חמץ ומצה יעו"ש בארך) בנשבע שלא יאכל אמאי לא יענש אף בפחות מכשיעור כיון דמשמעות אכילה הוא אפילו כל שהוא וזה נשבע שלא יאכל א"כ הרי בפירוש אסר עצמו אפילו בכל שהוא ובמפרש קי"ל דלוקה אף בכל שהוא, (א"ה כמו שיתבאר לקמן בפרקין דין ב') ולדעת הרא"ש מה הפרש יש בין מפרש לנשבע שלא יאכל וצ"ע: ודע דבר"פ ג' דשבועות תנן שבועה שלא אוכל ואכל כל שהוא חייב דברי ר"ע א"ל לר"ע היכן מצינו באוכל כל שהוא שהוא חייב שזה חייב ע"כ. ויש לדקדק במחלוקת זה דלא ימנע אם בלשון בנ"א אכילה היא בכל שהוא מ"ע דרבנן וכלא בנדרים ובשבועות אין אנו הולכין אלא אחר לשון בנ"א (א"ה כמבואר) ואם בלשון בנ"א כתם אכילה אינה אלא בכזית מ"ע דר"ע דאמר דאף אם אכל כל שהוא חייב. ולומר דפליגי אם בלשון בני אדם אכילה היא בכזית או בכל שהוא. דבר זה לא ניתן ליאמר כלל. והנראה מדברי רש"י במתני' ובגמרא (דף כ"א) הוא דלשון בני אדם אכילה היא בכל שהוא ומש"ה מחייב ר"ע אלא דרבנן אזלי בתר אכילה של תורה שאינה אלא בכזית. והפשר דע"כ לא אמרי דבנדרים ובשבועות דאזלינן בתר לשון בני אדם אלא כשלשון תורה אינו הולק על לשון בני אדם אך כשלשון תורה חולק או לא אזלינן בתר לשון בני אדם כי אם בתר לשון תורה ומש"ה ס"ל לרבנן דמי שנשבע שלא יאכל אינו חייב עד שיאכל כזית ור"ע ס"ל דאזלינן בתר לשון בני אדם אף במקום שהוא הפך לשון תורה ומש"ה חייב אף באוכל כל שהוא:

אך ראיתי בירושלמי רפ"ז דנדרים א"ר יוחנן הלכו בנדרים אחר לשון בני אדם א"ר יאשיה הלכו בנדרים אחר לשון תורה מה נפיק מה ביניהון קונם יין שאיני טועם בתג על דעתיה דר' יוחנן אסור ביו"ט כאהרון ע"ד דר' יאשיה מותר ע"כ (א"ה עיין בט"ז י"ד סי' ר"כ וא"ת סי' תרס"ח). ואין ספק דקי"ל כר"י דאזלינן בתר לשון בני אדם אף שהוא נגד לשון תורה וכמו שפסק הר"ן ז"ל. וכר"ש ד' דערכין (דף י"ט) אמרינן דאורייתא קיבורת כולה בנדרים הלך אחר לשון בנ"א אלמא אזלינן בתר לשון בני אדם אף לקולא ואינו שוקל אלא עד האציל. וא"כ איך יתכן דרבנן ס"ל דאזלינן בתר לשון תורה. ועוד דאף ר' יאשיה לא אמרה כי אם להומרא דהיינו היכא דלשון תורה אוסר יותר מלשון בני אדם אבל לקולא לא אמרה וכדאיתא התם בירושלמי. והכא דלשון בנ"א אוסר יותר מלשון תורה אף ר' יאשיה מודה דאזלינן בתר לשון בנ"א. והנראה אצלי דהכא טעמייהו דרבנן לאו משום דאזלינן בתר לשון תורה אלא משום דמסתמא זה לא אסר על עצמו אלא כשיעור איסורי תורה ולא יותר מאיסורי תורה. וא"ת אי משום האי טעמא בקונמות נמי נימא דמסתמא זה לא אסר על עצמו כי אם כשיעור איסורי תורה ואילו בדף כ"ב אמרינן דקונמות דברי הכל בכל שהוא. לא קשיא משום דבשלמא כשהזכיר אכילה בלשון תורה הוי כזית בזה הוא דאמרינן דאף דבלשון בנ"א הוי בכל שהוא מ"מ אמרינן שזה דעתו היה אסתם אכילה שבתורה משום האומדנא שכתבנו שאין דעתו לאסור על עצמו יותר מאיסורי תורה. אבל בקונמות כיון דלא הזכיר אכילה אף דאיכא אומדנא לא מהני כלל משום דכיון דלא הזכיר אכילה הוי כמפרש. ומכאן ג"כ נראה שיש סתירה לדברי הרא"ש שכתבנו דאית ליה דסתם אכילה שבתורה היא בכל שהוא דא"כ מ"ע דרבנן דאף דנימא שדעתו אסתם אכילה שבתורה הא סתם אכילה שבתורה הוי כל שהוא וכ"ת דהכא יאמר דטעמייהו דרבנן הוא משום אומדנא דמסתמא זה לא אסר על עצמו אלא כשיעור דענש הכתוב באיסורי תורה. זה אינו דא"כ גם בקונמות נאמר אומדנא זו וע"כ לומר דטעמא דשבועה הוא משום דהזכיר אכילה וכדאיתא בגמרא. ולפי דברי הרב לא מהני כלל מה שהזכיר אכילה דהא איהו ס"ל דסתם אכילה שבתורה היא בכל שהוא. ומיהו יש ליישב בדוחק דהכונה היא דרבנן ס"ל שדעתו של זה שנשבע שלא יאכל הוא כסתם אכילה שבתורה דאיכא עונש בכשיעור ואיסור בכל שהוא אף זה שנשבע שלא יאכל דעתו הוא ליאסר בכל שהוא אלא שאין דעתו ליענש אלא בכשיעור דומיא דאיסורי תורה ולפי זה נתיישבה הקושיא שהקשינו למעלה להרא"ש ז"ל. אך הרואה יראה כמה יש מהדוחק בדברים אלו ודברי הרא"ש צריכים תלמוד:

ויש להסתפק בנשבע שלא יאכלנה דקי"ל דאינו לוקה עד שיאכל את כולה אם נאמר ג"כ דאיסורא מיהא איכא בכל שהוא שאוכל מהככר משום דחזי לאיצטרופי. או דילמא כאומר כתם אכילה שלא אוכל ולא פירש אף דכתם אכילה היא בכזית מ"מ כיון דאיכא למימר נמי כל שהוא אמרינן דכל שהוא נמי אסור משום דחזי לאיצטרופי אבל במפרש אין לנו אלא מה שאמר ולפי זה זה אם נשבע שלא יאכל כזית מותר בפחות מכשיעור כיון שפירש דבריו ואמר כזית. ומיהו הראשון נ"ל יותר ויש סמך לזה מהסיא דאמרינן בפ"ג דשבועות (דף כ"ט) בנשבע שלא יאכל תאנים וענבים דהוו להו ענבים ח"ש והאי שיעור לא מיחייב קרבן ואי מיסרא שרי קרבן מיבעיא אלא ודאי דס"ל דיש לו דין ח"ש דאיסורא מיהא איכא והדברים ק"ו לנדון דידן. ומיהו ע"כ אין ראיה זו מכרעת דא"כ תיקשי מכאן להרמב"ן דלאותה סברא שסביה הר"ן דאית להו דליכא איסורא בשבועות באוכל חצי שיעור למאי איצטריך בגמ' לומר דאין מביאין קרבן על ח"ש השתא מיסרא שרי קרבן מיבעיא:

שוב ראיתי הדין מפורש כתבו הטי"ד סי' רל"ח וז"ל שבועה שלא אוכלנה אינו חייב עד שיאכל כולה אבל אסור אפילו בכל שהוא. וכ"כ מרן בשלחנו הטהור יע"ש. ומ"מ נ"ל שאין דין זה מוסכם דהתינח אליבא דרבינו שכתב בפ"ה מהלכות אלו דין ו' דשבועה חלה על ח"ש משום דאינו מושבע עליו מהר סיני. אך להרשב"א שכתב בתשובות סי' תרי"ו דאין שבועת בטוי חלה על ח"ש לדידן דקי"ל כר"י דהאי שיעור אסור מה"ת והביא הדבר מסוגיא דפ' בתרא דיומא וכן הוא דעת התוס' שבועות (דף כ"ג) סוף ד"ה דמוקי לה יע"ש. א"כ לדידהו לא יתכן לומר דהאומר שלא אוכלנה דאסור בכל שהוא מדין חצי שיעור דהא בפ"ג דשבועות (דף כ"ז) אמרינן דאם אמר שלא אוכלנה והדר אמר שלא אוכל

אוכל מיחייב תרתי כדרבא דאמר רבא שבועה שלא אוכל ככר זו כיון שאכל ממנה כזית חייב שלא אוכלנה אינו חייב עד שיאכל את כולה וכל הפוסקים הביאו דין זה להלכה ואם איתא דהאומר שלא אוכלנה אסור בכל שהו מדין ח"ש כי הדר אמר שלא אוכל אמאי הוילא שבועה שניה לסברת האומר דאין שבועה חלה על ח"ש: הן אמת שראיתי להרב ב"ח שרצה לומר דהטור אזיל בשיטת התוס' ופליג ארבינו ואית ליה דאין שבועה חלה על ח"ש. ולפי מ"ש יהיו דברי הטור סותרים אלו את אלו שהרי הוא פסק דהאומר שלא אוכלנה אסור אפילו בכל שהו ואי ס"ל דאין שבועה חלה על ח"ש איך פסק דהאומר שלא אוכלנה וחזר ואמר שלא אוכל דחלה שבועה. הן אמת שדברי הב"ח אינן מוכרחים לדעתי דהא אף לדידיה קשה דאמאי לא הביא הטור דאם נשבע שלא יאכל כל שהו מנבלות דשבועה חלה שהרי בשלא אוכל מודים התוס' דחלה ולא פליגי אלא בשאוכל. ומ"ש דכיון דליתיה בהן אף בלאו ליתיה כד נייס ושכיב אמרה להאי מלתא שלא נאמר כלל זה אלא לקרבן דוקא וכמבואר בדברי רש"י פ"ג דשבועות (דף כ"ד) וכן מתבאר מדברי הרז"ה בפ"ג דשבועות גבי נשבע לקיים את המצוה. אך קשה לי ממ"ש התוס' פ"ג דמכות (דף כ"ב) ד"ה א"ל כגון דאמר שלא אחרוש וצ"ע. ומבואר הוא בשבועות בדף כ"ה דאף למ"ד דבעינן דאיתיה בנסבא הוא דוקא לענין קרבן וכדאמרינן לא אכלתי לקרבן לא הנחתי תינוקות וא"כ לדידן נמי דבעינן שיהיה לאו וכן הוא דוקא לקרבן אבל למלקות לעולם איכא וא"כ חזרה הקושיא למקומה דאמאי לא הביא הטור דין זה דשבועה שלא אוכל כל שהו מנבלות וטרפות. וא"כ ליכא למשמע מדברי הטור דפליג על רבינו וכדכתיבנא ועדיין צריך אני להתישב בכל זה. ועיין בספר חוות יאיר סי' ט"ו: תנן בריש פ"ג דשבועות שבועה שלא אוכל ואכל כל שהוא חייב דברי ר"ע אמרו לו היכן מצינו באוכל כ"ש שהוא חייב ע"כ, ובגמרא עלה כ"ב אמרינן אמר רב פפא מחלוקת בשבועות אבל בקונמות דברי הכל בכל שהוא מ"ט קונמות נמי כיון דלא מדכר שמה דאכילה כדמפרש דמי מיתיבי ב' קונמות מצטרפין ב' שבועות אין מצטרפין ר"מ אומר קונמות כשבועות ואי סלקא דעתין חייב בכל שהו למה לי לצרף עד כאן, ויש לדקדק דהא המקשה מה היה סבור בכונת הברייתא דחלקו בין שבועות לקונמות פירש רש"י דהמקשה היה סבור דב' שבועות היינו שהזכיר אכילה על כל אחד דאמר שבועה שלא אוכל זו ושבועה שלא אוכל זו ומשום הכי אין מצטרפין אבל בקונמות אף שאמר קונם זו עלי וקונם זו עלי כיון שלא הזכיר אכילה בכל אחת מהם מצטרפין לכזית ור"מ אומר דקונמות כשבועות דכיון דהזכיר שתי פעמים קונם אף שלא הזכיר אין מצטרפין דומיא דשבועות אך לר"פ דקונמות בכל שהו חייב למה לי לצרף ותירצו דאמר אכילה מזו עלי קונם אכילה מזו עלי קונם דכיון דהזכיר אכילה בעינן שיעור והקשו אי הכי אמאי מצטרפות סוף סוף זיל הכא ליכא שיעורא וזיל הכא ליכא שיעורא ותירצו דאמר אכילה מבתיהן עלי קונם והקשו דכוותה גבי שבועה דאמר שבועה שלא אוכל מבתיהן אמאי אין מצטרפין ותירצו אמר רב פנחס שאני שבועות מתוך שחלוקות לחטאות אין מצטרפות. ואיכא לעיוני טובא בתירוץ זה אם השונה היא דאוקמה לברייתא באומר אכילה מבתיהם עלי קונם ודכוותה גבי שבועה דאמר שבועה שלא אוכל מבתיהן ואפילו הכי אין מצטרפין משום דחלוקות לחטאות, ואני תמיה בזה דהא האומר שבועה שלא אוכל מבתיהן אינן חלוקות לחטאות ואין כאן אלא שבועה אחת ומאי דתנן במתניתין שבועה שלא אוכל פת חטין ופת שעורין ופת כוסמין דחייב על כל אחת ואחת היינו משום לישנא יתירא דפת פת למה לי וכדאיתא בגמרא עלה כ"ג אבל האומר שלא אוכל חטים ושעורים וכוסמין או פת חטים ושל שעורים או פת חטים וכן של שעורים אינו חייב כי אם אחת וכמבואר שם וכן האומר שלא אשתה יין ושמן ודבש דתנן דחייב על כל אחת ואחת אוקמוה בגמרא במכרסם בו חבירו וכו' הא לאו הכי אינו חייב כי אם אחת ואם כן פשיטא דהאומר שבועה שלא אוכל מבתיהן דאין כאן כי אם שבועה אחת ואינו חייב כי אם אחת. וראיתי לרש"י שכתב מתוך שחלוקות לחטאות מתוך שהתי ככרות הללו חשובות שתים לענין חטאת בשבועה זו אם אמר שבועה שלא אוכל מזו ומזו ואכל כזית מזו וכזית מזו בהעלם אחד חייב שתים כדתנן שבועה שלא אוכל פת חיטין פת שעורין פת כוסמין ואכל חייב על כל אחת ואחת ומייתינן לה בתורת כהנים מוסיף כי יחטא לאחת מאלה וכי אמר נמי מזו ומזו שתי שבועות חשיבי הלכך כי אכל מזו הוי שיעור ומזו ח"ש אין מצטרפות וכו' ע"כ: והנה דין זה דהיכא דהיו מונחים לפניו שתי ככרות ואמר שבועה שלא אוכל מזו ומזו דחשיבי שתי שבועות הדין אמת דהא דאמרינן התם גבי שבועה שלא אוכל פת חיטים ופת שעורים וכו' דדוקא משום לישנא יתירא דפת פת למה לי הוא דאמרינן דחייב על כל אחת ואחת שאני התם שרוצה לאסור עצמו במין הפת ומשום הכי אם לא אמר לישנא יתירא דפת פת אמרינן דאינו חייב אלא אחת אבל במונחין לפניו ואינו רוצה לאסור עצמו אלא באלו שמונחין לפניו ואמר שלא אוכל מזו ומזו ודאי דחייב על כל אחת ואחת דאי לא לימא שבועה שלא אוכל מאלו ומדפרט ואמר מזו ומזו שמעת מינה דכל חד וחד הוי שבועה בפני עצמה וגבי שלא אשתה יין ושמן ודבש דחייב על כל אחת ואחת אמרינן בגמרא דמיירי במונחין לפניו הוה ליה לומר שבועה שלא אשתה אלו אלא דחי משום דמיירי ברוצה לאסור על עצמו המין הא לאו הכי פשיטא דחייב על כל אחת ואחת. ובהדיא תנן בפ' שבועת העדות עלה ל"ג ובר"פ שבועת הפקדון עלה ל"ו דהיכא שהיה יכול לכלול הכל בדבור אחד ופרט דחייב על כל אחת ואחת בפני עצמו ומה שהביא רש"י ראיה לדבריו מהא דשבועה שלא אוכל פת חטין ופת שעורין ופת כוסמין הכוונה היא דהכי היכי דהתם אף ע"פ שלא הזכיר כי אם שבועה אחת משום לישנא יתירא אמרינן דהוה ליה כאלו אמר שבועה על כל אחת ואחת וחייב על כל אחת ואחת והכי נמי כאומר שבועה שלא אוכל מזו ומזו אף שלא הזכיר שבועה על כל אחת ואחת משום לישנא יתירא אמרינן דהוה ליה כאלו אמר שבועה על כל אחת ואחת וחייב על כל אחת ואחת. אך עדיין אני נבוך בדברי רש"י הללו אי ס"ל דלפי אוקמתא זו ברייתא איירי באומר קונם מזו ומזו וכן שבועה מזו ומזו אלא דשבועה הואיל וחלוקות לחטאות אין מצטרפות אך בקונמות אף דאיכא לישנא יתירא וחשיבי כשתי קונמות מ"מ כיון דאין חלוקות לחטאות מצטרפות. ומאי דלא מוקמינן לברייתא באומר אכילה מזו עלי קונם אכילה מזו עלי קונם הוא משום דבכה"ג דקאמר בהדיא שני קונמות אף דליכא נפקותא לחטאות מ"מ הרי קבל עליו שני קונמות נפרדים ופשיטא דאין מצטרפין אך היכא דלא הזכיר כי אם אכילה אחת אף דאיכא לישנא יתירא דוקא בשבועות דחלוקות לחטאות אמרינן דגם לענין צרוף חלוקות ואין מצטרפות אבל בקונמות דאין חלוקות לחטאות אף לענין צרוף אינם חלוקות ומצטרפות. אבל באומר שבועה שלא אוכל מבתיהן אינם מצטרפות כיון דבלשון זה אינם חלוקות לחטאות. וכי תימא הכא נמי נימא מדהוה ליה למימר שבועה שלא אוכל מאלו ואמר שלא אוכל מבתיהן לייחודי שבועה על כל אחת ואחת מהם אתא הא ליתא דנימא דכוונתו לייחודי שבועה על כל אחת ואחת הוא מ"מ לא מהני דדוקא בפורט הדברים כגון אומר זו וזו או יין ושמן ודבש אמרינן כיון דכוונתו היא לייחודי שבועה על כל אחת ואחת שדינן כאומר שבועה על כל פרט ופרט והוה ליה כאלו אמר שבועה שלא אוכל זו ושבועה שלא אוכל זו אבל באומר שלא אוכל מבתיהן אף שנאמר שכוונתו לייחודי לאו על כל ככר וככר מ"מ הרי כלל כל הככרות בדבור אחד: עוד היה אפשר לומר דלעולם דכפי אוקמתא הלזו ברייתא איירי באומר שבועה שלא אוכל מבתיהן ואף דבלשון זה אינם חלוקות לחטאות וכדכתיבנא מ"מ כיון דמשכחת לה דאף אם לא הזכיר כי אם אכילה אחת שיהיו חלוקות לחטאות כגון אם אמר שבועה שלא אוכל מזו ומזו אף אם אמר שלא אוכל מבתיהן נמי דלענין חטאות אינם חלוקות כיון שכללם בדבור אחד ולגבי קרבן בעינן לבטא בשפתים ובפיו לא הוציא כי אם שבועה אחת לענין צרוף מיהא חשיבי תרי שבועות ואינם מצטרפות, ומפשטא דשמעתתא נראה דלפי אוקמתא זו מיירי באומר שבועה שלא אוכל מבתיהן וכדאוקמוה מעיקרא ולא חדשו אלא דרב פנחס. ואי אמרת דמיירי לפי אוקמתא זו באומר שבועה שלא אוכל מזו ומזו הוה ליה בהדיא כאומר שבועה שלא אוכל מזו ומזו וכדרב פנחס וכן נראה ממרוצת דברי רש"י שכתב אם אמר כו' משמע דברייתא לאו בהכי איירי אלא כדאוקמוה מעיקרא דהיינו שאמר שבועה שלא אוכל מבתיהן ולא חדשו אלא מימרא דרב פנחס. אלא שאני תמיה בזה דמלבד דהסברא היא זרה בעיני דמאחר דבלשון זה אינם חלוקות לחטאות מה יועילנו אם בלשון אחר הם חלוקות לחטאות. עוד יש לתמוה דבפ' שבועת הפקדון עלה ל"ז אמרינן תן לי חטים

ושעורים א"ר יוחנן פרוטה מכולם מצטרפת כו'. והמתבאר שם מדברי רש"י דלמ"ד אכללי לא מיחייב כי קאמר רבי יוחנן דפרוטה מכולם מצטרפת קאי ארישא דאמר שבועה שאין לך בידי דאינו חייב כי אם אחת ומשום הכי פרוטה אחת מכולם מצטרפת ולמ"ד דאכללי נמי מיחייב דרבי יוחנן אסיפא נמי קיימא ואשבועה דכללא ומיחייב מיהא חדא. הרי מבואר דהצירוף תלוי במנין החטאות וכל היכא דחייב על כל אחת ואחת אינם מצטרפות ואם אינו חייב כי אם אחת מצטרפות ושבועת הפקדון חלוקות הם לחטאות דהא כי כתיב לאחת מאלה אכולהו כתיב וכמבואר ואפ"ה כל היכא דבלשונו אינם חלוקות לחטאות מצטרפות וגבי שבועת בטוי נמי נראה בעלה כ"ג דכל היכא דאינם חלוקות לחטאות מצטרפות. וכן כתב רבינו בפירוש בפ"ד מהלכות שבועות דין ה' דאם אמר שבועה שלא אוכל היום בשר ופת וקטנית אינו חייב אלא אחת וכולם מצטרפות לכזית. ובדין ח' ביאר דדוקא היכא דהם חלוקות לחטאות או אינם מצטרפים הא לאו הכי מצטרפים. ונראה אגלי בזה הוא דודאי כל היכא דלא קאמר לישנא יתירא כלל כגון האומר שבועה שלא אוכל חטים ושעורים וכן שלא אשתה יין ושמן ודבש וכן במונחים לפניו ואמר שלא אוכל אלו או שלא אשתה אלו כשם שאינם חלוקות לחטאות כך אינם חלוקים לשום דבר ומצטרפות לכזית. אך במונחים לפניו ואמר שבועה שלא אוכל מבתיהן דהוה מצי למימר שלא אוכל מאלו אף שאינם חלוקות לחטאות הם חלוקות לענין צירוף ואינם מצטרפות, וטעמא דמלתא דלענין שבועה בעינן פיו ולבו שוין וכמבואר ופיו שלא לבו ולבו שלא פיו לא מהני ומשום הכי לענין החטאות אף דאיכא לישנא יתירא ואיכא למימר דכיון לחלקם מ"מ אינו חייב כי אם אחת שהרי בפיו כללם כאחת דאמר שבועה שלא אוכל מבתיהם ולא דמי להיכא דפרט דכיון דאיכא אומדנא דרוצה לחלקם שדינן השבועה על כל פרט ופרט אבל בשכללם אף דאיכא אומדנא לא מהני שהרי בפיו הוציא בהפך מכוונתו. אך לענין צרוף כיון דאיכא לישנא יתירא אמרינן דכוונתו היא לחלק ואף דבפיו כללם מכל מקום אזלינן בתר כוונתו ונאמר שזה לא רצה לנתחייב כי אם כשיאכל שיעור שלם מכל אחד ואחד אבל לא שיצטרף הני שיעור מזה והאי שיעור מזה. ומה שהביאו בגמרא להא דרב פנחס הכוונה כך היא דבשלמא שבועות דלמדנו מקרא שיהיו חלוקים בחטאות אף דלא קאמר כי אם שבועה אחת ואכילה אחת כיון דקאמר לישנא יתירא כגון שבועה שלא אוכל פת חטים ופת שעורים שהם חלוקים בחטאות כדכתיב לאחת מאלה הרי דלמדנו קרא דנדרוש בשבועות לישנא יתירא לחילוק החטאות: ומה שהביא רש"י דמיון לזה כגון אם אמר שלא אוכל מזו ומזו הוא משום דממתניתין דפת פת ליכא למילף להכא דשאני התם שהוא מיותר לגמרי אבל הכא היתור הוא משום דהיה לו לומר בלשון אחר דהיינו אלו לזה הביא הדמיון מזו ומזו שהיתור הוא משום דהוה ליה למימר אלו ודוק. וא"כ לענין צירוף נמי כגון באומר שבועה שלא אוכל מבתיהם אף שאינם חלוקות לחטאות מ"מ דרשינן לישנא יתירא לחלקם לענין צירוף לומר שלא יצטרפו. אבל גבי קונמות דליכא חילוק חטאות וא"כ פשיטא דלא דרשינן לישנא יתירא מהיכא תיתי שנדרוש לישנא יתירא לענין צירוף ומש"ה מצטרפין. ולא מיבעיא באומר אכילת בתיהן עלי קונם דמצטרפין אלא אף אמר קונם זו וזו מצטרפין. ואם אמר אכילה מזו עלי קונם אכילה מזו עלי קונם אם מצטרפין לקמן יבאר אותו בעזרת השם:

עוד הקשו בגמרא אי הכי ר"מ אומר קונמות כשבועות בשלמא שבועות הואיל וחלוקות לחטאות אלא קונמות אמאי לא כלומר (אי אמרת) בשלמא לדידי דס"ל דברייתא איירי שאמר שלא אוכל זו ושלא אוכל זו וקונמות נמי דאמר קונם זו וקונם זו וטעמייהו דחכמים הוא כשבועות שהזכיר אכילה והם כשתי שבועות אין מצטרפים אבל קונמות אף שהם שני קונמות אין מצטרפין היינו דקאמר להו ר"מ קונמות כשבועות דהכי היכי דשבועות סבירא לכו דכיון דהם שתי שבועות אינן מצטרפות הכי נמי גבי קונמות כיון שהם ב' קונמות אף שלא הזכיר אכילה אינם מצטרפים אך לדידך דאמרת דברייתא מיירי באומר שבועה שלא אוכל מבתיהן ומן הדין היה שיצטרפו כיון שהיא שבועה אחת אלא דטעמייהו דרבנן הוא משום דחלוקות לחטאות היכי קאמר להו ר"מ קונמות כשבועות והלא על השבועות אנו מצטערין דאמאי אינם מצטרפים ותירצו איפוך ר"מ אומר שבועות כקונמות ולית ליה דרב פנחס. והשתא ניחא דקאמר להו ר"מ כי היכי דפשיטא לכו דקונמות מצטרפין משום דהכל קונם אחד הכי נמי ס"ל בשבועות משום דלא ס"ל מימרא דרב פנחס:

תו אמרינן התם רבינא אמר כי קאמר רב פפא לענין מלקות כי תניא ההיא לענין קרבן דבעינן שוה פרוטה ע"כ. ולכאורה נראה דלפי תירוץ זה אתיא ברייתא כדהוה ס"ד דמקשה דמיירי באומר שבועה שלא אוכל זו ושלא אוכל זו וגבי שבועה כיון דהזכיר אכילה בכל אחת אינם מצטרפים אבל גבי קונם דלא הזכיר אכילה אף שהם שני קונמות מצטרפות אלא שבגמרא אמרו כפי תירוץ זה דטעמייהו דרבנן הוא משום דשבועות איכא דרב פנחס קונמות ליכא דרב פנחס. ולא ידעתי למה הוכרחו לזה מאחר דאוקמוה לברייתא בקרבן דעד כאן לא הוצרכנו לסברא דרב פנחס אלא כפי מאי דהוה סלקא דעתין דברייתא איירי לענין מלקות ועל זה הוקשה להם דאי מיירי בשלא הזכיר אכילה בקונמות למה לי צירוף ואם הזכיר אכילה מה הפרש יש בין שבועות לקונמות ומשום הכי הוצרכו להא דרב פנחס אבל לרבינא דאוקמה לברייתא בקרבן וא"כ ברייתא איירי בשלא הזכיר אכילה בקונמות ואפ"ה בעי צרוף לכזית לאיזה תכלית אנו צריכים להא דרב פנחס. ומהרי"ל בחדושיו לשבועות נדחק הרבה ביישוב קושיא זו וכתב דרבינא לא הוה ניחא ליה ההיא תירוצא דהוה מתרץ המקשה משום דאף ע"ג דלא הזכיר אכילה בקונם מכל מקום אין מצטרפין וניחא ליה טפי למימר דטעמא דרבנן כדרב פנחס ולא בא לחדש אלא דאין צריך איפוך עד כאן. והרב בעל חדושי הלכות תירץ דשאני לסברת המקשה דאיירי לענין מלקות ובעי שיעור אכילה דהיינו כזית גם בקונמות איכא לפלוגי בהכי דבקונמות נמי כיון דבעי נמי כזית שהוא שיעור אכילה ולא הזכיר אכילה הרי זה מצטרף ובשבועות שאמר אכילה על זו ואכילה על זו אין מצטרפין אבל לאוקמתא דרבינא דלא בעי כלל שיעור אכילה בקונמות והגי במשהו למלקות אלא לענין קרבן בעי שוה פרוטה כדין הקדש א"כ א"צ דלא הזכיר אכילה בקונם מ"מ כיון דהוי קונמות כגון שאמר קונם על זו וקונם על זו ושיעור כל אחד שוה פרוטה זיל להכא ליכא שוה פרוטה וזיל להכא ליכא שוה פרוטה ואין מצטרפין עכ"ד:

ודע שרבינו בפ"א מה' הקדש דין ו' כתב אסר על עצמו אכילה מן התאנים ואכילה מן הענבים הוי כנדר אחד בין כב' נדרים הרי אלו מצטרפין לכזית ע"כ. והראב"ד השיגו וכתב הגמרא לא אמרה כן דהא אקשינן אי אמר אכילה מזו עלי קונם אכילה מזו עלי קונם זיל הכא ליכא אכילה כו' וקונמות אמאי מצטרפין ואוקמוה דאמר אכילה מבתיהן עלי קונם ע"כ. והנה דעת הראב"ד הוא כסברת רש"י ולדעת רבינו נראה דלא נחה דעתו בפי' רש"י משום דאי מיירי באומר אכילה מבתיהם עלי קונם אף בשבועות בלשון זה אינו חלוק לחטאות וכמ"ש לעיל לזה פירש דלפי אוקמתא דרב פנחס ברייתא איירי באומר אכילה מזו עלי קונם אכילה מזו עלי קונם ודוקא בשבועות אינו מצטרף בכה"ג משום דחלוקים לחטאות אבל בקונמות מצטרף משום דאינם חלוקות לחטאות. ומה שהקשו בגמ' זיל הכא ליכא שיעורא כו' לאו משום סברא הקשו דכיון שהם שני קונמות אמאי מצטרפין דהא המקשה הוה ס"ל דברייתא איירי בשני קונמות ואפ"ה הוה ס"ל דמצטרף אלא דהוה ס"ד דהחילוק שיש בין שבועות לקונמות הוא דבשבועות הזכיר אכילה ובקונמות לא הזכיר אכילה, אך כפי המתרץ דאמר דבקונמות נמי איירי בדהזכיר אכילה לזה הקשה דמה הפרש יש בין שבועות לקונמות והכי היכי דבשבועות אמרת זיל הכא ליכא שיעורא משום דהוו שתי שבועות הכי נמי גבי קונמות נימא זיל הכא ליכא שיעורא משום דהוו שני קונמות ותירצו דמאי דאמרינן גבי שבועות זיל הכא ליכא שיעורא לאו משום דהיינו שתי שבועות בלבד הוי טעמא דמלתא אלא משום דכיון דהוו ב' שבועות הם חלוקות לחטאות וכיון דהוו חלוקות לחטאות הם חלוקות נמי לענין צירוף דאינן מצטרפות אבל קונמות אף דהוו שני קונמות כיון דאינן חלוקות לחטאות אינן חלוקות לצירוף ומש"ה מצטרפות. ודע דלסברת רבינו הלזו צריך ליישב קושית הגמרא שהקשו אי הכי ר"מ אומר קונמות כשבועות בשלמא כו' שהפירוש שכתבנו לעיל בין בדברי המקשה בין בדברי המתרץ שתירץ איפוך לא יצדק כפי דברי רבינו דס"ל דבין לפי המקשה בין לפי המתרץ ברייתא איירי בשני קונמות ושתי שבועות ואין הפרש ביניהם אלא דלסברת המקשה לא הזכיר לשון אכילה גבי קונמות והמתרץ מוקי לה בדהזכיר לשון אכילה בקונמות וא"כ צריך ליישב

מה שהקשו אי הכי כו'. ונראה דהכונה היא דדקדוק הלשון הוא דהאומר קונמות כשבועות הכונה הוא דקאמר להו לחכמים הטעם שאתם אומרים בשבועות דאין מצטרפין אותו הטעם עצמו ה"ל דישנו בקונמות ואין מצטרפין וא"כ בשלמא לסברת המקשה דהחילוק שיש הוא משום דבשבועות הזכיר אכילה והשיבי תרי שבועות אבל בקונמות דלא הזכיר לא חשיבי תרי קונמות שפיר קאמר ר"מ קונמות כשבועות כלומר כשם דבשבועות הכירא להו דאין מצטרפין משום דהוו שתי שבועות הכי נמי ה"ל בקונמות מהאי טעמא דאין מצטרפין משום דהוו שני קונמות ומאי דאמרת דשאני קונמות משום דלא הזכיר אכילה לא ה"ל, אך כפי המתרץ דס"ל דמן הדין בין בשתי שבועות ובין בשני קונמות מצטרפין משום דהאיסור מין אחד הוא דהיינו איסור שבועה או איסור קונם אלא דשאני שבועה הואיל וחלוקות לחטאות היכי קאמר ר"מ לחכמים קונמות כשבועות דמשמע דהכי קאמר להו מהטעם עצמו שאתם אומרים דשבועות אינם מצטרפים מאותו הטעם עצמו אומר דקונמות לא מצטרפי והלא הטעם שאומרים חכמים בשבועות אינו שייך בקונמות כלל ואי ר"מ הוה ס"ל דכיון דהם שני קונמות אינם מצטרפים לא הוה"ל אלא ר"מ אומר אף קונמות אינם מצטרפים ומדתלי לקונמות בשבועות משמע דס"ל דהטעם שאמר ת"ק בשבועות שייך נמי בקונמות וזה אינו וכדכתיבנא ותירצו איפוך שבועות בקונמות ולית ליה לדרב פנחס והשתא אתי שפיר דקאמר להו ר"מ לחכמים מאותו הטעם שאתם אומרים דקונמות מצטרפין אף שהם ב' קונמות משום דהכירא להו כיון דהכל הוא משם א' דהיינו איסור נדר מצטרפין הכי נמי מהאי טעמא ה"ל דשבועות מצטרפין משום דהכל הוא משם אחד דהיינו איסור שבועה ודרב פנחס לא ס"ל ותירוצא דרבינא אליבא דרבינו מיירי נמי בשני קונמות נפרדים: הכלל העולה דרש"י והרא"ד פליגי עם רבינו בשני דברים חדא דלרש"י והרא"ד כל היכא שהם שני קונמות נפרדים דאמר קונם זה וקונם זה אינן מצטרפין ולרבינו מצטרפין, ועוד היכא דאמר שבועה שלא אוכל משתיהן דלרש"י והרא"ד ז"ל אינם מצטרפין דהא לדידהו בהכי מיירי הברייתא שהרי כבר כתבנו לעיל דמפשטא דשמעתתא משמע דהכי חדשו תירוצא דרב פנחס הוא באומר שבועה שלא אוכל משתיהן וכן נראה מדברי הרא"ד שכתב ואוקמה דקאמר אכילה משתיהן עלי קונם משמע דלפי המסקנא הכי קאי ולדעת רבינו נ"ל דבכה"ג מצטרפין דדוקא היכא שהם חלוקות לחטאות אינם מצטרפות אך כל שאינם חלוקות לחטאות מצטרפות וכן נראה מדבריו מ"ש בפ"ד מה' שבועות שתלה דין הצרוף בדין חילוק החטאות יע"ש. והיכא דאמר שבועה שלא אוכל מזו ומזו שכתבנו לעיל דהם חלוקות לחטאות מודה אמר שבועה שלא אוכל מאלו אליבא דכ"ע אינם מצטרפים כיון שהם חלוקות לחטאות ודכותה גבי קונמות דאמר אכילה זו עלי קונם וזו אליבא דכ"ע נמי מצטרף משום דגבי קונמות לא שייך חלוק לחטאת: ולענין מעילה לדידן דקי"ל דיש מעילה בקונמות באיזה קונם מצטרף למעילה הנה כבר כתבנו לעיל דרבינא דמוקי לברייתא לענין קרבן מוקי לה נמי באומר אכילה משתיהן עלי קונם וכדאוקמוה מעיקרא והיינו דקאמר שבועות איכא דרב פנחס קונמות ליכא דרב פנחס ומדלא אוקמוה בשני קונמות ממש משמע דס"ל לרב פפא דשני קונמות אינם מצטרפין וכבר כתב כן מהרי"ט בחדושיו וכתבנו דבריו לעיל דרב פפא לא ס"ל כדהוה ס"ל המקשה דקונמות כיון שלא הזכיר אכילה אף שהם ב' קונמות מצטרפין, והרב בעל חדושי הלכות נמי הכי ס"ל דכל שהם ב' קונמות אינם מצטרפין אליבא דרב פפא ומש"ה אוקמה בקונם אחד והוצריך לטעמא דרב פנחס. אך עדיין יש לבאר אליבא דרב פפא הא דב' קונמות מצטרפין באיזה לשון אמרה דאי אמרת דמיירי באומר אכילת שתיהן עלי קונם זה אינו נ"ל משום דבכל עלמא דרבינא לא בא אלא ליישב דהיכי משכחת דליבעו צרוף בקונמות לרבא דאמר דקונמות הוי בכל שהוא ומש"ה אוקמה לברייתא למעילה ואי אמרת דמיירי בהזכיר אכילה אין צורך לאוקמה במעילה אלא ודאי דלרבינא ברייתא איירי דלא הזכיר אכילה ואי אמרת דמיירי באומר קונם אלו א"כ דכותה גבי שבועות אמאי מצטרף שהרי כבר כתבנו לעיל דלעולם לא מצטרפין אלא באומר אכילה משתיהן עלי שבועה ואולי דמיירי באומר שתיהן עלי קונם אי נמי קונם זו וזו ודכותה גבי שבועה אין מצטרפין משום דחלוקות לחטאות וכדכתיבנא לעיל: והנה המתבאר מזה הוא דהיכא שהם ב' קונמות בפירוש כגון דאמר קונם ככר זה וקונם ככר זה אין מצטרפין למעילה. אלא שאני תמיה על זה מדתנן בפ"ד דמעילה עולה ע"ו אחד קדשי מזבח ואחד קדשי בדק הבית מצטרפין זה עם זה למעילה וכן פסק רבינו בפ"ח מהל' מעילה דין ג' ופשיטא דשני קונמות דינם כקדשי מזבח עם קדשי ב"ה דהכא נמי בשני הקדשות נאסרו וא"כ כי היכי דהתם מצטרפין אף שהם שני הקדשות וחלוקים הם בדינם שהאחד הוא קדשי מזבח והאחד הוא קדשי בדק הבית א"כ מכל שכן שיצטרפו שני קונמות. ונראה אלי הוא דרבינא ס"ל דברייתא איירי בשני קונמות בפירוש וכן בשתי שבועות ולא ניחא ליה כדהוה ס"ד דמקשה דטעמא דקונמות הוא משום דכיון דלא מדכר אכילה אף שהם ב' קונמות מצטרפים ובשבועות שאני משום דמדכר אכילה מש"ה אינם מצטרפים משום דהכל הוא משם א' דהיינו איסור שבועה הן לו יהי שהן שתי שבועות והזכיר אכילה על כל אחת אמאי לא יצטרפו דומיא דקדשי מזבח וקדשי בדק הבית שאף שהם ב' דברים חלוקים לגמרי מצטרפים לפי שהכל הוא משם אחד דהיינו איסור מעילה מש"ה אמר דלעולם מן הדין היה דב' שבועות יצטרפו לפי שהכל הוא משם אחד דומיא דקונמות אלא דשאני שבועות מתוך שחלוקות לחטאות אין מצטרפות אבל קונמות דאינם חלוקות מצטרפות. ונראה דכפי דרך זה אליבא דרבינא בקונמות אף שהם ב' קונמות בפירוש כי היכי דלענין מעילה מצטרף וכמו שכתבנו ה"נ לענין מלקות משום בל יחל וליכא למימר דלא אמרה רבינא כי אם לענין מעילה אבל למלקות לא דהא גבי שבועות אין מצטרפין הולך לטעמא דרב פנחס נמצינו למדין דהיכא דלא שייך טעמא דרב פנחס מצטרפים וא"כ בקונמות דליכא חילוק לחטאות מצטרפים בין למלקות בין למעילה ומכאן ראיה גדולה לרבינו דס"ל דב' קונמות מצטרפים דהא רבינא הכי ס"ל בהכרח ובמ"ש וא"כ אף אנו נאמר דלאוקמתא קמייתא נמי דמוקי לברייתא במלקות ובדרב פנחס כו' דמיירי נמי בב' קונמות וכמ"ש מרן. וכבר הארכנו לעיל ביישוב הסוגיא לדעת רבינו ואף אם נאמר דאוקמתא קמייתא מיירי דוקא באומר אכילה משתיהן עלי קונם אבל בב' קונמות אינם מצטרפים פסק רבינו כרבינא דהלכתא הוא ולדידיה אף בב' קונמות מצטרפים:

ודע דלפי מה שכתבנו דרבינא מיירי בב' קונמות ניחא דקשיא להו לתוס' דהא לרבינא נמי קשה דהיכי קאמר ר"מ קונמות כשבועות איפכא הל"ל וכתבו התוס' דרבינא בא לחדש דאין צ"ל איפוך דכיון דר"מ לאו טעמא דנפשיה קאמר אלא לדבריהם דרבנן קאמר עכ"ד, ולפי מ"ש אין צורך לזה דדוקא כפי אוקמתא קמייתא דמיירי בשבועה אחת וקונם א' וע"כ טעמא דשבועות דאינם מצטרפות הוא משום דרב פנחס וא"כ קשה דהיכי קאמר ר"מ בקונמות כשבועות דהא טעמא דשבועות אינו כי אם משום דחלוקות וא"כ בקונמות דליתא ה"ט אמאי לא יצטרפו ומש"ה הוצרך לומר איפוך ולית ליה דרב פנחס ובלא איפוך לא מיתרצא וכמו שפי' רש"י דאי הוה מתרץ ר"מ דאמר בקונמות אין מצטרפין לית ליה דרב פנחס הוה קשיא לן בין שבועות בין קונמות אמאי אין מצטרפין הרי על שתיהן לא הזכיר אלא אכילה אחת אבל לאוקמתא דרבינא דמיירי בשני קונמות שפיר קאמר קונמות כשבועות דכיון דמיירי בב' קונמות ואיהו לית ליה דרב פנחס ה"ק כי היכי דשבועות אין מצטרפות לפי שהם ב' שבועות ה"נ קונמות אין מצטרפות. ואפשר ליישב דברי התוס' דס"ל כרבנן דאוקמתא קמייתא נמי איירי בב' קונמות וכבר כתבנו לעיל כפי דרך זה כוונת קושית הגמ' במאי דקאמר בשלמא שבועות כו' וכיון דאף דמוקי לה בב' קונמות הקשו בגמ' והוצרכו לומר איפוך מש"ה הוצרכו לומר דלרבינא א"ל איפוך משום דלדידיה לאו טעמא דנפשיה קאמר: ודע שבאו לידי חדושי הרמב"ן על שבועות מכ"י ולפי שספר זה איננו מצוי וראיתי שהאריך הרבה בסוגיא זו ויש ללמוד מדבריו כמה חדושי דינים ראיתי להעתיק כל דבריו וז"ל, מחלוקת בשבועות אבל בקונמות ד"ה כל שהוא רב פפא לאו לענין קרבן קאמר ובשוגג דאי ס"ל יש מעילה בקונמות ד"ה שוה פרוטה בעי דהיכא אתי ליה קרבן מהקדש והא בהקדש גופיה בעינן ש"פ ודיו לבא ממנו להיות כמוהו. אלא לענין מלקות קאמר והכי אמרינן לקמן כי קאמר רב פפא לענין מלקות לאו למימרא דמעיקרא לא ס"ד בברייתא אלא מעיקרא ה"ל ברייתא נמי למלקות והשתא מוקים לה רבינא לברייתא לקרבן והיינו דאמרינן לקמן למימרא דסברי רבנן כו' אלמא עד השתא קס"ד ברייתא למלקות ולא לקרבן דאין מעילה בקונמות. א"ש אמאי מצטרפין הכי פירושא הא"ב בשלא הזכיר בקונמות שם אכילה אלא שאמר קונם ככר זה עלי וככר זה שזהו לשון הקונמות מש"ה מצטרפין דכיון דלא מדכר שמא דאכילה אע"ג שאין אדם אוסר עצמו בכל שהוא משום דלא נחית איניש לאסור עצמו פחות מכדי אכילה מ"מ חל איסורו אפחות מכזית שאם יאכל כזית משניהם מצטרפין ובשבועות שאמר שבועה שלא אוכל ככר זו ולא זו שזהו לשון השבועות והזכיר אכילה על הככר הרי לא חלה שבועתו אלא על כדי אכילה מכל ככר וככר ופחות מכדי אכילה מן הככר היתר גמור הוא ואינו מצטרף אלא אי אמרת קונמות נמי כשמזכיר שם אכילה למה יצטרף יותר מן השבועות הרי אף בקונמות נמי לא נשבע אלא בכדי אכילה מן הככר וכיון שאכל פחות מכזית לא חלה עליו שם שבועה כלל. ואוקימנא כגון שאמר אכילה משתיהן עלי ואקשינן דכותה גבי שבועות אמאי לא מצטרף כי היכי דמצטרף בקונמות ופריק רב פנחס שאני שבועות שמתוך שחלוקות לחטאות אינם מצטרפות פירש"י ז"ל מתוך שתי ככרות הללו השוות כ' לענין חטאות בשבועה אם אמר שלא אוכל מזו ומזו ואכל כזית מזו וכזית מזו מש"ה אינם מצטרפות אבל בקונמות אין חלוקות לא לאשמות למ"ד יש מעילה ולא למלקות שאם נהנה יחזור ונהנה בהעלם אחד חדא הוא דמיחייב דכולה חדא מעילה היא כדתנן לצרף את המעילה לזמן מרובה. ונראה מפירושו שהוא מפרש אכילה משתיהן שלא מזו ומזו והאי דקאמר רבינו ז"ל במעילה לא דייק בה מדגרסינן בכריתות פ' אמרו לו א"ר יהושע שמעתי באוכל מזבח א' בה' תמחויין בהעלם א' שחייב על כל אחד ואחד משום מעילה ורואה אני שהדברים ק"ו ומה מזבח אחד שאין גופן מוחלקין חייב על כל אחד ואחד משום דתמחויין מוחלקין ה' זבחים שגופן מוחלקין לא כ"ש אלמא יש חילוק אשמות במעילה ואפילו בקונם א' בשני תמחויין או בתמחוי אחד בשתי ככרות בהעלם אחד הואיל וגופן מוחלקים ואין צ"ל בשתי קונמות ומה שאמר רש"י משום דתנן לצרף את המעילה לזמן מרובה אדרבה ההוא טעמא מסייעא לאיחיובי בה שתים דהכי תנן התם א"ל ר"ע אם הלכה נקבל ואם לדין יש תשובה אמר לו השב אמר לו אם אמרת במעילה שעשה בה את המאכיל כאוכל ואת המהנה כנהנה וצרף את המעילה לזמן מרובה ומש"ה חייב שתים בשני גופין או בשני תמחויין תאמר בנותר שאין בו אחד מכל אלו ומש"ה אינו חייב אלא אחת, ושמעת מינה בהדיא שמפני שצירף את המעילה לזמן מרובה הם יותר חלוקות לאשמות דמדאחמיר בה רחמנא כולי האי דאע"ג דאכל פחות מכשיעור מצטרף מחמרינן בה נמי היכא דאכל שני שיעורין בהעלם אחד דליחייב שתים בשני תמחויין או בשני גופין, ויש מי שפירש דהכי אמרינן לצרף את המעילה לזמן מרובה לא בשני תמחויין דהואיל וחלוקין אין מצטרפין אלא בתמחוי אחד ובגוף אחד ואינו נכון, מ"מ קשיא רש"י ור"ת פי' דבהשתא בכזית ומפרש בכל שהו ואיני יודע מהו שח והרב הלוי פירש דחלוקין לחטאות הואיל ושני גופין הן ואע"פ שהם אחד הוא שהרי שתיהם בשבועה אחת כללן ונעשו שתיהן איסור אחד כיון דגופין מוחלקין הם אם אכל מזה וחזר ואכל מזה בהעלם אחד מתחייב שתי חטאות והא דמיא לאוכל ה' חתיכות מה' זבחים של נותר שהוא חייב ה' חטאות כדאיתא התם בפ' אמרו לו ומשום הכי לא מצטרפין אבל קונמות אינם חלוקות לפי שאין חיוב חטאת כלל אלא מלקות במזיד והאי פירושא לא דייק דאי הכי היכי אקשי לר"מ בשלמא שבועות חלוקות אלא קונמות אמאי והא ס"ל לר"מ יש מעילה בקונמות הלכך חלוקות לאשמות ואין מצטרפין ועוד דכי מטי זה הרב לקמן כי אמרינן התם איכא דרב פנחס כו' צריך הוא לחזור ולפרש כדפירש"י ז"ל הלכך זה הפירוש אינו כלום. ותו איכא למיפרך מדתנן לקמן שבועה שלא אוכל ואכל פת חטים ופת שעורים ופת כוסמין אינו חייב אלא אחת שבועה שלא אוכל פת חטים כו' חייב על כל אחת ואחת ואקשינן נמי בגמרא ודלמא למיפטר נפשיה מאחריני אתי ומסיקנא דמייתר פת ומש"ה חייב על כל אחת ואחת וש"מ שאין גופין מוחלקין אפי' בפורט וכל שכן היכא שכללם בכלל אחד. ויש לפרש לעולם דקאמר אכילה משתיהן עלי ואפ"ה שתי ככרות אינם מצטרפין מפני שחלוקות לחטאות וכל היכא דחלוקין אין מצטרפין וכדתנן התם בפ' אמרו לו אכל כחצי זית וחזר ואכל כחצי זית משני מינין פטור ואוקימנא בליבנא בתרא מ"ש שני מינין ממין אחד בשני תמחויין ואליבא דר' יהושע דאמר תמחויין מחלקין וכי אמר ר' יהושע תמחויין מחלקין לא שנא לקולא ול"ש לחומרא ואע"ג דליבנא אחרינא אמר התם דאפי' לר' יהושע מצטרפין אע"פ שחלוקין להעלות אליבנא בתרא סמכינן הכא דעיקר הוא והכי נמי שמעו לה בפ' כלל גדול אבל גבי קונמות למ"ד יש מעילה אע"פ שחלוקות לאשמות מצטרפות למעילה שהרי אמרו אכל היום ונהנה למחר ואפילו מכאן עד ג' שנים מצטרפין שנאמר תמעול מעל רבה והא אכילה ושתיה תרי מילי נינהו ובעלמא כי האי גוונא לא מצטרף וכולהו שאר אכילות נמי בכדי אכילת פרס הוא דמצטרפי והכא אפילו ג' שנים אלמא גבי מעילה לא בעינן צירוף הלכך שני תמחויין ושני גופין נמי מצטרפין ואע"פ שחלוקין לחטאות דכל בהעלם אחד מצטרפין. וכיון שאין חילוק אשמות מחלקין מלהצטרף למעילה אף למלקות נמי מצטרפות דהשתא למלקות עסקינן כדפרישית: והוי יודע דכל הני מילי אליבא דמ"ד התם לא קבלה מיניה ר' יהושע לתשובה מר"ע אבל איכא תנא דאמר קבלה מיניה וחזר בו שאין התמחויין מחלקין בשאר איסורין אלא במעילה וה"ה לגופין שאין חלוקים שאין חילוק בין גופין לתמחויין כדמוכח שמעתא התם ומתני' דהכא קתני פת חטים שעורים וכוסמין אינו חייב אלא אחת כמאן דאמר קבלה ומיהו לא מיחוור לאוקומי פירוקא דרב פנחס דלאו כהאי מתני' דהכא. ולי נראה דלענין שבועות הכל מודים דשבועות מחלקות ולא גופין וכל שכן תמחויין בשבועה אחת מחלקין דאיסור הבא מעצמו הוא ולכך נתכוון מתחלה וכתיב אחת לחייב על כל אחת ואחת ומתני' דברי הכל היא והכי נמי מוקמינן לה כרבי עקיבא או כמאן דאמר קבלה מיניה רבי יהושע שפיר אתיא דסתמי דמתני' ופלוגתא דר"מ ותנא קמא אליבא דרבי עקיבא מוקמינן ולא כרבי יהושע אליבא דחד תנא מ"מ כולהו תנויין דהכא דגופין אין מחלקין ושבועות ודאי מתחלקות דכתיב אחת ושמעינן מתפרש שפיר והפירוש דרב פנחס לא מוקים לה באומר אכילה משתיהן עלי אלא בשתי שבועות כדברי רש"י ז"ל והכי קאמר לעולם דאידכר שמא דאכילה בתרוייהו ודקא קשיא לך מאי שנא שבועות ומאי שנא קונמות שבועות מפני שחלוקות לחטאות שאם היו בשבועה אחת אינו חייב אלא אחת ומפני שהם שתים הם חלוקות לחטאות משום הכי אינם מצטרפות למלקות ולא לקרבן אבל קונמות שני קונמות אינם חלוקין דבין לענין הקדש גמור בין לקונם לא שנא הקדש ונזר והקדש ולא שנא הקדש בבת אחת דין אחד הוא ואין אשמות מחלקות בהם כלל הלכך קאמרינן דשני קונמות מצטרפין דכיון דשני הקדשות אפילו בשני גופין נמי אינם חלוקין לשני חטאות לענין נותר וטמא מצטרפין כן למלקות ואע"פ שחלוקין בשני גופין לענין מעילה הרי למעילה עצמה מצטרפין כן הלכך כ"ש למלקות דמצטרפין ואפשר לאוקומי שמעתין אפי' לר"ש דהכא שבועות וקונמות קאמרינן בגופין לא איירי ואי כרבי יהושע משכחת לה בגוף אחד ובתמחוי אחד ואי כר"ע אפילו בשני גופין והלכתא שמעתא שפיר עכ"ל: ועתה אפרש כל דברי הרב אחד לאחד. והנה מ"ש בפירוש מאי דאמרינן א"כ אמאי מצטרפין הכונה הוא דס"ל דהנשבע שלא יאכל מותר לו לאכול פחות מכשיעור לפי שזה לא רצה לאסור על עצמו כי אם בכזית וכיון שהוא היתר גמור אינו מצטרף אבל בקונמות אף דבעי שיעור מ"מ כיון דלא מדכר שמא דאכילה חצי שיעור שבו אינו היתר גמור אלא הרי הוא ככל איסורין שהרי לא הזכיר בו אכילה ומ"ה מצטרפין ודברים אלו כתב הר"ן בחידושיו והביא דבריו בתשובות מהר"ם גלאנטי בעלה ק"ט וכבר הבאתי דבריו לעיל. ומ"ש עוד אחר שהביא דברי רש"י ונראה מפירושו שהוא מפרש אכילה משתיהן שלא מזו ומזו כן כתב הר"ן בחידושיו וסותם דתרי אוקמתות נאמרו בברייתא זו ובודאי דרב פנחס דהתם והמר מתוך כו' קאי לאחד משתי חלוקות שהוזכרו וכיון דרש"י מוקי לה באומר שבועה שלא אוכל מזו ומזו מוכרח הוא שמפרש אכילה משתיהן שבועה שלא אוכל מזו ומזו וזה מותר כל

פם

ב נשבע שלא יטעום כלום ואכל כל שהוא חייב: ג מי שנשבע שלא יאכל היום ושתה חייב שהשתייה בכלל אכילה. לפיכך אם אכל ושתה אינו חייב אלא מלקות אחת אם היה מזיד או חטאת אחת אם היה שוגג: ד נשבע שלא ישתה היום הרי זה מותר לאכול. שאין אכילה

שהוא אסור מן התורה ואיפלגינו בהאי שיעור משום ר"ל דאמר אינו מן התורה:

ב נשבע שלא יטעום כלום ואכל כל שהוא חייב. דלשון טעימה משמע כל דהו והא דנקט שלא יטעום כלום לאו למימרא שאם נשבע שלא יטעום סתם ואכל כל שהוא לא מיחייב אלא אגב דנקט לעיל כלום נקט נמי בסיפא. א"נ לאשמועינן דמלת טעימה משמע כלום דאי לא תימא הכי קשיא דיוקא דרישא אדיוקא דסיפא ודוק:

ג מי שנשבע שלא יאכל היום ושתה חייב שהשתיה בכלל אכילה. ומינה נמי שאם נשבע שלא אכל ונמצא ששתה חייב. וקמ"ל דאפילו בלשון בני אדם שתיה בכלל אכילה. והכי אמרינן בגמרא דאמר ליה איניש לחבריה תא נטעום מידי ואזלי ואכלי ושתו והכי כתוב בהלכות גדולות וכי מאחר דקרא סברא למה לי מהו דתימא אע"ג דמדאורייתא שתיה בכלל אכילה בנדרים הלך אחר לשון בני אדם ולא קרו איניש הכי קמ"ל: לפיכך אם אכל ושתה אינו חייב אלא מלקות אחת. כיון דשתיה בכלל אכילה הוי ליה כאכל ואכל שתי פעמים בהעלם אחד דלא מיחייב תרתי וכן אם נשבע שלא אוכל ואשתה ואכל ושתה אינו חייב אלא אחת שאע"פ דלדידיה לא הוי שתיה בכלל אכילה שהרי פירש שלא אוכל ואשתה מ"מ אין כאן אלא שבועה אחת על שתיהן וזה ברור. אלא הא מספקא לי אם אכל ולא שתה או שתה ולא אכל מי מיחייב דדילמא דעתיה אתרוייהו דהוי כנשבע שלא יאכל עשרה ואכל חמשה דפטור והכי מסתברא מדלא קאמר שלא אוכל ולא אשתה. וכך יש לדקדק ממה שכתב הרב לקמן שבועה שלא אוכל ושלא אשתה ואכל ושתה חייב ב' טעמא דאמר שלא אוכל ושלא אשתה הם שתי שבועות אבל שבועה שלא אוכל ואשתה לא מיחייב אלא הדא לפי שהיא שבועה אחת על האכילה או על השתיה, נמצאת אומר שבועה שלא אוכל ואשתה לא מיחייב עד שיאכל וישתה. שבועה שלא אוכל ולא אשתה מיחייב אאכילה לבדה ועל השתיה לבדה ואם אכל ושתה חייב תרתי כמי שאמר שבועה שלא אוכל ושלא אשתה ואכל ושתה דחייב שתים דהוו להו שתי שבועות ולא הויא שבועה על שבועה דכיון דאמר שלא אוכל והדר אמר שלא אשתה גלי אדעתיה דמעיקרא אאכילה גרידתא איכון:

ב נשבע שלא יטעום כלום וכו'. מימרא שם (דף כ"ב):

ג מי שנשבע שלא יאכל היום ושתה חייב שהשתיה וכו'. גם זה שם מימרא דשמואל: ומ"ש לפיכך אם אכל ושתה אינו חייב אלא מלקות אחת וכו'. משנה שם, ולשון לפיכך אינו מכוון:

ד ומ"ש נשבע שלא ישתה היום ה"ז מותר לאכול וכו'. שם בגמ':

שבועה

וכמה

לחם משנה

פ"ד ב נשבע שלא יטעום כלום ואכל כל שהוא חייב וכו'. שם (דף כ"ב) אמר רבא מחלוקת בשלא אוכל אבל בשלא אטעום דברי הכל בכל שהוא ע"כ. ורבינו ז"ל כתב שלא יטעום כלום ונראה דלאו בדוקא נקט כלום אלא אפי' לא אמר לשון כלום טעימה משמע כל שהו שכן משמע מן הגמרא:

ג מי שנשבע שלא יאכל היום ושתה חייב וכו'. שם (דף כ"ב:) א"ר חייא בר אבין אמר שמואל שבועה שלא אוכל ושתה חייב. עוד שם (דף כ"ג) אמר רבא אף אנן נמי תנינא שבועה שלא אוכל ואכל ושתה אינו חייב אלא אחת אי אמרת בשלמא שתיה בכלל אכילה איצטריך ליה לתנא לאשמועינן דאינו חייב אלא אחת אלא אי אמרת שתיה לאו בכלל אכילה שבועה שלא אוכל ואכל ועשה מלאכה מי איצטריך לאשמועינן (דאינו חייב אלא אחת) ע"כ. והשתא יש לתמוה על רבינו ז"ל שאיך כתב שמפני שהשתיה בכלל אכילה מפני כן אם אכל ושתה אינו חייב אלא אחת שכן כתב לפיכך וכו' דמשמע דאם השתיה לאו בכלל אכילה אז ודאי היה חייב שתים אם אכל ושתה והוא הפך מן הגמרא דבגמרא אמרו דפשיטא דאינו חייב אלא אחת דאם הוא אמר לא יאכל ועשה מלאכה היכי מסתבר שיהיה חייב. וקושיא זו היא בדברי רבינו ז"ל מלבד לשון הגמרא אבל הבאתי לשון הגמ' מפני שנאמרו שם הדברים בפירוש, וא"א לתרץ זה דמ"ש רבינו ז"ל ואכל ושתה ר"ל כשאמר לא אוכל ולא אשתה כיון דהשתיה בכלל אכילה אין שבועה חלה

משנה למלך

מה שכתבנו למעלה ומה שהקשה לרש"י דבכריתות מוכח דיש חילוק אשמות במעילה בקונם א' בכ' תמחויין או כתמחוי אחד בב' ככרות בגופין מוחלקין כן הקשה ג"כ הר"ן. אך לא ברירא לי מילתא מ"ש הרמב"ן דב' ככרות אפי' בקונם אחד חשיבי גופין מוחלקין דדוקא באחד וכל נותר מה' זבחים חשיבי גופין מוחלקין משום דכל זבח וזבח היה גוף מוחלק לבדו אבל שני ככרות לא חשיבי גופין מוחלקין. ומה שהקשה עוד לרש"י שכתב ראיה לדבריו מההיא דתנן לרף את המעילה לזמן מרובה כו' דאדרבא זה מחייב שיתחייב ב', הר"ן ג"כ הקשה כן והתוס' הקשו ג"כ לרש"י מעין קושיא זו דהתם הוי חומרא והיכי ילפינן קולא דהיינו דאינם חלוקים לחטאות מחומרא והתוס' כתבו דהטעם דליכא חילוק חטאות בקונמות למעילה משום דדוקא לגבי חטאת כתיב לאחת מאלה אבל גבי מעילה לא כתיב וכ"כ הר"ן: עוד כתב ויש מי שפירש דהכי אמרינן לרף את המעילה לא בשני תמחויין כו' תמיה לי מילתא דהא תנן בריש פ"ד דמעילה דקדשי מזבח מצטרפין עם קדשי בדה"ב למעילה והרי קדשי בדה"ב עם קדשי מזבח הוו גופין מוחלקין ושמות מוחלקין ואפ"ה מצטרפין. ועוד יש לתמוה דבפ' אמרו לו אמרינן היכי דמי ה' תמחויין אמר שמואל כאותה ששנינו ה' דברים בעולה מצטרפין הבשר והחלב והיין והסלת והשמן. והנה משנה זו היא בפ"ד דמעילה הרי דס"ל לתלמוד דה' תמחויין אף שהם חלוקין מצטרפין. ומיהו בזה אפשר לומר דההיא דמעילה דתנן ה' דברים שבעולה מצטרפין לאו במעילה קא מיירי אלא לענין איסור אחר אלא דבגמרא הביאו אותה משנה לדוגמא דהיכי דמי ה' תמחויין ואמר שמואל שהוא כאותה ששנינו וכו' וה"נ אם אכל מה' דברים אלו חייב ה' מעילות וכן פירש"י דההיא דה' דברים שבעולה מיירי לענין כזית למעלה אותה בהון אך בדוכתה דהאי מתני' פירשה רש"י לענין מעילה אך התוס' בפ"ד דזבחים עלה ק"ע הכריחו מכמה הכרחיות דלאו לענין מעילה נשנית אותה משנה ואפשר דזה יש מי שפירש ס"ל כדברי התוס' אך הקושיא הא' שהקשינו מקדשי מזבח דמצטרפין עם קדשי בדה"ב לדעתי הוא קושיא עצומה דהוו ה' גופין מוחלקין ושמות מוחלקין וחשיב נמי ג' תמחויין דהא חזקיה אמר התם דאם אכל מה' אברים חשיב ה' תמחויים ור"ל אמר אפילו באבר א' משכחת לה בנקף וא"כ פשיטא דקדשי בדה"ב עם קדשי מזבח חשיבי שני תמחויין ואפילו הכי מצטרפין: עוד כתב בשם הרב הלוי כדי ליישב סוגית הגמ' והנראה שכונתו היא דלפי תירוצא דרב פנחס מיירי באומר אכילה משתיכן עלי שבועה ואף שהיא שבועה אחת כיון דגופין מוחלקין הם חייב ב' דומיא דאוכל מה' זבחים דחייב ה' משום דהוו גופין מוחלקין וכבר כתבנו לעיל מאי דקשה לן בזה דשתי ככרות לא חשיבי גופין מוחלקין וקונמות שאני לפי שאין בו חיוב חטאת כלל כלומר דס"ל דכפי האי תירוצא אין מעילה בקונמות וא"כ לא משכחת בקונמות חיוב קרבן כלל אלא דוקא מלקות במזיד. והרמב"ן דחה פי' זה מכמה טעמי חדא דא"כ מה הקשו בגמרא לר"מ דאמר קונמות כשבועות בשלמא שבועות כו' הא רבי מאיר אית ליה דיש מעילה בקונמות וא"כ שפיר קאמר להו לרבנן דכי היכי דשבועות מצטרפות משום דחלוקין לחטאות הכי נמי קונמות אין מצטרפין משום דיש מעילה בקונמות וחלוקין הם לאשמות מש"ה אין מצטרפין. ועוד הקשה דלרבינא דמוקי לברייתא במעילה משום דסבר דיש מעילה בקונמות והולך לדרב פנחס לחלק בין שבועות לקונמות מוכרח הוא לומר כדברי רש"י דאף למ"ד יש מעילה ליכא חילוק אשמות במעילה. עוד הקשה דממתני' דפת חטים ופת שעורים כו' מוכח דגופין אינו מחלק בשבועה אפילו בפורט אותם אחד לאחד וכ"ש בשכלל אותם: עוד כתב ויש לפרש כו' וכונת דבריו דבפרק אמרו לו אמרינן דר' יהושע ס"ל דגופין מחלקין לחטאות בכל האיסורים ור"ע נחלק עליו ואמר דאין גופין מחלקין כי אם במעילה ונחלקו עוד דאיכא תנא דס"ל דהדר ביה ר' יהושע וקבלה מר"ע ואיכא מ"ד דלא קבלה והשתא האי תירוצא דרב פנחס אתי כמ"ד לא קבלה ומיירי בשבועה אחת ואפילו הכי אין מצטרפין משום דהם חלוקין לחטאות משום דהוו ב' מינין וכר' יהושע דאמר דשני מינין מחלקין בין לקולא בין לחומרא וקונמות מצטרפים ואע"ג דלמ"ד יש מעילה הם חלוקות באשמות מ"מ במעילה עצמה קי"ל דמצטרפין מרבוי הכתוב דכתיב תמעול וכיון שכן דבמעילה עצמה אף שהם חלוקים לאשמות מצטרפים למעילה למלקות נמי מצטרפים והא דפת חטים ופת שעורים דמוכח מינה דשני מינים אינם מחלקין לחטאות בשבועה הא אתיא כמ"ד קבלה רבי יהושע ואין גופין מוחלקין בשאר איסורים וה"ה בשבועות. ומיהו לא נחה דעתו של הרמב"ן בזה לאוקומי פרוקי דרב פנחס דלאו כהתם מתני' דהכא אשר צ"ג כתב ולי נראה כו' וכונת דבריו דהכא תירוצא דרב פנחס מיירי בשתי שבועות ושבועות מחלקות דאיסור הבא מעצמו הוא ולכך נתכוין מתחלה וכתיב אחת לחייב על כל אחד ואחד אבל גופין ותמחויין אינם מחלקים כלל ומש"ה שתי שבועות אינם מצטרפים דכיון דאם היה שבועה אחת אינו חייב כי אם אחת ומפני שהם ב' הם חלוקות לחטאות מש"ה אינם מצטרפות למלקות ולא לקרבן אבל קונמות אין רבוי הקונמות סיבה לחלק בחטאות דכי כתיב לאחת מאלה בשבועה הוא דכתיב אבל בקונם או בהקדש גמור לא שנא הקדיש וחזר והקדיש לא שנא הקדיש בבת אחת דין אחד יש להם ואין חטאות מחלקות בהם כלל ומש"ה שני קונמות מצטרפים שהרי רבוי הקונמות אינו מחלק כלל שהרי כ' הקדשות אפילו בשני גופין אינם חלוקים לשתי חטאות לענין נותר וטמא ומש"ה מצטרפין למלקות ואע"פ שחלוקין מצד הגופין לענין מעילה היא לא אתיא מצד רבוי הקונמות כי אם מצד הגופין והגופין עצמם אף שהם חלוקות לאשמות אפילו הכי מצטרפין וא"כ אף בשני קונמות נמי מצטרפים שהרי רבוי הקונמות אינו מעלה ומוריד כלל לענין מעילה לחלק לאשמות והגופין שמחלקין לאשמות אינם סיבה שלא נצרף א"כ נמצא דבקונמות לעולם מצטרף אף בשני קונמות ובשני מינים וכן הסכים הר"ן לתירוץ זה: אך עדיין יש לי לדקדק בדברי הרמב"ן הללו דמתחלת דבריו שכתב דלענין שבועות הכל מודים דשבועות מחלקות ולא גופין כו' נראה שרצה לומר דאף אליבא דמ"ד דלא קבלה ר' יהושע וס"ל בשאר איסורין דגופין מחלקין מודה דבשבועות שבועות מחלקות ולא גופין אך אח"כ כתב ופלוגתא דר"מ ות"ק מוקמינן לה כר"ע כו' ולא כר' יהושע אליבא דחד תנא משמע דאליבא דאידך תנא אף בשבועות גופין מחלקין, ויש עוד דקדוקים אחרים בדבריו שכתב ומתני' דברי הכל היא וה"נ מוקמינן ליה כר"ע ודברים אלו אין להם קשר אלו עם אלו, אשר על כן נ"ל דהרמב"ן מלבד שני נדרים ומ"מ לכל אלדדין כולהו תנויין בין מתני' דפת חטים בין ברייתא דר"מ ורבנן כולהו ס"ל דשבועות דוקא מחלקין ולא גופין, וכך הוא המשך דבריו דבתחלה כתב דלענין שבועות ד"ה שבועות מחלקות ולא גופין ואפילו ר' יהושע דאית ליה בשאר איסורים דגופין מחלקין מודה הכא דבשבועות אין גופין מחלקין משום דאיסור הבא מעצמו הוא ולכך נתכוין בשכלל ב' מינים בשבועה אחת שלא יתחייב ב' אך שבועות מחלקות דהרי חלקם הוא וכתיב לאחת לחייב על כל אחת ואחת ולפ"ז דמתני' דפת חטים דמשמע מינה דאין גופין מחלקין אתיא אף כר' יהושע אפילו למ"ד לא קבלה. עוד כתב אי נמי מוקמינן לה כר"ע כו' כלומר ואם נפשך לומר דמאן דאית לה דבשאר איסורים גופין מחלקין ה"ה בשבועות מוקמינן לה למתני' כר"ע או כמ"ד קבלה מיניה ר' יהושע ומ"מ בין הכי ובין הכי כלהו תנויין דהכא דגופין אין מחלקין ושבועות מחלקות ולאפוקי מהדרך שכתב מקודם דפירוקי דרב פנחס אתיא כמ"ד דגופין מחלקין ולפי דרך זה גופין אין מחלקין ועל קוטב זה סובבים כל דברי הרב. ומ"ש בסוף דבריו ואפשר לאוקומי שמעתין אפי' לדברי הכל כו' היא חלוקה שלישית דאף את"ל דלר' יהושע בשבועות נמי גופין מחלקין אפשר לאוקומי שמעתין כר' יהושע דהכא לא איירי בגופין ואי כר' יהושע משכחת לה בגוף א' ותמחוי א' ואי כר"ע אפילו בב' גופין וזהו כונת דברי הרמב"ן. ויש לדקדק דהיכי קאמר ואי כר"י משכחת לה בגוף אחד והרי הברייתא מיירי בשני ככרות והרב כתב לעיל דשני ככרות חשיבי גופין מוחלקין, וי"ל דיאמר דלר' יהושע מיתוקמא מתני' בככר א' וכגון שנשבע שלא יאכל קצת ממנו ואח"כ חזר ונשבע על השאר דהשתא הוו ב' שבועות וגוף אחד. א"נ אפשר לומר דע"כ לא קאמר הרב דב' ככרות חשיבי גופין מוחלקין אלא בשני מינין ככר של חטים וככר של שעורים אבל אם היו שניהם של חטים חשיבי מין א' ולא הוו גופין מוחלקין. אך נראה דתירוץ זה אינו דמדברי הרב נראה דשני ככרות אף שהם ממין א' חשיבי גופין מוחלקין ועוד דאי בב' מינין תיפוק לי משום דהוו שני תמחויין ואיך כתב הרב או בתמחוי א' בשתי ככרות אלא ודאי דס"ל דכל שהם שתי ככרות חשיבי גופין מוחלקין: והנה אתה הראית לדעת שהסכמת הרמב"ן והר"ן היא דמאי דאמרינן בדרב פנחס כו' מיירי בשתי שבועות ואפילו הכי קונמות מצטרפים והן הן דברי הר"ס שכתבנו לעיל דאפילו שני נדרים נפרדים מצטרפין למלקות וה"ה לענין מעילה לדידן דקי"ל דיש מעילה בקונמות וכ"פ בפ"ד מהל' מעילה דין י' שכתב וכל הדברים הנאסרים עליו מנדר הזה מצטרפין ואם נהנה מכולם בשוה פרוטה מעל ע"כ. ומרן לא הורה לנו מקור דין זה אך דבריו הם לקוחים מסוגיא זו דרבינא ורב פפא כולהו מוקמי לברייתא דקתני דקונמות מצטרפים מיירי בב' קונמות אלא שמ"ש הר"ס מנדר כזה לא ידעתי מאי אתא למעוטי:

ואין

מגדל עוז פ"ד שבועה שלא אוכל היום עד שבועה שלא אוכל ככר וכו' עד שיאכל את כלם,

אכילה בכלל שתיה. וכמה ישתה ויהא חייב נראה לי שאינו חייב עד שישתה רביעית כשאר האיסורין: ה שבועה שלא אוכל היום ואכל מינין הרבה. או שבועה שלא אשתה היום ושתה מיני משקין הרבה אינו חייב אלא אחת. ואפילו אמר שבועה שלא אוכל היום בשר ופת וקטנית ואכל הכל אינו חייב אלא אחת וכולן מצטרפין לכזית: ו שבועה שלא אוכל ושלא אשתה ואכל ושתה חייב שתים שהשתיה בכלל אכילה. והואיל ופרט ואמר ושלא אשתה גלה דעתו שלא כלל השתיה בכלל האכילה ונמצא כנשבע על זה בפני עצמו ועל זה בפני עצמו ולפיכך חייב שתים: ז וכן האומר שבועה שלא אוכל פת חטין ופת שעורין ופת כוסמין ואכלן חייב על כל אחת ואחת שלא אמר פת ופת ופת אלא לחלק ולחייב על כל אחת: ח היה חבירו מסרהב בו לאכול אצלו ואמר לו בוא ושתה עמי יין וחלב ודבש. ואמר שבועה שאיני שותה יין וחלב ודבש ושתה מהן חייב על כל אחת ואחת בפני עצמו. שהיה לו לומר שבועה שאיני שותה כלום או מה שאמרת ומשחזר ופרט גלה דעתו שחייב עצמו בשבועה על כל מין ומין בפני עצמו. לפיכך אין מצטרפין זה עם זה ואינו חייב עד שיאכל כשיעור ממין אחד. הואיל והן חלוקין לחטאות הרי הן כחלב ודם שאינן מצטרפין לכזית כמו שנתבאר בהלכות מאכלות אסורות: ט *אשבועה שלא אוכל ככר זו או שלא אוכל אותה כיון שאכל ממנה כזית חייב. שבועה שלא אוכלנה אינו חייב עד שיאכל

א טור שם:

השגת הראב"ד

ישבועה שלא אוכל ככר זו או שלא אוכל אותו וכו'. א"א תמה אני מה בין שלא אוכל אותו לשלא אוכלנה וכי יש הפרש בין לשון זכר ללשון נקבה אלא שהפרש בין שאמר ככר זו שלא אוכלנה שכזית מן הככר נקרא ככר אבל שלא אוכלנה משמע על כולה ולא על כזית:

כסף משנה

ה שבועה שלא אוכל היום ואכל מינים הרבה וכו'. משנה שם. ומ"ש ואפי' אמר שבועה שלא אוכל היום בשר ופת, כן יש ללמוד ממה ששנינו שם שבועה שלא אוכל פת חטים ופת שעורים ופת כוסמין חייב על כל אחת ואחת והסיקנא בגמ' (דף ג':) דטעמא משום דאמר פת פת למה לי ש"מ לחלק משמע דבבשר ופת דלא שייך למימר הכי אינו חייב אלא אחת. וכתב רבינו דכולן מצטרפין לכזית וכן בדין דה"ל כאילו הוא מין אחד של איסור והכי אמרינן בגמרא (דף כ"ג:) בההוא פירקא גבי תנן לי חטים ושעורין וכוסמין שיש לי בידך שבועה שאין לך בידי אינו חייב אלא אחת וכו' אר"י אפי' פרוטה מכולן מצטרפת: ו שבועה שלא אוכל ושלא אשתה וכו'. משנה שם (דף כ"ב:): ומ"ש הואיל ופרט ואמר ושלא אשתה גילה דעתו שלא כלל השתיה בכלל האכילה וכו'. שם בגמרא (דף כ"ג): ז וכן האומר שבועה שלא אוכל פת חטים ופת שעורים וכו'. משנה וגמ' שם:

ח היה חבירו מסרהב בו וכו'. שם (דף כ"ג:) בגמ' ובאוקימתא דרב אחא בריה דרב איקא דאוקימתא רויחא היא. ומ"ש לפיכך אין מצטרפין זע"ז וכו'. פשוט הוא:

ט שבועה שלא אוכל ככר זו וכו'. שם (דף כ"ז:) אמר רבא שבועה שלא אוכל ככר זו כיון שאכל ממנה כזית חייב שלא אוכלנה אינו חייב עד שיאכל את כולה ופירש"י אוכלנה משמע כולה אבל לא אוכל אסר עצמו בכדי אכילה עכ"ל. ורבינו משמע ליה דדוקא שלא אוכלנה משמע כולה אבל שלא יאכל אותה הוי כמו האומר שלא אוכל ככר זו. והראב"ד חולק בדבר וסובר דהוי כמו שלא אוכלנה. וזהו שכתב א"א תמה אני מה בין שלא אוכל אותו לשלא אוכלנה וכו'. ואולי אומר במה שתמה הראב"ד לרבינו בטעם חילוק הדין מפני שיש חילוק בין לשון זכר ללשון נקבה תמה אני איך השוו שאמר דבר שאין בו טעם. אבל טעם רבינו כתב בספר הבתים שהוא שאם אמר שלא אוכל אותו או שלא אוכל אותה הואיל והזכיר אכילה בפני עצמה בלא כינוי כשחזר ואמר אותו או אותה הרי הוא כאילו אמר האכילה שאסרתי עלי מאותו ככר ואכילה בכזית לפיכך אם אכל ממנה כזית חייב אבל כשאמר שלא אוכלנה הרי הוא כאילו הזכיר

הרדב"ז (מכ"י)

ד וכמה ישתה ויהא חייב נראה לי שאינו חייב עד שישתה רביעית כשאר איסורין וכו', לאפוקי אם שתה מלוא לוגמיו שהוא פחות מרביעית דסד"א כיון דמיחייב על מלוא לוגמיו ביום הכפורים קמ"ל דלענין שבועה ברביעית כשאר איסורין, וכ"ל טעמו של דבר דביה"כ ביתובי דעתא תליא מילתא ובמלוא לוגמיו מיתבא דעתיה אבל לענין שבועה הוי כשאר איסורין. וא"ת דלגבי אכילה הוי איפכא דלא מיחייב ביוה"כ אלא בככותבת דהוי טפי מכזית ולענין שתיה מלא לוגמיו דהוי פחות מרביעית. וי"ל דמהאי טעמא גופיה דלענין אכילה לא מיתבא דעתיה בפחות מככותבת ולגבי שתיה מיתבא דעתיה כמלוא לוגמיו כיון דלא אכיל מידי אבל לענין שבועה הרי המאכל והמשקה נאסר עליו כשאר איסורין של תורה ושיעורן שוה א"נ בנדרים הלך אחר לשון בני אדם ולא קרו שתיה בפחות מרביעית וקרו אכילה לכזית:

ה שבועה שלא אוכל היום ואכל מינים הרבה אינו חייב אלא אחת. דסד"א מינים מחלקים לחטאות או למלקיות קמ"ל כיון דאכלן בהעלם אחד או בהתראה אחת אינו חייב אלא אחת:

ואפילו אמר שבועה שלא אוכל היום בשר ופת וקטנית ואכל הכל אינו חייב אלא אחת. לכאורה משמע שאם אכל פת לבדו או בשר דמתחייב וזה ודאי ליתא מדלא קאמר ולא פת ולא קטנית כדכתיבנא לעיל ולא מיחייב עד דאכיל לכלהו דמצי למימר לא היה בדעתו אלא על כלן ולא על כל אחד מהם לבדו וכ"ת בנדרים הלך אחר לשון בני אדם והאומר בלשון הזה דעתו ליאסר מכל אחד מהם לבדו א"כ כשאכל את כלם למה לא יתחייב על כל אחד מהם אלא ודאי האומר שלא אוכל פת ובשר וקטנית מצי למימר לא היה בדעתי אלא על כלם ולא מלקינן ליה אבל הוא יחוש לעצמו שמא היה בדעתו ליאסר בכל אחד מהם לא יאכל אחד מהם ואם אמר שלא אוכל בשר ולא פת ולא קטנית ואכל אחד מהם מלקינן ליה אפילו שיאמר לא היה בדעתו אלא על כלם ואם אכל את כלם לוקה על כל אחד דכתיבנא לעיל. וקא מבעיא לי אם אמר שלא אוכל פת ובשר וקטנית ואכל אחד מהם ואמר בדעתי היה ליאסר בכל אחד מהם אי מלקינן ליה או לא וכן אם אמר שלא אוכל פת חטין ושל כוסמין ושל שעורים דקי"ל דלא לקי עד דאכל לכלהו אם אמר בדעתי היה ליאסר בכל אחד מהם ואכל אחד מהם אי מלקינן ליה או לא. ומסתברא לי דמלקינן ליה דהא איכא פיו ולבו שוין וליטנא הוא דאתקלא ליה והוי כאלו אמר שבועה שלא אוכל פת ושלא אוכל בשר. ומנא אמינא לה מדפרכינן עלה דמתני' שבועה שלא אוכל פת חטין ופת שעורין וכו' ודילמא למפטר נפשיה מאהרנייתא קא אתי. פירש"י אתאי חייב על כל אחת ואחת דילמא הא דפריש להו לאו לאפושי בשבועות קא אתי אלא למפטר נפשיה בשבועה מדברים אחרים דאי אמר שלא אוכל סתם היה נאסר בכל המאכלים ע"כ. וטעמא דאתי למפטר נפשיה הא אי אתי לחיובי נפשיה בכל אחת ואחת ניחא מתני' דקתני חייב על כל אחת ואחת אע"ג דאכתי לא הסיקנא אדעתין טעמא דפת ופת לחלק ובתר מסקנא דגמרא נמי דשלא אוכל פת חטים ושל שעורים ושל כוסמין לא הוי לחלק ה"מ דהאמר דאתי למפטר נפשיה מאהרנייתא אבל אם אמר דעתי היתה ליאסר בכל אחד מהם ודאי דמלקינן ליה אכל חד מינייהו. ואם אמר איני יודע בנדרים ובשבועות הלך אחר לשון בני אדם. אבל אם אמר שבועה שלא אוכל פת חטים ולא של שעורים ולא של כוסמין ולא ולא לחלק הוא ולקי אכל חד מינייהו אפילו אמר שלא היה בדעתי ליאסר אלא בכלהו דומיא ושלא אוכל ושלא אשתה: וכלן מצטרפין לכזית אכילה ושתיה נמי מצטרפין כיון דשתיה בכלל אכילה אבל אם אמר שלא אוכל ושלא אשתה אין אכילה ושתיה מצטרפין הואיל והם חלוקים לחטאות הרי הם כחלב ודם שאינם מצטרפים בכזית:

ו שבועה שלא אוכל ושלא אשתה וכו' והואיל ופרט וכו'. משמע דטעמא משום דלא הוה צריך לפרושי ופירש גילה דעתו שלא כלל השתיה בכלל האכילה, וא"ת מי שנשבע שלא יאכל ושלא ילך למקום פלוני ואכל והלך לא יתחייב אלא אחת והא ודאי ליתא שהם אכל והלך לוקה תרתי דשתי שבועות הן, וי"ל דלעולם בכה"ג מיחייב תרתי אבל גבי שבועה שלא אוכל ושלא אשתה ה"א דלא מיחייב תרתי כיון דשתיה בכלל אכילה הוי כנשבע שלא יאכל שתי פעמים דשבועה בתרייתא לא שבועה היא לכך הוצרך הרב לומר הואיל ופרט ואמר ושלא אשתה גילה דעתו שלא כלל השתיה בכלל האכילה וכו' ואין זו שבועה על שבועה וזהו שכתב ז"ל נמצא כנשבע על זה בפני עצמו ועל זה בפני עצמו:

ח היה חברו מסרהב בו וכו'. בגמרא פרכינן עלה דמתני' דתנן שבועה שלא אשתה יין ושמן ודבש ושתה חייב על כל אחת ואחת ודילמא אלו הוא דלא שתינא הא אחריני שתינא ותו פרכינן כגון אלו הוא דלא שתינא בציר או טפי מהני שתינא ותו פרכינן ודילמא מין אלו לא שתינא הא איניהו גופייהו שתינא ומוקי רב אחא למתני' במסרהבי' בו לאכול, ובכל הני פירכי דפריך תלמודא פיילינן ליה ועוסין על פי פירושו דקי"ל שהם נדרים להחמיר ופירושן להקל ואם אמר היני זכור דנין בהם להחמיר אבל לא להלקות, ומיהו אם לשון בני אדם ידוע בכל גדול אמרו בנדרים הלך אחר לשון בני אדם וכן הדין בשבועות וזה דעת הרמב"ן ז"ל ומסכים למה שכתבתי לעיל:

ט שבועה שלא אוכל ככר זו או שלא אוכל אותה כיון שאכל ממנה כזית חייב שבועה שלא אוכלנה אינו חייב עד שיאכל את כולה, זה נסחת הספרים שלנו. ולפי זה אין מקום למה שכתב הראב"ד ז"ל תמיה מה בין שלא אוכל לשלא אוכלנה וכי יש הפרש בין לשון זכר ללשון נקבה ע"כ. שהרי מלת זו ומלת אותה לשון נקבה הם ואפ"ה כיון שאכל ממנה

לחם משנה

הלה על שבועה הא ליתא דהרי כתב לקמן דהיכא שאמר לא אוכל ולא אשתה חייב שתים מפני שגילה דעתו שלא כלל השתיה בכלל האכילה. ואפשר לייחב לשונו בדוחק דמאי דקאמר לפיכך ר"ל מפני שהשתיה בכלל אכילה מפני כן אינו חייב אלא אחת ר"ל מיובדא הוא דליכא הא איסורא איכא כדדקדקו בגמ' גבי שבועה שלא אוכל או שבועה שלא אוכלנה לפי גירסת התוס' ז"ל וזהו שאמר כאן רבינו ז"ל מפני שהשתיה בכלל אכילה מפני כן איכא איסורא מיהא על השתיה אבל אם לא היה בכלל אפי' איסורא כלל ליכא על השתיה, וזה דוחק:

ז וכן האומר שבועה שלא אוכל פת חטין וכו'. משנה שם ובגמ' (דף כ"ג:) אמרו דמשום דאמר תלתא זימני פת ופת ופת מיחייב אכל חדא וחדא:

ח היה חברו מסרהב בו וכו'. משנה שם שבועה שלא אשתה ואוקמה רב אחא בריה דרב איקא במסרהב בו חבירו: לפיכך אין מצטרפין זה עם זה וכו'. שם בגמ' (דף כ"ב) אמרו מתוך שחלוקות לחטאות אין מצטרפות:

ט שבועה שלא אוכלנה וכו'. שם במשנה (דף כ"ז:) שבועה שלא אוכל ככר זו ואמרו בגמ' הא קמ"ל טעמא דאמר שלא אוכל והדר שלא אוכלנה (אלא חדא) אבל

מגדל עוז

כתב הראב"ד ז"ל תמה אני מה בין שלא אוכל לשלא אוכלנה וכו': ואני אומר לו שקל סדורו כדבריו במאזני צדק לצדק במאמרו שיש דנו לכף זכות, אבל מתוייב אני להודיע כי ר"מ ז"ל לא נהגס פזר פסקותיו וסמך סמיכותיו אלא להשמיענו דבר וענין בכל ענין וענין, ואחה פקח עיניך והבא כי מתחלת פסקתו שיש חבירו מסרהב בו לאכול אלו שפסקים לזה הדין מדבר בעדו בלא סירוב חבירו

שיאכל את כולה. אמר שבועה שלא אוכל ככר זו שבועה שלא אוכלנה ואכלה אינו חייב אלא אחת: י *וכן אם אמר שבועה שלא אוכל היום וחזר ונשבע על הככר שלא יאכלנה ואכלה כולה באותו היום אינו חייב אלא אחת וכן כל כיוצא בזה שאין שבועה חלה על שבועה. אבל אם נשבע על הככר שלא יאכלנה וחזר ונשבע שלא יאכל כלום. או שלא יאכל ככר זו ואכלה כולה חייב שתים.

שבשעה

השגת הראב"ד

*וכן אם אמר שבועה שלא אוכל היום וחזר ונשבע. א"א גם זה שבוש הוא שבתחלה לא נשבע אלא ליומו ולבסוף נשבע על אותו ככר לעולם ואולי כשיאמר שלא אוכלנה היום קאמר:

הרדב"ז (מכ"י)

ממנה כזית חייב א"כ אין ההפרש משום לשון זכר או נקבה, ושמא ספר משובש נזדמן להראב"ד ז"ל והיה כתוב בו שלא אוכל ככר זה שלא אוכל אותו ולפיכך אלה נוקי פריקי ברבינו לומר שהוא מחלק בין לשון זכר ללשון נקבה ובודאי שלא היתה זו דעת רבינו אפילו לפי הספר שנזדמן לו. וכתב ז"ל אלא שההפרש בין שאמר ככר זו לשלא אוכלנה שכזית מן הככר נקרא ככר אבל שלא אוכלנה משמע על כולה ועל כזית* ע"כ. ואני שמעתי ולא אבין מאי זה טעם כזית מן הככר נקרא ככר והלא הככר מונח לפניו ומאי למימר לא נתכוונתי אלא לכל הככר. ותו ק"ל כיון שלא אוכלנה משמע על כולה ועל כזית א"כ מאי איכא בין שלא אוכל ככר זו לשלא אוכלנה. ונראה שכוונתו ז"ל שאם נשבע שלא אוכל ככר זו בין אם אכל ממנה כזית בין שאכלה כולה ולא התרו בו בין כל זית וזית אינו לוקה אלא אחת ואם התרו בו לוקה על כל זית וזית ממנה. אבל אם נשבע שלא אוכלנה אם אכל ממנה כזית לוקה ואם אכלה כולה לוקה שתים אחת משום שאכל ממנה כזית ואחת משום דאכלה כולה. ואם התרו בו בין כל זית וזית לוקה על כל זית וזית ולוקה נמי משום דאכלה כולה וכן נראה מפסקי הרא"ם ע"ם. ובעל בית יוסף לא הבין כוונת הראב"ד בהשגתו. גם מה שכתב בעל מגדל עוז דשלא אוכלנה איירי במשרהבין בו לאכול לא נתיישב אצלי, הדא דעיקר מה שתלוי חלוק הדין חסר מן הספר ותו כיון דאיירי במשרהבין בו מאי שנא היכא דנשבע שלא אוכל אותה שחייב על כזית ממנה ואם נשבע שלא אוכלנה אינו חייב עד שיאכל את כולה והלא שתי השבועות צריך להעמיד במשרהבין בו לפי דעתו. ותו דרבא הוא דאמר שבועה שלא אוכל ככר זו וכו' ומתני' דדייקינן מינה כדרבא לא איירו במשרהבין הילכך כי נייס ושכיב אמרה. וכוונת רבינו הוא מה שנראה מפשטא דסוגיין דגרסינן עלה דמתני' שבועה שלא אוכל ככר זו שבועה שלא אוכלנה למה ליה למתני תרי ליתני הא קמ"ל טעמא דאמר שבועה שלא אוכל והדר שבועה שלא אוכלנה דמשום הכי הוי שבועה על שבועה דכיון דנאסר בשבועה ראשונה על כזית הילכך שנייה לא חיילא דבכלל ראשונה היא אבל אמר שלא אוכלנה והדר אמר שלא אוכל מיחייב תרתי כדרבא דאמר רבא שבועה שלא אוכל ככר זו כיון שאכל ממנה כזית חייב שלא אוכלנה אינו חייב עד שיאכל את כולה והם הם דברי רבינו. והטעם דלשון שלא אוכל משמע שנתכוון לשם אכילה האמורה בתורה דהיינו כזית אע"פ שאמר אותה אבל אם אמר שלא אוכלנה לא נתכוין לאכילה האמורה בתורה אלא לאכילת הככר כולו וכן הבנתי מדברי רש"י ז"ל שכתב כדרבא דאמר אוכלנה משמע כולה אבל לא אוכל אסר עצמו בכדי אכילה ע"כ. ומדכתב בכדי אכילה משמע שהם אכילה האמורה בתורה. והוי יודע דלאו דוקא שאכלה כולה אלא אפילו שייר ממנה אלא ששייר פחות מכזית לאו שיור הוא וכן כתב הטור וגם רבינו סובר כן:

אמר שבועה שלא אוכל ככר זו שבועה שלא אוכלנה ואכלה אינו חייב אלא אחת. היינו מתני' דכתיבנא לעיל וטעמא דכיון שאמר שלא אוכל ככר זו נאסר בכל כזית ממנה וכי הדר נשבע שלא אוכלנה הוי שבועה על שבועה ולא חלה ואם נשאל על הראשונה חלה השניה כאשר ביאר הרב לקמן:

י **וכן** אם אמר שבועה שלא אוכל היום וחזר ונשבע על הככר ואכלה כולה באותו היום אינו חייב אלא אחת. כתב עליו הראב"ד ז"ל וגם זה שיבוש הוא שבתחלה לא נשבע אלא ליומו ולבסוף נשבע על אותו ככר לעולם ע"כ. וכתב בעל מ"ע דמדעת סברא בא להקשות עליו, ותם ליה להראב"ד ז"ל שיאמר על דבר שהוא תלוי בסברא שהוא שבוש אלא מתוך לשונו משמע שבא להשיג עליו משום דהוי איסור מוסיף דמיגו דחיילא שבועה שניה על שאר הימים חיילא נמי על זה היום ואם אכלה חייב שתים. וטעמו של רבינו דלא אמרינן איסור מוסיף אלא היכא שהאיסור נוסף על התחילה בעצמה בזמן שעדין איסורה הראשון עליה כגון חמותו ונעשית אשת איש דמיגו דהתוסף עליה איסור אשת איש אתוסף נמי משום חמות ובזמן המיגו עדיין שם חמות עליה אבל הכא בזמן המיגו דהיינו שאר הימים מותר היה לאכול הילכך לא אמרינן בה מיגו לאוכלה ביום עצמו. קצרו של דבר מפני שנאסר הככר בשאר הימים לא נאסר עליו ביום שנשבע שלא לאכול כיון דלמחר מותר הוא לאכול ודוק והשכח. ואם עבר היום ואכלה למחר ודאי מתחייב משום שבועה שניה דכיון דנסתלקה שבועה ראשונה שהרי הוא מותר לאכול חלה שנייה על אותו ככר. וזהו שכתב הרב ז"ל ואכלה כולה באותו היום אינו חייב אלא אחת שאין שבועה חלה על שבועה ודוק מינה דלא אם אכלה למחר חייב דחלה שבועה שניה וכל זה הפך ממה שכתב בעל מ"ע ואין דבריו מתיישבים כלל וק"ל. ויש לדקדק בדברי הרב ז"ל דמשמע מדבריו דאם אכל מקצתה היום ומקצתה למחר שחייב על אותו מקצת שאכל למחר מדקאמר ואכלה כולה באותו היום והוא ז"ל כתב לעיל דשלא אוכלנה כולה משמע הילכך למחר שהוא זמן שחל האיסור לא אכלה כולה ואין לנו לצרף מה שאכל ביום הראשון שהוא פטור עליו עם מה שאכל ביום השני. וי"ל דס"ל ז"ל דשלא אוכלנה שלא אשלים אכילתה משמע. ולפי זה הנשבע על הככר שלא אוכלנה ובא חבירו ואכל חציה והשלים הוא אכילתה חייב עליה אע"פ שלא אכלה כולה ודוחק. והנכון בזה דסוף סוף אכלה כולה באיסור שבועה אע"פ שאכל חציה בזמן שהיה פטור מ"מ איסור שבועה עליה שהרי אם נשאל על הראשונה חלה השניה וכיון דבאיסור אכלה מצטרף מה שאכל ביום הראשון עם מה שאכל ביום השני וחייב ולפי זה אם אכל חבירו חציה ואכל הוא חציה פטור עליה דאוכלנה כולה משמע ועדיין צ"ע. עוד יש לדקדק בדבריו ז"ל אמאי נקט שלא יאכלנה והלא אם אמר שלא אוכל ככר זו ואכלה או כזית ממנה הדין כן הוא שהרי לא חלה שבועה שניה כיון שנשבע שלא יאכל היום ואיכא למימר דלרבותא נקט הכי וסד"א אין זו שבועה על שבועה דשלא אוכל היום לא נתכוון אלא לכזית דשם אכילה בכזית הילכך אם חזר ונשבע שלא אוכל ככר זו כזית נמי משמע ואין שבועה חלה על שבועה אבל אם אמר שלא אוכלנה דכולה משמע והא אם אכלה כולה ליחייב תרתי קמ"ל דלא חלה דשבועה ראשונה שלא אוכל היום כולל בין מקצתה בין כולה והוי שבועה על שבועה, א"נ לאשמועינן החדוש שכתבתי לעיל שאם אכל חציה היום וחציה למחר חייב על מה שאכל למחר אע"ג דאוכלנה כולה משמע: אבל אם נשבע על הככר שלא יאכלנה וכו'. היינו דיוקא דמתני' דכתיבנא לעיל וברור הוא שאין זו שבועה על שבועה ותנן שתים אלא שיש לדקדק למה הוסיף הרב וחזר ונשבע שלא יאכל כלום ואם דעתו שלא יאכל כלום אפילו משאר מינים הויא לה שבועה בכולל

*עי' לחם משנה סגי' הנכונה ולא על כזית:

כסף משנה

הזכיר ופירש אכילה על כל הככר וכן דעת הרב ן' מיגאש ע"כ. ודומה לזה חילק ה"ה פכ"א ממכירה בשם המפרשים וכ"כ הריטב"א וז"ל שבועה שלא אוכל ככר זו כיון שאכל ממנה כזית חייב פירוש דהכי משמע שלא אוכל שיעור אכילה מככר זו ולא נקט ככר זו אלא למיסרי נפשיה באחריני עכ"ל: אמר שבועה שלא אוכל ככר זו שבועה שלא אוכלנה ואכלה אינו חייב אלא אחת. משנה שם (דף כ"ז):

י ומ"ש אבל אם נשבע על הככר שלא יאכלנה וחזר ונשבע שלא יאכל כלום או שלא יאכל ככר זו וכו' שם בגמ'. ומ"ש קודם וכן אם אמר שבועה שלא אוכל היום וחזר ונשבע על הככר שלא יאכלנה וכו', הוא נלמד ממה שנזכר בסמוך: והראב"ד כתב גם זה שיבוש שבתחלה כו'. ואיני רואה כאן שיבוש דמה לנו אם לבסוף נשבע על אותו ככר לעולם וגבי היום אין כאן תוספת ולפיכך אם אכלה באותו היום אינו חייב אלא אחת. ומ"ש עוד הראב"ד אבל אם נשבע על הככר שלא יאכלנה וחזר ונשבע שלא יאכל או שלא יאכל ככר זו ואכלה כולם

לחם משנה

אבל אמר שלא אוכלנה והדר אמר שלא אוכל מיחייב תרתי וכו', ובהשגות כתבו גבי הא שאמר רבינו ז"ל שבועה שלא אוכל ככר זו או שלא אוכל אותה וכו' א"א תמיה אני מה בין שלא אוכל אותו וכו', וכפי הנראה קשה בדבריו דמאין ראה הוא בדברי רבינו ז"ל שחילק בין זכר לנקבה דהא כל דברי רבינו ז"ל הם לשון נקבה ככר זו ואכל אותה וא"כ ודאי שאין זה הפרש שלו כלל ואם נראה לו לחלק בין ככר זו לאוכל אותה מפני שלשון ככר מורה על כזית לא היה לו להקשות על רבינו ז"ל שאין חילוק בין זכר לנקבה. וראיתי בדפוס קוסטנדינ"א שהראב"ד ז"ל היה לו הגירסא בדברי רבינו ז"ל שלא אוכל אותו לשון זכר ואם כך היא הנוסחא אתי שפיר דהוקשה לו מה בין אוכל אותו לאוכלנה כלומר איך אתה מחלק בכך אם מפני שכאן אמר אותו וכאן אמר אוכלנה שזה לשון זכר וזה לשון נקבה אין זו סברא אלא ודאי עיקר החילוק הוא שבכאן מזכיר ככר וכאן אינו מזכיר, ובסוף הלשון יש טעות פה בדפוס שכתב על כולה ועל כזית נ"ל ולא על כזית וכן הוא בדפוס קוסטנדינ"א:

שלא

מגדל עוז

חבירו ואח"כ חיבר וסידר דין שמסרהב בו חבירו ונשבע עליו ועתה סידר תפיסת הלשונות בין כזה ובין כזה בקצרה ואמר שאם נשבע מעצמו שלא יאכל ככר זה או שהיה מסרהב בו חבירו לאכול ככר זה ונשבע שלא יאכל אותו דלשון אותו שייך במה שמאמץ לו חבירו ובמה שמאמץ הוא מעצמו לעצמו ודינו שוה וסמך לדין הזה שלא אוכלנה לאותו דאיירי תרוייהו בדקדוק הלשון על מי שמסרהבין בו לאכול אותו הככר ונשבע ואמר לא אוכל אותו או לא אוכלנה ופסק כי מלת זה כשנשבע מעצמו ומלת אותו כשחבירו מסרהב בו לאכול שיעור שהיא בכזית כר"ע פ' שבועות תניין (דף י"ט) אבל שלא אוכלנה דשייך נמי שמסרהב בו חבירו שיאכל אותו ככר ונשבע שלא יאכלנה אינו חייב עד שיאכל כולה וכדאיתא בהדיא ובזה נתרצה קושייתו ועלו דברי ר"מ ז"ל על נכון: שבועה שלא אוכל ככר זו וכו' וכן אם אמר שלא אוכל היום עד שאין שבועה חלה על שבועה: כתב הראב"ד ז"ל וגם זה שבוש הוא וכו': ואני אומר לבי מהסס לומר שמוקשה לו דבר זה או מטעם איסור מוסיף או מסברת איסור כולל שהרי לדמותו שאילו היה כן היה רומזו בלשונו וגם היו עליו כמה תשובות אלא ודאי מדעת הסברא בא להקשות עליו, ויש לי לתרץ כי כשאמר שבועה שלא אוכל היום על אותו הככר היה אומר אלא שלקח לשון שהתלמוד פ' שבועות תניין (דף כ"ז) וכבר כתבתי בסמוך שהשם בשבועתו אפילו כזית וכולה לאותו יום במשמע וכשבא כי אמר שלא אוכלנה על כולה קאמר וכמו שדקדקתי בסמוך לגבי שירהוב חבירו ומשם תבין לזה, ועוד כי לפי דברי הראב"ד ז"ל מי שנשבע סתם שלא יאכל או שלא יאכלנה יאסר לעולם וזה הדבר ראיתי גאונים וגדולים מסכימים מה שאינו כן אלא לאותו יום או אותה שעה שהנדר מוכיח עליו ואפילו שמחמירים היו אומרים ל' יום דומיא דנזיר ולא הודו להם שאמרו שאני נזיר דגלי ביה קרא הא לא גלי בהר הוכחה אזלינן, וכן משמע בתוספתא דב"ק דתניא מי שנשבע או נדר שישא אשה או שיקנה בית או שילא בשיירא אין מחייבין אותו לישא ולקנות ולא לצאת מיד עד שימצא דבר הגון לו ומעשה באשה שנדרה שכל מי שיתבע אותה תנשא לו וקפצו עליה אנשים שאינם מהוגנים לה ואמרו חכמים לא נתכוונה זו אלא לכל מי שיתבע אותה מן ההגונים וכן כל כיוצא בזה עד כאן, וכ"כ הר"מ ז"ל מקולי מדעת רבותינו בעלי התוס' ז"ל וכ"ש שלא יאסר לעולם, ויש לי ראיה לזה פ' קורדיקוס (גיטין ע"ס) גמרא מתני' דס"ז גיטך ע"מ שתשמשי כו' דפליגי רבנן ורשב"ג ושקלינן וטרינן ואקשינן עלה בגמרא ואסקה רבא כאן בסתם כאן במפרש והדר רב אשי ואסקה ופליגי בין יום א' כו' ור"י אלפס הביא בהלכותיו שתי דעות יש מי שסובר כרבא ויש מי שסובר כרב אשי ומוכחא שם בסוגיא בהדיא כי סתם אינו אלא יום אחד ההגון כי ר"מ ז"ל לא כתב דבריו אלא מן התלמוד אא"כ ביארו וכי זה הדבר דלא מבור עמוק פ' שבועות תניין גמרא מתני' דשבועות שלא אוכל ככר שבועה שלא אוכלנה ואכלה אינו חייב אלא אחת וזו היא שבועת בטוי האמורה בתורה ואמרינן עלה בגמרא למה לי למתני שבועה שלא אוכל שבועה שלא אוכלנה ומהדרינן הא קמ"ל טעמא דאמר שלא אוכל והדר שלא אוכלנה אבל אמר שלא אוכלנה והדר אמר שלא אוכל מיחייב תרתי כדרבא דאמר רבא שבועה שלא אוכל ככר זו כיון שאכל ממנה כזית חייב שלא אוכלנה אינו חייב עד שיאכל את כולה ע"כ. ואי ס"ד דבשלא אוכלנה מיחייב תרתי למה לי לאתויה לפלוג וליתני בדידה טעמא בשלא אמר היום אבל אם אמר שלא אוכל ככר זו היום וחזר ואמר שלא אוכלנה מיחייב תרתי אלא ודאי דברי ר"מ ז"ל עיקר: אבל אם נשבע על הככר שלא יאכלנה וכו' עד וכן הנשבע שלא

יאכל

שבשעה שנשבע בתחילה שלא יאכלנה אינו חייב עד שיאכל כולה. וכשחזר ונשבע שלא יאכל [כלום] או שלא יאכל אותה משיאכל ממנה כזית יתחייב וכשיאכל כולה יתחייב בשבועה ראשונה: **יא** שבועה שלא אוכל תאנים. וחזר ונשבע על התאנים ועל הענבים חייב על התאנים שתים שהרי כלל התאנים שנאסרו בשבועה ראשונה עם הענבים שהיו מותרין ומתוך שחלה שבועה שניה על הענבים חלה על התאנים ונתחייב בשתי שבועות כמו שבארנו בהלכות מאכלות אסורות: **יב** [א]שבועה שלא אוכל שמונה. שבועה שלא אוכל תשע. שבועה שלא אוכל עשר. בין שאכל שמונה בין שאכל תשע בין שאכל עשר אינו חייב אלא אחת: **יג** שבועה שלא אוכל עשר. שבועה שלא אוכל תשע. שבועה שלא אוכל שמונה. אם אכל עשר חייב שלש על כל שבועה ושבועה אחת. וכן אם אכל תשע חייב שתים. אכל שמונה חייב אחת: **יד** שבועה שלא אוכל תאנים וחזר ונשבע שלא יאכל תאנים וענבים באחת. ושגג ואכל תאנים והפריש קרבן. ואח"כ שגג ואכל ענבים אינו חייב על הענבים מפני שהן כחצי שיעור

א טור יו"ד סי' רלח:

כסף משנה

כולם חייב שתים לפי ששבועה שנשבע אינו חייב עד שיאכל אותה וכשחזר ונשבע שלא יאכל אותה משאכל ממנה כזית יתחייב בשבועה ראשונה עכ"ל. איני יודע מה מלמדנו, ומצאתי בספר מוגה שנמחק בו מאכל אם נשבע על הככר שלא יאכלנה וכו' עד יתחייב בשבועה ראשונה וכתוב במקומו ואולי כשיאמר שלא אוכלנה היום קאמר:

יא שבועה שלא אוכל תאנים וכו'. שם (דף כ"ח:):

יב יג שבועה שלא אוכל שמנה שבועה שלא אוכל תשע וכו' שבועה שלא אוכל עשר שבועה שלא אוכל תשע וכו'. שם עיפא תנא בשבועות בי רבה פגע ביה אבימי אחוה א"ל וכו' שבועה שלא אוכל תשע ועשר מהו חייב על כל אחת ואחת א"ל אשתכחת אי תשע לא אכיל עשר לא אכיל שבועה שלא אוכל עשר ותשע מהו אינו חייב אלא אחת א"ל אשתכחת עשר הוא דלא אכיל הא תשע מיהא אכיל, ופירש"י שלא אוכל תשע ועשר ב' שבועות היו שבועה שלא אוכל ט' תאנים וחזר ואמר שבועה שלא אוכל עשר תאנים ואכל עשר תאנים בהעלם אחד מהו וכו', אשתכחת דשבועה על שבועה היא שהנשבע שלא יאכל ט' נשבע על עשר דכל כמה דלא אכיל ט' לא אתי לכלל עשר וכו'. הא ט' מיהא אכיל ולא נאסרו עליו ט' בראשונה וכי אכיל ט' איחייב משום שבועה אחרונה וכשהשלימן לעשר עבר על הראשונה:

יד שבועה שלא אוכל תאנים וחזר ונשבע וכו'. ג"ז שם אמר אביי זימנין דמשכחת לה להא דעיפא כדמר דאמר רבה שבועה שלא אוכל תאנים וענבים וחזר ואמר שבועה שלא אוכל תאנים ואכל תאנים והפריש קרבן ואה"כ אכל ענבים לחודייהו ה"ל ענבים חצי שיעור ואחצי שיעור לא מיחייב קרבן ה"נ כגון דאמר שבועה שלא אוכל עשר וחזר ואמר שבועה שלא אוכל ט' ואח"כ אכל תשע והפריש קרבן ואח"כ אכל עשירית ה"ל עשירית חצי שיעור ואחצי שיעור לא מיחייב, ופירש"י זימנין דמשכחת לה דעיפא דשבועה שלא אוכל עשר ותשע ואכל עשר שאינו חייב אלא אחת, כדמר רבה דאמר שבועה שלא אוכל תאנים וענבים יחד ביום אחד אבל תאנים לחודייהו אוכל וחזר ואמר שבועה שלא אוכל תאנים ואי הוה אכיל תאנים וענבים ביום אחד הוה מיחייב תרתי דכי אכל תאנים מיחייב אשבועה בתרא וכי הדר משלים לה בענבים מיחייב אקמייתא. ואכל תאנים בהעלם שבועה אחרונה והפריש קרבן וחזר ואכל ענבים בהעלם שבועה ראשונה וכיון שהפריש קרבן על התאנים תו לא מילטרפי ענבים בהדייהו לאיחיובי אשבועה קמייתא ה"נ שבועה שלא אוכל עשר וחזר ואמר שבועה שלא אוכל תשע ואכל תשע והפריש קרבן וחזר ואכל עשירית ה"ל עשירית חצי שיעור עכ"ל. והתוס' כתבו זו היא גירסת הקונטרס ובספרים היה כתוב איפכא שבועה שלא אוכל תאנים וחזר ואמר שבועה שלא אוכל תאנים וענבים, ונראה דמחקה הקונטרס משום דקשיא ליה דהי תאנים וענבים כל חד לחודיה קאמר לא הוו ענבים חצי שיעור ואי בשניהם בבת אחת אין השבועה שניה חלה כלל מידי אתשע ועשר דאי תאנים לא אכיל תאנים וענבים נמי לא אכיל והוי ככר מושבע ועומד, מיהו ה"מ לפרושי בנשבע על חצי שיעור מזה וחצי שיעור מזה אבל א"א לומר כן דהך מילתא דרבה איתא בפ"ב דנדרים ומוכחא כולה סוגיא כמו שכתוב בספרים ולא כגרסת הקונטרס ומשמע נמי דאיירי בנשבע שלא יאכל שניהם מכל אחד שיעור שלם דמפ' טעמא מיגו דחיילא שבועה אענבים חיילא נמי אתאנים ואי בחצי שיעור בהא אין שייך מיגו דלא הוי כלל מושבע ועומד וצריך לחלק ע"כ בין הך להיא דתשע ועשר דהתם איכא איסור שבועה בכל עשר וכל תשע שיאכל מהנך י' קאי באיסור שבועה אבל הכא לא היה איסור שבועה בתחלה כלל על ענבים ושייך כאן מיגו וה"ה נמי אי אמר שבועה שלא אוכל ט' אלו וחזר ואמר שלא אוכל עשר דחיילא שבועה שניה ע"י מיגו עכ"ל. והנך רואה שגירסת רבינו כגירסת ספרים דאמוגים וכך היא בנוסחי דידן נמי בפ"ב דנדרים. ומה שהוקשה לרש"י על גירסא זו כבר ישבוהו בעלי התוספות:

והראב"ד

הרדב"ז (מכ"י)

בכולל וחלה על הראשונה ומאי איריא משום דאמר תחלה שלא אוכלנה דמשמע כולה אפילו אמר שבועה שלא אוכל ככר זו וחזר ונשבע שלא יאכל כלום מיגו דחיילא שבועה על שאר המינים חיילא נמי על זה הככר שנשבע עליו בכולל וחייב שתים אם אכל ממנה כזית וכ"ש אם אכלה כולה ואם דעתו שלא אוכל כלום מזה הככר היינו הך דשלא אוכל ככר זו שכבר כתב הרב לעיל שהאומר שלא אוכל כלום אין דעתו על פחות מכזית כיון שהזכיר לשון אכילה. וי"ל דהא גופה קמ"ל שמי שנשבע על הככר שלא יאכלנה וחזר ונשבע שלא יאכל כלום על אותו ככר שנשבע עליו תחלה נתכוון ולא מיתסר בשאר מילי ואין כאן מיגו וכ"ש לפי מה שכתבנו למעלה שלא נקרא כולל עד שיפרש דברים המותרים עם דברים האסורים כגון שיאמר שלא אוכל ככר זו ולא דברים אחרים דמיגו דחיילא אשאר דברים חיילא נמי על הככר אשר נשבע עליו תחלה כאשר ביאר הרב בסמוך שבועה שלא אוכל תאנים וחזר ונשבע על התאנים ועל הענבים חייב על התאנים שתים וכו'. וזהו הנקרא כולל ולא מבעיא בדברים האסורים מצד עצמם אלא אפילו בדברים שאדם אוסר על עצמו ע"י שבועה אמרינן כולל ומוסיף ובת אחת כדין איסורי תורה. ונתחייב בשתי שבועות, וא"ת כיון שחלה שבועה בכולל פשיטא שנתחייב בשתי שבועות, וי"ל דהא נהי דחייל בכולל אבל לא לענין מלקות וקרבן קמ"ל נתחייב כאלו נשבע שתי שבועות ואם הוא מזיד לוקה שתים ואם הוא שוגג מביא ב' קרבנות:

יב שבועה שלא אוכל שמונה וכו'. זה מבואר שהרי כיון שנשבע שלא יאכל שמונה כשחזר ונשבע על תשע לא חלה שבועה על השמונה שכבר הוא מושבע עליהם וכן אם נשבע שלא יאכל עשר לא חלה שבועה על השמונה ולא על התשע שכבר הוא מושבע עליהם. וא"ת כיון דשמונה בכלל תשע ותשע בכלל עשר למה לא תחול אכולל ויתחייב על השמונה שלש מלקיות ועל התשע שתים ועל העשר אחת וכמה שכתבנו למעלה מיושב דלא חשיב כולל עד שיפרש ויאמר שלא אוכל שמונה ותשע ועשר דמיגו דחיילא שבועה אעשר חיילא נמי אתשע ואשמונה דומיא דהך דתאנים וענבים דלעיל אבל אם לא פירש אלא שלא אוכל עשר לא חיילא אתשע ואשמונה בכולל תדע דהא קי"ל שבועה שלא אוכל ואכל נבלות וטרפות שקצים ורמשים פטור משבועת ביטוי והלא שלא אוכל משמע שלא אוכל כלל לא שחוטות ולא נבלות ואפ"ה לא חיילא בכולל עד שיפרש שבועה שלא אוכל נבלות ושחוטות:

יג שבועה שלא אוכל עשר שבועה שלא אוכל תשע שבועה שלא אוכל שמונה וכו'. לפי שבזמן שנשבע על עשר עדיין היה מותר בתשע וכשחזר ונשבע על תשע חלה שבועה ועדיין היה מותר בשמונה וכשחזר ונשבע על שמונה חלה שבועתו לפיכך כשאכל עשר עבר על שבועת שמונה ותשע ועשר וחייב ג' מלקיות או ג' קרבנות ואם אכל תשע עבר על שבועת שמונה ותשע וחייב שתים ואם אכל שמונה אינו חייב אלא אחת והיינו דגרסינן בגמרא עיפא הני שבועות בי רבה פגע ביה אבימי אחוה אמר ליה שבועה שלא אוכל תשע ועשר מהו א"ל חייב על כל אחת ואחת א"ל אשתכחת אי תשע לא אכיל עשר לא אכיל פי' דשבועה על שבועה היא שהנשבע שלא יאכל תשע נשבע שלא יאכל עשר דכל כמה דלא אכיל תשע לא אתי לכלל עשר. שבועה שלא אוכל עשר ותשע מהו א"ל אינו חייב אלא אחת א"ל אשתכחת עשר הוא דלא אכיל הא תשע מיהא אכיל פירוש ולא נאסרו עליו תשע בראשונה וכי אכיל תשע איחייב משום שבועה אחרונה וכשהשלימן לעשר עבר על הראשונה. ויש לדקדק בדברי הרב למה הוסיף שמונה והלא אין בסוגיא אלא תשע ועשר ומהם אתה למד לכל השבועות. ויש לומר דלרבותא נקט אע"ג דהאי גברא מפיש בשבועות ומכוין לאסור עצמו במנין הרבה ואם נשבע על עשר ותשע ושמונה ואכל עשר לוקה ג' אפ"ה לא נתכוון שתחול שבועת עשר על שבועת תשע ושמונה בכולל ואינו לוקה אלא אחת על כל אחת. וכתבו התוספות שאם אמר שבועה שלא אוכל תשע אלו וחזר ואמר שבועה שלא אוכל עשר דחיילא שבועה שניה ע"י מיגו. ואין נראה כן דעת הרב כיון שלא פירש שלא אוכל תשע ועשר דומיא דלא אוכל נבלות ושחוטות. ומ"מ מסתברא לי שאם אמר שבועה שלא אוכל תשע וחזר ואמר שבועה שלא אוכל עד עשר דחיילא בכולל ואם אכל תשע לוקה שתים דהוי כאילו פירש בשבועה השניה שלא אוכל תשע ועשר, וכן אם אמר שבועה שלא אוכל שמונה וחזר ונשבע שלא אוכל עד תשע וחזר ונשבע שלא אוכל עד עשר אם אכל שמונה לוקה ג' אכל תשע לוקה שתים, אכל עשר לוקה שם שלש משום שמונה (ושמם) [ושתים] משום תשע (ושם) [ואחת] משום עשר וכן כל כיוצא בזה המנין דבשלמא כשאומר שלא אוכל עשר משמע עשר לא אכילנא אבל תשע אכילנא ומשום הכי לא חיילא אבל האומר שלא אוכל עד עשר לא אתי למעוטי תשע אלא להוסיף דלא אכילנא לא תשע ולא עשר ולפיכך חיילא בכולל ומודה הרב בכיוצא בזה:

יד שבועה שלא אוכל תאנים. זוהי גרסת הספרים ורש"י ז"ל גרים איפכא וכתבו התוס' דגרסת הספרים נכונה ע"ש. וא"ת בנשבע שלא יאכל תאנים וענבים כאחת איירי כמו שכתב הרב ז"ל וא"כ מאי שנא מתשע ועשר דאמרינן אי תשע לא אכיל עשר לא אכיל והויא שבועה על שבועה ולא חיילא דכל כמה דלא אכיל תשע לא אתי לכלל עשר הכא נמי כשנשבע שלא יאכל תאנים וענבים הי תאנים לא אכיל תאנים וענבים נמי לא אכיל ושבועה שניה לא חיילא, ובשלמא לדעת רבינו שכתבתי למעלה לא קשיא דתאנים וענבים הוי כולל מפורש וחייל נמי אתאנים אבל שלא אוכל עשר לא הוי כולל מפורש על תשע ועשר ולפיכך הוי שבועה על שבועה ולא חיילא. ובתוספות תירצו דיש לחלק דגבי תשע ועשר איכא איסור שבועה בכל עשר ובכל תשע שיאכל מהנך עשר קאי באיסור שבועה אבל הכא לא היה אסור בתחלה על הענבים ושייך כאן מיגו ע"כ. ומה שכתבנו בשם רבינו עולה יפה:

וכן

לחם משנה

יא שלא אוכל וכו' וענבים וכו'. רבינו ז"ל גורס כגירסת התוס' ז"ל ולא כגירסת רש"י ז"ל ע"ש:

יד שבועה שלא אוכל תאנים וכו' והפריש קרבן. רבינו ז"ל פירש כגירסת התוס' ז"ל ודלא כגירסת רש"י ז"ל:

משנה למלך

יד ואין מביאין קרבן על חצי שיעור (א"ס עיין מ"ש הרב המחבר לעיל בפרקין דין א'):

שבועה

שיעור ואין מביאין קרבן על חצי שיעור: **טו** *וכן הנשבע שלא יאכל עשר וחזר ונשבע שלא יאכל עשר ותשע ואכל עשר והפריש קרבן וחזר ושגג ואכל תשע הרי זה כחצי שיעור. ואין מביאין קרבן על חצי שיעור. שענין שבועה אחרונה שלא יאכל תשע ועשר: **טז** *א שבועה שלא אוכל ככר זו הגדולה אם אוכל ככר זו הקטנה ושכח תנאי זה בעת שאכל הקטנה ואכל אח"כ הגדולה במזיד

א טור יו"ד סי' רל"ט:

השגת הראב"ד

*וכן הנשבע שלא יאכל עשר וכו'. א"א בספרים שלנו אמר שלא יאכל עשר וחזר ואמר שלא יאכל תשע ואכל תשע והפריש קרבן וחזר ואכל עשירית הויא לה עשירית חצי שיעור, ומ"ש הוא שבוש הוא:

השגת הראב"ד

*שבועה שלא אוכל ככר זו הגדולה וכו'. א"א בנוסחא שלנו פטור:

הרדב"ז

טו וכן הנשבע שלא יאכל עשר וכו'. גרסת רש"י כאשר כתב הראב"ד אבל רש"י מגיה את הספרים שהיה כתוב בהם כאשר כתב רבינו וכתבו התוס' דבפרק ד' נדרים מוכח כולה סוגיא כמו שכתוב בספרים ולא כגירסת הקונטרס ולכן יש לתמוה על הראב"ד היך כתב שהוא שבוש, ובעל מ"ע הודה שכן היא גרסת רבינו ושהספר שהגיע ליד הראב"ד ז"ל טעות סופר היה. ותימא הוא וכי לא ראה דברי התוספות שהעמידו הגירסאות של הספרים הישנים ואיני רואה בדברי רבינו לא שבוש ולא טעות. וזו היא גירסת הרב אמר שבועה שלא אוכל עשר וחזר ונשבע שלא יאכל תשע ועשר כלומר כאחת ואכל עשר והפרים קרבן על השבועה הראשונה וא"כ שגג ואכל תשע לא נצרף העשר שאכל קודם הפרשת קרבן עם התשע ויתחייב גם על השבועה השניה דכיון שהפריש קרבן הויא לה תשע כחצי שיעור ואין מביאין קרבן על חצי שיעור ודכוותה קך דתאנים דלעיל. ומה שקשה על גירסא זו כבר תירצנו לעיל לדעת הרב והתוס' ושתי הגירסאות עולות לענין אחד דאין מביאין קרבן על חצי שיעור באיזה דרך שיהיה ולא ידעתי למה כתב הראב"ד שהוא שיבוש. ועל גירסת הספרים שלנו שהיא גירסת רש"י קשה דשבועה שלא אוכל עשר היינו עשר ותשע יחד דאי לאו לא הויא עשירית חצי שיעור וא"כ אמאי אמהבם עיפא נשבע שלא יאכל תשע כשנשבע שלא יאכל עשר הוי כאלו נשבע שלא יאכל עשר ותשע וחיילא בכולל על השבועה הראשונה וליחייב עלה תרתי. וי"ל דלא מיחייב משום שבועה בתרייתא דהוי חצי שיעור דהא שלא אוכל עשר ותשע כאחת משמע ואפילו אכל עשר ותשע יחד לא מיחייב אקמייתא תרתי דהא משום תשע בתרייתא אתה בא להייבו משום מיגו והאי שיעור הוא ואפילו אמר שלא אוכל עשר ותשע ביחד משמע וכל חד מינייהו חצי שיעור הוא עד שיפרש ויאמר שלא אוכל עשר ולא תשע והוי כל חד מינייהו שיעור שלם והוי כאלו אמר שבועה שלא אוכל עשר ושבועה שלא אוכל תשע ולא הוי כולל. ולפי שיטת הרב נמי אנו צריכין לומר דשבועה בתרייתא דשלא אוכל תשע ועשר לא חייל אשבועה קמייתא אי משום דהוי חצי שיעור או משום דבעינן כולל מפורש כדכתיבנא לעיל. וא"ת כיון דמי שנשבע שלא אוכל תשע ועשר יחד משמע כדכתב ז"ל שענין שבועה אחרונה שלא יאכל תשע ועשר אמאי השתא עיפא דאמר אינו חייב אלא אחת כבר תרגמה רש"י ז"ל דאיירי בשתי שבועות אבל האומר תשע ועשר כאחת משמע:

טז שבועה שלא אוכל ככר זו וכו'. מימרא דרבא והיא קשה ועמומה ונשאלתי עליה והארכתי לבאר הגירסאות באר היטב והרוצה לעמוד על עקרן של דברים יעיין במה שכתבתי עלה כי לא כתבתי פה זולתי דעת הרב ע"פ גירסתו אחר אשר אקדים לך כללים שאתה צריך אליהם לדעת כונתו ז"ל. כלל ראשון שכל פטור האמור בסוגיא פטור ממלקות ומקרבן וכל חייב האמור חייב מלקות ולא קרבן שהרי לא הזכיר הרב בהלכות אלו ולא בהלכות שגגות קרבן. כלל שני שהרב פוסק הכא כר' יוחנן דאמר התראה ספק שמה התראה שהרי אלו מפורש בה כאשר נבאר לקמן בעז"ה. כלל שלישי דחיילות השבועה תלוי באכילת ככר של האיסור בין שאכלו תחלה או בסוף והיינו תלוי באכילת ככר התנאי. כלל רביעי דבעינן האדם בשבועה בשעת חיילות השבועה ואם היה שוגג בשעת אכילת האיסור לא חלה השבועה. כלל חמישי דליחייב מלקות בעי שיהיה מזיד בשעת אכילת האיסור ולחייבו קרבן בעינן שגגה מתחלה ועד סוף. ואחר הקדימי זה אבאר לך דעתו ז"ל לפי גירסתו, אמר רבא שבועה שלא אוכל ככר זו אם אוכל זו ואכל את הראשונה בשוגג והשניה במזיד חייב הכי גרים רבינו והככר של האיסור קרי לה גדולה לעשות לה סימן והיא אותה שאמר רבא, שבועה שלא אוכל זו ואכל את הראשונה בשוגג היא הקטנה של התנאי וקרי לה ראשונה לפי שאכלה בראשונה ואכל השניה במזיד היא ככר האיסור שבה חיילות השבועה וקרי לה שניה לפי שהיא שניה לאכילה והיא אשר קרא אותה הרב גדולה. ואכלה במזיד והתרו בו לא תאכל את זו שכבר אכלת את ככר התנאי הרי זה חייב מלקות והתראת ודאי היא. ראשונה במזיד היא הקטנה של התנאי ראשונה לאכילה והאי מזיד לאו דוקא דהא בהיתר קא אכיל לה אלא ר"ל בידיעה שבאכילתה תאסר הגדולה אשר בה חיילות השבועה. ואכל את השניה בשוגג פטור היא הגדולה של האיסור ופטור בין ממלקות בין מקרבן שהרי בשעת חיילות השבועה לא היה האדם בשבועה ולא חלה כלל לא לענין מלקות ולא לענין קרבן וכו':

כסף משנה

והראב"ד כתב א"א בספרים שלנו אמר וכו'. וזה תלוי בגרסאות דלגירסת רש"י יש לגרוס כדברי הראב"ד ולגירסת ספרים הראשונים יש לגרוס כדברי רבינו וא"כ אין כאן שיבוש. ומאחר שהיה סובר הראב"ד שגירסת ספרים ראשונים היתה שיבוש איני יודע למה לא השיג את רבינו בבבא ראשונה דשבועה שלא אוכל תאנים וחזר ונשבע שלא יאכל תאנים וענבים:

טז שבועה שלא אוכל וכו'. גם ז"ש (דף כ"ח) אמר רבא שבועה שלא אוכל ככר זו אם אוכל זו ואכל הראשונה בשוגג והשניה במזיד פטור ראשונה במזיד ושניה בשוגג חייב שתיקן בשוגג פטור שתיקן במזיד אכליה לתנאיה והדר אכליה לאיסוריה חייב אכליה לאיסוריה והדר אכליה לתנאיה פלוגתא דר"י ור"ל למ"ד התראת ספק שמה התראה חייב למ"ד התראת ספק לא שמה התראה פטור, ופירש"י אמר רבא שבועה שלא אוכל ככר זו אם אוכל זו נמצא האחת האיסור והאחת תנאי זו שנשבע עליה הוי איסור וזו שתלה בה הוי תנאי ואשמעינן רבא דכל שבועה שנשבע על תנאי ותלה דבר בחבירו אין איסור השבועה חל עליו בשעת השבועה אלא בשעת מעשה הראשון הילכך ההיא שעתא שעת שבועה היא ואם באותה שעה זוכר את שבועתו קרינן ביה האדם בשבועה והלה עליו שבועה להתחייב קרבן על השוגג בין שאכל התנאי ראשון בין שאכל האיסור ראשון ובלבד שתהיה שגגה באכילת האיסורים ומלקות על המזיד ובלבד שתהיה התראה באכילת האיסור ואם כבר שכח שבועתו בשעת מעשה ראשון לא קרינן ביה האדם בשבועה ואין השבועה חלה עליו לא לקרבן ולא למלקות ומייתינן לה סייעתא לקמן ממתני' דנדרים. אכל את הראשונה וכו'. ההיא דתנאי קרי ראשונה שכך היתה סדר שבועתו אם אוכל זו לא אוכל זו והאי דנקט אכילת התנאי ברישא לאו משום דאי עביד איפכא לא חיילא דודאי חיילא ומתחייב למפרע אלא משום דבעי למימר ראשונה במזיד ושניה בשוגג חייב קרבן ודוקא בהך שניה דאיסור הוא דהויא לה שגגה באכילת איסור דאי בהנאה לא מייתי קרבן על אכילת האיסורים למפרע שהיתה במזיד ובהיתר שעדיין לא נאסרה עליו ואע"פ שהוא שוגג בשעת אכילה אחרונה שהוא עובר בה על השבועה למפרע שגגה באיסורו בעינן. אכל את הראשונה בשוגג ושניה במזיד פטור, בשעת אכילה ראשונה כבר שכח שבועתו וכשאכל האיסור היה זכור את שבועתו ועבר עליה במזיד פטור ממלקות ואפי' בהתראה לפי שלא חלה שבועה עליו שהרי בשעת אכילה ראשונה שהיתה שבועה ראויה להול כבר שכוח היה ולא קרינן ביה האדם בשבועה וכ"ש מקרבן שאין קרבן על המזיד. ראשונה במזיד ושניה בשוגג חייב, כשאכל התנאי ראשון היה זכור את שבועתו ואכלו במזיד ובהיתר גמור שהרי לא עליו נשבע והיא אכילה ראשונה במזיד וכשאכל בשניה את האיסור אכלו בהעלם שבועה חייב קרבן הואיל ובאכילה ראשונה זכור הוא את שבועתו ויודע שבאכילה זו הוכר עליו את השניה האדם בשבועה קרינא ביה וחלה עליו שבועה וכשאכל שניה שוגג הרי עבר על שבועתו שוגג וחייב קרבן. שתיקן בשוגג פטור בין שאכל התנאי ראשון בין שאכל האיסור [ראשון] פטור כדפרישים שהרי באכילה ראשונה היתה שבועה ראויה להול ובאותה שעה היה שכוח ולא חלה עליו השבועה לאסור את השניה. שתיקן במזיד אכליה לתנאיה והדר אכליה לאיסוריה חייב מלקות שהרי באכילה ראשונה זכור היה לשבועתו וחלה השבועה עליו ליאסר בשניה וכשאכל שניה התרו [בו] התראת ודאי אל תאכל שהרי נשבע עליה ונאסרה. אכליה לאיסוריה והדר אכליה לתנאיה [פלוגתא דר"י ור"ל דאיפלגו בהתראת ספק בפ"ק והאי נמי] התראת ספק היא דההתראה בשעה אכילה איסור בעינן ואין כאן אלא התראת ספק אל תאכלנה שמא תאכל את השניה ונמצאת עובר על זו למפרע ואם התרו בו בשעת אכילת השניה אל תאכל שהרי אתה עובר על הראשונה למפרע אף על פי שהתראת ודאי היא אינה התראה שאין מלקות בא ע"י התראה זו עכ"ל. והתוספות כתבו מה שפי' בקונט' אין השבועה חלה אלא בשעת מעשה הראשון וכו' עד ובלבד שתהיה שגגה באכילת האיסור זה הפי' מגומגם דבאכילת איסור ראשון לא משכחת חיוב קרבן דאי אכלו בשוגג לא קרינן ביה האדם בשבועה ולא חלה עליו שבועה ואי אכלו במזיד הא בעינן שגגה באכילת האיסור לפירוש הקונט' וא"א לייתבו אלא בדוחק דמשכחת לה כגון [שנשבעה] שאכל איסור ראשון לא שכח שבועתו והוי האדם בשבועה אבל בשוגג הוא שאינו יודע שזו הככר שנשבע עליו ואע"פ שמותר לאוכלו השוב שגגה הואיל וברצונו לא היה אוכלו לפי שמתאוה

לחם משנה

טו וכן הנשבע שלא יאכל עשר וכו'. רבינו ז"ל נראה שגורס בגמ' (דף כ"ט) כך הכא נמי כגון דאמר שבועה שלא אוכל [עשר] וחזר ואמר שבועה שלא אוכל עשר ותשע ואכל עשר והפריש קרבן וחזר ואכל תשע הוה ליה תשע חצי שיעור ואחצי שיעור לא מיחייב, ופירוש הדבר כך הוא שמתחילה נשבע שלא יאכל עשר ואח"כ נשבע שלא יאכל עשר ועוד תשע אחרים נוסף על העשר שהם בין הכל תשע עשרה ואכל עשר ולא אכל העשר האחרים ואח"כ אכל התשע האחרים הוא חצי שיעור מפני שכללם עם העשר הראשונים והוא פטור וכגון דקאמר עשר אלו ואח"כ נשבע על עשר אלו ותשע אלו וכדכתבו התוס' ז"ל דאם לא כן הוי כנשבע על תשע ואח"כ על עשר דלא חייל ודייק ליפניה דכתב תשע ועשר ולא קאמר תשע עשרה והשתא אתי שפיר דהוי זה דומיא ממש דתאנים וענבים, והר"א ז"ל היה גורס כגרסתנו ומפני כן כתב על זאת הגירסא שהוא שיבוש. ומ"מ יש קצת תימה לגירסתו של רבינו ז"ל דאיך קאמרו בגמ' זימנין משכחת לה להא דעיפא הא מילתא דעיפא לא הוי אלא שלא אוכל עשר ואח"כ שלא אוכל תשע ועשר ואכל עשר דאינו חייב אלא אחת כמ"ש רבינו ז"ל לעיל שבועה שלא אוכל עשר וכו' וא"כ הא לא דמי למילתא דעיפא, אלא שי"ל שהכוונה שהיה דומה קצת למילתיה שבתחילה נשבע עשר כמו שהוא אמר אע"פ דהכא שאני שנשבע אח"כ על תשע אחרים וכוונת אביי לומר דהא מילתא שמע עיפא מרבה רביה אבל לא ידע מה שמע דרבה בדין זה אמרו:

טז שבועה שלא אוכל ככר זו הגדולה וכו'. שם (דף כ"ח) מימרא דרבא וגירסת רבינו ז"ל כגירסת רבינו הגגאל ז"ל שהביאו התוס' ז"ל שם. שבועה שלא אוכל ככר זו אם אוכל זו ואכל את הראשונה בשוגג והשניה במזיד חייב ראשונה במזיד ושניה בשוגג פטור אבל אכל את הראשונה שהיא של תנאי והיא הקטנה בשוגג והשניה שהיא של איסור שהיא הגדולה במזיד חייב אכל את הראשונה שהיא סקטנה במזיד

מגדל עוז

יאכל עשר עד ותשע: כתב הראב"ד ז"ל בספרים שלנו אמר וכו': ואני אומר גם בספרו של ר"ת ז"ל ושלנו בכל ספרד וספרי רבותינו בעלי התוס' ובכל הנוסחאות שבדקתי בזמני כך היא פ' שבועות שניין (דף כ"ט) סוף גמ' מתני' דשבועה שלא אוכל ככר זו גם בחבור ר"מ ז"ל כך מצאתיו, אמנם בספר החבור שהגיע ליד הראב"ד ז"ל ט"ס היה: **שבועה** שלא אוכל ככר זו הגדולה עד במזיד חייב: כתב הראב"ד ז"ל בנוסחא שלנו פטור עכ"ל: ואני אומר מחלוקת ישנה היא זו בספרים המדוייקים הראשונים והאחרונים בין רש"י ורבותינו בעלי התוס' ז"ל פרק שבועות שניין וכן מצאנו שנחלקו:

במזיד חייב: **יז** אכל את הקטנה והוא זוכר התנאי ויודע שבאכילתה תאסר הגדולה ושכח ואכל את הגדולה *וכמדומה לו שעדיין לא נאסרה פטור. אכל שתיהן בשגגה פטור. *שתיהן במזיד בין שאכל הגדולה בתחלה או באחרונה

השגת הראב"ד

*וכמדומה לו שעדיין לא נאסרה פטור. א"א בנוסחא דילן חייב:

*שתיהן במזיד חייב. א"א הרב שניה חייב מלקות:

שמהאוה לאכול על תנאי או בשום ענין שצריך לאוכלו כגון שנשבע לאוכלו או המסתכן עליו, וכל זה דוחק ומה שפירש נמי בסמוך גבי אכל את הראשונה וכו' הא דנקט אכילה תנאי ברישא לאו משום דאי עביד איפכא לא חיילא דודאי חיילא, ומתחייב למפרע אינו ר"ל איפכא מבבא דקאי בה דהיינו שאכל איסור תחלה בשוגג ממש ששכח שבועתו דא"כ לא חיילא כלל דלא הוי האדם בשבועה ולא בעי נמי למימר שאוכל איסור במזיד לגמרי תחלה דאין שגגה בשעת אכילת איסור. ואין נ"ל כלל שהיה הקונטרס ר"ל דמתחייב למפרע מלקות (דאין סברא שיתחייב מלקות) כיון דא"כ אכל התנאי בשוגג וכו' אלא ר"ל כדפרישית שאכל איסור הראשונה וזכור את השבועה אבל אינו יודע שזהו הככר שנשבע עליו. ושוב מצאתי בתוספות רבינו אלחנן שכתב שהסופרים טעו וכך ראוי להיות לאו משום דאי עביד איפכא חיילא דודאי לא חיילא שכמו שזאת אינה חלה ופטור אף אותה אינה חלה וכ"כ בפירושים אחרים מרש"י. ועל מה שפירש בקונטרס בין שאכל איסור ראשון כתוב שלא היה יכול להבין, ועוד דוחק לפירוש הקונטרס דגבי שגגת עצמה וזדון חבירתה בסמוך צריך לפרש דחייב לא קאי אלא אשניה ומשמע דקאי אתרווייהו, ונראה לפרש דלא מיעט משום אדם בשבועה אלא על התנאי להודיע כשאוכלו בשוגג בין בתחלה בין בסוף אבל על האיסור לא חיישינן* ובשעת אכילת התנאי הוא דחיילא השבועה עליה הלכך בעינן שלא יהא אנוס בה והותה של הנהו קרי ראשונה כדפירש בקונט'. והא דקאמר אכל ראשונה בשוגג ושניה במזיד פטור לאו דוקא נקט הכי דה"ה שניה במזיד תחלה כדפרישית דלא חיילא שבועה עליה כלל כיון שאכל של תנאי בשוגג. והא דקאמר נמי ראשונה במזיד ושניה בשוגג חייב לאו דוקא ראשונה במזיד תחלה דה"ה שניה בשוגג תחלה ואח"כ ראשונה במזיד ובלבד שלא יהא זכור בשעה שאכל הראשונה במזיד שכבר אכל השניה שאם היה זכור א"כ לאו שב מידיעתו הוא שהרי במזיד מביא עצמו לידי איסור א"נ אפי' זכור חשיב שב מידיעתו הוא דהמיר ליה לאינש שפי אכילת האיסור מן התנאי כדאמרינן ברפ"ב דנדרים כי לא זכיר בתנאי אכל באיסוריה מידכר, וכפירוש השיטה הזו יש לפרש הסוגיא וכן משמע מתוך פר"ח דחיילות השבועה תלוי באכילת התנאי אלא דקרי לאיסור ראשונה וגריס איפכא ראשונה בשוגג ושניה במזיד חייב ראשונה במזיד ושניה בשוגג פטור וקרי לאיסור ראשונה לפי שמזכירה תחלה לא אוכל זו אם אוכל זו. והא דנקט שתיהן בשוגג לא איצטריך אלא משום דבעי למיתני שתיהן במזיד והא דנקט לבסוף אכליה לתנאיה והדר אכליה לאיסוריה ותחלה נקט בלשון ראשונה ושניה לא דק בלישניה. ור"ת מפרש כפירוש הקונטרס דבאכילת מעשה הראשון תלוי חיילות השבועה ובין של תנאי ובין של איסור אם אוכלה תחלה בשוגג לא קרינן ביה האדם בשבועה אלא שמפרש ר"ח דאותה שאוכל תחלה קורא ראשון בין של תנאי בין של איסור ושל סוף קרי שניה והשתא א"ש הא דצריך לפרש אכליה לאיסוריה והדר אכליה לתנאיה וכשאכל תחלה במזיד איסור ואח"כ התנאי בשוגג חייב דלא בעינן שגגה באכילת האיסור אלא שישגוג בשעה שעובר על השבועה, וצריך לדחוק לפירושו הא דקאמר זו שזדון עצמה ושגגת חבירתה וכו' פטור דהיינו טעמא דפטור על הראשונה אף ע"ג דהיינו ראשונה במזיד ושניה בשוגג כגון שאכלה בזדון עצמה לגמרי שהיה דעתו לאכול באותה השעה גם התנאי דלאו שב מידיעתו הוא. א"נ כשאוכל השניה בזדון עצמה ובשגגת חבירתה אע"פ שאוכל בהיתר דעלה דידה (לא חיילא השבועה) מיירי כגון שאינו יודע שיהא פטור עליה לפי שלא היה אדם בשבועה ולשון זדון עצמה משמע דמתכוין להוכלה באיסור אע"פ שאכל התנאי הילכך לאו שב מידיעתו הוא ודוחק עכ"ל. ורבינו גריס כני' ר"ח אבל ה"א לפרש דבריו כמ"ש התוס' לר"ח שהרי כתבו דקרי לאיסור ראשונה ובדברי רבינו מבואר דקרי לתנאי ראשונה. ונ"ל שרבינו מפרש דלענין חייב מלקות אמרה רבא ואין חיוב מלקות אלא כשהוא מזיד בשעת אכילת האיסור ואף ע"פ שהוא שוגג בשעת התנאי אבל אם היה שוגג בשעת אכילת האיסור אע"פ שהוא מזיד בשעת אכילת התנאי פטור וה"ק אכל את הראשונה דהיינו של תנאי בשוגג והשניה דהיינו של איסור במזיד חייב ואין נ"ל אם גם של תנאי היה במזיד וה"ה אם אכל של איסור תחלה במזיד ואח"כ אכל של תנאי בין בשוגג בין במזיד דחייב ולרבותא נקט אכל תחלה ראשונה בשוגג לומר דאע"פ שקדם לאכול בשוגג אינו מעכבו מלהתחייב כשיאכל האיסור מזיד וכן בסיפא לרבותא נקט אכל תחלה של תנאי במזיד שאע"פ שקדם לאכול במזיד אינו מתחייב כיון שהאיסור אכל בשוגג ואין נ"ל אם אכל תחלה של איסור בשוגג ואח"כ אכל של תנאי בין בשוגג בין במזיד, ולפ"ז שתיהן בשוגג פטור לא איצטריכא ליה דהתיא במכ"ש מראשונה במזיד ושניה בשוגג אלא לגלויי דלעיל חיוב מלקיות אמרה רבא, א"נ משום דבעי למיתני שתיהן במזיד תנא שתיהן בשוגג פטור ובענין שתיהן במזיד כתב דאפילו אכליה לאיסוריה והדר אכליה לתנאיה חייב משום דס"ל דהלכה כמ"ד התראת ספק שמה התראה שכ"פ בפי"ו מהל' סנהדרין, ונוסחת הראב"ד כגירסת רש"י והתוס' ופירושו בה כמו שכתבו התוס', ונראה לפרש דלא מיעט משום האדם בשבועה אלא על התנאי להודיע וכו' שכתב ואח"כ אכל הגדולה במזיד חייב א"א בנוסחא שלנו פטור. וכתב עוד וכדומה לי שעדיין לא נאסרה פטור. א"א בנוסחא דילן חייב. שתיהן במזיד חייב. א"א הרב שניה חייב מלקות עכ"ל. וכתב עוד הראשונה בזדון והשניה בשוגג חייב קרבן שתיהן במזיד חייב מלקות. א"א כללו של דבר אינו נהפך על שבועתו אא"כ אכל התנאי והא זכור שהוא תנאי על האחר כי אז תחול השבועה על אותו הככר שנשבע עליו עכ"ל:

*ע"ש בתוס' שיש איזה שינוי בלשון אבל זה נ"ל עיקר:

וכן

והוא ז"ל גורס בבבא זו פטור. שתיהן בשוגג פטור דבעינן האדם בשבועה וליכא ולא איכפת לן בשעת אכילת התנאי אם היה שוגג או מזיד. שתיהן במזיד חייב בין שאכל את התנאי תחלה והתרו בו בשעת אכילת האיסור לא תאכל את זו שכבר אכלת את התנאי והוי התראת ודאי בין באכל את האיסור תחלה והתרו בו לא תאכל את זו כי שמא תאכל את התנאי דהוי התראת ספק אפילו הכי חייב דקי"ל בהא כר' יוחנן דאמר התראת ספק שמה התראה ואפילו שלא התרו בו בשעה שאכל את התנאי חייב שכבר התרו בו בשעת אכילת האיסור דבעינן התראה בשעת אכילת האיסור. ועדין יש חלוקות אחרות לא אמרן רבא וגם רבינו לא הזכירן לפי שהן נלמדות מן הכללים אשר כתבתי היוצאים מדברי רבא לפי גירסת הרב והם אלו. אכל את הגדולה שהיא ככר האיסור במזיד והתרו בו לא תאכל את זו שמא תאכל את התנאי פטור ממלקות שהרי הגדולה שהיא האיסור בהיתר אכלה ובאכילת השניה שוגג היה ואין מלקות על השוגג ופטור מן הקרבן שהרי בשעת אכילת האיסור מזיד היה ולחייבו קרבן בעינן שיהיה שוגג בשעת האיסור ואין מביאין קרבן אלא על השוגג הגמור. אכל את האיסור תחלה במזיד ולא התרו בו ואכל את התנאי במזיד והתרו בו פטור אע"ג דהתראת ודאי היא בעינן התראה בשעת אכילה האיסור וליכא והא דאמרינן לעיל שתיהן במזיד חייב כגון שהתרו בו בשעת אכילת האיסור דכולה סוגיא בהכי אזלא, אכל את האיסור תחלה בשוגג ואכל את התנאי במזיד אע"ג דהתרו בו התראת ודאי אין כאן שבועה דבעינן האדם בשבועה בשעת חיילות השבועה וליכא, וממה שכתבתי הבבא של תלאן זו בזו מבוארת לפניך תלאן זו בזו ואכל זו בזדון עצמה ושגגת חברתה פטור לפי שכל אחת מהן איסור ותנאי וכיון שיש בה שגגה פטור ממלקות וכיון שיש בה זדון פטור מקרבן והיא החלוקה השניה שכתב רבינו. אכל את הראשונה בשגגת עצמה וזדון חברתה חייב מלקות מפני האיסור שבה שבאותה שעה אדם הוא בשבועה והתרו בו לא תאכל אותה שכבר אכלת את הראשונה והתראת ודאי היא. וא"ת לפי מה שסובר הרב דהתראת ספק שמה התראה א"כ כשאכל את הראשונה בזדון למה הוא פטור שהרי מתרין בו לא תאכל אותה שמא תאכל גם את השניה ונמצאת מתחייב למפרע, לא קשיא דבשלמא אם היה אוכל גם את השניה במזיד שפיר מתחייב אבל כיון שאכל את השניה בשוגג שהוא שעת החיוב על הראשונה למפרע פטור ממלקות דאין מלקות בשוגג ואין קרבן עד שיהיה שוגג מתחלה ועד סוף. כללא דמילתא אם שגג בתחלה והזיד לבסוף חייב הזיד בתחלה ושגג לבסוף פטור ומילתא דרבא הכי פירושה אכל זו בזדון עצמה שהיה יודע שנשבע עליה ובשגגת חברתה שלא היה זוכר שתלה חברתה בה. אבל אם היה זוכר שהיא איסור ותנאי כשיאכל את האחרת בזדון עצמה היה חייב עליה למפרע שהרי מזיד היה באכילת התנאי והאיסור אבל הואיל ושכח התנאי פטור, ואכל את השניה בזדון עצמה ושגגת חברתה פטור, על השניה פטור אע"פ שאכל אותה בזדון לפי שהיה שוגג בשעת אכילת התנאי שלה ועל הראשונה נמי פטור אע"פ שאכל אותה בזדון תחלה לפי שהשוגג היה בשעת אכילת התנאי ואין מלקין אותו כיון שיש בו צד שגגה ואין מביא קרבן כיון שיש בו צד זדון, זו בשגגת עצמה וזדון חברתה שלא היה זוכר שנשבע על זו אבל היה זוכר שתלה חברתה בה וזו בשגגת עצמה שלא היה זוכר שנשבע עליה אבל היה זוכר שתלה הראשונה שאכל בזו כיון שהשגגה היה בתחלה והתרו בו חייב ועיקר החיוב מפני הראשונה שאכל אותה בשגגה בתחלה ולבסוף במזיד דאיכא התראה בשעת אכילת האיסור דהיינו כשאכל את השניה בזדון חברתה. אבל אין החיוב מפני אכילת השניה שהרי לא היה זוכר שנשבע עליה ובעינן האדם בשבועה בשעת אכילת האיסור שאז הוא זמן חיילות השבועה. שתיהן בשוגג פטור אף מקרבן דבעינן האדם בשבועה. שתיהן במזיד השניה מיחייב הראשונה פלוגתא דר' יוחנן ור"ל וקי"ל כר' יוחנן דאמר התראת ספק שמה התראה כדכתיבנא לעיל, וגם רבינו יהוסף הלוי ז"ל פירש כל הסוגיא למלקות ולא לקרבן אע"פ שאין גירסתו כגירסת רבינו. ואם אתה רוצה לעמוד על דעת המפרשים עיין בתשובתי שיש בה גרסאות מחולפות ופירושים שונים כי לא כתבתי פה אלא מה שנ"ל בשיטת רבינו ז"ל וגירסתו:

שבועה

לחם משנה

במזיד ושניה שהיא הגדולה בשוגג פטור, כללא דמילתא בעינן מזיד באכילת האיסור כדי לחייבו ואי ליכא מזיד באכילת האיסור פטור ממלקות ומקרבן שכן משמע לשון רבינו ז"ל שאמר פטור לגמרי, ומ"ש ושכח ואכל את הגדולה וכמדומה לו שעדיין לא נאסרה וכו' דמלשון כמדומה לו שעדיין וכו' משמע שהוא זכור מהשבועה אלא שסובר שעדיין לא נאסרה כלומר שלא אכל אותה של תנאי כדי שתאסר זה, והטעם דסובר רבינו ז"ל דבאכילת האיסור בעינן מזיד משום דאי לאו הכי משמע ליה דהוא אנוס:

יז אבל שתיהן בשגגה פטור וכו' שתיהן במזיד בין שאכל וכו'. גם שתיהן במזיד אכליה לתנאיה והדר אכליה לאיסוריה מיחייב אכליה לאיסוריה והדר אכליה לתנאיה פלוגתא וכו', ורבינו ז"ל פסק דהתראת ספק שמה התראה ולה"ק דחייב בין שאכל האיסור תחילה או התנאי. וכתב פי"ו מהל' סנהדרין גבי עבר על לאו שנתק לעשה פסק כן רבינו ז"ל התראת ספק שמה התראה, ע"כ יש לתמוה איך כתב רבינו ז"ל לקמן ריש פ"ה ולמה אינו לוקה משום שבועת שוא וכו' שהרי אפשר לאוכלן האחרים וכו' ונמצא כשמתרין בו בעת שנשבע התראת ספק היא שאין לוקין עליה דנראה דפליג מדידיה אדידיה. ורבינו ז"ל נראה שרצה לתרץ קושיא זאת באומרו אא"כ היה לאו שבו מפורש וכו' וצריך פירוש לפירושו ולכאורה נראה הכוונה לומר ודעתו לחלק בין לאו דשבועה דהכא בעת שנשבע לא עשה שום איסור שהרי אפשר שיקיימהו וג"כ אין כאן לאו כלל לאסור השבועה אלא כשעבר אותה אבל גבי נותר מיד עבר על לאו דלא תותירו וכן בגזל מיד עבר על לאו דלא תגזול אע"פ שאח"כ נתק לעשה מ"מ הרי יש בו לאו לאיסור בשעת עשיה ולהכי לוקה שם אע"פ שהיא התראת ספק. ולכאורה נראה שזה היה חילוק נכון אבל מ"מ הוא תימה (זה) דעדיין קשה היא דלעיל דאכליה לאיסורא

והדר

מגדל עוז

אכל את הקטנה כו' עד וכן אם תלאן זו בזו כו' עד בזדון חייב: כתב הראב"ד ז"ל בנוסחא דילן פטור עכ"ל: ואני אומר גם זו מחלוקת ישנה בין הספרים ורבותינו בעלי התוספות ז"ל פרק שבועות

באחרונה חייב: יח *וכן אם תלאן זו בזו ונשבע ואמר שבועה שלא אוכל אחת מהם אם אכלתי האחרת ושכח התנאי ואכל אחת מהן ואכל השניה בזדון חייב: יט אכל *הראשונה בזדון והשניה בשגגה פטור. שתיהן בזדון חייב: כ שבועה שאוכל ככר זו היום ועבר היום ולא אכלה. בשוגג מביא קרבן עולה ויורד. במזיד אינו לוקה שהרי לא עשה מעשה ואף על פי שעבר על שבועת שקר: כא ומפני מה לוקה אם נשבע שאכל והוא לא אכל או שלא אכל והוא אכל ואע"פ שלא עשה מעשה. מפני שמעת שבועתו לשקר נשבע. אבל אם נשבע שיעשה והוא לא עשה אינה שבועת שקר משעת שבועה: כב אמי שאמר לחבירו שבועה לא אוכל לך או שבועה שאיני אוכל לך או שהיה מסרהב בו לאכול אצלו והוא

א טור יו"ד סי' רלו:

הרדב"ז

כ שבועה שאוכל ככר זו היום וכו'. זה מבואר בכמה מקומות דלאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו חוץ מנשבע וממיר ומקלל את חברו בשם ושבועה זו שחייבין עליה היינו לשעבר כגון אכלתי ולא אכלתי שבשעה שיצאת מפיו יצאת לשקר ולפיכך חייב אבל הנשבע שאוכל היום בשעת ביטול השבועה לא עשה מעשה ולפיכך פטור ומ"מ מביא קרבן על שגגתו והוא קרבן עולה ויורד:

כא ומפני מה לוקה כו' ואע"פ שלא עשה מעשה מפני שמעת שבועתו לשקר נשבע. וא"ת אמאי אצטריך להאי טעמא למי שנשבע שלא אכל ונמצא שאכל, לא קשיא דבשעה שאכל לא עשה מעשה איסור דמיחייבו דבהיתרא קא אכיל דהכי לא נשבע ואי לאו משום טעמא דמשעה שיצאת מפיו יצאת לשקר פטור היה:

כב או שהיה מסרהב בו וכו' ואמר שבועה שאוכל לך וכו'. כתב הטור ואם אמר שבועה שאוכל לך נשבע שלא יאכל עמו ואין חלוק בין הפליג בו תחלה שיאכל עמו או לא הפליג והרמב"ם כתב אם הפליג בו שיאכל עמו ואמר שבועה שאוכל לך אסור לאכול עמו וה"פ

השגת הראב"ד

*וכן אם תלאן זו בזו כו' ואכל השניה בזדון חייב. א"א בנוסחא דילן פטור:

*הראשונה בזדון והשניה בשוגג חייב קרבן. א"א כללו של דבר אינו נתפס על שבועתו אא"כ אכל התנאי והוא זכור שהוא תנאו על האחר כי אז תחול השבועה על אותו הככר שנשבע עליו:

כסף משנה

יח וכן אם תלאן וכו'. שם (דף כ"ח:) תלאן זו בזו לא אוכל זו אם אוכל זו לא אוכל זו אם אוכל זו ואכל זו בזדון עצמה ובשגגת חבירתה וזו בזדון עצמה ובשגגת חבירתה פטור זו בשגגת עצמה ובזדון חבירתה וזו בשגגת עצמה ובזדון חבירתה חייב שתיהן בשוגג פטור שתיהן במזיד השניה מיחייב הראשונה פלוגתא דר"י ור"ל. ופירש"י אכל זו בזדון עצמה ובשגגת חבירתה זכור הוא שנשבע עליה אם יאכל חבירתה אבל שכוח הוא שנשבע על חבירתה אם יאכל זו ותלה עליו שבועה עצמה שאם יאכל חבירתה יתחייב על זו למפרע אבל שבועת חבירתה לא תלה עליו שבאכילה ראשונה היו שתי השבועות ראויות לחול והרי שכוח הוא על שבועת חבירתה. זו בזדון עצמה ובשגגת חבירתה פטור בין ממלקות שנייה שהוא מזיד בין מקרבן של ראשונה שעבר עליה שוגג למפרע כשאכל את השניה ממלקות שניה פטור כדפרישית שלא תלה עליו שבועה מתחלה ומקרבן של למפרע דראשונה פטור שלא היתה שגגה באכילתה ואף שגגה באכילת איסור בעינן ואע"פ שיש שגגה כשעובר על השבועה דהיינו באכילת שניה אין מתחייב עליה קרבן שהקרבן על הראשונה בא ובאותה אכילה בהיתר היתה ולא קרינן ביה חטא בשגגה. זו בשגגת עצמה ובזדון חבירתה וכו' חייב כשאכל ראשונה היה שכוח שנשבע עליה אם יאכל חבירתה ולגבי שבועה דידה לא קרינן ביה האדם בשבועה וכשאכל שניה אכלה בשגגת עצמה שכחה שנשבע עליה אבל זכור הוא שנשבע על ראשונה ובאכילת שניה תלאה חייב קרבן על השניה שהרי תלה שבועתו עליו מתחלתה וכשאכלה עבר על שבועתו שוגג אבל מלקות אראשונה לא שהרי מתחלה לא תלה עליו שבועה הילכך לא לקי ולא קרינן ביה אין שב מידיעתו אבל שניה לפוטרו מקרבן משום מומר לעבור על השבועה שהרי אין מזיד זה עבירה. שתיהן בשוגג שמתיהן הככרות בשגגת שתיהן השבועות פטור שהרי בשעת אכילת ראשונה היו שתי השבועות ראויות לחול ובאותה שעה שכוח היו שתיהן ולא קרינן ביה האדם בשבועה. השניה מיחייב דהתראת ודאי הוא. אראשונה והתרו בהכילתה שמה תאכל חבירתה ומתחייב על זה למפרע התראת ספק היא זו עכ"ל. ורבינו נראה שהיה גורס תלאן זו בזו ואכל זו בשגגת עצמה וחבירתה בזדון חייב אכל זו בזדון עצמה וחבירתה בשגגה פטור וה"פ אכל זו בשגגה ששכח שנשבע שלא יאכלנה וגם התנאי ששכח שלא יאכל חבירתה אם יאכל זו וא"כ אכל השניה בזדון שידע שנשבע שלא יאכלנה חייב על זו אע"פ שכשאכל הראשונה היה שוגג. אכל זו בזדון עצמה שזכור שנשבע שלא יאכל חבירתה אם יאכלנה וא"כ אכל השניה בשגגת עצמה שאינו זכור שנשבע על זו שלא יאכלנה פטור, וא"ל שגם בראשונה אינו זכור שנשבע שלא יאכלנה דאילו היה זכור לכך היה חייב ופסק בשתיהן בזדון חייב מפני שהוא סובר דהתראת ספק שמה התראה וכדבסמוך. ולא חשש לכתוב שתיהם בשוגג פטור מפני שהיא משנה שאינה צריכה וכמו שכתבתי בסמוך וכיון שכתבה פעם אחת למה לו לכתבה שנית: וכתב הראב"ד וכן אם תלאן זו בזו ואכל השניה בזדון חייב א"א בנוסחא דילן פטור עכ"ל. גירסתו כגירסת רש"י:

כ שבועה שאוכל ככר זה היום וכו'. בפ"ג דשבועות (דף כ"א) כי אתא רבין א"ר ירמיה א"ר אבהו א"ר יוחנן אכלתי ולא אכלתי שקר ואזהרתיה מלא תשבעו בשמי לשקר. אוכל (ולא אוכל) עובר בלא יחל דברו וכו' אמר רב פפא הא דר' אבהו לאו בפירוש איתמר אלא מכללא איתמר דאמר רב אידי בר אבין וכו' א"ר יוחנן וכו' לאו שיש בו מעשה לוקין עליו ושאין בו מעשה אין לוקין עליו חוץ מנשבע וממיר ומקלל את חבירו בשם נשבע מנלן וכו' אמר קרא כי לא ינקה ב"ד של מעלה אין מנקין אותו אבל ב"ד של מטה מלקין אותו ומנקין אותו וכו' אשכחן שבועת שוא שבועת שקר מנ"ל ר' יוחנן דידיה אמר לשוא לשוא שתי פעמים אם אינו ענין לשבועת שוא תנהו ענין לשבועת שקר והוי בה ר' אבהו הלי שבועת שקר ה"ד אילימא שבועה שלא אוכל ואכל לאו שיש בו מעשה הוא ואלא דאמר שבועה שאוכל ולא אכל האי מי לוקה והא אתמר שבועה שאוכל ככר זו היום ועבר היום ולא אכלה ר"י ור"ל דאמרי תרווייהו אינו לוקה ר"י אמר אינו לוקה משום דהוי לאו שאין בו מעשה וכו' ור"ל אמר אינו לוקה משום דהוי התראת ספק וכו' אלא* א"ר אבהו הכא באכלתי ולא אכלתי ומאי שנא אמר רבא בפירוש רבתה תורה שבועת שקר דומיא דשוא מה שוא לשעבר אף שקר נמי לשעבר:

כב מי שאמר לחבירו שבועה לא אוכל לך וכו'. משנה פ"ב דנדרים (דף ט"ז) שבועה לא אוכל לך הא שבועה שאוכל לך לא שבועה לא אוכל לך אסור ואוקי אביי הא דקתני שבועה שאוכל

*בגמ' לא גרסינן אלא:

לחם משנה

והדר אכליה לתנאיה לאו דשבועה הוי והיכא דנשבע לא עבר על שום איסור וא"כ למה פסק שם רבינו ז"ל דהתראת ספק שמה התראה הא לרבינו ז"ל לאו התראה היא כדפרישית ועוד בפ"ק דשבועות (דף ג':) דאיפליגו ר' יוחנן ור"ש לקיש גבי שלא אוכל ככר זה היום ואכלה דר' יוחנן אמר התראת ספק שמה התראה דלפי מה שפירשנו כ"ע מודו בהא דלאו התראה כיון שבעת שנשבע אין כאן איסור ועוד בר"פ אלו הן הלוקין (דף ט"ז) הקשו לר"ל דאמר גבי שבועה שאוכל ככר זה היום ולא אכלה מהיא דמאי דהא התם התראת ספק היא ושמה התראה ומאי קושיא הרי יש לחלק בין נותר לשבועה כדפרישית. ע"כ נראה ודאי דכונת רבינו ז"ל אינה כמו שפירשתי אלא כוונתו לפסוק כר' יוחנן דהתראת ספק שמה התראה ומ"ש לקמן בריש פ' חמישי ה"פ כל מי שנשבע על אחרים שיעשו כך וכך וכו' ה"ז הלאו הוא מוטל בין שוא לשקר דדמי לכל חד מינייהו בחד אנפא ולא דמי לשום חד מינייהו לגמרי דלא דמי לשוא משום דשוא בדבר דלא אפשר להיות כמו האיש שהוא אשה או על עמוד של זהב שהוא של אבן אבל זה אפשר להיות שאפשר לאחרים שיקיימו ובענין זה דומה לשקר. ולא דמי לשקר משום דשקר אפשר בידו לעשותו וזה אין בידו לעשותו ובענין זה דומה לשוא וא"כ כיון שבשעת השבועה אין יכולים להתרותו לאו של שקר או לאו של שוא בודאי דאם אנו מתרים אותו משום לאו אנו שקר הרי אין בידו לקיימו ואם אנו מתרין אותו משום שוא היכי אפשר לאותם אחרים שיקיימו וא"כ אין בענין זה לאו מפורש כדי שיתרו בו וזו היא כוונתו של רבינו ז"ל במ"ש אינו חייב בשבועת ביטוי שהרי אין בידו לא לקיים ולא לבטל כלומר מזה הצד לא דמי לביטוי ונמצא שהוא גורם לשוא, ולמה אינו לוקה משום שבועת שוא כלומר לשוא נ"כ אינו דומה שהרי אפשר לאותה אחרים שיסמעו כו' וא"כ כיון שהוא מוטל בין שני הלאוין הרי זו כהתראת ספק שאין לוקין עליה אלא ה"כ הלאו מפורש כלומר שיהיה הלאו מפורש כדי שיתרו בו משום אותו לאו ואתי שפיר לפירוש זה מה שאמר הלאו המפורש:

והראשונה במזיד אמאי פטור הרי יש כאן זדון באכילת האיסור דמ"מ קריא לה תנאי ולא איסור הרי היא תנאי ואיסור וא"כ הרי יש כאן זדון באכילת האיסור וכ"ת התראת ספק היא דשמא לא יאכל האחרת הא התראת ספק שמה התראה כדפסק רבינו ז"ל. וכן יש לדקדק לעיל במ"ש ושכח תנאי זה בעת שאכל הקטנה ואכל אח"כ את הגדולה דמשמע דאם אכל תחלה את הגדולה במזיד ואח"כ הקטנה בשוגג דפטור ואמאי הא התראת ספק היא והתראת ספק שמה התראה. וי"ל דע"כ ודאי דהיכא דאכל האיסור תחילה בזדון ואח"כ אכל התנאי בשוגג הוא פטור אפי' למ"ד התראת ספק שמה התראה ורא"ה לדבר כמו שחלקו בגמ' גבי שתיהן במזיד בין אכליה לתנאיה וכו' כן היה להם לחלק בין חד בשוגג וחד במזיד אלא ודאי דהתם אפי' למ"ד התראת ספק שמה התראה הוא פטור והטעם אפי' למ"ד שמה התראה לא אמר כן אלא כשעבר אח"כ במזיד כמו שאמר לו לא תותיר והותיר ואח"כ לא שרפו במזיד או שאמרו לא תאכל שאם תאכל זו ותאכל האחרת אתה חייב ואכל האחרה במזיד אבל כשאכל האחרת בשוגג ודאי דהוא פטור דמאי איכפת לן דהתרו הרי הוא היה מקבל התראה והיה אמת שלא היה בדעתו לאכול ואם שכח ואכלה מה חטא ומה פשע אלא ודאי אין כאן איסור אלא כשעבר אח"כ במזיד או שאכל התנאי ראשונה בשוגג והתרו בו בשעת אכילת האיסור ואמרו לו הרי אתה עברת שכבר אכלת התנאי. ומ"מ קשה לפירוש רבינו ז"ל דמפרש דמזיד בעינן באכילת האיסור היכי מייתי ראיה רב מרי אף אנן נמי תנינא וכו' הא התם לא הוי אלא שוגג באכילת התנאי ומ"מ קאמר דיכול לאכול האחרת במזיד ולדברי רבינו ז"ל אע"פ שיהיה שוגג בתנאי כיון דהוא מזיד באיסור חייב:

כ שבועה שאוכל וכו'. מחלוקת ר"י ור"ל ופסק כר"י דטעמו הוא משום דאין לוקין על לאו שאין בו מעשה:

כא אבל אם נשבע שיעשה וכו'. גם זה הוא כפי סברת ר"י דהתראת ספק שמה התראה דלר"ל בלאו הכי הוא פטור משום דהתראת ספק לאו שמה התראה:

יח וכן אם תלאן זו בזו וכו'. נראה בודאי שלא היה לו כגירסתנו בגמ' אלא גירסא אחרת היתה לו גם והיא מבוארת. ויש לדקדק היכא דאכל השניה בשגגה ונמצא

משנה למלך

כ שבועת שאוכל ככר זו כו'. מדקדוק דברי הרא"ש בתשו' כלל ח' סי' ג' נראה דאם ראובן נשבע לתת לשמעון מתנה לזמן פלוני ועבר הזמן ולא נתן שאינו חייב לתת לו מחמת שבועתו דומיא דשבועה שאוכל ככר זו היום ועבר היום שאינו חייב עוד לאכול אותו ככר ודוק:

מגדל עוז

שבועות תניין גמ' מתני' דשבועה שלא אוכל ככר זו כו': הראשונה בזדון כו' עד משעת שבועה. פ' שבועות תניין: כתב הראב"ד ז"ל כללו של דבר וכו': ואני אומר אין לי עסק בכלל הזה ולא בפירושים הואיל ואין בו השגה על ר"מ ז"ל: מי שאמר לחבירו שבועה עד סוף הפרק. מס' נדרים פ' ואלו מותרין (דף כ"ג):

שאוכל לך לא אוכל לך משמע במאי עסקינן כשהיו מסרבין בו לאכול ואמר לא אכילנא לא אכילנא והו אמר שבועה שאוכל לך דלא אכילנא משמע דה"ק בשבועה יהא עלי אם אוכל משלך ואע"ג דרב אשי לא סבר לה לדאביי ומוקי למתני' כדאמר שאי אוכל לא תני ליה רבינו משום דמשבש ליסנא דמתני'. ומ"ש דלא שבועה לא אוכל לך אסור משום דמשמע לא יהא אסור בשבועה מה שלא אוכל לך הא מה שאוכל יהא אסור בשבועה: ומ"ש ואם אמר כל הלשונות האלה וכו' אינו חייב אלא אחת. משנה פ"ג דשבועות (דף כ"ז:) שבועה שלא אוכל ככר זו שבועה שלא אוכלנה ואכלה אינו חייב אלא אחת וטעמא משום דאין שבועה חלה על שבועה:

פ"ה א מי שנשבע שזרק איש פלוני צרור לים כו'. בפ"ג דשבועות (דף כ"ה) פלוגתא דרב ושמואל ופסק כרב באיסורי:

וכל מי שנשבע על אחרים שיעשו כך וכך וכו' אינו חייב בשבועת ביטוי. (שם) אמרינן דזרק פלוני צרור לים ולא זרק ליתיה בלשבא ופירש"י ליתיה בלהבא יזרוק פלוני או לא יזרוק אין זה שבועת ביטוי אלא שבועת שוא שהרי אין פלוני ברשותו לזרוק ושלא לזרוק. וכתב הריב"ש דעת רש"י שאע"פ שהיא שבועת ביטוי לוקה עליה משום שוא אבל דעת הרמב"ם לפי הנראה מדבריו שיזרוק פלוני אע"פ שאינה שבועת ביטוי לקרבן מכלל איסור לאו לא יצאת אלא שאינו לוקה עליו לפי שהיא התראת ספק ואינה שבועת שוא לפי שאפשר שיזרוק פלוני ונמצא שלא נתבטלה שבועתו ולכן אינו לוקה משום שבועת שוא ומשום שבועת שקר ג"כ אינו לוקה לפי שהיא התראת ספק. ונראה שדעתו ז"ל שחיוב זה תלוי ועומד שאם יזרוק פלוני נתקיימה שבועתו למפרע ואם לא יזרוק נתבטלה למפרע משעה שיצאה מפיו וכיון שכן אינה בכלל שוא שאין שוא אלא לשעבר כדאמרינן מה שוא לשעבר ואינו לוקה משום שקר לפי שהיא התראת ספק שאפשר שיזרוק ומ"מ הורה ז"ל שאע"פ שאינו לוקה מן התורה מכין אותו מכת מרדות לפי שגרם לשבועת שוא, וצ"ל שבועת שקר אלא שקרא אותה שבועת שוא לפי שהיא דומה לשבועת שוא עכ"ל. ומ"ש רבינו שאין לוקין על התראת ספק אא"כ היה לאו שבו מפורש בתורה כמו שיתבאר בהלכות סנהדרין יש לתמוה שלא מצאתי לו ז"ל שכתב בזה אלא בפרק ט"ז מהלכות סנהדרין כתב על לאו שניתק לעשה וכו' אע"פ שהתראה בספק היא שאם יקיים יפטר התראה ספק היא עכ"ל. ולא חילק שם בין לאו מפורש לשאינו מפורש. ואפשר שמ"ש כמו שיתבאר בהלכות סנהדרין לא קאי אלא למאי דמשמע מדבריו שיש התראת ספק שלוקין עליה וכאן השמיענו שאם אין לאו שבו מפורש בתורה אין לוקין עליה. ומ"מ צריך לדעת מנין לו לרבינו חילוק זה:

בר"א

והוא נמנע ונשבע ואמר שבועה °שאוכל לך. וכן האומר לא שבועה לא אוכל לך כל אלו אסורין והרי נשבע שלא יאכל אצלו. ואם אמר כל הלשונות האלו ועבר ואכל אינו חייב אלא אחת:

פרק חמישי

א [א]מי שנשבע שזרק איש פלוני צרור לים והוא לא זרק. או שלא זרק והוא זרק. הרי זה חייב בשבועת בטוי. ואף על פי שאינו בלהבא שהרי אינו יכול להשבע שיזרוק ושלא יזרוק איש פלוני. וכל מי שנשבע על אחרים שיעשו כך וכך או לא יעשו אפילו היו בניו או אשתו אינו חייב בשבועת בטוי. שהרי אין בידו לא לקיים ולא לבטל. ומכין אותו מכת מרדות שהרי אין בידו לקיים שבועה זו ונמצא גורם לשבועת שוא: ב ולמה אינו לוקה משום שבועת שוא שהרי אפשר לאותן אחרים שישמעו ממנו ותתקיים שבועתו. ונמצא כשמתרים בו בעת שנשבע התראת ספק שאין לוקין עליה אלא אם כן היה לאו שבו מפורש בתורה כמו שיתבאר בהלכות סנהדרין. ואין אותן אחרים נזקקין לקיים דברי זה הנשבע אלא אם כן ענו אמן כמו שבארנו: ג ואם קיימו דבריו הרי אלו משובחין שלא הרגילו

א טור יו"ד סי' רל"ו וע"ש:

א"א הרא"ש כתב כסברא הראשונה עכ"ל. ואני לעניות דעתי אומר שאין בזה מחלוקת שאם לא היה מפציר בו ואמר שבועה שאוכל לך מודה הרב שאוכל משמע וכן אם הפציר בו והוא לא נמנע תחלה אלא אמר שבועה שאוכל לך לעשות רצון חבירו המפציר בו נתכוון. אבל אם נמנע בתחלה וחבירו מפציר בו ונשבע שאוכל לך שלא אוכל משמע שרצה לפטור עצמו ממנו ומודה הרא"ש ז"ל בחלוקה זו דשלא אוכל לך משמע. וכן דקדקתי מלשון הרב שכתב והוא נמנע והטור השמיט מלה זו ובה תלוי גלוי דעת הנשבע. והכי משמע בגמרא מתירוציה דאביי שאמר שאיכל שהי לשונות משמע היו מסרבין בו לאכול ואמר אכילנא אכילנא ותו אמר שבועה שאוכל לך דאכילנא משמע אבל אמר לא אכילנא לא אכילנא ותו אמר שבועה שאוכל דלא אכילנא קאמר. והרא"ש פסק כתירוציה דרב אשי דבתרא הוא דאמר אלא הכא פסקה למילתיה שאוכל דאכילנא משמע ושלא אוכל דלא אכילנא משמע לפי דעת הטור אבל אני אומר שאין כאן מחלוקת:

ואם אמר כל הלשונות הללו וכו'. השמיענו בזה שאע"פ שאמר שבועה שלא אוכל לך שבועה שאוכל לך שהם לשונות הפכיות לא נקרא שבועה לבטל את המצוה ויתחייב משום שבועת שוא אלא שבועה על שבועה היא ואינו חייב אלא אחת משום שבועת ביטוי דה"א דבשלמא כשנשבע שבועה אחת שאוכל לך ודאי שלא אוכל משמע אבל אם נשבע שלא אוכל לך ועדין חבירו מסרהב בו ונשבע שאוכל לך לעשות רצון חבירו נתכוון כיון שראה הוהו מפציר בו אחר שבועתו הראשונה וליחייב משום שבועת שוא קמ"ל דלעולם שלא אוכל משמע והויא שבועה על שבועה:

פ"ה א מי שנשבע שזרק איש פלוני צרור לים. פסק כרב דקי"ל כוותיה באיסורי דאמר דאע"ג דליתיה בלהבא כיון דאיתיה בהין ולאו חייב:

אפילו היו בניו ואשתו וכו'. קשיא לי וכי אינו יכול לכוף את בניו הקטנים או לסגור עליהם את הדלת שלא יזרקו צרור לים ואמאי אינו חייב משום שבועת ביטוי כיון שיכול למנוע אותם ולא מנע דומיא דאוכל ולא אכל. וניחא לי דבשלמא אם היה נשבע שאמנע את בני שלא יזרוק צרור לים והיה יכול למונעו ולא מנעו דין הוא שיהיה חייב אבל אם נשבע שלא יזרוק והוא זרק אע"פ שהיה יכול למונעו פטור דלאו מידי קא עביד. א"נ כיון דליתיה בידו לכופו שיזרוק שאפילו יאנוס אותו עד שיזרוק הוא הוא הזורק ולא הבן וכיון דליתיה ביזרוק ליתיה בלא יזרוק וזהו שכתב ז"ל שהרי אין בידו לא לקיים ולא לבטל. ותו כיון דליתיה בלא יזרקו אחרים ליתיה בלא יזרוק בני. ע"ל דעיקר קושיין ליתא כיון שהוא מונע את הבן שלא יזרוק נמצא הוא הגורם שלא יזרוק והבן היה הפך לזרוק והוא לא נשבע אלא שלא יזרוק הבן מדעתו ואם נשבע שאמנע את בני שלא יזרוק צרור לים והיה בידו למונעו ולא מנעו חייב משום שבועת ביטוי:

ב ולמה אינו לוקה משום שבועת שוא שהרי אפשר להותם אחרים שישמעו ממנו ותתקיים שבועתו. יש לדקדק מכאן שאם לא היה אפשר לאחרים שישמעו ממנו כגון שמתו ושוב לא התקיים שבועתו לוקה משום שבועת שוא דומיא דלאו שניתק לעשה שאם לא קיים העשה שבו לוקה כדאמרינן גבי שלא תשלח את האם שאם שיבר את אגפיה לוקה. ומיהו משמע לי דלעולם פטור אע"פ שהוא אפשרי רחוק שתתקיים שבועתו כיון שאינו מן הנמנע ושאני התם שהכתוב נתקו לעשה ותלה בו הלאו: אא"כ היה לאו שבו מפורש. קשיא הכי יש בו לאו מפורש לא תשא וגו' ומה לי זה ומה לי לא תשבעו בשמי לשקר, והוא ז"ל נראה שפוסק כר' יוחנן דאמר התראת ספק שמה התראה כדכתיבנא לעיל גבי מימרא דרבא. ויש ליישב דאע"ג דלא תשא את שם אלהיך לשוא הוי לאו מפורש ה"מ לשנות את הידוע או להודיע את הידוע וכיוצא בזה אבל אינו מפורש דשבועה כזו תהיה לשוא שהוא סומך והומר אחרים יקיימו את שבועתו אע"פ שאומרים לו שמא לא יקיימו ונמצא עובר על שבועתך אינה התראה שסומכת דעתו שיקיימו. אבל הנשבע שלא אוכל ככר זו אם אוכל זו ואכל האיכור ואומרים לו לא תאכלנה שמא תאכל האחרת הויא התראה שיודע הוא שאם יאכל האחרת עובר על שבועתו והוי לאו מפורש. אבל גבי שבועת שוא אע"פ שלא יקיימו אחרים את שבועתו הוא הוגב שאין זו שבועה לשוא ואין לאו שבה מפורש ולפיכך אינו לוקה שאם לא תאמר כן לא ידעתי מה חילוק יש בין זו לאותה שכתב פרק ט"ז מהל' סנהדרין כגון לאו שנתק לעשה והתרו בו לא תעשה שמא לא תקיים העשה שבו: ואין אותן אחרים נזקקין לקיים דברי זה הנשבע אלא א"כ ענו אמן. איכא למידק בשלמא היכא דאמר משביעך וענה אמן הוי שפיר קבלת שבועה אבל נשבע שיזרוק פלוני לצור ואמר אמן לא הוי קבלת שבועה ואפילו תימא דהוי קבלת שבועה מאן מינייהו מיחייב הנשבע או המקבל. ויש ליישב דלעולם איכא קבלת שבועה וחייב הזורק כיון שקבל את השבועה דכיון שאמר שיזרוק פלוני לצור לים ואין הדבר בידו הוי כאילו אמר משביעך אני שתזרוק לצור לים וכיון שענה אמן נזקק הוא לקיים השבועה דהוי כמוציא שבועה מפיו וזהו שכתב הרב כמו שבארנו ורמז למה שכתב פ"ב אחד הנשבע מפי עצמו או הנשבע מפי אחרים וכי היכי דהתם חייב מי שענה אמן הכא נמי לא שנא:

בר"א

משנה למלך

פ"ה א וכל מי שנשבע על אחרים כו'. מי שנשבע להזמין בתו בוגרת לנשואין והיא אינה רוצה אם חייב לרצותה שתרצה עיין בתשו' מהרי"ט ח"א סי' פ"ס ודוק בדבריו:

אבל

לחם משנה

פ"ה ב ונמצא כשמתרים בו בעת שנשבע וכו'. הרב כ"מ ז"ל תמה שלא מצא לו ז"ל בפט"ז מה' סנהדרין שכתב בדין זה שחילק בין לאו מפורש לשאינו מפורש, ועוד אני תמיה למה לא הוי זה לאו מפורש הא משכחן הלאו בשבועת ביטוי דכתב רבינו ז"ל בפרק דלעיל גבי שתי ככרות אחת של איסור ואחת של היתר שאכלן במזיד בין שאכל הגדולה תחילה או באחרונה חייב וטעמא משום דהתראת ספק שמה התראה כדאמר פ"ג דשבועות כ"כ דכוותה היא. ועוד צריך להבין מה נקרא לאו מפורש ומה נקרא שאינו מפורש. וי"ל דרש"י ז"ל כתב דלקי על זה משום שבועת שוא שכיון שאין בידו שיעשו אחרים לקי משום שוא אבל רבינו ז"ל נראה שהדבר מסופק אצלו אי הוי שוא או שקר דשוא הוי משום שאין בידו לעשותו כדכתב רש"י ז"ל ושקר הוי מצד אחר משום דאפשר לאחרים שישמעו ממנו וא"כ כיון דאין לאו זה מפורש אי הוי שוא אי הוי שקר לכך כשנתרה בו בעת שנשבע לא לקי דהתראת ספק הוי דלא ידעינן אם אותם אחרים יעשו, ואם אמרנו בהל' סנהדרין דלקי על התראת ספק הוא היכא דידענו הלאו שעובר ויכול להתרות בו משום אותו הלאו אלא דספק אם יקיים העשה או לא אבל כאן שהלאו עצמו הוא ספק אי הוי שוא או שקר לא לקי בהתראת ספק כי האי גוונא:

בר"א

מגדל עוז

פ"ה מי שנשבע שזרק איש פלוני עד חייב משום שבועת בטוי. בכל פרק שבועות ובתחלת הפרק מייתי נמי פרק ארבעה אומרין (דף מ"ט):

הגהות מיימוניות

°[זה לשון הטור סוף סי' רל"ז ואם אמר שבועה שאוכל לך נשבע שיאכל עמו ואין חלוק בין אם הפציר בו תחלה שיאכל עמו או לא הפציר בו, והרמב"ם כתב אם הפציר בו שיאכל

הרגילו להוציא שבועה לשוא: ד במה דברים אמורים כשנשבע על דבר שאינו ברשותו. כגון שנשבע ראובן על שמעון שלא ילך בסחורה או שלא יאכל בשר וכיוצא בזה. אבל אם נשבע ראובן שלא יכנס שמעון בביתו ושלא יהנה מנכסיו ועבר שמעון ונכנס לביתו של ראובן ונהנה מנכסיו שלא מדעת ראובן ראובן פטור שהרי הוא אנוס °ושמעון חייב שעבר על דבר האסור לו לעשותו. שלא נשבע זה אלא על דבר שהוא ברשותו וכן כל כיוצא בזה: ה אשבועה שלא אוכל ואכל אוכלין שאינן ראויין לאכילה ושתה משקים שאינן ראויין לשתייה פטור. אבל דברים האסורין מן התורה באכילה כגון שאכל כזית נבלות וטרפות שקצים ורמשים פטור משום

א טור שם סי' רלח סמ"ג לאוין רמא:

הרדב"ז (מכ"י)

ד בד"א וכו' ושמעון חייב שעבר על דבר שאסור לו לעשותו. הטור השיג עליו וז"ל. ואיני מבין את דבריו שאין אדם יכול לאסור את שלו אלא בקונם לפי שהוא חל על החפץ שאוסר אותו על חבירו בקונם אבל לא בלשון שבועה לפי שהיא חלה על האדם ואינה חלה עליו ליאסר בשבועה אלא א"כ קבל עליו השבועה עכ"ל. וזו ודאי צריכה לפנים. ותו קשיא לי אפי' תימא שיכול לאסור נכסיו על חבירו בלשון שבועה נהי דאסור ליהנות בהם אבל חיוב מלקות או קרבן ליכא דהא בעינן פיו ולבו שוין וליכא וכן כתב הרב ז"ל ריש פרק חמישי מהלכות נדרים וז"ל ראובן שאמר לשמעון הריני עליך חרם או הרי אתה אסור בהנייתי נאסר על שמעון שיהנה בראובן ואם עבר ונהנה אינו לוקה שהרי לא אמר שמעון כלום ע"כ. הרי אתה רואה דבעינן שיאמר שמעון דבר שמשמעותו קבלה וכל שכן גבי שבועה דבעינן פיו ולבו שוין. ולפיכך אני אומר אחר בקשת המחילה מהרב בעל הטורים שלא היתה כוונת רבינו למה שחשב הוא אלא הכא במאי עסקינן כשענה שמעון אמן והשמיענו ז"ל שאם נכנס שמעון שלא מדעת ראובן ראובן פטור ושמעון חייב מלקות או קרבן שהרי קבל השבועה ותידוק מינה שאם נכנס שמעון מדעת ראובן ראובן חייב שהרי עבר על שבועתו ושמעון פטור אע"פ שענה אמן לא היתה קבלת שבועתו אלא שלא יכנס לבית ראובן שלא מדעתו אבל מדעתו לא קבל ונהי דעבר אלפני עור לא תתן מכשול מ"מ איסור שבועה ליכא ודמיא להא דאמרינן המטמא את הכהן או המלביש את חבירו כלאים אם היו שניהם מזידים הכהן או הלובש לוקה והמטמא או המלביש עבר משום ולפני עור לא תתן מכשול היה הכהן או הלובש שוגג וזה שטמאו או שהלבישו מזיד הרי זה לוקה ונמצא לפי זה שאין אדם אוסר על חבירו נכסיו אלא בקונם ולא בשבועה מהטעם שכתב הטור ושאני הכא שקבל שמעון השבועה. כנ"ל ליישב דברי הרב ז"ל:

ה שבועה שלא אוכל וכו'. טעמו של דבר כשנשבע שלא אוכל כדי שלא לעבור על שבועה אוכל דברים שאינם ראויים לאכילה ולאו משום דאחשביניהו אלא למלאת נפשו כי ירעב: אבל דברים האסורים מן התורה וכו'. למדנו ז"ל דשבועה שלא אוכל לא הוי בכולל עד שיפרש כאשר כתבתי למעלה דאי לא תימא הכי אמאי פטור משבועת ביטוי נימא מינו דחיילא אדברים המותרים חיילא אנבלות וטרפות אלא ודאי לא חיילא עד שיפרש שלא אוכל נבלות ושחוטות. גם יש לדקדק מדבריו דדוקא אם אכל דברים האסורים מן התורה הוא

כסף משנה

ד בד"א כשנשבע על דבר שאינו ברשותו וכו' אבל אם נשבע ראובן שלא יכנס שמעון בביתו וכו'. כתב הטור על דברי רבינו וז"ל ואיני מבין דבריו שאין אדם יכול לאסור שלו אלא בקונם לפי שהוא חל על החפץ שאוסר אותו על חבירו בקונם. אבל לא בלשון שבועה לפי שהיא חלה על האדם ואינה חלה עליו ליאסר בשבועה אא"כ יקבל עליו השבועה עכ"ל. ואפשר לומר שסובר רבינו שמאחר שהוא נשבע על דבר שהוא ברשותו אע"פ שלא חלה השבועה על המושבע להתחייב עליה מלקות מ"מ חלה עליו קצת והוי כאילו קבל שבועה לענין שצריך ליזהר בדבר וקצת טעם יש בדבר והראב"ד לא השיגו בזה:

ה שבועה שלא אוכל ואכל וכו'. משנה פ"ג דשבועות (דף כ"ה:): ומ"ש אכל דברים האסורים באכילה וכו'. שם במשנה שבועה שלא אוכל ואכל נבילות וטריפות שקצים ורמשים חייב ובגמ' (דף כ"ג:) מ"ש רישא ומ"ש סיפא ופירש"י דקס"ד דנבילות וטריפות נמי אוכלים שאינם ראויים הם הא ל"ק רישא בסתם וסיפא במפרש מפרש נמי גופיה תיקשי אמאי מושבע מהר סיני הוא וכו' בכולל דברים המותרים עם דברים האסורים וכו' אלא הן היכי משכחת לה אלא כדרבא דאמר רבא שבועה שלא אוכל ואכל עפר פטור ופירש"י אלא לא תשני לעיל קושיא דרישא וסיפא כאן בסתם כאן במפרש אלא כולה בסתם אוכלין שאינם ראויים לאכילה דקתני רישא פטור כדרבא מיפרשא כגון עפר שאינו ראוי לאכילה אבל נבילות ראויות לאכילה והריא הוא דרביע עלייהו. והרי"ף לא

לחם משנה

ד בד"א שנשבע על דבר שאינו ברשותו וכו'. הטור ז"ל בסי' רל"ו הביא לשון רבינו ז"ל בכי ה"ג אבל אם משביעו על דבר שהוא ש.ו כגון שלא יכנס לביתו וכיוצא בו וכו'. נראה מדברי הטור ז"ל שהבין בדברי רבינו ז"ל שראובן אומר לשמעון אני משביעך שלא תכנס לרשותי וזה ודאי אין לו מובן כלל דאם לא ענה שמעון אמן איך יאסר. ועוד איך כתב שראובן פטור מפני שהוא אנוס הרי ראובן לא נשבע אלא שהשביע לשמעון על כך וכיון שהוא לא נשבע אע"פ שהיה נהנה שמעון מדעתו של ראובן לא [illegible] עובר ראובן. אבל פירוש הדברים שראובן נשבע שלא יהנה שמעון מנכסיו וכ"כ רבינו ז"ל אבל אם נשבע ראובן שלא יכנס שמעון בביתו וכו' ושמעון נכנס הוא עושה איסור מפני שגורם לראובן שיעבור על שבועתו ובחלוקה הראשונה שנשבע על דבר שאינו ברשותו אינו מחוייב שמעון לשמוע לראובן אע"פ שהוא משובח אם קיים דברי ראובן ואינו מחוייב בכך כיון שבשבועתו של ראובן היתה על דבר שאינו ברשותו אבל היכא שהדבר ברשותו ראוי ומחוייב שמעון שלא לגרום לראובן שיעבור על שבועתו. כנ"ל פירוש דברי רבינו ז"ל ונסתלקה השגת הטור ז"ל ואע"פ שרבינו ז"ל כתב ושמעון חייב לאו חיוב מלקות קאמר אלא הוא נענש בכך: אבל אם נשבע ראובן שלא יכנס וכו' ושמעון חייב וכו'. אם פירוש חייב הוא מלקות יש תימה על רבינו ז"ל שהרי ריש פ"ה מה' נדרים כתב רבינו ז"ל ראובן שאמר לשמעון הריני עליך חרם וכו' ואם עבר ונהנה אינו לוקה שהרי לא אמר שמעון כלום וא"כ אפי' בנדרים דהוי איסור חפצא ויכול לאסור על חבירו כתב רבינו ז"ל דאינו לוקה שמעון כ"ש בשבועות דהוא איסור גברא ואפי' איסור אין ראוי להיות בו וכמו שהשיג עליו בעל הטורים ז"ל לכך נראה בדוחק ודאי דהאי חייב שכתב רבינו ז"ל אינו רוצה לומר מלקות אלא דשום איסור מדאורייתא איכא ומפני דקאמר בראובן פטור קאמר בשמעון חייב עם היות כי זה דוחק גדול כד מעיינת בפרק זה משכחת חייב בכי ה"ג גבי נשבע להרע לעצמו כו' שכתב שם חייב והינו לוקה שהרי הוא לאו שאין בו מעשה ואין לוקין עליו וכן יש כיוצא בזה כמה, וכ"נ שהבין דבריו הרב"י ז"ל עיין בטור. והר"ן ז"ל חלוק על מ"ש רבינו ז"ל בה' נדרים ששמעון אינו לוקה משום שלא הוציא שבועה הוא דלוקה ועיין בב"י ז"ל:

ה שבועה שלא אוכל ואכל אוכלים שאינן ראויין לאכילה וכו'. כבר מבואר בדברי הרב כ"מ ז"ל שרבינו ז"ל גורס משכחת לה כדרבא דאמר רבא שבועה שאוכל ואכל עפר פטור וכמו שהביא הגירסא הר"ן ז"ל ופירשה אבל מה שתירץ הר"ן ז"ל דלא דמי נשבע שיאכל לנשבע שלא יאכל משום דנשבע שלא יאכל מסתמא אמרינן שלא נתכוון אלא על דברים הראויים דדברים שאינם ראויים לא היה צריך לישבע עליהם כו' אבל כשנשבע שיאכל מסתמא מסיק אדעתיה דבכל מה שיאכל יצא ידי חובתו, נ"ל דרבינו ז"ל אינו מתרץ כן אלא טעמו דכיון דאכל הדבר אפי' שאינו בר אכילה הא אחשביה באכילתו אבל כשנשבע מתחילה שלא יאכל אע"ג דאכלו אח"כ לא אחשביה דחזקה דאינו עובר על שבועתו דאחזוקי אינשי ברשיעי לא מחזקינן וכיון שנשבע קודם שלא יאכל הרי גילה בדעתו שאותה האכילה שיאכל אח"כ אינה חשובה אצלו אבל אם לא היה קודם לו שבועה שלא יאכל כיון שאכל ודאי שהיא חשובה אצלו האכילה ההיא וא"כ

משנה למלך

ד אבל אם נשבע ראובן כו'. כבר תמהו חכמי הדורות על דברי רבינו הללו שאין אדם יכול לאסור שלו אלא בקונם לפי שהוא חל על החפץ אבל לא בלשון שבועה עיין מ"ש מרן. ואני אומר שיש סעד לסברת רבינו הלזו מסוגיא דאמרינן בפ' יוצא דופן (דף מ"ו) לפי שמצינו שהשוה הכתוב הקטן כגדול לנדון שבועה ולאיסור ולבל יחל יכול יהא חייב על הקדשו קרבן ת"ל זה הדבר ע"כ. ומוקי לה התם לההיא ברייתא כגון שהקדיש הוא ואכלו אחרים ואתיא כפשטה אליבא דמ"ד הקדיש הוא ואכלו אחרים לוקין וקי"ל הכי כמ"ש רבינו בפי"א מהל' נדרים. וא"כ כפי אוקימתא זו רישא דברייתא דקתני לנדון בשבועה מוכח בהדיא דאדם אוסר שלו על חבירו בשבועה. וליכא למימר דרישא דברייתא איירי באוכל קטן לאחר שהגדיל דאילו כולה ברייתא לוקמה בהכי ואמאי מוקי לה בתרי גווני ועיין במ"ש התוס' שם ד"ה כגון ודוק: נשאל מהרימ"ט ח"א סי' ק"י על מי שכעס על חבירו ואמר אני נשבע שלא תכנס בבית זה לעולם. והשיב שאם היה אומר שבועה שלא אניחך ליכנס לביתי הוי בידו אבל שלא תכנס מעלמו משמע והו"ל שבועת שוא והלכך שבועה מעיקרא לא חיילא ויכול ליכנס כו'. ותמיה אני על הרב ז"ל דהיאך אשתמיט מיניה לשון רבינו שכתב דאם נשבע ראובן שלא יכנס שמעון בביתו ועבר שמעון ונכנס לביתו ראובן פטור ושמעון חייב הרי דלא הוי שבועת שוא דעל זה קאי רבינו. ואע"ג דלגבי שמעון שחייב חולקים עליו מיהו לגבי ראובן דפטור נראה דמודים ליה וצ"ע. ומ"ש עוד מהרימ"ט ואפשר לתרץ דשאני התם שהיה מזומנו למשתה שלו או למשתה בנו כו'. הנה מ"ש הרב בכאן סותר את עצמו במה שהקשה על דברי הרא"ש שהבי בסי' נ"ה מוקי מ"ש הרא"ש דגם באכילה ושתיה הרי דהיינו דוקא תוך לביתו דאי בתוך ביתו שהיר משמע קונם ביתך שאיני נכנס לאכול ולשתות והכא שלך הרב בדרך אחר ועיקר טעמו לא ברור וצ"ע:

ה שבועה שלא אוכל ואכל דברים שאינן ראויים כו'. תנן פ"ג דשבועות שבועה שלא אוכל ואכל אוכלין שאינם ראויין לאכילה ושתה משקין שאינם ראויים לשתיה פטור שבועה שלא אוכל ואכל נבלות וטרפות שקצים ורמשים חייב ור"ש פוטר ע"כ. והקשו בגמ' הא גופא קשיא אמרת שבועה שלא אוכל ואכל אוכלין שאינם ראויין לאכילה ושתה משקין שאינן ראויין לשתיה פטור והדר תני שבועה שלא אוכל ואכל נבלות וטריפות שקצים ורמשים חייב מ"ש רישא פטור מ"ש סיפא חייב ותירצו הא ל"ק רישא בסתם כלומר דאמר שבועה שלא אוכל ומש"ה אם אכל נבלות וטריפות פטור משום דאין כוונתו אלא שלא יאכל דברים הראויים לאכילה וסיפא במפרש דאמר שבועה שלא אוכל נבילות וטריפות ומש"ה אם אכל חייב נמי משום שבועה וחזרו והקשו מפרש נמי גופיה תיקשי אמאי מושבע ועומד מהר סיני הוא כלומר ולא תיחול עליה שבועה. ונראה דקושיא זו הוא שייכא מעיקרא דאפילו אי לא הוה תני מתני' אלא בבא זו דשבועה שלא אוכל ואכל נבלות וטריפות חייב קשה דאמאי והא מושבע מהר סיני הוא וא"כ אמאי חייב אלא שהמקשה עדיפא ליה להקשות מיניה וביה. והמתרץ השיב לו הא לא קשיא כלומר אם אין כאן קושיא כי אם קושיא דקשיא רישא לסיפא לא קשה ולא מידי משום שאני אומר כאן בסתם כאן במפרש אבל יש כאן קושיא אחרת גדולה מזו כלא קושית רישא לסיפא דאמאי קתני סיפא חייב והא מושבע ועומד מהר סיני הוא וקושיא זו שייכא במפרש וכ"ש בסתם דפשיטא דמי שנשבע שלא יאכל אין דעתו אנבלות וטריפות משום דמושבע ועומד הוא ותירצו רב ושמואל ור' יוחנן דאמרי בכולל דברים המותרים עם דברים האסורים כלומר סיפא איירי באומר שבועה שלא אוכל נבלות ושחוטות ומש"ה אם אכל נבילה חייב דחיילא שבועה על נבלות מטעם כולל. ולפי תירוץ זה אפשר דבין רישא ובין סיפא איירי במפרש אלא דרישא באינו כולל וסיפא בכולל. אך התוס' ס"ל דגם לפי אוקימתא זו דסיפא איירי בכולל רישא איירי בסתם שכתבו אין להקשות דלוקי כולה במפרש ורישא באינו כולל דברים האסורים עם דברים המותרים, והדין עמהם מדלא תרצו אלא בכולל

הגהות מיימוניות

שיאכל עמו ואמר שבועה שאוכל לך אסור לאכול עמו וא"א הרא"ש ז"ל כתב כסברא ראשונה וכ"ל]: ס[הטור הביא לשון רבינו זה בסי' רל"ו וכתב בסוף ז"ל ואיני מבין דבריו שאין אדם יכול לאסור שלו אלא בקונם לפי שהוא חל על החפץ שאוסר אותו על חבירו בקונם אבל לא בלשון שבועה לפי שהיא חלה על האדם ואינה חלה עליו ליאסר בשבועה אלא א"כ יקבל עליו השבועה עכ"ל]:

משום שבועת בטוי. שבועה שאוכל ואכל אוכלין שאינן ראויים לאכילה ושתה משקין שאינן ראויין לשתיה או שאכל נבלות וטרפות וכיוצא בהן פטור משבועת בטוי שהרי יצא ידי אכילה מאחר שהן חשובין אצלו אכילתן שמה אכילה: ו שבועה שלא אכלתי והוא אכל דברים שאינן ראויין לאכילה או נבלות וטריפות חייב שאכילתן שמה אכילה שכבר הן חשובין אצלו שהרי אכלן. אבל להבא שנשבע שלא יאכל ונקרה מקרה ואכלן אינה אכילה

כסף משנה

לא כתב אלא נכלל דברים המותרין עם דברים האסורין וכתב הר"ן ופרכינן עלה בגמרא (בשלמא לאו משכחת לה אלא הן וכו') היכי משכחת לה ופרקינן משכחת לה בהן כדרבא דאמר שבועה שאוכל ואכל עפר פטור כלומר משכחת לה באומר שאוכל סתם דנבילות בכלל לענין שאם אכל נבילות פטור וכיון דמשכחת לה בהן סתם הני אע"ג דשבועה דלהו אינו אלא בלאו מפורש כדאוקימנא מתני' במפרש דוקא וכ"ת וכי נשבע שאוכל סתם כי אוכל נבילות אמאי פטור והא כיון דאמרינן ברישא בנשבע שלא יאכל סתם שאם אכל נבילות פטור אלמא אין נבילות בכלל אכילה וכיון שכן בנשבע שאוכל ואכל נבילות ה"ל למימר חייב לפי שאין נבילות בכלל שבועתו ולא משכחת לה בהן לפרוקי הך קושיא ואמר משכחת לה כדרבא כלומר לא דמי מי שנשבע שיאכל למי שנשבע שלא יאכל שמי שנשבע שלא יאכל מסתמא אמרינן שלא נתכוון אלא על דברים הראויים דדברים שאינם ראויים לא היה צריך להשבע עלייהו ומש"ה אמרינן ברישא דמתני' בנשבע שלא יאכל סתם אכל אוכלים שאינם ראויים לאכילה שהנבילות בכלל פטור אבל כשנשבע שיאכל מסתמא מסיק אדעתיה דבכל מה שיאכל יצא י"ח הילכך נבילות בכלל ומש"ה משכחת לה בהן דהכי אמר רבא שבועה שאוכל ואכל עפר פטור אלמא דברים שאינם ראויים בכלל שבועה שאוכל הן ויצא ואע"פ שאינם בכלל שבועה שלא יאכל דהא תנן שבועה שלא אוכל ואכל אוכלים שאינם ראויים לאכילה פטור עכ"ל. נראה שהוא גורס כדרבא שבועה שאוכל וגם לא היה גורס אלא כדרבא וכך היה גורס משכחת לה כדרבא ורבינו סובר כדברי הרי"ף וכדברי הר"ן וגירסתו: שבועה שאוכל ואכל אוכלים שאינם ראויים לאכילה וכו'. נתבאר בסמוך: ו שבועה שלא אכלתי והוא אכל וכו'. שם אהא דאמרינן אלא כדרבא דאמר רבא שבועה שלא אוכל ואכל עפר פטור אמר רב מרי אף אנן נמי תנינא קונם אשתי נהנית לי אם אכלתי היום ואכל נבילות וטריפות שקצים ורמשים הרי אשתו אסורה לו הכי השתא התם כיון דמעיקרא אכל והדר אשתבע ליה חשובי אחשביה אלא הכא מי אחשביה. ופירש"י חשובי אחשביה באכילתו וגילה על עצמו שאינו קץ בהם. ולמד רבינו מדין זה לדברים שאינם ראויים לאכילה דאי מעיקרא אכל והדר אשתבע כיון דחשובי אחשביה חייב וכן יש ללמוד ממה שנתבאר בסמוך שאם נשבע שיאכל ואכל עפר או דברים האסורים פטור דכיון דאכלינהו אחשבינהו אע"ג דאכלינהו בתר שבועה וכל שכן זה שאכלה קודם שבועה. וא"ת האי טעמא דחשובי אחשביה איתמר לדחויי מאי דאמר רב מרי אף אנן נמי תנינא על מאי דאמרינן כדרבא וכיון שהוא ז"ל פסק בסמוך כרבא לא הוה ליה לפסוק כהאי טעמא דחשובי אחשביה, וי"ל דכיון דטעמא דמסתבר הוא פסק כוותיה ואע"ג דלא תנינא כהאי מתני' בהדיא קושטא דמילתא הכי וכדאסיקנא משכחת לה כדרבא:

שבועה

הרדב"ז

הוא שפטור אבל אם אכל דברים האסורים מדרבנן חייב משום שבועת ביטוי דחיילא שבועה עלייהו ולא נקרא זה מושבע מהר סיני וכבר הארכתי בזה: שבועה שאוכל ואכל אוכלין שאינם ראויים לאכילה וכו'. הטעם כיון שאוכל אותם כדי לקיים שבועתו אחשבינהו ואכילתן שמה אכילה ויצא ידי שבועתו וכן אם אכל נבלות וטרפות שמה אכילה: ו שבועה שלא אכלתי והוא אכל דברים שאינם ראויים לאכילה וכו'. הטעם כיון שאכל אותם בלא שום סבה משמע דחשובין הם אצלו ושמה אכילה וכשנשבע שלא אכל נשבע לשקר. וא"ת מנא לן דבמתניתין לא תנן אלא קונם אשתי נהנית לי אם אכלתי היום והוא אכל נבלות וכו' חייב ומשמע דוקא נבלות וטרפות דהוי מידי דבר אכילה ה"א איסורא הוא דרביע עלייהו אבל אוכלים שאינם ראויים לאכילה מנין, וי"ל דתלמודא משוי להו דתנן בהך מתני' שבועה שלא אוכל ואכל אוכלין שאינם ראויים לאכילה וכו' פטור שבועה שלא אוכל ואכל נבלות וטרפות וכו' חייב ופריך עלה הא גופא קשיא מאי שנא רישא דפטור ומאי שנא סיפא דחייב הא לא קשיא רישא בסתם וסיפא במפרש ומוקי לה בכולל ומדלא משני לחלק בין דברים שאינם ראויין לאכילה לנבלות וטרפות משמע דשוין הם, והקשו בתוספות וז"ל תימא כיון דרישא וסיפא איירי בנבלה וטרפה מאי שנא דברישא נקט אוכלין שאינן ראויים ובסיפא נקט נבלה וטרפה ע"כ. נראה מדבריהם דכולה מתניתין איירי בנבלות וטרפות הילכך אם נשבע שלא אכלתי היום והוא אכל דברים שאינן ראויין לאכילה [פטור] ולא שני להו בין שבועה שלא אוכל לשלא אכלתי, אבל הרב תפס לו פשטא דתלמודא דמשוי להו ולהכי נקט תנא אוכלין שאינם ראויין לאכילה להשוות אותם לנבלות וטרפות ורישא בסתם וסיפא במפרש אבל אינם שוין לשיעור אכילתן דמי שנשבע שלא יאכל עפר קא מבעיא לן בכמה וסלקא בתיקו ובנבלות וטרפות פשיטא לן דבעינן בכזית:

שבועה

לחם משנה

וא"כ טעמא דאחשביה לעולם איתיה בין לפי מאי דס"ד בין לפי המסקנא וזהו שדימה רב מרי הא למתניתין דקונם אם אכלתי אם שתיתי אע"ג דטעמא דהתם משום דאחשביה ה"נ הכא גבי שאוכל עפר טעמא הוי משום דאחשביה ודחה לו התרצן דלא דמי הך אחשביה לאידך דמתניתין כיון שבעת שנשבע כבר אכל הרי בעת השבועה היה אותה אכילה חשובה אצלו שכבר אכלה אבל הכא דנשבע שיאכל עפר ואכל אע"ג דאח"כ אחשביה מ"מ בעת שנשבע לא ידענו שהיתה חשובה אצלו האכילה ההיא דמי ידע אם באותה שעה היתה חשובה אצלו ולא נשבע אלא על אכילה גמורה, ונסתלקה בזה תמיהת הרב כסף משנה ז"ל על רבינו ז"ל דלעולם טעמא דאחשביה הוי טעמא דרבא שאמר שאכל עפר פטור אלא מה שדחה הדוחה הוא דלא דמי אחשביה לאחשביה כדכתיבנא. ורבינו ז"ל לפי האמת דקי"ל כרבא ודאי דמדמי אותם ומ"ש שכבר הם חשובים אצלו שהרי אכלם לא אמר כן משום דבאותה שעה היו חשובים דאפילו החשיבנהו אחר שנשבע שיאכל הני שלא כוונתו לומר שיש כאן חשיבות מפני שאכלה וכן ראיתי בפסקי הרמ"ם ז"ל שכתב גירסא זו של רבינו ז"ל שבועה שאוכל ואכל עפר פטור נתן טעם דהא אחשביה משמע דטעמא דאחשביה לעולם איתיה כדכתיבנא והוא טעם נכון בעיני לדעת רבינו ז"ל דמה שתירץ הרב כסף משנה ז"ל הוא (כאפשר) [דחוק] מאד:

היה

משנה למלך

בכולל משמע דלא הוו מאוקימתא קמא דרישא איירי בסתם ומש"ה הקשו דאמאי איצטריך לאוקומי בסתם לוקמה נמי במפרש ובאינו כולל. ותירצו דהי מיירי באומר שבועה שלא אוכל נבילה מאי קאמר אכל אוכלין שאינם ראויים פטור דמשמע דאם אכל ראויים חייב הא איהו לא נשבע אלא בשאינם ראויים אלא ודאי דמיירי רישא בנשבע סתם ומש"ה דוקא אכל אוכלין שאינם ראויים פטור משום דמושבע מהר סיני אבל אכל אוכלין ראויין חייב וזה פשוט. ור"ל אמר אי אתה מוצא אלא אי במפרש חצי שיעור ואליבא דרבנן אי בסתם אליבא דר"ע דאמר אדם אוסר עצמו בכל שהוא ע"כ. והנה כפי אוקימתא קמייתא דמוקי לסיפא במפרש חצי שיעור מאי איירי בין באומר שבועה שלא אוכל ח"ש מנבילות וטריפות בין באומר שבועה שלא אוכל ח"ש סתם וקמ"ל מתני' דשבועה חיילא על ח"ש ומש"ה אם אכל נבלות וטריפות חייב דעבר על שבועתו אך רישא דמיירי באומר שלא אוכל סתם ואינו חייב אלא בכזית לא מתוקמא אלא בסתם ומש"ה דוקא אכל אוכלין שאינם ראויין פטור משום דמושבע ועומד הוא וכמו שכתבו התוס' אליבא דתירוצא דסיפא מיירי בכולל. אך קשה דכפי ר"ל לוקמה רישא וסיפא בסתם דאינו מוכיח כפירוש נבלה אלא דרישא מיירי באומר שלא אוכל סתם דמשמע כזית ומש"ה אם אכל כזית מנבלה פטור דמושבע ועומד הוא וסיפא מיירי באומר שבועה שלא אוכל חצי שיעור ומש"ה אם אכל ח"ש מנבילה חייב דשבועה חלה על ח"ש וכ"ת ה"נ דלר"ל רישא וסיפא איירי בסתם אלא דרישא מיירי באומר שלא אוכל וסיפא באומר שלא אוכל ח"ש הא ליתא שהרי מדברי התוס' מוכח דס"ל דאוקימתא קמייתא דכאן בסתם כאן במפרש לא זזה ממקומה וכמו שכתבנו וטעמא משום דלא קאמר אלא: והנראה אצלי דלר"ל רישא וסיפא מיירי באומר שלא אוכל ח"ש אלא דרישא מיירי באומר שלא אוכל חצי שיעור סתם ומש"ה אם אכל ח"ש מנבילה פטור דאע"ג דשבועה חלה על חצי שיעור היינו דוקא באומר שלא אוכל ח"ש מנבילה אבל באומר שלא אוכל ח"ש ואכל ח"ש מנבלה פטור משום דאמדינן דעתיה שזה לא נשבע אלא שלא יאכל דבר המותר אבל לא נשבע על דבר האסור אע"פ שהשבועה חלה על אותו איסור. ונראה שיש להכריח פירוש זה מאידך אוקימתא דר"ל דמוקי לה בסתם ואליבא דר"ע דאמר אדם אוסר עצמו בכל שהו ולפי זה רישא דקתני אכל אוכלין שאינם ראויין פטור קשיא ולומר דרישא רבנן וסיפא ר"ע וזהו דוחק גדול ולומר דס"ל לר"ל כפי אוקימתא זו דרישא איירי באוכל דברים שאינם ראויים לאכילה כגון עפר וכיוצא בו אבל אם אכל טריפות הכי נמי דחייב באוכל חצי שיעור הא ליתא דמדברי התוס' מוכח דסוגיא ס"ל דרישא וסיפא איירי בנבלה. אשר ע"כ נראה דלכך אוקימתא נמי רישא וסיפא איירי בנבלה וכולה ר"ע היא ורישא איירי באומר סתם שלא אוכל ואפילו אכל ח"ש מנבלה פטור דלאו דעתיה אנבלה וסיפא איירי באומר שלא אוכל נבלה ואם אכל ח"ש מנבלה חייב משום דשבועה חלה על ח"ש: ודע דאף דר"ל פליג אאוקימתא דכולל דלית ליה כולל באיסור שבא ע"י עצמו מ"מ אפשר דאותה אוקימתא דמוקי למתני' בכולל לא פליג בדינו דר"ל ומודה נמי דאי פירש שלא אוכל ח"ש אם אכל מנבילה ח"ש פטור משום דלאו דעתיה אנבלה ואם פירש שלא אוכל ח"ש מנבלה חייב משום דשבועה חלה עליו ולקמן נאריך עוד בזה. ובגמרא הקשו בשלמא ר' יוחנן לא אמר כר"ל דמוקים לה מתני' כדברי הכל אלא ר"ל מ"ט לא אמר כר"י אמר לך כי אמרינן איסור כולל באיסור הבא מאליו באיסור הבא ע"י עצמו לא אמרינן ע"כ, והתוס' הקשו דמאי האי דאמרינן דר"י לא אמר כר"ל דמוקי לה כדברי הכל דלדידיה נמי מוקי לה בכולל הא איכא תנאי דלית להו איסור כולל ותירצו דלהא לא חיישינן כיון דלא מיתנו במתני' אבל סברת ר"ע דמחייב בכל שהוא הוזכרה במתני' בראש הפרק. עוד תירצו דאין לחוש במאי דאיכא תנאי דלית להו איסור כולל כיון דבהדיא פליג ר"ש מהאי טעמא דלית להו איסור כולל, עוד הקשו דאימא דטעמיה דר"י דלא אמר כר"ל הוא משום דסבר חצי שיעור אסור מה"ת ובכל שהוא נמי הוי מושבע מהר סיני ותירצו דכיון דליכא אלא איסורא בעלמא לאו מושבע ועומד חשיב ליה וכן כתבו לעיל עלה נ"ב. עוד תירצו דמצי לאוקומי שלא כדרך הנאתו דאין אסור אלא מדרבנן כמו ח"ש עכ"ל. ונראה דגם תלוקה הלזו דשלא כדרך הנאתן איכא לאוקמה דומה למה שכתבנו לעיל אליבא דר"ל דמוקי לה בח"ש דרישא וסיפא מיירי בנשבע שלא יאכל שלא כדרך הנאתה אלא דרישא מיירי בשלא הזכיר נבלה ואף דליכא בנבלה בשלא כדרך הנאתה כי אם איסורא דרבנן ולאו דעתיה אמילתא דאיכא איסורא כל דהו וסיפא איירי באומר שלא אוכל שלא כדרך הנאתה מנבלה ואכל דחייב דכיון דאין איסורה כי אם מדרבנן שבועה חייל עליה. הן אמת שדברי התוס' תמוהים הם דהיכי מצי ר"י לאוקומה למתני' בשלא כדרך הנאתן דהא כן מאי טעמא דר"ש דפטר: וראיתי למהרש"ל שהוקשה לו קושיא זו ותירץ דר"ש דפוטר היינו משום דמחייב בכל האיסורים בכל שהו א"כ הוא הדין דמחייב שלא כדרך הנאתה ורבנן דמחייבי היינו משום דלא מיחייב בכל שהו בשאר איסורים וכ"ש שלא כדרך הנאתה והכא דמיחייב לרבנן איירי במפרש שלא כדרך הנאתה ולר"ש אפילו בסתם נמי מיחייב אשלא כדרך הנאתה גבי שבועה כמו שמיחייב בכל שהוא ע"כ. וכעין זה כתב מהרי"ט בח"ב. ודבריהם הם תמוהים בעיני דהיכי מצינן למימר אליבא דר"י דאית ליה דכל מאן דאית ליה דחייב בחצי שיעור אית ליה נמי דחייב שלא כדרך הנאתו והא לדידיה חמיר ח"ש משלא כדרך הנאתו דבחצי שיעור איכא איסור תורה ושלא כדרך הנאתו ליכא איסור תורה. ואפשר לומר בדוחק דלעולם שלא כדרך הנאתו קיל מחצי שיעור ומ"מ כי היכי דלדידן בכזית איכא מלקות ובחצי שיעור איכא איסור תורה וליכא מלקות ושלא כדרך הנאתה ליכא איסור תורה כי אם מדרבנן הכי נמי למאן דאית ליה דבחצי שיעור איכא מלקות בשלא כדרך הנאתן הוה דרגא דמלקות ליכא אבל איסור תורה איכא ולפי זה אתו דברי התוס' כפשטם דאף דנימא דלרב יוסף דחצי שיעור אסור מן התורה מ"מ חשיב מושבע ועומד הא דלא קאמר תלמודא דר' יוחנן לא אמר כר"ל משום דח"ש אסור מה"ת ומושבע ועומד הוא משום דמצי לאוקומה בשלא כדרך הנאתן ומש"ה חייב דאין איסורו כי אם מדרבנן ור"ש פוטר דכיון דאית ליה דחצי שיעור לוקה עליו א"כ שלא כדרך הנאתו הוה דרגא ואיכא איסור תורה ומש"ה פוטר דמושבע ועומד הוא: ודע דאף שכתבנו דלדעת מוהריב"ל ורש"ל מאן דאית ליה דחצי שיעור לוקה עליו ה"ה שלא כדרך

הנאתו

אכילה כמו שבארנו: **ז** שבועה שלא אוכל כל שהוא מנבלות וטרפות ואכל פחות מכזית חייב בשבועה שהרי אינו מושבע על חצי שיעור מהר סיני: **ח** שבועה שאוכל פחות מכזית נבלה וטרפה חייב בשבועת ביטוי. שבועה שלא אוכל עפר וכיוצא בו מדברים שאינן ראויין לאכילה אם אכל כזית חייב. אכל פחות מכזית הרי זה ספק שמא יתחייב בכל שהוא מפני שאין זה דרכו לאכילה כדי להצריכו שיעור: **ט** וכן הנשבע שלא לאכול חרצן ואכל ממנו פחות מכזית הרי זה ספק. היה הנשבע נזיר שהוא אסור בחרצן בכזית ואכל ממנו פחות מכזית אינו חייב בשבועת ביטוי. שהרי אין דעתו בשבועתו אלא על (כל) כזית שהוא מושבע עליו ואין שבועה חלה עליו. לפיכך אם פירש ואמר שבועה שלא אוכל

הרדב"ז (מב"י)

ז שבועה שלא אוכל כל שהוא מנבלות וטרפות. נקט כל שהוא לאשמועינן דאפילו כל שהוא אסור מן התורה דלא תימא חצי שיעור אמר ר' יוחנן דהוי אסור מן התורה דוקא אבל כל שהוא לא הוי מן התורה וזהו שאמר הרב שהרי אינו מושבע על חצי שיעור מהר סיני כלומר אפילו על חצי שיעור אינו מושבע וכל פחות מכזית חצי שיעור קרי ליה ואפילו כל שהוא. וק"ל כיון שהוא אסור מן התורה הרי הוא מושבע עליו דכתיב ארור אשר לא יקים את דברי התורה הזאת. וי"ל דנהי דחצי שיעור אסור מן התורה משום דחזי לאצטרופי אבל אין מפורש בתורה איסורו והשבועה לא היתה אלא על הדברים המפורשים בתורה תדע שהרי כתיב בתורה לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ואפ"ה חיילא שבועה אאיסורין דרבנן:

ח שבועה שאוכל פחות מכזית נבלה וטרפה חייב בשבועת בטוי. נקט הכא פחות מכזית לאשמועינן אע"פ שהוא שיעור יותר מחצי זית מוטב שיאכל אותו ולא יעבור על שבועתו, ומיהו אם אפשר ע"י פתח וחרטה מתירין לו ופותחין לו פתח, ומסתברא דאע"ג דקי"ל אין פותחין בנולד הכא פותחין בנולד ומתירין לו כדי שלא יעבור על איסור תורה: **שבועה** שלא אוכל עפר וכו' שבועה שלא אוכל חרצן. בעיא בגמ' וסלקי בתיקו:

ט היה הנשבע נזיר וכו'. זו בעיא ואיפשיטא, וא"ת מאי איריא נזיר וחרצן והלא ה"ה לכל שאר האיסורין לכל אדם וכ"ת דנקט חרצן משום דאית ביה תרתי שמושבע מהר סיני והו דלא אכלי ליה בעיניה ואיכא למימר דדעתיה טפי אכל שהוא הא ודאי ליתא דהא מנבלות וטרפות פשיט ליה, ותירצו בתוספות דאיידי דקאי רבא בחרצן נקט חרצן, ורש"י ז"ל פירש את"ל בשאר כל אדם בכזית נזיר מאי, ורבינו ז"ל נקט לישנא דתלמודא כי אורחיה בכל דוכתא. א"נ להכי נקט חרצן לאשמועינן דיוקא דידיה טעמא דנשבע שלא אוכל חרצן סתם אבל אם נשבע שלא אוכל חרצן אחד אע"ג דאית ביה תרתי הדא דהוי כל שהוא והו דלא אכלי ליה אינשי ולא חשיב כלל קמ"ל דחייב וזהו שכתב הרב לפיכך אם פירש ואמר שלא אוכל חרצן אחד ואכלו חייב והלא כתב הרב דין זה למעלה שבועה שלא אוכל דבר זה ואכלו חייב ואפילו היה הדבר שנשבע עליו זרע חרדל וכו' אלא אתא לאשמועינן הכא דאפילו מידי דלא אכלי אינשי חייב עליו:

שבועה

כסף משנה

ז שבועה שלא אוכל כל שהוא וכו'. שם (דף כ"ג:) אהא דתנן שבועה שלא אוכל ואכל נבלות וטריפות חייב אמאי מושבע ועומד מהר סיני הוא ומוקי לה ריש לקיש במפרש חצי שיעור ופירש"י * במפרש שלא אוכל חצי שיעור שאינו מושבע עליו מהר סיני הילכך מיחייב משום שבועה. ואם תאמר והא דקי"ל כר"י דאמר בפירקא בתרא דיומא דחצי שיעור אסור מן התורה וי"ל שאע"פ שהוא אסור מה"ת אינו מושבע עליו:

ח שבועה שאוכל פחות מכזית נבילה וכו'. נלמד ממה שנתבאר בסמוך דחצי שיעור אינו מושבע עליו מהר סיני וכיון שכן כשנשבע שיאכלנו שפיר חיילא שבועה עליה: **שבועה** שלא אוכל עפר וכו' אכל פחות מכזית ה"ז ספק וכו'. שם (דף כ"ב:) בעי רבא שבועה שלא אוכל עפר בכמה כיון דאמר שלא אוכל דעתיה אכזית או דילמא כיון דלאו מידי דאכלי אינשי הוא בכל שהוא תיקו:

ט וכן הנשבע שלא לאכול חרצן וכו'. שם בעי רבא שבועה שלא אוכל חרצן בכמה כיון דמתאכיל על ידי תערובת דעתיה אכזית או דילמא כיון דלאו בעיניה אכלי ליה אינשי דעתיה אמשהו תיקו: היה הנשבע נזיר וכו'. שם בעי רב אשי נזיר שאמר שלא אוכל חרצן בכמה כיון דנזיר איסורא דאורייתא הוא כי קא משתבע אהיתרא קא משתבע ודעתיה אמשהו או דילמא כיון דאמר שלא אוכל דעתיה אכזית תא שמע שבועה שלא אוכל ואכל נבילות וטריפות וכו' חייב והוינן בה אמאי חייב מושבע ועומד מהר סיני הוא וכו' ואמר ר"ל וכו' במפרש חצי שיעור וכו' והא נבילה דמושבע ועומד מהר סיני הוא דכי חרצן לגבי נזיר דמיא וטעמא דפריש הא לא פריש דעתיה אכזית שמע מינה אלא תיפשוט דבעי רבא שבועה שלא אוכל עפר בכמה תיפשוט דעד דאיכא כזית דהא נבלה כעפר דמיא וטעמא דפריש הא לא פריש דעתיה אכזית לא עפר לאו בר אכילה הוא כלל נבלה בת אכילה היא ואריה הוא דרביע עילוה. והר"ן כתב וז"ל נזיר שאמר שלא אוכל חרצן בכמה פירוש אה"נ דלשאר אינשי בכזית לנזיר מאי ואסיקנא דנזיר הרי הוא כשאר אינשי ואת"ל דלשאר אינשי בכזית כיון דאכלי ליה ע"י תערובת לנזיר נמי בכזית מיהו אכתי נזיר בספיקא כשאר אינשי אי הוי חרצן כעפר ונימא בתרוייהו דדעתיה אמשהו או דדעתיה אכזית ובספיקא דעפר וכי אמרינן בגמרא אלא תיפשוט דבעי רבא שבועה שלא אוכל עפר בכמה וה"ה דהל"ל תיפשוט בעיא דחרצן אלא דרישייהו דבעיי נקט דאי עפר מפשיט דבעינן כזית חרצן נמי מפשיט הילכך בעיא דעפר ודחרצן בין לנזיר בין לשאר אינשי לא איפשיטא ונקטינן לחומרא

ויש לתמוה על הרמב"ם שכתב דפחות מכשיעור דחרצן לשאר אינשי ספק ולנזיר פטור בודאי עכ"ל. ועם היות כי דבריו דברי טעם וראויים אליו יש לומר שטעמו של רבינו דכיון דלנזיר פשטינן מנבילות וטריפות דהוי בכזית נקטינן בההוא פשיטותא וטעמא דלאו בעיניה אכלי ליה אינשי ליתיה בנזיר דלנזיר אינו נאכל אפילו על ידי תערובת ומש"ה בעי למפשט עפר משום דחרצן לנזיר הוי כעפר לשאר אינשי מה שאין כן בחרצן דלשאר אינשי נאכל על ידי התערובת ולנזיר אינו נאכל על ידי תערובת. ומהרי"ק בשורש קס"ה פלפל בלשון רבינו:

שבועה

*קרוב ללשון זה יש בדף כ"א: ד"ה אי אתה מוצא:

לחם משנה

ט היה הנשבע נזיר וכו' לפיכך אם פירש וכו'. יש תימה בדברי רבינו ז"ל דכתב דכיון שהוא מושבע מהר סיני עליו דעתו על כך ואדרבה בגמ' אמרו הטעם בהפך דאמרו שם (שבועות כ"ב:) בבעיא כיון דכזית איסורא דאורייתא הוא כי קא משתבע אהיתרא קא משתבע משמע דטפי אית לן למימר דמשתבע אהיתרא מאיסורא וא"כ כיון דפשיט לן בעיא דפטור כ"ש בעיא דחרצן. ועוד תימה על רבינו ז"ל דלדבריו איך אמרו בגמ' תיפשוט דבעי רבא שבועה שלא אוכל עפר כו' והא שאני דגבי נבילות הוא מושבע ואמרינן דעתיה אאיסורא אבל גבי עפר דאינו מושבע לא וצ"ע ליישב דברי רבינו. ונראה דהוכרח רבינו ז"ל לומר כן משום דקשיא ליה דאמאי לא אמר בגמ' תפשוט בעיא דחרצן דבעי רבא שבועה שלא אוכל חרצן וכו' ומש"ה ראה רבינו לחלק אבל מ"מ הקושיות שהקשינו הם חזקות. ולפי מה שפירש הר"ן ז"ל סוגיית הגמ' שם בעיא לא איפשיטא לא בנזיר ולא בשאר אינשי ולא בעפר וטעמו דסובר הר"ן ז"ל דמאי דפשיט הגמ' בעיא דנזיר מנבילה הוא לומר דכיון דהבעיא דנזיר לא הוו אלא באת"ל דחרצן לשאר אינשי הוי כזית בנזיר שהוא אסור לו החרצן ומי אמרינן דהוי איסורא בכל שהוא או לא לזה פשט לו הגמ' דאם היינו אומרים בחרצן בשאר אינשי דהוי בכזית איפשיטא ליה בעיא דנזיר דכיון דחרצן חשבת ליה בר אכילה הכי דהאיסור דנזיר רביע עליה לא הוי כלל דנבילה גם כן איסורא רביע עליה והוי בכזית אבל מ"מ בעיא דחרצן בשאר אינשי לא איפשיטא ולא בעיא דעפר דשאני נבילה משום דבר אכילה היא א"כ כולהו בעיי סלקי בתיקו. והרב כ"מ ז"ל תירץ בדעת רבינו ז"ל דחרצן גבי נזיר הוי כעפר בשאר אינשי שאינו נאכל על ידי תערובת אבל חרצן גבי שאר אינשי לא הוי הכי. ואני שמעתי ולא אבין דכיון דחרצן גבי נזיר הוי כעפר לשאר אינשי א"כ כל שכן דאיפשיטא לה בעיא דחרצן לשאר אינשי דהשתא חרצן דנזיר דהוי דומה לעפר אמרת בכזית חרצן דשאר אינשי דהוי בר אכילה טפי מעפר לא כ"ש דהוי בכזית ותו איך איפשיטא בעיא דנזיר מנבילה שאני נבילה דהוי בר אכילה משא"כ בחרצן בנזיר. ובאמת הסוגיא נראה כהר"ן ז"ל ורחוקה מדעת רבינו ז"ל. ונראה לי ליישב ולומר דרבינו ז"ל ראה פשיטות בעיא דנזיר ונראה לו דוחק גדול כפירוש הר"ן ז"ל דאינו פשיטות בהחלט אלא הפשיטות הוא דאם גניה דבעיא דחרצן דשאר אינשי פשוטה זו גם כן פשוטה אבל לפי האמת אין אתה מהם פשוטה דלשון הגמ' נראה דהא דנזיר איפשיטא לגמרי לכך פירש הוא ז"ל דיש לך לומר בנזיר דיהא בכזית יותר מבשאר אינשי משום מה שכתב הטור ז"ל בריש הלכות נדרים סימן ר"ג וכתב הרא"ש ז"ל בפסקיו בפרקא קמא דנדרים דהיכא דאדם רגיל לעבור על מצות לא תעשה ראוי לו לזרז עצמו ולאשתבועי על כך כדי שיהא זריז יותר. ואם כן אפשר דבנזיר כיון דאסרתו תורה בכזית לזרוזי נפשיה כדי שלא יעבור על איסור תורה נשבע על כך כדי שיזכור עצמו מה שאין כן בחרצן לשאר אינשי וכי בעי בגמ' אי אמרינן דבנזיר הוי בכזית הוא אפילו שאמר דבחרצן לשאר אינשי לא הוי בכזית משום טעמא דכתיבנא ופשט ליה הגמ' לנזיר מנבילה ובתר הכי קאמר בגמ' דא"כ איפשיטא להו כולהו בעיי בעיא דעפר ובעיא דחרצן לשאר אינשי ותירץ המתרץ דודאי לא איפשיטא אלא בעיא דנזיר לחוד משום דגבי עפר לאו בר אכילה הוא כלל ודייק במה שאמר כלל כלומר דאינו דומה לחרצן שהוא ראוי לאכילה קצת אבל גבי נבילה שהיא ראויה לאכילה וגם איכא טעמא אחרינא לומר דיהא בכזית משום דאריה רביע עליה כיון דאית ליה איסור מן התורה הוא נודר לזרז עצמו בכך ולכך אוסר עצמו בכזית שהוא איסור תורה אם כן כך דאריה רביע עליה הוי טעמא לומר שיהא בכזית הפך המובן מדברי הר"ן ז"ל ומפשט השמועה וכיון שכן גבי חרצן בנזיר איתנהו להנהו תרי טעמי דנבילה דהכי חרצן איכא ביה אכילה קצת ולא דמי לעפר

שאינו

משנה למלך

הנאתו ולפי מה שכתבתי איסור תורה מיהא איכא בשלא כדרך הנאתו למאן דאית ליה דח"ש לוקה עליו אין ללמוד מזה לקונמות דקי"ל דלוקה בכל שהו שיהיה לוקה עליהם שלא כדרך הנאתם למוהריב"ל ולמהרש"ל ולדידן שיהיה בו לפחות איסור תורה משום דשאני קונמות דכמפרש דמי וכדאיתא בפירקין הלכה כ"ב וכמפרש שאוסר עליו ח"ש פשיטא דשלא כדרך הנאתו הוי כשאר איסורין דאין איסורו כי אם מדרבנן ולא נאמרו החילוקים שכתבנו אלא למאן דאית ליה שהוא חייב בכל שהוא מגזרת מלך בזה הוא שאמרנו דשלא כדרך הנאתם נמי איכא איסור תורה ולדעת מוהריב"ל ורש"ל מלקות נמי איכא אבל במפרש ח"ש פשיטא דכל שלא כדרך הנאתם הוי דינו ככל שלא כדרך הנאתם דשאר איסורים. ועיין במה שכתבתי (א"ה זה נתבאר בפרק ה' מהלכות יסודי התורה יע"ש באורך) שיש איסורים שלוקה עליהם אף שלא כדרך הנאתם מלבד בשר בחלב וכלאי הכרם שהוזכרו בפ"ב דפסחים וגם עכו"ם ומעולה יע"ש. והנה כפי דברי התוס' הללו אפשר דעכו"ם לוקה אף שלא כדרך הנאתו או שיהיה אסור מה"ת משום דבעכו"ם לוקה אפילו בהנאה בכל שהו משום דכתיב ולא ידבק בידך מאומה מן החרם וכמו שכתב רבינו בהל' עכו"ם יע"ש: ודע דמסתמיות דברי הריב"ש סי' של"ה נראה דאפילו דברים האסורים בהנאה מדרבנן חשיבי ראויים לאכילה ואם אכלן עובר על שבועתו. אך מדברי רבינו בפט"ז מהל' מכירה מוכח דדבר האסור בהנאה אף שאיסורו מדרבנן לא חשיב אוכל ואף אם אכלו שמוכר מחזיר לו הדמים וכבר הביא הרב הכרת רבינו הלזו בסי' תל"ע וכתב שהיא מוסכמת מהכל ויש לחלק בזה ודוק:

ז שהרי אינו מושבע על ח"ש. (א"ה עיין מ"ש הרב המחבר לעיל ובתשו' מהרש"ך ח"א (דף קע"ג ע"ג) תפס בפשיטות דשבועה חלה על איסור מדברי סופרים וכתב שם הרב המחבר וז"ל אך הר"ן כתב בתשו' דמי שנשבע לעבור על דברי סופרים בקום עשה אין מחייבין אותו לפרוע שחכמים העמידו דבריהם כשל תורה בשב ואל תעשה ע"כ. ועיין בדברי ה"ה בס' מלוה ולוה):

ובן

אוכל חרצן אחד ואכלו חייב: י שבועה שלא אוכל תמרים ונבלות וטרפות ואכל כזית נבילה או טרפה חייב אף משום שבועת ביטוי שהרי כלל דברים האסורין עם דברים המותרין. ומתוך שחלה שבועה על התמרים חלה על דברים האסורים כמו שבארנו: יא אבל אם נשבע שלא יאכל נבלה וטרפה וכיוצא בהן בין אכל בין לא אכל אין כאן חיוב שבועה כלל לא שבועת ביטוי ולא שבועת שוא: יב נשבע שיאכל נבלה וטרפה וכיוצא בהן מאיסורי תורה הרי זה לוקה משום שבועת שוא בין אכל בין לא אכל: יג [א]שבועה שאוכל ככר זו שבועה שלא אוכלנה השנייה שבועת שוא שהרי מצוה עליו לאכלה ולוקה על שבועה שנייה בין אכל בין לא אכל ואם לא אכלה חייב אף בשבועת בטוי: יד שבועה שלא אוכל ככר זו שבועה שאוכלנה. השניה שבועת שוא שהרי זו אסורה עליו לאכלה ולוקה על שבועה שניה זו בין אכלה בין לא אכלה. ואם אכלה לוקה אף משום שבועת ביטוי. וכן כל הנשבע לבטל את המצוה ולא ביטל פטור משבועת בטוי ולוקה משום שבועת שוא [ב]ועושה המצוה שנשבע לבטלה: טו כיצד כגון שנשבע שלא יעשה סוכה ושלא ילבש תפילין ושלא יתן צדקה. וכן הנשבע לחבירו שלא אעיד לך עדות זו שאני יודעה או שלא אעיד לך אם אדע לך עדות הרי זה לוקה משום שבועת שוא מפני שהוא מצווה להעיד. וכן האומר לחבירו שבועה שלא אדע לך עדות הרי זו שבועת שוא שאין בידו שלא ידע לו עדות וכן כל כיוצא בזה: טז [ג]נשבע לקיים את המצוה ולא קיים פטור משום שבועת ביטוי. כיצד כגון שנשבע שיעשה לולב או סוכה או שיתן צדקה לעני או שיעיד לו אם ידע לו עדות ולא עשה ולא נתן ולא העיד הרי זה פטור משום שבועת ביטוי. שאין שבועת ביטוי חלה אלא על דברי הרשות שאם רצה עושה ואם לא רצה אינו עושה שנאמר להרע או להיטיב. לפיכך כל הנשבע להרע לאחרים פטור משבועת ביטוי כגון שנשבע שיכה את פלוני או יקללנו או יגזול ממונו או ימסרנו ביד אנם מפני שהוא מצוה שלא לעשות. ויראה לי שהוא לוקה משום שבועת שוא:

נשבע

א טור שם סמ"ג שם: ב טור שם סי' רלו סמ"ג לאוין רלח: ג שם:

כסף משנה

י שבועה שלא אוכל תמרים ונבלות וטרפות וכו'. נתבאר במה שכתבתי בפרק זה בשם הגמרא:

יא ומ"ש אבל אם נשבע שלא יאכל נבילה וטרפה וכו' אין כאן חיוב שבועה כלל לא שבועת ביטוי. זה פשוט שמאחר שהוא מושבע מהר סיני אין שבועה חלה עליו: ומ"ש ולא שבועת שוא, דבר פשוט הוא שאין כאן שבועת שוא אלא משום דבעי למיתני סיפא שחייב משום שבועת שוא תנא רישא דאין בזו משום שבועת שוא א"נ משום דסד"א דאיכא בזו משום שבועת שוא שהוא נשבע שלא יעבור עבירה ושהם ישראל הוחזקו שאינם עוברים עבירה והוי כנשבע על תרין דאינון תרין קמ"ל: ומ"ש נשבע שיאכל נבילה וטריפה וכו'. משנה שם (דף כ"ט) אי זו היא שבועת שוא נשבע לשנות את הידוע לאדם וכו' נשבע לבטל את המצוה: ומ"ש בין אכל בין לא אכל, יתבאר בסמוך:

יג שבועה שאוכל ככר זו וכו'. משנה שם שבועה שאוכל ככר זו שבועה שלא אוכלנה הראשונה שבועת ביטוי והשניה שבועת שוא אכלה עבר על שבועת שוא לא אכלה עבר על שבועת ביטוי. ובגמ' (דף כ"ט:) השתא משום שבועת ביטוי מיחייב משום שבועת שוא לא מיחייב הרי יצתה שבועה לשוא א"ר ירמיה תני אף על שבועת ביטוי. ופירש"י קתני לא אכלה עובר משום שבועת ביטוי אשבועת ביטוי מיחייב אשבועת שוא לא מיחייב בתמיה וכי הנשבע לבטל את המצוה וקיים שבועתו אינו עובר משום שבועת שוא והרי כשיצתה שבועה מפיו יצתה לשקר על דבר שא"א לו ומאותה שעה הוא עובר ואפילו קיים שבועתו תני אף על שבועת ביטוי וה"ק אכלה עבר על שבועת שוא לחודה לא אכלה עבר על שתיהן על שבועת ביטוי שלא קיים ועל שבועת שוא אע"פ שקיימה עכ"ל: ומ"ש וכן כל הנשבע לבטל את המצוה ולא ביטל, במשנה גבי איזוהי שבועת שוא אמר לעדים באו והעידוני שבועה שלא נעידך נשבע לבטל את המצוה שלא לעשות סוכה שלא ליטול לולב שלא להניח תפילין ופירש"י שבועה שלא נעידך ביטול מצוה היא. ומה שכתב רבינו או שלא אעיד לך אם אדע לך עדות פשוט הוא. ומ"ש וכן האומר לחבירו שבועה שלא אדע לך עדות וכו', ג"ז פשוט:

טז נשבע לקיים את המצוה ולא קיים פטור וכו'. שם (דף כ"ז) וכת"ק:

נשבע

הרדב"ז (מכ"י)

י שבועה שלא אוכל תמרים ונבלות וכו'. איכא למידק אמאי לא נקט נבלות ושחוטות כלישנא דתלמודא, וי"ל דסד"א יחד הוו כמי שנשבע שלא יאכל תמרים ושלא יאכל נבלות דהוו כשתי שבועות ולא הוי שבועה בכולל ולא חיילא אנבלות קמ"ל דהויא בכולל ולוקה אף משום שבועת ביטוי. וא"ת אמאי מלקינן ליה הא מצי למימר לא היה בדעתי אלא שלא אוכל תמרים ונבלות יחד דהוי חצי שיעור וכ"ת דהכא במאי עסקינן דאכיל נמי תמרים א"כ תיפוק לי דחייב מלקות משום תמרים ומה שייך לומר לוקה אף משום שבועת ביטוי וכ"ת דמלקין ליה נמי משום התמרים הא ודאי ליתא דשבועה אחת היא דאי אמרת שתי שבועות לא הויא שבועה בכולל ולא חיילא אנבלות. וי"ל דשלא אוכל תמרים ונבלות כל מין בפני עצמו משמע מדלא אמר כאחת, וכן כתב הרב לעיל וחזר ונשבע שלא יאכל תאנים וענבים כאחת טעמא משום דפירש הוו ענבים חצי שיעור אבל אם לא פירש כל אחד מהם הוי שיעור שלם אבל שלא אוכל עשר ותשע אע"פ שלא פירש כאחת הכי משמע שהרי אי אפשר שיאכל עשר אם לא יאכל תשע הילכך תשע ועשר כאחת משמע. והיינו דפרכינן בגמרא ודילמא למיפטר נפשיה מאחרנייתא קא אתי ולא פרכינן ודילמא לא חייב עצמו אלא אי אכיל לכלהו ואמאי חייב על כל אחת ואחת אלא ודאי פשיטא ליה לתלמודא דשלא אוכל פת חטין ופת שעורין חייב על זה בפני עצמו ועל זה בפני עצמו ולא הוה קשיא ליה אלא אמאי חייב על כל אחת ואחת:

יא אבל אם נשבע שלא יאכל נבלה וטרפה וכו'. שבועת ביטוי ליכא דאין שבועה על שבועה, שבועת שוא ליכא שהרי בשעה שנשבע שפיר נשבע שלא יאכל נבלה ואם עבר ואכלה אינו לוקה אלא משום אוכל נבלה:

יב נשבע שיאכל נבלה וטרפה וכיוצא בהן מאיסורי תורה. זוהי שבועה לבטל את המצוה ולוקה משום שבועת שוא ואם נשבע על איסורין דרבנן חלה השבועה כאשר כתבתי לעיל:

יג שבועה שאוכל ככר זו וכו'. השמיענו בבבא זו דאע"ג שלא נתחייב לאכלה אלא מחמת שבועתו השבועה השניה הויא לבטל את המצוה ולוקה משום שבועת שוא והלכה לה השבועה השניה ואוכל את הככר ואם לא אכלה לוקה אף משום שבועת ביטוי, מלקות ראשונה לוקה מיד ומלקות שניה כשיעבור הזמן אשר קבע או אם נאבד הככר ושוב לא יוכל לקיים שבועתו:

יד שבועה שלא אוכל ככר זו וכו'. בבא זו אין בה חדוש אלא דרכו ז"ל לכתוב כן ולאו דומיא דקרא להרע או להיטיב:

טו כגון שנשבע שלא יעשה סוכה וכו'. סתם סוכה בלשון בני אדם היא סוכה של מצוה:

טז נשבע לקיים את המצוה ולא קיים פטור משום שבועת ביטוי כיצד וכו'. מדקאמר פטור משבועת ביטוי משמע דמה שכתב הרב ז"ל בסמוך ויראה לי שהוא לוקה משום שבועת שוא עלה דהך בבא דרישא קאי. וכן משמע נמי מדקאמר לפיכך כל הנשבע להרע לאחרים וכו' משמע דחדא בבא נינהו והדין שוה בהם ולוקה משום שבועת שוא, וא"כ קשיא טובא מאי שנא מנשבע לקיים מצות לא תעשה דשלא אוכל נבלה וטרפה בין אכל בין לא אכל אין כאן חיוב שבועה כלל לא שבועת ביטוי ולא שבועת שוא ומאי שנא גבי נשבע לקיים מצות עשה ואם לא קיימה לוקה משום שבועת שוא, ולפיכך אני אומר שמה שכתב הרב ויראה לי שהוא לוקה אסיפא דוקא קאי כגון שנשבע שיכה את פלוני וכו' דכיון שאינו רשאי לעשות כן לוקה משום שבועת שוא כמי שנשבע שאוכל נבלה וטרפה ומה שכתב ז"ל לפיכך לא להשוות הדין ממש אלא לומר שהוא פטור משבועת ביטוי אבל הנשבע לקיים את המצוה פטור בין משבועת ביטוי בין משבועת שוא דומיא דשלא אוכל נבלה וטרפה, אי משבועת ביטוי פטור מושבע מהר סיני ואין שבועה חלה על שבועה ואי משבועת שוא פטור שהרי בשעה שנשבע שפיר נשבע דכתיב נשבעתי ואקיימה וגו' ואם לא קיים המצוה עבר על עשה אבל לא יתחייב על שבועת שוא למפרע. ומה שכתב פטור משום שבועת ביטוי לאו למימרא דחייב משום שבועת שוא אלא לומר דאף משום שבועת ביטוי פטור לאפוקי מדר' יהודה דאמר נשבע לקיים את המצוה ולא קיים כגון לישב

בסוכה

משנה למלך

יד וכן כל הנשבע לבטל את המצוה כו'. כתוב בתשובת הריב"ש בסי' נ"ח א"כ קבלה זו שקבל עליו יעקב שהוא כלשון שבועה דין שבועה יש לה והיא חלה לבטל את המצוה כו'. ואני תמיה בזה דהא דשבועה אינה חלה הוא משום שהם שני הפכים שאם יקיים שבועתו יעבור על המצוה ואם יקיים המצוה יעבור על שבועתו אבל בנידוי יקיים המצוה ויהיה בנדוי דומיא דנזירות דחל על מצוה משאי טעמא, וזכורני שהרשב"א כתב כעין זה:

נשבע

לחם משנה

שאינו בר אכילה כלל אבל חרצן הוא קצת נאכל ואיכא נבילה מוסרחת קצת שהיא כמו חרצן שאינה ראויה לאכילה לגמרי וא"כ ראוי לדמות נבילה לחרצן ולא לעפר שאינו בר אכילה כלל וגם טעמא אחרינא דנדר לזרוזי נפשיה משום דרביע ארי' עליה איכא נמי בחרצן דנזיר דרביע ארי' עליה וכיון שכן דחרצן דנזיר דמי לנבילה איפשיטא לה בעיא דנזיר אבל חרצן לשאר איניש דלאו ארי' רביע עליה ולא דמי לנבילה בהא וכן עפר לא דמי לנבילה כלל איסיקו להו הני בעיי בתיקו ובעיא דנזיר פשוטה לגמרי כדמשמע פשטא דשמעתא כדכתיבנא. זה נ"ל ליישב דעת רבינו ז"ל ועיין במהרי"ו קולון שרש קס"ה:

יג שבועה שאוכל ככר זו שבועה שלא אוכלנה וכו'. ומ"ש ככר זו משמע אפי' בכזית ממנו ושבועה שלא אוכלנה משמע כולה כדכתב רבינו ז"ל לעיל פרק ד' והיא מימרא דרבא בפ"ג דשבועות (דף כ"ז:) א"כ הרי יכולין לקיים שתי השבועות שיאכל כזית ממנה ולא יאכל כולה. וי"ל דהרי כתב הטור ז"ל בסימן רל"ח דהיכא דאמר שבועה שאוכל ככר זו כשהוא לפניו צריך שיאכל כולו שהוא נשבע על כל כזית וכזית ממנו שיאכל כו':

טו וכן האומר (לחבירו) שבועה שלא אדע לך עדות כו'. וא"ת לעיל בראש הפרק שכתב שלא יזרוק פלוני ליס אינה שבועת שוא אע"ג דאין בידו שלא יזרוק חבירו אמאי אי משום דהכי אפשר שחבירו לא יזרוק וישמע לנו א"כ ה"נ הרי אפשר שלא ידע לו עדות בעולם אע"פ שאין בידו אולי יקרה כן שלא ידע לו עדות. וי"ל דלא דמי

דלעיל

הלכות שבועות פ"ה

יז [א]נשבע להרע לעצמו כגון שנשבע שיהבול בעצמו אף על פי שאינו רשאי שבועה חלה עליו. ואם לא הרע לעצמו חייב משום שבועת בטוי. נשבע להיטיב לאחרים הטבה שבידו לעשותה כגון שידבר עליו לשלטון או יכבדנו שבועה חלה עליו. ואם עבר ולא עשה חייב משום שבועת ביטוי: **יח** [ב]נשבע שלא יאכל מצה שנה או שנתים. הרי זה אסור לאכול מצה בלילי הפסח ואם אכל חייב משום שבועת ביטוי. ואין זה שבועת שוא שהרי לא נשבע שלא יאכל מצה בלילי הפסח אלא כלל עתים שאכילת מצה בהם רשות עם עת שאכילתה בו מצוה ומתוך שחלה שבועה על שאר הימים חלה על ליל הפסח. וכן כל כיוצא בזה. כגון שנשבע שלא ישב בצל סוכה לעולם או שלא יעלה עליו בגד שנה או שנתים

א סמ"ג שם: ב טור שם סמ"ג שם:

הרדב"ז (מכ"י)

[ס]וכה חייב וטעמא משום נשבעתי ואקיימה וגו' קמ"ל דאפילו בכה"ג פטור משבועת [ב]יטוי דאי משום שבועת שוא פשיטא דפטור מטעמא דאמרן וכבר כתב ז"ל גבי שבועה שלא אוכל נבלה וטרפה דפטור משבועת ביטוי, כנ"ל ליישב דברי הרב ז"ל:

[י]ז נשבע להרע לעצמו וכו'. אע"ג דאמרינן בפרק החובל שאין אדם רשאי לחבול בעצמו מדרשא אתיא וכל מידי [ד]לאו מפורש בהדיא לא נקרא מושבע מהר [ס]יני לענין שלא תחול עליו שבועה אף על גב [ד]עבר אדאורייתא דומיא דהאי שיעור כדכתיבנא [ל]עיל: נשבע להיטיב לאחרים הטבה שיש [ב]ידו לעשותה וכו', ואם היה דבר שאין בידו [ל]עשותה לוקה משום שבועת שוא ופשוט הוא:

[י]ח נשבע שלא יאכל מצה שנה או שנתים וכו'. משמע שאם נשבע שלא [י]אכל מצה סתם דעתו אמצה של מצוה ולוקה [מ]שום שבועת שוא והוכל מצה ולוקה ולא אמרינן [ד]הוי כולל מצה של רשות ומצה של מצוה דאי [ל]א תימא הכי שנה או שנתים למה, וזה שלא [כ]דעת הירושלמי שהוא מחלק בין שלא אוכל [מ]צה לשלא אשב בסוכה. וכתבו הריא"ף ז"ל [ב]סוף פסחים שאם נשבע שלא אוכל מצה אסור [ל]אכול מצה בלילי הפסח וטעמא משום דהיילא [ב]כולל דשלא אוכל מצה בין בפסח בין בשאר [י]מות השנה משמע אבל אם נשבע שלא אשב [ב]צל סוכה לוקה ויושב בצל סוכה וטעמא דסתם [צ]ל סוכה משמע להו לאינשי סוכה של מצוה.

[ו]כר"ז הלוי דהה זה הירושלמי מהלכה ורבינו ז"ל נמי לא ס"ל ופליג עליה בתרתי דס"ל [ד]לא הוי כולל עד שיפרש דברים המותרים עם דברים האסורים כדכתיבנא לעיל. ותו [ד]כי היכי דשלא אשב בצל סוכה משמע להו לאינשי סוכה של מצוה הכי נמי האומר שלא [א]וכל מצה מצה של מצוה משמע להו לאינשי ובשבועות הלך אחר לשון בני אדם. וזה שכתב [ש]נה או שנתים וגבי סוכה כתב בצל סוכה לעולם משמע דלא שני ליה בין מצה לסוכה. [ו]אפשר דבני מערבא היו רגילין לאכול מצה בשאר ימות השנה ולא היו רגילים לישב [ב]סוכה אלא בחג ומש"ה שלא אוכל מצה הוי כולל וחיילא נמי אמצה של מצוה אבל שלא [א]שב בסוכה הוי לעבור על המצוה כיון שלא היו רגילים לישב בסוכה בשאר ימות השנה. [א]בל בני בבל לא היו רגילין לאכול מצה בשאר ימות השנה ולפיכך לא שני להו בין מצה [ל]סוכה ולוקה משום שבועת שוא וזה דעת רבינו. והר"ן ז"ל דחק להעמיד הירושלמי ע"ש. [ו]עדיין יש לדקדק בלשון הרב ז"ל שכתב ואין זו שבועת שוא שהרי לא נשבע זה שלא יאכל [מצ]ה בליל פסח ולפי מה שכתבנו הכי הוה ליה למימר שהרי לא נשבע זה שלא יאכל מצה [ו]הו לא דפסח מצה בלילי הפסח משמע וא"כ קשיא מדיוקא דרישא דמלתיה לסיפא.

[ו]י"ל דאין זה לשון הנשבע אלא ה"ק שהרי לא נשבע זה שלא יאכל מצה שיהיה משמעותו בלילי הפסח לבד. ואכתי איכא למידק מאי שנא גבי מצה וציצית נקט שנה או שנתים [ו]גבי סוכה נקט לעולם. וי"ל דאי הוה נקיט שנה או שנתים ומגין דמשכחת לה שהוא פטור משבועת ביטוי כגון שהיה חולה או מצטער או בדרך בשעת שבועתו ונמשך אותו הזוגם [ש]נה או שנתים אין כאן שבועת ביטוי דשפיר משתבע שהרי פטור הוא בשעת שבועה ובשעת עשיית המצוה ומשום הכי נקט לעולם שהרי פרק מעליו עול המצוה. אבל גבי מצה [ו]ציצית אפילו מצטער או חולה או בדרך יכול לאכול כזית מצה ולפיכך כיון שהיא שבועה בכולל לוקה משום שבועת ביטוי ואם אינה בכולל לוקה משום שבועת שוא. וכן לגבי [ס]וכה אם אמר לעולם לוקה משום שבועת ביטוי ואם לא אמר לעולם לוקה משום שבועת שוא ואם אמר שנה או שנתים אם היה מצטער או חולה או בדרך משעת שבועה עד שעת [ה]מצוה אפשר שהוא פטור לגמרי: או שלא יעלה עליו בגד שנה או שנתים. ראיתי לאחד מחכמי הדור שלל במים אדירים ואפילו חרס לא העלה בידו שכתב בכלל הגהותיו על

כסף משנה

יז נשבע להרע לעצמו וכו': נשבע להיטיב לאחרים וכו'. פשוט הוא:

יח נשבע שלא יאכל מצה וכו'. ירושלמי בפ"ג וכתבוהו הרי"ף והרא"ש בפ"ג דשבועות: ודע דירושלמי הכי איתיה שבועה שלא אוכל מצה אסור לאכול מצה בלילי הפסח שבועה שלא אוכל מצה בלילי הפסח לוקה ואוכל מצה (בלילי הפסח) שבועה שלא אשב בצל אסור לישב בצל סוכה (שבועה) שלא אשב בצל סוכה לוקה וישב בצל סוכה. וכתב הר"ן אסור לאכול מצה בליל פסח משום דשבועה חלה לבטל את המצוה בכולל בשב ואל תעשה מגו דחיילא אכל ימות השנה חיילא נמי בלילי הפסח. ועל שבועה שלא אשב בצל סוכה כתב אע"ג דגבי מצה מקרי כולל כי אמר שלא אוכל מצה (סתם) אין הדבר כן בסוכה לפי שבנדרים הולכים אחר לשון בני אדם וכל להם שהוא מצה קרוי מצה סתם ואין סוכה סתם אלא סוכת מצוה וכן לולב וזהו ששנינו בשבועות שוא שלא לעשות סוכה שלא לעשות לולב עכ"ל. ומדברי רבינו שכתב שנשבע שלא ישב בצל סוכה לעולם נראה שהוא מפרש דירושלמי לאו דוקא הוא וכי קתני שבועה שלא אשב בצל וכו' היינו אפי' נשבע שלא אשב בצל סוכה דסיפא דאיירי בסוכה סמיך אמאי דכתב ברישא גבי מצה הילכך כי קתני שלא אשב בצל סוכה לוקה היינו דוקא במפרש והומר בצל סוכה של מצוה. כתב הר"ן שיש מי שדוחה ירושלמי זה מהלכה משום דמשמע ליה דפליג אגמרא דילן והוא ז"ל דחה דברי האומרים כן וקיים דשפיר אתי כגמרא דילן שראוי לסמוך על הירושלמי הזה וכדעת הפוסקים שכתבוהו. וגם הריב"ש כתב על הירושלמי הזה והא דמשמע רפ"ג דשבועות דשבועה אינה חלה לבטל את המצוה אפילו בכולל על מהני' דשבועה שלא אוכל ואכל נבילות וטריפות כבר תרגמה הרמב"ן דהני מילי בקום עשה שאין אומרים לאדם עמוד וחטא כדי לקיים שבועתך אבל בשב ואל תעשה חיילא. ומ"ש רבינו או שלא יעלה עליו בגד שנה או שנתים נראה שלענין ביטול מצות ציצית בשב ואל תעשה קאמר דחיילא עליה בכולל ואילו היה מצוה על האדם ללבוש בגד שיש בו ציצית כשם שהוא מצווה להניח תפילין היו הדברים מכוונים אבל מאחר שאין אדם מצווה אלא שלא ילבש בגד שיש בו ארבע כנפות בלא ציצית ואם רצה שלא ללבוש כל ימיו בגד שיש בו ארבע כנפות לא ביטל מצות ציצית מה צורך לומר שלא יעלה עליו בגד שנה או שנתים כדי שתחול שבועה על בגד של מצוה בכולל הא אפילו נשבע שלא ילבש היום בגד שיש ארבע כנפות או בגד

לחם משנה

[ל]עיל אולי חבירו יעשנו מפני שהוא משובה כדעת רבינו ז"ל לעיל שיעשנו כדי שלא [י]ציא חבירו שבועה לשוא אבל הכא הע"פ שאפשר שיארע כן מ"מ אין בידו דאולי שלא במתכוין יראה עדות לחבירו ואין הדבר בידו ולכך לוקה משום שבועת שוא:

[יז] נשבע להרע לעצמו וכו' הע"פ שאינו רשאי וכו'. ביארתיו בפ"ג מהל' דעות:

[יח] כגון שנשבע שלא ישב בצל סוכה לעולם. כל מה שדקדק מכאן הרב"י ז"ל דפליג על הר"ן ז"ל כבר כתבתי בהל' נדרים שהוא בהפך מ"ש. ובטור יו"ד סימן [ר]ל"ג כתב הטור ז"ל בד"א שפירש שלא אוכל מצה בליל פסח ולא אשב בסוכת מצוה [א]בל אם נשבע סתם שלא יאכל מצה ולא ישב בצל סוכה חלה שבועה וצריך לקיימו ע"כ. [ו]דברים אלו ודאי דפליגי על הר"ן ז"ל וסובר הטור ז"ל דסיפא סמיך ארישא וסוכה [ש]לא בעינן מיוחד בסוכה סוכת מצוה וכמו שכתב הרב כסף משנה ז"ל. אבל אלה הדברים אשר כתב כאן על רבינו ז"ל הם מופלים באמת על דברי הטור ז"ל וגם ראיתי [ש]כתב כל זה הרב"י ז"ל אבל על רבינו ז"ל לא יפלו אלה הדברים כלל אדרבא הם [ב]הפך כמו שכתבתי בהל' נדרים. ואולי המדפיסים ראו שם אותם הדברים והעתיקם כאן [ור"]ן וב"מ שנחלה בוקי סריקי ברב מרנא ז"ל: שלא יעלה עליו בגד וכו'. מה [ש]הקשה הרב כ"מ ז"ל דאין חובה ללבוש בגד של ציצית אלא שלא ילבוש בגד בלא ציצית [ב]אמת היא קושיא גדולה ואין מקום להמלט ממנה אם לא שנאמר שיש ט"ס בדברי [ר]בינו ז"ל וצריך שיאמר שלא יעלה עליו ציצית שנה ומיגו דחייל בלילה דלאו זמן ציצית [ח]ייל ביום ובפ"ה מהל' שבועות כתב רבינו ז"ל שנשבע שלא יתעטף בציצית הוי שבועת [שו]א הוא משום דהוא נשבע שלא ישים ציצית בבגד שהוא חייב אבל אין כוונתו שלא [יל]בש הבגד אשר בו ציצית עליו דא"כ הדרא קושיא לדוכתה וכמו שהקשה הרב"י ז"ל. [ולש]ון להתעטף ר"ל שנשבע שישים בגד בלא ציצית עליו ורבינו ז"ל לא דקדק שם בלשונו [ש]לא כתב הכוונה אבל כאן ודאי עכ"ם ט"ס הוא כדכתיבנא ואיני מוצא לו מקום לע"ד:

נשבע

משנה למלך

יח נשבע שלא יאכל מצה כו'. בתשו' הריב"ש סי' ל"ח כתב וא"כ בנדון זה שקבל עליו סתם שלא ליצא שום אשה הרי כלל בשבועתו כו' דהו"ל כנשבע שלא יאכל בלילי פסח לא מצה ולא פירות דמיגו דחיילא וכו'. ועיין בסי' קנ"ט דהתם לסברת התוס' דאית להו דטעמא דלא משכחת כן הוא משום דבמזכיר האיסור בפירוש לא אמרינן כולל. ולפ"ז כאומר בליל פסח לא שייך כולל. וכה"ם שנ"ה כתב ג"כ דהאומר שבועה שלא אוכל מצה ופירות דהוי כולל:

עוד כתב הריב"ש בסי' קנ"ט דלא שייך כולל אלא כשהפעולה אחת כו'. והא דכתב הרב בסי' שנ"ה מיגו דחיילא שבועה על הדברים האחרים שהם דבר הרשות חיילא נמי אדבר מצוה כו' שאני התם שהתנה עם אשתו שלא ישא עליה ושלא יגרשנה ואה"כ נשבע לשמור קיום התנאים הנזכרים וא"כ תשיב פעולה אחת דהיינו קיום התנאים ואם עבר על כל התנאים בהעלם אחד אינו חייב אלא אחת ומש"ה שייך התם כולל. אבל לעולם שאם היה נשבע שלא ישא אשה ושלא יגרשנה דלא הוה שייך כולל שהפעולות הם חלוקות ואם עבר ונשא אשה וגירש את אשתו בהעלם אחד חייב שתים כאילו אמר שבועה שלא אשא אשה ושבועה שלא אגרשנה וזה פשוט:

כתב הריב"ש ס"ס שנ"ה שהאומר שבועה שלא אוכל מצה בלילי פסחה לא נתכוון אלא למצה הראויה לצאת בה י"ח ודמיא למאי דא"ר יהודה קונם יין שאני טועם עד שיהא הפסח אינו אסור אלא עד לילי הפסח שלא נתכוון אלא עד שעה שדרך בני אדם לשתות יין כו'. ונראה דכונת הרב ז"ל היא זו דכמו דגבי עד שיהא הפסח עבדינן מהלשון שמשמעו עד שיהא הפסח שלשון ואמרינן שכוונתו עד שיכנס הפסח ה"נ גבי שבועה שלא אוכל מצה בליל פסח תפסינן הלשון כלל פרטי דלא נשבע אלא על מצה שיוצא בה י"ח ומותר בכל השאר ולענין זה לבד דמהו הרב ולא לענין אחר ודוק:

כתב הרא"ש בתשו' כלל ח' סי' ע"ז על מי שנשבע כו' ניסן לתת מעות ולא משכון שאפ"כ לא נפטר מהשבועה כיון דבשעה שנשבע לא ידע כי ז' בניסן יהיה בשבת אין זה כנשבע לבטל את המצוה כו'. ודברים תמוהים הם דהתם דוקא שהוא בשב ואל תעשה מש"ה חיילא שבועתו אבל נשבע לאכול נבלות וטרפות ודאי לא חל על שנבלות שהוא בקום עשה ואפילו למאן דפירש הכיא דשבועה שלא אוכל מצה דלאו מטעם כולל הוא אלא משום דהזכיר ליל פסח הכא כיון דהזכיר ז' בניסן היינו כאומר ליל פסח ומה לנו בידיעתו הא אין ידיעתו מכרעת ודוק. (א"ם עיין בתשובת הרא"ש כלל מ"ג סי' י"ג). ומ"ש הרא"ש צריך האוכן ליתן משכון ביום השבת נראה דמלת משכון ט"ס דהא במשכון לא נפטר משבועתו אלא דוקא כשנתנו בתורת פרעון וכן מוכח ממ"ש [ב]שום כסף ככסף וזה פשוט בכונת דבריו. כתב הרא"ש בתשו' כלל י"א סי' ג' ומה ששאלת נשבע לבטל מצוה דרבנן אם חלה השבועה כו' ועל זה הביא דברי ר"ת בהסיא דמיין והכר יזיר יע"ש. [וא]ני מבין ראיה זו כלל דר"ם לא יחלוק על הירושלמי דשבועה שלא אוכל מצה סתם אסור לאכול מצה בליל פסח ה"נ נזיר שאסר עליו היין סתם אפילו קדוש דאורייתא נזירות חל עליו. אלא כוונ

ר"ת

מגדל עוז

נשבע שלא לאכול מצה כו' עד שנה או שנתים. בירושלמי פ' שבועת שמין (דף כ"ו שם) והביאו ר"י אלפס בהלכות סוף פסחים:

שנתים: **יט** נשבע שהניח תפילין היום או לא הניח. שנתעטף בציצית או לא נתעטף הרי זה שבועת ביטוי לשעבר. שזה מגיד דבר שנעשה ולא נשבע על המצוה לא לקיימה ולא לבטלה: **כ** [א]נשבע שלא יישן שלשת ימים. או שלא יאכל כלום שבעת ימים וכיוצא בזה שהיא שבועת שוא. אין אומרין יעור זה עד שיצטער ויצום עד שיצטער ולא יהיה בו כח לסבול ואח"כ יאכל או יישן אלא מלקין אותו מיד משום שבועת שוא ויישן ויאכל בכל עת שירצה: **כא** נשבע שראה גמל פורח באויר. אמרו לו היאך נשבעת לשוא ואמר עוף גדול ראיתי ומגדלו קראתיו גמל וכך היה בדעתי אין זה כלום. שאין כל אדם קוראין גמל אלא לגמל ובטלה דעתו אצל כל אדם ולוקה וכן כל כיוצא בזה: **כב** דבר ידוע אצל החכמים בעלי שכל ומדע שהשמש גדולה מן הארץ מאה ושבעים פעמים. נשבע אחד מן העם שהשמש גדולה מן הארץ אינו לוקה משום שבועת שוא שאף על פי שהדבר כן הוא אין דבר זה גלוי וידוע לכל העם אלא לגדולי החכמים בלבד. ואינו חייב אלא אם כן נשבע על דבר שגלוי וידוע לשלשה בני אדם משאר העם כגון איש שהוא איש ואבן שהוא אבן. וכן אם נשבע שהשמש קטנה מן הארץ אינו לוקה. ואף על פי שאין הדבר כן מפני שאין זה ידוע לכל אדם ואינו כמי שנשבע על האיש שהוא אשה שהרי לא נשבע אלא על ראיית עיניו שהרי הוא רואה אותה קטנה וכן כל כיוצא בזה מדברי חשבון תקופות מזלות וגימטריאות וכיוצא בהן מדברי חכמה שאין ניכרין אלא לאנשים אחרים:

א שם: מי

כסף משנה

בגד שיש בו ציצית הלה שבועה עליו שהרי אינו מושבע מהר סיני ללבוש בגד שיש בו ארבע כנפות בציצית. ואפשר לדחוק ולומר דמשום דתפילין נקט לה דשייך בהו ליסנא דלבישה אלא דליסנא דבגד אינו נוח לפירוש זה דהא ודאי לא שייך בתפילין ליסנא דבגד ועוד למה הוצרך לומר שנה או שנתים הא כשיאמר שלא ילבוש שום בגד היום סגי וצ"ע:

יט נשבע שלא הניח תפילין היום וכו'. פשוט הוא:

כ נשבע שלא יישן ג' ימים וכו' אלא מלקין אותו מיד. בפ"ג דשבועות עלה כ"ה א"ר יוחנן האומר שבועה שלא אישן ג"י מלקין אותו ויישן לאלתר. וכתב הר"ן בחידושי מניעה האי לאלתר אמלקין אותו קאי והכי דייק לשון רבינו שכתב מלקין אותו מיד. ובפ"ג דשבועות כתב דטעמא דיישן לאלתר מפני שהוא דבר שאי אפשר דבעל כרחו יישן תוך שלשה ימים הילכך לא חיילא שבועה עליה כלל ובנשבע שלא יאכל שבעת ימים תמה על רבינו שדימה אותה לשלא יישן שלשה ימים שהנשבע שלא יאכל שבעה ימים שאני שזה יכול הוא לעמוד על שבועתו עד שיהיה קרוב שיסתכן ואח"כ יאכל שיעור שיהא יכול לעמוד עליו. וכתב הוא ז"ל דטעמא דמילתא משום דהוה ליה נשבע על דברי תורה שנשבע להמית את עצמו הילכך הוה ליה שבועת שוא. ולי נראה שדעת רבינו שאע"פ שהוא יכול להעמיד עצמו מלאכול עד קרוב שיסתכן מכל מקום כשאוכל אז הרי עבר על שבועתו ונמצא שנשבע על דבר שא"א לו לקיימו והוה ליה שבועת שוא ולא חלה עליו וזה הטעם נ"כ בשלא יישן שלשה ימים דכיון שנשבע על דבר שא"א לו לקיימו הוה ליה שבועת שוא ולא חלה עליו הילכך מלקין מיד ואוכל מיד ויישן מיד אם ירצה דלאלתר דאמר ר' יוחנן קאי בין למלקין אותו בין ליישן. ומיהו בירושלמי פרק שני כדברי הר"ן דגרסינן התם שבועה שלא אישן ג' ימים מלקין אותו ויישן מיד שבועה שלא אוכל שלשה ימים ממתינים אותו עד שיאכל ומלקין אותו:

כא נשבע שראה גמל פורח באויר וכו'. בפ"ג דשבועות (דף כ"ט:):

כב דבר ידוע אצל החכמים וכו' ואינו חייב אא"כ נשבע על דבר גלוי וידוע לג' בני אדם משאר העם. שם במשנה אי זו היא שבועת שוא נשבע לשנות את הידוע לאדם אמר על העמוד של אבן שהוא של זהב ועל האיש שהוא אשה ועל האשה שהיא איש ובגמרא אמר עולא והוא שניכר לג' בני אדם ופירש"י אבל לא ניכר הויא שבועת שקר וכן מפרש שם בגמרא עלה כ"ה:

מי

הרדב"ז

על הרב ז"ל מה שייך בזה כולל ומן התורה יש לחול השבועה אפילו על בגד של ציצית ביחוד שלא ילבש בגד שחייב בציצית דחובת גברא הוא אם ילבש בגד של ארבע כנפות כאשר כתב הוא ז"ל סוף הלכות ציצית ומדת חסידות הוא לבד שלא יפטור עצמו. ואפשר ליישבו על קיום מצוה כגון שלא ילבש בגד של שעטנז או שלא ילבש כלי אשה דשבועה זו איננה חלה אלא בכולל כל בגד מ"מ לשון שנה או שנתים לא אתי שפיר והיה נכון לפרשו על לבישת תפילין שהזכיר כבר אך היה ראוי לומר שלא יעלה עליו מלבוש כי רחוק הוא שיהיו תפלין נכללין בכלל בגד עכ"ל. וכמה רחוק כל זה מכוונת הרב ויפה היה לזה המגיה להעלות הדבר בצ"ע אם אין ידו משגת והשלה היא ראויה לכל משכיל. וכוונת הרב ז"ל שלא יעלה עליו בגד המחוייב בציצית עם ציצית והם לא שכלל זמן הפיטור שהוא בלילה עם זמן החיוב שהוא ביום לא חלה שבועת שמלא נשבע לבטל מצות ועשו להם ציצית על כנפי בגדיהם ושיעור לשונו שלא יעלה עליו בגד של ארבע כנפות בציצית וקצר במבואר כדרכו ז"ל כלומר שלא יטיל ציצית לבטלה ד' וזה ברור:

יט נשבע שהניח תפילין וכו'. אע"ג דליתיה בלא הניח חייב משום שבועת ביטוי הואיל ואיתיה בהן ולאו:

כ נשבע שלא יישן שלשה ימים וכו'. כיון שמשעה שיצאת מפיו יצאת לשוא מלקין אותו ויישן לאלתר ולאו למימרא שאסור ליישן או לאכול עד שילקה אלא נתחייב מלקות מיד ויישן לאלתר וכשיזדמן לו בית דין ילקה:

כא נשבע שראה גמל פורח באויר וכו'. טעמא משום דבשבועות ובנדרים הלך אחר לשון בני אדם ואין קורין לעוף גדול גמל. והנה השמיט הרב ז"ל אם לא ראיתי נחש כקורת בית הבד לפי שהיה צריך להאריך בשנבו טרוף וכפי הפירושים מגומר או מרובע וכתב גמל פורח באויר וכל כיוצא בזה מדברים שהם בלתי אפשר, ומזה הטעם לא תנן גבי שבועת שוא אם לא ראיתי בדרך הזה כעולי מצרים דכיון דדבר אפשרי הוא דרך בני אדם לגזם בו ותני להו גבי נדרי הבאי דפטור וכבר הארכתי בזה למעלה והשתא ניחא מקושיית התוספות ודוק. והר"ן ז"ל העלה דהתם נמי גבי אם לא ראיתי בדרך הזה כעולי מצרים הפירות מותרין אבל לוקה משום שבועת שוא. ודבריו צל"ע ואין כן דעת הרב ז"ל:

כב דבר ידוע אצל החכמים וכו'. ואפילו היה הנשבע חכם גדול בתכונה ונשבע שהשמש גדול מן הארץ פטור משבועת שוא כיון שאין הדבר ידוע לאחרים. אבל אם נשבע שהשמש קטן מן הארץ מספקא לי אם הוא חייב. דאי לגבי דידיה משנה הוא וכן לגבי היודעים כמוהו, ואי לגבי הבלתי יודעים מודיע הוא את הידוע שהרי קטנה היא למראית העין. ומסתברא לי דהא נמי פטור והטעם שאע"פ שאין הדבר ידוע שהשמש גדולה מן הארץ אינו ידוע בודאי שהיא קטנה מן הארץ אע"פ שרואים אותה קטנה וזה החכם שנשבע לא נשבע על ידיעתו אלא על ראות אחרים שרואים אותה קטנה ואינם יודעים אם הדבר כן או לא:

מי

משנה למלך

ר"ס היא לומר שאין דרך המקרא לרבות דברים שעתידים חז"ל לתקן וכוס נדחים ראיתו ודוק. (א"ס עיין בס' כפות תמרים):

כ נשבע שלא יישן ג' ימים וכו'. נסתפקתי בנשבע לתת לחבירו ליום נועד מאתים זוז ומטה ידו ואין לו כי אם מנה אם חייב מכח השבועה לתת המנה או דילמא כיון דאינו יכול לקיים שבועתו שהרי אין לו א"כ נתינת המנה אינו מעלה ומוריד כלל ואינו חייב מכח השבועה לתת המנה. וראיתי להרא"ש בפ' שבועות שתים שכתב בהומר שבועה שאוכל ככר זו מקצתה נמי במשמע וחייב לאכול את כולה ואם נשרף מקצתה חייב לאכול את השאר כדי לקיים שבועתו אבל אם אמר שאוכלנה ונשרף מקצתה אין חייב לאכול את השאר דעל אכילת כולה נשבע ואין אכילת מקצתה מוציאתו מידי איסור שבועה ע"כ. ולכאורה נראה דנשבע לתת ר' זוז דמי לאוכלנה ועדיין צ"ע. הן אמת שראיתי לאחד מגדולי המורים דהיכא דנשבע לפרוע ליכא סידור ומייה ואפילו מגלימא דעל כתפיה. ולפי מה שכתבנו דדמי לאוכלנה צ"ל דמיירי שהיא דסדור דכמה שמסדרין לו יש בו כדי לפרוע כל החוב דאי לא כיון דאינו יכול לקיים שבועתו אף אם לא יסדרו לו נמצא דאין כאן חיוב שבועה כלל ולמה לא יסדרו לו והדבר צריך תלמוד. ועלה בדעתי לחלק בין מתנה לחוב דהיכא דחייב ר' זוז ונשבע לתת אותם ליום נועד חייב ליתן כל מה שיש לו אף שאינו יכול לקיים שבועתו בהחלט, וטעמא דמלתא לפי שהשבועה חלה על חיוב הפרעון וכי היכא דחיוב הפרעון הוא על כל פרוטה ופרוטה שיש לו ה"נ חיוב השבועה חלה על כל פרוטה ופרוטה. אבל בנשבע ליתן מתנה ר' זוז אפשר דאם אין לו ר' אינו חייב ליתן מה שיש לו ויש לי תבלין לחילוק זה. שוב ראיתי להרדב"ז בתשו' סי' ס' שנשאל

על

לחם משנה

כא נשבע שראה גמל פורח וכו'. כתב הטור ז"ל בסימן רל"ו או שנשבע שלא לאכול מכל פירות שבעולם וכתב שם הרב ב"י ז"ל דמ"ם הטור ז"ל בסי' רל"ב גבי נדר מכל פירות שבעולם (בשם ר"ת ז"ל) דהוי נדרי הבאי אין הכוונה לומר דמותרים אלא דלקי משום נדר שוא. ולי אינו (נראה) כן דבפ"ג דשבועות כתבו בהדיא התוס' ז"ל בשם ר"ת ז"ל דיש לחלק בין נדר לשבועה דנדר שוא מותר וכיון שהטור ז"ל העתיק לשון ר"ת ז"ל ודאי דכוונתו לומר שהם מותרים וכדכתב ר"ת בהדיא ומה גם שכתב גבי נדרי הבאי שהם מותרים. ומ"ש הרב ב"י ז"ל שהרי התוס' ז"ל דחו זה כבר תירץ הר"ן ז"ל דהייתם בפ"ב דנדרים (עלה י"ד) שכתב גבי מה שאמרו שם אלא דאמר קונם עיני בשינה היום ואי דלא יהיב שיעורא מי שבקינן ליה כתב שם הר"ן ז"ל נקט כי האי ליסנא דמי שבקינן ליה משום דבעי לאתויי עלה הא דר' יוחנן שהיא בשבועה ובשבועה שייך הך ליסנא כו' ואע"ג דבנדר לא שייך הכי דנדר שוא לא אשכחן דאסור משום שבועה נקט כי האי ליסנא וכו' וכיוצא בזה כתב שם הרא"ש ז"ל אע"ג דמדברי הרא"ש ז"ל נראה שם דבנדר שוא איסורא מיהא איכא מ"מ ר"ת ז"ל אית ליה דהוא מותר לגמרי:

כב דבר ידוע אצל החכמים וכו'. נראה מדברי רבינו ז"ל דמפרש הא דאמר עולא (דף כ"ט) והוא שנדר לג' בני אדם כלומר דאם אינו כן אינו לוקה כלל דאם היה נשבע על השמש שהיא גדולה אין זה שוא משום דכ"ע לא ידעי ליה ואם נשבע שהיא קטנה אינו חייב משום שקר דהוא טעה והיה סבור שהיא קטנה למראית עיניו. אבל רש"י ז"ל פירש דמה שאמר עולא הוא דאם אינו ניכר ונשבע על דבר שאינו כן שחייב משום שבועת שקר והרב"י ז"ל בסימן רל"ו כתב דהרי"ף ז"ל והרא"ש ז"ל מפרשים כרש"י ז"ל ולכך השמיטו הא דעולא דליכא נפקותא בזמן הזה ומשמע גם כן דאית ליה להרב"י ז"ל דרבינו ז"ל פליג על רש"י ז"ל בפירושא דמימרא דעולא וכדכתיבנא. וקשה דבהדיא אמרו בפ"ג בשבועות דפירש"י ז"ל (דף כ"ב) שאמרו שם מתיב רבא איא

היא

מגדל עוז

נשבע שהניח תפילין עד וכן כל כיוצא בזה. פ' שבועות תנין: דבר ידוע אצל החכמים כו' עד סוף הפרק. זה חיבר בפלפולו מלשון הירושלמי דמס' נדרים ושבועות שכתבתי בתחלת אלו ההלכות במימרא דרבא פ' שבועת תנין (דף כ"ט):

פרק ששי

א [א]מי שנשבע שבועת ביטוי וניחם על שבועתו וראה שהוא מצטער אם יקיים שבועה זו ונהפכה דעתו לדעת אחרת. או שנולד לו דבר שלא היה בדעתו בשעת השבועה וניחם בגללו. הרי זה נשאל לחכם אחד או לשלשה הדיוטות [א] במקום שאין שם חכם ומתירין לו שבועתו. ויהיה מותר לעשות דבר שנשבע שלא לעשותו. או שלא לעשות דבר שנשבע לעשותו. וזהו הנקרא היתר שבועות: **ב** ודבר זה אין לו עיקר כלל בתורה שבכתב. אלא כך למדו ממשה רבינו מפי הקבלה שזה הכתוב לא יחל דברו שלא יחלל הוא בעצמו דרך קלות ראש בשאט נפש כענין שנאמר וחללת את שם אלהיך. אבל אם ניחם וחזר בו חכם מתיר לו: **ג** ואין אדם יכול להתיר שבועת עצמו. ואין אדם רשאי להתיר שבועה או נדר במקום שיש גדול ממנו בחכמה. ובמקום שיש בו רבו אסור לו להתיר אלא מדעת רבו: **ד** °זה שנשבע הוא שיבא לפני החכם להתיר לו בין איש בין אשה. ואינו עושה שליח להשאל לו על נדרו. והבעל נעשה שליח לחרטת אשתו ומתירין

א טור שם סי' רכט אלל נדרים וכתב בסי' רלט שדין הנדר והשבועה אחד סמ"ג שם:

הרדב"ז

פ"ו א מי שנשבע שבועת ביטוי וניחם וכו'. לאו בכל שבועת ביטוי איירי אלא בנשבע להנאה אבל לשעבר משעה שיצאה יצאה לשקר ומה מועיל התרתה לשעבר, ומכל מקום כבר נהגו להתיר אפי' לשעבר כדי להקל מהעונש ובתנאי שעשה תשובה כיון דליכא האידנא ב"ד סמוך ללקות בפניהם כי המלקיות שעושין בזמן הזה אינם אלא מכת מרדות ולפיכך צריך להקל מעליו עונש חומר השבועה: נשאל לחכם או לג' הדיוטות. דמסברי להו וסברי דאילו הדיוטות דעלמא אין מתירין שבועות ונדרים כדאיתא בס"פ כל פסולי במס' בכורות וכבר נהגו העולם שאין מתירין אלא בג' אפי' שהם חכמים: ומתירים לו ויהיה מותר לעשות וכו'. ואם תאמר פשיטא שיהיה מותר לעשות מה שנשבע עליו דאי לא תימא הכי למאי הלכתא מתירין לו. וי"ל דהוה אמינא דיועיל התרת חכם לענין שלא יעבור על לא יחל דברו ולא ילקה אבל לא שיהיה מותר לעשות לכתחלה מה שנשבע עליו קמ"ל:

ב ודבר זה אין לו עיקר כלל בתורה וכו'. זהו שאמרו התר נדרים פורחים באויר ואין להם על מה שיסמוכו אלא כך למדו ממשה רבינו מפי הקבלה וכו':

ג ואין אדם יכול להתיר שבועת עצמו. ומה שאמרו חכם מתיר לעצמו היינו נדוי או חרם אבל לא שבועה ונדר: ואין אדם יכול להתיר שבועה או נדר במקום שיש גדול ממנו. אין העולם נהרין בזה ולא ידעתי על מה סמכו. ומ"מ אם התירוהו מותר ויכולין להתיר מדעת הגדול דלא עדיף מתלמיד עם רבו:

ד זה שנשבע הוא שיבא לפני החכם וכו'. דעת הרב ז"ל דאין מתירין ע"י כתב והטעם מבואר כי צריך חקירה ואי אפשר לחקור הדבר יפה מתוך הכתב, כיוצא בזה אמרו גבי עדים מפיהם ולא מפי כתבם, הדע דעד כאן לא קא מיבעיא לן בגמרא אלא בבעל אבל אחר פשיטא שאינו נעשה שליח וכ"ש ע"י כתב דלא. וזהו שכתב ז"ל זה שנשבע לאפוקי שליח. הוא שיבא לאפוקי שלא ישלח חרטתו ע"י כתב: והבעל נעשה שליח להרטת אשתו. זה בעיא בגמרא הבעל כאשתו או דילמא משום דקפה עליו נדרי אשתו חיישינן שמא יוסיף בחרטה ופשטינן דאי מכנפי אין ואי לא מכנפי לא דאיכא למיחש מתוך שפרת לכנופיהו שיוסיף על החרטה שאמרה לו אשתו. וא"ת אי מהאי טעמא כ"ש אינש דעלמא דנעשה שליח לחרטת חבירו דלא חיישינן שמא יוסיף בחרטה דמאי איכפת ליה וכן דעת התוספות נעשה שליח לחרטת חבירו ואפילו דלא מכנפי, ויש לתרץ לדעת הרב דאינש דעלמא פשיטא לן דאינו נעשה שליח דבעינן שיבא הנשבע בעצמו לפני החכם כדי שיתביישו ולא יהא רגיל בשבועות וכדי שיחקור החכם היטב על החרטה אבל הבעל קיי"ל בכל דוכתא הבעל כאשתו ואי לאו משום דחיישינן שמא יוסיף על החרטה לא הוה מיבעיא ליה

כסף משנה

פ"ו א מי שנשבע שבועת ביטוי וניחם על שבועתו וכו' הרי זה נשאל לחכם אחד או לג' הדיוטות במקום שאין שם חכם. בפ' כל פסולי המוקדשין (בכורות ל"ו:) א"ר חייא בר (אבא אמר רב) עמרם ג' מתירים (וכו' את הנדר) במקום שאין חכם לאפוקי מר' יהודה דתניא הפרת נדרים בשלשה ר' יהודה אומר אחד מהם חכם במקום שאין חכם כגון מאן אמר רב נחמן כגון אנא רבי יהודה אומר אחד מהם חכם מכלל דהנך כל דהוא אמר רבינא דמסברי להו וסברי ופירש"י דמסברי להו טעמי הלכות נדרים וסברי והוהו חכם ילמד את השנים. וכתב הרא"ש דבמקום שאין מומחה כגון ר"נ דגמיר וסביר אפילו הלכתא דלא גמרי ולא סברי שרו נדרא והוא דמסברי להו וסברי וכתב עוד ירושלמי ג' שהן יודעין לפתוח מתירים כזקן. ונראה שכתב הירושלמי הזה ללמד דהני תלתא לא סגי להו דמסברי להו וסברי אלא בעינן נמי שיהיו יודעים לפתוח את הנדר וכ"כ הטור. אבל רבינו גם כאן גם בפירוש המשנה סתם וכתב ג' הדיוטות ולא הצריך דמסברי להו וסברי ונראה שטעמו משום דמשמע ליה ז"ל דע"כ לא מהמהיק ואמריק מכלל דהנך כל דהוא אלא לר' יהודה דאמר אחד מהם חכם דהיאך אפשר דחכם יצטרף עם שני עמי הארץ ומה מועיל לו צירופם ומש"ה פריש רבינא והוא דמסברי להו וסברי אבל לת"ק דין הפרת נדרים היכא דליכא חכם הוי בג' הדיוטות אע"ג דכי מסברי להו לא סברי. וסוגיין דס"פ נערה המאורסה (נדרים ע"ה) מסייעא ליה דיליף התרת נדרים בג' הדיוטות מדאיתקש פרשת נדרים לשאוטי חוץ וגבי שאוטי חוץ הדיוטים גמורים הוים לשאינם גמורים א"כ ה"ה להתרת נדרים. והגהות מיימון כתב על דברי רבינו לא הדיוטים גמורים אלא דמסברי להו וסברי עכ"ל. ואינו במשמע דבריו דאם כן לא הוה שתיק מיניה: ומ"ש רבינו או שנולד לו דבר שלא היה בדעתו וכו' יתבאר בפרק זה:

ב ודבר זה אין לו עיקר כלל בתורה וכו'. משנה וגמרא סוף פ"ק דחגיגה (דף י'): ומה שאמר ואין אדם יכול להתיר שבועת עצמו, בפ"ב דנעים כל הנדרים אדם מתיר חוץ מנדרי עצמו:

ג ואין אדם רשאי להתיר וכו'. בפ"ק דנדרים (דף ח':) אשובדא דרבינא הוה לה נדרא לדביתהו אתא לקמיה דרב אשי וכו' ומסיק תלמודא ש"מ לא שרי למישרא נידרא באתרא דרביה. ומשמע לרבינו דה"ה למי שהוא גדול ממנו בחכמה אע"פ שאינו רבו דהא רבינא לא היה תלמיד מובהק דרב אשי אלא תלמיד חבר כדאיתא בפרק והפ"כ אתא לקמיה ולא שרה לה איהו וכן נראה קצת מהא דאמרינן ג' מתירים את הנדר במקום שאין חכם משמע הא במקום חכם אין מתירין. ומ"מ יש לדקדק בלשון רבינו דה"ל לערובינהו ולמיהגינהו ולכתוב אין אדם רשאי להתיר שבועה או נדר במקום רבו או במקום שיש גדול ממנו בחכמה דמדכתב גבי גדול ממנו אינו רשאי להתיר משמע אבל איסורא ליכא ובמקום רבו איסורא נמי איכא וצ"ע מנין לו חילוק זה. וכתב רבינו אלא מדעת רבו לומר שאפילו [במקום] רבו אם נתן לו רשות מותר: וכתבו הרא"ש והר"ן דה"מ לכתחלה אבל בדיעבד אם התירו מותר, וכ"נ מדקדוק לשון רבינו שכתב אין אדם רשאי להתיר ואסור לו להתיר אלא מדעת רבו:

ד זה שנשבע הוא שיבא לפני החכם וכו' ואינו עושה שליח וכו'. בפ"ק דנדרים (דף ח':) רבינא הוה לה נדרא לדביתהו אתא לקמיה דרב אשי אמר ליה בעל מהו שיעשה שליח *להפרת אשתו אמר ליה אי מכנפין אין אי לא (מכנפין) לא. וסובר רבינו דבבעל דוקא הוא דאיבעיא לן מפני שהבעל כאשתו אבל אדם אחר פשיטא לן דאינו נעשה שליח והכי

*בגמרא גרסי' למרעת:

לחם משנה

היא שבועת שוא נשבע לשנות את הידוע לאדם וכו' ואמר עולא והוא שניכר לג' בני אדם טעמא דניכר הא לא ניכר עובר משום שבועת ביטוי ואמאי הא אינו ביכא של זהב סוא מותיב לה והוא מפרק לה ניכר עובר משום שבועת ביטוי לא ניכר עובר משום שבועת שקר ע"כ. והוא בהדיא בפירוש רש"י ז"ל:

ואינו

משנה למלך

על זה וכתב בשם הרא"ש מי שנשבע לפרוע לחבירו סך ידוע ואינו יכול לפרוע ויכול לפרוע מקצת חייב הוא לפרוע אותו מקצת דעל כולה ועל מקצתה נשבע כיון דאיכא הנאה במקצת וכו'. ומדבריו משמע דלא שאני ליה בין מתנה לחוב. ועיין במ"ב גבי בכ"מ הכא בפרקין בדין שלפנינו שמדבריו יש כדמות ראיה לנדון שלנו:

פ"ו ג ואין אדם יכול להתיר שבועת עצמו וכו'. בתשובת הריב"ש סי' קע"ה הביא דברי הפאשונים שנבוכו בחרמי לבור איך הם ניתרים כיון דאין אדם מתיר נדרי עצמו. ושם נאמר וז"ל ועתה שעברה הסכנה אשר בעבורה נעשית ההסכמה ודומה לחרם השבטים על מכירת יוסף שהתירוהו הם עצמם כשמצאוהו חי כו'. ולא ידעתי מנ"ל להרב ז"ל דהשבטים התירו השבועה דמה שאמרו לאביהם שיוסף חי לא היה בכלל השבועה שהם לא נשבעו אלא שלא יגידו עיקר המכירה וזה אפשר שלא נתגלה ליעקב וכן כתב הרמב"ן בפירוש התורה וע"ק לי איך דימה נדון דידיה לחרם השבטים דבנ"ד סרה הסכנה אשר בעבורה נשבעו אבל בחרם השבטים אף שנמצא יוסף חי עדיין לא סרה הסיבה אשר בעבורה החרימו שהרי עדיין יש תלונת יעקב אביהם עליהם על שמכרוהו על לא חמס בכפיו ודברי הרב צריכין אגלי תלמוד. (א"ס עיין ב"י י"ד סי' רכ"ח תשובת הרשב"ן דנמצא באגדה דהשבטים התירו החרם וצ"ע בהרא"ם פ' וישב ועיין עוד בתשובת הריב"ש). כתב הריב"ש סי' קפ"ה שלפי הטעם שנתנו בהיתר חרמי הקהל שהוא כאילו התנו בשעת הנדר שאם ירצו להתיר בין בטענה בין שלא בטענה אלא ברצון פשוט שיוכלו להתיר והו"ל כהפרת הבעל וזולפי אם פירש בשעת חרם מפורש שלא יהא לו היתר. והכוונה היא שאם אמרו כן אין יכולים להתיר כדין חרמי לבור אבל לעולם שנשאלין על נדרים כדין יחיד ומתירים אותם וכמ"ש הרב סי' שמ"ד ותקי"א יע"ש וזה פשוט:

ד זה שנשבע הוא שיבא לפני החכם כו'. בתשובת הריב"ש סי' ש"ע כתב בשם רבינו שמשון ז"ל דכל שהחכם יודע שהנודר מתחרט והפץ בהתרת החכם מתירו שלא מדעת הנודר ומותר דהתרת חכם כהפרת הבעל ותניא אישה הפרם וה' יסלח לה כו' יע"ש. ואם לדין יש תשובה דשאני הפרת

הגהות מיימוניות

[א] לא הדיוטות גמורים אלא דמסברי להו וסברי כדאיתא במס' בכורות בס"פ כל פסולי המוקדשין ע"כ: °[שם בטור ז"ל כתב הרמב"ם שצריך הנודר לבוא לפני החכם כשיתיר לו ואינו עושה שליח לישאל על נדרו וא"א ז"ל כתב שיכול להתיר לו שלא בפניו כגון שישלח להכם בכתב את נדרו והוא יודע שמתחרט ומתיר לו עכ"ל]:

מגדל עוז

פ"ו מי שנשבע שבועת ביטוי עד שנקרא היתר שבועות. תחלתו בנדרים פ' ארבעה נדרים (דף כ"ח) וסופו בבכורות ס"פ כל פסולי המוקדשין (דף ל"ו): ודבר זה אין לו עיקר כלל כו' עד וחזר בו חכם מתיר לו. פ"ק דחגיגה (דף י') ופ"ק דנדרים ובמס' נזיר ר"פ שבועות (דף ס"ב): ואין אדם רשאי להתיר שבועת עצמו עד שלא מדעת רבו. פ' בתרא דנדרים (דף פ"א): זה שנשבע

הוא

ומתירין לה ובלבד שיהיו השלשה מקובצים אבל לא יקבץ אותן להתיר לה לכתחלה. *ואינו נעשה שליח להתיר [ב] נדר* לאשתו: **ה** כיצד מתירין יבוא הנשבע לחכם המובהק או לשלשה הדיוטות אם אין שם מומחה. ואומר אני נשבעתי על כך וכך ונחמתי. ואילו הייתי יודע שאני מצטער בדבר זה עד כה או שאירע לי כך וכך לא הייתי נשבע ואילו היתה דעתי בעת השבועה כמו עתה לא הייתי נשבע. והחכם או גדול השלשה אומר לו וכבר נחמת. והוא אומר לו הן. חוזר ואומר לו שרוי לך או מותר לך או מחול לך וכל כיוצא בענין זה בכל לשון. אבל אם אמר לו מופר לך או נעקרה שבועתך וכל כיוצא בענין זה לא אמר כלום. שאין מיפר אלא הבעל או האב אבל החכם אינו אומר אלא לשון התרה [ג] ומחילה: הקרובים

*לפי גירסת הכ"מ צ"ל נידוי ועיין באות ג' בהגהות:

השגת הראב"ד

*(ואינו) נעשה שליח להתיר נדר אשתו. א"א פירוש שלא מדרך חרטה:

כסף משנה

והכי מוכח בירושלמי פ' נערה המאורסה דגרסינן התם מהו להתיר ע"י התורגמן ומסיק דמתירין ומדבעיא אי מתירים ע"י תורגמן מכלל דפשיטא לן דע"י שליח אין מתירים ואפילו למאי דמסקינן דע"י תורגמן שרי דוקא תורגמן משום דבעל דבר נמי התם קאי אבל ע"י שליח לא. וכתב הריב"ש בתשובה שכן הכריע הרא"ה וכ"כ הגהות מיימוניות וכ"כ הגהות מרדכי דקידושין בשם מהר"ס. ומ"ש רבינו ואינו נעשה שליח להתיר נדוי לאשתו איני יודע מקום לדין זה אלא מה שכתב סמ"ג על דין זה שכתב רבינו שהבעל נעשה שליח לחרטת אשתו וכו' אמנם שיטה זו לפי גירסת הספרים שכתוב שם רבינא הוה לה נדרא לדביתהו והיא גירסת ה"ג אתא לקמיה דרב אשי ובעא מיניה אם הבעל נעשה שליח לחרטת אשתו אבל לא לגירסא אחרת דגרסא ה"ל נידוי לדביתהו ובמקום חרטת גרסי להתרת אשתו עכ"ל. ורבינו תפס עיקר גירסת ה"ג ודחה הגירסא האחרת ומשמע ליה דכיון דנדחית אותה גירסא דה"ל נידויא לדביתהו אין לנו ראיה שיעשה הבעל שליח להתיר נידוי לאשתו ומ"מ אין זה כדאי לפסוק כן דדילמא מעשה שהיה קאמר גמרא בנדר וה"ה לנדוי: והראב"ד כתב בלשון הזה זה שנשבע כו' (ואינו) נעשה שליח להתיר נדר אשתו פירוש שלא מדרך חרטה עכ"ל. נראה מדבריו שהיה גורס בדברי רבינו נעשה שליח להתיר נדר אשתו ודייק לה מדבעא מיניה אם הבעל נעשה שליח לחרטת אשתו ולא אמר להתרת אשתו:

ה כיצד מתירין יבא הנשבע לחכם המובהק וכו'. ומ"ש אבל אם אמר לו מופר לך וכו'. בסוף פ' נערה המאורסה (דף ע"ז) א"ר יוחנן חכם שאמר בלשון בעל ובעל שאמר בלשון חכם לא אמר כלום דתניא זה הדבר חכם מתיר ואין בעל מתיר וכו' בעל מפר ואין חכם מפר וכתב הר"ן לשון בעל מפורש הוא בכתוב והיינו לשון הפרה ולשון חכם דהוי מותר לך דמשמע ליה מדכתיב לא יחל דברו כלומר לא יעשה דבריו חולין ודרשינן אבל אחרים מוחלין לו שעושין אותו חולין ובחולין מותר שייך למימר בהו:

הקרובים

הרדב"ז (מכ"י)

ליה לרבינא מידי. וכן משמע מהירושלמי דבעינן שיבא הנודר או הנשבע לפני החכם המתיר ולא ישלח חרטתו ע"י חברו. וא"ת יפר לה הבעל ומה היה צריך רבינא לשאול אם יוכל להיות שליח לחרטה. כבר תרגמה רש"י ז"ל כגון שלא הפר ביום שמעו א"נ כגון שלא היו נדרי ענוי נפש: ואינו נעשה שליח להתיר נדר לאשתו. אע"ג דנעשה שליח לחרטת אשתו אי מכנפי אינו מתיר נדרי אשתו שאשתו כגופו ומתוך שקשה עליו נדרי אשתו לא יחקור היטב בחרטה כי אין אדם רואה חובה לעצמו כמו שאין אדם מתיר נדרי עצמו. ובזה תירצנו מה שהשיג עליו הראב"ד ז"ל פירוש שלא מדרך חרטה. דעתו ז"ל שאם יש חרטה יכול הבעל להתיר. וסברת הרב נכונה בטעם. ועוד יש לי ראיה כשבא רבינא קמי דרב אשי אמאי לא אמר ליה התר לה אתה והרי רבינא אדם גדול היה ואי יהיב ליה רביה רשות מותר ואמאי בעינן תלתא דמכנפי א"ו ש"מ לא איבעיא להו אלא לחרטה אבל פשיטא להו שאין הבעל נעשה שליח להתיר לאשתו והתם ע"י חרטה הוה. ואכתי איכא למידק מאי לשון אינו נעשה שליח וכו' הכי הל"ל אין הבעל מתיר נדרי אשתו. וי"ל דאגב דנקט לשון שליח לעיל נקט נמי הכא ולאו דוקא. והנכון בזה דאתא לאשמועינן דאע"ג דשמעו אחריני חרטת אשתו אינו נעשה להם שליח להתיר לה לפי שהיא כגופו ונמצא כאלו מתיר לעצמו. וה"ה אם נתן הגדול או רבו רשות להתיר לאשתו אחר ששמעו חרטתה אינו נעשה שליח להתיר לאשתו. ואפשר שלמדו הרב מהך עובדא דרבינא שהרי לא שמע רב אשי חרטתה ועשה אותו שליח להתירה. אלא אמר לו אי מכנפי אין ואי לא לא, ורבינא גופי' לא מבעיא ליה אם נעשה הבעל שליח להתרת אשתו, (לפי גרסת רבינו דגרים לחרטת אשתו). אבל יש ספרים דגרסי להתרת אשתו. והא דלא קאמר תלמודא ש"מ ארבע דאין הבעל נעשה שליח להתרת אשתו משום דלא שמעינן לה להדיא:

ה חוזר ואומר לו שרוי לך או מותר לך וכו'. ולא בלשון הפרה, והטעם לפי שלשון הפרה משמע בלא טעם כמו את בריתי הפר אבל לשון התרה משמע שצריך טעם דהיינו חרטה. וליכא דקרא הכי משמע דגבי בעל ואב נקט לשון הפרה לפי שהם מפירין בלא טעם ואפי' בעל כרחה אבל גבי חכם דהיינו ראשי המטות נקט לשון מחילה לא יחל דברו אבל אחרים מוחלים לו. ותו דלשון הפרה משמע שמבטל הנדר והייט דאמרי בעל מיגז גייז. ולשון התרה משמע שמתיר הקשר כאילו לא היה והייט דאמרינן חכם עוקר הנדר מעיקרו:

ומתירין

לחם משנה

פ"ו ד ואינו נעשה שליח להתיר נדוי לאשתו וכו'. לפי גירסא קשה דאע"ג דגרים בגמ' נדר לרבינו ז"ל נדוי ונדר שוים כדכתב הר"ן ז"ל בפ"ק דנדרים עלה ח' וז"ל ואיכא מ"ד דכי היכי דבשלשה הדיוטות מתירין את הנדר במקום שאין מומחה ה"נ מתירין את הנדוי במקום שאין מומחה דנדוי נמי נדר הוא דהא אמרינן בסוף פ' ארבע מיתות (דף ס"ח) בעובדא דר' אלעזר הותר הנדר אלמא נדוי נמי נדר מקרי וכן דעת הרמב"ם ז"ל בפרק עשירי מהל' ת"ת ע"כ. וכיון דלענין התרת שלשה הם שוים משום דנדר מקרי א"כ לענין לעשות הבעל שליח נמי ואולי הא דנדוהו בפניו אלים טפי ואינו יכול לעשות שליח בשום צד וכיון דנדוה בפניה אינה יכולה לעשות שליח אפילו לבעלה דבנדוה בפניה ודאי איירי דאין מתירין אלא בפניה וכדכתב הטור ז"ל בהל' נדוי ורבינו ז"ל בהל' ת"ת. ולגירסתו אינו נעשה שליח להתיר נדר לאשתו פירש הר"א ז"ל דברי רבינו ז"ל שהוא מפני שבא הבעל לומר שיתירוהו מתורת פתח ולא מתורת חרטה ואפשר שטעמו דכיון שלא בא מתורת חרטה אלא מתורת פתח אולי יוסיף הבעל על דבריה וכדכתבו התוס' ז"ל ולכך סובר הר"א ז"ל דאע"ג דבעל נעשה שליח לחרטה לגבי פתח אפילו הבעל אינו נעשה שליח על כן:

ה לחכם המובהק וכו'. פי' אע"פ שאינו סמוך כדפירש דבריו הר"ן ז"ל בפ' נערה המאורסה ובפ' ארבעה נדרים ונסתייעו דברי רבינו ז"ל מדאמרו שם בפ' פסולי המוקדשין שלשה מתירין את הבכור במקום שאין שם מומחה שלשה מתירין את הנדר במקום שאין שם חכם ומדנקט גבי נדרים חכם ולא מומחה כמו גבי בכור משמע דאע"פ שאינו סמוך: או לשלשה הדיוטות וכו'. מה שלא הצריך דמסברי להו וסברי כדאמרינן בפ' פסולי המוקדשין (דף ל"ז) כתב הרב כ"מ ז"ל דס"ל דלא אמרו כן אלא לר' יהודה ובמקומו עמו דכיון דלר' יהודה בעי שיהא אחד חכם אם השנים יודעים מה שיאמר להם החכם שפיר דמי אבל אי לא כמאן דליתנהו אבל לרבנן דאין חכם ביניהם דמסבר להו אפילו היכא דמסברי להו וסברי מה לנו בכך הא אין מי שיודיע להם ומה לי מסבר להו וסברי או לא סברי: ואומר אני נשבעתי על כך וכו'. בפ' ארבעה נדרים (דף כ"ב:) אמרינן אמר רבה אמר רב נחמן הלכתא פותחין בחרטה ובס"פ נערה המאורסה (שם ע"ז:) גבי הא דמתירין נדרים מעומד הקשו והתניא ירד ר"ג מן החמור ונתעטף וישב והתיר לו (את) נדרו ותירצו ר"ג סבר אין פותחין בחרטה וכו' ור"נ סבר פותחין בחרטה וכו' ופירשו התוס' * ז"ל דפותחין בחרטה ר"ל דשואלין אותו אם מתחרט על נדרו וצריכין ליה בהכי ומ"ד אין פותחין סבר אין פותחין לו להתיר בחרטה שמתחרט על מה שנדר אלא שצריך למצוא לו פתח ורש"י ז"ל פירש בהפך דפותחין בחרטה ר"ל שצריך למצוא לו פתח להתיר נדרו ומ"ד אין פותחין ר"ל דאין צריך לפתוח אלא החכם עוקרו בלא פתח ובלא טעם וכיון שנשתנה הפירוש נשתנה גירסתו דס"פ נערה המאורסה והיא הסוגיא וגורס ר"ג סבר פותחין ור"נ סבר אין פותחין בחרטה ולע"ג דר"נ גופיה אמר בפ' ד' נדרים הלכתא דפותחין בחרטה צ"ל דגם שם רש"י ז"ל גורס אין פותחין בחרטה וקי"ל לרש"י ז"ל דהלכה היא דאין פותחין בחרטה. אבל בפ' ארבעה נדרים (דף כ"א:) פירש"י ז"ל באופן אחר אין פותחין בחרטה שאין חכם רשאי לפתוח ולומר לא נדרת אדעתא דהכי וכו' אלא הנודר הוא יתחרט תחילה ויפתח ויאמר לו לא לדעת כן נדרתי והוא פותח תחילה בחרטה וגם לפי פירוש זה הגירסא היא בפ' נערה מאורסה ובפ' הדר הסוכה מגירסת התוס' ז"ל וה"ק ר"ג סבר אין פותחין בחרטה וכיון שהוא צריך למצוא לו הפתח צריך ישוב ולכך צריך מיושב אבל ר"נ סבר דאין פותחין בחרטה אלא הוא מעצמו יבא ויאמר הפתח וכיון שאין החכם צריך לטרוח למצוא לו פתח אלא הוא מעצמו יאמר לכך ס"ל דמתירין מעומד וגם לפי פירוש זה צ"ל דגרסינן בפ' ארבעה נדרים הלכתא אין פותחין בחרטה כדי שלא יקשה מר"נ לר"נ וזה הפירוש כתב הרב ב"י ז"ל בסימן רכ"ח דהית ליה לרבינו ז"ל ולכך כתב

דיבא

*בפ' הדר (ס"ד:) כד"ס פותחין:

משנה למלך

הפרת הבעל דהנודרת על דעת בעלה היא נודרת והוי כאילו פירשה דאין דעתה שיתקיים אי קפיד בה בעלה וכמ"ש בסי' קצ"ס וא"כ אין צורך לזה שהאשה תבא לפניו ותדע דמדין בטול הנדר נגעו בה ואפילו נוודת שנדרה ע"מ שלא יוכל בעלה להפר לה אין בדברים כלום וכמ"ש הראשונים וא"כ מה ענין זה להפרת הפס והדבר צריך אלי תלמוד. ומאותה הגדה דפ' הספינה דרבב"ח יש לכוין שלא כדברי רבינו שמשון (א"ה תבל על דאברין):

אין

מגדל עוז

הוא שיבא לפני חכם להתיר לו עד להתיר נדרי אשתו: כתב הראב"ד ז"ל פירוש שלא מדרך חרטה עכ"ל: ואני אומר כבר נתחבטו בזה ראשונים ואחרונים פ"ק דמס' נדרים (דף ח') ולכולם יש פנים וכולם דברי אלהים חיים אך דברי ר"מ ז"ל אין צריכין פירושים כי יפה פירש הדברים:

כיצד מתירין יבא הנשבע לחכם כו' עד אלא לשון היתר ומחילה. בנדרים פרק נערה המאורסה (דף ע"ז) ופרק ארבעה נדרים (דף כ"ב) ובמס' בכורות פרק על אלו מומין (דף ל"ו) ופרק כל

פסולי

הגהות מיימוניות

[ב] אמנם גירסא זו לפי שיטת הספרים שכתב שם רבינא הוה ליה נדרא לדביתהו אתא לקמיה דרב אשי ובעא מיניה אם הבעל נעשה שליח לחרטת אשתו וגירסא אחרת גרסינן רבינא הוה ליה נדויא לדביתהו ובמקום לחרטת גרסינן להתרת אשתו וכן נראה שבענין נדוי איירי כל ההלכה ואין ענין נדרי נשים כ"א בפרקים אחרונים של נדרים ע"ה ועיין בתוס'. מכאן השיב רבינו המחבר לה"ר משה דאין מתירין על כתב דהא לא מבעיא לית א"א בבעל שיודע לחקור הענין ולא באחר ואע"פ שרבינו שמואל גרס בדויא פרעתו והגיה הספרים ולא יתכן: [ג] פי' רשב"ם הטעם כי הפרה בלא שום טעם כמו בריתי הפר אבל בלשון התרה צריך טעם ע"כ:

ו [א]הקרובים כשרים להתיר נדרים ושבועות. ומתירין [ד] בלילה ומעומד. שאין ההיתר הזה דין. [ב]לפיכך נשאלין לשבועות ולנדרים בשבת אם היו לצורך השבת. כגון שיתירו לו שבועתו כדי שיאכל וישתה היום. ואפילו היה לו פנאי להתיר שבועתו או נדרו מערב שבת הרי זה מתיר בשבת הואיל והוא לצורך השבת:

ז [ג]ראובן שהשביע לשמעון וענה אמן. או קבל השבועה ונחם שמעון על שבועתו ונשאל עליה. אין מתירין לו אלא בפני [ה] ראובן שהשביעו. וכן אם נשבע ראובן או נדר שלא יהנה משמעון או שלא יהנה בו שמעון ונחם ונשאל לחכם אין מתירין לו, אלא בפני שמעון שנדר ממנו הנייה ואפילו היה שמעון קטן או עכו"ם אין מתירין לו אלא בפניו כדי שידע הנידר שהתיר זה נדרו או שבועתו ולפיכך יהנה ממנו או יהנה לו:

אחד

א סהל שם: ב טור א"ח סי' שמא ושם סמ"ג שם: ג טור שם סמ"ג שם וע"ש:

הרדב"ז

ו ומתירין בלילה וכו' שאין הדבר הזה דין וכו'. וא"ת דהכא משמע דמיושב עדיף טפי ואילו בתוספתא תניא אין נשאלין לנדרים אלא מעומד. לא קשיא דהתם איירי במי שבא לישאל על נדרו בעינן מעומד אבל החכם המתיר מיושב עדיף טפי אבל מתירין אפי' לכתחילה מעומד. ולשון נשאלין לא קשיא דהוי כמו אין שואלין והכי אורחיה דתנא בכמה דוכתי ושיעור הלשון המתירין לא יהיו נשאלין על הנדרים עד שיהיו השואלים מעומד:

לפיכך נשאלין לשבועות ולנדרים בשבת. הואיל והוא דין שהרי הקרובים כשרים להתיר אע"ג דקי"ל אין דנין בשבת מתירין נדרים ושבועות בשבת אם הם לצורך השבת ואם אינם לצורך השבת דלא טרחינן לצורך חול:

ז ראובן שהשביע את שמעון וכו'. אין מתירין לו אלא בפני ראובן שהשביע וכו'. תפס הרב טעם מפני החשד ודוקא לכתחילה אבל אם התירוהו מותר. והיכא מאן דפסק דוקא שעשה עמו טובה כגון יתרו עם משה ונבוכדנצר עם צדקיהו אבל אם לא עשה עמו טובה מתירין לו שלא בפניו אפי' לכתחילה משמע דתפס טעמא מפני הבושה עיקר. ומ"מ לכל הטעמים צריך להודיעו מפני החשד. ונראה שדעת הרב ז"ל דבכל אדם אפילו שלא עשה עמו טובה אין מתירין לכתחילה אלא בפני המשביע ואין סומכין שיודיעוהו אח"כ דלמא לא יודיעוהו ואיכא חשדא ולפיכך לא חלק הרב בין אם עשה עמו טובה או לא עשה. והיכא דעבד עמו טובה ועברו והתירוהו איכא פלוגתא דרבוותא אם מותר או לא ודעתי נוטה להחמיר דפוק חזי מה אירע בצדקיהו ובסנהדרין אשר התירוהו, ודוקא היכא דליכא דררא דממונא אלא טובה בעלמא אבל אי איכא דררא דממונא לכ"ע אם התירוהו

כסף משנה

ו הקרובים כשרים וכו' לפיכך נשאלין לשבועות ולנדרים בשבת אם היו לצורך השבת. מסקנא דגמרא בסוף פרק נערה המאורסה (דף ע"ז) וקמ"ל דאע"ג דבדין בעינן שיהיו הדיינים יושבים ושלא יהיו קרובים ושלא ידונו בלילה אלא ביום ואין דנים בשבת התרת נדרים מותר בכולהו דלאו דין הוא:

ז ראובן שהשביע לשמעון וכו' אין מתירין לו אלא בפני ראובן וכו'. בר"פ ר"א דנדרים (דף ס"ה) תניא המודר הנאה מחבירו אין מתירים לו אלא בפניו מנה"מ אר"נ דכתיב ויאמר ה' אל משה במדין לך שוב מצרימה וכו' א"ל במדין נדרת לך והתר נדרך במדין דכתיב ויואל משה ואין אלה אלא שבועה דכתיב ויבא אותו באלה וגם במלך נבוכדנצר מרד אשר השביעו באלהים מאי מרדותיה אשכחיה לצדקיהו לנבוכדנצר דהוה קא אכיל ארנבת חייא א"ל אשתבע לי דלא מגלית עילוי אשתבע ליה לסוף הוה קא מצטער צדקיהו בגופיה אתפיס אשבועתיה ואמר שמע נבוכדנצר דקא מבזין ליה שלח ואייתי סנהדרין וצדקיהו אמר להון חזיתון מאי קעביד צדקיהו וכו' א"ל אתשלי אשבועתא אמר ליה וכו' בפניו או אפילו שלא בפניו אמר ליה בפניו (אמר להון ואתון מאי עבידתון) מ"ט לא אמרתון לצדקיהו וכו'. וכתב הר"ן בפירושו המודר הנאה מחבירו פי' ר"מ שנדר לדעת חבירו אין מתירים לו אלא בפניו פי' מדעתו כמו אין חבין לאדם שלא בפניו מיהו אם התירו שלא בפניו מותר כדחזינן בצדקיהו שהיה צדיק גמור שהתיר נדרו שלא בפני נבוכדנצר ואסור לחכם להתירו והם הוצרכו לעבור מפני אימת מלך. ולישנא דהמודר הנאה לא משמע כפירושו אלא משמע שנדר ממנו הנאה בפניו וצריך שיתירו לכתחלה בפניו ומפרש טעמא בירושלמי מפני החשד כלומר שלא יחשדו שמזלזל בנדרו ואיכא מ"ד מפני הבושה כלומר שצריך שיתביישו בפניו בהתרה: ואיכא למידק בדברי רבינו דמרישא דליסיפיה משמע דהא דתניא המודר הנאה מחבירו אין מתירין לו אלא בפניו מיירי בנודר לחבירו ומסיפא דליתניה משמע דמיירי במודר הנאה מחבירו. ונראה לי דרבינו משמע ליה דפשטא דברייתא מיירי בנודר לחבירו מדמייתי עלה דמשה ולדקיהו ולישנא דהמודר הנאה מחבירו משמע שהוא מודר הנאה ממנו ומפני כך פירש דשניהם שוים ובין בזו ובין בזו אין מתירים לו אלא בפניו ומ"ה נקט תנא דברייתא כה"ג כי היכי דליתמעו ביה תרווייהו ונראה שהוא ז"ל מפרש דנודר לחבירו דאין מתירין לו אלא בפניו דוקא כשחבירו משביעו אבל אם אין חבירו משביעו אלא שזה נשבע בפני חבירו מתירין לו אפילו שלא בפניו ועובדא דמשה וצדקיהו נמי הכי הוה שהשביעום ומש"ה לא היה להם היתר אלא בפני המשביעים אותם אבל אם היו נשבעים מעצמם אע"ג שהיו יכולים להתיר השבועה שלא בפני יתרו ונבוכדנצר אע"פ שהיו במעמד בשעת השבועה ונקט רבינו ברישא דין מי שהשביעו חבירו דהוי כגוונא דמשה וצדקיהו משום דמיניה ילפינן למודר הנאה מחבירו דאין מתירין לו אלא בפניו. ומה שכתב בסיפא דמודר הנאה מחבירו אין מתירין לו אלא בפניו בנדר בפניו איירי דומיא דרישא ומפני שהוא דבר התלוי בחבירו דינו כאילו השביעו חבירו אבל אם הדירו שלא בפניו מתירין לו שלא בפניו. נמצא כללן של דברים שמי שהשביע את חבירו בין שיהיה בדבר המוגע למשביע בין שיהיה בדבר שאינו נוגע לו וכן הנשבע או נודר מעצמו בפני חבירו בדבר המוגע לחבירו אין מתירים לו אלא בפניו אבל הנשבע או נודר מעצמו בפני חבירו בדבר שאינו נוגע לו מתירין לו שלא בפניו כנ"ל לדעת רבינו. ומ"ש ואפילו היה שמעון קטן או עכו"ם פשוט הוא דהא יתרו ונבוכדנצר עכו"ם הוו ואמרינן שלא היו יכולים להתיר שלא בפניהם וקטן לא גרע מעכו"ם. ומ"ש כדי שידע הנידר וכו' פשוט הוא דהיינו כמאן דאמר בירושלמי דטעמא מפני החשד. ומדקדק לשון רבינו דגבי מודר מחבירו נתן טעם זה וגבי נודר לחבירו לא נתן טעם זה נראה דוקא גבי מודר הנאה אמר בירושלמי טעם זה למימרא דכשהוא בפניו מתירים לו אפילו בע"כ וכן כל שהודיעו שמתירין לו אין צריך להתירו בפניו אבל בנודר להבירו

לחם משנה

דיבא הנשבע מאליו ויאמר הפתח דקי"ל אין פותחין בחרטה דהכין הלכתא לגירסת רש"י ז"ל ולפירושו אבל קשה לי לפירוש זה מה שאמר בפ' ארבעה נדרים בההוא דאתא לקמיה דר"נ אמר ליה נדרת אדעתא דהכי וכו' והרי ר"נ פתח לו פתח וכיון דהוא סובר דאין פותחין אלא הוא מעצמו יאמר היה לו לפתוח בחרטה. וי"ל דהיה נדר דבר מצוה דומה למ"ש שם הר"ן ז"ל וכבר כתב רבינו ז"ל לקמן דכיון דיש בנדר היתר מצוה או שלום פותחין לו פתח:

ז ראובן שהשביע לשמעון וכו'. הרבה טרח עצמו הרב כ"מ ז"ל לומר דבפניו דכתב רבינו ז"ל בראשונה הוי פירוש מדעתו ובפניו שכתב באחרונה הוי בפניו ממש ולא ידעתי מי הזקיקו לכך דפשט דברי רבינו ז"ל הוא דאין לחלק בין שום נדר בין שיהיה לדעת חבירו בין לתועלת חבירו בכל גוונא מתירין לו בפניו ממש ופוסק כטעמא דמפני החשד ומ"ש כדי שידע הנידר שהתיר זה נדרו וכו' אכולא מילתא קאי ואחלוקה קמא גם כן השביעו חבירו וטעמא הוי מפני החשד. ומ"ש רבינו ז"ל השני חלוקות הוא משום דנראה כן בגמ' דמעשה דצדקיהו הוי השביעו חבירו ומודר הנאה מחבירו משמע שנדר מעצמו הנאה שלא יהנה מחבירו וכיון דלגמרא משמע ליה דתרווייהו שוים הביא ראיה מחלוקה דצדקיהו דהוי השביעו חבירו לחלוקה דנדר מעצמו דמשמע ליה לגמ' דתרווייהו איתנהו ולכך כתב רבינו ז"ל לשני הדינים. וכי תימה היך אפשר לומר לדעת רבינו ז"ל שמי שנשבע לפרוע לחבירו שיבא לב"ד ויתירו לו יש לומר דרבינו ז"ל כתב בסוף הלכות אלו דאין ב"ד מתירין אלא דבר שיש בו צורך הרבה או מצוה אבל אם אין שום אחד מאלו אין מתירין ובודאי שלפרוע לחבירו שאין מתירין כיון שעושין היזק לחבירו אבל מכל מקום אם התירו מותר ומאי דכתב כאן רבינו ז"ל שמתירין לכתחילה הוא בדבר שיהיה צורך הרבה או מצוה. כן נראה פשט דברי רבינו ז"ל והטור ז"ל לא הבין בדברי רבינו ז"ל שום חילוק בסימן רכ"ח שכתב והרמב"ם ז"ל

לא

משנה למלך

ז אין מתירין לו אלא בפניו כו'. כבר נודע מ"ש ז"ל בשם ר"ת דדוקא בנודר מחמת טובה שעשה לו כמשה רבינו עם יתרו וצדקיהו עם נבוכדנאצר אבל בזולת זה מתירין לכתחלה שלא מדעתו וחלקו עליו בזה. ולי נראה להביא ראיה לסברת ר"ת מאותה הגדה דפ' השפינה דרבב"ח שמע בת קול שאומרת אוי לי שנשבעתי ועכשיו שנשבעתי מי מיפר לי ולא רצה רבה לומר מופר לך משום דלמא על שבועת המבול קאמר ולפי סברת החולקים על ר"ת לא היה יכול רבה להתיר שבועת המבול לפי שיש תועלת לכל העולם וא"כ מנא ימנע הי"ל להתיר דאי על שבועת הגלות ניחא ואי על שבועת המבול לא עשה ולא כלום והחכמים נמי לא גנוהו אלא משום דאמר אוי לי הא לאו הכי הוו מודו דיש מקום לחוש לשבועה המבול ולסברת החולקים על ר"ת אין כאן מקום חששא. ואע"ג דרבה נמי היה לו תועלת בשבועה זו דשאני הוא כשלו ואינו דשאני בעל אחרים ולר"ת ניחא לפי שהמקום לא קבל שום טובה ואע"ג דכתיב וירח ה' וגו' מ"מ זה לא נקרא טובת הנאה. ועוד שהרי כתב הרב (א"ה הוא הריב"ש סי' ש"מ) דלדעת ר"ת צריך שהנשבע יקבל הנאה בשעת השבועה וכל זה לא שייך התם גבי שבועת המבול. הן אמת דלמ"ד דבדיעבד אם התירוהו מותר היה אפשר ליישב כל זה (א"ה כמו שיתבאר לקמן פ"ו מהל' נדרים דין ט' יע"ש) אך אליבא דהראב"ד קשיא. וכ"ת הא בלא"ה קשה אותה הגדה דהא קי"ל דצריך לפרט את הנדר וסכימו הראשונים דאם לא פרט אף בדיעבד לא עשה ולא כלום והשתא קשה בין לרבה בין לחכמים אי הא דאמרינן צריך לפרט הוא מטעמא דדלמא שבועתו היתה לדבר מצוה ובא להתיר האיסור וגבי שבועת המקום לא שייך האי טעמא. והנה הייתי לומר פירוש אחר באגדה זו דהכוונה היא דשתי שבועות מצינו שנשבע המקום שבועת המבול ושבועת הגלות ורבה לא אמר מופר לך משום דלמא משבועת המבול היא וכיון שכן נמצא דלא פרט את הנדר ואין כאן התרה והחכמים ס"ל דכיון דאמר אוי לי פשיטא דמשבועת הגלות היא ונמצא דפרט את הנדר אך קשיא לי דמ"ל שלא נשבע המקום עוד שבועות אחרות ואנחנו לא נדע. הן אמת שראיתי להריב"ש סי' תמ"ז שכתב שדין זה דהנודר לתועלת חבירו לא נאמר אלא שמקבל התועלת משביע לשכנגדו דומיא דמשה שהשביעו יתרו אבל בנשבע מעצמו לא נאמר דין זה. ולפי זה ניחא דהתם המקום נשבע מעצמו. והנה אמת דחילוק זה שחילק הרב הוא דבר חדש ומלבד שהוא עצמו בסי' תכ"ג נראה דלא ס"ל לחילוק זה עוד יש לנו בזה אריכות דברים (א"ה הכל על דאבדין):

בשאל

הגהות מיימוניות

[ד] בתוספתא דסנהדרין תניא אין נשאלין לנדרים אלא מעומד ע"כ: [ה] כדגרסינן במדין נדרת במדין לך והתר וא"ר"י דדוקא לכתחילה צריך כענין זה בפניו אבל לא בדיעבד כדמוכח פ' השולח וגם מצדקיה שהיה צדיק גמור ונשאל שלא בפני נבוכדנצר ולכתחילה לא אמרו אלא באדם העושה לו טובה כגון משה שנתן לו יתרו בתו על ידי שבועתו וכן נבוכדנצר הוציא צדקיה ממאסר על ידי שבועתו אבל באדם אחר אפילו לכתחלה כדמוכח בפרק אלו נאמרין דא"ל פרעה ליוסף זיל איתשיל אשבועתא שהשביעך אביך ובירושלמי משמע דצריך שיודיע לו שהתירו מפני החשד מס"ה ע"ב:

מגדל עוז

פסולי המוקדשין (דף ל"ו) ובגיטין פרק השולח (דף ל"ה): הקרובים כשרים עד דין ההיתר. פרק נערה המאורסה ובירושלמי: לפיכך נשאלין לשבועות ולנדרים וכו' עד והיא לצורך השבת. שלהי מסכת שבת (דף קנ"ז) ובמס' נדרים פרק נערה המאורסה (דף ע"ז): ראובן שהשביע לשמעון עד ולפיכך יהנה לו. במס' נדרים פרק ר' אליעזר (דף ס"ה):

ח אאחד הנשבע בינו לבין עצמו ואחד הנשבע [ו] ברבים. ואפילו נשבע בשם המיוחד בה' אלהי ישראל וניחם הרי זה נשאל על שבועתו ומתירין לו. נשבע על דעת רבים או שנדר על דעת רבים אין מתירין לו [ז] לעולם אלא לדבר מצוה:

ט *כיצד נשבע ותלה שבועתו בדעת רבים שלא יהנה בפלוני לעולם והוצרכו בני אותה העיר ללמוד [ח] תורה או למי שימול את בניהם או שיזבח להם ולא נמצא אלא זה בלבד הרי זה נשאל לחכם או לשלשה הדיוטות ומתירין לו שבועתו ועושה להם מצות אלו ונוטל שכרו מאותן האנשים שנשבע שלא יהנה מהם:

מי

א טור יו"ד סי' רכח סמ"ג לאוין רמא:

השגת הראב"ד

*כיצד נשבע ותלה שבועתו בדעת רבים שלא יהנה מבני העיר כלום וכו' ועושה מצות אלו ונוטל שכרו. א"א יש כאן לשון אחר ויש כאן דברים של תימה שאם נשבע המוהל או השוחט שלא יהנה מבני העיר על דעת רבים ימול להם וישחוט בחנם ולא יהנה מהם ומאי מצוה איכא בהיתר נדרו. אבל ודאי אם הוא צריך למעשה ידיו ואם יתעסק במלאכתו לא יוכל למול להם ולשחוט ודאי יתירו לו את נדרו ויפרנסוהו מפני חסרון המצוה, ואם נשבעו אנשי העיר שלא יהנו ממנו הרי יכול למול וללמד את בניהם בחנם:

נוכחא אחרת מואת החשגה

מכיר אני האמת עם אותם שאמרו המעתיק מלשון ללשון צריך שיהיה בקי בדבר מאד ושיהיה בקי בשתי הלשונות. הנה ראיתי זה המחבר עשה עצמו מעתיק לשון גמרא אל לשון עברית ובמליצה אחרת וטעה במליצתו כי הגמרא שלנו היא שנדרו בני העיר שלא יהנה אותו המלמד מנכסיהם והוא לא היה רוצה ללמד אלא בשכר ובשכרו שלא מצאו מלמד יפה כמותו התיר להם אמימר את נדרם אע"פ שנדרו ע"ד רבים שפתח להם המצוה פתח לנדרם שאמרו אילו הייתם יודעים שלא נמצא כמותו בשום שכר לא הייתם נודרים וזה אינו רוצה ללמדו ואין דעת שום אדם שולה לומר אעפ"כ אני נודר. אבל מה שכתב המתרגם הזה שהמלמד נדר שלא יהנה מהם כאשר לא ימצאו מלמד כמותו אי זה פתח יהיה לנדרו שיהנה מהם בלמודו ילמד אותם בחנם ותהיה מצותו יפה ולא תיבטל המצוה אבל אם לא יוכל לחיות א"כ יעסוק באומנות או ילמוד בשכר אפשר שיהיה זה פתח לנדרו אילו הייתי יודע שלא ימצאו כמוני לא הייתי נודר שהייתי סבור לחיות באומנות ואתם זולתם והם ימצאו כמוני, עכ"ז אין דעתי נוחה הימנו שאין המצוה מוטלת עליו להיות להם מלמד או לבקש להם מלמד מומחה:

כסף משנה

לחבירו דאין מתירים לו אלא בפניו היינו לומר שאין מתירים לו אלא מדעתו וכמו שפי' רמ"מ דכיון שזה הנביעו אין לו התרה אלא מדעתו ואע"פ שכתבתי דמהאי דמשה ולדקיהו דהוו נודר לחבירו ילפינן למודר הנאה מחבירו דאין מתירים לו אלא בפניו איכא למימר דהא בפניו בעלמא הוא דילפינן מיהו הא כדאיתא והא כדאיתא דאע"ג דנודר לחבירו אין מתירים אלא מדעתו דמודר הנאה מחבירו אין טעם לומר שנצטרך שיהיה מדעתו מאחר שלא דעתו ומיהו בידיעתו צריך מפני החשד והכי ילפיק כיון דבמודר לחבירו צריך דעתו במודר הנאה מחבירו צריך ידיעתו וכיון דבפניו מתפרש מדעתו ומתפרש בידיעתו נקט בתרווייהו לישנא דבפניו הא כדאיתיה והא כדאיתיה:

ח אחד הנשבע בינו לבין עצמו ואחד הנשבע ברבים. בפ' השולח (גיטין דף ל"ו) אמר אמימר הלכתא נדר שהודר ברבים יש לו הפרה ע"ד רבים אין לו הפרה ויש ספרים דגרסי * אמר אמימר הלכתא אפילו למ"ד נדר שהודר ברבים יש לו הפרה ע"ד רבים אין לו הפרה וכתבו התוס' דאפילו לאותם ספרים מדפסק בע"ד רבים דאין לו הפרה מכלל שסובר דברבים יש לו הפרה דאי אין לו כ"ש ע"ד רבים ומה הוצרך לפסוק הלכתא בע"ד רבים כיון דאפילו ברבים אין לו הפרה ושלא בלשון פסק ה"ל לומר אפילו למ"ד ברבים יש לו הפרה וכו' אע"ג דקאמר (התם) לעיל דאדריה ליה ברבים איכא דרב נחמן דקי"ל כוותיה בדיני ולענין דינא אפשיל לענין פרעון כתובה הא פריך בתר הכי הניחא למ"ד ואיכא למימר דאדרב נחמן נמי קאי ומדאדריה רב אחא נמי לההוא מקרי דרדקי ע"ד רבים משמע דקסבר דברבים יש לו הפרה ורב יוסף דאמר בפ' ע"פ אדור ברבים דלא אשתה שיכרא משמע דסבר דברבים אין לו הפרה לא קי"ל הכי וכן פסקו הרא"ש והרשב"א והר"ן והמרדכי. ומ"ש ואפי' נשבע בשם המיוחד בה' אלהי ישראל, בפ' ד' נדרים (דף כ"ב) אמר רבא אמר ר"נ הלכתא פותחין בחרטה ונזקקין לאלהי ישראל ומשמע לרבינו דה"ה לשם המיוחד: נשבע ע"ד רבים או שנדר וכו'. מימרא כתבתיה בסמוך. ומ"ש אלא לדבר מצוה, שם והני מילי לדבר הרשות אבל לדבר מצוה יש לו הפרה כי ההוא מקרי דרדקי דאדריה רב אחא (על דעת רבים) דהוה פשע בינוקי ואהדריה רבינא דלא אשכח דדייק כוותיה:

ט וכתב הראב"ד כיצד נשבע ותלה שבועתו בדעת רבים וכו'. א"א יש כאן לשון אחר וכו'. טעמו שהוא ז"ל מפרש דאדריה רב אחא היינו שהדירוהו בני העיר הנאה מנכסיהם והוא לא רצה ללמדם בחנם ולאפוקי מרבינו שפירש שהוא נשבע שלא יהנה מבני העיר וז"ש על דברי רבינו יש כאן לשון אחר כלומר פירוש אחר בהא דאדריה רב אחא. ומ"ש ויש כאן דברים של תימה הוא על פי' רבינו. ומצאתי נוסחא אחרת בדברי הראב"ד וז"ל א"א מכיר אני האמת וכו'. מ"ש ועכ"ז אין דעתי נוחה הימנו שאין המצוה מוטלת עליו

*כן הוא גרסתנו:

הרדב"ז

התירוהו אינו מיתר. וכן כתב הרשב"א בתשובה. וטעמא דמסתבר דאי לא תימא הכי לא שבקת חיי לכל בריה שאם ישביע את חבירו על ממון ילך אצל שלשה הדיוטות ויתירו לו נמצא זה מפסיד: ואפילו היה במעון קטן או עכו"ם וכו'. למד מיתרו ונבוכדנצר וכ"ש קטן:

ח אחד הנשבע וכו'. ואפילו נשבע בשם המיוחד וכו'. לאפוקי מדעת קצת הגאונים שלא היו נזקקין להתיר שבועה שיש בה הזכרת השם. והרב ז"ל סמך אדרב דאמר הלכתא פותחין בחרטה ונזקקין לאלהי ישראל וכן הסכימו רוב הפוסקים וכן נהגו ברוב גלילות ישראל: נשבע על דעת רבים וכו'. ולא פירש הרב כמה רבים וסתמא דמילתא סמך על רב נחמן דאמר כמה רבים ג'. חדא דקי"ל כר"נ ותו דהוי מילתא מציעתא דמיעוט רבים שנים ואיכא ר' יצחק דאמר עשרה ומינקט מילתא מציעתא עדיף:

ט כיצד נשבע ותלה שבועתו וכו'. כתב הראב"ד ז"ל יש כאן דברים של תימה שאם נשבע המוהל או השוחט שלא יהנה מבני העיר על דעת רבים ימול להם וישחוט להם בחנם ולא יהנה מהם ומאי מצוה איכא בהתר נדרו עכ"ל. ואני שמעתי ולא אבין וכי עבדם הוא שיכולין לכופו שיעשה להם מצות אלו בחנם והכא במאי עסקינן שאינו רוצה לעשות בחנם. ואי לאו דמתפיסא הוה אמינא דאפילו אם רוצה לעשות בחנם מתירין לו דאסיא במגן מגן שויא וכיון שאינו נוטל שכר לא יעשה המצוה כתקנה הילכך נתינת שכרו הוי בכלל המצוה שמתירין לו בשבילה, והכי משמע לי מהך עובדא דההוא מקרי דרדקי דהוה פשע בינוקי ואהדריה רב נחמן משום דלא אשכח דדייק כותיה ולא ראינו שאמר לו רב נחמן אם רוצה לעשות בחנם אלא התירו סתם כשאר נדרים דעלמא דלדבר מצוה שהוא נדר שהודר על דעת רבים לשאר נדרים וסתם מקרי דרדקי לא עביד בחנם ולא שאלו רב נחמן אם רוצה לעשות בחנם לפי שאפילו היה רוצה לעשות בחנם היה מתיר לו כדי שיטול שכר ויעשה המצוה על מתכונתה:

מי

משנה למלך

נשאל הריב"ש סי' ר"ף אם יש כח להתיר שבועת מי שמתחייב לחבירו בממון או בשדוכין שלא בפני מי שנדרו לדעתו ולא דמי לנשבע לתועלת חבירו דבדיעבד מותר שלא בפניו דשאני הכא דכל אחד זוכה בחבירו ומתקיים הענין ע"י קנין וקנס ובכה"ג אין מועיל התרה. והשיב וז"ל מ"מ כבר אתה רואה שדעת ר"ת דהכא דאין מתירין לו אלא בפניו היא כשמקבל טובה ממנו ולזה נשבע לו וא"כ אף אם התירו לו השבועה עדיין נשאר בחיוב על הדבר ההוא ואף אם הוא דבר דלא שייך ביה קנין הוי כמו שכיר שהרי אם יתרו נתן בתו למשה בתנאי שלא יצא משם ושישבע לו על זה אף אם הותר מן השבועה שלא מדעת יתרו עדיין מחייב לקיים תנאו כו'. ונ"ל דנהי דשכיר אינו צריך קנין וכמ"ש הרב סי' תע"ה ותע"ו מיהו בדברים דמהני בהו קנין הוא דאמרינן דפועל א"צ אבל בדבר דאינו מועיל קנין כגון תנאי יתרו שלא ילך משם משם וכן תנאי נבוכדנצר שלא יגלה לדקים א"כ לא שייך בזה מה שהוא כמו שכיר וא"כ עדיין מה שרצה השואל לחלק כמי שחייב ממון דאליבא דר"ם בלא שבועה נשתעבד אם התירוהו אינו מותר עדיין במקומו עומד ודוק: כתב הרשב"א בתשובה סי' תשי"ג גבי מי שקיבל עליו נדוי אם לא יפרע לב"ח ביום נועד ועבר היום ולא נתן שמתירין נדויו אפילו שלא מדעת הב"ח דמה הנאה יש לו דאפילו יפרע א"כ כבר חל עליו נדויו והצריך הרב לטעמא דאין מתירין אלא בפניו למ"ד מפני החשד שיודיעו לב"ח שהתירו לו וזה שלא כדברי מהרימ"ט ח"א סי' א' (דף א' ע"ד) יע"ש. שוב ראיתי להריב"ש סי' נ"ח על אודות ראובן שקיבל בכת חרם ונדוי שלא ליקח אשה על אשתו ועבר ונשא על אשתו וכתב הרב דחל עליו החרם והנדוי ואין מתירין אותו אלא ברשות אשתו דומיא דאין מתירין אלא בפניו. משמע דחולק על דברי הרשב"א שכתב דמתירין אותו אף שלא מדעת הב"ח. (א"ה עיין לקמן פ"ד מהלכות גזילות דין י"ג מ"ש עוד הרב המחבר ע"ד מהרימ"ט בתשובה הנזכרת):

ח נשבע על דעת רבים ומ'. הא דאמרי' דהנודר ע"ד רבים דמתירין לדבר מצוה היינו שמתירים שלא בידיעתם אבל כל שמותין כדבר בפירוש אין מתירין אפילו לדבר מצוה כ"כ הריב"ש סי' תקי"א ועיין בסי' של"ס ודוק. וכתב הרשב"א ח"ג סי' ל"ס שאם כבר עבר על נדרו דמתירין לו אף שנדר ע"ד רבים:

לחם משנה

לא חילק. גם כתב דלדקיהו ומשה אם היו נשבעין מעצמן לא היו צריכים היתר בפניו של המשביע ואמאי הא הוי השבועה לתועלת נבוכדנצר ויתרו דהוא כתב דכיון דהוא מגע לחבירו אין מתירין אלא בפניו. מיהו לזה יש לומר דהוא אזיל לטעמיה דבפניו דהלוקה קמא הוי מדעתו ולכך קאמר דאם היו נשבעים מעצמם לא היה צריך ההוא בפניו דהוי מדעתו אלא בפניו ממש מפני החשד אבל מכל מקום פירושו דחוק מאד בעיני:

ט כיצד נשבע וכו'. השגת הר"א ז"ל על רבינו ז"ל היא מבוארת דהוא מפרש פירוש אחר בגמ' כדכתב הרב כסף משנה ז"ל ומ"ש בסוף ואם נשבעו אנשי העיר שלא יהנו ממנו והרי יכול למול וללמד את בניהם (בחנם) הוא מפני שנתבאר בהלכות נדרים פ' ששי דהמודר הנאה מחבירו מותר ללמד את בנו תורה וה"ה למולו ואע"ג דהאב חייב בכך מצות לאו ליהנות ניתנו:

אין

שאילו

מגדל עוז

אחד הנשבע בינו לבין עצמו עד ומתירין לו. במסכת ערכין פרק שום היתומים (דף כ"ג) ובגיטין פ' השולח (דף ל"ו) ובמסכת נדרים פ' ארבעה נדרים (דף כ"ב): על דעת רבים עד שלא יהנה מהם: כתב הראב"ד ז"ל יש כאן לשון אחר וכו': ואני אומר גם הלשונות גם הנוסחאות רבות והסברות שונות בכמה מקומות במס' ערכין פרק שום היתומים ובמסכת בכורות פרק אלו מומין ובנדרים פרק ארבעה נדרים ובמסכת גיטין פרק השולח ובמכות פרק הלוקין אמנם מ"ש ר"מ ז"ל אין בו תפיסה וכעובדא דההוא מקרי דרדקי דלא אשכח דדאיק כוותיה וכפי מה שקיבל מרבותיו:

הגהות מיימוניות

[ו] גרסינן פרק השולח כמה רבים רב נחמן אמר שלשה רבי יצחק אמר עשרה וכתב רבינו שמשון על דעת רבים אפילו אין בפניהם ולא ידענא אם שנים או שלשה ע"כ: [ז] אמר אמימר הילכתא נדר שהודר ברבים יש לו הפרה על דעת רבים אין לו הפרה ופסקו הגאונים כבעמוד. אהובי הרב רבי מנחם לענין נדרך שנדרת לעלות לא"י יש לך הפרה אחרי שאשתך הרה דאין כל איסור עומד בפני פקוח נפש ויש סכנה להוליכה עוברה וגם הילד עד שיתגבר ויכנסו ימות הקיץ אע"פ שאין פותחים בנולד מילתא דשכיחא הוא דרוב נשים מתעברות ויולדות ומילתא דשכיחא מודו בה רבנן כי ההיא דירדו מנכסיהן בפרק ר"א פותחין ואל תשיבני שאין זה פקוח נפש לפי שתוכל לילך בלא אשתך זה הבל כי לא תוכל לעגנה ואתה משועבד לה ומצוה מרובה ויש לו הפרה [ח] כי האי מקרי דרדקי דהוה פשע בינוקי ואדריה רב אחא על דעת רבים ואהדריה רבינא דלא

אשכח

י אמי שנשבע ולא ניחם על שבועתו ובא לבית דין לקיים שבועתו. אם ראו הדיינין שהיתר שבועה זו גורם למצוה ולשלום בין איש לאשתו בין אדם לחבירו ושקיום שבועה זו גורם לעבירה ולקטטה פותחין לו פתח ונושאין ונותנין עמו בדבר ומודיעין לו דברים שגורמת שבועתו עד שיתנחם. אם ניחם בדבריהם מתירין לו ואם לא נחם ועמד במריו הרי זה יקיים שבועתו: יא כיצד נשבע שיגרש את אשתו ג.ו שלא יהנה ישראל מנכסיו או שלא יאכל בשר ושלא ישתה יין שלשים יום וכיוצא בזה אומרים לו בני אם תגרש את אשתך אתה מוציא לעז על בניך ואומרים העם מפני מה נתגרשה אמן של אלו ולמחר קוראים להם בני גרושה ושמא תנשא לאחר ואי אתה יכול להחזירה וכיוצא בדברים אלו. וכן זה שנשבעת שלא יהנה ישראל מנכסיך למחר יצטרך זה ותהיה עובר על וחי אחיך עמך והחזקת בו או פתוח תפתח וכיוצא בהן. וזה שנשבעת שלא תאכל בשר ושלא תשתה יין שלשים יום הרי אתה פוגע ברגל ומבטל שמחת יום טוב ועונג שבת. אם אמר אילו הייתי יודע זה לא הייתי נשבע מתירין לו ואם אמר אף על פי כן לא נחמתי ורוצה אני בכל זה אין מתירין לו: יב באין פותחין [פ] בנולד. כיצד נשבע שלא יהנה בפלוני ונעשה סופר העיר. הואיל ולא ניחם על שבועתו אין פותחין לו בדבר זה. ואפילו אמר הוא מעצמו אילו הייתי יודע לא הייתי נשבע אין מתירין לו הואיל ועדיין לא ניחם אלא רצונו שלא יהנה לו ושלא יעשה זה סופר. *אבל אם ניחם הוא מעצמו מפני הנולד ונהפכה דעתו. מתירין לו. וכן כל

השגת הראב"ד

*אבל אם ניחם הוא מעצמו וכו'. א"א נולד שאמרו אין פותחין בו בנולד שאינו מצוי אבל בנולד המצוי פותחין כדאמרינן שכיחי אפיקורי דמלעזי רבנן וכי הכיא דאמרינן עניות שכיחא טפי ממיתה ומשום הכי פתח ליה הקב"ה למשה בשבועתיה בעניות דדתן ואבירם

א שם: ב טור שם סמ"ג שם:

הרדב"ז

י מי שנשבע ולא ניחם על שבועתו וכו'. היינו דרב נחמן דאמר פותחין בחרטה:

יב אין פותחין בנולד. כתבו קצת המפרשים דוקא בנולד שאינו מצוי ותדיר אין פותחין אבל בנולד המצוי פותחין ומהאי טעמא פותחין לאדם בעניות משום דשכיח וטעמא דמילתא כיון דהוי מילתא דשכיח ואילו היה נמצא בשעת הנדר לא היה נודר רואין אותו כאילו היה בתוך הנדר ולא ידע אותו הנדר ונמצא שהוא כנדרי טעות ואם בא בדרך חרטה אין לדקדק בו שהרי נעקר הנדר מעיקרו. וכן נראה לי לדקדק מהמשל שכתב הרב ז"ל שאין הדבר מצוי שיעשה חבירו סופר דסתמא דמילתא סופר היה להם בתחלה ולא שכיח שימות דוק מינה אי הוי מילתא דשכיח פותחין לו אע"פ שהוא נולד:

ודע דלא אמרינן אין פותחין בנולד אלא כשמתחרט מהנולד ואילך אבל אם מתחרט מעיקרא פותחין לו בכל נולד שהרי נעקר הנדר מעיקרו, וכן יש ללמוד מדברי הרב ז"ל שכתב הואיל ועדיין לא ניחם וכו' דוק מינה הא אם ניחם על שבועתו עקר אותה מעיקרא ופותחין לו אפילו בנולד ומתירין לו: אבל אם ניחם הוא מעצמו וכו'. דוקא אחרים אין פותחין לו בנולד אבל הוא פותח לעצמו בנולד אפילו שאינו מתחרט אלא מהנולד ואילך והכי איתא פרק ד' נדרים בכמה עובדי. והטעם כיון שנהפכה דעתו מעצמו מפני הנולד הוי כאילו עקר הנדר מעיקרו ומתירין לו:

מי

ודוקא כשאין כאן לו מדרך חרטה שאינו מתחרט אלא מפני ענין שאינו יוצא לו כרצונו מפני הנדר ואומר לו אילו הייה יודע שיקרה לך מקרה זו בנדרך הייתי נודר כזה אנו אומרים אם המקרה ההוא מצוי ואילו היה באותה שעה לא היה נודר רואין אותו המקרה כאילו היה בשעת הנדר ולא ידע אותו הנודר בענין שנעשה הנדר בטעות אבל כשהוא בא מדרך חרטה אין כאן לדקדק שהרי הוא עוקרו מעיקרו שהוא אומר כעס היה בלבי או עצבות באותה שעה ועכשיו עבר ממני ונתרציתי ואני מתחרט על אותו הכעס. ומה שכתב הוא אינו ברור, ע"כ:

כסף משנה

עליו וכו' יש לומר שאע"פ שמצות לימוד התורה מוטלת על האב בייחוד מ"מ מצוה על כל חכם ללמד תורה לתלמידים:

יא מי שנשבע ולא ניחם וכו' כיצד נשבע שיגרש את אשתו וכו' אומרים לו בני אם תגרש אשתך אתה מוציא לעז על בניך וכו'. משנה בפ' ר"א (נדרים ס"ו). ומ"ש וכן זה שנשבעת שלא יהנה ישראל מנכסיך וכו' גם זה משנה שם (דף ס"ה:) ואע"ג דבשם ר"מ איתמר משמע לרבינו דכן הלכתא דהא קתני ברישא ר"מ אומר יש דברים שהם כנולד ואינם כנולד *וחכמים מודים ובתר הכי קתני ועוד אמר ר"מ פותחין לו מן הכתוב שבתורה וכו' לו שהוא עני ואי אתה יכול לפרנסו ומדקתני ועוד משמע דכי היכי דבקמייתא חכמים מודים לו ה"ה בבתרייתא. ומ"ש וזה שנשבעת שלא תאכל בשר וכו' ג"ז משנה שם (דף ס"ו) פותחין בימים טובים ושבתות:

יב אין פותחין בנולד וכו'. משנה שם (דף ס"ד) ועוד אמר ר' אליעזר פותחין בנולד וחכמים אוסרים כיצד קונם שאיני נהנה לאיש פלוני ונעשה סופר וכו' ואמר אילו הייתי יודע שהוא נעשה סופר וכו' לא הייתי נודר ובגמרא (שם ע"ב) מ"ט דר"א אמר רב חסדא דא"ק כי מתו כל האנשים (המבקשים את נפשך) פי' שעשה נדר לשבת במדין ושלא לשוב למצרים ופתח לו הקב"ה פתח שאם היה יודע שימותו שונאיו לא היה נודר והא מיתה נולד הוא מכאן שפותחין בנולד. ורבנן וכו' קא סברי הנהו מי מייתי והאמר ר' יוחנן וכו' כל מקום שנאמר נצים ונצבים אינם אלא דתן ואבירם אלא אמר ר"ל שירדו מנכסיהם ופי' הרא"ש ועניות לאו נולד הוא דשכיח וכן אמרו בירושלמי משמע דהא דאמור רבנן אין פותחין בנולד היינו דוקא היכי דלא שכיח אבל בנולד דשכיח פותחין וכ"כ הראב"ד בהשגות וכ"כ המרדכי וכן דעת התוס' בפ' אע"פ (דף ס"ג) אהא דא"ל ר"ע לבן כלבא שבוע אדעתא דגברא רבה מי נדרת וה"ת והלא אסור לפתוח בנולד וכו' וי"ל דהכא לא חשיב נולד כיון שהלך לבי רב דדרך הוא בהולך ללמוד שנעשה אדם גדול עכ"ל. ומיהו בעינן שיהא שכיח טובא כדי שיפתחו בו דהא מיתה אע"פ שהיא מצויה אמרי רבנן שאין פותחין בה משום דמשמע להו דלא שכיח טובא ולא אמרו דפותחין אלא בעניות, דשכיח טובא טפי ממיתה וטעמא דמילתא דכיון דאותו נולד שכיח טובא אמדינן דעתיה שאילו היה מעלה בלבו נולד זה היה נמנע מלידור וכיון שלא נדר אלא מפני שלא העלה דבר זה באותה שעה על לבו הוה ליה כנדר בטעות אבל כשהנולד לא שכיח טובא אפילו אם היה מעלה על לבו אותו נולד לא היה נמנע מלידור בשביל כך וכן נראה שהוא דעת הרמב"ן וכ"כ הטור אבל אין נראה כן מדברי רבינו שאילו היה דעתו לחלק בין נולד מצוי לשאינו מצוי לא הוה שתיק מיניה ונ"ל שהוא ז"ל מפרש דכי אמרינן בגמ' ורבנן הנהו מי מייתי וכו' אלא שירדו מנכסיהם לאו למימרא דפתחא דעניות פתח לה אלא היינו לומר דנדרא מעיקרא ליתיה כי בשעה שנדר כבר מתו אותם האנשים כלומר שירדו מנכסיהם וכן פי' הקונטרס. ומ"ש אבל אם ניחם הוא מעצמו מפני הנולד ונהפכה דעתו מתירים לו נראה שכתב כן מפני שהוקשה מההיא דפרק אע"פ (דף ס"ג) דא"ל ר"ע לבן כלבא שבוע אדעתא דגברא רבה מי נדרת והא התם נולד הוא ואין פותחין בו ולכך תירץ דשאני התם שניחם מפני הנולד ונהפכה דעתו דהא ודאי ניחא לבן כלבא שבוע שנעשה ר"ע גברא רבה וליתהני מיניה ומש"ה אהני ליה פיתחא דנולד וכי תנן אין פותחין בנולד היינו דוקא היכי דעדיין לא ניחם אלא רצונו שלא יהנה ולא יעשה זה סופר. ומיהו קשיא לי על שיטה זו דמפליג בין היכא דניחא ליה להיכא דלא ניחא ליה דא"כ מאי מייתי רבי אליעזר ממשה הא איהו הוה ניחא ליה דלימותו הנך גברי ולהדר איהו למצרים ודמי להאי דר"ע עם בן כלבא שבוע. ושמא י"ל דר"א לא מייתי אלא לומר דכיון דהשכחן שם נולד בעלמא דפותחין בו מיניה ילפינן לכל נולד דמנא לן לפלוגי בינייהו ורבנן אהדרו ליה דאין משם ראיה דהתם לא הוה נולד אלא נדר בטעות וכדפרישית: כתב הראב"ד אבל אם ניחם הוא מעצמו מפני הנולד וכו' א"א נולד שאמרו אין פותחין בנולד שאינו מצוי וכו'. וכבר כתבתי טעם רבינו:

מי

*כן הוא גירסת הירושלמי, אבל בבבלי ואין חכמים מודים לו:

לחם משנה

יב אין פותחין בנולד וכו'. כתב הרב כ"מ דרבינו ז"ל אינו מחלק בין נולד מצוי לשאינו מצוי ואני תמיה על דבריו דבהדיא חלקו בגמ' בכך פ' ארבעה נדרים (דף כ"ג) גבי עובדא דר' ישמעאל ב"ר יוסי דמהייה ההוא קלרא וגרא לנפשיה והקשו שם והרי נולד הוא ותירצו הסי לאו נולד הוא דשכיחי אפיקורי דמלעזי רבנן משמע דיש חילוק בכך. ועוד אני תמיה על דבריו אם אין החילוק תלוי אלא שיהא דבר שבשעת הנדר היה רוצה שיהיה כן ולא ידור אז הוי חרטה גמורה אבל אם בשעת הנדר היה רוצה לידור שלא יעשה האיש ההוא סופר לא הוי חרטה גמורה אם כן למה תלו החכמים הדבר בנולד בכל דבר שיארע אחר כך היה להם לתלות אם הדבר ההוא הוא דבר שהיה רוצה האיש בשעת הנדר שלא יבא אין זה חרטה גמורה אע"פ שאחר שבא נתחרט אבל אם בשעת הנדר היה רוצה שיהיה אותו הענין שלא ידור הוי חרטה גמורה ומה לנו לתלות הענין בנולד כיון שלדעתו אין לחלק בין מצוי לאינו מצוי אלא ודאי עיקרן של דברים כמו שהבין הסמ"ג ז"ל בדברי רבינו ז"ל שהוא מחלק בין נולד מצוי לשאינו מצוי שכן כתב אחר דברי רבינו ז"ל ודוקא בנולד שאינו מצוי וכו' ובנולד מצוי ודאי דמתירין בכל נוגא אבל בנולד שאינו מצוי אז מחלק רבינו ז"ל אם יאמר הוא שבשעת הנדר לא היה רוצה שיהיה זה הדבר אז ודאי אין החרטה גמורה אבל אמר שהיה רוצה שיהיה זה הדבר ולא ידור הוי חרטה גמורה וחילק בכך כדכתב סמ"ג ז"ל משום דבכמה מקומות בפ' ארבעה נדרים מקשה גמ' והא אין פותחין בנולד אלא ודאי טעמא הוי כך. וה"ת הא ההיא דמשה דחשיב נולד והא משה היה רוצה שימותו האנשים ההם וכמו שהקשה הרב כ"מ ז"ל והרב ב"י טרח עצמו הרבה בתירוץ הקושיא ולי נראה לומר משום דדילמא לא היה רוצה שימותו אלא שיחזרו בתשובה והשתא נמי ניחא מאי דמקשה הגמ' בפ' ר' אליעזר (נדרים ס"ה) גבי מתניתין דקונם שאני נושא את פלונית שאביה רע (והא) נולד הוא דלדעת רבינו ז"ל אין זה נולד דודאי בשעת הנדר

הגהות מיימוניות

אשכח דדייק כוותיה ע"כ: [פ] וכן כתב בס"ה בספרים אלו ודוקא בנולד שתדיר ומצוי מסיק התם פ' ד' נדרים דפותחין בנולד וגם רא"מ פסק דההוא דאין פותחין בנולד זהו כשאינו מתחרט אלא מנולד ואילך אבל מתחרט מעיקרא אפילו בנולד דלא מסיק אדעתיה יבטל הנדר וראיה דכדו תהית או לבך עלך אם חזר בו מחמת נולד שאינו מצוי ומטעם זה אין מקשה בכמה מקומות והא אין פותחין בנולד ע"כ מס"ה:

מגדל עוז

מי שלא נשבע ולא ניחם עד הרי זה יקיים שבועתו. תחלתו מסכמת הגאונים ז"ל ותשובתם וסופו פרק ד' נדרים (דף כ"א וכ"ב): כיצד נשבע שיגרש עד בכל זה אין מתירין לו. במסכת נדרים ופ' ר"א (דף ס"ד ס"ס ס"ו): אין פותחין בנולד וכו' עד אבל אם ניחם כו' עד וכן כל כיוצא בזה: כתב הראב"ד ז"ל נולד שאמרו אין פותחין בו בנולד שאינו מצוי וכו': ואני אומר גם את זה כתב יפה ר"מ ז"ל בכתב הנשתון כמס' נדרים פ' ר"א והרוצה לסבור ולפרש הרשות בידו וכ"ש גדול ורב כמו הרב ראב"ד ז"ל והרוצה לדקדק יעיין במקומו:

כל כיוצא בזה: יג [א]מי שנשבע על דבר ונשבע שלא יתיר שבועה זו וניחם. הרי זה נשאל על השבועה האחרונה תחלה שנשבע שלא יתיר ואחר כך ישאל על הראשונה: יד [ב]נשבע שלא ידבר עם פלוני ונשבע אחר כך שאם ישאל על שבועה זו ויתירה יהיה אסור לשתות יין לעולם וניחם. הרי זה נשאל על השבועה הראשונה ומתירה. ואחר כך ישאל על השניה. שאין מתירין נדר או שבועה שעדיין לא חלו. [ג]לפיכך אם היה עומד בניסן ונשבע שלא יאכל בשר שלשים יום מראש חדש אייר וניחם אינו נשאל עד שיכנס אייר: טו נשבע שלא יהנה לפלוני ושלא יהנה לחכם שישאל לו על שבועה זו. נשאל על הראשונה ואחר כך ישאל על השנייה: טז נשבע שלא יהנה לפלוני והרי הוא נזיר אם ישאל על שבועה זו. ישאל על שבועתו תחלה ואחר כך על נזירותו וכן כל כיוצא בזה: יז [ד]שבועה שלא אוכל היום שבועה שלא אוכל היום שבועה שלא אוכל היום. או שאמר על ככר זו שבועה שלא אוכלנה שבועה שלא אוכלנה שבועה שלא אוכלנה. ונשאל על שבועה ראשונה והותרה הרי זה חייב משום שבועה שנייה. וכן אם נשאל על השניה חייב משום שלישית. נשאל על השלישית בלבד חייב משום ראשונה ושנייה. נשאל על השנייה חייב משום ראשונה [ושלישית]. אם כן מפני מה אמרו אין שבועה חלה על שבועה שאם לא נשאל ואכלה אינו חייב אלא אחת כמו שבארנו: יח מי שנשבע שבועת ביטוי להבא ושיקר בשבועתו. כגון שנשבע שלא יאכל פת זו ואכלה ואחר שאכלה קודם שיביא קרבנו אם היה שוגג או קודם שילקה אם היה מזיד ניחם ונשאל לחכם והתירה לו הרי זה פטור מן הקרבן או מן המלקות. ולא עוד אלא אפילו כפתוהו ללקות ונשאל והתירו לו קודם שיתחילו להלקותו הרי זה פטור:

פרק שביעי

א [ה]התובע חבירו בממון שאם הודה בו יהיה חייב לשלם וכפר ונשבע. או שהשביעו התובע וכפר. הרי זה הנתבע הוא חייב בשבועת הפקדון אף על פי שלא ענה אמן. שבשבועת הפקדון אחד הנשבע מפי עצמו ואחד שהשביעו אחר וכפר אע"פ שלא ענה אמן חייב שכפירתו אחר שהשביעו התובע כעניית אמן:

תבעו

א טור שם סי' רכט סמ"ג שם: ב שם: ג טור שם סי' רכח סמ"ג שם: ד טור שם סמ"ג שם: ה סמ"ג שם:

כסף משנה

יג מי שנשבע על דבר וכו'. זה נראה שהוא פשוט שאם היה נשאל על הראשונה תחלה נמצא שעבר על שבועה שניה:

יד נשבע שלא ידבר עם פלוני וכו' שאין מתירים נדר או שבועה שעדיין לא חלו. בסוף נדרים (דף ל') פלוגתא דתנאי לענין הפרת הבעל ופלוגתא דאמוראי לענין התרת חכם ופסקו הרא"ש והרשב"א והר"ן כרב פפי דאמר מחלוקת בהפרה אבל בשאלה אין חכם מתיר אא"כ חל הנדר:

טו נשבע שלא יהנה לפלוני וכו' עד וכן כל כיוצא בזה, ברייתות בסוף נדרים:

יז שבועה שלא אוכל ככר זו וכו'. בפ"ג דשבועות (דף כ"ז:) שנינו שבועה שלא אוכל ככר זו שבועה שלא אוכלנה שבועה שלא אוכלנה ואכלה אינו חייב אלא אחת ובגמ' הא תו למה לי ופירש"י הא תו למה לי שבועה שלישית למה לי משבועה שנייה אשמעינן דאין שבועה חלה על שבועה הא קמ"ל וכו' היכא הוא דליכא אשבועות אחרונות הא שבועה איכא דאי מתשאל רווחא חיילא *למאי הלכתא לכדרבא דאמר שאם נשאל על הראשונה עלתה שניה תחתיה:

יח מי שנשבע שבועת ביטוי להבא וכו'. שם אמר רבא נשבע על ככר ואכלה אם שייר ממנה כזית נשאל עליה אכלה כולה אין נשאל עליה (דף כ"ח) אמימר אמר ואפילו אכלה כולה נשאל עליה אי בשוגג מתוסר קרבן אי במזיד מתוסר מלקות אבל כפתוהו על העמוד לא כדשמואל דאמר כפתוהו על העמוד ורץ מב"ד פטור ולא היא התם רץ הכא לא רץ ופירש"י רץ ונתבזה במנוסה זו ואיכא דקלה אחיך כיון שנקלה הרי הוא אחיך:

פ"ז א התובע חבירו בממון וכו'. לקמן בסמוך יתבאר. ומ"ש שבשבועת הפקדון אחד הנשבע מפי עצמו אחד שהשביעו אחר וכפר וכו' משנה פ' שבועת הפקדון (דף ל"ו:) וכחכמים:

פ"ז א התובע חבירו בממון וכו'. הקדים רבינו שבועת הפקדון לשבועת העדות משום דשכיח טפי דשבועת העדות לא שכיח דכתיב אם לא יגיד ונשא עונו והנא הקדים שבועת העדות משום דקאי אמתני' שבועת ביטוי נוהגת באנשים ובנשים וכו' תנא שבועת העדות נוהגת באנשים ולא בנשים וכו' שהיא איפכא משבועת ביטוי:

אע"פ שלא ענה אמן וכו'. שם במשנה פלוגתא דר' מאיר וחכמים ופסק כחכמים שאמרו בין מפי עצמו בין מפי אחרים כיון שכפר בו חייב ולפי זה הא דקתני סיפא משביעך אני ואמר אמן רבי מאיר היא. והנכון דאפילו כרבנן אתיא דע"כ לא אמרי רבנן אלא שקדמה השבועה לכפירה אבל אם קדמה הכפירה לשבועה כי הכא דתבען או שאמר לו אין לך בידי משביעך אני בעינן שיקבל השבועה ויאמר אמן והכי משמע מדברי רבינו שכתב שכפירתו אחר השבועה שהשביעו התובע בעניית אמן הילכך אם חזר וכפר אחר שהשביע אע"פ שלא ענה אמן חייב בשבועת הפקדון ואם לא חזר וכפר אלא שתק אם ענה אמן חייב ואם לא ענה אמן פטור:

תבעו

*לשון רש"י הוא באיזה שינוי:

הרדב"ז (מכ"י)

יג מי שנשבע על דבר וכו'. מעשה היה באחד שנשבע ואמר שכל זמן שיתיר שבועה זו תחזור ותחול, ונשאלתי על זה מחכמי שאלוניקו והעליתי באותה התשובה בראיות ברורות שמתירין לו השבועה והתנאי ושוב לא תחול. ושוב ראיתי בתשובות שנדפסו בקרוב להר"ן ז"ל שנשאל על כיוצא בזה והאריך הרבה עיין שם:

יד נשבע שלא ידבר עם פלוני וכו'. צריך לתת טעם למה הוצרך הרב לכתוב ד' דינין הללו והלא כלם מטעם אחד הם שאין מתירין הנדר או השבועה עד שתחול, וי"ל דאי מקמייתא שתלה התרת שבועתו בשתיית היין ה"א דלא ישאלו על השניה עד שתחול משום דאפשר שתחול או שלא תחול שהרי אפשר שישתה או שלא ישתה אבל תלה שבועתו בזמן והזמן עביד דאתי וה"א דהוי כאילו חל כי הגלגל ודאי חוזר והכי אמרינן גבי המוכר פירות דקל שאני פירות דקל דעבידי דאתו והוי כאילו הגיע הזמן ומתירין לו מיד קמ"ל. וזהו שכתב לפיכך אם היה עומד בניסן וכו'. ובדין השלישי השמיענו אע"פ ששתי השבועות על ענין אחד וסד"א יכול להתיר השניה מקודם קמ"ל נשאל על הראשונה וכו'. ובדין הרביעי השמיענו אע"ג דקי"ל נדרים חלים על דבר מצוה והנזירות היא נדר מכלל הנדרים והוי כאילו נדר בנזירות שלא יהנה לפלוני וחלו השבועה והנזירות יחד סד"א יוכל להתיר הנזירות תחילה קמ"ל ישאל על שבועתו תחלה ואח"כ על נזירותו:

יז שבועה שלא אוכל היום וכו'. מכאן יש ללמוד כי מי שנשבע על דבר אחד שבועות הרבה יכולין להתירם כלם ביחד בלשון רבים וכבר הארכתי בזה בתשובה על מעשה שהיה והוכחנו הדבר מכאן והודו החולקין. והטעם דאע"ג דאמרינן אין שבועה חלה על שבועה ה"מ לענין שאם עבר עליהן אינו חייב אלא אחת אבל לעולם השבועה מיתלא תליא וקיימא שאם יתיר הראשונה חלה השניה ומשום הכי יכול לשאול על השלישית תחלה וברור הוא:

יח מי שנשבע שבועת בטוי להבא וכו' ולא עוד אלא אפילו כפתוהו על העמוד ונשאל וכו'. וטעמא הוי כיון שעדיין לא לקה הוי שיור ויכול לשאול על שבועתו ופטור ואע"ג דאמר שמואל כפתוהו על העמוד ורץ פטור ומשמע דכפתיה לא הוי שיור הא תרילו לה בגמרא התם רץ הכא לא רץ כלומר התם נתבזה ע"י מרוצתו והוי כאילו לקה ולא הוי שיור אבל הכא לא רץ ואכתי איכא שיורא ונשאל על שבועתו. ש"מ תרתי דהכא אם רץ ליכא שיורא והוי כאילו לקה ואינו צריך עוד שאלה וש"מ שאם התחילו להלקותו שוב אין נשאל על שבועתו ומלקין אותו מלקות שלימה. וכן נראה מלשון הרב והתירו לו קודם שיתחילו להלקותו והרי זה פטור משמע שאם התחילו כבר אין מתירין לו. ומיהו משמע שאם חייב שתי מלקיות על שתי שבועות ולקה ראשונה נשאל על השנייה וזה פשוט:

תבעו

לחם משנה

הנדר היה רוצה שימות אביה ושאנה דים לומר דאולי לא היה רוצה שימות אלא שיעשה תשובה:

יז נשאל על השלישית וכו'. וא"ת איך יכול לשאול על הג' הא כיון שלא שאל על הראשונה והשניה עדיין השלישית לא חלה ואין מתירין את הנדר עד שיחול, כבר הקשה זה הרב מהר"ל בן חביב ז"ל בפסקיו ע"ש. והרב"י ז"ל בסימן רכ"ח כתב שם בשם הרמב"ן ז"ל דאין יכולין להתיר השלישית עד שיתירו השניה ופליג על רבינו ז"ל וכ"כ מדברי הר"ן ז"ל ע"ש בסוף סי' רכ"ח:

פ"ז א שבשבועת הפקדון אחד הנשבע וכו' שכפירתו אחר שהשביעו התובע כעניית אמן. אע"ג דבשבועת העדות נמי כן כדכתב רבינו ז"ל לקמן ברים פ' תשיעי התם דוקא בשכפר בב"ד אז הוי הכפירה כעניית אמן אבל הכא בין בב"ד בין שלא בב"ד וז"ש שבשבועת הפקדון וכו' כלומר דין זה שהכפירה כעניית אמן בכל גוונא אינו אלא בשבועת הפקדון דוקא:

ויצאו

מגדל עוז

מי שנשבע על דבר וכו' עד נשאל על הראשון. פ' שבועות תניין (דף כ"ז) וירושלמי: נשבע שלא ידבר עד וכן כל כיוצא בזה. במס' נדרים פ' ואלו נדרים (דף ל'): שבועה שלא אוכל היום עד סוף הפרק. פ' שבועות תניין (דף כ"ח):

פ"ז התובע חבירו בממון כו' עד בין בזדון בין בשגגה כמו שביארנו. הכל פ' שבועת הפקדון ומפוזרות בכמה מקומות:

ב תבעו בממון שאם יודה לו ויאמר כן הדבר לא יהיה חייב לשלם. כגון שתבעו בקנס שאין אדם משלם קנס ע"פ עצמו. וכפר ונשבע. הרי זה פטור משבועת הפקדון וחייב משום שבועת ביטוי: ג וכן אם תבעו בקרקע או בעבד או בשטר וכפר ונשבע פטור משבועת הפקדון וחייב בשבועת ביטוי שהרי נשבע על שקר: ד [א]ולמה נפטר משום שבועת הפקדון והרי זה אילו הודה חייב היה ומשלם מה שכפר. לפי שנאמר בפקדון או בתשומת יד או בגזל או עשק את עמיתו או מצא אבדה הכל מטלטלין שאם יודה בהן יוציא ממון מתחת ידו. ויצאו קרקעות שאין מטלטלין והרי הן לפני בעליהן ובחזקתן. ויצאו עבדים שהוקשו לקרקעות. ויצאו שטרות שאין גופן ממון: ה אחד הנשבע אחר שתבעו בעל הממון. או הנשבע מעצמו אע"פ שלא תבעו. כיצד כגון שקדם ואמר למה אתה הולך אחרי כלום יש לך בידי ממון שבועה שאין לך בידי ממון. הרי זה חייב בשבועת הפקדון הואיל וכפר ונשבע ואע"פ שלא תבעו זה: ו אחד הנשבע לבעל הממון עצמו או לשלוחו הבא בהרשאתו ששלוחו של אדם כמותו: ז ואינו חייב בשבועת הפקדון עד שישביעו [ב]בלשון שהוא מכירה: ח הנשבע שבועת הפקדון במזיד אע"פ שנשבע לשקר והתרו בו עדים בשעת שבועתו אינו לוקה אלא מביא אשמו בלבד. שהרי הכתוב מוציאו מכלל חייבי מלקות וחייבו אשם בין בזדון בין בשגגה כמו שבארנו:

כפר

[א] סמ"ג לאוין רמח: [ב] סמ"ג שם:

הרדב"ז

ב תבעו בממון שאם יודה וכו'. שם במשנה זה הכלל כל המשלם על פי עצמו חייב ושאינו משלם על פי עצמו פטור: וחייב משום שבועת ביטוי. הייתו נשבע מפי עצמו או מפי אחרים וענה אמן או דבר שענייננו קבלת שבועה:

ג וכן אם תבעו בקרקע וכו'. שם מה הפרט מפורש דבר המיטלטל וגופו ממון אף כל דבר המיטלטל וגופו ממון יצאו קרקעות עבדים ושטרות וקי"ל כחכמים דדרשי קרא בכלל ופרט וכלל:

ה אחד הנשבע אחר שתבעו חבירו וכו'. בפרק שבועת העדות תניא כוותיה דשמואל דאוהו שבא אחריהן אמרו לו מה אתה בא אחרינו שבועה שאין אנו יודעים לך עדות פטורים ואם בפקדון חייבין:

ו אחד הנשבע לבעל הממון וכו'. זה מבואר בכל דוכתא דשלוחו של אדם כמותו מה שאין כן בשבועת העדות דבעינן שישמע מפי התובע:

ז ואינו חייב בשבועת הפקדון וכו'. הכי איתא בסוטה פרק אלו נאמרין בכל לשון:

ח הנשבע שבועת הפקדון וכו'. שם במשנה וחייב על זדון השבועה ועל שגגתה עם זדון הפקדון ואינו חייב על שגגתה גרידתא ומהו חייב על זדונה אשם בכסף שקלים וכבר ביאר רבינו זה בפ"ק:

כפר

כסף משנה

ב תבעו בממון שאם יודה לו וכו'. משנה שם גבי אנסת ופתית את בתי וכו':

ג וכן אם תבעו בקרקע וכו'. גם זה שם:

ה אחד הנשבע אחר שתבעו בעל הממון וכו'. בר"פ שבועת הפקדון משנה שבועת הפקדון כיצד א"ל תן לי פקדון שיש לי בידך שבועה שאין לך בידי או שא"ל אין לך בידי משביעך אני ואמר אמן חייב. ומ"ש אף ע"פ שלא תבעו כיצד כגון שקדם ואמר למה אתה הולך אחרי וכו'. בפ' שבועת העדות עלה ל"ב דאוהו שבא אחריהם אמרו לו מה אתה בא אחרינו שבועה שאין אנו יודעים לך עדות פטורים ואם בפקדון חייבים:

ו אחד הנשבע לבעל הממון עצמו או לשלוחו וכו'. נראה דיליף לה מדגרסינן בפ' שבועת העדות (דף ל"ה) ת"ר שלח ביד עבדו או שא"ל הנשבע משביעני עליכם שאם אתם יודעים לו עדות שתבואו ותעידוהו יכול יהו חייבים ת"ל אם לא יגיד וגמא עונו מאי תלמודא אמר ר' אלעזר אם לוא יגיד כתיב אם לו לא יגיד ונשא עונו ואם לאחר לא יגיד פטור משמע דבפקדון דלא כתיב אם לא יגיד חייב כדקי"ל בכל התורה כולה שלוחו של אדם כמותו:

ז ואינו חייב בשבועת הפקדון וכו'. (סוטה דף ל"ב) ר"פ אלו נאמרין בכל לשון פרשת סוטה ווידוי מעשר ק"ש ותפלה וברכת המזון ושבועת העדות ושבועת הפקדון ובגמרא (דף ל"ג) שבועת העדות דכתיב נפש כי תחטא ושמעה קול אלה בכל לשון שהיא שומעת שבועת הפקדון אתיא תחטא תחטא משבועת העדות:

ח הנשבע שבועת הפקדון במזיד וכו'. ומ"ש וחייבו אשם בין במזיד בין בשגגה כמו שביארנו, בפ"א:

כפר

לחם משנה

ד ויצאו קרקעות וכו'. נראה דרבינו ז"ל דריש כלל ופרט כרבנן דאמרי הכי בפ' שבועת הפקדון (דף ל"ז:) ודלא כר' אליעזר דדריש רבויי. ויש לעורר על זה דרבינו ז"ל פסק לעיל בפרק ראשון כר"ע דמחייב קרבן להבא ולשעבר ובפ"ג דשבועות אמרינן דדריש רבויי ומעוטי ובסוגיא דפ"ק דשבועות משמע דמאן דדריש כללי ופרטי פליג אר"ע. גם יש באותה סוגיא גבי נגלע כללי ופרטי דרבינו ז"ל פוסק כן בהלכות עבדים והדברים האלו נראה כסותרים והדברים ארוכים ובביאורי לפ"ק דשבועות שם הארכתי לייסב הסוגיא לדעת רבינו ז"ל:

ז אחד הנשבע לבעל הממון עצמו וכו'. כתב הרב כ"מ ז"ל דנפקא ליה הא לרבינו ז"ל ממאי דאמרינן בפ' שבועת העדות (דף ל"ה) שלא ביד עבדו או שאמר להם הנשבע משביע אני עליכם שאם אתם יודעים לו עדות פטורים עד שישמעו מפי התובע ונפקא ליה בברייתא מקרא דואם לא יגיד משמע דדוקא התם גלי קרא אם לא יגיד אבל בשבועת הפקדון דליכא קרא הדרינן לכללין דבכל התורה כולה שלוחו של אדם כמותו. וקשה לי טובא דלעיל מיניה (דף ל"ג:) גבי מתניתין דמשביע אני עליכם שאיש פלוני כהן הקשו שם בגמ' טעמא דאיש פלוני כהן כו' הא מנה לפלוני ביד פלוני חייבין הא קתני סיפא עד שישמעו מפי התובע ותירצו אמר שמואל בבא בהרשאה והקשו והא אמרי נהרדעי לא כתבינן אורכתא אמטלטלי ותירצו ה"מ היכא דכפריה אבל לא כפריה כתבינן ע"כ. וכתבו שם התוס' ז"ל דאע"ג דקי"ל במרובה דמורשה שליח שוייה מ"מ אע"ג דשליח לא מהני ליחייב גבי שבועת העדות מ"מ בא בהרשאה שיש לו כח להוציא הממון מהני וא"כ איך כתב כאן רבינו ז"ל דשליח שבא בהרשאה בעינן אפילו לא בהרשאה נמי דאי בא בהרשאה אפי' בשבועת העדות דאיכא קרא דאם לא יגיד מהני ובשבועת הפקדון כיון דליכא קרא ודאי דשלוחו של אדם כמותו ואפילו בלא הרשאה והדרינן לכללין כדכתב הרב כ"מ ז"ל ותו קשיא דרבינו ז"ל כתב לקמן בפרק תשיעי אין העדים חייבים בשבועת העדות עד שיכפרו וישבעו אחר תביעת בעל דין עצמו או שלוחו משמע דשליח מהני גבי שבועת העדות והוא הפך הנאמר בגמרא ושלח ביד עבדו לא מהני. ותו קשיא בדברי רבינו ז"ל ממאי נקט למילתיה הכא גבי שבועת הפקדון שהיה בא אחריו שכתב כיצד כגון שקדם ואמר למה אתה הולך אחרי וכו' דבהא איכא למטעי ולומר דדוקא משום דרץ אחריו דהוי כתבעו מהני אבל לא רץ לא כדהוה ס"ד בגמרא וכדאמרינן בפ' שבועת העדות ולפי האמת אינו כן מדקאמר ברישא דליתנא הנשבע מעצמו אע"פ שלא תבעו משמע דבלא שום תביעה כלל מהני לחייבו וכיון שכן היה לו לשום המשל אפילו שלא היה בא אחריו לתבוע אלא מאליו פגע לו ואמר כן. מיהו לזה יש לומר דרבינו ז"ל אורחא דמילתא נקט ולא נטעי בהכי שכבר גלה הדבר בלשונו שכתב הנשבע מעצמו כדכתיבנא. אבל לתרץ הקושיות הראשונות נראה לי מלבד דברי הרב כ"מ ז"ל דרבינו ז"ל לא נפיק ליה הא משבועת העדות דרבינו ז"ל סובר בשבועת העדות דשלוחו מהני ודלא כפירוש התוס' ז"ל ומ"ש שם היכא דשלח לו ביד עבדו דלא מהני הוא משום דלא שלח העבד לתבוע לו הממון אלא שלח לו העבד להשביעו לבד דומיא דהלוקה דנתבע שהביא שם דלא הוי אלא דמשביע את העדים גם העבד הוא כן וכיון שאינו שליח לתבוע הממון לא קרינן ביה אם לא יגיד דכיון דאינו [תובע] הממון לא קרינן ביה לו דבעינן שישמע מפי התובע אבל אם עשאו שלוחו לגבות [הממון] ודאי דתובע קרינן ביה דבכל התורה כולה שלוחו של אדם כמותו וזהו שכתב רבינו ז"ל לקמן בפרק תשיעי דשלוחו מהני ומאי דאמרו גבי מתניתין דפלוני כהן וכו' בבא בהרשאה אין הכונה לומר דדוקא בא בהרשאה ולא שליח דהוא הדין שליח כיון שבא לגבות הממון אבל הכונה היא לומר דהוא שליח לגבות הממון ולזה אמר בא בהרשאה להורות שכיון שבא לגבות ממון הוי כתובע גמור והוא הדין אם עשאו שליח בעדים ומה שכתב רבינו ז"ל כאן דשליח הבא בהרשאה דמהני הכא הוא משום דאית ליה דאע"ג דאין צריך שישביעו התובע או שיתבע לו משום דאמר קרא וכחש בעמיתו וכל דהו משמע כדאמרינן בפ' שבועת העדות מ"מ בעינן שיהא השבועה בפני בעל הדבר דוכחש בעמיתו משמע שהוא עומד שם וכחש בו ולכך בעינן שיעמוד שם או שלוחו דהוי כמותו וזהו שכתב דכיון דהוי שלוחו הבא לגבות ממונו ולזה קורא רבינו ז"ל בא בהרשאתו כלומר דאינו שליח לענין להשביעו לבד אלא שליח בענין הממון ודאי דהוי כבעל הדבר עצמו כי היכי דאמרינן בשבועת העדות ואין חילוק בין פקדון לעדות אלא דשם צריך שיתבענו או הוא או שלוחו וכאן צריך שיהיה שם או הוא או שלוחו וכתב רבינו ז"ל בא בהרשאה ולא פירש שיהיה ההרשאה במטלטלי דלא כפר כנהרדעי דאמרי הכי שם בגמרא וכדפסק רבינו ז"ל כוותייהו בהלכות שלוחין משום דשם כתב רבינו ז"ל דכבר תקנו לכתוב הרשאה על הכל ואע"ג דהרשאה גרועה הוא מ"מ לא גרע משליח שעשאו בעדים כדכתב שם רבינו ז"ל וכיון דרבינו ז"ל סובר דשליח שעשאו בעדים לגבות הממון מהני לענין שבועת העדות לחייבו ה"ה הבא בהרשאה גרועה ולפי פירוש זה ניחא נ"כ מה שהקשו התוס' ז"ל דלמ"ד במרובה דאפילו היכא דלא כפריה לא כתבינן היכי מוקי מתני' לרבינו ז"ל לאו דוקא הרשאה אלא הוא הדין שליח שעשאו בעדים גם כן ולא נקט הרשאה אלא לדוגמא דאיירי שהוא שליח לגבות הממון ואף על גב דאי הוה נקיט שליח שעשאו בעדים הוה אתי שפיר טפי דהוה אתי הירוצא לכולהו ליתני לא הם הגמרא אלא לפי הלשון שהפס אמת כדכתבו שם התוס' ז"ל ג"כ הם לסברתם:

ח והתרו בו עדים בשעת שבועתו וכו'. קשה דהך הוי בעיא בפ' שבועות הפקדון (דף ל"ו ל"ז) הזיד בשבועת הפקדון והתרו בו אי מחייב מלקות להוד או קרבן לחוד או שניהם ולא איפשיטא וכיון שכן אמאי מחייב רבינו ז"ל להביא קרבן על הספק דנמצאו חולין בעזרה. וי"ל דשם פשטוה מברייתא דקאמרה תאמר בשבועת הפקדון שאינו לוקה וע"כ בהתראה איירי דאי לא ליכא מלקות ואף על גב דדחו שם פשיטות זה ואמרו מאי אינו לוקה אינו נפטר מכל מקום כבר פשטוה דמלקות לתודיה בלא קרבן לא סגי ונשאר הספק אי הוי קרבן לחודיה אי קרבן עם מלקות ואין מלקין על הספיקות ולכך כתב רבינו ז"ל קרבן לחודיה דע"כ בשני לדדי הספק שנאמרו קרבן מייתי ואין להמלט ממנו. וא"ת דהתרו בו עדים בשעת השבועה ודאי דשם היו א"כ היכי אמרינן בגמרא (דף ל"ז) דר' יוחנן דאמר גבי כופר ממון שיש עליו עדים שחייב משום דעדים עבידי דמייתי משמע דאי לא מייתי דפטור והא הכא דלא מייתי דשם היו וחייב. וי"ל דהרי כתב רבינו ז"ל בסוף הפרק שלאחר זה דשמא יפסלו ולא יתקיים עדותם ועוד דהך התראה שהתרו בו לא בשעת השבועה בב"ד היה דאם היו שם עדים לא היו מניחים ב"ד להשבע אלא חוץ לב"ד הוא שהיה נשבע ועדים התרו בו ואם כן איכא למיחש דילמא קודם שיבואו להעיד לפני ב"ד ימותו:

שאילו

טו כפר ונשבע ארבע או חמש פעמים. או שהשביעו התובע ארבע וחמש פעמים והוא כופר על כל אחת ואחת בין בבית דין בין שלא בבית דין הרי זה חייב קרבן אשם על כל שבועה ושבועה. שאילו הודה אחר שכפר היה חייב לשלם אע"פ שכפר בבית דין ונמצא פוטר עצמו בכל כפירה וכפירה מן התשלומין לפיכך חייב על כל שבועה ושבועה: י היו חמשה תובעין אותו ואומרין לו תן לנו פקדון שיש לנו בידך. שבועה שאין לכם בידי אינו חייב אלא קרבן אחד. שבועה שאין לך בידי לא לך ולא לך ולא לך חייב על כל אחת ואחת: יא אמר לו חבירו תן לי פקדון ותשומת יד גזל ואבדה שיש לי בידך. שבועה שאין לך בידי אינו חייב אלא אחת. ואפילו היה לו פרוטה אחת מכולן הרי אלו מצטרפין וחייב: יב שבועה שאין לך בידי פקדון תשומת יד גזל ואבדה חייב על כל אחת ואחת: יג תן לי חטים ושעורים וכוסמין שיש לי בידך. שבועה שאין לך בידי אינו חייב אלא אחת. שבועה שאין לך בידי חטים ושעורין וכוסמין חייב על כל אחת ואחת: יד היו חמשה תובעין אותו ואומרין לו תן לנו פקדון גזל ואבדה ותשומת יד שיש לנו בידך. ואמר לאחד מהן שבועה שאין לך בידי פקדון וגזל ואבדה ותשומת יד ולא לך ולא לך הרי זה חייב על כל טענה וטענה לכל אחד ואחד ונמצא זה חייב עשרים אשם: טו טען שאבד הפקדון או כפר בו ונשבע ואחר כך הודה. וחזר וטען שאבד ונשבע וחזר והודה משלם הקרן הראשון וחומש אחד על כל שבועה ושבועה שנאמר וחמישיתיו. התורה רבתה חומשין הרבה על קרן אחד. כיצד היה הקרן ארבעה וכפר ונשבע והודה וחזר וטען שאבד ונשבע וחזר והודה וחזר וטען שאבד ונשבע והודה משלם שבעה וכל כיוצא בזה: טז פחות מפרוטה אינו ממון לפיכך התובע חבירו בפחות מפרוטה או בפחות משוה פרוטה וכפר ונשבע פטור משבועת הפקדון וחייב בשבועת ביטוי:

פרק שמיני

א הגונב שורו של חבירו וטבחו או מכרו. תבעו בעל השור ואמר לו גנבת שורי וטבחת או מכרת והוא אומר גנבתי אבל לא טבחתי ולא מכרתי ונשבע הרי זה פטור משבועת הפקדון. שאילו הודה מעצמו שטבח או מכר לא היה משלם תשלומי ארבעה וחמשה מפני שהוא קנס כמו שיתבאר בהלכות גנבה. ונמצא זה כמו שלא כפר ממון ולפיכך פטור משבועת הפקדון וחייב בשבועת ביטוי שהרי נשבע על שקר שלא טבח והוא טבח: ב וכן האומר לחבירו המית שורך את עבדי וכפר ונשבע והעבד שתבע רבו ואמר הפלת שני וסמית עיני וכפר ונשבע פטור משבועת הפקדון. שאילו הודה לא היה משלם מפני שהוא קנס אבל חייב בשבועת ביטוי וכן כל כיוצא בזה: ג התובע את חבירו בדבר שיש בו קנס שאינו משלם אותו על פי עצמו כמו שבארנו. ויש בו ממון שהוא משלם אותו על

כסף משנה

ט כפר ונשבע ארבע או חמש פעמים וכו' עד לפיכך חייב על כל שבועה ושבועה. משנה בפ' שבועת הפקדון (דף ל"ו):

י היו חמשה תובעים אותו וכו'. יתבאר בפ"ד מהלכות נדרים:

יא ומ"ש אמר לו חבירו תן לי פקדון ותשומת יד. גם זה משנה שם: ומ"ש ואפילו היה לו פרוטה אחת מכולן הרי אלו מצטרפין וחייב. שם מימרא דר' יוחנן (דף ל"ח) ומשמע התם דהוא הדין לחטים ושעורים וכוסמין דאפילו אין לו אלא פרוטה אחת מכולן הרי אלו מצטרפין:

יג ומ"ש תן לי חטים ושעורים וכוסמין וכו'. גם זה שם במשנה:

יד היו חמשה תובעים אותו. שם בעיא דאיפשיטא:

טו טען שאבד הפקדון או כפר בו ונשבע וכו'. פ' הגוזל קמא עלה ק"ח בעיא דאיפשיטא:

טז פחות מפרוטה אינו ממון וכו'. משנה פ' הגוזל קמא (דף ק"ג) נתן לו את הקרן ונשבע לו על החומש ה"ז משלם חומש על חומש עד שיתמעט הקרן פחות משוה פרוטה ופשטיה דקרא משמע דכל שאינו משלם חומש אינו חייב להביא אשם:

פ"ח א הגונב שורו של חבירו וכו' עד וכן כל כיוצא בזה. משנה פרק שבועת הפקדון (דף ל"ו:). ומ"ש אבל חייב בשבועת ביטוי פלוגתא דרב ושמואל בסוף שבועות (דף מ"ט:) ופסק כרב באיסורי דאמר כולם פטורים משבועת שומרים וחייבים משום שבועת ביטוי:

ג התובע את חבירו בדבר שיש בו קנס וכו' כיצד תבעו וא"ל אנסת ופתית בתי וכו'. ג"ז משנה שם וכת"ק:

הרדב"ז (מכ"י)

ט כפר ונשבע ארבע או חמש פעמים וכו'. שם במשנה השביע עליו חמש פעמים בין בפני בית דין בין שלא בפני בית דין וכפר חייב על כל אחת ואחת אמר ר' שמעון מה טעם מפני שיכול לחזור ולהודות ואין חלוק בין נשבע מעצמו ובין השביעו חבירו:

י היו ה' תובעים אותו וכו'. שם במשנה פלוגתא דתנאי ופסק כת"ק:

יא אמר לו חבירו וכו'. ג"ז שם ואמרינן עלה אמר רבי יוחנן פרוטה מכולן מצטרפת:

יג תן לי חטים וכו'. וה"ה בשלמא תנא דמתני' תני לה לאפוקי מפלוגתא דר' מאיר אלא רבינו אמאי תני לה דאע"ג דקי"ל דכוסמין מין חטין והוה אמינא דלא ליחייב על כל חדא מהם קמ"ל דאע"ג דחד מינא הוא שני שמות ניניהו וחייב על כל אחד ואחד:

יד היו חמשה תובעין אותו וכו'. שם בעיא ופשטינן לה מדתני ר' חייא הרי כאן עשרים חטאות היכי דמי אי דפריש רבי חייא מניינא אתא לאשמועינן אלא לאו דלא פריש ש"מ:

טו טען שאבד הפקדון וכו'. מבואר בפ' מרובה מהך קרא ועל הקרן משלם כמה חמישיות אבל אינו משלם חומש על חומש:

טז פחות מפרוטה וכו'. זה מבואר בכמה דוכתי דפחות מפרוטה אינו חשוב ממון ומ"מ חייב בשבועת ביטוי שהרי נשבע על שקר:

פ"ח א הגונב שורו של חבירו וכו'. שם במשנה גנבת את שורי והוא אומר לא גנבתי משביעך אני ואמר אמן חייב. גנבתי אבל לא טבחתי ולא מכרתי משביעך אני ואמר אמן פטור. והטעם משום דתשלומי ארבעה וחמשה קנסא הוא ומודה בקנס פטור:

ב וכן האומר לחבירו וכו'. ג"ז שם במשנה משום דקי"ל שלשים של עבד קנסא הוא: והעבד שתבע את רבו. ג"ז שם במשנה דשן ועין קנסא נינהו שכל המשלם יותר ממה שהזיק או שדמיו קצובים בתורה הוי קנס:

ג התובע את חבירו בדבר שיש בו קנס וכו'. שם במשנה פלוגתא דתנאי ופסק כחכמים שאמרו אע"פ שאינו משלם קנס על פי עצמו משלם בשת ופגם על פי עצמו ואמרינן עלה טעמייהו דרבנן לא שביק איניש מידי דכי מודה לא מיפטר ותבע מידי דכי מודה

משנה למלך

פ"ח א שאילו הודה מעצמו כו'. לכאורה נראה דוי"ו זו דומפני מיותרת וצריך לגרוס מפני, אך אפשר לומר דתרי טעמי יהיב רבינו, חדא דאף דנימא דמה דמשלם כעד הטביחה או המכירה הוי ממון אפ"ה פטור משבועת הפקדון משום דכיון דנפטר מכפל משום דהודה על הגניבה שוב לא יתחייב על הטביחה או על המכירה משום דתשלומי ד' וה' אמר רחמנא ולא תשלומי ג' וד' דהא אם הודה על הגניבה וכפר על הטביחה פטור מהאי טעמא וכמ"ש רש"י בפ' מרובה (דף ע"ה.), ועוד כתב טעם אחר מפני שהוא קנס דאף דנימא דתשלומי ג' וד' נמי חייב רחמנא הכא כיון שאם הודה היה נפטר מפני שהוא קנס נמצא שלא כפר לו ממון:

וכן

יד ונמצא זה חייב עשרים אשם וכו'. רבינו ז"ל פסק כמ"ד בפ' שבועת הפקדון אפרטי מיחייב אכללי לא מיחייב ולכך אינם אלא עשרים דלמ"ד אכללי מיחייב עשרים וחמשה הויין גבי תשומת יד וגזל ואבידה כמבואר שם וטעמו דהוי פלוגתא דרב אחא ורבינא וקי"ל כרבינא לקולא:

פ"ח א והוא אמר גנבתי אבל לא טבחתי ומכרתי. ק"ק דמשמע הכא דטעמו של רבינו ז"ל הוא מפני שאם היה מודה בטביחה ומכירה היה פטור משמע לכאורה דאם בלא עדים על טביחה ומכירה חייב דומיא דאידך תלוקות דקנס שהביא דאם בלא עדים חייב וזה אינו דכיון דאמר גנבתי ונפטר מכפל אפילו שבאו עדים שטבח

לחם משנה

ט שאילו הודה וכו'. כלומר מפני שבשבועת העדות אמרו שהיכא שכפר בב"ד אפי' השביעם אח"כ אינו חייב דאינו יכול לחזור ולהודות קאמר הכא דאינו כן דאע"פ שהכפירה בב"ד מ"מ חייב לשלם היה ונקט לשון אע"פ בערך שבשבועת העדות ואינו כן:

י שבועה שאין לך בידי לא לך וכו'. רבינו ז"ל נראה דפוסק כר' יוחנן (דף ל"ח) דקאמר אליבא דר"מ דלא שאני בין היכא דאמר לא לך בלא וי"ו או בוי"ו דתרוייהו פרטי הוו דסתם מתני' כר"מ וכרבי דאמר לא שנא כזית כזית או כזית וכזית הוי פרטא וכמו שכתוב בפ"ד דנדרים בע"ה בדברי הרב כ"מ וכמו שאפרש שם בס"ד:

מגדל עוז

כפר ונשבע ארבע פעמים עד על כל שבועה ושבועה. פרק שבועת הפקדון (דף ל"ו) ופרק הגוזל עלים (דף ק"ו): היו חמשה תובעים כו' עד סוף הפרק. פ' שבועת הפקדון ופ' מרובה (דף ס"ג) ופ' הגוזל עלים:

פ"ח הגונב שורו של חבירו עד והוא טבח. פרק שבועת הפקדון (דף ל"ו:): וכן האומר לחבירו המית שורך כו' עד ופגם על פי עצמו. פרק שבועת הפקדון וכתובות פ' נערה שנתפתתה (דף מ"ב:):

על פי עצמו וכפר בכל דבר ונשבע הרי זה חייב משום שבועת הפקדון. כיצד תבעו ואמר לו אנסת או פתית בתי והוא אמר לא אנסתי ולא פתיתי ונשבע חייב בשבועת הפקדון. שאע"פ שאינו משלם קנס על פי עצמו אילו הודה היה משלם בשת ופגם על פי עצמו. וכן האומר לחבירו גנבת שורי והוא אומר לא גנבתי ונשבע חייב בשבועת הפקדון שאע"פ שאינו משלם כפל בהודאתו משלם הוא את הקרן בהודאתו: ד האומר לחבירו עשית בי חבורה והוא אומר לא עשיתי. המית שורך את שורי והוא אומר לא המית ונשבע חייב בשבועת הפקדון שאילו הודה היה חייב לשלם: ה נתן שורו לשומר חנם ומת השור. תבעו ואמר לו היכן שורי שהפקדתי אצלך אמר לו לא הפקדת אצלי כלום או שאמר לו הפקדת ונגנב או אבד ונשבע הרי זה פטור משבועת הפקדון. שאילו הודה ואמר הדבר כשהיה לא היה חייב לשלם ממון מפני שהוא שומר חנם. אבל חייב הוא משום שבועת ביטוי שהרי נשבע על שקר. וכן כל כיוצא בזה: ו השאיל שורו לחבירו ותבעו ואמר לו היכן שורי ששאלת ממני והרי השור מת. ואמר לו השואל נגנב או אבד ונשבע על זה הרי זה פטור משבועת הפקדון. שהרי לא פטר עצמו מן התשלומין בכפירתו ומכל מקום חייב הוא לשלם בין מת או נגנב או אבד או נשבה מפני שהוא שואל כמו שיתבאר במקומו. אבל חייב הוא משום שבועת ביטוי שהרי נשבע על שקר וכן כל כיוצא בזה: ז זה הכלל כל שאינו פוטר עצמו מן התשלומין אלא בכפירה זו ונשבע בין מפי עצמו בין שהשביעו התובע וכפר הרי זה חייב בשבועת הפקדון אע"פ שלא ענה אמן ולא הוציא שבועה מפיו: ח הגונב שור חבירו ותבעו ואמר לו שורי גנבת והוא אומר לא גנבתי. מה טיבו אצלך אתה הפקדתו אצלי ונשבע. חייב בשבועת הפקדון. שאילו הודה שגנבו היה חייב לשלם דמי השור מכל מקום ועכשיו שאמר פקדון הוא הרי פטר עצמו בכפירה זו מן הגנבה ומן האבדה שאם נגנב השור או אבד אחר הודאה זו היה פטור מלשלם: ט וכן אם טען ששכרו ונשבע חייב בשבועת הפקדון שהרי פטר עצמו מן השבורה ומן המיתה. וכן אם טען ואמר השאלתו לי ונשבע חייב בשבועת הפקדון שהרי פטר עצמו מן המיתה בשעת המלאכה כמו שיתבאר בהלכות השאלה: י לפיכך אם אמר לא גנבתי אבל אתה הפקדתו אצלי או שכרתני לשומרו או השאלתהו לי והרי שורך לפניך קחהו ונשבע על זה הרי זה פטור משבועת הפקדון. שהרי הודה בקרן ולא פטר עצמו בכפירה זו מכלום: יא וכן אם אמר לו אתה מכרתו לי ועדיין לא נתתי דמיו אם תרצה קח דמיו או הרי שלך לפניך. או שאמר לו אתה נתתו לי בשכר מלאכה שאעשה לך אם תרצה שאעשה לך או קחנו ולך. תועה בדרך מצאתיו ולא ידעתי שהוא שלך עכשיו שידעתי קחנו ולך. או שאמר אחר פרתי רץ והרי הוא לפניך. ונשבע על כל טענה מאלו פטור משבועת הפקדון שהרי לא פטר עצמו מכלום. וחייב בשבועת ביטוי שהרי נשבע על שקר: יב מי שהיה חייב ממון לשני שותפין ותבעו אחד מהן וכפר בו ונשבע חייב בשבועת הפקדון שהרי כפר ממון. תבעוהו שניהם והודה בכל לאחד מהם ואמר לא לויתי אלא מזה לבדו ונשבע פטור משבועת הפקדון שהרי לא פטר עצמו מכלום אבל חייב בשבועת ביטוי: יג וכן מי שהיתה עליו מלוה בשטר וכפר בה ונשבע פטור משבועת הפקדון. שהרי בשטר נשתעבד הקרקע ונמצא זה ככופר בקרקע. וכבר בארנו שהכופר בקרקע פטור משבועת הפקדון וחייב בשבועת ביטוי שהרי נשבע על שקר: יד היתה עליו מלוה בעדים בלבד וכפר ונשבע חייב בשבועת הפקדון שהרי פטר עצמו בכפירתו מלשלם עתה. ואע"פ שכשיבואו העדים יתחייב לשלם ונמצא שלא הועיל לו כפירתו. הרי הועילה בעתה ושמא לא יבואו העדים או יבואו ולא תתקיים עדותן או יפסלו ולפיכך חייב:

התובע

מודה מיפטר: וכן האומר גנבת שורי וכו'. ג"ז שם במשנה ומשמע דמודה ר"ש בהא משום דדמי השור קצובים וכיון דקיימי תבע להו אבל בשת ופגם לא קיימי ולפיכך לא תבע להו:

ד האומר לחבירו עשית בי חבורה וכו'. גם זה שם במשנה:

ה נתן שורו לשומר חנם וכו'. משנה בפ' כל הנשבעין והכל סמוך על הכלל השני במשנה זה הכלל כל הנשבע להקל על עצמו חייב להחמיר על עצמו פטור:

ח הגונב שור חבירו ותבעו ואמר לו וכו'. פ' הגוזל עצים מימרא דרבה שורי גנבת והוא אומר לא גנבתי מה טיבו אצלך שומר חנם אני עליו חייב שהרי פטר עצמו מגנבה ואבדה וכו':

י לפיכך אם אמר לא גנבתי וכו'. שם איתיביה רב עמרם לרבה וכתם בה פרט למודה בעיקר כיצד שורי גנבת והוא אומר לא גנבתי מה טיבו אצלך אתה מכרתו לי וכו' ותירץ רבה כי תניא ההיא כי קאמר ליה הילך כי קאמינא אנא דקיימא באגמא:

יב מי שהיה חייב ממון לשני שותפות וכו'. פ' שבועת הפקדון תניא וכתם בה פרט למודה לאחד מן האחין או לאחד מן השותפין ונשבע על שקר פרט ללוה בשטר ומלוה בעדים ומוקמינן דאמר לויתי ולא לויתי בעדים לויתי ולא לויתי בשטר וכן הך דשותפים דאמר להו מחד מינייכו יזפי דהוי כפירת דברים בעלמא:

יג וכן מי שהיה עליו מלוה בשטר וכו'. שם א"ר יוחנן הכופר בממון שיש עליו עדים חייב שטר פטור ואמרינן טעמא דר' יוחנן משום דהוי שטר שעבוד קרקעות ואין מביאין קרבן על כפירת שעבוד קרקעות. ובממון שיש עליו עדים עבידי דמייתי הילכך מהניא ליה כפירתו ואפילו יבואו עדים אח"כ חייב בשבועת הפקדון: וחייב בשבועת ביטוי שהרי נשבע על שקר. יש לדקדק בלשון רבינו למה הוצרך לכתוב כמה פעמים וחייב בשבועת ביטוי, והוא שהדבר מגיד עצמו תמוה שבזמן שחייב משום שבועת הפקדון נפטר בקרבן אשם ובזמן שהוא פטור משום שבועת הפקדון אתה מחמיר עליו ומחייבו מלקות ולפיכך הוצרך לפרש בכל חלקי פטור משבועת הפקדון היכא דנפטר משום דהוי קנס או משום דהוי קרקע או משום דהוי שטר או משום דהוי הטענה פחות משוה פרוטה או המשלם יותר ממה שהזיק או המשלם דבר הקצוב והוא שני מיני קנס שלשים של עבד או קנס של אונס ומפתה או הנשבע שאם מודה לא היה חייב לשלם או מי שלא פטר עצמו מן התשלומין או שאומר הילך או כגון שאמר לא לויתי אלא מאחד מכם הרי לך י"א טענות שכל הנשבע פטור משבועת הפקדון וחייב משום שבועת ביטוי ועל כל אחת מהם כתב רבינו וחייב משום שבועת ביטוי, ודוק והשכח:

התובע

ד האומר לחבירו עשית בי חבורה וכו' המית שורך את שורי וכו'. גם זה משנה שם:

ה ו ז נתן שורו לשומר חנם וכו' עד הרי זה חייב בשבועת הפקדון. משנה פרק ארבעה שומרים (דף מ"ט):

ח הגונב שור חבירו ותבעו וכו' עד שהרי לא פטר עצמו מכלום. בפ' הגוזל קמא (דף ק"ה ע"ב):

יא ומ"ש וחייב בשבועת ביטוי, כבר כתבתי דפסק כרב בסוף שבועות:

יב מי שהיה חייב ממון לשני שותפין וכו'. בפ' שבועת הפקדון (דף ל"ז) וכתב בה פרט למודה לאחד מן האחים או לאחד מן השותפים הא' לאחד מן האחים היכי דמי אילימא דאודי ליה בפלגא דידיה הא איכא כפירה דאידך אלא לאו דאמרי ליה מתרוייהו יזפת וא"ל לא מחד מינייכו יזפי דה"ל כפירת דברים בעלמא. ומ"ש אבל חייב בשבועת ביטוי כבר כתבתי דאיסיה בסוף שבועות:

יג וכן מי שהיתה עליו מלוה בשטר וכו' פטור וכו' היתה עליו מלוה בעדים בלבד וכו'. בפ' שבועת הפקדון (דף ל"ז:) ר"י אמר הכופר בממון שיש עליו עדים חייב שטר פטור וכו' משום דהוי שטר שעבוד קרקעות ואין מביאין קרבן על כפירת שעבוד קרקעות:

התובע

לחם משנה

שגנבה הוא פטור משום דקי"ל תשלומי ד' וה' אמר רחמנא ולא תשלומי ג' וד', וכן כתב רש"י ז"ל בהדיא בפ' הארבעה שומרין (דף מ"ט) דהיכא דאמר גנבתי אפי' בלא עדים על הטביחה פטור:

יג שהרי בשטר נשתעבד. והא"נ דכשהוי מלוה בעדים לחוד הא קי"ל שעבודא דאורייתא כבר הקשה כן הרא"ם ז"ל בפסקיו בפ' שבועת הפקדון עיין שם:

והוא

מגדל עוז

וכן האומר לחבירו גנבת כו עד שאילו הודה חייב לשלם. פ' שבועת הפקדון ופרק הגוזל עצים (דף ק"ה:): נתן שורו לש"ח עד ולא הוציא שבועה מפיו. מס' שבועות (דף מ"ט): הגונב שור חבירו כו' עד שהרי נשבע על שקר. פ' הגוזל עצים (דף ק"ה): מי שהיה חייב ממון לשני שותפין כו' עד סוף הפרק. פ' שבועת הפקדון (דף ל"ז) ובירושלמי ור"י אלפס ז"ל הביאו שם בהלכות:

פרק תשיעי

א א) **התובע** עדיו להעיד לו עדות שיתחייב הנתבע בעדותן לבדה ליתן לתובע זה ממון המטלטל. וכפרו בעדותן ונשבעו. בין שנשבעו בבית דין בין שנשבעו חוץ לבית דין הרי אלו חייבין משום שבועת העדות. שהרי הפסידוהו ממון בכפירתם. וכן אם השביעם התובע וכפרו בו אע"פ שלא נשבעו הן ולא ענו אמן אחר שבועתו כיון שכפרו הרי אלו חייבין. והוא שישביעם בבית דין: **ב** אין העדים חייבין בשבועת העדות עד שיכפרו בעדותן בבית דין. בין שנשבעו או השביען בבית דין בין שנשבעו או השביען חוץ לבית דין. והכפירה בבית דין בלבד. שנאמר אם לא יגיד ונשא עונו מקום שיגיד ויועיל הוא שאם לא יגיד שם יתחייב: **ג** תבען בעדות שאינה מחייבת ממון או בעדות קרקעות או עבדים או שטרות וכפרו ונשבעו פטורין משבועת העדות. שאין חייבין אלא על כפירת עדות ממון שדומה לפקדון ותשומת יד וגזל ואבדה שפרטן הכתוב בפרשה שהן מטלטלין שגופן ממון וכשיעידו לזה יתן זה: **ד** וכן המשביע עדי קנס וכפרו פטורין משבועת העדות. מפני שאם קדם הנתבע והודה בקנס יפטר מלשלם ואע"פ שבאו העדים אחר כן והעידו. נמצאו העדים לא חייבו זה בעדותן לבדה אלא עדותן עם כפירת הנתבע היא המחייבת אותן והואיל ואם הודה לא תועיל עדותן אם כפרו בה ונשבעו פטורין: **ה** משביעכם אני שתבואו ותעידו לי שיש לי ביד פלוני תשלומי כפל ותשלומי ארבעה וחמשה וכפרו. חייבין בשבועת העדות מפני הקרן שהוא ממון לא מפני הכפל שהוא קנס. וכן אם השביעם שיעידו לו שאנס פלוני או פתה בתו וכפרו חייבין בשבועת העדות

א סמ"ג לאוין רמא:

כסף משנה

פ"ט **א התובע** עדיו להעיד לו עדות וכו'. כתב שיתחייב ממון לאפוקי כשאין מחייבין אותו ממון בעדותן, וכתב לבדה לאפוקי משביע עדי קנס כדלקמן וכן לאפוקי השביע שתי כיתי עדים וכפרה הראשונה כדאיתא בפ"י, וכתב ממון לאפוקי שטרות, וכתב המיטלטל לאפוקי קרקעות ועבדים כדלקמן: ומ"ש בין שנשבעו בב"ד בין שנשבעו חוץ לב"ד הרי אלו חייבים. משנה פ' שבועות העדות (דף ל"א:) השביע עליהם חמש פעמים חוץ לב"ד ובאו לב"ד והודו (הרי אלו) פטורים כפרו (הרי אלו) חייבים על כל אחת ואחת: ומ"ש וכן אם השביעם התובע וכו'. גם זה משנה שם שבועת העדות כיצד אמר לשנים באו והעידוני שבועה שאין אנו יודעים לך עדות או שאמרו לו אין אנו יודעים לך עדות משביע אני עליכם ואמרו אמן הרי אלו חייבים: ומ"ש אע"פ שלא נשבעו הם ולא אמרו אמן אחר שבועתו ומ"ש והוא שישביעם בב"ד. נראה מדברי רבינו כאן ולקמן בפרק זה גבי וכן אם אמר לעדים באו והעידו לי שיש לי מנה ביד פלוני ומדבריו בספ"י (נראה) שהוא סובר דכי תנן (דף ל') וחכמים אומרים בין מפי עצמו בין מפי אחרים אינם חייבים עד שיכפרו בהן בב"ד ואמרינן בגמ' דשבועה אפילו חוץ לב"ד כמו שאכתוב בסמוך ה"מ כשהשביעם התובע וענו אחריו אמן אבל אם לא ענו אחריו אמן אלא אמרו אין אנו יודעים לך עדות לא מיחייבי אלא א"כ השביעם בפני ב"ד. וצריך לי תלמוד מהיכן למד חילוק זה:

ב אין העדים חייבים בשבועת העדות וכו'. שם במשנה בפני ב"ד ושלא בפני ב"ד מפי עצמו ומפי אחרים אינם חייבים עד שיכפרו בהן בב"ד דברי ר"מ וחכ"א בין מפי עצמן בין מפי אחרים אינם חייבים עד שיכפרו בהן בב"ד וידוע דהלכה כחכמים ובגמ' (דף ל"ב) מנ"ל דאכפירה בב"ד הוא דמיחייבי אחוץ לב"ד לא מיחייבי אמר אביי א"ק אם לא יגיד ונשא עונו לא אמרתי לך אלא במקום שאילו מגיד זה מתחייב זה ממון א"ל רב פפא לאביי א"ה אימא שבועה גופה בב"ד אין ושלא בב"ד לא לא ס"ד דתניא לאחת ליחייב על כל אחת ואחת ואי ס"ד בב"ד מי מיחייב על כל אחת ואחת והתנן השביע עליהם חמש פעמים בפני ב"ד וכפרו אין חייבין אלא אחת אמר ר"ש מה טעם הואיל ואינם יכולים לחזור ולהודות אלא לאו שמע מינה שבועה חוץ לב"ד כפירה בב"ד:

ג תבעם בעדות שאינה מחייבת ממון. משנה וגמ' בפ' שבועת העדות דף ל"ד: ומ"ש או בעדות קרקעות או עבדים או שטרות. בפ' שבועת הפקדון (דף ל"ז:) אתמר משביע עדי קרקע ר' יוחנן ור' אלעזר (חד אמר חייב וחד) אמר פטור תסתיים דר"י אמר פטור מדאמר ר' יוחנן הכופר בממון שיש עליו עדים חייב שמר פטור וכדרב הונא בריה דרב יהושע דאמר דטעמיה משום דשטר הוי שעבוד קרקעות ואין נשבעין על כפירת שעבוד קרקעות ומשמע דהוא הדין לעבדים ושטרות דכלהו ילפינן להו משבועת הפקדון:

ד וכן המשביע עדי קנס וכו'. בפ' שבועת העדות (דף ל"ד) אמרינן דלר' יוחנן משביע עדי קנס פטורים לר"ע:

ה משביעכם אני שתבואו והעידו לי שיש לי ביד פלוני תשלומי כפל וכו' וכן אם השביעם שיעידו לו שאנס פלוני או פתה בתו וכו'. בפ' שבועת הפקדון (דף ל"ו:) שמינו אנסת ופתית את בתי והוא אומר לא אנסתי ולא פתיתי משביעך אני ואמר אמן חייב ר"ש פוטר שאינו משלם קנס ע"פ עצמו א"ל אע"פ שאינו משלם קנס ע"פ עצמו משלם בושת ופגם ע"פ עצמו ולמד רבינו משם לשבועת העדות:

הרדב"ז (מכ"י)

פ"ט **א התובע** עדיו להעיד לו וכו'. פרק שבועת העדות משנה משביע אני עליכם אם לא תבואו ותעידוני שיש לי ביד פלוני פקדון ותשומת יד וכו' וכל אלו מטלטלי נינהו ואם יעידו היה מתחייב ליתן נמצא שהם הפסידוהו: בין שנשבעו בב"ד וכו'. שם במשנה שבועת העדות נוהגת וכו' בפני ב"ד ושלא בפני ב"ד דאין קפידא בשבועה דבכל מקום היא שבועה כיון שנשבע מפי עצמו:

וכן אם השביעם התובע וכו'. שם במשנה ומפי אחרים אינם חייבים עד שיכפרו בהם בב"ד ופסק כחכמים. ומה שכתב רבינו והוא שישביעם בב"ד ויכפרו נמי בב"ד כיון שהוא מושבע מפי אחרים ולא ענה אמן בעינן הרתי שתהיה השבועה והכפירה בב"ד אבל נשבע מפי עצמו אפילו חוץ לב"ד הויא שבועה, אבל הכפירה לעולם צריכה בב"ד דכתיב אם לא יגיד וגו' במקום הראוי להגדה ובגמ' אמריק דפליגי דרבי מאיר סבר דון מינה ומינה וחכמים אומרין דון מינה ואוקי באתרא. וסובר רבינו דבשלמא נשבע מפי עצמו או שענה אמן הרי יש כאן קבלת שבועה אבל מושבע מפי אחרים אימתי הויא קבלת שבועה בשעת כפירה וכיון דכפירה לא הויא אלא בב"ד שהיא קבלת השבועה אף השבועה צריכה שתהיה בב"ד. ודוק כי תירצנו קושייתו של הראב"ד ז"ל:

ג תבען בעדות שאינה מחייבת ממון וכו'. שם במשנה משביע אני עליכם אם לא תבואו ותעידוני שאני כהן שאני לוי וכו' פטורין. וכן משביע עדי קרקע דבעינן דבר המיטלטל דומיא דפרטי דכתיבי בקרא:

ד וכן המשביע עדי קנס וכו'. שם בעיא משביע עדי קנס מהו כיון דאילו מודה מיפטר לאו ממונא קא כפר ליה או דילמא השתא מיהא לא אודי ואתי למפשטה ודחיק ומשני ואשנויי דחיקי לא סמכינן, והטעם שכתב רבינו נכון דכיון דקי"ל מודה בקנס ואחר כך באו עדים פטור נמצא שלא גרם לו אלא כפירתו שאם היה מודה הוה מיפטר מי גרם לו לשלם כפירתו והעדאת העדים. ויש תימא למה לא פשטה מהכא. וי"ל כי לפי לדדי הבעיא אתו למפשטה דהאמר או דילמא השתא מיהא לא אודי דמשמע דאכתי לא הודה והעדים קא מחייבי ליה נמצא שהפסידו אותו ממון, וליתא דאפי' לא הודה לא חייבו העדים אלא עם כפירתו ולא חייבוהו העדים לבדם ולפיכך פטורים משבועת העדות כנ"ל:

אין

לחם משנה

פ"ט **א והוא** שישביעם בב"ד. ממ"ש רבינו ז"ל כאן ולקמן וכן בסוף פ' עשירי מבואר מ"ש הרב כ"מ דאית ליה דלרבנן היכא דהשביעוהו אחרים שלא בב"ד בעי עניית אמן ואח"כ יכפור בב"ד אבל אם אמר השבועה בב"ד בלא עניית אמן אלא שיכפרו לבד בב"ד סגי ולא מצא הרב כ"מ ז"ל מוצא לחילוק זה. ולי נראה דרבינו ז"ל הוקשה לו קושית התוס' ז"ל דאמרו בפ' שבועת העדות (דף ל"א) במשנה שבועת העדות כיצד אמר לשנים בואו והעידוני שבועה שאין אנו יודעים לך עדות או שאמרו לו אין אנו יודעים לך עדות משביע אני עליכם ואמרו אמן הרי אלו חייבים והוקשה להם לתוס' ז"ל אי מתני' רבנן היא היכא דהשביעוהו אחרים למה לי עניית אמן בכפירה לבד שיאמרו אין אנו יודעים לך עדות סגי דע"כ אי מתני' רבנן היא בב"ד איירי דשלא בב"ד לא מהני אע"פ שהוא מושבע מעצמו דעניית אמן כמושבע מעצמו דמי כדאמרינן בסוף שבועות שתים מ"מ רבנן אית להו דאפילו מושבע מעצמו בעינן שיכפור בב"ד. ולקושיא זו תירצו שני תירוצים. הא' דמתני' כר"מ אתיא ואיירי חוץ לב"ד ונקט תרי גווני מושבע מפי עצמו. הב' דאפילו תימא רבנן ואיירי בב"ד והא דנקט אמן כדי לקצר וה"ה אם אמרו אח"כ אין אנו יודעים לך עדות. ורבינו ז"ל לא נראה לו שום אחד מאלו משום דאי כר"מ א"כ נמצא מחלוקת במשנה קמייתא דר"מ וחכמים ושתם אח"כ דהוי כר"מ וא"כ הוי מחלוקת ואח"כ סתם והלכה כסתם וא"כ קמה לה הילכתא דלא כחכמים והוא דוחק, ואם נאמר דנקט הכי לקצר בתירוצא בתרא ג"כ הוי דוחק ולכך לא נהירא לרבינו ז"ל הני תירוצי. ואם נאמר דלרבנן אפילו בב"ד בעינן עניית אמן וכפירה בב"ד זה אינו דהא בסוף שבועות שתים (דף כ"ט:) הקשו מר"מ לר"מ דבמתניתין דקאמר דמפי אחרים בעינן שיכפור בב"ד ובברייתא דקאמר דהפי' כפר שלא בב"ד ותירצו דמאי דקאמר ר"מ במתני' דבעי כפירה בב"ד גבי מושבע מפי אחרים דלא ענה אמן ובברייתא דענה אמן וא"כ משמע דכפירה בב"ד דבעינן למושבע מפי אחרים לר"מ הוא דלא ענה אמן וע"כ לא פליגי רבנן עליה אלא במושבע מפי עצמו אבל במושבע מפי אחרים מודו ליה א"כ לרבנן ודאי דכשכפר בב"ד לא בעי עניית אמן וא"כ קשה מתניתין דלעיל דקאמרה דבעינן עניית אמן אי מוקמינן לה כרבנן. ולכך הוצרך רבינו ז"ל לחלק כדי להעמיד מתני' כרבנן דהיכא דהשביעם בב"ד לא בעינן עניית אמן אלא בכפירה בב"ד לחוד סגי ובהכי איירי מתני' דר"פ שבועת העדות ומתני' דבתר הכי דקאמרה משביע אני עליכם ואמר אמן איירי שהשבועה היתה שלא בב"ד ולכך צריך עניית אמן אבל מ"מ בעינן כפירה בב"ד דבעינן שיהא כפירה במקום הראוי להגדה ובזה באו המשניות על נכון. זה נראה בדעת רבינו ז"ל:

ה משביעכם אני שתבואו והעידו כו'. כתב הרב כ"מ ז"ל שלמד רבינו ז"ל משבועת הפקדון לשבועת העדות, ואין צורך דמתני' היא בהדיא בשבועת העדות

דף

מגדל עוז

פ"ט **התובע** עדיו להעיד עד הרי אלו פטורין משבועת העדות. פ' שבועת העדות (דף ל"א ל"ב) ופ' שבועת הפקדון (דף ל"ו) ובירושלמי:

משנה למלך

פ"ט **ד וכן** המשביע עדי קנס וכו'. (א"ס עיין מ"ש הרב המחבר פ"ג מהל' גניבה דין ח'):
ה וכן אם השביעם כו'. עיין מ"ש מכן ויש לתמוה על דבריו דלמאי אצטריך ללמוד משבועת הפקדון

כא

הרדב"ז (מכ"י)

ו **אין** העדים חייבין בשבועת העדות וכו'. שם תניא כוותיה דשמואל ראוהו שבא אחריהם אמרו לו מה אתה בא אחרינו שבועה שאין אנו יודעים לך עדות פטורין ואם בפקדון חייבים ותנן שילח ביד עבדו או שאמר להם הנתבע משביע אני עליכם שאם אתם יודעים לו עדות שתבואו ותעידוהו הרי אלו פטורים עד שישמעו מפי התובע:

ז **ואין** צריך לומר אם השביעם וכו'. אם השביעם הנתבע דשייך בעדות אמרת עד שישמע מפי התובע כ"ש בזמן שהשביעם אחר שאינו שייך לעדות: וכן אם קדמה שבועה לעדות וכו'. שם משנה כלשון רבינו ויליף לה מקרא ושמעה קול אלה והוא עד או ראה או ידע במי שקדמה עדות לשבועה ולא שקדמה שבועה לעדות:

ט **אין** העדים חייבין וכו'. שם במשנה עמד בבה"כ ואמר משביע אני עליכם שאם אתם יודעים לי עדות שתבואו ותעידוני הרי אלו פטורין עד שיתכוין להם ואמרינן עלה אמר שמואל אפילו עדיו ביניהן פשיטא לא צריכא דקאי עלייהו מהו דתימא כמאן דאמר להו דמי קמ"ל. ותניא בברייתא יכול אפילו אמר כל העומדין כאן ת"ל והוא עד והרי ייחד עדיו:

י **וכן** אמר לעדים בואו והעידו לי וכו'. זה נלמד מברייתא שהזכרתי מכ"ש אם בזמן שאמר כל העומדים כאן והיו עדיו בכללן קרינן ייחד עדיו כ"ש היכא דאמר לעדים תחלה בואו והעידו לי ואח"כ עמד בבה"כ והשביע אין לך ייחד עדיו גדול מזה:

ויהיו שם ב"ד וכו'. הבין הראב"ד בדברי רבינו והוא שיהיו שם ב"ד בשעת השבועה אע"פ שלא היו שם ב"ד בשעת הכפירה ולפיכך השיג עליו דאמרה למילתיה אליבא דר' מאיר. והמעתיק אם הלשון אשר היה לפניו כלשון אשר הוא לפנינו אין מקום להשגה זו שהרי פסק בראש הפרק כחכמים דפליגי עליה דר' מאיר וכתב והוא שישביעם בב"ד משמע דמושבע מפי אחרים בעינן תרתי כאשר כתבתי לעיל אבל מפי עצמו הויא שבועה בכל מקום ואם כפרו בפני ב"ד חייבין וכן פירש הכא אבל אם לא היו בפני ב"ד וענו אמן הוי כמוציא שבועה מפיו וחייבין כשיכפרו בב"ד ואם לא ענו אמן פטורים אפילו כפרו בפני ב"ד כיון שלא היתה השבועה בפני ב"ד. וכ"ת דכוונת השגתו היא מנא ליה דבעינן שבועה בפני ב"ד היכא דמושבע מפי אחרים כבר תירצתי לעיל כיון שאין כאן קבלת שבועה אלא ע"י כפירה

כי

העדות מפני הבושת והפגם שאם הודה בהם הנתבע משלם לא מפני הקנס וכן כל כיוצא בזה: ו אין העדים חייבין בשבועת העדות עד שיכפרו וישבעו אחר תביעת בעל דין עצמו או שלוחו. אבל אם קדמו ונשבעו קודם שיתבעם פטורין משבועת העדות: ז כיצד ראו התובע הולך אחריהן אמרו לו למה אתה בא אחרינו שבועה שאין אנו יודעין לך עדות הרי אלו פטורין משבועת העדות מפני שלא תבען התובע אלא הם קדמו ונשבעו בתביעת עצמן. וכן אם השביעם הנתבע שאם תדעו לזה שתובע אותו עדות שתבואו ותעידו לו וכפרו הרי אלו פטורין משבועת העדות עד שישביעם התובע. ואין צריך לומר אם השביעם שיבואו ויעידו שיש לפלוני ביד פלוני ממון וכפרו שהן פטורין שאין זה התובע בעל דין עצמו. וכן אם קדמה שבועה לעדות הרי אלו פטורין משבועת העדות שנאמר ושמעה קול אלה והוא עד שקדמה עדות לשבועה לא שקדמה שבועה לעדות: ח כיצד משביע אני עליכם כשתדעו לי עדות שתבואו ותעידוני ואמרו אמן וידעו לו עדות אחר כן ותבעם להעיד וכפרו בו הרי אלו פטורין משבועת העדות: ט אין העדים חייבים בשבועת העדות עד שייחד אותם התובע וישביעם או ישבעו. כיצד עמד בבית הכנסת ואמר משביע אני כל מי שידע לי עדות שיבא ויעיד לי וענו כולם אמן ועדיו בכללם ואחר כך תבע עדיו וכפרו בו הרי אלו פטורין משבועת העדות. מפני שלא ייחד עדיו בשבועה בפני עצמן. אבל אם אמר משביע אני כל העומדים כאן שאם ידעו לי עדות שיבואו ויעידו לי והיו עדיו בכללם וכפרו הרי אלו חייבין בשבועת העדות שהרי ייחדם בכלל אחרים: י *וכן אם אמר לעדים בואו והעידו לי שיש לי מנה ביד פלוני. ואח"כ עמד בבית הכנסת והשביע כל מי שיודע לו עדות יבוא ויעיד ולא באו ולא העידו הרי אלו חייבין. שהרי תבען תחלה. והוא שיהיו אז בבית הכנסת ויהיה שם בית דין. אבל

אם

כסף משנה

ו ז **אין** העדים חייבים וכו' כיצד ראו התובע בא אחריהם וכו'. בפרק שבועת העדות (דף ל"ה:): ומ"ש וכן אם השביעם הנתבע וכו' וכן אם קדמה שבועה לעדות וכו' אין העדים חייבים בשבועת העדות וכו' כיצד עמד בבהכ"נ וכו'. הכל משנה שם (דף ל"ה):

ט **ומ"ש** אבל אם אמר משביע אני כל העומדים כאן וכו'. ברייתא שם:

י **ומ"ש** וכן אם אמר לעדים באו והעידו לי שיש לי מנה וכו': כתב הראב"ד וכן אם אמר לעדים באו והעידו לי שיש לי מנה וכו' א"א המחבר הזה שנה משנתו כר"מ וכו'. ואני תמה היאך אפשר להעלות על הדעת שרבינו פוסק כר"מ שהרי פירש"י מפי עצמו שאמר שבועה שאיני יודע לך עדות ומפי אחרים כגון משביע אני עליכם שתבאו ותעידוני ואמרו לו אין אנו יודעים לך עדות ולא הוציאו שבועה מפיהם. ורבינו כתב בר"פ זה וכן אם השביעם התובע וכפרו בו אע"פ שלא נשבעו הם ולא ענו אמן אחר שבועתו כיון שכפרו הרי אלו חייבים, אין העדים חייבים בשבועת העדות עד שיכפרו בעדותן בב"ד בין שנשבעו או השביען בב"ד בין שנשבעו או השביען חוץ לב"ד והכפירה בב"ד בלבד וזה מבואר בדברי הכמים. ומ"ש ועוד בין לר"מ בין לרבנן מה צורך שיהיה הב"ד בבה"כ בשעת השבועה וכו' כבר כתבתי בראש פרק זה שרבינו ז"ל סבור דכי אמרינן דלא איכפת לן בשבועה בין שתהא בב"ד או שלא בב"ד ה"מ כשענו אחר התובע המשביעו אמן אבל אם לא ענו אחריו אמן אלא אמרו אין אנו יודעים לך עדות אם השביען בפני ב"ד חייבים ואם השביען חוץ לב"ד פטורים:

אחר

השגת הראב"ד

*וכן אם אמר לעדים בואו והעידו לי וכו'. א"א המחבר הזה שנה משנתו כר"מ ואין הלכה כמותו אלא בין מפי עצמו בין מפי אחרים אינן חייבין עד שיכפרו בב"ד. ועוד בין לר"מ בין לרבנן מה צורך שיהיה הבית דין בבית הכנסת בשעת השבועה והלא אין מקפידין על השבועה באי זה מקום שתהיה ואין מקפידין אלא על הכפירה:

לחם משנה

(דף ל"ג) משביע אני עליכם אם לא תבואו ותעידוני שיש לי ביד פלוני חק והאי נזק תשלומי כפל תשלומי ארבעה וחמשה ושאנס איש פלוני וכו' ואוקמוה שם בגמ' לפי מאי דקי"ל דמשביע עדי קנס פטור דבכפל חייב משום קרן ובאונס ומפתה משום בושת ופגם:

ט **כיצד** עמד בבית הכנסת וכו'. בגמ' גבי מתני' עמד בבהכ"נ וכו' אמרו שם אמר שמואל אפילו עדיו ביניהם הקשו בגמ' פשיטא ותירצו לא צריכא דקאי עלייהו מהו דתימא כמאן דאמר להו דמי קמ"ל הכ"ה ראה סיעה של בני אדם ועדיו ביניהן ואמר להם משביע אני עליכם אם אתם יודעים לי עדות שתבואו ותעידוני יכול יהו חייבים ת"ל והוא עד והרי לא ייחד עדיו יכול אפילו אמר כל העומדים כאן ת"ל והוא עד והרי ייחד עדיו ע"כ. ופירש"י ז"ל דקאי עלייהו שעומד אצל עדיו מהו דתימא ודאי להנך דקיימין גביה קאמר והרי ייחד עדיו קמ"ל הניא נמי הכי דאע"ג דגבייהו קאי פטורים ראה סיעה של בני אדם ועדיו ביניהם ע"כ בדקאי בינייהו קאמר מדקאמר סיפא וכו' אפי' אמר כל העומדין כאן ת"ל והוא עד והרי ייחד עדיו דכיון דאמר העומדין כאן אותם העומדים אצלו ייחד וחייבין ואי לא פריש הכי בהדיא תנא ברישא פטורים ע"כ. משמע מפירוש רש"י ז"ל דאפילו עומד אצל עדיו היכא דלא אמר כל העומדים כאן דלא מהני והיכא דקאמר העומדים כאן משמע נמי מדבריו דבעינן שיעמוד אצל עדיו ורבינו ז"ל לא כתב מכל זה כלל. ונראה דהוא מפרש דקאי עלייהו ר"ל לא מבעיא היכא דקאמר משביע אני עליכם ולא ידע אם היו שם עדיו דפשיטא דפטורים כיון דהוא לא היה מכיר עדיו אע"פ שהיו שם פטורים אלא אפילו היה מכיר עדיו דאימא כיון דהיו שם והיה מכירם ודאי דעליהם היתה השבועה וז"א דקאי עלייהו כלומר ידע שהיו שם והוא מכירם ואם כן ס"ד אמינא דעליהם קאמר קמ"ל והשתא אתי הניא נמי הכי כפשוטה דהכי קאמרה הברייתא ראה סיעה של בני אדם ועדיו ביניהם ופשטא דברייתא משמע דהוא ראה הסיעה של בני אדם וגם ראה עדיו שהיו עומדים בתוכם והיה מכירם ומ"מ הוא פטור כיון שלא ייחדם והכי משמע סיפא דברייתא דקאמרה והרי לא ייחד עדיו כלומר אע"פ שהיה מכירם מ"מ כיון שלא ייחדם הם פטורים ואתי שפיר טפי סייעתא מברייתא דמייתי לשמואל להאי פירושא ממאי דאתי לפירוש רש"י ז"ל. ורבינו ז"ל כתב לשון הברייתא וכטעמא דאמר שלא ייחד עדיו בפני עצמן משמע דאפילו היה מכירם שהיו עומדים שם פטורים אבל בהא דכתב רש"י ז"ל אם עומד אצל עדים או לא לא מחלק רבינו ז"ל בכך ולכך לא הזכירו אלא הוא מפרש כדכתיבנא:

י **וכן** אם אמר לעדים באו והעידו לי וכו'. משמע ליה לרבינו ז"ל דכיון שייחדם קודם שישביעם הרי זה מקרי ייחד עדיו וסגי. ומה שהשיג הר"א ז"ל על רבינו ז"ל כאן ובסוף פ"י כבר נתבאר בדברי הרב כ"מ ז"ל תשובתו דהוא כרבנן פוסק אלא שהוא מחלק בין היכא דהשבועה בב"ד להיכא שהיה שלא בב"ד לענין עניית אמן ויצא לו ממאי דכתיבנא:

שיתבעם

משנה למלך

פ"א בשבועת העדות (דף ל"ג) תנינן לכולהו הני הכי דכתב רבינו ואמר בגמ' דטעמא דהני משום דאיכא ממון בהדייהו וצ"ע:

מגדל עוז

אין העדים חייבין כו' עד בשבועה בפני עצמן. פ' שבועת העדות (דף ל"ה) ובערכין פ' השג יד (דף י"ח): אבל אם אמר משביע אני כל העומדין כו' עד שהרי ייחדם בכלל אחרים. פ' שבועת העדות: וכן אמר לעדים בואו והעידו לי כו' עד לא ענו אמן אינן חייבין: כתב הראב"ד ז"ל המחבר הזה שנה משנתו כר' מאיר וכו': ואני אומר תמה אני אם הדבר הזה יצא מפיו של רבינו הראב"ד ז"ל כי משנת ר"מ במחלוקת חכמים בפרק שבועת העדות לא נמצא על זה אלא על משנה ראשונה ואותה כבר פסק ר"מ תחלת זה הפרק וכדאוקימנא בדון מינה ומינה פליגי דילפינן לה משבועת הפקדון והדרכה שתמא נשנית ובלשון ר"מ ז"ל דתנן עמד בבית הכנסת ואמר משביע אני עליכם אם אתם יודעין לי עדות שתבאו ותעידוני הרי אלו פטורין עד שיהיו מתכוין להם ובגמרא אמר שמואל ואפילו עדיו ביניהם ואקשינן פשיטא ומסדרינן לא צריכא דחזי עלייהו ויש גורסין דקאי גבייהו מהו דתימא כיון דחזי עלייהו כמאן דאמר להו דמי קמ"ל תניא נמי הכי כו' עד ייחד עדיו, דוק השתא דשיטתא דתלמודא בבהכ"נ איירי וכן כתב בעל הערוך מתשובת הגאונים ז"ל ודוק מינה נמי דשיילינהו מעיקרא ואמרו ליה לא מדתנן עד שיתכוין להם דאם לא כן מאי מתכוין וליטנא דגמרא לא אתי שפיר אלא בהכי דלאשבעינהו בבית הכנסת וכן שומעין דשא דקאי גבייהו פרקינן ליה וכסברת ר"מ ז"ל ומה שהזכיר כ"ד מפורש בירושלמי פ' שבועת העדות אכמתא דמתניתין שכתבתי דגרסינן עלה נסת מה מ"ל מה להלן מפי עצמן אף כאן מפי עצמן ומה כאן מפי אחרים אף להלן מפי אחרים

ר"מ

אם לא היו בפני בית דין אם ענו אמן חייבין בשבועת העדות כשיכפרו בעדותן בבית דין ואם לא ענו אמן אינן חייבין: **יא** אחד המשביע עדיו בשבועה. או שאמר להן מצוה אני עליכם בשבועה. אוסרכם אני בשבועה הרי אלו חייבין. והוא שישביעם בשם או בכינוי מן הכינוים כמו שבארנו: **יב** ואין העדים חייבין עד שישביעם בלשון שהם מכירין אותה: **יג** הנה למדת שאין העדים חייבין בשבועת העדות אלא ע"פ עשרה דברים ואלו הן. שיתבעם התובע. ושתהיה עדות ממון. ושיהיה ממון המטלטל. ושיתחייב הנתבע לשלם בעדותן לבד אם העידו. ושיכפרו אחר שתבען התובע. ושיכפרו בבית דין. ושתהיה שם שבועה בשם או בכינוי. ושתקדם ידיעת העדות לשבועה. ושייחד עדיו בעת השבועה או בעת התביעה. ושתהיה השבועה בלשון שהן מכירין אותה: **יד** כל מקום שאמרנו פטור. פטור משבועת העדות אבל חייב בשבועת ביטוי והוא שנשבע או שענה אמן אם השביעו אחר שהרי נשבע על שקר. אבל המחוייב בשבועת העדות אע"פ שהוא נשבע על שקר ואע"פ שהוא מזיד אינו חייב משום שבועת ביטוי אלא משום שבועת העדות בלבד. שהרי הכתוב הוציא שבועת העדות מכלל שבועת ביטוי לחייב המזיד בה כשוגג בקרבן אבל לא במלקות שנאמר לאחת מאלה. במין אחד ממיני שבועות אתה מחייב הנשבע ואי אתה מחייבו בשני מינין עד שיהיה חייב בדין שבועת העדות ובדין שבועת ביטוי: **טו** משביע אני עליכם אם לא תבאו ותעידו לי שיש לי ביד פלוני פקדון ותשומת יד גזל ואבדה. שבועה שאין אנו יודעין לך עדות אינן חייבין אלא אחת. שבועה שאין אנו יודעין לך עדות שיש לך ביד פלוני פקדון ותשומת יד גזל ואבדה חייבין על כל אחת ואחת: **טז** משביע אני עליכם אם לא תבואו ותעידו לי שיש לי ביד פלוני חטים ושעורים וכוסמין. שבועה שאין אנו יודעין לך עדות אינם חייבין אלא אחת. שבועה שאין אנו יודעים לך עדות שיש לך ביד פלוני חטים ושעורים וכוסמין חייבין על כל אחת ואחת: **יז** וכן אם תבעו אותן רבים להעיד להם ואמרו שבועה שאין אנו יודעין לכם עדות אינן חייבין אלא אחת. לא לך ולא לך ולא לך חייבין על כל אחת ואחת כדרך שבארנו בשבועות הפקדון: **יח** הנשבע לחבירו שהוא יודע לו עדות ונמצא שאינו יודע לו עדות הרי זה פטור ואין כאן לא שבועת העדות ולא שבועת ביטוי. מפני ששבועת ביטוי אינה אלא בדבר שיש בו לאו והן. ואם יאמר שבועה שאיני יודע לך עדות אין זה שבועת ביטוי אלא שבועת העדות

כסף משנה

יא אחד המשביע עדיו בשבועה או שאמר מצוה אני עליכם בשבועה וכו'. משנה וגמ' בס"פ שבועת העדות (דף ל"ה). ומ"ש והוא שישביעם בשם או בכינוי מהכינויים, כמו שביארנו בפ"ב:

יב ואין העדים חייבים עד שישביעם בלשון שהם מכירים אותה. משנה (דף ל"ב) ר"פ אלו נאמרים בכל לשון פרשת סוטה וידוי מעשר וכו' ושבועת העדות ושבועת הפקדון ובגמ' (דף כ"ג) שבועת העדות דכתיב (נפש כי תחטא) ושמעה קול אלה בכל לשון שהיא שומעת:

יד כל מקום שאמרנו פטור משבועת העדות וכו'. בסוף שבועות (דף מ"ס) פלוגתא דרב ושמואל והלכה כרב באיסורי דאמר כולם פטורים משבועת שומרים וחייבים משום שבועת ביטוי ואיכא למילף מהתם לפוטרם משבועת העדות: ומ"ש אבל המחוייב בשבועת העדות וכו' אינו חייב משום שבועת ביטוי וכו'. בפ"ג דשבועות (דף כ"ה ע"ב) לרב למאי הלכתא אפקה רחמנא (לשבועת העדות מכלל שבועת ביטוי) אמרוה רבנן קמיה דאביי לאיהיובי עליה תרתי אמר להו תרתי לא מציתו אמריתו דתניא לאחת מאלה לאחת אתה מחייבו ואי אתה מחייבו שתים:

טו משביע אני עליכם אם לא תבאו ותעידו לי וכו' משביע אני עליכם אם לא תבאו ותעידו לי שיש לי ביד פלוני חטים וכו'. משנה פ' שבועות העדות (דף ל"ג). ומ"ש וכן אם תבעו אותם רבים להעיד להם וכו'. משנה לענין פקדון בפ' שבועת הפקדון (דף ל"ו:) ויש ללמוד משם לשבועת העדות:

יח הנשבע לחבירו שהוא יודע לו עדות וכו'. מימרא דאביי בפ"ג דשבועות (דף כ"ה:): ודע דסוגיא דגמרא הכי איתא איתמר שבועה שזרק פלוני צרור לים או שלא זרק רב אמר חייב ושמואל אמר פטור רב אמר חייב (הואיל) ואיתיה בלאו והן ושמואל אמר פטור (הואיל) וליתיה בלהבא וכו' אמר אביי ומודה רב באומר לחבירו שבועה שאני יודע לך עדות ואשתכח דלא ידע ליה דפטור הואיל וליתיה בכלל שאיני יודע לך עדות וכו' בשלמא לשמואל דאמר מילתא דליתיה בלהבא לא מיחייב עליה לשעבר להכי אפקה רחמנא לשבועת העדות מכלל שבועת ביטוי אלא לרב למאי הלכתא אפקה רחמנא (לשבועת העדות מכלל שבועת ביטוי) אמרוה רבנן קמיה דאביי לאהדורי עליה תרתי אמר להו (לאיחיובי) תרתי לא מציתו אמריתו דתניא לאחת מאלה לאחת אתה מחייבו ואי אתה מחייבו שתים ולאביי למאי הלכתא אפקיה רחמנא לכדתניא בכולן נאמר ונעלם וכאן לא נאמר ונעלם לחייב על המזיד כשוגג אמרו ליה רבנן לאביי אימא במזיד מיחייב הדא בשוגג מיחייב תרתי אמר להו לאו היינו דקאמרי (לכו) לאחת (משום) אחת אתה מחייבו ואי אתה מחייבו (משום) שתים ואי במזיד מי איכא תרתי רבא אמר משום דהוה דבר שבכלל ויצא לידון בדבר החדש אין לך בו אלא חדושו בלבד מכלל דאביי סבר איתא לשבועה בעולם והא אמר אביי מודה רב באומר לחבירו שבועה שאני יודע לך עדות ואשתכח דלא ידע ליה דפטור הואיל וליתיה באיני יודע לך עדות הדר ביה אביי מההיא ולבע"ה הדא מינייהו רב פפא אמרה ע"כ בגמרא. ורבינו כתב לעיל בסמוך כל מקום שאמרנו פטור משבועת העדות אבל חייב בשבועת ביטוי וכו' אבל המחוייב בשבועת העדות אע"פ שהוא נשבע על שקר ואע"פ שהוא מזיד אינו חייב משום שבועת ביטוי אלא משום שבועת העדות בלבד שהרי הכתוב הוציא שבועת העדות מכלל שבועת ביטוי וכו' שנאמר לאחת

הרדב"ז

כי היכי דאתה מודה דצריך הכפירה שהיא קבלת השבועה בפני ב"ד השבועה עצמה נמי צריך שתהיה בפני בית דין כי איך אפשר לומר שהשבועה תהיה בחוץ וקבלתה תהיה בפני בית דין:

יא אחד המשביע עדיו בשבועה וכו'. משנה שם ומוקי לה אביי דאמר משביע אני עליכם מצוה אני עליכם בשבועה אוסרכם אני בשבועה. וכתב רש"י ומזכיר את השם באחד מכל הלשונות הללו ותנן במשנה ובכל הכנויין:

יב ואין העדים חייבין וכו'. הכי איתא בפרק אלו נאמרין בכל לשון:

יג הנה למדת וכו'. זה מבואר ממה שקדם:

יד כל מקום שאמרנו וכו'. כבר כתבנו זה בשבועת הפקדון ותנן וחייבין על זדון השבועה ת"ר בכולם נאמר בהם ונעלם וכאן לא נאמר ונעלם לחייב על השוגג כמזיד ואמרינן בהלכי שבועות אמר רב וכולן פטורים משבועת שומרים וחייבין בשבועת ביטוי ושמואל אמר אף פטורים משבועת ביטוי וקי"ל כרב וכתיב והיה כי יחטא לאחת מאלה לאחת מאלה על אחת אתה מחייבו שהוא קרבן ואי אתה מחייבו גם על שבועת ביטוי. וכבר כתבתי למעלה שהדבר תמוה שהעתיקו הכתוב ממלקות החמור והעמידו על קרבן הקל העולה ויורד:

טו משביע אני עליכם וכו'. כבר פירשנו בשבועת הפקדון:

יח הנשבע לחבירו שהוא יודע לו עדות וכו'. זה מבואר פרק שבועות שניין דכל דליתיה בהן ולאו לא מחייב משום שבועת ביטוי והכא נמי כיון דליתיה בלאו דהא לאו דידיה לא מיחייב משום שבועת ביטוי אלא משום שבועות העדות לא מיחייב משום הן דידיה דהיינו שאני יודע לך עדות ונמצא שלא היה יודע לו עדות אע"ג דנשבע לשקר פטור:

דבר

לחם משנה

יג שיתבעם התובע וכו'. לאפוקי אם אמר אחר משביע אני עליך שתבוא ותעיד אם יש לפלוני על פלוני מנה: ושיכפרו אחר שתבעם התובע. לאפוקי היכא דהיה בא אחריו ואמר לו שבועה שאין אני יודע לך עדות:

יד אבל לא במלקות שנאמר לאחת מאלה. קשה לשון רבינו ז"ל דמשמע דלאחת מאלה אתי לומר דלא יתחייב מלקות במזיד ולא משמע הכי בגמ' בפרק שבועת שתים (דף כ"ה:) אלא דאפקה רחמנא לשבועת העדות ליחייב קרבן על המזיד כשוגג וקרא דלאחת מאלה אתי למעוטי דלא ניתי שתי קרבנות אחד משום ביטוי ואחד משום עדות כשהוא בשוגג דכשהוא במזיד לא אתי קרא ודאי דאין קרבן למזיד לשבועת ביטוי לומר דליתי קרא למעוטי ליה בשבועת העדות ואי למעוטי דלא ניעביד ליה תרתי קרבן ומלקות לא משמע התם בגמרא דאיצטריך קרא להכי דקרא דלאחת מאלה לא אתא אלא למעוטי שיביא קרבן אחד ולא ב' קרבנות דבקרבנות איירי קרא והכי משמע התם בגמרא דאמרו לאו היינו דאמרי לאחת אחת וכו' ואי במזיד מי איכא תרתי. ועוד קשה לרבינו ז"ל למה שביק טעמא דרבא דאמר שם משום דהוי דבר שהיה בכלל ויצא לידון בדבר חדש ואין לך בו אלא חידושו וקרא דלאחת מאלה לא צריך להכי ויותר היה לו לפסוק כטעמו של רבא דהלכתא כוותיה לגבי דאביי ולא כטעמא דאביי. ול"ע בהרי"ף והר"ן ז"ל בשבועת העדות דכתב הרב בכ"מ דמפרש השמועה כדעת רבינו ז"ל:

או

מגדל עוז

ר"מ אומר גזירה שוה מה פי עלמן שנאמר להלן חוץ לב"ד אף מפי עלמן שנאמר כאן חוץ לב"ד ורבנן דרשי ג"ש דאמור כה מה מפי אחרים שנאמר להלן בב"ד אף מפי אחרים שנאמר כאן בב"ד ע"כ. ודכוותה איתא בשבועת הפקדון על פלוגתא דר"מ ורבנן, למדנו להדיא מזה דירושלמי דבעינן בפני ב"ד ולשון ר"מ ז"ל שכתב כאן ותחלת הפרק כחכמים דר"מ וכפירה שכתב בשם הראב"ד ז"ל לא מוזכרת כאן כלל אלא שבועה בלבד ולשון אמן אין צריך לפרש שכבר הוא מפורש במשנה ובתלמוד בכמה מקומות במשנה פ' שבועת העדות משביעני ואמר אמן חייב אלמא בעינן שיקבל עליו שמקבל באמן. ועתה בוא וראה איך אוכל להאמין שיצא זה הלשון מפי רבינו הראב"ד ז"ל אחר אלו הראיות הברורות הפשוטות וידעתי שהיה בקי בבבלי ובירושלמי וכל רז לא אנס ליה: אחד המשביע עדיו עד כמו שביארנו. פ' שבועת העדות (דף ל"ס): ואין העדים חייבין עד ובדין שבועת בטוי. מקלתו פ' שבועת הדיינין (דף ל"ט) ושאר פירקי שבועות בכללם שכלל הוא ז"ל כדרך המחברים: משביע אני עליכם אם לא תבאו ותעידו עד כמו שביארנו בשבועת הפקדון. פ' שבועת העדות (דף ל"ג): הנשבע לחבירו שהוא יודע לו עד סוף הפרק. פ' שבועת שניין (דף כ"ס):

העדות. הואיל ולאו זה שיש בה אינה שבועת ביטוי. כך הן שבה שהוא הנשבע שיודע לו עדות אינו שבועת ביטוי: יט דבר ברור הוא שהנשבע לחבירו שהעיד לו והוא לא העיד או שלא העיד לו והוא העיד הרי זה חייב משום שבועת ביטוי ואין כאן שבועת עדות כלל:

פרק עשירי

א [א]היו עדיו או אחד מהן פסול או קרוב ואפילו מפסולי עדות של דבריהם. או שהיה המלך אחד מעדיו שאינו ראוי להעיד. או שהיו עד מפי עד וכפרו ונשבעו פטורין משבועת העדות שאילו *(הודו) העידו לא היו מחייבין בעדותן ממון: ב משביע אני עליכם שתבאו ותעידו לי שאמר איש פלוני שיתן לי מאתים זוז ולא נתן וכפרו הרי אלו פטורין משבועת העדות. שאם העידו בדבר זה לא יתחייב הנתבע ממון *באמירתו. וכן כל כיוצא בזה: ג תבען להעיד לו שהוא כהן או לוי או שאינו בן גרושה או בן חלוצה וכפרו ונשבעו פטורין משבועת העדות שאין כאן עדות ממון: ד תבען שיעידו לו שחבל בו בנו ושהדליק פלוני גדישו בשבת ושאנס פלוני או פתה בתו המאורסה וכפרו ונשבעו פטורין משבועת העדות. שאם העידו עדות זו יתחייב הנתבע מיתת ב"ד ואינו חייב תשלומין כמו שבארנו בהלכות נערה וכן כל כיוצא בזה: ה היה עד אחד וכפר והשביעו פטור משבועת העדות שאין עדות עד אחד מחייבת ממון: ו תבע את שני עדיו שיעידו לו שזנתה אשתו וכפרו ונשבעו הרי אלו חייבין בשבועת העדות. שאילו העידו היה מפסידין לה כתובתה ויפטר זה שתבען והרי כפרו בעדות ממון: ז תבע עדי קנוי או עדי סתירה וכפרו ונשבעו פטורין משבועת העדות שאילו העידו אין חיוב ממון כאן אלא להשקותה בלבד. ואע"פ שעדות זו גורמת לה שתפסיד כתובתה אם לא תשתה דבר שגורם לממון אינו כממון שהרי אפשר שתשתה ולא תשבור כתובתה: ח הרי שקנא לאשתו ונסתרה בעדים וזנתה בעד אחד אחר הקנוי והסתירה והשביע עד זה שיבא ויעיד וכפר חייב בשבועת העדות שאע"פ שהוא עד אחד אילו העיד עדות זו היתה יוצאה בלא כתובה כמו שבארנו בהלכות סוטה: ט וכן כל עד אחד שמחייב ממון בעדותו אם כפר ונשבע או שהשביעו בבית דין וכפר חייב משום שבועת העדות: י כיצד כגון שהיה התובע והנתבע חשודין על השבועה שאין משביעין אותם והשביע לעד אחד שיבא ויעיד לו שיש לו ביד זה מנה וכפר הרי זה חייב משום שבועת העדות שאילו העיד היה הנתבע הזה משלם ממון בעדותו כמו שיתבאר בהלכות טוען וכן כל כיוצא בזה: יא האשה שהשביעה עד אחד שיעיד לה במיתת בעלה וכפר חייב בשבועת העדות שאילו העיד היתה נשאת ונוטלת כתובתה:

א סמ"ג לאוין רמא: *כס"א ליתיה: *נ"ל שצ"ל באמירתם:

הרדב"ז

יט דבר ברור הוא וכו'. שאין שבועת העדות אלא להכא שתבואו והעידוני הילכך יש כאן ביטוי ואיתא בהן ולאו:

פ"י א היו עדיו אחד מהם פסול וכו'. שם במשנה אינה נוהגת אלא בראויים להעיד ואמרי' עלה לאפוקי מאי רב פפא אמר לאפוקי מלך ורב אחא בר יעקב אמר לאפוקי משחק בקוביא וקי"ל כרב אחא בר יעקב דאמר לאפוקי משחק בקוביא וכ"ש מלך:

ב משביע אני עליכם וכו'. שם במשנה ומפרש בה שאין חייבין אלא על תביעת ממון כפקדון:

ג תבען להעיד לו וכו'. שם במשנה והקשו עלה דסיפא דקתני שאין פלוני כהן טעמא דאיש פלוני כהן איש פלוני לוי הא מנה לפלוני ביד פלוני חייבין הא קתני סיפא עד שישמעו מפי התובע אמר שמואל בבא בהרשאה והתם יליף דאינה נוהגת אלא בתביעת ממון דומיא דפקדון:

ד תבען שיעידו לו שחבל וכו'. שם במשנה ואע"ג דליכא התראה שהינו בר קטלא מ"מ כיון שיש בעבירה זו חיוב מיתה פטור מן התשלומין: ושאנס פלוני או פתה בתו המאורסה. שם במשנה שאנס פלוני את בתו ופתה את בתו. רש"י ז"ל פסר בה תרי פתרי עיין בפירושיו אבל רבינו מפרש בתו המאורסה דאיכא חיוב מיתה דומיא דאיך. וקשיא לי דהיכי סתים לה סתומי. וי"ל כיון דתני ברישא ושאנס איש פלוני את בתי וכו' הרי אלו חייבין והכא תני הרי אלו פטורין ממילא משמע דהתם איירי בשאינה ארוסה והכא איירי בארוסה דומיא דהנך ופירושו של רבינו הוא נכון:

ה היה עד אחד וכפר וכו'. וקמ"ל דאע"ג דקם הוא לשבועה ודלמא לא ישבע ומשלם ונמצא שהפסידו ממון קמ"ל דדבר הגורם לממון לאו כממון דמי. א"נ משום דבעינן למחט עלה דאיכא עד אחד דמחייב ממון כדמפרש בסמוך:

ו תבע את שני עדיו וכו'. שם אמר אביי הכל מודים בעד סוטה והכל מודים בעדי סוטה ומחלוקת בעדי סוטה. ומפרש לה הכל מודים בעד סוטה דחייב בעד טומאה דרחמנא הימניה דכתיב ועד אין בה כל שיש בה והכל מודים בעדי סוטה שפטור בעדי קינוי דהוי גורם דגורם ומחלוקת בעדי סתירה מר סבר דבר הגורם לממון כממון דמי ומר סבר להו כממון דמי ופטור והכי קי"ל. ונתבארו הג' חלוקות אשר כתב רבינו אלא שאיחר המוקדם לפי שעד אחד נאמן גבי סוטה חידוש הוא דבכל דוכתא אין עדות פחות משנים:

ט וכן כל עד אחד וכו'. שם בגמרא הכל מודים בשכנגדו חשוד על השבועה שקיל וטרי בה כגון ששניהם חשודים על השבועה דאמר מר חזרה שבועה למחוייב בה ומתוך שאינו יכול להשבע משלם ואם היה העד מעיד ביה חייב שבועה וכיון שאינו יכול לישבע שהרי הוא חשוד משלם הרי שהעד היה מחייב ממון ולפיכך אם כפר חייב בשבועת העדות וכן כל כיוצא בזה כההיא דנסכא דר' אבא:

יא האשה שהשביעה עד אחד וכו'. שם אמר רב פפא הכל מודים בעד מיתה שהוא חייב והכל מודים בעד מיתה שהוא פטור דאמר לה לדידה ולא אמר להו לב"ד דתנן האשה שאמרה מת בעלי תנשא הכל מודים בעד אחד שהוא חייב דלא אמר לה לדידה ולא לב"ד ואמריק עלה ש"מ משביע עדי קרקע חייב דילמא בתפסה מטלטלי. והא דמוקמינן לה בדתפסה מטלטלי ה"מ בדינא דתלמודא דמטלטלי דיתמי לא משתעבדי לכתובה הילכך אם תפסה מטלטלי מהני דבעל גביא מהם ונמצא העד מפסידה אבל אחר שתקנו

כסף משנה

לאחת מהנה והרי זה כדברי אביי דאמר להו לרבנן. וא"כ יש לתמוה היאך כתב כאן הנשבע לחבירו שהוא יודע לו עדות וכו' הרי זה פטור וכו' מפני ששבועת ביטוי אינו אלא בדבר שיש בו לאו והן וכו' והיינו איפך מימרא דאביי דאמר מודה רב באומר לחבירו שאני יודע לך עדות שהוא פטור ומאחר שבגמרא הקשו מזו לזו והוצרכו לומר הדר ביה אביי מההיא או דחדא מינייהו רב פפא אמרה נמצא רבינו כמזכי שטרא לבי תרי. וי"ל דרבינו מפרש דכי מקשינן והא אמר אביי שבועה שאני יודע לך עדות דפטור לא מקשה אלא למאי דהוה ס"ד אי לא אתא קרא אתא אבל השתא דאתא קרא דמשום אתא אתה מחייבו ולא משום שתים שפיר איתא לאידך דאמר אביי מודה רב באומר לחבירו שבועה שאני יודע לך עדות דפטור וכך פירש הרי"ף סוגיא זו כפי מה שפירשו בו הרז"ה והר"ן וא"כ שפיר עביד רבינו שפסקן לשתיהן:

יט דבר ברור הוא כו' שהעיד לו והוא לא העיד וכו'. שם העדתי ולא העדתי מחלוקת דלשמואל פטור משום דליתיה בלהבא ולרב חייב והלכתא כוותיה באיסורי:

פ"י א היו עדיו או אחד מהם פסול וכו'. בר"פ שבועת העדות (דף ל') תנן דאינה נוהגת אלא בראויים להעיד ובגמ' (דף ל"א) לאפוקי מאי אמר רב פפא לאפוקי מלך ורב אחא בר יעקב אמר לאפוקי משחק בקוביא מ"ד משחק בקוביא כל שכן מלך ומ"ד מלך אבל משחק בקוביא מדאורייתא מחזא חזי ורבנן הוא דפסלוהו ופסק רבינו כרב אחא בר יעקב משום דבתרא הוא. ומ"ש או שהיו עד מפי עד וכו' עד וכן כל כיוצא בזה. הכל משנה שם (דף ל"ה):

ה היה עד אחד וכפר וכו'. שם (דף ל"א:) במשנה כפרו זה אחר זה הראשון חייב והשני פטור ופירש"י השני פטור שכיון שכפר הראשון שוב אין עד יחידי ראוי להעיד ובגמ' (דף ל"ב) מתניתין דלא כי האי תנא דתניא משביע עד אחד פטור ור' אלעזר בר ר"ש מחייב ופירש"י דלא כי האי תנא דלא כר' אלעזר בר"ש:

ו תבע את שני עדיו וכו'. זה פשוט. ומ"ש תבע עדי קינוי או עדי סתירה וכו' עד שהמשביע עדי קרקע פטורים כמו שביארנו, הכל בפ' שבועת העדות דף ל"ב: השביע

לחם משנה

פ"י ד או פתה בתו המאורסה. במשנה שם (דף ל"ג:) אמרו שאנס איש פלוני את בתו ופירש"י ז"ל ב' פירושים בתו של פלוני הנז"ל והטעם שהוא פטור משום דבעינן שישמע מפי התובע, ופירוש שני דר"ל שאנס פלוני את בתו של עצמו דאיכא חיוב מיתה. אבל רבינו ז"ל כתב שאנס איש פלוני את בתו המאורסה ולא הוי כחד פירושא ולפירושו הל"ל ג"כ בסיפא שאנס איש פלוני את בתו כמו ברישא ועוד דעיקר החילוק שהוא דבסיפא היא מאורסה לא הוזכר במשנה ואולי דלהו דינא דמתני' נקט אלא מילתא אחריתי קאמר רבינו ז"ל מנפשיה דומה לדינא דמתני':

יא האשה שהשביעה ע"א שיעיד לה במיתת בעלה וכפר בה וכו'. בגמ' אמרו שם (דף ל"ב:) הכל מודים בעד מיתה שהוא פטור דאמר לה לדידה ולא אמר להו לב"ד דתנן האשה שאמרה מת בעלי הנשא וכו' ופירש"י ז"ל כגון דאמר לה לדידה

מגדל עוז

פ"י היו עדיו או אחד מהם כו' עד בהלכות נערה וכן כל כיוצא בזה. פ' שבועת העדות (דף ל"ב): היה עד אחד והשביעו כו' עד מחייב ממון. פ' שבועת העדות ומייתי לה פ' הגוזל עצים (דף ק"ה): תבע את שני עדיו עד אחר שמתו נשותיהן חייבין בשבועת העדות. הכל פ' שבועת העדות:

יב במה דברים אמורים כשהיה לה לגבות כתובתה מן המטלטלין אבל אם אין לה לגבות כתובתה אלא מן הקרקע הרי זה פטור משבועת העדות. וכן אם היו שנים. שהמשביע עדי קרקע פטורין כמו שבארנו:

יג השביע עדיו בבית דין וכפרו שניהם כאחת. כגון שהתחיל השני לכפור בתוך כדי דבורו של חבירו שניהם חייבין בשבועת העדות וכל אחד ואחד מביא חטאתו על שבועתו. כפר הראשון ושהה העד השני יותר מכדי דיבור ואח"כ כפר. הראשון חייב בשבועת העדות והשני פטור משבועת העדות. שאילו הודה זה השני לא היתה עדותו מחייבת ממון:

יד הודה אחד וכפר אחד הכופר חייב בין שכפר בתחלה בין שכפר בסוף. כפרו שניהם כאחד וקדם האחד והודה בתוך כדי דיבור ה"ז פטור והעומד בכפירתו חייב בשבועת העדות:

טו השביע שתי כתי עדים ושתיהן ראויות להעיד. וכפרה כת ראשונה ואחר כך כפרה כת שניה. הראשונה פטורה משבועת העדות מפני שהן סמוכין על עדות שניה ואפשר להוציא הממון בעדות הכת האחרת ונמצא זה הנתבע אינו חייב לשלם בעדות אלו שכפרו לבדה. היתה הכת השניה קרובין לתובע או לנתבע בנשותיהן והרי הן גוססות אף הראשונה חייבת. שהרי השניה בעת כפירת הראשונה לא היתה ראויה להעיד ואף על פי שבמהרה יהיו ראויין כשימותו אלו הגוססות. ואם כפרה השניה אחרי שמתו נשותיהן חייבין בשבועת העדות:

טז התובע את העדים להעיד לו וכפרו והשביען וענו אמן והשביען ארבע וחמש פעמים והן עונין אחר כל שבועה ושבועה חוץ לבית דין וכשבאו לבית דין הודו והעידו הרי אלו פטורין משבועת העדות כמו שבארנו. ואם באו לבית דין ועמדו בכפירתן חייבין על כל אחת ואחת מאותן השבועות שחוץ לבית דין:

יז *במה דברים אמורים בשענו אמן אבל אם לא ענו אמן אלא כפרו על כל שבועה ושבועה הואיל ולא הוציאו שבועה מפיהם ולא ענו אמן הרי אלו פטורים עד שישביעם בבית דין ויכפרו בו שם כמו שבארנו:

יח השביען בבית דין וכפרו וחזר והשביען ארבע וחמש פעמים והן כופרין על כל אחת ואחת בין חוץ לבית דין בין בפני בית דין ואפילו ענו אמן או נשבעו מפי עצמן פעם אחר פעם אינן חייבין משום שבועת העדות אלא אחת מפני שאחר שכפרו בבית דין אם חזרו והודו אין עדותן מועלת כלום:

יט נמצאת למד שכל השבועות שנשבעו אחר שכפרו בבית דין הן על כפירת עדות שאינה מחייבת ממון שהן פטורין עליה משבועת העדות וחייבין בשבועת ביטוי כמו שבארנו:

כשם

השגת הראב"ד

*במה דברים אמורים כשענו אמן וכו'. א"א הא לא כר"מ ולא כרבנן וטעות גדולה נכנסה בו. ודע דר"מ ורבנן בשבועת העדות ושבועת הפקדון מודו דשבועה גופה אפילו היתה חוץ לב"ד חייב ולא פליגי אלא בכפירתה דר"מ סבר שבועת העדות מפי עצמן אפילו כפרו חוץ לב"ד חייבין ואע"פ שהודו בבית דין מ"מ מפקדון גמרינן לה ודון מינה ומינה ורבנן סברי כפירה בב"ד בעינן דון מינה ואוקי באתרה ובשבועת הפקדון סבר ר' מאיר מפי אחרים בעינן כפירה בב"ד דומיא דעדות ואם כפר חוץ לב"ד והודה בב"ד פטור ורבנן סברי מפי אחרים כיון דכפר חייב:

כסף משנה

יג השביע עדיו בב"ד וכו' עד לא היתה עדותו מחייבת ממון. משנה (דף ל"א:) וגמרא שם (דף ל"ב):

יד הודה אחד וכפר אחד וכו'. משנה שם כפר אחד והודה אחד הכופר חייב וכתב רבינו דהוא הדין להודה אחד וכפר אחד, ופשוט הוא שמאחר שהעד האחד הודה נמצא זה שכפר מפסידו ממון בכפירתו: כפרו שניהם כאחד וקדם והודה בתוך כדי דיבור וכו'. שם בגמרא:

טו השביע שתי כתי עדים וכו' עד חייבים בשבועת העדות. משנה וגמ' שם:

טז התובע את העדים להעיד לו וכפרו וכו' עד שחוץ לב"ד. משנה שם: ומ"ש בד"א שענו אמן וכו': כתב הראב"ד א"א הא לא כרבי מאיר ולא כרבנן וכו' ורבנן סברי אפילו מפני אחרים כיון דכפר חייב עכ"ל. וכבר כתבתי בזה בפרק ט':

יח השביען בבית דין וכפרו וחזר והשביען וכו'. משנה פ' שבועת העדות:

כשם

הרדב"ז (מכ"י)

שתקנו הגאונים דגביא אפילו ממטלטלי א"נ כגון שכתב לה מקרקעי ומטלטלי אע"ג דלא תפסה מניא ממטלטלי ונמצא העד מפסידה בכפירתו ואם לא הניח הבעל מטלטלי כלל ונמצא כתובתה על הקרקעות והשביעה את העד וכפר פטור משבועת העדות. וכן יש לדקדק מדברי רבינו שכתב אבל אם אין לה לגבות כתובתה אלא מן הקרקע הרי זה פטור משבועת העדות ע"כ:

יג השביע עדיו בב"ד וכו'. שם במשנה כפרו שניהם כאחד שניהם חייבין בזה אחר זה הראשון חייב והשני פטור כפר אחד והודה אחד הכופר חייב ומוקמינן לה בגמ' שכפרו שניהם בתוך כדי דיבור כל אחד בתוך כ"ד של חבירו: כפר הראשון ושהה וכו'. במשנה. וכתב רבינו טעם לפיטור השני שאילו הודה לא היתה עדותו מחייבת ממון כיון שכפר הראשון ודבר הגורם לממון לאו כממון דמי דהא דשקיל וטרי תלמודא היינו על השני פטור ומוקי פלוגתא בדבר הגורם לממון כממון דמי ותנא דמתני' סבר לאו כממון דמי ולפיכך השני פטור אבל הראשון לכ"ע חייב ממה נפשך בין אם יכפור גם השני או יודה נמצא חומר בשני מבראשון דאילו ראשון נפטר בקרבן והשני לוקה משום שבועת ביטוי:

יד הודה אחד וכפר אחד וכו'. שם במשנה שאילו היה מודה כחבירו היה מחייב ממון ולא שנא אם היה בתוך כדי דיבור או אחר לעולם הכופר חייב והמודה פטור. ומה שכתב רבינו והעומד בכפירתו חייב דמשמע שאם לא עמד בכפירתו אלא חזר והודה פטור ה"מ שחזר והודה קודם שנשבע אבל אם כפר ונשבע וחזר והודה חייב משום שבועת העדות ופשוט הוא:

טו השביע שתי כתי עדים וכו'. שם במשנה כפרה הראשונה ואח"כ כפרה השניה שתיהם חייבות ואקשינן עלה בשלמא שניה מתחייב דהא כפרה הראשונה אלא ראשונה אמאי הא קיימא שניה אמר רבינא הכא במאי עסקינן כגון שהיתה שניה בשעת כפירת הראשונה קרובין בנשותיהם ונשותיהם גוססות מהו דתימא רוב גוססין למיתה קמ"ל השתא מיהא לא שכיבו. וא"ת אמאי נקט ושתיהן גוססות אפי' באחת מהן גוססת סגי. וי"ל דלרבותא נקט מהו דתימא רוב גוססין למיתה ולא סגי דלא מייתה חדא מינייהו קמ"ל השתא מיהא לא שכיבו ונתבארו דברי רבינו:

טז התובע את העדים להעיד וכו'. שם במשנה וטעם הרישא משום דאין כפירה אלא בב"ד וכיון שהודו פטורין משבועת הפקדון ועברו על ה' שבועת ביטוי וטעמא דסיפא דכפירה אכולהו קיימא וילפינן לה מקרא והיה כי יאשם לאחת מאלה להייב על כל אחת ואחת:

יז בד"א בשענו אמן וכו'. רבינו אזיל לשיטתיה דמושבע מפי אחרים לא מיחייב אלא א"כ ענה אמן או שהשביען בב"ד והא דתנן כפרו חייבין על כל אחת ואחת ע"כ כשענה אמן או שנשבע מפי עצמו דאם השביען חוץ לב"ד ולא ענו אמן אין כאן קבלת שבועה עד שעת כפירה בב"ד כדכתיבנא לעיל ואם השביען בב"ד ושתקו ולבסוף כפרו משמע דחייבין על כל אחת ואחת דכפירה אכולהו שבועות קאי כי הך דלעיל ואם כפרו אינן חייבין אלא אחת והיינו סיפא:

יח השביען בב"ד וכפרו וכו'. היינו סיפא דקתני השביע עליהם חמש פעמים בב"ד וכפרו אינם חייבים אלא אחת אמר ר"ש מה טעם הואיל ואינם יכולים לחזור ולהודות:

יט נמצאת למד שכל השבועות וכו'. בא ללמדנו שכל השבועות שהיו לפני הכפירה חייב על כל אחת ואחת כדכתיבנא לעיל דכפירה קיימא על כל השבועות אשר קדמו לכפירה אבל השבועות שאחר הכפירה אין מחייבות וחייבין משום שבועת ביטוי אבל הפטורין דתנינן בפרקין קאי שבכל מקום שנשבע לשקר ופטור משבועת העדות ואיתיה בכן ולאו חייב משום שבועת ביטוי:

כשם

לחם משנה

לדידה חוץ לב"ד מה בעליך ולא אמר עדות בב"ד כשהשביעתו לפי שהיא יכולה לילך לבית דין ולומר מה בעלי ולא תהא צריכה לשום עד ולא הזכיר זה רבינו ז"ל ולא ידעתי למה:

יב בד"א כשהיה לה לגבות כתובתה כו'. הוא הדין דקאי אמאי דקאמר לעיל דהשביע לאחד שזינתה שהיא מפסדת כתובתה שחייב דהיינו דוקא כשתפסה מטלטלי וכן כתבו שם התוס' ז"ל כשאמר בגמ' ש"מ משביע עדי קרקע חייב קאי נמי אהכל מודים בעד סוטה ע"כ. וא"ת הא כבר תקנו הגאונים עתה לגבות כתובה אפי' ממטלטלי כדכתב רבינו ז"ל בהל' אישות. וי"ל דדין זה הוא לפי דין הגמ' שרבינו ז"ל כותב דינא דגמ' לכשיבנה בהמ"ק בעז"ה יתברך. וכיוצא בזה השיג הר"א ז"ל על רבינו ז"ל בסוף פ"א והרב כ"מ ז"ל תירץ כדברי. ועוד אותה התקנה אין לה כח כל כך לחייב המשביע לעדות דכבר כתב רבינו ז"ל שם דלא אלימא התקנה ההיא ולכך הנהיגו לכתוב בכתובות מטלטלי אגב מקרקעי:

טו הראשונה פטורה משבועת העדות. וא"ת הא לא אוקמוה בפ' שבועת פקדון (דף ל"ז ע"א ב') רק דהיתה שניה קרובין בנשותיהן וגוססות אלא לרבה דאמר הכופר בממון שיש עליו עדים פטור וכיון דאנן קי"ל חייב אידחיא לה ההיא אוקימתא. וי"ל דסתמא הביאוה בפרק שבועת העדות על מתניתין וכבר הוקשה לבעלי התוס' ז"ל קושיא זאת ותירצו דאע"ג דלא קי"ל כרבה מ"מ היכא דליתנהו עדים קמן ס"ל לגמרא דהוי כפירת דברים בעלמא וכו'. נראה כוונתם דכיון דליתנהו קמן ליכא

מגדל עוז

התובע את העדים שיעידו לו כו' עד בד"א בשענו אמן כו' עד שישביעם בב"ד ויכפרו שם בב"ד: כתב הראב"ד ז"ל הא לא כר"מ ולא כרבנן וכו': ואני אומר ככר כתבתי תשובה מספקת וממש תראה גדולת ר"מ ז"ל:

הרדב"ז

פי"א א כשם שבשבועת שקר ושוא בלא תעשה וכו'. בפרק זה מבאר רבינו דיני שבועת הדיינין, ולפי שאדם נתחייב אדם שבועה יפרוש מפני חומר השבועה לכך הקדים שכשם שמצווה על שבועת שוא ושקר כן הוא מצווה לישבע בשמו באמת שהידור וקדוש גדול הוא להשבע באמת בשמו:

ב ואסור להשבע בדבר אחר וכו'. הכי איתא בפ' ד' מיתות. וא"ת והא כתיב חי ה' וחי נפשך אם אעזבך. וי"ל דנפי להו דיני גמירי ומרוב לערה טעתה נמי כי היה ראוי לעלות בשבועתה ולומר חי נפשך וחי ה' וכי נשבעין בבורא ואח"כ בנבראה אלא ודאי מרוב דאגתה לא דקדקה בשבועתה. עוד יש לומר שלא נשבעה בחיי הנביא אלא בנפש הנביא והוא מקור לנבואה כאילו אמרה חי ה' אשר נתן לך נפש נבואה אם אעזבך:

ג ומותר לאדם להשבע על המצות. הכי איתא בפ"ק דנדרים מימרא דרב גידל:

ד שבועה שמשביעין וכו'. כתב זה לאפוקי שבועת הסת שאע"פ שהדיינים משביעין אותה לא נקראת שבועת הדיינין:

ה שלשה מיני שבועות וכו'. זה מבואר בכתוב, מודה במקצת שנאמר כי הוא זה, ועד אחד דכתיב לא יקום עד אחד באיש לכל עון ולכל חטאת לכל עון ולכל חטאת אינו קם אבל קם הוא לשבועה, ושבועת השומרים דכתיב שבועת ה' תהיה בין שניהם וכתיב ונקרב בעל הבית אל האלהים:

ו ז כל שבועה שמשביעין וכו'. וגם אלו נקראו שבועת הדיינין לפי שהם במשנה שבעלי המשנה תקנוה ונקראת שבועת המשנה אבל שבועת הסת בימי חכמי התלמוד נתקנה כדאמרינן בפ' האיש מקדש והאידנא תקון רבנן שבועת הסת:

ח ושבועת הדיינין בין שהיתה וכו'. כל זה מבואר בר"פ כל הנשבעין ואמרינן שבועה מעומד ת"ח מיושב שבועה בס"ת ת"ח לכתחלה בתפילין ואחר העם בדיעבד בתפילין אין חוזר ונשבע דהא נקט חפצא בידיה: והורו רבותי שאין משביעין אלא בלשון הקדש. שם ת"ר שבועת הדיינין אף היא בלשונה נאמרה ואמרינן מאי אף היא בלשונה נאמרה כדתנן אלו נאמרין בכל לשון פרשת סוטה ווידוי מעשר ק"ש ותפלה וברכת המזון ושבועת העדות ושבועת הפקדון וקאמר נמי אף שבועת הדיינין בלשונה נאמרה. ונראה טעם הוראה זו כדי לאיים עליו ומ"מ מודים הם שאם אין הנשבע מבין בלשון הקדש שמשביעין אותו בלשון שהוא מבין א"נ מודיעין אותו ענין השבועה בלשון שהוא מבין והה"כ משביעין אותו

פרק אחד עשר

א כשם ששבועת שוא ושקר בלא תעשה. כך מצות עשה שישבע מי שנתחייב שבועה בבית דין בשם שנאמר ובשמו תשבע זו מצות עשה. שהשבועה בשמו הגדול והקדוש מדרכי העבודה היא והדור וקדוש גדול הוא להשבע [א]בשמו: **ב** ואסור להשבע בדבר אחר עם שמו. וכל המשתף דבר אחר עם שם הקדוש ברוך הוא בשבועה נעקר מן העולם. שאין שם מי שראוי לחלוק לו כבוד שנשבעין בשמו אלא האחד ברוך הוא: **ג** ומותר לאדם להשבע על המצוה לעשותה כדי לזרז את עצמו ואע"פ שהוא מושבע עליה מהר סיני שנאמר נשבעתי ואקיימה לשמור משפטי צדקך: **ד** שבועה זו שמשביעין הדיינים למי שנתחייב שבועה היא הנקראת שבועת הדיינין. בין שהיה חייב בשבועה זו מן התורה בין שהיה חייב בה מדברי סופרים: **ה** שלשה מיני שבועות הן שחייבין בהן [ב]מן התורה, ואלו הן. מי שטענו חבירו מטלטלין והודה במקצתן וכפר במקצתן. ומי שכפר בכל המטלטלין שטענו ועד אחד מעיד עליו ומכחישו הרי אלו שתי שבועות על ידי טענת ודאי וכפירה. וכן שומר שטוען שאבד דבר שהפקידו אצלו או נגנב או מת וכיוצא בזה הרי זה נשבע מספק. שאין בעל הפקדון יודע אם אמת טוען זה השומר או שקר. והוא נשבע מן התורה שנאמר שבועת ה' תהיה בין שניהם: **ו** כל שבועה שמשביעין אותה הדיינין חוץ משלשה מיני שבועות אלו הרי הוא מדברי סופרים וגם היא הנקראת שבועת הדיינין. וגם שבועות אלו מדבריהם שני מיני שבועות הן. יש מהן שבועות על ידי טענת ודאי וכפירה כגון שבועת שכיר ופוגם שטרו וכיוצא בהן. ויש מהן שבועות בטענת ספק כגון שבועת השותפין והאריסין וכיוצא בהן. ובדיני ממונות יתבאר חיוב כל אחת ואחת מאלו השבועות ודיניהם: **ז** ויש שם שבועה אחרת והיא תקנת חכמי הגמרא [א] והיא הנקראת שבועת הסת. ואע"פ שבית דין משביעין אותה [היום] אינה נקראת שבועת הדיינין: **ח** [ג]ושבועת הדיינין בין שהיתה של תורה או של דברי סופרים בין על טענת ודאי בין על טענת ספק כך היא. הנשבע אוחז ספר תורה בזרועו והוא עומד ונשבע בשם או בכינוי בשבועה או באלה מפיו או מפי הדיינין. והורו רבותי שאין משביעין שבועת הדיינין אלא בלשון הקדש: **ט** כיצד מפיו. כגון שיאמר הריני נשבע בה' אלהי ישראל או במי ששמו חנון או במי ששמו רחום שאיני חייב לזה כלום. וכן אם אמר הרי הוא ארור לה' או ארור למי ששמו חנון

כסף משנה

פי"א א כשם ששבועת שוא וכו' כך מצות עשה שישבע מי שנתחייב שבועה בבית דין וכו':

ב וכל המשתף דבר אחר וכו'. פרק ד' מיתות (דף ס"ג):

ג ומותר לאדם להשבע על המצוה וכו'. פ"ק דנדרים (דף ח'):

ד שבועה זו שמשביעים הדיינים וכו' מי שטענו חבירו מטלטלין והודה במקצתן וכו'. משנה פ' שבועת הדיינין (דף ל"ח:) ובפ"ב דכתובות ופ' הגוזל קמא ובפ"ק דמציעא ובכמה דוכתי. ומ"ש ועד אחד מעיד עליו ומכחישו, בכמה דוכתי מהם. ומ"ש וכן שומר שטוען שאבד וכו'. מפורש בתורה:

ז ויש שם שבועת אחת וכו'. בפ' שבועת הדיינים (דף מ':):

ח ושבועת הדיינים בין שהיתה של תורה וכו' אוחז ס"ת בזרועו. שם בפ' שבועת הדיינין (דף ל"ח:) צריך לאתפוסי חפצא בידיה: ומ"ש ונשבע בשם או בכינוי, שם וכדרבנן: ומ"ש בשבועה או באלה. בפ"פ שבועת העדות (דף ל"ו): ומ"ש מפיו או מפי הדיינין. נלמד מדתנן בפ' שבועת הפקדון (דף ל"ו:) שאם השביעו החובע וענה אחריו אמן חייב. ומ"ש והורו רבותי שאין משביעין הדיינין אלא בלה"ק בר"פ שבועת הדיינין (דף ל"ח ל"ט) אמרינן דשבועת הדיינין נאמרת בכל לשון שהוא מבין וה"כ יש לתמוה על הוראת רבותיו והפשר דלא מדינא קאמרי אלא משום דהוי כעולבנא דדייני אם ישביעוהו בלשון אחרת ומדלא אמרו רבותיו ושבועת הדיינין אינה אלא בלשון הקדש משמע דדוקא כשהם משביעים אותו מפיהם אבל אם הוא נשבע אין בכך כלום. אבל לשון הורו קשה דמשמע דמדינא קאמרי ובפרק זה יתבאר דעת רבינו בזה: ומ"ש וכן אם אמר הרי הוא ארור וכו'. בס"פ שבועת העדות (דף ל"ו) ארור בו שבועה. הדיינים

א טור יו"ד סי' רג סמ"ג עשין קכג: ב טור חו"מ סי' פז סמ"ג עשין עא: ג טור שם סמ"ג עשין קכג:

לחם משנה

ליכא טעמא דמייתי עדים. וא"ת לדעת רבינו ז"ל הכי איכא טעמא דאפילו יעידו שמא לא התקיים עדותן ויפסלו כמו שכתבתי בפ' שביעי והוא כתבו בסוף פרק שמיני. וי"ל דאיירי רבינו ז"ל דידענו שבכת השניה היו כשרים לגמרי והיו יודעים העדות בלי שום ספקות והיכא שיהיה כן הוא דאמר רבינו ז"ל דהראשונה פטורה:

פי"א ח והורו רבותי שאין משביעין שבועת הדיינין אלא בלה"ק וכו'. הרב כ"מ ז"ל תמה על סברת רבותיו. וג"ל דיש להם טעם נכון דבר"פ שבועת הדיינין (דף ל"ח:) אמרו ברייתא שבועת הדיינין אף היא בלשונה נאמרה ואמרו בגמ' (דף ל"ט) מאי אף היא בלשונה נאמרה כדתנן אלו נאמרין בכל לשון פרשת סוטה ווידוי מעשר ק"ש וכו' שבועת העדות ושבועת הפקדון וקאמר נמי שבועת הדיינין אף היא בלשונה נאמרה ע"כ. והקשו שם בתוס' (בד"ה ואלו נאמרין) ז"ל תימה דלא תני במתני' שבועת הדיינין ושבועת ביטוי וכיון דתנא אלו ליכא למימר תנא ושייר ותירצו דאיכא שום נוונא בהנהו דתני דליתיה בהני להכי תני להו לאודייהו ע"כ. ורבותיו של רבינו ז"ל הוקשה להם קושיא זאת של בעלי התוס' ז"ל ולכך אמרו דשבועת ביטוי ודיינין כיון דלא תני להו במתני' ודאי דצריך לומר אותה בלה"ק דדוקא בשבועת העדות דאיכא קרא דושמעה קול אלה ובשבועת הפקדון דאיכא ג"ש דתחטא תחטא אמרינן דהוי בכל לשון אבל הני הוו לכתחילה בלה"ק ומ"מ בדיעבד ודאי דמהני בכל לשון, ודייק ליפנא דברייתא דאמר אף היא כלומר אע"ג דלכתחילה יש לאומרה בלה"ק מ"מ אם אמרה בכל לשון יצא ומשום הכי לא מנה הנא דמתני' לכך לא בהדי נאמרין בלה"ק ולא בהדי נאמרין בכל לשון דנאמרין בכל לשון הוי אפילו לכתחילה והך לכתחילה לא הוי בכל לשון ובהדי נאמרין בלה"ק לא מני הא משום דאיך אם אמרן בשאר לשונות לא יצא והך בדיעבד יצא ואית להו לרבותיו של רבינו ז"ל דאע"ג דשבועת הדיינין שבועת הפקדון עצמה היא כדכתב רבינו ז"ל מ"מ יש חילוק דשבועת הפקדון אין הדיינים מחייבים אותה אלא הוא עושה אותה מעצמו אבל זאת שהדיינין משביעין אותה צריך שהיא בלה"ק וה"ה לשבועת ביטוי ולסברת רבותיו אפשר דצריך שיאמר לכתחילה אותה בלה"ק ודמי לשבועת הדיינין. זה נראה טעם רבותיו ז"ל. אבל רבינו ז"ל סובר דשבועת הדיינין היא שבועת הפקדון עצמה וכמו שכתבתי וכיון שכן ודאי דנאמרת בכל לשון אפילו לכתחילה כשבועת הפקדון ומ"ש אחר זה הדיינין שהשביעו את הנשבע בכל לשון שהוא מכיר הרי זו כמצוה לכתחילה נמי קאמר. והרב כ"מ ז"ל הבין מלשון שהשביעו דמשמע בדיעבד ואדרבה מלשון הרי זו כמצוה לכתחילה משמע דהוא סובר דאפילו לכתחילה נאמרת בכל לשון כשבועת הפקדון ורבותיו בהא פליגי עליה דאית להו דלכתחילה מיהא בעינן ולדברי

הגהות מיימוניות

[א] בימי האמוראים נתקנה כדאמר פ' האיש מקדש על דברי רב נחמן והאידנא תקנו רבנן

מגדל עוז

פי"א כשם ששבועת שוא כו' עד אלא האחד ברוך הוא. זה מכלל המצות וענין שעקירה מפורש פ' ד' מיתות (דף ס"ג) ובכמה מקומות בתלמוד ומקצת מינים להדיא: **ומותר לאדם להשבע** כו' עד משפטי צדקך. פ"ק דנדרים (דף ח'): **שבועת** זו שמשביעין הדיינין כו' עד ונשבע בלה"ק כמו שביארנו. הכל פ' שבועת הדיינין (דף ל"ח ל"ט):

חנון אם יש לזה אצלי כלום: **י** וכיצד מפי הדיינין כגון שאמרו לו משביעין אנו אותך [ב] בה' אלהי ישראל או במי ששמו חנון שאין לזה בידך כלום והוא עונה אמן. או שאמרו הרי פלוני בן פלוני ארור לה' אלהי ישראל או למי ששמו חנון אם יש לפלוני אצלו ממון ולא יודה לו והוא עונה אמן זו היא שבועת הדיינין: **יא** [א]הדיינין שהשביעו בלא נקיטת חפץ בידו הרי אלו טועים. וחוזר [ג] ונשבע וספר תורה בידו. ואם אחז תפילין בידו והשביעוהו אינו חוזר ונשבע שהרי אחז תורה בידו וכמו ספר הן. השביעוהו מיושב אינו חוזר ונשבע: **יב** תלמיד חכם לכתחילה משביעין אותו מיושב ותפילין בידו ואינו צריך ליטול ספר תורה אלא תפילין בכפו חפץ הוא ונשבע בלשון הקדש כמו שבארנו: **יג** *אין [ב]בין שבועת הסת לשבועת הדיינין אלא נקיטת חפץ. שאין הנשבע שבועת [ד] הסת אוחז ספר תורה אלא משביעין אותו בשם או בכנוי בשבועה או באלה מפיו או מפי בית דין כמו שבועת הדיינין. וכבר נהגו הכל להיות ספר תורה [ה] ביד חזן הכנסת או שאר העם בעת שמשביעין שבועת הסת כדי לאיים עליו: **יד** [ג]הדיינין שהשביעו את הנשבע בכל לשון שהוא מכיר הרי זו כמצותה וכן הורו הגאונים. אבל רבותינו הורו שאין משביעים אלא בלשון הקדש. ואין ראוי לסמוך על הוראה זו. ואף על פי שנהגו בכל בתי דינין להשבע בלשון הקדש צריך להודיע את הנשבע עד שיהא מכיר לשון השבועה. ששבועת הדיינין

השגת הראב"ד

*אין בין שבועת היסת לשבועת הדיינין אלא נקיטת חפץ וכו' אלא משביעין אותו בשם או בכינוי. א"א מעתי שתקנו הגאונים שאין משביעין עכשיו לא בשם ולא בכנוי כדי שלא יהא העולם חרב על ידי החוטאים שרבו אלא שמחרימין אותו ומקללים אותו ומחרימין עליו בשופרות וכבוי נרות ומטות כפויות לאיים עליו שאם יחטא לעצמו יחטא:

א שם: ב בטור שם וכסמ"ג: ג טור שם סמ"ג שם:

כסף משנה

יא יב הדיינים שהשביעו בלא נקיטת חפץ בידו וכו' עד ואינו צריך ליטול ס"ת אלא תפילין בכפו חפץ הוא. שם (דף ל"ח:):

יג אין בין שבועת היסת לשבועת הדיינים וכו'. כ"כ הרא"ש והר"ן בפרק שבועת הדיינין בשם הגאונים וכ"כ הרשב"א: כתב הראב"ד אבל משביעין אותו בשם או בכינוי, א"א מעתי שתקנו הגאונים וכו'. ואין מזה השגה על רבינו שכתב דין הגמ' כמנהגו ועוד שאולי לא שמיע ליה תקנת הגאונים זו:

יד הדיינים שהשביעו את הנשבע בכל לשון שהוא מכיר וכו'. כבר כתבתי דהכי איתא בריש פרק שבועת העדות ומשמע מדקדוק רבינו דהיינו בדיעבד ורבותיו נראה שסוברים שאין משביעין כלל אלא בלשון הקדש ואפילו בדיעבד. וכתב רבינו שאין לסמוך על הוראה זו מהכיא דריש פרק שבועת הדיינין ויש לתמוה על רבותיו למה דחו אותה ואפשר לומר שאף הם לא אמרו אלא לכתחלה הבל בדיעבד מהניא וכדעת רבינו אבל לפי מה שנראה שמפרש רבינו בדבריהם קשיא. ואין לתמוה על רבינו מאחר שהוא סובר שאין לסמוך על הוראה זו למה כתב לעיל סתם בלי מחלוקת שי"ל שסמך על מ"ש כאן:

ואע"פ שנהגו בכל בתי דינים וכו' צריך להודיע את הנשבע עד שיהא לשון השבועה. פשוט הוא שצריך הנשבע להכיר לשון השבועה: ומ"ש ששבועת הדיינין היא שבועת פקדון בעצמה:

כל

הרדב"ז (מכ"י)

אלא אותו בלשון הקדש כדי לאיים עליו לפי שהלשון מלד עצמו יש בו קדושה ואימת לשון הקדש על עם הארץ:

יג אין בין שבועת הסת וכו'. איכא למידק דאמרינן שם מאי איכא בין שבועה דאורייתא לשבועה דרבנן איכא בינייהו מיפך שבועה ואיכא בינייהו מיזה לנכסי והאי דרבנן היינו שבועת הסת וכפירש"י ז"ל וא"כ קשה דלא אידכר התם הך נינייא שכתב רבינו. וי"ל דרבינו לא איירי הכא אלא לענין שבועה גופה לא לענין הדין שביניהם והלמודא לא איירי אלא לענין הדינין לא לענין אופן השבועה ולמדה רבינו מדאמרינן בפ' הכותב אי פקח איהו שמעון מייתי ליה לידי שבועה דאורייתא ומאי איכא בין שבועה לשבועה אלא לענין הנקוטי חפצא וכן פירש"י ז"ל:

אלא משביעין אותו בשם וכו'. זה דין התלמוד אבל בדורות אחרונים ביטלו שבועה בשם או בכינוי שלא ישתומם העולם וזו היא כוונת הראב"ד ז"ל בהשגתו ורבינו סדר דין התלמוד:

יד הדיינים שהשביעו וכו'. כבר כתבתי למעלה מזה וטעם הוראת רבותיו אבל דין התלמוד שמשביעין אותו בכל לשון שהוא מכיר דומיא דשבועת הפקדון דשבועת הדיינין היא שבועת הפקדון כאשר כתב רבינו:

כל

לחם משנה

ולדברי רבינו ז"ל להכי לא מני שבועת הדיינים דמהניאין משום דהיינו שבועת הפקדון, מיהו שבועת ביטוי קשה אמאי לא מני ואפשר דהוי בכלל שבועת העדות דדמי לביטוי. זה נ"ל טעם רבינו ז"ל ורבותיו ז"ל ונסתלקו תלונות הרב כ"מ ז"ל:

י או במי ששמו חנון וכו'. נראה מדברים אלו דפיה ליה דמאי דאמרו בפ' שבועת העדות (דף ל"ה) גבי מתניתין דהמון ורחום מתניתין במי שהוא חנון וכו' קאמר וכו' דאמר בזה הלשון וקשה לזה הסוגיא אשר שם וכבר ביארתיו בפרק שני:

יג אין בין שבועת היסת לשבועת הדיינים וכו'. אע"ג דאיכא מיפך שבועה כדמשמע מדברי רבינו ז"ל בהלכות טוען דאין לך שבועה שמהפך אלא שבועת היסת בלבד רבינו ז"ל לא ירד כאן אלא למנות ענין חומר ואיום השבועה אבל דין דהיפוך הוא דין נפרד שאינו תלוי בחומר ואיום השבועה:

כל

הגהות מיימוניות

רבנן שבועת היסת: [ג] פירש"י שבדורות אחרונים בטלו שבועת בשם בב"ד שלא ישתומם העולם בעון שבועת שקר ותקנו להחרים בעשרה בארור מס"ה ע"ב: [ג] נעשה בטועה בדבר משנה וחוזר. מכאן פסק מורי רבינו ז"ל על אחד שתקע כפו לחבירו לפורעו מה שהיה חייב לו ואח"כ אמר שפרעו דצריך לישבע אע"פ שהלה מודה שתקע כפו מ"מ ה"ל כמו ההוא דיינא דאשבעיה וכו' אחרי שבלא תקיעת כפו היה מחוייב אבל אם גדר אדם ליתן מתנה לחבירו ותקע לו על זה וכופר לו וזה אומר תקעת לי כפך וזה אומר לא תקעתי פטור בלא שבועה אחרי שלפי דבריו לא נתחייב לו כלום כ"א בתקיעת כף ועיין בסימן א' ע"ב: [ד] פירש הגאון הסת לשון כבדות שהכבידו עליו לישבע כו' עד ותיכא דמחייבי שבועה דאורייתא נותנים בידו ס"ת בשעה שנשבע דאמרינן חפצא לאנקוטי בידיה ואמרינן נמי שבועה מעומד ות"ח מושב שבועה בס"ת ת"ח לכתהילה בתפליו וכן המסקנא ע"כ בת"ח כשמשביעין אותו חולץ תפליו ואוחזן בידו תחת ס"ת. ומביאין מטה שנושאין עליה מתים ומניחין אותה באמצע ונודות נפוחים שמפקעין אותן בשעת או שמתירין אותן בשעת שבועה כדי שתצא הרוח וגרות דולקין שמכבין בשעת שבועה ואפר מקלה מפוזר ושקין מוטלין באמצע ועומד ש"צ וסודר הטענה והכפירה ואומר לנשבע אתה פלוני בן פלוני אם יש עליך כלום לפלוני הזה מכל הטענה שיש לו עליך בשמתא דישראל ליהוי ההוא גברא בחרם בב"ד העליון בחרם בב"ד התחתון בכל דברי האלה ותוקעין בשופר עם האלה והוא עונה אמן ומקבל על עצמו כי על דעת ב"ד הוא נשבע ולא על דעתו על דברים שבלבו ואע"פ שאנו אומרים לענין שבועת הדיינין כו' עד ושבועת הסת כן סידורה מוציאין ס"ת לב"ד ומניחין אותה על גבי הכסא כמנהג או שנשאו שליח בידו וסודר הטענות ואומר אם יש על פלוני זה כלום מכל הטענות הזאת בשמתא דישראל להוי והוא עונה אמן ומקבל על עצמו בשבועה על דעת ב"ד ובזה אנו מוכיחין טרם ישבע כדרך ששנו חכמים אומרים לו הוי כו' כבעמוד כל זה איתא בערוך בערך הסת ועיין בתוס' פ' הכותב ופרק השולח: [ה] וכן כתב רב סעדיה ואומר החזן כך וכך מי שעליו בתביעה זו כלום יהיה באלה ויגמור בחרם על המנהג ז"ל רב סעדיה וצריך להתיישב בדבר שהרי כשידקדק בפרק שבועת הדיינין מאי איכא בין שבועה דאורייתא לשבועה דרבנן אינו אומר איכא בינייהו נקיטת חפץ ומייתי לה התם בשמעתין דשבועת היסת. וי"ל שלא רצה לומר כן מפני ששאר שבועות דרבנן יש שם נקיטת חפץ כדגרסינן בירושל' דהכותב על שבועה דהפוגמת כתובתה ושאר שבועות דרבנן השנויות שם אמר רבי זירא כעין שבועת התורה ירדו להם וגם פרק השולח גבי שבועת אלמנה דרבנן גבי נמנעו מלהשביעה מפני דשבועת אלמנה חמירא שיש שם בב"ד נקיטת חפץ ס"ת. ועוד פ' הכותב בתוס' ופ' השולח בגיטין ובתשובה בכפר קנין בסימן מ"ד. והא לך לשון מהר"מ ז"ל אשר כתב אההיא דשבועת הדיינים דאמר מאי איכא בין שבועה דאורייתא לדרבנן מה שמקשה אהא דאמרינן פרק הכותב אי פקח בעל מייתי לה לידי שבועה דאורייתא ופירש"י לענין נקיטת חפץ ולפירושו קשה דאם כן אמאי לא קאמר הכא דהא איכא בין שבועה דאורייתא לדרבנן גם מקשה מרידיה דלעיל מיניה גבי הפוגמת לא תפרע אלא בשבועה דסבר רמי בר חמא למימר שבועה דאורייתא וכו' לא פירש"י כן אלא פירש לענין הפוכי שבועה גם פ' השולח גבי אדרה בב"ד ואשבעה חוץ לב"ד פירש"י דאי הוה משבעה בב"ד הויא בעיא שבועה באנקטת חפצא אע"ג דשבועת אלמנה הנפרעת מנכסי יתומים לא הויא אלא מדרבנן נ"ל כי יפה פירש"י ודבריו הוציא במאזני צדק דגבי עד אחד מעידה שהיא פרועה אינו אלא להפיס דעתו של בעל משא"כ בפוגמת כתובתה ובשאר שבועות דרבנן דבכולה מפרש טעמא מ"ט תקנו רבנן חוץ מזו דעד אחד מעידה שהיא פרועה כיון דשטר כתובה יוצא מתחת ידה או מטעם תנאי ב"ד דכל תנאי ב"ד כמאן דנקיט שטרא דמי וה"ל למימר דתטול בלא שבועה אע"ג דעד אחד מעידה שהיא פרועה עד אחד לאו כלום הוא וכיון דאין נשבעת אלא

מגדל עוז

אין בין שבועת היסת לשבועת הדיינין וכו' עד לאיים עליו: כתב הראב"ד ז"ל אבל משביעין אותו בשם או בכנוי כו' כדי שלא יהא העולם חרב כו':

ואני אומר כבר רבו הדעות של רבותינו הראשונים והאחרונים ז"ל בענין זה פ' שבועת הדיינין (דף מ"א) בשמעתין דמאי איכא בין שבועה דאורייתא לשבועה דרבנן כו' ונתחבטו בה עד שהרב רבי נתן בעל הערוך ז"ל כתב בו ענין מאויים הרבה שנהגו להביא בבית הכנסת מטה ועליה נאד מלאה רוח ומניחין אותו שם ואומרים לו כמה שאין אדם אלא כזה הנוד שעושין בו נקב להוציא הרוח ונשאר גולם וכן עושין לפניו והרבה ענינים אחרים יש בזה אבל מ"ש ר"מ ז"ל הוא על פי התלמוד ר"פ שבועת הדיינין (דף ל"ח:) דגרסינן היכי משבעינן ליה וכו' ושקלינן וטרינן עד דאסיקנא אפילו תימא רבנן דאמרי בכינוי נפקא מינה לאנקוטי חפצא בידיה והכין סלקא הלכתא התם לפדיא וכן כתב ר"י אלפס ז"ל. ומ"ש שנהגו הוא מכתב רבינו סעדיה גאון ז"ל ולדידיה הוה קשיא לי אמאי לא חשיב האי מלתא כי מני שאר מילי בההיא שמעתא דמאי איכא בין שבועה דאורייתא כו' שהזכרתי, ויש לי לומר דהתם לא בפלוגתא דשבועה גופה קא מיירי אלא במאי דשייך בה כגון אפוכי שבועה ומיזא לנכסיה וכיוצא בהן ואותם כבר הזכרם ז"ל פ"א דכל' טוען ונטען. ותו הוה קשיא לי מההיא דאמרינן פ' ד' נדרים (דף כ"ה) גבי קניא דרבא כו' עד א"ל נקוט האי קניא ואנקוט ספרא דאורייתא כו' דמשמע מינה להדיא דאיכא נקיטת חפץ בשבועת היסת דהא התם בהכי מיירי דהוה כופר בכל. ויש לי לומר דההוא רמאה הוה ולא הוויי ליה דבעו למיעבד לפנים משורת הדין הוא דבעא ואע"פ שראיתי כבר תירוצים אחרים לא רציתי להאריך כי די לי בזה ונכון הוא: הדיינין שהשביעו הנשבע כו' עד ואע"פ שהוא מגיד כו' עד אם יש ב"ד כמו שאמרנו:

הרדב"ז (מכ"י)

טו כל מי שנתחייב שבועת הדיינין וכו'. שם ת"ר שבועת הדיינין אף היא בלשונה נאמרה אומרים לו הוי יודע שכל העולם נזדעזע וכו'. ומשמע דוקא בשבועת הדיינין צריך איום אבל לא בשבועה דרבנן וכן השבועה הבאה בטענת ספק:

טז וכיצד מאיימין על וכו'. שם בפרק שבועת הדיינין ברייתא כלשון רבינו:

יז אמר איני נשבע. גם זה שם:

יח אמר הריני נשבע העומדים שם אומרים סורו נא מעל אהלי האנשים כו'. שנם על המשביע יש לו עונש ממה נפשך אם נשבע לשקר הוא היה סיבה שנשא ונתן עמו בלא סהדי ואם נשבע על אמת הוא סיבה להוציא שם לבטלה שלא דקדק יפה בחשבונו וזהו שאמרו שבועת ה' תהיה בין שניהם מלמד שהשבועה חלה על שניהם:

יט אע"פ שאין מאיימים וכו'. זה מבואר בעצמו שכל מה שאפשר לעשות עושין שלא יבואו לידי שבועה ועל זה סמכו בכל בתי דינין לעשות פשרה אע"פ שיודעים להיכן הדין נוטה:

כ דבר ברור וגלוי וכו'. אמת הוא בזמן שמשביעין בשם או בכינוי דאיכא שבועת שקר אבל בדורות האחרונים שלא היו משביעין לא בשם ולא בכינוי הדבר [ברור] שאין שם לא חומש ולא אשם כאשר כתב הראב"ד ז"ל, ולא ידעתי מה היה צריך לכותבו והלא בזמן הגאונים לא היה שם אשם ולא חומש ואפי' אם היו משביעין בשם או בכינוי:

פי"ב א אע"פ שלוקה הנשבע וכו'. השיג עליו הראב"ד מהשיא ב"ד של מעלה אין מנקין אותו אבל ב"ד של מטה

הדיינין היא שבועת הפקדון בעצמה. ואף שבועת הסת נהגו כל העם להשביע אותה בלשון הקדש: **טו** [א]כל מי שיתחייב שבועת הדיינין שהיא על ידי טענת ודאי וכפירה בין שהיתה מדברי תורה בין שהיתה מדבריהם מאיימין עליו כמו שיתבאר. וכל מי שיתחייב בה בטענת ספק בין מן התורה בין מדבריהם אינו צריך איום: **טז** [ב]וכיצד מאיימין על הנשבע. אומרין לו הוי יודע שכל העולם כולו נזדעזע בשעה שאמר הקב"ה למשה לא תשא את שם ה' אלהיך לשוא. וכל עבירות שבתורה נאמר בהן ונקה וכאן נאמר לא ינקה. כל עבירות שבתורה נפרעין ממנו וכאן ממנו וממשפחתו שמחפין על זה. ולא עוד אלא גורם להפרע משונאיהם של ישראל שכל ישראל ערבין זה בזה שנאמר אלה וכחש ורצוח וגו' וכתוב אחריו על כן תאבל הארץ ואמלל כל יושב בה. כל עבירות שבתורה תולין לו שנים ושלשה דורות אם יש לו זכות וכאן נפרעין מיד שנאמר הוצאתיה נאם ה' צבאות ובאה אל בית הגנב ואל בית הנשבע בשמי לשקר. הוצאתיה מיד. ובאה אל בית הגנב זה הגונב דעת הבריות ואין לו ממון על חבירו וטוענו בחנם ומשביעו. אל בית הנשבע בשמי לשקר כמשמעו. וכלתו ואת עציו ואת אבניו דברים שאין אש ומים מכלין אותן שבועת שקר מכלה אותן: **יז** וענין האיום הזה כלו בלשון שהן מכירין אומרים להם כדי שיבינו בדברים ויחזור החוטא למוטב. [ג]אמר איני נשבע פוטרין אותו ונותן מה שטענו חבירו. וכן אם אמר הטוען איני משביעו ופטרו הולכין להן: **יח** אמר הריני נשבע וחבירו תובע. העומדים שם אומרים זה לזה סורו נא מעל אהלי [ו] האנשים הרשעים וגו'. ואומרין לו לא על דעתך אנו משביעין אותך אלא על דעתנו ועל דעת בית דין: **יט** אע"פ שאין מאיימין איום זה בשבועת טענת ספק כמו שבארנו ולא בשבועת הסת. צריכין הדיינין לפצור בבעלי דינין אולי יחזרו בהן עד שלא תהיה שם שבועה כלל: **כ** דבר ברור וגלוי שכל הנשבע שבועת הדיינין או שבועת הסת בשקר שהוא חייב משום שבועת הפקדון שכבר נתבארו משפטיה ואינו לוקה *ואע"פ שהוא מזיד ונתחייב לשלם מה שנשבע עליו בתוספת חומש שהוא רביע הקרן עד שיהיה הוא וחומשו חמשה. ומביא קרבן אשם אם יש שם בית (דין) כמו שבארנו:

פרק שנים עשר

א *אף על פי [א]שלוקה הנשבע לשוא או לשקר וכן הנשבע שבועת העדות או שבועת הפקדון

א שם: ב פרק שבועת הדיינין דף ל"ט: ג שם בסמ"ג: ד סמ"ג לאוין רמא:

כסף משנה

טו כל מי שנתחייב שבועת הדיינין וכו'. בר"פ שבועת הדיינין (דף ל"ח:) ס"ל שבועת הדיינים אף היא בלשונה נאמרה אומרים לו הוי יודע שכל העולם כלו נזדעזע וכו' עד אלא על דעתנו ועל דעת ב"ד ומדקתני האיום בשבועת הדיינין משמע דעל כל שבועת הדיינין נאמרה אפילו היא מדבריהם שגם היא נקראת שבועת הדיינין אבל שבועת היסת אינה בכלל האיום כמו שכתב רבינו בסוף דבריו מפני שכששנינו איום זה עדיין לא נתקנה שבועת היסת. והוציא רבינו מכלל האיום כשהוא נשבע בטענת ספק ונראה הטעם דמייתי לה על מתניתין דשבועת הדיינים והיא ע"י טענה וכפירה היא. ומ"מ יש לתמוה שאין זה כדאי להוציא טענת ספק מאיום וגם על שבועת היסת יש לתמוה למה לא נאמר בה כעין דאורייתא תקון:

יח ועל מאי דקתני שאומרים סורו נא מעל אהלי האנשים הרשעים האלה, קאמר בגמרא (דף ל"ט:) שהוא דמשבע ליה מאי ומהדר משום דכתיב שבועת ה' תהיה בין שניהם ואמר מר שהשבועה חלה על שניהם ופירש"י ששניהם נענשים בה שלא דקדק למסור ממונו ביד נאמן:

כ דבר ברור וגלוי שכל הנשבע שבועת הדיינים וכו': ומ"ש ואינו לוקה ואע"פ שהוא מזיד. בר"פ שבועת הפקדון (דף ל"ו ל"ז) בעיא ולא איפשיטא ומספיקא לא לקי: ומ"ש ונתחייב לשלם מה שעליו בתוספת חומש שהוא רביע הקרן, בפ' הזהב (דף נ"ד): ומ"ש רבינו ומביא קרבן אשם, יש לתמוה למה סתם רבינו הדברים דהא בר"פ שבועת הפקדון (דף ל"ז) איבעיא להו הזיד בשבועת הפקדון ואתרו ביה מהו וכו' (קרבן מייתי ולא לקי) או דילמא וכו' מילקא לקי קרבן לא מייתי או דילמא הא והא עבידנא ולא איפשיטא ומספיקא לא מייתי קרבן דדילמא פטור והולין בעזרה הוא ואין לומר דמייתי קרבן ומתנה אם אני פטור הרי הוא קרבן נדבה דא"כ לא ה"ל לרבינו למישתק: כתב הראב"ד אע"פ שהוא מזיד וכו'. א"א אחר שתיקנו הגאונים וכו'. ואין מזה השגה על רבינו שהוא ז"ל כתב ע"פ מה שהוא דין הגמרא:

פי"ב א אע"פ שהנשבע לשוא או לשקר וכו' שנאמר לא ינקה ה' וכו'. בר"פ שבועת הדיינין (דף ל"ט): וכתב הראב"ד והרי אמרו על שבועת שוא וכו' עכ"ל. וי"ל שאע"פ שב"ד של מטה מלקין ומנקין אותו לאו נקיון גמור קאמר מדאפקיה בלשון לא ינקה דאל"כ הל"ל ינקו אותו דהוה משמע ינקו אותו לגמרי. ומ"ש והרי חייבי מיתות ב"ד מתודין ומתכפרים וכו' כבר כתב רבינו דשאני הכי דאיכא חילול השם ובפירוש

השגת הראב"ד

*ואע"פ שהוא מזיד וכו'. א"א אחר שתיקנו הגאונים שאין בשבועתנו לא שם ולא כנוי אין כאן לא חומש ולא אשם שאינן אלא ענין קללות לחוטא:

השגת הראב"ד

*אע"פ שלוקה הנשבע לשוא. א"א והרי אמרו על שבועת שוא ועל כיוצא בה ב"ד של מעלה אין מנקין אותו

לחם משנה

טו כל מי שיתחייב שבועת הדיינים וכו'. מה שלא הצריך רבינו ז"ל בשבועת היסת איום משום דמשמע ליה דכיון דלא הצריכו בה אנקוטי חפצא ודאי דלא בעינן איום דטעמא דאנקוטי חפצא משום איום הוא אבל בשבועת ספק צריך טעם ואינו מספיק מ"ש הרב כ"מ ז"ל דלא נאמר איום זה אלא בשבועת הדיינים דטענה וכפירה דהיינו מתני' דר"פ שבועת הדיינין דא"כ אנקוטי חפצא דאמרוהו בגמרא על שבועת הדיינין דטענה וכפירה דהכי אמרו שם על מתני' דר"פ שבועת הדיינין היכי משבעינן ליה וכו' א"כ למה למדו רבינו ז"ל לשבועת ספק. ואולי י"ל טעם לרבינו ז"ל משום דמברייתא (דף ל"ט) משמע דלא איירי בטענת ספק מדהביא שם אל בית הגנב שגונב דעת הבריות שטוען על חבירו ממון שאין לו וזה לא שייך בטענת ספק, וכל זה אינו מספיק ולא ידעתי לו מוצא:

כ ומביא קרבן אשם אם יש שם בית דין. ע"פ הוא וצ"ל אם יש שם בית ומלת דין טעות, ור"ל אם יהיה בהמ"ק קיים. ומה שתמה כאן הרב כ"מ ז"ל כבר תירצתיו לעיל פרק שביעי:

פי"ב א אע"פ שלוקה הנשבע וכו'. בריש פרק שבועת הדיינין אמרו (דף ל"ט) וכל

הגהות מיימוניות

אלא להפים דעתו של בעל לא בעיא אישתבועי בנקיטת חפץ ובע"א לא הוה מצי לפרש לענין הפוך שבועה דהתם אע"ג דמדרבנן היא לא מציא לאפוכי אבעל כיון דעד אחד מסייעו אין נשבע כדפי' לעיל הלא הוא כתוב בס' משפטים בסימן ס"א ולענין למיתת לנכסיה לא ה"מ לפרש דמאי מיחת לנכסיה שייך התם הא אפילו אי לא בעיא אישתבועי לא נחתינן לנכסיה שהרי היה לה לישבע וליטול ואם אין לה לא תטול ומשמתינן נמי לא שייך מהאי טעמא הילכך כלל לא היה יכול לפרש בע"א. ואין להקשות מנא ליה לרש"י האי חלוק דלא בעינן נקיטת חפץ כי בדברי הגאונים נמצא כן דבשבועת שהיא כדי להפים בעלמא לא בעי נקיטת חפץ דהא חמשין ידענא חמשין לא ידענא דכשנגדו לא נוטל בלא שבועה כתב רב האי זצ"ל דכדי להפים דעתו של נתבע נשבע בלא נקיטת חפץ כדפריש פרק שבועת העדות אבל שבועה דרבנן שאין כדי להפים בעי נקיטת חפץ כדפירש"י בכמה מקומות וכדמשמע הכא מיהו שכיר דנשבע ונוטל וחנוני ופועלים אע"ג דנשבעין כדי להפים נראה לי דבעינן נקיטת חפץ דאדרבה חדוש גדול הוא מאי דשקלי אפילו בשבועת אבל עד אחד מעידה שהיא פרועה אין חדוש דשטר כתובתה יוצא מתחת ידה ורגלים לדבר שהדין עמה ועד אחד לענין פסול שטר כתובה לאו כלום הוא עכ"ל בחידושיו ע"ב: [ו] גרסינן התם בשלמא האיך דקמישתבע קאי בפתו

מגדל עוז

כתב הראב"ד ז"ל אחר שתיקנו הגאונים ז"ל וכו': ואני אומר דברי ר"מ ז"ל על דרך התלמוד פ' שבועת הדיינין ופרק הזהב ובמה מקומות שם מאוכרים לו. ומ"ש הראב"ד ז"ל אין צריך מיוחד וגם ר"מ ז"ל ביארו בכאן ובמאר ההלכות שסדורות לו ומזכיר כל דבר במקומו:

פי"ב אע"פ שלוקה הנשבע כו' עד שהוא גדול מכל העונות: כתב הראב"ד ז"ל והרי אמרו על שבועת

הפקדון מביא קרבן. אין מתכפר להן עון השבועה כלו שנאמר לא ינקה ה' אין לזה נקיון מדין שמים עד שיתפרע ממנו על השם הגדול שחלל. שנאמר וחללת את שם ה' אלהיך אני ה'. לפיכך צריך אדם להזהר מעון זה יותר מכל העבירות: **ב** עון זה מן החמורות הוא כמו שבארנו בהלכות תשובה. אף על פי שאין בו לא כרת ולא מיתת בית דין יש בו חלול השם המקודש שהוא גדול מכל העונות: **ג** *מי [א]שנשבע בשמים ובארץ ובשמש וכיוצא בהן אע"פ שאין כוונתו אלא למי שבראם אין זו שבועה. וכן הנשבע בנביא מן הנביאים או בכתב מכתבי הקדש אע"פ שאין כוונתו אלא למי ששלח נביא זה או למי שצוה בכתב זה אין זו שבועה. ואע"פ שאין אלו שבועות מאיימין עליהן *ומלמדין את העם שלא ינהגו קלות ראש בכך ומראין בעיניהם שזו שבועה. ופותחין להם פתח ומתירין להם: **ד** *בד"א בשאר כתבי הקדש. [ב]אבל הנשבע בתורה. אם נשבע במה שכתוב בה דעתו על ההזכרות. ואם נשבע בה סתם דעתו על הגויל ואין כאן שבועה. נטלה בידו ונשבע בה הרי זה כמי שנשבע במה

א טור יו"ד סי' רלו סמ"ג שם: ב טור שם סי' ריב:

אותו אבל ב"ד של מטה מלקין אותו ומנקין אותו והרי חייבי מיתות ב"ד מתודין ומתכפר להן ומלקות תחת מיתה עומדת:

השגת הראב"ד

*מי שנשבע בשמים ובארץ אף על פי שאין כוונתו אלא למי שבראם אין זו שבועה. א"א ליחייב עליה קרבן ומלקות:

השגת הראב"ד

*ומלמדין את העם שלא ינהגו קלות ראש בכך. א"א באמת צריכין שאלה לחכם ועובר משום בל יחל:

*בד"א בשאר כתבי הקדש. א"א כמה אני תמה על המחבר הזה מה ראה לחלק בין תורה לשאר כתבי הקדש והא יש ביניהם לענין בני העיר שמכרו תורה לא יקחו ספרים ולענין מניחין ס"ת ע"ג ספרים אבל לענין קדושה הכל קדוש ומצילין אותן בשבת מפני הדליקה וטעונין גניזה ומטמאין את הידים וקדושים הם לכל דבר כתורה והנשבע בהם נמשך כמשקל במי שאמר אותן, והריני מודיע שאין הענין הזה כמו שהוא סובר שלא על הנשבע בתורה קאמר אלא על המתפיס בס"ת שאם אמר ככר זו עלי כספר התורה הזה אם מנחא אארעא לא אמר כלום דדעתיה אגוילים וגוילים אין בהם קדושה אלא בשביל האותיות שעליהן הילכך אין כאן התפסה אבל אי נקיט ליה בידים דעתיה אאזכרות שבו ואזכרות כדבר הנדור הוא שעל ידי שבתיבה והכוונה לשם קדושה הם קדושות וכ"ש אם אמר במה שבתוכה שהיא התפסה ואע"ג דמנחא אארעא. ובירושלמי מפורש בתורה הרי זה מותר בקדושת התורה כלומר ואין זה כדבר המקודש בידי אדם, ככתוב בה הרי זה אסור דקדושה כתוב בה כלומר שהם מקודשים ע"י אדם וכוונתו לקדושה:

ובפירוש אמרו בר"פ שבועת הדיינין (דף ל"ט) שבכל העבירות נאמר בהם ונקה וכאן נאמר לא ינקה וכל עבירות שבתורה לא נאמר בהם לא ינקה והכתיב ונקה לא ינקה ההוא לכדר' אליעזר וכו' ונקה לשבים לא ינקה לשאינם שבים ופירש"י מנקה הוא לשבים וכאן אף לשבים לא ינקה בלא פרעון. ובספר הבתים כתב נראים דברי הרמב"ם שלא אמרו ב"ד מלקין אותו אלא להיותו כשר לעדות וכ"כ הרב רבי יונתן אבל מ"מ עון חילול השם שבו אינו מנוקה ובביאור אמרו חכמים שאפילו בתשובה אין מנקין להם עון השבועה שנאמר כי לא ינקה ה' את אשר ישא את שמו לשוא את שמו הוא דאינו מנוקה אבל מנוקה הוא שאר חייבי לאוין ע"כ:

ג מי שנשבע בשמים ובארץ וכו'. בס"פ שבועת העדות (דף ל"ה) תנן משביעני עליכם וכו' בשמים ובארץ הרי אלו פטורים ואמרינן בגמ' דאע"ג דאיכא למימר דבמי שהשמים והארץ שלו קאמר כיון דאיכא שמים וארץ בשמים וארץ קאמר. ומשמע לרבינו שאפילו אמר שנתכוון למי שהשמים והארץ שלו כיון דאינו במשמע דבריו אינו כלום:

כתב הראב"ד אין זו שבועה א"א ליחייב עליה קרבן ומלקות עכ"ל. טעמו מדתנן הרי אלו פטורים משמע אבל איסורא איכא ואפשר לומר שזו כוונת רבינו אבל מדקתני סיפא מאיימין עליהם ומלמדים את העם וכו' משמע דס"ל דאין כאן שבועה כלל וכפשט לישנא דרבא והא דקתני פטורים אגב דקתני באידך חייבים תנא בהא פטורים ולאו דוקא דאיסור נמי ליכא. ומ"ש וכן הנשבע בנביא מהנביאים או בכתב מכתבי הקדש וכו' משמע לרבינו שהם שוים לאומר בשמים ובארץ: ומ"ש ואע"פ שאין אלו שבועות מאיימין עליהם ומלמדים את העם וכו', נלמד ממה ששנינו בפ"ב דנדרים גבי נדר בחרם ואמר לא נדרתי אלא בחרמו של ים: וכתב הראב"ד א"א באמת צריכים שאלה לחכם ועובר משום בל יחל עכ"ל. וכבר כתבתי טעמו וטעם רבינו:

ד בד"א בשאר כתבי הקדש אבל הנשבע בתורה וכו'. דין נשבע בתורה הכל מבואר בפ"ב דנדרים ובאיבעיא איתא בהרא"ש וכ"פ הרא"ש ואע"ג דבגמ' בנודר בתורה איתמר משמע לרבינו דהוא הדין לנשבע מדאמרינן דעתיה אאזכרות שבה, ובתוספתא פרק שני תני לה לענין שבועה ובירושלמי מייתי לה לענין נדר ורבינו סבור דהא והא איתנהו ולפיכך כתבה גם בפ"ג מהל' נדרים וכן דעת הרא"ש. והראב"ד כתב אני תמיה על זה המחבר מה ראה לחלק וכו'. וי"ל

דרבינו

מטה מלקין אותו ומנקין אותו ובעל מגדל עוז האריך בזה. ומה שאני סובר בדעת רבינו כי יש בשבועת שוא או שקר עונש שבועה ועונש חלול השם ומעונש השבועה ב"ד של מטה מנקין אותו אבל עונש חלול השם אין ב"ד יכולין לנקותו אלא הקב"ה נפרע. וזה מבואר בלשונו:

ג מי שנשבע בשמים ובארץ וכו'. השיג הראב"ד ליחייב קרבן ומלקות ע"כ. וכן גבי הנשבע בנביא או בכתב מכתבי הקדש סובר ז"ל דצריך שאלה לחכם ועובר משום בל יחל. וסובר רבינו דבשמים ובארץ אין כאן שבועה כלל כדמשמע פשטא דפ' שבועת העדות דמתמה רבא עליה דאביי אי הכי בשמים ובארץ נמי במי שהשמים והארץ שלו קאמר ופשיטא דלא אמר כלום שהרי אין בשמים ובארץ שום קדושה דאי לא תימא הכי בוא ונאמר שמי שנשבע באדם במי שברא את האדם קאמר ויהיה צריך שאלה. ורבינו מפרש הך דנודר בתורה ה"ה לנשבע כאשר כתב כאן ומדשקלינן וטרינן בנשבע בתורה משמע דבשאר כתבי הקדש לא הויא שבועה דמדמינן לה לנשבע בשמים ובארץ וכן דעת התוספות. ומ"מ אם נשבע בהזכרות שבכתבי הקדש כ"ע מודו דהויא שבועה והחילוק שיש בין כתבי הקדש לתורה היינו אם נטלן בידו ונשבע דבשאר כתבי הקדש אינה שבועה ובתורה הויא שבועה. ועוד חילוק אחר לענין הנשבע במה שבתוכן דבשאר כתבי הקדש אין דעתו על ההזכרות אבל הנשבע במה שבתוך התורה דעתו על ההזכרות שבה. והטעם כי ההזכרות הכתובות בתורה נאמרו בסיני מפי הגבורה ויש בהם קדושה יתירה שהרי הכותב ס"ת צריך לכתוב ההזכרות לשם קדושת השם הילכך אם נטלה בידו או שנשבע במה שבתוכה דעתו על הקדוש והחמור שבה אבל בכתבי הקדש אין ההזכרות מקודשות כמו של תורה הילכך אין דעתו לישבע על ההזכרות שבה אבל אם נשבע בהזכרות שבכתבי הקדש ודאי שהיא שבועה אפי' לדעת רבינו והבו דלא לוסוף עלה ויש בהן קדושה ולפיכך מצילין אותן מפני הדליקה ואע"ג דכתבי הקדש לא דמו לשמים וארץ כיון דאמרינן דדעתו על הגויל הרי הגויל אין בו קדושה כנשבע בשמים ובארץ: ואע"פ שאין אלו שבועות וכו'. כל זה מבואר בדברי הגאונים:

ד אבל הנשבע בתורה וכו'. כבר כתבנו שרבינו סובר דשייכא בין לענין

שבועות

לחם משנה

וכל עבירות שבתורה לא נאמר בהן לא ינקה והא כתיב ונקה לא ינקה ופירשו ההוא מבעי ליה לכדרבי אליעזר דתניא רבי אליעזר אומר אי אפשר לומר ונקה שכבר נאמר לא ינקה ואי אפשר לומר לא ינקה שכבר נאמר ונקה הא כיצד מנקה הוא לשבים ואינו מנקה לשאינן שבים ע"כ. משמע דהתוספת דאיכא בשבועת שוא הוי דאע"ג דעשה תשובה אינו מכפר לו כפרה גמורה וקשה דהא כתיב הלכות תשובה כתב רבינו ז"ל דכריתות ומיתות ב"ד תשובה ויוה"כ תולין ועדיין אינם נגמרים לו הכפרה עד שיבואו עליו יסורים וא"כ היכי קאמר דכל עבירות שבתורה מנקה לשבים. ועם מ"ש רבינו ז"ל ניחא דבכריתות ומיתות ב"ד אדם מת במיתת ב"ד ועשה תשובה ודאי דנתכפר לו כפרה גמורה כדכתב שם רבינו ז"ל בראש הפרק אבל היכא שלא מת במיתת ב"ד אז ודאי התשובה ויוה"כ תולין ויסורין גומרין הכפרה וא"כ ברייתא דר"א איירי בלקה דהוי כמו גבי מי שחייב מיתת ב"ד שקבל עונשו ומת במיתת ב"ד והכא מתכפר בתשובה והכא לא, אבל להראב"ד ז"ל בהשגות שהרא"ה שמפרש דהך דקאמר בגמ'

מגדל עוז

שבועת שוא ועל כיוצא בזה ב"ד של מעלה אין מנקין אותו אבל ב"ד של מטה מלקין אותו ומנקין אותו והרי חייבי מיתות ב"ד מתודין ומתכפר להם ומלקות תחת מיתה עומדת עכ"ל: ואני אומר גם מזה אני תמה אם יצא מפי הראב"ד ז"ל מכמה טעמי. חדא כי ר"מ ז"ל כתב בלשונו המדוייק שנאמר ונקה לא ינקה אין לזה נקיון מדין שמים עד שיפרע ממנו על השם הגדול שחילל עכ"ל, והוא מפורש ר"פ שבועות תניין (דף כ"א) וריש פ' שבועות הדיינין (דף ל"ט) בהומרות שמזכיר שם, ועוד דבהדיא תנינן בלמודא ר"פ שבועת הפקדון (דף ל"ז) דמקשי מ"ש לא אם תמרם בשבועת הפקדון שכן אינו לוקה תאמר בנזיר טמא שהוא לוקה ופרקינן מאי אינו לוקה אינו נפטר במלקות והסיה דמלקין אותו ומנקין אותו לגבי ד' שבועות שוא בלחוד אוקמוס להדיא ר"פ שבועות תניין. ועוד שהרי ר"פ סלוקין (דף י"ג) מייתי פלוגתא דר' ישמעאל ור"ע דתניא אחד חייבי כריתות ואחד חייבי מיתות ב"ד ישנן בכלל מלקות ארבעים דברי ר' ישמעאל ר"ע אומר חייבי כריתות ישנן בכלל מלקות ארבעים שאם עשו תשובה אין ב"ד של מעלה מוחלין להם חייבי מיתות ב"ד אינן בכלל מלקות שאם עשו תשובה אין ב"ד של מטה מוחלין להם ע"כ. וקי"ל הלכה כר"ע וכתב הר"מ ז"ל פי"א דהלכות איסורי ביאה ולא כתב עליו הראב"ד שם כלום. ואחרי זאת איך אוכל להאמין שיצא מפה קדוש שחייבי מיתות ב"ד מתודין ומתכפר להם במלקות בלא מיתה ואם אמרו מלקות במקום מיתה עומדת היינו לתלות אבל לא להפטר ממיתה וכ"ש בשבועה החמורה כמ"ש ר"מ ז"ל ויותר מהמה ר"פ שבועת הדיינין וגם אמרו בסיפרי בהגה ובהגה וכן כתב הר"מ מקולי מדעת רבותינו בעלי התוס' ז"ל: מי שנשבע בשמים ובארץ וכיוצא בהן וכו' עד אין שבועה זו שבועה: כתב הראב"ד ז"ל ליחייב עליה קרבן ומלקות עכ"ל: ואני אומר אלו הדברים דעות וסברות הם. אך לשון שכתב ר"מ ז"ל תלמוד ערוך הוא פרק שבועת העדות (דף ל"ה) וכלשונו הסכים הר"מ ז"ל מקולי מדעת רבותינו בעלי התוס' ז"ל ולישנא נמי הכי משמע: וכן הנשבע בנביא מן הנביאים כו' עד אין זו שבועה וכו' עד ומתירין להם: כתב הראב"ד ז"ל באמת צריכין שאלה לחכם ועובר משום בל יחל עכ"ל: ואני אומר זו מחלוקת ישנה היא כי יש מדמין זה לנשבע בשמים ובארץ השנוי פרק שבועת העדות (דף ל"ה) ויש מדמין אותו לנשבע בתורה השנוי בנדרים פרק ואלו מותרין (דף י"ד). ולי נראה כדברי ר"מ ז"ל ומדמינן ליה לנדר כמותי דאמרינן בה פ' ארבעה נדרים לא אמר כלום ופירשו רבותינו בעלי התוספות לא אמר כלום כל עיקר דאפילו כנויי שבועה ונדר ליכא. אבל מאיימין העם מדברי הגאונים ז"ל מידי דהוה אעם הארץ פ' ואלו מותרין: בד"א בשאר כתבי הקדש וכו' עד כדי שלא ינהגו קלות בשבועות: כתב הראב"ד ז"ל כמה אני תמה על המחבר הזה מה ראה לחלק וכו' עד ככתוב בה הרי זה אסור ככתוב בה כלומר שהם מקודשים על ידי אדם וכונתו לקדושה עכ"ל: ואני אומר גם אני כך הייתי סבור תחלה והוי דידי משום דתניא בנדרים כ"פ ואלו מותרין (דף י"ד) על מתניתין

דהאומר

הגהות מיימוניות

בסורו אלא האי דקמישתבע ליה אמאי קאי בסודו פרתגיא שבועת ה' תהיה בין שניהם מלמד ששבועה חלה על שניהם. ופירש ר"ת נשבע לשקר יש גם על המשביע עונש שבועת שגורם לכל זה שלא היה לו לישא וליתן עמו ואם נשבע באמת יש על המשביע עונש שבועת שוא שהשביעו ועל הנשבע יש עונש שבועה בחנם שנתגלגלה על ידו, אכן בתוס' גרסינן בין שניהם אין יוצאין בלא עונש אם נשבע לשקר השבועה חלה עליו ואם נשבע באמת סוף עונש שבועת שוא בא על המשביע וכן פר"ת וכן ס"ה ע"ב:

במה שכתוב בה ואסור: **ה** והנשבע בתורה סתם אם תלמיד חכם הוא אינו צריך שאלה לחכם. ואם עם הארץ הוא צריך שאלה לחכם כדי שלא ינהג קלות ראש בשבועות: **ו** *עבד שנשבע אין רבו צריך לכפותו. והרי הוא אחר שנשבע כקודם שנשבע. לפי שאין גופו קנוי לו כדי שתחול עליו שבועתו ונאמר בשבועות לאסור אסר על נפשו מי שנפשו ברשותו יצא עבד שהוא ברשות אחרים. ונמצא זה כמו שנשבע על נכסי אחר: **ז** [א]קטנים שנשבעו והן יודעין טעם השבועה אע"פ שאינן חייבין. כופין אותן לעמוד בדבריהן. כדי לחנכן ולאיים עליהם כדי שלא ינהגו קלות ראש בשבועות. ואם היה הדבר שנשבעו עליו דבר שאין הקטן יכול לעמוד בו אלא אם כן ניזק. כגון שנשבע שיצום או שלא יאכל בשר זמן מרובה. מכה אותו אביו או רבו וגוער בו ומראין לו שהותר שבועתו כדי שלא יהיה רגיל להקל ראש בשבועות: **ח** צריך להזהר בקטנים הרבה וללמד לשונם דברי אמת בלא שבועה כדי שלא יהיו רגילים להשבע תמיד כעכו"ם. וזה הדבר כמו חובה על אבותיהם ועל מלמדי תינוקות: **ט** [ב]השומע הזכרת השם מפי חבירו לשוא או שנשבע לפניו לשקר או שבירך ברכה שאינה צריכה שהוא עובר משום נושא שם ה' לשוא כמו שבארנו בהלכות ברכות הרי זה חייב לנדותו. ואם לא נדהו הוא בעצמו יהא בנדוי. [א] וצריך להתיר אותו מיד כדי שלא יהא מכשול לאחרים שהרי אינו *יודע שנדוהו. ואם תאמר יודיעו נמצאו כל העולם בנידוי שהרי למדו לשונם העוה ושבועה תמיד: **י** במה דברים אמורים בשהיה הנשבע הזה או המברך לבטלה מזיד. אבל אם היה שוגג ולא ידע שזה אסור אינו חייב לנדותו. ואני אומר שאסור לנדותו שלא ענש הכתוב

השגת הראב"ד

*עבד שנשבע וכו'. א"א פירוש אם נשבע שיתענה אינו צריך לכפותו שיאכל לפי שלא חל עליו שנדר שנאמר להרע או להיטיב מה הטבה רשות וכו' יצא זה שבשבועתו להרע לרבו אבל אם נדר בנזיר צריך שיאמר לו רבו הפר:

שבועות כדכתב הכא ובין לענין נדרים כאשר כתב פ"א דה'לכות נדרים ושם יתבאר בעז"ה: **ה** והנשבע בתורה סתם וכו'. התם במסכת נדרים מחלקינן בין ת"ח לע"ה והטעם היינו משום דת"ח יודע דכיון דלא אמר במה שכתוב בה בגוילין קא משתבע אבל עם הארץ אינו בקי בכל זה והתי לזלזולי אפי' כי קא משתבע במה שכתוב בה וכן כתבו הראשונים ז"ל:

ו עבד שנשבע אין רבו וכו'. איתא בנזיר פ' הכותים אין להם נזירות ודעת הראב"ד לחלק בין שבועה לנדר כמבואר בהשגתו. ודעת רבינו דאע"ג דעיקר קרא דלאסור אסר על נפשו בשבועות כתיב מ"מ ה"ה לנדרים דאין לחלק ביניהם אלא מה שמחלק התלמוד בהדיא מה בין נדרים לשבועות וכו', ומה שכתב הראב"ד שצריך שיאמר לו רבו שתה היינו לענין נזיר כאשר יבאר במקומו בעז"ה. אבל אם נדר שלא ישתה מים אין צריך רבו לכופו ועדיין יתבאר זה במקומה בעז"ה:

ז קטנים שנשבעו וכו'. משנה פ' יוצא דופן בן י"ג שנה ויום אחד נדריו קיימין ובודקין כל י"ג קודם לזמן הזה אע"פ שאמרו יודעים אנו לשם מי נדרנו ולשם מי הקדשנו אין נדריהן נדר ואין הקדשן הקדש: אע"פ שאינם חייבין וכו'. כל זה מדברי הגאונים שלא יקלו ראש בשבועות ובנדרים: ואם היה הדבר וכו'. אין הטעם משום סכנה דא"כ אפי' גדול נמי אלא שהקטן מצטער הרבה א"נ דחיישינן שמא יבא לידי חולי וזהו שכתב אא"כ ניזק: צריך להזהר בקטנים וכו'. גם זה מבואר בדברי הגאונים ודברים שהשכל מורה עליהם:

ט השומע הזכרת השם וכו'. זה מבואר פ"ק דנדרים ופ"ק דתמורה אמר ר' חנן השומע הזכרת השם מפי חבירו חייב לנדותו ואם לא נדהו הוא בעצמו יהא בנדוי. ליכא לפרושי דקאי אמזכיר שאם לא נדהו השומע יהיה מנודה מאליו, הדא דא"כ אין לו תקנה דמי יתירנו היא אינו יודע שחייב נדוי ולא יבקש התרה ותו דליפגא דהוא בעצמו יהא בנדוי לא משמע הכי דהוה ליה למימר הוא מעצמו יהא בנדוי ותו דנמצא זה מנודה מפי המורא ומי יתירנו אלא ודאי על השומע קאמר ולא שיהיה בנדוי מאליו אלא ראוי להתנדות קאמר דאי לא תימא הכי נמצא השומע המיר שהמזכיר עצמו דאילו המזכיר חייב נדוי מפי השומע והשומע יתידמו אבל השומע מנודה מפי המורא ומי לנו גדול ממנו להתירו אלא ודאי ראוי לנדותו קאמר, כן כתבו ז"ל וליכא לפרושי הכי גבי מזכיר דכיון דהשומע חייב לנדותו פשיטא שראוי לנדותו:

י בד"א בשהיה הנשבע וכו'. זה מפורש שלא חייב השוגג אלא המזיד והנדוי הוא עונש כמיתה כדאמרינן מאי שמתא שם מיתה:

ולפיכך

דרבינו סבר שאין לנו אלא מה שאמרו הנודר בתורה ואם כדברי הראב"ד הל"ל הנודר בתורה או כתני הקדש ומה שהביא מהירושלמי אינו קשה לרבינו כמו שכתבתי דהא והא איתנהו והתוספתא הויא תיובתיה דהראב"ד:

ו עבד שנשבע אין רבו צריך לכפותו וכו'. בפ"ב דנזיר (דף ס"ב): וכתב הראב"ד א"א אם נשבע שיתענה וכו' אבל אם נדר בנזיר צריך שיאמר לו שתה עכ"ל. הכי אמרינן בפרק בתרא דנזיר והתם מפרש טעמא דמפלגינן בין נזיר לשאר נדרים ואין כאן השגה על רבינו שהרי כתב רבינו בפרק שני מנזירות דין עבד שנדר בנזירות:

ז קטנים שנשבעו וכו'. (פרק חמישי דנדה) (דף מ"ה):

ט השומע הזכרת השם וכו'. בפרק קמא דנדרים (דף ז':) וכתב הר"ן ואם לא נדהו הוא עצמו יהא בנדוי לא שיהא בנדוי מאליו אלא ראוי להתנדות קאמר שהרי המזכיר עצמו צריך נידוי והיאך יהא המותר ממנו השומע ושותק. ומ"ש רבינו וצריך להתיר לו מיד, שם: **י** ומ"ש בד"א שהיה הנשבע הזה וכו'

א עיין בטור יו"ד סי' רלג סמ"ג לאוין רמא: ב סמ"ג שם: *ס"א אינם יודעים:

לחם משנה

בגמ' הכא דאינו מתכפר לשבים גבי שבועת שוא היינו היכא דלא לקה אבל אם לקה דודאי דבמקום מיתה עומדת ובתשובה מתכפר לו א"כ אפילו כריתות ומיתות ב"ד גם כן אינו מתכפר לו עד שיבואו עליו יסורין וזה נראה לי ודאי סיוע לפירוש רבינו ז"ל. ומ"מ כיון דים חילול השם למה כתב רבינו ז"ל עד שיתפרע דמשמע ביסורין מתכפר לו הא כתב רבינו ז"ל בפ"א מהל' תשובה דהיכא דאיכא חילול השם אינו מכפר אלא המיתה דוקא, וי"ל דכיון שלקה ומלקות במקום מיתה עומדת הוי כאילו מת ובפרשון יסורין שיבואו עליו יתכפר:

ט השומע הזכרת השם מפי חבירו וכו' וצריך להתיר לו מיד כדי שלא יהיה מכשול לאחרים. קשה דבגמ' (נדרים דף ז':) אמרו על הא ש"מ אין בין נידוי להפרה כלום והקשו בתוס' ז"ל דהא אמרינן בפרק ואלו מגלחין דלאפקרותא עד דמיילא עליה שמתא תלתין יומין ותירצו התוס' שם. אבל הרי"ף ז"ל בפרק אלו מגלחין אית ליה דפליגי אהדדי ודהאי להאי דפ' אלו מגלחין מכח ההיא דנדרים וכן דעת רבינו ז"ל בפ"ז מה' תלמוד תורה שכתב אין בין נידוי להפרה כלום אלא מנדין ומתירין ברגע אחד וכבר כתב הר"ן ז"ל כל זה בפ"ק דנדרים. וא"כ כיון דרבינו ז"ל נתן כאן טעם להפרה

הנהות מיימוניות

[א] אמר רב חנין אמר רב כו' עד אם לא נדהו יהא בנדוי פירש"י ראוי לנדותו אבל א"ל שרב חנין דשמעתא נדהו דא"כ חמור השומע מן המזכיר שהמזכיר הוא בנדוי והשומע בנדוי ולא יהיה לו היתר דאין לנו גדול ממנו ועוד דכה"ג אמרינן פ"ק דקדושין בגמ' דוזקקין את הנכסים שיש להן אחריות עד היכן גלגול שבועה עד שיאמר הנשבע לי שאין עבדי אתה ופריך ההיא שמותי משמתינן ליה דתניא הקורא לחבירו עבד יהא בנדוי תוס' ע"ב:

מגדל עוז

דהאומר לאשתו הרי את כאימא כו' דגרסינן התם תניא הנודר בתורה לא אמר כלום כו' עד דמסיק לה ומתלק הא דמנחא אארעא הא דנקיט לה בידיה והייתי נבהל גם על רבותינו בעלי התוס' ז"ל שפירשום בנשבע וגם דימו נביאים וכתובים לשמים וארץ כר"מ ז"ל עד אשר עיינתי עיון יפה הייתי סומך על הראשונים ז"ל ועל רבותינו נ"ע וראיתי שאין מזכיר באותה ברייתא ולא בסוגיא שלה שום זכר מדברי הגמ' כלל אלא ברייתא בפני עצמה היא ודין הדש הוא וכ"כ ר"מ ז"ל פ"א מהל' נדרים וכבר כתבתי לך שם די. ועוד תרתי בלבי וראיתי שם דבסוגיין דבסמוך גמרא מתני' דקונם שאני ישן כו' דשקיל וטרי עלה ס"ד אילימא כדקתני שאני ישן מי הוי נדרא והתניא חומר בשבועות מבנדרים כו' והדר תו מותיב ליה מדאמר ר"י שבועה שלא אישן ג' ימים אלמא שבועות ונדרים כי הדדי נינהו וכן מצאתי טוב לגדולים וגאונים נ"ע שהסכימו בכן לשנותן בזה מטעם זה שמצינו בהרבה מקומות בתלמוד והזרתי בי והירלתי ואמרתי מה שתמה על ר"מ ז"ל למה חילק בין תורה לשאר כתבי הקודש רוב הנוסחאות ספרדיות מדויקות גורסות פ' בני העיר מניחין תורה על גבי נביאים ונביאים על כתובים אבל לא נביאים ע"ג תורה ולא כתובים ע"ג נביאים ע"כ. אלמא משמע שיש מעלה ומדרגה ביניהן והסיא דפ' כל כתבי הקדש שאני משום דקתני בה כל ולשון כתבי אבל הכא קתני הנודר בתורה דמשמע בתורה דוקא ועוד דהא קמן ר"ה כל כתבי אע"ג דקתני כל וכתבי פליגי בה בגמרא רב הונא ור"ח ומשמע כולה סוגיין דאיכא בינייהו מידי וטעמא דהללם וגניזה משום השם כאון אוקימנא התם וככך עלו דברי ר"מ ז"ל ודברי רבותינו בעלי התוס' ז"ל נכונים: עבד שנשבע כו' עד ונמצא זה כמו שנשבע על אחר: כתב הראב"ד ז"ל פי' אם נשבע וכו' אבל אם נדר צריך שיאמר לו רבו שתה עכ"ל: ואני אומר מ"ש ר"מ ז"ל הוא מפורש במס' נזיר פ' הכותים (דף ס"ב) וכמסקנא דהכיי לגבי נדרים דהסיק א"ל לכפותו כו' וי"ס שמכנין אותה לרבא. ומ"ש הראב"ד בפירושו פירש יפה לפי המסקנא האחרת דשייכא בשבועה אבל כבר כתבתי למעלה בסמוך שדין הנדרים והשבועות שוה הוא מאותן הדברים שפורש התלמוד מה בין נדרים לשבועות כו'. ומ"ש עוד חילוק מענין שתיה היא ברא מוכנת מלשון הגמ' שם וכבר כהכתי כמה פעמים כי ר"מ ז"ל לא השם רק לחבר מה שמפורש בתלמוד ומפרש"י שהרי הוא שעבד אחר שנדר או נשבע כמקודם לכן וכ"כ הרמב"ן ז"ל בהלכותיו ומעתה אפילו אמירה א"צ. ומ"ש הראב"ד ז"ל בזה הוא הירושלמי דנזיר דגרסינן כפאו לדבר אחד מהו שיכוף אותו לכל הדברים באנו למחלוקת ר"מ ור' יוסי עבר מכנגד פניו ר"מ אומר לא יבתה ר"י אומר ישתה ושיילים מה אנן קיימין אם באומר בין בפני בין שלא בפני שתה אוף ר"מ מודה אם באומר בפני שתה שלא בפני אל תשתה אוף רבי יוסי מודה אלא כי אנן קיימין באומר שתה ר"מ אומר כאומר בפני שתה ושלא בפני אל השתה ור' יוסי אומר כאומר בין בפני בין שלא בפני שתה ע"כ. וקי"ל כר' יוסי. אבל ר"מ ז"ל לא חשש בזה לפי שלא נאמר אלא לענין נזירות אבל לגבי נדרים ושבועות לא: קטנים שנשבעו עד שלא להקל ראש בשבועות. מס' נדה פ' יוצא דופן (דף מ"ה מ"ו) ושאר האזהרות מדברי הגאונים ז"ל: צריך להזהר עד ועל מלמדי תינוקות. פ' מי שאמר הריני נזיר ושאר מדברי הגאונים ז"ל: השומע הזכרת השם מפי חבירו עד שלא יזכירנו לבטלה

הכתוב שוגג אלא מזהירו ומתרה בו שלא יחזור: **יא** *ולא שבועה לשוא בלבד היא שאסורה אלא אפילו להזכיר שם מן השמות המיוחדין לבטלה אסור ואע"פ שלא נשבע. שהרי הכתוב מצוה ואומר ליראה את השם הנכבד והנורא. ובכלל יראתו שלא יזכירו לבטלה [ג]. לפיכך אם טעה הלשון והוציא שם לבטלה ימהר מיד וישבח ויפאר ויהדר לו כדי שלא יזכר לבטלה. כיצד אמר ה' אומר ברוך הוא לעולם ועד או גדול הוא ומהולל מאד וכיוצא בזה כדי שלא יהא לבטלה: **יב** אע"פ שמותר להשאל על השבועה כמו שבארנו ואין בזה דופי. ומי שלבו נוקפו בדבר זה אינו אלא שמץ מינות. אעפ"כ ראוי להזהר בדבר זה. ואין נזקקין להתיר אלא מפני דבר מצוה או מפני צורך גדול [ג]. וטובה גדולה היא לאדם שלא ישבע כלל [ד]. *ואם עבר ונשבע שיצטער ויעמוד בשבועתו שנאמר נשבע להרע ולא ימיר וכתוב אחריו עושה אלה לא ימוט לעולם:

כסף משנה

וכו' מזיד וכו'. פשוט בטעמו: **יא** ומ"ש ולא שבועה לשוא בלבד היא שאסורה אלא אפילו להזכיר שם מהשמות המיוחדים וכו'. ומ"ש לפיכך אם טעה הלשון והוציא שם לבטלה ימהר מיד וישבח ויפאר וכו', ירושלמי פ' כיצד מברכין:

יב אע"פ שמותר להשאל על השבועה כו' ראוי להזהר בדבר ואין נזקקין להיתר אלא מפני דבר מצוה וכו'. ומ"ש וטובה גדולה היא לאדם שלא ישבע כלל, כן יש ללמוד מעובדא דפ' השולח (גיטין ל"ה) אותה אלמנה שהפקידו אצלה דינר והניחתו בכד הקמח. ומ"ש ואם עבר ונשבע שיצטער ויעמוד בשבועתו, הכי משמע בפ' (המדיר) (כתובות ע"ז) גבי עובדא דריב"ל עם מלאך המות:

כתב הראב"ד ואם עבר ונשבע שיצטער ויעמוד בשבועתו, א"א דוקא בשבועה וכשנשבע להרע לעצמו וכו'. ואפשר שגם זה דעת רבינו שהרי לא כתב כן אלא בשבועה וצריך טעם למה נשתנה נדר משבועה בזה:

סליקו הלכות שבועות בס"ד

הרדב"ז (מכ"י)

יא ולפיכך אם טעה הלשון וכו'. בירושלמי דכיצד מברכין הסוא דנסב פוגלא וכו' וצריך לומר בשכמל"ו: אע"פ שמותר להשאל על השבועה וכו'. השיג עליו הראב"ד דוקא בשבועה שנשבע להרע לעצמו אבל בנדר מצוה להתירו שהרי אמרו הנודר כאילו בנה במה והמקיים כאילו הקריב עליה קרבן ע"כ. וזו דר' נתן היא פרק הנודר מן הירק ולא סמך רבינו עלה דמצינו בכמה דוכתי שלא היו מתירין נדר אלא מדוחק כגון מצוה או צורך אחר והסיא דר' נתן כתבה רבינו בסוף הלכות נדרים. והוא ז"ל [לא] כתב והמקיימו כאילו הקריב עליה קרבן לפי שהוא מפרש לה הכי ואם הוא ירא שמא יבא לידי מכשול ומקיים נדרו ואינו שואל עליו הוי כאילו הקריב עליה קרבן. אבל אם ברי לו שלא יבא לידי מכשול אם רצה לקיים יקיים. ומה שכתב הראב"ד דוקא כשנשבע להרע לעצמו ומשמע שאם נשבע על דברים שאין בהם הרעה והטבה אין מתירין לו לא ידעתי לסוף דעתו דבכולי תלמודא משמע דמתירין ומעובדא דריב"ל בשלהי המדיר ובעובדא דפ' נערה שנתארסה דהסוא מדרבנן דאתא ממערבא. ושמא הוא סובר כדעת הגאונים שאין נזקקין להתיר שבועה שיש בה שם וסובר שאם נשבע להרע לעצמו אפי' הם בשם מתירין ועדיין צריך עיון:

סליקו הלכות שבועות בס"ד

השגת הראב"ד

*ואם עבר ונשבע שיצטער ויעמוד. א"א דוקא בשבועה וכשנשבע להרע לעצמו אבל נודר בנדר אפילו להרע לעצמו מצוה להתירו שהרי אמרו הנודר כאילו בנה במה והמקיימו כאילו הקריב עליו קרבן:

סליקו להו הלכות שבועות בס"ד

משנה למלך

פי"ב יב וטובה גדולה הוא לאדם שלא ישבע כלל כו'. מרן הכין דהטעם הוא לפי שאינו יכול ליזהר ויבא לידי שבועת שקר. ועל זה הביא הסיא דפ' השולח ואינו מוכרח ודוק:

יב אע"פ שמותר להשאל כו'. הראב"ד ז"ל כתב בהשגות דבנדר אינו כן אלא מצוה להשאל עליו, וכתב הרב כ"מ ז"ל דצריך טעם למה. והדבר פשוט למ"ד דאיכא לאחמורי בשבועות יותר מנדרים דהא איכא מ"ד דנדרים מתירין בזמן הזה ולא שבועות דעונשם מרובה ועיין בהגהה במרדכי פ"ג דשבועות ובטור יו"ד סימן ר"ל, ובב"י ז"ל בסימן הנזכר:

לחם משנה

להתרה מיד מפני שלא יבוא במכשול א"כ השתא לא קשה כלל דהסיא דואלו מגלחין והסיא דשמעתין ואתי שפיר אקיא דלאמי התם דיודיעו שהוא מודה מפני שבוזה תלמיד חכם וכ"ע פרשי מיניה וא"כ לא היה לרבינו ז"ל לדמות הסיא דפרק ואלו מגלחין כיון דנתן טעם זה כאן:

סליקו להו הלכות שבועות בס"ד

מגדל עוז

לבטלה פ"ק דנדרים (דף ז') ופ"ק דתמורה (דף ד'): **לפיכך** אם טעה הלשון עד כדי שלא יזכר לבטלה. זה מפורש בירושלמי דברכות וגם במקומות רבות מן הירושלמי: **אע"פ** שמותר להשאל כו' עד עושה אלה לא ימוט לעולם: **כתב** הראב"ד ז"ל דוקא בשבועה שנשבע להרע לעצמו כו': **ואני** אומר הראב"ד ז"ל סמך על סברתו בפירוש אותו מימרא ס"פ הנודר מן הירק (דף כ"ט) וכמה מקומות וגם מקצת המפרשים ז"ל אמרו כן אבל ר"מ ז"ל סמך על מעשה דריב"ל דמעשה רב בכ"מ גם בפ' נערה המאורסה (דף ע"ז) גרסינן אמר ליה רבא לר"נ תני מר הדין מדרבנן דאתא ממערבא איזקיקו ליה רבנן לגברים דרב הונא בר אבא ושרו ליה נדרים ואמרו ליה זיל בעי רחמי על נפשך דתעית כו' ותניא סוף אלו מותרין (דף כ') אל תהי רגיל בנדרים שסופך למעול בשבועות כו' וכן דורש בירושלמי מוקש אדם ילע קדש כו' וכן כתב הרמב"ן ז"ל בהלכותיו והכי מוקמינן הסיא דר' נתן דאמרה במי שמסייא שמא לא יוכל לעמוד ושמא יעבור ויכשל וכ"כ הם ר"מ ז"ל סוף הל' נדרים וכ"כ הר"ם ז"ל מקולי מדעת רבותינו בעלי התוס' ז"ל:

הגהות מיימוניות

[ג] בירושלמי דכיצד מברכין ההוא דנסב פוגלא ומברכין עלוהי והוא לא ידע דאתי בידיה צריך לברוכי עליה תגינות וצריך לומר בשכמל"ו ע"כ: [ג] וששאלת על מי שרגיל להתענות תענית שלפני ראש השנה בכל שנה ושבין ר"ה ליום הכפורים ומי שרגיל שלא לאכול בשר מריש ירחא דאב או מי"ז בתמוז ורצה להזור בו מחמת שאינו בריא אמר לי מורי הקדוש הרי"ך זצ"ל דצריך ג' הדיוטות שיתירו לו וראייתו מפ"ב דנדרים דברים המותרים ואחרים נהגו בו איסור אי אתה רשאי להתירם בפניהם שנאמר לא יחל דברו וכן משמע בירושלמי ריש פרק מקום שנהגו דהוי כמו נדר ונשאל לחכם ומתירין לו וכגון שבשעה שהתחיל לנהוג היה בדעתו לעולם לנהוג כן דומיא דאחרים נהגו בו איסור דהוי לעולם ואפילו בפעם אחת אם נהג צריך היתר, מאי"ר ב"ר ברוך ז"ל ע"כ: [ד] עיין פ' השולח מההיא אלמנה שהגיחה דינר זהב בכד של קמח ואפיא הככר ע"כ:

סליקו להו הלכות שבועות בס"ד

הרדב"ז

הלכות שבועות שנים עשר פרקים הפרק הראשון כלל בו ארבעה מיני שבועות ומה הוא חייב עליהם:

הפרק השני כלל בו אופני השבועות: **הפרק השלישי** כלל בו השבועות אשר פטור עליהן: **הפרק הרביעי** כלל בו פרטי שבועת ביטוי: **הפרק החמישי** כלל בו מה שחייב משום שבועת ביטוי ולא משום שבועת שוא ומה שחייב בו משום שבועת שוא ולא משום שבועת ביטוי ומה שחייב משום שתיהן: **הפרק הששי** ביאר בו אופני ההתרה וההפרה ומי הוא המתיר: **הפרק השביעי והשמיני** כלל בהם שבועת הפקדון, והקדימם שהם מצויים המיד: **הפרק התשיעי והעשירי** כלל בהם כל דיני שבועת העדות, והקדימה לשבועות הדיינין כפי סדר התנא: **הפרק האחד עשר** ביאר בו שבועות הדיינין ומה הם מן התורה ומה הם מדברי סופרים והשבועה שהיא מתקנת חכמי התלמוד: **הפרק השנים עשר** ביאר בו עונש הנשבע לשוא או לשקר וכמה יש לאדם להזהר ממנה ועונש המוציא שם שמים לבטלה וביאר בו הדברים שאם נשבע בהם הויא שבועה והדברים שאינם שבועה, והתם דבריו שמי שיכול לעמוד בשבועתו יקיים אותה שעליו אמר הכתוב עושה אלה לא ימוט לעולם:

הלכות נדרים

הנה חבר רבינו שבועות ונדרים ונזיר וערכין והרמין בספר אחד אע"פ שהם בסדרים חלוקים לפי שהם תלויין במבטא הפה. וקרא אותו ספר הפלאה מלשון כי יפליא לנדור נדר וגו'. והתחיל בשבועות לפי שהיא כוללת ד' מיני שבועות ומצוי יותר, ואחריס נדרים שגם היא נחלקת לשתי מחלקות, ואחריה נזיר שהוא חלק מחלקי הנדרים, ואחריס ערכין והרמין לפי שאינו מצוי ולא נוהג:

הלכות נדרים

יש בכללן שלש מצות. שתי מצות עשה. ואחת מצות לא תעשה:

וזה הוא פרטן:

א) שישמור מוצא שפתיו ויעשה כמו שנדר: ב) שלא יחל דברו: ג) שיפר הנדר או השבועה. זהו דין הפרת נדרים המפורש בתורה שבכתב:

וביאור מצות אלו בפרקים אלו:

פרק ראשון

א [א]הנדר נחלק לשתי מחלוקות. החלק הראשון הוא שיאסור על עצמו דברים המותרים לו כגון שיאמר פירות מדינה פלונית אסורין עלי כל שלשים יום או לעולם. או מין פלוני מפירות העולם או פירות אלו אסורין עלי. בכל לשון שיאסור הרי זה נאסר בהן. ואע"פ שאין שם שבועה כלל ולא הזכרת שם ולא כנוי. ועל זה נאמר בתורה לאסור אסר על נפשו. שיאסור על עצמו דברים המותרים. וכן אם אמר הרי הן עלי איסר הרי אלו אסורין וחלק זה הוא שאני קורא אותו נדרי איסר: ב והחלק השני הוא שיחייב עצמו בקרבן שאינו חייב בו. כגון שיאמר הרי עלי להביא עולה. או הרי עלי להביא שלמים או מנחה. הרי בהמה זו עולה או שלמים. והאומר [הרי] עלי הוא הנקרא נדר. והאומר הרי זו הוא הנקרא נדבה. והנדבה והנדר ממין אחד הוא אלא שהנדרים חייבין באחריותן ונדבות אין חייבין באחריותן. ועל זה נאמר בתורה ונדריך אשר תדור ונדבותיך וגו'. וחלק זה הוא שאני קורא אותו נדרי הקדש: ג ודיני החלק הראשון ועניינו הם שאנו מבארים בהלכות אלו. אבל דיני נדרי הקדש ומשפטיהם כלם יתבארו במקומם בהלכות מעשה הקרבנות: ד [ב]מצות עשה של תורה שיקיים אדם שבועתו או נדרו בין שהיה מנדרי איסר בין שהיה מנדרי הקדש. שנאמר מוצא שפתיך תשמור ועשית כאשר נדרת ונאמר ככל היוצא מפיו יעשה: ה האוסר על עצמו מין ממיני מאכל כגון שאמר תאנים אסורין עלי או תאנים של מדינה פלונית אסורים עלי או תאנים אלו אסורין עלי וכיוצא באלו ואכל מהן כל שהוא [ג]לוקה מן התורה שנאמר לא יחל דברו. שאין לנדרים שיעור. שכל הנודר מדבר הרי זה כמפרש כל שהוא. אמר אכילה מפירות מדינה פלונית אסורין

א טור יו"ד סי' רג סמ"ג עשין קכד: ב שם בסמ"ג ובטור מוכח כן יו"ד סי' רי"ד: ג סמ"ג לאוין רמב:

הרדב"ז (מכ"י)

פ"א א הנדר נחלק לשתי מחלוקות וכו'. בספרי מוצא שפתיך תשמור זו מצות עשה לשמור כל מוצא שפתיו: החלק הראשון וכו'. שאין הנדר והשבועה באים לאסור דבר שאסרתו תורה וכ"ש שאינם באים להתיר את מה שאסרתה תורה אע"ג שהנדרים חלים על דבר מצוה כדמפרש לקמן: כגון שאמר פירות מדינה וכו'. יש לדקדק למה היה צריך שלשה משלים. וי"ל שבא למעט אם אמר יאסרו כל פירות העולם עלי לעולם לא חל הנדר שהרי אי אפשר לו להיות בלא פירות: ואע"פ שאין שם שבועה וכו'. שנאמר לאסור אסר על נפשו לא יחל דברו אבל בשבועה כתיב ואשביעך בה' אלהי השמים ואע"ג דאנקיט ליה הפלא בעינן שם או כינוי: ד מ"ע של תורה וכו'. הוצרך רבינו לומר של תורה לפי שאין העשה מפורש אלא מ"ע דהאי משום דכתיב מוצא שפתיך תשמור הא קי"ל דכל השמר פן ואל אינו אלא ל"ת כלומר השמר שלא תחל דבריך וכפל הלאו לא יחל דברו ואי משום ככל היוצא מפיו יעשה ההיא בנדרי איסר כתיב לפיכך כתב כי בנדרי איסר ונדרי הקדש איכא מ"ע של תורה והיינו דמייתי הרי קראי: ה האוסר על עצמו וכו' ואכל מהם כל שהוא לוקה וכו'. פ' שבועות שתים אמר רב פפא מחלוקת בשבועות אבל בקונמות דברי הכל בכל שהוא מ"ט קונמות כיון דלא מדכר שמא דאכילה כמפרש דמי. הקשו בתוספות תימה דהמיר קונם מהקדש ואיהו גופיה לא אסיר אלא משום דהוי כהקדש והקדש בעי שוה פרוטה ולא תירצו. ואני אומר דהכ"ג דגמר מהקדש אבל הקדש אוסר הוא על כל העולם ולפיכך לא חייל הקדש על פחות משוה פרוטה אבל קונם אינו אוסר אלא על עצמו הילכך אוסר על עצמו אפילו כל שהוא משום דהוי כמפרש. וזהו שכתב רבינו שכל הנודר מדבר הרי זה כמפרש כל שהוא: אמר אכילה מפירות וכו'. זה מבואר דאין אכילה פחותה מכזית:

אסר

כסף משנה

פ"א א הנדר נחלק לשתי מחלוקות וכו'. פשוט הוא. ומ"ש פירות מדינה זו אסורים עלי וכו'. ומ"ש וכן אם אמר הרי עלי איסר וכו' ומ"ש והאומר הרי עלי הוא הנקרא נדר וכו' עד אין חייב באחריותן. בריש קינים: ד ומ"ש מ"ע של תורה שיקיים שבועתו או נדרו וכו'. פשוט הוא: ה האוסר על עצמו מין ממיני מאכל וכו' שאין לנדרים שיעור וכו' אמר אכילה מפירות מדינה פלונית אסורים עלי וכו'. בפ"ג דשבועות (דף י"ט) אהא דתנן דבשבועה שלא אוכל ר"ע מחייב בכל שהוא וחכמים פוטרים עד שיאכל כזית ואח"כ פירש ואמר שלא אוכל כל שהוא (דף כ"ב) אמר ר"פ מחלוקת בשבועות אבל בקונמות ד"ה בכ"ש מ"ט קונמות כיון דלא מדכר שמא דאכילה כמפרש דמי:

אסר

משנה למלך

פרק א א הנדר נחלק לשתי מחלוקות וכו' ועל זה נאמר בתורה לאסור איסר על נפשו שיאסור על עצמו דברים המותרים. הנראה אלי בדעת רבינו הוא דס"ל דעיקר הנדר האמור בתורה הוא שיאמר דבר זה אסור עלי והתורה נתנה לו רשות שיאסור האדם על עצמו או על אחרים מה שירצה אלא שאם רצה להתפיס צריך שיתפיס בדבר הנדור ולא בדבר האסור. וכ"כ הר"ן בריש נדרים וז"ל עיקר הנדר הוא שיאמר דבר זה אסור עלי ובין שהתפיסו בדבר אחר בין שלא התפיסו וזהו נדר האמור בתורה אלא דהיכא דהתפיסו בעינן שיתפיסנו בדבר הנדור ולא בדבר האסור ע"כ. וכ"כ בריש פ"ב דף י"ד וז"ל נראה בעיני דס"ס דסבירא לתלמודא דאשמועינן דמתפיס בדבר הנדור מתסר לא צריך קרא דכיון דהאומר ככר זה אסור עלי הוי נדר דאמר נמי ככרבן הכור קאמר ולא גרע מידות. והטור ביו"ד ריש סי' ר"ד כתב עיקר נדר האמור בתורה הוא שיתפיס בנדר הנדור כגון שאומר ככר זו עלי כקרבן או שאומר אסור עלי ככר זה דהוי נמי נדר ע"כ. ומרן ז"ל השיגו שם וז"ל ומ"מ לשון נמי אינו מדוקדק דאדרבא יותר עיקר נדר הוא זה שיאמר דבר זה אסור עלי ולא יתפיסנו בדבר דכשהוא מתפיסו בדבר אחר צריך שיתפיסנו בדבר הנדור ואם התפיסו בדבר האסור שלא מחמת נדר הוא מותר ע"כ. והנה מרן אזיל בשיטת הר"ן ולפיכך השיגו להריב"ש. אך ראיתי להר"ן בר"פ שבועות שתים שכתב דעיקר נדר האמור בתורה היינו שתלאו בדבר הנדור כו' שעיקר הנדר בהתפסה הוא ואע"פ שאם לא התפיסו חייל ההוא מדין יד הוא דמשני שכשהוא אומר הרי זה אסור עלי אנו גומרין דברים כקרבן ומ"מ עיקר נדר מתפיס הוא ע"כ. ולפי זה נדקו דברי הטור שכתב דהאומר אסור עלי ככר זה דהוי נמי נדר משום דעיקר הנדר הוא המתפיס וכן נראה שהיא דעת הרא"ש שכתב בריש נדרים וז"ל עיקר נדר האמור בתורה הוא שמתפיס החפץ בדבר הנאסר על ידי איסור פה כגון קרבן או הקדש ע"כ. וכן נראה שהוא דעת התוס' שכתבו בריש נדרים וא"ת מהו עיקר הנדר וי"ל דנדר עצמו הוא עיקר כו' לכן נראה דעיקר הנדר כשהוא אומר ככר זה עלי קרבן וכי ידור נדר אתי למימר דבעינן שידור בדבר הנדור ע"כ. ואף שהתוס' לא באו למעט כי אם האומר ככר זה עלי נדר מ"מ כל הישר הולך יראה אך ס"ל דעיקר הנדר הוא בהתפסה. וכמו שכתב הר"ן בשבועות וראיתי להרב בעל בית חדש שהשיג למרן מדברי הר"ן בשבועות וכמו שכתבנו והרב בעל טורי זהב הביא דברי הר"ן דנדרים ואח"כ כתב ומ"ת כתב כשמו דזה אינו אלא יד ולא דק ע"כ. והאמת הוא שהוא לא דק בדברי הבית חדש לפי שהוא הביא דברי הר"ן בשבועות והתם מוכח דס"ל דהאומר דבר זה אסור עלי אינו אסור כי אם מדין יד. והרב בעל פרישה כתב דעיקר הנדר הוא בהתפסה והחידוש הוא היכא דאמר הרי זה אסור עלי ונסתייע לזה מדברי הרמב"ם דריש נדרים ממה שכתב בסוף דין א' וכן אם אמר הרי הן עלי איסר הרי אלו אסורין דקשה לכאורה מאי קמ"ל הא כבר כתב האומר פירות פלוני כו' אלא ע"ל דמתחלה אשמעינן דיכול לאסור עליו בכל לשון ר"ל בין בנדר בין בשבועה וכ"ש לפירוש ב"י שם שפירש בכל לשון ר"ל אפילו לא אמרו בלשון הקדש וכגון שאמר בהדיא שיהיו אסורין עליו כקונם כקרבן ואח"כ אשמעינן דאפילו בלשון איסר סתם אינו יכול לאכול לאיסורו ואפילו אסרו עליו בכל לשון וחל הנדר וק"ל ע"כ. וכל אלו הם דברים בטלין דסיום דברי הר"ס שלנו רוח אחרת אתם והיינו דאמרינן בפ"ג דשבועות איסרים דאיסר שילו הכתוב בין נדר לשבועה דכתיב ואם בית אישה נדרה או אסרה איסר על נפשה בשבועה לומר לך הוציאו בלשון נדר נדר בלשון שבועה שבועה והיא הלכה פסוקה שהביאה שם הרי"ף בהלכותיו. והר"ס הביא דין זה גבי שבועה בפ"ב מהל' שבועות דין ז' והכא הביאו בהלכות נדרים היכא שהוציאו בלשון נדר. ומדבריו שם בסי' ר"ד ובסוף סי' ר"ו דגרים בדברי הר"ס הרי זה עלי איסור. וזה טעות דהגירסא היא הרי זה עלי איסר וכן הן הדברים. ובתחלה

כתב

מגדל עוז

פרק א הנדר נחלק לשתי מחלוקות עד ככל היוצא מפיו יעשה. א הקדמה כוללת כדרך המחברים ומלוקטים מן הדברים הבאים לפנינו בעזרת ה' ומקום מוצאו כתב ר"מ בספר המצות ז"ל ולשון ספרי מוצא שפתיך מצות עשה ואתה יודע שלא יובן ענין מלשון מוצא שפתיך לבדו אולם הכוונה היא ממה שזכרתי לך להבין ששטיה דקרא שלוקו לעשות כל מה שהוציא בשפתיו וכבר נכפל הלשון בזאת המצוה והוא אמרו יעשה ככל היוצא מפיו יעשה: האוסר על עצמו מין ממיני מאכל עד כמפרש כל שהוא. פ' שבועת שתים (דף כ"א) ולשון ספרי לא יחל דברו מגיד שהוא עובר על בל יחל ועל בל תאחר ע"כ: אמר אכילה מפירות עד אסר על עצמו אכילה מן התאנים כו' עד וכן כל היוצא בזה. היא בירושלמי פ' שבועת הפקדון (דף ל"ו) ופ' שבועות שתים (דף כ"ב) בבלי

וירושלמי

אסורין עלי או אכילה מפירות אלו אינו לוקה עד שיאכל כזית: ו *אסר על עצמו אכילה מן התאנים ואכילה מן הענבים בין בנדר אחד בין בשני נדרים הרי אלו מצטרפין לכזית וכן כל כיוצא בזה: ז אהאומר פירות אלו עלי קרבן או שאמר הרי הם כקרבן או שאמר לחבירו כל מה שאוכל עמך עלי קרבן או כקרבן או הרי הן עלי קרבן. הרי אלו אסורין עליו מפני שאפשר שידור אדם קרבן ויעשה בהמה שהיתה חול קרבן ותאסר: ח אבל האומר פירות אלו עלי או מין פלוני עלי או מה שאוכל עם פלוני עלי כבשר חזיר או כעכו"ם או כנבלות וטרפות וכיוצא באלו הרי אלו מותרין ואין כאן נדר. שאי אפשר שיעשה דבר שאינו בשר חזיר כבשר:

א טור שם סי' רד רס סמ"ג שם:

השגת הראב"ד

*אסר על עצמו אכילה מן התאנים וכו'. א"א הגמרא לא אמרה כן דהא אקשינן אי אמר אכילה מזו עלי קונם אכילה מזו עלי קונם ז"ל הכא ליכא שיעורא וכו' וקונמות אמאי מצטרפין ואוקמוה דאמר אכילה משתיהן עלי קונם:

כסף משנה

ו אסר על עצמו אכילה מהתאנים כו'. שם מיתיבי שני קונמות מצטרפין שתי שבועות אין מצטרפין וכו' ואי ס"ד חייב בכל שהוא ל"ל לצרף דאמר אכילה מזו עלי קונם אכילה מזו עלי קונם א"ה אמאי מצטרפות סוף סוף זיל להכא ליכא שיעורא וזיל להכא ליכא שיעורא דאמר אכילה משתיהן עלי קונם דכוותה גבי שבועות דאמר שבועה שלא אוכל משתיהן אמאי אין מצטרפין אמר רב פנחס שאני שבועות מתוך שחלוקות אין מצטרפות. ופירש"י שני קונמות שתי ככרות שאסרן עליו בקונם שתי שבועות שתי ככרות שנשבע עליהן, מתוך שחלוקות לחטאות מתוך ששתי ככרות הללו חשובות שתים לענין חטאת בשבועה זו אם אמר שבועה שלא אוכל מזו ומזו ואכל כזית מזו וכזית מזו בהעלם אחד חייב שתים ומייתי לה בת"כ מוכיח כי יחטא לאחת מאלה להייבו על כל אחת ואחת וכי אמר נמי מזו ומזו שתי שבועות השיבי הילכך כי אכל מזו חצי שיעור ומזו חצי שיעור אין מצטרפות אבל קונמות אין חלוקות לאשמות למ"ד יש מעילה בקונמות דאם נהנה וחזר ונהנה בהעלם אחד חדא הוא דמיחייב דכלהו חדא מעילה כדתנן ליכף את המעילה לזמן מרובה ואם בשני העלמות אפילו בחדא מינייהו נמי עכ"ל: וכתב הראב"ד ה:מרא לא אמרה כן וכו'. ובאמת שהשגה זו חזקה. וי"ל שרבינו סובר דאע"ג דמעיקרא אמרינן זיל הכא ליכא שיעורא וכו' כי אמר רב פנחס שאני שבועות הואיל וחלוקות לחטאות אין מצטרפות שמעינן דקונמות הואיל ואין חלוקות לחטאות מצטרפות אפילו באומר אכילה מזו עלי קונם אכילה מזו עלי קונם:

ז האומר פירות אלו עלי קרבן וכו'. משנה בפ"ק דנדרים (דף י"ג) הקרבן כקרבן קרבן שאוכל לך אסור:

ח ומ"ש אבל האומר פירות אלו עלי וכו' כבשר חזיר או כעכו"ם וכו'. משנה בפ"ב דנדרים (דף י"ג):

הרדב"ז (מכ"י)

ו אסר על עצמו אכילה מן התאנים וכו'. תניא בשבועות תניין שני קונמות מצטרפין שתי שבועות אין מצטרפין ואי ס"ד בכל שהוא למה לי לצרף דאמר אכילה מזו עלי קונם אכילה מזו עלי קונם אי הכי אמאי מצטרפות סוף סוף זיל הכא ליכא שיעורא זיל הכא ליכא שיעורא דאמר אכילה משתיהם עלי קונם. משמע מהכא דוקא אם אמר אכילה משתיהן עלי מצטרפות אבל אכילה מזו ואכילה מזו אין מצטרפות. וקשיא על רבינו שכתב בין בנדר אחד בין בשני נדרים הרי אלו מצטרפין לכזית. וי"ל דהך שקלא וטריא הוא לפום מאי דקס"ד דאמרה רב פפא בין לענין מלקות בין לענין קרבן אבל במסקנא אמר רבינא כי קאמר רב פפא לענין מלקות כי תניא ההיא לענין קרבן הילכך נקיטינן דרב פפא דאמר כל שהו לא שני ליה בין בנדר אחד בין שני נדרים מצטרפין לענין מלקות ודברי רבינו הכא איירי לענין מלקות. ועיין עלה שקושיא זו היא השגת הראב"ד ז"ל ותירצנו אותה. ומה שכתב בעל מגדל עוז לתרץ השגה זו לא ידענא מאי קאמר:

ז האומר פירות הללו עלי קרבן וכו'. זה מפורש פ"ק דנדרים ובכמה דוכתי שכל המתפיס בדבר שיש בידו לאוסרו הרי זה נתפס אבל המתפיס בדבר שאין בידו לאוסרו אינו נתפס והוא הכלל שכתב רבינו כל המתפיס דברים המותרים כדברים האסורים וכו' פ' ואלו מותרין חולין שאוכל לך כבשר חזיר כעכו"ם כעורות לבובין וכו' ואמרינן עלה מנה"מ דאמר קרא איש כי ידור נדר לה' עד שידור בדבר הנדור אי הכי בדבר האסור נמי דהא כתיב לאסור איסר על נפשו לאסור איסר מבעי ליה לכדתניא איזהו איסר האמור בתורה וכו':

החטאת

לחם משנה

פ"א ו אסר על עצמו אכילה מן התאנים וכו'. הראב"ד ז"ל השיג עליו דבגמרא משמע דהיכא דאמר אכילה מזו עלי ואכילה מזו עלי דאין מצטרפין. והרב כ"מ ז"ל תירץ דכי שני רב פנחס שאני שבועות מתוך שחלוקות וכו' הדר ממאי דקאמר מעיקרא אלא בכל גוונא מצטרפות ואני אומר דיש טעם נכון לרבינו ז"ל לומר כן דקשה בפשטא דשמעתא דמשמע דרב פנחס מהדר אמאי דשני שלא אוכל משתיהן א"כ היכי קאמר דגבי שבועות חלוקות לחטאות הא אמרינן בגמ' לקמן דהיכא דאמר שבועה שלא אוכל חטים וכוסמין ושעורין דאינו חייב אלא אחת ואפילו אמר שלא אוכל פת חטים וכן של שעורין וכן של כוסמים ולא אמרינן דחייב על כל אחת ואחת אלא משום שהזכיר ג' פעמים פת וכדכתב רבינו ז"ל בפ"ד מה' שבועות אבל היכא דאמר שלא אוכל משתיהן מה יתור לשון איכא כדי שנאמר שמחלקות להטאות לכך מפרש רבינו ז"ל דלא כפירש"י ז"ל. והר"א ז"ל דמהדר אמאי דקאמר מעיקרא שאמר אכילה מזו עלי אכילה מזו עלי ומאי דפרכת ניצטרפו גבי קונמות לאו קושיא היא דאפי' גבי שבועות היו מצטרפים אי לאו קרא דפלגינהו לחטאות משום דהזכיר אכילה בכל חד וחד דהוי כמו שהזכיר פת אכל אחד ולכך מצטרפין אבל גבי קונמות דליכא קרא דפלגינהו לחטאות ודאי דלא מצטרפין:

ז האומר פירות אלו עלי קרבן וכו' הרי אלו אסורים עליו וכו'. נראה דפוסק כר"מ דלא שאני ליה בפ"ק דנדרים (דף י"ג) בין שיאמר קרבן בלא כ"ף בין שיאמר בכ"ף וכן בעולה מנחה וחטאת ודלא כר' יהודה דמתיר דבעינן שיאמר בכ"ף וטעמו דסתם לן הנא התם הכי כדאמרינן בפ"ק (דף י"ג) קתני קרבן הקרבן כקרבן וכו' סתמא תנא כר"מ וכיון דר"מ אמר דלא שאני לן בין שיאמר אימרא לאימרא כאימרא דירים לדירים כדירים עלים לעלים כעלים אישים לאישים כאישים מזבח למזבח כמזבח היכל להיכל כהיכל ירושלים לירושלים כירושלים כו' א"כ בכולהו בלא כ"ף שני. ורבינו ז"ל שכתב בכל אלו לקמן כ"ף צ"ל דלאו דוקא וכיון שכתב דכשיאמר קרבן בלא כ"ף וכן עולה ושלמים בלא כ"ף שני ומהא שמעינן לאיך לא חש לפרש:

אבל

משנה למלך

ז האומר פירות אלו עלי קרבן וכו'. כתב הר"ן בר"פ שבועות שתים דעיקר נדר האמור בתורה היינו שתלאו בדבר הנדור כו' שעיקר הנדר בהתפסה הוא ואע"פ שאם לא התפיסו חייל ההוא מדין יד הוא דמשני ובריש פ"ק דנדרים כתב דעיקר הנדר הוא שיאמר דבר זה אסור עלי ובין שהתפיסו בדבר אחר בין שלא התפיסו וזהו נדר האמור בתורה אלא דהיכא דהתפיסו בעינן שיתפיסנו בדבר הנדור ולא בדבר האסור כו' שאע"פ שנדר חייל בלא התפסה אפ"ה אם התפיסה בעינן שיתפיסנו בדבר הנדור כו'. ודברי הר"ן הללו סותרים אלו את אלו וצ"ע (עיין לעיל בפרקין הלכה א' ועיין לקמן הלכה ח"י). ווכורני שראיתי בתשובת מהרלנ"ח (א"ה סי' כ"ז) באומר לאשתו הרי את אסורה עלי כאימא דהל האיסור אף שהתפיס בדבר האיסור דדוקא באומר הרי את כאימא הוא דאמרינן דלא אמר כלום משום דעיקר נדרו של זה מחמת התפסה הוא וכל שהתפיס בדבר האסור לא אמר כלום אבל באומר הרי את אסורה עלי יש כאן נדר גמור. ול"נ שדין זה תלוי במ"ש בשם הר"ן דלפי מ"ש בשבועות דהיכא דלא התפיס הל מדין יד אין מקום לדברי מהרלנ"ח דנהי דהיכא דהוא לא גמר דבריו אנו גומרין דבריו אבל היכא שהוא גמר דבריו מה לנו ולגרם לגמור דבריו באופן שהוא לא גמרם. ולפ"ז האומר הרי את אסורה עלי כאימא פשיטא דלא מהני כלל כיון שהתפיסו בדבר האסור. אך כפי מ"ש הר"ן בפ"ק דנדרים דהאומר ה"ז אסור עלי הוי נדר גמור משום דבידו של אדם לאסור על עצמו דבר המותר בלא התפסה יש מקום לדברי מהרלנ"ח דהאומר הרי את אסורה עלי כאימא דאסורה אף שהתפיסה בדבר האסור כיון שאף אם לא היה מתפיס היתה אסורה לפי שיש ביד האדם לאסור על עצמו דבר המותר בלא התפסה. ונראה שיש קצת סיוע לדברי מהרלנ"ח ממ"ש רבינו בפי"ח מה' מעשה הקרבנות דין ט' האומר הרי עלי מנחה שעורים כו' לא אמר כלום אמר הרי עלי מנחה מן השעורים או מן העדשים כו' שואלין אותו. וכתב שם מרן בשם מהר"י בנבנשת ז"ל דטעם החילוק הוא דכשאומר הרי עלי מנחה מן השעורים שאפשר לפרש תיבת מן השעורים מתחילת דבריו ואומר הרי עלי מנחה חייב להביא עשרון סולת כשאומר אילו הייתי יודע הייתי נודר כדרך שמקריבין ה"ז חייב כדרך שמקריבין משום דאמרינן דל מהכא תיבת מן השעורים וה"ז כאילו לא אמר אלא הרי עלי מנחה אבל כאן האומר הרי

כתב היכא דאוסר עליו פירות שזהו עיקר הנדר וא"כ כתב היכא דאמר הרי הם עלי איסר והוא הדין המוזכר בשבועות וזה פשוט: ודע שראיתי להרא"ש שכתב בתשובה כלל י"ב סימן ד' וז"ל מי שאמר יאסר ייני על כל ישראל אם אעשה דבר פלוני ועבר ועשאו אינו נאסר שאינו יכול לאסור אם לא שאסרו בקונם או בדבר הנדור ע"כ. ואלו הם דברים תמוהים בעיני דאף דנימא דעיקר הנדר הוא בהתפסה מ"מ פשיטא דהאומר דבר זה אסור נאסר בו וכן נמי אם אמר דבר זה אסור לפלוני נאסר בו. ושבית חדש כתב דשאני אומר ככר זה אסור עלי דהוי לשון נדר והכא נמי אינו נאסר אלא א"כ דאמר בלשון נדר קונם ייני על כל ישראל אם אעשה כך כך אבל יאסר ייני על כל ישראל כו' אין זה לשון נדר. ומיהו מלשון הטור משמע דלא התירו הרא"ש אלא משום דהזכיר יין נסך וצ"ע. ובעל טורי זהב כתב דהרא"ש ס"ל דלשון איסור אינו מועיל כי אם על עצמו אבל לאחרים לא וכן הוא משמעות הפסוק לאסור איסר על נפשו וכ"כ בעל שפתי כהן ונראה דכל זה דלא כהלכתא דודאי אף לאחרים יכול לאסור בלשון איסור ואין צורך לנוכיא ראיה וכרים סי' רכ"ד כתב הטור דהאומר הרי אתה אסור בהנאתי דאסור. עוד כתב בעל ט"ז וכמדומה דהך תשובה לאו דסמכא היא על כן לא הביאה הטור. והש"ך כתב דהך תשובה דהרא"ש מיירי בשכוונתו כמה שאמר יאסר ייני ויהא יין נסך וזה נראה עיקר. ודע שאף שמרן בסי' ר"ס הביא תשובה זו דהרא"ש מ"מ בשלחנו לא הביאה וכן הרב בעל המפה לא הזכירה כנראה דלא הוו לה ועיין במהרש"ך ח"א סי' קפ"ב יע"ש. (א"ה עיין לקמן בפרקין הלכה ז' מ"ש הרב המחבר ע"ד מהרלנ"ח):

כתב מרן הכ"י ס"ס ר"ו בשם הרשב"ץ וז"ל ובתשובה אחרת כתב שמפה נראה שהוא נדון כאיסר שאם אמרו בלשון נדר נדר בלשון שבועה שבועה ואפשר נמי דבכל ענין יהבינן ליה חומר נדר לחול על דבר מצוה והומר שבועה לחול על דבר שאין בו ממש אבל מה שנראה ודאי בזה שדין שבועה יש לו שהרי מתפר גברא וכו'. ותימה דברים נדרים תנן איידי דתנא נדרים דמיתסר חפצא עליה תנא נמי חרמים דמיתסר חפצא עליה וצ"ע:

ו אסר על עצמו אכילה מן התאנים כו'. (א"ה נתבאר בדברי הרב המחבר לעיל פ"ד מהל' שבועות דין א' יע"ש באורך):

מגדל עוז

וירושלמי: כתב הראב"ד ז"ל הגמ' לא אמרה כן וכו': ואני אומר זו איני יודע מי שנאה אלא מתני' ידענא פ' שבועות תניין גמרא מתני' קמייתא אפלוגתא דר"ע ורבנן דמותבינן אדרב פפא מהא דתניא שני קונמות מצטרפות שתי שבועות אין מצטרפות ר"מ אומר קונמות כשבועות ושקלינן וטרינן עלה ואולא כולה סוגיין לפרושה בין בנדר אחד בין בשני נדרים וקי"ל כרבנן דר"מ ובירושלמי נמי הכי איתא בהדיא פירקא גמרא מתני' דשבועה בטוי דברים שבנדרים אסורות ושבועות מותרות ע"כ. ובפ' שבועת הפקדון נמי בירושלמי מייתי לה לדרבנן דר"מ ותני עלה א"ר יוסי מקומות הרבה עשו אותן כמינין הרבה ע"כ, וכולה סוגיין אזלא הכי כהסיא שמעתא וכשמעתא דכלל ופרט ולכך כלל ר"מ ז"ל דין זה עם דין מדינה אחת. ודין השבועות שחלוק מן הנדרים כתב פ"ד דהל' שבועות: האומר פירות אלו עלי קרבן עד קרבן ותאסר. פ"ק דנדרים (דף ע') והרבה מקומות: אבל האומר פירות אלו עד הרי אלו מותרין. פ' ואלו מותרים (דף י"ג י"ד):

כבשר חזיר: ט זה הכלל כל המשים דברים המותרים כדברים האסורים אם אותו דבר האסור יכול לעשותו בנדר הרי אלו אסורים. ואם אינו יכול לעשותו בנדר הרי אלו מותרין: י א"החטאת והאשם אע"פ שאינן באין בנדר ונדבה כמו שיתבאר במקומו אפשר לנודר להביא אותם מחמת נדרו. שהנודר בנזיר מביא חטאת ואם נטמא מביא אשם כמו שיתבאר. לפיכך האומר פירות אלו עלי כחטאת או כאשם או שאמר הרי הן חטאת או הרי הן אשם הרי אלו אסורין. ואין צריך לומר באומר הרי הן עולה או שלמים או מנחה או תודה שהן אסורין שכל אלו באין בנדר ונדבה: יא אבל *האומר פירות אלו עלי כחלת אהרן או כתרומתו הרי אלו מותרין שאין שם דרך להביא אלו בנדר ונדבה: יב האומר הרי הפירות האלו עלי כנותר כפגול כבשר טמא של קדשים הרי אלו אסורין שהרי עשאן כבשר קרבן מכל מקום: יג האומר הרי הן עלי כמעשר בהמה הרי אלו אסורין הואיל וקדושתו בידי אדם. הרי הן עלי כבכור הרי אלו מותרין שאין קדושתו בידי אדם ואינו יכול

א סמ"ג שם:

השגת הראב"ד

*האומר פירות אלו עלי כו' שאין שם דרך להביא אלו בנדר ונדבה. א"א אנו רגילין לפרש מפני שחלה ותרומה לכהן נכסיו הן וכחולין לגבי ישראל הן והחטאת והאשם כיון שקדושתן ע"י אדם מתפיס בנדר הוא שאין דוקא נדר ונדבה וזהו שרבי יעקב אומר מתפיס בבכור אסור מפני שמצוה להקדישו ואף ע"פ שאינו נדר אבל מתפיס בחלת אהרן ותרומתו מותר אע"פ שחייב להקדישן והטעם כמו שפירשתי שזו נכסי כהן ונכסי אשתו ובנותיו אבל הבכור אינו אלא לזכרים שכל דברים אלו ענינם כאומר הרי הן כקרבן הקרב בירושלים:

כסף משנה

י החטאת והאשם וכו'. שם במשנה האומר קרבן עולה מנחה חטאת תודה שלמים שאני אוכל לך אסור וס"ה אשם דחד טעמא נינהו והכי אמרינן בגמ' ומאן דסרי לה' מאי עביד ליה מבעי ליה למתפיס בחטאת ואשם ומה ראית לרבות חטאת ואשם ולהוציא את הבכור מרבה אני את החטאת והאשם שהוא מתפיס בנדר ומוציא אני את הבכור שהוא קדוש ממעי אמו ע"כ. ופי' רבינו שהוא יכול להביאן בנדר כגון שנדר בנזיר. והרא"ם ז"ל כתב דאע"פ שהוא חייב להביאן צריך מיהא להקדישן. והר"ן כתב לפי שמחמת נדרו הוא בנדר בהמה זו שהוא מביא משא"כ בבכור שהוא קדוש ממעי אמו. ונראה שדעתו כדעת רבינו מדקאמר מחמת נדרו:

יא אבל האומר פירות אלו עלי וכו'. שם במשנה כחלת אהרן וכתרומתו מותר וכתב רבינו הטעם שאין דרך להביא אלו בנדר ונדבה פירוש לפירושו דאע"ג דנאסר על ידי קריאת שם מ"מ אין דרך להביאם וכו'. והראב"ד פירש לפי שהם נכסי כהן. והרא"ם ז"ל פירש לא הוי דבר הנדור דהא מעיקרא נמי הוא אסור משום טבל ושיו לא אסר אלא התיר שהוציא השירים מידי טבל. והר"ן פירש כיון שאינו אסור לכל דבר האסור מקרי ולא דבר הנדור ואין להאריך בטעמים כיון שהדין מוסכם:

יב האומר הרי הפירות הללו עלי כנותר וכו'. שם במשנה טמא פיגול ונותר אסור והיכא למידק דמשמע ממתני' דאם אמר טמא לבד אסור דומיא דנותר ופיגול ומדברי רבינו נראה שאינו אסור אלא כבשר טמא של קדשים. וי"ל דקשיא ליה ז"ל והלא תרומה יש בה טומאה וטהרה ומאן לימא לן דלא נדר בתרומה ולפיכך כתב כגון שפירש כבשר של קדשים. והמפרשים תירצו משום דסתם נדרים להחמיר. ולפי זה אם פירש ואמר לא נתכוונתי אלא לתרומה לא הוי נדר וא"כ לא הוי דומיא דנותר ופיגול, ולפי דברי רבינו ניחא אלא דקשיא לי פשיטא אם פירש בנדרו כבשר טמא של קדשים מאי למימרא. וי"ל דאנדר דפיגול ונותר נקט לה:

יג האומר הרי הם עלי כמעשר וכו'. פרק אלו מותרין משנה הרי עלי כמעשר אם כמעשר בהמה נדר אסור ואם של גורן מותר ואם סתם אסור וטעמא דסתם נדרים להחמיר ומעשר בהמה על פיו הוא קדוש דכתיב העשירי יהיה קדש: הרי הם עלי כבכור וכו'. כבר אמרנו לעיל דאמר קרא כי ידור נדר עד שידור בדבר הנדור לאפוקי בכור דדבר האסור הוא שהוא קדוש ממעי אמו:

י החטאת והאשם וכו'. בפ"ק דנדרים (דף י"ג) אמרינן דלר"י הכתוב גבי כי ידור נדר אתא למתפיס בחטאת ואשם ומה ראית לרבות חטאת ואשם ולהוציא את הבכור מרבה אני חטאת ואשם שהוא מתפיס בנדר. ומפרש רבינו דהיינו לומר שאפשר להביא אותם מחמת נדרו:

יא ומ"ש אבל האומר פירות אלו עלי כחלת אהרן או כתרומתו וכו'. משנה רפ"ב דנדרים (שם ע"ב):

וכתב הראב"ד אבל האומר הרי אלו עלי כחלת אהרן וכו'. א"א אנו רגילים לפרש וכו'. ולשון מתפיס בנדר יותר נוח לפירוש רבינו:

יב האומר הרי פירות אלו עלי כנותר כו'. משנה פ"ק דנדרים (דף י"ב):

יג האומר הרי הן עלי כמעשר בהמה וכו'. משנה פ"ב דנדרים (דף י"ח:):

ומ"ש הרי הן עלי כבכור הרי אלו מותרין, בפ"ק דנדרים (דף י"ג:) הרי עלי כבכור ר' יעקב אוסר ור' יהודה מתיר ופסק כר' יהודה דהוא מאריה דגמרא טפי מר' יעקב. ומ"ש שאין קדושתו בידי אדם וכו' שם בגמ'. ומה שיש לדקדק על זה אכתוב בסמוך בס"ד:

מצאתי כתוב שנשאל ה"ר אברהם בנו של רבינו על זה שכתב רבינו ואינו יכול להתפיסו בנדר שנאמר לא יקדיש איש אותו

הרי

לחם משנה

יא אבל האומר פירות אלו עלי כחלת אהרן וכו'. הר"א ז"ל השיג על רבינו ז"ל דלא תליא טעמא בהכי דהא חטאת ואשם אין באין בנדר ובנדבה ומ"מ מתפיסין בהו משום דקדושתן ע"י אדם הכא נמי כיון דחייב להקדישן ראוי היה להתפיס בהן אע"פ שאינן באין בנדר ובנדבה וכי האי גוונא סבר ר' יעקב גבי בכור אלא ודאי טעמא לא הוי אלא מפני שהם נכסי כהן ונכסי אשתו ובנותיו אבל הבכור אינו אלא לזכרים ע"כ. נראה כוונתו של הר"א ז"ל דחלה ותרומה ניתנין לזכרים ולנקבות אבל בכור אע"פ שהוא נאכל לבניו ובנותיו של כהן מ"מ אינם ניתנין אלא לזכרים וכמ"ש כל זה רבינו ז"ל בפ"א מהל' בכורים. וקשה לי עליו דא"כ תרומת לחמי תודה אין ניתנין אלא לזכרים כמו הבכור ובפ"ק דנדרים (דף י"ב) אמי רבינא למפשט בעיין דהרי עלי כבשר זבח שלמים אי בעיקרו קא מתפיס או בהיתרא קא מתפיס ממתני' דכחלת אהרן וכתרומתו מותר וקאמר הה כתרומת לחמי תודה אסור וכו' ותירצו אימא כתרומת הלשכה והקשו אבל תרומת לחמי תודה מאי מותר ליתני לחמי תודה וכ"ש תרומתו ותירצו הא קמ"ל תרומת לחמי תודה תרומתו היא. והשתא לפירוש הר"א ז"ל טעמא דתרומת לחמי תודה לאחר זריקת דמים מותר הוי משום מתפיס בדבר האסור דטעמא משום דהוי נכסי כהן לא הוי הכי דינם כבכור וכמ"ש רבינו ז"ל בפ"א מהל' בכורים וטעמא דתרומתו הוי משום דהם נכסי כהן וכיון דהם טעמים מחולקין לא יפול על זה קושיא שהקשו בגמרא ליתני הא וכ"ש הא דמסיקא ילפת תרומתו דלא הוי טעמא משום דבר האיסור מתרומה לחמי תודה דטעמא הוי משום דהוי דבר האיסור וכן לא יפול התירון שאמרו בגמרא הא קמ"ל דתרומת לחמי תודה תרומתו היא כיון שהם טעמים מחולקים, האמת דלפירוש רש"י קמא שכתב שם קשה כי הך קושיא דהוא מפרש דהפשיטותא הוי דבדהשתא קא מתפיס משום דלחמי תודה אחר זריקה מותר וקודם זריקה אסור ותירץ המתרץ דתרומת לחמי תודה מותר משום דבעיקרו קא מתפיס וא"כ קשה על זה הקושיא עלמה דמאי פריך ליתני לחמי תודה וכל שכן תרומתו דהוו טעמים מחולקים דטעמא דלחמי תודה משום דבעיקרו קא מתפיס וטעמא דתרומתו הוי משום דהוי דבר האסור וכן התירון לא יפול על זה כדכתיבנא אבל לפירוש בתרא דרש"י ז"ל דמפרש דפשיטותא דרבינא הוי איפכא וכן לפירוש הר"א ז"ל ניחא והוא מסכים לפירוש רבינו ז"ל שמפרש דטעמא דתרומת לחמי תודה ותרומתו הוי משום דלא הוי דבר הנדור:

יב כנותר כפיגול וכו'. בפ"ק דנדרים (דף י"ב י"ד) הביא רבא הך מתני' למפשט בעיא דבשר שלמים אי בעיקרו קא מתפיס או בדהשתא קא מתפיס ואמרו שם והא נותר ופגול לאחר זריקת דמים הוא ופירש"י ז"ל דנותר הוי שנתותר הון לזמנו שלא נאכל ופגול שילא חון ממחילתו ואמר זה כזה וקאמר דהוי אסור וכו' ש"מ בדהשתא קא מתפיס ותירצו בנותר של עולה כלומר דלא הוה ליה שעת הכושר מעולם דכולה כליל

משנה למלך

הרי עלי מנחת שעורים בתי"ו שה"א נכפרים תחלת דבריו מסוף דבריו לפי שמלת מנחת היא סמוכה אף שאמר אילו הייתי יודע הייתי נודר כדרך המקריבין ה"ז פטור לפי שאין בדבריו כלום שאי אפשר להפריש תחלת דבריו מסוף דבריו. ולפי זה שאומר הרי את אסורה עלי כאימא שאפשר להפריש תחלת דבריו מסוף דבריו ובתחלת דבריו שאמר הרי את אסורה עלי לבד מפני אף שסיים דבריו בדבר האסור מ"מ אמרינן דל מהכא סוף דבריו ובתחלת דבריו נאסר. ואף שרבינו כותב שם שמולין אותו כו' נראה דלא דמי כלל דשאני התם דאפשר דאף שהיה דעתו להתנדב מנחה מ"מ לא היה דעתו להביא כי אם מן השעורים או מן העדשים ואם היה יודע שאין מקריבין מאלו לא היה נודר ומש"ה שואלין אותו. אבל הכא שדעתו היה לאסור את אשתו אלא שטעה שהיה סבור שיכול להתפיסה בדבר האסור אין מקום לשאלה כלל דפשיטא שאם היה יודע שאינו יכול להתפיס בדבר האסור היה מתפיסה בדבר הנדור דליכא קפידא בין מתפיס בדבר האסור למתפיס בדבר הנדור כיון שדעתו היה לאסור את אשתו עליו אבל התם איכא קפידא בין חטים לשעורים ומש"ה שואלין אותו. ודע שראיתי להריטב"א בחדושיו לקדושין (דף נ"ד) שכתב מיהו אומר מורי דהיכא דאמר בכר זה עלי איסור שלא אוכלנה כנבלה חייב משום ידות נדרים דהאי דקאמר כנבלה לאו אאיסור בכר קאי שיהא איסורו כנבלה אלא אשלא אוכלנו קאי שקיבל עליו איסורו שלא יאכלנו כשם שאינו אוכל נבלה ומכיון דאמר בכר זה עלי אסור נאסר איסור תפלה משום ידות נדרים. וזה סותר סברת מהרלנ"ח וכמבואר. מיהו למאן דאית ליה דהאומר ב"ז אסור עלי דלאו מדין יד מטו בה אפשר ליאמר דינו דמהרלנ"ח וכמו שכתבנו והריטב"א דחולק הוא משום דס"ל דמדין יד מסיע בה ונדוק:

מגדל עוז

החטאת והאשם עד כמו שיתבאר. פ"א ופ"ב דנדרים (דף י"ג): לפיכך האומר הפירות האלו כו' עד בנדר או בנדבה. פ"ק דנדרים (דף ט'): אבל האומר פירות אלו עלי כחלת אהרן או כתרומתו וכו': כתב הראב"ד ז"ל אנו רגילים לפרש וכו': ואני אומר זו מחלוקת ישנה גבי מתני' קמייתא בפ' ואלו מותרין דתנן בה בהדיא כחלת אהרן וכתרומתו ה"ז מותר ומייתי לה סוף פ"ק בשקלא וטריא טפי. והראב"ד ז"ל נמשך בה בפירוש רבותינו בעלי התוס' ז"ל ור"ת ז"ל נמשך אחר פירוש רבותיו המקובל לו וכבר האריך בדעות האלו הרמב"ן ז"ל בהלכותיו של נדרים הרבה מאד עד שלא הניח לי מקום להתגדר בו אבל בירושלמי משמע כר"מ ז"ל דשקיל וטרי עלה בגמ' וגרסינן ליה אין אדם אוסר עליו אלא דבר שהוא לישא כו' עד הוו כעין מימרא כגון הקרבן בשבועה הא שאר כל הדברים לא ומסיק אלא מימר לך אפילו בשאר כל הדברים לאסור איסר על נפשו ע"כ. ועוד קשיא לי דאי איתיה לה"ע ס"ל לתלמוד לפלוגי ביה בי מייתי לה סוף פ"ק על בעיא דרמי בר חמא ואדרבא כי מעיינת בה שפיר בהביא סוגיא שמעת מינה טעמא דר"מ ז"ל להדיא דלא מסכת תלמודא דאתמסינן והא בעי למשקל תרומה וכ"ת דשקיל חדא דפתא על כולהון והתניא כו' עד וכ"ת דשקיל פסתא מן כל חד וחד והתניא כו' עד אלא דאפרשא בלישה כו' אלמא כהוראה דמשתכחא תליא מלתא ובחלת אהרן ותרומתו ליתא ותו לא מידי: האומר הרי הפירות האלו עד מ"מ. פ"ק דנדרים (דף י'): האומר הרי הן עלי כמעשר כו' עד כתרומת הלשכה. פ' ואלו מותרין (דף י"ח י"ט):

האומר

יכול להתפיסו בנדר שנאמר לא יקדיש איש אותו: **יד** אמר הרי הן עלי כחרמי שמים הרי אלו אסורין. שחרמי שמים לבדק הבית. הרי הן עלי כתרומת הלשכה כתמידים כדירים כעצים כאשים כמזבח או כאחד ממשמשי המזבח. כגון שאמר הרי הן עלי כיעים כמזרקות כמזלגות וכיוצא בהן. וכן האומר הרי הן עלי כהיכל כירושלים הרי אלו אסורין. ואע"פ שלא הזכיר שם קרבן. שכל דברים אלו ענינם כאומר הרי הן עלי קרבן: **טו** *היה לפניו בשר קדש אפילו היה בשר שלמים אחר זריקת דמים שהוא מותר לזרים ואמר הרי הן עלי כבשר זה הרי אלו אסורין. שלא התפיס אלא בעיקרו שהיה אסור. אבל אם היה בשר בכור אם לפני זריקת דמים הרי זה אסור ואם לאחר זריקת דמים הרי זה מותר:

יש

השגת הראב"ד

*היה לפניו בשר קדש אפי' היה בשר שלמים אבל אם היה בשר בכור וכו'. א"א חיי ראשי אין הדברים הללו מחוורין אצלי ולא נראה דהכי בעיני דר' יהודה שהוא מתיר מתפיס בבכור הטעם מפני שאינו קדוש בידי אדם ואם כן אפי' קודם זריקה ואי כרבי יעקב הואיל ומצוה להקדישו כנדר הוא אפילו אחר זריקה נמי דהא מעיקרו מתפיס הוא. ודומה לי שטעה בפירוש הגמרא ששאלו בגמ' במחלוקת דר' יהודה ורבי יעקב במתפיס בבכור היכי דמי אילימא לפני זריקת דמים מ"ט דר' יהודה והכי פירושה אם אמר בפירוש בבכור לפני זריקת דמים אמאי מותר ואם אמר בפירוש בבכור לאחר זריקת דמים אמאי אסור הא בהדיא בהיתרא מתפיס אלא לאו דלא אמר מידי אלא אמר בשר זה כזה ואי אמר לפני זריקת דמים ודאי לדברי הכל אסור דדבר הקדוש בנדר הוא אלא לאו לאחר זריקת דמים וקא מפלגי בהא מילתא אי בעיקרא דמילתא מתפיס אי בדהשתא ודחינן דר' יהודה ור' יעקב בפלוגתא אחרת פליגי דמאן דשרי אפילו בבכור מחייס שרי משום דאינו מתפיס בדבר הנדור ומאן דאסר סבר דדבר הנדור הוא ובבכור מחייס הוא אי נמי בבשר שלפני זריקה פליגי אבל בבשר שלאחר זריקה אפשר דלדברי הכל מותר כאי הוא פירוש דשמעתא בלא ספק:

כסף משנה

אותו דהא בפ"ק דנדרים אמרינן דטעמא דמאן דשרי באומר הרי הן עלי כבכור משום דאמר קרא כי ידור עד שידור בדבר הנדור אבל מלא יקדיש ליכא מאן דמייתי מיניה ראיה שאין מקדישין אותו לשם בכור דהא מצוה להקדישו מדכתיב הזכר תקדיש וכלהו תנאי לא ילפי מלא יקדיש אלא שאין משנים אותו מקדושה לקדושה, ומכאן למדין כל הקדשים שאין משנים אותו מקדושה לקדושה ובין בכור ובין כל הקדשים מקדישים אותם הקדש עילוי וא"כ ליכא למילף מהאי קרא שהמתפיס נדרו בבכור מותר. והשיב אמת דמית שענין מה שאמר ואינו יכול להתפיסו בנדר שאין אדם יכול להקדיש הבכור ולעשותו בכור בנדר ומפני זה קשה עליך שהביא ראיה על ענין זה מלא יקדיש איש אותו שאין ענין הכתוב אלא שלא ישנה הקדשים מקדושה לקדושה ואינו כן כי מה שאמר בהלכות נדרים ואינו יכול להתפיסו בנדר הוא אמור בענין אותם הדברים המפורשים בהל' תמורה וכן פירוש הדברים הרי הן עלי כבכור הרי אלו מותרין שאין קדושתן בידי אדם פירוש כדברי ר' יהודה וכטעמיה שאינו דבר הנידר והרחיב ז"ל והביא טעם אחר הון מטעם ר' יהודה לחזק הענין מצד אחר ואמר ואינו יכול להתפיסו בנדר שנאמר לא יקדיש איש אותו פירוש וגם תאמר אע"פ שאין קדושתו בידי אדם יש לנדר בו מעלה כגון שישנה קדושתו לקדושת עולה וכיוצא בה והואיל וכן יהא אסור כדבר הנידר אינו כן אלא לעולם אין לנדר בו הפיסה ואינו יכול לשנותו כמ"ש בתמורה והביא הראיה שנאמר לא יקדיש איש אותו ואין התפיסה שנתכוון לה היא אותה תפיסה האמורה בגמרת נדרים בענין דברי ר' יהודה כמו שדמית עכ"ל:

יד אמר הרי הן כחרמי שמים וכו'. משנה פ"ב דנדרים (דף י"ח:):

הרי עלי כתרומת הלשכה. שם. ומ"ש כתמידים כדירים וכו'. משנה פ"ק דנדרים (דף י') ובמקום מ"ש במשנה כאימרא כתב רבינו כתמידים וכן פירשו המפרשים דכאימרא היינו ככבש של תמיד:

טו היה לפניו בשר קדש וכו'. שם (דף י"א:) בעיא דלא איפשיטא וספיקא בדאורייתא לחומרא אע"פ שהר"ן כתב בשם הרמב"ן דבפ"ד דנזיר משמע דנקטינן לקולא כ"ל דסבר רבינו דשאני התם שהם גופים מוחלקים ואח"כ מצאתי שחילוק זה נזכר בדברי הר"ן פ"ג דשבועות בתוך דבריו והוא ז"ל כתב שהכרעת רבינו היתה משום דבסוגיין אתו רבינא ורבא למיפשט דבעיקרו מתפיס וכיון דבתראי נינהו סמכינן עלייהו ואע"ג דהדי גמ' הנהו שמעתא דידהו לא דחינן מאי דפשיטא להו בהנהו דהיתרא ועוד נתן טעם אחר לדברי רבינו בדבר:

ומ"ש אבל אם היה בשר בכור וכו'. שם (דף י"ב:) אבעיא *(דהיה לפניו בשר קדש) לימא כתנאי הרי עלי כבכור ר' יעקב אוסר ור' יהודה מתיר היכי דמי אי נימא לפני זריקת דמים מ"ט דמאן דשרי ואי לאחר זריקת דמים מ"ט דמאן דאסר אלא לאו דמחית בשר בכור ומחית בשרא דהאיך גביה ואמר זה כזה וכו' לא דכ"ע לפני זריקת דמים ומ"ט דמאן דשרי אמר קרא כי ידור עד שידור בדבר הנדור לאפוקי בכור דדבר האסור הוא ומאן דאסר אמר קרא לה' לרבות דבר האסור ומאן דשרי לה' מאי עביד ליה מיבעי ליה למתפיס בחטאת ואשם ומה ראית לרבות חטאת ואשם ולהוציא את הבכור מרבה אני חטאת ואשם שהוא מתפיס בנדר ומוציא אני את הבכור שהוא קדוש ממעי אמו ומאן דאסר בכור נמי מתפיסו בנדר הוא דתניא וכו' מנין לנולד בכור בתוך ביתו שמצוה להקדישו שנאמר הזכר תקדיש ומאן דשרי כי לא מקדיש ליה מי לא מיקדיש: וכתב הראב"ד חיי ראשי אין הדברים הללו מחוורים וכו'. ובאמת כי נוראות נפלאתי על אדונו הראב"ד אשר דרכו לבא בסופה ובסערה נגד רבינו במקומות אחרים אשר תירוצם מצוי ובמקום הזה שבקיה לרבנותיה ודבר בנחת לומר שאין דברים הללו מחוורים אצלו ושטעה בפירוש הגמ' כאילו אין כאן קושיא כי אם חילוק פירוש בגמ' ושלא נתחוור לו הפירוש ההוא והדבר ברור לכל מעיין כי דברי רבינו מרפסן איגרי ואין להם שום קיום והעמדה ע"פ הגמ' בשום פירוש שיפרש בה לשום אחת מהאוקימתות שהרי כשאמרו לא דכ"ע לפני זריקת דמים וכו' ר"ל דלא איירי בדמחית בשר בכור קמיה וכו' אלא במי שאמר חולין שאוכל לך עלי כבכור ואם אמר על לאחר זריקת דמים לכ"ע שרי כי פליגי כשאמר עלי כבכור לפני זריקת דמים ודבריו פה הם כדמחית בשר בכור קמיה דהא מאי שכתב בריש היה לפניו בשר קדש קאי ועליה כתב אבל אם היה בשר בכור נמצא שהוא היפך מאוקימתא זו דהכא בדלא מחית קמיה ודברי רבינו הם בדמחית קמיה ועוד דלהאי אוקימתא צריך שיאמר בפיו בפירוש חולין שאוכל כבכור לפני זריקת דמים לשיאסר ולרבינו אע"פ שלא אמר בפירוש לפני זריקת דמים כיון שאמר הרי הוא עלי כזה אסור מאחר שהוא לפני זריקת דמים ועוד שהוא פסק לעיל בסמוך שהאומר הרי הן עלי כבכור

*נ"ל שצריך להגיה דרמי בר חמא:

הרדב"ז (מכ"י)

יד הרי הם עלי כחרמי שמים וכו'. שם במשנה סתם חרמים ביהודה מותרין ובגליל אסורין, ודוקא בסתם איכא בין יהודה וגליל אבל האומר כחרמי שמים בכל מקום אסור: הרי הם עלי כתרומת הלשכה וכו'. שם במשנה הרי הם עלי כתרומה אם כתרומת הלשכה נדר אסור ואם כתרומת הגורן מותר: כתמידים כדירים וכו'. שם פ"ק משנה כאימרא כדירים וכו' וטעמא כדאמרינן בירושלמי כמזבח כקרבנות למזבח כהיכל כקרבנות להיכל כירושלים כקרבנות לירושלים והכי מסתברא דהא לא קאמר כחומות ירושלים:

טו היו לפניו בשר קדש וכו'. בעיא בפ"ק מאי בעיקרו קא מתפיס או בהיתרא קא מתפיס ואהי לפשטה לימא כתנאי הרי עלי כבכור ר' יעקב אוסר ורבי יהודה מתיר היכי דמי אי נימא לפני זריקת דמים מאי טעמא דמאן דשרי ואי לאחר זריקת דמים מ"ט דמאן דאסר אלא לאו דמחית בשרא דבכור ומחית בשרא דהיתרא גביה ואמר זה כזה ותנאי היא. כלומר ר' יעקב דאמר אסור סבר בעיקרו קא מתפיס ור' יהודה דאמר מותר סבר בהיתרא קא מתפיס דהיינו אחר זריקת דמים ודחינן לא דכ"ע לפני זריקת דמים ומ"ט דמאן דשרי אמר קרא כי ידור נדר עד שידור בדבר הנדור לאפוקי בכור דדבר האסור הוא ומאן דאסר אמר קרא לה' לרבות דבר האסור. ובעיין לא נפשטה ונקטינן לחומרא דאיסור תורה הוא ובעיקרו קא מתפיס ואסור. והרמב"ן כתב דאע"ג דלא נפשטה הכא נפשטה ממקום אחר דבהיתרא קא מתפיס ואין זה דעת רבינו אלא לחומרא נקיטינן אלא דקשיא טובא שכתב גבי המתפיס בבכור למעלה הרי הוא מותר שאין קדושתו בידי אדם והכא פסק אם לפני זריקת דמים הרי זה אסור וזה אינו לא כדברי ר' יהודה ולא כדברי ר' יעקב. וזו היא השגתו של הראב"ד ותמהני למה לא הקשה עליו מדידיה. ונראה לתרץ דלעולם כר' יהודה פסק דהמתפיס בבכור מותר ומודה ר' יהודה היכא דמנח קמיה בשרא דבכור מקמי זריקת דמים דהוי כמתפיס בקרבן שהרי צריך לזרוק את הדם ולהקטיר את האימורים למזבח והוי כלומר הרי זה כדמו של זה וכאימוריו דהוי מתפיס בקרבן אבל המתפיס בבכור קודש שנפשט הוי כמתפיס בדבר האסור כיון שהוא קדוש ממעי אמו אבל לאחר זריקת הדם הרי הוא כחולין גמורים והמתפיס בהן לא אמר כלום. והתוספות והרא"ש והר"ן נראה שפירשו כפירושו של הראב"ד ז"ל. ובמה שכתבתי יתישבו דברי רבינו בטעם נכון. ומה שכתב בעל מגדל עוז לתרץ דברי רבינו לא הבנתי דבריו דהוי כטעמו חטים והודה לו בשעורים:

יש

לחם משנה

כליל ואם רבינו ז"ל היה מפרש כן כיון דהוא סובר דבעיקרו קא מתפיס כדפסיק לקמן היה לו לומר דהיינו דוקא במותר של עולה דלא היתה לה שעת הכושר אבל שאר הקרבנות בעיקרו קא מתפיס ומותר אלא ודאי ס"ל כפירוש הר"ן ז"ל שמפרש היפכא דאיסור נדריה פקע ליה בזריקת דמים ואפ"ה תנן דאסור ש"מ בעיקרו קא מתפיס ומירצו במותר של עולה ולכך רבינו ז"ל דהיה ליה בעיקרא קא מתפיס לא הזכיר מותר של עולה. ומאי דאמר כמותר וכו' הוא הדין בלא כ"ף וכדאמרו שם במשנה (דף י') מותר בלא כ"ף וכן כתב רבינו ז"ל לקמן מה שאוכל לך מותר או שמא או פיגול וכו': **טו אבל** אם היה בשר בכור (לפניו) וכו'. הקושיות העצומות אשר בדברי רבינו ז"ל כבר כתבן הרב כ"מ ז"ל והם נכללות בהשגות הר"א ז"ל וכמה דחק עצמו הרר"א בנו ז"ל בתירוץ הקושיא דמחלק בין מונח לפניו לשאינו מונח דמונח לפניו מקרי דבר הנדור קודם זריקת דמים משום דכיון דבזריקת דמים ניתר לאכלו הוי כשלמים ועם כל מה שדחק עצמו עדיין קשה דלאחר זריקת דמים אמאי מותר נימא בעיקרו קודם מתפיס דהוי קודם זריקה והוי אסור וכמו שפסק רבינו ז"ל בבשר השלמים ועוד קשה לאחר זריקת דמים לישראל אמאי מותר דכיון דישראל הנודר ובסתמא איירי רבינו ז"ל א"כ לאחר זריקת דמים הרי אסור לישראל וליהוי אסור ורש"י ז"ל פירש דאיירי בכהן המתפיס דאי בישראל הא לית ליה שום זכייה בגויה אבל לרבינו ז"ל דלא חילק קשה. ונ"ל לומר דרבינו ז"ל מפרש היפך מפירוש רש"י ז"ל והר"א ז"ל דכשאמרו בגמ' (דף י"ג) אלא לאו דמחית בבשר בכור ומחית בשר דהאיך גביה איירי לפני זריקת דמים אבל לאחר זריקת דמים ודאי מותר כדאמרו מ"ט דמאן דאסר דטעמא דאע"ג דאסור לזרים מ"מ אפילו למאן דקרי בכור דבר הנדור משום דמצוה להקדישו האי לאו דבר הנדור הוא דלאו מחמת נדריה הוא כיון דמרו לכהנים דאיסוריה לאו מחמת נדרים הוא שאינו כן היה אסור לכל וכדכתב הר"ן ז"ל שם בפירוש הבעיא ע"ש וא"כ לכ"ע בהכיא

מגדל עוז

כתמידים כדירים עד הרי הן עלי כקרבן. פ"ק דנדרים. **היה** לפניו בשר קדש כו' עד לאחר זריקת דמים ה"ז מותר. פ"ק דנדרים: **כתב הראב"ד** ז"ל חיי ראשי אין הדברים הללו מחוורין אצלי וכו': **ואני אומר** כבר כתבתי שהראב"ד ז"ל נמשך אחר פירוש רבותינו בעלי התוס' ז"ל בסוגיין דסוף קמא דנדרים אבל ר"מ ז"ל נמשך אחר פירוש המקובל לו מרבותיו ועמדו רבים באותה שיטה וגם בספרים המוגהים המדוייקים שלנו בספרד גורסין במסקנא דהסיא שמעתא אלא לאו דהוה קמיה בשר בכור ומחית בשר היתרא קמיה ואמר זה כזה ותנאי היא ובהסיא פלוגתא לא הוזכר ר' יהודה כלל

אלא

טז אַיש מקומות שאנשיהם עלגים ומפסידין את הלשון ומכנין על דבר בדבר אחר הולכין שם אחר הכנוי. כיצד כל כנויי קרבן כקרבן. האומר הרי הן עלי קונם קונח קונז הרי אלו כנויין לקרבן. חרק חרף חרך הרי אלו כנויין לחרם. וכן כל כיוצא בזה הולכין אחר לשון כלל העם באותו מקום ובאותו זמן: יז וכשם שאוסר עצמו בכנויין כך אם הקדיש בכנויין הרי זה הקדש. וכנויי הכנויין מותרין בין בנדרי איסר בין בנדרי הקדש: יח בהאומר לחבירו מה שאוכל עמך לא יהא חולין או לא יהא כשר או לא יהא דכי או לא יהא טהור הרי

א טור יו"ד סי' רז סמ"ג לאוין רמב : ב טור שם סי' רד סמ"ג שם :

הרדב"ז (מכ"י)

טז יש מקומות שאנשיהם עלגין וכו'. ריש נדרים כל כנויי נדרים כנדרים וחרמים כחרמים ושבועות כשבועות ונזירות כנזירות ותנן נמי האומר קונם קונח קונס הרי אלו כנויין לקרבן חרק חרך חרף הרי אלו כנויין לחרם נזיק נזיח פזיח הרי אלו כנויים לנזיר שבותה שקוקה הרי אלו כנויים לשבועה ובגמ' ב"ש סברי גזרינן כנויי כנויים אטו כנויים וב"ה סברי לא גזרינן כנויי כנויים אטו כנויים: הולכין אחר לשון כלל העם. לא נתבאר בדברי רבינו אם פוסק כרבי יוחנן דאמר לשון כותים הם או כר"ל דאמר לשון שבדו להם חכמים ומסתברא דלא שביק ר' יוחנן ופסק כר"ל אלא דקשיא ליה וכי מפני שהוא לשון כותים יהיו כינויי לקרבן אלא מפני שעלגי לשון הקדש אינם יכולין להוציא הלשון על תיקונו מוציאין אותו כלשון הכותים שנתערבו בהם. וא"כ הכל לפי המקום ולפי הזמן ואפי' במקום שאין שם כותים או שאין להם לשון ידוע לקרבן ויש עלגים שאינם יכולים לומר קרבן ומכנים באחד מאלו השמות הולכים אחריהם דקי"ל בנדרים הלך אחר לשון בני אדם ואפי' מי שהוא בקי בלשון ונדר באחד מאלו הלשונות הוי נדר דכל כינויי נדרים כנדרים ואין חילוק בין הבקיאים לשאינם בקי' כיון שהוא לשון כלל העם:

יח האומר לחבירו מה שאוכל לך וכו'. במשנה שם לחולין שאוכל לך לא כשר ולא דכי טהור כו'. וכתבו המפרשים לחולין שאוכל לך הלמ"ד נקוד בפת"ח והוי כמו לא חולין

כסף משנה

בבכור הרי אלו מותרין מפני שאין קדושתו בידי אדם ואינו יכול להתפיסו בנדר וא"כ אפילו אמר הרי הן עלי כבכור לפני זריקת דמים מותר, ומטעם זה א"א לומר שדברי רבינו באוקימתא דמחית קמיה דבין שמפרש דברי רבינו דמחית קמיה לפני זריקת דמים ואמר הרי הן עלי כבשר זה בין שמפרש דאמר בפירוש בפיו הרי הן עלי כבשר זה לפני זריקת דמים א"א להעמידה שמאחר שנתן טעם למתפיס בבכור דשרי משום דאין קדושתו בידי אדם ואינו יכול להתפיסו בנדר בין שיתפיס בו לפני זריקת דמים בין שיאמר בפירוש לפני זריקה מ"ז הוי. ומצאתי ספר ישן שכתוב בו כלשון הזה אבל אם היה בשר בכור לפני זריקת דמים ה"ז אסור וזו הנוסחא האמתית: אחר ימים שכתבתי זה בא לידי ספר שכתוב בו שנשאל הרב ר' אברהם בנו על זה וכתוב בה כנוסחת ספרים דידן אבל אם היה בשר בכור אם לפני זריקת דמים ה"ז אסור והקשה השואל על זה מאחר שטעם שאין הבכור דבר הנדור מה לי לפני זריקה מה לי לאחר זריקה ומה לי מונח לפני ומה לי סתם הא לא דמי אלא לבשר חזיר ועכו"ם והשיב שהפרש גדול יש בין המתפיס בבכור בין המתפיס בבשר הבכור המונח לפניו קודם זריקת דמים שהמתפיס בבכור מתפיס בדבר שאינו נידר שאין אדם יכול לעשות קדושת בכור ולהחזיק חולין בכור אבל בשר בכור המונח לפניו הואיל ודינו כדין בשר שלמים שאינו ניתר לאוכליו אלא בזריקת דמים וקדושת שלמים אדם יכול לעשותה בנדר ה"ל מתפיס בקרבן שהוא אסור וזה שעלה על לבך דהאי דאוקימנא בגמ' לא דכ"ע לפני זריקת דמים ומ"ע דמאן דשרי וכו' אפילו בבשר בכור המונח לפניו אינו כן שכך לשון הגמ' לימא כתנאי וכו' אלא לאו דמחית בשר בכור ומחית בשר דשיתרא גביה וכו' ודאי להאי תירוצא לא דכ"ע לפני זריקת דמים ומאי טעמא דמאן דשרי דאמר קרא וכו' ולכך להאי תירוצא בגמרא לאו בבשר בכור המונח לפניו איירינן כלל דהך תירוצא אידחי ליה אלא בבכור או בבשר איירי ר' יעקב ור' יהודה אבל במונח לפניו לא איפשיט ולחומרא נקטינן דאיסורא דאורייתא הוא עכ"ל:

טז יש מקומות שאנשיהם עלגים וכו'. בריש נדרים כל כינויי נדרים כנדרים וכר"י דאמר התם בעלה י' דכינויים לשון כותים הם. ומ"ש האומר הרי עלי קונם קונח וכו', משנה שם:

יז ומ"ש וכשם שאוסר עצמו בכינויים כך אם הקדיש בכינויים ה"ז הקדש. הכי משמע שם בגמ'. ומ"ש וכינויי הכינויים מותרים וכו', שם וכב"ה:

יח האומר לחבירו מה שאוכל עמך לא יהא חולין וכו'. משנה שם לחולין שאוכל לך לא כשר ולא דכי (לא) טהור וטמא נותר ופיגול אסור כך היא גירסת רבינו ופי' הר"ן לחולין שאוכל לך כלהו בפתחות הלמ"ד קרינן להו דמש"ה אסור דמשתמעי לא חולין אלא קרבן לא כשר אלא אסור לא דכי אלא אסור דהשכחן הכי גבי היתר (כדאמרינן) העיד יוסי בן יועזר על איל קמצא (שהוא) דכן וקרא נמי כל צפור טהורה כלומר מותרת הילכך כי אמר לא כשר ולא דכי (ולא טהור) אלא אסור קאמר וכ"ש אלא אסור משום איסור

לחם משנה

בההיא שעתא דבר איסור מקרי ולא הוי נדר כי פליגי קודם זריקת דמים דמאן דשרי סבר בעיקרו קא מתפיס כלומר דאע"פ שזה הקדישו אחר שנולד מ"מ אינו מתפיס זה במה שהקדישו אח"כ אלא בעיקרו שהוא כשנולד דהיה אסור מעצמו ומאן דאסר סבר בדהשתא קא מתפיס כלומר וכיון דההיא שעתא הוא מוקדש מחמת פיו תפיס והוי דבר הנדור אבל לאחר זריקה ודאי דמותר דאי אזלת בתר השתא דבר האיסור הוי לכולי עלמא דאין האיסור מחמת הנדר כדכתיבנא ואי בתר מעיקרא הרי כשנולד קדוש היה מעצמו וא"כ לעולם הוי דבר אסור וכל זה לא הוי אלא כשבשר מונח לפניו אבל אם אמר כבכור סתמא ודאי דבעיקרו קא מתפיס דהיינו בשעה שנולד וכמ"ש הר"ן ז"ל בפ"ק דנדרים והכריח הדבר דהא תנן במתני' תפאת תודה ושלמים אסור ולא דייקין מינה דבעיקרו קא מתפיס אלא ודאי דכשאין הדבר מונח לפניו בעיקרו קא מתפיס ומאי דקא מבעיא ליה כשהדבר מונח לפניו שכבר נזרק הדם ועבר מעשה הזריקה אי אמרינן בדהשתא קא מתפיס או בעיקרו דהוי קודם זריקה אבל כשאמר הרי הוא כבכור ודאי דהוי בעיקרו ולכך מקרי דבר האיסור ושרי וכמו שפסק רבינו ז"ל לעיל ומאן דאסר בבכור משום דגלי קרא לה' ואע"ג דבעיקרו הוא דבר האיסור מ"מ מרבינן ליה מקרא דלה' משום דסוף סוף הוי מגוה להקדישו ומסתבר טפי לרבות הא מחטאת ואשם מהך טעמא. ועם מ"ש יעלו דברי רבינו ז"ל כהוגן לע"ד דכיון דרבינו ז"ל פסק לחומרא לכך בעיא לכך בשלמים דהוי חומרא בעיקרו פסק דאסורים ובבכור דהוי חומרא לפני זריקת דמים לומר בדהשתא קא מתפיס דהיינו במה שהקדישו בפה אמרינן בדהשתא קא מתפיס דספיקא דאורייתא לחומרא ולכך פסק בבכור דלפני זריקה אסור אבל לאחר זריקה מותר בלי ספק כדכתיבנא, ולפי זה מאי דפסק רבינו ז"ל בעיקרא קא מתפיס גבי שלמים הוי משום ספיקא דאורייתא לחומרא ולא דאיפשיטא ליה הכי משום רבינא ורבא דבעו למפשט הכי כדכתב הר"ן ז"ל דאין זה הכרח דהכר דחו להו בגמרא. וגם אין להכריח מדאמרינן בנזיר פ"ד (דף כ"ב:) בליישנא בתרא איכא דאמרי היינו דרמי בר חמא כלומר ברייתא דקאמרה האשה שנדרה בנזיר ושמעה חברתה ואמרה ואני ובא בעלה של ראשונה והפר לה היא מותרת וחברתה אסורה הוי אבעיא דרמי בר חמא ואיפשיטא בעיין דבעיקרו קא מתפיס דכבר כתבו התוס' דאין לדמות הנושאין להדדי דודאי גבי אשה אמרינן דעתה אמעיקרא משום דבשעת איסור חבירתה נדרה אבל דרמי בר חמא הנודר נודר בשעת היתר אחר זריקת דמים והביא סוגיא דנזיר דמדמה הנושאים להדדי ס"ל דבעיא דרמי בר חמא הוי קודם זריקה ופליגא אסוגיא דנדרים ולא קי"ל כההיא סוגיא אלא כסוגיא דנדרים דהוי בעיא במקומה והבעיא הוי לאחר זריקה וליכא פשיטותא מההיא ברייתא דהאשה שנדרה לבעיין דאיבעיא לן אחר זריקה וא"כ לא משגחינן כלל בסוגיא דנזיר ואין להביא ראיה משם אלא נשאר הדבר בספק וקי"ל ספיקא דאורייתא לחומרא ומש"ה פסק רבינו ז"ל כך וכך כתב הר"א בנו דטעמו של רבינו ז"ל כן. וצריך שנפרש פי' ה"ד לפירוש זה ונאמר דה"ס ה"ד אילימא דאמר בהדיא לפני זריקת דמים מ"ע דמאן דשרי דפשיטא דמסתמא משמע דהעיקרו קא מתפיס כדכתיבנא והוא פי' מה שהיה על הסתם משמע שכוונתו לומר ה"ז כבכור אחר שנשחט וקודם שנזרק הדם שכבר הקדשתיו בפה באותה שעה שנשחט ולא בעת שנולד שעדיין לא הקדשתיו בפה נמצא שהוא מתפיס במה שהקדישו בקדושת פיו והוי דבר הנדור וא"כ לכ"ע אסור ואי שאמר בהדיא לאחר זריקת דמים מ"ע דמאן דאסר דדבר האסור מקרי דאי אזל בתר מעיקרא שהוא שעה שנולד קדוש מעצמו הוא ודבר האסור היה ואי אזלת בתר השתא דבר האסור מקרי דאי מחמת נדרו היה אסור לכל וכיון דהותר לכהנים נסתלק האיסור מחמת נדרו וכדכתב הר"ן ז"ל כאמור אלא ודאי דהיה לפני זריקת דמים ואמר הרי זה כזה ומספקא לן אי אזלינן בתר מעיקרא והתפיס בדבר האסור והוא בעת שנולד שהיה קדוש מעצמו או בתר השתא שכבר הקדישו בפה והוי דבר הנדור אבל לאחר זריקה ודאי דדבר האסור הוי ומותר כדכתיבנא. ולא נראה לאוקומי פלוגתא בסתמא דאמר הרי עלי כבכור ולא אמר יותר דודאי משמע ליה דבעיקרו קא מתפיס והוי בעת שנולד דהוא דבר האסור וא"כ מ"ע דמאן דאסר ודאי בגמרא דאפילו שיאמר בהדיא לפני זריקת דמים לא איכפת לן דודאי בעיקרו קא מתפיס דהיינו בעת שנולד ואע"פ שבכתבתא מובן אין חשש בזה שרצה לפרש דבריו ביותר וזהו טעמו של מי שמתיר ומאן דאסר אמר דקושטא הוי הכי אלא דרבי ליה קרא מלה' ומסתבר טפי לרבות הא מחטאת ואשם כיון שאח"כ בא לידי נדר שהוא מקדישו בפה. כל זה טרחתי להעמיד דברי רבינו ז"ל ויפה בעיני כי הקושיות הם גדולות ועצומות. והא דכתב הטור ז"ל ביו"ד סי' רע"ו דהיכא דנדר מנבילות וטריפות והתפיס בהן דלא מקרי דבר הנדור דבעיקרו קא מתפיס לא פליג רבינו ז"ל עליו דשאני התם דלא מחית בשר קמיה:

יז כך אם הקדיש בכנויין וכו'. הכי משמע בגמ' (דף י') דקאמר בלשון שבדו חכמים משום דלא לימא קרבן לה' הכי משמע דבהקדש נמי נאמרו הדברים ומינה לר"י דקי"ל כוותיה דהוי נמי הכי:

יח מה שאוכל עמך לא יהיה חולין וכו'. עם מה שהקשה הר"א ז"ל בהשגות הוקשו דברי רבינו ז"ל אהדדי דכאן פסק כחכמים ולמטה גבי חולין שלא אוכל לך פסק

משנה למלך

יח האומר לחבירו מה שאוכל עמך לא יהא חולין כו'. תנן בפ"ק דנדרים (דף י') האומר לחולין שאוכל לך לכשר ולדכי ולטהור טמא נותר ופיגול אסור ע"כ. כך היא גירסת הר"ן וכתב דכל הני גרסינן להו בפתחות הלמ"ד ומש"ה אסור דמשתמע הכי לא חולין אלא קרבן לא כשר אלא אסור לא דכי אלא אסור. וכתב הר"ן וכי תימא ודלמא אלא אסור משום איסור קאמר ולא משום נדר והוה ליה כמתפיס בדבר האסור ולא מיתסר אפילו הכי כיון דאיכא למימר הכי ואיכא למימר הכי אזלינן לחומרא דקי"ל סתם נדרים להחמיר ע"כ. ויש לדקדק בדברי

מגדל עוז

אלא ר' יוסי וכר פלוגתיה דר' יעקב בספר הראב"ד ובמקצת ספרים משובשים שלנו אבל בנוסחאות המדוייקות שבספרד הוא ר"ע וקי"ל הלכה כר"ע מחבירו ועוד דסוגיין בכל דוכתי כוותיה אזלא וכמ"ש הרמב"ן בהלכותיו מדעת ר"י אלפס בתשובה והסכמתו ואע"ג דתלמודא דחי לא דכ"ע לפני זריקה כו' מ"מ מוקי פלוגתייהו בין דבר הנדור לדבר האסור ולא נפיק מהילכתא דאי מחית בשר בכור קמיה כו' דלהוי דינא כר"מ ז"ל ודין הנדור והאסור כבר כתב מהו ונמצאו דברי ר"מ ז"ל בלא טעות וברורים לפרש בענין אחר יפרש: יש מקומות שאנשיהם עלגים עד שלא יאכל כלום. פ"ק דנדרים.

כסף משנה

איסור קאמר ולא משום נדר וה"ל מתפיס בדבר האסור ולא מיתסר אפ"ה כיון דאיכא למימר הכי ואיכא למימר הכי אזלינן לחומרא דקי"ל סתם נדרים להחמיר. טהור טמא פיגול *נותר וכו'. כל היכא שהוא מזכיר שם שהוא מורה איסור ושייך בקדשים כגון טמא פיגול נותר ובהני לא שייך למ"ד פתוחה בתחלתן דאדרבה אי אמר להו בלמ"ד איכא למימר דלהיתרא קא מכוין ובהני נמי אע"ג דלא אמר כ"ף הדמיון מתסרי אפילו לר' יהודה וכו' שכיון ששמו מורה איסור בלא כ"ף נמי מיתסר לכ"ע אע"ג דמלינן למימר דכי אמר טמא אתרומה קא מכוין דשייך ביה טומאה וטהרה דתרומה נמי הוה ליה דבר האסור וכי *מתפיס בה לא איתסר וכו' אפילו הכי כיון דאיכא למימר נמי לקדשים מכוין ה"ל סתם נדרים להחמיר:

*עי' בהר"ן כי יש כאן קיצור כדבריו: *כס"א גרסי' לא מתפיס:

האומר

[רמב"ם]

הרי זה כמי שאמר לו כל מה שאוכל עמך יהא קרבן שהוא אסור. וכן אם אמר לו כל מה שאוכל עמך טמא או נותר או פגול הרי זה אסור:

האומר

הרדב"ז (מכ"י)

חולין ויגידו עליו רעיו לא כבר לא דכי והיה ראוי לומר לא טהור כי הנך אלא משום דדכי וטהור דבר אחד הוא אלא שזה תרגום וזה לשון הקדש לא הוצרך למתני לא טהור דהא תני לא דכי:

וכן אם אמר לו מה שאוכל לך טמא וכו'. גם זה במשנה טמא נותר ופיגול אסור וסתמא קתני אסור בין אם אמר מה שאוכל לך טמא ובין אם אמר טמא מה שאוכל לך הכל אסור כאשר כתב רבינו בסמוך, ואין זה דעת קצת מפרשים אלא דוקא שאמר טמא שאוכל לך אסור אבל לא טמא שאוכל לך משמע לא יהיה טמא אלא טהור ומותר. ודעת רבינו דאי הכי למה ליה למימר פשיטא שאינו טמא אלא ודאי לאסור עליו קאמר שמשמעות הכל לפי שהוא טמא או נותר או פיגול לא אוכל לך:

האומר

לחם משנה

פסק כר"מ ותירץ הרב כ"מ ז"ל דלפי המסקנא אידחייא לה סברוה דאמרו בגמ' (דף י"א) ולחולין שאוכל לך לר"מ לא איקרי מכלל לאו אתה שומע הן. ונלבד הדוחק שהרגיש הוא בעצמו שאינו מבואר בגמ' שהירת הסברוה איכא לאקשויי עליו מרים פ"ב (דף י"ב:) דהדרינן לסברת סברוה דאמרינן על מתני' ואלו מותרין הולין שאוכל לך וכן טעמא דאמר חולין שאוכל לך הא אמר להולין שאוכל לך משמע לא הולין ליהוי אלא קרבן מני מתני' אי ר"מ הא לית ליה מכלל לאו אתה שומע הן וכו' משמע דסברת סברוה היא אמת. ולכן נראה ודאי דדעת רבינו ז"ל כדעת התוס' (דף נ"ד:) והרא"ש והטור ז"ל בסימן ר"ב שכתבו דברייתא דקאמרה להולין שאוכל לך לר"מ אסור הוא דאמר לא חולין בהול"ס ומאי דאמרינן בפ"ק סברוה היינו דקאמר לחולין בפת"ח דצריך לפרש דלהולין כמו לא חולין והא מקרי מכלל לאו אתה שומע הן אבל היכא דאמר לא חולין ודאי דאפי' לר"מ לא הוי מכלל לאו אתה שומע הן וזהו שפינה רבינו ז"ל כאן לשון המשנה ולא כתב להולין בפת"ח אלא לא חולין דהוא בהול"ס וקשה א"כ מאי קאמר בגמ' בריש פ"ב טעמא דאמר הולין וכו' ופירשו שם הרא"ש והר"ן ז"ל דדייק משום דלגופיה לא איצטריך אלא לדיוקא והא כיון דהרא"ש ז"ל גופיה סבר דלא הולין בהול"ס מודה ר"מ א"כ נימא דדיוקא אתא להיכא דאמר לא חולין בהול"ס דאסור ומתני' כר"מ וא"כ מאי פריך בגמ' להרא"ש ז"ל ורבינו ז"ל וסיעתם. וי"ל דכיון דלדיוקא אתא ע"כ למעט להולין בפת"ח אתי דאי לא ליבמעינן מתני' רבותא דלחולין בפת"ח מותר אלא ודאי דאתא למעוטי להולין בפת"ח דאסור ודלא כר"מ. כך נ"ל ליישב דברי רבינו ז"ל להסכימו עם שאר הפוסקים ז"ל והגם כי הרב בעל כ"מ ז"ל כתב בטור יו"ד סי' ר"ד דפירוש הרא"ש ז"ל נראה לו דחוק נראה שמפני זה לא רצה לאוקמו בהרמב"ם ז"ל מ"מ נראה יישוב כמו שפירש הוא ז"ל מאמת הקושיות שהקשינו עליו:

הקרבן

משנה למלך

בדברי הר"ן כללו דהא כאומר דבר זה אסור עלי מדינא אסור אף שלא התפיסו משום דעיקר הנדר הוא שיאמר דבר זה אסור עלי וכמ"ש הר"ן ברפ"ק דנדרים וא"כ כי אמר לא כשר דמשמע אלא אסור הרי זה עיקר הנדר האמור בתורה, ואף למ"ש הר"ן בר"פ שבועות שתים דעיקר הנדר הוא משום התפסה וטעמא דכאומר ככר זה אסור דנאסר הוא משום יד מ"מ גם לפי טעם זה ג"כ כי ס"כ דהתם אנו גומרים דבריו בדבר הנדור ה"נ הכא. ודוחק הוא בעיני לחלק בין אומר לא כשר לאומר בפירוש דבר זה אסור עלי ובגמ' אוקמוה למתני' כר' יהודה דפליג עליה דר"מ וס"ל דבעלמא לא בעינן תנאי כפול משום דאית ליה מכלל לאו אתה שומע הן ומש"ה אסור באומר לכשר ולדכי אבל ר"מ דאית ליה דבעינן תנאי כפול אלמא לית ליה מכלל לאו אתה שומע הן ומש"ה באומר לחולין שרי דלית ליה מכלל לאו אתה שומע הן ובגמ' הביאו ברייתא אחת דקתני תניא חולין כחולין בין שאוכל לך ובין שלא אוכל לך מותר לחולין לא אוכל לך מותר ע"כ, כך היא גרסת הר"ן ולא גרים לחולין שאוכל לך אסור משום דברייתא זו ע"כ כר"מ היא וכדאוקמוה בגמרא וא"כ אליבא דר"מ כאומר לחולין שאוכל לך שרי שהרי מהגיתין דקתני לחולין שאוכל לך אסור אוקימנא לה בגמרא דלא כר"מ וכמ"ש וא"כ ע"כ לא גרסינן לה להאי בבא וטעמא דהני דשרו משום דאי כשאוכל פשיטא דשרי וכשלא אוכל נמי נהי דאיכא למימר הא מה שאוכל לך לא יהא חולין אלא קרבן מ"מ הא אוקימנא לה כר"מ ור"מ לית ליה מכלל לאו אתה שומע הן ובגמרא הקשו דכיון דרישא דברייתא ע"כ ר"מ היא וכדמתיבנא א"כ אמאי קתני סיפא לחולין לא אוכל לך מותר והתנן (בדף י"ג) לקרבן לא אוכל לך ר"מ אוסר וס"ד דטעמיה הוא משום דבלמ"ד היא פתוחה ומשמע לא קרבן מה שלא אוכל לך הא מה שאוכל לך יהא קרבן וקשיא לן הא לית ליה לר"מ מכלל לאו אתה שומע הן ואמר ר' אבא נעשה כאומר לקרבן יהא לפיכך לא אוכל לך דאע"ג דבלמ"ד פתוחה מ"מ משמע נמי כאילו היא בשו"א ומשמע נמי לא קרבן ובכל דוכתא מפרשינן לישניה בגוונא דמאי חייל נדריה והכא מפרשינן דהכי קאמר לקרבן יהא לפיכך לא אוכל לך הכא נמי נימא לא הולין ליהוי אלא קרבן לפיכך לא אוכל לך דאית לן לפרושי למ"ד דלחולין הכא דלא חולין קאמר כי היכי דליחול נדריה. וכי תימא אפ"ה היכי מצי חייל והא צריכים אנו לומר מכלל לאו אתה שומע הן דמש"ה אוקימנא לעיל מתני' דלא כר"מ לאו קושיא הוא דס"מ במתני' דמסיים בה שאוכל לך אבל הכי דמסיים לא אוכל לך אסור משמע ואפילו לר"מ ע"כ. וא"ת מנא ליה לסתמא דתלמודא דכאומר לא חולין ליהוי לפיכך לא אוכל לך דאפילו ר"מ מודה בזה דאסור משמע עד שיקשה אליו דר"מ אדר"מ. ונראה דהתלמוד הוקשה אליו חלוקה זו דסיפא אמאי קתני לה כפני עצמה ליערבינהו בהדי חלוקות דרישא וליתני חולין כחולין לחולין בין שאוכל לך ובין שלא אוכל לך מותר דהא כאומר לחולין שאוכל לך לר"מ שרי דהא מתני' דאסר אוקימנא בגמ' דלא כר"מ, ועוד דחלוקה זו דקתני לחולין לא אוכל לך דשרי היא פשוטה ואפשר דאפילו ר' יהודה נמי דהא משמעותיה היא לא חולין מה שלא אוכל לך הא מה שאוכל לך יהא חולין, מכח קושיות אלו הכריח התלמוד דסיפא זו מילתא אחריתי רצה לאשמועינן דהיינו דהיה עולה על הדעת דכאומר לחולין לא אוכל לך דיהיה אסור ואפילו אליבא דר"מ לית ליה מכלל לאו אתה שומע הן והיינו משום דהיינו מפרשים דבריו לא חולין יהא לפיכך לא אוכל לך והכא לא שייך מכלל לאו אתה שומע הן משום דסיים כדבריו ואמר לא אוכל לך אפ"ה קתני סיפא דשרי ועל זה הקשו דכיון דלא שייך כאן מכלל לאו אתה שומע הן אמאי שרי הרי זה דומה לאומר לקרבן לא אוכל לך דאסור אליבא דר"מ ותירצו כאי תנא ס"ל כר"מ בחדא ופליג עליה בחדא סבר ליה כוותיה בחדא דלית ליה מכלל לאו אתה שומע הן והיינו טעמא דרישא דשרי ופליג עליה בחדא דלקרבן לא אוכל לך ע"כ: והנה כפי תירוץ זה האי תנא דברייתא דפליג עליה דר"מ במתני' דלקרבן לא אוכל לך לאו משום דס"ל דכל שאומר לקרבן בלמ"ד פתוחה משמע לא דא"כ בברייתא דקתני לחולין לא אוכל לך בלמ"ד פתוחה אמאי שרי וכי תימא משום דהוי מכלל לאו אתה שומע הן הא ליתא דכל שסיים לא אוכל לא חשיב מכלל לאו אתה שומע הן דהא"ס ליכא קושיא כלל וכמ"ש לעיל אלא טעמיה דהאי תנא הוא דס"ל דלא פסקינן לדבוריה ולומר דמה שאמר לא אוכל פירושו הוא לפיכך לא אוכל אלא פשטן של דברים הוא או שיהא קרבן מה שלא יאכל והא פשיטא דשרי או אם פירושו לא קרבן מה שלא אוכל לך הא מה שיאכל יהיה קרבן הא נמי שרי דהא ס"ל כר"מ דלית ליה מכלל לאו אתה שומע הן ולפי זה אם אמר בפירוש לקרבן לפיכך לא אוכל לך אסור וכן אם אמר לחולין לפיכך לא אוכל לך אסור דהא פירושו הוא לא חולין אלא קרבן וכבר כתבנו דכל שסיים ואמר לא אוכל אית ליה מכלל לאו אתה שומע הן. ועוד אפשר לומר דהנא דברייתא אפילו אם אמר לקרבן לפיכך לא אוכל לך ס"ל דשרי משום דליכא התפסה במה שיאכל ואנן בעינן התפסה במה שיאכל וכן אם אמר לא חולין לפיכך לא אוכל לך לא מהני מס"ע דאנן בעינן התפסה במה שיאכל. וא"ת א"כ מנ"ל דהאי תנא ס"ל כר"מ דלית ליה מכלל לאו אתה שומע הן אימא דטעמא דבריישא דשרי הוא משום דליכא התפסה במה שיאכל. כא נ"ק כלל משום דאי הוה ס"ל לנהי תנא מכלל לאו אתה שומע הן הרי איכא התפסה במה שאוכל לך לא יהא חולין אלא קרבן ודאי מדברי בהך דרישא ש"מ ר"מ היא דלית ליה מכלל לאו אתה שומע הן והאומר לא חולין לפיכך לא אוכל לך שרי משום דליכא התפסה במה שיאכל. וא"ת מנא ליה לסר"ן דסתמא דתלמודא ס"ל דסיפא דלקרבן לא אוכל לך דר"מ אוסר דמיירי אף בלמ"ד פתוחה וס"ל דאף בלמ"ד פתוחה לפעמים דרשינן לה כאילו הוא בשב"א כי היכי דניחול נדריה אימא דלעולם ס"ל דכל שבלמ"ד פתוחה לעולם משמעותה לא והסיפא דלקרבן לא אוכל לך מיירי בשב"א תחת הלמ"ד אלא דס"ל דברייתא דקתני לחולין לא אוכל לך מיירי בלמ"ד פתוחה דהא ע"כ הכי ס"ל לסתמא דתלמודא והטעם הוא כמו שכתבנו למעלה דאי מיירי בשב"א מאי אשמעינן סיפא הא כבר שמעינן מרישא דלית ליה מכלל לאו אתה שומע הן ואם בסיפא דלקרבן מנ"ל דס"ל דגם בפת"ח לפעמים כמו שב"א וג"ל דהר"ן ס"ל דרב אשי לא פליג אמאי דהוה ס"ל לסתמא דתלמודא ולרב אשי ודאי דס"ל דבפת"ח לפעמים מתפרשת כמו שב"א וכמו שנכתוב לקמן וכיון דרב אשי הכי ס"ל גם המקשה והתרלן הכי ס"ל ועוד דגירסת הר"ן לקמן בדף י"ג כשהקשו בהותה ברייתא דקתני וכולן לא אוכל לך מותר מהא דר"מ דאמר לקרבן לא אוכל לך אסור ל"ק הא דאמר לאימרא הא דאמר לא אימרא ע"כ. וזאת היא גירסת הר"ן והגירסא שאהכם היא כפי גירסת הראב"ד וכמו שנבאר לקמן ולפי הגירסא הראשונה בפת"ח לפעמים מתפרשת כמו שב"א וכמבואר וס"ל דהסיה אוקימתא היא מוכרחת ואין חולק בה ומש"ה כתב דסתמא דתלמודא אתיא אליבא דהלכתא, וא"ת כפי תירוץ זה דשמעינן דאיכא תנא דס"ל כר"מ בחדא ופליג עליה בחדא מאי דותקים התם בדף י"ג בהותה ברייתא דקתני וכולן לא אוכל לך מותר אימא דהותה ברייתא היא תנא דהך ברייתא דקתני לחולין שלא אוכל לך דשרי דפליג עליה דר"מ בהכיא דלקרבן לא אוכל לך. וי"ל דהותה סוגיא קיימא אליבא דרב אשי דליכא תנא דס"ל כר"מ בחדא ופליג עליה בחדא ומש"ה הוצרכו שם לתירוצים אחרים וזאת היא סברת סתמא דתלמודא הכא שהקשו על הברייתא מדברי ר"מ אבל לעולם דכפי תירוץ זה ליכא קושיא כלל באותה ברייתא דוכולן לא אוכל לך מותר ורב אשי תירץ הא דאמר לחולין הא דאמר לא חולין דמשמע לא להוי חולין אלא כקרבן ע"כ. כלומר כולה ברייתא ר"מ היא והא דקתני סיפא לחולין לא אוכל לך מותר מיירי דאמר לחולין בשב"א תחת הלמ"ד הילכך ליכא למימר לא חולין יהא מה שלא יאכל הא מה שאוכל יהא קרבן לית ליה מכלל לאו אתה שומע הן הא דאמר להולין בפת"ח הלמ"ד ומה דאמר רב אשי הא דאמר לאו דוקא דהא לאו ברייתא היא אלא ה"ק הא דבעית למיסר ומדמית לה לרישא לא אוכל לך קושטא קא אמרת כל שאמר להולין בלמ"ד פתוחה ע"כ, וכ"ת אמאי לא קאמר הא דאמר לחולין בשב"א הא דאמר לקרבן בשב"א הא ל"ק כלל משום דרב אשי ס"ל דהסיפא דלקרבן מיירי אף בלמ"ד פתוחה וא"כ הסיפא דלקרבן מיירי בכל גוונא ולא אפשר לחלק בין שב"א לפת"ח אלא בהך דלחולין לא אוכל לך משום דאף דפת"ח לפעמים מתפרשת כמו שב"א בשב"א לעולם אינה מתפרשת כי אם בשב"א. וא"ת כפי מה שכתבנו לעיל דעיקר קושית המקשה היא מדלא עריב תנא חלוקה זו דסיפא עם הנך דרישא שמעת מינה דהך סיפא מילתא אחריתי אתא לאשמועינן דאף במילתא דלא שייך ביה מכלל לאו אתה שומע הן אפ"ה שרי וא"כ כפי אוקימתא דרב אשי מה שמיענו התנא בחלוקה זו דלהולין לא אוכל לך הא פשיטא דשרי ואי דלא נימא מכלל לאו אתה שומע הן א"כ ליערבינהו בהדי בבא דרישא. וי"ל דלמדנו דלא נימא כי היכי דפת"ח מתפרשת לפעמים כשב"א ה"נ שב"א תתפרש לפעמים כפת"ח וליתסר משום דהוי כאומר לא חולין אלא קרבן לפיכך לא אוכל לך קמ"ל דלא משום דהשב"א לעולם אינה מתפרשת אלא כשב"א ואי הוה תנא לה בהדי רישא לא הייתי יודעים דין זה שהיינו אומרים דכולה ברייתא טעמא הוא משום דלית ליה מכלל לאו אתה שומע הן אבל השתא דתני לה כאפי נפשה שמעינן דטעמיה הוא משום דהשב"א אינה מתפרשת כי אם בשב"א ואם אמר בפת"ח אסור משום דהוי כאומר לא חולין אלא קרבן לפיכך לא אוכל לך ולא שייך הכא מכלל לאו אתה שומע הן כיון שסיים דבריו ואמר לא אוכל לך:

ודע דשני התירוצים הללו לא פליגי לענין דינא אליבא דר"מ דלכ"ע כל שאומר לקרבן לא אוכל לך בין בפת"ח בין בשב"א לר"מ אסור משום דהוי כאומר לקרבן יהא לפיכך לא אוכל לך ואם אמר לקרבן לא אוכל לך בפת"ח לר"מ אסור מהך טעמא ואי אמר בשב"א לר"מ שרי דכל בשב"א לא יסבול לפרשו כמו לא. וכל זה הוא לר"מ אבל לר' יהודה אף באומר לחולין לא אוכל לך בשב"א אסור משום דאית ליה מכלל לאו אתה שומע הן וה"ק חולין מה שלא אוכל הא מה שאוכל קרבן ולא פליגי ב' תירוצים הללו אלא אי איכא תנא דס"ל כר"מ בחדא ופליג עליה בחדא ולרב אשי לומיה נפאי תנא ואין לנו מחלוקת שיטי ואליבא דהתרצן הראשון יש חלוקה ג' וכמו שבארנו למעלה:

ודע

ודע שהר"ן הביא גירסא אחרת בשם הראב"ד בברייתא זו דגרים לחלין שאוכל לך אסור לחולין לא אוכל לך מותר ופירוש לחלין הוא חלות תודה ומש"ה אסור דומיא דאומר לקרבן שאוכל לך, ולפי גירסא הלזו מתיישבת הסוגיא היטב דהקשו דכי היכי דסתם האומר לקרבן לא אוכל לך אסור משום דאנו מפרשים לדבריו דהכי קאמר לקרבן יהא לפיכך לא אוכל לך הכי נמי הכא נפרש דבריו לחלין יהא לפיכך לא אוכל לך ותירצו דהאי תנא סבר לה כר"מ בחדא ופליג עליה בחדא סבר ליה כותיה בחדא דלית ליה מכלל לאו אתה שומע הן ופליג עליה בחדא דלקרבן לא אוכל לך, וטעמא דמאי דפליג עליה אפשר לומר השני פירושים שכתבנו לעיל כפי הגירסא האחרת או משום דלא פסקינן לדבוריה או משום דליכא התפסה כמה שיאכל ורב אשי תירץ הא דאמר לחלין בשב"א הא דאמר לחלין בפת"ח דמשמע לא חלין ע"כ. ולפי גירסא זו לא גרסינן בסיפא דמלתא דרב אשי אלא דלא שייך כלל וכמבואר. וכתב הר"ן דכי אמר לחלין בשב"א מתפרש הכי קאמר לחלות תודה יהא לפיכך לא אוכל לך דומיה דלקרבן לא אוכל לך דאוסר ר"מ דהסיא נמי בלמ"ד שבאי"ת היא דוקא אבל כי קאמר בלמ"ד פתוחה לא חלין קאמר שכן משמעות לשונו וא"א לפרשו בענין אחר הילכך שרי דמאי מלית למימר לא יהא חלות תודה מה שלא אוכל הא מה שאוכל יהא חלות תודה הא לית ליה לר"מ מכלל לאו אתה שומע הן ואי קשיא לך אי להלין בלמ"ד פתוחה תני ברייתא ומשמע לן דלא אמר היכי קתני במציעתא להלין שאוכל לך אסור אדרבא הוה לן למיתני מותר דלא חלין קאמר, נראה בעיני דמציעתא בלמ"ד ושב"א וסיפא בלמ"ד ופת"ח וכל חדא רבותא קמ"ל מציעתא קמ"ל דכל היכא דאמר למ"ד בשב"א אע"ג דמסיים לישנא דהיתרא דהיינו שאוכל לך אסור וסיפא רבותא קמ"ל דכל היכא דאמר להלין בפת"ח אע"ג דמסיים בלישנא דאיסורא דאומר לא אוכל לך מותר עכ"ד. ולפי זה הסיא דעלה י"ג הכי גרסינן הא דאמר לאימרא הא דאמר לאימרא וכן כתב שם הר"ן וז"ל ואיכא דגרסי הא דאמר לאימרא בשב"א תחת הלמ"ד הא דאמר לאימרא כלומר בפת"ח תחת הלמ"ד דס"ל למאן דגרסי הכי דלמ"ד פתוחה הרי הוא כלא וכפי פירוש הגירסא השניה שכתבתי למעלה בברייתא דחולין כחולין ע"כ, וכן הסיא דפ"ב דף ט"ז דאמרינן לא קשיא כו' הכי גרסינן הא דאמר לקרבן בשב"א הא דאמר לקרבן בפת"ח וכן כתב שם הר"ן וגירסת הגמ' דקאמר הא דאמר לקרבן הא דאמר לא קרבן הוא כפי הגירסא הראשונה שכתב הר"ן כאן דכפי אותה הגירסא הפת"ח לפעמים מתפרש כמו שב"א ולפיכך אף באומר לקרבן בפת"ח אסור משום דנעשה כאומר לקרבן יהא לפיכך לא אוכל לך אבל להראב"ד ליכא דרב אשי הפת"ח לעולם משמעותה לא וכדכתיבנא. והנה כפי גירסא הלזו דהראב"ד לא נתבאר סברת התרצן הא' מאי הוה ס"ל בסברת ר"מ ובסברת תנא דברייתא במשמעות הפת"ח אם לעולם משמעותה לא או דלמא דלפעמים מתפרשת כמו שב"א כי היכי דניחול נדרים. והנה אי ס"ל דלר"מ אף באומר לקרבן בפת"ח אסור א"כ אף תנא דברייתא הכי ס"ל ומאי דקאמר להלין שאוכל לך מיירי בין בשב"א בין בפת"ח וסיפא מיירי בכל גוונא ופליג עליה דר"מ בלהלין לא אוכל לך מהטעמים שכתבנו, ואפשר עוד לומר בדרך אחר דזה התרצן ס"ל דלר"מ הסיא דלקרבן לא אוכל לך מיירי אף בפת"ח ותנא דברייתא פליג עליה בהא וס"ל דהפת"ח לעולם אינה מתפרשת כי אם כמו לא ומש"ה תני לחלין לא אוכל לך מותר דמיירי בפת"ח ומיהו מודה שאם אמר לחלין לא אוכל לך בשב"א דאסור ולא פליג עליה אלא באומר בפת"ח. אך נראה דזה הפירוש לא ניתן להאמר משום דאי הך תנא ס"ל דהפת"ח היא לעולם כמו לא א"כ מציעתא דקתני להלין שאוכל לך אסור אמאי והרי לא הלין קאמר וכי תימא מציעתא בשב"א וסיפא בפת"ח וכמו שהוא לדעת רב אשי הא ליתא דאם זה המתרץ סובל זה הדוחק דמציעתא מיירי בחד גוונא וסיפא בחד גוונא מי הזקיקו לומר דזה התנא דברייתא היא סברא בליבים אימא דגם ר"מ הכי ס"ל ומאי דקאמר לקרבן לא אוכל לך דאסיר מיירי בשב"א אלא דזה המתרץ ס"ל דהוא דוחק גדול לאוקמי מציעתא בחד גוונא וסיפא בחד גוונא ומש"ה אי ס"ל להאי תנא דגם הפת"ח לפעמים מתפרשת כמו שב"א מציעתא מיירי בכל גוונא וסיפא נמי מיירי בכל גוונא דהא אין להלק בין שב"א לפת"ח, ומלישנא דהלמודא הכי משמע דקאמר ס"ל כוותיה בחדא דלית ליה מכלל לאו אתה שומע הן משמע דדוקא בהאי מילתא ס"ל כר"מ ואם כפי הפירוש שהיינו רוצים לומר הא ס"ל כותיה באומר לקרבן לא אוכל לך בשב"א ופליג עליה בפת"ח אלא ודאי דכפי אוקימתא זו שברייתא חולקת עם ר"מ בהלוקה זו דלקרבן לא אוכל לך בין בשב"א בין בפת"ח ולדידיה מציעתא וסיפא מיירי בחד גוונא, ומיהו אפשר לומר דמודה לרב אשי דר"מ לא אמר אלא בשב"א אבל בפת"ח לעולם משמעותה לא ומציעתא וסיפא מיירי בשב"א וטעמא דסיפא דמותר ופליג עליה דר"מ הוא מהטעמים שכתבנו ולפי זה אין בין המתרץ הראשון לרב אשי אליבא דר"מ שום נפקותא לדינא וכמבואר:

ודע דלכל הגירסות הדבר הקשה אלי הוא לישנא דברייתא דדף י"ג דקתני תנא אימרא לאימרא כאימרא כו' כולן שאוכל לך אסור לא אוכל לך מותר ע"כ. ופשטא דמלתא הוא דבמאי דמיירי שאוכל מיירי שלא אוכל והנה אי ס"ל דכשאוכל אף בפת"ח אסור משום דהפת"ח לפעמים מתפרשת כשב"א א"כ בלא אוכל לך אמאי מותר נימא לאימרא יהא לפיכך לא אוכל לך ואי ס"ל דלעולם הפת"ח משמעותה לא דלפי זה שאוכל לך מיירי בשב"א לא אוכל לך אמאי שרי, וגם ראיתי את הלחן אשר נלחן שם הר"ן לייסב הברייתא דאוכל מיירי בחד גוונא ושלא אוכל מיירי בחד גוונא ולא נתקררה דעתי בדבריו. ועיין במ"ש בזה לקמן בשם התוס' ע"ש. ולא ידעתי למה לא הוזכר שם פירוק זה דהך תנא ס"ל כר"מ בחדא ופליג עליה בחדא דס"ל כר"מ דלא שני ליה בין אימרא לאימרא כאימרא ופליג עליה בחדא דהיינו בלא אוכל לך והוא הסתנא דלהלין לא אוכל לך והשתא כולה ברייתא מיירי בחד גוונא: ודע דאיכא בין שתי גרסאות הללו שהביא הר"ן לענין דינא טובא. חדא דלפי גירסא ראשונה הפת"ח לפעמים מתפרשת כמו שב"א ולדידיה לקרבן שאוכל לך בין בפת"ח בין בשב"א אסור וכן לקרבן לא אוכל לך אליבא דר"מ בין בפת"ח בין בשב"א אסור אבל לגירסת הראב"ד לקרבן שאוכל לך בשב"א אסור בפת"ח מותר וכן לקרבן לא אוכל לך בשב"א אסור בפת"ח מותר משום דס"ל דלעולם הפת"ח משמעותה לא ותו איכא בינייהו באומר לחולין לא אוכל לך או שאמר בפירוש לא חולין לא אוכל לך דלגירסא הראשונה אליבא דר"מ אסור משום דה"ק לא חולין אלא קרבן לפיכך לא אוכל ואע"ג דהוי מכלל לאו אתה שומע הן מ"מ כיון שסיים דבריו ואומר לא אוכל לך לא חשיב מכלל לאו אתה שומע הן. ולגירסת הראב"ד ליתנהו להני כללי אלא לר"מ בהני גווני מותר משום דלית ליה מכלל לאו אתה שומע הן: ודע דלכל הגירסאות השב"א אינה מתפרשת כמו לא וכזה לא נחלק אדם מעולם. ודע דמלבד מחלוקת זה דנחלקו ר"מ ור' יהודה באומר לחולין שאוכל לך אי אמרינן מכלל לאו אתה שומע הן או לא נחלקו באומר קרבן שאוכל לך דלר' יהודה שרי משום דבעי כ"ף הדמיון וכדתנן במתני' כאימרא כדירים כעצים כמזבח ה"ז נדר דמשמע דוקא משום דאמרה בכ"ף הדמיון אבל באומר טמא נותר ופגול מה שאוכל לך אף שלא אמרה בכ"ף הדמיון אסור אף לר' יהודה וטעמא דהני מיתסרי אפילו בלא כ"ף הדמיון משום דשמן מורה על שם איסור הרי הוא כאומר כפגול כנותר והוקשה לו ממתני' דתנן בעלה י"ג האומר קרבן עולה מנחה חטאת תודה שלמים שאני אוכל לך ר' יהודה מתיר וטעמא דלא אמרינהו בכ"ף ואמאי והא הני שמן מורה איסור ומאי שנא מפגול ונותר ותירץ דשאני הני דאע"פ ששמן מורה איסורא מ"מ אין שמן על שם איסורם שהאומר בהמה זו עולה או חטאת אינו מתכוין בשם זה לאיסורא אלא שצריך לעשות ממנה דיני עולה או חטאת או תודה או שלמים משא"כ בפגול ונותר ששמן עליהם משום איסור בלבד ולפיכך כל שאמר פגול או נותר עלי ככר זה דבריו מוכיחין דלאיסורא הוא מתכוין וכפגול או נותר קאמר ומש"ה מיתסר בלא כ"ף אפילו לר"י א"כ טעמים דר"י דבעי כ"ף משום דבלא כ"ף ס"ל דהוי אימרא קאמר וכן בטאה ומש"ה בטמא פגול ונותר דלא שייך הי טמא לא בעיא כ"ף והכי מוכח האי פירושא בגמרא דתניא מודים חכמים לר"י באומר הא קרבן כו' כלומר אע"ג דפליגי עליה באומר קרבן גרידא דלאו הי קרבן קאמר באומר הא קרבן מודו ליה עכ"ד. ונראה דאיכא בין ב' הפירושים דלפירושא קמא דכל שאין שמו על שם איסורו כל שלא אמרו בכ"ף הדמיון אין דבריו מוכיחין דלאסור מתכוין ל"ש אומר קרבן שאוכל לך ל"ש אומר קרבן ככר זה עלי לא מהני כל שלא אמרו בכ"ף הדמיון אך אי טעמא הוא דילמא נשבע חי קרבן או חי אימרא זה ילדק באומר קרבן או אימרא שאוכל לך דנשבע שיאכל סימנו אבל באומר קרבן או אימרא עלי ככר זה הסם לא שייך שבועה דהא אנו מפרשים דבריו חי קרבן אין שום חלות לדבריו שהיים עלי ככר זה. וראיתי לתוס' ריש פ"ב דנזיר דף ט' עלה דמתני' דתנן אמר ר' יהודה אף כשאמרו ב"ש לא אמרו אלא באומר הרי הן עלי קרבן שהקשו וא"ת והא בנדרים מוכח לר' יהודה אם אמר קרבן לא הוי נדר בקרבן עד שיאמר כקרבן בכ"ף וי"ל דה"מ בשלא אמר עלי אלא ככר זה קרבן אבל כי אמר ככר זה עלי קרבן א"צ לומר כ"ף ע"כ. ונראה דהתוס' ס"ל דטעמא דר"י דנדרים לאו משום דדילמא חי קרבן אמר דאי ס"ל כי נמי לא אמר עלי אלא ככר זה קרבן פשיטא דהכא לא שייך חי קרבן וכדכתיבנא אלא התוס' ס"ל טעמא קמא דהר"ן דבעינן כ"ף הדמיון כדי שיהיה דבורו מוכיח לאיסור ועל זה חלקו בין אומר עלי לאינו אומר עלי דבאומר עלי הרי דבריו מוכיחין לאיסור, ונראה דה"ה באומר קרבן עלי שאוכל לך או שאוכל לך עלי קרבן דכיון דאמר עלי מיתסר אף לר' יהודה משום דכיון דאמר עלי דבריו מוכיחין לאיסורא. אך הר"ן חולק בחלוק זה שחלקו התוס' שהרי כתב בתחלת דבריו כל שאמר פגול או נותר על ככר זה דבריו מוכיחין כו' הרי דגם באומר עלי לא אסר אלא באומר פגול או נותר דשמם על שם איסורם ומהסיא דנזיר ל"ק ליה להר"ן דהתם לאו בהאי דינא קא משתעי ולא אתא ר' יהודה אלא לאפוקי מת"ק דאמר דלב"ש נזיר והאה איהו לומר דאף ב"ש לא אמרה אלא באומר הרי הן עלי קרבן כלומר דאמרו כדינו דהיינו כקרבן: ודע דבר פלוגתיה דר' יהודה הוא ר"מ דלא בעי כ"ף הדמיון וכדאמרינן בדף י"ג מאן תנא דלא שני ליה בין אימרא לכאימרא ר"מ היא כו' ומתני' דתנן התם האומר קרבן עולה מנחה חטאת תודה שלמים שאני אוכל לך אסור ר"מ היא וכדאמרינן התם בגמ' ומיהו אף ר"מ דאית ליה דלא בעינן כ"ף הדמיון הוא דוקא באומר שיאכל אבל באומר שלא יאכל אף ר"מ מודה דאם אמר קרבן לא אוכל לך מותר וכדתנן בפ"ב דנדרים דף ט"ו קרבן לא אוכל לך מותר ואוקימנא לה כר"מ וכתב הר"ן בדף י"ג דטעמא דמילתא דכי אמר קרבן בלא למ"ד משמע דנשבע בחיי קרבן שלא יאכל ע"כ. ונראה לפי פשטן של דברים דטעמא דאם אמר קרבן שאוכל לך דאסיר ולא אמרינן דנשבע בחיי הקרבן שיאכל משום דדוקא שלא אוכל לך הוי בידו ומש"ה אמרינן דנשבע אבל באומר שאוכל לך לאו בידו הוא שיאכל משל חבירו ומש"ה אמרינן דאסור דכוונתו הוא דמה שיאכל יהא קרבן ולפי זה נ"ל דבאומר קרבן שאוכל ככר זה דשרי משום דאמרינן דנשבע בחיי קרבן שיאכל אותו ככר, הן אמת דבעת לא מצאתי דין זה אך לא מצאתי חילוק בין אומר קרבן שאוכל לאומר קרבן שלא אוכל אם לא על האופן שכתבתי. וא"ת באומר קרבן לא אוכל לך למה לן לר"מ מטעמא דנשבע בחיי קרבן תיפוק ליה דאפילו שנאמר דלאו לשבועה נתכוין הרי דהא לא אמר אלא דקרבן יהיה מה שלא יאכל הא מה שיאכל יהא חולין הא ל"ק כלל משום דאנן אליבא דר"מ קיימינן ואיהו אית ליה באומר לקרבן לא אוכל לך דאסיר משום דאמרינן דהכי קאמר לקרבן יהא לפיכך לא אוכל לך וא"כ מן הדין היה דגם באומר קרבן לא אוכל לך שיהיה אסור ונימא דפירושו הוא קרבן יהיה לפיכך לא אוכל לך אלא דטעמא דמילתא משום דהוי כנשבע אבל באומר לקרבן לא שייך שבועה בלמ"ד: וראיתי להר"ן בפ"ב דנדרים שכתב עלה דמתני' דקרבן לא אוכל לך דמותר דטעמא הוא דאי אמרינן דבחיי קרבן משתבע שרי דקרבן לאו בר אשתבועי הוא ואי אמרינן דקרבן יהא מה שלא אוכל משלך קאמר הא נמי שרי דלא הוי קרבן אלא מה שלא יאכל ע"כ. ומתמני דאי לאו משום דאמרינן דבחיי קרבן משתבע פשיטא דהיה אסור לר"מ דמוקמינן מתני' כוותיה דהיינו אומרים דהכי קאמר קרבן יהא לפיכך לא אוכל לך דומיא דלקרבן לא אוכל לך דאסור אליבא דר"מ וצ"ע. ודע דאמרינן בגמרא דמודים חכמים לר' יהודה באומר הא קרבן שאוכל לך דשרי וטעמא הוא משום דכאומר הא קרבן משמעותו הוא דנשבע בקרבן שיאכל. וכתב הר"ן בדף י"ג עלה דמתני' וז"ל והאי דלא עריב האי בהדי הני דרישא דליתני הקרבן כקרבן קרבן לקרבן שאוכל לך אסור משום דהנהו תלתא דהיינו הקרבן כקרבן קרבן דוקא כי אמר שאוכל אסור אבל אמר לא אוכל שרי וכדכתיבנא אבל אמר לקרבן אפילו אמר לא אוכל אסור ע"כ. והנה באומר הקרבן כקרבן שאוכל לך לאו לישנא דשבועה הוא ומש"ה אסור שהרי אמר דמה שיאכל יהיה כקרבן אי נמי אמר הקרבן בפיר משמע דשוי קרבן מה שיאכל וכן קרבן שאוכל בפיר משמע איסור וכבר כתבנו דליכא למימר דנשבע בחיי הקרבן כיון דאמר שאוכל ואם אמר שלא אוכל שרי בכולהו דאם אמר קרבן לא אוכל שבועה היא וכן אם אמר כקרבן לא אוכל לך פשיטא דשרי דאף דלא שייך הכא שבועה היכא דאומר בכ"ף מ"מ שרי שהרי אמר כקרבן יהיה מה שלא יאכל הא מה שיאכל יהיה קרבן ואם אמר הקרבן לא אוכל לך נמי שרי דאי אמרה בלשון שבועה היא לא אמר כלום ואי אמרה דלאו לשון שבועה היא כל שלא אמר בפירוש הא קרבן סוף סוף הא לא הוי קרבן אלא מה שלא יאכל וכי תימא איך יתכן לומר לשון שבועה באומר הקרבן הא אמרינן דלר"מ לא הוי לשון שבועה אלא באומר הא קרבן הא לא קשיא דהתם מיירי באומר שאוכל ומש"ה לא חשיב שבועה אלא באומר הי קרבן אבל באומר שלא אוכל אפשר דחשיב שבועה אף באומר הקרבן דומיא דאומר קרבן דבשלא אוכל חשיב שבועה ואוכל לא חשיב שבועה וכבר כתבנו דבאומר לא אוכל צודק יותר לישנא דשבועה מאומר שאוכל דאינו צודק לישנא דשבועה:

הכלל העולה דלדעת ר"מ לא בעי כ"ף הדמיון והאומר קרבן או עולה שאני אוכל לך אסור דלא שייך שבועה וכן אם אמר הקרבן כקרבן לקרבן שאוכל לך אסור וכמ"ש ואם אמר קרבן שלא אוכל לך שרי משום דבחיי קרבן נשבע וכן אם אמר הקרבן כקרבן שלא אוכל לך שרי וכמ"ש ואם אמר לקרבן לא אוכל לך אסור משום דנעשה כאילו אמר לקרבן יהא לפיכך לא אוכל לך ואם אמר הא קרבן שאוכל לך מודה לר"י דמותר שלא נדר זה אלא בחיי קרבן. ולדעת ר"י באומר קרבן או עולה ודכוותיה שאוכל לך שרי משום דבעי כ"ף הדמיון ואם אמר כקרבן מה שאוכל לך אסיר ואם אמר הקרבן או לקרבן שאוכל לך לא נתבאר בזה בפירוש סברת ר"י. והנה בחלוקה דהקרבן נראה דלר"י שרי שהרי בגמ' הקשו עלה דמתני' דקתני הקרבן שאוכל לך אסור והסוגיא מודים חכמים לר"י באומר הא קרבן והא עולה והא מנחה והא חטאת שאוכל לך שמותר שלא נדר זה אלא בחיי קרבן. ונראה דהמקשה היה סבור דאין חלוק בין אומר הקרבן בתיבה אחת לאומר הא קרבן בשתי תיבות וגבי דפירשו דיש חילוק היינו אליבא דר"מ אבל לר"י מנא לן. ועוד דדבר קשה הוא בעיני לומר שהיה סבור המקשה דאמר הקרבן דלא מהני לר"מ ולפי האמת אפילו ר' יהודה מודה דאסיר נמצא שהמקשה טעה בדמיונו מן הקלה אל הקלה אלא ודאי דלעולם לר"י האומר הקרבן שרי בלישנא דשבועה והיה סבור המקשה דגם ר"מ מודה בזה ועל זה השיבו לו דליתא דר"מ לא הודה לר"י אלא באומר הא קרבן אבל באומר הקרבן ס"ל דאסור. אך באומר לקרבן שאוכל לך אני מסתפק אליבא דר"י אי הוי לישנא דשבועה או לא. וכן אני מסתפק בדעת ר"י באומר לקרבן לא אוכל לך דר"מ אוסר לדעת ר' יהודה מהו. והנה אם הוא בשב"א נראה דהיינו הספק שנסתפקנו למעלה אי הוי לישנא דשבועה ואם אמרו בפת"ח אי ס"ל לר"י דפת"ח אינה מתפרשת כי אם כלא פשיטא דאסור דהכי אמר לא קרבן מה שלא אוכל הא מה שאוכל יהיה קרבן ולר"י אית ליה מכלל לאו אתה שומע הן ואם אמר לקרבן שאוכל לך בפת"ח פשיטא דשרי אך אי ס"ל דהפת"ח לפעמים מתפרשת כמו שב"א יש להסתפק אליבא דר"י באומר לקרבן לא אוכל לך אי פליג עליה דר"מ אי לא וכן באומר לקרבן שאוכל לך נמי יש להסתפק אליבא דר"י ולקמן בעז"ה כשנבוא לפסק הלכה נאריך בזה:

והנה כל מ"ש למעלה הוא אליבא דהר"ן ועתה אבאר הסוגיא אליבא דהרא"ש. והנה הרא"ש גרים האומר לחולין שאוכל לך לא כשר ולא דכי ע"כ. ולא ידעתי למה לא שנה התנא נמי בהכי כרישא ולימא לכשר ולדכי כולה בפתחות כלמ"ד ומה שמגדיל התימה הוא דאליבא דהרא"ש כל שאמר לא חולין בפירוש אף לר"מ אסור ולא חשיב מכלל לאו אתה שומע הן וכמו שנבאר בסמוך וא"כ כיון דמתניתין ר"מ היא וכדאוקימנא בגמ' מאי איריא דקתני לא דכי ולא כשר אפילו אמר לכשר ולדכי בפתחות כלמ"ד אסור. שוב ראיתי להרב בעל תוי"ט שגם הוא נרגש בזה ותירץ דהכי קתני האומר לחולין בפת"ח נעשה כאומר לא כשר בהול"ם דבהא כ"ע מודו אליבא דהרא"ש ע"כ ודוק וצ"ע:

תו

תו גרים הרא"ש טהור וטמא נותר ופגול (ע"כ) וה"ל דאם אמר טהור או טמא שאוכל לך אסור דהיינו קדשים שנוהג בהם טומאה וטהרה ע"כ. והנה בזה חולק עם הר"ן דלהר"ן אם אמר טהור בלא למ"ד פתוחה אינו נאסר ולהרא"ש נאסר ונראה דלהרא"ש ה"ה אם אמר דכי או לטהור בפה"ח אסור דהא תרגום של טהור הוא דכי והדבר צריך תלמוד. ובברייתא דחולין כחולין הכי גרים חולין כחולין בין שאוכל לך ובין שלא אוכל לך מותר לא חולין שאוכל לך אסור לחולין לא אוכל לך מותר ע"כ. ורישא קמ"ל דלא אוכל דלא אמרינן מכלל לאו אתה שומע הן דמשמע חולין יהיה מה שלא אוכל לך הא מה שאוכל יהיה כהקדש ומציעתא דהיינו לא חולין שאוכל לך אסור דמשמע לא חולין ליהוי אלא קרבן מה שאוכל לך וכר"מ אתיא מדפריך מרישא לסיפא ולא פריך ממציעתא ואע"ג דמתני' לחולין שאוכל לך אוקימנא כר' יהודה שאני הכא כיון דקאמר לא חולין כאילו אמר בהדיא קרבן יהא ומתני' לחולין בפה"ח קתני דאי הוה אמרינן לא חולין ליהוי אלא קרבן הוה משמע מכלל ולא אמרינן לא חולין כו' ואי הוה תני במתני' לחולין שלא אוכל לך הוה ניחא טפי דהשתא ודאי הוי מכלל לאו דהוה משמע לחולין ליהוי מה שלא אוכל לך הא מה שאוכל יהא קודש אבל לשון הגמרא דקא סברוה לא חולין ליהוי אלא קרבן לא משמע הכי וגם מתני' לא מוכחא כן דכל הני דמתני' אשאני אוכל דרישא קיימי ע"כ. וגם בזה אינם שוים בדינם הרא"ש עם הר"ן דלהר"ן לא שנא אמר לחולין שאוכל לך לא שנא אמר לא חולין שאוכל לך בכולהו אליבא דר' מאיר מותר דלית ליה מכלל לאו אתה שומע הן. ולהרא"ש דוקא באומר לחולין בפה"ח הוא דפליג ר"מ אבל באומר לא חולין אף ר"מ מודה דאסור דלא חשיב מכלל לאו:

עוד כתב הרא"ש דבאומר לחולין בפה"ח שלא אוכל לך דאסור לר"מ דמשמע לא חולין ליהוי אלא קרבן לפיכך לא אוכל לך דומיא דלקרבן לא אוכל לך דאמרינן דאסיר משום דהכי קאמר לקרבן יהא לפיכך לא אוכל לך ואע"ג דבאומר לחולין בפה"ח צריכין אנו למכלל לאו דהיינו לא חולין אלא קרבן ומתניתין דקתני לחולין שאוכל לך מוקמינן לה דלא כר"מ שאני מתני' דמסיים שאוכל לך אבל הכא דסיים למילתיה בלא אוכל לך משמע שפיר דלאסור בא ומכלל לאו כי האי דמוכח שפיר אית ליה לר"מ ובדין זה מודה הר"ן לפי הגירסא הא' וכמ"ש לעיל. ודע דלהרא"ש ניחא לי דלא תיקשי מנא ליה להתנא דהתלמודא לומר דכל שסיים בדבריו לא אוכל אמרינן דלחולין דקאמר הוי לא חולין ואפי' לר"מ מהני אימא דלר"מ אפילו היכא דמוכח לא מהני כל שלא אמר בפירוש כקרבן מה שאני אוכל לך. ונראה דהתלמוד ראה דברייתא דקתני חולין שלא אוכל לך דשרי אלמא ר"מ היא ואפ"ה קתני מציעתא לא חולין שאוכל לך אסור ואע"פ שאנו צריכים לומר לא חולין אלא קרבן אפ"ה מודה בזה ר"מ דאסור משום דמוכח וא"כ גם באומר לחולין לא אוכל לך בפה"ח יאסר לר"מ ונימא דה"ק לא חולין יהא לפיכך לא אוכל לך וגם אליבא דר"מ יאסר משום דאיכא הוכחה לאיסור, ומפרש דבכ"מ פריך הסברי אליבא דהר"ן אף שחולק עם הרא"ש באומר לא בפירוש דלדידיה אינו מעלה ומוריד אמרו בפירוש לא נתחבה מכלל לאו מ"מ מודה להרא"ש דהא שמסיים בסוף שלא אוכל חשיב הוכחה ומודה ר' מאיר דאסור ומה שכתבנו דהר"ן חולק עם הרא"ש בדין זה דאומר לא חולין שאוכל לך אף שהר"ן לא כתב כן בפירוש מ"מ מדהוצרך להגיה הברייתא ולומר דמציעתא לא גרסינן לה ואי גרסינן היינו כגירסת הראב"ד דגרים לחלין ולא קאמר דגרסינן לא חולין משמע דלא ס"ל דיש חילוק בין אומרו לא חולין לאומר לחולין בפה"ח:

ודע שהתוס' ז"ל הם חולקין עם הר"ן מן הקצה אל הקצה וז"ל שם תניא חולין כחולין בין שאוכל לך בין שלא אוכל לך מותר וא"ת שאוכל לך פשיטא וי"ל דשלא אוכל איצטריך ליה אע"ג דמשמע מה שלא אוכל יהא כחולין הא מה שאוכל לך יהא כקרבן אפ"ה לא אסור דברייתא כר"מ דלית ליה מכלל לאו מיהו קשה מסיפא דקתני לא חולין שאוכל אסור ואמאי אסור אי משום דאמרינן לא חולין להוי אלא קרבן מה שאוכל לך הא נמי חשוב מכלל לאו כדאמרינן לעיל גבי לחולין דמתני' סברוה לא חולין להוי אלא קרבן ומסיק עליה מני אי ר"מ לית ליה מכלל לאו כו' אלמא חשיב ליה מכלל לאו וי"ל דלא דמי דלעיל במתני' לא אמר לא חולין אלא לחולין בפה"ח ואם אתה בא לאסור צריך אתה לפרש דבורו לחולין כמו לא חולין וכיון דצריך לפרש כולי האי חשיב מכלל לאו דלית ליה מכלל לאו אבל הכא שאמר בפירוש לא חולין הוי כאילו פירש דבריו בהדיא לא חולין אלא קרבן והואיל ואין כאן חסרון פתרון מהני אפי' לר"מ ולא חשיב מכלל לאו. עוד כתבו אימא סיפא לחולין לא אוכל לך מותר והא תנן לקרבן לא אוכל לך אסור כו' הכא נמי נימא דה"ק לא חולין להוי אלא קרבן לפיכך לא אוכל לך. וא"ת והא מוכח לעיל דכיון דאמר לחולין בפה"ח חשיב מכלל לאו וי"ל דה"ד השתא דכיון דאמר לחולין לא אוכל לך הוכיח סופו שלאסור בא הילכך אפי' לר"מ פשיטא ליה לחולין בפה"ח כמו לא חולין דלא דמי לחולין דמתני' דהתם אמר לחולין אוכל לך וליכא הוכחה לאיסור לא בתחלת דבריו ולא בסוף דבריו ומסיק רב אשי הא דאמר לחולין בפה"ח לא מהני לר"מ אף כי בסוף דבריו אמר לא אוכל דלא חשיב הוכחה רק היכא דאמר לא חולין שתחלת דבריו איכא הוכחה כדפרישית לעיל ע"כ. והנה העתקתי כל דברי התוס' לפי שבספרי הדפוס נפלו בזה טעיות הרבה. והנה כוונת התוס' מבוארת דהמקשה היה סבור לדמות ההוכחות והיכי דאיכא הוכחה בתחילת דבריו כגון שאמר לא חולין מהני לר"מ ואסיר הכי נמי היכא דאיכא הוכחה בסוף דבריו דהיינו דאמר לחולין לא אוכל לך אסיר לר"מ ושנינו שאין דמיונו עולה יפה דדוקא היכא דאיכא הוכחה בתחלת דבריו מהני לר"מ ולפיכך האומר לא חולין שאוכל לך או אם אמר לא חולין שלא אוכל לך נמי אסור משום דה"ק לא חולין אלא קרבן לפיכך לא אוכל לך. אבל אמר לחולין לא אוכל לך בפה"ח שרי לר"מ וכ"ש לחולין שאוכל לך דהיינו מתני' דמוקמינן דלא כר"מ. הרי לך מבואר דהאומר לא חולין דלתוס' מהני אליבא דר"מ ולהר"ן לא מהני ובאומר לחולין לא אוכל לך בפה"ח דלתוס' לפי המסקנא לא מהני לר"מ ואליבא דהר"ן מהני לר"מ. ולפי זה הם הסברות הפוכות מן הקצה אל הקצה: ודע דבדף י"ג תנן לקרבן לא אוכל לך ר"מ אוסר ובגמרא הקשו והא לית ליה לר"מ מכלל לאו אתה שומע הן א"ר אבא נעשה כאומר לקרבן יהא לפיכך לא אוכל לך ע"כ. והנה סברת המקשה אין ספק שהיתה דלקרבן הוא בפתח ומש"ה הוה ס"ד דטעמא דאסר הוא משום דמשמע לא קרבן מה שלא אוכל הא מה שאוכל יהיה קרבן ומש"ה הקשו והא לית ליה לר"מ מכלל לאו אתה שומע הן אך מה שיש לספק הוא בדברי ר' אבא אם מודה למקשה דלקרבן מיירי בפה"ח ואפ"ה ס"ל דר"מ אוסר משום דהפה"ח לפעמים מתפרשת כמו שב"א או דילמא דפליג עליה ואמר דהכא מיירי בשב"א ופירושו הוא לקרבן יהא לפיכך לא אוכל לך אלא שהמקשה לפי שלא עלה בדעתו פירוש זה דר' אבא לא מצא שום מקום לאסור כי אם בפה"ח אבל לעולם דרב אשי מוקי לה בשב"א אך מפשטן של דברים נראה דגם רב אשי מודה דמיירי בפה"ח דקאמר נעשה כאומר ומשמע דהיינו אף שאומר בפה"ח נעשה כאומר בשב"א וכ"כ הר"ן בדף י"א בפירוש וכ"כ שם הרא"ש וז"ל נעשה כאומר לקרבן יהא לפיכך לא אוכל לך ואע"ג דאמר לקרבן בפה"ח מפרשינן ליה כאילו אמר בשב"א ע"כ. וראיתי לתוס' ז"ל שנחלקו בזה ר"ת ור"י וז"ל לקרבן לא אוכל לך ר"מ אוסר והא לית ליה לר"מ מכלל לאו כו' קס"ד השתא דטעמא דאסור הוא משום מכלל לאו כו' דמשמע לא קרבן מה שלא אוכל הא מה שאוכל יהיה קרבן ומשני באומר לקרבן יהא לפיכך לא אוכל לך כלומר הכי מפרשינן ליה. ופר"ת דמיירי דאמר לקרבן בפה"ח בין לדברי המקשה בין לדברי המתרץ אלא שהמקשה היה סבור דפי' לקרבן בפה"ח כמו לא ודחי דמפרשי ליה לקרבן יהא ור"י פירש דלפי השינוי מיירי דאמר לקרבן בחט"ף. ומיהו לפר"ת ניחא טפי דע"כ למאי דס"ד מעיקרא הוי בפה"ח מדהוה עלי המקשה לומר דטעמא דאיסורא הוא משום מכלל לאו ומכחמא ה"ה לדברי המתרץ. ומיהו גם לפירוש ר"י יש ליישב דבזה הם חלוקים המקשה והמתרץ דודאי המקשה היה סבור דגרסינן לקרבן בפה"ח ודחי ר' אבא דר"מ איירי באומר לקרבן בחט"ף ע"כ. נמצא דהר"ן והרא"ש ור"ת אזלי בחדא שיטה דלר' אבא מאי דקאמר

ר"מ לקרבן לא אוכל לך דאסור מיירי אף בפה"ח ולר"י הוא דוקא בשב"א ובגמ' אמרינן ומי אימרא לאימרא כאימרא כו' כולן שאוכל לך אסור לא אוכל לך מותר והקשו וכולן לא אוכל לך מותר והתנן לקרבן לא אוכל לך ר"מ אוסר וא"ר אבא נעשה כאומר לקרבן יהא לפיכך לא אוכל לא קשיא הא דאמר לא אימרא הא דאמר לאימרא ויש גורסין הא דאמר לאימרא הא דאמר לאימרא ע"כ. והנה הגירסא הראשונה היא גירסת ר"ת דאית ליה דלרבי אבא אף באומר לקרבן בפה"ח אסור לר"מ ומש"ה מוקי ברייתא דקתני לא אוכל לך מותר באומר לא אימרא דכיון דאמר לא אימרא שוב אין אנו יכולין לתקן דבריו מה דאמר לא אימרא מה שלא אוכל הא מה שאוכל אימרא הא לית ליה לר"מ מכלל לאו, הא דאמר לאימרא דאם אמר לאימרא שלא אוכל לך בפה"ח אסור לר"מ דומיא דלקרבן לא אוכל לך, והגירסא השניה היא גירסת ר"י דאית ליה דלרבי אבא לא אוסר ר"מ באומר לקרבן לא אוכל לך אלא באומר בשב"א וזהו שאמרו דברייתא דקתני לא אוכל לך מותר מיירי באומר לאימרא בפה"ח וכן הסוגיא דדף ט"ז יש שתי גרסאות איכא דגרסי הא דאמר לקרבן הא דאמר לא קרבן וזו היא גירסת ר"ת ואיכא דגרסי הא דאמר לקרבן בשב"א הא דאמר לקרבן בפה"ח והיא גירסת ר"י. שוב ראיתי שהתוס' עצמם כתבו כן עלה דהסיא דתנא אימרא כו' וז"ל הא דאמר לאימרא בפה"ח מפרשינן ליה לאימרא יהא לפיכך לא אוכל לך כמו לקרבן בפה"ח והא דתניא בהך ברייתא לאימרא לא אוכל לך מותר מיירי דאמר לא אימרא כן פירש ר"ת ור"י גריס הא דאמר לאימרא בחט"ף התם מפרשינן ליה לאימרא יהא לפיכך לא אוכל לך דומיא דלקרבן לא אוכל לך דהתם נמי בלקרבן בחט"ף מיירי וברייתא דלעיל דשרי מיירי בלאימרא בפה"ח עכ"ד. ודע שהתוס' היו גורסין אמר ר' אבא כאומר כו' ולא היו גורסים נעשה. והנה גירסתנו ניחא טפי לפי' ר"ת וגירסת התוס' ניחא טפי לפי' ר"י וכמבואר:

ודע דמאי דאמרינן בדף י"א רב אשי אמר הא דאמר לחולין כו' הנה בין לר"ת ובין לר"י הגירסא אחת היא דמוקי לברייתא דקתני לחולין לא אוכל לך מותר באומר לחולין בשב"א משום דלא נחלקו ר"ת ור"י אלא אם הפה"ח מתפרשת לפעמים כמו שב"א דלר"ת לפעמים מתפרשת כשב"א ולר"י לעולם הפה"ח משמעותה לא אבל לכ"ע השב"א אינה מתפרשת כלא וא"כ לכ"ע ברייתא דקתני לחולין לא אוכל לך מותר מיירי בשב"א ואם אמרו בפה"ח לכ"ע אסור דפשיטא דפה"ח הוא לא ומאי דקאמר ר"ת דהפה"ח מתפרשת כמו שב"א הוא להחמיר באומר לקרבן לא אוכל לך דלר"מ אי אמרינן שפה"ח היא לא אינו אסור משום דהוי מכלל לאו אבל פשיטא דהיכא דאיכא הומרא אם אנו מפרשים הפה"ח כלא פשיטא דאנו מפרשים אותה שהרי האומר לחולין שאוכל לך אסור לר"י ור"מ לא פליג אלא משום דלית ליה מכלל לאו הא לאו הכי היה אסור משום דהיינו מפרשים דבריו כאילו אמר לא חולין שאוכל לך: ודע שלא ראיתי בהך דרב אשי שינוי גרסאות זולת לתוס' דגרסי הא דאמר לחולין בפה"ח הא דאמר לא חולין וכוונתם מבואר כמ"ש למעלה דרב אשי בא לחלוק על דמיון התלמוד שרצה לדמות האומר לחולין שלא אוכל לך בפה"ח לאומר לא חולין שאוכל לך ורב אשי חולק ואומר דהאומר לחולין לא אוכל לך בפה"ח לר"מ לא מהני משום דחשיב מכלל לאו ולית ליה מכלל לאו אתה שומע הן אבל האומר לא חולין בין שאמר שאוכל לך בין שאמר שלא אוכל לך מהני לר"מ וכמו שבארנו כל זה למעלה. והר"ן ז"ל בדף י"ג עלה דהסיא דאימרא הביא שתי גירסאות וכתב דהגירסא דגרסי הא דאמר לאימרא בשב"א הא דאמר לאימרא בפה"ח הוא כפי' הגירסא השנית שכתבתי למעלה בברייתא דחולין שחולין כחולין ע"כ. והנה אין ספק דלפי הגירסא השנית דהיינו גירסת הראב"ד ז"ל דגרים לחלין לא אוכל לך מותר א"כ כשתירץ רב אשי הא דאמר לחלין וכו' ע"כ דס"ל דהפה"ח לעולם אינה מתפרשת כי אם כלא וא"כ בהסיא דלאימרא ע"כ דגרים הא דאמר לאימרא בשב"א הא דאמר לאימרא בפה"ח וכן הסיא דדף ט"ז הגירסא היא הא דאמר לקרבן הא דאמר לקרבן אך הגירסא הראשונה דגרים לחולין עדיין יכול לקיים שתי הגירסאות שהרי כפי גירסא זו רב אשי לא בא לומר אלא דהסיא דברייתא דקתני לחולין לא אוכל לך דשרי מיירי בשב"א ובשב"א לכ"ע אינה מתפרשת כמו לא ולפיכך שרי אבל אם הפה"ח לפעמים מתפרשת נמי כמו שב"א או אינה מתפרשת לעולם כי אם כלא בהא לא קא מיירי רב אשי ולפי זה כפי גירסא הראשונה יכולים אנו לקיים שתי גירסאות בהסיא דלאימרא והר"ן נמי לא בא לומר אלא דלגירסת הראב"ד ע"כ צריכים אנו לגרום הגירסא הראשונה ולא הגירסא האחרת אבל אה"נ דלפי הגירסא הראשונה דגרסה לחולין יכולין אנו לקיים שתי הגירסאות בהסיא דלאימרא ובזה ניחא דהר"ן בדף ט"ז לא הביא אלא הגירסא דאמר הא דאמר לקרבן בשב"א הא דאמר לקרבן בפה"ח משום דגירסא זו יכולה להיות לשתי הגירסאות בהסיא דלחולין. אך נ"ל דהנכון לומר דלפי הגירסא הראשונה דלחולין דנגרום בהסיא בלאימרא הא דאמר לא אימרא הא דאמר לאימרא משום דכיון דפשטא דמילתא דר' אבא דאמר נעשה כאומר כו' הכוונה היא דאף אם אמר בפה"ח הוי כאילו אמר בשב"א וכמו שפירש הר"ן א"כ מנא לן דפליגי בהא דרבי אבא וכיון שכן כיון דאליבא דר' אבא הגירסא היא הא דאמר לא אימרא כו' א"כ אף לדידן כך היא הגירסא דאפושי פלוגתא לא מפשינן ומ"ש הר"ן בדף ט"ז דהחילוק הוא בין למ"ד שבא"ת ללמ"ד פתוחה התם קאי גירסת הראב"ד וכדכתיבנא:

אך עדיין יש לי לחקור אליבא דהראב"ד דע"כ רב אשי אית ליה דלמ"ד פתוחה אינה מתפרשת כי אם כלא ולא כשב"א אם הוא חולק עם ר' אבא או לא והנה הר"ן פירש במילתיה דר' אבא בדף י"א דרבי אבא אית ליה דהפה"ח לפעמים מתפרשת כמו שב"א ואם נאמר דרב אשי פליג עליה א"כ קשה בדף י"ג דהקשו עלה דברייתא דלאימרא מהך דר' אבא ותירצו הא דאמר וכו' וכבר כתבנו דלהראב"ד הגירסא היא הא דאמר לאימרא הא דאמר לאימרא ואם ר' אבא ס"ל כמ"ש הר"ן קשה אליבא דר' אבא עדיין הקושיא במקומה עומדת וכי תימא דר' אבא יתרץ דאותה ברייתא ס"ל כר"מ בחדא ופליג עליה בחדא וכמו שתירץ התלמוד כאן אכתי קשה כיון דעיקר הקושיא היא לר' אבא הוה ליה לתרוצי אליביה. זאת ועוד דתירוץ זה הנאמר כאן בדף י"א דהאי תנא ס"ל כר"ע בחדא וכו' לא ראיתיו שהזכירוהו לא הר"ן ולא הרא"ש ולא התוספות זולת בדברי רש"י ראיתיו ולפי הנראה לא היה בגירסתם כי אם תירוצא דרב אשי וא"כ הדרא קושיא לדוכתה וכי תימא דהר"ן לא פירש דלר' אבא מיירי הסיא דלקרבן בפה"ח כי אם לפי הגירסא דגרים לחולין בוי"ו דלפי זה מצי אתי רב אשי כר' אבא אבל לגירסת הראב"ד דגרים לחלין בלא וי"ו א"כ נאמר ג"כ דר' אבא לא אמר אלא באומר לקרבן בשב"א, הא ליתא דאם איתא להאי מילתא היה לו להר"ן לפרש שהרי הרואה יראה דהר"ן מיישב כל הסוגיא כפי שני הפירושים ואם מה שפירש בדברי רבי אבא תלוי בשני הפירושים כשהביא גירסת הראב"ד היה לו לבאר דלהראב"ד רבי אבא לא אמרה אלא באומר לקרבן בשב"א. אשר על כן נ"ל דגם להראב"ד סברת המקשה היתה דלרבי אבא הסיא דלקרבן מיירי אף בפה"ח ומש"ה הוקשה לו הסיא דלחולין לא אוכל לך דאמאי שרי. ומה שהוקיקו למקשן לומר כן הוא ממאי דקאמר ר' אבא נעשה דמשמע דאף שממשמעו הוא כלא נעשה כאילו אמרו בשב"א ורב אשי חולק עם המקשה בסברת ר' אבא ואמר דלעולם ר' אבא לא אמרו אלא באומר בשב"א ומאי דקאמר נעשה הכונה היא דפלגינן דיבוריה ואמרינן כאילו אמר לקרבן יהא לפיכך לא אוכל לך אבל לעולם דאם אמר לקרבן בפה"ח שרי אליבא דר"מ משום דהפה"ח לעולם אינה מתפרשת כשב"א ומה שפירש הר"ן בדברי ר' אבא הוא כפי סברת המקשה דע"כ הכי הוה ס"ל דאם המקשה היה סובר דר' אבא לא אמרה כי אם באומר לקרבן בשב"א לא הוה קשיא ליה כלל מהסיא דלחולין לא אוכל לך אלא דהמקשה טעה בדברי ר' אבא ורב אשי באר סברת ר' אבא והשתא הסיא דלאימרא אתי שפיר לרבי אבא כפי מה שפירש רב אשי לדברי ר' אבא. הכלל העולה דאליבא דהר"ן לכל הגירסאות בין לגירסא דגרים לחולין בוי"ו בין לגירסת הראב"ד סברת המקשה היא דר' אבא מיירי אף באומר לקרבן בפה"ח אלא דלהראב"ד רב אשי חולק עם המקשה בסברת ר' אבא ולאידך גירסא

אלי דסבר המקשה כר' אבא קאי אליבא דהלכתא. ואת"ה א"כ תיקשי לאידך גיסא דבשלמא לגירסת הרא"ש ניחא דמוכרחים אנו לומר דהמקשה היה סבור דר' אבא אף באומר לקרבן בפת"ח ס"ל דאוסר ר"מ משום דאי הוה ס"ל דלא אמרה רבי אבא אלא באומר לקרבן בשב"א לא הוה קשיא כלל מהא דלחלין לא אוכל לך משום דהתם מיירי באומר לחלין בפת"ח אבל לאידך גירסא דגרים לחולין בוי"ו וא"כ קושית התלמוד שייכא בין אם נאמר דר' אבא לא אמרה כי אם באומר לקרבן בשב"א בין אם נאמר דר' אבא אף באומר לקרבן בפת"ח אמרה א"כ מנ"ל דהמקשה סבור דר' אבא אף באומר לקרבן בפת"ח אמרה. הא ל"ק כלל משום דלעולם פשטא דמילתא דר' אבא מיירי באומר לקרבן בפת"ח מדקאמר נעשה כו' ועוד מדברי המקשה שהקשה והא לית ליה לר"מ מכלל לאו אתה שומע הן מוכח דס"ל דהויא דלקרבן מיירי בפת"ח ומש"ה פירשה הר"ן להויא דר' אבא כן משום דס"ל דלקושטא דמילתא הכי הוא אלא דלהרא"ש צריכין אנו לדחוק ולומר דהמקשה ורב אשי הם חלוקים בסברת רבי אבא: ודע שזה שכתבנו דלהרא"ש רב אשי חולק עם המקשה בסברת ר' אבא הוא דוקא אליבא דהר"ן דלא גרים בכך דרב אשי אלא הא דאמר לחולין הא דאמר לחולין אבל עדיין אפשר דגרים כגירסת התוס' שכתבנו לעיל ולא כפירוש התוס' אלא דגרים הא דאמר לא חולין הא דאמר לחולין וס"ל דברייתא איירי באומר לא חולין לא אוכל לך ומש"ה שרי דלא שייך מילתיה דר' אבא באומר לא בפירוש ומאי דקתני מציעתא לחולין שאוכל לך דאסור מיירי אף באומר בפת"ח והוי ממש דומיא דאותה גירסא דגרסי התם הא דאמר לא אימרא הא דאמר לאימרא והתם נמי קתני שאוכל לך אסור שלא אוכל מותר ואף שיש מהדוחק באותה גירסא מ"מ מה שנתרץ התם הכא ומה גם דגם כפי דברי הר"ן קשה ברייתא דחולין דמחלק בין שאוכל בין שלא אוכל דלא מיירי בחד גוונא דשאוכל מיירי בשב"א ושלא אוכל מיירי בפת"ח וכמבואר וא"כ נוכל לומר דחלוקה דשלא אוכל מיירי באומר לא חולין והלוקה דשאוכל מיירי באומר לחולין אלא דהר"ן לא ראה גירסא זו ומש"ה הוכרח לומר דרב אשי חולק עם המקשה בסברת ר' אבא אבל כפי גירסת התוס' נכ"ע סברת המקשה בדר' אבא היא קיימת אליבא דהלכתא דר"מ אף באומר לקרבן בפת"ח אוסר וכמ"ש:

אך מה שקשה בעיני הוא בסברת הרא"ש דאיהו עלה דברייתא דלחולין פירש דרבי אבא אף באומר לקרבן בפת"ח ס"ל דלר"מ אסור משום דמפרשינן ליה כאילו אמרו בהט"ף וכדף י"ג כתב הא דאמר לאימרא בשב"א הא דאמר לאימרא בפת"ח וכ"כ בדף ט"ו עלה דמתני' דקתני לקרבן לא אוכל לך מותר לאשמועינן דשני ליה לר"מ בין לקרבן בשב"א בין לקרבן בפת"ח ע"כ. והנה אין ספק דהרא"ש הגירסא שהיתה לפניו היתה הא דאמר לאימרא הא דאמר לאימרא. זה שלא פירש ה"ק הא דאמר לאימרא כחול"ם ומש"ה שרי הא דאמר לאימרא בין בפת"ח בין בשב"א אלא משום דאי מוקמינן לברייתא באומר לאימרא בחול"ם א"כ היכי קתני לאימרא שאוכל לך אסור דהא אי אסור כיון דאמרו בחול"ם, והרואה יראה כדברי התוס' כמה נדחק ר"ת ליישב גירסתו אבל אי מוקמינן לברייתא דאמר בפת"ח כולה מיירי בפת"ח ואפ"ה שלא אוכל שרי ושאוכל אסור וכמו שנתבאר לקמן דר"י ס"ל הכי יע"ש. וכן במתני' הוא גרים לקרבן לא אוכל לך מותר ומש"ה הוכרח לומר דהחלוק הוא בין שב"א לפת"ח וס"ל דפת"ח לעולם איננה מתפרשת כשב"א כי אם כלא. אך מה שאני תמיה הוא דמי דחקו בכך דלחולין לומר דר' אבא אף באומר בפת"ח ס"ל דאסור והרי כפי גירסתו דגרים לחולין בוי"ו קושית הגמ' היא בין אם נאמר דהויא דר' אבא היא בשב"א דוקא בין אם נאמר דהויא דר' אבא הוא אף בפת"ח ואם הר"ן פירש כן הוא משום דס"ל דקושטא דמילתא הכי הוא דר' אבא אף באומר בפת"ח אמרה וכפשטא דלישנא דאמר נעשה כו' אך להרא"ש דס"ל דלקושטא דמילתא ר' אבא לא אמרה כי אם בשב"א מי דחקו לומר דהמקשה טעה בדברי ר' אבא. ונראה דהרא"ש ראה דסתמא דתלמודא בדף י"ג הוה ס"ל דר' אבא אף באומר בפת"ח אמרה למילתיה מדמקשה עלה דהויא דלאימרא לא אוכל לך מהך דר' אבא וכן נמי בדף ט"ז הכי משמע דהוה ס"ל לסתמא דתלמודא אלא דהתם הודיע התלמוד דליתא אלא דר' אבא לא אמרה אם באומר בשב"א ומשא"כ הכא בדף י"א לא רצה הרא"ש לומר דהתלמוד ס"ל בשתא קושטא דמילתא ושוב חזר וטעה בדברי ר' אבא ולפיכך פירש הכא לפי הס"ד דתלמודא דהוה ס"ל דר' אבא אף באומר בפת"ח אמרה אלא שאח"כ בדף י"ג ובדף ט"ז באר לנו התלמוד אמתות דברי ר' אבא דלא אמרה כי אם באומר בשב"א ובהויא דלחולין פירשה הרא"ש כפי הס"ד דתלמודא משום דהתם לא נפקא מידי בין אם נאמר דר' אבא אמרה למילתיה דוקא באומר בשב"א בין אם נאמר דר' אבא אמרה אף באומר בפת"ח וכמבואר. וראיתי למרן בטור י"ד סי' ר"ד שכתב וז"ל וממה שכתבתי בסמוך בפירוש הרא"ש גבי הא דא"ר אבא נעשה כאומר לקרבן יהא לפיכך לא אוכל לך משמע דאפילו לקרבן לא אוכל לך בפתחות הלמ"ד אסור דמפרשינן ליה כאילו אמרו בשב"א הלמ"ד דהוי כאומר לקרבן יהא מה שאוכל לך לפיכך לא אוכל לך וליתנא דנעשה כאומר לקרבן הכי משמע שאע"פ שאמר בפת"ח הלמ"ד נעשה כאומר בשב"א הלמ"ד וא"כ קשה על מה שפסק רבינו לעיל שאם אמר לקרבן לא אוכל לך בפת"ח מותר ונראה לומר רבינו סובר שמה שפירש הרא"ש כן היינו לדעת ר' אבא אבל כי אתא רב אשי ואמר הא דאמר לחולין בשב"א הא דאמר לחולין בפת"ח אתא לאפוקי ממאי דקס"ד דנעשה דקאמר ר' אבא היינו לומר דאומר בפת"ח הלמ"ד מפרשינן ליה כאומר בשב"א הלמ"ד דליתא דנעשה דקאמר ר' אבא לאו דוקא אלא היינו לומר דבאומר לקרבן בשב"א הלמ"ד ומש"ה אוסר ר"מ אבל אם היה אומר לקרבן בפת"ח הלמ"ד מיפרא שרי דכיון דבפת"ח הלמ"ד קאמר לא שייך לפרושי לקרבן יהא לפיכך לא אוכל לך א"כ איכא למימר דודאי ר' אבא לא מפליג בין אומר בפת"ח הלמ"ד לאומר בשב"א הלמ"ד אבל קושטא לאו הכי הוא אלא שאני לן בין אומר בפת"ח הלמ"ד לאומר בשב"א הלמ"ד הלכך בהויא דלקרבן לא אמרינן נעשה כאומר כדקאמר ר' אבא אלא הכ"ע כאומר לקרבן לא אוכל לך בשב"א הלמ"ד ומש"ה אוסר ר"מ אבל אם היה אומר לקרבן לא אוכל לך בפת"ח הלמ"ד מיפרא שרי מטעמא דפרישית וקי"ל כרב אשי דבתרא הוא ע"כ. ואח"כ הביא הויא דלאימרא שכתבנו לעיל וכתב משמע להדיא דבאומר לאימרא בשב"א הלמ"ד אסור אבל אומר לאימרא בפת"ח הלמ"ד מותר ובודאי דאומר לקרבן לא אוכל לך דינו כאומר לאימרא לא אוכל לך וא"כ ע"כ לומר דשאני לן בין אומר לקרבן לא אוכל לך בשב"א הלמ"ד לאומר בפת"ח. ומכאן יש להוכיח כלשון ראשון שכתבתי דרב אשי לפרש לדר' אבא אתא ולא לסתור דבריו דהא הכא כיון דסתמא דתלמודא הוא דמפליג בין לאימרא בשב"א ללאימרא בפת"ח משמע דלפרש דברי ר' אבא אתא ולא לסותרם וכרב אשי נמי דכוותה ע"כ דברי הרב. ולא ידעתי למה לא הביא הרב הויא דפ"ב דף ט"ו דתנן לקרבן לא אוכל לך מותר ואמרינן עלה הא דאמר לקרבן ופירש הרא"ש שם דשאני ליה לר"מ בין לקרבן בשב"א בין לקרבן בפת"ח. אך אעיקרא דמילתא אחרי בקשת המחילה הראויה לדבר הזה יסלח אדוני דלא שייכי כלל דברי רב אשי להויא דר' אבא ולא דמו כלל דרב אשי לא בא לומר אלא דברייתא דקתני לחולין לא אוכל לך דשרי מיירי בשב"א וכל דאומר בשב"א שרי לפי שהשב"א אין משמעותה לעולם כחול"ם ומש"ה שרי אבל אם אומר בפת"ח אסור משום דפירושו לא חולין מה שאוכל לך כי אם קרבן לפיכך לא אוכל לך אבל אם הפת"ח לפעמים מתפרשת כמו שב"א שהוא הספק שנסתפקו בדברי ר' אבא בהא לא איירי רב אשי ולא גלה דעתו בזה שום דבר ואפשר לומר דרב אשי ס"ל דהאומר לקרבן שלא אוכל לך דאסור אפילו באומר בפת"ח דנעשה כאומר לקרבן בשב"א יהא לפיכך לא אוכל לך. והטור במה שפסק שהאומר לקרבן לא אוכל לך בפת"ח דשרי הדין עמו אם מהראיה שהביא מרן מהויא דלאימרא אם ממ"ש הרא"ש בפ"ב דף ט"ו עלה דמתני' דלקרבן לא אוכל לך דשרי אליבא דר"מ. אך לא מהטעם שכתב מרן דרב אשי גלה לנו כוונת רבי אבא אלא דהטור ס"ל דדברי הרא"ש בהויא דר' אבא הם לפי הס"ד של התלמוד וכמ"ש למעלה ולפי הנראה מרן ס"ל דמאן דאית ליה דהשב"א איננה מתפרשת כחול"ם אית ליה נמי דהפת"ח איננה מתפרשת כשב"א אלא כחול"ם ומש"ה תלה פירוש דברי ר' אבא בהא דרב אשי דכיון דרב אשי אמר דהשב"א איננה מתפרשת כחול"ם ע"כ ס"ל נמי דהפת"ח איננה מתפרשת כשב"א כי אם כחול"ם ומש"ה אית ליה דהאומר לקרבן לא אוכל לך בפת"ח דמותר אליבא דר"מ. ומלבד דהסברא מוכחת דלאו הא בהא תליא יש להכריח זה מדברי הר"ן שהרי בדף י"ג הביא גירסא אחת דגרסי הא דאמר לא אימרא הא קאמר לאימרא וגירסא זו היא כפי הגירסא הראשונה שהביא בהויא דלחולין דלגירסת הרא"ש לא שייכא גירסא זו וכמ"ש לעיל ולפי הגירסא הראשונה רב אשי אית ליה דהשב"א איננה מתפרשת כחול"ם ואפ"ה אית ליה דהאומר לקרבן לא אוכל לך דאסר לר"מ אף שאמר בפת"ח ולא מיעט אלא באומר בחול"ם:

ודע שהחכם בעל תוי"ט כתב בזה דברים שלא בהשגחה וז"ל בפ"ק דנדרים מ"ד בד"ה לקרבן לא אוכל לך ר"מ אוסר כו' נעשה כאומר לקרבן פירוש בשב"א ליתנא דנעשה מוכח דלפי האמת אינו אומר בשב"א אלא נעשה כו' וכן משמע לשון הרא"ש שם בש"ס אע"ג דברים מתני' ג' לחולין לא אוכל לך פליג ר"מ לאחד מן הפירושים שכתבתי מחלק הרא"ש דהכא דמסיים לא אוכל לך מוכח דלאסור בא ע"כ. ולא ידעתי מאי קשיא ליה הכא במתני' דהוצרך לחלוקי דהרא"ש דהרא"ש לא הוצרך לאותו חילוק אלא עלה דחולין לא אוכל לך דהקשו בגמ' דיאסר אליבא דר"מ ונימא דהוי כאילו אמר לא חולין יהא לפיכך לא אוכל לך ועל זה הוקשה לו ולהר"ן דאפילו אם נפרש דבריו כן אפ"ה שרי לר"מ דלית ליה מכלל לאו אתה שומע הן דומיא דאומר לחולין שאוכל לך דשרי לר"מ ולא אמרינן לא חולין אלא קרבן שאוכל לך ולזה תירץ דהכא דסיים לא אוכל לך מוכח דלאסור בא אבל הכא באומר לקרבן לא אוכל לך דאנו מפרשים דבריו לקרבן יהא לפיכך לא אוכל לך אין כאן מכלל לאו כלל וזה פשוט. עוד כתבו לדבריו במשנה ב' פ"ב דלקמן דתנן לא קרבן לא אוכל לך מותר צריך לחלק כיון דהאומר לא קרבן כחול"ם ליכא לפרושי כלל דהוי כמו בשב"א כו'. אלא דקשיא לי דמתוך לשונו של הרא"ש משמע דכי מסיים לא אוכל לך אית ליה לר"מ מכלל לאו שכ"כ ואע"ג דלר"מ כי אמר לחולין בפת"ח לא אמרינן מכלל לאו כו' ה"מ כי מסיים שאוכל לך אבל הכא דמסיים למילתיה לא אוכל לך משמע שפיר דלאסור בא ומכלל לאו כי האי דמוכח אית ליה שפיר לר"מ ע"כ. וכל אלו הם דברים בטלים דמאי דקאמר הרא"ש דכי מסיים לא אוכל דמודה ר"מ הוא דוקא היכא דמה שאמר לא אוכל הוא גורם לדבריו כגון דהאומר לחולין לא אוכל לך שאנו מפרשים דבריו דהכי קאמר לא חולין יהיה אלא קרבן לפיכך לא אוכל לך דאע"ג דלא אמר קרבן יהא אלא לחולין והתם צריך למכלל לאו מ"מ כיון דסיים דבריו ואמר לפיכך לא אוכל לך מודה בזה ר"מ אבל באומר לקרבן לא אוכל לך כחול"ם שאין אתה יכול לומר דמה שאמר לא אוכל הוא גורם לדבריו דאיך יתכן לומר לא קרבן לפיכך לא אוכל וא"כ ע"כ לומר שכונתו היא לא קרבן מה שלא אוכל הא מה שאוכל לך יהיה קרבן א"כ אין לך מכלל לאו אתה שומע הן גדול מזה ופשיטא דלר"מ שרי ולפי דבריו למה הוצרכו בגמ' לומר דלר"מ יאסר האומר לחולין לא אוכל לך דומיא דהויא דרבי אבא והכא נמי אימא דהכי קאמר לחולין מה שלא אוכל הא מה שאוכל קרבן ורב אשי נמי שתירץ דברייתא מיירי באומר בשב"א מה הועיל אכתי ליתסר משום דהכי קאמר לחולין מה שלא אוכל הא מה שאוכל קרבן ור"מ מודה בזה דאמרינן מכלל לאו כיון דסיים לא אוכל אלא ודאי דליתנהו להני מילי ולא אאריך בזה מפני ביטול בית המדרש. עוד כתב ומיהו לקמן פ"ב כתב הרא"ש בזה הלשון לקרבן לא אוכל לך אשמעינן דשני ליה לר"מ בין לקרבן בשב"א בין לקרבן בפת"ח ע"כ. ולא ידעתי מה תקן בזה לקושיתו דהכתי תיקשי דמאי באומר לקרבן בפת"ח שרי דנהי דאין הפת"ח מתפרשת כי אם כחול"ם מ"מ ליתסר מטעם מכלל לאו אתה שומע הן כיון שסיים לא אוכל לך. ואולי מ"ש ומיהו קאי לתחלת דבריו שכתב דמדברי הרא"ש נראה דכי קאמר ר' אבא נעשה מיירי באומר לקרבן בפת"ח ועל זה כתב ומיהו כו' אך קושיתו הניחה בצ"ע. ועלה בדעתי לומר דטעות נפל בספריו ועיקר קושיתו היא מהחילוק האחר שכתב הרא"ש דהאומר לא חולין שאוכל לך דאסיר לר"מ ולא חשיב מכלל לאו משום דכיון דאמר לא בפירוש והרי זה כאילו אמר לא חולין אלא קרבן ולפי זה מ"ש ומיהו הוא לתרץ קושיתו והכונה דבתחלה דקדק מדברי הרא"ש דכי קאמר ר' אבא הוא אף באומר בפת"ח והוקשה לו ממתני' דפ"ב ותירץ דשאני התם דאמר בפירוש לא קרבן כחול"ם ולא שייך לומר נעשה ועל זה הוקשה לו דהא אמר בפירוש לא קרבן כחול"ם אמאי שרי לר"מ והא הרא"ש כתב דהאומר לא בפירוש דמהני לר"מ לזה כתב ומיהו כו' דהרא"ש אוקמה למתני' דקתני לקרבן לא אוכל לך דשרי באומר בפת"ח ולעולם דאם אמר לא קרבן בפירוש דאף ר"מ יודה דאסיר ומ"מ אף אם כיון לזה לא נדק כלל משום דלא אמרה הרא"ש אלא באומר לא חולין שאוכל לך שאנו מפרשים תחלת דבריו כאילו אמר קרבן שאוכל לך אף שלא אמרו בפירוש מ"מ כיון שאמר לא חולין כחול"ם הביא כאילו פירש דבריו ואמר אלא קרבן אבל האומר לא קרבן לא אוכל לך פשיטא דשרי לר"מ דאף אם נאמר דהכי קאמר חולין לא אוכל לך מ"מ לא מהני שהרי צריכין אנו למכלל לאו דהיינו אבל מה שיאכל יהיה קרבן ובפירוש אמרינן חולין החולין כחולין בין שאוכל בין שלא אוכל מותר ופשיטא דכך הוא כאומר חולין שלא יאכל כאומר לא קרבן שלא אוכל וגם זה פשוט. עוד כתב וזו היא ראיה גדולה אלי שכן היא סברת הרא"ש יותר מפתי ראיות שהביא ב"י להוכיח דלקושטא דמלתא לא אמר הרא"ש דפת"ח כמו בשב"א ע"כ. ולא ידעתי למה ראיה זו מצאה חן בעיניו וכי כעורה היא זו שהביא מרן מהויא דלאימרא דהאומר לאימרא בפת"ח דשרי אליבא דר"מ ואין הפרש בין זו להויא דלקרבן ולא כלום:

ודע שראיתי לתוס' עלה דהויא דלאימרא אחר שכתבו פירש ר"ת דגרים הא דאמר לאימרא בפת"ח הא דאמר לא אימרא שהקשו וא"ת אי לאימרא דהך ברייתא מיירי דאמר לא אימרא א"כ שאוכל לך אמאי משמע איסורא וי"ל דודאי רישא דאוכל לך מיירי בלאימרא בפת"ח ולאימרא דלא אוכל מיירי שאמר לא אימרא, וא"ת א"כ אדמפליג בין אוכל ללא אוכל ליפלוג כולה בלא אוכל בין לאימרא בפת"ח ללא אימרא דהשתא נמי דמפליג בין אוכל ללא אוכל הוי לאימרא גבי אוכל בפת"ח וגבי לא אוכל לא אימרא וי"ל דהס"ג אלא אימרא כאימרא דלא תני ליה באיסורא כי אם באוכל לך תני נמי גביה לאימרא אע"ג דלאימרא מיתסר נמי גם בלא אוכל כל כך צריך לדחוק לפירוש ר"ת, ור"י גרים הא דאמר לאימרא בהט"ף התם מפרשינן ליה לאימרא יהא לפיכך לא אוכל לך דומיא דלקרבן לא אוכל לך בלקרבן בהט"ף מיירי וברייתא דלעיל דשרי מיירי בלאימרא בפת"ח בין ברישא גבי שאוכל בין גבי לא אוכל ע"כ. והנה קושיית התוס' היא מבוארת וכבר נתקשינו בה למעלה וכוונת תירוץ ר"ת הוא זה דאגב דתני ברישא אימרא כאימרא שאוכל אסור ובזה לא שייך איסורא כי אם באוכל וכמבואר תני נמי בהדי לאימרא בפת"ח אע"ג דלשון זה אף בשלא אוכל אסור וכן אגב דתני סיפא אימרא כאימרא שלא אוכל מותר תני נמי לא אימרא שלא אוכל אע"ג דלשון זה אף בשאוכל מותר. אך מאי דאיכא לעיוני הוא במה שסיימו דלפירוש ר"י ברייתא מיירי בלאימרא בפת"ח בין ברישא גבי שאוכל לך בין גבי שלא אוכל לך דכיון דס"ל לר"י דהאומר לאימרא בפת"ח שלא אוכל לך דשרי א"כ ע"כ טעמא דמילתא הוא משום דס"ל דפת"ח איננה מתפרשת כי אם כחול"ם א"כ באומר לאימרא שאוכל לך אמאי אסור וה"ז כאומר לא אימרא שאוכל לך דמן הדין לכ"ע שרי. והנראה אלי שר"י רוח אחרת אתו דס"ל דטעמא דהאומר לקרבן לא אוכל לך בפת"ח לאו משום דהפת"ח לעולם משמעותה כחול"ם וא"א לפרשה בענין אחר אלא טעמא דמילתא הוא דבשלמא האומר לקרבן לא אוכל ניחא מה שאנו מפרשים דבריו לקרבן יהא דכיון דאמרו בשב"א יצדק הפירוש לקרבן יהא לפיכך לא אוכל לך אבל האומר לקרבן לא אוכל לך לא יצדק בזה לומר לקרבן יהא ואדרבא יותר יצדק לומר שכונתו היא לא קרבן לא אוכל לך אבל האומר לקרבן שאוכל לך בפת"ח התם אסיר משום דדבריו הם כפשטם שעושה קרבן מה שיאכל וזהו מה שנראה בדעת ר"י. ולפ"ז ניחא לגירסת הרא"ש דגרים בדף י"א לחולין שאוכל לך אסור לחולין לא אוכל לך מותר ואוקמה רב אשי לסיפא באומר לחולין בפת"ח ולפ"ז קשה מציעתא דקתני לחולין שאוכל לך אסור דאי מיירי בפת"ח אמאי אסור ולפי פירוש ר"י ניחא דנהי דאם אמר לחולין לא אוכל לך בפת"ח דשרי משום דלא יצדק לומר לחולין יהא אבל לעולם אם אמר לחולין שאוכל לך בפת"ח אסור לפי שאלו הדברים הם כפשטם ולפי זה מציעתא וסיפא מיירי באומר לחולין בפת"ח אך הר"ן ז"ל לא ס"ל הכי אלא ס"ל דטעמא דמ"ד דהאומר לחולין לא אוכל בפת"ח דשרי הוא משום דס"ל דהפת"ח לעולם איננה מתפרשת כי אם כחול"ם ומ"ה הוקשה לו אליבא דהרא"ש מציעתא דקתני לחולין שאוכל לך אסור אי מיירי באומר בפת"ח אמאי אסור דהא לא חולין קאמר ונדחק בזה הרב

ולוקמה

יש האומר לחבירו לא חולין לא אוכל לך הרי זה כמי שאמר לו מה שאוכל לך לא יהא חולין אלא קרבן. וכן אם אמר הקרבן שאוכל לך כקרבן שאוכל

יש האומר לחבירו לא חולין לא אוכל לך וכו'. שם אמתני' דלחולין שאוכל לך אסור אמרינן בגמ' (דף י"א) סברוה מאי לחולין לא חולין להוי אלא קרבן מני מתני' אי ר"מ לית ליה מכלל לאו אתה שומע הן וכו' אלא ר' יהודה היא אימא סיפא ר' יהודה אומר האומר ירושלים לא אמר כלום מדסיפא ר"י רישא נמי ר"י היא כולה ר"י וה"ק שר"י אומר וכו' ובתר הכי גרסינן תניא חולין שהולין כחולין בין שאוכל לך בין שלא אוכל לך מותר להולין שאוכל לך אסור לחולין לא אוכל לך מותר רישא מני ר"מ היא דלית ליה מכלל לאו אתה שומע הן כלומר דאילו לרבנן כיון דאית להו מכלל לאו אתה שומע הן הולין שהולין כחולין שלא אוכל לך אסור דמשמע מה שלא אוכל לך יהא חולין הא מה שאוכל לך לא יהא חולין אלא קרבן אימא סיפא לחולין לא אוכל לך מותר והא תנן לקרבן לא אוכל לך ר"מ אוסר וקשיא לן הא לית ליה מכלל לאו אתה שומע הן וה"ר אבא נעשה כאומר לקרבן יהא לפיכך לא אוכל לך ה"נ ה"ק ליה לא חולין יהא לפיכך לא אוכל לך ושני רב אשי הא דאמר לחולין והא דאמר לא חולין דמשמע לא להוי חולין אלא כקרבן. ופי' הרא"ש נעשה כאומר לקרבן יהא לפיכך לא אוכל לך ואע"ג דאמר לקרבן בפת"ח מפרשינן כאילו אמר בחט"ף ה"נ לימא לא חולין להוי לפיכך לא אוכל לך ואע"ג דלר"מ כי אמר לחולין בפת"ח לא אמרינן מכלל לאו ה"מ כי מסיים שאוכל לך אבל הכא דסיים למילתיה כי לא אוכל לך משמע שפיר דלאסור בא מכלל לאו דמוכח היא ליה שפיר לר"מ כי האי רב אשי אמר הא דאמר לחולין בחט"ף הא דאמר לחולין בפת"ח כלומר אי הוה אמר לחולין בפת"ח היה ר"מ אוסר דמשמע לא חולין להוי אלא קרבן לפיכך לא אוכל לך. והאי דתניא לחולין שאוכל לך אסור כתב הר"ן קשיא טובא למה אסור והא משום מכלל לאו אתה שומע הן צריכין למיתי בה ולר"מ לית ליה וכ"ת לא צריכין בהא למכלל לאו דכיון דאמר לא חולין ע"כ קרבן הוי ליתא דהא מש"ה אוקימנא מתני' דלא כר"מ אלמא אפי' בכי הא צריכין למכלל לאו אתה שומע הן לפיכך יש מי שאומר דל"ג ליה הכא כלל עכ"ל. והרלב"ד כתב על דברי רבינו א"א זה המחבר מזכי שטרא לבי תרי וכו'. וליישב דברי רבינו נ"ל שהוא פוסק כר"מ דלית ליה מכלל לאו אתה שומע הן ומפני כך פסק כברייתא דחולין החולין כחולין בין שאוכל לך בין שלא אוכל לך מותר ואעפ"כ לא נמנע מלפסוק כפשט מתני' דקתני לא חולין שאוכל לך אסור משום דס"ל ז"ל דבהכיא לר"מ נמי אסור דכיון דלא הוי מה שיאכל חולין ממילא הוי קרבן דכך לי אומר לא חולין יהא כאומר קרבן יהא שהאומר דבר זה אינו מותר ממילא משמע שהוא אסור וכן האומר דבר זה אינו אסור ממילא משמע שהוא מותר ואין אנו צריכים לבא עליו מטעם מכלל לאו אתה שומע הן ואע"ג דמש"ה אוקימנא למתני' דלא חולין שאוכל לך אסור דלא כר"מ וכמו שהקשה הר"ן י"ל דהא"כ דמעיקרא סברו כן בני הישיבה דמתני' נמי מטעם מכלל לאו אתה שומע הן הוא דקתני אסור ומש"ה הוה קשיא להו מתני' מני ואיצטריכו לאוקומה כר' יהודה אבל לפום קושטא דמילתא לא צריכין לאוקומה כר"י דכר"מ נמי אתיא דכי קתני אסור לא מטעם מכלל לאו אתה שומע הן הוא אלא משום דממילא משמע וכדאשכחן בברייתא דחולין החולין כחולין בין שאוכל לך בין שלא אוכל לך מותר דאתיא כר"מ וקתני בה לחולין שאוכל לך אסור כלומר שאמר לחולין בפת"ח הלמ"ד והיינו ודאי משום דממילא משמע ולא צריכין למיתי עלה משום מכלל לאו אתה שומע הן ובהכי ניחא שלא נצטרך לדחוק ולומר שהסברה הזה הוא משונה מכל סברות שבגמ' דלא קיימי במסקנא והאי במסקנא נמי קאי וכמ"ש הר"ן דליתא אלא האי נמי לא קאי במסקנא ואע"פ שאינו מבואר בגמ' בהדיא כמירה הסברה כיון דמייתי בתר הכי בסמוך ברייתא דהולין החולין כחולין בין שאוכל לך בין שלא אוכל לך מותר דאתיא כר"מ וקתני בה לחולין שאוכל לך אסור ממילא משמע דליתא לסברת הסברה ויש ידים מוכיחות לפירוש זה מדשני רב אשי הא דאמר לחולין הא דאמר לא חולין דמשמע לא להוי חולין אלא כקרבן כלומר דהא דקתני לר"מ להולין לא אוכל לך מותר ה"מ באומר לחולין בשב"א הלמ"ד דה"א לאסור בו אא"כ תאמר הא מה שאוכל לך לא יהא חולין אלא קרבן דהיינו מכלל לאו אתה שומע הן ור"מ לית ליה אבל כשאומר לחולין לא אוכל לך בפת"ח הלמ"ד משמע נמי שאומר מה שאוכל לך לא יהא חולין אלא קרבן לפיכך לא אוכל לך. הרי בהדיא דאליבא דר"מ נמי כשאומר לחולין בפת"ח הלמ"ד משמע לא חולין יהא אלא קרבן והיינו ודאי משום דממילא משמע ולא צריכין למיתי בה מטעם מכלל לאו אתה שומע הן וזה ברור ומבואר ובזה נסתלקה השגת הרלב"ד ועלו דברי רבינו כהוגן: וכן אם אמר הקרבן ככקרבן קרבן שאוכל לך וכו'. משנה שם (דף י"ג) הקרבן ככקרבן קרבן שאוכל לך אסור לקרבן לא אוכל לך ר"מ אוסר ומקשה בגמ' קתני קרבן שאוכל לך אע"פ שלא אמרו בכ"ף הדמיון אסור ודלא כר' יהודה דבעי כ"ף הדמיון והתניא מודים חכמים לר' יהודה באומר הא קרבן והא עולה והא מנחה והא חטאת שאוכל לך שמותר שלא נדר זה אלא בחיי קרבן ל"ק הא דאמר הי קרבן והא דאמר הקרבן מ"ע חיי קרבן קאמר כך היא גירסת הר"ן ופי' הא דאמר הקרבן כלומר דכי אמר הקרבן האי להוי קרבן קאמר. ובפ"ב (דף ט"ו:) תנן קרבן לא אוכל לך הא קרבן לא אוכל לך לא קרבן לא אוכל לך מותר כך נראה שהיא גירסת רבינו והר"ן ודלא כספרים דגרסי גבי הא קרבן שאוכל לך. ובגמרא מני מתני' ר"מ היא וכו' אימא סיפא לקרבן לא אוכל לך ר"מ אוסר ואמר ר' אבא נעשה כאומר קרבן יהא לפיכך לא אוכל

יש האומר לחבירו לא חולין לא אוכל לך וכו'. משמעות זה הלשון לא יהיו חולין אלא הקדש ולפיכך לא אוכל לך: וכן אם אמר הקרבן שאוכל לך וכו'. שם במשנה הקרבן ככקרבן קרבן שאוכל לך אסור לקרבן לא אוכל לך ר"מ אוסר, שלש לשונות הללו אם אמר אחריהם שאוכל הוי משמעות קרבן יהיה מה שאוכל לך אבל אם אמר אחריהם לא אוכל לך הוי משמעותא שנשבע בקרבן ולא הויא שבועה ואם אמר לקרבן לא אוכל פלוגתא דר"מ ות"ק ופסק כת"ק דאמר מותר. והוסיף רבינו לא קרבן לא אוכל לך משום דבגמרא מקשיק דר"מ אדידיה ומתרצינן אמר ר' אבא נעשה

לחם משנה

יש הקרבן שאוכל לך. דוקא בפת"ח אבל בציר"י ודאי דאינו כלום דלשון שבועה קאמר. והא דלא פירש כן רבינו ז"ל כשאמר הקרבן בציר"י לא הם לכותבו שהוא פשוט בעיניו וכן כתב הרב בעל כ"מ ז"ל בטור יו"ד סימן ר"ד. ומ"ש שם וכאן בכ"מ דרבינו ז"ל גורס במתני' דפ"ב קרבן לא אוכל לך הא קרבן לא אוכל לך לא קרבן לא אוכל וכתב שכן היא גירסת הר"ן ז"ל. אני בדפוסים לא ראיתי בזה חילוק גירסאות וכ"ע גרסי בפ"ב הא קרבן שאוכל מותר ומשום הכי הוצרכו לומר הי בציר"י דאי אמר שלא

משנה למלך

ואוקמה למציעתא באומר לחולין בשב"א, וכן נראה מדבריו בדף י"ג דמאן דאוקמה לברייתא דלאימרא לא אוכל לך דשרי בדאמר בפת"ח הוא משום דס"ל דלמ"ד פתוחה שרי הוא כלא ונדחק ליישב הברייתא כפי השני גירסאות יע"ש. ומ"ש הר"ן בדף י"ג עלה דמתני' דלקרבן לא אוכל לך ר"מ אוסר דה"ה דאי אמר לקרבן שאוכל לך אסור דמשמע שפיר לקרבן יהא מה שאוכל מצלך כו' הוא משום דלמ"ד דמתני' איירי בשב"א שפיר קאמר הר"ן דה"ה אם אמר לקרבן שאוכל לך בשב"א דאסור ולמ"ד דמיירי אף בפת"ח דס"ל דהפת"ח לפעמים מתפרשת כשב"א פשיטא דה"ה שאומר לקרבן שאוכל לך בפת"ח דאסור ואם כן שפיר קאמר הר"ן דבהאי מילתא דאוסר ר"מ בשלא אוכל ה"ה בשאוכל אך מה שנהלקו הר"ן עם ר"י הוא למ"ד דר"מ לא אוסר כי אם באומר לאימרא לא אוכל לך בשב"א אם אמר לאימרא שאוכל לך בפת"ח לר"י אסור ולהר"ן מותר: ודע דלהרא"ש לא מצאתי גלוי כמאן ס"ל אי כר"י או כהר"ן. וראיתי שכתב בדף י"ג הא דאמר לאימרא בשב"א הא דאמר לאימרא בפת"ח ולאימרא שאוכל לך לר"מ שרי דהוי כמו חולין שאוכל לך וכמו לא חולין שאוכל לך דאוסר ר"מ לעיל ע"כ. והנה דברים אלו אין להם מובן כלל וע"כ ט"ס יש כאן ונראה דה"ג ולאימרא לא אוכל לך לר"מ שרי דהוי כמו לחולין שאוכל לך וכמו חולין שלא אוכל לך דשרי ר"מ לעיל וטעמא דהני הוא משום דלית ליה מכלל לאו אתה שומע הן ה"נ האומר לאימרא לא אוכל לך בפת"ח אף דמשמע לא אימרא מה שלא אוכל הא מה שאוכל יהיה אימרא מ"מ שרי דלית ליה מכלל לאו אתה שומע הן. ומ"מ מפשטן של דברים נ"ל דס"ל כר"י מדלא הוקשה לו לישנא דברייתא דכיון דאוקמה באומר לאימרא בפת"ח ומש"ה שרי אליבא דר"מ אמאי כשאוכל שרי, ולומר דסמך על תירוץ הר"ן או על תירוץ ר"ת דודאי מה שתירץ ר"ת כפי גירסתו יצדק נמי לגירסת הרא"ש וכמבואר מ"מ היה לו לבאר ששרי הרואה יראה כמה יש מדוחק בתירוצים הללו אך אי ס"ל כר"י אתיא ברייתא כפשטה דכולה מיירי באומר לאימרא בפת"ח ובשאוכל לך אסור ולא אוכל לך שרי: ודע שכתבו התוס' עלה דהסיא דאמרי בדף י"א כולה ר' יהודה היא וה"ק שר' יהודה אומר כל האומר ירושלים לא אמר כלום עד שיאמר בכ"ף וא"ת כיון דכולה ר' יהודה א"כ לא כשר לא דכי כו' בכולהו נמי ליבעי כ"ף ואמר דחייל הנדר ואומר ר"י דע"כ לא קאמר ר' יהודה דבעי כ"ף אלא כשמתפיס בשם דבר כגון קרבן עולה ומנחה וכן כיוצא בהם שהם שם דבר אבל לשון פעולה מודה ר' יהודה דלא בעינן כ"ף והני לשון פעולה הוו עסור ומטהר עמא ומטמא פיגול ומפגל אע"ג דקרבן נמי יש לפרש לשון מיקרב מ"מ ע"כ שם דבר הוא דקרוי דכי ע"כ. ולכאורה נראה מדברי התוס' דקושייתם היא דהיכי אמרי' דהאומר לא דכי דאסיר לר' יהודה משום דאית ליה מכלל לאו אתה שומע הן והלא אפי' כי אמר טמא שאוכל לך לא מהני משום דליכא כ"ף הדמיון ואי הכי נמי דקושיא זו שייכא נמי בנותר ועמא אלא דהתוספות הוקשה להם מתחילת הבבא וכמאי שכתבו כו' כללו השאר השנויים במשנה. וכי תימא בלא דכי מאי קושיא הא ר' יהודה לא אמר דבעי כ"ף הדמיון אלא משום דלא לישתמע כנשבע בחיי הקרבן אבל האומר לא דכי לא שייך הכא לישנא דשבועה ואף אם נאמר דבאומר נותר ופגול שייך לישנא דשבועה מ"מ באומר לא דכי לא שייך לישנא דשבועה. הא ל"ק שהרי כתבנו לעיל דמדברי התוס' בריש פ"ב דנדר מוכח דס"ל דטעמא דרבי יהודה דבעי כ"ף הדמיון לאו משום דאי לא אמר בכ"ף משמע דנשבע בחיי הקרבן אלא דר' יהודה בעי כ"ף הדמיון כדי שיאסר. ומה שהסכים הר"ן דטעמיה דר"י משום שבועה מדאמרינן בגמ' מודים חכמים לר"י באומר הא קרבן כו' יש לדחות דאייתו דס"ק מודים בזה דלא אמר כלום וכסברת ר"י אבל לא מטעמיה אלא משום שלא נדר זה אלא בחיי קרבן. אך אני תמיה דנהי דתירצו התוס' גבי דכי וטמא ונותר ופגול. אבל רישא דמתני' דקתני לחולין שאוכל לך דאסור ומוקמינן לה כר"י משום דה"ק לא חולין אלא קרבן שאוכל לך דאסור ואמאי אסור והלא באומר קרבן שאוכל לך מתיר ר"י וכדתנן בדף י"ג. ועל הר"ן נ"כ יש לתמוה דאמאי לא הכריח דטעמיה דר"י משום שבועה מרישא דמתני' דקתני לחולין שאוכל לך אסור. אשר ע"כ נראה דס"ל דאף דנימא דטעמיה דר"י לאו משום שבועה הוא מ"מ האומר לחולין שאוכל לך אסור דמשמע טפי דבא לאסור בקרבן מה שיאכל. ולפי זה אפשר דהתוס' לא הוקשה להם אלא מהלוקת נותר ופגול אבל היכא דאמר לא דכי או לא כשר או לא חולין מהא לא קשיא להו. ומ"מ לא נתיישב אצלי הדבר יפה ועוד אנופף ידי בזה: עוד כתבו התוס' עלה דמתני' קרבן עולה כו' ר"י מתיר משום דלא אמר בכ"ף וה"ה בלשון קונם בלא כ"ף דמותר דלא עדיף קונם מלשון קרבן עצמו וקונם בכל התלמוד בלא כ"ף דלא כר"י (גרים) דהאומר קונם יש לפרש לשון פעולה כמו מקונם ובלשון פעולה מודה ר"י ע"כ. ונראה דלהר"ן שחילק בין דבר שנקרא על שם איסורו לדבר שלא נקרא על שם איסורו נראה דהאומר קונם שאוכל לך שרי לר"י דומיא דקרבן שאוכל לך:

ודע דרש"י גרים במתני' לא עהור וטמא ונותר ופגול. וזה כסברת הר"ן דס"ל דהאומר טהור שאוכל לך לא אמר כלום ודלא כהרא"ש. וברייתא דחולין גרים לא חולין שאוכל לך אסור וכגירסת הרא"ש והתוס' וטעמא דאסור משום דאמר לא כפירוש ומאי דאמרינן דמתני' ר"י היא משום דאמר לחולין בפת"ח אבל אם אמר בחול"ם אף ר"מ אוסר. ובתירוצא דרב אשי לא ידעתי כוונתו לפי שרבו הטעיות. אך שנראה אלי דאזיל בשיטת התוס' וס"ל דאם אמר לא חולין לא אוכל לך אסור משום דה"ק לא חולין ליהוי אלא קרבן לפיכך לא אוכל לך אם שאומר לחולין לא אוכל לך שרי משום דהוי מכלל לאו ובהסיא דלאימרא גירסתו היא כגירסת ר"ת הא דאמר לאימרא הא דאמר לא אימרא דברייתא מיירי באומר לא אימרא לא אוכל לך ולא שייך אלא מכלל לאו אתה שומע הן והא לית ליה לר"מ וכן גרים בדף ע"ו הא דאמר לקרבן הא דאמר לא קרבן: ודע דהא דאמרינן בדף י"ג עלה דהסיא דתנן הקרבן ככקרבן קרבן שאוכל לך אסור שהקשו מדתניא מודים חכמים לר"י באומר הא קרבן והא עולה והא מנחה והא חטאת שאוכל לך שמותר. ותירצו לא קשיא הא דאמר הא קרבן הא דאמר הקרבן מ"ע חי קרבן קאמר ע"כ. ולפי שנראה שהחילוק הוא דהיכא דאמר הקרבן בציר"י שרי דמשמע חי קרבן אלא שנחלף לו חי"ת בה"א אבל אם אמר בפת"ח אסיר וכ"כ הטור סי' ר"ד. אך ראיתי לתוס' בשמעתין שכתבו הא דאמר הא קרבן בבתי תיבות אמרינן בחיי קרבן קאמר וה"ק הא הנה בקרבן אני נשבע. הא דאמר הקרבן כלומר מתני' דאסר מיירי דאמר הקרבן בתיבה אחת כו' יע"ש:

שאוכל לך הרי זה אסור. אבל האומר הקרבן לא אוכל לך או כקרבן לא אוכל לך או לקרבן לא אוכל לך או קרבן לא אוכל לך או לא קרבן לא אוכל לך כל אלו מותרים. שאין משמע דברים אלו אלא שנשבע בקרבן שלא יאכל לזה והנשבע בקרבן אינו כלום או שנדר שלא יאכל לו קרבן:

כ *חולין שאוכל לך החולין שאוכל לך כחולין שאוכל לך חולין שלא אוכל לך החולין שלא אוכל לך כחולין שלא אוכל לך הרי זה מותר:

כא אבל האומר לא טמא שאוכל לך לא נותר שאוכל לך לא פגול שאוכל לך אסור. שמשמעו של דבר דבר שאוכל הוא שיהיה פגול או טמא לפיכך לא אוכל לך:

בהיכל

השגת הראב"ד

*חולין שאוכל לך. א"א זה המחבר מזכי שטרא לבי תרי הוא למעלה פוסק כחכמים דאית להו מכלל לאו אתה שומע הן לפיכך לא חולין שאוכל לך אסור דמשמע לא חולין לכוי אלא קרבן והכא קאמר חולין לא אוכל לך מותר ומוקים לה בגמ' כר"מ דאע"ג דאיכא למשמע מה שלא אוכל לך חולין הא מה שאוכל לך לא יהא חולין אלא קרבן דלרבנן אסור ולר"מ מותר ועוד למעלה למה פסק כחכמים והא קי"ל כר"מ דבעינן תנאי כפול:

הרדב"ז

נעשה כאומר לקרבן יהא לפיכך לא אוכל לך ומ"ק פליג על חלוקה זו שילך בין אמר לקרבן לא אוכל לך בין אמר לא קרבן לא אוכל לך מותר:

כ חולין שאוכל לך החולין שאוכל לך וכו'. שם תניא חולין החולין כחולין בין שאוכל בין שלא אוכל לך מותר. השיג הראב"ד דקא מזכי שטרא לבי תרי דלעיל פסק כחכמים דאית להו מכלל לאו אתה שומע הן והכא קאמר חולין לא אוכל לך מותר ובגמ' מוקמינן לה כר"מ ורבינו סמך על תירוציה דרב אשי דאמר הא דאמר לחולין הא דאמר לא חולין דמשמע לא ליהוי חולין אלא כקרבן כלומר לא תוקמה כולה כר"מ אלא רישא דליכא לא למ"ד ולא לא אתיא ככ"ע דהא ליכא למימר מכלל לאו אתה שומע הן והא דתני לחולין שאוכל לך הוי פלוגתא דר"מ אומר מותר דלית ליה מכלל לאו אתה שומע הן ורבנן פליגי עליה כדאמרינן לעיל והיינו סיפא דסך ברייתא דקתני לחולין לא אוכל לך מותר ור"מ היא והיכא דאמר לא חולין מודה ר"מ לרבנן דאסור דהכי משמע לישנא והיינו מציעתא דקתני תנא לחולין שאוכל לך אסור ופלוגתייהו באומר לחולין. ומה שכתב הראב"ד למה פסק כר' יהודה והא קי"ל כר"מ דבעינן תנאי כפול ע"כ. ואני תמה על השגה זו וכלא הרי"ף והגאונים והרמב"ן פסקו הלכה כר' יהודה דאית ליה מכלל לאו אתה שומע הן והאי דבעיא תנאי כפול היינו בתנאי ממון כעובדא דבני גד ובני ראובן ועלו דברי רבינו כהוגן:

כא אבל האומר לא טמא וכו'. כבר כתבתי למעלה דמתני' סתמא קתני בין דאמר שאוכל לך ובין שאמר שלא אוכל לך אסור (עיין בתשובות ח"ב הנדפס מחדש דף פ' סי' רפ"א):

כסף משנה

אוכל לך לא קשיא הא דאמר לקרבן הא דאמר לא קרבן דלא הוי קרבן קאמר והשתא מה שכתב רבינו וכן אם אמר הקרבן שאוכל לך אסור בפת"ח הה"א גרסינן ליה ובדאוקימנא לה כדאמר הא קרבן. ומ"ש קרבן שאוכל לך אסור דלא כר' יהודה דבעי כ"ף הדמיון. ומ"ש אבל האומר הקרבן לא אוכל לך בגיר"י הה"א גרסינן ליה ובדאוקימנא כדאמר הי קרבן. ומ"ש או כקרבן לא אוכל לך. הכי משמע מדתנן כקרבן שאוכל לך אסור משמע הא כקרבן לא אוכל לך מותר. ועוד דאפי' למ"ד מכלל לאו אתה שומע הן ליכא איסור דה"ק כקרבן יהא מה שלא אוכל לך הא מה שאוכל לך לא יהא כקרבן אלא יהא מותר. וא"ת כיון דבאומר לא חולין לא אוכל לך קי"ל דאסור משום דהוי כאומר מה שאוכל לך לא יהא חולין אלא קרבן לפיכך לא אוכל לך כשאומר קרבן לא אוכל לך נמי נימא הכי וליתסר כלא חולין וי"ל לא אוכל לך שאני דליכא לפרושי ביה שנשבע בקרבן שלא יאכל לזה או שנדר שלא יאכל לו קרבן אבל באומר קרבן לא אוכל לך וכל איך ליכא כיון דאיכא לפרושינהו הכי אע"ג דבתם נדרים להחמיר מאחר דפירושי דלקולא משתמעי טפי דלישנא הכי מפרשינן להו ולא להומרא. ומ"ש או לקרבן לא אוכל לך מותר היינו מאי דרמינן מתניתין בפ"ב דנדרים דאתיא כר"מ וקתני לא קרבן לא אוכל לך מותר ממתני' דפ"ק דקתני לקרבן לא אוכל לך ר"מ אוסר ושני ל"ק הא דאמר לקרבן הא דאמר לא קרבן דלא הוי קרבן קאמר כלומר דכי אסר ר"מ באומר לקרבן היינו באומר בשב"א הלמ"ד דע"כ ה"ק לקרבן יהא לפיכך לא אוכל לך וכי קתני דלקרבן לא אוכל לך מותר באומר לא קרבן בפת"ח הלמ"ד או בחול"ס הלמ"ד דהשתא ליכא למימר לפיכך לא אוכל לך והכא נקט לו רבינו בפת"ח הלמ"ד ולקמן בסמוך נקט ליה בחול"ס הלמ"ד. וא"ת הא איכא למשמע מינה מה שלא אוכל לך לא יהא קרבן הא מה שאוכל לך יהא קרבן הא ר"מ לית ליה מכלל הן אתה שומע לאו. ומ"ש או קרבן לא אוכל לך היינו מתני' דפ"ב דנדרים לפי גירסתו וגירסת הר"ן. ומ"ש או לא קרבן לא אוכל לך היינו מאי דאוקימנא מאי דתנן בפ"ב דנדרים לקרבן לא אוכל לך מותר באומר לא בפת"ח הלמ"ד או בחול"ס הלמ"ד דהי אמר בפת"ח הלמ"ד הוי כאומר שלא יאכל לו קרבן או שהוא נשבע בקרבן שלא יאכל לו ואי אמר בחול"ס הלמ"ד הוי כאומר לא יהא קרבן מה שלא אוכל לך דלהו כלום הוא לר"מ דלית ליה מכלל לאו אתה שומע הן. ומ"ש רבינו שאין משמע דברים אלו אלא שנשבע בקרבן קאי לאומר הי קרבן בגיר"י הה"א ולאומר לקרבן בפת"ח הלמ"ד. ומ"ש או שנדר שלא יאכל לו קרבן קאי לאומר קרבן לא אוכל לך וכן קאי לאומר לקרבן לא אוכל לך בפת"ח הלמ"ד. ואומר כקרבן לא אוכל לך ולא קרבן לא אוכל לך כבר כתבתי טעמא ולהיותו מבואר לא חשש רבינו לכתבו:

כ חולין שאוכל לך וכו'. בפ"ק דנדרים (דף י"א) תניא חולין החולין כחולין בין שאוכל לך ובין שלא אוכל לך מותר. ופי' הר"ן בשאוכל לך פשיטא דשרי ובשלא אוכל נמי נסי' דליכא למימר הא מה שאוכל לך לא יהא חולין הא אוקימנא לה כר"מ דלית ליה מכלל לאו אתה שומע הן:

כא אבל האומר לא טמא שאוכל וכו'. כך היא הגירסא בספרי רבינו ואיני יודע ליישבה. וי"ל דה"ג לטמא שאוכל לך לנותר שאוכל לך לפגול שאוכל לך ובשב"א תחת הלמ"ד היא שנויה דהשתא איכא למימר דמשמע שפיר דטמא יהיה מה שאוכל לך. אבל יש לדקדק כיון שלא נזכר בגמ' למה ליה לרבינו לשנותה וגם כי סוף הלשון שכתב שמשמעו של דבר שאוכל לך הוא שיהיה פגול או טמא לפיכך לא אוכל לך אינו נמשך אחר זה הפירוש לפיכך צריך לדחוק ולומר שכשאומר לא טמא שאוכל לך משמע דה"ק דבר שאוכל משלך יהיה טמא או נותר או פגול לפיכך לא אוכל לך. ומ"מ איכא למידק למה השמיט רבינו לקרבן לא אוכל לך בשב"א תחת הלמ"ד דאסור דאמר בגמ' וצ"ע. וראיתי גירסא שכתב בה טמא שאוכל לך וכו' ואע"פ שכתב לעיל שאם אמר כל מה שאוכל עמך טמא או נותר או פגול ה"ז אסור חזר ושנאה ללמדנו דאומר טמא שאוכל לך משמעו מה שאוכל יהיה טמא:

היכל

לחם משנה

שלא אוכל לך בין שיאמר הקרבן לא אוכל לך בפת"ח בין שיאמר הקרבן לא אוכל לך בגיר"י ודאי דמותר דאפי' שיהא בפת"ח פירושו קרבן יהא מה שלא אוכל לך וא"כ אמאי אסור אלא החילוק הוא בין פת"ח לגיר"י היכא דאמר שאוכל לך ובהדיא כתב הכי הר"ן ז"ל גבי מתני' דפ"ק דהקרבן שאוכל לך דאוקמוה בגמ' שם דהוי בפת"ח כתב שם והא דלא עריב ותני וכו' משום דהנהו תלתא דהיינו הקרבן כקרבן קרבן דוקא כי אמר שאוכל אסור אבל אמר לא אוכל שרי וכדכתיבנא וא"כ הוא לא ירדתי לסוף דעת הרב בעל כ"מ ז"ל. גם במ"ש בינ"ד בסימן הנזכר על מה שפסק רבינו לא קרבן לא אוכל לך דמותר דאע"ג דתנן בפ"ק דנדרים לא קרבן לא אוכל לך ר"מ אוסר פסק ז"ל כסתם משנה פ"ב דנדרים ולא חש להביא, איני מבין דבריו אלו דבפ"ב רמו מתני' אהדדי ותירצו דמתני' בפ"ק הוי לקרבן בשב"א ובפרק בתרא הוי לקרבן בפת"ח ולכך מותר והיינו דכתב רבינו ז"ל כאן. גם מ"ש שם דפירוש לקרבן לא אוכל לך דשרי רבינו ז"ל הוי בשב"א הלמ"ד אבל בפת"ח הלמ"ד אסר, הדברים הפוכים וע"ש הם וצ"ל דבפת"ח הלמ"ד שרי ובשב"א הלמ"ד אסר. מיהו במה שפירש שם בהא דלקרבן לא אוכל כאן בכ"מ חזר ותיקן הדברים: קרבן לא אוכל לך. פירש הר"ן ז"ל אי אמרינן דבקרבן משתבע שרי דקרבן להו בר אשבועי אבל בקרבן שאוכל לך לא אמרינן דמשתבע בקרבן שיאכל לו, וכן כשאמר לקרבן שאוכל לך דקי"ל דאסור כדכתב הר"ן ז"ל בפ"ק דנדרים לא אמרינן דמשתבע בחיי קרבן שיאכל לו קרבן וכמ"ש רבינו ז"ל גבי לקרבן שלא אוכל לך דשאני התם דפשט הדברים מורה איסור דהיינו קרבן מה שאני אוכל ממך לקרבן יהיה מה שאוכל ממך אבל הכא פשט הדברים מורה היתר דאמר יהיה קרבן מה שלא יאכל דמשמע מה שיאכל לא יהיה קרבן וכדי לקיים דבריו שלא יהיו לבטלה מוקמינן להו דנשבע בקרבן והוי היתרא כיון דסוף סוף פשט הדברים מורה כדכתיבנא:

כא אבל האומר לא טמא שאוכל לך וכו' אסור. הרב כ"מ תיקן הנוסחא וכתב דגרסינן בדברי רבינו ז"ל לטמא שאוכל לך לנותר שאוכל לך. ודברי הרב נ"ע ליישב הנוסחא וכן למה שכתב רבינו ז"ל לא היכל שאוכל לך אסור כתב שהנוסחא משובשת והנוסחה הנכונה היא להיכל שאוכל לך. ונ"ל שאין לתקן המוגהאות ורבינו ז"ל טעמו ונמוקו עמו דהוא גריס בגמ' בפ"ק דנדרים (דף י"ג) לא קשיא הא דאמר לאימרא הא דאמר לא אימרא כגירסת רבינו תם ז"ל שכתבו התוס' ז"ל כלומר והברייתא דקאמרה לא אוכל לך מותר היינו דאמר לא אימרא לא אוכל לך ולכך מותר דר"מ לית ליה מכלל לאו אתה שומע הן והתוס' ז"ל הקשו לגירסא זו דא"כ ברישא גבי שאוכל לך דכיון דאמר לא אימרא שאוכל לך א"כ היתרא הוי ולא איסורא דכיון דאמר שיאכל לא יהיה אימרא א"כ היתר הוא ואמאי קאמרה הברייתא שהוא אסור ואי אמרת התלוקה דכשאוכל לך איירי לאימרא וסיפא דאמר לא אוכל לך אמר לא אימרא א"כ ליפלוג וליתני בדידה כולה בלא אוכל לך, ודחקו שם התוס' ז"ל הרבה בקושיא זו עד שהם עצמם הרגישו בחולשת תירוצם וכתבו כן יש לדחות לפר"ת ז"ל. ומפני קושיא זו סובר רבינו ז"ל דהיכא דאמר לא היכל שאוכל לך אסור ברישא וסיפא כולה בלא אימרא או לא היכל איירי וטעמא דמילתא משום דכדי שדברי הנודר לא יהיו לבטלה אנו מתקנים דבריו כל מה שאנו יכולים אע"פ שאנו מוסיפים על דבריו קצת תדע לך דהא לא חולין לא אוכל לך אנו מתקנין דבריו שאומרים לא חולין יהיה מה שאוכל עמך וכן לקרבן לא

מגדל עוז

חולין שאוכל לך החולין שאוכל לך וכו' עד ה"ז מותר: **כתב הראב"ד** ז"ל המחבר הזה מזכי שטרא לבי תרי וכו': **ואני** אומר קושיא זו תלמוד ערוך הוא ודברי ר"מ ז"ל ברייתא שלימה היא והוכחה דבי תרי מסקנא דגמ' היא רישא ר"מ וסיפא רבנן ומדרב אשי נמי הכי משמע דגרסינן פ"ק דנדרים (דף י"א) גמרא מתני' דלא חולין כו' תניא חולין החולין כחולין בין שאוכל לך בין שלא אוכל לך מותר לא חולין שאוכל לך אסור לחולין לא אוכל לך מותר רישא מני ר"מ היא דלית ליה מכלל לאו אתה שומע הן אימא סיפא לחולין לא אוכל לך מותר ותנן לקרבן לא אוכל לך ר"מ אוסר וקשיא לן הא לית ליה לר"מ מכלל לאו אתה שומע הן ואמר ר' אבא נעשה כאומר לקרבן יהא לפיכך לא אוכל לך ופרקינן האי תנא סבר לה כר"מ בחדא ופליג עליה בחדא סבר לה כותיה בחדא דלית ליה מכלל לאו אתה שומע הן ופליג עליה בחדא בקרבן רב אשי אמר הא דאמר לחולין הא דאמר לא חולין דמשמע לא ליהוי חולין אלא קרבן ע"כ. הנה עיניך רואות כי ר"מ ז"ל פסק כתנא דברייתא וכמסקנא דשמעתא דתלמודא וכדרב אשי בין למעלה בין למטה וענין התנאי כפול כתבו פ"ו דהל' אישות ואף כי מצאתי רבינו הגדול הרמב"ן ז"ל בכתב בהל' נדרים הכרעה שלישית וכדברי מקצת הגאונים האחרונים ז"ל זה נכון בעיני: **אבל** האומר עד משום לא יחל דברו. **פ"ק** דנדרים (דף ד' וס'):

כב בהיכל שאוכל לך לא היכל שאוכל לך אסור. היכל שלא אוכל לך כהיכל שלא אוכל לך לא היכל שלא אוכל לך מותר. שזה כמי שנשבע בהיכל שלא יאכל לך וכן כל כיוצא בזה:

כג [א]האומר לחבירו מודר אני ממך משמע דבר זה שלא ידבר עמו. °מופרש אני ממך משמעו שלא ישא ויתן עמו. מרוחק אני ממך משמעו שלא ישב בארבע אמותיו. וכן אם אמר לו מנודה אני לך או משמתנא ממך. אבל אם אמר לו מודר אני ממך שלא אוכל לך. או מופרש אני ממך שלא אוכל לך או מרוחק אני ממך שלא אוכל לך הרי זה אסור לאכול. ואם אכל כזית מכל

א טור יו"ד סי' רו סמ"ג שם:

כסף משנה

כב היכל שאוכל לך כהיכל שאוכל לך להיכל שאוכל לך אסור. כך היא הגירסא הנכונה בספרי רבינו ולא כמו שכתוב בספרים לא היכל דא"כ מאי בשאוכל לך אסור הרי הוא אומר שלא יהיה כהיכל מה שיאכל לו. ודין זה בסוף פ"ק דנדרים (דף י"ג) תנא סימרא לאימרא כאימרא דירים לדירים כדירים עצים לעצים כעצים אישים לאישים כאישים מזבח למזבח כמזבח היכל להיכל כהיכל ירושלים לירושלים כירושלים כולן שאוכל לך אסור שלא אוכל לך מותר והוה משמע לי דהא דקתני להיכל שאוכל לך אסור בין באומר הלמ"ד בשב"א בין בפת"ח היא דכשאומר בשב"א משמע להיכל יהא דומה מה שאוכל לך וכשאומר בפת"ח להיכל משמע נמי להיכל יהא דומה מה שאוכל לך אלא דבאומר לא אוכל לך אמר עלה בגמ' רישא ר"מ דלא בעי כ"ף פדמיון אימא סיפא וכולן לא אוכל לך מותר והא תנן לקרבן לא אוכל לך ר"מ אוסר וא"ר אבא נעשה כאומר לקרבן יהא לפיכך לא אוכל לך ל"ק הא דאמר לא אימרא הא דאמר לאימרא. וכתב הר"ן כך היא הגירסא בקצת נוסחאות ואיכא דגרסי הא דאמר לאימרא כלומר בשב"א תחת הלמ"ד הא דאמר לאימרא בפת"ח תחת הלמ"ד דס"ל למאן דגרסי הכי דלמ"ד פתוחה הרי היא כלא עכ"ל. ולפ"ז נ"ל דרישא נמי בשב"א הלמ"ד היא דאילו בפת"ח בשאוכל נמי מותר דמשמע לא יהא כהיכל מה שאוכל לך. ויש לדקדק למה מכל החלוקות שנזכרו בברייתא לא כתב רבינו אלא חלוקת היכל והשמיט החלוקות הראשונות והאחרונות. וי"ל שכבר כתב לעיל שהאומר כתמידים כעצים כאישים וכו' כהיכל כירושלים אסור ולא בא כאן ללמד אלא דאומר בלמ"ד כאומר בכ"ף דמי ואפי' בלא למ"ד ובלא כ"ף כאומר בכ"ף דמי ונקט היכל וממילא נשמע דה"ה לאינך:

כג האומר לחבירו מודר אני ממך וכו'. בריש נדרים תנן האומר לחבירו מודרני ממך מופרשני ממך מרוחקני ממך שאני אוכל לך שאני טועם לך אסור מנודה אני לך ר"ע היה חוכך בזה להחמיר ובגמ' (דף ה') אמר שמואל בכולן עד שיאמר שאני אוכל לך שאני טועם לך הוא דאסור *(באכילה אבל אם לא אמר בפירוש אכילה לא אסור למיכל מדידיה) מאי טעמא מודר אני ממך לא משתעינא בהדך משמע מופרשני ממך דלא עבידנא עמך משא ומתן משמע מרוחקני ממך דלא קאימנא בד' אמות דילך משמע לימא קסבר שמואל ידים שאין מוכיחות לא הויין ידים אין שמואל מוקי ליה למתני' כר' יהודה דאמר ידים שאין מוכיחות לא הויין ידים וכו' לוקמה כרבנן וכו' אמר רבא מתני' קשיתיה מאי תני שאני אוכל לך שאני טועם לך ליתני שאני אוכל שאני טועם ש"מ בעינן ידים מוכיחות. וכתב הרא"ש הא דאמרינן מודר אני ממך (דילמא מודרני ממך) דלא משתעינא בהדך משמע וכו' וכיון דמספקא לן אי לאיסור הנאה קאמר או להנך מילי דפרישנא הילכך אינו אסור לא בזה ולא בזה דאין הלשון מוכיח יותר לזה מלזה והוי להרווייהו ידים שאין מוכיחות וקא סבר שמואל דלא הויין ידים ודייק רבא להא דשמואל ממתניתין והאמר נמי ידים שאין מוכיחות אביי אמר הויין ידים רבא אמר לא הויין ידים והלכתא כרבא אע"ג דבפלוגתי מיר גרסינן איפכא גירסא דהכא עיקר הילכך לא הויא יד עד דאמר מודרני ממך שאני אוכל לך ואם אמר שאני אוכל לך בלא מודרני ממך נראה דלא הויא יד דמודרני הוא במקום קונם שאני אוכל לך אבל כשאומר שאני אוכל לך לחוד לאו כלום הוא. וכן פסק הר"ן כשמואל וכרבא דאמרי ידים שאין מוכיחות לא הויין ידים וכן פסק רבינו. וא"ת כיון דלא מיתסר עד דאמר מודרני ממך שאני אוכל לך אמאי מיקרי יד כבר כתב הר"ן דטעמא משום דלא מסיק דיבוריה למימר כקרבן אי נמי דלא אסור בהדיה עכ"ל: וכתב הר"ן אהא דאמר רבא מתני' קשיתיה ליתני שאני אוכל ושאני טועם פירוש ואי הוה תני הכי בלא לך הוה שמעינן דידים שאין מוכיחות הויין ידים דאע"ג דכבר אמר (מודרני) ממך דהא ס"ל לשמואל דמתני' הכי קתני אפ"ה שאני אוכל בלא לך ידים שאין מוכיחות נינהו דאיכא למימר ה"ק מודרני ממך דלא משתעינא בהדך אי אכילנא היום או עד יום פלוני ומש"ה תנא במתניתין לך לאשמועינן דטעמא דאמר לך הא אמר מודרני ממך שאני אוכל לא הייל נידרא כלל דהויין להו ידים שאין מוכיחות ולא הויין ידים. וגבי מנודה אני לך כתב דהאומר מודרני מנכסיך הוי שפיר ידים מוכיחות כמי שאומר מודרני ממך שאני אוכל לך. והא דתנן שאני אוכל לך שאני טועם לך אסור כתב דאית דגרסי הכי בלא יו"ד ואית דגרסי שאיני ביו"ד (ומדברי הרמב"ם בפרק א' נראה שהוא גורס שאיני ביו"ד שכתב בכולם שלא אוכל לך) עכ"ל: וכתב הר"ן אהא דאמרינן מודר אני ממך לא משתעינא בהדך משמע ואפילו בדיבורא נמי לא מיתסר דלא ידעינן אי להנאה איכוון אי לדיבורא איכוון ולכל חד וחד ה"ל ידים שאין מוכיחות וכיון דטעמא דשמואל משום דקסבר ידים שאין מוכיחות לא הויין ידים ליכא למיפרך עליה מברייתא (מודר אני ממך מופרשני ממך מרוחקני ממך ה"ז אסור שאני אוכל לך שאני טועם לך ה"ז אסור) דכיון דפלוגתא דתנאי היא אי הויין ידים אי לא איכא למימר דתנא דברייתא ס"ל דהויין ידים ושמואל דייק ממתניתין דלא הויין ידים (דלעיל כי פרכינן מברייתא היינו משום דהוה סבירא לן דאפי' ידים נמי לא הוי) ואיכא מ"ד דבמודרני ממך אפי' לשמואל אסיר לאשתעויי בהדיה ובמופרשני למעבד משא ומתן בהדיה ובמרוחקני למיקם בארבע אמות דיליה והיינו אסור דברייתא ושמואל אאכילה קאי לומר דלא מיתסר באכילה עד שיאמר שאני אוכל לך שאני טועם לך עכ"ל. ודעת רבינו כסברא אחרונה דברייתא אתיא שפיר כוותיה: ומ"ש רבינו וכן אם אמר לו מנודה אני לך או משמתנא ממך. שם (דף ז') אהא דתנן מנודה אני לך ר"ע היה חוכך בזה להחמיר א"ר פפא בנדינא ממך כ"ע ל"פ דאסיר משמתנא מינך לכ"ע שרי במאי פליגי במנודה אני לך ר"ע סבר ליבנא דנידויא הוא והרא"ש גורס ליבנא דנדינא הוא והיא הגירסא הנכונה ורבנן סברי ליבנא דמשמתנא ופליגא דרב חסדא דההוא גברא דאמר משמתנא בנכסי דבריה דרב ירמיה בר אבא אתא לקמיה דרב חסדא אמר ליה דחש לה להא דר"ע קסבר במשמתנא פליגי וכתבו הרא"ש והר"ן דלית הלכתא כר"ע מדאמרינן ליה דחש לה ועוד דקי"ל הלכה כר"ע מחבירו ולא מחביריו. אבל רבינו פסק כר"ע ונראה שטעמו מדאמרי' בגמ' אמר אביי מודה ר"ע לענין מלקות דאינו לוקה דאם כן ר"ע נמי מחמיר ומדמפרש אביי מילתיה משמע דס"ל כוותיה וכתבו הרא"ש והר"ן דהא דאמרינן נדינא ממך דוקא בדאמר שאני אוכל כדאמר שמואל גבי מודרני ממך מופרשני ממך וכו' ונדינא מינך דכוותיה שהוא

*מכאן עד מדידיה הוא מפירוש רש"י:

הרדב"ז (מכ"י)

כב בהיכל שלא אוכל לך וכו'. חלוקה זו דומה להך דקרבן שאוכל לך שלא חלוקות לאיסור, והטעם כיון שאומר לבסוף שאוכל לך הוי פירושו כקרבנות ההיכל יהיה מה שאוכל לך אבל כשהוא אומר בלשון שלילה היכל שלא אוכל לך הוי לשון שבועה וכן אם אמר ההיכל לא אוכל לך להיכל לא אוכל לך מותר וסמך רבינו על מה שכתב גבי קרבן לא אוכל לך:

כג האומר לחבירו מודר אני ממך וכו'. פ"ק במשנה האומר לחבירו מודרני ממך מופרשני ממך מרוחקני ממך שאני אוכל לך שאני טועם לך אסור מנודה אני לך ר"ע היה חוכך להחמיר ומפרשינן לה דמסקנא הכי טעמא דאמר שאני אוכל לך ושאני טועם לך הוא דאסור אבל אמר מודרני ממך לא משמע דאמר אסור מ"פ מודר אני ממך דלא משתעינא בהדך משמע מופרשני ממך דלא עבידנא עמך משא ומתן משמע מרוחקני ממך דלא קאימנא בד' אמות דילך משמע ע"כ בגמ'. ורבינו מפרש כפשטא דהאומר מודרני ממך לבד אסור להישתעויי בהדיה וכן כל הנך. אבל הרא"ש כתב שאם סיים דבריו שלא אוכל לך אסור אבל לא סיים דבריו אלא שאמר מודרני ממך לבד מותר לדבר עמו וכן כל הנך, והר"ן כתב שני הפירושין:

וכן אם אמר לו מנודה אני וכו'. אמרינן בגמרא אמר רב פפא בנדינא ממך דכ"ע לא פליגי דאסור משמתנא ממך כ"ע לא פליגי דשרי. כי פליגי במנודה אני לך ר"ע סבר ליבנא דנדויא הוא ורבנן סברי ליבנא דמשמתנא הוא והלכה כרבנן הילכך אין כאן נדר ומ"מ דלא גרע ממרוחקני ממך דמשמע דלא קאים בארבע אמותיו וזהו שסמך רבינו וכן מנודה אני לך וכו' להשוות דין מנודה למרוחק אני ממך: אבל אם אמר מודר אני ממך וכו'. ומסתברא שאם אמר מודר אני ממך שלא אוכל לך לא אסר עצמו אלא באכילה דוקא אבל מותר לדבר עמו וכן כל הנך:

אמר

לחם משנה

לא אוכל לך בציר"י הוי כי האי גוונא דאנו אומרים דהכי קאמר לקרבן יהיה מה שאוכל עמך ולפיכך לא אוכל הרי אנו מוסיפים על דבריו אלא ודאי טעמא מפני דכ"מ שאם אנו תופסים הדברים כפשטם יהיה דברי הנודר לבטלה אנו דוחקים עצמנו בדבריו כדי ליישב דבריו ואם אנו תופסים דבריו כפשוטן גבי לא חולין לא אוכל לך וכן גבי לקרבן לא אוכל לך פשט המאמר הוא שעושה קרבן מה שאינו אוכל עמו ואלו דברים בטלים דאיך יאסור על עצמו ויעשה קרבן מה שאינו אוכל ולכך כדי שיהיה קיום בדבריו אנו דוחקים בלשונו. גם אנו נאמר כן אם פירוש דבריו כפשטן שאמר אינו פיגול מה שאוכל לא יהיה טמא מה שאוכל עמך דברים בטלים הם אלו דלמה לו לומר שלא יהיה טמא ושלא יהיה פיגול לכך כדי לקיים דבריו אנו מוסיפים בדבריו ואנו מפסיקין בין לא לטמא שאוכל ובין לא לפיגול שאוכל לך וכן בין לא להיכל שאוכל לך ואנו מוסיפין על מלת לא עוד אוכל עמך וה"ק לא אוכל עמך מפני שאני עושה טמא מה שאוכל עמך וכן על זה הדרך לא פיגול ר"ל לא אוכל עמך מפני שאני עושה פיגול מה שאוכל עמך וכן בלא היכל שאוכל לך לא אוכל עמך שאני עושה היכל מה שאוכל עמך ועם זה יבא על נכון דברי רבינו ז"ל אין בהם נפתל ועקש ודברים נכונים בטעמם הם לע"ד. וזה פירש רבינו ז"ל בהדיא בדבריו שהוא מוסיף מלת אוכל לך על לא במה שאמר שמשמעו של דבר הוא שיהיה פיגול או טמא לפיכך לא אוכל לך:

כב שזה כמו שנשבע בהיכל וכו'. קאי לחלוקה דהיכל שלא אוכל לך ומינה לקרבן שלא אוכל דקאמר רבינו ז"ל לעיל דמותר דטעמו הוי מפני שנשבע בקרבן אע"פ שהרב בעל כ"מ ז"ל לא כתב שטעם השבועה הוא לחלוקה של קרבן לא אוכל לך מה לא משמע הכי:

אמר

הגהות מיימוניות

°[כתב הטור ז"ל האומר לחבירו מודרני ממך שאני אוכל לך או מופרשני ממך שאני אוכל לך או מרוחקני ממך שאני אוכל לך אסור לאכול עמו אבל אם אומר שאני אוכל לך לבד או שאמר מודרני ממך או מופרשני ממך או מרוחקני ממך ולא סיים דבריו שאני אוכל לך אינו כלום ומותר לאכול עמו ולדבר עמו ולישא וליתן עמו ולעמוד בד' אמותיו. אבל הרמב"ם כתב האומר לחבירו מודרני ממך משמע שלא ידבר עמו מופרשני ממך משמע שלא ישא ויתן עמו מרוחקני ממך משמע שלא יעמוד בד' אמותיו וא"א ז"ל כתב כסברא ראשונה עכ"ל:

מכל נכסיו לוקה משום לא יחל דברו: כג *[א]אמר לו מנודה אני לך שלא אוכל לך אינו אוכל לו ואם אכל אינו לוקה. אמר לו נדינא ממך הרי זה אסור ליהנות:

האומר

השגת הראב"ד

*אמר לו מנודה אני לך שלא אוכל לך אסור לאכול. א"א פירוש אסור לאכול בארבע אמותיו וכן משתהנא מיקך שלא אוכל לך:

א שם שם וע"ש בטור:

הרדב"ז

כג אמר לו מנודה אני לך וכו'. פלוגתא במשנה הזכרתיה לעיל ואמרינן עלה אמר אביי מודה רבי עקיבא לענין מלקות שאינו לוקה דא"כ ניתני ר"ע מחמיר והלכה כר"ע. וכתב הראב"ד ז"ל ואפילו בארבע אמותיו אסור וכן משתהנא מיקך שלא אוכל לך וכן הוא דעת רבינו שאם אמר מנודה אני לך שלא אוכל לך אסור לישב בד' אמותיו ולאכול משלו אבל לא למלקות ואם לא אמר שלא אוכל לך מותר ליהנות לו ואסור לישב בד' אמותיו והא דאמר ר' ספא משתהנא מיקך לכ"ע שרי ליהנות לו קאמר: נדינא ממך וכו'. שם אמר רב ספא נדינא מיקך לכ"ע אסור ומשמע דאפילו שלא אמר שלא אוכל לך לכ"ע אסור ולפיכך כתב רבינו סתם דקים ליה לרב ספא דנדינא מיקך הוי יד לנדר. וא"ת אמאי פסק הלכה כר"ע והא קי"ל הלכה כר"ע מחבירו ולא מחביריו ותו דאמרינן בגמרא לית דחש להא דר"ע ומכח קושיות אלו פסקו הלכה כת"ק ואם אמר נדינא ממך שלא אוכל לך אסור ולוקה נדינא לך בלחוד שרי מנודה אני לך שלא אוכל לך שרי והא"ל משתהנא מיקך שלא אוכל לך כתב הר"ן בשם הרמב"ן וכתב שלא נתבררו בזה דברי הרמב"ם ז"ל. ואני בעניותי אומר שדברי רבינו מבוררים היטב שהוא פסק הלכה כר"פ דבתרא הוי לגבי רב חסדא דמוקי פלוגתייהו במשתהנא מיקך ולפיכך אמר ליה דחש לר"ע אבל ר"פ מוקי פלוגתייהו במנודה אני לך אבל בנדינא ממך כ"ע לא פליגי דאסור ובמשתהנא ממך לכ"ע שרי ומדרב חסדא איכא לאוכוחי דהלכה כר"ע דמשום דמוקי פלוגתייהו במשתהנא מיקך קאמר לית דחש לה דלר"ע אבל אי הוה מוקי פלוגתייהו במנודה אני לך דמסתבר טעמיה דר"ע הוה חייש לה והיכא דמסתבר טעמיה פסקינן כוותיה אפי' מחביריו. כל זה כתבתי אם פסק רבינו כר"ע אבל לבי אומר לי דפסק כת"ק ואליבא דר"פ דהא אמר דנדינא מיקך אע"ג דלא אמר שלא אוכל לך דכ"ע אסור ודכוותה מנודה אני לך ולא אמר שלא אוכל לך פליגי וקי"ל כת"ק דמותר אבל אמר מנודה אני לך שלא אוכל לך מודה ת"ק לר"ע דאסור ואין בו מלקות דאי איתא דפסק רבינו כר"ע לא הוה שתיק הראב"ד מיניה. ולפי שיטה זו אם אמר נדינא מיקך הוי כנדר וכ"ש אם אמר שלא אוכל לך ואם אמר מנודה אני לך אין כאן נדר ואם אמר שלא אוכל לך יש כאן נדר ליאסר ולא למלקות ואם אמר משתהנא ממך אפילו אמר שלא אוכל אין כאן נדר לא ליאסר ולא למלקות אבל אסור לישב בד' אמותיו ותו לא מידי:

האומר

כסף משנה

שהוא לשון הרחקה כתבו שכן דעת הרמב"ן. ומ"ש רבינו דכשאמר מנודה אני לך או משתהנא מיקך ולא אמר שאני אוכל לך לא ישב בארבע אמותיו לטעמיה אזיל שפסק במרוחקני ממך ולא אמר שאני אוכל לך משמעו שלא ישב בארבע אמותיו ומנודה אני לך או משתהנא לך לא גרעי ממרוחקני ממך וסובר דכיון דמנודה אני לך בהדי מודרני ממך מופרשני ממך מרוחקני ממך איתניא לדידהו דמי והי היכי דבהנהו אמר שמואל דלא מיתסר באכילה עד שאמר שאני אוכל לך ה"ה במנודה אני לך לר"ע לא מיתסר באכילה עד דאמר שאני אוכל לך וכבר נתבאר שרבינו פוסק הלכה כר"ע וסובר ז"ל דכי א"ר ספא בנדינא מיקך כ"ע לא פליגי דאסור היינו באומר נדינא מיקך סתם כלומר ואינו אומר שאני אוכל לך וא"כ ע"כ אסור דקאמר בהנאה הוא דאי באכילה לחוד מהי משתמע, ומדנקט גבי שלא אוכל מנודה אני לך ושביק למשתהנא לך דהוא בר זוגיה משמע שסובר דכי אמרינן משתהנא מיקך לכ"ע שרי היינו לומר שאם אמר משתהנא מיקך שאני אוכל לך מותר בהנאה דלאו לשון יד נדר הוא אלא לשון שמתא. אבל הראב"ד כתב אמר מנודה אני לך שלא אוכל לך אסור לאכול א"א (פירוש) אסור לאכול בד' אמותיו וכן משתהנא מיקך שלא אוכל לך עכ"ל. ונראה מדבריו קצת שגם דעת רבינו כן דשוים הם לכל דבריהם וגבי שלא אוכל לך נקט מנודה אני לך ומיניה נילף לאומר משתהנא לך וסמך על מה שהשוה אותם בתחלה היכא דלא אמר שלא אוכל לך ולפי זה פסק כרב חסדא דאמר במשתהנא פליגי ודלא כרב ספא דאמר כ"ע ל"פ דשרי. וממ"ש הראב"ד אסור לאכול בד' אמותיו נראה דמנודה אני לך שלא אוכל לך שהיה חוכך בה ר"ע להחמיר לענין לאכול בד' אמותיו היא ולא לענין לאכול משלו ואין פירוש זה מוכרח במשנה דאדרבה איכא למימר דלענין לאכול משלו איתניא דומיא דמודרני מופרשני מרוחקני ממך שלא אוכל לך דאיתנו בהדה ולזה מטין דברי רבינו כפשטן. מצאתי כתוב יתכן לפרש כי נדינא ממך שלא אוכל לך משמע בין תוך ד"א בין חוץ לד"א דבכל ענין אסור ליהנות משלו ומשתהנא מיקך שלא אוכל לך לא משמע אלא בתורת מנודה שלא אסר הנאתו עליו אלא תוך ד"א ובלשון מנודה פליגי אי משמעותו נדינא ואפי' חוץ לד"א משמע או כמו משתהנא ודוקא תוך ד' וכ"נ שפירש הראב"ד. ולענין הלכה פסק כר"ע דאחמיר ומיהו ללקות אינו לוקה משום דמספקא ליה ואע"ג דא"ר חסדא דאין לחוש לדר"ע ה"מ לפי סברתו שהיה סבור דבמשתהנא פליגי אבל לפי האמת קי"ל כרבינא דבמשתהנא לא פליגי נקיטינן לחומרא כר"ע ואע"ג דאין הלכה כמותו מחביריו אולי האי חבירו הוי. וכן פסק הרמב"ם אלא שתמהתי מה שלא הביא דין משתהנא מיקך דשרי אליבא דכולהו עכ"ל שיטה אחת. אבל הרשב"א כתב יש מפרשים דנדינא בלחוד אסור ואע"ג דלא אמר דלא אכילנא בהדך ואפילו לשמואל דאמר דמרוחקני ממך אינו אסור עד שאמר שאני אוכל לך הכא מודה התם הוא דמרוחקני לא משמע אלא דלא יתיב בד"א דיליה אבל נדינא ממך משמע שיהא נבדל ממנו לגמרי וכ"כ בתוס'. ולפי פירוש זה נראה דאפילו במנודה אני לך אם אמר שאני אוכל לך הוא דפליגי דכ"ע ליסנא דמשתהנא לך הוא אבל אמר שאני אוכל לך י"ל דליסנא דנידוים הוא ואסור. וכן נראה מדברי הרמב"ם שכתב אמר מנודה אני לך שלא אוכל לך אסור לאכול ואף מדברי הראב"ד נראה כן עכ"ל:

האומר

לחם משנה

כג אמר לו מנודה אני לך וכו'. בפ"ק דנדרים (דף ז') אמר רב ספא בנדינא מיקך דכולי עלמא לא פליגי דאסור וכו' פירוש דברי הגמ' אפשר לפרשם באחד משלשה פנים ועל דרך זה דברי רבינו ז"ל. הא' מה שפירשו התוס' ז"ל דמ"ש בנדינא ממך כ"ע לא פליגי דאסור הוא אפילו שלא אמר אלא נדינא מיקך לחוד וכתבו שם התוס' ז"ל טעמא דלשון נדינא לא משמע כלל לשון הרחקה אלא משמע שאני נע ונד ליהנות ממך וכו' וכן פירשו דפלוגתא דמנודה אני לך הוי לחוד בלא שאני אוכל לך וזהו הפירוש שהזכיר הרשב"א ז"ל. וע"פ זה יתפרשו דברי רבינו ז"ל דפסק כרבנן ולכך כתב דבמנודה אני לך לחוד לא הוי אלא שלא ישב תוך ארבע אמותיו כמו מרוחק אבל מנודה אני לך שלא אוכל כתב דהרי זו אסור באכילה מפני שע"כ לא פליגי רבנן אלא במנודה אני לך לחוד אבל כשאמר מנודה אני לך שאני אוכל לך מודו לר"ע דהוי כמו מנודה אני לך לחוד אליבא דר"ע והי היכי דהתם לר"ע הוי איסור ולא מלקות משום דחוכך להחמיר היכא דהזכיר שאני אוכל לך לרבנן הוי איסור ולא מלקות. הפירוש הב' הוא פירוש המפרשים ז"ל דנדינא לא סגי אלא שיאמר שאני אוכל לך וכן מנודה אני לך לר"ע ורבינו ז"ל פוסק כר"ע ולכך כתב במנודה אני לך שאני אוכל לך דאסור ואינו לוקה כר"ע ומ"ש אמר לו נדינא ממך לפי פירוש זה קאי אמאי דקאמר לעיל שאני אוכל לך והכי קאמר אם במקום מנודה אני לך אמר נדינא הכל שאר הלשון במקומו עומד אסור וזה פירוש השיטה שכתב הרב בעל כ"מ ז"ל. הפירוש השלישי הוא דברי הרב בעל כ"מ ז"ל דבנדינא אסור בלא שאני אוכל ואפילו בהנאה אבל הפלוגתא במנודה אני לך הוי כשאמר שאני אוכל לך ופסק רבינו ז"ל כר"ע ולפי פירוש זה אתו דברי רבינו ז"ל כפשטן בנדינא שכתב רבינו ז"ל דאסור דהוי לחוד. ומדברי רבינו ז"ל בפירוש המשנה נראה שאינו מפרש כפירוש התוס' ז"ל שכתב שם ומי שאמר מנודה אני לך שאיני אוכל לך או שאיני טועם לר"ע אסור לאכול לו או לטעום לו ואם עבר אינו חייב מלקות ובסוף דבריו כתב שם דהלכה כר"ע מוכח ודאי שדעתו כאחד משני פירושים האחרים ולא כפירוש הראשון. ובפירוש דברי הר"א ז"ל יש חילוק דהרב בעל כ"מ ז"ל רצה לומר דהר"א ז"ל אית ליה דהלכה כר"ע כדברי רבינו ז"ל אלא שסובר דפלוגתא דר"ע לא הוי אלא לענין ד' אמות דוקא דלרבנן מנודה אני לך מותר לגמרי אפילו בתוך ד' אמות ולר"ע אסור בתוך ד' אמות אבל קשה על פירוש זה דכיון דהר"א ז"ל מודה דבמשתהנא לך לא ישב בתוך ד' אמות דלא השיגו לרבינו על כך א"כ מכ"ש דלא יוכל לעמוד תוך ארבע אמות דידיה כיון שלא ישב שם וכיון דרבנן אמרי ליסנא דמשתהנא הוא ודאי דמודו רבנן בתוך ד' אמות מיהא אסור כיון דדמו ליה למשתהנא ובמשתהנא דינא הכי וכמו שהודה הר"א ז"ל ומינה דר"ע דפליג ואוסר אפילו חוץ לד' אמות הוי וכ"ש אי גרסינן ליסנא דנדינא דהיא הגירסא הנכונה כדכתב הרב בעל כ"מ ז"ל דודאי לר"ע אסור אפילו חוץ לד' אמות כיון דמדמי ליה לנדינא ובנדינא אסור ליהנות אפילו חוץ לד' אמות וכמ"ש רבינו ז"ל והראב"ד ז"ל מודה לו דלא השיגו אבל אם היה מפרש הרב ב"י ז"ל דהר"א ז"ל פוסק כרבנן אתי שפיר דכיון דבמנודה לחוד ובמשתהנא לחוד לא ישב תוך ד' אמות כאן שהזכיר האכילה הוי האיסור שאוכל ממנו דישב תוך ד' אמות אבל לא יאכל בתוך ד' אמות והוא הדין במשתהנא דהוי הכי דרבנן מדמי להו להדדי והוא פסק כרבנן. ולפי הפירוש הב' שהוא פירוש השיטה מוכרחים אנו לומר דהר"א פוסק כרבנן ולכך אסר האכילה תוך ד' אמות לבד ולא כר"ע דאסר לגמרי ומיהו לא אסר אלא האכילה לבד תוך ד' אמות ולא הישיבה כיון דהזכיר בלשונו אכילה כדכתיבנא. ולפי הפירוש הא' שהוא פירוש שהזכיר הרשב"א וכתב וכן נראה שהוא דעת הראב"ד נראה לומר ג"כ דדעתו שהר"א פוסק כרבנן וכמו שפסק רבינו לפי אותו הפירוש כדכתיבנא ודקדק מדברי הר"א דסובר אותו הפירוש משום דלא השיג על רבינו ז"ל בנדינא שכתב שאסור ליהנות אפי' לא יאמר שאני אוכל לך משמע דאית ליה כפירוש רבינו דבנדינא לחוד סגי אלא שהוא השיג על רבינו דלית ליה דע"כ לא פליגי רבנן אלא במנודה לחוד אלא אפי' במנודה אני לך שאני אוכל לך אית ליה דפליגי דכיון דרבא מדמי ליה למשתהנא אית ליה להר"א דבמשתהנא אינו אסור לא תוך ד"א לבד אפי' שהזכיר שאני אוכל לך דכיון דאיסור

מגדל עוז

אמר מנודה אני לך וכו' עד לוקה: כתב הראב"ד ז"ל ואפילו בד' אמותיו אסור וכן משתהנא מיקך שלא אוכל עכ"ל: ואני אומר גם זה תלמוד ערוך ומחלוקת ישנה פ"ק דנדרים דתנן בסיפא דמתני' גבי מנודה אני לך ר"ע היה חוכך בזה להחמיר ובגמ' אפיסקא קמייתא דמתני' אמר שמואל בכולן עד שיאמר שאני אוכל לך שאני טועם לך וכולהו משום ידות ואפיסקא בתרא אמר אביי מודה ר"ע לענין מלקות שאינו לוקה דא"כ ליתני ר"ע מחמיר אמר רב ספא נדינא מיקך לכ"ע אסור משתהנא מיקך דכ"ע שרי במאי קא מפלגי במנודה אני לך דר"ע סבר ליסנא דנדויא הוא כלומר והוא יד לנדר ורבנן סברי ליסנא דמשתהנא הוא כלומר הריני עמך כאילו אתה משומת דאורחא דאינשי לפרושי מיניה ולא נתכוון זה לאסור נכסיו בשום איסור אלא להרחקה בעלמא ואמרינן ופליגא דר"ה דהוא גברא דאמר משתהנא מנכסי דבריה דרב ירמיה בר אבא אתא לקמיה דר"ה א"ל זיל לית דחש ליה להא דר"ע קסבר במשתהנא פליגין ע"כ. ור"מ ז"ל פוסק כמתני' וכדמפרש לה שמואל ואביי ואם אמר מנודה אני לך או משומת אני לך ולא הזכיר ולא פירש שאני אוכל שאני טועם דכ"ע אסור לישב בתוך ד' אמות שלו ר"ל ובנכסים כדרב חסדא דמעשה רב ולית דחש לדר"ע וסוגיין דשמעתא ה"ג משמע דבהכי מיירי רב ספא מדמייתי עלה דיני נדוי וכן נמי משמע בהאי פיסקא ופירושה בירושלמי דגרסינן ר"ע היה חוכך בזה להחמיר לאסור את כל נכסיו כמה דתימר יחרם כל רכושו והוא יבדל מה עבדין ליה רבנן הומר הוא בנדוי כ"ד ע"כ אלמא ר"ע היה חוכך בין בישיבתו בין בהנאתו ולית דחש לה בנכסים דמשומת או מנודה לחוד אבל ישיבתו אסורה וכמ"ש ר"מ ז"ל, והראב"ד ז"ל והרמב"ן ז"ל יש להם פנים אחרים בהלכה ואלו ואלו דברי אלהים חיים הם. שוב מצאתי לר"מ ז"ל מקולי שכתב כן כדבריו של ר"מ ז"ל מדעת רבותינו בעלי התוס' ז"ל: אמר לו נדינא כו' עד חייב בשבועה. פ"ק דנדרים (דף י"ט):

כה האומר לחבירו הרי עלי כנדרי רשעים אם אוכל לך שמנדריהם נזיר וקרבן ושבועה ואכל חייב בכולן. וכן האומר הרי עלי כנדבות כשרים, שמנדבותם נזיר וקרבן הרי זה חייב: כו "אמר הרי עלי כנדרי רשעים או כנדבות כשרים שאוכל לך או אם אוכל לך הרי זה אסור אע"פ שלא פירש. אמר כנדרי כשרים לא נתחייב בכלום שאין הכשרים נודרים בדרך אסור וכעס. אמר כנדרי רשעים הריני והיה נזיר עובר לפניו חייב בנזירות. כנדרי רשעים עלי חייב קרבן. כנדרי רשעים שלא אוכל ממנו

א שם:

כו האומר הרי עלי כנדרי רשעים וכו'. משנה שם (דף ט') כנדרי רשעים נדר בנזיר ובקרבן ובשבועה כנדרי כשרים לא אמר כלום כנדבותם נדר בנזיר ובקרבן ובגמ' ודילמא ה"ק כנדרי רשעים לא נדרנא אמר שמואל באומר כנדרי רשעים הריני עלי והימנו הריני בנזירות עלי בקרבן הימנו בשבועה הריני נזירות דילמא הריני בתעניות קאמר אמר שמואל כשהיה נזיר עובר לפניו (עלי בקרבן) הימנו בשבועה דילמא הימנו דאכילנא קאמר אמר רבא דאמר הימנו שלא אוכל א"ה מאי למימרא מהו דתימא הא לא מפיק שבועה מפומיה קמ"ל. ופי' הר"ן הך מתני' פירושא דידוה היא ומפרשים בגמ' דה"ק אם אמר כנדרי רשעים הריני והיה נזיר עובר לפניו הרי הוא נזיר וכן אם אמר כנדרי רשעים עלי חייב קרבן ומסתברא נמי דדוקא כשהיתה בהמה מונחת לפניו וכן אם אמר כנדרי רשעים הימנו שלא אוכל והיה ככר מונח לפניו הרי הוא כשבועה שלא יאכלנו ומיחייב בכל הני כי אמר כנדרי רשעים שהרי הרשעים דרכם לידור בכל אלו ומפני שאין ראוי לעשות כן קרי להו נדרי רשעים (שהרי רשעים דרכן לידור בכל אלו) שהרי רשעים הם לאותו דבר, כנדרי כשרים אע"ג דאמר הריני עלי הימנו והיה נזיר או בהמה או ככר לפניו לא אמר כלום שהרי אין הכשרים נודרים שאין ראוין לעשות כן וה"ה אם אמר כנדבת רשעים עלי לא אמר כלום לפי שאין הרשעים נודבים שאם הם נודבים אינם רשעים לאותו דבר והכי איתא בתוספתא. כנדבותם נדר בנזיר ובקרבן שהרי הכשרים מתנדבים הם בקרבן ובנזירות הילכך כי אמר הריני והיה נזיר עובר לפניו הרי הוא נזיר וכי אמר עלי ובהמה מונחת לפניו ה"ל כאילו אומר הרי הוא קרבן נדבה אבל בשבועה לא מיחייב אפי' היה ככר מונח לפניו ואמר הימנו שלא אוכל לפי שאין הכשרים נשבעים לעולם ואע"ג דאמרינן לעיל דלזרוזי נפשייהו נשבעים לדבר מצוה הפיא שבועה לא מיקריא נדבה שהרי הם מחוייבים לקיים את המצוה. ואיכא למידק הרי נדבה אינה אלא באומר הרי זו ונדר בהרי עלי והילוק זה ליתיה אלא בנדרים דקרבנות אבל בנזירות מאי נדר ומאי נדבה שייכי ביה הרי אינו אלא בענין אחד נראה בעיני דנדר פירושו דבר שאינו בא לגמרי בנדבת הלב ונדבה פירושה מה שהאדם נודר יותר בנדבת נפשו ושמעשיו יותר רצויים ומש"ה אמרינן דנדר הוא הרי עלי לפי שאינו מתנדב לגמרי כיון שלא הפרישו עכשיו ונדבה היא באומר הרי זו לפי שמתנדב ונדרו יותר רצוי וכיון שזה היא פירושן של נדר ונדבה אף בנזיר הע"פ שאין הנדר של נזירות אלא בענין אחד מי שתכונה שלו רצויה יותר קרוי נזירותו נדבה ומי שאינה רצויה כ"כ קרוי נדר והרשעים כשנודרים בנזיר אין כוונתם רצויה לגמרי (ולפיכך קרוי נדר) אבל הכשרים מתוך שכוונתם שלימה ורצויה ואין בנזירותם שום נדנוד עבירה קרוי נזירותם נדבה והיינו דאמרי' בגמ' גבי נדבה דנזירות משכחת לה כדשמעון הצדיק. כשהיה הנזיר עובר לפניו ואפ"ה דוקא כי אמר כנדרי הרשעים הריני אבל כי אמר הריני להודיה לא אמר כלום דלא דמי לאומר הכא דאמרינן בפ"ק דקידושין דה"ל נזיר כשנזיר עובר לפניו משום דהכא ליכא מעליא ומהני אבל הריני אי לאו דאמר כנדרי רשעים עלי לא משמע דאמר מידי. כך פירשו רבותי והיינו נראה בעיני דהריני לא גרע מהא אלא מהני' משום דאתי לאשמועינן דאי אמר כנדרי כשרים הריני אפי' בנזיר עובר לפניו לא מהני נקט רישא כנדרי רשעים אבל אה"נ דכל שאמר הריני בלחוד והיה נזיר עובר לפניו ה"ז נזיר. ודילמא הימנו דאכילנא קאמר כלומר וכיון דאיכא למימר דילמא דאכילנא קאמר ה"ל ידים שאין מוכיחות וס"ל לשמואל דלא הויין ידים עכ"ל. והשתא מ"ש רבינו אמר כנדרי רשעים הריני והיה נזיר עובר לפניו וכו' עד חייב בשבועה מבואר בגמ' שכתבתי בסמוך. ומ"ש כנדרי רשעים עלי חייב בקרבן היה ראוי להעמידה כשבהמה עומדת לפניו דומיא דנזיר וכמו שהעמידה הר"ן ודברי רבינו סתומים. ומ"ש כנדרי רשעים אם אוכל לך שמנדריהם נזיר וקרבן ושבועה וכן מ"ש בנדבות כשרים שמנדבותם נזיר וקרבן כלומר שפירש כן וזה הלעה למה שיכתוב אחר כך. ומ"ש אמר הרי עלי כנדרי רשעים או כנדבות כשרים וכו' ה"ז אסור אע"פ שלא פירש:

הנודר

כה האומר לחבירו הרי עלי כנדרי רשעים וכו'. שם במשנה כנדרי רשעים נדר בנזיר ובקרבן ובשבועה. ומה שכתב שנודרין בנזיר וכו' הם דברי הנודר וכיון שפירש הרי הוא חייב בכלן וצריך להיות נזיר ולהביא קרבן עולה ואם עבר לוקה משום שבועת ביטוי לפי שכן דרך הרשעים לנדור בנזיר וקרבן ושבועה ולאו דוקא רשעים אלא רשעים לדבר זה:

האומר הרי עלי כנדבות כשרים וכו'. (שם) כנדרי כשרים לא אמר כלום כנדבותם נדר בנזיר ובקרבן והכא נמי כגון שפירש ואמר שמנדבותם נזיר וקרבן. והני תרתי לאו ידוע ניכהו שהרי פירש ואמר שמנדרים בנזיר וקרבן ובשבועה וקי"ל דאע"ג דלא אמר שהוא מתחייב בהם אלא שאמר כנדרי רשעים שדרכן לנדור בנזיר וקרבן ושבועה חייב בכולן:

כו אמר הרי עלי כנדרי רשעים וכו'. הייט מתני' וידוה קא מפרש ובסמוך מפרש לה. אמר כנדרי כשרים לא אמר כלום, שם במשנה כנדרי כשרים לא אמר כלום ולא הוצרך תנא לבאר אם אמר כנדבת רשעים שאין דרך הרשעים להביא בנדבה ופשיטא דלא אמר כלום: אמר כנדרי רשעים הריני וכו'. אמרינן בגמרא עלה דמתני' ודלמא ה"ק כנדרי רשעים לא נדרנא אמר שמואל באומר כנדרי רשעים הריני עלי והימנו הריני בנזירות עלי בקרבן הימנו בשבועה ופריך עלה ודילמא הריני בתעניות קאמר אמר שמואל כשהיה נזיר עובר לפניו ופירשו עלה דכי היכי דבעינן נזיר עובר לפניו הכי נמי כשאמר הרי עלי כנדרי רשעים בעינן שתהיה בהמה לפניו וכן כשאמר הימנו כנדרי רשעים צריך שתהיה ככר מונחת לפניו דאי לאו הכי לא הוו ידים מוכיחות, ומסתברא שאין הדברים אמורים אלא כגון דאמר הריני כנדרי רשעים דלא הוו ידים מוכיחות אבל אם אמר הריני כנדרי רשעים שלא אשתה אפילו שלא היה נזיר עובר לפניו וכן אם אמר עלי כנדרי רשעים שלא אוכל אפילו שלא היתה בהמה לפניו וכן אם אמר כנדרי רשעים שלא אוכל אפילו שלא היתה ככר לפניו אם עבר ואכל חייב כפי מה שאמר. ואיכא דאמר הימנו כנדרי רשעים פשיטא דצריך שיהיה ככר לפניו ואפילו הכי אקשינן הימנו דילמא דאכילנא קאמר אמר רבא הימנו שלא אוכל וזו היא החלוקה האחרונה שכתב רבינו כנדרי רשעים שלא אוכל ממנו חייב בשבועה אם אכלה. ואם אמר כנדרי רשעים עלי חייב קרבן. סובר רבינו שאפי' לא היתה בהמה לפניו נתחייב בקרבן דידים מוכיחות הן דבשלמא גבי הריני כנדרי רשעים שייך לאקשויי ודלמא הריני בתענית קאמר וכן גבי הימנו שייך לאקשויי ודלמא דאכילנא קאמר אבל גבי כנדרי רשעים עלי לא שייך לאקשויי מידי הילכך ידים מוכיחות נינהו ואם אמר שלא אוכל ואכל חייב להביא קרבן וכן אם לא אמר אלא שהם כנדרי רשעים נתחייב בקרבן וזהו שכתב רבינו שתי פעמים הרי עלי כנדרי רשעים. ודוק ותשכח שזו סברת רבינו וכן אם אמר הריני כנדבת כשרים צריך שיהיה נזיר עובר לפניו ואם אמר הרי עלי כנדבת כשרים חייב בקרבן אע"פ שאין לפניו בהמה ואם היה לפניו ככר ואמר הימנו כנדבת כשרים לא אמר כלום שאין הכשרים נשבעין כלל:

הנודר

לחם משנה

דאיסור השמתא הוי תוך ד"א מה שהזכיר האכילה אינו אלא למעט הישיבה שיוכל לישב תוך ד"א אבל (לא) שלא יאכל תוך ד' אמות דידיה אך אינו מוסיף בהזכרת האכילה איסור יותר מד"א וכיון דבשמתא הוי הכי ה"ה במנודה דמדמי להו רבנן וזהו שהזכיר בהשגתו וכן משמעות מינך שלא אוכל לך כו' כלומר כיון דבשמתא הוי דינא הכי הא רבנן מדמו להו להדדי וא"כ אפי' שהזכיר שאני אוכל לך אין האיסור אלא תוך ד' אמות לבד. ובאמת הנכון כדברי הר"ן לומר שפוסק כרבנן ואע"פ שהזכיר בדבריו במקצת הנוסחאות פי' אסור לאכול כו' אין כוונתו לפרש דברי רבינו אלא מסברא דנפשיה קאמר. והרב כ"י ז"ל בטור יו"ד סי' ר"ו דקדק מדברי הטור שכתב בשם רבינו ז"ל והרמב"ם כתב כו' ובנדינא מינך ולא אמר שאני אוכל לך אסור ליהנות ממנו מנודה שלא אוכל אסור לאכול עמו דמלבתן עמו משמע בתוך ד' אמות דידיה ואית ליה לטור ז"ל כפירוש שמפרש הראב"ד ז"ל בדברי רבינו ז"ל לפי דעתו ואין זה הכרח דהטור עצמו כתב למעלה אבל אם אומר נדינא מינך וסיים בדבריו שאני אוכל לך אסור עמו ובודאי דההוא עמו לאו בתוך ד' אמות קאמר דהוא אית ליה כפירוש שמפרש ז"ל דבנדינא עם שאני אוכל לך אסור באכילה בכל גוונא. ועוד הזכיר שם הטור ז"ל דין ר' יוסי בר חנינא שאמר שם מודר אני לך שניהם אסורים מודרני ממך הוא אסור וחבירו מותר והרב ב"י ז"ל תמה שם על רבינו ז"ל למה לא הזכירו. ואפשר לתת טעם לרבינו ז"ל דלית ליה דשמואל פליג עליה דקאמר מודרני ממך דלא משמעי בהדיה קאמר אע"ג דאמר המפרשים פירשו ויישבו הב' מימרות דמאי דקאמר ר' יוסי בר חנינא מודרני ממך עם שאני אוכל לך הוי רבינו ז"ל לא ס"ל הכי וכיון דאידחיא לה מימרא דריב"ח אידחיא לה כולה מילתא ודוק:

כה האומר לחבירו הרי עלי כנדרי רשעים כו' חייב בכולן. כלומר שאם אכל יהיה נזיר ויביא קרבן ועבר על השבועה שבועת ביטוי. וא"ת בפ"ק (דף ט') על מתני' דכנדרי רשעים נדר בנזיר ובקרבן ובשבועה שהקשו שם ודילמא כנדרי רשעים הרי עלי והימנו וכו' והוצרכו לומר בשנזיר עובר לפניו ולמה לו לומר כולי האי לימא דאמר כי האי לישנא דקאמר רבינו ז"ל. וי"ל דהאי לישנא פשיטא ולא אשמעינן מידי התנא אבל באוקימתא דשני הוי רבותא טובא כדאמרו שם בגמ'. ודין זה אע"פ שלא הוזכר בגמ' נפקא ליה לרבינו ז"ל מהתם דפשוט הוא בודאי ובמאי דתירץ שמואל באומר כנדרי רשעים הרי עלי והימנו כו' נראה מדברי רש"י ז"ל דכולהו אאכילת הככר קאי וכגון שהיה ככר לפניו ואמר דברים אלו אז יתחייב אם אכלו בנזירות ובקרבן ובשבועה. אבל מדברי הר"ן ז"ל נראה שמפרש שם דהריני עלי לא איירי באכילת ככר אלא באדם שרוצה לנדור בנזירות ואמר כנדרי רשעים הריני וכן אדם שרוצה לנדור בקרבן ואמר כנדרי רשעים עלי אבל חלוקה דהימנו איירי באיסור אכילת ככר שהיה לפניו ואמר כנדרי רשעים הימנו ולזה מפיס דברי רבינו ז"ל אמר כנדרי רשעים הריני והיה נזיר וכו' חייב בנזירות כנדרי רשעים עלי חייב בקרבן כנדרי רשעים שלא אוכל ממנו חייב בשבועה משמע קצת כפירוש הר"ן דבנזירות וקרבן לאו באכילת ככר שייכי אע"פ שמדבריו בפירוש המשנה אינו נראה כן. וא"ת כשאמר הרי עלי כנדרי רשעים אם אוכל ככר זה כתב רבינו ז"ל אסור ולא כתב שאם אכל חייב קרבן ואמאי כיון שאמר הרי עלי הרי בלשון עלי קרבן וכיון שאמר אם אוכל ואכל ראוי לחייבו קרבן. וי"ל דסובר רבינו ז"ל דכשרוצה לנדור בקרבן ולא בא לאסור ככר אז אמרינן דעלי קאי אקרבן אבל כשבא לאסור ככר והזכיר עלי לא קאי עלי אלא אאיסור ככר שאסר עליו. והטור ז"ל בסימן ר"ו כתב האומר כנדרי רשעים עלי חייב קרבן אמר ככר זה עלי אסור בו ע"כ. ודין הימנו והריני לא הזכיר והרב ב"י ז"ל כתב שם דלא שייכי לענין איסור ככר וקשה עליו דהימנו באיסור ככר הוי דהוי שבועה שלא לאכול הככר ולא כתבו רבינו ז"ל לא כאן ולא בהל' שבועות ובנזיר נמי שייך היכא דאמר כנדרי רשעים הריני אם אוכל ככר זו. גם מ"ש הטור ז"ל כנדרי רשעים עלי חייב בקרבן דברי מותר הם דאיהו לא עסיק בדיני קרבן כלל אלא די"ל לזה דמשום דרצה להזכיר דין הנמשך ככר זה עלי כנדרי רשעים כתב הדין הראשון דבגמ' נאמר הדין גבי קרבן ומיניה למדו הטור ז"ל גבי איסור ככר:

אחר

ממנו חייב בשבועה: **כז** *הנודר בתורה ° כגון שאמר פירות אלו עלי כזו לא אמר כלום ואינו צריך שאלה לחכם. אלא א"כ היה עם הארץ כדי שלא ינהגו קלות ראש בנדרים: **כח** נדר במה שכתוב בה הרי זה אסור שהרי כתוב בה איסר ונדר. נטלה בידו ונדר בה הרי זה כמי שנדר במה שכתוב בה: **כט** [א]האומר לחבירו נשכים [א] ונשנה פרק. עליו להשכים ולקרות שזה כמו נדר הוא ואע"פ שלא הוציאו בלשון נדר: **ל** האומר לאשתו [ב]הרי את עלי כאמי או כאחותי או בערלה או בכלאי הכרם הרי זה כאומר על הפירות הרי אלו כבשר חזיר. כשם שהוא מותר לאוכלן כמו שביארנו כך מותר באשתו. אבל אם אמר לה הריני מודר ממך הניה או הנאת תשמישך אסורה עלי הרי זו אסורה עליו כמו שיתבאר:

פרק שני

א אחד [א]הנודר מפי עצמו או שהדירו חבירו ואמר אמן או דבר שענינו כענין אמן שהוא קבלת דברים: **ב** ואין הנודר נאסר בדבר שאסר על עצמו עד שיוציא בשפתיו ויהיה פיו ולבו שוין כמו שבארנו בשבועות. אבל המתכוין לנדור בנזיר ונדר בקרבן. בקרבן ונדר בנזיר. בשבועה ונדר. או שנתכוון לנדור ונשבע. או שנתכוון לומר תאנים ואמר ענבים. הרי זה מותר בשניהם ואין כאן נדר: **ג** [ג]הנודר על דעת אחרים הרי זה כנשבע על דעת אחרים. וכן הנודר וחזר בו בתוך כדי דבור או שמיחו בו בתוך כדי דבור וקבל הרי זה מותר. ודין כל אלו הדברים בנדרים כדינן בשבועות: **ד** [ד]מי שהתנה קודם שידור ואמר כל נדר שאדור מכאן ועד עשר שנים הריני חוזר בהן או הרי הן בטלים וכיוצא בדברים אלו ואחר כך נדר. אם היה [ה] זוכר התנאי בשעה שנדר הרי נדרו קיים שהרי בטל התנאי בנדר זה. ואם לא זכר התנאי אלא אחר שנדר אף על פי שקבל התנאי בלבו וקיימו הרי הנדר בטל. ואף על פי שלא הוציא עתה החזרה בפיו כבר הקדים החזרה

השגת הראב"ד

*הנודר בתורה כגון שאמר פירות אלו עלי כזו. א"א דומה ששכח ולבסוף נזכר שהרי כתב ענין אחר בהל' שבועות:

א טור שם סי' ר"ג סמ"ג שם: ב טור שם סי' רס סמ"ג שם: ג שם: ד טור שם סי' רס רי סמ"ג שם: ה טור שם סי' ריא סמ"ג שם:

הרדב"ז

כז הנודר בתורה וכו'. כתב הראב"ד ז"ל דומה ששכח ולבסוף נזכר שהרי כתב ענין אחר בהלכות שבועות ע"כ. ואני לא ראיתי בלשון רבינו לא שכחה ולא שגגה אלא דהתם איירי לענין שבועה והכא איירי לענין נדר והדין שוה בהם ואם דעתו להשיג דאין זה לשון נדר אלא לשון שבועה כדעת קצת מפרשים אין לשון השגתו משמע כן וק"ל. ורבינו ז"ל סובר דאדרבא לענין נדרים היא שנויה ואלפיק מינה לשבועות. והלשון כבר תיקן אותו לענין שיהיה לשון נדר אלא ודאי נוסחא משובשת נזדמנה לו בהלכות שבועות ולפיכך כתב ששכח ולבסוף נזכר:

כט האומר לחבירו נשכים ונשנה פרק זה וכו'. פ"ק אמר רב גידל האומר אשכים ואשנה פרק זה מסכתא זו נדר גדול נדר לאלהי ישראל והא דאמרי' נדר גדול לאו למימרא שאם לא ישנה הפרק עובר על לא יחל דהא אקשינן עליה מדרב גידל קמייתא דשרי ליה לאינש לזרוזי נפשיה ומהדרי' והו דאמר רב גידל אמר רב האומר לחבירו נשכים ונשנה פרק זה עליו להשכים שנא' ויאמר אלי בן אדם קום לך אל הבקעה וכו'. ומשמע עליו להשכים אבל לא הוי נדר גמור. וזהו שכתב רבינו שזה כמו נדר הוא וכו':

ל האומר לאשתו הרי את עלי כאמי וכו'. שם במשנה האומר לאשתו הרי את עלי כאמי פותחין לו פתח ממקום אחר שלא יקל ראשו בכך ומוקי לה רבא בעם הארץ. ורבינו סמך עליו מה שכתב בסמוך על הנודר בתורה ושוין הם דהא מייתי תלמודא לסיועי לרבא מדתניא הנודר בתורה לא אמר כלום וא"ר יוחנן וצריך שאלה לחכם ואמר רב נחמן ותלמיד חכם אינו צריך שאלה:

אבל אם אמר לה הריני מודר ממך הנייה וכו'. שאין מאכילין לאדם דבר שאסר על עצמו ובמקומו נתבאר בו בעז"י:

פ"ב א אחד הנודר מפי עצמו. כל זה מבואר בהלכות שבועות ועיין במה שכתבנו שם:

ד מי שהתנה קודם שידור וכו'. אמרי' פ' ארבעה נדרים והרוצה שלא יתקיימו נדריו כל השנה יעמוד בר"ה ויאמר כל נדר שאני עתיד לידור יהא בטל ובלבד שיהא זכור בשעת הנדר אי זכור עקריה לתנאיה וקיים ליה לנדריה אמר אביי תני ובלבד שלא יהא זכור בשעת הנדר רבא אמר לעולם כדאמרי' מעיקרא הכא נמי במאי עסקינן וכו' ומי שמורה להחמיר סובר דרבא אתי לאפלוגי עליה ולהעמיד דלעולם כדאמרי' מעיקרא ובלבד שיהא זכור בשעת הנדר וכן דעת הראב"ד אלא שהוסיף שהדבר תלוי בקבלת התנאי ובקיומו כמבואר בהשגתו. אבל דעת רבינו ור"ת וס"ה והרא"ש והר"ן דרבא לא אתי לאיפלוגי עליה דאביי דמודה הוא דכל שאינו זכור תנאו כלל בשעת הנדר הנדר בטל דליכא טעמא לפלוגי בהא אלא שנדחק רבא ליישב לשון המשנה. וכן נראה דעת רוב הפוסקים ואע"פ שיש פוסקים חולקים על אלו יש לסמוך דמסתבר טעמייהו דכיון שאין זכור התנאי בשעת הנדר הנדר בטל שהרי ביטלו מקודם אבל אם היה זכור התנאי ואפ"ה נדר הרי ביטל תנאו וקיים נדרו וזה דעת רבינו אע"פ שכתב ב' הסברות: אע"פ שקבל התנאי בלבו וכו'. פי' אע"פ שאמר כדי דיבור זכר את התנאי וקבלו וקיימו דסד"א כיון שחזר
וקיימו

כסף משנה

כז כח הנודר בתורה וכו' עד ה"ז כמי שנדר במ"ש בה. בפ"ב דנדרים (דף י"ג): וכתב הראב"ד דומה ששכח ולבסוף נזכר כו'. ואני אומר זכור היה מתחלה ועד סוף דאיהיה נמי לענין שבועה כדאיתא בתוס' שכתבתי בפי"ב מהל' שבועות:

כט האומר לחבירו נשכים ונשנה וכו'. בפ"ק דנדרים (דף ח'):

ל האומר לאשתו הרי את עלי כאמי וכו'. משנה פ"ב דנדרים (דף י"ד). ומ"ש אבל אם אמר לה הריני מודר ממך הנאה או שאמר הנאת תשמישך אסורה עלי ה"ז אסורה עליו. כמו שיתבאר בפ' (י"ב מה' א"ו):

פ"ב א אחד הנודר מפי עצמו או שהדירו חבירו וכו'. במשנה פ"ג דנדרים (דף כ"ז) הדירו חבירו שיאכל אצלו. ומ"ש וענה אמן נתבאר רפ"ב דשבועות. ומ"ש או דבר שענינו כענין אמן שהוא קבלת דברים פשוט הוא:

ב ואין הנודר נאסר וכו' עד שיוציא בשפתיו ויהיה פיו ולבו שוין כמו שביארנו. בהל' שבועות פ"ב. ומ"ש אבל המתכוין לנדור בנזיר וכו'. הוא נלמד ממה ששנינו בפרק בתרא דנדרים (דף פ"ו:) לענין הפרה:

ג הנודר על דעת אחרים וכו' ודין כל אלו הדברים בנדרים כדינם בשבועות. פשוט הוא שהרי השוה אותם הכתוב דכתיב איש כי ידור נדר לה' או השבע שבועה:

ד מי שהתנה קודם שידור וכו'. בפ"ג דנדרים (דף כ"ג) תנן ראב"י אומר אף הרוצה להדיר את חבירו שיאכל אצלו יאמר לו כל נדר שאני עתיד לידור הוא בטל ובלבד שיהיה זכור בשעת הנדר. ובגמ' וכיון דאמר כל נדר שאני עתיד לידור יהא בטל לא שמע ליה ולא אתא בהדיה חסורי מחסרא והכי קתני הרוצה שיאכל אצלו חבירו מסרב בו ומדירו נדרי זירוזין הוא והרוצה שלא יתקיימו נדריו כל השנה יעמוד בר"ה ויאמר כל נדר שאני עתיד לידור יהא בטל ובלבד שיהא זכור בשעת הנדר אי זכור עקריה לתנאיה וקיים ליה לנדריה אמר אביי תני ובלבד שלא יהא זכור בשעת הנדר רבא אמר לעולם כדאמרי' מעיקרא הב"ע כגון שהתנה בר"ה ולא ידע במה התנה והשתא קא נדר אי זכור בשעת הנדר ואמר על דעת הראשונה אני נודר נדריה ליתיה משמע לא אמר על דעת הראשונה אני נודר עקריה לתנאיה וקיים לנדריה. ופי' הרא"ש עקריה לתנאיה וקיימיה לנדריה שאם אין בדעתו שיהא קיים למה הוא נודר. תני ובלבד שלא יהא זכור בשעת הנדר וכיון שאינו זכור לתנאו נמצא תנאו קיים ונדרו בטל. וכתב עוד דרבא לא פליג אאביי במה שאמר שאם התנה ולא היה זכור התנאי בשעת הנדר שהנדר בטל אלא כדי שלא להגיה המשנה אוקמה בששכח מקצת התנאי וכ"כ הר"ן וכ"כ הרשב"א בתשובה וכן דעת רבינו שפסק גם כדאביי וכתבו ההגהות שכ"פ ר"ת וכ"כ סמ"ג ודלא כריב"ם וראבי"ה שפירש דרבא פליג אאביי והלכה כרבא. ומ"ש רבינו אם לא זכר התנאי אלא אחר שנדר אע"פ שקבל התנאי בלבו הרי הנדר בטל וכו', לשון אע"פ שכתב רבינו לך שיעורו אע"פ שלא הוציא התנאי בפיו כיון שקבלו בלבו וקיימו הרי הנדר בטל ולפי זה אם בשעה שזכר התנאי לא קבלו בלבו וקיימו הנדר קיים:
ומ"ש

לחם משנה

פ"ב א אחד הנודר מפי עצמו או שהדירו חבירו וכו'. כתב הרב בעל כ"מ ז"ל דנפקא ליה מפ"ג דנדרים דקאמר הדירו חבירו שיאכל אצלו, ובתחילה מכוונו דהסיא מינה ענין לה"א דהתם איירי בשחבירו מדירו שאם לא יאכל אצלו ובהסיא ודאי יש לו רשות ואפי' יענה חבירו אמן וכדכתב הטור ביו"ד סימן ר"ט אבל
הא

משנה למלך

ל האומר לאשתו הרי את עלי כאמי כו'. (א"ה נתבאר יפה לעיל בפרקין דין ז' יע"ש):
כיצד

הגהות מיימוניות

°[טור י"ד סי' רי"ג סמ"ג לאוין רמ"ב וכתב הטור שם ז"ל והאי נודר לאו דוקא אלא נשבע בה שאין זה לשון נדר הרמב"ם ומפרש בנודר ממש שכתב וכו' והסמ"ג כתב כלשון העמוד]: [א] פריך התם והלא מושבע ועומד הוא מהר סיני ואין שבועה חלה על שבועה הא קמ"ל דמצוה לזרוזי נפשיה היינו דרב גידל קמייתא שנשבעים לקיים המצות כדלעיל רפ"א מהל' שבועות ומשני כיון דאי בעי פטר נפשיה שחרית וערבית מש"ה חייל שבועה עליה ומדקדק ר"י מדאקשינן מדרב גידל קמייתא משמע שגם אשנה פרק זה ס"ה עכ"ל: [ה] כדאמר אביי התם תני והוא שלא יהא זכור בשעת הנדר וכן פר"ת דאפילו רבא מודה דכשאינו זכור התנאי בשעת הנדר בטל הנדר וכשהוא זכור התנאי ואפ"ה נדר עקריה לתנאית וקיים לנדריה והא דאמר רבא לעולם כדמעיקרא דהיינו ובלבד שהיה זכור לא
אמר

מגדל עוז

הנודר בתורה כגון שאמר פירות כו' עד כתוב בה איסר ונדר וכו' עד במ"ש בה: כתב הראב"ד דומה ששכח ולבסוף נזכר וכו': ואני אומר חס ושלום ואם שכח ולבסוף נזכר למה לא הגיהו שם פי"ב כי לא רב הדרך ביניהם אלא ודאי לדעת כתב כן ובכוונה שלימה וכמ"ש שם דהא ברייתא בנדרים מיתניא בפ' ואלו מותרין (דף י"ד) ודין חדש הוא וכן מצאתיהו בירושלמי וסוגיא מוכחת וכמ"ש למעלה פי"ב. שוב מצאתי לר"מ ז"ל מקולי שכתב כן מדעת רבותינו בעלי התוס' ז"ל: **האומר** לחבירו נשכים וכו' עד כלשון נדר. פ"ק דנדרים (דף ח'): **האומר** לאשתו עד סוף הפרק. פ"ב דנדרים (דף י"ד):

פ"ב אחד הנודר מפי עצמו עד כדיני שבועות. פ' שבועות שתים (דף כ"ח וכ"ט) ופ' שבועת העדות ובנדרים פ' ואלו מותרין (דף כ') ופ' ד' נדרים (דף כ"ו כ"ח) ובירושלמי מקמן: **מי** שהתנה וכו'

החזרה לנדר והוציאה בפיו מקודם. *ויש שמורה להחמיר ואומר והוא שיזכור התנאי אחר שנדר בתוך כדי דבור: ה "מי שהקדים את התנאי לשנה או לעשר ואחר כך נדר ונזכר בשעה שנדר שיש לו תנאי ושכח על אי זה דבר התנה וכיצד היה התנאי. אם אמר על דעת ראשונה אני עושה אין נדרו נדר שהרי בטלו. ואם לא אמר על דעת ראשונה אני עושה כבר בטל התנאי וקיים הנדר שהרי זכר בשעת הנדר שיש שם תנאי ואע"פ כן נדר: ו יש מהגאונים שאומרים אין כל אלו הדברים נוהגין אלא בנדרים בלבד לא בשבועות. ויש מי שמורה שדין הנדרים והשבועות בעניינות אלו אחד הם. וכי יש לו להקדים תנאי לשבועתו כדרך שאמרו ° בנדרים: ז סתם נדרים להחמיר. ופירושן יש בו להקל ולהחמיר. כיצד האומר יהרי הפירות האלו עלי כבשר מליח וכיין נסך. אומרין לו ומה היה בלבך אם פירש ואמר כבשר מליח של קרבן וכיין שנתנסך על המזבח היה בלבבי הרי זה אסור. ואם אמר לא היה בלבי אלא תקרובת עכו"ם ויין שנתנסך לה הרי זה מותר. ואם נדר סתם הרי זה אסור: ח וכן האומר הרי הפירות האלו עלי חרם. אם כחרם של בדק הבית אסור. ואם כחרמי הכהנים מותר. מפני שהן ממון שלהם ואין בה אסור. ואם סתם אסור: ט הרי הן עלי כמעשר אם כמעשר בהמה אסור מפני שהוא

א שם: ב טור שם סי' רח סמ"ג שם:

השגת הראב"ד

*ויש שמורה להחמיר וכו'. א"א יפה הורה זה ולא בזכירת התנאי כמו שהוא סובר אלא בקבלתו וקיומו שאם שהה כדי דיבור אחר שזכר אותו ולא קיימו כבר ביטל נדרו את תנאו לפי שנ"ל בלבו על התנאי אני סומך והיה נ"ל והוא שקבל התנאי תוך כדי דבור אחר שזכר אותו:

כסף משנה

ומ"ש רבינו ויש שמורה להחמיר וכו'. וכתב עליו הראב"ד יפה הורה זה וכו' נראה שטעם הוראה זו משום דלא מסתבר ליה שאחר שחל הנדר יעקר כשזכר התנאי ואין זה הכרע והרא"ש לא חילק בכך וכן נראה שהוא דעת רבינו. ומ"ש הראב"ד ולא בזכירת התנאי כמו שהוא סובר אלא בקבלתו וקיומו וכו', נראה שגם זו היא כוונת רבינו ולא הוצרך לבאר לפי שסמך על מ"ש התלה אם לא זכר התנאי אלא אחר שנדר שקבל התנאי בלבו וקיימו הרי הנדר בטל ועל זה כתב שיש מי שמורה והוא שיזכור התנאי אחר שנדר תוך כדי דיבור דהא ודאי האי שיזכור דומיא דזכירה דרישא היא דהיינו שקיבל התנאי בלבו וקיימו: כתב הר"ן בשם התוס' על דינים אלו דוקא בשבועות ונדרים שנשבע ונודר לעצמו אבל מי שהשביעו חבירו או הדירו אין ביטול זה מועיל לו כלום שע"ד חבירו הוא נשבע ונודר וכמו שמבטל תנאי לגמרי דמי דהא אסיקנא דלא מסתבר אדעתא דנפשיה אלא ע"ד משביעו כדאמרינן בסמוך בשמעתא דנדרי הבאי עכ"ל. וכ"כ בתשובה להרמב"ן סי' רמ"ח וסי' ר"פ וכ"כ רבינו ירוחם בנתיב ז' ובנתיב י"ד וכ"כ בעה"ח סי' סרי"ם:

ז סתם נדרים להחמיר וכו' עד וכן כל כיוצא בזה. משנה ספ"ב דנדרים (דף י"ח:):

הרדב"ז (סב"י)

וקיימו משמע שביטלו בשעת הנדר ואם היה זוכר אותו היה מבטלו ומקיים את הנדר אפ"ה כיון דבשעת הנדר לא זכר את התנאי הרי הנדר בטל אע"פ שקיימו כשזכר אותו:

ה מי שהקדים את התנאי וכו'. זו היא אוקימתא דרבא במתני' משום דלא ניחא ליה להגיה המשנה דקתני ובלבד שיהא זכור בשעת הנדר ואביי הגיה המשנה ואמר תני ובלבד שלא יהא זכור בשעת הנדר ורבא לא ניחא ליה בהכי משום דלאו אורחיה דתני למטעי מלאו לכן אבל מודה לאביי בדיניה וכדכתיבנא לעיל:

ו יש מהגאונים שאומרים וכו'. ורבינו לא הכריע דבר זה והסמ"ג כתב שראה בירושלמי תנאי בנדרים ואין תנאי בשבועות. והטור הופש עיקר דברי האומרים דנדרים ושבועות שוין לענין זה וכן נראה דעת הרא"ש וצריך טעם למה דחו דברי הירושלמי דעלה דמתני' גרסי' תנאי בנדרים ואין תנאי בשבועות. ואפשר שהיו מפרשים ואע"ג דמייתינן לה עלה דמתני' לא איירי במי שעומד בראש השנה ואומר כל נדר שאני עתיד וכו' אלא בתנאים שבלב שהתנאי שבלב בנדרים הוי תנאי אבל בשבועות לא הוי תנאי וצריך להוציא בשפתיו. והכי משמע מדאמרינן עלה כהדא דתני שבועת הדיינין בתניין שבלבנו ולא בתניין שבלבכם א"ר יהודה בתניין שבלבו הוא משביעו ולמה הוא מתנה עמו מפני הדיוטות שלא יאמרו יש תניין בשבועות ע"כ. ולא קי"ל הכי דדברים שבלב אינם דברים בין לענין שבועה בין לענין נדרים וכן נראה דעת רבינו להשוות שבועות לנדרים לענין [תנאי] שהרי כתב לקמן ד' דברים יש בין נדרים לשבועות ואין זה בכלל משמע דלענין תנאי שוין הם:

ז סתם נדרים להחמיר וכו'. משנה פרק אלו מותרין סתם נדרים להחמיר דסתם נודר דעתו לאסור מדלא שתק וכגון שמלכנו אותו ואמר דאינו יודע באיזה ענין נדר. ופירושן להקל. וא"ת פשיטא דאם פירש דבריו ואמר בשל עבודת כו"ם נדרתי אינו כלום. וי"ל דה"ק אע"ג דפירושן להקל סתמן להחמיר. אי נמי אתא לאשמועינן דאע"ג דפירש דבריו אחר זמן מרובה שומעין לפירושו. א"כ אתא לאשמועינן דאפי' עשה פירוש זה נגדרו כי הגיך דהכמו של יש שומעים לפירושו. וא"ת בשלמא הרי עלי כחרם והרי עלי כתרומה איצטריכו משום פלוגתא דר' יהודה אבל הרי עלי כבשר מליח הרי עלי כמעשר אמאי איצטריכו תרוייהו. וי"ל דהדא במפרש שהלה נדרו בדבר האסור והדא שהלה נדרו בדבר המותר:

בר"א

לחם משנה

הא נפקא ליה לרבינו ממאי דאמרינן בספ"ג דשבועות (דף כ"ט:) אמר שמואל כל העונה אמן אחר שבועה כמוציא שבועה מפיו דמי וכן כתב שם הרב ב"י סי' רכ"ז:

ד ויש שמורה להחמיר. הר"א בהשגותיו תולה הדבר בקבלת התנאי וקיומו שצריך שלא ישהא כדי דיבור אחר שזכר אותו שלא קיימו והרב כ"מ ז"ל רצה לומר דזו היא כוונת רבינו ז"ל אבל במחילה מכבודו דכוונת רבינו ז"ל שכתב ויש שמורה להחמיר ואומר והוא שיזכור וכו' הם דברים כפשטן דבעיק שיזכור התנאי תוך כ"ד לנדר וטעמיה משום דקים ליה כדברי ר"י שכתבו שם התוס' דס"ל דרבא פליג אאביי ודוקא זכור בשעת הנדר מועיל כדקאמר רבא אם זכור בשעת הנדר משמע דוקא זכור אבל אם לא זכור כלל נדרו קיים דמסתמא דעתו לקיים נדרו כיון שאינו זכור התנאי והלכתא כרבא ע"כ דברי התוס' שכתבו בשם ר"י ז"ל, וזו היא דעת יש מי שאומר אלא שהוסיף דדי בזכירה תוך כ"ד וטעמו דכיון דאם חזר בו תוך כ"ד סגי כדכתב רבינו לעיל א"כ כיון דזכר התנאי תוך כ"ד סגי והתוס' הקשו שם על פירוש זה דסתמא דגמ' משמע דדבר פשוט הוא דביטול מועיל שפיר אפי כשאינו זכור מדפריך אדרבא כשזכור בשעת הנדר עקר משמע דוקא זכור אבל שכח לא ואין סברא לומר דרבא פליג אסתמא דגמרא ע"כ. מיהו לזה י"ל דאביי עצמו דאמר תני ובלבד שיהיה זכור בשעת הנדר הוא שהקשה אי זכור עקריה לתנאיה וקיים ליה לנדריה ואע"ג דאביי לא הוזכר בקושיא אלא בתירוץ הקושיא והתירוץ דידיה הוי וכה"ג אשכחן בריש אלו מציאות דקאמר שם וכמה א"ר ינחק כו' וכתבו שם התוס' דר"י עצמו הוא ששאל והשיב ואביי משום דאית ליה דעפי עדיף שלא הזכיר הנדר מהיכא דזוכרו הגיה המשנה אבל רבא פליג עליה ואמר דהסברא הוי איפכא ומתני' כדקאי קאי אבל מ"מ קשה למה ליה לרבא לומר הכא במאי עסקינן כגון שהתנה בר"ה כו' בלאו האי אוקימתא מתני' כפשטה הויא כיון דאית ליה דזכירת תנאי עדיף ודלא כסברת אביי. ונראה לתרץ ולומר דאין ה"נ דהוה מצי למימר הכי להרץ הקושיא שהקשה אביי אלא רבא אוקי הך אוקימתא לדקדק לשון המשנה שאמרה שיהא זכור בשעת הנדר ולא אמרה ובלבד שיזכור בשעת הנדר הוה משמע דיזכרנו להנאי לגמרי ומדקאמר שיהא זכור משמע הע"פ שלא יהיה התנאי זכור לגמרי אלא שיהיה לו זכירה קלת כגון שזכר שהתנה ולא זכר ממה התנה די לו בכך ושיאמר על דעת הראשונה אני נודר ואתי שפיר ליפנא דובלבד שיהא זכור וקאי ליפנא בדיוקא להאי פירושא דלפירוש שאר המפרשים צריך לדחוק ולומר ובלבד שיהיה זכור בפירוש ובשעת הנדר התנאי אבל אם לא זכר עדיף טפי והוא דוחק בלשון המשנה עוד הקשו התוס' ז"ל על פירוש זה מ"ם כדי שלא ינהגו קלות ראש בנדרים דמאי קלות ראש שייך כיון שהוא לא זכר כל התנאי אלא מקלת התנאי. גם מדברי הרא"ש ז"ל יש קושיא על פירוש זה דא"כ היכי קאמר דהתנה שתם הא רבא לא הגיה המשנה. ונראה לתרץ דמ"ם חסורי מחסרא וה"ק והרוצה שלא יתקיימו נדריו וכו' אלו הדברים שחסרה המשנה וסתם לנו הוא להודיענו שלא ינהגו קלות ראש בנדרים משום דממתני' נשמע דאם זכר התנאי לגמרי בשעת הנדר הוי בטולו ביטול דמתני' המרה דאפי' שזכור מקלת די כשיאמר על דעת הראשונה אני נודר וה"ה כשזכר הכל אפי' שלא יאמר על דעת הראשונה אני נודר וילמדו לנהוג קלות ראש בנדרים אחרים כיון דלמדנו דכיון שזוכר התנאי בשעת הנדר סגי לכך המרה מתני' הדבר סתום וחסרה הדברים שחסרה ואע"פ שהרא"ש ז"ל דחה פירוש זה שכתב דהא לא הוה מסתם סתומי דכיון דה"א לפרש המשנה אם לא שמגיה הנה הרי היא כמפורשת הך פירושא דיש אומרים לא ס"ל הכי אלא כדכתיבנא. זה נראה טעם ויישוב לפירוש זה וכפירוש רבינו בפירוש המשנה אבל הראב"ד שתולה הדבר בקבלה וקיום מסברא נפקא ליה דלריך דבשעה שיזכור התנאי מיד יקיימנו:

ו אין כל אלו הדברים נוהגים כו'. הא נפקא להו ממאי דאמרינן בירושלמי יש תנאי בנדרים ואין תנאי בשבועות והתוס' ז"ל בפ"ג דנדרים יישבו ירושלמי זה בענין אחר ע"ש:

ח ואם כחרמי הכהנים מותר. כתב הרא"ש בפ"ב דנדרים (דף י"ח:) אע"ג דבחרמי כהנים מועלין עד שיבא לידי כהנים והוי שפיר דבר הנדור מ"מ סתם חרמי כהנים משמע שכבר באו לידי כהן והתוס' ז"ל עמדו שם ג"כ על קושיא זאת: ואם סתם אסור. וא"ת כיון דרבינו פסק בפ"ו מה' ערכין דסתם חרמין לכהנים א"כ אמאי אמרינן דסתם אסור הרי סתמו לכהנים הוי וא"כ אמאי אסור ובשלמא להר"א שכתב בסוף ה' ערכין דבזמן הזה סתם חרמים לשמים דכיון דניתנים להגבי משמר ועתה אין משמר כונתם לשמים א"ש אבל לרבינו דלית ליה שם הכי כמבואר שם קשה. וי"ל דשאני הכא דיש לנו לקיים דבריו כל מה שנוכל וכיון דאם מתפים בחרמי כהנים אינו נדר כלל אית לנו לומר דהתפיס בחרמי שמים כדי שיהא נדר ולא דמי למחרים נכסיו דלעולם דבריו קיימין בין שיתנה לבדק הבית בין לכהנים אבל הכא דהוי התפסה בחרם שאני ושאני כדכתיבנא:

אבל

מגדל עוז

וכו' עד בתוך כדי דבור: כתב הראב"ד ז"ל יפה הורה זה וכו': ואני אומר הואיל ור"מ ז"ל לא הכריע אין לי צורך לגלות דעתי ודעת רבינו בהכור הזה כמ"ש הרבה פעמים וכ"ש בזה הדין שרכו בו הדעות והסברות פ' ד' נדרים (דף כ"ג): מי שהקדים התנאי עד כדרך שאמרו בנדרים. פ' ד' נדרים: סתם נדרים להחמיר עד כדי שלא ינהגו קלות ראש בנדרים. סכל פ' ואלו מותרין (דף י"ח):

הגהות מיימוניות

אמר אלא ליישב לשון המשנה ועיין בתוס' ולקמן פ"ד וכן ס"ה כתב רק דברי ר"ת ע"ש ודלא כריב"ם שפירש כרבא פליג ואמר להפך מדאביי והלכתא כוותיה לגבי אביי וכ"פ רא"ם כדבריו ע"כ: °[כתב הסמ"ג אחר לשון זה ז"ל ואני ראיתי בירושלמי על ענין זה תנאי בנדרים ואין תנאי בשבועות].

הרדב"ז (מכ"י)

יא בד"א במקום שמשמע וכו'. פסק כר' יהודה דאמר סתם תרומה ביהודה אסור בגליל מותר שאין אנשי הגליל מכירין בתרומת הלשכה סתם חרמים ביהודה מותרין ובגליל אסורין שאין אנשי הגליל מכירין את חרמי הכהנים. הטעם לפי שהיו מרוחקים מירושלים ואע"ג שהיו עולין לשלש רגלים כיון שלא היו מתעכבין שם והיו טרודים בצרכיהן לא היו מכירין בתרומת הלשכה וגם לא היו ביניהם כהנים וסתם חרמיהן לא היו אלא לשמים:

יב הנודר בחרם ואמר לא נדרתי וכו'. שם במשנה ומסיים בה על כלם אין נשאלין ואם נשאלו עונשין אותם ומחמירין עליהם דברי ר' מאיר והחכמים אומרים פותחין להם פתח ממקום אחר ומלמדים אותם שלא ינהגו קלות ראש בנדרים ובגמרא מוקמינן לה בעם הארץ:

יג וכן האומר לאשתו וכו'. ריש פ' ואלו מותרין האומר לאשתו הרי את עלי כאימא וכו' ורמינהי הרי את עלי כבשר אימא כבשר אחותי כערלה וכלאי הכרם לא אמר כלום ומתרץ רבא הא בת"ח הא בעם הארץ:

יד ההפקר אע"פ שאינו נדר הרי הוא כמו נדר וכו'. פ' אין בין המודר תניא המפקיר את שדהו כל שלשה ימים יכול לחזור בו מכאן ואילך אין יכול לחזור בו ואקשינן אי הכי מיום ראשון נמי ליהוי הפקר אמר רבא מפני הרמאין דמפקירין והדרין בהון כלומר דבעו לאפקועי שדותיהם מתרומה ומעשר ומפקרי להו ואי אמרת דלאלתר הוי הפקר ופטור מן המעשר הדרי ומחזקי בהו ואדהכי עד שלשה ימים לא הוי הפקר לגבי איהו דסברי מתוך כך אתי ומחזיק ביה והוי דידיה וממנעי ולא מפקרי. וכתבו המפרשים דאע"ג דהאי תירוצא אליבא דר' יוסי נאמר לחכמים נמי צריכינן ליה הילכך למדנו דמן התורה מיד הוי הפקר וזהו שכתב רבינו סתם אסור לחזור בו. ונפקא מינה שאם בא והחזיק בהפקר זכה בו שהרי הבעלים היה אסור להם לחזור. ונפקא מינה נמי שאם הפקיר דבר דלא שייך ביה הפקעה מתרומה ומעשר דלא שייך ביה טעמא דמפני הרמאין אפי' מיום הראשון הוי הפקר ואין יכול לחזור בו אלא א"כ בתורת זכיה מן ההפקר כשאר כל

שהוא קרבן שהקדישו בידו כמו שבארנו. ואם כמעשר דגן מותר ואם סתם אסור: [י] הרי הן עלי כתרומה. אם לתרומת הלשכה נתכוון הרי זה אסור. ואם לתרומת הגורן נתכוון מותר. ואם סתם אסור וכן כל כיוצא בזה:

יא במה דברים אמורים במקום שמשמע כל אחד מאלו שם שני ענינות. אבל מקום שדרכן שאין קוראים חרם סתם אלא לחרמי בדק הבית בלבד ואמר שם הרי הן עלי חרם הרי זה אסור. וכן אם היה דרכן שאין קוראים חרם סתם אלא לחרמי כהנים הרי זה מותר. וכן כל כיוצא בזה שאין הולכין בנדרים אלא אחר לשון אנשי אותו מקום באותו זמן:

יב [א] הנודר בחרם ואמר לא היה בלבי אלא חרמו של ים שהיא המכמורת. נדר בקרבן ואמר לא היה בלבי אלא בקרבנות מלכים. אמר לחבירו הרי עצמי עליך קרבן ואמר לא היה בלבי אלא לאסרו בעצם שהנחתי לי להיות נודר בו דרך שחוק. נדר שלא תהנה לו אשתו ואמר לא היה בלבי אלא אשתי ראשונה שגירשתיה. וכן כל כיוצא באלו הדברים שמשמען לכל העם איסור והוא אומר לא נתכוונתי אלא לכך ולכך. אם היה הנודר תלמיד חכם הרי זה מותר ואין צריך שאלה לחכם. ואם היה עם הארץ מראין בעיניו שזה נדר ושהוא אסור ופותחים לו פתח ממקום אחר ומתירין לו. ובין שהיה תלמיד חכם או עם הארץ נוערין בהן ומלמדין אותן שלא ינהגו מנהג זה בנדרים ולא יהיו נודרין דרך שחוק והתול:

יג [ב] וכן האומר לאשתו הרי את עלי כאמי או האומר פירות אלו עלי כבשר חזיר שאין כאן נדר כמו שבארנו. אם היה האומר תלמיד חכם אינו צריך שאלה לחכם. ואם היה עם הארץ צריך שאלה לחכם ומראין בעיניו שאשתו אסורה ושאותן הפירות אסורין ופותחין לו פתח ממקום אחר ומתירין לו נדרו כדי שלא ינהגו קלות ראש בנדרים:

יד ההפקר [נ] אף על פי שאינו נדר הרי הוא כמו נדר שאסור לו לחזור בו. ומה הוא ההפקר הוא שיאמר

א שם: ב עיין בטור שם סי' רת:

כסף משנה

יא ומ"ש בד"א במקום שמשמע כל אחד מאלו שם שני ענינות וכו'. שם במשנה ר"י אומר סתם תרומה ביהודה אסור בגליל מותר שאין אנשי גליל מכירים את תרומת הלשכה סתם חרמים ביהודה מותרים ובגליל אסורים שאין אנשי גליל מכירין את חרמי הכהנים. ובגמ' ר"י אומר סתם תרומה ביהודה אסור וכו' הא מכירים אסורים אלמא ספיקא לחומרא הימא סיפא סתם חרמים ביהודה מותרין ובגליל אסורים שאין אנשי גליל מכירין את חרמי הכהנים הא מכירים מותרים אלמא ספיקא לקולא אמר אביי ר"א בר צדוק (היא דתניא וכו' ר"א בר צדוק) אומר סתם חרמים בגליל אסורין. ופירש הר"ן אמר אביי סיפא ראב"צ היא דמתני' תרי תנאי היא רישא רבי יהודה דס"ל ספיקא לחומרא ולדידיה אע"ג דסתם חרמים ביהודה נמי אסורין וסיפא ראב"צ דאמר סתם חרמים בגליל אסורים לפי שאין מכירים (את חרמי הכהנים הא מכירין) מותרים דספיקא לקולא ומש"ה סתם חרמים ביהודה שהיו מכירין אלו ואלו מותרין וסתם תרומה נמי ביהודה לראב"צ מותרת והאי דנקט ר' יהודה תרומה ונקט ר"א חרמים לאו דוקא דה"ה בתרומה גופה אי נמי בחרמים גופייהו הוה מצי לאיפלוגי אלא מר דשמיע ליה מרביה קאמר ומר דשמיע ליה מרביה קאמר. ולענין הלכה קי"ל דסתם נדרים להחמיר כסתם מתני' עכ"ל. וכך הם דברי רבינו. ומ"מ מ"ש מקום שדרכם שאין קורין חרם סתם אלא לחרמי בדק הבית בלבד וכו' משנה שאינה צריכה היא דאפי' במקום שמשמע כל אחד מאלו שני שמות כתב ברישא שאם נדר סתם וכ"ש כשאין משמעו באותו מקום אלא להיכר ולא היה לו לשנותה משום דנפיק מינה חורבא דמשמע דמשום דאין קורין באותו מקום חרם אלא לחרמי בדק הבית הוא דבסתם אסור הא אם קורין באותו מקום חרם סתם גם לחרמי הכהנים מותר וקשיא רישא אסיפא. ואפשר לומר דאיצטריך ליה לאשמועינן דבמקום שאין קורין חרם סתם אלא לחרמי בדק הבית בלבד אפי' אמר בלבי היה לחרמי כהנים לא הייתינן ליה ואסור*:

יב הנודר בחרם וכו'. ג"ז שם משנה: ומ"ש אם היה הנודר ת"ח הרי זה מותר וכו'. שם (דף כ') במשנה על כלם אין נשאלין עליהם ואם נשאלו עונשין אותם ומחמירין עליהם דברי ר"מ והכ"א פותחים להם פתח ממקום אחר ומלמדין אותם כדי שלא ינהגו קלות ראש בנדרים ובגמ' הא גופה קשיא אמרת אין נשאלין והדר תני אם נשאלו עונשין אותה ומחמירין עליהם א"ר יהודה ה"ק וכולם אין צריכין שאלה בד"א בת"ח אבל בע"ה שבא לישאל עונשים אותו ומחמירין עליו בשלמא מחמירין עליו דלא פתחינן ליה בחרטה כלומר בכדו תהיה או לבך עלך אלא עונשין (אותו) ה"ד כדתניא מי שנזר ועבר על נזירותו אין נזקקין לו עד שינהוג היסור כימים שנהג בהם היתר וכל זה לר"מ אבל לחכמים דהלכתא כוותייהו אין עונשים אותו ואין מחמירין עליו אלא פותחין לו פתח ממקום אחר בין בפתח בין בחרטה ומלמדים אותם שלא ינהגו קלות ראש דהי עסקינן בשל תורה אבל בנדרים אלו אין עונשין, ואין מחלוקתן של ר"מ והכמים אלא בע"ה דאילו בת"ח לדברי הכל אין צריכים שאלה, ומשמע לרבינו שמה שאמרו חכמים ומלמדים אותם שלא ינהגו קלות ראש את"ח נמי קאי:

יג וכן האומר לאשתו הרי את עלי כאמי וכו'. ברפ"ב דנדרים (דף י"ג:) תנן ואלו מותרים חולין שאוכל לך כבשר חזיר כעכו"ם וכו' (דף י"ד) האומר לאשתו הרי את עלי כאימא פותחין לו פתח ממקום אחר שלא יקל ראשו לכך ובגמ' ורמינהי הרי את עלי כבשר אימא כבשר אחותי כערלה ככלאי הכרם לא אמר כלום אמר אביי לא אמר כלום מדאורייתא וצריך שאלה מדרבנן רבא אמר הא בת"ח הא בע"ה וקי"ל כרבא לגבי אביי ועוד דבגמרא מייתי סייעתא ליה. וסובר רבינו דהא דקתני בסיפא פותחין לו פתח ממקום אחר וכו' ה"ה לרישא ודלא כהרא"ש שכתב* ודוקא המדיר אשתו ומתפיס הנאתה בדבר האסור צריך שאלה שלא יקל את ראשו לכך ושמא יאסור אשתו עליו אבל מתפיס אכילתו והנאתו בדבר האסור לא בעי שאלה מדקתני סיפא דמתני' הכי מכלל דרישא לא בעי שאלה עכ"ל. ואין זה הכרע דאדרבה איכא למימר דנקט עד סיפא למימר דאכלהו דלעיל קאי אבל קשיא לי הא דגרסינן ברפ"ב דנדרים רבינא אמר הכי קתני אלו מותרים כחולין כבשר חזיר כעכו"ם ואי לא תנא חולין ה"א בעי שאלה ומי איכא לאסוקי אדעתא הכי והא קתני סיפא האומר לאשתו הרי את עלי כאימא פותחין לו פתח ממקום אחר מכלל דרישא לא בעיא שאלה ע"כ. והשתא איכא למידק על רבינו היאך כתב באומר כבשר חזיר דבעי שאלה ובגמ' אמרו דליכא לאסוקי אדעתא הכי וגם על הרא"ש יש לתמוה אמאי יליף לה מדקתני סיפא דמתני' הכי מכלל דרישא לא בעי שאלה דמשמע כאלו מעצמו אמרה וה"ל לאומרה משמא דגמרא וצ"ע:

יד ההפקר אע"פ שאינו נדר וכו' שאסור לחזור בו: ומה הוא ההפקר וכו' בין בקרקעות:

וכיצד

*עיין בס"מ דבר שמואל על מסכת"ש אטוסב שאלה כ"ח: *ע"כ סרא"ש בפסקיו (דף ק"ב):

לחם משנה

יא אבל מקום שדרכן כו'. הרב בעל כ"מ ייסב הלשון ומה שיש לדקדק על זה כתבתי רפ"ג מה' נזירות:

יג וכן האומר לאשתו וכו' אם היה האומר ת"ח וכו'. מה שתמה הרב בעל כ"מ מדברי הגמ' היא תמיהא גדולה. ונ"ל לייסב ולומר דרבינו סבור דמאי דאמר במשנה (דף י"ד) גבי הרי את עלי כאימא דצריך לפתוח לו פתח בעם הארץ רבותא אשמעינן דאע"ג דאסר על עצמו תשמיש אשתו והוי מילתא דאיסורא דהוא חייב בעונתה מ"מ צריך לפתוח לו פתח וכ"ש כשנדר בדברי הרשות ואמר כבשר חזיר ורבינא ה"ק בגמ' אי לא תנא חולין ה"א דמאי דקאמר מתני' מותרין היינו מדאורייתא וכדכתבו שם התוס' דאמרינן לקמן ד' נדרים התירו חכמים ומ"מ אמרינן בגמ' דצריך שאלה מדרבנן ה"נ ה"א דצריך שאלה מדרבנן בין לת"ח בין לע"ה קמ"ל דהם מותרים כחולין ול"צ שאלה

הגהות מיימוניות

[נ] בירושלמי תשמטנה ונטשתה יש לך נטישה אחרת שהיא כזו ואי זו זו הפקר:

מגדל עוז

ההפקר אע"פ שאינו כו' עד וזכה בהן קנאו. פ"ק אין בין המודר (דף מ"ג) וירושלמי:

שיאמר אדם נכסים אלו הפקר לכל. בין במטלטלין בין בקרקעות. וכיצד דין ההפקר כל הקודם וזכה בו קנהו לעצמו ונעשה שלו. ואפילו זה שהפקיר דינו בו כדין כל אדם אם קדם וזכה בו קנהו: **טו** המפקיר לעניים אבל לא לעשירים אינו הפקר עד שיפקיר לכל כשמיטה. והמפקיר עבדיו הגדולים קנו עצמן. והקטנים כל הקודם והחזיק בהן זכה כשאר המטלטלין: **טז** המפקיר את הקרקע כל הקודם והחזיק בהן זכה. דין תורה אפילו הפקיר בפני אחד הרי זה הפקר ונפטר מן המעשרות כמו שיתבאר במקומו. אבל מדברי סופרים אינו הפקר עד שיפקיר בפני שלשה כדי שיהיה אחד זוכה אם רצה והשנים מעידים. והאומר הרי זה הפקר וזה. הרי השני ספק הפקר ואם אמר וזה כמו זה או שאמר וגם זה הרי התפיס השני ויהיה הפקר ודאי: **יז** המפקיר את שדהו ולא זכה בה אדם כל שלשה ימים יכול לחזור בו. אחר שלשה ימים אינו יכול לחזור בו אלא אם כן קדם וזכה בה הרי הוא כזוכה מן ההפקר בין הוא בין אחר: **יח** האומר שדה זו מופקרת ליום אחד לשבת אחת לחדש אחד לשנה אחת לשבוע אחד עד שלא זכה בה הוא או אחר יכול לחזור בו. ומשזכה בה בין הוא בין אחר אינו יכול לחזור בו. ומפני מה יש לו לחזור כאן עד שיזכו בה מפני שזה דבר שאינו מצוי הוא שאין אדם מפקיר לזמן קצוב: **יט** דבר המופקר שבא אחד ושמרו והיה מביט בו שלא יטלנו אדם לא קנהו בהבטה אלא עד שיגביהו אם היה מטלטלין או יחזיק בקרקע כדרך שקונין הלקוחות:

ארבעה

כסף משנה

וכיצד דין ההפקר כו אפי' זה שהפקיר וכו'. פשוט ספ"ד דנדרים (דף מ"ג מ"ד מ"ס):

טו המפקיר לעניים כו'. רפ"ו דפאה וכב"ה: המפקיר עבדיו וכו':

טז המפקיר את הקרקע כו'. בספ"ד דנדרים: דין תורה אפי' הפקיר בפני אחד וכו'. בספ"ד דנדרים (דף מ"ה) וכריב"ל לגבי ר' יוחנן וכן פסקו הרא"ש והר"ן וכ"כ התוס' פרק בני העיר. וכתב הרא"ש ומה טעם אמרו בג' כדי שיהא זוכה בשני עדים ומתוך זה יירא בעל הבית להפקיר כדי להפקיע ממעשר. וכתב עוד הרא"ש הוי הפקר מן התורה אפי' באחד וה"ה נמי אפילו בינו לבין עצמו ואינו נראה כן מדברי רבינו והכי דייק לישנא דריב"ל דאמר ד"ת אפי' באחד הוי הפקר והם כדברי הרא"ש דעדיפא מינה ה"ל לאשמועינן דבר תורה אפילו בינו לבין עצמו הוי הפקר. ועוד ומ"ש אמרו בג' כדי שיהא אחד זוכה ושנים מעידים ומש"ה בשיפא הג'. הם זולת בעל הדבר אף אדריבא הוי זולת בעל הדבר, ומדברי מהרי"ק בשורש קמ"ב נראה דאיסתמיטתיה גמ' דס"פ ד' נדרים:

והאומר ה"ז הפקר וזה וכו' עד ויהיה הפקר ודאי. בפ"ק דנדרים (דף ז'):.

יז המפקיר את שדהו ולא זכה בה אדם וכו'. בספ"ד דנדרים (דף מ"ג) תניא המפקיר את שדהו כל ג' ימים יכול לחזור בו מכאן ואילך אינו יכול לחזור בו ומדכתב רבינו ולא זכה בו אדם נראה שהוא מפרש דהא דיכול לחזור בו עד ג' ימים היינו דוקא בשלא זכה אדם וכן דעת הרא"ש ושלא כדברי הר"ן שכתב דתוך ג' ימים אפילו זכה בו אחר יכול לחזור בו אבל מ"ש בסיפא אלא אם קדם וזכה בה הרי הוא כזוכה מן ההפקר אינו נוח לי דמשמע דאחר ג' ימים כל שלא זכה בה אדם יכול לחזור בו. וצ"ל דה"ק תוך ג' ימים אם לא זכה בה אדם יכול לחזור בו והוי כאילו לא הפקירה וחייבת במעשרות אבל אחר ג' ימים אפי' זכה בה הוא עצמו הרי כזוכה מן ההפקר ופטורה מן המעשרות:

יח האומר שדה זו וכו'. ג"ז שם. ומ"ש ומפני מה יש לו לחזור וכו', שם וכאוקימתא דעולא שהיא עיקר כמ"ש הר"ן:

יט דבר המופקר שבא אחד ושמרו והיה מביט בו וכו'. בסוף הבית והעליה (דף קי"ח) וכלישנא בתרא דרבא דאמר דכ"ע הבטה בהפקר לא קני:

ארבעה

הרדב"ז

כל אדם ולא בתורת חזרה: ואפילו זה שהפקיר וכו'. דסד"א כיון שהוציאו מרשותו ומדעתו ליהוי לגבי דידיה כהקדש קמ"ל:

טו המפקיר לעניים וכו'. פ"ד דעדיות פלוגתא דב"ש וב"ה והלכה כב"ה שאמרו אינו הפקר עד שיפקיר אף לעשירים. ואמרינן בירושלמי תשמטנה ונטשתה יש לך נטישה אחרת שהיא כזו והיא זו הפקר: והמפקיר עבדיו וכו'. כיון שהוא גדול יש לו דעת וקנה עצמו אבל אינו מותר בבת ישראל עד שיגיע גט שיחרור לידו או שיזכה לו ע"י אחר וכופין את רבו לכתוב לו גט שחרור:

טז דין תורה אפי' הפקיר וכו'. שלהי פ' אין בין המודר מימרא דריב"ל כלשון רבינו: והאומר הרי זה הפקר וזה וכו'. פרקא קמא דנדרים בעיא דלא איפשיטא ואמרינן התם היכי דמי יד לפאה אי דאמר הדין תוגיא ליהוי פיאה והדין נמי הלי פאה מעליא היא כי קא מבעיא ליה כגון דאמר והדין ולא אמר נמי ומינה ילפינן להפקר:

יז המפקיר שדהו ולא זכה בה אדם וכו'. ברייתא הזכרתיה למעלה ומן התורה אפי' מיום ראשון הוי הפקר אלא מפני הרמאים אמרו שבכל ג' ימים יוכל לחזור אם לא זכה בה אחר:

יח האומר שדה זו מופקרת וכו'. סיפא דהך ברייתא היא אמר שדה זו תהא מופקרת ליום אחד לשבת אחת וכו' ואמר עולא סיפא רבנן היא אי הכי אמאי עד שלא זכה בין הוא בין אחר יכול לחזור בו שאני שנה ושבוע דלא שכיחי. וה"ת בשלמא שנה ושבוע לא שכיחי אבל לשבת אחת ליום אחד הא שכיחי טפי. וי"ל דלא חלקו חכמים דכל המפקיר לזמן ידוע אין דעתו להסתלק משדהו לגמרי ואכתי אגיד בה אפי' באותו זמן שהפקירו דלא ניחא ליה דליפוק מרשותיה עד דזכי ביה אידך וכל זמן שהוא יכול לחזור בו אין כאן הפקר להפקיר מתרומות ומעשרות אלא הרי היא חייבת כאילו לא הפקירה:

יט דבר המופקר שבא אחד ושמרו וכו'. פ"ק דמציעא הבטה בהפקר לא קנה:

ארבעה

לחם משנה

שלא אלא לע"ה כדי שלא יקל ראשו בנדרים וקשה דהיכי הוה ס"ד לומר הא בסיפא דהרי עלי כאימא אמרינן דפותחין פתח ממקום אחר דהיינו שא"ל שאלה אלא לע"ה כדי שלא ינהגו קלות ראש בנדרים כדפריך רבא לקמן וא"כ כיון דבסיפא דינא הכי ממילא דברישא דלא איתפרים דינא הוי כסיפא וא"ל שאלה אלא בעם הארץ וא"כ היכי אמרת דהוה ס"ד דצריך שאלה אפי' לת"ח אלא מהוראתא הולין ממילא נשבה. זה נראה להלין בעד רבינו ז"ל עם שהוא דחוק וטעמו דאין נראה לו להצריך שאלה יותר בהרי את עלי כאימא מבשר חזיר משום דאדרבא הא משמע ליה דאין ראוי להצריך לו שאלה משום דהוי מילתא דאיסורא כדכתיבנא:

טז והמפקיר עבדיו הגדולים קנו עצמן. פ' מי שמת גר שמת ובזזו ישראל את נכסיו כו' עבדים גדולים קנו עצמן בני חורין כו' וכתבו רבינו בפ"א מה' זכייה ומתנה והפקר הוי כגר שמת: והאומר ה"ז הפקר וזה וכו'. וגבי פאה בה' מתנות עניים פ"ב פסק דבשזה אמר וזה ה"ז פאה אע"ג דהוי בעיא פ"ק דנדרים משום דהוי ספיקא דאורייתא ולחומרא כדכתב שם הרב בעל כ"מ ז"ל אבל כאן דלא זכה בו אחר כתב דה"ז ספק אם יצא מידי בעליו הראשונים דאין כאן אלא ספיקא דממונא ולגבי מעשר ודאי דיתחייב במעשר כיון דהוי ספק דאורייתא לחומרא, ועוד הארכתי על זה במקום אחר:

יז המפקיר את שדהו וכו'. בספ"ד דנדרים (דף מ"ג:) תניא המפקיר שדהו כל ג' ימים יכול להזור בו מכאן ואילך אינו יכול לחזור, ואיכא לפרושי הך ברייתא במאי דקאמר ג' ימים יכול לחזור בו בתלתא אנפי. הא' דעת הרא"ש דוקא כשחזר בו אבל אם לקחו בתורת זכיה אפי' הוא עצמו תוך ג' ימים הוי הפקר ופטור מן המעשר וכן אם זכה בו אחר. הב' דעת הר"ן ז"ל דתוך ג' ימים אפי' שזכה אחר לא זכה כלום ואינו יכול לחזור וכן אם זכה בו הוא לא הוי כזוכה מן ההפקר ופטור מן המעשר אלא כאילו לא הפקירה מעולם וקשיא ליה להאי פירושא כשהעמידו שם הך ברייתא בגמ' הקשו אי הכי אמאי עד שלא זכה בה בין הוא בין אחר אינו יכול דאמאי לא הקשו ג"כ ממ"ש משזכה בו בין הוא בין אחר אינו יכול לחזור דרבנן אפילו זכה בה אחר יכול לחזור תוך ג' ימים ברייתא אפילו תוך ג' ימים איירי דקאמרה מופקרת ליום אחד כו' ולפירוש הרא"ש ז"ל פ"ש והר"ן ז"ל כבר ייסב זה לפי פירושו שם. הג' דאם זכה אחר תוך ג' ימים ודאי דאינו יכול להזור אבל אם קדם וזכה הוא תוך ג' ימים לא הוה כזוכה מן ההפקר אלא בחזרה וחייב במעשר ופירוש זה כתב הרב כ"מ ז"ל לדעת רבינו ז"ל דמה שכתב אינו יכול לחזור אלא א"כ קדם וזכה כו' אין כוונתו לומר דאם זכה אחר אינו יכול לחזור אבל כל זמן שלא זכה אחר יכול לחזור דודאי אינו כן אלא תוך ג' אבל לאחר ג' אפילו לא זכה אחר אינו יכול לחזור אבל כוונתו לומר דאם זכה אחר ג' דוקא הוי כזוכה מן ההפקר ופטור מן המעשר אבל תוך ג' אם חזר בו איהו חייב במעשר וא"כ לפי זה היכא דזכה בה הוא תוך ג' (פטור) [נ"ל חייב] במעשר דלא מיעט אלא לאחר ג' ולפי פירוש זה בדברי רבינו ז"ל קשה דבסוף פ"ה מהל' מתנות עניים כתב המפקיר כרמו והשכים בבוקר וזכה לעצמו ובצרו וכו' ובין כך ובין כך פטור מן המעשר ע"כ. ואמאי כיון דהוי תוך ג' אע"ג דזכה בה איהו חייב במעשר דלא הוי כזוכה מן ההפקר ושם בפרק ד' דנדרים אמרו כשהקשו מהאי ברייתא לריש לקיש בשלמא לעולא דרבנן קתני לה ודאורייתא קתני לה כלומר מדאורייתא פטור מן המעשר תוך ג' ימים אבל מדרבנן דאמרו שלא יהא הפקר תוך ג' ודאי דחייב וא"כ אמאי כתב רבינו שם פטור מן המעשר. לכן נראה דרבינו ז"ל סובר דהיכא דזכה בה תוך ג' הוי כזוכה מן ההפקר ופיטור לשונו כן הוא תוך ג' יש לו ב' תקונים לבטל ההפקר או שיחזור בו או שיזכה בו אע"ג דלא דמו לסדדי דהחזרה מבטלו לגמרי וכאילו לא היה הפקר מעיקרו וחייב במעשר אבל הזכיה בו הוי כזוכה מן ההפקר ופטור מן המעשר מ"מ השיב תיקון דחזר הדבר לבעליו הראשונים אבל לאחר ג' החזרה לא הוי תיקון להשיב הדבר לבעליו אלא צריך שיזכה בו כדי שיחזור הדבר אליו, ופירש הטעם דזכייה מהניא משום דלא גרע מזוכה מן ההפקר דעלמא דיכול לזכות בו וכיון דזכה בו אפילו אחר ג' מהני, ולפי זה מה שהקשו בגמ' מברייתא דהשכים בבוקר ובצרו משום דברייתא לא פרשה דבצרו בתורת זכייה אלא סתמא קאמר וכמו שכתב הר"ן ז"ל דכיון דלא פריש דזוכה מן ההפקר נימא דמיהדר הדר ביה ולכך אמרו שם דמדרבנן חייב במעשר אבל רבינו ז"ל בהל' מתנות כתב בהדיא וזכה בו ובצרו הרי הוסיף מלת זכה בו לומר דפירוש דזכה בתורת זכייה וכיון דזכה בו ופירוש בתורת זכייה לכך אמר דפטור מן המעשר:

יט דבר המופקר כו'. ע"ע בפרק המוכר:

כיצד

מגדל עוז

המפקיר לעניים כו' עד והחזיק בה זכה. פ"ד דמס' עדיות ובמס' פיאה (פרק ו') ובירושלמי דילה: **דין** תורה אפילו הפקיר כו' עד השני ספק הפקר. פ' אין בין המודר (דף מ"ג): **ואם** אמר וזה כמו זה כו' עד הפקר ודאי. פ"ק דנדרים: **המפקיר** את שדהו כו' עד לזמן קצוב פ' אין בין המודר (דף מ"ג): **דבר** המופקר עד סוף הפרק. פ' בתרא דמציעא (דף קי"ח):

פרק שלישי

א [א]ארבעה דברים יש בין נדרים לשבועת ביטוי. שבשבועת ביטוי אין שבועה חלה על שבועה. ובנדרים יחול נדר על נדר. המתפיס בשבועה פטור ובנדרים חייב. אין שבועת ביטוי חלה אלא על דברי הרשות. ונדרים חלות על דברי מצוה כדברי הרשות. שבועת ביטוי חלה על דבר שיש בו ממש ועל דבר שאין בו ממש. ונדרים אינן חלין אלא על דבר שיש בו ממש: ב כיצד יחול נדר על נדר. האומר הרי עלי קרבן אם אכלתי ככר זו. הרי עלי קרבן אם אוכלנה ואכלה חייב על כל אחת ואחת וכן כל כיוצא בזה: ג כיצד המתפיס בנדרים חייב שמע חבירו שנדר ואמר ואני כמותך בתוך כדי דבור הרי זה אסור במה שנאסר בו חבירו. שמע השלישי זה שאמר ואני ואמר ואני אפילו היו מאה וכל אחד מהן אומר ואני בתוך כדי דבורו של חבירו הרי כולן אסורין: ד וכן האומר הבשר הזה עלי אסור וחזר ואמר אפילו אחר כמה ימים והפת הזאת כבשר הזה הרי הפת נתפשה ונאסרה. חזר ואמר ודבש זה כפת הזאת ויין זה כדבש זה אפילו הן מאה כולן אסורין: ה הרי שמת אביו או רבו היום ונדר שיצום אותו היום וצם. ולאחר שנים אמר הרי יום זה עליו כיום שמת בו אביו או רבו הרי זה אסור לאכול בו כלום

[א] סמ"ג לאוין רמב וקלת בטור יו"ד סי' רלט:

פ"ג א ארבעה דברים יש בין נדרים לשבועות וכו'. בשלהי פ"ק תניא חומר בשבועות מבנדרים ובנדרים מבשבועות חומר בנדרים שהנדרים חלין על המצוה כברשות מה שאין כן בשבועות וחומר בשבועות שהשבועות חלות על דבר שיש בו ממש ועל דבר שאין בו ממש מה שאין כן בנדרים. ובגמ' מוכחינן מקרא שהשבועות חלות על דבר שאין בו ממש משום דשבועה מיתסר גברא הוא שלא יעשה כך וג"רא אית ביה ממש אבל נדרים איסור חפצא הוא הילכך אי לית ביה ממש לא אסר מידי:

ב ביצד יחול נדר על נדר וכו'. שם פ"ב יש נדר בתוך נדר ואין שבועה בתוך שבועה כיצד הריני נזיר אם אוכל הריני נזיר אם אוכל ואכל חייב על כל אחת ואחת שבועה שלא אוכל שבועה שלא אוכל ואכל אינו חייב אלא אחת. ותימה על רבינו למה לא כתב משל של התנא. וי"ל משום דאנן בפסק נדרים עסקינן ולא בנזיר. וא"ת מאי איריא דתלה נדרו בלא אוכל אפילו לא תלה אלא שאמר הרי עלי קרבן הרי עלי קרבן חייב על כל דיבור ודיבור וכן אם אמר הריני הריני נזיר חייב נזירות על כל דיבור ודיבור. וי"ל דאגב דבעי למתני גבי שבועה אכילה נקיט נמי גבי נזירות ובהא מיתרצא לי אמריתי בדברי רבינו שכתב הרי עלי קרבן אם אכלתי ככר זו הרי עלי קרבן אם אוכלנה וכו' למה שינה הלשון אלא לאשמועינן גבי שבועות אפי' שינה הלשון ממה שאמר בתחלה לא מיחייב אלא חדא כיון דמשמעות הלשון ענין אחד:

ג ביצד המתפיס בנדר חייב וכו'. ריש פ' מי שאמר הריני נזיר ושמע חבירו ואמר ואני כולם נזירים ואמרי' עלה יתיב ריש לקיש קמיה דר' יהודה נשיאה ויתיב וקאמר והוא שהתפיסן כולן בתוך כדי דיבור ותניא כוותיה מי שאמר הריני נזיר ושמע חבירו ושהה כדי דיבור ואמר ואני הוא אסור כלומר הראשון וחבירו מותר ואיבעיא לן חד בחבריה מיתפיס או דילמא בקמא מיתפסו ופשטינן לה מדקתני הותר הראשון הותרו כולם הותר האחרון האחרון מותר וכולן אסורים הותר האמצעי הימנו ולמטה מותר הימנו ולמעלה אסור שמע מינה חד בחבריה מיתפיס ש"מ:

ד וכן האומר הבשר הזה וכו'. פרק שבועות תניין אמר רבא איזהו איסור נדר האמור בתורה האומר הרי עלי שלא אוכל בשר ולא אשתה יין כיום שמת בו אביו כיום שמת בו פלוני כיום שנהרג בו גדליה בן אחיקם אמר שמואל והוא שנדור ובא מהותו היום מ"ט אמר קרא איש כי ידור נדר לה' עד שידור בדבר הנדור ובשלמא המתפיס בחבירו צריך תוך כדי דיבור דאי לאו הכי לא גינוי מילתא אבל המתפיס בדבר הנדור והרי הדבר הנדור לפניו אפי' אחר כמה זמן הוי התפסה ואסור אפילו התפיס מאה מינים ואמר זו בזו כלם נתפסו ומינה אתה למד שאם אמר הפת זה עלי ואחר זמן אמר הבשר הזה עלי כפת ושמע חבירו ואמר בתוך כדי דיבור ואני נאסר חבירו בבשר הזה ומותר בפת וכן כל כיוצא בזה:

ה הרי שמת אביו או רבו היום וכו'. היינו הך דרבא ודשמואל שכת' לעיל: ומה שכתב כיום האסור לו, היינו שאסרו עליו בנדר והיינו דכתב האסור לו אבל לאחרים מותר אבל אם אמר הרי עלי יום זה כיום הכפורים אין כאן נדר שהרי התפיסו בדבר ההסור והוי כאומר הרי עלי כבשר חזיר ולא אמר כלום. וא"ת התניא כיום שנהרג בו גדליה בן אחיקם אסור לא קשיא דיום שמת בו גדליה בן אחיקם אינו אסור מן התורה אלא מדרבנן. ואית ספרים דגרסי הכי בהדיא ודלא כרש"י ז"ל הילכך התולה ביום זה הוי כתולה בדבר שנדור ולא דמי ליה וק"ל:

פ"ג א ארבעה דברים יש בין נדרים לשבועה ביטוי וכו'. מתבארים והולכים בפרק זה:

ב ביצד יחול הנדר על נדר וכו'. משנה פ"ב דנדרים (דף י"ז) יש נדר בתוך נדר ואין שבועה בתוך שבועה כיצד אמר הריני נזיר אם אוכל הריני נזיר אם אוכל ואכל חייב על כל אחת ואחת שבועה שלא אוכל שבועה שלא אוכל ואכל אינו חייב אלא אחת:

ג ביצד המתפיס בנדרים חייב שמע חבירו שנדר וכו'. משנה רפ"ד דנזיר (דף כ':). ומה שהצריך שיהא תוך כדי דיבור שם בגמ', ומ"ש אפילו הין מאה וכל אחד מהם אומר ואני בתוך דיבורו של חבירו. שם (דף כ"א) בעיא דאיפשיטא. ובפ"ג דשבועות (דף כ') איפליגו אביי ורבא במתפיס בשבועה והלכה כרבא דאמר לאו כמוציא שבועה מפיו דמי. וכתב הרי"ף דע"כ לא אמר רבא אלא במתפיס בשבועה אבל מתפיס בנדר ודאי נדר לדברי הכל דמתני' היא במס' נזיר ואע"פ שמפשט הסוגיא משמע דלרבא מתפיס בנדר נמי לאו נדר הוא כבר כתבו הרא"ש והר"ן פירוש הסוגיא לדעת הרי"ף כי היכי דליסליק ליה שפיר דמודה רבא דמתפיס בנדר הוי כנדר. וטעם החילוק בין מתפיס בנדר למתפיס בשבועה כתב הרא"ש משום מתפיס בנדר נפקא לן מדכתיב כי ידור נדר עד שידור בדבר הנדור ומהתם מפקינן דמתפיס בשבועה לאו כמוציא שבועה מפיו דמי:

ה ומה שכתב הרי שמת אביו או רבו היום וכו'. בר"פ ג' דשבועות:

כיצד

לחם משנה

פ"ג ב ביצד יחול נדר על נדר וכו'. בפ' ב' דנדרים (דף י"ז) אמרו יש נדר בתוך נדר ואין שבועה בתוך שבועה וכו' (עיין בכ"מ) ויש כאן שני פירושים. האחד דהיכא דאמר הריני נזיר היום וחזר ואמר הריני נזיר היום לוקה שתים אם אכל ענבים או שתה יין אבל אם אמר שבועה שלא אוכל ב' פעמים ואכל אינו לוקה אלא אחת וה"ה היכא דאמר קונם עלי ככר זה וחזר ואמר קונם עלי ככר זה ואכלו לוקה שתים משא"כ בשבועה. והר"ן ז"ל דחה פירוש זה ואמר דודאי אין נדר בתוך נדר כלומר שאם אמר קונם עלי ככר זה שתי פעמים ואכל אינו חייב אלא אחת דאין איסור חל על איסור ולא אמרינן יש נדר בתוך נדר אלא לענין נזירות בלבד שאמר שתי נזירות אחד יתחיל לימנות נזירות אחר אבל אם אכל ענבים תוך ימי הנזירות לא ילקה שתים אלא אחד וכן פירשו שם התוס' ז"ל והקשו לפירוש הראשון דא"כ פתח מתניתין ביה נדר בתוך נדר וסיים בנזירות ואמאי לא קאמרה מתניתין בנדרים כמו שפתח ולימא היכא דאמר קונם עלי ככר זה ב' פעמים ואכלו לוקה אלא ודאי דאין נדר בתוך נדר ולא משכחת לה אלא בנזירות וכן נראה מדברי ז"ל בסוף הל' שבועות. אבל מדברי רבינו ז"ל נראה דמשכחת לה בנדר גופיה דאמר הרי עלי קרבן אם אוכל ככר זו וטעמו עמו דאע"ג דאין איסור חל על איסור אין זה אלא בנודר שני קרבנות וחייב שתים והא דסיים בנזירות יש לתרץ היכא דנזירות חל על נזירות נפקא ליה מקרא דנזיר להזיר שייס בנזירות דאיירי ביה קרא ופתח בנדר להודיענו דמשכחת לה בגוונא דנדר כדכתיבנא אבל ודאי אם אמר קונם עלי ככר זו ב' פעמים מודה רבינו דאינו לוקה אלא אחת דאין איסור חל על איסור:

ה הרי שמת אביו או רבו היום וכו'. בפ"ק דנדרים (דף י"א:) גבי בעיא דשלמים אי בעיקרו קא מתפיס או בדהשתא קא מתפיס הכיאו ברייתא דהריני שלא אוכל בשר ושלא אשתה יין כיום שמת בו אביו ואמר שמואל והוא שנדור ובא מאותו היום. והקושיא כפי מ"ש הרא"ש ז"ל והר"ן ז"ל היא דודאי (ואילך) הברייתא לא איירי שאמר הריני כיום שמת בו אביו אלא דאמר אכילת בשר עלי בחד בשבא כיון דבעיקרו קא מתפיס ודאי דמתפיס א' בשבא שמת אביו אע"פ שלא אמר כן בפירוש וא"כ ל"ל דפסק לעיל בפ' א' דבעיקרו קא מתפיס סיל"ל כאן דהפי' שלא אמר כיום שמת בו אביו בפירוש אלא בחד בשבא לחוד סגי דאמרינן בעיקרו קא מתפיס והיה לו לבאר:

משנה למלך

פ"ג ביצד המתפיס בנדרים חייב כו'. יש לתמוה דהאומר ואני כמותך למאי איצטריך שיהיה תוך כדי דבור דע"כ לא אמרינן בגמ' רפ"ד דנזיר דבעינן שיתפיס תוך כדי דבור דנודר אלא בהאומר ואני לבד דהא לא אמרו תוך כ"ד דנודר לא הוי דבור כלל ולא משתמע מדבריו אהיכא קאי אבל כשהוא תוך כ"ד קאי אדברי הנודר אבל בהאומר בפירוש ואני כמותך אפילו אחר כמה ימים אמאי לא מהני דומיא דפת שכתב האומר הבשר הזה עלי אסור וחזר ואמר אפילו אחר כמה ימים והפת הזאת כבשר הזה הרי הפת נתפסה ואסורה. ובריש הל' נזירות דין ו' כתב רבינו הרי שהיה נזיר עובר לפניו וכו' משמע דפשיטא ליה בהאומר אהיה כמו זה דהוי נזיר ובריש נזיר תנן הריני נזיר כזה ה"ז נזיר ומוקי לה בגמרא בנזיר עובר לפניו וכתבו התוס' דלגופיה לא איצטריך דפשיטא דהאומר הריני כזה דהוי נזיר אלא לדיוקא אתא דדוקא כאומר כזה הא אם לא אמר אלא הריני לא מהני ולא דמי לאומר אהא דהוי נזיר וכמו שיע"ש ולא גרע האומר ואני כמוהו לאומר הריני כזה. והאיתי להרב תוי"ט ברפ"ד דנזיר שכתב דיש סיוע לדברי התוס' שכתבו דהריני לא סגי כמו אהא דהא ה"נ ואני למוד לא מהני אלא ע"י התפסה דתוך כ"ד, מוכח דבריו דואני כמוך לא בעי תכ"ד דהא איתא דבעי היכי מדמה ואני להריני דהא ודאי לא דמו דאליבא דכ"ע הריני כמוך מהני בלא התפסה דתכ"ד ואילו ואני כמוך בעי התפסה דתכ"ד אלא ודאי דס"ל דואני כמוך לא בעי תכ"ד וכ"כ הר"ן בפירוש בפ"ג דשבועות דאי אמר ואני כמוך אפילו לאחר כדי דבור הוי נזיר:

מי

הרי

מגדל עוז

פ"ג ארבעה דברים כו' עד שיש בו ממש. פ"ק דנדרים (דף י"ג): ביצד יחול נדר על נדר כו' עד וכן כל כיוצא בזה. פ' ואלו מותרין (דף ע"ו) ובכמה מקומות: ביצד המתפיס עד הרי כולן אסורין. במס' נזיר פ' האומר הריני נזיר (דף כ'): וכן האומר הרי הבשר הזה כו' עד וכן כל כיוצא בזה. פרק שבועות שתים (דף כ'):

ו כיצד חלים הנדרים על דברי המצוה וכו'. משנה פ"ב דנדרים (דף ט"ז) וחומר בנדרים מבשבועות כיצד אמר קונם סוכה שאני עושה לולב שאני נוטל תפילין שאני מניח בנדרים אסור בשבועות מותר שאין נשבעין לעבור על המצות:
ז ומה שכתב ומפני מה נדרים חלים על דברי מצוה ושבועות אין חלות וכו', (שם ע"ב):
ט הנודר שיצום בשבת או ביו"ט חייב לצום וכו'. זה מבואר בטעמו ובהדיא תנן בפ' ר' אליעזר (דף ס"ו) פותחין בימים טובים ובשבתות בראשונה היו אומרים אותם הימים מותרים ושאר כל הימים אסורים עד שבא ר"ע ולימד שהנדר שהותר *מקצתו הותר כולו הרי בהדיא שחל הנדר אלא כשהשבתות וימים טובים הם בכלל הימים שנדר להתענות בהם ולא נזכר בשעת הנדר שהיו שבתות וימים טובים בכלל ימי נדרו פותחין לו בהם ואם נזכר בשעת הנדר שהיו שבתות וימים טובים בכלל נדרו או שנדר בפירוש לצום בהם חל הנדר. מיהו ה"מ כשאמר הרי עלי שהוא לשון נדר שהוא חל על דבר מצוה כדבר הרשות אבל אם אמר הריני בתענית אין לו דין נדר ואינו חל על דבר מצוה וכדברי הראב"ד שכתב הנודר שיצום בשבת או ביו"ט חייב לצום, א"א דוקא כשאומר עלי אבל אם אמר הריני בתענית היום אסור עכ"ל. וכן כתבו הרא"ש והר"ן בפ"ק דתענית בשם הרמב"ן וכן נראה שהוא דעת רבינו שהרי כתב כאן הנודר לצום בשבת ויו"ט חייב לצום בהם וכן הנודר לצום יום ראשון או יום ב' כל ימיו ופגע בהם יו"ט או עיוה"כ חייב לצום וכו' ובפ"א מתענית כתב אין גוזרין תענית בתחלה בר"ח או בחנוכה ופורים או בחולו של מועד ואם התחילו להתענות על הצרה אפי' יום א' ופגע בהם יום מאלו מתענים ומשלימין ואח"כ כתב כשם שהצבור מתענים על צרתם כך היחיד מתענה על צרתו כיצד הרי שהיה לו חולה וכו' ולא יתענה בשבתות ולא בר"ח ולא בחנוכה ופורים ולא חילק בין התחיל ללא התחיל ובודאי דבקבל עליו להתענות איירי דאל"כ לאו תענית הוא ואפ"ה קאמר דלא יתענה בימים טובים בין שהם מדאורייתא בין שהם מדרבנן הרי ברור שהוא מחלק בין קבל עליו תענית בלשון נדר לקבלו בלשון קבלת תענית בעלמא:
ומ"ש רבינו שאם פגע בו חנוכה ופורים ידחה נדרו וכו'. בפ"ק דתעניות (דף י"ב) יחיד שקבל עליו (תענית) שני וחמישי של כל השנה כולה ואירעו בהם ימים טובים הכתובים במגילת תענית וכו' אם נזירתנו קודמת לנדרו תבטל גזירתנו את נדרו. ומשמע לרבינו דבנדר בלשון נדר ממש הוא וכדדייק ליתנא דקרי ליה נדר ואפ"ה קתני תבטל גזירתנו
*פ"א מכללו.

ו כיצד חלים הנדרים על דבר מצוה וכו'. משנה פרק ואלו מותרים זה חומר בשבועות מבנדרים וחומר בנדרים מבשבועות כיצד אמר קונם סוכה שאני עושה לולב שאני נוטל תפילין שאני מניח בנדרים אסור בשבועות מותר שאין נשבעין לעבור על המצות ומפרש לה רבא הא דאמר ישיבת סוכה עלי והא דאמר שבועה שלא אשב בסוכה וטעמא דהאי איסור חפצא עליה והאי איסור גברא כדמפרש רבינו בסמוך. והוי יודע דלא אמריק הכי אלא כגון שנדר לבטל מצות עשה בשב ואל תעשה אבל אם נדר לבטל מצוה מן המצות בקום עשה כגון שנדר לאכול בשר חזיר אין כאן נדר ולא שייך הכא לומר יבא עשה וידחה לא תעשה לפי שהעשה למוצא שפתיך תשמור הוא הביאו על עצמו וק"ל. וא"ת למה הוצרך להוסיף האומר הרי מצה בלילי הפסח עלי והלא כל החלוקות שהזכיר התנא אנו צריכים להם לריכותא ורבינו בא להוסיף עליהם. וי"ל דכל החלוקות שהזכיר הם מצות שאין בהם הנאה ואיכא לאקשויי עלייהו והא כיון דמצות לאו ליהנות ניתנו הרי אינו נהנה מן הסוכה ולא מן התפילין ולא מן הלולב לפיכך חיבר רבינו אכילת מצה בפסח דאית בה הנאה וע"כ הנדר חייל עלה וה"ה להנך וטעמא כיון דאסר ישיבת סוכה עליו אע"פ שאין לו בה הנאה חל הנדר וכי חל הנדר על אכילת מצה לא מפני שיש בה הנאה אלא אפי' לא היה בה הנאה חל הנדר דומיא דהנך:
ז ומפני מה נדרים חלים וכו'. זה מבואר בכמה דוכתי שהנשבע אוסר עצמו על הדבר והנודר אוסר הדבר עליו ומהאי טעמא נמי אין הנדרים חלין אלא על דבר שיש בו ממש והלין על דבר מצוה ונדר על נדר:
ח כשאתה מתבונן בכתוב וכו'. הם דברי רבינו ראויים אליו. וא"ת גבי שבועה נמי כתיב לכל אשר יבטא האדם בשבועה ל"ק דלהרע או להיטיב שהם רשות קאי דומיא דהרעה והטבה אבל גבי נדר כתיב ככל היוצא מפיו יעשה אפילו על דבר מצוה משמע והם לאו שלמדו כן מפי השמועה לא הייינו לומדים כן מן הכתובים דדילמא לדרשא אחריתי איצטריך ככל היוצא מפיו יעשה ולא שיכול לבטל את המצוה שהוא מצווה עליה מהר סיני:
ט הנודר שיצום בשבת וכו'. הכי איתא בירושלמי אע"ג דמצוה לענג שבתות וי"ט ואסור להתענות בהם הנדרים חלים על מצות עשה בשב ואל תעשה ולא בקום עשה כאשר כתבנו למעלה: או ערב יום הכפורים וכו'. סובר רבינו שאסור להתענות בערב יום הכפורים מן התורה דכתיב בתשעה לחדש וכי בתשעה מתענין והלא בעשרה מתענין אלא כל האוכל ושותה בתשיעי כאילו התענה בתשיעי ובעשירי משמע דאיסור תורה הוא ואפי' תימא שהוא דרשא דרבנן מ"מ יש עיקר מן התורה ולא אתו לזלזולי ביה ואין צריך חיזוק: ואין צריך לומר ר"ח. פירוש שלא מצינו במגילת תעניות שאסרה תענית בר"ח אלא מנהגא בעלמא הוא ואם יבא לזלזל בו לית לן בה ויקיים את נדרו: פגע בו חנוכה ופורים וכו'. ומהאי טעמא מחלק בפ"ק דר"ה בין חנוכה ופורים לשאר ימים טובים ואיתא בפ"ק דתעניות. ומשמע מהכא שאם נדר לבטל

כלום שהרי התפים יום זה ואסרו *כיום האסור לו. וכן כל כיוצא באלו: ו אכיצד חלים הנדרים על דברי מצוה כדברי הרשות. האומר הרי המצה בלילי הפסח [א] אסורה עליו. הרי ישיבת הסוכה בחג הסוכות אסורה עליו והרי התפילין* אסורות בנטילה עליו הרי אלו אסורין עליו. ואם אכל או ישב או נטל לוקה וכן כל כיוצא בזה. ואין צריך לומר במי שאמר הרי עלי קרבן אם אוכל מצה בלילי הפסח שהוא חייב בקרבן וכן כל כיוצא בזה: ז ומפני מה נדרים חלים על דברי מצוה. ושבועות אין חלות על דברי מצוה. שהנשבע אוסר עצמו על דבר שנשבע עליו. והנודר אוסר הדבר הנדור על עצמו. נמצא הנשבע לבטל מצוה אוסר עצמו וכבר עצמו מושבע מהר סיני ואין שבועה חלה על שבועה. והאוסר דבר זה בנדר זה הדבר הוא שנאסר ואותו הדבר אינו מושבע מהר סיני: ח בכשאתה מתבונן בכתוב תמצא שהדברים מראין כן כמו שקבלו חכמים מפי השמועה. שהרי אומר בשבועת ביטוי להרע או להיטיב בדברי הרשות כמו שבארנו. שיאכל וישתה היום או שיצום וכיוצא בהן. ובנדרים הוא אומר ככל היוצא מפיו יעשה ולא חלק בין דברי מצוה לדברי הרשות: ט *גהנודר שיצום בשבת או ביום טוב חייב לצום. שהנדרים חלים על דברי מצוה כמו שבארנו. וכן הנודר שיצום יום ראשון או יום שלישי כל ימיו ופגע בו יום זה והרי הוא יום טוב או ערב יום הכפורים הרי זה חייב לצום ואין צריך לומר ראש חדש. פגע בו חנוכה [ג] ופורים ידחה נדרו מפני הימים האלו הואיל ואיסור הצום בהם מדברי סופרים

השגת הראב"ד
*הנודר שיצום בשבת או ביו"ט חייב לצום. א"א דוקא כשאמר עלי אבל אמר הריני בתענית היום אסור:

*בנ"א והרי נטילת לולב אסור עליו והרי הנחת תפלין אסורות עליו כו' או נטל או הניח כו':

י"א ביום: א טור שם סי' רטו סמ"ג שם: ב הלשון שם כסמ"ג: ג ע"ש בטור כדין זה:

לחם משנה

י הרי ישיבת הסוכה בחג הסוכות וכו'. וא"ת אפילו בשבועה אמאי לא חייל בתפילין מיגו דחייל אשבתות וימים טובים דלאו זמן תפילין הייל אשאר יומי ובחג הסוכות מיגו דחייל אשאר יומי החג חייל נמי אלילה הראשון שהוא חייב בסוכה לבד בלילה הראשון וכן בלילי פסח אינו חייב לאכול מצה אלא כזית בלילה הראשון. וי"ל דרבינו אית ליה כמ"ש הר"ן ז"ל בפ"ג דשבועות דהיכא דאמר שלא ישב בצל סוכה סתם אית ליה לירושלמי דלוקה משום דבנדרים הלך אחר לשון בני אדם ובני אדם לא קרו סוכה סתמא אלא לסוכה של מצוה. וכן צ"ל לומר ג"כ לתפילין כשאדם נשבע שלא להניח על הסתם בשעת החיוב קאמר ומפני כן כתב בפ"ד מהלכות שבועות דנשבע שלא יעשה סוכה סתם וכן שלא ילבש תפילין סתם לוקה משום שבועת שוא משום דדעתו ודאי אשעת חיובא וכן בלילי פסח ואין כוונתו לומר אלא אשעת חיובא לבד ואע"ג דהזכיר לילי פסח ר"ל לילות פסחים רבים ואשעת חיובא קאמר וכן ישיבה בסוכה בחג הסוכות לשעת חיובה כוון ולכך הוצרך רבינו לומר שם בפ"ה שכדי שיחול בכולל צריך שיאמר שלא ישב בסוכה לעולם ואז חייל בכולל אבל אם אמר בסוכה סתמא משמע סוכה של מצוה ולוקה. ומיהו גבי שלא יאכל מצה נראה דפליג רבינו שם על הר"ן דלהר"ן אם אמר שלא יאכל מצה סתם חייל בכולל ומדברי רבינו ז"ל לא משמע הכי דהצריך שם גבי מצה שאמר שלא יאכל מצה שנה או שתים משמע דאם אמר סתם מצה הוי המובן מצה של מצוה דומיא דסוכה אע"פ שבלשון שכתב שם שהרי לא נשבע שלא יאכל בלילי פסח לא משמע הכי מ"מ מדהצריך שיאמר שנה או שנתים משמע כדכתיבנא. ולהרב בעל כ"מ ז"ל ראיתי שדקדק מדברי רבינו הפך דברי דסובר דפליג על הר"ן ז"ל גבי סוכה דלרבינו ז"ל צריך שיאמר שלא אשב בסוכה של מצוה ואם לא אמר אלא בסוכה סתם אינו לוקה וחייל בכולל וקשה על דבריו דא"כ למה הצריך רבינו ז"ל שיאמר גבי כולל דסוכה שלא אשב בסוכה לעולם. ותימה עליו שדקדק מלת לעולם הפך דברי וסובר דבסוכה פליג על הר"ן ז"ל ובפסח מודה לו דמ"מ לומר כן כדכתיבנא ולא ירדתי לסוף דעתו. מיהו קשה מפ"א מהלכות שבועות שכתב שם ושלא ישב בסוכה בחג הסוכות ושלא יאכל מצה בלילי פסח דמשמע דאם לא הזכיר חג הסוכות ולילי פסח לא לקי משום שבועת שוא וכפי הנראה מפ"ה משמע דגבי פסח וסוכה אפילו דאמר סתמא שלא אוכל מצה ושלא אשב בסוכה לקי ואולי מה שכתב בפ"א מהל' שבועות לאו דוקא שלשון הנודר כן ועדיין צ"ע:
ט הנודר שיצום בשבת וכו'. בכל מה שפלפל הרב בעל כ"מ ז"ל דלמה לא הזכיר רבינו ז"ל בפ"א מה' שבועות דהמתענה בר"ח וערב יוה"כ וחנוכה ופורים דהוי שבועת שוא, יש לתרץ דאע"ג דלא חל השבועה משום דחכמים עשו חיזוק לדבריהם או מטעמא אחרינא כיון דהוי דבר דרבנן לא לקי משום שבועת שוא אלא בשבתות וימים

מגדל עוז

כיצד חלות הנדרים כו' עד בין דבר מצוה לדבר הרשות. בנדרים פרק ואלו מותרין (דף ט"ז): הנודר שיצום בשבת עד ואין צריך לומר ר"ח. הכי איתא בירושלמי ומבבלי פ' ר"א דנדרים (דף ס"ו) הכי משמע נמי: פגע בו חנוכה עד מפני גזירת חכמים. פ"ק דתענית (דף י"ב) ומייתי לה בכמה דוכתי:

הגהות מיימוניות

[א] חומר בנדרים מבשבועות כו', פירוש בכל ענין שחל הנדר על דבר הרשות חל נמי על דבר מצוה כגון שאמר ישיבת סוכה עלי אבל אם אמר קונם שלא אשב בסוכה אין חלה אף בסוכת הרשות אבל בשבועה יש ענין שחל על דבר הרשות ואין חל על דבר מצוה כגון שלא אשב בסוכה ע"כ ס"ה: [ג] ומהאי טעמא מחלק בפ"ק דר"ה בין חנוכה ופורים

לבטל איסורין דרבנן כגון שיעשה סתם ייעס או שנדר לתת לחבירו רבית דרבנן וכן שאר איסורים שידחה נדרו מפני גזירות דרבנן שלא יבואו לזלזל בהם דצריכים חיזוק דאי לא תימא הכי לא שבקת מקום לכל גזירות דרבנן כיון שיכולים לבטל ע"י נדר ואיסורי תורה ליכא למיחש להכי דאין דברי תורה צריכין חיזוק. אלא שראיתי מחלוקת בין הראשונים על הנשבע לבטל איסורין דרבנן אי היילא דאיכא מאן דס"ל דהיילא דיבא איסור תורה וידחה דברי חכמים. ולפי שיטה זו כ"ש נדר דהא נדר חמיר משבועה לענין דחייל על דבר מצוה כדבר הרשות. ואני נשאלתי על זה והעליתי שתדחה שבועתו מפני איסורין דרבנן דהא הכא לנדר חמיר משבועה ואפ"ה אמרי' שידחה נדרו מפני גזירת חכמים כ"ש דשבועה דקילא טפי לענין זה. וא"ת יבא עשה של תורה וידחה איסורא דרבנן חכמים עשו חיזוק לדבריהם יותר משל תורה ויש להם כח לבטל דברי תורה בשב ואל תעשה לפיכך מי שנשבע או נדר לבטל איסורים דרבנן אומרים לו שב ואל תבטל ולא תאכל איסורים דרבנן ואל תתן רבית דרבנן. וכן העליתי באותה תשובה דלא חלה שבועה ומהכא איכא סייעתא וכדכתיבנא. וא"ת בקום עשה הוא שאומרים לו קום אכול בחנוכה ופורים. לא קשיא דמשום הכי איצטריכין לטעמא דעשו חיזוק לדבריהם יותר משל תורה וזהו שאמרו ידחה נדרו מפני גזירת חכמים ותו לא מידי:

י כיצד אין הנדרים חלים וכו'. משנה סוף פ"ק האומר לחבירו קונם פי מדבר עמך ידי עושה עמך רגלי מהלכת אסור ורמינהי חומר בשבועות שהשבועות חלות על שיש בו ממש ושאין בו ממש מה שאין כן בנדרים אמר רב יהודה באומר יאסר פי לדבורו ידי למעשיהן רגלי להלוכן דיקא נמי דקתני פי מלדבר עמך ולא קתני שאני מדבר עמך ותנן נמי קונם שאני ישן שאני מדבר שאני מהלך ומוקמינן לה כגמרא דאמר קונם עיני בשינה: או שאמר לאשתו וכו'. שם במשנה האומר לאשתו קונם שאני משמשך הרי זו בבל יחל דברו והקשינן עלה והא משתעבד לה מדאורייתא דכתיב שארה כסותה ועונתה לא יגרע באומר הנאת תשמישך עלי:

יא וכן האומר הרי עלי קרבן וכו'. פ' ד' נדרים ומבואר הוא שאין זה נדרי איסור אלא נדרי הקדש הילכך אפילו חלה נדרו בדבר שאין בו ממש הייל נדרים בין להבא בין לשעבר בין בהן בין בלאו:

הנודר

הרי הן צריכין חזוק וידחה נדרו מפני גזירת חכמים:

י [א]כיצד אין הנדרים חלים אלא על דבר שיש בו ממש. האומר דבורי עליך קרבן אינו אסור מלדבר עמו שהדבור אין בו ממש. וכן אם אמר לו דבורי אסור עליך אין זה כאומר פירותי אסורין עליך או פירותי קרבן עליך שהן אסורין עליו. לפיכך האומר לחבירו קרבן שאיני מדבר עמך או שאיני עושה עמך או שאיני מהלך עמך. או שאמר קרבן שאיני [ג] ישן שאיני מדבר שאיני מהלך. או שאמר לאשתו קרבן שאיני משמשך אין הנדר חל בכל אלו. והרי זה כאומר דבורי והלוכי ועשייתי ושמושי קרבן שהן דברים שאין בהן ממש:

יא אבל האומר יאסר פי לדבורו וידי למעשיהן ורגלי להלוכן ועיני לשינתן הרי הנדר חל עליהן. לפיכך האומר לחבירו קרבן פי מלדבר עמך וידי מלעשות עמך ורגלי מלהלך עמך הרי זה אסור. וכן האומר הרי עלי קרבן אם אדבר עם פלוני או אם לא אדבר עמו ועבר על דברו

א טור שם סי' ריג סמ"ג שם:

כסף משנה

גזירתנו את נדרו ופ"כ משום דד"ס צריכים חיזוק דאילו בימים טובים שהן מן התורה כבר הוכחנו שהנדר חל עליהם. ובספ"ק דר"ה ובפ"ב דתעניות מחלק בין ימים הכתובים במגלת תענית לשבתות וימים טובים לענין איסור תענית ביום שלפניהם משום דד"ס צריכים חיזוק: ויש לדקדק בדברי רבינו שנראה להורה שהוא סובר דבעיוה"כ וכר"ח אסור להתענות מן התורה ומשמע דעיוה"כ היינו מדרשא דועניתם את נפשותיכם בתשעה לחדש, ור"ח בהדיא אמריק בפ"ב דתעניות (דף י"ז:) ובספ"ק דר"ה (דף י"ט) גבי איסור תענית ביום שלפני ימים הכתובים במגילת תענית ר"ח דאורייתא הוא דאורייתא לא בעי חיזוק. ויש לתמוה על עיוה"כ דאטו משום דרשא דועניתם את נפשותיכם שהיא אסמכתא בעלמא לימא שהוא מדאורייתא ור"ח נמי לא מצינו בתורה בהדיא שיהא אסור בתענית דאע"ג דהפשר דילפינן לה מדאקשיה רחמנא למועדים דכתיב וביום שמחתכם ובמועדיכם ובראשי חדשיכם אין זה כדאי לומר שהוא מדאורייתא. וי"ל דאה"נ שאינן אסורין אלא מדרבנן אלא שכיון שיש להם קצת סמך בתורה לא אתו לזלזולי בהו ולפיכך אינם צריכים חיזוק ומשום דהאסמכתא דראש חודש מיפרשא קצת טפי מאסמכתא דעיוה"כ כתב דבעיוה"כ הייב לנוס ואין נ"ל בר"ח דכיון דאסמכתא דידיה מפורשת טפי פשיטא דאינו צריך חיזוק והא דאמרינן ר"ח דאורייתא הוא היינו לומר שנזכר בתורה סמוך למועדות והאסמכתא קרובה היא להקישו להם לענין איסור תענית אבל אה"נ דלא מיתסר אלא מדרבנן וכן נראה מדברי התוס' בפ"ק דתעניות גבי אם גזירתנו קודמת את נדרו וכו' דר"ה לא מיתסר בתענית אלא מדרבנן: ולענין נשבע להתענות בחנוכה ופורים לדעת רבינו שאפילו בנדרים שחלים על דבר מצוה כתב שאינם חלים על חנוכה ופורים לפי שהם מדבריהם וצריכים חיזוק כ"ש בשבועות שאינם חלים על דבר מצוה דאמרינן בהו שאינם חלים על חנוכה ופורים מההוא טעמא גופיה אבל בעיוה"כ ור"ח איכא לספוקי בהו דאי ס"ל דהוו דאורייתא כדמשמע מדבריו בפרק זה אין השבועה חלה עליהם ואי ס"ל דלא מיתסרי בתענית מדאורייתא שבועה חלה עליהם שהרי אינם צריכים חיזוק. וכבר כתבתי שהדעת נוטה לומר שרבינו סובר דר"ח ועיוה"כ לא מיתסרי אלא מדרבנן ואפ"ה אינם צריכים חיזוק לפי שיש להם אסמכתא בד"ת וא"כ שבועה חלה עליהם ונראה שמפני כך כשכתב רבינו בפ"א מהל' שבועות שאין שבועה חלה על דבר מצוה כתב כגון שנשבע שיתענה בשבתות ובימים טובים ולא כתב ובר"ח משמע דעל ר"ח חלה שבועה ואע"פ שלא הזכיר חנוכה ופורים ועכ"ז אני אומר שאין שבועה חלה עליהם איכא למימר שסמך על מ"ש פה שאין נדרים חלים עליהם מפני שצריכים חיזוק וכ"ש שאין שבועות חלות עליהם אבל ר"ח דגבי נדרים כתב דאינם צריכים חיזוק אם איתא דאין שבועה חלה עליהם ה"ל לפרושי בהדיא. ואע"ג דאסיקנא בפ' האשה רבה (דף כ':) דדוקא במידי דשב ואל תעשה רבנן עקרי מידי דאורייתא אבל לא מידי דהוא בקום ועשה וה"נ אמרי דלדעת רבינו אין נדרים ושבועות חלים על חנוכה ופורים וקום עשה הוא שהרי אנו אומרים קום אכול, וי"ל דהא אמרינן התם דבמיגדר מילתא מצו עקרי מידי דאורייתא אפילו בקום עשה והיזוק דברי חכמים בכל מה שדברו בו אע"ג דלא ליהוי ביה מיגדר מילתא גורם לקיום דבריהם שמיגדר מילתא שאם היו מזלזלים באחד מדבריהם אתו לזלזולי בכולהו הילכך כל מידי דהוי חיזוק לדבריהם הוי כמו מיגדר מילתא. ועי"ל שכתבו התוס' בפ' ג' מינים אף כי אין כח ביד חכמים לעקור דבר מן התורה בקום עשה במקום שיש פנים וטעם בדבר ודאי לכ"ע יש כח לעקור והכא מאחר שדברי חכמים צריכין חיזוק שפיר יש פנים וטעם בדבר:

י כיצד אין הנדרים וכו'. ברפ"ב דנדרים (דף י"ד:) תנן קונם שאני ישן שאני מדבר שאני מהלך האומר לאשתו קונם שאני משמשך ה"ז בלא יחל דברו. וכתב הר"ן בכלהו גרסי' שאני בלא יו"ד ובשבועות גרסי' שאיני ביו"ד דמשום דנדרים מתפיס חפצא אנפשיה תני בלשון שאני כלומר מה שאני עכ"ל. וכן יש להגיה בכל הני שאני בלא יו"ד וגמ' איתמר קונם עיני בשינה היום אם אישן למחר אמר רב יהודה אמר רב אל יישן היום שמא יישן למחר וכו' תנן (דף ט"ו) קונם שאני ישן שאני מדבר שאני מהלך אסור פ"ד אילימא כדקתני שאני ישן מי הוי נדרא והתנן חומר בשבועה שהשבועה חלה על דבר שיש בו ממש ועל דבר שאין בו ממש מה שאין כן בנדרים ושינה דבר שאין בו ממש אלא דאמר קונם עיני בשינה ואי דלא יהיב שיעורא מי שבקינן ליה עד דעבר איסור בל יחל והא א"ר יוחנן שבועה שלא אישן ג' ימים מלקין אותו ויישן לאלתר וכו' אלא פשיטא דאמר קונם עיני בשינה היום אם אישן למחר ואי לא נאים היום כי נאים למחר מאי בל יחל דברו איכא (אלא לאו דניים) אלמא איתיה דניים ותיובתא דרב יהודה כי קתני דאי ניים רבינא אמר לעולם כדקתני ומאי בל יחל מדרבנן ופסק הרמב"ם כרבינא וכן דעת הרשב"א בתשובה וכן פסק רבינו שכתב הנודר בדברים שאין בהם ממש וכו' אין מורים לו היתר:

יא ומ"ש אבל האומר יאסר פי לדיבורו וכו'. משנה בספ"ק דנדרים (דף י"ג) האומר קונם פי מדבר עמך ידי עושה עמך רגלי מהלכת עמך וגמ' חומר בשבועות מבנדרים וכו' שהשבועות חלות על דבר שיש בו ממש ועל דבר שאין בו ממש מאה"כ בנדרים אמר ר"י באומר יאסר פי לדבורי ידי למעשיהם רגלי להילוכן דיקא נמי דקתני פי מדבר עמך ולא קתני שאני מדבר עמך. ומ"ש רבינו וכן האומר הרי עלי קרבן אם אדבר עם פלוני וכו', פשוט הוא:

מצאתי

לחם משנה

וימים טובים שאסור להתענות מן התורה ושם כתב רבינו ז"ל דברים שאם היה מזיד היה לוקה משום שבועת שוא כדכתב שם בהדיא ולכך לא כתב הני דהוו מדרבנן אע"ג דעלה דעת שואל מהרשב"א ז"ל בתשובה הוזכרה בב"י טור יו"ד סי' רל"ט דהיה סבור רבינו ז"ל דהמתענה בשבת אע"ג דהוי איסור מדרבנן לקי משמע דאית ליה כיון דאין הדבר יכול ליעשות באיזה צד שיהיה אמרה תורה דלקי משום שבועת שוא וגם הרשב"א שהשיבו דהמתענה בשבת אית ליה לרבינו ז"ל דהוי מה"ת בדלך הפשר השיבו שם מ"מ מה שכתבתי נראה לי נכון להלין בעד רבינו ז"ל למה לא הזכיר אלא שבתות וימים טובים לבד ואע"ג דהטור או"ח סי' תק"ע כתב נשבע להתענות בהם אין צריך התרה כו' אלא לוקה ומשמע דקאי אחנוכה ופורים שהזכיר קודם ואע"פ כן כתב דלוקה צריך לדחוק ולומר דלא קאי אחנוכה ופורים אלא אשאר דאל"כ קשה עליו ממ"ש בטור יו"ד סימן רל"ט כמו שהקשה הרב ב"י ז"ל בסי' תי"ח:

י קרבן שאיני מדבר עמך וכו' אין הנדר חל בכל אלו. אע"ג דהר"ן ז"ל אית ליה דגרסינן שאני אין לשבש ספרי רבינו בכל הנוסחאות דגרסינן שאיני וכן בפירוש המשנה שכתב כן בהדיא שאיני ביו"ד אין לשבש ג"כ דמצינן למימר דמתני' נקיט שאיני דאע"ג דהוי נדר בלשון שבועה והוי דבר שאין בו ממש מפום דלא יזלזלו בנדרים הצריכו שאלה מדרבנן וכדרבינא דקי"ל כוותיה ומתני' נקט שאיני לאשמועינן כך רבותא דאע"ג דאיכא הני תרתי לריעותא צריך שאלה מדרבנן:

יא אבל האומר יאסר פי לדבורו וכו'. בספ"ק (דף י"ג) גבי מתני' דקונם פי מדבר עמך אמרו בגמ' אר"י באומר יאסר פי לדבורי. ופירש שם הר"ן ז"ל כלומר נעשה כאומר דהא אמר קונם פי מדבר משמע דקונם קאי אדיבור ומשמע נמי דקאי אפה הילכך כיון דסתם נדרים להחמיר אמרינן דאפה נמי קאי וכיוצא בזה כתב הרא"ש ז"ל בפסקיו וכדברי נראה מדבריו ומדברי הטור ז"ל בי"ד סימן רי"ג

שכתב

הגהות מיימוניות

ופורים לשאר ימים טובים ס"ח ע"כ: [ג] כתב ר"ת וכן כתב ראב"ם דצריך להחמיר לאדם שאמר קונם שאיני ישן שאיני מהלך דאית ביה לכל הפחות לא יחל דברו מדרבנן כדאמר רבינא התם ס"ת. הא דתנא פ"ג דשבועות אינו איסר נדר האמור בתורה הרי עלי נדר

שלא

מגדל עוז

כיצד אין הנדרים כו' עד שאין בהן ממש. בנדרים פ"ק (דף י"ג) ופ' ואלו מותרין (דף ט"ו) ופ' שבועות שתיים וכמה דוכתי מייתי לה: אבל האומר יאסר פי וכו' עד וכן האומר קרבן עלי אם אדבר עד נדרי הקדש. פ"ד דנדרים:

דברו חייב בקרבן. וכן אם נדר דברתי ולא דברתי וכיוצא בהן שאין אלו נדרי איסר שאנו מבארין משפטיהם אלא נדרי הקדש: **יב** הנודר בדברים שאין בהם ממש ואסרן אף על פי שאין הנדר חל עליהם אין מורים לו שינהוג בהן היתר הואיל ואסר עצמו בהן ובדעתו שהנדר חל עליהן. אלא פותחין לו פתח ממקום אחר ומתירין לו נדרו אף על פי שלא נאסר כדי שלא ינהגו קלות ראש בנדרים:

פרק רביעי

א [א]נדרי אונסין ונדרי שגגות ונדרי הבאי הרי אלו [א] מותרים כדרך שבארנו בשבועות. הרי שהדירוהו האנסין והמוכסין ואמרו לו נדור לנו שהבשר אסור עליך אם יש עמך דבר שחייב במכס. ונדר ואמר הרי הפת והבשר והיין אסורין עלי הרי זה מותר בכל ואף על פי שהוסיף על מה שבקשו ממנו. וכן אם בקשו ממנו שידור שלא תהנה אשתו לו ונדר שלא תהנה לו אשתו ובניו ואחיו כולן מותרין וכן כל כיוצא בזה: **ב** ובכל הנדרים האלו צריך שיתכוין בלבו לדבר המותר. כגון שישים בלבו שיהיו אסורין עליו אותו היום בלבד או אותה שעה וכן כיוצא בזה וסומך על דברים שבלבו הואיל והוא אנוס ואינו יכול להוציא בשפתיו ונמצא בשעה שידור להן אין פיו ולבו שוין כמו שבארנו בשבועות: **ג** וכן נדרי [ג] זרוזין מותרין. כיצד

א טור שם סי' רל"ב סמ"ג שם:

יב מצאתי כתוב הנודר בדברים שאין בהם ממש וכו'. נ"ל דעת רבינו דכי תנן בספ"ב דנדרים והכ"א פותחים לו פתח ממקום אחר וכו' אכולהו נדרים קאי. ע"כ מטעני נדרים לה"ר מרדכי בר יוסף:

פ"ד א נדרי אונסים ונדרי שגגות וכו' כדרך שבארנו בשבועות. פ"ג אע"פ שדינים אלו נשנו במשנה לענין נדרים בפ"ג דנדרים (דף כ"ד כ"ה כ"ז) ואמרו בגמ' שה"ה לשבועה אין לתמוה על רבינו שתלה כאן נדרים בשבועות שמפני שהקדים הלכות שבועות להלכות נדרים ביאר דינים אלו לענין שבועה תחלה וכשהגיע להלכות נדרים הוצרך לומר כדרך שביארנו בשבועות:

הרי שהדירוהו האנסים וכו'. משנה פ"ג דנדרים (דף כ"ז) וכב"ה:

ב ובכל הנדרים האלו צריך שיתכוין בלבו לדבר המותר וכו'. נתבאר בפ"ג מהל' שבועות:

ג וכן נדרי זירוזין מותרין וכו'. משנה פ"ג דנדרים (דף כ':) ואמרי' בירושלמי הדא דתימא בשאין מעמידין אבל מעמידין זריזים יותר הכם. ופירש הר"ן בשאין מעמידין דבריהם שאומרים שלא נדרו בדוקא אלא לזרז אבל מעמידין דבריהם לומר שבדוקא נדרו זריזים יותר הכם ולזה נתכוון רבינו במה שכתב לפי שכל אחד מהם לא גמר בלבו וכ"כ הרא"ש בשם רמ"ת. והטור כתב ודוקא כשאין מעמידין דבריהם אלא שניהם נתרצו בג' דינרים אבל אם לא נתרצו אלא זה בסלע וזה בשקל ונתבטל המקח ודאי לנדר גמור נתכוון והל הנדר וכל מי שיעבור על נדרו הרי

ג וכן נדרי זרוזין וכו'. שם במשנה ר' אליעזר בן יעקב אומר אף הרוצה להדיר את חבירו שיאכל אצלו ותסורי מהכרא וה"ק הרוצה שיאכל אצלו חבירו מסרב בו ומדירו נדרי זרוזין

יב הנודר בדברים שאין בהם ממש וכו'. הך מתני' דכתיבנא לעיל קונם שאני ישן שאני מדבר וכו' הרי זו בלא יחל דברו מוקי לה רבינו מאי בלא יחל בל יחל מדרבנן משום הכי אין מורים לו היתר דאע"ג דתריצנא מתני' באומר קונם עיני בשינה מ"מ כיון דתרין רבינא בל יחל דרבנן ומייתי סייעתא לדבריו דאיכא בל יחל דרבנן הוסיף לדבריו והיינו שלא חילק רבינו בין תלמיד חכם לע"ה כדלעיל:

פ"ד א נדרי אונסין ונדרי שגגות וכו'. ריש פרקא ארבעה נדרים התירו חכמים נדרי זרוזין וכו' ונדרי אונסים. וצריך טעם למה הקדים רבינו נדרי אונסין והוא אחרון במשנה. ונראה לפי שיש בנדרי אונסין מה שאין כן בנדרי שגגות והוא שאע"פ שהוסיף על מה שאלו ממנו מותר ומפני חידוש זה הקדימו: ואע"פ שהוסיף על מה שבקשו ממנו וכו'. שם במשנה פלוגתא דב"ש וב"ה ופסק כב"ה שאמרו אף במה שאינו מדירו כיצד אמרו לו אמור קונם אשתי נהנית לי ואמר קונם אשתי ובני נהנין לו וכו':

ב ובכל הנדרים האלו צריך שיכוין לדבר המותר וכו'. ע"כ האי כל לאו דוקא דהא נדרי שגגות לא שייך שיתכוין בלבו לדבר המותר דהא שוגג הוא והו קשיא לי שלא נאמר זה אלא בנדרי אונסין דאמריק עלה היכי נדר אמר רב עמרם אמר רב באומר יאסרו פירות עולם עלי אם אינס של בית המלך ואקשינן כיון דאמר יאסרו איתסר עליה כל פירי דעלמא באומר היום אי דאמר היום לא מקבל מיניה מוכס באומר בלבו היום ומוציא בשפתיו סתם ואע"ג דסבירא לן דברים שבלב אינם דברים לגבי אונסין שאני ע"כ. משמע שלא התירו דבר זה אלא מחמת אונס הילכך מה שכתב ובכל הנדרים אי קאי אכל הנדרים שבנה ברישא לא"ע: כמו שביארנו בשבועות וכו'. דהלכה כב"ה שאמרו אף בשבועה כיון דטעמא הוי משום דבעינן פיו ולבו שוין אחד נדרים ואחד שבועות:

לחם משנה

שכתב משנה כלשונה ואח"כ כתב וכ"ש שאם אומר כו' והרב ב"י ז"ל כתב שם שפך הם דברי רבינו ז"ל. ונ"ל דרבינו ז"ל לית ליה הכי אלא סובר דמאי דקאמר בגמרא דאומר יאסר פי לדבורי דאמר כן בהדיא ולא נעשה כאומר אלא דקאמר קונם פי מלדבר עמך וידי מלעשות לך כדכתב בסוף דבריו לפיכך האומר לחבירו קונם פי מלדבר עמך וידי מלעשות לך הכי שנה לשון המשנה דאמרה פי מדבר ידי עושות לך ורגלי מהלכות עמך. ויש הפרש בין זה לזה דידי עושות לך אפשר מה שעושות ידי לך יהיה קונם וכן רגלי מהלכות מה שמהלכות רגלי עמך והוי דבר שאין בו ממש אבל כשאומר רגלי מלהלך וידי מלעשות אין כאן ספק דאידים ורגלים קאי וזה נ"ל פשוט בדברי רבינו ז"ל ודלא כדברי הרב ב"י ז"ל שאמר שלשון רבינו ז"ל הוי כלשון המשנה. ומ"מ כיון דלדעת רבינו ז"ל מגיה ר"י במשנה אמאי הוצרך להגיה לימא דאע"ג דהוי דבר שאין בו ממש מדרבנן צריך שאלה וכדתרין רבינא לאידך מתני' והר"ן ז"ל הקשה זה ותירץ דקושטא דמילתא קאמר אבל לרבינו ז"ל ספי עדיף הא מלסגיה המשנה. וי"ל דאמרו כן משום דיקא נמי דקאמר בתר הכי וכן תירצו שם התום' לקושיא זאת ועוד הי מדרבנן מאי אשמעינן מתני' הא כבר שמעינן לה ממתני' דאידך פירקין ועוד דכאן במשנה אמרו אסור ובמתני' דאידך פירקין קאמר ה"ז בבל יחל וכתב שם הר"ן ז"ל דגבי שבועות קאמר בתר הכי במשנה לשון אסור משום דהוי מדינא אבל התם דהוי מדרבנן קאמר ה"ז בבל יחל א"כ מהך טעמא בהך מתני' דקאמרה אסור אמרה נמי דהוי מדינא:

יב הנודר בדברים שאין בהם ממש וכו'. לפי מ"ש הרב בעל כ"מ בשם ה"ר מרדכי בר' יוסף א"כ אין דין זה אלא בע"ה ולא בת"ח דהא דאמריק פותחין לו פתח ממקום אחר בסוף פ"ב בע"ה איירי כדאיתא התם ואפי' תימא דאכולהו נדרים קאי לא הוי אלא בע"ה והיה לו לבאר אע"פ שכתב שלא ינהגו קלות ראש בנדרים והך טעמא משמע לכאורה דשייך ספי לעם הארץ מ"מ היה לו לבאר יותר. לכן העיקר כדברי הרב כ"מ ז"ל דפסק כרבינא דשני הכי אליבא דר"י דפסק רבינו ז"ל כוותיה לקמן באידך פירקין וכן בפירוש המשנה כתב רבינו ז"ל דברי רבינא משמע דקי"ל כוותיה:

פ"ד א וכן אם בקשו ממנו שידור שלא תהנה אשתו לו וכו'. פ"ג דנדרים (דף כ"ח) איכא שם במשנה בברייתא תרי דיני שלא הזכירם רבינו ז"ל. והם פלוגתא דב"ש וב"ה במשנה לא יפתח לו בנדר וב"ה אומרים אף יפתח לו ופירש"י אם הליסטים אינו מזקיקו שידור לא יפתח לו הוא בעצמו ובברייתא ב"ש אומרים לא יפתח בשבועה וב"ה אומרים אף יפתח לו בשבועה והקשו שם בגמ' לב"ש בשבועה הוא דלא יפתח הא בנדר יפתח לו והתנן ב"ש אומרים לא יפתח לו בנדר ותו מיפתח הוא שלא יפתח לו בשבועה הא מנדר נדר בשבועה והתנן ב"ש אומר בכל נודרים הון מבשבועה ותירצו תנא מתני' בנדר להודיעך כחן דב"ש תנא ברייתא בשבועה להודיעך כחן דב"ה רב אסי אמר הכי קתני ב"ש אומרים אין שאלה בשבועה וב"ה אומרים יש שאלה בשבועה ע"כ. והשתא לתירוצא קמא דגמ' לב"ה דקי"ל כוותיה פותח לו בשבועה כלומר שיאמר לליסטים הם הרגה אשבע לך ולתירוצא דר"א לא ילפינן הך דינא מהך ברייתא ואפילו נאמר דרבינו ז"ל אית ליה כר"א מ"מ דינא דמתני' דיפתח לו בנדר היה לו להזכיר. והטור ז"ל ביו"ד סי' רל"ב כתב ואפילו לא בקש ממנו שידור והוא נודר מעצמו כו' והיינו דינא דמתני' עוד כתב או שבקש ממנו שידור והוא נשבע ונראה דאמר כן מן הברייתא. אבל קשה דלמה כתב שבקש שידור אבל לא בקש כלל שידור לתירוצא קמא יכול לפתוח לו אני אשבע דאי אמרת הטור מפרש דמ"ש ב"ה יפתח לו בשבועה הוא כששאל לו הליסטים נדר אבל לא שאל לו כלל אינו פותח לו בשבועה זה א"א דא"כ מאי מקשו בגמ' בשבועה הוא דלא יפתח הא בנדר יפתח והתנן ב"ש אומרים לא יפתח לו בנדר כו' מאי קושיא דמאי דקאמר התם לא יפתח לו בנדר היינו אם הליסטים אינו מזקיקו שידור אבל כאן איירי שמזקיקו שידור וקאמר ב"ש דאף על גב דמזקיקו שידור לא יפתח לו בשבועה א"ו דהאי פתיחה דשבועה דקאמר ב"ש דלא יפתח אינו כשאינו מזקיקו הליסטים שידור ומינה דלב"ה דקאמר שיפתח אפי' שאין הליסטים מזקיקו לידור א"כ אמאי כתב הטור ז"ל דכששאל לו הליסטים שידור איירי ואי הטור ז"ל פסק כתירוצא בתרא מהיכן למד שישבע אע"פ שהליסטים אינו אומר אלא שידור הא אין לברייתא עסק בזה הדין כלל. ואולי י"ל דהטור פסק כתירוצא בתרא ומ"מ כיון דמתני' קאמרה שנודר אע"פ שאינו שואל ממנו וכן שנודר יותר ממה ששואל ממנו מזה למד הדין מנדר לשבועה אבל אם אינו מזקיקו לידור כלל לית ליה דיפתח בשבועה כתירוצא קמא:

ג וכן נדרי זרוזין מותרין. רבינו ז"ל לא כתב בהל' שבועות שבועת זרוזין. וכתב הרב כ"מ ז"ל בפ"ג דלא כתבו רבינו ז"ל שם משום שלא אמרו בגמ' כשם שנדרי זרוזין מותרין כך שבועות זרוזין מותרים ע"כ. ואני ראיתי לרבינו ז"ל שכתב בפירוש

מגדל עוז

הנודר בדברים שאין בהן ממש עד סוף הפרק. ואלו מותרין (דף ס"ו):

פ"ד נדרי אונסים כו' עד ולא יעשה דבריו חולין. פ' ארבעה נדרים:

הגהות מיימוניות

שלא אוכל בשר לא דקדק בלשונו ס"ה ע"ב: [א] בגמרא פליגי א"ר יהודה אמר רב צריך שאלה לחכם ושמואל אמר אין צריך שאלה לחכם ופסק ר"י כשמואל דאמר א"צ בלום דבנזיר פ"ב מוקמינן דרבנן כשמואל ורב כר"ש ויחיד ורבים הלכה כרבים ועיין בתשובה ספר קנין בסימן ס"ד ע"ב: [ג] מה שרגילין בני אדם לומר בין ליהודים בין לארמאים בלשון אמונה שלא אעשה או שאעשה אע"פ שהן נדרי זרוזין צריך התרה אמנם ע"י כל נדרי

כיצד כגון שהדיר חבירו שיאכל אצלו ונדר זה שלא יאכל מפני שאינו רוצה להטריח עליו. בין אכל בין לא אכל שניהן פטורין. וכן המוכר שנדר שלא ימכור חפץ זה אלא בסלע והלוקח נדר שלא יקחנו אלא בשקל ורצו בשלשה דינרין שניהן פטורין וכן כל כיוצא בזה. לפי שכל אחד מהם לא גמר בלבו ולא נדר אלא כדי לזרז את חבירו ולא גמר בלבו: ד [א] ומנין שאפילו ארבעה מיני נדרים אלו שהן מותרים שאסור לו לאדם להיות נודר בהן על מנת לבטלן. תלמוד לומר לא יחל דברו לא יעשה דבריו חולין: ה [ב] מי שנדר וניחם על נדרו הרי זה נשאל לחכם ומתירו. ודין היתר נדרים כדין היתר שבועות שאין מתיר אלא חכם מובהק או שלשה הדיוטות במקום שאין חכם. ובלשון שמתירין השבועה מתירין הנדר. וכן שאר הענינות שפירשנו בשבועות כולן בנדרים כדרך שהן בשבועות: ו ואין מתירין הנדר עד שיחול כשבועה: ז וכשם שנשאלים על נדרי האיסר ומתירין אותו. כך נשאלים על נדרי הקדש ומתירין אותו. בין נדרי קדשי בדק הבית בין קדשי מזבח. ואין נשאלין על התמורה:

וכשם

א סמ"ג שם ובירושלמי (דף ל"ז): ב טור שם סי' רכח ורלט סמ"ג לאוין רמב:

הרדב"ז (מכ"י)

זרוזין הוא ואע"ג דפליגי רבנן עליה דר' אליעזר בן יעקב פסקו הלכה כוותיה וטעמא שלא היה בלבו לנדר מנוס אלא לזרז את חבירו ובעינן פיו ולבו שוים ומש"ה לא בעינן שיהא בלבו דבר אחר שהרי לא נתכוין לנדר כלל אבל גבי אונסין שנודר לדעת האנס וי נדר הילכך צריך שיהא בלבו לדבר אחר: וכן המוכר שנדר וכו'. שם במשנה נדרי זרוזין כיצד הרי שהיה מוכר חפץ ואמר קונם שאיני פוחת לך מן הסלע והלה אומר קונם שאיני מוסיף לך על השקל שניהם רוצים בג' דינרים כלומר שניהם כך היה בדעתם תחלה ולא נדרו אלא כדי לזרז זה את זה ובעינן פיו ולבו שוין וליכא ומותרין. וגבי שבועות כתב רבינו פטורין וטעמו ז"ל שהוא סובר שאין שבועה אלא בשם או כינוי ולפיכך כתב פטורים אבל אסורים להוציא שם שמים לבטלה אבל גבי נדרים מותרים לפי שאין בהם לא שם ולא כינוי. וגבי שבועות הבאי איכא מאן דכתב דחייב עליה משום שבועת שוא ועיין במה שכתבתי עלה פ"ג דשבועות. ורבינו לא פירש הכא נדרי הבאי לפי שסמך על מה שכתב בהלכות שבועות והתם לא פירש שבועת זרוזין וסמך על מה שכתב הכא ואין ביניהם כלום אלא שבשבועה פטורין ובנדרים מותרים לפי שאין בהם שם ואין פיו ולבו שוים הילכך מה שכתב לעיל ובכל הנדרים האלו צריך שיכוין לדבר המותר לא קאי אלא אנדרי אונסין דאיכא כמה גווני אונס. ואם תרצה לפרש דקאי אכל ד' נדרים שהזכיר לעיל צריך לפרש דבריו לצדדין שאם היו נדרי אונסין צריך שיכוין בלבו לדבר המותר כגון שיחשוב בלבו שיהיו אסורים היום וכו' ואם היו שאר נדרים צריך שיכוין לדבר המותר כגון לזרז את חבירו או לספר גובה החומה או גודל החיל אבר ראה ונדרי שגגות ברור הוא שאין פיו ולבו שוים:

ד ומנין שאפי' ד' מיני נדרים אלו וכו'. בירושלמי ריש פ' אלו נדרים תני דבי רב מנין לנדרים שהם מותרים לך מן השמים ובני אדם נוהגין בהם איסור שלא תהא נודר ומבטל ת"ל לא יחל דברו לא יעשה דבריו חולין. ולמד רבינו גם לענין ד' נדרים שהתירו חכמים וכ"ש הוא:

ה מי שנדר וניחם על נדרו וכו'. פרק ד' נדרים אמר רב יהודה אמר רב אסי ד' נדרים הללו צריכין שאלה לחכם כי אמריתה קמיה דשמואל אמר תנא תני ד' נדרים התירו חכמים ואת אמרת צריכין שאלה לחכם רב יוסף מתני לה להאי שמעתתא בהאי לישנא אמר רב יהודה אמר רב אסי אין חכם רשאי להתיר אלא כעין ד' נדרים הללו קא סבר אין פותחין בחרטה כלומר כעין ד' נדרים הללו עד שימצא לו פתח עד שיאמר אדעתא דהכי לא נדרתי ונמצא שלא היה מעולם נדר כמו ארבעה נדרים הללו שלא היה בלבו לשם נדר. והא דאמרינן אין פותחין בחרטה אבל אם פתח הוא לנפשיה מתירין לו. ואיתא פ' רבי אליעזר פותחין לאדם בכבוד אביו ואמו וכו'. ועיין במה שכתבנו בהלכות שבועות:

ו ואין מתירין הנדר עד שיחול וכו'. וכבר כתבנו על זה בהלכות שבועות:

ז וכשם שנשאלין וכו'. בפ' שום היתומים איפליגו בה תנאי ופסק כר' יהושע דאית ליה נשאלין על ההקדש והטעם דהקדש בטעות לא הוי הקדש כדאמרי בית הלל ואיתא נמי בפ' נערה המאורסה: ואין נשאלין על התמורה. דקי"ל הממיר בין במזיד בין בשוגג בין בטעות הויא תמורה הילכך אין נשאלין עליה דהא שאלה לחכם משוי לה נדר בטעות:

וכשם

כסף משנה

הרי הילל דבריו ואם אחד העמיד דבריו והשני לא העמיד מתוך שנתבטל לאחד נתבטל גם לשני. וסוף דבריו הם פירוש מה שאמרו בירושלמי היה זה מעמיד וזה אינו מעמיד מאחר שבטל אצל זה בטל גם אצל זה. והר"ן גורס היה מעמיד אצל זה ואצל זה אין מעמיד כיון שבטל אצל זה בטל אצל זה פירוש דה"ק היה מוכר החפץ לשנים ואמר קונם שאיני פוחת לכם מן הסלע והיה בדעתו לידור לאחד מהם בדוקא ולחבירו כדי לזרז כיון שבטל אצל זה בטל אצל זה: ואיבעיא לן בגמרא (דף כ"א) אמר ליה טפי מסלע והלה אומר בציר משקל כיון שמופלגים טפי משיעורא דמתניתא נדרא הוי או זירוזין הוי ולא איפשיטא וכתבו הרא"ש והר"ן דלחומרא נקטינן וכן פסק הטור. ויש לתמוה על רבינו שהשמיטה ואע"פ שי"ל דכיון שלא כתב להתיר אלא בזה אומר סלע וזה אומר שקל ממילא משמע שאם הפליגו יותר אינו מותר מ"מ לא ה"ל למישתק מלכתבה בפירוש:

ד ומנין שאפילו ד' מיני נדרים אלו וכו'. תוספתא פ"ד:

ה מי שנדר וניחם על נדרו וכו'. זה פשוט שהתורה הקישה נדר לשבועה: ז ומ"ש שנשאלין על נדרי הקדש ומתירים אותו. בפ' שום היתומים (דף כ"ג) אמרינן דר' אליעזר ור' יהושע בשאלה דהקדש פליגי ופירש"י ר"א סבר אין נשאלין על הקדש לחכם ואפילו אומר לו לחכם לא לדעת כן נדרתי והקדש טעות הוא אפ"ה אין חכם מתיר נדרו וכו' ור' יהושע סבר נשאלין על ההקדש ומסיים בה בגמ' הן הן דברי ב"ש הן הן דברי ב"ה שב"ש אומרים הקדש טעות הקדש וב"ה אומרים הקדש טעות אינו הקדש ופירש"י מחלוקת ר"א ור' יהושע היינו נמי מחלוקת ב"ש וב"ה הקדש טעות הקדש ואין שאלה להקדש. הקדש טעות כגון שור לבן היוצא מביתי הקדש ונמצא שחור. וידוע דהלכה כב"ה וכר' יהושע: ומ"ש בין קדשי מזבח וכן מ"ש ואין נשאלין על התמורה. נראה שהוא נלמד ממה ששנינו בפ"ב דתמורה (דף י"ז) עשה שוגג כמזיד בתמורה ולא עשה שוגג כמזיד במוקדשין וכיון דבשוגג נמי הויא תמורה שוב אין בה שאלה דהקדש טעות חייל בה וכיון דתמורה איתא בקדשי מזבח ואמרינן שהיא מוחלקת מהקדשים בכך ממילא משמע דקדשי מזבח נמי בטעות אינם קדושים וכיון שכן ישנם בשאלה. וכן משמע מדתני ברפ"ה דנזיר (דף ל"א) אמר שור שחור שילא מביתי ראשון הרי הוא הקדש ויצא לבן בש"א

הקדש

לחם משנה

בפירוש המשנה בפ"ג דנדרים ודע שאלו הארבעה נדרים כולם אין הפרש בהם בין נדר ושבועה ולכך אין צריכים הפרה אלא נדרי זרוזין ולפיכך אין זה מותר בשבועות ע"כ. ואם דברים אלו דנדרי זרוזין צריך היתר זה אי אפשר דבהדיא אמרו בגמ' דאלו נדרים אין צריך שאלה לחכם כלל, ועוד דשם (דף כ"ד) בעי למפשט דרבנן פליגי עליה דראב"י ממתני' דהאומר לחבירו קונם שאיני נהנה לך וכו' ואמרו שם טעמא דאמר זה הוא כבודי הא לאו הכי נדר הוא וצריך היתר ואמאי צריך היתר הא נדרי זירוזין היא משמע דנדרי זרוזין א"צ היתר אלא צ"ל דמאי דקאמר צריך הפרה כלומר יש צד בהם שצריך הפרה כיון שמעמיד דבריו כדאמר בירושלמי ואומר שנתכוון לנדר וכיון שיש בו צד שהוא נדר לכך החמירו בשבועות שחמורות דילמא נתכוון לשבועה ולפיכך אמר בגמ' דנדרי זרוזין מותרין בשבועות כמ"ש בשגגות ובשאר: כגון שהדיר חבירו שיאכל אצלו. פסק כראב"י דהכי איפסיקא בגמ' הלכתא כוותיה ומ"מ הביא דקונם שאיני נהנה לך אם אי אתה נוטל לבנך כור של חטין וכן האומר לחבירו קונם שאתה נהנית לי אם אי אתה נותן לבני כור של חטין הביאם רבינו ז"ל לפסק הלכה בס"פ שמיני דאית ליה דמודה בהו ר"א מטעמא דאמר שם לא כלבא אנא דמיתהנינא מינך ולא מתהנית מינאי וכן באידך לאו מלכא אנא דמהנינא לך וכו', וסובר רבינו ז"ל דלפי המסקנא הני טעמי נינהו וכפירוש בתרא דהר"ן ז"ל ומ"ש בברייתא יתר על כן אמר ראב"י האומר לחבירו קונם שאני נהנה לך אם אי אתה מתארח אצלי ואוכל עמי פת חמה וכו' לא משום דלא חיישינן לטעמיה דלאו כלבא אנא דשאני הכא דהוי מתנה מועטת אלא הא יתר ע"כ דקאמר משום דס"ל כיון דמייחד ואמר פת חמה וכו' של חמין דוקא נדר ולא לזרוזי בעלמא קמ"ל. ועל דרך זה כתב הטור ז"ל בסי' רל"ב וכן הרא"ש בפסקיו ואע"ג דהרא"ש ז"ל בפירושו כתב דליכא למפשט מהא דפליגי רבנן משום דא"ל לא כלבא אנא משמע דאית ליה דשייך הכא טעמא דכלבא אנא אי לאו דאית לכו לרבנן דאמרינן ליה אפילו במתנה מועטת וראב"י לית ליה אלא במתנה מרובה אבל במתני' בקונם שאיני נהנה וכו' וקונם שאתה ניהנית לי מודה ראב"י דהוי מתנה מרובה ושייך בהו הני טעמי ועם זה יסכים מ"ש בפירושו עם מ"ש בפסקיו. ומ"מ ק"ק למה השמיט רבינו ז"ל הסיפא דיתר על כן דר' אליעזר כיון דאפי' לפי פירושו דהוי כפירוש בתרא דהר"ן ז"ל הוי רבותא כיון דייחד ואמר פת חמה וכוס של חמין כדכתיבנא:

משנה למלך

פ"ד ה מי שנדר וניחם על נדרו ס"ז נשאל לחכם ומתירו כו'. בתשובת הרא"ש כלל ז' סי' ד' כתב בענין קהל שהסכימו לעשות תקנה בחרם ושוב נמלכו לעשות תקנה אחרת הרשות בידם לבד שיתירו החרם ואף אם לא התירוהו כיון דחכם עוקר הנדר מעיקרו וכשיתירו החרם הוי כאילו לא היה בעולם הרי התקנה השניה קיימת. ויש לדקדק בזה דלא אמרינן חכם עוקר הנדר מעיקרו אלא בנדר הניתר ע"י פתח או חרטה אבל בחרם שבטילו הקהל שהם עצמם מתירים בלא שאלת חכם אלא כשמתחרטים הם עצמם מתירים לעצמם דוקא מכאן ולהבא מנו לכתור לא למפרע וכן ראיתי להריב"ש שכתב כן בתשובה וצ"ע. ובסי' ו' כתב הרא"ש על צבור שהחרימו על דבר ואח"כ החרימו על דבר שהיה הפך הראשון דאם לא התירו הראשונה אין השניה כלום. ואין זה סותר מ"ש לעיל בסי' ד' דהתם איירי שלבסוף התירו הראשונה והיה עולה על הדעת דאין השניה כלום אפילו התירו הראשונה כיון דבשעת השניה היתה הראשונה קיימת אבל הכא בשלא הותרה הראשונה כלל ועל זה כתב דאין השניה כלום ודוק:

ז ואין נשאלין על התמורה. ירושלמי פ"ה דנזיר ר' ירמיה בשם ר' חונה ור' חזקיה ור' אחא בשם ר' יוחנן כ"ע מודיי שאין נשאלין על תמורתו מה פליגין בהקדש כו'. ועיין מ"ש מרן בכ"מ:

מי

הגהות מיימוניות

נדרי א"צ התרה ובלבד שלא יהא זכור בשעת הנדר מכל נדרי שאם היה זכור עוקר לתנאיה וקיים לגדריה מהר"ם ז"ל. ועיין לעיל פ"ב ע"ב:

מגדל עוז

מי שנדר וניחם על נדרו וכו'. פרק ארבעה נדרים (דף כ"ג) ופ' ר"א דמס' נדרים (דף ס"ד): דין היתר נדרים עד שיחול כשבועה. במסכת בכורות פ' כל פסולי המוקדשין (דף ל"ג ל"ז) ופ"ב דיבמות ופ' ד' נדרים בכמה מקומות ובירושלמי: וכשם שנשאלין עד על התמורה. בערכין פ' שום היתומים (דף כ"ג) ובמס' נדרים פ' הנודר מן הסיכן:

אמר

ח וכשם שהאב או הבעל מפר נדרי איסר כך מפר נדרי הקדשות הדומין לנדרי האיסר: ט [א]מי שנדר ושמע חבירו ואמר ואני ושמע שלישי ואמר ואני ונשאל הראשון על נדרו והותר הותרו כולן. נשאל האחרון והותר האחרון מותר וכולן אסורין. נשאל השני והותר השני ושל אחריו מותרין והראשון אסור: י וכן המתפים דברים הרבה בנדר כגון שנדר על הפת והתפים הבשר ונשאל על הפת והותר בה הותר הבשר. נשאל על הבשר והותר בו לא הותר הפת: יא [ב]הנשבע או הנודר שאיני נהנה לכולכם ונשאל על נדרו או על שבועתו על אחד מהם והתירו הותרו כלם. שהנדר שהותר מכללו הותר כולו. אמר שאיני נהנה לזה ולזה ולזה הותר הראשון הותרו כולן הותר אחרון האחרון מותר וכולן אסורין. שאיני נהנה לזה לזה לזה צריכין פתח לכל אחד

[א] טור שם סי' רכט סמ"ג שם: [ב] שם:

כסף משנה

הקדש וכה"א אינו הקדש משום דהקדש בטעות הוא וסתם מקדיש שור הוא למזבח:

ח ומ"ש וכשם שהאב או הבעל מפר נדרי איסר כך מפר נדרי הקדשות וכו':

ט מי שנדר וכו' עד וכולן אסורים. משנה רפ"ד דנזיר (דף כ'). ומ"ש נשאל השני והותר וכו' שם: י ומ"ש וכן המתפים דברים הרבה בנדר כגון שנדר על הפת *והתפים הבשר וכו':

יא הנשבע או הנודר וכו'. אמר שאיני נהנה לזה ולזה ולזה הותר הראשון הותרו כולן הותר האחרון האחרון מותר וכולם אסורין שאיני נהנה לזה לזה צריכין פתח לכל אחד ואחד. כך היא הגירסא הנכונה בדברי רבינו וכן מצאתי בספר מוגה:

והדין במשנה בפ' פותחין (נדרים ס"ו) הנדר שהותר מכללו הותר כולו כיצד אמר קונם שאיני לכולכם הותר אחד מהם הותרו כולם שאיני נהנה לזה ולזה ולזה הותר הראשון הותרו כולן הותר האחרון האחרון מותר וכולם אסורין וכו' שאיני נהנה לזה קרבן ולזה קרבן צריכין פתח לכל אחד ואחד ובגמ' מאן תנא אמר רבא ר"ש היא דאמר עד שיאמר שבועה לכל אחד ואחד כלומר דמדקתני לזה קרבן ולזה קרבן צריך פתח לכל אחד ואחד משמע דלעולם לא הוי פרטא אלא כי מדכר קרבן אכל חד וחד הא לאו הכי ל"ש אמר לזה ולזה בוי"ו ל"ש אמר לזה לזה בלא וי"ו כללא וכר"ש פ' שבועת הפקדון (דף ל"ו) דתנן היו המשה תובעים אותו אמרו לו תן לנו פקדון שיש לנו בידך שבועה שאין לכם בידי אינו חייב אלא אחת שבועה שאין לך בידי ולא לך ולא לך חייב על כל אחת ואחת. ומשמע מדברי רבינו כאן ובפ"ז דשבועות שהוא פוסק דלא כר"ש משום דבפ' שבועת הפקדון סתם לן תנא דלא כוותיה ובגמ' (דף ל"ח) ת"ר כלל אינו חייב אלא אחת פרט חייב על כל אחת ואחת דר"מ ר"י אומר שבועה לא לך ולא לך חייב על כל אחת ואחת וכו' אמר ר"י אמר שמואל כללו של ר"מ פרטו של ר"י כללו של ר"י פרטו של ר"מ ור' יוחנן אמר הכל מודים בולא לך שהוא פרט לא נחלקו אלא בלא לך שר"מ אומר פרט ור"י אומר כלל. וגירסא זו הדבר ברור שאינה מכוונת שהיאך אפשר שולא לך בוי"ו יהיה יותר פרט מלא לך בלא וי"ו והתוס' כתבו דבספרים ישנים גרסינן איפכא ור"י אמר הכל מודים בלא לך שהוא פרט לא נחלקו אלא על ולא לך שר"מ אומר פרט ור"י אומר כלל וזו היא גירסת רבינו וידוע דהלכה כרבי יהודה לגבי ר"מ ולפיכך פסק דלזה ולזה בוי"ו כלל הוי והילכך הותר הראשון הותרו כולם אבל לזה לזה בלא וי"ו פרטא הוי לפיכך צריך פתח לכל אחד ואחד: ומכל מקום קשה דברפ"ב דקידושין (דף מ"ו) אמתני' דהתקדשי לי בתמרה זו התקדשי לי (בתמרה) זו אמרינן דמתניתין ר"ש היא דאמר עד שיאמר שבועה לכל אחד ופסק רבינו בפ"ה דאישות כר"ש והיאך פסק כאן ובפ"ז דשבועות דלא כר"ש. ואפשר לומר שטעם רבינו דמדחזיק דבקדושין סתם לן תנא כר"ש ובשבועת הפקדון סתם לן תנא דלא כוותיה אמרינן ראה רבי דבריו של ר' שמעון בקידושין ודברי ר' יהודה בשבועת הפקדון אע"ג דבנדרים סתם לן כר"ש כיון דשבועות ונדרים בהדא שיטתא שייכי אית לן למסמך טפי אסתמא דשבועת הפקדון דאתיא כרבים מלמיסמך אסתמא דנדרים דאתיא כיחידאה:

הרדב"ז

ח וכשם שהאב או הבעל וכו'. בפ' נערה המאורסה נאמר בראשי המטות זה הדבר ונאמר בשחוטי חוץ זה הדבר מאי הלכתא ה"ר שאת לומר שיש שאלה בהקדש. ובפ' ראשי המטות כתיב הפרת האב והבעל ושחוטי חוץ הקדש הוא ויכולין האב והבעל להפר. והוי יודע שאם הקדיש בהמה ונשאלה כחוץ ואח"כ נשאל עליה לחכם פטור מכרת ומקרבן דהוי כאילו לא הקדישה מעולם דהחכם עוקר הנדר מעיקרו וה"ה לכל הדבר הקדוש במוצא שפתים כגון תרומה ומעשר חוץ מהתמורה כדכתיבנא לעיל. ולפי זה אם קרא עליה שם תרומה ואכלה ואח"כ נשאל עליה נפטר מידי מיתה בידי שמים דחד טעמא הוא:

ט מי שנדר ושמע חבירו וכו'. ריש מי שאמר הריני נזיר ושמע חבירו ואמר ואני כולם נזירים הותר הראשון הותרו כולם הותר האחרון האחרון מותר והראשון אסור ותניא הותר האמצעי הימנו ולמטה מותר הימנו ולמעלה אסור ש"מ חד בחבריה מיתפיס ש"מ:

י וכן המתפים דברים הרבה וכו'. זה מבואר דאיכא שני מיני התפסה מתפיס דבר בדבר או מתפיס אדם באדם וכי היכי דאם הותר הראשון הותרו כולם כך אם הותר המין הראשון הותרו כולן ואם הותר האמצעי הימנו ולמטה מותר הימנו ולמעלה אסור:

יא הנשבע או הנודר שאיני נהנה לכולכם וכו'. פ' ד' נדרים תניא כיצד אמר רבי עקיבא נדר שהותר מקצתו הותר כולו קונם שאני נהנה לכולכם הותר אחד מהם הותרו כולם שאיני נהנה לא לזה ולא לזה הותר הראשון הותרו כולם הותר האחרון האחרון מותר וכולן אסורין שאיני נהנה לזה ולזה צריכין פתח לכל אחד ואחד. וא"ת מאי שנא מרישא דאמר הותר הראשון הותרו כולם. וי"ל דרישא איירי כגון שאלמן זה בזה ואמר פלוני כפלוני ופלוני כפלוני וסיפא איירי בשלא תלאן זה בזה וכל אחד נדר בפני עצמו הוא כדתנן בפ' פותחין (דף ס"ו) שאיני נהנה לזה קרבן ולזה קרבן צריכין פתח לכל אחד ואחד ואמרי' בגמ' מאן תנא אמר רבא ר"ש היא דאמר עד שיאמר שבועה לכל אחד ואחד כלומר הכא נמי בעי ר"ש שיאמר קרבן עם כל אחד ולא קי"ל כר"ש אלא אפי' לא יזכיר קרבן הוי כל אחד נדר באנפי נפשיה ואפילו אמר בוי"ו ולא לזה ולא לזה וכ"ש אם אמר בלא וי"ו לא לזה לא לזה שיש פוסקים כר"ש דסתם לן תנא הכא כר' שמעון וכן דעת ר"ח והרמב"ן. אבל רבינו סובר כיון דאסכהגא סתמא בפ' שבועת הפקדון דלא כוותיה אוקי סתמא לגבי כתמא והדריך לכלליה דאין הלכה כר"ש לגבי חכמים. ורבינו תפס ברישא ליפנא דברייתא דקניא שאיני נהנה לזה ולא לזה הותר הראשון הותרו כולם אבל בגמ' מוקמינן לה בשתלאן זה בזה:

*יהכ"י לא הביא מקור זה הדין אבל כתב ואיתיה בגמרא, וס"ר משם רבקם הביא כמ"מ על הש"ע שהוא מגמרא דנזיר (דף כ"א:) ואני בקשתי ולא מצאתי. אבל בסמ"ג לאוין רמ"ב הביא ברייתא וכן האומר הבשר הזה אסור וכו' והפת הזו כבשר וכו' ולא מצאתי בגמרא אלא בהלכות פ"ג דשבועות:

משנה למלך

ט מי שנדר ושמע חבירו כו' הותרו כולן. בירושלמי על משנה זו שנים שאמרו הרי אנו נזירים ושמע אחד ואמר ואני תחת שניהם נזיר או תחת כל אחד ואחד נזיר ע"כ. ועיין עוד שם שנסתפקו באומר הריני נזיר שתים ושמעו שנים ואמרו ואנו נזירים שתים או כל אחד ואחד שתים ע"כ:

יא שאיני נהנה לזה ולזה צריכין פתח לכל אחד כו'. הריב"ש בתשובה סי' רנ"א נשאל על מי שנשבע שלא יאכל ענבים ולא ילבש בגדי משי ושאל לחכם על קצת נדרו אם הותר כולו. והשיב דשבועות מוחלקות הם וצריך היתר לכל אחד ואחד כמ"ש הרמב"ם דאם אמר שאיני נהנה לזה ולזה וכו' יע"ש. ודברי הרב לאוייס אליו אך צריך אני להתלמד במקום אחר דאפשר דאם היה אומר שבועה שלא אוכל ענבים ותמרים דלא נאמר בזה הותר מקצתו הותר כולו משום דבגמ' נחלקו אי דוקא כמשנה דבריו או אפילו במעמיד והסכימו האחרונים להחמיר וכמ"ש הרב סי' קנ"ט ולפי זה באומר שני דברים לא שייך משנה כי אם מעמיד. כן אמת הכי אפשר דס"ל דלא נאמר זה אלא היכא דשייך משנה אבל היכא דלא שייך משנה אף במעמיד הותר מקצתו הותר כולו והרא"ש נסתפק בזה ולא הכריע. ואפשר שהרב ז"ל הכריע כמו שכתבנו ויש סיוע להכריע מהסיא דאמרינן בירושלמי דאליהו נשבע שלא יהיה טל ומטר ואמרינן התם דנדר שטל מותר מטעם דנדר דהותר מקצתו הותר כולו והתם לא שייך משנה ואפ"ה אתינן עלה מטעם נדר שהותר מקצתו כו' ויש לי עוד ראיות על זה ובמקום אחר הארכתי ודוק. (א"ס עיין בדרשות הרב המחבר ז"ל דרוש כ"א). בתשובת מהרש"ך ח"ב סימן מ"א נשאל על שנים שנשתתפו ונשבעו לילך לא"י כו' ועל זה כתב דאין ספק דשייך הכא נדר שהותר מקצתו וכו' יע"ש. ואין כאן מקום לנדר שהותר מקצתו דכל אחד נשבע לעצמו לעלות לא"י. ובורש דין זה הוא (א"ס אבל על דאבדין):

לחם משנה

יא אמר שאיני נהנה לזה ולזה ולזה כו'. קשה דבפרק ארבעה נדרים (דף כ"ז:) אוקימנא להאי מתני' כגון שתלאן זה בזה ואמר פלוני כפלוני ופלוני כפלוני וכו' משמע דאם לא אמר בלשון הזה אלא בלשון האמור במשנה לזה ולזה לא שייך לומר ביה אחרון וראשון כדאמרינן התם דאי חשבת ליה כללי ולא כפרטי הוה ליה ככולכם וכיון שהותר אחד מהם הותרו כולן בין שיהיה ראשון בין שיהיה אחרון ואי חשבת ליה כפרטי א"כ כשיתירו לו לא יותר האחר. והטור ז"ל בי"ד סימן רכ"ט ביאר דינים אלו יפה מסכים למה שכתבתי דהוא פוסק כר"ם דאמר דצריך שיאמר לזה קרבן ולזה קרבן וכתב דאי לא אמר הכי הותר אחד מהם הותרו כולם ואי אמר הכי אפילו אם יתירו לאחד לא הותרו האחרים ואם התפים זה בזה אז אם יתירו לראשון הותרו כולם ואם יתירו לאחרון כולם אסורים אבל לרבינו ז"ל דכתב משנה כלשונה קשה טובא. ועל מ"ש הרב בעל כ"מ ז"ל דרבינו ז"ל אית ליה דלזה ולזה בוי"ו הוי כללי ובלא וי"ו הוי פרטי והיא ליה גירסת התוס' ז"ל בפ' שבועת הפקדון ופסק כר' יהודה איני יודע איך אפשר לומר כן דהא רבינו ז"ל בפרק שביעי מהל' שבועות כתב שבועה שאין לך בידי לא לך ולא לך כולהו בוי"ו דהוי פרטי וחייב על כל אחד ואחד וכן חטין ושעורין וכוסמין ומ"ד (דכיון דלא) [דבוי"ו] הוי כללי צריך שיאמר חטים שעורים כוסמים בלא וא"ו כדאמרינן בפ' שבועת הפקדון. לכך נ"ל לומר דרבינו ז"ל גרים בפ"ג נדרים גירסת הרא"ם ז"ל שכתב בפסקיו בפ' ר"א וז"ל הא דקתני במתני' הותר הראשון הותרו כולם אוקימנא בפ' ד' נדרים כגון שתלאן זה בזה דאמר פלוני ופלוני ופלוני דיקא נמי וכו' ואע"ג דהוא מפרש בפירושו בפ' ד' נדרים כפירוש הטור ז"ל מ"מ למדנו ממה שכתב בפסקיו דלא גרים פלוני כפלוני ופלוני כפלוני וכו' אלא פלוני ופלוני ופלוני ועל פי גירסא זו הוא מפרש דמ"ש בגמ' דמקרי תלייה זה בזה הוא משום דקאמר בוי"ו דכיון דקאמר בוי"ו בהכי תלה זה בזה אבל כשלא אמר בוי"ו הוי פרטי בלא תלייה ולכך צריך פתח לכל אחד ואחד ואם יתירו לאחד הותרו האחרים אבל ודאי דרבינו ז"ל אית ליה דבין אמר בוי"ו ובין בלא וי"ו הוי פרטי דהוא פוסק כרבי דאמר לא שנא כזית כזית וכזית בוי"ו הוי פרטי והחילוק בין וי"ו להיכא שאמר בלא וי"ו הוא לענין זה דבוי"ו הוי התפסה כשאמר קונם שאיני נהנה וכו' ובלא וי"ו [לא] הוי התפסה. כנ"ל ליישב דברי רבינו ז"ל. ומה שהקשה דכאן פסק כר"ש כתבתי בהל' אישות:

מגדל עוז

וכשם שהאב עד נדרי איסר. בנדרים פ' נערה המאורסה (דף ע"ח): מי שנדר ושמע כו' והראשון אסור. פ' מי שאמר הריני נזיר (דף כ"ע): וכן המתפים כו' עד לא הותרה בפת. פ' ואלו מותרין (דף י"ז י"ח) בירושלמי פ' ד' נדרים (דף כ"ס) ופ' שבועת הדיין מייתי לה: הנשבע או הנודר עד וכן כל כיוצא בזה. פ' ארבעה נדרים (דף כ"ז):

אחד ואחד וכן כל כיוצא בזה: **יב** נדר בנזיר ובקרבן ובשבועה או שנדר ואין ידוע באי זה מהן נדר פתח אחד לכולן: **יג** [א]הנודר מאנשי העיר ונשאל לחכם שבעיר. או שנדר מישראל והרי הוא נשאל לחכם שבישראל הרי נדרו מותר: **יד** האומר פירות אלו אסורין [ב]עלי היום אם אלך למחר למקום פלוני. הרי זה אסור לאכלם היום גזירה שמא ילך למחר לאותו מקום. ואם עבר ואכלן היום והלך למחר לוקה ואם לא הלך אינו לוקה: **טו** אמר הרי הן אסורין למחר אם אלך היום למקום פלוני הרי זה מותר לילך היום לאותו המקום ויאסרו עליו אותן הפירות למחר וכן כל כיוצא בזה. מפני שאדם זהיר בדבר האסור שלא לעשותו ואינו זהיר בתנאי שגורם לאסור דבר המותר: **טז** [ג]הנודר לצום עשרה ימים באי זה יום שירצה והיה מתענה ביום אחד מהם והוצרך לדבר מצוה או מפני כבוד אדם גדול הרי זה אוכל ופורע יום [ג] אחר שהרי לא קבע הימים בתחלת הנדר. נדר שיצום היום ושכח ואכל משלים לצום. נדר שיצום יום אחד או שנים וכשהתחיל לצום שכח ואכל אבד תעניתו וחייב לצום יום אחר:

פרק חמישי

א ראובן שאמר לשמעון הריני עליך חרם או הרי אתה אסור בהנייתי נאסר על שמעון שיהנה בראובן. ואם עבר ונהנה אינו לוקה שהרי לא אמר שמעון

א טור שם סי' רג כח וע"ש: ב טור שם סי' ריג סמ"ג שם: ג טור או"ח סי' תקסח וע"ש סמ"ג שם: ד טור יו"ד סי' רכד סמ"ג שם:

הרדב"ז (מכ"י)

יב נדר בנזיר ובקרבן ובשבועה וכו'. זה מבואר ממה שכתבנו דטעמא דצריך פתח לכל אחד מהם לפי שכל אחד מהם נדר בפני עצמו אבל אם היה נדר אחד כההיא דאמר נהנה לכולכם שאם מצא פתח נראשון הותרו כולם אף הכא נמי אם מצא פתח לנזירות או לקרבן או לשבועה והתירו נדר שהותר מקצתו הותר כולו שהרי הכל היה נדר אחד ואפי' לא מצא פתח אלא לאחרון שהוציא בשפתיו הותרו כולן ולא דמי לתלאן זה בזה שיש נדר לכל אחד אלא שתלה אותם על הקודם לו אבל הכא נדר אחד הוא וסגי בפתח אחד, וברור הוא:

יג הנודר מאנשי העיר וכו'. ליכא לפרושי שאסר על עצמו הנאת אנשי העיר דא"כ היינו הך דכתב בפ"ז אסר על עצמו הנאת אנשי העיר והו דא"כ לא כתב רבינו דין האומר קונם הנאתי על בני עירי אלא ע"כ הנודר מאנשי העיר היינו המדיר נכסיו על אנשי העיר שלא יהנו מהם. אלא דאכתי קשה שרבינו השוה שני הדינים דלכתחלה לא ישאל לחכם העיר ואם נשאל והתיר לו מותר והוא בירושלמי ובתוספתא אמרו קונם הנאתי על בני עירי אין נשאלין לזקן שיש שם, הנאת בני עירי עלי נשאלין לזקן שיש שם, וה"פ כשאוסר הנאת נכסיו על בני עירו אין אחד מהם יכול להתיר שכולן נוגעין בדבר אבל כשהוא אוסר נכסיהם עליו אינם נוגעין בדבר דמה להם אם הוא אסור בנכסיהם ולזה יכול החכם שבהם להתירו או ג' הדיוטות מהם. כך פירש זה הירושלמי ריב"ש בתשובה סימן ת"ו והעת"ה שראיתי בדברי אחד מן האחרונים שפירש זה הלשון בהפך אין פירושו נכון ומה שפירש ריב"ש הוא הנכון בלשון ובענין. מ"מ קשה על רבינו שהשוה בין שני הדברים. וי"ל דרבינו ז"ל מפרש הירושלמי בלכתחלה אבל אם נשאל והותר הותר בשתי החלוקות אלא דקשיא ליה ז"ל כשאסר הנאתן עליו אמאי מותר לכתחלה נהי שהם אינם נהנים בדבר הנודר בעצמו ומלא נהנה מהם בהתרתם ולמה יהיה מותר לכתחלה לשאול לזקן שבעיר. ודקדקתי כן מלשון רבינו שכתב בפ' רביעי הנודר מאנשי העיר ונשאל לחכם שבעיר וכו' דהיינו קונם הנייתי על בני העיר ולא כתב אסור לישאל לחכם שבעיר כאשר כתב בפ"ז לפי שמן הדין מותר היה אע"ג שהם נוגעים בהתרה מה בכך והלא הקרובים אע"פ שהם נוגעים דפריך להתיר שאין התרת נדרים כמו עדות דקרא כתיב לא יחל דברו אבל אחרים מוחלים לו ל"ש קרובים ול"ש רחוקים אלא משום דמיחזי כמי שמתיר לעצמו אמרו דלכתחלה אין נשאלין לזקן שבעיר. אבל בפ"ז כתב אסר על עצמו הניית בני העיר אסור להשאל על נדרו לחכם מבני אותה העיר מן הטעם שכתבתי שהוא נהנה בהתרת החכם ונמצא נהנה מאחד מבני העיר ולפיכך אסור לכתחלה אבל אם נשאל והתיר הרי נדרו מותר. כנ"ל ליישב לשון רבינו עם הירושלמי, אלא שלשון הנודר מאנשי העיר משמע שאסר עצמו מהנאת אנשי העיר ולפיכך הנכון בזה דבא להדש בפ"ז דאע"ג דאמרינן בירושלמי נשאלין לזקן לכתחלה אסור אבל אם אמר הנייתי על בני עירי אין נשאלין לזקן שבעיר ואפי' בדיעבד אינו מותר דהוי כמתיר נדרי עצמו ולפיכך לא כתבה רבינו. והירושלמי בדיעבד מפרש:

או שנדר מישראל וכו'. ומותר לכתחלה לישאל על נדרו לחכם שבישראל כיון דאי אפשר באחריני דבשלמא הנודר מבני העיר אפשר לישאל לחכם שבעיר אחרת:

יד האומר פירות אלו אסורין עלי היום וכו'. פרק ואלו מותרין איתמר קונם עיני בשינה היום אם אישן למחר אמר רב יהודה אמר רב אל יישן היום שמא יישן למחר ורב נחמן אמר יישן היום ולא חיישינן שמא יישן למחר ומודה רב יהודה באומר קונם עיני בשינה למחר אם אישן היום שיישן היום כי לא מיזדהר איניש בתנאה אבל באיסורא מיזדהר ופסק כרב יהודה, והחליף רבינו לשון המימרא לפי ששינה אין בה ממש ומוקי לה תלמודא באומר קונם עיני בשינה ולפיכך כתב האומר פירות אלו וכו':

טז הנודר לצום עשרה ימים וכו'. הכי איתא בתעניות ובשבת לוה אדם תעניתו ופורע: נדר שיצום יום אחד וכו'. תני הדא המתענה ושכח ישלים ותניא אידך איבד תעניתו הא דתניא ישלים דאמר יום זה והא דאמר איבד תעניתו בשנדר להתענות יום סתם והא דתניא ישלים היינו אם רצה להשלים משלים ופטור אבל אם רצה ללוות לוה ומיהו משלים. כך כתב ריב"א. אבל מדברי רבינו נראה דמשלים ואינו לוה ופורע שכך כתב בהלכות תעניות פ"ק שכח ואכל משלים תעניתו ומדקאמר תעניתו משמע יום זה שהוא תעניתו שקבל עליו משלימו ולא יועיל ללוות ולפרוע כיון שקבע לו זמן:

פ"ה א ראובן שאמר לשמעון וכו'. פ' השותפין משנה הריני עליך חרם המודר אסור הרי אתה עלי חרם הנודר אסור הריני עליך ואתה עלי שניהם אסורים והנודר אם עבר לוקה

כסף משנה

יב נדר בנזיר וכו'. תוספתא פ"ד: **יג הנודר** מאנשי העיר וכו'. ירושלמי בפ"ז: **יד טו האומר** פירות וכו' מפני שאדם זהיר בדבר האסור וכו'. בפ"ב דנדרים (דף י"ד:) פלוגתא דרב נחמן ור"י ופסק כרב יהודה וכן פסקו הרא"ש והר"ן:

טז הנודר לצום עשרה ימים וכו'. בפ"ק דתעניות אמר ר"י אמר רב לוה אדם תעניתו ופורע כי אמריתה קמיה דשמואל א"ל וכי נדר קביל עליה דלא סגי דלא משלם לנטורי נפשיה קביל עליה אי מצי מנטר נפשיה אי לא מצי לא מנטר נפשיה איכא דאמרי וכו' כי אמריתה קמיה דשמואל אמר לי פשיטא לא יהא אלא נדר מי לא מצי הי בעי לשלומי ומיזל למחר וליומא אחרינא. וכתב הרי"ף לישנא בתרא והרא"ש כתב פר"ח היכא דהיכא צערא ואוגם לוה תעניתו ופורע ושמעינן האי סברא משמואל דאמר נטרא מקבל עליה אי מצי מנטר נפשיה מכלל דרב במצטער קאמר עכ"ל. משמע דלישנא קמא סבירא ליה וזה דעת רבינו שכתב והוצרך לדבר מצוה וכו' משמע אי לאו משום מצוה או כבוד אדם גדול אינו יכול ללוות. ומה שכתב מפני כבוד אדם גדול היינו מדגרסינן התם ובפ"ק דשבת רב יהושע בריה דרב אידי איקלע לבי רב אסי עבדו ליה עגלא תליתאה אמרו ליה ליטעום מר מידי אמר להו בתעניתא יתיבנא אמרו ליה *ליזיף מר וליפרע לא סבר (לה) מר דאמר רב יהודה אמר רב לוה אדם תעניתו ופורע אמר ליה תענית חלום הוא הרי דאי לאו משום דתענית חלום הוה היה לוה אותו מפני כבוד רב אסי דאדם גדול הוה. ומ"מ איכא למידק למה לא כתב רבינו והיה מצטער כלישנא דגמ' ולישנא דר"ח וכן איכא למידק למה כתב דבר מצוה שלא נזכר בגמרא:

וכתב הר"ן י"א דכי אמרינן לוה אדם תעניתו ופורע ה"מ בשקבל עליו סכום תעניות ולא פירש ימים ידועים וא"ה בנדר להתענות יום ידוע בעד יום אחד מאותם הימים דכיון דאותו יום אינו מעיקר נדרו וכשהוא לווהו עדיין נשאר נדרו קיים בכה"ג לוה ופורע אבל אי אמר בתחילת נדרו יום זה אינו לוה ופורע וסמכי לה מהירושלמי שהביא הרי"ף נדר להתענות ושכח ואכל איבד תעניתו רב בשם רבנין אמר והוא דאמר יום סתם אבל אם אמר יום זה מתענה ומשלים, ומשמע להו דהיינו טעמא דביום סתם איבד תעניתו מפני שיכול להתענות יום אחר תחתיו דלוה ופורע אבל ביום זה דלא שייך למימר לוה ופורע משלים והתם נמי בפרק קונם מייתי לעיל מינה הך דלוה אדם תעניתו ופורע וכו' ואחרים אמרו דאפילו ביום זה לוה ופורע דהא אמרינן הכא לא יהא אלא נדר ומנדר דצדקה הוא דאמינן עלה וכו'. ובפ"ק דערכין מסקינן דאפילו באומר סלע זו לצדקה כל שלא באת לידי גבאי לוה ופורע וכן דעת הראב"ד והרשב"א. והך ירושלמי דכתיבנא לא מוכח מידי דהיינו טעמא דביום סתם איבד תעניתו לפי שעדיין הוא מחוייב להתענות יום אחר אבל ביום זה כל ששכח ואכל אינו מחוייב שיפרענו והרי נדרו בטל מעתה ומש"ה מתענה ומשלים (עכ"ל): והדעת הראשון הוא דעת רבינו כמו שמבואר בדבריו וכן נראה שהוא דעת הרא"ש בפ"ק דשבת: נדר שיצום היום וכו' עד סוף הפרק. ירושלמי פ' קונם יין כתבתיו בסמוך:

פ"ה א ראובן שאמר וכו'. משנה פ"ה דנדרים (דף מ"ז:) הריני עליך חרם המודר אסור הרי את עלי חרם הנודר אסור הריני עליך ואת עלי שניהם אסורים. ומ"ש ואם עבר ונהנה אינו לוקה:

ראובן

לחם משנה

פ"ה א ואם עבר ונהנה אינו לוקה וכו'. מדברי רבינו ז"ל שכתב לקמן בפרק עשירי גבי מדיר את אשתו שלא תלך לבית אביה כתב שם ואם הלכה לפסח והרי הוא מהנה אותה לפני הפסח ה"ז לוקה נלמוד כאן דאם ראובן זה ההנהו בעצמו לוקה משום לא יחל דברו. והר"ן ז"ל בפרק ואלו מותרין (דף ס"ז) פליג על רבינו ז"ל וסובר בהפך שכתב שם גבי הלכה היא עד הפסח דהיא לוקה והוא אינו לוקה. והקשה לרבינו ז"ל למה שכתב דאם ההנהו הוא לוקה ממאי דאמרינן בפרק אין

הגהות מיימוניות

[ג] תני הדא המתענה ושכח ישלים ותניא אידך אבד תעניתו הא דתניא ישלים דאמר יום זה הא דאמר אבד תעניתו בשנדר להתענות יום סתם. ופיריב"א הא דתניא ישלים היינו שאינו

מגדל עוז

נדר בנזיר בקרבן וכו' עד לכולן. הכי משמע פרק ר"א דנדרים (דף כ"ט) ופ' שבועת הפקדון (דף ל"ח) דפסיק כר' יהודה: הנודר מאנשי העיר וכו' עד נדרו מותר. בירושלמי דפ' בתרא דנדרים והביאו הרמב"ן ז"ל בהלכותיו: האומר פירות אלו אסורין עלי היום עד לדבר המותר. בנדרים פ' ואלו מותרין (דף י"ד): הנודר לצום עשרה ימים עד סוף הפרק. מקצתו פ"ק דתענית (דף י"ב) ובמס' שבת (דף מ') ובירושלמי מפרש הכל כן והרמב"ן ז"ל הביאו בהל' נדרים: פ"ה ראובן שאמר לשמעון עד כמו שביארנו. הכל פ' השותפין (דף מ"ז):

שמעון כלום. ומותר לראובן ליהנות בשמעון שהרי לא אסר עצמו בהנייתו: ב אמר לשמעון הרי אתה עלי חרם או הריני אסור בהנייתך הרי נאסר ראובן מליהנות בשמעון ואם נהנה לוקה שהרי חלל דברו ושמעון מותר בהניית ראובן. אמר לו הריני עליך חרם ואתה עלי או הריני אסור בהנייתך ואתה אסור בהנייתי שניהם אסורין זה בזה וכן כל כיוצא בזה: ג [א]ראובן שאמר לשמעון הרי פירות פלוני אסורין עליך. או הרי אתה אסור בהניית פלוני אין זה כלום. שאין אדם אוסר חבירו בדבר שאינו שלו אלא אם כן ענה שמעון אמן כמו שבארנו: ד [ב]האומר לחבירו ככרי זו אסורה עליך אף על פי שנתנה לו במתנה הרי זו אסורה עליו. מת ונפלה לו בירושה או שנתנה לו אחר במתנה הרי' זו מותרת שלא אמר לו אלא ככרי והרי אינה עתה שלו: ה אמר לו פירות אלו אסורין עליך ולא אמר לו פירותי. אף על פי שמכרן או שמת ונפלו לאחר הרי אלו אסורין עליו. שהאוסר דבר שהוא שלו על חבירו אף על פי שיצא מרשותו הרי הוא באיסורו עומד. אלא אם כן אמר נכסי או ביתי או פירותי וכיוצא בלשונות אלו שהרי לא אסרן אלא כל זמן שהן ברשותו: ו [ג]האומר לבנו הרי את אסור בהנייתי. או שנשבע שלא יהנה בו

א טור שם סי' רכח סמ"ג שם: ב טור שם סי' רמ: ג שם:

כסף משנה

ג ראובן שאמר לשמעון הרי פירות פלוני אסורים עליך וכו'. פ"ק דנדרים (דף מ"ז): ד האומר לחבירו ככרי זו אסורה עליך וכו'. יש ללמוד כל זה מדתנן בפ"ק דנדרים (דף מ"ו) האומר לחבירו קונם לביתך שאיני נכנס שדך שאיני לוקח מת או שמכרו לאחר מותר קונם לבית זה שאיני נכנס שדה זו שאיני לוקח מת או שמכרו לאחר אסור:

ו האומר לבנו הרי אתה אסור בהנייתי וכו'. משנה בפ' הגוזל קמא (דף ק"ח:) האומר לבנו קונם אי אתה נהנה משלי (אם) מת יירשנו בחייו ובמותו אם מת לא יירשנו ויחזיר לבניו או לאחיו אם אינו רוצה או שאין לו לוה ובע"ח באים ונפרעים. וכתב הר"ן בפ"ק דנדרים והוי יודע דכי תנן (דף מ"ז) אם מת לא יירשנו לאו למימרא דכיון דנכסים אסורים לו בהנאה לא יזכה בהם דהא קתני סיפא דההיא מתני' ויתן לבניו ולאחיו ואם אינו רוצה או שאין לו לוה ובעלי חוב באים ונפרעים ואם לא זכה בגוף הנכסים היאך נותנם לבניו או לאחיו והיאך בע"ח באים ונפרעים אלא ודאי נכסים דידיה נינהו אלא שאינו רשאי ליהנות מהם ואיידי דתנא רישא יירשנו לומר שמותר ליהנות מהם כשאר יורשים תנא סיפא נמי לא יירשנו ולאו דוקא וכ"ת היכי קתני נותנו לבניו או לאחיו בשלמא לוה ובע"ח באים ונפרעים שפיר דבע"ח לאו מדעתיה קא מיפרעי דלהוי פורע חובו מאיסורי הנאה דבכה"ג ודאי אסור דהוי דאמרינן לעיל דמבריח ארי (מנכסי חבירו) הוא היינו כשאחר פורע שלא מדעתו אבל מדעתו ודאי אסור דהוי מוליאו מרשות לרשות וגמלא מועל אלא בע"כ ב"ד מגבים להם ואע"ג דאיהו ממילא מתהני לא איכפת לן אבל נותן לבניו או לאחיו היכי שרי והא מתהני מטובת הנאה דידהו ואסור כדאמרינן לעיל גבי תורם משלו על של חבירו. ויש לומר דלהו למימרא שיתנם להם ממש אלא שמרשה

הרדב"ז

לוקה והמודר אסור ואם עבר אינו לוקה דיש כח ביד אדם לאסור נכסיו על אחרים: ומותר לראובן ליהנות בשמעון וכו'. וא"ת מאי קמ"ל וי"ל דסד"א כשאמר הריני עליך הכא דעתו להיות מובדל מחבירו ולא להנהותו ולא ליהנות ממנו קמ"ל והיינו דקתני המודר אסור ומשמע אבל המדיר מותר דאי לאו לדיוקא דמדיר מותר לא הוה צריך למתני אלא אסור והו לא וממילא ידענא דמודר אסור:

ג ראובן שאמר לשמעון וכו'. זה מבואר שם ובכמה דוכתי אין אדם אוסר דבר שאינו שלו:

ד האומר לחבירו ככרי זו וכו'. שם בעיא ופשטה דאע"ג דנתנה לו במתנה אסור ואקשינן עלה מדתניא מת או שנתנה לו במתנה מותר אמר רב אחא בריה דרב איקא שניתנה לו ע"י אחר אמר רב אשי דיקא נמי דקתני שניתנה לו ולא קתני שנתנה לו ואיכא למידק דע"כ לא מבעיא ליה אלא בשאמר ככרי עליך אבל באומר ככרי זו עליך פשיטא ליה דאע"ג דיהבה לאחר אסורה עליו כדתנן בפ' השותפין לבית זה שאני נכנס שדה זו שאני לוקח מת או שמכרו לאחר אסור ואיבעיא לן בגמ' קונם לבית זה שאתה נכנס מת או שמכרה לאחר מהו אמר רבא ה"ש האומר לבנו וכו' ש"מ אדם אוסר על חבירו דבר שברשותו לכשיצא מרשותו ש"מ, ומשנה זו כתבה רבינו פ' שמיני ודעת רבינו דבשלמא התם בית זה שאני נכנס וכן האומר קונם לבית זה שאתה נכנס כגון שלא אמר קונם ביתי שאתה נכנס שאם אמר כן מת או מכרה מותר שאין זה ביתו והכא נמי אם היה אומר ככר זה עליך היה אסור לעולם שאדם אוסר דבר שהוא שלו וברשותו לכשיצא מרשותו אבל שאמר ככרי זה ומת או שנתנה לאחר אינה עתה שלו ולא נתכוון לאוסרה אלא בזמן שהיא שלו אע"ג דלא גרסינן בבעיא אלא ככרי עליך סובר רבינו דה"ה אם אמר ככרי זו עליך אלא להכי בעי לה בלא זו דאפי' בכי האי גוונא איכא לספוקי או דילמא לשווי עליה כהקדש ואפשר שהיה גורס ככרי זו עליך וכו'. ומה שכתבתי הוא נכון לתרץ דברי רבינו. אבל ראיתי להרא"ש והר"ן שכתבו דבעל הבעיא פשיטא ליה דאם אמר ככרי זו דאפילו נתנו לאחר אסור דומיא דבית זה שאני נכנס ולא נתנו חילוק בין בית זה לביתי זה ולא בין ככר זה לככרי זה, ודברי רבינו נכונים בטעמן דכיון שאמר ככרי אע"ג דאמר זה אם מת או נתנו לאחר אין זה ככרו ומוסר:

ה אמר פירות אלו אסורים עליך וכו'. זו היא הבעיא אשר הזכרתי בסמוך:

ו האומר לבנו הרי את אסור וכו'. פ' השותפין הגיא האומר לבנו קונם שאי אתה נהנה לי ומת יירשנו בחייו ובמותו אם מת לא יירשנו וש"מ אדם אוסר דבר שברשותו לכשיצא מרשותו:

אסר

לחם משנה

אין בין המודר (דף ל"ה) ככרי עליך ונתנה לו במתנה מי מעל למעול נותן הא לא אסירא עליה אלמא אין האוסר עובר כלל, ורבינו יתרץ לזה דאי אמרינן התם הכי הוא גבי מעילה דקונמות דאיכא מאן דאמר דלית מעילה בהו הילכך אפי' למ"ד דאית בהו מעילה כי הקדש מסתייה דנאמר דהיכא דהוי כי הקדש דאסירה עליה ימעול אבל היכא דלא אסירא עליה לא ימעול וא"כ אין ללמוד ממעילה למלקות וכן נראה שם מדברי הרא"ש ז"ל שפירש שם הא לא אסירא עליה ולא מצינו מעילה בדבר המותר לו ע"כ. וא"כ נאמר דדוקא גבי מעילה אמרינן אבל גבי מלקות כיון דהוא הדירה והוא עצמו ההנהו הרי עבר בבל יחל ואמאי לא ילקה, ובמאי דקאמר רבינו ז"ל דהמודר אינו לוקה הקשה לו מפרק יולא דופן וכו':

ג ראובן שאמר לשמעון הרי פירות פלוני אסורין וכו'. בהדיא אמרינן בפ' השותפין (דף מ"ז) גבי בעיא דרמי בר חמא אין אדם אוסר פירות חבירו על חבירו:

ד האומר לחבירו ככרי זו אסורה עליך וכו'. כתב הרב כ"מ ז"ל יש ללמוד כל זה מדתנן בפ"ק דנדרים האומר לחבירו קונם וכו', ואין צורך דמ"ש ככרי זו אסורה עליך וכו' הוא בפרק אין בין המודר (דף ל"ד:) בעיא דבעא מיניה רב חייא בר אבין מרבא ואמר ליה פשיטא דאסור. ומ"ש מת ונפלה לו בירושה או שנתנה לו אחר במתנה וכו', שם הקשו מברייתא דבאילו פרקך וכו' ותירצו שנתנה לו ע"י אחר משמע דהיכא דניתנה לו במתנה ע"י אחר מותרת: ה ומ"ש אמר לו פירות אלו אסורים עליך וכו', בפרק אין בין המודר (דף מ"ב) גבי המודר הנאה לפני שביעית וכו' רב ושמואל ור' יוחנן ור"ל אמרינן במסקנא (שם ע"ב) דלא פליגי דרב ושמואל קאמרי בנכסים אלו דאוסר אפילו לכשילאו מרשותו ור"י ור"ל אמרי דהיכא דאמר נכסי אינו אוסר לכשילאו מרשותו ובפ' השותפין (דף מ"ז) בעי אבימי קונם לבית זה שאתה נכנס מת או שמכרו לאחר מהו אדם אוסר וכו' ופשטוה מהא דהאומר לבנו קונם שאי אתה נהנה לי ומת יירשנו בחיים ובמותו (ומת) לא יירשנו וכו'. והרא"ש ז"ל סובר דבעיא נמי איירי דקאמר בחייו ובמותו אבל אם לא אמר כן אינו נאסר והר"ן ז"ל סובר דאפילו לא אמר בחייו ובמותו איירי בבעיא ואם מת או מכרו לאחר הכי אלו אסורין וזה דעת רבינו ז"ל שכתב אמר לו פירות אלו וכו' ולא הזכיר שאמר בחייו ובמותו ומחלוקתם תלוי בסוגיא דפרק אין בין המודר דר"י ור"ל ורב ושמואל שהזכרתי למעלה והדברים

ביאר יפה הב"י ז"ל טור י"ד סימן רי"ז. הטור כתב שם וכן אם אמר ראובן לשמעון קונם בית זה שאתה נכנס בו ומת ומכרו לאחר אסור שאדם יכול לאסור על חבירו דבר שהוא ברשותו לכשילא מרשותו וכגון שפירש בחיי ובמותי ע"כ. ופשט דבריו מורים כדברי אביו הרא"ש ז"ל וכן כתב שם הרב ב"י ז"ל. וקשה טובא הדא מה שהקשה הרב ב"י ז"ל במה שכתב קונם לביתי שאתה נכנס מת או מכרו לאחר מותר ע"כ איירי שאמר בחיי ובמותי וכיון שכן למה מותר הא הטור ז"ל אית ליה דהיכא שרי ליפני דסהרי אהדדי אזלינן לחומרא כמו שהקשה הרב ב"י ז"ל שנראה מדברי רבינו ז"ל גבי לביתך זה. ותו קשיא טובא גבי ככרי זה אסורה עליך כתב מת ונפלה לו בירושה או שנתנו לאחר מותרת לו שלא אמר לו אלא ככרי ועתה אינה שלו דלמה תלה הטעם משום דלא אמר אלא ככרי אפילו שיאמר ככר זה כיון דלא אמר בחיי ובמותי אינו נאסר היכא דנתנו לאחר במתנה לדעת הטור ז"ל. ואני תמיה על הרב ב"י ז"ל שכתב שם שהטור ז"ל הוה מצי למנקט דיניה אפילו בככר זה מטעמא דכתיבנא אלא שלא רצה לשנות מלישנא דגמ' דהיך אפשר לומר כן כיון דתלה הטעם משום דלא אמר אלא ככרי כדכתיבנא משמע בהדיא דהיכא דאמר ככר זה אסור היכא שנתנו לו במתנה. ותו קשיא כיון דרבינו ז"ל אית ליה גבי ביתך זה דאנו תופסים לחומרא משום דמספקא לן אי תפיס לשון ראשון או אחרון למה כתב גבי ככרי זה דמשום דאמר ככרי היא מותרת הא מ"מ אמר זה ותפוס לשון אחרון דומיא דביתך זה ואם היינו אומרים כדברי הרב ב"י ז"ל דגבי ככרי זה צריך שיאמר בחיי ובמותי כדי לאסור חבירו הוה ניחא אבל מדקאמר שלא אמר אלא ככרי אי אפשר לומר כן כדכתיבנא. לכן נ"ל לומר דהטור ז"ל אית ליה כדברי רבינו ז"ל ומשום הכי כשהתחיל דבריו ואמר וכן אם אמר ראובן קונם בית זה שאתה נכנס בו לא הזכיר בחיי ובמותי אלא בסוף דבריו הזכירו ושיעור דבריו כך, היכא דאמר בית זה הוא אוסר על חבירו אפילו שילא מרשותו דאדם יכול לאסור על חבירו דבר שהוא ברשותו, כלומר כשהזכיר בדבריו שהוא ברשותו כגון שאומר פירותי או נכסי וכו' אע"פ שהזכיר שהוא ברשותו מ"מ כיון שהזכיר לבסוף בחיי ובמותי הני ואם כן כאן שלא הזכיר בתחלת דבריו ביתי אלא בית זה סתם יכול לאסור אפילו שלא יזכיר בחיי ובמותי. כן נראה לדחוק לשונו כדי ליישב דבריו והשתא א"ש מה שכתב גבי ככרי אסורה עליך וכמו שכתב רבינו ז"ל והא דגבי ביתך זה תופס הטור

מגדל עוז

ה האומר לחבירו ככרי או עד אינה עתה שלו. פ' אין בין המודר (דף ל"ד): אמר לו פירות אלו עד שהן ברשותו. פ' אין בין המודר ופ' השותפין (דף מ"ו מ"ז): ו האומר לבנו עד אסורין עליך. בנדרים פ'

הגהות מיימוניות

שאינו רוצה ללוות תעניתו עד יום אחר אבל אם רצה לפרוע יום אחר אפילו אם אמר יום זה אין צריך להשלים אלא לוה ופורע, ועיין בהל' תענית פ"א ע"ב:

בו. אם מת יירשנו. שזה כאומר נכסי עליך אסורין. אסר עליו הנייתו ופירש בין בחיי בין במותי אם מת לא יירשנו. שזה כמי שאמר לו נכסים אלו אסורין עליך: ז *[א]אסר בנו בהנייתו ואמר אם יהיה ° בן בני זה תלמיד חכם יקנה בני זה נכסי כדי להקנותן לבנו הרי זה מותר. ויהיה הבן אסור בנכסי האב ובן הבן מותר בהן אם יהיה תלמיד חכם כמו שהתנה: ח [ה] [ב]זה הבן האסור בירושת אביו אם נתן ירושת אביו לאחיו או לבניו הרי זה מותר. וכן אם פרעם בחובו או בכתובת אשתו. וצריך להודיען שאלו

א טור שם סי' רכו זם סלמון : ב טור יו"ד סי' רכג :

השגת הראב"ד

*אסר בנו בהנייתו וכו' ובן הבן מותר בהן אם יהיה (הבן) ת"ח כמו שהתנה. א"א ומה לריך לזה וכלא כלא תנאי אנו אומרים יתן לבניו או לאחיו ולא הולרכו אלא לומר אם נאמר קנס על מנת להקנות קנס או לא או אם יוכל אדם לאסור אותו באותן נכסים או לא אבל אם יאסר בנו באותן נכסים לא הולרכו לומר שאינו נאסר כלל :

הרדב"ז

ז אסר בנו בהנייתו וכו'. עובדא היא בשלהי השותפין ואפליגו פומבדיתאי ורב נחמן ופסק כר"נ דאמר קני ע"מ להקנות קני, וא"ת למה לא הקנה אותם לבן הבן וי"ל כגון שלא היה בעולם ואין אדם מקנה למי שלא בא לעולם. א"נ שלא היה עדיין ת"ח או שהיה קטן ואין זכייה לקטן. וא"ת למה הולרך לזה והלא בן הבן יורש הנכסים כיון שהן אסורין לאב וזו היא השגתו של הראב"ד ז"ל ותירץ הר"ן כגון שהיה לו בן אחר דמעלי והיה רולה שאם לא יהיה בן בנו ת"ח שלא יירש בנו זה כלום אלא הבן דמעלי יירש הכל. ומה שכתב הראב"ד דנפקא מינה אם יכול לאסור אותם הנכסים דחוק מאד דאיכפול אמוראי ואפליגו פומבדיתאי ורב אשי ורב נחמן וכל הפי שקלא וטריא לאשמועינן אם יכול לאסור הנכסים דבר שלא הוזכר בסוגיא. עוד יש לתרץ דנפקא מינה לאומר נכסי אלו שאסרם על הבן ועל הבאים מכחו ואי אמרינן קני ע"מ להקנות קנה מותרין לבן אם יהיה ת"ח כפי תנאו והבן אסור בהם לעולם אע"פ שאין לו בנו. ויש מי שפוסק כרב אשי משום דאימתי זוכה לכשיהיה ת"ח באותה שעה כבר הדרה סודרא למריה ורב אשי בתרא הוא ורבינו סובר דרב אשי לא אמרה אלא דרך דחיה בעלמא ולא לחלוק על רב נחמן וכן כתב הר"ן והכי משמע מן הסוגיא. וא"ת בשלמא אם אמר נכסים אלו נאסרו על הבן אבל אם אסר בנו בהנייתו כיון שמת זכה הבן בתורת ירושה. י"ל כיון דאמר אם יהיה בן בני ת"ח יקנה בני זה כדי להקנותם לבנו הרי אסרם עליו בחייו ובמותו :

ח זה הבן האסור בירושת אביו וכו'. כתב הטור על בבא זו איני מבין דבריו היאך יהא מותר לו לפרוע חובו מנכסים האסורים עליו הרי הוא נהנה מהם שלא אמרו אלא ופורע חובו פי' שהמדיר פורע מעצמו וגם מאי נפקא מינה שמודיעם שאלו נכסי אבא ע"כ. וכפי הנראה איסתמיכתיה סיפא דמתני' דפ' הגוזל עלים האומר לבנו קונם שאתה נהנה לי אם מת יירשנו בחיי ובמותי אם מת לא יירשנו ונותן לבניו ולאחיו אם אין לו מה יאכל לווה ובעלי חוב באין ונפרעים, א"כ חורש תלונת הטור על הכלל. והר"ן האריך בפ' השותפין לתת

כסף משנה

ז אסר בנו בהנייתו וכו'. אני אבא ואיני יודע מה מעשה בהם שמראה להם מקום ואומר להם נכסים אלו אסר עלי אבא ואלו לעצמכם ועשו מהם מה שתרצו וכה"ג לאו מתנה הוא אלא גוונא דהפקר וכ"כ הרמב"ם (בפרק ה') שצריך להודיעם אלו נכסי אבי שאסר עלי אבא עשאה הרמב"ם כהסיפא דתני לעיל מינה הגוזל את אביו ומת וכו' לוה ובע"ח באים ונפרעים ואמרינן עלה בגמ' וצריך שיאמר זה גזל אבא עכ"ל. ולענ"ד נראה שאע"פ שיתנם להם ממש מותר דלא דמי לאורס משלו על של חבירו דקא מתהני מטובת הנאה דשאני התם שהוא מהנה את חבירו מממונו המותר לו ומפני כך יש בו טובת הנאה אבל הכא שהוא מודיעם שממון זה אסור לו ומפני כך נתנו להם והם נ"כ בניו ואחיו שיש להם שייכות בממון זה הילכך אין לו עליהם טובת הנאה ומש"ס שרי : ז ומ"ש רבינו אסר בנו בהנייתו ואמר אם יהיה בן בני זה ת"ח וכו'. בפ"ס דנדרים (דף מ"ח:) הוא גמרא דה"ל ברא דהוה שמיט כיפי דכיתני כלומר שהיה גונב אגודות של פשתן אסרינהו לנכסיה עליה אמרו ליה ואי הוי בר ברך צורבא מרבנן מאי אמר להון ליקני הדין ואי הוי בר בראי צורבא מרבנן ליקנייה מאי אמרי פומבדיתאי קני על מנת להקנות הוא וכל קני ע"מ להקנות לא קני ורב נחמן אמר קני דהא סודרא קני ע"מ להקנות הוא אמר רב אשי ומאן לימא לן דסודרא אי הפים ליה לא מיתפיס ועוד סודרא קני ע"מ להקנות וקני מן השתא הלין נכסי דהדין לאימתי קני לכי הוי בר בריה צורבא מרבנן לכי הוי הדר סודרא למריה. ופסקו הרא"ם והר"ן דסודרא קני ע"מ הוא דהא דאמר רב אשי ומאן לימא לן וכו' דהויא בעלמא הוא דהא איהו גופיה סבר בפ"ק דקידושין כרב נחמן בהא ומ"מ בהאי עובדא דשמיט כיפי נראה דלא קני מאידך טעמא דיהיב רב אשי לכי הוי בר בריה צורבא מרבנן הדר סודרא למריה. אבל רבינו פוסק גם בזו כר"נ וכתב הר"ן דמשמע דס"ל ז"ל דכיון דפירכא קמייתא דרב אשי דרך דחיה היא כדכתיבנא כל מאי דקאמר ליה דהויי קא מכוין ולאו לאיפלוגי עליה : וכתב הראב"ד ובן הבן מותר בהם אם יהיה ת"ח כמו שהתנה. א"א ומה לריך לתנאו וכו'. ואני אומר דברי הראב"ד דברים פשוטים הם וצריך לדחוק ולומר שמ"ש רבינו אם יהיה ת"ח כמו שהתנה לאו למימרא דאם לא יהא ת"ח יהא אסור בהם אלא הייט לומר שאם יהיה ת"ח יזכה בהם הוא ולא יוכל אביו לתתם לאחיו או לבניו אחרים או לפרעם בחובו והוי כאילו אמר ובן הבן יזכה בהם אם יהיה ת"ח כמו שהתנה אלא דאיידי דנקט גבי בן אסור בהם נקט גבי בן הבן מותר בהם ולאו דוקא אלא הוי כאומר ובן הבן זוכה בהם :

ח ומ"ש רבינו זה הבן האסור בירושת אביו וכו'. נתבאר בסמוך. ומ"ש הטור על רבינו בסימן רכ"ג שאינו מבין דבריו הוא משום דאיסתמיטתיה מתני' דהגוזל קמא דוק ותשכח: מי

לחם משנה

הטור ז"ל לחומרא ונבי ככרי זה הוסף לקולא נראה דאית ליה החילוק שחילק הר"ן ז"ל בפרק אין בין המודר דיש חילוק בין היכא דאוסר המודר עצמו עליו הדבר להיכא דאוסר על אחר דהיכא דאוסר על עצמו אמרינן דאוסר בכל גוונא אבל היכא דאוסר על חבירו צריך שיפרש דבריו ומשום הכי דחה שם הדוחה דשאני גבי האומר לבנו קונם שאי אתה נהנה לי שהזכיר שם בחיי ובמותי, וחילוק זה אית ליה לטור ז"ל לענין ביתך זה דמספקא לן אי הפוס לשון ראשון או אחרון היכא דהנודר עצמו אסר עליו אמרינן דאזלינן לחומרא אבל היכא דאסר על אחר צריך שיפרש דבריו. ועם זה נ"כ אפשר דרבינו ז"ל יודה לטור ז"ל במה שכתב גבי לביתך זה הע"ג דכתב גבי ככרי זה ופירוש אלו דאזלינן בתר לישנא קמא לקולא דיש הפרש בין אוסר על עצמו לאוסר על אחרים ולא נאמר דפליג רבינו ז"ל על הטור ז"ל גם בזה כמ"ש נ"כ שם הרב כ"י ז"ל ביו"ד סי' רי"ו ונמלאו דברי הטור ורבינו ז"ל שוים לפי מה שכתבתי :

ז אסר בנו בהנאתו וכו'. הר"א ז"ל השיג על רבינו ז"ל במה שכתב ובן הבן מותר בהן אם יהיה ת"ח כמו שהתנה דבלא תנאו הרי הוא יכול ליתן לבניו ולאחיו. ולי נראה לומר דהתם בפ' השותפין (דף מ"ח:) אמרינן ההוא גברא דהוה ליה ברא דהוה שמיט כיפי כתנא וכו' (עיין בכ"מ) והקשה שם הר"ן ז"ל למה הוצרכו לומר לו דאי הוה בר בריה צורבא מרבנן מה תהא עליו דאע"ג דאסרינהו עליה הוה קני להו בר בריה דהא כתבינן לעיל דמאן דאסר נכסיה אבריה אע"ג דאינו רשאי ליהנות מהם אפילו הכי גוף הנכסים דידיה הוו דמ"מ תנן נותן לבניו או לאחיו כו' ודחק שם הרבה בתירוץ הקושיא. ומדברי רבינו ז"ל למדתי תירוץ לקושיא זו דאמרו לו אם יהיה לו בן צורבא מדרבנן אם ירצה שיהנה הוא עצמו אבל בנו או לא ולא כי שאלו ממנו (כך) דכדי שיהנה בן בנו ודאי דאינו צריך לשאול ממנו, והוא השיב להם דאפילו הכי אינו רוצה שהוא יהנה מהם אלא אם יהיה לו בן צורבא מדרבנן הוא יקנה לבנו אבל הוא עצמו לא יהנה מהם. ונראה לי דזה דקדק רבינו ז"ל בדבריו ויהיה הבן אסור בנכסי האב ובן הבן מותר בהם אם יהיה ת"ח כמו שהתנה דכמו שהתנה קאי למאי דקאמר ויהיה הבן אסור בנכסי האב וה"ק אע"פ שהבן הוא ת"ח מ"מ יהיה האב אסור באותם הנכסים דכן התנה שבן הבן יהנה בהם ולא בנו אע"פ שיהיה בן בנו ת"ח ולכון אם יהיה ת"ח הוי כאילו אמר אע"פ שיהיה ת"ח. כך נ"ל לייסב דברי רבינו ז"ל והוא נכון לתירוץ הקושיא אשר בגמרא:

ח וכן אם פרעם בחובו וכו'. הטור ז"ל בסימן רכ"ג השיג על רבינו ז"ל וכתב ואיני מבין דבריו היאך יהיה מותר לו לפרוע חובו מנכסים האסורים עליו הרי הוא נהנה מהם וכו', וכתב הרב כ"מ ז"ל דאשתמיטתיה מתני' דפ' הגוזל, ואני אומר למה נשויה טועה בדבר משנה ועוד למה לא הקשו על רבינו ז"ל במה שכתב דאם נתן לבנו דמותר דמסיקן למד כן לכן נאמר דראה המשנה ומכל מקום השיג עליו דמתני' לא קאמרה אלא באים בעלי חובות ונפרעים מהם וכתב הר"ן ז"ל דאע"ג דלפרוע מדעתו הוא אסור מ"מ כאן באים ב"ד ומגבין אותו לבעל חוב בע"כ אבל מ"מ שמותר לפרוע מדעתו חובותיו וכתובת אשתו השיג עליו שזה אינו שהרי הוא נהנה ואם יש לו נכסים אחרים וב"ד אין מגבין לבע"ח מאלו הנכסים אינו יכול הוא מדעתו לפרוע מאלו הנכסים, ומה שדמה אותו רבינו שהנשבע שלא יהנה בו חבירו מותר לו לפרוע

הגהות מיימוניות

ס[הטור הביא לשון זה שם בשם רבינו וכתב אחריו וז"ל וא"א הרא"ש ז"ל כתב שלא קנה בן הבן כיון שלא הקנה לבן כלום אלא לאחר שיהיה בן בנו ת"ח וכשיהיה ת"ח חזר סודרא למריה ונתבטל הקנין ומ"מ בן הבן מותר ליהנות מהם אע"פ שלא קנהו עכ"ל] [ה] כתב הטור שם ז"ל כתב עוד הרמב"ם וזה הבן האסור וכו' עד וצריך להודיען שאילו נכסי אבי שאסרן עלי ואיני מבין דבריו היאך יהא מותר לו לפרוע חוביו מנכסים האסורים עליו הרי הוא נהנה מהם שלא אמרו אלא ופורע חובו פירוש שהמדיר פורע מעצמו וגם מאי נפקא מינה שמודיען שאלו הן נכסי אביו עכ"ל :

מגדל עוז

פ' אין בין המודר (דף ל"ח) ובב"ק פ' הגוזל עלים (דף ק"ח) : אסר בנו בהנייתו וכו' עד כמו שהתנה : כתב הראב"ד ז"ל מה לריך לתנאו וכו' : ואני אומר איני מבין מה הם אלה הדברים וכי היאך לא הוצרכו הלא כתבתי כמה פעמים כי זה הסתכור לכך קראו מבנה תורה לפי שהוא חיבר בקצרה אורך הגמרא וזה משמע הוא ס"פ השותפין דמס' נדרים ופומבדיתאי ורב אשי פליגי עליה דרב נחמן בהא והוצרכנו לדעת דאע"ג דרב אשי דהוא בתרא לכאורה פליג עליה דר"נ הלכתא כר"נ דאמר קני על מנת להקנות קני משום דסודרא קני משום דסודרא דקא מייתי דייקא כוותיה וכי דייקא הרב אשי לאו לאפלוגי אלא לדחויי אתא חדע דקאמר אמר רב אשי ואי לפלוגי הוה ליה למימר רב אשי אמר והפ"ס הסדרים רב נחמן שפיר לפום הלכתא ואתא לאשמועינן דהבן עצמו מותר ליהנות בהם כשבנו יהיה ת"ח כדר"נ וגם שבן בנו מותר בהן בהיותו ת"ח שלא תאמר על האב אסורין ועל כל מאן דאתי מחמתיה. זאותה שרמז הראב"ד ז"ל שבלא תנאי אנו אומרים יתן לבנו או לאחיו יש לי לומר כבר כתב אותה ר"מ ז"ל בסמוך לזאת וכמו שהיא שנויה בפ' הגוזל עלים (דף ק"ח) דתנן האומר לבנו קונם שאי אתה נהנה משלי אם מת יירשנו בחייו ובמותו אם מת לא יירשנו ויחזיר לבניו או לאחיו (ואם אינו רוצה) או שאין לו לוה ובעלי חובות באין ונפרעין ע"כ. ומייתי לה ס"פ אין בין המודר ומחלק בין האומר נכסי עליך דמשמע בעוד שהם שלי וכי נתנם לו הא לאו דידיה נינהו השתא ושרו וכן נמי משמע עליך אסירי אבל לבאים מכחך שרו להאומר נכסים הללו אסורים עליו ועל הבאים מכחו לעולם וכדמשמע סוגיין ס"פ אין בין המודר גמרא מתני' דפורע את חובו כו' ומה שכתב הרמב"ן ז"ל בהל' נדרים ובהאי פיסקא דילן גרסינן בזה ס"פ השותפין דמסכת נדרים ההוא גברא דהוה שמיט בריה כיפי דכיתנא אסרינהו לנכסיה עליה כו' ואלמלא הגאה דבתר הכי לא היה יכול לא להקנותם ולא ליתנם ואע"ג דאמר ליה יירש אותם וכדמשמע סוגיין דהתם וכן דקדק ר"מ ז"ל לשונו וראה והשתא אין לא נצטרך לדעת דבר שהתלמוד צריך ליתא וליתן בשני פרקים כאורך והגאונים והראשונים ז"ל נהלך כמו שחיבר רמב"ן ז"ל בהלכות נדרים ולכך עשה ר"מ ז"ל יפה שגילה דעתו בקולר : זה הבן האסור בירושת אביו וכו' עד כמו שיתבאר, בב"ק פרק הגוזל עלים (דף ק"ח ק"ט) ובנדרים

שאלו נכסי אבי שאסרן עלי. שהנשבע שלא יהנה בו חבירו מותר לו לפרוע את חובו כמו שיתבאר: **ט** [א]מי שנאסר עליו מין ממיני מאכל בין בנדר בין בשבועה ונתבשל עם מינים אחרים או נתערב עמהן הרי זה מותר במינים המותרים אע"פ שיש בהן טעם המין האסור. ואם נאסר בפירות אלו ונתערבו באחרים אם יש בהן טעם דבר האסור אסורין ואם לאו מותרין: **י** כיצד נאסר בבשר או ביין הרי זה מותר לאכול מרק וירקות שנתבשלו עם הבשר ועם היין אע"פ שיש בהן טעם הבשר או טעם היין. ואינו אסור אלא באכילת בשר בפני עצמו או לשתות יין בפני עצמו: **יא** נאסר בבשר זה או ביין זה ונתבשל עם הירק. אם יש בירקות טעם בשר או טעם היין אסורין ואם לאו מותרין. שזה הבשר וזה היין נעשה כמו בשר נבלות ושקצים וכיוצא בהן וכן כל כיוצא בזה. לפיכך האומר בשר זה אסור עלי הרי זה אסור בו ובמרק שבו ובתבלין שבו: **יב** נתערב יין זה שאסרו על עצמו ביין אחר אפילו טיפה בחבית נאסר הכל. מפני שיש לו להשאל על נדרו [ב]נעשה כדבר שיש לו מתירין שאינו בטל במינו כמו שבארנו בהלכות מאכלות אסורות: **יג** [ג]האומר פירות האלו קרבן עלי או קרבן הן

לפי

א טור יו"ד סי' רטז סמ"ג לאוין רמב: ב עיין בטור יו"ד סי' קב: ג טור שם סי' רטז סמ"ג שם:

ט מי שנאסר עליו מין ממיני מאכל וכו'. משנה פ' הנודר מן המבושל (דף נ"ב) הנודר מן הבשר מותר ברוטב ובקיפה ר' יהודה אוסר וקי"ל כת"ק ומשמע התם בהדיא דאף כשיש ברוטב טעם בשר שרי והכי נמי תנן התם גבי יין הנודר מן היין מותר בתבשיל שיש בו טעם יין. וקיפה פי' הרא"ש והר"ן דהיינו דק דק של בשר שיורד בשולי קדרה וכתבו הרא"ש והר"ן דטעמא משום דבשר משמע מה שנקרא בשר. אבל אין נראה כן מדברי רבינו שלא התיר אלא מרק וירקות שנתבשלו עם הבשר אע"פ שיש בהם טעם בשר ולא הזכיר דק דק של בשר ונראה מדבריו ז"ל דקיפה היינו תבלין דבמקום מאי דתניא הנודר מן הרוטב מותר בקיפה כתב הנודר מן הרוטב מותר בתבלין וגם בפירוש המשנה כתב דקיפה היינו תבלין: ומ"ש ואם נאסר בפירות אלו ונתערבו באחרים וכו'. פשוט שם במשנה שהאומר בשר זה או יין זה עלי ונפל לתבשיל אם יש בנ"ט הרי זה אסור וטעמא דמילתא דכשאמר בשר זה שווייה להוא בשר ויין חתיכה דאיסורא ואוסר בנ"ט כשאר איסורין אבל כשלא אמר זה לא אסר עליו אלא דבר הנקרא בשר ויין: וכתב הטור דהוא הדין אם אמר קונם בשר ויין שאני טועם או שאני אוכל או שאמר קונם בשר או יין זה עלי אסור בתבשיל שיש בו טעם יין ובשר. וטעמו מדתנן בפרק הנזכר הנודר מן הענבים מותר ביין מן הזיתים מותר בשמן אמר קונם זיתים וענבים אלו שאיני טועם אסור בהם וביוצא מהן ובגמרא בעי רמי בר חמא אלו דוקא או שאיני טועם דוקא וכו' ת"ש אמר ר' יהודה מעשה ואסר עלי ר' טרפון ביצים שנתבשלו עמו אמרו לו (כן הדבר) אימתי בזמן שאמר בשר זה, עלי וכתבו התוס' והרא"ש בשר זה עלי אסור בנ"ט ותדמין יוצא מהן לנ"ט וזה היינו כמו אלו אלמא דבאלו מיתסר יוצא מהן עכ"ל. ואסיקנא באלו לא קא מיבעיא לן דדוקא הוא כי קא מיבעיא לן בשאיני טועם כלומר אם אמר שאיני טועם או שאיני אוכל ולא אמר אלו אי אסור במשקין שיוצאים מהם או לא ולא איפשיטא וכתבו התוס' הילכך בשל תורה הלך להומרא וכשאיני טועם אסור ביוצא מהן ועוד נשמע שאם אדם אוסר שלא יאכל בשר עד זמן פלוני שאסור ברוטב דהא בהא תליא דאי יוצא מהם אסור הכי נמי נתינת טעם אסור דמדמה להו אהדדי וכ"כ הרא"ש ג"כ וסיים בה והא דאמרינן במתני' הנודר מן הבשר מותר ברוטב היינו באמר קונם בשר עלי בלא כיון אלא במה שנקרא בשר עכ"ל:

יב נתערב יין זה שאסרו על עצמו וכו'. בס"פ הנודר מן הירק (דף נ"ט):

יג טו האומר פירות האלו קרבן עלי וכו' וכן האומר לאשתו מעשה ידיך עלי קרבן וכו'. הכל משנה שם (דף נ"ז). וכתב הר"ן אסור בחילופיהן ובגידוליהן משום דכיון שפרש הדברים הנאסרים עליו שויוהו עליה כהקדש. ומש"ה מיתסר בחילופיהן ובגידוליהן כי היכי דחילופי הקדש וגידוליו אסירי וכו' וה"ה נמי דאי אמר פירות מקום פלוני או פירותיו של פלוני דכיון שייחד הרי הוא כפורש וכו'. שאני אוכל שאני טועם מותר בחילופיהן ובגידוליהן דנהי דשאני אוכל שאני טועם משים איסורא אפ"ה לא מיתסר בחילופיהן ובגידוליהן דהא כי אכיל חליפין וגידולין לא טעים הנהו פירות דאסר עליה. בדבר שזרעו כלה אבל דבר שאין זרעו כלה אפילו גידולי גידולין אסורין אכולה מתני' קאי וה"ק מאי דאמרינן ברישא אסור בגידוליהן דמשמע דוקא בגידוליהן מיתסרי אבל בגידולי גידוליהן שרי ה"מ בדבר שזרעו כלה וכו' וכן נמי סיפא וכו' מותר בחילופיהן ובגידוליהן דוקא בדבר שזרעו כלה אבל דבר שאין זרעו כלה בין ברישא בין בסיפא אפילו גידולי גידולין אסורים משום דכיון דאין זרעו כלה הרי בגידולי גידולין הללו מעורב בהן מהאיסור הראשון ונדרים הוו דבר שיש לו מתירים וכו' ואפילו באלף לא בטיל. האומר לאשתו קונם מעשה ידיך עלי וכו' אסור בחילופיהן ובגידוליהן אשמעינן רבותא דמיחד פירותיו של פלוני כי הכא דייחד מעשה ידי אשתו כאומר אלו דמי ומיתסר בחילופיהן ובגידוליהן ולא תיקשי לך מעשה ידיה דבר שאין בו ממש הוא דהיכא לאוקומה באומר יקדשו ידיך למעשיהן ה"נ מעשה ידי אשתי לאחר שתעשה דבר שיש בו ממש הוא. מיהו כתב ה"ר יונה דלא מיתסר אלא בכנגד מעשה ידיה שאם אשתו טויה והפתה ומכרה לחם להיות מעות שכנגד טויה והפיה שלה ודכנגד הטיה שלו. שאני אוכל שאני טועם מותר בחילופיהן ובגידוליהן. בהך סיפא נמי אשמעינן רבותא טפי ממתני' קמייתא דהע"ג דאמר אלו כיון דהסיק דיבוריה בשאני אוכל שאני טועם מותר בחילופיהן ובגידוליהן דהא מעשה ידי אשתו כאלו דמי וכדכתיבנא ואפ"ה קתני עלה שאני אוכל שאני טועם מותר בחילופיהן ובגידוליהן דשאני אוכל שאני טועם לא מסתייה דלא מפיש איסורא לגבי חילופין וגידולין כי לא אמר אלו דאדרבה שרי בהו כי אמר אלו משום דבחילופין וגידולין ליכא טעמא דאיסורא הלכך כי אסיק דיבוריה שאני אוכל שאני טועם למשריינהו אתא והיינו רבותא דסאי שאני אוכל דהך מתני' טפי משאני אוכל דמתני' קמייתא דשאני אוכל דרישא לא קאי אאלו עכ"ל.

והביא

לתת טעם להנאה דמתני' עיין בפירושיו. ולי נראה דנהי דנכסים אלו אסורין עליו מ"מ הוא יורש אותם דירושה לא מצי לאפסוקי הילכך כי היכי דאביו היה יכול לפרוע חובות בנו הבן הם במקום אביו לפרוע חובות עצמו שאינן אלא כמבריח ארי מעליו תדע שהנאה זו לא אסרה אביו עליו שהרי הוא עצמו היה יכול להנותו הנאה זו, וצריך להודיעם שהם נכסי אביו שאסרם עליו כדי שלא יחזרו בניו או אחיו או המלוה ליתנם לזה הבן במתנה או להנותו מהם בלא זה דרך לפי שאלו הנכסים נאסרו עליו ואפילו שבאו לידו ע"י אחר אסור בהם. זה נראה נכון וקצר:

ט מי שנאסר עליו מין ממיני המאכל וכו'. משנה פ' הנודר מן המבושל הנודר מן היין מותר בתבשיל שיש בו טעם יין קונם יין זה שאיני טועם ונפל לתבשיל אם יש בו בנותן טעם אסור וכו': **יב** נתערב יין זה שאסרו על עצמו וכו'. פ' הנודר מן הירק אמר רבי אבא שאני קונמי הואיל ואי בעי מיתשיל עלייהו הוי כדבר שיש לו מתירין ופריך מתרומה ומתרץ קונמי מצוה לאתשולי עלייהו תרומה לאי מצוה איכא ומשום הכי בטיל:

יג האומר פירות האלו קונם עלי וכו'. פרק הנודר מן הירק משנה היא כלשון רבינו:

נדר

לחם משנה

לפרוע את חובו השיג עליו דלא דהתם פורע המדיר מעלמו. זה נראה דעת הטור ז"ל כי היכי דלא נהוייה טועה:

יא נאסר בבשר זה או ביין זה וכו'. כתב הטור ז"ל ביו"ד סימן רי"ו דה"ה אם אמר קונם בשר שאני טועם או שאני אוכל וכו' וטעמו משום דכיון דלא איפשיטא בעיין גבי היכא דאמר שאני טועם לגבי יוצא מהם נקטינן ליה לחומרא וסובר הטור ז"ל דה"ה לגבי נתינת טעם שאוסר דהא בגמ' מדמי להו אהדדי ופשיט מהא דר' טרפון דהיכא דאמר בשר זה עלי ויש בו נותן טעם הרי זה אסור לבעיא דבעי ליוצא מהם אם אסור או מותר, ורבינו ז"ל לא הזכיר דהוא ספק אלא לגבי יוצא מהם בלבד אבל לגבי נתינת טעם נראה דאית ליה דאינו אסור אלא היכא דאמר אלו לבד, ונראה לי טעמו דאית ליה דטפי אית לן לאסור ביוצא מהם מהיכא דנותן טעם דיוצא מהם הוא בגוף הדבר עצמו וכי פשיט גמרא מההיא דר"ט מכ"ש פשיטא דהשתא גבי נתינת טעם אוסר כ"ש ליוצא מהם אבל גבי שאני טועם דאיבעיא לן ליוצא מהם לגבי נתינת טעם לא איבעיא לן כלל דפשיטא ליה דמותר כיון שלא אמר אלו ומש"ה לא בעי רמי בר חמא הבעיא על מתני' לעיל דקאמרה קונם יין זה שאני טועם ונפל לתבשיל אם יש בו בנותן טעם הרי זה אסור אי הני דשאני טועם דוקא שצריך שיאמר זה במתני' דבשר הכי גבי קונם זיתים וענבים אלו דבמתני' קמייתא פשיטא ליה דשאני טועם לחוד לא מהני לאסור בנתינת טעם אלא לגבי יוצא מהם הוא דאיבעיא ליה. אבל ראיתי להר"ן ז"ל שגורס במתני' דלעיל קונם יין שאני טועם נפל לתבשיל אם יש בו בנותן טעם הרי זה אסור ולא גריס גבי יין זה ופירש דמשום דקאמר שאני טועם הרי זה אסור על ידי תערובת וכן נראה דגריס הרא"ם ז"ל, ואם הגירסא במשנה כן נמצא דינו של הטור ז"ל דקאמר דשאני טועם אוסר בנתינת טעם פשוט במשנה ואין מקום לרבינו ז"ל לחלוק עליו. אבל תמיה לי טובא אם הדבר כן אמאי לא פשטוה בגמ' לבעיא דשאני טועם לגבי יוצא מהם מהא דקונם יין שאני טועם דאסור בנתינת טעם דהא בגמ' מדמה איסור נתינת טעם לאיסור יוצא מהם דלגבי אלו פשיט מהסיא דר' טרפון, לכך נראה לי דגרסינן במתני' גבי יין יין זה שאני טועם וטעמא דאוסר בנתינת טעם הוא משום דהזכיר זה גבי בשר דאסר ברישא מטעמא דהזכיר זה אבל בלאו האי טעמא לא מהני משום דאמר שאני טועם דשאני להודיה לא מהני לענין איסור נתינת טעם כדכתיבנא:

יג האומר פירות אלו עלי קרבן וכו'. שם (דף נ"ב:) גבי בעיא דרמי בר חמא אלו דוקא וכו' פשטוה מהא דאמר קונם פירות האלו עלי קונם לפי וכו' הא ביוצא מהן מותר ותירצו ה"ה דאפי' ביוצא מהן אסור והא עדיפא ליה לאשמועינן דחילופיהן כגידולין דמו כלומר ואשמעינן דאפילו בחילופים אסור וכ"ש ביוצא מהם וקך מירוצא הוי קושטא דמילתא דהא אמרו דלגבי אלו לא מבעיא לן דאסור וא"כ צ"ל דלא נקט במתני' יוצא מהם משום דהוי רבותא החילופים ומכאן יצא לרבינו ז"ל לומר ואין צ"ל ביוצא מהם:

ובין

מגדל עוז

ובנדרים פרק אין בין המודר: מי שנאסר עליו עד וכן כל כיוצא בזה. פרק הנודר מן המבושל (דף נ"ב): לפיכך האומר בשר זה עד נאסר הכל. בירושלמי ופ' הנודר מן המבושל (דף נ"ז נ"ח): מפני שיש לו להשאל כו' עד בהל' מאכלות אסורות. פ' הנודר מן הירק (דף נ"ז): האומר פירות אלו עד אסור בחילופיהן ובגידוליהן. פ' הנודר מן הירק (דף נ"ב) ופ' הנודר מן המבושל:

לפי. או קרבן הן על פי. הרי זה אסור בחילופיהן ובגדוליהם. ואין צריך לומר במשקין היוצאין מהן:
יד נדר או נשבע שאיני אוכל אותם או שאיני טועם אותם. אם היה דבר שזרעו כלה כשיזרע כגון חטה ושעורה הרי זה מותר בחילופיהן ובגדוליהן. ואם היה הדבר שאין זרעו כלה בארץ כשיזרע כגון בצלים ושומין אפילו גדולי גדולין אסורין. ובין כך ובין כך משקין היוצאין מהן ספק. לפיכך אם שתה מהן אינו לוקה:
טו וכן האומר לאשתו מעשה ידיך עלי קרבן או קרבן הן לפי או קרבן הן על פי. אסור בחלופיהן ובגדוליהן. שאיני טועם שאיני אוכל אם היו פירות מעשה ידיה דבר שזרעו כלה מותר בחלופיהן ובגדוליהן. ואם היה דבר שאין זרעו כלה אפילו גדולי גדולין אסורין. ולמה לא יבטל העיקר האסור בגדולין שרבו עליו. שהרי הן דבר שיש לו מתירין שאינו בטל ברוב כמו שבארנו:
טז *[א]האוסר פירותיו על חבירו בין בנדר בין בשבועה הרי גדוליהן וחלופיהן ספק. לפיכך חבירו אסור בגדולי פירות אלו ובחלופיהן. ואם עבר ונהנה נהנה:

א שם:

האומר

השגת הראב"ד

*האוסר פירותיו על חבירו וכו'. א"א לפי הגמרא הגידולין אינן ספק אלא ודאי אסורין הילכך אם קידש בגדולי איסור צריך לחזור ולקדש. מיהו קשיא לנו כל היכא דאמרינן אסור בגדוליהן אפילו בדבר שזרעו כלה אמאי הא קי"ל זה וזה גורם מותר ואם נטע אגוז של ערלה מותר בפירותיו:

רדב"ז (סב"י)

יד נדר או נשבע שאיני אוכל אותם וכו'. גם זה שם במשנה וטעמא דבהאי ליסנא לא אסר עצמו אלא מגופן לא מחילופיהן וגידוליהן ומוקים לה בדבר שזרעו כלה אבל בדבר שאין זרעו כלה אפילו בגידולי גידולין אסור: ובין כך ובין כך משקים היוצאין מהם וכו'. פרק הנודר מן המבושל משנה הנודר מן הענבים מותר ביין מן הזיתים מותר בשמן אמר קונם זיתים וענבים אלו שאיני טועם אסור בהם וביוצא בהם ובעי רב המא עלה דסיפא אלו דוקא או שאיני טועם דוקא כלומר אלו דוקא ומשום הכי אסור ביוצא מהם או דילמא שאיני טועם דוקא כלומר או דילמא משום שאמר שאיני טועם אסור ביוצא מהם ואסיקנא באלו לא קא מבעיא לי דדוקא הוא כי קא מבעיא לי בשאיני טועם אי דוקא אי לאו דוקא ולא נפשטה הילכך אם אמר קונם ענבים עלי מותר ביוצא מהם שהרי לא אסר עצמו אלא בענבים ואם אמר ענבים אלו עלי אסר עצמו גם ביוצא מהם ואם עבר ושתה מן היין לוקה ואם אמר ענבים שאיני טועם בעיא ולא איפשיטא ואסור ואינו לוקה:

טו וכן האומר לאשתו וכו'. פ' הנודר מן הירק משנה כלשון רבינו ולענין המשקים היוצא מהן סמך על מה שכתב לעיל מיניה:

טז האוסר פירותיו על חבירו וכו'. פ' השותפין בעי רמי בר המא אמר פירות אלו קונם על פלוני מהו בחילופיהן וכו' או דילמא משום דחילופין כגדולין דמו ל"ש הוא ול"ש חבירו. ואיברא דהאי ליסנא משמע דבגידולים פשיטא ליה דאסירי כיון דמגופייהו נפקי אבל חילופין מבעיא ליה וכפירש"י ז"ל והרא"ש וזו היא השגתו של הראב"ד. ודעת רבינו דבגידולין לא מספקא ליה אלא דהוו בכלל הבעיא שאר איסורי הנאה כגון ערלה וכלאי הכרם אם עבר ומכרם דלכתחלה

כסף משנה

וסבירא ליה לדבר: ומ"ש רבינו בריש ה"ז אסור בחילופיהן ובגידוליהן ולנ"ל במשקין היוצאים מהם, ומשמע מדבריו שלוקה על משקין היוצאים מהם ובשאני אוכל שאני טועם כתב שהמשקין היוצאים מהם ספק לפיכך אינו לוקה. טעמו מדתנן בפ' הנודר מן המבושל (דף כ"ב:) אמר קונם זיתים וענבים אלו שאיני טועם אסור בהם וביוצא בהם כלומר במשקין היוצאים מהם ובגמ' בעי רמי בר חמא אלו דוקא או שאיני טועם דוקא ואסיקנא דבאלו לא קא מיבעיא לן דדוקא הוא כלומר וכל שאמר פירות אלו עלי אע"פ שלא אמר שאני טועם אסור במשקים היוצאים מהם כי קא מיבעיא לן באומר שאיני טועם ולא אמר אלו וטעמא דפשיטא לן באומר אלו דאסור במשקין היוצאים מהם היינו משום דכיון דאסור בחילופיהן ובגידוליהם שאינם עצם אותם הפירות כ"ש שאסור במשקים היוצאים מהם שהם יוצאים מעצם הפירות, אבל באומר שאיני טועם דמותר בחילופיהן ובגידוליהן היכא לספוקי במשקין היוצאים מהם אי מדמינן להו לחילופין וגידולין כיון שאינם עצם הפרי ממש וגם טעמם משונה מעצם הפרי או דילמא כיון שיוצאים מעצם הפרי חשיבי כפרי עצמו ואסירי, ובעיין לא איפשיטא הילכך נקטינן לחומרא ואסור לשתותם ואם שתה אינו לוקה דאין מלקין מספק: ועל מה ששנינו (דף כ"ז) אסור בחילופיהן פירש הרא"ש אם החליפן לכתחלה אסור המחליף בדמיהן מדרבנן שאסרו דמי כל איסורי הנאה וגידולי קונם אסורים כגידולי הקדש ע"כ. נראה מדבריו דלא מיתסרי חילופיהן אלא היכא דהחליפן הנודר עצמו אבל אם החליפן אחר מותרים לנודר כדין שאר איסורי הנאה שלא קנסו אלא למחליף עצמו בלבד וכדתניא בפרק קמא דחולין (דף ד') חמצן של עוברי עבירה אחר הפסח מותר מיד מפני שהם מחליפים וכ"כ סמ"ג בשם ר"י. אבל הר"ן כתב שם (דף מ"ז) ובפרק השותפין שנדרו אהא דבעי רמי בר חמא קונם פירות האלו על פלוני מהו דפשיטא ליה לרמי דבמתני' אפילו החליפן אחר אסור בחלופיהן דכיון שפרט ואמר אלו שויגהו עליה כהקדש וכו' דלא דמי לנדר שהם מן התאנים ומן הענבים (דף כ"ז) שכיון שלא פרט ואסר עליו (כל המין) לא עשאם עליו הקדש שלא נתכוון אלא מאכילת אותו המין ומש"ה לא מיתסר בחילופיהן ובגידוליהן אלא בפורש כי הכא דאמר פירות האלו וה"ה נמי דאי אמר פירות מקום פלוני או פירותיו של פלוני דכיון שייחד הרי הוא כפורש ואסור בחילופיהן ובגידוליהן עכ"ל. ונראה מדבריו דמדאורייתא הוא אסור בחילופיהן ובגידוליהן: וכתב הראב"ד כל היכא דאמרינן אסור בגידוליהן וכו'. ולפי מה שכתבתי בשם הר"ן ניחא דמדמי ליה להקדש דתמיר טובא ואפשר דלא שריגן ביה זה וזה גורם. אי נמי שאני נדרים שדבר שיש לו מתירין הם ולהכי לא שרי בהו זה וזה גורם:

טז האוסר פירותיו על חבירו וכו'. בפ' השותפין שנדרו (דף מ"ז) בעי רמי בר חמא אמר קונם פירות האלו על פלוני מהו בחילופיהן מי אמריק (גבי דידיה הואיל ואדם אוסר פירות חבירו וכו' גבי חבירו) הואיל ואין אדם אוסר פירות חבירו על חבירו אין אדם אוסר דבר שלא בא לעולם על חבירו או דילמא משום דחילופין כגידולין דמי ל"ש הוא ול"ש חבירו ובעין למפשטה מדתנן המקדש בערלה אינה מקודשת מכלן וקידש בדמיהן מקודשת ודחינן דילמא לכתחלה הוא דלא ואי עבד עבד. וכתב הר"ן דמסתבר ליה דספיקא דרבנן הוא ולקולא. ורבינו שלא פסקה לקולא נראה שטעמו משום דס"ל דכשאומר פירות אלו עלי אסור בחילופיהן מדאורייתא כדמשמע מדברי הר"ן והאוסר פירותיו על חבירו הוי כאומר פירות אלו וא"כ הוה ליה ספיקא דאורייתא ולחומרא ולפיכך כתב שאסור ליהנות ואם נהנה נהנה כלומר ואין לוקין עליו משום דספק הוא: ועל מ"ש רבינו הרי גידוליהן וחילופיהן ספק, כתב הראב"ד א"א לפי הגמרא הגידולים אינם ספק וכו'. ובאמת כי לכאורה הדין עמו דהא לא איבעיא ליה לרמי בר חמא אלא בחילופיהן משום דהוו דבר שלא בא לעולם אבל גידוליהן לא איבעיא ליה דפשיטא שהם אסורים והכי מוכח ליסנא דרמי בר חמא דאמר או דילמא משום דחילופין כגידולין דמו משמע בהדיא דגידולין פשיטא ליה דאסירי. ולדעת רבינו אפשר לומר דגידולין וחילופין שוים הם וכי איבעיא לן בחילופין הוא הדין לגידולין והא דאמר או דילמא משום דחילופין כגידולין דמו היינו לומר דעדיפי גידולין דבר שבא לעולם מחילופין אבל לפום קושטא גם גידולין הוה דבר שלא בא לעולם כמו חילופין וכיון דחילופין איסקנא בספק ה"ה לגידולין: ומ"ש הראב"ד הילכך אם קידש בגדולי איסור צריך לחזור ולקדש. אילו היה סבור שהיה אסור מדאורייתא ה"ל לכתוב אינה מקודשת ומדכתב צריך לחזור ולקדש משמע

לחם משנה

יד ובין כך ובין כך משקים היוצאין מהם ספק וכו'. דכיון דלא איפשיטא בעיין הוו לחומרא וכן פסק הטור ז"ל בסימן רי"ו. ומ"מ קשה עליו דבסימן ר"ו גבי דגים שאני טועם כתב ומותר בציר שהם והוה ליה למימר דהיינו הציר שילא כבר קודם שנדר אבל הציר שיצא אחר הנדר כיון דשאני טועם משמע לאסור היוצא מהם דהכי אמרינן בגמ' כשרצו לפשוט ממתני' דמותר בציר דהיכא דאמר שאני טועם אינו אוסר היוצא מהם מדהתיר הציר דהו שם ואמרו וכבר יצא מהם כלומר שלא הותר הציר אלא מה שיצא קודם שנדר א"כ משמע דכדאמרינן דשאני טועם אוסר היוצא מהם לא הותר הציר אלא מה שיצא קודם:

טז האוסר פירותיו על חבירו וכו'. דברי רבינו ז"ל מתמיהין אלי דלפני הגראה מהרמ"ם והר"ן ז"ל והתוס' ז"ל מאי דבעי רב חמא בפרק השותפין (דף מ"ז) גבי אמר קונם פירות האלו על פלוני מהו בחילופיהן לאו בקונמות בלחוד קא בעי אלא בכל איסורי הנאה קא בעי תדע לך דהא פשיט לבעיא ממקדש בערלה ובכולהו מבעיא ליה דמדרבנן אי אסרינן בכל איסורי הנאה החליפין למחליף עצמו ולא מיבעיא ליה אלא לכתחלה אחר שהחליף אם נהנה מהם אבל אם נהגה מהם נהנה ומוכרח פירות זה שם בגמ' דכדבעו למפשט מהסיא דאומר לאשתו קונם שאני נהנה לך לוה ובעלי חובות באין וכו' וכן בבהיא דמקדש בערלה דהא שם בגמרא דילמא לכתחלה הוא דלא

משנה למלך

פ"ה **טז האוסר** פירותיו על חבירו וכו'. כתב מרן על דברי הראב"ד אילו היה סבור שהיה אסור מדאורייתא הי"ל לכתוב אינה מקודשת כו'. ואני תמיה בזה דהן לו יהי דהיה אסור מן התורה אמאי אינה מקודשת גמורה שהרי הנאסר הוא המקדש בגידולין והאשה מותרת בהם וכיון שכן אמאי אינה מקודשת גמורה שהרי ככר כתבנו (נתבאר בפ"ה מהל' אישות יע"ש) דלרש"י ודעמיה כל דברי בהנאה לאשה אף דלמקדש אסירי מקודשת, ואולי נאמר דהראב"ד אזיל בשיטת החולקים דס"ל דכל דאסירי למקדש אינה מקודשת משום דלא יהיב לה מידי. א"נ דהראב"ד מיירי כמי שאסר פירותיו על אשה אחת והלך האוסר וקדש בגידולין של אותם פירות את האשה הנאסרת דאם

מגדל עוז

ואין צ"ל במשקין היוצאין מהם. פ' השותפין דנדרים (דף מ"ו): נדר או נשבע כו' עד כמו שביארנו. פ' הנודר מן הירק (דף נ"ז): והספק. פ' הנודר מן המבושל (דף כ"ב) גמרא מתני' הנודר מן היין ומייתי לה בכמה דוכתי: האוסר פירותיו על חבירו וכו' עד ואם עבר ונהנה נהנה. פ' הנודר מן הירק (דף נ"ז נ"ח): כתב הראב"ד ז"ל לפי הגמ' גידולין אינן ספק וכו': ואני אומר אמת הוא כי כן משמע מפשט לשון הגמ' בנדרים פ' השותפין (דף מ"ז) והביאה הרמב"ן ז"ל בהלכות פ' הנודר מן הירק דבעי לה רמי בר חמא אמר קונם פירות אלו על פלוני מהו בחילופיהן כו' עד או דילמא משום דחילופיהן כגידולין דמו לא שנא הוא ולא שנא חבירו כו' אלמא פשטא דתלמודא פשיטא ליה וכש"כ הנודר מן הירק (דף נ"ח נ"ט) בחלופין דקא מבעיא ליה לא איפשיטא. מיהו רבינו שמעון ורבותיו בעלי התוס' ז"ל כולם פסקינו כדעת רבינו מהם ז"ל דהאי דקאמר תלמודא הכי לאו משום דפשוט ליה גידולין מחלופין דהא בהדי הדדי מיתניין פ' הנודר מן הירק לגבי קונם אלא משום דבעיין שייכא נמי בשאר איסורין לבד מקונמות כגון ערלה וכיוצא בה תדע דהא בעי למפשטה ממתני' דערלה דקתני המקדש בערלה אינה מקודשת. וגם מה שהקשה הראב"ד ז"ל מזה וזה גורם מותר יש לי לומר דלא עדיף זה וזה גורם שפי משיעורא דששים ושאר שיעורי דרבנן דקא מבטלי איסורא וכי מעיינת ביה שפיר חד טעמא נינהו ואפ"ה בדבר שיש לו מתירין לא נתנו בו חכמים שיעור אלא אפילו בכל שהוא אסור ואמרינן לפדיה בשמעתין בתרייתא דהנודר מן הירק גבי נטילת תערובת מערלה וכלאי הכרם דקונמות כיון דמצי לשיולי עלייהו כדבר שיש לו מתירין דמינהו רבנן ובהכי ניחא הכל שפיר. שוב מצאתי לרמב"ן ז"ל שכתבן בהלכותיו פרק הנודר מן המבושל מעורבות זו עם זו והאריך בכך לבשמיענו שטעם אחד הם:

כסף משנה

ממשמע שהוא סובר שאינם אסורים אלא מדרבנן וכדברי הר"ן. ומ"ש מיהו ק"ל כל היכא דאמרי אסור בגדוליהן וכו', י"ל הכא בנדרים הוי טעמא משום דקונמות המירי דמפקעי מידי שעבוד כדאמרינן בפרק אע"פ ובתרומה אפשר דהוי משום דהוי דבר שיש לו מתירין:

פ"ו א האומר לחבירו הנאה המביאה לידי מאכלך אסורה עלי וכו'. בפ"ד דנדרים (דף ל"ב:) תנן המודר מאכל מחבירו לא ישאילנו נפה וכברה ורחיים ותנור אבל משאיל לו חלוק וטבעת וטלית ונזמים וכל דבר שאין עושין בו אוכל נפש מקום שמשכירין כיוצא בהם אסור ובגמרא והא מן מאכל נדר אמר ר"ל באומר הנאת מאכלך עלי אימא שלא ילעוס חטים ויתן על מכתו. וכתב הר"ן (דף ל"ג) אמר רבא באומר הנאה המביאה לידי מאכלך עלי. איכא מ"ד דבהא"נ אסור בין בלעיסת חטים ע"ג מכתו בין בנפה בין בכברה ואינו נוח לי דבכלל הנאה המביאה לידי מאכל לא משמע נתינת חטים לעוסין ע"ג מכתו אלא הכי הוי פסקא דמילתא דאי נדר ממאכל אינו אסור אלא באכילה בלבד ומותר בכל דבר אחר אמר הנאת מאכלך עלי אסור באכילה ואסור ללעוס חטים ע"ג מכתו אבל לשאול ממנו נפה וכברה שרי *(אמר הנאה המביאה מאכל עלי אסור באכילה ואסור ללעוס חטים ע"ג מכתו אבל לשאול ממנו נפה וכברה שרי) אמר הנאה המביאה לידי מאכל עלי אסור באכילה ואסור לשאול נפה וכברה מיהו ללעוס חטין ליתן ע"ג מכתו שרי עכ"ל: ומ"ש רבינו ואסור לשאול ממנו שק להביא בו פירות וכו'. שם מימרא דרב פפא:

*כר"ן ליתא וטעות הדפוס הוא:

פרק ששי

א [א]האומר לחבירו הנאה המביאה לידי מאכלך אסורה עלי. או הנאה המביאה לידי מאכלי אסורה עליך. הרי זה הנאסר לא ישאל מן האסור לו נפה וכברה ורחיים ותנור וכל דבר שעושין בהן אוכל נפש. אבל משאילו נזמים וטבעות וכלים שאין עושין בהן אוכל נפש. ואסור לשאול ממנו שק להביא

א טור שם סי' רכה סמ"ג שם:

הרדב"ז (מכ"י)

דלכתחלה פשיטא ליה דאסיר לכי בעי לה לענין חילופין והא דקאמר או דילמא משום דהילופין כגידולין דמו לא"ש הוא ול"ש חבירו ה"ק כיון דחילופין וגידולין כחדא אזלי וגידולין בשאר איסורין פשיטא דאסירי חילופין נמי אסירי ולא נפשטה בעיין הילכך חילופין וגידולין דקונמות ספיקא הוו אם יש חילוק בין מדיר למודר ולענין שאר איסורין גידולין פשיטא לן דאסירי שאם הדירו חבירו מכן ועשו גידולין אסירי ואם החליפן בעיא ולא איפשיטא וכן היא שיטת התוס' והר"ן וכתבו דפשיטא ליה דלכתחלה אסור להחליפן ופשיטא ליה שאם עבר והחליפן שמותר מן התורה אלא מיבעיא ליה אם קנסו רבנן או לא קנסו. ומה שכתב הראב"ד שאם קידש בגידולי איסור צריך לחזור ולקדש אפילו לדברי רבינו דגידולין הוו ספק איסורי הנאה למה לא יחזור ויקדש לצאת מן הספק. ומה שהקשה מזה וזה גורם לא ידענא מאי קושיא דלא אמרינן הכי אלא באיסורין שאין להם מתירין אמרינן זה וזה גורם מותר אבל בקונמות שהן איסור שיש לו מתירין ע"י שאלה לא אמרי' זה וזה וגרם מותר דלא יהיה זה גדול משאם נתערב באלף דלא בטיל, ונתבארו דברי רבינו:

פ"ו א האומר לחבירו הנאה המביאה וכו'. ר"ע אין בין המודר מהנאה מחבירו לא ישאילנו נפה וכברה וכו' ומוקמינן לה בגמרא באומר הנאה המביאה לידי מאכלך עלי:

אבל משאיל לו נזמים וכו'. גם זה שם במשנה: ואסור לשאול ממנו שק וכו'. שם מימרא דרב פפא:

ומ"ש

מקום

משנה למלך

דאם היו הגדולין אסורים מדאורייתא פשיטא דלא היתה מקודשת דכל דלדידה לא שרו בהנאה לכ"ע אינה מקודשת כלל. עוד אני תמיה בזה דכן לו יהי דהגידולין אינם אסורים כי אם מדרבנן אמאי לא קאמר דאינה מקודשת שהרי רוב הפוסקים הסכימו דכל איסורים של דבריהם המקדש בהם אינה מקודשת ואף למ"ד דהמקדש בחמץ דרבנן ושעות דרבנן דמקודשת שאני התם משום דאין להם עיקר מן התורה כיון דתרוייהו הוו דרבנן אבל הכא הפירות הם מן התורה והרי זה דומה לחמץ דרבנן ושעות דאורייתא דקי"ל דאינה מקודשת ואולי נאמר דהרלב"ד ס"ל דבכל איסורין דרבנן הויא מקודשת וסמך על אותה סוגיא דסוף פ"ב דקדושין דקאמר אלמא חולין שנשחטו בעזרה לר"ש לאו דאורייתא והכיא דפרק כל שעה דהמקדש בחיטי קורדנייתא דאינה מקודשת דתהא, א"נ דהכיא אתיא כר"י דאית ליה דהמקדש בחולין שנשחטו בעזרה דאינה מקודשת ואנן כר"ש קי"ל וכמו שכתב הריטב"א בחידושיו לקדושין. ועוד יש לדקדק דמשמע שדין זה שכתב הרלב"ד הילכך אם קידש כו' נולד לו ממה שכתב שהגידולין אינם ספק ובא לחלוק על רבינו שכתב שהם ספק, וזה אינו דאף רבינו שפסק דהם ספק אם קידש צריך לחזור ולקדש כיון שהם ספק אי אסירי בהנאה ונומר דלדידיה דס"ל דאינם אסורים כי אם מדרבנן אם היה ספק לא היה צריך לחזור ולקדשה משום דספיקא דרבנן לקולא זה אינו דא"כ היה לו לומר הילכך אסורים בהנאה כלומר דלדידי דאינם ספק אסורים אך לסר"מ דהויא ספק מותרים ומדכתב הילכך אם קידש כו' משמע דהנפקותא דאיכא בין סברתו לסברת רבינו אינו אלא לענין אם קידש אבל לענין איסור לכ"ע אסירי וא"כ הדרא קושיין לדוכתה דגם לרבינו אם קדש צריך לחזור ולקדש. והנראה אצלי בכוונת דברי הרלב"ד דלעולם דס"ל דהמקדש בגדולין דהיא מקודשת גמורה ולא תפסי בה קדושי שני וזהו שלא כתב דאם קידש בגדולין דתפסי בה קדושי שני שזהו הלשון המורגל בכל קדושין דרבנן משום דס"ל דהכא היא מקודשת גמורה כיון דלדידה שרו לפי שהמקדש הוא הנאסר ולא אזלינן בתר דידיה אלא בתר דידה ומ"ש דצריך לחזור ולקדש הוא משום דס"ל דכיון דהגידולין אסורים נמצא דזאת האשה שמתקדשת היא חליפי איסורי הנאה ואסור ליהנות ממנה אם לא שיחזור ויקדשנה ונמצא שאינו נהנה מחליפי האיסור והא דתנן מכרן וקידש בדמיהן מקודשת אפשר דס"ל דחליפי איסורי הנאה מותרים אף למחליף אף מדרבנן וכסברת רבינו אבל הכא גבי נדרי איסר דהחליפין הם אסורים מספק כפי סברתו דהגידולין הם ודאי אסורים נמצא דהמתקדשת היא אסורה מספק לפי שהיא חליפי נדרי איסר. א"נ דאפשר דס"ל דהסיפא דקתני מכרן וקידש בדמיהן דמקודשת הכי נמי דצריך לחזור ולקדשה אלא דמתני' לא אתא ללמדנו אלא אם היא מקודשת או לא א"נ דאפשר דס"ל כהרא"ש דחליפי חליפין שרו לכתחלה ומש"ה במכרן וקידש בדמיהן אינו צריך לחזור ולקדש משום דהמתקדשת היא חליפי חליפין אבל במקדש בגידולין שהם ודאי אסורין ולא נסתפקו בגמ' כי אם בחליפין אבל בגידולין פשיטא להו דאסירי דומיא דפירות עצמן נמצא דהאשה היא חליפי נדרי איסר ואסורה מספק. וכל זה הוא לדעת הרלב"ד דס"ל דהגדולין הם ודאי אסורין אבל לרבינו דגם הגידולין הם אסורים מספק אם קידש בגדולין אינו צריך לחזור ולקדש משום דגדולין עצמם אינם אסורים כי אם מספק וחליפי האיסור עצמו אינו אסור כי אם מספק א"כ אפשר דחליפי גידולין שרו לכתחלה. א"נ דכיון דלרבינו חליפין וגידולין חד דינא אית להו וכולם אסורים מספק נמצא דהאשה היא חליפי גידולין ודינה כמו חליפי חליפין וס"ל דחליפי חליפין מותרים וכסברת הרא"ש. ולפי זה אפשר ליישב מה שסיים רבינו וכתב ואם עבר ונהנה נהנה ע"כ. ולא ידעתי כוונתו בדברים אלו ומהראוי היה שיסיים ואם עבר ונהנה אינו לוקה שכן דרכו לומר בכל הספיקות אך לפי דרכנו אפשר לומר דכונתו היא דאם עבר ונהנה כלומר שהחליף בדבר אחר הגידולין או החליפין נהנה מהם לכתחלה מהטעמים שכתבנו למעלה והרלב"ד השיגו בזה דבגידולין אם החליפן אינו נהנה מהחליפין: ודע שיש לדקדק אם הרלב"ד ס"ל דהגידולין אינם אסורים כי אם מדרבנן ע"כ כי מספקא לן בחליפין הוא אם אסורים מדרבנן וא"כ קשה דהמאי לא השיגו במה שפסק לחומרא ולפי סברתו הוה ליה ספיקא דרבנן ולקולא. ואולי דאף דס"ל דלא אסירי כי אם מדרבנן אין הכרח לזה מהגמרא ומש"ה לא השיגו כי אם בגידולין דהסוגיא מוכחת דהם ודאי אסורים. וכל זה לדעת מרן שכתב דלהרלב"ד הגידולין לא אסירי כי אם מדרבנן אך כפי דרכנו הרלב"ד ס"ל דאסירי מדאורייתא והדברים הם כפשטן:

עוד יש לדקדק כפי דרכנו דהמאי לא הוליד הרלב"ד נפקותא כפי סברתו והיא אם האשה היא הנאסרת וקדשה בגידולין דכפי סברתו אינה מקודשת וכפי סברת רבינו תפסי בה קדושי שני ואם היינו אומרים דהרלב"ד ס"ל דגידולין אינם אסורים כי אם מדרבנן ניחא דאפשר דס"ל דהמקדש באיסורי הנאה דרבנן תפסי בה קדושי שני וא"כ ליכא נפקותא כלל בין רבינו להרלב"ד. ולפי דרכנו שכתבנו דהרלב"ד אית ליה דגידולין אסורים מן התורה אפשר דנקט נפקותא זו משום דבא להשיג על רבינו במה שכתב ואם עבר ונהנה נהנה א"כ משום דבגמ' בעו למיפשט בעיא דחליפין מהסיפא דמכרן וקידש בדמיהן דמקודשת ודחו דילמא לכתחלה הוא דלא ואי עבד עבד. ונראה דהרלב"ד ס"ל דהפשטן הוה ס"ל דהא חליפין אסורים אף חליפי חליפין מותרים ומש"ה הוא בעי למפשט דע"כ חליפין מותרים מדקתני מקודשת ולא קאמר שיחזור ויקדשנה משום דנמצא נהנה מדמי איסורי הנאה וכמו שכתבו התוס' שם ודחו דאף דחליפין אסורים חליפי חליפין מותרים וזהו שאמרו דילמא לכתחלה הוא דלא וכו' וכמו שפירש הר"ן ולפי זה הרלב"ד נקט הנפקותא כפי סגנון הגמ' דדבר שאסור ליהנות אם קידש בהם אסור ליהנות מימנה אם לא שיחזור ויקדשנה ולרבינו שרי משום דהוו חליפי חליפין ושרו לכתחלה וכמו שדחו בגמ' וכמו שכתבנו למעלה:

לחם משנה

דלא ואי עבד עבד כלומר ואנן כ' קא מבעיא לן לכתחילה הוא דקא מבעיא לן דאי בדיעבד אם נהנה ודאי דמותר והיינו דקאמר בהדיא מתני' דקונם שאני נהנה לך כו' ומהני' במקדש בערלה. וכיון שפירוש זה נראה מוכרח מדברי הגמ' אין מקום כלל לדברי רבינו מכמה קושיות. חדא דלמה פסק בספיקא דרבנן לחומרא ולומר דלא יהנה בהם ואם נאמר כדברי הרב כסף משנה ז"ל דמדאורייתא קא מבעיא ליה אי אסור ומשום הכי פסק רבינו ז"ל דאיסורא איכא ואינו לוקה, הא בעיא לא הוי אלא אי איכא איסורא לכתחילה כמו שהוכחנו אבל בדיעבד פשיטא ליה דמותר ואם היה מדאורייתא אפילו בדיעבד היה אסור א"ו מדרבנן קא בעי אי לכתחילה אסור ולבוש נד מגדי הבעיא אין כאן זכר למלקות וכדברי הרב בעל כ"מ ז"ל דכתב דמשום דלא איפשיטא בעיין אינו לוקה דאין הדבר כן וכמו שכתבתי. גם אני תמיה דכיון דרבינו ז"ל פסק בפ"ח מהל' מאכלות אסורות דכל איסורי הנאה אפילו למחליף עצמו הוא מותר ליהנות מן החליפין וכמו שכתב שם בהדיא דהדמים מותרים ופירש שם הרב המ"מ ז"ל דדעתו כדעת הרמב"ן ז"ל דאפילו הוא עצמו מותר ליהנות מהן וכן משמע גם כן בפי"ג מהל' מאכלות אסורות שכתב שם ג"כ כמו שכתב בפ"ח דהדמים מותרים למוכר א"כ כיון דהתם החליפין מותרים למחליף עצמו גבי קונם נמי ליהוי הכי ויהיה מותר ואיך פסק רבינו ז"ל כאן דלא יהנה הא בגמ' מדמה האיסורין להדדי דמדמה ערלה לנדר וכיון דבשאר איסורי הנאה אית ליה דמותר הוא הדין בנדר ועוד שלא הזכיר כאן איסור למחליף עצמו אלא הפי' החליפם אחר אסורים למודר. ועוד קשה עליו מה שהשיג עליו הר"א ז"ל דמשמע בגמ' דבגידולין לא קא מיבעיא ליה ומה שתירץ הרב ב"י ז"ל היה מספיק. ומיהו לזה נ"ל לומר דלא אמרו בגמ' דפשיטא ליה בגידולין אלא בגידולין דאין זרעו כלה דכיון דאין זרעו כלה הו"ל האיסור מעורב ודשיל"מ אפילו באלף לא בטיל אבל היכא דזרעו כלה דלא שייך טעמא דהאיסור מעורב וכמו שנראה מדברי הר"ן ז"ל בפ' המודר מן הירק (דף כ"ז) או ודאי שייך הבעיא דהיינו בחליפין דהוי דבר שלא בא לעולם וליכא איסור מעורב כלל כלומר שאותו האיסור יאסר הכל ובאלו הגידולין כתב רבינו ז"ל שהם ספק כמו החילופין עצמם אע"פ שזה קצת דוחק מפני שרבינו ז"ל סתם דבריו אבל לכל שאר הקושיות אע"פ שעלו בדעתי תירוצים לא נראו בעיני והדבר צ"ע. גם מה שתירץ הרב כ"מ ז"ל לקושית הר"א ז"ל דהאמאי הגידולין אסורין הא הוי זה וזה גורם ומותר דיש להחמיר בקונמות משום דהוי כהקדש, קשה דא"כ מאי פשטו בגמרא לנדרים מערלה שאני נדרים שראוי להחמיר בהם משום דדמו להקדש. ותו מי מחמירינן בהו יותר מעכו"ם דקי"ל בפ' כל הצלמים דזה וזה גורם מותר אפילו לגבי עכו"ם אבל מה שתירץ משום דהוי דבר שיל"מ אתי שפיר ומאי דפשטוה בגמ' מערלה שפיר פשטוה לבעיא דלא הוי דבר שיל"מ גבי מי שאוסר פירותיו על חבירו דלגבי הנאסר אין לו מתירין דאין בידו לשאול היתר לחכם אלא לאוסר וכיון דאין ביד הנאסר להתיר לא מיקרי דבר שיש לו מתירין. אבל מה שכתב דגבי תרומה נמי איכא למימר הך טעמא תמיה אני דבהדיא אמרו בפ' הנודר מן הירק (דף נ"ח) דתרומה הוי דבר שאין לו מתירין אמרו דבנדרים מצוה לאתשולי עלייהו ולכך מיקרי דבר שיש לו מתירין. ודע כי מ"ש הרב"י ז"ל ביו"ד סי' רי"ו דמ"ש הרא"ש ז"ל במתני' דהנודר עצמו שאסר עליו פירות שלו אם החליפם אינו אסור אלא מדרבנן ודוקא המחליף עצמו הם כדברי ר"י

שכתב

אסור

מגדל עוז

פ"ו האומר לחבירו הנאה עד אם עבר אינו לוקה. פ' אין בין המודר (דף ל"ב ל"ג):

להביא בו פירות וחמור להביא עליו פירות: **ב** מקום שדרכן שאין משאילין כלים אלא בשכר. אסור לשאול ממנו אף כלים שאין עושין בהן אוכל נפש. הרי שהיו במקום שאין נוטלין שכר ושאל ממנו כלים שאין עושין בהן אוכל נפש כדי להראות בהן בפני אחרים עד שיהנה מהם. או שבקש לעבור בארצו כדי שילך במקום שיהנה בו הרי זה אסור מספק. לפיכך אם עבר אינו לוקה: **ג** [א]אין בין מודר הנאה מחבירו למודר ממנו הניית מאכל אלא דריסת הרגל וכלים שאין עושין בהן אוכל נפש במקום שמשאילין אותם שם בחנם: **ד** ראובן שנאסרה עליו הניית שמעון בין בנדר בין בשבועה מותר לו שיתן שמעון על ידו מחצית השקל שראובן חייב בה. [ב]וכן פורע חוב שעליו שהרי לא הגיע ליד ראובן כלום אלא מנע ממנו התביעה. ומניעת התביעה אינה בכלל אסור הנייה. לפיכך מותר לו לזון את אשתו ואת בניו ועבדיו אפילו הכנענים. אע"פ שהוא חייב במזונותם. אבל לא יזון את בהמתו בין טמאה בין טהורה שכל שמוסיף בבשרה היא הנייה שהגיע ליד ראובן: **ה** [ג]היה שמעון כהן הרי הוא מותר [ד]להקריב קרבנות ראובן. שהכהנים שלוחי שמים הם ואינם שלוחי בעל הקרבן. ומשיא שמעון בתו הבוגרת לראובן מדעתה. אבל אם היתה נערה שהרי עדיין היא ברשותו אסור. שזה כמוסר לו שפחה לשמשו

א שם: ב גם זה שם: ג כמ"ג שם: ד יומא יט, קידושין כג:

הרדב"ז

ב מקום שאין דרכן וכו'. שם במשנה וכל דבר שאין עושין בו אוכל נפש מקום שמשכירין כיוצא בהם אסור: הרי שהיו במקום שאין נוטלין שכר וכו'. שם בעי רב פפא סוס לרכוב עליו וטבעת לראות בו מהו מיפסק ומיזל בארעיה מאי ולא נפשטה ואזלינן לחומרא:

ג אין בין המודר הנאה וכו'. שם רישא דמתני' כלשון רבינו. וק"ל אמאי לא פשטינן בעיין ממתני' דקתני אין בין המודר הנאה מחבירו למודר הימנו מאכל אלא דריסת הרגל וכלים שאין עושין בהם אוכל נפש הא דדריסת הרגל מותרת למודר הנאת מאכל וליפשט דמיפסק ומיזל בארעיה מותר. וי"ל דמתני' איירי כגון שנכנס לחצרו או דרך חצרו לקצר הדרך כשהולך לעסקיו ואין כאן גרמת הנאת מאכל אבל בעיית רב פפא איירי שיש בכל הני שמקרב עצמו להנאת מאכל סוס לרכוב וטבעת לראות אדם חשוב ויתנו לו מנה יפה וכן למיפסק בארעיה לקרב עצמו להנאת המאכל בכל כי הני גווני מבעיא ליה:

ד ראובן שנאסרה עליו הנאת שמעון וכו'. שם במשנה המודר הנאה מחבירו שוקל את שקלו ופורע את חובו פי' המדיר שוקל על המודר ופורע את חובו ואמרי' בגמ' אברוהי אבריה בעלמא הוא ושרי ואיפלגו אמוראי עלה ופסק רבינו כר' הושעיא דאמר מתני' חנן היא דאמר מי שהלך למדינת הים ועמד אחד ופרנס את אשתו הניח מעותיו על קרן הצבי ואמר ריב"ז יפה אמר חנן וכן הלכה ואמרינן בירושלמי שאפילו במלוה על המשכון אמרה חנן הילכך הכא נמי פורע את חובו אפי' על המשכון וכן דעת רבינו: לפיכך מותר לו לזון את אשתו. שם במשנה וזן את אשתו ואת בניו אע"פ שהוא חייב במזונותיהם ולא יזון את בהמתו בין טמאה בין טהורה ואמרינן עלה תניא יהושע בן עוזא אמר זן עבדיו ושפחותיו הכנענים פ"ס עבדיו ושפחותיו הכנענים למגהרותא עבידן כלומר לצורך עבודה בהמה לפטומא עבידא:

ה היה שמעון כהן וכו'. שם במשנה ותורם את תרומותיו ומעשרותיו לדעתו ומקריב עליו קיני זבין קיני זבות קיני יולדות חטאות ואשמות ואבעיא לן הני כהני שלוחי דידן הוו או שלוחי דשמיא ובפ"ק דקדושין וביומא אסיקנא דשלוחי רחמנא הוו. וא"ת א"כ ליתני ומקריב את קרבנותיו. וי"ל דהני איצטריכי ליה דאע"ג דמשכירו לאכול נקדשים מותר וכ"ש בשאר קרבנות ואע"ג דלא נפשטה בעיין הכא נפשטה בדוכתי אחריני: ומשיא שמעון בתו וכו'. תניא המודר הנאה מחבירו אסור להשיאו בתו אבל משיאו בתו

כסף משנה

ב ומ"ש מקום שאין משאילין כלים אלא בשכר וכו'. במשנה שכתבתי בסמוך מקום שמשכירין כיוצא בהם אסור: הרי שהיו במקום שאין נוטלין שכר וכו' או שבקש לעבור בארצו וכו'. שם בעיא דלא איפשיטא. ויש לתמוה למה לא כלל עמהם סוס לרכוב עליו כמו שהוא בגמרא:

ג אין בין מודר הנאה מחבירו וכו'. שם (דף ל"ב:) בראש הפרק:

ד ראובן שנאסרה עליו הניית שמעון וכו'. הכל משנה שם (דף ל"ג): ומ"ש אבל לא יזון את בהמתו בין טמאה וכו'. שם (דף ל"ח) במשנה וכת"ק:

ה ומ"ש היה שמעון כהן וכו'. שם במשנה (דף ל"ה) מקריב עליו קיני זבים קיני זבות ואיבעיא לן בגמ' כהני אי הוו שלוחי דידן או אי הוו שלוחי דרחמנא. וכתב הר"ן אע"ג דבפ"ק דקידושין דף כ"ג אסיק רב הונא דשלוחי דרחמנא נינהו וכו' אפי' הכי בעי הכא למפשט ממתני' או מברייתא: ומ"ש ומשיא שמעון בתו הבוגרת מדעתה לראובן וכו' ברייתא שם וכתב הר"ן דאפשר דהכי קאמר מדעתה למעוטי דעתו דחתן שאם עשאו שליח לדבר עמה על עסקי נשואין אסור דהא קא מהני ליה:

ומ"ש

לחם משנה

שכתב שהבעיא דבעי רמי בר חמא בפ' השותפין גבי אוסר פירותיו על חבירו דלא איבעיא ליה אלא אם החליפו המודר עצמו אבל אם החליפו אדם אחר וכו' מותר למודר וכתב דזה דלא כדברי הר"ן ז"ל דלהר"ן ז"ל אפילו החליפו אחר אסור, היינו לנודר עצמו שאסר הפירות עליו אבל היכא דאסר הפירות על חבירו בהדיא כתב הר"ן כדברי ר"י דאם החליפן אחר מותר וגמלא דרבינו אית ליה כהר"ן ז"ל, אבל הרמב"ם ז"ל ודאי דפליג על הר"ן ז"ל דכתב דאפילו בנודר שאוסר פירות על עצמו אינו אלא מדרבנן ודוקא למחליף:

פ"ו ב הרי שהיו במקום שאין נוטלין שכר וכו'. בר"פ אין בין המודר (דף ל"ג) טבעת לראות בה מהו מיפסק ואזיל בארעיה מאי ופירשו שם המפרשים דהיינו לילך בבית המשתה לראות שיתנו לו מנה יפה וכן מיפסק ואזיל בארעיה ללכת לבית המשתה. אבל רבינו ז"ל מפרש דאינו אלא לקבל הנאת ממון וכיון דמקבל הנאת ממון הוי מביא לידי מאכל דומה לכלים שאין עושין בהם אוכל נפש במקום שמשכירין דאסור משום דמביא לידי מאכל: לפיכך אם עבר אינו לוקה וכו'. משמע דבכל איכא לוקה שנאסר, ונראה דהיינו דוקא במלוקה דאמר הנאה המביאה לידי מאכלך אסור עלי שבמלוקה אחרת דאמר הנאה שמביא לידי מאכלי אסורה עליך ודאי דאינו לוקה הנאסר אם עבר דכן כתב רבינו ז"ל ריש פרק חמישי דכיון דהוא לא אסר עצמו בהנאתו אינו לוקה:

ג אין בין מודר הנאה מחבירו וכו'. כר' אליעזר (דף ל"ב:) דאמר (אפילו) ויתור אסור:

ד לפיכך מותר לו לזון את אשתו ואת בניו כו'. משנה בפ' אין בין המודר (דף ל"ח) וכתב הרב ב"י ז"ל בסימן רכ"א דרבינו אית ליה דמתני' כחנן. והרמב"ם בפסקיו כתב דמתני' נמי כרבנן אתיא ואיירי בזן אותה לפניו אי נמי כשהבעל נותן לה כל צרכה והוא נותן לה מזונות יתרים, ותמה הטור ז"ל על הרמב"ם ז"ל דלמה הביא אלו הדברים שהם כרבנן כיון דאנן קי"ל כחנן. ועוד הוסיף הרב ב"י ז"ל שם תמיהה על תמיהתו דבמתני' דהמודר הנאה מחבירו פורע את חובו הזכיר הרמב"ם ז"ל בפסקיו דברי רבא האמורים בגמ' דאוקי מתני' דיהיב על מנת לפרוע ודברים אלו אינם אלא לרבנן ואנן קי"ל כחנן ולמה לן לאוקמה בהא ותירץ שם דלרבא אפילו לחנן צריך לאוקומי דיהיב על מנת לפורעה ודבריו דחוקים כמו שהרגיש הוא בעצמו ועוד מדקאמר הרמב"ם ז"ל על מתניתין דזן את אשתו דהא מתני' אתיא כרבנן מדלא קאמר הא מני חנן היא ולא הכריח דאל"כ לרבא דקי"ל דאית ליה דחנן מודה גבי מודר הנאה מתניתין דהכא היכי מתוקמא משמע דלרבא נמי מצי לאוקומה כחנן ולכך לא הכריח אלא מדלא קאמר הא מני חנן היא כדאמר לעיל. לכך נראה לי דהרמב"ם ז"ל אית ליה כפירוש שאר המפרשים בגמ' ומה שלא הזכיר במתני' דפורע חובו אלא אוקימתא דרבא משום דאית ליה דחנן לא אמר אלא במזונות אשתו דוקא וכרבינו תם ז"ל וכמו שהבין הטור ז"ל בו ולא כמ"ש הרב ב"י ז"ל דאית ליה כרש"י ז"ל דבכל חובות איירי ואע"ג דבפירושיו כתב דבכל חוב איירי לא כ"כ לפסוק הלכה אלא פירוש ההלכה כתב כפי אשר פירש רש"י ז"ל וכן כתב בסוף דבריו כך פירש"י ז"ל בפרק בתרא דכתובות, אבל לענין פסק ודאי דאית ליה דדוקא במזונות אשתו (אית ליה דוקא) או בחיוב כיוצא במזונות אשתו שהדבר ידוע שהוא מוחל ולא היה תובע ממנו כגון שהיה אביו או אחיו שבודאי לא היה דוחקו וזהו שכתב בפ' בתרא דכתובות קמ"ל דאף כיוצא בו בשאר חובות נמי הלכה כמותו ומשום הכי קאמר כיוצא בו כלומר חוב שידענו שהוא כמזונות אשתו דאם לא היה פורע לו היה מוחל לו כדכתיבנא ולא כמו שהבינה הרב ב"י ז"ל משם דלית ליה כר"ת ז"ל, אבל עיקר הפירוש נראה לי כמו שכתבתי וכיון דאית ליה כר"ת הוצרך לאתויי היא דרבא דנדרים דקאמר על מנת שלא לפרוע משום דהך דינא נמי הוי להנך בשאר חובות. ומכאן אפשר דיצא לו לטור ז"ל דהרמב"ם ז"ל אית ליה כר"ת ז"ל דלא בכל חוב איירי חנן מדהביא אוקימתא דרבא דודאי משום דהך דינא לחנן בשאר חובות לכך הביאו אבל אוקימתא דרב הושעיא לא הוצרך להזכירה דבידוע דקי"ל כחנן ומשום הכי לא תמה הטור ז"ל אלא על מה שהביא הרמב"ם ז"ל בפסקיו אותם הדברים בשם המפרשים דאתו אליבא דרבנן. ולעיקר קושיא דתמה הטור ז"ל נראה לי לתרץ דהתוס' ז"ל הקשו על פירוש רבינו תם ז"ל דאית ליה דלרב הושעיא דמוקי מתניתין כחנן דקאמר ופורע את חובו דאיירי במזונות אשתו דהא תנן לקמן וזן את אשתו וכו' ולמה לי תרווייהו ותירצו דהך מתניתין דזן את אשתו איירי כשזן אותה בפניו וס"ד אמינא כיון דזן אותה בפניו ולא מיהא יתחייב לפרוע קמ"ל ולהכי הביא הרמב"ם ז"ל דברי רבינו תם ז"ל לומר דלא נטעה אליבא דחנן ונאמר דהיכא דזן אותה בפניו מודה דחייב ולהכי מייתי דברי רבינו תם ז"ל לומר דאדרבה היכא דזן אותה בפניו עדיף טפי לפוטרו וכן הוו דברי ה"ת לומר דהלוקה דלא יזון את בהמתו דמתניתין הוי אפי' במזונות היתרים דס"ד אמינא דלא קאמרה מתניתין דלא יזון את בהמתו אלא מזונות הצריכים לה אבל מזונות היתירים לא יזון לפי הך פירושא דים מפרשים וכן היים הרמב"ם ז"ל שם בדבריו בהך פירושא וכן בהמתו ע"כ איירי במזונות היתרים וכו':

ה שהכהנים שלוחי שמים וכו'. ל"ע בפ"ק * דקדושין (דף כ"ג):

כגון

*(לא ידעתי מאי דוחקיה דהכי איתא התם הני כהני שלוחי דרחמנא נינהו. ואי יש מקום עיון הוא בנדרים (דף ל"ה.) דמשמע דהכא פשיטא ליה והתם בעיא היא ולא איפשיטא, וכבר עמדו על זה בעלי התוס' בקדושין ע"ש):

מגדל עוז

אין בין מודר הנאה כו' עד שמשאילין אותם שם בחנם. פ"ק דמגילה (דף ח') ופ' אין בין המודר: ראובן שנאסר עליו כו' עד אינה בכלל איסורי הנאה. פ' אין בין המודר ופ' שני דייני גזירות: לפיכך מותר לזון את אשתו כו' עד שהגיע ליד ראובן. פ' אין בין המודר (דף ל"ג) ובירושלמי פ' שני דייני גזירות (דף ל"ה): היה שמעון כהן כו' עד נחת טוב: כתב הראב"ד ז"ל

לשמשו: ו ותורם שמעון תרומת ראובן ומפריש לו מעשרותיו מדעתו. כיצד מדעתו כגון שאמר ראובן כל הרוצה לתרום יבוא ויתרום. אבל לא יאמר לשמעון לתרום לו שהרי עושה אותו שליח וזה הנייה לו: ז [א]ומלמדו תורה שבעל פה שהרי אסור ליטול עליה שכר. אבל לא תורה שבכתב שנוטלין עליה שכר. ואם אין דרכן שם ליטול שכר על תורה שבכתב הרי זה מותר. ובין כך ובין כך מותר ללמד את בנו: ח [ב]חלה ראובן נכנס שמעון לבקרו. ובמקום שנוטל שכר מי שישב עם החולה לצוות לו לא ישב שמעון אלא מבקרו ועומד. ומותר לו לרפאתו בידו שזו מצוה היא: ט חלתה בהמת ראובן לא ירפא אותה שמעון. אבל אומר לו עשה לה כך וכך°. ורוחץ עמו באמבטי גדולה אבל לא בקטנה [ג]מפני שמהנהו בשעה שמגביה עליו המים. וישן עמו במטה בימות החמה. אבל לא בימות הגשמים מפני שמחממו. ומסב עמו על המטה. ואוכלין על שולחן אחד. אבל לא מקערה אחת ולא מאבוס שלפני הפועלים. שמא יניח שמעון חתיכה אחת טובה ולא יאכל אותה כדי שיאכל אותה ראובן או יקרב אותה לפניו ונמצא מהנהו. וכן בפירות שבאבוס. *אבל אם אכל שמעון מקערה שהוא יודע שכשיחזירנה לבעה"ב יחזור בעה"ב ויניחנה לפני ראובן ה"ז מותר. ואין חוששין שמא הניח נתח טוב בשבילו: י ומותר ראובן לשתות כוס של תנחומין מידו של שמעון משל ראובן *וכן כוס של בית המרחץ. שאין בזה הנייה:

ואסור

השגת הראב"ד

*אבל אם אכל שמעון וכו'. א"א זה הפירוש לא ידעתי מאין לו. ובירושלמי ומן הכוס החוזר תמן אמרין קונדיטון רבנן דהכא אמרין מליי מיסירוס קדמין ושתיין ומחזירין וכן פירשו בתמחוי החוזר לבעל הבית שיש לו לאכול ולשבוע ולהותיר וכל זה אינו משל מדיר אלא אם אמר משקה אותם מותרין לשתות מכוס אחד גדול או מתמחוי גדול ויין קונדיטון יספיק לאדם כמעט:

*וכן כוס של בית המרחץ שאין בזה הנאה. א"א ואיך אין בה הנייה אלא שיש בו חיי נפש ואולי משל עצמו קאמר שאינו מהנהו אלא בהשקאה בלבד והיא מגוס:

א טור שם סמ"ג שם וע"ש: ב נדרים לט: ג טור יו"ד סי' רכא סמג לאוין רמב:

כסף משנה

ו ומ"ש ותורם שמעון תרומת ראובן וכו'. משנה שם (דף ל"ה). ומ"ש כיצד מדעתו וכו', שם:

ז ומ"ש עד מותר ללמד את בנו. שם במשנה. ומ"ש חלה ראובן, משנה וגמרא שם (דף מ"א:):

ח ומ"ש ומותר לו לרפאתו בידו וכו'. משנה שם (דף ל"ט) ומרפאו רפואת הנפש. ואמרינן בירושלמי שאפי' יש לו מי שירפאנו שלא מן הכל זוכה להתרפאות:

ט חלתה בהמת ראובן וכו'. מימרא שם: ורוחץ עמו באמבטי גדולה וכו'. שם במשנה. ומ"ש וישן עמו בימות החמה וכו', גם זה שם וכר"י משום דמשמע בברייתא בגמ' דר"מ הוא דפליג עליה. ומ"ש ומסב עמו על המטה וכו' עד ולא מאבוס שלפני הפועלים וכו', שם במשנה. ומ"ש אבל אם אכל שמעון בקערה וכו'. משנה שם אבל אוכל הוא מן התמחוי החוזר ובגמ' א"ר יוסי בר חנינא מן התמחוי החוזר לבעל הבית, ופירש רבינו מקערה שהוא יודע שכשיחזירנה אצל בעה"ב וכו': והראב"ד כתב א"א זה הפירוש לא ידעתי מאין לו וכו'. ואני אומר שמאחר שפירוש רבינו נאה על דברי הגמ' מה טענה היא לומר לא ידעתי מאין לו:

י ומ"ש ומותר לראובן לשתות כוס של תנחומין וכו'. שם (דף ל"ח:) א"ר ירמיה אמר ר' יוחנן המודר הנאה מחבירו מותר להשקותו כוס של שלום מאי ניהו הכא תרגימו כוס של בית האבל במערבא אמרי כוס של בית המרחץ, ופסק רבינו כדברי שניהם דתרווייהו איתנהו: וכתב הראב"ד וכן כוס של בית המרחץ שאין בזה הנאה א"א ואיך אין בהם הנאה וכו'. ואני אומר אפשר דרבינו משל עצמו קאמר וכן פירש הר"ן שאינו מהנהו אלא ההשקאה ואינה חשובה הנאה ואין צורך למ"ש הראב"ד והיא מגוס. ומ"ש הראב"ד שיש בו חיי נפש איני יודע מה חיי נפש יש בכוס של בית המרחץ:

ומ"ש

הרדב"ז

כמו הבוגרת ומדעתה. וא"ת שהיא כיון שהיא בוגרת אינו יכול להשיאה אלא מדעתה וי"ל דטעמא יהיב כיון שאינו יכול להשיאה לו אלא מדעתה אין זו הנאה ושרי:

ו ותורם שמעון תרומתו וכו'. שם במשנה ומוקמינן לה בגמרא באומר כל הרוצה לתרום יבא ויתרום:

ז ומלמדו תורה שבעל פה וכו'. שם במשנה ומלמדו מדרש הלכות ואגדות אבל לא ילמדנו מקרא אבל ילמד הוא את בניו ואת בנותיו מקרא ומוקמינן בגמ' במקום שנוטלין שכר על המקרא שרי למשקל שכר ולפיכך אסור למודר הנאה אבל מדרש אפי' במקום שנוטלין שכר על המדרש אין מנהגם מנהג ואסור הילכך שרי למודר הנאה ולפיכך לא הוציא רבינו מן הכלל אלא מקרא ובמקום שנוטלין עליה שכר:

ח חלה ראובן וכו'. שם המודר הנאה מחבירו נכנס לבקרו עומד אבל לא יושב ומוקי לה שמוהל בנכסי מבקר אסורים על החולה ובמקום שנוטלין שכר על הישיבה ואין נוטלין שכר על העמידה ואקשינן מאי פסקה הא קמ"ל דאף במקום שנוטלין שכר על הישיבה בעי למשקל על העמידה לא בעי למשקל הלכך אפי' במקום שנוטלין שכר על העמידה מותר למודר הנאה כיון שהדבר אסור מן הדין. ומדברי רבינו נראה דלאו דוקא בעמידה אלא יושב ועומד ויושב היינו לצוות את החולה: ומותר לו לרפאותו וכו'. שם במשנה ומרפאהו רפואת נפש ולא רפואת ממון ומפרשינן לה בגמ' רפואת נפש גופו רפואת ממון בהמתו אמר רב זוטרא בר טוביה אמר רב אבל אומר לו סם פלוני יפה לה סם פלוני רע לה ומסתברא שאם אין ראובן יודע לעשות הרפואה והבהמה תמות ואין שם מי שיודע לעשות זולת שמעון שמותר שמעון לעשות דקי"ל צער בעלי חיים מן התורה וכן כתב הטור:

ט ורוחץ עמו באמבטי וכו'. שם במשנה ורוחץ עמו באמבטי גדולה אבל לא בקטנה וישן עמו במטה ר' יהודה אומר בימות החמה אבל לא בימות הגשמים מפני שהוא מהנהו ומיסב עמו על המטה ואוכל עמו על השולחן אבל לא מן התמחוי אבל אוכל עמו מן התמחוי החוזר. ואמרי' עלה א"ר יוסי בר חנינא מן התמחוי החוזר לבעל הבית ופירש רבינו טעמא דרישא דלא יאכל עמו מן התמחוי ולא יאכל עמו מן האבוס דחיישינן שמא יניח לו חתיכה טובה ונמצא מהנהו אבל בתמחוי החוזר לבעה"ב מותר שמכנס היה שאחר שאוכל שמעון כדי שובעו מחזירין אותו אצל בעה"ב ומוסיף עליו ונותן לפני ראובן ואין חוששין שמא יניח נתח טוב לראובן דכיון שהוא חוזר אצל בעה"ב ליכא למיחש ומ"מ הוצרך לפרש ר' יוסי החוזר לבעה"ב שאם הוא תמחוי החוזר על האורחים אסור דחיישינן שמא יניח נתח טוב לראובן. ואמרינן בירושלמי מהו תמחוי החוזר תמן אמרי' פיסגת רבנן דהכא אמרין תמחוי שיש בו לאכול ולשבוע ולהותיר והיינו תמחוי החוזר לבעה"ב דאמרי' בגמ' דילן אלא דקשיא ליה לרבינו מאי למימרא ולהכין זה כתב שאע"פ שהוא יודע וכו'. ומזה הטעם השמיט רבינו הא דתני בירושלמי מן הכוס החוזר דהיינו שפותין ומחזירין דפשיטא הוא דלא שייך בכוס טעמא דשמא יניח נתח טוב לראובן אע"ג דתרווייהו מחד טעמא בתמחוי איכא הידושא ובכוס ליכא הידושא, ונתבארו דברי רבינו:

י ומותר לראובן לשתות וכו'. פ' אין בין המודר אמר ר' ירמיה אמר ר' יוחנן המודר הנאה מחבירו מותר להשקותו כוס של שלום מאי כוס של שלום הכא תרגימו כוס של בית האבל במערבא אמרי כוס של בית המרחץ ותרווייהו הלכה נינהו, וספר משובש נזדמן לפני הראב"ד ז"ל ולא היה כתוב בו משל ראובן ולפיכך כתב מה שכתב:

ואסור

לחם משנה

ו כגון שאמר ראובן כל הרוצה יבוא ויתרום וכו'. בפ' אין בין המודר (דף ל"ו) אוקמיה למתני' דתורם את תרומותיו מדעתו באומר כל הרוצה לתרום יבא ויתרום ואע"ג דלא אוקמוה בגמ' הכי אלא לומר דהתורם משלו על של חבירו צריך דעת וכן בהאידך בעיא אוקמוה הכי לומר דהתורם משלו על של חבירו טובת הנאה של בעל הכרי. וכבר פסק רבינו ז"ל בפ"ד מהל' תרומות דהתורם משלו על של חבירו א"צ דעת וכן דטובת הנאה הוי של תורם וא"כ לא נצרכין לפי זה לאוקומי מתניתין בהכי מ"מ אית ליה לרבינו ז"ל דדינא הכי הוי: אבל לא תורה שבכתב שנוטלין עליה שכר. פסק כר"י דאמר שכר פסוק טעמים בפ' אין בין המודר (דף ל"ו) וכ"כ הר"ן ז"ל שם:

ח חלה ראובן נכנס שמעון לבקרו וכו'. יש תימה על רבינו ז"ל איך לא הזכיר שנכסי חולה אסורין על המבקר מדינא דעולא דהזכיר שם והרב ב"י ז"ל רצה לתקן בסי' רכ"א וכתב שרבינו ז"ל מפרש כפירוש אחר אשר דחה שם הר"ן ז"ל ואעפ"כ קשה לי דמ"מ היה צריך רבינו ז"ל להזכיר אותו הדין וצ"ע:

ט בשעה שמגביה עליו המים. כלומר כשאחד נכנס המים עולים למעלה ומגביה המים על מי שעומד שם והיא הנאה לו: וישן עמו במטה. בברייתא (נדרים מ"א) ר"י אומר גדולה בימות הגשמים וקטנה בימות החמה מותר וכן אמרו שם גבי אמבטי קטנה ומזיע עמו בקטנה. הרא"ש ז"ל הזכיר כל זה בפסקיו והטור בסי' רכ"א ורבינו ז"ל לא כתב כלל מכל זה ולא ידעתי למה: אבל אם אכל שמעון מקערה שהוא יודע וכו'. כלומר לא תימא כיון שזה יודע שאחר שיאכל הוא יוליך הקערה ויאכל ראובן מניח הנתח כדי שיאכל ראובן קמ"ל דכיון שאינו אוכל יחד עמו אינו מקפיד בכך:

נזדמנה

מגדל עוז

זה הפירוש לא ידעתי מאין לו וכו': ואני אומר איני יודע ואיני מבין אלה הדברים כי הפירוש היה לו בקבלה מפי רבותיו נכון הוא מאד על פי השמועות שבפרק אין בין המודר הנאה (דף מ"א:) דתנן ואוכל עמו על השלחן אבל לא מן התמחוי אבל אוכל עמו מן התמחוי החוזר ובגמרא אמר ר' יוסי בר חנינא מן התמחוי החוזר לבעל הבית. וזה פשוט וגם בירושלמי כך הוא בגרסתו תני מן התמחוי החוזר מהו תמחוי החוזר תמן אמרין פסגתא רבנן דהכא אמרין תמחוי שיש בו לאכול ולשבוע ולהותיר תני מן הכוס החוזר אי זהו כוס החוזר תמן אמרין קונדיטון ורבנן דהכא אמרין מליי מיסירוא וקדמין ושתיין ומחזירין ע"כ. ולא נאות לפירוש ר"מ ז"ל בעיני ומאי דתני קמייתא שייך על לשון תמחוי השנוי במשנתנו ומאי דתני בתרייתא שייך על לשון כוס אלא דתנא ירושלמאה נקיט לישנא קלילא ולדעתי כי גירסת הראב"ד היתה משונה משלנו בין הבבלית בין הירושלמית אבל שלנו מדוייקת ומקובלת מזמן רבותינו הגאונים ז"ל: ומותר ראובן לשתות כוס של תנחומין עד שאין בזה הנייה: כתב הראב"ד ז"ל ואיך אין בו הנאה וכו': ואני אומר לא יצא דבר זה מפי הראב"ד ז"ל ושמא הכותב היה סבור שר"מ ז"ל היה מדבר בכוס של שמעון והוא לא אמר אלא בכוס של ראובן ומקבלו מידו של ראובן כמו כוס תנחומין ועל כן כתב וכן כו' וגם בגמרא דוכן את אמתו פרק אין אין המודר (דף ל"ח:) הכי איתמרו תרוייהו משום אחד דגרסינן א"ר ירמיה א"ר יוחנן המודר הנאה

מחבירו

הגהות מיימוניות

°[טור שם ז"ל ואם אינו יודע לעשותו והיא תמות אם לא יעשנו זה המדיר מותר לעשותו עכ"ל

יא ואסור ראובן בנחלתו של שמעון ומותר בשלהבת שלו: יב [א]היה לשמעון מרחץ או בית הבד מושכרים בעיר. אם היה לשמעון בהן תפיסת יד כגון שהניח מהן כל שהוא לעצמו ולא שכרו. אפילו הניח במרחץ אמבטי אחת ובבית הבד עקל אחד. אסור לראובן להכנס לאותה מרחץ ולדרוך בגת. ואם לא הניח לעצמו כלום אלא שכר הכל הרי זה מותר [א]: יג ואסור לראובן לאכול מפירות שדה שמעון ואפילו בשביעית שהכל הפקר. שהרי לפני שביעית נדו'. אבל אם נדר בשביעית אוכל מן הפירות הנוטות חוץ לשדה. אבל לא יכנס לשדה אע"פ שהקרקע הפקר. גזירה שמא ישהה שם אחר שיאכל. ולא הפקירה אותה תורה אלא כל זמן שהפירות בתוכה: יד במה דברים אמורים כשאמר לו הניית הנכסים האלו אסורין עליך. אבל אם אמר לו הניית נכסי אסורין עליך. או שנשבע ראובן או שנדר מנכסי שמעון. כיון שהגיעה שביעית אוכל מפירות שדהו שהרי יצאו מרשות שמעון. אבל לא יכנס לשדהו מן הטעם שבארנו: טו נאסרה על ראובן הניית מאכל שמעון בלבד. אם לפני שביעית נאסרה בין בנדר בין בשבועה הרי זה יורד לתוך שדהו אבל אינו אוכל מפירותיו. ואם בשביעית נאסרה יורד ואוכל מפירותיו. שאין פירות אלו של שמעון אלא של הפקר הן: טז ואסור לראובן להשאיל לשמעון גזירה שמא ישאל ממנו והרי הוא אסור בהנאתו. וכן אסור להלוותו גזירה שמא ילוה ממנו. ולא ימכור לו גזירה שמא יקח ממנו: יז נזדמנה לו מלאכה עמו כגון שהיו קוצרים כאחד.

עושה

א שם:

הרדב"ז

יא ואסור ראובן בנחלתו וכו'. הכי אמרי' לענין מעילה נחלה של הקדש מועלין בה ושלהבת אין מועלין בה:

יב היה לשמעון מרחץ וכו'. משנה פ' השותפין המודר הנאה מחבירו ויש לו מרחץ ובית הבד מושכרין ביד אחרים אם יש לו בהן תפיסת יד אסור אין לו בהם תפיסת יד מותר:

יג ואסור לראובן לאכול וכו'. במשנה פ' אין בין המודר (דף מ"ב) המודר הנאה מחבירו לפני שביעית לא ירד לתוך שדהו ולא אוכל מן הנוטות ובשביעית אינו יורד לתוך שדהו אבל אוכל מן הנוטות ואקשינן עלה מ"ש דאוכל מן הנוטות דפירא הפקירא אימון ארעא נמי הפקירא איהו אמר עולא בעומדים אילנות על הגבולין ר' שמעון בן אליקים אמר גזרה שמא ישהא בעמידה ופסק רבינו טעם זה לפי שהוא כולל:

יד בד"א כשאמר לו וכו'. (שם) עלה דמתני' רב ושמואל מוקמי לה באומר נכסים אלו ור' יוחנן וריש לקיש מוקמי לה באומר נכסי עליך ומסקינן כי אמר ר"י ור"ל באומר נכסי ורב ושמואל בנכסים אלו ולא פליגי הילכך אם נדר בשביעית בכל לשון שיאמר אוכל מן הנוטות שאין אדם אוסר דבר שאינו שלו ואם נדר קודם שביעית אם אמר נכסים אלו אדם אוסר דבר שהוא ברשותו אף לאחר שיצא מרשותו הילכך אינו אוכל אפי' אחר שהגיע שביעית ואם אמר נכסי כשהגיע שביעית אין אלו נכסיו ואפילו אמר נכסי אנו אינו אוכל דאזלינן בתר לשון (אחרון) [ראשון]. והכי משמע בירושלמי אע"ג ד.א משמע כן מדברי רבינו כאשר כתבתי פ"ה גבי ככרי זה עליך ולא היה גורס רבינו הכא ורב ושמואל בנכסי הלו אלא בנכסים אלו וכן היא גרסת הספרים שלנו. ומשמע דוקא בכה"ג מודים שאדם אוסר אותם אפי' אחר שיצאו מרשותו אבל באומר נכסי אלו כיון שנכנסה שביעית אין אלו נכסיו ונמצא התלמוד שלנו הולך על הירושלמי ועליה סמכינן ובהריא גריריגן:

טו נאסרה על ראובן הניית מאכל וכו'. שם במשנה נדר הימנו מאכל יורד לתוך שדהו ואינו אוכל מן הפירות ובשביעית יורד ואוכל:

טז ואסור לראובן להשאיל וכו'. שם במשנה ומוקי לה אביי גזירה לשאול משום להשאיל וכן בכולהו גזירה:

יז נזדמנה לו מלאכה וכו'. שם במשנה ולא יעשה עמו באומן דברי ר' מאיר והחכמים אומרים עושה והוא ברחוק ממנו ואמרינן עלה בקרוב כ"ע לא פליגי דאסור כי פליגי ברחוק ר"מ סבר גזרינן רחוק אטו קרוב דקא מרפי ליה לארעא קמיה ורבנן סברי לא גזרינן כלומר ברחוק הכל בקרוב גזרינן:

המדיר

כסף משנה

יא ומ"ש ואסור ראובן בנחלתו של שמעון ומותר בשלהבת שלו. תניא בתוספתא פ"ב המודר הנאה מחבירו ומת מביא לו ארון ותכריכין חלילין ומקוננות שאין הנאה למתים מעידו עדות ממון ועדות נפשות. ואיני יודע למה השמיטו רבינו:

יב היה לשמעון מרחץ וכו'. משנה פרק השותפין (דף מ"ו) המודר הנאה מחבירו ויש לו מרחץ או בית הבד מושכרים בעיר אם יש לו בהם תפיסת יד אסור (אם) אין לו בהם תפיסת יד מותר ובגמ' וכמה תפיסת יד אר"נ למחצה לשליש ולרביע אבל בבציר לא אביי אמר אפילו בבציר אסור ה"ד דשרי דמקבל בפסקא. ומפרש רבינו דלר"נ היינו שהשכיר לו אותו מרחץ או בית הבד חוץ מרביע שבו שישייר לעצמו הוי תפיסת יד ולאביי אפילו לא שייר לעצמו אלא דבר מועט באותו מרחץ שלא השכירו הוי תפיסת יד ואסור ה"ד דשרי דמקבל בפסקא כלומר שאין לבוכר אלא דמי השכירות בלבד ולא נשאר לו בגוף המרחץ וביה הבד שום שיור כלל ופסק כאביי:

יג ואסור לראובן לאכול מפירות שדה שמעון ואפי' בשביעית וכו'. משנה פרק אין המודר (דף מ"ב) המודר הנאה מחבירו לפני שביעית לא ירד לתוך שדהו ואינו אוכל מן הנוטות ובשביעית אינו יורד לתוך שדהו אבל אוכל מן (השביעית) הנוטות נדר הימנו מאכל לפני שביעית יורד לתוך שדהו ואינו אוכל מן הפירות ובשביעית יורד ואוכל. ופירש הר"ן לא ירד לתוך שדהו של מדיר דהמודר אסור בדריסת הרגל כדתנן לעיל. ואינו אוכל מן הנוטה מן הפירות הנוטות על הדרך סמוך לשדה. ובשביעית וכו' ואם בשביעית נדר. ובגמרא רב ושמואל דאמרי תרוייהו נכסי אלו עליך לפני שביעית אינו יורד לתוך שדהו ואינו אוכל מן הנוטה וכו' הגיע שביעית אינו יורד לתוך שדהו אבל אוכל הוא את הנוטות. ואסיקנא כי אמרי ר"י ור"ל בנכסי ורב ושמואל בנכסים אלו ולא פליגי וכתב הר"ן דנכסי הלו דינו כנכסים הלו. ואמאי דתנן ובשביעית אינו יורד לתוך שדהו אמרינן בגמ' מ"ש דאוכל מן הנוטות דפירי דהפקרא נינהו ארעא נמי רחמנא אפקרה אמר עולא בעומדים על הגבולים ר' שמעון בן אליקים אמר גזירה שמא ישהא בעמידה. ופירש הר"ן ארעא נמי רחמנא אפקרה כלומר ללקיטת פירות וכו'. בעומדים על הגבולים אה"נ דללקוט אילנות שבאמצע השדה מותר לירד להוכה אבל ללקוט אילנות שעומדים על הגבולים דרחמנא לא אפקרה לארעא אלא ללקוט פירותיה הילכך כיון שאילנות הללו יכול ללקט אותם לא ירד. גזירה שמא ישהא בעמידה ומש"ה אפי' ללקט אילנות שבאמצע השדה לא ירד להוכה דנהי דמדינא שרי משום גזירה אסור ואע"ג דהכא גזרינן שמא ישהא בעמידה ולעיל גבי הולכה לא גזר שמואל אלא שמא ישהא בישיבה אבל בעמידה לא גזר וכו' התם כיון דדרך מבקר ליסב ואתה מצריכו לעמוד אית ליה היכרא ולא ישהא בעמידה אבל הכי מאי היכרא אית ליה הא אין דרך ללקוט הפירות אלא בעמידה. ופסק רבינו כר"ש בן אליקים וצריך טעם למה דהא מידי דרבנן הוא והוה ליה למיפסק לקולא וצ"ל שטעמו משום דמתני' סתמא קתני אינו יורד לתוך שדהו אפילו ללקוט העומדים בתוך השדה במשמע:

טז ואסור לראובן להשאיל לשמעון וכו'. משנה שם המודר הנאה מחבירו לא ישאילנו ולא ישאל ממנו לא ילונו ולא ילוה ממנו ולא ימכור לו ולא יקח ממנו. ובגמרא בשלמא לא ילונו ולא יקח ממנו ולא ישאל ממנו כלומר מודר ממדיר דקא מיתהני מיניה (ומש"ה אסור) אלא לא ישאילנו ולא ילונו ולא ימכור לו מאי קא מיתהני מיניה, קך היא גירסת הר"ן והיא הנכונה. אמר ר' יוסי בר חנינא כגון שנדרו הנאה זה מזה אביי אמר גזירה לשאול משום להשאיל וכן בכולהו גזירה. ופסק רבינו כאביי משום דבהדיא הוא ועוד משום דפשטא דמתני' כוותיה דקתני המודר הנאה מחבירו זה מזה ועוד דאי כר"י בר חנינא מילתא דפשיטא היא ולא צריכה למיתני. וכתב הר"ן וא"ת והא לקמן אפי' במודר הנאה מחבירו בלבד תנן בפ' השותפין הריני עליך חרם המודר אסור ומשמע אבל מדיר לא ואמאי הוה ליה למיתני שניהם אסורים ומשום גזירה. יש לומר דלא גזרינן אלא בהני בלחוד דלא משמע להו לאינשי דליהדרו במודר הנאה ואי עביד להו מודר למדיר אהי נמי למשקל להו ממדיר אבל בהנאה גמורה כאכילת פירות וכיוצא בה ליכא למגזר הילכך לא מיי תני שניהם אסורים עכ"ל. ולעיל כתב הר"ן ולא ימכור לו מאי קא מיתהני מיניה נראה לי דמשמע ליה (דמתני') בזבינא חריפא ומש"ה משמע ליה הכי ולא מוקי לה בזבינא דרמי על אפיה ולפרוך איפכא ה"ל בזבינא מציעאה ולא תיקשי ליה מידי במכר משום דסבירא ליה דכי היכי דבהני דקתני מקמי הא דהיינו לא ישאילנו ולא ילוונו לא מיתהני מידי הכי נמי בלא ימכור לו לא מתהני מידי (והיינו בזבינא חריפה) ומש"ה פריך הכי עכ"ל:

יז נזדמנה לו מלאכה עמו וכו'. משנה שם (דף מ"ט:) לא יעשה עמו באומן דברי ר"מ וחכ"א עושה הוא ברחוק ממנו, בגמ' בקרוב כ"ע לא פליגי דאסור כי פליגי ברחוק ר"מ סבר גזרינן רחוק משום קרוב דקא מרפי לארעא קמיה ורבנן סברי לא גזרינן. ויש להשוה על רבינו למה נקט כגון שהיו קוצרים כאחד דלא שייך למימר ביה דקא מרפי

לחם משנה

יז נזדמנה לו מלאכה עמו כגון שהיו קוצרין כאחד וכו'. כתב הרב כ"מ ז"ל יש להשוה על רבינו ז"ל למה נקט כגון שהיו קוצרין כאחד דלא שייך למימר ביה דקא מרפי לארעא קמיה והכ"מ עושה עמו באומן ע"כ. ואילו היה רואה מה שפירש רבינו ז"ל בפירוש המשנה לא הוה תמה שכתב שם ולא יעשה עמו באומן שלא יקצור עמו בשורה אחת כדי שלא יקל עליו מה שיקצור כי בהיותו קוצר קרוב ממנו הוא מוצא מקום לילך וימצא מקום פנוי שיכול למהר מלאכתו וכבר נתבאר לך פירוש לשון אומן בהרבה מקומות מזרעים ע"כ. נראה כוונתו דמכרם מרפי לה לארעא דה"ק דכיון דהשבולין עומדין לפניו הנה אותם השבולין מעכבין לו הכילך וזה מסירם מלפניו נמצא דמרפי ליה

הגהות מיימוניות

עכ"ל: [א] מכאן דקדק ר"ת בית שאול שאסרו המשאיל אע"ג דשאלה לא קניא אינו יכול לאסור כל ימי שאלתו ודוק בגמ' ובתוס' בב"ק בפרק הפרה והורה רבינו שמשון על הקהל שהיה להם תיבה שמנידרים בו העישור ואסר אחד מהן חלקו והתיר להם:

מגדל עוז

מחבירו מותר להסקות (לו) כוס של שלום מאי היא הכא תרגומו כוס של בית האבל כמערבה תרגמו כוס של בית המרחץ ע"כ. אלמא תרוייהו מטעם אחד הם ודין הוא לשניהם ומש"ה מייתי לה בהר כמדיר את כנו לת"ת דכולהו מבוס דלא חשיבי הנאה שליטו לכו רבותא ואף למאן דפריש משום בטול ת"ת מפרשי דהני מלאכות לא חשיבי ולית בהו בטול ושייכי טעמייהו כהדדי וכוכרי ר"מ ז"ל

יוה פשוט: ואסור ראובן בנחלתו של שמעון ומותר בשלהבת שלו. פרק אין בין המודר: היה לשמעון מרחץ עד הרי זה מותר. פרק השותפין (דף מ"ו): ואסור לראובן לאכול כו' עד גזירה שמא

עושה ברחוק ממנו גזירה שמא יסייענו. *המדיר ° את בנו מפני שאינו עוסק בתורה ונאסר בהניית אביו. הרי האב מותר למלאות לו חבית של מים ולהדליק לו את הנר ולצלות לו דג קטן. שאין כוונתו אלא להנאה גדולה ודברים אלו לגבי הבן אינן חשובין: **יח** מי שנשבע או נדר שלא ידבר עם חבירו הרי זה מותר לו לכתוב בכתב ולדבר עם אחר והוא שומע הענין שירצה להשמיעו. וכזה הורו הגאונים:

פרק שביעי

א **שנים** שנאסרה הנאת כל אחד מהן על חבירו בין בנדר בין בשבועה הרי אלו מותרין להחזיר אבידה זה לזה מפני שהוא מצוה. ובמקום שדרכן שנוטל שכר המחזיר את האבידה יפול השכר להקדש. שאם יטול שכר נמצא נהנה ואם לא יטול נמצא מהנה:

ומותרין

א טור שם סי' רכא:

השגת הראב"ד

*המדיר את בנו כו'. א"א הוא מפרש הדירו שנייה מפני שאינו עוסק בתורה. ויש פירוש טוב מזה שהדיר תשמיש בנו על עצמו מפני שלא יתבטל מתלמוד תורה ואעפ"כ מותר הבן למלאות לאביו חבית של מים ולהדליק את הנר וכו' לפי שאין בתשמיש זה בטול תורה:

כסף משנה

מרפי לארעא קמיה והניח עושה עמו באומן: **המדיר** את בנו מפני שאינו עוסק בתורה וכו'. שם (דף ל"ח:) אמר ר' יעקב המדיר את בנו לת"ת מותר למלאות לו חבית של מים ולהדליק לו את הנר ר' יצחק אמר לצלות לו דג קטן. ופירש רבינו במדיר את בנו מפני שאינו עוסק בתורה ויהיה למ"ד לת"ת לפ"ד של בעבור כלומר המדיר את בנו בעבור שלא היה עוסק בת"ת: וכתב הראב"ד יש פירוש טוב מזה וכו'. והרא"ש בפסקיו כתב שני הפירושים והרמב"ן הכריע כפירוש הראב"ד משום דהנך מילי שימוש נינהו ודברים שהבן עושה לאב ואין במשמע שיתן כלום אלא שימלא וידליק ויצלה לו דג שלו ועוד דלישנא דמדיר בנו לה"ת הכי משמע דמדירו כדי ללמוד ועוד אי כשהאב מדיר את בנו מ"ש הני ואי אמרי' מתיובתיה לא אדריה הל"ל שיתן לו מזונות שהוא צריך להם באמצום עכ"ל. וכן פירש הר"ן וכתב דהכי מוכח בתוספתא דבכורות וטעמא משום דמסתמא ממילי זוטרי כי הני דלית בהו ביטול תורה לא אדריה עכ"ל. ולענין מה שהכריע משום דהנך מילי שימוש נינהו ודברים שהבן עושה לאב י"ל לדעת רבינו שגם האב עושה כן לבנו לפעמים. ומ"ש ואין במשמע שיתן כלום וכו' גם דברי רבינו כן הם שאינו נותן לו כלום. ומ"ש ועוד דמדיר את בנו לת"ת הכי משמע כבר כתבתי שלדעת רבינו הלמ"ד היא למ"ד של בעבור ואדרבה משם ראיה לפירוש רבינו דלישנא דמדיר את בנו משמע שמדיר הנאתו על בנו לא שמדיר הנאת בנו עליו דאם כן הל"ל המודר מבנו ולפענ"ד זו היא ראיה שאין עליה תשובה. ומ"ש ועוד אי בשהאב מדיר את בנו מ"ש הני כבר נתבאר בדברי רבינו שדברים אלו לגבי הבן אינם חשובים, ואם דעתו ז"ל לומר מה נשתנו אלו מאחרים י"ל דבדברים אלו נצטרפו שלשה דברים חדא דהיותיה נינהו ועוד שאינן חשובין הנאה לגבי הבן ועוד דלית בהו חסרון כיס. ומה שרצו להכריע מתוספתא דבכורות אינה ראיה דתוספתא הכי איתא מעשה באחד שהדירו את בנו ללמוד תורה והדירו מלעשות מלאכה והתיר לו ר' יוסי ברבי למלאת לו חבית של מים ולהדליק לו את הנר דהיכא למימר דהתם מילתא אחריתי היא שהדירו מנכסיו אם יעשה שום מלאכה וקתני שאין בכלל משום מלאכה ואין זה ענין לנדון דידן: **כתב** הטור על המדיר את בנו לת"ת וכו'. וכן מותר לקנות מן השוק מה שצריך אם הוא אדם שאין דרכו לקנות בעצמו או אם היא אשה שהדירה את בנה והוא ירושלמי בשילהי בכורים וכתבוהו הרא"ש והר"ן פ' אין המודר הנאה וטעמא משום דהאשה וכן איש שאין דרכו לקנות מן השוק אבן ססדי דלדעתא דהכי לא אדריה, ורבינו שהשמיטו נראה שהוא סובר דגמ' דידן פליג דאל"כ לא הוה שתיק מיניה:

יח מי שנשבע או נדר שלא ידבר עם חבירו וכו':

פ"ז א שנים שנאסרה הנאת כל אחד מהם וכו'. משנה בר"פ אין בין המודר (דף ל"ג) המודר הנאה מחבירו וכו' מחזיר לו את אבידתו מקום שנוטלים עליה שכר תפול הנאה להקדש. ובגמ' (שם ע"ב) פליגי בה רבי אמי ורבי אסי חד אמר לא שנו אלא בנכסי מחזיר אסורים על בעל אבידה דכי מהדר ליה מדעם דנפשיה קא מהדר ליה אבל נכסי בעל אבידה אסורים על מחזיר לא קא מהדר ליה דקא מהני ליה פרוטה דרב יוסף וחד אמר אפילו נכסי בעל אבידה אסורין על מחזיר מהדר ליה ומשום פרוטה דרב יוסף לא שכיח (דף ל"ד) איכא דמתני ליה בהאי לישנא ר' אמי ור' אסי חד אמר לא שנו אלא בנכסי בעל אבידה אסורים על מחזיר ומשום פרוטה דרב יוסף לא שכיח אבל נכסי מחזיר אסורים על בעל אבידה לא מהדר ליה משום דקא מהני ליה וחד אמר אפילו נכסי מחזיר אסורים על בעל אבידה מותר דכי מהדר ליה מדעם דנפשיה קמהדר ליה ואותיבנא למ"ד בנכסי מחזיר אסורים לא מהדר ואסיקנא בקשיא. וכתב הר"ן ולענין הלכה קי"ל דבין בנכסי מחזיר אסורים על בעל אבידה בין בנכסי בעל אבידה אסורים על המחזיר מהדר דהא מ"ד דבנכסי מחזיר אסורים על בעל אבידה לא מהדר איותב ואע"ג דמ"ד כלישנא קמא דנכסי בעל אבידה אסורים על מחזיר לא מהדר לא איתותב דאדרבה אקיל ליה מתני' שפי שפיר אפ"ה כיון דהאי לישנא בתרא הוא והך סברא דבין בנכסי מחזיר אסורים בין בנכסי בעל אבידה אסורים מהדר איתמרא בתרתי לישני טוטיה נקטינן עכ"ל. וכן דעת רבינו:

ומ"ש

לחם משנה

ליה ארעא כלומר מסיר המכשול ועשה לו הדרך ומתגימין בקולרין איירי וזהו אומרו לא יעשה באומן דהכי אמרינן במתני' דהשוכר את הפועלים בחזירתן מאומן לאומן וכו' ואיירי בענין קלירה ובצירה: מותר למלאות לו חבית של מים וכו'. לפירוש הר"א ז"ל אתי שפיר דהזכיר המלאכות דהיינו ענייני שמוש שהוא סדיר משמוש דבנו אבל לפירוש רבינו ז"ל למה הזכיר המלאכות לימא לתת לו מעות כשיעור שימלאו לו חבית של מים וידליקו לו את הנר כיון דאין הענין תלוי בשמוש אלא בנתינת הנאה. וזהו שכתב הרא"ש ז"ל בפסקיו ואין במשמע שיתן כלומר אלא שימלא וידליק כלומר דלהך פירושא דהרא"ש ז"ל הדבר תלוי בשימוש ולא בהנאה כדכתיבנא. ובזה אין מקום למה שדחה הרב בעל כ"מ ז"ל קושיא זו ואמר גם דברי רבינו ז"ל כן הם שאינו נותן כלום דהרבה חילוק יש כמו שכתבתי אבל מ"מ מלשון מדיר את בנו משמע כפירוש רבינו ז"ל וכמו שהכריח הרב הנזכר אבל מן הירושלמי שחלקו בין איש לאשה משמע כפירוש שאר המפרשים דהאשה היא המדרת שלא תהנה מבנה כדי שילמוד תורה אבל לרבינו לא שייך לומר שהאשה הדירה שלא ליהנות לבנה מפני שאינו לומד תורה ומ"מ היה קונה לבנה הפגים דאדרבה היא אין דרכה לילך בשוק. לכך נראה דרבינו ז"ל מפרש בהפך דכשהאשה הדירה את בנה שלא ליהנות לבנה אינו קונה לו הפגים שאין דרכה לילך בשוק אבל אם הוא איש לוקח לו ומ"מ רבינו ז"ל לא הזכיר דין הירושלמי כיון דבגמ' לא הזכירו וכדכתב הרב בעל כ"מ ז"ל:

פ"ז א שנים שנאסרה הנאת כל אחד מהן על חבירו וכו'. וקשה דכיון דפסק דבין בנכסי בעל אבידה אסורין על המחזיר בין בנכסי המחזיר על בעל אבידה אם כן לא חיים לפרוטה דרב יוסף דבנכסי בעל אבידה אסורים על המחזיר אמר בפ' אין בין המודר (דף ל"ג:) דמותר להחזיר משום דפרוטה דרב יוסף לא שכיח וא"כ איך פסק בפי"ג מהל' גזילה דשומר אבידה הוי כשומר שכר משום פרוטה דרב יוסף דהיינו טעמא שעשאו שם רב יוסף שומר שכר משום פרוטה. וי"ל דהך פרוטה דהכא דהוי בשעה שמוליך האבידה לביתו דאתי עני ולא יהיב ליה פרוטה וכדפירש שם הרא"ש ז"ל לא שכיח דבאותה שעה פורתא לא שכיח דאתי עניא אבל כל זמן שהאבידה בביתו דהוי זמן רב שכיח דיבא עני כמה פעמים והוא נפטר מן הפרוטה ולכך חשיב כשומר שכר: יפול השכר להקדש. היינו כשמניהם אסורים זה על זה אבל אם נכסי מחזיר אסורין על בעל אבידה יקבלו המחזיר ואם נכסי בעל אבידה אסורין על המחזיר מחזיר לו בחנם וכן נתבאר בדברי הטור ז"ל סי' רס"א:

ואסורין

מגדל עוז

שמא יסייענו. פ' אין בין המודר (דף מ"ב): המדיר את בנו מפני שאינו עוסק בתורה וכו' עד ודברים אלו אינן חשובין לגבי הבן: כתב הראב"ד ז"ל הוא מפרש לת"ת שמדירו הנאה מפני שאינו עוסק בתורה וכו': ואני אומר חייב אדם לומר כלשון רבו ור"מ ז"ל כך קיבל הפירוש הזה פרק אין בין המודר וכמו שכתבתי למעלה בזה ספרק וגם הרמב"ן ז"ל הביא שני הפירושים בהלכותיו ואף כי הספים בהסכמת הראב"ד ז"ל והביא ראיות מהתוספתא דבכורות וירושלמי דבכורים: מי שנשבע ונדר שלא ידבר וכו' עד סוף הפרק. מ"ש בסוף דבריו וכן הורו הגאונים מוכיח שמתשובתם היתה לו והוא האמת שכן הורו ז"ל וגם לדורות שבאים אחריהם גדולים וחכמים נ"ע הסכימו כן בתשובותיהם:

פ"ז שנים שנאסרה כו' עד נמצא מהנה. פרק אין בין המודר (דף ל"ג):

הרדב"ז

המדיר את בנו מפני שאינו עוסק וכו'. (שם) א"ר יעקב המדיר את בנו לת"ת מותר לו למלאות לו חבית של מים וכו' פירש"י ז"ל כדברי רבינו וכן הסמ"ג והרמב"ן והר"ן פירשו כפירוש של הראב"ד ז"ל אע"ג דמן התוספתא והירושלמי נראה כפירושו של הראב"ד מ"מ מלשון שאמר משמע לי כדברי רבינו דאמר מותר למלאות לו משמע דקאי אמדיר ולפי הפירוש האחר היה ראוי שיאמר שהמודר הנאת תשמיש מבנו, ומ"מ שני הפירושים אמת לגבי הדין דתשמישין קטנים כאלו אינם חשובים לבטל ת"ת ולא לאסרן עליו האב:

יח מי שנשבע או נדר וכו'. הוראת הגאונים היא והסכמת האחרונים. וכבר ראיתי קצת בני אדם שמדברים עם הכותל ואומרים אתה הכותל תשמע כדי שישמע חבירו ואין ראוי לסמוך על זה והכי דלא לוסיף על הוראת הגאונים דבשלמא כשמדבר עם אחר השומע ומבין אפשר שיגיעו הדברים לחבירו ע"י האחר אשר שמען וכיון שכן אפי' בשמען חבירו מותר דלא הוי כמדבר עמו אבל כשמדבר עם הכותל הדבר נראה שמדבר ממש עם חבירו ואסור:

פ"ז א שנים שנאסרה הנאת כל אחד וכו'. פ' אין בין המודר ומחזיר לו אבידתו מקום שנוטלים עליה שכר תפול הנאה להקדש, ומדנקט רבינו שנים שנאסרה הנאת כל אחד מהם על חבירו משמע דבין למאן דמפרש מתני' בנכסי בעל אבידה אסורים על המחזיר ובין אם נכסי המחזיר אסורין על בעל האבידה בכל גוונא חייב להחזיר משום דפסק כמאן דאמר אפי' נכסי מחזיר אסורין על בעל האבידה מותר דכי מהדר ליה מידי דנפשיה קא מהדר ליה תקן מקום שטעלין עליה שכר תפול להקדש בשלמא למ"ד אפי' בנכסי מחזיר אסורין על בעל האבידה מהדר היינו דמתקן מקום אלא למאן דאמר נכסי מחזיר אסורין ולא מהדר היכי מתקן מקום קשיא וכיון דאיתותב נקטינן כמ"ד אפילו נכסי מחזיר אסורין על בעל האבידה מותר להחזיר ובין כך ובין כך תפול הנאה להקדש מהטעם שכתב רבינו:

מותרין

הגהות מיימוניות

°[טור שם בסי' רכ"ו ומסקנת הרא"ש כפירוש הראב"ד והסמ"ג שם כתב כלשון העמוד]:

הרדב"ז (מכ"י)

ב ומותרין בדברים שהם בשותפות וכו'. משנה בפ' השותפין הריני עליך ואת עלי שניהם אסורין ומותרים בדבר של עולי בבל ואסורין בדבר של אותו העיר ומפרש אלו הם דברים של עולי בבל ושל אותו העיר כלשון רבינו:

ג וכיצד יעשה וכו'. גם זה שם במשנה ופסק כחכמים שאמרו אחד נשיא ואחד הדיוט צריך לזכות לא דברו בנשיא אלא בהווה:

ד היו שניהם שותפין בחצר. ר"פ השותפין פלוגתא דתנאי ופסק כראב"י דאמר זה נכנס לתוך שלו וזה נכנס לתוך שלו והכי פסיק תלמודא ומוקמינן פלוגתייהו בחצר שאין בה דין חלוקה אבל יש בה דין חלוקה לדברי הכל אסור:

ה שנים שהיו שותפין בחצר וכו'. שם במשנה היה אחד מהם מודר הנאה מחברו לא יכנס לחצר ראב"י אומר יכול הוא לומר לתוך שלי אני נכנס ואיני נכנס לתוך שלך וכופין אתה נודר למכור חלקו. ומה שכתב הראב"ד שהוא בהפך שאם הדיר אחד את חבירו מנכסיו אין כופין את הנאסר למכור חלקו לפי שהוא אנוס באיסורו, לא ידעתי מי הוא האומר הפך זה והלא כתב רבינו כופין את הנודר למכור חלקו ומי עלה על דעתו לומר שיכופו את הנאסר למכור חלקו דנהי דמשמע ליה מלשון הגמרא דהמדיר את חבירו אין כופין למכור אבל המדיר עצמו מחבירו כופין אותו למכור והוא הפך סברת רבינו מ"מ שיכופו את הנאסר לא עלה על דעת אדם. והתוספתא והירושלמי משמע כפירושו של רבינו וכן מודים בעלי הסברא האחרת. ואני אומר כי מה שכתב רבינו הוא דבר שהשכל מורה עליו דהמדיר את חבירו נותן מכשול לפני אחרים

הפלאה. הלכות נדרים פ"ז

ב [א]מותרין בדברים שהם בשותפות כל ישראל. כגון הר הבית *(והלשכות) והעזרות והבאר שבאמצע הדרך. ואסורין בדברים שהם בשותפות כל אנשי העיר כגון הרחבה שבעיר והמרחץ ובית הכנסת והתיבה והספרים: ג וכיצד יעשו כדי שיהיו מותרין בדברים אלו. כל אחד ואחד משניהם כותב חלקו לנשיא או לאחד משאר העם ומזכה לו בחלקו על ידי אחר. ונמצא כל אחד מהם כשיכנס למרחץ שהוא לכל אנשי העיר או לבית הכנסת אינו נכנס לרשות חבירו אלא לרשות אחרים שהרי כל אחד מהם נסתלק מחלקו שבמקום זה ונתנו במתנה: ד [ב]היו שניהם שותפין בחצר. אם יש בה דין חלוקה הרי אלו אסורין להכנס לה עד שיחלוקו ויכנס כל אחד לחלקו. ואם אין בה דין חלוקה כל אחד ואחד נכנס לביתו והוא אומר בתוך שלי אני נכנס. ובין כך ובין כך שניהם אסורים להעמיד רחיים ותנור ולגדל תרנגולין בחצר זו: ה *שנים שהיו שותפין בחצר ונדר אחד מהן שלא יהנה בו השני כופין את הנודר למכור חלקו. נדר שלא יהנה הוא בשני הרי זה מותר להכנס לביתו מפני שברשותו הוא נכנס. אבל אינו יכול להשתמש

*בס"א אינו, וגם במשנה אינו:

א טור שם סי' רכד סמ"ג שם: ב טור שם סי' רכו סמ"ג שם:

כסף משנה

ב ומ"ש ומותרין בדברים שהם בשותפות וכו'. משנה בפ' השותפין שנדרו (דף מ"ח.). ומ"ש כותב חלקו לנשיא או לאחד משאר העם ומזכה לו בחלקו על ידי אחר. גם זה שם וכחכמים:

ד היו שניהם שותפים בחצר וכו'. משנה ר"פ (דף מ"ה:) השותפין שנדרו הנאה זה מזה אסורים ליכנס לחצר ראב"י אומר זה נכנס לתוך שלו וזה נכנס לתוך שלו. ובגמרא (דף מ"ו:) אמר רב יוסף אמר זעירי מחלוקת שאין בה כדי חלוקה אבל יש בה כדי חלוקה ד"ה אסור אמר רב הונא הלכה כראב"י וכן אמר ר' אלעזר הלכה כראב"י. ומ"ש ובין כך ובין כך שניהם אסורים להעמיד רחיים ותנור וכו' שם במשנה וכתב הר"ן דאע"ג דאמרינן בפ' חזקת הבתים דשותפים אהעמדה כדי לא קפדי מכל מקום אי קפדי יכולים לעכב זה על זה ואע"פ שדרכן לותר ויתור אסור במודר הנאה:

ה שנים שהיו שותפים בחצר ונדר אחד מהם וכו': כתב הראב"ד כ"ל שנשתבש בשמועה זו וכו'. טעמו של הראב"ד דבגמרא אפלוגתא דראב"י ורבנן בשותפים שנדרו הנאה זה מזה איבעיא להו בנדרו פליגו הדירו

השגת הראב"ד

*שנים שהיו שותפין בחצר ונדר אחד מהן שלא יכנס בו. א"א נראה לי שנשתבש בשמועה זו כי היא בהפך שאם הדיר אחד את חבירו מנכסיו אין כופין את הנאסר למכור את חלקו מפני שהוא אנוס באיסורו אבל אם נדר הוא מעצמו ואסר את עצמו בנכסי חבירו כופין אותו למכור ואפילו לראב"י שמא ישתמש בה תשמיש האסור. ומפרש בירושלמי דוקא אם היה נדרן, ואע"פ שבירושלמי אין משום לדברינו אין לנו אלא גמרא שלנו:

לחם משנה

ב ואסורין בדברים שהם בשותפות וכו' ובית הכנסת כו'. בר"פ השותפין (דף מ"ו) אמרינן הכי בית הכנסת דכמי שאין בו כדי חלוקה דמי ע"כ. וא"כ אך דאית לן כר' אליעזר דבחצר שאין בו דין חלוקה מותר הוא הדין בבית הכנסת דמותר ומתניתין דאוסר בבית הכנסת כרבנן אתיא וא"כ תימה גדול על רבינו ז"ל והטור ז"ל דפסקו כר' אליעזר איך כתבו דבבית הכנסת אסור וכבר תמה על זה הר"ן ז"ל בשם הרמב"ן ז"ל בפרק השותפין על רבינו ז"ל והניח הדבר בצ"ע. ולי נראה להלין בעד רבינו והטור דאית להו מה שכתב הר"ן ז"ל לתרץ הקושיא שנתכבו בה המפרשים דקשיא הילכתא אהילכתא דכיון דראב"י ורבנן פליגי אם יש ברירה או אין ברירה כדקאמר רבינא (דף כ"ח) בפ' שור שנגח את הפרה ור' אליעזר סבר יש ברירה איך פסק בפרק השותפין כראב"י הא קי"ל בפ' משילין (דף ל"ט) דבדאורייתא אין ברירה והרבה תירוצים נאמרו בקושיא זו והר"ן ז"ל תירץ בר"פ השותפין (דף מ"ה:) דיש לחלק בין ברירה לברירה דפלוגתא דראב"י ורבנן כל עת שמשתמש כל אחד בחצר הוי שלו לגמרי והוי כאילו קנו חצר זה חדש אחד לראובן וחדש אחד לשמעון ולפי שלא ידענו מה הוא החדש הראוי לכל אחד לכך הוצרכנו לטעם הברירה וא"כ נמצא דעיקרו של דבר נתברר מתחילתו ולא דמי לשאר בירורים דעלמא וכמו שהאריך הר"ן ז"ל שם הרבה יעויין שם, ועם זה נאמר דחצר שאין בו כדי חלוקה כיון שאין ראוי לשימוש לשניהם דאין בו אלא כדי שימוש לאחד לבד הוי כאילו קנו חדש אחד זה וחדש אחד זה ואין יכול אחד לאסור בחדשו של חבירו אבל בהכ"נ תשמישו הוא לכולם יחד כאחד וכיון שכן יכול לאסור זה חלקו כיון שבאותה שעה שמשתמש חבירו יש לו תשמיש בעת ההיא ואין זה כאוסר דבר אחד בעת שאין לו חלק בו כמו חצר השותפין שבאותה שעה שהאחד משתמש אין לחבירו חלק בו והוי כל הנאה שלו דעל דעת כן קנאוהו וכדכתב שם הר"ן ז"ל ולכך ודאי אפילו ר' אליעזר מודה בההיא מתני' דלקמן דבהכ"נ והגמרא דהקשה ואמר והא בהכ"נ כחצר השותפין שאין בו חלוקה דמי משום דבכל אותה סוגיא סבור הגמ' דפלוגתא דר' אליעזר ורבנן לא תליא בברירה אלא בקנסא כדמשמע מבעיא דאיבעיא להו בריש סוגיא בנדרו פליגי וכו' וגם מ"ד מחלוקת בשיש בו דין חלוקה אבל אין בו דין חלוקה מותר ס"ל לגמ' דהך סברא אית ליה ובשיש בו דין חלוקה קנסו רבנן כיון דאפשר בחלוקה אבל כשאין בו דין חלוקה מותר ולא קנסו רבנן לאוסרו כיון דלא אפשר בלאו הכי דאין בו דין חלוקה. וכן נראה מדברי התוס' ז"ל שם שפירשו כן ומשום הכי פריך בגמ' דבבהכ"נ שייך נמי הך טעמא דאין בו דין חלוקה ואין ראוי לקנסו ותירצו אלא אמר רב יוסף אמר זעירי מחלוקת כשאין בו דין חלוקה וכו' ועל פי הסברא הזאת דאזיל בתר קנסא ולפי זה לא אתי מתני' דבהכ"נ אלא כרבנן אבל לפירוש סוגיא דפ' שור שנגח דתלי פלוגתייהו בברירה יש לחלק בין פלוגתא דר' אליעזר להיא דבהכ"נ כדכתיבנא. ורבינו והטור ז"ל פסקו כההיא סוגיא דפ' שור שנגח ומאי דאסיק רב יוסף במסקנא מחלוקת כשאין בו דין חלוקה לפי דברי רבינא דפ' שור שנגח המפרשים דבריו בטעמא דברירה כדכתיבנא והכי קי"ל כרב יוסף דאסיק הכי בפ' השותפין וכדפרים ליה רבינא דהוי טעמא משום ברירה. כל זה טרחתי להעמיד דברי רבינו ודברי הטור ז"ל בסי' רכ"ד ורכ"ו כי הקושיא היא גדולה ועצומה:

ד היו שניהם שותפין בחצר וכו'. כתב הטור ז"ל בסי' רכ"ו אם יש בו דין חלוקה אל הנדר ואסורין ליכנס בו עד שיחלקו ויכנס כל אחד בשלו וכ"ש אם אחד מהם הדיר לאחד מן השוק מנכסיו שאסור ליכנס בו לצורכו אם לא לצורך אחד מן השותפין בחצר ע"כ. ותימה על דבריו וכי עדיף היכא דהדיר לאחר מהיכא דהדיר לשותף עצמו והא היכא דהדיר לשותף עצמו אינו יכול ליכנס כ"ש היכא שהדיר לאחר שאינו יכול ליכנס לצורך השותף דהא התוס' ז"ל כתבו בריש השותפין (דף מ"ו) גבי הדיר לאחד מן השוק דהך חלוקה לא איצטריך לרבנן דהשתא לשותף עצמו יכול לאסור כ"ש לאחד מן השוק אלא לראב"י איצטריך וכבר תמה על זה שם הרב ב"י ז"ל והניח הדבר בצ"ע עד שכתב שאולי נתחלף לו לטור ז"ל בחלוקה זו בחלוקה אחרת כאשר כתב שם. ולי נראה להלין בעד הטור ז"ל דאולי הוא סובר כדעת הר"ן ז"ל שכתב בפרק השותפין (דף מ"ח) דהך חלוקה דהדיר לאחד מן השוק הוי רבותא נמי לרבנן דראוי להתיר בחלוקה זאת מבחלוקה הקודמת דבשלמא כשאומר לשותף עצמו הרי סלק השעבוד אשר לשותף בחלקו דקונמות מפקיעות מידי שעבוד אבל כשהדיר לאחר ושעבוד השותף במקומו עומד ודאי דיכול לומר האחר כיון שעדיין שעבוד השותף במקומו עומד והוא נכנס לצרך השותף לא לחלקך אני נכנס אלא לחלק השותף וכיון דאית ליה לטור ז"ל האי סברא משום הכי אית ליה דלא אמרו בגמ' מחלוקת כשאין בו כדי חלוקה אבל יש בו כדי חלוקה אסור אלא בחלוקות הראשונות אבל בהך חלוקה דראוי להתיר יותר אפי' היכא דאית ביה כדי חלוקה שרי ראב"י היכא שנכנס לצורך השותף כדכתיבנא. ואע"ג דהר"ן ז"ל אית ליה הך סברא גבי מי שיש לו חצר מושכר ביד אחר דאינו יכול לאסור בקונם על אחר מהך טעמא דלא סלק השעבוד מעל השוכר והטור ז"ל בסימן רכ"א משמע דלית ליה הך סברא דהר"ן ז"ל גבי שוכר שכתב שם בשם ר"מ ז"ל דאם היה אוסרו בפירוש על אחר אע"פ שהוא מושכר יכול לאוסרו וסברת אביו ז"ל דשוכר דבלשון הקדש יכול לאוסרו ולא בלשון קונם ואע"ג דלא חלק השעבוד מעל השוכר מ"מ יש לומר דהטור ז"ל פליג על הר"ן ז"ל בחדא דהיינו גבי שוכר ומודה ליה בחדא דהיינו גבי שנים שותפים וטעמא דגבי שוכר כיון דכל גוף הקרקע של משכיר ודאי דיכול לאסור ולהפקיעו מאחר אע"ג דאינו אוסרו על השוכר ואינו יכול לומר למשכיר לתוך של שוכר אני נכנס כיון דגוף הקרקע של משכיר אבל גבי שותף דאית ליה שותפות בקרקע דיכול לומר האחר לא לשלך אני נכנס אלא בשל שותפך. כך נ"ל להעמיד דברי הטור ז"ל:

ה שנים שהיו שותפין בחצר וכו'. ואית ליה כדברי הרא"ש ז"ל והר"ן ז"ל דכופין את הנודר דקאמר במתניתין קאי אאמר רבי אליעזר אע"ג דלא נאסר עליו דריסת רגל משום שאר שימוש ודלא כרמ"י ז"ל שכתב דהוי אליבא דרבנן. ולענין מה שהשיג הר"א ז"ל על רבינו ז"ל דפסק כירושלמי כבר כתב הרמ"ש ז"ל בפסקיו דלרבינא דשלי

מגדל עוז

ומותרין בדברים שהן בשותפות עד תרנגולין בחצר זו. פ' השותפין (דף מ"ה) ופ' אין בין המודר: שנים שהיו שותפין בחצר וכו' עד להשתמש בחצר כמו שבארנו: כתב הראב"ד ז"ל נ"ל שנשתבש בשמועה זו וכו': ואני אומר עיקר זאת השמועה בנדרים ר"פ השותפין (דף מ"ה) ויש בה פנים לזה ולזה והרמב"ן ז"ל האריך בהלכותיו בשתי הדעות והביא הירושלמי והתוספתא המסייעת פירוש ר"מ ז"ל ואף כי הוא דחק עצמו והשכים כדברי שכנגדו איני צריך לכייעו שהרי הם מודים שהירושלמי והתוספתא הם כפשוייתו וגם כוגיית הגמרא מוכחת כדבריו דאיבעיא לן אי בנדרו ומשום פשיטא אי בהדירו ומשום אונס הצריכו למכור ולא איפשיטא להדיא בתלמודנו וניחא לן למיזל בתר פשיטותא דירושלמי ותוספתא דאיגון בדברי ר"מ ז"ל מלאמשובי בתר סברא דיגן דלא דייקא דאי דוקא היא לשמעי' לא קאמר

כסף משנה

בהדירו זה את זה מאי מי אמרינן בנדרו הוא דפליגי אבל בהדירו זה את זה מודו ליה רבנן לראב"י דכ הנוסים דמו או דילמא אפילו בהדירו זה את זה פליגי רבנן ת"ש היה אחד מהם מודר הנאה מחבירו ופליגי רבנן אי נדור מחבירו הנאה הנ"מ דקתני סיפא וכופין את הנודר למכור את חלקו אי אמרת בשלמא דנדר הוא היינו דקתני כופין (אותו) אלא אי אמרת דאדריה אמאי כופין אותו הא מיגס אניס.

וכתב הר"ן אי אמרת בשלמא דנדר הוא היינו דכופין לפי שהוא גרם לעצמו אלא אי אמרת דלא נדר הוא אמאי כופין הא מיגס אניס וא"ת ונימא ליה לעולם בהדירו חבירו עסקינן וכי קתני כופין את הנודר את המדיר קאמר י"ל דלה סבירא לן שיהא בדין לכוף אדם למכור את שלו מפני שאסר נכסיו על חבירו אבל לנודר עצמו ראוי לכוף דמה הנאה יש לו לאסור על עצמו נכסיו ואיכא למיחש שמא יכשל עכ"ל. והשתא כיון דאמרינן דהנ"מ דכי נדר הוא כופין אותו וכי אדריה חבריה אין כופין אותו כיון דמיגס אניס משמע דהכי נקטינן. זה הוא טעמו של הראב"ד וכן דעת הר"ן. ו־עם רבינו משום דבירו־נמי אמרו כופין הנודר למכור את חלקו בנומר הנייתי עליך אבל באומר הנייתך עלי שסובר הירושלמי דהייפינן טפי למכשול חבירו ממה שיכשל הוא עצמו בפשיעתו והטעם מפני שמי שהוא נודר משהמא זכור הוא לנדרו והילכך לא חיישינן ביה דליתי לידי מכשול אבל מי שהדירו חבירו כיון שהוא לא הוציא נדר מפיו אפשר דמשתלי ולא מדכר ולפיכך חשו ביה דלא ליתי לידי מכשול. וסובר רבינו דכיון דהאי מילתא מיפרשא בירושלמי יש לנו לומר דמסתמא לא פליגי אגמרא דילן והא דאוקמה גמרא בנודר מחבירו הנאה אבל במודר לא היינו כדי לדחות הא דבעי למיפשט דבהדירו נמי פליג אבל לפום קושית גמרא דידן סבר לה כירושלמי:

ו היה אחד מן השוק אסור בהנאת אחד משניהם וכו'. משנה שם (דף מ"ו) וכראב"י:

ז מי שאסר הניית אומה מן האומות על עצמו הרי זה מותר וכו'. משנה סוף פרק ג' דנדרים (דף ל"א) שאני נהנה לישראל לוקח ביותר ומוכר בפחות שישראל נהנין לי לוקח בפחות ומוכר ביותר אם שומעין לו שאיני נהנה להם והם לי יהנה לאומות. ומה שאמר אם שומעין לו היינו אם שומעין לו, לומר מפני שהוא דבר בחוק שימצא מי שירצה להפסיד מעותיו בשביל נדרו של זה למכור לו בפחות או ליקח ממנו ביוקר ומש"ה אמר אם שומעין לו. ומ"ש ואין גוזרין כאן שלא ימכור וכו'. הם דברי רבינו לתת טעם למה לא גזרו כאן כמו שגזרו במודר הנאה מחבירו שבסוף פרק שקודם זה. ומ"ש שאם א"א לו לישא וליתן עם זה וכו' הנודר מאיש אחד קאי ואין הלשון מכוון יפה וצריך בדיקה בנוסחאות אחרות: וכתב הטור מי שאסר עצמו מכל ישראל אסור לקנות מהם ולמכור להם זבינה מילתא דאית ביה הנאה ללוקח ולמוכר וכו' עד וימכרנו להם שוה בשוה והם דברים מבוארים בגמרא ורבינו שהם דבריו כלשון המשנה:

ולגבי הדין שתי הגרסאות עולות לדרך אחד. שאני נהנה להם וכן לי יהנה מאומות העולם: אלא מאומה כולה (עיין בס' תשובות ח"ב דף פ"א סימן רפ"ב). שאם א"א לו לישא וליתן עם זה ישא ויתן עם אחר. וא"ת לעולם נגזור ואם א"א לו לישא וליתן עם אומה זו ישא ויתן עם אומה אחרת כדתנן יהנה לאומות. וי"ל דמילתא דלא שכיחא לא גזרו רבנן ולא גזרו למכור להם שמא יקח מהם א"נ לא הטריחוהו רבנן בגזירתם לישא וליתן עם אומה אחרת אבל מאיש זה לאיש אחר אין לו טורח וגזרו שלא ימכור לו שמא יקנה ממנו. ומתני' דקתני יהנה לאומות שאני לפי שהוא אסר על עצמו הנאת כל ישראל ושוי איסור הורה וק"ל:

ח אסר הנייתו עליהם וכו'. היינו סיפא דמתני' אמר שאני נהנה להם והם לי יהנה באומות העולם:

הפלאה

להשתמש בחצר כמו שבארנו: ו היה אחד מן השוק אסור בהנאת אחד משניהם. הרי זה מותר להכנס לחצר. מפני שהוא אומר לו לתוך של חבירך אני נכנס איני נכנס לתוך שלך: ז [א]מי שאסר הניית אומה מן האומות על עצמו. הרי זה מותר ליקח מהן ביותר ולמכור להן בפחות. אסר הנייתו עליהם אם שומעין לו שיקח מהן בפחות וימכור ביותר מותר. ואין גוזרין כאן שלא ימכור גזירה שמא יקח. שהרי לא נדר מאיש אחד כדי שנגזור עליו *[אלא] מאומה כולה. שאם אי אפשר לו לישא וליתן עם זה ישא ויתן עם אחר. לפיכך אם אסר הנייתן עליו הרי זה משאילן ומלוה אותן. אבל לא ישאל מהם ולא ילוה מהן: ח אסר הנייתו עליהן והנייתן עליו לא ישא ויתן עמהם. וכן לא ישאו הן ויתנו עמו ולא ישאיל להן ולא ישאיל מהם ולא ילוה אותן:

א טור שם סי' רכז סמ"ג שם: *כ"ה בדפוס וויניציאה:

אסר

הרדב"ז (מכ"י)

אחרים ולפיכך הדין נותן לכוף אותו שלא יכשלו אחרים על ידו אבל המדיר עצמו מהנאת חבירו אין נותן מכשול אלא לפני עצמו לבד והוא הומר אני הריה נזהר יפה ולמה יכופו אותו. והר"ן ז"ל תמה על רבינו ואני תמה עליו היך לא נתן לבו לסברא זו שהיא נכונה. ומעתה צריך לייאב הסוגיא דלא לפלוג על התוספתא והירושלמי ועל רבינו דאיבעיא לן עלה דמתני' דהשותפין שנדרו הנאה זה מזה בנדרו פליגי דזה נדר הנאה מחבירו וזה נדר הנאה מחבירו בהדירו זה את זה מאי מי אמרי' בנדרו זה את זה פליגי אבל בהדירו זה את זה מודו ליה רבנן לראב"י דכי אנוסין דמו או דילמא אפילו בהדירו זה את זה פליגי רבנן ת"ש היה אחד מהם מודר הנאה מחבירו ופליגי רבנן עליה כלומר דסתם מודר הנאה משמע שהדירו חבירו ופליגי רבנן ודחינן תני נדור מחבירו הנאה ואינו מגיה המשנה ממש אלא פי' מודר הנאה מחבירו משמע שהוא הדיר עצמו מהנאת חבירו ה"נ מסתברא דקתני סיפא וכופין את הנודר למכור את חלקו אי אמרת בשלמא דנדר הוא היינו דקתני כופין אלא אי אמרת דאדריה אמאי כופין אותו הא מיגס אניס דקס"ד דתלמודא דעל מי שמוטל עליו האיסור הוא צריך לתקן ומש"ה קאמר אמאי כופין אותו מיגס אניס. וסובר רבינו דהוה מצי למימר לעולם בהדירו חבירו עסקינן וכי קתני כופין את הנודר את המדיר קאמר דנודר משמע נמי שנדר ואסר הנאתו על חבירו ומש"ה כופין אותו למכור חלקו אלא שלא הש תלמודא להאריך כיון דלא נפקא לן מינה מידי דהא קי"ל כראב"י ומה לנו אי פליגי רבנן עליה בהדירו זה את זה הו לא ועלו דברי רבינו בלה היפוך ועשינו שלום בין התלמודא דידן והירושלמי והתוספתא עם סברת הנב דוק ותשכח:

ו היה אחד מן השוק וכו'. גם זה סוגיא שם משנה ופסק הלכה כר' אליעזר דאמר יכול לומר לו לתוך של חבירך אני נכנס ואיני נכנס לתוך שלך והכי פסקו אמוראי בכולה מתני' כראב"י וה"מ בחצר שאין בה חלוקה אבל בחצר שיש בה חלוקה הרי אלו אסורין ליכנס בה עד שיחלקו ויכנס כל אחד בחלקו. וא"ת הא קי"ל בדאורייתא אין ברירה ומתוך קושיא זו יש מי שכתב דאפי' לאחר חלוקה אסורין. והירץ הר"ן לדעת רבינו דאע"ג דקי"ל דבדאורייתא אין ברירה הפ"ה אגן סהדי דע"מ כן נשתתפו שלא יוכל אחד מהם להוסרה על חבירו בענין שתהיה נ סרה עליו לאחר הלוקה דאי הכי אסר עליה נכסי דידיה עכ"ל. ואני בעניי אומר שאין כאן קושיא על רבינו דלא אמרינן יש ברירה כו אין ברירה אלא להביר הדבר שנעשה למפרע קודם שהוברר והכא נמי אם נכנסו להצר קודם חלוקה עברו על נדרם שהרי לא הוברר חלקו של כל אחד מהם אבל אחר חלוקה אע"ג דבשעת הנדר לא הוברר עתה הוברר דבשעה שנדרו הנאה זה מזה לא אסר עצמו אלא בחלק חבירו ולא אסר עצמו בחלקו ועתה הוברר שזה חלקו ומותר בו וכן כשהדירו זה את זה לא הדירו מחלקו שאין אדם אוסר נכסי חבירו על חבירו וזה ברור אצלי:

ז מי שאסר הניית אומה וכו'. פ' ג' נדרים שאני נהנה לישראל לקח ביותר ומוכר בפחות שישראל נהנין לי לוקח בפחות ומוכר ביותר אם שומעין לו. וי"ג ואין שומעין לו.

אסר

לחם משנה

דהוי טעמא בברירה בדבהיבנא לעיל אחיא מתני' דכופין את הנודר כפשטה דהיה אחד מהם מודר הנאה כוי מודר ולא נדור ומאי דמיקן הגמ' דיהויא בעלמא היא ואע"ג דהרא"ם סבר דלמסקנא בין היכא שנדר שלא יהנה הוא בשני או שלא יהנה בו השני דבתרוייהו כופין רבינו ז"ל סובר דאינו כן אלא לפי המסקנא דרבינא הוי הסברא פסוכה דהיכא דנדר שלא יהנה בו השני כופין ובאידך אין כופין, ושמא ליה לומר לפי המסקנא האי סברא מאי דהוה סבור מעיקרא כדי להסכים גמרא דידן שלא יחלוק עם הירושלמי:

ז מי שאסר הניית אומה מן האומות על עצמו וכו'. מה מאד נפלאו בעיני דברי רבינו ז"ל שלא חילק בין זבינא לזבינא דאיכא הלכתא זביני מילעא והריפא ורמי על אפיה ואין הדין שוה בהם וכמו שמבואר בגמ' בפ"ג דנדרים (דף ל"א) והטור ז"ל ביארם יפה בסימן המוכר עד שעלה בדעתי לומר דאולי רבינו ז"ל סבור דהך סוגיא פליגא אסוגיא דפ' הספינה (דף פ"ז:) דאוקי מילתא דשמואל דהלוקח כלי מן האומן ע"מ לבקרו ונאנס בידו דקיילי דמיה אם רצה הלוקח ללוקחה הרשות בידו ולא כמו שפירש הר"ן ז"ל דסוגיות לא פליגי אלא דאית ליה לרבינו ז"ל דהך מקשה היה סבור דשוה בשוה הוי הנאה דמוכר ודלוקח וכיון דהוי הנאה דשניהם הוה ניחא ליה מתני' דקאמרה דשוה בשוה לא ימכור ולא יקח אבל מדקאמר שמואל חייב כשואל משמע דאית ליה דהוי הנאה דלוקח ולא דמוכר דאל"כ למה חייב כשואל הא אין כל הנאה שלו לכך הוצרכו לחלק בין זבינא לזבינא כדי להרן מלתא דשמואל אבל הסוגיא דפ' הספינה דמוקי מלתא דשמואל דקיילי דמיה נאמר דסברה כשואל דאית ליה דשוה בשוה הנאה דתרווייהו דמוכר ודלוקח ומ"מ חייב הלוקח באונסין ומקרי כל הנאה שלו כיון דקיילי והרשות בידו ללוקחה או להחזירה מפא"כ למוכר שאין הרשות בידו דכיון דקיילי דמיה ואמר לו שיטלם בכך נתחלקה הבחירה ממנו ובכך חייב הלוקח כדין שואל כאילו כל הנאה שלו ולפי זה לא קשה לשמואל כלל מתני' ואין צריך לחלק בין זבינא לזבינא דכולהו זביני שוים ושוה בשוה הנאת שניהם ולוקח בפחות הוי הנאת לוקח לבד ומוכר ביותר הוי הנאת מוכר לבד ועם זה היו עולים דברי רבינו ז"ל כהוגן דפסק כסוגיא דפ' הספינה. אבל שבתי וראיתי כי א"א לומר כן מפני מה שכתב בפרק שלמעלה מזה ולא ימכור לו גזירה שמא יקח ממנו וכן כאן כתב כן והיינו ודאי כזבינא דרמי על אפיה כדכתב הר"ן ז"ל שם ובשאר זביני הלוקח והמוכר שוים דהוי הנאה לתרווייהו כדאיבעיא א"כ משמע דמחלק רבינו ז"ל בין זבינא לזבינא. ומ"מ במקומי אני עומד דאפשר להרן לזה דהכי קאמר אין גוזרין שלא ימכור בפחות דילמא יקחו בפחות או שוה בשוה ולעיל ג"כ ה"ק ולא ימכור דאובן לשמעון בפחות גזירה שמא יקח ממנו בפחות או שוה בשוה ונמצא נהנה ממנו אבל בין זבינא לזבינא לעולם דאינו מחלק: שהרי לא נדר מאיש אחד. כתב כן לחלק למה לא גזרו כאן כמו שגזרו גבי מודר הנאה. עוד הקשה הר"ן ז"ל בפ' אין בין המודר (דף מ"ג) וז"ל וא"ת והא אפילו במודר הנאה מחבירו בלבד תנן לקמן בפ' השותפין הכיני עליך חרם המודר אסור ומשמע אבל מדיר לא ואמאי הוה ליה למתני שניהם אסורים משום גזירה. י"ל דלאו קושיא היא כי גזרינן הכא ה"מ בהני בלחוד דתניא במתני' דלא משמע להו לאינשי דליתסרו במודר הנאה ואי עביד להו מודר למדיר אתי נמי למשקל להו ממדיר אבל בהנאה גמורה כאכילת פירות וביוצא בזה ליכא למגזר הילכך לא מצי תני שניהם אסורים ע"כ. וקשה לי על דבריו והרי דריסת רגל שהיא פחותה שבהנאות דלא הוי הנאה אלא לר' אליעזר דאית ליה ויתור אסור ומ"מ אמרינן במתני'

מגדל עוז

קאמר תלמודנו מסתברא וכו' שלכך דברי ר"מ ז"ל נכונים: היה אחד מן השוק עד לתוך שלך. פ' השותפין דנדרים (דף מ"ו): מי שאסר הניית אומה וכו' עד ולא ילוה מהם. פ' ד' נדרים (דף ל"א):

ט אסר על עצמו הניית בני העיר אסור להשאל על נדרו לחכם מבני אותה העיר (ההיא). ואם נשאל והתיר לו הרי נדרו מותר כמו שבארנו: י [א]מי שאסר הניית הבריות עליו הרי זה מותר ליהנות בלקט שכחה ופאה ומעשר עני המתחלק בגרנות אבל לא בתוך הבית: יא מי שאסר הנייתו על הכהנים ועל הלוים הרי אלו באין ונוטלין מתנותיהם על כרחו. ואם אמר כהנים אלו ולוים אלו הרי אלו אסורין. ויתן תרומותיו ומעשרותיו לכהנים ולוים אחרים. והוא הדין במתנות עניים עם העניים: יב [ב]מי שהיתה הנייתו אסורה על חבירו ואין לחבירו מה יאכל. הולך אצל החנוני ואומר איש פלוני אסור בהנייתי ואיני יודע מה אעשה. אם הלך החנוני ונתן

א טור יו"ד סי' רכו: ב טור יו"ד סי' רכא סמ"ג לאוין רמב:

ט אסר על עלמו הניית בני העיר. כבר כתבתי למעלה שהטעם הוא מפני שהוא נהנה מהתרת חכם העיר ולפיכך אסור לכתחלה אבל אם התירוהו מותר ומה שבא דבינו לחדש כאן דהע"ג דאמרינן בירושלמי נשאלין לזקן לאו לכתחלה הוא ואגב רישא אין נשאלין תני סיפא נשאלין. ועיין במה שכתבתי לעיל:

י מי שאסר הניית הבריות עליו וכו'. פ' בתרא דנדרים קונם שאיני נהנה לבריות אינו יכול להפר לה ויכולה היא ליהנות בלקט שכחה ופאה ואילו מעשר עני לא קתני במתני' ואיתו בברייתא קתני ומעשר עני ומהדרינן הא ר' אליעזר הא רבנן ורבא מתרץ כאן במעשר המתחלק בתוך הבית כאן במעשר בגורן וטעמא דמעשר המתחלק בתוך הבית כתיב ביה נתינה ואית ביה טובת הנאה אבל מעשר המתחלק בגרנות כתיב ביה והנחת בשעריך ושרי לאיתהנויי ביה ותנא דמתני' דהשמיט מעשר עני איירי במעשר המתחלק בתוך הבית ותנא דברייתא איירי במעשר המתחלק בגורן:

יא מי שאסר הנייתו על הכהנים וכו'. שם במשנה כהנים יטלו על כרחו:

ואם אמר כהנים אלו וכו'. בפ' בתרא דנדרים במשנה כהנים אלו לויים אלו יטלו אחרים ובגמ' אקשינן רישא לסיפא דמרישא דקתני יטלו על כרחו משמע דטובת הנאה אינה ממון ומסיפא משמע דטובת הנאה ממון מדקתני יטלו אחרים ומתרץ רבא שאני תרומה דהיינו טעמא דיטלו על כרחו משום דתרומה לא חזיא אלא לכהנים וכיון דקא אתי למיסרא עלייהו שוייה עפרא בעלמא כלומר לעולם טובת הנאה ממון ורישא היינו טעמא משום דשוייה עפרא בעלמא וקא מבעיא לי אמר כהנים ולויים אלו ואין שם אחרים מהו מי אמריק ימתין עד שיבואו כהנים ולויים מעלמא או דלמא יטלו אלו בע"כ ומסתברא שגם יטלו הלו אלא ימתין עד שיבואו אחרים מעלמא דהא טעמא הוי משום דשוייה כעפרא בעלמא וכיון דאיכא כהנים בעלמא דחזיא להו לא שוייה כעפרא בעלמא:

יב מי שאסר הנייתו על חבירו וכו'. פ' אין בין המודר משנה כלשון רבינו, וגריסי דאי אשמעינן חנוני משום דדרכו להקיף אבל פועלים שאין דרכן להקיף שכר פעולתן אימא לא קמ"ל וסיפא משום דבעי למתני עלה פלוגתא דר' יוסי:

ט אסר על עלמו הניית בני העיר וכו'. ירושלמי בפ"ה דנדרים ותוספתא קונם הנייתי על בני עירי אינו נשאל לזקן שיש שם הנייה בני עירי עלי נשאל לזקן שיש שם. ונראה שהטעם משום דכשאמר הנייתי על בני עירי הם נהנים בהתרתו שע"י כן יהיה מותר להם ליהנות ממנו ומאחר שההתרה היא לתועלתם הרי הם נוגעים בדבר ואינם יכולים להתיר דהוה ליה כנדרי עצמו ואין כל הנדרים אדם מתיר חוץ מנדרי עצמו ולפיכך אינו נשאל לחכם שם אבל כשאמר קונם הנאת בני עירי עלי שהוא נאסר מליהנות מאלהם אין בני העיר נוגעים בדבר דמה הנאה יש להם כשהוא יהנה מאלהם. כך פירש הריב"ש בתשובה ויש לתמוה על פעמו דמה ענין נדרי עצמו לכאן דנדרי עצמו שאני דכתיב בהו לא יחל דברו אבל הכא שאינם עצמם הנודרים למה לא יתירו לו אע"פ שיש להם הנאה בהיתרו. וכן יש לתמוה על מה שכתב גבי קונם הנאת בני עירי עלי שהוא נאסר מליהנות מאלהם אין בני העיר נוגעים בדבר וכו' דכיון שהוא נהנה בהיתר זה שע"י כך מותר לו ליהנות מהם היאך מותר לו לישאל לחכם שבעיר והלא הוא נהנה מאותו חכם בהיתר ההוא. לכך נ"ל לפרש בהפך דאומר קונם הנייתי על בני עירי היינו שהוא אוסר עצמו מליהנות מבני העיר ולפיכך אינו נשאל לחכם שבאותה העיר לפי שהוא נהנה מאותו הכם שבעיר. ואומר קונם הניית בני עירי עלי היינו שאוסר בני עירו ליהנות ממנו ולפיכך נשאל לחכם ששם מפני שאע"פ שהיה לו הנאה בהיתר זה (היה) מותר שהוא לא נאסר ליהנות מהם ומילתא דפשיטא היא ולא איצטריך למתנייה אלא אגב רישא נקטיה ואע"פ שפשט הלשון מורה כפירוש הריב"ש כיון שהענין אינו מתיישב לפירושו מוטב לדחוק הלשון ולכוונו עם הענין ולשון הירושלמי מסונה וכל שכן בדבר פשוט שהוא סומך על המבין, וכמו שפירשתי נראה מדברי הרשב"א בתשובה וכן מבואר בדברי רבינו ומיהו בירושלמי עצמו משמע כפירוש הריב"ש דגרסי אית תנא תני אפילו על קדמייתא נשאל שאינו כמפר נדרי עצמו אלא דטעמא דמ"ד אינו נשאל הוא משום דהוי כמפר נדרי עצמו. ויש לדחות ולומר דאע"ג דטעמא דמ"ד אינו נשאל לא הוי מהאי טעמא אלא מטעמא אחרינא אתא האי תנא למימר דלא תיסק אדעתין למיסר משום מפר נדרי עצמו. ומ"ש רבינו כמו שביארנו, הוא בפ"ד. והטעם שאע"פ שזה עבר ונהנה מחכם שבעיר לא בשביל זה מתבטל ההתרה:

י מי שאסר הניית הבריות עליו וכו'. משנה פרק בתרא דנדרים (דף פ"ג:) קונם שאיני נהנה לבריות (אינו יכול להפר) ויכולה היא ליהנות בלקט שכחה ופאה ובגמרא ולא קתני ובמעשר עני והתניא במעשר עני (דף פ"ד:) ושני רבא אמר כאן במעשר עני המתחלק בתוך הבית דכתיבא ביה נתינה ונתתה ללוי ולגר וכו' מש"ה אסיר ליה לאיתהנויי כאן במעשר עני המתחלק בתוך הגרנות דכתיב והנחת בשעריך שרי ליה לאתהנויי ופירש הר"ן המתחלק בתוך הבית דכיון שבעה"ב מחלקו ומהנו טובת הנאה שלו:

יא מי שאסר הנייתו על הכהנים ועל הלויים וכו'. גם זה משנה שם קונם כהנים ולויים נהנים לי יטלו על כרחו כהנים אלו ולויים אלו (נהנים לי) יטלו אחרים ובגמרא (דף פ"ד:) יטלו על כרחו אלמא טובת הנאה אינה ממון אימא סיפא כהנים אלו ולויים אלו יטלו אחרים אלמא טובת הנאה ממון ושני רבא (דף פ"ה) שאני תרומה דהיינו טעמא דיטלו על כרחו משום דתרומה לא חזיא אלא לכהנים וכיון דאתי למיסרא עלייהו שוייה עפר בעלמא. ופירש הר"ם לעולם טובת הנאה ממון והא דקתני מתני' דיטלו ע"כ ולא חיישינן לטובת הנאה משום דכיון שאסר את כל הכהנים בהנאה א"א ליתנו לשום כהן ואין לו בהם טובת הנאה וא"א לעכבו לעצמו הילכך הוי כאילו אינה שלו אבל סיפא כיון שיכול ליתנו לכהנים אחרים יש לו בהם טובת הנאה: מה שכתב בכאן נראה שפסק הרב כאוקימתיה דרבה דס"ל דטובת הנאה ממון ותימה שהרב בפרק ה' מאישות פסק דאינה ממון. ומצאתי לרבי מאיר בר שמעון המעילי שכתב בשיטת נדרים וז"ל הרי"ף נראה שפסק בפרק אלו עוברין גבי המפרים חלה בטומאה ביום טוב דטובת הנאה אינה ממון. ובקידושין נמי גבי המקדש בתרומות ומעשרות. ויש לחלק בין טובת הנאה דמודר הנאה לטובת הנאה דעלמא מתרי טעמי חדא דהא סבירא ליה דאפילו ויתור הסור במודר הנאה וסתם לן תנא דמתני' בתלת דוכתי בהאי מסכתא הכי. ועוד דהא חזינא דמילתא דאיסורי הנאה אפילו בטובת הנאה אסור דאילו י"ל אם נגע עכו"ם ביינו בכוונה אסור בהנאה ואסור לתתו לעכו"ם הכי נמי גבי מודר הנאה כיון דאסור לאתהנויי מיניה אסור לתת התרומות אע"פ שאינם שלו ויש לו ליתנם ע"כ ואפילו הכי הסור ואולי הרי"ף סמך על טעם זה עכ"ל:

יב מי שהיתה הנאתו אסורה על חבירו וכו' עד והלה נוטל ואוכל. משנה בפ' אין בין המודר (דף מ"ג) ובנוסחא דידן כתוב הולך אצל פועלים ורבינו שכתב והלך אצל פועלים נראה שכך היתה גירסתו במשנה ואע"ג דלגבי אין לו מה יאכל קתני הולך אצל חנוני התם שאני דלוכך חיי נפש הוא אבל גבי ביתו לבנות וכו' דיעבד אין לכתחלה לא:

לחם משנה

במתני' דהריני עליך חרם דאם אחד הדיר על חבירו דחבירו אסור ליכנס והוא מותר ופשי פשו איגהי בהנאה פורתא כי האי מהנאה דהלואה דהוי הנאה פשי דודאי רבנן דפליגי עליה דר' אליעזר גבי דריסת רגל דלא הוי הנאה ודאי מודו דהלואה הוי הנאה. ואולי יש לומר דאין ויתור אסור מן התורה אלא מדלך חומרא ודי לנו שנאסור ויתור לבדו ולא שנאסור לחבירו משום גזירה לו:

ט אסר על עלמו הנאת בני העיר וכו'. באמת שמה שפירש הרב כ"מ ז"ל בירושלמי נראה באמת כוונת רבינו ז"ל וכן כתב בב"י ז"ל ביו"ד סימן רכ"ח ודקדק כן מתשובת הרשב"א ז"ל שכתב על אחד שנשבע שלא יהיה גבאי או ממונה מהעיר נראה לי שהוא נהנה בשררותא דמחא וכו' וגם הגבור נהנין וכו' וכיון שהוא נהנה אינו נשאל לחכם שבעיר. הרי משמע מדתלה הדבר בהנאתו דאית ליה כפירוש הרב ב"י עם היות שקשה לי דברי הרשב"א ז"ל דהתם לא נשבע שלא ליהנות מבני העיר אלא שלא יהיה גבאי מהעיר ואע"פ שהוא נהנה בהיתרם מאי איכפת לן ואילו היה הרשב"א ז"ל תולה הדבר בהנאת הציבור והוי כאילו מתירין נדרי עצמן וכדברי הריב"ש ז"ל הוה אתי שפיר אבל מה שתלה טעמו בהנאתו לאו טעמא היא ומ"מ מדברי רבינו ז"ל ודאי דמוכח פירוש זה. והאמת קשה מאד מה שהקשה הרב כ"מ ז"ל ממה שאמרו שם בירושלמי אית תני תנויי אפי' על קדמיתא נשאל שאינו כמפר נדרי עצמו ומה דהאמא האי תנא לומר דלא תיסק אדעתין למיסר משום מפר נדרי עצמו שוסיה דמר לא ידעגא דלפי פירושו שפירש דקמייתא דאוסר הנאה עליו שלא ליהנות מהם מה ענין זה לנדרי עצמו הלא אם הם מפירין כדי שיהנה מהם מה תועלת להם בכך. ואולי גירסא אחרת היה לו לרבינו בירושלמי ומה שהקשה הרב כ"מ ז"ל להריב"ש ז"ל דהאמאי נשאל לחכם שבעיר כיון שהוא אינו יכול ליהנות מהם ממתני דהא קי"ל מלמדו תורה שבע"פ מפני שאינו מקבל שכר ואע"ג דאית ליה הנאת לימוד מלות לאו ליהנות ניתנו כדכתב הר"ן ז"ל שם וכן כאן נמי כיון דאינו נוטל שכר על היתר החכם דאינו יכול ליטול שכר דהוי חורה שבע"פ א"כ אינו הנאה דמלות לאו ליהנות ניתנו. ומזה הטעם נראה דכתב רבינו ז"ל דבדיעבד הוי התרה אלא משום דמכוער הדבר קלא אמרו שלא ישאל התרה ממנו אבל ודאי דמדינא מותר הלימוד בתורה שבע"פ:

כגון

משנה למלך

פ"ז ט אסר על עלמו הניית בני העיר וכו'. דין זה מבואר בירושלמי כמ"ש מרן וקשיא לי מאותה הגדה דפרק השבינה דרבה בר בר חנה שמע בת קול אומרת אוי לי שנשבעתי ועכשיו שנשבעתי מי מיפר לי כו' ולפי דברי הירושלמי לא היה יכול רבה להתיר שבועה זו לפי שהיה נוגע בדבר. ואם היינו אומרים שדין זה של הירושלמי הוא דוקא לכתחלה אבל בדיעבד אם התירוהו מותר דומיא דנשבע לתועלת חבירו דאית ליה לר"ת דאם התירוהו מותר הוה אפשר לומר דמה שגנוהו חכמים הוא הכיון דבדיעבד מותר הו"ל מותר לך ומה שאמר הקב"ה ועכשיו שנשבעתי מי מיפר לי לא היה רוצה שיתירוהו כיון דלכתחלה אסור אלא שהכוונה היא שאינו נמצא מי שיפר לי לפי שכל ישראל נוגעים בדבר. ומיהו הדין אינו נוח בעיני וצ"ע. עוד קשיא לי מאותה שאמרו כויאל משה מלמד שהתיר לו שבועתו ומשה נוגע בדבר היה דאמרינן שהם לך רד רד מגדולתך כלום נתתי לך גדולה אלא בשביל ישראל כיון שאין ישראל בעולם אין לך גדולה נמצא שהיה תועלת למשה בהיתר את שבועת המקום ולפי דברי הירושלמי לא יכול משה להתיר שבועה זו ויש ליישב קושיא זו ודוק ובמקום אחר הארכתי יע"ש:

מתו

מגדל עוז

אסר על עלמו הניית בני העיר וכו' עד כמו שביארנו. בירושלמי דפרק בתרא דנדרים והביאו רמב"ן ז"ל בהלכותיו: מי שאסר הניית הבריות עד לא שבתוך הבית. פרק בתרא דנדרים (דף פ"ג): מי שאסר הנייתו כו' עד עם העניים. פ' בתרא דנדרים ובתוספתא דפ"ק: מי שהיתה הנייתו אסורה עד והלה נוטל ואוכל. פ' אין בין המודר (דף מ"ג):

ונתן לו ובא ונטל מזה הרי זה מותר: יג היה ביתו לבנות נדרו לגדור שדהו לקצור והלך אצל פועלים ואמר איש פלוני אסור בהנייתי ואיני יודע מה אעשה. והלכו הן ועשו עמו ובאו לזה ונתן להן שכרן הרי זה מותר. שנמצא זה שפרע לו חובו. וכבר בארנו שזה מותר לפרוע לו חובו: יד *היו מהלכין בדרך ואין לו מה יאכל. נותן לאחר משום מתנה והלה מותר בה. ואם אין עמהם אחר מניח על הסלע או על הגדר ואומר הרי הן מופקרין לכל מי שיחפוץ והלה נוטל ואוכל: טו נתן לאחד מתנה ואמר לו הרי סעודה זו נתונה לך מתנה ויבא פלוני שהוא אסור בהנייתי ויאכל עמנו הרי זה אסור. ולא עוד אלא *[אפילו] אם נתן לו סתם וחזר ואמר לו רצונך שיבא פלוני ויאכל עמנו. אם הוכיח סופו על תחלתו שלא נתן לו אלא על מנת שיבוא פלוני ויאכל אסור. כגון שהיתה סעודה גדולה והוא רוצה שיבוא אביו או רבו וכיוצא בהן לאכול מסעודתו. שהרי סעודתו מוכחת עליו שלא גמר להקנות לו וכן כל כיוצא בזה: טז כל מתנה שאם הקדישה לא תהיה מקודשת אינה מתנה. וכל הנותן לזה מתנה על מנת להקנותה לאחר הרי זה האחר קנה בעת שיקנה לו הראשון. ואם לא הקנה לו הראשון לאותו אחר לא קנה לא הראשון ולא השני: יז ג מי שנאסרה הנייתו על בעל בתו והוא רוצה לתת לבתו מעות כדי שתהיה נהנית בהן ומוציאה אותן בחפציה. הרי זה נותן לה ואומר לה הרי המעות האלו נתונין לך במתנה ובלבד שלא יהא לבעליך רשות בהן אלא יהיו למה שאת נותנת לפיך או למה שתלבשי וכיוצא בזה. °ואפילו אמר לה על מנת שאין לבעליך רשות בהן אלא מה שתרצי עשי בהן לא קנה הבעל ומה שתרצה תעשה בהן. *אבל אם נתן לה מתנה ואמר לה על מנת שאין לבעליך רשות בהן ולא פירש שתהיה המתנה הזאת

א שם: ב שם: *כן הוא בספרים אחרים: ג טור שם בסי' רכב:

השגת הראב"ד

*אבל אם נתן לה מתנה ואמר לה על מנת וכו' שתהיה המתנה הזאת לכך ולכך או למה שתרצה. א"א המחבר הזה שנה משנתו כשמואל אבל לדעת רב לעולם יהא אוכל פירות עד שיאמר לה אלא

כסף משנה

טו נתן לאחד מתנה וכו'. משנה פ"ה השותפין שנדרו (דף מ"ח) המודר הנאה מחבירו ואין לו מה יאכל נותנו לאחר לשום מתנה והלה מותר בה מעשה באחד בבית חורון שהיה אביו מודר הנאה ממנו והיה משיא את בנו ואמר לחבירו (הרי) החצר והסעודה נתונים (לך במתנה) *ואינם לפניך אלא כדי שיבא ויאכל עמנו בסעודה אמר אם שלי הרי הם מוקדשין לשמים וכו' אמרו חכמים כל מתנה שאינה שאם הקדישה *אינה מקודשת אינה מתנה ומפרש בגמרא דחסורי מחסרא והכי קתני אם הוכיח סופו על תחלתו אסור ומעשה נמי בבית חורון שהיה סופו מוכיח על תחלתו אמר רבא כלישנא בתרא אפילו (לא) אמר (א"א) והן לפניך שיבא (אבא) ויאכל אסור מ"ט סעודתו מוכחת עליו. ופירש הר"ן כל מתנה שאם הקדישה אינה מקודשת אינה מתנה כלומר דנהי דמתנה על מנת להחזיר שמה מתנה אע"פ שאם הקדישה אינה מקודשת וכו' שאני התם דמכל מקום לשעתה מתנה היא אבל מתנה זו של בית חורון אפילו לשעתה אינה שלא נתכוון להקנותה לו כלל אלא שתקרא על שמו כדי שיבא אביו מותר בה וסיימו ליפנא דמתני' דקתני כל מתנה שאינה שאם הקדישה אינה מקודשת וכו' ולא קתני כל מתנה שאם הקדישה אינה מקודשת משום דתנא ה"ק כל מתנה שאינה כלום כזו שהיא בהערמה שאם הקדישה אינה מקודשת אינה מתנה והכי איתא בירושלמי וכו' אפילו ויבא אבא ויאכל אסור מאי טעמא סעודתו מוכחת עליו דנהי דבעלמא ויבא לאו תנאי הוא הכא שאני משום דהכא סהדי שאין אדם מכין סעודה לנשואי בנו ונותנה לאחר הילכך סעודתו מוכחת עליו דמאי דאמר ויבא אבא דתנאי גמור קאמר. מיהו כתב הרשב"א דדוקא כשאמר כן בשעת מתנה אבל לאחר מכאן לא כיון דבשעת מתנה לא אמר מידי אבל הרמב"ם כתב דאפילו לאחר שעה אסור ואינה מתנה עכ"ל. ונ"ל שאפשר דעל כרחין לא אסר רבינו אלא באמר לו כן סמוך לנתינת המתנה סתם אבל אם שהה קצת שרי והכי דייק ליפניה שכתב וחזר ואמר לו דמשמע תכף מיד דאל"כ הל"ל ואחר שעה אמר לו וכו' או הל"ל ואח"כ אמר לו וכו':

טז וכל הנותן לזה מתנה על מנת להקנותה לאחר וכו':

יז מי שנאסרה הנאתו על בעל בתו וכו'. משנה פרק בתרא דנדרים (דף פ"ח) המודר הנאה מחתנו והוא רוצה לתת לבתו מעות אומר לה הרי המעות נתונים לך במתנה ובלבד שלא יהא לבעליך רשות בהם אלא מה שאת נושאת ונותנת לפיך ובגמרא אמר רב לא שנו אלא דאמר מה שאת נושאת ונותנת לפיך אבל אמר מה שתרצי עשי קנה יתהון בעל ושמואל אמר אפילו אמר מה שתרצי עשי לא קנה יתהון בעל, ופירש הרא"ש הרי המעות האלו נתונים לך במתנה ואע"פ שחתנו נהנה מהם שזן את אשתו הא תנן (המודר הנאה מחבירו) זן את אשתו. ובלבד שלא יהא לבעליך רשות בהן דאי לאו הכי אסור אע"פ שנותנה לאשתו ולעיל תנן דנותן מתנה לאחר מותר המודר ליהנות ממנו שאני הכא שהבעל זוכה בפירות המתנה שנותנים לאשתו והוי כאילו נתן לבעל וכו'. לא שנו אלא דאמר לה מה שאת נושאת ונותנת לפיך הרי פירש מה שאמר בתחלה המעות הללו נתונים לך במתנה דלא הוי מתנה לכל דבר אלא למה שפירש הילכך אהני נמי מה שאמר על מנת שאין לבעליך רשות בהן אבל אמר לה מה שתרצי עשי כיון דהויא מתנה לכל דבר קנה יתהון בעל והו לא אהני מה שאמר על מנת שאין לבעליך רשות בהן. והר"ן פירש והוא רוצה לתת לבתו מעות הא דתני מעות משום דאי יהיב לה מזונות אינו צריך לומר לה כלום לפי שאין לבעל זכיה בהם והיינו דתנן וזן את אשתו וכו' ומש"ה תני והוא רוצה לתת לבתו מעות שיהיו מצויים להוציא אותם בחפציה ובכה"ג יש לבעל זכות בהם וכו' ונמצא זה נהנה מחמיו שהדירו הנאה לפיכך צריך שיאמר לה וכו' ודוקא דא"ל הני הרי ליטני אבל א"ל אין לבעליך רשות בהן בלבוד לא מהני דמתני' ר"מ היא דאמר יד אשה כיד בעלה וכו' ופ"ה א"כ כי א"ל מה שאת נותנת לפיך אמאי מהני היינו טעמא משום דכיון (שאין) אשה זוכה בנכסים כלל עד שתתן אותם לתוך פיה הרי בההיא שעה אין הבעל יכול לזכות בהם ולפי זה דוקא כי אמר לה מה שאת נושאת ונותנת לפיך אבל אי א"ל אלא מה שאת מתכסים וכיוצא בו לא מהני וקנה יתהון בעל ואיכא מ"ד דה"ה כשייחדן לה לאי זה דבר שיהיה דלא קנה יתהון בעל כיון שאף לה לא הקנה לגמרי אלא לאותו דבר בלבד עכ"ל:

וכתב הראב"ד א"א המחבר הזה שנה משנתו כשמואל וכו'. והר"ן כתב בפ"ק דקידושין שהרי"ף פסק כשמואל ובפרק בתרא דנדרים כתב שהנגיד הרב רבי שמואל הלוי בשם רב

הרדב"ז

טו נתן לאחד מתנה וכו'. פ' השותפין משנה המודר הנאה מחבירו ונותנו לאחר במתנה וכו'. משנה זו שנויה לעיל ולא נשנית כאן אלא לדבר שנתחדש בה לומר שאם הוכיח סופו על תחלתו הערמה הוי והמור דאקשין עלה מעשה לסתור חסורי מחסרא וה"ק אם הוכיח סופו על תחלתו אסור ומעשה נמי בבית חורון וכו' ואמרי' בלישנא בתרא אמר רבא לא תימא טעמא דא"ל והינן לפניך הוא דאסור כלומר שהוא תנאי מפורש אבל א"ל הן לפניך שיבא אבא ויאכל מותר כלומר דאין כאן תנאי אלא הפי' הן לפניך יבא אבא ויאכל אסור מ"ט סעודתו מוכחת עליו. וכתב הר"ן בשם הרשב"א ז"ל דוקא כשאמר כן בשעת מתנה אבל לאחר מכאן לא כיון דבשעת מתנה לא אמר מידי אבל הרמב"ן ז"ל כתב דאפילו לאחר שעה אסור ואינה מתנה עכ"ל. ואיברא שזו היא דעת רבינו שכתב ולא עוד אלא אפי' נתן לו סתם וחזר ואמר רצונך שיבא פלוני ויאכל עמנו וכו' ולישנא דהוכיח סופו על תחלתו משמע כדבריו:

טז כל מתנה שאם הקדישה וכו'. שם במשנה אמרו חכמים כל מתנה שאם הקדישה אינה מוקדשת אינה מתנה ואמרי' עלה כל לאיתויי לישנא בתרא דשמעתא דרבא:

וכל הנותן לזה מתנה וכו'. הייט דאמר רב נחמן קני ע"מ להקנות קנה ומותיב רבא עליה והא מתנת בית חורון דקני ע"מ להקנות הוא ולא קנה זמנין אמר ליה משום דסעודתו מוכחת עליו וזמנין א"ל ר' אליעזר היא דאמר ניתור אסור במודר הנאה. והדבר ברור שאם אין המקבל מקיים תנאו שאין המתנה כלום ולא זכה לא ראשון ולא שני:

יז מי שאסר הנייתו על בעל בתו וכו'. פ' בתרא דנדרים משנה המודר הנאה מחתנו והוא רוצה לתת לבתו מעות אומר לה הרי המעות הללו נתונים לך במתנה ובלבד שלא יהא לבעליך רשות בהם אלא מה שאת נותנת לתוך פיך ודוקא מעות צריך תנאי אבל מזונות אין צריך תנאי דהא תנן וזן אשתו ואמרי' עלה בגמ' אמר רב ל"ש אלא דאמר לה מה שאת נותנת לתוך פיך אבל מה שתרצי עשי קנה יתהון בעל ושמואל אמר אפי' אמר מה שתרצי עשי לא קנה יתהון בעל ומוקמינן לה דרב כר' מאיר ודשמואל כרבנן ופסק הנגיד רבינו שמואל בשם רב עמרם גאון ז"ל דהלכה כשמואל דאע"ג דפלוגתייהו לענין איסורא והוה לן למפסק כרב אפילו הכי כיון דעיקר פלוגתייהו בדינא תלי אי אמרי' יד בעל כיד האשה או לא נקיטינן כשמואל דהלכתא כוותיה בדיני והו דרב כר' מאיר ושמואל כרבנן וכתב הר"ן דסוגיין דעלמא כשמואל וכן פסק רבינו כשמואל אלא שהוא ז"ל סובר דלא פליגי רב ושמואל אלא באומר ובלבד שלא יהא לבעליך רשות בהם אלא מה שתרצי עשי בהם אבל אם אמר לה ובלבד שלא יהא לבעליך רשות בהם ותו לא מודה שמואל דקנה יתהון בעל. וא"ת מה הוסיף במה שאמר מה שתרצי עשי על מה שאמר ע"מ שאין לבעליך רשות בהם וזו היא קושייתו של הראב"ד. תירץ הר"ן ז"ל דהיינו טעמא מפני

יכך הוא בירושלמי ובבלי פי' וכן הוא בגמרא ובס"א אינם: *כך גרים רש"י והר"ן וכ"ג מהירושלמי, אבל הגירסא במשנה תהא מקודשת:

לחם משנה

טו כגון שהיתה סעודה גדולה וכו'. הר"ן ז"ל כתב סעודתו מוכחת עליו הכא שאני משום דהכא סהדי שאין אדם מכין סעודה לנשואי בנו ונותנה לאחר ורבינו ז"ל מפרש אפי' שלא תהיה סעודת נשואין אלא שתהיה סעודה גדולה: יז מי שנאסרה הנאתו על בעל בתו וכו'. בהל' זכייה ומתנה כתבתי בזה (הלשון): מי

מגדל עז

נתן לאחד מתנה כו' עד לא הראשון ולא השני. פ' השותפין (דף מ"ח): מי שנאסרה הנייתו כו' עד שתרצי עשי. פ' בתרא דנדרים: אבל אם נתן לה במתנה ואמר לה על מנת שאין לבעליך וכו' עד הנויית התנו: כתב הראב"ד ז"ל המחבר הזה שנה משנתו כשמואל וכו': ואני אומר תמה אני על אלה הדברים שאני רואה דברי ר"מ ז"ל כרב ור"מ פ' בתרא דנדרים במתני' דהמודר הנאה מחתנו כו' ומפרש לה בגמ' לא שנו אלא דאמר לה מה שאת נושאת ונותנת לפיך כלומר שפסקה בגוף המתנה אבל אמר לה מה שתרצי עשי קנה אותם בעל וכדאוקמה רב שמה פ"ק דקידושין (דף כ"ג) גמ' מתני' דכסף ע"י אחרים דכ"ש

הגהות מיימוניות

ס[ז"ל הטור ואסור אפילו אומר לה ע"מ שאין לבעליך רשות בהן ומה שתרצי תעשי בהם כיון שאינו מפרש בפירוש לצורך מה ניתנו לה והרמב"ם כתב דמהני אם אמר לה ע"מ שאין לבעליך רשות בהן ומה שתרצי תעשי וא"א כתב כסברא ראשונה]:

משום דכי אמר לה מה שתרצי עשי בהם לדידה נמי לא יהיב לה לגמרי דנימא לאלתר זכה בהם הבעל אלא הרי כאומר לה לא יהו שלך אלא לאותו דבר שתרצי לעשות בהן בכל שעה ושעה וה"ל לשמואל דכי היכי דמיחד לדברי אחר מהני ה"נ כיון דמיחד לאותו דבר שתרצה לעשות מהם כל שעה ושעה שאין קניינה חל אלא באותה שעה שתרצה לעשות בהן איזה דבר לאותו דבר בלחוד עכ"ל ונכון הוא ונתבארו דברי רבינו. ומה שכתב בעל מגדל עוז שרבינו פסק כרב אינו נכון כלל: ודבר זה אסור וכו'. וא"ת כיון שהוא אסור מאי הלכתא קנה אותם הבעל לאכול פירות. וי"ל דאם רצה ליתנם לעניים או לקנות בהם צורכי מצוה או לעשות בהם צורכי רבים מותר דמצות לאו ליהנות ניתנו וכן כל דבר שאין לו בו הנאה:

פ"ח א מי שנדר או נשבע וכו'. פ' ר"א במשנה קונם שאני נושא את פלונית שאביה רע אמרו לו מת או שעשה תשובה וכו'. ואקשינן עלה מת נולד הוא כלומר ואין פותחין בנולד אמר רב הונא נעשה כתולה נדרו בדבר ור' יוחנן אמר כבר מת כבר עשה תשובה קאמרי ליה כלומר בשעת הנדר[illegible]ו' והוה ליה נדר טעות ומסקינן לר' יו[illegible]שיא והלכתא כרב הונא. ואמרי' בירושל[illegible]אפי' שאלה לחכם אין צריך וזה [illegible] רבינו שכתב הרי זה מותר:

ג אבל הנשבע או הנודר שאיני נושא וכו'. שם משנה קונם שאני נושא את פלונית כעורה והרי היא נאה וכו' לא מפני שהיא כעורה ונעשית נאה שחורה ונעשית לבנה קצרה ונעשית ארוכה אלא שהנדר טעות ומשנה זו אקשינן לר' יוחנן ואסיקו ליה בקושיא: ואין זה כתולה נדרו וכו'. כתב עליו הראב"ד ז"ל אין כאן מקום למה שכתב ואין זה כתולה נדרו בדבר ולא נתקיים ע"כ. כוונתו ז"ל דמילתא דפשיטא היא ואין מקום לטעות שיהיה זה כתולה נדרו בדבר דבהדיא תנן אלא שהנדר טעות והראב"ד סובר דתולה נדרו בדבר צריך שאלה לחכם אבל נדרי טעות אין צריך שאלה לחכם ולפיכך היה קשה עליו דפשיטא דאין זה כתולה נדרו בדבר אבל רבינו סובר דתולה נדרו בדבר נ"כ אינו צריך שאלה לחכם ולפיכך אע"ג דהייהם שוים לגבי דין לענין שאין צריכין שאלה לחכם מ"מ איצטריך למתניינהו להרווייהו דהדא לתולה נדרו בדבר והדא לנדרי טעות והכי אמרי' בגמ' בשלמא לרב הונא דאמר נעשה כתולה נדרו בדבר

הזאת לכך ולכך או למה שתרצה תעשה בהן הרי קנה אותה הבעל לאכול פירותיה. ודבר זה אסור שהרי הוא אסור בהניית חותנו:

אלא למה שהיא נושאת ונותנת לפיך אבל אמר לה עשי מה שתרצי בעל אוכל פירות. ואע"ג דפליג שמואל הא איסורא היא וקי"ל כרב באיסורי ועוד דאקשינן ותרצינן שמעתא אליבא דרב אליבא דר"מ. גם ענין דבריו לא ישרו בעיני מה שפרש יש בין מי שאמר עשי מה שתרצי למי שאמר על מנת שאין לבעליך רשות בהן ולא אמר יותר שלא נתן שכל לבתו מתנה גמורה ולא שייר במתנה כלום ומה שתרצה תעשה בהן אלא שמחלוקת שבין רב ושמואל אינה אלא דרב ס"ל כר"מ ומוקים לסתמא דמתני' כר"מ ושמואל ס"ל כחכמים ומוקים למתניתין כחכמים ואמרינן דמתני' לאו מדויקא נקטו אלא למה שאת נושאת וכו' והיינו דאמרינן מכדי רב כמאן אמרה לשמעתיה כר"מ אלמא רב הוא דאמר כר"מ ושמואל דאמר כרבנן:

פרק שמיני

א [א]מי שנדר או נשבע ופירש בשעת נדרו דבר שנדר או נשבע בגללו. הרי זה כמי שתלה נדרו או שבועתו באותו דבר. ואם לא נתקיים אותו דבר שנשבע בגללו הרי זה מותר: **ב** כיצד נדר או נשבע שאיני נושא אשה פלונית שאביה רע. שאיני נכנס לבית זה שכלב רע בתוכו. מתו או שעשה האב תשובה הרי זה מותר. שזה כמי שנדר או נשבע ואמר שלא אשא פלונית ולא אכנס לבית זה אלא אם נסתלק ההיזק וכל כיוצא בזה: **ג** אבל הנודר או הנשבע שאיני נושא פלונית הכעורה ונמצאת נאה. שחורה ונמצאת לבנה. קצרה ונמצאת ארוכה. קונם שאין אשתי נהנית לי שגנבה את כיסי ושהכתה את בני ונודע שלא גנבה ושלא הכתה. הרי זה מותר מפני שהוא נדר טעות *והוא בכלל נדרי שגגות שהן מותרין. ואין זה כתולה נדרו בדבר ולא נתקיים הדבר. שהרי חסבה שבגללה נדר לא היתה מצויה וטעות היה:

השגת הראב"ד
*והוא בכלל נדרי שגגות שהן מותרין. א"א אין כאן מקום למה שכתב ואין זה כתולה וכו':

א טור יו"ד סי' רלב סע' ג שם:

ולא

רב עמרם פסק כשמואל דאע"ג דפלוגתייהו הכא לענין איסורא כיון דעיקר פלוגתייא בדינא תלי אי אמרינן יד אשה כיד בעלה נקיטינן כשמואל ועוד דרב כר"מ ושמואל כרבנן ועוד דסוגיין בעלמא בפ"ד דנזיר ובפ' בן סורר ומורה כשמואל וכן פסק הרמב"ן. ולפי זה כי אמר לה על מנת שאין לבעליך רשות בהן בלחוד מהני אבל רבינו הם והראב"ד פסקו כרב משום דפלוגתייהו הכא גבי נדרים דאיסורא ולפי זה לא מהני אלא כי אמר לה על מנת שאין לבעליך אלא מה שאת נותנת בפיך והרמב"ם מילא את הדרך שפסק כשמואל אלא שכתב דלשמואל נמי תרתי בעינן על מנת שאין לבעליך רשות בהן ומה שתרצי עשי שהוא ז"ל מפרש דרב ושמואל בהא פליגי דרב סבר דהא דנקט מתני' שאת נותנת לפיך דוקא הוא וליתא אחריניא לא מהני ביה דאי אמר נמי מה שתרצי עשי קנה יתהון בעל ושמואל סבר דלאו דוקא דה"ה מה שתרצי עשי ומיהו לכ"ע תרי ליסני בעינן והקשו עליו וכי מה תוסיף במאי דאמר לה תו מה שתרצי עשי הא אינו אלא כאומר ע"מ שאין לבעליך רשות בהן בלחוד. וי"ל דהיינו טעמא משום דכי אמר לה מה שתרצי עשי לדידה נמי לא יהיב לה לגמרי דנימא לאלתר זכה בהן בעל אלא הרי הוא כאומר לה לא יהו שלך אלא לאותו דבר שתרצי לעשות בהן בכל שעה ושעה וה"ל לשמואל דכי היכי דמיחד לדבר אחד מיוחד מהני ה"נ כיון דמיחד לאותו דבר שתרצה לעשות מהן כל שעה ושעה מהני שאין הנייה חל אלא באותה שעה שתרצה לעשות בהן אי זה דבר לאותו דבר בלחוד עכ"ל:

פ"ח א מי שנדר או נשבע וכו' כיצד נשבע או נדר שאינו נושא אשה פלונית שאביה רע וכו'. משנה פ' פותחין (דף ס"ה) ר"מ אומר יש דברים שהם כנולד ואינם כנולד *והכמים מודים לו כיצד אמר קונם שאיני נושא (את פלונית) שאביה רע אמרו לו שמת או שעשה תשובה קונם לבית זה שאני נכנס שהכלב רע או שהנחש רע בתוכו וכו' אמרו לו מת הכלב או שנהרג הנחש ובגמ' מת נולד הוא אמר רב הונא נעשה כתולה נדרו בדבר ור"י אמר כבר מת וכבר עשה תשובה ואסיקנא לר"י בקשיא. ופירש הר"ן יש דברים שהם כנולד ואינם כנולד לפי שהוא כתולה נדרו בדבר דכיון שאמר שאביה רע משמע כל זמן שאביה רע ולפיכך כשמת או עשה תשובה וכו' שרי ומש"ה שרי בלא שאלת חכם והכי איתא בירושלמי עכ"ל. וכן פסק הרא"ש וכן נראה מדברי רבינו:

ג ומ"ש אבל הנודר או הנשבע שאינו נושא פלונית הכעורה וכו'. משנה שם (דף ס"ו) בסוף הפרק ומבואר שם שאם היתה כעורה בשעת הנדר ואחר כך ייפוה אליבא דת"ק דקי"ל כוותיה הנדר חל ולפיכך כתב רבינו ונמצאת נאה. וא"ת מ"ש מהאומר קונם שאני נושא פלונית שאביה רע ושמע שמת או שעשה תשובה אע"פ שאחר הנדר מת או עשה תשובה מותר כתב הריב"ש כבר תרגמה הרשב"א דהגילה היא לפי שאין אשה כעורה עשויה להיות נאה לכך לא היה בדעתו שתהא מותרת לו כשתהא נאה אבל אביה רע עשוי הוא לעשות תשובה ועשוי הוא למות הילכך אומדין דעתו דכי אמר שאביה רע כל זמן שאביה רע קאמר עכ"ל. וגם הר"ן כתב כן. וכתב עוד הר"ן א"נ אי אמר שאני נושא אשה פלונית שהיא כעורה כדקתני שאביה רע ה"נ דמשמע כל זמן שהיא כעורה אבל הכא כיון דלפלונית כעורה קאמר לא משמע כתולה נדרו בדבר עכ"ל. ומ"ש קונם שאין אשתי נהנית לי שגנבה את כיסי וכו' ולא עוד אלא מי שהלך אנשים מרחוק וכו' משנה בפרק ארבעה נדרים (דף כ"ה) וכתב הר"ן דטעמא שהוא מוטעה בעיקר הנדר שלא היה דעתו מעולם על אביו וכל שיש בעיקר הנדר טעות אין פיו ולבו שוים ובטל מעלמו ומ"ה בקונם אשתי נהנית לי בעיק שיאמר בפירוש שגנבה את כיסי דאי לא אע"פ שהיה דעתו בשביל כך מ"מ כיון שלהדיר את אשתו נתכוון ליכא טעות בעיקר הנדר אבל כאן שלא נתכוון את זה מעולם הרי הנדר בטל מאליו: כתב הראב"ד והוא בכלל נדרי שגגות שהם מותרים. א"א אין כאן מקום למה שכתב ואין זה כתולה וכו' עכ"ל. ואני אומר שאיני רואה כאן מקום להשיג שת"ם ואין כאן תולה נדרו בדבר וכו' הייתי לומר

כל

*נ"א ואין חכמים וכבר ליישבתיו למעלה:

לחם משנה

פ"ח א מי שנדר או נשבע וכו'. בגמ' (דף ס"ה) יש ב' גירסאות. האחת היא ר"מ אומר יש דברים שהם כנולד ואינם כנולד ואין הכמים מודים ויש גירסא אחרת והכמים מודים לו והגירסא הראשונה היא גירסת התוס' ז"ל והקשו לגירסא זו מאי פעמייהו דרבנן ועוד היכי מקשו לר' יוחנן דלמא הני הרי תיובתא הא ברישא פליגי רבנן ובסיפא לא פליגי ודחקו עצמם בתירוץ הקושיא ולגירסא דהכמים מודים

משנה למלך

פ"ח ב מתו או שעשה האב תשובה הרי זה מותר כו'. כתב הרא"ם ח"ב סי' ע"ב עלה דהסיא דקונם שאיני נושא לפי שאביה רע שאם מת או עשה תשובה דהרי שאם חזר לסורו שחזר האיסור למקומו והביא ראיה ממה שכתב הריב"ש סי' שנ"ו דהאומר קונם לביתך שאני נכנס שאם מכרו לאחר מותר ואם חזר וקנאו חזר האיסור למקומו ולא אמרינן פנים חדשות באו לכאן הכא נמי דכוותה וכן כתב הרב בעל פני משה ח"ב סי' נ"ד. ולי אין הנדון דומה לראיה דיש לחלק בין כשהנדר נתבטל לכשהנדר במקומו אלא שהדבר שאסר אינו בעולם דהסיא דהריב"ש כשמכר הבית לא נתבטל הנדר אלא שהדבר שאסר אינו בעולם ולפיכך כשחזר וקנאו חזר לאיסורו וכמ"ש הריב"ש אבל בהסיא דקונם שאני נושא לפלונית דהוי תולה נדרו בדבר כשעשה תשובה הרי נתבטל הנדר ואין כאן נדר ואם כן כשחזר לסורו מה אם אסרו הרי הנדר נתבטל הגע עצמך בנדר הניתר על ידי פתח כנדר משה רבינו שהתיר לו המקום משום שטעו דתן ואבירם והדעתא דהכי לא נדר אם חזרו והטעירו היעלה על הדעת שיחזור האיסור הא ודאי ליתא דכיון שהותר מטעם אומדנא אין כאן נדר ואף שאחר כך נתבטלה

מגדל עוז

דכ"ע אין קנין לעבד בלא רבו ואין קנין לאשה בלא בעלה והכא במאי עסקינן כגון דאקני ליה אחר על מנת שילא בו להירות לפי שהתנה בגוף המתנה וכן כתב ר"מ ז"ל מפורש פ"ג הל' זכיה ומתנה וכזה מתורץ הספרם שאמר הראב"ד ז"ל ומה שאמר לפי דרכו שאמר אין לבעליך רשות בהן ולא אמר יותר ח"ו שאנו אין מפרשים אותו על פי רבותינו בעלי התוס' ז"ל בשלא אמר יותר אלא הכי פירשוה לא שנו אלא דאמר לה מה שאת נושאת ונותנת לפיך דלא הויא המתנה שלה לכל דבר הלכך כי אמר לה על מנת שאין לבעליך רשות בהן לא קנאה הבעל אבל אמר לה מה שתרצי עשי קנה יתהון בעל וכי הדר אמר לה על מנת שאין לבעליך רשות בהן לאו כלום אמר דיד אשה כיד בעלה ומיד שנתן לה לעשות מה שתרצה קנאה הבעל אבל כי אמר לה מה שאת נושאת ונותנת דהמתנה לא הויא לגמרי לא אמרי' יד אשה כיד בעלה עכ"ל. וכן פר"מ ז"ל ופסק נ"כ כרב דאיסורא היא ואע"ג דאית ביה ממונא משום דכי איתמיל לגבי איסורא איתמיל וכדר"מ נמי פסק והביא ראיה נ"כ מפרק האשה לסוגיא דסוגיין דהתם נמי הכי אזלא נמצא דברי ר"מ ז"ל ברורים ואולי היה טעות בספר שהגיע להראב"ד ז"ל כמו שמצאתי אני במקצת אותם שהגיעו לידי ולפיכך כתב עליו כן:

פ"ח מי שנדר או נשבע כו' עד וכן כל כיוצא בזה. פ' ר"א דנדרים (דף ס"ה): **אבל הנודר או הנשבע שאיני נושא פלונית וכו' והוא בכלל נדרי שגגות כו' עד שהם מותרים וכן כל כיוצא בזה:** כתב הראב"ד ז"ל אין כאן מקום למה שכתב ואין זה כתולה נדרו בדבר ולא נתקיים עכ"ל: ואני אומר תמה אני אם יצא דבר זה מפיו הקדוש שהרי זו משנה שלימה היא פ' ר"א דנדרים (דף ס"ו)

ומייתי

ד ¹ולא עוד אלא מי שראה אנשים מרחוק אוכלים תאנים שלו. ואמר להן הרי הן עליכם קרבן. כיון שקרב אליהם והביט והרי הן אביו ואחיו הרי אלו מותרין. אף על פי שלא פירש הסבה שהדירן בגללה הרי זה כמו שפירש. שהדבר מוכיח שלא אסר עליהם אלא שהיה בדעתו שהן זרים וכן כל כיוצא בזה: ה ²מי שנדר או נשבע ונולד לו דבר שלא היה בלבו בשעת השבועה או בשעת הנדר הרי זה אסור עד שישאל לחכם ויתיר את נדרו. כיצד אסר את עצמו בהניית פלוני או שלא יכנס למקום פלוני. ונעשה אותו האיש סופר ואותו מקום בית הכנסת. אע"פ שהוא אומר אילו הייתי יודע שזה נעשה סופר ובמקום זה יעשה בית הכנסת לא הייתי נודר או נשבע הרי זה אסור ליהנות ולהכנס עד שיתיר נדרו כמו שבארנו* וכן כל כיוצא בזה: ו ³כל נדר שהותר מקצתו הותר כולו והוא הדין בשבועה. כיצד ראה אנשים מרחוק אוכלין פירותיו ואמר הרי הן עליכם קרבן. וכשהגיע אליהם והנה הם אביו ואנשים זרים הואיל ואביו מותר כולן מותרין. ואפילו אמר אילו הייתי יודע כן הייתי אומר פלוני ופלוני אסורין ואבי מותר הרי כולן מותרין. אבל אם אומר כשהגיע אליהן אילו הייתי יודע שאבי ביניכם הייתי אומר כולכם אסורין חוץ מאבי הרי כולן אסורין חוץ מאביו. שהרי גלה דעתו שלא התיר מקצת הנדר אלא כמו שנדר היה נודר

*כאן נ"ל השגת הראב"ד עי' במגדל עוז והרדב"ז:

א הכל שם: ב טור שם סי' רכח סמ"ג שם: ג טור שם סי' רלב סמ"ג לאוין רמב:

כסף משנה

כל אלו המלוקות מותרות אבל אין טעמם שוה דרישא הוי טעמא משום דהוי כמי שתולה נדרו בדבר וסיפא אינו מטעם זה אלא משום דהוי כנדרי שגגות וכן מפורש בגמ' בפ' פותחין (דף ס"ה:) אמתני' דר"מ אומר יש דברים שהם כנולד ואינם כנולד:

ה מי שנדר או נשבע ונולד לו דבר וכו' כיצד אסר את עצמו בהניית פלוני וכו'. משנה ר"פ פותחין (דף ס"ו) ופסק כחכמים:

ו כל נדר שהותר מקצתו וכו' כיצד ראה אנשים מרחוק וכו'. משנה בפ' ארבעה נדרים (דף כ"ה:) וכב"ה. ומ"ש ואפילו אם אמר אילו הייתי יודע כן וכו' אבל אם אמר כשהגיע אליהם וכו'. שם (דף כ"ה) אמר רבה דכ"ע כל היכא דאמר אילו הייתי יודע שאבא ביניכם הייתי אומר כלכם אסורים חוץ מאבא דכולהו אסורים ואביו מותר לא נחלקו אלא באומר אילו הייתי יודע שאבא ביניכם הייתי אומר פלוני ופלוני אסורים ואבא מותר. ואע"ג דרבא פליג עליה דרבה כיון דאיכא למימר דהלכתא כרבה משום דהוה רביה דרבא ואיכא למימר דהלכתא כרבא משום דבתרא הוא נקטינן כרבה לחומרא. ופירש הר"ן דכ"ע כולם אסורים ואביו מותר משום דלא מיקרי כה"ג נדר שהותר מקצתו הותר כולו לפי שכיון שבשעת הנדר אמר כולכם אסורים ועכשיו נ"כ מעמיד דבריו בראשונים לגבי האחרים באותו לשון ממש שאמר בתחלה אע"פ שמוציא אביו מן הכלל אפילו הכי אין זה נדר שהותר מקצתו לפי שאביו לא נכנס מעולם במשמעות הנדר ולגבי האחרים הרי הוא כולכם שאמר בתחלה. לא נחלקו אלא באומר אילו הייתי יודע שאבא ביניכם הייתי אומר פלוני ופלוני אסורין ואבא מותר וכו' וב"ה כר"ע דכיון דהכא איכא תרתי חדא דאיכא טעות גמור לגבי האב ולגבי האחרים נ"כ יש טעות בלשון שהוא אומר שאילו היה יודע שאביו ביניהם אפילו האחרים לא היה אוסר אותם באותו לשון שאסרם לפי שהיה מקפיד שהיה מובן מדבריו אפי' רגע כמימרא שיהא אבא בכלל האיסור ולפיכך הוא אומר שלא היה אומר כולכם אלא פלוני ופלוני וכיון דאיכא תרתי דהיינו טעות גמור לגבי אביו וטעות בלשון לגבי האחרים ס"ל לב"ה מיקרי נדר שהותר מקצתו הותר כולו עכ"ל: וכתב הטור דהא דכולם מותרים דוקא כשהחליף את דבריו שאמר תחלה כולכם אסורים ולבסוף אמר אילו הייתי יודע שאבא ביניכם הייתי אומר פלוני ופלוני אסורין ואבא מותר או שאמר תחלה (כשראה מרחוק ולא הכירם) יהיו אסורים לזה ולזה ואח"כ החליף דבריו לומר אילו הייתי יודע שאבא ביניכם הייתי אומר כולכם אסורים חוץ מאבא אבל אם בשעת האיסור אמר כולכם אסורים וגם בשעת חזרה אומר כולכם אסורים חוץ מאבא או שאומר בשעת האיסור יהו אסורים לזה ולזה ובשעת חזרה אומר הייתי אומר פלוני ופלוני אסורים ואבא מותר שלא החליף לשון הנדר בין שעת איסור לשעת חזרה לא הותרו האחרים עכ"ל. והם דברי התוספות והרא"ש וכן משמע מדברי רבינו: וכתב הר"ן איכא מ"ד דכי אמרינן דבמעמיד (דבריו) כלם אסורים דוקא דומיא דמתניתין שלא היה יודע שאביו ביניהם

הרדב"ז

בדבר הנה תולה נדרו בדבר ותנא נדרי טעות אלא לר' יוחנן דאמר כבר מת וכבר עשה תשובה ל"ל למתני תרי זמני נדרי טעות קשיא. ואני תמה את בעל מ"ע שלא הבין כוונת ההשגה:

ד ולא עוד אלא מי שראה וכו'. פ' ד' נדרים משנה ראה אותם אוכלים תאנים ואמר הרי הם עליכם קרבן ונמצאו אביו ואחיו והיו עמהם אחרים ב"ש אומרים הם מותרים ומה שעמהם אסורים וב"ה אומרים אלו ואלו מותרים וטעמא דנדר שהותר מקצתו הותר כולו וע"כ לא פליגי אלא על אחרים אבל אביו ואחיו לכ"ע מותרים אע"פ שלא פירש הסיבה כאשר כתב רבינו:

ה מי שנדר או נשבע וכו'. פ' ר' אליעזר אמר קונם שאיני נהנה לאיש פלוני ונעשה סופר וכו' ר' אליעזר מתיר וחכמים אוסרים ואמרי' פ' ב"ש דנזיר שטפוה רבנן לר' אליעזר ואוקמוה בשמעתייהו דאין פותחין בנולד אבל אם פתח לעצמו מפני הנולד ונתחדש מתירין לו. וכתב הראב"ד ז"ל כאן מקום למה שכתב למעלה ואין זה כמי שתולה ידרו בדבר ע"כ. כוונתו שזה דומה קצת [illegible] נדרו שהרי אם היה יודע שיעשה זה ס[illegible] נודר הימנו וכאן היה צריך לומר וא[illegible] נדרו ולא למעלה דהתם לא הוי נולד [illegible] הוי נולד ואין פותחין בנולד. וא"ת לדעת [illegible] דתולה נדרו בדבר צריך שאלה לחכם [illegible] איכא בין תולה נדרו בדבר לכך דנעשה סופר [illegible] דבתרווייהו צריך שאלה לחכם. וי"ל דתולה נדרו בדבר מתירים לו בלא שום פתח וגבי נעשה סופר אין מתירים לו אלא א"כ פתח הוא לעצמו ונתחרט מפני הנולד וכבר כתבתי כי לדעת רבינו תולה נדרו אין צריך שאלה לחכם. ומה שכתב בעל מגדל עוז בשתי ההשגות אלו לא הבנתי דבריו:

ו כל נדר שהותר מקצתו וכו'. משנה פ' ד' נדרים הזכרתיה למעלה ואמר רבא דכ"ע כל היכא דאמר אילו הייתי יודע שאבא ביניכם הייתי אומר פלוני ופלוני אסורים ואבא מותר כולם מותרין לא נחלקו אלא באומר אילו הייתי יודע שאבא ביניכם הייתי אומר כולכם אסורים חוץ מאבא ב"ש סברי לה כר' מאיר דאמר תפוס לשון ראשון וב"ה סברי לה כר' יוסי דאמר בגמר דבריו אדם נתפס ולפי זה בהך גוונא הותרו כולם דקי"ל כב"ה. וקשיא על רבינו דשביק מילתיה דרבא דהוא בתרא ופסק כרבה וי"ל דרב פפא מותיב עליה דרבא

לחם משנה

מודים לו אתי שפיר וכן היא גירסת רבינו ז"ל וכ"כ הרא"ש ז"ל בפסקיו דהכי גירסא עיקר משום דהסוגיא מוכחת כן וכדכתיבנא:

ה מי שנדר או נשבע וכו' עד ויתיר נדרו וכו'. אין לפרש דע"פ זה מתירין נדרו כדמשמע פירוש לשונו דהא קי"ל אין פותחין בנולד כחכמים דרפ"ט דנדרים (דף ס"ד) ואין לומר דאית ליה לרבינו ז"ל דמאי דפליגי רבנן עליה דר' אליעזר הוא דלר"א בלא שאלה לחכם מותר ולרבנן בעי שאלה לחכם אבל לעולם דע"פ זה מתירין דבהדיא כתב רבינו ז"ל בפ"י מהל' שבועות אין פותחין בנולד כיצד נשבע שלא יהנה וכו' אין מתירין לו הואיל ועדיין לא ניחם וכו' אלא מ"ש רבינו ז"ל כאן שיתיר נדרו הוא ע"פ חרטתו ולא מפני הנולד אם נהפכה דעתו מעצמו מפני הנולד מתירין לו וכמו שכתב בפ"ה מהל' שבועות וזהו שכתב כאן כמו שביארנו לרמוז על הפרק ההוא. מיהו בפירוש המשנה נראה מדברי רבינו ז"ל שסובר דר"א דאית ליה דפותחין בנולד בלי שום היתר כלל שכן כתב בנזיר בפ' ב"ש (דף ל"ב:) בהדיא ובהלכות נזירות התעוררתי על זה וכאן בפ' פותחין כתב דמ"ש ר"א ופותחין לאדם בכבוד אביו ובכבוד אמו הוי דאפילו בלא שאלה מותר ונתלה במ"ש רבא בגמרא א"כ אין נדרים נשאלין לחכם ורש"י ז"ל פי' בגמ' דברי רבא באופן אחר ולפירוש רש"י ז"ל אתי שפיר מה שאמרו שם בשלמא לאביי דאמר א"כ וכו' אלא לרבא מאי פותחין וכו' ולפי מה שפירש רבינו ז"ל בפירוש המשנה יש לפרש דה"ק מאי פותחין ג"כ כל נדרים שבינו לאביו ולאמו לא יהיו צריכין התרה כלל ותירצו דלא איכפת לן דאלו הנדרים שבינו לבין אביו ואמו לא יהיו צריכין שאלה לחכם כיון דכל שאר הנדרים צריכים דהקושיא אינה אלא משום נדר לא יצטרך שאלה לחכם. אבל כיון דרובא דנדרים צריכי שאלה אע"ג דאלו אין צריכין לא איכפת לן. כן נראה לפרש לפי מה שכתב רבינו ז"ל בפירוש המשנה:

ו ואפילו אמר אילו הייתי יודע כן וכו'. משמע מדברי רבינו ז"ל דהיכא דהוי סתמא ולא אמר כלל כולם מותרים בודאי דמסתמא לא היתה כוונתו אלא לאסור לכולם יחד אבל כיון שקצתם מותרין כולם מותרים ומשום הכי כתב רבינו ז"ל ואפילו אמר אילו הייתי יודע וכו' כלומר לא מיבעיא סתמא דמותרים אלא אפילו אמר שהיה אוסר להם מותרים וכי תני בגמ' משנה דקונם בצל שאני טועם שהבצל רע ללב וכו' (דף ס"ו) באומר אילו הייתי יודע שהכופרי יפה ללב הייתי אומר [illegible] פלוני אסורים וכופרי מותר וכו' ה"ה דהוה מצי לאוקומי בסתמא שלא אמר כלל הכא שהודיענו חידוש יותר דאפי' אמר הכי הותרו כולם. ולענין פסק הלכה פסק רבינו ז"ל כרבה משום דכתבו הרא"ש והר"ן ז"ל דאיכא לספוקי אי הלכה כרבא דבתרא הוי או כרבה דרבים

משנה למלך

נתבטלה האומדנא מ"מ אין כאן נדר הכי נמי בתולה נדרו בדבר שאין צריך פתח כיון שלא נתקיים הדבר שנשבע בגללו נתבטל הנדר מכל וכל ואף שאחר כך חזרה הסיבה למקומה מ"מ הנדר כבר נתבטל וה"ה נמי היכא שאינו תולה נדרו בדבר אלא שהיא אומדנא דמוכח אנו אומרים דהוי כתולה נדרו בדבר כל שנתבטל הנדר מכח אומדנא אף שאחר כך נתבטלה האומדנא לא חזר האיסור שהרי נתבטל הנדר ושאני הכא דהריב"ש שמעולם לא נתבטל הנדר אלא שהדבר שאסר אודא ליה וכשחזר ולקחו חזר האיסור למקומו וכדכתיבנא, עיין בהגהות מרדכי בשבועות סי' תש"ס:

וכן

מגדל עוז

ומייתי לה נמי פרק ארבעה נדרים דתנן קונם שאני נושא לפלונית כעורה והרי הי' נאה שחורה ונעשית לבנה קצרה ונעשית ארוכה כו' וזה פשוט כי מפני שהיא כעורה ונעשית כו' פירושו שאין זה כתולה נדרו וכו' שכתב ר"מ ז"ל וגם הוא לכך כיון לפרש אע"פ שאין דרכו בכך וכמו שכתבתי כמה פעמים שלכך קרא שם זה החבור משנה תורה ובירושלמי שאני כותב בסמוך מפרש ג"כ כלשונו שתלה הטעם במנוי. שוב מצאתי לר"מ ז"ל מקולי שכתב כן מדעת רבותינו בעלי התוס' לא פחות ולא יותר: מי שנדר ונשבע ונולד לו דבר עד וכן כל כיוצא בזה: כתב הראב"ד ז"ל כאן מקום למה שכתב למעלה ואין זה כתולה נדרו עכ"ל: ואני אומר גם בזה אי אמר לי הוא בפומים אמינא ה"ו פה קודם יאמר דבר זה והלא משנתנו היא פ' ר"א דנדרים (דף ס"ד) דתנן ועוד אמר ר' אליעזר פותחין בנולד וחכמים אוסרין כיצד אמר קונם שאני נהנה לאיש פלוני ונעשה סופר וכו' עד ר"א מתיר וחכמים אוסרין וקי"ל כחכמים דסתמו לר"א ואוקמוה בשיטתייהו ס"פ ב"ש דנזיר ובעי בגמ' מ"ט דר"א א"ר [illegible] דא"ק כי מתו כל האנשים כו' עד ורבנן מי מתו אלא שירדו מנכסיהם ומתמה בירושלמי ולא כנולד הוא ומהדר א"ר זירא העניות מצויות ע"כ. הנה עיניך רואות כי לשון ר"מ ז"ל ברור כין בראשונה שביאר טעמו לפי שאסם הדבר שנדר בגללם לא היתה מצויה כין בזאת דמשום נולד ע"פ הבבלי והירושלמי וזה פשוט: כל נדר שהותר מקצתו כו' עד ומתנה על אביו. פ' ד' נדרים בסופו (דף כ"ס כ"ו):

נודר ומתנה על אביו: ז וכן האומר היין קרבן עלי מפני שהיין רע לבני מעיים. ואמרו לו הרי המיושן יפה לבני מעיים. אם אמר אילו הייתי יודע לא הייתי נודר. ואפילו אמר אילו הייתי יודע הייתי אומר החדש אסור והישן מותר. מותר בישן ובחדש. אבל אם אמר אילו הייתי יודע הייתי אומר כל היינות אסורין עלי חוץ מן המיושן הרי זה מותר במיושן בלבד וכן כל כיוצא בזה: ח אכל הנודר או נשבע רואין דברים שבגללן נשבע או נדר ולמדין מהן לאי זה נתכוון והולכין אחר הענין לא אחר כל משמע הדבור. כיצד היה טעון משא של צמר או של פשתים והזיע והיה ריחו קשה ונשבע או נדר שלא יעלה עליו צמר או פשתים לעולם. הרי זה מותר ללבוש בגדי צמר או פשתים ולכסותן. ואינו אסור אלא להפשילן לאחוריו. היה לבוש בגדי צמר ונצטער בלבישתן ונשבע או נדר שלא יעלה עליו צמר לעולם אסור ללבוש ומותר לטעון עליו ומותר להתכסות בגיזי צמר. שלא נתכוון זה אלא לבגד צמר וכן כל כיוצא בזה: ט בהיו מבקשין ממנו שישא קרובתו והוא ממאן ופצרו בו ונדר או נשבע שלא תהנה בו לעולם. וכן המגרש את אשתו ונשבע או נדר שלא תהנה בו לעולם. הרי אלו מותרות ליהנות לו. שאין כוונתו אלא לשם אישות: י וכן הקורא לחבירו שיסעוד אצלו וממאן ונשבע או נדר שלא יכנס לביתו ולא ישתה לו טפת צונן הרי זה מותר להכנס לביתו ולשתות לו צונן. שלא נתכוון זה אלא שלא יאכל וישתה עמו בסעודה זו וכן כל כיוצא בזה: יא גהאומר לחבירו קונם לביתך אני נכנס ושדך אני לוקח בין בנדר בין בשבועה ומת או מכרן לאחר הרי זה מותר להכנס לבית וליקח השדה מן היורש או מן הלוקח. שלא נתכוון זה אלא כל זמן שהן ברשותו. אבל אם אמר לבית הזה איני נכנס ושדה זה איני לוקח ומת או מכרן לאחר הרי זה אסור:

האומר

א טור שם סי' ריח סמ"ג שם: ב שם: ג טור שם סי' ריז:

דרבא ודחיק לתרוצי ורבינא נמי מותיב עליה ודחיק לתרוצי ואשינויי דחיקי לא סמכינן ומשמע דהני אמוראי לא סבירא להו הא דרבא ולפיכך פסק כרבה:

ז וכן האומר היין קרבן עלי וכו'. משנה פ' ר' אליעזר קונם יין שאני טועם וכו' קונם בצל שאני טועם וכו' ומפרש לה כפי ביטת רבה דאמר דכ"ע דכל היכא דאמר אילו הייתי יודע שאבא ביניכם הייתי אומר כולכם אסורין חוץ מאבא דכולם אסורים ואביו מותר לא נחלקו אלא באומר אילו הייתי יודע שאבא ביניכם הייתי אומר פלוני ופלוני אסורים ואבא מותר וקי"ל כב"ה דאמרי כולם מותרים וטעמא כיון שאמר כולכם אסורין ואבא מותר לא כללן יחד ולא הוי נדר שהותר מקצתו אבל כשאומר פלוני ופלוני אסורין ואבא מותר כיון שכללן באיסור והתיר את אביו נדר שהותר מקצתו הותר כולו. וכתב הר"ן ז"ל וז"ל ובפלוגתא דרבה ורבא כיון דאיכא למימר דהלכתא כרבה דהוא רביה דרבא ואיכא למימר דהלכתא כרבא משום דבתרא הוא נקיטינן כרבה להומרא ע"כ. וכגון דלא ידעינן אם נחלק עליו בחייו אם לא דאי ידעינן ליכא ספיקא. ומה שכתבתי למעלה בטעמא דהאי פסקא נראה נכון:

ח כל הנודר או נשבע וכו'. פ' הנודר מן הירק משנה טען והזיע היה ריחו קשה אמר קונם צמר ופשתים עולה עלי מותר להתכסות ואסור להפשילן לאחוריו:

היה לבוש בגדי צמר וכו'. שם בברייתא היה לבוש צמר והיצר ואמר קונם צמר עולה עלי אסור ללבוש ומותר לטעון:

ומותר להתכסות בגיזי צמר וכו'. שם במשנה אמר קונם צמר עולה עלי מותר להתכסות בגיזי צמר:

ט היו מבקשים ממנו וכו'. ברייתא כלשון רבינו שילהי קונם יין וכתב הר"ן תוך המשתה אסור אחרי המשתה מותר, ואין נראה כן מדברי רש"י ז"ל שלא נתכוון זה אלא לאכילה ושתיה מרובה הילכך אפי' באותה סעודה מותר להכנס ולשתות טיפת צונן, וכדברי הר"ן משמע בתוספתא דתניא היה מסרב פיאכל אצלו במשתה ואמר קונם ביתך שאני נכנס תוך המשתה אסור אחר המשתה מותר וכן משמע מדברי רבינו שכתב בסעודה זו ומשמע לי דדוקא לענין אכילה ושתיה קאמר שאינו נכנס לאכול ולשתות באותה סעודה אבל ליכנס לביתו בשעת הסעודה מותר ואינו אוכל ושותה:

יא האומר לחבירו וכו'. משנה ריש פ' השותפין:

האומר

ביניהם הילכך כיון שהוא מעמיד אין כאן נדר שהותר מקצתו לפי שאביו לא היה משולש בכלל הנדר אבל כשכולם בכלל ונשאל על אחד מהם כיון שהותר אחד מהם ע"י שאלה הותרו כולם ואין כן דעת הרמב"ם בהלכותיו שהוא סובר דאפילו בה"ג לא אמרי' נדר שהותר מקצתו הותר כולו אלא במשנה אבל במעמיד לא וכדבריו נראה לי להכריע עכ"ל:

ז וכן האומר היין קרבן עלי וכו'. משנה בפ' פותחין (דף ס"ו) קונם יין שאני טועם שהיין רע למעיים אמרו לו והלא המיושן יפה למעיים הותר במיושן ולא במיושן בלבד הותר אלא בכל היין קונם בצל שאני טועם שהבצל רע ללב אמרו לו והלא הכופרי יפה ללב הותר בכופרי ולא בכופרי בלבד הותר אלא בכל הבצלים. ובפ"ג דנדרים (דף כ"ו:) גבי נדר שהותר מקצתו איתיביה רב אדא בר אהבה לרבא קונם בצל שאני טועם שהבצל רע ללב וכו' מאי לאו דאמר אילו הייתי יודע שהכופרי יפה ללב הייתי אומר כל הבצלים אסורים וכופרי מותר לא באומר אילו הייתי יודע שהכופרי יפה ללב הייתי אומר בצל פלוני ופלוני אסורים וכופרי מותר. וכתב הר"ן איתיביה כלומר וקשיא לרבא דאמר במעמיד פליגי וכו' וכ"ש דקשיא לרבה דאמר דבמעמיד ד"ה כולם אסורים ואביו מותר וא"כ מאי דמשני לא באומר אילו הייתי יודע וכו' הייתי אומר בצל פלוני ופלוני אסור וכופרי מותר אליבא דכ"ע צריך לאוקמה הכי ומינה יליף לנודר מן היין וכמ"ש רבינו:

ח כל הנודר או נשבע וכו' כיצד היה טעון משא של צמר וכו'. משנה פ' הנודר מן הירק (דף נ"ה) אמר קונם צמר עולה עלי מותר להתכסות בגיזי צמר פשתן עולה עלי מותר להתכסות באניצי פשתן ר' יהודה אומר הכל לפי הנודר טען והזיע והיה ריחו קשה ואמר קונם צמר ופשתים עולים עלי מותר להתכסות ואסור להפשיל לאחוריו ובגמ' תניא כיצד אמר ר' יהודה הכל לפי הנודר היה לבוש צמר והיצר ואמר קונם צמר עולה עלי אסור ללבוש ומותר לטעון היה טעון פשתן והזיע ואמר קונם פשתן עולה עלי מותר ללבוש ואסור לטעון. ופירש הר"ן והיצר שהמלבוש היה צר ונצטער בו. וכתב הרא"ש בשם הרמב"ן קא פסיק חד מרבותינו כר"י וכן מסתבר אע"ג דתני ליה כיחידאה לית לן רמיה דפליגי רבנן עליה ועוד הא סתם תנא הכל לפי הנודר דתנן בפרק קונם שלא נתכוון זה אלא לשום אכילה ושתיה עכ"ל. וכתב הר"ן ומסתברא לי דברייתא פליגא אמתניתין בסבריה דר' יהודה דתנא דמתניתין ס"ל דר"י מודה לת"ק דכל היכא דליכא הוכחה לבישה משמע ולא טעינה ור"י דברייתא משמע דס"ל דלמישרי טעינה נמי בעי הוכחה אבל כל היכא דליכא הוכחה אסור אף במשנה וכו' זה מה שנ"ל ודברי הרמב"ם אינם כן בפ"ח מהל' נדרים עכ"ל. כלומר שרבינו כתב דברי ר"י במשנה ודבריו בברייתא כצורתם משמע דס"ל דלא פליגי תנא דמתניתין ותנא דברייתא אלא לדברי שניהם בין למישרי לבישה בין למישרי טעינה בעי ר"י הוכחה והי ליכא הוכחה אסור בשניהם והכי מסתברא דלא לשווי פלוגתא בין תנא דמתניתין לתנא דברייתא:

ט היו מבקשים ממנו וכו' עד הרי זה מותר להכנס לביתו ולשתות לו צונן. משנה בס"פ קונם (דף ס"ג:):

י ומ"ש רבינו אלא שלא יאכל וישתה עמו בסעודה זו. תוספתא פ"ד אסור לאכול ולשתות וקניא סו בתוספתא היה מסרב בחבירו שיאכל עמו במשתה ואמר קונם ביתך שאני נכנס תוך המשתה אסור אחר המשתה מותר:

יא האומר לחבירו קונם לביתך אני נכנס וכו' עד הרי זה אסור. משנה פ' השותפין שנדרו (דף מ"ו):

האומר

לחם משנה

דגיה הוא ומשום הכי נקטינן לחומרא ונראה לו עוד טעם בדבר דרבינא ורב פפא הקשו לרבא משמע לכאורה דסבירא ליה כרבה:

ח כל הנודר או הנשבע וכו'. ודאי דרבינו לא ס"ל דפליג ברייתא אמתני' כדקאמר הר"ן ז"ל דכיון דלמתני' על הסתם משמע לבישה ולא טעינה היכי היה לו לרבינו ז"ל לפסוק כברייתא דכיון דמתני' פליגא היכי שביק מתני' ועביד כברייתא וזהו טעמו של הר"ן ז"ל כדבריו ולא כדפירש הרב בעל כ"מ ז"ל מדכתב דברי המשנה והברייתא משום הכי משמע ליה להר"ן ז"ל דלרבינו ז"ל לא פליגא מתני' אברייתא דרבינו ז"ל לא כתב אלא ברייתא להודיע אלא טעמו של הר"ן ז"ל הוא כדכתיבנא:

ומותר להתכסות בגיזי צמר וכו'. וה"ה היכא דאמר צמר פשתן עולה עלי דמותר להתכסות באניצי פשתן כדאמרו שם במשנה דהכל אחד והטור ז"ל בסימן רי"ח השמיט זה ולא ידעתי למה:

י שלא יאכל וישתה עמו בסעודה זו וכו'. לאפוקי מדברי הרא"ש והטור ז"ל שכתבו ומותר גם באכילה ושתיה כיון שלא הוציאו בפיו, ע"כ. ועוד כתב הרא"ש ז"ל דלא דמי לרישא באישות בכלל הנאה כלומר דאילו אמרינן ברישא היכא דאמר קונם שהיא נהנית לי לעולם דאסור דאישות משום דאישות נכנס בכלל הנאה שלאישות נקרא ג"כ הנאה ואין דרך לקרות כדרכו [אבל] טיפת צונן אע"ג דבכלל מאתים מנה דכיון דהוא אינו שותה טיפת צונן כ"ש דאינו שותה ואוכל שתיה ואכילה כהקנה מ"מ כיון דאין הדברים כפשטן דזה לא נתכוון לטיפת צונן ולאכילה ושתיה לא אמר ולכך מותר כנ"ל. אבל מ"מ קשה על הרא"ש ז"ל דגבי קונם שדי שאני חורש בה אית ליה דאם אין דרכו לחרוש הוא מותר לחרוש ושאר כל אדם הסורים לחרוש לו בה וליימא ג"כ התם שאני חורש קאמר דמשמע ליתנא דהוי לדידיה וכיון דאמרת דלדידיה הותר דלא נתכוון לכך גם האחרים יותרו לעשות לו דאין במשמעות לשונו איסור האחרים אלא איסור עצמו וכה

משנה למלך

י וכן הקורא לחבירו שיסעוד אצלו כו'. (א"ה עיין מ"ש הרב המחבר פ"ה מהלכות שבועות דין ד'):

יא האומר לחבירו קונם לביתך אני נכנס וכו'. (א"ה עיין במ"ש הרב המחבר פרק ח' מהלכות גירושין דין י"א ובספר דרשותיו):

הרי

מגדל עוז

וכן האומר היין קרבן עלי כו' עד בישן בלבד וכן כל כיוצא בזה. פ' ר"א דנדרים (דף ס"ו): כל הנודר או הנשבע וכו' עד ובגד צמר וכן כל כיוצא בזה. פ' הנודר מן הירק (דף נ"ה): היו מבקשין עד בסעודה. פ' קונם יין (דף מ"ג) וכן כל כיוצא בזה: האומר לחבירו קונם לביתך אני נכנס כו' עד

פני

יב אהאומר לחבירו השאילני פרתך אמר לו אינה פנויה נשבע או נדר ואמר קונם שדי איני חורש בה לעולם. אם היה דרכו לחרוש בידו הוא אסור וכל אדם מותרין לחרוש לו בה. ואם אין דרכו לחרוש בידו הוא וכל אדם אסורין וכן כל כיוצא בדברים אלו: יג במי שנשבע או נדר שישא אשה או שיקנה בית או שיצא בשיירא או יפרוש בים אין מחייבין אותו לישא אשה או לקנות או לצאת מיד אלא עד שימצא דבר ההגון לו. מעשה באשה שנדרה שכל מי שיתבע אותה תנשא לו וקפצו עליה בני אדם שאינן הגונין לה. ואמרו חכמים לא נתכוונה זו אלא לכל מי שיתבע אותה מן ההגונין לה וכן כל כיוצא בזה: יד גהמדיר את חבירו או שנשבע ואמר לו שתבוא ותטול לבניך כור אחד חטים או שתי חביות של יין הרי זה יכול להתיר נדרו בלא שאלה לחכם. ויאמר לו כלום נתכוונת אלא לכבדני כבודי שלא אטול וכבר הגיע אלי כבוד שנדרת בשבילי. וכן הנודר או הנשבע שאין אתה נהנה לי אם אין אתה נותן לבני כור של חטים ושתי חביות של יין. הרי זה יכול להתיר נדרו שלא בשאלת חכם ויאמר הריני כאילו נתקבלתי והגיעו לידי וכן כל כיוצא בזה:

פרק תשיעי

א דבנדרים הלך אחר לשון בני אדם באותו מקום ובאותו לשון ובאותו זמן שנדר או נשבע בו. כיצד נדר או נשבע מן המבושל. אם דרך אותו מקום באותו לשון באותו זמן שקוראין מבושל אפילו לצלי ולשלוק ה"ז אסור בכל. ואם אין דרכם לקרות מבושל אלא לבשר שנתבשל במים ובתבלין הרי זה מותר בצלי ובשלוק. וכן המעושן והמבושל בחמי טבריא וכיוצא בהן הולכין בו אחר הלשון של בני העיר: ב *נדר או נשבע מן המליח. אם דרכם לקרות מליח לכל המלוחין הרי זה אסור בכל המלוחין. ואם אין דרכם לקרות מליח אלא לדג מליח בלבד

השגת הראב"ד

*נדר או נשבע מן המליח. א"א רואה אני בלשון המשנה שהפרש בין שלוק לשלוק וכין כבוש לכבוש וכין מליח למליח. אי נמי בין שאמר קונם שאני אוכל וקונם שאיני טועם:

א טור שם סי' רית: ב טור שם סי' ריט סמ"ג שם: ג טור שם בסוף רלב: ד זה הפרק בטור סי' ריז סמ"ג שם:

כסף משנה

יב האומר לחבירו השאילני פרתך וכו'. משנה פ' אין בין המודר (דף מ"ג) אמר לו השאילני פרתך א"ל אינה פנויה אמר קונם שדי שאני חורש בה לעולם אם היה דרכו לחרוש הוא אסור וכל אדם מותרים ואם אין דרכו לחרוש הוא וכל אדם אסורים. פי' (רש"י) איננה פנויה דמלאכתו היא עושה ונתעצב השואל כנגד המשאיל ואמר השואל ונדרתי להשאילה קונם שדי שאני חורש בה שלא אחרוש בפרתך עולמית ואח"כ השאילה לו רואים אם הוא פרזי ודרכו לחרוש שדהו הוא אסור לחרוש שדהו באותה פרה וכל אדם מותרים דודאי כי נדר אדעתא דנפשיה נדר ולא אדעתא דעלמא וכל אדם מותרים לחרוש לו שדהו באותה פרה. ואם אין דרכו לחרוש שיש לו אריסים שחורשים בשבילו הוא וכל אדם אסורין דכיון דאין דרכו לחרוש לא להרישתו נתכוון א"א שלא יהנה בחרישתה קאמר ומש"ה הוא וכל אדם אסורין לחרוש בשבילו כדי שלא יהנה בחרישתה:

יג מי שנשבע או נדר שישא אשה וכו' עד ההגונים לה. ברייתא בס"פ מרובה (ב"ק פ'):

יד המדיר את חבירו וכו' עד סוף הפרק. משנה ס"פ קונם (דף ס"ג:) פלוגתא דר"מ ורבנן והלכה כרבנן דפרו ופי' הר"ן (בפ"ג דנדרים דף כ"ד) כלום אמרת אלא מפני כבודי שתתכבד על ידך בפני הבריות שיראו שאני חשוב בעיניך שאתה רוצה לתת לי מתנה זהו כבודי אתכבד יותר כשיראו שאתה רוצה ליתן ואני איני רוצה לקבל. ואמרינן בפ"ג דנדרים (דף כ"ד) טעמא דא"ל זהו כבודי וכו' או הריני כאילו התקבלתי הא לאו הכי נדר הוא ולא הוי נדרי זירוזין מ"ט ברישא א"ל לאו כלבא אנא דמתהנינא מיניך ולא מתהנית מנאי בסיפא א"ל לאו מלכא אנא דמהנינא לך ואת לא מהנית לי. ופירש רבינו ירוחם דהיינו לומר דברישא עסקינן שהמדיר רגיל ליהנות מן המודר ומש"ה אמרינן דהוי כאילו אמר לאו כלבא אנא ובסיפא עסקינן שהמודר רגיל ליהנות מן המדיר ומש"ה הוי כאילו אמר לאו מלכא אנא:

פ"ט א בנדרים הלך אחר לשון בני אדם וכו'. ר"פ (דף מ"ט) הנודר מן המבושל מותר בצלי ובשלוק ובגמרא תנא ר' יאשיה אוסר בצלי ואסיקנא דכ"ע בנדרים הלך אחר לשון בני אדם מר כי אתריה ומר כי אתריה באתריה דתנא דידן לצלי קרו ליה צלי ולמבושל קרו ליה מבושל, ושלוק כתב הר"ן הכא הוי בשיל ולא בשיל דבנדרים הלך אחר לשון בני אדם ותבשיל שנתבשל יותר מדאי בכלל מבושל הוא: וכן המעושן והמבושל בחמי טבריא וכו'. ירושלמי בפ' הנזכר בעיא ולא איפשיטא. וכתב הטור בירושלמי מיבעיא אם הוא אסור במעושן שנאכל בלא בישול ובמטוגן ובמבושל בחמי טבריה ותו מיבעיא בנודר מהמעושן אם הוא אסור במבושל ולא איפשיטא ולהומרא והרמב"ם כתב שהולכים אחר לשון בני אדם לפי המקום והזמן עכ"ל. נראה שמשיג על רבינו למה תלה הדבר בלשון בני אדם שה"ל להכור סתם דכיון דלא איפשיטא נקטינן להומרא, ואין זו קושיא דהא קי"ל בנדרים הלך אחר לשון בני אדם, ואין לומר דק"ל דה"ל לפרש דהיכא דליכא לשון ידוע דאסור שהרי כתב רבינו לקמן בסמוך היו מקלת בני אדם קורים לו כך וכו' ה"ז ספק וכל ספק נדרים להחמיר:

ב נדר או נשבע מהמליח. משנה שם (דף נ"א:) מן הכבוש אינו אסור אלא בכבוש של ירק כבוש שאני טועם אסור בכל הכבושים מן השלוק אינו אסור אלא מן השלוק של בשר שלוק שאני טועם אסור בכל השלוקים מן המליח אינו אסור אלא מן המליח של דג מליח שאיני טועם אסור בכל המלוחים. ונ"ל שרבינו סובר דמתני' הכי מיפרשא הנודר מן הכבוש זימנין אינו אסור אלא בכבוש של ירק וזימנין אסור בכל הכבושים והיינו כפי מה שדרך בני אדם לקרות לכבוש וה"ג מיפרשא נודר מן המליח ומן השלוק דקתני מתני' והיכא דליכא מנהג ידוע לא איתפרש במתני' ורבינו הביא משפטו שכתב היו מקלת בני המקום קורין לו כך וכו' ואע"פ שבפירוש המשנה נראה מדברי רבינו שהיה מפרש מתני' דמפלגא בין הכבוש בס"א לכבוש בלא ה"א הפשר דכשכתב החיבור חזר בו ופירש כמ"ש והשמיט רבינו דין נודר מן השלוק לפי שהוא נלמד מדין מליח וכבוש: כתב הראב"ד רואה אני בלשון המשנה וכו'. והפירוש האחרון כתבוהו הרא"ש והר"ן. וכתב עוד הר"ן שי"מ שההפרש הוא בין הכבוש לכבוש ואין באלו הפירושים הכרע וכבר כתבתי דעת רבינו:

ביצד

הרדב"ז (סב"י)

יב האומר לחבירו השאילני פרתך וכו' ואם אין דרכו לחרוש הוא וכל אדם אסורים. זו היא גירסתו של רבינו וכן היא בספרים שלנו והיא הנכונה והו שהיא להחמיר:

יג מי שנשבע או נדר וכו'. תוספתא היא ומייתי לה פרק מרובה:

יד המדיר את חבירו או נשבע וכו'. משנה בשלהי קונם יין פלוגתא דר"מ וחכמים והלכה כחכמים. ומכאן יש ללמוד שמי שנשבע לחבירו לפרוע לו ביום פלוני את חובו ולא השיגה ידו אין תקנה להאריך לו הזמן אלא שיאמר לו הריני כאילו התקבלתי וכן כתבו הפוסקים, וגרסת המשנה אם אין אתה בא ונוטל לבניך כור של חטים וכו' ומה שכתוב בספרים לפניך נראה שהוא ט"ס והא דנקט לבניך דרך כבוד הוא:

פ"ט א בנדרים הלך אחר לשון ב"א וכו'. ר"פ הנודר מן המבושל מסקינן דכ"ע בנדרים הלך אחר לשון בנ"א מר כי אתריה ומר כי אתריה באתרא דתנא דידן לצלי קרו ליה צלי ולמבושל קרו ליה מבושל באתריה דר' יאשיה אפי' לצלי קרו ליה מבושל:

ב נדר או נשבע מן המליח וכו'. שם במשנה מן המליח אין אסור אלא מן המליח של דג מליח שאני טועם אסור בכל המלוחים. ורבינו לא סמך על משנה זו משום דרבי יהודה היא ולא קי"ל כוותיה אלא סמך על הכלל הרגיל

משנה למלך

יד הרי זה יכול להתיר נדרו כו' ויאמר הריני כאילו התקבלתי וכו'. בתשובת מהרמ"ך ח"א סימן פ"ב כתב דמדברי הרא"ש כלל י' סי' ב' מוכח דפליג אהרשב"א וס"ל דאפילו בביטול מעשה שייך לומר הריני כאילו התקבלתי. ואחרי שמחילה לא דק דנדון דהרא"ש הוא במי שנשבע לאחתו שלא יצא בלתי רשותה והתם פשיטא דכל שנתנה לו רשות נפטר משבועתו ואין צריך בזה לומר הריני כאילו התקבלתי ואפילו לא היתה השבועה לתועלתו כל שנתנה לו רשות נפטר משבועתו וזה פשוט וכ"כ מרן (דף רע"ב ע"ג):

נדר

לחם משנה

וכא שרים ליה ויש לחלק. ומ"מ דברי רבינו ז"ל נכונים והכי איתא בתוספתא כדכתב הרב ב"י ז"ל:

פ"ט א ביצד נדר או נשבע מן המבושל אם דרך אותו מקום באותו לשון וכו' הרי זה אסור בכל. ריש פרק שני דנדרים (דף מ"ט) הנודר מן המבושל מותר בצלי ובשלוק אמר קונם תבשיל שאני טועם אסור במעשה קדירה רך ומותר בעבה והקשו קונם תבשיל כו' והא מתבשיל נדר אמר אביי הא תנא כל מאי דמתאכלא ביה ריפתא תבשיל קרי ליה והא תניא הנודר מן התבשיל אסור בכל מיני תבשיל ואסור בצלי ובשלוק ומבושל וכו' וכתב שם הר"ן ז"ל במשנה גבי קונם תבשיל ואמרו בגמרא דאסור בצלי ובשלוק דהא מתאכלא ביה ריפתא, משמע מדברי הר"ן ז"ל דיש להלק בין מבושל לתבשיל דהא גבי תבשיל קאמר במתניתין דאסור במידי דמתאכלא ביה ריפתא וא"כ מהך טעמא אסור בצלי ובשלוק אע"ג דגבי מבושל אית ליה למתני' דמותר בצלי ושלוק משום דהני אתרא דלא קרו לצלי מבושל וכן נראה מדברי הירושלמי דהביא הרב בית יוסף ז"ל בסימן רי"ז דיש לחלק בין זה לזה. אבל מדברי הטור ז"ל בסימן הנזכר נראה דמבושל ותבשיל

מגדל עוז

הרי זה אסור. פ' השותפין דנדרים (דף מ"ו): מי שנשבע או נדר שישא אשה עד הגונין לה וכן כל כיוצא בזה. בתוספתא דב"ק (דף נ"ו) וגם בגמ' בבלית מפורש פ' מרובה (דף פ'): המדיר את חבירו עד סוף הפרק. פ' ד' נדרים (דף כ"ד) ובפ' קונם יין (דף ס"ג): פ"ט בנדרים הלך אחר לשון בני אדם עד הולכים אחר לשון בני העיר. פ' ד' נדרים (דף פ"א) ופ' הנודר מן המבושל (דף מ"ט): נדר או נשבע מן המליח וכו' עד לדג מליח בלבד וכו' עד וכן כל כיוצא בזה: כתב הראב"ד ז"ל רואה אני בלשון המשנה וכו': ואני אומר

לאיי

בלבד אינו אסור אלא בדג מליח: **ג** נדר או נשבע מן הכבוש אם דרכם לקרות כבוש לכל הכבושים הרי זה אסור בכל. ואם אין דרכם לקרות כבוש אלא לירק כבוש בלבד אינו אסור אלא בכבוש של ירק וכן כל כיוצא בזה: **ד** היו מקצת בני המקום קורין לו כך ומקצתם אין קורין אין הולכין אחר הרוב אלא הרי זה ספק נדרים וכל ספק נדרים להחמיר ואם עבר אינו לוקה: **ה** כיצד נדר מן השמן במקום שמסתפקין בשמן זית ובשמן שומשמין ורוב אנשי המקום אין קורין שמן סתם אלא לשמן זית וקורין לשמן שומשמין שמן שומשמין ומיעוטם קורין אף לשמן שומשמין שמן סתם. הרי זה אסור בשניהם ואינו לוקה על שמן שומשמין וכן כל כיוצא בזה: **ו** כל דבר שדרך שליח באותו מקום להמלך עליו הרי הוא בכלל המין שנאמר לשליח סתם. כיצד מקום שדרכן אם ישלח אדם שליח לקנות לו בשר סתם אמר לו לא מצאתי אלא דגים אם נשבע או נדר במקום זה מן הבשר נאסר אף בבשר דגים וכן כל כיוצא בזה. ובבל מקום הנודר מן הבשר אסור בבשר עופות ובקרבים ומותר בחגבים. ואם מראין הדברים בעת שנדר שלא נתכוון אלא בבשר בהמה בלבד [או לבשר עוף ובהמה בלבד] הרי זה מותר בבשר דגים ואפילו במקום

כרגיל בכולים תלמודא בנדרים הלך אחר לשון בני אדם דהנא דמתני' ור' יאשיה הכי סבירא להו לעיל ונסתלקה השגת הראב"ד ז"ל:

ג נדר או נשבע מן הכבוש וכו'. שם במשנה מן הכבוש אין אסור אלא מן הכבוש של ירק וכו' ור' יהודה היא ולא קי"ל כוותיה אלא בנדרים הלך אחר לשון בני אדם:

ד היו מקצת בני המקום וכו'. שם תני הנודר מן השמן בארץ ישראל מותר בשמן שומשמין ואסור בשמן זית ובבבל אסור בשמן שומשמין ומותר בשמן זית מקום שמסתפקים מזה ומזה אסור בזה ובזה פשיטא לא צריכא דרובא מן חד מסתפקין מהו דתימא ניזיל בתר רובא קמ"ל ספק איסורא לחומרא וכן דברי רבינו:

ו כל דבר שדרך השליח וכו'. משנה פ' הנודר מן הירק מותר בדלועים ור"ע אוסר ואמרינן עלה בגמ' במאי קא מיפלגי רבנן סברי כל מילתא דצריך שליחא לאימלוכי לאו מיניה הוא ור"ע סבר כל מילתא דמימליך שליחא מיניה הוא. ופסק רבינו כר"ע הדא דסתמא דמתני' פרק כל הבשר כר"ע ותו דאמרי' הכא מאן תנא דפליג עליה דר"ע רשב"ג היא ותו דר"ע מחמיר הוא, ומה שכתב בפירוש המשנה הלכה כחכמים נראה שחזר בו ויפה כיון: ובבל מקום הנודר מן הבשר אסור בבשר העוף וכו'. הקשו על רבינו שחלק בין דגים לעופות דאילו דגים לא מתסרי אלא באתרא דמימליך שליחא ואילו עופות מתסרי אפילו באתרא דלא מימליך ובגמרא משמע דעופות ודגים שוין הם דאמרינן מ"ש בשר לת"ק דאסיר דעביד שליחא דמימליך בשר דגים נמי עביד שליחא דכי לא משכח בשרא מימליך עלייהו דאמר אי לא משכחנא בשרא אייתי דגים ומיתסרי ומוקמי לה אביי כגון דכייבין ליה עיניה דדגים קשים לעינים משמע דהיכא דלא כייבין ליה עיניה בשר עוף ודגים שוין הן. ויש לתרץ לדעת רבינו דהוה מצי לשנויי הכא ושנא דבשר עוף לא תלי בהמלכה דשליח כלל אלא בכל דוכתא הרי הוא בכלל בשר ואסיר אבל בשר דגים תלי בהמלכה ובמקום דלא מימליך עלייהו מותר והיינו דתני ת"ק ומותר בבשר דגים ורשב"ג נמי קתני ומותר בעופות ואין צריך לומר בבשר דגים משמע דעופות ודגים אינם שוים מדקתני ואין צריך לומר בשר דגים ואביי קושטא דמילתא

ה כיצד נדר מן השמן וכו'. בס"פ הנודר מן המבושל (דף נ"ג) תניא הנודר מן השמן בא"י מותר בשמן שומשמין ואסור בשמן זית ובבבל אסור בשמן שומשמין ומותר בשמן זית מקום שמסתפקין מזה ומזה אסור בזה ובזה פשיטא לא צריכא דרובא מן חד מסתפקין מהו דתימא זיל בתר רובא קמ"ל ספק איסורא לחומרא:

ו כל דבר שדרך השליח וכו'. רפ"ז (דף נ"ד) הנודר מן הירק מותר בדלועים ור"ע אוסר א"ל לר"ע והלא אדם אומר לשלוחו קח לי ירק והוא אומר לא מצאתי אלא דלועין אמר להם כן הדבר או שמא הוא אומר לא מצאתי אלא קטנית אלא שהדלועים (הם) בכלל ירק ובגמ' מאן תנא דפליג עליה דר"ע רשב"ג היא דתניא הנודר מן הבשר אסור בכל מיני בשר ואסור בראש וברגלים ובקנה ובלב ובעופות ומותר בבשר דגים וחגבים רשב"ג אומר הנודר מן הבשר אסור בכל מיני בשר ומותר בראש וברגלים ובקנה ובעופות ואצ"ל בשר דגים וחגבים ודייק עלה מ"ש בשר עוף לת"ק דאסיר דעביד שליחא דמימליך עליה בשר דגים נמי עביד שליחא דאי לא משכח בשרא מימליך עליה דאמר אי לא משכחנא בשרא אייתי דגים וליתסרו אמר אביי כגון שהקיז דם דלא אכיל דגים וכו' א"נ דכייבן ליה עיניה דדגים קשים לעינים (בתחלת אוכלא). וכתב הר"ן ולענין הלכה קי"ל כר"ע דכל מידי דמימליך עליה שליחא מיניה הוא דהא סתם לן תנא בפ' כל הבשר כר"ע ואע"ג דלא ידעינן אי מחלוקת ואח"כ סתם או סתם ואח"כ מחלוקת אפ"ה נקיטינן כוותיה הדא דמחמיר ועוד דהא מפרשינן בגמ' דמאן דפליג עליה דר"ע יחידאה הוא דהיינו רשב"ג וקי"ל הלכה כר"ע מחבירו וכן פסקו הרי"ף והרא"ש בר"פ כל הבשר וז"ל הילכך הנודר מן הבשר אסור בכל מיני בשר ואינו מותר אלא בחגבים בלבד אבל בבשר דגים אסור משום דמימליך עלייהו שליח והא דקתני הכא מותר בבשר דגים אוקימנא בפ' הנודר מן הירק כשהקיז [נ"ל או] דהוה כייבן ליה עיניה בתחלת אוכלא דקשים ליה דגים הא לאו הכי אסור בבשר דגים משום דמימלך עלייהו שליח עכ"ל. וכך הם דברי רבינו שכתב שמקום שדרכן אם ישלח אדם שליח סתם אומר לו לא מצאתי אלא דגים אסור בדגים ואם מראים הדברים שלא נתכוון אלא לבשר בהמה דהיינו כגון שהקיז דם או דכייבי עיניה הרי זה מותר בבשר דגים ואפילו במקום שהשליח נמלך עליהם. ולענין עופות כתב הר"ן דלא מיתסר באתרא דלא מימליך עלייהו שליח דומיא דדגים ותמה על רבינו שחילק ביניהם דהא בגמ' מבעיין להו. ול"נ שטעמו של רבינו משום דאע"ג דאמרי' בגמ' מ"ש בשר עוף לת"ק דאסור דעביד שליח דמימליך עליה בשר דגים נמי וכו' לאו למימרא דהמלכה דעופות הויא כהמלכה דדגים דהמלכה דעופות היינו דכי אמר לשלוחיה אייתי לי בשרא א"ל שליחא מאי בשרא בעית בשר בהמה או בשר עוף והשתא לא מיגרעי עופות בהכי דה"נ א"ל מאי בישרא בעית בשר בהמה או בשר חיה וה"ל בשר בהמה בשר בקר או בשר צאן אבל אדגים לא מימליך ברים שלוחיה אלא כי אזיל ולא אשכח שום מינא דבשרא אמר לא אשכחנא בשרא בעית דאייתי דגים ואפילו הכי ה"ל דמימליך עלייהו נמי ברים שלוחיה מ"מ לא ממליך עלייהו כלישנא דמימליך אעופות דאדגים מימליך ואמר הכי אי לא) אשכחנא בשרא אייתי דגים אבל אעופות מימליך ואמר הכי מאי בשרא בעית דבהמה או דעופות והכי דייק לישנא דגמ' דגבי דגים שרים לישנא דהמלכה דידהו וגבי עופות לא שרים. ומ"מ א"כ היכי שריך מ"ש

לחם משנה

והבשיל שניהם שוים ובאתרא דקרו לגלי מבושל אסור בגלי ובאתרא דלא קרו לגלי מבושל מותר בגלי ולדידיה מה שאמרו בגמרא בברייתא גבי תבשיל דאסור בגלי ושלוק איירי באתרא דקרו לגלי מבושל ולא איירי ברייתא בגוונא דמתני' ומשום הכי אסר בגלי ושלוק ולאו מטעמא דמתאכלא ביה ריפתא. וא"ת מי גריעי שלוק וגלי מהטריות הרכות דמשום שהעולים אוכלים בו פתם מיקרי תבשיל ואסור בהם הכי נמי גלי ושלוק אע"ג דלא איקרו מבושל כיון דאוכלים בהם פתם מהך טעמא תבשיל נמי מיקרי. ואולי י"ל דגלי ושלוק פעמים אכלי להו בלא פת אי נמי אע"ג דלא אכלי להו בלא פת הני שמא לחוד היא להו. ודברי רבינו ז"ל נראין שהם כדברי הטור שלא חילק בין תבשיל למבושל וכן כתב הרב ב"י ז"ל בסימן רי"ו ועוד דלקמן כתב הנודר מן המבושל מותר בבילה שלא נתבשלה והיינו דיגא דקאמרה מתני' גבי תבשיל וכתבו רבינו ז"ל גבי מבושל משמע דתרוייהו שוים לדעתו ז"ל:

ג נדר או נשבע מן הכבוש כו'. דברי רבינו ז"ל מתמיהין ומה שפירש הרב כ"מ ז"ל דמתני' פירש רבינו ז"ל דלא חילקה בין כבוש לכבוש אלא בין דרך לקרות כבוש לכל הכבושים לאין דרך לקרות כבוש לכל הכבושים, לא ידעתי היכן נרמז זה בלשון המשנה ועוד מהי שנא דפריש רבינו הך מתני' בהאי גוונא טפי מכל הני מתני' דלקמן דמייתי רבינו ז"ל בהך פירקין הנודר בכך מותר בכך או אסור בכך דמשמע דרבינו ז"ל מפרש אותם היכא דליכא מנהג כלל דילך אחר הלשון כפי מה שנפרש במשנה גם כאן הו"ל הכי. לכך נ"ל לומר דמשום דאמר במשנה מן הגלי אינו אסור אלא מן הגלי של בשר דברי ר' יהודה משמע ליה לרבינו ז"ל דכולה מתני' במלוח וכבוש ושלוק וגלי דמחלק בין היכא דאמר בה"א להיכא דלא אמר ה"א כוליה הדא מילתא היא דכולה מתני' בחד טעמא הוי וא"כ כולה מתני' ר' יהודה היא ורבינו כתב בפירוש המשנה על הא מתני' אין הלכה כר' יהודה משמע דלית ליה דמשום דקאמר מתניתין דברי רבי יהודה משמע דרבנן פליגי עליה והלכתא כוותייהו ולכך חילק בין שלוק להשלוק משום דמתני' דלא כהלכתא ולכך לא תלה הדבר אלא במנהג המקום. זה נ"ל לתת קצת טעם לדבריו לפי מה שראיתי בפירוש המשנה שכתבו אין הלכה כר' יהודה. ומ"מ לא ידעתי טעם נכון למה נדחה דברי ר' יהודה מהלכה כיון שלא מצינו מחלוקת עליו בפירוש:

ה כיצד נדר מן השמן וכו' ורוב אנשי המקום אין קורין שמן סתם אלא לשמן זית בלבד וכו'. בס"פ הנודר מן המבושל (דף נ"ג) אמרו בזה מהו דתימא זיל בתר רובא קמ"ל ספק איסורא להומרא. וא"ת כיון דבכל התורה כולה אזלינן בתר רובא באיסורא הכא אמאי לא. וי"ל דאם לא היה אפשר לפרש אלא משמעות אחד ודאי דהיינו מפרשים אותו המשמעות אשר הוא מסכים לדברי הרוב ולא המשמעות אשר הוא מסכים למיעוט אבל כיון שאנו יכולים לפרש שתי המשמעיות ונאמר דנכון לומר שמן על שני מינין של שמן נפרש הלשון ונאמר דנתכוון על הכל ונעשה הלשון הסתמי כולל כיון דהוי מילתא דאיסורא:

ו כל דבר שדרך השליח באותו מקום להמלך עליו. גם בזה דברי רבינו מתמיהין דבגמ' משוה בשר עופות לבשר דגים ורבינו חילק ביניהם והרב בעל כ"מ דחק עצמו בתירוץ הקושיא וחילק בין המלכה של עופות להמלכה של דגים ועדיין לא יצא מידי הקושיא בהפלגת ודבריו ידועים. ולי נראה לתרץ דרבינו ז"ל קשיא ליה בדברי הגמ' שאמר שם (דף נ"ד:) מאי שנא בשר עוף לת"ק דאסור דעביד שליחא דמימליך עליה בשר דגים נמי עביד וכו' דמאי קושיא טובא איכא לחלק ביניהן דכיון דלענין בשר בחלב מיקרי בשר עוף בשר ובשר דגים לא איקרי בשר כדאמרינן בריש כל הבשר משום הכי בשר עוף אסור

מגדל עוז

לאו מתני' היא פ' הנודר מן המבושל ור' יהודה היא מיהו יפה כיון ר"מ ז"ל שלא פסק כאותה משנה מתוך עטמי חדא דאין למדין הלכה מפי משנה ועוד דהא אמר רב אחא בריה דרב אויא הכבים מאי דשליק מאי דגלי מאי דמליח מאי היכין משמע ואמרינן תבעי כלומר תיקו וים"ג כבוש לגו בגון מנות ואי ס"ד דמתני' הילכתא היא אמאי לא שמיע ליה ממתני' דהא כבים וכבוש אחד הוא אלא ש...עברי וזה בבלי אלא ודאי ליתא והלכה רווחת היא סוף בכורות ובכוליה תלמודין בנדרים הלך אחר לשון בנ"א ולגבי גיטין נמי בשינוי השם הולכים אחר רוב העיר כדאיתא בגיטין: **היו** מקצת בני המקום עד ואם עבר אינו לוקה פ' הנודר מן המבושל: **כיצד** נדר מן השמן עד שומשמין וכן כל כיוצא בזה. פ' הנודר מן המבושל (דף נ"ג) ופ' הנודר מן הירק: **כל** דבר שדרך השליח כו' עד ואפי' במקום שהשליח

במקום שהשליח נמלך עליהן: ז הנודר ° מן המבושל מותר בביצה שלא נתבשלה עד שקפתה אלא נתגלגלה בלבד. הנודר ממעשה קדרה אינו אסור אלא מדברים שמרתיחין אותן בקדרה. כגון ריפות ולביבות וכיוצא בהן. אסר עצמו מכל היורד לקדרה הרי זה אסור בכל המתבשלין בקדרה: ח הנודר מן הדגים מותר בציר ובמוריים של דגים. *הנודר מן החלב מותר בקום והוא המים המובדלין מן החלב. נדר מן הקום מותר בחלב. נדר מן הגבינה אסור בה בין מלוחה בין תפלה

השגת הראב"ד

*הנודר מן החלב מותר. א"א אנו מפרשים חלב הקפוי:

כסף משנה

פ"ש עופות וכו' דגים נמי וכו' הא איכא בינייהו טובא. י"ל דהא המלכה בעלמא ק"ל ושני ליה דאה"נ דאסור בבשר דגים ומתני' כשהקיז דם או כייבן ליה עיניה וה"ה דה"מ לשנויי ליה דלעולם מותר בבשר דגים דשאני המלכה דידהו מהמלכה דעופות אלא משום דבעא לאוקומי ת"ק דרשב"ג כר"ע וכדקאמר מאן תנא דפליג עליה דר"ע רשב"ג דתניא וכו' שני ליה דאה"נ דאסור בבשר דגים והב"ע כשהקיז דם או דכייבן ליה עיניה, כך נ"ל ליישב דברי רבינו. ומהרי"ק בסי' נ"ט וקע"ז האריך ליישב דברי רבינו. ולהיות דבריו ארוכים ביותר לא העתקתים:

ודע דאמרי' בגמ' אמר אביי מודה ר"ע לענין מלקות שאינו לוקה ופירש הר"ן דכיון דדילועין לא משתמעי בהדיא (אלא מרבויא דליסמיה) אף ע"ג דמימליך שליח עליה לא מתסרי בודאי אלא מספיקא הילכך לא לקי עכ"ל. ויש לתמוה על רבינו למה השמיטו:

ז הנודר מן המבושל מותר בביצה שלא נתבשלה עד שקפתה וכו'. הטור כתב הרמב"ם התיר ביצה מגולגלת ולא נהירא דבירושלמי אוסר אותה בהדיא עכ"ל. והירושלמי הזה הוא בפ' הנודר מן המבושל אמר רב חסדא אסור בביצה מגולגלת שכן דרך החולה לאכול בה פתו ונראה שטעם רבינו מדתנן בפ' הנזכר (דף מ"ט) אמר קונם תבשיל שאני טועם אסור במעשה קדירה רך ומותר בעבה ובביצה טרמיטא ופירש הוא ז"ל בפירוש המשנה ביצה טרמיטה ביצה מבושלת במים חמין ומשמרין אותה שימור גדול שלא יקפה וקורין אותה הרופאים נימרשת עכ"ל. ולפ"ז ביצה זו אינה קרושה כלל אלא מחוממת בלבד ועושין אותה לרפואה ואין אוכלים עמה פת ולפיכך מותר בה וביצה מגולגלת דאוסר רב חסדא בירושלמי היינו שהיא קרושה כדרך ביצים לגויות או מבושלות רכות והיינו דקאמר שכן דרך החולה לאכול בה פתו שדרך החולים לאוכלן כשהן רכות מפני שהוא מאכל קל ומ"מ קרושות קצת הן ולא דמו לביצה טרמיטה שאינה קרושה כלל והכי דייק לישנא דרבינו פה שכתב מותר בביצה שלא נתבשלה עד שקפתה אלא נתגלגלה בלבד משמע דבשלא קפהה כלל ועיקר איירי אבל קפתה קצת אסורה וכדא"ר חסדא בירושלמי. ומיהו יש לתמוה על פירוש רבינו בביצה טרמיטה דהא בגמ' מפרש דהיינו דמעייל לה אלפא זימני במיא חמימי ואלפא זימני במיא קרירי עד דמזדטרא כי היכי דבלע יתה ואי אית ביה כיבא סריך עלה וכד נפיק אתיא ידע אסיא מאי סמא מתבעי ליה ובמאי מתסי. ונ"ל שסובר רבינו דהכיא גוונא דמפרש בגמרא לאו דוקא אלא בכל גוונא דעבדי לה לרפואה ואין דרך להכול עמה פת מיקרי ביצה טרמיטה ולפי שבזמן הזה לא נהגו הרופאים לעשות ביצה כדאיתא בגמרא לא כתבה רבינו וכתב במקומה ביצה שנהגו הרופאים לעשותה בזמנו שהיתה רכה ביותר: הנודר ממעשה קדרה וכו'. בפ' הנודר מן המבושל (דף מ"ט) הנודר ממעשה קדרה אינו אסור אלא ממעשה רתחתא אמר קונם היורד לקדרה שאני טועם אסור בכל המתבשלים בקדרה וכתב הר"ן דף נ"א מפרש בירושלמי איזהו מעשה רתחתא כגון חילקא טרגין וטיסני (סלת) אורז זריד וערבן והיינו דקאמר אינו אסור אלא ממעשה רתחתא ונקרא רתחתא ע"ש שצריך להרתיח ולבשל הרבה ע"כ. ולפי זה משמע דמהגיהין הכי מיפרשא הנודר ממעשה קדרה אינו אסור אלא במעשה רתחתא דהיינו חילקא וטרגין וכו' בלבד שדברים אלו נקראים מעשה קדרה ולא דברים אחרים אמר קונם היורד לקדרה שאני טועם אסור בכל המתבשלים בקדרה דכלהו בכלל היורד לקדרה הם, והטור מפרש דמעשה קדרה ומעשה רתחתא היינו דברים שבישולם נגמר בקדרה אמר היורד לקדרה אסור בכל המתבשלים בקדרה אע"פ שלא נגמר בישולם בקדרה אלא באלפס או בכלי אחר וכדקתני בברייתא:

ח הנודר מן הדגים מותר בציר ומוריים. משנה שם (דף נ"א) דג דגים שאני טועם אסור בהם בין גדולים בין קטנים וכו' ומותר בציר ומשמע לרבינו דהוא הדין דמותר במוריים דמ"ש: הנודר מן החלב וכו' עד מותר בחלב. ג"ז משנה שם הנודר מן החלב מותר בקום ר' יוסי אוסר מן הקום מותר בחלב, ובגמרא (דף נ"ב:) ורמינהי מן העדשים אסור באשישים ור' יוסי מתיר ל"ק מר כי אתריה ומר כי אתריה באתריה דרבנן קרו לחלבא חלבא ולקומא קומא באתריה דר' יוסי לקומא נמי קרו ליה קומא דחלבא. וכתב הר"ן מן הקום מותר בחלב לפום ליבנא (דמתני') משמע דר' יוסי נמי מודה בהא ומיהו בברייתא בגמ' פליג והא דאמרינן באתריה דר' יוסי לקומא נמי קרי ליה קומא דחלבא כתב ומ"מ מינה דנודר מן החלב אסור בקום לפי שעדיין שם חלב עליו דקומא דחלבא קרו ליה אלא נודר מן הקום אמאי אסור בחלב הא לא קרו ליה חלבא דקומא, י"ל דכיון דקרו לקומא קומא דחלבא ה"ל קום וחלב דבר אחד עכ"ל. ורבינו סתם וכתב לשון המשנה בלבד ולא חילק בין אתרא לאתרא ויש לתמוה עליו דהא משמע דלת"ק נמי באתרא דקרו לקומא קומא דחלבא הנודר מן החלב אסור בקום, ואפשר שטעמו משום דבירושלמי משמע דפליגי ר' יוסי ות"ק דקאמר מ"ט דר' יוסי שם אביו קרוי עליו משמע דלת"ק אע"פ ששם אביו קרוי עליו מותר וסובר רבינו שכיון שכן יש לפרש דגמרא דידן נמי סבר דפליגי משום דכל טלדקי דאפשר למעבד דלא לשוויי פלוגתא בין גמרא דידן לירושלמי עבדינן הילכך ע"כ לומר דהא דקאמר בגמרא באתרא דרבנן קרו לחלבא חלבא ולקומא קומא לאו דוקא דהא לרבנן לא איצטריך למימר הכי דהא לדידהו לק"מ וכמו שפירש הר"ן אלא איידי דאיצטריך לומר לר' יוסי דבאתריה קרו ליה קומא דחלבא אמר דבאתרייהו דרבנן קרו ליה קומא ולאו דוקא דלרבנן אפילו קרו ליה קומא דחלבא שרי א"נ ה"ק רבנן סברי דאע"ג דקרו ליה קומא דחלבא שרי דכיון דלחלבא גופיה קרו חלבא סתם ולקומא קרו קומא אפילו קרו ליה קומא דחלבא שרי דכיון דקרו ליה בשמא חדתא דלא מיקרי ביה חלבא שרי ור' יוסי סבר כיון דמדכר בההוא שמא חלבא אסור ולהא פירושא דייקא נמי דנקט במילתייהו דרבנן קרו לחלבא חלבא דלא איצטריך אלא לכדאמרן. ומיהו לישנא דבאתרייהו דרבנן וכן לישנא דמר כי אתריה ומר כי אתריה קשה להאי פירושא. לכן נ"ל דס"ל ז"ל דכיון דאשכחן דירושלמי סבר דפליגי

הרדב"ז

דמילתא משני דאפילו באתרא דמימליך שליח איכא גוונא דדגים שרו כגון דכייבין ליה עיניה לנודר דכל מילי דלא מצי למיכל לא נדר עליה אלא אדעתא דמידי דמצי למיכל הילכך עופות אסירי ודגים שרו וזהו שכתב רבינו ואם מראין הדברים וכו'. ודוק ותמצא שעלו דברי רבינו כהוגן:

ז הנודר מן המבושל וכו'. זו היא ביצה טורמיטה דתנן בפ' הנודר מן המבושל ופירש רבינו בפירוש המשנה ביצה מבושלת במים חמין ומשמרין אותה שימור גדול שלא יקפא וקורין אותה הרופאים ביצה נמרשת ע"כ. ובגמרא אמרינן דמעייל לה אלפא זימני במיא חמימי ואלפא זימני במיא קרירי עד דמזטרא כי היכי דבלע יתה ואי אית כיבא סריך עלה וכד נפיק אתיא ידע אסיא מאי סמא מיתבעי ליה ובמאי מתסי אבל ביצה המגולגלת דעלמא מודה רבינו דאסירא והכי איתא בירושלמי: הנודר ממעשה קדרה וכו'. שם משנה כלשון רבינו:

ח הנודר מן הדגים וכו'. שם במשנה הנודר מן הצחנה אסור בטרית טרופה ומותר בציר ובמוריים. ולא ידעתי למה השמיטה רבינו רישא דמתני' וסיפא דתנן ברישא דג דגים שאני טועם וכו' ומותר בטרית טרופה ובסיפא תנן הנודר מטרית טרופה אסור בציר ובמוריים. וי"ל דכולה משנה דלא צריכה היא כיון דאמרינן בנדרים הלך אחר לשון בנ"א ולפיכך קיצר רבינו לאשמועינן דמי שאסר עצמו בדגים מותר ביוצא מהם: הנודר מן החלב וכיוצא. שם במשנה הנודר מן החלב מותר בקום ור' יוסי אוסר מן הקום מותר בחלב וקי"ל כת"ק. ורוב המפרשים פירשו כפירושו של רבינו משום דחלב הקפוי חלב מיקרי בלשון בני אדם והנודר מן החלב אסור בחלב הקפוי כיון שעדיין אין שם גבינה עליו ויש לחוש להחמיר: נדר מן הגבינה וכו'. שם במשנה:

הנודר

לחם משנה

אסור דנכנס בכלל בשר ולא בשר דגים ולכך רבינו ז"ל מפרש דקושיית הגמ' היא משום דבעי לומר דדברי ת"ק אתי אפילו כר' יוסי הגלילי דאמר בפ' כל הבשר (דף ק"ד) דאמר ר' יוסי הגלילי דבשר עוף מותר לאוכלו בחלב ולהכי מקשה גמרא אבל לדידן דקי"ל כר"ע דבשר עוף בחלב אסור ליכא קושיא כלל דבשר עוף בין דמימליך עליה בין דלא מימליך עליה אסור כנודר מן הבשר משום דאיקרי בשר לענין בשר בחלב לכך פסק רבינו ז"ל דבכל גוונא אסור דסוגיא דפ' הנודר מן הירק לר"י הגלילי אתמר והיא דלא כהלכתא:

ז הנודר מן המבושל מותר בביצה שלא נתבשלה וכו'. עוד אמרו במשנה (דף מ"ט) ובדלעת הרמוצה ופירשו בגמרא דהיא דלעת דמתקריא כן ולא ידעתי למה לא הזכירה רבינו ז"ל. ובפירוש המשנה פירש רבינו ז"ל דלעת הרמוצה שהיא עמוקה כרמון וקשה מובא כיון דהיותב מ"ד בגמ' הכי מברייתא דכלאים למה פירש כן והיה לו לפרש שהוא מין דלעת כדברי שמואל שאמר כן:

ח מותר בציר ובמוריים וכו'. כתב הרב כ"מ ז"ל (אע"ג דבמשנה לא אמרו אלא בציר) משמע לרבינו ז"ל דה"ה במוריים. ואין צורך דגירסת הר"ן ז"ל היתה ג"כ מוריים כמבואר בפירושו ומה שלא הזכיר רבינו ז"ל דהיינו דוקא הציר שיצא מכר

ככר כתבתי לעיל בזה. עוד יש דינים הרבה במשנה ובברייתא דג דגים דגה וכן הנודר מן הצחנה וכולם פירשם הטור ז"ל בסימן רי"ו ורבינו ז"ל לא הזכירם וכתב שם הרב ב"י דסמך על הכלל דבנדרים הלך אחר לשון בני אדם ומ"מ צריך טעם למה בקצת משניות סמך על הכלל ולא הזכירם ובקצת לא סמך אלא הביאם והיה לו להביאם להיכא דאין שם מנהג כמו שהביא שאר משניות רבות בענין זה בפרק זה. תו איכא בגמ' (דף נ"א:) גבי נודר מן הצחנה דבעי רב אסי הרי עלי ציחן מאי ולא הזכירו הטור ז"ל וגם הרא"ש ז"ל לא הביאו בפסקיו ואולי לא היה בגירסתם: נדר מן הקום מותר בחלב וכו'. רבינו ז"ל לא חילק בין אתרא לאתרא כמו שחילקו בגמ' והרב כ"מ ז"ל דחק עצמו הרבה בתירוץ הקושיא ובסוף דבריו העלה דמה שחילקו בגמרא באתרא דרבנן קרו לחלבא חלבא ולקומא קומא ולדבריו דהמקשה קאמר ומ"מ צ"ע מי הכריחו לרבינו לפרש כן. ונ"ל לתת הכרח לזה משום דגבי הנודר מסתוניות אמר במשנה (דף נ"ג) מותר בחומץ סתוניות והקשה שם הר"ן ז"ל דהא דלא כת"ק ודלא כר' יוסי דהא אמרינן לעיל דלכולי עלמא אי קרו ליה קומא דחלבא אסור וא"כ הכא נמי קרו ליה חומץ סתוניות ותירץ שם הר"ן ז"ל וחילק שני חילוקים. ולרבינו ז"ל קושיא זו הכריחו לומר דלרבנן גבי קומא דחלבא אע"ג דקרו ליה קומא דחלבא מותר בקום ומתני' סתוניות כוותיה

מגדל עוז

שהשליח נמלך. פ' הנודר מן הירק (דף נ"ד): הנודר מן המבושל כו' עד ובמוריים של דגים. פ' הנודר מן המבושל (דף נ"א): הנודר מן החלב מותר בקום: כתב הראב"ד ז"ל אנו מפרשים חלב הקפוי עכ"ל: ואני אומר אנו מפרשים בקבלת רבותינו בעלי התוס' ז"ל כפי' ר"מ ז"ל וכן פי' הרב ר' נתן בעל הערוך שהם נסיובי דחלבא וכן פירש"י ז"ל: נדר מן הקום עד ובין לגוש. פ' הנודר מן המבושל (דף נ"ב נ"ג):

הגהות מיימוניות

°[טור ז"ל ואסור בכל מיני תבשיל שמלפתין בו הפת אפילו בביצה מגולגלת והרמב"ם כתב הולכין אחר לשון בני אדם לפי המקום והזמן והתיר ביצה מגולגלת ולא נהירא עכ"ל]:

תפלה: ט הנודר מן החטים אסור בהן בין חיין בין מבושלין. חטה חטים שאני טועם אסור בהן בין קמח בין פת. חטה שאני טועם אסור באפוי ומותר לכוס. חטים שאני טועם מותר באפוי ואסור לכוס. חטה חטים שאני טועם אסור בין באפוי בין לכוס. והנודר מן הדגן או מן התבואה אינו אסור אלא בחמשת המינין: י הנודר מן הירק מותר בדלועין. הנודר בברישין מותר בקפלוטות

ט הנודר מן החטים וכו'. שם תניא רשב"ג אומר חטה שאני טועם אסור לאפות ומותר לכוס דפת מקרי חטה כיון שהיא גוף אחד כמו הפת חטים שאני טועם אסור לכוס ומותר לאפות דפת לא מקרי חטים שהם גופים הרבה וזו היא מליעתא שכתב רבינו חטים שאני טועם מותר באפוי ואסור לכוס חטה חטים שאני טועם אסור בין לכוס בין לאפות וזו היא מליעתא של רבינו אלא שחסר בספר מלת חטה: הנודר מן הדגן וכו'. פ' הנודר מן הירק פלוגתא דר"מ והחכמים והלכה כחכמים שאמרו אינו אסור אלא בחמשת המינים: י הנודר מן הירק וכו'. שם במשנה הנודר מן הירק מותר בדלועין ור"ע אוסר. ואיכא למידק דלעיל פסק כר"ע דכל מידי דמימליך עליה שליח מיניה הוא ואסור ודלועין מימליך עליה שליח ובהכי אוקימנא פלוגתייהו בגמ'. וי"ל דאוקימנא מתני' באומר ירק המתבשל בקדרה עלי אבל האומר ירק עלי מודה

דפליגי ר' יוסי ות"ק איכא למימר דגמרא דידן סבר הכי אלא דמשום דחזא דרמו ליה דרבנן אדרבנן ודר' יוסי אדר' יוסי וכדפירש"י אהדר ליה לפום שיטתיה דרמי דרבנן אדרבנן דאיכא למימר דל"ק דמר כי אתריה ומר כי אתריה אבל לפום קושטא דמילתא רבנן פליגי אר' יוסי וסברי דאפילו קרו ליה קומא דחלבא נמי שרי ואפ"ה לא רמי דידהו אדידהו וכדכתב הר"ן דקום לאו חלב הוא אבל אגיפים עדשים ניהו. ומ"ש רבינו שקום הוא המים המובדלים מן החלב כן פירשו המפרשים אבל הראב"ד כתב אנו מפרשים חלב הקפוי עכ"ל. ונראה שטעמו משום דאיתא בירושלמי קום חלבא מקפרא. ויש לדחות ולומר דה"ק כשהחלב קפוי נבדלים ממנו מים והם נקראים בשם החלב הקפוי. ומ"ש נדר מן הגבינה וכו'. שם במשנה ומשמע לרבינו דאע"ג דבשם אבא שאול קתני לה ליכא מאן דפליג עליה:

ט הנודר מן החטים וכו'. ומ"ש חטה חטים שאני טועם משנה בס"פ הנודר (דף נ"ג): (ומ"ש חטה שאני טועם וכו') עד אסור בין באפוי בין לכוס, ברייתא שם ופירש הר"ן חטה שאני טועם אסור לאפות דפת חטה מיקרי דחד גופא נמי הוא אבל חטים משמע לכוס מפני שאדם כוסס חטים הלוקים ביחד: והנודר מן הדגן או מן התבואה וכו'. משנה שם (דף נ"ה:) וכת"ק:

י הנודר מן הירק מותר בדלועין. ר"פ (דף נ"ד) הנודר מן הירק מותר בדלועין ור"ע אוסר ובגמרא מקשה לר"ע והא מן ירק נדר אמר עולא (באומר) ירקי קדרה עלי ודילמא ירק הנאכל בקדרה קאמר באומר ירק המתבשל בקדרה ופירש הרא"ש והא מן ירק נדר וסתם ירק בלשון בני אדם הוא ירק הנאכל (חי) ודילמא ירק הנאכל בקדרה (ירק הנאכל ע"י) כבישת הקדרה וכו' ובלשון בני אדם יותר נקרא (ירק) מירק המתבשל בקדרה עכ"ל. וכתב רבינו הנודר מן הירק מותר בדלועין לאשמועינן דאע"ג דפסק כר"ע מותר בדילועין, והשמיט מלכתוב דהאומר ירק המתבשל בקדרה עלי אסור בדילועין וכר"ע מפני שסמך על מ"ש גבי נודר מן הבשר דכל מידי דמימליך עליה שליח מיניה הוא ואסור: הנודר בכרישין וכו'. משנה ס"פ הנודר מן המבושל (דף נ"ג):

לחם משנה

ג ומיה אתיא ומאי דקאמר בגמרא דבאתריה קרו לקומא קומא ולחלבא חלבא לדבריו דמקשה קאמר כדפירש הרב ב"י ז"ל. זה נראה קצת טעם לרבינו ז"ל:

ט הנודר מן החטים אסור בהן בין חיים בין מבושלים וכו'. בס"פ הנודר מן המבושל (דף נ"ג:) וא"ת מאי שנא דגבי גריסין אמרו שם דכשאמר גרים הוי אסור לאוכלו מבושל ומותר לאוכלו חי וכשאמר גריסין הוי איפכא דאסור לאוכלן חיים ומותר לאוכלן מבושלין ובחטים כתב רבינו ז"ל דאפי' לא אמר אלא חטים לחוד אסור לאוכלן בין חיים בין מבושלין והיה לו לומר דמותר לאוכלן מבושלין ומהתם משמע דחטין וגריסין הכל דבר אחד מדברי ר"ש בברייתא וכן דברי ר' יהודה במשנה דאמר קונם גרים או חטה שאני טועם מותר לכוס חיים וכו' משמע דהדין שוה ור' יהודה לפרש דברי ת"ק אתא כמ"ש רש"י ז"ל והרא"ש ז"ל. והו איכא למידק היכא דאמר חטה להודא מדברי ר' יהודה דמתני' משמע דאסור לאוכלן מבושלים דכן אמר ר' יהודה (אסור) [מותר] לאוכלם חיים היכא דאמר חטה או גרים ומדברי ר"ש אי דייקין רישא דליסניה דקאמר חטה שאני טועם אסור לאפות משמע הא בישול מותר ואי דייקין סיפא דליסניה דקאמר מותר לכום חיים מותר הא לבשל אסור ואין בדבריו הכרע. ואם נאמר דרישא דוקא משום דזיל בתר טעמא דכשהוא אפוי הוי גוף אחד כדכתב הר"ן ז"ל ולכך קאמר חטה דודאי מנרגיר אחד לא קאמר אלא מדבר שהוא גוף אחד וכשהוא אפוי הוי גוף אחד וא"כ כשהם מבושלים הם גופין מוחלקין ולכך מותר לאוכלם מבושלים וסיפא דקאמר לכום לאו דוקא דכל שאינו אפוי לכום קרי ליה. א"כ לפי זה נמצאו דברי ר' יהודה דמתני' ור"ש חולקים דלר' יהודה כשאמר חטה אסור לאכול מבושלים כדפרישית ולר"ש מותר וקשה על דברי רבינו והטור ז"ל בי"ד סימן רי"ז מה ראו על ככה לפסוק כר"ש דברייתא ולא כרבי יהודה דמתניתין שהם לא כדברי ר"ש דברייתא. ועוד קשה לי בדברי הטור ז"ל דאית ליה דרישא דר"ש דוקא דכתב בסימן רי"ד דיקא דחיטין וגריסין גבי הדדי וגבי גרים כתב כשאמר בלשון יחיד מותר לאוכלו חי וכן כתב גבי חטה וכי היכי דגבי גרים ליתנא דכתב חי הוי דוקא דמבושל אסור כדכתב בהדיא א"כ חי דכתב גבי חטה הוי דוקא ומבושל אסור. והנכון בעיני להכן בדברי רבינו ז"ל דהוא סבור כמו שפירשו שם התוס' ז"ל דאית להו דרבי יהודה דמתני' פליג אתנא קמא וכשאמר ת"ק גרים גריסין שאני טועם וכו' אחד אחד קאמר כדכתבו שם התוס' ז"ל והכי קאמר כשאמר גרים לשון יחיד או גריסין לשון רבים אסור בין חיים בין מבושלים דבכל גוונא משמע ור' יהודה פליג את"ק בהדא דאית ליה דהיכא דאמר לשון יחיד דמותר לאוכלם חיים אבל כשאמר גריסין מודה ור"ש דברייתא פליג ארבנן בתרתי דהיכא דאמר גרים בלשון יחיד מותר לאוכלו חי וכרבי יהודה והיכא דאמר גריסין לשון רבים פליג נמי את"ק דאית ליה דמותר לאוכלו מבושל ורבינו ז"ל פסק כת"ק ולכך לא הזכיר דין גרים גריסין דבין לשון יחיד בין לשון רבים שוה דמשמע בין חיין בין מבושלים אבל גבי חטה סובר רבינו ז"ל דלא פליג ת"ק אר"ש דיש לחלק בין לשון יחיד ללשון רבים משום דגבי חטה איכא טעמא רבה לחלק בין יחיד ללשון רבים דכיון דדרך לעשות פת ממנו נאמר דכשאמר חטה הוא משום דמפת אסר עצמו דהוי כולו גוף אחד אבל לא מחטין בין חיין בין מבושלים שהם גופים נפרדים אבל כשאמר חטים ודאי דאסר עצמו מחטים מבושלים וחיים ולא מפת אבל גבי גריסין דאין דרך לעשות פת מהם ודרכם לאכול אותם מבושלים בין שהזכיר גרים או גריסין חיים או מבושלים קאמר דאין טעם לומר דכשהוא יחיד שהוא אוסר עצמו במבושל יותר מחי דגריסין הרבה מבושלים רבים הם ומ"מ אמרת דכשאומר גרים לשון יחיד הוא אוסר עצמו מהם וא"כ הוא הדין והוא הטעם שאוסר עצמו מחיים וגרים דקאמר שם המין קאמר ולכך ת"ק כשהזכיר במשנה שהוא אוסר עצמו בין בקמח בין בפת הצריך שיזכיר שניהם חטה וחטים דאם לא יזכיר אלא חטה לא אסר אלא בפת דהוי גוף אחד ולא בקמח וכיון דת"ק אית ליה דגבי גרים וגריסין אין חילוק בין לשון יחיד ללשון רבים דבכלהו משמע בין חיים בין מבושלין ובחטה וחיטין מפליג ביניהם פסק רבינו ז"ל כתנא קמא דהוא סתם משנה ולכך לא הזכיר כלל גבי גריסין משום דשם הדין שוה דאוסר עצמו בכל אבל בחיטין יש חילוק בין יחיד לרבים הזכירו. זה נ"ל לדעת רבינו ז"ל ולפי פירושו אתי שפיר במשנה ר' יהודה אומר דקאמר דמשמע דאתא לאפלוגי מדלא קאמר אמר ר' יהודה אבל הטור ז"ל דהשוה גרים וגריסין וחטה וחיטין ס"ל כשאר המפרשים וכדעת אביו הרא"ש ז"ל דר' יהודה אתא לפרש דברי ת"ק וכשאמר לשון יחיד בין בגרים בין בחטה נאמר דאסר עצמו במבושל גבי חטין וגריסין וכן בפת גבי חטה דכיון דדרך החטה לאוכלה פת או מבושל ולא חי ודרך הגרים לאוכלו מבושל ולא חי מסתמא כשהזכיר לשון יחיד שהוא שם המין במה שדרכו קאמר דהיינו חטה פת או בישול וגבי גרים בישול אבל חי גבי חטה וגבי גרים מותר וכשהזכיר לשון רבים אמרינן דאסר עצמו במה שאין דרכו והיינו גבי גריסין בחי ולא במבושל וגבי חטה בחי ולא בפת ולא במבושל וכשכתב הטור ז"ל אסור לאוכלה חיה גבי חטה וגבי חטין מותר לאוכלן חיים היינו דוקא ולא במבושל וס"ל דסיפא דליסניה דר"ש דוקא כי היכי דלא ליפלוג לר' יהודה דמתני'. זה נ"ל ליישב דברי הטור ז"ל. והא תמיה על הרב ב"י ז"ל בסימן רי"ו דסובר דהטור ורבינו ז"ל הם שוים והם רחוקים כאמור וכן כתב דרבינו ז"ל לא הזכיר דין גריסין דהוא נלמד מחטין ורחוק זה מזה כדכתיבנא גם מה שתמה שם על הטור ז"ל דלמה לא הביא מתני' דחטה חטים אסור לאכול בין קמח בין פת סובר הוא דהיינו קמח דהיינו חטים וכיון דהזכיר דהיכא דאמר חטה חטים דמותר בין לכוס בין לאפות הני משום דחד טעמא הוא כדכתב שם הרא"ש בפירוש ורבינו שהזכיר משום דאית ליה דהפים הוו גופים מחולקים יותר מקמח והע"פ שהזכיר שאסור בקמח אפשר דלא נלמוד מפס לחטים לכך הזכיר דין המשנה ואח"כ דין הברייתא שהם דינים מחולקים שלא נלמד האחרון מהראשון אבל לדברי הטור ז"ל הכל דבר אחד: והנודר מן הדגן או מן התבואה אינו אסור אלא בחמשת המינין. פסק כרבנן והרא"ש ז"ל נראה דפסק כר"מ וכדכתב הטור ז"ל בסי' המוכר והרב ב"י ז"ל תמה עליו והירך ואין הסירון שהיכן מספיק לרבינו ירוחם ז"ל שפסק בהדיא כר"מ ונ"ל מטעם מפני דבגמ' אמרו שם (דף נ"ח) למימרא דדגן כל דמידגן משמע מתיב רב יוסף וכו' והיינו לסברת ר"מ מדלא קאמר בגמ' למימרא דר"מ סבר כל דמידגן משמע הלא אמר בסתמא למימרא דדגן כל דמידגן כו' מכמע דפשיטא ליה לגמ' דהכי הלכתא. עוד כתב הטור ז"ל שם הנודר מעללתא הוי כנודר מן הדגן וטעמו משום דפסק כרב יוסף דאמר הכי שם בגמ' וכדכתב שם הרא"ש ז"ל בפסקיו ואע"ג דכתב הרא"ש ז"ל להכריע דברי רב יוסף דלמה נשנה הלשון לעשות מענם פעולה כדי להוציא ממון אין כוונתו לומר דדוקא להוציא ממון פסקינן כרב יוסף ולא גבי איסורא כמו שהבין הרב ב"י ז"ל עד שמפני כך תמה על דברי הטור ז"ל דהרא"ש ז"ל פשיטא ליה דהלכה כרב יוסף כמ"ש דמסתבר טעמיה ולא נפל לו ספק בכך כדי שנאמר נקטינן גבי ממונא לקולא וגבי איסורא להומרא דהוא בהדיא כתב דטעמא דרב יוסף בריר ולא כתב כן אלא לסתור דברי החולקים על רב יוסף שחולקים עליו אפי' גבי ממון והר"ן ז"ל שכתב דנקטינן גבי איסורא לחומרא אין דעתו כדעת הרא"ש ז"ל דהוא סבור דנקטינן כרבה דעללתא כל מילי משמע בין לגבי איסורא בין לגבי ממונא אלא לענין אם יגבה משכר הבתים כתב דכיון דהוי בעיא דלא איפשיטא נקטינן גבי איסורא לחומרא ומפני כן כתב הילכך לא גבי משכר הבתים ושכר ספינות דיד בעל השטר כו' אבל להרא"ש ז"ל דלא נפל לו ספק כדכתיבנא אלא כתב דמסתבר טעמיה למה נאמר דנקטינן גבי איסורא לחומרא והרב ב"י שדימה דברי הר"ן לדברי הרא"ש ז"ל [אין] דמיונו עולה יפה:

י הנודר מן הירק מותר בדלועין כו'. בגמ' הקשו בר"פ הנודר מן הירק (דף נ"ד) על דברי ר"ע והא מן הירק נדר וכתב שם הר"ן ואע"ג דר"ע יהיב טעמא דמימליך עליה שליחא לא סגי ליה בהוא טעמא דכיון דמן הירק נדר ודלועין לאו ירק ניכהו וכו'. משמע מדברי הר"ן דאע"ג דהיכא דאמר ירק סתם מימליך שליח עליה מ"מ בעינן שיאמר ירק המתבשל בקדירה דלא סגי טעמא דמימליך ואי רבינו ז"ל מפרש כן קשה עליו דאמאי לא כתב הנודר מן הירק והאומר ירק המתבשל בקדירה שנאסר בדלועין ואין לומר מה שתירץ הרב כ"מ ז"ל דהכר כתב רבינו ז"ל לעיל דהיכא דמימליך שליח מיניה הוא

מגדל עוז

הנודר מן הדגן כו' עד בתלוש עלמן ,, פרק הנודר מן הירק (דף נ"ה):

בקפלוטות. הנודר מן הכרוב אסור במים שנתבשל בו הכרוב שהרי מי שלקות כשלקות. נדר ממי השלקות מותר בשלקות עצמן. הנודר מן הרוטב מותר בתבלין שבו. מן התבלין מותר ברוטב. הנודר מן הגריסין אסור במקפה של גריסין: **יא** [א]הנודר מן פירות [ה] הארץ אסור בכל פירות הארץ ומותר בכמהין ופטריות. ואם אמר כל גידולי קרקע עלי אסור אף בכמהין ופטריות אף על פי שאינן יונקין מן הקרקע גדלין הן בקרקע: **יב** הנודר מפירות השנה אסור בכל פירות השנה ומותר בגדיים ובטלאים ובחלב ובביצים ובגוזלות. ואם אמר כל גדולי שנה עלי אסור בכולם. הנודר מפירות הקיץ אין אסור אלא בתאנים: **יג** ובכל הדברים האלו וכיוצא בהן הזהר בעיקר הגדול שהוא בנדרים הלך אחר לשון בני אדם שבאותו מקום באותו לשון ובאותו זמן. ועל פי עיקר זה תורה ותאמר זה הנודר אסור בדבר פלוני ומותר בדבר פלוני: **יד** הנודר מן הענבים מותר ביין ואפילו החדש. מן הזיתים מותר בשמן. מן התמרים מותר בדבש תמרים. מן הסתוניות מותר בחומץ סתוניות. מן היין מותר ביין תפוחים. מן השמן מותר בשמן שומשמין. מן הדבש מותר בדבש תמרים. מן החומץ מותר בחומץ סתוניות. מן הירק מותר בירקות שדה. מפני שכל אלו שם לווי הם והוא לא נדר אלא משם שאינו לווי באותו מקום וכן כל כיוצא בזה: **טו** הנודר מן הכסות

א טור יו"ד סי' ריז סמ"ג לאוין רמב:

כסף משנה

הנודר מן הכרוב וכו' עד מותר בשלקות עצמן. ג"ז משנה שם (פ' קונם יין דף ס"א:) מן הכרוב אסור באספרגוס מן האספרגוס מותר בכרוב ומפרש רבינו באספרגוס היינו מים שנתבשל בהם הכרוב: **הנודר** מן הרוטב וכו'. בברייתא שם (דף נ"ב:) (הנודר) מן הרוטב מותר בקיפה מן הקיפה מותר ברוטב. ופירש רבינו דקיפה היינו תבלין והמפרשים פירשו דהיינו דק דק של בשר שיורד בשולי קדרה:

הנודר מן הגריסין וכו'. גם זה משנה שם (דף נ"ג:):

יא הנודר מפירות הארץ וכו' עד אסור בכולם. ברייתא פ' הנודר מן הירק (דף נ"ה:):

יב הנודר מפירות הקיץ וכו'. ברייתא פ' קונם יין (דף ס"א:) וכת"ק:

יג ובכל הדברים האלו וכיוצא בהם הזהר בעיקר הגדול וכו'. בר"פ הנודר מן המבושל (דף מ"ט:):

יד הנודר מן הענבים מותר ביין. משנה שם (דף נ"ב:). ומ"ש ואפילו החדש, ומ"ש מן הזיתים מותר בשמן וכו' עד מפני שכל אלו שם לווי הם, משנה שם:

טו הנודר מן הכסות וכו' עד ואסור ליכנס לעיבורה. משנה בפ' הנודר מן הירק (דף נ"ה:):

הנודר

הרדב"ז (מכ"י)

מודה ר"ע דמותר בדלועין דלא מיקרו ירק והיינו דאקשינן בגמ' והא מן ירק נדר ואמאי אסר ר"ע ומהדרינן באומר ירק המתבשל בקדרה והא מימליך שליה לא מלאתי ירק לבשל בקדרה נבשל דלועין והכי פסקינן הלכה כר"ע אבל הנודר מן הירק לכ"ע מותר בדלועין והכי איירי רבינו ולפי פשטא דמתני' הלכה כחכמים והאפשר כי לזה נתכוון בפירוש המשנה שכתב הלכה כחכמים ולפי אוקימתא דתלמודא הלכה כר"ע ומודה ר"ע לענין מלקות שאינו לוקה כדאיתא בגמ': **הנודר** מן הכרוב וכו'. פ' הנודר מן המבושל מן הכרוב אסור באספרגוס פירש רבינו מים ששולקין בהם הירקות איזה ירק שיהיה והיינו דאמרי' בגמ' מיא דכולהו שלקי כשלקי אבל רש"י ז"ל פירש דמין כרוב הוא וצריך לפרש לפי זה דאספרגוס הוי בכלל כרוב ואין כרוב בכלל אספרגוס: **הנודר** מן הרוטב וכו'. שם בברייתא מן הרוטב מותר בקיפה מן הקיפה מותר ברוטב אם אמר בשר זה עלי אסור בו וברוטבו ובקיפו פירש רבינו קיפה תבלין וי"מ היינו דק דק של בשר היורד לשולי הקדרה וכן דעת רש"י והרא"ש ז"ל ומדברי רבינו נראה שאם נדר מן הבשר אסור בדק דק של בשר היורד לשולי הקדרה דבשר הוי ולפיכך לא הוצרך לכתוב והנודר מן הבשר מותר ברוטב ובקיפה כיון דקיפה היינו תבלין פשיטא דמותר: **הנודר** מן הגריסין וכו'. שם במשנה פלוגתא דתנאי ופסק כת"ק דאמר אסור במקפה:

יא הנודר מפירות הארץ וכו'. פ' הנודר מן הירק ברייתא כלשון רבינו ואמר עלה אביי מירבא רבו מארעא מינק מהווירא ינקי ולא מארעא:

יב הנודר מפירות השנה וכו'. גם זה שם בברייתא: **הנודר** מפירות הקיץ וכו'. פ' קונם יין תניא הנודר מפירות הקיץ אין אסור אלא בתאנים רשב"ג אומר ענבים בכלל התאנים מ"מ דת"ק קא סבר התאנים מיקלגן ביד ענבים לא מיקלגן ביד ופסק כת"ק אע"ג דאמרינן כל מקום ששנה רשב"ג הלכה כמותו חוץ מערב וצידן וראיה אחרונה דוקא במשנה אמריק האי כללא ולא בברייתא:

יג וכל הדברים האלו וכו'. הם דברי רבינו הוא כלל גדול בכל הנדרים והשבועות וא"ת למה נשנו כל אלו י"ל שאם אין שם מנהג ולא לשון קבוע ולא זמן ידוע סומך על מה ששנו חכמים:

יד הנודר מן הענבים וכו'. פ' הנודר מן המבושל משנה ומסיים בה ואם אמר קונם זיתים וענבים אלו שאני טועם אסור בהם וביוצא בהם: **מן** התמרים וכו'. שם במשנה פלוגתא ופסק כת"ק דאמר מותר: **מן** היין מותר ביין של תפוחים. גם זה במשנה ומסיים בה שהוא שם לווי:

טו הנודר מן הכסות וכו'. פ' הנודר מן הירק משנה כלשון רבינו:

הנודר

לחם משנה

הוא ואסור דאדרבא משום הכי היה לו לכותבו שלא נטעה לומר דהיכא דאמר ירק כיון דמימליך אסור בדלועין דאינו כן אלא בהך טעמא להו:יה לא סגי אלא צריך שיאמר ירק המתבשל בקדירה עלי, אלא רבינו סבור דבטעמא דמימליך להודיה סגי ומש"ה לא חשש לכותבו דסמך על מ"ש לעיל כדכתב הכ"מ ז"ל וגמ' הכי פריך והא מן ירק נדר ובודאי לא מימליך שליה דדילועין לאו בכלל ירק והירץ דאמר ירקי קדירה. והקשו עוד אפ"ה כיון דדלועין לאו בכלל ירק לא מימליך ומ"ש ירקי קדירה ויישב לשון ירק הנאכל בקדירה ולא נכלול בו דלועין כיון דאינו בכלל ירק ותי:לו דאמר המתבשל בקדירה. ודע דהטור כתב בסי' רי"ז דאם אמר ירק המתבשל בקדירה עלי אינו אסור אלא במתבשל בה והוא סובר כפירוש בתרא דכתב הר"ן ז"ל והוא כירוש אביו הרא"ש אלא שהר"ן ז"ל כתב שם דלפי אותו הפירוש אם אמר ירק המתבשל עלי אסור אף באותן שאין נאכלין בלא בישול משמע דכשנאכלין חיים נמי כ:סר. ונראה להורה דהדין עם הר"ן ז"ל דעל דברי הטור יש לתמוה דכיון דהיכא דאמר ירקי קדירה אמרי' דאתא לרבויי אף בנכבשין בה והזכיר ירקי קדירה להוסיף על האיסור הראשון אבל מ"מ איסור הראשון במקומו עומד א"כ כשאמר המתבשל נימא הכי דאתא לרבויי הנאכלים בבישול ולא חיים ואמאי אמרי' דמיעט דוקא הכי ולא היכא אלא שיש לתרץ דלשון המתבשל בה"א הידיעה משמע ליה לטור ז"ל מיעוטא. עוד שם בגמ' אמר אביי מודה ר"ע לענין מלקות שאינו לוקה ותמה הרב כ"מ ז"ל למה לא הזכיר זה רבינו ז"ל. ונראה דרבינו ז"ל הוקשה לו מה שהקשו בתוס' שם דרב חסדא דקאמר מהני' דלא כר"ע משום דאי ר"ע לימעול בה גבי מי שאמר תן לי בשר לאורחין ונתן לו ככר כיון דהוי מילתא דמימליך שליה עליה ומאי קושיא הא כיון דהוי ספיקא דמשום הכי לא לקי ה"כ ליחייבו קרבן מעילה מספק ואי אמרת דכך גופא הוא דהכי אביי כבר דהו התוס' ז"ל זה ותירצו דמ"ש אביי דמודה דאינו לוקה הייטו גבי דלועין דוקא משום דלא הוו בכלל ירק אבל בכל איך כל מידי דמימליך שליה עליה ודאי דלקי אם הכ:ו דמינו הוא ומ"מ לא מעל בה ומעל שליה כיון דלא נמלך עמו אע"ג דמינו הוא וכמ"ש שם התוס' ז"ל. וע"פ זה אפשר ליישב דברי רבינו דאית ליה האי פירושא ומש"ה לא כתב דבכל מידי דשליה מימליך לקי וכי תימא מ"מ אמאי לא כתב גבי דלועין דאע"ג דמימליך שליה לא לקי י"ל דהוא סבור דטעמא דהאמר ר"ע גבי דלועין דלא לקי משום דלא ברירא ליה דמימליך שליה עליה אבל אם ודאי מימליך שליה עליה לקי ולכך רבינו לא הוצרך להזכיר דודאי כל דבר שהוא ספק אם מימליך שליה עליה או לא איסורא הוי ולא לקי וכמ"ש בר"פ זה גבי שמן דאסור בשניהן מספק ואינו לוקה. זה נ"ל טעם נכון לרבינו ז"ל: **הנודר** מן הגריסין כו'. עוד שם (דף נ"ג) מן המקפה אסור בשום וכתבו הטור בסי' רי"ז ורבינו לא הזכירו:

יא אסור אף בכמהין ופטריות וכו'. בפ' הנודר מן הירק (דף נ"ה.) הקשו ממתניתין דעל דבר שאין גידולו מן הארץ אומר שהכל נהיה בדברו ומכח קושיא דכמהין ופטריות תירצו הכי על דבר שאין יונק מן הארץ. ורבינו ז"ל בפ"ח מהל' ברכות כתב על דבר שאין גידולו מן הארץ מברך שהכל. ואיכא למידק כיון דמכח הך קושיא דהכא הוכרחנו להגיה ולומר על דבר שאין יונק למה לא כתב הוא שם על דבר שאין יונק. ואולי י"ל דהך תני לאו תני ממש הוא אלא ה"ק כל דבר שאינו יונק מן הארץ לאו גידולו מן הארץ מקרי:

יב הנודר מפירות השנה וכו' ובחלב ובבילים וכו'. מכאן נראה דבילים לאו בכלל פירות נינהו ואיפשיטא לה שאלה דשאלו ליה להרשב"א ז"ל גבי מי שנשבע שלא יצחוק שום צחוק אלא פירות בפירות דאסור לצחוק בבילים. (דהא) בילים לאו פירות נינהו. ואני תמיה מהרשב"א ז"ל שלא הזכיר כלל דין זה בההיא תשובה הוזכרה בב"י ז"ל סי' רי"ז ודומה כאילו נתעלם ממנו דין זה:

יד בחומץ סתוניות וכו'. הרא"ש ז"ל בפסקיו כתב גבי חמרא מבשלה שאסור היכא שנדר מן היין אע"ג דקרו ליה שם לווי דקרו ליה חמרא מבשלה וכתב דלא דמי לחומץ סתוניות דהכא משום דבחמרא שם אביו עליו כלומר שם אביו הוא הראשון שהוא העיקרי וא"כ אמר מבשלה שם לווי מה שאין כן בחומץ סתוניות שהחומץ שהוא שם הבן הוא העיקרי והראשון כן פירש הרב ב"י ז"ל בסי' רי"ז. ומ"מ קשה על הרא"ש ז"ל ממה שהביא קודם מגמרא דידן קושיא דהלבא דמודו רבנן דנאסר בכלל החלב אע"ג דשם הבן דהוא הקוס הוא הראשון והעיקרי ובשלמא הירושלמי סבור דהוא חלב קפוי וקרו ליה הלכה מקשרא אבל לגמרא דידן קשה והרא"ש ז"ל נראה דאליבא דגמרא דידן קאמר למילתיה ואולי סובר דשאני גבי קוס דחלב דלא נשתנה מצורה לצורה וכמו שתירץ הר"ן ז"ל כו כתירוץ האחר שתירץ שם הר"ן ז"ל ואע"ג דלא פירש שם הרא"ש סמך על המבין בכך:

טו הנודר מן הכסות מותר וכו'. עוד שם בברייתא ואסור בפונדא ובפסקיא וכו' ולא הזכירה רבינו ז"ל דממילא כל מה שעליו אסור זולת זה שהתיר:

כן

מגדל עוז

הנודר מן הרוטב וכו' עד מותר ברוטב כו'. פרק הנודר מן המבושל (דף נ"ב): **הנודר** מן פירות הארץ עד אסור בכולו. פרק הנודר מן הירק (דף נ"ה): **הנודר** מפירות הקיץ עד ובתמילם. פרק הנודר מן המבושל (דף נ"ב):

הגהות מיימוניות

[א] **הנודר** ואומר כל פירות שבעולם קונם עלי פירש ר"ת שבענין זה אין נדר חל הואיל וא"א שלא יעבור כענין שאנו אומרין בשינה רפ"ב דנדרים אפס אם אמר קונם כל פירות שבעולם עלי אם אעשה דבר זה נראה שמועיל שיכול להיות שלא יעבור התנאי לשון ס"ה ג

מן הבית וכו'. שם במשנה פלוגתא ופסק כחכמים שאמרו עליה בכלל בית: מן הדרגש וכו'. גם זה שם פלוגתא ופסק כחכמים שאמרו דרגש בכלל מטה:

טז הנודר שלא יכנס וכו'. שם במשנה וילפינן דעיבורה של עיר כעיר דכתיב ויהי בהיות יהושע ביריחו וגו' והחומה של עיר לאו כעיר דכתיב ומדותם מחוץ לעיר אלפים באמה:

יז הנודר הנייה מן בני העיר וכו'. כל זה מבואר בפ"ק דבבא בתרא כמה יהא בעיר ויהא כאנשי העיר י"ב חדש ואם קנה שם בית דירה הרי זה כאנשי העיר מיד וה"מ למקרי מבני מתא אבל למקרי מיתובי קרתא בשלשים יום סגי ונפקא מינה לנודר ולעיר הנדחת:

יח הנודר מן המים וכו'. בכורות פ' מעשר בהמה אמר רב יהודה אמר רב הנודר ממימי פרת אסור בכל מימות שבעולם היכי דמי אי דאמר לא שתינא ממימי פרת מי פרת הוא דלא שתינא הא מנהרא אחרינא שתינא אלא דלא שתינא ממיא דאתו מפרת דאמר ר"י אמר רב כל הנהרות למטה מג' נהרות וג' נהרות למטה מפרת הא קמן אע"ג דנשתנו שמות הנהרות כיון שהם נמשכים מפרת והוא נדר דלא שתי ממיא דאתו מפרת אסור בכל מימות שבעולם והם דברי רבינו:

יט הנודר מיורדי הים וכו'. פ' ד' נדרים משנה כלשון רבינו ומשיים בה לא כאלו שהולכים מעכו ליפו אלא ממי שדרכו לפרוש ופסק כמאן דמתני לה אסיפא הנודר מיושבי יבשה אסור ביורדי הים ולא כאלו ההולכים מעכו ליפו בלבד אלא אפי' במי שדרכו לפרוש הואיל וסופו ליבשה סליק כלומר יורדי הים פ"א שלא יעלו ליבשה אבל היושבים ביבשה אפשר שלא ירדו לים. ירושלמי הנודר מן יורדי הים מהו מותר באותם שיורדים לטייל ולא איפשיטא. ולחומרא ולפיכך סתם רבינו. תו איבעיא להו הנודר מיורדי הים לאחר שלשים יום וקודם שלשים יום נעשו יושבי יבשה אי בתר שעת אמירת הנודר אזלינן והשתא יורדי הים נינהו או דילמא בתר חיילות הנדר אזלינן והוו להו יושבי יבשה ונפשטה דבתר שעת אמירה אזלינן אע"ג דבשעת חיילות הנדר נעשו יושבי יבשה ואתיא אליבא דר"ע דקי"ל כותיה מחבירו ומשמע דאזלינן בתר שעת אמירה בין להחמיר בין להקל:

נדר מרואי חמה וכו'. שם משנה כלשון רבינו ואמרי' עלה מ"ט מדלא קאמר מן הרואים לאפוקי דגים ועוברין כלומר שאין החמה רואה אותם ואינם בכלל הנדר. וקשיא לי שהרי בזמן שהחמה זורחת אדם רואה דגים שבים וא"כ החמה רואה אותם וי"ל שלא נתכוון זה אלא למי שהחמה זורחת עליו ודגים אין החמה זורחת עליהם: נדר משחורי הראש וכו'. שם משנה כלשון רבינו: ואם דרכן וכו'. לסמוך על הכלל בנדרים הלך אחר לשון בני אדם:

כ נדר משובתי שבת וכו'. שם במשנה הנודר משובתי שבת וכו' ומפרשינן לה ממצווין על השבת וכן מצווין לעלות לירושלים [ועולים]: הנודר מבני נח וכו'. גם זה שם במשנה:

יז הנודר הנאה מבני העיר כו' נדר מיושבי העיר וכו'. ברייתא בס"פ חלק (דף קי"ב) ובפ"ק דב"ב (דף ח'):

יח הנודר מן המים הנמשכים ממעין פלוני וכו' עד הנקראות על שמו. בפ' בתרא דבכורות (דף נ"ה) זכרותא דמיא כלומר עיקר המים שבעולם פרת דא"ר יהודה אמר רב הנודר ממי פרת אסור בכל מימות שבעולם ה"ד אי דאמר לא שתינא ממי פרת מי פרת הוא דלא שתינא הא מנהרא אחרינא שתינא אלא דלא שתינא ממיא דאתו מפרת דא"ר יהודה אמר רב כל הנהרות למטה מג' נהרות וג' נהרות למטה מפרת: כתב הראב"ד הנודר מן המים הנמשכים ממעין פלוני א"א עיקרא דהאי מילתא וכו'. איני יודע מה ראה הראב"ד לכתוב כאן מקום הדין יותר ממקומות אחרים. ואפשר שמפני שלשון רבינו אינו ממש לשון הגמ' רצה ללמדנו שאעפ"כ משם הוא נלמד:

יט הנודר מיורדי הים (וכו'. משנה בפ' ד' נדרים (דף ל') הנודר מיורדי הים) מותר ביושבי היבשה מיושבי היבשה אסור (א') ביורדי הים שיורדי הים בכלל יושבי יבשה לא כאלו ההולכים מעכו ליפו אלא ממי שדרכו לפרש. ופירש הרא"ש מותר ביושבי יבשה באותם שאין רגילין להיות יורדי הים באניות. מיושבי יבשה אסור ביורדי הים אפילו הם עכשיו בים שסופם לעלות ליבשה. והא דתנן לא כאלו ההולכים מעכו ליפו וכו' איכא הרי ליישני בגמרא וליישנא בתרא אמרינן דאסיפא קאי הנודר מיושבי יבשה אסור ביורדי הים ולא כאלו ההולכים מעכו ליפו בלבד אלא אפילו במי שדרכו לפרש הואיל וסופו ליבשה סליק ופסקו הרא"ש והר"ן כי האי ליישנא וכך הם דברי רבינו. וכתב הר"ן דלהאי ליישנא נודר מיורדי הים אף בהולכים מעכו ליפו בכלל יורדי הים מדלא פירש מידי ארישא. ומיהו כתב בשם הרשב"א דמסתברא דאינו אסור במי שירד פעם אחת מעכו (ליפו) אלא במי שרגיל לירד שם תדיר אי נמי במי שהיה יורד בשעת נדרו מעכו ליפו עכ"ל:

נדר מרואי חמה וכו'. (משנה שם דף ל':) ומפרש טעמא בגמרא מדלא קאמר מן הרואים וכתב הר"ן ואפילו אמר מן הרואים נתכוונתי לא ציייתינן ליה: נדר משחורי הראש וכו'. ג"ז משנה שם ובגמרא מ"ט מדלא קאמר מבעלי שער וכו' (ככתוב בחבורי*). ומ"ש ואם דרכם לקרות שחורי הראש לכל אסור בכל. הוא ע"פ מה שנתבאר בפ' זה:

כ נדר משובתי שבת וכו' נדר מעולי ירושלים וכו'. ג"ז משנה שם (דף ל"א) ובגמ' מאי שובתי שבת וכו' ככתוב בחיבורי: הנודר מבני נח וכו'. ג"ז משנה שם ובגמ' וישראל מי נפיק מכלל בני נח כיון דאיקדש אברהם אתקרו על שמיה כלומר ולא על שם בני נח:

*בב"י סי' רי"ז.

ומ"ש

הכסות מותר בשק וביריעה ובחמילה. מן הבית אסור בעליה שהעליה בכלל הבית. נדר מן העליה מותר בבית. מן הדרגש מותר במטה. מן המטה אסור בדרגש שהוא כמו מטה קטנה: **טז** הנודר שלא יכנס לבית זה הרי זה אסור מן האגף ולפנים. נדר שלא יכנס לעיר זו מותר להכנס לתחומה ואסור להכנס לעיבורה: **יז** הנודר הנייה מבני העיר ובא אדם ונשתהה שם [ג] שנים עשר חדש הרי זה אסור ליהנות ממנו. פחות מכאן מותר. נדר מיושבי העיר כל ששהה שם שלשים יום אסור ליהנות ממנו. פחות מכן מותר: **יח** *הנודר מן המים הנמשכין ממעין פלוני. אסור בכל הנהרות היונקות ממנו ואין צריך לומר הנמשכות. אע"פ שנשתנה שמם ואין קורין אותן אלא נהר פלוני ובאר פלוני ואין מלוין אותן לשם המעין הנדור הואיל והוא עיקרן אסור בכל. אבל אם נדר מנהר פלוני או ממעין פלוני אין אסור אלא בכל הנהרות הנקראות על שמו: **יט** הנודר מיורדי הים מותר ביושבי היבשה. מיושבי היבשה אסור ביורדי הים אע"פ שהן מפרשים באמצע הים הגדול. שיורדי הים בכלל יושבי° היבשה. נדר מרואי חמה אסור בסומין שלא נתכוון זה אלא ממי שהחמה רואה אותו. נדר משחורי הראש אסור בקרחים ובעלי שיבות ומותר בנשים ובקטנים. ואם דרכן לקרות שחורי הראש לכל אסור בכל: **כ** נדר משובתי שבת אסור בישראל ובכותיים. נדר מעולי ירושלים אסור בישראל ומותר בכותיים. שלא נתכוון זה אלא למי שמצוה עליו לעלות לירושלים. והנודר מבני נח מותר בישראל שאין נקראים בני נח אלא שאר האומות:

נדר

השגת הראב"ד

*הנודר מן המים הנמשכים ממעין פלוני. א"א עיקרא דהא מלתא בסוף מסכת בכורות בפרק מעשר בהמה דאמרי' לגבי המעין נדר:

לחם משנה

מן הבית אסור בעלייה שהעלייה בכלל בית כו'. קשה דבפכ"ה מהלכות מכירה כתב המוכר את הבית מכר את העלייה הפתוחה לבית אבל אם אינה פתוחה לבית לא וא"כ איך כתב כאן דכל עלייה בכלל בית ונאסר בכלל בית אפי' אינה פתוחה לבית והא בפ' הנודר מן הירק (דף נ"ו) משמע בגמרא דהשוו מכירה ונדר להדדי:

אסור בדרגש שהיא מטה קטנה וכו'. כן פירש ג"כ בפירוש המשנה דהיא מטה קטנה לעלות לגדולה ואע"ג דבפרק הנודר מן הירק (שם ע"ב) לא חלקו בין מטה לדרגש אלא דמטה אעולי ואפוקי בבזיזי דרגש אפוקי ואעולי באסקפתא סובר רבינו ז"ל דמפני כך אינה כ"כ חזקה דרגש למטה שמטה מסורגה בחבלים חזקים מה שאין כן בדרגש מפני שאינו לשכב עליה אלא לעלות לגדולה:

טז הרי זה אסור מן האגף ולפנים וכו'. בפ' הנודר מן הירק (שם) משמע מתיובתא דפריך רב מרי מהשם המשקוף עצמו הוי כחוץ. ומכאן ראיה למ"ש הב"י ז"ל בטור א"ח סימן ל"ה דהעומד במשקוף אינו נמנה לעשרה עם מי שהוא בביהכ"נ דמשמע מכאן דהמשקוף אינו בכלל הבית אע"ג דיש לדחות דהתם לא בעינן במקום אחד ממש דהא הרמב"ם ז"ל כתב שאם השליח ציבור עומד במפתן הבית מצרף העומדים בחוץ עם העומדים בפנים והא ודאי קולא יתירא היא אלא ודאי דלא בעינן התם בית אחד ממש:

יח הנודר מן המים הנמשכים וכו'. ע"ש בפ' בתרא דבכורות (דף נ"ה) להעמיק בהשגת הראב"ד ז"ל:

כ נדר משובתי שבת וכו'. בפ' ד' נדרים (דף ל"א). עוד אמרו שם במשנה מאוכלי השום אסור בישראל ואסור בכותיים וכתבו הטור ז"ל בסי' רי"ז והרב ב"י ז"ל כתב שם דיש גירסא אחרת אסור בישראל ומותר בכותיים והיא עיקר, הנה כי אני לא ראיתים בדברי רש"י והר"ן ז"ל והתוס' והרא"ש ז"ל דגרסי אלא אסור בכותים והגירסא האחרת שכתב מותר בכותיים אין לה מקום לפי לשון הגמ' שאמרו שם תרתי בבי קמייתא ישראל וכותיים מצווין ועושין כלומר ולכך אסור בישראל וכותיים אבל לגירסא דמותר בכותיים גבי שום איך יאמר בבבא דשום הכותיים מצווין ועושין: אלא למי שמצוה עליו לעלות וכו'. לשון רבינו ז"ל אינו מכוון וכבר תמה עליו הרב ב"י ז"ל בסי' רי"ז:

והרי

הגהות מיימוניות

[ג] בפ"ק דב"ב כמה יהא בעיר ויהא כאנשי העיר י"ב חדש ואם קנה שם בית דירה הרי הוא כאנשי העיר מיד וה"מ למיקרי מבני מתא אבל למיקרי מיתובי מתא בל' יומי סגי ונ"מ לנודר ולענין עיר הנדחת וי"ב דאמר לפסי העיר לסייע ולתקן וכן לכל מילי חומה לו וכן כתב ר"י אלפס אביאסף ע"כ: ◦ [כתב הטור שם ז"ל ואם אמר יורדי הים לאחר שלשים יום עלי מי שהוא בשעת הנדר מיורדי הים אסור בו ומי שאינו מיורדי הים בשעת הנדר מותר בו אע"פ שלאחר שלשים יום כשחל הנדר הוא מיורדי הים עכ"ל]:

מגדל עוז

נדר מן העלייה כו' עד ואסור ליכנס לעיבורה. פרק הנודר מן הירק (דף נ"ט) ופ' בתרא דבכורות: הנודר הנייה מן בני העיר עד פחות מזה מותר. פ"ק דב"ב (דף ח'): הנודר מן המים כו' עד הנקראין על שמו: כתב הראב"ד ז"ל עיקרא דהא מלתא וכו': ואני אומר שדברים נכונים אבל הסופר טעה שהיה לו לכתוב אמר רב יהודה הנודר ממי פרת כו' והיא גמ' שפסקה דר"מ אומר כשמעתא דידן (ושמו וזכרותא): הנודר מיורדי הים עד נרכם אברהם. פ' ד' נדרים (דף ל'):

כא נדר מזרע אברהם מותר בבני ישמעאל ובני עשו ואינו אסור אלא בישראל. שנאמר כי ביצחק יקרא לך זרע והרי יצחק אמר ליעקב ויתן לך את ברכת אברהם: **כב** נדר מן הערלים אסור במולי עכו"ם ומותר בערלי ישראל. נדר מן המולים אסור בערלי ישראל ומותר במולי עכו"ם. שאין הערלה קרוייה אלא לשם עכו"ם שנאמר כי כל הגוים ערלים ואין כוונתו של זה אלא למי שהוא מצווה על המילה ולא למי שאינו מצווה עליה: **כג** הנודר מישראל אסור בגרים. מן הגרים מותר בישראל. הנודר מישראל אסור בכהנים ולוים מן הכהנים ומן הלוים מותר בישראל. הנודר מן הכהנים מותר בלוים. מהלויים מותר בכהנים. הנודר מבניו מותר בבני בניו. ובכל הדברים האלו וכיוצא בהן דין הנודר והנשבע אחד הוא:

פרק עשירי

א הנודר "או הנשבע שאיני טועם היום אינו אסור אלא עד שתחשך. שאיני טועם יום אחד אסור מעת לעת משעת נדרו. לפיכך הנודר שאני טועם היום אע"פ שהוא מותר משתחשך לא יאכל משתחשך עד שישאל לחכם. גזירה שמא ישבע פעם אחרת יום אחד ויאכל משתחשך שהרי אין כל העם יודעים הפרש שבין זה לזה: **ב** נדר שאני טועם יום הרי זה ספק ואסור מעת לעת כאומר יום אחד. ואם אכל אחר שחשיכה אינו לוקה. שאני טועם שבת זו הרי זה אסור בשאר ימי השבת וביום השבת. והרי הוא מותר מאחד בשבת. שאני טועם שבת אחת הרי זה אסור שבעה ימים מעת לעת. אמר שבת סתם ולא פירש לא אחת ולא זו הרי ספק ואסור שבעה ימים מעת לעת. ואם אכל אחר שבת אינו לוקה כמו שבארנו: **ג** שאני שותה חדש זה אסור בשאר ימי החדש. אבל ביום ראש חודש יהיה מותר אע"פ שהיה חדש חסר. שאני טועם חדש אחד אסור שלשים יום גמורים מעת לעת. נדר חדש סתם אסור שלשים יום מעת לעת מספק: **ד** שאני *אוכל בשר שנה זו אפילו לא נשאר מן השנה אלא יום אחד אין אסור אלא אותו היום. וביום ראש השנה מותר. וראש השנה לנדרים הוא יום ראש הדש תשרי. שאני אוכל שנה אחת הרי זה אסור שנה תמימה מיום ליום. ואם נתעברה

א עוד שם סי' רכ סמ"ג שם: *כנ"א שאני שותה יין:

כסף משנה

כא ומ"ש נדר מזרע אברהם וכו'. ג"ז שם משנה וגמרא:
כב נדר מן הערלים וכו' עד כי כל וכו'. ג"ז משנה שם (דף ל"א ע"ב):
כג הנודר מישראל וכו' עד סוף הפרק. תוספתא פ"ב:
פ"י א הנודר או הנשבע שאיני טועם היום וכו'. משנה ר"פ קונם (דף ס'). ומ"ש לפיכך הנודר שאני טועם היום וכו' שם בגמ'. ומ"ש נדר שאני טועם יום וכו' שם בעיא דלא איפשיטא ולהומרא לענין איסור ולהקל לענין מלקות:
ב שאני טועם שבת וכו'. משנה שם שבת זו אסור בכל השבת והשבת לשעבר חדש זה אסור בכל החדש ור"ח להבא שנה זו אסור בכל השנה ור"ה לעתיד לבא שבוע זו אסור בכל השבוע ושביעית לשעבר ואם אמר יום אחד שבת אחת חדש אחד שנה אחת שבוע אחת אסור מיום ליום. ומ"ש אמר שבת סתם ולא פירש וכו' נדר חדש סתם וכו' שאני אוכל שנה וכו' כבר נתבאר שהוא בעיא דלא איפשטא לגבי אומר יום ומינה נילף לאינך. ומה שכתב אע"פ שהיה החדש חסר הכי מפרש מתניתין בגמרא. ומ"ש אפילו לא נשאר מן השנה אלא יום אחד וכו' בפ"ק דר"ה (דף י"ב) תניא באחד בתשרי ר"ה לנדרים ובעי בגמרא (למאי הלכתא) לכדתניא המודר הנאה מחבירו לשנה מונה י"ב חדש מיום ליום ואם אמר שנה זו אפילו לא עמד אלא בכ"ט באלול (כיון שהגיע יום אחד באלול) עלתה לו שנה ופריך ואימא ניסן (הוי ר"ה לנדרים) ומשני בנדרים הלך אחר לשון בני אדם: ומ"ש ואם נתעברה

הרדב"ז

כא נדר מזרע אברהם וכו'. שם במשנה והא איכא ישמעאל כי ביצחק יקרא לך זרע והא איכא עשו ביצחק ולא כל יצחק ע"כ. וה"ת מה ראיה לרבות את יעקב ולהוציא את עשו, לתרץ קושיא זו כתב רבינו והרי יצחק אמר ליעקב ויתן לך את ברכת אברהם:
כב נדר מן הערלים וכו'. גם זה שם משנה כלשון רבינו:
כג הנודר מישראל וכו'. בתוספתא והטעם שהגרים בכלל ישראל ואין ישראל בכלל גרים: הנודר מישראל וכו'. גם זה בתוספתא והטעם כי הך דלעיל: הנודר מן הכהנים. גם זה שם בתוספתא ואע"פ שמצינו בכמה מקומות בכתוב שנקראו הכהנים לויים מ"מ בנדרים הלך אחר לשון בנ"א ולכהנים קורים כהנים ולא לויים וללויים לויים ולא כהנים משום המתנות וקריאת התורה וטומאת מת: הנודר מבניו וכו'. גם זה שם בתוספתא ואע"ג דאמרי' בני בנים הרי הם כבנים מ"מ אחר לשון בני אדם אזלינן: ובכל הדברים האלו וכו'. זה מבואר בכמה מקומות שדין הנדרים והשבועות שוין הם לענינים אלו:
פ"י א הנודר או הנשבע וכו'. ר"פ הנודר מן היין ואמרי' עלה א"ר ירמיה לכשתחשך צריך שאלה לחכם מ"ט אמר רב יוסף גזרה היום משום יום אחד:
ב נדר שאני טועם יום וכו'. שם בעיא ולא איפשיטא ואזלינן לחומרא דאיסור תורה הוא אבל אינו לוקה: שאני טועם שבת זו וכו'. שם במשנה שבת זו אסור בכל השבת ושבת שעברה כלומר שבת שהוא עומד בה ולפי פירוש זה יהיה אסור בשבת שעומד בה ובשבת הבאה וזה ודאי דוחק דאין שתי שבתות לשבוע אחד וליכא למימר שיהיה אסור בשבת שעומד בה ומותר בשבת הבאה שהרי השבת אחר ימי השבוע הוא הילכך הנכון דהא דקתני ושבת שעברה לאו על השבת שהוא עומד בה קאמר אלא על השבת הבאה שעברה אחר ימי השבוע דכי אמרי אינשי שבת זו דעתייהו על ימי החול הבאים ועל יום השבת הבא אחריהם וזהו דעת רבינו, ומסתברא שאין הדברים אמורים אלא כגון שהיה עומד בימי החול אבל היה עומד ביום השבת ואמר קונם עלי היין בשבת זו אינו אסור אלא אותו יום שבת בלבד שאין העומד ביום שבת קורא שבת זו לשבוע הבא ודמיא לאומר קונם יין שאני טועם היום וכו' כנ"ל: שאני טועם שבת אחת וכו'. שם במשנה ואם אמר יום אחד שבת אחת חדש אחד שנה אחת שבוע אחד אסור מיום ליום עד מעת לעת משעת הנדר: אמר שבת סתם וכו'. מכלל בעיין דלעיל דלא איפשיטא למדנו לכל הני דאסור ואין לוקין עליו. וכבר כתבתי למעלה שאם היה עומד בשבת ואמר שבת זו אינו אסור אלא אותו שבת בלבד לפי שיטת רבינו ופירושו במשנה:
ג שאני שותה חדש זה וכו'. שם במשנה חדש זה אסור בכל החדש ור"ח להבא ואקשינן עלה פשיטא כי איצטריכא לחדש חסר מהו דתימא ר"ח לשעבר הוי קמ"ל דקרו אינשי ריש ירחא ע"כ. וה"מ כי איצטריך לחדש חסר שהחדש שבא אחר חדש של נדרו הוי חסר וא"כ החדש שנדר בו מלא ועושין בחדש חסר שני ימים ר"ח ויום ראשון כדי למלאת חדש שעבר מהו דתימא ר"ח לשעבר שהרי הוא למלאת חדש שעבר וסד"א ליתסר ביה קמ"ל האי קרו ליה אינשי ריש ירחא ומש"ה מותר בו דבנדרים הלך אחר לשון בני אדם והיינו דקתני הבא ור"ח להבא שהוא נמנה עם החדש הבא לענין נדרו ואע"ג שהוא נמנה לשעבר לענין ימי החדש וזה דעת רבינו ויש לרש"י שיטה אחרת:
ד שאני אוכל בשר שנה זו וכו'. שם במשנה שנה זו אסור בכל השנה ור"ה לעתיד לבא כלומר לשנה העתידה לבא וזהו שכתב רבינו וביום ר"ה מותר והטעם משום דשני הימים כמו יומא אריכתא נינהו והרי נמנים לשנה הבאה: שאני אוכל שנה אחת וכו'. כל זה מבואר ממה שקדם:

שאני

משנה למלך

פ"ט כא נדר מזרע אברהם מותר בבני ישמעאל כו'. (א"ה עיין מ"ש הרב המחבר פ"י מהל' מלכים):
כג הנודר מבניו מותר בבני בניו כו'. וס"ס שמותר בבנותיו והיכא שאין לו בנים כי אם בנות ובני בנים ונדר מהבנים נסתפק הר"ן בפ' מי שמת עלה דהסיא דאמר נכסאי לבני וסו"ל ברא ובר ברא וכתב שדעת רבותיו דמשום בני בנים קאמר שהם ראויים ליורשו ועומדים במקום בנים:

ונדריהם

לחם משנה

כא והרי יצחק אמר ליעקב וכו'. בגמ' (שם) אמרו טעמא ביצחק ולא כל יצחק ורבינו ז"ל הביא זה הפסוק להכריח שיעקב הוא הזרע העיקרי:
פ"י א גזירה שמא ישבע פעם אחרת וכו'. הטור ז"ל בסי' ר"כ כתב ומיהו אם היה הנדר של מצוה כגון ללמוד או לקיים שום מצוה א"צ התרה וטעמו משום דאמרי' בפ' קונם יין (דף ס') כמאן אזלא הא שמעתתא דרב ירמיה בר אבא כר' נתן דתניא ר' נתן אומר כל הנודר כאילו בנה במה וכו' ומש"ה קנסוהו רבנן דצריך שאלה וכיון שכן בנדר של מצוה שאין ראוי לקונסו א"צ שאלה אבל רבינו ז"ל לא חילק בכך ואולי שהוא סובר דרבינא לא להוסיף על טעמו של רב יוסף שאמר לעיל מינה דצריך שאלה גזירה היום אטו יום אחד כדפירשו הר"ן והרא"ש ז"ל אלא הוא מפרש כפירש"י ז"ל שפירש שם דרבינא פליג אדרב יוסף ולית ליה גזירה אלא משום דהיכא דאמר היום איכא למימר דמעת לעת קאמר קנסוהו רבנן בנדר זה יותר משאר נדרים משום דעבד איסורא דר' נתן דכיון דאיכא למיחלי ולומר יום אחד מעת לעת קאמר לכך קנסוה משא"כ בשאר נדרים דליכא שום צד לספוקי בנדרו. וכיון שרבינו ז"ל מפרש כן פסק כרב יוסף דפליג עליה דרבינא משום דלטעמו דרב יוסף מתני' איירי בכל גוונא בין בנדר רשות בין בנדר מצוה אבל לטעמו של רבינא מתני' לא הוי בנדר של מצוה וכיון דרב יוסף אוקי מתני' כולל משמע כוותיה דבסתמא מיתניא ולכך פסק כוותיה:
ד שאני אוכל שנה אחת ה"ז אסור שנה תמימה וכו' ואם נתעברה וכו'. כ"כ הרמ"ב ז"ל אע"ג דהר"ן ז"ל לא כתב כן בפ' קונם יין, ובהל' שבירות כתבתי ליישב הסוגיא של פרק קונם יין (דף ס"ג) לדברי רבינו:

ואם

מגדל עוז

נדר מן הערלים כו' עד ולמי שאינו מצווה. פ' אין מעמידין (דף כ"ו) ופ' ד' נדרים (דף ל"א): הנודר מישראל וכו' עד סוף הפרק. בתוספתא: פ"י הנודר או נשבע וכו' עד סוף אחד שני. פרק קונם

נתעברה השנה אסור בה ובעיבורה. שאני אוכל שנה הרי זה אסור שנה תמימה מיום ליום מספק כמו שבארנו:

ה [א]שאני שותה יין שבוע זה אסור בשאר שני השבוע ובשנת השמטה. ואינו מותר אלא מראש השנה של מוצאי שביעית. שאני שותה יין שבוע אחד אסור שבע שנים גמורות מיום ליום. אמר יובל זה אסור בשאר שני היובל ובשנת חמשים עצמה:

ו *שאני שותה יין עד ראש אדר אם היתה שנה מעוברת ולא ידע שהיא מעוברת כשנדר אינו אסור אלא עד ראש חדש אדר ראשון. ואם נדר עד סוף אדר הרי זה אסור עד סוף אדר שני. ואם ידע שהשנה מעוברת ונדר עד ראש אדר אסור עד ראש [ה] אדר שני:

ז [ב]האוסר עצמו בדבר עד הפסח בין שאמר עד פני הפסח בין שאמר עד הפסח אינו אסור אלא ° עד שיגיע בלבד. ואם אמר עד שיהיה הפסח הרי אסור עד שיצא הפסח. אמר עד הקציר או עד הבציר או שאמר עד שיהיה הבציר או הקציר אינו אסור אלא עד שיגיע:

ח זה הכלל כל שזמנו קבוע ונדר עדיו

אין

השגת הראב"ד

*שאני שותה יין עד סוף אדר הרי זה אסור עד סוף אדר שני. א"א הגרסאות מתחלפות במלה זו שמצאתי שתי נוסחאות שאין בהם אלא עד סוף אדר (שני) [ראשון] ובנוס' ירושלמית מצאתי [ג"כ] אדר הראשון, וזו הנוסחא ערבה עלי כי איני יודע מה בין ראש אדר לסוף אדר מעתה אי לא ידע דמיעבר ראש אדר וסוף אדר דראשון קאמר לדברי הכל ואי ידע דמיעבר הא קיי"ל כר' יהודה דאמר סתם כראשון קאמר בין ראש אדר בין סוף אדר:

א טור יו"ד סי' רכ, פ' קונם דף ס': ב טור שם סמ"ג לאוין רמב:

הרדב"ז (מכ"י)

ה שאני שותה יין שבוע זו וכו'. שם במשנה שבוע זו אסור בכל השבוע ושביעית שעברה כלומר שנת השמיטה היא מן השבוע שעברה ואסור בה כדין יום שבת שהוא סוף השבת כן השמיטה סוף השבוע דכתיב מקץ שבע שנים תעשה שמיטה: שאני שותה יין שבוע אחד וכו'. זה מבואר ממה שקדם: יובל זה אסור וכו'. שם איבעיא להו אמר יין שאני טועם יובל מהו שנת החמשים כלפני החמשים או כלאחר החמשים ואסיקנא בפלוגתא דתנאי ורבנן סברי כלפני חמשים ומסוף החמשים ואילך מתחיל למנות שנות השמיטה ושנת החמשים מכלל השמיטות שעברו ונפיק אסור בה: שאני אוכל שנה אחת וכו'. פ' קונם יין שאני טועם לשנה נתעברה השנה אסור בה ובעיבורה. וראיתי מי שכתב דוקא באומר השנה ה"נ שנה זו אבל באומר שנה אחת סתם אין חדש העיבור בכלל אע"פ שאותה שנה שנדר בה היא שנה מעוברת ע"כ. ואין זה דעת רבינו דתנן בפ' השואל המשכיר בית לחבירו ונתעברה השנה נתעברה לשוכר ומשמע דבכל גוונא נתעברה לשוכר אפי' אמר שנה אחת דשנה מעוברת שנה אחת משמע וכ"ש דנדרים הלך אחר לשון בני אדם. שוב ראיתי שכתב כן בעל מגיד משנה בהלכות שכירות ע"ש וכן כתב רבינו הכא שאני אוכל שנה אחת הרי זה אסור שנה תמימה ואם נתעברה השנה אסור בה ובעיבורה ע"כ, משמע דבכל גוונא אסור בה ובעיבורה. ומה שכתב רבינו שאני אוכל שנה אחת היינו שאני אוכל בשר שנה אחת ואריישא קאי:

ו שאני שותה יין וכו'. שם במשנה עד ראש אדר עד ראש אדר הראשון עד סוף אדר עד סוף אדר שני. זהו גרסת רבינו וטעמא רבה איכא דהיכא דאמר עד ראש אדר עד ראש שני אדרים קאמר וכי אמר עד סוף אדר עד סוף כל הנקרא אדר קאמר דהיינו אדר שני ואמרי' בגמ' ע"ס דמתני' אפילו תימא ר' מאיר הא דידע דמיעברה שתא הא דלא ידע והתניא עד ר"ה אדר עד ר"ח אדר ראשון אם היתה השנה מעוברת עד ר"ח אדר השני מכלל דרישא לאו במעוברת עסקינן ש"מ הא דפשיטא ליה דמיעברא שתא הא דלא ידע ע"כ. הלכך אם אמר עד סוף אדר בין ידע דמיעברא בין לא ידע הרי זה אסור עד סוף אדר שני ואם אמר עד ראש אדר אי לא ידע דמיעברא שתא אינו אסור אלא עד ראש אדר ראשון ואי ידע דמיעברא שתא אסור עד ראש אדר שני. זו היא שיטת רבינו לפי גרסתו ויש למפרשים גרסא אחרת וגרסי במתני' עד סוף אדר הראשון וזו היא גרסתו של הראב"ד ז"ל כמבואר בדבריו:

ז האוסר עצמו בדבר עד הפסח וכו'. שם במשנה עד הפסח אסור עד שיגיע עד שיהא אסור עד שיצא עד פני ר"מ אומר עד שיגיע ר' יוסי אומר אסור עד שיצא ואמרינן בגמרא מוחלפת השטה דתניא זה הכלל כל שזמנו קבוע ואמר עד פני ר"מ אומר עד שיצא ור' יוסי אומר עד שיגיע והלכה כר' יוסי. וה"ק מהי טעמיה דר"מ בפני הפסח. וי"ל שכל הימים שלפני היום האחרון של פסח נקראו פני הפסח וסבר ר"מ מעייל איניש נפשיה לספיקא ולפיכך אסור עד שיצא ור' יוסי סבר לא מעייל איניש נפשיה לספיקא ולפיכך לא נדר אלא עד שיהא הפסח: אמר עד הקציר. שם משנה כלשון

כסף משנה

נתעברה השנה וכו'. משנה בפ' קונם (דף ס"ג) קונם יין שאני טועם לשנה (נתעברה השנה) אסורה בה ובעיבורה וכתב הר"ן עלה דהיינו לומר שאם אמר שנה אחת אסור י"ג חודש ולא אמרינן לא היתה דעתו על שנה מעוברת אלא בסתם השנים שהם י"ב חדש אלא בנדרים הלך אחר לשון בנ"א ובין פשוטה ובין מעוברת קרויה שנה וכן הם דברי רבינו:

ה ומ"ש יובל זה וכו'. שם (דף ס"א) איבעיא להו אמר יין שאני טועם יובל מאי שנת החמשים כלפני חמשים או כלאחר חמשים ופי' הרא"ש דבאומר יובל זה איירי דאי באינו אומר זה בעיא דלא איפשיטא גבי אומר יום ולא אמר זה ה"ש דהויא פלוגתא דר' יהודה ורבנן וקדשתם את שנת החמשים שנה שנת החמשים אתה מונה ואי אתה מונה שנת החמשים ואתה מכאן אמרו יובל אינו עולה למנין שבוע ר' יהודה אומר יובל עולה למנין שבוע וידוע דהלכה כרבנן:

ו שאני שותה יין עד ראש אדר וכו'. משנה שם (דף ס"ג.) עד ראש אדר עד ראש אדר ראשון עד סוף אדר עד סוף אדר שני כך היא גירסת רבינו והרא"ש והטור. וכתב הרא"ש דטעמא דלשני אדרים חשיב חד ירחא. והראב"ד כתב א"א הגרסות מתחלפות במלה זו שמצאתי שתי נוסחאות שאין בהם אלא עד סוף אדר (שני) [ראשון] ובנוסחא ירושלמית מצאתי [ג"כ] אדר הראשון כו' עכ"ל. וכך היא גי' הר"ן עד ר"ח אדר עד ר"ח אדר ראשון עד סוף אדר עד סוף אדר ראשון וכתב דטעמא משום דאדר סתמא ראשון משמע. ומ"ש רבינו לחלק בין ידע שהשנה מעוברת ללא ידע משום דדייקין עלה במתני' בגמ' לימא ר' יהודה היא דתניא אדר ראשון כותב אדר א' אדר שני כותב אדר סתם דברי ר"מ ר"י אומר אדר א' כותב (אדר) סתם אדר ב' כותב אדר תניין אמר אביי אפי' תימא ר"מ היא הא דידע דמיעברא שתא הא דלא ידע והתניא עד ר"ח אדר עד ר"ח אדר ראשון אם היתה שנה מעוברת עד ראש (חדש) אדר שני מכלל דרישא לאו במעוברת עסקינן ש"מ הא דפשיטא ליה דמיעברא שתא הא דלא ידע פי' דכי ידע דמיעברא שתא כי אמר אדר סתם הראשון משמע ולא השני שלא נתכוון אלא לאדר הסמוך לשבט וכי ידע דמיעברא כי אמר אדר סתם משמע השני. ומשמע לרבינו דהלכה כר"מ והטעם מדקאמר גמ' עלה דמתני' לימא ר' יהודה היא משמע דדחיקא מילתא לאוקומה דלא כר"מ משום דסתם מתני' ר"מ וכל היכא דאיכא דלא כוותיה הויא דוחקא וכיון דבאוקימתא דאביי אתיא כר"מ נקיטינן כוותיה כדקי"ל הלכה כסתם משנה ועוד דברייתא דמייתי לסיועיה מיתניא סתמא כר"מ כוותיה נקיטינן:

ז האוסר עצמו בדבר עד הפסח וכו'. משנה שם (דף ס') עד הפסח אסור עד שיגיע עד שיהא אסור עד שיצא עד פני הפסח ר"מ אומר אסור עד שיגיע ר' יוסי אומר אסור עד שיצא ובגמ' (דף ס"א) למימרא דר"מ סבר לא מעייל איניש נפשיה לספיקא ור' יוסי סבר מעייל איניש נפשיה לספיקא כלומר דעד פני יש במשמעו ג' ענינים איכא למימר עד פני ימים הראשונים דהיינו עד שיגיע ואיכא למימר עד פני ימים האחרונים ואיכא למימר עד בפני הפסח והיינו עד שיצא וקאמר ר"מ עד שיגיע דלא מעייל איניש נפשיה לספיקא והדבר המבורר לקרות פני הפסח היינו כשיגיע ור' יוסי סבר מעייל איניש נפשיה ליזהר בכל מה שיוכל להסתפק ורמינהי מי שיש לו שתי כתי בשת מפני נשים וכו' א"ר חיננא בר אבדימי אמר רב מוחלפת השטה והתניא (זה הכלל) כל שזמנו קבוע ואמר עד לפני ר"מ אומר עד שיצא ור' יוסי אומר עד שיגיע וסובר רבינו דכיון דמהפכינן להו וקי"ל ר"מ ור' יוסי הלכה כר' יוסי נקטינן בהומר עד פני הפסח שאינו אסור אלא עד שיגיע ואע"ג דבקידושין פרק האומר (דף ס"ד) רמינן הני תרתי מתני' אהדדי ומסקינן התם לעולם לא תיפוך דבמתני' להו במעייל נפשיה לספיקא פליגי הלא בלישנא בעלמא פליגי דר"מ סבר עד פני עד קמי פיסחא משמע ור' יוסי סבר עד דמתפני פיסחא משמע ולפום ההיא סוגיא מתני' כדקיימא קיימא ור' יוסי סבר עד שיצא אפ"ה כיון דהך סוגיה איתמרא בסוגיא דנדרים משמע דאיכא למיסמך עלה לענין נדרים טפי שהיא סוגיא דהתם דלא בדוכתה אתמר. זהו דעת רבינו ושלא כדעת הרמב"ן והרא"ש שפסקו כסוגיא דהתם דלא תיפוך וכר' יוסי דאמר דעד פני אסור עד שיצא: אמר עד הקציר וכו' זה הכלל כל שזמנו קבוע וכו'. ג"ז משנה שם (דף ס"א):

האוסר

לחם משנה

ו ואם נדר עד סוף אדר ה"ז אסור עד סוף אדר שני וכו'. כך היא גירסת רבינו ז"ל והרא"ש ז"ל והר"ן ז"ל הקשה על גירסא זו דכיון דמוקמינן למתניתין בדלא ידע דמיעברה שתא אמאי מיתסר עד סוף אדר ב' ע"כ. וקושיה אלימתא היא וצ"ל לתרץ דכיון דלהאי גירסא הרי אדר כחדש אחד חשיבי כדכתב שם הר"ן א"כ כשאומר עד סוף אדר אע"ג דנאמר דכיון לאדר ראשון קאמר עדיין אינו סוף אדר ראשון בהחלט דהרי אדר שני הוא תשלום אדר ראשון דכשהוא מונה באדר שני יכול למנות לאדר ראשון כדכתב שם הר"ן ז"ל וכיון שהוא גלה דעתו שרוצה שיעבור אדר משמע דרוצה דבכל גוונא שיהא אדר בין חדש אחד בין שני חדשים יעבור כל אדר ולא עבר כל אדר אפי' ראשון אם לא עד סוף אדר שני דכולהו חדש אחד הוו א"נ כשאומר ראש אדר כשאנו אומרים דהוא ראש אדר ראשון הרי נתקיימו דבריו דראש אדר הוא ומיהו אמר בהדיא סוף אדר ראשון ודאי דלא נאמר דעד סוף אדר שני קאמר כיון דכחדש אחד דמי דכיון דהזכיר ראשון ודאי למיעוטא דשני אבל כל כמה דלא הזכיר סוף חדש אדר ראשון נאמר דסוף חדש אדר שני קאמר כיון דלא עובר אדר ראשון בהחלט ובסוף אדר ראשון עדיין לא עבר אדר ראשון בהחלט. זה נ"ל טעם לגירסתם:

עד

הגהות מיימוניות

[ז] כר' יוסי לגבי ר"מ וכר' יוסי בר אבדימי אמר רב מוחלפת השיטה וע"ש פרק קונם ובקידושין פרק האומר ע"כ: [ז"ל המור שם נדר מדבר אחד ואומר עד הפסח אינו אסור אלא עד שיגיע הפסח עד פני הפסח אסור עד שיצא והרמב"ם כתב דעד פני הפסח דינו כעד הפסח שאינו אסור אלא עד שיגיע וא"א לא כתב כן עכ"ל:]

מגדל עוז

קונם יין (דף ס'): כתב הראב"ד הגירסאות מתחלפות במלה זו וכו' עכ"ל: ואני אומר אם עליו ערבה גירסת ראשון על רבותינו בעלי התוס' ענ"כ גירסת שני פ' קונם יין דתנינן לה הכי עד ראש אדר עד ראש אדר ראשון עד סוף אדר עד סוף אדר שני ע"כ. והגירסא שמצאו בסן הראשון הרב ז"ל שני גרים וטעמא רבה אית ליה בה דאי ס"ד הראשון גרסי' בתרוייהו למה לי למתני תרי בבי ליתני חדא עד ראש אדר עד סוף אדר עד אדר ראשון אלא ודאי שני גרסי' והיינו טעמא דכי דייק ואמר עד ראש אדר ולא אמר עד אדר סתם משמע דדעתיה מכי מתקרי אדר ולאפוקי נפשיה מספיקא דשני אמר הכי וכי דייק ואמר עד סוף אדר ולא אמר עד שיצא אדר משמע דדעתיה למיסר נפשיה כל מאי דמתקרי אדר ואפילו כל

אדר

אין אסור אלא עד שיגיע. ואם נדר עד שיהיה הרי זה אסור עד שיצא. וכל שאין לו זמן קבוע כגון זמן הקציר והבציר בין שנדר עדיו בין שנדר עד שיהיה אינו אסור אלא עד שיגיע: **ט** ^א^האוסר עצמו בדבר עד הקיץ הרי אסור עד שיתחילו אנשי המקום שנדר בו להכנים בכלכלות תאנים. עד הקציר עד שיתחילו העם לקצור קציר חטים אבל לא קציר שעורים. פירש ואמר עד שיעבור הקיץ הרי זה אסור עד שיכפלו העם רוב המחצלאות שבמוקצה שמיבשין עליהם תאנים וענבים לעשותם גרוגרות וצמוקים ^ב^הכל לפי מקום נדרו של נודר: **י** כיצד הרי שנדר בבקעה ואסר עצמו בדבר עד הקיץ ועלה להר אינו מסתכל בקיץ של מקום שהוא בו עתה אם הגיע אם לא הגיע. אלא בקיץ של מקום שנדר בו ועליו הוא סומך וכן כל כיוצא בזה: **יא** *האוסר ^ג^עצמו בדבר עד הגשם. הרי זה אסור עד זמן הגשמים שהוא בארץ ישראל ראש חדש כסליו. הגיע זמן הגשמים הרי זה מותר בין ירדו גשמים בין לא ירדו. ואם ירדו גשמים משבעה עשר במרחשון הרי זה מותר. ואם אמר עד הגשמים הרי זה אסור עד שירדו הגשמים. והוא

השגת הראב"ד

*האוסר עצמו בדבר עד הגשם וכו' שהוא ר"ח כסליו. א"א יראה לי כי יש כאן שבוש והיה לו לומר עד הגשם זמן הגשם שהוא י"ז במרחשון כר' יוסי בין ירדו בין לא ירדו ואי אמר עד הגשמים אסורין עד שירדו גשמים מזמן רביעה שנייה שהיא מכ"ג במרחשון:

א שם: ב בגמרא דף סב טור שם: ג שם בטור ובגמרא דף סב סג:

כסף משנה

ט האוסר עצמו בדבר עד הקיץ וכו' עד אבל לא קציר שעורים. גם זה משנה שם (דף ס"ב:) ופירש הר"ן עד שיתחילו העם לקצור קציר חטים דהא הוא דחשיב להו לאינשי וקרו ליה קציר סתם: **פירש** ואמר עד וכו'. ג"ז משנה שם (דף ס"א:): הכל לפי מקום של נודר וכו'. משנה וברייתא שם (דף ס"ב:):

יא האוסר עצמו בדבר עד הגשם וכו'. שם במשנה עד הגשמים עד שיהיו הגשמים עד שתרד רביעה שניה רשב"ג אומר עד שיגיע זמנה של רביעה ובגמ' א"ר זירא מחלוקת דאמר עד הגשמים אבל אמר עד הגשם עד זמן גשמים קאמר. פירוש רשב"ג אומר עד שיגיע זמנה של רביעה אע"פ שלא ירדו גשמים. מחלוקת עד הגשמים דגשמים משמע לת"ק ירידת גשמים וגם משמע לשון רבים ומיעוטן שנים אבל עד הגשם לשון זמן והפליגו תנאי בזמן הרביעה ורבינו נראה שהוא פוסק כר' יוסי דאמר רביעה ראשונה היא בי"ז במרחשון ושניה בכ"ג בו ושלישית בר"ח כסליו ומפרש דמ' זירא ה"ק מחלוקת דאמר עד הגשמים דמשמע עד שירדו גשמים ממש וגם משמע שירדו מרביעה שניה ואילך דגשמים לשון רבים הוא ומיעוטן שנים אבל אמר עד הגשם עד זמן גשמים קאמר כלומר לשון דעד הגשם משמע עד שיגיע זמן הגשם ואע"פ שלא ירדו גשמים וזמן הגשם דמהני אפילו לא ירדו היינו שהגיע זמן אחרון שלהם דהיינו זמן רביעה שלישית ומיהו אם ירדו גשמים אפילו ברביעה ראשונה סגי דקך השיב ירדו מרביעה ראשונה ואילך כמו הגיע זמן רביעה שלישית ולא ירדו: והראב"ד כתב א"א יראה לי שיש כאן שיבוש והל"ל עד הגשם וכו'. ובעל מ"ע כתב שספר מוטעה בא ליד הראב"ד ואילו בא לידו הנוסחא הנכונה שהיא הכתובה בספרים שלנו לא היה משיגו. וכתב כן לפי שחשב שלא השיגו הראב"ד אלא על סוף דבריו ולא על תחלתן. והדבר ברור שאם היה מבין בעל מ"ע דברי הראב"ד לא היה כותב כן כי דבר פשוט הוא שעל תחלת דבריו הוא משיג משום דהא דא"ר זירא אבל אמר עד הגשם עד זמן גשמים קאמר משמע ליה להראב"ד דהיינו לומר דעד הגשם משמע עד זמן הגשם בין ירד בין לא ירד וגם משמע עד זמן הגשם הראשון דהיינו רביעה ראשונה וכמו שפירשו המפרשים ואילו רבינו כתב דבלא ירדו גשמים אסור עד ר"ח כסליו שהיא רביעה שלישית לרבי יוסי וכהגיע זמן רביעה ראשונה אלא א"כ ירדו גשמים ולכן כתב דיש כאן שיבוש שמן הראוי הוה ליה להתיר בהגיע זמן רביעה ראשונה בין ירדו גשמים בין לא ירדו. ומה שסיים הראב"ד ואם אמר עד הגשמים אסורים עד שירדו גשמים וכו' סיומא דליגנא נקט ואזיל ולא להשיג עליו בא. א"כ אפשר שהוא משיג עליו למה כתב והוא שירדו מזמן רביעה שניה שהיא בא"י ומקומות הסמוכים לה וכו' דמשמע דדוקא בנודר בא"י דוקא קאמר אבל לא בנודר בח"ל והראב"ד סובר דבכ"מ הולכים אחר רביעה דא"י ומ"מ שוים רבינו והראב"ד דהלכה כרבי יוסי בענין זמן הרביעיות וכן בדין דהא הלכתא כוותיה לגבי ר' יהודה ועוד דבפ"ק דתעניות (דף ו') איפסיקא

הרדב"ז

כלשון רבינו ובירושלמי קבע משתה לבנו אי הוי כדבר שזמנו קבוע או דילמא לא כיון דמצי למדחייה ולא איפשיטא ולחומרא נקטינן:

ט האוסר עצמו בדבר עד הקיץ וכו'. שם במשנה עד הקיץ עד שיהא הקיץ עד שיתחילו להכנים בכלכלות עד שיעבור הקיץ עד שיקפלו המקצועות הנא עד שיכפלו רוב המקצועות של תאנה כלכלה שאמרו כלכלה של תאנים ולא כלכלה של ענבים והטעם לפי שהתאנים קודמים לענבים ולא נקרא קיץ אלא של תאנים לפי שהם נקצצין ביד ולא בכלי: הכל לפי מקום נדרו וכו'. שם במשנה הכל לפי נדרו אם היה בהר בהר ואם היה בבקעה בבקעה הגיא הנודר עד הקיץ בגליל וירד לעמקים אע"ג שהגיע הקיץ בעמקים אסור עד שיגיע הקיץ בגליל ע"כ. וכן איפכא אם נדר בעמקים ועלה לגליל והגיע זמן הקיץ בעמקים מותר אע"פ שעדיין לא הגיע הקיץ בגליל: **י יש** טעות בספרים שלנו בלשון רבינו וכך צריך לתקן אינו מסתכל בקיץ של מקום שהוא דר בו עתה וכו':

יא האוסר עצמו בדבר עד הגשם וכו'. שם במשנה עד הגשמים עד שירדו עד שתרד רביעה שניה רשב"ג אומר עד שיגיע זמנה של רביעה ואמרינן עלה א"ר זירא מחלוקת דאמר עד הגשמים אבל אם אמר עד הגשם עד זמן גשמים קאמר וסובר רבינו דזמן הגשמים תרתי משמע אם י"א ירדו גשמים זמן הגשמים הוא זמן רוב הגשמים והוא ר"ח כסליו כר' יוסי דאמר בי"ז ובכ"ג ובר"ח כסליו ונמצא זמן רוב הגשמים בר"ח כסליו לר' יוסי דקי"ל כותיה וזמן הגשמים משמע נמי זמן ירידת גשמים דהיינו רביעה ראשונה לר' יוסי ואם ירדו גשמים בי"ז במרחשון הותר. והראב"ד מפרש דהא דאמרי' עד זמן הגשמים היינו התחלת זמן הגשמים שהוא רביעה ראשונה שהיא בי"ז במרחשון לר' יוסי ולפיכך השיג עליו וכן הר"י והרא"ש ס"ל דעד הגשם גשם אחד משמע דהיינו רביעה ראשונה דהיינו י"ז לר' יוסי כדברי הראב"ד ז"ל. וקשה קצת דהכי הול"ל אבל אם אמר עד הגשם עד זמן הגשם קאמר ולא הוה ליה למימר עד זמן הגשמים דמשמע גשמים הרבה ואפשר דמשום קושיא זו כתב הר"ן דלא מיתסר אלא עד שיגיע רביעה שניה ה"נ משום דהוזכרה במשנה בפלוגתא דת"ק ורשב"ג ושיטת רבינו נ"ל נכונה דליגא דגשמים משמע או ירידת גשמים ממש או הגעת זמן רוב הגשמים אע"פ שלא ירדו: ואם אמר עד הגשמים וכו'. זו פלוגתא דת"ק ורשב"ג ופסק כת"ק דאמר עד שתרד רביעה שניה דהיינו כ"ג במרחשון לר' יוסי ואם לא ירדו ברביעה שניה עדיין הוא אסור. ולא נתבאר בדברי רבינו עד אימתי יהיה אסור אם לא ירדו גשמים ומסתברא שאם הגיע זמן רביעה שלישית אע"ג דלא ירדו גשמים מותר חדא דעד הגשמים קאמר וכבר הגיע זמן רוב הגשמים ותו דהכו דלא לוסיף על פלוגתא דרשב"ג ותו דקתני סיפא עד שיפסקו הגשמים וכו' ואם איתא הוה לפלוגי ברישא וליתני הכי בד"א כשירדו גשמים אבל אם לא ירדו גשמים אסור עד שילא הפסח ומדלא מפליג הכי משמע דאם אמר עד הגשמים

לחם משנה

ט עד שיתחילו העם לקצור קציר חטים וכו'. כתב הטור ז"ל בסי' ר"כ ואם המקום שנדר בו רובו קציר שעורים הולכים אחריו וכ"כ הרא"ש ז"ל בפירושו וקשה ומ"ש מהיכא דנדר מן השמן דאמרי' לעיל דרובן מסתפקין באותו המקום משמן שומשמין אז זית ומיעוטן באמר דאסר נפשיה בתרוייהו ולא אזלינן בתר רובא וי"ל דכבר כתבתי לעיל דהתם אפשר לומר דעל תרוייהו כיון שכן נעמיד דבריו כולל בכל נוונא מכח הכתם אבל הכא דחד קציר אמר דאי אמר קציר שעורים ודאי דלא אמר חטים ואי אמר חטים ודאי דלא אמר שעורים דכיון דאסר נפשיה עד קציר של חטים שהוא מאוחר מכ"ש אסר נפשו מקציר שעורים דבכלל מאתים מנה ומה לו להזכיר קציר שעורים וכיון דחד קציר אמר ודאי אמרינן דלשעורים כיון שבאותו המקום רובו קציר שעורים: **שמייבשין** עליהם תאנים וענבים וכו'. ודאי דא"ל להמתין אלא שיוכפלו רוב המקצועות של תאנים וא"ל להמתין לענבים וכת"ק ומה שהזכיר רבינו ז"ל ענבים היא להודיענו דהמחצלאות הכן דרכן לייבש עליהם התאנים וענבים:

יא האוסר עצמו בדבר עד הגשם וכו'. נ"ל דטעמו של רבינו ז"ל שהוי כל כך ירידה של גשם ברביעה ראשונה כמו הגיע זמן רביעה ג' וירדו ממש משום דהם (דף ס"ב:) אמרינן מחלוקת דאמר עד הגשמים אבל אמר עד הגשם עד זמן גשמים קאמר דמשמע פשטה דהחילוק בין הגשמים לגשם דגשמים צריך ירידה ממש ובגשם לא בעי אלא זמן ירידה וכפירוש ראשון שפירש הר"ן ז"ל דלפירוש בתרא דהר"ן ז"ל דהכא לומר דעד הגשם הוי עד זמן רביעה ראשונה לא היה לו לומר עד זמן גשמים קאמר אלא עד זמן רביעה ראשונה אלא ודאי פירוקא קמא עיקר וכיון שכן הוקשה לו לרבינו ז"ל מה שהקשה הר"ן ז"ל דהיכי משמע עד הגשם טפי ירידה ממש מהיכא דאמר עד הגשמים ולתרץ זה סובר רבינו ז"ל דמשמע ליה לגמרא דכיון דזה לא הקפיד אלא לירידת גשם בעולם שהרי הוא הזכיר גשם לשון יחיד ומשמע אפי' ברביעה ראשונה א"כ אין דעתו של זה להחמיר על עצמו אלא להקל על עצמו וכיון שכן דיגא דעבר כל זמן ירידת הגשמים ראוי להקל עליו ונאמר שדי בכך אבל כשאמר גשמים הרצה להחמיר על עצמו והזכיר

מגדל עוז

אדר שני ולאפוקי נפשיה מספיקא דהאשון אמר הכי ולא אמר עד אדר דמשמע עד שיגיע או עד שיצא דמשמע עד שילא כדתנן עד הפסח אסור עד שיגיע עד שיהא אסור עד שילא והשתא ניחא סוגיין דגמ' דשקיל וטרי עלה שפיר ולישנא דירושלמי שהביא הראב"ד ז"ל כי מעיינת בה שפיר הכי דייק דמייתי לה על מתני' דקונם יין שאני טועם היום אינו אסור אלא עד שתחשך ואוקימנא כמאן דאמר הלכו בנדרים אחר לשון בני אדם ברם כמאן דאמרי הלכו בנדרים אחר לשון תורה א"ר בוליריים מן אורחיה דבר נשא מימר להבריה סבר לי ההוא יומא דהנינן תמן עד ראש אדר עד ראש אדר הראשון ע"כ. כלומר זה שאמרנו כי בכלל היום הוא עד שתחשך דעדיין מתקרי יום עד סוף היום ודכוותא עד סוף אדר שבינינו בה עד סוף אדר סוף אדר השני דהיינו כל מאי דמתקרי אדר כמ"ד בנדרים הלך אחר לשון בני אדם אבל למ"ד בנדרים הלך אחר לשון תורה ולא היינו אומרים כך ולא היינו שונים שם עד סוף אדר עד סוף אדר שני אלא עד סוף אדר הראשון ובגמ' דמהני' גופה מחלק בין קונם לשכירות ושטרות ואנן קי"ל בנדרים הלך אחר לשון בני אדם ובדברי ר"מ ז"ל וכל אלו הדברים בבאינו יודע שנתעברה השנה אבל אם ידע שהשנה נתעברה ונדר עד ראש אדר כבר כתב ר"מ ז"ל סוף זאת הפסקא שהוא אסור עד ר"ח אדר שני כדאסיקנא בגמרא דסוף פרק קונם יין ובזה עלו דברי ר"מ ז"ל וגירסתו על נכון: **עד הגשם** עד זמן הגשם בא"י שהוא ר"ח כסליו: **כתב** הראב"ד ז"ל כי יש כאן שבוש והיה לו לומר עד הגשם וכו': **ואני** אומר כמדומה לי כי הספר שהגיע ליד הראב"ד היה בו ט"ס כמו שהיה במקצת אותן שהגיעו לידי אבל הלשון המוגה מכתב ידו של ר"מ ז"ל כך הוא אות באות תיבה בתיבה. האוסר עצמו בדבר עד הגשם ה"ז אסור עד זמן הגשמים שהוא בא"י ר"ח כסליו הגיע זמן הגשמים ה"ז מותר בין ירדו בין לא ירדו ואם ירדו הגשמים מי"ז מרחשון ה"ז מותר ואם אמר עד שירדו הגשמים ה"ז אסור עד שירדו הגשמים והוא שירדו מזמן רביעה שנייה שהוא בא"י ומקומות הסמוכין לה מכ"ג במרחשון ואילך ואם פירש ואמר עד שיפסקו הגשמים ה"ז אסור עד שיעבור הפסח בא"י ומקומות שהן כמותה עכ"ל. הנה עיניך רואות שזה ישר ונכון כדאיתא בנדרים פ' קונם יין וכדברי הראב"ד ז"ל: **הגיע** זמן הגשמים עד ומקומות שהן

והוא שירדו מזמן רביעה שניה שהוא בארץ ישראל ומקומות הסמוכין לה מכ"ג במרחשון ואילך. ואם פירש ואמר עד שיפסקו הגשמים הרי זה אסור עד שיעבור הפסח בארץ ישראל ובמקומות שהם כמותה:

יב מי שהדיר את אשתו במרחשון ואמר לה שאין את נהנית לי מכאן ועד הפסח אם תלכי לבית אביך מהיום ועד סכות הרי זו אסורה ליהנות לו מיד גזירה שמא תלך. ואם הלכה לפני הפסח והרי הוא מהנה אותה לפני הפסח הרי זה לוקה. *עבר °הפסח אע"פ שהלך התנאי הרי זה אסור לנהוג חולין בנדרו ולהניחה שתלך ותהנה. אלא נוהג בה איסור עד החג כמו שנדר. ואע"פ שתלה הנדר באיסור זמן שעבר וכן כל כיוצא בזה. ואם הלכה אחר הפסח אינה אסורה מליהנות לו:

יג אמר לה שאין את נהנית לי עד החג אם תלכי לבית אביך עד הפסח אסורה ליהנות מיד. ואם הלכה לפני הפסח ונמצא מהנה אותה הרי זה לוקה ואסורה בהנייתו עד החג ומותרת לילך לבית אביה משהגיע הפסח:

קטן

השגת הראב"ד

*עבר הפסח אע"פ שעבר התנאי וכו' ולהניחה שתלך ותהנה אלא נוהג בה איסור. א"א חיי ראשי צורת ההלכה אינה כן דאפילו רב יהודה דמחמיר ועליה מקשינן ממתני' מתרץ לה אי בל יחל דאי אתהני קודם הפסח קאמר אבל להסור בהנאתו בדלא הלכה לפני לא אמר אלא ודאי אי נהנית לו קודם הפסח חייב למנעה מלילך לבית אביה עד החג כדי שלא יחול עליו בל יחל למפרע:

הרדב"ז

הנפטר ולא ירדו גשמים אינו אסור עד שיצא הפסח ואי זה זמן קבעה ליה הוי אומר רביעה שניה כנ"ל: ואם פירש ואמר וכו'. היינו סיפא דמתני' וככר כתב לעיל דבנדרים הלך אחר מקום הנדר וזהו שכתב הכא ובמקומות שהם כמותה כלומר שצריכה לגשמים כמו בארץ ישראל להפוקי מצרים ושנער שאין צריכין למים כל כך:

יב מי שהדיר את אשתו במרחשון וכו'. משנה פ' הנודר מן הירק שאת נהנית לי עד הפסח אם הולכת את לבית אביך עד החג הלכה לפני הפסח אסורה בהנייתו עד הפסח לאחר הפסח בבל יחל ופסק הלכה ברב יהודה דאמר האומר קונם עיני היום אם אישן למחר אמר רב יהודה אמר רב אל יישן היום שמא יישן למחר: ואם הלכה לפני הפסח וכו'. דעת רבינו שהיא אינה לוקה כלל כיון שלא נדרה אבל הוא לוקה כיון שהוא נדר והוא מהנה אותה בדין שילקה אבל אחרים פירשו דהיא חייבת מלקות כיון שנהנית: עבר הפסח אע"פ שהלך התנאי וכו'. בגמ' אהי לתרוצי מתני' אליבא דרב יהודה א"ר אבא הלכה לפני הפסח אסורה ולוקה לא הלכה אסורה בעלמא ומפרש רבינו דברים כפשוטם לא הלכה לפני הפסח אלא לאחר הפסח איסורא בעלמא אלמא אע"ג דהלך התנאי עדיין היא אסורה וטעמא כדי שלא ינהגו קלות ראש בנדרים וכה"ג מתרץ נמי סיפא. ואית ספרים דגרסי הכי בהדיא לא הלכה אסורה לעולם אחר הפסח ואפילו לפי גירסת הספרים שלנו דלא גרסי לעולם איכא לפרושי הכי וכדכתיבנא. והמפרשים כתבו לפי הגירסא הראשונה לא הלכה אסורה עד הפסח דחיישינן שמא תלך אחר הפסח ונמצאת נהנית למפרע באיסורא. וקשיא לי דהשתא קרובה היא ולא הוי קרי לה איסורא בעלמא. וי"ל דלגבי בל יחל קרי לה איסורא בעלמא ומ"מ נכון להחמיר כדעת רבינו: ואם הלכה אחר הפסח וכו'. לכתחלה לא יניחה שתלך ותהנה אבל אם הלכה לא נאסרה בהנייתו:

יג אמר לה שאי את נהנית לי וכו'. היינו סיפא דתנן שאת נהנית לי עד החג אם תלכי לבית אביך עד הפסח הלכה לפני הפסח אסורה בהנייתו עד החג ומותרת לילך עד אחר הפסח ודייקינן הלכה אסורה לא הלכה מותרת וקשיא לרב יהודה דאמר לא יישן היום שמא יישן למחר ומתרץ רבא ה"ה דאפי' לא הלכה אסורה הלכה אסורה ולוקה לא הלכה איסורא בעלמא וזהו שכתב אסורה ליהנות מיד וכו': ואסורה בהנייתו עד החג. שהרי עברה על תנאו: ומותרת לילך לבית וכו'. לא דמיא לרישא דהתם עבר

זמן

כסף משנה

איפסיקא בגמ' הלכה כר' יוסי בהא. ומ"מ יש לתמוה למה פסקו כת"ק ולא כרשב"ג שכל מקום ששנה במשנתנו הלכה כמותו. וי"ל שהטעם מדא"ל זירא מחלוקת דאמר עד הגשמים וכו' והיא לת"ק איצטריך וכיון דר' זירא פירש דברי ת"ק משמע דהלכתא כוותיה: ומ"ש ואם פירש ואמר עד שיפסקו הגשמים וכו'. שם במשנה וכר"י לגבי ר"מ:

יב מי שהדיר את אשתו במרחשון וכו'. משנה פרק הנודר מן הירק (דף נ"ז) שאת נהנית לי עד הפסח אם הולכת את לבית אביך עד החג הלכה לפני הפסח אסורה בהנאתו עד הפסח לאחר הפסח בלא יחל דברו שאת נהנית לי עד החג אם הלכי לבית אביך עד הפסח הלכה לפני הפסח אסורה בהנאתו עד החג ומותרת לילך אחר הפסח. ופירש הר"ם לאחר הפסח בלא יחל דברו אם הלכה לאחר הפסח עוברת בבל יחל למפרע על מה שנהנית ממנו קודם הפסח. ובפ' ואלו מותרים (דף ט"ו) א"א דא"ר יהודה קונם עיני בשינה היום אם אישן למחר אל יישן היום שמא יישן למחר מותיב מרישא דמתני' דקתני הלכה לפני הפסח אסורה בהנאתו הלכה אין לא הלכה לא ומשני הלכה לפני הפסח אסורה ולוקה לא הלכה איסורא בעלמא והדר מותיב מדקתני סיפא אחר הפסח בלא יחל דברו ואי דלא איתהני לפני הפסח מי איכא בל יחל אלא פשיטא דאיתהני אלמא מתהני כלומר אלמא מותר ליהנות ומשני אי דאיתהני ה"ז בבל יחל דברו כלומר אם עברה ונהנית לפני הפסח ועברה והלכה לאחר הפסח ה"ז בבל יחל ופסקו הפוסקים הלכה כרב יהודה וא"כ נקיטינן מתני' כדאוקימנא אליביה וכן הם דברי רבינו: ועל מ"ש רבינו עבר הפסח אע"פ שעבר התנאי ה"ז אסור לו לנהוג חולין בנדרו וכו'. כתב עליו הטור ואיני מבין דבריו שהרי לא נדר אלא עד הפסח הילכך אחר הפסח מותרת ליהנות לו עכ"ל: והראב"ד כתב וז"ל א"א חיי ראשי צורת ההלכה אינה כן וכו'. כלומר דאוקימנא בגמ' דהא דתנן עבר הפסח בלא יחל דברו דוקא בשעברה ונהנית קודם הפסח דאז אם הלך אחר הפסח בלא יחל דברו אבל אם לא נהנית קודם הפסח מותרת לילך אחר הפסח. ולתרץ זה היה נ"ל דאה"נ שדעת רבינו שאפי' לא נהנית קודם הפסח אסורה לילך וליהנות אחר הפסח והיינו דתנן עבר הפסח בלא יחל דברו וכ"נ מדבריו בפירוש המשנה וטעמא משום דכיון דזמן משך השבועה שלא תלך לבית אביה עד החג בכל ההוא זימנא אסורה לילך וליהנות והא דמוקי לה בגמרא דאי איתהני והיינו לפום מאי דס"ד דמקשה דכל היכא דלא איתהני מקמי פיסחא לא איתסר ליה אבל קושטא דמילתא דאפי' לא איתהני מקמי פיסחא נמי אסורה אחר הפסח לילך וליהנות. אבל קשה מי דחקו לרבינו לפרש כן ולא פירש דקושטא דפירושא דמתני' הוא כדמשמע בגמרא דכל דלא איתהני מקמי פיסחא ליכא משום בל יחל ותו דא"כ מאי האי דמשמע בגמרא דכל דלא איתהני מקמי פיסחא ליכא משום בל יחל ותו דא"כ מאי האי דמסיים בה רבינו פה ואם הלכה אחר הפסח אינה אסורה מליהנות לו: ולכן נראה דרבינו מודה ודאי דהיכא דלא נהנית קודם הפסח מותרת לילך אחר הפסח והכא כשנהנית קודם הפסח עסיק וה"ק עבר הפסח אע"פ שהלך התנאי ה"ז אסור לנהוג חולין בנדרו ולהניחה שתלך ותהנה, פי' אסור להניחה שתלך ותאמר בהנאתה שנהנית קודם הפסח שנמצא שעובר למפרע אבל ליהנות אחר הפסח מותר אפי' נהנית קודם הפסח והלכה אחר הפסח שנמצא שעבר על לא יחל מ"מ מותרת ליהנות אחר הפסח דהנאה זו כיון דלא מטיא מתיא לידי איסורא כלל דהא לא הדירה אלא עד הפסח מותר וזהו שכתב ואם הלכה אחר הפסח אינה אסורה מליהנות לו: ואהא דאמרי' הלכה לפני

הפסח

לחם משנה

והוסיף גלגון רבים דבעי רביעה שניה א"כ אנו נחמיר עליו דבעינן ירידה ממש, זה נראה קצת טעם לרבינו ז"ל. ומה שפסק כאן כר' יוסי ברביעות ובהלכות תעניות פסק נהפך שם הארכתי: עד שיעבור הפסח בא"י וכו'. מחלוקת ר"מ ור' יהודה בפ' קונם (שם) דלר"מ בעינן עד שיעבור ניסן ואם נאמר דהאי פלוגתייהו במאי דקאמר ר"מ במס' תעניות (דף ה') עד מתי שואלים את הגשמים ר"מ אומר עד שיצא ניסן ומשני כך א"ר מאיר נ"כ כאן דבעינן עד שיצא ניסן וכדפירש"י ז"ל בפ' קונם יין וכ"נ לכאורה קשה על רבינו ז"ל דהוא פסק בהל' תעניות דעד שיעבור ניסן שואלים את הגשמים וכאן למה פסק עד שיעבור הפסח אלא נ"ל לרבינו ז"ל דלא תליא הא בהא:

יב ואם הלכה לפני הפסח וכו'. דברי רבינו ז"ל תמוהים כמו שתמה עליו הטור והר"א ז"ל, והרב כ"מ ז"ל דחק עצמו ליישב דברי רבינו ז"ל ופירש שני דרכים והדרך הראשון דחאו ופירש עצמו לדרך אחרת וגם הוא דחוק וכמ"ש הוא עצמו בסימן ר"כ שכתב דנ"ל לדחוק ליישב דבריו. ונ"ל לתרץ על דרך זה ליישב דברי רבינו ז"ל דבפ' ואלו מותרין (דף ט"ו) כשהקשו לרב יהודה אמר שם אימא סיפא אחר הפסח בבל יחל דבריו ואי דלא איתהני לפני הפסח מי איכא בל יחל אלא פשיטא דאיתהני אלמא מתהני ותיובתא דרב יהודה תירצו כי קתני דאי איתהני ה"ז בבל יחל דברו והקשו שם בתוס' פשיטא דאי איתהני קודם הפסח והלך אחר הפסח דעובר בבל יחל ותירצו שם קושיא זו. עוד הקשה הר"ן ז"ל כי האי נוונא בסיפא דמתני' דקאמרה הלכה לפני הפסח אסורה בהנאתו עד החג ומותרת לילך אחר הפסח פשיטא דמותרת לילך מאי קמ"ל ותירץ שם הר"ן ז"ל דסד"א כיון דאי הלכה קודם הפסח ועברה על הנאה אי שרית לה להלך אחר הפסח לא תזכור שעברה על התנאי וניחוש דילמא אתיא לאתהנויי ונגזור ההליכה אטו ההנאה קמ"ל וכי האי נוונא נ"ל שמתרץ רבינו ז"ל ברישא דמתני' למה שהקשו התוס' ז"ל פשיטא דקמ"ל מתני' דאם היא נתהנית קודם הפסח אסורה ליהנות

אחר

הגהות מיימוניות °[כתב הטור שם על לשון זה ז"ל ואיני מבין דבריו שהרי לא נדר אלא עד הפסח הלכך אחר הפסח מותר ליהנות לו עכ"ל]:

מגדל עוז

שהן כמותה. פ' קונם יין: מי שהדיר את אשתו במרחשון עד ה"ז לוקה. פ' הנודר מן הירק (דף פ"ג ס"ג): עבר הפסח אע"פ שהלך התנאי וכו' עד וכן כל כיוצא בזה: כתב הראב"ד ז"ל חיי ראשי צורת ההלכה אינה כן וכו': ואני אומר עיקר הלכה זו פרק ואלו מותרין (דף י"ד:) גמרא מתני' דקונם שאני ישן דגרסינן עלה בגמרא אתמר קונם עיני בשינה היום אם אישן למחר אמר רב יהודה אל יישן היום (חיישינן) שמא יישן למחר כו' עד דאותבינן עליה ממתני' דפרק הנודר מן הירק תנן שאת נהנית לי עד הפסח אם תלכי לבית אביך עד החג הלכה לפני הפסח אסורה בהנאתו עד הפסח אבל לא הלכה לא ופרקינן א"ר אבא הלכה לפני הפסח אסורה בהנאתו ולוקה לא הלכה אסורה בעלמא והדר אימא סיפא בלא יחל דברו אי דלא איתהני לפני הפסח מי איכא בל יחל אלא פשיטא דאיתהני אלמא (איכא) דמיתהני ותיובתא דרב יהודה ופריק איתהני ה"ז בבל יחל. ומסקנות גורסין א"ר אבא הלכה אסורה בהנאתו ולוקה לא הלכה אסורה לעולם אחר הפסח אימא סיפא בלא יחל דברו אי דלא איתהני לפני הפסח מי איכא בל יחל אלא פשיטא דאיתהני כו' ואוקמה הראב"ד ז"ל להאי פירוקא בתרא דר' אבא אליבא דהלכתא ובטיל לקמייתא וכן הרמב"ן בהלכות שלו ואנן מפרשינן אליבא דקמאי לתירוצא קמא ובתרא גריר ר"מ ז"ל ודר' אבא שנויא בעלמא הוא ולא קאי לפום הלכתא תדע דהא רבינא דהוא בתרא הדר לפרוקי בהסיא אוקימתא קמייתא ואמר לעולם כדקתני ומאי בל יחל מדרבנן ושיילינן ומי איכא בל יחל מדרבנן ומהדרינן אין והתניא דברים המותרין כו' וה"נ איתא בירושלמי דגרסינן עלה בגמרא דס"פ הנודר מן הירק ואסור ליהנות משום מכבר שמא הלך לאחר הפסח ונמצאת הנייתו למפרע וזה נכון: ואם הלכה עד סוף הפרק. פ' ואלו מותרין (דף י"ד ע"ו) ופ' הנודר מן הירק (דף נ"ז):

הפסח אסורה בהנאתו עד הפסח ולוקה כתב הר"ן (ולוקה כלומר) לוקה היא אבל הוא אינו לוקה שהרי לא עשה שום איסור אלא שהדירה וכו' אבל הרמב"ם כתב לוקה הוא שהדירה אם הנה אותה אבל היא אינה לוקה דכיון דלא נדרה כלל לא שייך בה לא יחל דברו וליתא דודאי הוא הינו לוקה מדאמרי' לקמן בפ' אין בין המודר גבי יש מעילה בקונמות וכו' ככרי עליך ונתנה לו במתנה מי מעל לימעול טחן הא לא אסיר עליה אלמא אין האוסר עובר כלל והמודר עבר דאע"ג דכתיב לא יחל לא יוחל הדבר קאמר ורחיה מדאמריק בפ' יוצא דופן לפי שמצינו שהשוה את הקטן לגדול לאיסור ובל יחל ומפרש התם לאיסור בל יחל קאמר וכגון שהקדישו הוא ואכלו אחרים שהאחרים אין לוקין על הקדישו משום בל יחל אלמא מודר לוקה אע"ג דלא אמר (מידי הלכך כי המדי') ולוקה האשה קאי עכ"ל. וי"ל שדעת רבינו לומר שהיא פשיטא שלוקה ולא איצטריך למימר אלא אתא לאשמועינן שאם הוא הנהו אותם בידים גם הוא לוקה ואע"ג דבעלמא המאכיל איסור להבירו אינו לוקה שאני הכא שהוא המדיר והוא המיחל דברו:

פי"א א קטן בן י"ב שנה ויום אחד וכו'. משנה פרק יוצא דופן (דף מ"ה): **ב** ומ"ש כיצד הרי שנדרו וכו' ונדרו נדר אחר אפי' בסוף שנה זו וכו', איני יודע מאין לו זה דבגמ' הכי אמרינן כיון דתני בת י"ב ויום אחד נדריה קיימים בודקין כל י"ב למה לי סד"א הואיל ואמר מר ל' יום בשנה חשובים שנה היכא דבדקנא ל' ולא ידעה להפלות אימא הו לא ליבדוק קמ"ל ומשמע דטעמא משום דלא ידעה להפלות הא אם ידעה להפלות לא צריך תו בדיקה. ואפשר שרבינו היה גורס היכא דבדקנא ל' וידעה להפלוה אימא תו לא ליבדוק קמ"ל וצ"ע: **ד** ומ"ש והדבר זה מדברי תורה וכו' שם. ומ"ש אע"פ שנדריהם קיימים אם חיללו נדרם וכו' פשוט הוא דהא לאו בני עונשין נינהו:

ה הקדישו ובא הגדול ונהנה וכו'. שם (דף מ"ו ע"ב) וכר"י ור"ל:

ו בד"א שבת י"ב ויום אחד נדריה קיימים וכו' אפי' הגדילה והרי היא נערה אביה מפר כל נדריה וכו'. ר"פ נערה המאורסה (דף ס"ז:):

ז ומ"ש ועד מתי אביה מפר עד שתבגר וכו'. נ"ז שם (דף ע') ומקרא מלא דבר הכתוב בהפרת נדרי אב בנעוריה בית אביה ולא בוגרת:

ח ומאימתי מפר הבעל וכו'. במשנה פ"י (דף ע"ג:) ומבואר הוא מאמר שכתוב

זמן התנאי אבל זמן הנדר עדיין לא הגיע ולפיכך אסורה כדי שלא יהנו קלות ראש בנדרים אבל סיפא שעבר זמן הנדר אע"פ שלא עבר זמן התנאי מותר דלא שייך למימר שמא ינהגו קלות ראש בנדרים כיון שעבר זמן הנדר והכו דלא לוסיף עלה דאפי' ברישא נחלקו המפרשים על רבינו וכדכתיבנא לעיל:

פי"א א קטן בן י"ב שנה וכו'. משנה וגמרא פ' יוצא דופן כלשון רבינו ואיתא נמי בכמה דוכתי:

ב כיצד הרי שנדרו וכו'. גרסת הספרים שלנו בודקים כל י"ב למה לי סד"א הואיל ואמר מר שלשים יום בשנה חשובים שנה היכא דבדקנא שלשים ולא ידע להפלות אימא תו לא לבדוק קמ"ל. ונראה דגרסת רבינו היא וידע להפלות וכו'. וזו גרסא נכונה דאי לגרסת הספרים איכא לאקשויי וכי מפני שלא ידע להפלות בתחלת השנה לא ידע להפלות בסוף השנה ומאי קמ"ל הכא דאמר בודקים כל השנה ולפי גרסת רבינו קמ"ל טובא:

ג ואע"פ שלא הביאו סימנים וכו'. הכי מתבאר מאותה סוגיא דמופלא האמור היינו כשהוא סמוך לאיש ואם הביא היינו איש שלם ומופלא סמוך לאיש אי הוי מדאורייתא או מדרבנן פלוגתא והלכה דהוי מן התורה כאשר כתב רבינו:

ד אע"פ שנדריהם קיימים וכו'. אמריק הקדים הוא ואכלו אחרים ר' יוחנן ור"ל דאמ' מרוייהו לוקין:

ו בד"א שבת י"ב שנה ויום אחד וכו'. משנה פ' בתרא דנדרים נדרה והיא ברשות הבעל מפר לה ופשיטא דלא איירי מתני' אלא באשה שנדריה קיימים ומקרא מלא הוא שהאב מפר נדרי בתו והאיש נדרי אשתו:

ז ועד אימתי אביה מפר וכו'. פ' נערה המאורסה במשנה יפה כח הבעל מכח האב שהבעל מפר בבגר והאב אינו מפר בבגר:

ח ומאימתי מפר הבעל וכו'. שם במשנה והכ"א אין הבעל מפר עד שתכנס לרשותו ותניא בפ"ק ומה נדרים האב מפר נדרי בתו והבעל נדרי אשתו אף נזירות האב מפר נזירות בתו והבעל מפר נזירות אשתו

פרק אחד עשר

א [א]קטן בן שתים עשרה שנה ויום אחד. וקטנה בת אחת עשרה שנה ויום אחד שנשבעו או נדרו בין נדרי איסר בין נדרי הקדש בודקין אותן ושואלין אותן. אם יודעין לשם מי נדרו ולשם מי הקדישו ונשבעו נדריהן קיימים והקדשן הקדש. ואם לא ידעו אין בנדריהם ובדבריהם כלום. וצריכין בדיקה כל השנה כולה שהוא שנת י"ב לקטנה. ושנת י"ג לקטן: **ב** כיצד הרי שנדרו או הקדישו בתחלת שנה זו ושאלו אותן ונמצאו יודעין ונתקיים נדרן. ונדרו נדר אחר אפילו בסוף שנה זו צריכין בדיקה ואח"כ יתקיים. ואין אומרין הואיל ונמצאו יודעין בתחלת השנה אין צריכין בדיקה אלא בודקין אותן את כל השנה הזו כולה: **ג** קודם הזמן הזה אע"פ שאמרו יודעין אנו לשם מי נדרנו ולשם מי הקדשנו אין נדריהן נדר ואין הקדשן הקדש. ואחר הזמן הזה שנמצא הבן בן י"ג שנה ויום אחד והבת בת י"ב שנה ויום אחד אע"פ שאמרו אין אנו יודעין לשם מי נדרנו ולשם מי הקדשנו דבריהן קיימין והקדשן הקדש ונדריהן נדרים ואע"פ שלא הביאו שתי שערות. וזו היא [א] עונת נדרים האמורה בכל מקום: **ד** הואיל והגיעו לשני הגדולים נדריהן קיימין. אע"פ שלא הביאו סימנין ועדיין לא נעשו גדולים לכל דבר. ודבר זה מדברי תורה שהמופלא הסמוך לאיש הקדישו ונדרו נדר. אע"פ שנדריהן קיימין אם חללו נדרן או נשבעו והחליפו אינן לוקין עד שיגדילו ויביאו שתי שערות: **ה** הקדישו ובא הגדול ונהנה מן ההקדש שהקדישו לוקה משום שנדריהם נדרים מן התורה כמו שבארנו: **ו** [ב]בד"א שבת י"ב שנה ויום אחד נדריה קיימין. בשלא היתה ברשות האב או ברשות הבעל. אבל אם היתה ברשות האב אפילו הגדילה והרי היא נערה. אביה מפר כל נדריה וכל שבועות שתשבע ביום שמעו שנאמר כל נדריה ואסריה וגו' כי הניא אביה אותה וגו': **ז** ועד מתי אביה מפר עד שתבגר. בגרה אינו מפר לה והרי כל נדריה ושבועותיה כנדר אלמנה וגרושה שנאמר בהן כל אשר אסרה על נפשה וגו': **ח** ומאימתי מפר הבעל נדרי אשתו

א טור יו"ד סי' רלג סמ"ג שם: ב טור יו"ד סי' רלד סמ"ג שם:

משנה למלך

פי"א ג ונדריהם נדרים ואע"פ שלא הביאו שתי שערות. עיין בפ' יוצא דופן (דף מ"ג) אפשיטא דתוך זמן אי כלפני זמן דמוכח בהדיא דכל שלא הביא שתי שערות קטן הוא ונדריו נבדקין ודברי רבינו צל"ע. (א"ב עיין מ"ש הרב המחבר בס' אישות):

ד ודבר זה מדברי תורה שהמופלא הסמוך לאיש הקדשו ונדרו נדר כו'. עיין במ"ש הראב"ד פ"ב מהל' נזירות ופ"ד מהל' תרומות הלכה ה'. ומ"ש מרן פשוט הוא דהא לאו בני עונשין נינהו, אין דין זה פשוט דהא רב הונא ס"ל דלוקה וכדאיתא בפ' יוצא דופן (דף מ"ו) אלא שרבינו פסק כרב חסדא ור"ל ור"י דפליגי עליה דרב הונא וכדאיתא התם. אם נבי עכו"ם שייך דין זה דמופלא סמוך לאיש כיון דקי"ל דעודרין כישראל עיין בפרק בתרא דנזיר (דף ס"ב). (א"ס עיין במ"ש הרב המחבר פ"י מהל' מלכים ובס' דרשותיו):

ה הקדישו ובא הגדול ונהנה וכו'. לא ביאר רבינו אם נהנה הגדול מן ההקדש בשוגג אם יתחייב קרבן מעילה ובפ' יוצא דופן (דף מ"ו) אמרינן לפי שמצינו שהשוה הכתוב הקטן כגדול לנדון שבועה ולאיסר ולבל יחל יכול יהא חייב על הקדשו קרבן ת"ל זה הדבר. ופירש"י לאיסר ובל יחל אמרת שיהא איסורו איסר ונדרו בבל יחל ולא לקרבן מעילה ולא ידעתי למה לא ביאר רבינו דין זה לא כאן ולא בה' מעילה:

פי"א א קטן בן י"ב שנה וכו'. ל"ע בפרק יוצא דופן (דף מ"ה:):

היתה

לחם משנה

אחר הפסח דאי שרית גם ההנאה אתא לילך ולא הזכור הנאה ואם הלך נמצא שעברה למפרע על מה שנהנית קודם הפסח ואית לן למעוטי ההנאה אטו ההליכה אע"ג דבסיפא לא גזרינן ההליכה אטו ההנאה כדכתב הר"ן ז"ל היינו משום דההנאה הוא האיסור ומזדהר איניש טפי כדרב יהודה אבל ההליכה שהיא התנאי לא זהיר כולי האי ואי שרית ליה ההנאה אתי למשרי ההליכה ולהכי שרי ליהנות אחר הפסח ומהרנה קושיא דהקשו התוס' ז"ל פשיטא דטובא אשמעינן דאחר הפסח אסור אפילו ההנאה משום ההליכה והשתא מאי דקאמר רבינו ז"ל עבר הפסח שאסור לילך וליהנות הוא היכא שנהנית קודם הפסח דאם הלך אחר הפסח נמצא דעובר למפרע בבל יחל וגזרו ההנאה אטו ההליכה אבל היכא שלא נהנית קודם הפסח ודאי דמותר לילך וליהנות אחר הפסח דאין כאן איסור כלל אפי' שתלך וליכא למגזר הנאה אטו ההליכה. ומ"ש רבינו ז"ל ואם הלכה אינה אסורה ליהנות לו הוא משום דכיון דאנו גוזרים ההנאה אטו ההליכה כיון דכבר הלכה ועברה ודאי דמותרת ליהנות דאין כאן גזירה כלל ובאו כל דברי רבינו ז"ל על נכון. ועל מ"ש הר"ן ז"ל דרבינו ז"ל סובר דהיכא דהלכה לפני הפסח והוא מהנה אותה דהוא לוקה ולא היא כתב הרב כ"מ ז"ל דאינו כן דרבינו ז"ל סבור דאף היא לוקה ורבותא אשמעינן שאם ההנה בידים אף הוא לוקה. ואין נ"ל כן דבהדיא כתב רבינו ז"ל לעיל בריש פ"ה דהיכא שראובן אוסר נכסיו על שמעון ונהנה שמעון לוקה שמעון וכבר הארכתי על זה שם:

היתה

מגדל עוז

פי"א קטן בן י"ב עד י"ג לקטן. בנדה פ' יוצא דופן (דף מ"ה מ"ו) ופ"ק דערכין (דף ב' ג') ובגיטין פ' התקבל לי גיטי (דף ס"ה): כיצד הרי שנדרו כו' עד מן התורה. כמו שביארנו פרק בתרא דנדרים ופ' יוצא דופן דמס' נדה ובגיטין פ' התקבל בד"א שבת י"ב עד כי הניא אביה אותה. פ' יוצא דופן ופרק בתרא דנדרים ומייתי לה פ"ק (דף ג' ד'): עד מתי מפר האב עד יקום עליה. פ' נערה המאורסה בנדרים: ומאימתי הבעל מפר עד שיכנסנה. פ"ק (דף ג' ד') ופ'

הגהות מיימוניות

[א] וזו עונת נדרים האמור בפ' התקבל ובכ"מ וכן פירשו בה"ג אבל רש"י פירש שעונת נדרים הוא שנה שלפני גדלות ס"ה:

אשתו ושבועותיה משתכנס לחופה. והוא מפר לעולם עד שיגרשנה ויגיע הגט לידה. היתה מגורשת מספק לא יפר לה. נתן לה גט על תנאי או לאחר זמן לא יפר בימים שבינתיים. [א]וכן מי ששמעה שמת בעלה ונשאת והרי בעלה קיים וכיוצא בה אין הבעל הראשון ולא האחרון מפירין נדריה. היתה מחייבי לאוין ואין צריך לומר מחייבי עשה והפר נדריה הרי אלו מופרין:

ט נערה מאורסה אין מפר נדריה אלא האב עם הבעל כאחד. ואם הפר האחד לבדו אינו מופר. הפר הבעל לבדו ועברה על נדרה קודם שיפר האב אינה לוקה:

י מת הארוס חזרה לרשות אביה. וכל שתדור האב מפר כשהיה קודם שתתארס. מת האב אחר שנתארסה ונדרה אחר מותו אין הבעל מפר שאין הבעל מפר נדרי אשתו עד שתכנס לחופה:

יא נערה ארוסה שנדרה ושמע אביה ולא שמע ארוסה ונתגרשה בו ביום ונתארסה לאחר בו ביום אפילו למאה אביה ובעלה האחרון מפירין נדריה שנדרה בפני ארוס ראשון. מפני שלא יצאתה לרשות עצמה שעה אחת שעדיין היא ברשות האב מפני

שהיא

א טור יו"ד סי' רל"ד סמ"ג לאוין רמב:

אשתו: היתה מגורשת מספק וכו'. א. מבואר בכמה דוכתי וטעמא כיון שנתן לה גט לא איכפת ליה אם תתגנה ולפיכך אינו מפר תדע שהרי נדרים שאינם עינוי נפש אינו יכול להפר שנאמר לענות נפש ותניא פ' מי שאחזו ת"ר ימים שבינתים בעלה זכאי במציאתה ובהפרת נדריה וחכ"א מגורשת ואינה מגורשת משמע דלחכמים אינו מפר נדריה: וכן מי ששמעה שמת בעלה וכו'. בפ' שהלך בעלה משנה וטעמא כדכתיבנא לעיל דהתגנה ותתגנה: היתה מחייבי לאוין וכו'. הדבר ברור דקדושין תופסין בחייבי לאוין וכ"ש בחייבי עשה אבל בחייבי כרת לא הילכך אם היתה מחייבי כרת והפר לה אינו מופר שהרי אין זו אשתו:

ט נערה המאורסה וכו'. ר"פ נערה המאורסה משנה כלשון רבינו והתם יליף לה מקראי: ואם הפר האחד לבדו וכו'. גם זה שם במשנה: הפר הבעל לבדו וכו'. זה מבואר כיון שההפרה תלויה בשניהם ואין האחד יכול להפר לבדו. ונראה דאפי' התרו בה אינה לוקה דההתראה ספק היא וה"ה אם הפר האב לבדו ועברה על נדרה והדא מיניהו נקט:

י מת הארוס וכו'. שם במשנה מת האב לא נתרוקנה רשות לבעל מת הבעל נתרוקנה רשות לאב בזה יפה כח האב מכח הבעל והתם יליף לה מקראי והאי בעל היינו ארוס ואפילו בנדרים שנדרה בעודה ארוסה ומת הארוס נתרוקנה רשות לאב שאין הבעל מפר נדרי אשתו לבדו עד שתכנס לחופה:

יא נערה ארוסה שנדרה וכו'. שם ברייתא נדרה והיא ארוסה ונתגרשה ונתארסה בו ביום אפי' למאה אביה ובעלה האחרון מפירין נדריה ומוקמינן לה בשלא שמע ארוס ראשון אבל אי שמע איבעיא לן בגמרא אי גירושין כהקמה הוו או לא ובעיין לא איפשטא וקטינן לחומרא. וכן דעת רבינו שכתב ולא שמע ארוסה אבל אי שמע ארוסה וגירשה הוי כהקמה מספק ושוב אין הארוס האחרון יכול להפר מה שנדרה בפני הארוס הראשון וגם האב אינו יכול להפר לבדו אחר הקמת הארוס או אחר שגירשה דהוי כהקמה מספק:

אבל

שכתוב בתורה שלארוסה אינו מפר לבדו ואם בית אישה נדרה מפר לבדו ונדר הנשואה הוא משתכנס לחופה. ומ"ש והוא מפר לעולם עד שיגרשנה ויגיע הגט לידה נראה דהיינו לומר דכיון שהגיע גט לידה אע"פ שעדיין אינה מגורשת כגון שנתנו לה ע"ת או לאחר זמן אינו יכול להפר וכדבסמוך: היתה מגורשת מספק לא יפר לה נתן לה גט ע"ת או לאחר זמן לא יפר בימים שבינתיים. קצת איכא למשמע הכי מדתניא בפרק מי שאחזו (דף ע"ג:) ת"ר ימים שבינתיים בעלה זכאי במציאתה ובמעשה ידיה ובהפרת נדריה וכו' דברי ר' יהודה וכו' וחכ"א מגורשת ואינה מגורשת משמע דלחכמים אינו מפר נדריה: וכן מי ששמעה שמת בעלה וכו'. משנה פ' האשה שהלך בעלה (דף פ"ז): היתה מחייבי לאוין וכו'. טעמו משום דכיון דקידושין תופסין בה מיקריא אשתו. וכתב רבינו והפר נדריה בלשון דיעבד משום דניסואיה באיסור:

ט נערה מאורסה אין מפר נדריה אלא האב עם הבעל כאחד וכו'. משנה פ' נערה מאורסה (דף ס"ו ס"ז). ומ"ש הפר הבעל לבדו וכו' אינה לוקה. שם (דף ס"ח) בעיא דאיפשיטא לגבי הפר הארוס לבדו וכתב הר"ן דה"ה בהפר אב לבדו וכ"כ הטור ורבינו העתיק דברי הגמרא:

י מת הארוס חזרה לרשות אביה וכו' מת האב אחר שנתארסה וכו'. משנה שם (דף ע'):

יא נערה ארוסה שנדרה וכו'. משנה שם נדרה (והיא ארוסה נתגרשה) בו ביום ונתארסה בו ביום אפי' למאה אביה ובעלה האחרון מפירים נדריה ובגמרא מנ"ל דארוס אחרון מפר נדרים שנדרו לארוס ראשון אמר שמואל אמר קרא ואם היו תהיה לאיש ונדריה עליה וכו' ותניא כוותיה. ויש לתמוה למה כתב רבינו ולא שמע ארוסה דהא שמואל אמר דאפי' שמע נמי ותניא כוותיה ולכן כתב הכור על דברי רבינו ולא נהירא. וי"ל שהטעם שהתנה רבינו שלא שמע אותה הארוס הראשון היינו משום דכתב מתני' כצורתה דמיירי כשנתגרשה והבתא אמ"ל דגירושין כהקמה דמו אם איתא דשמע ארוס ראשון לא היו יכולים להפר אביה ובעלה האחרון ולפיכך הוצרך לומר דמיירי בשלא שמע הארוס הראשון כי היכי דלא נפשוט מינה דגירושין כספיקה דמו והכי איתא בהדיא בגמרא (דף ע"ב) דבעי למפשט ממתני' דגירושין כספיקה דמו דאי כהקמה דמו מי מצי מפר ארוס אחרון נדרי דא קי ארוס ראשון ודחינן הב"ע בשלא שמע ארוס ראשון ומקשינן א"ה מאי איריא בו ביום אפי' לאחר מאה יום נמי בשלא שמע ארוס ושמע אב דבו ביום הוא דמצי מפר אבל מכאן ואילך לא מצי מפר. ורבינו לא נקט בשמע אב כדי לאשמועינן רבותא דנתגרשה ונתארסה אפי' אחר כמה ימים יכולים להפר וכיון דנקטה בנת רבה כצורתה דמתני' הוצרך להתנות שלא שמע ארוס ראשון כי היכי דלא נשמע מינה דפשיטא לן דגירושין כספיקא דמו ויקשה למה שכתוב בסמוך דספוקי מספקא לן אבל היכא דמת ארוס ראשון פשיטא דלאביה ובעלה האחרון מפירין נדריה אפילו שמען ארוס ראשון וכדקאמר שמואל בהדיא ותניא כוותיה ואע"ג דמשמע מהאי מימרא דשמואל ס"ל דגירושין כספיקה דמו וכמו שפירשו הרא"ש והר"ן ואנן אמרינן דספוקי מספקא לן וא"כ הא דשמואל לא נהירא לן דתהוי הלכתא כוותיה איכא למימר דהיינו דוקא בנתגרשה מארוס ראשון אבל היכא דמת פשיטא דהלכתא כוותיה דאפי' שמע ארוס ראשון מצי ארוס אחרון להפר עם האב דהא ליכא מאן דפליג עליה בהא ועוד דתניא כוותיה:

לחם משנה

ח היתה מחייבי לאוין ואין צ"ל מחייבי עשה וכו'. קשה דבפ' האשה רבה (דף צ':) על מתני' דלא זה וזה זכאין במעשה ידיה ובהפרת נדריה אמרינן בגמרא ולא מפר נדריה טעמא מאי אמר רחמנא בעל מיפר כדי שלא תתגנה הכא תתגנה ותתגנה ע"כ. וכיון דטעמא משום הכי הוי א"כ אפילו חייבי לאוין וחייבי עשה לא יהו מופרים דתתגנה ותתגנה כדי שיוציאנה דאיך אפשר דאנו כופין אותו להוציא כדקי"ל מעשין לפסולות ואנו רוצים שלא תתגנה ומו בעל הראשון גבי אשה שהלך בעלה למדינת הים הוי בעלה מדין תורה דהא כיון דנשאת ברשות ב"ד הויא לה כאנוסה ואין בה איסור מדין תורה אלא דרבנן קנסוה דתצא מבעלה הראשון ואע"ג דאין בו איסור אלא מדרבנן מ"מ אינו מפר ואין הפרתו הפרה כ"ש חייבי עשה וחייבי לאוין. ואולי י"ל דמש"ה קאמר רבינו ז"ל הפר נדריה כלומר דבדיעבד הם מופרים אבל לכתחלה ודאי שלא יפר משום דאדרבה בעינן תתגנה ותתגנה וה"ה לבעל הראשון גבי אשה שהלך בעלה אם הפר מופר ולרבותא נקט רבינו ז"ל איסורי לאוין וחייבי עשה וס"ל לרבינו ז"ל דהך טעמא דקאמר בגמרא הכא תתגנה ותתגנה לא סגי אלא לומר שלא נתיר לו להפר לכתחילה אבל מ"מ כיון שמן הדין תפסי קדושין אם הפר מופר דאשתו היא ולפי זה דייק רבינו במ"ש והפר נדריה ולא כדכתב הרב כ"מ ז"ל. זה נראה בדעת רבינו והטור ז"ל בסימן רל"ד שכתב כסברתו:

יא נערה ארוסה שנדרה ושמע אביה ולא שמע ארוסה כו'. מ"ש רבינו ז"ל ולא שמע ארוסה הוא משום דרבינו איירי בנתגרשה וכיון דמספקא לן אי גירושין כהקמה לכן צ"ל ע"כ שלא שמע דאי שמע אי גירושין כהקמה הרי כשגירש הקים ואין ארוסה אחרון יכול להפר ופשוט הוא זה וכמו שאמרו שם בגמ' גם הטור ז"ל בסימן רל"ב חילק בין מיתה לגירושין כמ"ש הרב כ"מ ז"ל והטור ז"ל כתב בשם רבינו ז"ל דאית ליה דהיכא שמת הארוס אין הארוס אחרון יכול להפר אלא נדרים שלא שמע ארוס ראשון וכתב הרב כ"מ ז"ל דנפקא ליה לטור ז"ל הא ממאי דכתב רבינו ז"ל כאן שסבור הוא בדעתו ז"ל שאין מחלק בין מיתה לגירושין, ובאמת דבר תימה לומר כן דכיון דהטור עצמו מחלק בכך כמ"ש שם בהדיא למה סבור בדעת רבינו ז"ל שאינו מחלק בן ומה גם בהיות הדבר מבואר בגמרא, ולכך נ"ל לומר דהטור לא דקדק מכאן כלל דרבינו ז"ל איירי כאן בגירושין ומפני כן כאן הצריך שלא שמע וכן למטה בכתב נערה המאורסה שנדרה ולא שמע אביה ולא שמע ארוסה וכו' הואיל ולא שמע אותה הארוס הראשון לא תלה רבינו הטעם שם בשלא שמע ארוס הראשון אלא מפני דאיירי בגירושין אבל מה שדקדק רבינו ז"ל דהוא משום שכתב רבינו ז"ל גבי נערה מאורסה שנדרה ושמע אביה לבדו והפר לה ומת הארוס קודם שישמע ונתארסה בו ביום כו' ונדרה בפני ארוס הראשון שמת קודם שישמע משמע דטעמא תלוי בכך ומפני כן ארוס אחרון מפר דאי לא מאי תלי טעמא בכך אי לומר דאין האב מפר הנדרים ששמע הארוס זה אי אפשר דבהדיא כתב לקמן שמע אביה ושמע הארוס ושתק דהאב יכול להפר אלא בא לומר דאין ארוס אחרון

יכול

משנה למלך

ה היתה מחייבי לאוין וא"צ מחייבי עשה וכו'. ראיתי בתוספתא פ"ב דיבמות גבי שניות דקתני דאינו זכאי בהפרת נדרים ואע"ג דבחייבי לאוין קי"ל דמיפר את נדרה אפשר דס"ל להתוס' דחכמים עשו חיזוק לדבריהם יותר משל תורה דה"ט אמרינן בפרק יש מותרות דשניות אין להם כתובה אע"ג דכל חייבי לאוין או עשה יש להם כתובה משום דחכמים עשו חיזוק לדבריהם וס"ל כהסיא דאמרינן בפ' האשה רבה עלה דהאשה שהלך בעלה למדינת הים כו' דאינו מיפר נדרים דטעמא מאי אמר רחמנא בעל מיפר כדי שלא תתגנה הכא תתגנה ותתגנה וס"ל דגבי שניות נמי אינו מיפר כדי שתתגנה עליו ויוציאנה אבל בחייבי לאוין לא עשו חיזוק זה משום דד"ת אינן צריכים חיזוק אבל ד"ס צריכים חיזוק. אך הדבר הוא תימה בעיני שלא ראיתי דין זה בשום אחד מהפוסקים ואדרבא ראיתי לחכמי אשכנז כשהביאו הדין דאם היתה מחייבי לאוין שמיפר נדרים כתבו וכ"ש שניות. והדין עמהם מדלא כתבו הראשונים דין זה בפירוש אלא כתבו שאם היתה מחייבי לאוין וא"צ מחייבי עשה והפר נדרים הרי אלו מופרין ומדלא ביארו דשניות נשתנה דינם אלמא דאית להו דכ"ש שניות שמיפר נדרים. אך הדבר הוא תימה אגלי מהתוספתא הלזו. ואולי גירסא אחרת היתה להם. והסוגיא דפ' האשה רבה מסייעת להתוספתא שהרי התם אינה אסורה דבר תורה כי אם מדרבנן שהרי אנוסה היא ומש"ה אמרו דאינו מיפר נדרים. ומיהו מהתם ליכא סייעתא כלל דע"כ אית לן למימר דהתם לאו משום איסור דרבנן נגעו בה דהא משכחת לה שתהיה אסורה דבר תורה כגון אם היה בעלה כהן דאז אסורה עליו משום זונה דגבי זונה אין חילוק בין באונס בין ברצון וכמבואר. ופשיטא שהדין אינו משתנה דלעולם אינו מפר נדריה והדבר צריך אגלי תלמוד:

אבל

מגדל עוז

פ' נערה המאורסה דנדרים: וכן מי ששמעה שמת בעלה עד הרי אלו מותרין. ביבמות פ' האשה רבה ופרק בתרא דנדרים: נערה המאורסה אין מפר נדריה כו' עד שתכנס לחופה. פ' נערה המאורסה דנדרים (דף ס"ז): נערה המאורסה שנדרה ושמע עד הארוס הראשון. פרק נערה המאורסה דנדרים (דף ע"ב) ופרק בתרא:

שהיא נערה: יב אבל האשה הנשואה שנדרה ולא הפר לה בעלה וגרשה בו ביום והחזירה בו ביום אינו יכול להפר שהרי יצאתה לרשות עצמה אחר שנדרה. אע"פ שנדרה ברשותו והיא עתה ברשותו הואיל ויצתה ברשות עצמה בינתיים נתקיימו נדריה: יג [א]נערה מאורסה שנדרה ולא שמע אביה ולא בעלה ונתגרשה ונתארסה לאחרים. אפילו לאחר כמה ימים כשישמע האב והבעל האחרון מפירין נדריה שנדרה בפני ארוס הראשון הואיל ולא שמע אותם הארוס הראשון: יד נערה מאורסה שנדרה ושמע אביה לבדו והפר לה ומת הארוס קודם שישמע ונתארסה בו ביום אפילו למאה

א סס:

כסף משנה

כוותיה והטור לא עלה על דעתו שרבינו מחלק בין מיתה לגירושין ולפיכך כתב בשמו דבמת צריך שלא ישמע הארוס ורבינו לא כן ידמה דדוקא בנתגרשה הוא דקאמר הכי ולא במת וכדפרישית:

יב ומ"ש אבל האשה הנשואה שנדרה ולא הפר לה בעלה וכו'. משנה בפי"א דנדרים (דף פ"ט) ומוקי לה בפרק נערה מאורסה (דף ע"ב) בנשואה:

יג נערה מאורסה שנדרה ולא שמע אביה ולא בעלה וכו'. נראה שהוא נלמד בק"ו מהדין שנתבאר בסמוך ולא הוצרך לשנותה אלא משום דההיא דבסמוך היא בשנתארסה לאחר בו ביום וזו אפי' נתארסה לאחר אחר כמה ימים, והטעם משום דברישא דמיירי בשמע האב ולא הפר עד שנתארסה לאחר א"א להעמידה בשנתארסה אחר אותו יום שמאחר שלא הפר ביום שמעו שוב אינו יכול להפר אבל בסיפא שלא שמע האב עד שנתארסה לאחר כי נתארסה לאחר אחר כמה ימים שפיר יכול להפר:

יד נערה מאורסה וכו'. בפ' נערה מאורסה (דף ע"א) קאי כוותיה דשמואל נערה המאורסה אביה ובעלה מפירין נדריה כיצד שמע אביה והפר לה ולא הספיק (הבעל) לשמוע עד שמת ונתארסה בו ביום אפי' מאה פעמים אביה ובעלה האחרון מפירין נדריה שמע בעלה והפר לה ולא הספיק האב לשמוע עד שמת הבעל חוזר האב ומפר חלקו של בעל א"ר נתן הן הן דברי ב"ש אבל ב"ה אומרים אינו יכול להפר, וסובר רבינו דבבא קמייתא ד"ה ולא פליגי אלא בבבא בתרייתא. וכתב הר"ן שכן פירשו מקצת הראשונים וכתב דמ"ה קתני נתארסה בו ביום דאי נתארסה ביום שלאחריו כיון דבשמת בעל נתרוקנה רשות לאב ולא הפר לה ביום קיימים לנדרים, והטור כתב שאינו יכול להפר וטעמא משום דס"ל כדברי התוס' והרא"ש שפירשו דפלוגתא דב"ש וב"ה אף בקמייתא היא והלכה כב"ה דאמרי אינו יכול להפר וכתב על דברי רבינו ואינו נראה דכיון שאינו יורש חלק ארוס הראשון מפני קלישתו היאך יכול עוד להפר וגם הר"ן הוקשה לו כן ותירץ דבשלא חזרה להתארס איכא שינוי רשות דמנתיק ליה הפי נדרא מארוס לאב כל היכא דקליש ליה לא מצי מנתיק אבל היכא דאיכא ארוס אחרון הזיק ליה להאי ארוס אחרון ככרעיה (דראשון) וכיון דמארוס לארוס קא אתי אע"ג דאיקליש ליה נדרא מצו אב ובעל להפר דכה"ג לאו איתעקורי הוא:

הרדב"ז

יב אבל האשה הנשואה וכו'. גם במשנה זה הכלל כל שלא יצאת לרשות עצמה שעה אחת אביה ובעלה האחרון מפירין נדריה הא אם יצאת לרשות עצמה אפילו שעה אחת אין הבעל יכול להפר והא מתני' איתא אפילו תימא גירושין כשתיקה דמיין וטעמא משום דאין הבעל מפר בקודמין:

יג נערה המאורסה שנדרה ולא שמע אביה וכו'. זה מבואר ממה שקדם כיון שלא שמעו בו ביום לא נראו לארוס ראשון הילכך אביה והארוס האחרון מפירין ביום שמעם:

יד נערה המאורסה שנדרה ושמע אביה לבדו וכו'. שם בברייתא שמע האב והפר לה ולא הספיק הבעל לשמוע עד שמת חוזר האב ומפר חלקו של בעל א"ר נתן הן הן דברי ב"ש וב"ה אומרים אין יכול להפר ש"מ לב"ש מיגז גייז לב"ה מיקלש קליש וקי"ל כב"ה הילכך אין האב יכול להפר חלקו של בעל לבדו אלא א"כ נתארסה לאחר בו ביום והאב והארוס האחרון מפירין נדריה שנדרה בפני הארוס הראשון. כך פירש הר"ן ז"ל אבל רש"י ז"ל פירש דמבעי ליה לבטל חלקו וחלק הבעל דנתרוקנה רשותו לו ע"כ. ומשמע מדבריו דאע"פ שלא נתארסה לאחר האב מפר חלקו וחלק הבעל ודלא כב"ש דסברי מיגז גייז ויכול לבטל חלקו של בעל בפני עצמו ומדברי רבינו נראה כפירוש הר"ן שכתב ונתארסה בו ביום וכו' משמע דאינו מיפר לבדו אלא עם הארוס האחרון:

שמע

שמע

לחם משנה

יכול להפר אלא מפני שלא שמע לארוס ראשון ואע"ג דברייתא נקט האי דינא הכי דמת הארוס ולא הספיק לשמוע וכמו שאמרו שמע אביה והפר לה ולא הספיק הבעל לשמוע סבור הטור דברייתא אורחא דמילתא נקט וכדכתב הרב כ"מ ז"ל דמשום דלא שמע לה הפר אבל רבינו ז"ל שכתב שמת קודם שישמע בסוף דבריו משמע ליה לטור ז"ל דדעת רבינו ז"ל הוא דבהכי תלי השתא ארוס אחרון ואע"ג דגבי גירשה הארוס אחר ששמע כתב רבינו הרי זה ספק אם הגירושין כשתיקה ויפר האב עם הבעל האחרון שיארס בו ביום א"כ משמע דאע"ג דשמע הארוס יפר ארוס אחרון סבור הטור ז"ל דדעת רבינו ז"ל הוא לחלק בין גירושין למיתה דבגירושין שכבר סלק כחו ודאי דהארוס אחרון מפר שהוא נכנס במקומו אבל כשמת שלא סלק ארוס ראשון כחו אין כח לאחרון להפר דאינו יורש לה, שון דאינו כמו הגירושין דהראשון כבר סלק כחו ונותנו לאחרון. זה נראה לאח קלא טעם לטור ז"ל למה שהבין בדברי רבינו ז"ל דאי כמ"ש הב"י ז"ל בכוונתו א"כ נסוי ליה טועה בדבר דלא טעו בזה דרדקי דבי רב, אבל במ"ש הוא קלא טעם לדברי הטור ורבינו ז"ל שכתב שמת קודם שישמע נראה ודאי דאין טעמו כמו שהבין הטור ז"ל דהיכא דשמע ארוס ראשון אינו מפר ארוס אחרון אלא לרבותא קאמר הכי אע"פ שלא שמע הרוס ראשון והפר האב ונמצא דחלק הארוס הוא קלוש מאד דהרי הוא לא שמע בחייו והאב בהפרתו קלש ליה טובא ואינו כדאי להוריש לאביו ולארוס אחרון קמ"ל דמפר. ומ"ש שמת קודם שישמע ה"ק אע"פ שמת קודם שישמע וכ"ש כשמת אחר שמועה, ומ"ש כאן הרב בעל כ"מ ז"ל בתוך דבריו ורבינו ז"ל לא נקטה בשמע אב כדי לאשמועינן רבותא דאפילו נתגרשה וכו' ע"ש יש כאן בודאי דדברים אלו לא יפלו אלא על החלוקה האחרת שכתב רבינו ז"ל לקמיה שנדרה ולא שמע אביה ולא בעלה דהתם נקטיה בלא שמע משום הך טעמא אבל הך חלוקה דאיירי השתא בשמע היא:

יד נערה מאורסה שנדרה ושמע אביה וכו'. בפ' נערה מאורסה (דף ס"ח:) איכא הרי ברייתות בברייתא קמא אמרו אימתי אמרו מת הבעל נתרוקנה רשות לאב בזמן שלא שמע וכו' אבל אם שמע וקיים כו' אינו יכול להפר שמע אביה והפר לה ולא הספיק בעל לשמוע עד שמת האב זו היא שאינו מת האב לא נתרוקנה רשות לבעל שמע בעלה והפר לה ולא הספיק האב לשמוע עד שמת הבעל זו היא שאינו מת הבעל נתרוקנה רשות לאב וכו' שמע בעלה והפר לה ולא הספיק האב לשמוע עד שמת אין הבעל יכול להפר שאין הבעל מפר (אלא) בשותפות שמע אביה והפר לה ולא הספיק הבעל לשמוע עד שמת חוזר האב ומפר חלקו של בעל א"ר נתן הן הן דברי ב"ש וב"ה אומרים אין יכול להפר ע"כ ובברייתא בתרא (בדף ע"א) הביאו ברייתא אחרת ובה ב' חלוקות מהברייתא קמייתא שמע אביה והפר לה ולא הספיק הבעל לשמוע עד שמת ונתארסה בו ביום ואפילו מאה פעמים אביה ובעלה אחרון מפירים נדריה שמע בעלה והפר לה ולא הספיק האב לשמוע עד שמת הבעל חוזר האב ומפר חלקו של בעל א"ר נתן הן הן דברי ב"ש אבל ב"ה אומרים אינו יכול להפר ע"כ. ופירשו רבנן קמאי דחלוקה קמייתא דברייתא בתרייתא היא דברי הכל והוא דעת רבינו ז"ל וכדכתב הרב כ"מ ז"ל ולהרן הקושיא דברייתא קמייתא קאמר ב"ה דאינו יכול להפר וכאן אמרינן דמפר אב וארוס חלקו דשאני הכא דאיכא ארוס כדכתב הר"ן ז"ל. והחלוקה בתרייתא דברייתא בתרייתא איכא לאקשויי ג"כ דברייתא קמייתא משמע דמודה ב"ה דצריך להפר דע"כ לא פליגי ב"ה בברייתא קמייתא אלא בחלוקה דשמע אביה והפר לה ולא שמע הבעל משום דקליש חלק הבעל טובא דכיון דהאב הפר חלקו והוא קיים אבל בחלוקה דלעיל דהפר הבעל חלקו והאב לא שמע מודה ב"ה דהאב מצי מפר דלא קליש חלק האב כיון דהמפר מת כדכתב הר"ן ז"ל שם בהדיא וא"כ היכי קאמרי ב"ה בברייתא בתרייתא היכא דשמע בעלה והפר לה דאינו יכול להפר האב, ותירוץ דבר זה מתבאר מדברי המפרשים התוס' ז"ל והרא"ש והר"ן ז"ל דהך חלוקה דברייתא בתרייתא איירי בנתארסה וכיון דאיכא ארוס אחרון לא מצי אב מפר לחודיה נהי דהיכא דמת ארוס ראשון ונשאת האב יכול להפר אבל כל כמה דלא הפר ונתארסה בין כך ובין כך אז כיון שיש ארוס אחרון אינו יכול האב להפר, נמצא לפ"ז דהיכא דשמע בעלה והפר ומת אב יכול להפר אבל אם לא הפר ונתארסה והאי דאז אין יכול להפר בלא ארוס אחרון וא"כ נמצאו הב' דינים שהזכיר רבינו ז"ל בזה אחר זה הם רישא וסיפא דברייתא בתרייתא דדין נערה מאורסה שנדרה ושמע אביה לבדו והפר לה ומת הארוס היינו רישא דדברי הכל היא ודין שמע ארוס ראשון והפר ומת וא"כ שמע אביה היינו דינא דסיפא דברייתא דאיירי בנתארסה לדברי הכל אפילו לפירוש התוס' והרא"ש ז"ל דסברי דרישא לאו דברי הכל היא וזהו זולת מ"ש הרב כ"מ ז"ל דרבינו לטעמיה אזיל דאית ליה דרישא דברי הכל ומפליג בין היכא דאיכא ארוס אחרון להיכא דליכא, דאינו כן אלא אפילו לפירוש התוס' ז"ל דרישא לאו דברי הכל הך הוי סיפא דברייתא דמשום דנתארסה ואיכא ארוס מפר נדרים אבל בברייתא קמא ליכא ארוס גבי שמע בעלה והפר ולכך קאמר דמפר האב לבדו ולא פליגי התוס' והרא"ש ז"ל על רבינו ז"ל דמחלק בין היכא דאיכא ארוס להיכא דליכא ארוס אלא לענין הפר אב שכיון שהוא קיים וקליש חלק הבעל אפילו דאיכא ארוס אחרון אינו יכול להפר כמו שהשיג עליו הטור ז"ל. אלא שמ"מ קשה לי דרבינו ז"ל כתב לקמן שמע ארוס והפר לה ומת וא"כ שמע האב או ששמע האב וכו' אין האב יכול להפר לבדו נדרים אלו וכו' אלא בשותפות ארוס אחרון, ומדכייל רבינו ז"ל הך חלוקה דשמע ארוס והפר לה ומת עם חלוקה דשמע האב והפר לה ומת הבעל קודם שישמע משמע דתרוייהו שוים וכיון דהיכא דשמע האב והפר לה ומת הבעל קודם שישמע אינו יכול להפר אפילו שלא נתארסה לאחר כדאמרינן בהדיא בברייתא קמייתא דב"ה אומרים דאין יכול להפר לבדו אלא צריך שיתארס וא"כ יפר בשותפות עם הארוס א"כ גם בחלוקה דשמע ארוס ומת ג"כ צריך עכ"פ שתתארס כדי שיוכל האב להפר בשותפות הארוס ולא שיוכל להפר לבדו היכא דליכא ארוס דהנהו תרי גווני כייל רבינו ז"ל בחד לישנא דכתב בכן אין האב לבד יכול להפר וכו' אלא בשותפות ארוס אם נתארסה וכי היכי דפירוש אין האב יכול לבדו משמע בחלוקה דשמע האב והפר לה ומת דאין יכול להפר בשום צד בין היכא דליכא ארוס בין היכא דאיכא ארוס הכי נמי החלוקה אחרת. לכך נ"ל לומר דרבינו ז"ל סובר כחד פירושא דפירשו התוס' ז"ל דפירשו דברייתא קמייתא דב"ה דפליגי אשמע אביה והפר כ"ה דפליגי אשמע בעלה והפר דחד טעמא הוא דכיון דקליש החלק האחר אינו יכול להוריש לאב להפר ולפי זה שתי החלוקות שוות דאי ליכא ארוס אין יכול להפר האב בין היכא דהפר האב ומת הבעל ואי איכא ארוס יפר בשותפות הארוס דאלו דברי רבינו ז"ל כפשטן וחלוקה דברייתא בתרייתא דקאמרי ב"ה דאינו יכול להפר גבי שמע בעלה והפר אפילו בלא נתארסה הוי וברייתא קמייתא דפליגי ב"ה ארישא דשמע בעלה והפר נמי קאי וכבר

נזכר

מגדל עוז

נערה המאורסה שנדרה ושמע אביה לבדו אע"פ שלא שמע אישה. פרק נערה המאורסה (דף ס"ז):

למאה אביה וארוסה האחרון מפירין נדריה שנדרה בפני ארוס ראשון שמת קודם שישמע: **טו** שמע ארוס ראשון והפר ומת ואחר כך שמע האב ונתארסה לאחר בו ביום אביה עם הארוס האחרון מפירין נדריה: **טז** שמע אביה ולא שמע הארוס ומת בו ביום הארוס או ששמע גם הארוס והפר או ששתק ומת בו ביום נתרוקנה רשות לאב והאב יכול להפר. שמע הארוס וקיים ומת בו ביום או ששמע ושתק ומת ביום שלאחריו אין האב יכול להפר: **יז** גירשה הארוס אחר ששמע. הרי זה ספק אם הגירושין כשתיקה ויפר האב עם הבעל האחרון שיארס בו ביום או הגירושין כמו שקיים ארוס ראשון שכבר נתקיימו הנדרים: **יח** שמע האב והפר לה ומת האב ואחר כך שמע הבעל אפילו שמע הבעל קודם שימות האב לא נתרוקנה רשות לבעל ואינו יכול להפר לעולם אחר מות האב. שאין הארוס מפר אלא בשותפות: **יט** שמע ארוס והפר לה ומת ואח"כ שמע האב. או ששמע האב והפר לה ומת הבעל קודם שישמע. אין האב לבדו יכול להפר נדרים אלו שנראו לארוס ראשון אלא בשותפות ארוס האחרון אם נתארסה בו ביום

טו שמע ארוס ראשון והפר וכו'. שם בברייתא שמע בעלה והפר לה ולא הספיק האב לשמוע עד שמת הבעל זו היא ששנינו מת הבעל נתרוקנה רשות לאב ומשמע שהאב יכול להפר לבדו. וקשיא על רבינו שכתב אביה עם הארוס האחרון מפירין נדריה. ותו קשיא עלה דברייתא כיון שהבעל מפר חלקו מה שייך לומר נתרוקנה רשות לאב יפר האב חלקו ומדלא קתני יפר האב חלקו משמע שנתבטלה הפרת הבעל כיון שלא נגמרה כל ההפרה בימיו והשתא ניחא מה שקשה על רבינו כיון שנתבטלה הפרת הארוס הראשון אין האב יכול להפר אלא עם הארוס האחרון. ומה שכתב רבינו ונתארסה לאחר בו ביום היינו דוקא ששמע האב בו ביום אבל אם לא שמע עד למחר ונתארסה לאחר למחר אביה עם הארוס האחרון מפירין נדריה:

טז שמע אביה ולא שמע הארוס וכו'. היינו רישא דברייתא אימתי אמרו מת הבעל נתרוקנה רשות לאב בזמן שלא שמע הבעל קודם שימות או ששמע ושתק או ששמע והפר ומת בו ביום זו היא ששנינו מת הבעל נתרוקנה רשות לאב: שמע הארוס וקיים וכו'. שם בברייתא אבל אם שמע וקיים או שמע ושתק ומת ביום של אחריו אינו יכול להפר:

יז גירשה הארוס אחר ששמע וכו'. בעיא היא הזכרתיה למעלה ולא נפשטה ואזלינן להומרא ולא יפר וזה דעת רבינו. ויש מי שכתב דאע"פ שלא נפשטה נפשטה מדשמואל דגירושין כשתיקה. ומה שכתב רבינו שכבר נתקיימו הנדרים הוא נתינת טעם דכיון דגירשה שוב אינו יכול להפר נדרים והרי נתקיימו הנדרים:

יח שמע האב והפר לה וכו'. שם בברייתא שמע האב והפר לה ולא הספיק בעל לשמוע עד שמת האב זו היא ששנינו מת האב לא נתרוקנה רשות לבעל: אפילו שמע הבעל וכו'. התם שמע בעלה והפר לה ולא הספיק האב לשמוע עד שמת אין הבעל יכול להפר אלא בשותפות והיינו דקמ"ל לכך סיפא טפי מכך רישא דשמע אביה והפר לה דאע"ג דשמע הבעל קודם שימות האב אינו יכול להפר:

יט שמע ארוס והפר לה וכו'. זו היא פלוגתא דב"ש וב"ה ופסק כב"ה דאמרי אין יכול להפר כלומר אלא בשותפות הארוס האחרון דהפרת ארוס מיקלש קליש:

או שמע האב והפר לה וכו'. שם בברייתא כיצד שמע אביה והפר לה ולא הספיק הבעל לשמוע עד שמת ונתארסה בו ביום אפי' מאה פעמים אביה ובעלה האחרון מפירין נדריה. וא"ת מ"מ מכך רישא דשמע אביה ולא שמע הארוס ומת דאמרינן נתרוקנה רשות לאב. וי"ל דרישא איירי בשלא הפר האב הילכך לא נראו לארוס אבל הכא איירי

טו שמע ארוס ראשון וכו'. לטעמיה שנתבאר בסמוך אזיל דמפליג בין היכא ארוס אחרון להיכא דליתיה ומש"ה ס"ל דע"כ לא אמרי ב"ה בשמע בעלה והפר לה ולא הספיק האב לשמוע עד שמת הבעל שאין האב חוזר ומפר חלקו של בעל אלא בדליכא ארוס אחרון אבל אי איכא ארוס אחרון אביה עם ארוס אחרון מפירים נדריה:

טז שמע אביה ולא שמע הארוס וכו'. ברייתא בפ' נערה מאורסה (דף ע"ב) אימתי אמרו מת הבעל נתרוקנה רשות לאב בזמן שלא שמע הבעל או שמע והפר או שמע ושתק ומת בו ביום וכו' אבל אם שמע וקיים או שמע ושתק ומת ביום שלאחריו אינו יכול להפר:

יז ומ"ש גירשה הארוס אחר ששמע ה"ז ספק וכו'. שם (דף ע"א:) בעיא דלא איפשיטא ולחומרא וכתב הר"ן שכן דעת הרמב"ן וכן דעת הרא"ש והטור ודלא כהרשב"א שסובר דאע"ג דלא איפשיטא מתני' דמייתי עלה איפשיטא לה ממימריה דשמואל דלעיל לקולא:

יח שמע האב והפר לה ומת האב וכו'. ברייתא שם (דף ס"ח:) שמע אביה והפר לה ולא הספיק בעל לשמוע עד שמת האב זו היא ששנינו מת האב לא נתרוקנה רשות לבעל. וכתב הר"ן בשם קמאי דהא דקתני לא הספיק בעל לשמוע לאו דוקא הוא והוא כתב דלרבותא נקטיה, ול"נ דאורחא דמילתא נקט דמשום דלא הספיק לשמוע לא הפר שאם היה שומע היה מפר אבל ה"ה שאם שמע ולא הפר נמי אינו יכול להפר דלעולם אין הארוס מפר אלא בשותפות:

יט שמע ארוס והפר לה וכו'. ברייתא שם שמע בעלה והפר לה ולא הספיק האב לשמוע עד שמת (אין הבעל יכול להפר שאין הבעל מפר אלא בשותפות שמע אביה והפר לה ולא הספיק הבעל לשמוע עד שמת) הוזר האב ומפר חלקו של בעל א"ר נתן כן הן דברי ב"ש (אבל) ב"ה אומרים אינו יכול להפר: ומ"ש או ששמע האב והפר לה. שם (דף ע"ח) בברייתא שמע אביה והפר לה ולא הספיק הבעל לשמוע עד שמת ונתארסה בו ביום ואפי' מאה פעמים אביה ובעלה האחרון מפירין נדריה וכבר נתבאר שרבינו סובר שבבא זו ד"ה היא וטעמא משום דהיכא ארוס אחרון אבל אי ליכא ארוס אחרון אין האב יכול להפר:

נדרה

לחם משנה

מכר פירוש זה בדברי הרב ב"י ז"ל בסימן רל"ד בדעת רבינו ז"ל אלא שלא יכולתי להשים אולי דברי הרב ב"י ז"ל כן במ"ש שם. ועוד י"ל דאפיר כבר דנקטינן כברייתא זו דכב"ה נמי אתיא דהכא במאי עסקינן דשמע אב בחיי הבעל ומש"ה מת הבעל נתרוקנה רשות לאב אבל היכא דלא שמע עד שמת הבעל בההיא אמרי ב"ה אינו יכול להפר, אלא שמדבריו ז"ל בפרק הנזכר נראה דלעולם לא נתרוקנה רשות לאביה לבדו בנדרים שנדרה בחיי ארוס ראשון ע"כ דבריו. ולא ידעתי לסוף דעת הרב ז"ל דנראה דדעתו ז"ל דבהידון הראשון היה סובר דהיכא דשמע האב ושמע הארוס ומת דאין האב יכול להפר ולא עוד אלא שתקע עצמו לדבר זה וכתב אלא שמדבריו ז"ל וכו' ואיך אפשר לומר כן והלא בהדיא כתב שמע אביה ולא שמע הארוס וכו' או ששתק ומת כו' האב יכול להפר הרי בהדיא כתב דהיכא דשמע האב בין היכא דשמע ארוס והפר בין היכא דשמע ארוס ושתק היכא דשמע והאי דיכול להפר וזה פשוט ומי איכא למימר דסברת רבינו ז"ל הוא דהיכא דשמע ארוס והפר ומת אינו יכול להפר האב היכא דשמע האב אחרי מות הארוס כדקאמר הברייתא ולא הספיק האב לשמוע עד שמת דכיון דלא שמע בחיי הארוס קלים זיקתים טובא ואינו יכול להפר וכדפירשתי לעיל בדברי רבינו ז"ל אבל היכא דשמע אב בכל גוונא דשמע ארוס בין שהפר בין ששתק אם לא קיים בהדיא כתב רבינו ז"ל דיכול להפר האב, ואם דקדק הרב ב"י ז"ל משום שכתב רבינו ז"ל אין האב לבדו יכול להפר נדרים אלו שנראו להרוס דמשמע דכל דהוי בחיי ראשון אינו מפר האב לבדו ודאי דרבינו ז"ל לאו כללא קייל בכל הנדרים שנראו בחיי ראשון אלא נדרים אלו קאמר כלומר כיון שנראו בחיי ראשון והאב הפר חלקו וקלים חלק הבעל אינו יכול להפר אלא בשותפות הארוס אבל היכא דשמע אביה ושמע ארוס בהדיא כתב רבינו ז"ל לעיל דהיכא דמת ארוס האב יכול להפר בלי שום ספק כדכתיבנא:

אביה וארוסה האחרון וכו'. הטור ז"ל כתב בדין זה דהיכא דשמע אביה והפר לה ולא הספיק הבעל לשמוע עד שמת אין האב יכול להפר חלקו וכו' וכתב הרמב"ן ז"ל דוקא שמת ביום שלאחר שמיעה אבל אם מת ביום שמיעה חוזר ומפר הכל ביחד, נראה טעמו של הרמב"ן ז"ל מפני שהוא מפרש ברייתא קמייתא כפירוש רש"י ז"ל שכתב בה שמע אביה והפר דפליגי ב"ש וב"ה דלב"ש מפר חלק הבעל לבד ובית הלל סברי דצריך שיפר יחד חלקו וחלק הבעל ופסק כב"ה ולא כפירוש רבינו ז"ל ושאר המפרשים דמפרשים דב"ה סברי דאינו יכול להפר משום לד ומפני כן כתב הרמב"ן ז"ל דכשהוא ביום השמיעה יכול להפר הכל ביחד ואם עבר יום השמיעה של אב כיון דאינו יכול להפר חלקו עם חלק הבעל ביחד אינו יכול להפר וכיוצא בזה כתב הטור ז"ל לעיל באותו סימן ודוקא שמת ביום שמיעתו ולא קיים הנדר או שהפרו קודם שמת אע"פ שהפר חלקו צריך האב לחזור ולהפר כל הנדר אחר שמת אלא דאיירי הטור ז"ל דהפר הבעל ולא הפר האב, וטעמו של הטור ז"ל משום דכיון דבברייתא בתרייתא קאמרי ב"ש היכא דהפר הבעל ומת דהאב חוזר ומפר חלקו של בעל אע"ג דב"ה פליגי לאו בהא פליגי אלא משום דסברי דכיון דהיכא ארוס בחלוקה בתרייתא איירי בנתארסה לכך אינו יכול להפר בלא ארוס אבל היכא דליכא ארוס דייה דב"ש אמת ומודה ליה ב"ה דהוזר ומפר חלקו של בעל יחד עם חלקו:

יז אם הגירושין כשתיקה ויפר האב עם הבעל האחרון וכו'. וא"ת למה ליה למימר עם הבעל האחרון לימא ויפר האב לבד דאם גירושין כשתיקה יכול האב להפר והי לא לא. וי"ל דרבינו ז"ל נקט כליפנא דגמ' דאמרו שם (דף ע"א:) למאי נפקא מינה כגון שנדרה ושמע בעלה וגירשה ואהדרה ביומיה. ובגמרא נמי הוה מצי למנקט בלא אהדרה אי מצי מפר בעל אלא האי דנקט אהדרה ביומיה להודיענו דאי לאו אהדרה ביומיה לא מצי מפר אפילו הוו גירושין כשתיקה אע"פ שאינה מחתיו בסוף היום כדכתב שם הרא"ש ז"ל, אבל מ"מ קשה אמאי לא נקט כי לישנא דגמרא להודיענו חידוש זה וצ"ע:

יח אפילו שמע הבעל קודם שימות וכו'. הר"ן ז"ל סובר דאדרבא רבותא טפי הוי לא שמע משמע דכתב גבי שמע האב והפר לה ולא הספיק הבעל לשמוע עד שמת האב דלרבותא נקט לא הספיק הבעל לשמוע אע"ג דלא שמע וחלקו קלוש ולימא דלהאי פורתא נתרוקן רשות לבעל קמ"ל, ורבינו ז"ל אינו סובר כן אלא כדכתב הרא"ש ז"ל גבי חלוקה דשמע בעלה והפר לה דהוא כתב שמע בעלה ולא הפר לה ולא הספיק וכו' וקמ"ל כך בבא וכו' אבל היכא דשמע בחיי האב והיה ראוי להפר אם מת האב יפר הכל קמ"ל ע"כ. ולכן כתב אפי' שמע הבעל וכו' אבל אין חילוק בין הר"ן ורבינו ז"ל כלל לענין הדין דכ"ע סברי דבכל גוונא לא נתרוקנה רשות לבעל ואינו יכול להפר ולאפוקי ממאי דכתב הרב ב"י ז"ל בסימן רל"ד על לשון זה של הרא"ש ז"ל וכבר כתבתי בסמוך שגם הרמב"ם ז"ל כתב בזה שאינו יכול להפר כאילו היא מחלוקת בדבר ואינו כן אלא מאי דמסכים הרמב"ם והרא"ש ז"ל הוא דהוי חלוקה דשמע רבותא טפי מלא שמע, ולתרץ אמאי נקט לא הספיק בברייתא הר"ן ז"ל כתב בשם רבנן קמאי דלאו דוקא והרב ב"י ז"ל כתב דאורחא דמילתא נקט, ול"נ לתרץ דד' פעמים איכא לא הספיק בברייתא דלעיל ולא הספיק קמא נקטיה אגב הגיינא להודיענו דאע"ג דלא שמע האב בחיי הבעל נתרוקנה לו רשותו כדכתב שם הרא"ש ולא הספיק דבבא תליתאה אגב דבבא רביעאה אתא להודיענו דאע"ג דהאב הפר והבעל לא שמע וא"כ קלים חלקו טובא ואינו דהוי גוריש לאב קמ"ל ב"ש דאפ"ה מופר:

יט נדרים אלו שנראו לארוס ראשון וכו'. קשה דבפ' נערה מאורסה (דף ע"א) אמר דילמא ה"מ שלא נראו לארוס ראשון וכו' אבל נדרים שנראו לארוס ראשון ופירושו ששמע הארוס וכאן איך כתב אחרי החלוקות שנראו לארוס ראשון כא החלוק' דשמע אב ומת הבעל קודם שישמע הא לא נראו לארוס דלא שמע הארוס ודוחק לומר

שלא

ביום כמו שבארנו: **כ** [א]נדרה והפר לה אביה לבדו ולא שמע הארוס עד שנכנסה לרשותו אינו יכול להפר שאין הבעל מפר נדרי ארוסתו אחר שנשאת אלא קודם שתכנס לרשותו הוא שמפר בשותפות האב. לפיכך היה דרך תלמידי חכמים עד שלא תצא בתו מרשותו אומר לה כל נדרים שנדרת בתוך ביתי הרי הן מופרין: **כא** וכן הבעל עד שלא תכנס לרשותו אומר לה כל נדרים שנדרת משאירסתיך עד שלא תכנסי בתוך ביתי הרי הן מופרין שהבעל מפר נדרי אשתו אע"פ שלא [א] שמע אותם: **כב** [ב]הלך האב עם שלוחי הבעל או שהלכו שלוחי האב עם שלוחי הבעל עדיין אביה ובעלה מפירין נדריה. מסר האב לשלוחי הבעל או שמסרו שלוחי האב לשלוחי הבעל אין האב יכול להפר שהרי יצאת מרשותו ולא הבעל יכול להפר שאין הבעל מפר בקודמין כמו שבארנו: **כג** [ג]שומרת יבם אפילו עשה בה יבמה מאמר ואפילו יבם אחד ליבמה אחת אינו מפר נדרי יבמתו עד שיבא עליה: **כד** היתה יבמתו נערה מאורסה לאחיו ואביה קיים אין היבם ואביה מפירים נדריה כאחת אלא האב לבדו הוא שמפר כל שתדור ואפילו עשה בה היבם מאמר אינה כנערה מאורסה. שאין המאמר קונה ביבמה קנין גמור כמו שבארנו: **כה** [ד]נערה שהשיאה אביה ונתאלמנה או נתגרשה מן הנשואין הרי זו כיתומה בחיי האב. ואין אביה מפר נדריה ואע"פ שעדיין היא נערה: **כו** [ה]נערה מאורסה

א שם שם: ב טור שם: ג כן נראה גם מדברי הטור אה"ע סי' קסו: ד טור סי' רלד סמ"ג שם: ה שם:

כ נדרה והפר לה אביה לבדו וכו' לפיכך היה דרך תלמידי חכמים וכו'. משנה שם (דף ע"ב):

כא ומ"ש שהבעל מפר נדרי אשתו אע"פ שלא שמע אותם. כן נלמד מדברי משנה זו:

כב הלך האב עם שלוחי הבעל וכו'. בפ' נערה שנתפתתה (דף מ"ח:) תנן מסר האב לשלוחי הבעל הרי היא ברשות הבעל הלך האב עם שלוחי הבעל או שהלכו שלוחי האב עם שלוחי הבעל הרי היא ברשות האב מסרו שלוחי האב לשלוחי הבעל הרי היא ברשות הבעל. ובפ"ב דנדרים (דף ס"ע) אמרי' דהא דתנן זה הכלל כל שלא יצאתה לרשות עצמה שעה אחת אביה ובעלה מפירין נדריה לאיתויי הלך האב או שלוחיו עם שלוחי הבעל ואמרי' בפ' נערה שנתפתתה (דף מ"ט) דתנא דבי ר' ישמעאל הרי שמסר האב לשלוחי הבעל או שמסרו שלוחי האב לשלוחי הבעל ונתארמלה בדרך או נתגרשה היאך אני קורא בה בית אביה של זו או בית בעלה של זו אלא לומר לך כיון שיצאתה שעה אחת מרשות האב שוב אינו יכול להפר. ומ"ש רבינו בנמסרה ולא הבעל יכול להפר שאין הבעל מפר בקודמין נראה מדבריו אלא דבנדרים שנדרה קודם שנמסרה לשלוחיו מיירי ומדברי הטור נראה דגם בנדרים שנדרה אחר שנמסרה לשלוחיו אינו יכול להפר:

כג שומרת יבם כו'. משנה בפרק נערה המאורסה (דף ע"ג) וכר"ע וכ"פ הרמב"ן והרא"ש והר"ן. ומ"ש אפי' עשה בה יבמה מאמר הכי אוקימנא בגמ' דמתני' בעשה בה מאמר ואפ"ה אמר ר"ע דלא יפר:

כד היתה יבמתו נערה מאורסה לאחיו וכו'. טעמו משום דכיון דיבם כמאן דליתיה דמי קם ליה אב כהילו איתיה בלחודיה דאין לומר כיון דאיכא יבם אע"פ שאינו מפר לא נתרוקנה רשות לאב דא"כ לא הוה שביק תנא מלמיתני שומרת יבם אין מפירים לה לא האב ולא היבם והר"ן הסתפק בדבר ולא נזכר למה שכתב רבינו:

כה נערה שהשיאה אביה וכו'. משנה פרק בתרא דנדרים (דף פ"ע:) ודלא כר' יהודה:

כו נערה מאורסה שנדרה ולא שמעו אביה וכו'. (כן משמע שם בגמ' בפ' נערה המאורסה (דף ע':):

כל

מיירי כשהפר האב ונראו לארוס ראשון ולפיכך אין האב מפר לבדו אלא בשותפות הארוס האחרון ודוקא שנתארסה בו ביום אבל נתארסה למחר כיון ששמע האב בו ביום בין הפר בין שתק אין יכול להפר אי שתק בעיקן ביום שמעו וליכא ואם הפר בעיקן טולי הפרה ביום שמיעה וליכא

כ נדרה והפר לה אביה לבדו וכו'. איבעיא לן עלה בעל מהו שיפר בלא שמיעה והאיכן למפשטה מהך מתני' ודחי תלמודא והדר איבעיא לן חרש מהו שיפר לאשתו אמ"ל בעל מפר בלא שמיעה משום דבר מישמע הוא אבל חרש דלאו בר מישמע הוא מהו ודעת רבינו כדעת הגאונים ז"ל דכל דוכתא דאמריכן את"ל הוי הלכתא הכי ואיברא דפשטא דמתני' נמי הכי משמע:

כב הלך האב עם שלוחי הבעל וכו'. פ' ואלו נדרים זה הכלל דקתני גבי נערה מאורסה לאיתויי הלך האב עם שלוחי הבעל או שהלכו שלוחי האב עם שלוחי הבעל בנערה מאורסה דאביה ובעלה מפירין נדריה זה הכלל דקתני גבי ואלו נדרים לאתויי מסר האב לשלוחי הבעל או שמסרו שלוחי האב לשלוחי הבעל שאין הבעל מפר בקודמין וגם האב אינו מפר דכיון שמסרה לשלוחי הבעל יצאת מרשותו ושוב אין לו זכות בה וגם בשותפות הבעל אינו מפר ונדריה קיימין ואם נדרה בדרך בעלה לבדו מפר כיון שנמסרה לשלוחיו כבר נכנס ברשותו ואם נדרה וגירשה והחזירה אין לה הפרה דמרשות האב יצאת ואין הבעל מיפר בקודמין:

כג שומרת יבם וכו'. זה מבואר ממה שכתב שהמאמר ביבמה הוי מדברי סופרים ואינו קונה קנין גמור והינה לא אשתו ולא ארוסתו עד שיבא עליה והביאה קונה בה קנין גמור והרי היא כאשתו לכל דבר. ומה שכתב ואפי' יבם אחד ליבמה אחת שאין שם יבמין אחרים ולא יבמות אחרות בודאי זו זקוקה לזה והוה אמינא הרי היא כאשתו קמ"ל:

כד היתה יבמתו נערה מאורסה וכו'. גם זה מבואר דכיון שמת הארוס חזרה לרשות אביה ואביה לבדו מפר נדריה ואפי' עשה בה מאמר לא קנה הוהה כדכהיכנא לעיל:

כה נערה שהשיאה אביה וכו'. שם במשנה אבל הכ"א שלש נערות נדריהן קיימים בוגרת ויתומה ויתומה בחיי האב:

כו נערה המאורסה שנדרה וכו'. זה מתבאר שם במשנה דבנרות ויוצאין מוליאין מרשות האב וכיון שהבעל אין יכול להפר אלא בשותפות האב נדריה קיימין:

כל

לחם משנה

דלא קאי אלא אחלוקה קמייתא דשמע ארוס והפר לה ומת כו'. ולאפשר לומר דפירוש נראו לארוס דרבינו ז"ל אינו כפירוש נראו לארוס דגמרא אלא שנדר בחיי ארוס קאמר. וכבר אפשר לפרש דרבינו ז"ל סבור דנראו לארוס דגמרא נמי בכה"ג הוא ונדר בחיי ארוס והכי קאמר דילמא ה"מ נדרים שנדרה קודם שנתארסה אבל נדרים שנדרה בחיי ארוס ראשון לא ואע"ג דהרא"ש ז"ל כתב דנדרים שנדרה קודם שנתארסה נפקא מדקאמר אשר אסרה לא משמע ליה לרבינו ז"ל הכי ותירץ שמואל דמעליה נפקא והביאו בגמרא תניא כוותיה דשמואל במה שהביאו ראיה מקרא דעליה דאי לאו הכי אלא משום דכתיב אסרה כדכתב הרא"ש ז"ל היכי קאמרה הברייתא דאפי' שמע הארוס הא ממשמעותא דאסרה לא הוה נפיק אלא שנדרה כבר או על הרוב שנדר בחיי ארוס ראשון אבל לא ששמע ארוס ראשון אבל לשמואל דנפקא ליה מקרא יתירא דעליה אתי שפיר דעליה בכל גוונא משמע כיון שהם עליה יכול להפר וזהו שיום שהביאו מהברייתא לשמואל דמפקין ליה מיתורא דעליה ולא ממשמעותא דאסרה ולפי זה אתי שפיר דשמואל לא משמע ליה מתני' דאיירי בשמע ארוס אלא תברייתא שמעינן הך דלפירוש רש"י ז"ל ושאר המפרשים דמשמע ליה לשמואל מתניתין הכי איפשוט ממימריה דנירושין לאו כהקמה וכמו שהקשה הרשב"א ז"ל ותירץ דאינו רוצה לפשוט ממימריה ולפירוש שכתבתי ניחא והשתא אתי שפיר דלשון נראו לארוס שכתב רבינו ז"ל הוי כלשון הגמרא. והך חלוקה דכתב רבינו ז"ל ששמע אב והפר דאין האב לבדו יכול להפר היא חלוקה בתרייתא דברייתא דאמרי ב"ה דא"ל להפר ולא נריכין לומר דנפקא לן מדיוקא דחלוקה קמא דברייתא כדכתב הרב כ"מ ז"ל:

כא שהבעל מפר נדרי אשתו כו'. בעיא היא בפ' נערה מאורסה (דף ע"ב:) ואע"פ שאין במשנה זו הכרח דהכל דחו בגמרא דאמר לה לכי שמעגא מ"מ פסק רבינו ז"ל דמפר בלא שמיעה משום דדמי בר חמא אמר את"ל בעל מפר בלא שמיעה וכל הא"ל פשיטותא הוא לדעת רבינו ז"ל וכן כתב הרב כ"מ ז"ל בפ' שלאחר זה, אבל מ"מ כאן שנלמד מהמשנה הזאת אינו מכוון דאין ללמוד ממשנה זו כן דהכבר אפשר לפרשה ולומר דלכי שמענא קאמר וכו' והטור ז"ל בסימן רל"ד הביא משנה זו אע"ג דהוא פוסק לחומרא דבעינן שישמע קודם שיפר ומפני כן לא כתב אלא משנה כלורתה ולא סיים האי סיומא דסיים רבינו ז"ל שהבעל מפר נדרי אשתו אע"פ שלא שמע אותם:

כב שאין הבעל מפר בקודמין וכו'. לשון רבינו ז"ל כלשון הגמרא שאמר שם (דף מ"ח:) או שמסרו שלוחי האב לשלוחי הבעל (שאין הבעל מפר בקודמין) ואם מדברי רבינו ז"ל היה מוכרח לומר דבנדרים שנדרה קודם שנמסרה דוקא מיירי כדכתב הרב כ"מ ז"ל הוה תיובתא לטור ז"ל דפליג על רבינו ז"ל לשון הגמרא שהוא כלשונו אלא שאין הלשון מוכרח כ"כ דיש לפרש דהכי קאמר אע"פ שכשנדרה היה ברשותו להפר ואע"ג דהשתא אינה ברשותו עדיין לגמרי מיזיל בתר מעיקרא קמ"ל דאינו מפר בקודמין אבל מ"מ ה"ה הנדרים שנדרה אח"כ ג"כ אינו יכול להפר אי נמי אתא לומר דאפי' כנסה לגמרי הבעל אינו יכול להפר דאין הבעל מפר בקודמין ומ"מ כיון דפשט דברי הגמ' לא משמע כדברי הטור ז"ל דמשמע אין הבעל מפר מה שנדרה קודם שנמסרה אבל לא אחר שנמסרה ורבינו ז"ל העתיק לשון הגמרא כתב הרב כ"מ ז"ל דרבינו ז"ל פליג על הטור ז"ל:

כד אפילו עשה בה היבם מאמר וכו'. פשוט הוא דכיון דבגמ' (דף ע"ד:) אוקימו בעשה בה מאמר ואמר ר' אליעזר יפר בשותפות משום דקונה קנין גמור ולר"ע לא יפר בשותפות א"כ משמע דלע"ג דעשה מאמר אינו מעלה ואינו מוריד ואע"ג דנראה מלשון הטור ז"ל בריש סי' רל"ד הפך זה כבר ישבו הרב ב"י ז"ל שם עיין שם ומוכרח הוא:

כה נערה שהשיאה אביה וכו'. כתב הרב כ"מ ז"ל דפסק רבינו ז"ל דלא כר' יהודה והיינו לפי פירוש רבינו ז"ל שפירש בפירוש המשנה כן אבל להר"ן ז"ל ולשאר המפרשים ז"ל לא פליג ר' יהודה על רבנן:

כו נערה מאורסה שנדרה ולא שמעו נדריה כו'. גם זה מתבאר מאותה משנה וכמו שהעלה שם רבינו ז"ל בפירוש המשנה:

כל

מגדל עוז

הלך האב עם שלוחי הבעל כו' עד כמו שבארנו. פ' נערה שנתפתתה (דף מ"ח:) ופ' נערה המאורסה דנדרים: נערה שהשיאה אביה עד סוף הפרק. פ' בתרא דנדרים (דף פ"ט):

הגהות מיימוניות

[א] כן משמע פשוטה של משנה אבל בגמרא בעיא היא אם מפר בלא שמועה ורצה לפשוט ממתני' ודחי:

פי"ב א כל הנדרים והשבועות וכו'. דעת רבינו שהאב יכול להפר כל נדרים אע"פ שאין בהם עינוי נפש והקשו עליו חכמי לוניל שאמרו בספרי מקיש האב לבעל והשיב ז"ל דסתם ספרי ר"ש ואינה הלכה אלא תפסינן קרא כפשטיה כל נדריה והסריה וכו'. ובעל מגדל עוז העתיק תשובתו. ויש חולקין על רבינו. ומדלא קתני במתני' ואלו דברים שהם מפירין משמע דהאב להודיה קאי והכי משמע בכולה סוגיא וראיות הרבה כתב רבינו בתשובתו ע"ש: **אבל הבעל אינו יכול להפר וכו'.** שם במשנה ואלו דברים שהוא מפר דברים שיש בהם עינוי נפש אם ארחץ ואם לא ארחץ וכו':

ומה

מאורסה שנדרה ולא שמעו נדריה אביה ובעלה עד שבגרה או עד שנעשית יתומה בחיי האב הרי נדריה קיימים ואין הבעל יכול להפר שהרי יצאת מרשות אביה שהוא מפר עמו בשותפות ועדיין לא נכנסה לרשות הבעל:

פרק שנים עשר

א אכל הנדרים °והשבועות האב מפר ביום שמעו. שנאמר כל נדריה ואסריה. אבל הבעל אינו יכול להפר אלא כל נדרים ושבועות שיש בהן עינוי נפש או שהן בדברים שבינו לבינה כגון שנשבעה או נדרה שלא תכחול או שלא תתקשט שנאמר בין איש

א טור שם סמ"ג שם:

כסף משנה

פי"ב א כל הנדרים והשבועות וכו' שאין הבעל מפר אלא נדרי עינוי נפש. מבואר בתורה. ומ"ש דה"ה שמפר נדרים שבינו לבינה בר"פ בתרא דנדרים (דף ע"ט:) יליף לה מקרא. אבל מ"ש שהאב מפר כל מין נדרים ושבועות, הרא"ש והר"ן כתבו שם שגם האב אינו מפר נדרים שאין בהן עינוי נפש וכתב הרא"ש דהכי איתא בהדיא בספרי. וכתב בעל מ"ע שחכמי לוני"ל הקשו לרבינו מההיא דספרי, והשיב דקשה לו עליה מדלא אישתמיט שום אחד מפני הגמרות ולא התוספתא להזכיר אותה דרשא דספרי ולפיכך סובר דליתא לההיא דרשא אלא אליבא דר"ש דסתם ספרי כוותיה ולא קי"ל הכי אלא נקיטינן כפשטיה דקרא שלא חילק באב אלא אמר כל נדריה והסריה אסר אסרה על נפשה לא יקום עכ"ל. ודבר תימה הוא לדחות ברייתא דספרי משום דלא נזכרה בגמרות ובתוספתא ואע"ג דסתם ספרי ר"ש כיון דלא אשכחן מאן דפליג עליה בהא משמע דדברי הכל היא ובכמה מקומות פוסק רבינו כברייתא דספרי אע"פ שלא נזכרה בגמרות ולא בתוספתא. ומה שטען מפשטיה דקרא איכא למימר דכיון דכתיב בין איש לאשתו בין אב לבתו הוקשו זה לזה לכל דבריהם מהכא דריש לה בספרי, ומ"ש שלא נזכר בג' נמרות נכתב שלא בהשגחה שבירושלמי רפ"ב דנדרים אמרו בהדיא כשם שהבעל אינו מפר אלא נדרים שיש בהם עינוי נפש ודברים שבינו לבינה אף האב אינו מפר אלא נדרי עינוי נפש ודברים שבינו לבינה, וגם גמרא דידן איכא למימר נמי דלא נשמט מלהזכיר זה שהרי בר"פ בתרא דנדרים דייק גמ' נדרי עינוי נפש הוא דמפר שאין בהם עינוי נפש אינו מפר והתניא בין איש לאשתו בין אב לבתו מלמד שהבעל מפר נדרים שבינו לבינה ואם איתא לא ה"ל לאיתויי אלא בין איש לאשתו ומדמייתי נמי בין אב לבתו משמע דהיינו לומר

לחם משנה

פי"ב א כל הנדרים וכל השבועות וכו'. דעת רבינו ז"ל שלא כדעת המפרשים לחלק בין אב לבעל דאב מפר כל נדרים ובעל מפר דוקא נדרי עינוי נפש ושבינו לבינה והטור ז"ל בסימן רל"ד כתב בשם ה"ר יחיאל דעת שליש שקודם שנתארסה מפר כל נדריה אבל נתארסה ומת הבעל וחזרה לרשותו אז אינו מפר אלא נדרי עינוי נפש וטעמו כתב הרב ב"י ז"ל שם דכדי ליישב המקראות עם ההיא דספרי בטיל פסרה והמר דאחר שנתארסה כיון דבעודה ארוסה לא היה יכול להפר האב אלא דברים של עינוי נפש ושבינו לבינה שהוא מפר בשותפות הארוס א"כ כשמת הארוס אין בדין שיפר נדריה שלא היה יכול להפר בעודה ארוסה משמע ודאי מכאן דאפי' לדעת רבינו ז"ל דהאב מפר כל הנדרים כשהיא ארוסה אינו מפר הארוס והאב אלא נדרי עינוי נפש ושבינו לבינה ואע"ג דבקודמין אמרינן בפ' נערה מאורסה בראש הפרק (דף ס"ז:) כשהקשו שם אימא אם בית אישה נדרה לומר שאין הבעל מפר בקודמין כלומר מנא לך דאין ארוס מפר להודיה אי משום דה"כ אם בית אישה נדרה למה לי דהשתא במקום אב הרום מפר כל שכן שלא במקום אב הא לא קשיא דאם בית אישה נדרה איצטריך לומר דאין האב מפר בקודמין ומיניה דארוס מפר בקודמין אלא לאו משום שותפותיה דאב כלומר א"כ הארוס מפר להודיה היכי סליק אדעתין לומר דארוס עדיף מבעל דהא מונדריה עליה משמע דארוס מפר בקודמין וכיון שאין הבעל מפר בקודמין א"כ עדיף ארוס מבעל ואין זו סברא אלא ודאי דארוס מפר בשותפותיה דאב ולך מפר בקודמין מכחו של אב ואע"ג דעדיף מבעל היינו משום שותפותיה דאב וא"כ אינו יכולים לומר כי היכי דלגבי קודמין יפה כחו של ארוס משל בעל מחמת שותפותיה דאב לגבי שאר נדרים שאינם עינוי נפש ולא בינו לבינה נמי יפה כח הארוס ג"כ מפני שהוא מפר בשותפות האב דיש לו כח להפר הכל מ"מ לא אמרינן הכי דאי גבי קודמין אמרינן ליה משום דגלי קרא גבי ארוס ונדריה עליה אבל גבי שאר נדרים שאינם עינוי נפש ושבינו לבינה ודאי דאינו מפר ועוד דקרא כתיב לענות נפש אישה יקימנו וגו' ואישה משמע בין ארוס בין בעל ואדרבה גרע כח האב מחמת שותפות הארוס דלא יוכל להפרם אע"ג דקודם שנתארסה היה בידו כח להפרם. זה נראה פשוט בדעת ה"ר יחיאל ורבינו ז"ל אלא שיש חילוק ביניהם להיכא שמת הארוס אם חזר הכח לאב כבראשונה דמדברי רבינו ז"ל שלא חילק משמע דחזר לגמרי ולדברי ה"ר יחיאל לא. ואני תמיה על דברי רבינו ז"ל מההיא סוגיא דפ' נערה דהקשו שם אימא אב להודיה או ארוס להודיה מפר כלומר מנא לך מהאי קרא דואם היו תהיה דאביה ובעל מפירין נדריה לימא דאב או ארוס מפירין והירצו א"כ אסרה אסר בית אביה יצא אותה למה לי השתא במקום ארוס מפר אב להודיה שלא במקום ארוס מבעיא כלומר א"כ למה הוצרך הכתוב לומר גבי אב דיפר נדריה לימא קרא בהדיא ארוס דחד מינייהו מפר וכל שכן אב להודיה. ולדברי רבינו ז"ל קשה דאי הוה אמר קרא גבי ארוס דחד מינייהו מפר ודאי דלא הוי בנדרים (שיש) [שאין] בהן עינוי נפש ובינו לבינה דארוס להודיה ודאי לא מפר בהכי דלא עדיף ארוס מבעל כדמוכח בההיא סוגיא שהבאתי וכיון דבעל אינו מפר בשאר נדרים כ"ש ארוס להודיה וא"כ הוצרך קרא האחרינא לומר גבי אב דמפר כל נדרים בין שיש בו עינוי נפש בין שאין בו עינוי נפש דהוצרך קרא להלק לאב מארוס לגמרי לומר דאב מפר כל נדרים כדכתיב כל נדריה ואסריה כו' וארוס אינו מפר אלא נדרים שיש בהם עינוי נפש ושבינו לבינה. ואולי דלדברי רבינו ז"ל ה"ק ליכתוב קרא בהדיא בנדרים דאחר שנתארסה דאב מפר כל נדרים וארוס מפר נדרי עינוי נפש ולא ליכתוב לאב גבי פנויה אלא מ"מ קשה דנימא קרא גבי ארוסה שלא יהיה כח לאב יותר מארוס אלא שלא יפר אלא נדרי עינוי נפש ושבינו לבינה לבד דומיא דארוס דכיון שהיא ארוסה די לנו לתת כח לאב כמו לארוס אבל לפנויה נתנה תורה כח לאב להפר כל נדרים כיון שהיא פנויה ואין כח לאחר עליה אלא רשות האב לבד ורצתה תורה להלק בין כח האב כשהיא ארוסה להיכא שהיא פנויה ואמאי לא מקשה בגמרא הכי ותו ליכא תירוצא דא"כ אסרה איסר בית אביה יצא אותה למה לי ולסברת ה"ר יחיאל ז"ל קשה דאמר שם בפ' נערה (דף ע') דנפקא לן דהיכא דמת הבעל נתרוקנה רשות לאב משום דאמר קרא ואם היו תהיה מקיש קודמי הויה ראשונה לקודמי הויה שניה והא קי"ל דאין היקש למחצה וכי היכי דקודמי הויה ראשונה הוי בכל נדרים בין נדרי עינוי נפש ושבינו לבינה בין שאר נדרים הכי נמי קודמי הויה שניה: **שלא תכחול או שלא תתקשט וכו'.** מדברי רבינו ז"ל נראה דפסק כר' יוסי דכיחול וקישוט הוו דברים שבינו לבינה וכן נראה מדברי הר"ן ז"ל שהוא דעת רבינו ז"ל שכתב בפ' ואלו נדרים ולענין

משנה למלך

פי"ב א אבל הבעל אינו יכול להפר כו'. כתב מהרימ"ט ח"א סי' ד' בשם הגה"מ שכתב והאומר ר"י דעל דעת רבים יועיל בזה כדמוכח בהשולח. והיינו ז"ל כתב שהלכה זו מקופחת וכ"ל שע"ד רבים לא יועיל בזה כמו שיע"ש. והנה רבינו ירוחם בס' מישרים נכ"ג ח"א כתב בשם ר"י דנדרים ע"ד רבים יועיל בזה כלומר דלא מצי הבעל להפר וכתב בלדו בס' נתיבות משפט וכ"כ בסמ"ג בשם ר"י ומדברי התוס' בתירוץ ב' משמע דכן ס"ל שהרי תירצו דרב הונא לא ס"ל למימר שאמר ע"ד רבים אין לו הפרה. ומדטרחו לאפושי פלוגתא בזה משמע דלא ניחא להו לומר דע"ד רבים יכול הבעל להפר וצ"ע:

אחד

מגדל עוז

פי"ב כל הנדרים והשבועות עד ואסריה. פ' נערה המאורסה דנדרים (דף ע"ו). שוב מצאתי להכמי לוני"ל ז"ל שאלוהו על זה וז"ל האירה עינינו במאור תורתו שהרי בספרי מקיש אב לבעל וכן במס' נדרים מדכתיב בין איש לאשתו בין אב לבתו ובעל אינו מפר אלא נדרי עינוי נפש וידוע כל דכתיב גבי בת למלתא אחריתי. יפרש לנו רבינו פירוש מרווה: תשובה זאת השאלה ודאי ראויה לשאול אותה כל חכם וכמה ימים נתיישבתי בדבר זה והדבר ידוע שלדברי אותו היקש המפורש בספרי אין האב מיפר אלא נדרים שהבעל מיפר כמו שפירש שם אבל קשה לי דבר זה ימים רבים ואמרתי שדברים אלו ודאי לר"ש הם לבדו שסתם ספרי ר"ש אילו הלכה ודאי לא הוה שתיק גמרא מינייהו שלא תמצא לעולם אותו ההיקש באחד משני התלמודים ולא בתוספתא ולא נאמר בגמ' אלא הכי והתניא בין איש לאשתו בין אב לבתו מלמד שהבעל מפר דברים שבינו לבינה ולא הביא מקרא זה על היקש שדרש ר"ש בספרי אלא הביא מקרא זה קושיא על המשנה שאמרה דברים אלו שמפר דברים שיש בהן עינוי הקשה ואמר נדרי עינוי נפש הוא דמפר שאין בהם עינוי נפש לא מפר והתניא בין איש לאשתו מלמד שהבעל מפר דברים שבינו לבינה אמרי וכו' וכולהו הלכות נדרים ושבועות שתמצא שאם נדרה כך יפר כך וכן לא יפר לא תמצא הלוקה זו אמורה לעולם אלא באשה ובעלה אבל בנערה ואביה לא נשמע דבר זה לעולם ומאחר שנאמר הנדר שיפר הבעל הוא הנדר עצמו שיפר האב היאך פינה נדרי עינוי נפש דברים שבינו לבינה היאך יפירם בבעל ובאב ומה איכפת לאב בדברים שבין אשה ובעלה אם תכחול או [...] מקום והרבה דברים ועוד דברים שבין אב לבתו חוץ מנדרי עינוי נפש לא אישתמיט תנא או אמורא שיאמר נערה שנדרה כך יפר אביה נדרה כך לא יפר או יאמרו אחד מן הדברים שבין אב לבתו כמו שאמרו כמה דברים שבין איש לאשתו ועוד הספרש שנתנו חכמים בין נדרי עינוי לדברים שבינו לבינה לא נתנו אלא בבעל ואמרו כן איתה תחותיה הויא הפרה כי מגרש לה חייל נדרה עלה, מכל אלה הדברים כ"ל שלא אמרו חכמים בחלוקת נדרים אלא לענין בעל אבל לענין אב לא חלקו חכמים בנדרים כפשטיה דקרא דלא חילק באב אלא אמר כל נדריה ואסריה אשר אסרה על נפשה לא יקום ובבעל חלק ואמר כל נדר וכל שבועת איסר לענות נפש לפי דברים אלו תפשתי סוגיא זו ולא יצאתי מפשטיה דקרא ואמרתי שזה ההיקש דר"ש דברי יחיד הוא. וזו שנ"ל וה' יצילנו מכל שגגה עכ"ל: **אבל** הבעל אינו יכול וכו' עד עם כל אדם לעולם. פרק בתרא דנדרים (דף ע"ט):

הגהות מיימוניות

°[כתב הטור והרמב"ם כתב שהאב מפר לבתו כל עניני נדרים ולא נהירא וה"ר יחיאל חילק קודם שנתארסה מפר כל נדריה אבל נתארסה ומת הבעל וחזרה לרשותו אז אינו מפר אלא נדרי עינוי נפש וא"א ז"ל לא חילק בזה]:

איש לאשתו: ב ומה בין נדרים שיש בהן עינוי נפש לדברים שבינו לבינה. שהנדרים שיש בהן עינוי נפש מפר אל עצמו ואל אחרים. ושבינו לבינה לעצמו מפר ולאחרים אינו מפר: ג כיצד נדרה שלא לאכול בשר מפר לה ותהיה מותרת לאכול עם כל אדם לעולם. אסרה עליה תשמיש כל אדם שבעולם יפר חלקו ותהיה משמשתו. וכשימות או יגרשנה הרי היא אסורה בתשמיש

כסף משנה

לומר דהוקשו זה לזה. והרמב"ן בפירוש התורה כתב דברי ספרי והירושלמי. והר"א מזרחי כתב שם שרבינו סמך על מ"ש בפ"ב דנדרים כל הנדרים והשבועות הבעל מפר שנאמר ואם הניא אביה אותה כל נדריה ואסריה אשר אסרה על נפשה לא יקום אבל הבעל אינו יכול להפר אלא נדרים ושבועות שיש בהם עינוי נפש שנאמר לענות נפש אישה יקימנה ואישה יפרנה וה"ה שבינו לבינה שנא' אלה החקים כו' בין איש לאשתו כו' עכ"ל. וכראותי דבריו אלו נשתוממתי איך רבינו בתשובתו לא הביא ראיה מזה המאמר ולא עוד אלא שכתב שלא נזכר דבר זה בב' הגמרות וגם הרמב"ן והרא"ש והר"ן היאך אפשר שנעלם מהם מאמר זה ובדקתי בכל הפרק הנזכר ולא מצאתי מאמר זה והייתי נבהל היאך העיד הר"א מזרחי על מאמר זה שהוא בפרק הנזכר, ועיינתי בסמ"ג ומצאתי שכתב בלשון הזה כל הנדרים והשבועות האב מפר ביום שמעו שנאמר ואם הניא אביה אותה ביום שמעו כל נדריה וכו' אבל הבעל אינו יכול להפר אלא נדרים ושבועות שיש בהם עינוי נפש שנאמר כל נדר וכל שבועת איסר לענות נפש אישה יקימנו ואישה יפרנו וה"ה שמפר בנדרים שבינו לבינה שנאמר אלה החקים אשר צוה ה' את משה בין איש לאשתו וכו' כדאמרינן בפרק אחרון דנדרים עכ"ל. ואין ספק שהר"א מזרחי חשב שמ"ש סמ"ג כדאמרינן פרק אחרון דנדרים קאי לכל הדברים גם ארישא ואינו כן דלא קאי אלא למאי דסמיך ליה שהוא מפר נדרים שבינו לבינה אבל כל הדברים הקודמים אינם אלא דברי סמ"ג עצמו מועתקים מדברי רבינו:

ב ומ"ש ומה בין נדרים שיש בהם עינוי נפש לדברים וכו'. מבואר שם בגמרא:

הרדב"ז (מכ"י)

ב ומה בין נדרים שיש בהם עינוי נפש וכו'. אקשינן עלה דמתני' נדרי עינוי נפש הוא דמפר שאין בהם עינוי נפש אינו מפר והתניא בין איש לאשתו בין אב לבתו מלמד שהבעל מיפר נדרים שבינו לבינה ומסיק תלמודא הכין והכין הויא הפרה אלא נדרי עינוי נפש מיפר בין לעצמו בין לאחרים אין בהם עינוי נפש לעצמו מפר לאחרים אינו מפר ע"כ. ומברייתא זו הקשו על רבינו דמשמע דאב ובעל שוין בהפרה. וז"ל תשובתו ולא הביא מקרא זה על היקש שדרש ר"ש בספרי אלא הביא מקרא זה קושיא על המשנה שאמרה דברים אלו שמפר הם דברים שיש בהם עינוי הקשה ואמר עינוי נפש הוא דמפר שאין בהם עינוי נפש אינו מפר והתניא בין איש לאשתו מלמד שמפר דברים שבינו לבינה ע"כ. ודברים ברורים הם שלא היתה כונת המקשה אלא מבין איש לאשתו אלא דמייתי כולי קרא וכמי אורחיה דתלמודא בכמה דוכתי:

ג כיצד נדרה שלא לאכול בשר מפר לה וכו'. הכי מסקינן התם דתשמיש המטה הוי דברים שבינו לבינה ולקמן יתבאר בעזרת השם יתברך:

אחד

אחד

לחם משנה

ולענין הלכה קי"ל כרבנן דרחילה וקישוט נדרי עינוי נפש הם וכו' אבל הרמב"ם ז"ל פסק מדרב הונא כר' יוסי דאינו מפר אלא משום נדרים שבינו לבינה והרא"ש ז"ל ג"כ כתב בפסקיו כן אבל הרמב"ס ז"ל כתב דקישוט ותשמיש הוו דברים שבינו לבינה ומפר לעצמו ואפשר דס"ל וכו' ואע"ג דבפסקי הרא"ש ז"ל כתוב הרמב"ן בנו"ן טעות סופר הוא וכמ"ש גרסינן דלמטה כתב בשם הרמב"ן ז"ל בספר שכתב וכתב הרמב"ן ז"ל ושמעינן מהא דהלכתא כרבנן דליכא אמורא דפליג עליה דשמואל ולוי ולעיל מיניה שכתב כתב הרמב"ם ז"ל והלכתא כרבנן דיחיד ורבים הלכה כרבים וכו' שרמב"ן גרסינן בנו"ן שהוא דעת הרמב"ן ז"ל דפסק כרבנן וכדכתב הר"ן ז"ל בשמו בפרק הנזכר דף פ"ב והדבר מוכיח שהוא טעות סופר שם ג"כ כיון שהעתיק לשונו והלכתא כרבנן דיחיד ורבים כו' ואין זה לשון הרמב"ם ז"ל כלל באופן שנתחלף הענין ולמטה שכתב אבל הרמב"ן כתב דקישוט ותשמיש הוו דברים שבינו לבינה וכו' הוי הרמב"ם במ"ם ולעיל מיניה שכתב כתב הרמב"ם ז"ל והלכתא כרבנן הוי הרמב"ן בנו"ן והוא מסכים למ"ש עוד למטה גבי הא דשמואל וכתב הרמב"ן ז"ל ושמעינן מיניה כו', א"כ למדנו מהרא"ש והר"ן ז"ל שדעת רבינו ז"ל לפסוק כר' יוסי והרמב"ן פוסק כרבנן ומפני זה החילוק אפר בדברי הרא"ש ז"ל הוא נמשך אחר לשון הדפוס וכתב בסימן רל"ב ודלא כסברת הרמב"ן ז"ל שהזכיר הרא"ש ז"ל שפסק כר' יוסי אבל מדברי הרמב"ס בפי"ב נראה וכו' ואינו כן דאין זה אלא הרמב"ס ז"ל רבינו שפוסק כר' יוסי כדכתיבנא, ולכך יש לתמוה עליו גבי רחילה שכתב אחד עינוי גדול ואחד עינוי קטן וכו' כיצד נדרה או נשבעה שלא תרחץ היום או שלא תשתה היום יין וכו' דהוי עינוי נפש, והרב ב"י בסימן רל"ד כתב דאית ליה דר' יוסי לא פליג ארחילה ותימה הוא לומר כן דהא בהדיא אמר שם במסקנא אחר שתירצו דברי המשנה ורמינן דר' יוסי אדר"י דהכא א"ר יוסי דרחילה הוי עינוי נפש וגבי כביסה משמע דלא הוי עינוי ואי במסקנא לא פליג ר"י ארחילה מאי קושיא ומלבד זה כיון דלמאי דס"ד מעיקרא פליג ר' יוסי גבי רחילה להרא"ש ז"ל והתוס' דלא גרסי ור' יוסי אמר ניוול חד יומא לא הוי ניוול וכו' אלא דאית ליה דרחילה לא הוי עינוי א"כ אמאי אמרינן דהדר במסקנא מהך ואפי' לפירוש הר"ן ז"ל דאית ליה מאי דס"ד דרחילה הוי עינוי מ"מ כבר כתב דלמסקנא לא אמרי' אם ארחץ היום ואית ליה דר' יוסי אית ליה דרחילה לא הוי עינוי. ועוד התוס' הכריחו שם מפרק המדיר דר"י אית ליה דרחילה לא הוי עינוי אלא ודאי דר' יוסי ארחילה נמי פליג. ולתרץ דברי רבינו ז"ל נאמר דשם בגמרא הקשו מדר' יוסי לר"י דר"י אמר במקום אחר דכביסת בגדים הוי צער דקודמת לחיי אחרים ותירצו דאיס כביסת בגדים מרחילת הגוף דאמר שמואל דערבוביתא דמאני כלומר שטופת בגדים שאינם רחוצין מביא לידי שעמום וערבוביתא דגופא דהיינו זוהמא הבא על בשרו של אדם ואינו רוחץ מתייא לידי שיחני וכיבי הרי דמניעת כיבוס בגדים מביא שעמום וזו קשה ממניעת רחילת הגוף שאינו מביא אלא לידי שיחני וכיבי שיש להם רפואה. עוד שם שלחו מתם הזהרו בערבוביתא וסובר רבינו ז"ל דמדקאמר הזהרו פליג אדר' יוסי דאמר דבכל ערבוביתא בין מניעת כביסת בגדים בין מניעת רחילת הגוף צריך ליזהר וכן פירשו שם הרא"ש והר"ן ז"ל אע"ג דהתוס' פירשו שם דאינו מזהיר אלא מניעת כביסת בגדים מ"מ רבינו ז"ל סובר כפירוש הרא"ש והר"ן ז"ל וכיון דשלחו מתם שיזהרו בכולם משמע דלית הלכתא כר"י ברחילה אלא דהוי צער ועוד כיון דשמואל אמר דמייתי לידי שיחני וכיבי וכי יש לך צער גדול מזה לכך פסק רבינו ז"ל דלא כר' יוסי ברחילה והוא טעם נכון לפסק רבינו:

ג אסרה עליה תשמיש כל אדם שבעולם כו'. היינו כר' יוסי דא"ל דתשמיש הוא מדברים שבינו לבינה דכן פסק הוא כר' יוסי כדכתיבנא אבל אם היה פוסק רבינו ז"ל כרבנן לא היה פוסק בתשמיש סתם אסורה בכל העולם דכיון דמספקא לן אי הוי דברים שבינו לבינה או עינוי נפש כדאיבעיא לן לרבנן והוי בעיא דלא איפשיטא היל"ל ה"ז ספק דאם הפר ודאי דאינו לוקה על הספק אלא מפני שהוא פסק כר"י כתב בפשיטות שחלקו מפר ולא של אחרים: אסרה עליה תשמיש כל אדם וכו'.

וגם מ"ש בפירוש המשנה היא אסרה הנאת עצמה על כל היהודים מתשמיש קאמר כמו שאמרו בגמרא ומה שאמר רבינו ז"ל בפירוש המשנה שהוא מאמר דהוי הטעם הוא דסובר רבינו שם דתשמיש המטה לרבנן הוי עינוי נפש ופסק שם כחכמים משום דסובר דאיפשיטא בעיין מדשמואל דקאמר הנאת פלוני עלי מפר אע"פ שהר"ן ז"ל שם דחה פשיטות זה וזהו שכתב רבינו ז"ל שם וסיים דבריו אבל הכ"א שיפר הנדר כלו לפי שהוא מנדרי עינוי נפש וכבר ביארנו שהלכה כחכמים ע"כ. אבל כאן בחיבור כבר נתבאר שדעת רבינו ז"ל לפסוק כר' יוסי וכמו שהכרחתי לעיל מדברי הרא"ש ז"ל והר"ן ז"ל ופוסק כמתני' דנטולה מן היהודים וכבר פסקה רבינו לעיל ומ"ש כאן וכן אם אסרה וכו' הינה ענין למשנה ההיא אלא כוונתו כמ"ש. ורמיתי להרב ב"י ז"ל בפרק זה פעם תופס שרבינו ז"ל פסק כרבנן גבי שלא ארחץ היום וכו' ופעם תופס שפוסק כר' יוסי כאן גבי הא דשמואל אבל אני ביארתי שדעת רבינו ז"ל לפסוק ודאי כר' יוסי. גם מה שפירש כאן דהנאתה על אומה ב"ל כפשוטו והטעם מפני שמשילתו שם רע בשכניו והביא ראיה מפרק המדיר לע"ד לאו ראיה דהתם לא יפר משום דברים שבינו לבינה דאם הוא יכול להפר לא היתה יוצאת בלא כתובה כשהיא נדרה כך וכדכתב הטור ז"ל בסוף הל' נדרים וכן רבינו ז"ל בפי"ב מהל' אישות כתב גבי נדרה בנזיר דהיה יכול להפר דמפני כך תצא בכתובה ובודאי דמאי דכתב בפי"ג דסיכא דנדרה היא שלא תשאיל לשכניו דהוא אינו יכול להפר ומפני כך תצא שלא בכתובה וא"כ הך טעמא דהשאת שם רע לא סגי למעבד ליה דברים שבינו לבינה, אולי סובר הרב ז"ל דכיון דאסרה הנאתה על אומה אחת הוי גנאי טפי ודמי לדברים שבינו לבינה ועשאה הרב כקונם שאני נהנה לאבא ולאביך וכו' קונם שאני נהנה לך וכו' דכתב הטור ז"ל בסימן רל"ד דמשום דהוי גנאי לו הוי כדברים שבינו לבינה ולא הביא הרב ז"ל ההיא דפרק המדיר אלא לומר דהשאת שם רע הוי מילתא אבל ודאי לדעתי דהיכא דליכא השאת שם רע טפי מדמינן ליה לדברים שבינו לבינה. א"כ יש לתרץ בעד רבינו ז"ל למה לא הביא הא דשמואל דהנאת פלוני עלי משום דהוא מפרש כפירוש התוס' ז"ל משם ה"ר יונה ז"ל והרא"ש ז"ל בשם י"מ דמאי דאמר בגמרא ומאי אין יכול להפר משום נדרי עינוי נפש קושטא דמילתא קאמר דר"י אית ליה דהוי דברים שבינו לבינה אבל שמואל ודאי דע"כ כרבנן אתי דלר"י הנאת פלוני עלי אפי' דברים שבינו לבינה לא הוי דלא דמי לחטוי דהתם ס"א אלא להתפרנס ממנו ומש"ה הוי דברים שבינו לבינה לר' יוסי אבל הנאת פלוני עלי אינו דברים שבינו לבינה לר"י. ורבינו ז"ל כיון דפסק כר"י לא הוי הנאת פלוני עלי דברים שבינו לבינה ולכך לא הזכירו והנאת חטוי שאינו מתפרנס ממנו לא הזכיר רבינו ז"ל דהוי דברים שבינו לבינה לר' יוסי משום דנלמד ודאי ממדינה ומכ"ש הוא כיון דאין פרנסתו אלא ממנו ועוד לא גרע מנודר מן הישמעאלים אע"פ שהם אומה אחת כיון שאין פרנסתו אלא ממנו. כל זה טרחתי להעמיד דברי רבינו ז"ל:

וכשימות או יגרשנה כו'. משמע מדברי רבינו ז"ל דכשיגרשנה היא אסורה בתשמיש אפי' לו ולא יוכל להחזירה שלא כדברי הטור ז"ל שכתב בסי' רל"ד דהיא מותרת אחר שתתגרש כל זמן שלא תנשא שאפשר שתחזור אליו וכ"כ הרא"ש ז"ל אע"ג דשם כתב בדין זה ואם אמרה קונם תשמישי על כל העולם יפר חלקו והא מותרת לו עד שתתגרש ואז אסורה לו ג"כ דמשמע דמשנתגרשה אסורה והוא ספק ממ"ש ראשונה וכמו שהקשה שם הרב"י ז"ל י"ל דעד שתתגרש דקאמר הטור ז"ל תתגרש ותתנשא לאחר קאמר ולא הולכך לפרש דסמך על מ"ש ראשונה אבל מדברי רבינו ז"ל שכתב או יגרשנה הרי היא אסורה בתשמיש כל אדם משמע קצת דאפי' לו אסורה וקשה דבגמ' אמרו אמרו שם איפכא דהכי אמרינן התם (דף ע"ע:) ודברים שאין בהם עינוי נפש כי מגרש לה חיילא עלה והא תנן ריב"ג אומר יפר שמא יגרשנה והא אסורה לחזור לו ע"כ. משמע דכשהפר היא מותרת לחזור לו. ושמא יש לדחוק לשון רבינו ז"ל ולומר דאסורה לכל אדם ולמגרש מותרת כל זמן שלא תנשא לאחר ומ"מ כתם הדברים יותר מדאי ומפני כן כתב הרב"י ז"ל בסימן רל"ד ודברי הרמב"ם ז"ל בפי"ב מה' נדרים אינם מבוארים כל הצורך:

ביצד

מגדל עוז

אסרה עליה תשמיש עד אכילה בלבד. סוף מסכת נדרים:

בתשמיש כל אדם וכן כל כיוצא בזה: ד אחד עינוי גדול ואחד עינוי קטן ואחד עינוי שהוא לזמן מרובה או לפי שעה הכל מפר הבעל: ה כיצד נדרה או נשבעה שלא תרחץ היום. או שלא תשתה יין היום. או שלא תאכל היום דבש. וכן אם נדרה שלא תכחול היום או שלא תלבש רקמה היום מפר וכן כל כיוצא בזה. אפילו נדרה ממאכל רע או ממין שלא טעמה אותו מימיה הרי זה יפר: ו נדרה משתי ככרות באחת יש לה עינוי ובאחת אין לה עינוי מפר לזו שמתענה בה ואינו מפר לזו שאין לה עינוי: ז נדרה שלא תאכל תאנים של מדינה זו יפר משום דברים שבינו לבינה שעסק גדול הוא לו להטפל ולהביא לה ממדינה אחרת. לפיכך אם מת או נירשה או שהביא לה איש אחר מפירות אותה מדינה הרי אלו אסורין עליה שאינו מפר לאחרים בדברים שבינו לבינה: ח וכן אם נדרה שלא ליהנות לבריות אע"פ שאין הבעל בכלל יש לו להפר משום דברים שבינו לבינה. שלא יהיה זקוק להאכילה משלו בלבד. וכן

הרדב"ז

ד אחד עינוי גדול וכו'. הכי איתא באותה סוגיא דניוול דחד יומא כתנאי דלרבנן ניוול דחד יומא הוי ניוול ולר' יוסי לא הוי ניוול וקי"ל כרבנן:

ה אפילו נדרה ממאכל רע וכו'. דלעולם קרינן ביה לענות נפש:

ו נדרה משתי ככרות וכו'. פלוגתא דשמואל ור' יוחנן ופסק כר' יוחנן דאמר מפר למתענה ואינו מפר לשאין מתענה:

ז נדרה שלא תאכל תאנים וכו'. שם במשנה פירות מדינה זו עלי יביא לה ממדינה אחרת משמע שאין הבעל יכול להפר, פירות חנווני זה עלי אין יכול להפר ומסקינן בגמ' דר' יוסי היא ולאו הלכתא הכי:

לפיכך אם מת או גירשה וכו'. זה נתבאר ממה שכתב לעיל מה בין נדרי עינוי נפש לדברים שבינו לבינה:

ח וכן אם נדרה שלא ליהנות לבריות וכו'. שם במשנה קונם שאני נהנית לבריות אינו יכול להפר ואמרינן בגמרא דכולי פרקין ר' יוסי היא והתם איכא פלוגתא דאמוראי אי הוי בעל בכלל הבריות או לא ולא מבעיא למ"ד בעל בכלל הבריות פשיטא דהוו דברים שבינו

כסף משנה

ד אחד עינוי וכו' ואחד עינוי שהוא לזמן מרובה או לפי שעה. נראה שלמד כן מדאמריק בגמ' (דף פ') ור' יוסי סבר ניוול דחד יומא לא שמיה ניוול משמע דלרבנן שמיה ניוול וכיון דחד יומא הוי ניוול משמע לרבינו דה"ה אפילו שעה אחת:

ה ומ"ש אפילו נדרה ממאכל רע או ממין שלא טעמה מימיה ה"ז יפר. תוספתא בפרקין:

ו נדרה משתי ככרות וכו'. פלוגתא דשמואל ור"י בפ' בתרא דנדרים (דף פ"ב) ופסק כר"י וכ"פ הרא"ש ופירשו הרא"ש והר"ן דעל אחת מצטערת ועל אחת אינה מצטערת היינו שהאחת פת נקי והאחת פת קיבר ואינה רגילה לאכול פת קיבר עכ"ל. ואע"פ שאפי' נדרה ממין רע ולא טעמה אותו מעולם מפר כמו שנתבאר בסמוך, י"ל דשאני התם שלא נדרה אלא מאותו מין בלבד אבל הכא שנדרה גם מדבר שמצטערת עליו מוכחא דלית לה עינוי באידך כיון שהוא הפר לה ההיא דמצטערת עליה. א"נ שאני התם דנדרה מהמין כולו אבל הכא דלא נדרה אלא מככרות אלו לבד לא. ופירש עוד הרא"ש דעל אחת מצטערת ועל אחת אינה מצטערת כגון שאין לה פת אחר לאכול היום והיא מתענה אם לא תאכל אחת מהן. וכתב רבינו ירוחם דלא אמרי' דמותרת בפניהם מטעם שהותר מקצתו הותר כולו דלא אמרו כן אלא בהתרת חכם שהוא עוקר הנדר מתחלתו אבל לא בהפרת הבעל ומתני' היא בפ' ואלו נדרים נדרה מן התאנים ומן הענבים הפר לתאנים אינו מופר עד שיפר אף לענבים וכתבה רבינו בפרק י"ג:

ז נדרה שלא תאכל וכו'. משנה בפרק י"א דנדרים (דף ע"ט:) קונם פירות העולם עלי ה"ז (יכול) להפר פירות מדינה זו עלי יביא לה ממדינה אחרת פירות חנוני זה עלי אינו יכול להפר ואם לא היתה פרנסתו אלא ממנו ה"ז יפר דברי ר' יוסי, ובגמרא (דף פ"ב) אמר שמואל משמיה דלוי כל נדרים בעל מיפר לאשתו חוץ מהנאתי על פלוני שאינו מפר אבל הנאת פלוני עלי מפר והותיבנא עליה דשמואל דהאמר הנאת פלוני עלי מפר ממתני' ושני מתני' ר' יוסי היא כלומר והיינו דאמר כרבנן ופסק רבינו כרבנן וכך הם דבריו בפירוש המשנה וכן פסקו הרא"ש והר"ן וא"כ אפילו אוסרת פירות פלוני או הנאתו אע"פ שאינו חנוני ולא היתה פרנסתו ממנו מפר דהא סתמא אמר שמואל הנאת פלוני עלי מפר וכתבו הרא"ש והר"ן דטעמא משום דהוו נדרי עינוי נפש דשמא תצטרך ממנו ואין כן דעת רבינו אלא דברים שבינה לבינה הם. ויש לתמוה על רבינו למה לא הזכיר דין אוסר הנאת פלוני עליה דמפר כשמואל דדחי ליה לדר' יוסי מקמיה, ואפשר שסמך על מ"ש נדרה שלא ליהנות לבריות דמפר כדי שלא יהא זקוק להאכילה משלו בלבד דההוא טעמא שייך קצת בהוסרת הנאת פלוני עליה. ואפשר שרבינו מפרש כפירוש אחרים שכתב הר"ן דכי שני בגמרא מתני' ר' יוסי היא מסיים בה ומאי אינו יכול להפר משום עינוי נפש אבל מפר משום נדרים שבינו לבינה ולפיכך פירש דשמואל נמי משום נדרים שבינו לבינה קאמר דמפרש כר' יוסי ומה שהקשה הר"ן על פירוש זה דא"כ הל"ל מתני' ר' יוסי היא וכו'. י"ל דהכי פירושו קאמר הדא דמתני' ר' יוסי ושמואל דהאמר כרבנן א"כ דשמואל נמי כר' יוסי ומודה ר' יוסי שהוא מפר משום דברים שבינו לבינה. ומ"מ מ"ש וכן אם אסרה הנאתה על אומה וכו' קשה דמאי איריא אומה אפי' לא אסרה אלא הנאת איש אחד נמי וכדשמואל. וי"ל דלישנא דמתני' נקט כמו שאבאר ולאו למידק מינה כתבה ולפי מה שאכתוב דהתם משום שמשיאה שם רע לא קשה דיוקא דבאיש אחד ליכא שם רע. ועוד דהתם אסרה עצמה על אחרים והכא אסרה הנאת אחר על עצמה:

ח ומ"ש רבינו וכן אם נדרה שלא ליהנות לבריות וכו'. משנה שם (דף פ"ג:) קונם שאיני נהנית לבריות אינו יכול להפר ואיפלינו אמוראי דרבא אמר דבעל בכלל בריות ועולא ורב נחמן אמרי דאינו בכלל בריות ופסק רבינו כוותייהו דרבים נינהו ואע"פ דבמתני' תנן אינו מפר פסק רבינו דיפר משום דמשמע דמתני' ר' יוסי היא אבל רבנן סברי יפר

לחם משנה

ה כיצד נדרה או נשבעה כו'. הרב כ"מ ז"ל כתב מפני דרבנן אית להו בגמ' דניוול חד יומא הוי ניוול. וליתא לפי מ"ש דהוא פוסק כר' יוסי ועוד דהך לא קאי לפי המסקנא דמוקי פלוגתא באופן אחר. וי"ל דלפי המסקנא ר' יוסי נמי מודה דאמרי' התם אמר רב יהודה באומרת הנאת רחיצה עלי אם ארחץ היום ושבועה שלא ארחץ כו' ואע"ג דהר"ן ז"ל לא גרים היום במסקנא רש"י ז"ל גרים ליה וכיון דבמסקנא אית להו דניוול חד יומא הוי ניוול וע"כ לא פליגי רבק ור' יוסי אלא משום דאית ליה דרחיצה לא הוי ניוול אבל אי אית ליה ניוול לא שני ליה בין חד יומא לזמן מרובה דהפוסי במחלוקת לא מפסיק:

וכן אם נדרה שלא תכחול היום. שלא חלוקות דפירש עד השתא כיצד נדרה או נשבעה שלא תרחץ או שלא תשתה או שלא תאכל פירוש מאי דקאמר מעיקרא אחד עינוי גדול ומהשתא מתחיל מדברים שבינו לבינה דמשמע ליה דהוא הדין בדברים שבינו לבינה לא מפלגינן בין זמן מרובה לזמן מועט כמו שלא חלקנו בעינוי נפש ולכך כתב וכן חלוקה אחרת דלאו ממין דקמאי הוו הנך חלוקות והזכיר כחול ולבוש רקמה דלעיל כתב דהוו דברים שבינו לבינה דכתב לעיל או שהם מדברים שבינו לבינה כגון שנשבע או נדרה שלא תכחול או שלא תתקשט. ומכאן נראה קצת דנדרה ממאכל רע שהזכיר רבינו ז"ל בהדי הנך שדבר שבינו לבינה מקרי ולאפוקי מדברי הטור ז"ל בסי' רל"ה שכתב דהוי נדרי עינוי נפש. ויש לדחות דהך אפי' נדרה ממאכל רע לא כללה רבינו ז"ל בהדי דברים שבינו לבינה אלא באנפי נפשה אמר והוי דברים של עינוי נפש דמסתבר טפי כדכתב שם הרב"י ז"ל:

ז נדרה שלא תאכל תאנים ממדינה זו וכו'. שם (דף פ"ב) אמר שמואל (משמיה דלוי) כל נדרים בעל מפר לאשתו וכו' (עיין בכ"מ). וכבר נתבאר דרבינו ז"ל פוסק כר' יוסי וכיון דשמואל אתי כרבנן לא פסק רבינו ז"ל כוותיה ולכך פסק בכל הני שלא תאכל תאנים של מדינה זו וכן לקמיה גבי נדרה שלא ליהנות לבריות דהוי דברים שבינו לבינה משום דהם בגמרא אמרו ומאי אין יכול להפר משום עינוי נפש אבל מפר משום נדרים שבינו לבינה ואמתני' דקונם שאני נהנה לבריות נמי מהדר כדכתב שם הר"ן ז"ל דלמתני' לא הוה צריך לאתויי דאמר רב הונא כולה פירקין ר' יוסי אלא משום דלא תקשי ליה ממתני' דקונם שאני נהנה לבריות לכך הביא הא דרב הונא לומר דהיא נמי ר' יוסי ומשום דלא תקשי נמי דאי לר' יוסי אפי' דברים שבינו לבינה לא הוי היכי קאמרי רבנן דהוי עינוי נפש דמאי דהוי עינוי נפש לרבנן לפחות הוי דברים שבינו לבינה לשמואל לכך קאמר דהא מתני' שאינו נהנה לבריות דלא יפר הוי משום עינוי נפש אבל משום דברים שבינו לבינה מיפר וא"כ נמצא דבכל הנהו מתני' דאתו כר' יוסי מפר משום דברים שבינו לבינה וכ"פ רבינו ז"ל. אבל מ"מ קשה כיון דשמואל אמר דהוי עינוי נפש לרבנן הוו דברים שבינו לבינה לר' יוסי דהא אמרה דמאי דלר' יוסי אינו אפילו דברים שבינו לבינה הוי לרבנן עינוי נפש וכיון שכן ה"ל לאתויי רבינו ז"ל הא דהנאתי על פלוני דהוי דברים שבינו לבינה לר' יוסי וסוף סוף היה לו להזכיר הא דשמואל לר' יוסי אע"ג דלא קי"ל כשמואל דאמר דהוי עינוי נפש. לכך נראה לפרש דסובר רבינו ז"ל דשמואל נמי לא קאמר אפי' לרבנן דמפר אלא משום דברים שבינו לבינה דלר' יוסי ודאי אפי' דברים שבינו לבינה לא הוי כיון דמתני' לא קאמרה דלא יפר משום עינוי נפש אבל מפר משום דברים שבינו לבינה אלא דוקא גבי קונם הנאת בריות או אומה אחת כיוצא בזה אבל הנאת פרטי אין סברא דשוה לר' יוסי כמו הנאת אומה אחת וא"כ הנאת פלוני לר' יוסי אפי' דברים שבינו לבינה לא הוי ומסתייא דמעליק דרבא לרבנן דהוי דברים שבינו לבינה מיהא אבל לא נדרי עינוי נפש והולך לומר בגמרא דקונם הנאת בריות לר' יוסי הוי דברים שבינו לבינה כי היכי דלרבנן דמקילי טפי הוי הנאת פרטי או כהנאת אומה לר' יוסי אבל אי הנאת אומה לר' יוסי לא הוי אפי' דברים שבינו לבינה אין סברא לומר דעדיף הנאת פרטי אחד לרבנן מהנאת אומה לר' יוסי אלא ודאי דמתני' דקאמרה גבי הנאת בריות לר' יוסי דלא יפר הוי משום עינוי נפש אבל מ"מ הוי דברים שבינו לבינה ורבינו ז"ל פסק כר' יוסי ודלא כשמואל ולכך לא הזכיר הנאת פרטי אחד דהוי דברים שבינו לבינה אלא הנאת בריות או הנאת אומה כיוצא בה ומ"ש הנאתה על אומה ליפניה לאו דוקא אלא הנאת אומה עליה קאמר דממתני' דקונם שאיני נהנה לבריות משמע ליה דכ"כ נראה לו הנאת בריות

משנה למלך

ד אחד עינוי גדול ואחד עינוי קטן וכו'. עיין בלח"מ במה שהקשה ע"ד מרן ועיין בפ"ד דנזיר (דף כ"ח) במתני' דנזרק עליה כו' דמוכח דאפילו דלא מיתסרא ביין אלא שעתא פורתא הוי עינוי ומיפר. ומיהו יש לחלק דשאני התם דעיקר הנדר היה לזמן ודוק. כתוב בתשובת בית יעקב סימן קנ"ב משמע מזה דוקא יום אחד שלם הא פחות מזה לא הוי עינוי כו'. וזה אינו דהדיא כתב רבינו או לפי שעה הוי עינוי והמחבר סבירא דדברי רבינו סללו ולא ידעתי איך כתב אחר זה שמשמע מזה דוקא יום אחד שלם. ומלבד כל זה מי שנשבעת שלא תרחץ היום פשיטא דאינה אסורה אלא עד שתחשך ובדאיתא בפרק קונם ומדסתמו וכתבו שלא תרחץ היום הוי עינוי משמע דאפילו נדרה סמוך לחשיכה וזה פשוט. ומה שהביא ראיה מסוגיא דנזיר אינה ראיה די"ל דשאני התם דעיקר הנדר הוא לזמן מש"ה אף דליכא אלא שעה אחת של עינוי מפר אבל בשעיקר הנדר הוא לזמן מועט איכא למימר דאינו מפר. ומ"ש בסוף דבריו דאסורה לגלח בשבת בשאר נכרים א"כ הוי עינוי זה הוא מצוה גמור וק"ל: אשה שנדרה לגלח ראשה אי מפר הבעל, עיין פ"ד דנזיר (דף כ"ח) דאמרי' דלת"ק כיון דאפשר בשאר נכרים לא הוי ניוול יע"ש:

וכן אם אסרה הנאתה על אומה (כולה) כגון [כל] היהודים או כל הישמעאלים הרי זה יפר: **ט** [א]האשה שאמרה לבעלה הנאת תשמישי אסורה עליך אינו צריך להפר. הא למה זה דומה לאוסר פירות חבירו על בעל הפירות. וכן הוא שאומר לה הנאת תשמישי אסורה עליך לא אמר כלום מפני שהוא משועבד לה בשאר כסות ועונה כמו שבארנו בהלכות אישות. אבל אם אמרה לו הנאת תשמישך אסורה עלי צריך להפר. ואם לא הפר הרי זה אסור לשמשה שאין מאכילין את האדם דבר האסור לו: **י** [ב]אמרה יקדשו ידי לעושיהן או שנדרה שלא יהנה במעשה ידיה אינו נאסר במעשה ידיה מפני שידיה משועבדין לו. שאע"פ שאמרו השחרור והחמץ וההקדש מפקיעין השעבוד חכמים עשו חזוק לשעבוד הבעל שאינה יכולה להפקיעו מפני שהוא מדבריהם. אבל צריך הוא להפר שמא יגרשנה ותהיה אסורה לחזור לו: **יא** [ג]נשבעה או נדרה שלא יהנה בה לא אבי בעלה ולא אחיו ושאר קרוביו אינו יכול להפר. וכן אם נדרה שלא אתן מים לפני בהמתך ותבן לפני בקרך וכיוצא בדברים אלו שאין בהן עינוי נפש ואינם מדברים

א טור שם סי' רלד סמ"ג לאוין רמג: ב טור שם: ג שם בטור וכסמ"ג:

כסף משנה

יפר. א"כ דמתני' דקתני אינו מפר היינו משום נדרי עינוי נפש אבל משום דברים שבינו לבינה יפר וכשמואל דאתי כר' יוסי: וכן אם אסרה וכו'. בסוף נדרים (דף צ':) תנן האשה שאמרה נטולה אני מן היהודים יפר לחלקו ותהא משמשתו והא נטולה מן היהודים. וכתב רבינו בפירוש המשנה פירוש נטולה מן היהודים שהיא אסרה הנאת עצמה על כל היהודים ויהיו כולם מודרים הנאה ממנה ואמרו יפר חלקו הוא מאמר דחוי לפי שהוא מאמר רבי יוסי וכו' אבל חכ"א שיפר הנדר כולו עכ"ל. ויש לדקדק שאוסרת עצמה על כל היהודים מאי איכפת ליה שלא יהנו היהודים ממנה ושמא י"ל שאין הלשון מדוקדק וה"ל כאילו כתב שאסרה הנאת האומה עליה. וי"ל דאוסרת הנאה על כל האומה לא ניחא ליה משום שמשיאתו שם רע וכדאמרינן בפ' המדיר (כתובות ע"ב) גבי נדרה שלא תשאיל ולא תשאל ומש"ה יפר:

ט האשה שאמרה לבעלה וכו'. בפרקא בתרא דנדרים (דף פ"א:) דאמר רב ושלא אשמש מעתי יפר משום דברים שבינו לבינה וכו' ה"ד אילימא דקאמרה הנאת תשמישי עליך למה לי הפרה הא משעבדא ליה אלא באומרת הנאת תשמישך עלי וכדרב כהנא דא"ר כהנא הנאת תשמישי עליך כופה ומשמשתו הנאת תשמישך עלי יפר שאין מאכילין את האדם דבר האסור לו. ומ"ש וכן הוא שאמר לה הנאת תשמישי אסורה עליה וכו'. בפ"ב דנדרים (דף ט"ו:):

י אמרה יקדשו ידי לעושיהן או שנדרה וכו'. בפ' אע"פ (כתובות נ"ח:) תנן המקדיש מעשה ידי אשתו ה"ז עושה ואוכלת המותר ר"מ אומר הקדש ר"י הסנדלר אומר חולין ובגמ' (דף נ"ט) אמר שמואל הלכה כר"י הסנדלר ומי אמר שמואל הכי והא תנן קונם שאני עושה לפיך אינו צריך להפר וכו' ר"י בן נורי אומר יפר שמא יגרשנה והא אסורה לחזור (לו) ואמר שמואל הלכה כר"י בן נורי וכו' א"ר הונא בריה דרב יהושע בהומר יקדשו ידי לעושיהן דידים איתנהו בעולם וכי אמרה הכי מי מיקדשא הא משעבדא ליה דהמרה לכי מיגרשה ומי איכא מידי דאילו השתא לא קדוש ולקמיה קדוש וכו' אלא א"ר אשי קונמות קא אמרת שאני קונמות דקדושת הגוף נינהו כו' ונקדשו מהשתא אלמוה רבנן לשעבודיה דבעל כי היכי דלא תיקדש מהשתא (ופירש"י) אמר שמואל הלכה וכו' אלמא לכשיגרשנה חל הנדר אלמא אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם שעדיין לא גירשה וכו' דקדושת הגוף נינהו כקדושת מזבח שאין להם פדיון כך אין פדיון לקונם להיות ניתר למי שנאסר עליו וכו' וכיון דקדושת הגוף הוא מפקיע מידי שעבוד שהיא משועבדת לבעלה והייל וכו'. אלמוה רבנן לשעבודיה דבעל בעודה תחתיו עכ"ל. וכתב הר"ן ומיהו משמע דדוקא באומרת יקדשו ידי לעושיהן הא לאו הכי אפי' לכי מיגרשה לא חייל דאין אדם אוסר דבר שלא בא לעולם (על חבירו) ולפיכך אני תמה על מ"ש הרמב"ם בפרק י"ב מנדרים (אמרו יקדשו ידי לעושיהם וכו') דמשמע דבנדרה נמי שלא יהנה במעשה ידיה צריך להפר ואמאי והא דבר שלא בא לעולם הוא עכ"ל. ואפשר היה לומר דהא דכתב רבינו אבל צריך הוא להפר שלא יגרשנה וכו' לא קאי אלא לאמרה יקדשו ידי לעושיהן בלבד. ויותר נכון לומר דאתרווייהו קאי וטעמא משום דכיון דאסיקנא דקונמות מפקיעים מידי שעבוד ומדינא הייל מהשתא אי לאו דאלמוה רבנן לשעבודא בכל דבר שבא לעולם הסיב, וסובר עוד רבינו דהשתא דאסיקנא כדרבא דאמר הקדש מפקיע מידי שעבוד אומרת יקדשו ידי לעושיהן שפיר מיתסר עליה דבעל אע"ג דמשעבדא ליה דהא ידים נופייהו קדושות ומפקעה מידי שעבוד אלא דאלמוה רבנן לשעבודיה דבעל בעודה תחתיו הילכך בין באומרת יקדשו ידי לעושיהן בין באומרת קונם מעשה ידי עליך חל הנדר לכשתתגרש:

יא נשבעה או נדרה שלא יהנה בה לא אבי וכו'. משנה פרק בתרא דנדרים (דף פ"ה) קונם שאני עושה על פי אבא ועל פי אביך על פי אחי ועל פי אחיך אינו יכול להפר. ומ"ש וכן אם נדרה שלא אתן מים לפני בהמתך וכו'. בר"פ בתרא דנדרים (דף פ"א:) קונם שלא אתן מים לפני בהמתך ותבן לפני בקרך אינו יכול להפר כך היא גירסת *רבינו וטעמא משום דנהי שהיא חייבת ליתן תבן לפני בהמתו ולא לפני בקרו כמ"ש בפרק כ"א מהל' אישות תבן דוקא הוא דחייבת ליתן לפני בהמתו אבל לא מים

* וגרסתנו תבן לפני בהמתך ומים לפני בקרך ועי' בר"ן ובתוס' כתובות ס"א ע"ב:

מפום

הרדב"ז (מכ"י)

שבינו לבינה אלא אפי' למ"ד בעל אינו בכלל הבריות הוו דברים שבינו לבינה מהטעם שכתב רבינו שלא יהא זקוק: וכן אם אסרה וכו'. שם אמר שמואל משמיה דלוי כל נדרים בעל מפר לאשתו חוץ מן הנאתו של פלוני אבל הנאת פלוני עלי מפר ואקשינן עליה מהך מתני' פירות מדינה פלונית עלי פירות חנוני זה עלי אין יכול להפר ומתרצינן דכולהו סתמי דפרקין ר' יוסי נינהו ולא קי"ל כוותיה ושמואל כרבנן דאמרי מפר וכיון דהנאת אים פלוני עלי מפר כל שכן הנאת אומה אחת ואכתי לא ידעינן אם מפר משום נדרי עינוי נפש או משום נדרים שבינו לבינה. ומדברי רבינו נראה שמפר משום דברים שבינו לבינה שכתב וכן אם אסרה הנאתה וכו' וקאי אדלעיל וכן אם נדרה שלא ליהנות לבריות וכי היכי דקך דלעיל יפר משום דברים שבינו לבינה קך נמי משום הך טעמא מפר וכן הדבר נראה שלא יהיה זקוק להאכילה משלו לבד או להביא לה מאומה אחרת. ומדברי הר"ן נראה דשמואל דאמר כרבנן ומפר משום נדרי עינוי נפש ע"ש. ואני כתבתי מה שנראה מלשון רביע ולא משום דסבירא ליה דשמואל אמרה כר' יוסי ומודה ר' יוסי דאמר לא יפר משום עינוי נפש אבל מפר נדר שבינו לבינה כדאמרי' בגמ' שהרי כתב בפירוש המשנה שכל דברי ר' יוסי דחויים בכולי פרקין. וא"ת מאי האי דקאמר ומאי אין יכול להפר משום עינוי נפש אבל מפר נדרים שבינו לבינה דהא מתרלינן דמתני' ר' יוסי היא ושמואל אמרה אליבא דרבנן והר"ן ז"ל דחק לתרץ קושיא זו לפי שיטתו ע"ש. ואני כ"ל לתרץ דחדא ועוד קאמר מתני' ר' יוסי היא ושמואל דאמר כרבנן ואפילו תימא דאמרה שמואל אפי' לר' יוסי ומאי אינו יכול להפר משום עינוי נפש אבל מפר נדרים שבינו לבינה ואף על גב דלא קיימא לן כר' יוסי מדבריו נשמע לרבנן דהא דתנן פירות מדינה זו עלי פירות חנוני זה עלי דאמרי רבנן יפר משום דברים שבינו לבינה מפר. דוק והשכח:

ט האשה שאמרה לבעלה וכו'. התם אמר רב כהנא הנאת תשמישי עליך כופה ומשמשתו הנאת תשמישך עלי יפר שאין מאכילין לאדם דבר האסור לו ע"כ. וכן הבעל שאמר הנאת תשמישי אסור עליך לא אמר כלום שהרי הוא משועבד לה בשאר כסות ועונה. ותמיה המשנה הוי דברים שבינו לבינה ואע"ג דהויא בעיא בגמ' ואיק למפשטה מהא דתנן נטולה אני מן היהודים יפר חלקו ותשמשתו והכא נטולה מן היהודים ומשמע דהוי נדרים שבינו לבינה ודחיק דהך מתניתין ר' יוסי היא ואנן אליבא דרבנן קא מבעיא לן ולא נפשטה בעיין מ"מ אזלינן לחומרא ולא הוו נדרי עינוי נפש ואינו מפר אלא בינו לבינה ואם מת או גירשה הרי היא נטולה מן היהודים וכן כתב רבינו לעיל ולאו משום מתני' כתב כן דאי משום מתני' הא אמרינן דר' יוסי היא ולא קי"ל כותיה אלא משום ספיקא דבעיין כתב כן דאזלינן לחומרא וגמלא מתני' דיפר חלקו הלכתא היא מפני הספק:

י אמרה יקדשו ידי וכו'. במשנה קונם שאני עושה על פיך אינו צריך להפר ר"ע אומר יפר שמא תעדיף עליו יותר מן הראוי לו ר' יוחנן אומר שמא יגרשנה והא אסורה עליו ואמר שמואל הלכה כר' יוחנן בן נורי ואע"ג דאין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם מוקמינן לה באומר יקדשו ידי לעושיהן דידים איתנהו בעולם. וא"ת היכי חייל הקדש והא משעבדא לבעל כדרבא דאמר הקדש חמץ ושחרור מפקיעין מידי שעבוד והכא אלמוה רבנן לשעבודא דבעל ולא מיפקע ואי לאו משום שמא יגרשנה והיה אסורה עליו לא היה צריך להפר. ומה שכתב רבינו ותהיה אסורה עליו ליטנא דמתני' נקט ולא שתהיה האשה אסורה עליו אלא שהוא אסור במעשה ידיה ואי אפשר לו ליזהר שלא תטחן ושלא תאפה וכן כל שאר מלאכות שהאשה עושה לבעלה ומש"ה תנן שמא יגרשנה והיא אסורה עליו:

יא נשבעה או נדרה וכו'. שם במשנה קונם שאני עושה על פי אבא על פי אביך וכו' אינו יכול להפר שאין אלו לא נדרי עינוי ולא דברים שבינו לבינם והניא שלא אתן תבן לפני בהמתך ומים לפני בקרך אין יכול להפר:

יש

לחם משנה

בריות דאומה אחת יהודים או ישמעאלים ואינו ענין למתני' דנטולה מן היהודים ודין זה כבר כתבו רבינו ז"ל לעיל:

י אמרה יקדשו ידי לעושיהן וכו'. מה שהקשה הר"ן ז"ל גבי נדרה שלא יהנה למה לי הפרה הא אין אדם מקדיש דבר שלב"ל תירץ הרב כ"מ ז"ל ובטור יו"ד סימן רל"ד דכיון דקונמות כקדושת הגוף דמי חייל על דבר שלב"ל דאית ליה לרבינו ז"ל דהא דאין אדם מקדיש דבר שלב"ל היינו כשהקדיש קדושת דמים דוקא ולא נתברר לי הירולא דמר דאע"ג דרבינו ז"ל בהל' זכיה ומתנה כשכתב אין אדם מקדיש דבר שלב"ל כתב שם שאילו אמר אדם כל מה שתלד בהמתי יהיה הקדש לבדק הבית או יהיה אסור עלי וכו' והיה אפשר למידק מדכתב הקדש לבדק הבית דדוקא קדשי בדק הבית לא חייל על דבר שלב"ל אבל קדשי מזבח חייל על דבר שלב"ל, מ"מ מצאתי לו ז"ל בסוף פט"ו מה' מעשה הקרבנות שכתב היתה בהמתו מעוברת ואמר אם תלד זכר הרי היא עולה וכו' והתם קדושת הגוף ונקט מילתיה בהיתה מעוברת משמע טעמא דהיא מעוברת דעובר בעולם אבל אם אינה מעוברת לא קדשי כלל דאי לא לישמעינן אפי' אינה מעוברת ומינה דבמעשה ידים דדמו לבהמה שאינה מעוברת דלא קדשי אפי' בקונם דהוי כקדושת הגוף:

יא וכן אם נדרה שלא אתן מים לפני בהמתך וכו'. עיין בדברי הטור ז"ל ובב"י ז"ל סוף סי' רל"ד:

מגדל עוז

אם אסרה כו' עד הרי זה יפר. פ' בתרא דנדרים (דף צ') ופרק ב"ש דיבמות (דף קי"ג): האשה שאמרה לבעלה כו' עד דבר האסור לו. פרק ואלו מותרים (דף י"ד ט"ו): אמרה יקדשו ידי וכו' עד ולא נאסרה וכן כל כיוצא בזה. נדרים (דף פ"ה):

מדברים שבינו לבינה ואינה ממלאכות שהיא חייבת בהן הרי זה אינו יכול להפר: יב יש לבעל ולאב להפר נדרים שעדיין לא חלו ולא נאסרה בהן. כיצד כגון שאמרה היין אסור עלי אם אלך למקום פלוני הרי זה מפר אע"פ שעדיין לא הלכה ולא נאסרה וכן כל כיוצא בזה: יג האב או הבעל שאין שומעין אינם מפירין. אאע"פ שהבעל מפר נדרים שלא שמען הראוי לשמוע אין השמועה מעכבת בו: יד השוטה אינו מפר בין אב בין בעל. הקטן אין לו אישות לפיכך אינו מפר. בוהבעל מפר נדרי שתי נשיו כאחת. וכן האב מפר נדרי ° שתי בנותיו כאחת: טו גהפרת נדרים כל היום ואינה מעת לעת. כיצד נדרה בתחלת ליל שני הרי מפר כל

א אין דעת הטור כן: ב טור שם: ג סמ"ג שם ובנדרים דף עז:

יב יש לבעל ולאב להפר נדרים וכו'. שם משנה ונדר אלמנה וגרושה יקום עליה כיצד אמרה הריני נזירה לאחר שלשים יום אע"פ שנשאת בתוך שלשים יום אינו יכול להפר. נדרה והיא ברשות הבעל מפר לה כיצד אמרה הריני נזירה לאחר שלשים יום אע"פ שנתארמלה או נתגרשה בתוך שלשים יום הרי זה מופר הא למדת שיכול הבעל להפר אע"פ שעדיין לא חל הנדר וה"ה לאב וטעמא דמתני' דלעולם אזלינן בתר שעת אמירה בין להקל בין להחמיר:

יג האב או הבעל שאינם שומעין וכו'. פ' נערה המאורסה בעיא ואמר רבא ת"ש ושמע אישה פרט לאשת חרש ש"מ. ותיקן רבינו וכתב האב או הבעל שאינם שומעין דאילו חרש שאינו שומע ואינו מדבר לא קא מבעיא ליה אלא שמדבר ואינו שומע קא מבעיא ליה ואסיקנא דאינו מפר:

יד השוטה אינו מפר וכו'. כיון שאין לו דעת אין מעשיו כלום:

הקטן אין לו אישות וכו'. זה מבואר בכמה מקומות. ומשמע שאם היא נערה אביה לבדו מפר נדריה אפי' שהיא נשואה כיון שאין לו אישות אבל גבי חרש לא הוי הכי והיינו שכתב רבינו אינו מפר וטעמא משום דרבנן תקינו נשואין לחרש וצ"ע:

והבעל מפר לשתי נשיו וכו'. פ' נערה המאורסה בעיא ואתי רבינא למפשט מדתניא אין משקין שתי סוטות כאחת מפני שלבה גס בחברתה ר' יהודה אומר לא מן השם הוא זה אלא משום שנאמר והשקה אותה לבדה ורבינא מרבנן פשיט דלית להו דוקא הכא נמי גבי הפרה לא אמרינן אותה דוקא והכי תניא בתוספתא בהדיא ר' יוסי בר יהודה ור' אלעזר בר"ש אומרים הפרת נדרים מעת לעת כיצד היו על אשתו חמשה נדרים או שהיו לו חמש נשים ונדרו כולן ואמר מופר לכן אינו מופר אלא לה ויש אומרים דהך ברייתא כיון דלא מיתניא בי ר' חייא ור' אושעיא דילמא משבשתא היא דפסקו דאותה דוקא ואין מפר לשתי נשיו כאחת ורבינו תפס עיקר הברייתא דמפר לשתי נשיו כאחת וכן האב לשתי בנותיו:

טו הפרת נדרים כל היום וכו'. פ' נערה המאורסה פלוגתא דתנאי ופסק כסתם מתני' דתנן הפרת נדרים כל היום ויש בדבר להקל ולהחמיר כיצד נדרה בלילי שבת

משום דסתם השקאה בבהמה בנהר או במעיין היא ואין דרך הנשים לצאת חוץ לבית דכל כבודה בת מלך פנימה הילכך לא חל עליה חובת ההשקאה אפילו כשהמים בתוך הבית. ולפי זה בדוקא נקט בברייתא מים לפני בהמתו דאינה חייבת בה אע"פ שהיא מחוייבת ליתן לפניה תבן ולפני בקרו אף תבן לא מחייבא:

יב יש לבעל ולאב להפר נדרים שעדיין לא חלו וכו'. (שם דף ע') פלוגתא דר' נתן ורבנן ופסק כרבנן דאמרי בהפרה אע"פ שלא חל הנדר מיפר וכן פסקו הרא"ש והר"ן בשם הרמב"ן. וכתב רבינו ירוחם בשם ה"ר יונה דהיינו דוקא בתולה בזמן משום דממילא חייל אבל תולה במעשה אינו מפר עד שיחול:

יג האב או הבעל שאינם שומעים וכו'. בפרק נערה המאורסה (דף ע"ב:) בעי רמי בר חמא בעל מהו שיפר בלא שמיעה ושמע אישה דוקא או לאו דוקא והדריק לאפשטה מכמה מתנייתא ודחו להו ובתר הכי גרסינן (דף ע"ג) בעי רמי בר חמא חרש מהו שיפר לאשתו פירוש המדבר ואינו שומע את"ל בעל מפר בלא שמיעה משום דבר מישמע הוא אבל חרש דלאו בר מישמע הוא (לא) היינו דר' זירא דאמר כל הראוי לבילה אין בילה מעכבת בו וכו' אמר רבא ת"ש ושמע אישה פרט לאשת חרש ש"מ ומשמע לרבינו דכיון דאמר את"ל בעל מפר בלא שמיעה ומסמיך ליה אדר' זירא משמע דהכי קי"ל וכן כתב הר"ן בשם הרמב"ן. ודלא כהרא"ש שכתב דבעיא קמא לא איפשיטא ולהומרא:

יד השוטה אינו מפר וכו': הקטן אין לו אישות לפיכך אינו מפר: והבעל מפר נדרי שתי נשיו כאחת וכן האב מפר נדרי ב' בנותיו כאחת. בפרק נערה המאורסה איבעיא להו בעל מהו שיפר לשתי נשיו בבת אחת אותה דוקא או לאו דוקא. וכתב הר"ן דבאב נמי מיבעיא ליה דהא כתיב ביה אותה אמר רבינא ת"ש אין משקין שתי סוטות כאחת מפני שלבה גס בחברתה ר' יהודה אומר לא מן השם הוא זה אלא משום שנאמר והשקה אותה לבדה ומפרש רבינו דרבינא מרבנן פשיט לבעיין דלא משמע להו אותה דוקא דהא יהבי טעמא מפני שלבה גס בחברתה והכי איתא בתוספתא בשם ר' יוסי בר' יהודה ור"א בר"ש שאם היו על אשתו ה' נדרים או שהיו לו ה' נשים ונדרו כולן ואמר מופר לכולכן מופרין והרא"ש והר"ן כתבו בשם הרמב"ן דבכמה דוכתי דכ"ע אותה דוקא ות"ק דאמר מפני שלבו גס בה לא פליג אדוקיא דאותה אלא טעמיה דקרא קא מפרש:

טו הפרת נדרים כל היום ואינה מעת לעת כיצד נדרה בתחלת ליל שני וכו'. משנה בפ' נערה מאורסה (דף ע"ט) ואע"ג דמייתי בגמ' ברייתא דאיכא תנאי דס"ל מעת לעת הא איפסיקא בגמ' דלית הלכתא כוותייהו ואע"ג דאיכא ספרים דגרסי בגמ' דהלכתא כוותייהו כבר כתב הרא"ש שר"ח והרי"ף לא גרסי הכי ורצוי להחמיר כמותם עכ"ל:

נדרה

לחם משנה

יב יש לבעל ולאב להפר נדרים וכו' כיצד כגון שאמרה היין אסור עלי אם אלך למקום פלוני. בפ' ואלו נדרים (דף ע') איפליגו ר' נתן ורבנן גבי שאני נהנה לאבא ולאביך אם אני עושה על פיך או שאני נהנית לך אם עושה אני על פי אבא ועל פי אביך ואוקמה למפרעים דאמאי יפר לרבנן הא לא הוי אפי' דברים שבינו לבינה. ותירץ הר"ן ז"ל דבחלוקה קמייתא בין בנדר בין בתנאי לא גריעה מדברים שבינו לבינה וטעמו דכשהיא אוסרת הנאת אביה או אביו עליה שהוא הנדרים הרי אוסר הנאת פלוני עליו ולרבנן הוי נדרי עינוי נפש כדקאמר שמואל ולר' יוסי דפליג עליה הוי נדרים שבינו לבינה ואע"ג דמתני' כרבי יוסי אתיא מ"מ דברים שבינו לבינה הוי והנאה נמי אם אני עושה לפיך דברים שבינו לבינה הוי וכשיפא שאני נהנית לך אע"ג דבתנאי אם אני עושה לאבא ולאביך ליכא לא עינוי נפש ולא דברים שבינו לבינה מ"מ כיון דתלתה הנאה בדבר שעשויה לעבור עליו שא"א לאשה שתעמיד עצמה שלא תעשה לאביה ולאביו ה"ז יכול להפר. והרא"ש והטור ז"ל בסימן רל"ד תירצו לב' החלוקות דבנאי הוא לבעל שלא תהנה היא מאביו אם תעשה לפיו או שלא תהנה לאביו מפני שלא תוכל ליהנות לו. והתוס' ז"ל ביארו הדברים יותר יפה וז"ל ולא דמי לשאני עושה לפי אבא לפי אביך דאמר לעיל שאינו יכול להפר כיון דאסרה עצמה מאליה דלא תלתה הנדר בעשייתה לפי הבעל ע"כ. ומ"מ קשה לתוס' והרא"ש והטור ז"ל בחלוקה קמייתא למה הוצרכו לכך טעמא הא בין בנדר בין בתנאי הוי דברים שבינו לבינה כדכתב הר"ן ז"ל וכדכתיבנא. ולתוס' ז"ל ולהרא"ש ז"ל לא קשה כל כך דהתוס' ז"ל פירשו בשם ה"ר יונה ז"ל וכן הרא"ש ז"ל בשם י"מ דכי פני לשמואל מתני' רבי יוסי ומאי אינו יכול להפר משום דברים שאינם עינוי נפש קושטא דמילתא וסיומא דמילתא הוי אבל לעולם שמואל כרבנן ולר' יוסי הנאת פלוני עלי לא הוי אפי' דברים שבינה לבינה וכיון דכולי פרקין ר' יוסי הוצרכו לתת טעם זה בריישא משום דלדידיה ליכא בנדר דברים שבינו לבינה אבל הטור ז"ל דפסק בסימן רל"ד דכשאסר הנאתו על פלוני יפר משום דברים של עינוי נפש קשה למה הוצרך לתת טעם היכא דאמר שאני נהנית לאבא משום דהוי בנאי לימא משום דאיכא ביה עינוי נפש בנדר ומ"מ למדנו מדברי כולם דאם תלה הנדר במילי דרשות כגון אם אלך למקום פלוני ודאי דלא יפר דטעמא דהר"ן ז"ל דמעבור ע"כ על הנאה לא שייכא דלא כתב כן אלא גבי תנאי דאבא ודאביך ולא טעמא דבנאי שכתב הטור ז"ל ליכא וא"כ יש לתמוה על רבינו ז"ל שכתב דהיכא דאמר היין אסור עלי אם אלך למקום פלוני שיפר והא לא שייך ביה חד מהנהו טעמי דהטור והר"ן ז"ל ואי אפשר לרבינו ז"ל לחלוק עליהם דבהדיא אמרו בר"פ ואלו נדרים דכשאמרה קונם פירות עולם עלי אם ארחץ למה לה הפרה לא תרחץ ולא ליתסרן משמע דכיון דהוא דבר הרשות לא מפר. ויותר יש לתמוה על דברי הטור ז"ל שבס"ס רל"ד כתב גבי קונם שאני נהנה וכו' טעמא לבנאי משמע דבלאו הך טעמא לא סגי ובסי' זה עצמו (דף רע"ט) כתב כלשון רבינו ז"ל דכשאמרה קונם ככר זה עלי אם אלך למקום פלוני דמפר אע"ג דלא שייך טעמא דבנאי. ואולי יש לתרץ לדעתם ז"ל דלא כתבו הך מילתא דהליכה אלא לדוגמא ולמשל היאך מפירין הנדר קודם שיחול אבל מ"מ ודאי דבהליכה יש שום צורך או שאי אפשר לה לעמוד בלא אותה הליכה ויעבור על התנאי על כל פנים וכן צריך להבין בדבריהם אע"פ שלא פירשו: כתב הרב כ"מ ז"ל בשם רבינו ירוחם ז"ל דהיינו דוקא בתולה בזמן משום דממילא חייל אבל תולה במעשה אינו מפר עד שיחול ואי רבינו ירוחם ז"ל פוסק כרבנן וכדעת רבינו ז"ל אי אפשר דמחלוקת רבי נתן ורבנן בדבר התלוי במעשה קונם שאני נהנה לאבא ולאביך אם אני עושה לפיך אלא אפשר דהוא פוסק כר' נתן דלא חייל נדר משום דקלסיה רבא וכדכתב הר"ן בפ' ואלו נדרים אלא דסובר דע"כ לא קאמר ר' נתן דלא חייל אלא בדבר התלוי במעשה אבל בדבר התלוי בזמן כיון דממילא חייל מודה ר' נתן:

יג האב או הבעל שאינם שומעין וכו'. כלומר שהם חרשים אינם מפירין אע"פ שהבעל מפר נדרים שלא שמען וה"ה לאב ג"כ שמפר אע"פ שלא שמע והדא מינייהו נקט רבינו ז"ל וכן לעיל בפי"א כשכתב לפיכך היה דרך ת"ח וכו' וכן הבעל עד שלא תכנס ברשותו כו' שהבעל מפר נדרי אשתו כו' אע"ג דלא סיים רבינו ז"ל אלא בבעל ה"ה באב נמי דמפר אע"פ שלא שמע. והוצרכתי לכתוב כן כדי שלא יטעה הטועה בלשון הטור ז"ל שכתב אין האב ולא הבעל יכולים להפר והרמב"ם ז"ל כתב שהבעל יכול להפר וכו'. מדפתח הטור באב ובעל וכתב אח"כ והרמב"ם ז"ל כתב שהבעל מפר שהטור ז"ל סובר כדברי רבינו דדוקא בבעל אמרה למילתיה ולא באב דאי אפשר לומר כן מסוגיית הגמרא דפרק נערה מאורסה (דף ע"ג) דגבי בעיא דרמי בר חמא דבעי בעל מהו שיפר בלא שמיעה וכו' הביאו לפשוט ממתני' דדרך ת"ח עד שלא יצאת בתו מאצלו וכו' ומדהביא לבעל מאב משמע דתרווייהו שוים דאי אב מפר בלא שמיעה ה"ה בעל:

יד והבעל מפר נדרי שתי נשיו כאחת וכו'. נראה דרבינו ז"ל סובר דבעיא פשוטה מדרבנן דפליג אר' יהודה ולא דרשי אותה ולכך מפר לשתיהן כאחת וקשה דבה' סוטה פ"ד כתב רבינו ז"ל ואין משקין שתי סוטות כאחת שנאמר והעמיד אותה הכה; משמע דדריש כר' יהודה מטעם דאותה. וי"ל דאפי' רבנן דרשי אותה כדאמר בפ"ק דסוטה אלא שלא היו דורשים אותה אלא משום שלבה גס בחברתה ורבינו ז"ל הביא הפסק ולא הביא הטעם:

ואם

הגהות מיימוניות

°[והרמב"ן כתב שאינן יכולין להפר לשתיהן כאחת וכן הסכים הרא"ש ז"ל בטור שם] ז

מגדל עוז

האב או הבעל עד לפיכך אינו מפר. פ' נערה המאורסה דנדרים (דף ע"ב ע"ג) ופ' בתרא: והבעל מפר נדרי שתי נשיו עד נתקיימו נדרים. פ' נערה המאורסה דנדרים (דף ע"ו):

אותה הלילה וכל יום שני. נדרה ביום שני בתחלת היום מפר כל אותו היום. נדרה בסוף היום עם חשכה אם הפר לה עד שלא תחשך מופר. ואם לא הפר לה עד שחשיכה אינו יכול להפר: **טז** ומהו זה שכתוב בתורה מיום אל יום. מלמד שמפר בלילה אם נדרה בלילה. וכן מפר כל היום כמו שבארנו. נדרה ושהתה כמה ימים ואחר כך שמע האב או הבעל הרי זה מפר ביום שמעו וכאילו נדרה בעת ששמעה שנאמר ביום שמעו לא ביום נדרה בלבד: **יז** [א]נערה מאורסה שנדרה ושמע אביה והפר ולאחר ימים שמע הארוס והפר ביום שמעו אין זה מופר. שנאמר ואם הניא אביה אותה ביום שמעו וגו' ואם היו תהיה לאיש ונדריה עליה ושמע אישה ביום שמעו וגו' ° הא למדת שאחר שהפר האב ושמע הארוס הרי זה מפר ביום שמוע האב. והוא הדין אם שמע ארוס והפר ואחר כמה ימים שמע האב והפר ביום שמעו שאינו מופר. ומנין שבנערה מאורסה הכתוב מדבר שהרי הוא אומר למטה ואם בית אישה נדרה וגו' ושמע אישה והחריש לה וגו' מכלל שאישה האמור למעלה ארוס כמו שבארנו: **יח** שמע האב או הבעל ושתק כדי לצערה אע"פ שלא היה בלבו לקיים נדרה הואיל ועבר היום ולא הפר ולא בטל נתקיימו נדריה. [ב]נדרה והפר לה האב או הבעל והיא לא ידעה שהפר ועברה על נדרה או על שבועתה בזדון הרי זו פטורה ואע"פ שנתכוונה לאסור הואיל ונעשה ההיתר פטורה ועל זה נאמר וה' יסלח לה כי הניא אביה אותה. ומכין אותה מכת מרדות מפני שנתכוונה לאיסור: **יט** נדרה ועברה על נדרה קודם שיפר לה אביה או בעלה אע"פ ששמע בו ביום והפר לה הרי זה חייבת על דבר שעברה בו. אם מלקות מלקות ואם קרבן קרבן: **כ** [ג]שמע נדרה ושתק מפני שלא היה יודע שיש לאב או לבעל להפר. או שידע שיש להם להפר אבל לא ידע שנדר זה צריך הפרה ולאחר זמן ידע הרי זה יפר ושעת ידיעתו כאילו היא שעת הנדר או שעת שמועתו ויפר כל היום: **כא** [ד]נדרה אשתו וסבור שהיא בתו והפר לה על דעת שהיא בתו. וכן אם נדרה בנזיר וסבור שנדרה בקרבן והפר לה על דעת שנדרה קרבן. אסרה עצמה בתאנים וסבור [שאסרה עצמה] בענבים והפר לה על דעת שנדרה לאסור [עצמה] בענבים צריך לחזור ולהפר כשידע הנדר והנודרת לשם הנודרת הזאת ולשם הנדר הזה שנאמר לא הניא אביה אותה לנודרת עצמה ואומר ושמע אביה את נדרה עד שידע אי זה נדר נדרה ויש לו להפר אותו כל יום הידיעה:

מפר

א שם בטור ובסמ"ג : ב שם בסמ"ג ובפ' י' יוחסין דף פ"א : ג בסמ"ג שם ובטור שם : ד שם בטור ובסמ"ג :

כסף משנה

טז יז נדרה ושהתה כמה ימים וכו': **נערה** מאורסה שנדרה ושמע אביה והפר וכו':

יח שמע הבעל או האב ושתק כדי לצערה וכו'. מסקנא דגמ' ס"פ נערה מאורסה (דף ע"ח:) וכתב הר"ן דשותק ע"מ לקיים לאלתר שוב אינו יכול להפר אפי' בו ביום: נדרה והפר לה האב או הבעל וכו'. משנה בפ"ד דנזיר (דף כ"ג): ומ"ש ומכין אותה מכת מרדות. שם דברי ר' יהודה ומשמע לרבינו דלאו לאיפלוגי אתא אלא לפרש דברי ת"ק:

יט נדרה ועברה על נדרה וכו':

כ שמע נדרה ושתק וכו'. משנה בפרק בתרא דנדרים (דף פ"ז:) יודע אני שיש נדרים אבל איני יודע שיש מפירין יפר יודע אני שיש מפירים אבל איני יודע שזה נדר ר"מ אומר לא יפר וחכ"א יפר ופירש הר"ן יודע אני שיש נדרים שמה שנדרה אשתו הוי נדר גמור אבל אינו יודע שיש מפירים שהבעל מיפר שום נדר (לא של עינוי נפש ולא שבינו לבינה יפר לאחר מיכן) כשנודע לו שהבעל יכול להפר יפר תוך אותו היום שנודע לו דעד השתא יומא לא קרינן ביה יום שמעו יודע אני שיש מפירין שיש מקצת נדרים שהבעלים מפירים אותם אבל איני יודע שזה הנדר מאותן נדרים שהבעל מפר אותם, וידוע דהלכה כחכמים:

כא נדרה אשתו וסבור שנדרה בתו וכו' עד סוף הפרק. משנה שם (דף פ"ו:):

מפר

הרדב"ז

שבת וכו' ואמרינן עלה מ"ט דת"ק אמר קרא ביום שמעו ולת"ק הא כתיב מיום אל יום איצטריך דאי ביום שמעו הוה אמינא ביממא אין בליליא לא כתיב מיום אל יום:

טז נדרה ושהתה כמה ימים וכו'. זה מבואר מן הכתוב דאזלינן בתר שמיעה ולא בתר זמן הנדר ומוסכם הוא:

יז נערה המאורסה וכו'. כתב הסמ"ג דהכי משמע בתוספתא וכן בגמרא שלנו בפ' נערה המאורסה אומר כגון דלא שמע הארוס ושמע האב ובו ביום מצי הארוס מפר מכאן ואילך לא מצי מפר ע"כ. ואיברא דלפי גרסא זו הכי משמע אבל בספרים שלנו כתוב דבו ביום הוא דמצי מפר אב מכאן ואילך לא מצי מפר כלומר כיון שלא שמע הבעל והאב לא הפר לא נראו לארוס וכיון שנתגרשה נתרוקן רשות אצל האב ובו ביום מצי מפר מכאן ואילך לא מצי מפר ולפיכך פסקו הרמב"ן והרא"ש שכל אחד מפר ביום שמעו מש"ה הוצרך להוכיח מן הכתובים דבעל אינו מפר אלא ביום שמוע האב והאב אינו מפר אלא ביום שמוע הבעל:

יח שמע האב או הבעל ושתק וכו'. פ' נערה המאורסה א"ר חנינא השותק ע"מ למיקט מפר אפילו מכאן ועד עשרה ימים ואותבה מכמה מתנייתא ומסקנא דהשותק ע"מ למיקט או שותק סתם אינו מפר אלא בו ביום אבל השותק ע"מ לקיים אינו מפר אפילו בו ביום: נדרה והפר לה וכו'. פ' מי שאמר הפשה שנדרה בנזיר וכו' ומסיים בה ר' יהודה אומר אם אינה סופגת את הארבעים תסופג מכת מרדות ומייתי לה מקרא דכתיב אשה הפרם וה' יסלח לה מלמד שהיא צריכה כפרה וסליחה:

יט נדרה ועברה על נדרה וכו'. הייני רישא דהך מתני' דהאשה שנדרה בנזיר והיתה שותה ביין ומיטמאה למתים הרי זו סופגת את הארבעים ומאי למימרא אלא ודאי אפילו שהפר לה הבעל בו ביום דבעל מיגז גייז משעת הפרה ואילך ולא מעיקרא:

כ שמע נדרה ושתק וכו'. פ' ואלו נדרים במשנה יודע אני שיש נדרים אבל איני יודע שיש מפירים יפר יודע אני שיש מפירין אבל איני יודע שזה נדר ר"מ אומר לא יפר וחכ"א יפר ומפרש רבינו יפר אפילו אחר כמה ימים דיום ידיעה כיום שמיעה דמקצת ידיעה לא הויא ידיעה הלכך אם הפר ביום השמיעה אינו מופר כיון דלא ידע שזה נדר. כן נ"ל מדעת רבינו שכתב ושעת ידיעתו כאילו היא שעת הנדר ואם הקדים ההפרה לנדר לא אמר כלום:

כא נדרה אשתו וסבור שהיא בתו וכו'. שם במשנה כל החלוקות שכתב רבינו ומסיים בה הרי זה יחזור ויפר. ומשמע דאע"ג דהפר כבר חוזר ומפר ביום הידיעה

כולן ויליף לה מדכתיב יניא אותה אותה דוקא הוא דבעינן שיהא מפר לשם אותה הנודרת דוקא וה"ה דבעינן לשם הנדר דכתיב ושמע אביה את נדרה:

מפר

לחם משנה

יז ואם היו תהיה לאיש וכו' ושמע אישה ביום שמעו וכו'. דקדק רבינו ז"ל המקרא משום דביום שמעו יתירא דכתיב גבי ארוס דהול"ל ושמע אישה לבד כי היכי דכתב לעיל ושמע אביה לבד וכן למטה בנשואה ושמע אישה לבד ואע"ג דכתיב ואם הניא אביה אותה ביום שמעו איצטריך ההוא ביום שמעו לומר דביום שמיעה מפר אבל הכא כבר כתיב גבי הפרה ואם ביום שמוע אשה יניא אותה אלא ודאי דהך ביום שמעו קאי לשמיעה דאב והרב ב"י ז"ל בטור יו"ד סי' רל"ד כתב בשם סמ"ג ז"ל דהכי משמע בגמ' פ' נערה המאורסה דאמר שם גבי בעיא דגירושין כשתיקה או כהקמה לדמויי ולומר דכהקמה דמו דמתני' בשלא שמע ארוס ושמע אב ובו ביום הוא דמצי מפר אבל מכאן ואילך לא מצי מפר משמע דבו ביום מיפר הארוס אבל ביום אחר לא מצי מפר ואיני מכיר ראיה זו דהתם הכי אמרינן ע"כ בנתארסה ביום ששמע אז דאי ודאי בנתארסה ביום שלאחריו ממ"נ הפר אב ביום שמועה או לא הפר אם הפר אע"פ שנתארסה אח"כ למה לו להפר ארוס הרי כבר הפר אב ונתרוקנה רשות לאב כיון דלא שמע ארוס הגירושין אינו מעלה ומוריד והוי כמת אם לא הפר אב הרי קיים ואיך יוכלו להפר אח"כ אב והארוס יחד אלא ע"כ כיון דאיירי דשמע אב צריך שיארס בו ביום ומנ"ל שישמע ארוס ביום שישמע אב. ומ"ש שם הרב"י ז"ל דהרא"ש ז"ל חולק על רבינו ז"ל מפני שכתב גבי מת הבעל נתרוקנה רשות לאב ומפר ביום שמיעה וא"ל שיפר ביום שישמע הבעל אין ראיה משום דשאני התם דמת הבעל ונתרוקנה לו רשותו לאב וכדכתב הרא"ש ז"ל שם אבל היכא דלא מת וצריכים אנו להפרתו יחד עם הפרת אביה לעולם בעינן שישמעו יחד ביום אחד:

יט נדרה ועברה על נדרה וכו'. פשוט דכיון דהוא פוסק בעל מיגז גייז כמו שיתבאר לכך אינו מועיל ההפרה לפוטרה ממלקות או קרבן על מה שעברה וכדאמרינן בנזיר פ' מי שאמר (דף כ"א):

כא נדרה אשתו וסבור שהיא בתו וכו'. רבינו ז"ל לא הביא שום אחד מהתירוצים שאמרו בגמרא על הא מתני' וכתב הרב ב"י ז"ל בסי' רל"ד משום דמספקא ליה

משנה למלך

יח ומכין אותה מכת מרדות כו'. הם דברי ר' יהודה וכתב מרן ומשמע לרבינו דלאו לאיפלוגי אתא אלא לפרש דברי ת"ק. ומדברי התוספות פ"ד דנזיר (דף כ"א) ד"ה לעולם נראה דס"ל דר"י פליג את"ק יע"ש:

הגהות מיימוניות

°[שם בטור כתב הרמב"ם שצריך שישמעו שניהם ביום אחד אבל אם שמע אחד היום והפר ושמע השני ביום שלאחריו אינו יכול להפר והרמב"ן כתב שכל אחד מפר ביום שמעו אע"פ שלא שמעו ביחד והכי מסתברא עכ"ל. ועיין בסמ"ג בסוף לאו רמ"ב עמוד ג]:

וכיצד

מגדל עוז

נדרה והפר לה עד אם קרבן קרבן. פ"ד דנזיר (דף כ"ג): **שמע** נדרה ושתק עד סוף הפרק. פרק בתרא דנדרים (דף פ"ז):

פרק שלשה עשר

א ^א **מפר** אדם או מקיים דברי אשתו או בתו בכל לשון ואע"פ שאינה מכרת. שאין האשה צריכה לשמוע ההפרה או הקיום: **ב** °וכיצד מפר אומר מופר או בטל או אין נדר זה כלום וכיוצא בדברים שענינם עקירת הנדר מעיקרו. בין בפניה בין לאחריה. אבל אם אמר לה אי אפשי שתדורי או אין כאן נדר הרי זה לא הפר. וכן האומר לאשתו או לבתו מחול ליך או מותר ליך או שרוי ליך וכל כיוצא בענין זה לא אמר כלום. שאין האב והבעל מתיר כמו החכם אלא עוקר הנדר מתחלתו ומפירו: **ג** וכיצד מקיים כגון שיאמר לה קיים ליכי או יפה נדרת או אין כמותך או אילו לא נדרת הייתי מדירך וכל כיוצא בדברים שמשמען שרצה בנדר זה: **ד** ^ב המבטל נדרי אשתו או בתו אינו צריך לומר כלום ונתבטלו כל הנדרים: **ה** ומהו הביטול שיכוף אותה לעשות דבר שאסרה אותו. אבל ההפרה אינו כופה אותה אלא מפר לה ומניחה אם רצתה עושה ואם רצתה אינה עושה: **ו** כיצד נדרה או נשבעה שלא תאכל או שלא תשתה ואמר לה מופר לך הרי זה הפר ומותרת לאכול ולשתות. נטל ונתן לה ואמר לה טלי ואכלי טלי ושתי הרי זו אוכלת ושותה והנדר בטל מאליו

א טור שם סמ"ג שם: ב גם זה שם וע"ש בטור:

הרדב"ז

פי"ג א מפר אדם או מקיים וכו'. פ' נערה המאורסה תניא האומר לאשה כל הנדרים שהדורי אי אפשי שתדורי אין זה נדר לא אמר כלום יפה עשית ואין כמוקך ואם לא נדרת מדירך הני דבריו קיימין. ונראה שרבינו לא היה גורס אין זה נדר לא אמר כלום שהרי כתב בהדיא או אין נדר זה כלום וכיוצא בהם וכו' ויש ספרים דלא גרסי ליה. ויש לקיים הגרסא דהא דקתני אין זה נדר כלומר אין כאן נדר ולפיכך לא אמר כלום שהרי יש כאן נדר הבל אם אמר אין נדר זה כלום משמע שהוא נדר אלא שאינו כלום לפי שהוא בטל:

ב וכן האומר לאשתו וכו'. שם א"ר יוחנן חכם שאמר כלשון בעל ובעל שאמר בלשון חכם לא אמר כלום דתניא זה הדבר שהפס מתיר ואין הבעל מתיר ותניא אידך זה הדבר הבעל מפר ואין החכם מפר כלומר זה הדבר דברים ככתבן דכתיב גבי בעל לשון הפרה וגבי חכם דהיינו ראשי המטות לא יחל דברו אבל אחרים מוחלין לו:

ג וכיצד מקיים וכו'. ברייתא הזכרתיה לעיל:

ד המבטל נדרי אשתו וכו'. שם תניא ב"ש אומרים בשבת מבטל בלבו בחול מוליא בשפתיו וב"ה אומרים אחד זה ואחד זה מבטל בלבו וא"צ להוציא בשפתיו ומשמע דעד כאן לא פליגי אלא בביטול אבל לא בהפרה דכ"ע מודו דצריך להוציא בשפתיו:

ו נטל ונתן לה ואמר לה טלי ואכלי וכו'. שם בברייתא לא יאמר אדם לאשתו בשבת מופר ליכי בטל ליכי כדרך שאומר לה בחול אלא אומר לה טלי אכלי טלי שתי והנדר בטל מאליו א"ר יוחנן וצריך שיבטל בלבו ופשיטא דהך ברייתא משמע דמיירי בשבת כאשר כתב הראב"ד ז"ל. ואני קשיא לי נהי דמיירי בשבת כיון דצריך לבטל בלבו אמאי צריך לומר לה טלי אכלי וכו' אפילו ב"ש מודו דבשבת מבטל בלבו ודיו והא איכא לתרולי לדעת

כסף משנה

פי"ג א מפר אדם או מקיים דברי אשתו וכו': **ב וביצד** מפר אומר מופר או בטל. בסוף פרק נערה מאורסה (דף ע"ז:) תניא לא יאמר אדם לאשתו בשבת מופר ליכי בטל ליכי כדרך שהוא אומר בחול. ומ"ש או אין נדר זה כלום. ומ"ש וכיוצא בדברים שענינם עקירת הנדר מעיקרו יש לתמוה דהא בפ"ק דנזיר איבעיא לן בעל מיעקר עקר או דילמא מיגז גייז למאי נ"מ לאשה שנדרה בנזיר ושמעה חברתה ואמרה ואני ושמע בעלה של ראשונה והפר לה אי אמרת מיעקר עקר הסיא נמי אשתראי ואי אמרת מיגז גייז איהי אישתראי חברתה אסירא ומסיק (דף כ"ב) ת"ש דתניא בהדיא האשה שנדרה בנזיר ושמעה חברתה ואמרה ואני ובא בעלה של ראשונה והפר לה היא מותרת וחבירתה אסורה ש"מ בעל מיגז גייז וכיון דפשטינן דבעל מיגז גייז היאך כתב רבינו כאן ובסמוך דמיעקר עקר. ואין לומר שרבינו מפרש כפירוש י"מ שכתבו שם התוס' דמר זוטרא בריה דרב מרי בעי למדחי פשיטות זה וסבר דמיעקר עקר שהרי התוס' עצמם מחו לה אמוחא ולא עמד כלל. וע"ק על מ"ש רבינו בסמוך שאין הבעל והאב מתיר כמו החכם אלא עוקר הנדר מעיקרו ומפירו דמשמע מדבריו שהחכם אינו עוקר הנדר מעיקרו ואילו בפרק המדיר אמרו בפשיטות ורבינו עצמו כתב בפ"ג מנזירות על מי שנזר שתי נזירות הראשונה כיון שהתירה כאילו אינה מעיקרא שהחכם עוקר הנדר מעיקרו רופא אינו מרפא אלא מכאן ולהבא. ואפשר לומר דרבינו לטעמיה שכתב בפ"ו משבועות כילד (מתירין) יבא הנשבע לחכם וכו' ואומר אני נשבעתי על כך וכך ונהמתי ואילו הייתי יודע שאני מלטער בדבר עד כה או שאירע לי כך וכך לא הייתי נשבע ואילו היתה דעתי בעת השבועה כמו עתה לא הייתי נשבע והחכם וכו' אומר וכבר ניחמת והוא אומר לו הן וחוזר ואומר לו שרוי לך או מותר לך או מחול לך עכ"ל. וקודם לכן כתב כך למדו משה רבינו מפי הקבלה שזה הכתוב לא יחל דברו שלא יחלל הוא בעצמו דרך קלות ראש כשאין בנפש וכו' אבל אם ניחם וחזר בו חכם מתיר לו ואין אדם יכול להתיר שבועת עצמו עכ"ל. וכ"נ מדברי רש"י שכתב בפרק המדיר (דף ע"ד:) הכם עוקר הנדר מעיקרו שהרי פותח לה בחרטה אדעתא דהכי מי נדרת והיא אומרת לו לא והכם אומר לה הרי הוא בא לידי כך הילכך לאו נדר הוא ומותר לך נמלא כמי שלא היה עליה בשעת קידושין עכ"ל. דלפי זה ענין התרת חכם אינו אלא הוראה שמורה שהוא מותר מאחר שאילו ידע שאירע לו כן לא היה נודר הוי כאילו פירש שלא נדר ע"ד כך וא"כ לא חלה השבועה או הנדר והחכם מורה לו שהיא מותר ואין ללשון הפרה בזה ענין אבל הפרת הבעל אינה כן אלא הלו והבעל בהפרתו עקרם וא"כ אין ללשון מותר לך בזה ענין, ומ"ש בפ' המדיר חכם עוקר נדר מעיקרו אינו כענין עקירת נדר שהזכיר רבינו גבי בעל דההוא דהמדיר היינו לומר שאינו כמו רופא שאינו מרפא אלא מכאן ולהבא והחכם מורה שלא חל הנדר מעיקרו ועקירת נדר שהזכיר רבינו גבי בעל היינו שחל הנדר והבעל בהפרתו עוקרו ומבטלו ומאי דאיבעיא לן בעל אי מיעקר עקר או מיגז גייז על הקדמת מ"ש רבינו שהבעל עוקר הנדר מעיקרו ומפירו שייך למיבעי הכי אי אמרי' דעקירה ממש עקר ליה שע"י שמבטלו משוי ליה כאילו לא היה או דילמא נהי דעוקרו מעיקרו ע"י הפרתו מיהו לא משוי ליה כאילו לא היה אלא כאילו חל הנדר והוא מבטלו ועוקרו ולזה קורא מיגז גייז והשתא אתו שפיר דברי רבינו עם פשיטותא דפשטינן דבעל מיגז גייז כנ"ל לדעת רבינו. אבל דעת הרא"ש בפסקיו ס"פ נערה מאורסה דהכם עוקר הנדר מעיקרו לגמרי והבעל אינו מפר אלא מכאן ולהבא הילכך אם עברה על נדרה ואח"כ הפר לה בעלה לוקה משא"כ בחכם וכך הם דברי תשובות להרמב"ן סימן י'. ומ"ש בין בפניה בין לאחריה ומ"ש אבל אם א"ל אי אפשי שתדורי או אין כאן נדר ה"ז לא הפר ברייתא ס"פ נערה מאורסה (דף ע"ז:) וכתב הרא"ש הא דקאמר שתדורי לאו דוקא אלא היינו שנדרת: וכן האומר לאשתו וכו'. בס"פ נערה מאורסה (דף ע"ז:) וכתבתיו בפ"ו מהל' שבועות. ומ"ש שאין האב והבעל מתיר כמו החכם אלא עוקר הנדר מתחלתו ומפירו. כבר נתבאר בסמוך:

ג וביצד מקיים כגון שיאמר לה קיים ליכי. פשוט הוא. ומ"ש או יפה נדרת או אין כמותך, ברייתא שם. ומ"ש או אילו לא נדרת הייתי מדירך, מדברי הרא"ש בפסקיו שם נראה שהוא לשון *הברייתא:

ד המבטל נדרי אשתו וכו'. בס"פ נערה מאורסה לא יאמר אדם לאשתו בשבת מופר ליכי בטיל ליכי כדרך שאומר לה בחול אלא אומר לה טלי אכלי וטלי שתי והנדר בטל מאליו א"ר יוחנן וצריך שיבטל בלבו תניא ב"ש אומרים בשבת מבטל בלבו בחול מוליא בשפתיו וב"ה אומרים אחד זה ואחד זה מבטל בלבו וא"צ להוציא בשפתיו. ומפרש רבינו דהכי גומי ניגהו הדא מיקריא ביטול והדא מיקריא הפרה ביטול היינו שיאמר לה טלי אכלי וטלי שתי ובזה בטל הנדר והוא שיבטלנו בלבו וכדתניא שאומר לה טלי אכלי וטלי שתי ואמר ר"י צריך שיבטל בלבו אבל כשאומר לה מופר ליכי הופר הנדר אע"פ שאינו אומר לה טלי אכלי וטלי שתי והוא שיוליא ההפרה בשפתיו. ומשמע לי שאפי' אינו מפר בלבו שאינו

*בגמרא שלנו מתניא בסדיא:

לחם משנה

ליה כמאן מינייהו הוי הלכתא ופסק לחומרא ומ"מ אינו מספיק דהיה לו להזכירם ולומר דהוי ספק אלא י"ל דפסק כרב אשי ולא הולרך לומר דתוך כ"ד מהני דבכל התורה כולה תוך כ"ד כדיבור דמי והוא פשוט ולכך לא הולרך להזכיר:

פי"ג ב והבעל מתיר כמו החכם וכו'. תמיהת הרב כ"מ ז"ל היא גדולה דנראה דדברי רבינו הפוכים ממ"ש בגמרא בעל מיגז גייז והכם מתיר מכאן ולהבא ופירוש נכון. ואני אבאר דבריו יותר דהחכם מתיר כמו האדם שדבר אחד קשור הוא מתירו ונפרדו זה מזה אבל בעל אינו עושה כן אלא עוקר הדבר בשרשו והטעם דכיון דהחכם מתיר הדבר בטעם שהוא נשבע על דעת כך ואחר שנשתנה הענין נתבטלה השבועה כאילו השבועה במקומה עומדת דכשהוא נשבע לא היה סבור כן אבל הבעל שהוא מפר בלי טעם הוי כעוקר הדבר משרשו ומשרש הדבר מעיקרו ושייך ביה לשון הפרה שהוא לשון עקירה. ומ"ש בעל מיגז גייז פירש רבינו בפירוש המשנה ברים פ"ד דנזיר שהבעל כשמפר אינו עוקר מן הנדר אלא מה שתלוי באשה בלבד והוא מ"ש בזאת הכוונה בעל מיגז גייז ע"כ. כלומר דמ"ש בעל מיגז גייז לדעתו ז"ל ר"ל דאם ההפים אחר באשה אינו עוקר הדבר כל עיקר באשה ומי שנתלה בו יהיה מותר אלא מה שתלוי באשה לבד הוא עוקר וכאילו היה אילן אחד שעוקר חלי האילן ונשאר חליו ולעולם בעל עוקר הדבר. זה נראה בדעתו ז"ל כדי ליישב סוגיית הגמרא:

ג או אילו לא נדרת הייתי מדירך. הכי איתא בנוסחא דידן בברייתא בגמרא (דף ע"ז:) ואע"ג דלא קתני או ודאי דכל הני חלוקות או או קתני והרב כ"מ ז"ל כתב דלגירסת הרא"ש ז"ל איתא בברייתא משמע דלא היה בתלמודים הכי כגמרן:

משנה למלך

פי"ג ב וביצד מפר אומר מופר או בטל וכו'. כתב מרן אבל דעת הרא"ש בפסקיו ס"פ נערה המאורסה וכו' (עיין בכ"מ בד"ה וכיצד מפר כו' בסופו) וגם רבינו מודה בזה וכמ"ש בפרק הקודם דין י"ט יע"ש:

ביצד

אבל

הגהות מיימוניות

°[כתב הטור ז"ל כיצד היא הפרה אומר לה מופר ליכי ג' פעמים ודוקא בזה הלשון אבל אם לא אמר בלשון הפרה אע"פ שנראה שרוצה בהפר כגון שאומר אי אפשי בנדר שנדרת או אין כאן נדר ואפילו אמר לה מותר לך בלשון התרת חכם לא אמר כלום ע"כ. ואחר כן כתב דברי העמוד וכתב בסוף וא"א ז"ל כתב כסברא ראשונה]:

מגדל עוז

פי"ג מפר אדם או מקיים וכו' עד ומפירו. פ' נערה המאורסה דנדרים (דף ע"ז) וסוף פ' ד' נדרים: וכיצד מקיים וכו' עד אלא מבטל בלבו. פ' נערה המאורסה דנדרים:

שאינו אומר שמפר לה אלא כדי שלא יהא לה תרעומת עליו אבל הפן הוא שמקיים נדרה אפ"ס הוא מופר: וכתב הראב"ד א"א חיי ראשי המחבר הזה שינה עלינו את סדרינו וכו', ואין דבריו מוכרחים. ומ"ש כשאמרו שיאמר לה טלי אכלי טלי ושתי ודיה לא נאמרו אלא בשבת. איני יודע מה השגה היא זו שלא נאמרו דברים הללו לומר שאם אמר כן בחול אינו מבוטל דהא פשיטא דאף בחול מבוטל הוא בדברים הללו אלא היינו לומר שיעשה שינוי בשבת:

ח מפירים נדרים בשבת וכו' בין שלא לצורך השבת. משנה בסוף מס' שבת ואע"פ שאין נשאלין בשבת נדרים שאינם לצורך השבת הפרת נדרים שאני שאם יעבור יום שמעו שוב לא יוכל להפר כך מפורש בגמ' ס"פ נערה המאורסה (דף ע"ב). ומ"ש ולא יאמר לה בשבת מופר ליך וכו'. ברייתא כתבתיה בסמוך:

ט האומר לאשתו או לבתו כל הנדרים שתדורי וכו' הרי הן קיימין לא אמר כלום. משנה פ' נערה מאורסה (דף ע"ה): או הרי הן מופרים. שם וכחכמים: עשה שליח להפר לה או לקיים לה אינו כלום וכו'. פלוגתא דר' יאשיה ורבי יונתן בפ' נערה המאורסה (דף ע"ב:) ופסק שם הרא"ש כרבי יאשיה דמתמיר וכ"כ הרי"ף בפרק השולח וטעמא משום דכתיב אישה יקימנו ואישה יפרנו דמשמע הוא עצמו ולא שלוחו ומבטל נשמע לאב דהוא עצמו מפר ולא שלוחו:

י אסרה עצמה בתאנים וענבים וכו'. משנה פרק בתרא (דף פ"ז) אמרה קונם תאנים וענבים שאני טועמת קיים לתאנים כולו קיים הפר לתאנים אינו מופר עד שיפר אף לענבים ובגמ' זו דברי ר' ישמעאל ור"ע אבל חכמים אומרים מקים הקמה להפרה מה הפרה מה שהפר הפר אף הקמה מה שקיים קיים ופסק כחכמים ואע"ג דסתם במתני' ומחלוקת

לדעת הרלב"ד דפלוגתא דב"ש וב"ה א־רייתא דלעיל קאי דאמר לה טלי אכלי דלפיא(?) אמר לה הכי צריך לבטל בלבו בין בחול בין בשבת לב"ה והיינו דר' יוחנן אבל לפי שיטת רבינו קשיא. ויש לתרץ לדעת רבינו דהך ברייתא ה"ק לא יאמר אדם לאשתו בלשון שהוא רגיל לומר בחול משום דצריך לשנות בשבת אלא אומר לה טלי אכלי שאינו רגיל כל כך אבל הכי נמי דלשון זה נמי בחול הוי ביטול נדר דאי לא הוי ביטול נדר אמאי מועיל בשבת:

ז וכופה אותה לעשות בין עשתה בין לא עשתה בטל הנדר. הבין הראב"ד בדברי רבינו דהיינו כפייה ממש ולפיכך השיג עליו מההיא דנדרים דתנן האומר נכסים מבעבדים שהוא כופה את עבדיו ואינו כופה את אשתו. ואני לא הבנתי כן מדברי רבינו אלא כפייה היינו שאומר לה טלי אכלי ואפילו כפייה כזו אינו צריך לעשות לעבד וכן כתב פי"ב מהלכות שבועות. ולא ידעתי אם כפייה ממש קאמר היאך שייך לומר בין עשתה בין לא עשתה אלא ודאי כפייה היינו שאומר לה טלי אכלי:

ח מפירין נדרים בשבת וכו'. ברייתא הזכרתיה לעיל ופירשתי דעת רבינו בה. והנראה מסברת רבינו שאם ביטל בלבו ועברה על נדרה אינה לוקה אבל אינה אוכלת לכתחלה עד שיאמר לה טלי אכלי טלי ושתי ואם אמר לה טלי אכלי ואכלה אינה לוקה אע"ג דלא ביטל בלבו אבל אינה אוכלת לכתחלה עד שיבטל בלבו והיינו דאמר ר' יוחנן וצריך לבטל בלבו כלומר צריך לכתחלה כדי להתירה. ומה שכתב רבינו נטל ונתן לה ואמר לה טלי אכלי טלי שתי הרי זו אוכלת ושותה והנדר בטל מאליו איירי בשביטל בלבו כדכתב בסמוך אלא דהכא העתיק לשון הברייתא ובסמוך כתב מימרא דר' יוחנן דאמר וצריך לבטל בלבו והא דאמרי ב"ה אחד זה ואחד זה מבטל בלבו וא"צ להוציא בשפתיו היינו לענין שהנדר בטל ואם עברה אינה לוקה. א"נ דקאי פלוגתא דב"ש וב"ה אמתני' קמייתא דטלי אכלי

מאליו: ז המפר נדרי בתו או אשתו צריך להוציא בשפתיו. ואם הפר בלבו אינו מופר. אבל המבטל אינו צריך להוציא בשפתיו אלא מבטל בלבו בלבד *וכופה אותה לעשות בין עשתה בין לא עשתה בטל הנדר: ח [א]מפירין נדרים בשבת בין לצורך השבת בין שלא לצורך השבת. ולא יאמר לה בשבת מופר ליך כדרך שאומר בחול אלא מבטל בלבו ואומר לה טלי אכלי טלי ושתי וכיוצא בזה: ט [ב]האומר לאשתו או לבתו כל הנדרים שתדורי מכאן ועד שאבוא ממקום פלוני הרי הן קיימין או הרי הן מופרין לא אמר כלום. עשה שליח להפר לה או לקיים לה אינו כלום שנאמר אישה יקימנו ואישה יפרנו וכן האב בעצמו ולא בשלוחו: י [ג]אסרה עצמה בתאנים וענבים בין בנדר בין בשבועה. בין שאסרה עצמה בכל המין. בין שאמרה תאנים וענבים אלו וקיים לתאנים והפר לענבים. או שקיים לענבים והפר

השגת הראב"ד

*וכופה אותה לעשות בין עשתה בין לא עשתה בטל הנדר. א"א חיי ראשי המחבר הזה שינה עלינו את סדרינו וכל התפוש בידינו שהרי שנינו בנזירות האומר נכסים מבעבדים שהוא כופה את עבדו ואינו כופה את אשתו האומר בעבדים שהוא מפר נדרי אשתו ואינו מפר נדרי עבדו ולעולם אין כח לא לאב ולא לבעל לכוף אלא מדעתן ודרך הפרה שהוא בטול הנדר וכשאמרו שיאמר לה טלי אכלי טלי ושתי ודיה לא נאמרו אלא בשבת ואפילו בשבת צריך שיבטל בלבו דרך הפרה. ובכל זמן אם רצתה אוכלת ואם לאו אינה אוכלת אבל לעבדו אינו אומר לו דרך הפרה לפי שאינו מופר אלא כל זמן שהוא שלו ואף שיאמר טול ואכול אינו צריך שאינו יכול לנדור לסרע נרבו ואינו צריך לכוף אלא לנזירות:

א שם שם ובאו"ח סי' שמא: ב שם: ג טור שם סמ"ג לאוין רמב:

טלי שתי כדפרישית לעיל לפי שיטת הראב"ד וכן דעת הרא"ש דלעולם בעינן לשון הפרה. וקשיא לי כיון דלשון הפרה מעכב אמאי סגי בביטול בלב בשבת והו דב"ש אמרי אחד זה ואחד זה מבטל בלבו וא"צ להוציא בשפתיו, וצריך לתרץ דלעולם בעינן שיפר בלבו וביטול דפליגי ב"ש וב"ה היינו הפרה ודוחק הוא ושיטת רבינו נראית נכונה:

ט האומר לאשתו או לבתו וכו'. פ' נערה המאורסה פלוגתא דתנאי ופסק כחכמים שאמרה בין לענין הפרה ובין לענין הקמה לא אמר כלום: עשה שליח וכו'. שם פלוגתא דתנאי ופסק כר' יאשיה דאמר אינם מופרין דכתיב אישה יקימנו ואישה יפרנו ואע"ג דקי"ל בעלמא שלוחו של אדם כמותו שאני הכא דגלי קרא דכתיב הרי זימני אישה אישה יקימנו ואישה יפרנו וה"ה לאב שעשה שליח:

י אסרה עצמה בתאנים וכו'. פ' ואלו נדרים אמרה קונם תאנים וענבים אלו שאני טועמת קיים לתאנים כולו קיים הפר לתאנים אינו מופר עד שיפר אף לענבים ואמרינן עלה בגמרא א"ר יוחנן זו דברי ר' ישמעאל ור"ע אבל חכמים אומרים מקים הקמה להפרה מה הפרה מה שהפר הפר אף הקמה מה שקיים קיים. ולפי גרסא זו הא דקתני במתני' הפר לתאנים אינו מופר כל הנדר קאמר אבל בתוספתא משמע דאינו מופר כלל ורבינו לא חשש לתוספתא מפני גרסת תלמודא דאפשר דחד מהנך תנאי קתני לה אבל

לחם משנה

ז אבל המבטל א"צ להוציא בשפתיו וכו'. חילוק זה שחילק רבינו ז"ל מבואר בפירוש המשנה שהוא לתרץ קושיא שהקשה הר"ן ז"ל ושאר המפרשים דהא קי"ל דאם הפר בלבו אינו מופר ותירץ דיש חילוק בין הפרה לביטול דביטול הוי בפירוש שתאכל ואע"ג דאין בידו לכפותה שתאכל וכדהקשה הר"א ז"ל ממתני' דנזיר וכתבה רבינו ז"ל בהלכות נזירות מ"מ הכפיה שהוא כופה הוי כהפרה מפורשת בפה דמעשה הכפייה הוי במקום הפרה מפורשת דכיון שהוא כופה הוי כאילו מפר לה בפירוש ולהכי אית ליה לרבינו ז"ל דבין שתעשה בין שלא תעשה בטל הנדר דכיון דאין הכפיה אלא גילוי רצונו הרי גילה רצונו שאינו רוצה בנדר שלה. זה נראה דעת רבינו ונסתלקה ממנו השגת הר"א. ומדבריו בפירוש המשנה נראה דאם היא תעשה מה שהוא אומר לה כשאמר טלי אכלי טלי ושתי סגי אע"פ שלא יבטל בלבו אבל אם אינה עושה מה שהוא אומר לה צריך שיבטל בלבו. ואפשר שזה כיון רבינו ז"ל כאן במ"ש נטל ונתן לה ואמר לה טלי אכלי טלי ושתי הרי זו אוכלת ושותה ובטל הנדר וכאן לא הזכיר ביטול בלב אלא כיון שהיא עושה מה שהוא אומר לה סגי בלא ביטול בלב אבל למטה אינו צריך להוציא בפיו ובשפתיו אלא מבטלו בלבו בלבד וכופה אותה לעשות ובין לא עשתה בטל הנדר כלומר כאן שביטל בלבו ואמר טלי אכלי בין שעשתה בין שלא תעשה בטל הנדר אבל לעיל שהיא עושה מה שהוא אומר לא סגי בביטול הלב אלא שיאמר לה טלי אכלי טלי ושתי. ומ"ש הר"א ז"ל בהשגה דמה שאמרו דכשאמר לה טלי אכלי טלי ושתי בשבת דוקא אמרו ואפי' בשבת צריך שיבטל בלבו דרך הפרה תימה עליו דהיכי פסק דלא כב"ה דפליגי אב"ש בס"פ נערה מאורסה ואמרי אחד זה ואחד זה מבטל בלבו ואינו צריך להוציא בשפתיו ואולי שהוא סובר כפירוש ה"ר אליעזר ממיץ שכתב הרא"ש ז"ל דאותו ביטול שאמר שם צריך שיוציאהו בפיו אלא שלא ישמיע לאזניו להאי קרי ביטול בלב ובהכי ניחא דלא קשה דאמר דהפרה לבו אינו מופר דהאי ביטול לאו בלב ממש הוא אבל מ"ש כאן כר"י גבי טלי אכלי וטלי ושתי וצריך שיבטל בלבו האי ביטול בלב ממש הוא דכיון דהוא שבת אינו יכול להוציא בשפתיו אפילו בלחש שלא ישמיע לאזניו:

ט עשה שליח להפר לה וכו'. בנדרים שנדרה כבר איירי רבינו ז"ל דאילו בעתיד לידור היכי מצי למעבד שליח ולמה לי קרא להאי הא כל מילתא דלא מצי עביד לא משוי איניש שליח כדאמרינן ברפ"ב דנזיר (דף י"ב): וכן האב בעצמו לא בשלוחו. ק"ק לדעת רבינו ז"ל דלית ליה היקשא דבין איש לאשתו בין אב לבתו לכל מילי דהא נדרים דלאו עינוי נפש ושאינן בינו לבינה אב מפר אע"ג דבעל אינו מפר א"כ הך קרא דאישה יקימנה בבעל כתיב ואמאי יליף אב מיניה דהא אמרינן בגמרא נערה המאורסה דגזרת הכתוב הוא כאן דלא מהני שליח דבכל התורה כולה שלוחו של אדם כמותו וא"כ לא ילפינן מיניה אב דעדיף מבעל בשאר נדרים. וי"ל דאי לא יליף רבינו ז"ל לענין שאר נדרים אב מבעל משום דאמר קרא גבי אב כל נדריה ואסריה כדכתב רבינו ז"ל ברפ"ב פרק י"ב אבל הכא דליכא קרא מקיימינן היקשא דבין איש לאשתו בין אב לבתו כל מה שנוכל כיון דליכא קרא כנגדו:

ואין

מגדל עוז

וכופה אותה לעשות בין עשתה בין לא עשתה בטל הנדר: כתב הראב"ד ז"ל חיי ראשי המחבר הזה שינה עלינו את סדרינו וכל התפוש בידינו וכו': ואני אומר כבר תפס כדומה לזה פ' י"ב מהל' שבועות ושם השבתי כפ"ד וגם בזה יש לי תשובה מספקת כי דברי רבינו משה ז"ל הם תלמוד ערוך ס"פ נערה המאורסה דנדרים גבי ההיא דא"ר חנינא השותק ע"מ למיקט כו' עד דמותיב רב חסדא הומר בהקם כו' עד היכא דא"ל טלי ואכלי א"צ להוציא בשפתיו ע"כ. והנה כולהו אפילו בחול מיירי ועוד היא גופא מוכחא דבחול קא מיירי דאי בשבת דוקא כמ"ש הראב"ד מאי איריא טלי ואכלי בלא"ה תניא לסדיא ברים שמעתין ב"ש אומר מבטל בלבו ובחול מוציא בשפתיו וב"ה אומרים אחד זה ואחד זה מבטל בלבו וא"צ להוציא בשפתיו ע"כ, וקי"ל כב"ה וכ"פ ר"מ ז"ל בזה ספרק עלמו דכיון שהם כפה אותה ואמר לה טלי ואכלי ה"ז כמבטל בלבו ודי לה בכך ומה שהוסיף לכתוב בין עשתה ובין לא עשתה בטל הנדר הוא מה ששנינו ר"פ בתרא דנזירות שאינו יכול לכוף את אשתו אם לא רצתה לאכול ובזה עלו דברי ר"מ ז"ל על נכון וכ"כ הר"מ ז"ל מקולי מדעת רבותינו בעלי התוספ' אות באות. ומ"ש הראב"ד ז"ל לפי שאינו גורם באותה ברייתא טלי ואכלי טלי ושתי ומקצת הספרים כן והרמב"ן ז"ל עמד בשיטתו: מפירין נדרים בשבת כו' עד ושתי וכן כל כיוצא בזה. סוף מס' שבת (דף קנ"ז) ופ' נערה המאורסה דנדרים (דף ע"ב): האומר לאשתו או לבתו עד ולא בשלוחו. פ"ד דנזיר ופ' נערה המאורסה דנדרים (דף ע"ו): אסרה עצמה בתאנים ש' על כדרך שאומרין בהפרה. פרק בתרא דנדרים:

והפר לתאנים °מה שקיים קיים ומה שהפר מופר. וכן כל כיוצא בזה. ואין אומרין בהפרה נדר שהופר מקצתו הופר כולו כדרך שאומרין בהתרה: **יא** אמי שנדרה אשתו ושמע והתפיס עצמו בנדרה אינו יכול להפר שהרי קיים לה. נדר הוא והתפיסה עצמה בנדרו מפר את שלה ושלו קיים: **יב** כיצד שמע אשתו או בתו אומרין הריני נזירה ואמר ואני. אינו יכול להפר ושניהם נזירים. אמר הוא הריני נזיר ושמעה היא ואמרה ואני. מפר לה ושלו קיים וכן כל כיוצא בזה: **יג** נדר לעצמו והדירה כמותו וגמר בלבו להדירה ואמרה אמן הרי זה אינו יכול להפר. ואם נדר והדירה דרך שאלה לידע מה בלבה כמו שאמר לה התרצי בנדר זה להיות כמותי או לא ואמרה אמן הרי זה מפר לה: **יד** כיצד אמר לה הריני נזיר ואת כלומר ואת נזירה כמותי ואמרה אמן אינו יכול להפר. אמר לה הריני נזיר ומה תאמרי האת נזירה כמותי ואמרה אמן הרי זה יפר. ואם הפר לה שלו בטל שזה כמי שתלה נדרו בנדרה. אמרה לו הריני

א שם:

הרדב"ז (מכ"י)

[ז]בל אן קי"ל כחכמים וכדאמר ר' יוחנן. ויש חולקים על רבינו דאמרי קיים לאחד מהם הכל מקויים הפר לאחד מהם אין אחד מהם מופר ותימה הוא שהרי הוקשו הקמה והפרה וגרסת רבינו היא כספרים שלנו והיא נכונה ומסכמת אל ההקש ומדפקיק לה הראב"ד ז"ל משמע שכך היתה גרסתו ע"כ:

יא מי שנדרה אשתו וכו'. פי' מי שאמרה הריני נזירה ושמע בעלה ואמר ואני אינו יכול להפר ואמרי בגמרא טעמא כיון דאמר לה ואני כמאן דאמר קיים ליכי דמי הי מתפיל אהקמתו מני מפר ואי לא לא מני מפר: **נדר הוא והתפיסה עצמה וכו'.** שם במשנה הריני נזיר ואת ואמרה אמן מפר את שלה ושלו קיים ורמינן עלה הריני נזיר ואת ואמרה אמן שניהם אסורים ואם לאו שניהם מותרים מפני שתלה נדרו בנדרה אמר רב יהודה תני מפר את שלה ושלו קיים אביי אמר אפי' תימא כדקתני ברייתא כגון דאמר לה הריני נזיר ואת כלומר הריני נזיר אם תהא את נזירה ולפיכך היכא דאמרה אמן שניהם אסורים וכי לא אמרה אמן שניהם מותרים ומתני' כגון דאמר לה הריני נזיר ואת מאי משום הכי מפר את שלה ושלו קיים:

יד ומה שכתב רבינו ואם הפר לה שלו בטל וכו'. קאי ארישא דאמר אינו יכול להפר כלומר אינו יכול להפר חלק האשה שאם יפר גם חלקו הוא בטל שהרי תלה נדרו בנדרה ונמצא עובר על בל יחל דברו. ושאר דברי רבינו מבוארים ממה שכתבנו:

כסף משנה

ומחלוקת בברייתא הלכה כסתם מתני' שאני הכא דליסנא דאמריק א דברי ר' ישמעאל אבל חכמים אומרים משמע דכחכמים קי"ל. ונ"ל שהוא ז"ל מפרש דהא דתנן אינו מופר הייט לומר שאין כל הנדר מופר הכל מה שהפר מופר דאל"כ היכי אמרו חכמים מה שהפר מה שהפר מופר דמשמע דכ"ע מודו בהכי:

יא מי שנדרה אשתו ושמע והתפיס עצמו בנדרה וכו' נדר הוא והתפיסה עצמה בנדרו וכו'. משנה רפ"ד דנזיר (דף כ':):

יג נדר לעצמו והדירה כמותו וכו'. משנה שם הריני נזיר ואת ואמרה אמן מפר את שלה ושלו קיים. ובגמרא (דף כ"ב:) ורמינהי הריני נזיר ואת ואמרה אמן שניהם אסורים ואם לאו שניהם מותרים מפני שתלה נדרו בנדרה אמר רב יהודה תני מפר את שלה ושלו קיים אביי אמר אפילו תימא כדקתני ברייתא כגון דקאמר לה הריני נזיר ואת דקא תלי נדרו בנדרה מתני' כגון דאמר לה הריני נזיר ואת מאי מש"ה מפר את שלה ושלו קיים. ופירשו המפרשים מפני שתלה נדרו בנדרה דמשמע דקאמר הריני נזיר אם את תהא נזירה וכיון דלא אמרה אמן שניהם מותרים אביי אמר אפילו תימא ברייתא כדקתני ולא קשיא ובמאי עסקינן בברייתא כגון דאמר לה הריני נזיר ואת דמשמע דקאמר לה הריני נזיר אם תהא נזירה והילכך היכא דאמרה אמן שניהם אסורים וכי לא אמרה אמן שניהם מותרים שכן הוא תולה נזרו בנזרה ומתני' דאמר הריני נזיר לגמרי ואת מאי כלומר ואת מי הוית נזירה והילכך אי אמרה אמן דניחא לה בנזירות הרי בעל יכול להפר לפי שלא תלה נדרו בנדרה עכ"ל. והדבר ידוע דפירושא דאביי עיקר אי משום דבתרא הוא אי משום שאינו מגיה הברייתא:

יד ומ"ש אמרה לו הריני נזירה ואתה וכו'. משנה שם (דף כ'):

לחם משנה

י ואין אומרים בהפרה וכו'. משמע מדברי רבינו ז"ל דאם אמר קונם תאנים וענבים אלו ונשאל לחכם לתאנים שהותר בענבים וקשה כיון דרבינו ז"ל פסק דלא כר"ש דאמר עד שיאמר שבועה לכל אחד ואחד א"כ הוי פרטי והוי כנשבע לא לך ולא לך ולא לך דאין לחלק בין היכא דאמר וה"ו להיכא דלא אמר וה"ו כמו שכתבתי לעיל בפ"ד. ואולי מ"ש רבינו ז"ל כאן ואין אומרים בהפרה לא קאי אעניינא דלעיל אלא דבכל ענין אמר שאנו אומרים בהתרה נדר הותר מקצתו הותר כולו לא אמרינן כן בהפרה: **יג יד נדר** לעצמו והדירה כמותו כו' כיצד אמר לה הריני נזיר ואת כלומר וכו'. כך כתוב בספרים דידן בספרי רבינו ז"ל וקשה לגירסא זו דבפ"ק מי שאמר הריני נזיר (דף כ"ב:) רמי מתני' דאמרה מפר את שלה ושלו קיים אברייתא דאמרה אמר הריני נזיר ואת ואמרה אמן שניהן אסורים ואם לאו שניהם מותרין מפני שתלה נדרו בנדרה ושני אביי ברייתא כגון דקאמר לה הריני נזיר ואת דקא תלי נדרו בנדרה מתני' כגון דאמר לה הריני נזיר ואת מאי משום הכי מפר את שלה ושלו קיים. ורבינו ז"ל כתב דכשאמר לה את מאי אם הפר שלה שלו בטל דתלה נדרו בנדרה וזהו הפך מה שאמר אביי בגמרא דאביי אמר דדוקא היכא דאמר ואת לבד אז אמרה ברייתא דשניהם אסורים ואז ודאי אינו יכול להפר כדכתבו התוס' ז"ל משום דתלה נדרו בנדרה ואם הפר שלה שלו מופר אבל כשאמר לה ואת מאי מפר שלה ושלו קיים דלא תלה נדרו בנדרה והסברא מוכחת כן, ואיך כתב רבינו ז"ל בהפך אם לא שנאמר שהגירסא הנכונה בדברי רבינו ז"ל היא דהאי ואם הפר לה שלו בטל כו' צריך להיות ברישא דקאמר רבינו ז"ל אמר לה הריני נזיר ואת כלומר ואת נזירה כמותי ואמרה אמן אינו יכול להפר ואם הפר לה שלו בטל שזה כמי שתלה נדרו בנדרה אמר לה הריני נזיר ומה תאמרי כו'. ואפילו אם נאמר דהגירסא בדברי רבינו ז"ל היא אמיתית נדחוק ונאמר דמאי דקאמר ואם הפר לה שלו בטל קאי ארישא ולא אסיפא אבל שנאמר דקאי אסיפא זה אי אפשר בשום לד לא משום לד הסברא ולא משום לד הגמרא. וא"ת מ"מ הרי כתבו התוס' ז"ל דטעמא דאביי דאינו יכול להפר מפני שאם יפר את שלה הוי שלו מופר דבעל מיעקר עקר וכיון דשלו יתבטל קאי בבל יחל וכיון דרבינו ז"ל פסק דבעל מיגז גייז אפילו שיפר את שלה אין שלו מופר ואם כן איך קאמר דאינו יכול להפר. וי"ל דרבינו ז"ל סובר דטעמא דאביי לאו משום דמיעקר עקר אלא אפי' דמיגז גייז כיון דהוא אמר בהדיא שתלה נדרו בנדרה הוי כאילו אמר ואם יפר את שלה שלו יהא מופר:

משנה למלך

יד ביצד אמר לה הריני נזיר ואת כו'. תנן בר"פ ד' דנזיר הריני נזיר ואת ואמרה אמן מיפר את שלה ושלו קיים. ובגמרא הקשו ורמינהי הריני נזיר ואת ואמרה אמן שניהם אסורים ואם לאו שניהם מותרים מפני שתלה נדרו בנדרה. ופירשו התוס' דס"ל לתנא דברייתא דס"ק הריני נזיר אם את ואפילו לא אמר אם ולכך אם אמרה אמן שניהם אסורים דאינו יכול להפר משום דס"ל דבעל מיעקר עקר ואם יפר לה גם שלו יופר וקרא כתיב לא יחל כו'. והנה כפי דברי התוס' שלנו אליבא דרב יהודה כל היכא דאמר ואת תלה נדרו בנדרה ואם לא אמרה אמן שניהם מותרים ואליבא דאביי דוקא אם אמר ואם את תלה נדרו בנדרה ואם לא אמרה אמן שניהם אסורים אבל אם לא אמר כי אם ואת לא תלה נדרו בנדרה ואם לא אמרה אמן הוא אסור והיא מותרת. תו איכא בינייהו דלר"י מתני' וברייתא ס"ל דבעל מיגז גייז ומש"ה אף דאית לסו דאומר ואת תלה נדרו בנדרה ואם לא אמרה אמן שניהם מותרים אפ"ה אם אמרה אמן מפר את שלה ושלו קיים משום דאית ליה דבעל מיגז גייז. ולאביי מתני' וברייתא ס"ל דבעל מיעקר עקר ואם תלה נדרו בנדרה כגון שאמר ואם את ואמרה אמן אינו יכול להפר משום דאם יפר גם שלו יותר וקאי בלא יחל. ומדברי רש"י נראה דאביי מודה לר"י דאומר ואת תלה נדרו בנדרה ומש"ה קתני בברייתא דאם אמרה אמן שניהם אסורים ואינו יכול להפר לפי שאם מפר גם שלו יותר וקאי בבל יחל ואם לא אמרה אמן שניהם מותרים. ומתני' איירי דקאמר בפירוש ואת מאי דלא תלה נדרו בנדרה ומש"ה מיפר את שלה ושלו קיים ואם לא אמרה אמן הוא אסור והיא מותרת. ולא פליגי אביי ור"י במשמעות הלשון אלא לענין דינא פליגי דר"י אית ליה דאף בתולה נדרו בנדרה ואמרה אמן מיפר את שלה ושלו קיים משום דאית ליה דבעל מיגז גייז ואביי אית ליה דתולה נדרו בנדרה ואמרה אמן אינו יכול להפר משום דס"ל דבעל מיעקר עקר ואם מפר גם שלו יופר וקאי בלא יחל. ויש לתמוה דהיכי קאמר אביי דבעל עוקר הנדר דהא בגמרא איבעיא לן בעל מיעקר עקר א"ד מיגז גייז ופשטוה מדתניא האשה שנדרה בנזיר ושמעה חברתה ואמרה ואני וכא בעלה של ראשונה והפר לה היא מותרת וחברתה אסורה ש"מ בעל מיגז גייז. שוב ראיתי דע"כ האי מלתא פלוגתא דתנאי היא דהא הסיא דתניא האשה שנדרה בנזיר ונטמאת ואח"כ הפר לה בעלה מביאה חטאת העוף ואינה מביאה עולת העוף ע"כ אית ליה להאי תנא דבעל עוקר הנדר ומש"ה אינה מביאה עולת העוף ומה שמביאה חטאת העוף הוא משום דס"ל להאי תנא כר"א הקפר וכדאיתא בגמרא (דף כ"ב) אבל לדידן דקי"ל דבעל מיגז גייז פשיטא דמביאה נמי עולת העוף וכן פסק רבינו בפ"ט מהל' נזירות הלכה י"א. ולפי זה ר"י דהגיה הברייתא ואמר תני מפר את שלה רצה ליישב ברייתא זו אליבא דמ"ד דבעל מיגז גייז ואתיא ברייתא זו כברייתא דר"ש. ואביי לא רצה להגיה הברייתא ומש"ה מוקי לברייתא זו כאידך ברייתא דאית ליה דבעל מיעקר עקר. אך אני תמה דמאי פריך אמתני' מברייתא נימא דהכא פליגי דמתני' אית ליה דבעל מיגז גייז ומש"ה מיפר את שלה וברייתא ס"ל דבעל מיעקר עקר ומש"ה קתני שניהם אסורים. ולענין הלכה פשיטא לי דלא קי"ל כאביי במאי דאית ליה דכל שתלה נדרו בנדרה דאינו מפר משום דטעמיה דאביי הוא משום דאית ליה דבעל עוקר הנדר אבל לדידן דקי"ל דבעל מיגז גייז פשיטא דאף דתלה נדרו בנדרה דמפר את שלה ושלו קיים. אך אני מסתפק כאידך פלוגתא דאיפליגו רב יהודה ואביי אליבא דהוס' דלרב יהודה כל שאמר ואת תלה נדרו בנדרה ולאביי אינו תולה נדרו בנדרה אלא א"כ יאמר ואם את בכהאי מילתא אפשר דקי"ל כאביי דנסי דלא קי"ל כאביי במאי דאית ליה דבעל עוקר הנדר מ"מ במאי דאית ליה דלא מיקרי תולה נדרו בנדרה כאומר ואני קי"ל כאביי ונפקא מינה כשלא אמרה אמן דלרב יהודה שניהם מותרים מפני שתלה נדרו בנדרה ולאביי הוא אסור והיא מותרת א"נ אם הלכה אלל חכם והתירה דלרב יהודה הותר הבעל לפי שהכם עוקר הנדר מעיקרו והבעל תלה נדרו בנדרה ולאביי לא הותר הבעל לפי שלא תלה נדרו בנדרה או דילמא כיון שמה שהכריחו לאביי לומר דין זה הוא משום דאית ליה דבעל עוקר הנדר ורלה ליישב מתני' וברייתא כפי סברא זו הוכרח לחלק בין אומר ואם את לאומר ואת אבל לדידן דאית לן דבעל מיגז גייז אתיא מתני' כפשטה ואף דנימא דאומר ואת תלה נדרו בנדרה אפ"ה מפר את שלה

האשה

הנהות מיימוניות

[ז"ל חמור נדרה משני דברים כאחד כגון שאמרה קונם תאנים וענבים עלי קיים לאחד מהם גם השני מקויים הפר לאחד מהם לא הויא הפרה כלל אפילו לאותו שהפר ואגדר זה הביא דברי רבינו וכתב ולא נהירא לא"א ז"ל עכ"ל]:

מגדל עוז

מי שנדרה אשתו ושמע עד קיים לה. פ"ד דנזיר (דף כ':) ופ' ר"א דנדרים: **נדר הוא והתפיסה עד וזה שהתפיס עצמו חייב.** פ"ד דנזיר:

הריני נזירה ואתה ואמר אמן אינו יכול להפר וכן כל כיוצא בזה: **טו** האשה שנדרה ושמע אחר והתפיס עצמו בנדרה ואמר ואני. ושמע אביה או בעלה והפר לה שלה מופר וזה שהתפיס עצמו חייב: **טז** [א]האשה שאין לה בעל ואינה ברשות אב ואמרה הרי הבשר אסור עלי לאחר שלשים יום ונשאת בתוך שלשים יום. אע"פ שבשעה שחל הנדר הרי היא ברשות הבעל אינו יכול להפר. שבשעת הנדר לא היתה ברשותו ועל זה נאמר ונדר אלמנה וגרושה וגו' ואפילו היתה מאורסת לו בשעת הנדר. שאין הבעל מפר בקודמין כמו שבארנו: **יז** [ב]נדרה תחת בעלה שיהיה הבשר אסור עליה לאחר שלשים יום. או שתהיה נזירה לאחר שלשים יום והפר לה בעלה ומת או גירשה בתוך שלשים יום. אף על פי שבשעה שהיה לנדר לחול הרי היא גרושה או אלמנה הרי זו מותרת שכבר הפר לה נדר זה: **יח** אלמנה או גרושה שאמרה הריני אסורה ביין כשאנשא ונשאת אין הבעל יכול להפר. אמרה והיא תחת בעלה הריני אסורה בבשר כשאתגרש הרי הבעל מפר וכשתתגרש תהיה מותרת: **יט** [ג]המקיים בלבו הרי זה קיים. והמפר בלבו אינו מופר כמו שבארנו. לפיכך אם הפר בלבו הרי זה יכול לחזור ולקיים. ואם קיים בלבו אינו יכול לחזור ולהפר אלא אם חזר בתוך כדי דבור

א שם: ב שם: ג שם:

טו האשה שנדרה ושמע אחר והתפיס עצמו בנדרה וכו'. שם בעיא דאיפשיטא:

טז האשה שאין לה בעל ואינה ברשות אב וכו'. משנה בסוף נדרים (דף פ"ח):

יח ומ"ש אלמנה או גרושה שאמרה הריני אסורה ביין כשאנשא וכו'. אמרה תחת בעלה הריני אסורה בבשר כשאתגרש וכו'. שם (דף פ"ט) פלוגתא דר' ישמעאל ור"ע בברייתא ופסק כר"ע ואמרינן בגמ' דמתני' אפילו כר' ישמעאל דאיכא לאיפלוגי בין גוונא דמתני' לגוונא דברייתא ומפני כך הוצרך לכתוב רבינו גם דין הברייתא:

יט המקיים בלבו וכו'. בפרק נערה מאורסה (דף ע"ט) קיים בלבו קיים הפר בלבו אינו מופר קיים אין יכול להפר הפר אין יכול לקיים. ומ"ש רבינו אלא אם כן חזר בו תוך כדי דיבור, כבר נתן טעם לדבר כדי שלא יהא כח דברים שבלבו גדול מכח המוציא בשפתיו, כלומר אע"ג דהכא אמרו ולא חילקו מאחר דקי"ל בכל דוכתא תוך כדי דיבור כדיבור דמי כגון ממקדש ומגרש ועובד כו"ם כדאיתא פט"ז ופרק בתרא דנדרים ע"כ צ"ל דה"ה לדברים שבלבו:

המקיים

טו האשה שנדרה ושמע אחר וכו'. שם ברייתא ופשטינן מינה דבעל מיגז גייז. וקשיא לי שהרי כתב רבינו ברפ"ש הפרק שהבעל והאב עוקרין הנדר מעיקרו והכא קאמר דבעל מיגז גייז דקאמר שלה מופר וזה שהתפיס בה אסור. וי"ל דמה שיש כח ביד הבעל להפר דהיינו משעת הפרה ואילך מפר אותו מעיקרו ולפיכך צריך לשון הפרה וביטול ולא לשון התרה כהכא שמה שהיה אסור מותר ע"י פתח וחרטה ומשוי ליה כנדרי טעות אבל אין לו כח לבטל שלא ע"י פתח וחרטה ולפיכך אם אמר בלשון בעל אינו כלום ומהאי טעמא הנודר ושמע חבירו ואמר ואני ואפי' נתפסו מאה הותר הראשון הותרו כולם מה שאין כן בהפרת הבעל דמיגז גייז משעת הפרה ואילך הילכך אשתו מותרת וחבירתה הנתפסת בה אסורה וכיון דנפשטה בעיין דבעל מיגז גייז הא דתנן האשה שנדרה בנזיר והיתה שותה יין ומיטמאה למתים הרי זו סופגת את הארבעים ומוקמינן לה כשהפר לה בעל טעמא הוי משום דבעל מיגז גייז (עיין בתשובות ח"ב דף פ"א סי' רפ"ג):

טז האשה שאין לה בעל וכו'. פ' ואלו נדרים במשנה ונדר אלמנה וגרושה יקום עליה כיצד אמרה הריני נזירה לאחר שלשים יום אע"פ שנשאת בתוך שלשים אינו יכול להפר דבתר שעת אמירה אזלינן בין להקל בין להחמיר. ומה שכתב ואפי' היתה מאורסת וכו'. מתבאר ממה שכתבנו שאין הבעל לבדו מפר אלא נדרים שנדרה אחר שנכנסה לרשותו ואפי' מסר האב לשלוחי הבעל אין הבעל מפר בנדרים שנדרה כבר שאין הבעל מפר בקודמין:

יז נדרה תחת בעלה וכו'. ג"ז שם במשנה דאזלינן בתר שעת אמירה ולא בתר זמן חיילות הנדר בין לקולא בין להומרא:

יח אלמנה או גרושה שאמרה וכו'. פלוגתא דתנאי בברייתא ופסק כר"ע דאמר לא יפר: אמרה והיא תחת בעלה וכו'. גם זה פלוגתא בברייתא ופסק כר"ע דאמר יפר ואמרינן ור"ע סבר הרי הוא אומר כל אסר אסרה על נפשה עד שיהא איסור נדר בשעת אלמנות וגירושין:

יט המקיים בלבו וכו'. פ' נערה המאורסה ברייתא אומר בהקם מבהפר והפר מבהקם שהשתיקה מקיימת ואין שתיקה מבטלת קיים בלבו קיים הפר בלבו אינו מופר הפר אין יכול לקיים קיים אין יכול להפר והא דקתני קיים אין יכול להפר בלא שאלת חכם דקי"ל נשאלין על ההקם. וקשיא לי מ"ש ביטול דמבטל בלבו הוי ביטול כדאמרי' לעיל ומ"ש הפר שאם הפר בלבו לא הוי הפר. וראיתי להר"ן שכתב וז"ל וכי אמרינן הכא הפר בלבו אינו הפר דוקא דלא אמר לה טלי אכלי שתי ובהני אבל היכא דאמר לה הכי הוי וכדכתיבנא לעיל ע"כ. ואין נראה כן דעת רבינו שכתב לעיל המפר נדרי אשתו או בתו צריך להוציא בשפתיו ואם הפר בלבו אינו מופר אבל המבטל א"צ להוציא בשפתיו אלא מבטל בלבו בלבד וכופה אותה לעשות וכו' משמע דהפרה בלב אינו מועיל אפי' ע"י כפייה. ואיברא דרבינו סמך על ב"ה לענין הביטול ועל הברייתא לענין ההפרה אבל מ"מ כהלכתא בלא טעמא הוי. וי"ל דהפרה הוא שמדבר עמה שאומר לה מופר ליכי דכתיב כי הניא אביה אותה הילכך דברים שבלב אינם דברים אבל הביטול הוא שמבטל הנדר וא"צ לדבר עמה אלא אומר הנדר בטל הילכך אם ביטל בלבו הרי הוא בטל כדאשכחן גבי חמץ בפסח דאמרינן מבטל בלבו ודיו. ועדיין צ"ע:

המקיים

לחם משנה

טו האשה שנדרה וכו'. בעיא דאיפשיטא בפ"ד דנזיר (דף כ"ב.) דבעל מיגז גייז:

אמר

משנה למלך

שלה ושלו קיים. ודע דאליבא דכ"ע באומר ואת מאי אין זה תולה נדרו בנדרה ואם לא אמרה אמן הוא אסור ואשתו מותרת וזה פשוט: וראיתי להר"ס בפי"ג מהל' נדרים הלכה י"ד שכתב אמר לה הריני נזיר ואת כלומר ואת נזירה כמותי ואמרה אמן אינו יכול להפר אמר לה הריני נזיר ומה תאמרי הלא נזירה כמותי ואמרה אמן הרי זה יפר ואם הפר לה שלו בטל שזה כמו שתלה נדרו בנדרה ע"כ. ודבריו תמוהים דהא בגמרא מוכח דכל שתלה נדרו בנדרה ובהפרתה מתבטל נדרו אינו יכול להפר וזה פשוט אליבא דכ"ע וא"כ היכי קאמר הרי זה יפר ואם הפר כו' דהוו תרתי דסתרן אהדדי ומתני' דקתני מפר את שלה ושלו קיים מוקי לה אביי באומר בדקך שאלה ואת מאי שאין זה תולה נדרו בנדרה ומש"ה מפר את שלה לפי שנדרו קיים. שוב ראיתי להרב בעל לחם משנה שנתקשה בזה וכתב שהגרסא הנכונה בדברי הר"ס היא אמר לה הריני נזיר ואת כו' אינו יכול להפר ואם הפר לה שלו בטל שזה כמי שתלה נדרו בנדרה אמר לה הריני נזיר ומה תאמרי כו' הרי זה יפר עכ"ד. ואני תמה על מרן איך לא הרגיש בדברי הר"ס שלנו ואין לומר שגרסתו היתה כגרסת הרב בעל לחם משנה שהרי בשולחנו סי' רל"ד סעיף נ"ד העתיק דברי הר"ס שלנו כגירסתנו וצ"ע. והרב בעל תוספות יו"ט הגיה דברי הר"ס כדברי הרב בעל לח"מ והרב בעל קרית ספר גם כן נרגש בדברי הר"ס שלנו ע"ש. ויש לדקדק דאף כפי הגהת לח"מ בתולה נדרו בנדרה דקי"ל דאינו יכול להפר מנא ליה להר"ס דאם הפר שלו בטל אימא כיון דאינו יכול להפר אין בהפרתו כלום ועוד בדין י"א שכתב אינו יכול להפר למה לא פירש שאם הפר שלו בטל. ונראה דלא דמי כלל דהאי התם דטעמא דאינו מפר הוא משום דכיון דאמר ואני חשיב כקיום וכיון דקיים לה אינו יכול להפר ופשיטא דאם הפר לא עשה ולא כלום דאין הפרה אחר קיום כל זמן שלא נשאל על הקמתו אבל הכא דטעמא לאו משום קיום הוא דהא הקם קודם שתדור לא מהני כלל אלא טעמא הוא משום דתלה נדרו בנדרה ואם יפר לה נמצא שנדרו מתבטל ואינו רשאי לגרום דבר להיות נדרו מבוטל כדכתיב לא יחל דברו נהי דלכתחלה אינו יכול להפר מ"מ אם עבר והפר הוא מופר ונדרו בטל:

עוד יש לדקדק בדברי הר"ס שלנו דמאן דאית ליה דכל שתלה נדרו בנדרה דאינו יכול להפר הוא משום דאית ליה דבעל עוקר הנדר ומש"ה אינו מפר לפי שבהפרתו מתבטל נדרו אבל למאן דאית ליה דבעל מיגז גייז אף שתלה נדרו בנדרה יכול להפר לפי שבהפרתו אינו מתבטל נדרו וזו היא סברת רב יהודה דקאמר תני מפר את שלה ושלו קיים אף שתלה נדרו בנדרה וא"כ הר"ס דפסק דבעל מיגז גייז היכי קאמר דכל שתלה נדרו בנדרה דאינו יכול להפר. וכן מה שכתב דאם הפר שלו בטל קשה דאמאי כיון דבעל מיגז גייז, וגם על זה עמד הרב בעל לח"מ וכתב דהר"ס ס"ל דאף למ"ד דבעל מיגז גייז כל שתלה נדרו בנדרה בהפרתו בטל נדרו דהוי כאומר שאם יפר את שלה שלו יהיה מופר ע"כ. ודבריו נכונים ומה שהכריחו להר"ס לזה הוא משום דהוקשה לו דסברת אביי תהיה דלא כהלכתא דהא קי"ל דבעל מיגז גייז ולפי סברת הר"ס רב יהודה ואביי כולהו מודו דבעל מיגז גייז וכולהו אית להו באומר ואת תלה נדרו בנדרה וכהא פליגי דרב יהודה סבר כיון דקי"ל מיגז גייז אף שתלה נדרו בנדרה מ"מ יכול להפר לפי שאין בהפרתו מתבטל נדרו ואביי אית ליה דכיון שתלה נדרו בנדרה בהפרתו מתבטל נדרו ומש"ה אינו יכול להפר וכדכתיבנא אף דקי"ל דבעל מיגז גייז ודמי להסיא דאבעיא לן התם הריני נזירה בעקבין מהו בכולה מילתא מיתפיס ושריא כו' הכי נמי כל שתולה נדרו בנדרה דעתו הוא דכל זמן שיתבטל נדרה שיתבטל נדרו. עוד יש להכריח סברת הר"ס הלזו דאי כדברי התוס' הא דאיבעיא לן בעל מיעקר או דילמא מיגז גייז וכו' אמאי לא פשטוה ממתני' דקתני הריני נזיר ואת ואמרה אמן דמפר את שלה ושלו קיים ואי אמרת דבעל עוקר הנדר אמאי מפר את שלה ושלו אמאי קיים ובשלמא לסברת הר"ס ניחא דהוה ס"ל לסתמא דתלמודא דאף אם נאמר דבעל מיגז גייז כל שתלה נדרו בנדרה בהפרתו מתבטל נדרו ואם כן ע"כ טעמא דמתני' הוא משום דס"ל דאומר ואת לא הוי כתולה נדרו בנדרה אך לסברת התוספות היה להם להכריח ממתני' ולדחוק ולומר דאומר ואת לא הוי כתולה נדרו בנדרה:

טו האשה שנדרה ושמע אחר וכו'. בגמרא (דף כ"ב) אמרי' רש"א אם אמר לה הריני כמותך שתיהן מותרין וכתבו התוס' דת"ק מודה לר"ש בזה ואין דעת רבינו כן. ובגמ' איבעיא לן באומר הריני בעקביך מהו מי אמרינן בכולה מלתא מתפיס ושריא או דילמא בעיקר קא מתפיס ולא איפשיטא בעיא זו ולא ידעתי אמאי השמיט רבינו דין זה:

יח אמרה כשהיא תחת בעלה כו'. וה"ה בנדרים שבינו לבינה אם נדרה לאחר שיגרשנה בעלה שהבעל מיפר וכשתתגרש תהיה מותרת כ"כ הר"ן פרק אע"פ עלה דההיא דר"י בן נורי דאמר יפר שמא יגרשנה:

מגדל עוז

האשה שאין לה בעל עד תהיה מותרת. פ' בתרא דנדרים (דף פ"ט): **המקיים** בלבו עד המוציא בשפתיו. פ' נערה המאורסה בנדרים:

דבור. כדי שלא יהיו כח דברים שבלבו גדול מכח המוציא בשפתיו: **כ** אהמקיים נדרי בתו או אשתו וניחם הרי זה ° נשאל לחכם ומתיר לו הקמתו וחוזר ומפר לה בו ביום. אבל אם הפר לה וניחם אינו יכול להשאל לחכם כדי שיחזור ויקיים: **כא** נערה מאורסה שנדרה וקיים לה אביה לבדו או בעלה לבדו והפר לה האחר אע"פ שנשאל לחכם והתיר לו הקמתו אינו חוזר ומפר לה עם האחר שכבר הפר לה. שאין להם להפר אלא שניהם כאחד: **כב** באמר לבתו או לאשתו קיים ליך קיים ליך ונשאל על הקמה הראשונה הרי השניה חלה עליו. אמר לה קיים ליך ומופר ליך ולא תחול הקמה אלא אם כן חלה הפרה הרי זה מופר שאין ההקמה מועיל אחר ההפרה. אמר לה קיים ומופר ליך בבת אחת הרי זה קיים. אמר לה קיים ליך היום הרי זה קיים לעולם. אמר לה מופר ליך למחר אינו מופר שהרי קיימו היום ולמחר אינו יכול להפר. אמר לה קיים ליך שעה אחת ועבר היום ולא הפר הרי זה קיים. ואין אומרין שזה כמי שאמר לה הרי מופר ליך לאחר שעה שהרי לא הוציא הפרה מפיו. אמר לה קיים ליכי שעה אחת וכשעברה השעה אמר לה מופר ליך הרי זה ספק ולפיכך אסורה בנדרה ואם עברה על נדרה אינה לוקה: **כג** גמי שנדר נדרים כדי לכונן דעותיו ולתקן מעשיו הרי זה זריז ומשובח. כיצד כגון מי שהיה זולל ואסר עליו הבשר שנה או שתים. או מי שהיה שוגה ביין ואסר היין על עצמו זמן מרובה. או אסר השכרות לעולם. וכן מי שהיה רודף שלמונים ונבהל להון ואסר על עצמו המתנות או הניית אנשי מדינה זו. וכן מי שהיה מתגאה ביופיו ונדר בנזיר וכיוצא בנדרים אלו. כולן דרך עבודה לשם הם ובנדרים אלו וכיוצא בהן אמרו חכמים נדרים סייג לפרישות: **כד** ואע"פ שהן עבודה (לשם) לא ירבה אדם בנדרי איסור ולא ירגיל עצמו בהם. אלא יפרוש מדברים שראוי לפרוש מהן בלא

א שם: ב שם: ג טור שם סי' רג:

כ המקיים נדרי בתו או אשתו וכו'. שם א"ר יוחנן נשאלין על ההקם ואין נשאלין על ההפר. ומה שכתב רבינו וחוזר ומפר לה בו ביום איכא למידק אם הוא יום הנדר וההקמה וא"כ אין נשאלין על ההקמה אלא בו ביום או דילמא בו ביום היינו יום השאלה וא"כ נשאלין על ההקם אפי' לאחר כמה ימים וחוזר ומפר ביום השאלה. וכתב הר"ן שאם הקים יכול לישאל עליו באותו יום שמיעה ויכול להפר בו ביום. והטור כתב ומיהו נראה כיון שאין יכול להפר הוי כמי שאינו יודע שיכול להפר שאין שתיקתו קיום ומפר אחר כמה ימים ומ"מ צריך שיהיה ביום השאלה שהוא לו כיום שמיעה ע"כ. ואני אומר דאין זו ראיה דבשלמא מי שאינו יודע אנוס הוא ומאי הוה ליה למעבד אבל המקיים הוה ליה נמיזל בו ביום אצל חכם לישאל על הקמתו וכיון דלא אזיל הרי קיים ומ"מ אם לא היה יודע שנשאלין על ההקם ואח"כ ידע שנשאלין יום ידיעה כיום שמיעה ושואל ומפר בו ביום:

כא נערה המאורסה שנדרה וכו'. פ' נערה המאורסה הפר האב ולא הפר הבעל הפר הבעל ולא הפר האב ואין צ"ל שקיים אחד מהם ואקשינן עלה דסיפא למה לי למיתני השתא יש לומר הפר זה בלא זה אינו כלום קיים אחד למה לי צריכא כגון שקיים אחד מהם והפר אחד מהם וחזר המקיים ונשאל על הקמתו מהו דתימא מאי דאוקי הא עקריה קמ"ל דמפירים שניהם בבת אחת:

כב אמר לאשתו או לבתו וכו'. שם בעיא ופשטוה מדרבה דאמר אם נשאל על הראשונה שניה חלה עליו: אמר לה קיים לך ומופר ליך ולא תחול ההקמה אא"כ חלה ההפרה וכו'. שם בעיא ופשטינן לה דאפי' ר' מאיר מודה דהפרה חלה וי"מ כיון דחלו שניהם לא ידעינן אי מוקם או מופר כלומר זה דבר ספק. וקשיא לי דא"כ לא נפשטה בעיין דרבה נמי ספוקי מספקא ליה ומהסוגיא משמע דנפשטה כאשר כתב רבינו וטעמא דמסתבר הוא כיון שתלה ההקמה בהפרה הרי קדמה ההפרה ואין אחריה הקמה: אמר לה קיים ומופר ליך וכו'. שם בעיא דרבה ופשיק מדידיה כל דבר שאינו בזה אחר זה אינו בבת אחת כיון דאם אמר קיים ליכי וחזר ואמר מופר ליכי לא אמר כלום והרי קיים אם אמר נמי בבת אחת קיים ומופר ליכי שלא אמר ליכי בין קיום להפרה לא אמר כלום והרי הוא קיים. וכתב הר"ן ז"ל ופשטינן ליה מדרבה דאמר בפ' האיש מקדש גבי המקדש שתי אחיות כאחת כיון דלא מצי לקדושינהו בזה אחר זה אפי' בבת אחת ליכא לחדא מינייהו ספק קדושין כלל הכא נמי ליכא לספוקי בהפרה ובהקמה כלל ומצי בתר הכי להפר ולקיומי כדבעי ולא נתחוורו לי דברי הרמב"ם ז"ל בזה פ' אחרון מהל' נדרים עכ"ל. ואני לא ידעתי לסוף דעתו שהרי דברי רבינו מחוורים מפשט לשון הגמרא וכן פירש"י ז"ל וכן פירש הרא"ש ז"ל דאין באותה הפרה כלום אע"ג דבבת אחת קאמר קיים ומופר ליכי ולפירוש הר"ן הוה לתלמודא לאסוקיה למילתיה ולימא הילכך אינו לא מקויים ולא מופר, הילכך לא מיבעיא אם אמר קיים ליכי ומופר ליכי בבת אחת פשיטא דמקויים אלא אפי' דאמר לה קיים ומופר ליכי שלא הפסיק במלת ליכי בין הקמה להפרה הרי הוא מקויים דכל שאינו בזה אחר זה אינו בבת אחת: אמר לה קיים ליך היום וכו'. שם בעי רבה קיים ליכי היום מי אמרי' כמאן דאמר לה מופר ליכי למחר או דילמא הא לא אמר לה את"ל הכא לא אמר לה כלומר והרי הוא מקויים כיון דלא אמר לה בפירוש אמר מופר ליכי למחר מהו מי אמרי' למחר לא מצי מפר דהא קיימיה לנדריה היום או דילמא כיון דלא אמר לה קיים ליכי היום כי קאמר לה מופר ליכי למחר מהיום קאמר ואם תמצא לומר אפי' הכי כיון דקיימו היום למחר כמאן דאיתיה דמי כלומר והרי הוא מקויים אלא קיים ליכי שעה אחת מהו מי אמרינן כמאן דאמר מופר ליכי לאחר שעה או דילמא הא לא אמר לה אם תמצא לומר הכא לא אמר לה כלומר כיון שלא אמר לה א"כ מופר ליכי הרי הוא מקויים אמר לה מאי מי אמרינן כיון דקיימו קיימו או דילמא כיון דכוליה יומא בר הקמה ובר הפרה הוא כי אמר מופר ליכי לאחר שעה מהני ולא נפשטה בעיא זו האחרונה אבל הראשונות נפשטו וכן דעת רבינו והגאונים דכל מקום דאמר תלמודא אם תמצא לומר נפשטה והוי הלכתא הכי:

כג מי שנדר נדרים וכו'. מבואר פ"ק דתמורה: וכן מי שהיה רודף שלמונים וכו'. פ"ק דנדרים תניא א"ר שמעון הצדיק מימי לא אכלתי אשם נזיר וכו' מיד עמדתי והשקתיו על

כ המקיים נדרי בתו או אשתו וניחם וכו'. מימרא דר' יוחנן בר"פ נערה מאורסה (דף ע"ט) ובסופו נשאלין על ההקם ואין נשאלין על ההפר ודעת התוס' והר"ן שאינו יכול לישאל על ההקם אלא ביום שמיעה והטור כתב שנ"ל שמפר. אפילו אחר כמה ימים והוא שיפר ביום שאלה שהוא לו כיום שמיעה וכן נראה מדקדוק לשון רבינו ומ"מ לענין מעשה יש לחוש לדברי התוס' והר"ן:

כא נערה מאורסה שנדרה וקיים לה אביה לבדו וכו'. שם (דף ס"ז):

כב אמר לבתו או לאשתו קיים ליך קיים ליך וכו'. בר"פ נערה מאורסה בעיא דאיפשיטא: אמר לה קיים ליך ומופר ליך וכו'. שם (דף ס"ט) בעיא ופשטוה דחלה ההפרה ופירש רא"ש דההקמה לאו כלום הוא: אמר לה קיים ומופר ליך בבת אחת וכו'. בעיא שם ופשטוה מדאמר רבה כל דבר שאינו בזה אחר זה אפילו בבת אחת אינו (כלום) ואם כן ליכא הכא לא הקמה ולא הפרה ומצי בתר הכי לקיים או להפר כך פירשו הרא"ש והר"ן. אבל רבינו שכתב דהוי קיים נראה שהוא מפרש דהכי פשטוה כיון דהפרה אינה יכולה לחול אחר הקיום אפילו בבת אחת אינה חלה. ואין לומר דנימא איפכא כיון דקיום אינו חל אחר ההפרה אפי' בבת אחת אינו חל דכיון דאיכא לפרושי לקולא ולחומרא נקיטינן לחומרא. וא"ת ה"ל לרבינו לכתוב בהדיא דהוי קיים מספק. וי"ל דכי אמרי' דלא חיילי לא הקמה ולא הפרה ממילא הוא קיים דשתיקה הוי קיום אבל קשה דלפי זה בהנך בעיי דבסמוך ה"ל למיפסק אף בבתרייתא דהוי קיום בודאי ואמאי פסק דספיקא הויא: אמר לה קיים ליך היום וכו'. שם בעי רבא קיים ליכי היום מהו מי אמרי' כמאן דאמר לה מופר ליכי למחר או דילמא הא לא אמר לה את"ל הא לא אמר לה מופר ליכי למחר מהו מי אמרי' למחר לא מצי מיפר דהא קיימיה לנדריה היום או דילמא כיון דאמר לה קיים ליכי היום כי קאמר לה מופר ליכי למחר מהיום קאמר ואת"ל אפ"ה כיון דקיימו היום למחר כמאן דאיתיה דמי אלא קיים ליכי שעה אחת מהו מי אמרינן כמאן דאמר לה מופר ליכי לאחר שעה דמי או דילמא הא לא אמר לה את"ל הכא לא אמר לה מיהו אמר לה מאי מי אמרי' כיון דקיימו קיימו או דילמא כיון דכוליה יומא בר הקמה ובר הפרה הוא כי אמר מופר ליכי לאחר שעה מהני ולא איפשיטא ופסק רבינו דבכולהו הוי קיום בר מבתרייתא דהויא ספק ולטעמיה אזיל שדרכו לפסוק כדברי האת"ל:

כג מי שנדר נדרים כדי לכוין דעותיו. זה למד רבינו מדאמרינן בפרקא קמא דנזיר (דף ד') בעובדא דשמעון הצדיק. ומ"ש ובנדרים אלו וכיוצא בהם אמרו חכמים נדרים סייג לפרישות, בפרק ג' דאבות:

כד ומ"ש ואע"פ שהם עבודה לא ירבה אדם בנדרי איסור וכו'. עצה טובה קמ"ל והם דברים ראויים אליו ז"ל:

אמרו

לחם משנה

כב אמר לה קיים ליכי שעה אחת וכשעברה השעה כו'. מדברי הגמ' נראה דהבעיא היא כשאמר לה קיים ליכי שעה אחת ולאחר שעה יהא מופר לך דהא דלאחר שעה מופר לך היכא אמרו בשקיים דהכי פירוש הבעיא דלעיל דאמר מופר ליכי, אבל רבינו ז"ל כתב שלאחר שעה אמר לו ההפר משום דמאי דפשיט גמרא מהריני נזיר ושמע בעלה משמע דאפילו כי האי גוונא מבעיא לן ודא ודא אחת היא, עיין שם:

תמו הלכות נדרים, תהלה לאדיר אדירים.

הגהות מיימוניות

[א] כתב הטור בהר דינא ז"ל ויל"ד אם צריך לשאול ביום שמעו דאיכא למימר דלא גרע משתיקה. ומיהו נראה כיון שאינו יכול להפר הוי כמי שאינו יודע שיכול להפר שאין שתיקתו קיום ומיפר אפילו אחר כמה ימים ומ"מ צריך שיפר ביום שאלה שהוא לו כיום שמיעה עכ"ל:

מגדל עוז

המקיים נדרי אשתו כו' עד שיחזור ויקיים. פ"ד דנזיר (דף כ"א): **נערה** המאורסה כו' עד אינו לוקה. פ' נערה המאורסה דנדרים (דף ס"ז): מי שנודר כו' עד השכרות לעולם. פ"א דתמורה: וכן מי שהיה רודף כו' עד בלא נדר. פ"ק דנדרים (דף פ' ע"):

כה אמרו חכמים כל הנודר כאילו בנה במה. פרק קונם (דף ס'). ומ"ש ואם נדר ועבר מצוה להשאל על נדרו. שם מסיים בה וכל המקיימו כאילו הקריב עליה קרבן. ומ"ש במה דברים אמורים בנדרי איסר אבל בנדרי הקדש מצוה לקיימן וכו' דברי טעם הם דלמה יגרע כח ההקדש להשאל עליו הם לא מדוחק ומקרא מסייעו נדרי לה' אשלם:

סליקו הלכות נדרים בס"ד

על ראשו אמרינן לו בני כמותך ירבו נוזרי נזירות בישראל עליך אמר הכתוב איש כי יפליא לנדור נדר נזיר להזיר לה':

כה אמרו חכמים כל הנודר כאילו וכו'. בפרק הנודר מן הירק ובכמה דוכתי:

סליקו להו הלכות נדרים בס"ד

בלא נדר: **כה** אמרו חכמים כל הנודר כאילו בנה במה. ואם עבר ונדר מצוה להשאל על נדרו כדי שלא יהא מכשול לפניו. במה דברים אמורים בנדרי איסר אבל נדרי הקדש מצוה לקיימן ולא ישאל עליהן אלא מדוחק שנאמר נדרי לה' אשלם:

סליקו להו הלכות נדרים בס"ד

וזה סדר הפרקים פרק א ביאר בו חלקי נדרי איסר. והקדים תחלה שיקיים אדם מוצא שפתיו ולא יחל דברו ואם עבר לוקה. וכלל בו הדברים הבאים בנדר ונדבה והמתפיס בדבר הנדור או בדבר האסור וכל כינויי נדרים וכינויי קרבן וכינויי חרם והשבועות אשר נאסר בהם או שאינו נאסר והנודר בתורה. וכל הפרק הם דברים כוללים נפרט ענין הנדר וגדרו: פרק ב מגלה שקבלה הנדר הוי כנדר ודין תנאי הנדר והחרם וסתמם ופירושם וחילוק הלשונות והמקומות בענין הנדר והחלוקים שיש בין תמיד הכם עם הפרק ודין ההפקר לפי שהוא דומה לנדר. ושני פרקים אלו הנדרים והשבועות שוין בהם: פרק ג ביאר בו הדברים שיש בין נדרים לשבועות ודין המתפיס בנדרים ובזה הלין על מצוה יהיגם תנין על דבר שאין בו ממש והנודר אסר חפצא עליו והנשבע אסר עצמו על החפץ. ושאין נוהגין קלות ראש בנדרים: פרק ד ביאר בו הנדרים המותרים בין השבועה המותרת ואפי' ד' נדרים אלו אין ראוי לידור ע"מ לבטלם. וסמך לו היתר נדרים לפי שע"י פתח וחרטה הכם מתיר להן כנדרי טעות וביאר בו דיני ההתפסה או שהתפיס בהדם הנאסר או בדבר הנאסר ואם הותר הראשון הותרו כולן מפא"כ בהפרת האב או הבעל. וביאר בו שאדם זהיר בדבר האסור ואינו זהיר בתנאי הגורם להיסור. וכל אלו הפרקים איירו באדם האוסר הדבר על עצמו: פרק ה מדבר באדם האוסר על אחרים והחילוק שיש בין האומר פירות אלו לאומר פירותי. ודין הבן עם אביו ואם בן הבו ת"ח. ודין אם נתערב דבר האסור עם דבר המותר. והחילוק שיש בין האומר ככבר אסור עלי ובין האומר ככר זה אסור עלי. והדבר הנאסר בנדר הוי דבר שיש לו מתירין ע"י שאלה. ופרק זה איירי באוסר הדבר עצמו: פרק ו איירי באוסר הנאה הבאה לידי מהכל ושאין בין המודר הנאה למודר הנאה מאכל הנאה דריסת הרגל וכלים שאין עושין בהם מאכל. וכלל בו הדברים האסורים למודר הנאה והמותרים והחילוק שיש בין שנה שביעית לשאר שנים ואיסור ההלואה והשאלה והמכיר הם בנו מפני שאינו כוסק כתורה. ושני פרקים אלו איירי בשאחד מהם מודר הנאה מחבירו: פרק ז איירי בששניהם מודרים הנאה זה מזה במה אסורים ובמה מותרים ודין אחד מן השוק. ומי שאסר הנייה מאומה או מבני העיר או הנאת הבריות. וסמך לזה מה הקנה יעשה מי שהנאתו אסורה על חבירו. ונמשך לזה כל מתנה שאם הקדישה אינה מקודשת אינה מתנה: פרק ח חזר לבאר הדברים שבנדרים והשבועות שוים לדברים הדומים להנאי או לנדרי טעות והדברים שאינם צריכים שאלה להכם והדברים הצריכים וע"י פתח וחרטה מפוי להן נדרי טעות וכל נדר ושבועה שהותר מקצתו הותר כולו מפא"כ בהפרה. וכן הולכין אחר הדברים שבגללם נשבע או נדר והחילוק שיש בין האומר לביתך איני נכנס לאומר לבית זה איני נכנס. והדברים שיכול אדם להתיר בלי שאלת הכם: פרק ט ביאר בו חילוק לשונות והמקומות ושאין הולכין בזה אחר הרוב אלא הנדר ספק. וכלל בו הדברים שדרך הטליה להמלך והולכין אחר הוראת הדברים. והחילוק שיש בין הנודר מן המבושל לנודר ממעשה קדרה. והפרש שיש בין הטה להטין. וכלל בזה הפרק הדברים שהם בכלל הנדר והדברים שאינן בכלל הנדר וכן המקומות וכן הלשונות: פרק י ביאר בו הדברים התלויים בזמן הנדר וכלל בו כל התולה בזמן מן הזמנים במה אסור ובמה מותר. והחילוק שיש בין האומר עד הקציר לאומר עד שיהיה הקציר. ובפרק זה ביאר שאדם זהיר באיסור ואינו זהיר בתנאי הגורם לאיסור. והדבר ברור שראוי לאחר הדברים התלויים בזמן העתיד לדברים ההווים: פרק יא אחר שביאר רבינו הדברים שהחכם מתיר ביאר הדברים אשר מפר האב והבעל. והקדים להודיענו זמן שבודקים הנדרים וזמן שהנדרים קיימים והזמן שהם בטלים לפי שהביא מפר הע"פ שהיא גדולה כל זמן שהיא נערה. וביאר עד מתי האב מפר ומאימתי הבעל מפר ומאימתי מפירין בשותפות ואם מת האב או שמת הארוס או שנתגרשה ונתארסה לאחר. והחילוק שיש בין ארוסה לנשואה או שמע אביה ולא בעלה או שמע בעלה ולא אביה או הם קיים והפר אחד ואם הנירושין בשתיקה או לא ושאין מפירין אלא שניהם כאחד. ודין הלך האב עם שלוחי הבעל. ודין שומרת יבם ויתומה בחיי האב: פרק יב ביאר בו הנדרים שמפר האב והנדרים שמפר בעל והדברים שמפר לעצמו ולאחרים והדברים שאינו מפר אלא לעצמו. והחילוק שיש בין נדרי עינוי נפש לדברים שבינו לבינה ובין המשימי עליך ובין הנאת המפישי עליך ושעשו חיזוק לשעבוד הבעל והוא מפר נדרים שעדיין לא חלו ושלא שמען. והחרש אינו מפר ולא שוטה וקטן. וביאר בו זמן ההפרה ויום השמיעה כיום הנדר. ודין השותק ע"מ למיקט. ודין ידיעה כיום השמיעה. והעוברת בזדון ולא ידעה שהפר לה: פרק יג ביאר בו באיזה לשון מפר וכילד מפר וכילד מקיים והמבטל בלבו לא הועיל והמפר בלבו מועיל ומפירין נדרים בשבת ואין מפירין נדרים להבא ולא מקיים להבא ולא על ידי שליח ושאין אומרים בהפרה נדר שהופר מקצתו הופר כולו. ודין המתפיס דבעל מינה בייז ולא הותר המתפיס אע"פ שהותר הנדר ולא דמי להפרת הכם. ושאין הבעל מפר נדרי ארוסתו שאין מפר בקודמין שאין הולכים בהפרה אלא אחר זמן הנדר ולא אחר זמן חיילות הנדר בין לקולא בין לחומרא. הקמה בלב הויא הקמה. הפרה בלב אינה הפרה. ונשאלים על ההקם. וביאר כל הבעיות שהם בגמ"ל ופסק אותם כמנהגו בכל הא"ל שבתלמוד. וראוי להקדים הודאי לספק. ודוק ותמצא סדר פרקי ההלכות על נכון:

הלכות נזירות

יש בכללן עשר מצות. שתי מצות עשה. ושמנה מצות לא תעשה:

וזה הוא פרטן:

א) שינדל הנזיר פרע: ב) שלא יגלח שערו כל ימי נזרו: ג) שלא ישתה הנזיר יין ולא תערובת יין ואפילו חומץ שלהם: ד) שלא יאכל ענבים לחים: ה) שלא יאכל צמוקים: ו) שלא יאכל חרצנים: ז) שלא יאכל זגין: ח) שלא יכנס לאהל המת: ט) שלא יטמא למתים: י) שיגלח על הקרבנות כשישלים נזירותו או כשיטמא:

וביאור מצות אלו בפרקים אלו:

פרק ראשון

כסף משנה

פרק א א הנזירות הוא נדר מכלל נדרי איסור וכו' עד שנאמר ונלח הנזיר פתח אהל מועד. דברים פשוטים הם:

א **הנזירות** הוא נדר מכלל נדרי איסר שנאמר כי ידור נדר נזיר וגו'. [א]ומצות עשה שיגדל שער ראשו שנאמר גדל פרע שער ראשו. ואם גילח בימי

[א] סמ"ג עשין קכו:

הרדב"ז (מכ"י)

פרק א א הנזירות הוא נדר וכו'. לפי שאמרו שהנזיר חייב עולה על קרבנות הוה אמינא שהוא מכלל נדרי הקדש לפיכך כתב שהוא מכלל נדרי איסר: ומצות עשה שיגדל וכו'. זה מבואר בכתוב. ובפ' ג' מינים בנזיר הטומאה והתגלחת

האומר והיוצא מן היין וכו' ורבינו לא תפס סדר המשנה ולא סדר הכתוב והקדים התגלחת מפני שיש בו עשה ול"ת משא"כ ביין ובטומאה והכתוב הקדים היין לפי שהמשכה לפרשת סוטה והמשנה הקדים הטומאה שהיא סותרת הכל ומחייבת קרבן:

עבר

מגדל עוז

אמרו חכמים כל הנודר כו' עד סוף הפרק. פ' הנודר מן הירק (דף נ"ט) וס' קונם יין (דף ס') ופייסי לה בכמה דוכתי:

פרק א הנזירות הוא נדר מכלל נדרי איסר שנאמר כי ידור נדר נזיר וגו'. זו הקדמה כולן המחברים: ומצות עשה שיגדל וכו' עד פתח אהל מועד. פרק ג' מינין (דף ל"ד ל"ט):

בימי נזרו [א] עובר בלא תעשה שנאמר תער לא יעבור על ראשו. וכן אסור להטמא למתים או לאכול דברים שאסרן הכתוב עליו מגפן היין כל ימי נזרו: ב עבר וגלח או נטמא או אכל מגפן היין הרי זה לוקה שתים. אחת משום לא יחל דברו שכולל כל הנדרים. ואחת משום דבר שעבר עליו מדברים שאסורין איסור מיוחד על הנזיר: ג נדר בנזיר וקיים נדרו כמצותו הרי זה עושה שלש מצות עשה. האחת ככל היוצא מפיו יעשה והרי עשה. והשניה גדל פרע שער ראשו והרי גדל. והשלישית תגלחתו עם הבאת קרבנותיו שנאמר וגלח הנזיר פתח אהל מועד וגו': ד האומר לא אפטר מן העולם עד שאהיה נזיר הרי זה נזיר מיד שמא ימות עתה. ואם איחר נזירותו הרי זה עובר בבל תאחר לשלמו ואין לוקין על לאו זה: ה אין אומרין בנזירות עד שיוציא בשפתיו דבר שמשמעו אצל כל העם כענין שבלבו. אלא כיון שגמר בלבו והוציא בשפתיו דברים שעניינם שיהיה נזיר אע"פ שהן עניינות רחוקות ואע"פ שאין במשמען לשון נזירות הרי הוא נזיר: ו [ב] כיצד הרי שהיה נזיר עובר לפניו ואמר אהיה הרי זה נזיר הואיל ובלבו היה שיהיה כמו זה ואע"פ שלא פירש ואמר אהיה כמו זה. וכן אם אחז בשערו ואמר אהיה *נאה

או

א סמ"ג לאוין רנ: ב קידושין ס': *(כנ"ל דמוקי ליה שמואל בתפוס בשערו ובכת כוס מיירי בשנזיר עובר לפניו והביאה רבינו לקמן דין ד'):

הרדב"ז (מכ"י)

ב עבר וגילח או נטמא וכו'. זה מבואר שכל העובר עבירה שיש בה לאוין חלוקין לוקה כמנין הלאוין שיש בה ודוקא שטימא עצמו לדעת אבל אם מת עליו פתע פתאום אינו לוקה ולא היה כדאי שיכתב. ואם גלח ונטמא ושתה יין לוקה ד' מלקיות ולא שדיין ולא יחל דברו אכל חד מינייהו כיון שהוא שם אחד והתראה אחת:

ג נדר בנזיר וקיים נדרו וכו'. ואע"ג דכתב רבינו שהנזירות הוא מכלל נדרים ונדרי איסר כתב בשילהי הלכות נדרים ואם עבר ונדר מצוה להשאל על נדרו אין הדברים אמורים אלא בנדרי איסר דעלמא אבל בנזירות דמקיים ג' מ"ע ונקרא קדוש מצוה לקיים נזירותו ומעשה דשמעון הצדיק יוכיח דאמר לאותו בחור ירבו כמותך נודרי נזירות בישראל. ומנה הרב תגלחת והבאת הקרבנות מצוה אחת לפי שהם תלויות זו בזו כאשר יתבאר במקומו בעזה"י. ולא מנה ואחר ישתה הנזיר יין לפי שהיא נתינת רשות לשתות היין ולא מצוה:

ד האומר לא אפטר מן העולם וכו' ואין לוקין על לאו זה. לאו דוקא האומר לא אפטר וכו' אלא אפי' קבע זמן לנזירותו ושיהרו אין לוקין עליו משום דקי"ל כל לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו:

ה אין אומרים בנזירות וכו'. פ"ק הריני כזה הריני מסלסל הריני מכלכל הרי עלי לשלח פרע הרי זה נזיר והכן ברישא האומר אהא הרי זה נזיר או אהא נאה ואלו נקראו ידות וקי"ל ידות נדרים כנדרים ורישא דאמר אהא מוקי לה שמואל כשהיה נזיר עובר לפניו ואע"פ שלא אמר אהא כזה הוי נזיר ובעינן שיגמור בלבו לנזירות והקשינן אי הכי מאי למימרא מהו דתימא בעינן פיו ולבו שוין קמ"ל כלומר דבעינן שיוציא בשפתיו מה שהרהר בלבו קמ"ל דלא בעינן ובלבד שיהא נזיר עובר לפניו. ואם אמר אהא נאה מוקי לה שמואל שתפוס בשערו דהיכא הוכחה. ולא הוצרך רבינו לכתוב הלוקה זו כיון שכתב אהא מסלסל ומוקי לה כשהיה תפוס בשערו כל שכן באומר אהא נאה ותופס בשערו:

ו וכן אם אחז בשערו ואמר אהיה כזה. משמע מדברי רבינו דאפי' לא היה נזיר עובר לפניו הוי נזיר ובגמ' לא משמע הכי דאקשינן הריני כזה נהי נמי דתפוס בשערו הריני כזה לא אמר כלומר ולא משמע נזירות אע"ג דתפס בשערו ומשני אמר שמואל כגון שהיה נזיר

כסף משנה

ד האומר לא אפטר מן העולם עד שאהיה נזיר וכו'. בריש נדרים (דף ג'):

ה אין אומרים בנזירות עד שיוציא בשפתיו דבר שמשמעו וכו' כיצד הרי שהיה נזיר עובר לפניו וכו'. משנה בריש נזיר האומר אהא הרי זה נזיר ובגמרא דילמא אהא בתענית קאמר אמר שמואל כגון שהיה נזיר עובר לפניו וכו' ודילמא לפוטרו מקרבנותיו קאמר דקאמר בלבו א"ה מאי למימרא מהו דתימא בעינן פיו ולבו שוים קמ"ל. ופירש המפרש דילמא לפוטרו מקרבנותיו קאמר והכי משמע אהא אני במקומו להקריב קרבנותיו הכ"ע כגון שאמר שבלבו היה לקבל עליו נזירות וכו'. בעינן שיהא פיו ולבו שוים דבעינן שיהא מוציא בשפתיו מה שהרהר בלבו קמ"ל דלא בעינן ובלבד שיהא נזיר עובר לפניו הא אם אין נזיר עובר לפניו אע"ג דאמר בלבו כיון דלא הוציא בשפתיו לא הוי מוכחא מילתא: ומ"ש וכן אם אחז בשערו ואמר אהיה נזיר וכו'. שם במשנה אהא נאה וכו' הריני כזה הריני מסלסל הריני מכלכל הרי עלי לשלח פרע ה"ז נזיר הרי עלי צפרים ר"מ אומר נזיר וחכ"א אינו נזיר ובגמ' אהא נאה ודילמא אנאה לפניו במצות וכו' אמר שמואל שתפוס בשערו ואמר אנאה. הריני כזה נהי נמי דתפוס בשערו הריני נזיר* לא אמר אמר שמואל כגון שהיה נזיר עובר לפניו. הריני מסלסל מאי דהדין סלסול שערא (הוא) כדאמרה ליה ההיא אמתא דבי רבי להוא גברא עד מתי אתה מסלסל בשערך אימא תורה דכתיב סלסלה ותרוממך אמר שמואל ה"נ שתפוס בשערו. הריני מכלכל מאי דהדין כלכול שערא (הוא) כדתנן סיד ר"י אומר כדי לסוד כלכול ואמר רב נת נדעא אימר מיזן עניי דכתיב ויכלכל יוסף אמר שמואל ה"נ שתפוס בשערו. הרי עלי לשלח פרע מאי דהדין שילוח ריבויא הוא דכתיב שלחיך פרדס רמונים וכו' ומתרגם רב יוסף כד משקין ליה תיא לפירא ורבי. הרי עלי צפרים (ר"מ אומר נזיר) מ"ט דר"מ אר"ל וכו' ר' יוחנן אמר וכו' דחיישינן שמא לפרי נזיר טמא קיבל עליו וכו' ודילמא הרי עלי לפרי מגורע קאמר כגון שהיה נזיר עובר לפניו. ופירש המפרש אהיה נאה דמשמע הכי קאמר שיהא שערו מגודל ונאה. הריני מסלסל משמע דלעביד מידי דלהוי מהפך בשערו בגידול דהיינו בנזירות. הרי עלי לשלח פרע דמשמע הרי עלי לגדל פרע:

כל

*בגמ' הריני כזה. וג"א בזה ונכון:

לחם משנה

פ"א ב הרי זה לוקה שתים וכו'. בפ"ק דנדרים (דף ג') אמרו ומה נדרים עובר בבל יחל ובבל תאחר וכו' אף נזירות כו' ואמרו שם לעבור עליו בשני לאוין גבי נזירות:

ד הרי זה נזיר מיד שמא ימות עתה וכו'. בגמ' פ"ק דנדרים (שם) דימו זה לאו דאמרו הרי זה גיטך שעה אחת קודם מיתתי דאסורה לאכול בתרומה מיד וכן פסק רבינו ז"ל בפ"ט מהלכות תרומות וקשה טובא דבפ' היתן (דף כ"ג) אמרו שם עשאה לבהמה דופן לסוכה ר"מ פוסל ור' יהודה מכשיר ואפליגו שם בטעמא דר"מ אביי אמר שמא תמות ור' זירא אמר שמא תברח וקשו שם ומי אמר אביי ר"מ חייש למיתה ור' יהודה לא חייש והתנן כו' ותירצו איפוך ר"מ חייש ור"י לא חייש דהניח עשאה לבהמה דופן לסוכה ר"מ פוסל ור' יהודה מכשיר כו' ורבינו פסק בפ"ו מהל' סוכה כר"י דאמר עשאה לבהמה דופן לסוכה כשירה משמע דלא חייש לשמא תמות דהא בגמ' תלי הא בהא דמאן דאית ליה שמא תמות לית ליה התם דכשירה וא"כ דברי רבינו סתרי אהדדי דכאן פסק כמאן דחייש למיתה ובהל' תרומות נ"כ פסק דחייש לשמא ימות ובהל' סוכה פסק בהפך. ואם נאמר דרבינו לא פסק כאביי דאמר דטעמא דר"מ משום דחייש לשמא תמות אלא כמ"ד דחייש לשמא תברח קשה טפי דמ"ד שמא תברח אמרינן התם בגמ' דלא חייש לשמא תמות דמיתה לא שכיחא וא"כ כ"ע אית להו דלא חיישינן לשמא תמות ותו קשיא בפשיטות דשמעתא לר"ז דאית ליה דלא חיישינן לשמא תמות לכ"ע א"כ קשיא דר"י אדר"י דחייש לבקיעת הנוד וכ"ש לדבריו דר"מ קאמר ולדידיה טעמא משום ברירה א"כ כיון דכ"ע לא חיישי לשמא ימות מאי' דהרי זה גיטך שעה אחת קודם מיתתי אסורה לאכול בתרומה מיד כמאן מתוקמא כיון דכולי עלמא לא חיישי לשמא תמות ומתניתין חיישא ועוד איך אפשר לומר דר' יהודה לדבריו דר"מ קאמר הא ר"מ נמי לא חייש למיתה והיכי אמר דלדידיה ניחוש לבקיעת הנוד בשלמא למאי דשני שם אביי דר"מ חייש למיתה ניחא דא"ל ר"י בקיעת הנוד ומיתה כי הדדי נינהו וכיון דחיישת להא ניחוש נמי להא אבל לר"ז קשה ותו קשיא דבפ' כל הגט מסיק רבה דשמא ימות חגלי הוא וטעמא דר' יהודה לא הוי אלא משום דחייש לשמא ימות ור"מ לא חייש לשמא ימות ולית ליה לרבה בקיעת הנוד לא שכיחא א"כ לדידיה קשיא דר' יהודה אדר' יהודה דגבי סוכה סבר עשאה לבהמה דופן מכשיר ולא חייש לשמא תמות והכא חייש לשמא ימות. ותו קשיא דבפ' שביעי מהלכות מעשר בתחילתו פסק רבינו ז"ל דלא יתחיל וישתה כר' יהודה וכתב טעמא דאין ברירה משמע דאי הוה ברירה היה שותה ואמאי כיון דהוא חייש לשמא ימות חיישינן לבקיעת הנוד ולית לן למימר בקיעת הנוד לא שכיח כדאמרינן בסוכה אליבא דאביי דהא רבא מסיק בפ' כל הגט דטעמא דר"י משום דשמא ימות וכדידיה אית לן למיפסק לגבי אביי. וי"ל דלא פרכינן לר"ז משום דלעולם דר"ז אית ליה דחיישינן בעלמא לשמא ימות לר' יהודה גבי גט דאסורה לאכול בתרומה וכן גבי מעשר משום דלא יגע באיסור תורה אבל הכא לא חייש ר"ז למיתה משום דחששא שמא תמות רחוקה היא דאמרינן התם בסוכה ולמ"ד שמא תמות נמי הא מסיקא באפלי מלעיל ותירצו זימנין דמוקים בפחות משלשה סמוך לסכך וכיון דמייתא כוולא ולאו אדעתיה דהא ודאי חששא רחוקה היא ומשום הכי אמרו בגמ' מיתה לא שכיחא כלומר למיתה למיחש כל כי האי לא שכיחא ור"ז לית ליה איפוך אלא אית ליה דר' יהודה לא חייש בעלמא לשמא תמות אבל לא גבי סוכה מטעמא דכתיבנא וכן סבר רבא בפ' כל הגט דפליגי בשמא ימות וכי פריך בגמרא לאביי לא פריך אלא משום ר"מ דאמר אביי דאית ליה גבי סוכה דחיישינן למיתה דהתם לא חייש גבי מעשר אבל לר"י ודאי דהוה מצי למימר חילוק זה דשאני הכא דחששא רחוקה היא ולכך לא חייש ר' יהודה לשמא ימות אע"ג דבגמרא אמר ומי אמר אביי הכי ר"מ חייש למיתה ור' יהודה לא חייש עיקר פירכא משום ר"מ היא ואע"ג דבתר הכי הקשו

קשיא

משנה למלך

פרק א ו כיצד הרי שהיה נזיר עובר לפניו כו'. בפ"ק דנזיר וכתבו התוס' בגמרא מוקי לה בנזיר עובר לפניו ולגופיה לא איצטריך דהא מרישא שמעינן לה אפילו כי לא אמר אלא אהא ונזיר עובר לפניו דהוי נזיר אלא לדיוקא איצטריך דדוקא דאמר כזה דהאומר הריני אפילו נזיר עובר לפניו לא מהני דטפי משמע אהא כזה מן הריני דלא היים כזה ע"כ. וסברא זו הביאה הר"ן בפ"ק דנדרים (דף ט') ונחלק עליהם וכתב דהריני לא גרע מאהא יע"ש. וראיתי להרב תויו"ט בפ"ד דנזיר שכתב ומסייע לגו לתוס' שכתבו דהריני לא סגי כמו אהא דהא הכא נמי ואני לחוד לא מהני אלא ע"י התפסה דתוך כדי דבור אע"פ שהנזיר עובר לפניו ע"כ. ואין דבריו נראין בעיני דודאי ליכא דואני גריעא טובא דבשלמא אהא או הריני מורה על קבלת שום דבר בגופו אלא דבגמרא הקשו ודלמא הריני בתענית קאמר ותירץ שמואל בשעה שנזיר עובר לפניו שמורה שהקבלה היתה על הנזירות אבל אומר ואני אין במשמעות דבריו קבלת שום דבר כלל ומש"ה אפילו כי נזיר עובר לפניו לא מהני כלל אלא ע"י ההתפסה דתוך כדי דבור וזה פשוט. ומ"ש רבינו וכן אם אחז בשערו כו' כ"ס אם אחז בשערו ואמר הריני כזה ה"ז נזיר דמשמעו הריני כשער זה לגדלו כן נלמד מדאמרינן בפ"ק דנזיר (דף ג') הריני כזה נהי נמי דתפוס בשערו הריני בזה לא אמר כו':

אמר

מגדל עוז אין אומרין בנזירות עד כלום. פ"ק דנזיר (דף ג'):

או אהא מכלכל או אהא מסלסל או שאמר הריני מסלסל או הריני מכלכל או הרי עלי לשלח פרע הרי זה נזיר והוא שינמור בלבו להזיר: ז אמר הרי עלי צפרים אע"פ שהיה נזיר עובר לפניו ואע"פ שהיה בלבו להזיר אינו נזיר והרי זה כמי שלא הוציא בשפתיו כלום: ח כל כנויי נזירות כנזירות. כיצד מקומות העלגים שמשנין את הדבור ואמר שם הריני נזיק נזיח פזיח הרי זה נזיר: ט [א]האומר הריני נזיר מן החרצנים בלבד או מן הזגים בלבד או הריני נזיר מן התגלחת או הריני נזיר מן הטומאה בלבד הרי זה נזיר גמור וכל דקדוקי נזירות עליו ואע"פ שלא היה בלבו להזיר אלא מדבר זה בלבד הואיל ודבר שנזר ממנו אסור על הנזירים הרי זה נזיר גמור: י *אבל האומר הריני נזיר מן הגרוגרות או מן הדבילה וכיוצא בהן הרי זה אסור בהן ואינו נזיר: יא מזגו לו כוס של יין ונתנו לו לשתות ואמר הריני נזיר ממנו הרי זה נזיר גמור. ואם היה מר נפש או כועס או מתאבל והיו מבקשין ממנו שישתה כדי לשכח עמלו ואמר הרי זה נזיר ממנו הרי זה אסור באותו הכוס בלבד ואינו נזיר. שלא נתכוון זה אלא שלא ישתה כוס זה: יב [ב]וכן שכור שנתנו לו כוס כדי לרוותו ואמר הרי זה נזיר ממנו הרי זה אסור באותו הכוס בלבד ואינו חייב בנזירות שלא נתכוון זה אלא שלא ישכרו אותו יותר מדאי. ואם הגיע לשכרותו של לוט אין דבריו כלום ואינו חייב על כל עבירה שיעשה שמשהגיע לשכרותו

א סמ"ג לאוין רנ: ב שם:

השגת הראב"ד

*אבל האומר הריני נזיר מן הגרוגרות וכו'. א"א זה אינו מחוור דסתם מתני' דלא כרבי נתן דקאמר לבית הלל נדור ואינו נזיר:

כסף משנה

ח כל כינויי נזירות כנזירות וכו'. שם במשנה ומבואר כדברי רבינו כאן ובפ"ב משבועות שלא נאמרו כינויים אלא כשאנשי אותו המקום קורין כן לשבועה או לנזירות הא לאו הכי לאו כלום הוא:

ט האומר הריני נזיר מן החרצנים בלבד וכו'. משנה (דף ג':) הריני נזיר מן החרצנים ומן הזגים ומן התגלחת ומן הטומאה הרי זה נזיר וכל דקדוקי נזירות עליו ובגמרא מ"ט אמר קרא מיין ושכר יזיר כלומר דמשמע דאפילו לא נזר אלא מיין להודיה הוי נזיר מכולם:

י ומ"ש אבל האומר הריני נזיר מן הגרוגרות וכו'. משנה רפ"ב (דף ט') הריני נזיר מן הגרוגרות ומן הדבילה ב"ש אומרים נזיר וב"ה אומרים אינו נזיר ובגמ' (שם ע"ב) מתניתין דלא כי האי תנא דתניא ר' נתן אומר ב"ש אומרים נדור ונזיר וב"ה אומרים נדור ואין נזיר ומאחר דסתם מתני' דלא כר' נתן הו"ל לרבינו לפסוק כסתם מתני' וכב"ה דאינו לא נדור ולא נזיר וכבר השיגו הראב"ד וכתב זה אינו מחוור דסתם מתניתין דלא כר' נתן דקאמר לב"ה נדור ואינו נזיר עכ"ל. וי"ל שרבינו היה גורס מתניתין כר' נתן ויש טעם לגירסא זו דהא במתני' ליכא גילויא דלא ליהוי נדור אדרבה איכא למידק דהוי נדור דהל"ל הל"ל וב"ה אומרים לא אמר כלום ומדקתני וב"ה אומרים אינו נזיר משמע נזיר הוא דלא הוי הא נדור הוי:

יא מזגו לו כוס של יין וכו'. משנה שם (דף י"א). ומ"ש ואם היה מר נפש או כועס וכו':

יב ומ"ש וכן שכור שנתנו לו כוס וכו'. משנה וגמ' בפ"ב: ומ"ש ואם הגיע לשכרותו של לוט וכו'. בפ' בהר עירובין (דף ס"ה):

הרדב"ז

נזיר עובר לפניו. והשתא לא צריכין לאוקמה בשתפוס בשערו כיון שאמר הריני כזה והיה נזיר עובר לפניו אין לך הוכחה גדולה מזו. וי"ל דרבינו תפס לשון המשנה דכייל הריני כזה בהדי הכך אבל לגבי הדין אינן שוין שהאומר הריני כזה צריך שיהיה נזיר עובר לפניו אבל האומר הריני מסלסל אע"פ שאין נזיר עובר לפניו כיון שהוא תופס בשערו הוי הוכחה והכי מוקי להו שמואל תדע שהרי האומר הרי עלי לגדל פרע הרי זה נזיר אע"ג דלא תפיס בשעריה ולא היה נזיר עובר לפניו ואפ"ה כייל ליה רבינו בהדי הכך וכולן צריך שינמור בלבו להזיר:

ז אמר הרי עלי צפרים וכו'. שם במשנה פלוגתא ופסק כחכמים שאמרו אינו נזיר ואפילו היה נזיר עובר לפניו לא הוי נזיר דהא מוקמינן לר"מ דאמר נזיר כשהיה נזיר עובר לפניו ואפ"ה פליגי רבנן עליה:

ח כל כנויי נזירות וכו'. רישא דמתני', ועיין במה שכתבתי בפ"ק מהל' נדרים:

ט האומר הריני נזיר מן החרצנים וכו'. שם במשנה הריני נזיר מן החרצנים ומן הזגין ומן התגלחת וכו' ולאו או קתני וילפינן לה בגמ' מדכתיב מיין ושכר יזיר דמשמע דאפי' לא נזר אלא מיין לחודיה הוי נזיר מכולם:

י אבל האומר הריני נזיר מן הגרוגרות וכו'. שם פ"ב הריני נזיר מן הגרוגרות ומן הדבלה ב"ש אומרים נזיר וב"ה אומרים אינו נזיר ואמרי' עלה בלישנא קמא מתני' דלא כי האי תנא דתניא ר' נתן אומר ב"ש אומר נדור ונזיר וב"ה אומר נדור ואינו נזיר. ופסק רבינו כהאי לישנא וכר' נתן דאמר אליבא דב"ה נדור ואינו נזיר דב"ה סברי לה כר' יוסי דאמר בגמר דבריו אדם נתפס. וכתוב בהשגות א"א כל זה אינו מחוור דסתם מתני' כר' נתן דקאמר לב"ה נדור ואינו נזיר עכ"ל. ואם הלשון הוא מתוקן אין כאן השגה שכ"כ רבינו אסור בהם ואינו נזיר. וע"כ יש טעות בלשון ההשגה וכך הוא דסתם מתני' כר' נתן דאמר לב"ה אינו נדור ואינו נזיר ותפס לשון אחרון עיקר, ואינו מתיישב אלי דללישנא קמא מוקמינן לב"ה כר' יוסי דהלכתא כוותיה לגבי ר' יהודה וללישנא בתרא מוקמינן לב"ה כר"ם דלית הלכתא כוותיה לגבי ר' יהודה ותו דמתני' לא תכרעא כר' נתן דלא פליגי ב"ש וב"ה אלא לענין נזירות אבל כ"ע מודו דהוי נדור. וכולי סוגיין נמי משמע דמתני' דלא כר' נתן וכלישנא קמא ותו דלישנא קמא הוי להחמיר. כללא דמילתא דברי רבינו מחוורים ולשון ההשגה בלתי מתוקן וצ"ע:

יא מזגו לו כוס של יין וכו'. שם במשנה מזגו לו את הכוס ואמר הריני נזיר ממנו הרי זה נזיר מעשה באשה אחת שהיתה שכורה ומזגו לה את הכוס ואמרה הריני נזירה ממנו אמרו חכמים לא נתכוונה א אלא לומר הרי עלי קרבן ומתמהינן מעשה לסתור ואמרי' חסורי מחסרא וה"ק מזגו לו את הכוס ואמר הריני נזיר ממנו הרי זה נזיר ואם היה שכור ואמר הריני נזיר ממנו אינו נזיר ומעשה באשה אחת וכו':

לחם משנה

קשיא דר"י אדר"י היינו לבתר דפני איפוך ואמר דר"י לא חייש מדנבי סוכה לא חיים משמע דליה ליה לאביי חילוקי דקתיבנא אלא סוכה שוה לשאר דברים. והשתא רבינו ז"ל פסק כר' זירא דקאי כרבא דהלכתא כוותיה לגביה דאביי ואע"ג דבפ"ז מהל' תרומות לא הזכיר טעמא דבקיעת הנוד רצה להזכיר טעמא דבריכה דמודו כולהו וכן דרכו של רבינו ז"ל להזכיר טעם המבואר אע"פ שיהיה לו טעם אחר מסכים להלכה:

ו או הרי עלי לשלח פרע וכו'. ממ"ש רבינו ז"ל בתחילת דבריו וכן אחז בשערו ואמר כו' ובתוך הדברים אמר או הרי עלי לשלח כו' משמע דבהך חלוקה נמי בעינן שיאחז בשערו וקשה דבגמרא לא משמע הכי דאמרינן התם ממאי דהדין שלוח רבויי הוא כו' תנא פרע פרע יליף וכו' משמע דלשון שלוח פרע לחוד משמע הכי. אלא דיש לומר דרבינו ז"ל משמע ליה דהך דקאמר הכי הוי עם אוקמתא דאחז בשערו דאמר לעיל מיניה דאין נראה לו סברא דהאי ליהוי לחוד מהני ואע"פ שבגמרא לא הזכירו כן אפשר דסמך אדלעיל:

י אבל האומר הריני נזיר מן הגרוגרות וכו'. בפ"ב דנזיר (דף ט') איפליגו ב"ש וב"ה ב"ה אומרים אינו נזיר א"ר יהודה אף כשאמרו בית שמאי לא אמרו אלא באומר הרי הן עלי קרבן ע"כ. ובגמ' אמרו מתני' דלא כי האי תנא דתניא ר' נתן אומר ב"ש אומרים נדור ונזיר וב"ה אומרים נדור ואינו נזיר משמע דסתם מתני' אית ליה אינו נדור ואינו נזיר ולהכי השיג הראב"ד ז"ל על רבינו ז"ל היכי שביק סתם מתני'. והרב"י תירץ דהיה גורס מתני' כר' נתן ומלבד שהוא דוחק לשנות הגירסא יש לתמוה עליו דאיך אפשר לומר דב"ה נדור ואינו נזיר קאמר כיון דבסיפא אמר ר' יהודה אף כשאמרו ב"ש לא אמרו אלא באומר וכו' כלומר דאית להו נדור ואינו נזיר ואי ב"ה אית להו הכי במאי פליגי בשלמא אי אית להו אינו נדור ואינו נזיר פליגי בנדור דלב"ה אינו נדור ולב"ש נדור אבל אי לא אמרה כן במאי פליגי ודוחק לומר דאית ליה לר' יהודה דלא פליגי דודאי לא משמע הכי אלא דאית ליה דלא פליגי כולי האי. ונראה לי דטעמו של רבינו ז"ל הוא משום דבגמרא אמרו לעיל מהא ב"ש לטעמייהו דאמרי אין שאלה וכו' וב"ה סברי כר"ם והוצרך לומר כן כדכתבו בתוס' ז"ל שם דאי לא ס"ל כר"ם הי"ל נדור ואינו נזיר לפתוח וכיון דאמרי אינו נדור ואינו נזיר אית להו כר"ם שלא

מגדל עוז

כל כנויי נזירות עד הרי זה נזיר. פ"ק דנזיר ופ"ק דנדרים (דף ב'): האומר הריני נזיר מן החרצנים עד הרי זה נזיר גמור. פ"ק דנזיר:

אבל האומר הריני נזיר מן הגרוגרת עד ואינו נזיר: כתב הראב"ד ז"ל כל זה אינו מחוור דסתם מתני' כרבי נתן דקאמר לב"ה נדור ואינו נזיר עכ"ל: ואני אומר מאן יהיב לן מעפרא דרבינו הראב"ד ונלין עיינין אלא מיהו פסקא דר"מ ז"ל מחוור ופקח עיניך ואוכין לפניך דתנן פ"ב דמסכת נזיר (דף ט') הריני נזיר מן הגרוגרות ב"ש אומרים נזיר וב"ה אומרים אינו נזיר ואמרינן עלה בגמרא מתני' דלא כי האי תנא דתניא רבי נתן אומר בית שמאי אומרים נדור ונזיר וב"ה אומרים נדור ואינו נזיר בית שמאי סברי לה כרבי מאיר וב"ה סברי לה כרבי יהודה* לישנא אחרינא אמרי לה ר' נתן אומר בית שמאי אומרים נדור ואינו נזיר וב"ה אומר לא נדור ולא נזיר בית שמאי כר' יהודה וב"ה כר' שמעון וקי"ל כלישנא קמא אליבא דב"ה דמוקמינן מתני' דלא כוותיה דרבי נתן ורבי נתן תנא הוא ודחיק למתני' מקמיה כדדחינן מתניתין דכל השופרות כשרין חוץ משל פרה מקמי דרבי לוי דגמרא דפליג עלה ולא כלישנא בתרא דמוקמינן מתני' כרבי נתן חדא דלישנא קמא מוקי ב"ה כרבי יהודה דהלכתא כב"ה לגבי בית שמאי וכרבי יהודה לגבי ר' מאיר פרק מי שהוציאוהו ואילו ללישנא בתרא מוקי ב"ה כרבי שמעון וב"ש כרבי יהודה וקי"ל התם דרבי יהודה וכ"ש הלכה כרבי יהודה. ועוד דהא בהכא בסוגיין דהריני נזיר אמר חזקיה במחלוקת שנויה וב"ש היא לאו אמרי ב"ש מן הגרוגרות ומן הדבלה הוי נזיר וכו' והיינו כלישנא קמא דמוקמינן מתני' דלא כר' נתן דאי ללישנא בתרא דמוקמינן מתני' כר' נתן הוו אמרי ב"ש נדור ואינו נזיר ועוד דבהדין שיטתא ממש גרסינן התם בסמוך אמר חזקיה לא שנו אלא דאמר מן השעורים אבל מן העדשים לא אמר ולא כלום כמאן כב"ש והא עדשים לגבי נזיר מזכה כגרוגרות לגבי נזיר דמו ואמרי ב"ש הוי נזיר ע"כ. והיינו כל"ק דאי כלישנא בתרא נדור ואינו נזיר קאמר ועוד דהא התם בירושלמי גרסינן אמר ר' יוחנן טעמא דב"ש משום שהוציא נזירות מתוך פיו רשב"ל אומר משום כנויים כו' עד מה נפק מן ביניהון אמר הריני נזיר מן הגרוגרות ומן הדבלה על דעתיה דר' יוחנן אינו נזיר על דעתיה דרשב"ל נזיר ע"כ. וקי"ל כר' יוחנן לגבי ר"ל בר מתלת פרק החולץ ור' יוחנן קאי כב"ש לפום ל"ק ולא תקשי הלכתא אהלכתא וזה ברור: מזגו לו כוס יין עד יותר מדאי. פ"ב דנזיר (דף י"א):

*(גרסתנו לא כן היא אלא ב"ש סברי כר"מ וכו' יהודה וב"ה סברי לה כר' יוסי. ולפי גירסא זו פרכה לה קושיא דלישנא קמא מוקי ב"ש כר' יהודה ודוק).

לשכרותו של לוט אינו בן חיוב: **יג** האומר הריני נזיר על מנת שאהיה שותה יין או מטמא למתים או מגלח שערי הרי זה נזיר ואסור בכולם. מפני שהתנה על מה שכתוב בתורה וכל המתנה על הכתוב בתורה תנאו בטל: **יד** נדר בנזיר ואמר לא הייתי יודע שהנזיר אסור ביין או בטומאה או בתגלחת ואילו הייתי יודע כן לא הייתי נודר הרי זה נזיר וחייב בכולם. שהרי הוא היה יודע שאסר עצמו באחד משלשה מינין *וכבר בארנו שאפילו לא נדר אלא מאחד מהם אסור בכולן: **טו** אמר יודע הייתי שהנזיר אסור בכל אלו אבל היה בדעתו שמותר לי לשתות אני היין מפני שאיני יכול לחיות בלא יין. או מפני שאני קובר את המתים הרי זה אינו נזיר. *מפני שאלו בכלל נדרי שגגות שאינם צריכין שאלה לחכם כמו שבארנו: **טז** *האומר הרי ידי נזירה הרי רגלי נזירה לא אמר כלום. הרי ראשי נזיר כבדי נזירה הרי זה נזיר. זה הכלל כל אבר שאם ינטל מן החי ימות אם אמר הרי הוא נזיר הרי זה נזיר: **יז** האומר הריני נזיר כשיהיה לי בן. אם נולד לו בן זכר הרי זה נזיר. אבל אם נולדה לו בת או טומטום או אנדרוגינוס אין זה נזיר. אמר הריני נזיר כשיהיה לי ולד אפילו נולד לו בת או טומטום ואנדרוגינוס הרי זה נזיר. הפילה אשתו אינו נזיר. חזרה ונתעברה וילדה הרי זה נזיר:

*שם:

הנודר

השגת הראב"ד

*וכבר בארנו שאפילו לא נדר אלא מאחד מהן אסור בכולן. א"א אומר אני שאם בא לפני חכם ואמר לו כך דקך שאלה שהחכם מתיר לו שאין פתח לנדרו גדול מזה אבל כשאמרו אסור לא אמרו אלא כשהוא סבור להתיר לעצמו מזה הדרך וכן עיקר:

*מפני שאלו בכלל נדרי שגגות וכו'. א"א בגמרא אמרו שהן נדרי אונסין וכן עיקר:

הרדב"ז (מב"י)

יג האומר הריני נזיר ע"מ שאהיה שותה יין וכו'. שם במשנה ואמרינן בגמרא דאפי' ר"ש דפליג בסיפא מודה ברישא משום דהוה ליה מתנה על מה שכתוב בתורה ותנאו בטל:

יד נדר בנזיר ואמר לא הייתי יודע וכו'. שם במשנה פלוגתא דר"ש ורבנן ופסק כרבנן דאמרי מותר דתנן ד' נדרים התירו חכמים נדרי זירוזין נדרי הבאי נדרי שגגות נדרי אונסין ואיכא פלוגתא אי צריכין שאלה לחכם או לא ופסק כשמואל דאמר שאין צריכין שאלה לחכם. וא"ת היכי קאמר מפני שאלו בכלל נדרי שגגות והלא בגמרא קרי להו נדרי אונסין וזו השגתו של הראב"ד ז"ל. ואיברא דמתני' דהכא דמיא לנדרי שגגות טפי מנדרי אונסין דהא ליכא הכא אונס כלל והא דקאמר תלמודא בנדרי אונסין קא מיפלגי להודיעך כחו דר"ש דאפי' בנדרי אונסין דאמרי' בכל דוכתא אנוס רחמנא פטריה אמר ר"ש צריך שאלה לחכם אבל קושטא דמילתא דהא דהכא דמיא טפי לנדרי שגגות ולפיכך תיקן רבינו הלשון. ומה שכתבו התוספות דזה חשוב אונס שאינו יכול להיות בלא יין לא נתיישב אצלי דמה אונס שייך לגבי ליטמא אל המתים*: וכבר ביארנו שאפי' לא נדר וכו'. כתב הראב"ד ז"ל אומר אני שאם בא לפני החכם ואמר לו כך דרך שאלה שהחכם מתיר לו שאין פתח גדול מזה אבל כשאמרו אסור לא אמרו כשהוא סבור להתיר עצמו מזה הדרך וזה עיקר עכ"ל. ולפי זה הא דאמרינן על בבא זו בגמ' דנזר מכולהו ואיתשיל מחדא לרבנן דאמרי אפי' לא נזר אלא מאחת מהן הוי נזיר כי מתשיל מחדא ואסור הא איתשיל לא הוי פירושו שבא לפני חכם להשאל על נדרו אלא שאומר לא הייתי יודע שהנזיר אסור ביין ומתוך כך רוצה להתיר עצמו על זה אמרו חכמים אסור, ורבינו נקט לשון התלמוד אבל מודה הוא שאם בא לפני החכם ואמר אילו הייתי יודע שהנזיר אסור ביין לא הייתי נודר כלל אין לך פתח גדול מזה ומתיר לו כל הנדר וזו סברא אמתית ואפי' הרוצה לפרש דהאי מתשיל דקאמר היינו שבא לפני הכם לא שבא לשאול להתיר נדרו ע"י פתח אלא בא לשאול אם הוא נזיר או לא ואמרינן ליה שהוא נזיר מכל הדברים. כנ"ל דעת רבינו:

טז האומר הרי ידי נזירה וכו'. פ' מי שאמר תניא ידי נזירה רגלי נזירה לא אמר כלום לאפי נזירה כבדי נזירה הרי זה נזיר זה הכלל דבר שהנשמה תלויה בו הרי זה נזיר:

יז האומר הריני נזיר כשיהיה לי בן וכו'. פ"ב משנה כלשון רבינו: הפילה אשתו אינו נזיר. ג"ז שם פלוגתא ופסק כרבנן שאמרו אינו נזיר. ודאיתי לרש"י ז"ל שכתב דדילמא האי דהפילה לא הוה בן של קיימא שלא כלו לו חדשיו ולא נולד הוי וספק נזירות להקל ע"כ. ובגמ' מוקמינן לה כר' יהודה דאמר ספק נזירות להקל: חזרה ונתעברה וילדה וכו'. גם זה שם במשנה וכן פירשו התוספות מהכריון הראשון שלא יהיה נזיר שהרי אין כאן ספק וממה נפשך הוי נזיר וכ"ש דלא מסכתא לה שהפיל אחד ונולד אחר הא ליתא דמעשים בכל יום בכיוצא בזה אלא ודאי אתו למימר שאם ילדה אפילו מהכריון אחר הוי נזיר דלא חיישא מהכריון הראשון נדר קמ"ל: *בתוס' מסיק בפירוש שזהו פרנסת ביתו. וצ"ע על תמיהת הרב ז"ל:

כסף משנה

יג הריני נזיר ע"מ שאהיה שותה יין וכו'. משנה וגמרא בפ"ב (דף י"א):

יד נדר בנזיר ואמר לא הייתי יודע שהנזיר אסור ביין וכו'. גם זה שם משנה וכת"ק: וכתב הראב"ד אומר אני שאם בא לפני חכם וכו'. וי"ל דכיון דמתני' סתמא מיתניא משמע דבכל גוונא אסור אפילו אם בא לפני חכם דאל"כ הו"ל לפרושי וכבר נתן רבינו טוב טעם ודעת למה לא יהא בזה פתח לנדרו משום דכיון שאף לפי דעתו אסר עצמו באחד הוה ליה כאומר הריני נזיר מן החרצנים לבד שאסור בכולן ואפילו יאמר אילו הייתי יודע שהייתי אסור בכולן לא הייתי נודר עכ"ז אסור:

טו אמר יודע הייתי שהנזיר אסור בכל אלו וכו'. גם זה משנה שם וכת"ק ואמרינן בגמ' (שם ע"ב) בנדרי אונסין קא מיפלגי (ובפלוגתא דשמואל ורב אסי) דתנן ארבעה נדרים התירו חכמים ואמר שמואל שאין צריכים שאלה לחכם ופירש המפרש נדרי אונסין הואיל ואין יכול לחיות בלא יין או שאין קוברים באותו מקום אלא זה. ויש לתמוה על רבינו למה כתב שזה מכלל נדרי שגגות ובגמ' אמרו שהוא מכלל נדרי אונסין וכבר השיגו הראב"ד. וי"ל שרבינו היה מפרש כן מפני שקשה על פירוש זה כמו שהקשו התוספות ונדחק ר"ת בתירוצו ולפיכך מפרש רבינו בל"א שפירש המפרש דלהכי קרי להו אונסין שלבו אנסו שהיה סבור שיתירו לו חכמים דבכה"ג קרי ליה אונס כדאמרי' בפ"ג דשבועות (דף כ"ו) דרב כהנא ורב אסי מר אמר שבועתא דהכי אמר רב ומר אמר שבועתא דהכי אמר רב וכי אתו לקמיה דרב ואמר כחד מינייהו א"ל אידך ואנא בביקרא אישתבעי א"ל רב (את) לבך אנסך:

טז האומר הרי ידי נזירה וכו'. ברייתא רפ"ד דנזיר (דף כ"א:):

יז האומר הריני נזיר כשיהיה לי בן וכו' עד סוף הפרק. משנה בפ"ב (דף י"ב:):

הנודר

לחם משנה

ה הנודר כדרך המתנדבים ורבינו ז"ל פסק כרבנן בפ"ז מה' מעשה הקרבנות ולהכי פסק דהוי נדור ואינו נזיר וטעמו של הראב"ד ז"ל הוי דמאי דאמרו בגמ' הכי הוי מקמי דליתי ר' יוחנן אבל ר' יוחנן אמר בתר הכי אפילו תימא דברי הכל באומר אילו הייתי יודע וכו' וקי"ל כוותיה כדפסק שם רבינו ז"ל בהל' מעשה הקרבנות א"כ אתו לה דאמרי אינו נדור ואינו נזיר אפילו כרבנן ורבינו ז"ל סובר דלא אמר ר' יוחנן הכי אלא משום דקיא ליה כשתם מתני' דב"ש סברי אינו נדור ואינו נזיר אבל אי הוו סברי נדור ואינו נזיר ע"כ לא אתי אלא כר"ש דאי הוו סבירא להו כרבנן והתם איירי באומר אלו הייתי יודע כו' הכא אע"ג דלא אמר אילו הייתי יודע כי התם לא אהנו דבריו למימרי כי התם אלא לפהות ליהוי נדור ואינו נזיר אלא ע"כ סברי כר"ש ולכך פסק דלא כוותייהו. זה נ"ל לתת קצת טעם לרבינו ולהראב"ד ז"ל:

יג מפני שהתנה על מה שכתוב בתורה וכו'. וא"ם למה לי האי טעמא תיפוק ליה משום דאפילו לא הזיר אלא מאחד חייב בכולן דקי"ל כרבנן דהא בפ"ב דנזיר לא הוזכרו בגמ' להאי טעמא דמתנה על מה שכתוב בתורה אלא לר"ש דאמר עד שיזיר מכולן אבל לרבנן דקי"ל כוותייהו לא. וי"ל דרצה לתת טעם שהכל מודים בו וכן דרכו של רבינו ז"ל אע"פ שלפי ההלכה אינו צריך לאותו טעם:

יד נדר בנזיר וכו'. כתב הר"ם ז"ל דאין זה אלא בלא שאלה אבל אם התיר לו חכם מהני וכתב על זה הרב"י ז"ל דמתניתין סתמא מתניא וכיון שכן משמע דבכל גוונא אסור. ונראה לי לתת קצת טעם להר"ם ז"ל דהוי דומיא דסיפא דאמר ור"ש אוסר וטעמא משום דהוי נדרי אונסין וצריך שאלה לחכם משמע דאסור דקאמר ר"ש הוי בלא שאלה וא"כ רישא נמי הכי הוי דאסור דקאמר הוי בלא שאלה:

ואם

משנה למלך

יז אמר הריני נזיר כשיהיה לי ולד כו'. יש להסתפק באומר הריני נזיר לכשיהיה לי בן או בת וילדה טומטום מהו. מי אמרינן כיון דלבן או לבת הוי נזיר כי ילדה טומטום הוי נזיר דאי דהא בין הכי ובין הכי קבל הנזירות או דלמא טעמא דאמרינן דכשאמר לכשיהיה לי בן וילדה טומטום דאינו נזיר לאו משום דדלמא נקבה היא ור"י דהכי היא דאזיל בנזירות לקולא שהרי כתבו התוס' דאפילו מאן דמחמיר בס' נזירות מודה הכא משום דכשאמר לכשיהיה לי בן לא היה דעתו אלא לבן ודאי ולא לטומטום. וא"כ אף דקאמר לכשיהיה לי בן או בת לא היה דעתו אלא לבן או לנקבה ודאים (א"כ עיין בס' בנימן זאב):

וכן

מגדל עוז

האומר הריני נזיר ע"מ שאהיה שותה עד שאסר עצמו באחד מג' מינין. פ"ב דנזיר: וכבר ביארנו שאפילו לא נדר וכו' עד הרי זה נזיר: כתב הראב"ד אומר אני שאם בא לפני חכם וכו': ואני אומר עיקר הלכה פ"ב דנזירות ע"פ הגמרא סדר אותה ודברי הראב"ד ז"ל סברא הם וכבר כתבתי הרבה פעמים כי ר"מ ז"ל קרא ספרו משנה תורה כ"ל שחיבר בקצרה אורך הגמרא אך רבותינו בעלי התוס' ז"ל חלקו על ראב"ד ז"ל בפירוש ההלכה כי מוקמינן לה דאתשיל אחדא ופירשוה שאמר כך כשבא לפני החכם, וכן נ"ל מלשון הירושלמי שנגעו בה משום פתיחת נדר והרוצה להתחכם יגע וימצא: מפני שאלו בכלל נדרי שגגות כו': כתב הראב"ד ז"ל בגמ' אמרו שהן נדרי אונסין וכן עיקר עכ"ל: ואני אומר הביא כוח לשון הגמ' פ"ב דנזיר כי שקיל וטרי עלה בגמ' עד דמסיק אליבא דשמואל ורב אסי כו' ותפס הראב"ד ז"ל כפשוטו ולא כן הסכימו רבותינו בעלי התוס' ז"ל דהא לא דמי לנדרי אונסין שהדירו חבירו והלא כן דבשעת הנדר לא הוה האונס וגם לא דמי לנדרי שהדירוהו חרמין וכיוצא בהן כמו שפר"ת ז"ל דהכא הוא נדר מעצמו ועוד דאי ס"ד שהדירוהו אנסין על כך אמאי קא נקיט במתני' לטעמא דסבור הייתי תיפוק ליה מטעמא דבלבו היה כדאמרינן התם כ"ש נדרים והוצרכו לפרש דקרי להו נדרי אונסין לפי שאין פיו ולבו שוין כטעמא דהתם ולא אונסין ממש בדוקא קאמר שמאלא עיקר פירושן בקורא אותן אונסין שהן בכלל שגגות ודומה לכן וכמו שאני הוכחתי בראיות פ"ג מהל' שבועות שהן שני מינין זו בכלל זו דהוו להו כחדא ולכך לחלק כאן ר"מ לשונו שכתב מפני שאלו בכלל נדרי שגגות לרמוז על פירוש זה בקצרה לבקי בתלמוד: הרי ידי נזירה עד הרי הוא נזיר. פ"ד דמס' נזיר (דף כ"א): הריני נזיר כשיהיה לי בן עד סוף הפרק. פ"ב דנזיר (דף י"ב):

פרק שני

א *ההנודר בנזיר בשוגג או באונס או שנדר לזרז חבירו או דרך הבאי הרי זה פטור בשאר נדרים. ומי שנדר בנזיר וניחם על נדרו הרי זה נשאל לחכם ומתיר לו נזירותו כדרך שמתירין שאר הנדרים: ב מי שנדר בנזיר והלך להביא קרבנותיו שנזר על דעת שיביאם במלאת ימי נזרו. מצאן שנגנבו או נגנבה בהמה מהן. אם עד שלא נגנבה הבהמה נזר הרי זה נזיר. ואם אחר שנגנבה או שאבדה או שמתה נזר אינו נזיר שזה נזר בטעות: ג המתפים בנזירות הרי זה נזיר כמו שבארנו בדין כל המתפים בנדר: ד היה נזיר עובר לפניו ואמר הריני כזה הרי זה נזיר. נדר חבירו בנזיר ואמר הוא פי כפיו מיין או שאמר שערי כשערו מלהגזז הרי זה נזיר. וכן אם שמע ואמר ואני בתוך כדי דבור [ושמע שלישי בתוך כדי דבור] של שני ואמר ואני ואפילו הן מאה כולן נזירין: ה *האומר הריני נזיר כשיהיה לי בן וחבירו אמר ואני הרי חבירו נזיר מיד

א שם:

השגת הראב"ד

*האומר הריני נזיר כשיהיה לי בן ושמע חבירו ואמר ואני הרי חבירו נזיר מיד. א"א תמה אני

כסף משנה

פ"ב א הנודר בנזיר בשוגג או באונס וכו'. מבואר בגמרא בפ"ב (דף י"א:): מי שנדר בנזיר וניחם על נדרו וכו'. שם (דף כ"א):
ב מי שנדר בנזיר והלך להביא קרבנותיו וכו'. משנה פ' ב"ש (דף ל"ב) דהקדש טעות:
ג המתפים בנזירות וכו' היה נזיר עובר לפניו וכו'. סיפא פירושא דרישא היא והוא משנה בריש נזיר:
ד נדר חבירו בנזיר ואמר הוא פי כפיו מיין וכו'. משנה פ"ד דנזיר (דף כ':) מי שאמר הריני נזיר ושמע (חבירו ואמר) פי כפיו ושערי כשערו ה"ז נזיר ומוקי לה בגמ' (דף כ"ב:) דוקא דאמר פי כפיו מיין ושערי כשערו מליגזז: וכן אם שמע אחר ואמר ואני וכו'. גם זה שם משנה וגמרא (דף כ':): ומ"ש אפילו הם מאה הרי כולם נזירים. שם בעיא דאיפשיטא:
ה האומר הריני נזיר כשיהיה לי בן וכו'. בפ"ב (דף י"ג) בעא מיניה בן רחומי מאביי הריני נזיר לכשיהיה לי בן ושמע חבירו ואמר ועלי מהו אדיבוריה משמע או אגופיה משמע את"ל אגופיה משמע אמר הריני נזיר לכשיהיה לי בן ושמע חבירו ואמר ואני מהו אנפשיה קאמר או דילמא ה"ק רחימנא לך כוותי את"ל כל באנפיה כשיפא ליה מילתא אמר הריני נזיר לכשיהיה לפלוני בן ושמע חבירו ואמר ואני מהו מי אמרינן שלא בפניו אנפשיה קאמר או דילמא ה"ק ליה רחימנא ליה כוותך היבעי. כך היא הגרסא בספרים שלנו ורבינו נראה שלא היה גורס כן אלא הכי גרים בבבא דרישא ואמר ואני במקום ואמר ועלי. ובבבא שניה במקום לכשיהיה לי בן גורס לכשיהיה לך בן וכך היא גירסת הראב"ד אלא

רדב"ז (מכ"י)

פ"ב א הנודר בנזיר בשוגג וכו'. כבר כתב רבינו בתחלת פ' ראשון הנזירות הוא נדר מכלל נדרי איסר הילכך הדברים הנוהגים בשאר נדרים נוהגים בנזירות:
ב מי שנדר בנזיר והלך וכו'. פ' ב"ש משנה כלשון רבינו וטעמא אם עד שלא נגנבה הבהמה נדר ה"ז נזיר אע"פ שעתה נגנבה אין פותחין לו בנולד ולומר אילו הייתי יודע שתגנב הבהמה מי הייתי נודר שאין פותחין לאדם בנולד אבל אם משנגנבה הבהמה נדר הוי נדר בטעות שדעתו היה לקבל נזירותו על אותה בהמה ובשעת הנדר לא היתה ברשותו ומקיים בה וזאת טעות טעה נחום המדי וכו' שפתח לנזירים בנולד:
ג המתפים בנזירות. זה מבואר בכמה דוכתי דהמתפים בנדר נדר וה"ה המתפים בנזירות נזיר:
ד נדר חבירו בנזיר וכו'. פ' מי שאמר הריני נזיר ושמע חבירו ואמר פי כפיו ושערי כשערו הרי זה נזיר ואקשינן עלה משום דאמר פי כפי הוי נזיר ורמינהי ידי נזירה רגלי נזירה לא אמר כלום אמר רב יהודה דאמר הכי יעשה פי כפיו מיין ושערי כשערו מלגוז: וכן אם שמע ואמר ואני וכו'. שם במשנה ואבעיא לן עלה חד בחבריה מיתפיס או דילמא בקמא מיתפיס ופשיט חד בחבריה מיתפיס וזהו שכתב רבינו בתוך כדי דיבור של שני:
ה ו ז האומר הריני נזיר כשיהיה לי בן וכו'. פ"ב בעא מיניה בן רחומי מאביי הריני נזיר כשיהיה לי בן ושמע חבירו ואמר ואני מהו אדיבוריה משמע או אגופיה משמע את"ל דאגופיה משמע אמר הריני נזיר לכשיהיה לך בן ושמע ואמר ואני מהו

משנה למלך

פ"ב ד וכן אם שמע ואמר ואני כו'. נסתפקתי באומר הריני נזיר ושמע חבירו ואמר ואני דקי"ל דאם סותר הראשון סותר השני אם יכול השני להתיר נדר הא' לפי שנמצא שהוא מתיר נדרי עצמו וקי"ל שוא אינו מיתל. וע"כ לא מיבעיא לי אלא היכא דמצטרף הכא עם שנים אחרים אם יכול להתיר נדר הא', אבל הוא לבדו פשיטא לי דאינו יכול להתיר דאף דנימא דלא שייך הכא הוא אינו מיתל כיון שאין כונתו להתיר לעצמו אלא לחבירו ומאילא הותר נדרו מ"מ הוי נוגע בדבר ולא גרע מהכיא דאיתא בירושלמי המודר הנאה מבני העיר אינו נשאל לזקן שבאותה העיר. אך היכא דמצטרף עם שנים אחרים דליכא משום נוגע בדבר וכדאמרינן בפ' עד כמה כל הבכורות אדם רואה חוץ מבכורות עצמו ואפ"ה מצטרף עם שני הדיוטות כמ"ש הר"ן בפ"ק דנדרים (דף ח') וכ"כ הריב"ש, בהא מיבעיא לי דדלמא בהכ"ג שהוא מתיר נדרו אפשר דאפילו אם מצטרף בהדי אחרים לא שפיר משום דקי"ל הוא אינו מיתל או דלמא לא שייך בזה הוא אינו מיתל. וראיתי להתוס' בפ"ד דנזיר (דף כ') שכתבו דטעמא דמתני' דהריני נזירה ושמע בעלה ואמר ואני דאינו יכול להפר כשהוא דבטל מיעקר עקר הנדר מעיקרו הוא משום דאם מפר נדרה א"כ יתבטל גם נדרו שנדרו הלוי בנדרה וכדתנן הותר נדרה הותרו כולן ואינו רשאי לגרום דבר להיות נדרו מבוטל דכתיב לא יחל דברו ודרשינן הוא אינו מיחל אבל אחרים מוחלים לו ע"כ. ולפי זה נפשט הספק דפשיטא דאינו יכול להתיר. אך ראיתי להתוס' בדף כ"א ד"ה בעל שכתבו וצ"ע דלא דמי לאחרים כיון דרשאי להפר לאשתו. ומכח קושיא זו כתבו פירוש אחר בשם ה"ר אליהו בסוגית הגמרא יעו"ש. ולפי זה גם בנ"ד פשיטא דיכול להתיר. והא דהלו בתוס' הטעם משום דרשאי להפר לאשתו אין כוונתם למעט אחר אלא לפי שהוקשה להם דאף דנימא דלא שייך הכא הוא אינו מיחל תיפוק לי משום נוגע בדבר לזה כתבו דגבי אשתו לא שייך נוגע בדבר כיון שהוא רשאי להתיר נדרי אשתו ואין לך נוגע בדבר גדול מזה. וא"כ היכא דמצטרף השני עם שנים דליכא משום נוגע בדבר הוי דומיא דאשתו. הכלל העולה דהשני לבדו פשיטא לי דאינו יכול להתיר והיכא דמצטרף עם שנים הוי מ"ש התוס' אמתני' אינו יכול להתיר וכפי מ"ש בסוגית הגמ' יכול להתיר וכעת הדבר צריך אצלי תלמוד. כן אמת דקי"ל כדברי התוס' שכתבו בסוגית הגמ' דלא שייך גבי בעל הוא אינו מיחל ומכח דין זה כתבו פירוש אחר דמה יענו בהכיא דאבעיא לן בדף כ"ב הריני נזירה ושמעה בעלה כו' ובעו למיפשטה ממתני' דתנן האשה שנדרה בנזיר כו' והומר ואני כפולא מלתא היא ומש"ה אינו מפר וע"כ טעמא דמלתא הוא משום דקאי בלא יחל משום דנדרו תלוי בנדרה וכמ"ש התוס'. וכן מן הסוגיא הסמוכה לזו דהריני נזיר ואת שמעיין היטב בסוגיא יראה דכל שתלוי נדרו בנדרה אינו רשאי להפר משום דקאי בלא יחל דבהם לא שייך טעמא דקיום משום דקיום קודם הנדר לא מהני כלל הם פשוט וצ"ע:
ה האומר הריני נזיר כשיהיה לי בן כו'. גרסינן בפ"ב דנזיר (דף י"ג) בעא מיניה בן רחומי מאביי הריני נזיר לכשיהיה לי בן וכו' (עיין בכ"מ) או דלמא דה"ק רחימנא ליה כוותך היכו, א היא גירסת רש"י ותוס'. והכי פירושה הריני נזיר לכשיהיה לי בן ושמע חבירו ואמר ועלי מהו אדבורא דנודר קאי וה"ק ועלי להיות לכשיהיה לך בן או דלמא אגופיה משמע וה"ק ועלי נ"כ להיות נזיר כשיהיה לי בן את"ל דכל היכא דאמר ועלי אגופיה משמע שמע חבירו ואמר ואני מהו ואני ג"כ

לחם משנה

פ"ב ב ואם אחר שנגנבה או שאבדה או שמתה וכו' אינו נזיר שזה נזר בטעות וכו'. משמע דאינו נזיר כלל אפילו בלי שאלה לחכם משום דהוי כנדרי טעות אבל התוס' ז"ל פירשו שם דאינו נזיר אם יתיר לו החכם. וא"ת לדעת רבינו ז"ל שמשמע שנדר על דעת שיביאם שלא הזכיר כן בנזירות ואעפ"כ אמר דלא הוי נדר כלל אמאי הא אינו מוטעה בעיקר הנדר ובפ"ח מהלכות נדרים במי שהרהה אנשים מהוגן וכו' ואמר לכן הרי כן עליכם קרבן כיון שקרב אליהם והביא והרי כן אביו ואחיו הרי אלו מותרין וכתב שם הרב ב"י ז"ל טעמא בשם הר"ן ז"ל דטעמא שהוא מוטעה בעיקר הנדר שלא היה דעתו מעולם על אביו וכל שיש בעיקר הנדר טעות אין פיו ולבו שוים ובטל מעצמו ומשום הכי בקונם אשתי בעינן שיאמר בפירוש שנגנבה את כיסי דאי לא אף על פי שהיה בדעתו בשביל כך מ"מ כיון דלהדיר את אשתו נתכוון ליכא טעות בעיקר הנדר וכו' ע"כ. א"כ הכא נמי כיון דלהזיר את עצמו נתכוון אע"פ שהיה בדעתו שהיו הבהמות קיימין אין זה מוטעה בעיקר הנדר. ונראה לי דרבינו ז"ל לית ליה התם טעמא דהר"ן ז"ל אלא טעמא משום דהוי כאילו פירש בהדיא שלא הסר עליהם וכן כתב שם הוא ז"ל הרי זה כמו שפירש שהדבר מוכיח שלא אסר עליהם וכו' וא"כ הוי דומיא דנגנבה את כיסי דגם כאן הוי פירש בהדיא כמו התם וכן הכא איירי באופן שהדבר מוכיח שנדר על דעת כן וכיון דאיכא הוכחה הוי כאילו פירש והוי נדרי טעות וזה דלא כהרב ב"י ז"ל דמשמע מדבריו דאית ליה לרבינו ז"ל טעמא דהר"ן ז"ל ואין לשונו אסר שם והענין אסר כאן מוכיח כן כדכתיבנא. וא"ת לדעת רבינו ז"ל דאינו נזיר הוי דשאלה לא בעי א"כ נימא דהרי זה נזיר דרישא איירי בלא שאלה אבל אם בא לישאל לחכם מתירין לו בשביל כך ולפ"ז מתני' אתי אפילו כר' אליעזר דאמר פותחין בנולד ואמאי קאמר בגמרא דשפוה רבנן לר' אליעזר. והיה נראה להרב לזה דע"כ רישא אפילו בשאלת חכם דהא הביא טעות של נחום המדי דאי ברישא בהיתר חכם שני שפיר התיר נחום המדי אלא ודאי דהיתר חכם לא שני דאין פותחין בנולד. דאיתי לרבינו ז"ל בפירוש המשנה שכתב והטעות שטעה נחום המדי מבואר כי באומרו התירם אינו ר"ל התיר נדרם אבל ר"ל שהוא התיר להם שתיית היין וכו' אבל אם התיר להם נדרם אין מחלוקת שזה מותר ומאמר החכמים כשחרב בית המקדש אינו נזיר שמורה בלי ספק שהוא אינו צריך הפרה לפי שלא חל עליו הנזירות נמשכו בזה המאמר אחר דעת ר' אליעזר ר"ל אינו צריך הפרה כו' ואמרינן בגמרא שטפוה רבנן לר' אליעזר והוקמוה בשיטתייהו דתנן פותחין בנולד והלכה כחכמים ומכאן יתבאר שענין מאמר ר' אליעזר פותחין בנולד ר"ל אין צריך הפרה וכו' ע"כ. נראה שמפרש שנחום המדי לא התירם היתר חכם וגם מפרש הוקמוה בשיטתייהו הפך מדברי רש"י ז"ל שרבנן לקחו דברי ר' אליעזר לעצמן וסברי כמותו דפותחין בנולד כלומר בלא הפרה ומפני כן אמרו כל שמר אחר שחרב אינו נזיר אבל קודם שחרב הוי נזיר. וזה מתמיה מאד שנולד הוי אפילו שהיה אחר הנדר וכדאמרינן בפרק פותחין שנדר מפלוני ואח"כ נעשה סופר וא"כ אפילו נזר עד שלא חרב בית המקדש לא הוי נזיר. ובאמת שפירוש זה אשר פירש בפירוש המשנה הוא דחוק מאד מדוחקים אחרים ולא זה ובודאי דכאן לא כתב פירושא דאם כן מתניתין הוי כר' אליעזר ולכך אינו נזיר וכיון דלא קי"ל כר' אליעזר דפותחין בנולד אמאי פסק כמתני' אלא ודאי דאית ליה כפי' רש"י ומה שפירש בפירוש המשנה צ"ע שדבריו מתמיהין:

היו

מגדל עוז

פ"ב הנודר בנזיר בין בשוגג וכו' עד כשאר נדרים. פ"ב (דף י"א) וס"ג דנזיר ופ"א ופ"ב ופ"ג דנדרים ופרק ב"ש וכן כתב ר"מ ז"ל מקולי אות באות: המתפים בנזירות עד הריני כזה הרי זה נזיר. פ' ואלו מותרין (דף י"ג): נדר חבירו שנזיר כו' עד כולם נזירים. פ"ד דמס' נזיר (דף כ'): האומר הריני נזיר כשיהיה לי בן ושמע חבירו ואמר ואני הרי זה נזיר מיד: כתב הראב"ד ז"ל תמה אני מאין סוגיא זו וכו': ואני אומר קרוב הוא בעיני לומר שאין כספר מיד והוא טעות סופר והמדקדקים בהלכה להבין דבריהם ולאותי כי דעת הראב"ד ז"ל להשיג על ר"מ גם על הבבא השנית למה פשטה לקולא ולפי דעתו עלתה בתיקו וגם על הבבא השלישית שספק להקל הלך והוא לומר שצריך שתי נזירות לחומרא השלמתי במלת מיד ומצאתי לו ראיה בלשון הגמ'

מהו אנפשיה קאמר או דילמא ה"ק רחימנא לך כותיה את"ל כל באנפיה כסיפא ליה מילתא אמר הריני נזיר לכשיהיה לפלוני בן ושמע חבירו ואמר ואני מהו מי אמרינן שלא באנפיה אנפשיה קאמר או דילמא הכי קאמר ליה דרחימנא ליה כותיך תיקו. זו היא גרסת רבינו והכי פירושה ושמע חבירו ואמר ואני ונראה דסבר רבינו דועלי ואני דינא הוא, מהו אדיבוריה משמע כלומר כשיהיה לך בן גם אני נזיר או דילמא אגופיה משמע כלומר ואני נזיר קאמר את"ל אגופיה משמע ונפשט זה הצד בלא"ל כפי קבלת הגאונים בכל את"ל הנזכר בכל בעיות שבתלמוד. וזהו שכתב רבינו הרי חבירו נזיר מיד. הריני נזיר כשיהיה לך בן ושמע חבירו ואמר והני מהו אנפשיה קאמר כלומר שיהיה גם הוא נזיר כשיהיה לזה בן או דילמא ה"ק רחימנא ליה כוותך ולא נתכוון לנזירות אלא הוא אוהב שיהיה לו בן את"ל כל באנפיה כסיפא ליה מילתא כלומר כיון שהוא בפניו הוא בוש ממנו ולא נתכוון לנזירות אלא לומר שהוא אוהב אותו כמו זה שאמר הריני נזיר כשיהיה לך בן ונפשט זה הצד בלא"ל. וזהו שכתב רבינו אין זה נזיר וכו'. אמר הריני נזיר לכשיהיה לפלוני בן ושמע חבירו ואמר ואני מהו מי אמרינן שלא בפניו אנפשיה קאמר כלומר והרי הוא נזיר מיד או דילמא ה"ק רחימנא ליה כוותך שאני אוהב אותו שיהיה לו בן כמו שאתה אוהב שיהיה לו בן וסליקא בתיקו וספק נזירות להקל. ואפילו תבלה גומר שיש לגרוס ברישא ושמע חבירו ואמר ועלי כאשר נמצא בספרים שלנו לא הוצרך רבינו לכתוב דכיון דהיכא דאמר ואני הוי נזיר כ"ש היכא דאמר ועלי ומ"מ הגירסא הנכונה היא כאשר כתבתי ופירושו נכון וקצר ואע"פ שיש גרסאות אחרות ופירושים אחרים אני לא באתי אלא לבאר דברי רבינו שהבעיא הראשונה נפשטה לאיסור והשניה נפשטה להיתר והשלישית לספק וספק נזירות להקל כדאמרינן בכולה מכילתין:

מיד: ן האומר לחבירו הריני נזיר כשיהיה לך בן ושמע חבירו ואמר ואני, אין זה נזיר. שלא נתכוון זה האחרון אלא לומר שאני אוהב שיהיה לך בן כמו זה שהרי הוא בוש ממנו: ז האומר הריני נזיר כשיהיה לפלוני בן ושמע חבירו ואמר ואני. הרי זה ספק שמא לא נתכוון אלא להיות נזיר כמותו או לומר שאני אוהב אותו כמותך. וספק נזירות

שנים

אני מאין סוגיא זה כי מלשון הגמ' או כשיהיה לו בן למתפיס או כשיהיה לו בן לנודר הראשון אבל נזירות מיד ליכא למתפיס, הו אמרינן בגמרא את"ל אגופיה משמע כלומר גם אני כשיהיה לו בן אהיה נזיר קאמר אבל לא על הבן שנודר הראשון אמר לחבירו הריני נזיר כשיהיה לך בן ואומר לו חבירו ואני מהו אנפשיה קאמר כלומר גם אני כשיהיה לי בן אהיה נזיר או דילמא על הבן של אותו הנדר קאמר שיהא גם הוא נזיר דאמר רחימנא ליה כותך. ואת"ל כל באפי דהוא חבירו כסיפא ליה מילתא והסברא הכי קאמר נומר דרחים ליה כוותיה. ועל הבן של אותו חבר יהיה נזיר. אלא אם אמר שלא בפני חבירו הריני נזיר שיהיה לפלוני בן ואמר זה ואני מי אמרינן הוא"ב בפניו אנפשיה קאמר כלומר כשיהיה לי בן או דילמא שלא בפניו נמי רחימנא ליה כותך קאמר ועל בנו של אותו פלוני קאמר וסליקו ליה כוגסו בתיקו. וכיון דלא פליט מחד נזירות לית ליה תקנתא עד דמני בהי נזירות חד לבן חבירו וחד לבן עצמו כן השכל מורה:

אלא שמפרש בענין אחר ככתוב בהשגותיו וז"ל. הרי חבירו נזיר מיד א"א תמה אני מאין הוציא זה וכו'. ורבינו נראה שמפרש הריני נזיר כשיהיה לי בן ושמע חבירו ואמר ואני, אדיבוריה כלומר על מה שאמר כשיהיה לי בן או אגופיה ואינו נזיר עד שיהיה לו בן או אגופיה משמע כלומר לא קאי אכל דיבוריה אלא אגוף ועיקר דיבורו דהיינו לאמירתו הריני נזיר בלבד וא"כ הרי הוא נזיר מיד את"ל אגופיה משמע והרי הוא נזיר מיד אמר הריני נזיר כשיהיה לך בן ושמע חבירו ואמר ואני מהו אנפשיה קאמר כלומר שהוא מתפיס עצמו בנזירות כשיהיה בן לחבירו או דלמא אינו מתפיס עצמו בנזירות כלל אלא ה"ק גם אני אוהבו ושמח בטובתו כמותך ואין כוונתי על נזירות כלל את"ל כל באנפיה כסיפא ליה מילתא כלומר ואין כוונתו לומר אלא שהוא אוהב אותו אמר הריני נזיר לכשיהיה לפלוני בן ושמע חבירו ואמר ואני מהו וסלקא בתיקו ופסק רבינו בבעיי קמאי כמו שהא"ל וכבר נודע שזו היא שיטתו ושיטת הגאונים ובזו פסק להקל משום דתנן בפ"ד דטהרות (משנה י"ב) ספק נזירות מותר:

שנים

משנה למלך

ג"כ אגופיה משמע או דלמא אדבורא דחבריה קאי ומשמע כאילו אמר ואני רחימנא ליה לאותו בן כוותך ואהא נזיר לכשיהא לך בן והיכא דקאמר ועלי לא שייך לומר רחימנא ליה דלא שייך על ועלי לומר רחימנא ליה כוותך. את"ל כל באנפיה כסיפא ליה מלתא פירש"י דבין אמר ועלי בין אמר ואני כסיפא ליה מלתא למימר לכשיהא לי בן אהא נזיר דלמה לו להזיר בפני זה יזיר בפני עצמו אלא מדקאמר ליה באפיה איכא למימר דה"ק אף אני אהא נזיר לכשיהיה לך בן. אמר הריני נזיר לכשיהא לפלוני בן ושמע חבירו ואמר ואני מהו מי אמרי' שלא בפניו אנפשיה קאמר או דלמא ה"ק ליה רחימנא ליה כותיך ופירש"י דה"ה היכא דקאמר ועלי קא מיבעיא ליה היכא דאמר הריני נזיר לכשיהיה לפלוני בן ושמע חבירו ואמר ועלי ומפשטא דשמעתתא משמע דלעולם היכא דקאמר ועלי פשיטא ליה דאגופיה משמע וה"ק הריני נזיר לכשיהא לי בן כיון דלא שייך למימר רחימנא ליה אך היכא דקאמר ואני נסתפקו דלמא אדבוריה קאי כיון דאיכא למימר רחימנא ליה כותך או דלמא דגם באומר ואני אדבוריה קאי. ואת"ל דכל באנפיה כסיפא ליה אמר הריני נזיר לכשיהא לפלוני בן ושמע חבירו ואמר ואני מהו מי אמרי' שלא בפניו דלא כסיפא ליה אנפשיה קאמר או דלמא ה"ק רחימנא ליה כוותך אבל באומר ועלי דאיכא תרתי לטיבותא חדא דלא כסיפא ליה ועוד דליכא למימר רחימנא ליה מעולם לא נסתפקו דודאי אנפשיה קאמר אך באומר ואני נסתפקו דאף במקום דלא כסיפא ליה אדבוריה קאי וה"ק רחימנא ליה כוותך: ולענין הלכה כפי קבלת הגאונים דס"ל דכל את"ל הוי פשיטותא א"כ באומר הריני נזיר לכשיהיה לי בן ושמע חבירו ואמר ועלי אין המתפיס נזיר אא"כ נולד לו בן מפום דאגופיה משמע ואם אמר ואני לכשיולד בן לנודר הוי נזיר המתפיס דה"ק רחימנא ליה כוותך ואם אמר הריני נזיר לכשיהיה לפלוני בן אם אמר ועלי פשיטא דאין המתפיס נזיר אא"כ נולד לו בן שהרי אפי' במקום דכסיפא ליה אמרי' דאנפשיה קאמר כ"ש במקום דלא כסיפא ליה. אך היכא דקאמר ואני או הדבר בספק דדלמא רחימנא ליה כוותך קאמר ואינו נזיר אלא לכשיולד לפלוני בן או דלמא כל באנפיה לא כסיפא ליה ואינו נזיר אלא כשיולד בן למתפיס. ומדברי רש"י נראה דלא ס"ל דכל את"ל הוי פשיטותא ומש"ה קאמר דגם באומר ועלי נסתפקו היכא דקאמר הריני נזיר לכשיהא לפלוני בן. ולפי דבריו בכל הנדרים בין באומר הריני נזיר לכשיהא לי בן ושמע חבירו ואומר ועלי או ואני או באומר הריני נזיר לכשיהא לפלוני בן ואמר ועלי או ואני איכא לספוקי דאפשר דאינו נזיר אא"כ נולד בן למתפיס דאנפשיה קאמר או דלמא אדבוריה קאי ואינו נזיר אלא לכשיולד בן לנודר או לפלוני. ומיהו נראה דאף לשיטת רש"י דס"ל דאת"ל לאו פשיטותא הוא מ"מ אפשר לומר דלעולם פשיטא ליה לתלמודא דבאומר הריני נזיר לכשיהא לפלוני בן ושמע חבירו ואמר ועלי דפשיטא דאנפשיה קאמר ואינו נזיר אלא לכשיהא בן למתפיס כיון דאיכא תרתי לטיבותא חדא דבלישנא דועלי לא שייך לומר רחימנא ועוד דכל שלא בפניו לא כסיפא ליה אך נסתפקו בשלא בפניו באומר ואני משום דבהאי לישנא שייך לומר רחימנא ליה כותיך ועיין במה שכתבו התוס' בסוגיא זו. ולפי דרך זה הדבר שנשאר בספק הוא באומר לכשיהא לי בן ושמע חבירו ואמר ועלי או ואני או באומר לכשיהא לפלוני בן ושמע חבירו ואמר ואני דאפשר לומר בכל החלוקות הללו דאנפשיה קאמר ואינו נזיר אלא לכשיולד בן למתפיס או אפשר דאדבוריה קאי ואינו נזיר אלא לכשיולד בן לנודר או לפלוני. ולענין הלכה נגדרים שנשארו בתיקו מה יהיה דין המתפיס אי אמרינן בזה ספק נזירות להקל יתבאר לקמן בע"ה: ודע שהר"ם יש לו גירסא אחרת בסוגיא וכמו שנראה מדבריו בפ"ב מהל' נזירות הלכה ה' וגרסתו כך היא הריני נזיר לכשיהא לי בן ושמע חבירו ואמר ואני מהו אדבוריה משמע או אגופיה משמע את"ל אגופיה משמע אמר הריני נזיר לכשיהא לך בן ושמע חבירו ואמר ואני מהו אנפשיה קאמר או דלמא ה"ק רחימנא ליה כוותך את"ל כל באנפיה כסיפא ליה אמר הריני נזיר לכשיהיה לפלוני בן ושמע חבירו ואמר ואני מהו מי אמרינן דכיון לנזירות או לא וא"כ כפי הצד דכיון לנזירות אין חלוק בין זה לאומר הריני נזיר לכשיהיה לי בן דכי היכי דהתם הוי נזיר בלתי שום תנאי הכא נמי באומר הריני נזיר לכשיהיה לך בן כפי הצד דכיון לנזירות הוי נזיר מיד. ומה שכתב הר"ם שמא לא נתכוון אלא להיות נזיר כמותו אין כוונתו לומר שיהיה נזיר כמו הנודר דהיינו לכשיולד בן לפלוני אלא הכוונה היא אם כיון לנזירות כמו הנודר והוי נזיר מיד או דלמא לא כיון לנזירות כלל. ואפשר היה לומר דמה שהכריחו למרן הוא מפני חלוף הלשון שראה בגמרא שאמרו אנפשיה קאמר ולא אמרו אגופיה דומיא דלעיל בבעיא הראשונה ואי משום הא לא איריא דאף כפי דברי מרן תיקשי דהיה להם לומר או בוריה משמע והרי כפי שפירש רש"י אין חלוק בפירוש מלת גופיה לפירוש מלת אנפשיה. הן אמת דכפי פירוש רש"י פירוש אגופיה דהכוונה היא על גוף המתפיס דהיינו לכשיולד בן למתפיס אין חלוק בין אומרים אגופיה לאומרים אנפשיה אך כפי פירוש הר"ם דפירוש אגופיה כלומר על עיקר וגוף הדבר קאי וגם לתנאיו פירוש זה לא שייך במלת אנפשיה ומ"מ עדיין קשה דהיה להם לומר אדבוריה משמע ועוד קשה לי דלמה ישתנה דין האומר הריני נזיר לכשיהיה לך בן כפי הצד דכיון לנזירות מדין האומר הריני נזיר לכשיהיה לי בן דכי היכי דהתם הוי נזיר מיד הכא נמי הוי נזיר מיד אי אמרינן דכיון לנזירות. וכבר עלו בדעתי דרכים ליישב דברי מרן ומשום דלא נ"מ לענין דינא לא

מגדל עוז

בגמ' שרמז הראב"ד ז"ל בהשגותיו שהיא פ"ב דנזיר גמ' מתני' דהריני נזיר כשיהיה לי בן דגרסינן (דף י"ד) בעא מיניה בן רחומי מאביי הריני נזיר לכשיהיה לי בן ושמע חבירו ואמר ועלי ויש ספרים גורסין ואני מהו אדבוריה משמע או אגופיה משמע את"ל אגופיה משמע אמר הריני נזיר לכשיהיה לי בן ויש"ג לך בן ושמע חבירו ואמר ואני מהו אנפשיה קאמר או דילמא ה"ק רחימנא לך כותיה את"ל כל באנפיה כסיפא ליה מילתא אמר הריני נזיר לכשיהא לפלוני בן ושמע חבירו ואמר ואני מהו מי אמרינן שלא בפניו אנפשיה קאמר או דילמא הכי קאמר ליה רחימנא ליה לפלוני כוותך ע"כ. עתה אתה המעיין השכל שנוי לשון הגמ' כי על לשון כשיהיה לי על לשון עלי קא בעי בלשון אי אגופה קאמר או על לשון ואני ועל כשיהא לך בעי אי אנפשיה קאמר ומדשני לישניה שמעינן דלשון אגופיה ר"ל ועלי או ואני מקבל על עצמי מיד ולא אתלה בשום אדם ולא בלידת בן ולא בדבר אחר ולשון אנפשיה ר"ל ואני מקבל ג"כ בנפש תפלה כמוך לכשיהיה לך בן להיות נזיר או כשיהיה לחבירו זה בן ומבעיא לזה לבן רחומי וקאמר בבעיא ראשונה דלכשיהיה לי בן את"ל אגופיה משמע והזר ואמר אבעיא שניה דלכשיהיה לך בן את"ל כל באנפיה (נפשיה) כסיפא ליה מלתא כו' ואנחנו קבלנו מרבותינו בעלי התוס' ז"ל שכל מקום ששואל התלמוד שאלות הרבה ואומר על מקצתן את"ל שהיא הלכה פסוקה ולא עלה בתיקו אלא האחרונה וכמו שכתבתי בהל' איסור גבי שני חלייך בפרוטה בהשגת הראב"ד ז"ל על ר"מ ז"ל גם עליה וזו היא קבלת ר"מ ז"ל בגירסא ספרדים כי לא עלתה כאן בתיקו אלא האחרונה בלבד והוא הספק שכתב ר"מ ז"ל בספק נזירות להקל כדאיתא התם בהדיא שמעתא גופה גבי בעיא דר' הכא בהפילה אמו דאפיקנא אליבא דר' יהודה ספק נזירות להקל דקי"ל הלכתא כותיה והיא משנה פ"ד דטהרות וה"נ פרין מינה פ' ואלו מותרין לאשמועינן דכן הלכתא ונמצאו דברי ר"מ נכונים ולכך לא כתב ר"מ ז"ל דין ועלי כלל בהלכות אלו וגם רבותינו בעלי התוס' כך גורסין בכל הסוגיא לכשיהיה לך בן כגירסת ר"מ ז"ל:

נזירות להקל: **ח** שנים שהיו מהלכים בדרך וראו אחד בא כנגדן ואמר אחד מן השנים זה ההולך כנגדנו שמעון הוא. ואמר חבירו ראובן הוא. ואמר זה הריני נזיר אם יהיה ראובן. ואמר האחר הריני נזיר אם יהיה שמעון. הגיע אליהם והרי הוא ראובן הרי זה נזיר. ואם היה שמעון הרי חבירו נזיר כמו שנדרו וכן כל כיוצא בזה. לא הגיע אליהם אלא חזר לאחוריו ונעלם מעיניהם ולא ידעו מי הוא אין אחד מהן נזיר: **ט** וכן האומר הריני נזיר אם יהיה בכרי

כסף משנה

ח שנים שהיו מהלכים בדרך וכו'. משנה בפ' ב"ש (דף ל"ב:) היו מהלכים בדרך ואחד בא כנגדן אמר אחד מהן הריני נזיר שזה (איש) פלוני ואחד אמר הריני נזיר שאין זה (איש) פלוני וכו' ב"ש אומרים כולם נזירים וב"ה אומרים אינו נזיר אלא מי שלא נתקיימו דבריו ובגמרא מי שלא נתקיימו דבריו אמאי הוי נזיר אמר רב יהודה אימא מי שנתקיימו דבריו: ומ"ש לא הגיע אליהם וכו'. שם במשנה הרתיע לאחוריו אינו נזיר ר"ש אומר יאמר אם היה כדברי הריני נזיר חובה ואם לאו הריני נזיר נדבה ופסק כת"ק:

ט ומ"ש וכן האומר הריני נזיר אם יהיה בכרי זה מאה כור וכו'. שם (דף ל"ד) בסוף הפרק פלוגתא דר"י ור"ש בברייתא ופסק כר"י דהלכה כותיה לגבי ר"ש ועוד דסתם מתני' כוותיה:

היו

הרדב"ז

ח שנים שהיו מהלכין בדרך וכו'. במשנה פ' ב"ש פלוגתא דב"ש וב"ה ופסק כב"ה שאמרו אינו נזיר אלא מי שנתקיימו דבריו ומתרצינן לה אמר רב יהודה אימא מי שלא נתקיימו דבריו: **לא הגיע** אליהם וכו'. שם במשנה הרתיע לאחוריו אינו נזיר ומוקמי לה כר' יהודה דהכי דלכל ספק נזירות להקל:

ט וכן האומר הריני נזיר אם יהיה בכרי זה וכו'. פ' ב"ש תניא הריני נזיר ע"מ שיהיה בכרי הזה מאה כור והלך ומצאו שנגנב או שאבד ר"ש אוסר ור' יהודה מתיר ופסק הלכה כר' יהודה לגבי ר"ש ובכל ספיקות נזירות פסקינן להקל כר' יהודה:

היו

משנה למלך

לא שעליהם על ספר, והר"ס ז"ל פסק בבעיא קמאי כמו שהא"ל כשיטתו ושיטת הגאונים ובבעיא אחרונה פסק להקל משום דקי"ל ספק נזירות להקל: ויש להסתפק ראובן שאמר לשמעון הריני נזיר כשיהיה לך בן ונכנס שמעון ואמר ואני מהו והא פשיטא לי דהכא לא שייך לומר שלא נתכוין לנזירות שהרי כתבנו לעיל דחלוקה זו לא שייך אלא באומר הריני נזיר לכשיהיה לך בן ושמע חבירו ואמר ואני או באומר הריני נזיר לכשיהיה לפלוני בן דהכיפא ליה מלתא כיון שראה שהנודר שמח בטובת חבירו עד שנדר בנזיר ומש"ה הוכרח לומר ואני לומר שגם הוא שמח בטובת חבירו אבל באומר הריני נזיר לכשיהיה לי בן וכן בנדון זה לא שייך בזה כסיפא ליה, אך מה שנסתפק הוא אי הוי נזיר מיד דומיא דאומר הריני נזיר לכשיהיה לי בן דאמרינן אגופיה קאמר או דלמא שאני התם דהתם שנודר נדר בנזיר לכשיולד לו בן ומש"ה אמרינן דכי קאמר כמתפיס ואני הוי נזיר מיד דראובן בשמחת שמעון מאי איכפת ליה אבל באומר הריני נזיר לכשיולד בן למתפיס ונכנס המתפיס ואמר ואני אפשר דאדבורים קאי ואינו נזיר אלא לכשיולד לו בן ובעת הדבר צריך תלמוד. והיכא דהמתפיס לא אמר ואני אלא אמר ועלי נראה דכדין הראשון דהיינו באומר הריני נזיר לכשיהיה לי בן אין חלוק בין אומר ואני לאומר ועלי ובין הכי ובין הכי המתפיס נזיר מיד אך בדין השני דהיינו באומר הריני נזיר כשיהיה לך בן נראה דאם אמר המתפיס ועלי לא שייך הכא לומר שזה נתכוין לומר שאני אוהב שיהיה לך בן כמו זה דבלישנא דועלי לא שייך פירוש זה וכמו שכתבנו לעיל בשם רש"י וזה פשוט וכיון דליכא למימר שלא כיוון לנזירות וכדכתיבנא נראה דהוי נזיר מיד דומיא דאומר הריני נזיר לכשיהיה לי בן אך כפי מה שכתבנו לעיל בשם מרן נראה דאינו נזיר אלא לכשיולד בן לחברו וצ"ע וכן בדין הג' נמי לא שייך לומר שמא לא נתכוון לנזירות וכדכתיבנא ואי הוי דינו להיות נזיר מיד או לכשיולד בן לחבירו הוי דינו דלדברי מרן אינו נזיר מיד ולפי מה שכתבנו לעיל הוי נזיר מיד: ודע דהראב"ד ז"ל אף שגירסתו היא כגירסת רבינו מ"מ חלוקים הם בפירוש הסוגיא ולדעת הראב"ד הבעיא הראשונה היא באומר הריני נזיר לכשיהיה לי בן ושמע חבירו ואמר ואני מהו אדבורים קאי ואינו נזיר אלא כשיהיה בן לנודר או דלמא אגופיה קאי והוי נזיר כשיהיה בן למתפיס אבל מעולם לא נדרו שיהיה המתפיס נזיר מיד ואח"כ לידדו את"ל אגופיה משמע כלומר גם אני כשיהיה לי בן אהיה נזיר אמר לחבירו הריני נזיר כשיהיה לך בן וא"ל חבירו ואני מהו אנפשיה קאמר כלומר גם אני כשיהיה לי בן אהיה נזיר או דלמא על בן של אותו חבר קאמר שיהא גם הוא נזיר דקאמר [illegible] ליה כוותיה ואת"ל כל באפיה דההוא חבר כסיפא ליה מלתא אמר שלא בפני חבירו הריני נזיר כשיהיה לפלוני בן ואמר זה ואני מהו מי אמרי' כיון שלא בפניו אנפשיה קאמר כלומר כשיהיה לי בן או דלמא שלא בפניו נמי רחימנא ליה כוותך קאמר ועל בנו של אותו פלוני קאמר וסליקו ליה כולהו בתיקו. והנראה מדבריו דלא ס"ל דאת"ל הוי פשיטותא והיינו דכתב וסליקו ליה כולהו בתיקו וזה מחלוקת קדום היא בין הגאונים והספק שנסתפקנו לעיל לדעת רבינו כפי פירוש הראב"ד ליכא ספיקא כלל דפשיטא דהאומר הריני נזיר כשיהיה לך בן ונכנס ואמר ואני פשיטא דאינו נזיר אלא לכשיולד בן למתפיס והיכא דקאמר המתפיס ועלי במקום ואני נראה דכדין הא' אין לחלק בין אומר ואני לאומר ועלי ובדין הב' והג' היכא דקאמר ועלי עיין מ"ש לעיל בגירסת רש"י ומשם יש ללמוד לגירסת הראב"ד ודוק. עוד כתב הראב"ד בסיום דבריו וכיון דלא פליט מחד נזירות לית ליה תקנתא עד דמני שתי נזירות חד לבן חבירו וחד לבן עצמו ע"כ. וכוונת הראב"ד היא דע"כ לא אמרינן ספק נזירות להקל אלא כשהספק הוא אם חל עליו נזירות או לא אבל היכא דעכ"פ חל עליו נזירות אלא שהספק הוא בזמן חלות הנזירות בזה לא אמרינן ספק נזירות להקל אלא אמרי' דימנה שתי נזירות וחילוק זה לא מצינו חולק עליו. ומ"מ אני תמיה בעיקר החילוק דהא בפ"ב דנדרים (דף י"ט) אמרי' דטעמא דספק נזירות להקל הוא משום דכיון דספיקו חמור מודאי לא מעייל נפשיה לספיקא דאילו נזיר ודאי מגלח ומביא קרבן ועל ספיקו לא מצי מגלח ולפי טעם זה אין לחלק חילוק זה דהראב"ד ובעת הדבר צריך אלוי תלמוד. ודע דהא דאמרינן בפ"ב דנזיר דהאומר הריני נזיר ועלי לגלח נזיר ושמע חבירו ואמר ואני דאפלגיה דדבורא משמע ואריישא קאי והוי נזיר ואינו חייב לגלח נזיר אינו דומה לדין זה כלל דשאני התם דהם שני דברים מוחלקים נזירות ותגלחת נזיר מש"ה אמרינן דמאי דקאמר ואני לא קאי אכוליה דבורא אבל כאן שהכל הוא דבר אחד שאמר הריני נזיר כשיהיה לי בן אפשר דהאומר ואני אכוליה דבורא קאי וזה פשוט:

ח שנים שהיו מהלכים בדרך וראו אחד בא כנגדן כו'. דתנן בפ"ה נזיר דף ל"ב היו מהלכין בדרך ואחד בא כנגדן אמר אחד מהם הריני נזיר שזה פלוני ואחד אמר הריני נזיר שאין זה פלוני הריני נזיר שאחד מכם נזיר שאין אחד מכם נזיר שכולכם נזירים ב"ש אומרים כולן נזירים וב"ה אומרים אינו נזיר אלא מי שלא נתקיימו דבריו ור' טרפון אומר אין אחד מהם נזיר הרתיע לאחוריו אינו נזיר רש"א יאמר אם היה כדברי הריני נזיר חובה ואם לאו הריני נזיר נדבה ע"כ. ופירשו התוס' דשנים היו מהלכין בדרך ואחד בא כנגדן ואמר אחד מן השנים הריני נזיר שזה הבא כנגדו איש פלוני הוא כלומר שהכירהו מרחוק שהוא ראובן ונדר בנזיר אם כדבריו והשני אומר הריני נזיר שאינו הוא לפי שנראה לו שאינו ראובן ונדר בנזיר אם כדבריו שאינו הוא כאשר נראה בעיניו ע"כ. והנה נראה דס"ל שאלו הנודרים בנזיר כוונתם להיות נזירים ותלו נזירותם בדבר שהם סוברים שהאמת אתם שהסבור שהבא מרחוק הוא ראובן אמר הריני נזיר אם הבא מרחוק הוא ראובן והסבור שאינו ראובן אמר הריני נזיר אם אינו ראובן ולפ"ז הקשה בגמ' על לישנא דמתני' דקתני אינו נזיר אלא מי שלא נתקיימו דבריו מי שלא נתקיימו דבריו אמאי הוי נזיר ותירץ רב יהודה אימא מי שנתקיימו דבריו. אך מדברי רבינו בפירוש המשנה נראה דס"ל דאלו השנים אין כוונתם לנדור בנזיר אלא שבתחלה נחלקו על האיש הבא מרחוק שאחד מהם אמר שהוא ראובן והשני אמר שאינו ראובן והסבור שאינו ראובן לאמת דבריו אמר הריני נזיר שזה ראובן כלומר אם זה הבא כנגדנו הוא ראובן כדבריך הריני נזיר ואין כוונתו לנדור בנזיר אלא שהסבור שאינו ראובן והסבור שהוא ראובן אמר הריני נזיר שאין זה פלוני כלומר אם זה הבא כנגדנו אינו ראובן כדבריך הריני נזיר ולפי זה לישנא דמתני' דקתני אינו נזיר אלא מי שלא נתקיימו דבריו אתיא שפיר כלומר שמי שלא נתקיימה שבועתו הוי נזיר. ויש בדברי רבינו בפירוש המשנה ט"ס וכך היא עיקר הגירסא לפיכך אם אמר הריני נזיר שזה פלוני אם לא נתקיימו דבריו והרי הוא פלוני חל עליו הנזירות ואם אמר הריני נזיר שאין זה פלוני ונמצא שלא היה אותו פלוני שלא נתקיימו דבריו כדי שיגלגל מן הנזירות חל עליו הנזירות כו' ע"כ. ומ"מ הדבר תמוה אגלי שיפרש רבינו פירוש במשנה הפך התלמוד אף דלא נ"מ מידי לענין דינא, ועיין בתוי"ט: עוד כתבו התוס' דהג' אומר לב' הראשונים הריני נזיר שאחד מכם נזיר שסבור אני שאחד מכם נזיר ולא השני דהיינו אותו שימלא כדבריו והרביעי אומר הריני נזיר שאין אחד מכם נזיר פי' שסבור אני שאחד משניכם אינו נזיר דהיינו אותו שלא ימלא כדבריו אלא האחר שימלא כדבריו הוא ראוי להיות נזיר והיינו כדברי ג' שסבור שאחד מהם נזיר ואחד מהם אינו נזיר אלא שספקו דבריהם והחמישי אמר לב' הראשונים הריני נזיר ששניכם נזירים כו' והששי אמר הריני נזיר שכולכם נזירים ב"ש אומרים כולם נזירים משום דס"ל דהקדש בטעות הוי הקדש וב"ה אומרים אינו נזיר אלא מי שנתקיימו דבריו ולפי זה אחד מהב' הראשונים הוי נזיר והג' שאמר הריני נזיר שאחד מכם נזיר והד' שאמר שאין אחד מכם נזיר הוו נזירים והה' והו' לא הוו נזירים לפי שלא נתקיימו דבריהם. ור' טרפון אומר אין אחד מהם נזיר דלא נתנה נזירות אלא להפלאה דגבי נזיר כתיב איש כי יפליא שצריך להפליא בשעת קבלת הנזירות ואפי' אחד מן השנים שנמצא כדבריו אין ברור לו בשעת נדרו עד שיבא אצלם ויכירוהו דכיון שלא היה ברור להם באותה שעה לא גמרו להיות נזירים והג' שאמר אחד מכם נזיר אין אחד מהם נזיר והד' נמי שאומר אין אחד מהם נזיר משמע נמי שאין אחד מהם נזיר וחבירו מיהא הוי נזיר והב' הראשונים אין שום אחד מהם נזיר שהרי לא נתנה נזירות אלא להפלאה ואי הוה אמר הד' לב' הראשונים הריני נזיר שאין שום אחד מהם נזיר הד' נסיה נזיר שב' הראשונים אינם נזירים לר"ט ושפיר הוה הפליא ומאי טעמא ניחא אמאי לא תנא תו שאין שניכם נזירים שאין כולכם נזירים דאי אמר הכי היה ודאי נזיר לר"ט שהאמת הוא שאין שניהם נזירים ולא כולם נזירים. הרתיע לאחוריו פירוש חזר לאחוריו ולא נודע מי היה אין נזיר שום אחד מהם דאע"פ שברור הוא כדברי אחד מהם מ"מ כיון שלא הוברר לנו דברי מי נתקיימו אין אחד מהם נזיר כר' יהודה דאמר לא מעייל איניש נפשיה לספיקא ור"ש ס"ל דספק נזירות להחמיר ומש"ה הצריך תנאי והני תנאי ר' יהודה ור"ש פליגי אליבא דב"ה כו' עכ"ד. העתקתי דבריהם מפני רבוי הטעיות. עוד שנינו שם ראה את הכוי ואמר הריני נזיר שזה חיה הריני נזיר שזה אינו חיה הריני נזיר שזה בהמה הריני נזיר שאין זה בהמה הריני נזיר שזה חיה ובהמה הריני נזיר שאין זה לא חיה ולא בהמה הריני נזיר שאחד מכם נזיר הריני נזיר שאין אחד מכם נזיר הריני נזיר שכולכם נזירים הרי כולם נזירים ע"כ. והנה קודם שנבאר משנה זו ראיתי להעתיק מה שפירש רש"י בדף ל"א עלה דמתני' דלעיל שהובאה שם אגב גררא שכתב ואחד בא כנגדן ופתח אחד מהשנים ואמר הריני נזיר שזה פלוני כלומר הריני נזיר אם זה פלוני דודאי איננו איש פלוני ואחד אומר הריני נזיר אם אין זה פלוני ע"כ. ודברי רש"י הללו הם ממש כדברי רבינו בפירוש המשנה שכוונת אלו הנודרים אינה להיות נזירים אלא לאמת שבועתם נדרו בנזיר הפך מה שכתבו התוס'. עוד כתב רש"י שם ופי' שאר מחלוקות השנויות במשנה ע"פ הלעה זו וכתב ובא אחד ואמר הריני נזיר אם אחד מכם נזיר ובא אדם ואמר הריני נזיר אם אין אחד מכם נזיר דודאי יש בכם אחד שהוא נזיר ובא אחד ואמר הריני נזיר אם שניכם נזירים ובא הו' ואמר הריני נזיר אם כולכם נזירים ע"כ. ולפי דברי רש"י הללו אליבא דב"ש מאלו הד' האחרונים הג' הוא נזיר שאמר הריני נזיר אם אחד מכם נזיר אך הד' אינו נזיר שהרי אמר הריני נזיר אם אין אחד מכם נזיר והרי אחד מהם נזיר ולפי פירוש התוס' שכתבנו לעיל הד' הוי נזיר והה' והו' בין לרש"י בין אליבא דתוס' אינם נזירים וכמבואר אך מה שאני תמיה כפי דברי רש"י הללו הוא דא"כ אמאי קאמר ר"ט דאין שום אחד מהם נזיר והד' שאמר הריני נזיר אם אין אחד מכם נזיר אמאי לא הוי נזיר אליבא דר"ט והא אליבא דתוס' כתבנו לעיל דאם היו אומרים הריני נזיר שאין שום אחד מכם נזיר או שאין שניכם נזירים או שאין כולכם נזירים כל אחד מאלו הג' חלוקות הוי נזיר לר"ט וא"כ לרש"י האומר הריני נזיר אם אין אחד מכם נזיר אמאי לא הוי נזיר כיון שלפי האמת אין אחד מהשנים הראשונים נזיר. והנראה אגלי הוא לומר דדוקא הנודר בנזיר אם יהיה כסברתו הוא ממש שכתבו התוס' שאם אמר הריני נזיר שאין שום אחד מכם נזיר דהוי נזיר לר"ט שהרי היה ברור אצלו בשעת נדרו שאין שום אחד מהם נזיר ושפיר קרינן ביה איש כי יפליא ולא דמי לשנים הראשונים שלא היה ברור אצלם אם הבא כנגדם היה ראובן אם לאו עד שיבוא אצלם אבל הכא היה ברור אבל הנודר שאין שום אחד מהם נזיר שכך הוא הדין אבל כפי דברי רש"י שזה לא כיוון לנדור וטעה בדין שהיה סבור שאחד מהראשונים היה נזיר ואמר הריני נזיר אם אין אחד מהם נזיר לא הוי נזיר לר"ט ולא קרינן ביה כי יפליא שהרי לא היתה כונתו לנדור בנזיר כלל ומש"ה לא הוי נזיר: והנה ראיתי למוהרימ"ט בח"א סי' י"ט שכתב שמדברי רבינו בפ"ב מהל' נזיר נראה דמפרש למתני' דשנים שהיו מהלכין כו' באסמכתא גמורה ואע"ג דלא משמע הכי כו' מ"מ לא חשש הרב אלא לפסק הלכה דלב"ה אפי' באסמכתא גמורה הוי נזיר מי שלא נתקיימו דבריו ע"כ. ואני תמיה על הרב דמה יאמר ביום שידובר בו דברי רבינו בפירוש המשנה דפירשה למתני' באסמכתא גמורה. שוב ראיתי להרב עצמו בחלק י"ד סי' כ"ס שהביא דברי רבינו שבפירוש המשנה ותמה עליהם מסוגית הגמרא דפריך אמתני' דקתני אין נזיר אלא מי שלא נתקיימו דבריו מי שלא נתקיימו דבריו אמאי הוי נזיר כו' ואח"כ רצה להעמיס פירוש רבינו בדברי רב יהודה וכתב שהוא דחוק מאד יע"ש. ויותר נ"ל דרבינו פירשה למתני' כאביי אלא שהיתה לו גירסא אחרת בדברי אביי והנה גירסתנו היא א"נ לאו פלוני הוא אסא נזיר ומאי לא נתקיימו דבריו הראשונים אלא דברים האחרונים והנה גירסא זו היא

תמוה

מגדל עוז

שנים שהיו הולכין עד אחד מהניהם נזיר. פרק ב"ש דנזיר (דף ל"ב): **וכן** האומר הריני נזיר עד שהספק נזירות להקל. בתוספ' דנזיר ופ"ד דמס' מכות ופרק ב"ש דמס' נזיר ווייתי לה פ"ק:

תמוה בעיני דהנה נראה מדברי רש"י דזה הנודר נדר בנזיר בין שיהיה הבא כנגדו ראובן או לא יהיה ראובן וכן פירש"י דב"ה הכי קאמרי לא מיבעיא כי נתקיימו דבריו הראשונים הוי נזיר אלא אפי' לא נתקיימו דבריו הראשונים ה"ז נזיר משום דבריו האחרונים ע"כ. ולא ידעתי מתני' מאי אתא לאשמועינן דמלתא דפשיטא היא דהאומר הריני נזיר שזה פלוני וחזר ואמר אי נמי לאו פלוני הוא הא ודאי פשיטא דהוי נזיר ממ"נ. והכי הייתי לומר דכשחזר ואמר א"נ לאו פלוני לא גמר דבריו לומר לא נזיר ולא אמר אלא א"נ לאו פלוני ואשמעינן מתני' דהריני נזיר דקאמר בתחלת דבריו מהני יהא דבריו ואם לא נתקיימו דבריו הראשונים אלא האחרונים הוי נזיר משום דבריו האחרונים אף שלא אמר הא נזיר. והנה אם דבריו האחרונים הם תוך כ"ד פשיטא דמהני ואם לאו נ"ל דלא מהני. ולפי זה עדיין ק"ל דמתני' מאי אתא לאשמועינן. ומלבד קושיא זו אין פירוש זה מתיישב בלשון הגמ' כפי גירסתנו. ועוד אני תמיה דלפי אוקמתא זו דאביי אמאי קאמר ר"ט אין אחד מהם נזיר כיון שזה נדר בנזיר בין שיהיה פלוני בין שלא יהיה. וכן סיפא דמתני' דקתני הרתיע לאחוריו אינו נזיר לא יצדק בחלוקה זו וכמבואר. וע"כ נראה דסיפא זו ודברי ר"ט לא מיירי אלא באומר א"נ לאו פלוני וכל זה הוא דוחק. ומדברי התוס' נראה דלא גרסי נמי אלא אי לאו פלוני וה"ל שזה חזר בו מכל וכל מדבריו הראשונים ומיירי שחזר בו בתוך כ"ד ואשמעינן דתוך כ"ד כדבור דמי ע"כ:

והנראה אצלי דגירסת רבינו היא כגון דאמר לאו פלוני הוא ומאי לא כו' וה"ל דרב יהודה ואביי פליגי בפירוש דמתני' דר"י סובר דזה האומר הריני נזיר דזה פלוני זה הנודר היה סבור שהוא פלוני ורצה לנדור בנזיר אם ימצא כדבריו, וזהו פשטא דמתני' דקתני הריני נזיר שזה פלוני אלא שהוקשה לו דברי ב"ה דקאמרי אינו נזיר אלא מי שלא נתקיימו דבריו והגיה המשנה ואמר איפוך מי שנתקיימו דבריו, ואביי סובר שזה האומר הריני נזיר שזה פלוני מתחלה אמר שזה הבא כנגדו אינו פלוני ואח"כ חזר ואמר הריני נזיר שזה פלוני וא"כ כוונתו היה לומר הריני נזיר אם לא תהיה שפיטתו צודקת שאמר בתחלה שאינו פלוני. ולפי זה אתו דברי ב"ה כפשטן דקאמר שאינו נזיר אלא מי שלא נתקיימו דבריו הראשונים דהיינו מה שפשט בדעתו. ולפי הכרת אביי האומר הריני נזיר שאין זה פלוני אמר בתחלה שזה הבא כנגדו הוא פלוני אבל הוצרך אביי לפרש זה דכיון שפירש דהאומר הריני נזיר שזה פלוני אמר בתחלה שאינו פלוני ממילא משמע שהאומר הריני נזיר שאין זה פלוני אמר בתחלה שהוא פלוני וזה פשוט. ומה שדחקו לרב יהודה להגיה לשון המשנה ולהגיה ולא פירש למתני' כאביי דאתו דברי ב"ה כפשטן בלתי הגהה. נ"ל דהיינו משום דס"ל לר"י דהנודר בדרך אסמכתא גמורה אפי' ב"ה מודו דאינו נזיר לפי שזה לא היתה כונתו לנדור בנזיר. וכבר הובאה סברא זו במהרימ"ט ח"א סי' י"ט ובחי"ד סי' ה"ס בשם אחד מגדולי האחרונים דב"ה לא פליגי אדר"ט באסמכתא גמורה ומש"ה הגיה המשנה אך אביי ס"ל דאף באסמכתא פליגי ב"ה וס"ל דהוי נזיר וכמ"ש הראשונים ומש"ה פירשה למתני' כפשטה ורבינו פסק כאביי וכהסכמת כל הפוסקים:

תנן בפ"ב דנזיר (דף י') אמרה פרה זו הריני נזירה אם עומדת אני אמר הדלת הזה הריני נזיר אם נפתח אני ב"ש אומרים נזיר וב"ה אומרים אינו נזיר אמר ר' יהודה אף כשאמרו ב"ש לא אמרו אלא באומר הרי פרה זו עלי קרבן אם עומדת היא ע"כ לשון המשנה. ובגמ' פרה מי קא מישתעיא אמר רמי בר חמא כגון שהיתה פרה רבוצה לפניו ואמר כסבורה פרה זו אינה עומדת הריני נזיר מבשרה אם עמדה מאליה ועמדה מאליה ע"כ. ופירש"י כגון שהיתה פרה רבוצה לפניו ואמר כמדומה לי שסבורה פרה זו שאינה עומדת לעולם ע"י אדם הריני נזיר מבשרה אם תתקיים מחשבתה שהיא עומדת מאליה אלא אני אלך ואעמידנה וגבי דלת נמי כגון שהיה דלת נעול לפניו ואמר כמדומה אני שסבור הדלת הזה שאין נפתח ע"י אדם הריני נזיר מבשריו אם תתקיים מחשבתו שיפתח מאליו ועמדה הבהמה מאליה ונפתח הדלת מאליו חל עליו הנדר והלכו ב"ש לשיטתן וב"ה לשיטתן כו' ע"כ. והמתבאר מדברי רש"י הללו הוא דס"ל דנודר זה אין כונתו לידור בנזיר אלא לאמת מחשבתו שחשב שהוא יעמידנה וע"כ נדר בנזיר אם תהא עומדת מאליה וכן הוא דעת התוס' שכתבו הבורה פרה זו בלבה מחמת שרבוצה כל כך שאינה יכולה לעמוד מאליה וכדי לאמת מחשבתו נדר ואמר הריני נזיר אם תעמוד מאליה לפי שהיה סבור שהיא לא תעמוד מאליה מחמת שראה אותה רבוצה כל כך. ואין חילוק בין פירוש רש"י לפירוש התוס' אלא במה שפשט הנודר בדעת הבהמה דלדעת רש"י הבין הנודר שהבהמה סבורה שאינה עומדת ע"י אדם ורצה לנחק בה ואמר הריני נזיר אם היא תעמוד מאליה כמו שהיא סבורה אלא אני אלך ואעמידנה. והתוס' סבורים שזה לא היתה כוונתו להעמידה אלא לפי שחשב שהבהמה סבורה שאינה יכולה לעמוד וכל כך נתחזק אצלו סברא זו עד שנדר ואמר הריני נזיר אם תעמוד מאליה ואח"כ נרגשו התוס' מתיבת אני השנויה במשנה שאין לה מובן ופירשו בשם ה"ר יוסף איש ירושלים דפירושא דמתני' הכי הוא דאמר האדם כשראה פרה רבוצה כמדומה אני דאמרה פרה זו הריני נזירה אם עומדת אני, שהיא חושבת לעמוד ואינה יכולה וברצון תדור נזירות אם תעמוד אני אומר אלים דבריה דהריני נזיר אם תעמוד וכולה מתני' אמלתא דפרה, והתלמוד מוסיף בה דאמר האדם. והקשו לפירוש זה דאי איירי שאומר בפירוש הריני נזיר מבשרה אם היא עומדת ע"כ הוי כולה עניא דאמרה פרה בכדי דאין דבורה מועיל כלום, ותירצו דנראה לפרש שאין האדם אומר כלום רק שהיה מספר מילתא דפרה כו' הילכך כשהאדם מספר לפנינו כך בדעתו לקיים שיהיה נזיר מבשרה ופליגי ב"ש וב"ה כאילו אמר האדם בפירוש אני נזיר מבשרה אם תעמוד ע"כ. ובאמת דמלבד מה שהקשו התוס' דלפי זה מאי פריך והא אמרוה ב"ש חדא זימנא הא איצטריך לאשמועינן דאע"ג דלא הזכיר כלל נזירות אפ"ה הוי נזיר, עוד אני תמה בעיקר הדין כיון שהוא לא הזכיר נזירות על עצמו מהיכא תיתי שיתחייב בנזירות וצ"ע: ודע שמה שכתבו התוס' דלא שייך בה נזירות רק שהיא מוסרת לאיסורא כו' כוונתם היא לומר דבשלמא לפי מה שהיינו סבורים שזה אמר בפירוש הריני נזיר מבשרה היינו דאיפליגו ב"ש וב"ה דומיא דמאי דפליגי באומר הריני נזיר מן הגרוגרות ומן הדבלה, אך לפי מה שהם רוצים לומר שזה לא אמר כלום אלא שהוא מספר לפנינו מה שאומרת הבהמה בלבה הריני נזירה אם עומדת אני וכשאמרה בפנינו כן הוה ליה כאילו האדם גם כן אומר מה שאמרה הבהמה והוה ליה כאילו אמר הריני נזיר אם תעמוד וא"כ לא שייך הא לההיא דגרוגרות לזה כתבו דכשהוא אומר שהבהמה אומרת הריני נזירה לא שייך בה נזירות אלא שהיא מופרשת לאיסורא כו' ולפי זה כשאנו דנין בזה כאילו אמר הוא בדברים האלה הוה ליה כאילו אמר הריני נזיר מבשרה והוי דומיא דגרוגרות: ודע שהייתי סבור לומר שמלת אני שמוזכרת במשנה לפי פירוש ה"ר יוסף אינה מדברי הבהמה אלא מדברי האדם שאומר ואני כלומר שהוא מספר ואומר הבהמה אומרת בלבה הריני נזירה אם עומדת ואני ג"כ אלא שבתחלה היו סבורים שהיה אומר בפירוש ואני ג"כ הריני נזיר אם תעמוד ולבסוף כתבו שאינו אומר כי אם ואני אבל כשאינו אומר ואני פשיטא שאינו כלום ואפ"ה הקשו התוס' דמאי פריך והא אמרוה ב"ש הא איצטריך לאשמועינן אע"ג דלא הזכיר נזירות כלל אלא שאמר ואני על נזירות הבהמה וגם זה הוא חידוש גדול וצ"ע:

תו אמרינן בגמרא דרבא אוקמה למתני' כגון דאמר הריני נזיר מבשרה אם לא עמדה ועמדה מאליה ב"ש סברי תורפיה דהאי גברא משום אוקמה בידיה הוא והא לא אוקמה וב"ה סברי תורפיה דהאי גברא משום דרביעא והא קמת ע"כ. והנה באוקימתא זו הוסיף רבא מלת לא במתני' גרסינן אם עומדת ורבא קאמר אם לא עמדה. ורש"י ז"ל כתב כגון שהיתה פרה רבוצה לפניו ואמר כסבורה פרה זו שאינה עומדת לעולם לא מאליה ולא ע"י אדם הריני נזיר מבשרה אם לא עמדה ומתני' דקתני אם עומדת הכי משמע היא סבורה שתתעכב שם הריני נזיר אם תתקיים מחשבתה שתהא עומדת שם אלא אני אעמידנה ועמדה מאליה כו' ע"כ. והנה פירש רש"י מלת עומדת האמורה במשנה מלשון עכבה כלומר היא סבורה שעומדת כלומר שתתעכב שם הריני נזיר אם לא עמדה אך מדברי התוס' נראה דרבא מוסיף בלשון המשנה תיבת לא. ובטעם מחלוקת ב"ש וב"ה פירש"י דטעמא דב"ש הוא משום דסברי תורפיה דהאי גברא כו' כלומר עיקר של זה לא הוה אלא אדעתא דאיהו נוקים לה בעל כרחה והאי דקאמר אם לא עמדה אם לא אעמידנה משמע והילכך כיון דלא אוקמה הוי נזיר וב"ה סברי משום דרביעא הוא והא קמת ע"כ. והתוס' כתבו דטעמא דב"ש הוא דס"ל דכוונת זה האומר אם עמדה הוא לומר העולם סבורים שהפרה רבוצה כל כך בחוזק שאין אדם יכול להעמידה הריני נזיר כלומר אע"פ שאין רצוני להיות נזיר דטריחא לי הריני נזיר אם לא עמדה אם אין כח בידי להעמידה ולבסוף נעשה מעשה שלא טרח בה ולא יגע בה להעמידה ועמדה מאליה ב"ש סברי אם לא יעמידנה קאמר והא אוקמה הילכך חייל נזירות וב"ה סברי אם לא עמדה משום דרבוצה היא ככה כלומר אהא נזיר אם לא תעמוד והיא קמה הילכך לא חייל עליה נזירות ע"כ. והנה קשה לי לפי שיטת רש"י דלא רצה להגיה המשנה מה יעשה בסיפא דמתני' דקתני אמר הדלת הזה הריני נזיר אם נפתח דודאי אוקמתא זו דרבא צריך לאוקומה גם כן גבי הבא דדלת כגון דאמר הריני נזיר מדלת זה אם אינו נפתח ונפתח מאליו וא"כ ע"כ צריך להגיה לשון המשנה ולהוסיף מלת לא ואם כן אין צורך לדחוק ולומר דעומדת דהיא הוי מלשון עכוב. תו קשה לי מהך הבא דדלת לפי מה שפירשו רש"י והתוס' דהריני נזירה הוא מדברי הנודר והה"א הוא משיק והכוונה נזיר הימנה דא"כ גבי דלת הוה ליה למימר הריני נזיר. ובשלמא לפירוש ה"ר יוסף ניחא הקושיא ליה דבמתני' לא קתני אלא דברי הבהמה ומש"ה גבי בהמה קתני הריני נזירה וגבי דלת קתני הריני נזיר משום דדלת הוי לשון זכר וכדקתני הדלת הזה ועיין בתשובות המיוחסות להרמב"ן סי' קפ"ג. וכתבו התוס' וא"ת כיון דאוקי רבא פלוגתייהו בעמידת הפרה למה לו להגיה ולהוסיף תיבת לא על לשון המשנה והא היה יכול לפרש בלא הגהה והוספת כגון דאמר הריני נזיר מבשרה אם עמדה והעמידה ב"ש משמע להו אם עמדה אם תעמידנה בכח ידי וכן עשה וטרח ויגע והעמידה בכח הלכך הוי נזיר מבשרה וכיון דחייל נזירות אבשרה חייל נמי אכל מילי וב"ה סברי אם עמדה מאליה משמע והוא העמידה ולא עמדה מאליה ולא חייל נזירות אפילו אבשרה. וי"ל דאי הכי ודאי לא הוו פליגי ב"ה לומר דלא להוי נזיר דכיון דאמר הריני נזיר אם עמדה ומשמע בכל ענין שתעמוד בין ע"י עצמה בין ע"י אחרים הוי נזיר ע"כ: והנה הדין דין אמת אלא שנראה מדברי התוס' דס"ל דטעמא דפלוגתא דב"ש וב"ה הוא בפירוש מלת עמדה דב"ש ס"ל דפירושה הוא ע"י אחר ולא מאליה וב"ה ס"ל דעמדה סובל שני פירושים בין מאליה ובין ע"י אחרים ולפי זה היכא דאמר אם לא עמדה ועמדה מאליה לב"ש הוי נזיר משום דפירוש עמדה הוא ע"י אחר ולב"ה לא הוי נזיר משום דעמדה פירושו הוא ג"כ שתעמוד מאליה והיכא דאמר אם עמדה והעמידה לב"ש הוי נזיר מטעמא דכתיבנא ולב"ה נמי הוי נזיר משום דמלת עמדה סובלת שני הפירושים והיכא דאמר אם לא עמדה והעמידה בין לב"ש בין לב"ה לא הוי נזיר והיכא דאמר אם עמדה ועמדה מאליה לב"ש לא הוי נזיר משום דלב"ש אם עמדה אם אעמידנה משמע והרי לא העמידה ולב"ה הוי נזיר משום דעמדה מאליה נמי משמע. ואני סבור דבפירוש מלת עמדה לא פליגי דודאי מודו ב"ש דעמדה מאליה נמי משמע ואדרבא משמעות דמאליה הוא מרווח טפי במלת עמדה אלא דהכא בכוונת הנודר פליגי דודאי נודר זה היו בו הקדמת דברים וכמו שפירשו רש"י ותוס' ולרש"י קדם זה ואמר סבורה פרה זו שאינה עומדת לעולם לא מאליה ולא ע"י אדם הריני נזיר אם לא עמדה, והתוס' פירשו כי הנודר בכי האי ליסגא דעתו לומר כן העולם סבורים שהפרה רבוצה כל כך שאין אדם יכול להעמידה הריני נזיר אם לא עמדה. והנה ב"ש ס"ל דכוונת זה הנודר היה להוציא מלב העולם שאין אדם יכול להעמידה וכשאמר אם לא עמדה הכוונה היא אם לא אעמידנה וכיון שלא העמידה אף שעמדה מאליה הוי נזיר וב"ה סוברים דכונת זה הנודר הוא משום דרביעא וכונתו היה לומר סבורים העולם שפרה זו אינה עומדת הריני נזיר אם אינה עומדת והרי עמדה ומש"ה לא הוי נזיר. ולרש"י נמי דס"ל דהקדים דברים בפירוש הקדמת דבריו פליגי ב"ש וב"ה וכמו שכתבנו והיכא דאמר אם לא עמדה והעמידה בין לב"ש בין לב"ה לא הוי נזיר דהאי אמרי' דתורפיה הוא משום אוקמה בידיה הא אוקמה ואי אמרי' דתורפיה משום דרביעא הא קמת והיכא דאמר הריני נזיר אם עמדה והעמידה לכ"ע הוי נזיר דאם נאמר דתורפיה משום אוקמה בידיה הא אוקמה ואי אמרי' דתורפיה משום דרביעא הא קמת והיכא דאמר הריני נזיר אם עמדה ועמדה מאליה לב"ש לא הוי נזיר דהא תורפיה משום אוקמה בידיה הוא והא לא אוקמה ולב"ה תורפיה משום דרביעא והא קמת והוי נזיר. אך אני מסתפק דאפשר דע"כ לא קאמרי ב"ה דתורפיה דהאי גברא משום דרביעא אלא באומר הריני נזיר אם לא עמדה דס"ל לב"ה דכוונת זה הנודר הוא משום דסבורים העולם מחמת שרואים אותה רבוצה כל כך שאינה עומדת לא מעצמה ולא ע"י אחרים ועל זה נדר בנזיר אם לא עמדה ולפי זה בין שהעמידה בין שעמדה מעצמה ס"ל לב"ה דלא הוי נזיר אבל באומר הריני נזיר אם עמדה אף ב"ה מודו דתורפיה דהאי גברא משום אוקמה בידיה הוא לפי שאם נאמר דכוונתו היה לאוקמה בידיה נמצא שכוונת דבריו היה לפי שראה שהעולם סבורים שאין כח ביד אדם להעמידה ומש"ה נדר בנזיר אם יעמידנה כלומר אם יש כח בידי להעמידה הריני נזיר, אך אם נאמר דתורפיה משום דרביעא ומאי דקאמר אם עמדה הוא אף אם תעמוד מאליה זה אין דרך בני אדם לנדור בכה"ג לפי שאין דרך בני אדם לתלות בדבר שיודע שיעשה בודאי ואם דעתו להיות נזיר למה תלה בשום דבר. וכ"כ התוס' לעיל באוקמתא דרמי בר חמא דמש"ה נקט ועמדה מאליה דליכא למימר בין מאחרים שאין דרך בני אדם כו' יע"ש. וכיון שכן אפשר דאף ב"ה מודו באומר הריני נזיר אם עמדה דכוונתו היא אם יעמידנה בידיו ולפי זה בין לב"ש ובין לב"ה אם העמידה בידיו הוי נזיר ואם עמדה מאליה לא הוי נזיר. ומדברי התוס' נראה דלב"ה באומר אם עמדה בכל ענין שתעמוד בין ע"י עצמה בין ע"י אחרים הוי נזיר וצ"ע. והיכא דאמר אם לא עמדה ובא אחר והעמידה נראה דלב"ש דסברי תורפיה דהאי גברא משום אוקמה בידיה הוא נראה דחשיב כאילו עמדה מאליה והוי נזיר שכונתו היתה להעמידה הוא בידיו וכל שלא העמידה הוא בין שהעמידה אחר הוי נזיר ולפי אוקמתא דרמי בר חמא כל שלא עמדה מעצמה בין שהעמידה הנודר בין שהעמידה אחר לא הוי נזיר: ואני תמיה בדין זה באומר הריני נזיר אם לא עמדה דס"ל לב"ש דתורפיה דהאי גברא משום אוקמה בידיה הוא כלומר אם אין כח בידי להעמידה הריני נזיר והא עמדה מאליה אמאי הוי נזיר אכתי אפשר דיש כח בידו להעמידה ודוקא אם טרח להעמידה ולא עלתה בידו ניחא דהוי נזיר אבל כל שלא טרח ועמדה מאליה אמאי הוי נזיר נהי דכוונתו היה כאילו אמר אם לא אעמידנה מ"מ אין כוונתו אלא אם לא יהיה לו כח להעמידה וכל שלא נתברר הדבר שעמדה מאליה אמאי הוי נזיר דאכתי אפשר דיש לו כח להעמידה. ובשלמא לר' שמעון דאית ליה ספק נזירות להחמיר ניחא דכל שעמדה מאליה הוי נזיר משום דאפשר דאין בידו כח להעמידה אבל לר' יהודה דאית ליה ספק נזירות להקל כל שעמדה מאליה אמאי הוי נזיר כיון דאפשר דיש בידו כח להעמידה אם לא היתה עומדת מאליה וב"ה דפליגי עליה דב"ש הוא משום דס"ל דתורפיה משום דרביעא אבל אי הוה ס"ל דתורפיה משום אוקמה בידיה הוו מודו לב"ש דהוי נזיר היכא דעמדה מאליה, ולומר דאם כוונתו היה אם לא אעמידנה הכוונה היה אם לא אברר שיש כח בידי להעמידה וכל שעמדה מאליה שלא בירר שיש כח בידו להעמידה הוי נזיר זה לא יתכן כלל דמניין לנו להעמיס פירוש זה בדבריו דאמר אם לא עמדה דבשלמא לומר דמאי דקאמר אם לא עמדה פירושו הוא אם לא אעמידנה ניחא דכוונתו היה להראות גבורתו ועל זה אמר שאם אין כח בידו להעמידה יהיה נזיר אבל לומר שאם לא יברר שיש כח בידו שיהיה נזיר זו מנין לנו והגע עצמך שמתה הבהמה נאמר שיהיה נזיר, ולומר דהאי מתני' אתיא כר' שמעון גם זה הוא דוחק בעיני לומר זה כיון דהלכתא כר' יהודה וכסתם מתני' דמס' טהרות: שוב ראיתי לרש"י בסוף פ"ה דנזיר עלה דמתני' דהוי דכתב דב"ש ס"ל דספק נזירות הוי נזיר ודאי והתוס' שם כתבו דאפשר דב"ש אתי כר' שמעון הא מיהא דבין לרש"י ובין לתוס' ב"ש לא ס"ל כר' יהודה דאית ליה ספק נזירות להקל ולפי זה ניחא דהאי אמרינן דתורפיה משום אוקמה הוי נזיר אליבא דב"ש היכא דעמדה מאליה, ולרש"י הוי נזיר ודאי ולשיטת התוס' הוי מספק וכר' שמעון וע"כ לא נחלקו ב"ה אב"ש אלא משום דס"ל דתורפיה דהאי משום דרביעא הוא אבל אי הוו ס"ל דתורפיה משום אוקמה הוו מודו דהוי או נזיר ודאי או נזיר ספק:

עוד

י היו מהלכין בדרך וראו את הכוי וכו'. גם זה שם במשנה ומסיים בה הריני נזיר שאחד מכם נזיר הריני נזיר שאין אחד מכם נזיר הריני נזיר שכולכם נזירים הרי כולם נזירים ע"כ. וראיתי לרש"י שכתב דאליבא דב"ש היא דאמר הקדש בטעות הוי הקדש וה"ה לנזירות בטעות, וקשיא לי עלה היכי סתים הנא אליבא דב"ש והו דתלמודא שקיל וטרי בה ולא מפרש דהאיה אליבא דב"ש ותו דלא דמיא מתני' לנדרי טעות כיון שיש בכוי כל הדברים האלו כדאיתא פ"ב דבכורים והאם נמי רבן אם אמר הריני נזיר שזה חיה או בהמה הרי הוא נזיר וכי נאמר דהאיך נמי אתיא כב"ש. וראיתי מי שכתב גם הרי הוא נזיר מספק דאזלינן לחומרא וא"כ מוקי מתני' כר"ש דליה הלכתא כוותיה אלא כר' יהודה דאמר ספק נזירות להקל הילכך הנכון מה שכתב רבינו שכולם נזירים ודאי הואיל ויש בו כל הדרכים האלו אין כאן לא טעות ולא ספק: וה"ה אם ראו אנדרוגינוס וכו'. תוספתא במס' בכורים פ"ב ומסיים בה ואם אמר הריני נזיר שזה איש והאשה הרי זה נזיר שאין זה איש והאשה הרי זה נזיר:

יא וכן האנדרוגינוס מטמא בלובן וכו'. במשנה פ"ב דמסכת זבים ובתוספתא דמס' בכורים וכו' ואנדרוגינוס לא הכריעו בהם חכמים ור' יוסי אומר בריה בפני עצמו הוא:

יב וכן אם ראו אנשים וכו'. בתוספתא היא וא"ת למה הולך רבינו לכתוב אלא בכוי הדומות כוי ואנדרוגינוס פקחין וסומין לריכי דאי אשמעינן כוי הוה אמינא משום הכי כולם נזירים ואין כאן טעות שהרי הוא משונה למראית העין אבל אנדרוגינוס שאינו משונה למראית העין אימא נזירות בטעות הוא קמ"ל ואי אשמעינן כוי ואנדרוגינוס משום דאיתנהו קמייהו אבל ראו אנשים מרחוק אימא נזירות בטעות הוא קמ"ל:

קטן

י היו מהלכים בדרך וראו את הכוי מרחוק וכו'. משנה שם. ומ"ש וה"ה אם ראו אנדרוגינוס וכו'. בתוספתא פ"ג: יא ומ"ש שהכוי דמו טעון כיסוי כחיה וכו' משנה פ"ב דבכורים. ומ"ש שהאנדרוגינוס מטמא בלובן כאנשים וכו'. בסוף דבכורים: יב וכן אם ראו אנשים באים כנגדם מהם פקחים ומהם סומים וכו':

קטן

בכרי זה מאה כור והלך למודדו ומצאו שנגנב או שאבד אינו נזיר וכן כל כיוצא בזה. שספק נזירות להקל: י היו מהלכין בדרך וראו את הכוי מרחוק ואמר אחד מהם הריני נזיר שזה חיה. ואמר אחר הריני נזיר שזה בהמה. ואמר אחר הריני נזיר שאין זה חיה. ואמר אחר הריני נזיר שאין זה בהמה. ואמר אחר הריני נזיר שאין זה לא חיה ולא בהמה. ואמר אחר הריני נזיר שזה בהמה וחיה הרי כולם נזירים. מפני שהכוי יש בו דרכים שוה בהן לחיה ויש בו דרכים שוה בהן לבהמה ויש בו דרכים שוה לחיה ולבהמה ויש בו דרכים שאינו שוה לא לבהמה ולא לחיה. והוא הדין אם ראו אנדרוגינוס ונחלקו בו אם הוא איש או אשה ונדרו על דרך שנדרו אלו בכוי הרי כולם נזירים. שהאנדרוגינוס יש בו דרכים שוה בהן לאיש. ודרכים שוה בהן לאשה. ודרכים שאינו שוה בהן לא לאיש ולא לאשה. ודרכים שהן שוין לאיש ולאשה: יא וכל הדרכים האלו בעניני המצות ולא בטבעו ותולדתו. וכן דרכי הכוי בעניני המצות לא בטבעו ותולדתו. כיצד דמו טעון כיסוי כחיה וחלבו אסור כבהמה. והרי הוא כלאים עם הבהמה וכן עם החיה כאילו אינה חיה ולא בהמה. וטעון שחיטה כבהמה וחיה. ויש בו דרכים אחרים וכל אחד מהן יתבאר במקומו. וכן אנדרוגינוס מטמא בלובן כאנשים. ומטמא באודם כנשים. ואינו נמכר בעבד עברי לא כאנשים ולא כנשים. וההורגו נהרג עליו כאנשים וכנשים. ויש בו דינים אחרים וכל אחד יכתב במקומו: יב וכן אם ראו אנשים באים כנגדם מהם פקחים ומהם סומים ואמר אחד הריני נזיר שאלו פקחין. ואמר אחר הריני נזיר שאין אלו פקחין. ואמר אחר הרי אני נזיר שאלו סומין. ואמר אחר הריני נזיר שאין אלו סומין. ואמר אחר הריני נזיר שאלו פקחין וסומין. ואמר אחר

הריני

לחם משנה

י היו מהלכין בדרך וראו את הכוי וכו'. בפ' ב"ש (דף ל"ד) אמר במשנה ראה את הכוי ואמר הריני נזיר שזה חיה הריני נזיר שזה אינו חיה הריני נזיר שזה בהמה הריני נזיר שזה אינה בהמה הריני נזיר שזה חיה ובהמה הריני נזיר שאין זה לא חיה ולא בהמה הריני נזיר שאחד מכם נזיר הריני נזיר שאין אחד מכם נזיר הריני נזיר שכולכם נזירים הרי כולם נזירים ע"כ. וכתב שם רש"י הרי ליתני בהד ליתנא מוקי מתני' כב"ש דאמר הקדש טעות הוי הקדש ולליתנא בתרא כב"ה נמי מתוקמא וכר"ש דאמר גבי הרתיע לאחוריו דספק נזיר להחמיר וכן כתבו שם התוס' ז"ל וא"כ לכולהו ליתני לית הלכתא כהך מתני' דהא קי"ל דלא כב"ש ודלא כר"ש וכדפסק רבינו בפסק זה דספק נזירות להקל. אבל רבינו ז"ל דעת אחרת עמו דהך מתני' מתוקמא כב"ה ואפי' אליבא דר"י דספק נזירות להקל הכא הוי ודאי נזירות כיון שיש בו כל הדברים שהוא בהמה במקצת ואינו בהמה במקצת וכן כל האמר כמו שפי' ובסיפא דמתני' דהריני נזיר שאחד מכם נזיר פירשה רבינו דלא קאי אריפא דלרש"י ז"ל קאי ארישא דבא אחד ואמר הריני נזיר שאחד מכם נזיר כלומר ודאי אחד מכם נזיר שהרי ודאי הוא כדברי אחד מכם בענין הכוי וכן הפני אמר הריני נזיר שאין אחד מכם נזיר שודאי אינו כדברי אחד מכם בענין הכוי והג' אמר הריני נזיר שכולכם נזירים כלומר ספק נזירים וכן פירשו התוס' ומפני כן כולם נזירים. אבל רבינו בפירוש המשנה לא פירש כן אלא מילתא באנפי נפשה היא וז"ל הביא מה שהוא דומה לזה וזה שיהיו שני אנשים באים כנגדו אחד נזיר ואחד שאינו נזיר הרי מי שאמר עליהם הריני נזיר שאחד מכם נזיר חל עליו נזירות וכמו כן אם אמר שניהם נזירים לפי שכבר אמר אמת במקצת כמ"ש בכוי וכמו כן אם היו הבאים נגדו רבים והיו בהם נזירים ושאינן נזירים ואפי' היו מאה שאינם נזירים ואחד נזיר ואמר שכולכם נזירים חלה עליו הנזירות לפי שיש במקצתם נזיר כמו שחל עליו בכוי כשאמר שזה חיה לפי שקצת דרכיו דרכי חיה ע"כ. ונראה שמחלוקה זו יצא לו מה שכתב וכן אם ראו אנשים באים כנגדם מהם פקחים ומהם סומים כו' אלא שיש לתמוה למה לא כתב לנו חידוש יותר גדול שאפי' אמר שכולם פקחים ויש בהם אחד פקח סגי כמו שכתב שאפי' אמר שכולכם נזירים ויש אחד בהם נזיר סגי. ותו קשיא איך אפשר לומר דהיכא דאמר שכולכם נזירים ולא יש בהם אלא אחד נזיר סגי ומאי שנא מהיכא דאמר הריני נזיר אם יהיה בזה מאה כור דאינו נזיר כדמשמע מדברי רבינו ז"ל לעיל. מיהו יש לחלק דהם אמר אם יהיה בכרי זה והרי אם מלה תנאית אבל הכא לא אמר אם כלכם נזירים וכיון דאינה מלה תנאית סגי שיהיה בהם נזיר ומ"מ הסברא רחוקה כיון דהוא אמר כולכם למה יהיה נזיר כיון דלא נמצא כדבריו. ותו קשיא לפי פירושו דמילתא באנפי נפשיה היא ולא קאי אדלעיל כדפירש בפי' המשנה וכן מוכרח לפי פירושו שאינו מפרש נזירים דהוי דהוו נזירים ספק אלא נזירים ודאי מפני שיש דרכים דומים לזה ולזה א"כ מ"ש שאחד מכן נזיר או אינו נזיר ודאי הוא קאי אדלעיל מה שאמר שאחד מהן אינו נזיר שקר הוא דודאי כולם נזירים ולכן מוכרח לפי פירושו דהוא מילתא באנפי נפשה כדפירש בפירוש המשנה א"כ מאי הפי דאמרו שם בגמרא ב' ברייתות הדא תשעה נזירים וחדא תשעה נזירות והקשו דהיכי משכחת ט' נזירות ותירצו כגון דאמר הריני נזירות הכל עלי בשלמא למפרשים דכל הני נזירות הוו גבי כוי ניחא דחד אמר גבי כוי תשעה נזירים וחד אמר נזירות ומשכחת באדם אחד אמר נזירות אלו התשעה שהזכירו בכוי עלי אבל לרבינו ז"ל שהיא חלוקה אחרת איך אפשר לפרש כן. וי"ל דהוא מפרש תשעה נזירים גבי מתני' אינה כהך מתני' תשעה נזירים וחד אמר תשעה נזירות ופירשו בגמרא דתשעה נזירות הוי אדם אחד שאמר לאלו שנדרו גבי כוי ואלו שנדרו שראו אנשים אחד נזיר ואחד שאינו נזיר בא הוא ואמר לכולן נזירות הכל עלי יש עליו ט' נזירות:

קטן

משנה למלך

עוד עלה בדעתי לומר דהאומר הריני נזיר אם אין כח בידי לעשות דבר פלוני ואותו הדבר נעשה מאליו או שנתבטל המניעות ולא מסיבתו דהוי נזיר ולא אמרינן עדיין אפשר שיש כח בידו לעשות הדבר וא"כ הוי ספק נזירות דקי"ל דלקולא. משום דע"כ לא אמרינן ספק נזירות להקל אלא באומר הריני נזיר אם זה ראובן או יש בכרי זה מאה כור דאין בידו לעשותו ספק דהא אם היה בא ראובן או שלא היה נגנב הכרי היה מתברר אם היה נזיר אם לאו והשתא שלא נתברר אמרינן דאדעתא דספק נזירות לא נדר. אבל בנדון דידן אי אמרינן דכל שלא נתברר שאין בו כח הוי ספק ולקולא נמצא שבידו הוא לעשותו ספק שהרי זה האומר הריני נזיר אם אין כח בידו להעמיד את הבהמה כל זמן שלא טרח להעמידה ולא עלה בידו לא נתברר שאין בו כח ואי אמרינן בזה ספק נזירות להקל א"כ נמצא דזה הנודר אמר מילי דכדי שהרי בידו הוא שלא להעמידה ויאמר שיש לו כח אלא שאין רצונו להעמידה. ולפי זה אנו אומרים דכוונת זה הנודר הוא לומר הריני נזיר אם איני מברר שיש כח בידי להעמידה וכל שלא בירר הוי נזיר:

ועוד אני יגון בדין זה דאף אי נימא דהאומר הריני נזיר אם אין כח בידי לעשות דבר פלוני כלומר דכל שהיה יכול לעשות ולא עשה דהוי נזיר אף שלא השתדל לעשותו ולא עלה בידו מ"מ כיון שהיה באפשרות לעשותו ולא עשה הוי נזיר דאל"כ לא ישתדל לעשות ויאמר דאם היה משתדל היה כח בידו לעשותו. מ"מ עדיין אינו מוכרח מזה דכל שאתבטל המניעות ואינו באפשרות שיעשה אותו הדבר שיהיה זה בכלל נדרו שהרי זה לא אמר אלא אם אין כח בידי ואין בכלל לשון זה אלא כל זמן שיש בידו להראות את חבירו ולא הראה שיהא נזיר אף שעדיין הוא באפשרות שיש לו כח. אך כל זמן שנתבטל המניעות ואינו באפשרות שיעשה אותו ואפשר שאם לא היה אותו המקרה היה בידו לעשות אותו הדבר זו מנין לנו שיהיה בכלל נדרו. ועוד הייתי סבור לומר דכן ט יהי שנדר בפירוש הריני נזיר אם לא אעמידנה או אם לא אברר שיש כח בידי להעמידה כל שנתבטל המניעות מאליו אפשר דאין כאן נזירות כלל משום דהוי כנדרי טעות משום דאדעתא דהכי לא נדר דזה לא נדר אלא משום דהיה סבור שלא היה מתבטל המניעות והיה בידו לעשות אותו הדבר שבפי דעתו הוא שבוע אלנו שיש כח בידו לעשות ומש"ה נדר אבל כל שנתבטל המניעות אדעתא דהכי לא נדר:

קטן

מגדל עוז

היו מהלכין בדרך עד הרי כולם נזירים. פ' ב"ש דמס' נזיר (דף ל"ד): מפני שהכוי יש בו דרכים עד וכל אחד מהם יתבאר במקומו. פ"ב דמס' בכורים (דף ס"ה) וביבמות פ' הרש (דף ע"ט) ופ' הזרוע (דף קל"ג) ופ' כסוי הדם (דף פ"ג) ופ' אותו ואת בנו (דף קל"ב). וכן אנדרוגינוס כו' עד יתבאר במקומו. פ"ב דמס' זבים ובתוספתא פ"ב דמס' בכורים וס"ק דקדושין (דף ל"ד): וכן אם ראו אנשים כו' עד וכן כל כיוצא בזה. פ' ב"ש דנזיר ובתוספתא:

הריני נזיר שאין אלו לא פקחין ולא סומין. הרי כולם נזירים וכן כל כיוצא בזה: **יג** *קטן אשהגיע לעונת נדרים ונדר בנזיר הרי זה נזיר ומביא קרבנותיו. ואף על פי שעדיין לא הביא שתי שערות כשאר הנדרים. והאיש מדיר את בנו קטן בנזיר אע"פ שלא בא לעונת נדרים. ואין האשה מדרת את בנה בנזיר. ודבר זה הלכה מפי הקבלה הוא ואינו נוהג בשאר נדרים: **יד** כיצד האב שאמר לבנו הקטן הרי אתה נזיר. או שאמר בני פלוני נזיר או הרי זה נזיר. ושתק הבן. הרי זה נזיר וחייב האב לנהוג בו כל דקדוקי נזירות ואם נטמא מביא קרבן טומאה. וכשישלים נזירותו מביא קרבן טהרה כשאר הנזירים הגדולים: **טו** לא רצה הבן ומיחה בדבר זה או שמיחו קרוביו או שגלח שערו או שגלחוהו קרוביו שהרי נעשה מעשה שגלה דעתו שלא רצה הוא או קרוביו בנזירות זו הרי זה אינו נזיר. ועד מתי יש לו להדירו עד שיגדיל ויעשה איש: **טז** העכו"ם אין להן נזירות. שנאמר דבר אל בני ישראל: **יז** נשים ועבדים יש להן נזירות. והאב או הבעל מפר נזירות האשה אם רצה כשאר הנדרים. אבל העבד יש

לרבו

א סמ"ג לאוין רג:

השגת הראב"ד

*קטן שהגיע לעונת נדרים ונדר בנזיר ה"ז נזיר ומביא קרבנותיו. א"א דבר זה אינו מחוור למ"ד מופלא סמוך לאיש דרבנן היכי מייתי חטאת שהיא חולין לעזרה ואפשר דהלכתא כמ"ד דאורייתא דרב כהנא ור' יוחנן ורשב"ל פליגי ור' יוחנן ורשב"ל סבירא להו דאורייתא פ' יוצא דופן:

הרדב"ז (מכ"י)

יג קטן שהגיע לעונת הנדרים וכו'. כבר כתב רבינו פי"ג מהל' נדרים דקטן המופלא הסמוך לאיש דנדרו נדר מן התורה וא"כ אין כאן חולין לעזרה ותימה על הראב"ד שכתב אינו מחוור למ"ד מופלא סמוך לאיש מדרבנן דמילתא פשיטא דלא אמרה רבינו למילתיה אלא לר' יוחנן ור"ל דאמרי מופלא סמוך לאיש מדאורייתא כאשר כתב הוא ז"ל כדהיתא בפ' יוצא דופן. ונראה שלא נתכוון להשיג אלא להודיענו דאיכא מאן דפסק שהוא מדרבנן הילכך לא יביא הפאתו שנמצא מביא חולין לעזרה. וי"ל דיכול להביא ולהתנות ומ"מ הכתה היא שהיא מן התורה ומביא קרבנותיו בלא שום תנאי כשאר הגדולים:

והאיש מדיר את בנו קטן. משנה פ' מי שאמר האיש מדיר את בנו בנזיר ואין האשה מדרת את בנה בנזיר ואמרינן בגמ' א"ר יוחנן הלכה היא בנזיר כלומר שהאיש מדיר את בנו ולא האשה וקי"ל כר' יוחנן ומשום הכי מייתי קרבנותיו כשאר נזירים ולא הוו חולין לעזרה ומגלח ועביד הקפה ואם נטמא מביא לפרין ואכיל כהן מליקה:

טו לא רצה הבן ומיחה בדבר וכו'. שם במשנה כיצד גלח או שגלחוהו קרובים מיחה או שמיחו קרובים וכו', וכתב רש"י ואפי' מיחו ביום אחרון ואם היתה לו בהמה מופרשת לחטאת תמות או דמי חטאת יוליכם לים המלח: ועד מתי יש לו להדירו וכו'. התם פלוגתא דתנאי ופסק כרבי דאמר עד שיביא שתי שערות:

טז העכו"ם אין להם נזירות וכו'. פ' בתרא דנזיר העכו"ם אין להם נזירות נשים ועבדים יש להם נזירות חומר בנשים מבעבדים שהוא כופה את עבדו ואינו כופה את אשתו חומר בעבדים מבנשים שהוא מפר נדרי אשתו ואינו מפר נדרי עבדו הפר לאשתו הפר עולמית הפר לעבדו יצא להירות ומשלים נזירותו. והאי אין כופה את אשתו היינו שאין כופה אותה לשתות כמו העבד אלא אומר עלי ופתי ומבטל בלבו הנדר כדאמרינן לעיל וסיפא דמתני' מפרש לה אביי הכי למה צריך רבו לכפותו לנזירות וא"ל לכפותו לנדרים ולא לשבועה דאמר קרא להרע או להיטיב מה הטבה רשות אף הרעה רשות יצא להרע לאחרים שאין הרשות בידו ומכאן למד שאם הם נדרי עינוי נפש או שמעכבין את המלאכה יש בה הרעה לאחרים שהוא רבו שהוא קנוי לו אבל אם אין בהם עינוי נפש שאין כאן הרעה לאחרים אינו יכול לכופו אבל בנזירות דלא כתיב להרע או להיטיב צריך הרב לכוף אותו ואם לא כפה אותו נוהג נזירותו:

כסף משנה

יג קטן שהגיע לעונת נדרים ונדר וכו': כתב הראב"ד דבר זה אינו מחוור למ"ד מופלא סמוך לאיש דרבנן היכי מייתי חטאת שהיא חולין לעזרה ואפשר דהלכתא כמ"ד דאורייתא דרב כהנא וכו' ור' יוחנן ור"ל ס"ל דאורייתא פ' יוצא דופן עכ"ל. ותמהני למה כתב כן בדבך אפשר דמילתא דפשיטא היא דלית הלכתא כרב כהנא לגבי ר"י ור"ל:

והאיש מדיר את בנו קטן בנזיר וכו'. משנה ספ"ד דנזיר (דף כ"ח:) האיש מדיר את בנו בנזיר ואין האשה מדרת את בנה בנזיר ובגמ' מ"ט ר' יוחנן אמר הלכה היא בנזיר. ומשמע בגמ' דדוקא בנזיר אבל לא בשאר נדרים: **יד** ומ"ש ואם נטמא מביא קרבן טומאה. ומ"ש רבינו וכשישלים נזירותו מביא קרבן טהרה וכו'. מבואר שם בגמרא. ומ"ש לא רצה הבן ומיחה בדבר זה או שמיחו קרוביו או שגילה שערו או שגלחוהו קרוביו וכו', שם במשנה. וממה שכתב רבינו ושתק הבן אפשר לומר שדעתו כדעת התוס' שכתבו דוקא שמיחו מיד כששמע ואם לא מיחו אז ושוב לימים מיחו אין בכך כלום אחרי שהתחיל הנזירות אלא שבסוף דבריו היה לו לגלות יותר:

טו ועד מתי יש לו להדירו וכו'. שם (דף כ"ט:) עד מתי מדיר את בנו בנזיר עד שיביא שתי שערות דברי רבי ר' יוסי בר' יהודה אומר עד שיגיע לעונת הנדרים ופסק כרבי מחבירו:

טז יז העכו"ם אין להם נזירות וכו' נשים ועבדים יש להם נזירות. משנה רפ"ט (דף ס"א):

והאב או שבעל מפר נזירות האשה וכו'. שם במשנה חומר בנשים מבעבדים שהוא כופה את עבדו ואינו כופה את אשתו (דף ס"ב:) חומר בעבדים מבנשים שהוא מפר נדרי אשתו ואינו מפר נדרי עבדו בגמרא ת"ר למה רבו כופהו לנזירות אבל לא לנדרים ולערכים מ"ט גבי נזיר דאמר רחמנא לאסור

איסר

נדר

לחם משנה

יג קטן שהגיע לעונת נדרים וכו'. נראה דאית ליה דמופלא סמוך לאיש דאורייתא וכן פסק רבינו ז"ל בהלכות נדרים פי"א. ויש לתמוה על הר"א ז"ל איך עשה עצמו כאילו לא ידעו וכתב אפשר דהלכתא כמאן דאמר דאורייתא דאם לא היה נראה לו לפסוק כן שם היה לו להשיג. אבל יש לתמוה על רבינו ז"ל דהוא פסק כרבי דאמר עד שיביא שתי שערות שכן כתב לקמן עד שיגדיל ויעשה איש א"כ הרי משמע התם דרבי אית ליה דמופלא הסמוך לאיש דרבנן ומשום הכי אתי הלכה דאורייתא ודחי דרבנן אבל אי הוי דאורייתא לא דחי דאורייתא אדאורייתא וכן נראה מוכחש שם בסוגיא ואפילו למאן דהוה סבור מעיקרא דפליגי אי הלכה היא בנזיר הוה סבור דכ"ע אית להו דמופלא סמוך לאיש דרבנן כדכתבו שם התוס' דאי לא לרבי לא הוה ליה למדחי הלכה למופלא סמוך וא"כ רבינו ז"ל דפסק כרבי הוה ליה למפסק דמופלא סמוך לאיש דרבנן ואולי דרבינו ז"ל סובר דמעיקרא היה סבור דכולי עלמא דאורייתא מופלא סמוך לאיש ופליגי אי הוי הלכה משמע דלרבי דהוי הלכה אע"פ שהוא מדאורייתא וכיון דקי"ל דמופלא סמוך לאיש דאורייתא כסברא דמקשה דכולהו תנאי אית להו דאורייתא ופסק כרבי, ודוחק דמן הכאוי לפרש כמסקנא ודבריו עדיין צריכים עיון:

נזיר

משנה למלך

יג קטן שהגיע לעונת נדרים כו'. כתוב בהשגות דבר זה אינו מחוור כו'. ואני תמיה דהא בפירוש כתב רבינו לעיל בפי"א מהל' נדרים הלכה י"ד דמופלא סמוך לאיש דאורייתא וכן פסק בפ"ד מהל' תרומות הלכה ה' וא"כ מה הוקשה לו בדברי רבינו הללו מאחר דאיהו אזיל לשיטתיה. גם מה שהכריח דהיכי מייתי חטאה שהיא חולין בעזרה אפשר לדחות ולומר דס"ל דחולין בעזרה לא הוי מן התורה ולפי זה אתי מופלא דרבנן ודחי חולין בעזרה דהוי דרבנן. ודוגמא לזה איתא בפ"ד דנזיר (דף כ"ט) דפריך בגמרא לר"ל דאמר דאיש מדיר את בנו בנזיר דהוי מדרבנן היכי מייתי חולין בעזרה ומשני חולין בעזרה לאו דאורייתא. ודברי רבינו בפ"ב מהל' שחיטה אפשר לפרשם דס"ל דחולין בעזרה לאו דאורייתא. אך יש להכריח דע"כ הוא אליבא דמ"ד דמופלא הוי מן התורה דאי לא היכי עביד הקפה דקי"ל הקפת כל הראש מן התורה וכן אם נטמא היכי מייתי לפרים ואכיל כהן מליקה לדידן דקי"ל יש שחיטה לעוף מן התורה וכבר הוזכרו הכרחיות אלו בהותם סוגיא דנזיר יע"ש: והאיש מדיר את בנו קטן בנזיר כו'. יש להסתפק אי מצי האב למשאל על נדר בנו דלא מצינו שאלה אלא בנדרו אבל בנדר דאחרים לא מצינו שאלה. וכן יש להסתפק אם הבן יכול לשאול על מה שהדירו אביו ואע"ג דקי"ל דאם מיחה הבן נתבטל הנזירות היינו דוקא כשמיחה בשעה ששמע אבל אם שתק בשעה ששמע תו לא מהני ליה מחאה יש להסתפק אי מצי למשאל על נדריה דאפשר דכיון דקטן הוא ליתיה בתורת שאלה ואת"ל דכיון דקטן הוא ליתיה בתורת שאלה עדיין יש להסתפק כהגיע לעונת נדרים אי מצי למשאל על נדרים מי אמרינן דכיון דאיתיה בתורת נדרים איתיה נמי בתורת שאלה או דלמא שאני נדרים דבפירוש רביים קרא למופלא. עוד אפשר לנדד ולומר דכן שהדירו אביו לא מצי הבן למשאל על נדרים משום דלא מצינו שאלה אלא לנודר עצמו והכא הבן לא נדר אף ששתק בשעה ששמע מ"מ שתיקה אי לא הויא כנדר. ולפי טעם זה אין חילוק בין הגיע לעונת נדרים ללא הגיע ולפי זה אפילו נעשה גדול ואליבא דמ"ד בלא נתבטל נדר האב כשנעשה הבן גדול שדין זה הוא מחלוקת בין הראשונים וכמ"ש הר"ב תוי"ט בספ"ג דסוטה יע"ש. ורואיתי לרש"י בפ"ג דמכות (דף כ"ב) שכתב ואית דמפרשי נזיר שמשון נזיר מן הבטן וקיא לן הויא נמי בשאלה איתיה שהיה אביו יכול לישאל עליו ואפי' מת אביו כשאלה מיהא הוא שהיה שעתא ע"כ. ונראה דנפשטו כל הבעיות מדברי רש"י הללו דס"ל דהמדיר את בנו בנזיר אביו נשאל עליו וכן נמי ס"ל דאין הבן נשאל על נדר אביו שהרי כתב ואפי' מת אביו כו' משמע דס"ל דאין הבן נשאל על מה שהדירו אביו וזה פשוט. (א"ס עיין כרד"ק שמואל):

טו ועד מתי יש לו להדירו כו'. היכא דהדירו כשהיה קטן ובאמצע הנדר נעשה גדול נתבטל הנזירות כ"כ התוס' בנזיר (דף ל') ועיין בתי"ט הר"ב תוי"ט בספ"ג דסוטה:

יז והאב או הבעל מיפר נזירות האשה כו'. כתב הר"ן בפ' קמא דנדרים (דף ד') עלה דהויא דאמרינן למה לי היקשא תיתי במה מצינו מנדרים כו' דבמה מצינו אין עונשין וכ"כ התוס' שם. ועיין בתשובת מהר"ם די בוטון (דף קכ"ו וקל"ד) ועיין בשיורי כנה"ג א"ה בכללי הקושיא שהאריך בזה. ואני תמיה בזה מהסוגיא דאמרינן בר"פ י"ג דזבחים (דף ק"ז) א"כ לא יאמר

בזריקה

מגדל עוז

קטן שהגיע לעונת נדרים וכו' עד כשאר נדרים: **כתב** הראב"ד ז"ל דבר זה אינו מחוור למ"ד מופלא סמוך לאיש דרבנן וכו': **ואני** אומר ברי לי שלא יצא דבר זה מפיו של הראב"ד ז"ל דהא ודאי אדרבה מעונים דמאן דכתבה ומסתייעא מלתיה דר"מ ז"ל מההיא פלוגתא דפרק יוצא דופן ואסיקנא שמעתין התם דרב כהנא סבר דרבנן ור' יוחנן ורשב"ל תרוייהו סבירא להו דאורייתא והלכתא כוותייהו ועוד דהא פ"ד דמס' נזיר (דף כ"ט:) אסיקנא לר' יוסי משיגיע לעונת נדרים וקי"ל הלכה כר' יוסי מחבירו ואת"ל דפליג רבי עליה ואמר משיביא שתי שערות ואסיקנא הלכה כרבי מחבירו כיון דר' יוחנן ורשב"ל מודו כר' יוסי עליה סמכינן ועוד דהא גרסינן בההיא שמעתא עשה כר' חנינא שהדירו אביו בנזיר והביאו לפני ר"ג והיה רוצה ר"ג לבדקו אם הביא שתי שערות אם לא הביא ר' יוסי אומר לידע אם הגיע לעונת נדרים אם לאו אמר לו רבי אל תצטער לבדקני אם קטן אני אהיה בשביל אבא ואם גדול אני אהיה בשביל עצמי עמד ונשקו על ראשו אמר מובטח אני בזה שהוא מורה הוראות בישראל כולה סוגיין סלקא כר' יוסי. ועוד דהא בירושלמי מייתי פלוגתא דב"ש אומרים אין האיש מדיר בנו בנזיר וב"ה אומרים האיש מדיר בנו בנזיר ומסיק הכל מודים שאם בא לעונת נדרים אין האיש מדיר את בנו בנזיר ובעי עלה מלתא אחריתי ופשיט ליה מהאי מעשה אלמא משמע דפשיטא ליה דאין לב"ש בין לב"ה הכל מודים בעונת נדרים וכדברי ר"מ ז"ל א"כ תמה על עצמך אם יצא הדבר הזה מתחת הראב"ד ז"ל שהדבר הזה גלוי ומפורסם ואף אם היה מכוסה היה מבינו. שוב מצאתי לר"מ ז"ל מקומי שכתב כלשון ר"מ ז"ל אות באות: **והאיש** מדיר את בנו קטן בנזיר וכו' עד שיגדיל ויעשה איש. פ"ד דמס' נזיר (דף כ"ח): **העכו"ם** אין להם נזירות עד אין רבו יכול לכופו. פרק בתרא דמס' נזיר (דף ס"א):

לרבו לכוף אותו לשתות ולהטמא למתים ואם לא כפה אותו נוהג נזירות: **יח** נדר העבד שאר נדרים שיש בהן עינוי נפש או שמעכבין את המלאכה או שהעריך. אין רבו צריך לכופו מפני שאין נפשו קנויה לו ולא יחול עליו נדר. למה הדבר דומה לאוסר פירות אחרים עליהם. אבל אם אין שם עינוי ולא דבר שמעכב מלאכה אינו יכול לכופו. *נדר עבדו בנזירות ואמר לו מופר לך יצא לחירות וחייב להשלים נזירותו. שהעבד כופין אותו ואין מפירין לו ואם הפר יצא לחירות: **יט** *עבד שנדר בנזירות וברח או שהלך מרבו הרי זה אסור לשתות יין כדי שיצטער ויחזור לרשות רבו. נזר והשלים נזירותו וגלח ולא ידעו רבו ואחר כך יצא לחירות הרי זה יצא ידי נדרו. *אבל אם נדר ולא גלח ויצא לחירות לא יצא ידי נדרו.

נטמא

השגת הראב"ד

*נדר עבדו בנזירות ואמר לו מופר לך יצא לחירות וכו'. א"א כל זו הפסקא אינה כלום וטעות הוא שטעה בלשון המשנה וכך הוא לשון המשנה העיקרי הפר לאשתו הפר עולמית הפר לעבדו ויצא לחירות משלים נזירותו. עבר מנגד פניו ר"מ אומר לא ישתה ר' יוסי אומר ישתה. והפר לעבדו לאו דוקא לשון הפרה אלא אפי' כפאו ואמר לו שתה אם לא שתה ויצא לחירות משלים. וי"ל דנקא כשהפר ולא כפה מפני שאין הפרה לגבי עבד כלום אבל אם כפאו אע"פ שלא שתה כשיצא לחירות אינו משלים שהכר בטלו, ולא נסירה אלא אפי' כשכפאו משלים לפי שהוא כמי שאמר הריני נזיר לכשאצא לחירות שחלה עליו נזירות כשיצא:

*עבד שנדר בנזירות וברח או שהלך מנגד רבו הרי זה אסור לשתות יין. א"א דלא כהלכתא שהרי ר"מ אומר לא ישתה ורבי יוסי אומר ישתה:

השגת הראב"ד

*אבל אם נדר ולא גלח ויצא לחירות לא יצא. א"א אין לזה שרש אלא בשכפאו רבו עד שלא גלח, לומר שמביא קרבנותיו ומגלח, ובנטמא ויצא לחירות מפרש בירושלמי אפילו בשכפאו רבו, ונראה לי בשכפאו כשנטמא אבל בשכפאו עד שלא נטמא הרי רבו כופהו שיטמא ולמה סותר והכי איתא בירושלמי:

כסף משנה

איסר על נפשו במי שנפשו קנויה לו יצא עבד שאין נפשו קנויה לו א"ה גבי נדרים נמי והשיקנא אלא אמר אביי למה רבו צריך לכפותו לנזירות ואין צריך לכפותו לנדרים והינו צריך לכפותו לשבועות מ"ט דאמר קרא להרע או להיטיב מה הטבה רשות אף הרעה רשות יצא להרע לאחרים שאין הרשות בידו. ופי' המפרש אלא אמר רבא הכי קתני למה רבו צריך לכפותו לנזירות שאם נדר בנזיר ואין רבו כופהו ה"ז אסור ביין כל זמן שאינו כופהו לפי שאמרה תורה ואמרת אליהם לרבות את העבדים אבל לענין נדרים וערכים אינו צריך להפר וערך אין לו שאין גופו קנוי לו וכן בנדרים נמי אפי' בלא כפיה מותר לשתות ביין ולאכול מכל אוכלים וכו'. יצא הנשבע להרע לאחרים שאין הרשות בידו ה"נ כיון דקא מכחיש כי לא אכיל ולא שתי ואיכא הפסד לרבו לא חיילא עליה שבועה:

יח נדר עבדו בנזירות ואמר לו מופר לך וכו'. משנה שם (דף ס"ב:) הפר לאשתו הפר עולמית הפר לעבדו יצא לחירות משלים נזירותו. ופירוש רבינו בה מבואר וכ"כ בפירוש המשנה כלומר דדמי להא דאמרינן בפ' השולח עבד שהניח לו רבו תפילין יצא בן חורין וז"ל אם אמר אדם לעבדו מופר לך כבר ביטל ממנו זכותו והוא בן חורין לכך משלים נזירותו עכ"ל: והראב"ד כתב כל זו הפיסקא אינה כלום וכו'. ואין בדבריו הכרח להטעות גירסת רבינו ופירושו:

יט עבד שנדר בנזירות וברח וכו'. שם במשנה עבר מכנגד פניו ר"מ אומר לא ישתה ור' יוסי אומר ישתה ובגמרא מ"ד ישתה סבר סוף סוף מיהדר הדר ואתי גביה ליסתי חמרא כי היכי דלא ליכחוש ומ"ד לא ישתה סבר ליהוי ליה צערא כי היכי דליהדר גביה. ויש לתמוה על רבינו שפסק כרבי מאיר במקום רבי יוסי וכבר השיגו הראב"ד:

וכתב א"א דלא כהלכתא וכו'. ונראה שרבינו היה גורס בהפך ר"מ אומר ישתה ור' יוסי אומר לא ישתה. ומ"ש רבינו או שהלך מרבו, טעמו מפני שהוא בכלל עבר מכנגד פניו: נזר והשלים נזירותו וגילח וכו' עד משעה שנטמא. תוספתא בסוף נזיר:

וכתב הראב"ד אין לזה שורש אלא כשכפאו רבו וכו'. טעמו לומר דהא דקתני נדר ולא גילח ויצא לחירות לא יצא ידי נדרו קשה אם מונה ימי נזירות קודם שיצא לחירות כי לא גילח מאי הוי ולמה לא יצא ידי נדרו ולכך העמידה כשכפאו רבו עד שלא גילח וזהו שכתב אין לזה שורש אלא כשכפאו רבו כלומר אין לדין זה מקום אלא כשכפאו רבו, אך מה שסיים וכתב לומר שמביא קרבנותיו ומגלח נראה שאין לו ענין עם מה שכתב קודם ואפשר דלאו אקמי' וה"ק אין לזה שורש אלא באחד משני פנים או כשכפאו רבו או בשלא כפאו רבו ומאי לא יצא לאו למימרא שלא עלו לו הימים שנזכר בנזירותו אלא

הרדב"ז

יח נדר עבדו בנזירות וכו'. משנה היא העתקתיה לעיל וגרסת רבינו כגרסת הספרים שלנו הפר לעבדו יצא לחירות ומשלים נזירותו וטעמא רבה איכא דכיון שנהג בו מנהג בני חורין והפר לו ולא כפה אותו יצא לחירות ואם נהג מקצת נזירות בפני רבו משלים נזירותו וכן כתב רבינו בהלכות עבדים בהדיא וגם שם השיגו הראב"ד לפי גרסתו דגרס ויצא לחירות דמשמע אם יצא לחירות כמבואר בהשגתו והקשה שם הראב"ד ז"ל כי מאחר שהוא מפר איך גלה דעתו שהפקיע שעבודו אדרבה גלה בדעתו שיש לו רשות עליו להפר את נדרו עכ"ל. ואני אומר אדרבה מסתברא כיון שלא כפה אותו כדרך העבדים גלה בדעתו שאין לו רשות עליו כיון דנהג בו מנהג בתו ואשתו וכי לא עדיף האי מקרא לפניו שלשה פסוקים בתורה דאמרינן דיצא לחירות הילכך אין בדברי רבינו טעות אלא פירושו נכון לפי גרסתו:

יט עבד שנדר בנזירות וברח וכו'. שם במשנה עבר מכנגד פניו ר"מ אומר לא ישתה ור' יוסי אומר ישתה ואמרינן עלה דכ"ע אית להו דשמואל דאמר המפקיר עבדו יצא לחירות אלא מ"ד ישתה סבר סוף סוף מיהדר הדר ואתי גביה ליסתי חמרא כי היכי דלא ליכחוש למ"ד לא ישתה סבר ליהוי ליה צערא כי היכי דליהדר גביה והלכה כר"מ דאמר לא ישתה כדי דליהדר אצל רבו והוא יכוף אותו וישתה. ומה שכתב רבינו או שהלך רבו לאשמועינן דעבד שברח לא הוי כמפקיר עבדו דהוי כמי שהלך רבו שלא יצא העבד לחירות הכי נמי אם ברח לא יצא לחירות. וצריך תלמוד אמאי פסק כר"מ והא קי"ל ר"מ ור' יוסי הלכה כר' יוסי ויש קצת סיוע מדאפיך תלמודא ומייתי מילתיה דר"מ לבסוף וצ"ע. ולמדנו מדברי שניהם מן הסתם הוי כאילו כפה אותו דהא תרוייהו משום תקנת רבו נגעו בה ובירושלמי מוקי פלוגתייהו כגון דאמר לו רבו שתה ר"מ אומר בפני שתה שלא בפני אל תשתה ור' יוסי אומר בין בפני בין שלא בפני שתה ונראה דמן הסתם נמי פליגי ולהודיעך כחו דר"מ דאפי' אמר לו שתה הכי משמע בפני שתה שלא בפני אל תשתה:

נדר והשלים נזירותו וכו'. מימרא זו לא ידעתי מקומה וה"פ דסד"א כיון דאילו ידע רבו היה כופה אותו כל מה שנהג נזירות וגילח לא עשה כלום דכשיצא לחירות חייב לנהוג נזירותו קמ"ל כיון שהשלים הכל יצא ידי נזירותו אע"פ שהשלים בעודו עבד: אבל אם נדר ולא גילח. כיון שלא השלים כל נדרו שמחוסר גילוח ויצא לחירות אין נזירות להגאין ולפיכך לא יצא ידי נדרו. וכתב הראב"ד ז"ל אין לזה שורש אלא בשכפאו רבו עד שלא גילח שמביא קרבנותיו ומגלח ע"כ. ובודאי אין דברי הרב אלא כשיצא לחירות שאם לא יצא לחירות וכפאו רבו אמאי מגלח ומביא קרבנותיו ומהיכן יביא והלא מה שקנה עבד קנה רבו אלא כשיצא לחירות קאמר וקמ"ל דאע"ג דכפאו רבו בעודו עבד כיון שהשלים נזירותו ויצא לחירות מגלח ומביא קרבנותיו ואפילו בכה"ג קשיא לי כיון שכפאו רבו ונתבטל הנזירות למפרע אמאי יביא קרבנותיו והלא מביא חולין לעזרה וכן נראה דעת רבינו שאם ידע רבו וכפאו נתבטלה הנזירות לגמרי ושוב אינו מגלח ולא מביא קרבנותיו אלא הכא איירי בשלא ידע רבו אלא כיון שנשתחרר קודם שיגלח עדיין לא נשלם נזירותו לפיכך לא יצא ידי נדרו וחוזר ומונה נזירות אחר ומגלח ומביא קרבנותיו. כן נראה לי. כללא דמלתא התגלחת גמר הנזירות ואם גלח שוב לא איכפת לן אם ידע הרב או לא ידע או שכפה אותו או לא כפה ואע"ג דיצא לחירות יצא ידי נדרו ואם עדיין לא גלח עדיין לא.

משנה למלך

בזריקה והיתי מבוייתא כו' ואם כדברי התוס' הוא דאיצטריך לומר בזריקה כדי לחייבו כרת על הזריקה דהכי קי"ל ומדברי התוס' פ' כל הבשר (דף קט"ו) הוכיחו הרבנים שנזכרים דאין לחייב כרת ממה מלינו. והתוס' פ"ו דיומא (דף ס"ג) ד"ה זריקה הקשו על כמה מקומות דרבי קרא איזה דבר למלקות דלמה לי קרא הא אתי מבוייתא והדבר צריך אלגי תלמוד. וראיתי להרשב"א בחדושיו פ' גיד הנשה עלה דהכית דאמרי' לא נצרכא אלא לטעם כעיקר כו' דלמ"ד דטעם כעיקר הוי דאורייתא מה שאין נוקין עליו הוא משום דלר"ע דיליף מגיעולי מדין או מכשר בחלב להביי משום דלא הוי אלא מה מלינו ולכך אין לוקין, אך מדברי הר"ן שם בסוגיא זו נראה דס"ל דכמה מלינו עונשין וזה סותר למ"ש הר"ן בפ"ק דנדרים וצ"ע. (א"ה עיין במ"ש בס"ה מהל' יסודי התורה). כתב מהרימ"ט ח"א סי' ד' דאשה שנדרה בנזירות שמשון מני הבעל להפר לה ויש רהיה מהא דאמרי' בפ' השולח א"ר הונא נשאת אין מדירין אותה שמא יפר לה בעלה ואי ס"ד דנזירות שמשון אינו יכול להפר ידירנה בנזירות שמשון כו'. ונראה זו איני מכיר דהא מתני' קתני נודרת ליתומים מה שירצו ושמא היתומים רוצים להדירה בדברים אחרות ולא ביין ושכר אבל לדברי התוס' אתי שפיר דבל' אין שרות שירצו היתומים להדירה להדירה ידירום ע"ד רבים ודברי הרב צ"ע:

לחם משנה

יט נזר והשלים נזירותו וכו'. כתב הראב"ד ז"ל אין לזה שורש וכו'. והרב ב"י ז"ל כתב דמ"ש לומר שמביא קרבנותיו הוי מילתא באנפי נפשה, ולי ה"פ אי איירי שלא כפאו רבו מאי לא יצא ידי נדרו ואין לומר שימים שמנה לא יעלו הרי מנה ואע"פ שלא גילח מאי הוי ואין לומר שמביא קרבנותיו שיטה שיביא קרבנותיו ומי היה פוטרו לכך פירש דאיירי בשכפאו רבו כלומר שכפאו להטמאות ולא נטמא וכמו שכתב הר"א ז"ל לעיל כפאו לשתות ולא שתה ומאי לא יצא ידי נדרו לא שלא יעלו הימים הראשונים אלא לומר שמביא קרבנותיו והשתא השמיענו חידוש דאע"פ שכפאו רבו והוה אמינא לא יצטרך להביא קרבנותיו שהרי נתבטל הנזירות קמ"ל. כנ"ל פירוש דברי הראב"ד ז"ל:

הריני

מגדל עוז

נדר עבדו בנזירות וכו' עד ואם יפר יצא לחירות: כתב הראב"ד ז"ל כל זאת הפיסקא אינה כלום וכו': ואני אומר מ"ש הראב"ד ז"ל הוא לפי גירסתו אבל ר"מ ז"ל היה מקובל בתלמודו וגרסתו ורוח אחרת עמו וכאשר קבלנו מפי רבותינו נ"ע וכך היא שנויה אצלנו פ' בתרא דמס' נזיר (דף ס"ב:) הפר לעבדו יצא לחירות וישלים נזירותו וטעמא דכיון שעשה בו מעשה בן חורין הרי הוא כמשחררו ממש וכי הא דגרסינן במס' גיטין פ' השולח אמר ריב"ל עבד שהניח תפילין בפני רבו יצא לחירות ואוקמה רבה בר בר חנה שילא בשרבו הניח לו תפילין אלמא כיון שעשה בו מעשה בן חורין הרי הוא כמשחררו ממש דאילו עבדים פטורין מן התפילין וכתב ר"מ ז"ל זה גם בפ"ח מהלכות עבדים: עבד שנדר בנזירות עד יצא ידי נזרו. פרק בתרא דמס' נזיר: אבל אם נדר ולא גלח ויצא וכו' עד כמלאת ימי נזרו. פרק בתרא דנזיר. ועל פיסקא ראשונה כתב הראב"ד ז"ל אין לזה שרש אלא בשכפאו רבו וכו': ואני אומר ר"מ ז"ל גלה עמיקתא ונכורא עמיה שרי ודברים חקוקים בלב יש בתלמוד וצריכין תלמוד והכן במס' זבחים פ' איזהו מקומן (דף כ"ס) סוף גמ' מתני' דזבחי שלמי נזיר שאיל אלא למאי הלכתא איתקש ומסיק רבה שאם גילח על אחד משלשתן יצא למדנו כי המגלח על אחד משלשתן של קרבנותיו אפילו בשהיטה לבד יצא מידי נזירותיו כאילו הקריב ונזרק דם שלשתן וכדאיתא פ' ג' מינין וכן כתב ר"מ ז"ל פ"ח מהל' נזירות ושנינו פרק בתרא דנזיר עבר מכנגד פניו ר"מ אומר לא ישתה ר' יוסי אומר ישתה ואסיק הלכתא כר"מ ומישו נזיר לא הוי שלא אסרו עליו השתיה אלא כדי שיצטער ויחזור לרשות רבו כדאיתא התם וכן כתב ר"מ ז"ל בזה הפרק למעלה מזאת הפיסקא, למדנו שכשלא ידענו דעת רבו אם לכופהו אם לאו הרי הוא כמו שכופהו (אלא) וישתה ועוד שנינו זאת הפיסקא שם (דף ס"ג) נזיר שגילח ונודע שהות טמא אם טומאה ידועה סותר ואם טומאה

שפסם

האומר

נטמא ואחר כך יצא לחירות מונה משעה שנטמא:

כ נזירות נוהגת בפני הבית ושלא בפני הבית. לפיכך מי שנדר בנזיר בזמן הזה הרי זה נזיר לעולם. שאין לנו בית כדי שיביא קרבנותיו במלאת ימי נזרו: כא אין הנזירות נוהגת אלא בארץ ישראל. ומי שנזר בחוצה לארץ קונסין אותו ומחייבין אותו לעלות לארץ ישראל ולהיות נזיר בארץ ישראל כמנין הימים שנזר. *לפיכך מי שנדר בזמן הזה בחוצה לארץ כופין אותו לעלות לארץ ישראל ולהיות נוהג שם נזירות עד שימות או עד שיבנה המקדש ויביא קרבנותיו במלאת ימי נזרו: כב וכל זמן שהוא בחוצה לארץ הרי זה אסור לשתות יין ולהטמא למתים ולגלח וכל דקדוקי נזירות עליו ואע"פ שאין ימים אלו עולין לו. ואם עבר ושתה או גלח או נגע במת וכיוצא בנגיעה לוקה:

פרק שלישי

א *סתם נזירות שלשים יום. כיצד מי שאמר הריני נזיר אין פחות משלשים יום. ואפילו אמר הריני נזיר נזירות גדולה עד מאד הרבה הרי זה נזיר שלשים

א סמ"ג לאוין רנ:

השגת הראב"ד

*לפיכך מי שנדר בזה"ז בח"ל כופין אותו לעלות לא"י. א"א למה כופין אותו לעלות ולמנות וכי יש שם טהרה והלא כלנו טמאין טומאת מת ואין כאן הפרש בין א"י לח"ל ואסור להזיר בכל מקום:

לא נגמר הנזירות ואם ידע הרב וכפה אותו בעודו עבד נתבטל הנזירות ואם לא ידע או שידע ולא כפה אותו לא נתבטל הנזירות ואם יצא לחירות צריך לנהוג נזירותו, כנ"ל דעת רבינו והדברים של טעם הם: נטמא ואח"כ יצא לחירות וכו'. ירושלמי בפ' בתרא דנדרים פשיטא דא מילתא נטמא ואח"כ יצא לחירות מביא קרבן טומאה ע"כ. ומינה אתה למד כיון שמביא קרבן על טומאתו מונה נזירות טהרה משעה שנטמא ואע"פ שבאותה שעה עדיין לא יצא לחירות ואמרינן עלה מהו בשכפאו רבו או בשלא כפאו רבו אמר ר' יוסי בשכפאו רבו אנן קיימינן שלא תאמר הואיל ויצא לחירות תפקע ממנו נזירות טומאה לפום כך צריך לומר מונה לנזירות בטומאה וע"כ בשכפאו אחר שנטמא כאשר כתב הראב"ד. ז"ל ורבינו לא הזכיר הלוקה זו דכפאו רבו אע"ג דהוי רבותא טפי לפי שכל זמן שלא ידע רבו בנזירותו הוי כאילו כפאו כדאוכחנא לעיל מפלוגתא דר"מ ור' יוסי דלדברי שניהם אין נזירות חל על העבד אלא דמר אמר ישתה משום תקנת רבו ומר אמר לא ישתה כדי שיחזור לרבו ולפיכך לא הוצרך לכתוב חדושו של רבי יוסא ובין שלא ידע שנטמא ושחררו ובין שידע שנטמא וכפה אותו ושחררו מונה משעה שנטמא. וא"ת מאי שנא מהא דאמרינן לעיל שאם כפה אותו נתבטל הנזירות והכי אמרינן מונה משעה שנטמא. וי"ל דהתם לא נגמר הנזירות אבל הכא כיון שנטמא סותר הכל ומה הועיל הכפייה אחר שנטמא וכיון שיצא לחירות מונה נזירותו משעה שנטמא. כנ"ל דעת רבינו ובעל מגדל עוז האריך הרבה ע"ש:

כ נזירות נוהגת וכו'. זה מבואר שהרי הנזירות נדר מכלל נדרי איסר ותנן בפ' ב"ש וזה טעות טעה נחום המדי כשעלו נזירים מן הגולה וכו' וכשבא הדבר לפני חכמים אמרו כל שנדר עד שלא חרב ביהמ"ק נזיר ומשחרב ביהמ"ק אינו נזיר שיכול לומר אילו הייתי יודע שכבר חרב לא הייתי נודר הא אם ידע דחרב כבר ונדר דהוי נזיר: לפיכך מי שנדר בנזיר וכו'. פ' מי שאמר מי שנדר נזירות הרבה והשלים את נזירותו ואח"כ בא לארץ ב"ש אומרים נזיר שלשים יום וב"ה אומרים נזיר בתחלה ומעשה בהילני המלכה וכו' הא למדת אם נדר בהו"ל הוי נזיר וכל הימים שנהג שם נזירות אינם עולים לו דקי"ל כב"ה וכופין אותו לעלות לא"י להשלים נזירותו ולהביא קרבנותיו אלא דקשיא ליה להראב"ד ז"ל בשלמא בזמן שהיה להם טהרה מטומאת מת כופין אותו לעלות ולמנות בטהרה אבל עתה שכולנו טמאי מת למה כופין אותו לעלות לארץ ואין כאן הפרש בין א"י לחו"ל. וכ"ל לתרץ אי מת מ"מ כל מאי דאפשר לן לתקוני מתקנינן והואיל וגזרו טומאה אלא כל שעה שהוא בהו"ל מוסיף טומאה על טומאתו וא"כ יש הפרש לא מודה הרב שמי שנדר בנזיר שאסור ליטמא למתים אע"ג דכולנו מפני שנטמא בטומאה אחת יהיה מותר ליטמא בטומאה אחרת ומשום ין אותו לעלות לא"י שלא יוסיף טומאה בכל שעה. וזה ברור אצלי. ומה שכתב בעל מגדל עוז לתרץ קושיא זו אינו כלום שלא דקדק בפירוש הסוגיא:

כב ואם עבר ושתה וכו'. וה"ת בזמן הזה שכולנו טמאי מת הרי הוא מחולל ואמאי לוקה. הא לא קשיא דאע"ג שהנזיר טמא מת הרי פירש מן הטומאה ואם התרו בו אפי' מאה פעמים לוקה על כל התראה והתראה ולא אמרינן מחולל ועומד הוא אלא כשלא פירש עדיין מן הטומאה דאם התרו בו כמה התראות אינו לוקה אלא אחת ועדיין יתבאר בפרק חמישי בעזרת האל יתברך:

פ"ג א-ב סתם נזירות שלשים יום וכו'. משנה פ"ק סתם נזירות שלשים יום אמר הריני נזיר אחת גדולה הריני נזיר אחת קטנה אפי' מכאן ועד סוף העולם נזיר שלשים יום כלומר לא שנא כי אמר גדולה או קטנה ואפי' אמר עד סוף העולם אינו נזיר אלא שלשים יום ואמרינן בגמ' מה"מ אמר רב מתנה אמר קרא קדוש יהיה יהיה בגימטריא תלתין הוו. ואמר רבינו כי דבר זה מפי הקבלה הוא וקרא סימנא בעלמא הוא שאין לנו לסמוך על הגימטריא אם לא שהיה קבלה בידם:

אלא הייתי לומר שלא יצא עד שיביא קרבנותיו ויגלח. ומ"ש ונטמא ויצא לחירות מפרש בירושלמי וכו' בפ' שנזכר נטמא ואח"כ יצא לחירות מביא קרבן טומאה מהו כשכפאו רבו או כשלא כפאו רבו וכו' אמר ר' יוסי בשכפאו רבו אנן קיימין. ומ"ש יראה שהיא בירושלמי, שם:

כ נזירות נוהגת בפני הבית וכו'. בפ"ג דנזיר (דף י"ט:) תנן מי שנזר נזירות הרבה והשלים נזירותו ואח"כ בא לארץ ב"ש אומרים נזיר שלשים יום וב"ה אומרים נזיר בתחלה. וכתב שם רבינו הנזירות א"א בח"ל מפני הטומאה ומה שאמרו בתוספתא שהנזירות נוהגת בין בארץ בין בח"ל ר"ל שכל מי שחייב עצמו נזירות בח"ל נתחייב בזה על צד הקנס לפיכך יעלה לא"י ויתחייב שם בנזירות עכ"ל. ואיני יודע מי הכריחו לומר שהוא על צד הקנס דמשמע שמן הדין הוא חייב לנהוג נזירות בח"ל שאע"פ שיהיה טמא למה לא ינהוג מן היין ובתגלחת ולא גרע ממי שנזר והוא בין הקברות ועוד שמי שהוא בח"ל אינו טמא מן התורה שהרי טומאת ארץ העמים אינה אלא מדרבנן וא"כ אסור לו ליטמא בטומאה דאורייתא ואפי' בטומאה דרבנן נמי אסור. וגם רבינו כך היא דעתו שהרי כתב וכל זמן שהוא בח"ל אסור לשתות יין ולהטמא למתים ולגלח וכל דקדוקי נזירות עליו ואם עבר ושתה או גילח או נגע במת לוקה ומאחר שכן מן הדין הוא חייב לנהוג נזירות בח"ל ולא משום קנס כמ"ש בפירוש המשנה ופה בחיבור תיקן וכתב שהקנס הוא שמחייבים אותו לעלות לארץ. וצ"ל לא ידעתי מנין לו אדרבה שנינו במשנה שהילני המלכה נדרה נזירות שבע שנים והשלימה נזירותה ואח"כ עלתה לארץ ואם כדברי רבינו למה לא חייבוה שתעלה לארץ:

והראב"ד כתב א"א למה כופין אותו לעלות ולמנות וכו'. ואיני יודע למה אסור להזיר עצמו בא"י שאע"פ שאנו טמאי מתים אם אחר שנזר יזהר מלטמא במת מה איסור יש בזה. ולענין מה שקשה על רבינו למה מחייבין אותו לעלות לא"י י"ל שהטעם מפני שכל שהוא בח"ל בכל יום מיטמא בארץ העמים ומה שלא חייבו להילני המלכה לעלות אפשר שלא ידעו החכמים בנזירותה עד שעלתה לארץ או אפשר שהיתה צריכה לעמוד אותם שנים בח"ל מפני תיקון המלכות אי נמי אפשר שלא עלתה לארץ אלא מפני שחייבוה לעלות:

פ"ג א סתם נזירות ל' יום וכו' ואפי' אמר הריני נזיר נזירות גדולה וכו'. משנה בפ"ק (דף ז') סתם נזירות ל' יום אמר הריני נזיר אחת גדולה הריני נזיר אחת קטנה אפי' מכאן ועד סוף העולם נזיר ל' יום. ופירש המפרש אמר הריני נזיר אחת קטנה לא תהא פחותה מל' יום ואפילו אמר הריני נזיר יום אחד ה"ז נזיר ל' יום לפי

פירש

מגדל עוז

אם עד שלא גילח בין כך ובין כך סותר כילד ירד לטבול במערה ונמצא ...רה טמא נמצא משוקע בקרקע המערה ירד להקר טהור ליטהר מטומאת מת טמא ...ת עהור טהור שרגלים לדבר ואמרינן בגמ' מאן תנא אמר ר' יוחנן ר' אליעזר ...מעכבת, ובירושלמי נמי אמרי' א"ר יוחנן מאן תנא אם גילח אם לא גילח ר' ... שלא נזרק עליו הדם משנזרק עליו הדם וקי"ל כרבנן כעד שלא גילח אבל אם ...תהום סותרת בו והלכה היא בנזיר וכתב ר"מ ז"ל פ"ו מהל' נזירות למדנו כי ...טומאה. ובירושלמי גרסינן היה יכול למחות ע"י רבו אומר לו הלכה היא שמע ... ונטמא מהו שיביא קרבן טומאה וכי נזיר הוא לא את הוא שנגזרה עליו שיטמא ...ר וכה סותר פשיטא הדא מילתא נטמא ואח"כ יצא לחירות מביא קרבן טומאה ... בשלא כפאו רבו אין תימר בשכפאו רבו מביא קרבן טומאה אין תימר בשלא ...ל זמן שהוא תחתיו א"ר יוסי בשכפאו אנן קיימין שלא תאמר הואיל ויצא ... נזירות בטומאה לפום כן צריך מימר מונה לנזירות (בטומאה) ע"כ. ומדקאמר ...ו רבו ישלים כל זמן שהוא תחתיו למדנו לנדון שלפנינו שאם לא ידע רבו כדי ...פוי שהוא משלים נזירותו כל זמן שהוא תחתיו בשלא גילח וע"כ דהא כאם ...ין ואין הגילות בא אלא אחר זריקת דמים כדאיתא פ' ג' מינים ואפילו גילח ...ל כל אחת מהן כמו שהוכחתי מההיא דפ' איזהו מקומן ולפיכך לא יצא באותו ...ת ז"ל ואע"פ שיצא לחירות כדמשמע מרבי יוסי שירושלמי דאוקמא לדינא ... וגם הוכחתי מדר' מאיר ורבי יוסי דכשלא ידענו דעת רבו הרי הוא כשכפאו ...זה שלשון נדר והשלים נזירותו וגילח ולא ידע רבו ואח"כ יצא לחירות הרי זה ... אם נדר ולא גילח ויצא לחירות לא יצא עכ"ל. כוא והאם דקדוק לשונו שאתי ...שהשלים נזירותו דהיינו שקריב קרבנותיו אלא שחילק בין גילח ללא גילח ובעד

הוכחתי שהגילוח אחר הקרבנות הוא, מעתה ראה דעת ר"מ ז"ל שהגילות מוציא אותו כשילא לחירות מספק דעת רבו כדרך שמוציא מטומאת התהום שהיא ספק טומאה ויצא מידי נזירותו אבל אם לא גילח לא יצא מידי נזירותו דכיון שלא ידע הרי הוא כמי שלא כפאו ואף כי יצא לחירות משלים נזירותו כדר' יוסי ושמא דירושלמי ובלשון ר"מ ז"ל ממש כמו שהוכחתי והבן בהלך:

אין הנזירות נוהגת אלא בא"י וכו' עד סוף הפרק: כתב הראב"ד ז"ל ולמה כופין אותו לעלות וכו': ואני אומר כמה פעמים כתבתי בחבור זה כי ר"מ ז"ל חיבר זה החיבור לקצר אורך הגמרא ולכן קראו משנה תורה וכן עשה גם בזה הדין שהוא מפורש פ"ג דמס' נזיר (דף י"ט) והיא נמי פ"ד דמס' עדיות בפלוגתא דב"ש וב"ה ומעשה דהילני המלכה דתנן מי שנזר נזירות מרובה והשלים נזירותו ובא לארץ ב"ש אומרים נזיר ל' יום וב"ה אומרים נזיר בתחלה כו' וקי"ל כב"ה ומסיק טעמייהו דקא סברי כי קנסינן בתחלת נזירות. והוא כדברי ר"מ ז"ל ומה שהקשה הראב"ד ז"ל וכי יש שם טהרה והלא כולנו טמאים טומאת מת תמה אני על קושייתו דהא לסדיא גרסינן על מתני' בגמ' לימא בהא קא מיפלגי דב"ש סברי ארץ העמים משום אוירא גזרו עלה וב"ה סברי (נמי) ארץ העמים משום גושא גזרו עלה ומהדרינן לא דכ"ע משום גושא אלא ב"ש סברי בסתם נזירות קנסינן וב"ה סברי בתחלת נזירות קנסינן פי' ומשום גושא והנכנס בו בשידה תיבה ומגדל טהור ומשום אוירה הנכנס בה אפילו בשידה תיבה ומגדל טמא למדנו לסדיא כי בחוצה לארץ דוקא קנסו ואפילו בשידה תיבה ומגדל שיהא טמא אבל בא"י בשידה תיבה ומגדל טהור דלא קנסו בה ושם יכול למנות בטהרה וזהו כדברי ר"מ ז"ל ובלשון הגמרא ואף כי יש גירסאות אחרות מהופכות בסוגיא מ"מ לך עולה מהם לדברי כולם:

פ"ג סתם נזירות שלשים יום. פ"ק דנזיר (דף ז') ופ' ג' מינין (דף ל"ט): מי שאמר הריני נזיר כו' עד הרי זה נזיר נזירות אחת כמנין סימים. פ"ק דנזיר (דף ו' מ'):

שלשים יום. שהרי לא פירש זמן: ב פירש זמן פחות משלשים כגון שאמר הריני נזיר יום אחד או עשרה ימים או עשרים יום הרי זה נזיר שלשים יום שאין נזירות פחותה משלשים יום. ודבר זה הלכה מפי הקבלה: ג פירש זמן יותר משלשים יום כגון שאמר אחד ושלשים יום או ארבעים או מאה יום או מאה שנה הרי זה נזיר כזמן שפירש לא פחות ולא יותר: ד האומר הריני נזיר שעה אחת הרי זה נזיר שלשים יום. אמר הריני נזיר שלשים יום ושעה אחת הרי זה נזיר אחד ושלשים יום שאין נוזרין שעות: ה האומר הריני נזיר מכאן עד מקום פלוני. אם לא החזיק בדרך הרי זה נזיר שלשים יום בלבד. שלא נתכוון זה אלא לנזירות גדולה והרי לא פירש זמן. ואם החזיק בדרך אם היה מהלך פחות משלשים יום הרי זה נזיר שלשים יום. ואם היה יותר משלשים יום הרי

זה

כסף משנה

לפי שאין נזירות הפחותה מל' יום או שאמר הריני נזיר אחת גדולה אפי' אמר שהיא גדולה מכאן ועד סוף העולם אינו נזיר אלא שלשים יום כדקאמר בגמ' דאי אמר הכי משמע דאמר אריכא עלי הדא נזירות דשלשים כמכאן עד סוף העולם:

ב פירש זמן פחות משלשים יום כגון שאמר הריני נזיר יום אחד וכו'. משנה שם (דף ה') סתם נזירות שלשים יום ומשמע דבין שאמר סתם הריני נזיר בין שאמר הריני נזיר יום אחד או עשרה ימים או עשרים יום נזיר שלשים יום לפי שאין נזירות פחות מל' יום ובגמרא מנא ה"מ אמר רב מתנה אמר קרא קדוש יהיה יהיה בגימטריא תלתין הוו. וכתב רבינו בפירוש המשנה סמכו זה העיקר ר"ל סתם נזירות ל' יום למה שנאמר קדוש יהיה ומנין יהיה ל' לפיכך לא יהיה נזירות פחות משלשים יום וזה ענין מקובל ואמנם סמך לזה על דרך סימן:

ג פירש זמן יותר משלשים יום וכו' ה"ז נזיר כזמן שפירש וכו'. נלמד ממה שיבא בסמוך גבי הריני נזיר שלשים יום ושעה אחת וכן נלמד ממה ששנינו בספ"ב הריני נזיר לכשיהיה לי בן ונזיר מאה יום:

ד האומר הריני נזיר שעה אחת וכו'. נלמד ממה שנתבאר שאין נזירות פחות מל' יום. ומ"ש הריני נזיר ל' יום ושעה אחת וכו'. משנה בפ"ק:

ה האומר הריני נזיר מכאן עד מקום פלוני וכו'. משנה בפ"ק (דף ז') אמר הריני נזיר אחת גדולה הריני נזיר אחת קטנה אפי' מכאן ועד סוף העולם נזיר שלשים יום ובגמרא אמאי והא מכאן ועד סוף העולם קאמר ה"ק אריכא לי הדא מילתא כמכאן ועד סוף העולם תנן הריני נזיר מכאן ועד מקום פלוני אומדים כמה ימים מכאן ועד מקום פלוני פחות משלשים יום נזיר שלשים יום ואם לאו נזיר כמנין הימים ואימא הכא נמי אריכא לי הא מילתא כמכאן ועד מקום פלוני אמר רבא שהחזיק בדרך ופי' המפרש אמר רבא התם ליכא למימר הכי דכשהחזיק בדרך כבר עסקינן דהואיל והחזיק בדרך וקאמר עד מקום פלוני מוכחא מילתא דלדעתא דליהוי נזיר כל זמן שיהא בדרך קאמר ועוד כיון שהחזיק בדרך ליכא למימר דאריכא ליה מילתא מכאן ועד מקום פלוני דהא חזינן (דלא אריכא ליה דרך) שהחזיק בדרך כבר: ודע דבתר הכי פריך וליהוי כל פרסה ופרסה אמר ר"פ במתרא דלא מנו פרסי וליהוי כל הונא והונא וכו' כל מילתא דאית בה קיצותא לא קתני. ולכאורה נראה שהי"ל לרבינו לאוקומי במתרא דלא מנו פרסי אבל במתרא דמנו נזיר כמנין הפרסאות. וי"ל דבשינויא דמילתא דלית בה קיצותא לא קתני מיתרצא נמי קושיא דלהוי כל פרסה ופרסה:

מי

הרדב"ז

ב פירש זמן יותר וכו'. זה מבואר דמן הסתם הוי שלשים יום אבל אם פירש הרי הוא נזיר כפי הזמן שפירש:

ד הריני נזיר שעה אחת וכו'. כיון שאין נודרים שעות ולא פחות משלשים יום לנזירות שלם נתכוון והוי נזיר שלשים יום: אמר הריני נזיר שלשים יום ושעה וכו'. שם במשנה הריני נזיר שלשים ושעה אחת נזיר שלשים ואחד יום שאין נזירות שעות דכיון שהזכיר ימים הוי כאילו אמר הריני נזיר אחד ושלשים יום:

ה האומר הריני נזיר מכאן ועד מקום פלוני וכו'. שם במשנה הריני נזיר מכאן ועד מקום פלוני אומדין כמה ימים מכאן ועד מקום פלוני אם פחות משלשים יום הרי זה נזיר שלשים יום ואם לאו נזיר כמנין הימים ומוקי לה רבא כשהחזיק בדרך וטעמא כיון שהחזיק בדרך דעתו להיות נזיר כל הימים שהוא בדרך ולפיכך הוי נזיר כמנין הימים שיש עד מקום פלוני אבל אם לא החזיק בדרך אינו נזיר אלא שלשים יום:

מי

משנה למלך

פ"ג ה האומר הריני נזיר מכאן עד מקום פלוני כו'. תנן בפ"ק דנזיר (דף ז') אמר הריני נזיר אחת גדולה הריני נזיר אחת קטנה אפילו מכאן ועד סוף העולם נזיר שלשים יום. מתוך דברי רש"י נראה שגירסתו היתה אחת קטנה אחת גדולה אפילו כו' אך גירסת התוס' ושאר המפרשים היא כגירסתנו. וראיתי לתוס' ז"ל שכתבו בפירושא דאחת קטנה כלומר דלא טריחא עלי כלל ע"כ. ולא ידעתי למאי איצטריכו לטעם זה דאף דנימא שלא כיון לפירוש זה אפ"ה הוי נזיר ל' יום מידי דהוה כאומר הריני נזיר יום אחד דהוי נזיר שלשים יום ובשלמא באחת גדולה איצטריך לפירושא דלא נימא דנזירות יותר משלשים יום קביל עליה אבל באחת קטנה לא איצטריך לפירושא. ובגמרא הקשו עלה דמתני' אמאי והא מכאן ועד סוף העולם קאמר ותירצו ה"ק אריכא לי הדא מילתא כמכאן ועד סוף העולם ופירשו התוס' דאזלינן לקולא דהכי מישתמע טפי דאם הוה ר"ל מכאן ועד סוף העולם היה לו להזכיר מנין סוף העולם דידוע הוא שסיר דהעולם יש בו ת"ק שנה מהלך והיה לו לומר ת"ק שנים ולפיכך אזלינן לקולא ע"כ. נראה מדברי התוס' דדוקא משום דפירוש זה מישתמע טפי אזלינן לקולא דאי לאו הכי היה לו לומר הריני נזיר ת"ק שנה הא לאו הכי אזלינן לחומרא ויהיה נזיר כל ימיו. ונפקא מינה שאם הנודר אומר שאינו יודע שהעולם יש בו מהלך ת"ק שנה דאודאי ליה סברת התוס' יהיה נזיר כל ימיו ואע"ג דקי"ל ספק נזירות להקל וכל היכא דמספקא לן אם כיוון לנזירות מרובה או למועטת אזלינן לקולא ובגמרא אמרינן דמתני' דאומר הריני נזיר מלא הבית כו' דרואין את הקופה כאילו מלאה היא חרדל דר"ש היא דאזיל לחומרא בספיקא אבל לר"י רואין את הקופה כאילו מלאה היא קשואין ודלועין. אפשר דהתוס' [illegible] אף לר"ש משום דחזינן דאידך מתני' דמלא הקופה מוקמינן לה כר"ש אבל לענ' [illegible] טעמא דהתוספות אזלינן לקולא ואפילו אומר דאינו יודע מהלך העולם כמה שנים הוא [illegible] י"ל דדברי התוס' הם אליבא דר"ש משום דפשטיה דלישניה ומשמעות דבריו [illegible] ועד סוף העולם קביל עליה וכמו שכתבו התוס' לקמן בד"ה ולתוייה כאילו היא מלאה קשואין [illegible] דוקא משום סברת התוס' הוא שאנו עוקרין הדברים מפשטן הא לאו הכי הוי נזיר [illegible] לר"י. עוד יש לומר דע"כ לא קאמר ר"י אלא היכא דלא נחית לנזירות אבל הכא נחית ליה [illegible] לסלוקים מינים, וחילוק זה כבר הוזכר בגמרא עלה דמתני' דמלא הקופה ולפי זה במתני' [illegible] פנים הוי נזיר שלשים יום אי לאו סברת התוס' היה נזיר כל ימיו אף לר"י דכיון דנחית לנזירות כמאי לסלוקים מינים. באופן שבפי שני תירוצים הללו כל היכא דאודאי ליה סברת התוס' כגון שאומר הנודר שאינו יודע מהלך העולם כמה שנים הוא הוי נזיר כל ימיו אף לר"י:

עוד הקשו בגמרא מסיפא דתנן הריני נזיר מכאן ועד מקום פלוני אומדים כו' ואי לאו נזיר כמנין הימים ואימא הכא נמי אריכא לי הא מלתא כמכאן ועד מקום פלוני ומשני אמר רבא שהחזיק בדרך ע"כ. ויש לדקדק כפי דברי התוס' אימא דמתני' כמכאן ועד מקום פלוני מיירי בשאינו יודע מהלך המקום כמה ימים מכאן ועד מקום פלוני ומש"ה אזלינן לחומרא דאין הכרח בדבריו לומר דפירוש דבריו הוא טריחא לי אבל מתני' דמכאן ועד סוף העולם דיודע שהעולם יש בו מהלך ת"ק שנה אנו מפרשים דבריו דטריחא ליה קאמר דאי לא הוה ליה למימר הריני נזיר ת"ק שנה, וי"ל דמאי פסקה דחד מתניתין מיירי ביודע ואידך מתניתין מיירי באינו יודע או כולהו מיירי ביודע או באינו יודע. אבל פירוק רבא דמוקי לה בשהחזיק בדרך ניחא דבמתני' דמכאן ועד סוף העולם לא שייך אוקימתא זו ומש"ה נקט חדא מתני' מכאן ועד סוף העולם דלא שייך החזיק בדרך ואידך מכאן ועד מקום פלוני דמיירי בשהחזיק בדרך אבל אם החילוק היה בין יודע לאינו יודע הוה מצי למינקט הני תרתי מתני' בחד גוונא או באומר מכאן ועד סוף העולם או באומר מכאן ועד מקום פלוני. ובפירושא דהחזיק בדרך פירש"י ז"ל דהואיל והחזיק בדרך וקאמר מכאן ועד מקום פלוני מוכחא מילתא דלדעתא דליהוי נזיר כל זמן שיהיה בדרך קאמר ועוד כיון דהחזיק בדרך ליכא למימר דאריכא ליה מילתא מכאן ועד מקום פלוני דהא חזינא דלא אריכא ליה דרך דהחזיק בדרך כבר ע"כ. ולכאורה נראה דלפירוש אחד דרש"י לא קבל זה נזירות אלא בזמן שילך בדרך. אך נראה דליתא להדין פירושא אלא הכוונה היא שזה קבל עליו נזירות שיעור הזמן שיהיה בדרך ויותר נראה לי לגרוס בדברי רש"י כל זמן שהיה בדרך והכוונה היא שבשביל הנס שנעשה לו שהלך לשלום קבל עליו נזירות כזמן שהיה בדרך. והתוס' ז"ל כתבו ומשני כשהחזיק בדרך וקבל עליו דמסתמא מפני אונס הדרך קבל עליו נזירות להנצל מסכנת הדרך לכך אומדין מהלך הימים עד מקום פלוני ע"כ. ובד"ה וליהוי כתבו דטעמא הוי משום דהחזיק בדרך אין בדעתו להיות נזיר כי אם בהיותו בדרך ע"כ. והנראה אצלי בכוונת דבריהם דלא ס"ל כפירוש רש"י דמיירי בשהחזיק בדרך כבר אלא איירי ברוצה להחזיק בדרך שרוצה לשום לדרך פעמיו לאותו מקום וקבל עליו דמסתמא מפני אונסי הדרך קבל עליו נזירות להנצל מסכנת הדרך ולפיכך אינו נוזר כי אם כשיעור שיהיה בדרך. עוד עלה בדעתי לפרש פירוש אחר בדברי התוס'. אך מה שכתבתי היא הקרוב בעיני ודברי רבינו בפ"ג מהל' נזירות אין בהם הכרע לאחד משני הפירושים ואפשר לגרס דברי רש"י כפי פירוש התוס' ודוק:

עוד הקשו בגמרא וליהוי כל פרסה ופרסה. והנה בקושיא זו נחלקו התוס' ורש"י דהתוס' פירשו דקושיא זו היא אמתני' דמכאן ועד סוף העולם היא דהכי אמר מכאן ועד סוף העולם [illegible] כמה פרסה יש עד סוף העולם למנין שהעולם ת"ק שנה ומנין נזירות קבל עליה כמנין פרסה לחומרא ולא מצי לפרושי ריהא לכקל דהל"ל היה לו לומר מנין סוף העולם דניחא ליה טפי שיהיה כל פרסה ופרסה בפני עצמה שיוכל לגלח עצמו בסוף כל שלשים יום ע"כ. כלומר טעמא מאי דתנן [illegible] ואמרינן דפירוש דבריו הוא טריחא לי מילתא ולא אמרינן דדברים כפשטן ונזירות דת"ק שנה קבל עליה משום דאם איתא דנזירות דת"ק שנה קבל הל"ל הריני נזיר ת"ק שנה אם איתא דכוונת דבריו היא דכמנין הפרסות שיש עד סוף העולם קבל עליו נזירות וכי תימא אם כוונתו היה להיות נזיר עולם הל"ל הריני נזיר ת"ק שנה הא ליתא משום דניחא ליה טפי שיהא כל פרסה ופרסה בפני עצמו שיוכל לגלח עצמו בסוף כל שלשים יום כלומר דדברים הללו שאמר מכאן ועד סוף העולם סובלים ג' פירושים או שקבל עליו נזירות דת"ק שנה או שקבל עליו נזירות כמספר הפרסות שיש עד סוף העולם או שלא קבל עליו כי אם להיות נזיר שלשים יום ובשלמא הפירוש הא' ניחא שבללו אותו משום דא"כ הל"ל הריני נזיר ת"ק שנה אבל הפירוש הב' ניתן ליאמר משום דניחא ליה טפי האי גוונא כדי שיוכל לגלח בסוף כל שלשים יום. ונראה שיש להכריח מכאן דמה שהקשו בגמרא בתחלה דניזיל לחומרא ויהיה ת"ק שנה אע"ג דקי"ל דספק נזירות להקל הוא משום דרצו ליישב משנה זו אף לר"ש דאית ליה ספק נזירות לחומרא או משום דס"ל לסתמא דתלמודא דפירוש זה דאריכא לי הוא דחוק ואינו כמשמעות דבריו. אבל הפירוש האחר דאף לרבי יהודה דנחית לנזירות אזלינן לחומרא לא ניתן ליאמר דא"כ מה הקשו בגמרא וליהוי כל פרסה ופרסה הא לגבי פירוש זה אזלינן לקולא וכדאיתא בגמ' עלה דמתני' דרואין את הקופה דפריך אמאי לא ליתזייה לקופה כאילו מלאה קשואין ודלועין ותהוי ליה תקנתא דהא ס"ד נזירות הוא דקביל עליה. והכריחו התוס' דקושיא זו דליהוי כל פרסה לא קאי למתני' דמכאן ועד סוף העולם דכיון דטעמא הוי משום דהחזיק בדרך אין בדעתו להיות נזיר כי אם בהיותו בדרך ותירצו בגמרא במתרא דלא מנו פרסה דליכא למימר דכמנין פרסה קביל עליה:

עוד הקשו בגמרא וליהוי כל הונא והונא מי לא תנן הריני נזיר כעפר הארץ וכשער ראשי וכחול הים הרי זה נזיר עולם ומגלח אחת לשלשים יום ופירש הונא פי' רש"י מחוז של כרך שהולכין תלויין לכרך ולשם פורעין המס כו' וכמו תהנת שילה וכמו תהנתה מי ישיבנה ע"כ. ורש"י בפי' פסוק דתהנתה פירש שהוא נגזר מחנין ותהנת שלה לא פי' כלום והנראה שהוא שם מקום. ולי נראה לפרש שכל מהלך יום אחד נקרא הונא וכדאיתא דאמרינן בפ' השוכר את הפועל דף פ"ט דשכיח למיטרח ולמיזבן מהונא להונא ופי' רש"י ממסע למסע ממהלך יום אחד למהלך יום אחד וכן פי' התוס' שם וכן הוא דעת התוס' כאן שכתב כמנין מהלך ימים שעד סוף העולם קביל עליה נזירות:

עוד כתבו התוס' מי לא תנן הריני נזיר כו' אלמא נזירות הרבה קביל עליה ולא מפרשינן למילתיה לקולא למימר הריני נזיר שלשים יום וכשער ראשי דקאמר כלומר אריכא לי האי מילתא כאילו אמרתי הריני נזיר כמנין שער ראשי ע"כ. ויש לדקדק דראיה זו למה דהא מעיקרא טעמא דמפרשינן מילתיה לקולא הוא מהכרח מדלא הזכיר מנין סוף העולם דהיינו ת"ק שנה וא"כ בקושיית פרסה והונא דאודאי ליה הכרח זה וכמו שכתבו התוס' בקושיית ולהוי פרסה אין צריך לראיה דפשיטא דאזלינן לחומרא ולא מפרשינן מילתיה באנפי דחיקי ובדברי הגמרא ניחא דלא הביאו ראיה אלא לומר דכי היכי דהתם לא אמרינן חדא נזירות אריכתא קבל עליה אלא אמרינן דכמנין השערות קבל עליו נזירות אף שלא אמר הרי עלי נזיריות הכי נמי נימא דכמנין אוונות קבל עליו נזירות. אך מדברי התוס' נראה דהקושיא היא דכי היכי דהתם לא אמרינן פירוש זה דאריכא לי הכא נמי לא נימא אותו. והנראה דס"ל לתוס' דראיה זו היא המקום להכריח דאף דקי"ל דספק נזירות להקל ע"מ היכא דפירושא דקולא הוא פירוש דחוק אזלינן לחומרא דגבי דמעיקרא הוה ס"ל דטעמא

דמפרשינן

ו מי שאמר הריני נזיר שתי נזירות וכו'. פ' מי שאמר במשנה מי שנדר שתי נזירות וכו' העיד ר' פפיים על מי שנדר שתי נזירות שאם גלח את הראשונה יום שלשים מגלח את השניה ליום ששים ואם גלח ליום ששים חסר אחד יצא שיום שלשים עולה לו מן המנין ואין חלוק בין שתי נזירות למאה או אלף. וכתב הראב"ד ז"ל קיצר בכאן שאם אמר הריני נזיר מאה שנה או אלף שנים שאין זה נזיר עולם אלא נזיר לעולם ע"כ. ולא נעלם זה מעיני הרב שזה כתב אותו רבינו למטה בבבא המתחלת מי שאמר הריני נזיר לעולם אלא כוונתו ז"ל דכיון דנקט לפרושי הריני נזיר מאה או אלף נזירות שדומה לנזיר עולם היה לו לפרש מיד שאינו נזיר עולם, ורבינו כרוחב שכלו מסדר כל דבר במקומו הראוי לו דהכא אינו עוסק אלא לבאר דמגלח ומביא קרבנותיו בסוף כל שלשים יום:

האומר

זה נזיר נזירות אחת כמנין הימים:

ו *מי שאמר הריני נזיר שתי נזירות או שלש או ארבע הרי זה נזיר כמנין שאמר כל נזירות מהן שלשים יום. ובסוף כל שלשים ושלשים מגלח ומביא קרבנותיו ומתחיל למנות נזירות שניה. אפילו אמר הריני נזיר מאה אלף נזיריות. שאי אפשר שיחיה כזמן הזה הרי זה מונה אחת אחר אחת עד שימות או עד שישלים מנין נזירותיו:

האומר

השגת הראב"ד

*מי שאמר הריני נזיר שתי נזירות וכו' הרי זה מונה אחת אחר אחת עד שימות או עד שישלים מנין נזירותיו. א"א קיצר בכאן שאם אמר הריני נזיר מאה שנה או אלף שנים אין זה נזיר עולם אלא נזיר לעולם:

ו מי שאמר הריני נזיר שתי נזירות וכו'. משנה בפ"ג (דף י"ז) מי שנזר שתי נזירות מגלח את הראשונה יום שלשים ואחד ואת השניה יום ששים ואחד. ומ"ש אפילו אמר הריני נזיר מאה אלף נזירות וכו' בפ"ק (דף ז') ובסוף הפרק בברייתא (דף ח':) הריני נזיר כל ימי חיי הריני נזיר עולם הרי זה נזיר עולם אפילו מאה שנה אפילו אלף שנים אין זה נזיר עולם אלא נזיר לעולם. ופירש המפרש (בדף ז') אין זה נזיר עולם שיהא מגלח לסוף שלשים אלא נזיר לעולם דכחדא נזירות אריכתא דמי ואינו מותר בתגלחת כל ימיו עכ"ל. ומשמע בהדיא מרישא ומסיפא שאם אמר הריני נזיר מאה נזירות או אלף שהוא מונה נזירות אחר נזירות עד שימות ושהם נזירות שלשים יום ולפיכך מגלח בסוף כל שלשים יום: וכתב הראב"ד ז"ל א"א קיצר בכאן שאם אמר וכו'. ואני אומר שאין כאן קיצור שהרי לקמן בפרק זה כתב החילוק שיש בין נזיר עולם לנזיר לזמן קצוב:

האומר

משנה למלך

דמפרשינן למילתיה לומר דכוונתו היא אריכא לי הוא משום דאל"כ היה לומר מנין סוף העולם ולפי הנחה זו נופלת הקושיא של ולהוי פרסה ופרסה ולהוי אונא ואונא דלפי פי' זה אודא ליה הסברא וכמו שכתבנו, אך עדיין היה אפשר לדוחה לדחות דליתא להדין כללא אלא אף בלא שום סברא אנו מפרשים דבריו לקולא אף שהוא פירוש דחוק ולפי זה ליכא קושיא לא מפרסה ולא מאוונא להם הביא ראיה מאידך מתני' דע"כ כל היכא דליכא סברא אין אנו מפרשים דבריו לקולא היכא דהפירוש הוא דחוק מדלא מפרשינן למילתיה התם לקולא דה"ק הריני נזיר שלשים יום ואריכא לי האי מלתא כאילו אמרתי הריני נזיר כמנין שער ראשי וא"כ הדרא קושיין לדוכתה מפרסה ומאוונא:

אך עדיין יש לדקדק לכל הפירושים דלמה לא הביא ראיה זו המקשה כשהקשה מפרסה. עוד כתבו התוס' ומתני' כל מילתא דאית ליה קצבתא לא קתני פירוש שהאומר הריני דעד סוף העולם אית ליה קצבתא דמהלך העולם ת"ק שנה ואם איתא דנזירות כמנין קביל עליה הו"ל לפרש בהדיא אחרי שיש להם מנין ולכך י"ל דחד נזירות קביל עליה אבל שער ראשי ועפר הארץ וחול הים אין להם קצבה ומנין ורוצה לומר דכמנין שער ראשו קבל עליו נזירות ומה שלא פירש לפי שלא ידע מנין השיער ע"כ. וכוונת דבריהם הוא דהמקשה היה סבור דהסברא זו מדלא הזכיר מנין השנים לא ידקדק אלא להכריח שלא נפרש בדבריו דחד נזירות ארוך קביל עליה אבל אם נפרש בדבריו דכמנין הפרסאות או האוונות שיש עד סוף העולם קבל עליו נזיריות אין כאן הכרח לבטל פירוש זה, והמתרץ השיב דגם פירוש זה יש לבטל אותו מהכרח זה דמאחר שיש קצבה אם איתא דנזיריות קבל עליו היה לו לומר בהדיא כך וכך נזיריות קבלתי ומאחר שלא פירש אנו מפרשים דבריו דחד נזירות קבל עליו ואריכא ליה כמכאן ועד סוף העולם. ועוד נראה לומר דאין הכוונה דהיה לו לומר הרי עלי נזיריות כך וכך כמספר האוונות שיש עד סוף העולם אלא הכוונה הוא דמאחר דאיכא קצבה היה לו לפרש בהדיא ולומר הריני נזיר כמנין האוונות אבל גבי עפר ושיער לא ידע תיבת מנין מאחר דאין להם מנין. ודע דבתירוץ זה איתרצה לה קושיא קמייתא דולהוי כל פרסה ופרסה ולא איצטריכין לומר דמתני' איירי באתרא דלא מנו פרסה וכן כתב מרן בכ"מ יע"ש: עוד כתבו התוס' וקתני בניחותא שיש חילוק בין קצבה ובין לא קצבה דתניא הריני נזיר כל ימי חיי או נזיר לעולם אין לו קצבה שאינו יודע ימי חייו והרי זה נזיר לעולם כאבשלום ומקל ומביא ג' בהמות למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה ואם אמר אפילו מאת שנה אפי' אלף שנה ומשמע לא יהיה כל כך וה"ל כל ימי חייו ואפ"ה חלוק בדינו דאין זה נזיר לעולם כאבשלום להקל אלא נזיר עולם ארוך עד יום מותו. וא"ת כיון דמדמה מתני' דאיכא קצבתא לאלף שנים דאית להו קצבתא א"כ גם במתני' יהיה נזיר ארוך עד יום מותו כמו באלף שנים. וי"ל דשאני הכא דאמר הריני נזיר אלף שנים ולא אמר מכאן משמע נזירות ארוך קביל עליה אבל במתני' אמר מכאן ועד סוף העולם דמשמע טפי אריכא לי מילתא כמכאן ועד סוף העולם וליכא למימר דנזירות ארוך קביל עליה מדלא אמר הריני נזיר עד סוף העולם ולא מייתי מהך ברייתא אלא דאיכא חילוק בין מלתא דאית ליה קצבתא למלתא דלית ליה קצבתא וג' עניני נזיר הם אמר כשער כעפר כחול נזיר לעולם נזירות אחר נזירות ומגלח כל שערו בין נזירות לנזירות ומביא קרבנותיו אמר כל ימי חייו או נזיר לעולם הרי זה נזיר לעולם כאבשלום ואינו מגלח לגמרי אלא מקל למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה אמר מאת שנה או אלף שנים הרי זה נזירות ארוך עד יום מותו ואינו מגלח ולא מקל ולא מביא קרבן כל ימיו ע"כ. וכן אמת שדמיון זה שהביאו בגמרא מברייתא זו לא יכולתי להולמו דמה שחלקו בברייתא בין דבר שיש לו קצבה לדבר שאין לו קצבה הוא משום דלא גמרינן מאבשלום דנזיר עולם מקל אלא דוקא דומיא דאבשלום שלא נתן לו קצבה לנזירותו אבל כל שנתן קצבה אף שהוא יותר מכדי חייו מקרי דבר קצוב ולא הוי נזיר עולם ומלינו כיוצא בה גבי גט דקי"ל דע"מ שלא תשתי יין לא הוי גט משום דלא הוי כריתות דכל ימיו אגידא ביה ואם אמר ע"מ שלא תשתי יין אלף שנה הוי גט אע"פ שכל ימיו אגידא ביה הכא נמי גבי נזירות הוי דכוותיה. אבל מה שתירצו כל מלתא דאית ביה קיצותא לא קתני טעמא אחרינא אית ביה דכיון דאית ביה קיצותא אם איתא דקבל נזיריות כמספר האוונות היה לו לומר בהדיא וכמו שכתבו התוס' וכעת צ"ע. וכמה שהקשו התוס' דגם במתני' יהיה נזיר ארוך עד יום מותו כמו באלף שנים ונדחקו בתירוץ קושיא זו לא ירדתי לעומק דבריהם דהא טעמא דבמתני' לא אמרינן דחד נזירות ארוך קביל עליה הוא משום דיודע הוא דהעולם יש בו מהלך ת"ק שנה והיה לו לומר שקבל ת"ק שנים ומדלא פירש בהדיא אמרינן דכוונתו היא דאריכא ליה מלתא כמכאן ועד סוף העולם דכי היכי דמהני לן האי אומדנא מדלא פירש לקושיית ולהוי כל אוונא ואוונא מכל שכן דמהני האי אומדנא לקושיית והא מכאן ועד סוף העולם קאמר. וכמה שתירצו התוס' דשאני ברייתא דאמר הריני נזיר אלף שנים ולא אמר מכאן משמע דאם אמר מכאן ועד אלף שנים היינו מפרשים דבריו דחד נזירות דשלשים יום קביל עליה והכי קאמר אריכא לי הדין נזירות כאלו קבלתי מכאן ועד אלף שנים ובמתני' נמי אם היה אומר הריני נזיר עד סוף העולם היה נזיר עד יום מותו דומיא דאומר הריני נזיר אלף שנה יש לדקדק כפי חילוקים אלו דמעיקרא כשהקשו ולהוי כל אוונא ואוונא למה לא תירצו חילוק זה דשאני הכא דאמר מכאן ומשמע טפי אריכא לי מלתא כמכאן ועד סוף העולם מלומר דנזירות אחר נזירות קבל עליו אבל התם גבי הריני נזיר כעפר וכשער ליכא משמעות טפי לאריכא מלתא מלומר נזירות אחר נזירות קבל ומשום הכי לא דקדקו לפרש דבריו ולומר דאריכא ליה כשער וכעפר.

וי"ל דדוקא לגבי הגד שאנו מגדדין דאפשר דחד נזירות ארוך קבל עליו בהם יש לחלק בין אומר מכאן לאומר עד סוף העולם ואינו אומר מכאן דכשאומר מכאן משמע טפי אריכא לי דאל"כ למה אמר מכאן אבל לגבי הגד שגדדו דדלמא כמספר האוונות קבל עליו נזיריות זה אחר זה כפי גד זה צריך לומר מכאן דפירוש דבריו הוא כמספר האוונות שיש מכאן ועד סוף העולם ואם היה אומר הריני נזיר עד סוף העולם היה משמעות דבריו דחד נזירות ארוך קבל עליו ואע"ג דלא אמר כמכאן ועד סוף העולם בכ"ף הדמיון דומיא דכשער וכעפר. הא לא קשיא דהא אף כפי הגד דאריכא ליה צריך להוסיף בדבריו כ"ף הדמיון דהכי קאמר אריכא לי כמכאן ועד סוף העולם ומש"ה הקשו דאיתא דכוונת דבריו היא הרי עלי נזיריות כמכאן ועד סוף העולם דומיא דאומר הריני נזיר כעפר וכשער. עוד תירצו בגמ' רבא אמר שאני שערות הואיל ומובדלות זו מזו ומש"ה איכא למימר דנזיריות קבל אבל אוונות אינם מובדלות ופריך גבי יומי הא כתיב ויהי ערב ויהי בקר יום אחד משמע דלהבדילו מאחר ימים קא אתי וא"כ מהלך הימים מובדלים גם הם ומשני הכי קאמר יממא ולילה חד יומא פירוש הערב שלפני היום לענין שבת ויו"ט ולא לאפוקי מיומא דבתריה קא אתי אלא כל הימים נוגעים זה בזה. עוד תירצו בגמרא רבא אמר למה לך אקשויי כולי האי שאני התם דלא קתני הריני נזיר אחת ופירשו התוס' דמשמע ליה דקאי ארישא דקתני הריני נזיר אחת גדולה או אם אמר הריני נזיר אחת מכאן ועד סוף העולם וכיון דאמר הריני נזיר אחת אמרינן דטריחא ליה ואריכא ליה מלתא כמכאן ועד סוף העולם ואמוראי קמאי לא משמע להו דקאי מכאן ועד סוף העולם אאחת ע"כ. והנה כפי תירוץ זה אם לא אמר אחת הוי נזיר כמספר האוונות שיש עד סוף העולם לכל אוונא חד נזירות דומיא דכעפר וכשער וליכא למימר שיהיה נזיר חד נזירות ארוך דת"ק שנה דהא פירוש זה כבר דחו אותו התוס' מדלא אמר הריני נזיר ת"ק שנה אך לקושיית ולהוי כל אוונא ואוונא דאודא ליה הכרח זה כמו שכתבו התוס' איצטריך רבא לומר דשאני הכא דקאמר אחת:

אך אני מסתפק אם כפי תירוץ זה אין אנו צריכים למאי דקאמר רבא בתחלת הסוגיא דמתני' דמכאן ועד סוף העולם מיירי בשהחזיק בדרך משום דקושיא מעיקרא ליתא דשאני התם דלא קאמר אחת אבל הכא דקאמר אחת אמרינן דאינו נזיר כי אם שלשים יום ורבא רצה לתרץ בין קושיית והא מכאן ועד סוף העולם קאמר ובין קושיית ולהוי כל אוונא ואוונא וזהו דשני רבא בלישניה בתירוץ זה למה לך אקשויי כולי האי שכיון לתרץ גם הקושיא הראשונה ומאי דאוקי רבא אידך מתני' בשהחזיק בדרך הוא כפי התירוץ שתירץ שאני שערות הואיל ומובדלות דלפי תירוץ זה לא ס"ל דמכאן ועד סוף העולם קאי אאחת, ולפי פירוש זו תירץ בתחלה דאידך מתני' מיירי בשהחזיק בדרך אך כפי דבריו האחרונים דס"ל דמכאן ועד סוף העולם קאי אאחת איתרצא ליה נמי קושיא קמייתא ומתני' דמכאן ועד מקום פלוני מיירי בכל גוונא. ויותר היה נראה לי לומר דלא גרסינן בכולהו רבא אלא חד גרסי' בתחלה רבא גרסינן בסוף רבה או בהפך ועוד היה אפשר לגדד ולומר דמלת אחת אינה שוללת אלא שלא נפרש דהרבה נזיריות קבל עליו דמלת אחת סותר פירוש זה אבל הפירוש האחר דהיינו דחד נזירות דת"ק שנה קבל עליו אין מלת אחת סותר פירוש זה דאפשר דאיצטריך לומר מלת אחת כי היכי דלא נימא דנזירות אחר נזירות קבל עליו ולפי זה אנו צריכים לתירוצא דשהחזיק בדרך: ועוד י"ל דאף דנימא דמלת אחת שוללת גם כן הפירוש האחר שיהיה נזיר חד נזירות ארוך דת"ק שנה וכמו שנראה מדברי רש"י בפירוש הסוגיא אפ"ה אנו צריכים לאוקמתא דשהחזיק בדרך דהאי לא אכתי קשה דאמאי לא אמרינן דנזירות אחר נזירות קבל כמנין האוונות שיש מאותו מקום עד מקום פלוני דומיא דמתני' דכעפר אבל השתא דמוקמינן לה בשהחזיק בדרך אין לומר דנזירות בתר נזירות קבל דכיון דמיירי בשהחזיק בדרך אין בדעתו להיות נזיר כי אם בהיותו בדרך וכמו שכתבו התוס' ומה שתירץ רבא בשהחזיק בדרך אף שלאותה קושיא לא הוה צריך לאוקמתא זו מ"מ קושטא דמלתא קאמר רבא דמתני' דמכאן ועד מקום פלוני מיירי בשהחזיק בדרך דאי לא היו עליו נזיריות כמספר האוונות שיש מאותו מקום עד מקום פלוני: הכלל העולה מדברי התוס' דאם אמר הריני נזיר מכאן ועד מקום פלוני והחזיק בדרך אליבא דכ"ע חד נזירות ארוך כמספר הימים שיש מאותו מקום עד מקום פלוני קבל דלומר דפירוש דבריו היא אריכא לי הא ליתא ולא מיבעיא למאן דס"ל דמכאן ועד סוף העולם קאי אאחת ומש"ה אמרינן אריכא ליה אלא אף למאן דאית ליה דהריני מכאן ועד סוף העולם לא קאי אאחת מ"מ כל שהחזיק בדרך לא אמרינן אריכא ליה ולומר דכוונתו היא לקבל נזיריות הרבה כמספר האוונות שיש עד מקום פלוני פשיטא ליתא חדא דבמלתא דאיכא קיצותא לא אמרי' הכי ועוד דשאני שערות דמובדלות זו מזו ואף למאן דאית ליה דטעמא דלא אמרי' דנזירות קבל עליו כמספר האוונות שיש עד סוף העולם הוא משום מלת אחת דקאמר כשהחזיק בדרך אף שלא אמר אחת אינו נזיר נזירות הרבה דמסתמא אין בדעתו להיות נזיר כי אם בהיותו בדרך וכמו שכתבו התוס' ואף שיש לדחות ולומר דדוקא למאן דאית ליה דאם לא החזיק בדרך לא היה נזיר כי אם שלשים יום והיינו מפרשים דבריו דאריכא ליה מלתא התם הוא דכתבו התוס' דאם החזיק אינו נזיר כי אם כמספר הימים דכיון דמשום דהחזיק הוא דאמרינן דהוי נזיר יותר משלשים יום וא"כ ממקום שבאת דהיינו משום דהחזיק מסתמא אין בדעתו להיותו נזיר כי אם בהיותו בדרך אף כפי הגד שגדדנו לעיל דלרבא דטעמא דמתני' הוא משום מלת אחת אף אם לא החזיק לא היינו מפרשים דבריו דאריכא ליה כיון דלא אמר אחת נמצא דהוקש זו אינה מעלה ומוריד וא"כ אף שהחזיק נזירות אחר נזירות קבל

מגדל עוז

מי שאמר הריני נזיר שתי נזירות עד מנין נזירותיו. פ"ק דנזיר (דף ז' וח') : כתב הראב"ד ז"ל קיצר בכאן וכו' : ואני אומר מיהר הסופר לכתוב עד שלא הגיע למלאת הספק הזה או השמיט מלקרות לשון שהרי כתבו מפורש למטה בהלכות זה הפרק בדין נזיר עולם לנזיר לעולם ושם בפירוש יפה ומשובח כי הסופר שלמו קצר הסבה :

כסף משנה

ז האומר הריני נזיר כמנין ימות השנה וכו'. משנה בספ"ק (דף ח'): ומ"ש אם פירש שנות החמה וכו' ואם פירש שנת הלבנה וכו'. שם בברייתא: ומ"ש ואם סתם מונה שנ"ד וכו'. יש לתמוה על זה דהא בירושלמי ספ"ק דנזיר אמרינן מה אנן קיימין אם כמנין ימות החמה שס"ה נזירות (כמנין ימות החמה) אם כמנין ימות הלבנה שנ"ד וכו' אם כמנין ימות השנה צריכא וכיון דבירושלמי אמרו צריכא היאך כתבה רבינו בפשיטות לקולא ואפשר שטעמו משום דתנן בפ"ב דטהרות ספק נזירות מותר:

ח האומר הריני נזיר אחת ומחצה וכו' אמר הריני נזיר ויום אחד וכו'. משנה שם (דף ז'): אמר הריני נזיר ואחד וכו' עד הרי זה נזיר ד' נזירות. ברייתא בספ"ק (דף ח':): הריני נזיר שלשים ויום אחד וכו'. משנה שם (דף ז':) הריני נזיר שלשים יום ושעה אחת נזיר ל"א יום שאין נזירות שעות ובגמ' אמר רב לא שנו אלא דאמר ל"א יום אבל אמר שלשים (יום) ויום אחד נזיר שתים סבר לה כרבי עקיבא דדריש לישנא יתירא:

ט מי שהיו שתי כתי עדים מעידים אותו וכו'. משנה בספ"ג (דף כ') וכב"ה:

י מי שנזר שתי נזירות וכו' עלתה לו כראשונה בשניה. תוספתא בנזיר פ"ב. ומ"ש בין שנדר שתיהן כאחת בין שנדר זו אחר זו

ז האומר הריני נזיר כמנין ימות השנה. מונה נזירותיו כמנין ימות השנה. אם פירש שנות החמה מונה שלש מאות וששים וחמש נזירות כל אחד מהן שלשים יום. ואם פירש שנת לבנה מונה שלש מאות ארבע וחמשים נזירות. ואם סתם מונה שלש מאות וארבע וחמשים נזירות שהרי בארנו שכל הנדרים הולכין אחר לשון בני אדם. ורוב שני החמה שלש מאות וחמשה וששים יום מונין לה. ורוב שני הלבנה שלש מאות וארבע וחמשים יום מונין לה. ואין קורין כל העם שנה סתם אלא לשנת הלבנה: ח האומר הריני נזיר אחת ומחצה הרי זה נזיר שתי נזירות. אמר הריני נזיר ויום אחד. או שאמר הריני נזיר ושעה אחת הרי זה נזיר שתי נזירות. אמר הריני נזיר ואחת הרי זה נזיר שתים. הריני נזיר ואחת ועוד הרי זה נזיר שלש נזירות. הריני נזיר ואחת ועוד ושוב הרי זה נזיר ארבע נזירות. הריני נזיר שלשים יום ויום אחד הרי זה נזיר נזירות אחת של שלשים ואחד יום: ט מי שהיו שתי כתי עדים מעידין אותו. אלו מעידין שנזר שתים ואלו מעידין שנזר חמש. הרי זה נזיר שתים שבכלל חמש שתים והרי כולן מעידים בשתים: י מי שנזר שתי נזירות בין שנדר שתיהן בבת אחת בין שנדר זו אחר זו. כגון שאמר הריני נזיר יום ומנה את הראשונה והפריש קרבן. ואחר כך נשאל על הראשונה והתיר נדרו. עלתה לו ראשונה בשניה ומביא זה הקרבן ונפטר. ואפילו הביא כפרתו ואפילו גלח שערו ואחר כך נשאל עליה עלתה לו ראשונה בשניה. שהרי אין השניה חלה אלא לאחר הראשונה והראשונה כיון

הרדב"ז (מכ"י)

ז האומר הריני נזיר כמנין ימות השנה וכו'. פ"ק במשנה (דף ח') הריני נזיר כמנין ימות החמה מונה נזירות כמנין ימות החמה א"ר יהודה מעשה היה כיון שהשלים מת ור' יהודה לסיועי לת"ק אתי מעשה היה חייבוהו חכמים נזירות הרבה וכיון שהשלים כולם מת וע"כ אית לן למימר דר' יהודה שמעיה לרבי דפליג ואמר שזה נזיר עולם והביא מעשה לסיועי לת"ק כיון שהשלים מת ואם היה נזיר עולם לא שייך ביה השלמה: אם פירש שנות החמה וכו'. בערכין פ"ג ברייתא ומסקינן התם בנדרים הלך אחר לשון בני אדם ורוב שנות החמה שס"ה ימים ורוב שנות הלבנה שנ"ד ימים:

ח האומר הריני נזיר אחת ומחצה וכו'. פ"ק משנה הריני נזיר ויום אחד הריני נזיר ושעה אחת הריני נזיר ומחצה הרי זה נזיר שתים ובגמ' מפרכינן להו. ורבינו הקדים היותר מחודשת דאמר אחת ומחצה דנהית לדיוקא הימא לא כלומר ימנה מ"ה יום קמ"ל דמונה שתי נזירות וטעמא דכיון דאמר הריני נזיר היילא עליה נזירות אחת וכי הדר ואמר יום או שעה או חצי אין נזירות לתלאין ומונה שתי נזירות: אמר הריני נזיר ואחת וכו'. שם ת"ר הריני נזיר ואחת מונה שתים ועוד מונה שלש ושוב מונה ארבע פשיטא מהו דתימא ושוב כי כולהו והויא ליה שית קמ"ל: הריני נזיר שלשים יום ויום וכו'. שם במשנה הריני נזיר שלשים יום ויום אחד או שלשים יום ושעה אחת נזיר שלשים ואחד יום וטעמא כיון דהפסיק במלת שלשים לא קיימא דיבור דנזיר איום ולא שעה והוי נזיר ל"א יום שאין נזירות לשעות. ולא קי"ל כרב דאמר ל"ש אלא דאמר שלשים ואחד יום אבל אמר שלשים יום ויום אחד נזיר שתים משום דסבר לה כר"ע כדאיתא התם. ואפי' לספרים דלא גרסי במתני' ויום אחד אלא ושעה אחת שפיר ילפינן מינה דמי שאמר שלשים יום ויום אחד דאינו נזיר אלא שלשים ואחד יום דהא שעה אחת כיום אחד דמיא כיון שאין נודרים שעות:

כסף משנה

ט מי שהיו שתי כתי עדים מעידין אותו וכו'. פרק מי שאמר פלוגתא דבית שמאי ובית הלל ופסק כבית הלל דאמרי יש בכלל חמש שתים שיהא נזיר שתים:

י מי שנזר שתי נזירות וכו'. פ' אלו מותרין בנדרים תניא מי שנדר שתי נזירות מנה את האחד והפריש קרבן ונשאל עליה עלתה לו שניה בראשונה ואיבעיא דמוקמינן לה דאמר הריני נזיר היום ופסק הלכה כשמואל: ואפילו הביא כפרתו וכו'. זה מבואר בכמה דוכתי שהחכם עוקר את הנדר או את השבועה מעיקרה ומשוי ליה נדר בטעות כאילו לא נדר ואפי' כשפותו על העמוד ללקות על שעבר על נדרו או שבועתו הרי זה נשאל לחכם ופטור כמבואר פ' שבועות שתים:

מי

לחם משנה

פ"ג ח הריני [נזיר] שלשים יום ויום אחד כו'. קשה דבגמרא (דף ז' ע"ב) אמר רב דרשינן לישנא יתירא וכיון דקאמר שלשים יום ויום אחד ולא אמר שלשים ואחד יום נזיר שתים וכר' עקיבא דדריש לישנא יתירא ורבינו פסק כר' עקיבא בפכ"ה מה' מכירה. ולכך נראה לומר דהא ודאי ט"ס הוא בספרי רבינו וצ"ל שלשים ואחד יום:

ט מי שהיו ב' כתי עדים כו'. קשה דמתני' דפ"ג דנזיר (דף כ') דקאמר הכי הייט דלא כר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקה דקאמר דפליגי בכת אחת אחת אומרת שתים ואחת אומרת ה' אבל לרבי ישמעאל אפי' כת אחת שנחלקו אחת אומרת חמש ואחת אומרת שתים לב"ה אמרינן יש בכלל חמש שתים ורבינו ז"ל היה לו לפסוק כן ולכתוב כת אחת ולהשמיענו אפי' כת אחת שאחת אומרת שתים ואחת אומרת חמש יש בכלל חמש

משנה למלך

קבל כמספר האוונות שיש עד מקום פלוני, וכי פימא והא מתני' קתני אומדין כמה ימים כו' אפשר לומר דהסיא מתני' רבי היא דאית ליה דאינו מגלח אחת לשלשים יום אלא שהאומר הרי עלי נזירות אבל אליבא דת"ק דאית ליה דהאומר הריני נזיר כעפר מגלח אחת לשלשים יום הכי נמי בהאומר הריני נזיר מכאן ועד מקום פלוני מגלח אחת לשלשים יום כמספר האוונות שיש עד מקום פלוני. אך כד מעיינין שפיר יראה דליתא להאי מלתא ואפוכי פלוגתא לא מפכינן אלא כל היכא דסחיק בדרך אליבא דכ"ע חד נזירות ארוך קבל עליו והיכא דלא סחיק בדרך אליבא דמאן דאית ליה דמכאן ועד סוף העולם לא קאי אאחת פשיטא דכאומר מכאן ועד מקום פלוני ולא סחיק בדרך דחד נזירות דשלשים יום קבל עליו ומאי דקאמר עד מקום פלוני הכוונה היא דאריכא ליה דומיא דמכאן ועד סוף העולם אבל למאן דאית ליה דמכאן ועד סוף העולם קאי אאחת דוקא היכא דאמר אחת אמרי' דאריכא ליה קאמר כי היכי שלא יהיו דבריו סותרים אהו את אלו אבל היכא דלא אמר לא אמרי' דאריכא ליה קאמר אלא נקטינן דברים כפשטן. וכל זה הוא כפי הצד שלדדנו לעיל דרבא רצה לתרץ קושיא קמייתא דוהא מכאן ועד סוף העולם קאמר וס"ל דטעמא דמתני' הוא משום דאמר אחת אבל כפי הצד האחר דרבא לא בא לתרץ כי אם קושיית ולהוי אוונא ואוונא אבל קושיא קמייתא במקומה עומדת משום דס"ל דמלת אחת אינה שוללת הפירוש שיהיה נזיר ארוך ת"ק שנה א"כ גם לרבא היכא דאמר מכאן ועד מקום פלוני ולא סחיק בדרך אמרי' דפירוש דבריו הוא דאריכא ליה. ועוד אפשר לומר דאף דנימא דרבא ס"ל דמלת אחת שוללת שני הפירושים אפשר דס"ל דאף דלא קאמר אחת פירוש הוא אריכא לי מדלא קאמר הריני נזיר ת"ק שנה ומאי דקתני במתני' אחת הוא משום קושיית ולהוי כל אוונא ואוונא. ועכשיו נבאר כל המחלוקות אם נאמר דרבא בא לתרץ קושיא קמייתא ג"כ וס"ל דטעמא דמתני' דאמרינן אריכא לי הוא משום דקאמר אחת א"כ כל היכא דלא קאמר אחת לא אמרינן אריכא ליה ונראה דנזירות אחר נזירות קבל דומיא דכשער ראשי דלרבא לית ליה שום חלוק בין דבר שיש לו קצבה לאין לו קצבה וכן לא ס"ל דשאני שערות ואומדנות הכוס' ליכא דהא לא סחיק בדרך ואם נאמר דרבא לא בא לתרץ קושיא קמייתא משום דס"ל דמלה אחת אינה שוללת הפירוש שקבל עליו נזירות ארוך דת"ק שנה א"כ גם לדידיה כל שלא סחיק בדרך אמרינן דחד נזירות דשלשים יום קבל ומאי דקאמר עד מקום פלוני פירושו הוא דאריכא ליה ואם נאמר דרבא ס"ל דלעולם מלת אחת שוללת כל הפירושים אלא דס"ל דאף אם לא אמר אחת לא הוינו מפרשים דחד נזירות ארוך קבל מסברת שכתבו התוס' מדלא קאמר הריני נזיר ת"ק שנה ומאי דאיצטריך במתני' למיתני אחת הוא משום קושיית ולהוי כל אוונא ואוונא א"כ היכא דלא אמר אחת נזירות כמספר נזירות קבל כמנין האוונות והיכא דאמר הריני נזיר מכאן ועד סוף העולם אם אמר אחת אליבא דכ"ע אינו נזיר כי אם שלשים יום דוקא ואם לא אמר אחת הרי זה דומה לאומר הריני נזיר מכאן ועד מקום פלוני ולא סחיק בדרך. וכל המחלוקות שכתבנו לעיל בדין זה שייכי לאומר מכאן ועד סוף העולם אין צורך לכפול הדברים. ואם לא אמר מכאן אלא הריני נזיר עד סוף העולם או עד מקום פלוני אם אמר אחת אליבא דכ"ע אינו נזיר כי אם שלשים יום ואם לא אמר אחת מדברי התוס' נראה דכל שלא אמר מכאן לא מפרשינן דבריו דאריכא ליה אלא אמרינן דנזירות ארוך קבל ואליבא דרבא יש להסתפק אי אמרינן דנזירות ארוך קבל או דלמא נזירות בתר נזירות כמספר האוונות וכמו שכתבנו לעיל. ואם אמר הריני נזיר מכאן ועד אלף שנים מדברי התוס' נראה דאינו נזיר כי אם שלשים יום ופירוש דבריו הוא דאריכא ליה כאילו אמר הריני נזיר אלף שנים ואליבא דרבא יש להסתפק כיון שלא אמר אחת וכדכתיבנא: ודע שרש"י פירש פירוש אחר בסוגיא זו וס"ל דקושיית ולהוי כל פרסה ופרסה וקושיית ולהוי כל אוונא ואוונא היא עלה דמתני' דסחיק בדרך ואמר מכאן ועד מקום פלוני. והנראה דס"ל דבמתני' דמכאן ועד סוף העולם ליכא קושיא דכיון דאמרינן דפירוש דבריו דאריכא ליה אין כאן קושיא כלל אבל באידך מתני' דמכאן ועד מקום פלוני דאמרינן דנזירות ארוך קבל התם הוא דפריך דנימא דנזירות בתר נזירות קבל דומיא דהריני נזיר כעפר הארץ אלא שדברי רבא שכתו בסוף הסוגיא דקאמר למה לך אקשויי כולי האי שאני התם דהא קתני הריני נזיר אחת לא יכולתי ליישבם דכפי שיטת רש"י הלזו נ"ל שדברי רבא לא באו כי אם לתרץ קושיא קמייתא ואין להם שייכות כלל עם קושיית ולהוי כל אוונא ואוונא והוא דוחק גדול בעיני וצ"ע:

ז האומר הריני נזיר כמנין ימות השנה וכו'. (א"ה עיין לקמן בפרקין הלכה י"ח):

ומה

מגדל עוז

האומר הריני נזיר כמנין ימות השנה עד אלא לשנת הלבנה. פ"ק דנזיר (דף ח') ומייתי לה פ' אין בערכין (דף ט'): הריני נזיר אחת ומחצה כו' עד של שלשים יום ויום אחד. פ"ק דנזיר (דף ז'): מי שהיו שתי כתי עדים עד מעידין בשתים. פ"ג דנזיר (דף כ'): מי שנזר שתי נזירות עד כאילו אינה מעיקרה. בנדרים פרק ואלו מותרין (דף י"ז):

כיון שהתירה כאילו אינה מעיקרה:

יא *מי שאמר הריני נזיר לעולם או הריני נזיר כל ימי חיי הרי זה נזיר לעולם. ואם אמר הריני נזיר אלף שנה הרי זה נזיר לזמן קצוב. ואף על פי שאי אפשר שיחיה האדם אלף שנה: יב ומה בין נזיר עולם לנזיר לזמן קצוב. שהנזיר לזמן אסור לגלח עד סוף ימי נזירו שנאמר כל ימי נדר נזרו תער לא יעבור על ראשו עד מלאת הימים. ונזיר עולם אם הכביד שערו מקל בתער משנים עשר חדש עד שנים עשר חדש. ומביא קרבנו שלש בהמות כשיגלח שנאמר ויהי מקץ ימים לימים אשר יגלח כי כבד עליו וגלחו. ואבשלום נזיר עולם היה. ודבר זה הלכה היא מפי הקבלה. ונזיר עולם שנטמא הרי זה מביא קרבן טומאה ומגלח תגלחת טומאה כמו נזיר לזמן קצוב: יג שמשון לא היה נזיר גמור. שהרי לא נדר בנזיר אלא המלאך הפרישו מן הטומאה. וכיצד

היה

השגת הראב"ד

*מי שאמר הריני נזיר לעולם וכו'. א"א זו הגרסא כך מצאתי בתוספתא ובירושלמי אבל בגמרא שלנו אינה כן והיא מבולבלת מאד:

יא מי שאמר הריני נזיר לעולם וכו'. פ"ק דנזיר ת"ר הריני נזיר כל ימי חיי הריני נזיר לעולם הרי זה נזיר עולם אפי' מאה שנה אפי' אלף שנה אין זה נזיר עולם אלא נזיר לעולם ואמרי' בגמ' דאבשלום נזיר עולם היה ומגלח אחת לי"ב חדש ותנן נמי נזיר עולם הכביד שערו מקל בתער ומביא שלש בהמות ואם נטמא מביא קרבן טומאה ואמרי' נמי התם דכל מילתא דאית לה קיצותא הוי כמקבל עליה נזירות ארוכתא ואינו מגלח כלל אלא אם נטמא דמגלח כשאר נזירים: יג שמשון לא היה נזיר גמור וכו'. כלומר שאם היה נזיר גמור כגון שהדירו אביו היה נוהג בו כל דברי נזירות ולא היה מטמא למתים אלא המלאך הפרישו דכתיב ולא תאכלי כל טומאה ולמה שהפרישו הפרישו ולמה שלא הפרישו לא הפרישו דתניא א"ר יהודה נזיר שמשון מותר ליטמא למתים והא ואם נטמא אינו מביא קרבן קתני מתני' ר' יהודה היא ואפילו לכתחלה מותר ליטמא למתים ואיידי דקתני גבי נזיר עולם אם נטמא תני נמי גבי נזיר שמשון אם נטמא וקי"ל כר' יהודה לגבי ר"ם:

לפיכך

כן משמע בירושלמי דנזיר פ"ג. ומה שכתב ואפילו הביא כפרתו וכו'. כן משמע בירושלמי שם:

יא מי שאמר הריני נזיר כל ימי חיי וכו'. ברייתא בספ"ק (דף ח') כתבתיה בפרק זה אלא שנראה שלא היה רבינו גורס בה חילוק בין עולם ללעולם אלא חילוק בין נזיר לעולם לנזיר לזמן קצוב: וכתב הראב"ד על דברי רבינו זו הגירסא כך מצאתי וכו'. וכבר כתבתי שנ"ל שגירסת רבינו בגמרא היתה כמו בירושלמי ובתוספתא:

יב מה בין נזיר עולם וכו'. במשנה פ"ק (דף ד') שנינו מה בין נזיר עולם לנזיר שמשון נזיר עולם הכביד שערו מיקל בתער ומביא ג' בהמות ואם נטמא מביא קרבן טומאה. ופירש רבינו דהכביד שערו היינו מי"ב חדש לי"ב חדש דומיא דאבשלום דאיפליגו ביה תנאי בפ"ק (דף ד' ה') ופסק כתנא קמא דאמר מי"ב חדש לי"ב חדש דכתב ויהי מקץ ימים לימים ויליף ימים לימים מבתי ערי חומה: ומ"ש ואבשלום נזיר עולם היה. שם: ומ"ש ודבר זה הלכה מפי הקבלה אע"ג דמייתי לה מקרא דויהי מקץ ימים לימים אשר יגלח וכו' סובר רבינו שאינו מוכרח דהא אפשר לפרש בגוונא אחרינא אלא שקבלה היתה בידם ואסמכוה אקרא:

יג שמשון לא היה נזיר גמור וכו'. משנה שם נזיר שמשון הכביד שערו אינו מיקל ואם נטמא אינו מביא קרבן טומאה ובגמרא (דף ד':) מני מתני' לא ר' יהודה ולא ר"ש דתניא ר' יהודה אומר נזיר שמשון מותר ליטמא למתים שכן מצינו בשמשון שנטמא ר"ש אומר האומר נזיר שמשון לא אמר כלום שלא מצינו בשמשון שיצאת נזירות מפיו מני (לא ר' יהודה ולא ר"ש) אי ר' יהודה הא אמר אפי' לכתחלה ומתני' קתני אם נטמא אי ר"ש הא אמר לא חיילא עליה נזירות כלל לעולם ר' יהודה היא ואיידי דקתני גבי נזיר עולם אם נטמא תנא נמי גבי נזיר שמשון אם נטמא וכו' ושמשון לאו נדור הוא והא כתיב כי נזיר אלהים יהיה הנער מן הבטן התם מלאך הוא דקאמר ומנא לן דאיטמי למתים וכו' גמרא גמירי לה. וידוע דהלכה כר' יהודה לגבי ר"ש ועוד דסתם מתני' כוותיה. והר"י בן לב כתב בתשובה שקשה לו על פסק זה דרבינו דבכגון דידן פליגי ר' יהודה ור' יעקב בפ"ק עם ר"ש ור' יוסי דס"ל לר"ש ור' יוסי דבעינן שידור בדבר הנדור ומש"ה אמר ר"ש דלא חייל נזירות שמשון כלל דשמשון לאו נדור הוא אלא מלאך הוא דקאמר כי נזיר אלהים

לחם משנה

ואם שתים דכי האי גוונא אשכחן בהלואה אחת אומרת מנה ואחת אומרת מאתים דיש בכלל מאתים מנה כדאמר ר"ש בן אלעזר בפ' זה בורר וכן פסק רבינו בהלכות עדות כר"ש ב"א וא"כ היה לו לפרש כאן כן ולא לכתוב ב' כתי עדים דמשמע דבשניהם כת אחת אמרינן נחלקו עדותן:

יג שמשון לא היה נזיר גמור כו'. הקשה מהר"י בן לב ז"ל דרבינו ז"ל פסק הרתי דסתרן אהדדי דבפ"ה דנזיר משמע דמאן דאית ליה נזירות שמשון לא בעינן שיתפיס בדבר הנדור דשמשון להו נדור הוא ורבינו ז"ל פסק בהל' נדרים דבעינן בדבר הנדור א"כ הוא סותר למה שפסק כאן דנזירות שמשון הוי נזיר. והוא ז"ל תירץ דאית ליה לרבינו ז"ל דמאן דאית ליה נזירות שמשון מפיק ליה מלה' דכתיב גבי נזיר וכמו שהקשו שם בגמ' גבי נזיר נמי הא כתיב לה' וכתב ז"ל שהוכרח רבינו לומר כי היכי דלא הקשי סתמי אהדדי דבפ"ק דנזיר סתם משנה הוי דנזירות שמשון הוי נזיר ובריש פ"ב דנדרים איכא סתם משנה דבעינן שיתפיס בדבר הנדור ולפום שלום ביניהם הוכרח רבינו לומר כן. ובאמת אין זה מוכרח כ"כ אבל נראה לי הכרח אחר עלמיי אשר עבורו הולך רבינו למשכוני נפשיה. דבפ"ב נדרים ברישיה (דף י"ג ע"ב) אמרינן ואלו מותרים חולין שאוכל לך כבשר חזיר כעכו"ם כעורות לבובין כו' ואמר שם בגמ' טעמא דאמר חולין כו' ואלא ר' יהודה היינו רישא כלומר כבר הניגא לה בפרקין דלעיל ואי ר' יהודה דאית ליה נזירות שמשון לא בעי שיתפיס בדבר הנדור אלא אפי' מתפיס בדבר האסור כדמשמע פשטא דסוגיא דפ"ק דנזיר א"כ אדמקשי בגמ' הא תני ליה רישא ליקשי ליה שפי דמ"ה לומר דמתני' ר' יהודה דקאמרה דבעכו"ם ובעורות לבובין לא מהני משום דבעינן שיתפיס בדבר האסור כדפירשו שם בגמ' טעמא ור' יהודה אפי' מתפיס בדבר האסור הוי נדר דהא אמר בנזירות שמשון הוי נזיר אע"ג דמתפיס בדבר האסור אלא ודאי דטעמא דר' יהודה בנזירות שמשון הוי משום דכתיב ביה לה' כדכתב מהר"י בן לב ז"ל. ויש סעד להומכו לפירוש מהר"י בן לב ז"ל שפירש דטעמו של רבינו ז"ל משום דמפיק ליה מלה' ולא כמו שפירש מהר"י קארו ז"ל דטעמא דאית ליה דשמשון נדור הוא דקרא דכי נזיר אלהים יהיה הנער מן הבטן מנוח הוא דקאמר ליה דהם כדבריו איך כתב רבינו שהרי לא נדר בנזיר הא מ"מ אביו הדירו כיון דמנוח קאמר כי נזיר אלהים יהיה הנער וכו' וקי"ל אים מדיר את בנו בנזיר ואי קשיא לפירוש מהר"י בן לב ז"ל דבסוף הלכות נזירות פסק רבינו ז"ל כשמעון הצדיק דמשמע דמפיק ליה לה' להכי שכן כתב שם אבל הנודר לה' דרך קדושה ה"ז נאה ומשובח וע"ז נאמר נזר אלהיו על ראשו קדש הוא לה' דמשמע דהוי כשמעון הצדיק ולר' יהודה משמע דליה ליה דהא איהו מפיק לקרא דלה' לדרשת נזירות שמשון י"ל דמ"מ ר"י אית ליה דרשא דשמעון הצדיק אלא דלא מפיק ליה מהאי לה' אלא מקרא דנזר אלהיו על ראשו קודש הוא לה' ולהכי מייתי רבינו ההוא קרא כשהזכיר מלתיה דשמעון הצדיק ולא הזכיר קרא דנדר נזיר להזיר לה' שהזכיר שמעון הצדיק בגמ' דהא קשה ע"ז מאי שנקיה לקרא דמייתי שמעון הצדיק ומפיק ליה מקרא אחרינא ולדברי מהר"י בן לב ז"ל ניחא כדכתיבנא ומ"מ פירושו מגומגם וכדכתב מהרי"ק ועדיין צ"ע:

ואם

משנה למלך

יב ומה בין נזיר עולם לנזיר זמן קצוב כו'. תנן בפ"ק דנזיר (דף ד') מה בין נזיר עולם לנ"ש כו' ופירש"י הריני נזיר עולם הרי זה נזיר כל ימי חייו דכי אמר הריני נזיר עולם משמע דנזירות קבל עליו עד עולם לפיכך כיון שהכביד שערו מקל בתער ומגלח כל שלשים ושלשים ע"כ. והנראה שדברי רש"י הם דברי הגמ' דקאמר האומר הריני נזיר עולם הרי זה נזיר דמשמע דהוה ס"ד דלא להוי נזיר כיון דלא אמר הריני נזיר לעולם אבל נזיר עולם ס"ד דלא להוי נזיר כלל משום דלא הוי דנור קמ"ל דכי אמר הריני נזיר עולם משמע דנזירות קבל עליו עד עולם. ובמאי דתנן מקל בתער כתבו התוס' ולא מגלח לגמרי כאבשלום שלא גלח לגמרי שהרי נתלה בשערו ע"כ. אך ראיתי לרש"י שכתב מקל בתער ומגלח כו' כנראה דס"ל דמקל בתער לאו דוקא ורבינו בפ"ג מהל' נזירות העתיק דברי הגמ' יע"ש, אך בפירוש המשנה כתב מקל בתער ר"ל שמותר לו לגלח בתער, ובמה שכתב רש"י ומגלח כל שלשים ושלשים לא ידעתי למה סתם דבריו כר' נהוראי דאמר, מגלח אחת לשלשים יום. שוב ראיתי לרש"י שפירש בסוגית הגמ' עלה דפלוגתא דרבי ור' נהוראי פירוש מחודש וז"ל רבי אומר אבשלום נזיר עולם היה שאמר כו' ומגלח היה אבשלום לי"ב חודש דבכך הוה ליה כובד ובבליר מהכי לא הוה ליה כובד דהאיש גבורתו אבל שאר נזיר עולם מגלח אחת לשלשים יום דהוו ליה בהכי כובד ע"כ. ולא ידעתי מי הכניסו לרש"י בתגר זה לומר דאף לרבי סתם נזיר עולם מגלח אחת לשלשים יום ומאי דפליג הוא באבשלום דלא נפקא לן מידי דמאי דהוה הוה. וראיתי עוד לרש"י שכתב דאף לר' יוסי דאמר מגלח מערב שבת לערב שבת הוא דוקא באבשלום שהיה בן מלך אבל בשאר אינשי מגלח אחת לשלשים יום וז"ל עלה דסבירא דאמרי' איכא בינייהו כו' ואי קשיא לך ולר' יוסי מאי שנא אבשלום משאר נזיר עולם דמשתפרים אחת לשלשים כו' רבי מתרץ לטעמיה דאבשלום סואיל ובעל כח הוה כובד לדידיה עד י"ב חודש כי באים גבורתו ולר' יוסי סואיל והרמייהו דבני מלכים לספתפר מערב שבת לערב שבת הוה ליה כובד כשאר אחין אבל לשאר אינשי ליכא כובד עד שלשים ע"כ. נמצא לפי דבריו דרבי ור' נהוראי ור' יוסי לא פליגי לענין דינא דכולהו ס"ל דסתם נזיר עולם מגלח אחת לשלשים יום ופלוגתייהו הוא דוקא באבשלום באיזה זמן היה מגלח. ומלבד שפירוש זה הוא תמוה מאד שיהיה מחלוקת תנאים שלנו בדבר דלא נפקא מינה מידי לענין דינא עוד אני תמיה דבגמ' הקשו לרבי ואימא ב' שנים כו' ואי אמרת דרבי לענין דינא קא אמר ניחא שקלא וטריא זה אך כפירוש רש"י לא ידעתי שקלא וטריא זה למה. ודע שכעת לא מצאתי חבר לרש"י בסברא זו ורבינו פסק דנזיר עולם מגלח אחת לי"ב חודש וכן הוא דעת התוס' דמחלוקת תנאים שלנו הוא בסתם נזיר עולם וכמו שכתבו בדף ו' ד"ה והתניא ודברי רש"י צריכין אלפי תלמוד:

תו אמרינן בסוף פ"ק דנזיר ת"ר הריני נזיר כל ימי חיי הריני נזיר עולם הרי זה נזיר עולם אפילו מאה שנה אפילו אלף שנים אין זה נזיר עולם אלא נזיר לעולם ע"כ. ובדף ו' הובאת ברייתא זו ופירש"י שם אין זה נזיר עולם שיהיה מגלח אחת לשלשים יום ע"כ. ולשיטתיה אזיל דס"ל דנזיר עולם מגלח אחת לשלשים. אך התוס' שם וכאן פירשו הרי זה נזיר עולם כאבשלום ומקל למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה ע"כ. ומפשטא דברייתא זו נראה שיש חלוק בין אומר נזיר עולם לאומר נזיר לעולם דהכי אמרי' אין זה נזיר עולם אלא נזיר לעולם, ולפי זה שאומר הריני נזיר לעולם יהיה דינו כדין שאומר אלף שנה שאינו מקל לעולם והיינו דבתחלת הברייתא אמרו הריני נזיר עולם משמע דוקא בהאי לישנא. אך לא מצאתי דבריו מפייסב לחלק בין נזיר עולם לנזיר לעולם ורבינו בפ"ג דין י"א לא חילק כי אם בין נודר לזמן קצוב לנודר לזמן שאינו קצוב וכתב בפירוש שהאומר הריני נזיר לעולם דינו שוה להאומר הריני נזיר כל ימי חיי והראב"ד כתב שם שגירסת רבינו היא גירסת התוספתא והירושלמי וגירסת תלמוד שלנו אינה כן והיא מבולבלת מאד ע"כ. ומרן כתב שם שגרסת רבינו בתלמוד שלנו היתה כגירסת תוספתא וירושלמי:

ומי

מגדל עוז

מי שאמר הריני נזיר לעולם עד הרי זה נזיר לעולם: כתב הראב"ד ז"ל זאת הגירסא כך מצאתי וכו' מבולבלת מאד לא נתבוננתי אלא להאריך זמן הנזירות זמן מרובה עכ"ל ואני אומר איני מבין דבריו ולא ידעתי מה בא לחדש וגם יראה לי שהלשון צריך תיקון שיש בו ט"ס ואיני רואה מקום לבלבל הואיל והוא מלה וכותו רק ההלכות הן פ"ק דנזיר (דף ד'). שוב מצאתי

היה דינו. היה אסור ביין ואסור בתגלחת ומותר להטמא למתים. ודבר זה הלכה מפי הקבלה: **יד** לפיכך מי שאמר הריני נזיר כשמשון הרי זה נזיר מן התגלחת ומן היין לעולם. ואינו מגלח כל שנים עשר חדש כשאר נזירי עולם. ומותר להטמא למתים. ואם אמר לא נתכוונתי אלא לאיש אחר ששמו שמשון אינו נזיר. ומי שנדר נזיר כשמשון אינו יכול להשאל על נדרו שנזירות שמשון

כסף משנה

אלהים יהיה הנער מן הבטן ור' יוסי נמי ס"ל דבעינן דבר הנדור ומש"ה מתיר כמי שאמר הרי עלי כבכור וה"ל ר"ש ור' יוסי חדא ור' יעקב ור' יהודה חדא וכיון דר' יוסי לגבי כל חד מהני הלכתא כוותיה שמעינן דהלכתא כר' יוסי ור"ש, וכיוצא בזה פסק הרי"ף בהלכות סוטה בפלוגתא דאחותו הרוסה. ויותר קשה לפי המסקנא דקאמר דכ"ע בעינן דבר הנידר דא"כ ר' יוסי ור"ש ור' יעקב כולהו ס"ל דבעינן דבר הנידר ולא חייל כלל נזירות שמשון ואי משום הא לחוד לא הוה קשה שהוכל לומר שפסק כר' יהודה משום דסתם לן תנא כוותיה הריני כשמשון כבן מנוח וכו' הרי זה נזיר שמשון ואי קשיא הא קשיא דאיך פסק הרמב"ם תרתי דסתרן אהדדי פסק דבעינן דבר הנידר ופסק כר' יהודה דחייל נזירות שמשון אע"ג דשמשון לאו נדור הוא. ומה שעלה בדעתי בהירוץ קושיא זו דס"ל להרמב"ם כמאי דאיתמר בגמ' גבי נזיר נמי הא כתיב לה' ומשני ההוא מיבעי ליה לכדתניא אמר שמעון הצדיק מימי לא אכלתי אשם נזיר טמא חוץ מאדם אחד שבא אלי מן הדרום יפה עינים וכו' אמרתי לו כמוך ירבו נוזרים בישראל עליך הכתוב אומר איש כי יפליא לנדור נדר נזיר להזיר לה' היינו לר' יוסי ואי נמי לר"ש ולר' יעקב אבל לר' יהודה ולסתם מתני' הוי טעמא משום דכתיב להזיר לה' לרבות דבר הנידר כי היכי דמרבינן משום דכתיב כי ידור נדר לה' את הבכור לר' יעקב ולר' יוסי חטאת ואשם ובהכי לא סתרן מתני' אהדדי דהא תנן במתני' טובא דבעינן דבר הנידר וסתם לן רבי דחייל נזירות שמשון אע"ג דלאו נדור הוא עכ"ל. *ודבר ברור הוא כמה דוחק הוא לומר דבר שלא נזכר בגמ' אפילו ברמז. ולי נראה להרב בע"א דאמרינן בגמרא ושמשון לאו נדור הוא והא כתיב כי נזיר אלהים יהיה הנער מן הבטן התם מלאך הוא דקאמר ופירש רש"י והא כתיב כי נזיר אלהים יהיה הנער וקס"ד דמנוח קאמר להא מילתא דס"ל דבר הנדור דאדם מדיר את בנו בנזיר. מלאך הוא דקאמר כי נזיר אלהים יהיה הנער מן הבטן אבל מפיו לא יצא עכ"ל. והשתא איכא למימר לעולם לר' יהודה נמי בעינן דבר הנדור ומאי דאמר דחייל נזירות שמשון הוי טעמא משום דס"ל דהוי דבר הנידר דמאי דכתיב כי נזיר אלהים יהיה הנער מנוח הוא דקאמר ליה:

יד ומ"ש ואם אמר לא נתכוונתי אלא לאיש אחר וכו'. נלמד ממה ששנינו בפרק אלו מותרין (דף כ') וכתב רבינו פ"ב דנדרים נדר בחרם ואמר לא נדרתי אלא בחרמו של ים וכו': ומי שנדר נזיר כשמשון אינו יכול להשאל עליו. בפ"ב דנזיר (דף י"ג) גבי בעיא דרבא הריני נזיר לאחר עשרים יום ומעכשיו מאה יום ובפרק אלו הן הלוקין (דף כ"א:) אהא דתנן יש חורש תלם אחד וחייב עליו שמנה לאוין החורש בשור בחמור וכו' (והוא) כהן ונזיר בבית הטומאה מקיף (דף כ"ב) ולחשוב נמי כגון דאמר שבועה שלא אחרוש (ביו"ט) ומשני וכו' מידי דאיתיה בשאלה לא קתני ולא והרי הקדש בבכור והרי נזיר כנזיר שמשון משמע בהדיא דנזיר שמשון ליתיה בשאלה והטעם פירש"י משום דעל ידי מלאך קיבל נזירות עליו דההוא אין לו שאלה דצווי של מעלה הוא ובפ"ב דנזיר כתב שהטעם משום דשמשון לא הוה נדר. ורבינו נתן טעם מפני שנזירות שמשון לעולם היתה. ויש לדקדק על טעם זה דאטו מי שנזר נזירות עולם ליתיה בשאלה, ויש לדחוק ולומר דהכי קאמר מפני שנזירות שמשון כשהזירו המלאך לא הזירו לזמן כדי שנאמר שמי שנזר נזיר כשמשון לא יהא אסור אלא עד אותו זמן אלא לעולם הזירו וכיון שכן מי שהתפיס עצמו בו הרי הוא כמוהו ואין לו היתר לעולם:

*עי' תוס' יו"ט נזיר פ"א מ"ב:

האומר

הרדב"ז (מכ"י)

יד לפיכך מי שאמר הריני נזיר כשמשון וכו'. הרי הוא כשמשון שהרי שמשון היה נדור מפי המלאך והוי המתפיס בו מתפיס בדבר הנדור והיינו דתניא ר' יהודה אומר נזיר שמשון מותר ליטמא למתים ומשמע דאסור ביין ובתגלחת כשמשון: ואינו מגלח וכו'. שם במשנה מה בין נזיר עולם לנזיר שמשון נזיר עולם הכביד שערו מיקל בתער ומביא שלש בהמות וכו' נזיר שמשון הכביד שערו אינו מיקל וכו': **ומי** שנדר נזיר כשמשון אינו יכול לישאל וכו' תנן בפ' אלו הן הלוקין יש חורש תלם אחד וחייב עליו משום שמונה לאוין וכו' ומני כהן ונזיר בהדייהו ואמרינן עלה בגמרא מידי דאיתיה בשאלה לא קתני ואקשינן עלה והרי הקדש ומשני בבכור כלומר דליתיה בשאלה ומקשה והרי נזיר ומשני בנזיר שמשון כלומר דליתיה בשאלה. וכתב רש"י על ידי מלאך קיבל נזירותו דההוא אין לו שאלה דצווי של מעלה הוא ע"כ. ואיתא נמי פ"ב דנזיר דליתיה בשאלה והיינו דשיילינן הכא מה בין נזיר עולם לנזיר שמשון משמע דנזיר שמשון נמי לעולם הוא:

האומר

לחם משנה

יד ואם אמר לא נתכוונתי כו'. הרב בעל כ"מ ז"ל הביא בפירוש דברי רבינו ז"ל ג' דרכים. ולי נראה דרכו של הרב מהר"י ן' חביב ז"ל מחוור אבל פירושו שפירש בדברי הגמרא הוא דרך אחד וצ"ל לפרש דברי הגמרא באופן אחר מסכים לפירוש שפירשו בדברי רבינו ז"ל שהוא פירש דמ"ש רבינו דהיכא דאמר לא נתכוונתי כו' נאמן היינו דוקא היכא דאמר כשמשון לבד אבל היכא דאמר כשמשון בר מנוח בעל דלילה אע"פ שיאמר לשמשון אחר נתכוונתי אינו נאמן ודלא כהר"י בן לב ז"ל דפליג עליה בתרתי בפירוש דברי רבינו שסובר דהיכא דאמר כשמשון לבד אינו כלום אפי' שלא יאמר לשמשון אחר נתכוונתי ועוד פליג עליה דאפי' שיאמר כשמשון בר מנוח בעל דלילה אם יאמר לשמשון אחר נתכוונתי נאמן, ולהרב מהרי"ק ז"ל יש לו דרך אחר דהיכא דאמר כשמשון לבד מהני אבל אם יאמר לשמשון אחר נתכוונתי אפי' שיאמר כשמשון בר מנוח בעל דלילה אינו נזיר והעלה הרבה בפירוש סוגיית הגמ' וכמו שכתוב בפירושו. ול"נ לקיים דברי מהר"י בן חביב ז"ל ולא כמו שפירש הוא בדברי הגמרא דכשהקשו בגמ' (דף ד') למה לי למתני כל הלין דהמקשה היה סובר דמתני' או או קתני ותירץ לו המתרץ הבנת המשנה אלא דהמקשה היה סבור דמתני' דתני כולהו הוא משום דצריך כולהו ולהכי הקשו בגמ' דלמה הוצרך לומר כל הני סימנים ופירשו בגמרא דאי אמר שמשון לבד הוה אמינא שמשון אחרינא וכן בר מנוח לכך הוצרכו כולהו וסובר רבינו ז"ל דבגמ' נקט צריכותא דשמשון ובר מנוח וה"ה לאידך דכולהו צריכי דכשמשון בר מנוח בעל דלילה נמי איכא למטעי אינים אחרינא וצריך כל הנהו ה' סימנים כדי שלא יוכל לומר לשמשון אחר נתכוונתי אע"פ שאין כן דעת שאר המפרשים דהם סבורים דבשלשה סימנים סגי שיאמר שמשון בר מנוח בעל דלילה לבד מ"מ כיון דרבינו ז"ל הזכיר כל הסימנים משמע דס"ל דכולהו צריכי ואע"ג דבגמרא לא עביד צריכותא אלא לשמשון ובר מנוח משמע ליה לרבינו ז"ל דמינייהו ילפינן לאידך ומשום דהוקשה לו לרבינו במאי דקאמר גמרא הוה אמינא שמשון אחרינא דהא קי"ל סתם נדרים להחמיר מדתנן בפ' ואלו מותרים דאם אמר כבשר מליח דמשמע לגבוה ולעכו"ם סתמו אסור א"כ הכא נמי נימא הכי דע"ד הסתם כיון דלא פירש דבריו על שמשון בר מנוח קאמר לכך הוצרך לתרץ דמאי דקאמר בגמרא הוה אמינא שמשון אחרינא הוא דוקא היכא שמפרש הוא דבריו אבל אם לא יפרש דבריו ודאי דסתם נדרים להחמיר אבל כשיאמר כל הסימנים אע"פ שיאמר לשמשון אחר נתכוונתי אינו נאמן דהוי כרוב המקום קורים לבשר מליח של קדשים בשר מליח סתם ולניין נסך לשמים יין נסך סתם דאינו נאמן משום דרוב המקומות קורין כן ולא כל כמיניה לומר היפך ממאי דמשמע מדבריו וכמ"ש הטור ז"ל בי"ד סימן ר"ח. וא"ת מאי שנא מלא נדרתי אלא לחרמו של ים ולא נדרתי אלא בקרבנות מלכים דכתב שם הטור דנאמן אם הוא תלמיד חכם. ובההיא דרוב המקומות קורין לבשר מליח של קדשים בשר מליח סתם כתב דבכל גוונא אינו נאמן ומשמע אפילו הוא תלמיד חכם והא בההיא דחרמו של ים אין משמעות דבריו אלא חרם סתם חרם גבוה וכדכתב הרמב"ם ז"ל בפ"ב מהלכות נדרים וכן כל כיוצא בזה בדברים אלו שמשמען לכל העם אסור והוא אומר לא נתכוונתי אלא לכך ולכך אם היה הנודר ת"ח וכו' משמע לכל שומע דהוי נדר ומ"מ קאמר דת"ח נאמן. והרב מהרל"ח קארו ז"ל הקשה לפי' מהר"י בן חביב מדין זה דלא נדרתי אלא בחרמו של ים וכו' ואדמקשי ליה מהא מאי לא מסייע ליה מדינא דבשר מליח ותרומת הלשכה דאמרינן דאזלינן בתר מאי דמשמע לבני המדינה ואע"פ שהוא יאמר לא נתכוונתי לכך אינו נאמן וכן פירש דברי הרמב"ם ז"ל מהרל"ח קארו ז"ל עצמו בפ"ב מהלכות נדרים. אלא שעל כל פנים צריך ליישב ב' דינים אלו דלא יסתרו זה את זה. וצ"ל לומר דבכל הני דהזכיר מתני' גבי חרמו של ים וקרבנות מלכים כוונתו לומר שאמר כן דרך שחוק והתול כדי להטעות לשומעים ולכך אם ת"ח הוא נאמן דאין יכולים לומר למה לא פירשת דצריך דיאמר דרצונו לשחוק ולהתל אבל בבשר מליח דאין רצונו לשחוק נאמר לו אם כוונתך בשר מליח של עכו"ם למה לא פירשת כיון שדרך בני המדינה (לקרות) לבשר מליח של קדשים בשר מליח סתם ומינה ילפינן לעניינא דעסקינן השתא דאם יהיה שמשון אחר בעל דלילה בעולם שעקר דלתות עזה ונקרו פלשתים את עיניו ואמר לא נתכוונתי אלא דרך שחוק והתול ולאותו שמשון נתכוונתי אם יהיה תלמיד חכם נאמן אבל בכל זמן שלא ראינו שמשון שאירעו לו אלו המעשים לא נאמר אולי אירעו לשמשון אחר שנתכוון לשמשון אחר דאין לנו לתלות להקל בדבר אשר לא ראינו אע"פ שאפשר שאירעו לו מעשים אלו. וזה שכתב רבינו ז"ל גבי שמואל הרמתי ואין אומרים שמא להים אחר שמעשיו כאלה נתכוון. ולפי פירוש זה פירוש של הרב מהר"י בן חביב אתי שפיר מ"ש רבינו ז"ל בפירוש המשנה דאם אמר כשמואל הרמתי לחוד סגי והיינו כשלא יאמר לשמואל אחר נתכוונתי אבל אם יאמר לאחר נתכוונתי צריך שיאמר כל הפרטים כמו שהזכיר גבי שמשון דדינא דשמשון ושמואל אחד הוא ולא הוצרך רבינו ז"ל לפרש בדינא דשמואל כלל דסמך על מ"ש גבי שמשון. ומ"מ קשה לדברי הרמב"ם ז"ל בפ"ב דנדרים והטור ז"ל דהם סוברים דהיכא דאנשי המקום קורין לחרמי שמים חרמים סתם לא מצי למימר לחרמי כהנים נתכוונתי א"כ מה הקשו בגמ' בפ' ואלו מותרין גבי מתני' דקאמרה בגליל אסורין שאין אנשי גליל מכירין את חרמי כהנים הא ספיקא מותר וקשיא רישא לסיפא נימא דלעולם ספיקא נמי אסור ומאי דהוצרך להם טעם שאין אנשי גליל מכירין את חרמי כהנים הוא לומר דאפי' שיאמר לחרמי כהנים נתכוונתי אינו נאמן. ואולי מאי דקשיא ליה הוא משום דמשמע דהאי שאין אנשי גליל מכירין וכו' קאי אמאי דקאמר תחילה סתם חרמים ביהודה מותרים ובגליל וכו' דמשמע דטעמא דהוצרך לתת בגליל הוא להסור סתם חרמים אפי' שלא יאמר לחרמי כהנים נתכוונתי דומיא דרישא דאמר שאין אנשי גליל מכירין את תרומת הלשכה דהוצרך להוא טעמא להתיר תרומה סתם דאי לאו הכי אסורה אפילו שלא יאמר לתרומת הלשכה נתכוונתי. זה נלע"ד ליישב קצת פירוש מהר"י ן' חביב ז"ל:

האומר

משנה למלך

יד ומי שנדר נזיר כשמשון אינו יכול לישאל על נדרו כו'. (א"ס לענין אם שנדרה בנזירות שמשון אי מצי בעל להפר עיין בס"ס הרב המחבר לעיל פ"ב מהלכות אלו דין י"ז ע"ד מהרימ"ט):

האומר

מגדל עוז

אלתי גר"ס ז"ל מקצי שכתב בלשון ר"ש ז"ל את כלום: ומי שנדר הריני נזיר כשמשון עד לעולם היתה. פ"ב דנזיר (דף י"ד) ומייתי לה בגמ' מכות:

שמשון לעולם היתה: **טו** האומר הריני (א)כשמשון כבן מנוח. כבעל דלילה. כמי שעקר *דלתות עזה. כמי שנקרו פלשתים את עיניו. הרי זה נזיר כנזירות שמשון. ואף על פי שאפשר שנעשו מעשים אלו לאיש אחר: **טז** שמואל הרמתי נזיר עולם היה. לפיכך האומר הריני כשמואל הרמתי. כבן חנה. כבן אלקנה. כמי ששסף את אגג בגלגל. וכיוצא באלו הרי זה נזיר עולם. ואין אומרין שמא לאיש אחר שמעשיו כאלה נתכוון:

האומר

א סמ"ג שם: *כן הוא במשנה וכן צ"ל לפירוש הכ"מ:

טו האומר הריני כשמשון וכו'. שם בפ"ק הריני כשמשון כבן מנוח כבעל דלילה כמי שעקר דלתות עזה כמי שנקרו פלשתים את עיניו הרי זה נזיר שמשון ואמרי' עלה למה לי להיתנא כל הני צריכי דאי אמר כשמשון הו"א שמשון אחרינא קמ"ל כבן מנוח ואי תנא כבן מנוח הו"א איכא דמתקרי הכי קמ"ל כבעל דלילה וכמי שנקרו פלשתים את עיניו ע"כ. וכתב רש"י ז"ל שצריך שיאמר הנודר הריני כשמשון בן מנוח כבעל דלילה או שיאמר כשמשון בן מנוח שעקר דלתות עזה או כשמשון בן מנוח שנקרו פלשתים את עיניו ולפי זה אם אמר הריני כבעל דלילה או הריני כמי שעקר דלתות עזה או הריני כמי שנקרו פלשתים את עיניו לא אמר כלום. ואין נראה כן דעת רבינו וגם לשון המשנה אינו מתיישב לפירש"י ז"ל דקתני כבעל דלילה וכו' והכי הוה ליה למיתני הריני כשמשון בן מנוח בעל דלילה ובשלמא כשמשון כבן מנוח איכא דמתקרי הכי ולפיכך צריך שיאמר ג"כ בעל דלילה לגלות אבל כשמשון בעל דלילה להודיה או מי שעקר דלתות עזה אין צריך גילוי אחר וזהו שכתב רבינו אע"פ שאפשר שנעשו מעשים לאיש אחר והשתא ניחא לישנא דמתני'. והיכא דאמר כשמשון בן מנוח ותו לא לדעת רש"י לא אמר כלום אבל לדעת רבינו אני חוכך להחמיר דהכי משמע בגמ' דקאמר ואי תנא כבן מנוח ה"א איכא דמיקרי הכי ומדלא קאמר ואי תנא שמשון בן מנוח וכו' משמע דוקא אי אמר בן מנוח ותו לא צריך שיאמר בעל דלילה בהדיא או חד מהנך אבל שמשון בן מנוח לא צריך מידי. כן אני סובר בדעת רבינו ואפילו אם אמר הריני נזיר כשמשון לבד יש לחוש להחמיר דלא מצי למימר לשמשון אחר נתכוונתי שהרי לא מצינו שמשון אחר שהיה נזיר וכיון שהזכיר נזירות לשמשון הנזיר נתכוון והרי הוא נזיר שמשון והכי משמע דעל לישנא דמתני' דקתני הריני כשמשון אמרינן הוה אמינא שמשון אחרינא אבל אם אמר הריני נזיר כשמשון לא אמרינן שמשון אחרינא הוא. וכבר ראיתי קצת חכמים בדורנו זה מקילין הרבה בנזירות שמשון. ואני הארכתי הרבה בתשובות ודעתי להחמיר ובין אם אמר הריני נזיר כשמשון או אמר הריני כשמשון בן מנוח או הריני כשמשון בעל דלילה או הריני כבן מנוח בעל דלילה או הריני כמי שעקר דלתות עזה או הריני כמי שנקרו פלשתים את עיניו בכל אחד מאלו הלשונות הוי נזיר שמשון כפי דעת רבינו:

טז שמואל הרמתי נזיר עולם היה וכו'. פ' בתרא דנזיר משנה נזיר היה שמואל כדברי ר' נהוראי שנאמר ומורה לא יעלה על ראשו נאמר בשמשון ומורה לא יעלה על ראשו ונאמר בשמואל מורה מה מורה האמורה בשמשון נזיר אף מורה האמורה בשמואל נזיר. וממה שכתב רבינו כאן תבין מה שכתבתי לעיל גבי שמשון. ואיכא למידק כיון דיליף משמשון מה שמשון מותר להטמא למתים וליתיה בשאלה אף נזיר שמואל מותר להטמא למתים וליתיה בשאלה. וי"ל דלא ילפינן משמשון אלא דמורה היינו לשון נזירות ושמואל אמו הדירתו בנזירות והרי הוא כשאר נזירי עולם ואסור ליטמא למתים ואיתיה בשאלה ושאני שמשון שהודר על פי המלאך ומצינו שהיה מיטמא למתים והיינו דתנן בפ"ק מה בין נזיר עולם לנזיר שמשון נזיר עולם הכביד שערו מקל בתער ומביא שלש בהמות ואם נטמא מביא קרבן טומאה. וה"ת אמאי לא תני נמי נזיר עולם איתיה בשאלה ונזיר שמשון ליתיה בשאלה. שוב ראיתי בתוספות קושיא זו ותירצו מילתא דליתיה בנזירות לא קתני ואם ישאל על הנזירות אז לא הוי נזיר וה"ק מה בין נזיר וכו' בשניהם נזירים וליכא לתרוצי תנא ושייר דמאי שייר דשייר האי:

האומר

טו האומר הריני כשמשון כבן מנוח וכו'. משנה בפ"ק (דף ד') הריני כשמשון כבן מנוח כבעל דלילה כמי שעקר דלתות עזה כמי שנקרו פלשתים את עיניו הרי זה נזיר שמשון ובגמרא למה לי למיתני כל הלין צריכי דאי אמר הריני כשמשון הו"א שמשון אחרינא קמ"ל כבן מנוח ואי תנא כבן מנוח הו"א איכא דמיתקרי הכי קמ"ל כבעל דלילה וכמי שנקרו פלשתים את עיניו. וכתב הרא"ש ז"ל ה"ג הריני כשמשון בן מנוח כבעל דלילה וכמי שעקר דלתות עזה וכמי שנקרו פלשתים את עיניו למה לי למיתני כל הלין כלומר למה לו לפרש כל כך צריכי דאי תנא וכו' ולא היה במשמעות לשונו לשון נזירות קמ"ל כבעל דלילה לכך צריך כל אלה. ולפי הענין נראה שצריך לפרש כל אלה כשמשון בן מנוח כבעל דלילה או כשמשון בן מנוח כמי שעקר וכו' כשמשון בן מנוח כמי שנקרו וכו' עכ"ל. ובמפרש אחר שכתוב בו שהוא הרא"ש כתוב כלשון הזה ואמרינן בגמ' דאפי' אמר כשמשון בן מנוח לא אמר כלום דהרבה אנשים נקראים כך עד שיאמר אחד מאלו הג' סימנים מובהקים עמו ובאחד מהם סגי ולא בעי כל אלשון דבגמרא עביד צריכותא עד כבעל דלילה ותו לא. ונראה דאם אמר מג' סימנים הללו אין צריך להזכיר שמשון כיון דלא עביד צריכות מבעל דלילה ואי אמר כבן מנוח פירוש ואי אמר כמי כבן מנוח עכ"ל. והתוס' כתבו וז"ל כשמשון כבן מנוח כבעל דלילה אבל כשמשון להודיה או כבן מנוח להודיה לא סגי עד שיאמר שלשתן כדמוכח בגמרא מכאן ואילך גרים ר"ת וכמי שעקר דלתות עזה בוי"ו וכמי שנקרו פלשתים את עיניו דאו או קאמר או שיאמר כמי שעקר או כמי שנקרו וכו' דאי אומר כבעל דלילה להוד או כמי שעקר להוד או כמי שנקרו פלשתים את עיניו להוד דהוי נזיר שמשון דהא ליכא למיטעי כלל עכ"ל. וכן פירשו שאר מפרשים. ורבינו שכתב מי שאמר הריני נזיר כשמשון ה"ז נזיר מן התגלחת וכו' ואם אמר לא נתכוונתי אלא לאיש אחר ששמו שמשון אינו נזיר נראה מדבריו שמן הסתם הוי נזיר עד שיאמר לשמשון אחר נתכוונתי וזה הפך מה שאמר בגמ' דאפילו אמר כשמשון בן מנוח אינו כלום כל זמן שלא אמר אחד מהשלשה סימנים. וליישב זה נחלקו גאוני עולם כי יש אומרים שיש הפרש בין האומר הריני נזיר כשמשון לאומר הריני כשמשון שהאומר הריני כשמשון כיון שלא הזכיר מלת נזיר אינו כלום ובזה הוא שאמרו בגמרא דאפי' אמר כשמשון בן מנוח אינו כלום עד שיאמר אחד מהג' סימנים ובזה הוא שכתב רבינו בסיפא אבל כשאמר הריני נזיר כשמשון אע"פ שלא אמר יותר ה"ז נזיר מאחר שהזכיר מלת נזיר ובזה הוא שכתב רבינו ברישא דבאומר כשמשון להודיה ה"ז נזיר מן התגלחת וכו'. והרב ה"ר אליה מזרחי ז"ל כתב זה באחד מהדרכים שכתב ליישב דברי רבינו עם סוגיית הגמ'. ומורי הרב ה"ר יעקב בירב ז"ל כתב להשיב על דברי בעלי סברא זו והעלה דלא שאני לן בין אומר הריני נזיר כשמשון בלא מלת נזיר לאומר הריני נזיר כשמשון. ולזה הסכים הרב ה"ר יעקב ן' חביב ז"ל אלא שמורי הריב"ר ז"ל סובר שדעת רבינו שבין אומר הריני כשמשון בין אומר הריני נזיר כשמשון אינו כלום ואפי' אומר הריני נזיר כשמשון בן מנוח עד שיאמר אחד מהשלשה סימנים וכדאמרינן בגמרא וכמו שפירשו המפרשים. ומה שכתב רבינו ברישא שאם אמר הריני כשמשון הרי זה נזיר מן התגלחת וכו' אין הכוונה שאמר כשמשון בלבד אלא כשאמר כשמשון בן מנוח בעל דלילה וכו' כמו שכתב בסיפא דהכא לא נחית לפרש אופן דיבורו לשיהיה נזיר אלא לומר שאינו אסור מלהטמא למתים ובסוף כתב שאינו נזיר אע"פ שאמר כשמשון בן מנוח עד שיאמר כבעל דלילה וכו' וה"ר יעקב ן' חביב ז"ל סובר שאפילו אמר הריני כשמשון לבד הוי נזיר. וכדמשמע מרישא כדברי רבינו ואין בין האומר כשמשון לבד לאומר כשמשון בן מנוח בעל דלילה אלא שבאומר שמשון לבד אם אמר לא נתכוונתי אלא לאיש אחר ששמו שמשון נאמן ובאומר כשמשון בן מנוח בעל דלילה אע"פ שאמר לא נתכוונתי אלא לאיש אחר ששמו כן לא מהני ליה והוה נזיר ונתלה לפרש כן במה שרבינו כתב ואם אמר לא נתכוונתי אלא לאיש אחר וכו' ארישא שאמר כשמשון לבד ועל פי זה פירש סוגיית הגמ' לדעת רבינו וכתב שכשאמרו בגמרא למה לי למתנא כל הלין כוונתו לומר שפירוש המשנה האומר כשמשון או כבן מנוח או כבעל דלילה ומש"ס קשיא ליה דלמאי כי רוכלא מני להו דהא ודאי דכל אחד מהם הוא מספיק בעצמו והשיב לו דע שלא הבנת המשנה במה שחשבת שכל כינוי מספיק בעצמו לעולם אינו כן שאין מספיק כינוי אחד אלא כשלא יאמר לא נתכוונתי אלא לאיש אחר שאם יאמר לאיש אחר נתכוונתי כן לא הוי נזיר אבל כשיאמר כל הכינויים אף אם יאמר לאיש אחר נתכוונתי הוי נזיר ולזה רמז הוא אמינא למה שיוכל לטעון ולומר הנודר. והדבר מבורר כמה דחוק הוא פירוש זה וכבר הרגיש הרב בעצמו בחולשת פירוש זה שכתב ואם לא בדרך זה איני רואה לקיים פסק הרמב"ם. ועוד שרבינו גבי כבעל דלילה וכו' כתב ואין אומרים שמא נעשו מעשים אלו לאיש אחר משמע דדוקא בשמא אין אומרים אבל אם הנודר אומר בברי לא נתכוונתי אלא לאיש אחר שנעשו לו מעשים אלו אינו נזיר והיינו מתניתין דסתם נדרים להחמיר ופירושן להקל דנדר בחרם ואמר לא נדרתי אלא בחרמו של ים וכו' שהדבר פשוט שכל שומע הדבר לא יבין כי אם לחרם ממש ואפילו הכי כי פירש ואמר לא נתכוונתי אלא לחרמו של ים מהני וכן בכל היכא דמתני' ולא גרע בעל דלילה וכו' מכל איך וזה הפך מה שכתב הרב הנזכר. והרב ה"ר אליה מזרחי ז"ל כתב בדרך שני כדברי הרב ה"ר יעקב ן' חביב ז"ל לחלק בין אומר הריני נזיר כשמשון לאומר כשמשון בן מנוח בעל דלילה שבזה אם אמר לא נתכוונתי אלא לאיש אחר אינו נזיר ובזה אע"פ שאמר כן הוי נזיר. וכבר כתבתי מה שקשה על פירוש זה מדתנן סתם נדרים להחמיר ופירושן להקל. ותמהני על הרב ה"ר אליה מזרחי ז"ל שלא שם לבו לפרש לשון הגמ' למה לי למיתנא כל הלין וכו' בענין יסכים לפירושו: ועל פירוש מורי הרב ה"ר יעקב בירב ז"ל ק"ל שרבינו פסק בסמוך שהאומר הריני כבן חנה או כבן אלקנה הרי זה נזיר ולמה כשיאמר הריני כבן מנוח לא יהא נזיר דמאי שנא. ועוד שלפי מה שהעלה הוא ז"ל להסכים סברת רבינו עם סברת שאר מפרשים שאפילו יאמר כשמשון בן מנוח אינו כלום עד שיצרף עמהם אחד מהשלשה סימנים ה"ל לרבינו לכתוב בעל דלילה בלא כ"ף ומדכתביה בכ"ף משמע דמילתא באפי נפשה היא ועוד שאף בן מנוח כתוב בקצת נוסחאות רבינו בכ"ף ובגירסת המשנה ג"כ כתובה בכ"ף. לכך נראה לע"ד שלדעת רבינו האומר הריני כשמשון או הריני כבן מנוח הוי נזיר והגירסא הנכונה בו היא כבן מנוח בכ"ף והיא גירסת המשנה ובין שיאמר כשמשון ובין שיאמר כבן מנוח בין שיאמר כבעל דלילה הוי נזיר ומה שאמרו בגמ' למה לי למיתנא כל הלין וכו' ה"פ למה לי למיתנא כל הני חמשה לימא חדא מינייהו ומינייהו ילפינן לשארא ומשני צריכי דאי תנא כשמשון הו"א איכא שמשון אחרינא כלומר הו"א הא דקתני מתני' כשמשון לאו למימרא דאמר האי לישנא ממש דאם כן אינו נזיר דאיכא שמשון אחרינא ואין הוכחה בדבר שהוא מתכוין לקבל נזירות אלא היינו לומר שאמר אחד מהדברים המפורסמים שנעשו לשמשון להכי תנא כשמשון ללמדך שאומר כשמשון לבד או כבן מנוח לבד הוי כאומר כבעל דלילה או כמי שעקר דלתות עזה או כמי שנקרו פלשתים את עיניו. כנ"ל ליישב דעת רבינו. ומורי הרב ה"ר יעקב בירב ז"ל אע"פ שכתב להקל באומר הריני כשמשון לא רצה לסמוך על דבריו לענין מעשה:

טז שמואל הרמתי נזיר עולם היה וכו'. משנה בסוף מכילתין (דף ס"ו) נזיר היה שמואל כדברי ר' נהוראי שנאמר ומורה לא יעלה על ראשו נאמר בשמשון מורה ונאמר בשמואל מורה מה מורה האמורה בשמשון נזיר אף מורה האמורה בשמואל נזיר אמר (לו) רבי יוסי והלא אין מורה אלא של בשר ודם אמר לו ר' נהוראי והלא כבר נאמר איך אלך ושמע שאול והרגני שכבר היה עליו מורא של בשר ודם ומשמע דהלכה כרבי נהוראי וכן פסק רבינו שם וכתב תועלת ידיעתו בשמואל אם הוא נזיר (או לא) למי שאמר הריני כשמואל או שיסבר סיפור מסיפוריו כמו שאמרו בשמשון והלכה כר' נהוראי עכ"ל. ומדבריו אלה יש הוכחה גדולה למה שכתבתי בסמוך שדעת רבינו שהאומר כשמשון לבד או כבן מנוח לבד הוי נזיר שמשון:

האומר

מגדל עוז

האומר הריני כשמשון כבן מנוח כו' עד אלו לאיש אחר. פ"ק דנזיר (דף ד'): **שמואל** הרמתי עד סוף הפרק. פ"ק (שם). ופרק בתרא דמס' נזיר (דף ס"ו):

יז האומר הריני נזיר מלא הבית וכו'. משנה פ"ק (דף ח'). ומ"ש ויש לו לגלח מי"ב חדש לי"ב חדש וכו'. הוא ממה שנתבאר בפ' זה (דף ד') גבי נזיר עולם:

יח האומר הריני נזיר כשער ראשי וכו'. משנה שם (דף ח') הריני נזיר כשער ראשי וכעפר הארץ וכחול הים הרי זה נזיר עולם ומגלח אחת לשלשים יום רבי אומר אין זה מגלח אחת לשלשים יום אי זהו שמגלח אחת לשלשים האומר הרי עלי נזירות כשער ראשי וכעפר הארץ וכחול הים ופירש המפרש הרי זה נזיר עולם לפי שהשערות דאשו מרובים משני חייו ויגלח מגלח כל ימיו אחת בסוף ל' ויביא קרבן רבי אומר אין זה מגלח אחת לל' (יום) והאי דקאמר כשער ראשי חדא נזירות אריכא קיבל עליו כשיעור שער והיינו יכול להשלימה והיינו מגלח לעולם אלא אי זהו שמגלח אחת לשלשים יום זה שאמר הרי עלי נזירות כשער ראשי דכוליה ואמר הרי עלי נזירות משמע דקא מפליג בין נזירות לנזירות ויהיה מגלח בסוף כל שלשים (יום) ומביא קרבן עכ"ל. ומה שאמר ובכל תגלחת אינו שותה יין וכו' עד ה"ז

יז האומר הריני נזיר מלא הבית או מלא הקופה. בודקין אותו אם אמר לא היה בדעתי שאהיה נזיר כל ימי ולא נתכוונתי אלא להאריך זמן הנזירות זמן מרובה הרי זה נזיר שלשים יום בלבד. ואם אמר סתם נדרתי רואים את הקופה כאילו היא מלאה חרדל ויהיה נזיר כל ימיו. ויש לו לגלח* משנים עשר חדש לשנים עשר חדש ויביא קרבנותיו כשאר נזירי עולם: **יח** [א]האומר הריני נזיר כשער ראשי. או כעפר הארץ. או כחול הים. הרי זה כמי שאמר הרי נזירות עלי כמנין שער ראשי או כמנין עפר הארץ או כמנין חול הים. לפיכך יגלח כל שלשים יום ויתחיל למנות נזירות שניה שלשים יום ויגלח וכן עד שימות. ובכל תגלחת ותגלחת אינו שותה יין ולא מיטמא למתים ואם שתה או

*עי' מל"מ: [א] שם:

יז האומר הריני נזיר מלא הבית וכו'. פ"ק משנה כלשון רבינו. ומה שכתב ויביא קרבנותיו כשאר נזירי עולם שאין זה כנוזר לעולם דהתם קבע זמן לנזירותו אבל זה שאמר מלא הבית לא קבע זמן ולפיכך הוי כשאר נזירי עולם:

יח האומר הריני נזיר כשער ראשי וכו'. שם במשנה פלוגתא דתנאי והפסק כתנא קמא דאמר הרי זה נזיר עולם ומגלח אחת לשלשים יום וטעמא כיון דאמר כשער ראשי נחית למנין נזירות כמנין שער ראשו הילכך כל שלשים הוי נזירות באנפי נפשיה ולא דמי לנזירות עולם דהתם חד נזירות הוא אלא שמיקל שערו בתער אחת לי"ב חדש כאבשלום ולא דמי לנוזר זמן קצוב שהרי נמשך נזירותו עד אותו זמן ואינו מיקל בתער שהרי נזירות אחת היא עד אותו זמן ולא דמי נמי למלא הבית שהם בדקו אותו ואמר לא נתכוונתי אלא לאחת גדולה אין כאן אלא נזירות אחת ואם אמר סתם נדרתי אין כאן אלא נזירות אחת כימי עולם והוי נזיר עולם ומיקל כל י"ב חדש: ואם שתה או נטמא וכו'. זה מבואר שהרי לא נשלם הנזירות הראשון עד שמתחיל השני וכן כולם:

האומר

לחם משנה

יז האומר הריני נזיר מלא הבית כו' רואין כאילו היה הקופה מלאה חרדל וכו'. בגמ' בפ"ק דנזיר (דף ה') הקשו וליחזו כאילו מלאה קשואין ודלועין ותירצו דאתי כר"ש דאית ליה ספק נזירות להחמיר ור"י קירץ דאתי אפי' כר' יהודה ומוקי לר' יהודה דאית ליה כהכי גבי הריני נזיר כעפר הארץ דאית ליה דנזירות תדא הוי. וכבר כתבתי למעלה שיש לתמוה על רבינו ז"ל דהוא פסק כר' יהודה דספק נזירות להקל בפ"ב מהלכות אלו גבי הריני נזיר אם יש בכרי זה מאה כור וגם פסק גבי עפר הארץ דלא כרבי דלרבי בעי שיאמר נזירות עלי כעפר הארץ ובסמוך כתב רבינו ז"ל דהאומר כשער ראשי הוי כאומר נזירות עלי כמנין שער ראשי והם דברים סותרים לפי סוגיית הגמרא כדכתיבנא דכיון דאיהו פסק כר' יהודה דספק נזירות להקל ע"כ צריך לומר כרבי כדי שנאמר רואין כאילו הקופה מלאה חרדל דאל"כ מלאה קשואין מבעי ודבריו מתמיהין וצ"ע:

האומר

משנה למלך

יז האומר הריני נזיר מלא הבית כו'. (א"ה עיין בסמוך דין ח"י):

יח האומר הריני נזיר כשער ראשי כו'. תנן בפ"ק דנזיר דף ח' הריני נזיר כשער ראשי וכעפר הארץ וכחול הים וכו' (עיין בכ"מ). ויש להתמה לפי מה שכתבנו לעיל בשם רש"י דנזיר עולם אליבא דכ"ע מגלח אחת לשלשים יום א"כ היכי קאמר רבי אין זה מגלח אחת לשלשים דהן לו יסי שלא יסיה פירוש דבריו הנזירות כשר נזירות קבל אלא נזירות ארוך כמנין שער ראשו מ"מ הוי דינו כדין נזיר עולם שמגלח אחת לשלשים. והנראה לי לומר דאליבא דרבי האומר הריני נזיר כשער הארץ דינו כדין האומר הריני נזיר אלף שנים שאינו מגלח לעולם וטעמא דדוקא האומר כל חייו או לעולם אין קצבה לנזירותו לפי שאף אם יגזור שנים האדם אלף שנים הרי זה אמר כל חייו ומגלח שאין קץ לנזירות אבל האומר הריני נזיר אלף שנה הוא כבר נתן קצבה לנזירותו אלא שהדבר הוא מהנמנע שיחיה האדם אלף שנה נמצא דמה שאין קצבה לנזירות זה אינו מצד לשונו וכן האומר הריני נזיר כשער ראשי הוא נתן קצבה לנזירות אלא שהדבר נמנע לפי ששערות ראשו מרובין משני חייו. אך ראיתי לרבינו בפירוש המשנה שכתב דאליבא דרבי האומר נזיר כשער ראשי מגלח אחת לי"ב חודש כדין נזיר עולם הרי דס"ל דכשער ראשי הוי דבר שאין לו קצבה וסמך יש לדבריו בדף ז' דמדמו בגמ' האומר הריני נזיר כשער ראשי להאומר הריני נזיר כל ימי חיי דכולהו הוו דבר שאין לו קצבה. אשר על כן נ"ל לומר דרש"י ז"ל ס"ל כהכרעת התוס' דנזיר עולם דוקא מקל אבל אינו מגלח לגמרי ובגילות הוא דפליגי ת"ק ורבי דת"ק סבר דנזירות בתר נזירות קבל ומש"ה מגלח לגמרי אחת לשלשים ורבי ס"ל דנזירות ארוך קבל ואינו מגלח לגמרי אלא מקל בתער כמו נזיר עולם וסיינו לא אמרו אלא דין סבינות ולא הזכירו הבאת הקרבנות וטעמא משום דלהבאת קרבנות אין חילוק בינייהו דאף אם נאמר דנזירות קבול עליה מ"מ כל שלשים יום מביא קרבן תגלחת: תו תנן התם הריני נזיר מלא הבית או מלא הקופה וכו' רואין את הקופה כאילו מלאה חרדל ונזיר כל ימיו, ופירש"י דאמרי' נזירות כמנין גרעיני חרדל בנו קבל עליו ואין להם הפסקה כל ימיו. נראה דפירשה לבבא זו כת"ק דרבי דאמרי נזירות אחר נזירות קבל והתוס' כתבו ונזיר כל ימיו לרבנן דלעיל נזירות אחר נזירות ולרבי נזירות ארוך ובגמ' הקשו עלה דהך בבא ואמאי וליחזיה כאילו מלאה קשואין ודלועין ופריך ליה תקנתא ותירצו אמר חזקיה במחלוקת שנויה ור"ש הוא דאמר מכניס את עצמו לדבר שספקו חמור מודאו דתניא הריני נזיר ע"מ שיהיה בכרי זה מאה כור והלך ומצאו שנגנב או שנאבד ר"ש אוסר שספק נזירות להחמיר ור' יהודה מתיר שספק נזירות להקל ע"כ. והנה ברייתא זו דהכי הובאת בפ"ב דנדרים דף י"ט ואמר רבא גבי הרי קסבר כל שספקו חמור מודאו לא מעייל נפשיה לספיקא דאילו גבי נזיר ודאי מגלח ומביא קרבן ונאכל ועל ספקו לא מצי מגלח ע"כ. ופירש שם הר"ן דעל ספקו לא מצי מגלח לפי שצריך לגלח על הבאת קרבנותיו ולא מצי לאתויי דלמא לא הוי נזיר ומייתי חולין בעזרה וכי תימא נסי דחטאת לא מצי לאתויי בתנאי שאין חטאת בא נדבה לייתי עולה ושלמים וליתני אם נזיר אני הרי אלו לחובתי ואם לאו יהיו נדבה דהא קי"ל דאם גלח על אחד משלשתן יצא. י"ל הני מילי בדיעבד אבל לכתחלה אינו מגלח אלא אם כן הקריב חטאתו עולה ושלמים הלכך לית ליה תקנתא לנזירות הבאה על הספק וכן כתבו שם רש"י והרא"ש דטעמא דספק נזירות חמור מודאו הוא משום דאינו יכול לגלח משום דלא מצי אתויי קרבן מספק דלמא עייל חולין לעזרה. ואני תמיה דלמה איצטריכו לומר דטעמא דאינו מגלח הוא משום דלא מצי אתויי קרבן מספק תיפוק ליה דלא מצי עביד הקפה דקא עבר אלאו דלא תקיפו ולא מצי עבר עליה מן הספק ואולי איצטריכו להך טעמא למ"ד הקפת כל הראש מדרבנן וכדאיתא בפ"ד דנזיר דף כ"ט. ומ"מ עדיין קשיא לי דאף דנימא דאין איסורו כ"א מדרבנן מ"מ הוי ספיקו חמור מודאו דלא מצי עבר אדרבנן מן הספק ואולי נאמר דס"ל דבדבר דליכא תקנתא לא גזור רבנן. שוב ראיתי לתוס' שכתבו בשם ר"י דטעמא דלא מצי מגלח הוא משום דעביד הקפה וכמ"ד הקפת כל הראש שמה הקפה דמספק אינו יכול לדחות לאו דהקפה הלכך הוי ספיקו חמור מודאו ע"כ. שוב התבוננתי בזה ולא ירדתי לעומק דברי ר"י דהן לו יהי דלא מצי עביד הקפה משום הכי לא מיקרי ספיקו חמור מודאו דבשלמא אי אמרי' דלא מצי לגלח כלל ניחא דמיקרי ספיקו חמור דאילו ודאי משלים ימי נדרו ומביא קרבנותיו ומגלח ואילו ספקו לא מצי לגלח כיון שאינו יכול להביא קרבנותיו מן הספק משום דהוו חולין בעזרה אבל אליבא דר"י דיכול לגלח לפי שיכול להביא עולה ושלמים בנדבה ויכול לגלח עליהם דקי"ל אם גילח על אחד משלשתן יצא כי לא עביד הקפה עשה הוי וכי משום דלא מצי עביד הקפה הוי ספקו חמור מודאו וכי תימא דטעמא דמלתא הוא משום דכיון דלא מצי עביד הקפה א"כ לא קיים מצות תגלחת דהא קי"ל דאם שייר ב' שערות לא עשה כלום וכיון דלא קיים מצות תגלחת לא הותר ביין ומש"ה הוי ספקו חמור מודאו שהרי אינו יכול לשתות וליטמא לעולם הא ליתא שהרי פסק רבינו בפ"ח דין ה' שאין התגלחת מעכבת ומשנזרק עליו אחד מהדמים הותר וכי תימא דר"י סבר דהלכה כסתם מתני' דפ' ג' מינים דאית ליה דלא הותר הנזיר אלא אחר מעשה כולם ולדידיה תגלחת מעכבת ובכה"ג אינו. לבד כמה יגיעות יגע ליישב דברי רבינו דלא פסק כסתם מתני'. גם בזה לא נחה דעתי דהאי ר"י ס"ל כר"א דבעי מעשה כולם למה ליה לטעמא דהקפה כל הראש לאו שמה הקפה מ"מ לא הותר הנזיר ביין ובטומאה אלא אחר כל הכתוב בפרשה דהיינו אחר שיביא כל הקרבנות וחטאת אינו יכול להביא מספק לפי שאין חטאת בא בנדבה. ונראה דאליבא דר"א כל הכתוב בפרשה מעכב מלשתות היין ומן הטומאה דהא אפי' תנופה דלא הוי כ"א שיירי מצוה אמרינן בגמ' דלר"א מעכבת ואף דפירש"י אחר מעשה כולם אחר קרבן ואחר תגלחת, קרבן הוא שם כולל לכל הקרבנות שחייב הנזיר. ובסוף פ' ג' מינים תנן מי שנזרק עליו אחד מהדמים וטמא ר"א אומר סותר את הכל וכתבו התוס' ושאר המפרשים דר"א לטעמיה אזיל דאית ליה דלא הותר הנזיר ביין אלא אחר כל המעשים כולם אחר הבאת כל הקרבנות ובפ' האומר משקלי עלי דף כ"א אמרינן אמר רב ספא פעמים שחייבי חטאות ממשכנין אותם בחטאות נזיר דאמר מר כו' ואם נזרק עליו אחד מן הדמים הותר הנזיר לשתות יין וליטמא למתים משמע דלר"א דלית ליה האי דינא אין ממשכנין בחטאת דליכא למיחש לפשיעה כיון שאינו יכול לשתות יין. ומלבד כל זה עוד אני תמיה בדברי ר"י הללו דאמרי' התם אמר רב הונא בר יהודה לרבא הריני נזיר עולם מאי אמר ליה נזיר עולם נמי ספקו חמור מודאו דאילו ודאו הכביד שערו מקל בתער ומביא ג' בהמות ואילו ספקו לא ע"כ. ולדברי ר"י דטעמא דספקו חמור הוא משום הקפה הא בנזיר עולם לא שייך הקפה שהרי כתבו התוס' בפ"ק דנזיר דף ס' דנזיר עולם אינו מגלח לגמרי אלא מקל וא"כ לא שייך הקפה. והנכון שיותר נראה לומר דדוקא לגבי תגלחת טהרה הוא דקי"ל דאם גלח על אחד משלשתן יצא אבל בנזיר עולם שאינו תגלחת טהרה אלא שהותר לו להיות מקל אחר שיש לו כובד אפשר שלא הותר אלא בתנאי שיביא קרבנותיו בשלמות וזה א"א שהרי חטאת אינו יכול להביא בספק שהרי אינו בא בנדבה ור"י לא איצטריך לטעמא דהקפה אלא בנזיר לזמן קצוב דקי"ל דאם גלח על אחת משלשתן יצא ויכול להביא עולה או שלמים בתנאי שאם אינו נזיר יהיו נדבה ומש"ה איצטריך לטעמא דהקפה אבל בנזיר עולם תיפוק ליה דאינו יכול להקל לפי שאינו יכול להביא חטאת ולא מצאתי גילוי בדין זה כלל. אך כבר כתבנו שדברי ר"י יש בהם מן התימה מצד עצמם ומש"ה איצטריך הר"ן לחלק בין לכתחלה לבדיעבד. ואי לאו דמסתפינא הייתי אומר דמחלוקת זה דר"ש ור"י בהל' נזירות תלוי במחלוקת אחר שכתבנו דר"א ור"ש דר"ש אית ליה דואחר ישתה הנזיר יין הוא אחר מעשה יחידי ואית ליה שכיון שנזרק אחד מהדמים הותר וכמבואר במתני' דסוף פ' ג' מינים ומש"ה אית ליה דספק נזירות להחמיר דאין ספקו חמור מודאו שהרי יכול לקיים נדרו מספק ובהשלים הזמן היה מביא עולה או שלמים והיה מגלח עליהם והיה מותר לשתות יין ולהטמא למתים אבל ר"י סבר דאחר מעשה כולם הותר וא"כ ספקו חמור מודאו מתרי טעמי חדא דלא מצי עביד הקפה דכיון דלא מצי עביד הקפה לא הוי תגלחת ולמ"ד אחר מעשה כולם תגלחת מעכבת וכמבואר ועוד וכיון דלא מצי אתויי חטאת לא הותר ביין וטומאה וא"כ הוי ספקו חמור מודאו ומש"ה אית ליה דספק נזירות להקל אבל מה אעשה שרבינו פסק דספק נזירות להקל ופסק דואחר ישתה הנזיר הוא אחר מעשה יחידי: ומ"מ אני תמיה לכל הפירושים דאי משום דספקו חמור אזלינן לקולא עדיין יש תיקון בדבר שיאמר אם היה בכרי זה מאה כור הריני נזיר חובה ואם לא היה בו מאה כור הריני נזיר נדבה והשתא בהשלים ימי נדרו יכול לגלח ולהביא קרבנותיו ויצא מכל החששות ומצינו בפ"ב דנזיר דף י"ג עלה דהפילה אשתו דאינו נזיר ואמר ר"ש יאמר אם היה בן קיימא הרי אני נזיר חובה ואם לאו הרי אני נזיר נדבה וכדאי דלר"ש בכל ספק נזירות אית ליה שיעשה תיקון זה והתוס' כאן הקשו קושיא זו ותירצו דיכול לבוא לידי חומרא כגון אם נטמא קודם שהתנה דהשתא הוי ספק נזיר טמא ואין לו תקנה דלא יכול להביא אשם טמא על הספק שמא לא היו בו מאה כור וקא מייתי חולין בעזרה ואסור ביין ובתגלחת לעולם דנזיר טמא הוא ואינו יכול ליפטר מנזירותו אם לא בהמות אשם וזה אין בא על תנאי אבל נטמא אחר שהתנה או היה ודאי נזיר טמא ומייתי אשם טומאה

ונסדר

הרדב"ז (מכ"י)

יט האומר הריני נזיר וכו'. כבר כתבתי למעלה דקי"ל כשמואל דאמר נזירות חל על נזירות וכתב רבינו ומונה אחת אחר אחת כלומר בלי הפסק כדהיא דהאומר לא אפטר מן העולם עד שאהיה נזיר דחייב לנהוג נזירות מיד:

פ"ד א האומר הריני נזיר וכו'. רפ"ג משנה כלשון רבינו וטעמא כיון שגדל שער אם גילח יום שלשים עולה לנזירות ולתגלחת ואם אמר שלשים יום משמע שיהיה נזיר כל שלשים הילכך אם גילח יום שלשים לא יצא:

ב מי שנזר שתי נזירות וכו'. שם במשנה ומסיים בה וזו עדות העיד ר' פפיס על מי שנזר שתי נזירות שאם גילח את הראשונה יום שלשים מגלח את השנייה ליום ששים ואם גילח יום ששים חסר אחד יצא שיום של שלשים עולה לו מן המנין:

ג האומר הריני נזיר ונזיר כשיהיה לי בן וכו'. שם משנה כלשון רבינו ולא ידענא מאי קמ"ל. וי"ל לדיוקא איצטריך שעמא דהתחיל למנות את שלו אבל אם לא התחיל למנות עד שנולד לו בן מקדים איזה מהם שירצה: אמר הריני נזיר כשיהיה לי בן וכו'. שם משנה כלשון רבינו: והרי שתיהן כנזירות אחת וכו'. שם עלה דמתני' נטמא בימי בנו רבי יוחנן אמר סותר ר"ל אמר אינו סותר ר' יוחנן אמר סותר הדא נזירות אריכתא היא ר"ל אמר אינו סותר נזירות דידיה להוד ונזירות דבריה להוד ע"כ. והאי פלוגתא לא קאי אתרישא דמתני' דקתני הריני נזיר ונזיר כשיהיה

או נטמא אפילו ביום התגלחת הרי זה לוקה:

יט [א]האומר הריני נזיר אם אוכל ככר זו. הריני נזיר אם אוכלנה. הריני נזיר אם אוכלנה. ואכלה הרי זה חייב בנזירות כמנין שאמר ומונה אחת אחר אחת כל אחת מהן שלשים ומגלח בסוף כל שלשים ומביא קרבנו:

פרק רביעי

א [ב]האומר הריני נזיר הרי זה מגלח תגלחת טהרה יום אחד ושלשים. ואם גלח ביום שלשים יצא. אמר הריני נזיר שלשים יום אינו מגלח אלא ביום אחד ושלשים: ב מי שנזר שתי נזירות מגלח את הראשונה ביום אחד ושלשים. ואת השניה ביום אחד וששים. ואם גלח את הראשונה יום שלשים מגלח את השניה יום ששים. ואם גלח יום תשעה וחמשים יצא. שיום שלשים עולה לו אף למנין נזירות שניה: ג האומר הריני נזיר ונזיר כשיהיה לי בן. והתחיל נזירות שלו ואחר כך נולד לו בן. משלים את שלו ואחר כך מונה את של בנו. אמר הריני נזיר כשיהיה לי בן והריני נזיר כך וכך יום. והתחיל בנזירות שלו ואחר כך נולד לו בן. פוסק נזירות שלו ומונה את של בנו ואחר כך חוזר ומשלים את שלו והרי שתיהן כנזירות אחת. לפיכך

אם

א סמ"ג שם: ב סמ"ג עשין קכז:

כסף משנה

ס"ז לוקה שבוע הוא שהרי אין שום דבר שיבדיל בין נזירות לנזירות לפיכך מותר ביין הו לטמאה למתים:

יט האומר הריני נזיר אם אוכל ככר זו וכו'. משנה בפרק ב' דנדרים (דף י"ז):

פ"ד א ב האומר הריני נזיר וכו' עד נזירות שניה. משנה בפ"ק דנדרים (דף י"ז):

ג ומ"ש והאומר הריני נזיר ונזיר כשיהיה לי בן וכו'. משנה ספ"ב דנזיר (דף י"ג:): ומ"ש והרי שתיהן כנזירות אחת לפיכך אם נטמא בתוך נזירות של בנו וכו' שם (דף י"ד) נטמא בימי בנו ר"י אמר סותר ר"ל אמר אינו סותר ר"י אמר סותר הדא נזירות אריכתא היא. ופירש המפרש ר"י אמר סותר אף אותם ימים שמנה כבר על שלו דכיון דאילו מנה את שלו אינו מגלח בינתים כנזירות אריכתא דמי וסותר את הכל:

ומ"ש

לחם משנה

פ"ד א האומר הריני נזיר וכו'. כל זה משנה בפ"ג (דף ט"ז) ולרב מתנה דקי"ל כוותיה דאמר דנזירות שלשים יום וכגון שפסק רבינו ז"ל בפ"ג אתיא מתני' שפיר כדאמרינן בפ"ק דלבר פדא דהיקין טובא בפירושא דמתני' ולדידיה טעמא דאם גלח ביום שלשים יצא דמקצת היום ככולו וכשגלח ביום תשעה וחמשים יצא שיום שלשים ועולה לנזירות אחת ולנזירות שני וזהו שכתב רבינו ז"ל שיום שלשים עולה לו אף למנין נזירות שניים:

ג האומר הריני נזיר ונזיר כשיהיה לי בן וכו'. משנה בפ"ב דנזיר (דף י"ג:) הריני נזיר ונזיר כשיהיה לי בן התחיל מונה את שלו ואח"כ (נולד לו בן משלים את שלו ואח"כ) מונה את של בנו הריני נזיר כשיהיה לי בן ונזיר התחיל מונה את שלו ואח"כ נולד לו בן מניח את שלו ומונה של בנו ואח"כ משלים את שלו ע"כ. ופירשו התוס' ז"ל דברישא דמשלים את שלו מגלח ואח"כ משלים של בנו ומגלח אבל בסיפא ליכא אלא גילוח אחד לנזירות שלו ובנו דאי מגלח לנזירות בנו לא מייתרי ל' לגידול שיער

משנה למלך

וסדר משלים נזירותו ע"כ. ולפי דברי התוס' הללו מאי דאמרינן בגמ' דספקו חמור מודאו הוא מטעם זה דשמא יטמא ולא יהיה לו תקנה לפי שאינו יכול להביא אשם מספק ונזיר עולם נמי הוא מהאי טעמא דשמא יטמא ואינו יכול להביא קרבנותיו להקל בשער:

תו אמרינן בגמ' ר"י אמר אפילו תימא ר"י התם לא נחית ליה לנזירות הכא נחית ליה לנזירות במאי לסלוקיה מיניה ופריך אמאי לא לימזייה לקופה כאילו מלאה קשואין ודלועין ותהוי ליה מקנתא דהא ס"ד נזירות הוא דקביל עילויה ומשני ר' יהודה סבר לה כרבי דתנן רבי אומר אין זה מגלח אחת לשלשים יום ואיזהו שמגלח אחת לשלשים יום האומר הרי עלי נזירות כשער ראשי וכעפר הארץ וכחול הים ע"כ. והמתבאר מדברי רש"י והתוס' הוא דר"י ס"ל דע"כ לא קאמר ר"י ספק נזירות להקל אלא כשהספק הוא אם חל עליו נזירות מעיקרא או לא דומיא דהכי אבל היכא דעכ"פ חל עליו נזירות אלא שאנו מסופקים במספר הימים כמה ימים קבל עליו נזירות אז מודה ר' יהודה דאזלינן לחומרא דהא כיון דחל עליו נזירות אינו יכול להסתלק ממנו לפי שאינו יכול לגלח ולהביא קרבנות דשמא לא שלמו עדיין ימי נזירותו והיינו טעמא דמתני' דאמרינן דרואין כאילו מלאה חרדל ונזיר כל ימיו ולא אמרינן רואין כאילו מלאה קשואין ודלועין לקולא ודוקא אליבא דרבי דאית ליה דנזירות ארוך קבל כמלא הבית הוא דאזלינן לחומרא אבל לת"ק דאית ליה דנזירות כמנין מלא הבית קבל או רואין את הקופה כאילו מלאה קשואין ואזלינן לקולא לכל שכל נזירות ונזירות הוא דבר בפ"ע ובהשלימו שיעור מלא הקופה דקשואין מספק לא נחית עוד לנזירות. וא"ת אף דנימא דנזירות ארוך קבל ניזיל לקולא דהא אמ"ל דהוי נזירות ארוך דינו כדין נזיר עולם שמגלח כל י"ב חדש או כל שלשים אליבא דרש"י ומביא קרבנותיו וא"כ נימא רואין את הקופה כאילו מלאה קשואין ובסוף י"ב חודש יגלח ויביא קרבנות דגלות זה הוא היתר גמור ממ"נ ושוב לא נחית לנזירות מספק דטעמא דאמרינן דכיון דנחית לנזירות לא מצינן לסלוקיה הוא משום דלא מצי לגלח דדילמא עדיין לא שלמו ימי נזירותו ואינו יכול לגלח דקא עבר אלאו דתער לא יעבור אבל היכא דמגלח והביא קרבנותיו בהיתר גמור נימא דשוב לא נחית לנזירות מספק הא ודאי ל"ק כלל וק"ל. והאיתי לרבינו בסוף פ"ג מהל' נזירות שכתב האומר הריני נזיר מלא הבית כו' רואין את הקופה כאילו היא מלאה חרדל ויהיה נזיר כל ימיו ויש לו לגלח מי"ב חדש לי"ב ע"כ. נראה דפסק כרבי דאית ליה דנזירות ארוך קבל ובסעיף שאחריו כתב האומר הריני נזיר כשער ראשי כו' ה"ז כמי שאמר הרי נזירות עלי כמנין שער ראשי ע"כ ודין זה הוא לת"ק דפליג עליה דרבי ודבר פשוט הוא איך פסק לשני תרתי דסתרן אהדדי וכבר נתעוררו בזה הרב בעל ל"מ והרב בעל תוי"ט ושניהם הדבר בצ"ע יעו"ש. ולפי הנוסחא נ"ל לומר דרבינו הוקשה לו בפשטא דמתני' דהריני נזיר מלא הבית דמאי מוקמת לה אי כר"ע קשה דהכא סתם מתני' כר"ש ובמס' טהרות סתם דספק נזירות להקל ואי כר' יהודה ומתני' רבי היא קשה נמי דהתם כסברתו וברישא דמתני' סתם בסברת החולק. עוד דקדק רבינו במתני' דברישא נקט כשער ראשי בכ"ף הדמיון ובמציעתא נקט מלא הבית והוה ליה למיתני כמלא הבית או ברישא נמי שער ראשי ומכח זה ס"ל לרבינו דהכי היכי דלר' יהודה ס"ל דמנין שאני הכי נמי ס"ל לת"ק דיש חלוק בין אומר בכ"ף הדמיון לאומר בלא כ"ף דס"ל דאומר כשער הוה ליה כאומר כמנין דזהו משמעות הכ"ף אבל באומר בלא כ"ף אף ת"ק מודה דנזירות ארוך קבל והשתא ג' מחלוקות איכא ר' יהודה סבר דדוקא אמר מנין הוא דאמרינן דנזירות אחר נזירות קבל אבל אם לא אמר מנין אף שאמר בכ"ף אמרי' דנזירות ארוך קבל ונפקא לן הדין מלשון מדתניא א"ר יהודה הריני נזיר מנין סילקטי קיץ כו' משמע דדוקא משום דאמר מנין הא אם לא אמר מנין אף שאמר כסילקטי קיץ היינו אומרים דנזירות ארוך קבל ות"ק ס"ל דאומר בכ"ף הרי הוא כאומר מנין ואמרי' דנזירות אחר נזירות קבל אבל אם אמר בלא כ"ף כגון הריני נזיר שער ראשי או מלא הבית אף ת"ק מודה דנזירות ארוך קבל. ורבי ס"ל דאפי' אמר מנין אמרי' דנזירות ארוך קבל ומאי דאמרינן דר' יהודה סבר כרבי ומוקמי למתני' דמלא הבית כרבי הוא מקמי דידעינן דיש חלוק באומר מנין וכיון דלא הוה ידעינן חילוק זה לא היינו מחלקים ג"כ בין אומר בכ"ף אבל לאחר שידענו שיש חילוק באומר מנין יש לחלק באומר בכ"ף ולפי זה מתני' דמלא הקופה דברי הכל היא ומאי דאמרי' בגמ' סבר ליה כותיה בחדא נזירות קבל עליה כו' לא קאי עלה דמתני' דמלא הקופה דהכיא ד"ה היא וכדכתיבנא אלא עלה דברייתא דמנין סילקטי קיין דמשמע דוקא משום דאמר מנין הא אם לא אמר מנין אף שאמר בכ"ף אנו אומרים דנזירות ארוך קבל על זה הוא דקאמר דסבר ליה כותיה בחדא דאף שאומר בכ"ף ס"ל לר' יהודה כרבי דנזירות ארוך קבל ופליג עליה באומר מנין בפירוש אבל לעולם דמתני' דמלא הקופה ד"ה היא ומש"ה רואין אותה כאילו היא מלאה חרדל אף לר' יהודה דאית ליה דספק נזירות להקל דכיון דנזירות ארוך קבל במאי לסלקיה וכדאיתא בגמרא:

תו אמרינן בגמ' ור' יהודה מי סבר לה כרבי והתניא הריני נזיר כמנין ימות החמה א"ר יהודה מעשה היה כיון שהשלים מת אי אמרת בשלמא נזירות קביל עילויה היינו טעמא דכיון דהשלים מת אלא אי אמרת חדא נזירות קבל עילויה מי הוי השלמה כלל ע"כ. והתוס' פירשו בסברת זה ב' פירושים חד הוא דלא שייך לשון השלמה אלא היכא דקבל עליו הרבה נזירות אבל היכא דהוא נזירות ארוך לא שייך השלמה כלל ועוד כתבו דמדבריאו דברי ר' יהודה עלה דמלתא דת"ק משמע דהשלמה דר' יהודה הויא דומיא דת"ק דאי לא הוי מעשה לסתור. ורש"י פירש דלרבי האומר הריני נזיר כמנין ימות החמה צריך להיות נזיר שס"ה פעמים שס"ה יום וכן פירש לקמן עלה דהיא דהריני נזיר מנין סילקטי קיין וכו' דלרבי אי הוו התם מאה לקיטים צריך להיות מונה נזירות ארוכה מאה פעמים מאה יום ע"כ. ומלבד שהדבר מצד עצמו הוא תימה בעיני להעמיס פירוש זה בדברי הנודר לא ידעתי היכן נרמז דבר זה בדברי רבי. עוד כתב פירוש אחר דהאומר הריני נזיר כמנין ימות החמה הכוונה היא כל זמן שהחמה זורחת דהיינו עד סוף העולם מונה נזירות כמנין ימות החמה כלומר כל ימיו יהיה מונה נזירות של שלשים ומגלח ומביא קרבן ע"כ. ולרבי הוי נזיר כל ימיו נזירות ארוך וגם פירוש זה הוא תמוה בעיני ולא ראיתי לשום אחד מהראשונים ולא לאחרונים שיפרש כן וצ"ע: ודע דמסקנת ההלכה היא דרבי יהודה סבר כרבי בחדא ופליג עליה בחדא סבר ליה כותיה בחדא נזירות קבל עילויה ופליג עליה בחדא דאילו ר"י שאני ליה מנין ורבי לא שאני ליה מנין ע"כ. וראיתי להרב בעל תוי"ט שכתב דר"י ס"ל דת"ק דהכא והלא מיהו איכא בין מתני' דהכא לת"ק דרבי דאילו הכא אמר כמנין ולפיכך סבר ר"י ותנא מתני' דנזירות חלוקים קבל עליו אבל היכא שלא מנה דלא אמר כמנין סברי כרבי דנזירות חדא אריכא קבל עליו וכו' והשתא איכא תרי כתמי קך דהכא והמתני' דקופה ותרוייהו דלא כת"ק דרבי ורבינו והרב פסקו שם אין הלכה כרבי משמע אלא כת"ק וא"כ אפי' בלא מנין אמרי' נזירות חלוקות קבל עליו והכא פסקו דהלכה כרבי יהודה ומבואר דלדידיה דוקא היכא שהזכיר מנין והוו תרתי דסתרן אהדדי וצ"ע עכ"ד. והנה מלבד דברי רבינו שבפירוש המשנה עוד יש להקשות בדברי רבינו

שכתב

מגדל עוז

פ"ד האומר הריני נזיר עד למנין נזירות שניה. רפ"ג דנדרים (דף י"ז) וש' בברא ומייתי לה פ"ק (דף ס'): האומר הריני נזיר כשיהיה לי בן עד ספר הכל. פ"ב דמס' נזיר (דף י"ג):

אם נטמא בתוך נזירות של בנו סותר הכל. *נטמא אחר נזירות בנו כשהתחיל להשלים נזירותו אינו סותר אלא עד נזירות בנו. ובבמה ימים משלים את שלו. אם נשאר מנזירותו כשנולד הבן שלשים או יותר מונה נזירות בנו ומשלים הימים שנשארו מנזירותו. ואם נשארו מנזירותו פחות משלשים מונה שלשים אחר נזירות בנו. שאין בין תגלחת לתגלחת פחות משלשים יום: ד כיצד האומר הריני נזיר כשיהיה לי בן. והריני נזיר מאה יום והתחיל בנזירות שלו ונולד לו בן. אם נשאר מן המאה שנדר שלשים יום או יתר כשנולד הבן לא הפסיד כלום. שהרי פוסק נזירות שלו ומתחיל ומונה

השגת הראב"ד

נטמא אחר נזירות בנו וכו' אינו סותר אלא עד נזירות בנו. א"א אינו מחוור דל"פ ר"י ור"ל כשנטמא בימי בנו אם סותר אם לאו אלא אם יסתור את שלו בשביל טומאה שנטמא בימי בנו דר' יוחנן אמר סותר את הכל ור"ל אמר אינו סותר אבל טומאת נזירות שלו לנזירות שלו בין בתחלה בין בסוף לדברי הכל סותר את נזירותו:

כסף משנה

ומ"ש נטמא אחר נזירות בנו וכו': כתב הראב"ד א"א אינו מחוור דלא פליגי ר"י ור"ל וכו'. וי"ל דרבינו סובר איפכא דע"כ ל"פ אלא בימי בנו אבל אם נטמא אחר נזירות בנו מאחר שגילח על נזירות בנו מודה דלאו הדא נזירות אריכתא היא כיון שהיה הפסק תגלחת בין זו לזו והילכך אינו סותר אלא עד נזירות בנו. אחר שכתבתי זה מצאתי שכך פירשו התוס'. ומ"ש ובכמה ימים משלים את שלו וכו' עד ששם מיום ע' עד הולד וכן כל כיוצא בזה. משנה בפ"ב:

האומר

הרדב"ז

כשיהיה לי בן דמונה את שלו ואח"כ את של בנו דאם נטמא בימי בנו דברי הכל אינו סותר אלא של בנו שהרי נתחלק לגלח את שלו לא נחלקו אלא בסיפא דמתני' דמנית את שלו ומונה את של בנו ונטמא סותר הכל אפי' מה שמנה לשלו דאילו מנה את שלו אינו מגלח בינתיים דלר' יוחנן הוי כנזירות אריכתא וסותר הכל ור"ל אמר אינו סותר את שלו דנזירות דידיה לחוד ודבריה לחוד וכן פירש"י ז"ל והתוס'. ויש הראב"ד לא השיג על בבא זו אלא על מה שכתב אם נטמא אחר נזירות בנו וכו' אינו סותר אלא עד נזירות בנו ולמה לא יסתור כל נזירותו אפי' מה שמנה קודם נזירות בנו וסובר רבינו דעד כאן לא פליג ר' יוחנן עליה דר"ל אלא שנטמא בימי בנו שהוא עיקר הנזירות לפי שקדם ונדחה נזירות דידיה מפניו ולפיכך אליה לסתור מה שמנה בתחלה כיון שמנה שלא מן הדין שהיה לו להקדים את של בנו אבל אם נטמא אחר שמנה נזירות הבן כהוגן מודה ר' יוחנן שאינו סותר אלא עד נזירות הבן שהרי אתה מודה שלא סתר נזירות הבן דכיון שנגמר בטהרה אינו סותר אותו גם מה שלפניו ממנו אינו סותר שהרי נזירות הבן הפסיק וכיון שאינו סותר מה שלפניו אינו סותר מה שלפני פניו. ולע"ד שהראיתי פנים לדברי רבינו עדיין צ"ע כיון שמונה ימים שלו להשלים נזירותו ונטמא בהם למה לא יסתור הכל כיון שהוא נזירות אחד. ואני חושד את בעל מ"ע שלא הבין כוונת ההשגה. וכתבו התוס' שאם השלים מניינו ומנה נזירות בנו ונטמא אינו סותר מניינו ומודה ר' יוחנן בהא ונראה שדעת התוס' כדעת הראב"ד שכתבו דאם נטמא בימי השלמה שלו אינו סותר אלא אותו שלו ולא של בנו ומשמע דכל שלו סותר ואפי' הקודמים לנזירות בנו: ובכמה ימים משלים את שלו וכו'. שם במשנה הריני נזיר לכשיהיה לי בן ונזיר מאה יום נולד לו בן עד שבעים לא הפסיד כלום לאחר שבעים סותר שבעים שאין תגלחת פחות משלשים ומליגנא דמתני' מוכח בגמ' דיום שבעים אינו עולה לכאן ולכאן ודלא כרב דאמר עולה לכאן ולכאן וכן נראה מלשון רבינו. וא"ת דהא אמרי' לעיל דיום שלשים עולה מקצתו לנזירות ראשון ומקצתו לנזירות שני תירצו בתוס' וז"ל שאני התם דאותו יום מוטל בין שתי נזירות וראוי להתחייב תחלתו לנזירות ראשון וסופו לנזירות שני וכיון דהביא קרבנותיו ונגמר נזירותו דין הוא שיתחייב בנזירות השני מיד מידי דהוה אמקבל נזירות בהאי היום דאותו יום עצמו עולה למנין הנזירות אבל הכא דיום לידה דהיינו ע"א עומד באמצע נזירות דידיה ובתחלת נזירות דבריה ראוי להתחייבו כלו לנזירות דידיה אחר ימים שעברו וכו'. ונראה לי לתרץ בקוצר דנזירות דידיה ונזירות דבריה הוי כשני בני אדם שאין אומרים יעלה מקצתו לראובן ומקצתו לשמעון כגון שאמר שמעון הריני נזיר אחר שיושלם נזירות ראובן שאין יום שלשים עולה להשלום נזירות ראובן ותחלת נזירות שמעון הכא נמי לא שנא אבל אדם אחד שנדר שתי נזירות בשביל עצמו יום שלשים עולה לכאן ולכאן. ושאר דברי רבינו מבוארים הם היטב. ועכשיו יש ליתן קצת טעם לדברי רבינו כיון שהוא צריך להשלים אחר נזירות בנו נזירות שלם של שלשים יום חשיב נזירות בפני עצמה הילכך אם נטמא די לו שיסתור כל אותם הימים שלאחר נזירות בנו שהם חשובים כנזירות שלם ולא יסתור מה שמנה קודם נזירות בנו:

לחם משנה

שיער לנזירות שלו דמתני' דמאה נזירות איירי דהיינו נזירות מועטת וא"כ כיון שהתחיל בנזירות ואח"כ פגע בנזירותו נזירות בנו ודאי דלא מייתרי ל'. ורש"י ז"ל פירש בשם המורה דרישא וסיפא איכא גילוח בריתא בין שלו לשל בנו ובסיפא בין של בנו להשלמת שלו ומתני' איירי בנזירות מרובה יותר משלשים יום דכשהשלים נזירות בנו עדיין נשאר לו שלשים יום להשלמת נזירותו לגידול שיער ולכך מגלח בין נזירות בנו לנזירותו. גם רש"י ז"ל כתב בתוך לשונו שם דומה לפירוש התוס' אע"פ שבדפוס בא בלשון רש"י ז"ל מעורב פירוש זה בפירוש זה מ"מ שני פירושים שונים הם כמ"ש. ורבינו ז"ל מפרש כפירוש המורה ז"ל ולכך כתב אמר הריני נזיר כשיהיה לי בן והריני נזיר כך וכך יום כלומר נזירות מרובה יותר משלשים אינו סותר אלא עד נזירות בנו. והר"א ז"ל בהשגות סובר דהימים הראשונים שנזר קודם נזירות בנו ג"כ סותר אע"פ שאינו סותר נזירות בנו אבל רבינו ז"ל סובר דכיון דהפסיק נזירות בנו בינתיים אע"ג דמה שעושה אח"כ הוא השלמת הנזירות הראשון אינו סותר מה שמנה קודם נזירות בנו. והתוס' ז"ל כתבו אבל ודאי נטמא בימי השלמה שלו אינו סותר אלא אותו שלו ולא של בנו ע"כ. ואין בדבריהם הכרח לפרש אחד מהב' פירושים דהאפשר דמ"ש אותו שלו ר"ל אפילו מה שמנה קודם נזירות בנו וכדברי הר"א ז"ל. או אפשר לומר דמ"ש את שלו רוצה לומר מה שהשלים אחר נזירות בנו ולא ידעתי מאין הכריח הרב בעל כ"מ ז"ל מדברי התוס' ז"ל כדעת רבינו ז"ל:

ד ואם נשאר מן המאה פחות משלשים סותר עד שבעים וכו'. שם במשנה (דף ט"ו) אמר הריני נזיר לכשיהיה לי בן ונזיר מאה יום נולד לו בן עד שבעים לא הפסיד כלום לאחר שבעים (סותר שבעים) שאין תגלחת פחות שלשים יום. ואיכא פלוגתא

משנה למלך

שכתב בפ"ג מהל' נזירות דין ז' האומר הריני נזיר כמנין ימות השנה כו' משמע דאיצטריך לומר מנין ובסוף הפרק פסק כת"ק דרבי. והנראה אלי דרבינו ס"ל דאליבא דכ"ע בכך דימות השנה איצטריך לטעמא דמנין שאני והכריחו לזה מאי דאמרי' בפ"ק דנזיר דף ז' ולהוי כל אוונא ואוונא מי לא תנן הריני נזיר כשער ראשי כו' ותירצו שם ב' פירושים הא' הוא דשאני דבר שיש לו קצבה ורבא אמר שאני שערות הואיל ומובדלות זו מזו ומתבאר שם באותה סוגיא דימים אינם מובדלים זה מזה. והנה בין לפירוש רש"י ז"ל דס"ל דקושית הגמ' היא עלה דמתני' דמכאן ועד מקום פלוני בין לדברי התוס' דהיא למתני' דמכאן ועד סוף העולם אליבא דכ"ע שמעינן מאותה סוגיא דכל דבר שיש לו קצבה ואינם מובדלים זה מזה לא אמרי' דנזירות חלוקות קבל עליו וא"כ קשיא מתני' דאומר הריני נזיר כמנין ימות החמה דאמרי' דמונה נזירות כמנין ימות החמה אף שהוא דבר שיש לו קצבה ואינם מובדלים זה מזה וכדאיתא בגמרא אלא ודאי ע"כ אית לן למימר דמנין שאני וכשאומר מנין אף שהוא דבר שיש לו קצבה ואינם מובדלים אמרי' דנזיריות חלוקים קבל וכי קימא א"כ מה הקשו בגמ' ור' יהודה מי סבר לה כרבי והתניא כו' הריני נזיר כמנין ימות החמה ט' והא ע"כ אף לת"ק דרבי צריכין אנו לומר דמנין שאני וא"כ גם לר' יהודה נאמר דמנין שאני ומפשטה דתלמודא נראה דפירוש זה דמנין שאני לא נתחדש כי אם אליבא דרבי יהודה כי היכי דלא תיקשי דידיה אדידיה. י"ל דהך סתמא דתלמודא ס"ל כתירוצא בתרא דרבא דקאמר שאני שערות הואיל ומובדלות זו מזו אבל לא כתירוצא קמא ולפי תירוץ זה לא שאני לן בין דבר שיש לו קצבה לדבר שאין לו קצבה וכן בין דבר המובדל לדבר שאינו מובדל אלא דבכל גוונא אמרי' דנזירות חלוקים קבל וטעמא דמתני' דמכאן ועד סוף העולם דלא אמרינן דנזירות חלוקים קבל הוא משום דאמר אחת ולפי זה הוא ס"ל דלעולם תיבת מנין אינו מעלה ומוריד כלל ות"ק דרבי ס"ל דאף דלא אמר מנין נזירות חלוקים קבל ומש"ה הקשה לר"י מדידיה לדידיה והידש שמתרץ דמנין שאני אבל אבל לשלם דלמאן דס"ל כאידך תירוצא אף לת"ק דרבי נ"ל דמנין שאני וכדכתיבנא. עוד נ"ל דלעולם דהך סתמא דתלמודא אתיא ככולהו תירוצי אלא דהוה ס"ל דתיבת מנין אינה מועלת אלא לעשותו כדברים חלוקים או כדבר שאין לו קצבה ומש"ה הוה ס"ל דדוקא לת"ק דרבי דאית ליה דבדברים חלוקים כגון שער ראשו אמרי' דנזירות חלוקים קבל לדידיה דוקא אמרי' דהיכא דלא הוו דברים חלוקים ואמר מנין הוי כדברים חלוקים שהרי חלקן ואמר כמנין אבל לרבי דאית ליה דאף בדברים חלוקים אמרי' דנזירות ארוך קבל אם אמר מנין לא יוסיף תת כחו לו דנזירות חלוק קבל ומש"ה הקשו ומי סבר לה כרבי וכו' והשתא תירץ מנין שאני כלומר דמנין הוי מלתא אלימתא ואף למאן דאית ליה דבדברים חלוקים חד נזירות ארוך קבל מודה באומר מנין דנזירות חלוקים קבל:

ודע שמדברי רבינו בפירוש המשנה יראה דס"ל כתירוצא דרבא דאמר שאני שערות הואיל ומובדלות זו מזו ומתוך מ"ש יתבאר שמ"ש בעל תוי"ט והשתא איכא תרי סתמי כך דהכא ודמתני' דקושא ותרוייהו דלא כת"ק דרבי ע"כ, ליתא אלא תרוייהו אתו כת"ק דרבי דדוחק גדול הוא שיהיו תרי סתמי סמוכים זה לזה חולקים זה לזה אלא הכיא דקושא שאני משום דאמר בלא כ"ף הדמיון וכדכתיבנא לעיל והך דימות השנה איצטריך לומר מנין משום דימים אינם מובדלים זה מזה. ודע שרבינו לא הביא בחיבורו הסיא דהריני נזיר מנין סילקטי קיין ומנין שבלי שמטה וטעמא דמילתא משום דהך ברייתא אתיא דלא כת"ק דרבי משום דסילקטי קיין ושבלי שמטה הם חלוקים נפרדים זה מזה ואין צ"ל מנין והוה ליה כאומר כשער ראשי ולא דמי לימות השנה דלא מפסקי אהדדי והסיא דסילקטי קיין ר' יהודה היא דס"ל כרבי באומר כשער ראשי ומש"ה איצטריך לומר מנין:

שוב ראיתי בפ"ב דערכין דף ט' שהביאו ברייתא את דקתני הריני נזיר כימות החמה מונה נזירות שס"ה כמנין ימות החמה כימות הלבנה מונה נזירות שנ"ד כמנין ימות הלבנה ע"כ. ולפי מ"ש דאף ת"ק דרבי מודה דבימות השנה בעינן שיאמר מנין הך ברייתא כמאן מיתוקמא. וראיתי לרש"י שם שכתב הריני נזיר כימות החמה או שאמר כמנין ימות החמה ע"כ. ולכאורה דברי רש"י הללו אין

מגדל עוז

נטמא אחר נזירות וכו' עד נזירות בנו: כתב הראב"ד אינו מחוור דלא פליגי ר"י ור"ל וכו': ואני אומר עיקר שמחלוקת הכיא פ"ב דנזיר (דף י"ג י"ד) גמרא מתני' דהריני נזיר ונזיר כשיהיה לי בן וק"ל כר"י ומפרש טעמא משום דהדא נזירות אריכתא היא ומוכחא סוגיין דהתם דדוקא נזירות בנו סותר הכל אבל נזירות שלו אינו סותר נזירות בנו תדע שהרי נזירותו נדחה מפני נזירות בנו ואין נזירות בנו נדחה מפני נזירותו אלמא נזירות בנו עיקר ונזירות שלו טפל לו ובן מלאתים מפורש בירושלמי (דף נ"ב ע"ב) *דגרסינן ר' יודן בעי קומי ר' יוסי ותדחה נזירותו לנזירות בנו לא כן א"ר אבהו בשם ר"י הרי זו עולה לאחר שלשים יום ומכרה בתוך שלשים יום (הרי זו) מכורה והקדישה קדשה אמר (ליה) לא כאומר הרי זו דילמא כאומר הרי עלי והאומר הרי עלי אלמא פשיטא ליה לתלמודא שנזירות בנו עיקר לר' יוסי גופיה ובזה נגלו דברי ר"מ ז"ל נכונים: ובכמה ימים משלים עד לא חלה עליו נזירות. הכל פ"ב דנזיר (דף י"ד):

*(בספרים שלנו כך היא ר' יודה בעי קמי ר' יוסי והקדם נזירותו לנזירות בנו):

ו האומר הריני נזיר לאחר כ' יום וכו'. שם (דף י"ג:) בעי רבא אמר הריני נזיר לאחר כ' יום ומעכשיו מאה יום מהו כיון דהלין מאה בעשרין לא שלמין לא חיילין או דילמא כיון דאית ליה גידול שער לבסוף חיילין ותיבעי ליה נזירות מועטת (הדא מנו הדא קמיבעיא ליה את"ל נזירות מועטת) כיון דעשרה יומין הוא דיתירין לא סליק ליה הלין עשרה ודאי ק' יום כיון דאית ליה תמנין יומין לבסוף סלקין ליה (הלין עשרה) או לא אמר הריני נזיר לאחר כ' יום ומעכשיו נזיר עולם מהו מי חיילא עליה את"ל הכא כיון דאפשר לאיתשולי חיילא אמר הריני נזיר שמשון לאחר כ' יום ומעכשיו נזיר סתם מהו הכא לא אפשר לאיתשולי מי חיילא או לא וכו' פשוט מינייהו קדמייתא הריני נזיר לאחר כ' יום ומעכשיו מאה יום מונה עשרים (יום) ואח"כ מונה שלשים (יום) ואח"כ מונה שמונים כדי להשלים נזירות ראשונה. ופירשו התוס' הריני נזיר לאחר כ' יום ומעכשיו מאה יום מהו כיון דהלין מאה יום לא שלמין בהנך כ' יום לא חיילא נזירות של מאה יום עליה מעכשיו דמסתמא אין דעת זה האיש להפסיק נזירות שימנה עתה כ יום מהמאה ולאחר כ' יום ימנה לנזירות שלשים יום שקבל עליו לאחר כ' יום ושוב ימנה פ' יום להשלים המאה אלא אחרי שאינו יכול להשלים נזירות של מאה יום בהלין עשרין דעתו שאלו עשרין יום יהיו פנויים ויהיה מותר ביין ובתגלחת בהנך כ' יום ואח"כ ימנה ל' יום ויגלח ויביא קרבן ושוב ימנה שלשים יום רצופים ויגלח ויביא קרבן וכו' ומה שאמר ומעכשיו מאה יום ר"ל ומעכשיו נ"כ אני מקבל מאה יום אחר שאעשה שתי הנזירות לאחר כ' יום וכו'. או דילמא כיון דאית ליה גידול שער לבסוף חיילא פי' כיון שנשארו לו ל' יום לאחר שתי נזירות כדי גידול שער היינו נזירות שלם חיילא ולא חייש בהפסקת נזירותו והכא נשארו לו ס' יום הללו לנזירות דמאה יום ויפסיק וימנה ל' ויגלח ויביא קרבן ואח"כ ימנה ס' להשלמת מאה יום וכו'. ותיבעי ליה נזירות מועטת פי' כהם נזירות שהוא ל' יום וכגון דאמר הריני נזיר לאחר עשרים יום ומעתה נזיר אי חיילא השתא ומנה כ' יום ויניח מנין זה וימנה ל' יום וימנה עשרה ימים להשלים נזירות ראשונים ולא יגלח עד ס' השלמת שניהם. הדא מנו הדא קא מיבעיא ליה כלומר האלה בנזירות מועטת שאל ושוב (שאל) בנזירות מרובה באת"ל דאפילו את"ל דנזירות מועטת לא חיילא כיון דעשרה יומין לבד הוא לא סלקי הנך עשרה בהשלים אחר כ' לאיצטרופי לכ' שבספר מתחלה משום דהנך עשרה לא חזו לנזירות להודייהו והכי לא ניחא ליה להפסיק נזירותו אלא אלו כ' יום ורוצה שיהיו פנויים ויהיה מותר ביין ובתגלחת וליטמא למתים הכתי תיבעי ליה לנזירות מרובה במאה יום. ועל דרך זו המשיכו שאר הבעיות: ורבינו א"א לומר שמפרש כן שהרי הוא פוסק בכל הבעיות שבכ' יום נ"כ נוהג נזירות. ולכן נ"ל שהוא ז"ל מפרש דלעולם בכ' יום הוא נוהג נזירות אלא דמיבעיא ליה אם עולים לו להצטרף עם מנין נזירותו או דילמא מונה הנזירות שנזר מעכשיו ואחר כך מונה הנזירות שנדר לאחר ל' יום בהומר ומעכשיו נזיר עולם מיבעיא ליה מי חיילא עליה נזירות עולם מיד דכיון דאפשר לאיתשולי על הסיא דלאחר כ' יום חיילא עליה היא דנזיר עולם דכיון שהתחילה לחול בכ' יום שוב אין לה הפסק א"ד כיון דהשתא מיהא לא איתחיל אע"פ שהתחיל לנהוג נזירות מיד משום דאמר ומעכשיו בסוף כ' יום ימנה נזירות ל' יום ויגלח ויביא קרבנותיו ואח"כ יהיה נזיר עולם ולא יגלח אלא מי"ב לי"ב חדש: והשתא מ"ש רבינו האומר הריני נזיר לאחר כ' יום וחזר ואמר הריני נזיר מעתה מאה יום וכו' היינו בעיא קמייתא דאיפשיטא:

ומ"ש

ו האומר הריני נזיר לאחר עשרים יום וכו'. פ"ב בעי רבא הריני נזיר לאחר עשרים יום ומעכשיו מאה יום מהו ופשטינן ליה מונה עשרים ואח"כ מונה שלשים ואח"כ מונה שמונים כדי להשלים נזירות ראשונה:

אמר

ומונה של בנו ומגלח ומביא קרבנותיו ומשלים השלשים או יתר שנשארו מנזירותו ומגלח לנזירותו. ואם נשאר מן המאה פחות משלשים סותר עד שבעים: ה כיצד נולד הבן ביום שמונים מונה של בנו ומשלים את של בנו ומגלח. ומתחיל למנות מאחר התגלחת שלשים יום ונמצא מפסיד מקודם הולד עשרה ימים שהם מיום שבעים עד הולד. וכן כל כיוצא בזה: ו האומר הריני נזיר לאחר עשרים יום. וחזר ואמר הריני נזיר מעתה מאה יום. מונה עשרים יום ופוסק ומתחיל למנות שלשים שהיא הנזירות שנדר לאחר עשרים. ואחר השלשים מגלח תגלחת טהרה ומביא קרבנותיו וחוזר ומונה

לחם משנה

פלוגתא בפירושא דמתני'. דרש"י ז"ל פירש סותר כל השבעים וצריך למנות המאה מהדש והתוס' כתבו דלא גרסינן סותר שבעים אלא סותר לבד ופירשו דלאו דוקא סותר שמיש הראשונים יפלו אלא ה"ס מניח את מניינו ומונה ל' לבנו ואח"כ משלים את שלו דאם היו ל' היו עולים אותם ל' לנזירות בנו ולהשלום המאה אבל עתה אינו כן שלא מתחיל נזירות בנו ואח"כ ישלים את שלו ומגלח תגלחת אחת לכולן. ורבינו ז"ל יש לו בזה דרך אחרת וגרים סותר ול"ג שבעים וכדגרסו התוס' ז"ל אלא שראה בירושלמי שאמרו שם נולד ביום שמונים סותר עשרה נולד ביום תשעים סותר עשרים והתוס' ז"ל דחקו עצמם בפירוש הירושלמי זה ורבינו ז"ל פירש בו פירוש מחוור וה"ק סותר מה שמנה אחר שבעים דכיון דאין תגלחת פחות שלשים יום ע"כ צריך למנות אחר נזירות בנו שהוא מגלח שלשים יום לגידול שיער ולכך הפסיד מה שמנה יותר משבעים. וממ"ש רבינו ז"ל ואם נשאר מן המאה פחות משלשים משמע דלית ליה כרב דאמר בגמרא יום שבעים עולה לכאן ולכאן דלדידיה הפי' נולד ביום שבעים ואחד נמי מתחיל נזירות בנו דיום שבעים ואחד עולה לכאן ולכאן ולא בעינן שלשים וכדאמרו שם בגמ' וא"ת כיון דרבינו ז"ל לית ליה יום שבעים עולה לכאן ולכאן איך כתב למעלה גבי נזירות שלו ובנו דיום שלשים עולה לכאן ולכאן ורש"י ז"ל תירץ בפירוש קושיא זו דמפרשים מתני' כבר פדא אבל לרבינו ז"ל אי אפשר לומר כן דרבא פסק כרב מתנה. וי"ל דיהכן כמו שתירצו התוס' יעיין שם. ואין להקשות דרבינו ז"ל פסק כאבא שאול בה אבילות דהכי פסקינן בפרק אלו מגלחין דהיא ליה גבי אבילות דיום ז' עולה לכאן ולכאן וכשחל ז' שלו ערב הרגל בטלה ממנו גזירת שלשים דהא המריק בגמ' להקפויי לרב דדילמא לא אמרינן הכי אלא גבי אבילות דהוי מילתא דרבנן והכי ס"ל לרבינו ז"ל ולכך פסק כאבא שאול דאיפסיקא הלכתא בפ' אלו מגלחין וכאחס מתני' דקאמר אחר שבעים דהוי ד"א כרב ומחלק בין דאורייתא לדרבנן כדחילקו בגמ' כדי לייתב שהם מתנה אליבא דהלכתא. אבל הא קשיא על רבינו דהוא פסק גבי קרבן פסח פ' שמי גבי שומרת יום כנגד יום שמהטו עליה את הפסח ואח"כ ראתה דפטורה לעשות פסח שני והא ודאי טעמא משום דמקצת היום ככולו דאי קא סבר מכאן ולהבא הוא מטמא כדדחו בגמ' זה אי אפשר דרבינו ז"ל סבר כן דבגמרא משמע דר' אושעיא דאית ליה הרואה זוב בשביעי שלו סותר את שלפניו לית ליה מכאן ולהבא הוא מטמא דאיהו אמר לר"י דפליג עליה ואמר דאינו סותר דאית ליה כר' יוסי דאמר מכאן ולהבא הוא מטמא משמע דאיהו לית ליה הכי ורבינו ז"ל בה' מחוסרי כפרה ריש פ"ג כתב דהזב שרואה ביום שביעי שסותר את מניינו וכן כתב בהל' מטמאי משכב ומושב סוף פ"ג והיינו כר' אושעיא משמע דאית ליה דלמפרע הוא מטמא. ואין לומר דמאי דקאמר התם רבינו ז"ל הוא מדרבנן שסותר למפרע מדרבנן וכדאמרינן שם בגמ' לר' יוסי דבהלכות איסורי ביאה משמע דזבה הרואה ביום ז' סותרת מן התורה. ועוד קשה על רבינו דאי סבר מקצת היום ככולו קשה עליו מאי דהקשו בגמרא בפ"ב דנזיר זבה גמורה דמייתא קרבן היכי משכחת לה ובגמ' תירצו דהא שפעה תלתא יומי בהדי הדדי ועוד תירצו דחזית תלתא יומי סמוך לשקיעת החמה ולא ראינו שהצריך הוא כן ברים הל' מחוסרי כפרה ולא בהלכות איסורי ביאה. מיהו אין זו קושיא דהתוס' ז"ל פירשו דאי אמרינן מכאן ולהבא הוא מטמא איתא להך קושיא אבל אי למפרע הוא מטמא אין כאן יום של שימור וכן כתב רש"י ז"ל דהכי איתא בפרק כיצד צולין: ו האומר הריני נזיר לאחר עשרים יום וכו'. נראה דרבינו ז"ל מפרש הבעיות דלא כפירוש התוס' ז"ל כדכתב הרב בעל כ"מ ז"ל ובבעיא דנזירות שמשון פסק להומרא וכדכתב הרב בעל כ"מ ז"ל ואע"ג דרבינו ז"ל פסק בפ' ב' דספק נזירות להקל שאני נזירות שמשון דליתיה בשאלה. וגי נראה לומר דמכח הסוגיא דפ' והלו מותרין משמע דנזירות שמשון ספיקו להומרא דהקשו שם מתני' דסתם נדרים להחמיר עם מתני' דסתם נזירות להקל ותירץ רבה במסקנא דדוקא בנזירות אמרינן להקל דספיקו חמור מודאו ולא מעייל איניש נפשיה לספיקא אבל בנדרים דאין ספיקו חמור מודאו מעייל נפשיה בספק והקשו דהא תניא גבי נזירות שמשון והתם אין ספיקו חמור מודאו ותירצו אי תניא תניא כלומר והרי תנאי אליבא דר' יהודה משמע דאי קי"ל סתם נדרים להחמיר כדפסק רבינו ז"ל בהלכות נדרים ע"כ כדי שלא יחלוק על מה שפסק בפ"ב מהלכות אלו דספק בנזירות להקל צריך לחלק דשאני נזירות דספיקו חמור מודאו ולא מעייל איניש נפשיה לספיקא א"כ בנזירות שמשון דאין ספיקו חמור ע"כ מעייל איניש בספיקא דהוי דומיא דסתם נדרים להחמיר ואע"ג דתירץ רב אשי במסקנא דלא

סיקפי

משנה למלך

לכם מובן כלל דמנין מאן דכר שמיה והכור הייתי לומר שתיבת או היא ט"ס וס"ל לרש"י דמאי דאמרינן כימות החמה הכוונה היא שאמר כמנין ימות החמה אלא שתירצו בברייתא כמובן ולפ"ז דברי רש"י הללו מסייעים לכל מ"ש דס"ל לרש"י דכל שלא אמר מנין אליבא דכ"ע חד נזירות ארוך קבל לפי שהימים אינם מובדלים זה מזה. שוב ראיתי שדברי רש"י הוא אחרת אתם והוא שברייתא זו אינם בדקדוק בנוסחתנו וכך היא שנויה בתוספתא פ"ק דנזיר הריני נזיר כימי החמה כמנין ימות החמה נזיר שס"ה נזירות ונוסחא זו היתה כתובה לפני רש"י ומש"ה כתב או שאמר כו' וזה פשוט שברייתא שהביאו בסוף פ"ק דנזיר היא זאת ולא הביאו שם חלוקת האומר כימות החמה לפי שנתם שם לא היתה אלא להכריח דרבי אף באומר מנין חולק ומש"ה לא הביאו אלא החלוקה אחרונה דהיינו אומר מנין. העולה מכל זה דאיכא תנא דאית ליה דבאומר כימות החמה אף שלא אמר מנין אמרינן דמונה שס"ה נזירות ולפי מ"ש נריכים אנו לומר דהאי תנא פליג את"ק דרבי ואית ד' מחלוקות בדבר והדבר צריך תלמוד: כתב מרן בפ"ג מהל' נזירות כדין ז' יש לתמוה דהא בירושלמי ספ"ק דנזיר אמרינן מה אנן קיימין אם כמנין ימות החמה שס"ה נזירות אם כמנין ימות הלבנה שנ"ד אם כמנין ימות השנה צריכה וכיון דבירושלמי אמרו צריכה היאך פסק רבינו בפשיטות לקולא ואפשר שטעמו משום דתנן בפ"ב דסהרות ספק נזירות מותר ע"כ. ואני תמיה על זה שהרי דברי רבינו ברור מללו דעתו הוא משום דבנדרים הלך אחר לשון בני אדם וכמ"ש ואין קורין כל השנה שנה סתם אלא לשנת הלבנה ונפקא מינה טובא בין טעם זה לטעמיה דמרן והיינו היכא דלא אמר מנין דקי"ל דהד נזירות ארוך קבל דלטעמיה דמרן הכא לא אמרי' ספק נזירות להקל דכיון דנהים לנזירות במאי לבלוקים וכדאיתא בסוף פ"ק דנזיר ולטעמיה דרבינו הכא נמי הוי נזיר שנ"ד יום משום דבנדרים הלך אחר לשון בני אדם. ועוד אני תמיה על מרן דבפ"ק דר"ה (דף י"ב) אמרינן המודר הנאה מחבירו לשנה מונה י"ב חודש מיום ליום הרי דשנה סתם היא שנת הלבנה והתב לא שייך פלוגתא דמרן דהא קי"ל ספק נדרים להחמיר. ונראה אלי דרבינו דחה הירושלמי הזה מהלכה משום דס"ל דאזיל לשיטתיה דס"ל דבנדרים אזלינן בתר לשון תורה לחומרא וכמ"ש הר"ן ריש פ' הנודר מן המבושל בשם הירושלמי ובשנה האמורה בתורה נחלקו רבי וחכמים בפ' בתרא דערכין (דף ל"א) אם היא שנת החמה או שנת הלבנה ואף דהתם נראה דרבי דאית ליה שהיא שנת החמה מיהורא דקרא דכתיב תמימה קא מפיק לה מסוגית הגמ' דפ"ק דר"ה נראה דלרבי אף במקום שלא נאמר תמימה כי אם שנה סתם היא שנת החמה וזהו שאמרו בירושלמי אם כמנין ימות השנה צריכה כלומר שהדבר ספק דלרבי הוי שנת החמה ולחכמים היא שנת הלבנה אבל לדידן דקי"ל דלא אזלינן בנדרים בתר לשון תורה אף שהוא להחמיר פשיטא דהאומר כמנין ימות השנה היא שנת הלבנה משום דבנדרים אזלינן בתר לשון בני אדם:

מי

ומונה שמונים יום כדי להשלים המאה שנדר בסוף ומגלח ומביא קרבנותיו: **ז** אמר הריני נזיר לאחר עשרים יום והריני נזיר מעתה. מונה שלשים יום ומגלח תגלחת טהרה וחוזר ומונה שלשים יום אחרים והיא הנזירות שנדר לאחר עשרים. שאם תאמר מונה עשרים ופוסק מונה שלשים ומגלח נשארו מנזירות שהתחיל בה עשרה יום בלבד. ואין בין תגלחת טהרה לתגלחת טהרה לעולם פחות משלשים יום: **ח** אמר הריני נזיר לאחר עשרים יום וחזר ואמר הריני נזיר עולם מעתה לא חלה עליו נזירות שנדר בראשונה: **ט** וכן אם אמר הריני נזיר שמשון לאחר עשרים יום. וחזר ואמר הריני נזיר מעתה. אינו מגלח לנזירות זו שנדר באחרונה: **י** אמי שאמר הרי אני נזיר יום אחד לפני מיתתי. הרי זה אסור לשתות יין ולהטמא ולגלח לעולם: **יא** האומר הריני נזיר ביום שבן דוד בא בו. אם בחול נדר הרי זה אסור לעולם. ואם בשבת או ביום טוב נדר אותה שבת או אותו יום טוב מותר. מכאן ואילך אסור לעולם. שהדבר ספק אם יבא בשבת או ביום טוב או לא יבוא. והואיל והוא ספק ביום שנדר לא חלה עליו נזירות שספק נזירות להקל. מכאן ואילך חלה עליו נזירות

א סמ"ג לאוין רג:

כסף משנה

ז ומ"ש אמר הריני נזיר לאחר כ' יום והריני נזיר מעתה. היינו נזירות מועטת דאמרינן בה את"ל נזירות מועטת כיון דעשרה יומין הוא דיתירין לא סלקין ליה שלין עשרה ודאי וכיון דלא סלקין ליה צריך למנות הנזירות שנזר מעכשיו ואח"כ ימנה הנזירות שנזר לאחר עשרים יום:

ח ומ"ש אמר הריני נזיר לאחר כ' יום וחזר ואמר הריני נזיר עולם מעתה. פסקה כאת"ל דכיון דאפשר לאתשולי הנזירות שנזר לאחר כ' יום חיילא נזירות עולם שכיון שהתחילה לחול בכ' יום שוב אין לה הפסק:

ט ומ"ש וכן אם אמר הריני נזיר שמשון וכו'. יש לתמוה שמאחר שבעיא זו לא איפשיטא לא בפשיטות בהדיא ולא באת"ל היאך פסקה רבינו בפשיטות. וצ"ל שרבינו מפרש דכי איבעיא לן באומר הריני נזיר שמשון לאחר כ' יום וחזר ואמר הריני נזיר מעתה היינו לומר דמספקא לן דילמא כיון דאמר ומעכשיו נזיר הלה אותה נזירות בתוך כ' ושוב אין לה הפסק עד שישלמו כל ימי נזירות זה שהם ל' יום ואח"כ יגלח ויביא קרבנותיו ומאז והלאה ינהוג נזירות שמשון או דילמא הריני נזיר שמשון לאחר כ' יום כיון דליתיה בשאלה כיון שנשלמו הכ' חל נזירות שמשון מיד ושוב א"א לו לגלח ונסתפק לחומרא ואע"ג דקי"ל ספק נזירות להקל וכ"פ רבינו בפ"ב י"ל דה"מ בנזירות דאיתיה בשאלה אבל בנזירות דליתיה בשאלה לא:

י מי שאמר הריני נזיר יום אחד לפני מיתתי וכו'. נלמד מהא דאמרינן בריש נדרים (דף ג') גבי לא אפטר מן העולם עד שאהא נזיר:

יא האומר הריני נזיר ביום שבן דוד בא בו וכו'. בר"פ מי שהוציאוהו דף מ"ג אבעיא דאי יש תחומין למעלה מעשרה ת"ש הריני נזיר ביום שבן דוד בא מותר לשתות יין בשבתות ובימים טובים ואסור לשתות יין כל ימות החול אי אמרת בשלמא יש תחומין היינו דבשבתות וימים טובים מותר אלא אי אמרת אין תחומין בשבתות וימים טובים אמאי מותר שאני התם דא"ק הנה אנכי שולח לכם את אליה הנביא וגו' והא לא אתא אליהו מאתמול א"ה בחול כל יומא ויומא נמי לישתרי דהא לא אתא אליהו מאתמול אלא אמרינן לב"ד הגדול אתא ה"נ לימא לב"ד הגדול אתא כבר מובטח להם לישראל שאין אליהו בא לא בע"ש ולא בעי"ט מפני הטורח ופריך בחד בשבא ליתשרי לפשוט מינה דאין תחומין דאי יש תחומין בחד בשבא ליתשרי דלא אתי אליהו בשבת. ופירש"י בחד בשבא ליתשרי דודאי לא אתי משיח היום דהא אתמול בשבת לא אתא אליהו ומדקאסר ליה לפשוט דחיים לדילמא אתי אליהו ואין תחומין למעלה מעשרה ומשני האי תנא ספוקי מספקא ליה אם יש תחומין או אין תחומין ולחומרא ופירש"י מהא לא תיפשוט דאין תחומין דדילמא ספוקי מספקא ליה להאי תנא (דדילמא אין תחומין) ומש"ה אסור בחד בשבא ולחומרא. ואמרינן תו בגמ' דקאי אימת דקא נדר אילימא דקאי בחול כיון דחל עליה נזירות היכי אתיא שבת ומפקעא ליה אלא דקאי בשבת וקא נדר וביו"ט וקא נדר והאי יומא דשרי ליה מכאן ואילך אסיר ליה. ופירש"י והא דקתני מותר לשתות בשבתות וי"ט אותו שבת או אותו יו"ט שנדר אבל מכאן ואילך אסור ואפי' בשבת. ויש לתמוה על רבינו שכתב שהטעם שמותר באותו שבת מפני שהוא ספק אם יבא בשבת וספק נזירות להקל ובגמ' לא אמרו כן אלא טעם ההיתר בשבת הוא מפני שקודם יום שבן דוד בא יבא אליהו והרי לנו שאין אליהו בא בע"ש. ועוד שהוא ז"ל כתב שהוא ספק אם יבא בן דוד בשבת ובגמרא אמרינן דודאי לא אתי בן דוד בשבת משום דמובטח להם לישראל שאין אליהו בא בע"ש ומה שאמרו שהוא ספק אם יבא בשבת אינו אלא על אליהו. ועוד דבגמ' אמרינן דמספקא ליה לתנא ולחומרא ורבינו כתב שספק נזירות להקל. והתימה מהראב"ד שלא השיגו. ויש לומר דהאי קושיא בתראה הוא דקשיא ליה לרבינו בהאי שהוא ספק בפירוש דספק נזירות להקל ובהאי סוגיא אמרינן דהוי להחמיר ומש"ה פירש דהאי סוגיא אליבא דר"ש דאמר ספק נזירות להחמיר ולית הלכתא כוותיה והילכך אית

הרדב"ז

ז אמר הריני נזיר לאחר עשרים יום וכו'. שם עלה דבעיא דרבא ותבעי ליה נזירות מועטת הדא מגו הדא קא מבעיא ליה את"ל נזירות מועטת כיון דעשרה יומין הוא דיתירין לא סליק ליה הדין עשרה כלומר כיון שלא נשאר נזירות שלם הלין עשרה לא סלקי הילכך מונה תחלה הנזירות שאמר מעכשיו ואח"כ מונה הנזירות שאמר לאחר עשרים יום ומבואר יפה בדברי רבינו:

ח אמר הריני נזיר לאחר עשרים יום וכו'. שם אמר הריני נזיר לאחר עשרים יום ומעכשיו נזיר עולם מהו מי חיילא עליה או לא את"ל הכא כיון דאפשר לאיתשולי חיילא אמר הריני נזיר שמשון לאחר עשרים ומעכשיו נזיר סתם מהו כיון דלא אפשר לאתשולי מי חיילא או לא. ורבינו לא גריס את"ל ולא כפשטו וספק נזירות להקל ומזה הטעם השמיט בעיא דהריני כמשה בשבעה באדר ותו דהאי בעיא איתא למ"ד נדרים ונדבות קריבים בבמה ועיין בתוס'. כללא דמילתא בין אי גרסינן בתרוייהו את"ל לא חיילא או לא גרסינן אינו מונה כלל לראשונה והיכא דאמר הריני נזיר שמשון לאחר עשרים יום וחזר ואמר הריני נזיר מעתה כל אותם עשרים יום כל חומרי נזירות עליו וגבי נזיר עולם נמי אם אמר הריני נזיר עולם לאחר עשרים והריני נזיר מעכשיו כל חומרי נזירות עליו כל אותם עשרים יום ואם אמר הריני נזיר לאחר עשרים יום והריני נזיר שמשון מעתה לא חלה נזירות ראשונה כלל וכן אם אמר הריני נזיר לאחר עשרים יום ומעכשיו נזיר עולם לא חלה ראשונה לפי גרסת רבינו והיכא דאמר הריני נזיר שמשון לאחר עשרים יום וחזר ואמר הריני נזיר מעתה דאמרינן שכל אותם עשרים יום יש עליו כל חומרת נזירות והרי הוא אסור ליטמא למתים עד שלשים יום ועדיין צ"ע דדילמא כשחלה עליו נזירות שמשון נעקרה הנזירות הראשונה לגמרי ומותר ליטמא למתים מיד אחר כ' יום:

י האומר הריני נזיר יום אחד לפני מיתתי וכו'. הטעם מבואר שמא ימות למחר ונמצא היום נזיר דלא דמיא להומר לא אפטר מן העולם ואיתא בפ"ק דנדרים דהתם אם נוהג נזירות אחת נפטר אבל זה שקבע לנזירותו יום אחד לפני מיתתו אין לו תקנה כלל:

יא הריני נזיר ביום שבן דוד בא וכו'. כבר כתבנו לעיל דספק נזירות פלוגתא דתנאי ופסק כר' יהודה דאמר ספק נזירות להקל וקא מספקא לן אם בא בן דוד בשבתות וימים טובים ואם נדר בימי החול חל עליו שמא יבא היום אע"פ שהדבר ספק אם יבא היום או לא מ"מ חומרי נזירות עליו שאם יבא נמצא עובר למפרע והכי אמרינן האומר לאשה הרי זה גיטך שעה אחת קודם מיתתי אסורה לאכול בתרומה מיד דאמרינן כל שעתא ושעתא דילמא מיית הכא נמי אמרינן כל שעתא ושעתא השתא אתי וכיון דחל עליו

לחם משנה

תיקשי דר' יהודה אר' יהודה דהכי הוי ר' יהודה משום ר"ט מ"מ כדי לתרץ רומיא דמתני' אהדדי חדא דקאמר סתם נדרים להחמיר והידך דקאמר ספק נזירות להקל צריך לתרץ דשאני גבי נזירות דספיקו חמור מודאו ואע"ג דר' יהודה דברי אמרה למילתיה גבי נזיר שמשון הוא מ"מ דהוי ר' יהודה דהפלאה אבל כדי לתרץ מתנייתא צ"ל עכ"פ חילוק זה דלדידיה ליכא לתרץ הא ר' יהודה הא רבנן דמתני' דספק נזירות להקל לא אתי כרבי יהודה דמתיר גבי כרי דאי מתיר גבי כרי הוי משום דלא מיתנה נזירות אלא להפלאה ולא חייל נזירות כלל אבל מתני' דספק נזירות להקל ס"ל נזירות בלא הפלאה לא ולכך משמע דארומיא דמתני' אהדדי צריך לתרץ כמו שתירץ רבה א"כ נקטינן דבנזירות שמשון אמרינן ספק נזירות להחמיר וזהו טעמו של רבינו ז"ל כאן. אח"כ ראיתי בתוס' ז"ל שפירש בפירוש שני הך דרב אשי דשני ההיא רבי יהודה משום ר"ט וכו' דאי אמאי דהקשה מברייתא דנזירות שמשון וקאמר דההיא ברייתא דנזירות שמשון אתיא כר"ט וס"ל כהירוגא דרבא דהיכא דספיקו חמור מודאו דוקא אמרינן ספק נזירות להקל ולפי פירוש זה ודאי דאליבא דרב אשי ג"כ בנזירות שמשון ספיקו להחמיר ואפי' דנאמר דלפירושא קמא דתוס' ז"ל אינו כן אלא פליג רב אשי אהירוגא דרבא הפך מ"ש למעלה אפשר דרבינו ז"ל אית ליה כפירוש שני דתוס' ז"ל ואפי' כן פסק בספק נזירות שמשון להחמיר. עוד שאלו בגמ' אמר כמשה בשבעה באדר מאי ופרש"י ז"ל שנפטר בשבעה באדר ולא שתה יין והתוס' ז"ל פירשו בענין אחר ורבינו ז"ל לא הזכיר זה משום דאפשר דנקטינן לקולא כדין ספק נזירות להקל ואינו נזירות ולהכי לא הזכירו:

יא האומר הריני נזיר ביום שבן דוד בא וכו'. הרב בעל כ"מ ז"ל הקשה ג' קושיות עם הסוגיא שבפרק מי שהוציאוהו (דף מ"ג) ותירץ דהסיא סוגיא לא איתמרא אלא לב"ש דאמר ספק נזירות להחמיר אבל אנן דקי"ל ספק נזירות להקל אית לן למימר דאפי' את"ל דאפשר שיבא אליהו בע"ש וי"ט אפילו הכי שרי בשבתות וימים טובים משום דמספקא לן אי אתי בן דוד בשבתות וימים טובים משום דאין תחומין או לא. ועדיין קשה לפירושו לדעת רבינו ז"ל בחד בשבא ליתשרי דכיון דספק נזירות להקל ומספקא לן אם יש תחומין או לא נימא דיש תחומין ואליהו לא אתא אתמול דלקולא נקטינן ליה כיון דספק נזירות להקל. וצ"ל לתרץ עם קושיא אחרת דאיכא בגמ' דלטעמיה דהמקשה דהיה סובר דיש תחומין ומשום הכי בשבתות וימים טובים מותר א"כ הקשי ליה סיפא דאסר כל ימות החול דבחד בשבא ליתשרי דודאי אליהו לא אתא אתמול אם יש תחומין וא"כ משיח לא יבא בחד בשבא והכתוב אמר הנה אנכי שולח לכם את אליה הנביא לפני בוא יום וגו' אלא ודאי דהמקשה היה סובר דלפני לאו ביום שלפניו ממש קאמר אלא שנים או שלשה ימים קודם לפני קרינן ביה ולכך היה סובר דאם יש תחומין למעלה מעשרה משיח ודאי לא יבא בשבת ובחד בשבת אסור דילמא אתי דאפשר דאליהו אתא ביום ה' או ביום ו' אבל השתא דתירץ לו דביום שלפניו ממש יבא

מגדל עוז

שספק נזירות להקל עד שחלה עליו. פ"ב דנזיר (דף י"ג) ובנדרים פ"א ופ"ב:

נזירות. ושבת הבאה שהיא ספק אינה מפקעת נזירות שחלה עליו: **יב** נזיר ששלמו ימי נזירותו ולא גלח תגלחת טהרה הרי זה אסור לגלח ולשתות יין ולהטמא למתים כשהיה מקודם וכל דקדוקי נזירות עליו. ואם גלח או שתה יין או נטמא לוקה: **יג** מי שנדר בנזיר ודמה שאינו נדר והיה נוהג היתר בנדרו ושתה יין. ולאחר זמן שאל לחכם והורהו שהוא נדר ושהוא חייב בנזירות הרי זה מונה משעה שנדר. ומדברי סופרים שינהוג איסור כימים שנהג בהן היתר: **יד** כיצד הרי שנדר שלשים יום ונהג היתר בנדרו עשרה ימים ונהג איסור עשרים יום. ולאחר השלשים שאל לחכם ואסר לו. הרי זה מונה עשרה ימים מיום ששאל כנגד העשרה שנהג בהן היתר. ואם שתה או גלח או נטמא בעשרת ימים האלו מכין אותו מכת מרדות: **טו** במה דברים אמורים בנזירות מועטת אבל בנזירות מרובה דיו שינהוג שלשים יום בנזירות אע"פ שעבר על נזירותו המרובה כל ימיו. ואם לא נהג איסור בעצמו *אין נזקקין לו כלל: **טז** כל בית דין שנזקקין לזה וכיוצא בו ומודיעין לאלו שמזלזלין בנדרים שאין חייבין מן התורה. או שיורו להן להקל או שיפתחו להן פתח. מנדין אותו בית דין ההדיוט: **יז** האשה שנדרה בנזירות ושלמו ימי הנזירות והביאה קרבנותיה ונשחטה אחת מן הבהמות ונזרק דמה ואחר כך שמע בעלה אע"פ שעדיין לא גלחה אינו יכול להפר. ואם קודם זריקה הרי זה יפר. במה דברים אמורים בתגלחת טהרה אבל בתגלחת טומאה יפר אע"פ שקרבו הקרבנות של תגלחת טומאה. מפני שהיא עדיין צריכה למנות נזירות אחרת:

שלשה

השגת הראב"ד

*אין נזקקין לו כלל. פי' אם בא לישאל על נדרו אין מתירין לו נדרו כלל:

מגיד משנה

עליו האיסור תו לא אתי ספיקו של שבת ויו"ט ומפקע ליה וזה ברור אלא דקא מבעיא לי אם נדר בשני ימים טובים של גליות מהו כיון דידעינן בקיבועא דירחא וגיחא לי כי היכי דמספקא לן ביו"ט הראשון מספקא לן ביו"ט שני דלא עבר אדרבנן דקבעו אותו יו"ט ממש לכל הדברים:

יב נזיר שלמו ימי נזירותו וכו'. פ"ב דנזיר ברייתא כלשון רבינו וילפינן לה מדכתיב כל ימי הזירו לה' לרבות ימים שלאחר מלאת כימים שלפני מלאת:

יג מי שנדר בנזיר ודימה שאינו נדר וכו'. פ' ב"ש מי שנדר בנזיר ונשאל לחכמים ואסרו מונה משעה שנדר ותניא מי שנדר ועבר על נזירותו אין נזקקין לו אלא א"כ מונה בהם איסור כימים שנהג בהם היתר וקשיין אהדדי ומתרלינן מתני' לא תימא משעה שנדר הלא אימא כמשעה שנדר. ומדקתני אין נזקקין לו הלא א"כ וכו' למד רבינו שהוא מדברי סופרים דמדאורייתא מונה משעה שנדר כפשטה דמתני' דמאי הוה ליה למעבד שהרי דימה שלא היה נזיר ואנוס הוא אבל מד"ס שינהוג איסור כימים אשר נהג בהם היתר ולא מבעיא אם עדיין לא נשלמו ימי הנזירות שלא אפי' נשלמו ימי הנזירות מקלתם באיסור ומקלתם בהיתר והוה אמינא מאי דהוה הוה קמ"ל דאפי' בכה"ג נוהג איסור כימים אשר נהג בהם היתר. וזהו שכתב רבינו ולאחר השלשים יום שאל לחכם:

טו בד"א בנזירות מועטת וכו'. שם בברייתא ר' יוסי אומר דיו שלשים יום ובתוספתא תני לה הכי ר' יוסי אומר בד"א דינהוג איסור כימים אשר נהג בהם היתר בנזירות מועטת אבל בנזירות מרובה אם נדר מאה ונזל חמשים יום דיו שינהוג איסור שלשים יום. וקי"ל דכל בד"א אינו אלא לפרש כלומר דת"ק נמי דהיינו רבנן בנזירות מועטת קא מיירו ומשום הכי פסק רבינו כר' יוסי: ואם לא נהג איסור וכו'. רישא דברייתא מי שנדר ועבר על נזירותו אין נזקקים לו. וכתב הראב"ד אם בא להשאל על נדרו אין מתירין לו כלל ע"כ. כוונתו לבאר מלת אין נזקקין לו דלא תימא אין נזקקין לו למצוא פתח לנדרו אבל אם פתח פתח לעצמו מתירין לו קמ"ל דאין מתירין לו כלל וזה דעת רבינו אלא שתפס לשון הברייתא כדרכו ז"ל:

טז כל ב"ד שנזקקים לזה וכו'. פ"ב דנדרים אמר רב יוסף הוזיל ואמור רבנן אין נזקקין לו בי דינא דמיזדקקי לא עביד שפיר רב אחא בר יעקב אמר משמתיק ליה:

יז האשה שנדרה בנזירות וכו'. פ"ד דנזיר במשנה נזרק עליה אחד מן הדמים אינו יכול להפר ר"ע אומר אפי' נשחט עליה אחת מכל הבהמות אינו יכול להפר והלכה כת"ק: בד"א בתגלחת טהרה וכו'. גם זה שם במשנה בד"א בתגלחת הטהרה אבל בתגלחת הטומאה יפר שהוא יכול לומר אי אפשי באשה מגולחת ר"מ אומר אף בתגלחת הטהרה יפר שהוא יכול לומר אי אפשי באשה מגולחת וקי"ל כת"ק דאפשר לה בשאר נכריות. וזה שכתב רבינו אע"פ שקרבו קרבנות של תגלחת טומאה מפני שעדיין צריכה למנות נזירות אחר שקרבנו ונמצאת מגולחת:

כסף משנה

אית לן למימר דהו לא צריכין למיכב טעמא משום ; לא אתא אליהו מאתמול וכן לא צריכין להוא דמוכחא להם שאין אליהו בא בערבי שבתות וערבי ימים טובים אלא אפילו את"ל שאפשר שיבא בע"ש ובעי"ט אפי' הכי שרי בשבתות וימים טובים משום דמספקא לן אי אתי בן דוד בשבתות וימים טובים משום דאין תחומין או אי לא אתי משום דיש תחומין וספק נזירות להקל. זה נ"ל בדעת רבינו והוא כפתור ופרח:

יב נזיר שלמו ימי נזירותו וכו'. פ"ב שם (דף י"ד):

יג מי שנדר בנזיר ודמה שאינו נדר וכו'. משנה בפ"ה (דף ל"א:) מי שנדר בנזיר ונשאל לחכמים ואסרו מונה משעה שנדר. ומ"ש ומד"ס שינהוג איסור כימים שנהג בהם היתר וכו'. בספ"ב דנדרים (דף כ') אהא דתנן נדר בחרם ואמר לא נדרתי אלא בחרמו של ים וכו' ואם נשאלו עונשין אותם עונשין אותם ה"ד כדתניא מי שנזר ועבר על נזירותו אין נזקקין לו עד שינהוג איסור כימים שנהג בהם היתר דברי ר' יהודה א"ר יוסי בד"א בנזירות מועטת אבל בנזירות מרובה דיו ל' יום אמר רב יוסף הוזיל ואמרי רבנן אין נזקקין לו בי דינא דמזדקקי ליה לא עביד שפיר רב אחא בר יעקב אמר משמתיק ליה. והכל ידוע דהלכה כר' יוסי לגבי ר' יהודה ופסק רבינו כרב אחא בר יעקב משום דבתרא הוא: וכתב הראב"ד ואם לא נהג איסור בעצמו אין נזקקין לו כלל פי' אם בא ליששאל על נדרו אין מתירין לו נדרו כלל עכ"ל. ופשוט הוא:

יז האשה שנדרה בנזירות וכו'. משנה בפ"ד (דף כ"ח) נזרק עליה אחד מן הדמים אינו יכול להפר. ומ"ש אע"פ שעדיין לא גילחה. הכי אמרינן בגמ' דכבר תנא דידן. ומ"ש בד"א בתגלחת הטהרה וכו'. שם במשנה. ומ"ש אע"פ שקרבו הקרבנות וכו':

שלשה

לחם משנה

יבא אליהו הקשה לו בחד בשבא ליתסרי. וכל האי שקלא וטריא לא הוי אלא משום דהמקשה והמתרץ סבורים דספק נזירות להחמיר כב"ש אבל לדידן דאית לן דספק נזירות להקל נקטינן כסברת המקשה וליכא קושיא כלל דהנא ספוקי מספקא ליה ומ"מ בשבת מותר משום דספק נזירות להקל ובחד בשבת אסור דדילמא בא אליהו ביום ו' או ביום ה' דלא בעינן לפניו ממש וכמו שהיה סבור המקשה דלא צריכין לבך תירוצא ולא ניידינן מסברת המקשה אלא משום דאית ליה להאי סוגיא דספק נזירות להחמיר ולדידן דקי"ל ספק נזירות להקל הדרינן לסברתיה דמקשה כדכתיבנא כך נ"ל:

יב נזיר שלמו ימי נזירותו וכו'. ע"כ האי לא גלח לאו דוקא אלא שלא הביא קרבן תגלחת אבל אחר שהביא קרבן תגלחת אע"פ שלא גלח אינו מעכב דהכי אמרי רבנן בפרק ג' מינין ואחר ישתה יין אחר מעשה יחידי ופסק רבינו ז"ל כוותייהו בפ"ח מהלכות אלו:

יג מי שנדר בנזיר ודמה שאינו נדר וכו'. בפ' ב"ש אמרו (דף ל"א:) מי שנדר בנזיר ונשאל לחכם ואסרו מונה משעה שנדר ומשמע פשטה דמתני' כדברי רבינו ז"ל דמה שנהג היתר בנדרו הוא מפני שדמה שאינו נדר ולכן קשה מה שהקשו בגמ' שם מני מתני' לא ר' יוסי וכו' דתניא מי שנדר ועבר על נזירותו אין מזקקין לו אלא א"כ מונה בהן איסור כימים אשר נהג בהם היתר לימא דאי התם בעינן הכי משום דעבר במזיד ולכך קנסינן ליה דליתנא דעבר הכי משמע אע"ג דרש"י ז"ל פירש בפ' ואלו מותרין על ברייתא זו ועבר על נזירותו דהסבור בטעות נדר ואחר כן בא לישאל נראה שרש"י ז"ל לתרץ קושיא זו שהוקשה לו שם דמה ראיה מביא מהביא ברייתא למתני' דלא נדרתי אלא בחרמו של ים הא במתני' מה שנהג היתר הוא משום דטעה דאינו נדר ובדין הוא דלא ניקנסיה אבל התם עבר במזיד לכך פירש דבטעות עבר, ומ"מ קשה דמנא ליה לגמרא לפרש כן כדי להקשות ואולי נאמר דמשמע ברייתא בכל גוונא מתנייא ועבר משמע אפילו בשוגג:

משנה למלך

פ"ד **יג** מי שנדר בנזיר ודמה שאינו נדר וכו'. עיין בתשו' מהרימ"ט ח"א ס"ס א' שכתב דאע"ג דנודר בנזיר ועבר מחמרינן עליה שינהוג איסור כימים שנהג בהם היתר היכא דשנודר היה שוגג שהיה סבור שהיה מותר מטעם נדרי אונסין לא קנסינן ליה כו'. ואין כספק שנעלם מעיני הרב ז"ל משנה השנויה בר"פ ה' דנזיר דתנן מי שנדר בנזיר ונשאל לחכם ואסרו מונה משעה שנדר ועלה מייתי תלמודא פלוגתא דר"י ורבנן במי שעבר על נדרו אין נזקקין לו כו' ופשטא דמתני' משמע דשגג ולא היה סבור שהיה נזיר והחכם הורה לו שהוא נזיר וכ"כ רבינו בפרקין מי שנדר בנזיר ודמה שאינו נדר כו' הרי בהדיא דגבי שוגג כתב כן וכ"כ הרע"ב בפירוש המשנה וכן משמע פשטא דמתני' דקיימי התם גבי הקדש טעות פלוגתא דב"ש וב"ה. ואדרבא להר"ן שכתב בתשו' יש לשאול היאך כתב שם דבשוגג לא החמירו. ואולי יפרש דרך אחרת במשנה. שוב ראיתי שדברי הר"ן לא מן השם הוא זה שכתב כמו שסבור הרב אלא דלטעמיה אזיל דסובר דהדברים שהמנודה אסור בהם הם מדרבנן הלכך לא מחמרינן בהו תרי חומרי לנהוג איסור כימים שנהג בהם היתר בשוגג אבל באיסור תורה החמירו בו שוגג כמזיד כפשטא דמתני' ודוק. ועיין בתשו' הריב"ש סי' של"ס דמשם יתברר מ"ש אע"פ שקלת מדבריו הם שלא כדברי הר"ן מ"מ באיסור תורה אחד שוגג ואחד מזיד אינו חולק וכמ"ש ודוק:

נזיר

זבן

מגדל עוז

נזיר שלמו ימי נזירותו כו' עד או לוקה. פ"ב דנזיר (דף י"ג): מי שנדר בנזיר וכו' עד אין נזקקין לו כלל: כתב הראב"ד ז"ל פי' אם בא לישאל על נדרו אין מתירין לו כלל עכ"ל: ואני אומר שמעט זו כולה פ' ב"ש דמס' נזיר (דף ל"א ול"ב) ופירש יפה פי' הראב"ד ז"ל וכך קבלנו גם אנחנו מפני רבותינו נ"ע ואף כי יש פירושים אחרים והלוקים ר"מ ז"ל כתב כלשון הגמ' כמנהגו וכמ"ש כמה פעמים. ומ"מ לכי מפסס מה בא הראב"ד ז"ל להדא בכתיבה זו: כל ב"ד כו' עד ההדיוט. פ"ב דנדרים: האשה שנדרה בנזיר עד סוף הפרק. פ' ד' דמס' נזיר (דף כ"ח):

פרק חמישי

א שלשה [א] מינין אסורין לנזיר. הטומאה. והתגלחת. והיוצא מן הגפן. בין פרי בין פסולת פרי. אבל השכר של תמרים או של גרוגרות וכיוצא בהן מותר לנזיר. ושכר זה שנאסר עליו בתורה הוא השכר של תערובת היין: **ב** היוצא מן הגפן כיצד. נזיר שאכל כזית מן הפרי שהוא ענבים לחים או יבשים או בוסר. או שאכל כזית מפסולת הפרי שהיא הזגין והם הקליפה החיצונה. או החרצנים והם הזגין הפנימין שזורעים אותן הרי זה לוקה. וכן אם שתה רביעית יין או אכל כזית מיין קרוש שהוא הפרי או שתה רביעית חומץ שהוא פסולת הפרי הרי זה לוקה. אבל העלין והלולבים ומי גפנים והסמדר הרי אלו מותרין לנזיר שאינן לא פרי ולא פסולת פרי אלא מן העץ הן נחשבין: **ג** [א] כל איסורי גפן מצטרפין זה עם זה. כיצד הרי שצירף ענבים לחים עם יבשים או עם בוסר וחרצן וזג ואכל מן התערובת כזית לוקה. וכן אם אכלם זה אחר זה עד שאכל מן הכל כזית לוקה. וכן אם שתה רביעית תערובת יין וחומץ לוקה: **ד** דבר המותר אינו מצטרף לדבר האסור בנזיר. כיצד יין שנתערב בדבש אף על פי שטעם הכל טעם יין ושתה מן התערובת. וכן הצמוקין שדרסן עם הגרוגרות וטעם הכל טעם צמוקין ואכל מן התערובת אינו לוקה. עד שיהיה מדבר האסור בתערובת כזית בכדי שלש ביצים ואכל כשלש ביצים. כשאר האיסורין השוים בכל אדם כמו שבארנו בהלכות מאכלות אסורות: **ה** וכן אם שרה פתו ביין והיה הרביעית יין בכדי פרס מן הפת ואכל כדי פרס שנמצא שאכל רביעית יין הרי זה לוקה. ועל זה וכיוצא בו נאמר בתורה וכל משרת ענבים. לאסור דבר שנתערב בו היין וטעמו כטעם היין והוא שיהיה טעמו וממשו

א שם כסמ"ג:

כשאר

כסף משנה

פ"ה א שלשה מינים אסורין בנזיר וכו'. מפורש בתורה. ומ"ש בין פרי בין פסולת פרי. שם בגמרא (דף ל"ד) מיין ושכר יזיר פרט מכל אשר יצא מגפן היין כלל מחרצנים ועד זג חזר ופרט פרט וכלל ופרט אי אתה דן אלא כעין הפרט מה הפרט מפורש פרי ופסולת פרי אף כל פרי ופסולת פרי אי מה הפרט מפורש פרי גמור אף כל פרי גמור אמרת מה הניח לך הכתוב במשמעו שלא אמרו ענבים לחים ויבשים הא כתיבי יין וחומץ הא כתיבי הא אין עליך לדון כלשון אחרון אלא כלשון ראשון וכו' אמר מר מה הפרט פרי ופסולת פרי אף כל פרי ופסולת פרי פרי עינבי פסולת פרי מאי היא חומץ אף כל פרי מאי היא גורעקי אף כל דפסולת פרי מאי היא אמר רב כהנא לאיתויי עינבי דכרים ועד זג אמר רבינא לאיתויי דבין הבינייס ע"כ. פירוש גורקי בוסר. ענבי דכרים ענבים שהתליעו. דבין הבינייס דבר הקרוש שבין הזג והחרצן שממנו נעשים שמרים. ולא השש רבינו לכתוב ענבים דכרים ולא שבין הביניים משום דמשמע ליה דבלשון בני אדם בכלל ענבים הם. ומ"ש אבל השכר של תמרים וכו' ושכר זה שנאסר עליו בתורה וכו'. פשוט הוא:

ב היוצא מן הגפן כיצד כו'. נתבאר בסמוך. ומ"ש הזגים הם הקליפה החיצונה והחרצנים הם הפנימיים שזורעים אותם, משנה בפ"ו כר"י. ומ"ש וכן אם שתה רביעית יין שם (בדף ל"ח). ומ"ש או אכל כזית מיין קרוש: ומ"ש אבל העלים והלולבים וכו'. בפ"ק דערלה ויליף לה מקראי בפ' ג' מינים (דף ל"ה):

ג כל איסורי הגפן מצטרפין זה עם זה וכו'. משנה בפ"ו דנזיר. ומן וכן אם אכלם זה אחר זה וכו' שם בגמ' (דף ל"ו ל"ז):

ד דבר המותר אינו מצטרף לדבר האסור בנזיר וכו'. שם (דף ל"ה) א"ר אבהו א"ר"י כל איסורים שבתורה אין היתר מצטרף לאיסור חוץ מאיסורי נזיר שהרי אמרה תורה משרת וכו'. איתיביה אביי המקפה של תרומה וכו' מאי טעמייהו לאו משום דהיתר מצטרף לאיסור כלומר והרי דבשאר איסורין נמי היתר מצטרף לאיסור א"ל מאי כזית דאיכא כזית בכדי אכילת פרס כלומר וכי א"ר אבהו דבנזיר היתר מצטרף ולא בשאר איסורים היינו בדליכא כזית בכדי אכילת פרס וכו'. (דף ל"ז) א"ל אביי מתאי דהאי משרת להיתר מצטרף לאיסור הוא דאתא דילמא ליתן טעם כעיקר הוא דאתא וכו' כדתניא משרת ליתן טעם כעיקר שאם שרה ענבים במים ויש בהם טעם יין חייב ומכאן אתה דן לכל איסורים שבתורה וכו' א"ל הא מני רבנן היא ור' אבהו כי קאמר לר"ע. הרי דלרבנן איסורי נזיר ושאר איסורים שבתורה שוים שאין היתר מצטרף לאיסור אלא א"כ יש באיסור כזית בכדי אכילת פרס:

ה ומ"ש וכן אם שרה פתו ביין והיה רביעית יין בכדי אכילת פרס מן היין וכו'. פשוט שם:

ומ"ש

הרדב"ז

פ"ה א שלשה מינין אסורים וכו'. במשנה פרק שלשה מינין אסורין בנזיר הטומאה והתגלחת והיוצא מן הגפ' וכו' ודייקינן עלה היוצא מן הגפן אפי' עצמו לא וזהו שכתב רבינו הכל העלים והלולבין וכו': אבל השכר של תמרים וכו'. זה מבואר שלא אסרה תורה אלא היוצא מן הגפן:

ב ביצד נזיר שאכל וכו'. שם במשנה וחייב על הענבים בפני עצמן ועל היין בפני עצמו ועל החרצנים בפני עצמן ועל הזגין בפני עצמן והתם ילפינן מכלל ופרט וכלל מה הפרט מפורש פרי ופסולת פרי אף כל פרי ופסולת פרי:

ג כל איסורי הגפן מצטרפין וכו'. שם במשנה וכל היוצא מן הגפן מצטרפין זה עם זה: וכן אם אכלן זה אחר זה וכו'. וצריך שיהיה בין התחלת אכילה עד סופה כשיעור אכילת שלש ביצים חו כהונת אבל אם יש מתחלת אכילה ראשונה עד סוף אכילה אחרונה יותר מכשיעור אכילת שלש ביצים אין מצטרפות:

ד דבר המותר אינו מצטרף וכו'. שם פלוגתא דר"ע ורבנן ופסק כרבנן דאין היתר מצטרף לאיסור בנזיר ומוקי קרא דכל משרת ענבים ליתן טעם כעיקר דאין חילוק בין איסורי נזיר לשאר איסורין והע"ג דאית ליה לר' יוחנן כל איסורין שבתורה אין היתר מצטרף לאיסור חוץ מאיסורי נזיר הא אמרי' בגמ' לר"ע אמרה דהניא אמר ר"ע אומר אני נזיר ששרה פתו ביין והכל כזית מפת ומיין חייב ורבנן פליגי עליה ולא מחייבי עד דאיכא יין בכדי אכילת שלש ביצים ואכל כדי שלש ביצים:

נתערב

לחם משנה

פ"ה ג וכן אם אכלם זה אחר זה. בפ' שלשה מינים (דף ל"ז:) גבי פלוגתא דר"ע ורבנן דר"ע אית ליה גבי נזיר היתר מצטרף לאיסור הקשו שם אלא הא דתניא מכל אשר יצא מגפן היין למד על איסורי נזיר שהם מצטרפין זה עם זה לר"ע השתא י"ל היתר מצטרף לאיסור איסור לאיסור מבעיא אמר ליה היתר להיסור בבת אחת איסור לאיסור בזה אחר זה והע"ג דלא קי"ל כר"ע דהיתר מצטרף לאיסור כדכתב רבינו ז"ל בסמוך כתב רבינו ז"ל בזה אחר זה מצטרף דודאי הך זה אחר זה דמצטרף הוא שהוה כדי אכילת פרס ולא יותר וכיון דכל האיסורים מצטרפים בכדי אכילת פרס הוא הדין ודאי גבי נזיר אך אם שאר היסורים ילפינן מנזיר דיצטרפו בכדי אכילת פרס קשה דנימא דקרא לא אתא אלא כשנותנו בבת אחת בפיו ואיצטריך לומר דמצטרפין זה עם זה דלרבנן איצטריך קרא להכי:

ה וכן אם שרה פתו ביין וכו'. רבינו ז"ל אזיל לטעמיה בפט"ו מהל' מ"א דטעם כעיקר כשאין בו כדי אכילת פרס הוי דרבנן וזו היא מחלוקת בין רש"י ור"ת ז"ל דלר"ת ז"ל טעם כעיקר הוי דאורייתא ולוקין עליו כל זמן שאין בו ששים ונתן בו טעם. והנה כי הטור ז"ל כתב בשמו ביו"ד בסימן צ"ח דאסור מן התורה עד ששים אלא שאין לוקין עליו תימה עליו כי התוס' והרא"ש ז"ל כתבו בשם ר"ת ז"ל דלוקין. איברא דרבינו חיים כתב בשם הרא"ש ז"ל דטעם כעיקר דאורייתא ומ"מ אם אין בו כדי אכילת פרס אין לוקין וזו הוא דעת הר"ח ז"ל בהגהות ובעל הכל' ולזה הסכים הרשב"א ז"ל אבל דעת ר"ת ז"ל אינו כן וכבר הרגיש הרב"י ז"ל שם קושיא זו ותירץ דלא פליגי רבינו חיים ור"ת ז"ל לענין די"א. ובמחילה מכבוד תורתו דפליגי בענין המלקות אלא דאפשר כ ון דהטור ז"ל לא נחית לפרושי אלא הדברים הנוהגים בזמן הזה ולא איכפת ליה בדיני המלקות דלא נהיגי בזמן הזה השיב ליה כאילו ליכא בינייהו פלוגתא ומ"מ אין זה מספיק. אבל רש"י ז"ל סובר דטעם כעיקר הוי דרבנן ונתלה בסוגיא דפ' גיד הנשה (דף צ"ח:) דאמר שם רבא לא נצרכה אלא לטעם כעיקר דבקדשים אסור משמע דבחולין ס"ל דהוי דרבנן והכי קאמר ר"י בפ' בתרא דע"ז (דף ס"ז:) טעמו ולא ממשו אין לוקין עליו והא דילפינן בנזיר ממשרת ליתן טעם כעיקר תירץ שם רש"י בזה ב' תירוצים האחד דהיינו דוקא גבי נזיר והוי נזיר וגיעולי נכרים שני כתובים הבאים כאחד ואין מלמדין. הב' דאפי' בנזיר לא אמרינן הכי וקרא דמשרת אתי להיתר מצטרף לאיסור וגיעולי נכרים חידוש הוא ולא ילפינן מיניה והרב מהר"י קאר"ו ז"ל בי"ד סימן צ"ח כתב שדעת רבינו ז"ל בהלכות מ"א כדעת רש"י ז"ל דע"כ לא קאמר רש"י ז"ל דהוי דרבנן אלא כשאין כזית בכדי אכילת פרס אבל יש בו כזית בכדי אכילת פרס מודה דלוקין וכדברי רבינו ז"ל. אבל אני תמיה על רבינו ז"ל שהוא לא תירץ להוא דמשרת שום אחד מהתירוצים שתירץ רש"י ז"ל דאיהו אית ליה דההיא דמשרת הוי דרשא גמורה כמ"ש כאן דרשא דמשרת דבר תורה וס"ל דאין היתר מצטרף לאיסור ונראה בדעתו דתירץ דההיא דמשרת אתי לכזית בכדי אכילת פרס דוקא דהיינו טעמו וממשו וכמ"ש כאן בהדיא ועל זה וכיוצא בזה נאמר בתורה וכל משרת ענבים וכו' וע"כ נראה בדעתו ז"ל דהך דרשא אתי דלא כמאן דרבנן ור"ע פליגי בפ"ק דנזיר ורבנן אית להו דאתי לטעם כעיקר ואמר שם בברייתא משרת ליתן טעם כעיקר שאם שרה ענביו ביין ויש בהם טעם יין חייב ומכאן אתה דן וכו' ור"ע אית ליה דהאי להיתר מצטרף לאיסור והשתא הא דקאמר רבינו ז"ל דאין היתר מצטרף לאיסור וקרא אתה לומר טעמו וממשו אתי דלא כמאן דלרבנן דאית להו דאין היתר מצטרף לאיסור מוקמי לקרא בטעמו ולא ממשו דהיינו שרה ענבים ביין ויש בהם טעם יין וא"כ לדעתו שלא תירץ שום אחד מהתירוצים שתירץ רש"י ז"ל אלא תירץ דמשרת אתי לכזית בכדי אכילת פרס נמצא דהנהו אמוראי דפ' גיד הנשה ובפ' בתרא דע"ז דאית להו דטעם כעיקר דרבנן דרשו לקרא דמשרת דלא כרבנן ודלא כר"ע ודוחק וצ"ע:

נזיר

מגדל עוז

פ"ה שלשה מינין אסורין לנזיר עד כמו שבארנו בהל' מ"א. כל אלו ההלכות קבועות במסכת נזיר פ' ג' מינין (דף ל"ד) וביארנו פי"ד דהל' מ"א: וכן אם שרה פתו עד כשאר איסור מאכלות.

כמס'

כשאר איסורי מאכלות: ו *נתערב יין וכיוצא בו בדבש ואין שם טעם יין הרי זה מותר לנזיר. לא יהיה זה חמור מחלב ודם: ז היה בו טעם יין ואין שם רביעית בכדי אכילת פרס הרי זה אסור מדברי סופרים כמו שבארנו בהלכות מאכלות אסורות. ומכין אותו אם אכל מכת מרדות: ח *נזיר שאכל כזית ענבים וכזית חרצן וכזית זג וכזית צמוקים ושתה רביעית יין ואפילו סחט אשכול ושתה ממנו רביעית הרי זה לוקה חמש מלקיות. שכל אחד מהן בלאו אחד הוא. ולוקה מלקות ששית משום לא יחל דברו שהוא שוה בכל הנדרים. וכן אם אכל כזית זג או כזית ענבים לוקה שתים אחת משום זג או משום ענבים ואחת משום לא יחל דברו. והוא הדין לנזיר שגלח או נטמא שהוא לוקה שתים. אחת על האסור המיוחד בו ואחת על האסור השוה בכל הנדרים שהוא לא יחל דברו: ט **נזיר ששתה רביעית יין ורביעית חומץ אינו לוקה אלא אחת שאינו חייב על היין בפני עצמו ועל החומץ בפני עצמו. שאין כתוב יין לא ישתה וחומץ לא ישתה אלא כך חומץ יין וחומץ שכר לא ישתה כלומר לא ישתה יין ולא דבר שנתערב בו היין והוא השכר ואפילו החמיצו והואיל ולא כפל אלא החומץ שהוא שם אחד אינו לוקה על זה בפני עצמו

א סמ"ג שם:

השגת הראב"ד

*נתערב יין וכיוצא בו בדבש וכיוצא בו וכו' ואין שם רביעית בכדי אכילת פרס הרי זה אסור מדברי סופרים. א"א בעל הלכות לא אמר כן אלא אסור מן התורה אבל אין לוקין עליו ומשנה כוותיה וכבר כתבנו ראיות לדבריו:

*נזיר שאכל כזית ענבים וכו' ולוקה מלקות ששית משום לא יחל שהוא שוה בכל הנדרים. א"א ולמה הניח לאו שבכללות דהא רבא מחייבו והוא מכל אשר יעשה מגפן היין וכו' אלא שהגרסאות מתחלפות דבבבא מציעא ופסחים אביי הוא דאמר אין לוקין ובנזיר הוא בהלוף:

השגת הראב"ד

*נזיר ששתה רביעית יין ורביעית חומץ. א"א זה אינו מחוור והלא שני שמות הם ולמדו לכל איסורי נזיר מלחים ויבשים מה הללו שהן מין אחד והן שני שמות וחייבין על זה בעצמו ועל זה בעצמו אף כל וכו' ויין וחומץ שני שמות ושני מינים הם כדאיתא בברא אבל חומץ יין וחומץ שכר מין אחד ושם אחד הן תרווייהו הלא מיקרו והכי איתא בע"ז:

הרדב"ז (מכ"י)

ו נתערב יין וכיוצא בו בדבש וכו'. זה מבואר שלא יהא זה חמור מאיסורי כרם:

ז היה בו טעם יין וכו'. פוסק רבינו טעם כעיקר ואם יש כזית בכדי אכילת פרס לוקה וזהו שכתב רבינו והוא שיהיה טעמו וממשו אבל יש פוסקים שאין בו אלא איסור תורה כחצי שיעור ואין לוקין עליו וזה דעת ההשגות:

ח נזיר שאכל כזית ענבים וכו'. פ' ג' מינים ת"ר וענבים לחים ויבשים לא יאכל ליחייב על זה בפני עצמו ועל זה בפני עצמו ע"ש אכל ענבים לחים ויבשים חרצנים וזגין וסחט אשכול של ענבים ושתה לוקה חמש אי הכי לילקי נמי אחת משום כל אשר יצא מגפן היין תנא ושייר מאי שייר דהאי שייר לא יחל דברו אי משום האי לאו שיורא הוא כי קתני מילתא דליתא בדוכתא אחריתא לא יחל דברו איתא בנדרים ומסיק תלמודא דלא תני בברייתא לוקה חמש אלא לוקה סתם ומ"מ קושטא הוא דלוקה חמש ואינו לוקה משום כל אשר יצא ולוקה משום לא יחל דברו. ומה שהקשה הראב"ד ז"ל ולמה הניח לאו שבכללות הוא לפי גרסתו וכן הוא בספרים שלנו אבל גרסת רבינו הפוכה ורבא הוא דאית ליה לאו שבכללות אין לוקין עליו. ואפי' לפי הגרסא האחרת נמי אני רואה דפריך תלמודא בכל דוכתא אין לוקין על לאו שבכללות ואפילו תימא דאביי הוא דאמר הכי מ"מ הלכתא היא והא דלא קבעו אותה בכלל יע"ל קג"ס משום חלוף הגרסאות וגרסת רש"י ז"ל כגרסת רבינו דרבא הוא דאמר אין לוקין על לאו שבכללות ורב פפא מותיב עליה דאביי אי איתא דלוקה על לאו שבכללות לילקי נמי ומתרץ תנא ושייר ולא קאי האי תירוצא דמאי שייר דהאי שייר. ומתרץ רב פפא לא תניא מידי חמש והיכא לתרוצי לרבא כדאית ליה ולאביי כדאית ליה ומכל מקום רבא ורב פפא סבירא להו לאו שבכללות אין לוקין עליו ושפיר תניא חמש ולא יחל דברו לא תני ליה משום דאיתיה בשאר נדרים ועלו דברי רבינו כהוגן:

ט נזיר ששתה רביעית יין וכו' שאין כתוב יין לא ישתה וחומץ לא ישתה וכו'. וא"ת והא כתיב ענבים לחים ויבשים לא יאכל ואפ"ה חייב על הלחים ועל היבשים שתי מלקיות והרי הם מין אחד ושני שמות וחייב על זה בפני עצמו ועל זה בפני עצמו ומ"ש יין וחומץ דהא יין וחומץ שני שמות הן ושני מינין הם וזו היא השגתו של הראב"ד והיה ראוי למיתני תרתי משום יין ומשום חומץ. וי"ל דלא מייחד לאו ליין ולאו לחומץ דבשלמא גבי ענבים לחים ויבשים לא יאכל קאי לא יאכל

כסף משנה

ו ומ"ש נתערב יין וכיוצא בו בדבש וכו'. זה מבואר מדאמרינן לרבנן דאיסורי נזיר שוים לשאר איסורי תורה: וכתב הראב"ד נתערב יין וכיוצא בו וכו' ואין שם רביעית בכדי אכילת פרס הרי זה אסור מדברי סופרים א"א בעל הלכות לא אמר כן וכו'. מ"ש רבינו כמו שביארנו בהלכות מ"א הוא בפט"ו. ומ"ש הראב"ד וכבר כתבנו ראיות לדבריו, הוא:

ח נזיר שאכל כזית ענבים כו'. ולוקה מלקות ששית משום לא יחל דברו כו'. שם בדף ל"ח: כתב הראב"ד ולוקה מלקות ששית משום לא יחל כו' א"א ולמה הניח לאו שבכללות וכו'. מצאתי כתוב אין הגירסאות מתחלפות אלא בפסחים גרסינן רבה שהוזכר קודם אביי ובנזיר גרסינן רבא שהוזכר אחר אביי וזה כלל גדול כתבוהו התוס' בפ' במה מדליקין ובנזיר נקט אביי סברא דרבה דהוא רביה עכ"ל. ומ"ש ואפילו סחט אשכול וכו'. רבותא אשמעינן דלא תימא היוצא מהענבים והענבים חדא מילתא הוא והכי אמרי' בברייתא ובגמ' דתרי מילי נינהו ולוקה על זה ועל זה. ומ"ש וכן אם אכל כזית וה"ה לנזיר שגלח, פשוט הוא:

ט נזיר ששתה רביעית יין ורביעית חומץ כו': כתב הראב"ד א"א אינו מחוור והלא שני שמות הם וכו':

נזיר

לחם משנה

ח נזיר שאכל כזית ענבים כו'. בנזיר פ"ו (דף ל"ח:) איפליגו אביי ורבא ואמר רבא אינו לוקה אלא אחת שאינו לוקה על לאו שבכללות ופירש רבינו ז"ל כפי' בתרא דרש"י ז"ל דכשאוכל זג או חרצן אינו לוקה אלא אחת דאינו לוקה על מכל אשר יעשה דהוי לאו שבכללות אבל אם אכל זג וחרצן וענבים וכו' ודאי דלוקה על כל אחד ואחד ופירוש זה מוכיח בגמרא דפריך מברייתא דלוקה ה' לאביי דאמאי לא תני שש משמע לכאורה מדברי הגמ' דלרבא ניחא ולפירוש קמא דרש"י ז"ל דאמר אפי' אכל כולן אינו לוקה אלא אחת כ"ש דקשה לרבא טפי דאמאי לוקה ה' לא היה ראוי ללקות אלא אחת ואפי' לפי המסקנא דלא תני בברייתא ה' קשה לרבא דאמאי קאמר בברייתא כל הני מעשים אם המלקות שלוקה אינו אלא שלוקה אחת וכ"ת הא אשמעינן דאפי' עשה כל אלו אינו לוקה אלא אחת זה אינו דהברייתא לא קאמרה אלא לוקה סתם אע"פ שיש לדחות כל זה מ"מ פירוש זה משמע טפי לפום גורמא דשמעתתא ולכך תפסו רבינו ז"ל עיקר. ומה שיש לדקדק עוד בזה כתבתי בהל' מלוה ולוה גבי חבלה דהסיים ורכב דפ"ג. וא"ת אמאי לא מני רבינו ז"ל בין הבינים דהקשו בגמ' שם הא שייר דבין הבינים וכי היכי דנשמע מהקושיא שהקשו שם דאמאי לא מני לא יחל דברו ומנה אותו הכי ה"ל לברות מהקושיא שהקשו שם דאמאי שייר בין הבינים והיה לו למנותו והא ודאי לאו קושיא היא דבין דנפרש פירוש בין הבינים כפי' ר"ת ז"ל שפי' התוס' זה דהיינו ענבים קטנים שאינם מתבשלים או כפירש"י ז"ל דהיינו מה שבין החרצן והזג הקושיא איתא בברייתא משום דברייתא אמרה אכל ענבים ומשמע שאכל ענבים גדולים וקטנים ולכך הקשו לפי' ר"ת ז"ל דלימני בין הבינים ולפירש"י ז"ל ג"כ משמע דאכל דרך ליקוט שמלקט האוכל בינו בינו כדכתבו התוס' ולכך ה"ל למנותו דכיון שאוכל דרך הליקוט איכא לאו מלבד לאו דענבים דהיינו לאו דבין הבינים וברייתא סתמא מיתניא דמשמע דאכלו אפי' דרך ליקוט וכמ"ש שם התוס' ז"ל אבל רבינו ז"ל שכתב כזית ענבים ודאי דאינו חייב אלא אחת דהוי האי ענבים גדולים וקטנים הא לא אכל אלא כזית מהם וא"כ אינו חייב אלא אחת אפי' מפרש בין הבינים כפי' ר"ת ואם אכל דרך ליקוט ג"כ לא אכל אלא כזית וא"כ אפי' מפרש בין הבינים כפירש"י ז"ל אינו חייב אלא אחת דצריך שיאכל כזית ענבים שלמים וכזית דרך ליקוט לפירש"י כדי שיתחייב גם על בין הבינים א"כ לשום אחת מהפירושים אינו חייב על בין הבינים כיון שלא אכל אלא כזית ענבים ולכך כתב רבינו ז"ל כזית ענבים וזה פשוט. אבל מה שיש לדקדק על רבינו ז"ל הוא למה בתחילת הלכות אלו כשמנה רבינו ז"ל הלאוין מנה לא יאכל ענבים לחים ויבשים וחרצנים וזגים ושתיית יין בה' לאוין ולמה לא מנה ג"כ בין הבינים דמפיק ליה בגמ' מועד זג. וי"ל דהתוס' ז"ל פירשו דלא מפיק ליה אלא מייתור דועד דחרצן וזג לגופיה איצטריכו לומר דאע"ג דאינם ראויים לאכילה לוקין עליהם אלא דק"ל דלימא קרא חרצן וזג וכיון דמפיק ליה מיתור דועד ליכא ביה לאו דאתי מדרשא ולכך לא מנאו רבינו ז"ל במנין הלאוין:

ט נזיר ששתה רביעית יין כו'. מה שהקשה הר"א ז"ל בהשגות דבברייתא אמרו בפרק ג' מינים לחייב על זה בפ"ע ועל זה בפ"ע מכאן אתה דן לכל איסורין שבתורה מה כאן שהוא מין אחד והן ב' שמות וחייב על זה בפ"ע וכו'. י"ל לתרץ לדעת רבינו ז"ל דלא אמרו כן בברייתא אלא על דבר המוזכר בכתוב דהיינו יין דהוזכר

מגדל עוז

במס' נזיר פ' ג' מינין (דף ל"ו): נתערב יין וכיוצא בו בדבש וכו' עד מכת מרדות: כתב הראב"ד בעל הלכות לא אמר כן וכו': ואני אומר כשנראה הראיות בע"ה אם הלכה נקבל ואם לדין ויש תשובה נשיב אבל עתה די לנו שיש לר"מ ז"ל רבים וגדולים מסכימים עמו והגל' במס' נזיר פ' ג' מינין: נזיר שאכל כזית ענבים וכו' עד שהוא בכל הנדרים: כתב הראב"ד ז"ל ולמה הניח לאו שבכללות וכו': ואני אומר אמת הוא שהגירסאות חלוקות פ' כל שעה (דף מ"ח) ובנזיר פרק ג' מינים (דף ל"ח) וכן כמה סוגיות בתלמוד מתחלפות ומ"מ הגירסא שהכתו היא שהסכימו עליה רבותינו בעלי התוס' ז"ל וכדברי ר"מ ז"ל וכמו שמקשה התלמוד בכ"מ שאין לוקין על לאו שבכללות וכדרבא דהלכתא כותיה לגבי דאביי בר מיע"ל קג"ם וכר מן דין וכר מכל דין קושיית הראב"ד ז"ל התלמוד הוא מקשה אותה להדיא גבי אותה ברייתא שפסק ממנה ר"מ ז"ל אות באות פוסק על דברי דגרסינן מתיב רב פפא (ר"א אומר) נזיר שהיה שותה יין כו' עד אכל ענבים לחים ויבשים חרצנים וזגים וסחט אשכול של ענבים ושתה לוקה חמש ואי הכי נילקי שש אחת על מכל אשר יעשה מגפן היין ופריק תנא ושייר ומקשי עלה ומהדר למשקל ומטרא עלה עד דסתר לכולהו פירוקי ומסיק אלא אמר רב פפא כו' עד דמסיק אמר רב פפא תנא סברי לאו גמרא היא בידיה והדר ביה כלומר יחזור מחמת ברייתא ולא הוה ידענא דגמרא הוא בידיה ולא הדר ביה משמע הא לאו גמרא בידיה הוה הדר ביה דהשתא לית הלכתא אלא כברייתא דרב פפא והא שם בעיניך שתלמוד ערוך הוא ודברי ר"מ ז"ל נקיים: וכן אם אכל כזית זג כו' עד שהוא לא יחל דברו. בנזיר פרק ג' מינים: נזיר ששתה רביעית יין וכו' עד בפ"ע: כתב הראב"ד ז"ל זה אינו מחוור והלא שני שמות הן וכו': ואני אומר מריה דאברהם כמה נשמר ר"מ ז"ל בלשונו ולא שם לו וז"ל אינו לוקה אלא אחת שאינו חייב על היין בפ"ע ועל החומץ בפ"ע שאין כתוב כאן יין לא ישתה וחומץ לא ישתה אלא כן כתוב חומץ יין וחומץ שכר וגו' כלומר לא ישתה היין ולא דבר שנתערב בו יין והוא השכר. אפי' שהחמיצו והואיל ולא

כפל

עצמו ועל זה בפני עצמו: י [א]נזיר שהיה שותה ביין כל היום כולו אע"פ שהוא חייב לשמים על כל רביעית ורביעית אינו לוקה אלא אחת משום יין ואחת דלא יחל דברו כמו שבארנו. ואם התרו בו על כל רביעית ורביעית ואמרו לו אל תשתה אל תשתה והוא שותה חייב על כל אחד ואחד. מדברי סופרים שאסור לנזיר לעמוד במושב שותי יין ויתרחק ממנו הרבה שהרי מכשול לפניו. אמרו חכמים סביב לכרם לא יקרב: יא נזיר שגלח שערה אחת לוקה בין בתער בין בזוג והוא שקצצה מעיקרה כעין תער. וכן אם תלשה בידו לוקה. [ב]אחד המגלח ואחד המתגלח שנאמר תער לא יעבור על ראשו. ואם הניח ממנו כדי לכוף ראשה לעיקרה אינו לוקה שאין זה כעין תער: יב העביר על ראשו סם שמשיר את השער והשיר את השער אינו לוקה אלא ביטל מצות עשה שנאמר גדל פרע שער ראשו: יג נזיר שגלח כל ראשו אינו לוקה משום התגלחת

א סמ"ג שם: ב סמ"ג שם:

כסף משנה

י נזיר שהיה שותה ביין כל היום כולו וכו'. משנה פ' ג' מינים (דף מ"ב) ופ' אלו הן הלוקין (דף כ"א): מדברי סופרים שאסור לנזיר וכו'. בפ' ר' ישמעאל (דף נ"ט) לך לך אמרינן נזירא סחור סחור לכרמא לא תקרב:

יא נזיר שגלח שערה אחת לוקה. בפ' ג' מינים (דף מ') אמר רב (חסדא) ללקות באחת ובתוספתא פרק ד' המגלחת אין לה שיעור: ומ"ש בין בתער בין בזוג והוא שקצצה מעיקרה כעין תער וכן אם תלשה בידו לוקה. בפ' ג' מינים (דף ל"ט ע"ב) ת"ר תער אין לי אלא תער תלש מירט סיפסף כל שהוא מניין ת"ל קדוש יהיה גדל פרע שער ראשו דברי ר' יאשיה ר' יונתן אומר תער אין לי אלא תער מירט תלש סיפסף כל שהוא פטור ופסק כר' יאשיה והטעם משום דבתר הכי אמרי' בתער אין במידי אחרינא לא והא קתני מניין לרבות את כל המעבירים אלא אימא כעין תער ומדמהדר גמרא מדקתני מניין לרבות את כל המעבירים והיינו כר' יאשיה משמע דהכי קי"ל. ומ"ש אחד המגלח ואחד המתגלח וכו'. שם (דף מ"ד) אמר קרא תער לא יעבור על ראשו קרי ביה לא יעבור הוא ולא יעביר לאחר. ומה שכתב ואם הניח ממנו כדי לכוף ראשה לעיקרה וכו'. (שם):

יב העביר על ראשו סם וכו'. (שם):

יג נזיר שגילח כל ראשו וט'. משנה פ' ג' מינים (דף מ"ב):

נזיר

הרדב"ז (מכ"י)

יאכל אכל חד מינייהו וגבי יין נמי אי הוה כתיב [יין] וחומץ לא ישתה הכי נמי דהוה ס"ד לא ישתה אכל חד מינייהו והוה לקי על היין ועל החומץ אבל השתא דלא כתיב אלא חומץ יין וחומץ שכר לא ישתה אין כאן לאו מיוחד על היין ולאו על החומץ. וא"ת ליחייב תרתי משום חומץ יין ומשום חומץ שכר רבינו תירץ זה ואמר והואיל ולא כפל אלא החומץ שהוא שם אחד אינו לוקה על זה בפני עצמו ועל זה בפ"ע ע"כ. וכי היכי דלא מיחייב תרתי על חומץ יין ועל חומץ שכר הכי נמי לא מיחייב תרתי על היין ועל החומץ דאע"ג דתרי שמות נינהו לא מייחד לאו לכל אחד ומ"מ אם שתה יין או חומץ חייב מלקות. ומודה רבינו דיין וחומץ שני מינים ושני שמות הם כדאיתא בבבא בתרא אלא עיקר טעמו של רבינו משום דלא מייחד לאוי ליין ולחומץ. ומ"ש בעל מגדל עוז לתרץ דברי רבינו לא ידעתי מהו דחומץ כתיב בהדיא בקרא ולא אתי מכעין הפרט דגרסי' התם אמרת מה הפרט מפורש פרי ופסולת פרי אף כל פרי ופסולת פרי הרי עינבי פסולת פרי חומץ הרי כי החומץ מפורש בכלל הפרטים ולא אתי מדינא דכעין הפרט:

י נזיר שהיה שותה ביין וכו'. שם משנה כלשון רבינו והטעם שההתראות מחלקות למלקיות: מדברי סופרים שאסור וכו'. איתא בפ' כל שעה ובכמה דוכתי לך לך אמרינן נזירא סחור סחור לכרמא לא תקרב:

יא נזיר שגלח שערה אחת וכו'. שם במשנה נזיר שגלח בין בתער בין בזוג או שספסף כל שהוא חייב ופי' ספסף היינו שתלש השער ואמר רב חסדא ללקות באחת לעכב בשתים לטהור אינו טוהר אלא ברוב ראשו בתער אין במידי אחרינא לא והא קתני מנין לרבות את כל המעבירין אלא אימא כעין תער כלומר שכל המעבירין מעבירין סמוך לעיקרם: אחד המגלח ואחד המתגלח וכו'. שם ת"ר נזיר שגלחוהו ליסטים ושיירו בו כדי לכוף ראשו לעיקרו אינו סותר ונקט שגלחוהו ליסטים דאלו ישראל כשרים לא היו עוברים על תער לא יעבור על ראשו ואורחא דמילתא נקט וה"ה אם גלח עצמו ושייר בו כדי לכוף ראשו לעיקרו אינו לוקה ואינו סותר דהא בהא תליא:

יב העביר על ראשו סם וכו'. משנה בסוף מס' נגעים ומייתי לה פ' ג' מינים שלשה מגלחין ותגלחתן מצוה נזיר ומצורע ולויים וכולם שגלחו שלא בתער או ששיירו שתי שערות לא עשו ולא כלום ואקשינן עלה פשיטא מהו דתימא משום עבורי שער הוא ואפי' סך נשא קמ"ל דלא והא דמרבינן לעיל כל המעבירין היינו שמעבירין ביד כגון תולש שערו אבל ע"י סם כיון שאינו תולש ביד אינו לוקה אלא ביטל מצות עשה:

יג נזיר שגלח כל ראשו וט'. שם במשנה היה מגלח כל היום אינו חייב אלא אחת וכו' כלשון רבינו:

נזיר

לחם משנה

דהוזכר בכתוב דכתיב חומץ יין דהוי יין אפי' שהחמיץ וכתיב נמי מיין ושכר יזיר וכן ענבים הוזכרו בכתוב דכיון שהוזכרו שניהם בכתוב בא הכתוב המיוחד לחים ויבשים לומר דלא תימא דהיין וענבים המוזכרים בכתוב הוא שיש להם טעם משונה כגון יין ישן וענבים אבל יין חדש וענבים כיון דהטעם שוה הכל דבר אחד לכך בא הכתוב דלחים ויבשים לומר דהיין הנזכר בכתוב הוא אפי' חדש וחייב עליו בפ"ע ועל הענבים בפני עצמן אבל דבר שלא הוזכר בכתוב בב' דברים חלוקים אלא במלה אחת אע"פ שהיו ענינים חלוקים לא נחייב עלייהו תרתי:

יא נזיר שגלח שערה אחת לוקה והוא שקצצה מעיקרה. רבינו ז"ל פסק כר' יאשיה כדכתב הרב בעל כ"מ ז"ל ומ"מ התוס' ז"ל כתבו דלר' יאשיה אע"פ שלא קצצה מעיקרה עובר בעשה דגדל פרע שער ראשו אבל קצצה מעיקרה עובר בלאו דלא יעבור לרבות כל המעבירין ומש"ה מייתי ר' יאשיה עשה דגדל פרע לומר דאע"ג דלא קצצה מעיקרה עובר בהאי עשה אבל לא משמע כן לכאורה מדברי רבינו ז"ל מדלא כתב גבי לא קצצה מעיקרה שעובר בעשה דגדל פרע כמ"ש גבי העביר על ראשו סם בסמוך לו: ואם הניח ממנו כדי לכוף ראשה לעיקרה וכו'. שם בגמ' בפ' ג' מינים (דף מ') אמר רב חסדא ללקות באחת לעכב בשתים לטהור אינו סותר אלא ברוב ראשו ובתער ופירשו בגמ' מאי תער כעין תער. ונראה מדברי התוס' ז"ל דלא מקרי כעין תער אלא שקצצה מעיקרה ממש אבל אם הניח שער אע"פ שלא הניח בו כדי לכוף ראשו לעיקרו לא מקרי כעין תער ומש"ה פירשו דמאי דאמר רב חסדא בתער דהוי כעין תער קאי ארישא דמילתא דקאמר דלקי באחת לזה פי' דלקי דוקא כשעקרה ממש כעין תער אבל אם לא עקרה ממש אע"פ שלא הניח כדי לכוף ראשו לעיקרו לא לקי ומ"מ ודאי סותר כל זמן שלא הניח כדי לכוף ראשו לעיקרו ברוב ראשו אע"פ שאינו כעין תער ומש"ה אמרו דכעין תער לא קאי אלסתור דאינו סותר אלא ברוב ראשו דבההוא ודאי לא בעינן כעין תער אלא שלא יוכל לכוף ראשו לעיקרו. אבל מדברי רבינו ז"ל לא משמע כן אלא דכל זמן שלא יוכל לכוף ראשו לעיקרו כעין תער מקרי ולפיכך בתער דקאמר רב חסדא קאי אכולא מילתא דאפי' לענין הסתירה בעינן שיהיה רוב ראשו וכעין תער דהיינו שלא יכוף ראשו לעיקרו אבל אם יכול לכוף ראשו לעיקרו אינו סותר ויצא לנו לפי פירושו דכשעקר אחת ולא הניח לכוף ראשו לעיקרו לוקה אבל אם הניח כדי לכוף ראשו לעיקרו אינו לוקה וכן בסתירה וכ"כ בריש פ"ג גבי סתירה דכל זמן שלא נשאר מן השערות כדי לכוף ראשן לעיקרן והוי רוב ראשו סותר ודלא כתוס' שמחלקים בין מלקות לסתירה. אבל מ"מ תימה דבסתירה (כ"מ) מודו רבינו ז"ל והתוס' ז"ל דאם נשאר כדי לכוף ראשו לעיקרו אינו סותר ובגמ' משמע שם בהפך דשאלו שם (דף מ"ט) האי מזיא מלתחת רבי או מלעיל ואמרו למאי נ"מ לנזיר שגלחוהו (לסטים) ושיירו בו כדי לכוף ראשו לעיקרו כלומר דאי מלתחת רבי סותר נזירות דכיון דשקליה לשער דסוה ביה בעה נזירותו אבל אי מלעיל רבי אינו סותר והסיקו שם בגמ' ש"מ מלתחת רבי ש"מ והקשו שם ואלא הא דתניא נזיר שגלחוהו לסטים ושיירו בו כדי לכוף ראשו לעיקרו אינו סותר ואי ס"ד מלתחת רבי לסתור ואוקמוה בגמ' שגלחוהו אחר מלאת וכר"א משמע דבין לרבנן ובין לר"א היכא שגילחוהו קודם מלאת אפי' שיש כדי לכוף ראשו לעיקרו סותר ולדידן דקי"ל כרבנן אפי' אחר מלאת נמי סותר וא"כ איך כתבו דהיכא דהגיע לכוף ראשו לעיקרו אינו סותר והוא דבר תימה. ואולי יש לתת טעם לרבינו ז"ל דכיון דהוא סובר דובתער דקאמר רב חסדא אכולא מילתא קא מהדר ואפי' אסתירה כדכתיבנא א"כ כיון דרב חסדא אמר דסותר היכא דהוי כעין תער דוקא וכל היכא דלא הוי כעין תער אינו סותר ממילא שמעינן דהיכא דאיכא כדי לכוף ראשו לעיקרו אינו סותר דודאי לאו כעין תער מקרי וא"כ לפי דברי רב חסדא נקטינן דלא כפשיטותא דפשיטא לעיל בגמ' דמלתחת רבי ואפי' יש בו כדי לכוף ראשו לעיקרו סותר וכיון דרב חסדא פליג על פשיטותא דלעיל נקטינן כוותיה דגמ' הביא תניא כוותיה סיוע למלתיה. כל זה יכול להליץ בעד רבינו ז"ל והוא דוחק גדול:

יב העביר על ראשו סם כו'. לא ידענא מהיכן הוציא זה דכיון דבגמ' אמרינן לא יעבור לרבות את כל המעבירין אפי' סם במשמע והכי משמע פשטא דשמעתא דאמר ומאחר שסופנו לרבות כל דבר מה ת"ל תער ואי מוקמינן סם נימא דתער אתי למעוטי סם א"ו דכל דבר מרבינן אפי' סם וטעמו של רבינו ז"ל לא ידעתי:

ולא

מגדל עוז

כפל אלא החומץ שהוא שם אחד כו' עכ"ל. למדנו והשמיענו בלשונו טעמו של דבר וממנו במוצאו ומובאו דקי"ל כגולה תלמודא דהיכא דלא מייחד לאו דידיה לא לקי דריש פ' ג' מינים (דף ל"ד ע"ב) דרשינן ליה בכלל ופרט וכלל וטריק עלה טובא עד דאסיקנא מה הפרט מפורש פרי ופסולת פרי אף כל שהוא פרי ופסולת פרי ואמרינן פרי ענבים פסולת פרי מאי היא חומץ אף כל פרי מאי היא גורלקי אף כל פסולת פרי מאי היא אמר רב כהנא לאיתויי פיגני דקרום ויש"ג דכרין אלמא חומץ לא מייחד ליה לאו בפ"ע אלא מדינא דכעין הפרט קא אתי ומינה דשם אחד ומין אחד הם כדברי ר"מ ז"ל דאי שנים הם כדברי הראב"ד ז"ל היכי אתו מרבויא דכעין הפרט. ומ"ש ר"מ ז"ל מחומץ שכר ר"י אמרה בירושלמי ודבר שנתערב ביין גם בירושלמי גם בבבלי דריש לה התם ובגמ' אתני' דאין חייב עד שיאכל כו' פ' ג' מינין דדרשה שני שמות ושני מינים גם שם נתפרשה ומה שכתב מ"ב איני יודע אי משום הכיא פלוגתא דריחיה חלא וטעמיה חמרא גמרא מתני' דהמוכר יין לחבירו והחמיץ וכו' דמשמע מינה דטעמיה וריחיה חלא הוי שם אחר ומין אחר י"ל שאני זביני שהולכין בו אחר לשון בני אדם ואי משום כוס של ברכה י"ל שאני ברכה דאפילו חמר חיורין ממעט התם רבא מדכתיב אל תרא יין כי יתאדם סוף גמרא מתני' דמרתף של יין כו' משא"כ לגבי נזיר אלמא כולי דינא לחוד והאי דינא לחוד וגם מה שהביא ממס' ע"ז איני יודע אי משום הא דתנן ס אין מעמידין אלו דברים של עכו"ם אסורין ואיסורן איסור הנאה היין והחומץ שהיה מתחלתו יין כו' דאלמא תרי מילי נינהו י"ל שאני התם כדמפרש טעמא דכיון דאחזק מכי הוה חמרא במאי פקע איסוריה והכא ליכא דתרוייהו הלא מקרו אינו בספרים שלנו ואם יש לו ראיות אחרות אנכי לא ידעתי אבל על זה לא הניח התלמוד ערוך בבלי ירושלמי כמו שהוכחתי ונמצא בזה דעת ר"מ ז"ל זך ומאור. שוב מצאתי לר"מ ז"ל מקומי שכתב כן מדעת רבותינו בעלי התוס' ז"ל אות באות:

נזיר שהיה שותה יין עד אינו לוקה. פרק ג' מינין (דף מ"ב):

התגלחת אלא אחת ואם התרו בו על כל שער ושער ואמרו לו אל תגלח אל תגלח והוא מגלח לוקה על כל אחת ואחת: **יד** אנזיר חופף על שערו בידו וחוכך בצפרניו ואם נפל שער אינו חושש שהרי אין כוונתו להשיר ואפשר שלא ישיר. אבל לא יסרוק במסרק ולא יחוף באדמה מפני שמשרת את השער ודאי ואם עשה כן אינו לוקה: **טו** *נזיר שנטמא למת טומאת שבעה. בין בטומאות שהוא מגלח עליהן כמו שיתבאר בין בטומאות שאינו מגלח עליהן הרי זה לוקה: **טז** נטמא למת פעמים הרבה אע"פ שהוא חייב מלקות על כל אחת ואחת לשמים אין בית דין מלקין אותו אלא אחת. ואם התרו בו על כל פעם ופעם והוא מטמא לוקה כל אחת ואחת: **יז** במה דברים אמורים בשנטמא ופירש וחזר ונגע או

א סמ"ג שם:

השגת הראב"ד

נזיר שנטמא למת טומאת שבעה וכו' בד"א בשנטמא ופירש. א"א עיינתי בשמועה במס' נזיר ולאיתי דלדעת רב יוסף טומאה וטומאה בחיבורין של אדם במת אפילו התרו בו על כל אחת ואחת אינו חייב אלא אחת כדתניא נזיר שהיה מת על כתפו והושיטו לו מת אחר פטור אבל פירש וחזר ונגע חייב שתים וטומאה וביאה אפילו בחיבורין חייב שתים ודוקא בבת אחת כגון שנכנס לבית שיש בו גוסס והבית עד שמת סוהיל והם שני מיני שמות ובאין בבת אחת חייב שתים ורבה פליג עליה בכל טומאה וטומאה אפילו שלא בחיבורין אינו חייב אלא אחת סוהיל וטמא הוא ומתניתא דקתני אל תטמא והוא מטמא חייב על כל אחת ואחת מוקים לה בטומאה וביאה והא דאמר רב הונא נזיר שהיה בבית הקברות והושיטו לו מתו ומת אחר ונגע בו חייב ליתא דהא בחיבורין הוא וכיון דקי"ל רבה ורב יוסף הלכתא כרבה מעתה טומאה וטומאה אפילו פירש וחזר ונגע פטור והכהנים בזמן הזה *טמאי מת הן ועוד אין עליכן חיוב טומאה והמחייב אותם עליו להביא ראיה:

*עי' מל"מ רפ"ג מהל' אבל:

הרדב"ז

יד נזיר חופף על שערו וכו'. שם במשנה נזיר חופף ומפספס אבל לא סורק ומוקמינן לה כר"ש דאמר דבר שאין מתכוין מותר וקי"ל כותיה אבל לא סורק משום דודאי משיר ומודה ר"ש בפסיק רישיה למאן מודה לר' יהודה דאמר אסור וזהו שכתב רבינו ואם עשה כן אינו לוקה. ואיכא למידק דאמרי' עלה בגמ' אמר רבא כולה ר"ש היא כל הסורק להסיר נימין מדולדלין מתכוין ופירש"י ז"ל אבל עדיין לא נעקרו לגמרי וכיון שהוא מתכוין אמאי אינו לוקה וי"ל כיון שנדלדלו קצת אין כאן גילוח ללקות עליו אבל אסור לעשות כן כיון שעדיין לא נעקרו לגמרי ורבינו תפס לו טעם כללי דאמרי' בכל דוכתא מודה ר"ש בפסיק רישיה ולא ימות: **ולא יחוף** באדמה וכו'. שם ר' ישמעאל אומר לא יחוף באדמה מפני שמשרת את השער ואיבעיא לן עלה אי בכל אדמה אשו הדמה המשרת ולא נפשטה וזה שהעתיק רבינו לשון הקנא דמשמע בכל אדמה אסור ולא כתב באדמה המשרת את השער:

טו נזיר שנטמא למת וכו'. שם במשנה היה מיטמא למתים כל היום אינו חייב אלא אחת אמרו לו אל תיטמא והוא מיטמא חייב על כל אחת ואחת:

יז בד"א בשנטמא ופירש וכו'. שם עלה דמתני' איתמר אמר רבה אמר רב הונא מקרא מלא דבר הכתוב לא יטמא כשהוא אומר לא יבא להזהיר על הטומאה להזהיר על הביאה אבל טומאה וטומאה לא כלומר הע"פ שהתרו בו על כל אחת ואחת אינו חייב אלא אחת. ודעת הראב"ד ז"ל לפסוק הלכה כרבה על הכלל רבה ורב יוסף הלכה כרבה ומתני' דקתני חייב על כל אחת ואחת מוקי לה בטומאה וביאה אבל טומאה וטומאה ואפי' שלא בחיבורין אינו חייב אלא אחת. ותמהתי על זה חדא דפשטה דמתני' משמע בטומאה וטומאה ותו דאע"ג דקי"ל הלכה כרבה ה"מ בפלוגתא דנפשייהו והכא לא פליגי אלא אמימרה דרב הונא ותו דנסבא רב יוסף דהכי אמר רב הונא בטומאה וטומאה ותו דאביי בתרא ס"ל כרב יוסף ומותיב עליה מברייתא וקבלה רב יוסף אלא דקשיא ליה ומירלה אביי לא קשיא כאן בחיבורין כאן שלא בחיבורין והכי סלקא שמעתין וקמו להו

וכתב הראב"ד בד"א בשנטמא ופירש וכו'. א"א עיינתי בשמועה דמס' נזיר וכו'. ולכאורה דברי הראב"ד נראים בטעמם. וי"ל שדעת רבינו דכי אמרי' רבה ורב יוסף הלכה כרבה

כסף משנה

יד נזיר חופף על שערו וכו'. שם משנה וגמרא ויהיב טעמא לאיסורא דסורק משום דכל הסורק להסיר נימין המדולדלות קא מכוין. ומ"ש ולא יחוף באדמה מפני שמשרת את השער ודאי, שם במשנה ר' ישמעאל אומר לא יחוף באדמה מפני שמשרת את השער ובגמ' איבעיא להו מפני שהיא משרת את השער תנן הו דילמא מפני המשרת למאי נ"מ כגון דאיכא אדמה דלא משרא אי אמרת מפני שהיא משרת תנן היכא דידעין דלא משרא שפיר אלא א"א מפני המשרת כלל כלל לא ואע"ג דלא איפשיטא פסק רבינו כלישנא דמיקל משום דספק נזירות להקל ואפי' באדמה המשרת כתב רבינו דאינו לוקה משום דאינו מתכוין להשיר וקי"ל כר"ש דבר שאין מתכוין מותר. ומ"מ איכא למידק אמאי פסק רבינו כר"י דיחידאה הוא ואפשר שהוא ז"ל סובר דר"י לפרש דברי ת"ק אתא:

טו נזיר שנטמא למת וכו'. שם (דף מ"ב):

טז נטמא למת פעמים הרבה וכו'. משנה פ' אלו הן הלוקין (דף כ"א) ופ' ג' מינים:

יז ומ"ש בד"א בשנטמא ופירש וכו' אבל אם היה נוגע במת ועדיין המת בידו וכו'. פ' ג' מינים אמר רבה אמר רב הונא מקרא מלא דבר הכתוב (לא יטמא וכו') להזהירו על הטומאה להזהירו על הביאה אבל טומאה וטומאה לא ורב יוסף אמר האלהים אמר רב הונא אפילו טומאה וטומאה דהאמר רב הונא נזיר שהיה עומד בבית הקברות וכו' עד כאן בחיבורין כאן שלא בחיבורין וכו' אבל טומאה וטומאה לא דהא מיטמא וקאי טומאה וביאה נמי הא מיטמא וקאי אמר ר"י כאן בבית (כהן) בשדה בבית נמי כיון דאטיל ידיה אסהלב כי עייל כולי האי טמא הוא אלא א"ר אלעזר לירף ידיה משום טומאה איכא משום ביאה ליכא ולירף גופו טומאה וביאה בהדי הדדי קא אתו הא א"א דלא עייל חוטמו ברישא ונחית ליה טומאה אלא אמר רבא הכניס ידו משום טומאה איכא משום ביאה ליכא הכניס גופו טומאה (וביאה) בהדי הדדי קא אתיין והא ה"מ דלא עייל אלבעתא דכרעיה ברישא ונחית להו טומאה אלא אמר ר"פ כגון שנכנס בשידה תיבה ומגדל בא חבירו ופרע עליו את המעזיבה דטומאה וביאה בהדי הדדי קא אתיין ומר בר רב אשי אמר כגון דעייל כשהוא גוסס ונפק נשמתא אהיתיב דטומאה וביאה בהדי הדדי קאתיין. וכתב רבינו מדעתו כלומר שאם פרעה שלא מדעתו אנוס הוא ופטור:

לחם משנה

יד ולא יחוף באדמה מפני שמשרת את השער וכו'. הרב בעל כ"מ תמה אמאי פסק כר' ישמעאל וכתב דאפשר דס"ל דלא פליג את"ק. אבל לא משמע כן מדברי רבינו ז"ל בפירוש המשנה שכתב והלכה כר' ישמעאל מכלל דפליגי. אלא דמ"מ יש לתת טעם לרבינו ז"ל משום דמקיל וטרי גמ' אליביה דבעי אי אמר מפני שהיא משרת או מפני המשרת וכיון דגמ' בעי לפרושי טעמיה משמע דהלכתא כוותיה ובבעיא פסק רבינו ז"ל לקולא משום דהוי בדבר דרבנן דאי איכא אדמה דלא משרא לא אסריק אלא אדמה דמשרא והוי גזירה דרבנן וכיון דהוי ספיקא דרבנן נקטינן ליה לקולא אבל אין הטעם משום דספק נזירות להקל כמ"ש הרב בעל כ"מ ז"ל דלא נאמר כן אלא גבי נדרי משום דלא מעייל איניש נפשיה לספיקא דאמר אם יש בכרי זה מאה כור ונגנב או נאבד בזה אמרינן דלא חייל אבל היכא דחל נזירות ולא ידעינן אם ישיר או לא ודאי דזה הוי ספק בשל תורה לחומרא וגדולה מזו אמרו בגמ' בפ"ק דנזיר (דף ח') גבי רואין את הקופה כאילו מלאה חרדל דאפי' לר"ע דאמר דספק נזירות להקל דכיון דנחית לנזירות במאי נסלקיה דר"ע לא אמר דספק נזירות להקל אלא היכא דלא נחית לנזירות וכו' יע"ש:

טז נטמא למת פעמים הרבה כו'. הר"א ז"ל האריך בהשגות ופסק כרבה והרב בעל כ"מ ז"ל כתב שלכאורה נראה שהדין עמו אלא משום דרב יוסף אמר האלהים משמע דדקדק בשמועתו יפה. ובמחילה מכ"ת אלף פעמים דרבינו ז"ל ג"כ פסק כרבה אלא שהר"א ז"ל ורבינו חולקים בפירוש הסוגיא והוא מחלוקת רש"י ז"ל והתוס' דרבינו ז"ל מפרש כפי' התוס' ז"ל והר"א ז"ל מפרש כפירש"י ז"ל והתוס' ז"ל כתבו שפירוש הקונטרס קשה להבין ועם זאת ההשגה של הר"א זכיתי אני להבין לע"ד ועתה אפרש. דע כי בפ' ג' מינים (דף מ"ב:) איפליגו רבה ורב יוסף דרבה אמר בשם רב הונא דחייב הכתוב על הטומאה וביאה תרתי אבל טומאה וטומאה לא כלומר לא מיחייב אלא אחת ורב יוסף אמר האלהים אמר רב הונא אפי' טומאה וטומאה דאמר רב הונא נזיר שהיה עומד בבית הקברות והושיטו לו מתו ומת אחר ונגע בו חייב ואמאי הא מיטמא וקאים אלא לאו אמר רב הונא אפי' טומאה וטומאה והקשה לו אביי מברייתא דאמרה דכהן שהיה לו מת מונח על כתפו ונגע במת אחר שהוא פטור ואמר לו רב יוסף תקשי לך מתני' דתנן היה מיטמא למתים כל היום אינו חייב אלא אחת אמרו לו אל תטמא אל תטמא חייב על כל אחת ואחת ואמאי הא מיטמא וקאים אלא קשיא אהדדי ל"ק כאן בחיבורין כאן שלא בחיבורין וכו' אבל טומאה וטומאה לא דהא מיטמא וקאים טומאה וביאה נמי הא מיטמא וקאים אר"י כאן בבית כאן בשדה והקשו על זה ואוקימו במסקנא כגון שנכנס בשידה תיבה ומגדל וכו' ורב אשי מוקי לה כגון שהיה גוסס ומת וכו' והשתא איפליגו בפירושה התוס' ז"ל ורש"י ז"ל דהתוס' ז"ל פירשו דאביי הוא שתירץ כאן בחיבורין כאן שלא בחיבורין וה"ק ליה אביי לרב יוסף בשלמא לדידי דסבירא לי כרבה ל"ק מתניתא דברייתא דאמרה דפטור הוא בחיבורין ומתני' שלא בחיבורין כלומר שכבר פירש מן המת ואח"כ נגע במת אחר ורבה נמי דקאמר אבל טומאה וטומאה לא לא קאמר הכי אלא כשהיה טומאה בחיבורין שהיה מת מונח על כתפו והושיטו לו מת אחר אבל שלא בחיבורין מודה רבה דחייב שתים אלא לדידך דאמרת דאפילו טומאה בחיבורין חייב שתים הא דרב הונא דאמר נזיר שהיה בבית הקברות והושיטו לו מת אחר ונגע בו דחייב דהיינו טומאה בחיבורין א"כ לדידך קשה מברייתא וקשו ברייתא ומתני' אהדדי ובתר הכי פריך בגמ' לאביי ורבה דאית לכו דיש לחלק בין ביאה וטומאה לטומאה וטומאה דהא רבה אמר טומאה וטומאה לא א"כ משמע דאית להו דטומאה וביאה דומיא דטומאה וטומאה דהיינו בחיבורין דחייב דעל כרחין

משנה למלך

טו נזיר שנטמא טומאת ז' כו'. מכאן אני תמה על מ"ש רבינו בפ"ג מהל' טומאת מת הלכה ג' וז"ל לפיכך אני אומר שכל טומאה מן המת שאין הנזיר מגלח עליה אינה דין ע"ש. והם דברים סותרים זה לזה שהרי הכא פסק דלוקה על טומאה שאינו מגלח משמע שהיא מן התורה וצ"ע:

מגדל עוז

נזיר שנטמא למת טומאת שבעה בין בטומאות וכו' נטמא למת פעמים הרבה וכו' בד"א בשנטמא וכו' עד שהרי הוא מחולל ועומד: **כתב** הראב"ד ז"ל עיינתי בשמועה במס' נזיר וכו' וכל דאמר רב הונא נזיר שהיה בבית הקברות והושיטו לו מתו ומת אחר ונגע בו חייב ליתא וכו': **ואני** אומר כהנים מאן דכר שמייהו הכא עד הל' אבל בע"ש. ואף כי רבותינו בעלי התוס' ז"ל מן האוסרים וגם רבינו הרמב"ן ז"ל האריך בזה בתורת האדם לגבר הדעות אמנם על הראשונה עיין במס' נזיר שאני רואה כי אותו עיון צ"ע חדא דהא התם לא סובר רבה כגמרא אלא רבה

ואף כי מתלא גירסא שם רבה אין בכך קושיא דהא מריש דשמעתא רב הונא ורבא ואביי פליגי עליה דרב יוסף אליבא דרב הונא ותיון לרב יוסף דאשתבש אלהים הכי אמר רב הונא סהיס וכולה סוגיא נמי קושיא הולא ורבה לו רבה שפטן ליה נמי בתר דאשתבש ולא אקשו ולא מידי ואביי דאמר אקשי ליה פריך ליה ושוד דס"ל אביי תלמיד לגבי רב יוסף

מי

לכו רב יוסף ואביי בחדא שיטתא לגבי רבה הילכך יפה פסק רבינו כפשטה דמתני' דשלא בחיבורין חייב על כל אחת ואחת ובברייתא בחיבורין ואפילו התרו בו כמה התראות אינו חייב אלא אחת לפי שהוא מחולל ועומד אבל מי שנטמא ופירש אינו מחולל ועומד :

יח נזיר שנכנס לבית וכו'. הרי לאוי כהיבי לא יטמא ולא יבא ומהדר תלמודא לאשכוחי היכי מחייב תרתי ומסיק רב פפא כגון שנכנס בשידה תיבה ומגדל ובא חבירו ופרע עליו את המעזיבה דטומאה וביאה בהדי הדדי קא אתיין מר בר רב אשי אמר כגון דעייל כשהוא גוסס ונפק נשמה אדיתיב דטומאה וביאה בהדי הדדי קא אתיין. וכתב

או נשא או האהיל. אבל אם היה נוגע במת ועדיין המת בידו ונגע במת אחר אינו חייב אלא אחת אע"פ שהתרו בו על כל נגיעה ונגיעה שהרי מחולל ועומד: יח ״נזיר שנכנס לבית ושהה שם עד שמת שם המת. או שנכנס לאהל המת בשידה תיבה ומגדל ובא חבירו ופרע גג התיבה מעליו מדעתו. הרי זה לוקה שתים אחת משום לא יבא ואחת משום לא יטמא. שהרי טומאה וביאה באין כאחת. אבל אם נכנס כדרכו טומאתו קודמת לביאתו שמעת שיכנים חוטמו או אצבעות רגליו נטמא ואינו חייב משום ביאה עד שיבוא כולו: יט נכנס לאהל המת או לבית הקברות בשגגה. ואחר שנודע לו התרו בו ולא קפץ ויצא אלא עמד שם הרי זה לוקה. והוא שישהא שם כדי השתחויה כמו טמא שנכנס למקדש

א סמ"ג שם :

כרבה ס"ת כי איפלינו אליבא דנפשייהו אבל היכא דאיפלינו במילתא דאחריני לא והכא איפלינו במאי דאמר רב הונא וכיון דרב יוסף אמר האלהים משמע דדקדק בשמועתו יפה וגקיטין כוותיה וכ"כ מדברי הרא"ש בהלכות טומאה שפוסק *כרב יוסף :

יט נכנס לאהל המת או לבית הקברות בשגגה וכו' :

המטמא

יעי' בכ"מ הל' אבל ס"ג ס"ז :

רבינו ופרע גג התיבה מעליו מדעתו שאם היה שלא מדעתו אין כאן מלקות : אבל אם נכנס כדרכו וכו'. הכי אמרי' בגמ' הא אי אפשר דלא עייל חוטמו ברישא ונהים ליה טומאה אי אפשר דלא עייל אצבעתא דכרעיה ברישא ונהים ליה טומאה אלא אמר רב פפא כגון שנכנס בשידה תיבה ומגדל וכו' :

יט נכנס לאהל המת וכו'. פ' ידיעות הטומאה בעי רב אשי נזיר בקבר בעי שהייה למלקות או אינו צריך בפנים גמירי שהייה בחוץ לא גמירי שהייה או דילמא באונס גמירי שהייה לא שנא בפנים ול"ש בחוץ תיקו. ובנזיר פ' מי שאמר בעי רבא נמי כגון שנכנס בשידה תיבה ומגדל ובא חבירו ופרע עליו המעזיבה כלומר באונס כי גמירי שהייה בבית המקדש אבל אברא לא או דילמא לא שנא תיקו ורבינו כתב שנכנס בשוגג והדבר ידוע כי השוגג והאנוס שוים ופטורים מן המלקות וכיון שהדבר ספק לא מלקין ליה עד שישהה שם כדי השתחויה. ולפי זה נ"ל דרב אשי לא הוה שמיע ליה דבעי לה רבא דאי שמיעא ליה דסלקא בתיקו אמאי הדר בעי לה ותלמודא קבע להו לתרווייהו כל חדא בדוכתא אי נמי איכא לפרושי דבעיא דרבא כגון שפרע עליו המעזיבה מדעתו וקא מיבעיא ליה כיון דאיהו לא עביד מידי בעי שהייה או לא והאת רב אשי למימר דאפי' נטמא באונס איכא למיבעי וזה שלא כדברי התוס' שכתבו דוקא באונס קא מבעיא ליה לרבא והכריעו כן מכך בעיא דרב אשי. ומדברי רבינו אין ראיה שהוא סמך על הבעיא של רב אשי דהוא בתרא ואונס ושוגג שוין הם כדכתיבנא ואפשר דבתרווייהו גרסי' רב אשי או רבא :

המטמא

לחם משנה

כרחין מאי דקאמר רבה דטומאה וטומאה דפטור הוא בחיבורין לפי מאי דמוקי אביי וא"כ על דא קאמר דטומאה וביאה חייב אפי' בחיבורין כלומר דמת על כתפו והלך לאהל המת דאי פירש מן המת וא"כ נכנס לאהל המת אפי' טומאה וטומאה נמי חייב אלא ודאי אפי' בחיבורין קאמר דבטומאה וביאה חייב ומפני כן הקשו דאמאי הא מיטמא וקאים כלומר כיון שהוא נוגע בטומאה כשנכנס לאהל המת הא מיטמא וקאים ותירצו כאן בבית כאן בשדה כלומר מה שאמר רבה דבטומאה וביאה חייב הוא כשנכנס לאהל המת ולא נגע במת קודם כאן בשדה כלומר מה שאני אומר בטומאה וטומאה שחייב אחת ולא שתים הוא בשדה בלא אהל דאז ודאי דלא משכחת דמיחייב שתים דהם נגע בשני מתים בבת אחת כולה חדא התראה דעל לאו אחת של טומאה מתרין בו בבת אחת ואינו כטומאה וביאה שכשהם בבת אחת מתרין בו על תרי לאוין לאו דטומאה ולאו דביאה ואם נגע בשני מתים בזה אחר זה והיה נוגע בראשון כשנגע בשני הרי הוא מחולל ועומד כמ"ש שם בתוס' ז"ל. כל זה בגמ' אלא שאני ביארתי דבריהם לפ"ז ודאי דאיתותב רב יוסף והלכה כרבה דלדידיה לא קשו ברייתא ומתני' אהדדי משא"כ לרב יוסף וע"פ פירוש זה פסק רבינו ז"ל כרבה וכל דבריו הם כדברי רבה. אבל להר"א ז"ל בהשגות דרך אחרת ומפני כן השיגו דהוא מפרש דרב יוסף עצמו תירץ ל"ק כאן בחיבורין כאן שלא בחיבורין וה"ק ודאי דטומאה בחיבורין לא מיחייב אלא חדא ומאי דאמרי בשם רב הונא דטומאה בחיבורין מיחייב תרתי דקאמר נזיר שהיה עומד בבית הקברות והושיטו לו מת דהיינו טומאה בחיבורין ליתיה. אבל מ"מ גם מה שאמר רבה דטומאה וטומאה לא דמשמע בין בחיבורין בין שלא בחיבורין ליתיה ודאי דהיכא דהוי שלא בחיבורין ודאי חייב ובחיבורין פטור ובהכי א"ש ברייתא ומתני' דלא פליגי אהדדי ובתר הכי מקשה בגמ' לרבה דקאמר דטומאה וטומאה בכל גוונא אינו חייב אלא אחת אפי' שלא בחיבורין אע"ג דפירש מן הטומאה א"כ טומאה וביאה דמיחייב תרתי היכי משכחת לה דאי נגע במת וא"כ נכנס לאהל הא בטומאה וטומאה כי האי גוונא פטור דרבה אפי' בשלא בחיבורין פוטר וא"כ בטומאה וביאה נמי ותירצו כאן בבית כאן בשדה כלומר מה שחייב בטומאה וביאה הוא בבית שנכנס לאהל המת דבאו טומאה וביאה בבת אחת ומה שפטור בטומאה וביאה הוא בשדה כלומר שנגע במת שבשדה וא"כ נכנס לאהל דאז פטור אע"ג דהוי שלא בחיבורין כיון דבכי האי גוונא בטומאה וטומאה אפי' שלא בחיבורין פטור ואין לחלק ביניהם ולפ"ז קשיא לרבה מתני' דקאמרה דחייב על כל אחת ואחת והוצרך הר"א ז"ל לתרץ דרבה מוקי מתני' בטומאה וביאה דאתו בבת אחת כדאוקימו בגמ' והתרו על שניהם ולזה חייב שתים ולפ"ז רב יוסף הוא מחלק בין טומאה בחיבורין לשלא בחיבורין בענין טומאה וטומאה אבל בענין טומאה וביאה ס"ל דלא מיבעיא כשנגע במת וא"כ נכנס לאהל דחייב דכי האי גוונא בטומאה וטומאה נמי חייב אלא אפי' בחיבורין דבטומאה וטומאה פטור בטומאה וביאה חייב אלא דוקא כשהם בבת אחת דאע"ג דהך תירוצא אוקימו בגמ' אליבא דרבה מ"מ רב יוסף ודאי מודה דאם לא היו בבת אחת אלא שנכנס אצבעו קודם או חוטמו דאינו חייב אלא אחת דהוי כטומאה בחיבורין שנגע במת ובעודו נוגע במת נגע במת אחר דהוי מחולל ועומד ה"נ כיון דבעוד שהכניס אצבעו הכניס א"כ נושא ודאי דפטור ואינו חייב אלא אחת אבל כשהם באים יחד כגון שנכנס בשידה תיבה ומגדל או שהיה גוסס ומת כשהיה באהל ודאי דמחייב תרתי וזהו פי' הר"א ז"ל בהשגה וע"פ זה השיגו שהיה לו לפסוק כרבה והוא פירש"י ז"ל שפירש בגמ' טומאה וביאה נמי הא מיטמא וקאים דאע"ג דנגע במת וא"כ נכנס באהל לא ליחייב אלא אחת משום דבטומאה וטומאה נמי הכי וכן פירש כאן בשדה כגון שנגע במת ובשדה וא"כ נכנס באהל שמת התחיו דפטור ולפי שכבר הוא מחולל ועומד וא"א שיהיה זה כפירוש התוס' ז"ל דלפירוש התוס' ז"ל בטומאה וטומאה בכה"ג חייב לרבה דהיינו שלא בחיבורין אלא שהוא מפרש כפירוש הר"א ז"ל דלרבה בטומאה וטומאה אפי' שלא בחיבורין אינו חייב אלא אחת ומפני כן פירש"י ז"ל דבטומאה וביאה נמי הוי כה"ג והתוס' ז"ל מפני שהם מפרשים כדכתיבנא כתבו שפירש"י ז"ל קשה להבין והטעם שהתוס' לא פירשו כפירש"י ז"ל בגמ' מפני שהוא דוחק לומר שרב יוסף הדר ממאי דקאמר לעיל בשם רב הונא דטומאה בחיבורין חייב ומודה דאיתותב רב הונא בהא וכן הוא דוחק לומר דרבה דהלכתא כותיה מוקי מתני' בטומאה וביאה דמתני' משמע דאיירי בטומאה וטומאה דרישא דמתני' אמרה היה מיטמא למתים וכו' אמרו לו אל תיטמא אל תיטמא משמע דאיירי בטומאות שמתטמא למת והר"א ז"ל ורש"י ז"ל לא רצו לפרש כפי' התוס' ז"ל דלפירושם ק"ק מאי מקשה בגמרא טומאה וביאה הא מיטמא וקאים דנימא דמאי דקאמר דחייב תרתי בטומאה וביאה הוא כשנגע במת וא"כ נכנס לאהל. מיהו אין זו קושיא דהתוס' ז"ל הרגישו קושיא זו ותירצו דא"כ אפילו טומאה וטומאה נמי ומשמע דבגוונא דבטומאה וטומאה פטור ראוי ליחייב בטומאה וביאה כדי שנאמר שיש חילוק ביניהם. עוד יש דוחק בפירוש התוס' שתירצו בגמ' כאן בשידה דלפירוש רש"י ז"ל א"ש טובא אבל לפי' התוס' ז"ל קשה ודחקו עצמם הרבה שפירשו ואמרו כלומר כל טומאה וטומאה בלא אהל לא משכחת ביחייב שתים כו'. א"כ לכל הפירושים יש טעם נכון כל אחד לפי שיטתו וכיון שכן אין להשיג על רבינו ז"ל שהלך בשיטת התוס' ז"ל ומה גם כי שיטת התוס' ז"ל היה יותר מהוורת בפשט ההלכה :

יט נכנס לאהל המת או לבית הקברות בשגגה וכו'. קשה דבפרק מי שאמר (דף י"ז) בעי רבא נזיר והוא בבית הקברות מהו בעי שהייה למלקות או לא. ואמרו שם כגון שנכנס בשידה תיבה ומגדל ובא חבירו ופרע מעליו מעזיבה כי גמירי שהייה בבית המקדש אבל אברא לא או דילמא לא שנא תיקו ע"כ. וכפי הנראה לקמן בפ' שני שכתב רבינו ז"ל נכנס לשם בשידה תיבה ומגדל ובא חבירו ופרע עליו את המעזיבה ונטמא אע"פ ששהא שם אינו לוקה משמע דמפרש לה כדברי הרב בעל כ"מ ז"ל דמבעיא ליה אי בעינן שהייה או דילמא אפי' דהיכא שהייה אינו חייב דהאי ענין שהייה לכאן ולכך פסקה לקולא דאינו לוקה והם כן הכא נמי הוה ליה למימר דאינו לוקה דדילמא לא ילפינן ממקדש דכי גמיר שהייה דוקא במקדש גמירי ולכך מן הראוי היה לו לומר דאינו לוקה ואע"ג דיש לחלק בין הכא להתם דהכא סוף סוף נכנס בבית הקברות באיסור אע"פ שהיה בשגגה מה שאין כן שם שלא נכנס מדעתו אלא חבירו פרע את המעזיבה בע"כ כדפירשו התוס' ז"ל והכריחו כן מפ"ב דשבועות מ"מ סוף סוף מסיכה קא ילפת שהייה מהתם ילפת א"כ בעיא אכתי איתא והיה לו לפסוק לקולא, ואולי סובר רבינו ז"ל דהיכא דנכנס באיסור כה"ג ודאי דשהייה מחייבו ולא אמרו בגמ' אי גמירי שהייה הוי במקדש דוקא אלא כשהיה באונס דפרע חבירו בעל כרחו את המעזיבה

מגדל עוז

יוסף ולית הלכתא כותיה אלא כרב יוסף אליבא דרב הונא וכ"פ ר"מ ז"ל בכל אותן שהביא הראב"ד ז"ל ספק מדבריו אלא כפירוקים דרב יוסף פרק ב' דס' אבל. ולמען תבין אכתוב לך לשון הגמרא אות באות כמות שהיא פ' ג' מינין גבי מתני' דנזיר שהיה שותה יין כו' אתמר אמר רבה אמר רב הונא מקרא מלא דבר הכתוב לא יטמא כשהוא אומר לא יבא להוסיף על הטומאה ולהוסיפו על הביאה אבל טומאה וטומאה לא (אמר רב הונא) ורב יוסף אמר האלהים אמר רב הונא אפילו. בטומאה וטומאה דאמר רב הונא נזיר ויש"ג כהן שהוא עומד בבית הקברות והושיטו לו מתו ומת אחר ונגע בו חייב ואמאי הא מיטמא וקאים אלא לאו ש"מ אמר רב הונא אפילו טומאה וטומאה איתיביה אביי טיר שהיה מת מונח לו על כתפו והושיטו לו מתו ומת אחר ונגע בו יכול יהא חייב ת"ל לא יטמא בעל בעמיו להחלו במי שאינו מחולל יצא זה שהוא מחולל ועומד א"ל (רב יוסף) ותקשי לך מתניתין דתנן היה מיטמא למתים כל היום כולו אינו חייב אלא אחת אמרו לו אל תיטמא אל תיטמא (והוא מיטמא) חייב על כל אחת ואחת ואמאי הא קא מיטמא וקאי אלא קשיין אהדדי ל"ק כאן בחיבורין כאן שלא בחיבורין ע"כ. הלא עיניך רואות דברי ר"מ ז"ל תלמוד ערוך בכ"מ : נזיר שנכנס לבית עד אלא עמד שם ס"ו לוקה. פ' ג' דנזיר ופ' ג' מינים (דף מ"ו) : והוא שישהא שם וכו'. פ"ג דנזיר (דף י"ז) ופ"ג דשבועות :

למקדש: **ב** המטמא את הנזיר. אם היה הנזיר מזיד הנזיר לוקה וזה שטמאו עובר משום ולפני עור לא תתן מכשול. ואם היה הנזיר שוגג וזה שטמאו מזיד אין אחד מהם לוקה. ולמה לא ילקה המטמא את הנזיר. לפי שנאמר וטמא את ראש נזרו אינו לוקה עד שיטמא עצמו מדעתו: **כא** נזיר טהור שטמא עצמו לוקה אף משום לא תאחר לשלמו. שהרי איחר נזירות טהרה ועשה מעשה. וכן אם *נדר בבית הקברות לוקה אף משום לא תאחר. הא למדת שהנזיר שטמא עצמו לוקה ארבע מלקיות משום לא יטמא ומשום לא יחל דברו ומשום לא תאחר לשלמו ומשום לא יבוא אם היתה ביאה וטומאה כאחת כמו שבארנו:

פרק ששי

א נזיר ששתה יין ואכל יוצא מן הגפן אפילו ימים רבים אינו סותר מימי נזירותו אפילו יום אחד. וכן אם גלח מיעוט שער ראשו בין בשוגג בין במזיד. נתגלח רוב ראשו בין בתער בין כעין תער ולא נשאר מן השערות כדי לכוף ראשן לעיקרן בין בזדון בין בשגגה אפילו גלחוהו ליסטים באונס הרי זה סותר שלשים יום עד שיהיה לו פרע ואח"כ מתחיל למנות: **ב** כיצד נדר נזירות מאה יום ולאחר עשרים יום נתגלח רוב ראשו הרי זה שוהה שלשים יום עד שירבה שער ראשו. ואחר השלשים יום מונה שמונים יום תשלום ימי נזירותו. וכל אותן השלשים יום כל דקדוקי נזירות עליו אלא שאין עולין לו מן המנין: **ג** נזיר שנטמא בין בזדון בין בשגגה ואפילו טמאוהו עכו"ם באונס סתר הכל. ומגלח תגלחת טומאה ומביא קרבנות טומאה ומתחיל למנות ימי נזירות שנאמר והימים הראשונים יפלו. ואפילו נטמא ביום מלאת ימי נזרו בסוף היום סתר הכל: **ד** נטמא אחר יום מלאת שהוא יום הבאת קרבנות טהרה אילו לא נטמא סותר שלשים בלבד. וכיצד יעשה מביא קרבנות טומאה כשיטהר ומגלח תגלחת טומאה ומתחיל למנות נזירות שלשים יום ומגלח תגלחת טהרה ומביא קרבנות טהרה. ואם נטמא אחר שנזרק עליו אחד מן הדמים אינו סותר כלום

*ס"א נזר וכן הוא בכ"מ:

הרדב"ז

ב המטמא את הנזיר וכו'. מ"ש רבינו וזה שטימאו עובר משום ולפני עור לא תתן מכשול היינו דקאי בתרי עברי נהרא והושיט לו את הטומאה אבל אם היתה הטומאה במקום שהנזיר יכול לטמא את עצמו נהי דמסייע ידי עוברי עבירה אבל לא עבר אלפני עור לא תתן מכשול. ואין לוקין אלאו דלפני עור לא תתן מכשול לפי שהוא כולל דברים הרבה: ואם היה הנזיר שוגג וכו'. למדנו שהמגלח את הנזיר בין שהיה הנזיר שוגג בין שהיה מזיד לוקה דעבר על תער לא יעבור על ראשו:

כא נזיר טהור שטמא עצמו. דאע"ג דאמרינן בעלמא דאינו לוקה על לאו דלא תאחר ה"מ היכא דלא עביד מעשה אבל זה זה שטמא עצמו עשה מעשה ולוקה: **הא למדת** שהנזיר וכו'. זה מבואר דכיון שהם שמות חלוקין לוקה על כל אחד ואחד:

פ"ו א נזיר ששתה יין ואכל יוצא מן הגפן וכו'. פ' ג' מינים חומר בטומאה ובתגלחת מביוצא מן הגפן שהטומאה והתגלחת סותרים והיוצא מן הגפן אינו סותר חומר ביוצא מן הגפן מבטומאה ותגלחת שהיוצא מן הגפן לא הותר מכללו והטומאה והתגלחת הותרו מכללן בתגלחת מצוה ומת מצוה וחומר בטומאה מבתגלחת שהטומאה סותרת הכל והייבין עליה קרבן והתגלחת אינה סותרת אלא שלשים יום ואין חייבין עליה קרבן ויליף לה מדכתיב והימים הראשונים יפלו כי טמא נזרו טומאה סותרת ואין היין סותר ובאותה סוגיא עשה בה מגלח כמתגלח דכתיב תער לא יעבור על ראשו וקרי ביה לא יעבור הוא ולא יעביר לאחר והתם נמי יליף דלא עשה בו מטמא כמיטמא דאמר קרא וטמא ראש נזרו: **נתגלח** רוב ראשו וכו'. שם במשנה כתם נזירות שלשים גילח או שגלחוהו ליסטים סותר שלשים יום ואמרי' בגמ' דבעינן גידול שער ואין גידול שער פחות משלשים יום:

ג נזיר שנטמא בין בזדון וכו'. שם במשנה חומר בטומאה שהטומאה סותרת את הכל דכתיב והימים הראשונים יפלו: **ואפי'** נטמא ביום מלאת וכו'. פ"ג דנזיר פלוגתא דתנאי ופסק כת"ק דאמר יום שלשים סותר את הכל:

ד נטמא אחר יום מלאת וכו'. שם במשנה הריני נזיר מאה יום נטמא יום מאה סותר את הכל ור' אליעזר אומר אינו סותר אלא שלשים נטמא יום מאה ואחד סותר שלשים יום ור"א אומר אינו סותר אלא שבעה והלכתא כת"ק דלדידיה אין חילוק בין נזירות גדולה לנזירות קטנה אם נטמא אחר מלאת שהוא יום הראוי להבאת הקרבנות סותר שלשים יום והא דתנן הריני נזיר מאה יום וכו' משום פלוגתא דר"א: ואם נטמא אחר שנזרק

כסף משנה

ב המטמא את הנזיר וכו': ומ"ש ולמה לא ילקה המטמא את הנזיר. בפ' ג' מינים (דף מ"ד) וטומאה נעשה בה מטמא כמיטמא ק"ו מתגלחת ומה תגלחת שאינה סותרת אלא שלשים עשה בה מגלח כמתגלח טומאה שהיא סותרת את הכל אינו דין שנעשה בה מטמא כמיטמא אמר קרא וטמא את ראש נזרו:

כא נזיר טהור שטימא עצמו כו' וכן אם נזר בבית הקברות לוקה אף משום בל תאחר. בריש נדרים (דף ג') אמרי' מקיש נזירות לנדרים מה נדרים עובר בבל יחל ובל תאחר אף נזירות עובר בבל יחל ובל תאחר וקאמר (דף ג' ע"ב) בל תאחר דנזיר היכי משכחת לה כיון דאמר הריני נזיר הוה ליה נזיר אבל קם ליה בבל יאכל וכו' (שהה קם ליה בבל ישתה) אמר רבא כגון דאמר לא אפטר מן העולם עד שאהיה נזיר דמן היא שעתא הוה ליה נזיר וכו' דאמרינן דילמא השתא מיית רב אחא בר יעקב אמר כגון שנזר והוא בבית הקברות וקם ליה בבל תאחר וכו' משום דקא מאחר נזירות דטהרה אמר רב אשי הוה"ל וכן נזיר שטימא עצמו במזיד עובר משום בל תאחר דנזירות טהרה:

פ"ו א נזיר ששתה יין וכו'. פ' ג' מינים (דף מ"ד) (משנה) היוצא מהגפן אינו סותר: וכן אם גילח מיעוט שער ראשו. שם (דף מ') אמר רב חסדא וכו' לכתור אינו סותר אלא ברוב ראשו. ומ"ש בין בשוגג בין במזיד נלמד ממה שיבא בסמוך לענין סותר שאין חילוק בין שוגג למזיד: נתגלח רוב ראשו בין בתער בין שלא בתער. ומ"ש ולא נשאר מן השערות כדי לכוף ראשן לעיקרן. בפ' ג' מינים (דף ל"ט) נזיר שגילחוהו ליסטים ושיירו בו כדי לכוף ראשן לעיקרן אינו סותר. ומ"ש בין בזדון בין בשגגה. בתוספתא דנזיר פ"ד. ומ"ש אפי' גילחוהו ליסטים וכו'. משנה שם (דף ל"ט) גילח או שגלחוהו ליסטים סותר שלשים יום ולקמן (דף מ"ד) אמרי' ותגלחת לא תהוור כלל ק"ו מיין ומה יין שלא הותר מכללו אינו סותר תגלחת שהותרה מכללה אינו דין שלא תסתור בעינן גידול שער והא ליכא ופירש המפרש בעינן גידול שער כדי לקיים בו מצות גילוח ביום הבאת קרבנותיו וליכא:

ב ומ"ש כיצד נדר נזירות מאה יום וכו'. ומ"ש וכל אותם השלשים יום כל דקדוקי נזירות עליו וכו':

ג נזיר שנטמא בין בזדון וכו'. בפרק ב' דכריתות (דף ט') תנן דנזיר שנטמא מביא על הזדון כשגגה ובגמרא מייתי לה מדכתיב וכי ימות מת עליו בפתע פתאום פתע זה שוגג פתאום זה אונס ומשמע נמי מזיד. ובתוספתא דנזיר פ"ד בין שנטמא הוא בין שטמאוהו אחרים בין בשוגג בין במזיד בין באונס בין ברצון סותר את הכל והייבין קרבן. ומ"ש סתר את הכל משנה פ"ג (דף ט"ז) הריני נזיר נטמא יום ל' סותר את הכל וכו' הריני נזיר מאה יום נטמא יום מאה סותר את הכל ר"א אומר אינו סותר אלא שלשים וידוע דהלכה כת"ק. ומ"ש ומגלח תגלחת טומאה וכו', מפורש בתורה. ומ"ש ואפילו נטמא ביום מלאת נזרו בסוף היום:

ד ומ"ש נטמא אחר יום מלאת וכו'. במשנה הנזכרת הריני נזיר מאה יום נטמא יום ק"א סותר ל' ר"א אומר אינו סותר אלא ז' וידוע דהלכה כת"ק. ומ"ש ואם נטמא אחר שנזרק עליו אחד מן הדמים וכו'. משנה בס"פ ג' מינים (דף מ"ז) וכת"ק:

ומ"ש

לחם משנה

המעזיבה דהתם אמרינן דוקא במקדש נמידי אע"פ שהוא נגד הסברא כיון שהיה באונס אבל בעלמא אין לחייבו בעבור השהייה אבל הכא דנכנס בשגגה והסרו בו סברא הוא דשהייה מחייבו וזה דוחק:

כא וכן אם נזר בבית הקברות לוקה משום בל תאחר וכו'. אע"ג דנראה שהוא לאו שאין בו מעשה כבר כתבו התוס' ז"ל בפ' מי שאמר (דף י"ז) ד"ה אילימא דאמר לא איזור וכו' דהוי לאו שיש בו מעשה במה שאינו יוצא משם וכו':

פ"ו ב כיצד נדר נזירות מאה יום וכו'. התוס' ז"ל חולקים על זה דכתבו בפ' ג' מינים גבי מתני' דגלחוהו ליסטים (דף ל"ט בד"ה שהם) וז"ל והילך בנזירות של שנים יום אם גלחוהו ביום שלשים אינו סותר כלום דאיכא עדיין גידול שער קודם יום התגלחת ע"כ. וקשה לדברי רבינו ז"ל שסובר דאפי' בנזירות מרובה בעינן שיגדל ל' יום ואותם ל' יום אינן עולים לו דבפ' המכר דף מ"ד הקשו דיין ישסור שלשים יום ק"ו מתגלחת ומה תגלחת שהותרה מכללה סותרת יין שלא הותר מכללו אינו דין שיסתור והירצו מידי הוא טעמא אלא משום גידול שער גבי יין הא קאים שערו ע"כ. משמע דטעמא הוי משום גידול שער מאי דסותר וכיון דבנזירות מרובה אע"פ שיגלח באמצע הרי בסוף איכא גידול שער כדכתבו התוס' ז"ל אמאי סותר ואי סותר נילף מינה יין דהשתא ליכא למימר התם טעמא משום גידול שער דבלאו הכי איכא גידול שער. ובאמת דעת התוס' ז"ל מתיישב יותר בפשט השמועה אבל מ"מ מתני' מסייעא לרבינו ז"ל דקאמרה חומר בטומאה מבתגלחת שהטומאה סותרת את הכל והייבין עליה קרבן ותגלחת אינה סותרת אלא ל' ע"כ. משמע דכי היכי דבטומאה סותרת בין בנזירות מרובה בין בנזירות מועט הכי נמי בתגלחת דאי לא לימא נמי חומר בטומאה שסותרת בין בנזירות מרובה בין במועט משא"כ בתגלחת שאינה סותר אלא מועט ולא מרובה שיאחר לו גידול שער כדי שיגלח:

נטמא

מגדל עוז

נזיר שטימא עצמו עד סוף הפרק. פרק כס"ג ונזיר (דף מ"ח):

פ"ו נזיר ששתה יין עד שאין עולין לו מן המנין. פ' ג' מינין (דף ל"ט): נזיר שנטמא בין בזדון עד סותר את הכל. פ"ג דנזיר (דף ט"ז י"ז) ופ' ד' מחוסרי כפרה (דף ט'): נטמא אחר מלאת עד קרבנות טהרה. פ"ג דנזיר: ואם נטמא אחר שנזרק כו' עד וכל הנטפל לה. פ"ב דנזיר (דף י"ד):

כלום אלא יביא שאר קרבנות טהרה שלו כשיטהר: ה נטמא ביום שלאחריו שהוא יום שראוי לגדל שער. או גלח אחר מלאת הרי זה אינו סותר כלום אף על פי שעדיין לא גלח שהרי שלמה הנזירות וכל שנטפל לה: ו נטמא ביום שנדר או בשני אינו סותר אלא משלים עליהם אחר שיביא קרבנו שנאמר והימים הראשונים יפלו עד שיהיו שם שני ימים ראשונים. לפיכך אם נטמא משלישי והלאה סותר כל הקודמין: ז נדר בנזיר והוא טמא מת חלה עליו נזירות. ואם נטמא פעם אחרת או שתה יין או גלח לוקה. ואם שהה בטומאתו כמה ימים אין עולין לו עד שיזה שלישי ושביעי ויטבול בשביעי ויום שביעי שלו עולה לו ממנין נזירות לזה שנדר והוא טמא. אבל נזיר טהור שנטמא אינו מתחיל למנות אלא מיום השמיני והלאה: ח *מי שנדר והוא בבית הקברות נזירות חלה עליו ואפילו שהה שם כמה ימים אין עולין לו ולוקה על שהייתו שם.

ואם

השגת הראב"ד

*מי שנדר והוא בבית הקברות וכו'. ואם התרו בו שלא יזיר שם אינו מגלח שערו. א"א ואם התרו בו שלא יזיר א"צ שהייה:

כסף משנה

ה ומ"ש נטמא ביום שלאחריו וכו'. בפ"ב (דף י"ד:) נטמא ביום גידול שער רב אמר אינו סותר וכו' ושמואל אמר סותר ומפרש רבינו דיום גידול שער היינו יום של אחר יום הבאת קרבנותיו ופסק כרב באיסורי. ומ"ש או גילח אחר מלאת: ו נטמא ביום שנדר או בשני וכו'. בפ"ג (דף י"ט:) א"ל רב פפא לאביי הלין ימים דקא אמרינן דנפיק חד ומתחילין תרין או דילמא דנפקין תרין ומתחילין תלתא לא הוה בידיה אתא שייליה לרבא א"ל יפלו כתיב כלומר דמשמע דלהוו תרין בנפילה וכגון דנפקין תרין ועיילין תלתא. וסובר רבינו דלדברי הכל בעי ולא כדברי המפרשים שכתבו דלא בעי אלא לר"א ואע"ג דלכאורה משמע כדבריהם דהכי איתא התם (דף ט"ז:) מי שנזר והוא בבית הקברות אפי' היה שם שלשים יום אינו עולה לו מן המנין ואינו מביא קרבן טומאה יצא ונכנס עולין מן המנין ומביא קרבן טומאה ר"א אומר לא בו ביום שנאמר והימים הראשונים יפלו שיהיו לו ימים ראשונים משמע דת"ק לא דריש ימים שנים וסובר רבינו דא"א דלא דריש ליה דהא קרא כתיב ועוד דהיאך אפשר דהנך אמוראי בתראי למבעי ולא הדורי לאיפשט אליבא דלא כהלכתא הלכך ע"כ לומר דכ"ע דרשי ימים שנים אלא דת"ק לא דריש לה אלא לנזיר טהור שנטמא כדמשמע מפשטיה דקרא ולא לטמא שנזר ור' אליעזר דריש ליה אף לנזיר טמא ואע"ג דעולא הוה ס"ד דלא אמר ר"א אלא בטמא שנזר אבל בנזיר טהור שנטמא אפילו יום אחד יום סותר וסברא זו הפוכה מסברת רבינו אין בכך כלום דהא איתותב עולא: ודע דאמרי' בגמ' (דף י"ט:) ואיצטריך למכתב ימים ואיצטריך למכתב יפלו דאי כתב רחמנא ימים (ולא כתב יפלו) ה"א דנפקין חד ועיילין חד ואי כתב יפלו ולא כתב ימים ה"א אפי' חד כתב רחמנא ימים כך היא הגירסא לדעת רבינו וכ"ל דה"פ אי כתב יפלו ולא כתב ימים ה"א אפילו חד דאע"ג דרבא פשט דבעינן תרין דאיגון תלתא משום דכתיב יפלו היינו משום דכתיב נמי ימים דנפילה מורה על שלם שנפל וכיון דקאי אימים צריך שפני ימים שלימים נפלו ואי לא כתיב ימים אע"פ שנפילה מורה על שלם שנפל ויפלו לשון רבים הו"א דלאו דוקא אלא ה"ק כל הימים שמנה יפלו ארבעה או ג' או ב' או א' השתא דכתב ימים ויפלו משמע ודאי דתרי יומי שלימי יפלו קאמר. ועוד היה אפשר לומר דסבר רבינו דהלכה כר"א מדמהדרי אמוראי בתראי למיבעי ומיפשט אליביה וכן פסק בפירוש המשנה. אבל קשה לזה דא"כ לא היה לרבינו להשמיט הא דתניא נטמא בסוף מאה יכול יהא סותר ת"ל והימים הראשונים יפלו מכלל דאיכא אחרונים וזה אין לו אחרונים:

ז נדר בנזיר והוא טמא מת וכו'. ברפ"ג (דף ט"ז:) מי שנזר והוא בבית הקברות ר"י אמר נזירות חלה עליו ור"ל אמר אין נזירות חלה עליו ואסיקנא (דף י"ז) מיחל כ"ע ל"פ דחיילא אלא כי פליגי דלמילקי ר"י סבר כיון דחיילא לקי ור"ל סבר לא לקי ומיהו חיילא ואיתותב ר"ל ובלאו הכי ידוע דהלכה כר"י: ומ"ש ואם שהה בטומאתו כמה ימים אין עולין לו. משנה שם מי שנזר והוא בבית הקברות אפילו שהה שם שלשים יום אין עולים לו מן המנין. ומ"ש ויום שביעי שלו עולה ממנין נזירות וכו'. בברייתא שם (דף י"ז) אין בין טמא שנזר לנזיר טהור שנטמא אלא שטמא שנזר שביעי שלו עולה לו למנין ונזיר טהור שנטמא אין ז' עולה לו למנין ופירש המפרש שביעי עולה לו למנין דכיון דטבל והוי טהור מתחיל למנות מבו ביום לפי שאינו מביא קרבן ונזיר טהור שנטמא אין ז' שלו עולה מן המנין אע"פ שטבל והוא טהור עד יום ח' שמביא בו קרבנותיו:

ח מי שנדר והוא בבית הקברות נזירות חלה עליו. נתבאר לעיל בסמוך. ומ"ש ואפילו שהה שם שלשים יום אין עולים לו מן המנין משנה שם. ומ"ש ולוקה על שהייתו שם בעי רבא נזיר והוא בבית הקברות מהו בעי שהייה למלקות או לא ה"ד אילימא דאמרי ליה לא תטמא למה לי שהייה נזיר מ"ט לא בעי שהייה דקא מתרי ביה ה"נ קא מתרי ביה אלא כגון שנכנס בשידה תיבה ומגדל ובא חבירו ופרע מעליו (את) המעזיבה כי גמירי שהייה בבית המקדש אבל אבראי לא או דילמא ל"ש תיקו ופירש המפרש בעי שהייה למלקות

הרדב"ז

שמרק עליו הדם וכו'. פרק ו' משנה מי שנזרק עליו אחד מן הדמים ונטמא ר"א אומר סותר את הכל וחכ"א יביא שאר קרבנותיו ויטהר כלומר יביא קרבנותיו כשיטהר:

ה נטמא ביום שלאחריו וכו'. פ"ב פלוגתא דרב ושמואל ופסק כרב דאמר נטמא ביום גידול שער אינו סותר דקי"ל כרבנן שאמרו תגלחת אינה מעכבת והא דאמר רב חסדא הכל מודים שאם קדם שער בדם אין לו תקנה מתרלינן לה אליבא דרבנן אין לו תקנה למצות גילוח:

ו נטמא ביום שנדר וכו'. שם פ"ג פלוגתא דתנאי ופסק כר"א דאמר עד שיהיו לו ימים ראשונים שנאמר והימים הראשונים יפלו ותניא הריני נזיר מאה יום ונטמא בתחלת מאה יכול יהא סותר ת"ל והימים הראשונים יפלו עד שיהיו לו ימים ראשונים וזה אין לו ראשונים ומדכתיב יפלו ילפינן התם תרי יומי כיצד הרי שנדר שלשים יום ונטמא ביום השני מביא קרבנות טומאה אחר שיטהר ומונה כ"ח יום ואם נטמא ביום השלישי סתר הכל:

ז נדר בנזיר והוא טמא מת וכו'. שם ברייתא מי שהיה טמא ונזר אסור לגלח ולשתות יין וליטמא למתים ואם גילח ושתה יין ונטמא למתים הרי זה סופג את הארבעים והכי אית ליה לר' יוחנן דנזירות חיילא עליה: ואם שהה בטומאתו וכו'. שם ברייתא אין בין טמא שנזר לנזיר טהור שנטמא אלא טמא שנזר שביעי שלו עולה לו למנין ונזיר טהור שנטמא אין שביעי שלו עולה לו מן המנין:

ח מי שנדר והוא בבית הקברות וכו'. שם במשנה מי שנזר והוא בבית הקברות אפילו שהה שם שלשים יום אינו עולה לו מן המנין ומביא קרבן טומאה: ולוקה על שהייתו וכו'. כבר כתבנו למעלה שאם שהה כדי שיעור השתחויה לוקה ואם שהה פחות מזה בעיא היא ונשארה בתיקו ואינו לוקה אבל מכין אותו מכת מרדות. וע"כ איירי כשהתרו בו ואמרו כיון שנדרת בנזיר אל תשהה בבית הקברות שאם

לחם משנה

ה נטמא ביום שלאחריו וכו' או גלח אחר מלאת וכו'. בפ' ג' מינין (דף ל"ט) אמרו ואלא הא דתניא נזיר שגלחוהו ליסטים וכו' כגון שגילחוהו אחר מלאת ומני ר' אליעזר היא דאמר כל אחר מלאת שבעה סותר וכו' והתוס' ז"ל פי' בחד פירושא הפך דברי רבינו ז"ל דכי היכי דלר"א ילפינן סתירה דתגלחת מסתירה דטומאה הכי נמי לרבנן ילפינן הא מהא ואם נתגלח אחר מלאת סותר ל' כמו בטומאה אבל פירשו פירוש אחר דלרבנן לא ילפינן תגלחת דטומאה דרבנן אזלי לטעמייהו דאית להו בדף מ"ו תגלחת אינה מעכבת ורבי אליעזר אזיל לטעמיה דאית ליה תגלחת מעכבת ולכך לרבנן כשנתגלח אחר מלאת אינו סותר דתגלחת אינה מעכבת וזה דעת רבינו ז"ל:

ו נטמא ביום שנדר וכו' לפיכך אם נטמא משלישי והלאה וכו'. נראה דרבינו ז"ל מפרש מאי דפשיט רבא בגמ' יפלו כתיב כפירושא קמא דרש"י דר"ל ובעינן דלהוו תרי בנפילה דלא כפירושא בתרא וכפירוש התוס' ז"ל שהם מפרשים יפלו כתיב ומשמע בכל גוונא ולהאי פירושא הוי הגירסא בצריכותא הכי אי כתב רחמנא ימים ולא כתב יפלו הוה אמינא עד דנפקין תרין ועיילין תלתא כתב רחמנא יפלו וכו' אבל גירסת רבינו ז"ל היא כגירסת פירוש קמא דרש"י ז"ל וכמו שפירש הרב בעל כ"מ ז"ל וזה מבואר שם בגמ' דף י"ט ע"ב בפי' רש"י ז"ל והתוס' ז"ל אבל מ"ש הרב בעל כ"מ ז"ל דאי אפשר דפסק כר"א דא"כ לא היה לו לרבינו ז"ל להשמיט ברייתא דתניא נטמא בסוף מאה יכול יהא סותר ת"ל והימים הראשונים יפלו מכלל דאיכא אחרונים וזה אין לו אחרונים וקשה לדבריו אפי' לפירושא קמא שפירש דרבנן מודו לר"א דנזיר טהור שנטמא א"כ הך ברייתא בנזיר טהור איירי וכרבנן אתיא ואמאי השמיטה. ועוד דלא היה לו להקשות דלמה השמיטה הלא דכתב בהפך שכתב לעיל ואפי' נטמא ביום מלאת ימי נזרו סותר הכל והא ודאי ספק ברייתא זו דליכא אחרונים ומ"מ סותר ולפירושא קמא שפירש סברא הפוכה ממאי דאיתותב עולא ודאי דדוחק גדול הוא. אלא העיקר נ"ל כמ"ש בפירוש המשנה דהלכה כר"א וכי תימא א"כ איך פסק נטמא ביום מלאת בסוף היום סותר את הכל ונראה דהוקשה לרבינו מה שהקשו התוס' דהיכא קאמר ר"א ברישא מי שאמר שנטמא יום ל' סותר את הכל ובנטמא יום מאה סותר ל' הא אמר בגמ' דאית ליה דבעינן אחרונים ואי נטמא ביום מאה אינו סותר ואירלו דמאי דאמר בגמ' אינו סותר דהיינו אינו סותר את הכל אבל ל' מיהא סותר והכי ס"ל לתוס' וא"כ מתני' דקאמר נטמא ביום מאה סותר הכל ודאי דלית ליה כר"א דבעינן אחרונים ולכך פסק רבינו ז"ל כסתם משנה ודלא כר"א אבל בראשונים פסק כמותו משום דרבא דפשיט וכרו אמוראי אליביה דרב פפא בעי לאביי הלין ימים דקאמרינן דנפק חד כו'. זה נ"ל טעם נכון לדברי רבינו ז"ל מסכים עם פירוש המשנה ומ"ש רבינו אלא משלים עליהם אחר שיביא קרבנו נראה מדברי רבינו ז"ל דאית ליה דמביא קרבן טומאה אבל התוס' כתבו שם בדף ט"ז ולר"א אינו מביא קרבן טומאה אלא מונה ז' ימים ומונה וטובל כו':

ח מי שנדר והוא בבית הקברות וכו'. ולוקה על שהייתו שם וכו'. קשה על דברי רבינו דמשמע דאם התרו לו אל תשהה שם כדכתב הרב"י ז"ל לוקה ואמאי דילמא

מגדל עוז

נטמא ביום שנדר עד מיום השמיני והלאה. פ"ג דנזיר (דף י"ט): מי שנדר והוא בבית הקברות כו' ואם שהה בו ט' עד קרבן טומאה: כתב הראב"ד ז"ל ואם התרו בו שלא יזיר א"צ שהייה עכ"ל: ואני אומר זו בעיא היא פ"ג דמס' נזיר (דף י"ז) גמרא מתני' דמי שנדר והוא בבית הקברות ולא איפשטא ולא סליק בתיקו אלא כגון שנכנס בשידה תיבה ומגדל ובא חבירו ופרע מעליו המעזיבה דבעי רבא נזיר והוא בבית הקברות מהו מי בעי שהייה למלקות או לא ומיילינן ה"ד אילימא דא"ל לא תטמא למה לי שהייה נזיר טהור מ"ט לא בעי שהייה דקא מתרין ביה ה"נ דקא מתרין ביה אלא כגון שנכנס בשידה תיבה ומגדל ובא חבירו ופרע מעליו המעזיבה וכי גמירין שהייה בבית המקדש אבל

אבראי

משנה למלך

פ"ו ח מי שנדר והוא בבית הקברות כו'. בגמרא בעי רב אשי נזיר בקבר בעי שהייה למלקות או אינו צריך בפנים גמירי שהייה בחוץ לא גמירי שהייה או דילמא באוהל גמירי שהייה ל"ש בפנים ול"ש בחוץ תיקו. ופירש"י נזיר בקבר נזיר שנטמא באוהל בתוך בית הקברות דומיא דנטמא בעזרה שלא נתחייב בפנים בכניסתו כגון שנכנס לבית הקברות בשידה תיבה ומגדל ובא חבירו ופרע עליו את מעזיבת גג האהל ונטמא באויר בית הקברות והתרו בו לא ולא יצא ומיהו לא שהה כדי השתחויה כו' ע"כ. והנה מה שפירש"י שנטמא באוהל הוא משום דאי במזיד מאי איריא משום דבחוץ לא גמירי שהייה תיפוק ליה דאף בפנים מספקא ליה לרב אשי אי גמירא שהייה

במזיד

ואם התרו בו שלא יזיר שם אינו מגלח שערו כשיצא משם. ואם נטמא שם בבית הקברות באחת מן הטומאות שהנזיר מגלח עליהן אינו מגלח ואינו מביא קרבן טומאה:

ט [א]נכנס לשם בשידה תיבה ומגדל ובא חבירו ופרע עליו את המעזיבה ונטמא *אף ע"פ ששהה שם אינו לוקה. אבל מכין אותו מכת מרדות

א סמ"ג לאוין רג:

השגת הראב"ד

*אע"פ ששהה שם אינו לוקה כו'. א"א אין דרך הסוגיא כן אלא הבעיא כך היא נכנס בשידה תיבה ומגדל ונזר שם ובא חבירו ופרע עליו את התקרה ונטמא מי בעינן שהייה או לא וכו' אלמא היכא דשהה לית בה ספקא דחייב מלקות ואם לא שהה הוי ספיקא:

הרדב"ז

שאם אין התראה אין מלקות: ואם התרו בו שלא יזיר שם וכו'. שם בעי רבא נזר והוא בבית הקברות בעי שהייה למלקות או לא היכי דמי אילימא דאמרו ליה לא תגזור למה לי שהייה נזיר מ"מ לא בעי שהייה דקא מתרי ביה הכא נמי דקא מתרי ביה אלא כגון שנכנס בשידה תיבה ומגדל וכו'. הרי זה מבואר שאם התרו בו לא תגזור בבית הקברות או שהיה טמא ואמרו לו לא תגזור ונזר שלוקה ולא בעי שהייה כאשר כתב הראב"ד ז"ל וכן דעת רבינו ולא הוצרך לפרש דמה לי נזיר טהור והתרו בו אל תטמא ומה לי טמא שאמרו לו אל תגזור וליכא למימר דהוי לאו שאין בו מעשה שאין לוקין עליו דא"כ היכא דשהה בבית הקברות אמאי לוקה הא לא עביד מעשה אלא אמי איכא לך למימר דשהייתו שם ואינו יוצא הוא מעשה הכא נמי יש בו מעשה כיון שאינו יוצא משם כשנדר בנזיר וע"כ כיון דקי"ל דהא נזירות והוא בבית הקברות אם התרו בו שלא יגזור חל הנזירות ולוקה על הטומאה והמרי' אפלוגתא דר' יוחנן ור"ל אמר מר בר רב אשי מיהא כ"ע לא פליגי דחיילא אלא כי פליגי למילקא ר' יוחנן סבר כיון דחיילא לקי ור"ל סבר לא לקי וחיילא ואתותב ר"ל מדתניא מי שהיה טמא ונזר אסור לגלח ולשתות יין וליטמא למתים ואם גילח ושתה יין ונטמא למתים הרי זה סופג את הארבעים הילכך האי פלוגתא דאיתא בירושלמי דמשמע דלא פליגי ר' יוחנן ור"ל אלא בתגלחת ויין אבל בטומאה כ"ע מודו דלא לקי ליתא כלל דהא ר' יוחנן מותיב עליה דר"ל מכך מהאי' הילכך אברייתא דתלמודא דידן סמכינן דלוקה על הטומאה וכן כתב רבינו לעיל והשתא הדברים ק"ו אם נדר בנזיר והוא טמא ונזר ונטמא לוקה אע"פ שכבר הוא מחולל כ"ש אם התרו בו בשעה שנדר שלא יגזור בטומאה ונזר שלוקה כדאמרינן בתלמודא אי דאמרינן ליה לא תגזור למה ליה שהייה. והארכתי כל זה לפי שראיתי לבעל מגדל עוז שכתב דברים אשר לא כן דוק והשכה: ומה שכתב רבינו אינו מגלח שערו וכו'. שם במשנה מי שנזר והוא בבית הקברות אפילו הוא שם שלשים יום אין עולין לו מן המנין ואינו מביא קרבן טומאה וכיון שאינו מביא קרבן טומאה אינו מגלח דהא בהא תליא. ויש לדקדק בלשון רבינו שאין הלשון נקשר יפה דבין התרו בו שלא יזיר שם בין לא התרו בו לעולם אינו מגלח כשיצא משם ומה ענין ההתראה לזה ולפיכך אני סובר שיש חסרון בלשון וכך צריך להגיה ואם התרו בו שלא יזיר שם לוקה ואינו מגלח וכו'. וכי היכי דלא נימא דקאי אשהייה דלעיל הוצרך הראב"ד ז"ל לפרש דלא בעי שהייה וכן דעת רבינו כאשר הוכחתי לעיל:

ט נכנס לשם בשידה תיבה ומגדל וכו'. כתב הראב"ד ז"ל על בבא זו אין דרך הסוגיא כך וכו' עכ"ל. ואני תמיה על השגה זו שהרי הבעיא של רבא כבר פסקה רבינו בפרקין דלעיל שאם פרע עליו את המעזיבה מדעתו לוקה שתים אחת משום לא יטמא ואחת משום לא יבא ושניהם באים עליו כאחת ואם פרע עליו את המעזיבה שלא מדעתו או שהיה שוגג אם התרו בו ושהה כדי שיעור השתחויה לוקה ואם לאו פטור אבל הכא איירי רבינו כגון שפרע עליו את המעזיבה שלא מדעתו דאינו לוקה לא על לא יטמא ולא על לא יבא ולא התרו בו ואמרו לו אל השתה שאם התרו בו ושהה פשיטא שהוא לוקה הילכך

כסף משנה

למלקות דלא לילקי עד דלישהי ביה כדי שיעור השתחויה כדמפרש במסכת שבועות בפ' ידיעות הטומאה נזיר טהור הנכנס בבית הקברות מ"מ לא בעי שהייה דקא מתרו ביה לא תכנס לבית הקברות ה"נ מתרו ביה לא תגזור ושהייה למה לי. כגון שנכנס בשידה תיבה ומגדל בבית הקברות שמפסיק ביני לבין הטומאה ונדר בעודו בשידה שהוא טהור והה"נ בא חבירו ופרע את המעזיבה שהוא תחתיו. בעי רב אשי נזר והוא בבית הקברות טעון גילוח או לא כי בעי תגלחת טהור שנטמא דקא מטמא לנזירותיה אבל טמא שנזר לא או דילמא ל"ש ופשיטינן (דף י"ח) דלא בעי גילוח דתניא וטמא את ראש נזרו (במדבר ו) טהור ונטמא הכתוב מדבר שהוא טעון העברת שער ולפטור את הנזיר בקבר. ומלשון רבינו שכתב לוקה על שהייתו שם משמע דבעי שהייה וטעמו משום דלא אמרו דלא בעי שהייה אלא היכא דאמרי ליה לא תגזור אבל אי לא אתרו ביה הכי לא סגי בלא שהייה דהא א"א להתרות בו לא תטמא דהא טמא ועומד הוא אבל אפשר להתרות בו לא תשהה שם:

ומ"ש ואם התרו בו שלא יזיר וכו'. לשון זה אינו מכוון דמשמע שאם לא התרו בו מגלח והא ליתא שכבר נתבאר בסמוך שאם נדר בנזיר והוא טמא מה הלה עליו נזירות ואם גילח לוקה. ועוד דמשמע דאין חילוק בין התרו בו שלא יזיר ללא התרו בו אלא שזה אינו מגלח שערו כשיצא משם וזה מגלח וזה אינו שהרי יש ביניהם שכשהתרו בו שלא יזיר א"צ שהייה וכבר הגיה הראב"ד בזו. וכתב ואם התרו בו שלא יזיר שם אינו מגלח שערו א"א ואם התרו שלא יזיר א"צ שהייה עכ"ל. ונ"ל שצריך להגיה בדברי רבינו למחוק וי"ו דואם התרו ולכתוב וי"ו באינו מגלח וה"ג ולוקה על שהייתו שם אלא אם התרו בו שלא יזיר שם ואינו מגלח שערו כשיצא משם דהשתא משמע שפיר דכשהתרו בו שלא יזיר שם לוקה בלא שהייה ומשמע שפיר שאינו מגלח אם כשיצא משם אנזר בבית הקברות קאי ולא אהתרו בו בלבד: ומ"ש אינו מגלח שערו כשיצא משם. נראה דהיינו בעיא דרב אשי דפשטינן דלא בעי גילוח ובבאת ניפרים דהוא גילוח אין מקומו שם ושייך שפיר למימר ביה כשיצא משם. ומ"ש ואם נטמא שם בבית הקברות באחת מן הטומאות וכו', כלומר דהנכנס בבית הקברות אע"פ שהוא טמא אין הנזיר מגלח עליה וכדתנן בפ"ז דנזיר (דף נ"ד) דגולל ודופק הם מהדברים שאין הנזיר מגלח עליהם והשתא קאמר שאם נטמא שם באחד מהדברים שהנזיר מגלח עליהם המנויים בפרק הנזכר (דף מ"ט) אינו מגלח ואינו מביא קרבן טומאה והיינו דתנן בפ"ג (דף ט"ז) מי שנזר והוא בבית הקברות אינ מביא קרבן טומאה:

ט נכנס לשם בשידה וכו'. נתבאר בסמוך: וכתב הראב"ד א"א אין דרך הסוגיא כן וכו'. ובאמת פשטא דשמעתא כדברי הראב"ד וליישב דעת רבינו נ"ל שהוא ז"ל מפרש דהכי קא מבעיא בעי שהייה למלקות שאם ישהה ילקה או לא בעי שהייה כלומר שהייה אין לה ענין שאינה מעלה ולא מורדת דאפילו שהה אינו לוקה דכי גמירי שהייה דלקי עלה במקדש אבל אבראי לא לקי עלה ואסיקנא בתיקו ולקולא:

יצא

לחם משנה

דילמא לא גמירי שהייה במלקות דר"ל לפי פירושו דאפי' שהה אינו חייב מלקות דהכי מפרש הוא בגמ' כנראה מהדין שהזכיר בסמוך וכמ"ש הרב בעל כ"מ ז"ל ועוד דא"כ אמאי לא אוקימו בגמרא בכה"ג דאמרו לו למי שנזר בבית הקברות לא מהם ושהה וקא מבעיא לן אי מהני שהייה להלקותו או דילמא לא גמירי שהייה אבראי ואפי' שהה שם אינו לוקה וכל שאר הקושיות שהקשה הרב בעל כ"מ ג"כ קושיות עצומות הן אלא שבהגהתו שהגיה לשון רבינו ז"ל (רלה) ליישב ומ"מ קשה מ"ם:

יצא

משנה למלך

נמזיד ולומר דכך בעיא שניה דרב אשי הוי כהא"ל דבעיא קמייתא וה"ק הא"ל דאף במזיד גמירי שהייה אבראי נזיר בקבר מהו דהאפשר דבהון לא גמירי שהייה הא לא ניחא ליה לרש"י לומר משום דרב אשי לחד לומר או דילמא באהלים גמירי שהייה משמע דעדיין אזיל לשיטתיה דלא גמירי שהייה במזיד ומש"ה פירש דמיירי בנטמא באהלים. וכ"כ התוס' בפ"ג דנזיר דף י"ז וז"ל וכא חבירו ופרע מעליו המעזיבה דוקא באהלים דאי מרגלנו א"כ אם הוא עצמו פרע כי האי גוונא לא איבעיא לן אי בעי שהיה דבפ"ב דשבועות קאמר אהך בעיא דנזיר בקבר או דלמא באהלים גמירי שהייה ל"ש בתוך ול"ש בפנים ע"כ. ושנראה עוד מדברי רש"י דפשיטא לן דכל שנכנס לבית הקברות בלא שידה תיבה ומגדל אף שהיה אנוס בכניסה לא בעינן שהייה דהא גבי פנים כל שהיה טמא קודם כניסתו ונאנס ונכנס פשיטא לן דלא בעינן שהייה דלא גמירי שהייה אלא כשבשעה שנכנס לא היה שום איסור כדבר וא"כ גבי נזיר נמי פשיטא דאם נכנס לבית הקברות בשוגג נמי והתרו בו לא דלוקה אף אם לא שהה אך מאי דמבעיא ליה לרב אשי הוא בנכנס בתוך שידה תיבה ומגדל שלא נתחייב בפנים בכניסתו והוי דומיא דנטמא בעזרה שלא נתחייב בכניסתו בפנים. וקא דלא מוקי לבעיא זו כגון שנכנס לאהל שהיה שם גוסס ומת הגוסס דנמצא שלא נתחייב כלום בכניסתו אפשר דס"ל דגוסס כיון דרוב גוססין למיתה חשיב כמזיד במה שנכנס ורב אשי אף בפנים לא גמירי שהייה כי אם באהלים וכמ"ש לעיל ואם בשעה שנכנס לא היה גוסס ומת פתאום אין ה"נ דדמיא לנכנס בתוך שידה תיבה ומגדל ומאי דלא נקט בכי האי גוונא משום דהוי קלא מלתא דלא שכיחא. גרסי' בפ"ג דנזיר דף י"ז בעי רבא נזיר והוא בבית הקברות מהו בעי שהייה למלקות או לא היכי דמי אילימא דאמרין ליה לא תיגזור למה לי שהייה נזיר מ"מ לא בעי שהייה דקא מתרי ביה ה"נ קא מתרי ביה אלא כגון שנכנס בשידה תיבה ומגדל ובא חבירו ופרע מעליו המעזיבה כי גמירי שהייה בבית המקדש אבל אבראי לא או דילמא ל"ש תיקו. ופירש"י בעי רבא הואיל ואר"י דלוקה ותנן במתני' בותים כו'. והנה מאי דאוקי בעיא זו במי שנזר בבית הקברות הוא מוכרח מן הסוגיא דקאמר אילימא דאמרי ליה לא תיגזור וכו' משמע דהנזירות קבל עליו אחר שנכנס בבית הקברות:

אך קשה לי דנהי דבגמרא הקשו אילימא דאמרו ליה לא תיגזור למה לי שהייה דפשיטא דכל שאמרו לו לא תיגזור ונזר חייב מלקות בלתי שהייה דומיא דהיכא דמתרין בו שלא יטמא דלא בעי שהייה אך אמאי איצטריכו לאוקומי כגון שנכנס בשידה תיבה ומגדל אימא דמיירי במי שנכנס לבית הקברות ונדר בנזיר ולא התרו בו ואח"כ התרו בו לא אי בעינן שהייה וכ"ם דס"ל לתלמודא דכל היכא דהוה שייך מלקות בהתראת הפעולה בלתי שהייה אף שלא התרו בו כאותה שעה מ"מ אם התרו בו אח"כ נמי לא בעי שהייה הא ליתא דהא בעי רב אשי טמא עצמו במזיד מהו ומיירי בשלא התרו בו אל תטמא דאם התרו בו פשיטא לן דלא בעי שהייה ואפ"ה נסתפק אם לא התרו בו כ"א אחר שנטמא מהו ה"נ נהי דאם התרו בו שלא ידור בנזיר לא הוה בעי שהייה מ"מ מספקא ליה לגמ' אם לא התרו בו כי אם אחר שנדר בנזיר מהו וכ"ם דלא אפשר לאוקומי במי שנדר בנזיר בבית הקברות משום דא"כ הרי טמא עצמו במזיד ובטומאה מזיד אף בפנים מספקא לן אי בעינן שהייה

דעש"ס

מגדל עוז

אבראי לא או דילמא ל"ש תיקו ע"כ. ונראה כי לכאורה היה יכול להתכונן ממנו דעת הראב"ד ז"ל אבל ר"מ ז"ל העמיק לשאוב מבור עמוק והיגע בתלמודו ידלנו ודין שהייה כתבה פ"ה כראוי כמו שרמזתי מקומו וגם בזאת הבעיא כתב בסמוך נכנס לשם בשידה תיבה ומגדל ובא חבירו ופרע מעליו את המעזיבה ונטמא אע"פ ששהה שם אינו לוקה אבל מכין אותו מכת מרדות אם שהה עכ"ל. עתה עמוד והתבונן כי מלקות אינו מיחייב כלל וזה מבורר לו מהא דירושלמי דגרסינן עלה דמתני' מי שנזר והוא בבית הקברות ר"י אמר מלקין בו על היין ועל התגלחת ר"ל אמר מאחר שאין מלקין בו על הטומאה אין מלקין בו על היין ועל התגלחת ויש"ג מתרין וחדא ניכהו ושקיל וטרי עלה טובא ודכוותה פליגי בשמעתין דבכלאי שמעינן מינה דלכ"ע אין מלקין אלא על הטומאה וכדאוקימנא בשפרע עליו את המעזיבה ואפילו תימא דר"ל כמאן דמתמה קאמר ופליג עליה סוגיין לא אזלא הכי ואפילו הטיל כדוחק ותעייל פילא בקופא דמחטא דתלמיותא מ"מ לית הלכתא כר"ל לגבי ר"י אלמא דלא לקי ואע"ג דשהה. ומעתה תמה על עצמך מאי קא בעי רבא אם צריך שהייה למלקות דהא ליכא מלקות כלל כיון דליכא התראה ואין מלקות בלא התראה והתלמודא נמי אמאי לא קא מהדר ליה מהא לסדיא ולמאי ליה אמורא אתמהה מי שייך ביה מלקות והאמר ר"י אין מלקין בו על הטומאה. וא"ם מפשט התלמוד משמע דלית ליה כר"י מדקאמר ה"ד אי דאמרו ליה אל תגזור כו' זה אינו דהכיא דמשום דנדר הוא מדעתיה אבל הטומאה דאתיא ליה בע"כ והוא אנוס ודאי כר"י קי"ל והדרא קושיין לדוכתא מאי קא מבעיא ליה לרבא אלא על כרחין אית לן לפרושי במלקות דרבנן דהיינו מכת מרדות וכדאוקימנא בשפרע מעליו המעזיבה וכן פירשו רבותינו בעלי התוס' ז"ל בשמעתין גבי פירקא דפרקין בקלקולים לא קא מיירי דאיסורא מיהא איכא לטמויי וכיון דסלקא בתיקו ופ"ב דשבועות נמי כולהו בעייתא סלקן בתיקו וקי"ל בכל דוכתא סתם נזירות להקל דיינינן בהאי תיקו לקולא ובעינן שהייה למכת מרדות אבל מלקות ליכא כלל ואפילו לר"י וכמ"ש ר"מ ז"ל בדקדוק גדול. ואחר שתסתכל בזה יפה יפה בוא וראה מה אשיב שואלי דבר על לשון הראב"ד ז"ל שהשיג עוד על הפיסקא השנייה וז"ל אין דרך הסוגיא כן אלא הבעיא כך היא נכנס בשידה תיבה ומגדל ונזר שם ובא חבירו ופרע מעליו את התקרה ונטמא מי בעי שהייה או לא וכו' אלמא היכא דשהה ליתא בה ספק דחייב מלקות ואם לא שהה הוי ספיקא עכ"ל. ואתה המעיין עשה אזנך כאפרכסת וכיון דדלאי לך חספא תשכח מרגניתא תותה

ועמוד

אם שהה: י *יצא מבית הקברות ושהה ימים וחזר ונכנס אין אותן הימים עולין לו. יצא והזה וטבל וטהר ומנה ימים מנזירותו וחזר לבית הקברות אותן הימים שמנה עולין לו. ואפילו נכנס ביום שמיני שלו הרי השביעי שלו עולה לו מן המנין. ואם נטמא שם אחר שנכנס באחת מן הטומאות שהנזיר מגלח עליהן מביא קרבן טומאה וסותר הימים הקודמין ומגלח תגלחת טומאה: יא תגלחת טומאה כיצד היא. אהנזיר שנטמא באחת מן הטומאות שהוא מגלח עליהן הרי זה מזה עליו בשלישי ובשביעי. ומגלח שער ראשו בשביעי וטובל בשביעי אחר ההזיה כדרך כל טמאי מת. ומעריב שמשו ומביא קרבנותיו בשמיני והן שתי תורים או שני בני יונה אחד לעולה ואחד לחטאת וכבש בן שנתו לאשם וסותר כל הימים הקודמין ומתחיל למנות נזירותו ואם גלח בשמיני מביא קרבנותיו בו

א סמ"ג עשין קכו:

השגת הראב"ד

יצא מבית הקברות וכו' אין אותן הימים עולין לו. פירוש כדי שיגלח ויביא קרבן טומאה:

כסף משנה

י **יצא** ונכנס וכו'. משנה שם מי שנזר והוא בבית הקברות אפילו היה שם שלשים יום אין עולים לו מן המנין ואינו מביא קרבן טומאה יצא ונכנס עולים לו מן המנין ומביא קרבן טומאה ובגמרא (דף י"ט) קתני עולים לו מן המנין משום דילא חל עליה נזירות אמר שמואל כגון (שיצא) והזה ושנה וטבל אלא נכנס הוא דעולים לו מן המנין לא נכנס אין עולין לו מן המנין לא מיבעיא קאמר לא מיבעיא יצא אלא אפילו נכנס עולין לו מן המנין והטעם משום דטומאת בית הקברות אינה מהטומאות שהנזיר מגלח עליהן כמ"ש בסמוך: כתב הראב"ד יצא מבית הקברות וכו' אין אותם הימים עולים לו פי' כדי שיגלח ויביא קרבן טומאה עכ"ל. ומ"ש ואפילו נכנס ביום שמיני שלו הרי השביעי שלו עולה לו מן המנין ברייתא שם (דף י"ז) אין בין טמא שנזר לנזיר טהור שנטמא אלא שטמא שנזר שביעי שלו עולה לו מן המנין ונזיר טהור שנטמא אין שביעי שלו עולה לו מן המנין ואע"ג דאמר רב חסדא רבי היא ור' יוסי בר יהודה פליג עליה הא קי"ל הלכה כרבי מחבירו. ומ"ש ואם נטמא וכו' כבר כתבתי דהיינו דתנן ומביא קרבן טומאה. ומ"ש ואם נטמא שם אחר שנכנס ק"ל מאי איריא שם ואחר שנכנס אפילו נטמא חוץ וקודם שנכנס מאחר שהיא טומאה שהנזיר מגלח עליה סותר ומביא קרבן ומגלח וצ"ע:

יא **תגלחת** הטומאה כיצד וכו'. משנה בפ' ג' מינים (דף מ"ד:) תגלחת הטומאה כיצד מזה בשלישי ובשביעי ומגלח בשביעי ומביא את קרבנותיו בשמיני ואם גילח בשמיני מביא קרבנותיו בו ביום וכו' ואינו מביא קרבנותיו אלא א"כ היה לו הערב שמש:

מאימתי

הרדב"ז (מכ"י)

הילכך מלקות ליכא ומ"מ מכין אותו מכת מרדות כיון ששהה שם כדי השתחויה כיון שהוא יודע שנטמא לא היה לו לשהות שם אבל מלקות ליכא כיון שלא התרו בו ועלו דברי רבינו כהוגן ובעל מגדל עוז לא ירד לסוף דעת רבינו:

י **יצא** מבית הקברות וכו'. שם במשנה יצא ונכנס עולה לו מן המנין ומביא קרבן טומאה ואקשינן עלה מכדי דילא חל עליה נזירות אמר שמואל כגון שיצא והזה ושנה וטבל כלומר וחזר ונכנס עולה לו מן המנין הימים שמנה אחר שטבל. וטעמא כיון דלא טהר בינתיים הכל טומאה אחת היא ואפילו נכנס ויצא כמה פעמים הכל טומאה אחת היא ואין הימים שבינתיים עולין לו. וא"ת וכי יעלה על דעת שימי טומאה יעלו לו לנזירות טהרה הוצרך הראב"ד פירוש כדי שיגלח ויביא קרבן טומאה. אבל כיון שהזה וטהר הימים שמנה בטהרה עולים לו אע"פ שחזר ונכנס ואינו סותר את הראשונים: ואפי' נכנס ביום השמיני שלו וכו'. ברייתא הזכרתיה למעלה אין בין טמא שנזר לנזיר טהור שנטמא אלא טמא שנזר שביעי שלו עולה לו מן המנין ונזיר טהור שנטמא אין שביעי שלו עולה לו מן המנין. וא"ת זה נזיר טהור שנטמא הוא שהרי מנה קצת ימים אחר שנטהר ואח"כ נכנס ונטמא. י"ל כיון שעיקר נזירותו היתה בטומאה נקרא שפיר טמא שנזר: ואם נטמא שם אחר שנכנס וכו'. היינו מתני' יצא ונכנס עולה לו מן המנין ומביא קרבן טומאה ומוקמינן לה כגון שהזה ושנה וטבל וחזר ונכנס וכגון שלא נטמא באחת מן הטומאות אשר הנזיר מגלח עליהן ולפיכך אינו סותר והימים הראשונים עולין לו מן המנין אבל אם נטמא שם באחת מן הטומאות שהנזיר מגלח עליהם סותר הכל ומביא קרבן טומאה. כללא דמילתא נזר בבית הקברות או שנזר והוא טמא ולא טהר בינתיים אפי' נטמא בטומאה שהנזיר מגלח עליה אינו חייב להביא קרבן טומאה ואינו צריך לגלח ואין הימים עולים לו הלא אחר שיטהר מונה נזירותו שהרי חלה עליו ואם יצא וטהר ומנה מקצת ימים וחזר ונכנס ונטמא הימים הראשונים עולים לו וכיון שלא נטמא בטומאה שהנזיר מגלח עליה אינו מגלח ולא סותר ולא מביא קרבן טומאה ואם נטמא בטומאה שהנזיר מגלח עליה מגלח וסותר הכל ומביא קרבן טומאה דהכי הלכתא כהדא אגי ולפי זה הא דתנן יצא ונכנס עולה לו מן המנין לצדדין היא שאם נטמא בטומאה שהנזיר מגלח עליה מביא קרבן טומאה:

יא **תגלחת** טומאה כיצד וכו'. פ' ג' מינים משנה כלשון רבינו: ואם גילח בשמיני וכו'. שם פלוגתא דתנאי ופסק כר"ע דאמר מביא קרבנותיו בו ביום:

מאימתי

משנה למלך

דמש"ה אוקמה רש"י להיא דרב אשי בשבועות בטומאה אונס וכמ"ש לעיל הא ליתא משום דהוה מצי לאוקמה בשהיה שוגג ונהי דשוגג בנזיר לא משכחת לה מ"מ משכחת לה כגון שהיה שוגג בבית הקברות ולא היה יודע שהיה בית הקברות ונדר בנזיר והתרו בו א"כ לא ולא יצא דמספקא ליה אי בעינן שהייה. ומיהו י"ל דלא מצי לאוקמי בהכי דאם היה שם קברות ומש"ה נדר בנזיר א"כ הוה ליה טעות בנזירות וקי"ל דנזירות בטעות לא הוי נזירות. ולפי מ"ש היה נ"ל דלפי המסקנא דאוקמוה לבעיא דרבא בנכנס בשידה תיבה ומגדל לא מיירי במי שנדר בבית הקברות אלא במי שנדר מקודם ונכנס לבית הקברות בשידה תיבה ומגדל וכמו שפירש רש"י בשבועות עלה דבעיא דרב אשי. אך ראיתי לרש"י כאן בנזיר שכתב כגון שנכנס בשידה תיבה ומגדל בבית הקברות. שמפסיק בינו לבין הטומאה ונדר בעודו בשידה שהוא טהור כו' ע"כ. ולא ידעתי למאי איצטריך לרש"י לומר דנדר בעודו בשידה הא שפיר מיתוקמא בנדר מקודם וכמ"ש בשבועות והיה שם בסוף דבריו ובענין זה מפורש שהייה זו במס' דנזיר דמשמע דס"ל דבעיא זו דשבועות ודנזיר כולה חדא מלתא היא וא"כ יש לתמוה למה שינה את טעמו רש"י בנזיר ואוקמה בנדר בעודו בשידה: ודע דכפי מ"ש לעיל דמי שמפרש בעיא דרב אשי דטמא עצמו במזיד לענין קרבן דיש ללמוד ממנו לענין מלקות דומיא דקרבן דאם היה מזיד בטומאה אף שהיה שוגג במקדש דאפשר דלא בעי שהייה כל שנטמא בפנים בכך דנזיר בקבר דמדמינן ליה לטומאת פנים נראה דכל שנכנס בתוך שידה תיבה ומגדל ופרע הוא את המעזיבה אף שהיה שוגג בנזירות דהכא דנזר אם סתרו בו א"כ אפשר דלא בעי שהייה אף א"ל דגמירי שהייה בין בפנים בין בחוץ משום דהיה מזיד בטומאה וכל שהוא מזיד בטומאה אף שהוא שוגג בנזירות אפשר דלא בעינן שהייה דומיא דקרבן דכיון דהזיר בטומאה אף שוגג במקדש לא גמירי שהייה ומש"ה לא מתוקמא אלא בשכא חבירו ופרע את המעזיבה שלא מדעת הנזיר אך לאידך פירושא דמוקמי בעיא קמייתא דרב אשי לענין מלקות וכתבנו דכפי זה לא נסתפק רב אשי אלא במזיד גמור דהיינו מזיד בטומאה ובמקדש אבל כל שהיה שוגג במקדש אף שהיה מזיד בטומאה פשיטא ליה לרב אשי דבעי שהייה א"כ בעיא דנזיר בקבר דרב אשי משכחת לה בטומאת מזיד וכגון שהיה שוגג בנזירות ומאי דנקט בגמרא במס' נזיר וכא חבירו ופרע אורחא דמלתא נקט דמיירי בזכור את הנדר וה"ה בשכח הנזירות ופרע הוא עצמו את המעזיבה:

יא **תגלחת** הטומאה כיצד היא כו' אחד לעולה ואחד לחטאת וכבש בן שנתו לאשם וכו'. עיין בתוס' פ"ט ה' שכתב ואחר פ' החטאת לא יאמר כן. ועיין מ"ש מרן הכ"מ שם בשם מהרי"א ומהרי"ק ן' חביב ז"ל ודבריהם תמוהים בעיני דהאי זה נזיר מיירי אי בנזיר טמא דהיכא אשם הא היכא נמי חטאת וכמבואר וא"כ אחר פ' חטאת נ"כ יאמר ואי בנזיר טהור ליכא אשם כי אם חטאת וצ"ע. (א"ה עיין במ"ש בס' זבח השלמים ובמ"ש הרמ"ז בס' שמות באהרן ועיין מ"א סימן א'):

לחם משנה

י **יצא** והזה וטבל כו'. בפ"ג (דף ט"ז:) אמר במשנה מי שנזר והוא בבית הקברות כו' (עיין בכ"מ) והוקשה לבעלי התוס' ז"ל דהיך אפשר דהימים של בית הקברות יעלו לו מן המנין שהוצרכה לומר המשנה שלא יעלו והלא אפי' טהור ונטמא סותר כל הקדומים ואיך אפשר שיעלו לכך פירשו דכולה חדא מילתא היא וה"ק אין עולין לו מן המנין לענין דמונה והולך דאינו מביא קרבן טומאה וכן פירשו עולין מן המנין לענין זה כשנטמא שסותר אותו מנין ומביא קרבן טומאה והם פירשו כן שסוברים דכולה מתני' איירי בטומאה שהנזיר מגלח עליהם דהיא טומאה סותרת מדקאמר ברישא אינו מביא קרבן ובסיפא אמר מביא קרבן ובודאי דהא הוי בטומאה שהנזיר מגלח אבל רבינו מכח קושיא זו שהקשו התוס' פירש דמתני' תרתי קאמר ולצדדין קתני מ"מ אין עולין לו מן המנין הוא בטומאה שאין הנזיר מגלח דאינה סותרת אותה טומאה וה"א דעולה לו מן המנין קמ"ל ומ"ש ואינו מביא קרבן טומאה ה"ק ואם נטמא בטומאה שהנזיר מגלח אינו מביא קרבן טומאה וכ"כ למעלה כסדר פירושו במשנה מי שנדר והוא בבית הקברות אין עולין לו מן המנין ואם נטמא שם בבית הקברות וכו' אינו מגלח ואינו מביא קרבן טומאה וכן בסיפא אותן הימים שמנה עולין לו מן המנין דאיירי בטומאה שאינה סותרת ולכך עולין ואח"כ כתב ואם נטמא שם בטומאות שהנזיר מגלח מביא קרבן והיינו סיפא דמביא קרבן טומאה דמתני' לצדדין קתני. ומעתה אין לתמוה מה שתמה הרב בעל כ"מ דלמה כתב ואם נטמא שם אחר שנכנס באחת מן הטומאות וכו' דהוא נקט כלישנא דמתני' ומתני' בהא הוא דקאמר ומביא קרבן טומאה דבנכנס קא עסיק תנא דמתני' והא דנקט נכנס לרבותא נקטיה כדאמר בג"מ' דסד"א כיון דנכנס חזר הדבר כמעיקרו שנזר והוא בבית הקברות וכי היכי דמעיקרא אפי' דנטמא בבית הקברות דטומאה דהנזיר מתגלח אינו סותר ואינו מתגלח ה"נ השתא קמ"ל. וראיתי בפירוש המשנה שכתב רבינו שכשיצא והזה וטבל וחזר לבית הקברות אפי' אותן הימים שהיה בבית הקברות כיון שאינה טומאה שהנזיר מגלח עליהם עולה לו מן המנין אבל כאן כתב דדוקא אותן הימים שמנה עד שחזר לבית הקברות ובודאי דכן עיקר דלקמן כתב בפ"ז דטומאה שאין הנזיר מגלח מ"מ אינו עולה לו מן המנין. והר"א בהשגות כתב אין אותן הימים עולין לו מן המנין פי' כדי שיגלח ויביא קרבן טומאה. נראה שדעתו כדעת התוס' אבל אין דעת רבינו כן שכתב אין אותן הימים עולין ואיירי בטומאה שאין הנזיר מגלח ואיך נאמר דמייתי קרבן אם אינה טומאה שהנזיר מגלח עליה אלא רבינו ז"ל מפרש כמו שפירשתי ולא ידעתי למה לא פירש כן הר"א גבי ואפי' שהה שם כמה ימים אין עולין לו שכתב רבינו ז"ל לעיל:

יא **תגלחת** הטומאה כיצד היא כו'. משנה בפ' ג' מינים (דף מ"ד:) דברי ר"ע אמר לו ר"ט מה בין זה למצורע אמר לו זה טהרתו תלוי בימיו ומצורע טהרתו תלויה בתגלחתו ואינו מביא קרבן אלא א"כ היה הערב שמש ופי' התוס' דה"ק (מה בין) דין זה למצורע דהתם שמעתי ממך שאפי' גלח בשמיני צריך להקריב בתשיעי ואמר לו ר"ע דבמצורע הטבילה צריכה שתהיה אחר התגלחת וכיון שגלח בשמיני אפי' שטבל בשביעי צריך לטבול פעם אחרת בשמיני וצריך שיעריב שמשו כדי להביא קרבן

אבל

מגדל עוז

והעמוד על הפרק לחזק כל בדק: **יצא** מבית הקברות וכו' עד מן המנין: **כתב** הראב"ד פירוש כדי שיגלח ויביא קרבן טומאה: **ואני אומר** גם רבותינו בעלי התוס' ז"ל פירשו כן ולא ידעתי מה בא לחדש: **יצא** והזה כו' עד תגלחת טומאה. פ"ג דנזיר: תגלחת טומאה כו' עד מביא קרבנותיו בו ביום. פ' ג' מינים (דף מ"ד) ופ' כה"ג ונזיר (דף נ"ד):

בו ביום: **יב** מאימתי מתחיל למנות משיביא חטאתו. אבל עולתו ואשמו אין מעכבין אותו מלמנות: **יג** הרי שהזה בשלישי ובשביעי ולא טבל ונתאחר כמה ימים כשיטבול יעריב שמשו ויביא קרבנותיו למחר. טבל והעריב שמשו ואיחר קרבנותיו אינו מתחיל למנות עד שיביא חטאתו. אבל עולתו ואשמו אין מעכבין אותו כמו שבארנו: **יד** כשמגלח הנזיר תגלחת טומאה אינו צריך לגלח על פתח המקדש ולא להשליך שערו על האש. ובין שגלח במדינה או במקדש שערו אסור בהנאה וטעון קבורה ואפרו אסור כאפר כל הנקברים. והמגלח במקדש אם השליכן תחת דוד האשם יצא: **טו** נזיר שנטמא טומאות הרבה בין שהתרו בו על כל אחת ואחת ובין שלא התרו בו על כל אחת ואחת אינו מביא על טומאותיו אלא קרבן אחד. במה דברים אמורים שנטמא פעם שניה קודם שיביא קרבנות טומאה הראשונה ואע"פ שנתאחר כמה ימים אחר טהרתו קודם הבאת חטאתו ונטמא באותן הימים אינו מביא אלא קרבן אחד. אבל

יב מאימתי מתחיל למנות וכו'. פ"ג הביא חטאתו ולא הביא אשמו מונה ר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקה אומר כשם שהחטאתו מעכבתו כך אשמו מעכבו וקי"ל כת"ק ואמרינן עלה מאי טעמייהו דרבנן דתניא והזיר לה' את ימי נזרו והביא כבש בן שנתו לאשם מה ת"ל לפי שמצינו שכל אשמות שבתורה שהם מעכבים יכול אף זה מעכבו ת"ל והזיר והביא אע"פ שלא הביא הזיר כלומר לפיכך הקדים הכתוב והזיר להבאת אשמו לומר לך אע"פ שלא הביא הזיר שאע"פ שלא הביא אשמו מתחיל להזיר נזירות טהרה הילכך בין איחר קרבנותיו בין לא איחר הכל תלוי בהבאת חטאתו:

יד כשמגלח הנזיר תגלחת טומאה וכו'. פ' ג' מינין משנה (דף מ"ה:) היה נוטל שער ראש נזרו ומשלח תחת הדוד ואם גילח במדינה לא היה משלח תחת הדוד בד"א בתגלחת טהרה אבל בתגלחת טומאה לא היה משלח תחת הדוד: ובין שגלח במדינה וכו'. דכתיב וקדש את ראש נזרו ולפיכך אסור בהנאה וטעון קבורה כשאר קדשים ואפרו אסור דקי"ל דכל הנקברים אפרן אסור: והמגלח במקדש וכו'. ת"ר ואחד נוטל את הרוטב ונותן על שער ראש נזרו ומשלח תחת הדוד של שלמים ואם משלח תחת דוד של חטאת ואשם יצא ופרכינן אשם בנזיר מי איכא אמר רבא ה"ס נזיר טמא משלח תחת דוד האשם והא דתניא וחכמים אומרים הכל לא היו משלחין תחת הדוד חוץ מטהור שבמקדש מפני שנעשה כמלוהו היינו ר' מאיר דמתני' אבל נזיר טמא אם שלח תחת הדוד של אשם יצא לרבנן בדיעבד דוקא אבל לכתחלה טעון קבורה דתנן הכל בתגלחת של טומאה לא היה משלח תחת הדוד ר"מ אומר הכל היו משלחין תחת הדוד חוץ מן הטמא במדינה. ומשמע דלכתחלה פליגי דלת"ק נזיר טמא שגילח במקדש לא היה משלח תחת הדוד אבל אם שלח תחת הדוד יצא ולר"מ כיון שהוא מגלח במקדש לכתחלה משלח תחת הדוד ופסק רבינו כת"ק שכתב והמגלח במקדש אם השליכו תחת דוד האשם יצא ומשמע יצא בדיעבד ונזיר טמא שגלח במדינה שערו טעון קבורה לכ"ע דאפי' ר"מ תני הכל היו משלחין תחת הדוד חוץ מטמא שגלח במדינה מפני ששערו נקבר:

טו נזיר שנטמא טומאות הרבה וכו' משנה פ"ב דכריתות חמשה מביאים קרבן אחד על עבירות הרבה וכו' אלו מביאין קרבן אחד על עבירות הרבה הבא על השפחה וכו' ונזיר שנטמא טומאות הרבה ותניא פ' שלישי דנזיר נטמא בשביעי וחזר ונטמא בשביעי אינו מביא אלא קרבן אחד נטמא בשמיני וחזר ונטמא בשמיני מביא קרבן על כל אחד ואחד מתחיל ומונה מיד דברי ר' אליעזר וחכ"א קרבן אחד על הכל עד שיביא חטאתו הביא חטאתו ונטמא והביא חטאתו ונטמא מביא קרבן על כל אחד ואחד הביא חטאתו ולא הביא אשמו מונה ופסק כחכמים. ומה שכתב רבינו בין התרו בו וכו' הדבר ברור שאין התראה אלא למלקות אבל לענין קרבן אין התראה מעלה ומוריד:

נזיר

יב מאימתי מתחיל למנות משיביא חטאתו וכו'. בפ"ג (דף י"ח ע"ב) וכחכמים:

יג הרי שהזה בשלישי ובשביעי ולא טבל וכו' *:

יד כשמגלח הנזיר תגלחת הטומאה וכו'. הכי משמע במשנה פרק ג' מינין (דף מ"ה): ומ"ש ובין שגילח במדינה וכו'. בסוף תמורה (דף ל"ג:) אלו הן הנקברין וכו' שער נזיר ופטר חמור ובגמרא (דף ל"ד) רמי ליה טבי לר"נ תנן שער הנזיר יקבר ורמינהי ההורג מלא הסיט מאמר בכור (בבגד) ידלק הבגד משער הנזיר ופטר חמור בשק ידלק השק א"ל כאן בנזיר טמא כאן בנזיר טהור א"ל שנית נזיר אנזיר פטר חמור אפטר חמור קשיא אישתיק ולא א"ל ולא מידי א"ל מידי שמיע לך בהא א"ל הכי א"ר ששת כאן בשק כאן בשער אתמר נמי אריב"ח כאן בשק כאן בשער. ופירש"י כאן בשק הא דקתני ידלק היינו שארג שער נזיר ופטר חמור בשק דאי אמרת יקבר אתי איניש ומתהני ביה הואיל ואינו כלה עד לאחר זמן ומתני' בשער עצמו שלא נארג והיידי והיידי בטהור או טמא. ומ"ש ואפרו אסור וכו'. שם בגמ' (דף ל"ד). ומ"ש והמגלח במקדש אם השליכו תחת דוד האשם יצא. פ' ג' מינים (דף מ"ה:):

טו נזיר שנטמא טומאות הרבה וכו'. משנה בפ"ב דכריתות (דף ט') חמשה מביאין קרבן אחד על עבירות הרבה וחד מינייהו נזיר שנטמא טומאות הרבה. ומ"ש בד"א שנטמא פעם שניה קודם שיביא קרבנות טומאה הראשונה וכו' בפרק ג' (דף י"ח:) נטמא בשביעי וחזר ונטמא בשביעי אינו מביא אלא קרבן אחד נטמא בשמיני וחזר ונטמא בשמיני מביא קרבן על כל אחד ואחד מתחיל ומונה מיד דברי ר"א וחכ"א קרבן אחד על הכל עד שיביא חטאתו הביא חטאתו ונטמא (והביא חטאתו ונטמא) מביא קרבן על כל אחד ואחד הביא חטאתו ולא הביא אשמו מונה ר' ישמעאל בנו של ר"י בן ברוקא אומר כשם שחטאתו עיכבתו כן אשמו עיכבו בגמרא לר"א אמר קרא וקידש את ראשו ביום ההוא אע"פ שלא הביא קרבנותיו ורבנן הוא אע"פ שלא הביא אשמו אלא ר' ישמעאל ההוא למה לי אמר לך ההוא אע"פ שלא הביא עולתו ורבנן עולה לא בעי מיעוטא דורון בעלמא הוא ופסק כחכמים: ודע דגרסינן בההוא פירקא (דף י"ח) מאן תנא הא דת"ר אין בין טמא שהזה לנזיר טהור שנטמא אלא שטמא שהזה שביעי שלו עולה לו מן המנין ונזיר טהור שנטמא אין שביעי שלו עולה לו מן המנין אמר רב חסדא רבי היא דאמר רבי אין נזירות טהרה חלה אלא עד שמיני דאי תימא רבי יוסי ברבי יהודה היא האמר נזירות דטהרה משביעי הוא דחיילא מאי רבי ומאי רבי יוסי ברבי יהודה דתניא וקידש את ראשו ביום ההוא ביום הבאת קרבנותיו דברי רבי רבי יוסי ברבי יהודה אומר ביום תגלחתו. והא דתנן נזיר שנטמא טומאות הרבה אינו מביא אלא קרבן אחד מאן תנא (אמר רב חסדא) ר"י בר' יהודה היא דאמר נזירות טהרה משביעי חיילא ומשכחת לה כגון שנטמא בשביעי וחזר ונטמא בשביעי ומני ר"י ברבי יהודה כיון דלא יצא בשעה הראויה להביא בה קרבן אינו חייב אלא קרבן אחד דאי תימא רבי היא וכו' הכי ילפתה שעה שראויה להביא (בה) קרבן. ופירש רש"י שטמא שחזר בשביעי שלו שטובל בו עולה לו מן המנין דהואיל ואיתו בר קרבן מתחיל למנות מנו ביום. ונזיר טהור שנטמא אין ז' שלו עולה לו מן המנין דאין לו טהרה עד יום שמיני שמביא קרבנותיו דתניא וקדש את ראשו שיתחיל למנות לענין נזירות ביום הבאת קרבנותיו שהוא שמיני כדכתיב יביא שתי תורים. ביום תגלחתו שהוא שביעי כדכתיב וגלח את ראשו ביום השביעי יגלחנו. והא דתנן נזיר שנטמא וכו' מאן תנא חשיב להו טומאות הרבה ואפ"ה לא מייתי עלייהו אלא קרבן אחד. אמר רב חסדא ר"י בר יהודה היא דאמר נזירות טהרה משביעי שהוא יום תגלחתו חיילא עילויה ומשכחת לה דהוי טומאות הרבה כגון שנטמא ומנה שבעה כדי להזות עליו בשלישי ובשביעי וחזר ונטמא ביום שביעי דטומאה אחריתי איקרי הואיל וטבל בו ביום אבל בקרבן אינו חייב אלא אחד שכל זמן שלא יצתה שעה שראויה להביא קרבן שעדיין לא הגיע ליום שמיני אינו חייב אלא קרבן אחד אבל אם נטמא וחזר ונטמא בששי אינו קורא לו טומאות הרבה לפי שעדיין לא חל עליו טהרה כלל ודמי ליה

*לפי המוי"ע בפ"ו דנזיר משנה ו' יצא לו זה לרבינו ממה ששנינו שם ואינו מביא קרבן אא"כ היה מעורב שמש וע"ש:

לחם משנה

אבל נזיר הטבילה היא קודם הגילוח והוא טבל בשביעי וגלחוהו בשמיני והרי העריב שמשו ויכול להביא קרבן. ורש"י פירש בענין אחר ולדבריו המצורע אין טעון הערב שמש ואם גלח בשמיני מביא קרבנותיו בשמיני עצמו ורבינו בפ"ה מהל' מחוסרי כפרה כתב דמצורע טעון הערב שמש ואם גלח בשמיני יביא קרבן בתשיעי נראה דמפרש כפי' התוס' ז"ל:

יג אינו מתחיל למנות עד שמביא חטאתו כו'. כרבנן בפ"ג (דף י"ט) ור' ישמעאל פליג התם ואמר דאשם וחטאת מעכב ואמר שם בגמ' מאן תנא להא דת"ר אשה שנדרה בנזיר ונטמאה ואח"כ הפר לה בעלה מביאה חטאת העוף ואינה מביאה עולת העוף אמר רב חסדא רבי ישמעאל ופירש"י ז"ל בפירושו קמא דאי לרבנן לא איצטריכא ליה למיתני דהא אמרינן עולת העוף לא מעכבא. ולפ"ז קשה על רבינו ז"ל דפסק כרבנן היך לקמן בפ"ט כתב האשה שנדרה בנזיר ואח"כ הפר לה בעלה וכו' הרי זו מביאה קרבן טומאה ומדכתב סתמא משמע דעולה נמי מייתי. ואפשר דמפרש כפירוש בתרא דרש"י ז"ל שפירש דאי רבנן משום דורון בעלמא קא מייתי ליה ולא משום נזירות הכא נמי מייתי ע"כ, ולכך פסק התם דמביא עולה כיון דהוא דורון בעלמא א"נ אפי' מפרש כפירוש קמא הא אמרינן התם דאי בעל מיגז גייז אפי' עולת העוף נמי מייתי ואע"ג דבפ"ג מהל' נדרים משמע דרבינו פסק כמ"ד מיעקר עקר שכן כתב שאין האב והבעל מפיר כו' מ"מ ע"כ כמ"ד מיגז גייז פסק וכמ"ש שם הרב בעל כ"מ ז"ל דאיך אפשר לומר דפסק כמ"ד מיעקר עקר כנגד פשיטותא דגמ' ולומר דמפרש דמר זוטרא כדכתבו התוס' ז"ל אע"פ שדחו זה הפירוש מ"מ אי אפשר לומר כן דהוא ז"ל כתב בפי"ב דהיכא דנדרה ועברה על נדרה ואח"כ הפר לה בעלה לוקה ומבואר בסוגיא בפ"ד דנזיר דאי מיעקר עקר אינו לוקה אלא ודאי דפסק דמיגז גייז וכבר יישב דבריו הרב בעל כ"מ ז"ל שם בפי"ג:

יד כשמגלח הנזיר וכו'. בפ' ג' מינין (דף מ"ה ע"ב) וגבי נזיר טהור פסק לקמן בפ"ח כר' יהודה ותמה הרב"י ז"ל למה הניח סברת חכמים והיא סתם משנה, וי"ל מפני שאמרו בסוף תמורה כאן בנזיר טמא משמע דטהור בכל נוגא משליך על האש דאל"כ לוקי תרווייהו בנזיר טהור ולימא כאן שגילה במדינה כאן שגילה במקדש וכרבנן ואע"פ שאין זה כ"כ הכרח מ"מ טעם קלא הוי לפסק רבינו ז"ל:

טו נזיר שנטמא טומאות הרבה כו'. הרב בעל כ"מ ז"ל תמה בכאן תמיהא גדולה ואיני יורד לסוף דעתו במה שמירץ הקושיא דמה הוא טעמא דאמרינן בגמרא בפ"ג דנזיר דמתני' דקאמרה נזיר שנטמא טומאות הרבה אינו מביא אלא קרבן אחד דלא אתיא כרבי משום טעמא גופיה לא אתי כרבנן דאי נטמא קודם שהביא החטאת בשמיני

מגדל עוז

מאימתי מתחיל למנות עד כמו שביארנו. פ"ג דנזיר (דף י"ח): כשמגלח הנזיר עד האשם יצא. פ' ג' מינים (דף מ"ה): נזיר שנטמא טומאות וכו' עד בקרבנות אחרים. ריש פ"א דכריתות (דף ב') ובתמורה פ' ד' מחוסרי כפרה ומייתי מקצתה פ' ג' מינין דמס' נזיר:

אבל אם נטמא וטהר והביא חטאתו ונטמא פעם שניה אחר שהביא חטאתו אע"פ שעדיין לא הביא אשמו ועולתו חייב בקרבנות אחרות: **טז** נזיר שגלח תגלחת טהרה ואחר כך נודע שטמא היה בתוך ימי נזרו. אם בטומאה ידועה נטמא סתר הכל. ומביא קרבנות טומאה ומגלח תגלחת טומאה ומונה נזירות אחרת ומביא קרבנות טהרה. ואם בטומאת התהום נטמא אינו סותר. ודבר זה הלכה מפי הקבלה: **יז** ואם עד שלא נזרק עליו אחד מן הדמים נודע שהוא טמא. בין בטומאה ידועה בין בטומאת התהום סותר הכל. נודע לו אחר שנזרק אחד מן הדמים אע"פ

טז נזיר שגלח תגלחת טהרה וכו'. פ' בתרא דנזיר במשנה ומסיק עלה אלא טומאת התהום גמרא גמירי לה והא דתנן הם עד שלא גילח בין כך ובין כך סותר מוקמינן לה כרבי אליעזר דאמר תגלחת מעכבת ולא קי"ל הכי ומדר"א בתגלחת נשמע לרבנן בזריקת הדם שהרי זריקת הדם מעכבת ובין כך ובין כך סותר ואם נזרק עליו אחד מן הדמים אפי' נטמא בטומאה שעה אינו סותר דקי"ל כחכמים שאמרו יביא שאר קרבנותיו הלכך אם נודע לו אחר שנזרק עליו אחד מן הדמים הוי כאילו נודע לו אחר גילוח כיון שהתגלחת אינה מעכבת ואם היה טומאת התהום אינו סותר ומקריב קרבנותיו שהדבר שמעכב סותר ודבר שאינו מעכב אינו סותר אלא בטומאה ידועה:

אי

ליה טומאה אריכתא דאי אליבא דרבי לא משכחת לה דמיקרי טומאות הרבה ולא ליחייב אלא קרבן אחד דאי אמרת משכחת לה כגון שנטמא בשביעי וחזר ונטמא בשביעי אינו חייב אלא קרבן אחד לסוף ימי ספרו כיון דנזי' ומ' דטהרה לא היילא עליה עד יום שמיני כולה הדא טומאה אריכתא היא וליכא בה טומאות הרבה ואי אמרת כגון דנטמא בשמיני והויין להו טומאות הרבה הא נמי לא מתרצתה דלא יביא אלא קרבן אחד דאי אליבא דרבי כיון דמיטמא יום ח' פילגה שעה שראויה להביא בה קרבן נתחייב על כל אחד הילכך לא מיתוקמא כרבי אלא כר' יוסי בר' יהודה ע"ש עכ"ל. וה"נ אמרי בגמ' פ"ב דכריתות: והשתא חכמים דאמרי דאף בנטמא בח' וחזר ונטמא בשמיני מביא קרבן אחד על הכל עד שיביא חטאתו סברי דלא היילא נזירות טהרה עליה עד שיביא חטאתו וכרבי ור"י בר' יהודה סברי שאע"פ שלא הביא חטאתו היילא עליה נזירות טהרה אלא דלרבי היילא עליה מיום ח' ולר"י בר יהודה מיום שביעי והיא דנזיר טהור שנטמא אין שביעי עולה לו מן המנין אתיא כרבי והיא דנזיר שנטמא טומאות הרבה אתיא כר' יוסי בר' יהודה: ורבינו לעיל בפ"ז כתב אבל נזיר טהור שנטמא אינו מתחיל למנות אלא מיום ח' והלכה והיינו כרבי וכאן פסק דנזיר שנטמא טומאות הרבה אינו מביא אלא קרבן אחד והיינו כר' יוסי בר' יהודה ואח"כ פסק שנהאהר כמה ימים אחר טהרתו קודם הבאת חטאתו ונטמא באותם הימים אינו מביא אלא קרבן אחד והיינו כחכמים וקשה שנמצא שהוא ז"ל כמוכי סטרא לגבי הלכה. ולתרץ זה נאמר דאיכא למידק אמאי אוקי רב חסדא הכיא דנזיר שנטמא טומאות הרבה כר"י בר' יהודה דמשמע דלא אתיא אלא כוותיה הא כחכמים אתיא שפיר טפי וכן אמאי אוקי דנזיר טהור שנטמא אין שביעי שלו עולה לו מן המנין כרבי הא כחכמים אתיא שפיר טפי. וי"ל דאה"נ דהני תרתי מתנייתא מיתוקמי שפיר אליבא דחכמים ומאחר שרבינו פסק כחכמים שפיר פסק בהני תרתי מתנייתא ולא אתא רב חסדא למימר אלא דהני תרתי מתנייתא לא מצינו לאוקומינהו כרבי וכר"י בר יהודה אלא חדא מצינו לאוקימה כרבי ולא כר' יוסי בר' יהודה והדא מצינו לאוקומה כר"י בר' יהודה ולא כרבי ואע"ג דבפ"ב דכריתות (דף ט') אהיא דנזיר שנטמא טומאות הרבה אמר רב חסדא מאן תנא ר"י בר"י היא לאו למימרא דלא מצינו לאוקומה אלא כר' יוסי בר"י דהא ודאי כחכמים מיתוקמא שפיר טפי אלא לגבי רבי ור' יוסי בר' יהודה כמאן תנא מינייהו מצינן לאוקומה וקאמר דכר' יוסי בר"י מצי מיתוקמא ולא כרבי:

טז נזיר שגילח תגלחת וכו'. משנה בפ"ט (דף ס"ג) נזיר שגילח ונודע לו שהוא טמא אם טומאה ידועה סותר ואם טומאת התהום אינו סותר אם עד שלא גילח בין כך ובין כך סותר כיצד ירד לטבול במערה ונמצא מת צף ע"פ המערה טמא נמצא משוקע בקרקע המערה ירד להקר טהור ליטהר מטומאת מת טמא שחזקת טמא טמא וחזקת טהור טהור שרגלים לדבר ואמרינן מנא ה"מ ואסיקנא טומאת התהום גמרא גמירי לה:

יז ומ"ש ואם עד שלא נזרק עליו אחד מן הדמים וכו'. בפ' כיצד צולין (דף פ':) תנן נזיר ועושה פסח (הציץ מרצה וכו') נטמא טומאת התהום הציץ מרצה ובגמ' (דף פ"א:) אמר מר בר רב אשי לא שנו אלא שנודע לו לאחר זריקה דכי אזדריק דם שפיר אזדריק אבל נודע לו לפני זריקה לא מרצה מיתיבי המוצא מת מושכב לרחבו של דרך לתרומה טמא לנזיר ועושה פסח טהור וכל טמא וטהור להבא הוא אלא אי אתמר הכי אתמר אמר מר בר רב אשי לא תימא נודע לו לאחר זריקה הוא דמרצה אבל נודע לו לפני זריקה לא מרצה אלא אפי' נודע לו לפני זריקה מרצה. ורבינו נראה שפסק כלישנא קמא ויש לתמוה דכיון דאיתותב ההוא לישנא לא ה"ל למיפסק אלא כלישנא דהסיקנא, ואפשר שטעמו מדאמרינן בגמ' אהא דתנן נזיר שגילח וכו' מאן תנא אר"י ר"א היא דאמר תגלחת מעכבת כלומר מלאתות בין דלרבנן דאמרי תגלחת אינה מעכבת אחר שנזרק הדם אין עוד עליו תורת נזיר ואפי' נודע לו קודם שגילח טהור וא"כ לרבנן נודע לו קודם זריקה סותר כמו קודם גילוח לר"א דהכי משמע דכי נודע לו קודם דבר המעכב סותר לכ"ע כך כתבו התוס' והוא נכון ליאמר בדעת רבינו. אבל ק"ל מההיא דהגיא המוצא מת מושכב לרחבו של דרך לנזיר ועושה פסח טהור וכל טמא וטהור להבא הוא, וי"ל דכל שלא נזרק עליו עדיין אלא אחד מן הדמים שייך למיתני טהור דלהבא הוא לענין לזרוק עליו שאר דמים ולגלח וכי אותיב מינה ה"מ לשנויי ליה הכי אלא דלפום מאי דסבר מאן דאותיב דלהבא לגמרי משמע אהדר ליה אלא אי אתמר והשתא מיתוקמא שפיר מימרא דמר רב בר אשי דאמר דלפני זריקה לא מרצה דהיינו לפני כל זריקה ושן איכא לאוקומי לישנא בתרא דקודם זריקה מרצה דהיינו אחר זריקה אחד מהדמים וקודם זריקת שאר דמים:

אי

לחם משנה

בשמיני אכתי לא היילא עליה נזירות טהרה והדא טומאה הוי והיכי קאמר טומאות הרבה ואי נטמא אחר שהביא חטאת הרי כבר הביא קרבן טהרה ובודאי דאם נטמא צריך קרבן אחר וכה"ג אמרינן לרבי הא בהא תליא אי אמרינן לילה מחוסר זמן איתתי מיחזי לקרבן לגברא נזירות נמי לא היילא עד לצפרא ואי אמרת לילה אינו מחוסר זמן נזירות טהרה היילא מאורתא וה"נ אמרינן לרבנן כדכתיבנא ואי אפשר דמתני' אתיא אלא כר' יוסי דאמר דהיילא נזירות טהרה בשביעי אע"פ שלא הביא קרבן כפרה דלא תליא נזירות טהרה בקרבן ובריית' דקתני דנזיר דנטמא בשביעי דאינו עולה לו מן המנין ודאי סברא דנזירות טהרה לא היילא עד שמיני וא"כ רבינו דפסק כההיא ברייתא דנזירות טהרה לא היילא עד שמיני לא מתוקמא הך מתני' דטומאות הרבה כרבנן בשום צד. וי"ל להרץ דמ"מ אע"ג דנזירות טהרה לא היילא עד שמיני קרי ליה רבינו טומאות הרבה כיון דהוא אחר הטבילה של שביעי קרי ליה טומאה מוחלקת אע"פ שלענין הדין הדא טומאה היא. וכ"ת א"כ נימא דמתני' אתיא כרבי ונטמא בז' וקרי טומאות הרבה מפני שנטמא אחר הטבילה ודמי לטומאות הרבה ואמאי אוקמיה בגמרא דלא כרבי. וי"ל דבפ"ב דכריתות (דף ט') קאמרה מתני' חמשה מביאין קרבן אחד על עבירות הרבה ומני הא דנזיר שנטמא טומאות הרבה וא"כ ע"כ צ"ל דמתני' לא מני אלא טומאות מחולקות דומיא דהידך דקרי עבירות הרבה שהם דברים מוחלקים:

טז נזיר שגלח תגלחת טהרה כו'. בפ' בתרא דנזיר (דף ס"ג) אמר במשנה נזיר שגלה כו' אם עד שלא גלח בין כך ובין כך סותר וכו' (עיין בכ"מ) ופירשו התוס' דירד לטבול דרישא איירי בנטמא טומאת שרץ וקאמר דכיון דלא נטמא בטומאת מת היכא דנמצא המת צף דהיא טומאה ידועה אבל כשהוא משוקע בקרקע המערה שהיא טומאת התהום טהור כיון דהוא לא הוחזק בטומאת מת אלא בטומאת שרץ ואין הפרש בין ירד לטבול לירד להקר אלא דרישא נקט ירד לטבול לרבות דאע"ג דירד לטבול ודקדק ועיין היטב שלא תהא טומאה סביבו מ"מ כמת וכשיפה נקט ירד להקר דאע"ג דלא דייק כ"כ טהור ואח"כ אמר ש"ם הי' טמא בטומאת מת וירד ליטהר מטומאת מת אז ודאי אפי' בטומאת התהום הוחזק טמא משום דכיון דהוא היה טמא דטומאת מת לא הותרה טומאת התהום אלא שהיא טומאת מת ג"כ משא"כ בטמא טומאת שרץ. אבל רש"י פירש דכולה מתני' בנטמא בטומאת מת איירי ורישא דירד לטבול הוי בנטמא בטומאת מת וה"ה ירד להקר כיון שהיא טומאה ידועה שהמת צף טמא אבל כשנמצא משוקע דהיא טומאת התהום אז יש לחלק בין ירד להקר לירד ליטהר מטומאת מת והיינו דקאמר מתני' ירד להקר טהור ליטהר מטומאת מת טמא דכיון שירד לטבול והיה בחזקת טמא טמא וא"ש טפי לפירש"י מאי דקאמר שחזקת טמא טמא וחזקת טהור טהור ורבינו תפס כדפירש"י כדמשמע מדבריו בסמוך שכתב נזיר שנטמא במת וירד וטבל וכו' משמע דכולה מתני' במת מוקי לה: ואח"כ נודע שטמא היה בימי נזרו כו'. כתב כן משום דרמי בר חמא בעי התם נטמא בתוך מלאת ונודע לו אח"כ ולכך קאמר דאיירי אפי' שנטמא בתוך מלאת כדאיפשיטא התם מפשטא דמתני':

יז ואם עד שלא נזרק עליו אחד מן הדמים כו'. ודאי דרבינו נקט זריקת דמים משום דפסק כרבנן דתגלחת לא מעכבא והוי זריקת הדם לרבנן כתגלחת לר"א והא דאמר רב אשי בפ' כיצד צולין (דף פ"ח:) דטומאת התהום אפי' קודם זריקה מרצה כבר הקשו התוס' בפ' בתרא דנזיר דרב אשי לא אתי לא כרבנן ולא כר"א דלר"א תגלחת מעכבא ולרבנן זריקה מעכבא ולרב אשי לא מעכבא אפי' זריקה ותירצו דלא קאמר כן רב אשי אלא דוקא בפסח דליכא תגלחת אבל לא בנזיר וזה דעת רבינו ז"ל בהלה הדבר כאן בזריקת דמים ובהל' קרבן פסח פ"ו כתב מי שעבר בדרך ומצא מת מושכב לרחבה של דרך כו' ה"ז טהור לפסח ושוחט ואוכל פסחו כו' הרי כתב שם דאפי' קודם זריקה מרצה וכיוצא בזה כתב בפ"ד מה' ביאת מקדש אלא ששם כתב שמרצה בדיעבד ובפסח כתב שוחט אפי' לכתחלה וכבר דקדק זה הרב כ"מ שם ונמצאו דברי רבינו על נכון. אבל מה שפירש הרב כ"מ לתרץ קושיא זו דמאי דקאמר רב אשי בפ' כיצד צולין קודם זריקה הוא אחר שנזרק אחד מהדמים וקרי קודם זריקה קודם זריקת שאר הדמים, נ"ל דדומיא דפסח הוי דהתם הוי ע"כ קודם זריקה כלל ואפ"ה קאמר רבינו ז"ל דשוחט ואוכל פסחו וכן בהל' ביאת מקדש גבי קרבנות א"כ קודם זריקה דגבי נזיר הוי קודם זריקה כלל. (ולע"ד) [ועוד] דוחק הוא לפרש דקודם זריקה דאמר בלישנא קמא הוי קודם כל זריקה וקודם זריקה דקאמר בלישנא בתרא הוי אחר זריקת אחד מהדמים:

ולא

מגדל עוז

נזיר שגלח תגלחת טהרה עד אינו סותר. פרק בתרא דנזיר (דף ס"ג):

אע"פ שלא גלח הואיל וטומאה שאינה ידועה היא אינו סותר:

יח *אי זו היא טומאת התהום. כל שאין אדם מכירה אפילו בסוף העולם. ולא אמרו טומאת התהום אלא למת בלבד אבל הרוג לא שהרי יודע בו זה שהרגו: יט נמצא המת גלוי אין זה טומאת התהום. נמצא משוקע בקרקעות מערה והמים על גביו הרי זה טומאת התהום שאינה ידועה. היה טמון בתבן או בצרורות הרי זו טומאת התהום. במים באפלה ובנקיקי הסלעים אינה טומאת התהום: כ נזיר שנטמא במת וירד וטבל במערה והביא קרבנות טומאה ומנה נזירות וגלח תגלחת טהרה ואחר כך נודע שמת היה משוקע בקרקעות המערה כשירד לטבול אע"פ שהיא טומאה שאינה ידועה סתר הכל. מפני שהוחזק לטומאה וחזקת הטמא טמא עד שיטהר ודאי. ירד להקר הרי זה טהור עד שידע שנגע. נמצא המת צף על פני המים הרי זה בחזקת טמא. שחזקתו שנגע בזה שהוא צף:

פרק שביעי

א [א] יש טומאות מן המת שאין הנזיר מגלח עליהן ולא סותר את הקודמין ואע"פ שנטמא בהן טומאת שבעה. לפי שלא נאמר בו וכי יטמא לנפש אלא וכי ימות מת עליו עד שיטמא מטומאות שהן מעצמו של מת ואח"כ יביא קרבנות טומאה ויגלח תגלחת טומאה ויפלו כל הימים הראשונים: ב ואלו טומאות מן המת שהנזיר

[א] כל הלשון בסמ"ג עשין קכ"ו:

השגת הראב"ד

*אי זו היא טומאת התהום כו' אבל הרוג לא. א"א בחיי ראשי אומר אני שלא עלה על דעת למעוטי הרוג שהכר אמרו אי זו היא טומאת התהום כל שאין מכירה אחד בסוף העולם אלא אעושה פסח קאי למעוטי טומאת התהום דזיבה:

כסף משנה

יח אי זו היא טומאה וכו'. בסוף נזיר (דף ס"ג). ומ"ש ולא אמרו טומאת התהום אלא למת בלבד פס ומשמע לרבינו דאתא למעוטי הרוג: והראב"ד כתב א"א בחיי ראשי לא עלה על דעת וכו'. כלומר שאם כדברי רבינו מאחר שאמרו אי זו היא טומאת התהום כל שאין אחד מכירה וכו' למה הוצרכו לומר ולא אמרו טומאת התהום אלא למת בלבד שהרי ממועט הוא מכל שאין אחד מכירה. ולדעת רבינו י"ל (חסר כאן):

יט ומ"ש רבינו נמצא המת גלוי וכו' נמצא משוקע בקרקע המערה וכו'. זו היא משנתנו שכתבתי בסמוך. ומ"ש היה טמון בתבן וכו', ברייתא שם ופירש"י בתבן ובצרורות (שהיא טומאת התהום) אפשר שלא הכיר בה אדם (מעולם) שהרי תבן יכול להתגלגל עליו ע"י רוח וצרורות עשויים להתגלגל ממקום למקום אבל מים ואפילו נקיקי הסלעים הואיל והם גלוים יכול אדם להסתכל בהם ע"י הדחק ואפשר שאדם אחר הכיר בהם שהלין בתוכו ואין זו טומאת התהום:

כ נזיר שנטמא במת וכו'. משנה כתבתיה בסמוך ואע"פ שכתבתי לעיל דמתני' ר"א ורבינו פסק דלא כוותיה היינו דוקא לענין שאין תגלחת מעכב אבל לענין חילוק בין ירד להקר לירד להטהר מטומאת מת אין חולק בזה:

פ"ז א יש טומאות מן המת וכו':

ב ואלו טומאות מן המת וכו'. משנה פרק כ"ג (דף מ"ט:) על אלו טומאות הנזיר מגלח על המת ועל כזית מן המת ועל כזית נצל ועל מלא תרווד רקב על השדרה ועל הגולגולת ועל אבר מן המת ועל אבר מן החי שיש עליו בשר כראוי ועל חצי קב עצמות ועל חצי לוג דם על מגען ועל משאן ועל אהלן ועל עצם כשעורה על מגעו ועל משאו ובגמרא על כזית מן המת מגלח על המת לא כ"ש ומשני לא נצרכה אלא לנפל שלא נתקשרו איבריו בגידים רבא אמר לא נצרכה אלא לרוב בניינו ולרוב מניינו שאין בהם רובע (עצמות): ומ"ש

הרדב"ז

יח אי זו היא טומאת התהום וכו'. ברייתא ומייתי לה פ' בתרא דנזיר וס' כיצד צולין כלשון רבינו הילכך אין טומאת התהום בהרוג שהרי מי שהרגו ידע בו. השיג הראב"ד ז"ל שלא עלה על דעת למעוטי הרוג אלא אעושה פסח קאי ולמעוטי טומאת התהום דזיבה עכ"ל. הבין בדברי רבינו שממעט הרוג מדתני רבי חייא ומייתי לה בפסחים לא אמרו טומאת התהום אלא למת בלבד ומשמע מת מאליו ולא הרוג ולפיכך מקשה עליו שהרי מסיק עלה אמר רב יוסף לעולם בבעלים דפסח ולמעוטי טומאת התהום דזיבה א"כ הא דתני ר' חייא לא אמרו טומאת התהום אלא למת בלבד ה"ה להרוג מדלא קאמר למעוטי הרוג כן נראה כוונת ההשגה. ורבינו לא למד למעט הרוג מכאן אלא מרישא דהך ברייתא דמייתי בפסחים ובפ' בתרא דנזיר איזו היא טומאת התהום כל שלא הכיר בה אחד בסוף העולם אבל הכיר בה אחד בסוף העולם אין זו טומאת התהום ואילו הרוג כבר הכיר בו מי שהרגו וזה מבואר בדברי רבינו שכתב אבל הרוג לא שהרי ידע בו זה שהרגו. ואם לשון זה היה כתוב לפני הראב"ד ז"ל לא ידעתי כוונת השגתו כי מה שכתב בעל מגדל עוז שהראב"ד ז"ל מחלק בין פסח לנזיר אינו מתיישב כלל דבשתי הסוגיות משמע דפסח ונזיר שוים לענין טומאת התהום ותני בהדיא המוצא מת מושכב לרחבה של דרך בתרומה טמא בנזיר ובעשיית פסח טהור ומסיק עלה אלא טומאת התהום גמרא גמירי לה. וכתב רש"י והכי גמירי לה דלנזיר ועושה פסח בלבד אינה מטמאה אבל לתרומה לא גמירי הלכתא ולעיל מינה כתב דבכל מקום נזיר ועושה פסח כי הדדי נינהו וכן דעת התוס'. ואני תמה על בעל מגדל עוז שלא הבין כוונת השגת הראב"ד. ומ"מ אפילו לדעת רבינו צריך שיהיה ניכר שהוא הרוג בידי אדם אבל אם היה הרוג מיד חיה רעה או שהכישו נחש ומת הרי לא הכיר בו אדם ונקרא שפיר טומאת התהום. ועדיין יש לדקדק די"ל הכהו מכת מות והלך לו ואח"כ מת ונמצא שלא הכיר במת זה שהכהו שהרי אינו מטמא עד שימות אפילו הוא גוסס. וצריך לומר דכי האי גוונא נמי נקרא טומאת התהום והא דממעט הרוג היינו שנמצאת מכה המגעת ללבו או שנמצא חתוך הראש ונתברר שמת מיד והרי הכיר בו זה שהרגו ותו לא מידי:

יט נמצא המת גלוי וכו'. שם במשנה כיצד ירד לטבול במערה ונמצא מת צף על פני המערה טמא נמצא משוקע בקרקע המערה ירד להקר טהור ליטהר מטומאת מת טמא שחזקת טמא טמא וחזקת טהור טהור שרגלים לדבר ותניא היה טמון בתבן או בצרורות הרי זו טומאת התהום, במים ובאפלה ובנקיקי הסלעים אין זו טומאת התהום ולא אמרו טומאת התהום אלא למת בלבד:

כ נזיר שנטמא במת וכו'. משנה שכתבתי למעלה ירד לטבול במערה כגון שנטמא וירד לטבול במערה ביום השביעי והתחיל למנות נזירות ואחר נודע שהיה מת צף על פני המערה חזקתו שנגע בו וסתר הכל שאין זו טומאת התהום שהרי בגלוי הוא נמצא משוקע בקרקע המערה הרי זו טומאת התהום ואפי' אם ירד להקר שלא הוחזק לטומאה הרי זה טהור אבל אם ירד ליטהר מטומאת מת כיון שהוחזק לטומאה הרי זה טמא שחזקה טמא טמא דלא אמרינן דטומאת התהום היא טהרה אלא בנזיר טהור נודע אח"כ שנגע בטומאת התהום אבל בנזיר טמא כיון שהוחזק לטומאה הוקם הטמא טמא עד שיודע בודאי שנטהר וכל דהכן אם ירד להקר טהור היינו דלא ידעינן אם נגע בטומאה אבל אם נגע בטומאה אע"פ שהיא טומאת התהום נטמא ואם לא נודע לו עד שהביא קרבנותיו אינו סותר נזירותו אבל מ"מ טמא מת הוא וזהו שכתב רבינו ירד להקר הרי זה טהור עד שידע שנגע:

פ"ז א יש טומאות מן המת וכו'. פ' כ"ג ונזיר במשנה על אלו הטומאות הנזיר מגלח על המת ועל כזית מן המת והקשו עלה על כזית מן המת מגלח על המת לא כל שכן ואמר

לחם משנה

יח ולא אמרו טומאת התהום אלא למת בלבד אבל הרוג לא וכו'. הר"א בהשגות פליג על רבינו וסובר דמ"ש בגמרא בברייתא לא אמרו אלא למת בלבד אתא למעוטי טומאה לעושה פסח היכא דהוי טומאת התהום. ויש סיוע לפירוש רבינו ז"ל מ"ש בגמ' בפ"ב (דף פ"ו) תהום דזיבה הכירו ואי אימא דפירושא דהך ברייתא הוי למעוטי זיבה היכי קאמר התם תהום דזיבה הכירו. והר"א סובר דהכי קאמר לעולם אימא לך טומאה דאורייתא והאי תנא פליג אתנא דברייתא אחר וסובר דתהום דזיבה הכירו ולרבינו ז"ל אתי שפיר טפי:

יט נמצא משוקע בקרקעות מערה וכו'. התוס' ז"ל כתבו בפ' בתרא דנזיר וז"ל ירד לטבול במערה בשביל טומאת שרץ ונמצא כזית מן המת צף על פני המערה ספק אם היה כזית מן המת בתוך המערה בשעה שטבל והאהיל או שמא לא היה שם בשעה שטבל שמא דספק טומאה ברשות הרבים ספקו טמא ואם נודע לו אפי' אחר שגילח טמא ולא אמרינן אף כי היה כזית מן המת תוך המערה בשעה שטבל יהיה טהור משום טומאת תהום דכיון דאין שום דבר מכסה עליה הוה ליה כטומאה ידועה ע"כ. נראה בהדיא מדברי התוס' דבטומאת התהום אע"פ שהאהיל עליה הינו טמא אבל אין נראה כן מדברי רבינו בפ"ו מהל' קרבן פסח שכתב גבי עבר בדרך ונמצא מת מושכב לרחבה של דרך כו' הרי זה עושה פסחו בד"א בשהיה מהלך ברגליו שהרי אפשר שלא יגע אבל אם היה רוכב או טעון משא הרי זה טמא אע"פ שהיא טומאת התהום לפי שא"א שלא יגע ולא יאהיל ע"כ. משמע דאית ליה בפסח דבשהאהיל ודאי בטומאת התהום טמא ומפרש הך בד"א דקתני בברייתא דקאי אפסח ולא התהומא כדפירש"י והתוס' וא"כ כיון דאית ליה דהיכא שהאהיל ודאי בטומאת התהום טמא היכא שהמת משוקע בקרקע המערה היכא שירד להקר למה לן שנגע הרי ודאי האהיל במערה וכדכתבו התוס' דהא ודאי מי שנכנס למערה שקבר בתוכה הוא טמא שנכנס לאהל המת ודכתב רבינו בפ"ג מהל' טומאת מת גבי מערה שהקבר בתוכה והגר לפני המערה כו' ואין לחלק בין נזיר לפסח ולומר דדוקא בפסח טמא בהאהיל ולא בנזיר דהא בגמ' בנזיר מניינהו אהדדי. וע"ק במ"ש נמצא המת צף על פני המערה כו' שחזקתו שנגע ולמה לי שנגע נימא דעל הספק האהילה המערה. ואולי י"ל

מגדל עוז

אי זו היא טומאת התהום עד אפילו בסוף העולם: כתב הראב"ד ז"ל בחיי ראשי אומר אני שלא עלה על דעת וכו': ואני אומר פירוש לפירושו דבפרק בתרא דנזיר (דף ס"ג) גמרא מתני' דנזיר מגלח כו' פליגי בה ר"א ור"ל דר"א מוכח טומאת התהום מדכתיב וכי ימות מת עליו בפתע פתאום ממשוררת לו ור"ל אמר קרא איש איש כי יהיה טמא לנפש או בדרך רחוקה כדרך מה דרך בגלוי אף כל בגלוי ואקשינן לר' אלעזר ואלא הא דתנן ואי זו היא טומאת התהום כל שאין אדם מכירה כו' עד ומו הא דתניא המוצא מת מושכב לרחבה של דרך בתרומה טמא בנזיר בעשיית פסח טהור מאי שנא אלא טומאת התהום גמרא גמירי לה ע"כ. וכן לשמעתינו דהכוא אלא דקאמר תלמודא אעושה פסח קאי ולמעוטי טומאת התהום בזיבה. יצא מכלל דבריו שאין הנזיר בכלל. אבל לרבותינו בעלי התוס' ז"ל פירשו כר"מ ז"ל ואמרו שבכ"מ נזיר ועושה פסח בהדדי נינהו:

ולא אמרו טומאת התהום עד סוף הפרק. פרק בתרא דנזיר:

פ"ז יש טומאות מן המת כו' עד אין עולין לו ממנין נזירותו. פרק כ"ג ונזיר (דף מ"ט):

שהנזיר מגלח עליהן. על הנפל ואפילו לא נתקשרו איבריו בגידין. ועל כזית מבשר המת. ועל כזית נצל. ועל עצמות שהן רוב מנין העצמות אע"פ שאין בהן רובע הקב. ועל עצמות שהן רוב בנינו של מת ואע"פ שאין בהן רובע הקב. ועל חצי קב עצמות אע"פ שאין בהן לא רוב בניינו ולא רוב מניינו. וכל העצמות יהיו משל מת אחד ולא משני מתים. ועל השדרה הבאה ממת אחד. ועל הגולגלת של מת אחד. ועל אבר מן המת הבא ממת אחד. ועל אבר מן החי מאדם אחד. שיש עליהן בשר שראוי לעלות בו ארוכה בחי. ועל חצי לוג דם הבא ממת אחד. ועל מלא חפנים רקב המת. אי זהו נצל זה בשר המת שנמוח ונעשה לחה סרוחה: **ג** ואין רקב המת מטמא עד שיקבר ערום בארון של שיש ויהיה כלו שלם. חסר ממנו אבר או שנקבר בכסותו או בארון של עץ או בשל מתכת אין לו רקב. ולא אמרו רקב אלא למת בלבד להוציא הרוג שהרי חסר דמו: **ד** קברו שני מתים כאחד. או שגזז שערו או צפרניו וקברום עמו. או אשה עוברה שמתה ונקברה ועוברה במעיה אין הרקב שלהם מטמא. וכן

כסף משנה

ומ"ש וכל העצמות יהיו משל מת אחד וכו'. בפ"ב דאהלות (דף מ"ו:) השדרה והגולגולת משני מתים ורביעית דם משני מתים ורובע עצמות משני מתים ואבר מן המת משני מתים ואבר מן החי משני אנשים ר"ע מטמא וחכמים מטהרים וידוע דהלכה כחכמים. ומ"ש שיש עליהם בשר שראוי לעלות ארוכה, בפ"ק דכלים (משנה ה'): ודע שבגמ' (דף נ"ב) איבעיא לן שדרה וגולגולת תנן או דילמא או שדרה או גולגולת ולא איפשיטא ויש לתמוה למה רבינו מני להו בתרתי. ומ"ש ועל מלא חפנים רקב המת בפ' כה"ג ונזיר (דף נ':) מפרש ר"י דמלא תרווד היינו מלא חפנים. ומ"ש איזהו נצל זה בשר המת שנמוח וכו' שם (דף נ'):

ג ואין רקב המת וכו'. ברייתא שם (דף נ"א). ומ"ש ויהיה כולו שלם חסר ממנו אבר וכו' שם שני עולא (בר חנינא) מת שחסר אין לו רקב. ומ"ש או שנקבר בכסותו או בארון של עץ ברייתא שם. ומ"ש או בשל מתכת מאחר שאמרו דשל שיש דוקא ממילא נתמעט של מתכת כמו שנתמעט של עץ. ופירש"י נקבר ערום וכו' אבל אם נקבר בכסותו אפילו בארון של שיש אין לו תורת רקב לפי שכסותו שנרקבה עמו נעשים לו תערובת ואנו אין לנו הלכה למשה מסיני שיהא רקב מטמא אלא רקב הבא מן המת עצמו בלא תערובת וכן אם נקבר בארון של עץ ואפילו ערום או ע"ג רצפה של לבנים הואיל (והם) [והארון של עץ והתבן של לבנים] עשויים לירקב נעשים לו תערובת ואין לו תורת רקב. ומ"ש ולא אמרו רקב אלא למת בלבד:

ד קברו שני מתים כאחד. בפ' כ"ג אר"י שני מתים שקברם זה עם זה נעשים גלגלין זה לזה ופירש"י נעשה כמי שנתערב זה בזה ואין זה רקב גמור גלגלין כלומר המגלגל זה לזה ונתערב זה עם זה והוי כנתערב עמו כסות או רקבון אחר דמי מתיב ר' נתן רקב הבא משני מתים טמא אמר רבא (התם) שקברם זה בפ"ע וזה בפ"ע והרקיב ועמדו על מלא תרווד רקב ודייק רבינו לכתוב קברו שני מתים כאחד לומר דדוקא בכה"ג הוא דאין לו רקב. אבל אם נקבר כל אחד בפ"ע הוי רקב וכן לעיל גבי טומאות שהנזיר מגלח עליהם ועל מלא חפנים רקב המת לא כתב ממת אחד כמ"ש באחרים לומר דכבר אפשר דמשני מתים הוי רקב. ומ"ש או שגזז שערו, מימרא שם. ומ"ש או צפרניו הכי משמע התם דלפורן ושער שוים אבל איכא למידק דאמרינן התם דכי לא גזז מיבעי ליה דילמא אמרינן כל העומד ליגזז כגזוז דמי ולמה השמיטו רבינו. ומ"ש או אשה עוברה שמתה וכו', שם בעיא דאיפשיטא בגמ"ל

הרדב"ז

ואמר ר' יוחנן לא נצרכה אלא לנפל שלא נתקשרו איבריו בגידין וזהו שהקדים רבינו הנפל:

ב ועל עצמות שהן רוב מנין וכו'. שם אמר רבא לא נצרכה אלא לרוב בניינו ולרוב מניינו שאין בהם רובע עצמות וכתב רבינו שני הפירושים להלכה שהכל הוא בכלל על המת השנוי במשנה ומר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי: ועל חצי קב עצמות וכו'. שם במשנה ועל חצי קב עצמות ועל כרמין כשאין רוב בניין ולא רוב מנין דאי אית בהו רוב בנין או רוב מנין הא מרבינן ליה ממתני' דתנן ועל המת דלא צריך אפילו ליה בהו רובע הקב: ועל העצמות יהיו ממת אחד וכו'. שם ת"ר ששה דברים ר"ע מטמא וחכמים מטהרין על אבר מן המת שבא משני מתים ועל אבר מן החי שבא משני בני אדם ועל חצי קב עצמות שבא משני מתים וכו' ואמרי' שחזר בו ר"ע הילכך מתני' איירי בבאים ממת אחד: ועל השדרה וכו'. שם במשנה ומוקמינן לכל הני כשבאין ממת אחד ומסיים בה על אלו הנזיר מגלח ומזה בשלישי ובשביעי וסותר את הקודמים ואינו מתחיל למנות עד שיטהר ומביא את קרבנותיו:

איזהו נצל וכו'. שם איזהו נצל בשר המת שקרש ומוהל שהרתיח היכי דמי אי דלא ידעי דדידיה הוא כי קריש מאי הוי אלא דידעי דדידיה הוא אע"ג דלא קריש אמר ר' ירמיה בשהם אי קריש מוהל הוא ואי לא קריש דילמא כיחו וניעו הוא:

ג ואין רקב המת מטמא וכו'. שם ת"ר איזהו מת שיש לו רקב מת שנקבר ערום בארון של שיש או ע"ג רצפה של אבנים וכו' ותני עולא בר חנינא מת שחסר אין לו רקב ולא תפוסה ולא שכונת קברים:

ד קברו שני מתים כאחד וכו'. שם א"ר יוחנן שני מתים שקברן זה עם זה נעשים גלגלין זה לזה וא"ר י גזז שערו וקברו עמו נעשה לו גלגלין ובעי ר' ירמיה עובר במעי אשה מהו וכו' א"ל כיון דסופו לצאת מפרש פרים מינה כלומר והוו להו כשני מתים ואמר אביי נקטינן מת שנתנו אין לו רקב ומשמע מגמרא דרקב הבא משני מתים מטמא דמותבינן עליה דר' יוחנן דאמר שני מתים שקברן זה עם זה נעשו גלגלין זה לזה מדתניא רקב

לחם משנה

י"ל דרבינו איירי הכא במערה פתוחה מלמעלה כנגד טומאת התהום ואינו מאהיל עליה ודוחק:

פ"ז ב על הנפל ואפילו לא נתקשרו איבריו בגידין כו'. כר"י דמוקי מתני' דפרק כה"ג ונזיר (דף מ"ט:) דקאמר הנזיר מגלח על המת דהיינו נפל שלא נתקשרו איבריו ואע"ג דרבא אוקמה ברוב בניינו ורוב מניינו ופסקה רבינו בסמוך מ"מ סובר רבינו ז"ל דלענין דינא לא פליגי ר"י ורבא: ועל העצמות שהם רוב בניינו של מת ואע"פ שאין בהם רובע כו'. כאוקימתא דרבא ומיהו דחצי קב עצמות הוי אפי' שאינו מרוב מניינו ורוב בניינו וכמ"ש רבינו וכן פירשו שם התוס' במילתיה דרבא אע"ג דבמתני' פירש והכריח דחצי קב עצמות הוי מרוב מניינו ורוב בניינו אפשר דכתבו לר"י דס"ל דאפשר דפליגי עליה דרבא וכיון דאמרינן דבנזיר רוב מניינו ורוב בניינו אע"פ שאין בהן רובע מגלח משמע דודאי מטמא בעלמא דאי לא בנזיר אמאי מגלח וא"כ משמע דרוב דמטמא בעלמא הוי אפי' שאינו מרוב בניינו ורוב מניינו דאי רוב בניינו בלא רובע מאי ופתח מתני' דקאמרה לקמן דעל רובע עצמות אין הנזיר מגלח משמע דגילוח ליכא הא טומאה איכא הוי ברובע עצמות אע"פ שאינו מרוב מניינו דאי מרוב מניינו אפי' הנזיר מגלח בלא רובע וזה טעם לרבינו ז"ל שפסק בהל' טומאת מת פ"ב דעל רובע הקב מטמא טומאת מת אע"ג דליכא רוב מנין ורוב בנין ותמה שם הרב כ"מ ז"ל איך פסק דלא כמתני' סתמא דאהלות דקאמרה דבעינן רובע מרוב בנין וכן ב"ה בפ"ק דעדיות ועם זה שכתבנו אתי שפיר שפסק כסתם משנה דהכא דקאמרה על רובע עצמות שאין הנזיר מגלח משמע דטומאה איכא ואם יקשה עדיין לך אמאי שבקיה לעדיות ולדאהלות דהוי תרתי ופסק כי הכא י"ל דבגמ' בפ' כה"ג ונזיר אמר ר' אליעזר זקנים הראשונים מקצתם היו אומרים כו' ב"ד אחריהם אמרו חצי קב עצמות וחצי לוג דם לכל רובע עצמות ורביעית דם לתרומות וקדשים אבל לא לנזיר ועושה פסח ואמרו שם מפי שמועה אמרו מפי זכריה ומלאכי והוי עיקר והתם איירי ברובע שאינו מרוב בנין דאי רוב בנין אפי' בנזיר מהני אע"פ שאינו רובע:

על השדרה וכו' ועל הגולגולת וכו'. עיין בפ"ב מהל' טומאת מת כי שם תירץ הרב בעל כ"מ ז"ל בשם הר"י קורקוס ז"ל למה פסק רבינו ז"ל דהוי או שדרה או גולגולת כיון דהוי בעיא דלא איפשיטא: **איזהו** נצל זה בשר המת וכו'. שם בגמ' (דף נ') אמרינן שקרש וכתבו רבינו ז"ל בפ"ב מהל' טומאת מת ואפשר דסמך כאן על מה שביאר שם:

ג ולא אמרו רקב אלא למת בלבד להוציא הרוג וכו'. בפרק המפלת (דף כ"ז) וזה סיוע לפירוש רבינו ז"ל שפירש לעיל גבי מה שאמר ולא אמרו טומאת התהום אלא למת בלבד דהוי למעוטי הרוג דומיא דפירושא דהכא אבל אם נמצא בגוש ארץ העכו"ם וכ"ש באוירה וכדפסק רבינו ז"ל בריש פרק י"א מהל' טומאת מת דארץ העכו"ם מטמא אוירה אלא רבותא נקט דאפי' נמצא בגושה דהוי טומאה המורס

מאוירה כדכתב שם אינו מגלח אי נמי שהוא לא דבר אלא בדברים דמזה בשלישי ובשביעי והאוירה אינו מזה בשלישי ובשביעי כדאמרו בגמרא שם בפרק כה"ג ונזיר. וא"ת כיון דגזרו על אוירה למה כתב שם רבינו ז"ל בפי"א הנכנס לארץ העכו"ם בשידה תיבה ומגדל הפורחים באויר טמא שאהל זרוק אינו אהל הא בלאו הכי טמא דאהל זרוק כיון דגזרו על אוירה טמא כדאמר שם בגמ' בפ' כהן גדול ונזיר דרבי מטמא גבי נכנס בשידה תיבה ומגדל משום האויר הנכנס דרך פתחים אע"ג דאהל זרוק שמיה אהל דהכי הוא ס"ד דמ"ד התם לימא כתנאי מאי לאו רבי סבר משום אוירה ט' ואפי' תאמר דרבינו נתן טעם זה להוסיף עליו טומאה דגושה דהוי טומאה המורס עדין קשה לך בסוגיא דעפרה טמא אמאי כתב רבינו דיכול ליכנס בה בשידה תיבה ומגדל הא כיון דאהל זרוק לא שמיה אהל ולא הויא הפסק הוי כמהלך ממש על גבי קרקע דאמר שם לא דכ"ע משום גושה מר סבר אהל זרוק שמיה אהל ומר סבר לא שמיה אהל דהיינו רבי דמטמא. ואולי י"ל דגירסת רבינו ז"ל הוי לא דכ"ע משום אוירה והכא איירי במגדל שהוא סתום לגמרי למעלה שאינו נכנס אויר ומעיקרא היה סבור דכ"ע אהל זרוק לא שמיה אהל ולכך רבי דמטמא כאילו הולך באויר ועל אוירה גזרו ור' יוסי דמטהר משום דעל אוירה לא גזרו ואע"ג דאהל זרוק לא שמיה אהל לא חשבינן ליה כהולך בקרקע אלא כהולך באויר. ופירקו דכ"ע משום אוירה וטעמא דרבי דמטמא משום דאהל זרוק לא שמיה אהל והוי כהולך באויר ור' יוסי סבר שמיה אהל והפסיק בינו לאויר והשתא ה"ש דפריך בגמרא דאיך ר' יוסי מאי סבר דאהל זרוק שהיה אהל והתניא וכו' דמשמע דמעיקרא היה סבור דר' יוסי סבור דאהל זרוק לא שמיה אהל כדכתיבנא. וא"ש מה שנתן שם רבינו ז"ל הטעם דאהל זרוק לא שמיה אהל כלומר דאי לאו הכי כיון שהוא סתום הוא מפסיק בינו לאויר אבל כיון דאינו אהל הוי כהולך באויר ועל אוירה גזרו:

ד או שגזז שערו וצפרניו וכו'. בגמ' (דף נ"א) בעי שער העומד ליגזז אי כגזוז דמי הו לא וכתבו רבינו ז"ל בסוף פ"ג מהל' טומאת מת וכאן סמך על מ"ש שם. הו היכא בעיא בגמ' גבי רקב הבא מן העקב מהו. ועוד שאלו שם זרע במעי אשה מהו כלומר אי הוי גלגלין הו לא ועוד שאלו (שם ע"ב) פירשה מהו ועוד שאלו עורו מהו כיחו וניעו מהו וכולהו סליקו בתיקו ולא ידעתי למה לא הזכירם רבינו ז"ל שהם ספק טומאה כמ"ש בשאר הבעיות. ואפשר דס"ל דכל הני בעיי ליתנהו ובודאי דהוי רקב מדאמר ליה רב שמואל בר אחא לרב פפא ואי ס"ד כל הני דקאמר הוי גלגלין רקב דמטמא היכי משכחת לה ואע"ג דשני ליה רב פפא שנויא דחיקא הוא ולכך לפי האמת לא הוי כל הני גלגלין ולכך לא הזכירם רבינו ז"ל. גם שם אמרו שרקב צריך שיבא מן הבשר והגידין ועצמות ולא הזכירו רבינו ז"ל ולא ידעתי לאיזה טעם לזה:

הרדב"ז (מכ"י)

וקב הבא משני מתים טמא ומהדרן רבא התם שקברן זה בפני עצמו וזה בפני עצמו והרקיבו ועמדו על מלא הרווד רקב וכן נראה מדברי רבינו שכתב ועל מלא חפנים מרקב המת ולא כתב הבא ממת אחד כי הכי: טחן את המת כו'. שם בעיא ולא נפשטה. עוד שם בעי רבא הרקיב כשהוא חי וחזר ומת מהו ולא נפשטה. עוד שם בעי חזקיה שערו העומד לגלח לפורן העומד ליגזז מי אמרינן כל העומד ליגזז כגזוז דמי או דילמא השתא מיהא מחוברין ולא נפשטה. וא"ת למה השמיט רבינו בעיית ר' ירמיה אם הרקיב חד אבר וקא אתי דרך העקב וסלקא בתיקו. וי"ל דמילתא דלא שכיחא היא ומהאי טעמא השמיט כל הנך בעיי דשכבת זרע במעי אשה מהו פירשה מהו עורו מהו כיחו וניעו מהו א"ל רב שמואל בר אחא לרב פפא ואי ס"ד כל הני דקאמר הוו גלגלין רקב דמטמא היכי משכחת לה דאשקייה מי דקליס וסכייה גשא ופלקיה במי טבריה ומשום דלא שכיח כי האי גוונא השמיט רבינו כל אלו הבעיות ומה שכתב בעיית שערו העומד ליגזז וכו' משום דאבעיא לן כה"ג בדוכתא אחריתי:

ה כל אלו השתים עשרה טומאות וכו'. כל אלו שנויים במשנה כשאתה מונה שלשה בכלל ועל המת והם הנפל ורוב מנין עצמות או רוב בנין עצמות ומסיים בה ועל מגען ועל משאן ועל אהלן ועל עצם כשעורה על מגעו ועל משאו אבל על אהלו אינו מגלח דעצם כשעורה אינו מטמא באהל ואע"ג דתנן ועל מלא תרווד רקב ותנן בסיפא ועל מגען ועל משאן ועל אהלן האי על מגען אשארא קאי ולא קאי על מלא הרווד רקב שהרי אי אפשר ליגע בכולו כאשר כתב רבינו:

ו אבל אם נטמא בארץ העכו"ם וכו'. שם במשנה אבל הסככות והפרעות ובית הפרס וארץ העכו"ם והגולל והדופק ורביעית דם ואהל רובע עצמות וכלים הנוגעים במת וימי ספרו וימי גמרו על אלו אין הנזיר מגלח ומזה בשלישי ובשביעי ואינו סותר את הקודמים ומונה מיד וקרבן אין לו ואמרינן עלה ואלו הן הסככות אילן המיסך על הארץ והפרעות היוצאות מן הגדר וארץ העכו"ם אמרינן התם משום מאי גזרו בה וכגון שנזר בא"י ויצא חוצה לארץ אינו סותר אבל אם נזר בח"ל ובא לארץ סותר הכל ומתחיל ומונה נזירותו בא"י. ואיכא למידק דתנן הכא דעל אהל רובע עצמות אינו סותר אבל על מגען ועל משאן סותר ואמאי לא תני לה לעיל גבי הנך דסותר וכ"ת משום דלא מיתני ליה על אהלן שהרי אינם מטמאין באהל הרי מלא תרווד רקב אינו מטמא באהל ותני לה ועל עצם כשעורה ועל מגעו ועל משאו וליתני נמי על רובע עצמות על מגען ועל משאן. וי"ל דסמיך אהך דתני ועל אהל רובע עצמות ואע"ג דמדיוקא דרישא שמעינן ליה דמשמע הני קב אין רובע קב לא אי לאו סיפא ה"א אפילו על מגעו ועל משאו לא להכי איצטריך למיתני רובע עצמות דעל אהלן הוא דאין נזיר מגלח כדאיתא בגמ' ומה שנראה מדברי רש"י ז"ל שאם יש בו עצם כשעורה שלם מטמא במגע ובמשא וסותר הכל אבל לא באהל אבל אם אין בו עצם כשעורה שלם כגון דאקמח אקמוחי שמתך דק דק אע"פ שיש רובע קב של עצמות אינו סותר אפילו כמגען וכמשאן ומתני' דקתני ועל אהל רובע עצמות כגון דלא אקמח דאית בהו עצם כשעורה ומשום דלא פסיקא ליה לא תנייה ברישא וקתני להו מתני' דסע"ג דאית ביה רובע הקב ובהם עצמות כשעורה לא מטמא באהל ורבינו לא חילק ונראה מדבריו דאפי' אין בהם כשעורה מטמא במגע ובמשא וסותר את הקודמים ומאי דפריך ברישא תני בסיפא:

ח נגע באהל המת וכו'. שם במשנה אבל הסככות וכו' וכלים הנוגעים במת וכו' על אלו אין הנזיר מגלח ומזה בשלישי ובשביעי ואינו סותר את הקודמים ומונה מיד וקרבן אין לו ואמרינן בגמרא ה"נ מסתברא מדקתני וכלים הנוגעים במת הני כלים בני הזאה נינהו אלא ש"מ אשארא הרי זה מבואר דהא דקתני ומזה בשלישי ובשביעי לא קאי אכלים אלא אשארא והני כלים לאו כלי מתכות הם שאם היו כלי מתכות הרי הם כחלל וסותר את הקודמים ומגלח עליהם הנזיר ורבינו מפרש בכלים שהנוגע בהם טמא טומאת שבעה ומשמע דאפילו בכלי מתכות איירי ותו מדסתם משמע דבכל כלים המגעים במת איירי והראב"ד ז"ל סובר דבטומאה בחבורין טמא טומאת שבעה אבל שלא בחבורין טומאת ערב לבד וגם התוס' פירשו דאיירי בכלי שטף שאין בהם אלא טומאת ערב: ויראה לי שזה הדין וכו'. משום דאמרינן בגמרא וכלים הנוגעים במת הני כלים בני הזאה נינהו בתמיה ומדפריך הכי בפשיטות הוה משמע דבעלמא נמי לאו בני הזאה נינהו לפיכך הוצרך לומר שאין הדברים אמורים אלא לענין נזיר אבל בעלמא בני הזאה נינהו ויש ראיה לדבריו ממה שהשיב רבינו חיים כהן לר"ם שאמר דכל כלי מתכות הרי הוא כחלל והנזיר סותר ח"ל והו בהדיא תניא בתוספתא דמסכת אהלות דקא חשיב התם ארבע טומאות במת כיצד כלים

הפלאה. הלכות נזירות פ"ז

וכן אם טחן המת עד שנעשה רקב אינו מטמא עד שירקיב מאליו. טחן את המת והניח עפרו עד שהרקיב כולו. או [שהרקיב] מקצתו כשהוא חי ומת והרקיב הכל הרי זה ספק ואם נטמא לרקב זה הרי זה ספק טמא. וכן אם נטמא ברובע עצמות הבאין מהשדרה או מן הגולגולת באהלן הרי זה ספק טמא: ה *כל אלו השתים עשרה טומאות שמנינו אם נגע נזיר באחת מהן או נשאה או האהיל הנזיר עליה או האהיל הטומאה על הנזיר או היה הנזיר ואחת מטומאות אלו באהל אחד הרי זה מגלח תגלחת טומאה ומביא קרבן טומאה וסותר את הכל. חוץ מן הרקב שאינו מטמא במגע שאי אפשר שיגע בכלו שהרי אינו גוף אחד. אבל אם נשאו או נטמא באהלו מגלח: ו וכן נזיר שנגע בעצם המת אפילו עצם כשעורה או נשאו הרי זה מגלח עליו ומביא קרבנות טומאה וסותר את הקודמים. ואין עצם כשעורה מטמא באהל. *אבל נטמא באחת משנים עשר דברים הללו. בגוש ארץ העכו"ם או בשדה שנחרש קבר בתוכה שהן מטמאין במגע ובמשא. או שהאהיל עליו ועל השריגים היוצאים מן האילנות או הפרעות היוצאות מן הגדר או מטה או גמל וכיוצא בו. או שנטמא באהל רובע עצמות שאין בהן לא רוב בנין ולא רוב מנין. או שנטמא ברביעית דם מן המת שהיא מטמא במגע ובמשא ובאהל. או שנטמא בגולל או בדופק שהן מטמאין במגע ובאהל. או שנטמא באבר מן החי או באבר מן המת שאין עליהן בשר כראוי הרי זה אינו סותר: ז אע"פ שבכל אלו הוא טמא טומאת שבעה ומזה בשלישי ובשביעי. אינו מגלח תגלחת טומאה ולא מביא קרבנות ולא סותר את הקודמין. אבל כל ימי הטומאה אין עולין לו ממנין ימי נזירותו: ח *נגע באהל המת או בכלים הנוגעים במת אינו מזה בשלישי ובשביעי. ויראה לי שדין זה מיוחד בנזיר. אבל כל אדם שנטמא בכלי טומאת שבעה יזה בשלישי ובשביעי כמו שיתבאר בהלכות טומאת מת.

וכן

השגת הראב"ד

*נגע באהל המת או בכלים הנוגעים במת וכו' ימי טומאתו בכלים ממנין ימי נזירותו. א"א כל זה אינו כלום אלא מה שאמרו שהאדם מיטמא בכלים הנוגעים במת לטומאת שבעה לא אמרו אלא בחיבורין חיבורי אדם בכלים וכלים במת אבל שלא בחבורין טומאת ערב:

* סמ"ג שם: *כצ"ל וככל הדפוסים הראשונים נתערבו הדברים:

כסף משנה

בהמ"ל. ומ"ש וכן אם טחן המת, מימרא שם. ומ"ש טחן את המת וכו' או שהרקיב כשהוא חי וכו' שם בעיי דלא איפשיטא. ומ"ש וכן אם נטמא ברובע עצמות וכו', שם (דף נ"ב:) בעי רמי בר חמא רובע עצמות השדרה וגולגולת מאי כי קתני חצי קב עצמות (היכא דאיכא) משאר איברים אבל משדרה וגולגולת דהמירי אפילו רובע עצמות או דילמא לא שנא ולא איפשיטא. ומשמע לרבינו דלא מיבעיא ליה אלא לענין אם האהיל עליהם אבל אם נגע בהם או נשאם פשיטא ליה דמגלח עליהם כמו שמבואר במשנה שכתבתי דאפילו עצם כשעורה הוא מגלח על מגעו ועל משאו:

ה כל אלו הי"ב וכו'. מבואר שם (דף מ"ט:) במשנה. ומ"ש חוץ מן הרקב שאינו מטמא במגע בפ"ג דאהלות מלא תרווד רקב שנבלל במים אינו חבור לטומאה:

ו וכן נזיר שנגע וכו'. בפרק כה"ג ונזיר. ומ"ש ואין עצם אחד מטמא באהל: אבל אם נטמא וכו'. משנה פ' כה"ג ונזיר (דף נ"ד) אבל הסככות והפרעות ובית הפרס וארץ העכו"ם והגולל והדופק ורביעית דם ואהל ורובע עצמות וכלים הנוגעים במת וימי ספרו וימי גמרו על אלו אין הנזיר מגלח ומזה בשלישי ובשביעי ואינו סותר את הקודמין (ומתחיל) ומונה מיד וקרבן אין לו ופירש שם רבינו ואהל ורובע עצמות אם שנגע באהל המת או (ר"ל) האהיל על רובע עצמות. ומ"ש או מטה או גמל בירושלמי דנזיר פ"ו ובתוספתא דאהלות רפ"ט. ומ"ש או שנטמא באבר מן החי או באבר מן המת שאין עליו בשר כראוי מדקתני גבי טומאות שהנזיר מגלח עליהן אבר מן המת ואבר מן החי שיש עליהם בשר כראוי ממילא משמע שאם אין עליהם בשר כראוי אין הנזיר מגלח עליהן:

ז ומ"ש אבל כל ימי הטומאה אין עולין לו ממנין ימי נזירותו. שם (דף נ"ד:) במשנה אמרו ימי הזב והזבה וימי הסגרו של מצורע הרי אלו עולים לו ומשמע דוקא הני אבל ימי טומאת מת אע"פ שהיא מטומאות שאין הנזיר מגלח עליהם אין עולים לו:

ח נגע באהל המת או בכלים הנוגעים במת וכו'. במשנה שכתבתי בסמוך ואהל וכלים המגעים במת. ומ"ש ויראה לי שדין זה המיוחד בנזיר טעמו מדלא אמרו כן אלא גבי נזיר. אבל הוא דבר תימה שיהא הנזיר קל

לחם משנה

ח נגע באהל המת או בכלים הנוגעים וכו'. בגמרא (דף נ"ס) אמרו ה"נ מסתברא מדקתני וכלים הנוגעים במת הני כלים בני הזאה נינהו והקשו שם בתוס' וליתני דהני כלים דהם כלי מתכות דאדם הנוגע בהם טמא טומאת שבעה ותירצו שם דע"כ לא מוקמא בכלי מתכות דא"כ הנזיר מגלח דהרב הרי הוא כחלל אלא ודאי באשר

משנה למלך

פ"ז ו או שנטמא ברביעית דם כו'. בפרק ג' מהל' טומאת מת כתב הרי"ט קורקוס ז"ל דלדעת הראב"ד על אהל רביעית דם מגלח וכבר תמה עליו שם:

ח נגע באהל המת או בכלים הנוגעים כו'. (א"ס כתוב בהשגות כל זה אינו כלום כו'. ועיין במ"ש הרב המחבר פ"ה מהל' טומאת מת הלכה ג'):

מגעו

מגדל עוז

נגע באהל המת וכו' ויראה לי שזה דין המיוחד כו' וכן יראה לי כו' עד ממנין נזירותו:
כתב הראב"ד ז"ל כל זה אינו כלום וכו': ואני אומר הפיסקא שפסק ר"מ ז"ל משנה שלימה היא פ' כה"ג ונזיר דתנן על אלו טומאות הנזיר מגלח וכו' ומזה בשלישי ובשביעי וסותר כו' עד אבל הסככות הפרעות ובית הפרס וארץ העכו"ם והגולל והדופק ורביעית דם ואהל רובע עצמות וכלים הנוגעים במת וכימי ספרו וכימי גמרו על אלו אין הנזיר מגלח ומזה כלומר וגם אינו מזה בשלישי ובשביעי ואינו סותר הקודמין כו' הנה הפיסקא שלו משנה שלימה מוכחמת לדברי הכל וגם הסכימו רבינו וגדולים הסכימו כדבריו ומכלל ר"י מסיפונט ז"ל ויש להם ראיה מדתנן ריש מס' אהלות ד' טמאים במת ג' טמאים טומאת שבעה ואחד טמא טומאת ערב כו' ומפרש לה במשנה שלישית דתנן

כיצד

וכן יראה לי שזה אינו מזה בשלישי ובשביעי אם נגע בכלים כדי שיעלו לו ימי טומאתו בכלי ממנין ימי נזירותו: **ט** נזיר שנצטרע והוחלט כל ימי חלוטו ושבעת ימי ספירו שסופר אחר שיטהר לצרעתו בין תגלחת ראשונה לשניה אין עולין לו מימי נזירותו. אבל ימי הסגר עולין לו. וכן אם זב בשרו בין איש בין אשה כל ימי זיבתן עולין להן אע"פ שהן טמאין ודבר זה הלכה הלמש מסיני הוא: **י** אין צריך לומר שאם נטמא הנזיר בשאר טומאות שימי טומאתו עולין לו ואינו סותר כלום. נטמא במת בתוך ימי צרעתו סותר את כל הקודמין שהרי בנזירותו עומד ואע"פ שהוא טמא: **יא** [א]הנזיר מותר בטומאת מת מצוה ובתגלחת מצוה. ואסור ביין המצוה כיין הרשות. כיצד מי שנשבע שישתה היום יין שהרי מצוה עליו לשתות ואחר כך נדר בנזיר חלה נזירות על השבועה ואסור ביין. ואין צריך לומר שהוא אסור ביין קדוש והבדלה שאינו אלא מדברי סופרים: **יב** וכיצד הוא מותר בטומאת מת מצוה. היה מהלך בדרך ופגע במת שאין שם מי שיקברנו הרי זה מטמא לו וקוברו

ודברים

א סמ"ג לאוין רנ:

כסף משנה

קל מאמר בני אדם. ומ"ש וכן יראה לי שזה שאינו מזה בשלישי ובשביעי אם נגע בכלים וכו': כתב הראב"ד כל זה אינו כלום כו'. איני יודע מי הגיד לאדונינו הראב"ד שרבינו סובר שאפילו שלא בחיבורין מיטמא דהא מדכתב הנוגעים במת ולא כתב שנגעו במת משמע בהדיא דבחיבורין דוקא מיירי:

ט נזיר שנצטרע והוחלט. בס"פ כה"ג ונזיר ימי ספרו וימי גמרו אין עולים לו מן המנין וכן משמע במשנה שכתבתי בסמוך דקתני בה שעל ימי ספרו וימי גמרו אין הנזיר מגלח ומזה בשלישי ובשביעי ואינו סותר את הקודמין ומונה מיד וקרבן אין לו ומדקתני מונה מיד משמע שאין ימי ספרו וימי גמרו עולין לו שאם היו עולין לו מאי מונה מיד איכא. ופירש רבינו שם לשון התורה במצורע כשנרפא מצרעתו שיגלח וישהה שבעה ימים אחר התגלחת והטהרה והוא מה שאמר וישב מחוץ למחנה שבעת ימים ואח"כ יביא קרבנותיו ואלו השבעה ימים נקראים ימי ספרו וימי הצרעת שהיה בהם מוחלט שהם ימי החלטו נקראים ימי גמרו ר"ל תשלום טומאתו. ומ"ש אבל ימי הסגר עולים לו וכן אם זב בשרו וכו' במשנה שכתבתי בסמוך. ומ"ש ודבר זה הל"מ הוא. ומ"ש אין צ"ל שאם נטמא הנזיר בשאר טומאות וכו'. דבר פשוט הוא. ומ"ש נטמא בתוך ימי צרעתו וכו':

יא הנזיר מותר בטומאת מת מצוה וכו'. פרק ג' מינים שהיוצא לא הותר מכללו וטומאה ותגלחת הותרו בתגלחת מצוה ובמת מצוה ובגמ' ויין יותר מכללו ק"ו מטומאה ומה טומאה שהיא סותרת הותר מכללה יין שאינו סותר אינו דין שיותר מכללו אמר קרא מיין ושכר יזיר לאסור יין מצוה כיין הרשות ובפ"ק אמרינן מיין ושכר יזיר לאסור יין מצוה כיין הרשות מאי היא קידושא ואבדלתא הרי מושבע ועומד עליו מהר סיני אלא כי הא דאמר רבא שבועה שאשתה וחזר ואמר הריני נזיר אתיא נזירות חיילא על שבועה. ופירש המפרש לאסור יין מצוה כיין הרשות מאי היא קידושתא ואבדלתא כלומר קס"ד דהאי דאמר לאסור יין מצוה דהקידושא ואבדלתא קאמר והיכי חייל עליכן איסור נזירות והא מושבע ועומד מהר סיני הוא דכתיב זכור את יום זכרהו על היין וכתבו התוס' מושבע ועומד מהר סיני הוא דקידוש היום דאורייתא ואיך תחול עליו נזירות וקשה דאדרבה להכי אצטריך קרא יתירא לומר דחייל עליה נזירות וע"ק מאי משני בתר הכי וכו' לכך נראה לר"ת דגרסינן בתמיהא וכי מושבע ועומד מהר סיני כלומר למה לי קרא מיותר וכי מושבע וכו' דנהי דקידוש היום דאורייתא על היין לאו דאורייתא ומשני כגון שנשבע לשתות וקמ"ל קרא יתירא דחייל עליה אע"פ שנשבע לשתות. ורבינו נראה שמפרש כפירוש ר"ת שהרי כתב אין צריך לומר שהוא אסור ביין קידוש והבדלה שאינו אלא מד"ס:

יב וכיצד הוא מותר בטומאת מת מצוה וכו'. בר"פ כה"ג ונזיר. ומה שכתב ודברים אלו דברי קבלה הם:

נזיר

הרדב"ז (מכ"י)

כלים הנוגעים במת ואדם בכלים וכלים באדם טמאים טומאת שבעה והרביעי בין אדם בין כלים טמאים טומאת ערב וקא אמר בד"א לתרומה וקדשים אבל נזיר אין מגלח אלא על המת בלבד פירוש למעוטי כלים הנוגעים במת דאיירי בהם דהא ודאי מגלח על אבר מן החי ועל כל הנך דתנן במתני' וע"כ מתני' דהתם איירי בכלי מתכות דבכלי שטף אי אפשר להיות טמאים שבעה דדוקא בכלי מתכות דאמר רחמנא חרב הרי הוא כחלל מפיכות לה כמו שמפורש אבל כלי שטף אינו כחלל אלמא דאין הנזיר מגלח עליהם והא דלא אוקי מתני' בכלי מתכות משום דבלאו הכי קים ליה דקתני אסיפא דע"כ לאו אכולה קאי ומזה בג' ובז' דהא קתני נמי ימי ספרו וימי גמרו דלאו בני הזאה נינהו ע"כ. הרי לך מבואר דכלים הנוגעים במת אפילו כלי מתכות בעו הזאה אפילו הכי גבי נזיר לא בעו הזאה ולא סותר הקודמים ואפשר דמשום דאיכא לפרושי בטומאה בחבורין כדעת הראב"ד ז"ל לפיכך כתב ויראה לי הא למדת שהדין שכתב רבינו מבואר והוא מחלוקת מפרשים ובעל מגדל עוז האריך הרבה ואין בכל דבריו ראיה לדחות דברי הראב"ד ז"ל דדוקא בחיבורים איכא טומאת שבעה ולא כמו שכתבתי בשם רבינו חיים כהן דמאי הראב"ד למימר דאיירי בטומאה בחיבורין ומיהו פשטה דמתני' דריש אהלות והתוספתא משמע דאיירו אפילו שלא בחיבורין ותו דהא דאמרינן חרב הרי הוא כחלל אפילו שלא בחיבורין משמע וטמא טומאת שבעה ומזה עליו שלישי ושביעי וה"ה לשאר כלים הנוגעים במת ואמריק עלה במה ד"א לתרומה וקדשים אבל הנזיר אינו מגלח אלא על השנויים במשנה ועדיין צריך תלמוד:

וכן יראה לי שזה שאינו וכו'. סברת רבינו נכונה דהא בהא תליא כיון שאינו מזה בשלישי ובשביעי אע"פ שהוא טמא עולין לו ימי טומאתו למנין נזירותו שאם היה צריך הזאה לא היו עולין לו והא דקתני ומתחיל ומונה לא קאי אכלים הנוגעים במת אלא אשארא דטעונין הזאה שלישי ושביעי לפיכך אין עולין לו למנין נזירותו ומתחיל ומונה:

ט נזיר שנצטרע וכו'. שם במשנה וימי ספרו וימי גמרו על אלו אין הנזיר מגלח ימי גמרו היינו ימי חלוטו וימי ספרו היינו דכתיב וספר לו שבעת ימים והא דקתני על אלו אין הנזיר מגלח לא קאי אימי ספרו וימי גמרו שהרי הנזיר אינו מגלח על טומאת צרעת אלא משום טומאת מת בלבד אלא אשארא קאי ומסקנא דברייתא עלה דמתני' מכאן אמרו ימי ספרו וימי גמרו אין עולין לו מן המנין אבל ימי הזב והזבה והסגרו של מצורע הרי אלו עולין לו וטעמא משום דימי ספרו וימי גמרו בעו תגלחת אבל זב וזבה והסגר מצורע לא בעו תגלחת ולפיכך עולין לו ומכאן יש ראיה למה שכתב רבינו לעיל שאם נטמא בכלים הנוגעים במת עולים לו מן המנין דהא אינו סותר ואינו מגלח ולפיכך עולין לו וכתב רבינו שהיא הלכה למשה מסיני ולא נזכר זה בסוגיא ואפשר דקזב וזבה קאי שלא הוזכרו ברישא דברייתא או דילמא מכאן אמרו קרי הלמ"מ וצ"ע:

י נטמא במת בתוך ימי צרעתו וכו'. פ"ב פלוגתא דר' יוחנן ור"ל ופסק כר' יוחנן דאמר סותר דהא בנזירות קאי:

יא הנזיר מותר בטומאת מת מצוה וכו'. פ"ק אלא כי הא דאמר רבא שבועה שאשתה וחזר ואמר הריני נזיר אתיא נזירות חיילא אשבועה וילפינן לה מדכתיב מיין ושכר יזיר: ואין צריך לומר וכו'. גם זה שם ואע"ג דקדוש הוי מדאורייתא מ"מ על היין הוי מדברי סופרים:

יב וכיצד הוא מותר בטומאת מת מצוה וכו'. פ' כה"ג ונזיר (מ"ז) היו מהלכין בדרך ומצאו מת מצוה ר' אליעזר אומר יטמא כ"ג ולא יטמא נזיר וחכ"א יטמא נזיר ואל יטמא כהן הדיוט שהנזיר אין קדושתו קדושת עולם ואל יטמא כהן שקדושתו קדושת עולם וכתב רבינו אפילו היה נזיר עולם וכן כתבו התוס' וטעמא כיון דסתם נזירות הוי שלשים א"כ קדושת הנזירות אינה לעולם:

נזיר

לחם משנה

בשאר כלים איירי אבל רבינו ז"ל כתב בפ"ה מהל' טומאת מת דה"ה לשאר כלים דמיטמאים טומאת ז' ואיכא בהו הזאה ולכך הוקשה לו א"כ היכי קאמר בגמ' בני הזאה נינהו ולכך הוכרח לחלק בין נזיר לשאר וזה שכתב ויראה לי וכו' הר"א ז"ל השיגו שם וסובר דלא נאמר אלא בכלי מתכות דוקא או אפי' בשאר כלים בחבורין להר"א ז"ל יש לתרץ הקושיא שהקשו התוס' ז"ל כמו שתירצו הם דפי' אפשר דבמתני' מיירי בכלי מתכות או בחיבורין דא"כ אמאי אין הנזיר מגלח אלא איירי בשאר כלים ושלא בחיבורין ולהכי הקשו בגמ' הזאה מי איכא כיון דאיירי בשאר כלים ושלא בחיבורין אבל לעולם דאין חילוק בין נזיר לטומאה זו היא כוונת הר"א ז"ל ונסתלקה קושיא שהקשה הרב בעל כ"מ ז"ל וכבר נתבאר בזה ג"כ דעת רבינו ז"ל:

שוה

מגדל עוז

כיצד ד' כלים הנוגעים במת ואדם בכלים וכלים באדם טמאים טומאת שבעה ע"כ. ושלא גרסינן בתוספתא כל הטמא במת טומאת שבעה טמא בזב טומאת ערב כל הטמא במת טומאת ערב טהור בזב מכלום כיצד האדם באדם שנים במת ואחד בזב כלים בכלים ג' במת ושנים בזב כלים אדם וכלים ד' במת וג' בזב בד"א בתרומה וקדשים אבל אין הנזיר מגלח אלא על המת בלבד ע"כ למדנו שאין הנזיר מגלח על טומאת כלים במתני' דפ' כה"ג ומינה שאינו מזה שלישי ושביעי ואעפ"כ אדם מטמא שבעה כי מתני' דריש אהלות והתוספתא וראיה עוד מהא דתניא בספרי בפ' פרה וכל אשר יגע בו הטמא יטמא למה נאמר לפי שהוא אומר בחלל חרב בא הכתוב ולימד על החרב שהיא טמאה טומאת שבעה הנוגע טמא טומאת שבעה הא למדנו לכלים ואדם כלים מניין ת"ל וכבסתם בגדיכם הא למדנו לכלים ואדם וכלים אדם וכלים מניין אמרת ק"ו הוא ומה כלים הנוגעים באדם הנוגע בכלים הנוגעים במת הרי הם טמאים כלים הנוגעים באדם הנוגע במת דין הוא ביהו טמאים או יהא אדם מקבל טומאה מן המת לטמא את חבירו טומאת שבעה אמרת ק"ו הוא ומה כלים שאין מטמאין על גבי משכב ומושב הרי הן מקבלין טומאה מן המת ומטמא אדם טומאת שבעה אדם שמטמא על גבי משכב ומושב אינו דין שיקבל טומאה מן המת לטמא את חבירו טומאת שבעה ת"ל והנפש הנוגעת תטמא עד הערב טומאת ערב מטמא ואינו מקבל טומאה מן המת לטמא את חבירו טומאת שבעה ע"כ. והשתא מדדרש ליה מוכבסתם בגדיכם ש"מ דחרב לאו דוקא אלא ה"ה לשאר כלים ובגדים וקים לן בכוליה תלמודא דטמא טומאת שבעה טעון הזאה שלישי ושביעי חוץ מן הנזיר שנטמא בכלים ואע"פ שר"ת ז"ל ומקצת מפרשים פירשו כפירוש הראב"ד ז"ל והא דספרי אוקמוה בכלי מתכות ומשום דלין שהוא זכר הוי מכלל הבגדים יפו בעיני ראיות אלו ועיקר קרא דואלה הבגדים לאו בלין דוקא מיירי ולא אמני בסדייהו דכתיב ואלה הבגדים אשר יעשו חושן ואפוד ומעיל וכתנת תשבץ מצנפת ואבנט ואילו לין לא כתיב ביה ואפילו תימא כיון דהוי מתמנה בגדים בסדייהו איתכלל מ"מ התמסה יליכא בארעא וגיורא בשמי שמיא א"כ שבקינן שבעה ואזלינן בתר חדא ועוד אטו שבעה לאו בגדים וכלים נינהו כמו לין ודון מינה דכולהו לגבי האי דינא ככלי מתכות דמיין ובעי הזאה שלישי ושביעי בכל אדם טמא חוץ מנזיר כמו שהוכחתי וכדברי ר"מ ז"ל והעומדים בשיטתו ואף כי יש לנו ראיות אחרות הואיל וכן חקוקות בשיטות נזיר ואהלות לא הפלגתי באריכות ודי:

נזיר שנצטרע והוחלט וכו' עד ואינו סותר כלום. פ' כה"ג ונזיר (דף כ"ו): **נטמא** בתוך ימי צרעתו עד ואע"פ שהוא טמא. פ"ב דנזיר (דף י"ז): **הנזיר** מותר במת מצוה וכו'. פ"ב דשאר (דף ע"ו): **ואסור** ביין מצוה כו' עד מדברי סופרים. רפ"ק דנזיר (דף ד'): **וכיצד** היה מותר כו' עד דברי קבלה הן. פ' ג' מינין (דף מ"ג):

ודברים אלו דברי קבלה הן: יג נזיר וכהן שפגעו במת מצוה יטמא נזיר אע"פ שהוא סותר הימים הראשונים ומביא קרבן טומאה. ואל יטמא כהן שזה קדושתו קדושת שעה ואפילו היה נזיר עולם והכהן. קדושתו קדושת עולם: יד פגעו בו שני נזירים אחד נזיר שלשים יום ואחד נזיר מאה יום יטמא נזיר שלשים. היה אחד נזיר לזמן קצוב והשני נזיר עולם יטמא הנזיר לזמן קצוב. שנזירות עולם קדושתו חמורה מזה: טו וכיצד הוא מותר בתגלחת מצוה. נזיר שנצטרע ונרפא מצרעתו בתוך ימי נזירות הרי זה מגלח כל שערו שהרי תגלחתו מצות עשה שנאמר במצורע וגלח את כל שערו וגו'. וכל מקום שאתה מוצא מצות עשה ולא תעשה אם יכול לקיים את שניהם מוטב ואם לאו יבא עשה וידחה את לא תעשה. והלא נזיר שגלח בימי נזרו עבר על לא תעשה ועשה שנאמר קדוש יהיה גדל פרע שער ראשו ובכל מקום אין עשה דוחה לא תעשה ועשה ולמה דוחה עשה של תגלחת הנגע לנזירות. מפני שכבר נטמא הנזיר בצרעת וימי חלוטו אין עולין לו כמו שבארנו. והרי אינו קדוש בהן. ובטל העשה מאליו ולא נשאר אלא לא תעשה שהוא תער לא יעבור על ראשו. *ולפיכך בא עשה של תגלחת הצרעת ודחה אותו:

השגת הראב"ד

*ולפיכך בא עשה של תגלחת הצרעת ודחה אותו. א"א אני שונה ברא"ש מס' יבמות משום דהוה ליה לאו ועשה שישנו בשאלה והיינו דקילי:

פרק שמיני

א [א]תגלחת הטהרה כיצד היא. כשיגמור הנזיר ימי נזירותו מביא שלש בהמות כבש לעולה וכבשה לחטאת ואיל לשלמים. הביא שלשתן ולא פירש. הראויה לחטאת תקריב חטאת והראויה לשלמים שלמים והראויה לעולה עולה. ומביא עם איל השלמים ששה עשרונות ושני שלישי עשרון סולת. אופה מהן עשרים חלה עשר חלות מצות ועשרה רקיקי מצות ומושח העשרים ברביעית שמן ושעור זה הלכה למשה מסיני. ומביא העשרים בכלי אחד: ב ושוחט החטאת תחלה. ואחר כך העולה. ואח"כ שלמים ואח"כ מגלח. ואם גלח אחר ששחט החטאת או העולה יצא. ומבשל השלמים או שולקן ולוקח מן הרוטב של זבחי השלמים

א סמ"ג עשין קפו:

יד פגעו בו שני נזירים וכו'. ואת"ת נזיר לזמן קרוב חמיר שאע"פ שנזר אלף שנה אינו מקל בתער ונזיר עולם מקל בתער כל י"ב חדש ומאי קדושה חמורה אית ביה טפי מנזיר לזמן ארוך. וי"ל ממקום שבאת כיון שהוא מגלח כל י"ב חדש וצריך להביא קרבנותיו כל י"ב חדש היינו קדושתו חמורה כ"כ דהם נזירות קצוב קיל טפי כיון דהוי אפי' לזמן קצר לפעמים דסתם נזירות לזמן קצר הוא:

טו וכיצד הוא מותר בתגלחת מצוה וכו'. משנה כתבתיה למעלה ג' מגלחין ותגלחתן מצוה נזיר ומצורע ולויים:

והלא נזיר שגילח בימי נזרו וכו'. השיג הראב"ד ז"ל אני שונה ברא"ש מסכת יבמות משום דהוה ליה לאו ועשה שישנן בשאלה והיינו דקילי ע"כ. ורבינו קשיא ליה ההיא נזירות טהרה דאיתיה בשאלה אבל נזיר טמא דליתיה בשאלה מאי איכא למימר ומשום הכי מהדר לאשכוחי שאין בנזיר מצורע אלא לאו לבד דכיון שאינו קדוש בטל העשה שבו ואתי עשה דתגלחת מצורע ומבטל ליה והכי אמרינן בפ' ג' מינין גבי מצורע נזיר דאתי עשה ודחי ל"ת ומשמע דמלתא פשיטא להו דליכא בנזיר מצורע אלא ל"ת לבד ולא שבקינן מאי דמפורש בדוכתיה ותפסינן מאי דאיתמר ביבמות ותו דקשיא נזיר טמא כדכתיבנא וצריך לתרץ לדעת הראב"ד ז"ל כיון דשם נזירות איתיה בשאלה קיל ואע"ג דאית ביה עשה ולא תעשה אתי עשה ודחי ליה אע"ג דהוי נזירות טמא דליתיה בשאלה אבל טעמו של רבינו נכון וכולל ותו לא מידי:

פ"ח א תגלחת הטהרה כיצד וכו'. פ' ג' מינין במשנה תגלחת הטהרה כיצד היה מביא ג' בהמות חטאת עולה ושלמים ושוחט את השלמים ומגלח עליהם דברי ר' יהודה ר' אליעזר אומר לא היה מגלח אלא על החטאת שהחטאת קודמת בכל מקום ואם גילח על אחת משלשתן יצא רשב"ג אומר הביא שלש בהמות ולא פירש הראויה לחטאת תקרב חטאת הראויה לעולה תקרב עולה לשלמים תקרב שלמים וקי"ל כר' יהודה ומבואר בכתוב כי החטאת נקבה כשבה בת שנתה והעולה כבש זכר בן שנתו והשלמים איל בן שתי שנים: ומביא עם האיל וכו'. דכתיב וסל מצות סלת חלות בלולות בשמן ורקיקי מצות משוחים בשמן ושיעורן הלמ"מ:

ב ושוחט את החטאת תחלה וכו'. דכתיב ועשה את אשר לחטאת ראשונה מלמד שהיא קודם לכל: ולוקח מן הרוטב וכו'. שם ת"ר ואח"כ נוטל את הרוטב ונותן על ראש נזרו ומשלח תחת הדוד של שלמים ואם שלח תחת הדוד של חטאת יצא וילפינן לה מדכתיב זבח השלמים זבח לרבות את החטאת ולא כתיב מרוטב השלמים:

והיכן

יג נזיר וכהן שפגעו במת מצוה וכו'. שם וכחכמים. ומ"ש פגעו בו שני נזירים וכו':

טו וכיצד הוא מותר בתגלחת מצוה נזיר שנצטרע ונרפא מצרעתו וכו'. בריש יבמות.

ומ"ש והלא נזיר שגילח בימי נזרו עבר על ל"ת ועשה כו': כתב הראב"ד לפיכך בא עשה של תגלחת הצרעת ודחה אותו, א"א אני שונה ברא"ש מס' יבמות וכו'. וי"ל דהרי טעמי איכא במילתא ובגמרא חדא מינייהו נקט:

פ"ח א תגלחת הטהרה כיצד וכו' מביא ג' בהמות כבש לעולה וכו'. מפורש בתורה. ומ"ש הביא שלשתן ולא פירש וכו' משנה פרק ג' מינים (דף מ"ה): ומביא עם איל השלמים ששה עשרונות ושני שלישי עשרון סולת וכו'. משנה בפ' התודה (מנחות ע"ח) הנזירות היתה באה שתי ידות במנה של תודה חלות ורקיקין ואין בה רבוכה (נמצא) עשרה קבין ירושלמיות שהן ו' עשרונות ועודיין* כלומר ו' עשרונות ב' שלישים. ומ"ש שמביא אותה עם איל השלמים מפורש בתורה ואת האיל יעשה זבח שלמים. ומ"ש י' חלות מצות ועשרה רקיקי מצות. *שם במשנה (דף ע"ז) והקריב ממנו אחד מכל קרבן אחד שלא יטול פרוס מכל קרבן שיהו כל הקרבנות שוים ופירש רבינו שיהיו עשר מכל מין. ומ"ש ומושח העשרים ברביעית ושיעור זה הל"מ משנה ר"פ שתי מדות (מנחות פ"ח) רביעית מה היתה משמשת רביעית שמן לנזיר ובברייתא (דף פ"ט) רביעית שמן לנזיר הל"מ: ומביא העשרים בכלי אחד. מפורש בכתוב על סל המצות. ומ"ש ושוחט החטאת תחלה וכו' משנה בפ' ג' מינים (דף מ"ה) שוחט את השלמים ומגלח עליהם דברי ר"י ור"א אומר לא היה מגלח אלא על החטאת שהחטאת קודמת בכל מקום ורבינו כתב ששוחט החטאת תחלה ואח"כ העולה ואח"כ השלמים ואח"כ מגלח. ויש לתמוה עליו דהא דלא כמאן דאי כר' יהודה ה"ל לשחוט השלמים תחלה ואי כר"א ה"ל לגלח אחר החטאת וע"ק דלדברי שניהם אחר הקרבן הראשון ששוחט מגלח ורבינו כתב שאחר שלשתן מגלח. וי"ל שלענין שיקדים החטאת פסק כר"א משום דמסתבר טעמיה שהחטאת קודמת בכ"מ ולענין אחר אי זה קרבן מגלח פסק כר' יהודה דאמר שמגלח אחר השלמים משום דהוא מאריה דגמרא טפי מר"א ועוד דכמה תנאי סברי הכי דמגלח אחר השלמים לפיכך פסק ששוחט החטאת ואחר החטאת העולה שבכ"מ הם סמוכות זו לזו בלא הפסק ואח"כ השלמים ומגלח אחריהם ואע"ג דלדברי שניהם אחר שחיטת הקרבן הראשון מגלח לא קפדינן בהכי מאחר שאנו מקיימים שהקדים החטאת ושיגלח אחר שחיטת השלמים וה"א לקיים שני דברים אלו אלא כשיגלח אחר שחיטת שלשתן וכדאמרן: ב ומבשל השלמים או שולקן. שם (דף מ"ה:) במשנה ופירש"י או שולקן שאינו מבושל יפה. ומ"ש ונוטל מן הרוטב וכו'

*(כ"ה במקלא משניות): *(נראה שבגירסת הרמב"ם לאו והקריב ממנו היא סיפא דמתני' נזירות היתה באה וכו' וכ"כ בפירושו וכ"ה בתוי"ט וכן במשניות, אבל במשנה בסדר הגמ' לא נשנית האי סיפא אחר הנזירות אלא בתשנה קודם לו מכולם היה נוטל כו' שנאמר והקריב וכן נראה שהיא גירסת רש"י ותימה לי על התוי"ט שלא הרגיש בזה, ועוד דבגמ' נשמט מלת ועדיין והכ"מ לא דבר בזה כלום וצל"ע):

משנה למלך

יד פגעו בו שני נזירים כו'. ירושלמי פ' כהן גדול ונזיר סוף הלכה א'. ושו גרסינן התם נזיר עולם ונזיר נזירות אית תניי תני יטמא נזיר עולם ואית תניי תני יטמא נזיר נזירות ורבינו השמיט זה ולא ידעתי למה:

טו ולמה דוחה עשה של תגלחת הנגע לנזירות כו'. עיין בפ"ז מהל' טומאת צרעת הלכה ג' ובמה שרמזתי שם ועיין בספר ברכת הזבח (דף ל"ד ע"ד) ודו"ק:

פ"ח א ומושח העשרים ברביעית שמן וכו'. דברי רבינו אינם מדוקדקים דמשיחה לא היתה כי אם ברקיקין אך בחלות לא היה כי אם בלילה וכ"כ בפ"ט מהל' מעשה הקרבנות הלכה כ"ג יע"ש:

ב ושוחט החטאת תחלה כו'. דברי מרן בזה תמוהים הם בעיני לומר דרבינו לקח לו דרך אחרת שלא הוזכר במשנה והנכון מ"ש הר"ב לח"מ והר"ב תוי"ט דרבינו פ"ל דר"י ס"ע

לחם משנה

יג שזה קדושתו קדושת שעה כו'. התוס' ז"ל כתבו במשנה נזיר קדושתו קדושת שעה אפי' אמר נזיר עולם מ"מ סתם נזירות שלשים יום. אבל מדברי רבינו ז"ל נראה בהופן אחר דכיון דכהן קדושתו מיום שנולד ועוד שאין לו היתר מקרי קדושת עולם אבל נזיר דיש לו שאלה ועוד שנזר בחייו אחרי שנולד לא מקרי קדושת עולם. ואפשר לומר דכיון רבינו ז"ל לפירוש התוס' ז"ל וה"ק ואפי' נזיר עולם יש לו דין זה מפני דסתם נזירות שלשים יום. והראשון נכון בלשון רבינו ז"ל:

פ"ח ב ואח"כ שלמים ואח"כ מגלח. במשנה פ' ג' מינים (דף מ"ה) אמרו תגלחת הטהרה כיצד היה מביא שלש בהמות חטאת עולה ושלמים ושוחט את השלמים (ואח"כ) מגלח עליהם דברי ר' יהודה ר"א אומר וכו' והרב בעל כ"מ ז"ל

מגדל עז

נזיר וכהן שפגעו עד מותר בתגלחת מצוה. פ' כה"ג ונזיר (דף מ"ז): נ.יד שנצטרע ונרפא עד סוף הפרק ולפיכך בא עשה של תגלחת הצרעת ודחה אותו: כתב הראב"ד ז"ל אני שונה ברא"ש פ' יבמות וכו': ואני אומר לפי דעתי הכל כלל בדבריו מה שאמרו ה"ק דיבמות (דף ה') ומה שאמרו פ' ג' מינין:

פ"ח תגלחת טהרה כיצד עד ואח"כ מגלח. פ' ג' מינין (דף מ"ה) ומקצתו מקרא מלא וכשף נגעים ג' מגלחין ותגלחתן מצוה הנזיר והמצורע והלויים: ואם גילח אחר ששחט החטאת או העולה יצא ומבשל וכו'. פ' איזהו מקומן (דף נ"ה): ולוקח מן הרוטב כו' עד תחת הסלמים. פ' ג' מינין:

השלמים ונותן על השער ואח"כ משליכו לאש תחת דוד השלמים ואם השליכו תחת החטאת יצא: **ג** והיכן מגלח שערו בעזרת הנשים בלשכת הנזירים שהיתה שם בקרן מזרחית דרומית ושם מבשלין את שלמיהן ומשליכין שערן לאש. ואם גלח במדינה יצא. ובין שגלח במדינה ובין שגלח במקדש תחת הדוד הוא משליך שערו. ואינו מגלח עד שיהיה פתח העזרה פתוח שנאמר פתח אהל מועד. לא שיגלח כנגד הפתח שזה בזיון מקדש הוא: **ד** ואחר כך נוטל הכהן את הזרוע בשלה מן האיל וחלת מצה אחת מן הסל ורקיק אחד ונותנן על כפי הנזיר או הנזירה ומניפן ואחר כך הותר הנזיר לשתות יין ולהטמא למתים: **ה** נזיר ממורט אינו צריך להעביר תער. ואע"פ שאין לו שער או שאין לו כפים הרי זה מקריב קרבנותיו וישתה ויטמא. ואם הביא קרבנותיו ולא גלח ראשו אין התגלחת מעכבת אלא שותה ומטמא לערב. שמשיזרק עליו אחד הן הדמים הותר אע"פ שלא נתן על כפיו ולא הניף שכל דברים אלו

כסף משנה

וכו' ברייתא שם. ומ"ש ואח"כ משליכו לאש תחת דוד השלמים ואם השליכו תחת החטאת יצא, ברייתא שם:

ג והיכן מגלח שערו בעזרת וכו'. בפ"ב דמדות עזרת הנשים וכו' ארבע לשכות היו בארבע מקצועותיה וכו' מה היו משמשות דרומית מזרחית היא היתה לשכת הנזירים ששם הנזירים מבשלים את שלמיהם ומגלחים את שערם ומשלחים תחת הדוד. ומ"ש בין שגילח במקדש בין שגילח במדינה תחת הדוד הוא משליך שערו. שם (נזיר מ"ה:) שנינו במשנה היה נוטל שער ראש נזרו ומשלח תחת הדוד ואם גילח במדינה (*לא היה) משלח תחת הדוד בד"א בתגלחת הטהרה אבל בתגלחת הטומאה לא היה משלח תחת הדוד ר"מ אומר הכל משלחין תחת הדוד חוץ מן הטמא שבמדינה בלבד. ובגמרא ת"ר הכל היו משלחין תחת הדוד חוץ מטמא (שגילח) במדינה מפני ששערו נקבר דברי ר"מ ר' יהודה אומר טהורים כאן וכאן היו משלחים טמאים כאן וכאן לא היו משלחים וחכ"א הכל לא היו משלחים תחת הדוד חוץ מטהור שבמקדש מפני שנעשה כמצותו. ורבינו נראה שפסק כר' יהודה שהרי כתב כאן בתגלחת טהרה דבין שגילח במקדש בין שגילח במדינה תחת הדוד הוא משליך שערו ובפ"י גבי תגלחת טומאה כתב שא"צ להשליך שערו על האש. ויש לתמוה למה הניח סתם מתני' דאתיא כחכמים: ואינו מגלח עד שיהיה פתח העזרה פתוח וכו'. ברייתא שם (דף מ"ה):

ד ואח"כ נוטל הכהן וכו'. משנה שם:

ה נזיר ממורט א"צ להעביר תער. בפ"ק שלשה מינים (דף מ"ו:) תניא נזיר ממורט ב"ש אומרים א"צ להעביר תער על ראשו וב"ה אומרים צריך להעביר תער על ראשו. ויש לתמוה על רבינו שפסק כב"ש. ונראה לומר שטעמו משום דבגמרא אמרינן אמר רבינא מאי א"צ לב"ש אין לו תקנה הא לב"ה יש לו תקנה היינו דרבי פדת דאמר ב"ש ור"א אמרו דבר אחד (מאי ר"א) דתניא אין לו בהן יד (בהן) רגל אין לו טהרה עולמית דברי ר"א ל"א וכו' א"ר אבינא מאי צריך לב"ה צריך ואין לו תקנה הא לב"ש יש לו תקנה ופליגא דר' פדת. ולכאורה עכשיו יש לתמוה יותר דבין לליבנא קמא בין לליבנא בתרא פסק דלא כב"ש ודלא כב"ה דאפילו כמ"ד יש לו תקנה לא אתי דיש לו תקנה משמע שצריך להעביר תער על ראשו ורבינו פסק שא"צ וי"ל שרבינו פוסק כב"ה וכליבנא קמא משום דלא נפוי פלוגתא בין רבינא ור' פדת ומשמע ליה דצריך להעביר תער דאמרו ב"ה לאו למימרא שצריך להעביר אלא כלפי שאמרו ב"ש א"צ שפירושו אין לו תקנה אמרו ב"ה צריך כלומר יש לו תקנה בלא העברת תער ואתיא כההיא דתניא זאת תורת הנזיר בין שיש לו כפים בין שאין לו כפים וכההיא דתניא זאת תורת הנזיר בין שיש לו שער בין שאין לו שער ואע"פ ששינה רבינו מלשון ב"ה לענין הדין והכוונה לא שינה: ואם הביא קרבנותיו ולא גילה ראשו וכו'. משנה שם (דף מ"ה) ושוחט את השלמים ומגלח עליהם וכו' היה מבשל את השלמים וכו' ונותן על כפי הנזיר ומניפן ואח"כ הותר הנזיר לשתות ביין ולהטמא למתים ר"ש אומר כיון שנזרק עליו אחד מן הדמים הותר

*(כן היא גירסת הבבלי לפירש"י והתוס', אבל בירושלמי לא גרסינן לא היה אלא משלח והרמב"ם בפירושו כתב לפי גירסת הבבלי, ובהכורו תפס נוסחא שבספרים דלא גרסינן לה בירושלמי ובזה נסתלקה תמיהת הכ"מ שכתב סוף הדבור ודוק):

הרדב"ז (מכ"י)

ג והיכן מגלח שערו וכו'. שם ת"ר וגלח הנזיר פתח אהל מועד בשלמים הכתוב מדבר או אינו אלא פתח אהל ממש אם אמרת כן הרי זה דרך בזיון ומסיים בה א"ר יצחק מ"ל ולקח את שער ראש נזרו מקום שהוא מבשל שם היה מגלח אבא חנן אומר משום ר' אליעזר וגילח הנזיר פתח אהל מועד כל זמן שאין פתח אהל פתוח אינו מגלח: ובין שגלח במדינה וכו'. שם במשנה היה נוטל שער ראשו ומשלח תחת הדוד ואם גלח במדינה היה משלח תחת הדוד בד"א בתגלחת טהרה וכו' זו היא גרסת רבינו במשנה אבל בספרים שלנו ואם גלח במדינה לא היה משלח תחת הדוד והכי גרים רש"י והתוס' וכן נראה שהיתה גרסת רבינו כשכתב פירוש המשנה וז"ל וחכ"א אינו מגלח שערו על האש אשר תחת זבח השלמים אלא נזיר טהור שגלח פתח אהל מועד שנעשית כמצותו ע"כ. והיינו חכמים דברייתא וכתב רש"י וסתם מתני' דידן אליבא דחכמים ומו קשיא לי למה שכתב רבינו שהרי מחוסר לקיחה והבאה ונתינה דמהאי טעמא ממעטינן בגמ' שלא יגלח פתח אהל מועד וכ"ש אם גלח במדינה שלא יביא תחת דוד של שלמים ומ"מ למדנו משתי הגרסאות שאם גילח במדינה יצא. שוב ראיתי בירושלמי שהגרסא במשנה ואם גילח במדינה משלח תחת הדוד וסמך רבינו עליה לפי שמודים בה ר"מ ור' יהודה דהא"ר ר"מ הכל משלחין תחת הדוד חוץ מן הטמא שבמדינה ור' יהודה דתניא ר' יהודה אומר טהורים כאן וכאן משלחים וכהם מתני' לאו היינו חכמים דברייתא והא דאקשיק דמחוסר לקיחה והבאה ונתינה היינו נפוס ליסנא קמא דר' יצחק אבל לא קי"ל הכי אלא כהיכא דאמרי ר' יצחק אומר בשלמים הכתוב מדבר וכו' כלומר דלא חיישינן אם הוא מחוסר הבאה ומהתם לא ילפינן אלא מדכתיב ולקח את שער ראש נזרו מקום שהוא מבשל שם היה מגלח ומדברי התוס' למדתי שאם גילח חוץ לירושלים הוי מחוסר הבאה והיינו משלח תחת הדוד אבל אם גילח בירושלים אע"פ שלא גילח במקדש לא הוי מחוסר הבאה ומשלח תחת דוד השלמים ורבינו לא חילק לפי שראיתי במקומות אחרים דמדינה קרי גבולין וירושלים קרי מקדש ועיין בהלכות שופר שילך אם גילח הפי' חוץ לירושלים משלח תחת הדוד. כנ"ל ליישב דעת רבינו:

ד ואח"כ נוטל הכהן וכו'. שם במשנה היה מבשל את השלמים או שולקם הכהן נוטל את הזרוע וכו' כלשון רבינו:

ה נזיר ממורט וכו'. שם ת"ר נזיר ממורט ב"ש אומרים אינו צריך להעביר תער וב"ה אומרים צריך להעביר תער על ראשו ואמר רבינא מאי אינו צריך לב"ש אין לו תקנה הא לב"ה יש לו תקנה ולפי הלשון הכתוב בספרים שלנו נזיר הממורט אינו צריך להעביר תער לא פסק לא כב"ש ולא כב"ה לא לפי ליסנא קמא ולא לפום ליסנא בתרא דגמ' הלכך טעות נפל בספרים לפי שראו שהוא ממורט תער למה ולפיכך הגיהו אינו צריך אבל תיקון הלשון כך הוא נזיר ממורט צריך להעביר תער על ראשו והיינו כב"ה לפום ליסנא קמא דאע"ג דאין לו שער צריך להעביר תער על ראשו ומתוך הלשון נמי משמע שהוא טעות דאמר ואע"פ שאין לו שער ואם הלשון הוא אינו צריך להעביר לא שייך למימר ואע"פ שאין לו שער וק"ל: או שאין לו כפים וכו'. שם תניא זאת תורת הנזיר בין שיש לו כפים בין שאין לו כפים ותניא זאת תורת הנזיר בין שיש לו שער בין אין לו שער: ואם הביא קרבנותיו וכו'. שם ת"ר ואחר ישתה הנזיר יין אחר המעשים כולם דברי ר' אליעזר וחכ"א אחר מעשה יחידי וכיון דלרבנן הגלחה לא מעכבא כ"ש תנופה דלא מעכבא דכתיב ונתן על כפי הנזיר אחר התגלחו וגו' ותנן מי שנזרק עליו אחד מן הדמים ונטמא ר"א אומר סותר הכל והכ"א יביא שאר קרבנותיו ויטהר למדנו דלרבנן אם נזרק עליו אחד מן הדמים נגמר נזירותו. ומה שכתב רבינו אלא שותה ומטמא לערב בשלמא

לחם משנה

ו"ל תקשה דרבינו ז"ל פסק דלא כמאן והרחיב דעתו בתירוץ הקושיא הזאת. וכ"ל דרבינו ז"ל פסק כר' יהודה משום דבברייתא אמרו וגלח הנזיר פתח אהל מועד וכו' בשלמים הכתוב מדבר והיינו כר' יהודה והוא מפרש דמתני' הכי קאמר מביא שלש בהמות וזה סדרן חטאת תחילה ואח"כ עולה ואח"כ שלמים ואחר שישחוט את השלמים יגלח כלומר אחר ששחט כולם. וכ"ת א"כ למה אמרו שוחט את השלמים לימא ואח"כ יגלח וי"ל דמתני' אשמעינן מאי דאמרינן בברייתא דגילוח אחר שלמים קאמר קרא דהכי דייק קרא וגלח הנזיר פתח אהל מועד כו' ר"א אומר הגילוח לא יהיה אחר השלמים אלא אחר חטאת לבד וטעמא מפני שהחטאת יש לו מעלה שהוא קודם בכ"מ וכיון שיש לו מעלה זו ראוי שיגלח עליו ולפי פירוש זה של רבינו ניחא מה שהקשו התוס' ז"ל דכיון דר' יהודה סובר דהשלמים שוחט תחילה למה הקדים חטאת לעולה ושלמים והזכיר בלשונו חטאת תחילה ואח"כ עולה ואח"כ שלמים לפירוש רבינו ז"ל כן הוא דהחטאת הוי תחילה ואח"כ עולה ואח"כ שלמים. כך נ"ל פירוש דברי רבינו ז"ל:

ג ובין שגלח במדינה ובין שגלח במקדש כו'. הרב בעל כ"מ ז"ל תמה למה פסק כחכמים ולעיל נתתי קצת טעם בדבר ועוד יש טעם נכון דבענין תגלחת הטומאה הוו רבנן ור' יהודה כנגד ר"מ דסבר דאיט מגלח כלל במדינה ולא במקדש ופסק כוותייהו ובתגלחת טהרה הוי ר"מ ור"י כנגד רבנן דסברי דמגלח ופסק כוותייהו נגד חכמים וכה"ג מצינו שכתב ה"ה ז"ל בפ"ט בהלכות אישות:

ד הנזיר או הנזירה כו'. אולי דכתב כן לאפוקי מדרשא דאמר בגמרא הנזירה אינה מגלחת שמא יתגרו בה פרחי כהונה. ורבינו ז"ל פסק כחכמים דלא כוותיה: ואח"כ הותר הנזיר. קשה דהא אלו הם דברי ר' אליעזר במשנה דאמרה התם (דף מ"ה:) ואח"כ הותר נזיר לשתות יין ולהטמא למתים ור"ש פליג עליה דאמר כיון דנזרק עליו וכו' ורבינו ז"ל דפסק כר"ש לקמן בסמוך איך כתב כאן כר' אליעזר. וי"ל דרבינו ז"ל סמך על מ"ש לקמן. ומה שאמר ואח"כ הותר ר"ל מצוה מן המובחר קאמר דעשה מצוה כתקנה:

ה נזיר ממורט אינו צריך להעביר תער וכו'. איכא לאתמוהי טובא דנראה דרבינו ז"ל פסק כב"ש ושביק ב"ה ומה שתירץ הרב כ"מ ז"ל דס"ל דלב"ה אינו צריך להעביר תער אלא אגב דנקט ב"ש אינו צריך נקט איהו צריך, אמת הוא זה. אך קשיא דבגמ' (דף מ"ו:) אמרינן דב"ש דקאמר אינו צריך להעביר תער ור' אלעזר דאמר אין לו בהן יד ורגל אין לו טהרה עולמית אמרו דבר אחד ורבינו ז"ל בפ"ה מה' מחוסרי כפרה פסק כר"א דאין לו טהרה עולמית ולמה פסק כאן כב"ה לפי פירושו של הרב בעל כ"מ ז"ל דלכאורה נראה דברים סותרים. ויש לתרץ לכל זה עם קושיא אחרת שנעורר בפשטא דשמעתא דמאי בעי גמרא כשאמר ר' פדת ב"ש ור"א אמרו דבר אחד מאי ר"א נימא דר' פדת אמר דאית ליה לר"א תגלחת מעכבא כדמשמע פשט דבריו דאמר אחר המעשים כולם דמשמע דאפילו תגלחת מעכבא ומש"ה אמר ר' פדת דאמרו

מגדל עוז

והיכן מגלח עד במדינה יצא. פ"ב דמס' מדות היא משנה ומייתי לה במסכת נזיר פ' ג' מינים וכמה מקומות: ובין שגילח במדינה עד בין נזיר טמא. פ' ג' מינין:

משנה למלך

ס"ל דלעולם חטאת קודמת אלא דס"ל דאינו מגלח אלא על השלמים מדרשא דוגלח פתח אהל מועד ופשטא דמתני' הכי משמע דהקדים החטאת. ולדברי התוס' שכתבו דלר"י שלמים קודם קשה דלא

אלו למצוה ולא לעכב: ו אע"פ שאין התגלחת מעכב עליו מצוה לגלח אפילו לאחר זמן מרובה. ונזיר שגלח בלא תער או שגלח ושייר שתי שערות לא עשה כלום ולא קיים מצות גלוח. בין נזיר טהור בין נזיר טמא: ז גלח והניח שתי שערות וצמח ראשו כולו וחזר וגלחו עם אותן שתי השערות או שגלח אחת ונשרה אחת הרי זה קיים מצות גלוח. נשרה אחת וגלח אחת אין כאן מצות גלוח: ח גלח על השלמים ונמצא פסול תגלחתו פסולה וזבחיו לא עלו לו. גלח על החטאת ונמצאת שלא נשחטה לשם חטאת ואח"כ הביא השלמים והעולה והקריבן כמצותן תגלחתו פסולה וזבחיו לא עלו לו: ט גלח על העולה ועל השלמים ונשחטו שלא לשמן ואח"כ הביא קרבנות אחרות להקריבן לשמן תגלחתו פסולה וזבחיו לא עלו לו: י גלח על שלשתן ונמצא אחד מהם כשר תגלחתו כשרה ויביא שאר הזבחים ויקרבו

הרדב"ז (מכ"י)

נמלא אם הביא קרבנותיו ביום שלשים ניחא אבל אם הביא קרבנותיו ביום אחד ושלשים למה לא ישתה ויטמא באותו יום אחר הבאת קרבנותיו וצריך תלמוד:

ו אע"פ שאין התגלחת מעכבת וכו'. וכן מנה רבינו בכלל המצות לגלח על הקרבנות וכו'. וקרא כתיב וגלח הנזיר פתח אהל מועד ואיתא נמי בספרי שלשה מגלחין ושלשתן מצוה הנזיר והמצורע והלויים וכתבתיו למעלה: ונזיר שגילח בלא תער וכו'. שם וכולן שגילחו בלא תער או ששיירו שתי שערות לא עשו ולא כלום ואיתא בספרי באותה שכתבתי בסמוך:

ז גילח והניח שתי שערות וכו'. איכא למידק דאביי קא בעי לה ולא נפשטה והיכי פסק רבינו קיים מלות גילוח. וי"ל דרבינו מפרש הבעיא של אביי הכי נזיר שגילח ושייר שתי שערות למח ראשו וחזר וגילחן כלומר לאותן שתי שערות לבד מהו וכו' וכן פירשוה בתוספות וא"כ פשיטא ליה לאביי שאם חזר וגילח כל ראשו ואותן שתי שערות בכלל שקיים מלות גילוח ומדכתב רבינו וחזר וגלחו כלו דוקא בכה"ג קיים מלות גלוח אבל אם גילח אותן שתי שערות לבד לא קיים מלות גילוח דהא לא איפשיטא בעיין ואזלינן לחומרא: או שגילח אחת וכו'. בעי רבא נזיר שגילח והניח שתי שערות וגילח אחת ונשרה אחת מהו א"ל רב אחא מדפתי לרבינא גילח שערה שערה קא מבעי ליה לרבא דפשיטא דקיים מלות גילוח דאם נשרה מאי הוה ליה למיעבד אלא הימא נשרה א' וגילח אחת מהו אמר גילוח אין כאן שער אין כאן הי שער אין כאן גילוח יש כאן ה"ק אע"פ ששער אין כאן מלות גילוח אין כאן ובעיין לא נפשטה ונתבארו דברי רבינו:

ח גילח על השלמים וכו'. שם משנה כלשון רבינו ומסיים בה ואם גילח על שלשתן ונמצא אחד מהם כשר תגלחתו כשרה ויביא שאר זבחים:

כסף משנה

הותר הנזיר לשתות יין ולהטמא למתים (וכגמ') ת"ר ואחר ישתה הנזיר יין אחר מעשים כולם דברי ר"א וחכ"א אחר מעשה יחידי. ופירש המפרש אחר מעשים כלם אחר קרבן ואחר תגלחת, אחר מעשה יחידי אחר קרבן ואע"פ שעדיין לא גילח ופסק רבינו כחכמים. ויש לתמוה דכיון דסתם לן תנא כר"א וקי"ל סתם במתני' ומחלוקת בברייתא הלכה כסתם דמתני' ואפשר דכיון דבמתני' פליג ר"ש לא חשיב סתמא אבל קשה מדאמרינן בפ' כיסוי הדם (דף פ"ה) ראה דבריו של ר"מ באותו ואת בנו ושנאן בלשון חכמים (וראה) דבריו של ר"ש בכיסוי הדם ושנאן בלשון חכמים משמע דאע"ג דמייתי במתני' מאן דפליג בפלוגתא אית לן למיפסק הלכה כסתמא דת"ק. ואפשר שטעמו של רבינו מדמייתי בגמ' ברייתא דר' אליעזר וחכמים ומפרש טעמייהו דחכמים משמע דלאגמורן דהלכה כחכמים אתא. אחר שכתבתי כל זה מצאתי בפ"ד דנזיר (דף כ"ח) אהא דתנן נזרק עליה אחד מהדמים אינו יכול להפר קאמר גמרא מתני' דלא כר"א דאי ר"א הא אמר תגלחת מעכבת וכיון דלא גילח אסירא בחמרא וכיון דאית לה ניוול מצי מפר ע"כ, והשתא ניחא פסק רבינו דכיון דהרי סתמי מתני' חד כר"א וחד כחכמים נקטינן כסתמא דאתי כחכמים:

ו אע"פ שאין התגלחת וכו'. בסוף נגעים ג' מגלחים ותגלחתן מצוה הנזיר והמצורע והלוים. ואיכא למידק דפ' ג' מינים (דף מ') דייק אהא מתני' פשיטא ומשני מהו דתימא משום עבורי שער הוא ואפילו סך נשא קמ"ל ועדיפא ה"ל לשנויי דאשמעינן דאע"ג דאין תגלחת מעכבת מצוה איכא וי"ל דלאשמועינן דמצוה איכא לא צריכא דמקרא מפורש הוא: ונזיר שגילח שלא בתער או וכו'. בסוף נגעים:

ז גילח והניח שתי שערות וצמח ראשו כולו וכו'. בפ' ג' מינים (דף מ"ב) בעי אביי נזיר שגילח ושייר שתי שערות למח ראשו וחזר וגילחן מהו מי מעכבי או לא. ופירשו התוס' וחזר וגילחן לאותן שתי שערות לבד מי אמרינן אותה תגלחת שתי שערות לאו כלום הוא הואיל וכשגילחן ראשו מלא שער עכ"ל. ומשמע שאם חזר וגילח כל ראשו עם אותן שתי שערות פשיטא ליה שקיים מלוה גילוח ולפיכך פסק (כן) רבינו. ומ"מ יש לתמוה למה השמיט היכא דחזר וגילח שתי השערות לבדן שהוא בעיא דלא איפשיטא. וי"ל דממילא משמע שאחר שכתב דבחזר וגילח כל ראשו עם אותם שתי שערות קיים מלות גילוח הא אם לא גילח אלא אותן שתי שערות לבד לא קיים מלות גילוח: (שייר אותן שתי שערות לא עשה כלום). ומ"ש או שגילח אחת ונשרה אחת וכו'. שם וכפ' הנזל עלים (דף ק"ה) אמר רבא נזיר שגילח ושייר שתי שערות (לא עשה ולא כלום בעי רבא) גילח אחת ונשרה אחת מהו אמר ליה רב אחא מדפתי לרבינא נזיר שגילח אחת (אחת) קא מיבעיא ליה לרבא א"ל לא צריכא כגון שנשר אחת מהן וגילח אחת מי אמרינן השתא מיהת הא ליכא שיעור או דילמא הא לאו גילוח הוא דמעיקרא הא שייר שתי שערות והשתא כי גילח לא הוי שתי שערות הדר פשטה וכו' אע"פ ששער אין כאן מלוה גילוח אין כאן ופירש"י גילח אחת מהשתים ששייר ונשרה השנייה מהו הוי גילוח או לא. נזיר שגילח כל השערות אחת אחת קא מיבעיא ליה בתמיה כלומר הא ודאי גילוח הוי כיון שבשעה שבא לגלח האי שיור הוה ביה שיעור גילוח וגילח אחת ואע"פ שנשרה שניה גילוח הוא. נשרה אחת שכשבא לגלח אין כאן שיעור גילוח:

ח גלח על השלמים וכו' עד ויביא שאר הזבחים. משנה שם (דף מ"ה:) ופירש המפרש ואם גלח על שלשתן סתם ונמצא אחד מהם כשר תגלחתו כשרה לד"ה שהרי על זבח כשר נמי גילח:

כל

לחם משנה

דאמרו דבר אחד. ונראה לתרץ דתרי מחלוקות איכא בהאי ענינא חלוקים זה מזה. הא' היא אי תגלחת מעכבה או לא. הב' אי תגלחת של העברת תער של נזיר ממורע מקרי תגלחת או לא דהא"י נאמר דתגלחת מעכבא אפשר דהעברת תער מיקרי תגלחת וכן כתבו התוס' ז"ל שם דלב"ה דאמרו דצריך להעביר תער אפילו לר"א דאמר דתגלחת מעכבא אתי שפיר דמקרי תגלחת וכן נמי אפי' נאמר דלא מקרי תגלחת העברת תער אפשר נומר דתגלחת מעכבא וגלו הא בהא תליא ולכן שאלו בגמ' דלה מלינו לר"א שאמר כדבריו (אלו) במאי דאמר אחר כל המעשים אלא דתגלחת מעכבא לבד אבל ב"ש אמרי הרתי אמרי דתגלחת לא מעכבא ואמרי נמי דהעברת תער לא מקרי תגלחת א"כ היכן מלינו לר"א שיאמר דהעברת תער לא מקרי תגלחת לזה תירץ דמלינו לו כן גבי בהן יד דהפס קרא כפשוטו וא"כ הכא נמי תפס קרא כפשטיה ודאי דלא מיקרי גילוח אלא היכא דאיכא שער ומש"ה אמר ר' פדת דאית ליה לר"א נמי דהעברת תער לא מקרי תגלחת והשתא כיון דהם שני ענינים חלוקים רבינו ז"ל פסק בההיא דבהן יד כר"א ומינה שמעינן דהעברת תער על נזיר ממורע לא מקרי תגלחת דהא ודאי הא בהא תליא דבהכי תלי ליה בגמרא אבל מ"מ בהגלחת פסק כרבנן דתגלחת לא מעכבא משום ב"ש דאמר אחר דאע"ג דבהן יד ורגל מעכבא התם ליכא ב"ש דאמר אחר כי היכי דאיכא הכא ולכך פסק כאן דנזיר אינו לריך להעביר תער משום דהעברת תער לא מיקרי תגלחת דבהא פלוגתא קי"ל כב"ש דאתי כר"א דבהן יד דקי"ל כוותיה וכיון שכן העברת תער הוי כמאן דליתיה וכיון דקי"ל דתגלחת אינה מעכבת אינו לריך להעביר תער ואע"פ שלא גילח אין בכך כלום דלא קי"ל כב"ש בהא דאמר תגלחת מעכבא דאתי דלא כרבנן דאית להו דתגלחת מעכבא וקי"ל כוותיה. זה נ"ל נכון בדעת רבינו ז"ל: ואם הביא קרבנותיו וכו'. הרב בעל כ"מ ז"ל תמה דאיך פסק כנגד סתם משנה דס"פ שלשה מינים (דף מ"ה:) דקאמרה ואח"כ הותר הנזיר לשתות ביין ולהטמא למתים וכו'. ואני אומר דאין זו סתם משנה דהרי אח"כ הוי מחלוקת שהאמר במשנה שלאחריה מי שנזרק עליו אחד מהדמים ונטמא ר' אליעזר אומר סותר הכל והכ"א יביא שאר קרבנותיו ויטהר וכו' ורבנן אזלי לטעמייהו כדכתבו שם התוס' ז"ל דאית להו דכיון דנזרק אחד מהדמים נשלם הנזירות ולכך אינו סותר ודלא כר"א והביאו ראיה ממרים התרמודית וקי"ל מעשה רב וא"כ טעם נכון יש לו לרבינו ז"ל לפסוק כן:

ו ונזיר שגלח בלא תער וכו' לא עשה ולא כלום ולא קיים מלות גילח וכו'. כאן כתב רבינו ז"ל לא עשה ולא כלום ולקמן גבי נשרה אחת וגלח אחת לא כתב אלא אין כאן מלות גילוח ולא כתב ולא עשה ולא כלום דהם אמרו בגמ' שער אין כאן מלות גילוח אין כאן וכתב רש"י ז"ל ומיהו בדיעבד שפיר דמי ומשום כן כתב שם אין כאן מלות גילוח אבל הכא כתב ולא עשה ולא כלום דהרי זה כאילו לא גילח כלל:

ט גלח על העולה ועל השלמים שלא נשחטו לשמן וכו'. אע"ג דלעיל כתב גלח על השלמים ונמצא פסול הודיענו כאן דהפי' דאינו פסול אלא שלא עלו לבעלים לשם חובו דפליג ר"ש במתני' וקאמר דכיון דהוי כשלמי נדבה אם גלח עליהן יצא לא קי"ל כר"ש אלא דלא הוי גילוח הרבה וזא אף א קאמר רבינו:

י גלח על שלשתן ונמלא אחד מהם כשר וכו'. משמע מכאן דחטאת ועולה ושלמים שוים דכיון דנזרק דם אחד מהם הותר הנזיר וכן אם גלח על אחד משלשתן אע"פ שהשאר פסולין הוי גלוח וא"כ אין מעלה לחטאת על השאר וכן נראה מדברי רבינו סוף פי"ד מה' מעשה הקרבנות שכתב שם רבינו חוץ מחטאת נזיר הואיל ואינה מעכבתו מלשתות יין שמא יאחר אותה לפיכך משהינן אותה כלומר דכיון דנזרק אחד מהדמים הותר הנזיר וכיון שנזרק דם עולה או שלמים לא איכפת ליה בחטאת כלל. וקשה קלת מ"ש רבינו בפ"ח מה' מעשה הקרבנות וכן נזיר ששהה הטאהו בתוך ימי נזירות פסור הקריב עולתו או שלמיו בתוך חייב שהטאת היא המעכבתו והיא עיקר הנזירות דמאי עיכובא איכא בחטאת גבי נזיר מעולה או שלמים דלכאורה משמע דכולן שוין כדכתיבנא אם לא נאמר שמ"מ עיקר הכפרה בחטאת הויא:

לא

משנה למלך

דלא שקשו בפ' כל הכינוי (דף ג') מדברי ר"י שלנו שסרי שקשו מדברי ר"א ואמרו למקראה הקדימה הכתוב ודו"ק:

ו אע"פ שאין התגלחת מעכב עליו כו'. עיין מה שהקשה מכן ותירן יע"ש ולמלורע לא שייך תירון זה דהא קי"ל דתגלחת מעכבא וכמ"ש הר"ש בפרק בתרא דנגעים מן התוספתא ודברי הר"ש ז"ל שסל טומאת לרעת בלכה ד' כבר ישבם מכן שם שיסכימו עם התוספתא יע"ש וא"כ לריכין אנו לתרולא דכן נשא ועיין בפ' בית יעקב פי' קי"ג ודוק:

מגדל עוז

גילח והניח שתי שערות עד קרבנותיו. פ' ג' מינין (דף מ"ב) ומייתי לה פ' הגוזל עלים (דף ק"ה):

ויקרבו כהלכתן: **יא** כל מקום שאמרו תגלחתו פסולה הרי הוא כמי שנתגלח בתוך ימי נזירותו שהוא סותר שלשים יום כמו שבארנו. ונמצא מונה שלשים יום אחר התגלחת הפסולה ויביא קרבנותיו: **יב** שלמי נזיר ששחטן שלא כמצותן כשרים ואין עולים לבעלים לשם חובה. ונאכלין ליום אחד ואין טעונין לחם ולא מתנות ולא זרוע: **יג** שלש בהמות אלו והלחם הבא עמהם הכל מן החולין כשאר נדרי הקדש כמו שיתבאר במקומו: **יד** האומר הריני נזיר על מנת שאגלח ממעות מעשר שני הרי זה נזיר ואינו מביא קרבנותיו מן המעשר אלא מן החולין: **טו** האיש שנדר בנזיר יש לו להביא קרבנות אביו לעצמו ומגלח עליהם. ואין האשה מגלחת על קרבנות אביה ודבר זה הלכה מפי הקבלה הוא. כיצד מי שהיה אביו נזיר והפריש מעות לקנות בהן קרבנותיו ומת והניח המעות סתומין ואמר אחרי מות אביו הריני נזיר על מנת שאביא קרבנותי ממעות שהפריש בהן אבי לקרבנותיו הרי זה מביא מהן קרבנותיו. וכן אם היה הוא ואביו נזירים והפריש אביו מעות סתומין ומת האב ואמר הבן אחר מות אביו הריני מגלח על מעות אבי הרי זה מביא קרבנותיו מהן. אבל אם לא אמר יפלו המעות לנדבה. מת האב והניח בנים רבים חולקים המעות הסתומים מפני שהיא ירושה להן ויש לכל אחד מהן לגלח על חלקו והבכור נוטל בהן פי שנים: **טז** בין שהיה האב נזיר עולם והבן נזיר זמן קצוב בין שהיה האב נזיר זמן קצוב והבן נזיר עולם הרי זה מגלח ומביא קרבנותיו ממעות נזירות אביו: **יז** הפריש האב מעות להביא בהן קרבנות טומאה ומת אין הבן מביא בהן קרבנות טהרה. וכן אם הפרישן האב לקרבן טהרה אין הבן מגלח עליהן תגלחת טומאה. שדברים אלו הן ספק ואם הביא זבחיו לא עלו לו:

האומר

כסף משנה

יא כל מקום שאמרו וכו'. כך פירש המפרש שם:

יב שלמי נזיר ששחטן שלא כמצותן וכו'. בפ"ד (דף כ"ד):

יג שלש בהמות אלו וכו' כמו שיתבאר במקומו:

יד האומר הריני נזיר וכו'. בפ"ב דנ"ע (דף י"ט ב') ופירש"י דכיון דאמר הרי עלי נתחייב (דאמירה לגבוה כמסירה להדיוט) וכי הדר ואמר על מנת לאו מי:תא היא עכ"ל. כלומר ואי אמר איפכא על מנת שאגלח ממעות מעשר שני הרי זה נזיר ומגלח ממעות מעשר שני וכן כתבו התוס':

טו האיש שנדר בנזיר וכו' עד ודבר זה הלכה מפי הקבלה. משנה וגמ' בספ"ד דנזיר (דף ל'). ומ"ש כיצד מי שהיה אביו נזיר וכו'. שם במשנה האיש מגלח על נזירות אביו וכו' כיצד מי שהיה אביו נזיר והפריש מעות סתומים על נזירותו (ומת) ואמר הריני נזיר ע"מ שאגלח על מעות אבא א"ר יוסי הרי אלו יפלו לנדבה שאין זה מגלח על נזירות (אביו) ואיזהו שמגלח על נזירות אביו מי שהיו הוא ואביו נזירים והפריש אביו מעות (סתומים לנזירותו) ומת זהו שמגלח על נזירות אביו. ובגמרא איבעיא להו פליגי רבנן עליה דר' יוסי או לא פליגי ואת"ל פליגי ארישא או אסיפא ת"ש כיצד אמרו האיש מגלח על נזירות אביו מי שהיה אביו נזיר והפריש (אביו) מעות לנזירותו ואמר הריני נזיר ע"מ שאגלח על מעות אבא זהו שמגלח על נזירות אביו אבל מי שהיה הוא ואביו נזירים והפריש אביו מעות לנזירותו ומת הרי אלו יפלו לנדבה דברי ר' יוסי ר' אליעזר ור"מ ור' יהודה אומרים זהו שמגלח על מעות אביו. וכתבו התוס' ארישא דקאמר ר' יוסי אם נדר בחיי אביו אינו מגלח ואמרי רבנן דמגלח בכל ענין או אסיפא דקאמר דנזר לאחר מיתה מגלח על נזירות אביו ואמר רבנן אינו מגלח, ת"ש דארישא פליגי עכ"ל. ומ"ש ואם לא אמר הרי אלו יפלו לנדבה משנה שם מת והיו לו מעות סתומים יפלו לנדבה: מת האב והניח בנים רבים וכו'. שם בעי רבא יש לו שני בנים נזירים מהו הלכתא גמירי לה כל דקדים גלח או דילמא ירושה גמירי לה ופלגא הוי בעי רבא בכור ופשוט מאי הלכתא גמירי לה והילכך לא בעי גלוח לפום מאי דשקיל או דילמא ירושה היא וכי היכי דשקיל פי שנים הכי מגלח ואת"ל ירושה היא ולפום (מאי) דשקיל מגלח ובחולין הוא דאית ליה פי שנים אבל בהקדש לא או דילמא כיון דקני ליה לגלוחי לא שנא, ופירש המפרש כל דקדים מירותיה מגלח על נזירות אביו או דילמא ירושה גמירי לה (וכל מאן דהוי בר ירושה גמירי לה דזכי בהו ופלגא הוי וכו') והולקין אותו בשוה זה יביא הג:ו וזה (יביא) הג:ו ומייתו מביתייהו כדי להשלים קרבנותיהם עם מעות אביהם. בחולין הוא דאית לבכור פי שנים אבל בהקדש לאחר שנקרב הקרבן ומבקשים לאכלו לא שקל פי שנים אלא חולקים (ביניהם בשוה) או דילמא וכו' אע"ג דמוקדשים הם שקיל בהם פי שנים. והתוס' (בד"ה בעי רבא) כתבו ואת"ל בחולין הוא דאית ליה פי שנים (פר"ח בחולין) דאמר לשון חולין ולא לשון הקדש דאמר מעות אלו לנזירות (אבל להקדש לא דאמר) הרי אלו לקרבנות נזירות. ורבינו נראה שהיה מפרש כפירוש המפרש דבעיא בתרייתא היינו ענין לנזיר אלא להקדש דעלמא ולפיכך לא כתבה כאן ומ"מ בעיי קמאי איפשטו להו בא"ל:

טז בין שהיה האב נזיר עולם וכו'. גם זה שם אביו נזיר עולם והוא נזיר סתם אביו נזיר סתם והוא נזיר עולם מאי כי גמירין הלכתא בסתם נזירות או דילמא ל"ש ואת"ל הכא אידי ואידי נזירות טהרה בעי רב אשי אביו נזיר טמא והוא נזיר טהור אביו נזיר טהור והוא נזיר טמא מאי תיקו. ומ"ש רבינו שהדברים אלו הם ספק ואם הביא זבחיו לא עלו לו היכא למידק היאך יעשה אם יביא זבחים אחרים שמא הראשונים עלו לו ונמצאו אלו חולין בעזרה. ונראה שיתנה ויאמר אם הזבחים הראשונים עלו לו יהיו זבחים אלו נדבה אבל יש לחוש בזה אם דמי הקרבנות נדבה מופלקים מדמי קרבנות חובה בהזאותיהם:

האומר

הרדב"ז (מכ"י)

יא כל מקום שאמרו תגלחתו פסולה וכו'. הטעם לפי שאין גידול שער פחות משלשים יום כאשר כתבנו למעלה ואיתא בנזיר במה דוכתי:

יב שלמי נזיר ששחטן וכו'. במשנה שם גילח על העולה או על השלמים שלא לשמן ואח"כ הביא קרבנותיו לשמן תגלחתן פסולה וזבחיו לא עלו לו ומדקתני לא עלו לו משמע דכשרים הם אלא שלא נקראו שלמי נזיר הילכך אין טעונים לחם ולא מתנות ולא זרוע ואיתא בפרק מי שאמר:

יג שלש בהמות הללו וכו'. כל זה מבואר במקומו וכיון שהם חובה עליו אינו פוטר עצמו אלא במעות של חולין, ונראה דכ"ש נזיר טמא שמביא אשם שאינו מביא אותו אלא מן החולין הילכך אפילו התנה על מנת שאגלח על קרבנות של מעות מעשר הל הנזירות ומביא קרבנותיו מן החולין:

טו האיש שנדר בנזיר וכו'. פ' מי שאמר במשנה האיש מגלח על נזירות אביו ואין האשה מגלחת על נזירות אביה ואמרינן עלה מ"ט א"ר יוחנן הלכה היא בנזיר ואפילו באשה שאין להביא יורש אלא היא אינה מגלחת על נזירות אביה דהכי גמירי הלכתא האיש ולא האשה: וכן אם היה הוא ואביו נזירים וכו'. וא"ת הא תו למה לי והא ר' יוסי דפליג ברישא מודה היכא דהיו הוא ואביו נזירים. וי"ל דמשום סיפא קתני לה דאפילו אם היה הוא ואביו נזירים אם אמר הבן הריני מגלח על מעות אבי מוהר אבל אם לא אמר יפלו המעות לנדבה והבן יביא קרבנות משלו: מת האב והניח בנים רבים וכו'. במשנה כיצד מי שהיה אביו נזיר והפריש מעות סתומים על נזירותו וכו' וא"כ זכו בהם היורשים והבכור נוטל בהם פי שנים כשאר ירושות ויש לכל אחד לגלח על חלקו ואם לא יספיק יפליס משלו:

טז בין שהיה האב נזיר עולם וכו'. לא מלאתי מימרא זו אבל ממתני' איכא למשמע דקתני סתמא האיש מגלח על נזירות אביו משמע בכל גוונא. ובירושלמי מלאתיה בזה הסגנון עלה דמתניתא עד כדון בשוין הוא נזיר אחת ובנו נזיר שתים הוא נזיר שתים ובנו נזיר אחת הוא נזיר טהור ובנו נזיר טמא הוא נזיר טמא ובנו נזיר טהור ע"כ. ומה נפשך קשיא על רבינו שאם הכל דרך בעיא ולא נפשטה א"כ הכל ספק וקשיא רישא ואם הכל דרך פשיטות הכל ודאי וקשיא סיפא ואם מזה הירושלמי למד רבינו צריך לומר דגירסא אחרת היה לו. ומ"מ מה שכתב והבן נזיר זמן קצוב היינו זמן קצוב שהשלים נזירותו ומביא קרבן טהרה דאלו קרבן טומאה אינו מגלח על קרבנות אביו שהפרישן לתגלחת טהרה א"נ כגון שהיה אביו נזיר עולם ונטמא והפריש מעות לקרבן טומאה ומת והבן היה נזיר לזמן קצוב ונטמא שמגלח על קרבן אביו דשניהם בטומאה ולא יכולתי להלום דברי רבינו על לשון הירושלמי הנמצא בספרים שלנו:

האומר

לחם משנה

יב לא לחם ולא מתנות ולא זרוע. בגמ' (דף כ"ד) לא אמרו אלא לא לחם ולא זרוע הא דכתב רבינו מתנות אם כוונתו חזה ושוק דאיכא נ"כ בהיל נזיר עם הזרוע כדכתב רבינו ז"ל בפ"ט מה' מעשה הקרבנות וקאמר דהכא ליתנהו קשה דמאי הא אמרינן בגמ' דהוי שלמי נדבה ובשלמי נדבה מתנות חזה ושוק היכא כדכתב גם רבינו ז"ל. ואם נאמר דמתנות הוי האמות דהיינו שתי מתנות שהם ד' כ"ש דאי אפשר לומר כן דבשלמי נדבה ודאי דצריך הזאות כדינם ולא ידעתי לרבינו ז"ל מוצא דין זה:

טו האיש שנדר בנזיר וכו'. פ"ד דנזיר אמרו במשנה (דף ל') האיש מגלח על נזירות אביו ואין האשה מגלחת (על נזירות אביה) כיצד מי שהיה הוא ואביו נזירים והפריש אביו מעות לנזירותו ומת ר' יוסי אומר הרי אלו יפלו לנדבה והיזהו שמגלח על נזירות אביו הרי שהיה אביו נזיר והיו לו מעות סתומים ומת ואמר הריני נזיר על מנת שאגלח על מעות אבא זהו שמגלח על נזירות אביו, זו היא גירסת התוס' ז"ל במתני' ובכה"ג גרסינן בברייתא בגמ' והיא גרסת רבינו ז"ל ומפרש ז"ל כפירוש התוס' דכי פשטינן בגמרין פשטינן דארישא פליג ומה שאמרו זהו שמגלח על נזירות אביו ר"ל דעל זה ג"כ הוא מגלח על נזירותו ודלא כפירוש רש"י דעל זה מגלח ולמעוטי דינא דרישא אבל התוס' ז"ל אין דעתם כן אלא זהו שמגלח ר"ל אף זה מגלח וזהו פי' רבינו ז"ל, והרב בכ"מ הביא גירסת רש"י ז"ל במשנה וגירסת התוס' ז"ל בגמ':

אבל

מגדל עוז

שלמי נזיר עד אלא מן החולין. הכל פ' ג' מינין (דף מ"ו) ומייתי לה עוד כמגילה: האיש שנדר בנזיר עד מפי הקבלה הוא. פ"ד דנזיר (דף ל') ובסוטה פרק היה נוטל: ביצד מי שהיה עד לא עלו לו. פ"ד דנזיר:

יח האומר הרי עלי לגלח נזיר חייב להביא קרבנות תגלחת טהרה ומקריבן על יד איזה נזיר שירצה. *אמר הרי עלי חצי קרבנות נזיר. או אם אמר הרי עלי לגלח חצי נזיר הרי זה מביא חצי הקרבנות לאיזה נזיר שירצה. ואותו נזיר משלים קרבנותיו משלו. אבל אם אמר הרי עלי קרבנות חצי נזיר הרי זה מביא קרבנות נזיר שלם שאין לנו חצי נזירות: יט האומר הריני נזיר ועלי לגלח נזיר ושמע חבירו ואמר ואני הרי חבירו נזיר ואינו חייב לגלח נזיר אחר. שהרי לא התפיס עצמו אלא בנזירות. ואם אמר ואני ועלי לגלח נזיר הרי זה חייב. ואם היו פקחין מביא כל אחד מהן קרבנות על ידי חבירו ואם לא עשו כן חייבים לגלח נזירות אחרים: כ האומר הרי עלי לגלח חצי נזיר ושמע חבירו ואמר ואני ועלי לגלח חצי נזיר. זה מביא חצי קרבנותיו של זה וזה מביא חצי קרבנותיו של זה וכל אחד מהן משלים קרבנותיו אם היו פקחין. ואם לאו זה מביא חצי קרבנות מאיזה נזיר שירצה וזה מביא קרבנות מאיזה נזיר שירצה:

פרק תשיעי

א המפריש מעות שיקריב מהן קרבנות נזירים והקריב מהן והותירו יביאו במותרן קרבנות נזירים אחרים. שמותר נזירים לנזירים. הפריש מעות סתומין לנזירותו והותירו יפלו המותרות לנדבה: ב המפריש מעות מפורשין לנזירותו והותירו מותר מעות העולה יביאו עולה. ומותר החטאת יוליכם לים המלח. ומותר דמי השלמים יבאו שלמים. ואין טעונין לחם ונאבלין

השגת הראב"ד

*אמר הרי עלי חצי קרבנות נזיר וכו'. אבל אם אמר הרי עלי קרבנות חצי נזיר. א"א אינו מחוור זה ואין זה לשון הגמ' ומה בין זה לאומר הרי עלי לגלח וכו' אבל לשון הגמרא שאם אמר קרבנות חצי נזיר עלי מביא קרבנות נזיר שלם שאין לנו חצי נזיר אבל כשאמר הרי עלי לגלח חצי נזיר או הרי עלי קרבנות חצי נזיר הנזיר נזיר שלם אבל הוא לא חייב עצמו אלא בחצי קרבנותיו שהחצי שאמר לחייב עצמו אמר שכן פתח תחלה אבל כשאמר תחלה קרבנות כל קרבנות קאמר וכשאמר חצי נזיר לא כלום קאמר שאין לנו חצי נזיר ואין קרבנות לחצי נזיר ואפשר לבעל הגמרא שכך כיון:

כסף משנה

יח האומר הרי עלי לגלח נזיר וכו'. משנה וגמרא בפ"ב (דף י"ב): אמר הרי עלי חצי קרבנות נזיר וכו'. משנה שם (דף י"א:) הרי עלי לגלח חצי נזיר ושמע חבירו ואמר ואני עלי לגלח חצי נזיר זה מגלח נזיר שלם וזה מגלח נזיר [שלם] דברי ר"מ וחכ"א זה מגלח חצי נזיר וזה מגלח חצי נזיר ובגמרא אמר רבא הכל מודים כל היכא דאמר חצי קרבנות נזיר עלי חצי קרבן מייתי וכו' עד נדר ופתחו עמו הוא ודברי רבינו מבוארים: והראב"ד כתב א"א אינו מחוור זה ואין זה לשון הגמרא וכו'. ואני אומר שמה שהקשה הראב"ד ומה בין זה לאומר הרי עלי לגלח חצי נזיר הדבר מבואר דהתם הנזיר מביא קרבנותיו וזה נתחייב לסייעו בחציים אבל אומר קרבנות חצי נזיר מאחר שלא מצינו חצי נזיר צריך הוא להביא קרבנות נזיר שלם. ומ"ש אבל לשון הגמרא שאם אמר קרבנות חצי נזיר עלי טעמו לחלק בין מקדים אמירת קרבנות חצי נזיר עלי למקדים הרי לאומרו קרבנות נזיר ותמה דבריו שאפשר לבעל הגמ' שכך כיון ואם על דברי עצמו קאמר יש לתמוה שמאחר שהוא ז"ל דוחה דברי רבינו ומפרש פירוש אחר צריך שאותו פירוש לא יהיה מסופק אצלו ולכן נ"ל שעל דברי רבינו הוא אומר שאין לדחותם לגמרי שהרי אפשר לומר שבעל הגמ' כיון לכך:

יט האומר הריני נזיר ועלי לגלח נזיר וכו'. משנה שם (דף י"א) הריני נזיר ועלי לגלח נזיר ושמע חבירו ואמר ואני ועלי לגלח נזיר אם הם פקחים (מגלחין) זה עם זה ואם לאו מגלחין נזירים אחרים ובגמרא איבעיא להו שמע חבירו ואמר ואני מה וכו' עד ואני אתחלת דבוריה משמע:

כ האומר הרי עלי לגלח חצי נזיר וכו'. שם משנה כתבתיה לעיל וכחכמים. ומה שכתב זה מביא חצי קרבנותיו של זה וכו' אם היו פקחים, נלמד מהמשנה שכתבתי בסמוך:

פ"ט א המפריש מעות שיקריב מהם קרבנות נזירים וכו'. בפרק ג' דשקלים מותר נזירים לנזירים. ומ"ש הפריש מעות סתומין לנזירותו והותירו וכו' משנה פ"ד דנזיר (דף כ"ד):

ב המפריש מעות מפורשים לנזירותו והותירו וכו'. שם:

המפריש

הרדב"ז

יח האומר הרי עלי לגלח נזיר וכו'. פ"ב הריני נזיר ועלי לגלח נזיר ושמע חבירו ואמר ואני ועלי לגלח נזיר אם היו פקחים מגלחין זה את זה ואם לאו מגלחין נזירים אחרים: אמר הרי עלי חצי קרבנות נזיר וכו'. שם במשנה הרי עלי לגלח חצי נזיר ושמע חבירו ואמר ואני ועלי לגלח חצי נזיר זה מגלח נזיר שלם וזה מגלח נזיר שלם דברי ר"מ וחכ"א זה מגלח חצי נזיר וזה מגלח חצי נזיר ואמרינן עלה אמר רבא הכל מודים כל היכא דאמר חצי קרבנות נזיר עלי חצי קרבן מייתי קרבנות חצי נזיר עלי כולי קרבן בעי אתויי מ"ט דלא אשכחן נזירות לפלגא וכי פליגי בלישנא דמתני' ר"מ סבר כיון דאמר הרי עלי איחייב אכולי קרבן נזירות וכי קאמר חצי נזירות לאו כל כמיניה ורבנן סברי נדר ופתחו עמו הוא, והרי סוגיא זו כדברי רבינו ממש רישא וסיפא לדברי הכל ומציעתא פלוגתא והלכה כחכמים. וא"ת מאי איכא בין האומר הרי עלי לגלח חצי נזיר ובין האומר הרי עלי קרבנות חצי נזיר בתרוייהו איכא למימר אין נזירות לחצאין. ונראה שזו היא קושייתו של הראב"ד ז"ל והטעם הוא מבואר דהיכא דקאמר עלי לגלח חצי נזיר משמע שהנזיר שלם אלא עלי לגלח מחציתו אבל היכא דקאמר קרבנות חצי נזיר משמע שיש קרבנות לחצי נזיר וליכא דאין נזירות לחצאין ובין כך ובין כך לא נתכוון לקרבן נדבה אלא לקרבן נזירות הילכך אם אמר הרי עלי לגלח חצי נזיר או הרי עלי חצי קרבנות נזיר אותו נזיר משלים ואם אמר הרי עלי קרבנות חצי נזיר מגלח נזיר שלם ואין הנזיר צריך להביא כלום זו היא שיטת רבינו והכי פשטה דסוגיין. והנראה מכוונת הראב"ד ז"ל שאם אמר קרבנות חצי נזיר עלי מביא קרבנות נזיר שלם בתורת נדבה אבל אם אמר הרי עלי לגלח חצי נזיר או הרי עלי קרבנות חצי נזיר הנזירות הוא שלם והוא מסייע במחצית הקרבנות ואין הסוגייא של הספרים מוכחת לשיטה זו ואפשר גרסא אחרת היתה לו. וקשיא לי א"כ אמר קרבנות חצי נזיר עלי אמאי מביא קרבנות נזיר שלם להוי נדר ופתחו עמו ולא יביא קרבנות נזיר שלם אלא מחציתם ודברי הראב"ד ז"ל צ"ע:

יט האומר הריני נזיר ועלי לגלח נזיר וכו'. שם אבעיא להו שמע חבירו ואמר ואני אכוליה דיבורא משמע או דילמא אפלגיה דדיבורא משמע. את"ל אפלגא דדיבוריה משמע ארישא או אסיפא ופשטיק אתחלת דבוריה משמע הילכך חבירו נזיר ואינו חייב לגלח נזיר אחר:

ואם אמר ואני ועלי וכו'. משנה הזכרתיה למעלה:

כ האומר הרי עלי לגלח חצי נזיר ושמע חבירו ואמר ואני עלי לגלח חצי נזיר וכו'. ע"כ הא בבא איירי בלאומר הריני נזיר ושמע חבירו ואמר ואני ועלי לגלח חצי נזיר מדקתני סיפא זה מביא חצי קרבנותיו של זה וכו' אלא דקשיא מאי אתא לאשמועינן והא קשיא דמתני' תנן הרי עלי לגלח חצי נזיר ושמע חבירו ואמר ואני עלי לגלח חצי נזיר ומשמע שהם עצמם לא קבלו נזירות והיכי שייך למימר זה מביא חצי קרבנותיו של זה וזה מביא חצי קרבנותיו של זה. וי"ל אה"נ דמתני' לא איירי בשקבלו הם עצמם נזירות ולהודיעך כחו של ר"מ תנן הכי אבל לרבנן אפילו קבלו הם עצמם נזירות דאיכא למימר אם אמר ועלי לגלח חצי נזיר תפוס לשון ראשון ולנזירות שלם נתכוון וסמיך מלת לגלח אנזירות דידיה ומה נזירות דידיה שלם אף ועלי לגלח נזירות שלם וסוף דבריו דאמר חצי נזיר לא כלום הוא קמ"ל דאפילו בהא"נ אמרי רבנן דאינו מגלח אלא חצי נזיר ואם היו פקחין זה מביא חצי קרבנותיו של זה וזה מביא חצי קרבנותיו של זה. ולפי זה הנוסחא בלשון רבינו האומר הריני נזיר ועלי לגלח חצי נזיר ושמע חבירו ואמר ואני ועלי לגלח חצי נזיר וכו', ואפשר דבמשנה נ"ב היה גורס הריני נזיר ועלי לגלח חצי נזיר ושמע חבירו ואמר ואני ועלי לגלח חצי נזיר. (עיין בתשובותיו ח"ב דף פ"א רס"ד):

פ"ט א המפריש מעות שיקריב וכו'. משנה פ"ב דשקלים מותר נזירים לנזירים מותר נזיר לנדבה: ב המפריש מעות מפרשים וכו'. פי' מי שאמר במשנה היו לו מעות סתומים

לחם משנה

יח אבל אם אמר הרי עלי קרבנות חצי נזיר וכו'. נראה לי לתת טעם לרבינו ז"ל ולתרץ מה שהקשה הר"א ז"ל דמאי שנא מאמר הרי עלי על מנת לגלח חצי נזיר דהתם אמרינן דעל קרבנות חייב עצמו וה"ק הרי עלי להביא חצי מהקרבנות של נזיר ומתרצינן דיבוריה שלא להייבו בכל הקרבנות נזירות כיון דהיהו אמר חצי נזיר ואין כוונתו לחייב עצמו בכל אבל כשאמר הרי עלי קרבנות חצי נזיר דכיון דלא אמר הרי עלי חצי קרבנות נזיר אלא קרבנות חצי נזיר מהדדי חצי אנזיר ולא אקרבנות דמשמע דרצה לומר חצי נזירות ולכך אמריק דאין לנו חצי נזירות ויתחייב בכל. אבל דעת הר"א ז"ל בהשגות הוא מבואר בדבריו שם ונראה לכאורה שדעתו דעת התוס' ז"ל שם וכמ"ש הרב כ"מ ז"ל גבי פ"ש רבינו ז"ל זכותיו לא עלו לו שיבוא האחרים על חנאי ודקדק בזה אבאר לקמן פ' עשירי בע"ה:

כ האומר הרי עלי לגלח חצי נזיר וכו'. נראה דהגירסא נכונה היא ואני עלי לגלח בלא וא"ו דאהדא מילתא קאמר ואני וכן הוא במשנה שם:

אבל

מגדל עוז

האומר הרי עלי עד אי זה נזיר שירצה. פ"ב דנזיר (דף י"א:): אמר הרי עלי חצי קרבנות נזיר וכו' עד חצי נזירות: כתב הראב"ד אינו מחוור זה ואין זה לשון הגמרא וכו': ואני אומר זה מחוור ותלמוד ערוך וגירסא מוסכמת ופירוש מרווח לרבותינו בעלי התוס' ז"ל פ"ב דמס' נזיר (דף י"ב) גמ' מתני' דהרי עלי לגלח חצי נזיר כו' וס"ג לה אמר רבה הכל מודים באומר חצי קרבנות נזיר עלי חצי קרבן מייתי קרבן חצי נזיר עלי קרבן שלם בעי לאתויי מאי טעמא דהא לא אשכחן נזירות לפלגא כי פליגי בלישנא דמתני' דר"מ סבר כיון דאמר הרי עלי איחייב אכוליה קרבן נזירות וכי קאמר חצי נזיר לאו כל כמיניה ורבנן סברי נדר ופתחו עמו הוא ע"כ. ופירשוה בפירוש מרווח באומר חצי קרבנות נזיר עלי חצי קרבן מייתי כי מאחר שתלה החצי בקרבן שאמר קרבנות פלגא דקרבן קאמר אבל כשאמר קרבן חצי נזיר עלי אין שום חצי נזיר בעולם. פי' מאחר שהזכיר קרבנות בתחלה אע"פ שחזר אח"כ ואמר חצי מיהת מביא קרבן שלם כי פליג בלישנא דמתני' פירוש כשאמר הרי עלי לגלח נזיר כי מאחר שאמר הרי עלי נתחייב בכל הקרבן ולר"מ שסובר תפוס לשון ראשון כי חזר ואמר חצי נזיר אין חוששין לו והרי זה כאומר קרבנות חצי נזירות שמביא קרבן שלם ורבנן סברי נדר ופתחו עמו הוא והרי זה כאומר חצי קרבנות נזיר עלי שכשאמר חצי נזיר עלי דכולא בעי משום דחצי קאי אנזיר אבל הכא אמרינן דחצי קאי אעלי וכמו שאומר חצי קרבנות עלי קאמר וכן תופס דברי ר"מ ז"ל והוא פירוש יפה ונכון מבאר קושיות הראב"ד ז"ל פירושא כגדם וכדברי ר"מ ז"ל שפסק כרבנן:

האומר הריני נזיר עד סוף הפרק. פ"ב דנזיר (דף י"ב):

פ"ט המפריש מעות עד יפלו המותרות לנדבה. פ"ד דנזיר (דף כ"ד) ופרק ג' דמעילה (דף י' ע"ב): המפריש מעות וכו' עד ואין טעונין לחם. פ"ד דנזיר (דף כ"ו) ופ"ג דמעילה

דף

ונאכלין ליום אחד: **ג** המפריש מעות לנזירותו ומת אם היו סתומין יפלו לנדבה. היו מפורשין. דמי עולה [יבואו עולה]. דמי חטאת ילכו לים המלח. דמי שלמים יבאו שלמים ונאכלין ליום אחד ואין טעונין לחם: **ד** כיצד הם המעות הסתומין. כגון שהפריש מעות להביא מהן קרבנותיו ולא אמר כלום. אבל אם אמר אלו לחובתי הרי אלו כמפורשין. ואין צריך לומר אם אמר אלו לעולתי ולחטאתי ולשלמי שהן כמפורשין: **ה** המפריש בהמה בעלת מום הרי היא כמעות סתומין. וכן המפריש לשון של כסף ושל זהב או כלי אע"פ שאמר זה לחטאתי ולעולתי ולשלמי הרי הוא כמעות סתומין: **ו** האומר אלו לחטאתי והשאר לנזירותי ומת. או שהיתה אשה והפר לה בעלה. דמי חטאת ילכו לים המלח והשאר יבאו בחציין עולה ובחציין שלמים: **ז** אמר אלו לעולתי והשאר לנזירותי דמי עולה יבאו עולה והשאר יפלו לנדבה: **ח** מי שדמה שהוא חייב בנזירות והפריש קרבנותיו ואח"כ שאל לחכם והורהו שאין זה נדר ואינו חייב בנזירות מה יעשה בקרבנות שהפריש. יצאו וירעו בעדר שזה הקדש טעות שאינו הקדש כמו שיתבאר במקומו: **ט** האשה שנדרה בנזיר והפרישה קרבנותיה ואח"כ הפר לה בעלה אם שלו היתה הבהמה תצא ותרעה בעדר שאין אדם מקדיש דבר שאינו שלו. ואם היו הקרבנות משלה ואין לבעלה בהן כלום. כגון שנתנו לה במתנה על מנת שלא יהיה לבעל בהן רשות אלא מה שתרצה תעשה בהן. החטאת תמות. והעולה תקרב עולה. והשלמים יקרבו שלמים. ונאכלין ליום אחד ואינן טעונין לחם: **י** הפרישה מעות סתומין לקרבנותיה יפלו לנדבה. היו מפורשין דמי חטאת ילכו לים המלח. ודמי עולה יבאו עולה. ודמי שלמים יבאו שלמים ונאכלין

כסף משנה

ג המפריש מעות לנזירות ומת וכו'. משנה פ"ג דמעילה (דף י"א):

ד כיצד הם המעות הסתומים וכו'. בפ"ד דנזיר (דף כ"ו) כלישנא בתרא אמר רב אשי הא דאמרת מפורשים לא קיימא עד דאמר אלו לחטאתי ואלו לעולתי ואלו לשלמי אלא אפילו אמר לחובתי הרי הם כמפורשים. ומשמע לרבינו דדוקא באומר אלו לחובתי הוא דהוו כמפורשים אבל אם אמר לקרבנותי לא אמר כלום. ויש לתמוה על מ"ש רבינו דהאומר לקרבנותי לא אמר כלום* נהי דלא הוו כמפורשים להוו כסתומים. והנכון בעיני שהוא טעות סופר. ולאפשר דהכי קאמר לא אמר כלום להיותם מפורשים:

ה המפריש בהמה בעלת מום וכו'. שם אמר רב הונא אמר רב לא שנו אלא מעות אבל בהמה הרי היא כמפורשת אמר רב נחמן (הא דאמרי בהמה) הרי היא כמפורשת לא שנו אלא תמימה אבל בעלת מום הרי היא כסתומה אבל נסכא לא ור"נ בר יצחק אמר אפילו נסכא אבל סואר של קורות לא. ופירש"י אבל בעלת מום אם מת והניח שלש בהמות בעלות מומים וכו' עד ואחד לשלמים. ויש לתמוה על רבינו שפסק כרנב"י דאמר אפילו נסכא כסתומים דמו ולמה לא סיים וכתב דסואר של קורות כמפורשים דמו ולא עוד אלא שכתב דכלי דינו כנסכא ולפי מה שפירש המפרש נסכא דוקא מפני שראויים לעשות מהם מעות וצ"ע:

ו האומר אלו לחטאתי והשאר לנזירותי ומת וכו' אמר אלו לעולתי והשאר לנזירותי וכו'. ברייתא שם ופירש המפרש את השאר יביא חציו לעולה וכו'. ומ"ש או שהיתה אשה והפר לה בעלה, מפורש במשנה פ"ד דנזיר (דף כ"ד) שדינה כדין מפריש מעות לנזירותו ומת שדינו מבואר פ"ג דמעילה:

ח מי שדמה שהוא חייב בנזירות וכו'. משנה בפ' ב"ש (דף ל"א:):

ט האשה שנדרה בנזיר והפרישה קרבנותיה וכו' עד ואינם טעונים לחם. משנה פ"ד (דף כ"ד):

האשה

*עיין כ"מ. שלפניו היתה הגי' **לא אמר כלום**, בלא וא"ו. אבל הגי' שלפנינו היינו **ולא אמר כלום**, פירוש שהמפריש לא אמר כלום בשעת הפרשה:

הרדב"ז

סתומים יפלו לנדבה מעות מפורשים דמי חטאת ילכו לים המלח לא נהנין ולא מועלים וכו' וטעמא דאין מועלים בהם כיון דלים המלח אזלי לא קרינן בהו קדשי ה':

ונאכלין ליום אחד וכו'. שם במשנה וטעמא דנותנין עליהם תורת שלמי נזיר ואין טעונין לחם דכתיב ונתן על כפי הנזיר ואין כאן נזיר:

ד כיצד הם המעות הסתומים וכו'. התם בגמרא תרי לישני דרב אשי ופסק כלישנא בתרא דאמר רב אשי לא קיימא עד דאמר אלו לחטאתי ואלו לאשמי ואלו לשלמי אלא אפילו אמר אלו לחובתי הרי הם כמפורשין והא דתנן סתומים יפלו לנדבה אקשינן עלה בגמ' והלא דמי חטאת מעורבים בהם ומתרצינן א"ר יוחנן הלכה היא בנזיר:

ה המפריש בהמה בעלת מום וכו'. שם בגמרא אמר רב לא שנו אלא מעות אבל בהמה הרי היא כמפורשת אמר רב נחמן הא דאמרת בהמה הרי היא כמפורשת ל"ש אלא תמימה אבל בעלת מום הרי היא כסתומה אבל נסכא לא ור"נ בר יצחק אמר אפילו נסכא אבל סואר של קורות לא א"ל רב שימי לרב אשי מ"ט דרבנן דאמרי מעות ולא בהמה מעות ולא נסכא מעות ולא סואר של קורות והם דברי רבינו. ואפילו הפריש ג' כלים דאיכא למימר אחד לעולה ואחד לחטאת ואחד לשלמים אפילו בכה"ג לא הוו מפורשין וצ"ע אם הפריש ג' כלים ואמר זה לעולתי וזה לחטאתי וזה לשלמי אי הוו מפורשין או לא:

ו האומר אלו לחטאתי וכו'. ת"ר אלו לחטאתי והשאר לנזירותי דמי חטאת ילכו לים המלח והשאר יביא חציו לעולה וחציו לשלמים ומועלין בכולן ואין מועלין במקצתן אלו לעולתי והשאר לשאר נזירותי דמי עולה יביאו עולה ומועלין בהם והשאר יפלו לנדבה ומועלין בכולן ואין מועלין במקצתן וטעמא דכל דנתערב בהם חטאת כסתומין דמו הילכך יפלו לנדבה והכי אמר רבא ומסייעי ליה מהך ברייתא: **או** שהיתה אשה והפר לה בעלה וכו'. שם במשנה והתם מדמינן מיתה להפר לה בעלה דאמרינן ארבעה אילים שאין טעונים לחם שלו ושלה ושלאחר מיתה ושלאחר כפרה והתם מפרש להו ואזיל:

ח מי שדימה שהוא חייב וכו'. פ' ב"ש מי שנדר בנזיר ונשאל לחכמים ואסרו מונה משעה שנדר נשאל לחכם והתירו היתה לו בהמה מופרשת תצא ותרעה בעדר דקי"ל כב"ש דאמרי הקדש בטעות לא הוי הקדש:

ט האשה שנדרה בנזיר וכו'. פ' מי שאמר במשנה ומוקי לה רב פפא בקמלה מעיסתה ואי בעית אימא דאקני לה אחר ואמר לה על מנת שאין לבעליך רשות בהם:

האשה

לחם משנה

פ"ט ד אבל אם אמר אלו לחובתי הרי אלו כמפורשים כו'. בפ"ד דנזיר (דף כ"ו) אמר רב אשי הא דאמר מפורשים לא קיימא דאמר אלו לחטאתי וכו' אלא אפילו אמר אלו לחטאתי וכו' ואיכא דאמרי אמר רב אשי וכו' אלא אפי' אמר אלו לחובתי הרי הן כמפורשין ופירשו התוס' מפורשין בתערובת ולא נשנית בהן ההלכה ונימא כיון דדמי חטאת מעורבין בהם יפלו לנדבה אלא אדרבא כולם ילכו לים המלח ע"כ. אבל אין נראה דעת רבינו ז"ל כן מדכתב דמפורשים יוליך דמי חטאת לים המלח וכתב הכי פירש הי ניהו מפורשין משמע דדינא דהך נמי הכי הוא דשיעור דמי חטאת יוליך לים המלח ושיעור דמי עולה יביא עולה ושיעור דמי שלמים יביא שלמים. ולפירוש רבינו ז"ל אתי לישנא דגמ' דקאמר הרי הן כמפורשים שפיר וכן נראה שפירש רש"י ז"ל:

ה וכן המפריש לשון של כסף או זהב וכו'. רבינו ז"ל פסק כר"נ בר יצחק דאמר (שם ע"ב) אפי' נסכא אבל סואר של קורות לא ומה שרבינו ז"ל לא כתב סואר של קורות שהרי הם כמפורשים ומה שכתב כלי לכאורה נ"ל טעמו משום דאית ליה כפירוש התוס' בקרא שפירשו דטעמא הוי משום שהייה דכיון דהוא דבר שאינו נמכר מיד שוהה בידו ולא דמי למעות וההלכה לא נתקבלה אלא לדבר שהוא מעות או שיהיה נמכר מיד כמו מעות וכמו שהאריכו התוס' ז"ל בסוף הדיבור שכתבו לכך נראה כפירוש הקונטרס וכו' וכיון שכן לשון כסף וזהב שהוא מצוי לימכר מיד וכן כלי שהוא ראוי למעות ועשוי לימכר מיד הוי כמו מעות ובאה בו ההלכה אבל לא בשאר דברים ומאי דנקט סואר של קורות לדוגמא נקטיה שאינו קרוב למעות כ"כ וה"ה לכל דבר שאינו כלי ולכך כתב רבינו ז"ל כלי ולשון של כסף דוקא. אבל מ"מ קשה דכיון דסואר של קורות דינו כמפורשין ויוליך דמי חטאת לים המלח והשאר יביא עולה ושלמים היה לו לרבינו ז"ל לבאר זה וכמו שהקשה הרב בעל כסף משנה ז"ל. והו קשיא לי טובא דרבינו ז"ל כתב גבי לשון של כסף וכלי דאע"פ שאמר אלו לעולתי ולחטאתי ולשלמי הוי כסתומים ובגמ' לא משמע הכי דאפי' רב נחמן דאמר אפילו נסכא לא הוי אלא דהוי כמעות וההלכה נתקבלה אפילו בנסכא לאפוקי ממ"ד מעות אין אבל נסכא לא כדאמרינן בתר הכי שם בגמ' כלומר דההלכה לא נתקבלה אלא במעות ולא בנסכא דנסכא הוי כמפורשין אבל לרב נחמן הוי נסכא כמעות וכן בהמה בעלת מום ודיו לבא מן הדין להיות כנדון וכי היכי דבמעות אילו אמר (לו) לעולתי וכו' הוי כמפורשין הכי נמי בנסכא. ואולי י"ל לדעת רבינו ז"ל לתרץ קושיא זו דס"ל דאע"ג דהלכה נתקבלה במעות ונסכא ובהמה בעלת מום מ"מ משמע ליה מסברא דאם הניח ג' בהמות בעלות מום או ג' נסכות ודאי דאם אמר אלו לחטאתי ולעולתי ולשלמי דהגי הן כמפורשין דחד לעולה וחד לחטאת וחד לשלמים אבל רבינו ז"ל לא איירי אלא בנסכא אחת ובכלי אחד ובבהמה אחת דכיון דהכל יחד או אפילו שיאמר הרי אלו לחטאתי ולעולתי ולשלמי לא הוי כמפורש כיון דהכל הוי גוף אחד ולא דמי למעות שהם מחולקים ויכול לחלוק דמי חטאת בפני עצמה ודמי עולה בפני עצמה ודמי שלמים בפני עצמם:

ו האומר אלו לחטאתי והשאר כו'. המרינן שם בגמרא אמר רבא הא דאמרן מעות סתומין יפלו לנדבה אם נפלו דמי חטאת מביניהם הרי הם כמפורשים

תניא

מגדל עוז

(דף י"א) ובמסכת שמחות: **כיצד** הם המעות הסתומים עד והשאר יפלו לנדבה. פ"ד דנזיר (שם ל"א): **מי** שדמה וכו' עד כמו שיתבאר במקומו. פ' ב"ש דנזיר: **האשה** שנדרה והפרישה עד ונאכלין

משנה למלך

פ"ט ג המפריש מעות לנזירותו ומת. ראיתי להאדון (יא"ס הוא הרב מס"ר יעקב אלפאנדארי זלה"ה) שעמד על מ"ש רש"י עלה דמתני' דהמפריש מעות לנזירותו דכיון שיש בכלל מעות אלו מעות של שלמים נמצא מביא חולין בעזרה וקשיא ליה למר מאי שנא מהא דאיבעיא לן בפ"ק דתמורה היא שלמים וולדה חולין מהו מי הוי חולין בעזרה או לא ופשיט ליה דכיון שאין יכול לגעת בבהמה זו אלא בעזרה שפיר דמי ע"כ. ואני שמעתי ולא אבין דהתם טעמא דמלתא הוא משום דכל מעה ומעה שמועל איכא למימר שמא של שלמים היא ואין כאן מעילה כלל אבל אין סכונה משום דכל מעה ומעה איכא מעורבת של שלמים משום דא"כ היה חייב בקרבן משום פרוטה של מעות שנהנה בשוה פרוטה חייב בקרבן ואין ספק דלרש"י אם נהנה בכולן מעל וכ"כ הרב תוי"ע יע"ש. עוד עלה בדעתי לחלק בפנים אחרים ולא כתבתים משום דלענ"ד אין צורך ודי במה שכתבנו:

האשה

ונאכלין ליום אחד ואינן טעונין לחם: **יא** האשה שנדרה בנזיר ונטמאת בתוך ימי נזירות ואחר כך שמע בעלה והפר לה הרי זו מביאה קרבן טומאה: **יב** האיש שהדיר את בנו בנזיר והפריש עליה קרבנותיו ולא רצה הבן בנזירות זו. ומחה הוא או קרוביו או שגלח הוא או שגלחוהו קרוביו. החטאת תמות והעולה תקרב עולה והשלמים יקרבו שלמים ונאכלין ליום אחד ואינן טעונין לחם. הפריש לו מעות סתומים הרי אלו יפלו לנדבה. היו מעות מפורשין דמי חטאת ילכו לים המלח דמי עולה יבואו עולה דמי שלמים יבואו שלמים ואינן טעונין לחם ונאכלין ליום אחד: **יג** האומר הריני נזיר כשיהיה לי בן והפריש קרבן והפילה אשתו וחזרה וילדה. הרי הקרבנות ספק ואסורין בגיזה ובעבודה: **יד** שני נזירים שנטמא אחד מהם ואין ידוע מי הוא כיצד מביאין קרבנותיהן. מביאין קרבן טומאה וקרבן טהרה במלאת ימי נזירותם. ואומר אחד מהם אם אני הוא הטמא קרבן טומאה שלי וקרבן טהרה שלך. ואם אני הוא הטהור קרבן טהרה שלי וקרבן טומאה שלך וסופרים ימי נזירות אחרת גמורה מאחר קרבנות אלו. וחוזרין ומביאין קרבן טהרה. ואומר אחד מהן אם אני הוא שהייתי טמא קרבן טומאה שלי וקרבן טהרה שלך וזה קרבן טהרתי אם אני הוא הטהור קרבן טהרה שלי וקרבן טומאה שלך וזה קרבן טהרתך. נמצאו שלא הפסידו בקרבנותיהן כלום: **טו** מת אחד מהן הרי זה מביא חטאת העוף ועולת בהמה. ויאמר אם טמא הייתי החטאת מחובתי והעולה נדבה. ואם טהור הייתי העולה מחובתי וחטאת העוף ספק. וסופר ימי נזירות אחרת ומביא קרבן טהרה. ואומר אם טמא הייתי העולה הראשונה נדבה וזו חובה ואם טהור הייתי העולה הראשונה חובה וזו נדבה וזה שאר קרבני. ואין אחד משניהם מגלח תגלחת טומאה אלא אם כן היו קטנים או נשים שאין אלו מקיפין פאת ראשם מספק:
וכיצד

יא האשה שנדרה בנזיר וכו'. שם במשנה נזרק עליה אחד מן הדמים אינו יכול להפר ר"ע אומר אפי' נשחטה עליה אחת מן הבהמות אינו יכול להפר בד"א בתגלחת הטהרה אבל בתגלחת טומאה יפר שהוא יכול לומר אי אפשי באשה מנוולת ומשמע דמקריב קרבן טומאה אע"ג דהפר לה ולא הוו חולין לעזרה דאין זה קרבן נזירות אלא קרבן הטומאה דבשעת הטומאה נזירה היתה שאין הבעל מפר אלא מכאן ולהבא ומינה שאם נטמאת ושאלה לחכם והתיר לה אינה מביאה קרבנות טומאה שהרי החכם עוקר הנדר מעיקרו ואתשי ליה נדר טעות ואפילו הפרישה הבהמה תצא ותרעה בעדר:
יב האיש שהדיר את בנו בנזיר וכו'. שם משנה כלשון רבינו ואמרינן עלה איש אין אבל אשה לא מ"ט ר' יוחנן אמר הלכה היא בנזיר ור' יוסי בר חנינא אמר רב כדי לחנכו במצות:
יג האומר הריני נזיר כשיהיה לי בן וכו'. פ"ב בעא מיניה ר' אבא מרב הונא הריני נזיר כשיהיה לי בן והפילה אשתו והפריש קרבן וחזרה וילדה ומסקינן אליבא דר' יהודה דאמר ספק נזירות להקל מאי קדוש או לא קדוש מאי נפקא מינה לגזזו ולעבוד בו תיקו. ומדברי רבינו נראה דלא קא מבעיא ליה אלא כגון שהפריש ואח"כ הפילה אבל הפילה ואח"כ הפריש לא מבעיא ליה ואין גרסת הספרים מסכים לזה דגרסינן והפילה אשתו והפריש קרבן וכו'. ונראה דאין חילוק בזה דבכל גוונא קא מבעיא ליה והפך רבינו לשון הספרים דאפילו בכה"ג איכא ספיקא וגם אין לחלק אם ילדה מאותו הריון או מהריון אחר ולפיכך סתם רבינו והוי קדוש מספק ואסרו בגיזה ועבודה:
יד שני נזירים שנטמא אחד מהם וכו'. פ' שני נזירים משנה כלשון רבינו אלא שביאר במלאת נזירותם ומוכרח הוא וכן פירש"י ז"ל וכגון שקבלו הנזירות יחד שזמן הקרבנות שוה:
טו מת אחד מהם וכו'. שם במשנה מת אחד מהם אמר ר' יהושע יבקש אחד מן השוק שידור כנגדו בנזיר ואומר וכו' א"ל בן זומא ומי שומע לו שידור כנגדו בנזיר אלא מביא חטאת העוף כלומר שלא מינו חטאת ואשם בא על הספק אלא על חטאת העוף בלבד ואומר אם טמא הייתי וכו' כלשון רבינו א"ר יהושע נמצא זה מביא קרבנותיו לחצאין אבל הודו חכמים לבן זומא: ואין אחד מהם מגלח וכו'. שם אקשינן עלה דמתני' דקתני מגלחין ומביאין קרבן ואמאי דילמא לאו טמאים נינהו וקא עביד הקפה אמר שמואל באשה וקטן כלומר מתני' דקתני מגלחין באשה וקטן מיירי אבל בגדול אינו מגלח דתגלחת לא מעכבא מלהביא קרבנותיו דקי"ל כמאן דאמר הקפת כל הראש שמה הקפה:
וכיצד

יא האשה שנדרה בנזיר ונטמאת וכו': **יב האיש** שהדיר את בנו בנזיר וכו' עד ונאכלים ליום אחד. משנה פ"ד (דף כ"ח:):
יג האומר הריני נזיר וכו'. בפ"ב דנזיר (דף י"ג) בעיא ועלתה בתיקו:
יד שני נזירים שנטמא אחד מהם ואין ידוע מי הוא וכו' עד וזה שאר קרבני. משנה בר"פ ב' נזירים (דף נ"ז):
טו ומ"ש ואין אחד משניהם מגלח תגלחת טומאה וכו'. שם בגמרא:
וכיצד

לחם משנה

אגיא כוותיה דרבא אלו לחטאתי וכו' ופירש"י ז"ל אם נפלה דמי חטאת מביניהם אם נאבד או נפרד כשיעור דמי חטאת מביניהם ע"כ. ואם רבינו ז"ל היה מפרש כן היה לו לכתוב דין זה של רבא שאם נאבד מן המעות כשיעור דמי חטאת השאר לא יפלו בנדבה אלא שנראה שרבינו ז"ל מפרש דמאי דקאמר אם נפלה דמי חטאתי ר"ל שאמר בפירוש אלו לחטאתי והשאר לנזירותי דומיא דברייתא שהוא הפילן בלשונו שאמר בהדיא אלו לחטאתי והפרישם מכלל האחרים:
טו ואין אחד משניהם מגלח תגלחת טומאה. התוס' ז"ל כתבו בפרק שני נזירים דטעמא דיביא עולה וחטאת העוף בראשונה משום דהוא מגלח ואם הוא נזיר טהור אינו יכול לגלח אלא על קרבן וכיון שכן צריך שיביא עולת בהמה כדי שאם הוא נזיר טהור הוי עולת חובה והגילוח הוא על העולות ואע"פ ששאר הקרבנות מביא לבסוף שלשים יום כבר איפסיקא הלכתא כבן זומא דלא חיישינן אם מביא קרבנו לחצאין משמע דמשום דמתני' איירי באשה וקטן דבעי גילוח צריך להביא קרבנו לחצאין אבל אם לא הוצרך גילוח למה לו להביא עולה בראשונה אם חטאת העוף לייתי חטאת העוף לבד ולימא שאם הוא טמא החטאת חובה ואם הוא טהור החטאת ספק והעולה יביא לבסוף עם שאר הקרבנות והוי עדיף ליה דלא יביא קרבנו לחצאין וא"כ קשה על רבינו ז"ל שנראה שאפי' בלא גילוח יביא עולה וחטאת בראשונה שכן כתב ואין אחד משניהם מגלח וכו' ועל הדין האמור קאי משמע אפי' שלא יהיה כאן גילוח יביא חטאת ועולה. וי"ל דרבינו ז"ל סובר דמתני' סתמא מיתניא דיביא חטאת העוף ועולה ואפי' שלא יהיה שם גילוח

משנה למלך

יא האשה שנדרה בנזיר ונטמאת כו'. והיא דתניא בפ"ד דנזיר (דף כ"ב) שהאשה שנדרה בנזיר ונטמאת ואח"כ הפר לה בעלה מביאה חטאת העוף ואינה מביאה עולת העוף הוא משום דהאי תנא אית ליה דבעל עוקר הנדר אבל לדידן דקי"ל דבעל מיגז גייז מביאה נמי עולת העוף ופדאיתא התם. וקרבן אשם מדברי רש"י נראה דלא מייתי משום דאין אשם בא אלא במקום שצריך ליכנס בנזירות אחרת אך התוס' כתבו דאשם נמי מביאה וכן הוא דעת רבינו ועיין בפ"ג דנזיר (דף י"ח) ועיין בלח"מ פ"ו מהלכות אלו ד"ה אינו מתחיל:
יג האומר הריני נזיר כשיהיה לי בן וכו'. בפ"ב דנזיר (דף י"ג) בעא מיניה רבי אבא מרב הונא הריני נזיר לכשיהיה לי בן והפילה אשתו והפריש קרבן וחזרה וילדה מהו קדוש או אינו קדוש למאי נפקא מינה לגיזתו ולעבוד בו תיקו. והנראה אלי מדברי רש"י דצדדי הבעיא כך הם מי אמרינן כיון דבשעה שהפרישו לא חל עליו עדיין נזירות לא חלה קדושה עליו כלל וכשחל עליו הנזירות דהיינו כשחזרה וילדה מיבעי ליה למיסדר ולקדושי ואם לא חזר והקדיש כשחזרה וילדה אינו קדוש כלל ומותר בגיזה ועבודה או דלמא מאחר שחל עליו נזירות חלה קדושה על הקרבן מעתה ראשונה שהפרישו ואסור בגיזה ועבודה. וזהו שנראה בכוונת דברי רש"י. ומ"ש בסוף דבריו אלא אי אמרת דלא חיילא עליה נזירות אלא מעתה שחזרה וילדה הוה ליה מותר בגיזה ועבודה ע"כ, נראה דטעות נפל בספרים לכל הצדדים פשיטא דלא חיילא עליה נזירות כי אם לאחר שחזרה וילדה אלא הכוונה היא אלא אי אמרת דכיון דלא חיילא עליה נזירות כי אם מעתה שחזרה וילדה ולא חלה עליה קדושה מעתה שהקדישו לא חלה עליו קדושה כלל ומותר בגיזה ועבודה ומ"מ לא ידעתי לאיזו תכלית נקט ר' אבא והפילה אשתו והכי הוה ליה למימר הריני נזיר לכשיהיה לי בן והפריש קרבן וילדה מהו שהרי לצדדי הבעיא כך הם אם האומר הריני נזיר לכשיארע דבר פלוני וקודם שיארע אותו דבר הפריש הקרבן ואח"כ אירע אותו הדבר מהו מי אמרינן כיון שכבר אירע אותו הדבר חלה עליו קדושה מעתה שהפרישו וא"כ חלה עליו קדושה ואסור בגיזה ועבודה וכו' או דלמא כיון שהפרישו קודם שאירע אותו דבר דלא חלה עליו נזירות כלל לא חלה עליו קדושה מעתה שהפרישו וא"כ לא חלה עליו קדושה כלל ומבעי ליה למיסדר ולקדושי והוה ליה כאילו לא אירע אותו דבר כלל דפשיטא דלא חלה עליו קדושה כלל וא"כ הפלת אשתו אינו מעלה ומוריד לצדדים אלו. ואני הנה הייתי לומר פירוש אחר בצדדי הבעיא דלעולם פשיטא ליה לר' אבא דהאומר הריני נזיר אם יארע דבר פלוני וקודם שיארע אותו הדבר הפריש קרבן ואח"כ אירע אותו הדבר דפשיטא דחלה עליו קדושה כיון שכבר אירע אותו הדבר איגלאי מלתא למפרע שהדין היה הקרבן והכא מאי דקא מבעיא ליה הוא משום דבשעה שהפילה הפריש הקרבן ואפשר שדעתו היה להפריש קרבן זה לפי שהיה סבור שיתחייב בנזירות בשביל ההפלה וא"כ הוה ליה ההפרשה בטעות ופשיטא דלא חלה עליו קדושה כלל דהא קי"ל הקדש טעות לא הוי הקדש או דלמא לא הפרישו אלא אדעתא שתחזור ותלד ויתחייב בנזירות וכיון שחזרה וילדה חלה עליו קדושה מעתה ראשונה ואסור בגיזה ועבודה א"כ דאף דנימא דדעתו בשעת ההפרשה היה לפי שהיה סבור שיתחייב בנזירות בשביל ההפלה מ"מ לא מיקרי הקדש בטעות כיון דסוף סוף נתחייב בנזירות וזה הפרישו בשביל מה שנדר ואמר הריני נזיר לכשיהיה לי בן והרי נתקיים נדרו והקדש טעות לא מיקרי אלא כגון מי שהפריש קרבן דהבור שהיה חייב ונמצא שלא היה חייב דהתם פשיטא שלא חל עליו הקדש כלל וכמ"ש רבינו בפ"ה מהל' פסולי המוקדשין דין ו' אבל המפריש קרבן בשביל שהיה סבור שהיה חייב בו עכשיו ונמצא שלא היה חייב כי אם לאחר זמן אפשר דהא לא מיקרי הקדש בטעות ואפשר שצדדי הבעיא הם על זה האופן אי מיקרי הקדש בטעות או לא ובין הכי ובין הכי דייק ליתניה דר' אבא דנקט והפילה אשתו דזה הוא עיקר הבעיא ודברי רש"י בתחלת הבעיא הכי דייקי דכתב כיון שהפרישו בשעה שהפילה ולא חיילא עליה נזירות כלל לא הוי קדוש כלל ומיבעי ליה למיסדר ולקדושי הכי דמשמע מדבריו דעיקר הבעיא הוא משום דההפרשה היתה בשעת ההפלה וסוף דברי רש"י ז"ל נמי אפשר לפרשם על פי פירוש זה ודוק היטב. והתוס' פירשו פירוש אחר:
וכתבו

מגדל עוז

ונאכלין ליום אחד. פ"ד דנזיר (דף כ"ד): האומר הריני נזיר כו' עד בגיזה ועבודה. פרק ב' דנזיר (דף י"ג): שני נזירים שנטמא עד פאת ראשם מספק. פרק שני נזירים (דף נ"ז):

כסף משנה

טז ומ"ש וכיצד יולד להם ספק זה בטומאה וכו'. גם זה שם בגמרא: וכתב הראב"ד א"א בחיי ראשי איני יכול לקבל דבר זה וכו' עד אלא במעמד אחד היו עכ"ל. ואיני יודע מנין לו להראב"ד לומר כן שמאחר שאלשה חשיבי רה"ר מה לי שהיו בחצר אחד מה לי שהיו במעמד אחד. ומ"ש דיקא נמי דקתני מהם טעמו לומר דמשמע ליה ז"ל דאתא למימר עמהם הייתי בחצר והיה אפשר לטומאה לנגוע בי כמו בהם אבל לא נגעה בי אלא באחד מהם. ולדעת רבינו איכא למימר איפכא דמהם משמע אבל בי ליכא לספוקי שהייתי חוץ לחצר:

יז בד"א כששתקו הנזירים שניהם וכו'. ירושלמי שם ובגמרא דידן פרק אמרו לו כריתות (דף י"ב:) מודה ר"מ לחכמים בנזיר שמא שאמרו לו שניים נטמאת והוא אומר לא נטמאתי פטור דאי בעי (אמר) נשאלתי על נזרי ופירש"י נשאלתי לחכם על נזרי ובהיתר נטמאתי והכי קא אמינא ולא נטמאתי בעודי בנדרי: וכן עד שאמר לאחד בפני נדרת בנזירות וכו'. גם זה שם בירושלמי: נהג נזירות ע"פ ע"א. גם זה ירושלמי שם:

מת

הפלאה

טז *וכיצד יולד להם ספק זה בטומאה כגון שהיו שני הנזירין עומדין ברשות היחיד שספק טומאה שם טמא והיה אחד מבחוץ רואה אותן ואמר ראיתי אחד מכם שנטמא ואיני יודע מי הוא. אבל אם היה עד זה עמהן בחצר הרי שניהן טהורין. כיון שהם שלשה הרי הן רבים ורבים ברשות היחיד ספקן טהור כספק טומאה ברשות הרבים שהוא טהור כמו שיתבאר במקומו: **יז** במה דברים אמורים כששתקו הנזירים שניהם או נסתפק להן הדבר. אבל אם אמר אחד מהן אני לא נטמאתי אפילו שני עדים מעידים עליו שנטמא אינו מביא קרבן על פיהם. שזה שאמר לא נטמאתי כאומר איני *מביא בטומאה שכבר נשאלתי על נזירותי ונמצא שאינו מכחיש את העדים ואדם נאמן על ידי עצמו. אבל אם שתק או נסתפק לו הרי זה מביא קרבן אפילו על פי עד אחד כמו שבארנו. וכן עד שאמר לאחד בפני נדרת בנזירות אם הכחישו אינו חייב כלום. ואם לא הכחישו נוהג נזירותו על פיו. אפילו אמר לשנים ראיתי אחד מכם שנזר ואיני יודע מי הוא הואיל ואין מכחישין אותו נוהגין נזירות על פיו. נהג נזירות על פי עד אחד

*[כס"א חייב וכבל אחד]:

השגת הראב"ד

*וכיצד יולד להם ספק זה בטומאה וכו' אבל אם היה עד זה עמהן בחצר. א"א בחיי ראשי איני יכול לקבל דבר זה שאם יהיו שלשה בחצר אחת לא תהיה שם ספק טומאה טמא וזה אינו מן הגמרא אלא אם יהיו שלשה במעמד אחד ונפלה טומאה ביניהם ולא נודע באי זה מהם נגע כולן טהורין או אפי' ידע אחד שלא נגע בו והספק על השנים שניהם טהורים אבל אם אין שלשתם במעמד אחד אלא האחד מרחוק ואין זקוק להם כלל ונפל הספק על השנים שניהם טמאין מן הספק דיקא נמי דקתני ואיני יודע אי זה מהם מהם למה לי הוה ליה למימר ואינו יודע אי זה הוא אלא שמע מינה שהוא אינו מהם אלא במעמד אחד היו:

הרדב"ז

טז וכיצד יולד להם ספק זה וכו'. דגרסינן עלה דמתני' אבל הכא שני נזירים והאי דקאי גביהון הא תלתא הוה ליה ספק טומאה ברה"ר וכל ספק טומאה ברה"ר ספקו טהור אמר רבה בר רב הונא באומר ראיתי טומאה שנזרקה ביניכם אמר רב אשי דיקא נמי דקתני ואיני יודע אי זה מכם ש"מ ע"כ בגמרא. ופירש"י ז"ל כגון דקאים האחד מלבר ואומר ראיתי טומאה שנזרקה ביניכם מבפנים דלא הוו להו אלא תרי כי סוטה דליכא אלא הרי בועל ונבעלת דיקא נמי דלא קאי בהדייהו מדאמר ואיני יודע דאילו הוה קאי בהדייהו אי אפשר דלא הוה ידע עכ"ל. וכן הן דברי רבינו דכל ג' העומדים בחצר אחת כרה"ר הוא לענין טומאה אע"ג דאינם עומדים במעמד אחד. ומדברי התוס' נראה כדעת הראב"ד ז"ל שכתבו ראיתי שנזרקה טומאה ביניכם והוא עומד מרחוק ומשמע אפי' עומד באותה חצר אלא שעומד מרחוק. ואע"פ שאיני כדאי להכניס ראשי בין הגדולים רואה אני את דברי רבינו שלא נתנו דבריהם לשיעורין דחצר קטנה הוי כרה"ר דסתמא הן במעמד אחד ובחצר גדולה אם היה אחד מהם רחוק לא הוי כרשות הרבים ודברי רבינו ורש"י היא מילתא פסיקתא דכל שלשתן בחצר אחת הוי טומאה ברה"ר וספקו טהור. ובעל מגדל עוז לא עיין להבין כוונת ההשגה:

יז בד"א כששתקו הנזירים וכו'. הכי אמרי' בקדושין פ' האומר עד אחד בהכחשה מי מהימן ואיתא נמי בפ"ק דכריתות ובירושלמי: אפילו שני עדים וכו'. מכאן יש ללמוד מה שכתבתי למעלה שאם נטמא ונשאל על נדרו אינו מביא קרבן טומאה וטעמא משום דאמרינן אדם נאמן על עצמו יותר ממאה עדים בדבר שבידו לתקנו והכא שיש בידו לשאול על נדרו נאמן לומר לא נטמאתי ולפיכך לא הוי כמכחיש את העדים: אבל אם שתק וכו'. היינו מתני' שני נזירים שאמר להם אחד ראיתי אחד מכם שנטמא וכו': אפילו אמר לשנים ראיתי אחד מכם שנזר וכו'. לא מבעיא אם הוחזקו בנזירות ואמר להם שנטמאו אלא אפי' להחזיק אותם בנזירות וכל אחד מהם נוהג נזירות מספק כיון שאינם מכחישים אותו: נהג נזירות על פי עד אחד וכו'. זה מתבאר ממה שכתב לעיל כיון שנהג נזירות משמע

משנה למלך

וכתבו דמאי דקא מיבעי ליה לר' אבא הוא דוקא היכא דהורה וילדה מאותו הריון עצמו ולד של קיימא דהשתא יש הוכחה גדולה מדהאי בר קיימא האי נמי בר קיימא וכלו לו חדשיו דטפה אחת היא ונחלקה לשתים הלכך חלה קדושה על קרבן שהפריש כשהפילה אף שחזר לא הקדיש אותה הבהמות ואפי' לר' יהודה דאמר לא מתית איניש נפשיה לספיקא הכא דאיכא הוכחה גדולה קדוש הקרבן ליאסר בגיזה ועבודה או דילמא אף בכי האי גוונא דאיכא הוכחה לר"י דאמר לא מתית איניש נפשיה לספיקא לא חלה קדושה על הקרבן כלל מכח הפרשה ראשונה דשמא מקצת הטיפה נקלטה מיד ומקצת הטפה לא נקלטה עד לאחר שני ימים או ביום ג' והשתא הוי נפל ומסיק תלמודא ואליבא דר' יהודה קא מיבעיא ליה דאי אליבא דר"ש הא אמר ספק נזירות להחמיר ובלא ילדה הוי קדוש מס' והשתא נמי כי ילדה אינו אלא ספק אלא אליבא דר"י מיבעיא ליה דאי לא ילדה חולין הוא והשתא כי ילדה ליה מי הוי קדוש מספק וכדפרישית דהך סברא דולד דאחר כן לא משוי ליה כודאי כי אם כספק. ואין לומר דהך סברא דולד דאחר כן משוי ליה כודאי דמדהני בר קיימא הראשון אינו נפל וילקה על גיזתו ועבודתו דא"כ לר"ש נמי הוי למיבעי למלקות דאי לא ילדה ליכא קדושה ודאית אלא הוי ספק לר"ש והשתא דילדה יקדש ודאי אלא שמע מינה דלא משמע ליה לתלמודא דילקה דקדושה ודאית אין בו כי נמי ילדה אפי' לר"ש ע"כ. והוצרכתי להעתיק כל דבריהם לפי שנפל טעות בדבריהם וכמו שיראה הרואה. והנה הנראה מדברי התוס' דאם לא ילדה מאותו הריון פשיטא ליה לתלמודא דאף דהורה וילדה דאינו קדוש כלל משום דבשעה שהפרישו לא היה חייב בנזירות ובשעה שחל עליו הנזירות היה לו להקדיש הבהמות ואם כן האומר הריני נזיר לכשיארע דבר פלוני וקודם שאירע אותו הדבר הפריש הקרבן אף שאחר כך אירע אותו הדבר לא חלה קדושה על הקרבן וזה הוא הפך ממה שכתבנו לעיל. ואפשר לומר דלעולם דהתוס' מודים בהלוקח זו ושאני הכא שהפריש הקרבן בשעת ההפלה דהוה סבור שהיה חייב בנזירות בשביל ההפלה ואם לא הורה וילדה מהריון זה ס"ל להתוס' דפשיטא דלא חל קדושה כלל משום דדמי להקדש בטעות דלא חלה עליו קדושה כלל אבל כיון שהורה וילדה מהריון זה איכא למימר מדהאי בר קיימא האי נמי בר קיימא: ודע שדברי רבינו שכתב והפריש קרבן והפילה אשתו דמשמע דקודם שהפילה הפריש הקרבן לא יכולתי לעלות לדדי דבעיא ואם נאמר דלדדי דבעיא הם מה שכתבנו בתחלת דברינו דכיון דבשעת שהפרשה לא חל עליו עדיין חיוב הנזירות אף שחל עליו אחר כך חיוב הנזירות לא חלה קדושה על הקרבן ומיבעי ליה למיהדר ולקדושי הא ליתא דא"כ לאיזו תכלית נקט והפילה אשתו דהא לפי זה הפלת אשתו אינו מעלה ומוריד כלל ובפרט כפי דבריו דהפרשת הקרבן קדם להפלה:

יז בד"א כששתקו כו'. (א"ה עיין במ"ש הרב המחבר פ"ג מה' שגגות דין ב'):

לחם משנה

גילוח ואולי לא רצו לחלק כיון דהיכא דאיכא גילוח צריך להביא חטאת העוף ועולה גזרו הא אטו הא היכא דליכא גילוח שיביא חטאת ועולה כיון דליכא עיכובא מן התורה אם יביא קרבנו לחלאין. זה נראה טעם לרבינו ז"ל:

טז וכיצד יולד להם וכו'. קצת קשה דמאי קשיא ליה לרבינו ז"ל דבשלמא הגמרא דפריך הכי הוא משום דבמתני' אמרו אמר להם עד אחד שנטמא ולהכי פריך בר"פ שני נזירים דכיון דאיכא תלתא הוי רה"ר אבל רבינו ז"ל לא כתב לעיל אלא ואין ידוע מי הוא לא קשה כלל כיצד נולד דמשכחת לה שידעו שלא נגע אלא אחד מהם בטומאה ושכחו אח"כ מי הוא מהם נגע בטומאה ולכך הוי ספק. אלא יש לומר דרבינו ז"ל אין כוונתו אלא לפרש הדין האמור בגמ' אע"ג דמשכחת לה בגוונא אחרינא ובא להודיענו דבכי האי גוונא משכחת לה: אבל אם היה עד זה עמהם בחצר וכו'. הר"א ז"ל כתב בהשגות א"א בחיי ראשי איני יכול לקבל דבר זה וכו' וזה אינו מן הגמ' וכו'. נ"ל כוונת הר"א ז"ל לומר דלא מקרי רה"ר אלא באפשר שיפול הספק על שלשתן דלא ידעינן איזה מהם נגע ומ"ש או אפי' ידע אחד מהם שלא נגע בו והספק על השנים ר"ל שאחד ידע שהוא לא נגע והוא טהור אבל השנים נסתפקו בו אם הוא טמא או לא כיון שנפל ספק ג"כ בו הרי זה רה"ר אבל אם באחד אין בו ספק כלל שכולם מודים בו שהוא טהור ולא נפל הספק אלא על השני אז ודאי ספק ברשות היחיד וטמא וזהו שכתב אבל אם אין שלשתן במעמד אחד אלא אחד מוחזק ואין זקוק להם כלל כלומר הוא מוחזק שלא נגע בו שום טומאה. ודקדק כן הר"א ז"ל מלשון המשנה

מגדל עוז

וכיצד יולד להם ספק זה בטומאה כגון שהיו שני הנזירים וכו' עד כמו שיתבאר במקומו: כתב הראב"ד ז"ל בחיי ראשי איני יודע לקבל דבר זה וכו': ואני אומר דברי ר"מ ז"ל מפורשים ומוסכמים לרבותינו בעלי התוס' ז"ל בפירוש מבואר ר"פ שני נזירים דתנן שני נזירים שאמר להם אחד נטמא אחד מכם ואיני יודע איזה מכם מגלחין ומביאין קרבן טומאה וקרבן טהרה אמר כו' ושיילינן בגמרא ואמאי כל ספק טומאה ברשות היחיד מהיכא ילפינן מסוטה מה סוטה איכא בועל ונבעלת אף כל ספק טומאה ברשות היחיד כגון דאיכא בי תרי אבל הכא שני נזירים והאי דקאי גבייהו הא תלתא הוה ליה ספק טומאה ברשות הרבים וכל ספק טומאה ברשות הרבים ספקו טהור ופרקינן אמר רבה בר רב הונא באומר ראיתי טומאה שנזרקה ביניכם אמר רב אשי דיקא נמי דקתני איני יודע איזה מכם ש"מ ע"כ. הנה עיניך רואות דפשיטא ליה לתלמודא דכל ספק טומאה מסוטה גמרינן לה והכי נמי איתא בסוטה פרק כשם ובכולי תלמודא הכי אלא כוליה סוגיין ולגבי סוטה כתיב ונסתרה למימר דבעינן מקום סתר הוא קדש דהא אסיקנא התם דאפי' אחד כשוף השלם אין משקין אותה וכן נמי מפלגינן במערות שיש להם שני פתחים דכשנכנסים בזה ויוצאין בזה ספיקו טהור כספק טומאה ברה"ר ומאי טעמא מקשי להדיא אי קאי גבייהו בחצר דהוו להו תלתא והויא לה ספק טומאה ברה"ר דספיקו טהור כדאמרינן בפ"ק דמגילה ובכולי תלמודא יחיד שנים רבים שלשה אמאי קא מייתו קרבן טומאה וטהרה מספק ומימלא דכי הוו שנים בחצר לבד והוא לא הוי גבייהו בחצר ניחא ליה דתהוי כספק טומאה ברה"י דספיקו טמא ולייתו ומסקנא דרבה בר רב הונא ודיוקא דרב אשי דדייק לסיועיה שכתב הראב"ד ז"ל היינו לאהדורי ולבסומי לישנא דמתני' אבל דיני כדקיימו קיימי ור"מ ז"ל אחז דרך המחברים המקצרים וכוללים בדבריהם ענינים רבים כמו שביאר והזהיר כמו שאמרו ז"ל לעולם ילמד אדם לתלמידו דרך קצרה בהל' תלמוד תורה וזה קל להבין. שוב מצאתי בירושלמי כמו שאכתוב בסמוך: בד"א כששתקו הנזירים וכו' עד הנזירות בעד אחד. בכריתות פרק אמרו לו (דף י"א) אמר רב ששת ובקדושין פרק האומר (דף ס"ה ס"ו) נמי משמע הכי ומינה פירשו דפרק שני נזירים בששתקו אבל במכחישו לא והסכימו כדברי ר"מ ז"ל ובהרבה מקומות בתלמוד נמי משמע הכי. שוב מצאתיו מפורש בירושלמי דגרסינן ולא סוף

דבר

אחד ושתה יין או נטמא והתרו בו *[שנים] לוקה אף על פי שעיקר הנזירות בעד אחד:

יח *[א]מת שהיה מושכב לרחב הדרך אע"פ שאין שם מקום לעבור אלא עליו או נוגע בצדו ואע"פ שהיא טומאה ידועה ועבר שם נזיר הרי זה טהור הואיל וספק ברשות הרבים טהור:

יט במה דברים אמורים במהלך ברגליו. אבל אם היה רוכב או טעון משא הרי זה טמא. שהמהלך ברגליו אפשר שלא יגע או שלא יאהיל או שלא יסיט אבל טעון או רוכב אי אפשר שלא יגע ושלא יאהיל או שלא יסיט שהרי המת לרוחב הדרך:

פרק עשירי

א **אין** אדם מגלח תגלחת אחת ועולה לו לנזרו ולצרעתו. ותגלחת הצרעת בזמן שהוא ספק מצורע אינו דוחה את הנזירות. לפיכך מי שנזר שנה אחת והיה בכל השנה הזאת ספק מצורע וספק טמא מת או שהיה בה ספק מצורע ובסוף השנה נטמא בספק הרי

השגת הראב"ד

יח מת שהיה מושכב לרוחב הדרך וכו'. א"א אין זה דרך הגמרא כלל ורחוקים דבריו מדרך הגמרא הרבה:

*[כן הוא בירושלמי דף כ"ו]: א סמ"ג לאוין רג, וכפ' כיצד גולין דף ס"א:

הרדב"ז (מכ"י)

משמע שהודה לדברי העד או שנסתפק לו והוי כאלו קיבל עליו נזירות ואם שתה יין או נטמא לוקה או שגילח לוקה ואע"ג דלא כתב רבינו גילוח לאו כי רוכלא ליזיל וליתני: **יח מת** שהיה מושכב לרוחב הדרך וכו'. כתב הראב"ד ז"ל אין זה דרך הגמ' כלל ורחוקים דבריו מדרך הגמ' הרבה עכ"ל. ולא ביאר הרב מה שקשה עליו ואיברא דשיפא דברייתא קשיא טובא דתניא בד"א בטומאת התהום אבל בטומאה ידועה שלאחן טמאים והו דרישא שמחלקת בין תרומה לפסח ונזיר ע"כ בטומאת התהום מיירי דגמרא גמירי לה כדאמרן לעיל. והו המאי השמיט רבינו בד"א שמצא שלם וכו'. והו כיון שאין שם מקום לעבור אלא עליו או מגע בגדו א"כ לא הוי ספק טומאה ברה"ר אלא ודאי טומאה היא. ויש ליישב דאין חילוק בין טומאה ידועה לטומאת התהום אלא לענין אם נודע לו הטומאה אחר הבאת קרבנותיו כדתנן נזיר שגילח ונודע לו שהוא טמא אם טומאה ידועה וכו' והיינו רישא דברייתא דמחלק בין תרומה לפסח ונזיר דאיירי ע"כ בטומאת התהום מדקתני סיפא בד"א בטומאת התהום אבל בטומאה ידועה שלאחם טמאים ומ"מ ילפינן מברייתא אי זו היא ספק טומאה ברה"ר ואי זו ודאי טומאה ובהכי איירי רבינו הכא. והריני מפרש הברייתא לפי דרכו של רבינו. המוצא מת וכו' שנמצא אח"כ שלא ידע בו אדם מעולם לרחבה של דרך וכגון שאין כתלים מכאן ומכאן שנמצא ראשו מגיע לכותל זה ורגליו לכותל זה דבכה"ג אין כאן ספק אלא כשהם דרכים שבשדות שאין גדרים מכאן ומכאן וסתמא דמילתא בדרך הלך לתרומה טמא אפי' שנודע אח"כ דלא גמירי טומאת התהום לתרומה בנזיר ובעושית פסח טהור דהכי גמירי לה וזה כבר פירש אותו רבינו לעיל בד"א שאין מקום וכו' בד"א שמצאו שלם וכו' ובקבר אפי' וכו' כל זה הוא לענין תרומה ואין רבינו עסוק אלא לענין נזיר ולפיכך השמיטו בד"א במהלך ברגליו הוי ספק טומאה דדילמא בשעה שעבר ברגליו הטה עצמו מעט מן הדרך ולא נגע ולא האהיל עליו וספק טומאה ברה"ר טהור אבל אם טעון או רכוב טמא דודאי נטמא כיון שהוא רכוב או טעון בדרך המלך הלך ולא הטה כלל ואפי' קימא דהטה כל דהו הרי הטעון האהיל עליו ועל הטומאה הילכך אי אפשר שלא נטמא ודאי בד"א בטומאת התהום וכו' ארישא קאי דמחלק התנא בין תרומה לפסח ונזיר ולעולם כגון שנודע לנזיר אחר שהביא קרבנותיו וכן לענין פסח אחר שהקריב פסחו אבל אם נודע להם קודם אין חילוק בין תרומה לפסח ונזיר ולא בין טומאה ידועה לטומאת התהום ודוק והשתא שעלו דברי רבינו על מתכונתם (עיין בתשובותיו ח"ב דף פ"א סי' רפ"ה):

פ"י א אין אדם מגלח תגלחת וכו'. תגלחת מצורע מצוה בפני עצמה ותגלחת נזיר מצוה בפני עצמה ואפי' הלו שהיהם בזמן אחד אין עולין לו דתגלחת נזיר לגדל שער ותגלחת מצורע להעביר שער והכי איתא בגמרא: ותגלחת הצרעת וכו'. פ' שני נזירים במשנה נזיר שהיה טמא בספק ומוחלט בספק אוכל בקדשים אחר ששים יום ושותה יין ומיטמא למתים אחר ק"כ יום שתגלחת הנגע דוחה תגלחת הנזיר בזמן שהוא ודאי אבל בזמן שהוא ספק אינו דוחה וכבר כתב רבינו לעיל טעמא דאע"ג דנזיר אית ביה עשה ולא תעשה ה"מ נזיר טהור אבל נזיר מצורע אין בו מצות עשה של קדוש יהיה ואין בו אלא לאו ואפי' עשה דתגלחת מצורע ודחי ליה בזמן שהוא ודאי ולא בזמן שהוא ספק: **לפיכך** מי שנזר שנה אחת וכו'. שם עלה דמתני' תנא בד"א בנזירות מועטת

כסף משנה

יח מת שהיה מושכב לרוחב הדרך וכו' עד סוף הפרק. בפרק בתרא דנזיר (דף ס"ג:) ת"ר המוצא מת מוטל לרחבה של דרך וכו' עד שלאחן טמאים ופירש המפרש תנו רבנן המוצא מת טמון בדרך וכו' עד שלאחן טמאים וכו'. ונראה שכך היה מפרש הראב"ד ולפיכך כתב על דברי רבינו א"א אין זה דרך הגמרא ורחוקים דבריו מדרך הגמרא הרבה עכ"ל. ורבינו מבואר בדבריו שהוא מפרש שכשאמרו בד"א במהלך ברגליו ארישא קאי דקתני בנזיר ובעושה פסח טהור כיון שפירושים מוחלקים הא לא שייך לתלות זה בגמרא אבל אי קשיא הא קשיא דבברייתא אמרו בד"א בטומאת התהום אבל טומאה ידועה שלאחן טמאים ורבינו כתב דאפילו היא טומאה ידועה טהור וצ"ל שגירסא אחרת היתה לו. ואכתי איכא למידק כיון שהוא מושכב לרוחב הדרך ואין שם מקום לעבור אלא עליו או מגע בגדו ה"ז ודאי ולמה טהרו במהלך ברגליו ואמרו שאפשר שלא יגע ולא יאהיל ולא יסיט ונראה שגם לדברים אלו נתכוון הראב"ד. וצריך לומר שמה שכתב שאין שם מקום לעבור אלא עליו או מגע בגדו היינו לומר שא"א אלא על ידי הדחק אבל על ידי הדחק אפשר לעבור שלא יגע בו:

פ"י א אין אדם מגלח תגלחת אחת ועולה לו לנזרו ולצרעתו. בס"פ שני נזירים (דף ס':) שאלו תלמידיו את רשב"י והשיב שאינה עולה. ומ"ש ותגלחת הצרעת בזמן שהוא ספק מצורע אינה דוחה את הנזירות במשנה שאכתוב בסמוך:

לפיכך מי שנזר שנה אחת וכו'. משנה שם (דף נ"ט:) נזיר שהיה טמא בספק ומוחלט בספק אוכל בקדשים לאחר ששים יום ושותה ביין ומיטמא למתים לאחר ק"כ יום שתגלחת הנגע דוחה לתגלחת הנזיר בזמן שהוא ודאי אבל בזמן שהוא ספק אינו דוחה. ובגמרא (דף ס) תנא בד"א בנזירות מועטת אבל בנזירות בת שנה אוכל בקדשים לאחר שתי שנים ושותה ביין ומיטמא למתים לאחר ארבע שנים. ובתוספתא פרק בתרא דנזיר ספק נזיר טמא ספק נזיר טהור אבל נזיר ודאי היה ספק מצורע טמא ספק מצורע טהור אבל מצורע ודאי היה אוכל בקדשים לאחר ס' ושותה יין ומיטמא למתים לאחר ק"כ יום כיצד אמרו לו נזיר טמא אתה ואין נזיר מגלח אלא עד שבעה לא ומנה שבעה הזה ושנה גילח והביא קרבן מנה שבעה ומבקש לגלח אמרו לו טהור אתה ואין טהור מגלח פחות משלשים יום. יצא מנה כ"ג להשלים שלשים מנה שלשים ומבקש לגלח אמרו לו נזיר טהור אתה ואין נזיר מגלח אלא על הדמים כיצד הוא עושה מביא עולת בהמה ומתנה עליה ואומר אם טהור אני הרי זה חובה ואם לאו הרי זה נדבה מביא פיילי של חרס חדשה ונותן לתוכו רביעית מים חיים ומביא שתי צפרים וחטאת העוף ומתנה על חטאתו ואומר אם טמא הייתי החטאת מחובתי ועולה נדבה ואם טהור אני עולתי מחובתי והחטאת ספק ומגלח ראשו וזקנו וגבות עיניו כדרך שהמצורעים מגלחים

לחם משנה

המשנה דקאמר ואיני יודע איזה מהם לימא ואיני יודע איזהו ויפול הספק בשלשתן אלא ודאי מדקאמר איזה מהם משמע דה"ק כי לא נפל הספק אלא בשניהם נפל הספק לבד ולכך הוי רה"י וזהו שאמר שהוא אינו מהם אלא במעמד אחד היו כלומר שם היו ולא נטמא כלל דכולם מודים בו שהוא טהור ולפי זה אין הדבר תלוי אם הוא בחצר אחד במעמד אחד אלא הדבר תלוי שיפול הספק בשלשתן אבל אם לא יפול הספק בשלשתן הוי רשות היחיד אע"פ שהיו במעמד אחד וזהו שאמר בסוף לשונו במעמד אחד היו כלומר אע"פ שהיו במעמד אחד כיון שלא נפל בו הספק לא הוי טומאה ברה"י ולפי זה אתי שפיר הדיוק שדייק הר"ח ז"ל ממתני' כדכתיבנא. אבל הרב בעל כ"מ ז"ל לא הבין כן בדברי הר"ח ז"ל אלא שמ"ש או אפי' ידע אחד שלא נגע בו והספק על השנים ר"ל דהפי' כולם מודים שלא נגע האחד אלא הספק בשנים מ"מ טהור כיון שהיו במעמד אחד ואין הדבר תלוי אלא שיהיה במעמד אחד או בחצר אחת דאם בחצר אחת טמא ואם במעמד אחד טהור דהוי רה"ר. ולפי פירושו אזל הדיוק שדקדק הר"ח ז"ל ממתני' וכמו שהוא ביאר טעמו. אבל מ"ש בסוף לשונו אלא במעמד אחד היו אינו מתחוור לי דלפי פירושו דכיון דהדבר תלוי שלא יהיה במעמד אחד כדי שיהא טמא אם כן לא היה לו לכתוב כשפירש מתניתין דקאמרה טמא שהיו במעמד אחד גם לשון הר"ח ז"ל שכתב אלא שהאחד מוחזק אינו מתיישב לי לפי פירושו דמוחזק משמע שאין לו טומאה כלל ומשמע דבהא תליא מילתא דידענו בו שהוא טהור. מיהו היכא נוסחא אחרת בהשגת הר"ח שכתוב אלא שהאחד מרחוק והוא נאות יותר לפירושו אבל מ"מ פירושי ג"כ מסתבר מפני הדברים אשר כתבתי והוא הנראה לע"ד וכעין מה שפירשתי למעלה בכוונת הר"ח ז"ל:

יח מת שהיה מושכב וכו'. דברי רבינו ז"ל מתמיהין הרבה וקשה להרב בעל כ"מ ז"ל דאפילו נאמר דיש לו גרסא אחרת בגמרא גבי טומאה ידועה קשיא טובא דהא השוו נזיר לעושה פסח ובהדיא כתב רבינו ז"ל בהלכות קרבן פסח פ' ששי מי שעבר בדרך ומצא מת מושכב לרחבה של דרך אם היה המת טומאת התהום וכו' ואע"פ שאפשר שנגע הואיל והיא טומאת התהום טהור לפסח כו' הרי בהדיא כתב בטומאת התהום דוקא ולא בטומאה ידועה ושם בגמרא נתבאר דנזיר ועושה פסח שוים כאמור. והו קשיא לי טובא אם זה הוי ספק טומאה ברה"ר אמאי גבי תרומה כתב רבינו ז"ל שהוא בספק זה בפי"ה מהל' אבות הטומאות והא קי"ל דספק ברה"ר טהור אפי' לתרומה כדכתב רבינו ז"ל שם. מיהו לזה יש לומר דהאי ספק קרוב לודאי טומאה הוא וכן דקדק שם לשון רבינו ז"ל שכתב שאין זה כשאר הספיקות שחזקתו שנגע כלומר אע"פ שהוא ספק קצת אינו כשאר הספיקות ודוקא גבי נזיר הקילו:

מגדל עוז

דבר כשאמר לכן אחד ראיתי את אחד מכם שנטמא ואיני יודע אי זה מכם שניהם נוהגין בנזירות על פיו כשאינן מכחישין אותו אבל אם היו מכחישין אותו לא. עד אחד אומר נטמא והוא אומר לא נטמאתי כו': מת שהוא מושכב עד סוף הפרק:

כתב הראב"ד ז"ל אין זה דרך הגמרא כלל ורחוקין דבריו מדרך הגמרא הרבה עכ"ל: ואני אומר גם זה תלמוד ערוך פרק בתרא דנזיר (דף ס"ג) גמרא מתני' דנזיר שגילח כו' דגרסינן ת"ר המוצא מת מוטל ברחבה של דרך בתרומה טמא בנזיר ובעושה פסח טהור בד"א בשאין לו מקום לעבור אבל יש לו מקום לעבור אף לתרומה טהור בד"א בשמצאו שלם אבל משובר ומפורק אפילו אין לו מקום לעבור טהור שאני אומר בין פרקיו עבר כו' עד בד"א במהלך ברגליו אבל טעון או רכוב אפילו בנזיר ועושה פסח טמא לפי שמהלך ברגליו אפשר לו שלא יגע ושלא יאהיל ושלא יסיט כו' ע"כ. וזו אינה צריכה לפנים שמפורש הוא בדברי רבינו משה ז"ל:

פ"י **אין** אדם מגלח תגלחת עד בזמן שהוא ספק מצורע. פ' שני נזירים (דף נ"ט:) וסוף מס' נזיר:

הרי זה מונה שבעה ימים ומזה בשלישי ושביעי ואינו מגלח בשביעי ואינו יכול לשתות ביין ולהטמא למת אלא לאחר ארבע שנים. ואוכל בקדשים לאחר שתי שנים מפני שהוא צריך לגלח ארבע תגלחיות. תגלחת טהרה ותגלחת טומאה מספק. ושתי תגלחיות שמגלח המצורע. שהרי הוא ספק מצורע:

ב *תגלחת ראשונה מגלח אותה אחר שנה ראשונה ומגלח בה ראשו וזקנו וגבות עיניו. ומטהר בעץ ארז ואזוב וצפרים כשאר מצורעים. אם אינו טמא מת ולא מצורע הרי היא תגלחת טהרה של נזירותו. ואם הוא מצורע ודאי בשנה ראשונה הרי היא תגלחת ראשונה של מצורע. ושוהה שנה אחרת כמנין ימי הנזירות. ואח"כ מגלח תגלחת שניה של מצורע. שאינו יכול לגלח אחר שבעה כשאר מצורעין שמא אינו מצורע אלא טמא מת ודאי היה *ושנה שניה זו הרי הוא בה נזיר שאסור לגלח. ומאחר שגלח שתי תגלחיות אלו שלמה טהרת הצרעת ומותר לאכול בקדשים ושוהה שנה שלישית ואח"כ מגלח תגלחת שלישית שמא מצורע ודאי היה בשנה ראשונה ולא היה טמא מת ושנה ראשונה לא עלתה לו מפני שהיא ימי חלוטו ושנה שניה לא עלתה לו מפני שהיא ימי ספירו של מצורע שבין תגלחת ראשונה ושניה. לפיכך צריך לשהות שנה שלישית בנזירותו ומגלח תגלחת שלישית לנזירותו והיא תגלחת טהרה או שמא טמא מת ודאי היה ומצורע ודאי ואין תגלחת אחת עולה לנזירותו ולצרעתו ונמצאת תגלחת ראשונה ושניה תגלחת צרעת ותגלחת שלישית תגלחת טומאה ואין אחת משלש שנים עולה שהרי השלישית תגלחת טומאה

וכיצד

השגת הראב"ד

*תגלחת ראשונה מגלח אותה אחר שנה וכו'. כשאר מצורעים שמא אינו מצורע אלא טמא מת. א"א כל זה אינו מספיק שאילו כן לבסוף שבעה לאחר שהזה ושנה היה מגלח ממה נפשך שאם לא היה מצורע היה מגלח תגלחת טומאה בסוף שבעה אילו נטמא בסוף שבעה ממש ודבריו אינן אלא כשנטמא בתחלת שבעה ימים האחרונים של שנה ראשונה שכבר ספר שבעה ימי טומאה ותגלחת הראשונה שבסוף שנה הראשונה אם לא היה מצורע עלתה לו תגלחת טומאה ומתחיל נזירות טהרה ואינו רשאי לגלח כל אותה שנה שנייה אבל אם היה בסוף שנה ממש לא הצריכו לו ארבע שנים ואילו נאמר שמא מצורע טמא היה וכיון שהתחיל בנזירות קודם שנצטרע אע"פ שבסוף צרעתו נטמא סותר את הקודמים והנה הוא צריך שתי תגלחות אחת נספירו ואחת לטומאתו ואינה עולה תגלחת אחת לשתיהן אפילו כן אינו צריך שנה שנייה כלה לתגלחת שנייה כדי שיכלו שתי תגלחיות של מצורע אבל יספיק לו בשלש שנים ושבעה ימים תגלחת ראשונה בסוף שנה תגלחת שנייה בסוף שבעה ימים תגלחת שלישית בסוף שנה שנייה רביעית בסוף שנה שלישית:

כסף משנה

מגלחים ומונה שלשים יום ומביא עולת בהמה אחרת ומתנה עליה ואומר אם טהור הייתי עולה הראשונה חובה וזו נדבה וחטאת העוף ספק מחובתי ואם טהור אני עולה הראשונה נדבה וזו חובה וחטאת העוף ומגלח ראשו וזקנו וגבות עיניו כדרך שהמצורעים מגלחים ר' שמעון אומר למחרת מביא אשמו ולוגו בידו וכו' ולא הודו לו חכמים להביא חטאת בהמה אינו יכול שאין חטאת בהמה באה על הספק להביא חטאת העוף אינו יכול שהעשיר שהביא קרבן עני לא יצא כיצד עושה יכתוב נכסיו לאחר ויביא קרבן עני נמצא עני מביא חטאת העוף ומתנה עליה ואומר אם מצורע אני הרי זה חטאת ואם לאו הרי זה ספק ואוכל בקדשים מיד אבל לשתות יין וליטמא אינו יכול שאין ימי נזרו עולים לו בתוך ימי צרעתו כיצד תעשה לו כדברי בן זומא סופר שלשים יום ומביא עולת בהמה ומגלח ומביא חטאת העוף ומתנה אם טמא אני חטאת מחובתי ועולה נדבה ואם טהור אני עולה מחובתי וחטאת ספק וסופר שלשים יום ומביא קרבנותיו שלמים ומביא עולה ומתנה עליה ואומר אם טמא אני עולה הראשונה וזו נדבה וחטאת העוף מחובתי אם טהור אני עולה הראשונה נדבה וזו חובה וחטאת העוף ספק ומגלח ואוכל בקדשים לאחר ס' יום ושותה יין ומיטמא למתים מיד בד"א בזמן שנזר שלשים יום אבל נזר שנים עשר חדש אוכל בקדשים לאחר שתי שנים ושותה יין ומיטמא למתים לאחר ארבע שנים טמא בספק ומוחלט בודאי אוכל בקדשים לאחר שמונה ימים ושותה יין ומיטמא למתים לאחר ס"ה יום טמא בודאי ומוחלט בספק אוכל בקדשים לאחר שלשים ושבעה שותה יין ומיטמא למתים לאחר ע"ד יום טמא בודאי ומוחלט בודאי אוכל בקדשים לאחר שמונה ימים ושותה יין ומיטמא לאחר מ"ד יום עכ"ל התוספתא. והביאוה התוספות בפרק כל הזבחים (דף ע"ו) ובר"פ בתרא דמנחות (דף ק"ה) ובפרק בתרא דנדה ופירשו בה קצת. וסוף תוספתא זו מטמא ספק ומוחלט ודאי עד הסוף בגמרא ספ"ה דנזיר ופירשה רש"י. וכתב רבינו בפירוש משנה זו זאת ההלכה צריכה לשתה עיקרים וכו':

וכתב הראב"ד א"א כל זה אינו מספיק וכו' עד רביעית בסוף שנה שלישית עכ"ל. מה שכתוב שאילו כן לסוף שבעה לאחר שהזה ושנה וכו'. תמהני דכיון דאינו טמא אלא מספק היאך אפשר לו לגלח בסוף שבעה וכן יש לתמוה על מ"ש יספיק לו בשלש שנים ושבעה ימים תגלחת שניה בסוף שבעה ימים שא"א לו לגלח בסוף שבעה ימים דבתגלחת ראשונה שמא אינו מצורע אלא טמא מת ודאי היה ושנה שניה זו הרי הוא בה נזיר שאסור לגלח. ומ"ש אילו נטמא בסוף שבעה ממש איני מבין מאי קאמר. ומ"ש ודבריו אינם אלא בשנטמא בתחלת שבעה ימים האחרונים של שנה ראשונה וכו'. גם על זה יש לתמוה בשיהיה ספק טמא כל שנה ראשונה כמו שכתב רבינו ז"ל. ומ"ש אבל אם היה בסוף שנה ממש לא הצריכו לו ארבע שנים. גם בזה לא ידענא מאי קאמר:

הרדב"ז (מכ"י)

מועטת אבל בנזירות בת שנה אוכל בקדשים לאחר שתי שנים ושותה יין ומיטמא למתים לאחר ארבע שנים ואני עלה מגלח ארבע תגלחיות תגלחת ראשונה מביא צפרים והטאת העוף ועולת בהמה שניה מביא חטאת העוף ועולת בהמה שלישית מביא חטאת העוף ועולת בהמה רביעית מביא קרבן טהרה ורבינו מפרש לה ואזיל: הרי זה מונה שבעת ימים וכו'. ליטהר מספק טומאת מת:

ואינו מגלח. דדילמא נזיר הוא ואינו מגלח א.א על הדמים ולא הוצרך רבינו לומר ומוכל דמילתא פשיטא דבכל מקום דאיכא הזאה בעיא טבילה שאינו עולה מטומאה אלא בטבילה: ואינו יכול לשתות וכו'. דשמא כל השלש שנים לא עלו לנזירותו כדמפרש ואזיל: ואוכל בקדשים לאחר שתי שנים. דממה נפשך טהור הוא: שצריך לגלח ד' תגלחות וכו'. כדתנן במתני':

ב תגלחת ראשונה מגלח וכו'. שהרי בשנה ראשונה אי אפשר לגלח דשמא נזיר טהור הוא ואם אינו טמא מת ולא מצורע הרי היא תגלחת טהרה. וא"ת בתגלחת נזיר לצפרים מי איכא והרי מייתי חולין לעזרה בגמ' מתרצינן לה דהבראי עבדינן להו ולא הוו חולין לעזרה ואפי' תימא שהיא תגלחת טהרה יכול להביא קרבנותיו: ושוהה שנה אחרת כמנין הנזירות וכו'. שמא שנה זו היא שנת נזירותו ואסור לגלח: ובאחר שגילח שתי תגלחות הנו וכו'. דאילו טומאת מת כבר שלמה משנה ראשונה אחר שהזה וטבל ומותר לאכול בקדשים דטהור הוא אלא שהוא ספק נזיר: ושוהה שנה שלישית וכו'. דשנה ראשונה שלמו ימי טומאתו דבנטמא תחלת שבעת ימים האחרונים של שנה ראשונה כאשר כתב הראב"ד ז"ל הילכך משנה זו והילך משום נזירותו הוא דשתי שנים הראשונות לא עלו לו מן המנין כדאמרינן דימי חלוטו וימי ספרו אין עולין למנין נזירותו: לפיכך צריך לשהות שנה שלישית וכו'. והיא תגלחת טהרה כלומר טהרה מטומאת מת כי השנים הראשונות היו לצרעתו וזו השלישית היא לטומאת מת ועדיין נשאר תגלחת הנזירות ולכך צריך עוד להמתין שנה רביעית. ואכתי קשה היכי קרי לשלישית תגלחת טהרה והרי אינה אלא תגלחת טומאה דספק נטמא במת ובגמ' קרי לתגלחת רביעית תגלחת טהרה ואפשר דקרי לה לשלישית תגלחת טהרה משום דהויא ספק תגלחת טהרה א"נ משום שתי תגלחות הראשונות שהיו משום טומאת צרעת קרי לשלישית תגלחת טהרה. והנכון

לחם משנה

פ"י ב שמא אינו מצורע אלא טמא מת ודאי היה וכו'. הרב בעל כ"מ ז"ל תמה הרבה בהשגת הר"א ז"ל. ונ"ל דהר"א ז"ל נמוקו עמו ואני אפרש. דע כי כוונתו להשיג על רבינו ז"ל אמ"ש בתחלת הפרק או שהיה בה ספק מצורע ובסוף השנה נטמא בספק ופירוש בסוף השנה אפשר לפרשו בשני פנים או הוא סוף השנה ממש או הוא בתחילת שבעה ימים אחרונים של שנה ראשונה. ואם נפרש דהוא בסוף השנה ממש הוקשה לו להר"א ז"ל דהטעם שנתן רבינו ז"ל דבעי ד' שנים אינו מספיק להיכא דנטמא בסוף השנה כלומר תוך שבעה ימים אחרונים של שנה ראשונה הוא משום דאם נטמא דרך משל בתחילת ששה ימים או חמשה ימים האחרונים של שנה ראשונה או ד' או ג' א"כ היה די ודאי בג' שנים ושבעה ימים והטעם משום דשבע החלוקה לא יחייב אלא אחת מארבע הלוקות או שזה אינו מצורע מוחלט ולא טמא או שזה מצורע מוחלט וטמא או שהוא מצורע ואינו טמא או שאינו מצורע והוא טמא ולכל החלוקות די לו בשלש שנים ושבעה ימים דאם אינו לא מצורע ולא טמא א"כ הרי השלים נזירות טהרה שלו ואין אנו צריכים עוד והרי יצא מידי נזירותו ואם הוא מצורע ולא טמא א"כ התגלחת שזה מגלח בסוף שנה ראשונה של מצורע ויגלח אחר שבעה תגלחת שניה ואח"כ בתגלחת שלישית נשלם נזירות טהרה וא"ל יותר ואם הוא טמא ולא מצורע כיון שזה נטמא ה' או ו' ימים קודם תגלחת ראשונה ושהר כל ימים הראשונים עדיין לא חל עליו הנזירות טהרה עד שיגלח ויביא חטאתו ואח"כ חל עליו נזירות טהרה וא"כ ימנה שבעה ימים אחר תגלחת ראשונה דילמא נטמא ביום האחרון של שנה ראשונה ואחר כך יגלח ויביא קרבן דאינו מגלח אחר שחל נזירות טהרה דכיון דעדיין לא הביא חטאתו עדיין לא חל כמו שנתבאר לעיל בפ"ו ואפי' נטמא ו' ימים קודם להשלמת שנה ראשונה דהיה ראוי לגלח להביא קרבן טומאה יום אחד אחר שנה ראשונה וזה מעכב עצמו ומביא אותו עד שבעה ימים של שנה שניה אין חשש בזה דכל זמן שלא הביא חטאתו לא חל עליו נזירות טהרה ויכול לגלח ואם הוא טמא ומצורע הרי בתגלחת של שנה הראשונה הוא תגלחת ראשונה של מצורע וממתין ז' ימים של שנה שניה ויגלח דאין לזה קפידא דעדיין לא חל עליו נזירות טהרה כדכתיבנא. אבל אם נפרש דמה שאמר רבינו ז"ל לעיל בסוף השנה הוא שבעה ימים קודם ודאי דצריך ארבע שנים דאם

מגדל עוז

תגלחת ראשונה וכו' עד לאכול בקדשים: כתב הראב"ד ז"ל כל זה אינו מספיק וכו': ואני אומר עיקר הלכה זו ס"פ שני נזירים גמרא מתניתין דנזיר שהיה טמא בספק ומוחלט בספק בו' ומייתי לה נמי סוף פרק כהן גדול ונזיר (דף כ"ו) וליורי הדברים על פי ההלכות והאריכו בה רבותינו בעלי התוס' ז"ל הרבה ויש פנים לכל הפירושים והרוצה להבין ולהכריע ייגע וימצא שם שאני לא באתי בחבור הזה רק לגלות דעת ר"מ ז"ל כמו שקדמתי וכתבתי כמה פעמים ואילו היה הראב"ד ז"ל משיב עליו כראיות שמא הייתי אני משיב בעבורו כשאר המקומות אבל מאחר שדיבר בסברא אני משיב בקצרה כי כלם דברי אלהים חיים הם ואגרא דשמעתא סברא: ושותה שנה שלישית

טומאה לפיכך צריך לשהות שנה רביעית בנזירות ומגלח תגלחת רביעית. ושערו בכל תגלחת ספק אסור בהנייה מספק. ששער נזיר שנצטרע מותר בהנייה: ג וכן אם נדר עשר שנים נזירות והיה בהן ספק מצורע ונולד לו ספק טומאה בסופן הרי זה אינו שותה ביין עד ארבעים שנה ומגלח ארבע תגלחות אחת בסוף כל עשר שנים. תגלחת ראשונה לספק ימי צרעתו. שניה לספק ימי ספירו של מצורע. שלישית לספק טומאתו. רביעית תגלחת טהרה: ד וכיצד מביא זה קרבנותיו. אם היה עשיר כותב נכסיו לאחרים שמצורע עשיר שהביא קרבן עני לא יצא. ואחר כך מביא חטאת העוף ועולת בהמה בתגלחת ראשונה ושניה ושלישית. וכל חטאת עוף מהן לא תאכל מפני שהיא ספק. ומביא בתגלחת רביעית קרבן נזיר טהור שהוא שלש בהמות כמו שבארנו: ה שלש חטאות העוף שמביא בשלש התגלחות. חטאת ראשונה לספק טומאתו. שניה לספק צרעתו שאין המצורע מביא קרבנו אלא לאחר תגלחת שניה. וכן חטאת שלישית לספק טומאתו שאין תגלחת אחת עולה לנזרו ולצרעתו ושמא מצורע ודאי וטמא מת ודאי היה שהתגלחת הראשונה והשניה לצרעתו כמו שבארנו. ותגלחת שלישית תגלחת טומאה ולפיכך צריך להביא קרבן טומאה בשלישית: ו *שלש עולות בהמה שמביא עמהן על הראשונה הוא מתנה ואומר אם טהור אני זו מחובתי ואם טמא אני הרי היא נדבה. וכן הוא אומר בשניה ובשלישית: ז ומביא קרבן טהרה בתגלחת רביעית. ואומר ומתנה אם טמא הייתי עולה ראשונה נדבה וזו חובה. ואם מוחלט הייתי ראשונה

השגת הראב"ד

*שלש עולות בהמה שמביא עמהן וכו' ואם מוחלט הייתי עולה ראשונה חובת מצורע. א"א זה אי אפשר שאין למצורע עולה בתגלחת ראשונה ולא שום קרבן אלא אם מוחלט הייתי עולה ראשונה נדבה ושניה ושלישית אחת לספק ספירו ואחת לספק טומאתו ואם טהור מטומאת מת הייתי ודאי מצורע עולה ראשונה נדבה ושניה ושלישית חובה

הרדב"ז

והנכון שיש טעות בספרים וכתבו טהרה במקום טומאה והכי קרי לה בסמוך ותגלחת שלישית תגלחת טומאה והכל מבואר יפה בדברי רבינו ולפיכך קראתי: ושערו בכל תגלחת וכו'. זה מבואר דשער נזיר אסור בהנאה ושער מצורע מותר בהנאה ואפי' שער תגלחת האחרונה אינה אסורה אלא מן הספק שמא יצא באחת מן הראשונות:

ג וכן אם נדר עשר שנים וכו'. זו לא מצאתיה ואפשר שהיא בתוספתא אלא דקשיא לי מאי אתא לאשמועינן וכי יש חלוק בין נזירות שנה לנזירות עשר שנים. וי"ל משום דהניא בד"א בנזירות מועטת אבל בנזירות בת שנה וכו' וסד"א שיש חילוק נמי בין נזירות בת שנה לנזירות בת עשר שנים קמ"ל דאין חילוק ועדיין צריך תלמוד:

ד וכיצד מביא קרבנותיו וכו'. לא הזכיר רבינו בתגלחת ראשונה צפרים כדתנן במתני' מביא צפרים וכו' מהטעם שכתבתי למעלה שהצפרים אינן בכלל הקרבנות והכא אינו מפרש אלא ענין הקרבנות והצפרים כבר הזכיר אותם בתחלת הפרק וחטאת העשיר בהמה ואין חטאת בהמה באה על הספק לפיכך מפקיר נכסיו והוי עני ומביא חטאת העוף שבאה על הספק: ועולת בהמה בתגלחת ראשונה וכו'. הכי תנן לה במתני' חטאת העוף ועולת בהמה בכל שלשת להות הראשונות דממה נפסק שלא ב' מה מביא: וכל עוף מהם לא תאכל וכו'. דאע"ג דאמרו דחטאת העוף באה על הספק לא אמרו לענין שאוכל כשאר חטאות העוף דשמא אין זה חייב חטאת ונמצא כהן אוכל מליקה שלא במקום מצוה שלא הותרה מליקה לכהנים אלא בודאי מליקה שבאה על הודאי והכי אמרינן בגמ' וספק חטאת העוף אזלא לקבורה: ומביא בתגלחת רביעית וכו'. הכי תנן רביעית מביא קרבן טהרה:

ה שלש חטאות שמביא וכו'. כל זה מבואר ממה שקדם:

ו שלש עולות בהמה שמביא עמהן וכו' אם טהור אני זו מחובתי וכו'. שאע"פ שאיחר קרבנותיו אין בכך כלום דאנוס הוא:

ז ואם מוחלט הייתי עולה ראשונה חובת מצורע. השיג עליו הראב"ד ז"ל שאין למצורע עולה בתגלחת ראשונה ולא שום קרבן. ואומרה שלא מצאה זה מעיני רבינו שאמר תגלחת שניה מביא קרבנותיו וכן כתב בסמוך שאין המצורע מביא קרבנו אלא אחר תגלחת שניה ע"כ. ואעפ"כ יפה כתב ואם מוחלט הייתי

כסף משנה

ד וכיצד מביא זה קרבנותיו וכו'. שם בגמ' (דף ס') מגלח ארבע תגלחיות ראשונה מביא צפרים והטאת העוף ועולת בהמה שניה מביא חטאת העוף ועולת בהמה שלישית מביא חטאת העוף ועולת בהמה רביעית מביא קרבן טהרה אמרת תגלחת ראשונה מביא וכו' ממה נפשך שפיר קא מייתי דאי ודאי מצורע הוא ולאו טמא הוא צפרים חובתו וחטאת העוף ספק אזלא לקבורה ועולה הויא נדבה ולגלחו תוך שבעה א"א דדילמא לאו מוחלט הוא ורחמנא אמר תער לא יעבור על ראשו עד מלאת ואי לאו מצורע ודאי הוי והוא טמא חטאת העוף חובתו וצפרין אברא קא מתעבדן ולא הוי חולין בעזרה ועולת בהמה הויא נדבה ואי לאו מצורע הוא ולאו טמא הוא צפרין אברא קא מתעבדן חטאת העוף לקבורה עולת בהמה הויא הובתו והא קא בעי אשם ר"ש היא דאמר מייתי ומתני תגלחת שניה ושלישית צפרין לא צריך דהא עביד מאי איכא דילמא ודאי מוחלט הוא הדא לספק ספרו וחדא לספק טומאתו תגלחת רביעית מביא קרבן טהרה ומתנה ואי ודאי נזיר הוא עולה הראשונה חובה וזו נדבה ואי טמא או מוחלט הוא עולה הראשונה נדבה וזו חובה וזה שאר קרבנו: וראיתי לכתוב פה קרבנות המצורע וקרבנות נזיר טמא וקרבנות נזיר טהור כדי שיובנו הדברים יפה. והנה בטהרת מצורע צריך להביא מלבד השתי צפרים כבש לאשם וכבשה להטאת וכבש לעולה ואם דל הוא מביא כבש לאשם ושתי תורים או שני בני יונה אחד לחטאת ואחד לעולה. ונזיר טמא צריך להביא שתי תורים או שני בני יונה אחד לחטאת ואחד לעולה וכבש לאשם. ונזיר טהור צריך להביא כבש לעולה וכבשה לחטאת ואיל לשלמים: והשתא מ"ש רבינו אם היה עשיר כותב נכסיו לאחרים מבואר בתוספתא בתגלחת שניה להביא חטאת בהמה אינו יכול שאין חטאת בהמה באה על הספק להביא חטאת העוף אינו יכול שהעשיר שהביא קרבן עני לא יצא כיצד יעשה יכתוב נכסיו לאחר ויביא קרבן עני (נמצא עני) ומביא חטאת העוף ומתנה עליה ואומר אם מצורע אני הרי זה חטאת ואם לאו הרי זה ספק ואוכל בקדשים מיד אבל לשתות יין וליטמא למתים אינו יכול שאין ימי נזרו עולים לו בתוך ימי צרעתו ואע"פ שהתוספתא לא כתבה שיכתוב נכסיו לאחר אלא בתגלחת שניה היינו טעמא משום דבתגלחת ראשונה אם נזיר הוא בין טמא בין טהור אין חילוק בין עני לעשיר בקרבנותיו ומשום מצורע שיש בו חילוק בין עני לעשיר אינו צריך להתנות שאין מצורע מביא קרבנות בתגלחת ראשונה. ורבינו לא חשש לזה וכתב בתחלה כללות המעשים שהוא צריך לעשות. ומ"ש ואח"כ מביא הטאת העוף וכו' עד שהוא ג' בהמות. מבואר בגמרא ובתוספתא:

ה ומ"ש שלש הטאות העוף שמביא בשלש התגלחות הטאת ראשונה לספק טומאתו. כלומר ולא לספק צרעתו מפני הטעם שכתב שאין המצורע מביא קרבנו אלא לאחר תגלחת שניה. ומ"ש שניה לספק צרעתו. כלומר ולא לספק טומאתו שאם טמא היה כבר יצא י"ח בהטאת ראשונה ואם מצורע היה תגלחת ראשונה ושניה היו לצרעתו ותגלחת שלישית תהיה לטומאתו וז"ש וכן הטאת שלישית לספק טומאתו וכו':

ו ומ"ש שלש עולות בהמה שמביא עמהן על הראשונה הוא מתנה ואומר אם טהור אני זו מחובתי. כמו שנתבאר שנזיר טהור כשמגלח בסוף ימי נזירותו צריך להביא כבש לעולה ואם טמא אני הרי היא נדבה שנזיר טמא אינו צריך להביא עולת בהמה. ומ"ש וכן הוא אומר בשניה ובשלישית זה הוא מה ששנינו בתוספתא בתגלחת שניה אם טמא אני עולה הראשונה נדבה וזו חובה ואם טהור אני עולה הראשונה חובה וזו נדבה. כלומר אם טמא הייתי בתחלה וכך פירשו התוס' עולה ראשונה נדבה שאין נזיר טמא מביא עולה

לחם משנה

דאם גלח שבעה ימים אחר שנה ראשונה דילמא הוי טמא ולא מצורע וכיון דהוי טמא תגלחת שגילח בסוף שנה ראשונה הוי תגלחת טומאה וחל עליו נזירות טהרה וא"כ איך יוכל לגלח ז' ימים של שנה שניה א"כ לפי זה מוכרח לומר שמ"ש רבינו ז"ל לעיל ובסוף השנה נטמא היינו ז' ימים קודם וזו היא כוונת הר"א ז"ל לומר דדברי רבינו ז"ל ע"כ בהא איירי וזהו שאמר ודבריו אינם אלא בשנטמא וכו'. כל זה היא כוונת הר"א ז"ל והתחיל בדבריו ואמר כל זה אינו מספיק שאילו כן לסוף שבעה לאחר שהזה שנה היה מגלח ממה נפשך כלומר כיון שזה לא נטמא שבעה ימים קודם השלום השנה שלא ו' או שהות א"כ ממה נפשך וכו' מגלח דאם הוא מצורע ולא טמא מת יפה מגלח ואם הוא טמא מת עדיין לא חל הנזירות דעדיין לא שלמו ז' לימי הטומאה ויפה היה מגלח ביום אחרון דאם היה נטמא ביום אחרון של תשלום השנה הראשונה היינו דקאמר הר"א ז"ל שלא נטמא בסוף שבעה כלומר סוף שבעה ימים האחרונים דהיינו היום האחרון וקאמר בתחילה סוף שבעה משום דבעי למימר בתר הכי תחלת שבעה ולהכי קאמר דכיון שאם היה נטמא ביום אחרון היה מגלח כדין לסוף שבעה לענין הטומאה אע"פ שאינו מצורע השתא נמי אפי' שנאמר שנטמא שלשה או ארבעה ימים קודם וכשבא לגלח בסוף ז' של תשלום השנה הראשונה עבר זמן הז' לטומאתו לא איכפת לן כלל כיון דעדיין לא חל נזירות טהרה כל זמן שלא הביא הטאת אחר ז' לטומאתו וכשהיקה זו התגלחת של שנה ראשונה לא נאמר דילמא טמא היה ולא מצורע וזו התגלחת של שנה ראשונה היא תגלחת הטומאה דזה אי אפשר כיון דלא שלמו הז' לטומאה שזה לא נטמא אלא המשה או ששה ימים קודם א"כ עדיין לא חל נזירות טהרה וכשיגלח בסוף ז' אחר שנה ראשונה לא איכפת לן כלל אע"פ שעבר זמן הז' וא"כ היה מספיק בתגלחת זו לטומאה ואח"כ תגלחת אחרת לשנה שניה ואח"כ תגלחת אחרת לשלישית והיה די בג' שנים וז' ימים. זו היא כוונת הר"א ז"ל וכד מעיינת ביה דבריו נכוחים למבין ונסתלקו התמיהות שתמה עליו הרב בעל כ"מ ז"ל ומ"ש דלא ידע מאי קאמר בעיני שפיר קאמר כדפתיבנא:

ו ז שלש עולות בהמה וכו' ואומר ומתנה אם טמא הייתי וכו'. דברי רבינו ז"ל מתמיהין דבפ' שני נזירים (דף ס') אמרינן אמרת תגלחת ראשון מביא וכו' ממה נפשך שפיר קא מייתי דאי ודאי מצורע הוי ולא טמא הוא ליסורין חובתו והטאת העוף ספק אזלא לקבורה ועולה הויא נדבה ע"כ. וכן אמרו שם ואם טמא ומוהלט

מגדל עוז

שלישית ואח"כ מגלח כו' עד ואם מוחלט הייתי כו': כתב הראב"ד ז"ל זה א"א שאין למצורע עולה בתגלחת וכו': ואני אומר אפשר ואפשר ואמרי לה איפכא כי זה הלשון של רבינו משה ז"ל לשון הגמרא היא ס"פ שני נזירים והכי גרסינן לה על לשון המשנה דנזיר שהיה טמא כו' הנא בד"א בנזירות מועטת אבל בנזירות בת שנה כו' עד ותני עלה ומגלח ארבע תגלחיות כו' ושקיל וטרי עלה עד דמוקי לה כר"ש דאומר מייתי ומתני הכא נמי מייתי ומתני כו' ומפרש לה לתנאים ואזיל כדרך שדרך ר"מ ז"ל ממש עד דמטי לתגלחת רביעית דקאמר תגלחת רביעית מביא קרבן
טהרה

עולת בהמה וזו חובה שגלחה זו תגלחת טהרה שמביא עליה כבש לעולה ואם טהור הייתי עולה ראשונה חובה שנזיר טהור מביא כבש לעולה וזו נדבה שכבר הביא בראשונה קרבן טהרתו וכן בשלישית אומר אם טהור הייתי בתחלה אותה עולה ראשונה מחובתי והשאר נדבה ואם טמא הייתי בתחלה עולה ראשונה נדבה אבל לא יאמר וזו חובה מפני שהעולה שמחוייבת לו לקרבן טהרתו כבר הביאה בתגלחת שניה ומפני כך דייק רבינו וכתב ואם טמא אני הרי זה נדבה וכן בשניה ובשלישית כלומר אבן הרי זה נדבה יצדק לאומרו גם בשניה ובשלישית אבל לומר בהן וזו חובה אף כי יצדק בשניה בשלישית לא יצדק. ומ"ש ומביא קרבן בתגלחת רביעית ומתנה ואומר אם טמא הייתי העולה הראשונה נדבה כמו שנתבאר. אבל מה שכתב וזו חובה קשה שאם נזיר טמא היה בתחלה תגלחת שניה היא תגלחת טהרתו וכבר הביא בה כבש לעולה לחובתו. ויש לומר דמשום דאיכא לספוקי דקרבנות תגלחת שניה לצרעתו הוו אין אנו יכולים לומר דכבש שהביא אז לעולה יעלה לו בודאי לחובת נזירות טהרה וכן בשלישית כיון דאיכא לספוקי שמא מוחלט היה בתחלה ושתי קרבנות שבשתי תגלחות הראשונות לא עלו לנזירותו כי אם לצרעתו ושלישית עלתה לו לקרבן טומאה הוה ליה רביעית לקרבן טהרה חובה. ומ"ש ואם מוחלט הייתי ראשונה חובת מצורע ק"ל דכיון שאין מצורע מביא קרבנו אלא לאחר תגלחת שניה כמו שקדם היאך אפשר לומר שראשונה תהא חובת מצורע וכבר הקשה הראב"ד בזה. וכן מ"ש וזו חובת נזירות ושתים האמצעיות נדבה קשה דלפי מה שכתב שאחד חובת מצורע למה לא תהיה שניה חובת נזירות ואף אם תאמר דמספקי בנזיר טמא תהיה תגלחת שניה לנזיר טמא והעולה נדבה והשלישית חובת נזיר טהור. ומ"ש ואם טהור מטומאת מת הייתי ומצורע עולה הראשונה חובה וכן השניה אחת לחובת מצורע ואחת לחובת נזירות גם על זה יקשה דאיכא מיבעי ליה אחת לחובת נזירות ואחת לחובת מצורע דראשונה א"א להיות לחובת מצורע שהמצורע אינו מביא קרבנותיו עד אחר תגלחת שניה. וי"ל דה"ק וכי נקט ברישא לחובת מצורע לאו דוקא ומ"ש ואם טמא הייתי ומצורע עולה ראשונה חובת לרעת קשה כיון שאין מצורע מביא קרבנותיו עד אחר תגלחת שניה היאך אפשר לומר דעולה ראשונה עולה חובת מצורע וכן יקשה על מ"ש ושניה ושלישית נדבה וזה קרבן תגלחת טהרה וע"פ הקדמתו שעולה ראשונה חובת לרעת ותגלחת שניה לנזיר טמא והעולה נדבה למה לא תהיה תגלחת שלישית שגלחה נזיר והעולה חובה: ואפשר לומר שלא הקפיד רבינו לומר שאין מצורע מביא קרבנו אלא לאחר תגלחת שניה אלא על חטאת העוף אבל עולת בהמה אף אם יביאנה מוקדמה לתגלחת שניה אין בכך כלום. וע"פ זה נפרש דברי רבינו בשלש עולות בהמה על הראשונה הוא מתנה ואומר וכו' עד וזה חובה כמו שפירשתי. ומ"ש אם מוחלט הייתי ראשונה חובת מצורע וזו חובת נזירות ושתים האמצעיות נדבה קשה למה לא נאמר שהשניה חובת נזירות טהרה ואם תאמר משום דאיכא לספוקי דילמא טמא מת הוא ונזיר טמא אינו מביא עולת בהמה תינח בשניה אבל השלישית טמא שהיא חובת נזיר טהור וכן יקשה על מה שכתב ואם טמא הייתי ומצורע וכו' ושניה ושלישית נדבה וכמו שהקשיתי לעיל וצ"ע: כתב הראב"ד ואם מוחלט הייתי עולה ראשונה חובת מצורע א"א זה א"א שאין למצורע עולה וכו' עד הראשונה חובה וכולן נדבה וזה קרבן תגלחת טהרה עכ"ל:

ומ"ש

ראשונה חובת מצורע וזו חובת נזירות ושתים האמצעיות נדבה. ואם טהור מטומאת מת הייתי ומצורע עולה הראשונה חובה וכן השניה אחת לחובת מצורע ואחת לחובת נזירות ושלישית ורביעית נדבה והשאר קרבן טהרתי. ואם טמא הייתי ומצורע עולה ראשונה חובת צרעת ושניה ושלישית נדבה וזה

חובה לספירת מצורע ורביעית לטהרתו ואם טמא הייתי ומצורע עולה ראשונה נדבה והשניה ושלישית אחת לספירו ואחת לטומאתו וזו לטהרתו ואם טהור הייתי ולא מצורע הייתי הראשונה חובה וכולן נדבה:

הייתי עולה ראשונה חובת מצורע וכגון שגלח תגלחת ראשונה ושנייה בסוף שנה ראשונה והביא קרבנותיו שהרי לא הצריכוהו למנות שנה שניה אלא שמא אינו מצורע אלא טמא מת ודאי ושנה שניה הרי הוא בה נזיר ואסור לגלח אלא כיון שהוא מתנה לומר אם מוחלט הייתי וא"כ שפיר היה יכול לגלח בסוף שנה ראשונה שתי תגלחות שהרי תגלחת מצורע ודאי דוחה את הנזירות הודאי כ"ש ספק נזירות ואע"ג דלא גילח אלא תגלחת אחת מפני הספק אם מוחלט היה יכול היה לגלח השניה מיד אחר שמונה ימים ולהביא קרבנות בסוף השנה ראשונה שאין התגלחת מעכבת הקרבנות. כללא דמילתא אם מוחלט היה הרי יכול היה לגלח שתי תגלחות ולהביא קרבנותיו בסוף שנה ראשונה ואע"פ שלא גילח מפני הספק ראוי היה לגלח דכל הראוי לבילה אין בילה מעכבת בו הילכך שפיר הוי עולה ראשונה לצרעתו והאחרונה חובת נזירותו והאמצעית נדבה ונמצאו דברי רבינו עמוקים ומתוקים ומוכרחים לפי התנאי שמתנה אם מוחלט הייתי וכנירסא שהעתיק בעל מגדל עוז היא גרסת רבינו אע"פ שאינה כן בספרים שלנו (עיין בתשובותיו ח"ב דף פ"א סי' רפ"ו):
ואם טהור מטומאת מת הייתי ומצורע וכו'. הרי זה נזיר טהור מצורע מביא תחלה טהרת צרעתו ואח"כ קרבן נזירותו ושלישית ורביעית נדבה: ואם טמא הייתי ומצורע וכו'. עולה ראשונה היא עולת צרעת והיא אחר שתי תגלחות בסוף שנה ראשונה ואע"פ שלא גילח אלא אחת ראוי היה לגלח גם השניה שהרי מצורע ודאי כפי תנאו ותגלחת מצורע ודאי דוחה הנזירות ושניה ושלישית נדבה וזה קרבן טהרה וקרבן טומאת מת כבר הקריב בראשונה אלא שהעולה היא לטומאת הצרעת שאין נזיר שנטמא מביא עולת בהמה:

אבל

לחם משנה

ומוחלט הוא עולה הראשונה נדבה וזו חובה. ורבינו ז"ל כתב בשניהם בהפך שכתב גבי טהור מטומאת מת ומצורע שעולה הראשונה חובת מצורע וכן כתב גבי טמא ומצורע ובגמרא נראה דהוי נדבה כדכתיבנא. גם קשה דאין למצורע עולה בתגלחת הראשונה וכמו שהשיג עליו הר"א ז"ל. מיהו לזה תירץ הרב בעל כ"מ ז"ל דלא אמר אין מצורע מביא קרבנו אלא לאחר תגלחת אלא דוקא בחטאת העוף ו"א בעולה. גם קשה דגרסא דכפל שני דברים בתחילה אמר ואם מוחלט הייתי ראשונה חובת מצורע וכו' והיינו ודאי שהוא טמא שאם הוא טהור היינו חלוקה דלקמיה ואח"כ כתב ואם טמא הייתי ומצורע עולה ראשונה חובת צרעת וכו' והיא היא. מיהו לזה היה נראה לומר דמאי דקאמר בתחילה ואם מוחלט היינו מוחלט וספק טמא ולבסוף אמר ודאי טמא ודאי מצורע דבין בזה ובין בזה ראשונה חובת מצורע ושניה ושלישית נדבה. אבל מ"מ קשה דאין לו להתנות אלא בודאי טמא ובודאי מצורע וכן בטהור ומצורע וכן בטמא ואינו מצורע ואינו טמא ואינו מצורע ובזה הוא מתנה בכל החלוקות אבר שהם האפשר ולמה ליה לאתנויי בודאי מוחלט וספק טמא. גם מ"ש אם טמא הייתי עולה ראשונה נדבה וזו חובה תמה על זה הרב כ"מ ז"ל דתגלחת שניה היא תגלחתו וכבר הביא החובה ולזה תירץ יפה דקאמר כאן אם טמא הייתי ר"ל טמא וספק מצורע וכיון דהוי ספק מצורע איכא למיחש דילמא תגלחת שניה מצורע ואינו יוצא בה ידי חובת קרבן טהרה, מ"מ קשה מה שהקשיתי למה לי לאתנויי בספיקו לא היה לו להתנות בודאי ולומר אם טמא ולא מצורע ויהיה התנאי בד' חלוקות כדכתיבנא. ומ"ש רבינו ז"ל וכן השניה אחת לחובת מצורע ואחת לחובת נזירות כו' קשה דכיון דאם הוא מצורע התגלחת הראשונה היא תגלחת של ימי חלוטו והתגלחת הב' היא תגלחת של ימי ספירתו א"כ איך יעלה אותו הקרבן לחובת נזירות טהרה ויותר היה ראוי לומר שהתגלחת השלישית שהיא תגלחת טהרה כיון שהוא לא היה טמא שיעלה העולה לשם חובה והשני' והרביעי' לנדבה. ונראה לומר דרבינו ז"ל כתב בפ' י"א מהל' מעשה הקרבנות וז"ל וכן מצורע ששחט חטאתו ואשמו בחוץ בתוך ימי הספירה פטור שעדיין לא נראו בעלי הקרבנות האלו לכפרה אבל אם ששחט עולותיהן בחוץ בתוך ימי הספירה חייבין שהעולה דורון היא והחטאת והאשם היא עיקר הכפרה וכן נזיר ששחט חטאתו בתוך ימי הנזירות פטור הקריב עולתו או שלמיו בחוץ חייב שהחטאת היא המעכבתו והיא עיקר הנזירות ע"כ. וכיון דעולה דמצורע בתוך ימי הספירה הוי זמנו וכן עולה דנזיר בתוך ימי נזירותו מפני כן כתב רבינו ז"ל דעולה ראשונה דמצורע עולה לעולה דסוף ימי הספירה דהוי כהקריב בתוך ימי הספירה דבדיעבד הוי קרבן וכן בנזיר בתוך ימי הנזירות דהיינו אחר ספירת מצורע העולה היא עולה לעולת נזיר דאע"פ שהקריבה קודם זמנו אין בכך כלום, ואע"ג דהיה יכול לומר מדה שלישית היא חובת נזירות שהוא תגלחת נזירות טהרה כדכתיבנא והשניה הוי חובה למצורע דהוי תשלום ימי ספירה והראשונה נדבה וכן היכא דהוא מצורע וטמא היה יכול לומר דהראשונה נדבה והשניה היא חובה למצורע דהוי תשלום ימי הספירה והכי הוה עדיף טפי מ"מ כל כמה דמצי בתחילה לעשות חובה עושה דאינו עושה נדבה אלא אחר שכבר השלים חובתו וכיון דיכול לעשותו חובה עושה בתחלה אע"פ שהוא קודם זמנו. אע"פ שזה דוחק קצת. וא"ת א"כ כשהוא מצורע וטמא למה לא נאמר תגלחת שלישית דהוי של טומאה ליהוי עולה שלו חובה לנזירות טהרה ואע"פ שהקריבה קודם זמנה אין בכך כלום כדכתיבנא דכיון דנשלמו ימי הטומאה והביא חטאתו כבר חל נזירות טהרה כדכתב רבינו ז"ל בפ' שני ואין התגלחת מעכב וא"כ כיון דכבר חל עליו נזירות טהרה ליהוי העולה לחובת נזירות טהרה והרביעית נדבה והוי כהקריב עולה בתוך ימי הנזירות. וי"ל דמ"מ הטומאה סותר הכל וכשבא נזירות טהרה פנים חדשות באו לכאן וצריך שעל כל פנים יגלח והוא אינו מגלח אלא אחר העולה שצריך לגלח על אחד מן הדמים וה"נ כיון שלא גילח אין ראוי שיקריב עולה חובה לנזירות טהרה משא"כ בצרעת דאפי' שהוא מצורע ולא גילח עצמו בנזירותו הוא עומד כדכתב רבינו ז"ל בפ"ז נטמא במת בתוך ימי צרעתו סותר את כל הקודמין שהרי בנזירותו הוא עומד ע"כ. משמע דנזיר הוא וכיון שכן ראוי שיקריב עולה נזירות טהרה אע"פ שלא גלח אבל בטומאה אינו כן אע"פ שבטומאה נ"כ אין התגלחת מעכב מ"מ יש חילוק ביניהן כדכתיבנא. זה נראה לתת טעם לרבינו ז"ל. ומ"ש הרב בעל כ"מ ז"ל דמאי דקאמר אחת לחובת מצורע ואחת לחובת נזירות דלאו דוקא אלא ראשונה לחובת נזירות אינו נראה לי דאינו ראוי להביא היא דחובת נזירות אלא אחר שנטהר מהצרעת וכן מה שכתב שלדברי רבינו ז"ל היכא דהוא מוחלט וטמא התגלחת השניה הוא לטומאה אינו כן דודאי תגלחת השניה לצרעתו והשלישית לטומאתו הוא אף על גב דהיה ראוי לומר דבתגלחת השלישית תהיה העולה לחובת נזירות מ"מ כבר נתתי טעם בדבר למה לא אמר רבינו ז"ל כן ונסתלקו התמיהות אשר תמה על רבינו ז"ל. ודברי הראב"ד ז"ל בהשגות נתקשו בעיני הרבה במה שכתב אם מוחלט הייתי עולה הראשונה נדבה ושניה ושלישית אחת לספק ספירה ואחת לספק טומאתו דמאי קאמר לספק ספירתו לודאי ספירתו היא כיון דהוא מתנה אם הוא

טמא

מגדל עוז

טהרה ומתנה אי ודאי נזיר הוא עולה ראשונה חובה וזו נדבה ואם טמא מוחלט הוא עולה ראשונה חובה וזו נדבה, הנה עיניך רואות שזה לשון ר"מ ז"ל אות באות וכמו שכתבתי כמה פעמים שלכך קראו משנה תורה, ומה שהקשה הראב"ד ז"ל אמת הוא וזה פשוט במושכל ראשון באותה סוגיא דמקשי הגמרא מקמי דאוקימנא כדר"ש מה נפשך אי ודאי מצות צפרים חובתו וחטאת העוף לקבורה אזלא ועולה הויא נדבה כו' אלמה פשיטא ליה לתלמודא דבתגלחת ראשונה ליכא עולה ואפילו בר בי רב דחד יומא הוה ידע לה כ"ש המאור הגדול ר"מ ז"ל אלא ודאי פירושא דעולה ראשונה דאמרינן לאו דתגלחה ראשונה קאמר אלא דתגלחת שניה או שלישית שהיא ראשונה לרביעית וכל שכן ר"מ ז"ל שהקדימו בזה הפסק על סדר התלמוד וז"ל שאין המצורע מביא קרבנותיו אלא אחר תגלחת שניה עכ"ל, וכן כתב פ"ד מהל' מחוסרי כפרה כשמסדר טהרת המצורע מנה תגלחת ראשונה ושניה ולא הזכיר קרבנות עד שהזכיר תגלחת שניה וסידרם בזאתה על ידו הימנית מדם האשם כו' עד ואחר כך מקריב עולתו וחטאתו עכ"ל, למדנו שגם ר"מ ז"ל פירש כפי לשון הגמרא ולבי אומר לי שהקורא לפני הראב"ד לא ביאר קריאתו תחלה יפה ולא זכר מה שהקדים ומ"ש בהל' מחוסרי כפרה והבן שכתב ר"מ ז"ל או רצה לומר עולה תגלחת ראשונה: וזו חובת נזירות עד ולא בצרעת:

כתב

*וזה קרבן תגלחת טהרה: ח אבל האשם והעולה אינן מעכבין לא בתגלחת טומאה ולא בצרעת. נמצאת אומר אם הוא מצורע ודאי ולא נטמא במת הרי טהר בצפורן וחטאת העוף היא חטאתו ולא תאכל מפני שהוא ספק ועולת בהמה שעמה מקרבן תגלחת טהרה כדי שיגלח על הבהמה. ואם טמא מת הוא הרי עולת בהמה נדבה. ואם אינו מצורע וטמא מת הוא חטאת העוף קרבן נזיר שנטמא ועולת בהמה נדבה והרי הביא קרבן טהרה באחרונה. ואם אינו טמא מת ולא מצורע עולת בהמה שהביא בתגלחת הראשונה היא מחובת תגלחת וחטאת העוף באה על ספק והרי לא נאכלת: ט במה דברים אמורים שהוא מגלח ארבע תגלחות כשהיה קטן או אשה. אבל האיש אינו מגלח מספק לא תגלחת טומאה ולא תגלחת צרעת. שמא טהור הוא ונמצא מקיף פאת ראשו שלא במקום מצוה. לפיכך אינו מגלח אלא

השגת הראב"ד

*וזה קרבן תגלחת טהרה. אבל האשם והעולה אין מעכבין. א"א זה אינו כן שהאשם לדברי הכל מעכב מלמנות נזירות של טהרה ובגמרא מקשה והא איכא אשם ר"ש היא דאמר מייתי ומתנה פירוש מייתי לשלמים דקא סבר מביאין קדשים לבית הפסול ומייתי שלמים לקדושת אשם ונפסלין מגבול אשם ואילך:

כסף משנה

ח ומ"ש רבינו אבל האשם והעולה אינם מעכבים. מבואר בדברי התוספות שכתבתי שפירשו על התוספתא שהאשם מעכבתו מלמנות נזירות טהרה אבל אשמו אינו מעכבו. והראב"ד כתב על דברי רבינו א"א אינו כן שהאשם לדברי הכל וכו'. ובאמת כי מה שאמרו בגמ' ר"ש היא דאמר מייתי ומתנה הוא תמוה אלא שמאחר שבברייתא אינו מוזכר שיביא אשם היאך אפשר לומר דאשם מעכבו מאי משני ר"ש היא דאמר מייתי ומתנה דהא תינח לר"ש אלא לרבנן מאי איכא למימר שהרי אין לזה תקנה. ולכן נ"ל שרבינו מפרש דכי מקשי והא בעי אשם לאו משום דמעכב מקשה הכי דהא ודאי אינו מעכב וכמו שכתבו התוספות אלא לבעל הברייתא מקשה דהל"ל כל קרבנות דמאי מייתי אע"פ שאינם מעכבים וא"ה ה"ל למיתני דלייתי נמי אשם ושני ליה דהא מני דאמר דמייתי אשם ר"ש היא וכיון דרבנן פליגי עליה לא בעא למיתנא ברייתא כיחידאה:

ומ"ש רבינו שהעולה אינה מעכבת היינו עולת העוף שמביא מצורע עני ונזיר טמא. ותמיה לי אע"פ שאינה מעכבת למה לא יביאנה ויתנה עליה:

ומ"ש נמצאת אומר אם הוא מצורע ודאי ולא נטמא במת הרי טהר בצפורן. מבואר בברייתא ובתוספתא שכתבתי שמביא לפרי מצורע ושאר דבריו מבוארים:

ט בד"א שהוא מגלח ד' תגלחות כשהיה קטן או אשה וכו'. בר"פ שני נזירים (דף נ"ז):

נזיר

הרדב"ז (מכ"י)

ח אבל האשם והעולה אין מעכבין וכו'. נזיר טמא ומצורע צריכין להביא אשם אבל אינם מעכבין וכן כתב לעיל פ' ששי אבל עולתו ואשמו אין מעכבין אותו מלמנות וכו' ואשם מעכב או לא פלוגתא דתנאי וקי"ל כרבנן דאמרי אינו מעכב וכתיבנא לה לעיל פ' ששי. ובגמרא אמרינן דאליבא דר"ש מייתי ומתנה שאם לא היה טמא יהיה האשם שלמי נדבה ואותו אשם טעון שחיטה בצפון ומתן בהונות כפירש"י ז"ל והראב"ד ז"ל סובר דאשם מעכב מלמנות נזירות טהרה לכ"ע ובגמרא משמע כדברי רבינו דאקשינן והא בעי אשם ר"ש היא דאמר מייתי ומתנה ואם איתא דלכ"ע אשם מעכב מאי דוחקיה לאוקומי כר"ש הכי הוה ליה למימר דמייתי ומתני ותו לא אלא כ"פ והא בעי אשם אליבא דר' שמעון ומשני הכי נמי אי אליבא דר"ש מייתי ומתני אבל לא קי"ל כוותיה. ומה שכתב נמי דקא סבר שאין מביאין קדשים לבית הפסול לא קי"ל הכי אלא אין מביאין קדשים לבית הפסול וכבר האריך בעל מגדל עוז להעמיד דברי רבינו ויפה כיון. ודעת הראב"ד ז"ל צ"ע דהא בהדיא אמרי בירושלמי שלא הודו לו חכמים לר"ש שהוא מביא קדשים לבית הפסול: נמצאת אומר אם הוא מצורע וכו'. כל זה מבואר ממה שקדם:

ט בד"א שהוא מגלח וכו'. כבר נתבאר זה למעלה דתגלחת ודאית דוחה את לאו דלא תקיפו פאת ראשכם אבל תגלחת דספק אינה דוחה וכמו שתגלחת מצורע מ"ע כן תגלחת נזיר טמא מ"ע. ואע"ג דקי"ל הקפת כל הראש שמה הקפה אתי עשה ודחי לא תעשה:

נזיר

לחם משנה

טמא בודאי והיה לו לומר אחת לספירתו ואחת לספק טומאתו. ועוד קשה עליו ג"כ מה שהקשיתי בדברי רבינו ז"ל דמשמע דהוא מתנה אם הוא מוחלט וספק טמא ליהוי ההם לספק ספירתו ואחד לספק טומאתו למה ליה לאתנויי בספיקות הוה ליה להתנות בד' הלוקות הראויות כדכתיבנא. גם מ"ש ואם טהור מטומאת מת הייתי ודאי מצורע עולה ראשונה נדבה ושניה ושלישית חובה לספירת מצורע ורביעית לטהרתי דהיכי קאמר שלישית לספירת מצורע שאינו אלא השניה והשלישית לטהרה דכיון דהוא טהור ומצורע שתגלחת השניה היא תגלחת שניה של מצורע והיא של ימי ספירה ואותה העולה היא חובה לימי ספירות והשלישית הוי תגלחת טהרה והוי חובה לטהרתו איך הוא כתב ג' לספירתו וד' לטהרתו. גם מ"ש אם טמא הייתי ומצורע עולה הראשונה נדבה ושניה וג' אחת לספירתו ואחת לטומאתו דעולת בהמה לטומאתו מאן דכר שמיה ולמה לי עולת בהמה לתגלחת טומאה ואיך במקום עולת העוף יביא הוא עולת בהמה במקום העוף מה שלא אמר הכתוב. סוף דבר שדברי השגה זו נעלמו ממני. כל כך קשה אגלי על פירוש דברי רבינו ז"ל והראב"ד ז"ל אבל המובן מפשטא דשמעתא וכפי דברי רש"י ז"ל נראה דהתנאים צריכים להיות בכי האי גוונא אם אינו טמא ואינו מוחלט הראשונה חובה וכולן נדבה דהראשונה תגלחת טהרה ואם טמא ומוחלט ג' ראשונות נדבה והרביעית חובה דהספי תגלחות הראשונות הם תגלחות מצורע והג' תגלחת טומאה ואין בהם עולה בהמה ואע"פ שבתגלחת שניה של מצורע איכא עולה בהמה כיון דאנו מביאין חטאת העוף על הספק ולא חטאת בהמה משמע דאין מביאים עולת בהמה חובה. כן נראה מדברי רש"י ז"ל שכתב שם ואי אמרת דטמא ומוחלט וכו' הילכך בתגלחת שניה מיבעי ליה לאתנויי חטאת העוף כו' ואידך חטאת העוף דקא מייתי בתגלחת שלישית וכו' ועולת בהמה ושבזו ושבזו תהוי נדבה משמע דהיה ליה דאם טמא מוחלט שניה ושלישית נדבה הראשונה ג"כ אמר בגמ' בהדיא דהוי נדבה נמצא דשלשתן נדבה והרביעית חובה ואם טמא ולא מוחלט השניה חובה שהיא תגלחת טהרה והראשונה והשלישית והרביעית נדבה ואי מוחלט שלא טמא השתים הראשונות והרביעית נדבה ושלישית חובה שהיא תגלחת טהרה. או נאמר בדרך אחרת אם לא טמא ולא מוחלט הראשונה חובה וכולן נדבה ואי מוחלט ולא טמא השניה חובת מצורע לספירתו והרביעית תגלחת טהרה והראשונה ושלישית נדבה ואי טמא ולא מוחלט השניה שהיא תגלחת טהרה חובה וראשונה ושלישית ורביעית נדבה ואי טמא ומוחלט הראשונה נדבה והשניה חובה לספירת מצורע והשלישית נדבה שהיא תגלחת טומאה והרביעית חובה שהיא לתגלחת טהרה ודרך זה יצא על נכון בפשטא דשמעתא אע"פ שמדברי רש"י ז"ל אינו נראה כן אלא שאין ואי זה חובה בתשלום ספירת מצורע כלל כדכתיבנא ומ"מ דרכו של רבינו ז"ל הוא דחוק מאד כדכתיבנא ויותר מהמה דברי הר"א ז"ל כמו שכתבתי ועדיין צ"ע:

ח אבל האשם והעולה וכו'. הר"א ז"ל נראה שמשיג על רבינו ז"ל על אשם שהוא מעכב בתגלחת הנרעת אבל בנזיר טמא ודאי דאית ליה להר"א דאינו מעכב וכדכתב רבינו ז"ל בפ' ו' דקי"ל כרבנן דחטאת מעכב ולא אשם וכדאמרינן בפ' ג' דנזיר ולא השיגו שם הר"א ז"ל אבל הא דהאשם אינו מעכב בתגלחת הנרעת קשיא ליה להר"א ז"ל דהוא מפרש הגמרא דמקשה (שם) הא בעי אשם דמעכב ותירצו עביד לה כר"ש אבל לרבנן אין תקנה כלל ואם כן לרבנן דאשם מעכב ולא מצי לאתנויי באשם אין לזה שאירע לו אלו הספיקות תקנה כלל אבל רבינו ז"ל דעת אחרת עמו והוא דעת התוס' בפ"ה דנזיר דהקשו בגמרא הכי דהא בעי אשם דמעכב ע"כ צריך לאתנויי ולהתנות ואמאי לא תני לה בברייתא והירצו הכי אי מליה למימר דהאשם מעכב היינו לר"ש משום דלדידיה אית ליה תקנה דיכול להתנות אבל לרבנן דאינו יכול להתנות דאין מביאים קדשים לבית הפסול ודאי אשם מעכב דאם כן נמצא דאין לזה תקנה כלל ובודאי דלדידיה אין מעכב ואע"ג דאמרינן בפ' האומר משקלי עלי בשם שחטאתו ואשמו מעכבין וכו' היינו ר' ישמעאל דאמר הכי אבל רבנן פליגי עליה. כן נראה לפרש דברי רבינו ז"ל וכן נראה דעת התוס' ז"ל בפ' כהן גדול ונזיר שכתבו דלרבנן לא מעכב אשם ואע"ג דרבינו ז"ל כתב בפי"ה מהלכות מעשה הקרבנות שהחטאת והאשם הם עיקר הכפרה גבי מצורע כמו שכתבתי למעלה היינו לומר דאינו מתכפר לו אבל מ"מ אינו מעכבו מלאכול בקדשים והא דכתב בפי"ד אבל חטאות ואשמות אין ממעכבין אותם וכו' חוץ מחטאת נזיר הואיל ואינו מעכבו מלשתות ביין ולא כתב חוץ מאשם מצורע שאינו מעכב וכן אשם נזיר טמא כמו שכתב כאן ודאי דהדין כן אלא שרבינו ז"ל נמשך שם אחר לשון הגמרא ושם בפ' האומר משקלי עלי לא הזכירו אלא חטאת נזיר ולא חשו להזכירה בגמ' אשם נזיר טמא ואשם מצורע משום דלא נחת רב פפא התם לומר אלא דכללא דכייל מתני' לאו כלל גמור הוא וכיון דהביא חד דלא אתקיים ביה כללא לא הש להביא איך. ועל פי מה שכתבתי אתי שפיר מ"ש רבינו ז"ל ברים הלכות מחוסרי כפרה גבי מצורע דאין האשם והעולה מעכבין דהוא מסכים למ"ש כאן והרב בעל כ"מ ז"ל כתב שהוא ט"ס ולא זכר ממ"ש כאן. גם מה שפירש הרב בעל כ"מ ז"ל כאן דרבינו ז"ל מפרש דכי מקשה בגמרא והא בעי אשם הוא דאע"ג דאינו מעכב היה לו לאתויי ולהתנות אינו נראה לי כן דא"כ אמאי לא קשה ליה מאיל השלמים דנזיר דהאמאי לא מייתי ליה בתגלחות הראשונות וכן עולה העוף דנזיר טמא אלא ודאי דעיקר הדבר כמו שכתבו התוס' ז"ל דאין להוש באלו כיון דלא מעכבי לא הצריכו להביא ולהתנות ולפ"ז א"ש ג"כ מה שתמה דעולת העוף דנזיר ומצורע למה לא יביא ויתנה עליה דלא הצריכו להביא ולהתנות בודאי שאינו מעכב ותמיהתו שתמה הרב הנזכר ז"ל אינו אלא על פי מה שהוא סובר בדעת רבינו ז"ל דקושיית הגמרא הוי דאע"ג דאינו מעכב היה לו להביא ולהתנות אבל לפי מה שפירשתי בדעת רבינו ז"ל שהוא מפרש קושיית הגמרא והוא מסכים לדעת התוס' ז"ל אתי שפיר הכל: עולת בהמה שעמה מקרבן תגלחת טהרה וכו'. כלומר דילמא אינו מצורע והוי תגלחת טהרה וצריך לגלח על קרבן:

שאין

מגדל עוז

כתב הראב"ד ז"ל זה אינו כן שהאשם לדברי הכל וכו': ואני אומר מאן יסיב לן מעפרא דהראב"ד ז"ל ומלינן עיינין. מיהו נראין דברי ר"מ ז"ל מכמה טעמי חדא דהסיא דס"פ שני נזירים אין מעמיד אותה כרבי שמעון כלשון הראב"ד אלא ה"ג לה כדאמר ר"ש מייתי ומתנה הכא נמי מייתי ומתנה ע"כ, אלמא הא לכ"ע מוקמינן לה ועוד דהא בססיא סוגיא כולה כי מפרש להו לגמאי לא קא מדכר בהו אשם כלל וכן פרק כהן גדול נמי דקא מייתי לה לא אדכרן בה אשם ועוד דלית הלכתא כר"ש תדע דבמס' זבחים פרק התערובת גמרא מתני' דהאשם שנתערב כו' גרסינן תני תנא קמיה דרבא שביעית אין לוקחין בדמים תרומה מפני שממעט באכילתה אמרוס ינגן קמוס דרבא הא דלא כר"ש דאמר מביאין קדשים לבית הפסול כו' ופלקא שמעתא כרבנן דר"ש דהוו להו רבים ואפי' נאמר דהיינו ר' יהודה דהוא בר פלוגתיה מ"מ הלכה כר' יהודה לגבי ר"ש כדאיתא בעירובין פ' מי שהוציאוהו וסוגיין נמי הכי אזלא והכי איתא התם ועוד דהא בירושלמי פ' שני נזירין גרסינן להדיא ר"ש אומר למחרת מביא אשמו ולוג שמן על גביו ומתנה עליו ואומר אם טמא הייתי הרי זה חובתי ואם לאו הרי הן ספיקי וישחט בצפון וטעון מתן בהונות ונאכל לזכרי כהונה ליום ולילה עד חצות אבל חכמים לא הודו לו לר"ש שהוא מביא את הקדשים לידי הפסול ע"כ. אלמא פשיטא ליה לתלמודא כחכמים דמייתי להדיא שלא הודו לו:

נמצאת אומר אם הוא וכו' עד ותגלחת של מצורע. פ' שני נזירים:

י נזיר שנצטרע בודאי ונטמא בספק וכו'. בברייתא בגמרא פ"ב שני נזירים (דף נ"ט ס') בתוספתא טמא בספק ומוחלט ודאי אוכל בקדשים לאחר ח' ימים וכו' עד לאחר מ"ד יום. ומ"ש רבינו אם הזה בשלישי ובשביעי. נ"ל שטעות סופרים וצריך להגיה ומזה בשלישי ובשביעי:

יד האומר הריני נזיר אם אעשה כך וכך וכו' הרי זה רשע ונזירות כזו מנזירות רשעים הוא. משנה בריש נדרים (דף ט'). ומ"ש אבל הנודר לה' דרך קדושה ה"ז נאה ומשובח וכו'. בפ"ק דנדרים (דף ט':) במעשה דנזיר שבא לפני שמעון הצדיק:

סליקו הלכות נזירות בס"ד

י נזיר שנצטרע ודאי וכו'. פ' ב' נזירים טמא ספק ומוחלט ודאי אוכל בקדשים לאחר שמנה ימים ושותה יין ומיטמא למתים לאחר ששים ושבעה יום וזהו שכתב רבינו ומאחר שיביא קרבן צרעת אוכל בקדשים שהרי מזה בשלישי ובשביעי מפני ספק טומאה ומביא קרבנותיו בשמיני ואוכל בקדשים. ומדברי רש"י נראה דיום שמיני המוכר בגמ' היינו שמיני לתחלת נזירותו שביום שנזר הוא יום הלוקו ויום שביעי הוא יום ספרו ובשמיני מביא קרבנותיו ואוכל בקדשים וא"כ צריך לומר דבימי ספרו מזין עליו ותגלחת שניה של מצורע עולה לתגלחת ספק טומאה. ולא הבנתי כן מדברי רבינו אלא שמונה ימים האמורים היינו אחר שיושלם כל טהרת המצורע ושתי תגלחותיו ומזין עליו שלישי ושביעי לספק טומאתו וביום השמיני מביא קרבנות צרעתו ואוכל בקדשים וזהו שכתב רבינו ומגלח תגלחת טומאה ומשמע דתגלחות הצרעת כבר נשלמו: ומתחיל למנות נזירותו וכו'. אמרינן בגמ' ושותה יין ומטמא למתים אחר ששים ושבעה יום וכתב עלה רש"י ז"ל שאם בא לו לגלח נזירות טהרה לאחר שלשים יום ושבעה ימי ספרו י"ל שמא מוחלט וטמא היה ותגלחת ראשו עלתה לו לימי ספרו וזו של עכשיו לימי טומאתו ועדיין צריך למנות לו עוד שלשים יום לנזירות טהרתו שהם בכלל ס"ז יום ואח"כ מותר לשתות יין עכ"ל. וצריך לומר לדעת רבינו שאם אירע כן שאינו שותה ביין עד ס"ז יום אבל אם נגמרה טהרת המצורע ואח"כ הזה שלישי ושביעי וגלח תגלחת טומאה תו ליכא למיחש למידי ומונה נזירותו ומביא קרבנותיו ושותה ביין ומיטמא למתים ונתן רבינו כלל בין לנזירות מועטת בין לנזירות מרובה דוק ותשכח:

יא נטמא ודאי והיה מצורע מספק וכו'. שם בגמרא ומוחלט ספק וטמא ודאי אוכל בקדשים לאחר שלשים ושבעה יום ושותה יין ומטמא למתים לאחר ע"ד יום וכן עולה לפי מה שכתב רבינו לפי שנזר שלשים יום לסוף ל"ז יום אוכל בקדשים ולסוף ע"ד יום שותה ביין ומיטמא למתים:

יב וכן אם היה טמא ומצורע בודאי וכו'. שם וטמא ודאי ומוחלט ודאי אוכל בקדשים לאחר שמונה ושותה יין ומיטמא למתים לאחר מ"ד יום. וא"ת לפי מה שכתב רבינו הם מ"ט יום לנזירות של שלשים יום. וי"ל דיום שמיני שהוא יום הבאת הקרבנות עולה לכאן ולכאן:

יד האומר הריני נזיר אם אעשה כך וכך וכו'. פ"ק דנדרים משנה כנדרי רשעים נדר בנזיר ובקרבן ובשבועה ומייתי עלה הא דתניא אמר ר' שמעון הצדיק מימי לא אכלתי אשם נזיר אלא פעם אחת וכו' ומייתי לה נמי בפ"ק דנזיר ובכמה דוכתי:

אלא תגלחת טהרה בלבד. שאין ארבע תגלחות אלו לעכב אלא למצוה: **י** נזיר שנצטרע ודאי ונטמא בספק כיצד הוא עושה. אחר שיטהר מצרעתו מזה בשלישי ובשביעי ומגלח תגלחת טומאה ומתחיל למנות נזירותו כלה שהרי נפלו הימים הראשונים בספק טומאה שנטמא ומביא קרבן טהרה ושותה ביין. ומאחר שיביא קרבן צרעת אוכל בקדשים: **יא** נטמא ודאי והיה מצורע בספק וטהר מספק צרעתו מונה ימי נזירותו שלימה ואחר כך מגלח תגלחת הנגע. שאין תגלחת ספק נגעו דוחה נזירות. ואחר כך מונה שבעת ימים שבין תגלחת מצורע הראשונה לתגלחת שניה ומגלח ומביא קרבנותיו ואוכל בקדשים. *ומזה בשלישי ושביעי. ואח"כ מונה שבעה אחרים לטומאת מת ומגלח תגלחת טומאה ואחר כך מונה נזירותו כולה: **יב** וכן אם היה טמא ומצורע בודאי. לאחר שיטהר מצרעתו מגלח תגלחת צרעת הראשונה ומזה בשלישי ובשביעי ומגלח ראשו וזקנו בשביעי והיא תגלחת שניה של צרעת ומביא קרבנותיו בשמיני ואוכל בקדשים וסופר שבעה ומגלח תגלחת טומאה ואח"כ סופר ימי נזירות שלימה ומביא קרבן טהרה ושותה ביין: **יג** למה סופר שבעה שאין שבעת ימי הטומאה עולין בשבעת ימי ספירה שבין תגלחת ותגלחת של מצורע: **יד** האומר הריני נזיר אם אעשה כך וכך או אם לא אעשה וכיוצא בזה הרי זה רשע ונזירות כזו מנזירות רשעים הוא. אבל הנודר לה' דרך קדושה הרי זה נאה ומשובח ועל זה נאמר נזר אלהיו על ראשו קדש הוא לה'. ושקלו הכתוב כנביא (שנאמר) ואקים מבניכם לנביאים ומבחוריכם לנזירים:

*כנ"ל, ובס"א אם הזה:

סליקו להו הלכות נזירות בס"ד

סליקו להו הלכות נזירות בס"ד

ווה

לחם משנה

ט שאין ד' תגלחות אלו לעכב אלא למצוה וכו'. בר"פ שני נזירים (דף נ"ז:) אמרו פר זוגרא מתני לה משמיה דשמואל אסיפא שהיה טמא בספק ומוחלט בספק אוכל וכו' והא קא עביד השחתה וכו' (כך היא גירסת רש"י והתוס' ז"ל) ותירצו אמר שמואל באשה וקטן ומדקשו והא קא עביד השחתה משמע דבתגלחת מצורע פריך וכדפירש"י ז"ל דבתגלחת של מצורע דמגלח זקנו בעיך השחתה אבל לא אתגלחת טומאה דהיינו מגלח אלא ראשו וכיון דהקשו בתגלחת של מצורע דאמאי מגלח דהא קא עביד השחתה ותירצו באשה וקטן משמע דאם אין אשה וקטן אינו מגלח וסגי בלא גילוח כי היכי דאמרינן בליפנא קמא באשה וקטן והתם היכא דהוי גדול סגי בלא גילוח ואי גילוח מעכב גבי מצורע אמאי סגי בלא גילוח לכך כתב רבינו ז"ל דאין תגלחת מצורע מעכב ונתן טעם שמא הוא טהור ומקיף את ראשו כדי לתת טעם לתגלחת הטומאה דליכא בהו השחתה. אבל קשה בהל' טומאת צרעת פי"א שכתב שם רבינו ז"ל תגלחת המצורע וטבילתו אינן מעכבות הטינו שם הר"א ז"ל דודאי תגלחת מצורע מעכב וכן פירש שם הרב בעל כ"מ ז"ל דעת רבינו ז"ל מסכים לדעת הר"א ז"ל וכאן כתב רבינו ז"ל בהפך ולא השיגו כאן הר"א ואם נאמר דמאי דקאמר שד' תגלחות אלו אינם לעכב הוא מפני שהם תגלחות ספק אבל אם היו תגלחות ודאי הוו מעכבין. לא היא חדא דבטומאת ובנזירות אפי' ודאי לא מעכבי כדכתב רבינו לעיל בהלכות הלו ועוד דאי ודאי מעכבי גבי מצורע דספק למה מותר לאכול בקדשים אלא משמע דאפי' ודאי לא מעכבי. ולכך נראה לכאורה דדעת רבינו ז"ל דתגלחת מצורע לא מעכב ואולי טעמו מכח הסוגיא האמורה בפרק שני נזירים והר"א ז"ל אולי לא גרים הא קעביד השחתה אלא והא קעביד הקפה ולא פריך אלא אתגלחת טומאה אבל ודאי בתגלחת של מצורע לא פריך דכיון דמעכבי עבדינן ליה, אי נמי הר"א ז"ל פסק כליפנא קמא ועדיין צריך עיון בדעת רבינו ז"ל:

י נזיר שנצטרע ודאי וכו'. בפ"ב שני נזירים (דף ס') אמרינן טמא ספק ומוחלט ודאי אוכל בקדשים לאחר שמונה ימים ושותה יין ומיטמא למתים לאחר ששים ושבעה ימים ופירש"י ז"ל דבשבעה ימים הראשונים יעשה ב' תגלחות של מצורע כיון דהוא מוחלט ודאי ויאכל בקדשים אבל מ"מ הוא נזיר טהור ולכך מונה שלשים יום ומגלח ועדיין שמא הוא נזיר טמא והוי תגלחת טומאה ולכך ימנה שלשים יום אחרים דהוי ששים ושבעה ימים. ורבינו ז"ל קיצר בלשונו הרבה וצריך לפרש דבריו שמ"ש לאחר שיטהר מצרעתו אין פירושו כמו לאחר שיטהר מצרעתו שכתב גבי מצורע ודאי וטמא ודאי דהתם פירושו לאחר שנרפא מן הצרעת והכא פירושו לאחר שעשה ב' תגלחות של מצורע והביא קרבן כפרתו דהיינו נטהר מצרעתו ר"ל שנטהר כדינו ואח"כ כתב ומזה שלישי ושביעי להטהר מטומאת מת. ומ"ש ומגלח תגלחת הטומאה אינו בסוף הז' אלא בסוף ימי הנזירות שנדר על עצמו דדילמא אינו טמא ונזיר טהור הוא ואינו יכול לגלח ואח"כ יגלח וימנה נזירות טהרה בראשון ואח"כ יגלח ויטהר. כן מוכרח לפרש דבריו אע"פ שרבינו ז"ל קיצר בלשונו הרבה:

יא נטמא ודאי והיה מצורע בספק. שם שאמרו מוחלט ספק טמא ודאי אוכל בקדשים לאחר שלשים ושבעה ימים ושותה יין ומיטמא למתים לאחר שבעים וארבעה ימים ופירש"י ז"ל דימתין ז' ימים ויגלח לטומאתו ואחר כך ימתין שלשים יום דילמא היינו מצורע והוי נזיר טהור ויגלח לסוף שלשים יום פעם אחרת ואז אמרינן דילמא הוי מוחלט והוו ב' תגלחות של מצורע ויביא קרבנו ויאכל בקדשים אח"כ ימנה שבעה ימים אחרים לטומאתו ויגלח דאם היה מצורע וב' תגלחיות הוו של מצורע שפיר עבדי דצריך תגלחת אחרת לטומאה ואם אינו מצורע ותגלחת ראשונה עשה הוי תגלחת טומאה הרי כבר יצא מידי נזירות טהרה בתגלחת שניה ואח"כ ימתין שלשים יום אחרים ויגלח ויביא קרבנו ויטהר. זהו הנכון הנראה מפשט השמועה אבל רבינו ז"ל לא כתב כן אלא שתגלחת הראשונה היא לסוף ז' ואח"כ מונה ז' ימים ויגלח ולפי זה קשה דכיון שהוא מצורע מספק דילמא לא היה מצורע אלא טמא ואיך יגלח בימי טומאתו כיון דלא הזו עליו בשלישי ובשביעי דאם גלח בימי טומאתו לוקה וכדכתב רבינו ז"ל בפ' שני ואם הזו עליו שלישי ושביעי כמו שנראה ממה שאמרו מזה עליו בשלישי ובשביעי א"כ התגלחת הראשונה הוי תגלחת טומאה והרי נטהר מטומאתו ואיך יגלח אחרי כן אם אינו מצורע תגלחת שניה תוך שלשים כיון דכבר חל נזירות טהרה וצ"ע:

יב ומזה בשלישי ובשביעי ומגלח ראשו וזקנו וכו' וסופר ז' ומגלח תגלחת טומאה וכו'. נראה דההזאה שהזה תוך ימי ספירו מועיל לטהרו מטומאת מת דכן כתב רבינו ז"ל בה' פרה אדומה פי"א כל המיטמאין מקבלין הזאה כיצד זבים וזבות ונדות ויולדות שנטמאו במת מזין עליהן בג' ובז' והרי הם טהורים מטומאת מת אע"פ שהם טמאים טומאה אחרת וכו', וא"כ כיון דהזה עליו בג' ובז' הרי נטהר מטומאת מת והא דצריך להמתין שבעה ימים כדי שיהא לו שער לגלח מפני דאין תגלחת אחת עולה לצרעתו ולטומאתו ובשבעה ימים קים להו לרבנן דאיכא שער לכוף ראשו לעיקרו כדאמרינן

מגדל עוז

האומר הריני נזיר עד סוף הפרק. פ"ק דנזיר (דף ד') ופ"ק דנדרים (דף ט') ומייתי לה בכמה דוכתי:

חה סדר הפרקים פרק א כלל בו רבינו דברים האסורים על הנזיר ועונש העובר עליהם. וראוי להקדים על מה יחול שם נזיר. ומה עונש העובר וסמך לזה כי גם ידות נזירות כנזירות וכינויי נזירות כנזירות שכל אלו בכלל מלת נזיר להתחייב עליהם בנזירות וביאר ג"כ באיזה ענין היוצא מפיו הוי נזיר: פרק ב אם הוציא לשון נזירות ממש אלא שהיה שוגג או אנוס וסמך לו המתפיס בנזיר שאע"פ שלא הוציא נזירות מפיו הוי נזיר והוא הפך הנזכר לעיל מיניה. וביאר בו שכל ספק בנזירות להקל וסמך לזה הדרכים אשר אין אחד מהם נזיר ואשר אחד מהם נזיר ואשר שניהם נזירים ודין הקטן ודין העכו"ם והנשים והעבדים ובאיזה זמן ובאיזה מקום נוהג הנזירות. ושני הפרקים לבאר הנזירות עצמו וגדרו: פרק ג ביאר בו כמה זמן הנזירות והחילוק שיש בין נזיר זמן קצוב לנזיר עולם ובין נזיר עולם לנזיר שמשון וכלל בו הלשונות שהוציא הנזיר והדין שלהן ושהנזירות חל על הנזירות. ונמשך פרק זה אחר הראשונים לבאר על מה יחול שם הנזיר: פרק ד אחר שנהג נזירותו באיזה זמן מגלח, מי שנזר נזירות אחת או שתים ובין נזיר טמא ובין טהור מצות עשה לגלח ואין בין תגלחת להגלחת פחות משלשים יום בין שאחת מהם תגלחת טומאה ובין ששתיהן תגלחות טהרה והביא לזה דמיונים. וביאר בו התגלחת שלוקה עליה והתגלחת שחייב עליה מכת מרדות, וסמך לזה עונש ב"ד הנזקקים להורות היתר בנדרים. והבעל מפר בתגלחת טומאה ולא בתגלחת טהרה. כללות זה הפרק לבאר דיני התגלחות של טומאה ושל טהרה אע"פ שהתגלחת מאוחרת בכתוב הקדימה לפי שהיא מצות עשה לגלח על הטומאה ועל הטהרה משא"כ ביין ובטומאה: פרק ה ביאר בו היוצא מן הגפן איזה אסור לנזיר ואיזה מותר וכל איסורי הגפן מצטרפין ואין היתר מצטרף לאיסור באיסורי נזיר ואפשר שילקה שם מלקיות על התראה אחת וכלל בו כל דיני הנזיר השותה כל היוצא מגפן היין וסמך לו איסור התגלחת לנזיר טהור ואחד המגלח ואחד המתגלח ושיעור חיוב התגלחת ובעינן תער ואם התרו בו לוקה על כל שערה ושערה. ואחר שביאר דיני התגלחת ביאר דיני הטומאה כסדר הכתובים. וביאר שיש טומאות שסותר ויש טומאות שאינו סותר ועל כל טומאות המת לוקה והחילוק שיש בין טומאה בנזיבורין לטומאה שאינה בחיבורין. וכלל בו הטומאות שלוקה עליהם ושאינו לוקה ועל טומאה שלוקה שתים: פרק ו ביאר בו הדברים הסותרים הימים הראשונים והיין אינו סותר כלל והתגלחת פעמים סותר ופעמים אינו סותר והטומאה שהנזיר מגלח עליה לעולם סותר ואם נזרק עליו אחד מן הדמים אינו סותר כלל. וכלל בו כל הטומאות שהנזיר מגלח עליהם, וסמך תגלחת הטומאה כיצד יעשה להתחיל נזירות טהרה ומאימתי יתחיל למנות ובאיזה מקום מגלח ומה יעשה בשער ראשו, ונזיר שנטמא טומאות הרבה כיצד מביא קרבנותיו ואם נודע לו אם נטמא והחילוק שיש בין טומאה ידועה לטומאת התהום ואם נקרא טומאת התהום וחזקת טמא טמא וחזקת טהור טהור. וכל אלו הדברים נגררין זה אחר זה: פרק ז ביאר בו הטומאה שאין הנזיר מגלח ולא סותר אע"פ שהוא טמא מת. ומנה י"ב טומאות שהנזיר מגלח עליהם במגע ובמשא ובאהל ויש טומאות שהן ספק והשאר אינו מגלח עליהם ואינו סותר את הקודמין וכלל בו נזיר ונצטרע או שהיה זב מה הם הימים שעולין לו לנזירותו והימים שסותר ואע"פ שהוא מצוה על הטומאה ועל התגלחת יש מקום שהוא מטמא למת מצוה ומגלח תגלחת מצוה אבל לעולם אינו מותר ביין אפילו ביין של קידוש דמדברי סופרים הוא לקדש על היין. ומבאר בו כיצד הוא מותר בתגלחת מצוה והיכי אתי עשה דמצורע ודחי עשה ול"ת דנזיר: פרק ח ביאר בו תגלחת הטהרה והבאת קרבנותיו והשלכת השער תחת דוד השלמים והיכן מגלח ודין נזיר מצורע ושאין התגלחת מעכבת אע"פ שהיא מצוה ואי זו תגלחת כשרה ואי זו פסולה והקרבנות שעלו או שלא עלו ומגלח אדם על קרבנות אביו. וסמך לזה האומר הרי עלי לגלח נזיר או חצי קרבנות נזיר ושמע חבירו ואמר ועלי לגלח הצי נזיר היאך יעשו. וכל הפרק בענין קרבנות נזיר והילוקיהן: פרק ט ביאר בו דיני מעות סתומים ומעות מפורשים והחלוק שיש ביניהם ומה יעשו במותריהם ונזירות במעות מה יעשו בקרבנות ואשה שהפר לה בעלה והילוק שיש בין אם היו הקרבנות משל בעל או משלה וכן האיש שהדיר את בנו ולא רצה מה יעשו בקרבנות ודין הקרבנות שהן ספק ושני נזירים שנטמא אחד מהם והדבר ספק מי הוא היאך מביאין קרבנותיהם ואם מת אחד מהם כיצד יעשו ושאין תגלחת ספק דוחה את לאו דלא תקיפו. וביאר כיצד יולד ספק זה ושאין עד אחד נאמן בהכחשה ואם נהג נזירות ע"פ עד אחד הרי זה נזיר וספק טומאה ברה"ר ספיקו טהור. ופרק זה נמשך אחר הפרק שלמעלה ממנו לבאר קרבנות הנזיר: פרק י נמשך לבאר מי שנולדו בו ספקות הרבה כיצד יעשה וכיצד יביא קרבנותיו והיאך יגלח שאין תגלחת אחת עולה לו לנזירו ולצרעתו. ואין עשיר מביא קרבנות עני ואין חטאת בהמה באה על הספק אבל חטאת העוף באה על הספק. וביאר בו כיצד מתנה בהבאת קרבנותיו כדי שלא יהיו חולין לעזרה ושאין האשם והעולה מעכבין לא בתגלחת טומאה ולא בנרעת ושאין התגלחות האלו לעכב הלא למצוה. אח"כ ביאר מי שהיה נזיר ונצטרע ודאי ונטמא מספק או שנטמא ודאי והיה מצורע מספק או שהיה טמא ומצורע ודאי כיצד יעשה וכיצד יקריב קרבנותיו. ומבואר הוא שראוי לאחר הדברים הבלתי נמצאים תמיד. וסיים דבריו בעונש נדרי רשעים ונזירותם וקדושת ומעלת הנזר נזירות לשם דרך קדושה והפרשה ועליו נאמר נזר אלהיו על ראשו:

הלכות ערכין וחרמין

יש בכללן שבע מצות. חמש מצות עשה. ושתים מצות לא תעשה:

וזה הוא פרטן:

א) לדון בערכי אדם כאשר מפורש בתורה וזהו דין ערכי אדם: ב) דין ערכי בהמה: ג) דין ערכי בתים: ד) דין ערכי שדות: ה) דין מחרים נכסיו: ו) שלא יִמָּכֵר חרם: ז) שלא יִגָּאֵל חרם:

וביאור מצות אלו בפרקים אלו:

פרק ראשון

הרדב"ז (מכ"י)

הקדים רבינו נדרי איסר משום דשכיחי טפי ונוהגין בכל זמן. ואח"כ ביאר נדרי נזיר שיש בו מנדרי איסר ויש בו מנדרי הקדש שהרי חייב להביא קרבנות כשישלים נזירותו. ואח"כ ביאר ערכין וחרמין שהם נדרי הקדש ואין נוהגין בזמן הזה ולפי שהם דומים לנדרי איסר לא קבע אותם בהלכות מעשה הקרבנות:

פרק א א הערכים הם מכלל וכו'. פ"ק דר"ה ת"ר חייבי הדרין והערכין והחרמין וההקדשות והחטאות והאשמות עולות ושלמים לדקות ומעשרות בכור ומעשר ופסח לקט שכחה ופאה כיון שעברו עליהם ג' רגלים עובר בבל תאחר:

ב מצות עשה לדון בדיני ערכין וכו'. דכתיב כאשר תשיג יד הנודר יעריכנו הכהן ותנן בפ' השג יד השג יד בנודר והפנים בנידר והערכין בנערך והערך בזמן הערך ומפרש לה והערכין בנערך כיצד איש שהעריך אשה נותן ערך אשה ואשה שהעריכה איש נותנת ערך איש ותנן יום שלשים כלמטה ממנו

א [א] **הערכים** הם נדר מכלל נדרי הקדש. שנאמר איש כי יפליא נדר בערכך נפשות לה'. לפיכך חייבין עליהן משום לא יחל דברו ולא תאחר לשלמו ומשום ככל היוצא מפיו יעשה: **ב** מצות עשה לדון

[א] סמ"ג עשין קכח:

כסף משנה

פרק א א הערכים הם נדר מכלל נדרי הקדש וכו'. כתב כן ליתן טעם למה כתב הלכות אלו בספר הפלאה. ומ"ש לפיכך חייבים עליהם:

ב מצות עשה לדון בדיני ערכין: **ואחד**

לחם משנה

כדאמרינן בפ' ג' מינים והשתא אתי שפיר שלא הצריך רבינו ז"ל הזאה אחרת בשבעה ימים של טומאת מת וכן ברים פרק זה כתב המזה שלישי ושביעי וסייט ליטהר מטומאת מת ואמאי טהור הא דילמא הוי מצורע ואחר כך הכ' תגלחיות יצא מידי צרעתו ואחר כך ימנה לטומאתו ובאותן הימים היה ראוי להיות ההזאה אלא ודאי כדכתיבנא דאפי' שהזאה בימי צרעתו מועיל לו ליטהר מטומאת מת וצריך להמתין ז' ימים אחרים לתגלחת הטומאה דאין תגלחת אחת עולה לכאן ולכאן לצרעתו ולטומאתו. ואחר אשר נתבאר בפרק זה ענין קרבן בספק נתבאר מ"ש רבינו ז"ל למעלה בפ' שמיני ואם הביא זבחיו לא עלו לו דאחר כך יביא חטאת העוף בספק ודי לו דעולה ואשם אינם מעכבין וכיון שכבר הביאן בספק די לו וכמו שנראה מפרק זה ואם כן נסתלקה תמיהת הרב ב"י ז"ל שתמה שם שאיך יביא חולין בעזרה שיקנה ויאמר אם לא עלו הראשונים הרי העלאתי זה ואם לאו הוא הוא חטאת העוף הבא על הספק:

תמו ונשלמו הלכות נזירות

משנה למלך

פ"א א לפיכך חייבים עליהם משום בל יחל כו'. הכי איתא בספרי דבנדרי גבוה נמי איכא משום לא יחל. ומדברי רבינו במנין המצות ל"ת סי' קנ"ז נראה דבזמן שעובר על

היה

מגדל עוז

פ"א הערכין הם מכלל נדרי הקדש עד ככל היוצא מפיו יעשה. פ"ק דערכין (דף ו') ובפרק יש בערכין: **מצות** עשה לדון בדיני ערכין כו' עד לא ימכר ולא יגאל. בערכין פ' כנגד

לדון בדיני ערכין כאשר מפורש בתורה. ואחד האומר ערכי עלי. או האומר ערך זה עלי. או ערך פלוני עלי. נותן הערך לפי שני הנערך והוא הדבר הקצוב שבתורה לא פחות ולא יתר: ג וכמה הוא הערך. אם היה הנערך בן שלשים יום או פחות אין לו ערך והאומר עליו ערך זה עלי הרי זה כאומר ערך כלי זה עלי ואינו חייב כלום. [א]היה מבן אחד ושלשים יום עד בן חמש שנים גמורות ערך הזכר חמשה שקלים והנקבה שלשה שקלים. משנכנס בשנת שש יום אחד עד שישלים שנת עשרים ערך הזכר עשרים שקלים והנקבה עשרה שקלים. משיכנס בשנת אחת ועשרים יום עד שישלים שנת ששים ערך הזכר חמשים שקלים והנקבה שלשים שקלים. ומשיכנס בשנת אחת וששים יום עד יום מותו אפילו חיה כמה שנים ערך הזכר חמשה עשר שקלים והנקבה עשרה שקלים: ד כל השנים האלו מעת לעת מיום הלידה. וכל השקלים בשקל הקדש והוא משקל שלש מאות ועשרים שעורה מכסף טהור. וכבר הוסיפו עליו ועשו אותו סלע כמו שבארנו בהלכות שקלים: ה טומטום ואנדרוגינוס אין להם ערך שלא קצבה תורה ערך אלא לזכר ודאי או לנקבה ודאית. לפיכך טומטום ואנדרוגינוס שאמר ערכי עלי או שהעריכו אחר אינו חייב כלום: ו [ב]*העכו"ם *נערך אבל אינו מעריך כיצד עכו"ם שאמר ערכי עלי או ערך ישראל זה עלי לא אמר כלום. וישראל שאמר ערך עכו"ם זה עלי או ערך פלוני

א סמ"ג שם : ב סמ"ג עשין קכח : *[נראה שכאן חזר בו מפירושו שפם פסק והלכה כר"י דאמר מעריך אבל נערך ולפי הגירסא שמנא התויו"ט בפירושו ג"כ פסק כרבי מאיר ובודאי שכן היתה הגירסא בספרי הראב"ד והכ"מ] :

כסף משנה

ואחד האומר ערכי עלי או האומר ערך זה עלי או ערך פלוני עלי וכו'. מבואר בפ"ק (דף ד':) ופ"ה דערכין (דף כ') :

ג וכמה הוא הערך אם היה הנערך בן שלשים יום או פחות וכו'. משנה בריש ערכין פחות מבן חדש נידר אבל לא נערך ובגמ' ת"ר המעריך פחות מבן חדש ר"מ אומר נותן דמיו וחכמים אומרים לא אמר כלום במאי קא מיפלגי ר"מ סבר אין אדם מוציא דבריו לבטלה יודע שאין ערכין לפחות מבן חדש וגמר ואמר לשם דמים ורבנן סברי אדם מוציא דבריו לבטלה כמאן אזלא הא דאמר רב גידל אמר רב האומר ערך כלי עלי נותן דמים כר"מ וידוע דהלכה כחכמים: היה מבן אחד ושלשים יום עד בן חמש שנים גמורות וכו'. לשון התורה ואם מבן חדש ועד בן חמש שנים והיה ערכך הזכר עשרים שקלים ולנקבה עשרת שקלים ובספ"ד דערכין (דף י"ח) תנן ר"א אומר עד שיהיו יתרות על השנים חדש ויום אחד ופירש"י ר"א אומר לעולם שנת חמש ושנת עשרים ושנת ששים כלמטה עד שתשלם כל השנה וחדש ויום אחד משנה האחרת. ובגמ' תניא ר"א אומר נאמר כאן למעלה ונאמר להלן ופדויו מבן חדש ומעלה תפדה מה להלן מבן חדש ויום אחד אף כאן מבן חדש ויום אחד ואימא כי התם מה התם חד יומא אף כאן חד יומא א"כ ג"ש מאי אהני, ופירש"י ג"ש מאי אהני לי בלא ג"ש ידענא דחד יומא בעינן דהא ומעלה כתיב. וכתבו התוספות ופדויו מבן חדש ומעלה תפשט אחר מקרא זה ולא מצאנוהו כי אם ופדויו מבן חדש תפדה ושמא דריש הכי מדכתב ופדויו מבן חדש דמשמע מבן חדש ומעלה מדלא כתיב בן חדש עכ"ל. משמע דהוו גרסי ופדויו מבן חדש ומעלה כמו בספרים דידן ומש"ה הוה קשיא להו אבל רש"י נראה דלא הוה גרים ופדויו שכתב וז"ל ונאמר להלן גבי לויים חדש ומעלה מה להלן חדש ויום אחד כדכתיב מבן חדש ומעלה דבר נכנס בחדש האחר אף כאן חדש ויום אחד עכ"ל. וטעמו מדכתיב בפרשת במדבר גבי לויים מבן חדש ומעלה תפקדם ולרבנן דפליגי ארבי אליעזר אע"ג דלא דרשי ג"ש מ"מ גילוי מילתא היא מדאשכחן בחד דוכתא מבן חדש ומעלה לכל היכא דכתיב מבן חדש דהוי בן חדש ויום אחד. א"כ מדכתיב בערכין בפרשת אם בחקותי ואם מבן חדש דמשמע שיהיה בן חדש שלם דהיינו שיהא בן חדש ויום אחד: משנכנס בשנת שש יום אחד וכו'. בפרשת אם בחקותי ואם מבן חמש שנים ועד בן עשרים שנה והיה ערכך הזכר עשרים שקלים ולנקבה עשרת שקלים וכבר נתבאר בסמוך שכשנאמר חדש שיהא שלם דהיינו שיהא יתר על החדש יום אחד והוא הדין לשנים: משיכנס בשנת אחת ועשרים וכו'. מבואר בכתוב וע"פ מה שכתבתי בסמוך :

ד כל השנים האלו מעת לעת וכו'. בספ"ד דערכין (דף י"ח:) אמרינן דשנה האמורה בערכין מעת לעת ולא שנה למנין עולם והוה משמע לי דלא אתא למעוטי אלא דלא אזלינן בתר שנת עולם אבל בין נולד שחרית לנולד בין הערבים לא מפלגינן אלא שרש"י כתב מעת לעת אותו יום ואותה שעה לשנה הבאה ולא אזלינן בתר מנין עולם דכי מטי תשרי נחשוב ליה שתא עכ"ל. ולפ"ש שמסוף לשונו משמע כדפרישית מ"מ ואותה שעה קשה בעיני והתוס' כתבו בפ"ח דערכין דף ל"א ד"ה שנה ממכרו נפקא במסכת נדה פירש ה"ר אלחנן דדוקא בבתי ערי חומה בעינן מעת לעת אבל איפך דהתם דמאי למימר דאזלינן בתר שנים שלהם ולא בתר שנת עולם בכולהו לא בעינן מעת לעת דבבתי ערי חומה דוקא הוא דגלי קרא אבל דאיפך לא. והתוס' כתבו כאן ה"ה בכולהו בעינן מעת לעת דילפינן שנה מבתי ערי חומה כדאמרינן בגמ' לקרא גבי מילתא אחריתי עכ"ל: וכל השקלים בשקל הקדש. משנה בפ' יש בכור (דף מ"ט:) חמש סלעים של בן שלשים של עבד נ' של אונס ומפתה ק' של מוציא שם רע כולם בשקל הקדש במנה צורי. ומ"ש והוא משקל ש"כ שעורה מכסף טהור וכו'. כמו שביארנו בהלכות שקלים פ' [ראשון]:

ה טומטום ואנדרוגינוס אין להם ערך וכו'. משנה בריש ערכין :

ו העכו"ם נערך אבל אינו מעריך. משנה שם (דף ה':) עכו"ם ר"מ אומר נערך אבל לא מעריך ר' יהודה אומר מעריך אבל לא נערך ובגמ' ת"ר בני ישראל מעריכין ואין העכו"ם מעריכין יכול לא יהו נערכין תלמוד לומר איש דברי ר"מ אמר ר"מ וכי מאחר שמקרא אחד מרבה ומקרא אחד ממעט מפני מה אני אומר נערך ולא מעריך מפני שריבה הכתוב בנערכים יותר מבמעריכים שהרי חרש שוטה וקטן נערך אבל לא מעריך ר"י אומר בני ישראל נערכים ואין העכו"ם נערכים יכול לא יהו מעריכים תלמוד לומר איש אמר ר"י וכי מאחר שמקרא אחד מרבה ומקרא אחד ממעט מפני מה אני אומר עכו"ם מעריך ולא נערך מפני שריבה הכתוב במעריכים יותר מבנערכים שהרי טומטום ואנדרוגינוס מעריכים אבל לא נערכים אמר רבא הלכתיה [דרבי מאיר] מסתברא דכתיב לא לכם ולנו לבנות את בית אלהינו טעמיה לא מסתברא דקא מייתי ליה מחרש שוטה וקטן שאני חרש שוטה וקטן דלאו בני דעה נינהו טעמיה דרבי יהודה מסתברא דקא מייתי לה מטומטום ואנדרוגינוס דאע"ג דבני דעה מעטינהו רחמנא הלכתיה לא מסתברא דכתיב לא לכם ולנו לבנות את בית אלהינו ופסק רבינו כר"מ משום דאמר רבא דמסתברא הלכתיה: וכתב הראב"ד א"א פוסק

הרדב"ז (מכ"י)

ממנו שנת חמש שנת עשרים כלמטה מהם שנאמר ואם מבן ששים שנה ומעלה הרי אף למידין כולן משנת ששים ויליף לה מג"ש דשנה שנה :

ג הרי זה כאומר ערך כלי זה עלי וכו'. פ"ק משנה פחות מבן חדש נידר אבל לא נערך וברייתא פלוגתא דתנאי ופסק כחכמים שאמרו לא אמר כלום. וכן האומר ערך כלי זה עלי לא אמר כלום לרבנן והכי הלכתא וטעמייהו דרבנן דאדם מוציא דבריו לבטלה דאע"ג דיודע דאין ערך לכלי ולא לפחות מבן חדש מוציא דבריו לבטלה ואינו חייב כלום: היה מבן אחד ושלשים יום וכו'. זה מבואר בכתוב :

ד כל השנים האלו מעת לעת וכו'. פרק השג יד ת"ר שנה האמורה בקדשים שנה האמורה בבתי ערי חומה וכו' וכן בבן ובבת כלם מעת לעת ואמרינן עלה בבן ובבת למאי הלכתא אמר רב גידל אמר רב לערכין כלומר דלא אזלינן בכל הני אחר שנת עולם ושנות הרבה כתיבי בפרשת ערכין: וכל השקלים בשקל הקדש וכו'. כן כתב רבינו פ"ק דשקלים וז"ל וכבר הוסיפו חכמים עליו ועשו משקלו כמשקל המטבע הנקרא סלע בזמן בית שני וכמה הוא משקל הסלע שפ"ד שעורה בינוניות וכו':

ה טומטום ואנדרוגינוס וכו'. פ"ק במשנה טומטום ואנדרוגינוס נודרין ונידרין וכו' ומעריכין אבל לא נערכין שאינו נערך אלא הזכר ודאי והנקבה ודאית וטומטום שנקרע ונמצא זכר הרי הוא כזכר וכן אם נמצא כנקבה הרי הוא כנקבה:

ו העכו"ם נערך אבל לא מעריך וכו'. שם במשנה העכו"ם ר"מ אומר נערך אבל

השגת הראב"ד

*העכו"ם נערך אבל לא מעריך. א"א פוסק כר"מ ור' יהודה חולק ואמר מעריך אבל לא נערך וקי"ל כר"י ואפשר משום דאמר רבה הלכתא כר"מ מסתבר וכו' ולא מיהוור דלא מידחיא הלכתא פסיקא במסתברא ור"מ ור"י הלכתא פסיקא היא כר' יהודה :

משנה למלך

אל לא תאחר דהיינו לאחר שלשה רגלים עובר על לא יחל. אך הרמב"ן בהשגותיו מ"ע סי' נ"ד חולק עליו וס"ל דמשום בל יחל אינו עובר עד שיעבור על הנדר ואי אפשר לקיימו ואין לבל יחל ענין ברגלים :

עכו"ם

לחם משנה

פ"א ג היה מבן אחד ושלשים וכו'. הרב כסף משנה ז"ל טרח עצמו בזה ואין צורך דרבינו פסק כסתם מתני' דפ' השג יד (דף י"ח) דקאמרה יום שלשים כלמטה הימנה שנת חמש ושנת עשרים כלמטה מהן וכו' מג"ש דשנה שנה ומה לנו דרשה לדר"א ואין אנו צריכין לה דכיון דאית לן ג"ש דשנה שנה ידענו שבכולם הוי יום אחד אחרי כן:

ו העכו"ם נערך אבל אינו מעריך וכו'. במשנה בפ"ק (דף ה') איפליגו ר"מ ור' יהודה בהא מילתא ואמר רבא הלכתא דר"מ מסתברא כו' (עיין בכ"מ) והקשו דר' יהודה היך יתרץ פסוק זה ותירץ רב חסדא וערכו נגנז והקשו אלא מעתה לא ימעלו בו דתנן חמש חטאות המתות וכו' אלמה תניא גבי קדשי עכו"ם במה דברים אמורים בקדשי

מגדל עוז

השג יד (דף י"ח): וכמה הוא הערך עד ואינו חייב כלום. פ"ק דערכין (דף י"א) ופ' האומר משקלי עלי (דף כ'): היה מבן אחד ושלשים כו' עד והנקבה עשרה שקלים. יש בערכין (דף ל"ג): כל השנים האלו כו' עד בהלכות שקלים. פ' השג יד (דף י"ח): טומטום ואנדרוגינוס עד אינו חייב כלום. בריש ערכין ובנדה פ' המפלת (דף כ"ח:): העכו"ם נערך אבל לא מעריך: כתב הראב"ד ז"ל פוסק כר"מ וכו': ואני אומר יפה פסק ר"מ ז"ל דכולה סוגיין פרק קמא דערכין (דף ה') כדרבא דאמר הלכתא דרבי מאיר מסתבר וסדר אמר וטעמא דר' יהודה מסתבר והלכתיה לא מסתבר ושקיל וטרי תלמודא לפרושינהו שפיר ואי לא דהלכתא כרבא דהוא בתרא לא הוה תלמודא מאריך בהכי ומה שהקשה הראב"ד משום דקים לן פ' מי שהוציאוהו ר"מ ורבי יהודה הלכה כרבי יהודה כבר הורו לנו בכולהו כללי רבותינו בעלי התוס' ז"ל דהיינו כי פליגי בסתמא דוקא אבל כי איכא אמורא דמסייע לאידך הלכתא כותיה ועוד דהא פ' בתרא דנזיר שקיל וטרי תלמודא אליבא דר"מ מסקינא דפ"ק דערכין וכדברי ר"מ ז"ל: כיצד עכו"ם שאמר כו' עד לפי שנינו. פ"ק דערכין :

פלוני העכו"ם עלי נותן לפי שני העכו"ם הנערך. וכן המעריך את החרש ואת השוטה חייב ונותן לפי שניו: ז העבד נערך ועורך כשאר ישראל ואם יפדה והיה לו יתן ערך שנדר: ח אחד המעריך את היפה הבריא ואחד המעריך את הכעור החולה. אפילו היה הנערך מוכה שחין או סומא או גדם ויש בו כל מום נותן לפי שניו כמו שכתוב בתורה: ט [א]הדמים אינן כערכין. כיצד האומר דמי עלי או דמי זה עלי או דמי פלוני עלי אפילו היה אותו פלוני קטן בן יומו או טומטום ואנדרוגינוס או עכו"ם נותן מה שהוא שוה דינר או אלף כאילו הוא עבד הנמכר בשוק: י והערכים כולן והדמים הכל סתמן לבדק הבית ויפלו הכל ללשכה שהיתה במקדש מוכנת לקדשי בדק הבית: יא [ב]עכו"ם שאמר דמי עלי או דמי פלוני עלי נותן כפי נדרו ואינו נופל ללשכה שאין מקבלין מן העכו"ם נדבה או נדר לחזק את בדק הבית או בדק ירושלים שנאמר לא לכם ולנו לבנות בית וגו'. ונאמר ולכם אין חלק וצדקה וזכרון בירושלים: ומה

א סמ"ג שם: ב שם:

כסף משנה

פוסק כרבי מאיר ור"י חולק ואמר מעריך אבל לא נערך וכו' ורבינו סובר דכיון דאתמר עלה מסתבר טעמיה עדיף מכללא דר"מ ור"י הלכה כר"י שהוא כלל כולל בעלמא ואין למדין מן הכללות: וכן המעריך את החרש ואת השוטה חייב וכו'. משנה שם:

ז העבד נערך ועורך וכו'. גם זה שם במשנה:

ח אחד המעריך את היפה הבריא וכו'. משנה רפ"ג דערכין (דף י"ג). ומ"ש אפי' היה הנערך מוכה שחין, בריש ערכין:

ט הדמים אינם כערכים וכו'. בר"פ ג' דערכין (דף י"ג) יש בערכין להקל ולהחמיר כיצד אחד שהעריך את הנאה שבישראל ואת הכעור שבישראל נותן חמשים סלע ואם אמר הרי דמיו עלי נותן את שוויו. ומ"ש אפי' היה אותו פלוני קטן בן יומו הכי משמע מדתנן בריש ערכין (דף ה') פחות מבן חדש נידר אבל לא נערך. ומ"ש או טומטום ואנדרוגינוס שם. ומ"ש או עכו"ם שם, במשנה גבי נכרי זה וזה מודים שנודרים ונידרים:

י והערכים כולם והדמים כולם לבדק הבית. (שלהי שום היתומים) (דף כ"ד):

יא עכו"ם שאמר דמי עלי. שם (דף ה'):

הגוסס

הרדב"ז

אבל לא מעריך ר' יהודה אומר מעריך אבל לא נערך וזה וזה מודים שנודרין ונידרין ואמרינן עלה אמר רבא הלכתא דר"מ מסתברא טעמיה לא מסתבר טעמא דר' יהודה מסתבר הלכתיה לא מסתברא ומפרש לה ואזיל והראב"ד ז"ל סמך על הכלל דר"מ ור' יהודה הלכה כר' יהודה ולא דחי כללא משום מאי דאמר רבא הלכתא כר"מ מסתברא. ואני תמהתי על פסק זה שהרי אין אנו הולכים אחר הטעמים לפסוק הלכה וכיון דמסתברא הלכתא דר"מ ולא מסתברא הלכתא דר' יהודה כר"מ יש לנו לפסוק ומה לנו אם לא מסתבר טעמיה ואי לאו דס"ל לרבא דהלכה כר"מ בהדיא למה ליה להזכיר הלכתא כר"מ מסתבר הכי הוה ליה למימר אע"ג דהלכתא כר"מ מסתברא טעמיה לא מסתבר וממילא הוה ידעינן דהלכתא כר' יהודה אלא והאי לפסוק הלכה כר"מ אמר הכי. וא"ת כיון דר"מ ס"ל דאין העכו"ם מעריכין דכתיב לא לכם ולנו לבנות וגו' מאי האי דקתני וזה וזה מודים שנודרין ונידרין. וי"ל דנודרין דקתני היינו למזבח ואע"ג דתנא איירי בערכין מ"מ אורחיה דתנא דתני פלוגתא ואע"ג דפליגי בערכין מודו לענין מזבח דנודרין ומתוך קושיא זו דחקו התוספות וכתבו ושמא טוב לפרש דרבא הדר ביה למסקנא זו מהא דאמר הלכתא כר"מ מקרא דלא לכם ולנו לבנות וגו' ואין צורך אלא לעולם רבא כר"מ ס"ל ומאי ליה קרא דלא לכם ולנו כפשטא דלרב יהודה צריך לדחוק ולתרץ דמעריכין אבל הערך נגנז: וכן המעריך את החרש וכו'. שם במשנה חרש שוטה וקטן נידרין ונערכין אבל לא מעריכין ולא נודרין מפני שאין בהם דעת.

והשמים רבינו קטן משום דלא פסיק ליה דהא הגיע לעונת הגדלים מעריך ונודר אע"פ שעדיין קטן וכבר ביאר רבינו זה בהלכות נדרים:

ז העבד נערך ועורך וכו'. ריש פרק בתרא דנזיר ת"ר דבר אל בני ישראל ולא לעכו"ם ואמרת אליהם לרבות את העבדים וכו' ואקשינן עלה והא גבי ערכין כתיב דבר אל בני ישראל ותניא בני ישראל מעריכין ואין העכו"ם מעריכין יכול לא יהו נערכין ת"ל איש. ומכאן סייעתא לדברי רבינו מדמותיב מינה תלמודא משמע דהלכתא היא ורבא גופיה מתרץ התם משמע דסבירא ליה דהלכתא כר"מ:

ח אחד המעריך את היפה הבריא וכו'. פ"ק דערכין הכל נערכין לאתויי מאי לאתויי מנוול ומוכה שחין סד"א בערכך נפשות כתיב כל שישנו בדמים ישנו בערכין וכל שאינו בדמים אינו בערכין קמ"ל נפשות כל דהו:

ט הדמים אינם כערכין וכו'. שם במשנה פחות מבן חדש נידר אבל לא נערך ומינה לכל הנך דאית להו ערך אית להו דמים והך נמי טומטום ואנדרוגינוס נודרין ונידרין ומעריכין אבל לא נערכין ותנן נמי עכו"ם וכו' וזה וזה מודים שנודרין ונידרין:

י והערכים כולן והדמים כולן סתמן לבדק הבית וכו'. שלהי פרק שום היתומים ברייתא סתם הקדשות לבדק הבית:

יא עכו"ם שאמר דמי עלי וכו'. פ"ק משנה פלוגתא דר"מ ור' יהודה ופסק כר"מ דמסתבר טעמיה שנאמר לא לכם ולנו לבנות בית לאלהינו וגו' ואפילו בירושלים שנאמר וזכרון בירושלים ותניא עכו"ם שהתנדב נדבה לבדק הבית מקבלין הימנו ותניא אידך אין מקבלין והתם מתרץ להו, וא"ת המאי לא תני הא דר"מ והא ר' יהודה תירצו בתוס' דא"כ

לחם משנה

בקדשי מזבח אבל בקדשי בדק הבית מועלין בהן ותירצו אלא אמר רבא משום רפיון ידים הוא דכתיב ויהי עם הארץ מרפים וכו' וכתבו התוס' ז"ל דסברת המקשה הוא דהך ברייתא דכמה דברים המורים בקדשי מזבח לא אתיא אלא כר"י דלר"מ ליכא קדשי בדק הבית גבי עכו"ם כלל. עוד כתבו שם התוס' ז"ל דל"ע דהיכי קאמר בסיפא דמתני' וזה וזה מודין שנודרין ונידרין הא עכו"ם לא נדרי לבדק הבית כלל לר"מ ותירצו ושמא טוב לפרש דרבא הדר ביה למסקנא זו מהא דאמר מעיקרא דהלכתא כר"מ מקרא דלא לכם ולנו ורבינו ז"ל נראה שאין דעתו כן אלא שלפי המסקנא נמי הלכתא כר"מ, ולקושית התוס' ז"ל שהקשו מסיפא דמתני' תירץ לקמיה ואמר עכו"ם שאמר דמי עלי או דמי פלוני עלי נותן כפי נדרו ואינו נותן ללשכה שאין מקבלין מן העכו"ם כו' שנאמר לא לכם ולנו וגו' וא"כ לפי זה מה שאמר במשנה דלר"מ נודר ר"ל דאינו נופל דמיו ללשכה, אבל קשה דא"כ מה מוכיח רבא מקרא דלא לכם ולנו הא גבי דמים אע"ג דסתמן ללשכה אמרינן דהעכו"ם יש לו דמים ואין נופלים ללשכה נימא הכי גבי ערכין דיש לו ערך ואינו נופל ללשכה ומה מוכיח רבא מקרא דהתם דלגבי ערכין הוי כר"מ דלא אמר כלום, וי"ל דכיון דמעטיה קרא גבי ערכין משום דכתיב בני ישראל משמע דהעכו"ם אינו מעריך כלל והאי דהביא ראיה מהתם הוא דכיון דמלינו דלבדק הבית לא היו רוצים דמי עכו"ם מסתברא לומר דקרא דמעטיה גבי ערך לגמרי לעכו"ם הוא שלא יהא העכו"ם מעריך כדי שלא יבואו דמיו לקדשי בדק הבית ומש"ה מעטיה קרא ועשאו יותר מדמים דהכא לא אמר כלום והתם כיון דלא מלינו מיעוטא אמרינן דנותן ולא יפלו דמיו ללשכה אבל מ"מ קשה דבפ"ח מהלכות מתנות עניים כתב רבינו ז"ל עכו"ם שהתנדב לקדשי בדק הבית אין מקבלין ממנו לכתחילה ואם לקחו ממנו אין מחזירין לו ואם היה הדבר מסוים כגון קורה או אבן מחזירין לו כדי שלא יהא להם דבר מסוים במקדש שנאמר לא לכם ולנו משמע לכאורה דאית ליה דקרא אסר דוקא בדבר מסוים לבד אבל בדבר שאינו מסוים אם קבלו מהם נותנין לחזק בדק הבית ואית ליה דברייתא דקאמרה שם בגמרא עכו"ם שהתנדב לבדק הבית מקבלין וכו' אתיא אפילו כרבי מאיר וכאן כתב בהפך שכתב כאן שאפי' בדבר שאינו מסוים אין מקבלין מהם לחזק בדק הבית ואפילו שקבלו לא יעשו בדק הבית אלא דברים אחרים. ועוד קשה שכאן כתב שנותן הדמים ומקבלין ממנו לשאר דברים ושם כתב דאין מקבלין ממנו לכתחילה. ותו קשיא דכאן כתב רבינו ז"ל דאין מקבלין ממנו לבדק הבית ואם אמר לשמים נדרתי יגנז וכיון שכן אמאי כתב בסוף פ"ה מה' מעילה דקדשי עכו"ם אם הם לבדק הבית מועלין בהם והא אמרינן בגמ' דכיון שיגנז הוי כחטאת שמתו בעליה ואין מועלין בהם כדהקשו בגמ' לרב חסדא דאמר וערכו יגנז. ונראה לתרץ בדוחק לזה ולומר דערכין ודמים אע"ג דסתמן לבדק הבית בעכו"ם לא אמרינן דיהא סתמו לבדק הבית אלא יעשה בהם דברים אחרים אבל כשהעכו"ם נותנו בפירוש לבדק הבית אז אין מקבלין ממנו ואם קבלו אם אינו דבר מסוים אין מחזירין ואם לאו מחזירין וטעמא דכשהוא בדרך הסתם אע"פ שנותן דבר שסתמו לבדק הבית כמו ערכין ודמים כיון דאמר קרא לא לכם ולנו לבנות והם לא פירשו כשנותנין אותו שיהא לבדק הבית אלא שהם סומכים על הסתם לא יהיה לבדק הבית אלא לדברים אחרים דדוקא בישראל אמרינן דסתמן לבדק הבית ומש"ה קאמר רבינו ז"ל כאן דמקבלין ממנו לכתחלה כיון דהם לא פירשו דהוא לבדק הבית נקבל ממנו ונעשה דברים אחרים אבל כשהוא מפרש לבדק הבית בפירוש אז יש חילוק בין דבר מסוים כמ"ש בה' מתנות עניים דדבר שאינו מסוים מקבלין ממנו והוי קדש לבדק הבית כיון דפירש כן בפירוש אלא שאין מקבל ממנו לכתחלה כיון שהוא דבר שע"כ צריך לעשות ממנו בדק הבית כמו שפירש ומ"מ דבר המסוים אפי' שקבלו מחזירין דעל דא ודאי אמר קרא לא לכם ולנו וגו'. ומ"ש כאן שאין מקבלין נדבה ונדר לבדק הבית שנאמר לא לכם ולנו ה"ק כיון דקרא קאמר דדבר המסוים אין מקבלין ממנו לבדק הבית ואפי' דבר שאינו מסוים לכתחילה אין מקבלין ממנו כשהם פרשו לבדק הבית השתא שלא פירשו ראוי הוא שאפי' דבר שאינו מסוים לא יעשה ממנו בדק הבית בסתמא. ומ"ש רבינו ז"ל בה' מעילה דמועלין בקדשי בדק הבית הוא כשפירש לבדק הבית ובדבר שאינו מסוים ובפ"ד מה' שקלים כתב רבינו ז"ל דין זה ולפי מה שכתבתי אתי שפיר הכל ולפי מה שפירש רבינו ז"ל בה' מתנות עניים דמאי דאמר בגמ' כאן בתחילה ר"ל לכתחילה ולא כדפי' ז"ל שפירש בתחלת הבנין כשהיו רפויין נ"ל דמאי דשני גמרא התם שאני מלכותא דלא אמר עקרנא שורי עקר ולא הדר ביה אינו כפירוש רש"י ז"ל דלפירוש רש"י ז"ל הוי דמלכותא לא הדר ואין להם רפיון ידים אבל לפירוש רבינו ז"ל ה"פ מפני שהיה מלך קבלו ממנו מפני אימת המלכות ועוד שכיון שהמלכות נותן לבנין יתחזק הענין ולא יחזור המלכות בו ולא ימלא מערער עוד על הבנין דהמלכות לא יניח לערער עוד מפני כבודו שאמר לבנות וסייע בבנין שלא יאמר הדרנא הוא ולהכי קבלו ממנו כדי לסלק ערעור מעל הבנין:

ואם

משנה למלך

יא עכו"ם שאמר דמי עלי כו'. ראיתי לבאר סוגיא אחת בפרק בתרא דנזיר דף ס"ב דאמרינן איש כי יפליא נדר למה לי כו'. ונראה דקושיא זו היא לכ"ע בין למ"ד דאיצטריך איש לומר דעכו"ם מעריכין פריך שפיר למה לי קרא ת"ל מהיקשא דערכין לנדרים וקי"ל שבי עברים

מגדל עוז

העבד נערך כו' עד שנדר. סוף נזיר (דף ס"א ס"ב) ובספרי: אחד המעריך כו' עד בשוק. פ"ק דערכין (דף ב') ופרק יש בערכין (דף י"ג): והערכין כלם עד בדק הבית. סוף שום היתומים (דף כ"ד): עכו"ם שאמר דמי עלי כו' עד סוף הלכה. פ"ק דערכין (דף ה'):

יב ומה יעשה בהן יבדק העכו"ם על דעת מי נדר. אם נדר על דעת ישראל יוציאוהו בית דין במה שיראה להם חוץ מבדק הבית ובדק ירושלים. ואם אמר לשמים נדרתי יגנזו: יג אהגוסס אין לו לא ערך ולא דמים הואיל ורוב הגוססין למיתה הרי הוא כמת. וכן מי שנגמר דינו בבית דין של ישראל להורגו על עבירה שעבר והעריכו אחר או שהעריך עצמו או שאמר אחר דמי זה עלי אינו חייב כלום שזה כמת הוא והמת אין לו ערך ולא דמים. ועל זה נאמר כל חרם אשר יחרם מן האדם לא יפדה כלומר אין לו פדיון אלא הרי הוא כמת: יד בזה היוצא ליהרג שהעריך אחרים או נדר דמיהם או הזיק חייב לשלם וגובין הכל מנכסיו:

כהנים

א סמ"ג שם: ב שם:

כסף משנה

יג הגוסס אין לו ערך ולא דמים וכו'. משנה פ"ק דערכין (דף ו') הגוסס והיוצא ליהרג לא נידר ולא נערך ובגמ' בשלמא גוסס לא נידר דלא בר דמים הוא וכו' עד ולא כל האדם: וכן מי שנגמר וכו' ועל זה נאמר וכו':

יד זה היוצא ליהרג שהעריך אחרים וכו'. שם במשנה גבי גוסס ויוצא ליהרג ר' יוסי אומר נודר ומעריך ומקדיש ואם הזיק חייב בתשלומין ובגמרא בנודר ומעריך ומקדיש כ"ע ל"פ כי פליגי באם הזיק (חייב לשלם) ודייק רבינו לכתוב שנגמר דינו בב"ד של ישראל משום דאילו בבית דין של עכו"ם אפילו נגמר דינו לא חשיב מת כדאמרינן בפרק כל הגט:

כהנים

הרדב"ז (מכ"י)

דא"כ קדושה ואינה קדושה מיבעי ליה ומשמע דקדושה היא ואין מקבלין ממנו לבדק הבית משמע דתרווייהו סברי כר' יהודה ע"כ. ואין להקשות מזה על רבינו דאפילו איכא כמה ברייתות אליבא דר' יהודה הא אמר רבא דמסתברא הלכתא כר"מ דאני אומר דאיכא למימר דתרווייהו אליבא דר"מ דהא דתניא מקבלין הימנו לא לבדק הבית קאמר אלא לעשות ב"ד בהם מה שירצו וכגון שבדקוהו ואמר על דעת ישראל נדרתי והא דתניא אין מקבלין הימנו אלא יגנז כגון שלא בדקוהו דחיישינן שמא לבו לשמים ולפיכך יגנז והכי משמע מדתניא עכו"ם שהתנדב קורה ושם כתוב עליה בודקין אותו אם אמר כדעת ישראל הפרשתי יגוד וישתמש במותר ואם לאו טעון גניזה שמא בלבו לשמים ומהדרינן ליה דאע"ג דשם כתוב עליה יגוד וישתמש במותר דשם שלא במקומו לאו קדוש. והא דאמרינן יגוד וישתמש במותר לדעת ר"מ היינו שב"ד יכולין להוציאו למה שירצו אבל לא לבדק הבית כלל דלא לכם ולנו לבנות וגו' וזו שיטת רבינו והיא נכונה כאשר כתבתי לעיל:

יג הגוסס אין לו ערך וכו'. שם במשנה פלוגתא דתנאי ופסק כת"ק דאמר הגוסס והיוצא ליהרג לא נידר ולא נערך ושמא מנין היוצא ליהרג ואמר ערכי עלי שלא אמר כלום ת"ל כל חרם לא יפדה יכול אפילו קודם שנגמר דינו ת"ל מן האדם ולא כל האדם ומייתי לה בפרק אלו נערות:

יד זה היוצא ליהרג וכו'. שם במשנה ר' יוסי אומר נודר ומעריך ומקדיש ואם הזיק חייב ואקשינן בגמרא ות"ק מי קאמר דלא כלומר והלא ת"ק לא אמר אלא לא נידר ולא נערך אבל מודה הוא שנודר ומעריך ומאי אתא רבי יוסי לאוסופי את"ק ומשני אלא בנודר ומעריך ומקדיש כ"ע לא פליגי כי פליגי באם הזיק וכו' ומדברי רבינו נראה דגוסס שהיה יכול לדבר ונדר או העריך והקדיש אין בדבריו כלום דרוב גוססים למיתה ומ"מ נראה שאם בדקוהו פעם אחר פעם ודעתו מיושבת עליו דבריו קיימין ודברי רבינו הם ברוב גוססין שאין דעתן מיושבת עליהן ומשום דלא פסיקא ליה שבקיה לגוסס דאיירי ביה ונקיט היוצא ליהרג ועדיין צ"ע. ומשמע נמי מדבריו שאם היה יוצא ליהרג בערכאות שעכו"ם יש לו דמים וערך דכתיב וימינם וגו' וע"י כך מחזירין אותו ולפיכך יש לו ערך הקצוב בתורה וגם דמים יש לו:

כהנים

לחם משנה

יב ואם אמר לשמים נדרתי וכו'. וא"ת אפי' בסתמא נמי חיישינן שמא לשמים נדר דהא דין זה הוציא רבינו ז"ל מדין עכו"ם שהפרים תרומה דאמרינן כי האי גוונא בפ"ק דערכין וכן גבי עכו"ם שהתנדב קורה כדאיתא התם ורבינו ז"ל בפרק ח' מהלכות מתנות עניים גבי עכו"ם שהתנדב קורה כתב דעל הסתם טעונה גניזה משום דחיישינן שלבו לשמים וכן כתב בפ"ד מהלכות תרומות גבי תרומה, וי"ל דודאי בסתמא נמי יגנז והיינו דקאמר רבינו ז"ל אם אמר כו' כלומר סתמו כפירושו ולא הם לפרש דסמך על מה שכתב בפ"ח מהלכות מתנות עניים ובפ"ד מהלכות תרומות דאם דייקת לישנא דאם המר דהוי דוקא הידוק נמי לישנא דרישא דאם נדר על דעת ישראל והוי דוקא וא"כ קשיא רישא לסיפא דברישא משמע דהא סתמא יגנז ובסיפא משמע דהא סתמא לא יגנז אלא ודאי דלישנא לאו דוקא וסתמו הוי כאומר:

יד או הזיק חייב כו'. פסק כר' יוסי משום דקי"ל מלוה על פה גובה מן היורשין ובגמ' משמע דלמ"ד הכי אם הזיק חייב כדאמרינן בפ"ק דערכין: היוצא ליהרג שהעריך כו'. מדפתח רבינו ז"ל בתרתי בגוסס ויוצא ליהרג ואח"כ סיים בחד וכתב זה היוצא ליהרג שהעריך אחרים משמע דהיא ליה דגוסס שהעריך אחרים שאינו חייב אבל התוס' ז"ל כתבו בפ"ק דערכין (דף ד') גבי ברייתא דפטרה גוסס וז"ל ול"ע דפשיטא דקרא דהעמיד והעריך גבי נודר דכתיב בההוא קרא על פי אשר תשיג יד הנודר יעריכנו וגוסס הוא נודר ומעריך כדתנן בשמעתין ומנא לן לומר מהעמיד בההוא קרא על פי כדכתיב גבי מעריך לומר שלא יהיה נערך ע"כ משמע דהיא להו דגוסס נודר ומעריך. ואפשר דרבינו ז"ל סובר דנודר ומעריך כיון דמתני' היא במסכת שמחות כדכתבו התוספות ז"ל ולא כתב גבי היוצא ליהרג אלא משום מ"מ אם הזיק:

האומר

משנה למלך

נדרים מריבויא דאיש איש שהעכו"ם נודרים כישראל וממילא שמעינן דנערכין וכן למ"ד דבני ישראל מיעט שאין העכו"ם מעריכין ואיש רבה שהעכו"ם נערכין נמי תיקשי דלמה לי רבויא דאיש לומר שהעכו"ם נערכים תיפוק לי דכיון דאיתקיש ערכין לנדרים וקי"ל דגבי נדרים שוים הם עכו"ם לישראל ממילא לא הוה מוקמינן מיעוטא דבני ישראל אלא לחד מלתא דהיינו למעט עכו"ם דאין מעריכין. ככלל העולה דגבי ערכין כתיב חד מיעוט דהיינו בני ישראל וחד רבוי דהיינו איש איש וכזה נחלקו בפ"ק דערכין ר"מ ור"י אם המיעוט הוא למעריכין או לנערכין דליכא למימר דהכל מיעט משום דהא איכא רבויא וע"כ אתא לרבות איזה דבר ועל זה הקשו כאן דלמה לי רבוי דאיש תיפוק לי דכיון דאיתקיש ערכין לנדרים וגבי נדרים קי"ל דשוים עכו"ם לישראל א"כ מיעוט דבני ישראל לא ממעטינן מיניה אלא חדא מלתא דכל מאי דמצינן להשוות עכו"ם לישראל משוינן מאחר דהוקשו נדרים לערכין והוה ליה היקש זה כאילו כתיב רבוי גבי ערכין וכל זה הוא מתבאר בדברי התוס' שם ותירצו דאיצטריך איש לרבות מופלא סמוך לאיש והדר הקשו התינח למ"ד דהוא מן התורה אלא למ"ד מדרבנן איש כי יפליא למה לי ותירצו לאתויי מופלא סמוך לאיש דעכו"ם דאע"ג דמופלא סמוך לאיש כישראל הוי דרבנן בעכו"ם הוי מן התורה, ואף שלהורה דין זה הוא מתמיה כבר עמדו על זה התוס' ורש"י יע"ש, והדר הקשו דבשלמא למ"ד דמיעוטא דבני ישראל הוא לומר דעכו"ם אינם נערכים ומהיקשא שמעינן דמעריכין איצטריך כי יפליא לומר דמופלא עכו"ם מעריך אבל למ"ד דמיעוטא דישראל הוא לומר דעכו"ם אינם מעריכים ומהיקשא שמעינן דנערכים א"כ קרא דכי יפליא למאי אתא אם לומר דמופלא נערך הא פשיטא דהא אפי' בן חודש נערך ומשני אמר רב אדא בר אהבה לאתויי עכו"ם גדול דאע"ג דגדול הוא אינו יודע להפלות. ונראה מדברי רש"י דתירוץ זה הוא לכ"ע בין למ"ד דעכו"ם מעריכין ולא נערכין בין למ"ד נערכין ולא מעריכין ואליבא דכ"ע עכו"ם גדול היודע להפלות מעריך ואם אינו יודע להפלות אף שהוא גדול אליבא דכ"ע אינו מעריך ולא פליגי אלא בנערכין אלא דחד תנא אית ליה דמיעוטא דבני ישראל אתא למימר דבני ישראל נערכין ואין העכו"ם נערכין יכול לא יהו מעריכין ת"ל איש כלומר איש דגבי נדרים ואתא קרא דאיש כי יפליא למעט ולומר דאינו מעריך אלא ביודע להפלות ואף שהוא גדול. ואפשר ג"כ לומר דכי קאמר ת"ל איש הכוונה הוא על איש כי יפליא דכיון דאשמעינן קרא דבעינן בעכו"ם יודע להפלות ממילא שמעינן דעכו"ם מעריך. ואפשר שכיון באומרו ת"ל איש על תרי איש דכתיבי דמחד שמעינן דמעריך ומאידך שמעינן דאם אינו יודע להפלות אינו מעריך ואידך תנא אית ליה דמיעוטא דבני ישראל הוא לומר ישראל מעריכין ואין העכו"ם מעריכים יכול לא יהו נערכין ת"ל איש וע"כ האי איש הוא איש דכתיב גבי נדרים ומסיקנא דנדרים לערכין הוא דשמעינן לה ואתא קרא דכי יפליא לומר דלא ממעטינן מקרא אלא באינו יודע להפלות אבל יודע נהפלות מעריך ולפי זה מ"ד דעכו"ם מעריכין קרא דאיש כי יפליא אתא למעט ולומר דעכו"ם אינו מעריך אלא ביודע להפלות ומאי דאמרינן לאתויי לאו דוקא ומ"ד דעכו"ם אינן מעריכים ממיעוטא דבני ישראל קרא דכי יפליא אתי לרבות ולומר דאע"ג דנתמעטו מקרא דבני ישראל מ"מ כגדול היודע להפלות לא נתמעטו ומעריכין. ודע דלישנא דתלמודא דקאמר דאע"ג דגדול הוא אם אינו יודע להפלות לא משמע דהאי איש אתא למעט. וראיתי לתוס' שכתבו וא"ת והא גבי ערכין קיימינן ואפי' עכו"ם גדול היודע להפלות אין מעריך וי"ל דאם אינו ענין לערכין תנהו ענין לנדרים ע"כ. ויש לתמוה דא"כ נימא דקרא דכי יפליא אתא לאתויי מופלא סמוך לאיש דעכו"ם וכ"ת למ"ד בני ישראל מעריכין ואין העכו"ם מעריכים כי יפליא למה לי אם אינו ענין לערכין תנהו ענין לנדרים דמופלא סמוך לאיש דעכו"ם נודר. וי"ל כיון דע"כ קרא לא מתוקמא כי אם כאם אינו ענין ניחא ליה טפי לומר דקרא אתא למעט גבי עכו"ם דאע"ג שהוא גדול אם אינו יודע להפלות אינו נודר מלומר דאתא קרא לרבות מופלא סמוך לאיש דעכו"ם דנודר דהוי מלתא דליתיה בישראל. ודע דסוגיא זו לא קיימא אליבא דהלכתא ומש"ה לא הזכיר רבינו בחבורו כלל מסוגיא זו אם עכו"ם גדול דאינו יודע להפלות אם מעריך או אם נודר. וטעמא דמלתא דסוגיא זו היא אליבא דמ"ד דמופלא סמוך לאיש דרבנן ואייתר לן קרא דאיש כי יפליא. אבל לדידן דקי"ל דהוי מן התורה איצטריך קרא דאיש כי יפליא לישראל ולרבות מופלא סמוך לאיש. וכ"ל דגם גבי עכו"ם מופלא סמוך לאיש נודר או מעריך למ"ד דעכו"ם מעריכים דכיון דנתרבו עכו"ם לנדרים כישראל לכולא מלתא איתרבו. ועדיין הדבר צריך הכרע:

יג הגוסס אין לו ערך וכו'. כתבו התוס' בפ"ק דערכין (דף ד') דגוסס נודר ומעריך ומדברי רבינו בדין י"ד נראה שחולק בזה ועיין בלה"מ וכמ"ש התוי"ט עלה דמתני' (א"ס עיין בס' גט פשוט סי' קכ"א): וכן מי שנגמר דינו בב"ד של ישראל כו'. כתב מרן דאילו בב"ד של כותים אפי' נגמר דינו לא חשיב מת כדאמרינן בפרק כל הגט. ואין דברי מהריק"א בדרוש ולגבי שיטתא לא דק הרב דהתם בפ' כל הגט ללישנא בתרא דרב יוסף יוצא ליהרג בב"ד של עכו"ם נותנים עליו חומרי חיים וחומרי מתים אבל יוצא ליהרג בב"ד של ישראל ודאי קטלי ניה ומשיאין את אשתו דודאי מת. אבל גבי ערכין אין הדבר תלוי אלא בגמר דין דכל שנגמר דינו בב"ד של ישראל הרי הוא כמת ולכך דקדק רבינו לכתוב בב"ד של ישראל דאי בב"ד של עכו"ם גמר דינם לא הוי כלום דעדיכן פסולים ודינם בטל. ועוד אני מוסיף דהכא גבי ערכין אפי' ברח מידם של ב"ד ולא נהרג אין לו דמים ולא ערכים תדע לך דגוסס כתב רבינו בסמוך דאין לו ערך ואין לו דמים אע"פ שחי הא"כ משמע וה"ה גבי נגמר דינו הלכך אין זוגם עולם יפה דיני ערכין להכיא דפ' כל הגט. ועיין במ"ש הרא"ש בפ' בתקותי על פסוק כל חרם אשר יחרם מן האדם שהולך על דרך הרב בכאן. ויותר קשה הוא מ"ש שם דללישנא דר"י דאמר ל"ש אלא בב"ד של ישראל אבל בב"ד של עכו"ם כיון שנגמר דינו ודאי קטלי ליה גם גבי ערכין אם נגמר דינו בב"ד של עכו"ם אינו בדין ערכין. ובאמת זו קשה מן הראשונה אטו ב"ד של עכו"ם וגמר דינם מטו ליה מת וצ"ע. שמא פאמר כיון שנגמר בב"ד של עכו"ם ובודאי קטלי ליה אינו שוה כלום. זה אינו דהא לגבי ערכין אינו תלוי בזה דהא כתב רבינו לעיל שאפי' היה הנערך מוכה שחין וסומא וגידם נותן לפי שניו אע"פ שאינו שוה כלום ודוק:

האומר

מגדל עוז

וכן מי שנגמר דינו עד שזה כמת. הוא בכתובות פ' אלו נערות (דף ל"ז): והמת אין לו כו' עד הרי הוא כמת. פ"ק דערכין (דף ז'): זה היוצא ליהרג כו' עד בהלכות נדרים. פ"ק דערכין:

טו כהנים ולויים מעריכין ונערכין כשאר ישראל. וקטן שהגיע לעונת נדרים והעריך או נדר דמים חייב לשלם שהרי נדריו קיימים כמו שבארנו בהלכות נדרים: **טז** הערכין הקצובין לפי השנים הן שני הנערך ולא שני המעריך. כיצד בן עשרים שאמר לבן ששים ערכך עלי נותן ערך בן ששים. ובן ששים שאמר לבן עשרים ערכך עלי נותן ערך בן עשרים וכן כל כיוצא בזה: **יז** וצריך המעריך שיהא פיו ולבו שוין כשאר הנדרים. ונשאלין על הערכין ועל הדמים כדרך שנשאלין על שאר נדרים והקדשות: **יח** האומר ערך אלו עלי נותן ערך כולן כל אחד ואחד לפי שניו. ואם היה עני נותן על ידי כולם ערך אחד עני. ואם היה עשיר נותן על ידי כולן ערך עשיר: **יט** האומר ערכי עלי וחזר ואמר ערכי עלי וכן אם אמר אפילו כמה פעמים חייב על כל אחת ואחת. אמר שני ערכי עלי. נותן שני ערכין וכן אם אמר ארבעה אפילו אלף נותן כמנין שנדר: **כ** אמר הרי עלי ערך ולא פירש ערך מי אלא ערך סתם נותן פחות שבערכין שהוא שלשת שקלים: **כא** *[א]האומר ערכי עלי ומת קודם שיעמוד בדין אין היורשין חייבין ליתן. שנאמר והעמידו לפני הכהן והעריך אותו הכהן. עמד בדין ומת

א סמ"ג שם:

השגת הראב"ד

*האומר ערכי עלי ומת קודם שעמד בדין. א"א עמידה בדין שהוזכרה בגמ' על זה לא כאו לה מדרך העמדה והערכה האמורה בכאן שהרי ראוי היה בשעת הנדר להעמדה והערכה ולמעוטי גוסס ויוצא ליהרג שאינן ראויין בשעת הנדר והכי איתא בסיפרי אבל הוזכרה שם לחיוב היורשין מפני שהוא מלוה על פה והשתא דקיימא לן מלוה על פה גובה מן היורשים דשעבודא דאורייתא לא אצטרכינן לעמידה בדין לא לעורך ולא לנערך, מי הכם ויבן אלה:

טו כהנים ולוים מעריכין וכו'. שם במשנה ואקשינן עלה פשיטא ומתרצינן סד"א הואיל וכתיב וכל ערכך יהיה בשקל הקדש כל דאיתיה בשקלים איתיה בערכין והני כהני הואיל וליתנהו בשקלים ליתנהו בערכין קמ"ל הכי מתרץ רבא וגהי דלא קאי האי מירולא מ"מ קשה דמשנה שלימה שנינו בשקלים ואלו שחייבים בקלבון לויים וישראלים וגרים ועבדים משוחררין אבל לא כהנים וכו' משמע דחייבים בשקלים ופטורים מן הקלבון וכן פסק הרב. וי"ל דה"ק אם רצו כהנים וכו' לשקול אין חייבין בקלבון וכן העיד בן בוכרי ביבנה כל כהן ששוקל אינו חוטא ומסקנא דגמ' סד"א הואיל וכתיב והעמידו לפני הכהן ולא כהן לפני כהן קמ"ל ורבא אליבא דבן בוכרי אמרה אבל כולהו תנאי אליבא דבן זכאי דאמר כל כהן שאינו שוקל חוטא ואתיא הך דלעיל כפשטה וכן הך דתנן אין ממשכנין את הכהנים מפני דרכי שלום: וקטן שהגיע לעונת הנדרים וכו'. כבר נתבאר זה בהלכות נדרים עיין שם:

טז הערכין הקצובין וכו'. זו היא ששנינו פ' השג יד והשנים בנידר כיצד ילד שהעריך זקן נותן ערך זקן זקן שהעריך את הילד נותן ערך ילד:

יז וצריך המעריך שיהיה פיו ולבו שוין וכו'. שהרי הכתוב קראו נדר דכתיב כי יפליא נדר בערכך נפשות וגו':

יח האומר ערך אלו עלי וכו'. שם בגמ' אין לי אלא אחד שהעריך אחד אחד שהעריך מאה מנין ת"ל נפשות:

ואם היה עני וכו'. היינו דתנן השג יד הנודר כיצד עני המעריך את העשיר נותן ערך עני ועשיר שהעריך את העני נותן ערך עשיר דכתיב כאשר תשיג יד הנודר יעריכנו הכהן וזהו שכתב רבינו ואם היה עני נותן ע"י כולן ערך אחד עני:

יט האומר ערכי עלי וכו'. זה מבואר כיון דאמרינן דערכין הוא מכלל הנדרים הא קי"ל דנדר חל על נדר. ונראה שאם היה עני נדון בהשג יד ואינו נותן אלא ערך אחד לכמה ערכין כפי אשר תשיג ידו:

כ האומר הרי עלי ערך וכו'. שם ת"ר האומר ערך סתם עלי נותן פחות שבערכין וכמה פחות שבערכין שלשת שקלים ואימא חמשים תפסת מרובה לא תפסת תפסת מועט תפסת:

כא האומר ערכי עלי ומת. פרק האומר משקלי עלי במשנה הומר בערכין מבנדרים כיצד האומר ערכי עלי ומת יתנו היורשים דמי עלי ומת לא יתנו היורשים שאין דמים למתים ואמרינן עלה שמע מינה מלוה על פה גובה מן היורשין שאני הכא דמלוה הכתובה בתורה היא ואקשינן תו שמע מינה מלוה הכתובה בתורה כמלוה בשטר דמיא הכא במאי עסקינן בשעמד בדין דכוותה גבי דמי עלי שעמד בדין אמאי לא יתנו היורשין דמי עלי מהוסר אומדנא ערכי עלי לא מחוסר ולא כלום עד כאן בגמ'. ונראה דעת רבינו דהעמדה והערכה הרי גווני הוו הדא למעוטי גוסס ויוצא ליהרג כדאיתא בספרי והדא למעוטי לאימר ערכי עלי ומת דהכתי לא העריכו הכהן לדעת אם הוא בן עשרים או בן ששים או בן המש דגזירת הכתוב והעריכו הכהן הילכך האי דמשני תלמודא הכא במאי עסקינן בשעמד בדין מתפרש בתרי גווני למאן דאמר מלוה הכתובה בתורה לא הוי כמלוה בשטר צריך העמדה והערכת הכהן אבל לדידן דקי"ל מלוה הכתובה בתורה כמלוה בשטר דמיא לא צריך העמדה אבל לעולם צריך העמדת כהן. ויש תימה בדברי הראב"ד ז"ל שכתב והשתא דקי"ל מלוה על פה גובה מן היורשים דאמרינן בפ"ק אמר רבא דכ"ע מלוה על פה אינה גובה מן היורשין והכא במלוה הכתובה קא מפלגי והכי אמרינן נמי על איכא דאמרי והכי איתא בכמה דוכתי כאשר כתב בעל מגדל עוז. הילכך צריך לפרש דבריו הכי והשתא דקי"ל מלוה על פה גובה מן היורשין כגון שהחייב מודה או דאיכא סהדי דלא פרע לא אצטריכא להעמדה בדין. ודעת רבינו דאע"ג דאין צריך העמדה בדין צריך הערכה דכהן. ואע"פ באגי הכם קך הבנתי דבריו ודברי רבינו:

טו כהנים ולוים מעריכים ונערכים. משנה בריש ערכין: **וקטן** שהגיעה לעונת הנדרים וכו'. נזיר פ' השיעי (דף ס"ב:):

טז הערכים הקצובים לפי השנים וכו'. משנה רפ"ד דערכין (דף י"ח:) השנים בנידר כיצד ילד שהעריך את הזקן נותן ערך זקן וזקן שהעריך את הילד נותן ערך ילד:

יז וצריך המעריך שיהא פיו ולבו שוים וכו': ונשאלים על הערכים ועל הדמים כו':

יח האומר ערך אלו עלי וכו'. בפ"ק (דף ד':) אין לי אלא אחד שהעריך אחד אחד שהעריך מאה מנין ת"ל נפשות:

יט האומר ערכי עלי וחזר ואמר ערכי עלי וכו' אמר שני ערכי עלי וכו'. ברפ"ב דערכין (דף ז':):

כ אמר הרי עלי ערך ולא פירש ערך מי וכו'. בריש ערכין (דף ד'):

כא האומר ערכי עלי וכו'. משנה פ"ד דערכין (דף כ') האומר ערכי עלי ומת יתנו היורשים דמי עלי ומת לא יתנו היורשים שאין דמים למתים ובגמ' אמר ערכי עלי ומת יתנו היורשים שמע מינה מלוה על פה גובה מן היורשים שאני הכא דמלוה הכתובה בתורה היא שמע מינה מלוה הכתובה בתורה ככתובה בשטר דמיא הב"ע כשעמד בדין דכוותה גבי דמי עלי שעמד בדין אמאי לא יתנו היורשים דמי עלי מהוסר אומדנא ערכי עלי לא מיחסר ולא כלום: כתב הראב"ד א"א עמידה בדין שהוזכרה בגמ' וכו'. וי"ל לדעת רבינו דהע"ג דהכא לא אוקימנא משעמד בדין

ומה

לחם משנה

יח האומר ערך אלו וכו ואם היה עני נותן על ידי כולם. נראה לכאורה דצריך שיגיע סלע לכל אחד ואחד מהנערכים דהא אמרינן לקמן בפרק ג' דכל פחות מסלע לאו ערך הוא אע"פ שהוא עני וכיון שאמר ערך כל אלו עלי צריך לתת לכל אחד סלע ואם לא יגיע סלע לא הוי נתינה ולכי יעשיר יתן ערך שלם כדאמרינן לקמן:

כא האומר ערכי עלי ומת וכו'. הר"א ז"ל תמה בהשגות דלא הוזכרה העמדה בדין בגמ' אלא למ"ד מלוה על פה אינו גובה מן היורשין אבל הגן דקי"ל דגובה מן היורשין ודאי דאינו צריך העמדה בדין. והרב בעל כ"מ ז"ל תירץ דכיון דאמרו בסיפא בגמ' מאי ניהו שעמד בדין משמע ליה לרבינו ז"ל דקים ליה לבעל הגמ' דבלאו טעמא דמלוה על פה אינה גובה מן היורשין וצריך על כל פנים העמדה בדין. ואני תמיה על דבריו דהא אמרי בגמ' מאי ניהו שעמד בדין הוא מכח קושיא דרישא והכי כתב שם רש"י ז"ל היכי מתוקמא בע"כ בשעמד בדין קודם מותו כדהוקמה לרישא וא"כ מכח קושיא דרישא אילטריך לאוקומי בהכי והכי אמרינן שם קמ"ל כיון דעמד בדין אישתעבודי אישתעבוד נכסי משמע דטעמא משום שעבודא הוי ולא משום העמדה והערכה. ועוד אני תמיה על דבריו דהעמדה בדין שהוזכרה בגמ' גבי מעריך ורבינו ז"ל כתב גבי נערך ולא גבי מעריך שכן כתב למטה אחר שעמד בדין הנערך.

ועוד כתב והנערך צריך עמידה בדין ואמאי לא כתב שעמדה בדין גבי מעריך כדאמרינן בגמ' לכך נראה לומר דהעמדה בדין שהזכירו בגמ' דהוי גבי מעריך הוי טעמא משום שעבודא וכיון דקי"ל דמלוה על פה גובה מן היורשין לא הזכיר שעבודא גבי מעריך כלל, ומה שהזכיר רבינו ז"ל העמדה בדין גבי נערך ילא לו ממה שאמר בברייתא בפ"ק גבי גוסס כל שישנו בהעמדה ישנו בהערכה והאי לגבי נערך הוא וסובר רבינו ז"ל דהכי קאמר דאם אינו בהעמדה שלא עמד בדין אינו בהערכה ולהכי כתב קרא דבעי הערכה גבי נערך מקרא דהעמיד והעריך דהביאו בגמ' גבי גוסס. אבל הר"א ז"ל בהשגות סובר דמה שאמר בברייתא כל שאינו בהעמדה ליתא בהערכה הוא שאינו ראוי להעמדה שאם הוא ראוי להעמדה בשעת הנדר ואע"ג שלא עמד לא איכפת לן כלל אלא דקפיד קרא גבי נערך שיהא ראוי בשעת הנדר להעמידו לפני הכהן ואע"פ שלא עמד לא איכפת לן וזהו שכתב שהרי ראוי היה בשעת הנדר להעמדה והערכה ולמעוטי גוסס ויוצא ליהרג. ומ"מ מ"ש שאמרו בתוספתא דממעט יוצא ליהרג משום דאינו בהעמדה והערכה לא משמע הכי בסוף פ"ק דערכין דאמרו בשלמא גוסס לא נידר דלאו בר דמים הוא ולא נערך דלאו בר העמדה והערכה הוא אלא יוצא ליהרג בשלמא לא נידר וכו' אלא לא נערך אמאי ומיעטו אותו מקרא דכל חרם משמע דאית ליה לגמרא דידן דיוצא ליהרג בר העמדה והערכה הוא. וא"ש לדעת רבינו ז"ל דע"כ צריך העמדה גבי נערך בדין

מגדל עוז

הערכין הקצובים כו' וכן כל כיוצא בזה. פרק השג יד (דף י"ח): **וצריך** שמעריך כו' עד הקדשות. סוף נזיר (דף ס"ב) ובנדרים ובכמה מקומות: **האומר** ערך עד ערך עשיר. פרק השג יד (דף י"ז): **האומר** ערכי עלי עד שהוא שלשה שקלים. פ"ק דערכין (דף ד'): **האומר** ערכי עלי עד והעריך אותו הכהן. פרק השג יד: **כתב הראב"ד** ז"ל עמידה בדין שהוזכרה בגמרא וכו': ואני אומר אלא מתמיהין דמשמע דגרסינן בערכין פ' האומר משקלי עלי (דף כ') גמרא מתני' דהומר בערכין כו' אמר ערכי עלי ומת יתנו יורשין ומתמהינן ש"מ מלוה על פה גובה מן היורשין ומהדרינן שאני הכא דמלוה הכתובה בתורה וסדרינן לאקשויי מעמא מינה

מלוה הכתובה בתורה ככתובה בשטר דמיא ומסדרינן הכא במאי עסקינן בשעמד בדין ואסמכיה אקרא כדאיתא בספרא, ומה שהקשה הראב"ד ז"ל תמה אני על פשיטות קושייתו שאני רואה בערכין פ' שום היתומים ובגיטין פרק הניזקין ובבבא בתרא ובכמה מקומות דאין מלוה על פה גובה מן היורשין אלא באחת משלש דרכים או שחייב מודה בו [illegible] ליסרב עדיין או שנידונו עד שיפרע [illegible] לא ידעתי לסוף דעתו. שוב מצאתי שכתב הר"מ ז"ל: עמד בדין עד סוף הפרק. פ' האומר משקלי עלי שם:

ומת יתנו היורשין: **כב** אבל האומר דמי עלי אע"פ שעמד בדין ומת קודם שיקצצו דמיו ויאמרו הדיינין כמה ישוה אין היורשין חייבין ליתן. ואם קצבו דמיו ואחר כך מת יתנו היורשין: **כג** ומה בין ערכין לדמים. שערכין קצובין מן התורה והדמים אינן קצובין. וכן האומר ערך פלוני עלי ומת העורך והנערך אחר שעמד הנערך בדין חייבין היורשין ליתן. מת הנערך קודם שעמד בדין אף על פי שהמעריך קיים הרי זה פטור. שאין ערך למת והנערך צריך עמידה בדין. אמר דמי פלוני עלי ועמד בדין ומת קודם שיקצצו דמיו הרי זה פטור שאין דמים למתים:

פרק שני

א [א]**האומר** ערך ידי או ערך עיני או רגלי עלי או שאמר ערך יד זה או עינו עלי לא אמר כלום. ערך לבי או כבדי עלי או ערך לבו של פלוני או כבדו עלי נותן ערך כולו. וכן כל אבר שאם ינטל מן החי ימות אם אמר ערכו עלי נותן ערך כולו: **ב** אמר חצי ערכי עלי נותן חצי ערכו. ערך חציי עלי נותן ערך כולו שאי אפשר שינטל חציו ויחיה: **ג** האומר דמי ידי עלי או דמי יד פלוני עלי שמין אותו כמה הוא שוה ביד וכמה הוא שוה בלא יד ונותן להקדש. כיצד אם נמכר הוא כולו [יהיה] שוה חמשים. ואם ימכר חוץ מידו שתשאר ידו זו לבעליו ולא יהיה ללוקח בה כלום שוה ארבעים נמצא זה יתחייב לשלם להקדש עשרה וכן כל כיוצא בזה: **ד** האומר דמי ראשי או כבדי עלי או דמי ראשו של פלוני עלי או לבו או כבדו עלי נותן דמי כולו. וכן האומר דמי חציי עלי נותן דמי כולו. אבל האומר חצי דמי עלי נותן חצי דמיו: **ה** האומר משקלי עלי או משקל פלוני עלי נותן משקלו אם כסף כסף אם זהב זהב כמו שפירש. אמר משקל ידי או

[א] סמ"ג שם:

רגלי

בדין אלא כי היכי דלא נשמע מינה דמלוה ע"פ גובה מן היורשים מ"מ כיון דחזין דבמתני' דלקמן מוקי גמ' בשעמד בדין כמו שהכתוב בסמוך משמע דבלאו הכי קים ליה לגמ' דאם לא עמד בדין פטורים וע"כ היינו מדכתיב והעמידו לפני הכהן והעריך אותו הכהן:

כג ומה בין ערכין לדמים וכו'. פשוט הוא. ומ"ש וכן האומר ערך פלוני עלי ומת וכו', משנה בפ"ד דערכין האומר ערכו של פלוני עלי מת הנודר והנידר יתנו היורשים דמיו של פלוני עלי מת הנודר יתנו היורשים מת הנידר לא יתנו היורשים שאין דמים למתים ובגמ' מת הנודר וכו' מאי ניהו שעמד בדין היינו (הך) סיפא איצטריכא ליה דמיו של פלוני עלי ומת הנודר יתנו היורשים דמהו דתימא כיון דלא אמדוהו לא אשתעבוד נכסי קמ"ל כיון דעמד בדין אישתעבודי אישתעבוד נכסי ואומדנא גלויי מילתא בעלמא הוא, ופירש"י מאי ניהו שעמד בדין כלומר מתני' דקתני יתנו היורשים היכי מיתוקמא בע"כ כשעמד בדין קודם מותו כדאוקמא כרישא ואמאי הדר קתני לה דמהו דתימא אע"פ שעמד בדין נודר קודם מותו הואיל ולא אמדו נידר בחיי נודר לא אשתעבדו נכסי דיתמי. גלוי מילתא בעלמא הוא לגלות מהו חייב הואיל ונידר קיים אמדינן ליה:

פ"ב א האומר ערך ידי וכו'. משנה פ"ד דערכין (דף כ') ערך ידי וערך רגלי עלי לא אמר כלום ערך ראשי וערך כבדי עלי נותן ערך כולו זה הכלל דבר שהנשמה תלויה בו נותן ערך כולו:

ב אמר חצי ערכי עלי וכו'. גם זה משנה שם:

ג האומר דמי ידי עלי וכו'. גם זה משנה שם (דף י"ט:). ומ"ש כיצד אם נמכר הוא כלו וכו' שם בגמ' היכי שיימינן ליה אמר רבא אומדין אותו אומד של נזקין א"ל אביי מי דמי התם גברא זילא הוא הכא גברא שביח הוא אמר אביי (אומדין) כמה אדם רוצה (ליתן) בעבד העושה מלאכה בידו אחת לעושה (מלאכה) בשתי ידיו ידו אחת מאי ניהו ואידך פסיקא היינו הך אלא ידו מוכתבת לרבו ראשון. ופירש"י אומד של נזקין כמו שאומדין אדם שקטע לו חבירו ידו שמין אותו כעבד הנמכר בשוק כמה היה יפה קודם לכן וכמה הוא יפה עכשיו. התם גברא זילא הוא שכבר נקטעה ידו ואפי' שהלא דמיו שאומדים עתה כמה היה יפה קודם לכן אין ניזומין אלא בזול שהכל רואים אותו מזולזל. הכא גברא שביחא הוא שתי ידיו שלימות וצריך לשום כמה הוא (יפה עכשיו) שיקדים דמיו וכמה הוא יפה אם יחתכו ידו. ידו אחת מאי ניהו ואידך פסיקא כלומר למה הוא עושה מלאכה בידו אחת שהאחרת קטועה היינו אומד של נזקין. ידו מוכתבת לרבו ראשון שלא יעשה בה מלאכה לרבו שני דהשתא שיימינן בגברא שביחא עכ"ל:

ד האומר דמי ראשי או כבדי עלי וכו' עד נותן חצי דמיו. גם זה משנה שם:

ה האומר משקלי עלי וכו'. משנה וגמרא שם בראש הפרק (דף י"ח) ופריך בגמרא פשיטא ומשני הא קמ"ל וכו' עד מהו דתימא בטיל מתורת שקל קמ"ל. ורבינו כתב לקמן בסמוך מקלס זה והשמיט קלתו ולא ידעתי למה: **אמר** משקל ידי או רגלי עלי וכו'. גם זה משנה שם וכרבי יוסי. ומ"ש ועד היכן היא היד לענין זה וכו'. שם בגמ':

האומר

כג ומה בין ערכין לדמים וכו'. היינו דמהדרינן בגמ' דמי עלי מחוסר אומדנא דכהן ערכי עלי לא מחוסר ולא כלום ומ"מ צריך שיאמר הכהן זה ערכו כך וזה ערכו כך דכתיב כאשר יעריכנו הכהן וכיון שהערכין מפורשין בתורה כהן למה אלא גזרת הכתוב כדכתיבנא לעיל: וכן האומר ערך פלוני עלי. שם במשנה האומר ערכו של פלוני עלי מת הנודר והנידר יתנו היורשים דמיו של פלוני עלי ומת הנודר יתנו היורשים מת הנידר לא יתנו היורשין שאין דמים למתים. ופירשה רבינו בשעמד בדין כי האיך דהאומר ערכי עלי ואם אמר דמי פלוני עלי אפילו עמד בדין אם עדיין לא קצצו דמיו אין היורשין חייבין דמחוסר אומדנא הוא, הרי לך מבואר כדברי רבינו דלעולם צריך ערך אע"ג דערכין כתיבי בתורה בהדיא ואם מת אין ערך למתים וזו לא מידי:

פ"ב א האומר ערך ידי עלי וכו'. שם במשנה ערך ידי עלי וערך רגלי עלי לא אמר כלום ערך ראשי עלי ערך כבדי עלי נותן ערך כולו זה הכלל דבר שהנשמה תלויה בו נותן ערך כולו:

ב אמר חצי ערכי עלי וכו'. שם במשנה כלשון רבינו:

ג האומר דמי ידי עלי וכו'. שם במשנה ידי עלי שמין אותו כמה הוא שוה בלא יד זה חומר בנדרים מבערכין ומסיק לה אלא ידו מוכתבת לרבו ראשון כלומר שלא יעשה בה מלאכה לרבו שני אלא לרבו ראשון דהשתא שיימינן בגברא שביחא והם דברי רבינו:

ד האומר דמי ראשי או כבדי זה פשוט אלא משום דבעי למתני עלה דמי חציי דתנן האומר חצי דמי עלי נותן חצי דמיו דמי חציי עלי נותן דמי כולו זה הכלל דבר שהנשמה תלויה בו נותן דמי כולו ואמריק בגמ' לאתויי מן הארכובה ולמעלה. והא דנקט הכי טפי מכל י"ח טרפיות י"ל דאיכא רבותא טפי בהאי לאפוקי מדר' שמעון דאמר יכולה היא ליכוות ולחיות, תוספות:

ה האומר משקלי עלי. שם במשנה האומר משקלי עלי נותן משקלו אם כסף כסף ואם זהב זהב מעשה באמה של ירמטיא שאמרה משקל בתי עלי ועלתה לירושלם ושקלה משקלה זהב ואקשינן עלה מעשה לסתור חסורי מחסרא והכי קתני ואם אדם חשוב הוא אע"ג דלא פירש לפי כבודו אמדינן ומעשה באמה של ירמטיא: אמר משקל ידי. שם במשנה משקל ידי עלי וכו' וא"ר יוסי וכי היאך אפשר לכוין בשר כנגד בשר ועצמות כנגד עצמות אלא שמין את היד כמה היא ראויה לשקול. וא"ח ימלא

כלי

משנה למלך

פ"ב ד האומר דמי ראשי או כבדי עלי כו' נותן דמי כולו. כתב הרא"ש בפ' בתקועי ד"ס ערכך כמו ערך וכפל הכפי"ן לא ידעתי מאיזה לשון הוא. סיתם והלא בת"כ ומייתי לה בפ"ק דערכין שנו בהדיא שהוא כ"ף הכנוי דתניא בערכך ערך כל גופו הוא נותן ואינו נותן ערך איבריו. וראיתי בספר קלור המזרחי שהביא בשם הנ"א שבגמרא לא למדו אותו מן הכ"ף של ערכך ערך כל גופך דא"כ תיקשי כל אותן שא"א למידרש הכי כגון גבי אדם אחוזה ומקדיש בית ובהמה דבכולן כתיב ערכך ולא שייך למידרש כך אלא מדאוצרך לכתוב נפשות לרבות אבר שהנשמה תלויה בו ש"מ דסתם ערך ערך כל גופו משמע ולא ערך איבריו דאל"כ נפשות למה לי לכך דרשו כן ע"כ. ומלבד שאין תירוצו נכון משום דאף בדמים דפשיטא לן שנותן דמי איברים לא היינו יודעים שנדון בכבודו אלא משום דאיתקש דמים לערכין כדכתיב נדר בערכך נפשות וכדאיתא בפ' שמקבל (דף קי"ד) וא"כ אי לאו דכתב קרא נפשות הוה אמינא דבערכין גם כן נותן ערך איבריו אבל אינו נדון בכבודו, זאת ועוד אחרת דאגמ' קשו אכן דרשא דבערכך ערכך כולו הוא נותן ואינו נותן ערך איבריו וכה אפיקתיה לערך סתם משמע דדרשא זו ממלת בערכך נפיק. וקושית הרא"ש לא הבנתי אותה משום דודאי דלא נעלם מהרש"י סוגיא זו אלא שהרש"י הוקשה בוסיס ערכך דכ"ף זו למאי איצטרך דהסיבה ערכך קמא אתא לדרשא אלא ערכך בתרא למה לי בכ"ף הכנוי ותמהני על הרא"ש דלמה לא הקשה רש"י בערכך קמא שכפל הכפי"ן מאיזה לשון הוא וצ"ע:

המפריש

וקאי או דלמא בעינן כוונה לאומדנא כו' ואסיקו בתיקו, ולדעת רבינו ז"ל דכל אמ"ל הוי פשיטותא כולהו בעיי איפשיטו ולעולם נ"ל ב' בר מבעיא בתרא דאסיק בתיקו ולא ראיתי לרבינו שהזכיר כלל מכל זה בהלכות אלו ולא ידעתי למה:

לחם משנה

בדין א"כ כשאמר בגמרא בפ"ד גבי האומר ערכי עלי ומת יתנו ליורשים ש"מ מלוה הכתובה בתורה ככתובה בשטר דמיא והירלו כשעמד בדין ואמאי לא אמר ליה המהרן וליטעמיך כיון דמתני' אמר ערכי עלי הוי המעריך ונערך אחד והא מודים דבעיק העמדה בדין לנערך משום דכתיב והעמיד והעריך א"כ ע"כ לדידך נמי איירי מתני' כשעמד בדין מפני הנערך שהוא המעריך עצמו, וי"ל דהוה מצי למימר ליה ולטעמיך:

פ"ב ג ביצד אם נמכר הוא כולו וכו'. בפ' האומר משקלי עלי (דף י"ט:) אמריק התם בעי רבא אמדוהו אומד של נזקין ואמר דמי עלי מהו כלומר שאמדוהו אומד נזקין שהכל בו הבירו ואמדוהו כמה היה יפה וכמה הוא יפה מי אמריק הא אמדוהו הדא זימנא או דלמא שאני אומדנא דבי עשרה מאומדנא דבי תלתא את"ל שאני אומדנא וכו' אמר דמי עלי ואמדוהו וחזר ואמר דמי עלי מהו הכא ודאי אמדוהו בי עשרה או דלמא שבח ביני וביני אמר דמי עלי ולא אמדוהו וחזר ואמר דמי עלי מהו הכא ודאי בחד זימנא אמדינן ליה או דלמא כיון דבזה אחר זה נדר תרי זימני אמדינן ליה ואת"ל כיון דבזה אחר זה נדר תרי זימני אמדינן ליה אמר שני דמי עלי בבת אחת מהו הכא ודאי בבת אחת נדר בבת אחת אמדינן ליה או דילמא כיון דקאמר שני כזה אחר זה דמי את"ל כיון וכו' אמדוהו מאליו מהו מי אמריק הא אמיד מאליו

שדרכן

מגדל עוז

פ"ב האומר ערך ידי פ' עד וכן כל כיוצא בזה. פ' קמא דערכין (דף ד') ופ' האומר משקלי עלי (דף כ'): האומר דמי ראשי עד סוף שבלשונם. פרק האומר משקלי עלי: אבל האומר דמי עלי עד כמו שביארנו. סוף פרק שום היתומים (דף כ"ד):

רגלי עלי רואין כמה היא ראויה לשקול ונותן ממון שפירש. עד היכן היא היד לענין זה עד האציל והרגל עד הארכובה לפי שבנדרים הולכין אחר לשון בני אדם: ו האומר קומתי עלי כסף או זהב נותן שרביט שאינו נכפף מלא קומתו ממין שפירש. אמר מלא קומתי עלי נותן אפילו שרביט שנכפף ממין שפירש: ז האומר משקלי עלי ולא פירש מאי זה מין. אם היה עשיר ביותר *ונתכוון למתנה מרובה נותן משקלו זהב. והוא הדין באומר משקל ידי או רגלי או קומתי ולא פירש מאי זה מין נותן זהב. ואם אינו מופלג בעשירות נותן משקלו או משקל ידו מדברים שדרכן להשקל באותו מקום אפילו פירות. וכן נותן שרביט מלא קומתו אפילו של עץ הכל לפי ממונו ודעתו: ח האומר עמדי עלי ישיבתי עלי או מקום ישיבתי עלי או רחבי עלי עביי עלי היקפי עלי כל אלו ספק ומביא לפי ממונו. עד שיאמר לא לכך נתכוונתי. ואם מת יתנו היורשים פחות שבלשונות: ט האומר הרי עלי מטבע כסף לא יפחות מדינר כסף. מטבע נחשת לא יפחות ממעה כסף. הרי עלי ברזל לא יפחות מאמה על אמה לכלה עורב שהיה למעלה בגג ההיכל כמו שיתבאר במקומו: י האומר הרי עלי כסף או זהב ולא הזכיר מטבע יביא לשון של כסף או של זהב יהיה משקלה עד שיאמר לא לכך נתכוונתי. וכן אם פירש המשקל ושכח כמה פירש יביא עד שיאמר לא לכך נתכוונתי: יא אחד האומר דמי עלי או דמי פלוני עלי. או האומר הרי עלי מנה או חמשים או כסף או זהב הכל הן הנקראים חיובי דמים. והדמים והערכין לבדק הבית כמו שבארנו: יב *שתי לשכות היו במקדש. אחת לשכת חשאים. ואחת לשכת הכלים. לשכת חשאים יראי חטא נותנין לתוכה בחשאי ועניים בני טובים מתפרנסים ממנה בחשאי. לשכת הכלים כל מי שהתנדב כלי זורקו לתוכה ואחת לשלשים יום הגזברין פותחין אותה. כל כלי שנמצא בו צורך לבדק הבית מניחין אותו

*עיין כ"מ שנ"ל נתכוון בלא וא"ו :

השגת הראב"ד

*שתי לשכות היו במקדש וכו'. א"א לשון התוספתא אומר בקדשי מזבח מקדשי בדק הבית קדשי מזבח מוציאין את הראוי להם מקדשי בדק הבית ואין קדשי בדק הבית מוציאים את הראוי להם לקדשי מזבח כך הוא מתוקן בשקלים ירושלמי ובתוספתא היא לספק ומ"מ אין הסברא נותנת כפירושו ואם כפירושו היה צ"ל קדשי מזבח מוציאין את הצריך להם מקדשי בדק הבית ועוד תנן אחד קדשי מזבח ואחד קדשי בדק הבית אין משנין אותן מקדושה לקדושה ואם כפירושו הרי משנין אבל עיקר התוספתא לא דברה אלא על נדבת הכלים המוטלין בלשכה שהלשכה הזו עשויה לצורך זה וזה ואם היה שם כל הראוי למזבח והוצרכו לו מוציאין אותו משם למזבח א"נ לבדק הבית אבל אין מוציאין מלשכת בדק הבית למזבח כלי הצריך לו ולשכת בדק הבית אחרת היתה שם וכן לשכת התרומה וזאת שהלשכה היתה היא מיוחדת לכלים וקורא אותה כאן קדשי בדה"ב מפני שרובה היתה לבה"ב :

גלי מים ויכנים ידו בנחת ואח"כ ישקול את המים אשר יצאו מן הכלי. וי"ל דאין משקל המים כמשקל הבשר והעצמות ולפיכך שמין את היד : עד היכן היא היד. שם ת"ר משקל ידי או רגלי עלי ר' יהודה אומר מביא חבית מלאה מים ומכניס ידו עד האציל וברגל עד הארכובה ובגמרא יהבינן טעמא דבנדרים הלך אחר לשון בני אדם :

ו האומר קומתי עלי וכו'. שם אמר רב יהודה האומר קומתי עלי נותן שרביט שאינו נכפף מלא קומתי נותן שרביט הנכפף מהו"י קומתי עלי מלא קומתי עלי נותן שרביט שאינו נכפף הוא דאמר כר"ע דדייק לישנא יתירא דתנן ולא הבור וכו' וקי"ל כר"ע בהא דכל המוכר בעין יפה מוכר הילכך קי"ל כר' יהודה דאמר כר"ע ולא קי"ל כתנא דברייתא ותו דהך ברייתא לא אתיא לא כר"ע ולא כרבנן וכן הקשו בתוס' :

ז האומר משקלי עלי ולא פירש וכו'. היינו המעשה שכתבתי לעיל השנוי במשנה : ואם אינו מופלג בעשירות וכו'. שם בגמרא עלה דמתני' אמר רב יהודה פירש כסף כסף פירש זהב זהב פשיטא הא קמ"ל מעשה דפירש הא לא פירש פטר נפשיה בכל דהו כדרבה דאמר רבה באתרא דתקלי טופרא פטר נפשיה אפילו בכופרא ובסתם בני אדם איירי אע"ג דאינם עניים וזהו שכתב רבינו ואם אינו מופלג בעשירות ומשמע אע"ג שהוא עשיר קצת דילפינן מעובדא דאמה של ירמטיא שהיתה מופלגת בעושר :

ח האומר עמדי וכו'. כל אלו הם בעיות שם בגמרא ולא נפשטו ולא היה הספק אם הנדר נדר דפשיטא דהוי נדר אלא הספק הוא כמה חייב ליתן וזהו שכתב רבינו מביא לפי ממונו וכו' ואם מת יתנו היורשים פחות שבלשונות :

ט האומר הרי עלי מטבע כסף וכו'. שקלים פרק י"ג שופרות הרי עלי עצים לא יפחות משני גזירין לבונה לא יפחות מקומץ זהב לא יפחות מדינר זהב ואיירי כגון שהזכיר מטבע ואיתא בירושלמי אמר ר' אלעזר והוא שהזכיר צורה אבל אם לא הזכיר צורה מביא אפילו ליטרא ומפרש רבינו אם אמר לא לכך נתכוונתי מביא אפילו עד ליטרא שהוא דבר מועט ומיפטר בהכי הואיל ולא הזכיר מטבע:

יב שתי לשכות היו במקדש וכו'. שקלים פרק אלו הם הממונים משנה כלשון רבינו :

הוצרכו

ו האומר קומתי עלי וכו' אמר מלא קומתי עלי וכו'. מימרא דר' יהודה שם ואמרינן בגמ' דאתי כרבי עקיבא דדייק לישנא יתירא :

ז האומר משקלי עלי ולא פירש מאי זה מין וכו'. שם במשנה האומר משקלי עלי נותן משקלו אם כסף כסף ואם זהב זהב ומעשה באמה של ירמטיא וכו' ובגמ' מעשה לסתור וכו' ופירש"י מעשה לסתור קתני רישא וכו' חסורי מחסרא והכי קתני וכו'. ומ"ש רבינו ונתכוון למתנה מרובה, וי"ו זו ט"ס הוא דמשמע דמפלגינן בין נתכוון למתנה מרובה ללא נתכוון ובגמ' לא מפלגינן בהכי לפיכך צריך למוחקה ולכתוב נתכוון למתנה מרובה וכן מצאתי בספר מוגה. ואפשר לקיים גירסא זו ע"פ מ"ש לקמן בסמוך הכל לפי ממונו ודעתו כלומר שאע"פ שהוא עשיר מופלג אם אנו יודעים בו שהוא כילי דינו כדין עני וזהו שהתנה ונתכוון למתנה מרובה אם אמדנו דעתו שהוא נדיב ונתכוון למתנה מרובה נותן משקלו זהב. ומ"ש וה"ה באומר משקל ידי עלי וכו' נלמד ממה שנתבאר בסמוך. ומ"ש ואם אינו מופלג בעשירות וכו' נתבאר בפרק זה. ומ"ש וכן נותן שרביט מלא קומתו אפי' של עץ נלמד מדין המשקל :

ח האומר עמדי עלי וכו'. שם בעיי דלא איפשיטא ואף על גב דבנוסחא דידן אין כתוב מקום ישיבתי ולא עביי בנוסחת רבינו היה כתוב. ופירש"י עומדי עלי מי הוי משמע שרביט קומתו או לא. רחבי עלי מהו מי הוי משמע שרביט רחב דוגמתי או משמע שרביט ארוך כמדת [illegible] היקפו מהו מי יהיב שרביט נכפף וארוך כמדת היקפו או דילמא שרביט עבה כהיקפי בעי למיתב תיקו. ופסק רבינו לגבי יורשים כדין ספיקא דממונא דהוי לקולא אבל לגבי דידיה פסק שמביא לפי ממונו עד שיאמר לא לכך נתכוונתי משום דאפשר לברר כוונתו ע"פ דבריו:

ט האומר הרי עלי מטבע כסף וכו'. משנה בסוף מנחות (דף ק"ו:) הרי עלי כסף לא יפחות וכו' ובגמרא לא יפחות מדינר כסף ודילמא נסכא (ותירצו) דאמר מטבע וכו': ברזל וכו' עד לכלה עורב. (שם בגמ') ובנראה לא חש רבינו לדרהב"י אע"פ שמשנתו קב ונקי מפני שאינו אלא בברייתא וסתם מתניתין עדיף. ולא ידעתי למה השמיט רבינו דין האומר עלי מטבע זהב וכן למה לא כתב גבי לא יפחות מדינר כסף דה"מ באתרא דלא סני פריטי דכספא :

י האומר הרי עלי כסף או זהב וכו'. נתבאר בסמוך. ומה שכתב וכן אם פירש המשקל וכו' שם במשנה פירשתי ואיני יודע מה פירשתי יהא מביא עד שיאמר לא לכך נתכוונתי :

יא אחד האומר דמי עלי וכו'. פשוט הוא. ומה שכתב והדמים והערכים לבדק הבית כמו שביארנו, בפרק א' :

יב שתי לשכות היו במקדש וכו'. ספ"ה דשקלים (משנה ו') ובירושלמי על משנה זו תני קדשי מזבח מוציאים את הראוי להם מלשכת בדק הבית ואין קדשי בדק הבית מוציאין את הראוי להם מקדשי מזבח : והראב"ד כתב א"א לשון התוספתא אומר בקדשי מזבח וכו'. ואני אומר שנוסחא משובשת נזדמנה להראב"ד בתוספתא או בירושלמי כי נוסחת הירושלמי שכתבתי מכוונת לדברי רבינו, ומה שהקשה מדתנן אחד קדשי מזבח ואחד קדשי בדק הבית אין משנין אותן מקדושה לקדושה

לחם משנה

ז שדרכן להשקל באותו מקום. שם ברים פ' האומר (דף י"ט) אמרינן אמר רחבא בעא מיניה מאביי דתקלי כופרא פטר נפשיה אפי' בכופרא פשיטא לא צריכא דאיכא דתקלי ואיכא דכייל מהו דתימא כיון דכולהו לא תקלי לא קמ"ל ע"כ. ואיכא למידק דהא קי"ל סתם נדרים להחמיר והיכא דאמר הרי פירות אלו כתרומה דאפשר לומר כתרומת הגורן או תרומת הלשכה קי"ל להחמיר והויא תרומת הלשכה וכדכתב רבינו בפ"ב מה' נדרים וכן כתב בפ"ט וז"ל היו מקצת המקום קורין לו כך ומקצתם אין קורין כך אין הולכין אחר הרוב והרי זה ספק נדרים וכל ספק נדרים להחמיר ע"כ. ואפשר דמאי דקאמר במ' הוי היכא דפירש בהדיא לכופרא נתכוונתי וז"ש מאי פטר נפשיה בכופרא כלומר שהוא אומר כך אבל אם הוא סתם ואינו אומר שלכך נתכוון ודאי שאינו יכול לפטור עצמו בכך. עוד אמר שם בגמרא דתקלי שמכי פטר נפשיה אפילו בשמכי והקשו פשיטא ותירצו לא צריכא בגמרא דשקלי כו' ורבינו ז"ל לא ביאר כלל מזה והרב"ה סתם את דבריו וכבר תמה עליו בעל כ"מ :

ח עד שיאמר לא לכך נתכוונתי ואם מת יתנו היורשין פחות שבלשונות כו'. טעמו דלגבי דידיה הוי איסורא דלא יחל דברו וכיון שכן סתם נדרים להחמיר אבל לגבי יורשין דלא הוי איסורא אלא ממונא ספק לקולא וא"כ לקמן בפ"ג גבי האומר שני ערכי עלי ולא היה בידו אלא פחות משני ערכין ונתן מה שהיה בידו ואח"כ נתעשר ומת דהוי כספקא לגבי יורשין הוי קולא ואין מוציאין מידם אלא א"כ הוא חי ודאי דחייב משום דהוי לגבי דידיה מילתא דאיסורא ורבינו לא ביאר לקמן בפ"ג כלל מכל זה אלא כתב סתמא הרי זה ספק ואפשר שסמך על מ"ש כאן ודינו כמ"ש :

יב שתי לשכות היו במקדש כו'. הר"א ז"ל השיג על רבינו ובתוך דבריו כתב ואם כפירושו

מגדל עוז

שתי לשכות היו במקדש עד לשכת בדק הבית. בשקלים פ' אלו הן הממונין : כתב הראב"ד ז"ל לשון התוס' אומר בקדשי מזבח מקדשי בדק הבית וכו' עד היתה לבדק הבית עכ"ל : ואני אומר זכורני שראיתי בפירושי הר"ש האשכנזי ז"ל בשקלים פרק ואלו הן הממונין התוספתא מוגהת כלשון ר"מ ז"ל ומ"ש הראב"ד ז"ל הרי משנין מתרץ לה שעל תנאי הן עשויות ודמיא לי להא דאמר עולא אמר ר' יוחנן פ"ק דשבועות (דף י"א) תמידין שלא הוצרכו לצבור נפדין תמימין ומסיק הכא טעמא התם משום דלב בית דין מתנה עליהם אם הוצרכו הוצרכו ואם לאו יהיו לדמיהן הכי נמי לב בית דין

אותו והשאר נמכרין ודמיהן נופלין ללשכת בדק הבית: **יג** הוצרכו לקדשי מזבח ולא הספיקו להן תרומת הלשכה מוציאין את הראוי להן מקדשי בדק הבית. אבל אם הוצרכו לבדק הבית ולא מצאו בלשכת בדק הבית דבר המספיק להן אין מוציאין הראוי להן מקדשי המזבח:

פרק שלישי

א [א] המעריך את הפחות מבן עשרים ולא עמד בדין עד שהיה יתר על עשרים אינו נותן אלא ערך פחות מבן עשרים. שאין הערך אלא בזמן הערך לא בזמן ההעמדה בדין: **ב** כל הערכין הקצובין בתורה הן שנותן המעריך אם היה עשיר. אבל אם היה עני ואין ידו משגת נותן כל הנמצא בידו אפילו סלע אחד ונפטר שנאמר ואם מך הוא מערכך על פי אשר תשיג יד הנודר: **ג** ומנין שהוא נותן אפילו סלע אחד אם אין לו אלא סלע אחד שנאמר וכל ערכך יהיה בשקל הקדש הא למדת שאין בערכין פחות מסלע ולא יותר על חמשים: **ד** הרי שלא נמצא בידו אפילו סלע אין לוקחין ממנו פחות מסלע. אלא ישאר הכל עליו חוב ואם מצאה ידו והעשיר יתן ערך שלם הקצוב בתורה: **ה** עשיר שהעריך והעני. או שהעריך כשהוא עני והעשיר. הרי זה חייב בערך עשיר. אבל אם העריך כשהוא עני והעשיר וחזר והעני נותן ערך עני: **ו** *עשיר שאמר ערכי עלי או ערך פלוני ושמע העני ואמר מה שאמר זה עלי. הרי העני חייב בערך עשיר שהוא ערך שלם.

אבל

א סמ"ג עשין קכח קלא:

השגת הראב"ד

*עשיר שאמר ערכי וכו' הרי העני חייב בערך עשיר. א"א זו כרבי וחכמים חולקין עליו ואומרין שאינו נותן אלא ערך עני:

כסף משנה

לקדושה רבינו פירש שם דה"ק אין עושין השלמים עולה ולא העולה שלמים וכן הדומה לזה וגם הקדיש שום דבר לבדק הבית אין משנין אותו לבדק המזבח ולפירוש זה ניחא:

פ"ג א המעריך את הפחות מבן עשרים ולא עמד בדין וכו'. משנה בפ"ד דערכין (דף י"ח) הערך בזמן הערך כיצד העריכו וכו' פחות מבן עשרים ונעשה יתר על בן כ' נותן כזמן הערך:

ב כל הערכין הקצובין בתורה וכו'. בפ"ב דערכין (דף ז') אין בערכין פחות מסלע ולא יותר על המשים סלע כיצד נתן סלע והעשיר אינו נותן כלום פחות מסלע והעשיר נותן חמשים סלע היו בידו ה' סלעים רבי מאיר אומר אינו נותן אלא אחת וחכמים אומרים נותן את כולם, ובגמרא אין בערכין פחות מסלע מנא לן דכתיב וכל ערכך יהיה בשקל הקדש כל ערכין שאתה מעריך לא יהיו פחות מסלע. וידוע דהלכה כחכמים:

ה עשיר שהעריך והעני וכו'. משנה פ"ד דערכין (דף י"ז:) היה עני והעשיר (או) עשיר והעני נותן ערך עשיר ר' יהודה אומר (אפי') עני והעשיר וחזר והעני נותן ערך עשיר, ופסק רבינו דלא כר"י משום דמשמע דת"ק פליג עליה:

ו עשיר שאמר ערכי עלי וכו'. משנה רפ"ד דערכין (דף י"ז) השג יד בנודר כיצד עני שהעריך את העשיר נותן ערך עני ועשיר שהעריך את העני נותן ערך עשיר אבל בקרבנות אינו כן הרי שאמר קרבנו של מצורע זה עלי היה מצורע עני מביא קרבן עני עשיר מביא קרבן עשיר רבי אומר אומר אני אף בערכין כן וכי מפני מה עני שהעריך את העשיר נותן ערך עני שאין העשיר חייב כלום אבל העשיר שאמר ערכי עלי ושמע העני ואמר מה שאמר זה עלי נותן ערך עשיר. ופירש"י אומר אני אף בערכין כן אילו מתרמי בערכין דומיא דקרבנות הוי כקרבנות דהא דאמרת דערכין אינם כקרבנות משום דלא דמו אהדדי דמפני מה עני שהעריך עשיר נותן ערך עני לפי השג ידו משום דאין העשיר חייב כלום ולא דמי למצורע וזה שאמר על העשיר לא נתכוון אלא מפני מדת שנותיו של העשיר שפחותים או יתירים על שנותיו שלו הילכך נידון בהשג יד דהא לא פירש כלום אלא ערך מדת [שנותיו של] העשיר קבל עליו ודין ערך נידון בהשג יד. אבל עשיר שאמר ערכי עלי דהוי חייב ערך שלם דומיא

הרדב"ז (מכ"י)

יג הוצרכו לקדשי וכו'. ירושלמי שקלים שלהי פרק אלו הן הממונים תני קדשי מזבח מוציאין את הראוי להם מקדשי בדק הבית ואין קדשי בדק הבית מוציאין את הראוי להם מקדשי בדק הבית ואין בה"ב מוציאין את הראוי להם מקדשי מזבח והא תנן כלי שמצאו בו צורך לבה"ב מניחין אותו והשאר נמכרין ודמיהן נופלים ללשכת בה"ב והוא משמע ליה דוקא לבה"ב ולא לצרכי מזבח ומשני אמר רבי חזקיה כיני מתני' לצורך לשכת בה"ב ואם היו צריכים כלומר לצרכי מזבח מוציאין את הראוי להם מלשכת בה"ב והכי איתא בתוספתא כגרסת רבינו. ומה שהקשה הראב"ד ז"ל מהא דתנן אחד קדשי מזבח ואחד קדשי בה"ב אין משנין אותם מקדושה לקדושה שתי תשובות בדבר דה"ק אין משנין אותם להורידן מקדושתן אבל להעלותן כגון קדשי בה"ב לקדשי מזבח שמעלין אותם מותר דמעלין בקדש ולא מורידין. ותו דהא דתנן אין משנין אותן היינו ללא צורך אבל אם הוצרכו לקדשי מזבח מוציאין הראוי להם מקדשי בה"ב וסברא נכונה היא דמעלין בקדש ותו דלב ב"ד מתנה על קדשי בה"ב שאם יצטרכו יוציאו מהם לקדשי מזבח. והגרסא שכתב הראב"ד ז"ל מן התוספתא חומר בקדשי מזבח מקדשי בה"ב קדשי מזבח מוציאין את הראוי להם מקדשי מזבח ע"כ. והדבר ברור שאין נוסחא זו מתוקנת דפשיטא ותו מאי חומר קדשי מזבח וכי אין מוציאין לקדשי בה"ב מקדשי בה"ב. ולפי שיש נוסחאות בספרים לא הארכתי בו אבל כוונתו ז"ל שאין מוציאין מלשכת בה"ב לצורך קדשי מזבח אבל מוציאין מלשכת הכלים לצורך קדשי מזבח וזהו דעתו אע"פ שהלשון הוא בלתי מתוקן ודברי רבינו בנויים על הירושלמי והתוספתא בטעם נכון מבואר:

פ"ג א המעריך את הפחות וכו'. פ' השג יד בנודר והשנים במדר והערכין בנערך והערך בזמן הערך כיצד העריכו פחות מבן חמש ונעשה יתר על בן חמש פחות מבן עשרים ונעשה יתר על בן עשרים נותן בזמן הערך:

ב כל הערכין הקצובין בתורה וכו'. סיפא מתני' השג יד בנודר דכתיב אשר תשיג יד יעריכנו הכהן:

ג ומנין שהוא נותן אפילו סלע אחד וכו'. פ"ק אמר ליה האי וכל ערכך לכל ערכין שאתה מעריך לא יהיו פחות מסלע הוא דאתא ותנן אין בערכין פחות מסלע וע"כ לעני הנדון בהשג יד מיתניא:

ה עשיר שהעריך והעני וכו'. שם במשנה היה עני והעשיר עשיר והעני נותן ערך עשיר כלומר שאינו נדון בהשג יד אלא הערך חוב עליו עד שיהיה לו ונותן ערך שלם: אבל אם העריך כשהוא עני וכו'. לא קי"ל כרבי יהודה דאמר עני והעשיר והעני נותן ערך עשיר אלא כסתם מתני' ואמריקן בגמרא עני והעשיר אשר תשיג יד הנודר והעני על פי אשר תשיג וקרא הכי משמע אשר תשיג יד הנודר ומשיג היה בשעת הנדר אבל עני והעשיר והעני אין אזלא בתר שעת הנדר או בתר השתא הרי אין ידו משגת:

ו עשיר שאמר ערכי עלי וכו'. שם במשנה השג יד בנודר כיצד עני שהעריך את העשיר נותן ערך עני והעשיר שהעריך את העני נותן ערך עשיר וטעמא דרישא כיון שאמר

העני

לחם משנה

כפירושו היה צ"ל קדשי מזבח מוציאין הצריך להם מקדשי בדק הבית וכו'. והוא תימה דהכי נמי קאמר וכן הבית הוא הלשון של ירושלמי, ואני תמיה על הרב מוהר"י קארו ז"ל שכתב שנוסחא משובשת נזדמנה לו להר"א ז"ל והלא הוא עצמו הביא נוסחת רבינו ז"ל ומ"מ מקשה עליו ואיך אפשר שנוסחא משובשת נזדמנה לו. אבל נ"ל לפרש כוונת הר"א ולומר דהוא סבור דג' לשכות היו שם אחד לשכת ב"ה שהיו נותנין שם כספים של ב"ה ואחד לשכת התרומה שהיתה לקדשי המזבח ואחת לשכת הכלים משותפת לשניהם כלומר שכל כלי הצריך למזבח היו לוקחין ממנה והשאר לב"ה וכן היתה עשויה על תנאי זה מתחלתה נמצא שכלי הצריך למזבח לבד לוקחין והשאר כולו לב"ה נמצא שרובה לב"ה ולכך קראוהו קדשי ב"ה אבל מלשכת כספים שהיתה לקדשי ב"ה ודאי שלא היו לוקחין ממנה כלל לקדשי מזבח דאין משנין מקדושה לקדושה ולהכי השיג על רבינו כאן וכן בפרק ד' מהל' שקלים שכתב שם רבינו כיוצא במה שכתב כאן והשיגו שם הר"א ג"כ דאין הדבר כמ"ש רבינו ז"ל דמהלשכה המיוחדת לב"ה היו לוקחים לקדשי מזבח אלא מלשכת הכלים שהיתה משותפת לשניהם וזהו שכתב כאן עשויה לצורך זה וזה כלומר לקדשי מזבח ולקדשי ב"ה והביא הר"א ז"ל ראיה לדבריו דהתם לא איירי אלא בלשכת הכלים המשותפת ולא בלשכת כספים המיוחדת לב"ה דא"כ לא הל"ל מוציאין הראוי להם אלא הצריך להם דיש הפרש בין ראוי לצריך דראוי הוי אותו הדבר עצמו דהוי לקדשי מזבח אבל צריך אינו ר"ל שאותו הדבר יהיה לקדשי מזבח אלא המעות הצריכים לקרבנות וכיון דאמר ראוי משמע דאיירי בלשכת הכלים שאותו הכלי עצמו ראוי לקדשי מזבח ולא איירי בלשכת כספים המיוחדת לקדשי ב"ה וכיון דהוי לשכת הכלים שהיא משותפת לשניהם ועל תנאי כך היא עשויה כמ"ש הראב"ד בהשגות בפ"ד מהל' שקלים לכך נוטלין ממנה לקדשי מזבח אבל מלשכת כספים אין נוטלין ממנה לא לקרבנות של קדשי מזבח ולא לכלים הצריכים לקדשי מזבח. זה נ"ל כוונת הר"א להשיג על רבינו ז"ל והשגה אחר השיג בפרק ד' מהל' שקלים יוכיח ע"ז שם השיג על רבינו ז"ל על מה שכתב שקלים שלא הספיקו כו' דמשמע דהפי' מלשכת כספים של קדשי ב"ה לוקחים לקדשי מזבח וכתב שאינו כן:

פ"ג ה עשיר שהעריך והעני כו'. התוס' ז"ל בריש פ"ב דערכין הקשו זה על הדין שכתב רבינו ז"ל לקמן דהיכא דהיה לו עשר [...] ונתן חמש לשניה וסלע לראשונה יצא ידי שתיהן דאמאי נפטר כשנתן אחד לראשונה כיון דמתחלה היו לו י' כשהעריך הוי עשיר והעני שנותן ערך עשיר הוה ליה למיפטר אלא בי' כמו שהיה לו כשנערך ותירצו דהך דאמריקן עשיר והעני היינו שהעריכו הכהן בעודו עשיר אבל לא העריכו הכהן בעודו עשיר שכשאמר ערכי עלי היה עשיר והעני לא איכפת לן דבעריכה כהן תליא מילתא [...] זה כתבו בבעיא דבעי כשאמר שני ערכי עלי בבת אחת דהיינו דהעריכו הכהן [...] בזה אחר זה לא גרע מנתן לשניה וחזר ונתן לראשונה א"כ סבירא להו [...] כהן תליא מילתא ורבינו ז"ל לא ביאר כלל מכל זה לכן נראה ודאי שאין דעתו שבעריכתו תליא מילתא ואם כשאמר ערכי עלי היה עשיר אע"פ שהעני אח"כ נותן ערך עשיר. ולקושית התוספות ז"ל אפשר לתרץ דלא תלי רחמנא בעשיר והעני בעריפה דידיה אלא כשהיה עשיר באותה שעה שהיה ראוי לתת לו ערך שלם [...] שהעני אוקמיה אדיניה אבל כשהיה לו באותה שעה י' או ה' סלעין דנפיק מתורת [...] והוי עני דאין לו כדי לתת ערך שלם אע"פ שהעני אח"כ יותר לא איכפת [...] אזלינן ביה אלא בתר שעת נתינה:

ו עשיר שאמר ערכי עלי כו'. הר"א ז"ל השיג על רבינו ז"ל דלמא פסק כרבי

בעל

מגדל עוז

דין מתנה עליהן. שוב מצאתי לר"מ מקוצי ז"ל שהגיה בענין אחר כל כלי שנמצא בו צורך לבה"ב מניחין אותו והשאר נמכרין ודמיהן נופלין לבדק הבית עכ"ל: הוצרכו לקדשי מזבח וכו' עדמקדשי מזבח. בתוספתא:

פ"ג המעריך את הפחות מבן עשרים עד ערך שלם הכתוב בתורה פ"ק דערכין: עשיר שהעריך [...] עד נותן ערך עני. פרק השג יד (דף י"ז): עשיר שאמר ערכי עלי עד שהוא ערך [...]

כתב

אבל עני שהעריך את העשיר ואמר ערך זה עלי אינו חייב אלא כערך עני שהוא כפי אשר תשיג ידו: ז מה בין החייב בערך עני להחייב בערך עשיר שהוא הערך הקצוב כולו. שהחייב בערך עני שלקחו ממנו כל מה שידו משגת אפילו סלע אחד ואח"כ העשיר אינו חייב לשלם. ואם היה חייב בערך עשיר ישאר שאר הערך עליו עד שיעשיר וישלים הערך שעליו: ח המפרש את הערך ואמר ערכי עלי חמשים סלעים. או ערך פלוני עלי שלשים סלעים. אינו נדון בהשג יד. אלא לוקחין כל הנמצא בידו והשאר עליו חוב עד שיעשיר ויתן: ט *וכן האומר דמי עלי או דמי פלוני עלי אינו נדון בהשג יד. שחייבי דמים הרי פירשו נדרן והרי הן כמי שאמר מנה עלי הקדש שהוא חייב ליתן מנה גמור: י האומר הרי עלי ערך סתם ולא פירש אינו כמפרש שלשת שקלים אלא נדון בהשג יד כשאר המעריכין: יא האומר ערכי עלי וחזר ואמר ערכי עלי והיו בידו עשר סלעים ונתן תשע לשניה

השגת הראב"ד

*וכן האומר דמי עלי וכו' הרי פירשו. א"א לא מן השם הוא זה אלא לפי שהערכים הם כעין קנס כשלשים של עבד השם סתורה עליו שידון בהשג יד אבל בדמים אין קנס וגזרת הכתוב הוא ואם מך הוא:

הרדב"ז

העני מה שאמר זה עלי הוי נדר ולא ערך שהיה נדון בהשג יד הילכך חייב לשלם ערך שלם בתורת נדר ולא בתורת ערך ומתני' היא אבל עשיר שאמר ערכי עלי ושמע עני ואמר מה שאמר זה עלי נותן ערך עשיר אלא דאמרינן בגמרא ולרבי דאמר אומר אני אף בערכין כן אלמא בתר חיובא דגברא אזלינן כלומר בתר הנערך אזלינן וכיון שהנערך הוא עשיר גם העני שאמר מה שאמר זה עלי נותן ערך עשיר ומשמע דרבי הוא דאמר הכי אבל רבנן פליגי עליה ולא אזלי בתר חיובא דגברא ואינו נותן אלא ערך עני וזו היא השגת הראב"ד ז"ל היכי שביק רבנן ופסיק כרבי וגרסתו היתה ר' יהודה במקום רבי, ורבינו סובר דלא פליגי רבנן עליה דרבי וז"ל בפירוש המשנה אין בין רבי וחכמים מחלוקת אלא שביאר לנו איך יהיה הערך דומה לקרבן כמו שאמר ע"כ. וזו דסברא היא כיון שאמר מה שאמר זה עלי הוי נדר ולא ערך לפיכך אינו נידון בהשג יד. ובעל מגדל עוז לא ירד להבין כוונת הראב"ד ז"ל:

ז מה בין החייב בערך עני וכו'. איתא בתוספתא והטעם מבואר כיון שנדון בהשג יד ונפטר נפטר מידי דהוה אעני שהביא בדלות שאע"פ שנתעשר אח"כ אין מחייבין אותו להביא קרבן עשיר:

ח המפרש את הערך וכו'. הכי איתא בפ"ק דכל המפרש את הערך אינו נדון בהשג יד דלא נאמרה השג יד אלא בסתם ערכים או באומר ערך פלוני עלי אבל לא במפרש דמפרש הוי כאומר כך וכך עלי:

ט וכן האומר דמי עלי וכו'. בכולי מכילתין קרי לדמי נדרים וכן כתבו רפ"י והתוס' נדר דמי עלי ושמין אותו בעבד הנמכר בשוק וקשיא לי על טעמו של הראב"ד ז"ל דכתב שהערכים הם כשלשים של עבד א"כ הוא ונאמר שהם אמר ערכי עלי ואין שם עניים והודה שהוא פטור כדקי"ל מודה בקנס פטור והו דאין הערכין כשלשים של עבד דא"כ היו כלם ערכים שוה בין קטן בין גדול בין בחור בין זקן דומיה דשלשים של עבד ודבריו צריכין לי עיון ובעל מגדל עוז האריך הרבה להוכיח דהאומר דמי עלי הוי כנדר ואיברה דהכי משמע בכל המסכתא:

י האומר הרי עלי ערך סתם וכו'. פ"ק (דף ד') ת"ר האומר ערך סתם עלי נותן בפחות שבערכין וכמה פחות שבערכין שלשה שקלים ואמרינן עלה בלישנא בתרא אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה נידון בהשג יד פשיטא מהו דתימא כמפרש דמי קמ"ל:

יא האומר ערכי עלי וחזר ואמר וכו'. פרק אין בערכין אמר רב אדא בר אהבה היו בידו חמש סלעים ואמר ערכי עלי וחזר ואמר ערכי עלי ונתן ד' לשניה ואחת לראשונה יצא

כסף משנה

דומיא דמורע עשיר ושמע עני וכו' עכ"ל: וכתב הראב"ד א"א זה כרבי וחכמים חולקים עליו ואומרים שאינו נותן אלא ערך עני עכ"ל, וכ"כ התוספות אבל רבינו פסק כדברי רבי ונראה שטעמו משום דמשמע דרבי לאו לאיפלוגי את"ק אתא אלא לפרש, וכן כתב בפירוש המשנה וז"ל אין בין רבי וחכמים מחלוקת אלא מבאר לנו איך יהיה הערך גם כן דומה לקרבן כמו שאמר עכ"ל. והטעם מפני שדברי רבי הם דברי טעם מוכרחים בעצמם אבל קשה דאמרינן בגמרא ולרבי דאמר אומר אני אף בערכין כן אלמא אמרינן בתר חיובא דגברא אזלינן והא לא צריכא קרא למעוטי הוא למעוטי מאי למעוטי מורע עני ומדירו עשיר סד"א הואיל ואמר רבי בתר חיובא דגברא אזלינן קמ"ל דמשמע בהדיא דרבי פליג ארבנן ואפשר שסובר רבינו דנהי דפליגי בדרשא דקרא בדינא לא פליגי, וצ"ע ליישב זה:

ז מה בין החייב בערך עני להחייב בערך עשיר וכו':

ח המפרש את הערך וכו'. כן מבואר בגמרא פ"ק דערכין (דף ד') בערכך להביא ערך סתום (מאי ערך סתום) דתניא האומר ערך סתום עלי נותן בפחות שבערכין (וכמה פחות שבערכין) שלשת שקלים וכו' והאי קרא למה לי אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה לומר שאינו נידון בהשג יד מ"ט כמפרש דמי א"ד אר"נ אמר רבה בר אבוה נידון בהשג יד פשיטא מהו דתימא כמפרש דמי קמ"ל וידוע דהלכה כלישנא בתרא ומשמע בהדיא דמפרש אינו נדון בהשג יד ומשמע דה"ה לחייבי דמים דהוו להו מפרשים:

וכתב הראב"ד וכן האומר דמי עלי וכו' הרי פירשו א"א לא מן השם הוא זה וכו'. ואין דבריו מוכרחים וטעם רבינו נכון:

יא האומר ערכי עלי וחזר ואמר ערכי עלי וכו'. מימרא ריש פרק ב' דערכין (דף ז'):

האומר

לחם משנה

בעל כסף משנה כתב דסובר דאינם חולקים רבי ורבנן וכמ"ש בפירוש המשנה ותמה על זה דבגמרא משמע דפליגי דאמרינן התם ולרבי דאמר אומר אני אף בערכין כן אלמא בתר חיובא דגברא אזלינן וכו' ובאמת דתמיה זו גדולה דבהדיא משמע התם דפליגי וכן לקמן אמרי' התם אלא הוא למה לי לרבי כדאית ליה ולרבנן כדאית להו. ונ"ל לתרץ בדוחק ולומר דרבנן סברי דאיכא הפרש בין קרבנות לערכין דאם עשיר אחד אמר ערכי עלי ובא עני אחד ואמר ערכו עלי אינו נותן אלא ערך עני אע"פ שהוא מחוייב כבר שכבר אמר ערכי עלי אבל המורע המחוייב קרבן והוא עשיר ובא עני אחד ואמר קרבנו עלי חייב קרבן עשיר והרי מחוייב הנערך העשיר כמו שמחוייב המורע קרבן וכאן אמרו ערך עני ובמורע קרבן עשיר אבל כשאמר העני מה שאמר העשיר עלי ודאי מודו רבנן דנותן ערך עשיר מפני דכיון שאמר מה שאמר זה עלי ולא ערכו עלי הוי כמפרש ואומר הרי עלי ערך ג' שקלים בהדיא דאז אפי' הוא עני חייב בג' ואינו נדון בהשג יד כדכתב רבינו בפ' זה וסברי רבנן דאין לדמות זה לעני האומר למורע עשיר קרבנו עלי אלא הי דמיא דמיא לעני האומר לעשיר שכבר נתחייב הוא עצמו בערכו ערכו עלי, ורבי סובר דאין הפרש ביניהם כלל דאין לדמות עני האומר על מורע קרבנו עלי לאומר לעשיר שנתחייב ערכו עלי דכשאמר למורע קרבנו עלי ר"ל הקרבן שנתחייב המורע עלי להביאו וכיון שהוא עשיר חייב בקרבן עשיר אבל כשאמר לעשיר ערכו עלי אין זה אלא ערך עניו ולא אמר שהערך שנתחייב הוא בעליו לשלם ואי היכא לדמות למורע הוא כשאמר העשיר ערכי עלי וחזר העני ואמר מה שאמר זה עלי שנתחייב במה שאמר העשיר כמו שנתחייב שם בקרבן שנתחייב המורע ועל פי סברות אלו דרשי רבנן ורבי כל חד ודרשא דיליה דרבנן לית להו דבערכין אזלינן בתר חיובא דגברא דהא עשיר שאמר ערכי עלי אע"פ שכבר נתחייב ואמר העני ערכו עלי הוא נותן ערך עני דבתר נודר אזלינן וכשאמר מה שאמר זה עלי הוי כמפרש כדפרישית וכיון שכן ע"כ לדידהו הוא אתא לומר גבי מורע לעני שהעריך עשיר דלא ניזיל בתר נודר אבל לרבי אית ליה דגבי ערכין בתר חיובא אזלינן דכיון שאמר מה שאמר זה עלי חייב ערך עשיר אע"פ שהוא עני א"כ אתא קרא למעוטי מורע עני ומדירו עשיר דלא לייתי קרבן עני משום דאזלינן בתר חיובא דגברא. כנ"ל ליישב הסוגיא לדעת רבינו:

ט וכן האומר דמי עלי או דמי פלוני וכו'. כתב הרב כ"מ ז"ל דמשמע ליה לרבינו ז"ל כן משום דחייבי דמים הוי כמפרשים ואינו צריך דבהדיא ברייתא הוי בפ' השג יד אמר שם חומר בנדרים מבערכין שהנדרים חלים על בהמה חיה ועוף ואין נדונין בהשג יד מה שאין כן בערכין כו' ובתוס' הקשו שם דכיון דאמרי' לעיל מיניה (בדף י"ח) הקשתה דמים לערכין מרגליות לקלים ולדידון בכבודו א"כ אין היקשא למחצה ונקיש נ"כ דמים לערכין לענין השג יד ותירצו דאיכא חד מיעוטא דכתיב יעריכנו הכהן גבי ערכין דמשמע ליה ולא נאמר דגבי ערכין נדון בהשג יד כאשר יעריכנו הכהן ולא גבי נדרים וכמ"ש רבינו ז"ל מתורצת קושיה זאת דכיון דקי"ל דמפרש אינו נדון בהשג יד הרי זה כמפרש. אבל לטעם הר"א קשה דאמאי לא מקשינן דמים לערכין לענין השג יד אי משום דערכין קנס ואמרי' דהתם הקילה תורה ולא בדמים א"כ אמאי מקשינן להו מרגליות לקלים נימא דדוקא גבי ערכין הקילה תורה דהוי קנס אבל לא בדמים. ואולי י"ל דהך השג יד הוי קולא יתירא וכמו שכתב הר"א וגזרת הכתוב הוא ואם מך הוא וא"כ אין לך בו אלא חידושו ודוקא גבי קנס אמרי' דהקל הכתוב ולא גבי דמים אבל מרגליות לקלים אינה קולא כ"כ ולכך אמרי' ביה אין היקש למחצה:

יא האומר ערכי עלי וחזר ואמר כו' שהערכין לאו כחובות הן כו'. תימה דהא סלעים מטלטלין הם והא קי"ל דאפילו בשאר חובות בעל חוב מאוחר שקדם וגבה מה שגבה גבה במטלטלין וכמו שכתב רבינו ז"ל בפ"כ מהלכות מלוה ולוה מיהו

מגדל עוז

כתב הראב"ד ז"ל זהו כר' יהודה וחכמים חולקין עליו ואומרים שאינו נותן אלא ערך עני עכ"ל:

ואני אומר זאת ההלכה פרק השג יד (דף י"ז) ואיני יודע מה לומר חדא שאיני רואה שמחלוקת מפורש בגמרא ולא במשנה וכ"ת אמת קאמר מ"מ מה בכך הגע עצמך רבנן דרבי יהודה מאן נינהו ר"מ וקי"ל בכולי תלמודא ר"מ ורבי יהודה הלכה כרבי יהודה:

אבל עני שהעריך כו' עד שיעשיר ויתן. פרק השג יד ופרק משקלי עלי משמע כן להדיא ומיפרשא בתוספתא: וכן האומר דמי עלי עד מנה גמור כתב הראב"ד ז"ל לא מן השם הוא זה וכו'. ואני אומר דברי ר"מ ז"ל נכונים פרק משקלי עני (דף כ') במשנה דמי ידי עלי כו' עד זה חומר בנדרים מבערכין דשמעינן מינה דקרי לדמים נדרים ובכולי פירקין ופרק השג יד נמי הכי משמע ובברייתא דמשקלי עני תניא חומר בנדרים מבערכין שהנדרים חלים על הבהמה חיה ועוף ואין נדונין בהשג יד מה שאין כן בערכין ע"כ. למדנו שהנדרין לפי שווין ודמיהן. ובפרק השג יד (דף י"ז) גמרא מתני' דהשג יד בנודר כו' כפיסקא דאבל בקרבנות אינו כן מתמהינן ואע"ג דמדירו עשיר ואם דל הוא אמר רחמנא והאי לאו דל הוא ומהדרינן א"ר יצחק בשהיה מדירו עני ושיילינן ודילמא עליה דידיה הוא דקפיד רחמנא אמדירו לא ויס"ג דהא כתיב הוא ומהדר אמר רב אדא בר אהבה ואין ידו משגת לרבות את הנודר ושקיל וטרי עלה לאסוקי עניינים כדיוקים ודקדוקים כאשר כתב ר"מ ז"ל כל אלו החלוקים באלו השתי בבות ועוד גרסינן בערכין פ"ק (דף ה') והאי קרא למאי אתא לומר שאינו נדון בהשג יד מ"ט כדמפרש דמי איכא דאמרי אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה נדון בהשג יד פשיטא מהו דתימא כדמפרש דמי קמ"ל ע"כ. למדנו מכל אלו כי דמי עלי הן כמו הקדש ושאר הנדרים המפורשים שאין נדונין בהשג יד ובטעם שכתב הראב"ד ז"ל סברא הוא ולא גמרא דהא אדהי ליה להדיא: האומר הרי עלי ערך סתם כו' עד כשאר המעריכין. פ"ק דערכין: האומר ערכי עלי כו' עד כפי השג יד. פ' אין בערכין (דף ז'):

לשניה וסלע לראשונה יצא ידי שתיהן. שהערכין לאו כחובות הן. שאע"פ שכל מה שבידו משועבד לראשונה. הקדש מאוחר שגבה גבה. אבל אם נתן תשע לראשונה ואחת לשניה ידי שניה יצא. שהרי כשנתן הסלע לא נשאר בידו כלום והרי אין ידו משגת. ידי ראשונה לא יצא. שהרי כל מה שהיה בידו משועבד לראשונה כשנתן התשע נשאר לו סלע והרי לא נתן כל מה שידו משגת. לפיכך ישאר עליו שאר ערך ראשון עד שיעשיר וישלים: **יב** האומר שני ערכי עלי ולא היה בידו אלא פחות מכדי שני ערכין. הרי הדבר ספק אם נתפס לשניהן ונותן חצי מה שיש לו לערך אחד וחצי לערך השני ויפטר או יתן ערך אחד מהן שלם או כל הנמצא בידו באחר מהן וישאר הערך האחר עליו חוב עד שיתן אותו בעניות או בעשירות כפי השג ידו: **יג** [א]המפריש ערכו או דמיו ונגנבו או אבדו אע"פ שלא אמר עלי חייב באחריותן עד שיגיעו ליד הגזבר. שנאמר ונתן את הערכך ביום ההוא קדש לה' הרי הן חולין אף על פי שהפרישן עד שיגיעו לידי הגזבר: **יד** חייבי ערכין ודמים ממשכנין אותן ולוקחין מהן בעל כרחן מה שנדרו ואינן חייבין להחזיר להם המשכון ביום או בלילה. ומוכרין כל הנמצא להם מן הקרקע ומן המטלטלין מכסות וכלי תשמיש הבית ועבדים ובהמה ונפרעין מן הכל. ואין מוכרין לא כסות אשתו ולא כסות בניו ולא בגדים שצבען לשמן ולא סנדלים חדשים שלקחן לשמן. וכן המקדיש כל נכסיו לא הקדיש את אלו: **טו** ונותנין לו מכל נכסיו לזה שיש עליו ערכין או דמים או שהקדיש מנה לבדק הבית ואין לו. [ב]נותנין לו תפילין של ראש ושל יד וסנדליו וכסא לישב עליו ומטה ומצע הראויין לו לישן עליהם. ואם היה עני נותנין לו מטה ומפץ לישן עליו. ונותנין לו מזון שלשים יום וכסות שנים עשר חדש לו לבדו אבל לא לאשתו ובניו אע"פ שהוא חייב במזונותיהם ובכסותם. ואין נותנין לו אלא כסות הראויה לו: **טז** היו עליו כלי משי ובגדים מוזהבין מעבירין אותן מעליו ונותנין לו כסות הראויה לאיש כמותו לחול אבל לא לשבתות וימים טובים: **יז** ואם היה אומן נותנין לו שני כלי אומנות מכל מין ומין. כיצד אם היה חרש נותנין לו שני מעצדים ושתי מגרות. היו לו כלים מרובין ממין אחד ומועטין ממין שני אין מוכרין מן המרובה ולוקחין לו מן המועט. אלא נותנין לו שני כלים מן המרובין וכל שיש לו מן המועט: **יח** היה חמר או איכר אין נותנין לו בהמתו אע"פ

א סמ"ג שם: ב סמ"ג עשין קל"ב:

כסף משנה

יב האומר שני ערכי עלי וכו'. שם (דף ה') בעי רב אשי היו בידו ה' סלעים ואמר שני ערכי עלי בבת אחת מהו כיון דבבת אחת (נדר) כי הדדי חשבן יהיב תרתי ופלגא להאי ותרתי ופלגא להאי או דילמא כלהו חזו להאי וכלהו חזו להאי תיקו:

יג המפריש ערכו או דמיו ונגנבו וכו':

יד חייבי ערכין ודמים ממשכנין אותם וכו'. משנה ספ"ד דערכין (דף כ"א) חייבי ערכין ממשכנין אותם ומשמע דה"ה לחייבי דמים. ומ"ש ואינם חייבים להחזיר להם המשכון וכו'. ומ"ש ואין מוכרין לא כסות אשתו וכו' עד לא הקדיש את אלו. משנה ספ"ה דערכין (דף כ"ג כ"ד). ומ"ש ונותנין לו מכל נכסיו וכו' עד אבל לא לאשתו ובניו, ג"ז משנה שם:

טו ומ"ש ואין נותנין לו אלא כסות הראויה לו בס"פ המקבל (דף קי"ג:) כדרך שמסדרין בערכין כך מסדרין לב"ח וכו' ותניא הרי שהיו נותנים לו אלף זוז ולבוש אצטלא בת מאה מנה מפשיטין אותה ממנו ומלבישין אותו אצטלא הראויה לו ואע"ג דר"ע ורבי ישמעאל פליגי בה אוקימנא להו בשיטה ולית הלכתא כוותייהו:

טז יז ומ"ש לחול אבל לא לשבתות וימים טובים. ומ"ש ואם היה אומן נותנין לו שני כלי אומנות וכו'. משנה ספ"ה דערכין (דף כ"ג:):

יח ומ"ש היה חמר וכו'. שם במשנה כרבי אליעזר:

טו ונותנין לו מכל נכסיו וכו'. שם במשנה ואמרינן עלה מאי טעמא דאמר קרא אם מך הוא מערכך החייהו מערכך דהכי משמע הוא יהיה קיים מערכך: אבל לא לאשתו ובניו וכו'. שם במשנה ואמרינן בגמרא טעמא הוא מערכך ולא אשתו ובניו מערכך ולא אצטריך אלא להיכא דמזונותיה עליו: ואין נותנין לו אלא כסות הראויה לו וכו'. שם במשנה ונותנין לו מזון שלשים יום וכסות שנים עשר חדש ומפרשינן בגמ' כסות הראויה לו:

יז ואם היה אומן וכו'. שם במשנה: היו לו כלים מרובין וכו'. שם במשנה היה לו מין אחד מרובה ומין אחד מועט אין אומרים למכור את המרובה ולוקח מן המועט אלא נותנין לו שני מינים מן המרובה וכל שיש לו מן המועט ואקשינן עלה פשיטא כי היכי דסגי עד השתא השתא נמי סגי ליה מהו דתימא עד האידנא דהוה ליה לאוזולי הוו מוזלי ליה השתא דליכא דמוזלי ליה לא קמ"ל:

יח היה חמר או איכר וכו'. שם במשנה פלוגתא דתנאי ופסק כרבנן דאמרי הני לאו כלי אומנות נינהו אלא נכסים נינהו:

הרדב"ז (מכ"י)

יצא ידי שתיהן מאי טעמא בעל חוב מאוחר שקדם וגבה מה שגבה גבה בעידנא דיהיב לשנייה מישעבד לראשונה בעידנא דיהיב לראשונה הא ליתא ליה כלומר דלא מצי למיהב כל החמש סלעים לשניה דהא משועבד לראשונה נתן ארבע לראשונה ואחת לשניה ידי שניה יצא ידי ראשונה לא יצא כולהו משתעבדן לראשונה. ומה שהפסק רבינו חשבון גדול לאשמועינן דאפילו שהיה עשיר לראשונה נפטר לה בסלע אחד דהוי עני בשעה שנותן לראשונה. וא"ת הא תנן עשיר והעני נותן ערך עשיר וא"כ אמאי יצא ידי שתיהן. וי"ל דהתם איירי כשהעריכו הכהן בעודו עשיר ולא הספיק ליתן עד שהעני אבל הכא איירי שלא העריכו הכהן על הראשונה ונתן ד' לשניה וכשבא הכהן להעריכו על הראשונה לא נמצא בידו אלא סלע אחד נותנו ויצא ידי שתיהן ונמצאת למד שאם היה עשיר ולא הספיק הכהן להעריכו עד שהעני נותן ערך עני: שהערכין לאו כחובות הן וכו'. משמע מדברי רבינו שדין זה דוקא בערכין ולא בשאר חובות וקשה לי שהרי אין דין קדימה במטלטלין. וי"ל דלא אמרינן אלא בזמן שבאין לגבות הערכין מהקרקע של מקדיש דבעלמא איח בהו דין קדימה וגבי הקדש בעל חוב מאוחר שקדם וגבה מה שגבה גבה ולמד כן מדהוצרך התלמודא לומר מאי טעמא בעל חוב מאוחר שקדם וגבה וכו' והלא בעלמא נמי דינא הכי אלא ודאי אפילו לא היה למעריך אלא קרקע וקדם ונתן לשניה מה שגבה גבה מה שאין כן בשאר חובות:

אבל אם נתן תשע לראשונה וכו'. כבר נתבאר זה ממה שקדם וכגון שהעריכו הכהן לראשונה תחלה וכן כתב רש"י ז"ל:

יב האומר שני ערכי עלי וכו'. שם בעיא בגמרא ולא נפשטה. ונראה דאם תפס הגזבר לוקח הכל לערך האחד וישאר עליו הערך השני חוב ואם לא תפס נותן החצי לערך זה והחצי לערך זה ונפטר כשאר כל ספק ממון דהמוציא מחבירו עליו הראיה:

יג המפריש ערכו או דמיו וכו'. פרק שלוח הקן מסקנא אלא אי איתמר הכי איתמר אמר רב המנונא הכל מודים בערכין דאע"ג דאמר עלי מיחייב דכתיב את הערכך חולין הן בידך עד שיבואו ליד גזבר:

יד חייבי ערכין ודמים וכו'. פרק שום היתומים במשנה אע"פ שאמרו חייבי ערכין ממשכנין אותם ונותנין לו מזון שלש סעודות וכו'. ומה שכתב רבינו ואינן חייבין להחזיר וכו', איתא בפ' הגוזל עצים ובפרק המקבל: ואין מוכרין לא כסות אשתו. פ' שום היתומים במשנה אחד המקדיש נכסיו ואחד המעריך עצמו אין לו בכסות אשתו ולא בכסות בניו ולא בצבע שצבען לשמן ולא בסנדלים חדשים שלקחן לשמן:

היה

לחם משנה

מיהו לזה י"ל דסלעים דנקט לאו דוקא אלא דאיירי בקרקע שהוא שוה עשר סלעים וא"כ בבעל חוב מה שגבה לא גבה לכך הודיענו דהקדש שאני. אבל מ"מ קשה דברים פ"ב דערכין לא אמרי' הכי דהכי אמרי' התם וכן ארבע לשניה ואחת לראשונה יצא ידי שתיהן מאי טעמא בעל חוב מאוחר שקדם וגבה מה שגבה גבה משמע דהשוה הקדש לבעל חוב ואי איירי גמ' במטלטלין שפיר קאמר אליבא דהלכתא דקי"ל דבעל חוב מאוחר שקדם וגבה מה שגבה גבה במטלטלין אבל הי איירי בקרקעות וכדמשמע מדברי רבינו ז"ל א"כ רב אדא סבר כמ"ד בע"ח מאוחר שקדם וגבה מה שגבה גבה ולכך קאמר דיצא ידי שתיהן אבל לרבינו ז"ל דפסק בפ"כ מהלכות מלוה ולוה דבע"ח מאוחר שקדם וגבה בקרקעות מה שגבה לא גבה ליתיה להאי דינא כפי הנראה מסוגיית הגמרא דאין חילוק בין הקדש לבעל חוב ורבינו ז"ל שחילק ביניהם לא ידעתי מנין לו ואולי גירסא אחרת היתה לו שם בגמרא דקאמר מאי טעמא הקדש מאוחר מה שגבה גבה:

יג המפריש ערכו או דמיו ונגנבו וכו'. בפרק שלוח הקן (דף קל"ט) אמרו שם דאע"ג דאמר הריני בערך פלוני או הריני בערכי ולא הזכיר עלי חייב באחריותן ומוכיח לה מקרא דמייתי רבינו ואע"ג דהאי קרא במקדיש שדהו כתיב כבר כתב שם רש"י ז"ל דע"כ כיון דקרא יתירא הוא אערכין מהדר:

טו וכסא לישב עליו ומטה ומפץ וכו'. זה יצא לו לרבינו ז"ל מסדור בעל חוב וכבר כתבתי על זה בפ"א מהלכות מלוה ולוה:

יז ומועטין ממין שני וכו'. לאו דוקא מועטין דמשמע הרי דא"כ כיון שיש לו שנים למה היה צריך ליקח מן המועט הא אפי' היו לו רבים אין נותנים לו

מגדל עוז

המפריש ערכו או דמיו עד שיגיעו ליד הגזבר. בשחיטת חולין פרק שלוח הקן (דף קל"ט): חייבי ערכין כו' עד מן הכל. בבבא קמא פ' הגוזל עצים ובמציעא פ' המקבל (דף קי"ג) ובמס' ערכין פרק האומר משקלי עלי (דף כ"ג): **ואין** מוכרין לא כסות אשתו כו' עד לא הקדיש את אלו. בבבא קמא פרק הגוזל עצים (דף ק"ג ק"ד) ובמסכת ערכין פ' שום היתומים: **ונותנין** לו מכל נכסיו עד סוף הפרק. פרק שום היתומים (דף כ"ג כ"ד):

משנה למלך

פ"ג יג המפריש ערכו או דמיו ונגנבו וכו'. בפרק בתרא דחולין (דף קל"ט):
יד ואינן חייבין להחזיר להם המשכון כו'. מציעא (דף קי"ד):

ואין

אע"פ שאין לו מזונות אלא ממנה. היה ספן אין נותנין לו ספינתו אלא ימכר הכל: יט היו בנכסים בהמה ועבדים ומרגליות ואמרו התגרים אם ילקח לעבד זה כסות בשלשים משבח הוא מאה. ופרה זאת אם ימתינו בה לאטלם משבחת עשרה. ומרגלית זו אם מעלין אותה למקום פלוני תשוה ממון רב וכאן אינה שוה אלא מעט. אין שומעין להן. אלא כיצד עושין מוכרין הכל במקומו ובשעתו כמה שהוא שנאמר ונתן את הערכך ביום ההוא קדש לה' לרבות כל דבר של הקדש שאין מפרכסין אותו ואין ממתינין בו לשוק ולא מוליכין אותו ממקום למקום אין להקדש אלא מקומו ושעתו: כ במה דברים אמורים במטלטלין ועבדים אבל הקרקעות מכריזין עליהם ששים יום רצופים בבקר ובערב ואח"כ מוכרין אותם:

פרק רביעי

א אשדה שירשה אדם מטורישיו היא הנקראת שדה אחוזה. ושדה שלקחה או זכה בה היא הנקראת שדה מקנה. והמקדיש שדה אחוזתו מודדין אותה וערכה הוא הערך הקצוב בתורה: ב וכמה הוא כל מקום שראוי לזרוע בו חומר שעורים ויזרענו ביד ולא יקרב זריעתו ולא ירחק אותה. ערכו חמשים שקלים לכל שני יובל. ואין שנת יובל מן המנין. ואחד המקדיש שדה טובה שאין בכל ארץ ישראל כמותה. או שדה רעה שאין כמוה לרוע כזה מעריכין אותו: ג כבר בארנו בהלכות שקלים שהשקל האמור בתורה הוא הנקרא סלע בלשון חכמים. והגרה האמורה בתורה היא המעה בדברי חכמים והוסיפו על השקל ועשו אותו סלע. והסלע ארבעה דינרין. והדינר שש מעין. והמעה שני פונדיונין. נמצא לכל שנה סלע ופונדיון. שאע"פ שהסלע שמונה וארבעים פונדיונין. כשיתן פונדיונות ליקח סלע מן השלחני נותן תשעה וארבעים: ד החומר הוא הכור. והוא שני לתכין. והלתך חמש עשרה סאין. נמצא החומר שלשים סאה שהן עשר איפות כל שלש סאין איפה. וכבר בארנו בהלכות שבת שהמקום שיש *בשבורו חמשים אמה על חמשים אמה הוא בית סאה והוא מזרע סאה. נמצאת למד שהמקום שיש בשבורו חמשה ושבעים אלף אמה שהוא ברבוע מאתים ארבע ושבעים אמות על מאתים ארבע ושבעים אמות בקירוב הוא בית

א סמ"ג שם: *פ"א בשיעורו וסכל אחד:

הרדב"ז

יט היה בנכסים בהמה ועבדים ומרגליות וכו'. שם במשנה ומסיים בה אין להקדש אלא מקומו ושעתו ותניא ונתן את הערכך ביום ההוא שלא ישהא מרגלית לקלים כלומר לאדם קל ועני שהעריך עצמו ויש לו מרגלית לא ישהא לו הגזבר ויאמר אעלה אותה לכרך ולפי אותם הדמים תן אלא לפי מה ששוה כאן יתן והוא משהא אותה ומוכר אותה במה שירלה שהרי בזמן שהעריכו הכהן לא היה לו יותר:

כ אבל הקרקעות וכו'. שם במשנה שום היתומים שלשים יום ושום ההקדש ששים יום ומכריזין בבקר ובערב:

פ"ד א שדה שירשה וכו'. זה מבואר בכתוב דכתיב שדה אחוזה ושדה מקנה וכו':

ב וכמה הוא כל מקום וכו'. גם זה הוא מבואר בכתוב ותנן פרק ים בערכין בשדה אחוזה להקל ולהחמיר כילד אחד המקדיש בחולת המחוז ואחד המקדיש בפרדסות סבסטי נותן זרע חומר שעורים בחמשים שקל כסף ובשדה מקנה נותן את שויו. חולת המחוז הוא מקום רע לזריעה: ויזרענו ביד וכו'. פרק אין מקדישין תנא כור זרע ולא כור תבואה מפולת יד ולא מפולת שוורים תני לוי לא מעבה ולא מידק אלא בינוני:

ג כבר ביארנו בהלכות שקלים. ס"ק מבואר הכל וכתב שם כי הכסף הנזכר בתורה והשקל אחד הוא ומשקלו אחד שהוסיפו עליו שכ"ד שעורות בינוניות ולא ביאר כאן אלא מה שצריך לדעת כמה יגיע לכל שנה שהוא סלע ופונדיון שהם חמשים סלעים למ"ט שנה כי שנת היובל אינה בכלל דאי שנת היובל בכלל פונדיון מאי עבידתיה:

ד כבר ביארנו בהלכות שבת וכו'. פירש וביאר זה ומחצר המשכן ילפינן לה שהיתה מאה אמה על חמשים אמה והיתה בית סאתים נמלא בית סאה חמשים על חמשים והם אמה מונה חמשים על חמשים יעלה תשבורת שלהם אלפים וחמש מאות והחומר הוא שלשים סאין יעלה תשבורת החומר ע"ה אלפים אמה וחצר המשכן היתה שבעים אמה ושירים על שבעים אמה ושירים והיא בית סאתים נמלא ריבוע בית חומר שעורים רע"ד אמה על רע"ד אמה בקירוב:

ביצד

כסף משנה

אליעזר אומר אם היה איכר נותנים לו למדו חמר נותנין לו (את) חמורו ומשמע דת"ק פליג עליה וידוע דהלכה כת"ק. ומ"ש היה ספן אין נותנין לו ספינתו וכו'. פ"ד דערכין (דף י"ז) תנן גבי הייבי קרבנות אפילו ספינתו כים ובאה לו ברבואות אין להקדש בהן כלום ופריך בגמ' (דף י"ח) עשיר הוא ומוקי לה כשהיתה מוחכרת ומושכרת ביד אחרים ורבואות דמתניתין היינו שכרה ושכירות אינה משתלמת אלא בסוף וקיפוק לי משום ספינה הא מני רבי אליעזר היא דאמר אם היה איכר נותנים לו את למדו חמר נותנין לו (את) חמורו הרי דלת"ק דרבי אליעזר דין ספינה כדין למד וחמור שהם נמכרים. ואיכא למידק כיון דסתם לן תנא הכא כרבי אליעזר מה ראה רבינו לפסוק כאידך מאי אולמיה דהאי סתמא מהאי סתמא. וי"ל דהאי סתמא הוי בפ"ג ופלוגתא דרבי אליעזר ות"ק תנוי בפ"ה וה"ל סתם ואחר כך מחלוקת ואין הלכה כסתם הילכך פסק כרבים:

יט היה בנכסים בהמה או עבדים או מרגליות וכו'. משנה ספ"ה דערכין (דף כ"ד). ומ"ש בד"א במטלטלין ועבדים אבל הקרקעות מכריזין, משנה רפ"ה דערכין (דף כ"א:) שום ההקדש ס' יום ומכריזים בבקר ובערב ומשמע התם דבקרקעות היא שנויה ואע"פ שאמרו שם בגמ' (דף כ"ב) גבי שום היתומים בא להכריז רלופים שלשים בשני ובחמישי שנים משמע לרבינו שלא אמרו אלא בשום היתומים אבל בשום ההקדש ששים רלופים בעינן דאל"כ ה"ל לפרושי בהקדש כמו שפירשו ביתומים:

פ"ד א שדה שירשה אדם ממורישיו וכו'. פשוט הוא. ומ"ש והמקדיש שדה אחוזתו מודדין אותה וערכה הוא הערך הקצוב בתורה וכו' בפרשת אם בחקותי ואם משדה אחוזתו יקדיש איש לה' והיה ערכך לפי זרעו זרע חמר שעורים בחמשים שקל כסף:

ב ומ"ש ויזרענו ביד. בפ"ו דערכין (דף כ"ה) מפולת יד ולא מפולת שוורים ופירש"י מפולת יד שזורעים ביד ולא מפולת שוורים שהיו רגילים וכו'. ומ"ש ולא יקרב זריעתו ולא ירחק אותה זהו פירוש רבינו במה שאמרו שם תני לוי ולא מעובה ולא מודק אלא בינוני ורש"י פירש בע"א. ומ"ש ואין שנת יובל מן המנין: ואחד המקדיש שדה טובה וכו'. משנה בפ"ג דערכין (דף י"ד) אחד המקדיש בחולת המחוז ואחד המקדיש בפרדסות סבסטי נותן בזרע חומר שעורים חמשים שקל כסף:

ג כבר ביארנו בהלכות שקלים. פ"א. ומ"ש נמלא לכל שנה סלע ופונדיון. משנה בפ"ו דערכין (דף כ"ה) גבי מקדיש שדהו בשעת היובל נותן סלע ופונדיון לשנה. ומ"ש שאע"פ שהסלע מ"ח פונדיונין וכו'. בפרק יש בכור (דף נ'):

ד החומר הוא הכור: וכבר ביארנו בהל' שבת, פ' פ"ז:

ביצד

לחם משנה

ו אלא שהם אלא האי מועטין ר"ל חד כלי לבד וקאמר דאין עוקרין לו אחר:

ב בד"א במטלטלין ועבדים אבל בקרקעות וכו'. כ"כ התוס' ז"ל בפ' שום היתומים (דף כ"ד) על מהני' דקאמרה אין להקדש אלא מקומו ושעתו דה"כ למה לריך להמתין שום ההקדש ששים יום ותירלו דהתם איירי בקרקעות. ומה שכתב רבינו ז"ל ששים יום רלופים בבקר ובערב נראה לי מוכרת מן הגמ' בריש פ' שום היתומים (דף כ"ב) דאמרי' התם ת"ר שום היתומים ל' יום ושום ההקדש ששים יום דברי ר"מ ר"י אומר שום היתומים ששים יום שום ההקדש תשעים יום כו' אמר רב חסדא אמר אבימי הלכה שום היתומים ששים יום יתיב ר' חייא בר אבין וקאמר להא שמעתא אמר ליה רב נחמן בר יצחק לר' חייא בר אבין ששים קאמרת או שלשים קאמרת א"ל ששים דיתומים או דהקדש א"ל דיתומים כר"מ או כר' יהודה א"ל כר"מ והא ר"מ ל' יום קאמר אמר ליה הכי אמר רב חסדא מאבימי קולפי שאבי בלעי עלה דהא שמעתא בא להכריז רלופין ל' בשני ובחמישי ששים כו' ע"כ. משמע דבא לתרן קושיא דר"מ דאמר דמאי דקאמר ר"מ שלשים יום גבי יתומים הוי רלופים דוקא ומינה דמ"ש דקאמר גבי הקדש הוי רלופים דאי אינם רלופים א"כ היינו יתומים אלא ודאי רלופים קאמר ולכך פסק רבינו ז"ל בהקדש ששים יום רלופים ופסק מתני' כר"מ אסיא. אבל להרמ"י ראיתי שכתב שם והוא אמר לי להכריז רלופים ל' יום בין יתומים בין הקדש ולא ידעתי למה דלכאורה זה אי אפשר דכיון דר"מ אמר שלשים רלופים גבי יתומים ע"כ גבי הקדש ששים דקאמר רלופים הוי וכדברי רבינו ז"ל נראה עמק השמועה כדכתיבנא:

פ"ד ב ולא יקרב זריעתו ולא ירחק וכו'. נסקא ליה מברייתא דלוי (דף כ"ו) והוא כפירוש רש"י ז"ל והרב בעל כ"מ ז"ל כתב שהם פירושים חלוקים ונ"ל שהכל אחד: ד וכבר ביארנו בהל' שבת שהמקום שיש בשיעורו חמשים אמה על חמשים אמה מעות סופר הוא ונ"ל בריבועו חמשים אמה על נ' אמה. וכתב רבינו ז"ל בהל' שבת פי"ו כמה היא בית סאה חמשים אמה על נ' אמה נמלא בית סאתים מקום שיש בשעורו חמשת אלפים אמה וכתב הרב המגיד ז"ל שם וכן הוא מספר הכאת מאה בחמשים ולפי זה חמשים על נ' הוא שנים אלפים וחמש מאות אמה שכך היא הכאת חמשים בחמשים

משנה למלך

פ"ד ב ואין שנת היובל מן המנין. זה פשוט וכן פירש"י בפ"ו דערכין דכתיב משנת היובל ולא שנת היובל בכלל יע"ש:

וכן

מגדל עוז

פ"ד שדה שירשה כו' עד הוא הערך הכתוב בתורה. דברי רבינו מפרק אין מקדישין (דף כ"ד כ"ה) ובהרבה מקומות: וכמה הוא כל מקום עד ויזרענו. פ' יש בערכין (דף י"ד): ולא יקרב זריעתו עד מעריכין אותה. במס' ערכין פרק אין מקדישין (דף כ"ד כ"ה): ג כבר ביארנו בהלכות שקלים עד נותן תשעה וארבעים. ביאורו בהלכות שקלים בתחלתן והסלכות בבכורות פ' יש בכור (דף מ"ט ב') ובמציעא פרק הזהב (דף נ"ב) ובקמא פ' ד' וה' (דף ל"ו) ובפרק קמא דקדושין (דף י"ח): החומר הוא הכור כו' עד זרע חומר שעורים. בערכין פרק אין מקדישין ומקלת פרק ערכי פסחים ובמסכת עירובין:

בית כור והוא זרע חומר שעורים: **ה** כיצד דרך החשבון בערכי שדות. הרי שהקדיש שדה אחוזתו ונשאר ליובל שמנה שנים חוץ משנת היובל שאינה בחשבון כמו שבארנו. כל הרוצה לפדותה מיד הקדש נותן לכל זרע חומר שעורים שמנה סלעים ושמנה פונדיונות. ואם רצו הבעלים לפדותה נותנין עשר סלעים ועשרה פונדיונות לפי שהן מוסיפין חומש. וכן כל חומש האמור בתורה צריך שיהא הקרן עם התוספות חמשה נמצא שהוסיף רביע הקרן. וכן אם פדתה אשתו של מקדיש או אחד מיורשיו הרי אלו מוסיפין חומש: **ו** נשאר ליובל ארבע שנים נותן הפודה ארבע סלעים וארבעה פונדיונות לכל חומר ואם הבעלים פדו אותה נותן *חומש. וכן לפי חשבון זה סלע ופונדיון לכל שנה ואינו נותן שנה בשנה אלא נותן הכל כאחד: **ז** נשאר בינו ובין היובל שנה אינו יכול ליתן סלע ופונדיון לפדותה שנאמר וחשב לו הכהן על פי השנים הנותרות אינה נפדית בגרעון כסף אלא קודם ליובל בשתי שנים או יותר: **ח** *נשאר בינו ובין היובל שנה וחדשים אם רצה הגזבר לחשוב החדשים שנה ויתן שנים שקלים ושנים פונדיונים לכל זרע חומר הרי זה מותר. לפי שאין מחשבין חדשים להקדש שנאמר על פי השנים הנותרות. שנים אתה מחשב להקדש ואי אתה מחשב חדשים: **ט** לפיכך אין ראוי לאדם להקדיש שדהו לפני היובל בפחות משתי שנים ואם הקדישה הרי זו מקודשת. ואינה נפדית בגרעון כסף אלא אם רצה הפודה ליתן חמשים שקל לכל חומר פודה אותה ואם לא פדאה הרי זו יוצאה לכהנים ביובל כמו שיתבאר:

הקדיש

השגת הראב"ד

*נשאר בינו ובין היובל שנה וחדשים אם רצה הגזבר לחשוב החדשים. א"א אמת הוא שכך כתוב בספרים ומניין שאם רצה ההקדש לעשות חדשים שנה עושה והיכי דמי כגון דאקדשה בפלגו דה' נעין ותמני מ"ל וחשב לו מכל מקום. ואומר אני שזה הפירוש לא היה מעיקר הגמרא דאי אקדשה בפלגו דארבעין ותמני הלא אין שתי שנים לפני היובל וכבר אמר שאינו גואל בגרעון פחות משתי שנים לפני היובל וא"כ למה יעשה לו הכהן מהחדשים שנה ויתן ב' שקלים וב' פונדיונין הלא טוב לו להקדש שלא יעשה ויחשבו לשנה ומחצה ויתן ג' שקל שלימות שהרי אין ב' שנים שלימות לפני היובל והיה לו לומר דאקדשה בפלגו דארבעין ושבע (ויפלה ג' סלעים וג' פונדיונין). ונראה לי שטעות מפורש היה ואפשר שכך ר"ל שאם רצה הקדש לעשות חדשים משנת מ"ח כאילו הכרה כל שנת מ"ח והרי אין גואלין לפני היובל בגירוע פחות מב' שנים ואין כאן אלא שנה אחת וכן עיקר, ועוד לשון הברייתא עצמה קשה לי ומניין שאם רצה הקדש לעשות חדש שנה עושה וכי ברצון הגזבר הדבר תלוי ואולי נאמר כן משום דכתיב וחשב לו הכהן ולא כתוב ונתן על פי השנים אלא בחשבון הכהן הדבר תלוי ולפי מה שיראה שבח ההקדש יעלה (את) פדיונו ובתורת כהנים דורש מדרש זה מדכתיב עד שנת היובל שלא יכנס היובל כלום:

*ר"ל טפח על ארבע סלעים וארבעה פונדיונות והוא חמש סלעים וחמשה פונדיונים:

כסף משנה

ה כיצד דרך החשבון וכו'. משנה פ' שני דערכין (דף כ"ה) הקדישה שתים ושלש שנים לפני היובל נותן סלע ופונדיון לשנה. ומה שכתב ואם רצו הבעלים לפדותה וכו' מפורש בפרשת אם בחקותי ואם גאול יגאל את השדה המקדיש אותו ויסף חמשית כסף ערכך עליו וקם לו. ומ"ש וכן כל חומש האמור בתורה צריך שיהא הקרן עם התוספת חמשה וכו'. בפרק הזהב (דף נ"ד) בעיא דאיבעיא דתוספתא מלבר ופירש"י על ארבעה רבעים ממש כחמישי מן החוץ דהוה ליה לעשרים זוז חמש זוז. ומ"ש וכן אם פדתה אשתו של מקדיש: **ו** ומ"ש ואינו נותן שנה בשנה וכו'. משנה בפ"ו דערכין (דף כ"ב) אם אמר הריני נותן דבר שנה בשנה אין שומעין לו אלא נותן את כולו כאחד:

ח נשאר בינו ובין היובל שנה וכו'. רפ"ד דערכין (דף כ"ד) תנן אין מקדישין לפני היובל פחות משתי שנים ולא גואלים אחר היובל פחות משנה אחת אין מחשבים חדשים להקדש אבל הקדש מחשב חדשים ובגמרא ורמינהי מקדישין בין לפני היובל בין לאחר היובל וכו' רב ושמואל דאמרי תרוייהו אין מקדישין ליגאל בגירוע פחות משתי שנים וכיון דאין מקדישין בגירוע פחות משתי שנים יהא אדם חס על נכסיו ולא יקדיש פחות מב' שנים ופירש"י וקא אמרי רב ושמואל דהמקדיש פחות משתי שנים לפני היובל אין כאן דין גירוע ואם בא לגאלה נותן חמשים סלעים דגבי גירוע כתיב על פי השנים הנותרות ונגרע ומיעוט שנים שתים ועלה טובה קמ"ל מתני' שיהא אדם חס על נכסיו ולא יקדיש פחות משתי שנים שלא יפסיד מ"ה סלעים. ואמרינן תו בגמ' (דף כ"ה) ת"ר מנין שאין מחשבים חדשים עם הקדש ת"ל וחשב לו הכהן את הכסף ע"פ השנים הנותרות שנים אתה מחשב ואי אתה מחשב חדשים מניין שאם אתה רוצה לעשות חדשים לשנה עושה ה"ד כגון דאקדשה בפלגא דארבעין ותמני ת"ל וחשב לו הכהן מ"מ. וכתב רבינו ז"ל בפירוש המשנה פי' שאם הקדיש שדהו בתוך שנת מ"ח אין המקדיש יכול לומר לו תחשוב עמי כפי מה שראוי לשנה זו ולחדשים ותוכל פדיונה לפי שאין מחשבים חדשים להקדש אבל אם רצה הגזבר לחשב השנה והחדשים שתי שנים ותוכל מהבעלים לפדותה שני סלעים ושני פונדיונות על כל זרע חומר ה"ז מותר עכ"ל. והם דבריו בכאן ורש"י פירש בע"א: וכתב הראב"ד א"א אמת שכך כתוב בספרים וכו'. ודברי רבינו מבוארים שאין המקדיש יכול לכוף לכהן לחשוב לו חדשים אבל אם רצה הכהן לחשב לו חדשים מותר והיא גופא קמ"ל שאע"פ שאין זה שבח ההקדש רשאי הוא לעשות כן. ומ"ש רבינו לפי שאין מחשבין חדשים להקדש אריישא דמילתא קאי דקתני נשאר בינו ובין היובל שנה:

הקדיש

הרדב"ז

ה כיצד דרך החשבון וכו'. פרק אין מקדישין במשנה הקדישה שתים ושלש שנים לפני היובל נותן סלע ופונדיון לשנה ואם אמר הריני נותן שנה בשנה אין שומעין לו אלא נותן כולו כאחת אחד הבעלים ואחד כל אדם מה בין הבעלים וכל אדם אלא שהבעלים נותנין חומש וכל אדם אין נותנין חומש ואמרינן בברייתא טעמא דכתיב וחשב לו הכהן את הכסף עד שיהיה כסף כלו כאחד: וכן אם פדאת אשתו וכו'. איכא למידק אשה שהקדישה שדה אחוזה שלה ופדאה אם חייבת להוסיף חומש או לא כדאשכחנא גבי מעשר שאם פדאה המעשר שלה אינה מוסיפה חומש. וי"ל דהתם גזרת הכתוב הוא דכתיב איש ממעשרו ולא אשה אבל בשדה אחוזה לא כתיב מיעוטא הילכך הרי היא כשאר כל אדם:

ח נשאר ליובל וכו'. כל זה מבואר במשנה שהעתקתי לעיל:

ז נשאר בינו ובין היובל שנה וכו'. שם במשנה אין מקדישין לפני היובל פחות משתי שנים ולא גואלין אחר היובל פחות משנה אחת אין מחשבין חדשים להקדש אבל הקדש מחשבין חדשים ת"ר מנין שאין מחשבין חדשים להקדש ת"ל וחשב לו הכהן את הכסף על פי השנים הנותרות שנים אתה מחשב ואי אתה מחשב חדשים מנין שאם אתה רוצה לעשות חדשים לשנה עושה היכי דמי כגון דאקדשה בפלגו דארבעין ותמני ת"ל וחשב לו הכהן מ"מ וכן היא הנוסחא בפירוש רש"י והתוס' ומה שהקשה הראב"ד ז"ל איכא לתרוצי שאם הדבר ברור לנו שרוצה על כל פנים לגאול אז טוב להקדש שלא יעשה מהחדשים שנה אבל אם אין הדבר ברור שמא לא ירצה לגאול שאומר וכי על שנה ותני אתן חמשים סלעים ויניח אותה ביד ההקדש וביובל הלא לכהנים לפיכך גזרת הכתוב הוא שיהיה הדבר מסור לגזבר ההקדש אם רואה שיש תועלת להקדש לעשות מהחדשים שנה יעשה ואם לאו לא יעשה כגון שרואה שהבעלים חפצים לגאול ובזה עלה נסחת הספרים ודברי רבינו כהוגן ואין צריך להגיה ובעל מגדל עוז העתיק הבקיאות ולא תירץ בקושיות הראב"ד כלום וסמך על גרסת הספרים (ועיין בתשובה ח"ב ד' פ"א סי' רפ"ז):

ט לפיכך אין ראוי לאדם וכו'. שם במשנה אין מקדישין לפני היובל פחות משתי שנים ואין גואלין אחר היובל פחות משנה אחת ואמריק עלה רב ושמואל דאמרי תרוייהו אין מקדישין ליגאל בגירוע כסף פחות משתי שנים וכיון שאין מקדישין בגירוע כסף פחות משתי שנים יהא אדם חס על נכסיו ולא יקדיש פחות משתי שנים הילכך מתני' עצה טובה קמ"ל:

הקדיש

משנה למלך

ה וכן אם פדתה אשתו של מקדיש וכו'. וכן כתב כ"מ דין ג' ואם פדה אותן שמקדיש או אשתו או יורשיו מוסיף חומש וכן כתב כ"מ דין ב' ואחד המקדיש עצמו או אשתו או היורש מוסיפים חומש כמו שביארנו. ודע שכל המחלוקות שבלו שגויות כת"כ וכתב גבי שדה אחוזה כתיב ואם

לחם משנה

בחמשים נמצא לפי זה שלשים שלא שהם ל' פעמים שני אלפים וחמש מאות שהם ע"ה אלפים וזהו שכתב רבינו ז"ל נמצאת למד שהמקום היה ברובעו ע"ה אלף וכו' כלומר כיון דבית סאה הם חמשים על נ' בהם שני אלפים וחמש מאות לפי חשבון זה עלה שלשים שהם המנין הזה:

ח נשאר בינו ובין היובל שנה וחדשים כו'. בברייתא (דף כ"ה) אמר מנין שאם אתה רוצה לעשות חדשים לשנה (עושה) ה"ד כגון דאקדשה בפלגא דארבעין ותמני ת"ל וחשב לו כו'. וכתב הר"א ז"ל בהשגות ב' פירושים בברייתא, הא' דמאי דקאמרה מנין שאם וכו' ר"ל אע"פ שאמרתי שאין מחשבין חדשים להקדש לא תימא לגריעותא דידיה דאם נשארו ט' חדשים משנה הוי כאילו נשלמה השנה וגורע מפדיונו השנה ההיא אלא אדרבה נעשה החדשים שנה לתועלת ההקדש ואותם החמשה חדשים שנשארו נחשוב

מגדל עוז

ביצד דרך החשבון כו' עד בשתי שנים או יתר. פרק אין מקדישין (דף כ"ט): נשאר בינו לבין היובל וכו' עד אתה מחשב חדשים:

כתב הראב"ד ז"ל אמת שכך כתוב בספרי וכו': ואני אומר מה שאלנו באולי אלני בודאי שגזילת הכתוב הוא בערכין פ' אין מקדישין (דף כ"ה) גמ' מתני' דאין מחשבין דגרסינן תנו רבנן מנין שאין מחשבין חדשים עם ההקדש ת"ל וחשב לו הכהן את הכסף על פי השנים הנותרות שנים אתה מחשב ואי אתה מחשב חדשים ומנין שאם (רצה הקדש) לעשות חדשים ש"ה עושה והיכי דמי כגון דאקדשה בפלגו דארבעין ותמני תלמוד לומר וחשב לו (הכל) מ"מ ע"כ. ופירש"י ז"ל השנים הנותרות על מה שנותר חשוב שנים לעשות חדשים שנה לחשב אותן חדשים שעלו כאילו הן שנה והוי רווחא דידיה והיכי דמי דאקדשה בפלגו דמ"ח דאי חשבת לחדשים שעלו שנה בגורם הוו להו פחות משתי שנים ואינה נגאלת עכ"ל. ובכר פירש הוא ז"ל למעלה תחלת הפרק באותה שמועה עצמה פירוש מרווח בארוך והביא מה שאמרו רב ושמואל בבכורות פרק יש בכור דהמקדיש פחות משתי שנים לפני היובל אין כאן דין גירוע ואם בא לגאלה נותן חמשים שלמים דגבי גירוע כתיב ע"פ השנים הנותרות ונגרע עכ"ל. למדנו כי הכל לתועלת ההקדש ובדברי ר"מ ז"ל אלא שהראב"ד ז"ל היה מפרש כאולי לחדשים הבאים כשנים ורש"י ז"ל פירש החדשים היוצאים וכשאינה נגאלת הוה ליה רווחא דהקדש וכדאסיקנא שמעתא דעצה טובה קמ"ל וכן כתב ר"מ ז"ל בסמוך ומה שאמר בת"כ פרשת בהר סיני פ"ו כך הוא מניין אם רצה לעשות חדשים שנה יעשה תלמוד לומר וחשב עם קונהו משנת המכרו לו והשיב את העודף לאיש אשר מכר לו ע"כ. ונמצאו דברי ר"מ ז"ל נכונים על דרך הגמרא ומקובלים מפי הראשונים: לפיכך אין ראוי לאדם כו' עד נמדדין עמה. פרק אין מקדישין בערכין (דף כ"ד):

י הקדיש שדהו בשנת היובל עצמה אינה מקודשת. וכהן ולוי שהקדישו בשנת היובל עצמה הרי זו מקודשת: יא כשם שגואלין לעולם כך מקדישין לעולם: יב המקדיש את שדהו אחר היובל אינה נפדית בגרעון כסף עד שיגמר שנה אחר היובל. לפי שאין מחשבין חדשים להקדש. לפיכך אם רצה הפודה ליתן חמשים שקל לכל זרע חומר הרי זה פודה אפילו ביום שאחר היובל ואינו גורע כלום: יג כשמודדין אין מודדין אלא מקומות הראויין לזריעה. היו שם סלעים גבוהים עשרה טפחים או נקעים מלאים מים עמוקים עשרה טפחים אין נמדדין עמה. פחות מכאן נמדדין עמה: יד היו בה מקומות נמוכות עשרה או יותר ואין בהן מים *נמדדין בפני עצמן ומחשבין להם מה שראוי להם:

היתה

השגת הראב"ד

*נמדדין בפני עצמן ומחשבין להם מה שראוי להם. א"א איני יודע מה הן בפני עצמן שהרי נמדדין עמה לפי הגמרא:

הרדב"ז

י הקדיש שדהו בשנת היובל עצמה וכו'. פלוגתא דרב ושמואל ופסק כשמואל דאמר אינה קדושה כל עיקר וטעמא דשמואל ק"ו ומה מכורה כבר יוצאה שאינה מכורה אינו דין שלא תמכר וה"ה שלא תוקדש והכי דייק קרא דכתיב משנת היובל משנה שאחר היובל מדלא כתיב בשנת היובל והכי ריהטא סוגיין כשמואל והו דקי"ל הילכתא כשמואל בדיני והאי דינא הוא ולא איסורא:

וכהן ולוי שהקדישו וכו'. שם במשנה הכהנים והלויים מקדישין לעולם וגואלין לעולם בין לפני היובל בין לאחר היובל:

יב המקדיש את שדהו וכו'. שם במשנה אין מקדישין לפני היובל פחות משתי שנים ואין גואלין אחר היובל פחות משנה אין מחשבין חדשים להקדש ומפרשינן לה אין גואלין בגירוע כסף פחות משנה אלא נותן חמשים שקלים אם רוצה לגאול וטעמא משום דאין מחשבין חדשים להקדש:

יג כשמודדין אין מודדין וכו'. שם במשנה היו שם נקעים עמוקים עשרה טפחים או סלעים גבוהים עשרה טפחים אין נמדדין עמה פחות מכאן נמדדין עמה ומקשינן עלה וליקדשו באנפי נפשייהו אמר מר עוקבא בר חמא הכא בנקעים מלאים מים דלאו בני זריעה נינהו אי הכי פחות מכאן נמי הנהו נגאי דארעא מיקרו סידרי דארעא מיקרו:

יד היו בה מקומות נמוכות עשרה וכו'. כתב עלה הראב"ד ז"ל איני יודע מהו בפני עצמן שהרי נמדדין עמה לפי הגמ' ע"כ. ויש ליישב דברי רבינו דהא מוקמינן מתני' בנקעים דאית בהו מים וכן סיפא דקתני פחות מכאן נמדדין עמה במלאים מים נמי דנגאי

כסף משנה

י הקדיש שדהו בשנת היובל עצמה אינה מקודשת. בפ"ז דערכין (דף כ"ד) פלוגתא דרב ושמואל ופסק כשמואל כדיני ועוד דסתמא דמתני' וברייתא כוותיה:

וכהן ולוי שהקדישו וכו'. בסוף ערכין (דף ל"ג:) תנן הכהנים והלויים מקדישים לעולם וגואלים לעולם שנאמר גאולת עולם תהיה ללוים:

יב המקדיש שדהו אחר היובל וכו'. משנה כתנאיה בסמוך אין מקדישין לפני היובל פחות משתי שנים ולא גואלין לאחר היובל פחות משנה אחת ופי' בגמרא דה"ק אין מקדישין ליגאל בגירוע פחות משתי שנים וא"כ כי קתני ולא גואלים לאחר היובל פחות משנה היינו ליגאל בגירוע דומיא דרישא:

יג כשמודדין אין מודדין אלא מקומות הראויים לזריעה וכו'. משנה בפ' ו' דערכין (דף כ"ה) היו שם נקעים עמוקים י' טפחים או סלעים גבוהים עשרה טפחים אינם נמדדין עמה פחות מכאן נמדדין עמה ובגמ' ולקדשו באפי נפשייהו וכו' אמר מר עוקבא בר חמא הכא בנקעים מלאים מים עסקינן דלאו בני זריעה נינהו. ועל מ"ש רבינו היו בה מקומות נמוכות עשרה או יותר ואין בהם מים נמדדין בפני עצמן ומחשבין להם מה שראוי להם, כתב הראב"ד א"א איני יודע מה הן בפני עצמן שהרי נמדדין עמה לפי הגמ' עכ"ל. ואיני יודע היכן ראה בגמרא דנמדדין עמה דהא כי סד"א דמיירי כשאין בהם מים אקשי ולקדשו באפי נפשייהו משמע דאי היה אמר דקדשי באפי נפשייהו הוה ניחא ליה וכי שני ליה דמתני' במלאים מים משמע דכי אינם מלאים מים קדשי באפי נפשייהו ונפקותא דקדשי באפי נפשייהו

לחם משנה

נחשוב בשנה ואין מגרע מפדיונו השנה ההיא וברייתא איירי באקדשה בפלגא דשנת מ"ש והוי ג' שנים ויתן ג' סלעים וג' פונדיונים ובגמ' דאמר ה"ד דאקדשה בשנת מ"ה אינם דברי הגמ' אלא טעות מפרש היה שפירש כן ודעתו של אותו מפרש היה לפרש כדעת הרמב"ם ז"ל אבל עיקר הפירוש אינו אלא כמ"ש. עוד כתב הר"א פירוש שני וייטב הגירסא ואמר שאע"פ שנאמר שהם דברי הגמרא אפשר לפרש פירוש שני בשנה לתועלת הקדש לומר דהוי כאילו חסרה השנה וצריך ליתן ב' שקלים וז"ש אפשר ר"ל ש זה רצה ה קדש לעשות חדשים משנת מ"ה כו' והוא כפירוש רש"י ז"ל. עוד הקשה בלשון הברייתא דתלה הדבר בגזבר ותירץ משום דהכתוב תלאו בכהן ודעת רבינו ז"ל לפרש שאם רצה הגזבר לחשוב בחדשים שנה ויתן שני שקלים הרשות בידו ולשון הגמ' נוטה יותר לפירושו וכמו שהודה הר"א ז"ל עצמו אף על פי שהקשה לו מכח הסברא:

י הקדיש שדהו בשנת היובל עצמה אינה מקודשת וכו'. בריש פרק אין מקדישין (דף כ"ד) מחלוקת רב ושמואל ואמרינן התם מתקיף לה רב יוסף בשלמא לענין מכירה דפליג שמואל עליה דרב דאיכא למימר ק"ו ומה מכורה כו' אלא הכא מי איכא למימר ק"ו והתנן כו' ותירצו שמואל כר"ש ס"ל דאמר נכנסין ולא נותנין והשתא איכא לאתמוהי על רבינו ז"ל דפסק לקמן בפ' זה כר"י דאמר נכנסין לתוכה ונותנין דמיה איך פסק כאן כשמואל שלכאורה הם דברים סותרים. וי"ל דהתם אמרינן בגמ' מ"ט דרב דאמר קרא ואם משנת היובל בכלל כו' והקשו שם התוס' מה שאלה הגמרא מ"ט דרב הא רב לית ליה ק"ו והעלו שם בשם מ"ו הרמ"ך דלרב בעינן תרתי דלא ליהוי ק"ו וגם דמקרא דמשנת היובל לישתמע שנת היובל בכלל ולשמואל הוצרך הק"ו לומר דאפי' רבי דאמר שנת היובל בכלל מודה משום ק"ו ותרוייהו אליבא דרבי פליגי אבל לרבנן לא הוי בעי לשמואל ק"ו וא"כ אנן דקי"ל כרבנן דלא ...ין רלשון והמשים בכלל בלא ק"ו אינה קדושה דמשנת היובל משמע אחר היובל דלא הוצרך ק"ו אלא אליבא דרב:

יב המקדיש שדהו אחר היובל וכו'. וא"ת כשהקשו בגמרא (דף כ"ד:) לרב ממתני' דלא גואלין לאחר היובל פחות משנה ותירצו מאי אחר יובל באמצע יובל אמאי לא תירצו אחר ממש ובכי האי גוונא דקאמר רבינו דאם אין שנה אחת אחריו לא יפדה בגרעון כסף. ותו קשיא כיון דהוא פסק כשמואל איך כתב לשון המשנה כרב שנראה שמפרשו כדברי רב אע"פ שאין זה כ"כ קושיא דבדין שמואל מודה לרב ורש"י ז"ל כתב שם וז"ל בשלמא לשמואל פחות משנה קאמר דקמ"ל מתני' דבשנת היובל עצמה אם הקדישה אין צריך ליגאל דלא קדשה ע"כ. ולכאורה נראה דלשמואל לא מפרשינן לה גאולה לאחר היובל בגירוע לפי שאין מחשבין דהיינו כתירוצא דרב וא"כ קשיא לפירושו ג"כ דלשמואל נמי אי מתני' למעוטי שנת היובל עצמה דאם הקדיש בה אינה מקודשת לימא מתני' אין גואלין אלא לאחר היובל כלומר דאם הקדישה ביובל אינה מקודשת מאי לאחר היובל פחות משנה דקאמר. ונראה לתרץ לכל ולומר דהך פירוש דפריש רבינו הוי לשמואל וגמ' הכי קא מקשי בשלמא לשמואל דקאמר בשנת היובל אינה קדושה שפיר קאמר אין גואלין לאחר היובל פחות משנה דאי ליכא שנה אחר היובל אין כאן גירוע אבל לרב דאמר דשנת היובל קדושה והוי שנת יובל מן המנין דאית ליה כר"י דאמר שנת נ' עולה לכאן ולכאן כדאמר לעיל מיניה א"כ אם הקדישה ביובל ועבר שנת היובל לבד הא איכא גירוע שנה דהוא שנת היובל עצמו א"נ יש לפרש ע"פ רש"י בשלמא לשמואל קמ"ל מתני' כו' וה"ק אע"ג דלפי פירוש זה דאמרינן דמפרש שמואל דהיינו אין גואלין בגירוע אחר היובל פחות משנה לא אשמעינן מתניתין מידי שכבר קאמרה סיפא אין מחשבין מ"מ אמרינן דאתא לאפוקי יובל עצמו אבל לרב קשה אבל לעולם כ"ע מודו דאפילו לפי סברת המקשה פירוש מתני' לשמואל הוי אין גואלין בגירוע אחר היובל פחות משנה. ואפשר שזו היא כוונת רש"י ז"ל:

יג יד פחות מכאן נמדדין עמה. היו בה מקומות נמוכות וכו' מחשבין להם מה שראוי להם כו'. בפ"ז מהלכות אישות כתב דאם אינם מלאים מים נמדדין עמו משמע דמפרש כפי' הר"א שם במאי דמקשה גמ' (דף כ"ה) וליקדשו באנפי

משנה למלך

ואם גאל יגאל את השדה ודרשינן בת"כ ואם גאל יגאל לרבות את האשה ואם גאל יגאל לרבות את היורש והני תרי דדריש חד הוא מוא"ו שנוספת במלת ואם וחד מכפל הגאולות וכמ"ש הרב קרבן אהרן וכי האי גוונא אמרינן בריש תמורה גבי ואם המר ימיר דר"מ דריש לאתויי אשה ויורש ואמרינן דחד דרש מהכפל וחד דרש מוא"ו שנוספת בואם וכדאיתא התם ודרשא זו היא מ"ש רבינו בפ"ד דמיירי במקדיש שדה אחוזה וגבי מקדיש ביתו כתיב ואם המקדיש יגאל את ביתו ודרשינן בת"כ ואם המקדיש יגאל לרבות את האשה ואם המקדיש יגאל לרבות את היורש והתם נמי איכא תרי רבויי וי"ו נוספת ומלת המקדיש דהל"ל ואם יגאל ודרשא זו היא מ"ש רבינו בפ"ה דמיירי במקדיש ביתו וגבי מקדיש שאר הדברים כתיב ואם גאל יגאלנו ודרשינן בת"כ ואם גאל יגאלנה לרבות את האשה ואם גאל יגאלנה לרבות את היורש ודרשה זו היא מ"ש רבינו בפ"ז דהם מיירי בכלל ההקדשות ומרן בפ"ד לא רמז לנו מקום דין זה ובפ"ה כתב דברים ונחים אמרו דגבי מעשר כתיב ואם גאל יגאל לרבות את היורש ע"כ. ומ"מ אף כפי דברי מרן דרבינו למד ממעשר לקדש עדיין לא תקן אשה מנין גם בפ"ז לא כתב שם מרן כלל והאמת הוא מה שכתבנו. ודע דמאי דאמרינן לרבות את היורש אין הכוונה בחיי המקדיש וכהסיא דאמרינן בפ"ו דערכין (דף נ"ה) גאלה בנו יוצאה לאביו ביובל אלמא דבנו כאיהו חשיב וכן פסק רבינו בפ"ד דין כ' הכא לא שייך כלל חדא דהתם בנו דוקא ולא שום יורש אחר ואפי' בת וה"ה אחד מיורשיו קאמר ועוד דגבי מעשר שני נמי כתיב ואם גאל יגאל ודרשינן לרבות היורש והתם מיירי בלאחר מיתה וכמו שכתב רבינו בריש פ"ה מה' מע"ש והכי מוכח סוגית ההלכה פ"ק דזבחים (דף ו') ומשנה ערוכה שנינו בפ"ה דמעשר שני מ"ד מערימין על מעשר שני כיצד אומר אדם לבנו ולבתו הגדולים כו' אלמא דבנו ובתו אינם מוסיפים חומש א"כ גבי הקדש מאי דאמרינן לרבות היורש הוא לאחר מיתת המקדיש דס"ד דלא חייב הכתוב חומש אלא במקדיש עצמו ולא במי שבא לו בירושה קמ"ל דמוסיף חומש ואשה דמרבינן הוא משום דאשתו כגופו והוה ליה כאילו הוא שדה וצריך ליתן חומש. וא"ת מנא לן דכי רבי קרא לאשה גבי חומש הוא בפודה הקדש של בעלה אימא דקרא לא אתא אלא לרבות פודה הקדש שלה דמוסיפה חומש וכי הא פשיטא ולמה לי קרא הא גבי תמורה אמרינן דאיצטריך קרא ואם המר ימיר לרבות האשה והתם מיירי בקרבן שהקדישה היא, הא לא קשיא כלל משום דהתם איצטריך למלקות דסד"א כי כתיב איש ואשה כי יעשו מכל חטאת האדם שוה הכתוב אשה לאיש לכל עונשין שבתורה היינו מילי עונש דכין יחיד בין דציבור אבל תמורה לא ומש"ה איצטריך לרבות אשה גבי תמורה וכדאיתא בריש פ"ק דתמורה אבל הכא ע"כ כי אתא קרא הוא לרבות בפודה הקדש של בעלה דמוסיפה חומש:

כשתצא

מגדל עוז

היו בה מקומות נמוכות כו' עד שראוי להם: כתב הראב"ד איני יודע מהו בפני עצמן שהרי נמדדין עמה לפי הגמרא: ואני אומר זה תלמוד ערוך הוא פרק אין מקדישין (דף כ"ה) דתנן היו שם נקעים עמוקים י' טפחים או סלעים גבוהים י' טפחים אין נמדדין עמה פחות מכן נמדדין עמה ע"כ. ואקשינן עלה בגמרא וליקדשו באנפי נפשייהו וכו' עד דמסיק אמר מר עוקבא הכא בנקעים מלאים מים עסקינן דלאו בני זריעה נינהו דיקא נמי כו' והכי נמי תייתי לה בבבא בתרא והרבה מקומות בתלמוד הנה עיניך לנוכח כי האין שם מים אשר ראויין לזריעה נמדדין בפני עצמן

טו היתה מלאה אילנות אע"פ שלא פירש הרי הקדיש גם האילנות שכל המקדיש בעין יפה הוא מקדיש *ומחשבין את האילנות בשוייהן והקרקע מודדין אותה ויהיה ערכה סלע ופונדיון לכל שנה ולכל זרע חומר כמו שבארנו:

טז [א] המקדיש את השדה שאינה ראויה לזריעה והיא הנקראת טרשין פודין אותה בשויה. וכן המקדיש את האילנות בלבד פודין אותן בשוייהן:

יז היו האילנות שלשה אילנות לתוך בית סאה ולא פירש שהאילנות בלבד הוא שהקדיש הרי זה הקדיש את הקרקע ואת האילנות שביניהן. אבל אם היו האילנות נטועים *כל שלשה אילנות ביתר מבית סאה או בפחות או שהקדישן זה אחר זה הרי זה לא הקדיש את הקרקע ולא את האילנות שביניהם:

א סמ"ג עשין קלא:

השגת הראב"ד

*ומחשבין האילנות בשוייהן והקרקע מודדין. א"א אינו כן אלא שהן נפדין על גבי השדה ואע"ג דאמר רב הונא הכי בערכין שמעתיה דרב פפא דהוא בתרא מחויא דלא ס"ל הכי דוק ותשכח:

השגת הראב"ד

*כל שלשה אילנות. א"א זה אינו מחוור, עכ"ל:

הקדיש

נפשייהו היינו ודאי שמחשבין מה שראוי להם שדבר פשוט הוא שאינם שוים כמו שאר השדה ומע"ש שרש"י פירש וליקדשו הנך נקעים באפי נפשייהו וליפרקו נמי לפי החשבון חמשים לבית כור ומה הגמ' יש במה שאין נמדדין עמה הא איננו נמי כפי מיפרקי עכ"ל. מ"מ כיון דאין פירושו מוכרח ואפשר לפרש כדפרישית לא ידקדק לומר שהרי נמדדין עמה לפי הגמרא:

טו היתה מלאה אילנות וכו'. (ריש פ' יש בערכין דף י"ד) אמר רב הונא הקדיש שדה מליאה כשהוא פודן פודה אילנות בשויין וחוזר ופודה קרקע בית זרע חומר שעורים בחמשים שקל כסף אלמא קסבר רב הונא (אדם) מקדיש בעין יפה מקדיש:

טז המקדיש את השדה שאינה יפה לזריעה וכו'. שם אמר ר"פ הקדיש (טרשין) פודן בשויין מאי טעמא בית זרע אמר רחמנא והני לאו בני זריעה נינהו וכו' הקדיש אילנות פודן בשויין מאי טעמא בית זרע אמר רחמנא ולא אילנות:

יז היו האילנות ג' אילנות לתוך בית סאה וכו'. ברייתא שם (דף י"ד) הקדיש ג' אילנות ממטע י' לבית סאה ה"ז הקדיש את הקרקע ואת האילנות שביניהם כשהוא פודה פודה בית זרע חומר שעורים בחמשים שקל כסף פחות מכן או יתר על כן או שהקדישן בזה אחר זה ה"ז לא הקדיש לא את הקרקע ולא את האילנות שביניהם ולא עוד אלא אפי' הקדיש אילנותיו ואח"כ הקדיש קרקע כשהוא פודה את האילנות בשוייהן וחוזר ופודה קרקע בית זרע חומר שעורים בחמשים שקל כסף. ופירש"י הקדיש ג' אילנות נטועים ומפוזרין כסדרן ממטע י' לבית סאה שאם היו י' מפוזרים בדרך אילו היה מחזיקין בית סאה זו היא נטיעת אילנות וכל קרקע שביניהם צריך להם לפיכך אם הקדישן הרי זה הקדיש קרקע שביניהם וכו'. פחות מכן אם היו נטועים בפחות ממטע י' לבית סאה או ביותר מכן אין זה סדר נטיעת אילנות ולא הקדיש אלא אילנות וכשהוא פודן בשווייהן. זה אחר זה לא קנה הקדש קרקע שאין קנין קרקע אלא לג' אילנות כדאמרינן בבתרא. ולא עוד ולא אלו בלבד נפדין בשווייהן שאין עמהם הקדש קרקע [כלל אלא אפי' הקדיש האילנות שאין נטועים כסדר ואח"כ הקדיש קרקע] דאיכא למימר ליפרקו אגב ארעייהו אפ"ה הואיל ולא קדשו יחד פודה אילנות בשוייהן והקרקע נפדית בית זרע חומר שעורים בחמשים שקל כסף עכ"ל. ורבינו נראה שגורס הקדיש שלשה אילנות לתוך בית סאה והא דקתני ברישא דברייתא כשהוא פודה בית זרע חומר שעורים בחמשים שקל כסף כלומר שהם נפדים אגב קרקע ולא בפני עצמן והשמיטו רבינו משום דבגמ' מותיב מינה לרב הונא דאמר פודה אילנות בשוייהן וחוזר ופודה קרקע בית זרע חומר שעורים בחמשים שקל כסף ומוקי לה כר"ש דאמר מקדיש בעין רעה מקדיש והוא ז"ל פסק לעיל בסמוך כרב הונא: והראב"ד כתב א"א אינו כן אלא שהם נפדים על גבי השדה ואע"ג דאמר רב הונא הכי בערכין וכו'. וטעמו מדגרסינן בפ' הנזכר אמר ר"פ הקדיש אילנות פודה בשוייהן ופריך בגמ' אמאי וליקדשו אגב ארעייהו וליפרקו אגב ארעייהו וכ"ת אילנות הקדיש ארעא לא הקדיש והאמרי נהרדעי מאן דמזבן ליה דיקלא לחבריה קני ליה משיפולא ועד תהומא ושני לאו מי אתמר עלה בבא מחמת טענה ופירש"י מחמת טענה שטוענו שהזכיר לו שם קרקע ע"כ. ומדאקשינן לר"פ ליפרקו אגב ארעייהו ואיצטריך לשנויי משמע דהכי ס"ל דכל היכא דהקדיש ארעא ואילנות מיפרקו אגב ארעייהו. וכתב עוד הראב"ד בזה לקמן בפ' זה ואני אומר שאין זה מוכרח דאפשר דלפי שיטת המקשה השיב לו וליה לא ס"ל, והראב"ד עצמו הרגיש בזה וכתב ומיהו דלא ס"ל הכי נראה מלשון זה שאינו מוכרח לומר כן:

המקדיש

דנגאני דארעא מיקרו ולפיכך נמדדין עמה כלומר מעביר עליהם החבל ומודד והולך כיון שאינם ראויים לזריעה אבל נקעים פחותים מעשרה ואין בהם מים שהרי הן ראויין לזריעה אינו מבליע אותם בחבל המדה אלא נמדדין בפני עצמן ומחשבין מה שראוי להן שהרי הגדדין והעומק שלהם ראויים לזריעה ויליף לה מדמקשי תלמודא וליקדשו באנפי נפשייהו ומוקי לה במלאים מים משמע שאם אינם מלאים מים קדשי באנפי נפשייהו דאפילו לא הקדיש אלא תרקב שדה מקרי וקדוש הילכך בראויים לזריעה תליא וכי היכי דנקעים גדולים וגבוהים עשרה דלית בהו מיא דראויים לזריעה נמדדין בפני עצמן דוק והשכח שעלו דברי רבינו על נכון:

טו היתה מלאה אילנות וכו'. פרק יש בערכין אמר רב הונא הקדיש שדה מלאה אילנות כשהוא פודה פודה את האילנות בשויין וחוזר ופודה קרקע בית זרע חומר שעורים בחמשים שקל כסף אלמא קא סבר רב הונא מקדיש בעין יפה מקדיש ואפילו לדעת הראב"ד דסבר דרב פפא פליג עליה דרב הונא ובתרא הוא מ"מ הלכה כרב הונא דקאי כר"ע דאמר המוכר בעין יפה מוכר וכן המקדיש ולא קי"ל כר"ש דאמר המקדיש בעין רעה מקדיש ואפילו רבנן דפליגי עליה דר"ע במוכר מודו דמקדיש בעין יפה מקדיש והכי איתא פ' המוכר את הבית הילכך יפה פסק רבינו כרב הונא:

טז המקדיש את השדה שאינה ראויה וכו'. פרק יש בערכין אמר רב פפא המקדיש טרשין פודן בשווין מ"ט בית זרע אמר רחמנא והני לאו בני זריעה נינהו לא גאלן יוצאין ביובל מאי טעמא שדה אמר רחמנא כל שהו: וכן המקדיש אילנות. שם מימרא דרב פפא הקדיש אילנות פודה בשוויהן מ"ט בית זרע אמר רחמנא ולא אילנות ואקשינן עלה וליקדשו אגב ארעייהו וליפרקו אגב ארעייהו וכ"ת אילנות אקדיש קרקע לא אקדיש והא אמרי נהרדעי מאן דזבין דקלא לחבריה קני ליה משיפולא ועד תהומא לאו מי אתמר עלה בבא מחמת טענה כלומר שהקונה אומר שהזכיר לו קרקע אבל מן הסתם אם הקדיש לא הקדיש קרקע ואפשר דמכאן למד הראב"ד ז"ל דרב פפא פליג עליה דרב הונא דהא הכא המקדיש בעין רעה מקדיש ולא הקדיש קרקע עם האילנות ולפיכך פודה אותם בשווין ולא אגב ארעא וא"כ יקשה על רבינו היכי פסיק הא דרב הונא דאתיא כמ"ד המקדיש בעין יפה מקדיש והא דרב פפא דאתיא כמ"ד המקדיש בעין רעה מקדיש. וי"ל דלא פליגי דמודה רב פפא דהמקדיש בעין יפה מקדיש דלית לן למימר דשבק ר' עקיבא ורבנן ופסיק כר' שמעון אלא דסבר רב פפא שאין מכניסין בכלל עין יפה מה שאינו בכלל לשון המקדיש דבשלמא המקדיש קרקע שיש לו בה אילנות כיון שלא פירש הרי האילנות בכלל שהרי האילנות בתר קרקע גרירי אבל המקדיש אילנות אין בכלל הקדשו קרקע דקרקע לאו בתר אילנות גריר והשתא הוו תרווייהו הלכתא:

יז היו האילנות שלשה לבית סאה וכו'. שם בברייתא הקדיש שלשה אילנות הרי זה הקדיש את הקרקע ואת האילנות שביניהם כשהוא פודה בית זרע חומר שעורים בחמשים שקל כסף. וא"ת דהך ברייתא מקשינן לרב הונא ומוקמינן לה כר"ש דאמר המקדיש בעין רעה מקדיש. וי"ל דלא מוקמינן לה כר"ש אלא משום דקתני סיפא פודה וחוזר ופודה אבל רישא שפיר מתוקמא כרב הונא דהא דקתני פודה בית זרע חומר שעורים וכו' מלבד שפודה את האילנות בשווין והא דאמרינן לעיל דהמקדיש אילנות לא הקדיש קרקע היינו כגון שפירש: אבל אם היו האילנות וכו'. שם בברייתא פחות מכן או יתר על כן או שהקדישן בזה אחר זה הרי זה לא הקדיש לא את הקרקע ולא את האילנות שביניהן פירוש שהקדישן בזה אחר זה כגון שהיו שלשה אילנות לבית סאה ולא הקדיש שלשתן בבת אחת אלא זה אחר זה לא קנה קרקע ולא האילנות שביניהם אבל השלשה אילנות הוקדשו ופודה אותן בשווין והיינו דתניא ולא עוד אלא אפילו הקדיש אילנותיו ואח"כ הקדיש את הקרקע כשהוא פודה את האילנות בשווין וחוזר ופודה קרקע בית חומר שעורים בחמשים שקל כסף. וא"ת טעמא דהקדיש את האילנות ואח"כ הקדיש את הקרקע משום הכי פודה את האילנות בשווין אבל אם הקדיש את הקרקע אע"ג דאילנות אגב בתוכה קדשי שמין אותם אגב ארעא כאשר כתב הראב"ד ז"ל י"ל דמשום

האי

לחם משנה

באנפי נפשייהו וכאן נראה דמפרש בענין אחר כמ"ש הרב בעל כ"מ ז"ל ושם בהלכות איסור הארכתי:

טו היתה מלאה אילנות וכו' הקדיש גם האילנות כו'. פי' בא להשמיענו שהקדישן כדי שיפדה אותן בשווין ומ"ה תלי טעמא שכל המקדיש בעין יפה הוא מקדיש אבל אין לומר דהודיענו דלא תימא דלא הקדיש כלל האילנות דאי הכי איך תלי טעמא משום דכל המקדיש בעין יפה מקדיש אפי' מ"ד בגמ' בעין רעה מקדיש מודה שהקדיש האילנות ג"כ אלא שאומר שפודה אותן על גבי קרקע:

יז היו האילנות ג' לבית סאה כו'. המגיה כתב שהוא ט"ס וצריך להיות ממטע י' לבית סאה אבל הרב בעל כ"מ ז"ל כתב שכך גרסתו בגמ'. וג"ל ודאי כדברי הרב בעל כ"מ ויש סיוע לגירסא זו דהתוס' ז"ל בפ"ג דערכין (דף י"ד) הקשו מאי דאמרינן גבי מוכר ג' אילנות בפרק הספינה דמה' ועד ט"ז אמה קנה המתיהן ובינו בפ' כ"ד מה' מכירה מד' ועד ט"ז ומשמע מהתם דכשהם פחות מד' מקרי רצופין אבל מד' ועד ט"ז מקרי מפוזרין ומי"ו ואילך מקרי מפוזרין יותר מדאי וכאן בהקדש משמע דטפי משמונה מקרי רצופין ולא קנה דמטע י' לבית סאה מגיע לכל אילן ואילן כ"ו אמות דהוי טפי טובא מח' וקאמר דפחות מכאן לא הקדיש קרקע ותירצו בזה במוכר לא בעינן פיזור כולי האי וחזרו והקשו א"כ ביותר ממטע י' לבית סאה קאמר הכא דהוו מפוזרין יותר מדאי ולא קנה ושם אמר עד ט"ז דלא הוו מפוזרין יותר מדאי ועד ט"ז הוי פיזור טפי ממטע י' לבית סאה וא"כ כיון דאמרת דבמוכר לא בעי פיזור כולי האי ובהקדש בעי פיזור יותר היכא דהוי ט"ז אמאי לגבי מוכר לא מקרו מפוזרין יותר מדאי ולגבי הקדש מקרו והוצרכו לידחק לתרץ זה. אבל לגירסת רבינו ז"ל אתי שפיר דלעולם במוכר לא בעינן פיזור כולי האי והא דאמר הכא דביותר מכן הוי פיזור טובא הוא היכא דהוו יותר ממטע ג' לבית סאה דהוי יותר פיזור מי"ו אמה דהיכא גבי מוכר דבית סאה נ' אמה על נ' אמה והוי בין זה לזה יותר מי"ו דג' פעמים ט"ז הוי מ"ח ועדיין נשארו ב' אמות למנין הנ' שהם מפוזרים נוסף על הי"ו אמה ולכך קאמר דטפי מג' הוי פיזור יותר מדאי דגבי מוכר נמי כל כה"ג מקרי פיזור טובא:

הקדיש

מגדל עוז

עצמן ולכך כתב בבא ראשונה במלאים מים ובבא ב' בשאינן מלאים מים: היתה מלאה אילנות אע"פ שלא פירש וכו' עד כמו שביארנו: כתב הראב"ד זה אינו כן וכו': ואני אומר זו מחלוקת ישנה היא ורב הונא הוא דאמרה פרק יש בערכין (דף י"ד) וסוגיין נמי הכי אזלא בהסיה שמעתא וס"פ המוכר את הבית (דף ע"ב) ופ' המוכר את הספינה ויש לשם פנים לזה ולזה וכולם דברי אלהים חיים: המקדיש את השדה עד והקרקע לפי מדתה. פרק יש בערכין (דף י"ד):

האי קושיא מוקמינן לה כר"ש אבל לרבנן מקדיש בעין יפה מקדיש והוי כאילו הקדיש את האילנות תחלה ואח"כ הקדיש לקרקע: אלא דהכי קשיא מה חידוש השמיענו רבינו ולמה הוצרך לכתוב בבא זו השתא ומה היכא דהקדיש את הקרקע שהוקדש האילנות שבתוכה שמין את האילנות בשווין כ"ש היכא דהקדיש את האילנות תחלה ואח"כ הקדיש את הקרקע. וי"ל דטובא קמ"ל כיון שהקדיש את האילנות מקדיש עמהם הקרקע הצריך להם וכששמין את האילנות הרי הקרקע הצריך בכלל שומא הן וכשבאין לשום את הקרקע לא ישומו אלא אחר מינכו מה שצריך לצורך האילנות קמ"ל דאפילו בכה"ג שמין כל הקרקע לפי מדידתה ובכלל מה שצריך לאילנות. כנ"ל לתרץ דברי רבינו:

ט המקדיש שדה אחוזתו וכו'. פרק אין מקדישין (כ"ה:) פלוגתא דתנאי במשנה ופסק כר' יהודה הכהנים נכנסים לתוכה ונותנים את דמיה ומכאן סייעתא למה שהקשה הראב"ד לעיל מה הנאה יש לו להקדש למנות השנים לשנה הלא טוב הוא להקדש שאם ירצו הבעלים לגאול יתנו נ' שקלים ואם לא יגאל תצא ביובל לכהנים ויתנו דמיה לבדק הבית וצריך לתרץ לפי גרסת הספרים דגזירת הכתוב הוא דמחשבים השנים לשנה והכתוב מסרו לגזבר ההקדש בין שיש בזה תועלת ההקדש או הפסדו דהם רחמנא עליה דמקדיש שיוכל לגאול ואפילו סמוך ליובל שנה וחדשים שלא יפסיד שדהו הילכך אם בא לגאול בפלגו דמ"ח נותן שני סלעין ושני פדיונין וגואל שדהו:

כ נאלה המקדיש קודם שיגיע היובל וכו'. שם במשנה הקדישה וגאלה אינה יוצאה מידו ביובל והקשה הראב"ד ז"ל לא ידעתי מאי חוזרת והרי היא תחת ידו ע"כ. ומו קשיא לי מה הוצרך רבינו לכתוב קודם היובל פשיטא דקודם היובל מצי לגאול ולא אחר היובל. ונראה לתרץ דה"ק כגון שגאלה בשנת מ"ח ונתן הכסף ולא הספיק להוציא את השדה מיד הגזבר עד שנכנס היובל אפי' בכי האי גוונא אינה חוזרת לכהנים אע"פ שעדיין היא ברשות הגזבר דכתיב ונתן הכסף וקם לו: ובן אם נאלה בנו וכו'. שם במשנה גאלה בנו יוצאה לאביו ביובל גאלה אחר או אחד מהקרובים וגאלה מידו יוצאה לכהנים ביובל זו היא הנסחא שהיתה לפני הראב"ד ז"ל וה"ל מלא נסחא אחרת וכך היא אינה יוצאה לכהנים ביובל והיא גרסת רבינו אלא דקשיא לי מאי חוזרת לו לעולם אינה יוצאה מתחת ידו מבעי ליה שהרי בידו היא והיכא להרוצי לעיל א"כ משום דבעי למתני בסיפא אינה חוזרת לו לעולם תני רישא חוזרת לו לעולם והנכון בהאי ובכך דלעיל דאם חזר ומכרה לאחר חוזרת לו לעולם ביובל דלא תימא כיון שגאלה מיד ההקדש או מיד אחר שגאלה מן ההקדש ההוא כשדה מקנה קמ"ל דלעולם חוזרת לו דהם שדה אחוזה עליו לעולם. ומה שכתב אם גאלה אותה בתו וכו' בעיא היא שם ופשטה שאין הבת מעמיד שדה לאביה: ואם לא גאלה מידן וכו'. זה מבואר בכתוב ואם לא יגאל את השדה ומכר את השדה לאיש אחר והיה השדה בצאתו ביובל וכו': ואין הכהנים צריכין ליתן דמים וכו'. תנן הגיע יובל ולא נגאלה הכהנים נכנסים לתוכה ונותנין את דמיה דברי ר' יהודה ור"ש אומר נכנסין ולא נותנים מאי טעמא דר' יהודה גמר קדש קדש מהקדיש בית מה להלן בדמים אף כאן בדמים ועד כאן לא פליגי אלא כשלא נגאלה מן ההקדש שאין הקדש יוצא בלא דמים אבל בנגאלה ככר מודה ר' יהודה שנכנסים ואין נותנין דמים:

כא בד"א בישראל אבל כהנים וכו'. שם במשנה הכהנים והלוים מקדישין לעולם וגואלין לעולם בין לפני היובל בין לאחר היובל:

כב האשה שהקדישה שדה וכו'. בעיא שם וסלקא בתיקו ופסק רבינו בכל תיקו דממונא לקולא וקשיא ליה להראב"ד כיון שהבעל אוכל פירות והוא מוחזק בקרקע הוי כאילו החזיקה היא שהרי הבעל זוכה לעצמו בשביל פירותיו וקשיא לי על דבריו ז"ל א"כ מאי מספקא להו ממה נפשך אינה יוצאה לכהנים אם בעל מעמיד שדה לאשה הרי אינה

יח הקדיש האילנות ואחר כך הקדיש את הקרקע פודה את האילנות בשוייהן ואת הקרקע על פי מדתה: יט [א]המקדיש שדה אחוזתו והגיע היובל ולא נפדית אלא הרי היא תחת יד הקדש. הכהנים נותנין את דמיה ותהיה אחוזה להם. שאין הקדש יוצא בלא פדיון. ואותן הדמים יפלו להקדש בדק הבית: כ *נאלה המקדיש קודם שיגיע היובל הרי זה חוזרת לבעליה והערך שנתן יפול לבדק הבית כמו שבארנו. וכן אם נאלה בנו של מקדיש הרי זו חוזרת לאביו ביובל. אבל אם גאלה אותה בתו או שאר קרוביו או נכרי מיד ההקדש. אם חזר *המקדיש וגאלה מידן חוזרת לו לעולם. ואם לא גאלה מידן אלא הגיע היובל והיא תחת יד הבת או שאר קרובים או נכרי הרי זה יוצאה להקדש ואינה חוזרת לבעלים לעולם. אלא תהיה אחוזה לכהנים שנאמר והיה השדה בצאתו ביובל לכהן וגו'. ואין הכהנים צריכין ליתן דמים שכבר נפדית מיד ההקדש ולקח ערכה מאחר אלא תחזור לכהנים כאילו הם בעליה: כא במה דברים אמורים בישראל אבל אם היה המקדיש כהן או לוי הרי זה גואל לעולם. ואפילו עבר עליה היובל ולא נפדית מן ההקדש פודה אותה אחר היובל שנאמר גאולת עולם תהיה ללוים: כב *האשה שהקדישה שדה אחוזתה וגאלה בעלה מיד ההקדש והגיע היובל והיא תחת יד הבעל הרי הדבר ספק אם תחזור לאשה או תצא לכהנים. לפיכך קדמה האשה

א סמ"ג שם:

השגת הראב"ד

*נאלה המקדיש קודם שיגיע היובל הרי זו חוזרת לבעלים. א"א לא ידעתי מאי חוזרת והרי היא תחת ידו:

השגת הראב"ד

*המקדיש ונאלה מידן חוזרת לו לעולם. א"א התמה אני על זה והרי המשנה אמרה גאלה אחר או אחד מן הקרובים ונאלה מידו יוצאה לכהנים ביובל הנה שאפילו נאלוה הבעלים מיד שאחר קודם שיגיע היובל כשיגיע היובל יוצאה לכהנים, אחר כן בדקתי בנוסחאות ומצאתים מתחלפות ומצאתי טעות כדברי:

השגת הראב"ד

*האשה שהקדישה שדה אחוזתה וכו' לפיכך קדמה האשה. א"א מסתברא שהאשה יותר מוחזקת מפני שיד הבעל כיד האשה בכל נכסיה ועדיפא נמי מידה וכיון שהשדה תחת יד הבעל הרי הוא זוכה לעצמו גם בשביל פירותיו:

יט המקדיש שדה אחוזתו וכו'. במשנה פ"ו דערכין (דף כ"ה:) הגיע היובל ולא נגאלה הכהנים נכנסים לתוכה ונותנים את דמיה דברי ר' יהודה ר"ש אומר נכנסים אבל לא נותנים וידוע דהלכה כר' יהודה, ופירש"י כהנים של משמר היובל נכנסים לתוכה וכו' והיא הגונה בידם עכ"ל. ומגלאי כתוב דמיה הכתוב בתורה. חמשים סלעים. ומ"ש רבינו ואותם הדמים יפלו להקדש בדק הבית. פשוט הוא:

כ נאלה המקדיש וכו'. משנה שם (דף כ"ה) הקדישה וגאלה אינה יוצאה מידו ביובל: וכתב הראב"ד א"א לא ידעתי מאי חוזרת והרי היא תחת ידו עכ"ל. ודבר פשוט הוא אלא דאיידי דבעא למיתני סיפא גבי גאלה בנו חוזרת תנא נמי רישא חוזרת. ומ"ש וכן אם גאלה בנו וכו' גם זה שם במשנה גאלה בנו יוצאה לאביו ביובל גאלה אחר או אחד מהקרובים וגאלה מידו יוצאת לכהנים ביובל, ואית דגרסי אינה יוצאת לכהנים ביובל והיא גירסת רבינו וכבר העיד הראב"ד שמצא נוסחא כן ומשמע טעמא דגאלה מידו הא אם לא גאלה מידו יוצאה לכהנים ביובל ואיבעיא בגמ' אם בת דינה כבן ואיפשיטא דכאחר דמיא: וכתב הראב"ד המקדיש וגאלו מידן חוזרת לו לעולם א"א תמה אני על זה וכו'. ומ"ש ואין הכהנים צריכים ליתן דמים וכו'. פשוט הוא:

כא בד"א בישראל אבל אם היה המקדיש כהן או לוי וכו'. משנה ספ"ו דערכין (דף כ"ו:):

כב האשה שהקדישה שדה אחוזתה וכו'. בפ"ו דערכין (דף כ"ה:) בעי ר' זירא אשה מי מעמיד לה שדה בעל מוקים לה שכן יורשה או דילמא בן מוקים לה שכן נוטל בראוי כבמוחזק תיקו. ופירש"י אשה שהקדישה שדה מלוג וכו' עד כבמוחזק. ואיני יודע למה לא כתב רבינו שאם גאלה בנה דהויא נמי ספק ועוד שאין סגנון בבא זו שכתב רבינו כסגנון האי בעיא דר' זירא דבעיא

לחם משנה

יח הקדיש האילנות ואח"כ הקדיש הקרקע וכו'. כאן בבא ודאי לא צריכא דכיון דהודיענו כשהקדישם הקרקע יחד עם האילנות שפודה את האילנות בשווין כ"ש כשהקדישן זה אחר זה דהא רבי שמעון דפליג היכא דהקדישן יחד דנפדין על גבי קרקע מודה היכא דהקדישן בזה אחר זה דפודה אותן בשווין אלא נקט לה רבינו ז"ל משום דאמרוה שם בברייתא בפ"ג דערכין:

כב האשה שהקדישה שדה אחוזתה כו'. הרב בעל כ"מ פירש השגת הרא"ה ז"ל דהוא סבור דהבעיא הויא אם האשה מוחזקת בשדה ע"י הבעל או לא והכריע כיצד ה"א דמוחזקת ותמה עליו דכיון דאסיק בתיקו היך רוצה לפסוק הלכה כרא. ואני אומר במחילה מכבודו מעולם לא עלה על דעת הרא"ה ז"ל כן אלא הבעיא אי הבעל מקרי אחר משום דאינו יורש בראוי כבמוחזק או דילמא לא מקרי מכר לאיש אחר כיון דיורשה וכיון דאסיק בתיקו אית ליה להרא"ה דהוי ככל דין ספק קרקע דאוקי ארעא בחזקתיה והך קרקע ביד האשה היא כיון דהיא ביד הבעל והוא אוכל פירות וידו כידה הוי כאילו היא ביד האשה ואע"ג דאכילת פירות הוי מדרבנן מ"מ חזקה הוי וכיון דהוא ביד הבעל הוי כאילו הוא ביד האשה ואוקי ארעא בחזקתה כדין כל ספק קרקע. זה נראה דעת הראב"ד אבל רבינו סובר דאע"ג דבכל ספק קרקע אמרינן אוקי ארעא בחזקת מאריה קמא שאני הכא שילא בודאי מיד מאריה קמא שהיא האשה שכבר הקדישה ויד הבעל לא חשיב כיד האשה לענין זה לדעת רבינו ז"ל. אבל מ"מ קשה קצת דטעמא דאמרינן בגמרא דלא מקרי אחר הבעל הוא משום דיורשה א"כ רבינו דפסק בפי"ב מהל' אישות ובפ"א מהל' נחלות דירושת הבעל דרבנן א"כ כיון דמן התורה אינו יורשה ודאי דמקרי אחר ותחזור מן התורה לכהנים ואע"ג

מגדל עוז

המקדיש שדה אחוזה עד יפלו לקדשי בדק הבית. פרק אין מקדישין (דף כ"ה): נאלה המקדיש וכו' עד כמו שביארנו: כתב הראב"ד ז"ל לא ידעתי מאי חוזרת והרי היא תחת ידו עכ"ל: ואני אומר הקורא מיהר לקרוא לפניו ולא נתן דעתו אולי על הבבא הראשונה שכתב רבינו משה ז"ל סמוכה לזאת המקדיש שדה אחוזה והגיע יובל ולא נפדית כו' ועתה בזאת אמר שגאלה קודם שיגיע היובל והיא משנה שלימה כלשונו פרק אין מקדישין דתנן הקדישה וגאלה אינה יוצאה מידו ביובל ע"כ. ומה שהוסיף רבינו משה ז"ל מלת המקדיש לפי שהיה לו לכתוב בסמוך וכן אם גאלה בת של מקדיש כו' כאשר היא כמוכה במשנה גאלה בנו כו' וכבר פרסמתי כמה פעמים דהדרך דתלמודא נקט ואתי ולכך קראו משנה תורה וזה פשוט: וכן אם גאל בנו כו' עד הפיס ללוים: כתב הראב"ד ז"ל תמה אני על זה וכו': ואני אומר גם הנוסחאות שלנו מתחלפות והנוסחא המדוייקת שבידינו מקובלת מפי רבותינו נ"ע וגם בספרים הישנים כר"מ ז"ל וז"ל פרק אין מקדישין גאלה בנו יוצאה לאביו ביובל גאלה אחיו או אחד מן הקרובים וגאלה מידן אינה יוצאה מידו ביובל ע"כ. ושאר הגירסאות מוגהות אצלנו בשיורי ספרינו: האשה שהקדישה שדה אחוזתה וכו' עד אין הכהנים יכולים להוציא מידה: כתב הראב"ד ז"ל מסתברא שהאשה יותר מוחזקת וכו': ואני אומר תמהני אם יצא דבר זה מפי רבינו הראב"ד שהרי זו בעיא דרבי זירא היא בגמרא פרק אין מקדישין וסלקא בתיקו דגרסינן בעי רבי זירא אשה מי מעמיד לה שדה בעל מוקים לה שכן יורשה או דילמא בן מוקים לה שכן נוטל בראוי כבמוחזק תיקו ע"כ. וכיון דסלקא בתיקו ממונא

דבעיא היא לענין מי יפדנה מיד הקדש שלא תצא לכהנים ביובל בעל או בן. ורבינו נקיט לה לענין אם גאלה הבעל אם יוצאת לכהנים. לפיכך נ"ל דרבינו גרים הכי בעי ר' זירא אשה בעל מעמיד שדה בידה שכן יורשה כבן או דלמא שאני בן שכן נוטל בראוי כבמוחזק וה"ט בעל מעמיד לה שדה ולא תצא לכהנים כדאשכחן בבן שאם גאלה אינה יוצאה לכהנים דמה זה יורשה אף זה יורשה או דילמא שאני בן שכן נוטל בראוי כבמוחזק דלפי זה אין הבעיא אלא היכא שגאלה הבעל אם מעכב שלא תצא לכהנים. ונראה שזו היתה גירסת הראב"ד שכתב א"א מסתברא שהאשה וכו' דמשמע שהספק הוא אם האשה מוחזקת בשדה על ידי הבעל וכמו שכתבתי לדעת רבינו ומ"מ תמה אני היאך פוסק הראב"ד הלכה מסברא מאחר שבגמ' עלתה בתיקו:

כג המקדיש שדהו ופדה אותה כהן מיד ההקדש וכו'. משנה שם (דף כ"ה) ויליף לה בברייתא מקרא:

כד כשתצא השדה לכהנים ביובל וכו'. פ' המקדיש (דף כ"ח):

המקדיש

אינה יוצאה ואם אין הבעל מעמיד שדה לאשתו הרי הוא מוחזק בה ואינה יוצאה לכהנים אלא ע"כ אית לן למימר דמבעיא להו היכא דאין הבעל מוחזק וכגון דמית והכי הוא היכא לאוקמי דברי רבינו ואין עליו השגה. אבל לבי אומר לי דאפילו היכא דהבעל מוחזק מספקא להו דבשלמא אם היה מכוין להחזיק מכח אשתו ניחא דאין הבעל צריך הרשאה בנכסי אשתו אבל הכא אינו מכוין להחזיק בקרקע אלא לאכול פירות נכסי מלוג הוא מכוין הילכך אם קדמו הכהנים והחזיקו בה אין מוציאין מידם וכיוצא בזו אמרינן גבי נכסי הגר דקי"ל כל הקודם בהם זכה. כנ"ל ליישב דברי רבינו ואין בדברי בעל מגדל עוז תירוץ לקושית הראב"ד ז"ל:

כג המקדיש שדהו ופדה אותה הכהן וכו'. שם במשנה גאלה אחד מהכהנים וכו' כלשון רבינו:

כד כשתצא השדה לכהנים וכו'. שם שדה היוצאה לכהנים ביובל נותנה למשמר שפגע בו יובל איבעיא להו פגע בו בשבת מאי אמר רב חייא בר אמי משמיה דחולפנא:

האשה והחזיקה בה אחר היובל אין הכהנים יכולין להוציא מידה. וכן אם קדמו הכהנים והחזיקו בה אינה יכולה להוציא מידם: כג "המקדיש שדהו ופדה אותה כהן מיד ההקדש והגיע היובל והיא תחת יד הכהן לא יאמר הואיל והרי היא יוצאה לכהנים הרי היא תחת ידי וזכיתי בה אלא יוצאה לכל אחיו הכהנים: כד כשתצא השדה לכהנים ביובל תנתן לכהנים שבמשמר שפגע בו היובל. ואם היה ראש השנה של יובל בשבת שהרי משמר יוצא ומשמר נכנס תנתן למשמר היוצא:

המקדיש

א סמ"ג שם:

לחם משנה

ואע"ג דרבנן תיקנו ירושה לבעל והפקיעוה מבנה שיהיה ראוי לירש דין תורה שאני ירושה דהוי ממון ויש להם כח להפקיע אבל לא חזרה לכהנים ביובל שהיא שמיטה דהויא מילתא דאיסורא ואולי אין כח בידיהם להפקיע ולחזור לכהנים ביובל והכי הוי"ל לרבינו לפי שיטתו שפסק דירושת הבעל דרבנן. עוד איכא בעיא בגמ' שם בפ"ו דבעי רמי בר חמא מרב חסדא הקדישה פחות משתי שנים לפני היובל מהו שתצא לכהנים ואמר ליה רב חסדא מאי דעתיך וכו' ומשמע דאית ליה לרב חסדא דיוצאה וכן כתב רבינו לעיל בריש פ' זה דהקדישה פחות משתי שנים לפני היובל תצא ביובל שכן כתב לפיכך אין ראוי לאדם להקדיש כו' ואם לא פדאה הרי זו יוצאת לכהנים ביובל כו':

כד כשתצא השדה לכהנים ביובל כו' ואם היה ר"ה של יובל בשבת וכו'. בפ' המקדיש שדהו בסופו (דף כ"ח:) אמרינן שדה היוצאה לכהנים ביובל נותנה למשמר שפגע בו יובל איבעיא להו פגע בו בשבת מאי א"ל חייא בר אמי משמיה דחולפנא נותנה למשמר היוצא אמר רב נחמן תניא נמי הכי נמצאת אתה אומר אחד יובל ואחד שביעית משמטין כאחד כו' ואמר שם בשלמא שביעית בסופה דכתיב מקץ שבע שנים כו' אלא יובל בתחלתו ביוה"כ הוא דכתיב כו' ותירצו הא מני ר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקא היא דאמר מר"ה הוא דחייל יובל ע"כ. ופירש"י ז"ל פגע בו יובל בשבת דמשמרות מתחלפות ואל יוה"כ בו ביום לאיזו יתן למשמר היוצא שברשותו התחיל היובל אמש וכו'. משמע מאותה סוגיא דלמ"ד מר"ה חייל יובל ומאותה שעה משמט קרקעות היכא שחל ר"ה בשבת ודאי שנותן למשמר היוצא דכיון דבתחילתו הוא משמט ובין השמשות של ערב ר"ה הוא משמט הוי כאילו נכנס ברשות משמר היוצא כדכתב רש"י שהרי ברשותו נכנס אמש אבל למ"ד דיום הכפורים של יובל הוא משמט אם כן צריך שיחול יום הכפורים בשבת כדי שנאמר שיתנו למשמר היוצא דבין השמשות שלו נכנס במשמר היוצא ולכך יתנו לו אבל ראש השנה של יובל כיון דאינו משמט לא איכפת לן מידי א"כ קשה לרבינו ז"ל שכתב בפרק י' מהלכות שמיטה ויובל שכיון שהגיע יוה"כ תקעו בית דין בשופר נפטרו עבדים לבתיהם וחזרו שדות לבעליהן א"כ כיון

משנה למלך

כד כשתצא השדה לכהנים ביובל וכו'. הנה דברי רבינו הללו הם גמרא ערוכה בפ"ח דערכין (דף כ"ח) שדה היוצא לכהנים ביובל נותנה למשמר שפגע בו יובל איבעיא להו פגע בו בשבת מאי אמר רב חייא בר אמי משמיה דחולפנא נותנה למשמר היוצא ע"כ. וראיתי לרש"י שכתב פגע בו יובל בשבת דמשמרות מתחלפות ואל יוה"כ בו ביום לאיזו יתן ע"כ. והנה מה שתלה הדבר ביוה"כ הוא משום דס"ל דלית הלכתא כר' ישמעאל דאמר מראש השנה הוא דחייל יובל אלא כרבנן דפליגי עליה וס"ל דמיום הכפורים חייל יובל וכדכתיב ביום הכפורים תעבירו שופר א"כ אף שנאמר דרש"י נמי ס"ל דהלכתא כר' ישמעאל מ"מ כיון שהנראה מסוגיא הוא דסתמא דתלמודא הוה ס"ל דיובל מתחיל מיום הכפורים שהרי הקשו על הברייתא דקתני אחד יובל ואחד שביעית משמטין כאחד דיובל בתחלתו ביוה"כ הוא משום הכי פירש רש"י לבעיא דפגע בו יובל כפי הס"ד אבל לעולם דלפי המסקנא דר' ישמעאל אית ליה דיובל מראש השנה מתחיל הכל תלוי במשמר שפגע בו ר"ה של יובל. וראיתי להרב בעל לח"מ שאחר שהביא כל הסוגיא ודברי רש"י כתב משמע מסוגיא זו דלמ"ד מר"ה חל יובל ומאותה שעה משמט קרקעות וכו' (עיין בלח"מ כד"ה כשתצא). והנה כנראה מדבריו הוא דס"ל דמ"ש רבינו בפ"י מה' שמיטה דין י"ד מראש השנה עד יום הכפורים לא היו עבדים נפטרים לבתיהן ולא משתעבדין לאדוניהן ולא השדות חוזרות לבעליהן אלא עבדים אוכלים ושותים ושמחים ועטרותיהם בראשיהם כיון שהגיע יוה"כ תקעו ב"ד בשופר נפטרו עבדים לבתיהן וחזרו שדות לבעליהן ע"כ, שכל זה הוא אליבא דמאן דפליג עליה דר' ישמעאל וס"ל דיובל מר"ה חייל אלא שאעפ"כ מר"ה לא היו העבדים משתעבדים לאדוניהם אבל לר' ישמעאל מר"ה היו העבדים נפטרין לבתיהן והשדות חוזרות לבעליהן וכפי הנחה זו הקשה מה שהקשה ונדחק במ"ש רבינו דיובל משמט בתחלתו דלאו דוקא אלא לאפוקי שביעית שאינו משמט כי אם בסופו אבל לעולם דיובל לא חייל כי אם מיוה"כ. ואחרי בקשת המחילה הראוי איננו כאשר חשב אלא דרבינו פסק כר' ישמעאל דיובל מתחיל מר"ה ולר' ישמעאל אף דיובל חייל מר"ה אין העבדים נפטרים לבתיהן ולא השדות חוזרות לבעליהן עד שיגיע יוה"כ ודבר זה הוא מבואר בפ"ק דר"ה (דף ח') שהקשו עלה דמתני' דקתני באחד בתשרי ר"ה ליובלות יובלות בעשרה הוא ותירצו הא מני ר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקא היא דתניא וקדשתם את שנת החמשים שנה מה ת"ל לפי שנאמר ביוה"כ יכול לא תהא מתקדשת אלא מיוה"כ ת"ל וקדשתם את שנת החמשים מלמד שמתקדשת והולכת מתחלתה מכאן אמר ר' ישמעאל בנו של ר"י בן ברוקא מר"ה עד יוה"כ לא היו נפטרין לבתיהן ולא משתעבדין לאדוניהן אלא אוכלין ושותין ושמחין ועטרותיהן בראשיהן כיון שהגיע יוה"כ תקעו ב"ד בשופר נפטרו עבדים לבתיהן ושדות חוזרות לבעליהן ע"כ. הרי לך הדבר מבואר כמו שכתבנו דלר' ישמעאל אף שהיובל חייל מר"ה דהא מתני' דבאחד בתשרי מוקמינן כר' ישמעאל וכן ברייתא דקתני שביעית ויובל משמטין כאחד מוקמינן לה בערכין כר' ישמעאל ואפ"ה אית ליה דלא היו העבדים נפטרין לבתיהן ולא השדות חוזרות לבעליהן עד שיתקעו בשופר ביוה"כ משום דגזירת הכתוב היא דכתיב תעבירו שופר וסדר וקראתם דרור וכמו שפירש רש"י בר"ה ולרבנן דפליגי עליה דר' ישמעאל ס"ל דיובל לא חייל עד יוה"כ ועד יוה"כ היו האדונים משתעבדים בעבדיהם וכמו שמתבאר מאותה סוגיא דר"ה שכתבנו שפסקו ורבנן שנים אתה מקדש וכו'. והשתא מתיישבים שפיר כל דברי רבינו דאיהו פסק כרבי ישמעאל משום דסתמא דמתני' דר"ה דקתני באחד בתשרי ר"ה ליובלות אתיא כר' ישמעאל וכן הברייתא שהביאו בערכין דקתני שהשמטה והיובל משמטין כאחד אתיא כר' ישמעאל וכדאוקמוה התם ומ"ש דהיובל משמט בתחלתו הוא כפשוטו דהיינו מר"ה וכדקאמר ר' ישמעאל ואפ"ה לא היו עבדים נפטרין לבתיהן עד יוה"כ משום דכתיב תעבירו שופר וסדר וקראתם דרור וכן מה שפסק גבי שדה תנתן למשמר דהיינו למשמר שפגע בו ר"ה של יובל הוא משום דפסק כר' ישמעאל דיובל חייל מר"ה ואע"ג דלא היו העבדים נפטרים ולא השדות חוזרות אלא ביוה"כ שאני התם דקרא אמר תעבירו שופר וגו' וקראתם דרור וגו' ושבתם איש אל אחוזתו הרי דתלה הכתוב דרור העבדים וחזרת השדות לבעליהן בשופר אבל הכא גבי מקדיש שדהו דרחמנא אמר והיה השדה בצאתו ביובל לכהן תהיה אחוזתו הרי דהכתוב לא תלאו כי אם ביובל וכיון דיובל חייל מר"ה מש"ה המשמר שחל בו ר"ה של יובל זכה בשדה. הן אמת שאם לא היו דברי רבינו הללו היה אפשר דאף לר' ישמעאל הכל תלוי במשמר שפגע בו יוה"כ של יובל דכיון שאין השדות חוזרות לבעלים כי אם ביוה"כ והכתוב עשה לכהנים גבי מקדיש שדהו הבעלים ויזכו הם בשדה וא"כ בזמן שהבעלים זוכים בשדה דהיינו ביוה"כ גם הכהנים זוכין בשדה דהיינו ביוה"כ והוו אתו שפיר דברי רש"י שתלה הדבר במשמר של יוה"כ דיובל דס"ל דלכ"ע הדבר תלוי במשמר שחל בו יוה"כ של יובל שאז השדות חוזרות לבעליהן אך מאחר שרבינו כתב בפירוש שהדבר תלוי במשמר שחל בו ר"ה של יובל אף אנו נאמר דרש"י ג"כ ס"ל הכי דלר' ישמעאל הדבר תלוי במשמר שחל בו ראש השנה של יובל וכסברת רבינו ולא נרבה מחלוקת ומה שפירש רש"י דתלה יום הכפורים של יובל בשבת הוא אליבא דרבנן דפליגי עליה דר' ישמעאל ומאי דנקט למילתיה אליבא דרבנן הוא מהטעמים שכתבנו לעיל והסמ"ג כתב כדברי רבינו יע"ש. וראיתי להרא"ם בפרשת בחקותי ד"ה קדש שכתב שמתחלקת לכהנים שבאותו משמר שיוה"כ של יובל פוגע בו ע"כ. ולא ידעתי מי הכניסו לרב לומר שהדבר תלוי ביוה"כ הפך מ"ש רבינו ואף שרש"י כתב כן בפירוש הסוגיא כבר כתבנו לעיל דאף רש"י לא אמרה כי אם אליבא דרבנן דפליגי עליה דר' ישמעאל אבל אליבא דר' ישמעאל הדבר תלוי בר"ה וכסברת רבינו. וכי תימה דהרב ס"ל דמדתלה רש"י הדבר ביוה"כ אלמא דס"ל דהלכתא כרבנן ומש"ה תלה הדבר ביוה"כ וכמו שלמדנו לד זה לעיל, זה אינו שהרי מדברי רש"י בפ' בהר סיני מוכח דס"ל כר' ישמעאל שהרי כתב וקדשתם בכניסתה מקדשים אותה בב"ד כו' ומדכתב בכניסתה משמע דהיינו מאחד בתשרי וזהו אליבא דר' ישמעאל דאית ליה דמאחד בתשרי היו מקדשין וכן כתב שם הרא"ם שדברי רש"י הללו הם כר' ישמעאל ועוד כתב רש"י שם יובל היא שנת החמשים שנה מה ת"ל לפי שנאמר וקדשתם כו' והרואה סוגיית הגמרא בראש השנה יראה איך דברים אלו אינם כי אם אליבא דר' ישמעאל דאית ליה דאף דכתיב בעשור לחדש תעבירו מ"מ השנה מתקדשת מתחלתה מש"ה איצטריך קרא למעט דלא נימא שתהא מושכת והולכת עד יום הכפורים משנת נ"א אבל לרבנן לא איצטריך קרא לזה וא"כ כיון שהוכחנו מדברי רש"י הללו דאית ליה דהלכתא כר' ישמעאל א"כ ע"כ לומר דמה שתלה רש"י הדבר ביוה"כ הוא משום דסתמא דתלמודא הוה ס"ל דלכ"ע היובל אינו מתחיל כי אם מיוה"כ וכמו שכתבנו לעיל אבל לעולם דלפי האמת דקי"ל כרבי ישמעאל הדבר תלוי בראש השנה וכדעת רבינו ולפי זה יש לתמוה על רבינו שתלה הדבר ביוה"כ. והנראה אלי הוא דס"ל להרא"ם המחלוקת האחרת שכתבנו דאף לר' ישמעאל הכל תלוי במשמר שפגע בו יוה"כ של יובל כיון שאין השדות חוזרות לבעליהן כי אם ביוה"כ והכתוב עשה לכהנים במקדיש שדהו כבעלים ובזמן שהבעלים זוכים בשדה דהיינו ביוה"כ באותו זמן ג"כ זוכים הכהנים והכריחו לזה מדתלה רש"י הדבר במשמר שפגע בו יוה"כ של יובל וכבר כתבנו שאין מכאן הכרח לדבר זה ומה גם לאפושי פלוגתא בין רבינו ורש"י. ודע דבגמרא עלה דהסיה דאיבעיא להו פגע בו בשבת מאי אמרינן אמר רב נחמן בר יצחק תניא נמצאת אתה אומר אחד יובל ואחד שביעית משמטים כאחד כו' ופי' רש"י תניא נמי הכי דבתר התחלה אזלינן ע"כ. ויש לדקדק דמה ראיה הביא מברייתא זו דאית להו דיובל מתחיל מר"ה מקרא דוקדשתם למה שנסתפקו היכא דחל

מגדל עוז

וממונא הוא וקי"ל בכולי תלמודא כל תיקו דממונא קולא לנתבע וקולא לנתבע שמוציא מחבירו עליו הראיה יפה כתב רבינו משה ז"ל ואינה צריכה לפנים דכל סברא דלא סברה תלמודא לאו סברא היא דאם איתא הוה ליה לתלמודא למימר מסתברא אלא ודאי לא יצא מפיו: המקדיש שדהו כו' עד לכל אחיו הכהנים. פרק הגוזל עצים (דף ק"ט): כשתצא השדה לכהנים עד למשמר היוצא. פרק המקדיש (דף כ"ח):

כה *א המקדיש את האילנות והגיע היובל ולא פדו אותם אינן יוצאין לכהנים שנאמר והיה השדה בצאתו ביובל ואין אלו שדה. אבל המקדיש את הטרשים והגיע יובל ולא פדו אותן הבעלים הרי אלו יוצאין לכהנים שנאמר והיה השדה וזו נקראת שדה: כו בכיצד דין מקדיש שדה מקנתו. שמין אותה בדמיה ורואין כמה היא שוה עד היובל ופודה אותה כל מי שירצה. ואם פדה אותה המקדיש אינו מוסיף חומש ופדיונה לבדק הבית כשאר ערכין ודמים. וכשיגיע היובל תחזור לבעלים הראשונים שמכרוה. בין שנפדית מיד הגזבר והרי היא יוצאה מיד אחר. בין שלא נפדית והרי היא יוצאה מיד ההקדש הרי זו חוזרת למוכר ואינה יוצאה לכהנים שאין אדם מקדיש דבר שאינו שלו: כז כל שדה ששמין אותה להקדש למכור אותה בדמיה מכריזין עליה ששים יום רצופין בבקר ובערב בשעת הכנסת פועלים ובשעת הוצאת פועלים. ומסיימין מצריה ואומר כך היא יפה ובכך היא שומה כל הרוצה ליקח יבא ויקח: כח הלוקח שדה מאביו או משאר המורישין אותו והקדישה. בין שהקדישה אחר מות אביו או מורישו. ובין שהקדישה בחיי אביו או שאר מורישיו ואחר כך מת אביו הרי זה כשדה אחוזה. שנאמר ואם את שדה מקנתו אשר לא משדה אחוזתו שדה שאינה ראויה להיות שדה אחוזה יצאת זו שראויה לו לירושה:

א סמ"ג שם: ב שם:

המקדיש

השגת הראב"ד

*המקדיש את האילנות והגיע היובל. א"א וזו היא שמעתא דרב פפא שכתבתי למעלה ומתחזי בגמרא דבחד אילן קא"ר דמשכחא לית ליה קרקע אלא אם כן בא מחמת טענה (והחזיק) ומשום הכי פודה אותה בשווייה כא אית ליה ארעא פודהו אגב ארעא והכי איתא בגמרא שם:

הרדב"ז

דהולכתא מתנה למשמר היוצא וטעמא שברשותו התחיל היובל אמש והגיה נמי הכי דבתר התחלה אזלינן:

כה המקדיש את האילנות וכו'. פ' יש בערכין מימרא דרב פפא הקדיש אילנות פודה אותן בשווייהן מאי טעמא בית זרע אמר רחמנא ולא אילנות לא גאלן אין יוצאין לכהנים ביובל והיה השדה אמר רחמנא ולא אילנות והראב"ד ז"ל מעמיד אותה באילן אחד אבל בג' דאית ליה קרקע פודה אותן אגב קרקע וכבר כתבתי למעלה דאפילו לפי שיטתו יש לפסוק הלכה כרב הונא דאמר פודה את האילנות לפי שווין ואת הקרקע לפי מדתו דהמקדיש בעין יפה מקדיש ורב פפא לא פליג עליה דרב הונא וגם הראב"ד ז"ל לא פסיקא ליה דפליג אלא מיחזא דפליג ועיין במה שכתבתי לעיל: אבל המקדיש את הטרשים וכו'. מימרא דרב פפא היא שם וכבר כתבתיה לעיל:

כו כיצד דין המקדיש שדה מקנתו וכו' ס"פ אין מקדישין במשנה שדה מקנה אינה יוצאה לכהנים שאין אדם מקדיש דבר שאינו שלו ותנן בפרק יש בערכין (י"ד) ובשדה מקנה נותן את שויו וכו' מה בין שדה אחוזה לשדה מקנה שבשדה אחוזה הוא נותן חומש ובשדה מקנה אינו נותן חומש:

כז כל שדה ששמין אותה להקדש וכו'. פ' שום היתומים שלשים יום ושום הקדש ששים יום ומכריזין בבקר ובערב ותניא בשעת הוצאת פועלים ובשעת הכנסת פועלים אומר שדה פלונית בסימניה ובמצריה כך היא יפה וכך היא שומה כל הרוצה ליקח יבא ויקח ואע"ג דאיכא פלוגתא בברייתא וקיימא דסתמא דמתני' דשום ההקדש שלשים יום:

כח הלוקח שדה מאביו. פ' יש בערכין פלוגתא דתנאי ופסק כר' יהודה ור"ש שאמרו הרי היא כשדה אחוזה ואיתא בגיטין בפ' השולח:

המקדיש

כסף משנה

כה המקדיש את האילנות וכו'. אבל המקדיש את הטרשים וכו'. מימרא דרב פפא ריש פ"ג דערכין (דף י"ד:) וכתב הראב"ד המקדיש את האילנות והגיע היובל וכו' א"א זו היא שמעתא דר"פ וכו'. וכבר כתבתי בזה בפ' זה:

כו כיצד דין מקדיש שדה מקנתו וכו'. ומ"ש וכשיגיע היובל תחזור לבעלים הראשונים שמכרוה וכו'. משנה בספ"ז דערכין שדה מקנה אינה יוצאה לכהנים ביובל שאין אדם מקדיש דבר שאינו שלו:

כז כל שדה ששמין אותה להקדש וכו'. כבר כתבתי בספ"ג שהיא משנה בספ"ה דערכין. ומ"ש בבקר בשעת הכנסת פועלים וכו' שם במשנה (דף כ"ה:) מכריזין בבקר ובערב ובגמרא מ"ש בבקר ובערב וכו' עד יבא ויקח. ופרש"י היינו ניהלי (כלומר אם יפה הוא) וכו':

כח הלוקח שדה מאביו וכו'. משנה ספ"ו דערכין (דף כ"ו:) ופסק כרבי יהודה ור"ש לגבי ר"מ:

המקדיש

לחם משנה

כיון דביוה"כ תליא מילתא וליח ליה מר"ס חייל יובל היל"ל יוה"כ של יובל אם היה בשבת וכדכתב רש"י ודוחק לומר דר"ה של יובל קרייה ליוה"כ משום דבו הוא משמט. אבל מ"ם רבינו שם יובל משמט קרקע בתחלתו דמשמע דאית ליה דמר"ה חייל הא ודאי לא קשה דלא כתב רבינו בתחלתו הלא לאפוקי שביעית דמשמט בסופו וזה אינו משמט אלא יוה"כ של יובל ולא בסוף השנה ומאי דמוקי בגמרא מהי דקאמר יובל משמט בתחלתו כר' ישמעאל בנו של ר"י בן ברוקא דקאמר מר"ה חייל יובל היינו משום דקאמר הברייתא דיובל ושביעית משמטין כאחד דהיינו בר"ה של יובל ולכך קאמר דהוי כר' ישמעאל אבל לשון בתחלתו אפשר לומר דלא קאמר הכי אלא משום שלא הוי כשביעית כדכתיבנא ולהכי ליכא לאקשויי על רבינו שלא כתב אלא משמט בתחילתו לבד וקושיא ראשונה נ"ל:

בד"א

משנה למלך

דאל יובל בשבת אם יוכה המשמר הנכנס ונראה דכוונת ההגיה היא דהא ברייתא זו דקאמרה דיובל ושביעית משמטים כאחד ר' ישמעאל היא וכדאוקמוה בגמרא ור' ישמעאל אף דאית ליה דיובל מתחיל מר"ה מ"מ אית ליה דאינה נגמרת השמטה עד יוה"כ וכמו שכתבנו לעיל ועל זה הוקשה לו לרב נהמן דהיכי קתני דשביעית ויובל משמטין כאחד והלא שביעית בין השמשות של ערב שנה היובל משמטת המלוה אבל היובל אינו משמט לגמרי העבדים והקרקעות עד יוה"כ אלא ודאי דטעמא דברייתא הוא דכיון דמתחיל מר"ה שפיר קרינן ביה משמטין כאחד משום דבתר התחלה אזלינן והיובל מתחיל מר"ה והכא נמי בכעיין היכא דחל יובל בשבת דמשמר אחד מתחיל לעבוד ומשמר אחד גומר עבודת היום אזלינן בתר התחלה וזוכה משמר היוצא שברשותו התחיל היובל אמש ואע"ג דברייתא זו אתיא כר' ישמעאל מ"מ שמעינן מיניה דלרבנן אף שאין היובל מתחיל כי אם מיוה"כ מ"מ כיון שהיובל מתחיל מליל יוה"כ זכה המשמר היוצא אם חל יוה"כ של יובל בשבת משום דברשותו התחיל היובל דבתר התחלה אזלינן דהא בהאי מלתא דתני בברייתא דבתר התחלה אזלינן לא נחלק בו אדם ומה שנחלקו רבנן הוא משום דס"ל דאפי' התחלה ליכא מר"ה ואינו מתחיל היובל כי אם מיוה"כ ומכאן מודעה רבא למה שכתבנו דלר' ישמעאל זוכה המשמר שחל בו ר"ה של יובל דהא לדידיה בתר התחלה אזלינן וכי היכי דלמדנו מדבריו דזוכה משמר היוצא משום דברשותו התחיל היובל הכי נמי יש ללמוד מדבריו דזוכה המשמר שחל בו ר"ה של יובל משום דברשותו התחיל היובל. ודע שהפי' מה שעלה בדעת הרב בעל לחם משנה דלר' ישמעאל דאמר דמר"ה חייל יובל היינו דמאותה שעה חוזרות השדות לבעליהן ועבדים נפטרו לבתיהן לא יכולתי ליישב סייעתא זו שמביא רנב"י מברייתא זו לומר שנותן למשמר היוצא. עוד אפשר לפרש דברים כפשטן דלדידי הבעיא היא היכא דפגע היובל בשבת אם נאמר דנהי דיובל אינו כשמיטה דמשמט בסופו מ"מ אינו משמט אלא בסוף אותו היום ועל זה הביא ראיה דמיד שהתחיל ר"ה חל היובל וה"ה למ"ד דביוה"כ תלוי היובל דמיד בין השמשות של יום הכפורים חל היובל ומש"ה נותן למשמר היוצא דברשותו חל היובל. ומ"מ אני מתקשה בדעת הרא"ם שכתבנו לעיל דס"ל דלדעת רש"י אף דלר' ישמעאל אין הדבר תלוי כי אם במשמר שחל יוה"כ של יובל דלא ימנע אי אזלינן בתר התחלת היובל מאיזה זמן שהתחיל א"כ מר"ה חייל יובל ויינתן למשמר שפגע בו ר"ה של יובל ואם טעמו הוא משום דכיון דעדיין הדבר תלוי עד יוה"כ מש"ה אינו נותן כי אם למשמר שפגע בו יוה"כ של יובל היכי קאמר רש"י דינתן למשמר היוצא משום דברשותו התחיל היובל אמש דנהי שהתחיל אמש מ"מ אינו נגמר עד שיתקעו בשופר בעצמו של יום דודאי לא היו תוקעים בלילה כי אם ביום דומיא דתקיעת ראש השנה וכן הוא לר' ישמעאל לגבי יוה"כ כמו ר"ה דבכולם היובל חל בהם אבל לא נגמר עד שיבא היום ויתקעו בשופר אבל לפי מה שכתבנו ניחא דלכ"ע אזלינן בתר התחלת הדבר ולר' ישמעאל זוכה בו המשמר שחל בר"ה של יובל משום דמר"ה התחיל היובל ואם חל בשבת זוכה משמר היוצא משום דבין השמשות של ר"ה התחיל היובל וברשות משמר היוצא התחיל היובל ומה שאינו נותן למשמר שחל בו ר"ה הוא משום דלרבנן אינו מתחיל היובל מר"ה כי אם מיוה"כ וכמו שכתבנו. וקושיא זו שהקשינו להרא"ם שייכא ג"כ להרב לח"מ דהכר דלמ"ד דהיובל מתחיל מר"ה ונגמר ביוה"כ שינתן למשמר של יוה"כ דא"כ היכא דחל בשבת אמאי קאמר דינתן למשמר היוצא משום דאתמש התחיל היובל דנהי דהתחיל מ"מ הרי עדיין לא נגמר עד שיתקעו ביוה"כ. ודע שראיתי בירוש' בסוף מס' סוכה וסוכה ג"כ שם בפ"ד דתעניות הלכה ב' כמה יסד דוד ושמואל הרואה* כאמונתם אומנות גדולה היתה שם שאין משמר נוטל ושונה בשדה אחוזה עד שיטול חבירו ע"כ. ולא ידעתי כוונת הדברים וגם לא ראיתי לרבינו שהביא זה הירושלמי:

כו כיצד דין מקדיש שדה מקנתו כו'. כתב רש"י בפי' החומש פרשת בהקותי וז"ל ואם את שדה מקנתו חילוק יש בין שדה מקנה לשדה אחוזה ששדה מקנה לא תתחלק לכהנים ביובל לפי שאינו יכול להקדישה אלא עד היובל שהרי ביובל היתה עתידה לצאת מידו ולשוב לבעלים לפיכך אם בא לגאלה יגאל בדמים הללו הקצובים לשדה אחוזה ואם לא יגאל וימכרנה גזבר לאחר או אם יגאל הוא בשנת היובל ישוב השדה לאשר קנהו מאתו אותו שהקדישה ע"כ. והנה מ"ש יגאל בדמים הללו הקצובים לשדה אחוזה לא ידעתי היכא רמיזא דדמים הקצובים בתורה לא נאמרו אלא בשדה אחוזה אבל שדה מקנה פודין אותה בשוויה כמה שוה עד היובל וכ"כ ריש פ"ד מערכין דין כ"ו כיצד דין מקדיש שדה מקנתו שמין אותה בדמיה כו'. הן אמת שרבינו כתב לעיל בדין י"ט המקדיש שדה אחוזתו והגיע היובל ולא נפדית אלא הרי היא תחת יד הקדש הכהנים נותנים את דמיה כו' וכתב שם מכאן ואילך כתוב דמים הכתוב בתורה נ' סלעים ע"כ (ומ"ש בספרים שלנו הוא ט"ס שנתחלף לו בין נו"ן לגימ"ל) הרי שכתב דמיה ופירושו הוא דמיה הקצובין בתורה ואם כן הכא נמי דכתב רבינו בדמיה הכוונה היא בדמיה הקצובין לה בתורה ונראה דהא ליתא לפי שכתב שמין אותה כו' ושומא לא שייך בדבר קצוב ועוד שכתב אחר כך בדין כ"ז וז"ל כל שדה ששמין אותה להקדש למכור אותה בדמיה מכריזין עליה ששים יום כו' ואי אמרת דגם שדה מקנה יש לו דמים קצובים בתורה א"כ דין זה דהכרזה דששים יום לא שייך בה' זה כלל דמלתא דפשיטא היא דהכרזה לא שייך במלתא דדמיו קצובים בתורה אלא ודאי דרבינו אדסמיך ליה קאי דהיינו אשדה מקנה ועלה קאי דיני הכרזה גם בהסיא שכתב מכאן ואילך כתוב אף שרש"י פירש כן בפירוש בסוגית הגמרא דאמרינן דר' יהודה גמר קדש קדש ממקדיש בית וכן פירש רבינו עובדיה במשני' מ"מ נראה לי דהתמיות

דברי

מגדל עוז

המקדיש את האילנות כו' עד ואין אלו שדה: כתב הראב"ד ז"ל זו היא שמעתא דרב פפא וכו': ואני אומר גם אני השיבותי למעלה כי זאת היא מימרא דרב הונא פ' יש בערכין וסוגיין דשמעתא כוותיה בכל דוכתא ואת לא תזוז מינה: אבל המקדיש את הטרשים כו' עד כשאר ערכין ודמים. פרק יש בערכין (דף י"ד): וכשיגיע היובל תחזור לבעלים כו' עד מקדיש דבר שאינו שלו. פרק אין מקדישין (דף כ"ז): כל שדה ששמין עד יבא ויקח. פרק שום היתומים (דף כ"א): הלוקח שדה מאביו עד סוף הפרק. בערכין (דף י"ד) ובגיטין פרק השולח (דף מ"ח) ובבתרא סוף פרק המוכר את הבית (דף פ"ב):

פרק חמישי

א המקדיש שדה אחוזתו מצוה עליו לפדותה הוא שהאדון קודם. ואם לא רצה אין כופין אותו. *במה דברים אמורים בזמן שמצות יובל נוהגת שאם יגיע יובל ולא יגאלנה תצא לכהנים כמו שבארנו. אבל בזמן שבטלו היובלות שהרי אינה יוצאת לכהנים אלא סופה להפדות לעולם כופין את האדון לפתוח בה תחלה והיא נפדית בשוייה כשאר ההקדשות. אם נמצא מי שמוסיף עליו וגואל אותה יגאל ואם לאו אומרין לו הגיעתך ויתן מה שאמר ואינו פותח בפחות מארבע פרוטות כדי שיהא החומש שמוסיף פרוטה: **ב** רצה האדון למכור שדות אחרות משדותיו או ללוות כדי לפדות שדה זו שהקדיש הרשות בידו. בין בזמן שהיובל נוהג בין בזמן שאין היובל נוהג. והוא קודם לכל אדם. וכן אם רצה לגאול חציה גואל. מה שאין כן במוכר להדיוט. זה חומר בהדיוט מבהקדש: **ג** אהמקדיש את ביתו או את בהמה טמאה שלו או שאר מטלטליו הרי אלו נערכין בשוייהן בין טוב ובין רע. ואם פדה אותן המקדיש או אשתו או יורשו מוסיף חומש. וכופין את הבעלים לפתוח ראשון והדמים לבדק הבית. בין שהיה הבית מבתי ערי חומה בין

א סמ"ג עשין קלו:

השגת הראב"ד

*במה דברים אמורים בזמן שמצות יובל נוהגת. א"א לא מצאתי שום הפרש בין זה לזה שהרי מצות גאולת אדון כתובה היא בתורה והיא בשעת היובל ועוד מפני רבוי החומש שהוא בכל זמן וכשהדברים שמשנה בשעה שהיובל נוהג לא מפני שיש הפרש להקדימתו לא למצוה ולא לכוף אלא מפני שאר דברים שאמורים במשנה:

כסף משנה

פ"ה א המקדיש שדה אחוזתו וכו'. משנה רפ"ח דערכין (דף כ"ז) המקדיש את שדהו בשעה שאין היובל אומרים פתח אתה ראשון שהבעלים נותנים חומש וכל אדם אין נותנין חומש מעשה באחד וכו' עד ושדהו לפניו ובגמ' אומרים והתניא כופין וכו' עד ועוד שהבעלים נותנים חומש ופירש"י בזמן שאין היובל וכו' עד אלא בזמן שהיובל נוהג וכתבו התוס' המקדיש את שדהו וכו' עד דבעינן כל יושביה עליה וכתבו התוספות מאי אומרים כופין וא"ת מ"ש דצריך כפיה הכא וכו': והראב"ד כתב א"א לא מצאתי שום הפרש בין זה לזה וכו'. ואני אומר שמ"ש שלא מצא הפרש בין זה לזה מצא רבינו דמדקתני מתני' בשעה שאין היובל נוהג משמע אבל בזמן שהיובל נוהג לא ואע"פ שדחה הראב"ד וכתב לא מפני שיש הפרש לקדימתו אלא מפני שאר דברים האמורים במשנה רבינו לא ראה לומר כן משום דטפי עדיף לומר דקאי נמי לדבר זה שהוא כרישא דמתני'. ומ"ש שהרי מצות גאולת אדון כתובה היא בתורה והיא בשעת היובל איני יודע מה מקשה מזה לרבינו שהרי הוא ז"ל מודה דבשעת היובל נמי מצוה איכא ובכפיה הוא דמפליג. ומ"ש מפני רבוי החומש וכו' י"ל שרבינו סובר שאין זה כדאי לכפותו. ומה שכתב ואינו פותח בפחות מד' פרוטות וכו' שם בגמ' פלוגתא דר' יוסי ות"ק דכ"ע שוה כסף ככסף והכא בפודין בדבר שאין בחומשו שוה פרוטה קא מיפלגי וכו' וידוע דהלכה כת"ק:

ב רצה האדון למכור שדות אחרות משדותיו וכו'. משנה בפ"ח דערכין (דף ל') גבי מוכר לראשון במנה ומכר ראשון לשני במאתים לא ימכור ברחוק ויגאל בקרוב וכו' עד מבהקדש. ופירש"י לא ימכור שדה רחוקה וכו':

ג המקדיש את ביתו וכו' מוסיף חומש. מפורש בתורה פרשת אם בחוקותי. ומה שכתב או אשתו או יורש, בריש זבחים (דף ז') אמרו דגבי מעשר כתיב ואם גאול יגאל לרבות את היורש:

המקדיש

הרדב"ז

פ"ה א המקדיש שדה אחוזתו וכו'. פרק המקדיש במשנה המקדיש את שדהו בשעה שאין היובל נוהג אומרים לו פתח אתה ראשון שהבעלים נותנים חומש וכל אדם אין נותנים חומש ואקשינן עלה אומרים והתניא וכו' כופין מאי אומרים נמי כופין ואי בעית אימא מעיקרא אומרים אי ניחא ליה ואי לאו כופין ואקשינן עליה מאי איריא שהבעלים נותנים חומש תיפוק לי דאיידי דחביבא ליה טפי פריק ועוד מצות גאולה באדון ותשני חדא ועוד קאמר הרי זה מפורש לדברי רבינו שאין כופין אלא בזמן שאין היובל כדתנן המקדיש שדהו בשעה שאין היובל דאילו בשעה שהיובל נוהג אמאי כייפינן כיון שיוצאה לכהנים ביובל כפוי ועומד הוא ואע"ג דכל הני טעמי שייכי אפילו בזמן שהיובל נוהג היינו לענין שמקדימין הבעלים לכל אדם אבל לענין כפיה לא מהני הני טעמי דאם לא רצה לגאול איהו דאפסיד אנפשיה ואין הפסד להקדש שהרי בשעה שיוצאה לכהנים נותנין דמים אבל בשעה שאין היובל דאיכא פסידא להקדש דסוף סוף ליפדות קיימא לפיכך כופין את הבעלים ועלו דברי רבינו כהוגן: והיא נפדית בשויה וכו'. הכי תניא פרק המקדיש אין שדה אחוזה נוהג אלא בזמן שהיובל נוהג שנאמר ויצא ביובל ושב לאחוזתו: ואינו פותח פחות וכו'. שם במשנה פלוגתא דתנאי ופסק כרבנן דאמרי איסר דאיכא בחומשו שוה פרוטה פרקינן ור' יוסי בכולה נמי פרקינן וסיפא דקתני אומרים לו הגיעתך נמלא מפסיד איסר ושדהו לפניו סתמא כרבנן:

ב רצה האדון למכור וכו'. פרק המוכר שדהו במשנה לא ימכור ברחוק ויגאל בקרוב ברעה ויגאל ביפה ולא ילוה ויגאל ולא יגאל לחצאין ובהקדש מותר בכולן זה חומר בהדיוט מבהקדש ואמרינן בברייתא טעמא מקדיש שדה אחוזה הואיל שהורע כחו שאם הגיע יובל ולא נגאלה יוצאה לכהנים יפה כחו שלוה וגואל לחצאין:

ג המקדיש את ביתו וכו'. זה מבואר בכמה דוכתי שלא נאמרו ערכין בתורה אלא באדם ובשדה אחוזה אבל כל שאר הקדשות בערכין בשווין את טוב ואת רע ותניא פרק האומר משקלי עלי תומר בנדרים מבערכין שהנדרים חלים על בהמה חיה ועוף ואין נדונין בהשג יד מה שאין כן בערכין וכתב רבינו בהמה טמאה אבל טהורה לא כדתנן המקדיש נכסיו והיו בהם בהמה ראויה לגבי מזבח ר' אליעזר אומר זכרים ימכרו לצרכי עולות ונקבות ימכרו לצרכי שלמים ודמיהן עם שאר נכסים יפלו לבדק הבית ר' יהושע אומר זכרים עצמן יקרבו עולות ושאר נכסים יפלו לבדק הבית וכתבה רבינו בסמוך:

בין שהיה הבית בבתי ערי חומה וכו'. פ' המוכר שדהו ת"ר המקדיש בית בבתי ערי חומה הרי זה גואל וגואל לעולם גאלו אחר מיד ההקדש הגיע יום י"ב חדש ולא נגאל היה חלוט לו מה"ט אמר שמואל דאמר קרא לקונה אותו ואפילו מיד ההקדש ומשמע שדין הקונה מן ההקדש כאילו קנאה מן הבעלים:

המקדיש

משנה למלך

דברי רבינו היא דס"ל דכהנים פודים בשוויה ונראה דאין כאן הכרח שאפי' אם בא אחר להוסיף בדמים אין שומעין לו אלא שמים אותה כמה היא שוה ונותנים דמיה ותהיה אחוזה להם לפי שקצבה זו שנתנה תורה דחמשים שקל אינו אלא כפודה קודם היובל אבל כל שבא היובל ולא נפדה בטלה קצבת התורה ולא אזלינן אלא בתר שוויה ולא ידעתי כפי סברת רש"י הגע עצמך שקרקע זה אינו שוה דמים שקצובים לו מן התורה שנאמר שהאכן לעולם תהיה עומדת ברשות ההקדש הא ודאי לא יתכן אלא ודאי דכיון שעבר יובל ולא נפדה שמין אותו ונותנים הכהנים דמיו ותהיה אחוזה להם ולסברת רש"י יש לדקדק שכתב שהכהנים נותנים חמשים שקל לפי שדבר פשוט הוא שהחמשים שקל הוא דוקא בהקדיש אחר היובל מיד וגאלה מיד צריך שיתן חמשים שקל אבל כל שנגאלה אחר שנים רואין כמה שנים יש משעת הפדיון עד שיבוא היובל ולפי ערכם יתן והנה הכא שלא נגאל נשי דלא מצינן למימר דניזיל בתר פדיון שהרי בזה לא היה פדיון אבל ניזיל בתר שעת ההקדש ואפשר דלעולם אזלינן בתר שעת ההקדש ומה שפירש חמשים שקל מלתא פסיקתא קאמר דהיינו היכא דהקדיש תיכף אחר היובל דהא קרא בהכי מיירי אבל לעולם דאם היה ההקדש י' שנים אחר היובל דנותן לפי הערך של ארבעים שנה שהרי אחר שיהיה גואל לפי ערך זה היה נותן ולמה יגרע כחו של כהן. ומיהו נ"ל דלדעת רש"י לעולם הכהנים נותנים חמשים שקלים דדוקא בפודה קודם היובל דחוזר לכהנים ביובל נתנה תורה קצבה לשנים שיש עד היובל אבל הכהנים שהיא אחוזה להם לעולם נותנים קצבה שלמה של נ' שקלים ואע"פ שגם הבעלים כשפודים אינם נותנים אלא לפי חשבון השנים אע"פ שאינה יוצאה מתחת ידיהם מ"מ התורה לא חלקה בפדיון בין בעלים ובין אחרים אבל כהנים כשפודים שאין רשות לאחרים בה ונשארה להם לאחוזה צריכים ליתן קצבה שלמה דהיינו נ' שקלים ומ"מ כבר כתבתי דלדעתי סברת רבינו היא דכהנים פודין אותה בשוויה. והנה נחזור לענינינו דסברת רש"י הלזו שכתב גבי שדה מקנה דגואל לפי דמים הקצובים בשדה אחוזה לא ידעתי היכא רמיזא ובעת הדבר צריך אגלי תלמוד:

ודע שמדברי רש"י הללו היה נראה דלעולם שדה מקנה אינה חוזרת לבעלים הראשונים אלא היכא דנפדים

לחם משנה

פ"ה א בד"א בזמן שהיובל נוהג כו'. בפרק המקדיש שדהו אמרו שם במשנה (דף כ"ז) המקדיש שדהו בשעה שאין היובל נוהג אומרין לו פתח וכו' בגמ' הקשו תיפוק ליה דאיידי דחביבא עליה טפי פריק לה ועוד מצות גאולה וכו' ותירצו חדא ועוד כו'. ויש להקשות לפירוש הר"ח דסובר דמתני' דקאמר בזמן שאין היובל נוהג לא קאי אלא אדינא דסיפא אבל בדינא דרישא בכל גונא בין בזמן שהיובל נוהג בין בזמן שאינו נוהג אומרים לו פתח מה הקשו תיפוק ליה דאיידי דחביבא עליה פריק טפי הך טעמא לא הוי אלא בזמן שאין היובל נוהג אבל בזמן שהיובל נוהג לא שייך הך טעמא דהדבר קצוב בית זרע חומר שעורים נ' סלעים ומתני' בכל גוונא איירי לפי פירוש הר"ח ז"ל ולפירוש רבינו ז"ל קשה מה הקשו דמצות גאולה באדון הא הך טעמא לדעת רבינו ז"ל אינו מספיק לכפייה דהא בזמן שהיובל נוהג איכא טעמא דמצות גאולה באדון ואין כופין אותו וניחא דמתני' לא נקט הך טעמא משום דבעינן למימר כפיה ולהכי נקט טעמא דהבעלים נותנין חומש דזה הטעם מספיק לכפיה דכיון דהיא עומדת להפדות בהכרח כופין אותו משום תועלת ההקדש. וי"ל דטעמא דמצות גאולה באדון בזמן שאין היובל נוהג מספיק לכפיה דכיון דסופה להפדות בהכרח כופין אותו שיפדה דכיון דהמצוה בו אבל בזמן שהיובל נוהג אע"ג דהמצוה בו דאין סופו להפדות בהכרח אין כופין אותו. ולפי פירוש הר"ח ז"ל יש לתרץ בדוחק דעיקר הקושיא אועוד קא סמיך וה"ק כיון דאיכא טעמא דאיידי דחביבא לזמן הזה שאין היובל נוהג וטעמא של ועוד להיכא דהיובל נוהג ג"כ הוה ליה למיתני הני תרי טעמי ולאס ליה טעמא דהבעלים מוסיפין חומש. כאן כתב רבינו ז"ל דצריך שבחומש יהא שוה פרוטה ובהלכות מעשר שני פ"ה לא משמע כן וצ"ע בפ' הזהב:

ואם

מגדל עוז

פ"ה המקדיש שדה אחוזתו וכו' כד"א בזמן שהיובל נוהג כו' אבל בזמן שבטלו היובלות כו' עד ויתן מה שאמר: כתב הראב"ד ז"ל לא מצאתי שום הפרש בין זה לזה וכו': ואני אומר גם זו לא יצא מפיו כי זה מפורש סוף פ"ק דבכורות (דף י"ג) ובערכין ר"פ המקדיש (דף כ"ז) ובת"כ אלא שקיצר בלשונו כמנהגו [illegible]

פודין שדה זו הואיל ואין שם יובל שתצא בו לכהנים לפיכך מכריחין את בעלים ומטריחין אותו לתת בו דמים וביחא הוא פותח ראשון מפני טעמים הרבה האחד שהוא נותן חומש והשני שמצות גאולה באדון והשלישי שהוא חפץ ורוצה בה יותר מזולתו עכ"ל. וגם רש"י ורבותינו בעלי התוס' ז"ל כן פירשו ואין בלשון [illegible] אלא טעם חומש בלבד: רצה האדון למכור שדות אחרות כו': עד בהדיוט מבהקדש. פרק בתרא דערכין (דף ל"ג): המקדיש את ביתו או בהמה טמאה כו': עד חוזר לבעלים ביובל. בספרא ובמנחות פ' שתי מדות (דף ק"א) ובתמורה פרק אלו קדשים (דף ל') ופ"ק דתמורה (דף ו'):

ד המקדיש בהמה טהורה וכו'. משנה מייתי לה פ"ק דתמורה המקדיש תמימים לבדק הבית אע"פ שהוא בלא תעשה מה שעשה עשוי ולאו דוקא לאו אלא לאו הבא מכלל עשה וזהו שכתב רבינו אע"פ שעבר על עשה דכתיב נדבה תעשה לבדק הבית אבל לא תמימים לבדק הבית והכי תניא בהדיא נדבה תעשה אותו אותו תעשה נדבה ואי אתה עושה התמימים נדבה לבדק הבית מכאן אמרו המקדיש תמימים לבדק הבית עובר בעשה: ונפדית כשהיא תמימה וכו'. פ' יש בקדשי מזבח תניא המקדיש עולה לבדק הבית אסור לשחוט עד שתפדה: ואין הפודה אותה וכו'. זה מבואר בכמה מקומות ומהמשנה שהעתקתי לעיל וכתבה רבינו אחר זה:

ז המקדיש את בהמתו סתם וכו'. משנה הזכרתיה למעלה פלוגתא דר' אליעזר ור' יהושע ופסק כר"א משום דמוקמינן לר' יהושע דאליבא דר"ש וסבר ר"א דסתם הקדשות לבדק הבית ואפי' מידי דחזי למזבח ואינו יוצא מידי מזבח לעולם:

ח הקדיש נכסיו סתם וכו'. בפרק התרומה במסכת שקלים במשנה עלה דפלוגתא דר"א ור' יהושע דכתיבנא לעיל אמר ר"ע רואה אני את דברי ר"א מדברי ר"י שר"א השוה מדותיו ור"י חלק א"ר פפיים שמעתי את דברי שניהם המקדיש בפירוש כר"א והמקדיש סתם כר' יהושע ופסק רבינו כר"א שהרי ר"ע ראה את דבריו דהא"נ דר' פפיים שמע את דברי ר' יהושע במפרש לא קי"ל כוותיה אלא כר"ע שראה את דבריו אפילו בסתם והלכה כר"ע מחבירו ותו דתלמודא דידן מוקי לר' יהושע כר"ש כדכתיבנא לעיל וכן פסק בפירוש המשנה כר"ע וכר"א ועוד שניהו שם המקדיש נכסיו והיו בהם דברים שהם ראויים לגבי מזבח יינות שמנים וסלתות ועופות ר"א אומר ימכרו לצרכי אותו המין ויביא בדמיהן עולות ושאר הנכסים יפלו לבדק הבית:

ומפני

ד המקדיש בהמה טהורה תמימה לבדק הבית וכו'. בסוף תמורה (דף ל"ג) תנים המתפים תמימים לבדק הבית כשהם נפדים אינם נפדים אלא למזבח שכל הראוי למזבח אינו יוצא מידי מזבח לעולם:

ו ומנין שאסור להקדיש תמימים לבדק הבית שנאמר ושור ושה וכו'. בפ"ק דתמורה (דף ז') ואמרינן התם דעובר אף בלא תעשה דכתיב לאמר לאו נאמר בדברים ואיני יודע למה השמיטו רבינו:

ז המקדיש את בהמתו סתם וכו'. בפ"ד דשקלים המקדיש (את) נכסיו והיתה בהם בהמה ראויה (ליקרב) ע"ג המזבח זכרים ונקבות וכו' עד והמקדיש סתם כדברי רבי יהושע. ומה שכתב שסתם הקדשות לבדק הבית משנה ר"פ בתרא דתמורה (דף ל"א) ובירושלמי פרק ד' דשקלים יליף לה מקרא. ומה שכתב ועל זה נאמר ואם בהמה אשר יקריבו ממנה וכו':

ח הקדיש נכסיו סתם והיו בהם יינות ושמנים וכו'. בספ"ד דשקלים. ומ"ש ומפני מה יקריבו דמי אלו עולות וכו': כתב הראב"ד א"א לא ידעתי היאך מספיק זה הטעם לסברתו וכו' עד ס"ל כר' יהושע דאמר הכל יקרב וכו' עכ"ל. מ"ש לסברתו היינו לומר לפי מה שפסק כר' אליעזר וכמ"ש עוד הראב"ד בסמוך. ומ"ש והלא בכל מקום נפדים הם נראה שטעמו לומר שהנסכים אע"פ שאם נטמאו אחר שקדשו בכלי אין להם פדיון אם נטמאו קודם שקדשו בכלי יש להם פדיון וכיון דמ"מ שייך בהו פדיון אין טעם זה מספיק. ולדעת רבינו י"ל דכשלא קדשו בכלי עדיין אין קדושתן גמורה ולא רבותא היא דאית להו פדיון. ומה שכתב ואם במקדיש נכסיו סתם וכו' האי אם לאו דוקא וה"ל כלומר מאחר שבמקדיש נכסיו סובר כר' אליעזר. ומ"ש ואני אומר דר' אליעזר משנה זו השנה וכו' יש לתמוה דכיון דרבי אליעזר פליג אר' יהושע במשנה שקודם זו במקדיש זכרים ונקבות היאך אפשר לומר דסבר כר' יהושע דאמר הכל יקרב עולה ואפילו דמי הנקבות. ונ"ל שהראב"ד סובר דל"ג בהאי מתניתא ר' אליעזר אלא ר' אלעזר והוא ר' אלעזר בן שמוע. ומ"ש והכי איתא בשקלים ירושלמי כלומר דאמריך התם בפ"ד על משנה

צ

בין שהיה מבתי החצרים הרי זה נגאל לעולם: ד גאלו אחר מיד ההקדש אם היה בית ערי חומה וקם ביד הגואל שנים עשר חדש נחלט. ואם היה בית החצרים והגיע היובל והוא ביד הגואל חוזר לבעליו ביובל: ה [א]המקדיש בהמה טהורה תמימה לבדק הבית אע"פ שעבר על עשה מה שעשה עשוי וחלה קדושה עליה ונפדית כשהיא תמימה. ומעריך אותה הכהן בדמיה. והדמים יפלו לבדק הבית. ואין הפודה אותה פודה אלא על מנת להקריבה למזבח למה שהיא ראויה. שכל דבר הראוי למזבח אינו יוצא מידי מזבח לעולם: ו ומנין שאסור להקדיש תמימין לבדק הבית שנאמר ושור ושה שרוע וקלוט נדבה תעשה אותו. מפי השמועה למדו נדבה לבדק הבית. וכן הדברים מראין שאינה אלא קדושת דמים. שאין מקריבין בעל מום למזבח שנאמר אותו אותו אתה עושה נדבה לבדק הבית ואין אתה עושה תמימים נדבה לבדק הבית ולאו הבא מכלל עשה בעשה הוא: ז [ב]המקדיש את בהמתו סתם או שהקדיש את נכסיו סתם רואין כל בהמה תמימה הראויה להקריב על גבי המזבח זכרים ימכרו לצרכי עולות ויקריבו אותן עולות. והנקבות ימכרו לצרכי שלמים ויקריבו אותן שלמים. והדמים יפלו לבדק הבית שסתם הקדשות לבדק הבית. ועל זה נאמר ואם בהמה אשר יקריבו ממנה קרבן לה' כל אשר יתן ממנו לה' יהיה קדש כלומר כל הראוי *לקרבן על גבי המזבח יקרב: ח *הקדיש נכסיו סתם והיו בהן יינות ושמנים וסלתות ועופות הראויין ליקרב על גבי המזבח ימכרו לצרכי אותו המין ויקריבו אותן והדמים ילקח בהן זכרים ויקריבו

א סמ"ג שם: ב סמ"ג שם: *נ"א ליקרב:

השגת הראב"ד

*הקדיש נכסיו סתם וכו' הם נפל בו מום. א"א לא ידעתי היאך מספיק זה הטעם לסברתו והלא בכל מקום נפדין הן ואם במקדיש נכסיו הוא סובר כר' אליעזר כמ"ש למעלה אין זה הטעם מספיק למה לא יפלו הדמים לבדק הבית. ואני אומר דר' אליעזר משנה זו השנה ס"ל כר' יהושע דאמר הכל קרב עולה ואפי' דמי הנקבות ומשום הכי דמים אלו יקריבו עולות, וא"ת עופות למה לא יקרבו עצמן עולות משום דכתיב בבקר לא עופות והכי איתא בשקלים ירושלמי:

לחם משנה

ד ואם היה בית החצרים והגיע היובל וכו'. בפ' המוכר שדהו (דף ל"ג) כרב הונא דאמר דקרא דביובל יצא אתא לומר דיצא מיד הגואל מן ההקדש ביובל וחוזר לבעליו ודלא כר' הושעיא דאמר דהך קרא אתא לומר דמוכר בית בבתי החצרים ופגע בו יובל בשנה שניה דלא בעי השלמה אחר היובל כשדה אחוזה אבל לרב הונא משמע דבעי השלמה, ורבינו ז"ל דפסק כאן כרב הונא היה לו לבאר בפי"ב מהל' שמיטה ויובל כשכתב הגיע היובל ולא גאל חוזר הבית בלא דמים כדין השדות אלא שכיון שכתב בדין השדות לא הוצרך לכך דודאי כמו בשדות בעי השלמה בבתי החצרים נ"כ:

ו שנאמר אותו אותו אתה עושה כו'. אע"ג דהתם הזכירו ג"כ לא תעשה וכן אמר שם בפ"ק דתמורה (דף ו') ותנן המקדיש תמימין לבדק הבית אע"פ שהוא בלא תעשה מה שעשה עשוי מ"מ סובר רבינו דהוא לא תעשה דמפיק מלאמר דהיינו

משנה למלך

דנפדית או שמכרה הגזבר לאחר או שגאלה המקדיש אבל אם לא יצאת מתחת יד הקדש אינה יוצאה לבעלים הראשונים ואפשר שהטעם הוא משום דאין הקדש יוצא מידי פדיון אך קשה דכיון דאין אדם מקדיש דבר שאינו שלו כי נמי לא יצאה מיד הגזבר אמאי לא תחזור לבעלים הראשונים ורבינו כתב בפירוש ואפילו שלא נפדית והרי היא יוצאה מיד ההקדש ה"ג חוזרת למוכר. ורמזתי להתוספות בספ"ו דערכין שכתבו שדה מקנה אינה יוצאה לכהנים ביובל שאין אדם מקדיש דבר שאינו שלו לפום ריהטא משמע אם גאל אחר מיד הגזבר לפני היובל ורש"י פירש בפי' שהוא שלו דאפילו לא גאלה אחר אלא שעדיין היא ביד הגזבר תצא בהגם ביובל לבעליה הראשונים אשר לו אחוזת הארץ ע"כ. ונראה שגירסתם היתה בדברי רש"י או אם לא נגאלה בשנת היובל כו' ומאי דלא נקט רש"י אלא שתי חלוקות דהיינו היכא דמכרה לאחר או שלא נגאלה כלל והרי היא ביד הגזבר ולא נקט נמי היכא דגאלה המקדיש משום דפירושא דקרא שתחזור לבעלים הראשונים לא איצטריך להיכא שהוא ביד המקדיש דפשיטא שיחזירנה לאשר קנהו מאתו ודוקא היכא דהיא ביד הגזבר או שלקחה אחר מיד הגזבר איצטריך קרא לומר שתצא הקרקע לבעלים הראשונים והרא"מ גירסתו היתה כגירסתנו ולא ידעתי למה לא נתעורר בכל מה שכתבנו:

פ"ה ד גאלו אחר מיד ההקדש וכו'. פ"ח דערכין ל"ג ופסק כרב הונא דתניא כוותיה:

ה המקדיש בהמה טהורה תמימה לבדק הבית וכו'. יש להסתפק בדין זה שכל דבר הראוי למזבח אינו יוצא מידי מזבח לעולם אם הוא מן התורה או מדרבנן. והנה מתמ"ש בדין ז' ועל זה נאמר ואם בהמה אשר יקריבו ממנה קרבן לה' כו' נראה דס"ל שהוא מן התורה ויש לתמוה דמסוגיא דפ' המנחות (דף ק"א) מוכח בהדיא דהם אינו אלא מדרבנן משום מומין דפסלי בבהמה דאפילו בדוקין שבעין פסיל מש"ה גזרו רבנן שלא יהיו נפדין כי אם למזבח וכן כתבו התוס' בפ"ו דזבחים (דף ג"ט) דדין זה הוא מדרבנן והביאו ראיה א שכתבנו. וראיתי להתוס' בפרק פרה חטאת (דף קי"ג) שהקשו לרש"י דרצה לומר דהי ממעטינן קדשי בדק הבית הוא אפי' בתמימים והביא ראיה מפרת חטאת שהיא תמימה ונתמעטה לפי שאינה ראויה לבא אל אהל מועד ועל זה הקשו עליו דאינה ראיה דשאני מתפים תמימים דאמרינן בסוף תמורה דכל הראוי למזבח אינו יוצא מידי מזבח לעולם ע"כ. ולפי מ"ש שדין זה אינו אלא מדרבנן לא ידעתי מה הקשו לרש"י דס"ל דקרא מיעט אף התמימים דומיא דפרת חטאת. ואם כוונתם דאף בלא בקיאות זה עדיין יש לחלק בין פרת חטאת לקדשי בדק הבית התמימים מכל מקום הבקיאות שהביאו לא ידעתי לאיזה תכלית הוא:

ו ומנין שאסור להקדיש תמימים לבדק הבית כו', כתב מרן פ"ק דתמורה אמרינן דעובר אף בל"ת ואיני יודע למה השמיטו רבינו ובספרי איתא הכי דברי ר' יהודה והכ"א אין בו לא תעשה ופסק כחכמים ועיין בס"ס כל שעה:

ז המקדיש את בהמתו סתם כו'. עיין בלח"מ סוף פ"ה מהלכות מעשה הקרבנות ובס' קרבן חגיגה סי' ע"ב:

הקדיש

מגדל עוז

המקדיש בהמה טהורה תמימה לבדק הבית עד ונפדית כשהיא תמימה. פרק קמא דתמורה (דף ו'): ומעריך אותה עד לבדק הבית. פ' כסוי הדם (דף פ"ד): ואין פודה אותה עד מידי מזבח לעולם. סוף תמורה (דף ל"ב): ומניין שאסור להקדיש עד מכלל עשה עשה הוא. פ"ק דתמורה (דף ז') ופ' בתרא (דף ל"ב): המקדיש בהמתו סתם כו' עד למזבח יקרב. פ' בתרא דתמורה (דף ל"ב) ומייתי לה פרק אלו קדשים (דף ס'): הקדיש נכסיו סתם והיו בהם יינות שמנים וכו' ומפני מה יקריבו דמים אלו וכו' עד העמדה והערכה אין לו פדיון: כתב הראב"ד ז"ל לא ידעתי היאך מספיק זה הטעם לסברתו וכו': ואני אומר גם זה לא יצא מפיו כי זה הטעם שכתב ר"מ ז"ל מפורש הוא בירושלמי דשקלים פרק התרומה והוא טעם מופלג ומספיק כי מה שיש לו פדיון הלא קדושת גופו על פדיונו והה"כ יקרב ממנו קרבנו אבל כשאין לו פדיון על מה יחול קדושתו וגם מה שפסק ר"מ ז"ל למעלה כר' אליעזר הדין עמו שהרי ר' עקיבא ראה דבריו דתנן א"ר עקיבא רואה אני את דברי ר"א שר' אליעזר השוה מדתו ור' יהושע לא ע"כ. וקי"ל בכולי תלמודא הלכה כר"ע מחבירו וטעמא דר"א משום דסתם הקדשות לבדק הבית וכן פירש ר"מ ז"ל בפי' המשנה דפ'

ויקריבו עולות: ט [א]ומפני מה יקריבו דמי אלו עולות. ודמי הבהמה התמימה יפלו לבדק הבית. לפי שהבהמה הקדושה למזבח אם נפל בה מום יש לה פדיון כמו שיתבאר והסלת והיין והשמן [ב]והעופות שנפסלו אין להן פדיון שנאמר והעמיד את הבהמה וגו' כל שישנו בכלל העמדה והערכה יש לה פדיון וכל שאינו בכלל העמדה והערכה אין לה פדיון: י [ג]הקדיש נכסיו סתם והיתה בהן הקטרת שנותנין לאומנין בשכרן עד שיחזרו ויקחו אותה כמו שבארנו בשקלים. הרי זו תנתן לאומנין בשכרן כמו שעושין במותר הקטורת. וכן עושין אם יש בנכסיו אחד מסמני הקטרת: יא המקדיש בהמה תמימה למזבח ונפל בה מום ונפסלה הרי זו נערכת ונפדית. ועל זה נאמר ואם כל בהמה טמאה אשר לא יקריבו ממנה קרבן לה' והעמיד את הבהמה וגו' ויביא בדמיה קרבן אחר כמותה: יב [ד]כל המקדיש בהמה בחייה בין טהורה בין טמאה בין קדשי הבית בין קדשי מזבח שנפל בהן מום או תמימה הראויה ליקרב כמו שיתבאר הרי זו צריכה העמדה בבית דין שנאמר והעמיד את הבהמה. לפיכך אם מתה הבהמה קודם שתערך ותפדה אין פודין אותה אחר שמתה אלא תקבר. *אבל אם הקדיש שחוטה או נבלה לבדק הבית הרי

א סמ"ג שם : ב פ' המנחות ק' כריתות כו : ג כריתות ו : ד סמ"ג שם :

כסף משנה

זו טעמא דר' אלעזר דבר אל אהרן ואל בניו וכו' אשר יקריב לה' עולה יכול אפילו עופות ת"ל בבקר ולא בעופות :

י הקדיש נכסיו סתם והיתה בהם הקטרת וכו'. (שקלים פ' רביעי) :

יא המקדיש בהמה תמימה למזבח וכו'. בסוף תמורה (דף ל"ב) ובכ"ם על אלו מומין תניא אם בבהמה הטמאה וכו' הרי בהמה טמאה אמור הא מה אני מקיים כל בהמה טמאה אשר לא יקריבו ממנה וכו' (הוי אומר) בבעלי מומין שנפדו :

יב כל המקדיש בהמה וכו'. בסוף תמורה (דף ל"ב) תנן אחד קדשי מזבח ואחד קדשי בדק הבית וכו' ואם מתו יקברו ר"ש אומר קדשי בדק הבית אם מתו יפדו ובגמרא אמר רבי יוחנן לרבנן אחד קדשי מזבח ואחד קדשי בדק הבית היו בכלל העמדה והערכה כלומר ומש"ה אם מתו יקברו משום דבעת לא שייך ביה העמדה ומסיים בה וד"ה בעל מום מעיקרו לא היה בכלל העמדה והערכה. ופי' רש"י דבקדשי מזבח דוקא היא וממעט לה בגמ' מדכתיב אותה וזהו שדייק רבינו וכתב בין קדשי מזבח שנפל בהם מום לאפוקי בעל מום מעיקרו. ומ"ש או תמימה הראויה. ומ"ש אבל אם הקדיש שחוטה או נבלה וכו': כתב הראב"ד א"א אפי' למזבח וכו'. ואני אומר שמ"ש רבינו לבדק הבית אורחא דמילתא נקט דאין דרך להקדיש למזבח לא שחוטה ולא נבלה. ומ"ש ואפי' הקדישם חיים וכו' אם היו בעלי מומין מתחלתן יפדו כבר נתבאר בסמוך ודייקתי כן מלשון רבינו:

המקדיש

וכן עושין אם יש בנכסיו אחד מסממני הקטרת. וא"ת בשלמא קטרת העשוי במתכונתו אינה ראויה אלא לצבור אלא אחד מסממני הקטרת אמאי ימכרו ויביאו בדמיהן עולה דומיא דיינות שמנים וסלתות. וי"ל דהכי כולהו אפשר למכור אותם ליחידים לצורכי אותו המין אבל סמני הקטרת אי אפשר למכור אותם ליחידים לצורכי אותו המין שאין היחיד מתנדב קטרת וכ"ת ימכרו לצבור לצרכי קטרת היינו שנותנים אותה לאומנים בשכרן וחוזרין ולוקחין אותה מתרומת הלשכה ומותר התרומה היו מביאין ממנו עולות לקיץ המזבח:

יא המקדיש בהמה תמימה למזבח וכו'. פ"ק דערכין ובפרק בתרא דתמורה תניא כוותיה דר' יוחנן אם בהמה אשר יקריבו ממנה בבעל מומין שיפדו הכתוב מדבר אתה אומר בבעלי מומין או אינו אלא בבהמה טמאה כשהוא אומר אם בבהמה טמאה ופדה בערכך הרי בהמה טמאה אמור הא מה אני מקיים אם בהמה אשר לא יקריבו ממנה קרבן לה' בבעלי מומין שיפדו יכול יפדו על מום עובר ת"ל אשר לא יקריבו ממנה שאינה קריבה כל עיקר יצאת זו שאינה קריבה היום אלא למחר ואמר רחמנא עביד לה העמדה והערכה וזהו שכתב רבינו ונפל בה מום ונפסלה וכי לא ידענא דאם נפל בה מום נפסלה אלא שנפסלה לגמרי והיינו ע"י מום קבוע:

יב כל המקדיש בהמה בחייה וכו'. שם א"ר יוחנן לרבנן אחד קדשי מזבח ואחד קדשי בדק הבית היו בכלל העמדה והערכה ור"ל חולק וקיי"ל כר"י ולוי תנא הכל היו בכלל העמדה והערכה ואפילו בעל מום מעיקרו (עיין בפ"י מהל' בכורים ועיין בתשובה ח"ב סימן כ"ל) : לפיכך אם מתה הבהמה וכו'. שם במשנה אחד קדשי מזבח ואחד קדשי בדק הבית וכו' ואם מתו יקברו רבי שמעון אומר קדשי בדק הבית אם מתו יפדו והלכה כת"ק : אבל אם הקדיש שחוטה וכו'. כתב הראב"ד ז"ל ואפילו למזבח ואפילו הקדים חיים למזבח ומתו אם היו בעלי מומין מתחלתן יפדו עכ"ל. ואיכא למידק עלה מה נפשך אי חל על הני קדושת מזבח וכי פודין את הקדשים להאכילן לכלבים ואי לא חייל עלייהו הקדש אמאי יפדו ועל כרחין אית לן למימר כגון שהקדיש דמיהן למזבח א"נ מן הספק כיון דלא חזו למזבח לדמיהן קאמר הילכך יפדו ויביאו בדמיהן עולה ובעלי מומין מתחלתן הוו בכלל העמדה והערכה כדתני לוי וקי"ל כוותיה ואם היו בחיין בעי העמדה והערכה וכיון שמתו יפדו ויביאו בדמיו עולה למזבח והא דתנן אחד קדשי מזבח ואחד קדשי בדק הבית אם מתו יקברו היינו בשעה שהקדישן היו ראויים למזבח ונפסלו אבל בעלי מומין מעיקרן דלא חזו למזבח אם מתו יפדו דהוי כמקדיש דקל בעלמא והא דתנן הקדש בדק הבית חל על הכל מה שאין כן בקדשי מזבח היינו בתורת הקדש אבל קדשי מזבח לא חל על הכל אלא בתורת דמים ורבינו מודה בזה שהרי כתב בסמוך רחם.

עבד

הרדב"ז (מכ"י)

ט ומפני מה יקריבו דמי אלו עולות וכו'. כתב הראב"ד לא ידעתי היאך מספיק טעם זה לסברתו וכו'. ואני תמיה למה לא יספיק והלא דבר שהשכל מורה עליו הוא שדברים שיש להם פדיון חלה קדושתן על פדיונם ונעשים בהן מלואן ולפיכך יפלו דמיהן לבדק הבית אבל הדברים שאין להם פדיון אם יפלו דמיהן לבה"ב לא נעשית בהן מלואן כלל ולפיכך יביא בדמיהן עולות ואמרינן בירושלמי עלה דמתני' מאי טעמא דר' אליעזר אשר יקריב לה' עולה הכל קרב עולה יכול אפילו עופות ת"ל בבקר ולא עופות עוד שם לכל נדריהם ולכל נדבותם אשר יקריבו לה' לעולה כל מה שהם נודרים ומתנדבים דברים אשר יקריבו לה' אפילו יינות ושמנים וסלתות יהיו לעולה יכול יקריב בדמיהם עולות העוף או אם הקדיש עוף יקריבנו עולה ת"ל בבקר בכשבים ובעזים הא אינו מקריב מכל מה שהתנדב אלא עולת בהמה בלבד ע"כ. ועיקר הטעם לפי שאין אלו בני פדיון הילכך לא קדשו קדושתן דמים למזבח אבל בהמה שיש לה פדיון היא למזבח ודמיה לבדק הבית. ומה שכתב הראב"ד ז"ל דרבי אלעזר שנה זאת המשנה סבירא ליה כר' יהושע אי אפשר לייתבו דהא ר' אליעזר פליג עליה דר' יהושע ברישא אלא ודאי שם הנא אחר היה גורס בהך מתני' ואפשר דגרים ר' אלעזר והוא ז"ל סובר דהע"ג דאמר ר' עקיבא רואה אני את דברי ר"א לא קי"ל כוותיה דאיכא ר' פפיים והנה דהך מתני' לפי גרסתו דקיימי כר' יהושע ואין הלכה כר' עקיבא מחביריו והיכא הלכתא הגאי לגבי תרי והו דהלכה כר' יהושע לגבי ר"א אבל לפי גרסת הספרים שלנו דגרסי ר"א הדבר ברור דהלכה כר"ע כאשר כתב רבינו :

י הקדיש נכסיו והיה בהן קטרת וכו'. שקלים פרק התרומה מותר הקטרת מה היו עושין היו מפרישין ממנה שכר האומנים המקדיש נכסים והיו בהם דברים הראויים לקרבנות צבור ינתנו לאומנים בשכרן דברי ר' עקיבא ומפרש ר' יוחנן קטרת :

השגת הראב"ד

[א]אבל אם הקדיש שחוטה וכו' תפדה. א"א אפילו למזבח ואפילו הקדישם חיים למזבח ומתו אם היו בעלי מומין מתחלתן יפדו :

לחם משנה

דהיינו לא אמור הוי אסמכתא ולהכי כשהקשו בפ"ק דתמורה והרי מקדיש דאמר רחמנא נדבה תעשה אותו אלו קדשי ב"ב לא הזכיר בדבריו המקשה כלל לא תעשה משום דהוי אסמכתא כדכתיבנא :

ט לפי שהבהמה הקדושה למזבח אם נפל כו' והסולת היין והשמן והעופות כו' אין להם פדיון. מ"ש הר"א בהשגות והלא מ"מ נפדין הם אפשר לפרש דה"ק אלא מ"מ כיון דאתה מצריך למכרן ולהביא בדמיהן עולות ואין אתה אומר שיקריבן עכ"פ העופות עולות מ"מ פדיון מקרי ולכך פירש טעם אחר ולפי טעמו אתו שפיר שפירש משום דמעטיה קרא בבקר. ופירוש זה מתיישב יותר בלשונו וכן מה שפירש בו הרב בעל כ"מ :

י הקדיש נכסיו סתם והיתה בהן הקטרת שנותנין לאומנין בשכרן כו'. כלומר כגון שהיה אומן ונתנו לו קטורת בשכרו והקדיש נכסיו ונמצא בו אותו הקטרת :

יב אבל אם הקדיש שחוטה כו'. מ"ש הר"א בהשגות אם היו בעלי מומין מתחלתן יפדו כן כתב רבינו ז"ל בפ"א מהל' איסורי מזבח וגם שם כתב ברישא דליכניה וכן הדין בבהמות קדשים שנפל בה מום כו'. ויש לדקדק שם כמו שדקדק כאן הרב כ"מ שנקט שנפל משום דאי הוי בעל מום מעיקרא אין צריך העמדה והערכה וכמו שביאר דבריו שם למטה ולאפוקי מלוי דאמר דבעל מום בכלל העמדה והערכה ואין אנו צריכין לדחוק כמו שכתב שם הרב בעל כ"מ ומה גם מ"ש שפסק כלוי וא"א לומר כן ממאי דכתב שם רבינו ז"ל מה בין בעלת מום קבוע וכו' יעויין שם :

הקדיש

מגדל עוז

דפ' התרומה והכי שם תלמודא ריש פ' בתרא דמס' תמורה ובמס' זבחים פ' טבול יום ובירושלמי דפ' התרומה בשקלים הכי מסיק ובכ"מ : הקדיש נכסיו סתם עד אחד מסמני הקטרת. במס' שקלים פ' התרומה (דף ו') היא משנה ופ' בתרא דתמורה מייתי לה : המקדיש בהמה תמימה עד קרבן אחר כמותו. פ"ק דערכין (דף ד') ופרק בתרא דתמורה : כל המקדיש בהמה בחייה עד אלא תקבר. פרק כל פסולי המוקדשים ופ' בתרא דתמורה (דף ל"ב) ופ"ב דבכורות (דף י"ד) : אבל אם הקדיש שחוטה עד תפדה : כתב הראב"ד ז"ל ואפי' למזבח וכו' : ואני אומר איני יורד לסוף דעתו והלא פרק בתרא דתמורה הוא משנה וגמ', משנה דתנן יש בקדשי בדק הבית שאין בקדשי מזבח שסתם הקדשות לבדק הבית הקדש בדק הבית חל על הכל כו' מה שאין כן בקדשי מזבח דהכי מיתניא, וגמרא נמי דילה סוגיא גדולה מסקנא הכי אסיקנא דבקדשי מזבח בעי העמדה והערכה מה שאין בקדשי בדק הבית. ועוד דפ' ב' דמס' חולין (דף ל') נמי הכי פשיטא ליה לתלמודא שילהי גמרא מתני' קמייתא דפירקא דאמר לפדיה ופי' תימא בעיא העמדה והערכה והתנן שחט בה שנים או רוב

שנים

משנה למלך

י הקדיש נכסיו סתם והיתה בהם הקטרת כו'. דברי רבינו הם משנה ערוכה בפ"ד דשקלים משנה ו' דמיירי בקטורת והכי אמרי' בפ"ק דכריתות (דף ו') והתם מוקמינן לה באחד מסמני הקטרת ומשכחת לה נמי באותה שנותנין לאומנין בשכרן והכי מוקי לה בירוש' ומשום הכי כתב רבינו שתי האוקמתות :

יב כל המקדיש בהמה בחייה וכו'. עיין במ"ש מכן לקמן רפ"י מה' בכורים דין ב' ועיין במ"ש בתוס' בכורות (דף כ"ו) ד"ה הטולה. ומ"ש לפיכך אם מתה הבהמה קודם שתערך ותפדה כו' עיין בפ"ב דמס' מעילה ובמ"ש רבינו פ"ו מה' מעילה דין ו'. ועיין בתוס' פ' אחרון דתמורה (דף ל"ג) ד"ה כדתניא ועיין בתי"ט פ"ב דמעילה משנה ג' ודוק. כתבו התוס' ר"פ ראשית הגז דאפי' העמיד והעריך כל שלא נפדית בחייה תקבר וכן הוא דעת רבינו דנקט ותפדה לאשמועינן דבעינן פדיה מחיים יע"ש שיש ללמוד דגיזה דקדשים אף שהם מטלטלים אינן נפדים לפי שמתחלה היו מחוברים בבהמה שהיא בת העמדה והערכה :

שרש

הרי זו תפדה כשאר מטלטלין: יג אשחט בה שנים או רוב שנים ועדיין היא מפרכסת הרי היא כחיה לכל דבריה ונערכת והרי היא בכלל והעמיד והעריך עד שתמות: יד בהמקדיש בהמה תמימה לדמיה הרי זו נתקדש גופה. כיצד האומר דמי בהמה זו הקדש למזבח היא עצמה תקרב. גהקדיש אחד מאיבריה לדמיו ואמר דמי רגלה של פרה זו הקדש למזבח הרי זו ספק אם פשטה קדושה בכולה או לא פשטה. ולפיכך תקרב ולא תפדה: וכיצד

א סמ"ג עשין קלא: ב פ"ק דשבועות יא: ג שם:

עבד זה או ראש חמור זה הקדש למזבח נמכר ויביא בדמיו עולה ומה לי ראש עבד זה ומה לי בשר שחוטה או נבלה למזבח וכתב פ"ק דאיסורי מזבח המקדיש בעלת מום למזבח אע"פ שלוקה הרי זה נתקדש ותפדה בערך הכהן ותצא לחולין ויביא בדמיה קרבן עכ"ל. וכיון שנקדש דמיו אם מתה אף על פי שאינה בכלל העמדה והערכה תפדה ויביא בדמיה קרבן הואיל ובשעה שהקדישה לא היתה ראויה למזבח וא"כ יקשה על רבינו מאי איריא דנקט לבדק הבית אפי' למזבח הדין כן ואם היה הקורא לשון רבינו לפני הראב"ד ז"ל מדקדק בלשון רבינו אין עליו קושיא כלל שיש חלוק בין פדיה ללשון מכר ויקחו בדמיה ולפיכך אמר רבינו דהאומר שחוטה או נבלה לבדק הבית חייל ההקדש ולפיכך תפדה כשאר מטלטלים דחייל על כלהו הקדש בדק הבית אבל האומר שחוטה זו או נבלה למזבח לא שייך ביה לשון פדייה דהא לא חל הקדש מזבח על הנבלה ולא על השחוטה הילכך אין שייך לומר פודה אלא לשון תמכר ויביא בדמיהן למזבח הילכך לא היתה כוונת רבינו אלא לומר דחייל הקדש בדק הבית על הבשר ועל הנבלה וצריך לומר בלשון פדיון אבל אם אמר דמי בשר זה או נבלה למזבח לא חלה קדושה עליה ולא שייך לשון פדיה אבל מוכרין אותן ומביא בדמיהן עולה למזבח. ומה שכתב בעל מגדל עוז בזה לא ירד לסוף דעת הראב"ד בכוונת השגתו. ומה שכתב דאסיקנא דבקדשי מזבח בעי העמדה והערכה מה שאין כן בקדשי בדק הבית זה הפך מה שכתב רבינו. וכל מה שכתב בזה הוא בלתי עיון דוק ותשכח:

יד המקדיש בהמה תמימה לדמיה וכו'. פ"ק דתמורה (דף י"א) בעי רבא הקדיש אבר לדמיו מהו דתיהוי ליה קדושת הגוף וכו' ותיפשוט ליה מדידיה דאמר רבא הקדיש זכר לדמיו קדוש קדושת הגוף התם דאקדשיה לכוליה הכא דאקדיש חד אבר מאי תיקו ופירש"י הקדיש אבר לדמיו וכו' משמע דהאי בעיה ליתא אלא לר"י דאמר האומר רגלה של זו עולה כולה עולה וכדפרישית וכן מפורש בבעיא דרבא דאמר מי אמרינן מדאקדשיה לחד אבר אקדשיה לכוליה אבל לר"מ ור' יהודה דאמרי שאין קדוש אלא אותו אבר אפילו באומר רגלה של זו עולה כ"ש בשאינו מקדיש רגלה אלא לדמיו דפשיטא דלא פשטה קדושה בכולה ומאחר שרבינו פסק בפ"ד ממעילה ובפט"ז ממעשה הקרבנות כר"מ ורבי יהודה קשה היאך כתב כאן ופ"ד בעיא דרבא והרי זה כמוכי שטרא לבי תרי. ונראה לדחוק ולומר שרבינו סובר דהאי בעיא דרבא לכ"ע בעי לה אף לר"מ ור' יהודה דאע"ג דלר"מ ור' יהודה כי אמר רגלה של זו עולה לא פשטה קדושה בכולה היינו במקדיש אותו אבר קדושת הגוף דכיון שאותו אבר אין הנשמה תלויה בו ואינו ראוי ליקרא עולה לא חלה עליו קדושה והיאך תפשוט הקדושה בכולה מש"ה מעטיה קרא אבל כשמקדיש אבר קדושת דמים אע"פ שאין הנשמה תלויה בו חלה עליו קדושה לדמיו ושייך למיבעי אי אמרינן מינו דאקדשיה לחד אבר אקדשיה לכוליה ויש הוכחה לפירוש זה דהא רבא מפרש דברי ר"י דבדבר שנשמה תלויה בו פשטה קדושה בכולה אלמא ס"ל כר' יהודה והיכי שהים למיבעי בעיא כתם דלא כוותיה הילכך אית לן למימר דאליבא דכ"ע בעי לה: ומ"ש

יג שחט בו שנים או רוב שנים וכו'. פ"ב דחולין וכ"מ דבעי העמדה והערכה והתנן שחט בה שנים או רוב שנים ועדיין היא מפרכסת הרי היא כחיה לכל דברים וכתבו התוס' דאין זו משנה בשום מקום אלא דדייק לה ממתני' בהעור והרוטב וע"ש:

יד המקדיש בהמה תמימה לדמיה וכו'. פרק אלו קדשים אמר חזקיה הקדיש זכר לדמיו רב כהנא אמר קדוש קדושת הגוף רבא אמר אינו קדוש קדושת הגוף וסדר ביה רבא לגבי רב כהנא מדרב יהודה אמר רב ואיתא נמי בכמה דוכתי: הקדיש אחד מאבריה לדמיו וכו'. בעיא דרבא פ"ק דתמורה ופרק שני דערכין ולא נפשטה הילכך תקרב שמא פשטה בכולה ולא תפדה שמא לא פשטה בכולה: ואם

לחם משנה

יד הקדיש אחד מאבריה לדמיו כו'. הרב כ"מ ז"ל תמה תמיה גדולה על רבינו ז"ל ודחק עצמו בתירוצים ויש לנו על דבריו חדא דבפ"ק דערכין פירשו הא בקדושת הגוף הא בקדושת דמים כלומר דבקדושת הגוף אמרינן פשטה קדושה בכולה ולא בקדושת דמים ואי אמר רבא איפכא דאפי' לר"י דאמר דקדושת הגוף לא פשטה בכולה בקדושת דמים פשטה הא הוה עדיפא ליה למפרך ממאי דהקשה חד אבר נמי איבעויי וכו' ותו קשה מאי דכתב רבינו ז"ל שהדמים חולין והמאי בשלמא מ"ד הכי בגמ' הוא משום דאית ליה דהיכא דאמר רגלה של זו עולה דלא פשטה קדושה בכולה ולכך תמכר חוץ מדמי אבר שבה והשאר חולין אבל כיון דהוא ספק אי פשטה קדושה בכולה א"כ היכי נימא דהמעות חולין הוו אי פשטה קדושה בכולה הוו המעות קדש ואין יכול ליהנות מהם. ותו קשיא על דברי רבינו ז"ל כמ"ש ואם היה אבר שהנשמה תלויה בו פשטה קדושה בכולה ואמאי פשיטא ליה לרבינו ז"ל בהא הא כהא נמי שייך בעיא דרבא אי חד מינו אמרינן תרי מינו לא אמרינן כדבעי רבא בהקדיש אבר שאין הנשמה תלויה בו. וע"ק על דברי רבינו ז"ל מה שכתב בפט"ו מהל' מעשה הקרבנות הקדיש אבר אחד מן העוף ה"ז ספק אם נתקדש כולו או לא דכיון דהויא בעיא דבעי רבא בעוף לא הוי אלא לרבי יוסי כדפירש"י ז"ל ורבינו ז"ל פסק כרבנן איך כתב דהוי ספק. והרב בעל כ"מ ז"ל כתב דאית ליה דהבעיא באבר שהנשמה תלויה בו ודוחק הוא לומר כן דרבינו ז"ל היה לו לפרש שם ולומר דהקדיש אבר שהנשמה תלויה בה. ולתרץ כל זה אקדים ואפרש הסוגיא דערכין ותמורה לדעת רש"י ז"ל ואח"כ נבאר דעת רבינו. רש"י ז"ל כתב בהני תרי בעיי דבעי רבא בפ"ק דתמורה (דף י"א:) בעיא קמייתא דעוף ובעיא תניינא דהקדיש אבר אחד לדמיו דלר"י קא בעי. ואיכא למידק עליה אמאי לא פירש דלכ"ע קא בעי להו לר"י באבר שאין הנשמה תלויה בו ולרבנן באבר שהנשמה תלויה בו דכ"כ הוי לרבנן אבר שהנשמה תלויה בו כמו לר"י אבר שאין הנשמה תלויה בו ותו קשיא אי הך בעיא דהקדיש אבר אחד לדמיו לא הוי לרבנן א"כ בסוגיא דפ"ק דערכין (דף ה') כשתירצו שם על ברייתא דאמרה ולא עוד אלא אפי' אמר ראש פרה זו וכו' דאיירי בהקדיש חד אבר והקשו שם חד אבר נמי איבעויי מבעיא לן דבעי רבא הקדיש אבר לדמיו מהו כו' מאי קא פריך הא רבא לא בעי אלא לר"י אבל לרבנן לא איירי רבא וברייתא כרבנן. וי"ל דרש"י ז"ל לא מצי לפרש בעי קמייתא אליבא דרבנן משום דאינהו מפרשי קרא דכל אשר יתן ממנו לה' באבר שאין הנשמה תלויה בו ומפרשים דקרא אתא לומר ממנו ולא כולו ואם כן היכי מצי למימר דבעי באבר שהנשמה תלויה בו דהיך יפול על זה לומר בהמה אמר רחמנא והאי לאו בהמה הוא דקרא לא בהכי איירי. ומכאן תשובה להרב בעל כ"מ ז"ל שפירש דרבינו ז"ל סובר דהך בעיא הוי באבר שהנשמה תלויה בו דא"א לומר כן כדפרישית וזהו טעמו של רש"י ז"ל ובבעיא בתרייתא אפשר דרש"י ז"ל כתב דהוי לר' יוסי ולא קאמר דהוי לרבנן נ"כ משום דהזכיר הקדיש אבר אחד לדמיו ומדקאמר אבר אחד משמע אפי' אין הנשמה תלויה בו וה"ה דבעיא שייכא לרבנן היכא דהקדיש אבר שהנשמה תלויה בו אלא לשונו של רבא הכריחו לרש"י ז"ל לפרש כן ורבא בעי לר' יוסי משום דרוצה לשאול בכל אבר והוא הדין דאיבעיא ליה לרבא באבר שהנשמה תלויה בו. עוד פירש רש"י ז"ל בבעיא בתרייתא דרבא דהבעיא היא אי אמרינן דנחתא קדושה לכולה בהמה קדושת הגוף דכיון דאמרינן מינו דחייל אחד אבר קדושת דמים חייל אכולה קדושת דמים ובתר הכי אמר מגו דחייל אכולה קדושת דמים חייל אכולה קדושת הגוף או דילמא מינו קמא אמרינן מינו בתרא לא אמרינן משום דהוו תרי מינו ולפ"ז משמע דפשיטא ליה לרבא לכל הנדדין דמינו קמא אמרינן ומינו דנחתא קדושת דמים לחד אבר נחתא נמי אכולה קדושת דמים כך נראה לפי מה שפירש רש"י בעיא זו בפ"ק דתמורה וקשיא סוגיא דה"כ בפ"ק דערכין כשהקשו חד אבר איבעויי מבעיא לן לרבא הוה ליה לאקשויי טפי דהא פשיטא לרבא דמינו דקדים אחד אבר קדושת דמים קדים לכולהו קדושת דמים וא"כ כיון דהקדיש ראשה של פרה וקדושה לדמי מזבח חייל לכולה פרה כולה קדושת דמים והיכי קאמרה הברייתא דאין לו להקדש אלא ראשה של פרה שהיא קדושה קדושת דמים ולא השאר. ומה גם תגדל הקושיא הזאת במ"ש רש"י ז"ל שם בערכין הא דהקדיש חד אבר כגון הכא דאמר ראש פרה לדמי עולה וכו' דתרי מינו לא אמרינן ומאי איכפת לן דתרי מינו לא אמרינן הא מ"מ אמרינן חד מינו דמינו דחייל אחד אבר קדושת דמים חייל אכולה קדושת דמים ואמאי קאמר הברייתא דאין להקדש אלא ראשה של פרה. לכך נראה ודאי דלפי סוגיא דערכין פי' בעיא דרבא היא בגוונא אחרינא ממאי דמשמע מדברי רש"י ז"ל בפ"ק דתמורה והכי פירושה הקדיש אבר לדמיו מהו דתיהוי עלה קדושת הגוף לכולה בהמה מי אמרינן כיון דנחתא קדושת דמים לחד אבר נחתא נמי קדושת הגוף להאי אבר לבד ולא יהיה לו פדיון כמו קדושת הגוף דבקדושת דמים יש לו פדיון ובקדושת הגוף אין פדיון ובתר הכי אמרינן מינו אחרינא כיון דאקדשיה לחד אבר קדושת הגוף אקדשיה לכולה קדושת הגוף ומאי דאמרינן ומדאקדשיה לחד אבר אקדשיה לכולה הוי מינו בתרא דמינו דאקדשיה לחד אבר קדושת הגוף חייל לכולה בהמה קדושת הגוף ולא כדמשמע לפירוש קמא שפירשנו דהאי ומדאקדשיה לחד אבר אקדשיה לכולה הוי מינו קמא דבתרי.ה אמרינן מינו דאקדשיה לחד אבר קדושת דמים אקדשיה לכולה ובתר הכי אמרינן מינו דאית לכולה קדושת דמים חייל עלה קדושת הגוף ולהאי פירוש בתרא אתי שפיר שפיר שבאו בדברי רבא התרי מינו על הסדר תחילה הזכיר מינו קמא ואחר כך מינו בתרא וכד אמרינן או דילמא חד מינו אמרינן תרי מינו לא אמרינן הוי פירוש איפכא מפירוש קמא

משנה למלך

יג שחט בה שנים או רוב שנים כו'. הכי איתא בפ"ב דחולין (דף ל') וכ"ת בעי העמדה והערכה והתנן שחט בה שנים או רוב שנים ועדיין היא מפרכסת הרי היא כחיה לכל דברים אך התוס' פ' מרובה (דף ע"ו) כתבו דאין העמדה והערכה לנשחטה כהלכתה והיא דשחט בה שנים כו' מיירי בישראל בטמאה או בעכו"ם בטמאה דאינה ניתרת באכילה זו והיא דפ"ב דחולין משום דלא שחט עדיין רוב שנים וכ"כ בפ"ה דבכורות (דף ל"ב) ד"ה הא לאחר שחיטה. ולפי זה ניחא הפיא דפ"ק דשבועות (דף י"א) דפריך הא בעינן העמדה והערכה וכ"כ בר"פ כסוי הדם (דף פ"ד) ועיין בחידושי הרשב"א שם. ודעת רבינו הוא כהראב"ד שהביא שם הרשב"א והרמב"ן דמה דברי הראב"ד כמבואר שם:

וכן

מגדל עוז

שנים היא כחיה לכל דבריה והבי שלקא. ועוד דהא פ' ב' בבכורות (דף י"ד ע"ו) גמ' כל הקדשים כו' מסקינן לה אמרי אם כן ניתני אם נעשו טרפה יקברו ופ"ק דשבועות ופ"ק דערכין (דף ו') נמי גמ' מתני' דגוסס סריך תלמודא לכדיא הכי ובשמעתא דהרג כו' נמי אמרינן לכדיא אוליא הא כמת ולא אוליא כגוסס תלמוד לומר והעמיד והעריך ואקשיק מת נמי תיפוק ליה מוהעמיד והעריך ומסדרינן אפ"ה נמי ובכמה מקומות בתלמוד הוא כן ועוד דהא אמרינן בהכיא שמעתא מאן חכמים תנא דבי לוי היא דתנא דבי לוי הכל הוי בכלל העמדה והערכה ואפילו בעל מום מעיקרו וקי"ל כותיה ואע"ג דבליק בקושיא לא איתותב מיהא מעתה היאך יפדו קדשי מזבח לאחר שמתו או נשחטו אלא ודאי דברי ר"מ ז"ל הלכה קבועה הן וכן ראיתיה בספרא. שוב מצאתי לרבינו משה ז"ל מקולי אות כאות מדברי רבותינו בעלי התוס' ז"ל: שחט בה שנים כו' עד שתמות. ככר סבארתים בסמוך מפ"ב דמס' חולין (דף ל'): המקדיש בהמה תמימה עד והקדש שותפין שם. בערכין פ"ק (דף ה') ובתמורה פ"ק (דף ד' ה') ופרק ואלו קדשים (דף י"ט):

טו וכיצד עושין מוכרין אותה כולה למי שיקרב אותה. ודמיה חולין חוץ מדמי אותו אבר. ואם היה אבר שהנשמה תלויה בו פשטה קדושה בכולה: **טז** היתה בהמה בעלת מום שאינה ראויה ליקרב והקדיש אבר מאבריה לדמיו בין שהנשמה תלויה בו בין שהנשמה אין תלויה בו לא נתקדש אלא דמי אותו אבר בלבד. כיצד כגון שאמר דמי רגל פרה זו או דמי לבה הקדש למזבח הוא והקדש שותפין בה: **יז** *וכן האומר ראש עבד זה או לב חמור זה הקדש למזבח או שאמר ראשי הקדש למזבח אינו חייב אלא בדמי ראשו ורואין כמה ישוה אותו אבר אילו היה נמכר ויביא בדמיו קרבן:

במה

השגת הראב"ד

*וכן האומר ראש עבד זה רואין כמה ישוה אותו עבד. א"א כאשר עיינתי בדבריו לא מצאתי בהם טעם וכי מה ישוה אדם כאשר יוסר ראשו ואפי' לכלבים אינו ראוי שהרי איסור הנאה הוא ואם תאמר לפי מעלתו זה כנגד כל גופו והרי זה נדון בכבודו למזבח וא"כ שותף שלו היאך הוא והוא סבור שמה שאמר ראש עבד זה הקדש הוא והקדש שותפין בו שיתן דמי ראשו להקדש ואני איני אומר כן אלא שהם שותפין מחצה למחצה ושמין את דמיו ונותן מחצה למזבח או אם יעשה מלאכה חצי שכרו למזבח:

כסף משנה

טו ומ"ש כיצד עושין מוכרים אותה כולה וכו'. שם ת"ר יכול האומר רגלה של זו עולה תהא כולה עולה וכו' עד לרבות את כולה ופירש"י חוץ מדמי אותו אבר שבה דדמי הותו אבר לא יצול שהרי הקדישו ואינו יכול למוכרו ואמריק תו בגמ' אמר רבי נראים דברי ר"י בדבר שאין הנשמה תלויה בו ודברי ר' יוסי בדבר שהנשמה תלויה בו ומהדר לה בגמ' דה"ק נראין דברי ר' יוסי לר' יהודה בדבר שהנשמה תלויה בו שאף ר' יהודה לא נחלק עליו אלא בדבר שאין הנשמה תלויה בו. ותשלום דין זה כתב רבינו בפרק ט"ו מהל' מעשה הקרבנות:

טז היתה בהמה בעלת מום וכו' בד"א בקדשי מזבח וכו'. הכל פ"ק דערכין עלה ד' וה': כתב הראב"ד וכן האומר ראש עבד זה וכו' א"א כאשר עיינתי בדבריו וכו'. מ"ש אפי' לכלבים אינו ראוי שהרי איסור הנאה הוא אילו לא היה קשה אלא מעבד הוה מתרצינן דבעבד שלא קבל עליו מצות עסקינן דעכו"ם הוא ואינו אסור בהנאה אלא ישראל דומיא דתרים אבל מדכלל בהדיה ראשי הקדש א"א להרץ כן. ומ"ש וא"ת לפי מעלתו וכו' וה"ז נידון בכבודו למזבח ואם כן שותף שלו היאך הוא, עוד קשה לפירוש זה דבגמרא אמרינן דאין נידון בכבודו למזבח. ומה שכתב והוא סבור שמ"ש ראש עבד זה הקדש וכו' ואני איני אומר כן אלא שהם שותפין מחצה למחצה וכו'. רבינו לא נראה לו לפרש כפירוש הראב"ד משום דבגמרא הכי איתא

הרדב"ז

טו ואם היה שעבר שהנשמה תלויה וכו'. זה מבואר שם שכל אבר שהנשמה תלויה בו נתפשטה הקדושה בכל הבהמה:

טז היתה הבהמה בעלת מום וכו'. פרקא קמא דערכין תניא ולא עוד אלא אפילו אמר ראש פרה זו הקדש אין להקדש אלא ראשה ומוקי לה בקדושת דמים ואקשינן עלה והא מר הוא דאמר מקדיש זכר לדמיו קדוש קדושת הגוף לא קשיא הא דאקדיש כולה הא דאקדיש חד אבר ואקשינן תו חד אבר נמי איבעויי איבעיא לן דבעי רבא הקדיש אבר לדמיו מהו כי אבעיא לן בתם הכא בבעלי מומין דומיא דחמור ומדתניא ראש פרה זו הקדש וכו' למדנו דאין חלוק בין אבר שהנשמה תלויה בו לשאר אברים. ומה שכתב רבינו הוא והקדש שותפין בו, לאו דוקא שותפין לחצאין אלא כל אחד נמי מה שיש לו דהכי תניא אין להקדש אלא ראשה ואקשינן תו בעל מום נמי איבעיא לן דבעי רבא ראשי לגבי מזבח מהו כי איבעיא לן מקמי דשמעה להא מתניתא השתא דשמעה לסך מתניתא לא אבעיא ליה הא למדת דאין חילוק בין האומר ראשה של פרה בעלת מום למזבח ובין האומר ראש עבד זה למזבח או ראש חמור זה או האומר ראשי למזבח כלן דין אחד להן וכי היכי דבראש פרה תניא אין למזבח אלא ראשה הוא הדין לכל הך שלא כדברי הראב"ד שכתב שהם שותפין לחצאין. ומה שהקשה ז"ל ומה ישוה האדם כאשר יוסר ראשו וכו' ולדידיה מי ניחא ומה ישוה הראש כשיוסר הגוף ואפשר כי מתוך קושיא זו עשה פשרה שחולקין לחצאין דבשלמא ראשה של פרה ראויה לימכר בבי טבחא אבל ראש עבד או ראש חמור אינם ראויים לימכר ולפיכך הם שותפין לחצאין. ולישנא דברייתא הכי משמע דתניא ראש עבד זה הקדש הוא והקדש שותפין בו ראש עבד מכור לך משמנין ביניהם ראש חמור זה הקדש וכו' ולא עוד אלא אפילו ראש פרה הקדש אין להקדש אלא ראשה ומדקתני גבי הקדש שותפין וגבי מוכר משמנין משמע דשותפין היינו לחצאין דאי לא תימא הכי אמאי שני תנא בלישניה ורב פפא דייק טעמא דהא מזבן רישא דתורא בבי טבחא משמע דשותפין דקתני ברישא היינו שותפין לחצאין. ונראה דלישנא דמתני' קשיתיה לרבינו דקתני ולא עוד אלא אפילו ראש פרה וכו' ואם אין הדין שוה בהם לא שייך למתני ולא עוד והכי משמע נמי בגמרא דאמריק הכא בבעל מום דומיא דחמור משמע דפרה בעל מום וחמור שוין כדכתיבנא לעיל. והא ויתני דהקדש והוא שותפין היינו דאין מדקדקין הרבה בשומת הראש דיד ההקדש על העליונה דהמקדיש בעין יפה הוא מקדיש ליה אבל המוכר סבירא להאי תנא בעין רעה הוא מוכר הילכך משמנין ביניהן ומדקדקין בשומת הראש ולעולם אין להקדש אלא האבר שהקדיש. ואע"ג דהראיתי פנים לדברי רבינו מ"מ פשטא דברייתא משמע דראש עבד או ראש חמור או ראשי למזבח משמע דהוא והקדש שותפים לחצאין הילכך אני סובר שלא יחלוק

לחם משנה

קמא דמינו קמא אמרינן דהייט מינו דהייל אחד אבר קדושת דמים חייל עליה קדושת הגוף ואין לו פדיון אבל מינו בתרא דהייטו מינו דהייל אחד אבר חייל אכולה בהמה לא המריק ומסתבר טפי להאי פירושא לומר הך מינו קמא משום דהוי מינו אחד אבר גופיה אבל מינו בתרא ג"כ לא אמריק דהוו תרי מינו ואפי' לחודיה מינו בתרא דהייטו מינו דהייל אחד אבר קדושת דמים חייל אכולה קדושת דמים לא אמרינן אלא מינו קמא אמרינן לחודיה דמסתבר טפי דהוי אחד אבר כדפרישית ולפי זה אתי שפיר מאי דקאמר בגמ' בפ"ק דערכין חד אבר נמי איבעויי מבעיא לן דמי שמיכן דאקדשיה לחד אבר סבר דתרי מינו לא אמרינן אלא מינו קמא דמינו דהייל אחד אבר קדושת דמים חייל עליה קדושת הגוף אבל מינו דחייל אחד אבר הייל אכולה לא אמרינן ולכך קאמר הברייתא דאין לו אלא ראשה של פרה בלבד דאקדשה קדושת הגוף במינו דחייל אחד אבר קדושה דמים חייל עליה קדושת הגוף אבל על שאר הפרה לא חייל כלל אפילו קדושת דמים וכיוט דכתב רש"י ז"ל דתרי מינו לא אמרינן ולהכי צריך ליה דהא בעיא היא דבעי רבא אי אמרינן הכי והיפשוט ליה מהך ברייתא ופירוש זה דהך בעיא דבעי רבא מוכח בדברי רש"י בפ"ק דערכין שכתב שם איבעויי מבעיא לן וכו' מי אמרינן מינו דקדיש חד אבר לדמיה קדיש לגופיה ומינו דקדיש הד אבר קדיש כולה מלבון זה מוכח כפירוש בתרא דכתיבנא ואתיא סוגיא דערכין כפשטה ואע"ג דממאי דכתב רש"י ז"ל בסוגיא דתמורה לא משמע הכי יש לייסב לשונו בדוחק שיסכים לפי' זה כדי שתתיישב לפי סוגית ערכין דלפי אותו הפירוש אין מקום לסוגיא ערכין כדכתיבנא. ואחר אשר ביארנו פירוש רש"י ז"ל בסוגיות הבוא לפרש דברי רבינו ז"ל והומר דרוח אחרת היתה עמו וס"ל דהנהו תרי בעיי דרבא בעי להו אליבא דרבנן והוי שפיר טפי דבעי אליבא דהלכתא ובעיא קמייתא הכי בעי לה דרבנן אמרו בברייתא יכול האומר רגלה של זו עולה תהא כולה עולה ת"ל כל אשר יתן ממנו לה' וכו' משמע דהי לאו קרא הסברא מבחון הוי דהיכא דאמר רגלה עולה דליהוי כולה עולה אלא דקרא מעטיה ולכך בעי דילמא כי מיעט קרא בבהמה דוקא דבהא איירי קרא אבל בעוף הדריק לסברתין ונאמר דרגלה של זו עולה כולה עולה או דילמא קרבן אמר רחמנא והא נמי קרבן ומיעט קרא נמי עולה ולהכי כתב רבינו ז"ל בפט"ו מהלכות מעשה הקרבנות דהוי ספק דהפסיק בתיקו אליבא דרבנן היכא דאמר רגלה של זו עולה אע"ג דהוי דבר שאין הנשמה תלויה בו כדכתיבנא. ובעיא בתרייתא מפרש רבינו ז"ל על זה הדרך דכי מיעט קרא לא מיעט אלא קדושת הגוף אבל קדושת דמים הדריק לסברתין דרגלה של זו עולה כולה עולה ואמריק תרי מינו או דילמא חד מינו אמריק דהייטו מינו דחייל אחד אבר קדושת דמים חייל עליה לבד קדושת הגוף וכדפרישית לעיל דהוא מוכרח לפי סוגיא דערכין אבל באבר שהנשמה תלויה בו ס"ל לרבינו ז"ל דלא מבעיא ליה לרבא דודאי פשטה קדושה בכולה קדושת הגוף משום דלא הוי תרי מינו דהא דחייל בדבר שהנשמה תלויה בו אכולה בהמה לא הוי מינו דחייל אחד אבר חייל אכולה אלא דכיון דהקדיש בדבר שהנשמה תלויה בו הוי כהקדיש כולה וכיון שכן לא הוי אלא חד מינו מינו דחייל עלה קדושת דמים חייל עלה קדושת הגוף ומשום הכי כתב רבינו ז"ל בפשיטות דאם הוא אבר שהנשמה תלויה בו פשטה קדושה בכולה. אלא שקשה לס"ז כד הקשו בסוגיא דערכין חד אבר נמי איבעויי מיבעיא לן טפי הו"ל לאקשויי דכיון דברייתא איירי בדבר שהנשמה תלויה בו דהייטו ראשה של פרה רבא קאמר דפשיטא ליה דקדשה כולה קדושת הגוף והיכי קאמר דלא קדשה. אלא שיש להרץ לזה בדוחק דהכי קאמר אפילו אבר אחד בעלמא מבעיא ליה לרבא והיכי פשיטא לה לברייתא באבר שהנשמה תלוי בו דלא קדשה כולה והשתא א"ש לפי פירוש זה מה שתירצו בגמרא הא בקדושת דמים דמשמע דקילי קדושת דמים מקדושת הגוף וכמו שהקשינו להרב בעל כ"מ ז"ל דלפי פירושו אתי שפיר דמאי דקאמר קדושת דמים דקילי הוא משום דתרי מינו לא אמרינן דחייל אחד אבר קדושת דמים והגוף ומינו דחייל אחד אבר חייל אכולה בהמה אבל חד מינו דהייטו מינו דחייל אחד אבר קדושת דמים חייל אכולה קדושת דמים טפי אמרינן ליה ממאי דאמרינן בקדושה הגוף דקדושת הגוף מעטיה קרא ובקדושת דמים ליכא מיעוטא והדריק לסברתין כדכתיבנא אלא מאי דאמרינן בקדושת דמים לא אמרינן הכי משום דמוקי לה בחד אבר וצריך לומר הרי מינו וחד מינו אמריק דהייטו מינו דחייל אחד אבר קדושת דמים חייל עליה קדושת הגוף לבד דהאי מינו מסתבר טפי כדכתיבנא ובהכי קאמרה הברייתא דאין להקדש אלא ראשה של פרה לבד וכדפרישית לעיל לדעת רש"י ז"ל לפירוש הנראה מסוגית ערכין. ומאי דקאמר דהדמים חולין יש לתרץ דכיון דקי"ל המוכר עולות ושלמים לא עשה כלום והדמים חולין מדין תורה כדכתב רבינו ז"ל בפ"ד מהלכות מעילה א"כ כאן דיש ספק אם קדשה או לא קדשה אם לא קדשה ודאי דהדמים חולין ואם קדשה כיון דהוא מוכר להקריבה ואינה יוצאה לחולין אין הדמים נתפסים בקדושה דהוי כמוכר עולתו ושלמיו דהדמים חולין ואי הוא ודאי פשטה קדושה בכולה ודאי דאינו יכול למכור אבל על הספק מוכר כיון דלמלוקה היותר גדולה אינו בא לידי איסור מעילה של תורה כלל דאין הבהמה יוצאה לחולין ואין הדמין נתפסין כדכתיבנא. זה נ"ל לתרץ לקושיא זאת בדוחק לדעת רבינו ז"ל:

יז ורואין כמה ישוה אותו אבר וכו'. כתב הרב בעל כ"מ ז"ל דלפירוש הראב"ד ז"ל דסובר דמאי דקאמר הוא והקדש שותפין ר"ל שותפין לחצאין אמאי לא נקט משמנין באידך הלוקה א"ו דהתם במשמנין ר"ל שותפין אבל הר"א ז"ל ר"ל כמה ישוה אותו אבר. וקשה דבפ' כ"ו מהלכות מכירה כתב רבינו ז"ל האומר לחבירו ראש עבד

מגדל עוז

וכן האומר ראש עבד זה או לב חמור זה הקדש למזבח אינו חייב אלא בדמי ראשו ורואין אותו כמה שוה אותו אבר וכו' עד קדושת דמים הוא: כתב הראב"ד ז"ל כאשר עיינתי בדבריו וכו': ואני אומר מרים דאברהם אטו דידיה היא גמרא היא פ"ק דערכין (דף ד') דגרסינן ערכך לרבות טומטום ואנדרוגינוס לדמים ומתמכין למה לי קרא לא יהא אלא דמי דיקלא אילו אמר דמי דיקלא מי לא יהיב

משנה למלך

יז וכן האומר ראש עבד זה וכו'. כתב מרן ע"ד הראב"ד אילו לא היה קשה אלא מעבד הו"א דבעבד שלא קבל עליו מצות עסקינן דעכו"ם הוא ואינו אסור בהנאה אלא ישראל. ועיין בתשובת הרשב"א סי' שס"ה ובס' ברכת הזבח דף ז' ע"א ודוק. (א"ס עיין במ"ם הרב המחבר בפי"ד מהלכות אבל יעי"ש באורך):

אבל

יח במה דברים אמורים בקדשי מזבח אבל בקדשי בדק הבית האומר דמי ראש חמור זה או כבדו הקדש או דמי ראש עבד זה או כבדו הקדש הואיל והוא דבר שהנשמה תלויה בו הרי זה חייב בדמי כולו. שכל הקדש בדק הבית קדושת דמים הוא: יט האומר ערכי עלי למזבח מביא בערכו קרבן. ואם אין ידו משגת לערך שלם הרי זה דבר ספק אם נידון בהשג יד הואיל והוציאו בלשון ערך. או אינו נידון בהשג יד הואיל ולמזבח נדר. וכך המקדיש שדה אחוזתו למזבח הרי זה נפדית והדמים יביאו בהן עולות למזבח. ויש בדבר ספק אם פודין אותה בערך הקצוב בה או פודין אותה בשויין הואיל ולמזבח הקדיש ודנין בכל אלו וכיוצא בהן להחמיר:

פרק ששי

א [א] אחד האומר הרי זה הקדש לבדק הבית או חרם לבדק הבית או חרם לשמים. וכן בכל נכסיו אם אמר כל נכסיו הקדש או חרם לבדק הבית או חרם לשמים הרי אלו יפלו לבדק הבית. אבל אם אמר חרם סתם הרי אלו לכהנים. שסתם חרמים לכהנים. שנאמר כל

א סמ"ג עשין קלג :

הרדב"ז (מב"י)

יחלוק רבינו על זה אלא בזמן דהקדיש אבר שהנשמה תלויה בו על כרחין שותפין הם שהרי ההקדש יש לו הראש והבעלים יש להם שאר הגוף וע"כ אין זה בלא זה הילכך יחלוקו אבל בזמן שהקדיש אבר שאין הנשמה תלויה בו שמין את האבר לבדו ונותן להקדש דמי אותו אבר. ומה שכתב רבינו אינו חייב אלא בדמי ראשו וכו' לא כתב כן אלא לאפוקי שאינו חייב בכולו כדכתב בסמוך לגבי הקדש בדק הבית ואף שהדי כשישומו את הראש לבדו ואת הגוף לבדו כיון שאי אפשר לזה בלא זה הדבר ברור שחולקין דהיינו דתנן הקדש והוא שותפין בו. כנ"ל ליישב דברי רבינו על לשון הברייתא. ומה שכתב בעל מגדל עוז לא ידעתי מהו. ומ"ש ורואין כמה ישוה אותו האבר וכו'. היינו באברים שאין הנשמה תלויה בהם אבל באברים שהנשמה תלויה בהם לעולם חולקין שאי אפשר לשום האבר שהנשמה תלויה בו שהרי שאר הגוף גם הנשמה תלויה בו ואי אפשר לשומא זו אלא בחלוקה שוה ונמצא לפי דרך זה שרבינו דבר באברים שאין הנשמה תלויה בהם והראב"ד ז"ל דבר באברים שהנשמה תלויה בהם ולא פליגי. כנ"ל ליישב דברי רבינו עם לשון הברייתא ודברי הראב"ד ז"ל:

יח בד"א בקדשי מזבח. הכי אוקימנא לה להך ברייתא דלעיל בקדשי מזבח אבל בקדשי בדק הבית נדון בכבודו ונותן דמי כלו ונתן רבינו טעם שכל הקדש בדק הבית קדושת דמים הוא וכיון דהקדש דמים הוא כיון שהקדיש דבר שהנשמה תלויה בו הוי כאילו הקדיש כלו שהרי כל דמיו תלויים באבר זה:

יט האומר ערכי עלי למזבח וכו'. שם בעי דרבא ערכי עלי למזבח מהו נדון בהשג יד לא אשכחן בערכין דאין נדון בהשג יד או דילמא לא אשכחן לגבי המזבח דמיפריק אלא בשווין תיקו בעי רבא המקדיש שדה אחוזה למזבח מהו וכו' ופלקא בתיקו. וכל כיוצא בזה המוציא מחבירו עליו הראיה הילכך בבעיא הראשונה נדון בהשג יד ואם העשיר קודם שידונו אותו בהשג יד ותפס הגזבר נותן ערך שלם. וכן בבעיא אם טוב לנודר לשום אותה בערך הקצוב או בשויה ידו על העליונה ואם תפס הגזבר ידו על העליונה ולא נתבאר יפה בדברי רבינו ואפשר שהוא חסר מן הספר. שוב ראיתי ספר מוגה וכתוב בו להחמיר ולא דמיא להך דלעיל דכהנים הדיוט הוו אבל הכא יד הקדש על העליונה:

פ"ו א אחד האומר הרי זה הקדש לבדק הבית וכו'. פרק המקדיש שדהו פלוגתא דתנאי ופסק כחכמים וסתם חרמים לכהנים שנאמר כשדה החרם לכהן תהיה אחוזתו ורבי יהודה בן בתירא פליג ואומר סתם חרמים לבדק הבית והתם איפסיקא הלכתא דסתם חרמים לכהנים אבל אם פירש ואמר לשמים כולי עלמא מודו דהוי לבדק הבית והכי דלא לוסיף עלה:

כסף משנה

איתא ראש עבד זה הקדש הוא והקדש שותפים בו ראש חמור מכור לך שמאמין ביניהם ופירש"י שמאמין ביניהם כמה שוה ויחלקו דמיו ע"כ. ואם כפירוש הראב"ד קשה אמאי הכא נקט שותפין והכא נקט שמאמין לכך פירש דשותפין בו היינו שיתן דמי ראשו להקדש. ומה שהקשה הראב"ד וכי מה ישוה האדם כאשר יוסר ראשו י"ל דרבינו ה"ק כשימכר בשוק עבד שראשו של אחר כמה אדם רוצה לתת בו, ואם תאמר סוף סוף אם ראשו של אחר היאך ישוה כלום למי שהגוף שלו, י"ל שראשו של אחר לענין שתהא שירות באיברי הראש דבין שהוא תורגמן או משורר או נופח יהיה לבעל הראש ומה שירות בשאר איברי הגוף יהיה לבעל הגוף:

יט האומר ערכי עלי למזבח וכו'. וכן המקדיש שדה אחוזתו למזבח וכו'. שם (דף ה') בעיי דלא איפשיטו:

פ"ו א אחד האומר הרי זה הקדש לבדק הבית וכו'. פשוט הוא. ומ"ש אבל אם אמר חרם סתם הרי אלו לכהנים וכו' משנה ספ"ח דערכין (דף כ"ח) ר"י בן בתירא אומר סתם חרמים לבדק הבית שנאמר כל חרם בישראל קדש קדשים הוא לה' וחכמים אומרים סתם חרמים לכהנים שנאמר כשדה החרם לכהן תהיה אחוזתו ופסק רבינו כחכמים ויש לתמוה על זה דאמרינן בגמרא (דף כ"ט) אמר רב הלכה כרבי יהודה בן בתירא ורב שביק רבנן וכו' עד למאי דאפכינהו והניחו הלכה כר' יהודה בן בתירא והאפשר שטעמו מדאמרינן בתר הכי דעולא סבר סתם חרמים לכהנים ואין זה כדאי דעולא תלמיד הוי לגבי דרב ואין הלכה כתלמיד במקום הרב ועוד דרב יהודה אמרינן סתם דסבר דסתם חרמים לבדק הבית ועבד בה עובדא וצ"ע. ועוד צריך טעם למה הניח רבינו הפסוק שהביאו במשנה והביא פסוק אחר:
מחרים

מחרים

לחם משנה

עבד זה או ראש חמור זה אני מוכר לך הרי זה מכר הלוו וכו' אמר לו יד עבד זה או יד חמור זה אני מוכר לך שמאמין ביניהם כו' ואין מקום לזה עם הגירסא אשר לנו בגמרא דאנן גרסינן ראש עבד מכור לך שמאמין ביניהם אלא ודאי ע"כ דרבינו ז"ל גרים ראש עבד מכור לך הוא וחבירו שותפין יד עבד זה מכור לך שמאמין ביניהם א"כ כפי גירסא זו ליתנהו לדברי הרב בעל כ"מ ז"ל דאמאי לא כתב שמאמין גבי הקדש דשמאמין דקאמר התם הוי ישומו האבר כיון דהוי דבר שאין הנשמה תלויה בו אלא אולי שהוא גורס ראש עבד מכור לך מכר הלוו והכרח הוא אמאי לא נקט גבי הקדש הקדיש חליו אלא הוא והקדש שותפין משמע כפירוש רבינו ז"ל. והר"א ז"ל בהשגות שם נראה שיש לו כגרסתנו ולא ידעתי למה לא השיג על רבינו ז"ל דאין דינו יוצא לפי גירסתנו:

פ"ו א שסתם חרמים לכהנים וכו'. הרב בעל כ"מ ז"ל תמה על רבינו ז"ל דאיך פסק דלא כרב דאמר בפ' המקדיש שדהו (דף כ"ח) הלכה כר' יהודה בן בתירא. ולי נראה לתרץ משום דבגמ' אמרו שם דר' יהודה בן בתירא סבר לה כר' ישמעאל דמפיק לה דחרם חל על קדשי קדשים וקדשים קלים מקרא דתקדיש ואמרו שם בגמרא דלרבנן בעי לך קרא דתקדיש לומר דהבכור אע"פ שקדוש מרחם מצוה להקדישו ואמרו שם דלרבי ישמעאל לית ליה דרשא הכיא אלא דאין מצוה להקדישו ואן קי"ל דמצוה להקדישו דברים פרק קמא דנזיר גבי פלוגתא דבכור אי הוי דבר הנדור או לא משמע שם בגמרא דכולי עלמא אית להו דמצוה להקדישו אלא דבהא פליגי דמאן דאמר דהוי דבר הנדור הוא משום דכיון דמצוה להקדישו הוי דבר הנדור ורבי יוסי אית ליה דאע"ג דמצוה להקדישו כיון דאם לא הקדישו קדוש לכך הוי דבר האסור משמע מההיא סוגיא דלכ"ע מצוה להקדישו וכיון דכן נקטינן כההיא סוגיא ודלא כר' ישמעאל וכיון דלא קי"ל כרבי ישמעאל לית הלכתא כרבי יהודה בן בתירא דסבר כוותיה.
זה

משנה למלך

פ"ו א אבל אם אמר חרם סתם הרי אלו לכהנים כו'. מרן ז"ל תמה דלמה פסק כרבנן דרב פסק כר' יהודה בן בתירא דאמר סתם חרמים לבדק הבית. ועיין בלח"מ שכתב טעם נכון למה פסק כרבנן וכ"כ הרב החינוך ועיין בס' ברכת הזבח דף קס"א ע"א. ול"נ שטעמו הוא משום דאמרי' בתמורה (דף ל"ב) א"ר הונא קדשי מזבח בשתפיסו לחרמי כהנים לא עשה ולא כלום מ"ט אמר קרא כל חרם קדש קדשים הוא לה' ורב ס"ל כרבנן דמוקמי האי קרא בתפסת דהקדש עילוי וס"ל לרב הונא דהא דאמרינן מלמד שחל על קדשים היינו דוקא חרמים דלה' אבל לר' יהודה לא מתוקם האי דרשה דהא לדידיה קרא לאו בהתפסת עילוי מיירי שנמעט מקרא התפסת חרמי כהנים וכ"כ התוס' דהך דרשה הוי לרבנן וכן נראה מדברי רש"י שכתב חרמי כהנים היינו סתם חרמים כו'. ויש להקדק בדבריו דמי הוקיקו לפסוק כרבנן אלא נראה דס"ל דהך דרשה הוי דוקא אליבא דרבנן והוקשה לו מלישנא דחרמי כהנים דמשמע דהתמן לא הוי לכהנים לזה כתב דהיינו סתם חרמים וכיון דרב הונא פסק כרבנן פסק רבינו כוותיה ואע"ג דרב הונא איתותב לא איתותב כמה שפסק כרבנן דהא בתמא דתלמודא פריך והא רב הונא קרא קאמר ואי איתא דס"ל דהלכתא כר' יהודה אימא דקרא לאו בהתפסה דהקדש עילוי מיירי וכר"י וא"כ אודא לה דרשה דרב הונא. אלא ודאי דס"ל דהלכתא כרבנן ומש"ה פריך והא רב הונא קרא קאמר ועולא נמי דקאמר אמר קרא כל חרם ע"כ כרבנן ס"ל דקרא מיירי בהתפסת הקדש עילוי ומרבה מכל אפי' חרמי כהנים. ודע דהרא"ם פסק כר"י הובאו דבריו בטור"ד סי' ר"ו יע"ש:
לוקחים

מגדל עוז

יסיב ומהדרינן אמר רב לומר שנדון בכבודו פירש"י ז"ל שנדון כלו אחר אבר אחד שכבודו תלוי בו שאם אמר דמי ראשי עלי נותן דמי כלו עכ"ל. וגורס הר"א נדר בערכן נפשות כתיב כל שיש בו בערכין מי נדון בכבודו כל שאינו בערכין אינו נדון בכבודו (קמ"ל) אמר ליה אביי ודלא איתיה בערכין מי נדון בכבודו והתניא ראש עבד זה יהא הקדש הוא והקדש שותפין בו ראש חמור זה מכור לך שמאמין ביניהן ראש פרה זו מכור לך לא מכר אלא ראשה (של פרה) ולא עוד אלא אפילו (אמר) ראש פרה זו הקדש אין לו להקדש אלא ראשה ואמר רבא דהא מזדבן רישא דתורא בי טבחא פירוש אבל ראש עבד וחמור אין דרכן לימכר הילכך לפלגא זבנים לפלגא אקדשיה וסדר לאקשויי והא חמור ופרה ליתנהו בערכין ואין נדון בכבודו פי' דקתני הוא והקדש שותפים בו ולא הוי כוליה דהקדש ומסדר ליה רבא ולטעמיך הקשי לך עבד דאיתיה בערכין ואין נדון בכבודו פי' דקתני ברים הך ברייתא נמי הוא ואחר שותפים בו אלא לא קשיא הא בקדשי מזבח הא בקדשי בדק הבית פי' ברייתא בקדשי מזבח דלא חזי להקרבה ואינו נדון בכבודו ומתניתין דטומטום בקדשי בדק הבית דכיון דחזיא ליה שעם קדושה בכולה וכדאסיקנא לקמן ופ"ק דתמורה שאם הקדיש דבר שהנשמה תלויה בו נותן דמי כולו דהיינו נדון בכבודו והכי הילכתא כהך מסקנא וקי"ל כרבא לגבי אביי. הנה עיניך רואות כי פסק רבינו מפה גמרא הוא וכמו שכתבתי כמה פעמים כי לכך קראו משנה תורה שלימד ארוכה בקצרה ולא תמה למקשים על לשונו, כי על התלמוד עינו, ועל מה שהשיב האחרי, אמינא ענו מאחרי, מכדי שותפי נינהו ורישא דהקדש הוא ושאר גופא דהדיוט ואם ניתן לידון לסרדיוט ומתך וקטע גופו אסר לא הקדישו מה שוה ראשו וכי נעדר גופו היכן הוא שותפו אלא ודאי רואין קאמר כמה שוה אם נמכר וכן עיקר וכמו שהוא פירש לעצמו וכן ר"מ ז"ל תלה הדבר ברואין לפי דעתו מפני שכן נערכים. תדע דקתני לגבי מכירה שמאמין ולא קתני לההיא חולקין מכלל שאין דמיו קצובין ולא פשיטא לתלמודא בגויה מילתא פסיקתא והכי אזלא כולה סוגיין דבדמים תליא ויפה דקדק רבינו משה ז"ל: האומר ערכי עלי למזבח כו' עד סוף הפרק. הכל פ"ק דערכין (דף ה'):

פ"ו אחד האומר הרי זה הקדש כו' עד יפלו לבדק הבית. בערכין פרק המקדיש (דף כ"ח): אבל אם אמר חרם סתם כו' לך יפים. פ' המקדיש ופ"ד דמסכת חלה:

כל חרם בישראל לך יהיה: ב [א]מחרים אדם מן בקרו ומצאנו ומעבדיו ומשפחותיו הכנענים ומשדה אחוזתו. אבל לא יחרים כל בהמתו ולא כל עבדיו ולא כל שדותיו ולא כל מין שיש לו משאר המטלטלין שנאמר מכל אשר לו. ואם החרים את הכל אפילו החרים כל נכסיו הרי אלו מוחרמין בין שהחרים לכהנים בין שהחרים לבדק הבית: ג וכל מי שהחרים או הקדיש כל נכסיו לוקחין כל מה שיש לו ואפילו תפילין שבראשו. ואין צריך לומר כלי אומנתו ובגדיו שהכל הקדש או חרם: ד [ב]מה בין חרמי כהנים לחרמי שמים. שחרמי שמים הקדש ונפדין בשוייהן ויפלו הדמים לבדק הבית ויצאו הנכסים לחולין. וחרמי כהנים אין להן פדיון לעולם אלא נתנין לכהנים כתרומה. [ג]ועל חרם כהנים הוא אומר לא ימכר ולא יגאל לא ימכר לאחר ולא יגאל לבעלים: ה ואחד המחרים קרקע או מטלטלין הרי אלו ניתנין לכהן שבאותו משמר. בשעה שהחרים [ד]חרמי כהנים כל זמן שהן בבית הבעלים הרי הן הקדש לכל דבריהם. שנאמר כל חרם קדש קדשים הוא לה'. נתנו לכהן הרי הן כחולין לכל דבריהם. שנאמר כל חרם בישראל לך יהיה: ו כהן שהיתה לו שדה חרם שזכה בה אחר היובל והחרימה הרי זו מוחרמת ויוצאה לאחיו הכהנים. שנאמר לכהן תהיה אחוזתו מלמד ששדה חרמו לו כשדה אחוזה לישראל שאם החרימה היא מוחרמת מיד: ז מכר הכהן שדה חרמו והקדישה לוקח אפילו היה הלוקח הבעלים הראשונים שהחרימוה הרי זה כשדה מקנה וחוזרת לכהן שמכרה ביובל. אבל קרקע או מטלטלין של כהנים ולוים

א סמ"ג עשין שם: ב סמ"ג שם: ג סמ"ג לאוין שם: ד סמ"ג עשין שם:

כסף משנה

ב מחרים אדם מבקרו ומצאנו וכו'. משנה בפ"ח דערכין (דף כ"ח) מחרים אדם מצאנו ומבקרו וכו' ומדקאמר דברי ר' אליעזר אע"ג דר' אלעזר ב"ע משמע דסבר כוותיה משמע לרבינו דרבנן פליגי עליה וכן מפורש בתוספתא ופסק כוותייהו שאם החרימם את כולם הרי הם מוחרמים וכ"כ בפירוש המשנה:

ג ומ"ש וכל מי שהחרים או הקדיש כל נכסיו וכו'. משנה בספ"ו דערכין (דף כ"ג:) המקדיש את נכסיו מעלין לו את תפיליו:

ד מה בין חרמי הכהנים לחרמי שמים וכו'. משנה בסוף (פ' שמיני) דערכין (דף כ"ט:) חרמי כהנים אין להם פדיון אלא ניתנים לכהנים כתרומה ופירש"י חרמי כהנים חרמים שהחרימם כדי ליתנם לכהן וכו' עד אלא מעות:

ה ואחד המחרים קרקע או מטלטלים וכו'. (בפ' שמיני) דערכין (דף כ"ח) א"ר חייא בר אבין החרים מטלטלים נותנן לכל כהן שירצה שנאמר כל חרם בישראל לך יהיה החרים שדותיו נותנן לכהן שבאותו משמר שנאמר כשדה החרם לכהן תהיה אחוזתו וגמר לכהן לכהן מגזל הגר ומקשי עלה בגמרא וליקיש מטלטלין לקרקעות ומתרץ לאו תנאי היא דאיכא דמקיש ואיכא דלא מקיש כמ"ד לא מקשינן ופירש"י לאו תנאי היא ר' יהודה ור' שמעון איפליגו לעיל בהא דרבי יהודה מקיש ור"ש לא מקיש וידוע דהלכה כר"י לגבי ר"ש: חרמי כהנים כל זמן שהם בבית הבעלים הרי הם הקדש וכו'. שם (דף כ"ט):

ו כהן שהיתה לו שדה חרם וכו'. גם זה שם (דף כ"ט):

ז מכר הכהן שדה חרמו והקדישו לוקח וכו': אבל קרקע או מטלטלין של כהנים ולוים אינם מחרימים אותם וכו'. משנה ערכין (דף כ"ח):

המקדיש

הרדב"ז (מכ"י)

ב מחרים אדם מן בקרו וכו'. שם במשנה מחרים אדם מצאנו ומבקרו וכו' ואם החרים את כלם אינם מוחרמים דברי ר' אליעזר ות"ק פליג עליה דלכתחלה לא יחרים כל נכסיו אבל אם החרים הרי הם מוחרמים וקרא דקאמר מכל אשר לו ולא כל אשר לו לכתחלה קאמר והיינו דאמר ר"א מה אם לגבוה אין אדם רשאי להחרים כל נכסיו על אחת כמה וכמה שיהא אדם חס על ממונו ואקשינן עלה דהיינו ת"ק משמע דת"ק נמי אינו רשאי קאמר אבל אם החרים הכל הרי הכל מוחרם:

ג וכל מי שהחרים או הקדיש כל נכסיו וכו'. פ' שום היתומים במשנה המקדיש נכסיו מעלין לו תפיליו כלומר הכל בכלל ההקדש ואפילו תפיליו ומעלין לו תפילין ופודה אותם דגבי ערכין כתיב ואם מך הוא מערכך ודרשינן ההייהו מערכך אבל גבי הקדש או חרם הכל בכלל:

ד מה בין חרמי כהנים לחרמי שמים וכו'. פרק המקדיש שדהו במשנה חרמי כהנים אין להם פדיון אלא ניתנין לכהנים כתרומה ותניא חרמים כל זמן שהם בבית הבעלים הרי הם הקדש לכל דבריהם שנאמר כל חרם בישראל קדש קדשים הוא לה' נתנן לכהן הרי הן כחולין לכל דבריהם שנאמר כל חרם בישראל לך יהיה, ובספרא לא ימכר לגזבר ולא יגאל לבעלים וכו':

ה ואחד המחרים קרקע או מטלטלים וכו'. שם במשנה מחרים אדם מצאנו וכו' ומשדה אחוזתו וכו': חרמי כהנים. ברייתא הזכרתיה לעיל ונראה דהא דתניא הרי הם כחולין לכל דבריהם לומר שיהיו מותרים אפילו לזרים כשאר ממונו של כהן. והא דתנן אלא ניתנין לכהנים כתרומה ומשמע מה תרומה אסורה לזרים אף חרמי כהנים אסורים לזרים ה"ק כתרומה מה תרומה אין לה פדיון אף חרמי כהנים אין להם פדיון אבל לעולם מותרין לזרים אחר שהגיעו ליד כהן:

ו כהן שהיתה לו שדה כו'. שם בברייתא מנין לכהן שהקדיש שדה חרמו שלא יאמר הואיל והיא יוצאה לכהנים והרי היא תחת ידי תהא שלי ודין הוא בשל אחרים אני זוכה בשל עצמי לא כ"ש ת"ל כשדה החרם לכהן תהיה אחוזתו וכי מה למדנו משדה החרם מעתה אלא הרי זה בא ללמד ונמצא למד מקיש שדה חרמו לשדה אחוזה של ישראל מה שדה אחוזה של ישראל יוצאה מתחת ידו ומתחלקת לכהנים אף שדה חרמו יוצא מתחת ידו ומתחלקת לאחיו הכהנים:

ז מכר כהן שדה חרמו וכו'. זה מבואר כיון שהיא לכהן כשדה אחוזה חוזרת לו ביובל והבעלים הראשון אינם אלא כשדה מקנה: אבל קרקע או מטלטלין וכו'. שם במשנה הכהנים והלויים אין מחרימין דברי ר' יהודה ר' שמעון אומר הכהנים אין מחרימין שהחרמים שלהם והלוים מחרימין שאין החרמים שלהם והלכה כר' יהודה, ומפרש בגמ' טעמא דאמר קרא מכל אשר לו ומשדה אחוזתו מקיש מטלטלין לקרקעות ובלוים כתיב כי אחוזת עולם היא להם ומטלטלים הוקשו לקרקעות:

המקדיש

לחם משנה

זה נראה טעם נכון לרבינו ז"ל. עוד הקשה דלמאי לא מייתי קרא דמתני' ומייתי קרא דכל חרם דלא הוזכר שם. ולי נראה לתרץ דהם בגמרא אמרו החרים מטלטלין נותנן לכל כהן שירצה שנאמר כל חרם בישראל לך יהיה והקשו שם בסוף' דהם זה הוי דרשה גמורה איך הקשו מקיש מטלטלין לקרקעות הא טעמא דנותנן לכל כהן משום דהוי גזרת הכתוב ותירצו דאין זו דרשה גמורה ורבינו ז"ל מכח קושיא זאת מפרש דהאי שנאמר לא הוי ראיה למאי דקאמר נותנן לכל כהן שירצה אלא למאי דקאמר החרים מטלטלין סתמא דמשמע דנותנן לכהן להכי מייתי ראיה דחרם סתם הוי לכהן משום דקרא כתיב כל חרם בישראל לך יהיה ואע"ג דבמתניתין מפיק לה מקרא אחרינא אין להקפיד דפעמים רבות מצינו דהגמרא דריש דרשה אחת מקרא אחד אע"ג דהתנא דריש לה מקרא אחרינא וכמו שאמרו ותנא מייתי לה מהכא ורבינו ז"ל נקט דרשה של גמרא ושביק מתני' שהיא דרשה יותר פשוטה:

ב שנאמר מכל אשר לו וכו'. כלומר ומסיפיה דקרא דמכל אשר לו להודיה לא נפיק אלא ממאי דאמר מאדם ומבהמה וכו' דכולהו צריכי כדאמרו שם בפ' המקדיש:

ג ואפילו תפילין שבראשו וכו'. בהלכות זכיה ומתנה גבי שכיב מרע שנתן נכסיו כתב רבינו ז"ל דהוי ספק אם נכנס ס"ת בכלל וכאן כתב כן משום דשאני הכא דאמר כל ונכנס ג"כ ס"ת אי נמי מקדיש בעין יפה הוא מקדיש ואפילו לא קאמר כל נכנס ס"ת בכלל:

ו כהן שהיתה לו שדה חרם וכו' מלמד ששדה חרמו לו כשדה אחוזה לישראל. ברייתא בפ' המקדיש (דף כ"ט) מנין לכהן שהקדיש שדה חרמו שלא יאמר וכו' מקיש שדה חרמו לשדה אחוזה של ישראל כו' ואע"ג דהך ברייתא כר' יהודה בן בתירא ולא קיי"ל כוותיה מ"מ רבנן נ"כ מפקי להו להך דרשה מחרם החרם ורבינו ז"ל תפס לשון הברייתא שהיא דרשה היותר פשוטה והביא הדין בכהן שהחרים אע"ג דכאן נקט לה בכהן שהקדיש דהכל אחד ואין קפידא:

ז מכר הכהן שדה חרמו וכו'. בפרק שני (דף כ"ו) איכא הרי ברייתות האחת אמרה שדה שיצאה לכהנים והקדישה כהן ואתו בעלים למפרקה ס"ד אמינא לא ליפרוק שתהא לפניו כשדה מקנה ת"ל עוד לכמות שהיתה אינה נגאלת אבל נגאלת שתהא לפניו כשדה מקנה. עוד ברייתא אחרת שדה שיצאה לכהנים ומכרה כהן והקדישה לוקח ונגאלה אחר יכול תחזור לבעלים הראשונים תלמוד לומר לאשר קנהו ואמרינן שם דתרווייהו צריכי. ורבינו ז"ל כתב כאן דין הברייתא השניה אלא ששינה ממנה במה שאין להקפיד שהברייתא קאמרה ונגאלה אחר ואיירי בשדה שיצאה לכהנים ביובל ורבינו ז"ל נקטיה בלא גאלה ואין להקפיד דאדרבה הוי רבותא דאע"ג דלא גאלה

מגדל עוז

מחרים אדם מצאנו ומבקרו כו' עד לבדק הבית. פרק המקדיש (דף כ"ח): וכל מי שהחרים כו' עד הנכנסים לחולין. פרק שום היתומים (דף כ"ד) ומייתי לה פ' הגוזל עצים (דף ק"ב): חרמי כהנים כו' עד ולא יגאל לבעלים. פ"ק דתמורה (דף ה') ולשון ספרא לא ימכר לגזבר ולא יגאל לבעלים מה יעשה לו כשדה החרם לכהן תהיה אחוזתו יכול אע"פ שלא פירש משם ת"ל קדש קדשים הוא לה' ע"כ: ואחד המחרים קרקע כו' עד לך יהיה. פ' המקדיש (דף כ"ט): כהן שהיתה לו כו' עד מוחרמת. סוף ערכין (דף ל"ד): מכר הכהן כו' עד ומשדה אחוזתו. פרק המקדיש (דף כ"ח):

משנה למלך

ג לוקחים כל מה שיש לו ואפי' תפילין שבראשו. ומיהו ס"ת הוי בעיא דלא איפשיטא בפ' מי שמת (דף קנ"א):

ד מה בין חרמי כהנים לחרמי שמים כו'. כתבו התוס' מס' בתרא דתמורה (דף ל"ב) דחרמי כד"ה בין באומר הפך זה בין באומר הרי עלי מנה אבל בחרמי כהנים לא שייך כי אם באומר הפך זה אבל באומר הרי עלי לחרמי כהנים לא אמר כלום יע"ש. ואין לוקין על לאו זה לפי שלא עשה כלום שהרי לא קנה לוקח כן כתב רבינו פ"ו דבכורות דין ח'. עיין בפ"ק דגיטין (דף י"ב) שפירש"י דלא חייל הקדש אפחות משוה פרוטה והתוספות והרשב"א שם הקשו עליו וכתבו דהקדש חייל אפחות משוה פרוטה יע"ש. (א"ה עיין בני חיי בחדושיו לגיטין שהקשה על רש"י מסוגיא דקדושין, ולק"מ דשאני התם דאין אשה מתקדשת בפחות משוה פרוטה אבל בהקדש יש מקדיש פחות מש"פ וזו היא ששנינו אחד המרבה כו' וזה דוקא אין דעתו שימול על פחות כדי להיות לוה ואוכל ועושה ופורע וא"א לו בענין אחר כדי להתפרנס):

אבל

ולוים *אינם מחרימין אותן שהרי אומר בשדה כי אחוזת עולם הוא לכם. ומטלטלין הוקשו לקרקעות בחרמין שנאמר מכל אשר לו ומשדה אחוזתו: **ח** המקדיש קדשי מזבח לבדק הבית הרי ההקדש חל עליהן ותערך הבהמה ותפדה ויפלו דמיה לבדק הבית והבהמה תקרב למה שהיתה בתחלה. אבל המקדיש קדשי בדק הבית למזבח ואמר הרי זה עולה או שלמים או החרימם לכהנים לא עשה כלום ואין הקדש מזבח ולא החרם חל על קדשי בדק הבית שאין אדם מקדיש דבר שאינו שלו: **ט** האומר שור זה הקדש לאחר שלשים יום ושחטו בתוך שלשים יום הרי זה מותר בהנאה. הקדישו למזבח הרי זה הקדש למזבח. אבל אם אמר הרי זה הקדש מעכשיו לאחר שלשים יום ושחטו בתוך שלשים יום הרי זה אסור בהנאה ואם הקדישו בתוך השלשים למזבח אינו מוקדש: **י** המקדיש עולה לבדק הבית אין בה אלא עיכוב גזברין בלבד. ומדברי סופרים שלא תשחט עד שתפדה לפיכך אם עבר ושחטה הרי זה כשרה:

מחרים

*רבינו חזר כאן מפירושו שכאן כתב דברי ר"י ובפירושו כתב אין שלהם כר"ש, ובגירסא שבא ליד התוי"ט נמחק תיבת אינן, ועי' שם בתוי"ט:

הרדב"ז

ח המקדיש קדשי מזבח לבדק הבית וכו'. תמורה פ' יש בקדשי מזבח במשנה אחד קדשי מזבח ואחד קדשי בדק הבית אין משנין אותן מקדושה לקדושה ומקדישין אותם הקדש עלוי ומחרימין אותם וכו' ותניא קדשי בדק הבית שהתפיסן בין לקדשי מזבח בין להרמי כהנים לא עשה ולא כלום חרמי כהנים שהתפיסן בין לקדשי מזבח בין לקדשי בדק הבית לא עשה כלום הא קדשי מזבח שהתפיסן להרמי כהנים מה שעשה עשוי ותניא נמי בהדיא קדשי מזבח שהקדישן להרמי כהנים מה שעשה עשוי ועל כרחין הא דתנן ומקדישין אותם הקדש עילוי אקדשי מזבח קאי והקדש עלוי היינו שהקדים אותם לבדק הבית כדמפרש ואזיל והכי תניא בהדיא הקדש עלוי קדשי בדק הבית, ומחרימין אותם חרמי כהנים הא למדת דקדשי מזבח מתפיס ותם בין לקדשי בדק הבית בין להרמי כהנים והא דתנן אין משנין אותם מקדושתן היינו שאין משנין עולה לשלמים ולא שלמים לעולה:

ט האומר שור זה הקדש וכו'. מימרא זו לא ידעתי מקומה ואפשר שהיא בתוספתא, והטעם מבואר שהמקדיש לאחר שלשים יום לא חל ההקדש מעתה הילכך אם חזר ואמר עליו הקדש למזבח חל עליו הקדש למזבח ואם אמר מעכשיו חל עליו הקדש לבדק הבית הילכך אם חזר והקדישו למזבח לא אמר כלום כדאמרינן לעיל דקדשי בדק הבית שהקדישן למזבח לא אמר כלום וקמ"ל בהא דאע"ג דלא נגמר ההקדש אלא לאחר שלשים יום כיון דאמר מעכשיו אם חזר והקדישו בתוך השלשים יום למזבח לא עשה כלום דחל הקדש בדק הבית למפרע כשיגיעו השלשים יום:

י המקדיש עולה לבדק הבית וכו'. פ' יש בקדשי מזבח אמר עולא המתפיס עולה לבדק הבית אין בה אלא עיכוב הגזברין ומוהבינן עליה מדתניא המקדיש עולה לבדק הבית אסור לשוחטה עד שתפדה ומהכן מדרבנן הכי נמי מסתברא מדקתני סיפא אם עבר ושחטה מה שעשה עשוי כלומר כשרה והיינו נותן כלום לגזברים. ורש"י ז"ל פירש דאפילו קודם ששחטה אינו נותן כלום לגזברים אלא שהם מעכבים עד שיבאו לעמוד על גבה שאין קרבנו של אדם קרב והוא אינו עומד על גביו. ואין נראה כן דעת רבינו אלא מעכבין הגזברים עד שיפדו והא אבל עולה כשרה היא וכן פירשו בתוספות והכי משמע פשטא דברייתא דקתני אסור לשוחטה עד שתפדה:

מחרים

כסף משנה

ח המקדיש קדשי מזבח לבדק הבית וכו'. משנה בערכין מחרים אדם את קדשיו בין קדשי קדשים בין קדשים קלים אם נדר נותן את הדמים אם נדבה נותן את טובתה, ובפ' בתרא דתמורה (דף ל"ב) תניא קדשי בדק הבית שהתפיסן בין לקדשי מזבח בין להרמי כהנים לא עשה כלום חרמי כהנים שהתפיסן בין לקדשי מזבח בין לקדשי בדק הבית לא עשה כלום וכו'. ועוד הא תני קדשי מזבח שהקדישן לחרמי הכהנים מה שעשה עשוי ורב הונא דאמר קדשי מזבח שהתפיסן להרמי כהנים לא עשה כלום איתותב. ואע"פ שלא נתבאר כאן בדברי רבינו לקמן בסמוך כתבו:

ט האומר שור זה הקדש לאחר שלשים יום וכו':

י המקדיש עולה לבדק הבית וכו'. פרק בתרא דתמורה (דף ל"ב:), ופירש"י עיכוב גזברין שאינה קריבה עד שיבאו גזברין לעמוד על גבה. ומ"ש מד"ס שלא תשחט עד שתפדה. שם:

מחרים

לחם משנה

נאלה יוצאה לכהן המוכר ביובל בלי שום פדיון כמ"ש מקנה וכן נקשה כשדה החרם מפי דקאמרה הברייתא בשדה שיוצאה לכהנים והכל אחד אבל דין הברייתא הראשונה לא ראיתי שהזכיר ולא ידעתי למה ומ"ש אפי' היה חלוקים הבעלים הראשונים טעמא דנפסים קאמר ופשוט הוא: אחוזת עולם הוא להם. הך קרא מייתי ליה רבינו ז"ל לכהנים ולוים הע"ג דלכהנים אמרו בפרק המקדים כטעמא אחרינא משום דחרמים שלהם לפי שהתוס' ז"ל כתבו בפ' המקדיש (דף כ"ח.) כדיבור המתחיל כמאן דלא מקיים דההוא טעמא דכהנים דקאמר משום דחרמים שלהם הינו עיקר הטעם דהא צריך ניהגם לכהן שבאותו משמר אלא נראה דמילתא נקט הכי ועיקר הטעם מקרא דאחוזת עולם ואע"ג דגבי הלוים הוא דכתיב מסתמא לכהנים נמי הכי הוא וכו':

ט ושחטו בתוך שלשים יום הרי זה מותר בהנאה. דעדיין לא חייל הקדש בדק הבית אלא לאחר שלשים יום ומה"ט כשהקדישו למזבח הוי הקדש דעדיין לא חייל הקדש בדק הבית לומר דהוי כמקדיש קדשי בדק הבית למזבח אבל כשאמר מעכשיו חל לאלתר קדשי בדק הבית ולהכי אם שחטו אסור בהנאה דאין לו פדיון דבעינן העמדה והערכה וכיון ששחטו ליכא העמדה והערכה ולכך אין לו פדיון ויקבר ואם הקדישו למזבח אינו מוקדש דהוי כמקדיש קדשי בדק הבית למזבח:

נותן

משנה למלך

ח אבל המקדיש קדשי ב"ה למזבח כו'. בפ' בתרא דתמורה (דף ל"ב) קדשי ב"ה שהתפיסו בין לקדשי מזבח בין להרמי כהנים לא עשה ולא כלום ופירש רש"י דגופייהו לא מיפקע מב"ה וטובת הנאה לא שייכא בהו ע"כ. ולא ביאר רש"י למה לא יתן דמיהם היכא דהוו נדר כמו מתפיס קדשי מזבח לב"ה. ואפשר דלא שייך בקדשי ב"ה האי מלתא משום דמדאפרשיה נפטר מנדרו דדוקא באומר הרי עלי עולה כל כמה דלא זכה מזבח לא נפטר מחיובו אבל האומר הרי עלי לב"ה מכי אפרשיה אף שלא בא לידי גזבר נפטר מחיובו דכל היכא דאיתיה בי גזא דרחמנא איתיה. ובחרמי כהנים אעיקרא דדינא לא שייך בהו נדר דהאומר הרי עלי לכהנים לא אמר כלום וכמ"ש התוס' שם ד"ה והאמר ומש"ה לא הולך רש"י לתת טעם בין במתפיס קדשי ב"ה או חרמי כהנים אלא למה לא יתן כפי טובת הנאה. ונראה דרש"י אזיל לשיטתיה דפירוש טובת הנאה הוא דרשאי ליטול דבר מועט מישראל חבירו כדי שיתן עולתו לבן בתו כהן והאי טובת הנאה לא שייך בקדשי ב"ה. אך התוס' (דף ל"א) הכריחו דפי' נותן בה טובתה הוא כמה אדם רוצה ליתן בשור זה לעולה ואע"פ שאינו רשאי ולפי זה הקשו על רש"י דגם בקדשי ב"ה שייך טובת הנאה כמו קדשי מזבח וכתבו דטעמא דלא שייך התפסה בקדשי ב"ה משום דבקדשי מזבח יש שם הבעלים לפדותה כשהוממו אבל בקדשי ב"ה שהקדישו אין לבעלים עליהם יותר משאר בני אדם לפיכך אין בידו להתפיס ע"כ. וכן רבינו כתב טעם התוס' לפי שבפי' נותן את טובתה כתב כדברי התוס'. ונראה שדקדק רבינו לומר ה"ז עולה או שלמים למעט האומר ה"ז לעולה או לשלמים משום דהכי קאמר הכי לדמי קאמר וכמ"ש רבינו בפט"ו מה' מעשה הקרבנות אמר הרי עלי בהמה טמאה הרי אלו עולה לא אמר כלום אמר אלו לעולה ימכרו ויביא בדמיהם עולה. וה"נ דכוותה. ויש לדקדק למה לא כתב רבינו דחרמי כהנים שהתפיסו בין לקדשי מזבח בין לקדשי ב"ה לא עשה ולא כלום וכדתניא בסוף תמורה. ונראה דחרמי כהנים פשיטא ליה דלא שייך בהו התפסה דהא ליכא טובת הנאה לבעלים שהרי בין קרקע בין מטלטלים נותנים לכהנים שבאותו משמר וכמ"ש רבינו לעיל אך בקדשי ב"ה דשייך טובת הנאה. וכמו שכתבנו לעיל הוצרך לכותבו ולתת טעם לפי שאין אדם מקדיש דבר שאינו שלו. ודע דלרש"י מטלטלי וחרמי כהנים תלוי במחלוקת דלמאן דלא מקיש מטלטלין לקרקעות שייך ביה התפסה ונותן את טובתה כמו מקדיש קדשי מזבח. אך לדעת התוס' ורבינו אינו תלוי במחלוקת דלא מיבעיא טובת הנאה דקדשי מזבח דהא לא שייך בחרמי כהנים משום דליכא מגוה להחרים לכהנים וליכא למימר כמה אדם רוצה ליתן להחרים אלא אפי' טובת הנאה דמקדיש בגוף ליתיה במקדיש חרמי כהנים משום דאין אדם מקדיש דבר שאינו שלו וכמו שביארו התוספות:

י המקדיש עולה לבדק הבית אין בה אלא עכוב גזברין בלבד כו'. בסוף תמורה (דף ל"ג) אמר עולא אמר קרא כל חרם ומי אמר עולא הכי והאמר עולא מתפיס עולה לב"ה אין בה אלא עכוב גזברין בלבד מדרבנן וקרא למעילה אתא. ורש"י פירש דמן התורה אינו חייב דמים בהתפסת קדשי מזבח בין לב"ה בין לכהנים אלא מדרבנן וקרא לא אתא אלא למעילה ומן התורה ליכא כי אם עכוב גזברין שאינה קריבה עד שיבואו הגזברים ויעמדו על גבה כדאמרינן היאך קרבנו של אדם קרב והוא אינו עומד על גביו. והנה פירושו תמוה דא"כ אמאי אסיקו לרב הונא בתיובתא אימא דרב הונא מן התורה קאמר אך מדרבנן מודה דאיכא חיוב דמים ובברייתא דקתני קדשי מזבח שהתפיסו לחרמי כהנים מה שעשה עשוי הוי מדרבנן אבל התפיסן לקדשי ב"ה איכא חיוב דמים מן התורה ומפיק לה מלה'. ונראה שזו היא קושית התוס' שהקשו דא"כ תיקשי ליה מתני' וברייתא דלעיל דאמר מקדישים אותה הקדש עילוי, ומאי קושיא אימא דרבנן, אלא כוונתם היא דא"כ אמאי אסיקו לרב הונא בתיובתא. ואפשר היה לומר דהס"ד דלפי האמת ליכא תיובתא לרב הונא אך בתחלה לא אסיק אדעתיה סתמא דתלמודא דמאי דתנינן הקדש עילוי הוי מדרבנן. עוד הקשו התוס' דבסוף ערכין דריש מקרא דכל חרם שהחרם חל על קדשי קדשים ועל קדשים קלים ובגמ' פריך לרבי יהודה דחרם חל על קדשים מנ"ל ומשני ס"ל כר' ישמעאל דמפיק ליה מקרא דהקדים אלמא מן התורה הוא. ויש לדחוק ולומר דלעולם אף דנימא דליכא אלא עכוב גזברין איצטריך קרא לאשמועינן זה דשייך בהו התפסה והגזברים צריכים לעמוד על גבה כדין בעלים וחכמים לא היו גוזרים דמים ושיהא אסור לשחטה עד שתפדה אלא לפי שראו דמן התורה איכא התפסה דהא איכא עכוב גזברין ועמדו והוסיפו שצריך שיתן דמים. אבל אי מן התורה לא הוה שייך בה שום התפסה אפי' לעכוב גזברין פשיטא שהחכמים לא היו מתקנין שיתן הקדש עילוי. והנה אף דנימא דקרא דכל חרם איצטריך לה' דכתיב בסיפא דקרא הוי מיותר ולא יגאל מאחד משני הלוקים, או שנאמר דאתא קרא דלה' לרבות הקדש עילוי דאי לא הו"א דליכא אלא עכוב גזברין בלבד קמ"ל לה' דצריך ליתן העילוי לה', או דקרא דלה' אתא למעט חרמי כהנים דוקא לה' איכא התפסה ולפי דרשא זו אהכי לא ידענו במתפיס לב"ה אי ס"ל דאיכא הקדש עילוי מן התורה ממשמעות דכל חרם קדש קדשים ואייתר קרא דלה' למעט או דאעיקרא דדינא אף במתפיס לב"ה ליכא כי אם עכוב גזברין ולא ניחא ליה למידרש קרא דלה' לרבות אלא למעט חרמי כהנים דפשטא דלה' למעט הוא ושוגיא דשמעתא הכי אזלא דרב הונא מיעט מלה' חרמי כהנים ולפי זה ליכא בהו התפסה כלל אפי' מדרבנן משום דכיון דמיעט להו קרא מדין התפסה לגמרי ממעט ואפשר נ"כ דלרב הונא אף במתפיס לב"ה ליכא התפסה אלא לעכוב גזברין וכיון שכן ע"כ מתפיס לחרמי כהנים ליכא הוה אפי' עכוב גזברין

וכיון

מגדל עוז

המקדיש קדשי מזבח עד דבר שאינו שלו. פ' יש בקדשי מזבח: האומר שור זה הקדש עד שלשים יום עד למזבח אינו מוקדש, המקדיש עולה לבדק הבית כו' עד הרי זו כשרה. הכל פרק יש בקדשי מזבח:

יא מחרים אדם בין קדשי קדשים בין קדשים קלים בין חרמי כהנים בין חרמי בדק הבית. ואם היו קדשים שהוא חייב באחריותן נותן את דמיהן בין לכהנים בין לבדק הבית ויקרבו אותן הקדשים אחר שיפדו למה שהן: **יב** היו נדבה והחרימן כיצד פודין אותן אומדים כמה אדם רוצה ליתן בבהמה זו להעלותה עולה שאינו חייב בה. וכל הנותן אותו שיעור יקריב בהמה זו נדבה כמו שהיתה: **יג** ישראל שהחרים את בכור בהמה לשמים בין שהיה תמים בין שהיה בעל מום הרי זה מוחרם ואין צריך לומר שהחרימו הכהן לשמים אחר שבא לידו: **יד** וכיצד פודין אותן אומדין כמה אדם רוצה ליתן בבכור זה כדי שיהיה לו ותהיה הרשות בידו ליתנו לכל כהן שירצה לקרובו או לרעו. וכל הנותן אותו שיעור יקח הבכור ויתננו לכל כהן שירצה ויפלו הדמים לבדק הבית: **טו** המחרים את המעשר הרי זו כמחרים שלמי נדבה לפי שאינו חייב באחריותו:

המקדיש

כסף משנה

יא מחרים אדם בין קדשי קדשים וכו'. בערכין (דף כ"ח:). ומ"ש בין חרמי כהנים נתבאר בסמוך: ומ"ש ואם היו קדשים שהוא חייב באחריותן. זהו במשנה המחרים אם נדר נותן את הדמים אם נדבה נותן את טובתה שור זה עולה אומדים כמה רוצה ליתן בשור זה להעלותו עולה אע"פ שאינו רשאי רשאי ופירש"י רשאי לשון חייב:

יג ישראל שהחרים בכור בהמה לשמים וכו'. משנה שם:

טו המחרים את המעשר וכו':

המקדיש

הרדב"ז (מב"י)

יא מחרים אדם בין קדשי קדשים וכו'. פרק המקדיש שדהו במשנה מחרים אדם את קדשיו בין קדשי קדשים בין קדשים קלים אם נדר נותן דמיהן ואם נדבה נותן את טובתה. שור זה עולה אומדים כמה אדם רוצה ליתן בשור זה להעלותו עולה אע"פ שאינו רשאי כלומר אע"פ שאינו חייב נוסח מתרגמינן רשיא, וזהו שכתב רבינו שאינו חייב בה וכו':

יג ישראל שהחרים את בכור בהמה וכו'. שם במשנה הבכור בין תם בין בעל מום מחרימין אותו וכיצד פודין אותו אומדין כמה אדם רוצה ליתן בבכור זה ליתנו לבן בתו או לבן אחותו ודוקא נקט בן בתו או לבן אחותו ולא מצי למימר לבן בנו או לבן אחיו דכיון דחזיא ליה הוה ליה ככהן המסייע בבית הגרנות כפירוש רש"י ז"ל והתוס'. ונראה דמשום הכי שינה לשון המשנה וכתב לקרובו או לרעו:

טו המחרים את המעשר כו'. כבר נתבאר במשנה אם נדבה נותן את טובתה הילכך אומדין כמה אדם רוצה ליתן בבהמה זו להקריבה שלמים ותקרב שלמים והדמים יפלו לבדק הבית וכל חרמי הכהנים ינתנו לכהני אותו משמר דהניא לה' לכהן קנאו ס':

לחם משנה

יא נותן את דמיהן וכו'. כאן שהוא נדר כתב רבינו ז"ל שהנודר יתן את דמיהן והוא יקריבם לצאת ידי נדרו אבל גבי נדבה ובכור קאמר דאע"ס שלא יתן הנודר יתן אחר ויקריבם ולא איכפת לן בנודר כיון דאין חייב באחריותם. וכל המקדיש וכו' מדין הגזברים עד סוף הפרק ל"ע בסוגיאות כי אין נמצאין בידי:

המקדיש

משנה למלך

וכיון שכן ליכא בהו עילוי דמים מדרבנן דכיון דאין להם שום ההפסה מן התורה פשיטא דלא תקנו הז"ל שום דבר. ולפי זה אותיבו לרב הונא מברייתא ואסיק בתיובתא ומקשה והא רב הונא קרא קאמר כלומר לה' דכתיב דהא למעט וניחא טפי לומר דהא למעט מלומר דהא לרבות אמר עולה אמר קרא כל חרם וכיון דבפירוש ריבה קרא חרמי כהנים להתפסה ע"כ לה' לא אתא למעט אלא לרבות ופריך ומי אמר עולה דקרא אתא לרבות והא אמר עולה המתפיס עולה לב"ה אין בה אלא עכוב גזברים וא"כ ע"כ קרא דלה' אתא למעט חרמי כהנים ומשני אלא ודאי דהקדש עילוי לא הוי אלא מדרבנן דקרא לא קאמר אלא עכוב גזברין וקרא דלה' אתא למעילה ומה שכתב רש"י ועולה כי חרלה מדרבנן הרלה וקרא אסמכתא בעלמא לא קאי לדרשא דכל דהא אפי' לפי האמת איצטריך לרבות חרמי כהנים להתפסת עכוב גזברין אלא קאי אדרשא דלה' דהוה ס"ד דאתא לרבות הקדש עילוי. ומכל מקום דוחק גדול הוא כל זה וצ"ע. והתוס' פירשו דעולה הכי קאמר אין להקדש בגוף הבהמה אלא שהגזברים יעכבו אותה מלשוחטה עד שישומו אותה ואז יהיה דמי השומא לב"ה אבל לא יוכלו לעכב עד שיפדנה משום דאין להקדש בגוף הבהמה כלום ועל זה הקשו בגמ' דכיון דעולה ס"ל דאיכא התפסה במתפיס לחרמי כהנים א"כ ע"כ דהחרמים חלים על גוף הבהמה דאי לא לא שייך התפסה בחרמים דהא האומר הרי עלי להחרמי כהנים לא אמר כלום ומשני מדרבנן כלומר מדאורייתא אינו חל כלל על גוף הבהמה ומדרבנן הוא חל על גוף הבהמה ואסור לשוחטה ועיקר קרא ודאי אתא לומר שחל על קדש לכל הפחות להתחייב מטעם חוב, ולפי דרך זה המתרץ לא הודה שום דבר אלא דהמקשה היה כבור דאי אמרת דאין להקדש בגוף הבהמה א"כ לא שייך התפסה בחרמי כהנים והמתרץ השיב דאפילו הכי גזרת הכתוב היא שאף על פי שאין להקדש בגוף הבהמה כלום שיתחייב מטעם חוב וכמו שכתבו בד"ה גופא ולפי זה לא היה צריך לומר דמדרבנן חל על גוף הבהמה שהרי בזה לא הועיל כלל לתרץ מה שהקשה לעולא מדידיה לדידיה אלא דקושטא דמלתא קאמר דמדרבנן מיהא חל ההקדש על גוף הבהמה דזה מוכרח הוא כדי ליישב הברייתא דתני אסור לשוחטה עד שתפדה והא דקאמר וקרא למעילה הוא דאתא ולפי דברי התוס' קרא להתפסה אתא התלמוד לא קאי אלא אלה' דדריש רב הונא למעט לעולא למאי אתא כיון דדרש כל לרבות וקושיא זו הא"נ דהיה יכול להקשות תיכף ומיד דקאמר אמר קרא כל חרם אלא שבתחלה הקשה לעולא מדידיה לדידיה ולבסוף פריך מיתורא דקרא. ואפשר נמי לומר דהשתא תגדל הקושיא ביותר דמנא לן הדוש זה דאע"ג דאין ההקדש חל על גוף הבהמה שייך התפסה בחרמי כהנים היה לנו לדרוש לה' למעט וכמו שדרש רב הונא ומשני למעילה הוא דאתא לה' וקרא דכל ע"כ רבה חרמי כהנים להתפסה וגזרת הכתוב היא. ויש להסתפק לפי האמת דאף דאין ההקדש חל על גוף הבהמה מ"מ שייך התפסה מגזירת הכתוב שיתחייב משום חוב אדם האומר הרי עלי להחרמי כהנים מנה אם יתחייב מגזרת הכתוב מטעם נוב דהיא היא דלמא חדוש הוא ואין לך בו אלא חדושו והיכא דאתמר אתמר ולזה דעתי נוטה:

עוד כתבו התוס' בשם ר"י דפריך תלמודא מעולא דאמר המתפיס עולה לב"ה ולא אמר לחרמי כהנים ש"מ דסבר דחרמי כהנים לא אמר כלום כרב הונא וקשיא לעולא דדרש מכל להתפיס מחרמי כהנים ומשני מדרבנן הוא דדרש מכל חרם דחרמי כהנים לא שייך בהו התפסה כי אם מדרבנן ולפי פי' זה ניחא סוגיית הגמרא דקאמר לעולם דרבנן וקרא למעילה הוא דאתא. אך קשה דאכתי תיקשי לר"י מה שהקשו בתחלת הדבור לרש"י דהא תני בברייתא מחרימין אותם חרמי כהנים ובמתני' נמי תני ומחרימין אותם וכי תימא דהוי מדרבנן לרש"י נמי לא תקשי דמוקי לה מדרבנן. ונראה דר"י לא בא אלא לתרץ מה שהקשו דלפי האמת דרשינן בסוף ערכין מקרא התפסה לזה תירץ ר"י דהיינו דוקא במתפיס לב"ה אבל מה שהקשו ממתניתין ומברייתא לא קשה לר"י דאיכא לאוקמינהו לפי המסקנא מדרבנן. ודע דאף לר"י אין הקדש ב"ה חל על הבהמה דהא קאמר אין בה אלא עכוב גזברין דמשמע דאתא למעט דבר אחר והוא שהקשו בגמ' מדתניא אסור לשוחטה עד שתפדה ומש"ה בחרמי כהנים ליכא התפסה מן התורה לר"י דכיון דאין ההקדש חל על גוף הבהמה הוה ליה כאומר הרי עלי מנה לחרמי כהנים דלא אמר כלום וכי תימא מדרבנן מיהא ליחייב באומר הרי עלי מנה כמו מתפיס לחרמי כהנים הא ליתא משום דפלגי מתפיס דכי היכי דתקנו במתפיס לב"ה יהיה ההקדש חל על גופה דהא אסור לשוחטה הכי נמי תקנו במתפיס לחרמי כהנים ומש"ה שייך בהו התפסה אבל באומר הרי עלי דליכא מידי שיחול עליו החרם פשיטא דלא אמר כלום אפי' מדרבנן. עוד כתבו התוס' דקשה לפי' ר"י דמאי פריך תלמודא קדש קדשים כתיב הא האי קרא דקדש קדשים לא מיירי בחרמי כהנים לפי' ר"י דהא עולא לא דרש כל לרבות חרמי כהנים ותירצו דמכין אקרא אחרינא דכתיב והיה השדה בצאתו ביובל קדש לה' כשדה החרם וגו' וקודש קדשים דקאמר לאו דוקא אלא קודש לה' ואי לאו לה' יכתיב בקרא דכל חרם דהוא מיותר לא הוה שמעינן מקרא דקודש לה' מעילה והא דדרשינן מעילה מקרא דלה' אע"ג דקרא לא איירי אלא בחרמי ב"ה מ"מ לה' קאי אריישא דקרא דכתיב לא ימכר ולא יגאל דפשיטא דמיירי בחרמי כהנים והתוס' לא הוקשה להם אלא מקדש קדשים דפירושו התפסה דלפי פי' ר"י לא מיירי בחרמי כהנים. עוד כתבו דאפי' דלא דרש כל לרבות חרמי כהנים מ"מ מודה דפסוקים דקרא דקדש קדשים קאי לחרמי כהנים דכתיב מקמיה לא ימכר ולא יגאל והיינו חרמי כהנים דאין להם פדיון דאלו חרמי ב"ה אדרבא כל עיקרן לפדיון קיימי ומיהו מ"מ היה צריך יתור לרבות להקדש עילוי משדה קדש לה' דמשמע דממעט להו אבל לענין מעילה מהשתא שמעינן ע"כ. ולא ידעתי היכי ממעט קדש לה' הקדש עילוי לחרמי כהנים וגם בתירוץ דסמיך אקרא אחרינא יש לדקדק בדבריהם. ודע שדעת רבינו הוא כפי פירוש הא' דתוס' דאפי' מתפיס לחרמי כהנים איכא הקדש עילוי מן התורה שהרי סתם וכתב מחרים אדם בין קדשי קדשים בין קדשים קלים בין חרמי כהנים בין חרמי ב"ה ולא חלק ביניהם משמע שדינם שוה ולא אתא עולא ללמדנו אלא שאין ההקדש ולא החרם חל על גוף הבהמה. נמצא דשלש מחלוקות בדבר לרש"י ליכא הקדש עילוי מן התורה אפי' במתפיס לב"ה ולרבינו והתוס' איכא הקדש עילוי מן התורה אפי' מתפיס לחרמי כהנים ולר"י במתפיס לב"ה איכא הקדש עילוי מן התורה אבל במתפיס להרמי כהנים ליכא הקדש עילוי כי אם מדרבנן:

יב היו נדבה והחרימן כו' וכל הנותן אותו שיעור יקריב בהמה זו נדבה כמו שהיתה ע"כ. נראה מדבריו דדוקא גבי נדר שחייב באחריותו כופין את המתפיס שיפדנה כיון שעל כל פנים צריך לקיים נדרו אבל בנדבה שהכי נפטר מחיובו אין כופין את המקדיש לפדות אלא כל הנותן שיעור טובת הנאה יקריבנה וכן גבי בכור כתב כן לפי שאינו חייב באחריותו וכן כתב הרב בעל לחם משנה ואף שרש"י בסוף ערכין ובפ' יש בקדשי מזבח פירש דמקדיש נותן טובת הנאה פשיטא דמודה לרבינו דאם אינו רוצה לפדות אין כופין אלא דרש"י אורחא דמלתא נקט דאם המקדיש ירצה להקריבה צריך ליתן כפי האומד של טובת הנאה. ויש להסתפק במה שכתבנו לעיל דאליבא דכ"ע אין ההקדש חל על גוף הבהמה דאין דין זה אמור אלא בעולה ודומה לה אבל בשלמים אליבא דר"י הגלילי דאמר ממון בעלים הוא אפשר דהקדש חל על גופה. והיה נראה להביא ראיה לזה מההיא דאמרינן בפ"ח דפסחים דף נ' דהא דאמרי' המוכר עולתו ושלמיו דלא אמר כלום לא מיתוקמא כרבי יוסי משום דלדידיה המכר קיים בשלמים משום דממון בעלים הוא וז"ה נראה דה"ה במקדיש דחל. ואפשר לדחות ולומר דדוקא מכר מועיל מיד קדשי מזבח אבל הקדש לא משום דע"כ לא אמרי' אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט אלא להוציאו מחולין לקודש אבל מקודש לקודש אפשר דלא וכההות מ"ד דלא טענינן ליתמי היכא דהוו יתומים מיתומים. וכן יש להסתפק אם יתרבה האומד בשלמים לפי שהבשר נאכל לבעלים ומלבד האומד דכמה אדם נותן להקריב דורון איכא נמי אומד דבשר ולבתר כל זה צריך להאריך בדברי ר' יוסי הגלילי מאימת הוו ממון בעלים אי קודם שחיטה או לאחר שחיטה והדבר צריך אריכות דברים ובמקום אחר הארכתי בזה. ודע דמדקאמר עולה המתפיס עולה לב"ה נראה קצת מדלא קאמר המתפיס קדשי מזבח דדוקא נקט עולה אבל שלמים אפשר דהקדש חל על גוף הבהמה ונראה שהוא דקדוק נכון ונפקא מינה שיהיה ההקדש חל על גופים שיתחייב המועל ב' מעילות אחת משום קדשי מזבח ואחת משום קדשי ב"ה וכדאמרינן בפ' יש בקדשי מזבח ומועלין ב' מעילות. ודע דהא דלא אמרינן גבי נדבות אומד בבכור שהוא כמה נותן כדי שיתן לבן בתו כמו שכתבו התוס' בפ' בתרא דבכורות דף כ"ג ד"ה הקדש דאומד דבכור לא שייך אלא בדבר הנאכל א"כ גבי דבר שאין נדר ונידב שייכא טובת הנאה זו אבל בדבר הנידר ונידב שייכא אידך טובת הנאה ואין כונתם בדבר שאין נידר ונידב כגון חטאות ואשמות דאלו פשיטא דדין נדר יש להם שהרי חייב באחריותן כיון שהם קרבנות חובה אלא כונתם היא כגון בכור ומעשר דכיון דלא הוו דורון לא שייכא בהו אלא טובת הנאה דבן בתו כהן. ומאי דאיכא בין שני חלוקים הללו הוא מעשר בהמה דלפי הפי' הא' דינו כדין שלמי נדבה וכמ"ש רבינו ולפי החלוק השני דינו כבכור. ויש לדקדק דהסינה דבדבר שאין נידר ונידב לא שייך אומד דכמה אדם נותן להעלות עולה שאינו חייב בה ומשום דאינו דורון אך בדבר הנידר ונידב אמאי לא שייך בה אומד דבכור וע"כ צריכין אנו לטעם א' דאומד דבכור לא שייך אלא בדבר הנאכל לכהנים ומדכתב רבינו המחרים את המעשר הרי זה כמחרים שלמי נדבה לפי שאינו חייב באחריותו ע"כ יש לדקדק דהוה ליה למימר הרי זה כמחרים קרבן נדבה ואי ס"ל דבשלמים איכא אומד טפי אומד דכמה אדם נותן להקריב קרבן שאינו חייב והבשר נאכל לבעלים ניחא דדמה המעשר לשלמים לפי שהוא נאכל לבעלים. וראיתי להרא"ס בפ' ראה בפסוק כל הבכור שכתב אבל מה שפירש פה מקדישו אתה הקדש עילוי נותן להקדש כפי טובת הנאה שבו ובפ' המקדיש את שדהו פירש מקדישו אתה הקדש עילוי להעלותו בדמים ויתן טובת

מגדל עוז

המחרים כיצד פודין אותן מ' עד ויפלו הדמים לבדק הבית. הכל פ' המקדיש (דף כ"ט):

טז המקדיש שקלו לבדק הבית הרי זו קדש. הקדיש בכורים לבדק הבית אינן קדש. אבל אם הקדישן הכהן אחר שבאו לידו הרי אלו קדש: יז המחרים חצי עבדו ושפחתו הוא והכהנים שותפין בו. אבל אם הקדיש או החרים לשמים חצי עבדו כולו קדש כמו שבארנו. *וכל המקדיש עבדו [א]ושפחתו הכנענים או המקדיש כל נכסיו והיו בהן עבדים הרי גופן קדש לפיכך אסורים ליהנות בהן עד שיפדו: יח ואין הגזברין רשאין *ליקח דמיהן מאחרים ולהוציא אותן לחירות אלא מוכרין אותן לאחרים ואחרים מוציאין אותן לחרות אם רצו: יט המקדיש ידי עבדו כל היתר על פרנסתו קדש. וכיצד הוא מתפרנס עבד זה לווה ואוכל ועושה ופורע. והוא שיעשה פחות משוה פרוטה ויפרע שאם עשה בפרוטה ראשון קנה הקדש:

א סמ"ג עשין קלב:

השגת הראב"ד

*וכל המקדיש עבדו ושפחתו וכו' רשאין ליקח דמיהן. א"א זה דלא כרבי דאמר אף הוא נותן דמי עצמו ויוצא מפני שהוא כמוכר לו דקסבר כסף גומר בו וקי"ל כותיה:

*[כתוב בהגהות הגאון מהר"י אבוהב ז"ל ליקח דמיהן וכו' נ"ל שצ"ל ואין הגזברין רשאין להוציא אותן לחירות אלא וכו' וכן (איתא) בגמרא, אלא א"כ כוונתו שאפילו לוקחין דמיהם מאחרים אינם יכולים להוציאם לחירות:]

ס' ונתנו לכהן שבאותו משמר וכן שדה היוצא ביובל לכהנים נותנו למשמר שפגע בו יובל פגע בו בשבת נותנו למשמר היוצא:

טז המקדיש שקלו לבדק הבית וכו'. מבואר הוא שהשקל חייב באחריותו עד שיגיע ליד הגזבר והבכורים הם נכסי כהן ואין אדם מקדיש דבר שאינו שלו:

יז המחרים חצי עבדו וכו'. דהא קי"ל כתם חרמים לכהנים שכל הקדש שהוא לבדק הבית נידון בכבודו שכל קדשי בדק הבית דמים הוא כאשר כתבתי למעלה:

וכל המקדיש עבדו או שפחתו וכו'. מה שהשיג הראב"ד על בבא זו הרי העתיק בעל מגדל עוז תשובת רבינו לחכמי לוניל. ואם לא שראיתי תשובתו הייתי אומר שיש חלוק בין אחרים שנתנו דמי העבד לגזברים שאין הגזברים מוציאין אותו לחירות אבל אם העבד נתן דמי עצמו כספו גומר בו ויוצא לחירות אבל כסף אחרים אין גומר בו עד שיכתבו לו אחרים גט שחרור, והריני מבטל דעתי הפעוטה מפני דעתו הרחבה. ואם תשאל לפי שיטת רבינו עבד שרוצה לתת דמי עצמו מה תקנה יש לו, התשובה שיתן הדמים לאחרים והם יקנו אותו ויכתבו לו גט שחרור:

יט המקדיש ידי עבדו וכו'. תניא בפ' השולח המקדיש עבדו עושה ואוכל שלא הקדיש אלא דמיו כלומר שאין מעשה ידיו הקדש ותידוק מינה טעמא דהקדיש את העבד עצמו אבל המקדיש ידי עבדו הרי הקדיש מעשה ידיו אע"ג דמעשה ידיו ליתיה בעולם הרי ידיו איתנהו בעולם ולא חייל הקדשו אלא על ההעדפה וכילד יתפרנס עבד זה שהרי רבו הינו

טז המקדיש שקלו לבדק הבית וכו'. בסוף מסכת שקלים המקדיש שקלים וביכורים ה"ז קדש ר"ש אומר האומר ביכורים קדש אינם קדש. ומ"ש אבל אם הקדישן הכהן לאחר שבאו לידו וכו':

יז המחרים חצי עבדו וכו': וכל המקדיש עבדו וכו'. ואין הגזברים רשאים ליקח דמיהם מאחרים וכו'. פרק השולח (דף ל"ח:) אמר רבה אמר רב המקדיש עבדו יצא לחירות מ"ט גופא לא קדיש לדמי לא קאמר דלהוי עם קדוש קאמר ורב יוסף אמר רב המפקיר עבדו יצא לחירות מאן דאמר מקדיש כ"ש מפקיר מאן דאמר מפקיר אבל מקדיש לא דלמא לדמי קאמר וכו' אמר רבה ומותביה אשמעתין המקדיש נכסיו והיו בהם עבדים אין הגזברים רשאים להוציאם לחירות אבל מוכרים אותם לאחרים ואחרים מוציאים אותם לחירות רבי אומר אני אף הוא נותן דמי עצמו ויוצא מפני שהוא כמוכרו לו מתניתין קא רמית עליה דרב רב תנא הוא ופליג. ופסק רבינו כתנאי דברייתא ודלא כרב דפליג עלייהו וטעמא משום דרב יוסף פליג ארבה ואמר דלא אמר רב הכי ובפלוגתא דתנאי דברייתא פסק כת"ק: וכתב הראב"ד ה"א זה דלא כרבי וכו', טעמו מדאמרינן בפ' השולח (דף ל"ט:) אמרו לפני רבי אמר נתייאשתי מפלוני עבדי מהו אמר להם אומר אני אין לו תקנה אלא בשטר וכו' והתני' רבי אומר אני (אף הוא) נותן דמי עצמו ויוצא מפני שהוא כמוכרו לו הכי ק"מר או בכסף או בשטר והאי פקע ליה כספיה ולאפוקי מהאי תנא דתניא רבי שמעון אומר משום ר"ע יכול יהא כסף גומר בה כדרך ששטר גומר (בה) ת"ל והפדה לא נפדתה כו' לומר לך שטר גומר בה ואין כסף גומר בה ואסיקנא דאין הלכה כר"ש ומשמע ליה ז"ל דכיון דאין הלכה כר"ש דפליג ארבי ממילא קם ליה הלכתא כרבי. ולדעת רבינו יש לומר דהרי מילי ניניהו חדא אי כסף גומר דר"ש סבר אין כסף גומר ורבי ומחלוקתו סברי דכסף גומר בה ובהא אסיקנא דלית הלכתא כר"ש ומילתא אחריתי היא אם העבד עצמו נותן דמיו ויוצא ובהא הלכה כת"ק ואלו נראים כדברים ברורים. אחר כך מצאתי לחכמי לוני"ל שהוקשה להם בדברי רבינו כמו שהוקשה להראב"ד ושאלו לרבינו והשיב להם שנפלא בעיניו מה הוקשה להם שדבר פשוט הוא שהם שתי מחלוקות וכמו שכתבתי ואע"פ שהאריך בתשובתו תמצית דבריו הוא מה שכתבתי:

יט המקדיש ידי עבדו כל וכו':

לחם משנה

יט המקדיש ידי עבדו וכו'. בפ"ק דגיטין (דף י"ב ע"ב) ופסק דיכול הרב לומר לעבד עשה עמי ואיני זנך וכן כתב בהלכות עבדים א"ל יקדשו ידיך לעושיהן כו', למה שהקשה הר"ן ז"ל דמשמע בגמ' דבעינן טעמא שיכול לכופה למעשה ידיה לומר דהוי קדש דהל"ל בטעמא דהין אדם מוציא דבריו לבטלה סגי, נראה להרן דאי משום טעמא דאין אדם מוציא דבריו לבטלה היינו יכולים לומר דה"ק מעשה ידי אשתי לכשיהיו בעולם אקדישם דהרי זה נדר כדכתב רבינו ז"ל למטה אבל שיהיו קדושים מיד כשעשאם אי לאו טעמא דמתוך שיכול לכופה לא הייתו אומרים דהוי כאומר יקדשו ידי לעושיהם לכך איצטריך לטעמא דמתוך שיכול לכופה לומר דהוה כאומר יקדשו ידי לעושיהם אבל לעולם דאי אמר הכי בפירוש הו לא צריך. ומה שתירץ הרב בעל כסף משנה ז"ל דכיון דיכולה לומר איני ניזונית ואיני עושה הוי מוציא דבריו לבטלה ולכך צריך טעמא דמתוך שיכול לכופה. דוחק דכיון שבשעה שהקדיש לא אמרה איני ניזונת ואיני עושה כבר חל ההקדש ואינה יכולה להפקיע עצמה מהקדש אחר כך:

משנה למלך

טובת הנאה לכהן נ"ע. ולא ידעתי מאי קשיא ליה דפשיטא דאם התפיס לב"ה העילוי לב"ה ואם התפיס לחרמי כהנים העילוי לכהנים וכמ"ש רבינו וכמו שפי' רש"י בפ' יש בקדשי מזבח ובמקדיש אותם הקדש עילוי שייכי שני המחלוקות שאף חרמי כהנים נקראים קדש שהרי יש בהם מעילה אליבא דכ"ע. ורש"י אגב דבאידך מתני' דמפיק להקדש עילוי מקרא דכל חרם פירש שהוא לכהן משום דקרא בכהם חרמים ואליבא דהכמים כתם חרמים לכהנים פירש נמי אידך מתני' דרבי ישמעאל דכותה דמיירי במקדיש לחרמי כהנים ובפי' התורה פירש כפשוטו דכתם קדשים לב"ה ותקדש הוא לב"ה ולפיכך פירש דטובת הנאה לב"ה. ורואיתי לרבינו נתן בעל הערוך שכתב בערך על ולה דמתני' דמחרים אדם את קדשיו אם נדר נותן דמיהן פי' שאמר שור זה עלי לעולה שהייב באחריותו וכיון דלא סגי דלא מקריב ליה נותן דמיו לב"ה אם נדבה הוא אותם קדשי מזבח שהקדים לעילוי כיון דלא אמר הרי עלי אלא אמר הרי זו עולה דאינו חייב באחריותם אינו נותן לב"ה אלא דמי טובת הנאה ומהו טובתה כמה אדם כהן אחד ממשמר העובד באותו זמן רוצה ליתן לבעל השור שיתחין לו עד זמן משמרתו ויתנהו לו כדי שיזכה בעורו שאינו רשאי כהן זה להעלותו אלא בזמן משמרתו וכמה שאותו הכהן רוצה ליתן כן הוא חייב ליתן לב"ה ע"כ דבריו. ופירושו תמוה דאומד זה לא נאמר במשנה כי אם גבי בכור אבל בנדבה אומדין כמה אדם רוצה ליתן להקריב דורון לקונו אע"פ שאינו חייב ואף לגבי בכור נקט כמה אדם רוצה ליתן בבכור זה ליתנו לבן בתו או לבן אחותו ופי' רש"י אבל בן בנו כהן או בן אחותו כהן דהא דיהיב להאי טובת הנאה הוי כהן לא מלי יהיב ליה אגרא. והע"ג דלאו משום דידיה יהיב ליה כיון דלדידיה נמי זה הבכור נראה ככהן המסייע בבית הגרנות כו' ולפ"ז יש לתמוה היכי קאמר כמה אדם כהן כו'. ואולי שדין זה לא נאמר אלא במתנות כהונה כמו תרומות ומעשרות ובכור וכדומה אבל הקרבה שזוכה בעורה לא הוי מתנות כהונה ומותר להעלותה בדמים. עוד יש לדקדק דאומד זה דרבינו נתן לא הוי אלא לעולה דהוי העור לכהנים אבל שלמים דאין העור לכהנים לא למדנו היכי אמדינן ליה ואולי דגבי שלמים בייך נמי אומד זה משום חזה ושוק שזוכה הכהן א"נ בשלמים צריך ליתן כל הדמים שהרי הבשר נאכל לבעלים ולא הוצרך לאומד זה דכתב רבינו נתן אלא לעולה שכולה כליל ובמתני' נמי לא נקט דינים אלו כי אם בעולה ומ"מ פי' רבינו נתן צריך תלמוד:

יט המקדיש ידי עבדו וכו'. בפ"ק דגיטין (דף י"ב) ודוק:

מגדל עוז

וכל המקדיש עבדו ושפחתו עד רשאין ליקח דמיהן כו' עד לא נתקדש גופו כעבד: כתב הראב"ד ז"ל זהו דלא כרבי כו': ואני אומר כבר נשאל ר"מ בימיו על דבר זה מחכמי לוני"ל ואין לי להוסיף על דבריו רק להעתיק תשובתו אליהם בלשונו וזהו אות באות:

שאלה מצאנו בהלכות ערכין וחרמין פרק ששי וכל המקדיש עבדו ושפחתו כו' ואין הגזברין רשאין ליקח דמיהן, זו הפיסקא בעינינו נפלאה הרבה דהא נותן דמי עצמו ויוצא דאמר רבי אף הוא נותן דמי עצמו ויוצא מפני שהוא כמוכרו לו דקסבר כסף גומר בו הכי פסיק להדיא פ' השולח ואין הלכה כר"ש דאמר אין כסף גומר בו. השיבה לנו ששון ישען ובאורך נראה אור:

תשובה כמה שנפלאה פיסקא זו שלנו בעיניכם כך נפלאה קושיא זו בעיני הרבה כי שתי מחלוקות הן רבי ות"ק במקדיש נכסיו והיו בהן עבדים דקאמר ת"ק שאין הגיזברים משחררין אע"פ שלקחו דמי העבדים אלא האחרים שימכרו להם הם שמשחררין וחלק רבי לבדו בזה ואמר שהעבד שהוקדש אם נתן העבד דמיו לגזברים יצא לחירות וכאילו מכרו אותן הגזברים לאחר ואינו צריך גט שחרור ולא אפסיקא הלכתא בהאי מחלוקת ולפיכך פסקנו הלכה כת"ק דאמר שאין הגזברים רשאין להוציא אותן לחירות כמ"ש באפטרופסין שאין רשאים להוציא עבדים לחירות וכן הלכה וגם רבי שחלק ואמר אומר אני אף הוא נותן דמי עצמו אין הלכה כמותו אלא כת"ק זה מחלוקת השנים מחלוקת רבי ור"ש במי שהפקיר עבדו וזהו פירושה אמרו לפני רבי נתייאשתי מפלוני עבדי מהו אמר להם אומר אני אין לו תקנה אלא בשטר פירוש שכיון שנפקע שעבוד רבו ביאוש אין לו שישתחרר אלא בגט חירות שיכתוב לו רבו והקשינו על רבי ואמרנו היאך אמר רבי אין לו תקנה אלא בשטר ורבי הוא דאמר במקדיש עבדו שאם יתן העבד דמיו לגזברין יצא לחירות בלא שטר ואע"פ שפקע ממנו שעבוד רבו כשהקדש הנה יש לו תקנה בכסף ופרקינן ה"ק או בכסף או בשטר פירוש העבד דפקע שעבוד רבו מעליו בין בהקדש בין ביאוש יש לו תקנה או בגט שחרור שיכתוב לו רבו או בכסף שיפדה בו וזה שנתייאש מעבדו כבר פקע ליה כספיה ולא נשאר בו תקנה אלא בשטר שיכתוב רבו גט שחרור ועל זה אמר רבי אומר אני שאין לו תקנה אלא בשטר שיכתוב לו רבו גט חירות ואם תאמר א"כ מאי אתא לאשמועינן והלא דברים ידועים שכל עבד כנעני שבעולם קונה עצמו בשתי דרכים בכסף ובשטר לא בא רבי אלא לאפוקי מהאי תנא דתניא ר"ש אומר משום ר"ע יכול יהא כסף גומר בה וכו' עד שטר גומר בה ולא כסף גומר בה פי' בשפחה חרופה שאם נותנה דמי חציה לא תצא לחירות אלא בשטר בלבד ודברי רבי כסף גומר בה ואם נתנה דמי חציה יוצאה לחירות ואיפסקא הלכתא להדיא שאין הלכה כר"ש שאמר שאין גומר שטר ומדאיפסקא הלכתא שאין הלכה כר"ש אתה למד שהלכתא כרבי שאמר בשפחה חרופה גומר בה בין כסף בין שטר וכן כל עבד שפקע שעבוד רבו גומר בו בין כסף בין שטר כמו שלמדנו מדברי רבי שאמר אף הוא נותן דמי עצמו ויוצא וכו' ולא איפסקא הלכתא כרבי שיקחו הגזברין דמי העבד שהוא הקדש מידו ויצא מתחת ידו אלא האחרים מוציאין אותו כת"ק הרי הרווחנו בפירוש הלכה זו הרבה ואע"פ שהיא פשוטה מפני הפליאה שנולדה בה עכ"ל:

המקדיש

המשביר

המקדיש

כ המקדיש את עצמו לא הקדיש אלא דמיו והרי הוא חייב בדמי עצמו. ומותר לו לעשות ולאכול שהרי לא נתקדש גופו כעבד: כא [א]אין אדם מקדיש דבר שאינו שלו. כיצד כגון שהחרים בנו ובתו ועבדו ושפחתו העברים או שדה מקנתו הרי אלו אינן מוחרמין. שאין אדם מקדיש דבר שאין גופו שלו: כב [ב]אין אדם מקדיש דבר [א] שאינו ברשותו. כיצד היה לו פקדון ביד אחר וכפר בו זה שהוא אצלו אין הבעלים יכולין להקדישו. אבל אם לא כפר בו הרי הוא ברשות בעליו בכל מקום שהוא: כג במה דברים אמורים במטלטלין. אבל קרקע שגזלה אחר וכפר בה אם יכול להוציאה בדיינין הרי זה יכול להקדישה ואף על פי שעדיין לא הוציאה שהקרקע עצמה הרי היא ברשות בעליה: כד הגוזל את חבירו ולא נתייאשו הבעלים שניהם אינן יכולין להקדיש. זה לפי שאינו שלו וזה לפי שאינו ברשותו וכן כל כיוצא בזה: כה מי שהיה מוכר דלועין או ביצים וכיוצא בהן ובא לוקח ונטל אחת והלך לו. אם היו דמי כל אחת ואחד קצובין הרי זה כמי שפסק. ואין המוכר יכול להקדיש דלעת זו שהרי אינה ברשותו. ואם אין הדמים קצובין והקדישה מקודשת שעדיין ברשותו היא שזה שלקחה לא לקחה דרך גזלה וכן כל כיוצא בזה: כו [ג]אין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם. כיצד מה שתעלה מצודתי מן הים קדש. מה שתוציא שדה זו מן הפירות חרם לא אמר כלום: כז האומר לחבירו שדה זו שמכרתי לך לכשאקחנה ממך מקודשת ולקחה אינה מקודשת. לפי שכשהקדישה לא באה ברשותו: כח וכן המקדיש מעשה ידי אשתו הרי זו עושה ואוכלת והמותר חולין. אמר לה יקדשו ידיך לעושיהן הואיל והן משועבדין לו הרי כל מעשה ידיה קדש. הא למה זה דומה לאומר אילן זה קדש שכל פירות

[א] סמ"ג שם: [ב] סמ"ג שם: [ג] סמ"ג שם:

כסף משנה

כ המקדיש את עצמו לא וכו'. בפ' השולח (דף מ"ט):

כא אין אדם מקדיש דבר שאינו שלו וכו'. משנה פרק ח' דערכין (דף כ"ח):

כב אין אדם מקדיש דבר שאינו ברשותו עד הרי הוא ברשות בעליו. בריש מציעא (דף ו') גבי הה"א מסותא דהוו מינצו עלה בי תרי. ומ"ש אבל אם לא כפר בו הרי הוא ברשות בעליו וכו'. הכי משמע בפרק הספינה גבי עובדא דהיא בסמוך וכ"כ התוס' בפרק מרובה:

כד הגוזל את חבירו ולא נתייאשו הבעלים וכו'. שם בריש מציעא (דף ז') ובפרק מרובה (דף ס"ט) ובכמה דוכתי:

כה מי שהיה מוכר דלועין וכו'. בפרק הספינה (דף פ"ח):

כו אין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם וכו' עד לא באה ברשותו. בפרק אע"פ (דף נ"ט) ויתבאר בסמוך. ומ"ש וכן המקדיש מעשה ידי אשתו וכו' אמר לה יקדשו ידיך לעושיהן כו'. שם (דף נ"ח:) הכן המקדיש מעשה ידי אשתו הרי זו עושה ואוכלת המותר ר"מ אומר הקדש ר"י הסנדלר אומר חולין (וכגמ') אמר רב הונא אמר רב יכולה אשה לומר לבעלה איני ניזונת ואיני עושה וכו' לימא מסייע ליה המקדיש מעשה ידי אשתו (הרי היא) עושה ואוכלת מאי לאו בניזונת לא בשאינה ניזונת שאינה ניזונת מאי למימרא וכו' סיפא איצטריך ליה המותר ר"מ אומר הקדש ר"י הסנדלר אומר חולין ופליגא דרים לקיש דאמר לא תימא טעמא דר"מ משום דקסבר אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם אלא טעמא דרבי מאיר מתוך שיכול לכופה למעשה ידיה נעשה כאומר לה יקדשו ידיך לעושיהן והא לא אמר לה הכי כיון דשמעינן ליה לר"מ דאמר אין אדם מוציא דבריו לבטלה נעשה כאומר לה יקדשו ידיך לעושיהן. ואמאי דתנן ר"מ אומר הקדש אמרינן בגמ' אימת קדוש רב ושמואל דאמרי תרוייהו מותר לאחר מיתה קדוש רב אדא בר אהבה אמר מותר מחיים קדוש הוי בה רב פפא במאי אי לימא במעלה לה מזונות ומעלה לה מעה כסף לצרכיה מאי טעמא דמ"ד לאחר מיתה קדוש ואלא בשאין מעלה לה מזונות ולא (מעלה לה) מעה כסף לצרכיה מאי טעמא דמ"ד מחיים קדוש לעולם במעלה לה מזונות ואינו מעלה לה מעה כסף לצרכיה רב ושמואל סברי תיקנו מזונות תחת מעשה ידיה ומעה כסף תחת מותר וכיון דלא יהיב לה מעה כסף מותר דידה הוי. רב אדא בר אהבה סבר תיקנו מזונות תחת מותר ומעה כסף תחת מעשה ידיה וכיון דקא יהיב לה מזוני מותר דידיה הוי ואמרינן בתר הכי בגמ' אמר שמואל הלכה כר"י הסנדלר דאמר חולין דקסבר אין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם. וכתב הר"ן הילכך משמע דאפילו במעלה לה מזונות ומעלה לה מעה כסף לצרכיה אין הקדשו חל לא במעשה ידיה ולא במותר דכולהו דבר שלא בא לעולם נינהו. והרמב"ם כתב אין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם וכו' וכן המקדיש מעשה ידי אשתו וכו' אמר לה יקדשו ידיך לעושיהן הואיל והם משועבדים לו הרי כל מעשה ידיה קדש הא למה זה דומה וכו' ולא ידעתי למה דבגמרא אמרינן דהא דרב הונא אמר רב דאמר יכולה אשה שתאמר לבעלה פליגא אדר"ל דאמר לא תימא טעמא דר"מ דאמר במתני' הקדש משום דקא סבר אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם אלא טעמא דר"מ מתוך שיכול לכופה למעשה ידיה נעשה כמאן דאמר לה יקדשו ידיך לעושיהן וידים הא איתנהו בעולם ומשמע דדוקא מתוך שיכול לכופה דס"ל דאינה יכולה לומר איני ניזונת (ואיני עושה) הוא דאי אמר לה יקדשו ידיך לעושיהן (מהני) אבל לדידן דקי"ל לקמן דיכולה אשה וכו' אפי' כי אמר הכי לא מהני כיון דלאו דידיה נינהו כיון שהיא יכולה להפקיעם משעבודו, ולא מלית אמרת דכי צריכין לטעמא דיכולה וכו' היינו לומר דנעשה כמאן דאמר וכו' אבל אם אמר לה בפירוש אפי' בלאו האי טעמא מהני דלאם איתא דמהני אפילו לא אמר לה לא צריכין להאי טעמא דכיון דשמעינן לר"מ דאמר אין אדם מוציא דבריו לבטלה וכו' כמאן דאמר לה דמי אלא ודאי לדידן דקי"ל דיכולה אשה לומר וכו' אפי' כי אמר לה לא מהני ואע"ג דתנן קונם שאני עושה לפיך אינו צריך להפר ומשמע דלא פליגא אדרב היינו טעמא דכיון דמזונות משל בעל משעבדא ליה כל שלא אמרה בפירוש איני ניזונת ואפילו הכי מעשה ידיה

הרדב"ז (מכ"י)

אינו חייב במזונותיו ואם יעשה שוה פרוטה בפעם אחת חייל עליה ההקדש הילכך לוה ואוכל ועושה ופורע וכו':

כ המקדיש את עצמו וכו'. סיפא דהך ברייתא דלעיל וכן הוא שהקדיש את עצמו עושה ואוכל שלא הקדיש אלא דמיו ולא דמי ממש למקדיש את העבד שהמקדיש את העבד גופו קנוי להקדש ואם אמר עבד זה הקדש עושה ואוכל והעדפה הוי להקדש ואם אמר ידי עבדי זה הקדש הקדיש מעשה ידיו ואם יש במעשה ידיו שוה פרוטה בפעם אחת חל ההקדש על אותה פרוטה אבל המקדיש עצמו אין גופו קנוי להקדש אלא דמיו לפיכך עושה ואוכל ואם יש שם העדפה אין להקדש בה כלום ואם אמר יקדשו ידי לעושיהן העדפה היא להקדש ואינו חייב דמים להקדש שהרי לא הקדיש עצמו אלא מעשה ידיו:

כא אין אדם מקדיש דבר שאינו שלו וכו'. פ' המקדיש במשנה המחרים בנו או בתו עבדו או שפחתו העברים ושדה מקנתו אינם מוחרמין שאין אדם מחרים דבר שאינו שלו ולא חילק התנא בין גדולים בין קטנים אע"ג דקי"ל בעלמא דבניו הקטנים הם קניינו של אדם מ"מ אין יכול להחרימן שאין גופן קנוי לו כעבדים וזהו שכתב רבינו שאין גופו שלו:

כב אין אדם מקדיש דבר שאינו ברשותו וכו'. פרק שנים אוחזין דכתיב איש כי יקדיש את ביתו קדש לה' וגו' מה ביתו ברשותו אף כל ברשותו ואיתא בכמה דוכתי ואמרינן עלה אמר רב נחמן כל ממון שאינו יכול להוציאו בדיינים הקדישו אינו קדוש הא יכול להוציאו בדיינים הקדישו קדוש הע"ג דלא אפקיה ומסקינן התם מי סברת במטלטלי עסקינן במשנה מקרקעי עסקינן דכי יכול להוציאו בדיינים ברשותיה קיימא:

כד הגוזל את חבירו וכו'. שם מימרא דרבי יוחנן הגוזל ולא נתייאשו הבעלים שניהם אינם יכולים להקדישו זה לפי שאינה שלו וזה לפי שאינה ברשותו:

כה מי שהיה מוכר דלועין וכו'. זה מבואר בפרק המוכר את הספינה כלשון רבינו:

כו אין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם וכו'. פלוגתא דר' מאיר ורבנן ומייתי לה בכמה דוכתי וקי"ל כרבנן דאמרי אין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם:

כז האומר לחבירו שדה זו שמכרתי לך וכו'. פ' אע"פ ברייתא כלשון רבינו וטעמא כיון שמכרה שוב אינה ברשותו ואי קדיש לה השתא לא קדשה, כשאמר לכשאקחה ממך תיקדש לא קדשה:

כח וכן המקדיש מעשה ידי אשתו וכו'. שם במשנה פלוגתא דתנאי ופסק כמאן דאמר עושה ואוכלת והמותר חולין ור' יוחנן הסנדלר הוא דאמר הכי ולא דמי למקדיש מעשה ידי עבדו דהתם כל מעשה העבד הוא לרבו אבל גבי אשתו לא הקדיש אלא מה שהאשה חייבת לעשות לבעלה ולפיכך המותר חולין והתם אמרינן דהמותר קני ליה בעל במעה כסף שתקנו לה חכמים שיתן לה בכל שבת: אמר לה יקדשו ידיך לעושיהן וכו'. שם מבואר והטעם כאמר כתב רבינו כיון שהידים משועבדות לו כל מעשה ידיה הקדיש ואין

משנה למלך

כ המקדיש את עצמו לא הקדיש אלא דמיו וכו'. בפ"ד דגיטין (דף ל"ט) מוקמינן לה כרבי מאיר דאית ליה אין אדם מוציא דבריו לבטלה, וצ"ע דרבינו פסק בפ"ה מהלכות אלו דלא כרבי מאיר יע"ש:

כב אין אדם מקדיש דבר שאינו ברשותו כו'. מי שגזלו דבר של הספק ואין אדם סמוך לספק אלא הוא ואמר כשאוכל הסיס הקדש הוי קדש כיון שבידו לזכות כ"כ הרא"ש והתוספות נדרים (דף ל"ד):

ואם

מגדל עוז

אין אדם מקדיש דבר שאינו שלו עד שאין גופו שלו. במסכת ערכין פ' המקדיש (דף כ"ח): אין אדם מקדיש דבר שאינו ברשותו כו' עד ברשות בעלים. פ"ק דמציעא (דף ו') ופ"ק דערכין (דף ח') ובהרבה מקומות: הגוזל את חבירו ולא נתייאשו כו' עד וכן כל כיוצא בזה. פרק מרובה: מי שהיה מוכר דלועין כו' עד וכן כל כיוצא בזה. ובפרק המוכר את הספינה (דף פ"ח): אין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם כו' עד לא אמר כלום. בערכין פרק האומר משקלי עלי (דף כ"ח) ובכתובות פ' אע"פ (דף נ"ט) ובנדרים פרק ואלו נדרים (דף פ"ה) ובהרבה מקומות: האומר לחבירו שדה או עד לפדותה אחר הזמן. בכתובות פ' אע"פ (דף נ"ח) ובס"פ ואלו נדרים (דף פ"ה):

הגהות מיימוניות

[א] פ"ק דב"מ כל שאין יכול להוציא בדיינין הקדישו אינו קדוש וכל דבר דהוי דינא כל דאלים גבר אפילו אם גבר האחד לעולם אם יכול השני לחזור ולתקפה ממנו זוכה מ"מ אם הקדישה אחר שתקפה מקודשת ואפילו חזר חבירו ותקפה תו לא פקע הקדש מיניה הקדש בלא תקפה אינו קדוש כיון דאין יכול להוציא בדיינין, ר"י מפסק ה"ר חזקיה ועיין הלכות טוען פ"י:

פירות שיעשה להבא קדש. וכן כל כיוצא בזה: **כט** האומר לחבירו שדה זו שאני מוכר לך לכשאקחנה ממך תתקדש הרי זו מקודשת כשיקחנה שהרי עתה (בא) בידו להקדישה. שדה זו שמשכנתי לך לכשאפדנה ממך תהי קדש. משיפדה אותה תתקדש שהרי בידו לפדותה. ואפילו היתה ממושכנת לזמן קצוב שהרי בידו לפדותה אחר הזמן: **ל** המשכיר בית לחבירו וחזר והקדישו הרי זה קדש ופקעה השכירות. ואם דר בו השוכר מעל: **לא** *א* יראה לי שאע"פ שאין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם אם אמר הרי עלי להקדישו הרי זה חייב להקדישו כשיבא לעולם משום נדרו. ואם לא הקדיש הרי זה עובר משום בל תאחר ולא יחל דברו ומשום ככל היוצא מפיו יעשה כשאר הנדרים: **לב** כיצד האומר הרי עלי להקדיש כל שתעלה מצודתי מן הים. הרי עלי ליתן לעניים פירות שתוציא שדה זו. הרי עלי להחרים או ליתן לשבוים כל שאשתכר בשנה זו וכל כיוצא במאמרים אלו הרי זה חייב ליתן ולעשות בהן מה שאמר כשיבואו לידו. וזה וכיוצא בו בכלל נדרים הוא לא בכלל הקדשות: **לג** *ראיה לדבר זה מה שאמר יעקב אבינו וכל אשר תתן לי עשר אעשרנו לך ונאמר אשר נדרת לי שם נדר. והרי האומר לא אפטר מן העולם עד

השגת הראב"ד

*ראיה לדבר זה מה שאמר יעקב אבינו וכל אשר תתן לי והרי האומר לא אפטר מן העולם עד שאהיה נזיר. א"א הראיה מיעקב ראיה היא אבל זו של נזיר אינה כלום שהרי בידו היא ועוד כי לא ידע מתי יפטר והרי הוא כאילו אמר הריני נזיר מיד:

א כל הלשון עד סוף הפרק בסמ"ג עשין קלב:

ואין זה מקדיש דבר שלא בא לעולם דידים איתנהו בעולם הילכך לגבי עבד בין אמר מעשה ידי עבדי קדש או שאמר יקדשו ידיו לעושיהן לוה והוכל כדכתיבנא לעיל. וכן נ.ה.ה כמי שאמר מעשה ידי קדש שלוה והוכל ואינו עושה שוה פרוטה בפעם אחת באינו בדין שיהיו מעשי ידיו קדש והוא ישאל על הפתחים וזה נראה לי ברור:

כט האומר לחבירו שדה זו וכו'. שם האומר לחבירו שדה זו שאני מוכר לך לכשאקחנה ממך תיקדש מי לא קדשה מתקיף לה רבי ירמיה מי דמי התם בידו להקדישה הכא אין בידה לגרש את עצמה:

שדה זו משכנתי לך וכו'. גם זה שם האומר שדה זו שמשכנתי לך לכשאפדנה ממך מקדש קדשה, ויהיב טעמא משום דבידו לפדותה ואפילו משכנה לעשר שנים כיון שבידו לפדותה לסוף עשר שנים קדשה והכי איתא התם:

ל המשכיר בית לחבירו וכו'. פרק האומר משקלי עלי הקדישו משכיר ודר בו מעלה שכר להקדש. וא"ת מאי שנא מהא דאמרינן שדה זו שמשכנתי לך כשאפדנה תקדש משמע שאם אמר מעכשיו קדש לא אמר כלום. וי"ל דגבי הממשכן שדהו כיון שאין השדה חוזרת לו בלא דמים אינה ברשותו להקדישה אבל המשכיר בית לחבירו כיון דחוזר לו לסוף זמן השכירות בלא דמים הרי היא ברשותו מעכשיו ויכול להקדישה וכל מי שידור בה מעל. וא"ת דבתוספתא תניא אפכא אם הקדישה סוכר מוקדשת אבל המשכיר אין יכול להקדישו. וי"ל דהתם איירי גם קדים הסוכר דמי השכירות. ונראה שרבינו לא חלק דשכירא ליה דפליגא אברייתא דילן וכיון שהביאו אותה בתלמודא דידן עלה סמכינן. ומה שכתב רבינו ואם דר בו השוכר מעל ואפילו השוכר קאמר וכ"ש משכיר:

לא יראה לי שאע"פ וכו'. סברת רבינו נכונה בטעם והראב"ד הודה בראיה הראשונה שהביא מיעקב אבינו וכו' וחלק על הראיה שהביא מהאומר לא אפטר מן העולם עד שאהיה נזיר חייב לנהוג בנזירות ונתן בה שני טעמים חדא שהרי בידו, ואני אומר הרי המקדיש פירות דקל או פירות שדה

ידיה לא באו לעולם ולא מצי אמר יקדשו ידיך לעושיהן כיון שהיא יכולה להפקיע וכמו שכתבתי ולפיכך לא נתבררו דברי הרמב"ם ז"ל עכ"ל. ול"נ לתרץ דאע"ג דשמעינן ליה לר"מ דאין אדם מוציא דבריו לבטלה אי לאו טעמא דמתוך שיכול לכופה לא הוה אמר ר"מ הקדש משום דאי ס"ל דיכולה היא שתאמר איני ניזונת ואיני עושה הרי בפשט דבריו שהקדיש מעשה ידיה הוציא דבריו לבטלה כיון שיכולה היא לומר איני ניזונת ואיני עושה הילכך לא אמרינן ביה נעשה אבל אי ס"ל שיכול לכופה אמרינן ביה שפיר אין אדם מוציא דבריו לבטלה. ולפי מה שכתבו התוס' בר"פ המדיר (דף ע':) דלא אמר ר"מ אין אדם מוציא דבריו לבטלה אלא היכא דהינו אגב תיקון מלה בעלמא אבל להוסיף על הדיבור לא י"ל דה"ה ס"ד דלומר במקדיש מעשה ידי אשתו דנעשה כאומר יקדשו ידיך לעושיהן לא הוה כתיקון בעלמא אלא כמוסיף על הדיבור. ומש"ה אצטריך לטעמא דמפני שיכול לכופה. ועי"ל דהה"ג דבטעמא דאין אדם מוציא דבריו לבטלה סגי ולא צריכין תו לטעמא דמתוך שיכול לכופה ומ"מ פייתי שפיר דפליגא דר"ל אדר"ה מדאדכר טעמא דמתוך שיכול לכופה:

ודע שאע"פ שהר"ן כתב שלא נתבררו לו דברי רבינו בתשובותיו סימן מ"א הביא ראיה מהם:

ל המשכיר בית לחבירו וכו'. בספ"ד דערכין (דף כ"א):

לא יראה לי שאע"פ שאין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם וכו':

כתב הראב"ד הראיה מיעקב ראיה היא וכו'. וי"ל שדברי הראב"ד הם טענה למה ינהוג הנזירות מיד ודברי רבינו הם טענה למה יתחייב בנזירות כלל כיון דבשלה בא לעולם נדר הנזירות שהרי לא נדר בנזיר וזה פשוט בדברי רבינו:

הקדש

זו הרי בידו הוא להקדיש דקל לפירותיו ושדה לפירותיו ואפילו הכי נקרא דבר שלא בא לעולם. גם הטעם השני כי לא ידע מתי יפטר והרי הוא כאלו אמר הריני נזיר מיד, ואני קשיא לי א"כ אם ישתה יין או יטמא למתים או יגלח לוקה וכיוצא בזה לא שמענו אלא שאם איחר נזירותו עובר בבל תאחר ומשמע דאינו לוקה עד שיתחיל לנהוג נזירותו ולדברי הרב ז"ל דהוי כאילו אמר הריני נזיר מיד היה ראוי ללקות כשאר נזירים אלא ודאי לא הוי נזיר מיד וזהו שכתב ואע"פ שעדיין לא נדר בנזיר, ואדרבה מפני הלא דוחק בראיה הראשונה של יעקב אבינו הוצרך להביא ראיה מנזיר דדילמא האי אשר נדרת לי שם נדר לא קאי אכל אשר תתן לי עשר אעשרנו לך אלא אוהיה ה' לי לאלהים. ומה שכתב בעל מגדל עוז אינו מתיישב על לשון רבינו כלל. גם הדבר בעצמו אינו נכון שאע"פ שאין דעתו שיחול הנדר מיד דעתו הוא שיחול לאחר זמן והוי שפיר פיו ולבו שוין ומה היה צריך להביא ראיה על זה ומסתיא דיעקב אבינו משמע הכי שהרי לא היה בדעתו שיחול הנדר מיד ואפילו הכי הוי נדר אלא ודאי לזה לא היה צריך ראיה דאע"ג דאין דעתו שיחול עתה דעתו הוא שיחול לאחר זמן דאי לא תימא הכי לא הוי נדר:

הקדש

לחם משנה

ל המשכיר בית לחבירו וחזר והקדישו וכו'. תימה דבפ"ה מהל' מעילה כתב רבינו ז"ל וכן המקדיש בית בגוי הדר בו לא מעל ואע"ג דקי"ל כרבי דאמר המשתחוה לבית אסרו סובר רבינו ז"ל דחומרא דעכו"ם שאני התם אפילו תלוש ולבסוף חיברו מקרי תלוש אבל לא לגבי מעילה כדכתב שם הרב בעל כ"מ ז"ל וא"כ איך כתב כאן רבינו ז"ל דאם דר בו השוכר מעל. ותו קשיא דבשלמא אי עכו"ם והקדש שוים ואליבא דרב דאמר דתלוש ולבסוף חיברו הוי תלוש לגבי עכו"ם והוא הדין גבי מעילה ניחא דסוגיא דפ"ד דערכין אתיא כרב כדכתבו שם התוס' אלא לרבינו ז"ל דסובר דתלוש ולבסוף חיברו לא מקרי תלוש אפי' אליבא דרב הלא לענין עכו"ם דוקא לא לענין מעילה סוגיא דפ"ד דערכין כמאן אתיא וצ"ע:

לא יראה לי שאע"פ שאין אדם מקדיש וכו'. מדברים אלו נראה דרבינו ז"ל סובר דיש חילוק בין אומר מה שיוליד אילן זה יהיה הקדש לאומר הרי עלי להקדישו דאם אמר יהיה הקדש אינו כלום אבל אם אמר הרי עלי להקדישו הוי נדר וצריך לקיים נדרו וכן חילק הטור ז"ל ביורה דעה הלכות צדקה. אבל בפ' כ"ב מהל' מכירה כתב רבינו ז"ל דין ההקדש ודין העניים ודין הנדרים וכו' שאילו אמר אדם כל מה שתלד בהמתי יהיה הקדש לבדק הבית או יהא אסור עלי או אתננו לצדקה אע"פ שאינו מתקדש לפי שאינו בעולם ה"ז חייב לקיים דבריו שנאמר ככל היוצא וכו' והואיל והדבר כן אם נוה אדם כשהוא ש"מ ואמר כל מה שיוליד אילן זה לעניים וכו' זכו בהם העניים ע"כ. הרי משמע שם בהדיא דאפי' אמר יהיה הקדש חייב לקיים. והר"א ז"ל בהשגות השיג עליו וחילק בין אומר הקן לאומר הנתן דאהן משמע חיוב שמחייב עצמו והוא דומה לחילוק שהזכרתי שנראה מדברי רבינו ז"ל ממה שכתב כאן ומפני כן לא השיגו הר"א ז"ל כאן והשיגו שם אבל מ"מ יש להמוה עליו דלמא לא השיגו דהוא הפך ממה שכתב כאן כדפרישית. ועוד תימה על תימה שתמה שם ה"ה ז"ל על הר"א ז"ל ורצה להסכים דעתו עם דעת רבינו ז"ל שם והם רחוקים כמו שכתבתי, גם מה שרצה להסכים דבריו של רבינו ז"ל מ"ש כאן עם מ"ש שם אין נראים הדברים כן ואלה הדברים צריכים עיון בעיני והשגתי שכבר עמד פ"ו הרב מהר"י בן לב ז"ל בתשובותיו יע"ש. גם על מ"ש שם רבינו ז"ל דבכל גוונא הוי חייב מטעם קיום הנדר קשה עליו סוגיית הגמ' דפרק שור שנגח (דף ל"ו:) דאע"ג דאמר נתביה לעניים אי לאו דיד עניים אנן לא הוה מהני ואמאי לא מהני מטעם הנדר. ולפי דברי הר"א ז"ל דאמר דיש חילוק בין אמן לתנתן א"ש אבל דברי רבינו ז"ל ודברי הרב המגיד ז"ל צ"ע. ומ"מ אפשר לתרץ לדברי רבינו ז"ל דהיכא דאמר הרי עלי להקדישו הוא נדר גמור ולכך כתב כאן דעובר משום בל תאחר ולא יחל כו' אבל התם לא כתב דהוי נדר גמור כיון שלא אמר הרי עלי אבל מ"מ משום דאמר קרא ככל היוצא מפיו חייב לקיים ודוחק. ועוד תימה על הרב בעל כ"מ ז"ל שכתב בשלחן ערוך שלו סימן רי"ח בה"מ כדברי רבינו ז"ל והעתיק לשונו דהיכא דאמר כל מה שתלד בהמתי יהא הקדש דחייב לקיים וא"כ כתב בסמוך בהפך שכתב וכן אם אמר קרקע זו לכשאקחנה יהיה הקדש אינו כלום שאין אדם מקדיש דבר שאינו שלו אבל אם אמר לכשאקחנה אקדישנה וכו'

משנה למלך

ל ואם דר בו השוכר מעל. עיין במ"ש רבינו בפ"ה מה' מעילה דין ה' וצ"ע:

לג ראיה לדבר זה מ"ש יעקב אבינו כו' והרי האומר לא אפטר מן העולם כו'. מפשט דברי רבינו הללו נראה דס"ל דהאומר לא אפטר מן העולם עד שאהיה נזיר אין הכונה שיקבל עליו נזירות ותלה הנזירות בזמן דהיינו קודם שיפטר מן העולם ולפי זה יהיה אסור לשתות יין מיד אלא כונתו היא שקבל עליו לקבל נזירות קודם שיפטר ואמרי' ליה דמיד יקבל עליו הנזירות שמא ימות כן פירש הרא"ש בפ"ק דנדרים (דף ג') ולפי זה דמה רבינו דין האומר הרי עלי להקדיש לאומר הרי עלי לקבל נזירות. ואי הוה ס"ל כדברי התוס' שם דמשמע מדבריהם

דהכונה

מגדל עוז

המשכיר בית לחבירו עד השוכר מעל. פרק האומר משקלי עלי (דף כ"א): **יראה** לי שאע"פ שאין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם כו' עד ראיה לדבר כו' והרי שהאומר לא אפטר כו' עד והוא ראוי לדון: **כתב** הראב"ד ז"ל הראיה מיעקב היא ראיה וכו': **ואני** אומר אף לדידי הוה קשיא לי והכי עייני בה שפיר הוינא השתא קאמר והראיה של יעקב הביא כי אע"פ שעדיין לא בא לעולם הממון שנדר עליו קרייה רחמנא נדר דכתיב אשר נדרת לי שם נדר והראיה של נזיר הביא אותה להוכיח כי הוא חשוב נדר אע"פ שאין דעת הנודר שיחול מיד וקי"ל דבעינן פיו ולבו שוין וזה נכון. שוב מצאתי לר"מ ז"ל מקוני שהסכים מדעת רבותינו בעלי התוספות ז"ל הר"מ ז"ל:

עד שאהיה נזיר חייב לנהוג בנזירות ואע"פ שעדיין לא נדר בנזיר. הואיל ואמר שידור בנזיר חייב להנזר וזה כיוצא בו וכזה ראוי לדון: **לד** הקדש טעות אינו הקדש. כיצד האומר שור שחור שיצא מבית ראשון הרי הוא הקדש ויצא לבן אינו הקדש. דינר זהב שיעלה בידי ראשון הרי הוא הקדש ועלה של כסף אינו הקדש. חבית של יין שתעלה בידי ראשונה הקדש ועלה של שמן בין שהיין יקר מן השמן באותו מקום או השמן יקר מן היין אינו הקדש. התפיס בה אחרת ואמר זו כזו הרי השניה הקדש. וכן כל כיוצא בזה:

פרק שביעי

א [א]**ההקדשות** אין פודין אותן לא בקרקע. ולא בעבדים שהרי הוקשו לקרקעות. ולא בשטרות (מפני) שאין גופן ממון שנאמר ונתן את הכסף אחד הכסף ואחד שאר המטלטלין ששוין כסף ואפילו סובין: **ב** כל הפודה קדשיו מוסיף חומש. ואחד המקדיש עצמו או אשתו או היורש מוסיפים חומש כמו שבארנו. ואף החומש לא יהיה אלא מן המטלטלין. והחומש שמוסיף הרי הוא כהקדש עצמו ודין אחד להם: **ג** [ב]הפודה קדשיו אין החומש מעכב. אלא מאחר שנתן את הקרן יצא הקדש לחולין ומותר ליהנות בו. ומדברי סופרים שאסור לו ליהנות עד שיתן החומש שמא יפשע ולא יתן. אבל בשבת מפני עונג שבת התירו לו לאכול ואע"פ שעדיין לא נתן

א סמ"ג שם: ב שם:

כסף משנה

לד הקדש טעות אינו הקדש וכו'. משנה בנזיר (דף ל' ל"א) ר"פ ב"ש ופסק כב"ה. ומ"ש התפיס בה אחרת וכו', נ"ל דה"פ אם היה בפניו הקדש גמור והתפיס בו חולין אפילו בטעות הוא נתפס. וטעמו מדאמרינן בנזיר ר"פ ב"ש דילפיק מסוף הקדש דהוי אפילו בטעות וכדתנן בתמורה ס"פ יש בקרבנות שהתמורה חלה בשוגג כמו במזיד ואע"ג דאמרינן התם דב"ה אמרי ה"מ תמורה אבל אתויי הקדש בטעות לא היכא דמתפיס בהקדש גמור להו אתויי הקדש בטעות אלא בתמורה ממש הואי. ובירושלמי דנזיר פ"ה אמרו בפירוש כל עמא מודו שאין נשאל על תמורתו:

פ"ז א ההקדשות אין פודין אותם לא בקרקע וכו'. בפרק יש בכור (בכורות נ"א) תנן אין פודין לא בעבדים ולא בשטרות ולא בקרקעות לא בהקדשות ובגמ' ולא בהקדשות פשיטא? לאו דידיה נינהו אימא ולא הקדשות בכל אלו, ופירש רש"י נפקא לן מקראי בת"כ בפרשת ערכין. ומה שכתב אחד הכסף ואחד שאר המטלטלין ששוין כסף ואפילו סובין:

ב כל הפודה קדשיו מוסיף חומש. מפורש בתורה פרשת אם בחקותי ובפרק הזהב (דף נ"ה:) תנן הפודה את הקדשו מוסיף חומש. ומה שכתב ואחד המקדיש עצמו או אשתו או היורש וכו': ומה שכתב ואף החומש לא יהא אלא מן המטלטלין. בפרק הזהב (דף נ"ד) בעיא ופשוט מדכתיב עליו לרבות חומשו כמותו:

ג הפודה קדשיו אין החומש וכו'. שם איפליגו תנאי בהקדש ובמעשר בנתן את הקרן ולא נתן את החומש ואמר ר' יוחנן הכל מודים בשבת בהקדש שהיל הדא דכתיב וקראת לשבת עונג ועוד הואיל ונזכרים הובעים אותו בשוק כלומר וליכא למיחש לפשיעותא:

קדשי

הרדב"ז

לד הקדש טעות אינו הקדש וכו'. זו פלוגתא דב"ש וב"ה והלכה כב"ה דאמרי הקדש בטעות לא הוי הקדש ומייתי להסיא פלוגתא בכמה דוכתי: **כיצד** האומר שור שחור וכו'. נזיר פרק ב"ש משנה כלשון רבינו וכל הני בבי פלוגתא דב"ש וב"ה שם במשנה: **התפיס** בה אחרת וכו'. מימרא זו לא ידעתי מקומה וקשיא לי טובא כיון שהתפיס בדבר שאינו הקדש היכי הוי הקדש השניה. וצריך לומר דבעיקר ההקדש מתפיס והראשונה אינה הקדש לפי שהיא הקדש בטעות אבל השניה בעיקר ההקדש התפיסה ועדיין צ"ע. (ועיין בתשו' ח"ב סי' ע"ה):

פ"ז א ההקדשות אין פודין אותם וכו'. פרק יש בכור במשנה אין פודין את הקדשים לא בעבדים ולא בקרקעות ולא בהקדשות ופרקינן עלה ולא בהקדשות פשיטא לאו דידיה הוא אימא ולא ההקדשות בכל אלו ואמרינן בערכין בפ' המקדיש שדהו דכ"ע שוה כסף ככסף והכא בפדיון בדבר שאין בחומשו שוה פרוטה קמפלגי ת"ק סבר איסר דאיכא בחומשו שוה פרוטה פרקינן והכי קי"ל והתם אמרינן דחומשא רווחא דהקדש הוא והכל מבואר ממה שקדם:

ג הפודה קדשיו אין החומש מעכב וכו'. מסקנא בפרק הזהב שאין החומש מעכב הואיל והגזברין תובעין אותו בשוק אבל מדרבנן אסור ליהנות עד שיתן את החומש ואמר ר' יוחנן הכל מודים בשבת בהקדש שאינו מעכב הדא דכתיב וקראת לשבת עונג ועוד הואיל וגזברין תובעין אותו בשוק:

קדשי

לחם משנה

כו' הוי עליו נדר והוא הספק הנאמר ואם תחלק בין דבר שלא בא לעולם נמור לבא לעולם קלא דברי הבהמה היא בעולם אינו מספיק ועל הכל צ"ע:

לד התפיס בה אחרת וכו'. הדבר תמוה דאם הוא אינו קדוש איך אם יתפיס בו אחר יהיה קדוש. והרב כסף משנה ז"ל תירץ דאיירי בהקדש גמור והתפיס בו חולין אפי' בטעות הוא נתפס. אבל לשון בה לא משמע הכי אלא דאיירי בהקדש דלעיל. לכך נראה לי דלא גרסינן בה אחרת אלא באחרת והדא מלה היא וה"ק אם כשאמר שור שחור שילא מביתי ראשון לא אמר הרי הוא הקדש אלא התפיס באחרת ואמר שור שילא מביתי שחור ראשון הרי הוא כזו כלומר שיהיה הקדש כזה שיהיה הקדש גמור הוי הקדש אע"ג דילא לבן דלא הוי אחרת הקדש אלא אתפוסי הקדש להכי אמרינן בתמורה (פ"ב דף י"ז) כסבור לומר שחור ואמר לבן גבי תמורה לקי גבי קדשים לא לקי:

המפריש

משנה למלך

דכונתו היא הריני נזיר קודם שאפטר א"כ נזיר דומה למקדיש מעכשיו ולא למקבל עליו להקדיש ולא היה רבינו מצוה אותם אלא ודאי כדהיכנא. כן אמת דמפשט דברי רבינו בריש הלכות נזירות שכתב ה"ז נזיר מיד משמע דס"ל כדברי התוס' דאי כדברי הרא"ש הול"ל ה"ז חייב לקבל עליו נזירות מיד. ומ"מ בין הכי ובין הכי אני תמיה בדברי רבינו דמה ענין נזיר לדבר שלא בא לעולם אי משום דתלה הנזירות בזמן הא ליתא דהא ודאי האומר הריני נזיר לאחר שנה פשיטא דחל עליו הנזירות ודכותה גבי הקדש האומר דבר זה יהיה הקדש לאחר שנה הוי הקדש. וגדולה מזו כתב רבינו שדה זו שמשכנתי לך לכשאפדנה ממך תהיה קדש משיפדה אותה היא הקדש שהרי בידו לפדותה ואפי' היתה ממושכנת לזמן קצוב שהרי בידו לפדותה לאחר הזמן, ואף דנימא דתנאי זה דקודם שאפטר מן העולם חשוב כדבר שלא בא לעולם מ"מ כיון שבידו לקבל עליו נזירות מיד חל עליו אפי' שהוא אותו כדבר שלא בא לעולם וראיה לזה ממ"ש רבינו באותו הפרק האומר לחבירו שדה זו שאני מוכר לך לכשאקחנה ממך תיקדש ה"ז מקודשת לכשיקחנה שהרי עתה הוא בידו להקדישה. הרי שאע"פ שתלה בדבר שאינו ברשותו דהוי כדבר שלא בא לעולם מ"מ כיון שבידו להקדישה עכשיו חל אפי' בדבר שלא בא לעולם. וכבר השיגו הראב"ד וכתב זו של נזיר אינה כלום שהרי בידו היא ועוד כי לא ידע מתי יפטר והרי הוא כאילו אמר הרי ני נזיר מיד. וכוונת דבריו בקושיא זו היא לומר דאף דנימא דהפולה לזמן חשוב כדבר שלא בא לעולם מ"מ מה שאנו מחייבים אותו להנזר מיד הוא משום דאמדינן דעתיה דכיון דלא ידע מתי יפטר דעתיה הוא לקבל הנזירות מיד והו"ל כאילו אמר הריני נזיר מיד. וראיתי למרן שהביא השגת הראב"ד הלזו וכתב שדברי הראב"ד הם טענה למה ינהוג הנזירות מיד ודברי רבינו הם טענה למה יתחייב בנזירות כלל דכשלא בא לעולם נדר נדר הנזירות שהרי לא נדר בנזיר וזה פשוט בדברי רבינו. ודבריו הם תמוהים בעיני שדברי הראב"ד ברור מללו שהם טענה למה יתחייב בנזירות וצ"ע:

לד התפיס בה אחרת ואמר זו כזו כו'. כתב מרן דטעמיה דרבינו הוא משום דמדמי התפסה לתמורה וכי היכא דתמורה חלה אפי' בטעות ה"נ התפסה ובירושלמי דנזיר פ"ה אמרו בפירוש כ"ע מודו שאין נשאל על תמורתו. ולא ידעתי לאיזה תכלית הביא מרן ז"ל זה הירושלמי ודברי הירושלמי הם פשוטים בטעמם דכיון דקי"ל דתמורה חלה בטעות פשיטא דלא שייך שאלה בתמורה דהא טעמא דב"ש דקאמרי דאין שאלה בהקדש הוא משום דהקדש טעות הוי הקדש וב"ה לא פליגי עליה אלא משום דס"ל דהקדש טעות לא הוי הקדש וכדאיתא בפ' שוה היתומים וכיון דתמורה חלה בטעות פשיטא דאין נשאלין עליה ומה ענין זה להתפסה שאנו דנין עליה אם חלה בטעות אם לא. ובירושלמי הוה הו"ל למרן להביאו בפ"ד מס' נדרים דין ז'. ובעיקר הדין שדמה רבינו התפסה לתמורה הדבר צריך תלמוד דלפי זה מי שאסר את הפת והתפיס דבר אחר בפת אותה ההתפסה חלה אפי' בטעות דומיא דתמורה דהא נדרים דין הקדש אית להו דהא קיי"ל דיש מעילה בנדרים וכמ"ש רבינו בפ"ד מס' מעילה דין ט'. וכיון שהוכחנו דבנדרים ההתפסה חלה אפי' בטעות מוכרחים אנו לומר דאין נשאלין בה דהא כבר הוכחנו לעיל דהא בהא תליא. וא"כ דברי רבינו הללו סותרים למ"ש בפ"ד מס' נדרים דין י' נשאל על הבשר והותר בו לא הותר בפת דהיכי שייך שאלה גבי בשר כיון דאיסור הבשר חל אפי' בטעות. ואפשר לומר דשאני נדרים דעיקר איסורם הוא מכח התפיסה דהיינו שאוסר עליו אותו הנדר כקרבן וכדכתיב כי ידור נדר עד שידור בדבר הנדור ועליה קאמר קרא לא יחל אבל אחרים מוחלין לו ואין טעם לחלק בין עיקר הנדר למה שהתפיס בו כיון דכולהו מדין התפסה נגעו בה אבל גבי קרבן או סתם הקדש דעיקר הדבר לאו התפסה הוא אלא שמקדישו אז יש לחלק בין עיקר ההקדש למה שהתפיס בו ועדיין הדבר צריך תלמוד. ודע שהרב קרית ספר הבין כוונה אחרת בדברי רבינו והוא דאף כזו שהקדישה בטעות אם התפיס בה אחרת השניה קדש דאע"ג דהיא סבור דהראשונה קדש אפ"ה כשתא מיהא מקדים לכא אהריתי מדעתו שלא בטעות ואי הוה ידע דהראשונה אינה קדש היה מתפיס זו על בהמה שהיתה קדש ודאי או היה מתפיסה היא עצמה בלא התפסה ע"כ. ודבריו תמוהים הם בעיני והרב לח"מ הכריח כדברי מרן וכתב דל"ג אלא התפיסה באחרת ולא גרסינן בה. שוב ראיתי בפ"ק דנזיר (דף ל"ב) דאמרי' לב"ה נמי אע"ג דאמרי תמורה בטעות הויא תמורה ה"מ היכא דאיתיה לעיקר הקדש אבל היכא דמיתעקר עיקר הקדש תעקר נמי תמורה. ופי' התוס' בדף ל"ג כגון אם הקדים בהמה לעולה והביא בהמה אחרת ואמר זו תמורת זו ונשאל לחכם על הראשונה והתירו החכם לומר שאינה עולה תלא גם התמורה לעדר והוי כאילו אמר זו תמורת זו על בהמת חולין ע"כ. ורואה אני שהדברים ק"ו ומה התם דחל ההקדש שעה אחת אפ"ה אמרי' דאם נשאל על הראשונה הלא התמורה לחולין הכא שלא חל ההקדש כלל על הראשונה לפי שהיתה בטעות לא כל שכן שאין כאן תמורה:

אין

מגדל עוז

הקדש טעות אינו הקדש עד סוף הפרק. בערכין פ' שום היתומים (דף כ"ג) ובנזיר פ' בית שמאי (דף ל"א):

פ"ז ההקדשות אין פודין אותן עד אפי' סובין. בבכורות פ' יש בכור (דף נ"א) ובערכין פרק המקדיש (דף כ"ז) ופ' הזהב (דף נ"ד): כל הפודה קדשיו עד ודין אחד להם. פ' יש בערכין (דף י"ד) ופרק המקדיש ופרק הזהב:

נתן את החומש והרי הגזברין תובעין אותו: ד קדשי מזבח שנפל בהן מום ונפדו. אם פדה המקדיש עצמו מוסיף חומש כשאר ההקדשות. והמקדיש שפדה לעצמו הוא שמוסיף חומש לא המתכפר בה שפדאה. והקדש ראשון הוא שחייב בתוספת חומש. אבל הקדש שני אינו מוסיף עליו חומש. שנאמר ואם המקדיש יגאל את ביתו ויסף חמישית המקדיש ולא המתפים: ה לפיכך אם חלל בהמה על בהמה שניה בין בקדשי בדק הבית בין בקדשי מזבח שנפל בהם מום. או שהמיר בקדשי מזבח. כשהוא פודה את השניה שחלל עליה או את התמורה לעצמו אינו מוסיף חומש: ו המפריש אשם להתכפר בו ונפל בו מום והוסיף עליו חומש וחללו על בהמה אחרת ונתכפר באשם אחר ונתקה הבהמה שחלל עליה לרעיה כמו שיתבאר במקומו. הרי הוא ספק אם מוסיף עליה חומש. הואיל והוא קרבן עולה והרי הוא גוף אחד וקדושה אחרת. או אינו מוסיף עליה חומש מפני שהיא באה מכח הקדש ראשון שכבר הוסיף עליו חומש: ז קדשי בדק הבית אין עושין תמורה שלא דנה תורה בתמורה אלא בקדשי מזבח. כיצד היו לפניו בהמת חולין ובהמת קדשי בדק הבית ואמר זו חלופת זו או זו תמורת זו לא אמר כלום. אבל אם אמר הרי זו תחת זו הרי זו מחוללת על זו דבריו קיימין ויצאתה הבהמה הראשונה לחולין ונתפסה השניה: ח [א]אחד קדשי בדק הבית ואחד קדשי מזבח שנפל בהן מום אין פודין אותן לכתחלה אלא בשוייהן. ואם עבר וחללן על פחות משווייהן אפילו הקדש שוה מאה דינר שחללו על שוה פרוטה הרי זו פדוי ויצא לחולין ומותר ליהנות בו. ומדברי סופרים שהוא צריך חקירת דמים וחייב להשלים את דמיו: ט כיצד היתה לו בהמת קדשי מזבח שנפל בה מום והרי היא שוה עשרה ובהמת חולין ששוה חמשה ואמר הרי זו מחוללת על זו הרי זו נפדית ויצאת לחולין אבל צריך להשלים החמשה. וכן אם היתה הבהמה הראשונה קדשי בדק הבית הרי זו יצאת לחולין להגזז ולהעבד ותכנס השניה תחתיה דין תורה. אבל מדבריהם צריך חקירת דמים אם היתה זו שחלל עליה שוה או ישלים דמיה: י שמו אותה שלשה ואמרו שזו בדמיה אפילו באו אחר כן מאה ואמרו של קדש היתה יפה אינו חוזר. הואיל וחקירת הדמים מדבריהם לא החמירו בה. אבל אם שמו אותה שנים ובאו שלשה ואמרו שהונה ההקדש בכל שהוא חוזר:

אין

א סמ"ג שם:

הרדב"ז (מכ"י)

ד קדשי מזבח שנפל בהם מום וכו'. שם אמר ריב"ל על הקדש ראשון מוסיף חומש ועל הקדש שני אין מוסיף חומש אמר רבא מאי טעמיה דריב"ל אמר קרא ואם המקדיש יגאל את ביתו המקדיש ולא המתפים והניא כוותיה דריב"ל והיכא נמי בפ"ק דתמורה והתם בעי רמי בר חמא מקדיש מוסיף חומש או מתכפר מוסיף חומש אמר רבא ת"ש ואם המקדיש יגאל מקדיש מוסיף חומש ולא מתכפר:

ו המפריש אשם להתכפר וכו'. שם בעי רבין הפריש אשם להתכפר בו והומש וחללו על אחר והוסיף חומש נתכפרו באשם אחר וניתן זה לרעיה מהו שיוסיף חומש ואלדין שם כאשר כתב רבינו וסלקא בתיקו, והלכה דהם הפס הגזבר אין מוציאין מידו כאשר ספק ממון דלאו ספק איסורא הוא דהא אמרינן דאין החומש מעכב ואע"ג דאין מעכב מ"מ חייב בו מן התורה הילכך הוי ספיקא דאורייתא ולא הוי ספיקא בדרבנן:

ז קדשי בדק הבית אין עושין תמורה וכו'. פ"ק דתמורה במשנה קדשי בדק הבית אין עושין תמורה וכו' ומפרש בגמ' טעמא דבתמורה כתיב קרבן וקדשי בה"ב לא מיקרו קרבן ותניא כיצד מעריכין קדשי בה"ב אמר חליפה זו תמורה זו לא אמר כלום זו תחת זו מחוללת על זו דבריו קיימין:

ח אחד קדשי בה"ב וכו'. שם במשנה ואם היה בעל מום צריך לעשות לו דמים ואמרי' עלה א"ר יוחנן יצא לחולין דבר תורה וצריך לעשות לו דמים מדבריהם וקי"ל כשמואל הקדש שוה מנה שחללו על שוה פרוטה מחולל ולא אמרה שמואל אלא בדיעבד אבל לכתחלה צריך לפדות אותו בשויין ומייתי לה בפרק הזהב:

י שמו אותה שלשה וכו'. פרק כיצד מעריכין עלה דמתני' אמר רב חסדא אין לשם אונאה אינם בתורת אונאה דאפילו פחות מכדי אונאה חוזר אמר עולא לא אמר אלא בשמוי בתרי אבל בשמוי בתלתא ואע"ג דאטו מאה לא הדר. ומסיק עלה קסבר עולא צריך לעשות דמים מדבריהם וכל דרבנן הקילו בה רבנן:

כיצד

כסף משנה

ד קדשי מזבח שנפל בהם מום וכו'. בסוף תמורה (דף ל"ב:) ובר"פ אלו מותרין (דף ל"ז:) תניא ואם בבהמה טמאה (ופדה בערכך) הרי בהמה טמאה אמורה הא מה אני מקיים (ואם כל בהמה טמאה) אשר לא יקריבו ממנה וכו' (הוי אומר אלו) בעלי מומין שנפדו. ומה שכתב והמקדיש עצמו שפדה לעצמו הוא שמוסיף חומש לא המתכפר בה שפדאה בריש תמורה (דף ו') ובריש זבחים אמר ר' אבהו אמר ר' יוחנן המקדיש מוסיף חומש והמתכפר עושה תמורה. ופירש רש"י אדם שנדר קרבן והפרישו חבירו משלו להתכפר בו הנודר והומש ובא לחללו אם המפריש מחללו מוסיף חומש ואם המתכפר בו מחללו אינו מוסיף חומש דתליה רחמנא לחומש במקדיש דכתיב ואם המקדיש יגאל את ביתו ויסף חמישיתו: והקדש ראשון הוא שחייב בתוספת חומש וכו'. לפיכך אם חלל בהמה על בהמה שניה וכו'. בפרק הזהב (דף נ"ד:) מימרא דריב"ל וברייתא:

ו המפריש אשם להתכפר בו וכו'. פ"ק דתמורה (דף ט') בעיא דסלקא בתיקו. ומ"ש והרי הוא גוף אחד וכו' פירושו אע"פ שבגוף זה הוסיף חומש כשהוסיף חומש היה אשם ועתה הוא עולה ולא הוסיף עליו חומש בהיותו עולה. ומ"ש רבינו כמו שיתבאר במקומו. הוא פ' ד' מהלכות פסולי המוקדשין:

ז קדשי בדק הבית אין עושין תמורה וכו'. משנה וברייתא בספ"ק דתמורה (דף י"ג). ומ"ש כיצד היו לפניו בהמת חולין ובהמת קדשי בה"ב וכו'. בתמורה ס"פ כיצד מעריכין (דף כ"ו) תנן הרי זו תחת זו תמורת זו חליפי זו הרי זו תמורה זו מחוללת על זו אין זו תמורה ואם היה הקדש בעל מום יוצא לחולין וצריך לעשות דמים. ופירש"י מחוללת לשון חילול הוא ולא אמר כלום שאין בהמת קדש תמימה יוצאה לחולין לעשות דמים שתהא אותה של חולין שוה כאותה של הקדש שהוא מחלל עליה ולא יתאנה ההקדש ובגמ' למימרא דתחת לישנא דאתפוסי הוא ורמינהו קדשי בה"ב אמר חליפי זו תמורת זו לא אמר כלום תחת זו מחוללת על זו דבריו קיימים ואי ס"ד לישנא דאתפוסי הוא מ"ש רישא ומ"ש סיפא אמר אביי תחת משמע לה לישנא דאתפוסי ולישנא דאחולי וכו' גבי קדשי מזבח דעבדין תמורה לישנא דאתפוסי הוא גבי קדשי בדק הבית דלא עבדין תמורה לישנא דאחולי הוא:

ח אחד קדשי בדק הבית וכו'. שם אהא דתנן וצריך לעשות דמים אמרינן בגמ' (דף כ"ז) אמר רבי יוחנן יוצא לחולין דבר תורה וצריך לעשות דמים מדבריהם, ובספ"ו דערכין אמרינן דהא דאמר שמואל הקדש שוה מנה שחללו על שוה פרוטה מחולל בדיעבד דיקא אמר ומשמע התם דאפי' בקדשי בה"ב אין פודין אותם לכתחלה אלא בשוויים:

י שמו אותה שלשה וכו' אבל אם שמו אותה שנים וכו'. בס"פ כיצד מעריכין:

אין

לחם משנה

פ"ז ו המפריש אשם להתכפר בו וכו'. בפרק קמא דתמורה (דף ט') איתא בגמרא תרי לישני בלישנא קמא איבעיא לן אי בשני גופין ושתי קדושות מוסיף חומש ובל"ב משמע דלא מיבעיא ליה בשני גופין וב' קדושות דפשיטא ליה דמוסיף חומש כי קא מבעיא ליה כי הפריש אשם להתכפר והומש וחללו על אחר דהיינו ב' גופין אע"ג דהם קדושה אחת מוסיף חומש או דילמא כיון דהוי קדושה אחת אינו מוסיף חומש ואת"ל כיון דהוי קדושה אחת אינו מוסיף חומש היכא דנתכפר בהאשם אחר ונתן הראשון לעולם דהיינו ב' קדושות וגוף אחד מי אמרינן כיון דהוי ב' קדושות מוסיף חומש או דלמא כיון דהוי גוף אחד אע"ג דהוי ב' קדושות אינו מוסיף חומש ע"כ הוא לישנא בתרא שם בגמרא אע"ג דהלשון הפוך ומבולבל בנוסחאות הגמרא ומדברי רש"י ז"ל מתבאר שהכוונה כמו שכתבתי. ונראה דרבינו ז"ל פסק כלישנא קמא דמבעיא ליה בשני גופין ושתי קדושות ומשמע דאית ליה שני גופין וקדושה אחת או ב' קדושות וגוף אחד אינו מוסיף חומש וכדאמרינן בואת"ל בלישנא קמא משום דרבינו ז"ל אזיל לטעמיה דפוסק דכל את"ל פשיטותא הוא. וזהו שכתב רבינו ז"ל ונפל בו מום וחללו ונתכפר באשם אחר כו' דאי כלישנא בתרא או נתכפר באשם אחר מיבעי ליה דהרי קא מיבעיא ליה כמפורש שם דבעיא קמא שני גופין וקדושה אחת ובעיא בתרייתא שתי קדושות וגוף אחד ובעיא בתרייתא בואת"ל דקמייתא. ועוד אי רבינו ז"ל היה פוסק כלישנא בתרא הוה ליה למימר דבשתי קדושות ושני גופין מוסיף חומש ובשני גופים וקדושה אחת ודאי דאינו מוסיף משום דהוי את"ל ולדעת רבינו ז"ל כל את"ל פשיטותא ה.א והשתא בשתי קדושות וגוף אחד פשטוה ודוקא בב' קדושות וגוף אחד היה לו לרבינו ז"ל לומר דהוי ספק אלא ודאי שבוש אחד דפוסק כלישנא קמא וזהו שכתב והרי הוא גוף אחד וקדושה אחרת כלומר שני גופין ושתי קדושות. אבל הרב בעל כ"מ ז"ל נראה שגורס בדברי רבינו ז"ל והרי הוא גוף אחד כדלי"ה ומפרש דברי רבינו ז"ל בשתי קדושות וגוף אחד וסובר דמאי דקאמר והרי הוא גוף אחד ר"ל אע"פ שהוא גוף אחד וקי"ל דאינו מוסיף מ"מ מוסיף חומש. ומלבד שלשון והרי לפי פירושו דחוק מאד אי אפשר ליישב פירושו בלשון רבינו ז"ל כדכתיבנא א.א ודאי שהוא פוסק כלישנא קמא. ומ"מ יש לתמוה על רבינו למה לא פסק כלישנא בתרא. וי"ל כיון דאין החומש מעכב ומן התורה אחר שנתן את הקרן יצא לחולין פסקינן להקל בו ולכך פסק דבשני גופין ושתי קדושות דוקא הוי ספק אבל באידך הוי פשיטא דאין מוסיף חומש להקל על הנותן חומש דהמוציא מחבירו עליו הראיה כיון שכבר נתחלל ההקדש:

י ואמרו שהונה ההקדש בכל שהוא חוזר. אע"ג דבגמ' לא אמרינן דמאי דקאמר וצריך לעשות דמים הלא אי קאי אאונאה או אביטול מקח אבל הפחות מכדי אונאה מנא ליה לרבינו ז"ל, י"ל דרבינו ז"ל פוסק כלישנא בתרא דקאמר ואי בעית

אימא

מגדל עוז

הפודה קדשיו עד ולא המתפים, פרק ראשון דתמורה (דף ט' וי') ופ' הזהב: לפיכך אם חלל בהמה כו' עד שכבר הוסיף עליו חומש. פ"ק דתמורה: קדשי בדק הבית כו' עד שהקדש כל שהוא חוזר. בתמורה פרק כיצד מעריכין ופרק יש בקדשי מזבח:

כסף משנה

יא אין פודין את ההקדש אכסרה וכו' כיצד פרה זו תחת פרה זו וכו'. בפ' הזהב (דף נ"ה) תניא פרה זו תחת פרה של הקדש טלית זו תחת טלית של הקדש הקדשו פדוי ויד הקדש על העליונה פרה זו בחמש סלעים תחת פרה של הקדש טלית זו בחמש סלעים תחת טלית של הקדש הקדשו פדוי על הקדש ראשון מוסיף חומש על הקדש שני אינו מוסיף חומש. ופירש רש"י הקדשו פדוי אע"פ שלא שם דמים קצובים דקיי"ל הקדש שוה מנה שחיללו על שוה פרוטה מחולל והכי לאתהנויי מיניה ומיהו יד הקדש על העליונה שאם דמים הללו יתירים על דמי ההקדש קנה הקדש ואם הקדש יתר עליהם ישלים על כרחו, טלית זו בחמש סלעים הקדשו פדוי אע"פ שאינו שוה ולא תימא הואיל ושם לה דמים ואינה שוה כמו שאמר אין דבריו כלום אלא הקדש פדוי והוא ישלים על הקדש שני אם חזר ופדה את זה עכ"ל. והתוספות כתבו טלית זו בחמש סלעים הקדשו פדוי הכא ל"ג יד הקדש על העליונה דכיון דנתכוון לחלל ההקדש אפי' שוה הרבה על דבר מועט מחולל כדאמר שמחלל לקמן אבל ברישא שלא הזכיר שום שוה לא היה בדעתו לקנות ההקדש אלא לחללו שוה בשוה לכך ישלים ואם הוזיל יד הקדש על העליונה ולכך לא צריך לשנות הבבות יחד עכ"ל. ורבינו נראה שמפרש דבסיפא אמעיקן על הקדש ראשון מוסיף חומש כלומר שאע"פ שנהאנה הדיוט שטליתו שוה עשר סלעים כמו שאמר ושל הקדש אינו שוה אלא ה' צריך להוסיף חומש של עשר כמו שאמר דהיינו ב' ומחצה. ומ"ש ועל הקדש שני אינו מוסיף חומש נתבאר בפרק זה וזהו פירוש מה שכתב רבינו ושניה אינה טעונה חומש כמו שביארנו:

יב הפודה מיד ההקדש משך במנה וכו'. עד ואין הקדש ראוי לקבל מי שפרע. פ"ק דקידושין (דף כ"ט):

יד המקדיש כל נכסיו והיתה עליו כתובת אשה וכו'. משנה פ"ו דערכין (דף כ"ג) המקדיש נכסיו והיתה עליו כתובת אשה ובע"ח אין האשה יכולה ליגבות כתובתה מן ההקדש ולא בע"ח את חובו אלא הפודה פודה על מנת ליתן לאשה (את) כתובתה ולבע"ח את חובו הקדיש תשעים מנה והיה חובו מאה מנה מוסיף עוד דינר ופודה בו את הנכסים הללו על מנת ליתן לאשה כתובתה ולבע"ח את חובו ובגמרא למה לי למימר הפודה פודה משום דרבי אבהו דאמר שלא יאמרו הקדש יוצא בלא פדיון מתני' דלא כרשב"ג דתניא רשב"ג אומר אם היה חובו כנגד הקדשו פודה ואם לאו אינו פודה ורבנן עד כמה אמר רב הונא בר יהודה אמר רב ששת עד פלגא ופי' רש"י אלא הפודה פודה אותו מן ההקדש בדינר או בדבר מועט על מנת לשלם דודאי לא חייל עלייהו הקדש שהרי אינו שלו והאי דבר מועט משום גזירה הוא כדמפרש בגמרא. מוסיף עוד דינר בע"ח יוסיף עוד להלוותו דינר לזה ופודה את הנכסים הללו. למה לי למימר הפודה פודה השקול אשה ובע"ח בלא פדיון דהא לא חל הקדש עלייהו ואין אדם מקדיש דבר שאינו שלו. דר' אבהו בפ"ב אם הוכו כנגד הקדשו פודה בדבר מועט כדאמרן השתא היכא למימר כי אוזפיה מעיקרא אדעתא למיגבי מהנך נכסי אוזפיה ואם לאו דהוכו יותר מהקדשו לאו אדעתא דהכי אוזפיה אלא הימוני הימניה הילכך לא גבי מהקדש וכו'. ורבנן עד כמה סבירא להו דאדעתא דהני נכסי אוזפיה עד פלגא אבל בציר מפלגא לא עכ"ל: ועל מה שכתב רבינו שההקדש מפקיע השעבוד שקדם: כתב הראב"ד א"א איני סובר שהקדש זה מפקיע מידי השעבוד וכו'. גם ה"ה בפי"ח מהלכות מלוה כתב שאין דברי רבינו נכונים ושכל המפרשים חלוקים עליו. ואני אומר שרבינו נראה שמפרש דמאי דאמרינן למה לי למימר הפודה פודה היינו לומר כיון דסוף סוף אין נכסה הקדש אלא דבר מועט למה לי לפדותו יגבו בע"ח וכתובה מהקדש עצמו ויתנו להקדש דבר מועט ומשני משום דר' אבהו

יא אין פודין את ההקדש אכסרה אלא בחקירת דמים כמו שבארנו. ואם פדה יד הקדש על העליונה. כיצד פרה זו תחת פרה זו של הקדש. טלית זו תחת טלית זו של הקדש הקדשו פדוי ויד הקדש על העליונה. אם היתה השניה יפה מן הראשונה ביותר לוקחין אותה הגזברין ושותקין. ואם אינה יפה משלם את הדמים כמו שבארנו ומוסיף חומש. אבל אם אמר טלית זו בעשר סלעים תחת טלית של הקדש ופרה זו בעשר סלעים תחת פרה זו של הקדש. אפילו היתה של הקדש שוה חמש ושלו עשר הרי זו מוסיף חומש ונותן שתי סלעים ומחצה שהרי בדמים קצובים פדה ושניה אינה טעונה חומש כמו שבארנו: יב הפודה מיד ההקדש משך במנה ולא הספיק ליתן הדמים עד שעמד במאתים נותן מאתים שנאמר ונתן את הכסף וקם לו בנתינת הכסף הוא שלו. משכו במאתים ולא הספיק ליתן את הדמים עד שעמד במנה נותן מאתים. לא יהא כח הדיוט חמור מכח הקדש. והרי קנה במשיכה ונתחייב בדמים: יג פדה במאתים ונתן הדמים ולא הספיק למשכו עד שעמד במנה כבר קנה בנתינת הכסף ומושך את שלו וזכה הקדש במאתים. פדהו במנה ונתן הדמים ולא הספיק למשכו עד שעמד במאתים מה שפדה פדוי ואינו נותן אלא המנה שכבר נתן. ואין אומרין כאן לא יהא כח הדיוט חמור מכח הקדש. שאפילו הדיוט אינו יכול לחזור בו עד שיקבל מי שפרע כמו שיתבאר במקומו ואין הקדש ראוי לקבל מי שפרע: יד *המקדיש כל נכסיו והיתה עליו כתובת אשה או שטרי בעלי חובות. אין האשה יכולה לגבות כתובתה מן ההקדש ולא בעל חוב את חובו שההקדש מפקיע השעבוד שקדם. אבל

השגת הראב"ד

*המקדיש כל נכסיו והיתה עליו וכו' מפקיע השעבוד. א"א איני סובר שהקדש זה מפקיע מידי השעבוד שהרי הפדיון אינו אלא כל דהו משום דרבי אבהו שלא יאמרו הקדש יוצא בלא פדיון ומשום הכי תנא במתני' הפודה פודה פירוש ליטנא קלילא ואינו מפקיע אלא קדושת הגוף כגון הקדש קונמות או תפיסת המת כדאיתא בכתובות וביבמות:

הרדב"ז (מכ"י)

יא כיצד פרה זו תחת פרה של הקדש וכו'. ברייתא פ' הזהב פרה זו תחת פרה של הקדש וכו' ועל כרחין בקדשי בה"ב איירי שאינו עושה תמורה דאילו קדשי מזבח הוא ותמורתו יהיה קדש אמר רחמנא:

יב הפודה מיד ההקדש וכו'. זה מבואר בכמה דוכתי שהכסף הוא שקונה בהקדש דכתיב ונתן הכסף וקם לו והכן בפ"ק דקדושין רשות הגבוה בכסף ורשות הדיוט בחזקה אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט: משכו במאתים וכו'. גם ברייתא כלשון רבינו ומטעמו:

יג פדאו במאתים כו'. גם זה בברייתא מטעמא דריבא דכתיב ונתן הכסף וקם לו והא דקתני נותן מאתים דמשמע דעדיין לא נתן להו דוקא אלא וכבר נתו מאתים דאי לא תימא הכי מאי פדאו במאתים וקאי במה פדה אלא ודאי פדאו במאתים ונתן קאמר. וא"ת נימא דפדאו במאמירה וכיון שאמר לפדור במאתים נותן מאתים דאמירה לגבוה כמסירה להדיוט. וי"ל דהכא אמירה בטעות הוא שלא היה סבור שישתנה השער ואי לא שנתן הכסף לא קנה: פדה במנה ונתן הדמים וכו'. גם זה גם בברייתא כלשון רבינו ואקשינן הכא נמי נימא לא יהא כח הדיוט חמור מההקדש ומשנינן אטו הדיוט לא במי שפרע קאי ונזכר לאו בר קבולי מי שפרע הוא ואיתא בפ' הזהב:

יד המקדיש כל נכסיו והיתה עליו כתובת אשה ובע"ח אין האשה וכו'. פרק שום היתומים משנה כלשון רבינו ומסיים בה אלא הפודה פודה על מנת ליתן לאשה כתובתה ולבע"ח את חובו וכתב רבינו שההקדש מפקיע השעבוד שקדם ומשמע לא שנא קדושת הגוף ולא שנא קדושת דמים דהכי אמר רבא הקדש חמץ ושחרור מפקיעין מידי שעבוד ולא חלק אלא סתמא כל הקדש משמע אפילו הקדש דמים ולפי דברי רבינו אם הקדיש שדה אחוזה ולא הספיק לפדותו עד שבא היובל יוצאה לכהנים והפסידה האשה כתובתה ובע"ח את חובו אם אין לו נכסים אחרים ולפי דברי הראב"ד לא נפקע שעבוד האשה והבע"ח אלא אם אפשר לפדות את ההקדש פודין אותו שלא יאמרו הקדש יוצא בלא פדיון ואם אי אפשר לפדות אותו גובה האשה כתובתה ובע"ח את חובו שלא הפקיע בעבודן הקדש כיוצא בזה שהוא הקדש דמים שכיון שהוא משועבד לאשה ולבע"ח אין אדם מקדיש דבר שאינו שלו. והא דאמרי' עשה שורו אפותיקי והקדישו קדוש היינו שהקדישו קדושת הגוף אבל קדושת דמים אינו מפקיע והפירוש הראשון שכתב רש"י שהוא עיקר

לחם משנה

אימא לעולם לא תיסוך וריש לקיש דאמר צריך לעשות דמים דבר תורה הוי אפי' בפחות מכדי אונאה ומינה דר' יוחנן דאמר וצריך לעשות דמים מדבריהם איירי בפחות מכדי אונאה ורבינו ז"ל פסק כר' יוחנן:

יג ואין הקדש ראוי לקבל מי שפרע. בפ"ט מהלכות מכירה כתב ה"ה ז"ל מה שקשה על זה ע"ש:

יד שהקדש מפקיע השעבוד שקדם וכו'. בפי"ח מהלכות מלוה כתב רבינו ז"ל דהסוגיא דפרק שום היתומים פירושה לדעת רבינו ז"ל היא דרבנן הוא מאי דאמרו הקדש מפקיע מידי שעבוד ולכך הקשו בגמ' דכיון דהועלה בזה להקדש אינו אלא דבר מועט למה תקנו חכמים כך ותירצו אמרו כן כדי שלא יאמרו הקדש יוצא בלא פדיון. והרב בעל כ"מ ז"ל גם עלמו הרבה ליישב הסוגיא. ולי נראה להכין דהכי פירושה לדעת רבינו ז"ל מלשון מתני' משמע דאין הפודה הבעל חוב עלמו דכן אמרו הפודה פודה על מנת ליתן לאשה בכתובתה וכמו שכתבו התוס' ז"ל ולכך הקשו בגמרא למה ליה למימר הפודה פודה כלומר למה יפדה אחר הבע"ח עלמו יכול לפדותו בדינר אחד ותירצו שלא יאמרו הקדש יוצא בלא פדיון דהרואה שהבעל חוב עלמו

מגדל עוז

אין פודין את ההקדש עד לקבל מי שפרע. במציעא פ' הזהב (דף נ"ז): המקדיש כל נכסיו והיתה עליו כתובת אשה ובעל חוב וכו' עד שקדם: כתב הראב"ד ז"ל איני סבור שהקדש זה מפקיע מידי שעבוד וכו': ואני אומר סברא זאת מקובלת אצלנו מפי רבותינו בעלי התוס' ז"ל כי רש"י ז"ל אמרה ומאותה ראיה דר' אבהו וכי הא דאמרי' בכתובות ובכמה דוכתי עשה שורו אפותיקי והקדישו אין בעל חוב גובה ממנו וכדאסיקנא בכל דוכתא הקדש חמץ ושחרור מפקיע מידי שעבוד ופירש הוא ז"ל דוקא דומיא דהאי שור שהוא קדוש קדושת הגוף אבל קדושת דמים לא אלא מן הדין שנה יחול הקדש על הדבר המשועבד להכירו כדאסיקנא אין אדם מקדיש דבר שאינו שלו וכדמתמהינן בגמ' דפ' שום היתומים (דף כ"ג:) על מתני' דהפודה פודה כו' למה לי למימר הפודה פודה אע"פ כו' כלומר יקחו אותו הם בעצמם בפרעונם ופרקינן משום ר' אבהו דאמר ר' אבהו שלא יאמרו הקדש יוצא בלא פדיון. ופירש בו רש"י ז"ל שני פירושים הראשון שהיה לו לגאות בדמים מועטין והשנים בחנם והראשון עיקר אצלו ומפי השמועה וכזה הסכים הראב"ד ז"ל. אבל רבינו משה ז"ל רוח אחרת עמו כי לא שמענו זה החילוק בתלמוד והיה מקובל בו שהכל ענין נאמר וכדמייתינן עלה פלוגתא דר' אליעזר ור' יהושע מטעם נהלין על ההקדש או לא וקי"ל פ"ס דמס' נזיר כר' יהושע וגם בכולה סוגיין דפרק שום היתומים משמע שעל כל אלו מכריזין בקר וערב ומדקדקין בקריאתן דקא מייתי להו בהדי הדדי ומותיב מנה לאה ומאי להאיך ועוד דאמרי' ריש פירקא למה לי למימר על מנת ליתן לאשה כו' ומהדרינן משום דאיכא דניחא ליה בהא ואיכא דניחא ליה בהא אתמא מסדי לדקדוקי זכותייהו כי היכי דלקרו ועוד דהא מדירין אותו מן האשה כשמגרשה כדי שלא יעשה קנוניא על ההקדש ואי ס"ד דלאו הקדש גמור הוא מה לנו לדקדק בכן כל כך אלא ודאי הקדש גמור הן כדברי

אבל כשימכור ההקדש הקרקע שלו ותצא השדה לחולין יש לבעל חוב ולאשה לגבות מן הפודה שהרי שעבודה עומד על קרקע זו: טו *הא למה זה דומה לשני לקוחות שכתבה לראשון דין ודברים אין לי עמך ומכר לשני שהיא טורפת מן השני: טז וכיצד פודין קרקע זה. משביעין את האשה או בעל חוב תחלה כדרך כל הבא ליפרע מנכסים משועבדים ואח"כ מכריזין עליהם ששים יום בבקר ובערב כמו שבארנו. ואומדין כמה אדם רוצה ליתן בשדה על מנת ליתן לאשה כתובתה ולבעל חוב את חובו. ואחר שפודין אותה ולוקח אותה הלוקח אפילו בדינר כדי שלא יאמרו הקדש יוצא בלא פדיון

השגת הראב"ד

*הא למה זה דומה וכו'. א"א ומנין לו שאם מכר הלוקח ראשון לאחר שהיא טורפת מן השני ומה מכר לו ראשון לשני כל זכות שתבא לידו ועוד דאמר לה אי שתקת שתקת ואי לא מהדרנא שטרא למרה קמא ואין זה דומה למה שאמרו במשנה ובגמרא:

הרדב"ז

ויקר הוי כדעת רבינו שכתב הילכך לא גבי מהקדש משמע דהקדש מפקיע לגמרי מידי שעבוד ומיהו דעת רש"י כדעת הראב"ד שכתב דהא דאמר רבה הקדש מפקיע מידי שעבוד הייני שהקדישו קדושת הגוף דאמיר אבל קדושת דמים לא וזו מחלוקת ישנה ופשטן של דברים משמען כדברי רבינו אלא שצריך לפרש הסוגיא לפי שיטתו דתנן הפודה פודה על מנת ליתן לאשה כתובתה וכו' ואקשינן למה לי למימר שפודה פודה ליתנא יתירה ליתני אלא פודה על מנת ליתן לאשה כתובתה כלומר ההקדש הפקיע הכל אבל אם בא לפדות לא יפדה אלא על מנת ליתן לאשה כתובתה וכו' ומשני משום דר' אבהו דאמר רבי אבהו שלא יאמרו הקדש יוצא בלא פדיון כלומר אע"פ שאין פודין את ההקדש לכתחלה אלא בשווין הכא משום תקנת האשה ובע"ח מותר לפדות לכתחלה אפילו שלא יגיע להקדש אלא דבר מועט שהרי לא יאמרו הקדש יוצא בלא פדיון מתני' דלא כרשב"ג דתניא רשב"ג אומר אם היה חובו כנגד הקדש פודה ואם לאו אינו פודה אלא שהרי הוא להקדש וכן כתב רש"י בליבנא קמא ורבנן עד כמה אמר רב הונא בר' יהודה אמר רב ששת עד פלגא שאם היתה שוה מנה ויש עליו חוב מאתים אין פודין אותה כללא דמילתא דעת רבינו שכל הקדש מפקיע מידי שעבוד וכן פשטן של שמועות:

טו הא למה זה דומה לשני לקוחות וכו'. וא"ת יחזור השני שקנאה מן ההקדש על ההקדש ויחזור ההקדש ויוציא מיד האשה או הבע"ח ותהדרין חלילה. וי"ל שאין השני חוזר על ההקדש שיודע הוא שיש על המקדיש כתובת אשה ובע"ח ועל מנת כן פדה את הקרקע מן ההקדש ותו דלא גרע מאמירתו לגבוה דקנה ההקדש ושוב אינו יכול לחזור על ההקדש ואיהו דהפסיד אנפשיה ולא מצי למימר מהדרנא שטרא למרייהו דהי נמי הדר לא שקיל מן ההקדש מידי מטעמא דאמרן. וא"ת אכתי מה מכר ההקדש לזה כל זכות שיש לו וכי היכי דאשה ובע"ח לא היו יכולין להוציא מיד ההקדש לפי שיטת רבינו שהקדש מפקיע השעבוד גם מידי הקונה מן ההקדש לא יוציאו שהרי בא מכח ההקדש. וי"ל דאין ההקדש בעליו של קרקע זו אין להקדש עליו אלא שעבוד שאינו יוצא מתחת ידו אלא ע"י פדיון תדע שאם תרצה האשה או בע"ח לתת דבר מועט כדי שלא יצא בלא פדיון אין הגזבר מעכב עליו וכיון שאין ההקדש כשאר מוכרים לא שייך לומר מה מכר ראשון לשני כל זכות שתבא לידו שאין להקדש בו זכות אלא שעבוד והו מטעמא דאמרן לעיל דאיהו דאפסיד אנפשיה דהוה ליה לקנות בזול מן ההקדש כדי לתת לאשה כתובתה או לבע"ח את חובו כדתנן הפודה פודה על מנת ליתן לאשה כתובתה או לבעל חוב את חובו:

טז וכיצד פודין קרקע זה וכו'. כבר כתבתי דקרקע זה משועבד להקדש לפיכך כשבאין לפדות אותו משביעין את האשה או את בע"ח וכו' ומכריזין עליהם ששים יום דשום ההקדש ששים יום כדאיתא בר"פ שום היתומים: ולוקח שלוקח וכו'. הכי א"ר אבהו כדי שלא יאמרו הקדש יוצא בלא פדיון. וא"ת דמהכא משמע דהקדש דמים לא הפקיע מדאצטריך רבי אבהו לומר שלא יאמרו הקדש יוצא בלא פדיון כאשר כתב הראב"ד. וי"ל דלעולם הקדש מפקיע מידי שעבוד ואפילו שאין פודין את ההקדשות לכתחלה אלא בשווין משום תקנת אשה ובע"ח התירו לפדות אפילו בדבר מועט לכתחלה הא ניחא היכא דיש שם מותר אבל הקדיש תשעים מנה והיה חובו מאה מנה היה להם לתקן שיפדה אותו בתשעים בשווין ויתן לאשה כתובתה ואמאי מוסיף על כן תירץ ר' אבהו שלא

כסף משנה

אבהו כלומר אינם גובים מההקדש עצמו כדי שלא יזלזלו בהקדש ויבאו לומר הקדש יוצא בלא פדיון כלומר אפילו לא היה הקדש מפקיע מידי שעבוד לא היו יכולים לגבות מההקדש עצמו משום דרבי אבהו וכ"ש הכא שההקדש הפקיע מידי שעבוד ובדין הוא דה"ל למימר משום דהקדש מפקיע מידי שעבוד אלא דעדיפא מינה הדר ליה והיה אפשר לומר עוד שמה שכתב רבינו כאן שהקדש מפקיע מידי שעבוד לא הפקעה גמורה קאמר אלא משום הא דר' אבהו קרי הפקעה לענין שלא יגבה מההקדש עצמו וראיה לזה שרבינו עצמו כתב שלא יאמרו ההקדש יוצא בלא פדיון אלא שבהל' מלוה בפי"ח כתב המקדיש נכסיו אין בע"ח יכול לטרוף מן ההקדש שההקדש מפקיע השעבוד:

טו ועל מ"ש רבינו הא למה זה דומה וכו'. כתב הראב"ד א"א ומנין לו שאם מכר הלוקח לאחר וכו'. י"ל לדעת רבינו שמאחר שאין זה מן הדין אלא שרצתה זו לעשות לו נחת רוח וסילקה זכותה מעליו ויכולה היא שתאמר לך רציתי לוותר זכותי ולא למי שקנה ממך. ומ"ש ועוד דאמר לה אי שתקת שתקת וכו'. י"ל שרבינו מפרש כרש"י שכתב (בפ"ק דב"ק) ובפ' שני דייני (דף ק"ט) דלא אמור חכמים דפליגי אאדמון דאמר ליה אי שתקת שתקת וכו' אלא היכא דכי לא מהדר שטרא למריה אית ליה רווחא קלא אבל היכא דכי לא מהדר שטרא למריה בעי דלפסיד הכל מודו דלא מצי אמר מהדרנא שטרא למריה. ומ"ש ואין זה דומה למה שאמרו במשנה ובגמ', אלמה זה דומה לשני לקוחות וכו' קאי. לומר דלא תקשי מהא דתנן סוף פ' מי שהיה נשוי (דף צ"ה) שאם כתבה הראשונה ללוקח דין ודברים אין לי עמך השניה מוציאה מיד הלוקח והראשונה מיד השניה הרי שהראשונה מוציאה מיד השניה שטרפה מהלוקח ובגמ' וכן בעל חוב ושני לקוחות וכן אשה בעלת חוב ושני לקוחות ופירש ר' שלמה יז"ו וכן אשה בעלת חוב שהיה לה כתובתה על בעלה ומכר בתי שדותיה לשנים ואין בשתיהן אלא כדי כתובתה וכתבה לשני דין ודברים אין לי עמך האשה מוציאה מיד לוקח ראשון והוא מן השני והשני מן האשה ולוקח ראשון מיד השני (וחוזרין חלילה) עכ"ל. הרי שלוקח ראשון מוציא מיד השני שטרף מן האשה וזה נראה דלא כהראב"ד וקאמר דלא דמי דשאני הכא שהיה מכר בדבר. והרב המגיד בסוף פרק י"ט מהלכות מלוה נראו בעיניו דברי הראב"ד והניח דברי רבינו בצריך עיון וכבר כתבתי טעם לדברי רבינו:

טז ומה שכתב רבינו וכיצד פודין קרקע זה היאך משביעין האשה או בעל חוב תחלה וכו'. פשוט הוא: ומה שכתב ואח"כ מכריזין עליהם ששים יום וכו'. משנה פרק שום היתומים (דף כ"א). ומ"ש ואחר שפודין אותה ולוקח אותה הלוקח אפי' בדינר כדי שלא יאמרו הקדש יוצא בלא פדיון חוזר הפודה ומגבה לאשה כתובתה או לבע"ח את חובו אפי' היה החוב מאה והשדה שוה תשעים על מנת כך פודה אותה הרוצה לפדותה אבל אם היה החוב שוה כדמי השדה וכו' במשנה וגמ' שכתבתי בסמוך ופירוש רבינו בהם

לחם משנה

עצמו לוקחו אינו סבור שנפדה אלא שלקחו בלי פדיון ויאמר שהקדש יוצא בלא פדיון לכך אמרו דיפדה אחר ויקח הבעל חוב ממנו כדי שיראו הכל שפדאוהו וממנו לקחו הבע"ח ולכך רבינו ז"ל לא הזכיר בכל פרק זה שהבעל חוב לוקח אלא מן הפודה ולא שיפדה הוא עצמו ולפ"ז מ"ש רבינו ז"ל בסמוך ולוקח אותה הלוקח אפילו בלא פדיון כדי שלא יאמרו וכו' ה"ק מה שאמר שהלוקח לוקח ולא יפדה הבע"ח עצמו הוא משום שלא יאמר הקדש יוצא בלא פדיון דהרואה בע"ח לוקחו סבור שבלא פדיון הוא ומ"מ לכל הפירושים משמע דלשון שלא יאמרו גזירה דרבנן הוי ופירש"י דהא דרבי אבהו בפ' נערה הוי ואני לא מצאתי אלא על הא דאמר רב הונא המקדיש בית בבתי החצרים נגאלו אחר ופגע בו יובל דיוצא ביובל דהקשו שם אפי' לא גאלו נמי ואמרו שם א"ל אביי שלא יאמרו הקדש יוצא בלא פדיון מנא לן מבן לוי וכו' וקשיא ליה דמדיליף מבן לוי מק"ו משמע דמדין גמור הוא דבן לוי ילפינן מקרא דממכר דאין יוצא בלא פדיון וביובל ילפינן ק"ו מבן לוי והיכי קאמר שלא יאמרו דמשמע דהוי גזירה דרבנן ואפשר דמקרא דביובל יצא משמע אפילו בלא פדיון כלל אלא דרבנן הצריכוהו פדיון משום שלא יאמרו בעלמא שהקדש יוצא בלא פדיון ולזה שאלו מנא לן בעלמא דאין הקדש יוצא בלא פדיון מק"ו מבן לוי אבל בבתי החצרים דגלי קרא וביובל יצא מגזירה דרבנן הוא כדכתיבנא ודוקק:

טו הא למה זה דומה וכו'. הר"א ז"ל בהשגות הזכיר שתי טענות להשיג על רבינו ז"ל. הא' דמה מכר אחד לשני כו'. והב' טענתא דאי שתקת. וה"ה ז"ל בפי"ט מה' מלוה הודה לטענה דאי שתקת והוסיף מדעתו הטענה דמה מכר ראשון לשני ולא נזכר מהשגה זאת של הר"א ז"ל שגם הוא הזכירו כאן. ולכן לדעת רבינו ז"ל יש לתרץ לשניהם עם מה שתירץ הרב בעל כ"מ ז"ל לטענה הא' דמה מכר ראשון לשני כל זכות שתבא לידו שמאחר שאין זה מן הדין אלא שרצתה זו לעשות נחת רוח יכולה היא לומר לך רציתי לוותר זכותי ולא למי שקנה ממך גם אני אומר לטענה ב' דע"כ לא קאמרי רבנן גבי אבדה לו דרך שדהו דהיכא דלקח האחד מארבעה בני אדם יכול לומר לו אם שתקת שתקת ואי לאו מהדרנא שטרא למרי' וכמו שפסק רבינו ז"ל בפי"ז מהל' טוען משום דהיה זכות לראשונים כל אחד בשדה שלו אבל לוקח זה שלא היה לו זכות מצד עצמו אלא מהרשות שנתנה לו היא שכתבה לו דין ודברים הוי כאלו פירשה דלא נתנה זכות זה ולא ללוקח ממנו וכיון שכן ודאי דאין יכול לומר מהדרנא שטרא למריה וזה קצת טעם לרבינו ז"ל:

אלא

מגדל עוז

לדברי ר"מ ז"ל והא דמתמה תלמודא הכי מפרשינן לה למה לי למימר הפודה פודה דמשמע אחר ולא הן עצמן מקבלין אותן בפרעונן ואפילו בשווין וזה למה ומסדרינן משום דר' אבהו כו' כי מאחר שאין פרוטה יוצאת מתחת ידן וההקדש לא נתחלל יאמרו כן וזה ביאור יפה וסברא נכונה:

אבל כשימכור ההקדש הקרקע שלו וכו' הא למה זה דומה לשני לקוחות וכו' עד טורפת מן השני: כתב הכותב בהשגות ומה מכר לו ראשון לשני כל זכותו ועוד דאמר ליה אי שתקת שתקת ואי לא מהדרנא שטרא למרה קמא ואין זה דומה למה שאמרו במשנה ובגמ' עכ"ל, ואינו מזכיר לא מה הכותב ולא מה שאומר שנהוג בשאר המקומות: ואני אומר דברים אלו איני יודע מי אמרם ואינן דומין כלל בענין אבל מ"ש ר"מ ז"ל הוא מקובל לו מרבותיו נ"ע דומים בדומים כי ההקדש שהוא מפקיע שעבוד הכתובה מעליו הוי כאילו כתבה לו דין ודברים אין לי עמך מהכיא דרבי אבהו שכתבתי ושוא ודאי כלוקח ראשון וכשמכר ההקדש הוה ליה הוא לוקח כלוקח שני ולא כתבה לו דהא ליכא למגזר משום דר' אבהו הואיל ויצא לחולין על ידי מכירה ולפיכך תגבה ממנו ולא מצינו למימר מה מכר הקדש שהוא ראשון לשני שהוא הדיוט הלוקח כל זכות שתבא לידו שהרי אפי' הקדש עצמו אין לו בו כלום זכות אי לאו דגזרינן מדר' אבהו כמו שכתבתי א"כ מה מכר לו מן הבא לידו וגם אי שתקת כו' ליכא למימר דמאי מצי מהדר להקדש הא אסיקנא בקדושין וכמה דוכתי אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט ואפילו כי מהדר להקדש ליגבי מינייהו דהא לא חל עליו שם הקדש כמו שכתבתי שאין מקדיש דבר שאינו שלו ותשובת התלמוד משום דר' אבהו ליכא דהא נפק לחולין ע"י מכירה והיך יאמרו הקדש יוצא בלא פדיון. ומ"ש שאין לו דמיון במשנה ובגמ' אדרבה כי מעיינת בה בגמ' פ' שום היתומים משכחת לה שפיר דשקיל וטרי עלה מבע"ח וכתובה בכה"ג דדינייהו שוה והא אתפרשו לכו דיני כתובה לגבי כתובה אלא ודאי הכותב לא עיין בה ותלה באילן גדול: כיצד פודין קרקע

וזה מתבאר מתוך דבריו כאן ומ"מ מה שסיים וכתב אין פודין אותה על מנת וכו' שאם התנו ליתן אינה נפדית כלל: כתב הראב"ד א"א איני מבין דבריו אבל פירוש הענין וכו'. ואני אומר שמ"ש שאם היה חובו יותר מדמי ההקדש אינו צריך לפדותו שאין ההקדש חל עליו לטעמיה אזיל שכתב לעיל בפרק זה שאין הקדש מפקיע מידי שעבוד אבל רבינו סובר שהוא מפקיע מידי שעבוד ולהראב"ד קשה לי דאפי' למאי דאזיל לטעמיה אינו מיושב שהרי לפי מ"ש הוא ז"ל לעולם אין הקדש חל עליו מן הדין אלא מפני שלא יאמרו הקדש יוצא בלא פדיון ואם כן מה לי שיהא חובו יותר מדמי ההקדש או שיהא כנגד חובו או שיהא חובו פי שנים על דמי ההקדש: ורבינו נראה שמפרש הא דתניא (דף כ"ג) רשב"ג אומר אם היה חובו כנגד הקדשו פודה ואם לאו אינו פודה כלל קאמר דליכא טעמא לומר שאם היה חובו יותר על הקדשו שלא יפדה כלל אלא היינו לומר שאינו פודה בתנאי דעל מנת ליתן לאשה את כתובתה ולבעל חוב את חובו אבל אם רצה לפדות אותה סתם פודה ולרבנן עד פלגא כלומר אם חובו שנים כדמי השדה אין פודין אותה בתנאי זה אבל פודים אותה סתם ונראה שהטעם מפני שלפעמים אדם קונה קרקע עד כדי שנים בדמיו ולפיכך כשאין החוב בשיעור הזה נראה שיש בקרקע כדי לפרוע החוב ושישאר להקדש אבל כשהחוב שנים בדמיו אי אפשר לומר שישאר בשדה יותר על החוב ואם פודה אותו בתנאי דעל מנת לפרוע חוב וכתובה אע"פ שמוסיף עוד דינר מיחזי כמפקיע כח ההקדש וזהו שכתב שאם התנו ליתן אינה נפדית כלל כלומר מיחזי כאילו אינה נפדית כלל: יז המקדיש כל נכסיו ואח"כ גירש את אשתו וגבתה כתובתה. פירוש ובאה לגבות כתובתה מהפודה מיד ההקדש אינה גובה כתובתה עד שידירנה הנאה וכו'. משנה שם (דף כ"ג) המקדיש את נכסיו והיתה עליו כתובת אשה ר' אליעזר אומר כשיגרשנה ידור הנאה ר' יהושע אומר אינו צריך ובגמרא במאי קא מיפלגי ר"א סבר אדם עושה קנוניא על ההקדש ור' יהושע סבר אין אדם עושה קנוניא על ההקדש והא הא דאמר רב הונא שכיב מרע שמקדיש כל נכסיו ואמר מנה לפלוני בידי נאמן חזקה אין אדם עושה קנוניא על ההקדש לימא כתנאי אמרה לשמעתיה לא עד כאן ל"פ אלא בבריא אבל בשכיב מרע דברי הכל אין אדם עושה קנוניא על ההקדש מאי טעמא אין אדם חוטא ולא לו ואיכא דאמרי בבריא כולי עלמא לא פליגי דאין אדם עושה קנוניא על ההקדש וכו' והכא בשאלה דהקדש קמיפלגי ופירש"י בשאלה דהקדש קא מיפלגי ר"א סבר אין נשאלין על ההקדש לחכם ואפי' אומר לו לחכם לא לדעת כן נדרתי והקדש (טעות הוא) אפ"ה אין חכם מתיר נדרו הילכך המגרש את אשתו בהקדשו מתחרט ואינו מוצא חכם שיתירנו ולכך עושה קנוניא זו ור' יהושע סבר נשאלין על ההקדש והכא אינו צריך לידור הנאה דאי משום קנוניא הוה עביד הוה מתשיל על נידריה ולא בעי לגרשה. והתניא בניחותא דבשאלה פליגי כן הן דברי ב"ש וכו' מחלוקת ר"א ור' יהושע היינו נמי מחלוקת ב"ש וב"ה הקדש טעות הקדש ואין שאלה להקדש עכ"ל. וללישנא בתרא פשיטא דאין הלכה כר"א כיון דאתי כבית שמאי ואפי' ללישנא קמא הא קי"ל דר"א ור' יהושע הלכה כר' יהושע ולפיכך יש לתמוה על רבינו שפסק כר"א וכבר תמה עליו הר"ן בפ' אלמנה ניזונית וכתב ואפשר שסמך לו אדרב הונא דאמר שכיב מרע שהקדיש כל נכסיו ואמר מנה לפלוני בידי נאמן חזקה אין אדם עושה קנוניא על ההקדש ומשמע התם דדוקא בשכיב מרע הא בבריא

פדיון. חוזר הפודה ומגבה לאשה כתובתה או לבעל חוב את חובו. אפילו היה החוב מאה והשדה שוה תשעים על מנת כך פודה אותה הרוצה לפדותה. אבל אם היה החוב שנים בדמי השדה כגון שהיתה שוה מאה ויש עליו חוב וכתובת אשה מאתים אין פודין אותה על מנת ליתן החוב או הכתובה אלא *פודין אותה סתם שאם התנו ליתן אינה נפדית כלל: יז המקדיש כל נכסיו ואחר כך גירש את אשתו וגבתה כתובתה מן הפודה מן ההקדש אינו גובה עד שידירנה הנאה. שמא קנוניא עשו על ההקדש. ואין אומרין אילו רצה היה אומר בטעות הקדשתי וישאל על הקדשו לחכם ויחזור לו: וכן

השגת הראב"ד

*אלא פודין אותה סתם שאם התנו ליתן אינה נפדית כלל. א"א איני מבין דבריו אבל פירוש הענין אני סובר לרבן גמליאל אם היה חובו יותר מדמי ההקדש אינו צריך לפדותו שאין ההקדש חל עליו אבל אם הוא כנגד חובו מוסיף דינר ופודהו שמא יש בה מותר שא"א לכוין ורבנן סברי לעולם צריך לפדות עד שיהא החוב פי שנים על דמי ההקדש וטעמייהו דרבנן לפי שאין אונאה לקרקעות עד כפלים הלכך אם הקדיש מנה אע"פ שחובו מאתים חסר דינר ההקדש חל עליו עד מאתים:

שלא יאמרו הקדש יוצא בלא פדיון והרי זה נכון: אבל אם היה החוב שנים בדמי השדה וכו'. בגמרא מתני' דלא כרשב"ג דאמר אם היה חובו כנגד הקדשו פודה ואם לאו אינו פודה אלא נשאר ביד הקדש ונפקע החוב ואפילו אם תרצה לפרש אינו פודה אלא יוצא מיד ההקדש בלא כלום אין זה קושיא על רבינו דהא לא קי"ל כרשב"ג ומ"מ הפירוש הראשון עיקר לפי שיטת רבינו ורבנן עד כמה אמר רב הונא אמר רב ששת עד פלגא ואם היה חובו כפלים בהקדשו אין פודין אותו ונפקע החוב מעיקרו וז"ל בפירוש המשנה ואין אנו אומרים הואיל וקדם החוב אין זה יכול להקדיש ולא יחול הקדש על קרקע זה לפי שהעיקר שאין בו פקפוק הקדש חמץ ושחרור מפקיעין מידי שעבוד ואם החוב כפל מה ששוה הדבר שהקדיש אין פודין אותו בתנאי כשוה פנים אלא מפקיעין החוב מעיקרו מעל קרקע זה וזהו מה שאמרו בתלמוד עד מחצה אינו פודה ע"כ. וזהו ממש מה שכתבנו וממה שכתב בפירוש המשנה וממה שכתב כאן פודין אותה סתם משמע שאין לאשה ובע"ח כלום וא"כ מה שכתב לעיל ויש לבע"ח ולאשה לגבות מן הפודה שהרי שעבודה עומד על קרקע זו היינו כשלא היה החוב כפלים מן ההקדש דאפילו פדה אותו סתם נותן לאשה כתובתה או לבע"ח את חובו:

יז המקדיש כל נכסיו וכו'. שם במשנה המקדיש נכסיו והיתה עליו כתובת אשה ר' אליעזר אומר כשיגרשנה ידור הנאה ר' יהושע אומר אינו צריך ואמרינן עלה בגמ' ע"כ לא פליגי אלא בבריא אבל בשכיב מרע דברי הכל אין אדם עושה קנוניא על ההקדש מ"ט אין אדם חוטא ולא לו: ואין אומרין אילו רצה היה אומר בטעות וכו'. וא"ת והא אמרינן בכל דוכתא מיגו. וי"ל דהכא אין זה מיגו טוב דמי יימר דמזדמן ליה חכם: וכן

לחם משנה

טז אלא פודין אותה סתם וכו'. מה שהקשה הרב בעל כ"מ ז"ל להר"א ז"ל דכיון דלדעתו אין הקדש חל עליו מן הדין אלא כדי שלא יאמרו מה לי לר"ש יותר מחובו או כנגד חובו וכן לרבנן מה לי כפלים או פחות מכפלים י"ל דאם העולם רואים דמה שהקדיש הוא כנגד החוב דוקא לא יאמרו הקדש יוצא בלא פדיון דכבר יודעים דאין אדם מקדיש דבר שאינו שלו אלא הגזירה היא שהם סבורים שיש בהקדש יותר מן החוב ויוצא אותו המותר בלא פדיון ולהכי יאמר דהקדש יוצא בלא פדיון וכשהוא נגד חובו לר"ש יטעו ויאמרו דאולי ההקדש שוה יותר דאי אפשר לצמצם ולכך הצריכוהו פדיון ולרבנן עד כפלים בדמים טועים העולם דהם סבורים ששוה יותר כפלים ממה ששוה דהם מעריכין הקרקע לעולם יותר ממה ששוה ולכך יטעו ויאמרו שיש שם מותר על החוב ויוצא בלא פדיון המותר אבל כשהוא כפלים כולי עלמא ידעי דהוא כנגד החוב על הפחות ואין אדם מקדיש דבר שאינו שלו ואינו יוצא ההקדש בלא פדיון דמעיקרא לא חל:

יז אינו גובה עד שידירנה שמא קנוניא עשו על ההקדש וכו'. התוס' ז"ל בפ' שום היתומים (דף כ"ב כ"ג) פירשו בין בתירוצא קמא דאמר שם ע"כ לא פליגי אלא בבריא אבל בשכ"מ דברי הכל אדם עושה קנוניא בין בתירוצא בתרא שתירצו הכא בשאלה דהקדש קא מפלגי דיש לחלק בין קנוניא דרב הונא לקנוניא דמתני' דקנוניא דרב הונא הוי זוטרתי להפטר משבועה ובקל יבא אדם לעשותה אבל קנוניא דהקדש חמירא טפי ולא יבא האדם לעשותה בנקל כ"כ ובהכי תירצו לתירוצא קמא דרב הונא היכי שביק ר' יהושע ועביד כר"א דמדקאמר שכ"מ משמע אבל בריא עושה קנוניא ולר' יהושע אפי' בריא אינו עושה קנוניא ובהכי אתי שפיר דקנוניא כי ההיא דרב הונא מודה ר"י דעביד לה בריא משום דהוי קנוניא זוטרתי וכי פריך בגמ' לימא רב הונא כתנאי אמרה לשמעתיה מכ"ש פריך דכיון דרב הונא אמר אפילו קנוניא כי האי לא חיישינן כ"ש לקנוניא דמתניתין ור' אליעזר דאמר במתני' דחיישינן לקנוניא רבתי כ"ש דחייש לקנוניא זוטרתי ולית ליה דרב הונא א"כ רב הונא כתנאי אמרה לשמעתיה וכן בתירוצא בתרא דשאלה דהקדש הוצרכו התוס' ז"ל לחילוק זה משום הך קושיא גופא דכיון דאית שאלה בהקדש כב"ה דקי"ל הכי א"כ אמאי קאמר רב הונא דבריא עושה קנוניא אע"ג דמצי למעבד שאלה אלא ודאי דקנוניא זוטרתי כי הכא עביד אע"ג דקנוניא רבתי כמתני' לא עביד היכא דאיכא שאלה ועל פי דרך הר"ן ז"ל בפרק אלמנה ניזונית ודחה דברי רבינו ז"ל על פי שיטה זו ואם כן לא ידעתי מה שהקשה עליו הרב בעל כ"מ ז"ל שלא חששו בגמרא לחילוקו דכפי שיטה זו בין בתירוצא קמא בין בתירוצא בתרא חששו מחילוק זה כדי ליישב לרב הונא. ולתת טעם לרבינו ז"ל נ"ל לומר דרבינו ז"ל פסק כהאי מתני' דפרק שבועת הדיינים דאמרו שם (דף ל"ה:) נשבעין להקדש ופירשו להפרע מן ההקדש משום דסד"א דאין אדם עושה קנוניא על ההקדש קא משמע לן והקשו (דף מ"ב:) מרב הונא דאמר דאין אדם עושה קנוניא ותירצו דרב הונא לא אמר אלא בשכ"מ אבל מתני' בבריא משמע דהתם מתני' קא אמרה דבבריא עושה קנוניא ולא עביד שאלה משמע דלא קי"ל כי תירוצא בתרא דגמרא דהיכא דאיכא שאלה לא עביד קנוניא אלא כי תירוצא קמא קי"ל וזה טעם נכון לדברי רבינו ז"ל דרבינו ז"ל אינו מחלק בין קנוניא לקנוניא כמו שחלקו התוס' ז"ל והר"ן ז"ל ומ"מ מה שחילק רבינו ז"ל בין בשעה שהקדיש לאחר שהקדיש ופירש מימרא דרב הונא דאיירי בשעה שהקדיש כלומר שעסוקין באותו ענין כדפירש הרב בעל כ"מ ז"ל ולכך כיון דאמרו סמוך להקדש שביק אטעמא דאין אדם עושה קנוניא בשכ"מ א"כ קשה עליו הסוגיא דפרק שום היתומים דהקשו לימא כתנאי אמרה לשמעתיה דאמאי הוי כתנאי הא אי רב הונא אמר דאין אדם עושה קנוניא הוא היכא

מגדל עוז

קרקע זו עד אינה נפדית כלל: כתב הראב"ד ז"ל איני מבין דבריו אבל פירוש הענין וכו': ואני אומר כבר כתבתי אני קבלתנו כפירש"י בשתי לשונות וגם הוא קבלנו דעתו על לשון המשנה ששנינו פ' שום היתומים (דף כ"ג:) הקדיש תשעים מנה והיה חובו מאה מנה מוסיף עוד דינר ופודה את הנכסים האלו על מנת ליתן לאשה כתובתה ולבעל חוב את חובו ע"כ. ואמרי' עלה בגמ' מתניתין דלא כרשב"ג דתניא רשב"ג היה אומר אם היה חובו יתר על הקדשו (לאו הקדיש כלום) [בגמרא פודה ואם לאו אינו פודה]. ורבנן עד כמה אמר רב הונא בר יהודה אמר רב ששת עד פלגא ע"כ. וקי"ל כרבנן דיחיד ורבים הלכה כרבים ומישבין אותו לשני הפירושין ללישנא קמא עד פלגא ודאי לאו מדעתה דהכי אוזפיה וללישנא בתרא כיון דהחוב טפי פלגא ידעי דלא חל ההקדש עליו ולא שייך שמא יאמרו הקדש יוצא בלא פדיון ע"כ. אבל ר"מ ז"ל בירר כוונתו בפירוש המשניות שלו והבינו לכל מי שרוצה להבין וז"ל לשון המשנה אומר כי אע"פ שהדבר שהקדיש שוה תשעים והחוב מאה צריך הפודה להוסיף כל שהוא על שיעור שוויו ואפי' דינר עד שיהא אומר דכך משל הקרקע הזה הריני נותן בו להקדש יתר על מנת שאפרע לבעל חוב תשעים והכל זה כדי שלא יאמרו הקדש יוצא בלא פדיון ואין אנו אומרים הואיל וקדם החוב אין זה יכול להקדיש ולא יחול הקדש על הקרקע הזה לפי שהעיקר שאין בו פקפוק הקדש חמץ ושחרור מפקיעין מידי שעבוד ואם היה החוב כפל מה ששוה הדבר שהקדיש אין פודין אותו בתנאי כשוה פנים אלא מפקיעין החוב מעיקרו מעל קרקע זה והוא מה שאמרו בתלמוד עד מחצה אינו פודה. והנה זה מובן וזכיתי מתוך לשונו שנתברר דעתי במה שהגלתיו למעלה מפי הראב"ד ז"ל וגליתי דעתו בפירוש מחוור שכן פירשו כאן הוא בעצמו ז"ל: המקדיש כל נכסיו ואח"כ גירש כו' בד"א בבריא אבל חולה שהקדיש כו' עד ולא מן ההקדש:

יח וכן אין נאמן לומר אחר שהקדיש מנה לפלוני חוב עלי או כלי זה של פלוני הוא. שמא יעשו קנוניא על ההקדש. ואפילו היה שטר ביד בעל חוב אינו גובה על פי זה אלא כדרך שגובין כל בעלי חובות כמו שבארנו: יט *במה דברים אמורים בבריא. אבל חולה שהקדיש כל נכסיו ואמר בשעה שהקדיש מנה לפלוני בידי נאמן. שאין אדם עושה ערמה על ההקדש בשעת מיתתו וחוטא לאחרים שהרי הוא הולך למות. לפיכך אם אמר תנו אותה לו נוטל בלא שבועה. ואם לא אמר תנו אין נותנין אלא אם כן היה בידו שטר מקויים. הרי זה נוטל מן ההקדש מפני הצואה. ואם אחר שהקדיש אמר תנו אין שומעין לו אלא הרי הוא כשאר בעלי חובות. אם נתקיים שטרו *נשבע וגובה מן הפודה ולא מן ההקדש:

מי

השגת הראב"ד

*במה דברים אמורים בבריא וכו'. א"א ואפילו אחר שהקדיש כבשעה שהקדיש כל אדם נאמן ומ"ש בסוף ואם אחר שהקדיש אמר תנו לא נתברר אגלי:

השגת הראב"ד

*נשבע וגובה מן הפודה לא מן ההקדש. א"א אם מנה פקדון הוא אינו צריך פדיון:

כסף משנה

בבריא חיישינן לקנוניא ואין מאמינין אותו מתוך שיכול להפקיעו בשאלה ואי מהא לא איריא דהתם דדיבורא בעלמא קיל לה טפי משאלה ומשום הכי חיישינן אבל מעשה קשה דגירושין לא עביד כיון דאפשר בשאלה ומשום הכי לא חייש ר' יהושע עכ"ל: ואני אומר שאם סמך אדרב הונא סמך טוב הוא ואינו נדחה בדחייתו של הר"ן שהרי בגמ' אמרו עד כאן לא פליגי אלא בבריא אבל בשכיב מרע דברי הכל אין אדם עושה קנוניא על ההקדש ולא חששו לחילוקו של הר"ן. אבל אי קשיא הא קשיא כיון דבתר הכי אסיקנא אלא הכא בשאלה דהקדש קא מיפלגי הוה ליה למיפסק הכי אי משום דמסקנא הוא ואי משום כיון דלישנא דקאמר עד כאן לא פליגי אלא בבריא וכו' לא אתמר אלא לדחויי דלא תיקום דרב הונא כתנאי והאי לישנא אתמר בפשיטותא עליה איכא למיסמך וכיון דלהאי לישנא הוה ליה ר"א כב"ש ורבי יהושע כב"ה הוה ליה למיפסק כר' יהושע ולא כר"א דשמותי הוא. וי"ל שסובר רבינו דכיון דרב הונא נקט שכיב מרע משמע דלא אמרה אלא בשכיב מרע אבל בבריא אדם עושה קנוניא על ההקדש ודרב הונא הלכתא היא דהא ליכא אמורא דפליג עליה ומאי דאסיק אלא בשאלה דהקדש קא מיפלגי לא לדחויי לישנא קמא דהמריך ע"כ לא פליגי אלא בבריא אבל בשכיב מרע דברי הכל אין אדם עושה קנוניא על ההקדש אלא לדחויי לישנא דהוה בעינן למימר בבריא כ"ע לא פליגי דאדם עושה קנוניא על ההקדש והכא בנדר שהודר ברבים או על דעת רבים ודחיק ליה דא"כ אינו מועיל מיבעי ליה כלפי זה אמר אלא אפשר לאוקמי באוקמתא אחריתי בר מקמייתא דמפלגא בין בריא לשכיב מרע דאיכא למימר דבשאלה דהקדש קא מיפלגי אבל לעולם אוקמתא קמייתא קושטא היא. ואם תאמר אפי' לאוקמתא קמייתא איכא למיתמה אדרב הונא גופיה אמאי שבק ר' יהושע ונקט כר"א דשמותי הוא. וי"ל משום דרשב"ג אתי כר"א דאמר אף הערב לאשה בכתובתה וכו' ומדקאמר אף משמע בהדיא דפשיטא ליה דבהקדש חיישינן לקנוניא וקי"ל כל מקום ששנה רשב"ג במשנתנו הלכה כמותו:

יח ומ"ש עוד רבינו וכן אינו נאמן לומר אחר שהקדיש מנה לפלוני חוב עלי וכו'. ומ"ש בד"א בבריא אבל חולה שהקדיש כל נכסיו וכו'. אמימרא דרב הונא כתב הרב ר' יצחק אלפס דסוף בתרא ודוקא דאיכא בידיה שטרא דמקיים אבל היכא שטרא בידיה ולא מקיים אמר תנו קיימיה לשטריה לא אמר הנו אין נותנין מ"ט אדם עשוי שלא להשביע את עצמו והוא הדין היכא דליכא שטרא בידיה אי אמר תנו נותנין עכ"ל. ותמהו עליו אף כשאמר תנו היאך נותנין לגבות מהמשועבדים להקדש בלא שטר מקויים ותירץ הרמב"ן דכיון דאיכא שטרא בידיה אי אמר תנו קיימיה והוה ליה שטר מקויים וכן כתב בספר התרומות שער ארבעים ושנים סי' ד' בשם הראב"ד ונתן טעם לדבר דזיוף לא שכיח וקיום שטרות דרבנן ורבינו מפני תמיהא זו על הרב ר"י אלפס כתב דהכא במאי עסיקינן שבשעה שהקדיש הודה מה שהודה אבל אחר שהקדיש לא דלא גרע הקדש מהדיוט דאין יכול לחוב להם בהודאתו וזהו שכתב ואמר בשעה שהקדיש מנה לפלוני בידי נאמן וכו' ואם אחר שהקדיש אמר תנו אין שומעין לו וכו' ומעתה נסתלק מעל רבינו מה שכתב הראב"ד על מה שכתב רבינו ואמר בשעה שהקדיש אמר אברהם ואפי' אחר שהקדיש כל אדם נאמן ואם אחר שהקדיש אמר תנו לא נתברר אגלי עכ"ל, שרבינו הוכרח לכתוב כן כדי לתרץ התמיהא שתמהו על הרב ר"י אלפס. ומ"ש הראב"ד שבשעה שהקדיש כל אדם נאמן י"ל דהתם דוקא תוך כדי דיבור אבל אחר כדי דיבור לא אבל שכיב מרע אפילו אחר כדי דיבור ובלבד שיהא עדיין עסוק בענין הקדש: ועל מ"ש הרב ר"י אלפס דאפי' ליכא שטרא בידיה אם אמר תנו עושים תמהו דהא מלוה

על

הרדב"ז

יח וכן אין נאמן לומר אחרי שהקדיש וכו'. פשוט הוא שאם אמר כן קודם שהקדיש שהוא נאמן ולא חל ההקדש על אותו מנה או על אותו כלי: ואפילו היה שטר ביד בע"ח וכו'. דאמרינן לעיל הקדש מפקיע מידי שעבוד אלא גובה כדרך שגובין כל שאר בעלי חובות מן הקדש שפודין אותו על מנת ליתן לבע"ח את חובו כדאמרינן לעיל:

יט בד"א בבריא אבל בחולה שאמר בשעה שהקדיש וכו'. השיג עליו הראב"ד ז"ל ואפילו אחר שהקדיש דבשעה שהקדיש כל אדם נאמן. ואיברא דקשיא מדידיה אדידיה דלעיל כתב וכן אין נאמן לומר אחר שהקדיש מנה לפלוני חוב עלי וכו' משמע אחר שהקדיש אינו נאמן אבל בשעה שהקדיש נאמן וכן בדין שהרי אין כאן קנוניא כיון שאמר כן בשעה שהקדיש והכא כתב אבל בחולה שאמר בשעה שהקדיש מנה לפלוני וא"כ מאי היכא בין בריא לחולה. ותו אי בשעה שהקדיש אמר כן מאי צריכין לטעמא שאין אדם עושה ערמה על ההקדש. ובעל מגדל עוז העתיק לשון רבינו יהוסף הלוי ז"ל להשמיענו כי רבינו ז"ל סובר כסברת רבו ז"ל אבל אכתי קשה מדידיה אדידיה וגם אין סברא לומר דשכיב מרע יעשה קנוניא על ההקדש אפילו אחר שהקדיש וכן השיג הראב"ד ז"ל ובמה שכתב לבסוף ואם אחר שהקדיש אמר תנו לא נתברר אגלי ע"כ. לפיכך אני אומר דשלשה זמנים יש קודם ההקדש או בשעת ההקדש תוך כדי דבור או לאחר ההקדש, ובשעת ההקדש בתוך כדי דבור יש חילוק בין בריא לשכיב מרע דבבריא כיון שהקדיש שוב אינו נאמן לומר מנה לפלוני בידי דחיישינן לקנוניא אבל בשכיב מרע שאמר כך בשעת ההקדש או תוך כדי דבור נאמן שאין אדם עושה קנוניא על ההקדש ואם אמר תנו נותנין כדמפרש ואזיל אבל לאחר כדי דבור חל הקדש על כל הנכסים ומה שאמר אח"כ מנה לפלוני בידי מיהדר קא הדר ביה כדמפורש בדברי רבינו יהוסף הלוי ז"ל: ואם אחר שהקדיש אמר תנו וכו'. כתב הראב"ד ז"ל אם אמר מנה פקדון הוא אינו צריך פדיון ע"כ. נראה לי שאין רבינו חולק על זה דדברי שכיב מרע ככתובים וכמסורים דמו ופקדון כל היכא דאיתיה ברשותיה דמאריה איתיה והכי דלא לוסיף עלה. וכן נראה ממה שכתב רבינו יהוסף הלוי ז"ל וז"ל הכא נמי לענין ש"מ שהקדיש כל נכסיו ואמר תנו מנה לפלוני שיש לו בידי היכא דאמר לה בשעה שהקדישן הוא דאכתי ניכסי דידיה ניהנו ולא דהקדש דומיא דהא דרב ושמואל אבל היכא דאמר לה לאחר שהקדישן דמכי אקדיש ודאי לאו ניכסי דידיה ניהנו אלא דהקדש אע"ג דאמר תנו אין נותנין אלא א"כ נקיט שטרא בידיה ואיקיים דאית ליה להכוא פלניא למטרף מן ההקדש כי היכי דאית ליה למטרף מן הלוקח וכו' וכיון דתלי טעמא דנכסי לאו דידיה ניהנו אלא דהקדש נכסי דפקדון לא חייל עלייהו הקדש. ומה שכתב הרב ז"ל דאית ליה להכוא פלניא למטרף מן ההקדש היינו שפודה את ההקדש בדבר מועט וגובה חובו שאין הקדש יוצא בלא פדיון וזהו שכתב רבינו וגובה מן הפודה ולא מן ההקדש:

מי

לחם משנה

היכא דאמר כן בשעה שהקדיש אבל מתני' גירסא הכא אחר שהקדיש וחיישינן לקנוניא. מיהו לזה י"ל דהיכא דאמרו בשעה שהקדיש מדלא אמרו אחר שהקדיש חיישינן לקנוניא אבל גירושין אע"פ שעשאן אחר שהקדיש הרבה אין הוכחה במעשיו דנחוש לקנוניא כמו באמירה שיש להוכיח דיש קנוניא בדבריו מדלא אמר כן בשעה שהקדיש. אבל מ"מ קשה הסוגיא דפרק שבועת הדיינין דמקשה מרב הונא על מתני' דנשבעין להקדש דהא אין אדם עושה קנוניא על ההקדש דמאי קושיא רב הונא לא קאמר הכי אלא כשאמרו בשעה שהקדיש אבל מתני' איירי שהודה אחר שהקדיש. מיהו לזה יש לומר ג"כ דמתני' שהמשנה מיתניא אפילו שהודה הלוה כן בשעה שהקדיש ומ"מ אי מה שכתב רבינו ז"ל חילוק זה הוא מטעם הקושיא שהקשו על הרי"ף ז"ל כדכתב הרב בעל כ"מ ז"ל לא היה לו להפריז על המדה ולומר דאפילו שיש בידו שטר מקוי"ם ואמר תנו אם היה אחר שהקדיש לא מהני כלל דמי שתמה על הרי"ף ז"ל לא תמה על כך אלא היכא דאין בידו שטר מקויים אבל אם יש בידו שטר מקויים אפילו לא אמר תנו דין הוא שדבריו יועילו לפוטרו משבועה וכ"ש היכא דאמר תנו:

יט נשבע וגובה מן הפודה לא מן ההקדש וכו'. הר"א ז"ל בהשגות אם מנה פקדון הוא אין צריך פדיון ופשוט הוא דמעולם לא חל ההקדש עליו וכיוצא בזה תירץ הרמב"ן ז"ל בעד הרי"ף ז"ל דקאמר שאפילו היכא דליכא שטרא אם אמר תנו נותנין דאיירי במנה של פדיון דמשלם לא חל ההקדש עליו ולא הוי גובה מנכסים משועבדים:

בר"א

מגדל עוז

כתב הראב"ד ז"ל ואפי' אחר שהקדיש וכו'. ועל מ"ש נשבע וגובה מן הפודה ולא מן ההקדש כתב אם אמר מנה פקדון הוא שאינו צריך פדיון עכ"ל: ואני אומר הלכה זו רמוזה בערכין פ' שום היתומים (דף כ"ג) ושנויה במסכת שבועות פ' שבועות הדיינין (דף מ"ב) ומשולשת ומפורשת סוף בתרא (דף קע"ד) ורב הונא עיקרה דאמר רב הונא שכיב מרע שאמר מנה לפלוני בידי נאמן ומייתי עלה דרב ושמואל דאמרי תרוייהו שכיב מרע שאמר מנה לפלוני בידי אמר תנו נותנין לא אמר תנו אין נותנין ושקיל וטרי עלה טובא ואסקה כדברי ר"מ ור"מ ז"ל משם קבעה כאן על הסדר האמור שם וכפי מסקנת התלמוד וכאשר קבלה לפירוש מפי רבינו יוסף רבו ז"ל דפירש דברי רב הונא בשעת מיתה דוקא והאריך בפירוש הלכה יפה עד שפסק הדין וז"ל נקיטינן השתא לענין שכיב מרע שהקדיש נכסיו ובשעה שהקדישן אמר מנה לפלוני בידי שאם אמר תנו ודאי נותנין בין נקיט ההוא פלניא שטרא בין לא נקיט שטרא הואיל ובשעה שהקדישן קאמר לה ואם לא אמר תנו אי קא נקיט שטרא ואיקיים אע"ג דלא אמר תנו נותנין ואי לא נקיט שטרא אי נמי נקיט שטרא ולא איקיים כיון דלא אמר תנו אין נותנין ודוקא היכא דאמר לה בשעה שהקדישן אבל אי אמר לה אחר שהקדישן אע"ג דאמר תנו אין נותנין דהא אמרי' לעיל פ' מי שמת גבי תורם במקום איבעיא להו הקדיש כל נכסיו מהו ועלתה בתיקו וקי"ל דכל תיקו דממונא חומרא לתובע וקולא לנתבע והא מכיון דאקדשינהו קנינהו הקדש וכי בעי למיהדר השתא הוא דבעי למיהדר ולא מצי למיהדר ביה אלא בראיה ברורה וכיון דאי בעי למיהדר לא מצי הדר ביה כי אמר תנו מנה לפלוני שיש לו אצלי אין נותנין דאמרינן האי מהדר קא הדר ומשום הכי קאמר בשתא תנו מנה לפלוני שיש לו בידי הלכך הא דאמר רב הונא שכיב מרע שהקדיש כל נכסיו ואמר מנה לפלוני בידי נאמן ואוקימנא בדנקיט שטרא ואיקיים דשמעת מינה דטעמא דלא אמר תנו הוא דבעינן דנקיט שטרא ואיקיים הא אמר תנו אע"ג דלא נקיט שטרא נמי נאמן ונותנין לא מתוקמא אלא בדאמר לה בשעה שהקדישן ודיקא נמי מדקא מדמינן לה להא דרב ושמואל דאמרי תרוייהו שכיב מרע שאמר מנה לפלוני בידי אמר תנו נותנין וכו' דהתם נכסי דידיה ניהנו ומנכסי דידיה הוא דאמר תנו הכא נמי לענין שכיב מרע שהקדיש כל נכסיו ואמר תנו מנה לפלוני שיש לו בידי היכא דאמר לה בשעה שהקדישן הוא דאכתי נכסי דידיה ניהנו ולא דהקדש דומיא דהא דרב ושמואל אבל היכא דאמר לה לאחר שהקדישן דמכי אקדיש ודאי לאו נכסי דידיה ניהנו אלא דהקדש אע"ג דאמר תנו אין נותנין לו אלא א"כ נקיט שטרא בידיה ואיקיים דאית ליה לההוא פלניא למטרף מן ההקדש כי היכי דאית ליה למטרף מן הלוקח ולענין הא דרב ושמואל דאמרי

שכיב

ב מי שיצא עליו קול שהפקיר את נכסיו או הקדישן או החרימן אין חוששין לו עד שתהיה שם ראיה ברורה:

פרק שמיני

א [א]בחמשה עשר באדר בית דין נפנין לחפש ולבדוק על צרכי צבור ועל עניני ההקדשות. ובודקין עליהן ודורשין וחוקרין ופודים את ההקדשות ואת החרמין וגובין את הערכין ואת הדמים מכל החייב בהן כדי שיהיה כל העם עתיד ליתן תרומת השקלים לחזק את בית אלהינו: ב [ב]אין פודין את ההקדשות אלא בשלשה בקיאין. וכן כשגובין מטלטלין שממשכנין מחייבי ערכין שמין אותן בשלשה. וכשמעריכין בהמה וכיוצא בה משאר מטלטלין שמין אותה בשלשה. אבל כשמעריכין את הקרקעות או אם הוזקקו לגבות ערכי אדם מן הקרקע שלו אין מעריכין אותן אלא בעשרה ואחד מהן כהן שהרי כהן כתוב בפרשה. וכן האומר דמי עלי או דמי פלוני עלי או דמי ידי או רגלי עלי כששמין אותו כמה הוא שוה או כמה דמי ידו או רגלו ששמין בעשרה ואחד מהן כהן: ג כשפודין ההקדשות מיד ההקדש בין שהיו קרקעות או מטלטלין מכריזין עליהן בפני כל הבאין לפדות. אמר אחד הרי הן שלי בעשר סלעים ואמר אחד בעשרים ואמר אחד בשלשים ואמר אחד בארבעים ואמר אחד בחמשים חזר בו של חמשים לבדו ממשכנין מנכסיו עשר ונותנין אותן ההקדשות לזה שנתן ארבעים ונמצא ההקדש נוטל חמשים עשר מזה וארבעים מזה. חזר בו אחרי כן של ארבעים ממשכנין מנכסיו עשר ונותנין את ההקדש לבעל השלשים וכן עד הראשון. חזר בו הראשון שנתן עשר מכריזין על ההקדש פעם שניה ומוכרין אותו אם נפדה בפחות מעשר נפרעין משל בעל העשר את המותר: ד *במה דברים אמורים כשחזרו זה אחר זה. אבל חזרו כולן כאחד משלשין ביניהם בשוה. כיצד אמר הראשון הרי הוא שלי בעשר ואמר השני בעשרים ואמר השלישי בארבעה ועשרים וחזר בו השלישי והשני כאחד נותנין אותו לראשון בעשר. וממשכנים מנכסי השני בשבע ומנכסי שלישי בשבע ונמצא ההקדש גובה ארבעה

[א] סמ"ג עשין קלב: [ב] כלשון בסמ"ג שם:

כסף משנה

על פה היא ואינה גובה מהמשועבדים וכתב הרמב"ן דטעמא משום דאמרינן דאיהו ודאי קושטא קאמר ולא משקר והוי כמי שהוציא מלוה לפנינו שטר מקויים אי נמי במודה במנה פקדון או בקרקע והמקום ידין אותו עכ"ל. וכמ"ש רבינו ואמר בשעה שהקדיש נתיישב יפה וזהו שכתב לפיכך אמר תנו אותה נוטל בלא שבועה והיינו בין שיש בידו שטר שאינו מקויים בין שאין בידו שטר כלל ומהטעם שכתב שאמר כן בשעה שהקדיש:

ב מי שיצא עליו קול וכו':

פ"ח א בחמשה עשר באדר ב"ד נפנין לחפש וכו'. ברים שקלים תנינו באחד באדר משמיעין על השקלים ועל הכלאים וכו' ובט"ו בו מתקנין את הדרכים ואת הרחובות ואת מקוואות המים ועושים כל צרכי הרבים ובירושלמי אלו הם צרכי הרבים פודים ערכין וחרמין והקדשות וכו':

ב אין פודין את ההקדשות אלא בשלשה בקיאין וכו' עד שמין בעשרה ואחד מהם כהן. משנה וגמרא בפ"ק דסנהדרין (דף ט"ו):

ג כשפודים ההקדשות וכו': אמר אחד הרי היא שלי בעשר סלעים כו'. משנה פ"ז דערכין (דף כ"ז). ומ"ש בד"א שחזרו זה אחר זה וכו', שם בגמרא אמר רב חסדא לא שאנו אלא שבן ארבעים עומד במקומו אבל אין בן ארבעים עומד במקומו משלשין ביניהם תנן חזר בו של ארבעים ממשכנין (מנכסיו) עד עשר אמאי ליתן בר חמשין בהדיה וכו' אמר רב חסדא ל"ק כאן בבת אחת כאן בזה אחר זה ופירש"י ל"ש דאין ממשכנין מנכסי בן חמשים אלא עשר סלעים אלא שבן ארבעים במקומו עומד ואינו הוזר בו אבל חזר בו בן ארבעים משלשין העשרים סלעים הפחותים מחמשים ועד שלשים דבן חמשים יתן ט"ו ובן מ' יתן ה' דהא בלותם עשר שאמר בן חמשים יתר על בן מ' לא שייך בר מ' בהדיה בפסידא דהנך עשר שהוסיף בן מ' על בן שלשים דבר חמשין נמי איגלי במ' דים בכלל חמשים ארבעים וכו'. חזרו בהן בבת אחת משלשין ביניהם כדרב חסדא ומתני' כגון שחזרו בהם בזה אחר זה דהשתא אמר בר חמשין לגזבר כי הדרי בי שבקי לך בר ארבעין עכ"ל:

ד ועל מ"ש רבינו כיצד אמר הראשון היא שלי בעשר וכו': כתב הראב"ד א"א אע"פ שאמרו משלשין ביניהם לפי הגמ' וכו'. פירש"י כפירוש הראב"ד ולשון משלשין ביניהם מוכיח כדברי רבינו וכמו שהודה הראב"ד. ומה שהקשה מדאקשינן עליה דרב חסדא וליתיב בר חמשין בהדיה י"ל לדעת רבינו דמעיקרא כי הוה ס"ל דאמר רב חסדא לא שאנו אלא שבן מ' עומד במקומו וכו' הא מפרשים דה"ק אם אין בן מ' עומד במקומו משלשין ביניהם דבן מ' לא ישלם עשר אלא ה' בלבד ובן חמשים ישלם ה' שהוא מצורף בהם עם של בן מ' מלבד העשר שחייב בהם הוא לבדו דמשלשין היינו שמשלמין בשוה למנין העשר שהם משותפים בהם בלבד לא למנין העשר שמתחייב בהם

הרדב"ז

ב מי שיצא עליו קול וכו'. פ' המגרש ברייתא הקדים פלוני נכסיו הפקיר פלוני נכסיו אין חוששין להם:

פ"ח א בחמשה עשר באדר וכו'. משנה במסכת שקלים:

ב אין פודין את ההקדשות אלא בשלשה וכו'. בפ"ק דסנהדרין ההקדשות בשלשה הערכין המטלטלין בשלשה ר' יהודה אומר אחד מהן כהן והקרקעות תשעה וכהן ואדם כיוצא בהן ולא קי"ל כר' יהודה דאמר ואחד מהם כהן ואע"ג דמסקינן לרבנן בקושיא קי"ל כרבנן דלא בעי כהן ואמרינן הקרקעות תשעה וכהן ואדם כיוצא בהם מנא הני מילי אמר שמואל עשרה כהנים כתיבי בפרשה חד לגופיה הנך הוי מיעוט אחר מיעוט ואין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות אפילו תשעה ישראל וכהן אחד ואמר ר' אבהו באומר ערכי עלי בא לגבות ממנו מטלטלין בשלשה קרקעות בעשרה:

וכן האומר דמי עלי וכו'. היינו דאמרינן ואדם כיוצא בהם דשומת האדם והקרקעות לא תהיה אלא בעשרה ואחד מהן כהן והטעם שאין הכל בקיאין בשומת האדם והקרקעות ולכן צריך עשרה ואחד מהן כהן:

ג כשפודין את ההקדשות מיד ההקדש וכו'. פרק המקדיש שדהו משנה כלשון רבינו:

ד בד"א כשחזר זה אחר זה וכו'. שם בברייתא חזרו כלם כאחד משלשין ביניהם והא תנן ממשכנין מנכסיו עד עשר לא קשיא כאן בבת אחת כאן בזה אחר זה והראב"ד פירש משלשין כמבואר בדבריו וכן פירש"י ז"ל אבל לישנא דמשלשין ביניהם משמע כדברי רבינו. וא"ת לקה מדת הדין שיפסיד בעל הארבעים כבעל החמשים וכן בעל השלשים כאשר הקשה הראב"ד ז"ל. וי"ל כיון שהסכימו כלם לחזור בבת אחת משמע דבעל השלשים ובעל הארבעים הסכימו לבעל החמשים בחזרה ונעשו כלן שותפין בהפסד ולפיכך משלשין ביניהם והא דשקיל וטרי תלמודא עלה דהא דאמר רב חסדא לא שנו אלא שבן ארבעים עומד במקומו אבל אין בן הארבעים עומד במקומו משלשין ביניהן ומותבינן עלה ממתני' היינו מקמי דס"ד דאין חלוק בין חזרו בהם זה אחר זה או שחזר בהם בבת אחת אבל בתר דאסיקנא אלא אמר רב חסדא לא קשיא כאן

השגת הראב"ד

*במה דברים אמורים כשחזרו זה וכו' וממשכנים אותו מנכסי שני בשבע. א"א אע"פ (שאמרו) שהם משלשין ביניהם לפי הגמרא אין נראה כפירושו דהא אקשינן עליה דרב חסדא חזר בו של ארבעים ממשכנין אותו עד עשר ואמאי ליתיב בן חמשים בהדיה ואם כפירושו שמשוין ביניהם שהמגיע למרבה אמאי מקשינן ליתיב בר חמשין בהדיה והלא שוין הן זה בעשר וזה בעשר אלא משלשין ביניהם שמשוין את המרבה לממעיט והמרבה שחזר בו נותן חלק בחזרת הממעיטים מהלכה והטעם שגם הוא כשאמר חמשים הארבעים בכללן ונמצא שניהם חוזרין בעשר שהוסיפו על בן שלשים לפיכך ע חמשים וכן ארבעים משלימין אותן העשר וכן כל אחת שיוסיף עם המרבה משלים עד המגיע אבל לא המגיע עד המרבה:

משנה למלך

פ"ח ב אין פודין את ההקדשות אלא בג' בקיאים כו'. לא ביאר רבינו עבדים אי סגי בג' או בעינן עשרה ובירושלמי פ"ק דסנהדרין ובפרק הקורא עומד איתא דסגי בג' וכ"כ התוספות בפ' הקורא עומד (דף כ"ג) אך מדבריהם פ"ק דסנהדרין (דף ט"ו) נראה דס"ל דאף בעבדים בעינן עשרה יע"ש:

סליקו להו הלכות ערכין וחרמין בס"ד

לחם משנה

פ"ח ד בד"א כשחזרו זה אחר זה כו'. הרב בעל כ"מ ז"ל תירץ לדעת רבינו ז"ל דהמקשה היה סבור כדעת הר"א ז"ל וכפירוש רש"י ז"ל דמשוה מרבה לממעיט והמרבה נותן חלק בחזרת הממעיט והמתרץ כשתירץ לו חילוק דבבת אחת משמע משום שהם שותפין לכך קאמר דחולקים. וקשה דאמאי מוקי מתני' בזה אחר זה אפילו בבת אחת מאי מיירי מתני' דכיון דיש חילוק בין זה לזה עשר בין שהוא בבת אחת בין שהוא בזה אחר זה יפרעו באופן אחד דבזה אחר זה יפרעו כל אחד עשר וכן בבת אחת כיון שהם שותפין יפרע כל אחד עשר ואין חילוק בין בת אחת לזה אחר זה

מגדל עוז

שכיב מרע שאמר מנה לפלוני בידי כיון דאיפסיקא הלכתא לקמן דמלוה על פה גובה מן היורשין בין נקיט שטרא בין לא נקיט שטרא אי אמר תנו נותנין ואי לא אמר תנו אי נקיט שטרא ואוקיים נותנין ואי לא נקיט שטרא כיון דלא אמר תנו אלא מנה לפלוני בידי הוא דאמר בלחוד אין נותנין משום דחיישינן דילמא שלא להשביע את בניו הוא דאיכוון עכ"ל, נמצאו כל דברי ר"מ ז"ל כדברי רבו ז"ל מפורשים ומה שחידש הראב"ד ז"ל בסוף אם היו פקדון כבר כתבתי כמה פעמים בזה החבור שאין כותב הוא אלא מה שהוא מפורש בגמ' ולכך קראו משנה תורה וזה נכון בכל דבריו ובנדון שלפנינו העיקר אגלי לסייעו מה שאמרו הלכה רווחת דברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין דמו ואפילו לגבוה כמסירתו להדיוט ולאחר דבריו דבור לאו כדבור דמי: מי שיצא עליו קול עד סוף הפרק. פרק המגרש (דף פ"ט):

פ"ח בחמשה עשר באדר כו' עד בית אלהינו. בירושלמי במסכת שקלים: אין פודין את ההקדש כו' עד את המותר. במס' ערכין פרק המקדיש (דף כ"ז): במה דברים אמורים כשחזרו זה אחר זה אבל אם חזרו כולן כאחד וכו' וכן אם חזרו שלשתן כו' עד על דרך זה לעולם: כתב הראב"ד ז"ל אע"פ שכן משלשין לפי הגמ' וכו' עד וכן כל אחת שיוסיף עם המרבה משלים עד הממעיט אבל לא הממעיט עד המרבה עכ"ל: ואני אומר שפירוש ההוא רש"י ז"ל פירשו באורך ומאותו הטעם עצמו שכתב הראב"ד ז"ל שהמרבה נעשה שותף לממעיט בתוספת שלו ומ"מ מה שפירש ר"מ ז"ל כאן כך פירש בפירוש המשניות שלו ופירוש מקובל הוא ביותר ולשון משלשין הכי משמע טפי ומה שהקשה הראב"ד ז"ל יש לי לתרץ ואפרשנה יפה והכן כי פרק המקדיש נשנית המשנה כלשון ר"מ ז"ל בתחלה ובגמ' (דף כ"ז:) אמר רב חסדא עלה לא שנו אלא שבן ארבעים עומד במקומו כלומר

כאן בבת אחת כאן בזה אחר זה ומתני' בזה אחר זה ורב חסדא בבת אחת הילכך משלשין ביניהם כיון שחזרו כלם בבת אחת הרי הם כשותפין וכדכתיבנא וכל דוכתא דאמרינן משלשין ביניהם הוי פירושיה כדברי רבינו משלשין ביניהם בשוה וכן פירשה רבינו בפירוש המשנה:

בכסף בן ל' לבדו ואין לבן מ' חלק עמו וכי אסיקנא כאן בבת אחת וכו' אמריק דכי חזרו בכסף בבת אחת הרי כולם שותפים בכל ההפסד ואין לזה יתרון על זה הילכך משלשין ביניהם דהיינו שמשלמין כל אחד כמו חבירו בשוה ממש שמסייעים זה לזה אבל בזה אחר זה אין בן חמשים מסייע לבן מ' כלל ולא בן מ' לבן שלשים:

ארבע ועשרים. וכן אם חזרו שלשתן כאחת ונמכר ההקדש בשלש. ממשכנין מנכסי כל אחד משלשתן שבע סלעים וכן על דרך זו לעולם: ה הבעלים קודמין לכל אדם מפני שהם מוסיפין חומש. ואין מוסיפין חומש על עלוין של שאר הפודים אלא על מה שנתנו הם תחלה. כיצד אמרו הבעלים הרי זה שלנו בעשרים ובא אחר ואמר הרי הוא שלי בעשרים הבעלים קודמין מפני שהן מוסיפין חומש ונותנין חמש ועשרים. בא אחד ואמר הרי הוא שלי באחת ועשרים אם שתקו הבעלים ולא הוסיפו כלום מוכרין אותה להם בחמש ועשרים. *ואם הוסיפו הבעלים על עשרים ואחת אפילו פרוטה אחת הרי אלו נותנין שש ועשרים ופרוטה אחת. אחת ועשרים ופרוטה שנתנו מעצמן וחמש שהן חייבין בו משום חומש המתן שנתנו תחלה. וכן אם בא השני ואמר הרי הוא שלי בעשרים ושתים. ובא שלישי ואמר בעשרים ושלש. ובא רביעי ואמר בעשרים וארבע. ובא החמישי ואמר בעשרים וחמש. והוסיפו הן על העשרים וחמש אפילו פרוטה אחת כופין אותן ליתן שלשים ופרוטה. חמש ועשרים ופרוטה שנתנו מעצמן. וחמש מחומש שהן חייבין בו. לפי שאין הבעלים מוסיפין חומש

השגת הראב"ד

*ואם הוסיפו הבעלים עד עשרים ואחת. א"א זה הדבר כמה הוא זר בעיני ורחוק מדעתי וזו הפרוטה מה טיבה אם הבעלים משוין בקרן עם הזרים שגם הם מוסיפים דינר תוספת הפרוטה יתירה מה צורך הרי הוא שוה עמהן בקרן והומש מן החומש הרי תכון המשנה כדין ומה צורך עוד לתוספת פרוטה ולא אמרו הגמרא זו התוספת של פרוטה אלא על הסוף אמר אחד בעשרים וחמש הבעלים נותנין שלשים ועל זה הקשו בגמרא ולימא אתא גברא בהריקין פירוש זה שאמר בעשרים וחמש דינר בא במקומי בשלמא בהנך אחרים כיון דבצרי מיניה אמרינן ליה הב מאי דאמרי אינהו והוסיף חומש על דהוכך אלא השתא דאיכא האיך לימא להו בא זה במקומי וקחו ממני עשרים וחמש סלעים ושני ליה דאמור בעלים עשרים סלעים ופרוטה וכי אמר האיך עשרים וחמש בצר ליה פרוטה וחומשא ממה דאמור בעלים מש"ה אמרינן ליה הב קרנא כדאמר האיך והוסיף חומשא על דהוכך דהוי שלשים ופרוטה וחומשא וכיון דלא הוי דינר לא דק:

ה הבעלים קודמין לכל אדם וכו'. שם במשנה ואקשינן עלה ולימרו הבעלים אתא גברא בהריקין ואמאי כופין את הבעלים לתת שלשים לימרו כבר בא אדם במקומי לתת חמש ועשרים כאשר הייתי אני נותן ומהדר דאמור בעלים דינר וליתני דינר לא דק ולא והא קתני אם ירצו הבעלים ליתן שלשים ואחד ודינר הבעלים קודמים אלא אמר רבא דאמור בעלים פרוטה ולא דק. סובר הראב"ד ז"ל דלא קאי שקלא וטריא אלא אסיפא דמתני' דאמר אחד בחמש ועשרים הבעלים נותנים שלשים ואוקי לה רבא ואמור בעלים פרוטה ומשום דבעי ליה הקדש פרוטה וחומשא. ואיברא דקושיא דלימרו הבעלים אתא גברא בהריקין לא קאי אלא אסיפא והיכן רבא דהאמור בעלים פרוטה כלומר בתחלה דבורו עשרים ופרוטה וכן פירש"י ז"ל דהאמור בעלים ברישא ובפרוטות לא דק ע"כ. וקשיא לי על שיטה זו דלקשה מדת הדין אע"ג דאמר בתחלה עשרים ופרוטה אמאי נותן שלשים כיון שלא קבל עליו החמש ועשרים הרי לא היה לו ליתן אלא חמש ועשרים ופרוטה וחומש פרוטה. ותו דהאי בבא להו באנפי נפשה היא וארישא קאי דתנן בעלים אומרים בעשרים וכל אדם אומרים בעשרים וכו' והיכי נימא דאוקמתיה דרבא קאי אסיפא ולא ארישא ותו דאין דרך הבעלים לפתוח בתחלה בעשרים ופרוטה אלא בחשבון שלם. לפיכך הנכון אצלי מה שפירש רבינו דאוקמתיה דרבא אכולה מתני' קאי ולא אמר בתחלה פרוטה אלא אחר מה שהוסיפו אחרים הוסיף עליהם פרוטה נמצא שקבל עליו מה שנתנו אחרים ועוד פרוטה. ואע"ג דקושיין הוי עלה דסיפא אירוליה דרבא קאי אכולא מתני' שהוסיף פרוטה על מה שנתנו אחרים והשתא ניחא מה שקשה לפי שיטת הראב"ד ז"ל דוק ותשכח דשיטת רבינו היא נכונה וקרובה אל הדעת והסברא כנ"ל:

בר"א

ה הבעלים קודמים לכל אדם וכו'. משנה שם. ומ"ש ואין מוסיפין חומש על עילויין של שאר הפודים וכו'. שם במשנה אמר הרי היא שלי בכ"א הבעלים נותנים כ"ו בכ"ב הבעלים נותנים כ"ז בכ"ג הבעלים נותנים כ"ח בכ"ד הבעלים נותנים כ"ט בכ"ה הבעלים נותנים שלשים שאין מוסיפין חומש על עלויו של זה אמר אחד הרי היא שלי בכ"ו אם רצו הבעלים ליתן ל"א ודינר הבעלים קודמים ואם לאו אומרים לו הגיעתך ובגמרא בכ"ה נותנים שלשים ולימרו הבעלים אתא גברא בהריקין דאמור בעלים (דינר וכו' דאמור בעלים) פרוטה ולא דק. ואיתא תו בגמרא אם רצו הבעלים ליתן ל"א ודינר רצו אין לא רצו לא אמרי אתא גברא בהריקין וכו' ודינר ה"ד דאמר בכ"א הבעלים קודמים ואם לאו אומרים לו הגיעתך. ופירש"י אתא גברא בהריקין במקומנו שרוצה ליתן כמותנו. דאמור בעלים ברישא דינר יותר על עשרים דמטי תוספתא דקרן וחומש לכ"ה ודינר ואי יהבינן להאי איכא פסידא להקדש. דאמור בעלים ברישא פרוטה ופרוטה לא דק. ומפרש רבינו דמאי דאמר בגמרא דאמור בעלים פרוטה ולא דק היינו לומר דכי תנן הבעלים נותנים עשרים ושש היינו דוקא כשאמר הלה בכ"א אמרו הבעלים בכ"א ופרוטה אבל אם שתקו הבעלים אין נותנים אלא עשרים ושש. ולפי פירוש זה אתי שפיר מאי דקתני שאין מוסיפין חומש על עלויו של זה שאע"פ שהבעלים אמרו בכ"א ופרוטה הוה אמינא דמוסיפין חומש גם על העילוי קמ"ל שמאחר שלא אמרו כן מעצמם אלא מחמת שהעלה זה אין מוסיפין חומש על אותו עילוי והנו שאמרו ולא דק כלומר לא הם תנא לומר דכשאמרו הבעלים בכ"א ופרוטה עסקינן דממילא משמע מדאצטריך לאשמועינן שאין מוסיפין חומש על עלויו של זה וכדאמרן: וכתב הראב"ד א"א זה הדבר כמה הוא זר בעיני ורחוק מדעתי וכו'. ואני אומר שמה שהקשה תוספת הפרוטה יתירה מה צורך וכו' י"ל לדעת רבינו דאורחא דמילתא נקט שאין דרך כשאחד מוסיף על חבירו שיאמר הלא הרי היא שלי במה שאמרת בלי תוספת. ומה שאמר ולא אמרה הגמרא התוספת של פרוטה אלא על הסוף וכו' י"ל שהם הוכרחו לומר כך משום קושיא דהא אתא גברא בהריקין ומהם נשמע לרישא דכולה מתני' בחד גוונא מיירי:

ומ"ש

לחם משנה

זה אלא כשאין ביניהם חילוק שוה דרך משל כשהאחד אמר ארבעים וחמש והאחד אמר ארבעים והאחד שלשים דבזה אחר זה נשכר מי שאמר ארבעים וחמש שאינו מפסיד אלא חמש אבל כשהוא בבת אחת נפסד דיש בין מי שאמר שלשים לארבעים וחמש ט"ו ומשלמים אותם בין מי שאמר ארבעים ומי שאמר ארבעים וחמש שמגיע לכל אחד ז' והגי וכן על זה הדרך. ולכך רבינו ז"ל כששם המשל כשחזרו כל אחד שם המשל בזה האופן שהשלישי אמר בארבע ועשרים שאם היה בזה אחר זה לא היה מפסיד השלישי אלא ארבע ועתה מפסיד שבע אבל אם היה חילוק ביניהם שוה כמתני' אין הפרש שיהא בבת אחת או בזה אחר זה. בשלמא לפירוש רש"י ז"ל והרא"ש ז"ל אע"פ שיהיה ביניהם חילוק שוה כמתני' יש חילוק דבזה אחר זה נפסד מי שאמר עשר ומי שאמר עשרים ומי שאמר שלשים ומי שאמרו ארבעים וחמשים נשכרים דמי שאמרו ארבעים וחמשים אינו מפסיד כל אחד מהם בזה אחר זה עשר וכן השלשה ראשונים אבל כשהם בבת אחת מי שאמרו עשר ועשרים ושלשים נשכרים שאינן משלמין עשר כל אחד מהם דהראשונים מסייעים להם אבל מי שאמר מ' כו' נפסדים שהם משלמים יותר מעשר שמסייעים לאחרים ואותו הסיוע עולה יותר ממה שהיו משלמים בזה אחר זה וכמו שכתב רש"י דכשהם בבת אחת שנים ושלשה ראשונים נשכרים כלומר מי שאמר עשר ועשרים ושלשים ושנים אחרונים שהם מי שאמר מ' ונ' נפסדים וק"ל. אבל לדעת רבינו ז"ל כשהחילוק שוה אין חילוק בין בבת אחת בין בזה אחר זה ואמאי מוקי מתניתין בזה אחר זה דמשמע דבבת אחת לאו דינא הכי. וי"ל משום מאי דאמר עשר דאי בבת אחת מאן דאמר עשר אמאי אינו מסייע לאחרים ואם ימכר ד"מ בה' לא יתן אלא ה' והלא ראוי לו להצטרף בכל ההפסד עם האחרים וישלם יותר וכמ"ש רבינו וא"כ חזרו שלשתן כאחד ונמכר ההקדש בשלש ממשכנין כל אחד משלשתן וכו':

ה ואם הוסיפו הבעלים וכו'. הרבה יש לתמוה לפירוש רבינו ז"ל. חדא כיון דהוא סובר דכל זמן שהבעלים נותנין הקרן עם החומש שעולה יותר ממה שנותן האחר נותנין לבעלים ואינם צריכים להוסיף אם כן אדתמה גמרא ערכין (דף כ"ז ע"ב) אסיפא דקאמר בעשרים וחמש נותנים שלשים ולימרו (הבעלים) אתא גברא בהריקין אמאי לא מתמה ארישא דאמאי הבעלים נותנין עשרים ושש בעשרים וחמש סגי להו דכיון דאיכא בקרן וחומש טפי ממאי דהעליך האחר סגי וכי תימא דספיקא ליה דרישא איירי שהוסיפו הבעלים האחד מדעתם שכשאמר האי כ"א אמרו הם גם כן כ"א אם כן סיפא נמי איירי בכי האי גוונא כשאמר האחד עשרים וחמש אמרו הם גם כן עשרים וחמש ולכך צריכים הם להוסיף עוד החמש מהחומש. ותו קשיא פרוטה זו מאי עבידתה כדהקשה לו הר"א ז"ל דכשיאמר הערך שהעריך האחד בלי שום תוספת עליו סגי ואתיא מתניתין כפשטיה, והרב בעל כ"מ ז"ל תירץ דאורחא דמילתא נקט שהדרך הוא להוסיף ובמחילה מכבוד תורתו דאפי' שיאמר מה שאומר האחר ממילא הוא מוסיף שהרי מוסיף חומש עליו והקרן עם החומש עולה על מה שאמר האחר, ועוד איך אפשר לומר שכל כמה פעמים שהזכיר רבינו ז"ל תוספת פרוטה בלא שלא בדקדוק אלא אורחא דמילתא ועוד משום אורחא דמילתא כי האי דחיק גמ' לומר דמתני' לא דק. ותו קשיא

מגדל עוז

כלומר שהוא רוצה ליתן הארבעים שאמר אבל אין בן ארבעים עומד במקומו (אלא שחזר בו) משלשין ביניהם כמו שפירש ר"מ ז"ל שכל אחד נותן שבע ואקשינן חזר בו של בן ארבעים ממשכנין מנכסיו עד עשר ואמאי ליתן בר חמשין בהדיה פירוש ולא מטי ליה אלא שבע ומטונא דהייך בהדיה בתוספת דוליס כפירוש רש"י והראב"ד ז"ל ומהדר עלה בשקלא וטריא עד דמסיק אלא אמר רב חסדא לא קשיא כאן בבת אחת כאן בזה אחר זה פי' כי כשחזרו בבת אחת אמר רב חסדא משלשין ביניהן לפי שנעשו כולן שותפין בתוספת שהרי כל אחד הוסיף כמו חבירו וכולן חזרו כאחד ואין לנו לקנות זה יותר מזה וכי קתני מתני' שחזרו בזה אחר זה שאין לאחד עם חבירו כלום לפיכך קונסין לכל אחד כמה שהוא:

הבעלים קודמין לכל אדם מפני שהן מוסיפין חומש כו' עד חמש ועשרים. פ' המקדיש שם:
בא אחד ואמר הרי היא שלי באחת ועשרים אם שתקו הבעלים כו' ועל דרך זה לעולם:
כתב הראב"ד ז"ל על זה הדבר כמה הוא זר בעיני ורחוק מדעתי וזו הפרוטה מה טיבה כו': ואני אומר משנה זאת שנויה בערכין ונשא ונתן עליה בגמ' והעמידה רבא דאמור בעלים פרוטה ולא דק ופירש רש"י ז"ל דאמור בעלים ברישא וכולה סוגין דקיימא אכולה מתני' כדברי ר"מ ז"ל וכן הסכימו רבותינו בעלי התוס' ז"ל וכן נכון, ומה שהקשה הראב"ד ז"ל דמה טיבה של פרוטה זו יש לי לפרש לימא ליה לרבא דאפסקא הכי ומאי דאוקי דברי רבא אסיפא דמתני' דוקא זה דוחק גדול

חומש על עלויו של זה אלא חומש מה שנתנו תחלה מוסיפין על מה שנתן האחרון אם רצו: ו במה דברים אמורים שלא שמו ההקדש שלשה מומחין. אבל אם שמו אותו שלשה מומחין ואמרו שהוא שוה מה שנתן האחרון והוסיפו הבעלים על עלויו אפילו פרוטה אחת הרי הן מוסיפין חומש על עלויו של אחרון ונותנין אחת ושלשים ודינר ופרוטה: ז הרי שלא נשום ההקדש. ונתנו הבעלים תחלה עשרים ובא אחר ונתן חמש ועשרים ושתקו הבעלים ולא הוסיפו כלום הבעלים קודמין. שאף הן חייבין ליתן חמש ועשרים מפני החומש. בא אחר ונתן שש ועשרים הוא קודם. ואם רצו הבעלים והוסיפו אפילו פרוטה נותנין אחת ושלשים ופרוטה כמו שבארנו. ועל דרך זו לעולם: ח *אין מקדישין ולא מעריכין ולא מחרימין בזמן הזה שאין שם מקדש בחטאינו כדי לחזק את בדקו. ואם הקדיש או העריך או החרים אם היתה בהמה נועל דלת בפניה עד שתמות מאליה. ואם היו פירות או כסות או כלים מניחין אותן עד שירקבו. *ואם היו מעות או כלי מתכות ישליכן לים המלח או לים הגדול כדי לאבדן: ט הקדיש או החרים עבד שנכנס

א סמ"ג עשין קלס:

השגת הראב"ד

*ואם היו מעות או כלי מתכות יוליכם לים המלח או לים הגדול כדי לאבדן. א"א כשאינו רוצה לפדותן אבל אם ירצה לפדותם יפדה אותם בפרוטה ויוליך פדיונם לים המלח:

כסף משנה

ו ומ"ש רבינו במה דברים אמורים שלא שמו ההקדש שלשה מומחין וכו'. מימרא דרב חסדא שם:

ז ומ"ש הרי שלא נשום ההקדש וכו'. אע"ג דבגמרא פירש בסיפא דמתניתין כשאמרו הבעלים מעיקרא בכ"ה לא חשש רבינו לכתוב כן משום דפשיטא היא אלא כתבה על דרך רישא כשהוסיפו פרוטה על עילוי של זה:

ח אין מקדישין ולא מעריכין וכו'. ואם הקדיש או העריך וכו'. ר"פ בתרא דבכורות (דף כ"ג):

וכתב הראב"ד יוליכם לים המלח א"א כשאינו רוצה לפדותן וכו'. אין בזה השגה על רבינו שרבינו העתיק לשון הברייתא כמנהגו ודין הפדיון כבר הזכירו לקמן בסמוך. ומ"ש הראב"ד יפדה אותם בפרוטה הוא מעיקרא דדינא אבל חכמים אמרו שיפדה בארבע זוזים כמו שכתב רבינו בסמוך: הקדיש או החרים עבד וכו':

מותר

ח אין מקדישין ולא מעריכין וכו'. פ"ק דע"ז תניא אין מקדישין ואין מחרימין ואין מעריכין בזמן הזה ואם הקדיש והחרים וכו' כאשר כתב רבינו:

ט הקדיש או החרים עבד וכו'. שם עבד מאי עבד ישראל לא קמבעיא לי עבד עכו"ם מאי א"ל מאי קא מבעיא לך תניא העכו"ם והרועה בהמה דקה וכו' והאי

הרדב"ז (מכ"י)

ו בד"א שלא שמו ההקדש. שם אמר רב חסדא לא שנו אלא שלא נישום ההקדש בשלשה אבל נישום ההקדש בשלשה מוסיפין תניא נמי הכי ב"ש אומר מוסיפין וב"ה אומרים אין מוסיפין ואוקימנא לה בשלא נישום וב"ש מחמירין. ופירוש מוסיפין חומש על עלוי של אחרים ולעולם שהוסיפו הבעלים על מה שנתנו אחרים אפילו לא הוסיפו אלא פרוטה:

ז הרי שלא נישום ההקדש וכו'. הא אוקימנא לכולה מתני' בשהוסיפו הבעלים פרוטה אבל אם שתקו הבעלים אפילו לא נתנו הבעלים אלא עשרים ואחרים נתנו חמש ועשרים כיון שגם הבעלים נותנין חמש ועשרים הבעלים קודמים וכיון שלא נישום ההקדש אין מוסיפין על עלויו של זה ולעולם היכא דליכא רווחא להקדש הבעלים קודמין:

בא אחר ונתן שש ועשרים וכו'. היינו סיפא דמתני' אמר אחד הרי היא שלי בעשרים ושש אם רצו הבעלים ליתן שלשים ואחת ודינר הבעלים קודמין ואם לאו אומרין נגיעתך ואמרינן עלה רצו אין לא רצו לא לימרו אתא גברא בהריקין ודינר מאי עבידתיה אמר רב ששת הרי אם רצו הבעלים מעיקרא ליתן החשבון המגיע לאחד ושלשים ודינר היכי דמי דאמור בעשרים ואחד הבעלים קודמין ואם לאו אומר נו הגיעתך ע"כ. ולפי שיטת רבינו מיירי בשהוסיף פרוטה על מה שנתנו אחרים נמצא שקבל עליו מה שנתנו אחרים והם שש ועשרים והדינר ולפי שאמר בתחלה בעשרים ואחת וההומש שלהן הוא חמש ודינר עולה שלשים ואחת ודינר הא כילד שש ועשרים שנתנו אחרים וחמש ודינר שעולה חומש מה שנתן הוא הרי אחת ושלשים ודינר ודברי רבינו הם כמי שלא אמר בתחלה אלא עשרים ואחת שאמרו אחרים בשש ועשרים הוסיף עליהם פרוטה שנותן אחת ושלשים ופרוטה והכל עולה להשבון אחד אחר שהדע שאין הבעלים חייבין ליתן מה שנתנו אחרים אלא א"כ הוסיפו עליהם פרוטה דכיון שהוסיפו עליהם קבלו עליהם מה שנתנו אחרים ואין מוסיפין הומש על מה שנתנו אחרים אלא א"כ שמו אותה שלשה בקיאין בשומא:

לחם משנה

קשיא מ"ש בגמ' על סיפא דאמרה אמר אחד הרי שלי בעשרים ושש אם רצו הבעלים ליתן וכו' רצו אין לא רצו לא אמרי אתא גברא בהריקין ואיך אתא גברא בהריקיה הא כבר אמר הוא על עשרים וחמש שאמר האחר שהיה מוסיף פרוטה ומגיע לו שלשים ופרוטה וכשאמר האחרון עשרים ושש בליר מיניה. מיהו לזה י"ל דסיפא דאמרה אמר אחד הרי עלי בעשרים ושש לא קאי ארישא דקאמר בעשרים וחמש דאיירי דהבעלים הוסיפו פרוטה ואמרי עשרים וחמש ופרוטה אלא ארישא דרישא דקאמרה דהבעלים אמרו עשרים ולזה אמר שאם בא אחר ואמר הרי עלי בעשרים ושש והם לא אמרו מתחלה אלא עשרים הא מצו למימר אתא גברא בהריקין. ומו קשיא במה שתירץ רב ששת דהכי ה"ק אם רצו הבעלים מעיקרא ליתן חשבון המגיע לאחת ושלשים ודינר היכי דמי דאמר בכ"א הבעלים קודמין דלפירוש רבינו ז"ל שכל זמן שהוא נותן עם הקרן והחומש יותר מהאחר או שוה לאחר אין צריך להוסיף יותר אמאי שאמר מעיקרא כ"א צריך עתה להשלים עד שלשים ואחד דינר וכיון שעם חומשו עולה עד כ"ו ודינר והאחר לא נתן אלא כ"ו הוא קודם שהוא נתן יותר דאפי' היה שוה עם האחר הוא קודם. וי"ל לקושיא ראשונה דגמ' מקשה בין ארישא בין אסיפא ונקט סיפא לרבותא דאפי' בסיפא שאינו מוסיף הבעל ממה שמוסיף האחר אמאי כופין לו להוסיף לימא אתא גברא בהריקין וכ"ש דקשיא ליה ברישא דהבעל מוסיף במה שאמר עשרים וחמש דאיך יכפוהו להוסיף יותר וליתן עשרים ושש ומפני דאמר פרוטה כלומר כולה מתני' איירי שאחר שהוסיף האחר על דבריו הזר הוא והוסיף עליו פרוטה דכשאמר האחר כ"א אמר הוא כ"א ופרוטה וכשאמר האחר כ"ב אמר הוא כ"ב ופרוטה וכן על זה הדרך. ומה שהוצרך להוסיף הוספת פרוטה נראה לי מפני שאם לא הוסיף פרוטה אין כופין לו להוסיף יותר מן הסך שאמר בראשונה אע"ג דכשבא האחר והוסיף נתן הוא כמו שנתן האחר אפשר שלא מדעתו נתן כן אלא מפני שראה האחר שאמר כן הודה גם כן הוא כן כדי שיוסיף האחר יותר ויעלה ההקדש אבל כשהוסיפו פרוטה על האחר אע"פ שלא היו צריכים להוסיף דאפי' אם לא היו מוסיפין הם קודמים משמע דטונתם ליתן הסך ההוא מדעתם ומפני כן צריך הזכרת פרוטה כדי שנוכל לכופו על כך דאל"כ לא לכוף אלא יהיה הדבר תלוי ברצונו אע"ג דמרישא דליטנא דרבינו ז"ל שכתב שתקו הבעלים ולא הוסיפו משמע דטעמא דשתקו אבל אם לא שתקו אלא אמרו כ"א כמו שאמר האחר נכפנו ליקח אותו בכ"ו, י"ל דכיון דלא הוסיפו על מה שאמר האחר קרי ליה שתקו וזהו שכתב שתקו הבעלים ולא הוסיפו דכל זמן שלא הוסיפו על מה שאמר האחר אין כופין אותו ליקח בע"כ ולהכי הזכיר רבינו ז"ל בכל דינים אלו הוספת פרוטה. ולקושיא בתרא י"ל דהכי קאמר רב ששת דסיפא דקאמר האחד הרי עלי בעשרים ושש לא איירי דומיא דרישא שהבעלים אמרו עשרים ושש ופרוטה אלא שתקו וקאמרה מתני' דאם מעיקרא הבעלים אמרו כ"א באופן שאם היה כן והיו אומרים בסיפא עשרים ושש ופרוטה דומה ככל איך בכי דמתני' היה מגיע לו שלשים ואחד ודינר מפני שהיה צריך להוסיף חומש על דינר אחד אע"פ שלא אמרו עשרים ושש ופרוטה אלא שתקו הבעלים קודמין כיון שהוא מתחילה אמר עשרים ואחת ולפי החשבון מגיע לו עשרים ושש ואחד דינר והוי יותר ממה שאמר האחר ואין לאחר הוספה על הבעלים דהם קודמים וזהו שכתב רבינו ז"ל דכשהבעלים נותנין הקרן והחומש והוא יותר ממה שנתן האחר דהבעלים קודמין והוסיף עוד לומר דאפי' דהקרן והחומש שלהם שוה למה שנתן האחר יתנו להם. ואין אנו צריכים לומר שלא הביא רבינו ז"ל סיפא דמתני' כדכתב הרב בעל כ"מ ז"ל דבפירוש הביא אותה כדכתיבנא ויהיה שיעור לשון המשנה לפירוש רבינו אם נהגו הבעלים מעיקרא חשבון אחד שכפי אותו חשבון אם היה מוסיף עתה פרוטה כמו בשאר חלוקות היה מגיע לשלשים ואחד ודינר הבעלים קודמים בעשרים ושש ודינר לפי שעתה יתנו שלשים ואחד ודינר כפירוש רש"י ז"ל דהחשבון המגיע לשלשים ואחד ודינר קאמר לא השלשים ואחד ודינר עצמה דודאי אין חייבים ליתן כן כיון שהם לא הוסיפו על העשרים ושש פרוטה לפי פירוש רבינו ז"ל. זה נראה לי להרץ הסוגיא לדעתו ז"ל: אלא חומש מה שנתנו תחלה וכו'. כלומר בבחירתם הוא שאפי' שהאחרון אמר יותר ממה שהם אמרו עם החומש אם רצו יתנו מ"ש האחר ויוסיפו חומש על מה שנתנו תחלה ואם מה שנתן האחר אינו מגיע לקרן וחומש של בעלים אין צריכים הבעלים להוסיף יותר אלא הם קודמין ואפי' שהוא שוה למה שנותן האחר הם קודמין כמו שיתבאר בסמוך ומ"מ אע"פ שתלה הדבר בבחירתם שאמר אם רצו קודם שיוסיפו הוי בבחירתם אבל אחר שהוסיפו פרוטה על מ"ש האחר על כרחם כופין לבעלים לפדותו ואין הדבר תלוי בבחירתם כמ"ש ברישא דליטניה ופשוט הוא:

ח אין מקדישין ולא מחרימין ולא מעריכין וכו'. לתרץ עובדא דרב יהודה דשקל ד' זוזי ואחיל עלייהו (ערכין דף כ"ט). כתב הר"א ז"ל בהשגות דהא דאמרינן בפ"ק דע"ז (דף י"ג) אין מחרימין וכו' כשאינו רוצה לפדותן אבל אם ירצה לפדותן הרשות בידו. אבל התוס' ז"ל בסוף פ' המקדיש שדהו חלקו בין מטלטלין לקרקעות ותירצו דעובדא דרב יהודה הוי בקרקעות והביאו ראיה ממאי דאמרו והא מעשה דפומבדיתא במקרקעי הוא, נראה דלא היו גורסים במקרקעי נמי הוה כדאיתא בנוסחאות דידן דלפי גרסתנו אין מקום לתירוצם דעובדא דר' יהודה הוה בין במקרקעי בין במטלטלי אבל מלשון רבינו ז"ל שכתב למטה מותר לפדות ההקדשות וכו' דמשמע דבכל הקדש איירי בין קרקע בין מטלטלין אית ליה כתירוץ הראב"ד ז"ל: ואם הקדיש או העריך או החרים וכו'. ומ"ת כיון דרבינו ז"ל סובר דסתם חרם לכהן אמאי קאמר דהיכא דהם כלים ופירות ירקבו וכו' ליהוי כהחרים מטלטלים סתם שכתב רבינו ז"ל בסמוך שינתנם לכהנים אבר באותו מקום הכא נמי היה לו לומר שינתנם לכהנים. וי"ל דהכא איירי דאמר בפירוש דהחרים לשמים ורבינו ז"ל לא חש לפרש דסמך על מה שכתב בסמוך דמי שהחרים סתם יתן לכהנים:

הרי

מגדל עוז

דהא קמן מתני' כולה בחדא גוונא מיתנייא ולאו מילי מילי היא אלא בלישנא חדא איתאמרו ודומיא דסיפא מתנו כלהו, והרוצה להבין עומק זה יעיין הסוגיא במקומה בפירש"י ז"ל ויבקיל פי סיפא מכרהא לרישא לאוקומה בפרוטה דכולהו מילי סוגן נעוץ בתחלתן: אין מקדישין ולא מעריכין ולא מחרימין בזמן הזה כו' עד לאבדם. פ"ק דמסכת ע"ז (דף י"ג): הקדיש או החרים עבד שנכנס למצות כו' עד ולא

שנכנס למצות פודהו וילכו דמיו לים המלח כשאר דמים וערכין של זמן הזה. ואם היה עבד עכו"ם לא מעלין ולא מורידין: י מותר לפדות ההקדשות בזמן הזה לכתחלה ואפילו בפרוטה ומשליך אותה לים המלח. וחכמים דנו שיפדה בארבעה זוזים או קרוב לזה כדי לפרסם הדבר. אבל בזמן המקדש לא יפדה לכתחלה אלא בשויו כמו שבארנו: יא ימי שהחרים בזמן הזה מטלטלין סתם הרי אלו נותנן לכהנים הנמצאין באותו מקום. אבל אם החרים שדה בארץ ישראל סתם או שהחרימה לכהנים אינה חרם. *שאין שדה חרמים נוהג אלא בזמן שהיובל נוהג. [ב]החרים לכהנים קרקע בחוץ לארץ ואפילו בזמן הזה הרי הוא כמטלטלין בארץ ישראל ותנתן לכהנים: יב אע"פ שההקדשות וחרמין והערכין מצות וראוי לו לאדם להנהיג עצמו בדברים אלו כדי לכוף יצרו ולא יהיה כילי ויקיים מה שצוו נביאים כבד את ה' מהונך. אעפ"כ אם לא הקדיש ולא העריך ולא החרים מעולם אין בכך כלום. הרי התורה העידה ואמרה וכי תחדל לנדור לא יהיה בך חטא: יג לעולם לא יקדיש אדם ולא יחרים כל נכסיו. והעושה כן עובר על דעת הכתוב שהרי הוא אומר מכל אשר לו ולא כל אשר לו כמו שבארו חכמים. ואין זו חסידות אלא שטות שהרי הוא מאבד כל ממונו ויצטרך לבריות. ואין מרחמין עליו. ובזה וכיוצא בו אמרו חכמים חסיד שוטה מכלל מבלי עולם. אלא כל המפזר ממונו במצות אל יפזר יותר מחומש. ויהיה כמו שצוו נביאים מכלכל דבריו במשפט בין בדברי תורה בין בדברי עולם. אפילו בקרבנות שאדם חייב בהן הרי חסה תורה על הממון ואמרה שיביא כפי מסת ידו. קל וחומר לדברים שלא נתחייב בהן אלא מחמת נדרו שלא ינדור אלא כראוי לו שנאמר איש כמתנת ידו כברכת ה' אלהיך אשר נתן לך:

א שם: ב שם:

סליקו להו הלכות ערכין וחרמין בסד

נגמר ספר הפלאה ומנין פרקיו שלשה וארבעים פרקים:

הלכות שבועות שנים עשר פרקים: הלכות נדרים שלשה עשר פרקים:
הלכות נזירות עשרה פרקים: הלכות ערכין וחרמין שמנה פרקים:

השגת הראב"ד

[י]שאין שדה חרמים נוהגת אלא בזמן שהיובל נוהג. א"א יש מי שסובר מה שאמר אין שדה חרמים נוהג וכו' לומר שלא יהא לכהן אלא לשמים. ויש מקלא ראיה שאמר בנדרים אין אנשי הגליל מכירין בחרמי כהנים וכיון שהחרמים ניתנין לאנשי משמר ועכשיו אין משמר לא נתכוון זה אלא לשמים:

הרדב"ז

והאי עבד ישראל היינו עבד שנכנס למצות והא הקדש עליו ופודהו והדמים יפלו לבדק הבית בזמן הבית ועתה ילכו דמיו לים המלח ועבד עכו"ם אין פודין אותן ולא נהנין מהם ולא מהו מתו:

י מותר לפדות את ההקדשות וכו'. פ' המקדיש שדהו ההוא גברא דאקדיש לנכסיה בפומבדיתא אתא לקמיה דרב יהודה א"ל שקול ארבעה זוזי ושדינהו בנהרא וליתסרו לך כמאן כשמואל דאמר הקדש שוה מנה שחיללו על שוה פרוטה מחולל איסור דאמר שמואל שחיללו בדיעבד לכתחלה מי אמר הני מילי בזמן שבהמ"ק קיים דאיכא פסידא אבל בזמן הזה אפילו לכתחלה נמי אי הכי אפילו פרוטה נמי פרסומי מילתא קאמר, ונתבארו דברי רבינו:

יא מי שהחרים בזמן הזה מטלטלין וכו'. ומותבינן עלה דהך עובדא דלעיל מדתניא אין עבד עברי נוהג אלא בזמן שהיובל נוהג וכו' ומתרץ לא קשיא הא במקרקעי הא במטלטלי והא מעשה דפומבדיתא במקרקעי נמי הוה ומשני מקרקעי דהו"ל כמטלטלי דח"ל דמו:

אבל אם החרים שדה בא"י וכו'. כתב הראב"ד ז"ל לומר שלא יהא לכהן אלא לשמים והביא מקצת ראיה מההיא דאנשי גליל, ויפה כתב שאין זו ראיה גמורה ואפילו מקצת אין משם ראיה ואי לאו דמסתפינא הוה אמינא דמשם ראיה לדברי רבינו לפי שאין אנשי גליל מכירין בחרמי הכהנים לפיכך הם מתכוונים לשמים אבל בזמן הזה שהם יודעים שאין שם חרמי שמים וכ"ש שאין בקיאין בחרמי כהנים הילכך אין כאן חרם לא לשמים ולא לכהנים כיון שאין היובל נוהג והכי משמע סתמא דמתני' דקתני אין שדה חרמין נוהג אלא בזמן שהיובל נוהג דומיא דאין עבד עברי נוהג וכל הנך וכי היכי דכל הנך דקתני דאינו נוהג כלל קאמר שדה חרמים נמי אינו נוהג כלל קאמר וזה נראה ברור:

יב אע"פ שההקדשות והחרמים מצוה וכו'. הכי משמע בסוגיה קמייתא דחולין דמצוה לנדור אבל אם לא נדר אין בו חטא:

יג לעולם לא יקדיש אדם כו'. פ' המקדיש שדהו ת"ר מכל אשר לו מאדם ולא כל אדם מבהמה ולא כל בהמה משדה אחוזה ולא כל שדה אחוזה ואמר ר' אילא באושא התקינו המבזבז לא יבזבז יותר מחומש:

אמרו חכמים חסיד שוטה וכו'. איתא בפרק נערה שנתפתתה ובפרק היה נוטל:

ק"ו לדברים שלא נתחייב בהן וכו'. פרק המקדיש שדהו במשנה אמר ראב"ע אם לגבוה אין אדם רשאי להחרים כל נכסיו עאכ"ו שיהא אדם חס על נכסיו:

סליקו הלכות ערכין וחרמין בס"ד

כסף משנה

י מותר לפדות ההקדשות בזמן הזה לכתחלה אפילו בפרוטה וכו' עד הרי הוא כמטלטלין בא"י ותנתן לכהנים. הכל בספ"ז דערכין (דף כ"ח כ"ט):

וכתב הראב"ד שאין שדה החרמים נוהגת אלא בזמן שהיובל נוהג. א"א יש מי שסובר מה שאמרו וכו':

יב אע"פ שההקדשות והחרמין והערכין וכו' אם לא הקדיש ולא העריך וכו'. בריש חולין אמרינן הכל מעריכין ונערכין נודרים ונידרים הכי נמי דלכתחלה והא כתיב וכי תחדל לנדור לא יהיה בך חטא וכתיב טוב אשר לא תדור משתדור ולא תשלם ותניא טוב מזה ומזה שאינו נודר כל עיקר דברי ר"מ ר' יהודה אומר טוב מזה ומזה נודר ומשלם ואפילו ר"י לא קאמר אלא באומר הרי זו אבל אמר הרי עלי לא:

יג לעולם לא יקדיש אדם ולא יחרים כל נכסיו וכו'. משנה פ"ז דערכין (דף כ"ח). ומה שכתב ובזה וכיוצא בו אמרו חכמים חסיד שוטה מכלל מבלי עולם משנה בפרק ג' דסוטה. ומ"ש אלא כל המפזר ממונו במצות אל יפזר יותר מחומש. בפ' ז' דערכין ובפרק ד' דכתובות (דף נ'):

סליקו הלכות ערכין וחרמין בס"ד

לחם משנה

יא הרי אלו נותנם לכהנים הנמצאים באותו מקום כו'. אע"ג דסיפא דבהמ"ק קיים החרים מטלטלין נותנן לכהן שבאותו משמר השתא דליכא משמר יתנו לכהנים הנמצאים באותו מקום וכדאמר עולא בגמ' (שם) דסתם חרמים בזמן הזה יתנו לכהנים במטלטלין ובגמרא סוף פרק המקדיש (שם) אמרינן גבי ההוא גברא דאחרמינהו לנכסיה בפומבדיתא אתא לקמיה דר' יהודה א"ל שקול ארבע זוזי (ואחיל עלייהו) ושדינהו בנהרא ואמר עולא אי הואי התם הוה יהיבנא כולהו לכהנים והקשו שם מברייתא דקאמרה ר' שמעון בן יוחאי אומר אין שדה חרמין נוהג אלא בזמן שהיובל נוהג שנאמר והיה השדה בצאתו ביובל קודש לה' כשדה החרם ותירצו הא במקרקעי הא במטלטלי והקשו והא מעשה דפומבדיתא במקרקעי נמי הוה ותירצו מקרקעי דהולה לארץ כמטלטלי דארץ ישראל הוו ע"כ. ופירש"י ז"ל מכל מקום לתרווייהו קשה דקתני אין שדה חרמין נוהג אלא בזמן היובל כלומר בין לרב יהודה דסבר לבדק הבית בין לעולא דסבר לכהנים משמע דאית ליה דאין שום חרם נוהג לא חרמי שמים ולא חרמי כהנים אלא בזמן שהיובל נוהג, אבל אין נראה כן דעת רבינו ז"ל אלא חרמי כהנים לבד אינו נוהג אלא בזמן שהיובל נוהג משום דקרא בהו כתיב כשדה החרם לכהן אבל לא בחרמי שמים ומפני כן לא הזכיר כלל שאין חרם נוהג אלא בזמן שהיובל נוהג אלא חרם כהנים או חרם סתם דסתמו לכהנים ולדידיה לא פריך בגמרא אלא לעולא דוקא. ודעת הר"א ז"ל בהשגות נראה כן אלא שכתב בשם יש מי שסובר דפליג על רבינו ז"ל על מ"ש דהיכא דהחרים סתם דאינו חרם דאינו כן דודאי אם החרים בהדיא לכהנים ודאי דאינו הל' דבהדיא קאמר קרא דאין חרם כהנים נוהג אלא בזמן שהיובל נוהג אבל חרם סתם אע"ג דסתמו לכהנים בזמן הזה אינו כן אלא לשמים משום דכיון דסתמו לכהן שבאותו משמר ובזמן הזה ליכא משמר ודאי דסתמו לחרמי שמים והביא ראיה ממאי דאמרינן בפרק שני דנדרים דאין אנשי גליל מכירין בחרמי כהנים ולדידהו חרם סתם הוי חרם שמים הכי נמי בזמן הזה. אלא דקשה עליו דא"כ היכי אמרינן בגמרא דמטלטלין נמי הוי לכהן שבאותו משמר דקי"ל כר"י בפרק המקדיש דמקים לשדה וכדפסק רבינו ז"ל לעיל בפ"ז וכיון דאין משמר עתה נימא דסתמו לחרמי שמים ואמאי קאמר עולא בגמ' דסתמו לכהנים ואולי סובר עולא כרבי שמעון דלא מקים ואית ליה דמטלטלין נותן לכל כהן שירצה ודוחק הוא דאין מקדישין וצ"ע בסוגיות:

יב אע"פ שההקדשות והחרמין כו'. קשה דהא תנן בפ"ק דנדרים (דף כ"ו) כנדרי רשעים נדר כו' כנדרי כשרים לא אמר כלום נדבותם כו' ובגמרא שקלי וטרו כמאן אתיא אי כרבי מאיר אי כרבי יהודה ובין כן ובין כך שמעינן דהנודר הוא רשע אבל האדם כשר הוא נודב ולא נודר דילמא אתי לידי תקלה ופסקה רבינו למשנה זו בפרק א' מהלכות נדרים וא"כ איך כתב כאן רבינו דהערך הוא מצוה הא כל נדר הוא איסור ואם העריך את עצמו הרי הוא נדר ואתי לידי תקלה. וי"ל דרבינו ז"ל

מגדל עוז

ולא מורידין מותר לפדות ההקדשות כו' עד שאין שדה חרמים אלא בזמן שהיובל נוהג: כתב הראב"ד ז"ל יש מי שסובר מה שאמר אין שדה חרמים נוהג וכו': ואני אומר אין לי עסק כזה החבור לברר הסברות כאשר הקדמתי וכתבתי כמה פעמים אך אודיע מקום הלכות אלו שהוא בערכין פ' המקדיש (דף כ"ח כ"ט) ופרק קמא דע"ז שם: המחרים לכהנים קרקע עד ונתנן לכהנים. גם זה פ' המקדיש ופ"ק דע"ז: אף ע"פ שההקדשות כו' עד לא יהיה בך חטא. פרק קמא דשחיטת חולין (דף ב'): לעולם לא יקדיש כו' עד וכיוצא בו. פרק המקדיש (דף כ"ח): אמרו חכמים חסיד כו' עד סוף הפרק. בכתובות פ' נערה שנתפתתה (דף נ'):

סליק להו הלכות ערכין וחרמין בס"ד

וזהו סדר הפרקים פרק א סדר בו ערכי האדם הקצובין בתורה. ורצוי להקדיש ערכי האדם להשיבותו. ועוד שהערכים קצובים בתורה. וכלל בו שיעור השקל הכתוב בתורה ומי הוא בכלל הערכים ואותם שאין להם ערך והשנים לפי שני הנערך. וכל הפרק מדבר באומר ערך שלם: **פרק ב** מדבר במי שאינו אומר ערך שלם והחילוק שיש בין אבר שהנשמה תלויה בו ובין שאר האברים והחלוק הזה בין בערכין בין בדמים. וכלל בו שכל הנדרים אחר לשון בני אדם. וביאר בו שכל הערכים והדמים והחרמים כלם להקדש בדק הבית ואם הוצרכו הגזבר מאי זה מקום מוציאין מה שהוצרכו: **פרק ג** ביאר בו מי הוא הנדון בהשג יד לפי שהפרקים הקודמים דברו במי שידו משגת. ובפרק זה מבאר דיני העני אשר נדון בהשג יד שהערכין נדונין בהשג יד ולא החרמין ויש ערכין שהם כחרמין כגון שפירש והאומר ערכי עלי וחזר ואמר ערכי עלי ואין ידו משגת כיצד דנין בו. וכלל בו שחייבי ערכין וחרמין ממשכנין אותם ומה מניחין לו ואין מוכרין לא כסות אשתו ולא כסות בניו ושאין להקדש אלא מקומו ושעתו: **פרק ד** ביאר בו דיני שדה אחוזה וכיצד מודדין אותה וערכה וכמה יעלה לבית כור והפודה מי יוסיף חומש ומי אינו מוסיף חומש. ורצוי היה להקדים ערכי אדם לערכי שדה לפי חשיבותו. וכלל בו הדברים הנמדדין עם השדה ושאינם נמדדין והמקדיש את האילנות ומה בין שדה אחוזה לשדה מקנה ואי זה נקרא שדה אחוזה או שדה מקנה: **פרק ה** ביאר בו כיצד פודין שדה אחוזה והחלוק שיש בין זמן שהיובל נוהג לזמן הזה. ואחר שסיים דיני שדה אחוזה ושדה מקנה ביאר דיני המקדיש ביתו או בהמתו או כל נכסיו. והדבר ידוע שיש להקדים דיני השדה לשאר נכסים. וכלל בו או אם הקדיש נכסיו והיו בהם דברים הראויים למזבח כיצד יעשה בהם ודין העמדה והערכה והחלוק שיש בין קדשי מזבח לקדשי בדק הבית. והאם הפרק בדבר שהוא בספק אם נדון בהשג יד או לאו ורצוי להאר הספק אחר הודאי:

פרק ו ביאר בו דסתם הקדש הוא לבדק הבית אבל סתם חרמים לכהנים. ורצוי היה להקדים הדברים הראויים לבדק הבית לפי שהם קודמים לדברים הראויים לכהנים. וכלל בו שאין ראוי לאדם להקדיש כל נכסיו והחלוק שיש בין חרמי כהנים לחרמי שמים וחרמי כהנים בזמן שהם בבית הבעלים הם קדש ובבית הכהנים הם חול ונכסי כהנים ולויים אין מחרימין אותן והחלוק שיש בין קדשי מזבח לקדשי בדק הבית וכיצד יפדו והמחרים את הבכור והמחרים שקלו והדברים אשר ההקדש חל עליהם. וסיים הפרק באם אמר על דבר שלא בא לעולם עלי להקדישו והקדיש בטעות לא הוי הקדש: **פרק ז** ביאר בו דרך פדיון ההקדשות ומי מוסיף חומש ומי אינו מוסיף ואם הללו על שוה פרוטה יצא לחולין וצריך הקירת דמים. וכלל בו דלעולם יד ההקדש על העליונה ונתינת הכסף קונה בהקדש והקדש מפקיע השעבוד וכיצד פודין קרקע זה המשועבד והחלוק שיש בין בריא לשכיב מרע לענין קנויא. וסיים הפרק שאין הקול מועיל בהקדש ובהפקר: **פרק ח** ביאר בו הזמן שנפנין לפדות את ההקדשות ושמין אותם בשלשה בקיאין ואם היו קרקעות בעשרה ואחד מהן כהן ומכריזין עליהם ששים יום. וכלל בו סדר מכירת ההקדשות ואם חזרו בהן כיצד יעשו ושהבעלים לעולם קודמים היכא דליכא פסידא להקדש. ואם הבעלים הוסיפו פרוטה על מה שנתנו אחרים הרי קבלוהו על עצמן וחייבין להוסיף חומש. והחלוק שיש בין הקדש שניחוש בשלשה להקדש שלא ניחוש. ושאין מקדישין ולא מחרימין בזה"ז ואם החרים כיצד יעשו והחילוק שיש בין מחרים שדה אחוזה בא"י לחו"ל. וסיים דבריו שיכלכל האדם כל דבריו במשפט ואפי' בדבר שיש בו מצוה כדאמרינן המבזבז אל יבזבז יותר מהומש. ועלה סדר פרקו כפי מה שראוי לכל הכם וכ"ש למי שנגבר שכלו על כל בני דורו. ומי כמיהו מורה הדרך ישכון אור לאור באור החיים שנאמר כי חיים הם למוצאיהם ולכל בשרו מרפא:

לחם משנה

ז"ל כתב בסוף הלכות נדרים דאם הנדר לכוון דעותיו וכן הנזירות מפני שהוא מתגאה ביופיו הוא טוב וזה שכתב רבינו ז"ל כאן לאדם שמרגיש בעצמו כילי וכדי לכוף יצרו יעשה כן וכמו שכתב כדי לכוף יצרו ולא יהיה כילי אבל אדם שאינו כילי ודאי שהנדר לו אינו טוב והוי נדרי רשעים. ולדקדק זו כתב רבינו בפ"ק דהלכות נדרים שאין הכשרים נודרים בדרך איסור וכעס כלומר אבל אם היו לכוון דעותיו ודאי שהוא טוב כמ"ש:

סליקו להו הלכות ערכין וחרמין בס"ד

תשובות דשייכי לספר הפלאה להלכות שבועות פרק אחד עשר

א תחלת דברי פיך שכל מס"ר שמריה, על שנשבעו קהל קטלינגנבור"ק שלא בפני רבי משה אם צריכים לחזור ולישבע בפניו. אם השביעו עצמן נראה לי שאין כאותה שבועה ממש כי שמא הם לא אמרו על דעת המקום ועל דעת הקהל ואפילו אם אמרו על דעת המקום דילמא אדעתייהו משתבעי ולא אדעת ב"ד אמנם אם השביעם אחד שאינו נוגע בדבר ואמר כך על דעת המקום ועל דעת ב"ד אפילו לא נשבעו בפני ר"מ אין כאן בית מיחוש ושבועה זו על שבועה למה אפי' את"ל כל המחוייב שבועה לא משבעינן ליה לכתחילה אלא בפני התובע אפשר מהמת היכופא דידים לודי כי הכיא דפ' שבועת גבי ההיא איתתא דאיחייבה שבועה בבי דינא דרב ביבי בר אבא אמר לה בעל דין תיתי ותשבע לי במתא אפשר דמכספא ומודיא וכו' התם נמי אם נשבעה כבר משום ההיא תפשא דדילמא מודיא לא הדרינן ומשבעינן לה דאין זה טועה בדבר משנה חוזר וגדולה מזו אמרינן ריש פרק שבועות הדיינין אע"ג דלכתחילה בס"ת אי נשבע בתפילין אינו חוזר וכל שכן התפשא זו דמהמת כיסופא דלא תנינן לא בברייתא ולא במתניתין ולא איתמר בשמעתא דאמורא' אלא הכוא בעל דין דקאמר והיה נתרלים לו לישבע במתא שאין זו קרוי דבר משנה ועוד מאן לימא לן דאי אמרה ההיא איתתא לא משתבענא במתיה אלא הכא או בעיר אחרת דכפינן לה לאישתבועי ליה במתיה הא מישתבע להכתים את העד הוי כפרעון דממון על ידי עדים ואם שנים מעידים אותם שהלוהו מנה בעיר זו והלך בעיר אחרת לפרוע אותה אטו מי כפינן ליה לחזור לעירו לפרוע אותם הא תנן פ' הגוזל בתרא המלוה חבירו בישוב לא יפרע לו במדבר הוא דלא יפרע דלאו מקום המשתמר הוא אבל בעיר אחרת רשאי הכי נמי גבי שבועה אם מצאו בעיר אחרת ורוצה לישבע לו רשאי מיהו אי טעין התובע איני רוצה להשביעו עתה שמא אמחול לו לא מזדקקין בית דין לאשבועיה ואם שוב הזר לעירו ואז תבעו לישבע לו לא מ"ל נתבע אלך לעיר אחרת ותבא גם אתה שם ושם אשבע לך דלא מצריכין ליה לתובע ללכת לעיר אחרת. סוף דבר בנדון זה נראה דאפי' לכתחילה לא היה נריך להשביעם ר' משה דמאי כיסופא שייכא הכא כיון דהוא אינו יודע אם האמת אם לאו שהוא אינו טוען טענת ודאי מעצמו אלא מכח עד הוא כא אמת ודאי דבפני העד יש להם לישבע לכתחילה כדאיתא בתוספתא דשבועות פועלים נשבעים לפני חנוני ובנדון זה דמת העד נראה דבפני העד לא שייך ובפני ר' משה נמי לא בעי כיון דלא ידע ולא שייך כיסופא מחמת נתא דידיה ותדע דהא אלמנה הנפרעת מנכסי יתומים קטנים נשבעה אפי' שלא בפניהם כדמשמע ריש פ' הגוזל בתרא גבי אין מקבלין עדות שלא בפני בעל דין אטו מיבעיא למיהדר ומישתבע לכי גדלי יתמי, וכן משמע פ' הזהב גבי בני העיר שגלחו שקליהם ונגנבו או שאבדו דקאמר נשבעין לבני העיר במעמד גיזברין כי היכי דלא נחשדינהו אי נמי כי היכי דלא ניקרי להו פושעים ולא קאמר משום כיסופא לודו שמע מינה דלא שייכא ההיא מילתא אלא היכא דטעין טענת ודאי ואפילו לטעמא דקאמר משום חשד ומשום דלא ליקרינהו פושעים לא בעי לומר לישבע בפניהם אלא אפילו שלא בפניהם ובלבד שיודע להם לגזברים שנשבעו הכי נמי לא שייך לא חשד ולא פשיעה דהגי שלא בפניו כיון דמודעי ליה לבסוף שנשבעו ועוד אי לימא משום כיסופא מודה כי האי גוונא מילתא הוא א"כ אמאי תנן בפרק מי שהיה נשוי כו' עד הראשונה נשבעה לשניה והיא לשניה לשלישית ולרביעית לא קתני אלמא דלא מבעי להו למייתי מטעם דילמא מודיא מחמת כיסופא דכולהו אלמא לכל הפחות במידי דלא ידעי התובעין לא שייך כיסופא וכל שכן בנדון זה דשבועה אינה אלא להפיס דעתו של ר' משה כדפרישית כבר בכתבי הראשון דיורשים לא מחייבי לישבע להכחיש העד אלא להפיס דעתו או משום מנהגא דהלכות מדינה שנהגו כן דהגי אפי' שלא בפניו ועוד כיון דהכבר נשבעו כל שכן דאם יודו ויכחישו שבועה הראשונה דהוה להו כיסופא טפי ושלום. מאיר ב"ר ברוך ש':

להלכות נדרים פרק ששי

ב יודיענו רבינו על אחד שאסר ספרו לחבירו אם מותר ללמוד בו אם נהנה בכך כיון שאין גופו נהנה לבד שכר הקריאה וכן שופר של עולם ושל שלמים לא יתקע אע"ג דאין נהנה אלא שכר המצוה או שמא כיון דמותר ללמדו משנה כדאמר מה אני בחנם אף אתם בחנם שמא כך מותר להשאיל לו ספרו וא"כ אינו יכול לאוסרו על חבירו ויודיע לי רבינו על דבר זה ואם יש למודר הנאה בו אם יכול ללמוד בו או מותר כמו שותפין שנדרו הנאה זה מזה. ברוך ב"ר יצחק:

תשובה אין חובה לאדם להשאיל ספרו לחבירו שלא לדעתו כמו שאין חובה עליו ליתנו משרי מקלקלו בכך ומותר לו להשכירו ונמצא משנהו השכר שיכול לקבל עליו כשמניחו בהנם ללמוד בו ולדידיה דפסקא דהלכה כרבי אב"י מטעם דיש ברירה אפי' מדאורייתא אין השותף יכול לאסור על חבירו החלק מלהכנס אבל לדברי רבינו תם יכול לאסור עליו שאינו פוסק כר' אב"י אלא מטעם דויתור אסור כמודר הנאה. ומיהו לדידי נראה לי שכמו שיכול לאסור להעמיד תנור וכירים וריחים ולגדל תרנגולים בחצר לפי שהשותף יכול לעכב כאלו על חבירו כמו כן יכול לאסור ללמוד בספר אלא א"כ יכול ללמוד האוסר עם הנאסר לדעתו ולהנאתו כמו שעושה הנאסר. יצחק בר שמואל זלה"ה. וקשה דהא בפרק ראוהו בית דין גרסינן המודר הנאה מחבירו תוקע לו תקיעה של מצוה המודר הנאה משופר תוקעין לו בו תקיעה של מצוה מאי טעמא מצות לא ליהנות נתנו שאינו קרוי נהנה במה שעושה המצות בדבר האסור ליהנות ממנו וצ"ע. ברוך:

ג ועל שטען ראובן על שמעון שתקע לו אמונתו אם יש לו שטר או עדים שראוהו שתקע על בית דין לצוות לקיים שבועתו כי גדולה אמונה שנשבע באמונה שיש לו בהקב"ה ובהסות עובר כופר בעיקר ומאד התמירו בדבר שנאמר בני אם ערבת לרעך תקעת לזר כפך וגו' ונאמר אל תהי בתוקעי כף: **וראיתי** אני את רב יוסף בר רבי יצחק מ"כ שהחזיר ממון ע"י תקיעת כף אחר שעבר האחד על אמונתו אבל אם אין עדים ושמעון טוען לא תקעתי אלא על תנאי כן נאמן אם יזהירוהו בית דין על שבועתו שכך נשבע ולא מחייבתו שבועה אחרת כדגרסינן היה מחוייב לחבירו שבועה וחזר ואמר נשבעתי והעדים מעידים אותו שלא נשבע וכו' דמתוך שיכול לומר לא תקעתי כפי כי אמר תקעתי בכה"ג נהימן בלא שבועה ובלבד שיהא מוזהר באזהרת ב"ד כאשר פירש יצחק ב"ר מנחם וכן מהר"ם פוסק תמיד ע"פ תשובה זו: **והא** תשובת רבינו יצחק הזקן בר שמואל זצ"ל על אחד שתקע לחבירו על דבר אחד כפו שלא לעשותו לעולם ועוד בקש בפניו שלא לפוטרו האמונה והיו כפיו השמימה וכן אמר גורי אני תוקע כפי שלא אפטור לך בכל ימי חיי ואותו היום חזר התוקע ובקש פניו לפטרו וגם לתת ממונו לנדקה: **והשיב** הבטחת כף היה אומר ר"ת שהיא כריתות ברית והיה נראה לו להחמיר יותר מנדר ושבועה והיה דורש מן הפסוק ובזה אלה להפר ברית והנה נתן ידו וכל אלה עשה לא ימלט אע"פ שלא מצינו בתלמוד שהזכיר בשום מקום שהרת לדקיה ברית לנבוכדנצר בתקיעת כף כ"א בשבועה מצינו שנשבע לו בנדרים פרק ר' אליעזר וגם נתינת יד האמורה לשם י"ל דזו היא שבועה דומיא דשימת יד תחת ירך אברהם שהיא שבועה דהתפסת מצות מילה במקום אנקוטי ס"ת לדידן וכן נדקיה רוצה לומר אפשר שנתינת ידו זו היא נתינת יד לישבע בס"ת ואפי' תהא אותה נתינת יד כתקיעת כף דידן ולהכי כתב תרתי בקרא אלה וברית ולא כתב אלה ושבועה פירוש קללה ושבועה אלה וברית היינו שבועה ותקיעת כף מ"מ לא מצינו שם בהדיא שתחשב נתינת יד אלא כהדי שבועה ולא משמע בנדרים שמענישו לנדקיה (אלא) על הברית אלא על השבועה ואם לא שנשבע לנבוכדנצר בפניו וכדעתו על שהיה מסור בידו משמע שהיה יכול להתיר שלא בפניו לכתחילה אפילו הכי לא מודה בתקיעת כף להקל לגדם אלא בברית אחשביניה כפירוש רבינו אפילו בלא שום פסוק ואפי' לא היתה נחשבת ברית בימי הנביאים וגם לא בימי חכמי התלמוד החושבה לברית כיון שקבעוה לברית הדורות וגם רגילין לעשות במקום ברית יותר מעברת בין בתרים. ועי"ל כי מה שלא הזכיר בנדרים עונש הברית לפי שלא הובא בהלכה לפרש כל דבר ודבר שנענש עליו אלא לפי שלא היה לו להתיר השבועה אלא בפניו וגם את שם הברית וגם מה שתקעת שתי ידיך לשמים אם לשם ברית נתכוונת בתקיעת כף לאדם צריך אתה להחמיר בדבר שלא להתיר אלא על פי חכם וכין כך ובין כך אם יש מכשול רב והפסד מרובה בדבר ויבא בכך לעבור מוטב לאכול בשר תמותות שחוטות ולהתיר על פי חכם מלאכול בשר תמותות נבילות כי בכך קלה הדעת מכרעת שלא להחמיר משבועה נהגו בה הדורות להחמיר יותר משבועה אלא להקל שלא רצו לקבל עליהם אלא תקיעת כף כי יראו עונש השבועה דומיא דתקנת אלמנה הנודרת ליתומים וגזרו בעשרה שתקנו במקום שבועה ושלך היא בעיא שבועה וראויה להפרה ע"פ חכם יותר משלנו. ושלום. יצחק ב"ר שמואל זלה"ה:

להלכות שבועות פרק ששי ולהלכות נדרים פ"ד ופרק תשיעי

ד יבואן סאר כהתן ה"ר נתן. אדוני שאל כדת מה לעשות לבחור אחד אשר נדר על דעת רבים ואמר יאסרו כל פירות שבעולם עליו חוץ מן החטין אם שוחק בקוביא לא בגינו ולא בגין אחרים ויהי היום ויעבור וישחוק בגין אחרים כי הליקתהו רוחו והנה עתה דברי הבחור אשר עיות ויכלם מאד ועתה בא לשאול אם יש תקנה: בה אמר מורי אבי אם אותו האיש שכח לגמרי את נדרו בשעה שהיה משחק בקוביא אם כן הוה ליה נדרי שגגות ועדיין לא חל הנדר כדתנן פרק רביעי דנדרים נדרי שגגות אומר קונם אם אכלתי אם שתיתי ונזכר שאכל ושתה שאיני אוכל ואיני שותה ושכח ואוכל ושותה אע"ג דלא קתני בסיפא אם אוכל אם אשתה אלא שאיני אוכל ואיני שותה מ"מ כך פתרונו שנודר על תנאי קונם דבר זה אם אוכל אם אשתה והאכילה והשתיה הם התנאי שעל ידם חל הנדר וקתני דהוו נדרי שגגות ומותר שלא חל התנאי וכספ"ג דשבועות מייתי לה לכך מהנה גבי שבועה שלא אוכל זו אם אוכל זו דסבירא לן לכולהו פירושי דשמעתא אם אכל התנאי שלא חלה השבועה משום דבעי האדם כשבועה ואין אדם בשעה שיש לחול לשבועה דהיינו בשעת אכילת התנאי ומייתי עלה הך משנה דנדרים נדרי שגגות והא דתני עלה כשם שנדרי שגגות מותרין כך שבועות שגגות מותרין ואפילו למאן דמחמיר בריש נדרים דד' נדרים הללו צריכין שאלה לחכם מכל מקום לא יחמיר בו בהיה על דעת רבים שלא יהא לו הפרה כיון דמן הדין היה ראוי דמותר בלא שאלה לחכם. ואין נראה לומר דאפילו לא חל נדרו על ידי ששחק בקוביא בשוגג מכל מקום על ידי שלא עשה מכתמא תנאי כפול והן קודם ללאו ותנאי קודם למעשה וכל תנאי שאינו כתנאי בני גד ובני ראובן אינו תנאי והוי תנאו בטל ומעשה קיים וחל נדרו מעשה שעשאו ואפילו לא שחק כי נראין הדברים שמועיל גילוי דעת כמו זבין ולא איצטריכו ליה זוזי דהדרי זביני ושטר מברחתא והיא דר' שמעון בן מנסיא דבידוע שאם היה בנו קיים לא היה כותבו וקפלה ונשבעת כל מי שיבא עלי איני מחזירו דאפי' גלוי דעת לא היה שם ואמר לא נתכוונה זו אלא להגון לה וכמה דברים שאין צריכין תנאי ולא הוי כדברים שבלב משום דאנן סהדי שכך היה בדעתו ודומה לבא דאמרינן גבי הנודר מן הנולדים לא נתכוון זה אלא במי שדרכו להוליד והרבה ענינים בנדרים שאנו הולכין אחר הידוע לנו שיש בדעתו ולא תשבינן ליה כדברים שבלב והכא נמי כמי שידוע לנו שלא נתכוון לאסור על עצמו כל פירות שבעולם חוץ מן החטין אלא אם כן ישחוק ואפילו לא נאמר כן בכל נדרים הכא ודאי דבר ידוע הוא שלא נתכוון לאסור על עצמו כל פירות שבעולם חוץ מחטין אא"כ ישחוק כמו שאמר ויש כאן גלוי דעת יותר ועדיפא מהסיא דקפלה ונשבעה ומטעם שלא התפיס בדבר הנדור לומר יאסרו בקונם או בהקדש כשעשה נדרו אין לומר שלא יחול נדרו דלא גרע מידות נדרים ואפי' אמר כנדרי רשעים עלי כקרבן דאמרי' פ"ק דנדרים ובדבר מועט תשבינן ידות נדרים כל שכן בזה שנדר יד גמור. ואולם מתוך כתבו נראה שהליקתו רוחו ושחק והיה זכור מנדרו והיה ראוי להחמיר ולעונשו כאשר לא נוסר כי על התחלת נדר בשעה שנדר בדבר שאין לו תקנה עולמית אם ישחק בקוביא אחרי שהיה מכיר שדעתו קלה עליו ולא היה יכול להתאפק ולהעמיד על עצמו וישחוק ומוסיף פשע על חטאתו לשחוק ולאסור עצמו בכל פירות שבעולם חוץ מחטין דבר שאי אפשר לעמוד בו כל ימי חייו בלא מכשול ועון ואי אפשר שלא יעבור על נדרו בשום פנים כל ימי חייו וגבי נדר בחרם שום פעם כו' לרבי מאיר וגבי נזיר ועבר על נזירותו לכולי עלמא מחמיר עליו לעונשו בפרק ד' דנדרים וראוי היה שלא לבקש שום תקנה עד כמה ימים שלא ינהגו קלות ראש בנדרים אבל מה אעשה שתקנתו קלקלתו שלא להחמיר עליו כל זמן שלא עבר על נדרו וכי יש לדאוג פן לא יעמיד עצמו לשמור נדרו אחרי שראינו דעתו קלה עליו כ"כ שלא יוכל לכבוש יצרו מלשחוק על אחת כמה וכמה שלא ימשול ברוחו להיות זהיר מכל פירות שבעולם חוץ מחטין כל ימי חייו ומזה הטעם נראה שיש למצוא תקנה להיות לו הפרה לנדרו כמו לדבר מצוה כי ידוע וברור לנו שאי אפשר לו לעמוד כל ימיו ואי אפשר שלא יכשל כמה פעמים וזה הדבר מצוה שאם לא יפירוהו יבא לידי מכשול עון כל ימיו והיה כי ירעב והתקצף כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם ונמצא כל ימיו בעבירה ורואין שאינו חסיד ופרוש כ"כ שיכוף יצרו כל ימי צבאו ואפי' אם תלמיד חכם הוא ורגיל לעסוק בדברי תורה נמצאת ממעט במלאכת שמים ומתבטל מדברי תורה וצרתו צרה ולא יוכל להפרה אם לא בהפרה ואפילו בעיר שאין פירות אין תלמיד חכם רשאי לדור בה כל שכן זה שנאסרו כל פירות שבעולם עליו חוץ מן החטין שמתבטל מתלמודו וזה טעם הגון אבל אם משום שאי אפשר שלא יצא מידי מכשול מרופה הוא בידינו אמנם נראין הדברים כי האוסר כל פירות שבעולם עליו אסור לאכול וכמה דברים יש לתלות שהן בכלל פירות שבעולם אע"ג דאמרינן בהנודר מן הירק דנודר מפירות השנה אסור בכל פירות השנה ומותר בגדיים וטלאים וביצים ואם אמר גדולי השנה אסור בכולן מ"מ כשאמר כל פירות שבעולם עלי נראה שאסור בכולן דהא תניא פרק שלישי דשבועות שבועה שהוא כשאמר יאסרו כל פירות עלי בשבועה אם לא ראיתי גמל פורח לפי שאי אפשר לו לקיים שבועתו כמו שבועה שלא אישן שלשה ימים דמלקין אותו ויישן לאלתר דהוי שוא. ואם אין בשר בכלל פירות שבעולם אם כן מסתברא שלא היה חשוב שבועת שוא דאפשר לו להיות בלא פירות דבשר שמן מיישב דעתו של אדם בטוב כדאמרינן פרק בני דיומא ובבבא בתרא סוף פרק חזקת הבתים גבי רבו פרושים בישראל שלא לאכול בשר ושלא לשתות יין אם כן לחם לא נאכל שכבר בטלו מנחות ולחם הפנים אפשר בפירות פירות לא נאכל שכבר בטלו בכורים אפשר בפירות אחרים הוא הדין הכא דמסתברא דאפשר בבשר ובחלב ובגבינה אבל נראה דכולהו בכלל כל פירות שבעולם ועוד דיכול להיות שכל דבר הגדל בעולם הוי בכלל פירות שבעולם כגון דגים ופשתן וקנבוס לצמר ומשי ועלים וכמה דברים הנולדים וגדלים זה מזה ובהמה וכמה דברים נקראים פרי מפרי וגדולי קרקע הילכך הכא נמי בנדר זה אע"פ שאמר חוץ מחטין נראה דבר ברור שיבא לידי מכשול עון כיון שאסור בבשר וחלב וכל שכן אם יאסור ברוב דברים שהזכרתי. אע"ג דפרק שני דנדרים תנן ואלו הן נדרי עינוי נפש אמרה קונם פירות העולם עלי הרי זה חל נדר וצריכה לקיימו עד שיפר ואם אינה יכולה לעמוד בהם הוה ליה נדר שוא ואין צריך הפרה ומיד עברה בלא יחל דברו ומותרת לאלתר בלא הפרה כמו שבועה שלא אישן שלשה ימים דמלקין אותו ויישן לאלתר דאין חילוק בין נדר לשבועה דהכי משמע בפרק שני דנדרים גבי אמר קונם עיני בשינה דאי לא יהיב שיעורא לא שבקינן ליה עד דקאי בבל יחל דברו דאמר רבי יוחנן האומר שבועה שלא אישן מלקין אותו ויישן לאלתר. ויש לחלק ולומר דשאני התם לא אמר כל אבל הכא דאמר כל הוי נדר הכאי כדמוכח הך שמעתא דשבועות פרק שלישי דכל פירות משמע שכולל ומוסיף הרבה דברים וגם לשון שבעולם באומר פירות העולם והא דאמרינן פ' שני דנדרים גבי נודרים להרגין ולחרמין באומר יאסרו כל פירות שבעולם עלי אם אין של בית המלך ופריך כיון שאמר יאסרו מתסרי כל פירות דעלמא עליו ומשמע השתא דמתסרי כל פירות דעלמא עליו אע"פ שבלשון נדר לא הזכיר כל דבפירות בלא כל איכא למימר נמי איתסרו כל פירות דעלמא עליו ולא גרסינן כל אפי' אי גרסינן ליה נמי כ"ל דלאו דוקא נקט כל פירי דעלמא אלא כל אותן פירות שאסר על עצמו וכן פרק הכולא גבי ונדרה ואסרה כל פירות דעלמא דאפילו גרסינן ליה כל יש לומר דלאו דוקא נקט כל כי אין לומר דשפיר איירי כגון שאמר כל ולגבות כתובתה בכך משום דאם היתה משקרת עברה בלא יחל לאלתר כמו נדר שוא ושבועה כדפירשתי דהא לענין גביית כתובתה לא מהימני לה בהכ"ג דאם כן הוכי חיים סתם דילמא אזלא לגבי חכם ושרי לה תדור היום ותאכל בפנינו או שום נדר אחר תדור ותעבור עליו בפנינו אלא ודאי בעינן שתהא נודרת שימשך האיסור עליה עולמית אם היא משקרת ומטעם קדושה והבדלה אין נחשב דבר מצוה דאפשר דנפיק בקדושא והבדלתא דאחרים אע"ג דהוא לא ישתה ואע"ג דאין ראוי לשתות קדוש והבדלה דאפילו זמן ביום הכפורים היינו אומרים על הכוס ולמתביה לינוקא אי לאו משום דאתי למיסרך ועוד דאפשר לקדושי אריפתא ולאבדולי אשיכרא של חמין ואפשר שיתשב לו חמר מדינה אחרי שאסור לו ביין ועד שאתה אומר שהוא מצוה משום ארבעה כוסות ומרור וקדוש והבדלה יכול אתה למצוא בשבתות וימים טובים דכתיב וקראת לשבת עונג וביום טוב נמי בעינן לכם לרבי יהושע ואפילו לרבי אליעזר בעינן לכם בעצרת ובשבת ובפורים כדאמרינן באלו דברים בפסחים. ומטעם דאי אפשר לו לאכול פת חטין שלא יהא קצת בו משאר מינין אין להתיר לו על ידי טעמא דקונמות הוא דבר שיש לו מתירין ואפילו באלף לא בטיל הדא דאם אין חשוב לדבר מצוה אין לו הפרה כיון שהוא על דעת רבים והוה ליה דבר שאין לו מתירין ועוד דאפשר לו לטרוח בורר גורנו ואת ערימת חטין יפה שלא יהא בכן שאר מינין ועוד דדבר שיש לו מתירין דאפילו באלף לא בטיל היינו דוקא במין ומינו אבל במין ושאינו מינו בטל כדמשמע בירושלמי דנדרים. ואל תשיבני על מה שפירשתי דהשיב דבר מצוה משום דלא אפשר שלא יבא לידי מכשול והלא כל הנודר על דעת רבים שאין לו הפרה אינו חשוב דבר מצוה כדאמרינן הנודר כאילו בונה במה והמקיימו כאילו הקריב עליה קרבן כי שם אין ברור שיבא לידי מכשול במה שהוא מקיימו ואין מפירו אבל בכאן דבר ברור שאי אפשר לו בלא מכשול כל ימיו כמה פעמים. ורבינו תם היה מפרש הטעם דלדבר מצוה יש לו הפרה משום דמסתמא ניחא להו לרבים בהפרה והכי נמי הכא ניחא להו מחמת מכשול הידוע וקרוב לודאי ומיעוט מלאכת שמים כדפרישית מאחר שאין שום הפסד וקלקול בדבר אם יתירו לו כמו שיש בנדר דאלמנה ובנודר ועוכר אם היינו מתירין הוא כי אילו היה כאן קלקול בהפרה כמו להם נראה שלא היה נחשב ההיתר דבר מצוה מטעמים קטנים הללו שפירשתי כי אע"פ שנכון שלא לשחוק בקוביא מ"מ אין זה קלקול שיש להזיקו לידור על כך כמו נודר ועוכר ונדר אלמנה ופשע בינוקי שיש בהם טעם הראוי להזיקו ולידור. וא"ת דפריך התם למ"ד אין צריך לפרט את הנדר ניחוש דילמא אזלא לגבי חכם ושרי לה ומה יועיל פירוש הספר במתרך דמדרינן לה על דעת רבים מ"מ יש לה הפרה מטעם דהוי לדבר מצוה אם נדר מדבר שאי אפשר לה להיות בלא מכשול כי האי מטעם דהכא כיון שמטעם זה אנו באין כאן לחושבו דבר מצוה בשלמא למ"ד צריך לפרט ניחא כי החכם לא ירצה להתיר. ויש לומר שבשעה שהדירום לנודר או לעוכר או לאלמנה הדירום על דעת רבים ופירשו הם שמדירים אותם על דעת רבים כדי שלא יהא לו הפרה מאז נודע להם כי אין עשה שמכשול חשוב להתיר מטעם דפריש ושוב לא ימלאם לבם ללכת אל החכם דאע"ג דודאי אם ילכו יתיר להם החכם כיון שאין צריך לפרט מ"מ הם עצמן לא יעברו על נדרם במזיד והרי הודיעו להם שלא יהיה לו הפרה כשהדירום על דעת רבים. אך אין נכון לומר דכל נדר דעל דעת רבים שלא נעשה מתחילה לדבר מצוה יש לו התרה גם שלא לדבר מצוה דדוקא בהוא דפשע בינוקי הוא דצריך טעם דלא איתכת דדייק כותיה כדי למצא לדבר מצוה שעליו נעשה הנדר מתחלתו אי אפשר לומר כן דהא גבי בטלו ולא בטלו מייתי במסכת מכות דלדבר מצוה ואע"ג דתחלת הנדר לא היה בו מצוה. ולפר"ת דלדבר מצוה יש לו הפרה דסתמא ניחא ליה בהכי להנהו שנדר על דעתם נראה לפרש דשלא לדבר מצוה נמי אם יודעין אותו רבים הם מסכימין לו שיתירנו יהא לו היתר דהא לא עדיף דבר מצוה אלא לענין דבסתמא נמי יש לומר דהסכימו משום דבר מצוה ומיהו שמא סובר רבינו תם דאפילו ברשותם אין לו היתר רק לדבר מצוה דומיא דנדר שנודר ברבים דאלים ההוא נדר למאן דאית ליה הכי נמי אלים ההיא על דעת רבים דבשום ענין לא יותר אך לדבר מצוה דהכי משמע בההיא דמכות כשהדיר את אשתו על דעת רבים מבכחת בטלו אי לאו משום דלדבר מצוה יש לו הפרה משמע דעל ידי אותם רבים אין לו הפרה בשום ענין אם לא היה לדבר מצוה אם לא תאמר דהתם איירי בנודר על דעת רבים סתמא ואין הרבים מבוררים וידועים ותאמר דתרי ענינים יש דהיכא דהם ידועים יש לו הפרה על פיהם ולנודר על דעת רבים סתמא אין היתר רק לדבר מצוה ואין עוד לתרץ דלהכי קרי ליה בטול אם לא היה לדבר מצוה משום דשמא אותם רבים לא ירצו להתיר הא ליתא דכיון שאם ירצו יתירוהו אין זה בטלו דאם כן בכל נדר נמי תמצא דפי יימר דמזדקקי ליה בי תלתא ואם ראוי לחשוב דבר מצוה בהאי נדר דקיימא עלה משום קדושא והבדלתא וארבעה כוסות ויום טוב זה צריך עיון אם הלכה כר"ע בנדר שהותר מקצתו הותר כולו כי ר"ע מוסיף על ב"ה במשנה דד' נדרים כדמשמע בירושלמי ואם רבנן דר"ע בנדר שהותר מקצתו מצו סברי כב"ה א"כ יכול להיות דהלכה כמותו דאע"ג דמעשה היה והתירו בכל הכלים ומעשה רב יש לומר דהלכה כרבים דאשכחן עד שבא ר"ע ולימד שלא הודו לו חכמים כגון בההיא דהא דאיכא דלא דריש אתים וכין אם הלכה כרבנן אפשר לומר בין להאי גיסא ולהאי גיסא דאפי' לר"ע דאמר הותר כולו דהכאן מה שהוא לדבר מצוה אין זה חרטה שהרי כשנדר ידע שיאסר בכן ואם אין מזכירין דבר מצוה כ"א שלענין יד כן יהא ראוי להפרה שהוא על דעת רבים והילך מה שאין לדבר מצוה לא יותר אי נמי אפילו לרבנן דלא הותר כולו היינו לענין שאינה תשובה חרטה לענין כל הנדר מה שהוא מתחרט ממין אחד שבו אבל לענין דבר מצוה יש לו הפרה וטעמא משום דהתם רבים ניחא להו להתיר נדר כזה לדבר מצוה גם זה הנדר ניחא להו להתירו לגמרי מאחר שיש מצוה מיהו הלוקין דהאי גיסא אין נראה כ"כ פשוט כמו הראשון, ולורנו יגלגלו כראשון.

אלחנן ב"ר יצחק:

גרסינן בירושלמי דנדרים חד בר נש נדר דלא מרווחה אתתא אתא לגבי יודן ב"ר שלום אמר ליה אשבעתא דלא מרווחנא א"ל וכן בר נש עבד אמר ליה ב' ויוסטוס אמר ברוך שבחר בתורה ובחכמים שאמרו צריך לפרט הנדר ומשום פירוש שבפרט לי הנדר לא רצה להתיר לו ומכאן ראיה שאין להתיר נדר של שחוק ע"כ מלאתי:

ד זה חברנו הרב רבי שמעון אמר לי שנדר על דעת ה"ר פרן וה"ר חיים ועל דעתי שלא לעשות שום קיום לחמיו ולזוגתו שלא לכבוד כהם ועל מנת שלא יוכלו להתיר לו אלא אם כן נתיר לו שלשתנו יחדיו אם יתחרט חלקי אני מתיר לו ומדעתי הוא שכל מי שרוצה להתירו שיתיר לו נדרו ושבועתו ובלא דעתנו היה אפשר להתיר לו לדבר מצוה לעשות שלום בין איש לאשתו ובין חמיו כי חקרתי שבענין אחר אי אפשר להיות שלום ביניהם והרי השלום תלוי בכך דבר פשוט הוא שלדבר מצוה לעשות שלום בין איש לאשתו יש התרה בלא דעת רבים שנדר לדעתם כההוא מקרי דרדקי דאדריה רב אחא על דעת רבים והדריה דלא אישתכח דדייק כותיה ואע"פ שאמר על דעת שלא יוכל להתיר אדם אלא על שלשתנו לא מילתא מגניא הרעה ואם מתחרט מאותו התנאי יתירו לו אחרים דאטו הנודר על מנת שלא יהא לו התרה נימא דלא יהא לו התרה אם כן בפרק השולח דאמר דאדריה ליה ברבים וכו' נימא דאדריה ליה על מנת שלא יהא לו התרה אלא ודאי אפילו הס"ג יש לו התרה כמו שהנדרים יש להם התרה כך תנאי שלהם יש לו התרה. מהר"ם:

להלכות ערכין וחרמין סוף פרק ששי והלכות מכירות פרק תשיעי ופרק רביעי ולפרק ששים וארבעה מספר משפטים.

תשובת רב נטרונאי בר מר הילאי ריש מתיבתא דמתא מחסיא לרב יהודאי בריה דרבינו שמואל על ראובן ושמעון שהניחו שני זהובים ביד שליש ראובן אמר אם לא יהיה פלוני השרוי באספמיא משוחרר של אבותי שני זהובים הללו יהיו של מתיבתא ושמעון אמר אם יהיה פלוני זה של אבותיך שני זהובים למתיבתא ושאלו לבני אדם ונמצאו דברי ראובן בטלים לאלתר קנו מתיבתא וחכמי ישראל אותם שני זהובים של ראובן קנין גמור וחייב אותו שליש לסגרן בפנינו ולא לאחר ואין צריך לומר שהוציאו מתחת ידו ונתנו ע"י שליש אלא אפילו אמירה בעלמא ונמצא דבר אחד מהן בטל זכתה מתיבתא בהן אע"פ שלא קנו מידו מהאי טעמא מפני שמתיבתא במקום הקדש עומדת ושנינו אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט לפיכך אותו שליש יסגר לאלתר בפנינו ואם לא יסגרו אתם מורי רבינו נתן ורבינו יהודה תבעוהו והוציאוהו וסגרוהו לפנינו וכן השיב רבינו ז"ל להרב רבי שלמה דאמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט פירוש כמסירה המועלת בשום ענין בהדיוט דיכול הדיוט ליתן ממון זה לחבירו

להבירו בשום ענין בעולם מהניא נמי לגבוה אמירה לחודה ונעשה *נדר וכתב שיש לו ראיה ברורה עוד אף מדברי רבינו שמשון דע"כ הוי פירוש כמסירה להדיוט באיזה צד שיהיה כמו שכתב פרק שור שנגח ד' וה' גבי כשות דתקע

*וכן פסק מהר"ם ז"ל בנדר ושבועה ותקיעת כף דמהניא אפילו באסמכתא דרובו על ידי אסמכתא, דאם יהיה אלהים עמדי, אם נתן תתן העם הזה וכן הרבה :

לחבריה וכו' עד ניתביה לעניים אגן יד עניי וז"ל ואם תאמר בלי יד עניים מתחייב באמירה לצדקה כדאמרינן פ"ק דר"ה בפיך זו צדקה, וי"ל דכמו שאין מקדיש דבר שלא בא לעולם הכי נמי אין נותן לצדקה דשלב"ל וכשאמר ניתביה לעניי לא היה קונה ההקדש ונהי שאם היה אומר זה כשיבא לידי אתננו לצדקה שהוא מתחייב מטעם נדר וגם בהקדש אם היה אומר אתננו להקדש אבל זה לא אמר כן אלא אתננו לעניים ולא נדר כלום עכ"ל. אלמא אפילו דשלב"ל דגרע טפי מאסמכתא ולא מצי לאקנויי לחבריה בשום ענין לא בקנין ב"ד ולא בשום דבר אע"פ כן מהני אם אמר כשתא אם יבא לידי אתננו לצדקה אע"ג דאיכא תרתי אסמכתא ודשלב"ל וטעמא הוי משום דבהדיוט יוכל להקנות זה הממון לכל הפחות כשבא לעולם במסירה או בקנין גבי גבוה מהניא אמירה אף קודם שבא לעולם דלכשיבא לעולם יצטרך ליתן כיון שנעשה נדר והוא הדין לאסמכתא כיון דלהדיוט אם היה מוסר שני זקוקים ואומר אם באתי בכר אל אשתי בתוך שנה יהיו אלו שני זקוקים שלך ונודע שבא אל אשתו קנאם ההדיוט ה"נ הגבוה קנאם באמירה דמעיקרא שאמר אם אבא אל אשתי בשנה זו אתן כך וכך ואין לדחות דשאני הכא דלא נתכוון ליתן השני זהובים אלא שסבור היה שלא יבא אל אשתו ושיוכל לשפשף ביצרו דהא דיחויא ליתא דדברים שבלב אינן דברים ומה שאלה בפיו זו צדקה ויש לו לקיים ונעשה נדר דאמירה לגבוה מהניא גבי הקדש אפילו באסמכתא אע"ג דבהדיוט לא מהניא מסירה אלא בקנין ב"ד חשוב מדתנן בפרק ב' דנזיר אמר הריני נזיר אם עומדת אמר הדלת הזו הריני נזיר אם נתפתחה ב"ש אומר נזיר ב"ה אומרים אינו נזיר אמר ר' יהודה אף כשאמרו ב"ש לא אמרו אלא באומר פרה זו עלי קרבן אם עומדת היא ושקיל וטרי ביה טובא בגמרא עד דמסיק אלא כגון דאמר הריני נזיר מבהמה אם לא עמדה ועמדה מאליה ב"ש סברי דתורפיה דהוא גברא משום אוקמה בידיה והא לא אוקמה וכו' ופירש רבינו ברוך בס"ר ינחק מפי ר"י פירוש דמתני' דקתני הריני נזיר אם עומדת אני הוי הריני נזיר מפיק פ"א כלומר בשבילה נזיר אם עומדת מחשבתו שהוא סבור שלא תעמוד והא דקתני אני אנזירות קאי כלומר אני נזיר אם עומדת מחשבתי והשתא אע"ג דלא היה דעתו כלל להיות נזיר כי היה סבור שיעמידנה הוא ולא תעמוד היא אפי' הכי אם עמדה מחשבתו ולא מחשבתה הוי נזיר לב"ש ואפילו ב"ה לא פליגי עלייהו אלא משום דסברי דעתיה דהוא גברא משום דרביעא והא קמת אבל אי דעתיה הוי משום אוקמה בידיה הוו מודו לב"ש וכה"ג א"ר יהודה דלא הוי נזיר אלא פרה גופה הוי הקדש וקרבן להקריבה למזבח לספרים דגרסי פרה זו קרבן ול"ג עלי מ"ל דנודר ממנה ואסור בה בקונם דא"כ לימא כקרבן או לימא עלי דהא רבי יהודה אית ביה פ"ק דנדרים דלא מיתסר בקרבן עד דלימא כ' וכן פר"ת אלמא אע"ג דאסמכתא היא מהניא לגבוה להיות פרה זו הקדש באמירה בעלמא ואע"ג דבהדיוט כה"ג אילו אמר לחבריה פרה זו שיש לי רבוצה בחצרך תהא שלך אם לא תעמוד היום ולא עמדה או לא העמידנה ועמדה מאיליה לא קנה עד דאיכא קנין בב"ד חשוב ועוד יכולני בע"ש להאריך בראיות אך אין פנאי ועוד האריך בראיות ובמשא ובמתן עד ולא דמי לההיא דפרק מי שמת שהבאת דקבעי שכיב מרע שהקדיש כל נכסיו מהו ועד כאן לא מבעיא ליה אלא משום דילמא גמרו הקדיש כדי שיהיה במצוה זו ואמאי תיפוק לי משום דאמירה לגבוה כמסירה מועלת להדיוט ולטעמיך לדידך נמי תקשי דהא מודית דכל אמירה לגבוה כמסירה מועלת להדיוט לבד מאסמכתא דלא מהניא למימר אמירה לגבוה משום דבהדיוט לא מהניא מסירה מכחו אלא מכח בית דין חשוב דהפקר ב"ד הפקר ואם כן הכא מהניא בהדיוט בזכוי ובקנין בלא בית דין חשוב ובפני עדים או אפילו בינו לבינה היכא דמודה דלא איברו סהדי אלא לשקרי תיהני לגבוה אמירה אלא ע"כ להכי מספקא ליה בשכיב מרע דכי היכי דאמר בריא שהקנה כל נכסיו מתנתו מתנה משום דאגן סהדי כיון דלא שייר מידי הוא סבור שימות דאי הוה סבור שלא ימות הוה משייר מקצתן והוה ליה כאילו פירש בהדיא בשעת המתנה אם ימות אם כן הקדש נמי נימא כיון דלא שייר הוי כאילו פירש ואם עמד חוזר דאע"ג דאמר אמירה לגבוה הני מילי אמירה סתם אבל הכא כמאן דפריש בהדיא דמי דבכמה דוכתא אזלינן בתר אומדנא דמוכח כאילו פירש או דלמא אע"ג דכי יהיב ומקני להדיוט אזלינן בתר אומדנא גבי הקדש נימא דגמר והקדיש בכל ענין אבל גבי נדון דידן ליכא למימר דאגן סהדי אילו היה יודע שלא יוכל מלעכב את עצמו מלבא על אשתו לא היה נודר השני זקוקים והוה ליה כאילו פירש בהדיא זה אינו דאם כן למה נדר השני זקוקים כלל בשלמא התם גבי שכ"מ מהני דבורים שיהא הקדש אם ימות אלא הכא למה ליה לאתנויי אלא ע"כ מהניא אמירה ונעשה נדר וצריך ליתן ואם לא יתן לא קיים נדרו כמו שהוכחתי :

להלכות שבועות פרק שלישי

להאריך אין פנאי ובקצרה אשיב הנראה בעיני שכן הוא כאשר כתבת שאין באותו חרם ממש ואין צריכין לקיימו כיון שאנוסים הם שהיו מייסרין אותן כמה מיני ייסורין ומגזמין להם לתלות ולהורגם דאפילו תליוה ויהיב לא הוי מתנתו מתנה וכל שכן בנדון זה דהכא לא יהיב מידי אלא נדרו ליתן ולא בא עדיין הממון לידי האנס ולא דמי לגזירתא קמא ומציעתא דסיקריקון פרק הנזקין כיון דקטלי אגב אונסיה גמר ומקני הדא דהכא נמי שהיו מגזמין להורגן ולתלותן לא היו רשאין לעשות זה מפני השר שהיה דורש דמם מידיהם וגם מפני העונש שפיכות דמים ונהי שנתן להם רשות לענותם בכבלי ברזל להריגת שמים לא היו רשאין וכל שכן מפני עונש דין שמים לא היו רשאין ועוד התם שייך לומר אגב אונסיה גמר ומקני קרקע דלא מיתסר גופיינא אבל ממון ומטלטלין דמיתסר גופיינא לא קנה הסיקריקון. ועוד התם היו יראים טפי דכיון דבגזירה קמייתא אמר דלא קטיל ליקטליה אם כן היו צריכין להורגם אם כן ידעי וגמר ומקני ואפילו במציעתא דאמר כל דקטיל ליתיב ד' זוזי ולא היו צריכים להורגן מ"מ היהודים היו יראים כיון דכבר ההורגן עשה בהיתר בגזירה ראשונה אכתי סירכייהו נקטי והיו יראים טפי ואגב אונסיה גמר ומקני אבל הכא לא שייך דאי משום דמגזמי להו עביד איניש דגזים ולא עביד אפילו במילי דממון כגון איזיל ואיקטיל דיקלא דפלניא כ"ש למיקטל איהו גופיה ואע"פ שקבלו עליהם חרם על דעת המקום ועל דעת הקהל חלילה שתהא דעת המקום מסכמת זולתי לטובה ולא לרעה ואע"פ דתלו דעתן מיהת בדעת אחרים כיון דהאנוסים היו בטלה דעתם תדע דאשכחן כשהשביע משה את ישראל בערבות מואב אמר להם ולא על דעתכם אני משביע אתכם אלא על דעת המקום ועל דעתי שנאמר ולא אתכם לבדכם וגו' ואפ"ה אמרינן פ' ר' עקיבא ויתיצבו בתחתית ההר מלמד שכפה עליהם הר כגיגית וכו' ואמר רב אחא בר יעקב מכאן מודעא רבה לאורייתא פירוש אם יתבע ממנו למה לא קיימתם את התורה יש לנו להשיבו אנוסים היינו לקבלה ואמר רב הדר קבלוה בימי אחשורוש כו' והקשה ר"י אמאי לא קאמר הכא קבלוה בערבות מואב מדעתן ותירץ דהתם נמי היו יראים מהקב"ה שמא לא יביאם לא"י שהיה להם ליכנס בה לאלתר ורואה אני שהדברים ק"ו אי לאו דהדר קבלוה בימי אחשורוש מחמת הנס לא מיענש אשבועתא דערבות דאע"ג דאמר להו על דעת המקום ועל דעתי אני משביע אתכם דאי לא הוו אנוסים לא הוה להו היתר כלל להכי אמר על דעת המקום כי היכי דלא תיהוי להו התרה לשבועתיה ואפ"ה כיון דאנוסים היו ע"פ הדיבור מפחד דלא יביאם לא"י ושלא יניעם במדבר קרי ליה אונס ולא מיענשי עלה ואע"ג דבעשיית רצונו יש שכר גדול מה שאין הפה יכול לספר כ"ש וכ"ש בשר ודם המאנס את חבירו ומייסרו ומשביעו לדעתו דבעשיית רצונו אין שכר כלל רק שיפטר אותו ולא ייסרנו עוד שאין באותה שבועה או באותו חרם ממשות כלל. וא"ת והאמרינן פ"ד דנדרים נודרים להרגין ולחרמין ולמוכסין שהיא תרומה אע"פ שאינה תרומה שהיא של בית המלך אע"פ שאינם של בית המלך ואמרינן בגמרא היכי נדר יאסרו כל פירות שבעולם עלי אם לא של בית המלך הם ופריך כיון דאמר יאסרו כל פירות שבעולם עלי איתסרו ליה ומשני דמחשב בלבו היום ואע"ג דדברים שבלב אינם דברים אונסין שאני אלמא טעמא דאמר בלבו היום הא לאו הכי לא הוה שרינן א"כ הכא בנדון זה שהם מודים בעצמו שלא חשבו שום ערמה בלבם ליאסרו לא דמי כלל שהם החרם וההרג אין מיסרין ומכין כלל את האדם אלא רוצה למצוץ מידו את הפירות או את המכס ומבקש שיחזירו כי אמר להם שהם תרומה או של בית המלך אבל היכא דאיכא יסורין והכאות שאין להם קצבה בטל נדר והשבועה לגמרי דאמר האדם בשבועה פרט לאנוס היכא דליכא אונסין כל שכן אונס ייסורין דפטור לגמרי מקרבן ומלקות ומאיסור דייסורין גדולים ממיתה דאמר מר אלמלא נגדוה לחנניה מישאל ועזריה הוו פלחין לצלמא. וא"ל כיון דבידיהם לקיים הדבר ליתן הממון הלא התרם ויתנו הממון. הדא שהרי כתבת שאין להם ליתן, ועוד האמרינן מודעא רבה לדאורייתא אע"פ שבידם לקיים מצות המקום והסכימו דעת המקום כ"ש וכ"ש נדון זה דאגן סהדי דלא הסכימה דעת המקום שיסבלו ייסורין וישפך דם עד שיתן לו ממון ובטלה דעתו אגל דעת המקום אע"ג דנדר שהודר על דעת רבים אין לו התרה היכא דאמר על דעת פלוני ופלוני או אמר על דעת ג' אלו הכא לא חל כלל כיון דאנוסים הוו ועוד הרי לא קבלו עליהם אלא על דעת המקום ודעת הקהל ודעת המקום היא עיקר ולזה נתכוונו להסכים לדעתו ולא לדעתם. ומיהו לרווחא דמילתא טוב לצאת שם ולבקש שיתירו להם ברבות כי אולי כשיראה שאין ממש באותו חרם יתירו בהם ואע"פ שאם לא יתירנו אין בכך כלום כדפירשתי כי אין ממש באותו חרם דאפילו שאלה לחכם לא בעיא דהא פסק רבינו אלפסי דד' נדרים אין צריכין שאלה לחכם כשמואל בפ"ק דנדרים ולא כרב אסי דאמר כולם צריכין שאלה לחכם דהא רב סבירא ליה כשמואל בירושלמי ובפ"ק דנדרים מוקי פלוגתייהו דר"ש ורבנן בפלוגתא דשמואל ורב אסי דרבנן כשמואל ור"ש כרב אסי והלכתא כרבנן לגבי ר"ש. ומה שכתב שיתירו החרם ברבות לרווחא דמילתא כתב בשביל הקול כי מי מפים ברחוק אם אנוסים היו אם לא. ומ"ש מה אדם בשבועה פרט לאנוס הכי משמע האדם שיהא לבו מיושב עליו וברשות עצמו ובהא נמי לא קרינן ביה האדם שמייסרין אותו לישבע ואם תאמר כי קאמר תלמודא עלה דרב כהנא ורב אמאי לא קאמר כה"ג שמייסרין אותו לישבע ושיבוש הוא לסקים דלהכי איצטריך גבי שבועה דבכל שמצות כולן מלגערה לא תעשה דבר ילפינן כדמשמע פרק רבי עקיבא דמכל המצות היו פטורין כיון דאנוסין היו אי לאו דהדר קבלוה בימי אחשורוש. מהר"מ ז"ל :

חדושי מים חיים מהגאון בעל פרי חדש זצ"ל

הלכות שבועות פרק ב הלכה ב אחד הנשבע וכו' וכן האומר שבועה בה' ה"ז חייב. כתב מרן דשבועה בלא שם ובלא כינוי אין להו למלקות ולא לקרבן והכי מוכח מדאמרינן דלאו לאו והן הן שבועה והיא בלא הזכרת השם דאי בשהזכיר השם למה לי לאו יע"ש. ויש לדחות דמיירי בשלא הזכירו דרך שבועה וכדכתב איהו גופיה לקמן בהלכה ו' ע"ש :

הלכה יב וכן שאר וכו' אבל לא היה פי ולבי שוין או תנאי היה בלבי וכו'. תוספתא דטהרות פ' ו' יע"ש :

פרק ה הלכה יט נשבע שלא הניח תפילין היום. הכי איתא במס' שבועות דף כ"ה ע"ב יע"ש :

פרק יא הלכה ג ומותר לאדם להשבע על המצוה לעשותה. הכי איתא בפרקא קמא דחגיגה דף י' ע"א :

הלכות נדרים פרק ה הלכה א ואם עבר והנה אינו לוקה. היינו שלא מדעת ראובן אבל מדעתו לוקה ראובן וכדלקמן בס"פ עשירי ע"ש :

הלכה ז אסר בנו בהנייתו וכו'. עיין במרן כ"מ שהביא סוגיא דנדרים והר"ן והרא"ש בסודר קי"ל כרב נחמן דלא מני מקני לעכובא אבל בעובדא דשמיע כיפי קי"ל כרב אשי אבל הרמב"ם ז"ל פסק בשתיהן כר"נ, וק"ל טובא דפרק הכותב בגיטנא בתרא אמרינן דהאומר לחבירו מתוך פרה זו ולא תקנה אלא לאחר שלשים יום דלא קנה אא"ב אמר לו קנה מעכשיו וכן פסק רבינו פס"ב מהל' מכירה והוי דומיא דנדון דידן דכי הוי בר בריה צורבא מרבנן הדר סודרים למאריה. ויש לחלק דשאני נדון דידן שהיה יכול להתיר את נדרו והיה זוכה בנו ומטעם זה יש לו כח וזכות להאסר כדי להקנותו לבנו. ואיברא שאין התמיה על רבינו שהמימרא שבפרק הכותב הוא מימרא של הר"ן עצמו האמורה בנדרים אך עדיין הדבר צ"ע :

פרק ט הלכה כא נדר מזרע אברהם מותר בבני ישמעאל וכו'. עיין פרק עשירי מהל' מלכים הלכה ז' יע"ש :

פרק י הלכה יב הלכה לפני הפסח ה"ז לוקה. עיין במרן שהביא בשם הר"ן דכתב דלוקה היא. ומרן תירץ בעד רבינו דפשיטא דהיא לוקה ואע"ג דבעלמא המאכיל איסור לחבירו אינו לוקה שאני הכא שהוא המדיר והוא המיחל דברו עכ"ל. והכי איתא בירושלמי בסוף פרק קונם יין וע"ש :

הלכות נזירות פרק ב הלכה א מי שנדר בנזיר וניחם על נדרו. הכי איתא בפרק בתרא דמכות דף כ"ב ע"א :

הלכה י היו מהלכין בדרך וראו וכו'. עיין מ"ש הרב בפירוש המשניות והוא דין זר מאוד ע"ש :

פרק ה הלכה יב העביר על ראש סם. דף מ' ע"א שם :

הלכה יד נזיר חופף על שערו. הנה הכ"מ דאמאי פסק כר"י דיחידאה הוא ותירץ דסובר רבינו ז"ל דר"י לפרושי דברי ת"ק אתא. עוד כ"ל כיון דאיבעיא לן אליביה הלכתיה כוותיה :

תהי ידך לעזרני **# ספר זרעים** כי פקודיך בחרתי

והוא

ספר שביעי

הלכותיו שבע. וזהו סידורן:

הלכות כלאים. הלכות מתנות עניים. הלכות תרומות. הלכות מעשרות. הלכות מעשר שני ונטע רבעי. הלכות בכורים ושאר מתנות כהונה שבגבולין. הלכות שמטה ויובל:

הלכות כלאים

יש בכללן חמש מצות לא תעשה:

וזה הוא פרטן:

א) שלא לזרוע זרעים כלאים: ב) שלא לזרוע תבואה או ירק בכרם: ג) שלא להרביע בהמה כלאים: ד) שלא לעשות מלאכה בכלאי בהמה כאחד: ה) שלא ללבוש כלאים:

וביאור מצות אלו בפרקים אלו:

פרק ראשון

א [א]**הזורע** שני מיני זרעים כאחד בארץ ישראל לוקה שנאמר שדך לא תזרע כלאים: **ב** ואחד הזורע או המנכש או המחפה כגון שהיתה חטה אחת ושעורה אחת או פול אחד ועדשה אחת מונחין על הארץ וחיפה אותן בעפר בין בידו בין ברגלו בין בכלי הרי זה לוקה. ואחד הזורע בארץ או בעציץ נקוב. אבל הזורע בעציץ שאינו נקוב מכין אותו מכת מרדות: **ג** *אסור לזרוע כלאים לנכרי. ומותר לומר לנכרי לזרוע:

א סמ"ג לאוין רעט טור יו"ד סי' רצה רצו:

השגת הראב"ד

*אסור לזרוע כלאים לנכרי וכו'. א"א ואם אמרו בחוצה לארץ יאמרו בארץ והלא אף שמקיים לוקה ואיך אפשר שלא יכנס אותם

הרדב"ז (מכ"י)

אמר הכותב לפי שקדם לי ביאור שני ספרי רבינו שהם ספר קדושה וספר הפלאה לפי שראיתי בהם השגות הרבה להראב"ד ז"ל ולא נמצא אצלנו לא מגיד משנה ולא מגדל עוז ולא מי שלמד זכותו של רבינו יצאתי חוץ למחיצתי להכנים ראשי בין סלעי מחלוקת הראשונים וה' עזרני ובדקתי עד מקום שידי מגעת לסלק בעד הרב ועו בטח לבי יעזרני לבאר גם ספר זרעים ואע"פ שהדבר קשה שלא נמצא תלמוד בבלי והירושלמי אין אנו רגילין בו מ"מ אשתדל לתרץ ולבאר דברי רבינו כפי אשר תשיג ידי. ועליו נסמכתי יהיה עם פי ולשוני ויורני את אשר אדבר ואת אשר אחבר:

פרק א א הזורע שני מיני זרעים וכו'. יש ליתן טעם למה לא פתח בפאה כמו שפתח התנא לפי שכתב בסוף הל' ערכין וחרמין בפ"ו באדר ב"ד נפנין וכו' והיא משנה בריש שקלים באחד באדר משמיעין על השקלים ועל הכלאים בט"ו בו קורין את המגילה וכו' ויוצאין אף על הכלאים עלה קאי ופתח בהלכות כלאים. ועוד כי מלת כלאים כוללת כל מיני כלאים כלאי אילנות כלאי זרעים כלאי הכרם כלאי הרבעת בהמה כלאי בגדים כלאי עבודת בהמה ולעולם דרכו ז"ל לפתוח בדברים הכוללים ופתח בכלאי זרעים כדפתח תנא דמתני': בא"י לוקה וכו'. איכא למידק כיון דכלאי אילנות בכלל שדך לא תזרע כלאים מ"מ כלאי זרעים דאין נוהגין אלא בארץ וכלאי אילנות נוהגין בין בארץ בין בח"ל. פ"ק דקידושין (ל"ט) מתרץ לה דדרשי' שדך למעוטי זרעים שבח"ל והרכבת אילן אסור דכתיב בהמתך לא תרביע כלאים שדך לא תזרע כלאים מה בהמתך בהרבעה אף שדך בהרכבה מה בהמתך בין בארץ בין בח"ל אף שדך בין בארץ בין בח"ל ע"כ. הא למדת דאע"ג דאזהרתיה משדך לא תזרע כלאים דומיא דבהמתך בעינן שהרי הרכבה דומה להרבעה ולא לזריעה הילכך הרכבת אילן נוהגת בכל מקום וכלאי זרעים אינה נוהגת אלא בארץ דכתיב שדך למעוטי זרעים בח"ל:

ב ואחד הזורע וכו'. פ' אלו הן הלוקין (כ"א:) א"ר ינאי בחבורה נמנו וגמרו התוסף בכלאים לוקה ותניא שמנכש והמחפה בכלאים לוקה והמנכש הוא עוקר העשבים הרעים כדי שיגדלו האחרים יותר והוי כזורע: ואחד הזורע בארץ או בעציץ נקוב וכו'. הכי אמרינן בפרק המצניע לענין התולש ממנו בשבת ובכלאים במשנה פ"ז לענין כלאי הכרם ושיעור קטן כשורש הנקב ואיתא נמי בירושלמי עלה דהך משנה גם לענין הכשר זרעים:

ג אסור לזרוע כלאים לנכרי. תוספתא ומייתי לה בע"ז פ' השוכר את הפועל אין עודרין עם הנכרי בכלאים אבל עוקרין עמו למעט את הטפלה ואם עושה עמו בחנם אסור דכתיב לא תחנם ובשכר מותר אע"פ שהוא רוצה בקיומו כדי ליטול שכר: ומותר לומר לנכרי לזרוע לו כלאי זרעים. נראה שלמד כן מדאמרי' בפ' חולין רב מרשיא יהיב פרוטה לתינוק נכרי וזרע ליה ורב מרשיא כחכמים ס"ל דכשותא בכרמא כלאים ואפ"ה מותר לומר לנכרי קטן ולא גדול דלמא אתי לאחלופי בישראל וישראל אסור לזרוע כלאי הכרם אפילו בח"ל הואיל ותמירי בא"י דאסירי בהנאה אבל כלאי זרעים מותר לישראל לזרוע בחו"ל משום דקילי דלא אסירי בהנאה ועל כן השיג עליו הראב"ד ז"ל אם אמרו בחו"ל כלומר שאין איסור כלאי הכרם בחו"ל אלא מדרבנן דכרמך אמר רחמנא ולפיכך אמירה לנכרי מותר האמר בכלאי זרעים בארץ שהם מן התורה. עוד הקשה עליו והלא אף המקיים לוקה ולא היתה כוונתו להקשות עליו מדר"ע דהא לא קי"ל כוותיה אלא כחכמים דאמרי אינו לוקה אלא הכי קא מקשי דהא המקיים כלאים תמירי דאיכא מ"ד דלקי. עוד הקשו עליו אמירה לנכרי באיסור לאו בעיא ולא איפשיטא איבעיא לכו מהו שיאמר אדם לנכרי חסום פרתי ודוש בה מי אמרי'

כסף משנה

פ"א א הזורע שני מיני זרעים כאחד וכו'. ומ"ש בא"י לאפוקי ח"ל כמו שיתבאר: **ב ואחד** הזורע או המנכש או המחפה וכו'. בפרק בתרא דמכות (דף כ"א:) ובריש מ"ק (דף ב':) ופירש"י שם מנכש תולש עשבים רעים מתוך הטובים וכי עקרי להו נמחי הני שפי: **ואחד** הזורע בארץ או בעציץ נקוב. בסוף פרק ז' דכלאים ונתבאר בכמה דוכתי דעציץ נקוב הרי הוא כארץ. ושיעור הנקב כדי שיצא בו שרש קטן כדאיתא בספ"ק דעוקצין. ומ"ש אבל הזורע בעציץ שאינו נקוב מכין אותו מכת מרדות. הכי משמע במנחות פרק ר' ישמעאל (דף ע'): **ג אסור** לזרוע כלאים לנכרי. תוספתא בספ"ב דכלאים ואיתא פ"ה דע"ז (דף ס"ג ע"ב) ובירושלמי סוף מסכת ערלה: **ומותר** לומר לנכרי לזרוע לו כלאי זרעים: כתב הראב"ד א"א ואם אמרו בח"ל יאמרו בארץ וכו'. ולכאורה היה נראה לומר שטעמו של רבינו מדאיבעיא לן בפרק הפועלים (דף נ') אמירה לנכרי באיסור לאו אי שרי ולא איפשיטא ואע"פ שהראב"ד השיגו דנקיטינן בה לחומרא וכן דעת הר"ן בפרק חולין, י"ל שהוא ז"ל סובר דכיון דאמירה לנכרי השילו באיסור סקילה לא מתסר אלא מדרבנן ה"ל ספיקא דרבנן ולקולא. אבל קשה על זה ממ"ש בפט"ז מהיסורי ביאה שאסור לישראל לומר לנכרי לסרס לו בהמתו אלמא ס"ל דנקיטינן בעיין לחומרא דהא משמע בגמ' דלדידן דקי"ל דבן נח הוא מצוה על הסירוס אחד סירוס ואחד שאר מצוה שיש בהם לאו האמירה לנכרי שוה בהן. עוד היה אפשר לומר שטעמו מדאמרינן בפרק חולין (דף קל"ט) גבי כשותא בכרמא רב מרשיא יהיב ליה פרוטה לתינוק נכרי וזרע ליה וגם על זה קשה דהתם בח"ל הוה וטעמא דרב מרשיא כדאמרינן התם בגמרא וניסלה להו כדרבי טרפון דתניא כשותא ר' טרפון אומר אין כלאים בכרם

משנה למלך

פרק א א הזורע שני מיני זרעים כאחד בארץ ישראל לוקה כו'. רש"י בפ"ט דשבת (דף פ"ד) כתב דכלאי זרעים לא אסירי כי אם מדרבנן וכבר תמהו עליו התוספות שם ועיין בפ"ט דבכורות (דף נ"ד) ובמה שפירש"י שם ובתוס' ד"ה דגן שהאריכו בזה. ועיין בפ"ק דקדושין (דף ל"ט) שכתב רש"י דכלאי זרעים אסורין מן התורה וצ"ע:

ואמר

לזרוע לו כלאי זרעים. ואסור לאדם לקיים כלאי זרעים בשדהו אלא עוקרן ואם קיימן אינו לוקה. ומותר לישראל לזרוע כלאי זרעים בידו בחוצה לארץ ואפילו לערב הזרעים לכתחלה ולזורען בחוצה לארץ מותר ודברים אלו דברי קבלה: ד אין אסור משום כלאי זרעים אלא הזרעים הראויין למאכל אדם. אבל עשבים המרים וכיוצא בהן מן העיקרין שאינן ראויין אלא לרפואה וכיוצא בהן אין בהן משום כלאי זרעים: ה כלאי האילנות הרי הם בכלל מה שנאמר שדך לא תזרע כלאים. כיצד המרכיב אילן באילן כגון שהרכיב ייחור של תפוח באתרוג או אתרוג בתפוח הרי זה לוקה מן התורה בכל מקום בין בארץ בין בחוצה לארץ. וכן המרכיב ירק באילן או אילן בירק

כסף משנה

בכרם וכו' וקי"ל כל המיקל בארץ הלכה כמותו בחו"ל ומנא לן למישרי בארץ וכבר השיגו הראב"ד. וי"ל שסובר רבינו שא"א לומר כן משום דאי מהאי טעמא למה היה זרעו ע"י נכרי הלא אפילו ע"י ישראל הוה שרי הילכך אית לן למימר דרב משרשיא ס"ל סבר להא דכל המיקל בארץ הלכה כמותו בח"ל וא"כ כשותא בכרמא גם בה"ל אסור ואפ"ה ע"י נכרי שרי אבל עדיין יקשה מה שכתב מפי"ו מאיסורי ביאה דאמירה לנכרי בסירוס אסור ומ"ש מכלאים ועוד אי מהא דרב משרשיא יליף למה לא כתב היתר הלא בכלאי זרעים דמשמע דבכלאי הכרם אסור והלא הא דרב משרשיא בכלאי הכרם הוא, ועוד שרבינו עצמו כתבה להא דרב משרשיא בספ"ח לענין כלאי הכרם בחו"ל ובמקום זה ודאי בא"י איירי רבינו דאילו בח"ל הישראל עצמו מותר לזרוע כלאי זרעים כמו שכתב בסמוך. והר"י קורקוס ז"ל תירץ דה"ק ואסור לזרוע כלאים לנכרי פירוש אפילו בשדה של נכרי דהא בארץ קיימינן ואין קנין לנכרי ודכוותה מותר לומר לנכרי שיזרע כלאים בשדהו של נכרי כיון שהזורע נכרי וקרקע של נכרי לא אסרו ואף אם הוא בבעלות ישראל ולגרמו מותר. ומה שהקשה הראב"ד והלא אף המקיים לוקה ואיך אפשר שלא יקשה אותם וכו' כלומר משום דאיכא למימר היאך ילקה משום מקיים הא לית ביה מעשה להכי אמר משכחת לה מקיים דלוקה כגון שניכש או שהשקה בידיו וזה ממה שיקבל פירושו דרבינו לא שרי אלא בשאינו מנכש ולא משקה בידיו וכך ס"ע להקשות והלא אף המקיים אסור ואע"פ שהיה אפשר לומר דרבינו לא נחית הכא אלא לומר דאין בו משום אמירה לנכרי מ"מ יקשה כיון דסוף סוף הינו רשאי לקיימו מאי נפקא מינה באמירתו לנכרי לזורעו ויקשה מזה עוד אם נאמר דלדעת רבינו רב משרשיא לא שאני ליה בין א"י לח"ל מה הועיל בתקנתו לזרוע ע"י נכרי כיון דאסור לקיימו. ויהו בזו י"ל דע"כ לא קאמר רב משרשיא אלא דלא אמרינן כל המיקל בארץ הלכה כמותו בח"ל לענין לזרוע ממש אבל לענין לקיימו אפשר דאע"ג דבארץ אסור בח"ל מותר. ולקושיא ראשונה י"ל דנפקא מינה היכא דזורעם ע"י נכרי וא"כ נותנם במתנה לנכרי אהובו. ועי"ל שכל זמן שלא נשכם מותר לקיים והשתא כשאומר לנכרי לזרעה מותר לו למכור שדה זרועה כלאים לנכרי בדמים יקרים קודם שהשרישו: ואסור לאדם לקיים כלאי זרעים בתוך שדהו וכו'. בפ' בתרא דמכות דף כ"א וברים מ"ק המנכש והמחפה בכלאים לוקה ר"ע אומר אף המקיים משמע דלת"ק אינו לוקה ומ"מ איסורא איכא ופסק כוותיה ואע"ג דבריש מ"ק אמרינן כולה ר"ע היא ומה טעם קאמר מה טעם המנכש והמחפה בכלאים לוקה משום מקיים שר"ע אומר אף המקיים וכיון שפסק רבינו דמנכש או מחפה לוקה ה"ל למיפסק דמקיים לוקה, י"ל דההוא שינויא לא אמאר אלא אליבא דרבה אבל לרב יוסף ברייתא כפשטה דר"ע הוא דסבר מקיים לוקה ות"ק פליג עליה דמקיים לית ביה אלא איסורא אבל אינו לוקה והלכה כרב יוסף. אבל קשה על זה שרבינו בפ"ח מהלכות שבת פסק דמנכש הוי תולדת חורש כרבה. וי"ל דאף למאי דאוקימנא כולה כר"ע משמע דר"ע הוא דאמר המקיים לוקה ורבנן פליגי עליה ואמרי דאינו לוקה ונקטינן כוותייהו וא"כ אי מספקא לן אי פליגי רבנן עליה ה"ל ספיקא ולקולא וברפ"ז דכלאים שנינו כלאי זרעים אסורים מלזרוע ומלקיים ואמרינן עלה בירושלמי מה כר"ע דר"ע אומר המקיים עובר בל"ת א"ר (יוסי) ד"ה היא (הכל מודים באסור) שהוא אסור בשלא קיים ע"י מעשה אבל אם קיים ע"י מעשה לוקה כהדא דתני המחפה בכלאים לוקה עכ"ל. משמע מהכא בהדיא דרבנן פליגי על ר"ע ואמרי דמקיים שלא ע"י מעשה אסור ואינו לוקה. ויש מי שאומר דלמאי דאמרינן בריש מ"ק כולה ר"ע היא כי אמר ר"ע המקיים לוקה דוקא בעושה מעשה כגון מנכש או מחפה אבל המקיים בלא מעשה אינו לוקה וקי"ל דא"כ מנלן שאסור ועוד שבירושלמי שכתבתי הויא תיובתיה: ומותר לישראל לזרוע כלאי זרעים בידו וכו'. בספ"ק דקידושין (דף ל"ט) רב יוסף מערב ביזרוני וזרע א"ל אביי והאנן תנן הכלאים מד"ס א"ל לא קשיא כאן בכלאי הכרם כאן בכלאי זרעים וכו' אע"ג דהדר אמר רב יוסף לאו מילתא דאמרי דרב זרע גנתא דבי רב משארי שארי הא דחייב אביי:

ד אין אסור משום כלאי זרעים וכו'. יש לתמוה על זה דהא תנן בספ"ה (משנה ח') המקיים קוצים ר' אליעזר אומר קידש וחכ"א לא קידש אלא דבר שכמוהו מקיימין. ובירושלמי פ"ק אמרו שהזונין אע"פ שאינו כלאים בחטים הוא כלאים בשאר מינים אע"פ שאינו אוכל אדם מפני שרוצים בקיומו להאכילו ליונים. ורבינו בעצמו כתב בפ"ה הרואה בכרם עשב שאין דרך בני אדם לזרעו וכו' הרי זה לא קידש עד שיקיים דבר שכמוהו מקיימים רוב העם באותו מקום. לכן נ"ל דלאו דוקא נקט רבינו מאכל אדם אלא כל דבר שרוצה בקיומו אסור זה בזה ואפי' הם רוצה בקיומו למאכל בהמה ולא נתכוון רבינו לשלול אלא העשבים המרים בלבד וכדדייק סיפא דלישניה ודין זה נ"ל שלמד רבינו ממה שאמרו בירושלמי בריש כלאים גבי זונין:

ה כלאי האילנות וכו'. בספ"ק דקידושין (דף ל"ט) אמר רבי יוחנן לוקין על הכלאים דבר תורה וכו' והא אנן תנן הכלאים מד"ס ל"ק כאן בכלאי הכרם כאן בהרכבת האילן כדשמואל דאמר בהמתך לא תרביע כלאים שדך לא תזרע כלאים מה בהמתך בהרבעה אף שדך בהרכבה ומה בהמתך נוהג בין בארץ בין בח"ל אף שדך נוהג בין בארץ בין בח"ל והלא הא כתיב שדך ההוא למעוטי זרעים שבח"ל. ומ"ש וכן המרכיב ירק באילן או אילן בירק. משנה בפ"ק דכלאים וכת"ק. ואע"ג דבמתני' תנן דירק בירק נמי אסור השמיטו רבינו משום דבהאי בבא אתא לאשמועינן דלוקה בכל מקום ואילו ירק בירק בחו"ל מישרא שרי וכדאמרינן דשדך אתי למעוטי זרעים שבחו"ל וסובר רבינו דמהרכבה נמי ממעט להו"ל דהא בהרכבה משתעי קרא. ואכתי קשה דה"ל לרבינו למכתב דאם הרכיב ירק בירק בא"י לוקה ויש לומר דהא לא איצטריכא ליה שאם על זריעת שני מיני זרעים בא"י לוקה מכ"ש שלוקה על הרכבתן. ואם תאמר הא בפ' אלו טריפות (דף ס') בעי רבינא הרכיב שני דשאים (זה ע"ג זה) לר' חנינא בר פפא מהו כיון דלא כתיב בהו למינהו לא מחייב או דילמא כיון דאסכים (רחמנא) אידייהו כמאן דכתיב בהו למינהו דמי תיקו במאי איירי אי בחו"ל הא אמרת דמיעטיה קרא ואי בא"י הא אמרת דמתני' אסרה ומאי מבעיא ליה. וי"ל דלעולם בא"י ומתני' דאסרה הייט משום דסברה דכיון דכתיב למינהו במעשה היכא למימר דכך נצטוו משמעא אבל לר"ח בר פפא דאמר דלא נצטוו למינהו איכא למיבעי לפום ההוא סברא אי אזלינן בתר ציווי או מעשה כיון דאסכים אידייהו והתוס' תירצו דמיבעי ליה בחו"ל דשרי כלאי זרעים ואסירי הרכבת אילן ומבעיא ליה אי חשיבא הרכבת זרעים כהרכבת אילן או לא ועוד פירושים אחרים. ומ"ש לוקה בכל מקום הוא מדשמואל שכתבתי בסמוך:

ואסור

הרדב"ז (מכ"י)

אמרי' כי אמרי' אמירה לנכרי שבות ה"מ לענין שבת דאיסור סקילה אבל הסימס דאיסור לאו לא הו דלמא לא שנא ואתיא לאפשטה דשלהו ליה לאבוס דשמואל הלין תורין דגנבין ארמאי ומגנהין לסון כלומר מסרסין אותם מהו שלא להו לערמה אהעביד בהו אערימו עלייהו ויזדבנין ודחי רב פפא. ומ"מ לא נפשטה בעיין וליכא לתרוצי דאמירה לנכרי בשבת דרבנן היא והוי ספקא באיסורא דרבנן ואזלינן בה לקולא דהא רבינו פסק בהלכות איסורי ביאה אסור לומר לנכרי לסרס בהמה שלנו. ופי"ג מהלכות שכירות אמר לנכרי חסום פרתי ודוש בה וכו' אסור. ויש ספרים דגרסי אומר לנכרי חסום פרתי ודוש בה. ואין גרסא זו נכונה דא"כ קשיא הך דסירוס ותו קשיא לי שהרי בסמוך כתב ואסור לישראל להניח לנכרי להרכיב לו אילנות ותמהתי לפי מה שהבינו בדברי רבינו למה לא הקשו עליו מדידיה אהך דסרוס ומההיא דחסום פרתי ודוש בה ומהך דבסמוך דאסור לישראל להניח לנכרי וכו' ותו דע"כ לא התיר רב משרשיא אלא נכרי קטן ורבינו כתב סתם משמע דאפילו גדול נמי: ולפיכך אני סובר שמעולם לא עלה על דעת רבינו להתיר אמירה לנכרי לזרוע לו כלאי זרעים בתוך שדהו של ישראל אלא בתוך שדהו של נכרי קאמר שמותר לומר לו הא לך כלאים וזרע אותם בשדה שלך א"נ דאמר זרע שדך כלאים והני אקנה אותם ממך ודמיא להא דאמרינן בירושלמי דשביעית חרוש שבאותם דהגא נסיבנא לה מיקר בתר שביעית ואין כאן איסור קיום כלאים דהא אין זה שדך וכן כתב רבינו בסמוך ואסור לאדם לקיים כלאי זרעים בשדהו ואע"פ שהנכרי זרע לצורך ישראל מ"מ שדך אמר רחמנא ולא שדהו של נכרי ואין כאן זריעה של איסור והיכי משכחת לה אמירה לנכרי דאסירא כגון דאמר לנכרי זרע כלאים בשדה שלי והיינו הך דסירוס והך דחסימה והך דבסמוך דאסור לישראל להניח לנכרי שירכיב לו אילנות דאילנות של ישראל הם והיינו נמי כרב משרשיא שבכרם שלו היה ולפיכך לא היה אומר אלא לקטן ומדינא אפילו לגדול היה מותר דכל המקל בארץ הלכה כמותו בח"ל אלא משום דאתי לאחלופי בישראל דאסור אפילו בח"ל וכדכתיבנא לעיל דהיינו נמי דלא הייפיק הכא דלמא אתי לאחלופי בישראל דשדה של נכרי בשדה של ישראל לא מיחלף ונכרי בשדהו בישראל בשדהו לא מיחלף דאפילו אומר לנכרי לזרוע בשדהו של ישראל אין כאן איסור תורה אלא איסור אמירה לנכרי כדכתיבנא ואע"ג דלענין אמירה לנכרי בשבת כל שהוא לצורך ישראל אסור ה"מ היכא דעביד הנכרי מלאכה של היתר אבל הכא לא עביד נכרי מידי דאיסורא דשדך אמר רחמנא ולא של נכרי. ודוק שאין רבינו מדבר אלא בשדהו של נכרי ואין עליו לא קושיא ולא ספק (ועיין בתשובה ח"ב סימן ר'): ואסור לאדם לקיים כלאי זרעים וכו'. זו פלוגתא דר"ע וחכמים ופסק כחכמים שאמרו אינו לוקה. וא"ת והלא מקיים כלאים אין בו מעשה ואמאי לוקה. נראה דמשכחת לה כגון שגדר סביבות שדה הזרוע כלאים ואע"ג דתנן פ"ח כלאי זרעים אסורים מלזרוע ומלקיים ומותרין באכילה מ"מ שוים הם באיסור אבל לענין המלקות אינם שוים ופלוגתא דחכמים ור"ע בברייתא פ' השוכר את הפועל: ומותר לישראל לזרוע כלאים וכו'. כבר כתבנו למעלה דאמרי' בס"ק דקדושין שדך למעוטי כלאי זרעים בח"ל ולדרשא זו קורא רבינו דברי קבלה ולא גזרו חו"ל אטו א"י דלא מחלפי אהדדי וכלאי זרעים בהרכבת אילן נמי לא מיחלף:

אותם ולא יקשה אותם והלא הוא מקיים בידיו. ועוד אמירה לנכרי באיסור לאו בעיא ולא איפשיטא ולחומרא בכבא מניעא:

ד אין אסור משום כלאי זרעים וכו'. פ"ה דכלאים במשנה ובתוספתא תניא האירוס והקיסום ושושנת המלך מין זרעים ואינם כלאים ובכמה דוכתי איתא:

ה כלאי האילנות וכו'. בקידושין פ"ק וכבר פירשנו למעלה ופ"ק דכלאים תנן אין מרכיבין אילן באילן ירק בירק ולא אילן בירק ולא ירק באילן ר' יהודה מתיר ירק באילן ואין הלכה כר' יהודה. ואיכא למידק דמשמע דתנא משוה אילן באילן ירק בירק וא"כ כי היכי דאילן באילן בכל מקום ירק בירק נמי בכל מקום והא ודאי ליתא דירק בירק מין זרעים הוא ולא שייך בהו הרכבה ואינו נוהג אלא בא"י ורבינו השמיט מכאן ירק בירק משמע שאינו נוהג בכל מקום. וי"ל דהנא בא"י קאי ושם הכל שוה למלקות אבל בח"ל ירק בירק מותר אילן באילן או אילן בירק או ירק באילן לוקה:

ואסור

משנה למלך

ב ואסור לאדם לקיים כלאי זרעים בשדהו וכו'. עיין במ"ש מרן ועיין בפרק השוכר את הפועל (דף צ"ד) דאמרינן בהדיא דרבנן פליגי עליה דר"ע ולא עוד אלא שנראה שם דלרבנן מותר לקיים הא הוא ספר מ"מ מרן דלרבנן איסורא איכא. ויש ליישב קושיא זו בדוחק ודו"ק:

ואסור

בירק לוקה בכל מקום: ו ואסור לישראל להניח לנכרי שירכיב לו אילנות כלאים. *ומותר לזרוע זרעים וזרע אילן כאחד וכן מותר לערב זרעי אילנות ולזורען כאחד שאין לך כלאים באילנות אלא הרכבה בלבד: ז הזורע זרעים כלאים וכן המרכיב אילנות כלאים אע"פ שהוא לוקה הרי אלו מותרין באכילה ואפילו לזה שעבר וזרען שלא נאסר אלא זריעתן בלבד. ומותר ליטע ייחור מן האילן שהורכב כלאים ולזרוע מזרע הירק שנזרע כלאים: ח הזרעונין נחלקין לשלשה חלקים. האחד מהם הוא הנקרא תבואה והיא חמשה מינין החטים והכוסמין והשעורין ושבולת שועל והשיפון. והשני מהן הוא הנקרא קטנית. והן כל זרעים הנאכל לאדם חוץ מן התבואה. כגון הפול והאפונים והעדשים והדוחן והאורז והשומשמין והפרגין והספיר וכיוצא בהן. והשלישי מהן הוא הנקרא זרעוני גינה. והן שאר זרעונין שאינן ראויין למאכל אדם. והפרי של אותו הזרע מאכל אדם. כגון זרע הבצלים והשומין וזרע החציר והקצח וזרע לפת וכיוצא בהן. וזרע פשתן הרי הוא בכלל זרעוני גינה. כשיזרעו כל מיני זרעונים אלו ויצמחו נקרא הצמח כולו כל זמן שלא ניכר הזרע דשא ונקרא ירק: ט ויש מזרעוני גינה זרעונים שדרכן לזרוע מהן שדות כגון הפשתן והחרדל ואלו הן הנקראים מיני זרעים. ויש מזרעוני גינה זרעונים שאין דרך בני אדם לזרוע מהם אלא ערוגות קטנות כגון הלפת והצנון והתרדים והבצלים והכסבר והכרפס והמרור וכיוצא בהן ואלו הן הנקראים מיני ירקות:

פרק שני

א זרע שנתערב בו זרע אחר אם היו אחד מעשרים וארבעה כגון סאה של חטים שנתערבה בעשרים ושלש סאה של שעורים הרי זה אסור לזרוע את

השגת הראב"ד

*ומותר לזרוע זרעים וזרע אילן. א"א דבר זה אינו מחוור דבירושלמי פרק ראשון בפסקא דטומן לפת וצנונות תחת הגפן אם היו מקצת עליו מגולין אינו חושש משום כלאים וכו' גרסינן מה אנן קיימין אי משום זרעים באילן למה לי גפן אפילו שאר אילנות וכו'. פירוש אם היו העלין מגולין תחת כל האילנות נמי חושש משום כלאים ואי משום שאינו רוצה בהשרשתן למה לי לפת וצנון אפילו שאר דברים. פירוש אם שאמר משום רישא נקט לה גפן שאם היו עליו מגולין אפילו תחת גפן מותר לפי שאינו רוצה בהשרשתן. נראה מכאן שהזורעים עם האילן אסורין בזריעה וכן נראה מכאן שהלפת עם הצנון כלאים זה עם זה. וכן נראה מן המשנה:

הרדב"ז

ו ואסור לישראל להניח לנכרי שירכיב לו אילנות כלאים. כבר ביארנו למעלה ועד כאן לא התיר רב משרשיא אלא כלאי הכרם שאינם אסורים מן התורה אלא בא"י דכתיב כרמך אבל הרכבת אילנות שהיא אסורה מן התורה אפי' בח"ל דכתיב בהמתך לא תרביע שדך לא תזרע מה בהמתך בהרבעה אף שדך בהרכבה ומה הרבעת בהמה אסור לנו להניח לנכרי להרביע בהמה שלנו אף הרכבת אילן כן ונוהגת אף בחו"ל דומיא דהרכבה ומותר לומר לנכרי להרביע בהמתו של הנכרי ולהרכיב אילנו של הנכרי אע"ג דאומר לו אני אקנה אח"כ כאשר כתבנו לעיל בכלאי זרעים ולעיל איירי בשדה של נכרי והכא איירי באילנות של ישראל: ומותר לזרוע זרעים וזרע אילן וכו'. זה מבואר בתוספתא וממה שכתבנו לעיל דאין אילנות אסורין אלא בהרכבה דומיא דכלאי בהמה כדאיתא פ"ק דקידושין וכן הסכימו הסמ"ג והטור אבל הראב"ד השיג עליו ולמד מסוגיא ירושלמית שהזרעים עם האילן אסורין בזריעה וצריך לפי שטתו לומר דהא אמרינן פ"ק דקידושין מה בהמתך בהרבעה אף כלאי אילנות בהרכבה היינו לענין מלקות שאינו לוקה אלא ע"י הרכבה אבל לענין איסורא אפילו בזריעה נמי אסור. ואני לא ירדתי לסוף דעתו בהשגה זו דהא עלה דמתני' דהטומן לפת וצנונות שקיל וטרי ולא בזרע לפת וצנונות וירק לתוך אילן מודה רבינו דאסור דלפת וצנונות ירק הן ואין מביאין ירק באילן ולא תחת הגפן והיינו דאמרינן בירושלמי במה אנן קיימין אי משום זרעים באילן למה לי גפן אפילו שאר אילנות נמי אי משום דלפת וצנון הוי כשאר זרעים ואין מרכיבין ירק בגפן אפילו בשאר אילנות נמי אין מרכיבין ירק באילן ולא איירי הך סוגיא בזורע זרעים ממש תדע דהא מסקינן מן מה דתני ר' חייא כגון אגודה של [...] אגודה של צנונות הוי לית טעמא אלא שאינו רוצה בהשרשתם, אלא ודאי מתני' בטומן אגודת לפת או אגודת ירק לפיכך אפי' תחת הגפן כיון שאינו רוצה בהשרשתן [...] טומן לפת אחד שרוצה בהשרשתו הוי [...] אבל הזורע זרעים עם האילנות אין [...] איסור כיון שאינו דרך הרכבה. כנ"ל לפרש [...] נמי לפי שיטת רבינו. קצרו של דבר אין [...] וסוגיא דעלה בזורע לפת או צנון אלא [...] לפת או צנון והכי איתא בירושלמי אדם [...] את מפיטמא של אבטיח ומעה את [...] של תפוח והם נאחין ונעשין כלאים ונעשה פרי מעורב מאבטיח ומתפוח. [...] מברך עליו בורא פרי האדמה שהרי אם [...] על פירות האילן בורא פרי האדמה אבל אם גזעו מחליף הרי הוא אילן גמור: ז הזורע זרעים כלאים וכן המרכיב אילנות כלאים וכו'. פ"ח דכלאים כלאי הכרם אסורין מלזרוע ומלקיים ואסורין בהנאה כלאי זרעים אסורין מלזרוע ומלקיים ומותרין באכילה וכ"ש בהנאה וטעמא דכלאי הכרם דכתיב פן תקדש פן תוקד אש אבל שאר כלאים מותרים אף באכילה שהרי הרבעת בהמה היולד מהם מותר באכילה וה"ה להרכבת אילן אע"פ שלא נזכר במשנה וזהו מן הדין אבל ב"ד היו מפקירין כל שדה שימלאו בו כלאים כאשר כתב בפרק שלאחר זה וכן היו מפקירין את פירות האילן המורכב: ומותר ליטע ייחור מן האילן וכו'. ירושלמי פ"ק הני נכרי שהרכיב אגוז על גבי פרסק אע"פ שאין ישראל רשאי לעשות כן נוטל ממנו ייחור והולך ונוטע במקום אחר וכו' הרכיב תריד על גבי דרבון אע"ג דאין ישראל רשאי לעשות כן נוטל ממנו זרע וזורע במקום אחר. ומדברי רבינו נראה שאפילו הרכיבו ישראל ועשה איסור מותר ליקח ממנו ייחור והירושלמי דנקט נכרי אורחא דמלתא נקט דלא ניחא ליה למנקט דעבד ישראל איסורא ונראה דטעמו כיון שפירות עצמן היוצאים מן הכלאים מותרין אפילו לישראל עצמו שעבר כ"ש שיהיה מותר ליטול ממנו ייחור וליטע במקום אחר:

ח הזרעונים נחלקים לשלשה חלקים וכו'. כל זה מבואר. ומה שכתב בזרע פשתן שהוא בכלל זרעוני גנה הכי תנן פ"ב הפשתן בתבואה מצטרפת אחד מכ"ד וכו' והודיענו דפשתן אינו בכלל הקטניות אבל הוא כזרעוני גנה ואע"ג דזורעין ממנו שדות כמו הקטניות ומשמע שירק הפשתן ראוי למאכל אדם כמו החרדל ומימינו לא ראינו מי שאכל ירק הפשתן ואפשר שכשמשקין אותו כגן הירק יהיה ראוי לאכילה:

פ"ב א זרע שנתערב בו זרע אחר וכו'. רפ"ב כל סאה שיש בו רובע ממין אחר ימעט וידוע הוא כי הרובע אחד מכ"ד בסאה כי הסאה ששה קבין והרובע הוא רובע הקב, ירושלמי כיצד ימעט יוסיף על סאה או פוחת מרובע ואקשינן עלה לא כן א"ר אבהו בשם ר' יוחנן כל השיעורין שבתורה שריבה עליהן שוגג מותר מזיד אסור

כסף משנה

ו ואסור לישראל להניח לנכרי שירכיב לו כו'. אין לומר שטעמו מדאמריק בירושלמי פרק קמא דכלאים דנכרי אסור להרכיב כלאים וכיון שכן אסור לומר שירכיב כלאים, שאותו ירושלמי כרבי אלעזר דאמר בפרק ארבע מיתות דבני נח הוזהרו אף על הרכבת האילן ורבינו פ"ט מהלכות מלכים פסק דלא כוותיה, אבל טעמיה משום דס' הפועלים שכתבתי לעיל וסובר רבינו דנקטינן בה לחומרא כמו שכתב בפרק ס"ז מהא"ב לענין סירוס ופי"ג מה' שכירות לענין חסימה: ומותר לזרוע זרעים וכו'. נלמד מהא דשמואל שכתבתי בסמוך ואיתיה בהדיא בירושלמי פ"ק דפאה ור"פ מעשר בהמה אמרינן דתירוש ויצהר אינם כלאים זה בזה והיינו דוקא במערב זרעים וזורע. ומ"ש שמותר לזרוע זרעים וזרע אילן כאחד היינו לומר שלוקח אחד מן הזרעים וזרע אילן אבל שני זרעים אפי' בלא זרע אילן אסורים בא"י משום כלאי זרעים והכי איתא בתוספתא פ"ק זורעים זרע וזרעוני אילן כאחד כלומר מין זרע אחד בלבד עם זרע אילן דאילו שני זרעים עם זרע אילן אחד כתב הר"ן על רבינו דלענין איסור הפירות בחד מינא נמי אסור אפילו לדעת ר' יאשיה. ובעל כפתור ופרח כתב בו סברות וז"ל דהא דשרי לזרוע זרע וזרע אילן ביחד דוקא בשאר אילנות חוץ מן הגפן דגרסינן בירושלמי פ"א דפאה זורעים זרעים וזרעי אילן כאחד והזורע מן החרצנים לוקה ארבעים אמר ר' (זירא) כתיב לא תזרע כרמך כלאים ונראה דדייק מדלא כתיב כרמך לא תזרע כלאים כדכתיב שדך לא תזרע כלאים ש"מ מדסמיך כלאים לכרמך דאפילו עיקר כרמך שהם החרצנים. ויש לתמוה על רבינו שהשמיט זה ואין לומר שטעמו מפני שאמרו לוקה ומשמע אפי' על מין אחד מהזורעים עם החרצנים ולא קי"ל הכי אלא כרבי יאשיה שאע"פ שלא יהא הלכה כמותו במאי דאמר לוקה למה לא יהא הלכה כמותו לענין איסור וצ"ע: והראב"ד כתב אינו מחוור דבירושלמי פ"ק וכו' אי משום זרעים באילן למה לי גפן אפילו שאר אילנות פירוש אם היו העלים מגולין תחת כל האילנות הוא משום כלאים וכו'. ואני אומר שאין מכאן השגה לרבינו דלפת וצנונות תחת האילן אם לא היו מקצת עלים מגולים לא משום זריעה נאסר אלא משום הרכבה שסרפי הלפת והצנון נכנסים בשרשי האילן. ומ"ש הראב"ד וכן נראה מכאן שהלפת עם הצנון כלאים זה עם זה כלומר ולאפוקי ממה שכתב רבינו בפ"ג שהלפת והצנון אינם כלאים זה בזה שם אכתוב דעת רבינו ודעת הראב"ד בפירוש המשנה והירושלמי הזה שהביא הראב"ד:

ז הזורע זרעים כלאים וכו'. בר"פ ח' דכלאים כלאי זרעים אסורים מלזרוע ומלקיים ומותרים באכילה וכבר נתבאר שהרכבת אילנות בכלל שדך לא תזרע כלאים היא. ומ"ש אפילו לזה שעבר וזרען. כן משמע מדקתני שהם מותרים באכילה ולא חילק וכן בדין שהרי התורה לא אסרה אלא זריעתן בלבד: ומותר ליטע ייחור מן האילן וכו'. ירושלמי פ"ק דכלאים:

ח הזרעונים נחלקים לשלשה חלקים וכו'. זהו הצעה לשמות שיבאו בפרקים הבאים:

פ"ב א זרע שנתערב בו זרע אחר וכו'. רפ"ב כל סאה שיש בה רובע ממין אחר ימעט ר' יוסי אומר יבור בין ממין אחד בין משני מינים ר"ש אומר לא אמרו אלא ממין אחד וחכ"א כל שהוא כלאים בסאה מצטרף לרובע ופסק רבינו כת"ק דאמר ימעט בין ממין אחד בין משני מינים ובירושלמי ימעט באי זה לד הוא ממעט או פוחת מן הרובע או מוסיף על הסאה. לא כן א"ר יוחנן כל האיסורים שריבה עליהם שוגג

משנה למלך

ו ואסור לישראל להניח לכותי שירכיב לו אילנות כלאים כו'. מ"ש מרן אין לומר דטעמו מדאמרינן בירושלמי דכותי אסור להרכיב כלאים כו' ורבינו בפ"ט מהל' מלכים פסק דלא כותים. תימה הוא זה דהא בפ"י שם ה"ו כתב מפי הקבלה שבני נח אסורין בהרכבת אילן וכיון דאיכא איסור אף דליכא חיוב מיתה פשיטא דאסור לומר לו שירכיב כלאים. ודברי רבינו שכתב ואסור לישראל להניח פי'

את המעורב עד שימעט את החטין או יוסיף על השעורים ואם זרע לוקה: ב וכל שהוא כלאים עם הזרע מצטרף לאחד מעשרים וארבע כיצד עשרים ושלש סאה של חטים שנתערב בה שני קבין שעורים ושני קבין עדשים ושני קבין פולים הרי זה לא יזרע הכל עד שימעט סאה של תערובת ויבור מקצתה או יוסיף על החטים. שהשעורים והעדשים והפול כולם כלאים עם החטים: ג במה דברים אמורים בשנתערבו מיני תבואה זה בזה או מיני קטניות זה בזה או שנתערבה תבואה בקטניות או קטניות בתבואה. אבל זרעוני גינה שנתערב אחד מהן בתבואה או בקטניות שיעורן אחד מעשרים וארבעה ממה שזורעין בבית סאה מאותו המין אם נתערב בסאה של תבואה או קטנית לא יזרע עד שימעט או יוסיף על התבואה: ד כיצד חרדל שנתערב בתבואה והרי החרדל זורעין ממנו קב בכל בית סאה אם נתערב ממנו אחד מעשרים וארבעה מן הקב בסאה של תבואה או של קטנית חייב למעט. וכן אם היה מין זה מזרעוני גינה זורעין ממנו סאתים בכל בית סאה אם נתערב ממנו חצי קב בכל סאה של תבואה או של קטנית ימעט: ה לפיכך תבואה שנתערב בה זרע פשתן אם היה שלשת רביעים בכל סאה הרי זה ימעט. ואם לאו אינו צריך למעט. לפי שבית סאה זורעין בו שלש סאים זרע פשתן. ועל דרך זה משערים בכל הזרעים האחרים: ו במה דברים אמורים בשלא נתכוון לערב ובשלא נתכוון לזרוע השני מינין שנתערבו. *אבל אם נתכוון לערב זרע בזרע אחר או לזרוע השני מינין אפילו היתה חטה אחת בתוך כרי של שעורים אסורה לזורעה וכן כל כיוצא בזה: ז הזורע שדהו מין מן המינין וכשיצמח ראה בו כלאים. אם היה המין האחד אחד מעשרים וארבעה בשדה הרי זה ילקט עד שימעטנו מפני מראית העין. שמא יאמרו כלאים זרע בכוונה. בין שהיה המין האחד שצמח תבואה וקטנית בתבואה וקטנית. או זרעוני גינה בתבואה וקטנית ובזרעוני גינה. ואם היה הצומח פחות מיכן אינו צריך למעטו: ח במה דברים אמורים בזמן שיש מקום לחשד. אבל בזמן שהדברים מראין שאין זה מדעתו של בעל השדה אלא מאליהן עלו אין מחייבין אותו למעט: ט כיצד כגון תבואה שעלו בה ספיחי אסטים ותלתן שזרעה למאכל אדם שעלו בה מיני עשבים

השגת הראב"ד

*אבל נתכוון לערב זרע עם זרע אחר כו'. א"א קשיא דידיה אדידיה למעלה בראש הפרק אמר אסור לזרוע את המעורב עד שימעט את החטים וכי ממעט מיהא מותר לזרוע והלא מתכוין לזרוע שני מינין ואמת הוא כי בירושלמי מקשו הכי אם אנן קיימינן אי במתכוין לזרוע אפילו חטה אחת אסור. ואולי מה שאמרו במתכוין לזרוע אפילו חטה אחת אסור במתכוין בשעת כנוס התבואה קאמר בשעה שכנס תבואה זו המעורבת כוונתו היה לזרעה אבל אם היתה כוונתו לאכלה ונמלך לזרעה ימעט ודיו:

כסף משנה

(שוגג מותר) מזיד אסור שמן את מרבה לבטל איסור תורה בדם הכא את מרבה לבטל מפני מראית העין ע"כ. מחלוקת חכמים עם ת"ק הוא שאם בסאה שעורים יש רובע שבולת שועל וכוסמין לת"ק צריך למעט ולחכמים אין צריך למעט דאין שבולת שועל מצטרף לכוסמין כיון דלא הוי כלאים בסאה שעורים ונראה מדברי רבינו שפסק כחכמים שהרי שלשה מינים שהזכיר ברובע כלם כלאים בסאה משמע הא אם אחד מהם אינו כלאים אינו צריך למעט ובהדיא כתב שהשעורים כולם כלאים עם החטים והטעם שפסק כחכמים משום דתנא להו תנא בלשון רבים ועוד שמאחר שטעם איסור כלאים אינו אלא מפני מראית העין אזלינן בתר המיקל. ובר מן דין כיון דאין כל הרובע כלאים בסאה תו ליכא מראית העין:

ג ומ"ש בד"א בשנתערבו מיני תבואה זה בזה וכו' אבל זרעוני גינה שנתערב אחד מהם בתבואה וכו'. משנה שם:

ד ה ומ"ש וכן אם היה מין זה מזרעוני גינה זורעים ממנו סאתים בכל בית סאה וכו' לפיכך תבואה שנתערב בה זרע פשתן וכו'. שם במשנה הפשתן בתבואה מצטרפת אחד מכ"ד בנופל לבית סאה ופירשו בירושלמי היך עבידא אסר דזרע רובע דחטים זרע תלתא רובעין דכיתן. וסבר רבינו שמשנה זו היא דברי חכמים:

ו ומ"ש במה דברים אמורים בשלא נתכוון לערב ובשלא נתכוון לזרוע וכו'. שם בירושלמי מה אנן קיימין אם במתכוין לזרע אפי' חטה אחת אסור אם לערב אפי' כל שהוא אסור לערב וכו' אלא בשנתערבו דקן מכנס פירות בעת שכנס התבואה נתערב שלא מדעתו: וכתב הראב"ד קשיא דידיה אדידיה וכו'. ואיני יודע למה הקשה דידיה אדידיה מאחר שהוא כתב כדברי הירושלמי ואם הירושלמי צריך פירוש ה"ל לפרשו ולא להקשות על רבינו דידיה אדידיה. ולענין פירוש הירושלמי נ"ל שהוא בע"א דמתכוין לזרע היינו שהוא מתכוין לזרוע שני מינים כדי ליהנות משניהם ואינו מתכוין לזרוע היינו שאין מתכוין לזרוע אלא המין האחד בלבד והמין האחר היה חפץ שלא יראה ולא ימצא ופירוש זה הוא פשוט בעיני:

ז הזורע שדהו מין מן המינים וכו'. בפ"ק דמ"ק (דף ו') בעי עד כמה ומהדר כאותה ששנינו כל סאה שיש בה רובע זרע וכו':

ח במה דברים אמורים במקום שיש מקום לחשד וכו' כיצד כגון תבואה שעלו בה ספיחי אסטים וכו'. בפ"ב דכלאים (משנה ה') תבואה שעלו בה ספיחי אסטים וכן מקום הגרנות שעלו בהם מינים הרבה וכן תלתן שהעלתה מיני צמחים אין מחייבים אותו לנכש אם ניכש או כיסח אומרים לו עקור את הכל חוץ ממין אחד:

ט ומ"ש בתלתן שזרעה למאכל אדם וכו' מ"ש ובמה יודע שהתלתן זרועה למאכל אדם וכו'. בס"פ מרובה (דף פ"א):

אין

הרדב"ז

אסור תמן מרבה לבטל איסור תורה וכא את מרבה לבטל מפני מראית העין וכהא מתרצא הא דקי"ל פ' המוכר פירות ואם בא לברור בורר הכל דהתם איכא גזל שהוא מן התורה ולא קי"ל כר' יוסי דאמר הכא יבור אלא כתנא קמא דאמר ימעט ואם לא מיעט וזרע לוקה:

ב וכל שהוא כלאים עם הזרע וכו'. שם במשנה והכ"א כל שהוא כלאים בסאה מצטרף לרובע ומה שהרבה במינים לאפוקי מדר"ש דאמר לא אמרו אלא ממין אחד. והכתי איכא למידק מאי שביק משל השעורים דפתח ביה ונקט משל החטים. י"ל דאורחא דמילתא נקט שכן מערבין מינין הרבה עם החטין מפני שדמיהן יקרים ואין הדברים אמורים אלא שנתערבו מינים אלו מאליהן בגורן או במחובר אבל לערב לכתחלה אפילו חטה אחת או שעורה אחת אסור לזרוע ואם זרע לוקה. ואם תאמר והא אין הזרעים צומחין בשוה ויש שיהיה בשעת הזריעה פחות מכשיעור וכשיצמח יהיה יותר. וי"ל שאחר שיצמחו משערין אותו בשיעור הנזכר ואם יש יותר עוקרין אותו ומתבאר בסוף הפרק:

ג בד"א בשנתערבו מיני תבואה וכו'. שם במשנה באמת אמרו זרעוני גינה שאינן נאכלין מצטרפין אחד מכ"ד בנופל לבית סאה וכו' הפשתן מצטרפין אחד מכ"ד בנופל לבית סאה ופי' בית סאה היינו מקום שזורעין בו סאה של חטים ואמרי' בירושלמי א"ר אלעזר כל מקום שנאמר באמת אמרו הלכה למשה מסיני ותני עלה כגון קב וחצי קב ופי' ר"ש והזרעוני גנה קאי דיש מין דקב שלו הוא כדי זריעת בית סאה חטין ויש מהן דחצי קב הוא כדי זריעת בית סאה חטין ודינן בכ"ד ע"כ. ורבינו סובר שאין לך בכל זרעוני גנה שיזרעו חצי קב בבית סאה של חטין שהרי החרדל אין לך קטן ממנו וזורעים ממנו קב לבית סאה של חטין הילכך הא דאמרי' חצי קב היינו במיני זרעונים שזורעין ממנו סאתים לבית סאה שנמצא חצי קב אחד מכ"ד לבית סאה של חטין ולפיכך ימעט:

ה לפיכך תבואה שנתערב בה זרע פשתן וכו'. אמרי' התם שלשה רבעים של פשתן אסור בסאה היך עבידא אחר דזרע רובע חטין זרע ג' רבעים כיתן ולפי שאין כל הזרעים שוים כתב רבינו ועל דרך זה משערין כל הזרעין האחרים וכן אני אומר לפי מנהג המקומות שאין כל הקרקעות שוין ולכך שסם התנא אחד מכ"ד בנופל לבית סאה ואם נתערב כשיעור הזה בכל מיני תבואה ובכל מיני קטנית ימעט:

ו בד"א בשלא נתכוון לערב וכו'. שם פ"ב מה אן קיימין אם במתכוון לזרוע אפי' חטה אחת אסור אם לערב אפי' כל שהוא אסור לערב. והראב"ד השיג על רבינו דקשיא דידיה אדידיה וכו'. ופירוש זה הירושלמי במתכוון בשעת כינוס התבואה קאמר בשעה שכנס זו התבואה המעורבת כוונתו היתה לזורעה אבל אם היתה כוונתו לאכילה ונמלך לזריעה ימעט ודיו ע"כ. וחפץ להשיג אני רואה בכאן. שמה שכתב רבינו בראש הפרק אם היתה אחד מכ"ד ימעט ודיו היינו דמכוין לזרוע חטין אע"פ שיש שם שעורים מותר שהרי אינו מכוון לזרוע כלאים אבל איירי הכא במכוין לזרוע כלאים דניחא ליה באותו דבר המעורב בו אפי' חטה אחת אסור ובהכי מיירי הירושלמי ואפי' נתכוון בתחלה לאכילה ונמלך לזרוע כלאים אפי' חטה אחת אסור ומפורש נראה מדברי רבינו דאיירי בנתכוון לזרוע שני מינין ונראה דמודה הראב"ד ז"ל שאם נתכוון לזרוע כלאים דאוסר אפי' חטה אחת:

ז הזורע שדהו מין מן המינים וכו'. פ"ק דמ"ק שיילינן ועד כמה אמר רב שמואל בר יצחק כאותה ששנינו כל סאה שיש בה רובע ממין אחד ימעט. וכתב רבינו מפני מראית העין שמא יאמרו כלאים זרע בכוונה משמע שאם זרע באיסור כגון שהיה אחד מכ"ד או שנתכוין לזרוע כלאים קונסין את כל השדה ומפקירין אותו: בין שהיה המין האחר שצמח וכו'. כלומר תבואה וקטנית בתבואה וקטנית שהיינו מינים ולאשמעינן דשני מינין מצטרפין לאחד מכ"ד בשדה כדאמרי' לגבי הכא למעט:

ח ט בד"א בזמן שיש מקום לחשד וכו'. פ"ב דכלאים תבואה שעלו בה ספיחי אסטים וכן מקום הגרנות שעלו בהן מינין הרבה וכן תלתן שעלו בו מיני צמחים אין מחייבין אותו לנכש אם נכש או כסח אומרים לו עקור את הכל חוץ ממין אחד. והיכא למידק והלא ספיחי אסטים אינם כלאים שאין כלאים נוהג אלא בדברים שזורעין אותם לאכילה ותלתן שעלו בו עשבים נמי לא משמע דאיירי בעשבים שהם ראויים למאכל אדם וצריך לומר דספיחי אסטים הירק שלו ראוי למאכל אדם וכן העשבים שעלו עם התלתן והא דאין מחייבין אותו לנכש פירש"י ז"ל לפי דבעל כרחו צריך ליטלו שמפסיד את התלתן, ובעלי התוס' פירשו דליכא איסורא שהרי הוא לא זרען אלא מאליהן עלו ומשום מקיים כלאים

משנה למלך

פ' נראים דטעמיה לאו משום הכיה דפרק הפועלים פגלא קאמר ואסור לומר לנכרי ומדבריו נראה דסבירא ליה דאף דלא אמירה אסור לנטות וטעמא דמילתא כיון דנכרי מוזהר אם יניחנו עובר משום ולפני עור וכו':

עשבים שזה מפסיד הוא וכן כל כיוצא בזה: **י** ובמה יודע שהתלתן זרועה למאכל אדם. כשהיתה זרועה ערוגות ערוגות ולה גבול סביב. וכן מקום הגרנות שעלו בה מינין הרבה אין מחייבין אותו לעקור. שהרי הדבר ידוע שאינו רוצה שיצמח צמח במקום הגרנות. ואם הסיר מקצתן אומרין לו עקור הכל חוץ ממין אחד שהרי גילה דעתו שרוצה בקיום השאר: **יא** אין נוטעין ירקות בתוך סדן של שקמה וכיוצא בה. *הטומן אגודת לפת וצנון וכיוצא בה תחת האילן אפילו תחת הגפן. אם היו מקצת העלין מגולין אינו חושש שהרי אינו רוצה בהשרשתן ואם אינן אגודה או שלא היו העלין מגולין חושש משום כלאים: **יב** *שדה שהיתה זרועה וקצר הזרע ונשארו העיקרין בארץ אף ע"פ שאין מוציאין צמח אלא אחר כמה שנים לא יהיה זורע באותה שדה מין אחר עד שיעקר העיקרין: **יג** *היתה שדהו זרועה חטים ונמלך לזורעה שעורים קודם שיצמחו החטים. ימתין לה עד שיפסדו החטים ויתליעו בארץ כמו שלשה ימים אם היתה שדהו רוה ואחר כך יהפכה במחרישה ויזרע המין האחר. ואינו צריך להפך את כולה עד שלא תשאר חטה שלא נעקרה אלא חורש את השדה כדרך שחורשין

השגת הראב"ד

*הטומן אגודות לפת וכו' ואם אינן אגודה או שלא היו העלין מגולין חושש משום כלאים. א"א מפלפול השמועה ראיתי שלא תפסו אגודה אלא להודיע שאין לפת וצנון דוקא ביחד אלא או לפת או צנונות לפיכך אם היו עלין מגולין אפילו לפת אחת אין בו כלאים עם הגפן וכל שכן עם שאר אילנות או אם היו אגודות אין כאן כלאים שהרי אינו רוצה בהשרשתן ואע"פ שאין עלין מגולין ולמאן דתני ר' חייא אגודה הא דקתני עלין מגולין לאו משום כלאים ושביעית ומעשר נקט לה אלא משום שבת:

השגת הראב"ד

*שדה שהיתה זרועה וקצר הזרע ונשארו העיקרים בארץ אע"פ שאין מוציאין צמח אלא לאחר כמה שנים לא יהיה זורע באותה שדה מין אחר עד שיעקור העיקרין. א"א זו לא מצאתי שרש ועיקר לא במשנה ולא בתוספתא ולא בירושלמי אבל במשנה אמרו שדה שהיתה זרועה קנבוס ולוף לא יהא זורע ובא על גביהם שאין עושים אלא לשלש שנים וזה הענין אינו מדבר בזורע וקוצר אלא בזורען ולא נמחו שלא יתעב עליהן שהליעו אלא פעמים שהן מוסין ומן גדול מתוך שהארץ משנה לשנה ומצמיחים:

השגת הראב"ד

*היתה שדהו זרועה חטים כו'. א"א לא נשנית כך בתוספתא אלא הופך את הזרע לא הפך ימתין לה עד שיתליע ועד כמה תשהא שלשה ימים במקום הטינא. נמצא לזה הלשון מה ששנו במשנה ימתין עד שיתליע ויופך או יופך קאמר ובחדא סגי ליה:

כסף משנה

יא אין נוטעין ירקות בתוך סדן של שקמה וכו'. בפ"ק דכלאים: **הטומן** אגודת לפת וצנון וכו'. שם הטומן לפת וצנונות תחת הגפן אם היו מקצת עליו מגולים אינו חושש לא משום כלאים ולא משום שביעית ולא משום מעשרות וניטלים בשבת ובירושלמי תני ר' חייא אגודה של לפת ואגודה של צנונות: וכתב הראב"ד א"א מפלפול השמועה ראיתי וכו'. ולרבינו משמע דמשום כלאים נמי נקט עלים מגולים ודלא כהראב"ד שכתב דלא נקט ליה אלא משום שבת. ומה שכתב אפי' תחת הגפן אבאר בפ"ג ושם אבאר הירושלמי הנזכר:

כתב הר"י קורקוס ז"ל מה שפירש הראב"ד דלהודיע דלפת או צנון קאמר נקט אגודה אינו נראה דמאי היסק אדעתין דלפת וצנון ביחד קאמר כ"ש לדעת רבינו דלפת וצנון אינם כלאים זה בזה דאין הפרש בין לפת וצנון ללפת לחוד ותו דאי איכא למיטעי ה"ל למינקט לפת או צנון ולא יצטרך לומר עד כדון אגודה אלא ודאי אגודה דוקא ולענין כלאים מיירי עכ"ל:

יב שדה שהיתה זרועה וקצר הזרע וכו'. בפ"ב דכלאים היתה שדהו זרועה קנבוס או לוף לא יהא זורע ובא על גביהן לפי שאינה עושה אלא לשלש שנים: וכתב הראב"ד זו לא מצאתי שורש ועיקר וכו'. ורבינו כתב בפירוש משנה זו כמו שכתב כאן:

יג היתה שדהו זרועה חטים וכו'. שם היתה שדהו זרועה חטים ונמלך לזרעה שעורים ימתין לה עד שתתליע ויופך ואח"כ יזרע אם צמחה לא יאמר אזרע ואחר כך אופך אלא הופך ואח"כ זורע כמה יהא חורש כתלמי הרביעה ובירושלמי עד כמה היא מזרעת עד כדי שתשהא בארץ ג' ימים במקום הטינא אבל לא במקום הגריד בעיא היא יותר: ומ"ש

הרדב"ז (מכ"י)

כלאים ליכא כיון דקשו להו עשבים. ובפ' מרובה פריך מעשרה תנאים שהתנה יהושע שיהיו מלקטין עשבים בכל מקום חוץ משדה תלתן דמשמע דעשבים מעלו ליה לתלתן וממתני' משמע דקשו להו אמר רב ירמיה לא קשיא כאן לזרע כאן לזירים עשבים דמכחשי ליה לזירים מעלו ליה דכי קיימא ביני עשבים מרככא הב"א כאן לאדם כאן לבהמה, וזהו שכתב רבינו תלתן שזרעו למאכל אדם וכן צריך לומר דספיחי אסטיס קשו לתבואה הילכך כל היכא דאיכא תרתי לטיבותא שעלו מאיליהן וקשו לכן אין מחייבין אותו לנכש:

י ואם הסיר מקצתן וכו'. היינו דתנן אם נכש או כסח אומרין לו עקור את הכל חוץ ממין אחד ופירש ר"ש אמקום גרנות קאי. וכן נראה מדברי רבינו שכתב הך במקום הגרנות לבסוף כדי שיחזור ואם הסיר מקצתן וכו' עלה דמקום הגרנות, ובמשנה שנויה באמצע ולאו למימרא שאין הדין כן בהך בבי דהא אם נכש מקצת העשבים אשר גדלו עם התלתן והניח קצתם גולה בדעתו דניחא ליה ונמצא מקיים כלאים אלא משום דליכא דקתני חוץ ממין אחד לא שייך אלא אמקום הגרנות דאי אהך הכי ה"ל למימר אומרים לו עקור הכל ותו לא שהרי לא היה מנכש אלא הספיחים מן התבואה והעשבים מן התלתן:

יא אין נוטעין ירקות בתוך סדן של שקמה. פ"ק משנה כלשון רבינו. וק"ל מאי קמ"ל והא קתני ריפא ולא ירק באילן. וי"ל דסד"א דוקא בתולת השקמה שעושה פירות אין מרכיבין בה ירק אבל סדן השקמה הוי כאילן סרק קמ"ל:

הטומן אגודת לפת וצנון וכו'. פרק קמא משנה הזכרתיה לעיל אם היו מקצת העלין מגולין אינו חושש לא משום כלאים וכו' משמע שאם לא היו מקצת העלין מגולין חושש משום כלאים ותני ר' חייא עד כדון אגודה של לפת ואגודה של צנון ומשמע דוקא אגודה שאין דרך שתילה בכך אבל לפת אחד אפי' היו מקצת עליו מגולין הוי דרך שתילה ויש בו משום כלאים. וסובר רבינו דהא דנקט היו מגולין לאו לענין שבת לבד אלא ה"ה לענין כלאים שאם לא היו עליו מגולין אע"פ שהיא אגודה רוצה בהשרשתן הילכך נקטינן מתני' כפשטה והא דתני ר' חייא כפשטה, וכתב רבינו ואפי' תחת הגפן דאית בה הרכבת אילן וירק בכרם וזהו פשטן של דברים. אבל הראב"ד ז"ל כתב מפלפול השמועה ראיתי שלא תפסו אגודה אלא להודיע שאין לפת וצנון דוקא ביחד אלא או לפת או צנון ע"כ. ואנו בעניותנו לא ירדנו לסוף פלפולו דא"כ מה לו לרבי חייא לומר אגודה של לפת ואגודה של צנון הכי הוה ליה למימר לפת או צנון. תו ודלפי דבריו עדיין לא יצאנו מן הטעות דהא לא קאמר אגודה של לפת או אגודה של צנון אלא אגודה של לפת ואגודה של צנון ועדיין איכא למימר שתי אגודות יחד כי מלת אגודה אינה מבדלת בין הלפת והצנון. עוד כתב לפיכך אם היו עלין מגולין אפי' לפת אחת אין בו כלאים וקשיא והלא דרך זריעה הוא כיון שהעלין למעלה ומכח קושיא זו הגיה רבינו שלא משנתנו שכן כתב בעל הערוך משמו דמקצת העלין מגולין טעות הוא שאם האמהות טמונים והעלין מגולין הרי זו זריעה אלא דוקא שהיו מקצתן מגולין אינו חושש משום כלאים דלאו ירק באילן הוא ובשלמא לשיטת רבינו מתרצא האי קושיא כדתני ר' חייא אגודה דכיון דאיכא תרתי לטיבותא חדא דהוי אגודה ותו דאין דרך רוב העולם לזרוע ועלין מגולין אינו חושש משום כלאים אלא לפי שיטת הראב"ד קשיא. עוד כתב ולמאי דתני ר' חייא אגודה הא דקתני עלין מגולין לא משום כלאים ולא משום מעשר ושביעית אלא משום שבת ע"כ. וכפירש"י ז"ל בשבת ובעירובין דמשום שבת נקט לה. ורבינו סובר היא לך דוחק גדול מזה דתני תנא אם היו מקצת עלין מגולין משום שבת שאינו מענין המסכת דאיירי בה ותו דשביק תנא כלאים ושביעית ומעשר דאיסורי תורה ניינהו ונקט עלין משום שבת דליכא אלא טלטול בעלמא. וראיתי לרבינו שמשון ז"ל שכתב ולענין כלאים ומעשר ושביעית נקטיה לרבותא דאע"ג דמיחזי דרך שתילה כמה שמקצת עלין מגולין אפ"ה אינו חושש דאגודה שמן וגלי דעתיה דלא ניחא ליה בהשרשתן ולשון אם משמע דלדוקא נקטיה ולא לרבותא והיינו משום שבת ע"כ. ואני שמעתי ולא אבין כיון דהטומן לפת דתנן במתני' היינו אגודה א"כ אמאי שביק לצנון אם דוקא ולא לרבותא וה"ק אפי' שטמן אגודה אם היו עלין מגולין אינו חושש וכו' דבעינן תרתי והיא שיטת רבינו הנכונה לפי פשט המשנה והירושלמי:

יב שדה שהיתה זרועה וכו'. פ"ב היתה שדהו זרועה קנבס או לוף לא יהיה זורע ובא על גביהן שאין עושין אלא לשלש שנים ופירש הוא ז"ל בפירוש המשנה וז"ל ואיני יודע היאך אלו עושות לשלש שנים, והענין כבר ידוע שאותו למה כשיכרתו אותו ויאחרו שרשיו יצמחו אחר שלש שנים לפיכך אמר שאע"פ שהדבר כן אין חורשין עליו עד שיעקרו שרשיו. הרי שיש לדברי רבינו סורת במשנה. וגם ר"ש פירש המשנה כדברי הראב"ד ז"ל. ונראה שמחלוקתם תלוי בפירוש קנבס או לוף כי רבינו פירש קנבס כרוי"א ולוף מין ממיני הבצלים והדבר נראה לעין שאלו עומדין שנה ואין משהין בקרקע אפי' שנה והראב"ד סובר שהם מינים אחרים משהין שלש שנים ואינם מתליעין ושמא אם היה רואה הראב"ד פירוש המשנה לרבינו לא היה משיג עליו. וא"ת לפי שיטת רבינו מאי שנא קנבס ולוף דנקט תנא וי"ל דהני אין מוציאין עד שנה השלישית שהים ולפיכך לא יביא זרע אחר לשם עד שיעברו ג' שנים או עד שיעקור השרשים והא דקתני שאינם עושים אלא לשלש שנים היינו שאין מוציאין אלא לשלש שנים אבל שאר זרעים מוציאין לשנה שניה ומפני שאין כל הנזרעים שוין קא פסיק ותני לא יהא זורע באותה שדה מין אחר עד שיעקור העיקרים. ולשיטת הראב"ד ז"ל הרי שהיתה זרועה חטים וקצרה ורוצה לזרעה שעורים מה תקנה יעשה והא איכא ספיחי חטים בתוך השעורים וי"ל שמא לא יעלו ספיחים ואת"ל יעלו שמא לא יהיה בהם שיעור אחד מכ"ד ואת"ל יהיה בהם שיעור ימעט אחר שילמתו ורבינו סובר כיון דמלתא דשכיחא שהשדות מעלין ספיחין הוי כאילו זורע כלאים לכתחלה ואסור עד שיעקור השרשים:

יג היתה שדהו זרועה חטין וכו'. שם במשנה היתה שדהו זרועה חטין וכו' ימתין עד שתתליע ויופך ואח"כ יזרע הרי בפשטא דמתני' משמע דבעינן תרתי התלעה והיפוך ומפרש בירושלמי עד כמה מתלעת עד שתשהא בארץ שלשה ימים במקום הטיט ולא במקום הגריד, וזהו שכתב רבינו אם היתה שדהו רוה ובמקום הגריד הכל כפי המקומות ימתין באומד יפה עד שתתליע ואח"כ יהפוך. והראב"ד ז"ל הוכיח מהתוספתא דבחדא מינייהו סגי דתניא הופך את הזרע לא הפך ימתין עד שתתליע ועד כמה תשהה עד שלשה ימים במקום הטינא, נמצא לזה הלשון מה ששנו במשנה ימתין עד שתתליע ויופך או יופך קאמר ובחדא סגי ליה ע"כ. ואני תמה על לשון התוספתא דבשלמא התלעה בלא היפוך אפשר דלא תנמה אבל היפוך בלא התלעה ודאי תנמה והרי אנו רואין בעין שאחר הזריעה חורשין וחורשין את השדה כדי להפך הזרע ואיך אפשר שע"י היפוך לא תנמה ולפיכך לא סמך רבינו עליה וגם בירושלמי לא הוזכרה משמע דלאו הלכתא היא הילכך נקטינן מתני' כפשטה דבעינן תרתי התלעה והיפוך: **ואינו** צריך להפך את כולה וכו'. שם במשנה כמה יהא חורש כתלמי הרביעה אבא שאול אומר כדי שלא ישייר רובע לבית סאה וקי"ל כת"ק ותלמי הרביעה הייט תלמים גדולים ואין מחייבין אותו לחרוש אלא

כדרך

שחורשין אותה קודם המטר כדי שתרוה: יד צמחו החטים ואחר כך נמלך לזורעה שעורים יהפך ואחר כך יזרע. ואם הוריד בהמתו לתוכה וקרסמה את הצמח הרי זה מותר לזרוע שם מין אחר: טו באחד באדר משמיעין על הכלאים. וכל אדם יוצא לגינתו ולשדהו ומנקין אותו מן הכלאים. ובחמשה עשר בו יוצאים שלוחי בית דין ומסבבים לבדוק: טז בראשונה היו עוקרין ומשליכין והיו בעלי בתים שמחים שמנקין להן שדותיהן התקינו שיהיו מפקירין את כל השדה שימצאו בו כלאים. והוא שימצאו בה מין אחר אחד מארבעה ועשרים אבל פחות מיכן לא יגעו בה: יז וחוזרין שלוחי בית דין בחולו של מועד הפסח לראות האפיל שיצא. וכלאים שהנצו אין ממתינים להן אלא יוצאין עליהן מיד ומפקירין את כל השדה אם יש בה אחד מעשרים וארבעה:

פרק שלישי

א יש מינין בזרעין שיהיה המין האחד נפרד לצורות הרבה מפני שינוי מקומות והעבודה שעובדין הארץ עד שיראה כשני מינין ואע"פ שאין דומין זה לזה הואיל והן מין אחד אינן כלאים זה בזה: ב ויש בזרעים שני מינין שהן דומין זה לזה וצורת שניהן קרובה להיות צורה אחת ואעפ"כ הואיל והן שני מינין הרי אלו אסורים זה עם זה: ג כיצד החזרת עם חזרת גלים. והעולשין עם עולשי שדה. והכרישין עם כרישי שדה. הכסבר עם כסבר הרים. וחרדל עם חרדל מצרי. ודלעת המצרית עם דלעת הרמוצה אינן כלאים זה בזה וכן החטין עם הזונין. והשעורים עם שבולת שועל. והכוסמין עם השיפון. והפול עם הספיר. והפורקדן עם הטופח. ופול לבן עם השעועים. והקשות עם המלפפון. והכרוב עם התרובתור. והתרדין עם הלעונין אינן כלאים זה עם זה. אבל הצנון עם הנפוסין. והחרדל עם הלפסן. ודלעת יונית עם דלעת מצרית או עם דלעת הרמוצה אע"פ שדומים זה לזה הרי אלו כלאים זה בזה: ד וכן באילן שיש שני מינין שדומין זה לזה בעלין או בפירות הואיל והן שני מינין הרי אלו כלאים. כיצד התפוח עם החזרד. והפרסקין עם השקדים. והשזפין עם הרימין אע"פ שדומין זה לזה הרי הן כלאים זה בזה. אבל האגסים עם הקרוסטמלים. והפרישים עם העוזרדין אינן כלאים זה בזה: ה וכן אם יש שם זרעים ואילנות אחרות אע"פ שהן שני מינין בטבען הואיל ועלין של זה דומין לעלין של זה או פרי של זה דומה לפרי של זה דמיון גדול עד שיראו כשני גונין ממין אחד לא חששו להן לכלאים זה

יד ומ"ש ואם הוריד בהמתו לתוכה וקרסמה את הצמח וכו'. שם בירושלמי. ומ"ש הראב"ד דבתוספתא משמע במה ששנינו ימתין עד שתתליע ויופך או יופך קאמר ובהדא סגי ליה הינו נראה שאם לא הפך כי התליע מאי הוי שהרי סופה לצמוח והוי כלאים, ונוסחת התוספתא אינה מכוונת:

טו באחד באדר משמיעין על הכלאים עד התקינו שיהיו מפקירין את כל השדה. בריש שקלים ובריש מ"ק (דף ו'):

טז ומ"ש והוא שימצאו בה מין אחר אחד מכ"ד עד סוף הפרק. שם במ"ק:

פ"ג א יש מינים בזרעים שיהיה וכו' כיצד החזרת עם חזרת גלים וכו'. הכל בפ"ק דכלאים ובירושלמי שם א"ר יונתן יש מהם שהלכו אחר הפרי יש מהן שהלכו אחר העלין הלפת והנמון הלכו בהן אחר הפרי הלפת והנפוס הלכו בהן אחר העלים התיבון הרי נמון ונפוס (הרי פרי דומה) ועלין דומים וקימר כלאים א"ר יונה בזה הלכו בהן אחר טעם הפרי. ומפרש רבינו הלכו אחר הפרי (ע"כ פי') דנמון ולפת שוים בפרי ולפת ונפוס שוין בעלין ולכך הקילו ולהכי מקשה והרי נמון ונפוס דהוי כלאים והפרי והעלים שוים ואם איתא דר' יונתן להחמיר קאמר כהלכו אחר הפרי או אחר העלין מאי פריך דודאי התם מפני שהם שני מינים אסרום וכי היכי דהחמירו משום פרי או משום עלין החמירו מפני שהם שני מינים וכ"ש הוא ומאי קושיא אבל אי ר' יונתן להקל [קאמר] פריך שפיר כיון דאמרת דהקילו מפני עלין לחוד או מפני פרי לחוד כ"ש היכא דאיכא תרתי דלאוי להקל וגא יהושע לטעם ומשני כיון דטעם זה רחוק מטעם זה ביותר לא הקילו מפני דמיון עלין ופרי מה שאין כאן בלפת ונמון ולפת ונפוס שאין ריחוקן ריחוק גדול ולכך הקלו מפני דבר אחד שהן דומים בו וזה דקדק רבינו במה שכתב רחוק ביותר עכ"ל הר"י קורקוס ז"ל:

כתב הראב"ד כבר כתבנו למעלה שזה שיבוש. כך כתב בפ"א וטעמו משום דאמאי דתנן הטומן לפת וצנונות תחת הגפן קאמר בירושלמי אי משום שאינו רוצה בהשרשתן למה לי לפת וצנון אפילו שאר דברים נראה מכאן שהלפת עם הצנון כלאים זה בזה עכ"ל בס"א. ואני אומר שאין משם ראיה ולכן אכתוב לשון המשנה ולשון הירושלמי ואפרשם. שנינו בפ"ק דכלאים הטומן לפת וצנונות תחת הגפן אם היו מקצת עלים מגולים אינו חושש לא משום כלאים ולא משום שביעית ולא משום מעשרות וניטלים בשבת, ובירושלמי חזקיה אמר לא שנו אלא לפת וצנונות הא שאר דברים לא ר' יוחנן אמר לא שניא היא לפת היא צנונות היא שאר כל הדברים מה אנן קיימין אי משום זרעים באילן למה לי גפן (וצנונות) אפי' שאר אילנות אי משום שאינו רוצה בהשרשתן למה לי לפת וצנונות אפילו שאר כל הדברים מן מה דתני ר' חייא כגון אגודה של לפת ואגודה של צנונות הוי לית טעמא אלא משום שאינו רוצה בהשרשתן עכ"ל. וה"פ הוקשה לו למה ייחד לפת וצנונות וגפן הכי ה"ל למיתני הטומן ירק תחת האילן אם היו מקצת עלים מגולים הינו חושש לא משום כלאים וכו' וגם נסתפק לו טעם הדין ומש"ה אמר שאם טעם הדין כשאין עלים מגולות שחושש לכלאים וכו' משום זרעים שהם עוברים באילן למה ייחד גפן משאר אילנות דמשמע דדוקא בגפן שהוא רך חוששין לכך

כדכך המורשין בזמן הרביעה שאין התלמים סמוכין זה לזה. ומכאן קשה לתוספתא כיון שאין צריך להתליע הרי כל מה שבין התלמים הגדולים הוזר ולומה:

יד צמחו החטים ואח"כ נמלך וכו'. שם במשנה אם לימחה לא יאמר אזרע ואח"כ אופך אלא הופך ואח"כ זורע. וא"ת מאי למימרא והרי אפילו לא נמח לא יזרע עד שיהפוך כ"ש אחר שנמחה. וי"ל כיון שכבר נמח שוב לא הייפיך שיוליאו נמח אחר וסד"א שיזרע בתחלה ואח"כ יהפוך ונמלא ע"י כך עוקר את הנמח קמ"ל דלא יזרע עד שיהפוך דבשעת הזריעה נראה כזורע כלאים אם לא יהפוך בתחלה: ואם הוריד בהמתו לתוכה וכו'. הכי איתא בירושלמי פ"ב ואם למחה והוריד בהמתו לתוכה וקרסמתה הרי זו מותרת, ודבר ברור הוא שאין הורדת הבהמה מועלת אלא אחר שלמחה:

טו באחד באדר משמיעין על הכלאים וכו'. משנה בריש שקלים וכבר כתבתי לעיל דלפיכך פתח רבינו בהלכות כלאים לפי שנים משנה זו בסוף ערכין: ובט"ו בו יוצאין שלוחי ב"ד וכו'. גם זה במשנה:

טז והוא שימצאו בה מין אחר וכו'. וא"ת מאי למימרא והלא כבר כתב למעלה ואם היה הצומח פחות מכאן אינו צריך למעטו. וי"ל דסד"א כיון שהתקינו שיהיו מפקירין את השדה כשנמצא בו אחד מכ"ד בשדה כשנמצא פחות מזה השיעור ימעט הואיל והטריחו לשלוחי ב"ד קמ"ל לא יגעו בה. א"נ כיון שנמסר הדבר לב"ד סד"א יעקרו כל הכלאים כדי שלא יבואו ללמוד אחרים לזרוע לכתחלה כלאים אע"פ שהוא פחות מכשיעור קמ"ל דלא גזרינן ולא יגעו בו:

יז והוזרין שלוחי ב"ד וכו'. פ"ק דמ"ק במשנה ויוצאין אף על הכלאים והוינן בה ואכלאים בחולו של מועד נפקי ורמינהי באחד באדר משמיעין על השקלים ועל הכלאים וכו' ובט"ו בו קורין את המגילה וכו' ויוצאין על הכלאים רבי אלעזר ורבי יוסי בר הנינא חד אמר כאן בבכיר כאן באפל וחד אמר כאן בזרעים כאן בירקות א"ר יוחנן לא שנו אלא שאין ניכר ניבא אבל ניכר ניבא יוצאין עליהן. וזהו שכתב רבינו וכלאים שהנצו אין ממתינין להם ופסק כמ"ד כאן בבכיר כאן באפיל ולא כמ"ד כאן בזרעים כאן בירקות דאיכא כמה ירקות שקודמין לזרעים:

פ"ג א יש מינין בזרעים וכו'. למדנו שאין איסור הכלאים הולך אחר הצורה אלא אחר המין ותנן הלגון והנפוס החרדל והלפסן ודלעת יונית עם המצרית אע"פ שדומין זה לזה כלאים זה בזה. כיצד החזרת עם חזרת גלים ופי' גלים הרים. ואיכא למידק אמאי פתח בכלאי ירקות שלא כסדר ההגא ותו אמאי לא כתב ברישא הקישות והמלפפון אינם כלאים זה בזה כסדרא דמתני'. וי"ל דרבינו אתי לפרושי הנך שאין דומין זה לזה ואינם כלאים זה בזה והילו החטין והזונין וכל הנך דומין קצת זה לזה וכן הקשות והמלפפון דומין זה לזה קצת והם אל פקו"ם ואל כיי"ר. א"נ פתח באותם שהשמות והמין שוה בהם ודלעת הרמוצה היא אותה שמטמינין ברמן:

ג וכן החטין עם הזונין וכו'. היינו מתני' וזוגי זוני קתני ואמרינן בירושלמי דאכוליה פרקין אמרינן זוגי זוגי קתני. ויש תימה שכתב רבינו בפירוש המשנה הכוסמין והשיפון הן מין ממיני החטים ודומין זה לזה ומפני זה אינם כלאים זה בזה וא"כ אמאי הם כלאים עם החטים דאמרי' זוגי זוגי קתני והו דאמרי' במנחות דשבולת שועל ושיפון מין שעורין וכוסמין מין חטין ולמה הם כלאים זה בזה. וי"ל דלא אמרי' שיפון מין שעורים וכוסמין מין הטין אלא לענין חלה ולענין תרומה ולענין חמץ ומצה וכיוצא בהם אבל לענין כלאים אינו כן דכוסמין ושיפון אינם דומין לחטין ולא לשעורים לא בצורתם ולא בטעם ולפיכך הם כלאים עם החטים ועם השעורים אבל הם אינם כלאים זה בזה אע"פ שאינם דומים בשם הם דומים בצורה והחטין עם הזונין אמרי' בירושלמי מין החטין הן אלא שהפירות מזנין כההיא דכתיב ולא תזנה הארץ מכאן שהפירות מזנין ואמרינן בב"ר אף הארץ זונה הוו זרעין חטין ומסקא זונין והני זונין מדור המבול הן ולא חזו לאכילה אלא ליונים ע"כ. אבל כוסמין ושיפון אינם חטה אלא מין ממיני החטים המדבריות וצורת שניהם שוה דאי אמרת כוסמין מין חטים ושיפון מין שעורים כדאמרינן בעלמא הרי הם כלאים זה בזה לפיכך הוצרך לומר דשניהם מין ממיני החטין המדבריות ולפיכך אינם כלאים זה בזה. ואם הרצה לעמוד על פירוש השמות עיין בפירוש המשנה: אבל הלגון עם הנפון וכו'. משנה כתבתים לעיל:

ד וכן באילן שיש שני מינין וכו'. שם במשנה התפוח והחזרד הפרסקים והשקדים והשזפין והרימין אע"פ שדומין זה לזה כלאים זה בזה: אבל האגסים וכו'. כישא דקך משנה היא:

ה וכן אם יש זרעים ואילנות אחרות וכו'. ירושלמי אמר רבי יש מהם הלכו אחר הפרי ויש מהם הלכו אחר העלין הלפת והלגון הלכו אחר הפרי הלפת והנפון הלכו אחר העלין הקישון הרי הלגון והנפון הפרי והעלין דומין ולא אמרת כלאים א"ר יונה בזה הלכו אחר טעם הפרי ופירש ר"ם אחר הפרי להחמיר וכן אחר העלין להחמיר וכן אמר בטעם

זה עם זה שאין הולכין בכלאים אלא אחר מראית העין: ו *כיצד הלפת עם הצנון אינן כלאים זה בזה מפני שפרייהן שוין. והלפת עם הנפוס אינן כלאים זה בזה מפני שהעלין שלהן שוין. אבל צנון עם הנפוס אע"פ שהעלין דומין זה לזה והפרי דומה לפרי הרי אלו כלאים הואיל וטעם פרי זה רחוק מטעם פרי זה ביותר וכן כל כיוצא באלו: ז כמה מרחיקין בין שני מיני זרעים שהן כלאים זה עם זה כדי שיהיו נראים מובדלין זה מזה. אבל אם נראין שנזרעו בערבוביא הרי זה אסור: ח ושיעורין רבים יש בהרחקה הזאת הכל לפי גודל השדה הנזרעת ולפי רוב העלין ושלוח היונקות: ט כיצד שדהו שהיתה זרועה מין תבואה ובקש לזרוע בצדה מין תבואה אחרת בשדה אחת מרחיק ביניהן בית רובע והוא כעשר אמות וחומש אמה על עשר אמות וחומש אמה מרובע בין מן האמצע בין מן הצד. ואם לא היה ביניהן כשיעור הזה אסור ואינו לוקה עד שיהיו קרובין בתוך ששה טפחים: י *היתה שדהו זרועה ירק ובקש לזרוע בצדה שדה ירק אחר אפילו דלעת מרחיק בין שתי השדות ששה טפחים על ששה טפחים מרובע בין מן הצד בין מן האמצע. ופחות משיעור זה זה אסור ואינו לוקה עד שיהיו קרובין בתוך טפח:

היתה

השגת הראב"ד

*כיצד הלפת עם הלגון אינן כלאים זה בזה מפני שהפרי של זה דומה לזה. א"א כבר כתבנו למעלה שזה שבוש:

השגת הראב"ד

*היתה שדהו זורעה ירק וכו'. א"א אין דברים הללו אמורים אלא לדעת ר' יהודה אבל לדעת חכמים לאסור בבית רובע וללקות בששה טפחים ולרבי יהודה לאסור בששה וללקות בטפח:

בטעם להחמיר ע"כ. פירוש לפירושו אחר הפרי להחמיר שאע"פ שהעלין דומין והטעם זה כיון שאין צורת הפירות שוה אזלינן להחמיר וכן אחר העלין להחמיר שאם אין העלין דומין אע"פ שהפירות והטעם שוין אזלינן להחמיר וכן אחר הטעם להחמיר. ואם היה זה דעת הראב"ד ז"ל היה לו להשיג גם על הלפת עם הנפוס ולא חלק אלא על הלפת עם הלגון מהטעם שכתב למעלה על משנת הטומן לפת וגנונות תחת הגפן. ורבינו מפרש בירושלמי להקל והכי משמע דהתיבון עליה הרי הלגון והנפוס כיון שהדבר תלוי בפרי או בעלין להקל הרי הלגון והנפוס הפרי והעלין דומין ולמה שנית במשנה הלגון והנפוס כלאים זה בזה א"ר יונה בזה הלכו אחר טעם הפרי שטעמו של פרי זה רחוק מטעמו של פרי זה ביותר כאשר כתב רבינו, והוצרך לזה לפי שהלגון והלפת אין טעם שניהם שוה אלא שאינם רחוקים זה מזה ביותר והשתא אתיא מתני' דהטומן לפת וגנונות כפשטה ואין צריך להגיה או גנונות:

ז כמה מרחיקין בין שני זרעים וכו'. שנינו פ"ד נוטע אדם קישות ודלעת לתוך גומא אחת ובלבד שתהא זו נוטה לצד זה וזו נוטה לצד זה ונוטה שער של זו לכאן ושער של זו לכאן שכל מה שאסרו חכמים לא אסרו אלא מפני מראית העין והכי תני בירושלמי מותר לאדם לעשות בתוך שדהו גומא קטנה עמוקה טפח ולזרוע בתוכה ד' זרעונין ולהפכן לארבע רוחותיה ר' בא בר נתן בשם ריש לקיש בנוטין להורכה שנו:

ט כיצד שדהו שהיתה זרועה וכו'. פ"ב תבואה בתבואה בית רובע ירק בירק ששה טפחים תבואה בירק ירק בתבואה בית רובע ר' אליעזר אומר ירק בתבואה ששה טפחים ותניא בתוספתא כמה מדת בית רובע עשר אמות ומחצה מרובעות, ולפי שאין החשבון מדוקדק כתב רבינו כעשר אמות וכו'. ולא נתבאר בדברי רבינו אם היה ארכו כפלים ברחבו מהו אבל ר"ש פירש אפילו ארכו כפלים ברחבו כגון כ"א אמה אורך על חמש אמות ורביע רוחב הסיבא הרחקה מאחר דהויא בית רובע בין הכל ורואין אותה כטבלא מרובעת והכי אית ליה לר' יוסי. וק"ל כיון שהדבר תלוי בתשבורת עשר אמות ומחצה א"כ אפילו לא הרחיק אלא עשרה טפחים באורך ויש בתשבורת עשר אמות ומחצה להוי הרחקה וכ"ת הכי נמי והלא נראה ערבוביא ומה הועילו חכמים שאמרו בית רובע. ואפשר שמפני זה לא פירש רבינו לפי שהוא סובר דוקא מרובע הוי הרחקה שנראה לכל שהשדות מובדלין זה מזה ולפיכך לא כתב דברי ר' יוסי ומפרש בירושלמי ובלבד שלא תהא הבוסה מארבע רוחותיה כלומר שלא יהיו חטין מקיפין את השעורים מארבע רוחות כאדם התבוש בבית הסוהר שאם לא מהניא הרחקה עד שיהיה פתוח מרוח אחת. ונראה שרבינו בקש לתקן זה במה שכתב ובקש לזרוע בצדה וכו' ומשמע דוקא בצדה ולא באמצעה:

י היתה שדהו זורעה ירק וכו'. היינו מתני' ירק בירק ששה טפחים וסתם משנה היא ואין בה חולק ואם היתה גרסת הראב"ד כגרסת הספרים שלנו לא ידעתי לסוף השגתו ומה שכתב רבינו ואפילו דלעת, שעלים ארוכין שני בששה טפחים:

היתה

לכך ולא בשאר אילנות שהם קשים והלא אף בשאר אילנות איכא למיחש ליה. וא"ת א"כ שכשאין עלים מגולים בכל האילנות איכא למיחש שיעברו זרעים באילן והא דנקט גפן משום רישא לאשמועינן רבותא שאם היו מקלת עלים מגולים אפי' תחת הגפן שהוא רך ודאי יעברו שרשי הלפת והגנונות בו מותר מפני שכיון שמקלת עלים מגולים גלי דעתיה שאינו רוצה בהשרשתן והילכך אף אם ישרישו לית לן בה, אכתי קשה למה ייחד לפת וגנונות ה"ל למיתני הטומן ירק תחת הגפן. וניחא ליה מדתני רבי חייא אגודה דלא שריא במקלת עלים מגולות אלא דוקא כשהן אגודה משמע דטעמא דהיתרא משום דגלי דעתיה שאינו רוצה בהשרשתן דאל"כ מה לי שהם אגודה מה לי שאינם אגודה והשתא ניחא דנקט לפת וגנונות שדרך לעשותן אגודה ולדוגמא נקטינהו וה"ה לטומן כל ירקות הנגודים ולישנא דר' חייא דייק דקתני כגון אגודה של לפת משמע דלדוגמא נקטינהו. והראב"ד נראה שמפרש אי משום זרעים באילן כלומר אם נאמר דנקט לפת וגנונות שהם שני מיני זרעים שהם כלאים זה בזה ומש"ה חושש משום זרעים באילן אם אין מקלת עלים מגולים למה ייחד גפן דמשמע דתחת שאר אילנות מותר והא ליתא דבשאר אילנות נמי איכא למיחש להכי ולא תאמר דנקט גפן לרבותא דרישא כשהיו עלים מגולים שאפילו תחת הגפן שהוא רך ודאי ישרישו מותר משום דכיון דעלים מגולים גלי דעתיה שאינו רוצה בהשרשתן וניחא ליה למה ייחד לפת וגנונות מדתני ר' חייא כגון אגודה של לפת ואגודה של גנונות ומדתני אגודה אגודה משמע דאו לפת או גנונות קאמר וה"פ דמתני' הטומן לפת אפי' אינו אגודה או שטמן גנונות אפילו אינו אגודה אינו חושש לא משום כלאים וכו' אם היו מקלת עלים מגולין משום דכיון שמקלת עלים מגולים גלי דעתיה שאינו רוצה בהשרשתן. והגמרן ר' חייא דאפי' לא היו מקלת עלין מגולין אם הוא אגודה אינו חושש שמאחר שהם אגודה גלי דעתיה שאינו רוצה בהשרשתן. ולפי פירושו למד מכאן שלפת ולגון כלאים זה בזה ואינו מוכרח שהרי לפי מה שפירשתי לדעת רבינו אינו נלמד מכאן כן. ומ"ש עוד הראב"ד וכן נראה מהמשנה הוא מדתנן בפ"ק דכלאים הלפת והנפוס הכרוב והתרובתור התרדין והלעונין אינם כלאים זה בזה הוסיף ר"ע השום והשומנית הבצל והבצלצול והתורמוס והפלוסלוס אינם כלאים ומדלא נקט הלפת והלגון בהדייהו משמע שהם כלאים זה בזה. וגם מזה אין ראיה דהא קתני סיפא הלגון והנפוס החרדל והלופסן דלעת יונית עם המצרית והרמולה אע"פ שדומין זה לזה כלאים זה בזה ואם איתא ליתני לפת ולגון בהדייהו אלא מהא ליכא למשמע מינה. ודברי רבינו מפורשים בירושלמי פ"ק דכלאים אמתני' דהלגון והנפוס אינם כלאים זה בזה א"ר (יונתן) יש מהם שהלכו אחר הפרי ויש מהם שהלכו אחר העלין הלפת והלגון הלכו בהם אחר הפרי הלפת והנפוס הלכו בהם אחר העלים התיבון הרי לגון ונפוס הרי פרי דומה והעלים דומים ותימר כלאים א"ר יונה בזה הלכו אחר טעם הפרי עכ"ל. ופירוש רבינו בו הוא הנכון כמו שנתבאר לעיל: ועל מ"ש הראב"ד ולמאי דתני ר' חייא אגודה הא דקתני עלים מגולים לאו משום כלאים ושביעית ומעשר נקט לה אלא משום שבת עכ"ל. כלומר דבשבת אגודה אינה מעלה ולא מורדת שאם מקלת עלים מגולים אפילו אינם אגודה מותר לו ליטלם ע"י העלים המגולים ואם אין מקלת עלים מגולים אפילו הם אגודה אסור לו ליטלם. ויש לתמוה שמאחר שהוא סובר דמקלת עלים עגולים אפילו לפת אחד מותר א"כ שפיר מיתני מקלת עלים מגולים משום כלאים נמי. וי"ל שהוא מפרש דתני ר' חייא במתני' גופה הוא תני הטומן אגודת לפת וכו' ומש"ה קשיא ליה כיון דאגודה היא הא גלי דעתיה שאינו רוצה בהשרשתן ומה צורך שיהיו מקלת העלין מגולים ולפיכך כתב שלא הוצרך לעלים מגולים אלא משום שבת ולפי דרכו של הראב"ד לא ידעתי מי דחקו לומר דלמאי דתני רבי חייא אגודה לא איצטריך למיתני מקלת עלין מגולים אלא משום שבת שיותר היה נוח לומר דר' חייא לאו במתני' הוא גרים הכי אלא במתניתיה הוא תני אגודה ולא הוא תני מקלת עלים מגולים לומר דבחדא מינייהו סגי לגלויי דעתיה שאינו רוצה בהשרשתן או במקלת עלים מגולים כדתנן במתניתין או באגודה כדתנא איהו במתניתיה:

ז ח ט כמה מרחיקין בין שני מיני זרעים שהם כלאים זה בזה וכו' כיצד שדהו שהיתה זרועה מין תבואה וכו' ה"ז מרחיק ביניהם בית רובע והוא כעשר אמות ותומש אמה על עשר אמות וחומש אמה וכו'. היא משנה בפ"ב דכלאים תבואה בתבואה בית רובע. וכתב רבינו בפירוש המשניות שבית רובע שיעור עשר אמות וחומש על עשר אמות וחומש בקירוב ובתוספתא וכמה רובע עשר אמות ומחצה על עשר אמות ומחצה מרובעות ר' יוסי אומר אף ארכה כשנים ברחבה כך היא גירסת רבינו וידוע דהלכה כת"ק דמרובעות בעינן ומחצה דקתני בתוספתא לאו דוקא דאינו אלא חומש דוק ותשכח. ומ"ש בין מן האמצע בין מן הצד נלמד מהדין שיבא בסמוך. ומ"ש ואם לא היה ביניהם כשיעור הזה אסור ואינו לוקה עד שיהיו קרובים בתוך ששה טפחים ירושלמי בספ"ק דכלאים וכרבנן. ודע דאמרינן בירושלמי ובלבד שלא תהא תבוסה, פירוש שלא יהו החטים מקיפין השעורים מד' רוחות השדה וכתב הר"י קורקוס ז"ל רבינו לא כתב זה ואפשר שנכלל במ"ש ובקש לזרוע בצדה מין תבואה אחרת משמע דוקא בצדה ולא שסביבותיה מד' רוחות:

י היתה שדהו זורעה ירק וכו'. בפ"ב דכלאים ירק בירק ששה טפחים. ומ"ש אפילו דלעת, שם דלעת בירק כירק. ומ"ש בין מן הצד בין מן האמצע, בתוספתא פרק שני עבודת ירק בירק אחר ששה טפחים רואין אותה כאילו היא טבלא מרובעת אפילו אין שם אלא קלח אחד נותנין לה עבודתה ו' טפחים בין מן האמצע ובין מן הצדדין. ובמשנה פרק שלישי היתה שדהו זרועה ירק והוא מבקש ליטע בתוכו שורה של ירק אחר ר' ישמעאל אומר עד שיהיה התלם מפולש מראש השדה ועד ראשו ר"ע אומר ארך ששה טפחים ורוחב במילואו ר' יהודה אומר רוחב כמלא רוחב הפרסה ופירש רבינו שם דברי ר"ע כי כשיהיה בארכו ששה טפחים בלבד ירלה הפרסה ולא יצטרך למשוך המפירה היית כפי ארך הזריעה והלכה כר"ע עכ"ל. והרי זה באמצע ואפ"ה שרי. ומ"ש ופחות משיעור זה אסור ואינו לוקה עד שיהיו קרובים בתוך טפח. ירושלמי יתבאר בסמוך: כתב הראב"ד אין דברים הללו אמורים וכו'. ואני אומר דגדולה מזו הוה ליה להשיג עליו שהוא עצמו פסק בסמוך כחכמים, אלא שיש לומר דהתם תבואה בתבואה והכא ירק בירק. והנ"ל כדעת רבינו דהא דגרסינן בירושלמי ספ"ק דכלאים אמר רבי זעירא ר' יודא כדעתיה דר' יודא אמר בשדה ירק טפח אמר רבי יוסי מאן דבעי מקביא על דלא דרבי זעירא יליף הדא דר' יודא מן דרבנן כמא דרבנן אמרין באיסור בית רובע ללקות ששה על ששה טפחים כן ר' יודה אמר באיסור ששה על ששה ללקות טפח ע"כ.

ומפרש

משנה למלך

פ"ג ו כיצד הלפת עם הלגון כו'. ממה שפירש רש"י בפ' חלון (דף פ"ע) אמתני' דטומן לפת וגנונות דאינו חושש משום כלאים בכרה משמע דס"ל כהראב"ד דלפת ולגון הוו כלאים זה בזה:

יא היתה אחת משתי השדות זרועה תבואה והשניה שבצדה ירק או דלעת מרחיק ביניהן בית רובע: יב *במה דברים אמורים שצריך להרחקה בשיעורין הללו בין שתי שדות. אבל אם היתה שדהו זרועה ירק ורצה לזרוע בצדה שורה של ירק ממין אחר דיו לעשות בין השדה ובין השורה תלם אחד ארכו ששה טפחים בלבד ורחבו כעומקו: יג היתה שדהו זרועה תבואה ורצה לזרוע בתוכה שורה של ירק אפילו שורה של דלועין שעלין שלהן ארוכים ומסתבכין מרחיק ביניהן ששה טפחים. ואם נמשכו העלים של דלעת ונכנסו לתבואה ונסתבכו בה יעקור מן התבואה שלפני הדלעת עד שלא יתערבו העלין. ואין צריך לומר שאם זרע שורה ממין זה ושורה ממין אחר שדיו להיות ביניהן תלם אחד כמו שיתבאר: יד הרחיק בין שני המינין הרחקה הראויה להן והיה מין זה נוטה על גבי מין זה בין שנטתה תבואה על התבואה או ירק על גבי ירק או ירק על התבואה או תבואה על הירק הכל מותר. שהרי הרחיק כשיעור. חוץ מדלעת יונית שהיא נמשכת הרבה. לפיכך אם נטתה יעקר מלפניה כמו שבארנו: טו היה בין שני המינים בור או ניר או נפה או דרך או גדר שהוא גבוה עשרה טפחים או חריץ שהוא עמוק עשרה טפחים ורחב ארבעה. או אילן שהוא מיסך על הארץ. או סלע שהוא גבוה עשרה טפחים ורחב ארבעה הרי זה מותר לסמוך המין האחד לצד אחד מאלו והמין האחר לצד השני הואיל ואחד מכל אלו מבדיל ביניהן הרי הן נראים מובדלין זה מזה: טז *במה דברים אמורים שצריך הרחקה או דבר המבדיל בשזרע בתוך שדהו. אבל אם היתה שדהו זרועה חטים מותר לחבירו לזרוע בצדה שעורים שנאמר שדך לא תזרע כלאים. אין האיסור אלא שיזרע שדהו כלאים שלא נאמר הארץ לא תזרע כלאים. ולא עוד אלא אפילו זרע בתוך שדהו שעורים סמוך לחטים ומשך זרע השעורים עד שסמכו לשדה

השגת הראב"ד

בד"א שצריך להרחקה וכו' תלם אחד ארכו ששה טפחים בלבד ורחבו כעמקו. א"א לא מצאתי שיעור עמקו בשום מקום אלא לשון המשנה ורוחב כמלואו ופירשו כמלוא העול שחורש בו התלם. ולשון התוספתא ענין אח' כמלוא (העול הסרוני):

*נ"א הרדב"ז הפירסות:

השגת הראב"ד

*בד"א שצריך הרחקה כו'. א"א לי נראה מן הגמרא ומן המשנה שאינו מותר לעשות כך לכתחלה אלא לדעת ר"ש דאמר אין אדם אוסר דבר שאינו שלו אבל לרבנן אינו רשאי לחרוש אבל מותר להמשיך בשדות זרועות כמו שמפורש בסוף וכן המשנה בשדות זרועות היא שנויה והמשכה כשבתחלה בהיתר נזרעו ולבסוף נראים כסוף שדה:

כסף משנה

ומפרש רבינו דר' יודא ורבנן לא פליגי אלא רבי יודא מיירי ירק בירק וכדמפרש במילתיה בשדה ירק טפח ורבנן איירו בתבואה והיינו דסתם תנא במתני' תבואה בתבואה בית רובע ירק בירק ששה טפחים דמשמע דליכא פלוגתא במילתא וכי היכי דליכא פלוגתא בשיעורא דלאיסור ה"נ איכא למימר דליכא פלוגתא בשיעורא דללקות:

יא היתה אחת משתי השדות זרועה תבואה וכו'. בפ"ב דכלאים וכת"ק:

יב בד"א שצריך להרחקה בשיעורים האלו בין שתי שדות אבל אם היתה שדהו זרועה ירק ורצה לזרוע בצדה שורה של ירק אחר וכו'. בפרק ג' היתה שדהו זרועה ירק והוא מבקש ליטע בתוכה שורה של ירק אחר ר' ישמעאל אומר עד שיהא התלם מפולש מראש השדה ועד ראשו ר"ע אומר אורך ששה טפחים ורוחב מילואו וידוע דהלכה כר"ע. וכתב רבינו בפירוש המשנה ר"ע פירש כי השיעור בארכו ששה טפחים בלבד ירצה הפרש ולא יצטרך למשוך החפירה ההיא כפי ארך הזריעה ואמר שצריך להיות רוחב החפירה ההיא כפי עומקה והוא שאמר מילואו רוצה לומר מלא התלם ואפילו יהיה עומקו אמה. ורבינו שמשון פירש רוחב מילואו רוצה לומר מלא התלם דהיינו שפה על שפה עכ"ל: והראב"ד כתב אמר אברהם לא מצאתי שיעור עומקו וכו'. וכבר דחה ר"ש פירוש זה בשתי ידים והעלה כפירוש רבינו אלא שיש ביניהם קצת חילוק וכפי פירוש רבינו במילואו היינו עומקו:

יג היתה שדהו זרועה תבואה וכו'. שם וכת"ק:

יד הרחיק בין שני המינים וכו' חוץ מדלעת יונית וכו'. בפרק שני:

טו היה בין שני המינים בור או ניר או גפה וכו'. שם:

טז במה דברים אמורים שצריך הרחקה וכו'. למד כן בק"ו ממה שיבא בסמוך. ומ"ש ולא עוד אפילו זרע בתוך שדהו שעורים סמוך לחטים וכו'. שם שלו חטים ושל חבירו מין אחר מותר לסמוך לו מאותו המין: וכתב הראב"ד לי נראה מן הגמרא וכו'. ואני אומר שגם רבינו לא התיר אלא כשבתחלה נזרעו שתי השדות בהיתר ואחר כך בתוך שדהו הזרועה חטים זרע שעורים והמשיכם עד שדה חבירו הזרועה שעורים וזה מבואר בלשונו:

היתה

הרדב"ז

יא היתה אחת משתי השדות. היינו מתני' תבואה בירק וירק בתבואה בית רובע ר' אלעזר אומר ירק בתבואה ששה טפחים ואין הלכה כר' אלעזר אלא כת"ק וטעמא דאזלינן בתר התבואה להחמיר ור' אלעזר סבר דאזלינן בתר הירק להקל ואתרווייהו פליג אירק בתבואה ואתבואה בירק דחד טעמא ניהו:

יב בד"א שצריך להרחקה וכו'. פ' שלישי היתה שדהו זרועה ירק והוא מבקש ליטע בתוכה שורה של ירק אחר ר' ישמעאל אומר עד שיהיה התלם מפולש מראש השדה ועד סופו ר"ע אומר אורך ששה טפחים ורוחב מלואו ר' יהודה אומר רוחב כמלא רוחב הפרסה וקי"ל כר"ע ואין חילוק בין אם רוצה ליטע השורה בתוך השדה או בצדו אלא בזמן שנוטע בתוך השדה צריך הרחקה מכאן ומכאן ובזמן שהוא נוטע בצד השדה אין צריך הרחקה אלא מצד השדה ומתוך פשיטות דבר זה כתב רבינו בצדה אע"ג דתנן והוא מבקש ליטע בתוכו. ואמרי' בירושלמי דהיא לרבנן קל בשורה וחומר במרובע כלומר בזמן שהוא שדה שהיא מרובעת הצריכו הרחקה יתירה דהיינו ששה טפחים על ששה טפחים מרובע ובזמן שנוטע שורה הקילו וסגי בהרחקה תלם באורך ששה טפחים. והשיג הראב"ד ז"ל לא מצאתי שיעור עומקו בשום מקום וכו' ופירשו כמלא העול שחורש בו התלם ע"כ. ותמיה מלתא שהרי העול לא נזכר במשנה וכיצד מילואו חוזר על מה שלא נזכר. ותו דמלא העול אם רוצה לומר אורך העול כמלא חומר בשורה מן השדה דסתם עול בארכו יותר מששה טפחים ואם ר"ל עובי העול אפי' טפח אין בעביו ומה הרחקה היא זו ותו מי הגיד לו שעושה התלם ע"י שורים דלמא חופר הוא בידיו וא"כ לא ידענו שיעור רחבו. ולפירוש רבינו ניחא דכמי מלואו קאי אתלם הנזכר במשנה ומילוי התלם היינו עומקו. וגם לשון התוספתא משמע כדברי רבינו כמלא הפירסות היינו כמלא הפירסות שעושה התלם:

יג היתה שדהו זרועה תבואה וכו'. במשנה דלעת בירק פי' אע"פ שעלים מסתבכין דינה כירק ואם בא ליטע שדה של דלועין נותנין לה לעבודתה ששה טפחים ואם הגדילה יעקור מלפניה. ותניא בתוספתא שורה של דלועין בתבואה אורך עשר אמות ומהלך על רוחב ששה טפחים ואילו במתני' רוחב תנן אורך לא תנן ומאי דמייר במתני' פירשה בברייתא. ויש לתמוה על רבינו שלא פירש האורך. וי"ל דסמך על מה שכתב לעיל שעבודת הירק בתבואה בית רובע והיא עשר אמות ומהלך על עשר אמות ומהלך והשתא שהיא שורה אחת כתב רחבה ששה טפחים והאורך כדקאי קאי: ואם נמשכו העלין וכו'. במשנה ואם הגדילה יעקור מלפניה וכתב רבינו בפירוש המשנה ר"ל שאם נתפשטו הענפים של השורה ההיא ונכנסו בתוך ששה טפחים יעקור מלפניה כל מה שהאריך ונתפשט. ונראה דעלה טובה קמ"ל הנה שיעקר את התבואה שאם יתהפך מה שהאריכו ענפי הדלעת נמצא מפסידה אבל אה"נ אם רצה לקצר ענפי הדלעת הרשות בידו: ואין צריך לומר שאם זרע שורה וכו'. נראה דקאי אהך דלעיל היתה שדהו זרועה ירק וכו' וא"כ קשה אמאי לא כתב כן סמוך לאותה בבא. הילכך הנכון דקאי נמי אהך דהיתה שדהו זרועה תבואה ללמדנו שאם היתה שורה אחת של תבואה ושורה ממין אחר סגי בתלם אחד שאין זה שהתבואה גורם הרחקה יתירה אלא אם שדה תבואה הוא הגורם אבל שורה אחת אין זה אלא גרעין אחד באורך כל השורה הילכך מלתא דפשיטא היא דסגי בתלם אחד. וזהו שכתב והוא נ"ל וכו' והשתא ניחא נמי למה הוצרך לכותבו לגבי דסוף סוף אית ביה צד חידוש לגבי תבואה:

יד הרחיק בין שני המינין וכו'. פ"ב משנה ולא קי"ל כר"מ דאמר אף הקישות ופול המצרי ורואה אני את דבריהם מדברי. וא"ת כיון שרואה את דבריהם אמאי פליג עלייהו. וי"ל דס"ק אני קבלתי אף הקישות ופול המצרי ורואה אני את קבלתם מקבלתי והטעם אמרו בירושלמי שאין כולם מסבכין כמו דלעת יונית:

טו היה בין שני המינין בור וכו'. שם משנה כלשון רבינו והשמיט רבינו הרין כיון דתני בור מה לי בור מה לי הרין הכל חפירה בקרקע וכי היכי דבעינן עמוק עשרה ורוחב ארבעה בבור נמי בעינן שיהיה עמוק עשרה ורוחב ארבעה ולא הוצרך לפרש דסתם בור הכי הוי וכן ניר או דרך צריך שיהיה רחבו ד' דפחות מכאן אינו מפסיק ונפה וגדר בעינן גבהו עשרה ורוחב ארבעה ואילן המיסך בעינן שיהיו ענפיו יורדין עד פחות משלשה סמוך לקרקע כדאמרינן לענין שבת למטלטל תחתיו בכל פחות משלשה כלבוד דמי והא דאצטריך למתני' סלע לאשמועינן דאפי' סלע בעינן גבהו עשרה ורחבו ארבעה:

טז בד"א שצריך הרחקה וכו'. פ"ב משנה שלו חטין ושל חבירו מין אחר מותר לסמוך לו מאותו המין כלומר מותר לזרוע מאותו המין של חבירו בתוך שדהו מפני שנראה כסוף שדה של חבירו והלא הדברים ק"ו אם מותר לזרוע בתוך שדהו בלא הרחקה מפני שנראה כסוף שדה של חבירו כ"ש שמותר לסמוך לשדה חבירו והכא לזרוע לכתחלה הוא. ור"מ פירש שני הדברים בפירוש המשנה ושאינו שלו חטין ושל חבירו חטין מותר לסמוך לו תלם של פשתן ולא תלם של מין אחר ר"ש אומר אחד זרע פשתן ואחד זרע כל המינין ואמרינן בירושלמי משום דר"ש סבר דאין אדם מקדים דבר שאינו שלו כלומר ומתוך דלא מיתסר בשל חבירו לא מיתסר נמי בדנפשיה כלומר גבי פלוגתא דהמיסך גפנו על גבי תבואתו של חבירו הילכך איכא דר"ש מותר לכתחלה לסמוך כלאים לשדה של חבירו אבל איכא דרבנן דאמרי המסכך גפנו וכו' הרי זה קדש וחייב באחריותו והכי במתני' נמי לא התירו אלא תלם של פשתן אין מותר לסמוך לכתחלה כלאים לשדה של חבירו אלא א"כ זרוע מתחלה בהיתר מותר להמשיך מפני שנראה כסוף שדה חבירו. זו היא כוונת השגת הראב"ד ז"ל בהשגתו וכבר כתבתי למעלה שהדברים ק"ו ומה שהקשה הראב"ד מהא דמסכך גפנו ע"ג תבואתו של חבירו לא קשיא דכלאי הכרם נאסרין בהנאה ואפילו למאן דלא דאין דינא דגרמי שאני הכא דעשה מעשה בידים ולפיכך אמר ת"ק קדש וחייב באחריות הזרעים לפי שאסרם אבל גבי כלאי זרעים אינם נאסרים ולפיכך מותר לסמוך לשדה חבירו. וא"ת מאי טעמא דזרעים דכתיב שדך גבי כרם נמי כתיב כרמך ואימא דוקא בכרמך דהא לא כתיב הכרמים לא תזרע כלאים ויהיה מותר לסמוך גפנים ע"ג תבואתו של חבירו או לזרוע תבואה סמוך לגפנים של חבירו, בירושלמי מפרש טעמא דת"ק דאמר קרא לא תזרע כרמך אין לי אלא כרמך כרם אחר מנין ת"ל כלאים כו'

השמיט

שנתפק זה הלשון ר"ם וקשה דגבי שדך כתיב לא תזרע כלאים, וי"ל דגבי שדך לא סגי דלא כתיב כלאים אבל כרמך כלאים הוי מיותר דהא כתיב פן תקדש המלאה הזרע והתבואת הכרם ופשיטא דבכלאים מיירי להכי כתיב כלאים דאפילו בכרם אחר. ובספרים שלנו כתוב נגעה אחרת אין לי אלא כרמך כרם אחר מנין ת"ל כרם ולא כלאים, וג"ל דס"פ דכתיב ותבואת הכרם ולא כתיב ותבואת כרמך ומשמע כל כרם ואתה אומר לא כלאים בכרם חבירו ומ"מ למדנו שהזורע כלאים בכרם חבירו מקדש וקי"ל כת"ק קידש וחייב באחריותו אבל כלאי זרעים אינו כן שאינם נאסרים ולפיכך מותר לסמוך כלאים לשדה חבירו ונתבארו דברי רבינו :

יז היתה שדהו זרועה חטין וכו'. משנה הזכרתיה למעלה ואיכא למידק מאי אריא דהיתה שדה חבירו זרועה חטין אפי' זרועה שעורים נמי מותר לזרוע תלם פשתן. וי"ל דלרבותא נקט הכי דסד"א דכיון שהכל מין אחד מיחזי כמי שזרע תלם פשתן באמצע שדהו לאסור ת"ק קמ"ל כיון דהוי בסוף שדהו מותר והשתא ניחא נמי דלמאי הלכתא נקט שדה חבירו הכי ה"ל למימר זורע אדם תלם של פשתן בסוף שדהו כיון דלבדוק שדהו הוא עושה מה לי סוף שדהו ומה לי בין שתי שדות אלא ודאי לרבותא נקט שדה חבירו נמי זרועה חטין דסד"א ניחוש נמי הכא למראית העין קמ"ל: לפיכך אסור לזרוע מין אחר וכו'. שם במשנה ולא תלם של מין אחר דבשלמא זרע פשתן אין דרך לזרוע ממנו תלם מין אחר ולפיכך הרואה אומר לבדוק שדהו הוא עושה אבל שאר מינין אסור שיאמרו עליו לא היה צריך אלא לזה השיעור ואע"ג דאיכא כמה מינין שאין דרכן לזרוע מהן אלא שדה כגון שעורים וכיוצא בהם מ"מ אין דרך לבדוק את השדה אלא אם היא ראויה לזרוע בה פשתן עד שירחיק בתוך שלו הולך רבינו לשיטתו שמותר לכתחלה לסמוך כלאים לשדה חבירו אבל לפי שיטת הראב"ד צריך להרחיק גם משדה חבירו כיון שאין נראה כסוף שדה חבירו :

יח היתה שדהו ושדה חבירו וכו'. פ"ב אין סומכין לשדה תבואה חרדל וחריע אבל סומכין לשדה ירקות חרדל וחריע חריע הוא עצפור בלשון ערב ושניהם מזיקין לתבואה ואין מזיקין לירק הילכך הדבר נראה שאחד מבעלי השדות זרעו שלא היו מניחין את אחרים לזרוע שם מינין אלו לפי שמפסידין את התבואה אבל אם היו שתי השדות ירק סומך כיון שאין מפסידין את הירק הרואה אומר אחר זרעו שם ולא הקפידו בעלי השדות ומותר לסמוך כלאים לשדה חבירו והא דנקט לה בשתי שדות שלו ושל חבירו לאשמועינן דאפילו שהרחיק בתוך שלו לא יסמוך לשל חבירו הרואה אומר חבירו הוא שזרע חרדל וחריע שלא היה מניח את אחר לסמוך אלו לתבואה

יז היתה שדהו זרועה חטים וכו'. גם זה שם וכת"ק :

יח היתה שדהו ושדה חבירו שבצדה זרועים שני מיני תבואה וכו'. ג"ז שם אין סומכין לשדה תבואה חרדל וחריע אבל סומכין לשדה ירקות חרדל וחריע ופירש רבינו חריע עצפור"ל ואלו שני סמינים מפסידים התבואה וכבר הקדמנו שאין להזהר בענין הכלאים אלא בשדה שלו וכשנראה חרדל וחריע סמוך לתבואה נדע שבעל השדה זרעו שלא היה מניח לאחר לזרוע אותו (בלא הרחק) ואם היה שדה ירקות יהיה מותר שאפשר לומר של אחר הם שאלו שני מינים אינם מפסידים הירקות והם סוף שדה אחר עכ"ל. וכאן כתב פירוש אחר : ואיבא למידק דלעיל בסמוך לא הזכיר אלא פשתן משמע דכל שאר מינים אסור וכאן לא הזכיר אלא חרדל וחריע משמע דכל שאר מינין מותר. ועוד דלעיל מיירי כששתי השדות מין אחד ומאי שנא דנקט הכא בשני מינים. ותירץ הר"י קורקוס ז"ל דחרדל וחריע דנקט הכא משום היתרא נקט להו דמותר לסמוך לירקות חרדל וחריע וסד"א פיהיה מותר לסמוך גם לתבואה קמ"ל דלא לפי שאין מפסידין אותה וכל שכן שאר מינים שאסור לסמוך בין לירקות בין לתבואה ומאי דנקטה בשני מינים ולעיל נקטה במין אחד אפשר לעיל נקטה לרבותא דאסורא והכא לרבותא דהיתרא: וכן אם היתה זוית של זרע זה נוגעת בצלע של זרע האחר וכו'. שם היה ראש תור חטים נכנס בתוך (שדה) של שעורים מותר מפני שהוא נראה כסוף שדהו ובפ"ג תנן היה ראש תור ירק נכנס לתוך שדה ירק מותר מפני שהוא נראה כסוף שדהו. ומ"ש ואצ"ל אם היתה זוית של זרע זה נוגעת בזוית של זרע האחר וכו'. פשוט הוא :

פ"ד א מותר לזרוע שתי שורות זו בצד זו של קישואים וכו'. בפ"ג דכלאים ומייתי ליה בגמ' פ' ר"ע (שבת פ"ה):

ב היתה שדהו זרועה מין ממיני ירקות וכו'. ג"ז בפ"ג דכלאים וכחכמים וכפי' רבינו שם :

היתה

לשדה חבירו שהיא זרועה שעורים הרי זה מותר. מפני שנראו השעורים שבתוך שדהו שהן סוף שדה חבירו :

יז היתה שדהו זרועה חטים ושדה חבירו בצדה זרועה חטים מותר לו לזרוע תלם אחד של פשתן בצד חטים שלו סמוך לשדה חבירו. שהרואה יודע שאין דרך העם לזרוע תלם אחד של פשתן ולא נתכוון זה אלא לבדוק שדהו אם ראויה היא לזרוע פשתן אם לא ונמצא כזורע להשחתה. לפיכך אסור לזרוע מין אחר בין שתי שורות אלו שהן ממין אחד עד שירחיק בתוך שלו:

יח היתה שדהו ושדה חבירו שבצדה זרועין שני מיני תבואה לא יזרע ביניהם חרדל וחריע אפילו תלם אחד מפני שהעם זורעים מאלו תלם אחד. אבל אם היו שתי השדות זרועין שני מיני ירקות מותר לזרוע ביניהן חרדל או חריע. שמותר להקיף חרדל או חריע לכל מין חוץ מן התבואה מפני שאינן מזיקין אותה. וכן אם היתה זוית של זרע זה נוגעת בצלע של זרע האחר בתוך שדהו הרי זה מותר מפני שהן נראין מובדלין זה מזה. ואין צריך לומר אם היתה זוית של זרע זה נוגעת בזוית של זרע האחר מפני שהן נראין כסוף שדה שנגע בסוף שדה שהוא מותר בלא הרחקה ולא הבדלה כמו שבארנו :

פרק רביעי

א מותר לזרוע שתי שורות זו בצד זו של קשואין ושתי שורות בצידן של דלועין. ושתי שורות של פול המצרי ותלם בין כל מין ומין. אבל לא יזרע שורה אחת של קשואין ושורה אחת של דלועין ושורה אחת של פול המצרי אע"פ שהתלם מבדיל בין כל מין ומין מפני שמינין אלו עלים שלהן ארוכין ונמשכין ומסתבכין. ואם זרען שורה בצד שורה יתערב הכל ונראו כנזרעין בערבוביא: ב היתה שדהו זרועה מין ממיני ירקות ובקש לזרוע בתוכה שורות שורות של דלועין עוקר מן הירק מקום שזורע בו שורה של דלועין ומבדיל בינה ובין הירק בתלם ומניח מן הירק רוחב שתים עשרה אמה ועושה שורה שניה של דלועין ומבדיל בינה ובין הירק בתלם. וכן עד מקום שירצה. שנמצא בין כל שתי שורות של דלועין שתים עשרה אמה אבל פחות מיכן אסור מפני העלין שמסתבכין מיכן ומיכן בירק

אלא דמתני' אורחא סמיך דאיירי בשתי שדות של שני בני אדם. והכא איכא למידק אמאי נקט רבינו שני מיני תבואה והלא אפילו היתה שדהו ושדה חבירו חטין הדין כך הוא. וי"ל דמלתא אגב אורחיה קמ"ל דלכל מיני תבואה מפסידין אלו ולכל מיני ירקות אין מפסידין והכא קשיא דיוקא דרישא אדיוקא דסיפא לשדה תבואה אין סומכין הא לשדה קטנית סומכין אימא סיפא לשדה ירקות סומכין הא לשדה קטניות אין סומכין. וי"ל דשדה קטניות נעשה כאלו היא שדה ירקות וסומכין ומנא אמינא לה דתני עלה אין מקיפין חרדל וחריע אלא לחסיות בלבד דברי ר"מ ר' יהודה אומר לכל מקיפין חרדל וחריע חוץ משדה תבואה ר"ש אומר לכל מקיפין ומתני' ר' יהודה היא ולא הוציא מן הכלל אלא שדה תבואה וכן יש לדקדק מדברי רבינו שכתב שמותר להקיף חרדל לכל מין חוץ מן התבואה: וכן אם היתה זוית של זרע זה וכו'. שם משנה היה ראש תור חטים נכנס לתוך שדה של שעורים מותר מפני שנראה כסוף שדהו. ופירש רבינו תור היינו תכשיט שישימו הנשים באזניהן כמו תורי זהב נעשה לך, והבניתו משולש ועל כן יקרא הזוית המחודדת מכל הצדדים ראש תור והכי תנן נמי פרק שלישי היה ראש תור ירק נכנס לתוך שדה ירק אחר מותר מפני שהוא נראה כסוף שדהו. וא"ת הא תו למה לי, וי"ל דאפילו ירקות שהם ארוכים מתיר ראש תור ואין צ"ל אם שתי הזויות מגיעות זו לזו והוצרך לכתוב כן דהו"א ראש תור הפוגע בצלע ניכר יפה אבל שתי זויות כיון שהם צורה אחת אינו ניכר כל כך קמ"ל דכ"ש הוא ואמרי' בפ' ר' עקיבא אין ראש תור בערוגה ופירוש מערוגה לערוגה אבל מערוגה לשדה או משדה לערוגה יש ראש תור הכי משמע התם :

פ"ד א ומותר לזרוע שתי שורות וכו'. פ"ג משנה כלשון רבינו ופ' ר' עקיבא מותבינן ומפרקינן שאני הכי דאיכא שרשא כלומר זמורות ארוכות ומעורבות הרבה מלמעלה ונראית ערבוביא וכאילו זרע אותם במפולת יד אבל בזמן שהם שתי שורות מכל מין נראה כאילו הם שתי שדות דכל אחת שדה באנפי נפשה היא. ומכאן יש ללמוד שאם עשה אותם ערוגות ערוגות אסור שהרי ערוגה של שתי שורות אין נראה כשדה בפני עצמה אבל אם עשה את כל שדהו שתי שורות מכל מין ומין וביניהם תלם אחד מותר והכי איתא בתוספתא :

ב היתה שדהו זרועה מין ממיני הירקות וכו'. שם היתה שדהו זרועה בצלים וכו' הא דנקט בצלים אורחא דמלתא וה"ה לכל שאר ירקות ופליגי בה תנאי ופסק כחכמים שאמרו אם אין בין שורה להברכה י"ב אמה לא יקיים את הזרע שביניהם וצריך עכ"פ תלם אחד בין שורות הדלעת ובין שאר הירקות כמנהג שאר הירקות אבל צריך שיהיה בין כל שורה ושורה י"ב אמה של שאר ירק שאם היה פחות מזה השיעור נמצאו זמורות הדלועים מגיעות זו לזו ומה שביניהם נראית ערבוביא ואם יש ביניהם י"ב אמה נראה כשדה ירק בפני עצמו. ונראה דדוקא כשבא לזרוע דלועין שענפיהם נמשכין הרבה אבל של קישואין ופול המצרי אין צריך והא דאמרי' פרק ר' עקיבא שאני הכי דאיכא שרשא ומשמע דכלהו אית להו ענפים ארוכים היינו לענין שורה אחת ותלם אחד דבא ערבוב ובטל את השורה ולענין זה שוים הם אבל לענין אם צריך להיות י"ב אמה בין כל שורה ושורה שאני דלועין דרבו טפי ומיחזי ערבוביא, וא"ת היכי אמרי' לעיל בשתי שורות של דלועין ושתי שורות של קישואין וכו' והלא הדלועין רבו טפי ואיכא ערבוביא דמ"ט בעינן הכא י"ב אמה בין כל שורה ושורה. וי"ל דהתם דאיכא שתי שורות מיחזי כשדה באנפי נפשה ואע"ג דרבו טפי לא מחזי ערבוביא אבל הכא שאין אלא שורה אחת לא מחזי כשדה באנפי נפשה והוי ערבוביא. א"נ כיון דאיכא מינין הרבה שתי שורות מכל מין נראה למראית העין שהם מחולקות ולפי זה אם זרע שתי שורות של דלועין א"צ להניח י"ב אמה מן הירק שהרי נראית כשדה בפני עצמה ועדיין צריך תלמוד. וגם קשה שהרי הקישואין רבו נמי בדלועין ומאי איריא דנקט תנא דלועין וי"ל דלא רבו כולי האי כדלועין, ובירושלמי משמע דאיירי בדלעת יונית דוקא נמצאת למד שאם בא לזרוע מינים הרבה מכל מין מהם שורה אחת לא יספיק בהרחקת תלם

אחד

בירק שביניהם ונראה הכל כאילו נזרע בערבוביא: ג היתה שורה של דלעת זרועה אפילו דלעת יחידית ובא לזרוע בצדה תבואה. מרחיק בית רובע. שהרי נמשכו עליה והחזיקה מקום גדול. וכל דבר שיהיה בתוך בית רובע שמרחיקין בין שני המינין עולה מן המדה כגון הקבר והסלע וכיוצא בהן: ד התלם או אמת המים שהן עמוקים טפח זורעין לתוכו שלשה מיני זרעים אחד על שפת התלם מיכן ואחד מיכן ואחד באמצע: ה ומותר לנטוע שני מינין בתוך גומא אחת. ואפילו קישות ודלעת והוא שיהיה מין זה נוטה מעל שפת הגומא לכאן והמין האחר נוטה לצד השני ויראו נבדלין זה מזה. וכן אם נטע ארבעה מינין בתוך הגומא והפכן לארבע רוחותיה הרי זה מותר: ו הרוצה לזרוע שדהו משר משר מכל מין ומין מרחיק בין כל משר ומשר שתי אמות על שתי אמות ומיצר והולך עד שלא ישאר ביניהן בסוף המשר אלא כל שהוא. שהרי הן נראין שלא נזרעו בערבוביא: ז *רצה לעשות שדהו קרחת קרחת מכל מין ומין לא יעשה בתוך כל בית סאה יתר על תשע קרחות כל קרחת מהן בית רובע ונמצא רחוק בין קרחת וקרחת קרוב לעשר אמות פחות רביע. שכל בית סאה חמשים על חמשים: ח ומה בין המשר לקרחת שהמשר ארוך והקרחת מרובעת: ט *מיני ירקות שאין דרך בני אדם לזרוע מהם אלא מעט מעט כמו שבארנו מותר לזרוע מהם אפילו חמשה מינין בתוך ערוגה אחת שהיא ששה טפחים על ששה טפחים. והוא שיזרע ארבעה מינין בארבע רוחות הערוגה ואחד באמצע.

וירחיק

השגת הראב"ד

*רצה לעשות שדהו קרחת קרחת. א"א מקום הזרע נקראת קרחת:

השגת הראב"ד

*מיני ירקות שאין דרך בני אדם וכו' וירחיק בין כל מין ומין כמו טפח ומחצה כדי שלא יינקו זה מזה. א"א זה השיעור לא מצא כי אם לרב רבו בפירוש במסכת שבת ולא ידעתי מאין היה לו:

ג היתה שדה של דלעת זרועה וכו'. שם וכת"ק דאמר שדלעת יחידית נותנים לה עבודתה בית רובע: וכל דבר שיהיה וכו'. בפ"ב:

ד התלם או אמת וכו'. בפ"ג:

ה ומותר לנטוע שני מינים בתוך גומא וכו'. ג"ז שם. ומ"ש וכן אם נטע ארבעה מינים וכו'. שם בירושלמי:

ו הרוצה לזרוע שדהו משר משר מכל מין וכו'. בפ"ב משנה הרוצה לעשות שדהו משר משר מכל מין וכו' ב"ש אומרים שלשה תלמים של פתיח וב"ה אומרים מלא העול השרוני ובירושלמי עושה שתי אמות על שתי אמות ומיצר והולך אפילו כל שהוא ופירש רבינו משר ערוגה:

ז רצה לעשות שדהו וכו'. גם זה שם וכחכמים: כתב הראב"ד א"א מקום הזרע נקרא קרחת עכ"ל. ופשוט הוא ולא הוצרך לכתוב כן אלא משום דלשון קרחת משמע שהוא מקום קרח בלא זרעים וירקות וקאמר דהוי איפכא דמקום הזרע הוא הנקרא קרחת:

ט מיני ירקות שאין דרך בני אדם וכו'. בפרק ג' כל מין זרעים אין זורעים בערוגה וכל מין ירקות זורעים בערוגה: ומה שכתב מותר לזרוע מהם אפילו חמשה מינים בתוך ערוגה אחת וכו'. ג"ז שם

בפ'

אחד כהרחקת שאר ירקות וצריך ששה טפחים ואם בא לזרוע אותם שתי שורות שתי שורות סגי בהרחקת תלם אחד ואם בא לזרוע אותם בתוך שדה ירק אם זרע אותם שתי שורות שתי שורות סגי נמי בתלם ואם בא לזרוע אותם שורה אחת שורה אחת צריך י"ב אמה ותלם. ולדעתי אין חלוק בזורע שתי שורות מכל מין בין אם זרען סמוך לשתי שורות ממין אחד ובין אם זרען בתוך שדה של ירק בתלם אחד סגי ככ"ל:

ג היתה שורה של דלעת וכו'. שם במשנה ודלעת יחידית נותנין לה בית רובע וכתב בפירוש המשנה וזה הדבר הסכמת הכל וקשה דהא תנן לעיל היתה שדהו זרועה ובקש ליטע לתוכה שורה של דלועין נותנין לה לעבודתה ששה טפחים וכתבה רבינו לעיל פ"ג ור"ש כתב וקילא שורה מדלעת יחידית דדלעת יחידית בתבואה בית רובע דהיינו טפי ע"כ לא נתן טעם לדבר. ורבינו השוה בין שורה אחת ודלעת יחידית שנותני' להם בית רובע וא"כ קשיא שורה אסורה לא קשיא דלעיל איירי שהיתה שדהו זרועה תבואה ובא ליטע לתוכה וסגי ליה בששה טפחים שהרי בשעה שנוטע לא מיחזי כזורע כלאים וכשיגדלו זמורות הדלעת יעקור מלפניה אבל הכא איירי שכבר היו הדלועים נטועים ויש להם זמורות ארוכות ומש"ה לא סגי בששה טפחים דבשעה שהוא זורע התבואה מיחזי כזורע כלאים עד שירחיק בית רובע והכי משמע מלשון רבינו והשתא לא צריכינן לומר דקילא שורה של דלועין מדלעת יחידית דהוי כהלכתא בלא טעמא ומהכא נמי משמע דאיירי בדלעת יונית דוקא דרבי טפי וצריך בית רובע ומינה נמי דאי משכחת מין אחר דרבי כדלעת יונית צריך בית רובע ולפי זה במקום דסגי בהרחקת ששה טפחים אין חלוק בין דלעת יונית או מצרית או קישואין ופול המצרי אבל בזמן שצריך הרחקת בית רובע דוקא דלעת יונית ולא שאר המינין דכלהו סגי להו בהרחקת ששה טפחים ואפי' היו זרועים בתחלה ובא לזרוע תבואה בנגדם: וכל דבר שיהיה בתוך בית רובע וכו'. פ"ב כל שהוא בתוך בית רובע עולה במדת בית רובע אכילת הגפן והקבר והסלע עולין לבית רובע ע"כ. והא דתנן הסלע היינו שאין בגבהו י' טפחים ורחבו ד' שאם יש בו כשיעור הזה הוא לבדו מפסיק כדאמרן לעיל וכן גדר או חריץ שאין בהם כשיעור הזה עולין למדת בית רובע. וא"ת למה השמיט רבינו אכילת הגפן משום דגרסי' בירושלמי לא שנו אלא אכילת הגפן הא גפן עצמה לא למה מפני שהיא אסורה בהנאה והרי הקבר אסור בהנאה קבר אין איסורו ניכר ועבודת הגפן אין אסור בהנאה אלא כר' ישמעאל דאמר אין עבודה לגפן יחידית ע"כ. וכל האי שקלא וטריא היא אליבא דר' ישמעאל דסבר אין עבודה לגפן יחידית ולפיכך אין כאן עבודת הגפן אבל אנן קי"ל כרבנן דאמרי יש עבודה לגפן יחידית לפיכך אין הטעם משום דאסור בהנאה אלא כיון שיש עבודה לגפן אינו עולה כמו שהגפן בעצמו אינו עולה אבל הקבר עולה לבית רובע, כנ"ל לתרץ למה השמיט רבינו אכילת הגפן. א"נ לפי שהיה צריך להאריך מהו אכילת הגפן דאיכא לפרושי עבודת הגפן ואיכא לפרושי גפן שיבשה ולא נשאר כי אם השורש והוא ז"ל פירש מה שיתפשטו ענפיו על הארץ והיה צריך לפרש שכל זה עולה לבית רובע לפיכך השמיטו והרי הוא בכלל וכיוצא בהם, והראשון נראה עיקר:

ד התלם או אמת המים וכו'. פ"ג משנה כלשון רבינו וצריך שיהיו עמוקים טפח:

ה ומותר לנטוע שני מינין וכו'. שם נוטע אדם קישות ודלעת לתוך גומא אחת ובלבד שתהא זו נוטה לצד זה וזו נוטה לצד זה וכו' ירושלמי תני מותר אדם לעשות בתוך שדהו גומא קטנה עמוקה טפח ולזרוע בתוכה ארבעה זרעונין ולהפכן בארבע רוחותיה ע"כ. והיינו דקתני כיפה שכל מה שאסרו חכמים לא גזרו אלא מפני מראית העין כלומר כל מה שהצריכו הרחקה יתירה היינו מפני מראית העין והכא ליכא למיחש כיון שהעלין נוטין לכאן ולכאן ועמוקה טפח דנקט לרבותא נקט הכי משום דבירושלמי איכא מאן דאסר דמחזי כחבוש:

ו הרוצה לזרוע שדהו משר משר וכו'. פ"ב משנה הרוצה לעשות שדהו משר משר מכל מין ומין ב"ש אומרים שלשה תלמים של פתיח וב"ה אומרים מלא העול השרוני וקרובים להיות דברי אלו כדברי אלו ע"כ. ירושלמי ר' זירא בשם ר' חייא רבה עושה שתי אמות ומיצר והולך אפי' כל שהו ואע"ג דינקי מהדדי שהרי אין ביניהם אלא כל שהו ואף בעינן טפח ומחצה היינו כשבא לזרוע בלא היכר צריך להרחיק טפח ומחצה אבל בזמן שבא לזרוע ע"י היכר כי הכא לא חיישינן ליניקה וזהו שכתב רבינו שהרי הם נראין שלא נזרעו בערבוביא:

ז רצה לעשות שדהו קרחת קרחת וכו'. שם במשנה פלוגתא דתנאי ופסק כחכמים שאמרו תשע קרחות מותרות עשר אסורות שאם יעשה עשר קרחות לבית סאה לא יהיה ריוח בין כל קרחת לקרחת עשר אמות פחות רביע אלא פחות מזה והוי ערבוביא אבל עושה הוא תשע קרחות כל קרחת מהם בית רובע וצריך שיהיה המרחק ביניהם שוה ובית רובע עשרה וחמישית על עשרה וחמישית והריוח בין כל קרחת וקרחת עשר פחות רביע נמצא הרב קרוב לזרוע:

ח וכתב רבינו ומה בין המשר לקרחת, כלומר שהצריכה הרחקה כל כך לפי שהקרחת מרובע ודומה לשדה ולפיכך צריך הרחקה כ"כ. וכתב הראב"ד ז"ל מקום הזרע נקרא קרחת. האמת כך הוא אלא שצריך טעם שהרי הקרח נקרא ע"ש שנקרח מן השיער. וי"ל ע"י השיער נראית הקרחת הכא נמי ע"י הזרוע נראה כאילו קרחת בשדה. אלא שעדיין קשה דלר"מ שאומר עושה כ"ד קרחות לבית סאה מקרחת לבית רובע לא נשאר בשדה מקום חרב ולמה נקרא קרחת וי"ל דכיון דכל מרובע מהם הוא זרוע מין בפני עצמו נראין כקרחות אע"פ שאין ביניהם הרחקה כלל לר' מאיר:

ט מיני ירקות שאין דרך בני אדם וכו'. ריש פ' ג' ערוגה שהיא ששה טפחים על ששה טפחים זורעין בתוכה חמשה זרעונין ארבעה בארבע רוחות הערוגה ואחד באמצע ע"כ. הקדים רבינו בפירוש משנה א ז"ל ושמור אלו העקרים והוא שכלאים אין האזהרה בו אלא למראית העין לפיכך כשיראה צמח האחר מובדל הוא מותר ואפי' יהיה סמוך לו כמו שאמרו בראש תור ומפני כן אם היתה זוית הזרע הזה סמוכה לצלע זרע אחר ונקברה עמו יהיה מותר מפני שהוא כראש תור וכ"ש אם יהיה זוית זרע זה נדבק בזוית אחרת ואם יהיה צלע הזרע הזה מקביל לצלע השני אסור להדביק האחת בשנית מפני שיתערב ויהיה כלאים. ודרך ההפרש ביניהם באחד משלשה דרכים. האחד לחפור ביניהם חפירה שיהיה בעומקה טפח ובאורכה ששה טפחים אם שני המינים הם ירקות או ישים ביניהם גבול רומו טפח ורחבו טפח. והדרך השני להרחיק ביניהם טפח ומחצה והוא שיעור שלא יינק זה מזה. והדרך השלישי שיחזיר העלין של זרע זה לזה הצד והעלין של זרע השני לצד השני עד שיראו מובדלות כמו שיתבאר בזה הפרק ע"כ. ומאלה הכללים יתבאר כל מה שכתבנו. ובפ' ר' עקיבא דריש לה מקרא דכתיב כי כארץ תוציא צמחה וכגנה זרועיה תצמיח זרעה לא נאמר אלא זרועיה מאי משמע אמר רב יהודה כי כארץ תוציא תוציא חד צמחה חד הרי תרי זרועיה הרי הא ארבעה תצמיח חד הא חמשה וקים להו לרבנן דחמשה בשיתא לא ינקי מהדדי כלומר וששה טפחים דליכא למילף מקרא קים להו לרבנן דחמשה בשיתא לא ינקי מהדדי ואי לאו קרא הו"א אע"ג דלא ינקי איכא ערבוביא והסור קמ"ל דבכה"ג ליכא ערבוביא. ורבינו סובר דקרא אסמכתא בעלמא הוא: והוא שיזרע ארבעה מינין וכו'. שם מין לערוגה כי ששה טפחים שזורעין בתוכה חמשה זרעונין ארבעה על ארבע רוחות הערוגה ואחד באמצע פירוש ממלא כל הרוחות עד סמוך לקרנות ואע"פ שכל אצל הקרנות אין ביניהם הרחקה ויונקים זה מזה אין כאן בית מיחוש דגבי כלאים היכר הוא דבעינן והא איכא דהא זו זרועה לצפון ודרום וזו זרועה מזרח ומערב אבל בין האמצעי לזרעוני הרוחות צריך הרחקה ולפיכך אינו זורע אלא גרעין אחד באמצע כדי שיהיו ששה טפחים בין האמצעי לאותם שברוחות כשיעור יניקה כל זרע טפח ומחצה עם מקום הזרע כפירוש רש"י ז"ל. וכתב עליו רבינו שמשון לא היה צריך לפרש כן אלא לפי שיטתו פי' דמצריך להרחיק שלשה טפחים מזה לזה

אלא

וירחיק בין מין ומין כמו טפח ומחצה כדי שלא יינקו זה מזה. אבל יותר על חמשה מינין לא יזרע אף על פי שמרחיק ביניהם לפי שמינין הרבה בערוגה כזו הרי הן כנטועין בערבוביא: י בד"א בערוגה שהיא בחורבה ואין שם זרע חוצה לה אבל ערוגה בין ערוגות אסור לזרוע בה חמשה מינין. שאם יזרע בכל רוח מערוגה זו ובכל רוח מערוגותיה שסביבותיה יראה הכל כמעורב. ואם הטה עלין שבערוגה זו לכאן ועלין שבערוגה שבצדה מכאן עד שיראו מובדלים מותר. וכן אם עשה תלם בין כל ערוגה וערוגה מותר: יא ואסור לזרוע חוץ לערוגה בלא תלם ובלא נטייה ואפילו כנגד הקרנות של ערוגה שאין בהן זרע. גזירה שמא יזרע ארבעת המינין בארבע זויות ערוגה ויזרע מינין אחרים חוצה לה כנגד הזויות ונמצא הכל כמעורב: יב היתה הערוגה ששה על ששה והיה לה גבול גבוה טפח ורחב טפח סביב מותר לזרוע בה אפילו שמנה עשר מינין שלשה על כל גבול וגבול וששה באמצע. וירחיק בין כל מין ומין טפח ומחצה. ולא יזרע ראש הלפת בתוך הגבול שמא ימלאהו. יותר על זה לא יזרע: יג ואסור לזרוע בערוגה מיני זרעים בענין זה מפני שהן נראין כלאים. אבל מיני ירקות הואיל ואין דרך בני אדם לזרוע מהן אלא מעט מעט הרי זה מותר כמו שבארנו:

גבול

הרדב"ז

שלא יתערבו היניקות ואינו כן דלא חיישינן בעירוב היניקות אלא שלא יינק כל אחד מגופו של חברו ולפי זה אין יכול לזרוע אלא שורה של גרעין אחד בכל רוח וכן באמצע ג"כ גרעין אחד ונמצא זה מפסיד גנתו. אבל לרבינו לא יקשה כלל שהוא ז"ל כתב ויהיה מדת מה שנזרע בזאת הערוגה כ"ד כמו שיתבאר בתלמוד ע"כ כיצד זורע בכל רוח ורוח ארבעה טפחים ומניח טפח מכאן וטפח מכאן לקרנות ואינו ממלא אותם נמצא בין כל זרע וזרע אלכסון של שני טפחים והזרוע ט"ז טפחים נשאר אמצעות הערוגה ארבעה על ארבעה עשה בתוכו ריבוע אחד שיהיו זויותיו כנגד צלעות הזרוע וכל ריבוע בתוך ריבוע מפסיד מחציו נמצא הזרוע שמונה והחרב שמונה עלה כל הזרוע כ"ד טפחים. וא"ת אין אתה מתיר לזרוע האמצעי אלא מטעם ראש תור והא אמרינן אין ראש תור בערוגה. וי"ל דראש תור כזה מתרבע רוחות הערוגה ניכר יפה א"נ אין ראש תור מערוגה לערוגה אבל בערוגה עצמה יש ראש תור דניכר הוא יפה. והנכון דסבר כר' יוחנן דאמר יש ראש תור בערוגה:

וירחיק בין כל מין ומין כמו טפח ומחצה וכו'. השיג עליו הראב"ד ז"ל זה השיעור לא מצאתי אלא לרבו בפי' ערוגה במס' שבת ולא ידעתי מנין לו ע"כ. וגם רש"י ז"ל פירש טפח ומחצה וז"ל ואלו השנים אנו לומדים דכבר תנא דידן דיניקת הזרע טפח ומחצה מדלא קבע מקום לזרע האמצע אלא הגדול להושיבו אצל הקרן אפי' אם בא לזורעו כנגד האמצעי זורעו אלמא בהרחקת שלשה טפחים סגי. והראב"ד ז"ל סובר דלמא בטפח סגי א"נ שלשה טפחים כדעת רש"י ז"ל. וגם לפי שיטת רבינו שזורע האמצע שיהיו הזויות נוגעות בצלעות אין ממשנתנו ראיה ונראה דטפח ומחצה מקובל היה אצלם מבלי חולק: אבל יותר מחמשה מינין וכו'. הדבר ברור שאם רצה למעט בזריעה ולהרבות במינין היה אפשר אלא שאסור לעשות כן לפי שנראה כערבוביא:

י בד"א בערוגה שהיא בחורבה וכו'. בפרק ר' עקיבא אמר רב בערוגה בחורבה שנינו ואע"פ שהניח גבול לכל ערוגה וערוגה דהיינו טפח לזו וטפח לזו אסור דשלשה טפחים בעינן טפח ומחצה לזרע זה וטפח ומחצה לזרע זה לרש"י ז"ל: ואם הטה עלין שבערוגה וכו'. שם אמר שמואל ערוגה בין הערוגות שנינו והא קא מתערבי אהדדי בנוטה שורה לכאן ושורה לכאן ולא פליגי רב ושמואל אלא באוקמתא דמתני' אבל מודה רב לשמואל וזהו שכתב רבינו מלתא דרב ומלתא דשמואל וכתבו בעלי התוס' דסבר שמואל יש ראש תור בערוגה: וכן אם עשה תלם וכו'. שם בעו במערבא הפקיע תלם אחד על פני כולה מהו אמר רב ששת בא ערבוב ובטל את השורה רב אשי אמר אין ערבוב מבטל את השורה ומותבינן עליה מדתנן הנוטע שתי שורות של קישואין וכו' ומתרצינן שאני הני דאיכא שראכא הא למדת שאין התלם מתיר בין שתי ערוגות אלא בירקות שאין עושין זמורות ארוכות:

יא ואסור לזרוע חוץ לערוגה וכו'. שם בגמרא אקשינן עליה דרב דאמר ערוגה בחורבה שנינו והא איכא מקום קרנות אמרי בי רב משמיה דרב בממלא את הקרנות והקשינן וליזרע מאבראי ולא לימלי מגואי גזרה שמא ימלא את הקרנות כלומר ואח"כ יזרע מאבראי ונמצא ערבוביא:

יב היתה הערוגה ששה על ששה והיה לה גבול וכו'. שם במשנה היה לה גבול גבוה טפח זורעין בתוכה שלשה עשר שלשה על כל גבול וגבול ואחד באמצע לא יטע ראש הלפת בתוך הגבול מפני שהוא ממלאהו ר' יהודה אומר ששה באמצע ופסק רבינו כר' יהודה דאמר ששה באמצע נמצא בין הכל י"ח מינים והקשו על ת"ק וניתני ששה באמצע ולא הירצו ולפיכך פסק כר' יהודה ואפשר דטעמייהו דרבנן משום דמיחזי כערבוביא ור' יהודה סבר כיון שכל מין נראה בפני עצמו מותר שהרי זויות הזרוע בתוך הערוגה פוגעות בצלעות הגבול ופוגעות הזויות זו בזו ואיכא היכרא ורבנן סברי לא אמרו אלא ה' זרעים בערוגה בת ששה ולא ששה בששה. וכתב רבינו בפירוש המשנה דבין לרבנן בין לר' יהודה שעושה ששה רבועים בתוך הערוגה ובין לרבנן שעושה ריבוע אחד לבד הרוע הוא מחצית הכל הרי י"ח טפחים זרוע וי"ח טפחים חרב ובגבול הערוגה זורע י"ב טפחים כיצד הגבול מן המזרח ומן המערב שמונה טפחים לכל רוח הרי ט"ז טפחים ומן הצפון לדרום ששה טפחים לכל רוח הרי י"ב טפחים עלה הכל שלשים טפחים פחות שנים זורע מהם י"ב טפחים וט"ז טפחים ריוח ביניהם טפח ומחצה בין כל ספח זרוע והקרנות טפח טפח עולה כל הזרוע ל' טפחים. ואם תרצה לדעת איך יזרע ששה מינים בערוגה של ששה טפחים עיין במה שכתב הרב בפירוש המשנה ומשם תבין שלדעת ר' יהודה לא היה יכול לזרוע ט' מינים בתוך הערוגה לפי שלא יהיה בין צלעות הרבועים טפח ומחצה ומזה הטעם בעצמו אני אומר שלא חלק ר' יהודה כרישא בערוגה שאין לה גבול ודוק ותשכח: יותר על זה לא יזרע וכו'. כבר כתבתי למעלה שהיה אפשר למעט בזרוע ולהרבות במינים אבל אסור לעשות כן דמיחזי ערבוביא:

יג ואסור לזרוע בערוגה וכו'. שם במשנה כל מין זרעים אין זורעין בערוגה וכל מין ירקות זורעין בערוגה ור"ש נתן טעם משום דזרעים אלימי לינק טפי וקשה קצת דאיכא כמה מיני זרעים דלא ינקי טפי ואיכא כמה מיני ירקות דאלימי וינקי טפי. הילכך טעמו של רבינו נראה נכון והא דתנן זורע בה ה' זרעונים להו דוקא אלא דשוני ירקות קאמר ומ"מ הבבלי מן הכלל ה"ה שהרי קשואין ודלועין ופול המצרי דאית להו שרשא ורבו טפי אין זורעין חמשה מינין בערוגה בת ששה טפחים

ובערוגה

כסף משנה

כפ' ר"ע (דף פ"ה:) מפרש לה גמרא ופירשה רבינו בפירוש המשנה פ"ג דכלאים:

י ומ"ש בד"א בערוגה שהיא וכו'. בפ' ר"ע (דף פ"ה) אמתני' דערוגה שהיא ששה על ששה טפחים זורעים בה ה' זרעונים ד' על ד' רוחות הערוגה ואחד באמצע אמר רב בערוגה בחורבה שנינו ופריך והא איכא קרנות ומשני בממלא את הקרנות והדר פריך וליזרע מאבראי ולא לימלי מגואי ומשני שמא ימלא את הקרנות. ופירש"י דרב מוקי מתני' בממלא את כל הרוח של ערוגה לצפון מן המזרח למערב וכן רוח דרומי אבל המזרחי והמערבי זורע מעט ויניח הפרש מכאן ומכאן שילכך אי אתה יכול לזרוע עוד בערוגה שאצלה לצפון ושאצלה לדרום מפני הערבוב של שתי הערוגות. וליזרע מאבראי ויקיפנה ערוגות מכל צד ואת הקרנות בתוכה לא ימלא ומאי דוחקיה דרב לאוקמי בערוגה שבחורבה שאין שם אלא היא. ויש לתמוה על רבינו שגם פה גם בפירוש המשנה לא הזכיר ממלא את הקרנות וכתב הר"י קורקוס אולי הוא מפרש שהמקשה היה סבור שאינו זורע בכל צד אלא גרעין אחד וא"כ יש ריחוק רב ולמה לא יזרע את הערוגות שחולה לה. ומשני בממלא כל הקרנות פירוש שאינו מניח אלא שיעור הרחקה כמו שביארנו. והדר פריך מאי דוחקיה דרב לאוקומי בממלא עד שהוצרך להעמידה בערוגה בחורבה לוקמה בערוגה בין הערוגות כי אורחא ומניח קרנות בלא זריעה באופן שלא יתערבו עם זרע הערוגות שחולה לה ויזרע מבחוץ ומשני גזירה וכו' וזו היא שיטת ר"ת. ואפשר עוד שסובר רבינו שכשאמר גזירה שמא ימלא וכו' ה"ק להו בממלא דוקא אלא אפילו בלא ממלא גזרינן שמא ימלא. ובפירוש המשנה כתב רבינו וליזרע מאבראי כלומר למה לא סתרנו לזרוע חוצה לה כנגד הקרנות ושני גזירה וכו' ואפשר לפרש דבריו לומר שהיה מפרש כמו שכתבתי בסמוך או שלא היה גורס קושיא קמייתא דוהא איכא קרנות: ומ"ש רבינו ואם הטה עלין שבערוגה זו לכאן וכו'. שם נאמר בגמרא לדעת שמואל וסובר רבינו דרב לא פליג בהא דמתני' היא בפ"ג דכלאים נוטע אדם קישות ודלעת בתוך גומא אחת ובלבד שתהא זו נוטה לצד זו וכו' ולא פליגי רב ושמואל אלא בפירושה דמתניתין ולא כדפירש רש"י דפליגי ורבינו שמשון פירש כדברי רבינו: ומ"ש וכן אם עשה תלם כו'. פלוגתא שם ופסק כרב אשי ואע"ג דתנן שורה של קשואין ושורה של דלועין ושורה של פול המצרי אסור אקשו מיניה לרב אשי ושני שאני התם דאיכא שראכן ופירש רש"י זמורותיהן ארוכות ומתערבות הרבה מלמעלה:

יא ומ"ש רבינו ואסור לזרוע וכו'. זהו מה שהקשו בגמ' וליזרע מאבראי ולא לימלי מגואי ותירצו גזירה שמא ימלא הקרנות: אח"כ מצאתי מי שפירש שמועה זו בשם הר"י הלוי וראיתי להעתיקה פה כדי שיתבארו דברי רבינו יפה. וז"ל פי' הר"י הלוי הלכה זו וגילה טעמה ומעולם לא נתבררה לגאון לפניו ומאן חכים למעבד הכי כרב יוסף וזהו פירושה. ערוגה שהיא ששה על ששה טפחים וכו' כשאתה ערוגה זו שיש בה זרוע לרוח מזרחית ג"ע ארך ברוחב טפח ויש מכאן קרחת טפח ומחצה עד קרן מזרחית צפונית ויש מכאן קרחת עד קרן מזרחית דרומית וע"ד זה בכל רוח נמצא שזרע בה י"ג טפחים כגון זו הצורה (עיין בסוף הספר צורה א'). אמר רב ערוגה בחורבה שנו שאילו היה בין הערוגות כגון זו הצורה (עיין בסוף הספר צורה ב') לא היה יכול לזרוע ספת הערוגה משום דנגעי זרעים בהדדי ואקשו והא איכא מקום הקרעת כלומר נהי דבהדי ערוגה לא יכול למזרע מאבראי בהדי קרנות ליזרע מאבראי ומהדרינן דממלא מקום הקרנות כזה (עיין בסוף הספר צורה ג') שכיון שהקרנות הם זרועים אינו יכול לזרוע כנגדן מאבראי ואקשו וליזרע מאבראי ולא לימלי כלומר ליזרע מאבראי כנגד הקרנות ולשבקינהו לקרנות מגואי פנויות כגון הצורה הראשונה ומהדרינן היינו טעמא דלא שבקינן למזרע מאבראי כנגד הקרנות ולמשבקינהו לקרנות פנויות בלא זרע גזירה שמא ימלא את הקרנות והכי זרע מאבראי דנגעי זרעים אהדדי עכ"ל: וכתב הראב"ד וירחיק בין כל מין ומין טפח וכו' א"א זה השיעור לא מצא כי אם לרב רבו בפירוש ערוגה במס' שבת ולא ידעתי מאין ה"ל עכ"ל. טעמו מפני שהוא ז"ל מפרש כדברי רש"י שצריך להרחיק בין זרע לזרע ג' טפחים ומעם זה משום דאמרינן בפרק ר"ע (דף פ"ה) גבי ערוגה שהיא ששה על ששה טפחים שזורעין בתוכה ה' זרעונין דקים להו דחמשה בשיתא לא ינקי אהדדי והכריח רבינו שמשון כדברי רבינו דלא בעי להרחיק אלא טפח ומחצה ואע"פ שכל זרע מתפשט יניקתו טפח ומחצה וא"כ היה ראוי להרחיק בין זרע לזרע שלשה טפחים י"ל שלא חששו אלא שלא יינק מין זה מהמין האחר עצמו אבל לעירוב יניקות לא חששו והיינו דקאמר לא ינקי מהדדי ולא אמר לא ינקי אהדדי דלא חשו אלא שלא יינק זרע זה מהזרע האחר עצמו וכ"כ רבינו שלא יינקו זה מזה ולא כתב זה עם זה:

יב היתה הערוגה ששה על ששה וכו'. ג"ז בפ"ג דכלאים ופירשה שם רבינו והסכים לדעת רבי יהודה שאמר ששה באמצע וטעמא משום דבירושלמי הקשו לת"ק וכן כתב רבינו בפירוש המשנה:

יג ואסור לזרוע בערוגה מיני זרעים בענין זה וכו'. כבר כתבתי בסמוך שהוא בפ"ג דכלאים:

גבול

יד גבול שהיה גבוה טפח וזרעו בו מינין הרבה כמו שבארנו ונתמעט מטפח מאחר שנזרע בו כשר שהיה כשר מתחלתו: **טו** *הרוצה למלאות כל גנתו מיני ירקות רבים ולא ירחיק ביניהם עושה כל הגנה ערוגות מרובעות אפילו ששה על ששה. ועושה בכל ערוגה חמשה עיגולין. ארבעה בארבע רוחותיה ואחד באמצע. וזורע מין בכל עיגול וזורע ארבעה מינים אחרים בארבעה קרנות ערוגה. נמצאו תשעה מינין בכל ערוגה והן נראין מובדלין זה מזה ואינו מפסיד אלא מה שבין העיגולין בלבד שהוא מניחו חרב כדי שיראו העיגולין מובדלין מן הקרנות ומובדלין זה מזה. ואם רצה שלא יפסיד כלום אם היו העיגולין זרועים שתי זורע מה שביניהן ערב ואם היו זרועין ערב זורע מה שביניהן שתי כדי שיראו מובדלין: **טז** מכל אלו הדברים נתבאר לך שבזמן שיש בין שני המינין הרחקה הראויה להם כדי שלא יינקו זה מזה אין חוששין למראית העין כמו שבארנו. ובזמן שיראו מובדלים זה מזה אין חוששים ליניקתן אפילו הן זה בצד זה כמו שנתבאר עתה:

פרק חמישי

א הזורע שני מיני תבואה או שני מיני ירקות עם זרע הכרם הרי זה לוקה שתים. אחת משום שדך לא תזרע כלאים ואחת משום לא תזרע כרמך כלאים: ואינו

כסף משנה

יד גבול שהיה גבוה טפח וכו'. גם זה שם:

טו הרוצה למלאות כל גנתו מיני ירק רבים וכו'. בפרק ר"ע (דף פ"ה) אמר ר' יוחנן הרוצה למלאות כל גנתו ירק עושה ערוגה ששה על ששה ועוגל בה ה' וממלא קרנותיה כל מה שירצה והא היכא דביני ביני אמרי דבי ר' ינאי במרחיב בין הבינים רב אשי אמר אם היו זרועים שתי זורען ערב ערב זורען שתי. ודברי רבינו בפירושה מבוארים שאינו מקפיד בקרקע מקום פנוי בלא זריעה ואע"פ שאינו מרחיק בין זרע לזרע כלל אין בכך כלומר מאחר שהם נראים מובדלים זה מזה ע"י שכל אחד בעוגל לעצמו ומה שבין העיגולים ע"י שאם היה שתי זורען ערב וכו': וכתב הראב"ד איני יודע לאיזה חשבון יעלה וכו'. ומה שכתב איני יודע לאיזה חשבון יעלה שאם יהיה העיגול רוחב שני טפחים ומחצה נמצא שאין הפרש בין עוגל לעוגל אלא טפח ואין לאמצעי שם אלא טפח. לא ידעתי מה קשה לו שאין הפרש בין עוגל לעוגל אלא טפח שאע"פ שאין בין זרע לזרע כלום אין אנו חוששים מאחר שהם נראים מובדלים זה מזה וכמו שכתב רבינו בס"פ זה. גם לא ידעתי מה איכפת לן שאין שם מקום אלא טפח שאם מפני שאינו שוה לשאר העיגולים מה בכך. ומ"ש ואם היו טפחים טפחים הרי ברוחות יכול לעשות שלשה על שלשה וכו' כלומר והרי כאן ט' מינים חוץ מהקרנות כלומר ואמאי לא אמר ועוגל בה ט' וי"ל דמילתא מליעתא נקט שאין דרך להרבות כ"כ מינים בשיעור מועט שנמצא כל מין ומין אין בו שיעור לגומא א"נ י"ל דלא שרא כולי האי משום דמיחזי כערבוביא, ומ"ש שלא נאמרה אותה מימרא על הבינים אבל היא מימרא בפני עצמה להתיר זרעים בערוגה אומר אני כי הפירוש היותר פשוט הוא שאינה מימרא בפני עצמה שהרי רש"י כך פירשה וכן נראה מדברי התוס':

טז מכל אלו הדברים וכו'. דברים פשוטים שכך יש ללמוד מהדינין הנ"ל וז"ל רבינו בפירוש המשנה בפ"ג דכלאים במשנת ערוגה, שמור אלו העיקרים והוא שכלאים אין האזהרה בו אלא למראית העין לפיכך כשיראה הצמח האחד מובדל הוא מותר ואפי' שיהיה סמוך לו כמו שאמרנו בראש תור הפים ומפני כן אם יהיה זוית הזרע הזה סמוכה לצלע זרע אחר ונקשר בו כך 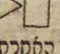 יהיה מותר מפני שהוא ראש תור וכ"ש אם היתה זוית זרע זה נדבקת בזוית האחרת כמו זה 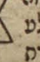 ואם יהיה צלע הזרע הזה מקביל לצלע השני כמו זה 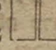 אסור להדביק האחרת בשנית מפני שיתערב הכל ויהיה כלאים. ודרך ההפרש ביניהם על אחת משלש דרכים. הא' לחפור ביניהם חפירה שיהא בעמקה טפח וברחבה ששה טפחים אם השני מינים הם ירקות כמו שיתבאר בזה הפרק. או ישים ביניהם גבול שיהיה רומו טפח ורחבו טפח. והדרך הב' להרחיק ביניהם טפח ומחצה והוא שיעור שלא יינק זה מזה. והדרך הג' להחזיר העלים של זרע זה לזה הצד והעלים של זרע אחר לצד שני עד שיראו מובדלות כמו שיתבאר עכ"ל. ויש לתמוה מניין לנו להתיר באלו הדרכים בדבר שהוא איסור תורה וצ"ל שהטעם משום דקים להו לרבנן דלא אסרה תורה אלא כשזרע ב' מינים במפולת יד דהכי הוי משמעות דקרא דשדך לא תזרע כלאים וכדאמרינן גבי כלאי הכרם דרבנן אסרו אפילו שלא במפולת יד ולא רצו להחמיר ולאסור בדרכים הנזכרים:

פ"ה א הזורע שני מיני תבואה וכו'. בפרק ראשית הגז (דף קל"ו:) נהוג עלמא כתלתא סבי וחד מינייהו רבי יאשיה דאמר לעולם אינו חייב עד שיזרע חטה ושעורה וחרצן במפולת יד ואיתא נמי בספ"ק דקידושין (דף ל"ט) דקיי"ל כר' יאשיה וטעמא משום דמשמע ליה לא תזרע בהדי כרמך כלאים והיינו ודאי להתחייב נמי משום כלאי הכרם דאילו משום כלאי זרעים בלא חרצן נמי חייב ומשום דעירב חרצן בהדייהו לא נפטר מחיוב כלאי זרעים וכן מפורש בירושלמי פ"ח וכ"כ התוספות בפרק אותו ואת בנו ורבינו שמשון בפ"ח דכלאים. ומה שכתב בארץ ישראל יתבאר בסמוך ולענין כלאי זרעים אפילו בלא מפולת יד אסור וכדתנן בפ"ב היתה שדהו זרועה חטים

השגת הראב"ד

*הרוצה למלאות כל גנתו מיני ירק הרבה וכו'. א"א איני יודע לאיזה חשבון יעלה המעשה שאם יהיה העיגול רוחב שני טפחים ומחצה נמצא שאין הפרש בין עוגל לעוגל אלא טפח ואין לאמצעי שם מקום אלא טפח ואם היו טפחים טפחים הרי ברוחות יכול לעשות ג' על ג' והם שלש שורות חוץ מן הקרנות וכ"ש אם הם טפח ומחצה טפח ומחצה שהם יותר ויותר אלא חמשה עיגולין שאמרו החמשה באורך הערוגה ברוחב כל טפח וטפח שהם כ"ה עיגולין והוא שאמרו למלאות כל גנתו ומה שאמר אם ירצה שלא יפסיד כלום אם היו העיגולין זרועים שתי זורע מה שביניהם ערב לא יתכן לעיגולין שתי וערב ולא נאמר אותה השמועה על הבינים אבל היא מימרא בפני עצמה להתיר זרעים הרבה בערוגה וכן פירש רבו בהלכות ערוגה במסכת שבת:

הרדב"ז

ובערוגה בין הערוגות שאינו דכיון דאיכא גבול גבוה טפח מפריד בין הזרעים לא מיחזי כערבוביא לא עם שאר הערוגות ולא עם מה שבתוך הערוגה ומודה רב כהנא דבין הערוגות שאינו וגם לשמואל אין צריך להטות שורה לכאן ושורה לכאן דהא איכא גבול גבוה טפח:

יד גבול שהיה גבוה טפח וכו'. שם במשנה גבול שהיה גבוה טפח ונתמעט כשר שהיה כשר מתחלתו וצריך שיהיה רחבו טפח ואם היה בתחלה רחבו נמי טפח ונתמעט מגבהו ומרחבו כשר שהרי כשר היה מתחלתו אבל גבהו טפח ואין ברחבו טפח או שיש ברחבו טפח ואין בגובהו טפח אסור ולא הוצרך המשנה לבאר רוחב הגבול לפי שאפי' בלא גבול דרכם להניח בין ערוגה לערוגה כדי דריסת רגל דהיינו טפח דכתיב והשקית ברגליך כגן הירק והוא רוחב פרסה אמר שנה ר' יהודה:

טו הרוצה למלאות כל גנתו מיני ירקות וכו'. פ' ר' עקיבא אמר רבי יוחנן הרוצה למלאות כל גנתו ירק עושה ערוגה ששה על ששה ועוגל בה חמשה וממלא קרנותיה כל מה שירצה ופריך והא איכא דביני ביני כלומר בין העגולין אמרי דבי ר' ינאי במחריב בין הבינים כלומר ואינו זורעם ולמלאות דקאמר ר' יוחנן לאו דוקא למלאות כל הגנה אלא שיהיו כל ערוגותיה מלאות חוץ מבין הבינים רב אשי אמר אם היו זרועות שתי זורען ערב ערב זורען שתי וכו'. ורבינו תפס פשט המימרא ועוגל בה חמשה דמשמע חמשה עיגולין בכל הערוגה ולא חמשה באורך הערוגה כאשר כתב הראב"ד ז"ל דאי הוה מהדר ר' יוחנן לאשכוחי מינין הרבה הוה ליה למימר ועוגל בה כ"ה עיגולים וכל עיגול מין אחד אלא ודאי חמשה עיגולין בכל הערוגה קאמר וטעמא דבפלגא כשהעגולין גדולים קצת יש בו היכר אבל בזמן כשהעגול אין בו אלא טפח אחד מיחזי כערבוביא הילכך עיגול גדול שיש בו היכר בין שיהיה נוגע בצלע בין שיהיה נוגע בעגול חבירו איכא היכרא שהרי דומה לראש תור וקא סבר ר' יוחנן יש ראש תור בערוגה ובין שיעשה העגולין שבקרנות טפחים ומחצה לכל אחד ואחד עד שלא ישאר לעיגול האמצעי אלא טפח מה בכך ובין שיעשה העגולים שני טפחים שני טפחים לא מפני זה ירבה בעיגולין דאיכא למיחש לערבוביא. ומה שאמר הראב"ד ז"ל דמימרא דרב אשי היא מימרא באנפי נפשה לא משמע הכי בגמ' דהא רב אשי קאי לתרוצי קושיא והא איכא דביני ביני אמרי דבי ר' ינאי במחריב בין הבינים ואתי רב אשי לומר א"נ להחריב אלא אם היו זרועים שתי זורען ערב וכו' וכן פירשה רש"י ז"ל ואי מלתא באנפי נפשה היא הכי הוה ליה למימר אמר רב אשי וכו' ומדאמרי' רב אשי אמר משמע דאתי לתרוצי קושיין וזה מבואר בכמה מקומות. ומה שכתב ז"ל לא יתכן לעגולין שתי וערב לא ידעתי למה והלא אפשר לזרוע מזרח ומערב והולך ומקצר עד שיגיע לקוטב העגולה ומה שבין העגולות יזרע צפון ודרום והרי ניכר יפה ולא הפסיד כלום מגנתו. ומה שכתב הראב"ד ז"ל וכן פירש רבו בהלכות ערוגה בהלכות שבת על רבינו יהוסף הלוי אמר ולא נמצא בידנו ולכן לא אוכל לכתוב עליו אבל מה שנראה מגרסת הספרים דרב אשי לתרוצי קושיין קא אתי כאשר כתבתי למעלה. וידעתי שיש בסוגיא זו של ערוגה שיטות הרבה ופירושים הרבה וציורים הרבה ואני לא באתי אלא לפרש דברי רבינו לפי מה שכתב וצייר בפירוש המשנה ולפי מה שכתב נפסק להלכה:

טז מכל אלו הדברים נתבאר לך וכו'. עיין במה שהעתקתי לך מלשון רבינו בהקדמה משנת ערוגה וזה לשון רש"י ז"ל פ' ר' עקיבא ואע"פ שכל אלו הקרנות סמוכים זה לזה ואין ביניהם הרחקה ג' טפחים ויונקים זה מזה אין כאן בית מיחוש דגבי כלאים היכרא הוא דבעינן דלא להוי ערבוב דהא אכלאים קפיד קרא אבל ליניקה לא חיישינן אפי' בכלאי הכרם דאורייתא כדתנן זה סומך לגדר מכאן וזה סומך לגדר מכאן ואע"ג דינקי מתהאי וכ"ש כלאי זרעים דרבנן דלא חיישינן ליניקה כדאמרינן לגבי ראש תור במשנתין וגבי שתי שורות עכ"ל. והא דקאמר כלאי זרעים דרבנן היינו המקיים כלאי זרעים ולפיכך אין הזרעים נאסרים כמו כלאי הכרם דאי לזרוע כלאי זרעים מדאורייתא הוא דכתיב שדך לא תזרע כלאים:

פ"ה א הזורע שני מיני תבואה וכו'. משנה פ"ח כלאי הכרם אסורין מלזרוע ומלקיים ואסורין בהנאה ואמרי' בירושלמי כתיב לא תזרע כרמך כלאים מלמד שאינו חייב עד שיזרע שני מינין בכרם דברי ר' יאשיה ר' יוחנן אומר אפילו מין אחד ופסקו הלכה כר' יאשיה דאמר אינו חייב עד שיזרע חטה ושעורה וחרצן במפולת יד כדאיתא בקידושין ובכמה דוכתי. והקשו שם על דעתיה דר' יאשיה כתיב שדך לא תזרע כלאים לאי זה דבר נאמר כרמך לא תזרע כלאים כלומר תיפוק לי דחייב משום זורע כלאים ותירצו חברייא אמרי להתרייס שאם התרו בו משום שדך לוקה ואם התרו בו משום כרמך לוקה ע"כ. פי' ולוקה שתים והא דבעי ר' יאשיה שני מינין עם חרצן משום דמשמע קרא כלאים בהדי כרמך ולא דמי לשדך כלאים דלא אמרי' שני מינים בהדי שדך דקרקע בלא זרעים נקרא שדה אבל בלא גפנים לא מיקרי כרם ואע"ג דכתיב בהמתך לא תרביע כלאים שאני התם דאי אפשר להרביע שני מינים על הבהמה בבת אחת דומיא דחטה ושעורה וחרצן במפולת יד: או שני מיני ירקות בכרם. פ"ה המסכך ירק בכרם או מקיים הרי זה מקדש וכו' ובסמוך כתב שאין לוקין אלא על קרוס ולוף: הרי זה לוקה שתים. וכגון שהתרו בו משום שדך לא תזרע כלאים ומשום כרמך לא תזרע כלאים אבל אם התרו בו משום אחד מהני קראי לא לקי אלא חד ממה נפשך דדילמא אם הוו מתרין ליה מתרתי הוה פריש:

ב ואינו לוקה משום זורע כלאי הכרם עד שיזרע בארץ ישראל חטה ושעורה וחרצן במפולת יד. וכן אם חפה אותם בעפר לוקה. וכן אם זרע שני מיני ירק וחרצן או זרע אחד ירק וזרע אחד מין תבואה וחרצן במפולת יד הרי זה לוקה: **ג** ואינו חייב מן התורה אלא על קנבוס. ולוף וכיוצא בהן מזרעים שנגמרים עם תבואת הכרם אבל שאר הזרעים אסורים מדבריהם. וכן אסור מדבריהם לזרוע כלאי הכרם בחוצה לארץ: **ד** ולמה אסרו כלאי הכרם [בחוצה לארץ ולא אסרו כלאי זרעים] מפני שכלאי הכרם חמורין הם שאם נזרעו בארץ ישראל הרי הן אסורין בהנאה וכיון שהן אסורין בהנאה בארץ אסרו לזרען בחוצה לארץ: **ה** ואין עודרין עם הנכרי בכלאים אבל עוקרין עמו כדי למעט התיפלה: **ו** *אין אסור משום כלאי הכרם אלא מיני תבואה ומיני ירקות בלבד. אבל שאר מיני זרעים מותר לזרעם בכרם ואין צריך לומר שאר אילנות: **ז** אסור לזרוע ירקות או תבואה בצד הגפנים או ליטע גפן בצד הירק או תבואה. ואם עשה כן אע"פ שאינו לוקה הרי זה קדש ונאסרו שניהם בהנאה הירק או התבואה או הגפנים

השגת הראב"ד

*אין אסור משום כלאי הכרם וכו'. א"א דבר זה מן טעות שטעה במקום אחד לפנים מפני שנפלה לו טעות במשנתו והרי הוא מוגה לפנים:

ב ואינו לוקה משום לא תזרע וכו'. כבר כתבתי למעלה דקי"ל כר' יאשיה דאמר אינו לוקה עד שיזרע חטה ושעורה וחרצן במפולת יד ודוקא בא"י דלא אשכחן איסור כלאים מן התורה בחו"ל אלא הרכבת אילן באילן דומיא דהרבעת בהמה שנוהג בארץ ובח"ל: וכן אם חפה אותם בעפר לוקה. אע"ג דכבר כתב רבינו גבי כלאי זרעים או המחפה הוצרך לכתוב גבי כלאי הכרם נמי דסד"א דוקא במפולת יד כדאמר ר' יאשיה קמ"ל דאם חפה אותם לוקה כאילו זרעם במפולת יד והיא ברייתא הובאה בפ' המוכר את הפועל ובמכות: וכן אם זרע שני מיני ירק וכו' הרי זה לוקה וכו'. לוקה שתים כאשר כתב לעיל שהרי הירקות בכרם כמו התבואה בכרם:

ג ואינו חייב מן התורה וכו'. פ"ב דמנחות אמרי' קנבוס ולוף אסרה תורה שאר זרעים מדרבנן והא דאמרי' שאר זרעים היינו זרעי ירקות דומיא דקנבוס ולוף שהם מיני ירקות שלא כדברי רש"י ז"ל שכתב שהם מיני קטניות. וכתב רש"י ז"ל בלשון האחרון דכתיב כרמך כלאים זרעים הדומים לכרם ובהנך הלויים אשכלות כעין ענבים ורבינו תלה הטעם שנגמרים עם תבואת הכרם לפי שהוא הולך לשטתו שפירש שם מיני ירקות ומיני ירקות לא מצינו שיהיה להם אשכלות שהרי הלוף הוא מין ממיני הבצלים ואין לבצלים אשכלות א"כ מה שכתב רבינו וכיוצא בהם מזרעים שנגמרים עם תבואת הכרם היינו זרעי ירקות כדפרישית: אבל שאר זרעים אסורים מדבריהם וכו'. היינו נמי זרעי ירקות אבל שאר זרעים שאינם ירקות מותר לזורעם בכרם כאשר כתב למטה וטעמא דמילתא דירקות דאית בהו שאסורים מן התורה כגון קונבוס ולוף גזרו מדרבנן אבל שאר זרעים דלית בהו איסור תורה לא גזרו בהם. נמצאו שלשה חלוקים בכלאי הכרם כל מיני תבואה עם הכרם אסורים מן התורה. מיני ירקות קצתם מן התורה וקצתם מדברי סופרים שאר זרעים מותרים לכתחלה: וכן אסור מדבריהם וכו'. וגם בחו"ל יש ג' חלוקים הרכבת אילנות אסור מן התורה כלאי הכרם מדברי סופרים כלאי זרעים מותרים לכתחלה:

ד ולמה אסרו כלאי הכרם וכו. בשלהי ערלה תנן והכלאים מדברי סופרים ובשילהי פ"ק דקידושין אמרי' דהיינו כלאי הכרם דכיון דבא"י אסירי בהנאה בחו"ל גזרו בהו רבנן אבל כלאי זרעים דבארץ לא אסירי בהנאה בחו"ל לא גזרו בהו רבנן:

ה ואין עודרין עם הנכרי בכלאים וכו'. פ' השוכר את הפועל בברייתא כלשון רבינו וממה שכתב הכא משמע שהוא סובר דבכל מיני כלאים איירי אפי' בכלאי הכרם וסיפא נמי הכי משמע דקתני אבל עוקרין עמו כדי למעט את התיפלה אבל בעלי התוס' כתבו דאיירי בכלאי זרעים דוקא וא"כ בשלמא אי כלאי הכרם של הנכרי אסירי היינו דקא ממעט את התיפלה אלא אי מותרין אי זו תיפלה הוא ממעט. וי"ל כיון דבדידן אסור בהנאה תיפלה הוא והבא עליו ברכה דקא ממעט ליה. ומדברי רבינו יראה דאפי' בחו"ל אין עודרין עם הנכרי בכלאי הכרם כיון דאיכא איסורא לדידן מדרבנן מיהא. ותמהני על הטור כיון שכותב כל הדברים הנהוגים בח"ל למה לא כתב אין עודרין עם הנכרי ואפשר שהוא סובר דלא נפנית אלא בא"י דאסירי בהנאה לדידן מן התורה ועדיין יתבאר בפ"ה בעז"ה:

ו אין אסור משום כלאי הכרם וכו'. פי' מיני תבואה כולם מן התורה ומיני ירקות הלוף והקונבוס מן התורה והשאר מדרבנן: אבל שאר מיני זרעים מותר לזורעם בכרם וכו'. פ"ה האירוס והקיסוס ושושנת המלך וכל מיני זרעים אינם כלאים בכרם זו היא גרסתו של רבינו ומלהא באנפי נפשה היא ולא הוי טעמא משום דאין מקיימין אותם מדלא ערבינהו בהדי המקיים קוצים בפלוגתא דר' אליעזר ורבנן אלא טעמא הוי משום דאין נגמרין עם תבואת הכרם. ורואיתי מי שכתב דהא דתנן אינם כלאים בכרם היינו מן התורה אבל מדרבנן הוו כלאים כדמוכח פ"ב דמנחות ע"כ. ואין זה דעת רבינו והיא דפ"ב דמנחות לא איירי אלא במיני ירקות כדכתיבנא לעיל אבל שאר מיני זרעים מותר לזורעם לכתחלה בכרם כפשטא דמתני' דומיא דקוצים דקתני רישא לא קדש והראב"ד ז"ל מודה בפירושא דמתני' דמותר לזורען לכתחלה אלא שהיה גורס במשנה האירוס והקיסוס ושושנת המלך מין זרעים ואינם כלאים זה בזה והטעם לפי שאין מקיימין מהם ויש כמו כן במיני דשאים שאינם כלאים בכרם לפי שאין מקיימין מהם וכן היא בתוספתא ולמד מכאן שכל מיני זרעים שמקיימין אותם הוו כלאים וכל מיני דשאים שאין מקיימין אותם לא הוו כלאים וא"כ אין הדבר תלוי במיני ירקות או מיני זרעים אלא הדבר תלוי אם מקיימין אותן או לא והשתא אתיא הך דמנחות כפשטה לא אסרה תורה אלא קונבוס ולוף אבל שאר מיני זרעים מדרבנן וכגון שמקיימין אותם ובודאי שגרסת רבינו היא יותר נכונה מטעמא דכתיבנא לעיל ותו דכל הני דמתני' מקיימין אותם בכרם שהרי פי' האירוס הוא נענע ובערוך פירש וכן ר"ם סיכמר"ו והם מיני מרקחת שמשימין בתבשיל והקיסוס הוא הנקרא הדר"א בלעז כדתנן הדלה עליה את הגפן ואת הדלעת ואת הקיסוס וכיון שהם זרעים חשובים ומועילים ודאי מקיימין אותם וכן שושנת המלך חשובה היא לכל הפירושים והתוספתא לא קשיא כלל דהכי תניא האירוס והקיסוס ושושנת המלך מין זרעים ואינם כל יש דה"ק האירוס והקיסוס וכו' לא תימא מין ירקות הם והוו כלאים אלא מין זרעים הם ולא הוו כלאים וכ"ש שאר הזרעים דלא הוו כלאים. הנ"ל ליישב דברי רבינו וגרסתו ועדיין לא נתבאר מיני קטניות אם דינם כתבואה או כירק או כשאר זרעים ומסתברא שדינן כירק אם יש מהם שנגמרים עם התבואה הרי הם כלאים מן התורה כמו קונבוס ולוף והשאר הרי הם כלאים מדרבנן ומנא אמינא לה שהרי קונבוס ולוף קרא אותם רש"י מיני קטניות והכי נמי משמע שכתב רבינו לקמן ופול המצרי מין זרעים הוא ולאו מקדש משמע דשאר הפולים הוו כירקות וכל הקטניות דינם כפול שכולם נקראו קטניות וגם עלי הקטניות כשהם רכים ראויים לאכילה כירקות:

ז אסור לזרוע תבואה או ירקות וכו'. שם במשנה פ"ה ׳הנוטע ירק בכרם או המקיים הרי זה מקדש וכו' ותנן נמי המסכך גפנו ע"ג תבואתו של חבירו הרי זה קדש וכו' וכבר כתבנו

חטים ונמלך לזרעה שעורים ימתין לה עד שתתליע ויופך ואח"כ יזרע. ובפרק ב' מעשה קלח של כרוב שהוקשה נותנין לה עבודתה בית רובע:

ב וכן אם חיפה אותה בעפר לוקה. כבר נתבאר בפ"א שהמחפה לוקה כזורע: וכן אם זרע ב' מיני וכו'. זה פשוט ע"פ מה שנתבאר דמשמע לר' יאשיה דה"ק קרא לא תזרע בהדי כרמך כלאים:

ג ואינו חייב מן התורה, כלומר אינו חייב משום כלאי הכרם אלא על קנבוס ולוף וכו' אבל שאר הזרעים אסורים מדבריהם. בפרק ב' דמנחות (דף ט"ו:) ומפרש רבינו דדוקא קנבוס ולוף וכיוצא בהם ממיני זרעים שאינם נאכלים הוא שאסרה תורה שהם נגמרים עם תבואת הכרם דמדכתיב כרמך כלאים משמע דבזרעים הדומים לכרם דוקא הוא דאסור אבל שאר מיני זרעים אינם אסורים בכרם מן התורה אלא מדבריהם מיהו ה"מ בנאכלים אבל זרעים שאינם נאכלים מותרים אפילו מדבריהם כמו שיתבאר בסמוך. ומ"ש רבינו שהם נגמרים עם תבואת הכרם נ"ל דהיינו שאינם עושים אלא לשלש שנים כמו קנבוס ולוף שאינה נעשית אלא לשלש שנים כדתנן בפרק ב' דכלאים כמו שתבואת הכרם אינו ניתר עד שלש שנים ומשמע לי דהיינו דוקא במיני זרעים שאינם נאכלים אבל תבואה וקטנית וירקות אסורים מן התורה שהרי כתב בסמוך דעל תבואה וירק לוקה ומשמע דלוקה מן התורה וכ"כ התוספות בפ"ב דמנחות דתבואה של ה' מינים הוו דאורייתא וכ"כ הר"ן בפרק ראשית הגז דכי אמרו קנבוס ולוף אסרה תורה לאו לאפוקי חטה ושעורה דכל ה' מינים ודאי כלאים מן התורה אלא לאפוקי שאר זרעוני גנה שאינם נאכלים דומיא דקנבוס ולוף שאינם כלאים בכרם כדתניא בתוספתא האירוס והקיסוס ושושנת המלך וכל מין זרעים אינם כלאים בכרם אלא דקנבוס ולוף לפי שגדלים הרבה ואיכא ערבוביא ועושים אשכלות בגפנים אסורים משום כלאי הכרם עכ"ל. ומ"מ נראה שהתוס' והר"ן חולקים על רבינו בירק. ומ"ש הראב"ד שהוא טעות שטעה במקום אחר לפנים מפני שנפלה לו טעות במשנתו והטעתו והרי הוא מוגה לפנים, יתבאר בפרק זה: וכן אסור מדבריהם וכו'. בספ"ק דקדושין (דף ל"ט):

ה ואין עודרין עם הנכרי בכלאים וכו'. בפ"ה דע"ז (דף ס"ד):

ו ואין אסור משום כלאי הכרם וכו'. שנינו מדתנן בפ"ה דכלאים האירוס והקיסוס ושושנת המלך וכל מיני זרעים אינם כלאים בכרם ומשמע לרבינו דאפי' מדרבנן שרו דלא גזרו בהו והיינו במיני זרעים שאינם נאכלים דומיא דאירוס וקיסוס ושושנת המלך דאילו בשאר מיני זרעים כבר כתב בסמוך שהם אסורים מדבריהם:

ז אסור לזרוע ירקות או תבואה בצד הגפנים וכו'. בפרק כל גגות (דף ל"ג) כרם הנטוע עד עיקר מחילה זורע מעיקר מחילה ואילך שאילו אין שם מחילה מרחיק ארבע אמות וזורע. ומ"ש ואם עשה כן אע"פ שאינו לוקה הרי זה קדש ונאסרו שניהם בהנאה. הטעם שאינו לוקה הוא מדאמרינן בפרק ראשית הגז (דף קל"ג:) נהוג עלמא כרבי יאשיה דאמר אינו חייב עד שיזרע חטה ושעורה וחרצן במפולת יד וכתב הר"ן ומיהו אע"ג דבעי רבי יאשיה במפולת יד הני מילי לענין מלקות אבל לענין איסור הפירות מודה שאע"פ שלא זרען בבת אחת כל היכא דאיכא תרי מינים לבד מכרם נאסרים הפירות דהא קיימא לן דזרוע מעיקרו בהפרשה וזרוע ובא בתוספת ובמקומות הרבה שנינו עלין נקוב לענין קדוש כדתנן המעביר עלין נקוב בכרם ה"ז קידש ולא מסתבר לאוקמינהו דלא כר' יאשיה הילכך מסתברא להו לרבי יאשיה בעלין של שני מינים ולרבנן במין אחד. אבל הרמב"ם כתב דלענין איסור הפירות אפילו לרבי יאשיה בחד מינא סגי. ולא נהירא מדאמרינן בספ"ק דקידושין חזיוה להוא גברא דהוה זרע היטי בהדי גופני אמרו ליה ליתי מר ולישמתיה אמר ליה לא נהירתו ולא קיימא לן כרבי יאשיה עד שיזרע חטה ושעורה וחרצן במפולת יד ומדלא אסר ליה הפירות ש"מ דאין נאסרים אלא בשני מינים עכ"ל. ואני אומר דאין משם ראיה כי שמא אסר לו ולא חש הגמרא להזכירו משום דלא נחת הגמרא להכי אלא להודיע דהלכה כר' יאשיה ולא כהנהו רבנן דאמרו לרב נחמן תא ונישמתיה להאי גברא דהוה זרע בהדי גופני. ועוד יש לומר דמטעם אחר אין ראיה משם דהתם בחו"ל ודברי רבינו כאן הם בארץ ישראל. ומ"ש הר"ן דלדעת רבינו לענין איסור הפירות אפי' לר' יאשיה אפי' בחד מינא סגי איני כופה מניין לו לומר כן בדברי רבינו. כתב הרא"ש בהלכות כלאים כר"י אע"פ שכתב משניות וברייתות וסוגיא דגמרא דלא כר' יאשיה אפי' הכי בדורות אחרונים חזרו להיות עושים כרבי יאשיה. והראב"ד כתב הא דתני ר' יאשיה חטה ושעורה וחרצן במפולת יד היינו דוקא לענין מלקות

הגפנים. ושורפין את שניהן שנאמר פן תקדש המלאה הזרע. ואפילו הקש של תבואה והעצים של גפנים האלו אסורין בהנאה ושורפין אותם ולא יסיק בהן תנור וכירים ולא יבשל בהם בעת שריפתן: ח אחד הנוטע ואחד המקיים כיון שראה כלאים צמחו בכרמו והניחם הרי זה קדש. ואין אדם מקדש דבר שאינו שלו. לפיכך המסכך גפנו על גבי תבואתו של חבירו קדש גפנו ולא נתקדשה התבואה. סכך גפן חבירו על תבואתו קדש תבואה ולא קדש גפן חבירו. סכך גפן חבירו על תבואת חבירו לא קדש אחד מהן. ומפני זה הזורע כרמו בשביעית לא קדש: ט *הרואה כלאים בכרם חבירו וקיימן הרי זה הרואה אסור בהנייתן וכל אדם מותרין בהן. ואילו קיימן בעל הכרם היה מקדש אותן לכל אדם כמו שבארנו: י האנס שזרע כלאים בכרם חבירו אם נשתקעו הבעלים אע"פ שלא נתייאשו הרי זה קדש מן התורה. ואם לא נשתקעו הבעלים אף על פי שנתייאשו אינו מקדש אלא מדברי סופרים

השגת הראב"ד

*הרואה כלאים בכרם חבירו וכו'. א"א ירושלמי בפועל שנו ובעל הבית שעוסק במלאכתו עשו אותו כפועל:

כסף משנה

מלקות אבל לענין איסור לא בעינן שיזרעם במפולת יד כדתנן המעביר עציץ נקוב בכרם קידש. ונראה לפ"ד דכאי איסורא ליהא אלא מדרבנן ולדעת ר"י נראה דאפילו איסורא דרבנן לית ליה ואף לדעת הראב"ד נראה דלא אסיר בחו"ל אע"ג דאסיר בהנאה בארץ כיון דלא אסיר ליה אלא מדרבנן. והרמ"ה כתב דמודה רבי יאשיה דאם זרע ביני גופני בארץ דאסור אפילו בחד מינא דזרעים אסור אבל בחו"ל שרי ואם זרע שני מינים בין הגפנים גזרו ביה רבנן בחו"ל דכי נמתי דמי לאיסורא דאורייתא ולא ידענא מניין לו זה החילוק עכ"ל. ובספ"ת יתבאר דעת רבינו. ומ"ש רבינו ונאסרו שניהם בהנאה הכי משמע בפרק ב' דמנחות (דף פ"ו) דהיכא דאסור מדאורייתא נאסרו שניהם. ומה שכתב ושורפים את שניהם שנאמר פן תקדש המלאה הזרע, במשנה בסוף תמורה (דף ל"ג:) מני כלאי הכרם בהדי הנשרפים ובפ"ב דקידושין (דף נ"ו:) מייתי לה מדכתיב פן תקדש פן תוקד אש. ומ"ש ואפילו הקש של תבואה וכו'. בפרק כל שעה (דף כ"ו:). ומ"ש ולא יסיק בהם תנור וכירים ולא יבשל בהם בעת שריפתן, גם זה שם:

ח אחד הנוטע ואחד המקיים וכו'. בפ"ה ופרק ה': ואין אדם מקדש דבר שאינו שלו לפיכך המסכך גפנו ע"ג תבואתו של חבירו וכו'. בפ"ז המסכך את גפנו ע"ג תבואתו של חבירו ה"ז קידש וחייב באחריותו ר' יוסי ור"ש אומרים אין אדם מקדש דבר שאינו שלו אמר רבי יוסי מעשה באחד שזרע את כרמו בשביעית ובא מעשה לפני ר"ע ואמר אין אדם מקדש דבר שאינו שלו פירוש משום דכתיב כרמך. ובס"פ הערל (דף פ"ג) אמר שמואל דהלכה כר' יוסי ואע"ג דאמרינן קידוש מה לי אמר רב אמר רב יוסף ה"ש דאמר רב הונא אמר רב אין הלכה כר' יוסי א"ל אביי מאי חזית דסמכת אהא סמוך אהא דאמר רב אדא אמר רב הלכה כר' יוסי אמרי בי רב מנו רב הונא ורב הונא אמר [אין] הלכה. ומאחר דקי"ל דהלכתא כרב באיסורי ה"ל למיפסק דאין הלכה כרבי יוסי משמע לרבינו דכיון דשמואל פסיקא ליה דהלכה כר' יוסי ואיכא מ"ד דרב סבר כוותיה נקטינן הכי ועוד דבירושלמי משמע דרב סבר הלכה כר"ש ועוד דר"ע סבר כוותיה ועוד שעשה מעשה וקי"ל מעשה רב: ומ"ש קידש גפנו ולא נתקדשה התבואה וכן מה שכתב סיכך גפן חבירו ע"ג תבואתו וכו'. שם בירושלמי פ"ז דכלאים:

ט הרואה כלאים בכרם חבירו וכו'. ירושלמי בפ"ה: וכתב הראב"ד ירושלמי בפועל שנו ובעל הבית שעוסק במלאכתו עשו אותו כפועל עכ"ל. והילך לשון הירושלמי על מאי דתנן בפרק הנזכר הרואה ירק בכרם ואמר כשאגיע לו אלקטנו מותר כשאחזור אלקטנו אם הוסיף במאתים אסור קאמר בירושלמי ר"י בר חנינא אמר בפועל שנו בעה"ב שהוא עסוק במלאכתו עשו אותו כפועל בעה"ב שקיים ירקות שדה בכרם אסורים בין לו בין לאחר פועל שקיים ירקות שדה בכרם אסור לו ומותר לכל אדם וקשיא אם אסור לו יהא אסור לכל אדם אם מותר לכל אדם יהא מותר לו אלא כר"ש דאמר אין אדם מקדש דבר שאינו שלו אע"ג דר"ש אמר אין אדם מקדש דבר שאינו שלו מודה הוא הכא שאסור לו ע"כ. ונ"ל דה"פ א"ר יוסי בר חנינא בפועל שנו כלומר הא דקתני שאם אמר כשאגיע לו אלקטנו מותר ה"מ בפועל שהוא עסוק במלאכה ומש"ה כשאומר כשאגיע לו אלקטנו לא הוה יאוש אבל אם אינו עסוק במלאכה ואמר כשאגיע לו אלקטנו כיון שלא הלך מיד ללקטו הוי יאוש ואם הוסיף במאתים אסור לו והדר מפרש דפועל שאמרו לאו דוקא פועל דה"ה לבעה"ב אם הוא עוסק במלאכתו אם אמר כשאגיע לו אלקטנו מותר שפירוש פועל כאן עוסק בין שהוא בעה"ב בין שהוא אחר ולא הוציאוהו בלשון פועל אלא לאשמועינן דאפי' שאינו שלו אם נתייאש ממנו אסור לו. ורבינו כשכתב לקמן בפרק זה דין הרואה ירק בכרם לא חשש לבאר דדוקא בעוסק במלאכה מיירי משום דמלישנא דכשאגיע לו אלקטנו משמע שהוא מעוכב מלילך מיד לעקרו מפני שהוא עסוק במלאכה. זה נ"ל לדחוק בדעת רבינו שהשמיט הירושלמי הזה:

י האנס שזרע כלאים בכרם חבירו וכו'. ירושלמי בפ"ז. וכתוב בספר הכתים מלשון כר"ס שמשמע שאם לא נשתקעו ולא נתייאשו אינו מקדש כלל:

הרוח

הרדב"ז

כתבנו לעיל דקי"ל כר' יאשיה דאמר אינו לוקה עד שיזרע חטה ושעורה וחרצן במפולת יד או שחפה עליהן אבל לזרוע סמוך לגפן או גפן סמוך לזרע איסורא איכא מלקות ליכא ואפ"ה קדש: ושורפין את שתיהן וכו'. פ' כל הבשר ובכמה דוכתי מייתי הך דרשא פן תקדש וכו' פן תוקד אש וילפינן מינה דכלאי זרעים שרו ואקשינן והיינו כלאי הכרם אסורין בין באכילה בין בהנאה כלאי זרעים באכילה אסורין בהנאה שרו אסקינא לכלאי בהמה דכתיב בהמתך לא תרביע כלאים שדך לא תזרע כלאים מה בהמתך היוצא ממנה מותר אף שדך היוצא ממנה מותר:

ואפי' הקש של תבואה וכו'. בפ' כל שעה ת"ר תנור שהסיקו בקליפי ערלה או בקשים של כלאי הכרם חדש יותץ ישן יוצן וכו' ואמרינן התם אמר רבא תרי קראי כתיבי כתיב הזרע וכתיב המלאה הא כיצד זרוע מעיקרו בהשרשה זרוע ובא הוסיף אין לא הוסיף לא שמעינן מינה שאם זרע חטה ושעורה וחרצן נאסר הכל שהרי הכל גדל באיסור אבל אם זרע תבואה אצל הכרם או כרם אצל התבואה מה שגדל באיסור דהיינו מה שהוסיף אסור בהנאה אבל מה שגדל בהיתר מן העלים והקשים מותר בהנאה. ומיהו מדברי ר"ת שכתב בפ' כל שעה משמע שאם הוסיף באחד ומאתים נאסר הכל אפי' העלים והקשים ולקמן יתבאר בעז"ה. וא"ת מנא להו שנאסרו העלים והקשים בהנאה דבשלמא גבי ערלה כתיב וערלתם ערלתו את פריו ודרשינן את הטפל לפריו אבל הכא כתיב הזרע ותבואת הכרם. וי"ל משום דכתיב פן תקדש המלאה הזרע ופירש"י ז"ל מלאה גדולין ומשמע כל גדולין בין פרי בין עלים. א"נ דגמר קדש קדש מערלה:

ח אחד הנוטע ואחד המקיים וכו'. פ"ה משנה הרואה ירק בכרם ואמר כשאגיע לו אלקטנו מותר כשאחזור אלקטנו אם הוסיף במאתים אסור וריפא אע"פ שהוסיף במאתים לא נאסר מפני שלא נתכפל בדבר אבל כשאחזור הרי נתייאש ואסור ואינו לוקה דלא קי"ל כר"ע דאמר המקיים בכלאים לוקה אלא כחכמים שאמרו אינו לוקה:

ואין אדם מקדש דבר שאינו שלו וכו'. פ"ז משנה המסכך את גפנו ע"ג תבואתו של חבירו הרי זה קדש וחייב באחריותו ר' יוסי ור"ש אומרים אין אדם מקדש דבר שאינו שלו אר"י מעשה באחד שזרע את כרמו בשביעית ובא מעשה לפני ר"ע ואמר אין אדם מקדש דבר שאינו שלו. ותימה שכתב רבינו בפירוש המשנה ואין הלכה לא כרבי יוסי ולא כר"ש ולא כר"ע והכא פסק כר' יוסי וכר"ע והכי משמע בכולי תלמודא אין אדם אוסר דבר שאינו שלו והו דקי"ל מעשה רב. וי"ל דבזמן שחיבר פירוש המשנה סמך על פלוגתא דרב ושמואל דרב אמר אין הלכה כר' יוסי ושמואל אמר הלכה כר' יוסי כדאיתא ס"פ הערל וקי"ל הלכתא כרב באיסורי והדר ביה דקרא מסייע ליה לר"י דכתיב כרמך ולא כרם חבירו ודחקו בירושלמי לתת טעם לת"ק אין לי אלא כרמך כרם אחר מנין ת"ל כלאים ומ"מ פשטיה דקרא כר' יוסי ותו דהיכא תלתא תנאי דס"ל דאין אדם מקדש דבר שאינו שלו והא דרב ושמואל לא קשיא דלא אמרינן הלכתא כרב באיסורי אלא היכא דפליגי בפלוגתא דנפשייהו והכא אליבא דר' יוסי ורבנן פליגי וליכא לפרושי דס"ל ז"ל דר' יוסי ור"ש ס"ל כי היכי דאין מקדש של חבירו אין מקדש את שלו ולגבי האי אמר אין הלכה כר' יוסי ולא כר"ש דא"כ מה ראיה מייתי ר' יוסי מעובדא דר"ע ותו אמאי פסק דלא כר"ע ותו דגרסינן בירושלמי א"ר יוחנן הכל מודים בענבים שאסורות אמר לו ר' אלעזר האוסר אינו נאסר ושאינו אוסר נאסר מה פליגין במסכך גפנו ע"ג תבואתו של חבירו אבל המסכך גפנו של חבירו ע"ג תבואתו כ"ע מודו שהאוסר נאסר פי' האוסר הם הזרעים והנאסר הם הגפנים ולא קי"ל כר' אלעזר אלא כר' יוחנן הילכך שלו נאסר לכ"ע ושל חבירו פלוגתא והדר ביה ממה שפסק במשנה ואע"ג דהשתא בעלמא דאדם אוסר דבר שאינו שלו כגון הנותן חלב ודם בקדרתו של חברו או בשר בחלב שאני הכא דכתיב כרמך ולא של אחר. וכבר האריכו הראשונים בזה עיין שם: סכך גפן חבירו על תבואת חבירו וכו'. בירושלמי בעו לה ופשטוה מהך מעשה דר"ע דרבי יוסי מייתי מיניה ראיה לדבריו ומשמע דהוי פלוגתא ופסק רבינו לשטתו. והוי יודע דבשנה השביעית הענבים הם הפקר ולפיכך לא נאסרו אבל הזמורות אינם הפקר ולפיכך אם הוסיפו מאתים נאסרו אבל הקשים של תבואה משמע דהפקר נינהו בשביעית דלא קפיד עלייהו ולפיכך לא נאסרו:

ט הרואה כלאים בכרם חבירו וכו'. בירושלמי עלה דמתני' הרואה את הירק בכרם ואמר כשאגיע לו אלקטנו וכו' ר' יוסי בר חנינא אמר בפועל שנו בעל הבית שהוא עוסק במלאכתו עשו אותו כפועל ושמעינן מהכא דוקא פועל או בעל הבית במלאכתו אבל אינים דעלמא לא וקשיא על רבינו שכתב הרואה כלאי הכרם וכו' ומשמע כל אדם הרואה. וי"ל דרבינו תפס לשון המשנה ולא הוצרך לבאר דבפועל או בבעה"ב איירי שהרי כתב וקיימו וכו' ובשלמא אם נוגע בדבר שייך לומר וקיימו אבל אינים דעלמא קיומו אין מעלה ומוריד בכרמו של חבירו ותו דממתני' נמי משמע הכי דתנן כשאגיע לו אלקטנו משמע שהוא עסוק בכרם ולא אינים דעלמא. והחלוק שיש בין פועל ובעה"ב שבפועל שאמר כשאחזור לו אלקטנו אסור לו ומותר לאחרים אבל בעה"ב שאמר כן אסור לכל העולם ואיכא למידק דגרסינן בירושלמי פועל שקיים ירקות שדה בכרם אסור לו ומותר לכל אדם וקשיא אם אסור לו יהיה אסור לכל אדם אם יהיה מותר לכל אדם יהיה מותר לו אלא כר"ש דאמר אין אדם מקדש דבר שאינו שלו אע"ג דר"ש אמר אין אדם מקדש דבר שאינו שלו מודה הוא הכא דאסור לו בלקטן אמר אבל אם ליקט הוא אסור בין לו בין לאחרים הילכך נראה שרבינו לא סמך על זה הירושלמי אלא על התוספתא דתניא בפ"ג בעה"ב שקיים ירקות שדה בכרם אסור לו ואסור לכל אדם. אמר מכל מקום שקיים ירקות שדה בכרם אסור לו ומותר לכל אדם ע"כ. ומדתני מכל מקום משמע אפי' אינים דעלמא נמי ולפיכך לא חלק רבינו. וטעמא דמלתא דכיון שראה את הכלאים ולא הודיעו לבעלים שויהו אנפשיה חתיכה דאיסורא ואתיא שפיר כר"ש דאמר אין אדם אוסר דבר שאינו שלו על אחרים אינו אוסר אבל על עצמו אוסר אותו ועלו דברי רבינו כהוגן כדמשמע פשט התוספתא:

י האנס שזרע כלאים וכו'. פ"ז האנס שזרע את הכרם ויצא מלפניו קוצרו אפי' במועד וכו' מאימתי הוא נקרא אנס משישקע. ופירש רבינו משיתחבא בעל הכרם מפחד האנס הגולה לאנוס אותו ואמרינן בירושלמי א"ר אחא נשתקעו ולא נתייאשו איסורו דבר תורה נתיאשו ולא נשתקעו איסורו מדבריהם ויש קרקע נגזלת אמר ר' לא אעפ"כ יש יאוש לקרקע ע"כ. ואע"ג דקי"ל בתלמודא דידן דאין יאוש בקרקע שאני הכא דעשו אותו רבנן יאוש משום חומרא דכלאים אבל היכא דנשתקעו מפני אימת האנס אין ספק שנגזלה ממנו ואגב אונסיה הקנה אותה לאנס והוי כאילו היא שלו הילכך הוו כלאים מן התורה:

סופרים: **יא** הרוח שעקרה פארות הגפן ושלחה אותן על התבואה יגדוד* אותן מיד. ואם אירעו אונס ולא סילקן הרי אלו מותרין ולא נתקדשו: **יב** אנס שזרע הכרם כשיצא האנס יקצור הזרע מיד *ואפילו בחולו של מועד. ואם לא מצא פועלין יוסיף להן עד שליש בשכרן. בקשו ממנו יותר מיכן או שלא מצא פועלים הרי זה מבקש בנחת וקוצר. ואם נשתהא הזרע עד שהגיע לעונת שיקדש הרי זה יקדש ויאסרו שניהם: **יג** מאימתי תבואה או ירק מתקדשין משישרישו. ענבים משיעשו כפול הלבן. שנאמר המלאה הזרע אשר תזרע ותבואת הכרם עד שיזרע זה ויהיה זה תבואה. אבל תבואה שיבשה כל צורכה וענבים שבשלו כל צורכן אינן מתקדשות. [כיצד תבואה שיבשה כל צרכה ובא ונטע גפן בתוכה וכן ענבים שבשלו כל צרכן וזרע תבואה או ירק בצדן אע"פ שזה אסור אינן מתקדשות]: **יד** *כרם שלא הגיעו ענביו להיות כפול הלבן אלא עדיין הן בוסר. וזרע בתוכו ירק או תבואה והשרישו הרי זה לא קדש. ואעפ"כ קונסין אותו ואוסרין הזרע. אבל הבוסר מותר ואם עקר הזרע קודם שיעשו הענבים כפול הלבן הרי זה מותר

*נ"א יגרור. וג"א יגדור:

*[כתב התיו"ט בפ"ז משנה ז' וז"ל לעיל פסקו הרב והרמב"ם דלא כוותייהו (ר"ל ר"י ור"ש) וכו' והרמב"ם בחבורו פ"ה מור משסק דהכא ופוסק כר"י ור"ש וכעובדא דר"ע]:

השגת הראב"ד

*כרם שלא הגיעו ענביו להיות כפול הלבן וכו'. א"א מותר בהנאה:

כסף משנה

יא הרוח שעקרה פארות הגפן וכו'. משנה שם. ומה שכתב יגדוד בדלי"ת פירושו יתסוף מלשון גודו אילנא:

יב אנס שזרע הכרם כשיצא האנס יקצור הזרע מיד וכו'. גם זו משנה שם. ופירוש נשתקעו הבעלים שנשתקע שם הבעלים מאותו קרקע ונקרא על שם האנס: כתב הרא"ש אנס שגזל כרם וזרעו ויצא מלפניו שהניח הכרם לבעלים קוצרו אפי' במועד התירו לו לקצרה במועד אע"פ שאינו דבר האבד שאין אדם אוסר דבר שאינו שלו מפני מראית העין התירו לקצרה שלא יהא נראה כמקיים כלאים. וכ"ל דמיירי באותו ענין שלא יוסיף מאתים במועד דאי לאו הכי הוי דבר האבד דאע"ג דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו כיון שחזרה לבעלים אם הוסיפה מאתים לפניו קודם דלא גרע מלכשאחזור אלקטנו או כיערתו הרוח עכ"ל. ומתוך דבריו נתבאר מ"ש רבינו ובירושלמי עד שליש רב הונא ורב ששת חד אמר שליש לשכר וחרנא אמר שליש לדמים כלומר שליש מה ששוה כל הזרע ופסק רבינו כמאן דמיקל. ומה שכתב רבינו ואם נשתהא הזרע וכו':

יג מאימתי תבואה או ירק מתקדשין וכו' עד אינן מתקדשות. משנה בפ"ז:

יד כרם שלא הגיעו ענביו להיות כפול הלבן וכו. בתוספתא פ"ג גפנים שהשרישו הרי אלו אסורים ומקדשים אבל אין מתקדשים עד שיעשו כפול הלבן: וכתב הראב"ד אבל הבוסר מותר (א"א מותר) בהנאה עכ"ל. ואינו מוכרח. ומה שכתב ואם עקר הזרע וכו' יש לדקדק שהרי כתב קונסין אותו ואוסרים הזרע ומדכתב אוסרים משמע דאסורים בהנאה קאמר והיינו בשלא הגיעו לכפול הלבן שאם הגיעו מדינא אסורים ולא משום קנסא ואם כן היאך כתב שאם עקר הזרעים קודם שיעשו כפול הלבן מותר בהנאה. ויש לדחוק ולומר דאוסרים בהנאה אע"פ שעדיין לא הגיעו לכפול הלבן

הרדב"ז (מב"י)

יא הרוח שעקרה פארות הגפן וכו'. בפ"ז הרוח שעלעלה את הגפנים ע"ג התבואה יגדור מיד פירש רבינו נגזר מתרגום גלע עילעא והענין הוא שהרוח שברה ענפי הגפן והפילה אותם ע"ג התבואה ופירוש יגדור מיד יסירם מהרה, ונראה מדבריו אפי' שברה ועקרה אותה לגמרי יגדור מיד משום מראית העין. ומיהו סוף לשונו לא משמע הכי דקאמר ואם אירעו אונס ולא סלקן הרי אלו מותרין ולא נתקדשו ואם היתה שנעקרו לגמרי פשיטא דלא נתקדשו אלא ודאי הא דקאמר שברה ענפי הגפן לא שברם לגמרי ועדיין הם יונקים ואפ"ה לא נתקדשו שהרי לא נתגדל מהם. ולפירוש ר"ש אתי שפיר עשי הרוח שעלעלה שפירשה רוח סערה תרגום רוח עלעולא ואית דגרסי יגדור בדלי"ת יעשה גדר בין גפן לתבואה ולא ניחא לי האי גרסא דאמאי מטרחינן ליה לעשות גדר הוא"ל ולספר ל כיר העלין ולהחזירן למקומן:

יב האנס שזרע את הכרם וכו'. שם האנס שזרע את הכרם ויצא מלפניו קוצרו ואפילו במועד עד כמה הוא נותן לפועלים עד שליש יתר מכאן קוצר כדרכו והולך אפי' לאחר המועד. כבר ידוע שכל קצירה שהיא הכרחית מותרת בחולו של מועד ואפי' לא נשתקעו הבעלים שאין מקדש אלא מדרבנן שאין אדם מקדש דבר שאינו שלו אפ"ה התירו לו לקצור בחול המועד דהא איכא צורך ודבר האבד הוא: ואם לא מצא פועלים וכו'. בירושלמי פליגי רב הונא ורב ששת חד אמר שליש לשכר וחד אמר שליש לדמים כלומר לשכר הראוי להם מ"ד לדמים שנותן לפועלים שליש שויין של פירות השדה. ופסק רבינו כמ"ד שליש לשכר ופירש רבינו כגון אם היה שכרן ג' פשיטין בכל יום יתן להם ד' פשיטין. וכ"ל שהוא מפרש מחלוקת הירושלמי אי אמרי' שליש מלגאו או שליש מלבר דלא מסתבר שיתן להם שליש מה ששוה השדה והכי אמרי' בעלמא עד שליש במקום:

ואם נשתהה הזרע וכו'. וא"ת מ"ש מהך דלעיל דאם אירעו אונס ולא סלקן מותרין ולא נתקדשו. וי"ל דהתם הוי אונס גמור דמאי הוה ליה למעבד אבל הכא לאו אונס גמור הוא שאם לא ימצא בארבעה יספור בחמשה. ואיכא למידק אמאי הפסיק בההיא דהרוח שעלעלה את הגפנים בתוך משנת האנס שזרע את הכרם. וי"ל דהך תרתי איירי בשעה שהאונס מצוי והך דקתני ויצא מלפניו קוצרו וכו' איירי אחר שנסתלק האונס:

יג מאימתי תבואה או ירק וכו'. פ"ז משנה מאימתי תבואה מתקדשת משתשריש וענבים משיעשו כפול הלבן ופליגי בירושלמי דר' יוחנן תני משתשלים ור' אושעיא אמר משתשריש ופסק רבינו כר' אושעיא משום דבפ' כל שעה משמע דמתסרי אפי' בהשרשה והכי תניא בספרי בפ' כי תצא המלאה הזרע מאימתי המלאה מתקדשת משתשריש וענבים משיעשו כפול הלבן והשתא ניחא מתקין של תבואה שהם נאסרים אבל קשה מענבים קודם פול הלבן נמי יאסרו דכלאי הכרם נאסר בין עץ בין קשים ולמאן דגרים משישלים קשה מתרוייהו. וי"ל דקודם פול הלבן אינו נאסר כלל אבל אחר פול הלבן נאסר הכל למפרע וזה נראה דעת רבינו שלא חילק בין זורע מעיקרו לזורע ובא אם השרישה התבואה והענבים היו כפול הלבן נאסר הכל אפי' מה שגדל בהיתר. ומיהו ר"ש כתב דיש חלוק בין זרוע מעיקרו חטה ושעורה וחרצן שאז נאסר הכל בין פרי בין עץ בין קשין ומתני' דהכא בזרוע ובא ולפיכך לא נאסר קודם לכן ועיין בפירושיו וכבר כתבתי לעיל שתי הסברות. כללא דמלתא לפי שיטת רבינו אם זרע חטה ושעורה וחרצן במפולת יד נאסר הכל מיד בהשרשה לפי שהכל גדל באיסור ואם בא לזרוע תבואה אצל הכרם נאסר התבואה בהשרשה אע"פ שעדיין לא הגיעו הענבים לפול הלבן משום קנסא ואם הגיע לפול הלבן נאסר הכל אפי' מה שגדל בהיתר. ואם בא ליטע גפן אצל התבואה אם לא השרישה התבואה אין כאן כלאים משהשרישה התבואה נאסר הכל אפי' עצי הגפן והקש של תבואה בתוספת מאתים כנ"ל. ואכתי איכא למידק מי המירי כלאים מע"ז והא קי"ל המשתחוה לאילן לא נאסר אלא מה שגדל באיסור ומה שגדל בהיתר מותר. וי"ל דבשלמא גבי ע"ז אין האילן עצמו נאסר דקי"ל המשתחוה לאילן הנטוע לא אסרו לפי שאין בו תפיסת יד אדם ולפיכך לא נאסר אלא מה שגדל אחר שעשאו ע"ז דגידולין הוו כאילו נטעו לע"ז אבל כלאי הכרם לא בעי תפיסת אדם שהרי הזורע סמוך לגפנים נאסרו הגפנים אע"פ שלא היה בהם תפיסת יד אדם הילכך כיון שקדש נאסר הכל ואפי' מה שגדל בהיתר והכי מה ששנה רבינו לעיל וכתב ואפי' הקש של תבואה והעלים של גפנים הכי אסורין בהנאה, ובזרוע ובא איירי דכתב לעיל מינה אסור לזרוע ירקות או תבואה בצד הגפן וכו' ואי איתא שיש חלוק בין מה שגדל בהיתר למה שגדל באיסור היה לו לפרש אלא ודאי הכל אסור וכן דעת ר"ש. וא"ת בשלמא למאן דתני עד משישלים היינו דכתיב המלאה הזרע אלא למאן דתני משתשריש מאי המלאה. וי"ל דהתבואה עצמה נקראת מלאה והכי משמע בספרי דאמרי' מאימתי המלאה מתקדשת משתשריש וענבים משיעשו כפול הלבן וקרוב הוא שהתבואה המורעת בארץ תקרא מלאה ע"ש שהיא עתידה להתמלאות. וא"ת א"כ אימא משעת זריעה. וי"ל דהא עדיין לא השרישה כמאן דמנחא בכדא דמיא ולא מקריא מלאה הזרע אלא אחר שהיא ראויה להזריע דהיינו משתשריש. ולאיתי לר"ש שכתב ויתכן שהזמורות מתסרי בתוספת מאתים דדוקא בפרי הוא דכתיב קרא דהא קתני התם אין לי אלא כרם שעושה פירות שאין עושה מנין ת"ל כרם מכל מקום ודבר תימה שיהיו העלים אסורין והפרי הגדל בהם מותר כיון שלא הגיע לפול הלבן והוא ז"ל כתב ומיהו איכא לאוקימי לאסור את הזרעים א"נ לזרוע מעיקרו חטה ושעורה וחרצן ע"כ. ולדידי לא משמע דאיירי בזרוע ובא דקתני והתבואה מאימתי התבואה מתקדשת משתשריש וענבים משיעשו כפול הלבן ועלה קאי אין לי אלא כרם שעושה פירות וכו' אלא הכי משמע לי דכרם שאין עושה פירות אתרבאי אבל כרם הראוי לעשות פירות לא אתרבאי עד שיעשה פירות דהיינו כפול הלבן ואז נאסר הכל דלא מסתבר שיהיו העלים אסורים והפרי מותר אלא כל זמן שהוא מותר הכל מותר וכל זמן שהוא אסור הכל אסור: **אבל תבואה שיבשה כל** צרכה. שם במשנה תבואה שיבשה כל צרכה וענבים שבשלו כל צרכן אין מתקדשות והטעם דמלאה הזרע ותבואת הכרם אמר רחמנא ולא ענבים וחטים דהכי משמע קרא כל זמן שהוא גדל ומדקתני אין מתקדשות למד רבינו דאיסורא מיהא איכא מדלא תני הרי זה מותר. ואיכא למידק במאי עסקינן אי לא הוסיפו במאתים אפי' לא נתבשלו כל צורכן לא נאסרו ואם הוסיפו במאתים הרי גדלו באיסור. וי"ל דלעולם אפי' הוסיפו במאתים לא נתקדשו דגזרת הכתוב הוא תבואת הכרם ומלאת הזרע ולא ענבים וחטים, ועלים וקשים נמי אע"ג דהוסיפו לא נתקדשו כיון שהפירות עצמן לא נתקדשו כנ"ל ול"ע:

יד כרם שלא הגיעו ענביו וכו'. פ"ב דמנחות היה מעשה באחד שזרע כרמו של חבירו סמדר ובא מעשה לפני חכמים ואסרו את הזרעים והתירו את הגפנים ואקשינן עלה ולימא ק"ו הוא מה האוסר אינו נאסר הבא לאסור ולא אסר אינו דין שלא יאסר הכי השתא התם קנסוה ולוף אסרה תורה וכו' אמר זעירא מדרבנן הוא דאסירי האי דעבד איסורא קנסוה רבנן הכי דלא עבד איסורא לא קנסוה רבנן ע"כ. ואיכא למידק מפני שהוא של חבירו ואין אדם מקדש דבר שאינו שלו לפיכך לא אסרו הענבים אבל הזורע בתוך שלו אמאי לא לקנוס אותו גם בענבים. וי"ל דלהכי נקט בוסר להשמועינן דמשום טעמא לא אסרו הגפנים דמשמיעין בכמה דוכתי דאין הענבים נאסרין עד שיעשו כפול הלבן ומעשה שהיה בשל חבירו היה ה"ה שאם היה בשלו אוסרין הזרעים ומתירין את הגפנים ובשלמא זרעים שנעשה בהם איסורא דרבנן שהרי השרישו קנסינן ליה אבל הגפנים עדיין הם סמדר ולא נעשה בהם איסור אפי' מדרבנן לא קנסינן ליה דסובר רבינו דאין מקדש הזרעים אע"פ שהשרישו עד שיהיה הגפן כפול הלבן אלא משום קנסא אסרו זרעים ואפי' התבואה שהיא מן התורה אינה מתקדשת עד שיהיו גם הענבים כפול הלבן דתרתי בעינן. ולענין מה שכתב הראב"ד ז"ל אבל הבוסר מותר, מותר בהנאה, לא ידעתי מנין לו שהרי שהם אסרו והתירו את הגפנים ומשמע אפי' באכילה שהרי הבוסר ראוי הוא לאכילה דכתיב אבות אכלו בוסר וגו' ושמא סובר הרב דאיכא למקנסיה גם בגפנים כיון שזורע בשלו התבואה שהשרישה קנסוהו אף בהנאה הגפנים שעדיין הם סמדר קנסוהו באכילה ולא בהנאה: ואם עקר הזרע קודם שיעשו כפול הלבן וכו'. לשון זה קשה עלי להולמו דמשמע דרישא איירי בשהניח את הזרע אחר שנעשו כפול הלבן וא"כ גם הגפנים נאסרו בהנאה שהרי נתקדש הכל. וכ"ל דרישא איירי שהניחם עד שנעשו הענבים כפול הלבן אבל עקרן קודם שיוסיפו במאתים ולפיכך נאסרו הזרעים אף בהנאה משום קנסא וסיפא איירי שעקרן קודם שיעשו כפול הלבן ולפיכך לא קנסו אותו בהנאה אלא באכילה הואיל והשרישו הזרעים וטעמא כיון שנהנה מהם עד שהגיעו לשיעור זה ראוי לקנסו אפי' בהנאה וסיפא שלא נהנה מהם די לנו שנקנסם אותו באכילה הואיל וזרעם באיסור אבל

מותר בהנייה. מקצתן נעשו כפול הלבן ומקצתן לא נעשו. את שנעשו נתקדשו ואת שלא נעשו מותרין:

טו ענבים שנעשו כפול הלבן וזרע בצדן תבואה או מיני ירקות *ולקט הזרע קודם שישריש הרי זה מותר בהנאה ואם השריש אסור: טז *גפן שיבשו *העלין שלה ונפלו כדרך שתיבש הגפן בימי הקור אסור לזרוע בצדה ירק או תבואה ואם זרע לא קדשו. וכן הזורע בעציץ שאינו נקוב המונח בכרם לא קדש ומכין אותו מכת מרדות. אבל עציץ נקוב הרי הוא כארץ: יז היה עובר בכרם ונפלו ממנו זרעים או שיצאו עם הזבלים או עם המים או שהיה זורע או זורה בשדה לבן וסערתו הרוח לאחוריו ונפלו הזרעים בכרם וצמחו הרי זה לא נתקדש שנאמר אשר תזרע וזה לא זרע. וחייב לעקור כשיראה. ואם קיימן הרי זה קדש. סערתו הרוח לפניו ורואה הזרעים שנפלו לכרם הרי זה כזורע. וכיצד יעשה אם צמחו העשבים יהפכם במחרישה ודיו. ואם מצאן שנעשו אביב ינפץ אותו אביב כדי להשחיתו *שהכל אסור בהנאה. ואם מצאה שנעשית דגן הרי זו תשרף. ואם ראה אותן וקיימן הרי אלו ישרפו עם הגפנים הסמוכות להן: יח הרואה בכרם עשב שאין דרך בני אדם לזורעו אף על פי שהוא רוצה בקיומו לבהמה או לרפואה הרי זה לא קדש. עד שיקיים דבר שכמוהו מקיימין רוב העם באותו מקום. כיצד המקיים קוצים בכרם בערב שרוצים בקוצים לגמליהם הרי זה קדש: יט *הארום והקיסום ושושנת המלך ושאר מיני זרעים אינן כלאים בכרם. הקנבוס והקנרס וצמר גפן הרי הן כשאר מיני ירקות ומקדשים בכרם

השגת הראב"ד

*ולקט הזרע קודם שישריש הרי זה מותר בהנאה. א"א אפילו באכילה:

*גפן שיבשו העלין שלה וכו'. א"א המשנה אמרה גפן שיבשה אסורה ואינה מקדשת וגמרא ניתא בסיתוא אם נשרו עליה בסיתוא אפילו הכי אסורה אפשר שעדיין לא יבשה לגמרי ומפני הקור נשרו עליה קודם לשאר גפנים שיש גפן מרגשת מתברותיה אבל אם נשרו עליה בקיץ הא ודאי לגמרי יבשה ולמה אסור לזרוע בצדה עץ בעלמא הוא ושני ליה יש מקומות בקרקע שמשיר עליה אפילו בקיץ ואפשר שלא יבשה לגמרי. מכל זה שמעינן שאם יבשה לגמרי אינו אסור כלל:

השגת הראב"ד

*האירום והקיסום ושושנת המלך ושאר כל מיני זרעים אינן כלאים בכרם. א"א נראה לי טעות הוא זה. והעיקר כך הוא שהאירום והקיסום ושושנת המלך מין זרעים ואינן כלאים בכרם והטעם לפי שאין מקיימין מהן ויש כמו כן במיני דשאים שאינן כלאים בכרם לפי שאין מקיימין מהן וכן הוא בתוספתא:

*[עיין בתוי"ט פ"ז משנה ב' דלדברי הכ"מ דברי רבינו בכאן כמו שכתב בפירושו ולדברי הר"ש אפשר שבכאן חזר בו מפירושו ובזה נסתלקה ההשגה]:

*[כאן פסק כר' יוחנן דירושלמי וחזר בו מפירושו שבפרק ה' משנה ז' ששם פסק כר' אושעיא]:

כסף משנה

הלבן והיינו בשלא עקרן מאחר שעתידין להיות כפול הלבן אבל אם עקרן נחתינן להו דרגא ולא אסרינן להו באכילה ומ"מ זו איני יודע מנין לו. ומ"ש מקצתן נעשו כפול הלבן וכו' תוספתא דכלאים כפ"ג:

טו ענבים שנעשו כפול הלבן וכו'. זהו מה ששנינו בפ"ז מאימתי תבואה מתקדשת משתשריש. ועל מה שכתב רבינו שאם ליקט קודם שישריש מותר בהנאה:

כתב הראב"ד דאפילו באכילה עד כאן לשונו, ואין הכרע בדבר:

טז גפן שיבשו העלים שלה וכו'. משנה בפ"ז. ומ"ש הראב"ד א"א המשנה אמרה גפן שיבשה אסורה ואינה מקדשת גמרא ניתא בסיתוא וכו' מכל זה שמעינן שאם יבשה לגמרי אינו אסור כלל. כלומר וה"ל לרבינו לפרש. ואני אומר דמדברי רבינו איכא למשמע הכי שכתב כדרך שתיבש בימי הקור לומר דוקא כשיבשה כדרך שתיבש בימי הקור שאפשר שלא יבשה לגמרי מש"ה אסור לזרוע בצדה אבל אם ניכר בה שיבשה לגמרי מותר לזרוע בצדה. וכך הם דברי רבינו בפירוש המשנה שכתב וז"ל ומה שכתב גפן שיבשה שנפלו העלים שלה בתחלת החורף כאשר יקרה לגפנים ולא יגלה לומר שיבשה לגמרי ואינו עושה פרי עכ"ל: וכן הזורע בעלין שאינו נקוב וכו' עד הרי הוא כארץ. גם זה שם במשנה ומדקתני בעלין שאינו נקוב לא קידש ולא קתני מותר למד רבינו דאיסורא מיהא איכא מדרבנן ומכין אותו מכת מרדות:

יז היה עובר בכרם ונפלו ממנו זרעים וכו' עד ה"ז תשרף. בפ"ה. ומה שכתב או שהיה זורע או זורה בשדה הלבן כלומר שאילו היה עושה כן בכרם אפילו סיערתו לאחריו אסור מאחר שהיה עוסק בעבירה וכן אמרו בירושלמי. ומה שכתב שהכל אסור בהנאה פלוגתא בירושלמי ופסק כר' יוחנן דאמר אף הקשין אסורים:

יח הרואה בכרם עשב וכו' כיצד המקיים קוצים בכרם וכו'. משנה בפרק המיתי המקיים קוצים בכרם ר' אלעזר אומר קידש וחכמים אומרים לא קידש אלא דבר שכמוהו מקיימים. ומפרש בירושלמי בפ"ק רבנן אמרין מקום שמקיימין אותם אסורים ומקום שאין מקיימין אותם מותרים מ"ט דר' אליעזר מכיון שמקיימין אותם במקום אחד נאסור מינן בכל מקום שהוא וכן מבואר בגמרא דידן פ' חבית (שבת קמ"ד:) וידוע דהלכה כחכמים:

יט האירום והקיסום וכו'. משנה בפרק ה'. והראב"ד כתב אמר אברהם נ"ל טעות הוא זה והעיקר כך הוא וכו'. כוונתו להשיג על רבינו וגלה להגיה המשנה מהתוספתא ורבינו תופס לשון המשנה עיקר ועוד דלשון התוספתא יכול להתפרש כלשון המשנה. ומה שכתב רבינו שהקינרס מקדש בכרם משנה ספ"ה. ובספרי הדפוס כתוב הקנבוס וט"ס הוא דהא עיקר כלאים דאורייתא הוי קנבוס ולוף ודומיהם וכן מפורש ברפ"ק הספרק ומאי קמ"ל ועוד

הרדב"ז (מב"י)

אבל לא בהנאה שהרי לא נתיאש מהם כנ"ל: מקצתן נעשו כפול הלבן וכו'. תוספתא פ"ד גפנים שהבריכו הרי אלו אסורין ומקדשין אבל אין מתקדשין עד שיעשו כפול הלבן מקצתן נעשו כפול הלבן ומקצתן לא נעשו את שנעשו אסורין ואת שלא נעשו כפול הלבן מותרין. וע"כ איירי בשנשרשו הזרעים. וזהו שכתב רבינו את שנעשו נתקדשו כלומר נתקדשו לגמרי ואת שלא נעשו מותרין כלומר מותרין לגמרי אפי' באכילה ולפיכך שינה לשון התוספתא:

טו ענבים שנעשו כפול הלבן וכו' הרי זה מותר בהנאה וכו'. כתב הראב"ד ז"ל אפילו באכילה. וטעמו ז"ל כיון דלא השרישו כמאן דמנחי אכדא דמי. ורבינו ז"ל סובר דסוף סוף זריעה באיסור הוה כיון שהענבים היו כפול הלבן דמה לי אם זרע והשרישו ועקרן קודם שיעשו הענבים כפול הלבן ומה לי עקרן קודם שהשרישו אע"פ שהענבים נעשו כפול הלבן בתרוייהו לא קדש אלא משום דזרע באיסור קנסינן ביה ודיו שנקנוס אותו באכילה:

טז גפן שיבשו העלין שבה וכו'. פרק ז' גפן שיבשה אסורה ואינה מקדשת. וכתב רבינו בפירוש המשנה שנפלו העלין שלה בתחלת החורף כאשר יקרה לגפנים ולא יגלה לומר שיבשה לגמרי ואינה עושה פרי ע"כ. ואם היה הראב"ד ז"ל רואה פירוש המשנה לא היה צריך להביא כל הירושלמי והכא נמי אני רואה דבריו מפורשין שלא כתב לשון המשנה גפן שיבשה אלא שיבשו העלין שלה וכו' משמע שאם יבשה לגמרי מותר ואפשר לא הביא זה הירושלמי אלא דרך פירוש ללמד מסיקן ילא לרבינו לשנות לשון המשנה. וא"ת דמשמע מהכא דמפני שאינה עושה פירות מותר ובספרי תניא אין לי אלא כרם שעושה פירות כרם שאינו עושה פירות מנין ת"ל כרם מ"מ. וי"ל דהתם איירי בכרם שהוא לח ויש לו עלין כשאר גפנים אלא שאינו עושה פרי או מלד בחרותו או מלד זקנותו או מלד טבעו מ"מ כרם מקרי ומקדש את התבואה ואת העלים אם הוסיף מאתים אבל הכא מיירי בגפן שיבשו עליה ולפיכך אינה מקדשת ואם יבשה לגמרי מותר לכתחלה דעץ בעלמא היא. ונראה דרבינו שמשון מפרש דיבשה לגמרי וז"ל. ופריך בירושלמי ניתא בסתווא אפי' בקייטא בתמיהא כלומר אין היבש ניכר מן הלח בחורף ואסרו זה מפני זה אבל בקיץ שהלח מוציא עלין והיבש אין מוציא עלין לא שייך לגזור כלל אין אית אתרין דמתרין טרפייהו אפי' בקייטא עכ"ל. וכיון דטעמא הוי משום גזירה אפי' יבשה ממש אסור: וכן הזורע בעלין שאינו נקוב וכו'. שם במשנה עלין נקוב מקדש בכרם ושאינו נקוב אינו מקדש ומדקתני אינו מקדש משמע דאיסורא מיהא איכא ובסוף המלניע אמרי' שאם נקב כשורש קטן הוי נקוב והכי אמרי' לענין שבת התולש מעלין נקוב חייב מעלין שאינו נקוב פטור ופטור אבל אסור דגזרו שאינו נקב אטו נקוב וזהו שכתב רבינו ומכין אותו מכת מרדות:

יז היה עובר בכרם ונפלו ממנו זרעים וכו'. פרק ה' משנה כלשון רבינו וטעמא דלא תזרע כרמך כלאים בכוונה משמע:

וחייב לעקור אותו וכו'. דאע"ג דקי"ל כחכמים שאמרו המקיים כלאים אינו לוקה מודים הם שמקדש: סערתו הרוח מלפניו וכו'. שם משנה כלשון רבינו ובירושלמי מוקי לה בעומד בשדה לבן וסיערתו הרוח לכרם: ואם מצאן שנעשו אביב ינפץ אותו אביב. פירש רבינו בפירוש המשנה ויוליא החטה לגד אחד ואסור בהנאה ויכנס בתבן. ותימה הוא דבירושלמי הוי פלוגתא דר"ל ור' יוחנן דר' יוחנן אמר הכל אסור ומהו הא דתנן אם עשבים יופך ואם אביב ינפץ ואם הביאה דגן ידלק כההיא דתנן התם הערלה וכלאי הכרם את שדרכו לישרף ישרף ואת שדרכו ליקבר יקבר והיכי שביק ר' יוחנן ופסק כר"ל ונראה דלעולם כר' יוחנן פסק וזהו שכתב שהכל אסור בהנאה אבל בפירוש המשנה פירש מה שהוא נאות ללשון המשנה ויפה כיון לפסוק הלכה כר' יוחנן דכיון שהשרישה התבואה נאסר הכל שהרי גדל באיסור, וא"ת כיון דהוי כאילו הוא זרע א"כ למה לא נאסרו גם הגפנים וכ"ת דאיירי בשלא הוסיפו היכי קתני סיפא ואם ראה אותן וקיימן הרי אלו ישרפו עם הגפנים וכו'. וי"ל דלעולם איירי בשהוסיפו והגפנים אוסרין את הזרעים ואין הזרעים אוסרין את הגפנים ואין הגפנים נאסרין אלא בזמן שהוא זורע או מקיים דהוי זורע כלאים ונאסר הכל אבל הכא הוא לא זרע אלא הרוח סערתו ולפיכך לא נאסרו אלא זרעים והא דקאמר הרי זה כזורע לאסור את הזרעים לאפוקי הבבא הראשונה אבל לקדש את הגפנים אינו מקדש עד שיזרע בידים סמוך לגפנים או עד שיקיים (עיין בתשובה ח"ב סי' רפ"ט):

יח הרואה בכרם עשב וכו'. פ"ה משנה המקיים קוצים בכרם ר' אליעזר אומר קדש וחכ"א לא קדש אלא דבר שכמוהו מקיימין ואמרינן בשבת בפרק חביה מ"ט דר' אליעזר א"ר הנינא שכן בערביא מקיימין קוצים לגמליהם וחכמים ס"ל ערביא לאו רובא דעלמא הוו הילכך בערביא אסור בעלמא מותר ודוקא שרוב ערביין מקיימין קוצין אסור אבל אם המיעוט מקיימין בטלה דעתייהו וזהו שכתב רבינו דבר שכמוהו מקיימין רוב העם באותו מקום והכי מסקינן בגמרא מידי איריא דערבייא אתרא הכא בטלה דעתו אצל כל אדם. ומסתברא דהא דאמרינן בטלה דעתו אצל כל אדם ואפי' המקיים עצמו לא קדש ואפי' זרע קוצים לכתחלה בכרם בטלה דעתו דהא המקיים והזורע שוים הם לענין הקדוש אע"פ שאינם שוים לענין המלקות והכי משמע לישנא דמתני' דקתני וחכ"א לא קדש אלא דבר וכו' משמע דבר שאין מקיימין כמוהו לא שייך ביה קדוש ואפילו שהיה מן המעט שמקיימין קוצים לגמליהם לא קדש כנ"ל:

יט האירום והקיסום וכו'. כבר כתבנו זה למעלה והירגנו הסגתו של הראב"ד ז"ל: הקנבוס והקנרס וכו'. שם במשנה ר' טרפון אומר הקנבס אינו כלאים בכרם וחכ"א כלאים והקנרס כלאים בכרם וקי"ל כחכמים: וצמר גפן וכו'. פ"ז במשנה ר"מ אומר צמר גפן אסור ואינו מקדש ולא קי"ל כר"מ אלא הרי הוא כשאר מיני ירקות ומקדש וכל אלו אין מקדשין אלא מדרבנן דלא אסרה תורה אלא קנבוס ולוף אבל שאר זרעים מדרבנן כדאיתא פ"ב דמנחות ואתיא כרבנן דפליגי ר' טרפון אומר הקנבוס אינו

בכרם. וכן כל מיני דשאים שעולין מאיליהן בשדה הרי הן מקדשין בכרם. ופול המצרי מין זרעים הוא ואינו מקדש. הקנים והוורד והאטדין מיני אילן הן ואינן כלאים בכרם: **כ** זה הכלל כל המוציא עלין מעיקרו הרי זה ירק וכל שאינו מוציא עלין הרי זה אילן והצלף אילן לכל דבר: **כא** *הרואה ירק בכרם ואמר כשאגיע לו אלקטנו מותר. הגיע לו ועבר מעליו ואמר כשאחזור לו אלקטנו אם שהה עד שהוסיף אחד ממאתים הרי זה קדש: **כב** וכיצד משערין שיעור זה. רואין אם נתתך ירק זה או מין תבואה זה מן הארץ בכמה זמן ייבש. הנע בעצמך שיבש עד שלא תשאר בו לחה במאה שעה. אם נשתהה בארץ משהגיע לו חצי שעה הרי הוסיף במאתים לאסור. ואם שהה פחות מחצי שעה מותר: **כג** אסור לעבור בעציץ נקוב שזרוע בו ירק בתוך הכרם. ואם הניחו תחת הגפן ונשתהה שם בארץ כדי להוסיף אחד ממאתים הרי זה קידש: **כד** בצל שנטעו בכרם ואחר כך נעקר הכרם ואחר כך צמחו בצלים מן העיקר הנטוע אע"פ שרבו הגידולים על עיקרו במאתים הרי אותו העיקר באיסורו שאין גידולי היתר מעלין את העיקר האסור:

פרק ששי

א הזורע ירק או תבואה בכרם או המקיימו עד שהוסיף במאתים הרי זה מקדש מן הגפנים שסביבותיו שש עשרה אמה לכל רוח. עגולות ולא מרובעות. ורואין כל העיגול שרחבו שתים ושלשים אמה כאילו הוא

השגת הראב"ד

*הרואה ירק בכרם וכו' אם שהה עד שהוסיף אחד ממאתים הרי זה קדש וכיצד משערין שיעור זה וכו'. א"א עיקר הדברים הללו בירושלמי כיצד בודקין רב ביבי בר חנינא אמר עוקר אחד ומניח אחד כל מה שזה פותח זה מוסיף ועל דבר זה בנה בניינו ולא האיר דבריו כל הצורך עד שריבה עליו ההבנלה גדולה. ואומר אני אפי' כתני טעם יוכל לדעת כיצד עוקר שתי שבלים או כמה שירצה ושוקל אותם בשעת עקירה ולאחר שעה ישקול אותם ואם היו עשרים אוקיאות ועכשיו פחתו אוקיא הרי שבחצי שעה ג"כ הוסיפו הנטיעות אוקיא שנה כי כל הנטיעות הוסיפו אחד של עשרים וכן למאה אוקיאות וכן למאתים:

הרדב"ז (מב"י)

מין כלאים, מצא לפי זה חלוקים חכמים ור"ע מן הקצה אל הקצה דלדעת חכמים הוי כלאים מן התורה ולר"ע לא הוי כלאים אפי' מדרבנן לפי שהוא סובר שהוא מין זרעים ולא מין ירקות. ולא הוצרך רבינו להזכיר הקנבוס בהדי הקינרס ולמר גפן אע"פ שזה מן התורה ואלו מדרבנן אלא לאפוקי מדר"ע. ואפשר שעלי הצמר גפן הנקרא קוטו"ן בעודם רכים ראויים לאכילה ולפיכך הוו מכלל הירקות אבל עלי הקנבוס הנקרא קנב אוכלין אותו במצרים ומשכר ואומרים שהוא משמח ואוכלין אותו חי כמות שהוא ויש מקומות שעושין ממנו בגדים כמו שעושים מן הפשתן: וכן כל מיני דשאים וכו'. איכא למידק דבירושלמי משמע אפכא דאמרי' השיפה והאטון והגמי ושאר כל הגדלים באפר מין דשאים ואינם כלאים בכרם והתני רבי הושעיא אלו הן מיני דשאים הקנרס והאלמס והדינוע והאטד תמן לברכה והכא לכלאים משמע דכל מיני דשאים אינם כלאים בכרם. וי"ל דרבינו סמך על התוספתא דפ"ג דכלאים דתניא רבי דוסתאי בן יהודה אומר מיני דשאים הרי הם מיני כלאים השיפה והאיטן והגמי כל הגדלים באפר מיני דשאים הרי הן כלאים בכרם: ופול המצרי מין זרעים ואינו מקדש. איכא למידק דתניא בתוספתא הקישואין והדלועין והאבטיחים והמלפפונות ופול המצרי מיני זרעים הרי הם כלאים בכרם. וי"ל דהאי תנא ס"ל מיני זרעים הם וכלאים בכרם ולא קי"ל הכי שאין מקדש בכרם אלא מיני תבואה ומיני ירקות מדע דהא לא קי"ל כוותיה במאי דקתני הדלועין והאבטיחין והמלפפונות מיני זרעים הם דפשיטא דמיני ירקות הן הילכך במאי דקתני פול המצרי מין זרעים פסקינן כוותיה ובמאי דקתני הרי הם כלאים בכרם לא פסקינן כוותיה דאין הזרעים כלאים לפי שיטת רבינו: הקנים והוורד והאטדין וכו'. הכי איתא בתוספתא פרק ג' ולמדנו דשושנת המלך לאו היינו ורד דורד מין אילן הוא ושושנת המלך מין זרעים. וראיתי מי שפירש חבצלת השרון. ובפ' בכל מערבין (ל"ד:) אמרינן דאיכא קנים שהן מין ירק והוו כלאים בכרם דתניא הקנים והאטדין והבגין מין אילן הם ואינם כלאים בכרם והתניא אידך הקנים והקידן והאורבנין מין ירק הם והם כלאים בכרם קשיין אהדדי אלא ש"מ כאן בעוזרדין כאן בשאין עוזרדין ופירש"י ז"ל עוזרדין. קשים ותימה למה לא חלק רבינו בקנים בין קשים לרכים. וי"ל דלא קי"ל כי האי תנא דאמר מין ירק הם והם כלאים בכרם אלא כי הך כללא דאמרינן בתוספתא כל המוציא עלין מעיקרו וכו' וכתב רבינו בסמוך ועל זה הכלל אנו סומכין לענין ברכות והתם מחלק בין קשים לרכים לענין שבות שלא גזרו שבות על הרכים לפי שהם כירקות שלא גזרו על סירקות שבות ועלה אמר ומנא הימרא דשני לן בין עוזרדין לשאין עוזרדין דתניא וכו' ומסיק ש"מ דלענין שבות הקנים הרכים הוו כירק ולא גזרו עליהם אבל לענין כלאים לא שקיל וטרי התם ולפיכך לא חש להאריך אבל במאי דתני שהם כלאים לא קי"ל כוותיה ולא מחלקינן בין קשים לרכים שהכל מין אילן הוא ולענין כלאים בתר מינא אזלינן: והצלף מין אילן לכל דבר. שם בתוספתא צלף ב"ש אומרים כלאים וב"ה אומרים אינו כלאים אלו ואלו מודים שחייב בערלה ואיתא נמי בברכות:

כא הרואה ירק בכרם וכו'. משנה פ"ה הזכרתיה למעלה והחלוק שיש בין בעה"ב לאחר: וכיצד משערין שיעור זה וכו'. הכי איתא בירושלמי כיצד הוא בודק רב ביבי בשם ר' חנינא לוקט אחד ומניח אחד מה שזה פותח זה מוסיף ע"כ. וצריך שיהיו שניהם ממין אחד שאין כל הגדלים גדלים בשוה ולא כל המתייבשים מתייבשים בשוה. והשיג עליו הראב"ד ז"ל שריבה עליו ההבנלה גדולה כלומר שהשם לו דרך ארוכה. ורואה אני דרכו של רבינו ארוכה וקצרה כי מי נתן לעומד בשדהו או בכרמו לחוק מן הייסוד גם משקל אונקיאות ושמא בתוך זמן שילך לבקש המשקל יוסיף במאתים לפיכך אומד אותו אומד יפה שבעלי השדות בקיאין הם לדעת כל דבר ודבר בכמה זמן מתייבש לאותו ועל דרך זה משערין תוספתו ומה שאמר התלמוד לוקט אחד וכו' היינו שרואין אותו כאילו נלקט ומשערין בכמה זמן יבש. ודרכו של הראב"ד היא קצרה וארוכה שאין הלחות מתיבש בכל השעות בשוה. שבשעה הראשונה יש בו לחות מרובה שותת הרבה במשקל ולא כן בשעה שניה ובשלישית אינו שותת כפי מה ששותת בשניה אבל באוספת אינו כן שהרי בכל השעות מוסיף בשוה הילכך אם פחתו העשרים אוקיות בחצי שעה אוקייא לא הוסיפו הנטיעות אחד על עשרים. ולדרכו של רבינו ניחא שהרי אומדין כל הזמן יחד ודוק והשכה:

כג אסור להעביר עציץ נקוב וכו'. פ"ז במשנה עציץ נקוב מקדש בכרם ושאינו נקוב אינו מקדש ור"ש אומר אחד זה ואחד זה אסור ואינו מקדש המעביר עציץ נקוב בכרם אם הוסיף במאתים אסור. וה"מ רישא איירי כגון שהיה העציץ מונח בכרם או סמוך לכרם וחזר לתוכו מקדש דלא קי"ל כר' שמעון ואע"ג שלא הניחו תחת הגפן וסיפא איירי שהעציץ היה זרוע והעבירו תוך הכרם אסור אבל אם הניחו תחת הגפן והוסיף במאתים הרי זה קדש והא דקתני אסור היינו משום דלכתחלה אסור להעבירו או להניחו תחת הגפן אבל אם נתעכב והוסיף קדש, ומסתברא דאיכא חלוק אחר בין רישא לסיפא דאילו ברישא משעה שהשרישו נאסרו הזרעים והגפנים לא נאסרו עד שיוסיפו במאתים ואילו בסיפא שכבר השרישו הזרעים בעציץ לא נאסרו גם הזרעים עד שיוסיפו במאתים וכן כתב רבינו למעלה שהזורע בעציץ נקוב כאילו זרע בארץ:

כד בצל שנטעו בכרם וכו'. בירושלמי פ"ה א"ר זעירא בשם ר' יוחנן בצל של כלאי הכרם שעקרו ושתלו אפי' מוסיף כמה הסור שאין גדולי היתר מעלין את האיסור ע"כ. ומה לי שעקר את הבצל וחזר ושתלו בהיתר ומה לי נעקר הכרם ומה שגדל אח"כ גדל בהיתר. ובמנחות פ' ר' ישמעאל א"ר יוחנן בצל ששתלו בכרם ונעקר הכרם אפילו הוסיף במאתים אסור ואע"ג דבפר' הנודר מן הירק איבעיא לן אי גדולי היתר מעלין את האיסור או לא ופשטו ר' יצחק נפחא מהכיא דא"ר ינאי בצל של תרומה שנטעו ורבו גדולין על עיקרו מותר הא אמר ליה ר' ירמיה שבק מר תרתין דאמר רבי אבהו א"ר יוחנן וכו' ומייתי הך דילדה שסיבכה בזקנה והכיא דבצל שנטעו בכרם וכו' דמשמע מינייהו דאין גדולין של היתר מעלין את האיסור וכן הסיק דירושלמי דכתיבנא לעיל כולהו ס"ל אין גדולין של היתר מעלין את האיסור:

פ"ו א הזורע ירק או תבואה בכרם וכו'. פ"ה במשנה הנוטע ירק בכרם או מקיים הרי זה מקדש מ"ה גפנים אימתי שהיו נטועות על ארבע ארבע או על חמש חמש היו נטועות על שש שש או על שבע שבע הרי זה מקדש שש עשרה אמה לכל רוח עגולות ולא מרובעות. רבינו האריך בפירוש משנה א ואיך בה אורין נדי שיבין שמעיין אבל

כסף משנה

לך ל"נ אלא הקידם וכן מצאתי בספר מוגה. ופירש קינרס קארד"ו בלעז. ומ"ש שצמר גפן מקדש בכרם היינו דלא כר"מ בפ"ז. ומ"ש וכן כל מיני דשאים וכו'. ירושלמי בספ"ה: ופול המצרי מין זרעים הוא ואינו מקדש. בתוספתא פ"ג: הקנים והוורד וכו' עד לכל דבר. ירושלמי פרק ה':

כא הרואה ירק בכרם וכו'. משנה בפ"ה. ומ"ש וכיצד משערים שיעור זה וכו'. שם בירושלמי: וכתב הראב"ד עיקר הדברים הללו בירושלמי וכו' עד וכן למאתים. ור' שמשון פירש כשליקט ומניח אחד בכרם וגדל אותו שהגיע עד שגדל אחד ממאתים שבו. ואין זה דרך הירושלמי ופירוש רבינו בו נכון:

כג אסור לעבור בעציץ נקוב וכו' עד ה"ז קידש. משנה בספ"ז:

כד בצל שנטעו בכרם וכו'. בפרק הנודר מן הירק (דף נ"ז:) ובירושלמי פ"ה דכלאים:

פ"ו א הזורע ירק או תבואה בכרם או המקיימו וכו'. בפרק ה' שנינו הנוטע ירק בכרם או המקיים הרי זה מקדש מ"ה גפנים אימתי בזמן שהיו נטועות על ד' ד' או על ה' ה'. היו נטועות על ו' ו' או על ז' ז' ה"ז מקדש ט"ז אמה לכל רוח עגולות ולא מרובעות. ובירושלמי היך עבידא שבע שורין מן שבע שורין לא תהם ארבע גפנים לד' זויות הכרם נתיילו שם מ"ה גפנים. וכתב רבינו בפירוש המשנה מה שהצריכה לקצב שיעור מה שנתקדש בדמיון הראשון במנין הגפנים וכו' ולקצוב בדמיון השני במדת העגולה וכו' מפני שהכרם כשיהיה נטוע על ד' ד' והוא שיהיה בין כל שורה ד' אמות בשורות האורך ובשורות הרוחב יהיה בין כל גפן וגפן ד' אמות או אם יהיה נטוע על ה' ה' שיהיה בין כל גפן וגפן ה' אמות יהיו כל הגפנים שיש בתוך העגולה מ"ה כאשר אבאר אחר שיהיה על ד' ד' או על ה' ה' אבל אם יהיה על ו' ו' או על ז' ז' ותעגל עגולה שיהיה באלכסונה ל"ב אמות לא יהיה מנין הגפנים המצויים בתוך העגולה כשיהיה שם על שם כפי מניינם כשיהיה שבע על שבע עכ"ל. והאריך שם בביאור דבר זה. ומה שכתב רבינו ורואין כל העיגול שרחבו ל"ב אמה כאילו הוא כולו מלא ירק. נראה שזה פירוש מה שאמרו בירושלמי ר'

משנה למלך

פ"ה כא הרואה ירק בכרם ואמר כשאגיע לו אלקטנו וכו'. עיין בירושלמי אמתני' ועיין במה שכתב מרן בסוקין דף פ':

ר' יוסי בר חנינא אמר והוא שזרע כנגד האמצעית ר' אבין בשם שמואל והוא שתהא האמצעית עגולה ירק:

ב ומ"ש בד"א כשהיה בין שפתי העיגול ובין שורות הגפנים שחוצה לו יותר על ד' אמות אבל אם היה ביניהם ד' מצומצמות או פחות רואין את העיגול כאילו הגיע לשורה הסמוכה לו וכו'. נראה שטעמו מאחר שפירש הירושלמי שרואין כל העיגול כאילו הוא מלא ירק הרי הוא אוסר ד' אמות חוצה לו אלא שקשה לו איך יאסרו מ"ה גפנים בתוך העיגול והלא מרובע יתר על העיגול רביע וע"כ הוצרך להוסיף על שפת העיגול ולחוץ ד' אמות מצומצמות לאסור: והראב"ד כתב בד"א כשהיה בין שפת העיגול הזה וכו'. א"א כל מה שכתב בכאן אין לו שורש בגמרא וכו' עכ"ל. ורבינו שמשון האריך בפירוש משנה זו וכן רבינו האריך שם בפירוש. ומצאתי כתוב ששאל הרא"ש את ה"ר ישראל שהיה חכם בחכמות על דברי מי יש לסמוך והשיב לו כלשון הזה. אדוני ומרי הרב גדולתך כגודל כשרון שעולתך. עיינתי בפירוש משנת הנוטע ירק בכרם להר"מ ז"ל וראיתי כי הפליא עלה הגדיל תושיה בפירושה אבל נראה לי לפי עניות דעתי כי האריך בה הרבה והלשון אינו מחוור כפי הצורך כי נראה סתירה בדבריו למי שאינו מעיין בהם עיון דק. אבל כלם נכוחים למבין. והענין אין לנטות ממנו ימין ושמאל. והנה פירשתיה לפי דעתו ולא חדשתי בה כלום מלבי אלא קיצור הלשון ותיקונו: הנוטע ירק בכרם או מקיים הרי זה מקדש מ"ה גפנים אימתי בזמן שהם נטועות וכו', הלעת משנה זו כך היא. הנוטע ירק בכרם או מקיים הרי זה מקדש ט"ז אמות לכל רוח עגולות ולא מרובעות ובזמן שהן נטועות על ה' ה' מקדש מ"ה גפנים. אפרש בתחלה המשנה על הלעה זו ואבאר מה נשתנה כשהן נטועות על ה' ה' משאר נטועות. ואח"כ אבאר הטעם למה לא הליע התנא על סדר זה והיה מקצר יותר. נאמר כי כשנפרים מאיזה כרם שיהיה מרובע ל"ב אמות על ל"ב אמות והירק נטוע בנקודת אמצעיתו ונעגל בתוכו עגול יהיה הקפו בצלעות המרובע ויהיה אלכסונו ל"ב אמות כצלע המרובע יתקדש העגול כולו שהוא ט"ז אמות לכל רוח מן הירק. והנה אם הם הגפנים נטועות על ד' ד' יהיה המרובע מן ט' שורות רוחב ובכל שורה ט' גפנים ויפול מהם בתוך עיגול ז' שורה אורך על ז' שורות רוחב שהם מ"ט גפנים חוץ מד' זויות וישארו בתוך העגול מ"ה גפנים כמו שאתה רואה בצורה א המרובע המופרש מן הכרם ל"ב אמות על ל"ב אמות והעיגול המתקדש בתוכו: ואם הם גפנים נטועות על ו' ו' יפול במרובע ו' שורות אורך על ו' שורות רוחב ובכל שורה ו' גפנים, ויפלו בתוך העגול כל שתי שורות הפנימיות שיש בהם י"ב גפנים והשתי שורות הסמוכות לפנימיות יפלו בתוך העיגול ד' גפנים מכל שורה יעלו לח' גפנים הרי כ' גפנים ומשני שורות החיצונות ב' גפנים מכל אחת הרי בתוך העיגול כ"ד גפנים כמו שאתה רואה בצורה ב. המרובע המופרש מן הכרם ל"ב אמות על ל"ב אמות והעיגול המתקדש בתוכו: (פירוש המרובע הפנימי הוא ל' על ל' אמה והעיגול הוא ל"ב על ל"ב נמצא העיגול יוצא מן המרובע אמה לכל רוח והמרובע החיצון הוא ל"ב על ל"ב). ואם הם נפנים נטועה על ז' ז' יפול בתוך המרובע ה' שורות אורך על ה' שורות רוחב וכל שורה ה' גפנים שיעלו למנין כ"ה גפנים ויפלו כולם בתוך העיגול חוץ מד' זויותיו וישארו כ"א גפנים כמו שאתה רואה בצורה ג. המרובע המופרש מן הכרם ל"ב אמות על ל"ב אמות והעיגול המתקדש בתוכו. ואם הם גפנים נטועות על ה' ה' יפול בתוך המרובע שלו ל"ב אמות, ז' שורות אורך על ז' שורות רוחב ובכל שורה ז' גפנים ויפלו מהן בתוך העיגול ג' שורות הפנימיות כולן יעלו לכ"א גפנים ומכל אחת משתי שורות הסמוכות לפנימיות ה' גפנים הרי בידך ל"א גפנים ומכל אחת משתי שורות החיצונות ג' נמצא בתוך העיגול ל"ז גפנים כמו שאתה רואה בצורה ד. המרובע המופרש מן הכרם ל"ב אמות על ל"ב אמות והעיגול המתקדש בתוכו. (פירוש זה המרובע יש לו בו ז' שורות ושפה אוירים ויש בו ל' על ל' והעיגול ל"ב על ל"ב ומוסיף עליו אמה לכל רוח כמו שמפרש למטה ומרובע חיצון הוא ל"ב על ל"ב). א"כ מהו שאמרה המשנה אם הם נטועות על ה' ה' הרי זה מקדש מ"ה גפנים. עתה שים לבך והתבונן בצורה הרביעית הקך רואה בעיניך כי אלכסון העיגול שהוא ל"ב אמות יוצא חוץ מהשבע שורות אמה לכל רוח לפי שאורך השורה שלשים אמות כי יש בה שבע גפנים ביניהן ו' ריחוקין ה' אמות בכל ריחוק יעלו לשלשים אמה נמצא האלכסון עודף על השורה שתי אמות אמה מקלה מזה ואמה מקלה מזה וישאר מן הריחוק שבין כל שורה ושורה ארבע אמות בין קלה האלכסון ובין השורה הסמוכה לו חוץ למרובע כמו שתראה. ובצורה ה העיגול הגדול אלכסונו ארבעים אמה. המרובע המופרש ל"ב אמות על ל"ב אמות והעיגול בתוכו. וד' אמות אלו הם כדי עבודת הכרם. ולפי שהשיעור מצומצם נחשוב כאילו העיגול נמשך ברוחב עד שהגיע לשורות החיצונות שביניהם ובין קלה האלכסון ארבע אמות ויתוסף באלכסונו ארבע אמות לכל רוח עד שהוחזר ארבעים אמה ויהיה עתה הירק מקדש עשרים אמה לכל רוח עד שחזר ארבעים אמה ויפול עתה בתוך זה העיגול הגדול מרובע של שבע שורות כלומר חוץ מארבע זויותיו וישארו בתוכו ארבעים וחמש גפנים. וזה שאמרה המשנה בזמן שהן נטועות על ה' ה' הרי מקדש ארבעים וחמש גפנים. הנה ביארנו כי עיקר הקידוש בנוטע ירק בכרם הוא ט"ז אמה לכל רוח עגולות ובזמן שהן נטועות על ה' ה' מקדש ארבעים וחמש גפנים כמו שהלעתו המשנה. והתבאר כי אם הם נטועות על ו' ו' מקדש כ"ד גפנים כמו שראית בצורה השנית. ואם הם נטועות על שבע שבע מקדש כ"א גפנים כמו שראית בצורה השלישית. ואם הם נטועות על ד' ד' או על ה' ה' מקדש מ"ה גפנים. אלא שבנטועות על ד' ד' מקדש ט"ז אמה לכל רוח בעיקר הקדוש. ובנטועות על ה' ה' מקדש כ' אמה לכל רוח בשביל תוספת עבודת הכרם על העיקר כמו שנתבאר בצורה הרביעית ובצורה החמישית. והטעם במה שלא אמר המשנה בזמן שהן נטועות על ה' ה' שמקדש כ' אמה לכל רוח ולא אמר ט"ז מקדש מ"ה גפנים. מפני שעיקר הקדוש הוא ט"ז אמה לכל רוח והד' אמות תוספת הוכרח להם לקירוב האלכסון מהשורות החיצונות כדי עבודת הכרם מה שאין כן כשהן נטועות על ו' ו' או על ז' ז'. והטעם במה שלא הליע המשנה כמו שהלעתי ופרש בזמן שהן נטועות על ד' ד' מכלל ט"ז אמה לכל רוח ולירף אותו עם שהן נטועות על ה' ה'. לפי שהן שוים במנין הגפנים והצורות דומות זו לזו כי יפול בתוך העיגול בכל אחת מהם ז' שורות על ז' חוץ מארבע זויות. זהו מה שהבנתי מפירוש משנה זו מדברי רמז"ל והן הן הדברים שנאמרו למשה בסיני. ואל יתפתה אדוני ומורי במ"ש רבינו שמשון ז"ל בפירוש משנה זו ואל תשגיח עליו כלל כי חוץ מכבודו הוא שבוש נטוי על קו תוהו ואבני בוהו לא זה הדרך ולא זו העיר. ומה שכתב בשם חכמי המדות הוא אמת. ומ"ש ז"ל כי כרבוע שארכו יותר על רחבו אין על דבריהם הוכחה. יש ויש. ומה שכתב ליתיה להאי כללא, איתיה על כל פנים. ויהי כנכר שלומך ויעמוד לעד זכרך ושמך, כחפצך וכחפץ נעיר תלמידיך נוגה הסדיך, ישראל בר יוסף נ"ע:

צורה א

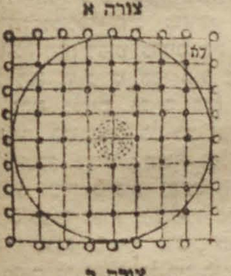

צורה ב

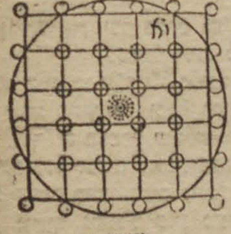

צורה ג

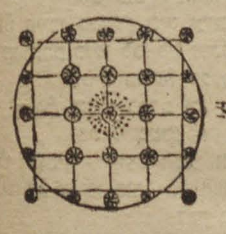

צורה ד

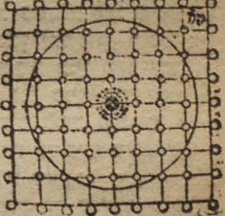

צורה ה

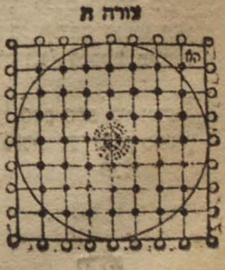

הוא כולו מלא ירק. וכל גפן שתהיה בתוך עיגול זה נתקדשה עם הירק וכל שחוץ לעיגול אינן מתקדשות:

ב *במה דברים אמורים כשהיה בין שפתי העיגול הזה ובין שורות הגפנים שחוצה לו יותר על ארבע אמות. אבל אם היה ביניהם ארבע אמות מצומצמות או פחות רואין את העיגול כאילו הגיע לשורה הסמוכה לו וכאילו רוחב העיגול ארבעים אמה ורואין כל גפן שתפול בתוך עיגול זה של ארבעים אמה הרי היא מתקדשת

השגת הראב"ד

*במה דברים אמורים כשהיה בין שפת העגול הזה וכו'. א"א כל מ"ש בכאן אין לו שרש בגמרא ולא בתוספתא ולא שהכל מורה וחוץ לעיגול שלשים ושתים אמה למה יאסור כלל ותיי ראשי לולא כי מלאכה גדולה עשה באסיפתו דברי הגמרא והירושלמי והתוספתא הייתי מאסף עליו אסיפת עם וזקניו וחכמיו כי שנה עלינו הלשונות והמלילות והסב פני השמועות לפנים אחרים ועניינים שונים. והנה הניח בכאן לשון המשנה וכל שפירשו עליה בגמרא. במשנה אמרו הנוטע ירק בכרם או המקיים הרי זה מקדש מ"ה גפנים במה דברים אמורים בנטועות על ה' ה' או על ד' ד' אבל בנטועות על ו' ו' ועל ז' ז' הרי זה מקדש ט"ז אמה לכל רוח עגולות ולא מרובעות. ומ"ה גפנים שאמרו נטועות על ד' ד' או על ה' ה' אמות ריחוק בין השורות אע"ג דקתני ט"ז אמות עגולות, כיצד תראה בכרם שהוא שורות הרבה וזרע סביב גפן אחת טפח ירק הרי זו אוסר שבע שורות של ז' ז' גפנים שלש שורות מכל צדדיו והאמצעית הרי ז' שורות נאסרו והם מ"ט גפנים כשהם מרובעות אבל טול מהם ארבע גפנים מכל קרן כדי שיהיו עגולות נשארו מ"ה גפנים. וכשיש בין כל שורה ושורה חמש אמות הרי שלשה אוירים ט"ו אמות חוץ ממקום של גפנים נמצאת השורה החיצונה מכל צד הם בתוך ט"ז אמות, אבל כשהן מרוחקות שש על שש או ז' על ז' אין השורות החיצונות בתוך ט"ז אמות וחוץ לט"ז אמות אינו אוסר כלום. וזהו עיקר השמועה וכל מ"ש זה שהחבר אין לו שרש אלא שקשה לו איך יאסרו מ"ה גפנים בתוך העיגול והלא מרובע יתר על העיגול רביע ועל כן הוצרך המאסף הזה להוסיף על שפת העיגול ולחוץ ארבע אמות מצומצמות לאסור וכל זה מדעתו שלא מהגמ' כלל וכלל. ואולי תירוץ הקושיא זהו שאמרו בגמרא ר' אבין בשם שמואל והוא שתהא האמצעית עגולה ירק כלומר הרבה ירק סביבותיה, והאפשר שיהא העיגול רוחב שתים אמות מרווחות מכל צדדיה שיגיעו ט"ז אמות לסוף שתי השורות שכנגד האמצעות ולא יגיעו לקרנות. אבל חוץ לט"ז אמות לא תאסר כלום:

אבל לגבי הדין לא נפקא מינה מידי שהכל תלוי באמות שהירק מקדש והם ט"ז לכל רוח עגולות ולא מרובעות ואין משגיחין על מנין הגפנים אשר בתוך העיגול לפי שזה תלוי בסדר נטיעת הגפנים אם נטועות על המש המש או על שבע שבע או על שש שש או על ארבע ארבע ולפיכך קיצר כאן וכתב סיפא דמתני' לפי שהכל תלוי במדת העגול, וגם רבינו שמשון האריך בפירוש המשנה ע"ש:

ב בד"א כשהיה בין שפתי העיגול הזה וכו'. הראב"ד ז"ל השיג על רבינו והאריך דברים והעולה מדבריו שאין נאסר חוץ לעיגול כלום ואמר שדברי רבינו אין להם שרש כלל. ואני בעניותי רואה שיש להם שורש ועיקר גדול בירושלמי לפי פירושו. והוא ז"ל כתב ורואין כל העיגול שהוא רחבו ל"ב אמה כאילו הוא מלא ירק. והדבר מוכרח שאם הירק הגיע לסוף העיגול צריך שלא יהיו שם הולה גפנים בתוך ארבע אמות של העיגול ובשלמא אם רואין כל העיגול כאילו הוא מלא ירק היינו שאוסר כל הגפנים שבתוך העיגול אלא אם אמרת שאין רואין אותו כאילו מלא ירק אמאי אוסר ט"ז על ט"ז וזהו שכתב רבינו רואין את העיגול כאילו הגיע לשורה הסמוכה לו ונכנסה אותה השורה בתוך העיגול ונתוסף העיגול ד' לכל רוח ונעשית העגולה רוחב מ' אמה. ונראה שלמד רבינו זה מהירושלמי דגרסינן עלה ר' יוסי בר' חנינא אומר והוא שזרע כנגד האמצעית ר' אבין בן שמואל והוא שתהיה אמצעית עגולה ירק ע"כ. ומפרש רבינו ורואין כל אמצעית העגולה כאילו היא עגולת ירק ולפיכך אוסר כל מה שבתוכה ומינה שאם שורת גפנים סמוכה לה אוסרת אותה ודבר שהשכל מורה עליו הוא כיון שיש לירק לאסור הגפנים רחוקים יותר מעבודת הכרם לפי שרואין אותו כאילו הוא מלא ירק בדין הוא שיאסור גם מה שחוצה לו בתוך כדי עבודת הכרם. כנ"ל ליישב דעת רבינו ואפי' אם היה אוסף עליו אסיפת זקנים שמא הין מסרשים ומלמדים עליו זכות כאשר פירשתי ולימדתי:

בר"א

מתקדשת: ג במה דברים אמורים בזורע או מקיים תוך הכרם. אבל הזורע חוץ לכרם וסמוך לו *הרי זה מקדש שתי שורות של גפנים הסמוכות לזרע באורך כל הזרע ויתר ארבע אמות חוץ לזרע ומתקדש מן הזרע רוחב ארבע אמות באורך כל השורה של כרם. ואם זרע בצד גפן יחידית אינו מקדש מן הזרע אלא ששה טפחים לכל רוח: ד ילדה פחות מטפח אינה מקדשת את הזרעים. במה דברים אמורים בשתים כנגד שתים ואחת יוצאה זנב אבל אם היה כל הכרם כן הרי זה מקדש: ה שתי גנות זו על גב זו התחתונה עשויה כרם זורע את העליונה עד שהוא מגיע לאויר עשרה טפחים קרוב לכרם. שאויר עשרה טפחים סמוך לכרם או לגפן יחידית אסור לזרוע בו זרעים. ואם היתה העליונה עשויה כרם הרי זה זורע את התחתונה עד שהוא מגיע למטה משלשה טפחים מעיקר הגפנים: ו מי שהיתה שדהו זרועה ירק או תבואה ונמלך ליטע בה גפנים הופך את הזרעים במחרישה ואחר כך נוטע ולא יטע ואחר כך יהפוך. היתה נטועה גפנים ונמלך לזרוע בה זרעים משרש את הגפנים ואחר כך זורע את הזרעים. ואם רצה לקוץ את הגפנים עד שלא ישאר מהן אלא פחות מטפח סמוך לארץ הרי זה מותר לזרוע ואחר כך יחזור וישרש את הנשאר בארץ מן הגפנים: ז המבריך את הגפן בארץ אפילו הבריכה בתוך הדלעת שיבשה ונעשת כסילון או בתוך סילון של חרש אם היה העפר על גבה שלשה טפחים או יותר הרי זה מותר לזרוע על גבה. ואם היה על גבה פחות מזה אסור לזרוע על גבה ומותר לזרוע בצדדה: ח הבריכה בסלע אע"פ שאין עפר על גבה אלא שלש אצבעות מותר להביא זרע עליה. במה דברים אמורים שאין עיקר הגפן נראה. אבל אם נראה צריך להרחיק ששה טפחים לכל רוח ואחר כך יזרע כמו שמרחיק מכל גפן יחידית שלא הוברכה כמו שיתבאר: ט *המבריך שלש גפנים ועיקריהם נראין. אם יש ביניהן מארבע אמות עד

השגת הראב"ד

*הרי זה מקדש שתי שורות וכו'. א"א אף זו אין לו שרש:

השגת הראב"ד

*המבריך שלש גפנים וכו'. א"א לא פירש לו רבו כהוגן כי מצטרפות שאמרו חכמים אפילו אין שם יותר מן מצטרפות להיות כרם שהן נידונות כשם גפנים שהעיקר כגפן אחת וראש הבריכה היוצא תמנה גפן אחרת:

הרדב"ז

ג בד"א בזורע או מקיים בתוך הכרם וכו'. פ"ד במשנה הנוטע שורה של חמש גפנים ב"ש אומרים כרם וב"ה אומרים אינו כרם עד שיהיו שם שתי שורות לפיכך הזורע ארבע אמות שבכרם ב"ש אומרים קידש שורה אחת וב"ה אומרים קדש שתי שורות וקי"ל כב"ה דאין כרם פחות משתי שורות אבל שורה אחת הרי היא כגפן יחידית הילכך כשזרע סמוך לכרם קדש שתי שורות הסמוכות לירק דאין חילוק בין כרם גדול לכרם קטן כיון דשתי שורות נקראו כרם. וא"ת מ"ש הזורע בתוך הכרם קדש ט"ז אמה לכל רוח והכא לא קידש אלא שתי שורות. וי"ל דהתם שזרע תוך הכרם ונאסר כל הירק ונתקדש כל מה שסביב הירק אמרו שקדש ט"ז אמה לכל רוח והחמירו בו אבל הכא לא זרע אלא סמוך לכרם ולא נאסר מן הירק אלא כשיעור עבודת הכרם ארבע אמות ולא היו שם גפנים סביבות הירק אלא מצד אחד לפיכך לא קידש אלא שתי שורות הסמוכות לזרע ויתר ד' אמות חוץ לזרע שהם עבודת הכרם: ומתקדש מן הזרע רוחב ארבע אמות וכו'. וא"ת בשלמא כשסמך הזרע לכרם ממש ראוי לאסור ארבע אמות בזרע אבל אם הרחיק שתי אמות מן הכרם ליסגי ליה בשתי אמות אחרות שהם שיעור עבודת הכרם. וי"ל כיון שזרע באיסור לא חלקו חכמים ואמרו דבכל גוונא מתקדש מן הזרע רוחב ארבע אמות באורך כל השורה של כרם. וא"ת למה לא נאסור מן הזרע ד' אמות חוץ לשורת הגפנים כמו שאסרנו ארבע אמות מן הגפנים חוץ לזרע דהא חד טעמא הוא. וי"ל דאין הכי נמי אלא משום שדרך הגפנים להיות שורות ארוכות יוצאות חוץ לזרע נקט לה הכי אבל אה"נ שאם היה הזרע ארוך יותר משורות הגפן שנאסרו הזרעים יתר ארבע אמות חוץ לשורות הגפנים. ונתבארו דברי רבינו ומה שכתב הראב"ד ז"ל אף זו אין לו שורש לא ידעתי לו טעם: ואם זרע בצד גפן יחידית אינו מקדש וכו'. שם במשנה פ"ו וכמה היא עבודת הגפן ששה טפחים לכל רוח והכי איתא בכמה משניות:

ד ילדה פחות מטפח וכו'. פרק משוח מלחמה א"ר יצחק א"ר יוחנן משום ראב"י ילדה הפחותה מטפח אינה מקדשת את הזרעים וה"מ שתים כנגד שתים ואחת יוצאה זנב אבל כו' כרם מקדש. וכתב רש"י ז"ל דקסבר כדאמרינן במנחות קנבוס ולוף אסרה תורה שאר זרעים מדרבנן נינהו והכי האי כרם לא גזור רבנן אשאר זרעים אבל כוליה כרם גדול שהיא שאין הקומה הואיל וחשיבא גזור עליה ע"כ. ואם זה היה דעת רבינו היה לו לפרש אלא משמע דסתם קאמר אפי' קנבוס ולוף אינו מקדש וטעמא דלא אמרו חכמים שתים כנגד שתים ואחת יוצאה זנב נקרא כרם אלא בזמן שהוא כשאר הכרמים אבל פחות מטפח לא נקרא כרם אבל בזמן שהכרם כולו ננס שפיר נקרא כרם ומקדשי. א"נ כרם ננס לא נקרא כרם אלא שרבנן גזרו עליו ולא גזרו אלא בזמן שהכרם כולו כך משום דמיחלף בכרם אחר אבל שתים כנגד שתים ואחת יוצאה זנב לא גזרו:

ה שתי גנות זו על גב זו וכו'. ירושלמי פ"ו שתי גנות זו על גב זו התחתונה עשויה כרם והעליונה אינה עשויה כרם זורע את העליונה עד שהוא מגיע לאויר עשרה ר' בון בר חייא בעא קומי ר' זעירא ליה הדא אמרה שיפוע המדרגה כלמטן א"ל משום זרעים נוטים לאויר הכרם העליונה עשויה כרם והתחתונה אינה עשויה כרם זורע את התחתונה ואת המדרגה עד שהוא מגיע לעיקר הגפנים א"ר יוסי ליה כאן לעיקר הגפנים אלא למטה מג' כהדא דתני שורשי פיאה נכנסין לתוך ארבע אמות שבכרם למטה מג' טפחים הרי אלו מותרין ע"כ. והם הם דברי רבינו. ויראה מכאן שמותר לזרוע שיפוע המדרגה כל שהוא למעלה מאויר עשרה טפחים מהכרם ואע"פ שגרשי הזרעים יורדין למטה ליה לן בה דהא איכא היכרא טובא:

ו מי שהיתה שדהו זרועה ירק וכו'. פ"ב משנה כלשון רבינו. וא"ת ריפא נמי אם גדלו הזרעים למה לא יהיה מותר לגמום את הזרעים עד פחות מטפח ויטע ואח"כ יהפוך. וי"ל דלא יוכל אח"כ להפוך במחרישה שלא יפסיד הנטיעות ולעקור כל זרע וזרע טריחא ליה מלתא והייפיק שמא לא יעקרם יפה יפה אבל אם היה השדה נטוע לא טריחא ליה מילתא לשרש. א"נ כרם פחות מטפח לא הוי כרם והיינו מקדש אבל זרעים אפי' פחות מטפח הוו זרעים ואיכא כלאים בשעת נטיעה. וא"ת כיון שעתיד לשרש את הגפנים מה מרויח להיות גומם עד פחות מטפח. וי"ל דבשעה שהוא משרש את הגפנים מועיל שהוא מכסה את הזרעים:

ז המבריך את הגפן בארץ וכו'. פ"ז משנה המבריך את הגפן בארץ אם אין עפר על גבה ג' טפחים לא יביא זרע עליה אפי' הבריכה בדלעת או בסילון והאי דלעת ביבשה היא כדרך שעושין מוציאין מה שבפנים ונעשית כמין סילון והאי סילון של חרס שהוא של מתכת אפי' אין על גבה ג' טפחים מביאין זרע עליו ומסתברא דסילון של עץ הרי הוא כשל חרס ומסיק בירושלמי דטעמא דמתני' משום זרעים על גבי הגפן ולא משום עבודת הכרם ולא משום הרכבת ירק באילן אלא משום דבאין השרשים עד הגפן ואסור משום כלאי הכרם ומכאן אתה למד דמן הצד מותר שהרי אין השרשים באין עד הגפן ומ"מ צריך להרחיק ממקום שיוצא הגפן ששה טפחים כעבודת גפן יחידית אבל מן הצד א"צ להרחיק שאין השרשים באין לצדדין והא דתנן פ' לא יחפור מרחיקין את הזרעים מן הכותל ג' טפחים דמשמע דמהלכין מן הצד התם משום דמקלקלין ארעיתו של כותל דהיינו היסוד לפי שנעשה עפר תיחוח:

ח הבריכה בסלע וכו'. שם במשנה הבריכה ע"ג הסלע אע"פ שאין עפר על גבה אלא שלש אצבעות מותר להביא זרע עליה ומפרש בירושלמי דוקא סלע קשה אבל סלע המתפרכת לא ואמרי' נמי ה"נ כשאין הראשון נראה אבל אם היה הראשון נראה נותן י"ב טפחים ששה טפחים מכאן וששה טפחים מכאן כלומר בזמן שרוצה לזרוע סביבות הגפן אבל אם רוצה לזרוע מצד אחד לבד או על גבה מרחיק ו' טפחים שהוא עבודה גפן יחידית:

ט המבריך שלש גפנים וכו'. שם משנה המבריך שלש גפנים ועיקריהן נראין רבי אליעזר ב"ר צדוק אומר אם יש ביניהם מד' אמות ועד שמונה הרי אלו מצטרפות ואם לאו אין מצטרפות. רש"י ז"ל בבבא בתרא פי' כפירוש הראב"ד ז"ל וגם ר"ש אבל רבינו מודה הוא לגבי הדין שאם היו שני קלוסיה נראין הרי יש כאן ששה שהם הווים כרם אלא דקשיא לפרושי הכי מתני' דקתני ועיקריהן נראין משמע דאין ראשיהן נראין וכו' ליה למתני עיקריהן וראשיהן נראין דבהכי שלי ששם הדין והא מאי הוצרך למיתני הבריך

כסף משנה

ג בד"א בזורע או מקיים תוך הכרם וכו'. בפ"ד הזורע ארבע אמות שבכרם ב"ש אומרים קידש שורה אחת וב"ה אומרים קידש שתי שורות. ודברי רבינו יכולים להתבאר מתוך משנה זו ואיני יודע למה הראב"ד כתב שאין לו שורש ודברי סמ"ג כדברי רבינו. ומ"ש רבינו ואם זרע בצד גפן יחידית אינו מקדש מהזרע אלא ששה טפחים לכל רוח. בפ"ג ובפ"ו:

ד ילדה פחות מטפח וכו'. בפרק משוח מלחמה (דף מ"ג:) ופירש"י ז"ל דקסבר כדאמרינן במנחות קנבוס ולוף אסרה תורה שאר זרעים מדרבנן נינהו והכי האי כרם לא גזור רבנן אבל כוליה כרם גדול וכו' הואיל וחשיבא גזור עלה עכ"ל. ואין נראה כן מדברי רבינו שלא חילק בדין זה בין קנבוס ולוף לשאר זרעים. ומשמע לי שדין זה בכלל שיעורים שהם הלכה למשה מסיני:

ה שתי גנות זו על גבי זו וכו'. ירושלמי בפרק ו'. ומה שכתב או לגפן יחידית ירושלמי בפ"ז. ומה שכתב ואם העליונה עשויה כרם וכו' ירושלמי בפרק ו':

ו מי שהיתה שדהו זרועה ירק וכו' עד וישרש את הנשאר בארץ מן הגפנים. משנה בפרק שני:

ז המבריך את הגפן בארץ וכו'. משנה בפרק ז' המבריך את הגפן בארץ אם אין עפר על גבה שלשה טפחים לא יביא זרע עליה אפילו הבריכה בדלעת או בסילון. ובירושלמי הדא דתימא בסילון של חרס אבל בסילון של אבר אינו צריך עד שיהא שם שלשה טפחים עפר מלמעלן והא דשרי בדלעת היינו דוקא ביבשה. ומה שכתב ומותר לזרוע בצדה בריתא בפרק לא יחפור (דף י"ט) ותוספתא פרק שלישי וירושלמי פרק ז':

ח ומ"ש הבריכה בסלע וכו'. משנה שם. ומ"ש בד"א כשאין עיקר הגפן נראה וכו'. ירושלמי. ודע דבירושלמי קאמר דדוקא בסלע קשה אבל סלע רך השרשים מפעפעים ועוברים ולא חש רבינו לכתבו משום דמשמע ליה דמילתא דפשיטא היא:

ט המבריך שלש גפנים וכו'. משנה שם המבריך שלש גפנים ועיקריהם נראים ר' אליעזר בר צדוק אומר אם יש ביניהם מארבע אמות עד שמונה הרי אלו מצטרפות ואם לאו אינם מצטרפות ופירש רבינו מצטרפות לשאר גפנים. והראב"ד פירש בע"א שכתב א"א לא פירש לו רבו כהוגן וכו'. וטעמו משום דשתי שורות של שלש גפנים בכל שורה הוי כרם כמה שכתב רבינו ברפ"ז וז"ל הרמב"ן בפרק השפינה המבריך שלש גפנים פירש הרמב"ם שהבריך הגפנים ולא כיסם כולם מן העיקר כדרך הברכה אלא הניח עיקריהם מגולים

עד שמונה הרי אלו מצטרפין לשאר גפנים העומדות וכאילו לא הבריכן. ואם לאו אינם מצטרפות: י היו פחות משלש אין מצטרפין אלא מרחיק מהן ששה טפחים לכל רוח וזורע: יא כל הזורע תחת השריגים והעלין היוצאין מן הגפן הרי זה קידש ואע"פ שהזרע רחוק מעיקר הגפן כמה אמות: יב הדלה את הגפן על מקצת אפפירות לא יזרע תחת מותר האפיפירות. ואע"פ שאין עליהן לא עלין ולא שריגים. ואם זרע הואיל ואין הזרע תחת סכך הגפן הרי זה מותר. וכן אם הדלה הגפן על מקצת בדי אילן שאינו עושה פירות כגון הארז והברוש. אבל אם הדלה על מקצת אילן מאכל הרי זה מותר לזרוע תחת בדי האילן שלא נמשכו עליהן שריגי הגפן שאין אדם מבטל אילן מאכל ועושה אפיפירות לגפן. ואם נמשכו השריגים אחר שזרע וסככו על הזרע הרי זה מחזירם למקום אחר: יג הזורע תחת מותר האפיפירות או תחת מותר אילן שאינו עושה פירות ונמשכו שריגי הגפן וסככו על הזרעים הרי זה אסור לקיימו או להחזיר השריגים אלא כיצד עושה עוקר הזרע: יד קנים היוצאין מן הערים וחס עליהן לפוסקן כדי שלא ישחית האפיפירות הרי זה מותר לזרוע תחתיהן. ואם הניחם כדי שיהלכו עליהן השריגים והעלין היוצאין הרי זה אסור לזרוע תחתיהן: טו פרח היוצא מן הערים או מן הדלית רואין אותו כאילו משקולת תלויה בו עד הארץ ואסור לזרוע תחתיו. וכן המותח זמורה מאילן לאילן אסור לזרוע תחתיה: טז קשר חבל או גמי בזמורה וקשר הראש אחד באילן הרי זה מותר לזרוע תחת החבל. ואם מתח חבל זה כדי שיהלכו עליו השריגים והעלים הרי הוא כאפיפירות ואסור לזרוע תחתיו:

פרק שביעי

א הבא לזרוע בצד הכרם מרחיק ממנו ארבע אמות מעיקרי הגפנים וזורע. ואם גפן יחידית היא מרחיק ממנה ששה טפחים וזורע. היתה שורה אחת של גפנים זו בצד זו אפילו הן מאה אין זה כרם אלא כגפן יחידית ומרחיק מן השורה ששה טפחים וזורע. היו שתי שורות הרי אלו כרם וצריך להרחיק ארבע אמות מכל צד ואחר כך יזרע: ב וכמה יהיה בכל שורה שלש גפנים או יותר. במה דברים אמורים בשהיה בין כל גפן וגפן מארבע אמות עד שמונה אמות. אבל אם היה בין שתי השורות שמונה אמות חוץ ממקום הגפנים עצמן הרי אלו כמובדלות זו מזו ואינן כרם אחד ואינו מרחיק אלא ששה טפחים מכל שורה. וכן אם היה ביניהן פחות מארבע הרי אלו כגפן אחת ומרחיק ששה טפחים לכל רוח: ג היו שלש שורות אף על פי שיש ביניהן פחות מארבע הרי אלו

כסף משנה

מגוליס וכיסה אמצעיתן בארץ הרי אלו מצטרפין לגפנים שסביבותיהם להיות כרם להרחיק ד' אמות כאילו לא הבריכן אבל ב' אינם מצטרפות והטעם לפי שהוא מקפיד על הג' על לצרפן לכרם ולא הב' עכ"ל:

יא כל הזורע תחת השריגים וכו'. משנה וירושלמי בפ"ז:

יב הדלה את הגפן על מקצת אפיפירות וכו' עד ה"ז מחזירם למקום אחר. משנה שם:

יג ומ"ש הזורע תחת מותר האפיפירות וכו' ה"ז אסור לקיימו או להחזיר השריגים וכו'. כן משמע שם במשנה:

יד קנים היוצאים מן הערים וכו' עד סוף הפרק. משנה שם:

פ"ז א הבא לזרוע בצד הכרם וכו'. משנה בפרק ד'. ומה שכתב ואם גפן יחידית היא מרחיק ממנה ו' טפחים וזורע משנה בפ"ג ובפ"ו וכת"ק: היתה שורה אחת של גפנים וכו'. בפ"ד הנוטע שורה של ה' גפנים ב"ש אומרים כרם וב"ה אומרים אינו כרם עד שיהיו שתי שורות וידוע דהלכה כב"ה. ומה שכתב וכמה יהיה בכל שורה שלש גפנים או יותר. שם בירושלמי אמרו זרע כנגד האמצעי על דעתיה דב"ה אוסר שלש כנגד שלש ומשמע לרבינו מירושלמי זה דשלש כנגד שלש הוו שתי שורות דג' הוי שורה וכההיא דאמרינן פרק קמא דיו"ט גבי מצות ובפרק יום הכפורים גבי ישור על אנשים וכן מבואר עוד בירושלמי בפרק המוכר גבי מחול הכרם איזהו כרם קטן שלש כנגד שלש:

ב ג בד"א כשהיה בין כל גפן וגפן וכו'. היו שלש שורות וכו'. בפרק ד' הנוטע שתי שורות אם אין ביניהם ח' אמות לא יביא זרע לשם. ומ"ש חוץ ממקום גפנים עצמם שם בירושלמי א"ר זעירא שמנה חוץ ממקום כורתין פי' גזע הגפן נקרא כורתי. ומ"ש וכן אם היה ביניהם פחות מד' וכו' בפרק ה' כרם שהוא נטוע על פחות מארבע אמות

הרדב"ז

הבריך ג' גפנים בשתים נמי הוי כגון שהיו שלש גפנים והבריך שתים מהם הרי יש כאן חמש גפנים שהם כרם ותו מאי איריא גפנים מוברכות אם אין מוברכות נמי אם אין ביניהם מארבע ועד שמונה בין כל שורה ושורה אינם מצטרפות ואינו חשוב כרם אלא כגפן יחידית ובהא איכא דהא לאורויי קמ"ל דאע"ג דאין יונקות אלא משלשה מ"מ כרם הוא ופשטא דמתני' משמע כפירוש רבינו דוק ותשכח:

יא כל הזורע תחת השריגים והעלין וכו'. ירושלמי פ"ו ר' אבא בר עוקבא בשם ר' יוסי בר חנינא תחת האשכולות אסור ומקדש תחת העלין לא אמר ר' יוסי אפי' תחת העלין אסור ומקדש ע"כ. ודוקא תחת העלין ממש אבל חוץ מן העלין אע"ג דלא הרחיק מכנגד העלין לא קדש והוא שהרחיק מעיקר הגפנים כדי עבודת הכרם:

יב הדלה את הגפן וכו'. שם במשנה המדלה את הגפן על מקצת אפיפירות לא יביא זרע אל תחת המותר ואם הביא לא קדש ואם הלך החדש אסור וכן המדלה על מקצת אילן סרק ופי' אפיפירות הוא כמין סרך מקנים וכיוצא בהן שיתפשטו עליו ענפי הגפן ואילן סרק הוא במקום אפיפירות והטעם לפי שאילן סרק מבטל אדם אותו ועושה אותו אפיפירות: אבל אם הדלה על מקצת אילן מאכל. שם במשנה המדלה את הגפן על מקצת אילן מאכל מותר להביא זרע אל תחת המותר ואם הלך החדש יחזירנו ומדקתני הכא יחזירנו וברישא קתני אסור משמע דאין לו תקנה בחזרה אלא יעקור הזרע וכן כתב רבינו בסמוך והטעם לפי שהאפיפירות ואילן סרק הרי הן כגפן עצמו והוי כאילו זרע בתחלה תחת הגפן באיסור ולפיכך אם הלך החדש והוסיף הזרע במאתים הרי זה אסור ולכל מקום שיחזיר הענפים עדיין הזרע תחת האפיפירות באיסור. אבל אילן מאכל אין מבטל אותו וזורע את המותר ואם גדלו מחזירן למקומן והזרעים מותרין דבהיתר נזרעו ונתבארו דברי רבינו:

יד קנים היוצאין מן הערים. שם משנה כלשון רבינו והכל הולך אחר מחשבתו אם הניחם לפי שחס עליהן לפוסקן לפי שהוא צריך להם הרוכים למקום אחר אינם בכלל הערים ואם חשב עליהם כדי שיהלך עליהם החדש אסור אע"ג דאינם עתה מכלל הערים שהרי יוצאין ממנו לחוץ:

טו פרח היוצא מן הערים וכו'. משנה פרח היוצא מן הערים רואין אותו כאילו משוקלת תלויה בו כנגדו אסור וכן בדלית ופי' משוקלת היינו קו המשקולת של הבנאין וכן בדלית פי' פרח היוצא מן הדלית עצמה שאין לה ערים, ולא מבעיא פרח היוצא מן הערים שכנגדו אסור חוצה לו מותר אלא אפי' היוצא מן הדלית עצמה חוצה לו מותר ולא נצריך שלא יזרע תחת הדלית עצמה ומהכא למדנו מה שכתבנו לעיל הזורע תחת השריגים והעלין דוקא תחתם אסור אבל חוצה להם מותר וא"צ להרחיק אלא מה שכנגד המשקולת אסור והשאר מותר ואיירי כגון שארכו העלין והשריגין והפרח של הערים והיוצא מן הדלית חוץ לעבודת הכרם אבל בתוך עבודת הכרם אפי' מן הדלדין אסור ואפי' שאין שם לא עלין ולא פרח: וכן המותח זמורה וכו'. שם במשנה המותח זמורה מאילן לאילן תחתיה אסור ומילתא דפשיטא היא אלא משום דבעי למתני עלה ספקה בחבל או בגמי תחת הספוק מותר ואם עשאו כדי שיהלך עליו החדש אסור לאשמועינן דאפילו חבל או גמי הוי כאפיפירות ואסור לזרוע תחתיו:

פ"ז א הבא לזרוע בצד הכרם וכו'. פ"ו במשנה עבודת הכרם ד' אמות ועבודת גפן יחידית ששה טפחים לכל רוח: היתה שורה אחת של גפנים וכו'. פ"ד פלוגתא דב"ש וב"ה והלכה כב"ה ויש בדבר להקל ולהחמיר אם זרע סמוך לשורה אחת של גפנים ב"ש להחמיר וב"ה להקל ולא קדש כיון שהרחיק ששה טפחים ואם זרע סמוך לכרם ב"ש להקל ולא קדש אלא שורה אחת וב"ה הלל להחמיר וקדש שתי שורות כאשר כתבנו לעיל:

ב וכמה יהיה בכל שורה ושורה וכו'. הכי קי"ל בכל דוכתא אין שורה פחותה משלשה וגבי בני אדם נמי אמרינן הכי אין שורה פחותה משלשה בני אדם דכתיב ישור על אנשים וגו' (איוב ל"ג): בד"א כשהיה בין כל גפן וגפן וכו'. פ"ד במשנה הנוטע שתי שורות אם אין ביניהם שמונה אמות לא יביא זרע לשם היו שלש אם אין בין שורה לחברתה ט"ז לא יביא זרע לשם. פי' שתי שורות אינן חשובות כרם ולא חשבינן ליה ככרם שחרב באמצעו דבעינן ט"ז אמה לפיכך אם יש בין שתי השורות מד' עד שמנה לא יביא זרע ביניהם דחשבינן להו מחוברות ולפיכך אם בא לזרוע בצדם צריך להרחיק ד' אמות אבל אם יש ביניהם שמונה אמות הרי כל שורה בפני עצמה ומרחיק ששה טפחים בין מבחוץ בין מבפנים וזורע את האמצע ומפרש בירושלמי דהך שמונה אמות חוץ ממקום גפנים: וכן אם היה ביניהם פחות מד' וכו'. פ"ה במשנה כרם שהוא נטוע על פחות פחות מד' אמות ר"ש אומר אינו כרם וחכ"א רואים את האמצעיות כאילו אינם. ובסוף המוכר פירות מפרש טעמא דר"ש משום דכרם לא נטעי אינשי למיעקר הילכך לאו כרם נטע הכל וכיון דנטע שלא כהלכתו לאו כרם הוא ורבנן סברי דעבידי איניש דמקרי נטע יותר מכשיעור אמר דספר ספר דלא ספר להון לניבי בעלמא והא דקתני רואין את האמצעיות כאילו אינם פירש בירושלמי שמותר להדלותן ע"ג זרעים ומ"מ כרם הוא וצריך להרחיק ארבע אמות והכא כתב רבינו דבפחות מארבע אמות הוי כגפן יחידית הטעם משום דהתם הוי כרם אבל הכא לא הוי כרם שהרי אינם אלא שתי שורות לפיכך אם אין ביניהם ארבע אמות כל שורה עומדת בפני עצמה וא"צ להרחיק אלא בעבודת גפן יחידית הילכך

משנה למלך

פ"ו יב הדלה את הגפן על מקצת אפיפירות וכו'. לא נתן רבינו שיעור לזה. ועיין בירושלמי פרק ו' משנה ג' ופ"ז משנה ג'. ועיין במ"ש הר"ש שם ובמ"ש בפ"ז מכלים משנה י' ודוק ול"ש: למלך

אלו כרם ורואין את האמצעית כאילו אינם. *וכן אם היו שלש שורות ובין כל שורה ושורה שמונה אמות או יותר הרי זה זורע בין השורות: ד לפיכך הנוטע את כרמו מתחלה והרחיק בין כל שורה ושורה שמונה אמות מותר להביא זרע בתוכו. ומרחיק מכל שורה ששה טפחים בלבד. *אבל אם זרע חוצה לו צריך להרחיק משורה החיצונה ארבע אמות כשאר הכרמים ואין דין בין השורות של זה הכרם ככרם שחרב באמצעו שהרי מתחלה נטען מרוחקין: ה *היתה בשדה זו שורה אחת של גפנים ובשדה חבירו שורה אחרת כנגדה קרובה לה. אע"פ שמפסיק ביניהן דרך היחיד או דרך הרבים או גדר שהוא נמוך מעשרה טפחים הרי אלו מצטרפות להיות שתיהן כרם והוא שיהיה ביניהן פחות משמונה: ו נטע שורה אחת בארץ ושורה אחת במדרגה. אם גבוהה המדרגה מן הארץ עשרה טפחים אינם מצטרפין פחות מיכן מצטרפין: ז הנוטע חמש גפנים שתים כנגד שתים ואחת יוצאת זנב הרי זה נקרא כרם קטן וצריך להרחיק מהן ארבע אמות לכל רוח. אבל אם נטען שתים כנגד שתים ואחת באמצע או שלש בשורה זו ושתים כנגדן בשורה שנייה אינם כרם ואינו מרחיק מהן אלא ששה טפחים לכל רוח: ח כרם שחרב אם יש בו ללקט עשר גפנים לכל בית סאה ויהיו נטועות שתים כנגד שתים ואחת יוצאה זנב. או יש בו לכוין שלש כנגד שלש הרי זה נקרא כרם דל ואסור לזרוע בכולו: ט כרם שאינו נטוע שורות שורות אלא מעורבב. אם יש בו לכוין שתים כנגד שלש הרי זה כרם ואם לאו אינו כרם. אלא דיו להרחיק ששה טפחים מכל גפן וגפן וזורע:

היו

השגת הראב"ד

*וכן אם היו שלש שורות וכו'. א"א לפי המשנה נראה לי שהיה לו לומר בכאן שאם היה בין שורה ושורה ט"ז אמות או יותר הרי זה זורע בין השורות לפי שראיתי שפרש בין שתי שורות לשלש שהשתים אין לה תבנית כרם כמו השלש ובח' אמות היא יוצאה מכלל כרם אבל השלש יש להן תבנית כרם ואינו יוצא מתורת כרם אלא ברחוק ט"ז אמה:

*אבל אם זרע חוצה לו וכו'. א"א לא מצאתי לזה עיקר בירושלמי ואם אמר מפני מראית העין כ"ש בתוכו:

*היתה בשדה זו שורה אחת של גפנים וכו'. א"א לא ט"ז אמה כדרך הרבים אלא שהוא שביל הדרכים לרבים:

כסף משנה

הילכך שתי שורות הנטועות כסדרן חשובות ככרם לענין שצריך להרחיק ד' אמות ואינן חשובות כרם לשאר דברים ואם אינם נטועות כסדרן הרי הן כגפן יחידית. וזהו שכתב רבינו בסמוך היו שלש שורות אע"פ שיש ביניהן פחות מארבע אמות הרי אלו כרם ורואין את האמצעית כאילו אינה:

אמות ר"ש אומר אינו כרם וחכמים אומרים רואים את האמצעיות כאילו אינם. ובירושלמי אמר ר' חנניה הדא אמרה בשהיו שש כנגד שש אבל אם היו חמש כנגד חמש כל עמא מודו שהם רואים האמצעיות כאילו אינם. ורבינו נראה שהיה גורס הדא אמרה כשהיו שתים אבל אם היו שלש כל עמא מודו שהם רואים האמצעיות כאילו אינם וצ"ע. וכן צ"ע למה פסק כר"ש. ואפשר שטעמו משום דהא דאמר רבי חנניה דבסמוך לפרושי דברי ר"ש איצטריך ומאחר דאמורא מפרש דבריו משמע דסבירא ליה דהלכתא כוותיה: וכן אם היו שלש שורות וכו'. ולפיכך הנוטע כרמו מתחילה וכו'. שם (דף כ"ז) הנוטע שתי שורות אם אין ביניהם ח' אמות לא יביא זרע לשם היו ג' אם אין בין שורה לחבירתה ט"ז אמה לא יביא זרע לשם ראב"י אומר משום חנינא בן חכינאי אפי' חרבה האמצעית ואין בין שורה לחבירתה ט"ז אמה לא יביא זרע לשם שאילו מתחלה נטען היה מותר בשמונה אמות הנוטע את כרמו (ט"ז אמה) על ט"ז אמה מותר להביא זרע לשם וכו' ר"מ ור"ש אומרים אף הנוטע את כרמו על שמונה אמות מותר ופסק בירושלמי הלכה כר"מ ור"ש ומתוך כך משמע דלית הלכתא כהא דתנן היו שלש שורות אם אין בין שורה לחבירתה ט"ז לא יביא זרע לשם ואע"ג דראב"י סבר הכי לא קי"ל כוותיה ואף על גב דמשנתו קב ונקי איכא למימר דשאני הכא דמשום חנינא בן חכינאי קאמר לה ואפשר דליה לא ס"ל ועוד דקאמר בירושלמי דראב"י ס"ל כב"ש דשורה אחת הוי כרם:

וכתב הראב"ד לפי המשנה נ"ל וכו'. וטעמו לפי שהוא סבור דהלכה כת"ק כמו שהוא דרך בשאר מקומות לפסוק כת"ק וכל שכן דאיכא כמה סתמי דמסייעי ליה. ורבינו פסק כדברי הירושלמי שפסק כר"מ ור"ש. ומ"ש אבל אם זרע חוצה לו צריך להרחיק משורה החיצונה ארבע אמות כשאר הכרמים:

כתב הראב"ד א"א לא מצאתי לזה עיקר בירושלמי וכו'. ולדעת רבינו אפשר לומר דמשמע ליה איפכא שהרואה מבחוץ שלש שורות נטועות אינו מבחין שיש ביניהם שמונה אמות ונראה לו שהוא כרם גמור אבל בתוכו מכיר הוא שיש ביניהם מרחק רב. ומ"מ צ"ע מנין לנו לחלק בדבר:

ה היתה בשדה זו שורה של גפנים וכו'. משנה בפ"ד: כתב הראב"ד לא ט"ז אמה כדרך הרבים אלא שהוא שביל הדרכים לרבים עכ"ל. טעמו משום דהא תנן שאם יש ביניהם שמונה אמות מותר להביא זרע לשם ופשוט הוא וכך מבואר בדברי רבינו והוא שיהא ביניהם פחות מח' אמות:

ו נטע שורה אחת בארץ וכו'. משנה בפרק שני בשם ר' אליעזר ואין עליו חולק:

ז הנוטע חמש גפנים שתים כנגד שתים ואחת יוצאת זנב וכו'. משנה בפ"ד. ומדברי רבינו נראה שהוא מפרש שתים כנגד שתים ואחת יוצאת זנב כזה * * * ושתים כנגד שתים ואחת באמצע כזה * * * ושתים כנגד שתים ואחת ביניהם * * * כזה:

ח כרם שחרב וכו'. משנה רפ"ה כרם שחרב אם יש בו ללקט י' גפנים לבית סאה ונטועות כהלכתן ה"ז נקרא כרם דל. ונטועות כהלכתן היינו שתים כנגד שתים ואחת יוצאת זנב כמו שנתבאר: ומ"ש או יש בו לכוין שלש כנגד שלש. זה ע"פ מה שכתב בתחלת פרק זה היו שתי שורות הרי אלו כרם וכמה יהא בכל שורה שלש גפנים או יותר:

ט כרם שאינו נטוע שורות שורות וכו'. משנה שם וכת"ק:

ומ"ש

הרדב"ז

ג וכן אם היו שלש שורות וכו'. שם פ"ד משנה הזכרתיה למעלה והטעם כיון שהן שלש שורות הרי הוא ככרם שחרב ואם יש ביניהם ט"ז אמה לא יביא זרע לשם ואם יש ביניהם יותר מט"ז אמה מותר להביא זרע לשם כדין כרם שחרב שהוזכר לקמן כן פירש בפירוש המשנה וכן פירש הראב"ד ז"ל ולדעת רבינו אינו הלכה כאשר נבאר לקמן. ויש חילוק בין שלש שורות לכרם דעלמא דכרם דעלמא אפי' חרב האמצעית שם כרם עליו ואין מביא לשם זרע עד שיהיה בקרחת ט"ז אמה אבל שלש שורות אם נחרבה האמצעית אין כאן אלא שתי שורות ואינם כרם ומותר להביא זרע ביניהם זה דעת ר"ש אבל אין כן דעת רבינו שהוא משוה שלש שורות לכרם כאשר כתב בסמוך:

ד לפיכך הנוטע את כרמו וכו'. שם במשנה הנוטע את כרמו ט"ז אמה על ט"ז אמה מותר להביא זרע לשם א"ר יהודה מעשה וכו' ר"מ ור"ש אומרים אף הנוטע את כרמו על שמונה אמות מותר ופסק רבינו כר"מ ור"ש וכן כתב בפירוש המשנה והלכה כר"מ והכי איתא בירושלמי ופסק רב הלכה כר"מ ור"ש ומסיק התם דאפי' לכתחלה מותר לזרוע הא למדת דמתני' דלעיל דקתני אם היו שלש אם אין בין שורה לחברתה ט"ז אמה וכו' אתיא כת"ק דהכא ולא קי"ל כוותיה. ותמהתי על הראב"ד איך השיג עליו כיון דפסיק רב הלכה כר"מ ור"ש דגרסינן התם ר' יונה בשם רב מותר הזרע ואסור לזרוע ר' יוסי בשם רב הלכתא מותר לזרוע רב חייא בר אשי בשם רב הלכה כר"מ ור"ש מה מותר הזרע ומותר לזריע או מותר הזרע ואסור לזרוע מן מה דאמר ר' בא משה לי ר' חייא בר אשי כרמי מטע שמונה על שמונה הדא אמרה מותר הזרע ומותר לזרוע ע"כ. הא קמן כמה אמוראי דפסקו הלכה כר"מ ור"ש ואע"ג דסתמא דמתני' משמע כדבריו היה לו להשגיח אם היא הלכה או לא ודבריו צ"ע. ומיהו מודה רבינו שיש חלוק בין שלש שורות לכרם דעלמא דאפי' היו השלש שורות נטועות כסדרן ונחרבה השורה האמצעית אין כאן כרם שהרי השתי שורות נשארו רחוקות זו מזו ואם נחרבה השורה האמצעית באמצעה עדיין שם כרם שנחרב באמצעו עליה הואיל והם נטועין כסדרן ואם אין נטועין כסדרן אין ביניהם חילוק וזהו שכתב רבינו ואין דין בין השורות של זה הכרם ככרם שחרב באמצעו שהרי מתחלה נטען מרוחקין:

ה היתה בשדה זו שורה וכו'. שם משנה כלשון רבינו וכתב ר"ש שיש שורה אחת של שתים ואחת של שלש. כתב הראב"ד ז"ל לא ט"ז אמה כדרך הרבים אלא שהוא שביל הדרכים לרבים ע"כ. לא ידעתי למה היה צריך לכתוב זה והלא רבינו כתב בהדיא והוא שיהיה ביניהם פחות משמונה. וי"ל שלא היתה כוונתו אלא לפרש דהא דקתני דרך הרבים לאו דוקא. ותמהתי על רבינו שפירש במשנה וכבר ביארנו שדרך היחיד ארבע אמות ודרך הרבים ט"ז אמה ולא היה דעתו לומר שט"ז לא יפסיקו בין שתי השורות אלא שמונה בעלמא קא מפרש, ומפרש בירושלמי דמתני' אפי' לר"ש דאמר אין אדם אוסר דבר שאינו שלו הכא מודה דמצטרפין לאסור הזרעים כיון דאיכא שלו ושל חבירו וכבר כתבנו לעיל על זה:

ו נטע שורה אחת בארץ וכו'. פ"ו במשנה אחת בארץ ואחת במדרגה אם גבוהה מן הארץ עשרה טפחים אינה מצטרפת עמה ואם לאו הרי זו מצטרפת עמה וסתם מתני' היא ולא ר' אליעזר קתני לה כאשר נבאר לקמן בעז"ה ובין אם המדרגה גבוהה עשרה ובין אם השורה גבוהה עשרה מחברתה אין מצטרפין פחות מכאן מצטרפות והוו ככרם:

ז הנוטע חמש גפנים וכו'. משנה פ"ד כלשון רבינו. ומה שכתב הרי זה כרם קטן לפי שיש חלוק בין כרם זה לכרם גדול כאשר יתבאר לקמן: או שלש בשורה זו וכו'. איכא למידק דבכה"ג משמע דהוי כרם דתנן שתים כנגד שתים ואחת ביניהם או שתים כנגד שתים ואחת באמצע אינו כרם הא שלש בשורה זו ושתים בשורה זו שפיר מקרית שתים כנגד שתים ואחת יוצאת זנב אע"פ שאין יוצא מן האמצע. וי"ל שהוא ז"ל מפרש הא דתנן אחת ביניהם הוא שתהיה החמישית בין השתים מאותם ארבע גפנים אי זה שתים שהם עכ"ל בפירוש המשנה ונראה שדחקו לפרש כן משום דהיינו ביניהם היינו באמצע ומיהו איכא לפרושי ביניהם היינו מכוון כנגד שתים מהם ובאמצע היינו שיש ארבע גפנים בארבע רוחותיה. ולא נתבאר בדברי רבינו מהיכן מודדין הארבע אמות ובירושלמי א"ר יוחנן רואין כאילו גפן שלישית נטועה כנגד הזנב ומשם מתחילין ודוקא שתים כנגד שתים ואחת יוצאת זנב הוי כרם קטן אבל שלש כנגד שלש אע"פ שאין להם זנב הוי כרם:

ח כרם שחרב אם יש בו ללקט וכו'. ומה שכתב או שיש בו לכוין שלש כנגד שלש אזיל לשיטתיה דהוא סובר דשתים כנגד שלש לא הוי כרם אלא א"כ היתה אחת יוצאה זנב אבל רבינו שמשון פי' שתי שורות אחת של שתים ואחת של שלש והיינו אחת יוצאה זנב ע"כ. ודעת רבינו כיון שהאחת יוצאה מן האמצע לא נקרא זנב, ומה שכתב רבינו אסור לזרוע בכלו, נהגני שלא יהיו מרוחקות זו מזו עשרה אמה ולא בפחות מד' אמות:

ט כרם שאינו נטוע שורות שורות וכו'. שם במשנה היה נטוע בערבוביא אם יש בו לכוין שתים כנגד שלש הרי זה כרם ואם לאו אינו כרם ע"כ. וכל היכא דתני תנא שתים כנגד שלש הייט ואחת מן השלש יוצאה זנב לדעת רבינו ונקט ליפנא דתנא ואין סברא לחלק בין כרם שחרב לכרם הנטוע בערבוביא:

י היו העיקרים מכוונין והנוף אינו מכוון הרי זה כרם. הנוף מכוון והעיקר אינו מכוון אינו כרם. היו דקות ואינן מכוונות העבו והרי הן מכוונות הרי זה כרם. כיצד הוא יודע אם הן מכוונות מביא חוט המדה ומותח מזו לזו: **יא** כרם שחרב באמצעו ונשאר שלם מכל סביביו. אם יש בקרחת שבאמצעו שש עשרה אמה הרי זה מרחיק מעיקרי הגפנים ארבע אמות לכל רוח וזורע באמצע הקרחת. ואם אין בה שש עשרה אמה הרי זה לא יביא זרע לשם. ואם הביא הואיל והרחיק ארבע אמות לכל רוח מן הגפנים של כרם הרי זה לא קידש: **יב** וכן מקום שנשאר פנוי בלא גפנים בין סוף הכרם ובין הגדר שלו והוא הנקרא מחול הכרם אם יש בו שתים עשרה אמה מרחיק מן הגפנים ארבע אמות וזורע את השאר: **יג** היה בו פחות משתים עשרה אמה לא יביא זרע לשם. ואם הביא הואיל והרחיק ארבע אמות הרי זה לא קידש. במה דברים אמורים בכרם גדול אבל בקטן אין לו מחול אלא מרחיק ארבע אמות מסוף הגפנים וזורע עד הגדר. וכן כרם גדול שהיה בין כל שורה ושורה שמונה אמות או יתר אין לו מחול: **יד** היה הגדר המקיף את הכרם פחות מעשרה טפחים. או שהיה גובהו עשרה טפחים ואין בו רוחב ארבעה טפחים. אין לו מחול. אלא מרחיק מסוף הגפנים ארבע אמות וזורע עד המחיצה. אפילו היה בין הגפנים ובין המחיצה ארבע אמות ומחצה זורע את חצי האמה: **טו** גדר שהוא גבוה עשרה טפחים וכן חריץ שהוא עמוק עשרה טפחים ורחב ארבע הרי זה מותר ליטע כרם בצדו מכאן וירקות בצדו מכאן. אפילו מחיצה של קנים אם אין בין קנה לחבירו שלשה טפחים הרי זו מובדלת בין הכרם והירק בגדר: **טז** גדר המבדיל בין כרם וירק שנפרץ עד עשר אמות הרי זה כפתח ומותר. היתה פרוצה יותר מעשר כנגד הפרצה אסור עד שירחיק מן הגפנים כשיעור. נפרצו בו פרצות רבות אם היה העומד כפרוץ הרי זה מותר כאילו אין שם פרצה. היה פרוץ מרובה על העומד לא יזרע כנגד כל המקומות הפרוצים עד שירחיק כשיעור: **יז** מחיצת הכרם שנפרצה אומרים לו גדור. גדרה ונפרצה אומרים לו גדור. נתייאש ממנה ולא גדרה הרי זה קידש: **יח** בית שחציו מקורה וחציו אינו מקורה וגפנים נטועות בצד זה מותר לזרוע ירקות בצד האחר. שהרי פי תקרה כאילו ירד וסתם

ונעשה

י ומ"ש היו העיקרים מכוונים וכו' עד ומותח מזו לזו. ירושלמי שם:
יא כרם שחרב באמצעו וכו'. משנה בפרק ד' וכב"ה. ומ"ש ואם הביא הואיל והרחיק ארבע אמות לכל רוח וכו', זהו פירוש מה ששנינו בפ"ז אלו אוסרים ולא מקדשים מותר חרבן הכרם:
יב וכן מקום שנשאר פנוי בלא גפנים וכו' והוא הנקרא מחול הכרם וכו'. גם זה משנה בפרק ד' וכב"ה ואיתיה בפרק כל גגות:
יג ומ"ש ואם הביא הואיל והרחיק ארבע אמות ה"ז לא קידש. גם זה משנה בפ"ז אלו אוסרים ואינם מקדשים מותר חרבן הכרם מותר מחול הכרם: בד"א בכרם גדול וכו'. ירושלמי שם ואמרו עוד שם איזהו כרם קטן שלש כנגד שלש הא שלש כנגד שלש כנגד שלש יש לו מחול, ואיני יודע למה השמיטו רבינו:
וכן כרם גדול וכו'. ירושלמי פרק ז':
יד היה הגדר המקיף את הכרם וכו'. אפשר דהיינו מדתניא בתוספתא פ' ג' העושה מחיצה לכרם גבוה עשרה ורחב ארבעה בטל ארבע אמות שבכרם. ומפרש רבינו בטל ארבע אמות שנתבטל ממנו דין ארבע אמות ונותנין לו מחול ותשמע הא אם פחותה מגבוה י' ומרוחב ארבעה סגי בארבע אמות: **טו** ומ"ש גדר שהוא גבוה י' טפחים וכו'. משנה בפ"ד אלא מחול הכרם איזהו גדר שהוא גבוה י' טפחים וחריץ שהוא עמוק עשרה ורחב ארבע מחיצות הקנים אם אין בין קנה לחבירו שלשה טפחים כדי שיכנס הגדי הרי זה כמחיצה. ואפשר שסבור רבינו שדברים אלו גם לענין מחול הכרם הם אמורים:
טז גדר המבדיל בין כרם וירק שנפרץ וכו' עד שירחיק כשיעור. משנה בפרק רביעי ואע"פ שבמשנה שנינו אם העומד מרובה על הפרוץ מותר משמע דדוקא בעומד מרובה על הפרוץ הוא דהרי בפרק קמא דעירובין פסיק דהלכה כרב פפא דאמר פרוץ כעומד מותר:
יז מחיצת הכרם שנפרצה וכו'. בפ' הגוזל עצים (דף ק') וכריש בתרא (דף ב'):
יח בית שחציו מקורה וכו'. בפרק כל גגות ופירוש השוה את קירויו שקירה כל הבית שעכשיו נסתלק מכאן פי תקרה:

חצר

י היו העיקרים מכוונים וכו'. תוספתא והובאה בירושלמי הכורת מכוון והנוף אינו מכוון הרי זה כרם הנוף מכוון והכורת אינו מכוון אינו כרם היו דקות ואינה מכוונות העבו והם מכוונות הרי זה כרם ופירוש כורת הגזע: כיצד הוא יודע וכו'. שם בירושלמי כלשון רבינו:
יא כרם שחרב באמצע וכו'. משנה פ"ד כרם שחרב באמצעו אם אין שם ט"ז אמה לא יביא זרע לשם היו שם ט"ז אמה נותנין לה עבודתה וזורע המותר איזהו מחול הכרם בין כרם לגדר אם אין שם י"ב אמה לא יביא זרע לשם היו שם י"ב אמה נותנין לו עבודתו וזורע את המותר וסתם מתני' כב"ה ותנן נמי בפ' שביעי אלו אוסרים ולא מקדשין מותר חרבן הכרם מותר מחול הכרם והא דתנן כרם שחרב באמצעו לאו דוקא אלא ה"ה אם היתה הקרחה על פני רוחב הכרם שאין הגפנים אלא מפני לדי הקרחה ונותן ארבע אמות לצד זה וד' אמות לצד זה כדי עבודה הכרם אם נשאר ביניהם שמונה אמות לא יביא זרע לשם אפי' באמה האמצעית דכי שדיא פלגא להכא ופלגא להכא בטל לגבי הכרם וככרם דמו ואם נשאר ביניהם שמונה אמות לא בטלי ומותר להביא זרע לשם אחר שמרחיק כדי עבודת הכרם. ומחול הכרם פירש רבינו מענין מחילה ר"ל עזיבת הדבר, ורבינו שמשון פירש כמו מחילות. ויש לפרש מלשון בתפים ובמחולות שהולכין סביב סביב במחול ולכן נקרא מחול לפי שהוא סביבות הכרם ומפרש בפ' כל גגות דטעמא דארבע אמות דלהדי כרם עבודת הכרם וארבע אמות דלהדי גדר כיון דלא מזדרעי משום דוושא אפקורי מפקר להו ולאמצעיות אי איכא ארבע אמות חשיבי ואי לא בטיל לגבי הכרם והכא לא בעינן ט"ז אמה שאין איסור אלא מצד אחד והני אמות באמה בת ששה טפחים כדאיתא בפ"ק דעירובין וטעמייהו דב"ה חרבנו של כרם כמטעתו מה מטעתו ט"ז אמה אף חרבנו ט"ז אמה ותנן הנוטע את כרמו ט"ז אמה על ט"ז אמה מותר להביא זרע לשם:
יג בד"א בכרם גדול וכו'. ירושלמי א"ר זעירא רבי יוסי בשם רב אין זוג לכרם גדול ולא מחול לכרם קטן אין זוג לכרם גדול שאי אתה זקוק לו ואין מחול לכרם קטן לאסור אוסר לו יותר מתוכו תוכו שמונה ואוסר לו י"ב ואי זהו כרם קטן שלש כנגד שלש הא שלש כנגד שלש כנגד שלש יש לו מחול ע"כ. וכיון שאין לו מחול מרחיק עבודת הכרם וזורע עד הגדר דבשלמא כרם גדול מפקיר ארבע אמות משום דוושא אבל כרם קטן לא מפקר מידי:
וכן כרם גדול שהיה בין כל שורה ושורה וכו'. איכא למידק דמשמע דהוי כרם וצריך להרחיק ארבע אמות שאין לו מחול ולעיל כתב כיון שיש ביניהם שמונה אמות הרי הן כמובדלות ואינם כרם אחד ואינו מרחיק אלא ששה טפחים מכל שורה. וי"ל דהכא נמי א"צ להרחיק אלא ששה טפחים מכל שורה ושורה ולא הוצרך לאמר זה שכבר כתב לעיל לפיכך שנטע את כרמו מתחלה והרחיק בין כל שורה ושורה שמונה אמות מותר להביא זרע בתוכו ומרחיק מכל שורה ששה טפחים ולא בא לחדש הכא אלא שאין לו מחול דסד"א כיון שהוא כרם גדול אפקורי מפקר סמוך לגדר משום דוושא קמ"ל דכיון דאינו נטוע כהלכתו לא מפקר מידי שלא יהא אוסר לו יותר מתוכו:
יד היה הגדר המקיף את הכרם וכו'. שם במשנה ואיזהו גדר שהוא גבוה עשרה טפחים וחריץ שהוא עמוק עשרה ורחב ארבעה ומשמע דרחב ארבעה אתרוייהו קאי ואם היה פחות מזה השיעור לא הוי גדר ואין לו מחול ולא יסמוך לו גפנים מכאן וזרע מכאן ואם היה הגדר כשיעור יש לו מחול ומשמע דוקא גדר יש לו מחול אבל חריץ אע"ג דאית ליה רוחב ארבעה ועמוק עשרה אין לו מחול וטעמא דסמוך לגדר כדי שיהיה חזק ע"י דישת הרגל ארבע אמות אפקורי מפקר להו אבל גבי חריץ ליכא למימר הכי ולפיכך אין לו מחול ואע"ג דמתני' שנויה לגבי גדר וחריץ המפסיקין בין הגפנים לזרעים יש ללמוד דפחות מעשרה ורחב ארבעה לא נקרא גדר ואין לו מחול:
טו אפילו מחיצה של קנים וכו'. שם במשנה מחיצת הקנים אם אין בין קנה לחבירו שלשה טפחים כדי שיכנס הגדי הרי זו כמחיצה ובכולי התלמודא אמרי' כל פחות משלשה כלבוד וחשבינן ליה כולו סתום והוי גדר להפסיק בין הזרעים והגפנים:
טז גדר המבדיל בין כרם לירק וכו'. גם זה שם במשנה וכולה מתני' איירי לענין מחיצה המבדלת בין הגפנים והזרעים לענין כלאים אבל לענין מחול הכרם אע"ג דעובי הקנים ד' טפחים משמע דלא הוי גדר לענין שיהיה לו מחול דלא ניחא ליה כולי האי בדוושא ולא מפקר ארבע אמות משום מחיצה כי האי ומיהו מסתברא שאם היה גדר גבוה עשרה ורחב ארבעה ונפרצה בו פרצה עד עשר פתחא הוי ולא נתבטל ממנו שם גדר ויש לו מחול דהא ניחא ליה בדוושא ויסתום הפרצה ואם יש שם פרצה יותר מעשר אע"פ שהעומד מרובה על הפרוץ אע"ג דהוי מחיצה לענין שבת ולענין כלאים לא הוי גדר לענין מחול ומרחיק ארבע אמות וזורע השאר ועדיין צ"ע:
יז מחיצת הכרם שנפרצה וכו'. ברייתא הובאה בהגוזל קמא ופי' אומרים לבעל הכרם שיגדור שהוא המזיק שהרי עבודת הכרם ארבע אמות ואפילו לר' יוסי דאמר על הניזק להרחיק עצמו מן הנזק מודה ר' יוסי בגירי דיליה והכא הגפנים אוסרין את התבואה ונתייאש ממנה ולא גדרה והוסיף במאתים הרי זה קדש וחייב באחריותו ואם לא נתייאש אלא שהיה עסוק לגדור אע"פ שהוסיף במאתים לא קדש כדתנן הרואה ירק בתוך כרמו ואמר כשאגיע לו אלקטנו מותר וכו' וכתבו בתוס' דטעמא הוי משום דכתיב לא תזרע כרמך כלאים משמע זריעה דניחא ליה והכא לא איירי בשהיו הזרעים של חבירו אלא שהכל שלו והיינו דלא כתב וחייב באחריותו כדאיתא בברייתא:
יח בית שחציו מקורה וכו'. בברייתא בפ' כל גגות חצר גדולה שנפרצה לקטנה גדולה מותרת וקטנה אסורה מפני שהיא כפתחה של גדולה ואמרינן עלה ש"מ דיורי גדולה בקטנה ואין דיורי קטנה בגדולה כיצד גפנים בגדולה אסור לזרוע את הקטנה ואם זרע זרעים אסורים גפנים מותרים גפנים בקטנה מותר לזרוע את הגדולה ואמרי' נמי התם ואם השוה את גיפופיה גדולה נמי אסירא וגיפופין היינו הפסין שכתב רבינו:

ונעשה ביניהן כמחיצה. ואם השוה את קרויו אסור: **יט** חצר קטנה שנפרצה במלואה לגדולה והיו הגפנים בגדולה אסור לזרוע בקטנה. ואם זרע הזרעים אסורין והגפנים מותרין. היו הגפנים בקטנה מותר לזרוע בגדולה הואיל ויש בגדולה פסין מכאן ומכאן הרי היא כמובדלת מן הקטנה ואין הקטנה מובדלת מן הגדולה: **כ** חריץ שהוא עובר בכרם עמוק עשרה ורחב ארבעה אם היה מפולש מראש הכרם ועד סופו הרי זה נראה כבין שני הכרמים ומותר לזרוע בתוכו. ובלבד שלא יהיו הגפנים מסככין עליו כמו שבארנו. ואם לא היה מפולש הרי הוא כגת שבאמצע הכרם שאף על פי שהיא עמוקה עשרה ורחבה ארבעה או יתר אסור לו לזרוע בתוכה אלא אם כן היה בקרחת שש עשרה אמה: **כא** שביל שבין שני הכרמים הרי הוא ככרם שחרב מאמצעו. אם יש ביניהם שש עשרה אמה מרחיק מזה ארבע אמות ומזה ארבע אמות וזורע את המותר. ואם היה פחות מכאן לא יביא זרע לשם: **כב** שומרה שבכרם אם גבוהה עשרה ורחבה ארבעה מותר לזרוע בראשה ירק. ובלבד שלא יהיו השריגין נוגעין בה כדי שלא יראה ירק בתוך הכרם מלמעלה. במה דברים אמורים במרובעת. אבל אם היתה השומרה עגולה צריכה שיהיה בתוכה חלל ארבעה טפחים כדי שתהיה מופלגת מן הארץ. וצריכה עפר על ראשה מלמעלה שלשה טפחים: **כג** הבית שבכרם אם היה יותר משלשה טפחים על שלשה טפחים עד ארבעה זורעין בתוכו ירק. ואם היה פחות משלשה על שלשה הרי הוא כסתום ואין זורעין בתוכו: **כד** גפן יחידית שהיתה נטועה בתוך הנקע או בתוך החריץ מרחיק ממנה ששה טפחים לכל רוח וזורע את כל החריץ כדרך שעושה במישור. ואם היה עמוק עשרה והיה רחב שפת החריץ למעלה ארבעה אסור לזרוע בתוכו אף על פי שהרחיק ששה: **כה** וכן גפן יחידית שהיתה מוקפת גדר גבוה עשרה ורחב ארבעה לא יזרע בכל המחיצה ואע"פ שהרחיק ששה. ואם הרחיק ששה וזרע לא קידש. וכמה ירחיק לכתחלה ויזרע ארבע אמות לכל רוח ואחר כך יזרע שאר החריץ או שאר המקום המוקף גדר:

פרק שמיני

א הגפנים שגדלו כברייתן והרי השריגים והאשכולות שלהן מושלכין בארץ הן הנקראין כרם. אבל העושה כמו מטה או כמו שבכה גבוהה מעל הארץ כדי שיהיו האשכולות והשריגים נמשכין עליה והגביה נוף הגפנים מעל הארץ על אותה המטה והדלה אותו הרי זה נקרא ערים. ואותם הקנים וכיוצא בהן שעשה מהן מטה או שבכה והדלה עליהן את נוף הגפן הן הנקראים אפיפירות. ודינים אחרים יש בערים: **ב** הנוטע שורה אחת של חמש גפנים או יתר וערסן על גבי כותל גבוה עשרה וכיוצא בו או שנטען בצד חריץ עמוק עשרה ורחב ארבעה הרי אלו נקראין ערים. וצריך להרחיק מן הערים

הרדב"ז (מכ"י)

ב חריץ שהוא עובר בכרם וכו'. משנה פ"ה כלשון רבינו והוא פלוגתא דתנאי ופסק כחכמים דאסרי ולא כר' אליעזר דמתיר לזרוע בתוך הגת שעמוקה עשרה ורחבה ארבעה. וא"ת מאי טעמייהו דרבנן דאסרי והרי גת זה חלק רשות לעצמו תירצו בירושלמי משום דאויר הכרם מקיף את הגת והיינו טעמא דמודו רבנן בשומירה כדלקמן באויר הכרם אי נמי זמורות הכרם מקיפין את הגת אין אויר הכרם ולא הזמורות מקיפין את השומירה ויש חילוק בין העומק לגובה:

כא שביל שבין שני הכרמים וכו'. פ"ד במשנה ר' יהודה אומר אין זה אלא גדר הכרם ואיזהו מחול הכרם בין שני הכרמים. ופי' רבינו ר"י היה קורא שם המקום שבין הגדר והכרם גדר הכרם והיה קורא מחול הכרם המקום הפנוי שבין שני הכרמים מפני זה אמר ר' יהודה כשהיה בין שני הכרמים י"ב אמה הותר לו להניח ד' אמות לכרם זה וארבע אמות לכרם האחר וזורע ארבע אמות המותרות ות"ק סבר כי מה שיש בין שני הכרמים דינו כדין שחרב באמצעו ואין הלכה כר' יהודה ע"כ. וקרא רבינו למקום הפנוי שביל להשמועינן דאפי' שהוא שביל ועוברין בו אינו מפסיק אלא הרי הוא ככרם אחד שחרב מאמצעו:

כב שומרה שבכרם וכו'. פ"ה שומירה שבכרם גבוה עשרה ורוחב ארבעה זורעין בתוכה ואם היה שער כותש אסור ופי' שער כותש השריגים מתערבים למעלה ע"ג השומירה והכי אסיקו בירושלמי וכבר ביארנו למעלה מה טעם חלקו בין חריץ לשומירה, והא דקתני זורעין בתוכה היינו בראשה כיון שהיא גבוהה עשרה ורחבה ארבעה חלוקה רשות לעצמה ואם היתה עגולה בעינן לרבע בתוכה ד' על ד' והכי איתא בירושלמי וצריך עפר על ראשה מלמעלה שלשה טפחים בירושלמי ר' חלפתא בן שאול אמר צריך שיהו שם שלשה טפחים עפר מלמעלה א"ר יוסי הדא דקיימא בעגולה אבל במרובעת אינו צריך שיהיה שם עפר שלשה טפחים מלמעלה. ול"ע דכיון דאין שם עפר שלשה טפחים הרי הוא כזורע למטה בקרקע ומה לי עגולה ומה לי מרובעת. וי"ל דבזמן שהיא מרובעת כיון דלא קפדינן אחללה חשבינן לה כאילו היא אטומה ומין הזורע בראשה כאילו זורע בקרקע ולפיכך אם יש בראשה שלשה טפחים עפר מותר והא לאו אסור דהוי כזורע בקרקע הילכך מה שכתב רבינו וצריכה עפר על ראשה אעגולה קאי:

כג הבית שבכרם אם היה יתר וכו' שם במשנה והבית שבכרם זורעין בתוכו. ודברי רבינו קשו אהדדי יתר משלשה טפחים לא הוי כסתום וזורעין בתוכו הא ג' טפחים הוי כסתום הימא סיפא פחות משלשה טפחים הוי כסתום הא שלשה טפחים הוי כפתוח. וי"ל דסמך על הכלל כל פחות משלשה כלבוד דמי וחשוב כסתום אבל ג' לא אמרי' ביה לבוד הילכך רישא דקתני היה יתר משלשה ויתר משלשה קאמר והכי משמע בירושלמי דגרסינן עלה דמתני' משלשה ועד ארבעה היא מתני' פחות משלשה כסתום משלשה ועד ד' מעלים ארבעה וזורע מיד ר' אבין בשם שמואל ובבתי כלאים הכתובים בית שמחבילין בו את הכלאים ע"כ. ולא כתב רבינו כמה מרחיק לפי שהוא סובר שכותלי הבית מפסיקין ומותר לסמוך הזרעים לכותל ואין חלוק בין גדול לקטן כיון שיש בו שלשה טפחים או יותר א"נ להרחיק ואפי' כנגד הפתח מותר לזרוע וכן דירושלמי אינה הלכה וצ"ע:

כד גפן יחידית שהיתה נטועה כו'. שם במשנה גפן יחידית שהיא נטועה בגת או בנקע נותנין לה עבודתה ר' יוסי אומר אם אין שם ד' אמות לא יביא זרע לשם. והודיענו ת"ק שאע"פ שהיה כלאים עם הגפן בחפירה אחת הוא מותר כשיהיה בין הזרעים ששה טפחים ואין הלכה כר' יוסי. ורבינו מי שכתב דהא דקאמר בירושלמי משלשה ועד ארבעה מעלים ד' וזורע לא קאי אבית אלא בגת ונקע איירי וכגון ששם רחבין שלשה וארוכים שתים ושלש אמות ונותנין לה עבודתה ששה טפחים באורך ולרוחב מעלים ד' טפחים וזורע מיד בתוך ואין כן דעת רבינו אלא נותנין לשם ששה טפחים לכל רוח: ואם היה עמוק עשרה וכו'. פלוגתא דר' אליעזר וחכמים במשנה והלכה כחכמים וכבר כתבתיה למעלה ודין הגת והחריץ שוים בעומקן ד' וברחבן ד' שוין הם ואסור לזרוע בתוכן:

כה וכן גפן יחידית שהיתה מוקפת גדר וכו'. זה מבואר שאין חלוק בין גת וחריץ וגדר שיש בגבהו ד' ורחבו ד' מחבר כל מה שבתוכו הילכך לא יספיקו ששה טפחים כדין גפן יחידית אלא ארבע אמות כדין עבודת הכרם ואם לא הרחיק לא קידש והכי משמע בתוספתא פ"ד דכלאים:

פ"ח א הגפנים שגדלו כברייתן וכו'. כל זה מבואר ולקמן יתבאר מה הפרש בין הכרם ובין הערים ובין האפיפירות:

ב הנוטע שורה אחת וכו'. פ"ו משנה איזהו עריס הנוטע שורה של חמש גפנים בצד הגדר או בצד חריץ וכו' נותנין לו עבודתו ארבע אמות כב"ש מודין ד' אמות מעיקר הגפנים:

כסף משנה

יט חצר קטנה שנפרצה וכו' עד ואין הקטנה מובדלת מן הגדולה. שם:

כ חריץ שהוא עובר בכרם וכו'. משנה פ"ה דכלאים. ומ"ש ובלבד שלא יהיו הגפנים מסככים עליו כמו שבארנו. הוא בפ' שני כל הזורע תחת השריגים והעלים וכו': ומ"ש הרי הוא כגת שבאמצע הכרם שאע"פ שהיא עמוקה עשרה ורחבה ד' וכו'. שם במשנה הנזכרת וכחכמים:

כא שביל שבין שני הכרמים וכו':

כב שומרה שבכרם וכו'. משנה פ"ה. ומ"ש ובלבד שלא יהיו השריגים מגעים בה. זהו מה ששנינו שם ואם היה שער כותש אסור: ומ"ש בד"א במרובעת וכו' עד ג' טפחים. ירושלמי שם:

כג הבית שבכרם אם היה יתר וכו'. משנה וירושלמי בפ"ה וסובר רבינו דירושלמי קאי אבית שבכרם:

כד גפן יחידית וכו'. משנה בפ"ה גפן שהיא נטועה בגת או בנקע נותנים לה עבודתה וזורע את המותר וכבר נתבאר שעבודת גפן יחידית ששה טפחים. ומ"ש ואם היה עמוק עשרה והיה רחב שפת החריץ למעלה ארבעה וכו'. נראה שכתב כן ממה ששנינו שם הגת שבכרם עמוקה עשרה ורחבה ארבעה ר' אליעזר אומר זורעים בתוכה וחכמים אוסרים וידוע דהלכה כחכמים. ומה שכתב וכן גפן יחידית שהיתה מוקפת גדר וכו'. תוספתא פ' ד' העושה מחילה לגפן עמוקה עשרה ורחבה ארבעה ביטל ששה טפחים שבגפן העושה מחילה לגפן גבוהה עשרה ואינה רחבה ארבעה לא ביטל ששה טפחים שבגפן. ומ"ש ואם הרחיק ששה וזרע לא קידש. ומה שכתב וכמה ירחיק לכתחילה יזרע ארבע אמות לכל רוח. בתוספתא פ"ד רבן גמליאל ובית דינו התקינו שיהיו מרחיקין ארבע אמות מעיקר גפנים לגדר וכן משמע במתני' גבי גפן שהיא נטוע בנקע או בגת דפליג ר' יוסי ואמר אם אין שם ארבע אמות לא יביא זרע לשם ומינה משמע לרבנן היכא דעמוק עשרה ורחב ארבעה וקם בדין דמסתייה דנחמיר ביה כהיגא היה כרם:

פ"ח א הגפנים שגדלו כברייתן וכו'. זה הוא הקדמה להבין השמות שיבאו בפרק זה:

ב הנוטע שורה אחת של חמש גפנים וכו'. משנה ב' פ"ו אי זהו עריס הנוטע שורה של חמש גפנים בצד גדר שהוא גבוה עשרה טפחים או בצד חריץ שהוא עמוק י' טפחים ורחב ארבעה נותנים לו עבודתו ארבע אמות

הערים ארבע אמות ואחר כך יזרע. כדרך שמרחיק מן הכרם: ג ומהיכן מודדין מעיקר הגדר שערסן עליו. *כיצד הרחיק את השורה של גפנים מן הכותל אמה ונמצא הערים מן הגפנים ולכותל מודד מן הכותל ארבע אמות וזורע. ונמצא בין הזרע ובין עקרי הגפנים חמש אמות. ואם בא לזרוע מצד הגפנים מרחיק מעיקרי הגפנים ארבע אמות שנמצא רחוק מן הכותל חמש אמות. ועל דרך זו דנין בכל ערים: ד אחד הבונה את הגדר ואחר כך נטע או שנטע ואחר כך עשה הגדר הואיל וערסן הרי זה ערים. נהרס הגדר או נסתם החריץ אין כאן ערים אלא הרי כל השורה כגפנים יחידים: ה *ערים שחרב אמצעו ונשתיירו בו חמש גפנים בצד הגדר מכאן וחמש גפנים בצד הגדר האחר מכנגדן זהו הנקרא פסקי ערים. אם יש ביניהן שמונה אמות ואחד מששים באמה הרי זה מרחיק מכל שורה ששה טפחים וזורע. והוא שלא יזרע תחת האפיפירות כמו שבארנו: ו היה ביניהן שמונה אמות בצמצום הרי זה לא יזרע לשם. ואם זרען הואיל והרחיק מכל שורה ששה טפחים הרי זה לא קידש. ואם אין שם גדר מרחיק מכל שורה ששה טפחים וזורע שאין כאן לא ערים ולא פסקי ערים. חזר ובנה הגדר חזר ערים למקומו וחזרו פסקי ערים למקומן: ז *גנה קטנה שהיא מוקפת גדר ועירס את הגפנים סביב לה מבחוץ על כל כתליה. אם יש בה מלא בוצר וסלו מכאן ומלא בוצר וסלו מכאן. הואיל והיא

מוקפת

השגת הראב"ד

*כיצד הרחיק את השורה וכו'. א"א מעולם לא עלה על דעת שום מפרש שיהא צריך הרחקה מאחורי הכותל שהרי הכותל מפסיק בין הגפנים והזרע אלא כל הרחקה או מן הגפנים לשדה או מן הגדר לשדה וב"ה סברי מן הגדר לשדה ואם היו שתי אמות מן הגפנים לגדר למ"ד מן הגדר מותחין דהיינו ב"ש אינו אסור אלא שתי אמות וב"ש דאמרי מן הגפנים מותחין אסור עד שתי אמות אחרות והכי איתא בירושלמי:

השגת הראב"ד

*ערים שחרב אמצעו וכו'. א"א זה מן הטעות הראשון שאין איסור הערים מצד הכותל השני ומ"מ הוא לא נקרא פסקי ערים אלא שני עריסים הם וגם לא נקרא ערים שחרב באמצעו שהרי לא היה שם ולא הוחרב אלא שהיו שם י"א גפנים ותרבה האמצעית שהיא כעין קרחת הכרם ואע"פ שבקרחת הכרם בעינן י"ז אמה בערים שאינו אלא שורה אחת די לו בשמונה אמות ועוד והוא טפח יותר. והכי איתא בירושלמי:

השגת הראב"ד

*גנה קטנה וכו'. א"א אף זה מן הטעות הראשון ולשולם מאחורי הגדר אין שם איסור ומוקפת ערים שאמרו מבפנים הוא וכבר פירשתיו במסכת עדיות:

אמות ב"ש אומרים מודדים ארבע אמות מעיקר הגפנים לשדה וב"ה אומרים מן הגדר לשדה כלומר ואע"ג דנוטע שורה אחת אינו צריך להרחיק אלא ששה טפחים כשהוא ערים אע"פ שאינו אלא שורה אחת נידון ככרם וצריך להרחיק ארבע אמות. ובירושלמי אם ביניהן וכו' היו שם שתי אמות מ"ד מעיקר גפנים מותחין אינו אסור אלא שתי אמות מ"ד מעיקר הגדר מותחין אסור עד שתי אמות אחרים. וזה מבואר בפירוש רבינו כאן וכך היא גירסת ר"ש בירושלמי, והראב"ד שכתב דבירושלמי איתא כפירושו נראה שהיתה גרסתו בירושלמי מהופכת משלנו: וכתב א"א מעולם לא עלה על דעת שום מפרש וכו'. ורבינו בפירוש המשנה כתב כפירוש הראב"ד וכאן חזר בו מפני הירושלמי ועוד משום דלאותו פירוש אם היה בין עיקר גפנים ולגדר שלש אמות מרחיק מעיקר גפנים אמה אחת בלבד ונמצא רחוק מהגדר ארבע אמות והיאך אפשר שנחמיר להרחיק מהענפים שהם על הגדר יותר ממה שאנו צריכים להרחיק מעיקר הגפנים. ומה שהקשה הראב"ד שלא עלה על דעת שיהא הרחקה מאחורי הכותל שהרי הכותל מפסיק בין הגפנים והזרע, י"ל דשאני הכא שהגפנים ערוסים על הכותל הזה הגדר להיות כאילו הוא עיקר הגפנים וכבר הוכחתי דלפירושו אפשר שיהיה הגדר אסור יותר מעיקר הגפנים וא"כ איך יקשה על רבינו כן. ומה שהוקשה לרבינו שמשון על פירוש זה למה לא מנו אותו מקולי ב"ש ומחומרי ב"ה יש לומר דשאני הכא דפליג ר"י בן נורי ואמר טועים כל האומרים כן:

ד אחד הבונה את הגדר ואח"כ נטע וכו' נהרס הגדר וכו'. שם בירושלמי הלכה חמישית:

ה ערים שחרב אמצעו וכו'. משנה שם. ומ"ש ואחד מששים באמה. שם בתוספתא פ"ג אלא ששם כתוב אחד מששה באמה וכן היא גירסת רבינו שמשון והרא"ש: כתב הראב"ד זה מן הטעות הראשון וכו'. מ"ש שבירושלמי אמרו שהוא טפח ירושלמי אפשר להתפרש בדוחק בענין שלא יחלוק על דברי רבינו. ויותר נכון לומר שגירסת התוספתא אחד מששה באמה כמו שגורס רבינו שמשון והרא"ש ושגירסת רבינו הנכונה אחד מששים באמה והוא טפח כדברי הירושלמי ואע"ג דבירושלמי משמע שהוא יותר מטפח מעט להיותו דבר מועט ולא נודע כמה לא חש רבינו לכתבו. ומ"ש הראב"ד זה מן הטעות הראשון וכו' כבר נתבאר שאין כאן טעות ושאדרבה פירוש רבינו הוא הנכון. ומ"ש ואם אין שם גדר וכו' פשוט הוא. ומ"ש היה ביניהם שמונה אמות בצמצום וכו' שם. ומ"ש ואם זרע לא קידש בפ"ז במתניתין דאלו אוסרים ואין מקדשין. ומ"ש חזר ובנה הגדר וכו'. ירושלמי פ"ו משנה חמישית:

ז גנה קטנה שהיא מוקפת ערים וכו'. משנה בפרק שני דעדיות (משנה ד') ופירשה רבינו ע"פ דרכו: וכתב הראב"ד א"א אף זה מן הטעות הראשון וכו'. כבר נתבאר שאין כאן טעות:

גפנים

הגפנים לשדה וכה"א מן הגדר לשדה וסובר רבינו כיון שצריך מן הערים ד' אמות כאילו הערים עצמו הוא הגפן הכא נמי הגדר הוא הערים וצריך להרחיק ממנו ד' אמות אע"ג דבעלמא הגדר מפסיק היינו היכא דלא עשה הגדר ערים אבל היכא דעשה הגדר ערים מן הגדר מודדין. והשגתי על הראב"ד ז"ל שכתב מעולם לא עלה על דעת שום מפרש שיהא צריך הרחקה מאחורי הכותל וכו'. וגדולה מזו שכתב והכי איתא בירושלמי והתם משמע כדברי רבינו. וכן כתב רבינו שמשון שני הפירושים וז"ל ואם הגפנים רחוקים מן הגדר שתי אמות אין מרחיקין כי אם שתי אמות מן הגפנים וזורע ומיהו בירושלמי משמע דאיירי לצד אחר של גדר כגון שאם היו הגפנים נטועין למזרחה של גדר והזמורות עולין על הגדר אם בא לזרוע למערבה של גדר פליגי ב"ש וב"ה ומהיכן מונין ד' אמות שב"ש אומרים מעיקר הגפנים שבמזרח וב"ה אומרים מן הגדר דאמרי' בירושלמי היו שם שתי אמות מ"ד מעיקר הגפנים מותחין אסור עד שתי אמות וקשה דליתנייה בעדיות גבי קולי ב"ש וחומרי ב"ה עכ"ל. הרי שעלה על דעת ר"ש ופירש הירושלמי כדברי רבינו. ועל פירוש הראב"ד קשיא לי דהויתיה לב"ה כהלכתא בלא טעמא שאם בא לזרוע לצד השדה אמאי מרחיק שתי אמות אי חשבת להו כגפן יחידית כיון שאין הערים לאותו צד בששה טפחים סגי ואי חשבת להו ככרם הואיל וערסן ד' אמות בעי ושפיר אמרי ב"ש שהגדר שבצד מזרח מאי מהניא למי שבא לזרוע לצד מערב אלא הנכון מה שפירש רבינו והא דלא תני ליה בעדיות תנא ושייר א"נ משום דהיכא תנא דמקל טפי מב"ש דתנן א"ר יוחנן בן נורי טועין כל האומרין כן וכו' אלא הרי הם כגפן יחידית ומרחיק ששה טפחים מכל שורה וזורע ונמצאו ב"ה מחמירין מב"ש ור' יוחנן בן נורי ואפשר כי מי ששנה עדיות ס"ל כר' יוחנן בן נורי ואמר דלא נחלקו ב"ש וב"ה בדבר זה:

ד אחד הבונה את הגדר ואח"כ וכו'. זה מבואר: נהרס הגדר או נסתם החריץ וכו'. לאו דוקא נהרס הגדר לגמרי אלא אפי' נתמעט גבהו ורחבו אין כאן ערים דלא מקרי ערים אלא א"כ גבוה עשרה ורחב ארבעה כדכתב לעיל:

ה ערים שחרב אמצעו וכו'. פ"ו משנה פסקי ערים שמונה אמות ועוד וכל מדות שאמרו חכמים בכרם אין בהם ועוד חוץ מפסקי ערים ואלו הן פסקי ערים ערים שחרב באמצעו ונשתייר בו חמש גפנים מכאן וחמש גפנים מכאן אם יש שם שמונה אמות לא יביא זרע לשם שמונה אמות ועוד נותנין לו כדי עבודתו וזורע את המותר ע"כ. וסובר רבינו דמדלא קתני שמונה אמות וטפח אלא שמונה אמות ועוד הוי עד היינו אחד מששים באמה כדמשמע בתלמודא דידן ועליה סמכינן ולא על הירושלמי דאמר טפח וקשיא ליה ז"ל אם הערים כולו מצד אחד כדפירש הראב"ד ז"ל מה נפשך אי האי ערים דינו ככרם שחרב באמצעו פ"ז אמה בעי ואי לא חשבת ליה ככרם שחרב אלא כגפן יחידית הואיל והם שורה אחת בששה טפחים סגי ואי חשבת ליה כערים שנחלק אמאי חתיר אמצעיתו דבעינן שמונה אמות מלדיוו דסגי בשתי אמות לב"ק לפי שיטת הראב"ד. ועוד קשה דמשמע ממתני' דנותנין לו עבודתו וזורע את המותר ומשמע שיש שם מותר ולפי שיטה זו אין יכול לזרוע אלא טפח לפי שיטת הירושלמי או אחד מששים באמה לפי שיטת התלמוד. ולפיכך פירש רבינו דהכא איירי כגון שערס על הגדר מכאן ומכאן ונקראו ערים אחד כיון שהם על גדר אחד ואם היו שתי שורות בלא ערים והיה ביניהם שמונה אמות מותר לזרוע ביניהם ומרחיק כדי עבודת גפן יחידית וזה הדין בעצמו נדון בשתי שורות אלו כשיהיו ערים אבל הוא צריך לשמונה ועוד ואז יהיה מותר לזרוע ביניהם לאחר שירחיק אמה מכל שורה מהם ולפי זה אין חלוק בין אם היה הערים שלם מפני צדי הגדר ובין נפסק הערים כיון שנשארו חמש גפנים מכאן וחמש גפנים מכאן ומפני הסיבות הערים הוסיפו לו האי ועוד. ומה שכתב רבינו ערים שחרב באמצעו היינו שהיה הערים על כל הגדר מכאן ומכאן ונעקרו מקצת הגפנים מכאן ומכאן עד שלא נשארו אלא חמש מכאן וחמש מכאן ואם הם מרוחקות זו מזו יותר מהשיעור אין כאן לא כרם ולא ערים ומרחיק מכל גפן אמה וזורע דהכא שמונה בפסת המאמרות צריך שיהיו נטועות כסדרן דלא עדיף ערים מן הכרם בעצמו ומזה הטעם לא הוצרך רבינו לבאר אם נחרב הערים מאמצעו כמה יהיה בין כל חלק וחלק שהוא מה שפירש הראב"ד במשנה לפי שכבר כתב למעלה אבל אם היה בין שתי השורות שמונה אמות חוץ ממקום הגפנים עצמם הרי אלו כמובדלות זו מזו ואינם כרם אחד ואינו מרחיק אלא ששה טפחים מכל שורה וכו' הכא נמי אם היו שתי פסקי הערים מרוחקות זו מזו ח' אמות חוץ ממקום הגפנים הרי אלו כמובדלות ונעשו שני עריסים. ולדעת רבינו לא איירי מתני' אלא בשיעור שיש בין הגפנים שמצד הגדר מכאן ושמצד הגדר מכאן. ולא נתבאר בדברי רבינו אם רוחב הגדר עולה ממנין השמונה אמות או לא ומסתברא דעולה מדלא תנן אם יש ארבע אמות מכאן וארבע אמות מכאן וכלל אותם ותני אם יש שמונה אמות לא יביא זרע לשם משמע דרוחב הגדר מכלל השמונה אמות:

ו היה ביניהם שמונה אמות וכו'. תנן פ"ז אלו אוסרין ולא מקדשין מותר מחול הכרם מותר תרבן הכרם מותר פסקי ערים מותר אפיפירות: ואם אין שם גדר וכו'. זה מבואר ממה שכתבנו וע"כ איירי ביש בין שתי השורות שמונה ויותר אבל פחות משמונה הרי הם ככרם וצריך להרחיק ארבע אמות לכל צד וכן כתב למעלה היו שתי שורות הרי אלו כרם וצריך להרחיק ד' אמות מכל צד ואח"כ יזרע בד"א כשהיה בין כל גפן וגפן מארבע אמות ועד שמונה וכו' וכיון שאין שם גדר והשורות מרוחקות זו מזו שמונה אמות אין כאן כרם ולא ערים ולא פסקי ערים אלא כל אחת כגפן יחידית ומרחיק מכל שורה ששה טפחים וזורע:

ז גנה קטנה שהיא מוקפת גדר וכו'. במס' עדיות משנה בפ"ד אזיל רבינו לשיטתו ופירש ועירס את הגפנים סביב לה מבחוץ לפי שהוא סובר שהכותל אינו מפסיק אבל נראה ממה שפירש בפירוש המשנה במסכת עדיות כפירושו של הראב"ד ז"ל ואין זו קושיא דמודה הוא דאיכא תרי גווני ערים או שיהיו הגפנים נטועות בתוך הגנה או שיהיו נטועות חוץ לגנה וערסן על הגדר. אלא דאכתי קשה שכתב שם מותר להרחיק מן הפירס הסובבת והגפנים שיעור עבודתה והוא ששה טפחים שאל לא שהיא עבודת הכרם ע"כ.

וסכא

מוקפת גדר זורעין בתוכה ירקות. ואם אין [בה] כשיעור הזה אין זורעים בתוכה מפני שנראה הכל כערים אחד וירק בתוכו: **ח** גפנים שהיו זרועים במדרגה גבוהה והערים שלהן יוצא ומסכך על השדה. אם עומד בארץ ובוצר את כולו רואין כל המקום שתחת הערים כאילו הוא מקום עקרי הגפנים ואוסר ארבע אמות בשדה לכל רוח משפת הערים. ואם אינו יכול לבצור עד שיעלה במדרגה או בסולם אין אסור לזרוע אלא תחת הערים בלבד: **ט** *שני כתלים הסמוכין זה לזה והגפנים נטועים בזויות ביניהם והערים יוצא עם הכתלים מתוך הקרן וכלה. מרחיק מעיקרי הגפנים כשיעור וזורע במקום הכלה שאין עליו ערים. ואע"פ שהזרע מכוון בין שני הכתלים שביניהן הערים הואיל והרחיק כשיעור הרי זה זורע בין הכתלים: **י** גפן שעלה העץ שלה מן הארץ מעט ואחר כך נעקם ונמשך על הארץ וחזר ועלה כמו ארכובה. כשמודדין בין הגפן ובין הזרע ששה טפחים או ארבע אמות אין מודדין אלא מסוף הארכובה לא מעיקר הגפן הראשון: **יא** כבר בארנו שאף על פי שמרחיק בין הזרע ובין הגפן כשיעור. צריך להזהר שלא תסכך הגפן על הירק או יסכך הירק על הגפן. זרק ירק או תבואה וצמחה ואחר כך סכך עליה את הגפן הקשין מותרין והדגן ידלק. היו שרשי הגפן יוצאין לתוך הארבע אמות שבין הכרם והתבואה יעקר. היו שרשי התבואה יוצאין לתוך הארבע אמות מותר: **יב** כל ההרחקות והשיעורין האמורין בכלאים באמה בת ששה טפחים שוחקות. ולא יצמצם במדות הכלאים שאין מצמצמים אלא להחמיר: **יג** כל השיעורין האלו שמרחיקין בין הגפנים והתבואה או הירק אינן אלא בארץ ישראל או בסוריא. אבל בחוצה לארץ מותר לזרוע בצד הגפנים בתוך הכרם לכתחלה. ולא אסרו בחוצה לארץ אלא לזרוע שני מיני ירק או תבואה עם החרצן במפולת יד. ואם אמר לתינוק נכרי לזרוע לו בחוצה לארץ

השגת הראב"ד

*שני כתלים הסמוכים זה לזה וכו' עד הרי זורע בין הכתלים. א"א איני מסכים עמו בפירוש המשנה:

כסף משנה

ח גפנים שהיו זרועות במדרגה גבוהה וכו'. משנה בפרק ששי דברי ראב"י:

ט שני כותלים הסמוכים זה לזה וכו'. גם זה משנה שם ערים שהוא יוצא מן הכותל מתוך הקרן וכלה נותנין לו עבודתו וזורע את המותר: וכתב הראב"ד איני מסכים עמו בפירוש המשנה עכ"ל. אפשר שהוא ז"ל מפרש כפירוש רבינו שמשון שכתב כלומר חמש גפנים בצד גדר וכו':

י גפן שעלה העץ שלה מן הארץ מעט וכו'. משנה בפרק ז' הארכובה שבגפן אין מודדין לה אלא מן העיקר השני:

יא כבר ביארנו וכו'. בפרק ששי: זרע ירק או תבואה וכו'. ירושלמי בפ"ה ואע"ג דבפרק כל שעה אמרינן דתנור שהסיקו בקשים של כלאי הכרם יותץ כתבו התוספות דהתם בשזרע הכלאים תחת הגפן וכך הם דברי רבינו והוא מפורש בירושלמי:

היו שרשי הגפן יוצאים לתוך הד' אמות וכו'. בתוספתא פרק רביעי היו השרשים יוצאים לתוך ארבע אמות שבכרם הכל מודים שיעקור שרשי פיאה יוצאים לתוך ארבע אמות שבכרם אפילו למטה משלשה טפחים מותר פירוש שרשים שרשי הגפן ופירוש שרשי פיאה שרשי הזרעים. ואיתא בירושלמי פ"ו:

יב כל הרחקות וכו'. ברים עירובין (דף ג' ודף ד'):

יג כל השיעורים האלו וכו' אבל בח"ל מותר לזרוע בצד הגפנים וכו'. בספ"ק דקידושין (דף ל"ט) רב חנן ורב ענן הוו שקלי ואזלי באורחא חזיוה לההוא גברא דקא זרע חיטי ושערי בי גופני א"ל ניתי מר ונשמתיה א"ל לא נהריתו הא קי"ל כרבי יאשיה דאמר עד שיזרע חטה ושעורה וחרצן במפולת יד והני רבנן אמוראי בח"ל הוו ומש"ה לא אמר ליה מידי לההוא דזרע בי גופני משום דבחוצה לארץ מותר לכתחלה למיזרע בי גופני בלא הרחקה וליכא אפילו איסורא דרבנן דאל"כ הוה ליה למימר ליה דאסור מדרבנן מיהא ואי נמי לשמתיה משום דעבר אדרבנן אלא ודאי אפילו מדרבנן שרי. ודקדק רבינו לכתוב מותר לזרוע בצד הגפנים כלומר דאילו ע"ג הגפנים אפילו בחו"ל אסור משום דשרשי הזרעים עוברים בתוך שרשי הגפנים והוה ליה הרכבה והרכבה בחו"ל אסור כמו שנתבאר בספ"ק דקידושין וכתבתיו בפ"א מהלכות אלו. ומ"ש ולא אסרו בחו"ל אלא לזרוע שני מיני ירק או תבואה עם החרצן במפולת יד. שם בספ"ק דקידושין אמרינן כלאי הכרם דבארץ אסורים בהנאה בחו"ל נמי גזרו בהו רבנן והיינו ע"כ בזורעם במפולת יד דבלאו מפולת יד מותר בחו"ל כמו שנתבאר בסמוך. ומה שכתב ואם אמר לתינוק נכרי לזרוע לו בחו"ל מותר אבל לא יאמר לנכרי גדול וכו' היינו מדאמרינן בפ' תולין (שבת קל"ט) גבי כשותא בכרמא דרב משרשיא יהיב פרוטה לתינוק נכרי וזרע ליה וליתן ליה לנכרי גדול אתי לאיחלופי בישראל ונ"ל דהוה זרע שני מיני זרעים וחרצן במפולת יד דאל"כ כיון דבחו"ל הוה לא היה צריך לזרוע ע"י נכרי כמו שנתבאר:

ואע"פ

הרדב"ז (מכ"י)

והכא כתב ואם בא לזרוע מצד הגפנים מרחיק מעיקרי הגפנים ד' אמות. ונ"ל דמתני' דעדיות איירי בשאין חמש גפנים בכל אחד מכותלי הגנה ואין כאן ערים שצריך להרחיק ד' אמות והא דקתני מוקפת ערים לאו דוקא אלא שערם הגפנים על הכותלים מכאן ומכאן ולאו למימרא שהיה להם דין ערים, ומה שכתב ז"ל שהיא עבודת הכרם לאו דוקא אלא עבודת הגפנים ולאפוקי עבודת הזרעים אבל אם הגנה גדולה ויש חמש גפנים מכל צד אם נטען מבחוץ צריך להרחיק מן הכותל ד' אמות מכל צד ואם נטען מבפנים צריך להרחיק מן הגפנים ד' אמות לכל צד וזהו שסתם רבינו הכא וזורעין בתוכה. והרחקה נמי מה שיש בה אם יש בה חמש גפנים לכל רוח אז מרחיק ארבע אמות ואם אין בה אלא ד' גפנים לכל רוח אין מרחיקין אלא ששה טפחים דאין כאן ערים. כנ"ל ליישב דברי רבינו עם מ"ש בפי' המשנה ואמרו בירושלמי א"ר יונה אמה בוצר ואמה אלו:

ח גפנים שהיו זרועים במדרגה וכו'. פ"ו במשנה ערים שהוא יוצא מן המדרגה ראב"י אומר אם עומד בארץ ובוצר את כלו הרי זה אוסר ד' אמות בשדה ואם לאו אינו אוסר אלא שכנגדו. כבר קדם לך שאין ערים פחות מה' גפנים. ומ"ש גפנים שהיו זרועים במדרגה לאו דוקא במדרגה אלא אפי' רחוקים מן המדרגה כיון שהם נוטים על המדרגה הרי המדרגה ערים להם הילכך אם בא לזרוע מצד הגפנים מרחיק ד' אמות ואם בא לזרוע בצד המדרגה אם עומד בארץ ובוצר חשבינן כאילו הגפנים נטועות תחת הערים ומרחיק מסוף הערים ד' אמות לכל רוח אבל אם אין יכול לבצור עד שיעלה במדרגה או בסולם או שיהיה אוחז בענפי הערים אין אסור לזרוע אלא תחת הערים בלבד והיינו דקתני כנגדו ר"ל ענפי הערים ומדקתני אם עומד בארץ ובוצר את כלו משמע שאפי' יכול לבצור מקצת הענבים מן הארץ שצריך לעלות לבצור את השאר אינו אוסר אלא שכנגדו והא דתנן הרי זה אוסר ארבע אמות בשדה דהיינו אסור לזרוע אבל אם זרע אינו מקדש אלא ששה טפחים:

ט שני הכותלים הסמוכים זה לזה וכו'. שם במשנה ערים שהוא יוצא מן הכותל וכלה נותנין לו עבודתו וזורע את המותר ר' יוסי אומר אם אין שם ד' אמות לא יביא זרע לשם. ופירש ר"ש חמש גפנים הנטועות בצד הגדר ואין מחזיקות כל הגדר אלא שלש בראש הקרן מזה ושתים בראש הקרן השני מזה ובאמצע הכותל אין שם גפנים אלא בשתי זויות הכותל עומדות נותנין לו עבודתו ששה טפחים מכאן וששה טפחים מכאן וזורע שאר הכותל אף על פי שאין אורך הכותל ארבע אמות ורבי יוסי דאסר לטעמיה דאמר בפרקין דלעיל גבי גת ונקע ובירושלמי מצריך להו. וק"ל על פירוש זה כיון דלא אתא ת"ק אלא לאשמועינן דאין הכותלים מחברים הגפנים מותר לזרוע ביניהם אחר שמרחיק ששה מכאן וששה מכאן כדי עבודת גפנים יחידיות ולאפוקי מדר' יוסי מאי ערים דנקט בלא ערים נמי הכי הוא. ותו קשה כיון דהיכא חמש גפנים הרי הוא ערים וצריך להרחיק מכנגד הערים. וי"ל דכיון דלא הוו חמש גפנים בשורה אחת לא הוי ערים והא דקתני ערים משום רבותא דר' יוסי דאע"ג דהוו חמש ועשאן כמין ערים אם אין שם ד' אמות לא יביא זרע לשם ואפשר שכך היה מפרש הראב"ד מתני'. ומדברי רבינו נראה שהוא סובר דכיון דהחמש גפנים יוצאין מן הקרן וערכן דין ערים יש להם וצריך להרחיק מעיקרי הגפנים ד' אמות ואם כלה הערים מותר לזרוע ואם לא כלה הערים אף על פי שהרחיק כשיעור אינו זורע אלא אחר שכלה הערים ור' יוסי סובר שאע"פ שכלה הערים אם אין שם ארבע אמות לא יביא זרע לשם הואיל וזורע מכוון בין שני הכותלים אשר הערים עליהם מפני שדומה לגת ונקע ואזיל לטעמיה והיינו דמצריך להו בירושלמי ולא קי"ל כר' יוסי. זה נ"ל בכוונת רבינו ז"ל:

י גפן שעלה העץ שלה מן הארץ מעט וכו'. משנה פ"ז הארכובה שבגפן אין מודדין לה אלא מן העיקר השני ופירש"י ז"ל בבבא בתרא מלשון הרכבה שמרכיבין בגפן זקן והתחתון עב מן העליון ומודדין מעיקר השני ולא מן הראשון שרחב יותר ולא מן השלישי שקצר הרבה אלא מן השניוני והקשו בתוספות חדא דגרסינן הארכובה ועוד דלא איירי הך משנה בהרכבה כלל ועוד דמאי נפקא מינה בהאי הרכבה לענין כלאים ופירשו כדברי רבינו. ואמרינן בירושלמי דה"מ כשאין הראשון נראה אבל אם היה הראשון נראה מודד מעיקרו וכן כתב בפירוש המשנה וזה אם לא יהיה העיקר הראשון נראה אבל אם היה נראה ויראה שהוא עיקר הגפן הזאת שנתעקל יש למדוד מעיקר הראשון:

יא כבר ביארנו שאע"פ שמרחיק וכו'. כך כתב בפ"ו וגרסינן בירושלמי שילהי פ"ד רבי חמא בר עוקבא בשם רבי יוסי בר חנינא תחת האשכולות אסור ומקדש תחת העלין לא אמר רבי יוסי אפי' תחת העלין אסור ומקדש והלכתא כר' יוסי: הקשין מותרין וכו'. שהרי זרען בהיתר וגדלו בהיתר אבל אם זרען באיסור נאסר הכל ואפי' הקש של התבואה ושורפין הכל כדכתיבנא בפ"ה: היו שרשי הגפן וכו'. בתוספתא פרק שלישי היו שרשין יוצאין לתוך ד' אמות שבכרם אפילו למטה משלשה טפחים מותר ע"כ. והפיאה הוי כלאים בכרם שהכל מקיימין אותה בתוך שדותיהן ואפשר דנקט הכא שרשי פיאה לפי שהם נמשכים באורך יותר מהתבואה ושרשי הגפן הרי הם כגפן אבל שרשי התבואה אינם כתבואה:

יב כל ההרחקות והשיעורין וכו'. פ"ק דעירובין ורבא מתמיה דרב נחמן אמר כל אמות באמה בת ששה טפחים אלא שהללו שוחקות והללו עציבות כלומר של כלאים שוחקות לחומרא ושל סוכה ומבוי עצבות מצומצמות לחומרא וזהו שכתב רבינו שאין מצמצמין אלא להחמיר. והוי יודע דלא איירי האי כללא בהנך אמות דכתיבי כגון אמת יסוד ואמת סובב וכל אמות הכלים באמה בת חמשה טפחים:

יג כל השיעורין האלו שמרחיקין וכו'. הכי איתא בס"פ דקדושין וכבר הארכתי בזה בתחלת ההלכה ע"ש: ואם אמר לתינוק נכרי וכו'. שבת פרק תולין רב מטרפיה יהיב ליה פרוטה לתינוק נכרי וזרע ליה וליתן ליה לתינוק ישראל אתי למסרך וליתן ליה לנכרי גדול אתי לאחלופי בישראל. ועיין במה שכתבנו בתחלת ההלכ':

וא'נ"ם

לארץ מותר. אבל לא יאמר לנכרי גדול שלא יתחלף בישראל: יד ואף על פי שמותר לזרוע הירק בצד הכרם בחוצה לארץ הרי אותו הירק הזרוע שם אסור באכילה ואפילו בחוצה לארץ. והוא שיראה אותו לוקט ומוכר אבל ספיקו מותר כמו שבארנו בהלכות מאכלות אסורות:

פרק תשיעי

א המרכיב זכר על נקבה שאינו מינו בין בבהמה בין בחיה ובעוף ואפילו במיני חיה שבים הרי זה לוקה מן התורה בכל מקום בין בארץ בין בחוצה לארץ שנאמר בהמתך לא תרביע כלאים. ואחד בהמה חיה ועוף שלו או של חבירו. ואינו לוקה עד שיכנים בידו כמכחול בשפופרת. אבל אם העלם זה על זה בלבד או שעוררן בקול מכין אותו מכת מרדות: **ב** מותר להכניס שני מינין לסהר אחד. ואם ראה אותם רובעים זה את זה אינו זקוק להפרישן. ואסור לישראל

יד ואע"פ שמותר לזרוע ירק בצד הכרם וכו'. בסוף ערלה כרם (שהוא) נטוע ירק וירק נמכר חוצה לו בא"י אסור ובסוריא מותר ובחו"ל יורד ולוקט ובלבד שלא ילקוט ביד ומפרש בירושלמי דהיינו לומר יורד ולוקח ובלבד שלא יראהו לוקט מבמע שאם ראהו לוקט אסור וקשיא לו מאחר שאסור באכילה למה ליה לרב מפרשיה למזרעיה. וי"ל דהוה זרע ליה לזבוני לנכרי. וא"ת הוא דזרע ביני גופני אמאי לא אמרו ליה דאסור באכילה. וי"ל דאפשר דאמרו ליה אלא דגמרא לא איצטריך לאשמועינן אלא דשרי למיזרע. אי נמי לא איצטריכא ליה למימר משום דמסתמא מאן דאגמריה דשרי למיזרע אגמריה דאסור באכילה. ומה שכתב כמו שביארנו בהלכות מאכלות אסורות. הוא בפ"י וז"ל כלאי הכרם כיצד מין ממיני תבואה או מיני ירקות שנזרעו עם הגפן בין שזרע ישראל בין שזרע נכרי בין שעלו מאליהן בין שנטע הגפן בתוך הירק שניהם אסורים באכילה ובהנאה שנאמר פן תקדש המלאה הזרע אשר תזרע ותבואת הכרם כלומר פן תתרחק ותאסר שניהם והאוכל כזית מכלאי הכרם בין מן הירק בין מן הענבים לוקה מן התורה ושניהם מצטרפים זה עם זה עכ"ל: ודע שהרא"ש כתב על דברי רבינו שכתב פה וז"ל מדבריו משמע שמותר לזרוע לכתחלה שני מינים בצד הגפנים מדקאמר שלא אסור בחו"ל אלא לזרוע שני מינים עם הכרם במפולת יד משמע דלזרוע שני מינים בין הגפנים שרי וכן מוכח ההוא עובדא דהוה זרע ביזרוני ביני גופני דמשמע שני מיני זרעים ולא שמתוה וכיון שמותרים לזרוע מותרים נמי באכילה דאי אסורים באכילה אמאי לא שמתוה להוא גברא דמסתמא זרען כדי לאכלן וה"ל לשמותיה לאפרושי מאיסורא ואף את"ל משום דאכתי לא עבד איסורא בשעת זריעה לא שמתוה מ"מ כיון שידעו שזרע לאכלן ה"ל להודיע שאסור לאכלן וליכא משמע שלא אמר לו כלום. ומ"ש ואע"פ שמותר לזרוע הירק בצד הכרם בחו"ל הרי אותו הירק הזרוע שם אסור באכילה אפילו בחו"ל, ר"ל אע"פ שמותר לזרוע ירק בצד הכרם ומותר גם לאכלו הרי אותו הירק הנמצא זרוע אצל הכרם ואין ידוע אם נזרע במפולת יד או נזרע בצד הגפנים אסור באכילה אפילו בחו"ל כההיא דתנן כרם שהוא נטוע ירק וירק נמכר חוצה לו בחו"ל יורד ולוקח ובלבד שלא ילקוט ביד וכן מוכח דבהכי איירי מדכתב אבל ספיקו מותר אלמא דמיירי בספק כלאים דאורייתא כההיא מתני' דערלה ואסור באכילה אם לקטן ביד אבל אם יודע לו שנזרע בצד הגפנים ולא במפולת יד מותר ללקטן ולאכלן וכן מותר לכתחלה לזרוע בצד הגפנים שני מיני זרעים ולאכלן כן נראה שצריך לפרש דבריו עכ"ל הרא"ש. ואני אומר שמ"ש כיון דמותרים לזרוע מותרים נמי באכילה דאי אסורים באכילה אמאי לא שמתוה להוא גברא דמסתמא זרען כדי לאכלן וכו' אין משם ראיה דהא אפשר שזרעם כדי למכרם לעכו"ם. וגם מ"ש דכיון שידעו שזרען לאכלם ה"ל להודיעו שאסורים באכילה וליכא משמע שלא א"ל כלום לא מכרע מידי דכיון שלא היה עושה איסור למה להם להדרש ללא שאלום שמא היה יודע הדין ואת"ל שעכ"ז היה מוטל עליהם להודיעו שמא הודיעוהו ולא נזכר בגמ' דלא נחת גמרא להכי אלא להודיענו דהלכה כר' יאשיה ולא כהנהו רבנן דאמרו את נשמתיה. ומה שפירש בדברי רבינו דלא קאמר שאסור באכילה אלא כשהוא ספק אם נזרע במפולת יד או אם נזרע בצד הגפנים אבל אם בודאי נזרע בצד הגפנים מותר באכילה ליתא דאוהו הויא תיובתיה דא"כ לא ה"ל לכתוב אלא אע"פ שמותר לזרוע ירק בצד הכרם בח"ל ירק הנמצא זרוע אסור באכילה ומדכתב אותו הירק משמע בהדיא דקאי לירק שנזרע בצד הגפנים. ומה שכתב וכן מוכח דבהכי איירי מדכתב ספיקו מותר אלמא דמיירי בספק כלאים דאורייתא נראה מדבריו שהוא סובר דלרבינו ירק הנטוע בצד הגפנים אינו אסור מן התורה כיון שידוע שנזרע לא במפולת יד. קשה שממקום שבא יש להביא ראיה להיפך שהרי כתב אבל ספיקו מותר כמו שביארנו בה' מ"א והדבר ידוע דבה' מ"א בודאי בכלאים דאורייתא מיירי דומיא דערלה דנקט בהדי כלאי הכרם שהוא ודאי ערלה דאורייתא ואפ"ה בח"ל אם ראה ענבים יוצאים מכרם ערלה או ירק יוצא מאותו כרם שהוא כלאי הכרם מותר. ועוד שאין הדבר כמו שסובר הרא"ש בדברי רבינו שכל שידוע שנזרע שלא במפולת יד אינו אסור מן התורה שהרי כתב בפ"ה אסור לזרוע ירקות או תבואה בצד הגפנים או ליטע גפן בצד הירק או תבואה ואם עשה כן אע"פ שאינו לוקה הרי זה קידש ונאסרו שניהם בהנאה וכו' שנאמר פן תקדש המלאה הזרע הרי בהדיא שאע"פ שלא נזרע במפולת יד אסור מן התורה לזרעו ואם זרעו אסור בהנאה וכך מבואר בדבריו גם בה' מ"א שאסור בהנאה מן התורה והיינו בא"י אבל בח"ל מותר לזרעו ואסור באכילה. ומה שביארתי בדברי רבינו מבואר לכל מעיין שהוא הביאור הנכון. וטעם רבינו לפי מה שפירשתי דבריו היינו משום דס"ל דהא דבעי רבי יאשיה שלשה מינים היינו לחייב את הזורע מלקות אבל הכרם והמלאה נאסרים בלא זה דמסתמא לא פליג רב יאשיה אכל הנך מתניות דאסרי בזורע ירק בכרם והשתא כיון דבא"י ליכא מלקות דזריעה בח"ל מותר בזריעה והיכא שנזרע כיון דבא"י אסור בהנאה בח"ל אסור באכילה מיהא:

פ"ט א המרכיב זכר על נקבה וכו'. משנה בס"פ הפרה (ב"ק נ"ה). ומ"ש ואפי' במיני חיה שבים, שם. ומ"ש בין בארץ בין בח"ל פשוט הוא שהרי אין מצוה זו תלויה בארץ. ומה שכתב ואחד בהמה חיה ועוף שלו או של חבירו בת"כ פרשת קדושים: ומ"ש אבל אם העלם זה על זה בלבד וכו' מכין אותו מכת מרדות. דאע"ג דאינו לוקה מ"מ משמע לרבינו דאסור מדרבנן: ואינו לוקה עד שיכנים וכו'. בפרק הפועלים (ב"מ צ"א:) מימרא דשמואל. ומ"ש ואסור ליתן בהמתו לעכו"ם להרביעה לו. בפרק הפועלים היבעיא אמירה לעכו"ם באיסור להו אי שרי ולא איפשיטא:

ב מותר להכניס שני מינים וכו'. שם:

יד ואע"פ שמותר לזרוע הירק בצד הכרם וכו'. שילהי ערלה תנן כרם נטוע ירק וירק נמכר חוצה לו בא"י אסור ובסוריא מותר בחו"ל יורד ולוקט ובלבד שלא ילקוט ביד ואמרינן עלה בירושלמי והא דקתני גבי כלאים בחו"ל יורד ולוקט א"ר הונא כן הוא מתני' יורד ולוקח ובלבד שלא יראנו לוקט כדקמייתא והכי איתא ברייתא ספק ערלה בא"י אסור ובסוריא מותר בחו"ל יורד ולוקח ובלבד שלא יראנו לוקט וסיפא נמי הכי מתפרשא וכן כתב פ' עשירי מהל' מאכלות אסורות והא דתנן בסיפא והכלאים מדברי סופרים היינו חטה ושעורה וחרצן במפולת יד אבל כ אי זרעים עם הכרם בלי הרחקה מותר לכתחלה בחו"ל. וא"ת כיון שמותר לזרוע הירק בתוך הכרם למה אסרו את הירק ויש לומר דהרחקה יתירה היא שלא יבא רגיל בכך שמא יבא לזרוע חטה ושעורה וחרצן במפולת יד שהם אסורין בהנאה בא"י ומהאי טעמא לא נאסר הירק ללוקט או למי שיראנו לוקט לעשות היכר בדבר. נמצא למד שמותר לזרוע ירק בתוך הכרם כדי למכור אותו לאחרים שאינם רואים לקיטתו. ואכתי קא מבעיא לי הזורע עצמו והוא לא לקט ולא ראה בעת לקיטתו אם מותר לו לאכול אותו או לא וקרוב אצלי שלא הלכו בדבר להחמיר אלא להקל:

פ"ט א המרכיב זכר על נקבה וכו'. כתיב בהמתך לא תרביע כלאים והגן פ"ח כלאי בהמה מותר לגדל ולקיים ואינם אסורים אלא להרביע. וא"ת כי היכי דאמרינן גבי לא תזרע כלאים כלאים בהדי כרמך אמאי לא דרשינן נמי כלאים בהדי בהמתך. וי"ל דלא משכחת לה בהדא מהתא כדמשכחת בכרם דבעינן חטה ושעורה וחרצן במפולת יד וקרא נמי הכי משמע דסמיך כלאים לכרמך אבל הכא כתיב בהמתך לא תרביע כלאים ולא סמיך כלאים לבהמתך: בין בבהמה בין בחיה ועוף וכו'. הכן בפ' שור שנגח את הפרה אחד שור ואחד כל בהמה וכו' להשימה ולכלאים ולשבת וכן חיה ועוף כיוצא בהן וילפינן לה התם מדכתב בדברות אחרונות וכל בהמתך וכל ריבויא הוא וילפינן כלאים משבת ואקשינן התם אי הכי דכלאים יליף משבת אפי' אדם נמי אלמה תנן אדם מותר עם כולם לחרוש ולמשוך אמר רב פפא פפונאי ידעי טעמא דהאי מלתא ומנו רב אחא בר יעקב למען ינוח עבדך ואמתך כמוך להנהו דקשיין ולא לדבר אחר: ואפילו במיני חיה שבים וכו'. התם אמר ר"ל המרביע שני מינים שבים לוקה מ"ט אמר רב אדא בר אהבה אתיא למינהו למינהו מיבשה. ודייק רבינו במיני חיה שבים דאילו דגים שבים לא שייך בהו הרבעה והכי משמע בירושלמי ובבראשית רבה ואע"ג דלא שייך בהו הרבעה שייך בהו המשכה והיינו דבעי רחבה המנהיג בעיזא ושיבוטא מהו וע"כ לא מבעיא ליה אלא משום דעיזא לא נהגא בים ושיבוטא לא סלקא ביבשה אבל שני מינים בים פשיטא ליה דהא כתיב למינהו בדגים וכן העלו בתוס' התם ופשוט הוא שזה דעת רבינו. נמצא למד חיה שבים חייב על הרבעה ועל הנהגה דגים שבים אין חייב אלא משום הנהגה דהרבעה לא שייכא בהו: ואחד בהמה חיה ועוף שלו וכו'. משום דכתיב בהמתך סד"א שלו דוקא קמ"ל דה"ה של אחרים והכי תניא בת"כ פ' קדושים אין לי אלא בהמתך על בהמתך מנין בהמתך על בהמת אחרים בהמת אחרים על בהמתך בהמת אחרים על בהמת אחרים מנין ת"ל את חקותי תשמורו אין לי אלא בהמה על בהמה על חיה וחיה על בהמה מנין טמאה על טהורה וטהורה על טמאה מנין ת"ל את חקותי תשמורו ע"כ. והא דאיצטריך למילף משבת היינו לענין כלאים דהנהגה אבל כלאים דהרבעה מחקותי תשמורו נפקא: ואינו לוקה עד שיכנים בידו וכו'. פ' השוכר את הפועלים אמר שמואל ובמנאפים עד שיראו כדרך המנאפים ובכלאים עד שיכנים כמכחול בשפופרת וטעמא דלא הזקיקה תורה לראות המנאפים כשמכנים כמכחול בשפופרת דא"כ לא יהרג אדם מעולם על הניאוף שהוא קרוב לנמנע לראות זה: אבל אם העלם זה על זה וכו'. תניא אילו נאמר בהמתך לא תרביע הייתי אומר לא יאחוז אדם הבהמה בשעה שעולה עליה זכר ת"ל כלאים לאו מכלל דאחיזה נמי הוי כלאים וקשיא לשמואל ומתרץ מאי אחיזה הכנסה ואמאי קרא ליה אחיזה ליפגא מעליה משמע דאחיזה דלאו הכנסה נהי דכלאים ממש ליכא איסורא מיהא איכא:

ב מותר להכניס שני מינים לסהר וכו'. שם בעיא מהו להכניס מין ומינו ושאינו מינו לדיר כיון דאיכא מינו בתר מינו גריר או דלמא אפי' הכי לא ופשט להו לאיסורא דלא כהלכתא משום פריצותא דעבדי ולא תידוק מינה דוקא מין ומינו ושאינו מינו אבל מין ושאינו מינו אסור דהא אמר רב פפא בעו מינאי מהו להכניס מין ושאינו מינו לדיר ופשיטנא להו לאיסורא דלא כהלכתא דאמר שמואל ובמנאפים עד שיראו כדרך המנאפים ובכלאים עד שיכנים כמכחול בשפופרת הרי לך בהדיא דאפי' מין ושאינו מינו מותר. והמהו בתוספות היכי מוכח מדשמואל דליכא איסורא מדרבנן דשמואל לא איירי אלא מדאורייתא דומיא דמנאפים דאיירי להרגם ולא הירצו דבר. וי"ל דהכי מוכח כיון דשמואל הקל בכלאים טובא דלא מיחייב מן התורה עד שיכנים כמכחול בשפופרת די לנו לאסור מדרבנן שלא יעלם זה על זה בידו או בקולו וכיוצא בזה שהרי הוא מסייע במעשה אבל להכניסם לדיר אין ראוי לגזור דלא הוי כמסייע במעשה: ואסור לישראל ליתן בהמתו לנכרי וכו'. כדין כלאי זרעים שנוהגין אפי' חו"ל כן הרבעת בהמה ולפיכך אסור

לישראל ליתן בהמתו לעכו"ם להרביעה לו: ג מי שעבר והרכיב בהמתו כלאים הרי הנולד מהם מותר בהנאה. ואם היה מין טהורה עם מין טהורה מותר באכילה כמו שבארנו במאכלות אסורות: ד שני מיני בהמה או חיה שדומין זה לזה אע"פ שמתעברין זה מזה ודומין זה לזה הואיל והם שני מינין הרי הם כלאים ואסור להרכיבן. כיצד הזאב עם הכלב והכלב הכופרי עם השועל והצבאים עם העזים והיעלים עם הרחלים והסוס עם הפרד והפרד עם החמור והחמור עם הערוד אע"פ שדומין זה לזה הרי הן כלאים זה בזה: ה מין שיש בו מדברי וישובי כגון שור הבר עם השור והרמך עם הסוס מותר להרכיבן זה עם זה מפני שהן מין אחד. אבל אווז עם אווז בר כלאים זה בזה מפני שהאווז (ביתיי) ביציו מבפנים ואווז בר ביציו מבחוץ מכלל שהם שני מינין. והכוי כלאים עם החיה ועם הבהמה ואין לוקין עליו מפני שהוא ספק: ו הילודים מן הכלאים אם היו אמותיהן מין אחד מותר להרכיבן זה על זה. ואם היו שני מינין אסור להרכיבן זה על זה ואם הרכיב לוקה. וכן אם הרכיב זה הנולד אפילו על מין אמו לוקה. כיצד פרד שאמו חמור מותר להרכיבו על פרדה שאמה חמור. ואסור להרכיבו אפילו על החמור. אבל פרד שאמו סוס אסור להרכיבו על פרדה שאמו חמור וכן כל כיוצא בזה. לפיכך הרוצה להרכיב פרד על פרדה או למשוך בשתי פרדות בודק בסימני אזנים וזנב וקול אם דומין זה לזה בידוע שאמן ממין אחד ומותרין: ז כל העושה מלאכה בשני מיני בהמה או חיה כאחד והיה אחד מהן מין טהורה והשני מין טמאה הרי זה לוקה בכל מקום שנאמר לא תחרוש בשור ובחמור יחדיו. אחד החורש או הזורע או המושך בהם עגלה או אבן כאחד או הנהיגם כאחד ואפילו בקול לוקה שנאמר

הרדב"ז (מכ"י)

אסור לומר לעכו"ם דאמירה לעכו"ם באיסור בעיא ולא איפשיטא ולחומרא וכבר הארכתי בזה בתחלת ההלכות:

ג מי שעבר והרכיב בהמתו כלאים וכו'. במשנה פ"ח כלאי בהמה מותרין לגדל ולקיים ואינם אסורים אלא מלהרביע:

ד שני מיני בהמה או חיה וכו'. פ"ק משנה כלשון רבינו ומשמע דכלב עם כלב כופרי לא הוי כלאים ודלא כר"מ דאית ליה כלב מין בהמה וכלב כופרי מין חיה והכי איתא בירושלמי:

ה מין שיש בו מדברי וישובי וכו'. פ"ח במשנה שור בר מין בהמה ור' יוסי אומר מין חיה כלב מין חיה ר"מ אומר מין בהמה ולת"ק חלבו אסור כבהמה והכי פסק רבינו פ"ק דמאכלות אסורות דשור הבר מין בהמה וקשה דתאו המוזכר בפסוק מתרגמינן תורבלא דהיינו שור היער וא"כ היאך מנה שלשה מיני בהמה ושבעה מיני חיה והלא אינם אלא ששה מיני חיה והכי משמע בגמ' דתאו היינו שור הבר. ומה שאני סובר בזה דאיכא תרי מיני שור הבר דיש שוורים בורחים מן הישוב אל המדברות והיערים ומולידים שם ומשנים צורתם וקרניהם מאותם של הישוב קצת ונקראו שור הבר והם מין השור ודאי והלבן שור ויש מין אחר שעיקר תולדותיו במדבר או ביער והוא חיה אלא שקרוב צורתו לצורת הבקר ונקרא [illegible] תאו ומתרגמינן תורבלא לפי שהוא דומה לשור וכבר ראיתי מהם במצרים וזה הגבו מותר והבקי בהם יכיר ויבחין בין זה לזה ואין כאן מקום להאריך: אבל אווז עם אווז בר וכו'. פ' שור שנגח את הפרה מימרא דשמואל וטעמא דכתב רבינו הכי אמר אביי התם רב פפא אמר הא טענה חדא ביעתא בשיחלא והא טענה כמה ביעי בשיחלא: והכוי כלאים עם החיה וכו'. פ"ב דבכורים משנה כוי יש בו דרכים שוים לחיה ולבהמה וכו' ויש בו דרכים שאינו שוה לחיה וכו' כיצד אינו שוה לחיה ולבהמה אסור משום כלאים עם חיה ועם הבהמה וטעמא משום דהוי ספיקא וספיקא דאורייתא לחומרא וספיקא דממונא המע"ה:

ו הילודים מן הכלאים אם היו וכו'. פ"ח במשנה כלאי בהמה אסורין זה בזה ובפ' אותו ואת בנו פלוגתא דתנאי אי חוששין לזרע האב וקי"ל כר' יהודה דאמר כל הנולדים מן הסוס אע"פ שאביהם חמור מותרין זה בזה אבל הנולדים מן החמור עם הנולדים מן הסוס אסורים ואע"ג דאמר שמואל זו דברי ר' יהודה דאמר אין חוששין לזרע האב אבל חכמים אומרים כל מיני פרדות אחת הן מאן חכמים חנניה הוא דאמר חוששין לזרע האב ומדקרי שמואל לחנניה חכמים משמע דהלכתא כוותיה ולא קי"ל כשמואל בהא דכל הנך אמוראי דשמעתין ס"ל כר' יהודה ובפ' שני דייני גזרות (דף קי"א:) אמרינן הלכה כר' יהודה בפרדות. ואכתי איכא למידק שכתב רבינו ואם הרכיב לוקה דמשמע אפי' אביהם מין אחד כיון שאמותיהן שני מינין לוקה דלא חיישינן לזרע האב כלל ואסיקנא התם דר' יהודה ספוקי מספקא ליה אי חוששין לזרע האב או לא ואמאי לקי מספיקא. וי"ל דחוששין לזרע האב להחמיר מן הספק אבל לא להקל דכיון שאין אמותיהן מין אחד ודאי הוו כלאים ולוקה: וכן אם הרכיב זה הנולד וכו'. התם אמר רב הונא בריה דרב יהושע הכל מודים בפרי עם האם שאסור מ"ט ספוקי מספקא ליה מ"מ וסובר רבינו דאסור ולוקה עליו ופרי עם פרי אין חוששין לזרע האב כיון שאמותיהן שוין הרי הן מין אחד ופרי עם האם חוששין לזרע האב דהוו תרי מיני. כתב הרא"ש ז"ל דבריו תמוהים מדקאמר אם היו אמותיהן משני מינין לוקה אלמא פשיטא ליה דאין חוששין לזרע האב והדר קאמר אם הרכיב זה הנולד על מין אמו לוקה אלמא פשיטא ליה דחוששין לזרע האב ואם היה מזכיר בשניהם אסור או לוקה מכת מרדות הוה ניחא עכ"ל. ובמאי דכתיבנא לעיל אתי שפיר דלעולם אין חוששין לזרע האב להקל הילכך אם אמותיהן שני מינין הוי כלאים ולוקה וקא מבעיא לן אי מיפשט פשיטא ליה דאין חוששין בין להקל בין להחמיר ואסיקנא דספוקי מספקא ליה הילכך אזלינן לחומרא והיכא דאיתמר איתמר דהיינו פרי עם האם אסור וסובר רבינו דבמאי דפשיטא ליה לר' יהודה פסקינן כותיה ובמאי דמספקא ליה לר' יהודה נקטינן כותיה דחנניה דחוששין לזרע האב כדפסק שמואל ומשום הכי לקי אבל היכא דאמותיהן שוין שנחלקו בהדיא הלכתא כר' יהודה כדתנן פ"ח דכלאים ר' יהודה אומר כל הנולד מן הסוס אע"פ שאביהם חמור מותרין זה בזה וכן כל הנולדים מן החמור אע"פ שאביהם סוס מותרין זה עם זה כספקא, כן נ"ל ליישב דברי רבינו אבל הרא"ש כתב דהוי ספק ואינו לוקה: לפיכך הרוצה להרכיב וכו'. התם אמר ליה ר' אבא לשמעיה כי עיילת לבודייתא בריספק עיין להנך דדמיין אהדדי ועייל לי אלמא קסבר אין חוששין לזרע האב וסימנין דאורייתא ואמר אביי עבי קלי בר חמרא לניף קליה בר סוסיא ואמר רב פפא רברבן אודניה וזוטרא גנובתיה בר חמרא זוטרן אודניה ורבה גנובתיה בר סוסיא. ומדברי רבינו נראה שאינו סומך אלא על כל הסימנין שנזכרו דהיינו קול אזנים וזנב אבל אם נולדו אלו וידע שאביהם בני תמורה או בני כוביא מותרין ואינו חושש לסימנין ולא דמי לאליו עבד ואליו בן חורין דאסור בשפחה ואליה שפחה ואליה בת חורין דאתי לד עבדות ומשתמש בגד חירות דהכא כלאים אמר רחמנא דוקא תרי מינין וכל פרדות הבאות מסוס ומחמור מין אחד הוא:

ז כל העושה מלאכה וכו'. פ"ח במשנה בהמה עם בהמה וכו' אסורין לחרוש ולמשוך ולהנהיג ואע"ג דאמרי' בפ' שנים אוחזין גמל אורחיה במשיכה וחמור בהנהגה מ"מ בין בגמל בין בחמור חייב המושך והמנהיג: ואפילו בקול לוקה. הכי איתא במציעא ובסנהדרין וכן לענין שבת ולענין חסימה בפ' השוכר את הפועלים אמר חסמה בקול והנהיגם בקול ר' יוחנן אמר חייב ור"ל אמר פטור ר' יוחנן אמר חייב עקימת פיו הויא מעשה ר"ל אמר פטור קלא לא הוי מעשה וקי"ל כר' יוחנן הואיל ועל ידי דבורו נעשה מעשה:

כסף משנה

ג מי שעבר והרכיב בהמתו כלאים וכו'. משנה רפ"ח כלאי בהמה מותרין לגדל ולקיים ואינם אסורים אלא מלהרביע. ומ"ש ואם היה מין טהורה עם מין טהורה מותר באכילה כמו שביארנו במאכלות אסורות, בפ"א:

ד שני מיני בהמה או חיה שדומים זה לזה וכו' כיצד הזאב עם הכלב וכו'. משנה בפ"ק:

ה מין שיש לו מדברי וישובי כגון שור הבר עם השור וכו'. משנה בפ"ח. ומ"ש אבל אווז עם אווז בר כלאים זה בזה וכו'. בס"פ הפרה (ב"ק דף נ"ה): והכוי כלאים עם החיה וכו'. בפ"ב דבכורים:

ו הילודים מן הכלאים וכו'. בפ"ח דכלאים תנן ר' יהודה אומר כל הנולדים מן הסוס אע"פ שאביהם חמור מותרים זה עם זה וכן הנולדים מן החמור אע"פ שאביהם סוס מותרים זה עם זה אבל הנולדים מן הסוס עם הנולדים מן החמור אסורים זה עם זה. ובפרק אותו ואת בנו (דף ע"ט) איבעיא להו מי פשיטא ליה לר' יהודה דאין חוששין לזרע האב או דילמא ספוקי מספקא ליה למאי נ"מ למשרי פרי עם האם אי אמרת פשיטא ליה פרי עם האם שרי אלא אי אמרת מספקא ליה פרי עם האם אסור מאי וכו' ת"ש דאמר רב הונא בריה דרב יהושע הכל מודים בפרי עם האם שאסור שמע מינה ספוקי מספקא ליה ואע"ג דחנניא פליג ואמר חוששין לזרע האב ולדבריו כל מין פרדות מותרים שבכולם יש שני צדדים ופסק התם שמואל כוותיה פסקו הפוסקים הלכה כר"י משום שבפרק שני דייני גזרות (דף קי"א) פסיק הלכתא כוותיה ועובדא דר' אבא בפ' אותו ואת בנו כוותיה אתיא. והרא"ש תמה על רבינו שכתב אם היו אמותיהם משני מינים אסור להרכיבם זה על זה ואם הרכיבן לוקה וכן אם הרכיב זה הנולד אפי' על מין אמו לוקה דמדקאמר אם היו אמותיהם משני מינים לוקה אלמא פשיטא ליה דאין חוששין לזרע האב והדר קאמר אם הרכיב זה הנולד אפילו על מין אמו לוקה אלמא פשיטא ליה דחוששין לזרע האב ואם היה מזכיר בשניהם אסור או לוקה מכת מרדות הוה ניחא עכ"ל. ואני מצאתי בספר אחר שעבר הקולמוס על ואם הרכיבן לוקה, ואין אותה נוסחא נוחה דא"כ מ"ש וכן אם הרכיב זה הנולד אפילו על מין אמו לוקה קשה מאי וכן כיון שהם מוחלקים זה מזה דבזה לוקה ובזה אינו לוקה ועוד (דבלא וכן) אכתי קשה למה בהרכיב זה הנולד על מין אמו לוקה דהא ספיקא הוא ואפשר דלוקה דקאמר היינו מכת מרדות וכדאמרינן בכמה דוכתי בגמרא ולפ"ז שפיר גרסינן בתרווייהו לוקה אלא שקשה שאין דרך רבינו להוציא מכת מרדות בלשון מלקות ועוד (דאף מכות מרדות אין מלקין על הספק) ויותר נכון היה לגרוס בשניהם אינו לוקה. ומה שכתב רבינו לפיכך הרוצה להרכיב פרד על פרדה או למשוך וכו' בפ' אותו ואת בנו (דף ע"ט):

ז כל העושה מלאכה וכו'. משנה בס"פ הפרה (דף נ"ד:) אחד שור ואחד כל בהמה וכו' לכלאים וכו' א"כ למה נאמר שור או חמור אלא שדבר הכתוב בהוה. ומ"ש אחד החורש או המושך וכו' או המנהיגם כאחד. משנה פ"ח דכלאים. ומ"ש ואפילו בקול לוקה. שם בירושלמי ובגמרא פרק הפועלים (דף צ':) פלוגתא דר"י וריש לקיש ופסק כרבי יוחנן: ומדברי הטור נראה שהוא מפרש שרבינו מחייב אפילו אינם קשורים יחד אם הנהיגם בקול ואע"פ שבחבורי בית יוסף הראיתי פנים לסברא זו לדעת רבינו לפי האמת אינו נראה לי אלא אם אינם קשורים יחד והנהיגם בקול רבינו נמי פטר ולא בא לומר אלא שאף ע"פ שלא משך ולא הנהיגם ביד חייב אם הנהיג בקול והוא שיהיו קשורים יחד, זה הוא הנראה בפשט דברי רבינו. ועוד אני אומר שאותה סברא א"א להעלותה על הדעת דהא מושך ומנהיג ביד אין לחייב אלא א"כ קשורים יחד דאל"כ לא קרינן בהו יחדיו והיאך אפשר להחמיר במנהיג בקול יותר ממושך ומנהיג ביד וזה פשוט.

ומ"ש

אבל

שנאמר יחדיו מכל מקום. אבל המזווגן פטור עד שימשוך או ינהיג: ח אחד שור וחמור ואחד כל שני מינין שאחד טמא ואחד טהור בין בהמה עם בהמה כחזיר עם הכבש. או חיה עם חיה כיחמור עם הפיל. או חיה עם בהמה ככלב עם העז או צבי עם החזיר וכיוצא בהם על כל אלו לוקה מן התורה שחיה בכלל בהמה היא כמו שבארנו בהלכות מאכלות אסורות. אבל מדברי סופרים שני מינין שהן כלאים בהרבעה אסורים לחרוש בהן כאחד ולמשכן ולהנהיגן. ואם עשה בהן מלאכה כאחד או משך או הנהיג מכין אותו מכת מרדות. ואסור להנהיג בהמה מן היבשה עם חיה שבים כגון עז עם שבוט ואם עשה פטור: ט עגלה שהיו מושכין אותה כלאים היושב בעגלה לוקה. ואע"פ שלא הנהיג שישיבתו גורמת לבהמה שתמשוך העגלה. וכן אם היה יושב אחד בעגלה ואחד מנהיג שניהן לוקין ואפילו מאה שהנהיגו כלאים כאחד כולן לוקין: י מותר לעשות מלאכה באדם ובבהמה או חיה כאחד. כגון אדם שחורש עם השור או מושך עגלה עם חמור וכיוצא בזה שנאמר בשור ובחמור יחדיו לא באדם וחמור או באדם ושור: יא *בהמת פסולי המוקדשין אע"פ שהיא גוף אחד עשאה הכתוב כשני גופין. מפני שהיתה קדש ונעשית בקדש וכחול מעורבין זה בזה ונמצאת בהמה זו כבהמה טמאה עם הטהורה המעורבין כאחד הרי הוא אומר ואם כל בהמה טמאה אשר לא יקריבו ממנה קרבן לה'. מפי השמועה למדו שאינו מדבר אלא בפסולי המוקדשין. לפיכך החורש בשור פסולי המוקדשין או המרביע

אין

השגת הראב"ד

*בהמת פסולי המוקדשין וכו'. א"א אנו אין בידינו אלא כחיה עם בהמה שהרי עשאה כצבי ואיל והכי איתא בבכורות:

כסף משנה

ומ"ש אבל המזווגן פטור עד שימשוך או ינהיג. ברייתא פרק הפועלים (דף צ"א:):

ח אחד שור וחמור וכו'. בג' שמיני דכלאים תנן כלאי בהמה מותרים לגדל ולקיים ואינם אסורים אלא מלהרביע וכו' בהמה עם בהמה חיה עם חיה בהמה עם חיה חיה עם בהמה טמאה עם טמאה וטהורה עם טהורה טמאה עם טהורה טהורה עם טמאה אסורין לחרוש ולמשוך ולהנהיג. וכתב רבינו בפירוש המשנה שעל מה ששנה אינם אסורים אלא מלהרביע שנה דהני מילי בהמה עם בהמה או חיה עם חיה או טמאה עם טמאה או טהורה עם טהורה אבל טמאה עם טהורה יש בה תוספת על איסור הרבעה והוא שהם אסורין לחרוש ולמשוך ולהנהיג וזהו מדין תורה אבל מד"ס בכולם אסור והכי תניא בתוספתא פ' בתרא דכלאים לא יקשור סוס לצד פרד ולחמור לערוד מפני שמנהיגין זה את זה ואם עשה כן רבי מאיר מחייב וחכמים פוטרים. וכתב סמ"ג פוטרים פי' ממלקות אבל אסור הוא שהרי לא יקשור דרישא דברי הכל הוא. והראב"ד כתב שאין נראה לו דברי רבינו אלא כל שני מיני בהמות לוקה עליהן מן התורה. ומה שכתב רבינו שהחזיר מין בהמה והפיל והכלב מין חיה משנה בפ"ח דכלאים וכת"ק. וכתוב בספרי רבינו או חיה עם חיה כחמור עם הפיל וט"ס הוא דחמור מין בהמה הוא וצריך להגיה ולכתוב כיחמור וכן מצאתי בספר מוגה. ומה שכתב ואסור להנהיג בהמה מן היבשה עם חיה שבים. בס"פ הפרה (דף נ"ה) בעיא דלא איפשיטא:

ט עגלה שהיו מושכים אותה וכו' וכן אם היה אחד יושב בעגלה וכו'. משנה בפ"ח המנהיג סופג את הארבעים והיושב בקרון סופג את הארבעים ר"מ פוטר (היושב בקרון) ופסק כת"ק. וקשה דאמרינן בריש מציעא (דף ח' ע"ב) דשמואל מפיך ותני דחכמים פוטרים את היושב בקרון ואפשר דמשמע לרבינו דשמואל בלחוד הוא דהוה מפיך אבל שאר רבנן כולהו לא הוו מפכי וקי"ל כוותייהו. והר"ם כתב וז"ל רבי יצחק פסק כשמואל דלא אשכחן אמורא דפליג עליה ואע"ג דפריך ליה סוגיא הא שני לכולהו ומתניתין דהיו שנים רוכבים על גבי בהמה מוקי לה שמואל במנהיג ברגליו והרי"ף לא הביא דברי שמואל כלל אלא הביא המשנה כצורתה משמע דליתא להך משום דפריך ליה סוגיא ואע"ג דשנינהו נראה להר"י אלפס דשינויי דחיקי נינהו ולא מפכינן למתני' והיושב בקרון לוקה משום דאזלא מההיא משום דלא נגע ממנהיגה בקול ולוקה משום דבדיבור קא עביד מעשה עכ"ל. ומ"ש וכן אם היה יושב אחד בעגלה ואחד מנהיג שניהם לוקין וכו'. פשוט הוא: ודע דתנן במתני' והפליסים שהיא קשורה לרצועות אסורה ורבינו השמיט דין זה ונראה לי שטעמו מפני שהיה מפרש המשנה דהיינו שהעגלה הפליסית הקשורה עם הקרון אסור לשבת בה כשימשכו העגלות ההם בהמות כלאים ולא הוצרך לכתוב זה שמאחר שכתב שהיושב בעגלה לוקה מפני שישיבתו גורמת לבהמה שתמשוך ממילא משמע דהפילו ליושב בעגלה פליסית אסור דהא ודאי ישיבתו גורמת בבהמה שתמשוך העגלה:

י מותר לעשות מלאכה באדם ובבהמה וכו'. משנה בפ"ח דכלאים ואדם מותר עם כולם למשוך ולחרוש ולהנהיג:

יא בהמת פסולי המוקדשין וכו' לפיכך החורש בשור פסולי המוקדשים או המרביע הרי זה לוקה משום כלאים. מימרא בסוף מכות (דף כ"ב:):

וכתב הראב"ד א"א אין בידינו וכו'. ודברי רבינו כפירוש רש"י ודברי הראב"ד כפי' ר"ת:

אין

הרדב"ז (מכ"י)

אבל המזווגן פטור עד שימשוך או ינהיג וכו'. משמע מדברי רבינו שהמנהיג אותם אע"פ שאינם קשורים לוקה וקשה דא"כ אם מנהיג אדם שורו וחמורו או עדר שיש בו כלאים לוקה וכיוצא בזה לא מצינו. וי"ל דלא מיחייב אא"כ מזווגן יחד ומוליכן מזווגין שלא יפרד אחד קודם לחבירו ולא מתאחר אע"פ שאינם קשורים זה עם זה כגון שלוקח חבל הפרה וחבל החמור בידו ומושך או מנהיג אותם יחדיו או הניח עליהם דף או עול בלא קשירה. וכן כתב רבינו הפרש שהרוכב בסוס לצוד ומושך בחבל הכלבים אבל הסוס שהוא לוקה משום מנהיג בכלאים דבהנהגה לבד שמנהיגם זה עם זה לוקה אפי' אינם קשורים ע"כ. וזה דעת רבינו:

ח ואחד כל שני מינים שאחד טהור ואחד טמא וכו'. דעת רבינו כיון דילפינן שור שור משבת לעשות כל בהמה וחיה כשור וחמור מכל מקום דומיא דשור וחמור שיהיה אחד טהור ואחד טמא בעינן לחייבו מלקות אבל שני מיני בהמה טהורה או שני מיני בהמה טמאה אין אסור אלא מדרבנן. והקשו עליו ז"ל דממתני' דכלאים משמע דאין חלוק בין שני מינין אחד טהור ואחד טמא לשני מינין טהורים על שניהם הוא לוקה וכן הקשו ממתניתין דפרק הפרה דקתני אחד שור ואחד כל בהמה לנפילת הבור וכו' ולכלאים משמע דכולן דין אחד להם. עוד הקשה עליו הראב"ד ז"ל משור פסולי המוקדשין שהכתוב עשאו כצבי וכאיל כדאיתא בבכורות והרי הוא שני מינין טהורין והחורש בשור פסולי המוקדשין או המרביע הרי זה לוקה. ורבינו תירץ הקושיא הראשונה בפירוש המשנה ז"ל כשאמר כלאי בהמה אינם אסורין אלא מלהרביע אמר שאיסור זה אלא לבהמה עם בהמה או חיה עם חיה ושאר מה שיסדר אבל בהמה טמאה עם טהורה וטהורה עם טמאה יש בה תוספת על איסור ההרבעה והוא שהם אסורים לחרוש ולמשוך ולהנהיג ע"כ. ואיברא דלישנא דמתני' הכי משמע דקתני רישא אסורין מלהרביע וסיפא קתני אסורין לחרוש ולמשוך ולהנהיג והכי הוה ליה למיתני בסיפא אסורין להרביע לחרוש ולמשוך ולהנהיג ולא ליתני ברישא מידי כיון דכלהו דינא שוה וכן משמע נמי מן התוספתא דתניא לא יקשור סוס לפרד ופרד לחמור וחמור לערוד מפני שמנהיגין זה את זה ואם עשה כן רבי מאיר מחייב וחכמים פוטרין ע"כ. והלא הקשירה הוי חבור לדברי הכל ואמאי פטרי ליה רבנן אלא ודאי משום דהוו שני מינין טמאין ולא חייבה תורה אלא דומיא דשור וחמור. והסמ"ג הביא דברי תוספתא זו ראיה לדברי רבינו ואפי' לפי מה שהבינו בלשון המשנה אין קושיא לדברי רבינו דהא אסורין לחרוש ולמשוך קתני ולגדדין קתני היכא דהוו טהורה עם טמאה אסור ולוקה אבל היכא דהוו שני מינים טמאים או טהורים אסורים מדרבנן והא דקתני בסיפא המנהיג סופג את הארבעים אהך דאסירי מה"ת קאי וכך דפ' הפרה נמי בכלאים דהרבעה היא ולא בכלאים דהנהגה דומיא דשור וחמור והא דבעי רחבה סוף פ' הפרה המנהיג בעיזא ושיבוטא שיבוטא דג טמא הוא ואפילו הרצה לומר דג טהור הוא לענין איסורא קא מבעיא ליה ולא לענין מלקות, ומה שהקשה הראב"ד ז"ל משור פסולי המוקדשין כבר תירץ רבינו ונמצאת בהמה זו כבהמה טמאה עם הטהורה מעורבין כאחד הרי הוא אומר ואם כל בהמה טמאה אשר לא יקריבו ממנה וגו' הרי שהכתוב קרא אותה בהמה טמאה ואע"ג דכתיב כצבי וכאיל לא בא להשוותם אלא לענין הטמא והטהור אוכלין אותו בקערה אחת ועלו דברי רבינו כהוגן (ועיין בתשובה ח"ב דף מ"ח סי' פ"ה): ואסור להנהיג בהמה מן היבשה וכו'. בעיא בפ' הפרה הזכרתיה למעלה ומדברי רבינו שכתב פטור ומשמע פטור לגמרי ואפי' מכת מרדות אין עליו משמע דס"ל דשיבוטא מין טהור הוא וכיון דהוי ספיקא בדרבנן פטור אבל אי הוי שיבוטא מין טמא הוי ספיקא בדאורייתא ונהי דפטור מן המלקות אבל מדרבנן ראוי להכותו לפי שהכניס עצמו בספיקא דאורייתא. ורהיטני מי שכתב שהוא דג טהור והיו אוכלין אותו בגרפת דאי הוה דג טמא לא היה ראוי לפוטרו לגמרי דבין למ"ד ספיקא דאורייתא אסור מה"ת ובין למ"ד איסורא דרבנן ממה נפשך לא היה ראוי לפוטרו לגמרי ומדקרי ליה רבינו חיה שבים אין ראיה דאיכא חיות בים טהורות והאפשר דרבינו לא פסיקא ליה וכתב כתם פטור דאי הוה דג טמא פטור ממלקות ואם הוא טהור פטור לגמרי:

ט עגלה שהיו מושכין אותה וכו'. שם במשנה והיושב בקרון סופג את הארבעים וטעמייהו דהכמים משום דאזלא מהמתיה ואע"ג דהפיך שמואל ותני והכמים פוטרין את היושב בקרון לא קי"ל כשמואל דמשום דסבר שמואל דרכוב לא קני הפכה למתני' כי היכי דהוי כרבים אבל אנן לא קי"ל אלא רכוב קני דאזלא מהמתיה ויושב על הקרון נמי אזלא מהמתיה והכי משמע מדברי רש"י שכתב ה"ג ש"מ סבירא ליה לשמואל דרכוב לא קני ולא גרסי' לרבנן: וכן אם היה אחד יושב וכו'. פ"ק דמציעא אחד רוכב ואחד מנהיג וכו' ומשמע דכל אחד מהני לזכות בבהמה הכא נמי שניהם עושין מעשה ההנהגה ולוקין אפילו הן מאה:

י מותר לעשות מלאכה וכו'. סוף פ"ח במשנה ואדם מותר עם כולם למשוך ולחרוש ולהנהיג והכי אמרי' בספרי בשור ובחמור אי אתה חורש אבל אתה חורש בשור ואדם באדם וחמור:

יא בהמת פסולי המוקדשין וכו'. מימרא הובאה במכות דוכתי וכבר כתבתי למעלה דעת רבינו לפי שהכתוב קראה בהמה טמאה ולפיכך לוקה עליו אפי' לפי שיטתו שאינו מיחייב מלקות בהנהגה אלא בשני מינין אחד טמא ואחד טהור ולכ"ע הדין אמת שלוקה על הרבעתו ועל הנהגתו:

אין

משנה למלך

פ"ט יא לפיכך החורש בשור פסולי המוקדשין או המרביע ה"ז לוקה. עיין בפ"ח מה' מעילה דין ע' וכמ"ש מרן שם ודוק. ועיקר הדין הם מימרות בפ"ב דמכות דף כ"ב אך בטעמא דמלתא השיג עליו הר"א וכתב אנו אין בידינו אלא כחיה עם בהמה שהרי עשאה כצבי ואיל והכי איתא בבכורות ע"כ. וכן הן דברי התוספות שם והביאו ראיה מלשון דבכורות יע"ש. ואני תמיה בהשגת הראב"ד הלזו שהרי פירוש זה שכתב הראב"ד לא יתכן כלל לדעת רבינו שהרי דעתו הוא שלא הוזהר שהכתוב באזהרת לא תחרוש אלא במין אחד טהור ומין אחד טמא דומיא דשור וחמור אבל

בשלם

המרביע הרי זה לוקה משום כלאים. ואיסור זה מדברי קבלה:

פרק עשירי

א אין אסור בכלאי בגדים אלא צמר ופשתן בלבד שנאמר לא תלבש שעטנז צמר ופשתים יחדיו. ויש בכרכי הים כמו צמר שגדל על האבנים שבים המלח תבניתו כתבנית הזהב והוא רך ביותר וכלך שמו ואסור עם הפשתן מפני מראית העין שהוא דומה לצמר רחלים. וכן השירים והכלך אסורין מפני מראית העין:

ב רחל בת עז צמרה אין לוקין עליו משום כלאים אבל אסור הוא מדבריהם מפני מראית העין כיון שנתחבר הצמר עם הפשתן צד חיבור בעולם הרי זה כלאים מן התורה. כיצד צמר ופשתים שטרפן זה עם זה ושע אותן *ועשה מהן לבדין הרי אלו כלאים. טרפן וטוה אותן כאחד וארג בגד מטווי זה

הרי

השגת הראב"ד

*ועשה מהן לבדים וכו'. א"א לבדים אינן מן התורה שאינן טווין אלא שוע בלבד:

הרדב"ז (מב"י)

פ"י א אין אסור משום כלאי בגדים וכו'. מבואר בכתוב ובמשנה ריש פ"ט:

ויש בכרכי הים כמו צמר שגדל וכו'. שם במשנה השירים והכלך אין בהם משום כלאים אבל אסורין מפני מראית העין ומשמע דהכלך דומה לצמר והשירים דומה לפשתן ולפיכך אסורין זה בזה מפני מראית העין דהכן השירים והכלך אין בהם משום כלאים אבל אסורין מפני מראית העין מדקתני קתני אסורין זה עם זה וכ"ש שירים עם הצמר וכלך עם הפשתים:

ב כיון שנתחבר הצמר עם הפשתן וכו'. שם במשנה הלבדין אסורים מפני שהם שועים וסובר רבינו דהא דקתני אסורין מן התורה קאמר ודבריו צריכין יישוב דמה נפשך אם סובר כדברי רש"י דלא הוי כלאים דאורייתא אלא שוע טווי ונוז וכן נראה ממה שכתב בפירוש המשנה וז"ל והוא שלא יהיה כלאים עד שיהיו נחברים אלו השלשה ענינים וכל מה שאינו כך הוא כלאים מדברי סופרים וזו הלכה פסוקה באמת ואין בו ספק וכן אמרו בתלמוד ואם מצאת לאחר חולק על מה שאמרתי אל יכנס בלבך ספק שהוא שכח ההלכה המורה בגמרא נדה עכ"ל. וא"כ איך כתב שהלבדים הם מן התורה והלשון שהעתיק כאן טעות הוא והלשון המתוקן הוא מה שכתוב בספרים שלנו ואי ס"ל כדעת ר"ם דשוע או טווי או נוז כל אחד מהם הוי מן התורה יקשה מה שכתב בפירוש המשנה גם מה שכתב הכא טרפן וטוה אותם כאחד וארג בגד מטווי זה הרי זה כלאים ואי איתא דסבר דטווי לבדו או ארוג לבדו הוי דאורייתא ואפשר דמשום קושיא זו הגיהו כאשר כתב ואינו נכון כלל דמה נפשך יש קושיא על דברי רבינו וכבר ראיתי מי שהאריך הרבה להרץ דברי רבינו ולא עלה בידו. ומה שנראה לי להרץ דלעולם לא ס"ל כמסקנא דהך סוגיא דפ' האשה דאמרי' והלכתא כמר זוטרא מדאפקינהו רחמנא בחדא לישנא דכתיב שעטנז עד שיהיה שוע טווי ונוז הלא כרב אשי וחזר בו רבינו ממה שכתב בפירוש המשנה שכתב וכל זה כלאים מדרבנן כמו שהזכרתי לך והכא כתב ומנין שכל איסורין של תורה שהרי הוצרך הכתוב להתיר כלאים וכו' ולפיכך צריכין אנו לומר דמה שכתב בפירוש המשנה הוא לפי מה שראה בגירסת הספרים והלכתא כמר זוטרא וא"כ דחק מה שהתירה תורה כלאים בציצית והתם ליכא שוע טווי ונוז יחד ולפ"ה איכא כלאים דאורייתא ופירש דכיון שנתחבר הצמר עם הפשתן צד חיבור בעולם הרי זה כלאים מן התורה וכו' כדאתקיף רב אשי דאיכו אימור או שוע או טווי או נוז, ומה שכתב בספרים והלכתא כמר זוטרא אינו מלשון הגמ' וכן כתוב בנוסח ערבית שמסיים בה הכי שלא יהיו עד שיהיו נחברים ג' ענינים כולם וכל מה שאינו כך הוא מדברי סופרים כך אמרו מקצת הגאונים וזה אצלי מאמר בלתי אמתי אלא שכל אחד מהם כלאים של תורה ומה שנזכר בגמ' נדה אינו לשון התלמוד אבל הוא לשון אי זה מפרש עכ"ל. וזה ודאי מוכיח על מה שכתב בפסק. ומה שכתב טרפן וטוה אותם כאחד וארג בגד בא לומר אע"פ שטרפן וטוה אותם יחד אינו חייב עד שיארוג הבגד וילבש אותו וכן כל הלוקות שכתב אינו חייב עד שיהנה מן הכלאים אבל לעולם אימא לך שאם טוה אותם יחד ונהנה מהם כמות שהוא חייב שאין לך חיבור גדול מהטוויה ועל דרך זה מתיישב כל מה שכתב ע"ד מה שנמצא לו בנוסחא ערבית בפירוש המשנה ומסכים למה שהתירה תורה כלאים בציצית והיינו דתנן הלבדים אסורים מפני שהם שועין כלומר אע"פ שאינם טווי ונוז אלא שועין אסורין מן התורה, כנ"ל ליישב דברי רבינו ודוק:

תפר

כסף משנה

פ"י א אין אסור בכלאי בגדים אלא צמר ופשתן בלבד וכו' ויש בכרכי הים וכו' וכלך שמו ואסור עם הפשתן וכו' וכן השירים והכלך וכו'. משנה בפרק תשיעי דכלאים השירים והכלך אין בהם משום כלאים אבל אסורים משום מראית העין. ומפרש רבינו דכיון דשירים וכלך אסורים זה עם זה משום דכלך דומה לצמר ושירים דומה לפשתן אם כן מכ"ש יש לאסור כלך עם הפשתן עצמו ולפי זה הוא הדין לשירים עם צמר עצמו דאסור:

ב רחל בת עז וכו'. בפ"ב דבכורות (דף י"ז) רחל בת עז אין לוקין על צמרה משום כלאים ומשמע לרבינו דמכל מקום אסורה מפני מראית העין דלא גרע משירים וכלך, ותמיהא לי דהל"ל דמדאורייתא אסורה אלא שאין לוקין דהכי משמע לישנא דאין לוקין על צמרה וי"ל דכיון דלא אשכחן לה רמז בתורה לית לן למימר הכי: כיון שנתחבר הצמר עם הפשתן וכו' כיצד צמר ופשתים שטרפן זה עם זה ושע אותם ועשה מהם לבדים הרי אלו כלאים. משנה בפרק תשיעי דכלאים לבדים אסורים מפני שהם שועים. ומ"ש טרפן וטוה אותם כאחד וארג בגד מטווי זה הרי זה כלאים. שם במשנה אין אסור משום כלאים אלא טווי וארוג שנאמר לא תלבש שעטנז דבר שהוא שוע טווי ונוז: ודע שהטור היה גורס בדברי רבינו צמר ופשתים שטרפם ביחד ושע אותם ועשה לבדים אין זה כלאים טרפן וטוה אותם כאחד וארג בגד מטווי זה הרי זה כלאים, ואי אפשר לגרוס כן שהרי שנינו הלבדים אסורים מפני שהם שועים ואיך יכתוב הוא ז"ל אין זה כלאים ואין לומר דאין זה כלאים דאורייתא קאמר דאין זה במשמע ונוסחת הראב"ד בדברי רבינו היתה כנוסחתנו שכתב א"א לבדים אינם מן התורה שאינם טווים אלא שוע בלבד עכ"ל. ומדברי רבינו עצמו הוא מוכרח לומר שזו היא הנוסחא האמיתית בדבריו כמו שאוכיח ובאמת שהיה קשה מאד בעיני דממה שכתב שהלבדים הם כלאים דאורייתא נראה שהוא סובר כמה שאמרו עד שיהיה שוע טווי ונוז או או קתני ובחד מינייהו סגי וממה שכתב טרפן וטווה אותם כאחד וארג בגד מטווי זה הרי זה כלאים משמע דבעינן שיעשה שלשתן יחד (וכדברי רש"י) ועוד דלמאי דמשמע מתחלת לשונו קשה דגרסינן בנדה פרק האשה (דף ס"א:) אמר רב אחא בריה דרב ייבא משמיה דמר זוטרא האי מזן דרמי הוצא דכיתנא בגלימא דעמרא ונתקיה ולא ידיע אי נתיק אי לא נתיק ש"ד מאי טעמא מדאורייתא שעטנז כתיב עד שיהא שוע טווי ונוז ורבנן הוא דגזרו ביה וכיון דלא ידיע אי נתקיה שרי מתקיף לה רב אשי אימא או שוע או טווי או נוז והלכתא כמר זוטרא מדאפקינהו רחמנא בחד לישנא הרי דלמסקנא דגמרא אינו אסור מן התורה עד שיהא שוע טווי ונוז והיאך כתב הוא ז"ל דלבדים שאינם אלא שועים הם כלאים דאורייתא וכבר השיג עליו הראב"ד כן ואפשר שמפני קושיות אלו הגיהו בדברי רבינו גבי לבדים אין זה כלאים והנכון טעות היתה שתחלת לשונו מוכיח שצריך לגרוס גבי לבדים ה"ז כלאים וגם סוף לשונו מוכיח כן שכתב אפי' בגד של צמר בשל פשתן וכו' או שקשר בגד צמר בגד פשתן וכו' ואפילו קשר גדיל של צמר בשל פשתן וכו' הרי אלו כלאים שנאמר צמר ופשתים יחדיו מכל מקום כיון שנתאחד נאסר ומנין שכל איסורים אלו של תורה שהרי הוצרך הכתוב להתיר כלאים בציצית והציצית חוטים קשורים בלבד מכלל שחיבור כזה שלא במקום מצוה אסור מן התורה שאינו ממעט בתורה דבר שהוא אסור מד"ס עכ"ל. משמע דבאי זה ענין שיתחבר צמר עם פשתים צד חיבור בעולם הוא אסור מן התורה. ונראה לי שרבינו סובר דנהי דבשוע בלבד הוי כלאים דטווי לא הוי כלאים אלא אם כן הוא ארוג ומלישנא דמתניתין איכא למידק גם כן הכי דקתני אין אסור משום כלאים אלא טווי וארוג שנאמר לא תלבש שעטנז דבר שהוא שוע טווי ונוז פתח בטווי וארוג וסיים בשוע טווי ונוז והיינו לומר דנהי דבשוע בלבד אסור מן התורה ודקתני התם בסמוך הלבדים אסורים מפני שהם שועים מכל מקום בטווי בלבד לא מיחייב אא"כ ארגו ואפשר דטעמא משום דכתיבא שעטנז כתוב ברשא תיבה תיבת שע בהדיא משמע דבה להודה סגי ודה"ה דבארוג להודיה סגי כיון דכתיב ביה תיבת עז בהדיא. אע"פ שהוא בסוף תיבה אבל תיבת טווי שאינה כתובה בהדיא משמע שהיא טפלה לארוג לומר שאינו חייב בטווי אא"כ ארגו. ויותר נראה לומר דכיון שאינו ברשא תיבה לא מחייבים עליה אם לא טוואן יחד גם כן ומה שאמרו עד שיהא שוע טווי ונוז כך פירושו עד שיהא שוע או עד

שיהא

משנה למלך

במהלכי טהורים אפי' חיה עם בהמה לא אסור כי אם מדרבנן וכמו שנתבאר כל זה בדבריו בפ"ט מכלאים דין ח' ואם כן איך יתכן שילקה החורש בשור פסולי המוקדשין מפני שהוא כחיה עם בהמה והלא חיה עם בהמה לא אסור מן התורה ואם הראב"ד חולק עליו וס"ל דכי היכי דאיסור הרבעה הוא בכל שני מינים אפי' בשני מיני בהמה טהורה הכי נמי באיסור דלא תחרוש הוי בכל שני מינים היה לו להשיגו בעיקר הדין מאחר שהם לא השיגו והשתיקה כהודאה דמי איך כתב כאן טעם המנהיג בשור פסולי המוקדשין לוקה משום דחשיב כחיה עם בהמה וצ"ע. ורבינו הוקשה לו קושיא זו ולכן כתב דהכא עשאה הכתוב כשני גופין דהיינו קדש וחולין והכתוב קרא להלק שהולין טמאה כדכתיב כל בהמה טמאה וגו' ופסוק זה מיירי בפסולי המוקדשין וכדאיתא בפ"ו דבכורות דף ל"ז ופ' דתמורה דף ל"ג וכבר הביא רבינו דרשא זו בפ"ה דערכין דין י"א ובפ"א מה' איסורי מזבח יע"ש וא"כ הוה ליה בהמה טהורה עם טמאה מעורבין זה בזה ולפיכך לוקה החורש בשור פסולי המוקדשין והם דברים פשוטים בכוונת דבריו. וראיתי למרן שכתב ודברי רבינו כפירוש רש"י ולדבר הזה אמרתי אלה אדוני שיש הפרש גדול בין פי' רבינו לפי' רש"י ונפקא טובא לענין דינא וכמו שאבאר: ודע שאף שכתבנו שפי' הראב"ד הוא פי' התוס' מ"מ יש קצת חילוק ביניהם דלהראב"ד השני מינים הם המחשובים כחיה עם בהמה שהרי בהמה זו עשאה הכתוב כחיה גם כן אך מדברי התוס' נראה שהבהמה זו חשיבא כשני מיני חיה דהיינו צבי ואיל שכן כתבו כצבי וכאיל שהם שני מינים וכן כתב בפ' כלאים שהביאו סוגיא זו דמכות וכתב ופר"ת דעשאו הכתוב כצבי וכאיל והמנהיג בצבי ואיל לוקה דשני מינים הם ע"כ. אך מדברי התוס' בפ' כל פסולי המוקדשין דף ל"ג מוכח כדברי הר"א

דהיינו דחשיב כחיה עם בהמה וליכא נפקותא לענין דינא כלל: **ודע שרש"י** פירש דפסולי המוקדשין דאסירי בהרבעה והנהגה מיירי בשנפדו וס"ל דמאי דחשיבי כשני מינים הוא משום דחולין וקדשים מעורבים והחולין הוא שמותר לשוחטו ולאוכלו והקדשים הוא באיסור בגיזה כמו שאר קדשים וכן החלב אסור כמו שאר קדשים אבל קודם שנפדו אין כאן תערובת חולין שהרי כולו קודש שאסור הוא באכילה ואם כן המרביע והמנהיג פסולי המוקדשין קודם שנפדו אינו לוקה משום דלא חשיב כלאים וכן לדברי הר"א והתוס' דהאיסור הוא משום דכתיב כצבי וכאיל הוא דוקא לאחר שנפדו דהתם הוא שעשאם הכתוב כצבי וכאיל וכמבואר ולפי זה הסיא דתניא בפ"ב דמ"ק (דף י"ב) כיוצא בו אין מרביעין בבכור ולא בפסולי המוקדשין והטעם הוא משום איסור עבודה בקדשים והוא איסור מדרבנן ע"כ מיירי בקודם שנפדו דאי לאחר שנפדו מאי איריא משום איסור עבודה תיפוק לי משום מרביע כלאים אלא ודאי דמיירי בקודם שנפדו. דליכא משום כלאים ואפ"ה אסר מיהא להרביעם משום עבודה ובכור דקתני ע"כ מיירי בתם דאי בנפל בו מום הא קתם לא שייך פדיון כלל ובהדיא כתיב ביה בפרשת ראה כצבי וכאיל אלא ודאי דמיירי בתם והוא הדין לשאר קדשים תמימים דאסור להרביעם מטעם איסור עבודה בקדשים ומאי דנקט בכור הוא משום דעיקר איסור עבודה בקדשים מבכור גמרינן לה וכמו שכתב רבינו בפ"א מה' מעילה דין ז' מש"ה נקט בכור ומלינו כיוצא בזה בפ' דם חטאת דף צ"ה אמר ר"ל מעיל שנטמא מכניסו פחות מג' על ג' כו' ופשיטא דה"ה לכל בגדי כהונה אלא שמפני שאיסור הקריעה בבגדי כהונה ממעיל ילפינן לה וכמ"ש רבינו בפ"ט מה' כלי המקדש דין ג' מש"ה נקט מעיל: ומ"מ איכא בין פירש"י לפי' הר"א דלרש"י המרביע חולין על קדשים וכן המנהיג בהמת חולין וקדשים

כלאים

הרי זה כלאים: ג תפר בגד צמר בשל פשתן ואפילו תפרן במשי או שתפר בגד צמר בחוטי פשתן או בגד פשתים בחוטי צמר או קשר חוטי צמר בחוטי פשתים או גדלן אפילו נתן צמר ופשתים בשק או בקופה וכרכן הרי אלו כלאים. ואפילו קשר גדיל של צמר בגדיל של פשתן אע"פ שהרצועה באמצע. וכן אם כפל בגדי צמר ופשתן וקשרן הרי אלו כלאים שנאמר צמר ופשתים יחדו מכל מקום כיון שנתאחד נאסר: ד ומנין שכל איסורין אלו של תורה שהרי הוצרך הכתוב להתיר כלאים בציצית. כמו שלמדו מפי השמועה שלא נסמכה פרשת כלאים לפרשת ציצית אלא להתיר כלאים בציצית. והציצית חוטין קשורין בלבד הן. מכלל שחבור כזה שלא במקום מצוה אסור מן התורה. שאינו ממעט בתורה דבר שהוא אסור מדברי סופרים: ה הכלאים אין לו שיעור אפילו חוט של צמר בבגד גדול של פשתן או של פשתן בצמר אסור: ו צמר רחלים וצמר גמלים וכיוצא בו שטרפן זה בזה וטוה מהן טווי. אם היה החצי מן הרחלים הרי הכל כצמר רחלים והרי הוא כלאים עם הפשתן. ואם היה הרוב מן הגמלים מותר לערבו עם הפשתן מפני שצורת הכל צורת

כסף משנה

סיכה מווי וגוז. ובלאו הכי צריך לומר כן לדעתו ז"ל שהרי כתב בפירוש המשנה דשע הוא הטרוף הממתק פני הבגד וא"כ (שו ליה) הני מלאכות שלא כסדרן דהוה ליה למיכתב שע בתר טווי וגוז ומדאקדמיה משמע שהוא ענין בפני עצמו דהיינו עשייה לבדים שאין בהם לא טויה ולא אריגה ודייק פירוש זה בדברי רבינו דגבי טוואן יחד וארגן לא כתב שוע וטעמא כדפרישית ומה שאמר במסכת נדה דלא אמרינן או שוע או טווי או נוז מדאפקינהו רחמנא בחד ליצנא לא למעוטי שע אמרו אלא על טווי ואריג כדפרישית. ומ"אמי לרבינו שכתב בפירוש המשנה על מה ששנינו דבר שהוא שוע טווי ונוז זהו כלאים של תורה והוא שלא יהו כלאים עד שיהיו נחברים אלו הג' ענינים כולם וכל מה שאינו כך הוא כלאים מד"ס וזו הלכה פסוקה באמת וכן אמרו בגמ' ואי מצאת לאחר דבר חולק על מה שאמרתי לך אל יכנס בלבך ספק שהוא שכח ההלכה היא האמורה במסכת נדה עכ"ל. ובנ"א כמו שכתוב בהפך שאלו מה שכתב וכל שאינו כך הוא כלאים מד"ס כתב כך אמרו מקצת הגאונים וזה אגלי מאמר בלתי אמיתי אלא שכל אחד מהם כלאים של תורה ומה שנזכר בגמרא נדה אינו לשון הגמרא אבל ה"א לשון איזה מפרש עכ"ל. ודבריו פה בחיבור אי אפשר לייבשם כפי הנוסחא שכתב שאינם כלאים דאורייתא עד שיהיו נחברים הג' ענינים אם כן לא הוה ליה ליחייב בלבדים ולפי הנ"א קשה גם כן דאם כן לא הוה ליה לכתוב טרפן ומוה אותם כאחד וארג בגד מטווי זה הרי זה כלאים דמשמע דלא מיחייב אלא א"כ טוה וארג וקודם טרפן ואין לומר דאו או קתני שהרי כתב וארג בגד מטווי זה ודוחק לומר דה"ק צמר ופשתים שטרפן ושע אותם ועשה מהם לבדים הרי אלו כלאים כאילו טרפן וטוואן כאחד וארג בגד מאותו אריג שפשיטא שהוא חייב משום כלאים כן הדין כשטרפו ושע אותה ועשה מהם לבדים וכן דוחק לומר שמה שנמצא בנ"א שכל אחד מהם כלאים של תורה לא אתא לאפוקי שע דעלה להודה חייב אבל טווי וארוג אינו חייב על אחת מהן בלא חברתה דלישנא דשכל אחד מהם כלאים של תורה לא משמע הכי ועוד דאם כן למה הוצרך לומר דמה שנזכר בגמרא נדה אינו לשון הגמ' הא אפי' א"ל שהוא לשון הגמרא אתי שפיר לפירוש זה. ושמא יש לומר שדעתו לומר דגבי דעל טווי אינו חייב אלא אם כן אריג אבל על אריג לבד חייב דלפי זה ליכא דשכל אחד מהם כלאים של תורה קאי בין אשוע בין אאריג והוצרך לומר דההיא דנדה אינו לשון הגמרא משום אריג דקאמר התם דלא הוי דאורייתא ולפי זה מה שכתב פה בחיבור וארג בגד מטווי זה היינו לומר דעל טווי זה אע"פ שהוא טרוף אינו חייב אלא אם כן ארגו אבל אם"כ שעל האריג להודיה חייב אפי' לא טוואו דלא גרע משיעה דלבדים וכלשון הראשון שכתבתי לעיל בשם רבינו פה:

ג תפר בגד צמר בשל פשתן וכו'. משנה בפרק תשיעי דכלאים התוכף תכיפה אחת אינה חיבור וכו' עשה שני ראשיה לצד אחד חיבור ובתוספתא חלוק של צמר שנפרם ופירפו בחוט של פשתן ושל פשתן שנפרם ופירפו בחוט של צמר אם תפרן אסורים משום כלאים. ומה שכתב רבינו אפילו נתן צמר ופשתים בשק או בקופה וכו' נראה שהוא מפרש כן מה ששנינו בסוף כלאים השק והקופה מצטרפים לכלאים. ומה שכתב ואפילו קשר גדיל של צמר בגדיל של פשתן וכו'. משנה שם לא יקשור סרט של צמר בשל פשתן להגור בו את מתניו אע"פ שהרצועה באמצע. ומה שכתב וכן אם כפל בגדי צמר ופשתן וקשרם וכו', מדין השק והקופה שכתבתי בסמוך הוא נלמד:

ד ומנין שכל איסורים אלו של תורה וכו'. בר"פ התכלת אמר רבא שמע מינה קשר העליון דאורייתא דאי ס"ד דרבנן מאי איצטריך קרא למישרא סדין בציצית פשיטא התוכף תכיפה אחת אינה חיבור אלא שמע מינה דאורייתא:

ה הכלאים אין לו שיעור וכו'. הכי משמע בנדה פ' האשה (דף ס"א):

ו צמר רחלים וכו'. משנה בפרק תשיעי דכלאים. ומה שכתב לפי שאינם חוטי צמר פירושו מפני שאינם חוטים לא חשיב ובטיל וכן כתב סמ"ג דתניא בתוספתא עלה דמשני' בד"א שהביא פשתן וטרף ביניהם אבל הביא חוטי צמר רחלים וטרף בין חוטי צמר גמלים אסור פירוש חוטי חשיבי ולא בטלי עכ"ל:

ומ"ש

הרדב"ז

ג תפר בגד צמר וכו'. בתוספתא חלוק של צמר שנפרם ופירפו בחוט של פשתן ושל פשתן שנפרם ופירפו בחוט של צמר אם תפרן אסורין משום כלאים ויוצאין בהם בשבת ומדקתני אסורים משום כלאים משמע דהוו כלאים דאורייתא וסייעתא לרבינו דהא אין כאן אלא חיבור בעלמא: או קשר חוטי צמר בחוטי פשתן או גדלן וכו'. שם במשנה ר' יוסי אומר משיחות של ארגמן אסורות מפני שהוא מולל עד שלא קושר ופירש ז"ל עבותות של ארגמן מנהג עושיקן לקבץ מהם רבות ולקשור אותן בחוט פשתן והוא אומר שהם כלאים שהחוט שהוא יפתל עם הארגמן ואז יקשור בו וכו' וזהו ענין מפני שהוא מולל וכו':

אפילו נותן צמר ופשתים וכו'. שם במשנה השק והקופה מצטרפין לכלאים ר"ל כשיקבץ צמר ופשתים ויחברם בחתיכת שק או קופה שכבר החבירם אל השק או הקופה קצתם עם קצתם ויש בהם קצת חיבור ונעשה כלאים ואסור ללבוש הבגד ההוא המחובר משניהם וכן אמרו בספרי יחדו מכל מקום עכ"ל בפירוש המשנה. וקשיא אם עשה בגד תיפוק לי משום שהוא נוז לפי שיטת רבינו ואם עשה מהם לבדים תיפוק לי משום דהוי שוע ומאי איריא מפני שחברם בשק או בקופה. והנכון מה שנראה ממה שכתב בפ"ק שלא עשה מהם בגד אלא שנתחמם בהם באופן זה דכך שיהיו הוו כלאים כיון שהן מחוברין ומעורבין יחד ואזיל לשיטתיה שהוא מפרש נוז שהוא חבור באופן זה דכך שיתחברו הוו כלאים דאורייתא: ואפילו קשר גדיל של צמר וכו'. שם במשנה לא יקשור סרט של צמר בשל פשתן להגור בו את מתניו אע"פ שהרצועה באמצע ע"כ. ואם כשהוא חוגר קושר גדיל של צמר לגדיל של פשתן מאי למימרא דכתב ואפילו וכו'. לפיכך נראה לפרש כשהוא קושר קושר קצה הרצועה של עור עם הפשתן והקצה השני עם הצמר ואפ"ה אסור כיון שהם מחוברים ע"י רצועת העור. וכתב בפירוש המשנה ומכאן שאסור לתפור בגד צמר בבגד פשתים אפי' בחוטי משי או בחוטי צמר גפן:

ד ומנין שכל האיסורין אלו של תורה וכו'. פ' התכלת אמר רבא ש"מ קשר עליון דאורייתא דאי ס"ד דרבנן מאי איצטריך למשרי סדין בציצית פשיטא הא למדת שע"י הקשר לבד נעשה כלאים דאורייתא ולא צריך קרא למשרי יה דכתיב לא תלבש שעטנז וסמיך ליה גדילים תעשה לך ואי קשר עליון לאו דאורייתא א"כ דאורייתא אלא שאינו כלאים מן התורה איצטריך קרא לשרויי דרבנן אלא פשיטא דקשר עליון דאורייתא והוי חיבור דאורייתא זה דעת רבינו ויש חולקין עליו ואייתו ז"ל ראיה הזקה:

ה הכלאים אין להם שיעור וכו'. הכי משמע בתוספתא והניח נמי בגד שאבד בו כלאים הרי זה לא ימכרנו וכו' ואי איתא ליבטיל ברובא אלא ודאי לא בטיל. וא"ת דאמרינן בסמוך צמר רחלים וצמר גמלים וכו' ואם היה הרוב מן הגמלים מותר לערבו עם הפשתן מפני שצורת הכל צורת צמר גמלים וכו' שהרי בטלו במיעוטן הרי לך שיש לגמיי הצמר ביטול לא קשיא דלעולם אין לכלאים ביטול ושאני הכא שכבר נתבטל הצמר במותר לו דהיינו צמר הגמלים ושוב אינו חוזר וניעור, א"נ כאן קודם אריגה כאן לאחר אריגה, א"נ חוטין חשיבי ולא בטילי:

ו צמר רחלים וצמר גמלים וכו'. שם במשנה וכן הפשתן והקנבוס שטרפן זה בזה:

לפיכך

משנה למלך

כאחת לוקה משום כלאים דלא יתכן שיהא חמיר כשהם בבת אחת בגוף אחד יותר משהם שני גופים אך אליבא דתוס' ליתנהו לשני מילי דחולין וקדשים לא חשיבי שני מינים אלא דשאני פסולי המוקדשים דכתוב עליהם כצבי וכאיל. ורבינו ז"ל שהוא חולק בכל זה והוא דלדעתו מאי דחשיבי שני מינים הוא משום דכתיב ואם בבהמה טמאה וחשיבי כטהורה עם הטמאה והאי קרא בקודש שנפדו איירי דבתר הכי כתיב והעמיד והעריך והשני מינים הם שהיא קדש דאסור לשותפו ויש בה מעילה ככל הקדשים והיא חולין שאינה ראויה למזבח ולצד זה קראו הכתוב טמאה כלומר דחשיב כטמאה דאסירא למזבח אבל אחר שנפדו אין כאן קדושה שהרי מותרים באכילה הם ומה שאסורים בגיזה לא חשיב לה קדושה וכי תימא מנא לן האי דינא אימא דלרבינו אף לאחר שנפדית חשיב קודש וחולין מעורבין וכמ"ש רש"י וחלק שהולין קראה הכתוב טמאה ואף שכתוב קראה טמאה קודם שנפדית מ"מ אפשר דטומאתה בשוליה אף לאחר שנפדית ולעולם חשיבא כשני מינין כטהורה עם טמאה והמרביע והמושך לוקה הא ליתא דא"כ לא מצאנו ידינו ורגלינו בבית המדרש דמה יענה רבינו ביום שידובר בו סוגיא דמ"ק דקתני דאין מרביעין בפסולי המוקדשין מטעם איסור עבודה והביא בפ"ק מה' מעילה ומוכח מדבריו דליכא כי אם איסורא בעלמא מאי איריא משום עבודה תיפוק לי משום כלאים ולוקה על ההרבעה אלא ודאי מוכרחים אנו לומר דלא חשיבי שני מינים אלא קודם פדיון אבל לאחר פדיון לא וברייתא דמ"ק מיירי באחר פדיון והשתא פליג רבינו עם התוס' ורש"י מן הקצה אל הקצה דלתוס' פסולי המוקדשין קודם פדיון לית בהו משום כלאים ומה שאסור להרביעם מדין איסור עבודה נגע בה ולאחר פדיון אית בהו משום כלאים ולרבינו הוא בהפך דקודם פדיון אית בהו משום כלאים ולאחר פדיון לית בהו משום איסור כלאים ומה שאסור להרביעם מדין איסור עבודה נגעו בה וגם במה שכתבנו דלדעת רש"י שמרביע חולין וקדשים וכן החורש בחולין וקדשים דלוקה משום כלאים רבינו חולק בזה דחולין וקדשים לא חשיבי שני מינים אלא דשאני הכא שהיתה קודש ונפל בה מום שנעשית חולין וחלק זה של חולין עליו הכתוב כטמאה אבל חולין דמעיקרא לא חשיבי כטמאה. ודע דלרבינו מאי דתניא בברייתא דמ"ק אין מרביעין בבכור איירי בתם משום דגבי בכור לא שייך ביה פדיון ומשעה שהומם הרי הוא חולין גמורים ואין כאן איסור דכלאים כי אם איסור דעבודה בקדשים ולפי זה ניחא דנקט בכור שדין זה לא שייך בכל דקדשים דכיון דבעו פדיון אית בהו משום כלאים וכדכתיבנא. ודע דדוגמא דברייתא זו דמ"ק איתא נמי בסוף פ"ד דתמורה דף כ"ד ומייתי לה נמי בפ' כל פסולי המוקדשין דף ל"ג ת"ר אין מרגילין ביו"ט כיוצא בו אין מרגילין בבכור ולא בפסולי המוקדשין ע"כ. ומסוגיית הגמרא יראה דחלוקת בכור מיירי בשהומם וחלוקת פסולי המוקדשין מיירי אחר פדיון ושוי דומיא דברייתא דמ"ק שפירשנו אליבא דרבינו. ודע דהמרביע פסולי המוקדשין על גבי פסולי המוקדשין נראה דאינו לוקה דומיא דהילודים דמותרים מן הכלאים זה בזה אע"ג דקי"ל דמי שחציו עבד וחציו בן חורין אסור אף בשפחה שחציה עבד וחציה בת חורין משום דאתי צד עבדות ומשמש צד חירות כבר הקשו זה בתוס' פרק ה' דחולין דף ע"ט ותירצו דלא דמי יע"ש. ולפי זה מצינן למימר דהיא ברייתא דמ"ק מיירי במרביע פסולי המוקדשין על גבי פסולי המוקדשין ומיירי בין קודם פדיון בין לאחר פדיון דליכא משום איסור כלאים ולא"ש אסיר משום עבודה בקדשים:

כהנים

צורת צמר גמלים ואין חוששין לנימות של צמר המעורבת בהן מפני שאינן חוטי צמר: **ז** *לפיכך עורות הכבשים שעושין מהן בגדים אע"פ שתופרין אותן בפשתן מותרין ואין חוששין לנימות של צמר אף על פי שנכרכו בכלל חוט הפשתן שתפרו בו שהרי בטלו במיעוטן: **ח** וכן הקנבוס והפשתן שטרפן זה בזה אם רוב מן הקנבוס מותר לארוג הטווי מהן עם חוטי צמר ואם היו מחצה למחצה אסור: **ט** העושה בגד כולו צמר גמלים או צמר ארנבים או קנבוס וארג בו חוט של צמר מצד זה וחוט של פשתן מצד זה הרי זה אסור משום כלאים: **י** בגד צמר שנפרם מותר לפרוף אותו בחוטי פשתן. וקושר אבל לא יתפור: **יא** לובש אדם בגדי צמר ובגד פשתן והוגר עליהם מבחוץ ובלבד שלא יכרוך את המשיחה ויקשור בה בין כתפיו: **יב** כלאי בגדים מותר לעשותם ולמוכרם ואין אסור אלא ללובשן בלבד או להתכסות בהן שנאמר לא תלבש שעטנז. ונאמר לא יעלה עליך. העליה שהיא דרך לבישה אסור אבל עליה שאין דרך לבישה כגון אהל שהוא כלאים מותר לישב תחתיו. וכן מותר מן התורה לישב על מצעות של כלאים שנאמר לא יעלה עליך אבל אתה מציעו תחתיך. ומדברי סופרים אפילו עשר מצעות זו על גבי זו והתחתון שבהן כלאים אסור לישב על העליון שמא תכרך נימא על בשרו:

יג *במה דברים אמורים ברכין כגון יריעות ושמלות. אבל בקשין שאינן נכרכין כגון כרים וכסתות מותר לישב ולהסב עליהן. והוא שלא יהיה בשרו נוגע בהם: **יד** וכן הפרוכת שהיא כלאים אם היתה רכה אסורה שמא יסמך לה השמש ותעלה על בשרו ואם היתה קשה שאינה נכרכת מותרת:

טו מנעל שהוא כלאים ואין לו עקב מותר ללובשו. *שעור הרגל קשה הוא ואינו נהנה כשאר עור הגוף: **טז** תופרי כסות תופרין כדרכן ובלבד שלא יתכוונו בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים. והצנועין תופרים בארץ. וכן מוכרי כסות מוכרין כדרכן ובלבד שלא יתכוונו בחמה שיציל להם הכלאים שעל כתפן מן החמה. ולא יתכוונו בגשמים להתחמם בו. והצנועין מפשילין במקל לאחוריהן: **יז** *לא יקח אדם ביצה כשהיא חמה בבגד כלאים שהרי הוא נהנה בכלאים מפני

השגת הראב"ד

*לפיכך עורות הכבשים שעושין מהן בגדים וכו' שהרי בטלו במיעוטן. א"א היה לו לומר שאינו טווי ואם יאמר אע"פ שאינו טווי הרי הוא אסור מדרבנן כמו הלבדים אם כן גם זה יהא אסור מפני שהוא נוז כקשרים ואם מפני שבטלו במיעוטן שבוש הוא זה וכי צמר בפשתים בטל ברוב אלא כיון שאין בו איסור תורה אין חוששין לספק:

השגת הראב"ד

*בד"א ברכין וכו'. א"א בירושלמי הדא דתימר בריקים אבל במלאים לא ואם נתון ע"ג סמעס אפילו בריקים אסור:

השגת הראב"ד

*שעור הרגל קשה הוא ופו'. א"א כמדומה לי פירוש זה כתב על מנעל של זרב השנוי במשנה ואינו נראה מן הגמרא מנעל של זרב אית אתרין דזרבין עמרא מן לגיו כלומר דאין חוששין לאותן המקומות שכן מיעוט והאי אסור הוא מפני שתופרין בפשתן וזורבין פמו תופרין. ויש מפרש של זרב של חמום כדכתיב בעת יזורבו נצמתו:

*ולא יקח אדם ביצה וכו'. א"א לא ידעתי מה הפרש יש בין ביצה ופשיפי וגזוזי וכמש' יו"ט מתיר הכל לפי שאין חמום בכך, ודומה שהוא מחלק בין

הרדב"ז (מכ"י)

ז לפיכך עורות הכבשים וכו'. השיג עליו הראב"ד ז"ל היה לו לומר שאינו טווי. ורבינו אזיל לטעמיה דאע"פ שאינו טווי הוי כלאים כדפרישית לעיל והוא ז"ל סובר דאע"ג דכלאים אוסרין בכל שהוא ה"מ בחוטין שהם חשובין אבל נימין דעלמא לא חשיבי ואע"ג שנתחברו ע"י התפירה אין כאן כלאים אפי' מדרבנן ועלו דבריו כהוגן:

ט העושה בגד כולו וכו'. בתוספתא והטעם כיון שחוטי הפשתן והצמר ניכרין לעצמן ולא נתערבו עם צמר הגמלים לא נתבטלו ואיתא נמי בתוספתא בגד שיש בראשו אחד כלאים לא יתכסה בצד השני אע"פ שהכלאים מונח בארץ:

י בגד צמר שנפרם וכו'. תוספתא כתבתיה לעיל. וכתב ר"ש שהיא שניה בפעות דקשר הוי חיבור. ולא קשיא דאם קשר הצמר והפשתים יחד הוי חיבור אבל אם חברם וכרך עליהם משיחה וקשרה לא הוי חיבור:

יא לובש אדם בגדי צמר ובגדי פשתן וכו'. בספרי ובתוספתא ופירוש ובלבד שלא יכרוך המשיחה ויקשור בין כתיפיו קשר של קיימא שכשהוא לובש שניהם ביחד וכן כשהוא פושט פושטן ביחד ונמצא חיבור כלאים ומדברי הרשב"א בתשובה נראה שאינו אסור אלא אם תכף הוא אותן במשיחה בשתי תכיפות ודעת רבינו להחמיר בכלאים:

יב כלאי בגדים מותר לעשותן וכו'. משנה פ"ט כלאי בגדים מותרים בכל דבר ואינם אסורים אלא מללבוש: העליה שהיא דרך לבישה וכו'. הכי איתא בגמרא ובכמה דוכתי:

יג בד"א ברכין כגון יריעות ושמלות. משנה פ"ט הכרים והכסתות אין בהם משום כלאים ובלבד שלא יהא בשרו נוגע בהם ירושלמי הדא דתימא מותר בריקן אבל לא במלא נתון ע"ג אלכסא אבל בנתון ע"ג מטה לא. כשהכר מלא או נתון ע"ג מטה של חבלים כשהוא שוכב עליו נשקע בתוכו וצדי הכר עולין עליו. והמתהי על רבינו למה השמיט זה הירושלמי וכל הפוסקים כתבוהו וטעמא דמסתבר הוא. וי"ל דלא פסיקא ליה כי לפעמים יהיה הכר מלא מדבר קשה או ע"ג מטה של עץ ולית להו שמא יעלה עליו ואם הוא מלא מדבר רך או ע"ג מטה של חבלים הרי הוא בכלל דברים הרכים ואסור ואין זה בכלל הקשים ולפיכך לא הוצרך לכתבו:

יד וכן הפרוכת שהיא כלאים וכו'. בפ"ק דביצה תנן משלחין כלים בין תפורין בין שאינן תפורין ואע"פ שיש בהן כלאים ופריך עלה כלאים למאי חזו ומסיק אלא וילון והא אמר עולא מפני מה אמרו וילון אסור מפני שהשמש מתחמם כנגדו אלא בקשין וכו' הא למדת דוילון יש בו משום כלאים בזמן שהוא רך. אלא דקשיא לי דעולא קאמר טעמא מפני שהשמש מתחמם כנגדו ורבינו כתב שמא יסמך השמש ותעלה על בשרו. וי"ל דנקיט רבינו טעמא דשייך בכל זמן אפי' כשאין שם קור:

טו מנעל שהוא כלאים וכו'. פ"ט במשנה ומנעל של זרב אין בו משום כלאים ... כך הוא בערוך והיא גירסת רבינו והם מנעלים שעושין בלא עקב להלוך בהם על הכרים והכסתות ומצויין הם במצרים. וא"ת כיון דטעמא הוי משום דעור הרגל קשה אפי' יש לו עקב נמי ליפטרי. י"ל דכיון שיש לו עקב כיון דמיחזי כמלבוש אע"פ שאין הגוף נהנה ממנו אסור א"נ בזמן שאין לו עקב אין הרגל מתחמם והעור קשה אבל בזמן שיש לו עקב מתקבץ הרגל בתוך המנעל ואע"פ שהעור קשה מתחמם הרגל ונהנה מן הכלאים. וקשיא לי על הא דנראה מנעל של זרב ומפרשינן לה מלשון בעת יזורבו נצמתו (איוב ו) שהוא לשון חימום אדרבה מפני שהוא מתחמם היה לאסור משום כלאים. וי"ל שמנהגם היה לעשות מנעלים לחמם הרגל ומתנין לתוכו משי או פשתן אבל לא צמר ולפיכך מותר ולפי זה זה אין חילוק בין יש לו עקב לאין לו:

טז תופרי כסות תופרין וכו'. שם משנה כלשון רבינו: וכן מוכרי כסות וכו'. גם זה שם ואיתא נמי בשבת פרק כירה:

יז לא יקח אדם ביצה וכו'. ירושלמי אמר ר' זריקא יהיבו ליה לר' אבונא ביעתא במפה דאית בה כלאים והוא לא מקבל עד שלא יתכוון בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים

כסף משנה

ז ומ"ש לפיכך עורות הכבשים וכו' שהרי בטלו במיעוטן. כתב הראב"ד ז"ל שאינו טווי וכו'. אני אומר שטעם מפני שבטלו במיעוטן וזהו פירוש שמן התוספתא למדו כמו שכתבתי בסמוך בשם סמ"ג וכן מפורש בירושלמי דגרסינן התם צמר ופשתים שטרפן אסור כיצד הוא עושה מביא ליטרא ועוד צמר גמלים ומבטלן:

ח ומ"ש וכן הקנבוס והפשתן וכו'. שם במשנה:

ט העושה בגד כולו צמר גמלים וכו'. שם בתוספתא:

י בגד צמר שנפרם וכו'. שם בתוספתא וכתב ר"ש שנשניה בפעות דקשר הוי חיבור לענין כלאים והרא"ש כתב דנ"ל לא קשיא דמיירי שחיבר שני ראשי הקרעים וכרך החוט סביב וקשרם יחד דלא הוי חיבור:

יא לובש אדם בגדי צמר ובגדי פשתן וכו'. ג"ז תוספתא שם. ויש מי שאומר דלא מיתסר אלא בקושר קשר של קיימא. ומדברי הרשב"א נראה שאפילו קושר קשר של קיימא מותר ולא נאסר אלא במחברם עם המשיחה בשתי תכיפות:

יב כלאי בגדים מותר לעשותם ולמוכרם וכו'. משנה בפ"ח דכלאים. ומ"ש שנאמר לא תלבש שעטנז, כלומר הרי שלא אסר אלא לבישה בלבד. ומ"ש ונאמר לא יעלה עליך וכו'. היינו ענין ראשון אלא התחלת ענין הוא. ומ"ש אבל עליה שאין דרך לבישה כגון אהל שהוא כלאים מותר לישב תחתיו, ירושלמי בסוף כלאים: וכן מותר מן התורה לישב על מצעות של כלאים וכו' עד והוא שלא יהא בשרו נוגע בהם. בר"פ כל גו (דף י"ה) ובספ"ק דביצה:

יג כתב הראב"ד אבל אם היו קשים וכו'. א"א בירושלמי הדא דתימר בריקים אבל מלאים לא עכ"ל. ורבינו שהשמיטו נראה שהטעם מפני שמאחר שכתב דלא מיירי בקשים דוקא ממילא משמע שלא התירו אלא בריקים דאילו מלאים הוה ליה רכים:

יד וכן הפרוכת שהיא כלאים וכו'. גם זה בספ"ק דביצה:

טו מנעל שהוא כלאים וכו'. שם (פ"ט) אמר רב ספא ערדלין אין בהם משום כלאים. ונראה לי שרבינו סובר שזהו מנעל של זרב שאין בו משום כלאים השנוי במשנה סוף כלאים ורב ספא לא אתא לאשמועינן אלא לערדלין היינו מנעל של זרב השנוי במשנה. דאל"כ נמצא שהשמיט ערדלין או מנעל של זרב: וכתב הראב"ד מנעל שהוא כלאים וכו' א"א כמדומה לי פירוש זה כתב על מנעל של זרב השנוי במשנה וכו'. ולדעת רבינו יש לומר שהוא מפרש הירושלמי דמנעל של זרב היה של פשתן והיו רגילים לנועלו בימי החום ומש"ה קרי ליה של זרב והוקשה לו שכולו של פשתן ואין בו צמר ומאי קמ"ל שאין בו דבר משום כלאים ושני שיש מקומות שמשימים בו בגד צמר מבפנים כדי ללובשו בימות הקור להתחמם בו וזהו פירוש דזריבין עמרא מלגיו כלומר שהחמין אותו על ידי שמשימים בו עמרא מבפנים דקמ"ל שאף ע"פ שהוא כלאים מותר ללובשו מפני שעור הרגל קשה הוא ואינו נהנה כשאר הגוף. ומ"מ יש לדקדק למה הוצרך לומר שאין לו עקב דמשמע שאם יש לו עקב יש בו משום כלאים ולמאי והרי אין לך קשה בעור הרגל כעור העקב. וצריך לומר שמה שכתב רבינו ואין לו עקב לא משום דינא כתב כן אלא שמנהג אותו מנעל היה כך שלא היה לו עקב אבל לענין דינא בין שיש לו עקב בין שאין לו עקב מותר (ועי' בב"י):

טז תופרי כסות תופרים כדרכן וכו' עד מפשילין במקל לאחוריהן. משנה פרק תשיעי דכלאים:

יז לא יקח אדם ביצה וכו'. ירושלמי בפרק הנזכר: כתב הראב"ד לא ידעתי מה הפרש יש בין ביצה ופשיפי וגזוזי וכו'. נראה שטעמו דגמרא דידן פליג אירושלמי

מפני החמה או מפני הצינה וכן כל כיוצא בזה: **יח** לא ילבש אדם כלאים עראי ואפילו על גבי עשרה בגדים שאינו מהנהו כלום. ואפילו להבריח את המכס. ואם לבש כן לוקה: **יט** אין אסור משום כלאים אלא בגדים שהן דרך חימום כגון הכתונת והמצנפת והמכנסיים והאבנט והשמלה ובגדים שמחפין בהן את השוקים ואת הידים וכיוצא בהם. אבל צלצולין קטנים שעושין אותן העם בבית יד שלהן לצרור בהן מעות או תבלין וסמרטוט שמניחין עליו רטיה או מלוגמא או אספלנית וכיוצא בהן הרי אלו מותרין אע"פ שבשרו נוגע בהן שאין דרך חימום בכך: **כ** ציץ של עור או משי וכיוצא בהן שתלה בהן חוטי צמר וחוטי פשתן מדולדלין על פני האדם כדי להפריח הזבובין אין בו משום כלאים שאין דרך חימום בכך: **כא** המנהיג בהמות ומכניס חבלים לתוך ידו מהן פשתים ומהן צמר הרי זו מותר ואע"פ שכורכן על ידו. אבל אם קשרן כלן נעשו כלאים ואסור לו לכרכן על ידו: **כב** מטפחות שמקנחין בהן את הידים ומטפחות שמספגין בהן הכלים והקרקעות (ומטפחת ספר תורה) ומטפחות ספרים אסורים משום כלאים שהרי הידים נוגעות בהן והן נכרכין על היד תמיד ומתחממין: **כג** אותות שעושין הכובסין והגרדין בבגדים כדי שיהא כל אחד מכיר את שלו. אם היתה אות של צמר בפשתן או פשתן בצמר הרי זה אסור אע"פ שאינו חשוב אצלו: **כד** בגד צמר שחברו עם בגד פשתן בתכיפה אחת אינו חבור ואין זה כלאים. קבץ שני ראשי החוט כאחד או שתכף שתי תכיפות הרי זה כלאים: **כה** מותר לעשות מן הכלאים תכריכין למת שאין על המתים מצוה. ולעשות ממנו מרדעת לחמור ויושב עליה והוא שלא יהיה בשרו נוגע בה. ולא יניח מרדעת זו על כתפו אפילו להוציא עליהן את הזבל: **כו** המת והבהמה שהיו מלובשין כלאים מותר לנושאן על כתפו: **כז** בגד צמר שאבד בו חוט של פשתן

כסף משנה

אירושלמי ולא היה לרבינו לכתוב הירושלמי. וי"ל דרבינו סבר דגמרא לא פליג אירושלמי דאע"ג דבגררי דפשיטי ובזרוני קאמר דאין דרך חימום בכך בילה המה שאני שהוא נהנה בבגד שמונעו מלכוות בחום הבילה ובימי הקור נהנה שהבגד מתחמם מהבילה וממחמם ליד:

יח לא ילבש אדם כלאים עראי וכו'. משנה שם וכתבו הר"ש והרא"ש דסבר האי תנא דדבר שאין מתכוין אסור ופליג אמתני' דמוכרי כסות מוכרים כדרכם ורבינו פסקה לזו ולזו. ונראה שטעמו משום דס"ל דאפילו ר"ש מודה בהא דכיון שהוא לובש ממש הרי עובר על לא תלבש שעטנז אבל מוכרי כסות ותופרי כסות שאינם לובשים ממש אלא מעלים עליהם מותר אם אינו מתכוין ועפ"ז יתיישב מה שפסק לאסור לכרוך על ידו חבלים של כלאים שהם קשורים יחד דכריכה על ידו הוי כמלבוש ואע"ג דפ' הגוזל בתרא (דף ק"ו) קאמר אהאי מתני' דלא ילבש אדם כלאים אפי' ע"ג עשרה אפי' להבריח את המכס מתני' דלא כר"ע דתניא אסור להבריח את המכס ר"ש אומר משום ר"ע מותר להבריח את המכס בשלמא לענין כלאים בהא פליגי מר סבר דבר שאין מתכוין מותר ומר סבר דבר שאין מתכוין אסור אלא להבריח את המכס מי שרי יש לדחות ולומר דסבר רבינו דלא בעא גמרא לנהותי לחלק כמו שחילקתי בין דרך לבישה לשלא דרך לבישה ונקט דרך קצרה לומר דבשאינו מתכוין פליגי ואע"ג דלקושטא דמילתא לאו בהכי פליגי לא חש מאחר דלא אתא אלא לאקשויי דלהבריח את המכס מי שרי ושפיר דמי לידחק בכך שלא להוציא שתם מתניתין מהלכה:

יט אין אסור משום כלאים וכו' אבל צלצולים קטנים וכו' לצרור בהם מעות או תבלין. ספ"ק דביצה (דף ט"ו) וכדמפיק רב אשי. ומ"ש וסמרטוט שמניחים עליו רטיה וכו'. בתוספתא וכן משמע בירושלמי סוף כלאים:

כ ציץ של עור או משי וכו'. זהו פירוש אבמטא דתני' בפ' במה אשה (דף נ"ז ע"ב) שאין בה משום כלאים וכן פירש הרי"ף:

כא המנהיג בהמות ומכניס חבלים לתוך ידו וכו'. בפרק במה בהמה (דף נ"ד) אהא דתנן אבל מכניס (הוא) חבלים לתוך ידו וימשוך ובלבד שלא יכרוך ובגמרא רמי עלה מדתנן התוכף תכיפה אחת אינה חבור ומשני בלבד שלא יכרוך ויקשור:

כב מטפחות שמקנחים בהם את הידים וכו'. משנה בס"פ דכלאים ופסק בירושלמי הלכה כר' אליעזר וכן פסק סמ"ג משום דבתוספתא מפיך דר' אליעזר לרבנן. ולי נראה דאי משום הא לא איריא שיותר יש לסמוך על גירסת המשנה מעל גירסת התוספתא אבל טעמא דאיכא למיסמך עליה הוא משום דבירושלמי פסק כוותיה:

כג אותות שעושים הכובסים והגרדים וכו'. משנה בסוף כלאים:

כד בגד צמר שחברו עם בגד פשתן וכו'. שם התוכף תכיפה אחת אינה חבור ואין בה משום כלאים וכו' עשה שני ראשיה לצד אחד חיבור ויש בה משום כלאים ומשמע לרבינו דע"כ לא הצריך שיעשה שני ראשים לצד אחד אלא מפני שאין שם אלא תכיפה אחת אבל אם היו שתי תכיפות אפילו לא עשה שני ראשיה לצד אחד הוי כלאים:

כה מותר לעשות מהכלאים תכריכין למת וכו'. משנה שם תכריכי המת ומרדעת החמור אין בהם משום כלאים וכן נראה מדברי הר"ש אע"פ שהרא"ש חולק. ומ"ש והוא שלא יהיה בשרו נוגע בה למד כן מדין הכרים והכסתות. ומ"ש ולא יניח מרדעת זו על כתפו וכו'. ג"ז משנה שם וטעמא משום דלא שרי מפני שהוא קשה אלא בהנאה שהיא מדרבנן אבל לא בהעלאה שהיא מדאורייתא:

כו המת והבהמה וכו'. תוספתא סוף כלאים המת והבהמה וכו' אין בהם משום כלאים:

כז בגד צמר שאבד בו חוט של פשתן וכו'. בנדה פ' האשה (דף ס"א ע"ב). וגירסתו היא

הרדב"ז (מכ"י)

בגשמים, והראב"ד ז"ל לא סמך על זה הירושלמי משום דבמסכת יו"ט מתיר פשיטי ובזרוני והקשה על רבינו מאי שנא. ואני אומר שנא ושנא דפשיטי ובזרוני לא איכפת ליה אם יהיו קרים או חמים משא"כ בבילה דמלא נהנה בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים דניחא ליה שתהיה הבילה חמה ושלא יכוו ידיו ונמצא נהנה מן הכלאים וכן בגשמים וכן היא הסכמת הרא"ש ור"ש ואין רבינו מחלק בין בגד גדול לבגד קטן (ועין בתשובות ח"ב בלשונות הרמב"ם סימן ר"ן שכתב הכי):

בין גררי ששם בגדים קטנים לבגד גדול ואינו מחוור כי מה שהוא תופס בידו עם הבילה אי זה חמום בא לידו יותר מן הגררים וכלא דבר פשוט הוא כי תפיסת היד אינו דרך חמום:

יח לא ילבש אדם כלאים עראי וכו'. שם במשנה אין עראי לכלאים ולא ילבש כלאים אפילו ע"ג עשרה ואפילו להבריח את המכס ובמוכס דלית ליה קצבה איירי או שעומד מאליו אבל מוכס שיש לו קצבה וממונה המלך אסור להבריח את המכס ואיכא למידק דהך סתמא אתיא כמ"ד דבר שאין מתכוין אסור ורבינו פסק כר"ש דאמר דבר שאין מתכוין מותר וי"ל דגבי שבת דחמיר להו לאינשי פסק כר"ש דאמר דבר שאין מתכוין מותר אבל גבי כלאים דקיל להו לאינשי פסק כר"ע וכר' יהודה דאמר דבר שאין מתכוין אסור ומהאי טעמא פסק כר' יהודה ביו"ט להחמיר. והא דתנן להבריח את המכס לפי שאין דרך לאת מכס ממש שאדם לובש. אבל אם לובש שעטנז כדי שיחשבו שאינו יהודי הרי זה אסור בלא טעמא דשעטנז. ומה שכתב רבינו ואם לבש לוקה כן יש לדקדק מדתנן אין עראי לכלאים:

יט אין אסור משום כלאים וכו'. פ"ק דביצה רב פפא אמר הני גררי דפשיטי אין בהן משום כלאים דבזרוני יש בהם משום כלאים רב אשי אמר אחד זה ואחד זה אין בו משום כלאים לפי שאין דרך חימום בכך ובירושלמי נמי הוי פלוגתא דאמוראי והלכתא כרב אשי דהוא בתרא: וסמרטוט שמניחין עליו רטייה וכו'. תוספתא אספלנית מלוגמא ורטייה אין בהם משום כלאים:

כ ציץ של עור או משי וכו'. אמרי' בפ' במה אשה יוצאה אבמטא אין בה משום כלאים והטעם מה שכתב רבינו:

כא המנהיג בהמות וכנס חבלים וכו'. פרק במה בהמה יוצאה במשנה אבל מכניס הוא לתוך ידו חבלים ובלבד שלא יכרוך ואוקמוה בגמ' לענין כלאים ופירש רבינו ובלבד שלא יכרוך שלא יקשור ורש"י פירש שלא יכרוך ויקשור וסובר רבינו שאע"פ שלא נתחברו אלא בקשר אחד הוי כלאים ואסור לכורכן בידו דהא מתני' נמי אתיא כמ"ד דבר שאין מתכוין אסור ופסק רבינו כן מהטעם אשר כתבתי לעיל:

כב מטפחות שמקנחין בהם את הידים וכו'. בפ' בתרא דכלאים פלוגתא דתנאי ופסק כר' אליעזר דאסר דאמרי' בירושלמי רב אמר אסור והלכה כדברי האוסר ולמה לא אמר הלכה כר' אליעזר אית תנא תני מיחלף ותפס רבינו טעם כללו כדאמר ר' אבא בשם ר' חייא בשם רב מפני שמחמם בה ידיו ואמרי' בירושלמי לא שנו אלא במתכוין לשום מלבוש אבל אינו מתכוין לא דס"ל כר"ש דאמר דבר שאין מתכוין מותר. ודעת רבינו לפסוק הלכה לגבי כלאים דקילי כר' יהודה ור"ע דאמרי דבר שאין מתכוין אסור אע"ג דפסק כר"ש לגבי שבת כאשר כתבתי לעיל. ונראה שאסר מדברי רבינו מטפחת הספרים שהרי ארבעה מיני מטפחות נזכרו במשנה ואפשר שהשמיט המטפחות שמספרין בה משום דלא פסיקא ליה שאם יש לה בית רחם ולובשין אותה דרך מלבוש אסור ואם לאו מותר. והנכון אצלי שאסר מן הספרים דהא טעמא דנכרכין על היד ומתחמם שייך בכלהו:

כג אותות שעושין הכובסין והגרדין וכו'. שם במשנה אותות הגרדין ואותות הכובסין אסורות משום כלאים והפך רבינו לשון המשנה לפי שאותות הכובסין שכיח טפי שנותנין להם בגדים הרבה לכבס וצריך סימן להכירם:

כד בגד צמר שחברו עם בגד פשתן וכו'. שם במשנה התוכף תכיפה אחת אינה חיבור ואין בה משום כלאים והשומטה בשבת פטור עשה שני ראשיה לצד אחד חיבור ויש בה משום כלאים ומינה אתה למד שהתוכף שתי תכיפות הוי חבור אע"פ שלא קשר ראשי החוט ולא הזכיר רבינו אם קשרן ובגמרא אמרי' שתי תכיפות והא לא קיימן אמר רבה בר בר חנה שקשרן. וי"ל דלגבי שבת בעינן מלאכה המתקיימת אבל גבי כלאים בחבור תליא מלתא והרי נתחברו ע"י שתי תכיפות ועל הכלל הזה סמך רבינו. ולא הוצרך לכתוב הך דירושלמי האב ובנו מצטרפין לכלאים והך דהיה ברגלו אחת צמר וברגלו אחת פשתן משום דבחיבור שתי תכיפות תליא מלתא:

כה מותר לעשות מן הכלאים תכריכין למת וכו'. שם במשנה תכריכי המת ומרדעת החמור אין בהם משום כלאים לא יתן המרדעת על כתפו אפי' להוציא עליה זבל. ומה שכתב רבינו והוא שלא יהיה נוגע בה למד כן מכרים וכסתות דתרווייהו קשים נינהו ותנא גבי כרים וכסתות ובלבד שלא יהא בשרו נוגע בהם וה"ה גבי מרדעת ולאו כרוכלא ליזיל וליתני והרא"ש כתב אפי' בשרו נוגע בהם מדלא תני גבי מרדעת כדתני גבי כרים וכסתות וטעמו דמרדעת קשה יותר מכרים וכסתות ודברי רבינו עיקר להחמיר:

כו המת והבהמה שהיו מלובשים וכו'. בתוספתא המת והבהמה וכו' אין בהם משום כלאים ופשיטא דבהמה אין בה משום כלאים אלא ודאי לענין האדם הנושא אותה מתניא:

כז בגד צמר שאבד בו וכו'. כאן דקדק רבינו מה שכתבתי דוקא שאבד בו חוט אבל נימין בעלמא לא וכל זה מבואר בנדה בפ' האשה:

וכבר

פשתן. או בגד פשתן שאבד בו חוט של צמר. הרי זה לא ימכרנו לנכרי שמא ימכרנו הנכרי לישראל. ולא יעשנו מרדעת לחמור שמא ימצא אותו אחר ויקרענו מעל המרדעת וילבשנו שהרי אין הכלאים ניכר בו. וכיצד תקנת בגד זה. צובעו שאין הצמר והפשתים עולים בצבע אחד ומיד הוא ניכר לו ושומטו. ואם לא ניכר הרי זה מותר שמא נשמט והלך לו שהרי בדק ולא מצאו. *וכבר בארנו בהלכות ביאות אסורות שכל איסור ספיקות מדברי סופרים ולפיכך הקלו בספק: כח הלוקח כלי צמר מן הנכרי צריך לבדקו יפה יפה שמא הן תפורין בפשתן: כט הרואה כלאים של תורה על חבירו אפילו היה מהלך בשוק קופץ לו וקורעו עליו מיד. ואפילו היה רבו שלמדו חכמה. שאין כבוד הבריות דוחה איסור לא תעשה המפורש בתורה. ולמה נדחה בהשב אבדה מפני שהוא לאו של ממון. ולמה נדחה בטומאת מת הואיל ופרט הכתוב ולאחותו. מפי השמועה למדו לאחותו אינו מטמא אבל מטמא הוא למת מצוה. אבל דבר שאיסורו מדבריהם הרי הוא נדחה מפני כבוד הבריות בכל מקום. ואע"פ שכתוב בתורה לא תסור מן הדבר הרי לאו זה נדחה מפני כבוד הבריות. לפיכך אם היה עליו שעטנז של דבריהם אינו קורעו עליו בשוק ואינו פושטו בשוק עד שמגיע לביתו ואם היה של תורה פושטו מיד: ל הלובש כלאים או המתכסה בו לוקה. היה לבוש בכלאים כל היום כולו אינו לוקה אלא אחת. הוציא ראשו מן הבגד והחזירו הוציא ראשו והחזירו אע"פ שלא פשט הבגד כולו הרי זה חייב על כל אחת ואחת. במה דברים אמורים שהוא חייב אחת כל היום כשהתרו בו התראה אחת. אבל אם התרו בו ואמרו לו פשוט פשוט והוא לבוש בו ושהה כדי לפשוט וללבוש אחר שהתרו בו הרי זה חייב על כל שהייה ושהייה שהתרו בו עליה ואע"פ שלא פשט: לא המלביש את חבירו כלאים אם היה הלובש מזיד הלובש לוקה והמלביש עובר משום ולפני עור לא תתן מכשול. ואם לא ידע הלובש שהבגד הוא כלאים והיה המלביש מזיד המלביש לוקה והלובש פטור: לב *כהנים שלבשו בגדי כהונה שלא בשעת עבודה אפילו במקדש לוקין מפני האבנט

השגת הראב"ד

*וכבר בארנו בביאות אסורות וכו'. א"א אמת הוא זה שכל הספקות אינן של תורה מיהו קי"ל כל ספק איסור תורה לחומרא וכדרבנן לקולא:

השגת הראב"ד

*כהנים שלבשו בגדי כהונה וכו'. א"א טעה בזה שהרי אמרו ביומא בפרק בא לו כהן גדול במקדש אפילו שלא בשעת עבודה

הרדב"ז

וכבר ביארנו בהלכות ביאות אסורות וכו'. השיג עליו הראב"ד ז"ל אמת הוא שכל הספקות אינם של תורה מיהו קי"ל כל ספק איסורא דאורייתא לחומרא ודרבנן לקולא ע"כ. ואני אומר שרבינו נשמר מזו הקושיא וכתב ולפיכך הקלו בספק זה כלומר אע"פ שלא הקלו בכל הספקות בזה הקלו שהוא קרוב לודאי שאם היה שם כלאים על ידי צביעה היה ניכר אלא ודאי נשמט והלך לו:

כח הלוקח כלי למר מן הנכרים וכו'. פ"ט משנה הברסין והברדסין וכו' לא ילבש אדם עד שיבדוק והטעם לפי שהפשתן מצוי בכל מקום ולפיכך כלם צריכין בדיקה:

כט הרואה כלאים של תורה וכו'. פ' מי שמתו מימרא דרב יהודה ורבינו גורס המוצא כלאים פושטו אפי' בשוק ולא גרים המוצא כלאים בבגדו ומשמע ליה דלא קאי על הלובש בעצמו אלא על אינש דעלמא הרואה כלאים על חבירו. ומה שאמר קורעו למד כן מההיא עובדא דרב אדא בר אהבה חזי ליך מאתא דהוה לבשה כרבלתא בשוקא קם קרעה מינה ומסתברא דאינו רשאי לקורעו אם הוא רוצה לפושטו. ומה שכתב ואפי' היה רבו. למד כן מדמסיים בה אין חכמה ואין תבונה ואין עצה לנגד ה' כל מקום שיש חלול השם אין חולקין כבוד לרב והפוסקים אחרונים חלוקים על רבינו בדין זה ועיין בדבריהם כי לא באתי אלא לבאר דברי רבינו ז"ל:

ולמה נדחה בהשב אבדה וכו'. דאמרינן זקן ואינה לפי כבודו פטור מפני שהוא לאו של ממון ואין ראוי שידחה כבוד הזקן מפני ממונו של זה: ולמה נדחה בטומאת מת. כלומר של מצוה: ואע"פ שכתוב בתורה וכו'. זה בברכות וטעמא דכיון שאינו מפורש בתורה אלא כלל לכל מילי דרבנן אסמכוה אההוא קרא לפיכך נדחה מפני כבוד הבריות:

ל הלובש כלאים. ואע"ג דכתיב לא תלבש שעטנז כתיב לא יעלה עליך ודרשו אבל אתה מציעו תחתיך: היה לבוש בכלאים כל היום וכו'. כל זה מפורש בפרק אלו הן הלוקין:

לא המלביש את חבירו כלאים וכו'. כיוצא בזו כתב גבי המטמא את הכהן ותמה עליו הרא"ש ז"ל לא ידענא מנין לו זה למלביש דלא תלבש אלובש קאי ואי דרש נמי לא תלבים א"כ אפילו הלובש נמי מזיד ילקה המלביש גם הוא דאין זה לאו שבכללות כיון דאתרי גברי קאי ע"כ. ונראה דלא היכא דקרינן ביה לא תלבש לא קרינן ביה לא תלבים דתרתי דסתרן נינהו אבל היכא דלא קרינן ביה לא תלבש קרינן ביה שפיר לא תלבים ודכוותיה גבי המטמא את הכהן קרינן ביה לא תיטמא ולא תטמא ומלתא דפשיטא היא אלא רבינו דהמלבים לוקה שכן כתב פ"ה מה' נזירות המטמא את הנזיר אם היה הנזיר מזיד לוקה וזה שטמאו עובר משום ולפני עור לא תתן מכשול ואם היה הנזיר שוגג וזה שטמאו מזיד אין אחד מהם לוקה ולמה לא ילקה המטמא את הנזיר לפי שנאמר וטמא ראש נזרו אינו לוקה עד שיטמא עצמו מדעתו ע"כ:

לב כהנים שלבשו בגדי כהונה וכו'. כבר השיגו הראב"ד ז"ל פ"ח מהל' כלי

כסף משנה

מיהו כגירסא דידן וכמו שכתבתי בפ' זה בשמו בפירוש המשנה: כתב הראב"ד שכל איסורי ספיקות מד"ס וכו' אמר אברהם אמת הוא זה וכו'. מה שהקשה הראב"ד דספיקא דאורייתא לחומרא *י"ל שחז"ל שאמרו כן הם אמרו דספק זה יהא לקולא מפני שהוא מילתא דלא שכיחא:

כח הלוקח כלי למר מן הנכרי וכו'. משנה וירושלמי בפ"ט דכלאים:

כט הרואה כלאים של תורה על חבירו וכו'. בפרק מי שמתו (דף י"ט) ומפרשינן טעמא משום דאין חכמה ואין תבונה ואין עצה לנגד ה' כל מקום שיש חילול השם אין חולקין כבוד לרב. ומ"ש ואפילו היה רבו שלמדו חכמה. יש ללמוד כן ממה שאמרו על זה כל מקום שיש חילול השם אין חולקין כבוד לרב. ומ"ש ולמה נדחה בהשב אבידה וכו'. שם ת"ש והתעלמת מהם פעמים שאתה מתעלם מהם וכו' (כגון) זקן ואינו לפי כבודו וגו' אמאי אין חכמה ואין עצה וכו' שאני התם דכתיב והתעלמת ולינמר מינה איסורא מממונא לא ילפינן. ומ"ש ולמה נדחה בטומאת מת וכו'. שם ת"ש ולאחותו מה ת"ל הרי שהיה הולך לשחוט את פסחו ולמול את בנו וכו' יכול כשם שאינו מיטמא וכו' כך אינו מיטמא למת מצוה ת"ל ולאחותו לאחותו הוא דאינו מיטמא אבל מיטמא הוא למת מצוה אמאי וכו' שאני התם דכתיב ולאחותו. ומה שיש לדקדק על זה כתבו רש"י והתוספות. ומ"ש אבל דבר שאיסורו מדבריהם וכו'. שם:

ל הלובש כלאים או המתכסה בו לוקה. פשוט הוא: היה לבוש בכלאים וכו'. פרק בתרא דמכות (דף כ"א) (ובברכות) היה לבוש בכלאים כל היום אינו חייב אלא אחת אמרו לו אל תלבש אל תלבש והוא פושט ולובש חייב עכא"ו ובגמרא אמר רב ביבי א"ר יוסי לא פושט ולובש ממש אלא אפילו מכניס ומוציא ביה יד אונקלי שלו מחוי רב אחא בריה דרב איקא עיולי ואפוקי רב אשי אמר אפילו לא שהה אלא כדי לפשוט וללבוש חייב. ומ"ש הוציא ראשו מן הבגד והחזירו וכו'. זה פירוש רבינו על מה שאמרו שם אמר רב אחא עיולי ואפוקי ומפרש דברי רבינו נראה דהא דמחוי רב אחא פליגא אדרב ביבי ופסק כרב אחא ומפרש נמי דרב אשי אתא למימר דהא דתנן היה פושט ולובש לאו דוקא אלא בשוהה כדי לפשוט וללבוש סגי וכן כתב בפי' המשנה. ויש לתמוה מאחר שאינו עושה מעשה בכל פעם למה יתחייב על כל התראה והתראה וי"ל שמאחר שהיה בידו לתקן להסיר האיסור מעליו בכל פעם שמתרים בו הוי כלובש. וכן כתב הריטב"א בשם התוספות וכתב שכיאו ראיה לדבר. ואיכא למידק שנראה מדברי רבינו שאם הוציא ראשו והחזירו כמה פעמים חייב עכא"ו אע"פ שלא התרו בו אלא פעם אחת שהרי אחר שכתב דין זה כתב בד"א וכו' אבל אם התרו בו וכו' משמע דעד השתא איירי כשלא התרו בו אלא אחת וזה דבר תימה דמ"ש שאם אכל כזית חלב וחזר ואכל כזית אחר שאינו לוקה אלא על הזית שהתרו. וי"ל שמ"ש בד"א וכו' לא קאי אלא ארישא דהיה לבוש בכלאים כל היום אינו חייב אלא אחת וכדדייק ליה שכתב בד"א שהוא חייב כל היום אבל היכא דהוציא ראשו פשיטא דאינו חייב עכא"א אלא אם כן התרו בו עכא"א. ומ"ש במה דברים אמורים שהוא חייב אחת כל היום וכו'. שם במשנה:

לא המלביש את חבירו וכו'. תוספתא בפרק אלו הן הלוקין אלא שנראה שהיא כתובה בטעות ואינה מכוונת בדברי רבינו. ויש לתמוה על מ"ש רבינו שאם לא ידע הלובש שהבגד הוא כלאים והיה המלביש מזיד המלבים לוקה ואמאי לוקה הא לא כתיב לא תלבים ואי משום דעבר על לאו דלפני עור לא תתן מכשול אין לוקין עליו משום דהוי לאו שבכללות. וכן הוא עצמו כתב בסמוך עובר משום ולפני עור לא תתן מכשול משמע דאינו לוקה דאל"כ מאי איכא בין רישא לסיפא לענין מלבים. ועוד קשה דהפי' [illegible] דקרי ביה לא תלבים וכדאמרינן בפ' ג' מינין גבי נזיר עשה מגלח כמתגלח משום דכתיב תער לא יעבור על ראשו קרי ביה לא יעבור הוא ולא יעביר לאחר קשיא רישא המלבים אינו לוקה ושאלה זו כתובה בתשובות הרא"ש ששאל להרשב"א ולא זכינו לתשובתו ותמהני על הראב"ד שלא השיג על רבינו בזה. ומיהו הא לא קשיא למה לוקה אע"פ שלא עשה מעשה שאדם אחר הלבישו דאיכא למימר שה"א לאחר להלבישו א"כ יזמין הלובש עצמו ויולדד גופו זה חשוב מעשה כדאמרינן פ' אלו הן הלוקין גבי ניקף. ותמיה קמאי אפשר לומר גם שסובר רבינו דמדאפקינהו רחמנא ללובש ומלבים בחד תיבה חד מפשטה וחד מקרי ביה אין לחייב שניהם כאחד וכל היכא דחד חייב אידך פטור ולא דמי לתער לא יעבור על ראשו דהתם לאו מקרי ביה נסיק אלא ממשמעותא דלא יעבור:

לב כהנים שלבשו וכו'. בריש ערכין (דף ג':) דכהנים דאשתרי כלאים לגבייהו וכו' נהי דאשתרי בעידן עבודה בלא עידן עבודה לא אשתרי ומשמע דכל שלא בשעת עבודה אפילו

*עי' מ"מ בכ"מ פ"ט מהל' ע"מ סי"ב:

משנה למלך

פ"י לב כהנים שלבשו בגדי כהונה וכו'. עיין לקמן פ"ז מהל' כלי המקדש דין י"ב:

האבנט שהוא כלאים ולא הותרו בו אלא בשעת עבודה שהיא מצות עשה כציצית :

סליקו להו הלכות כלאים בס"ד

עבודה מותר ומאי דקאמר (נמי) מפני האבנט שהוא כלאים אינו דאטו חושן ואפוד מי ליה בהו כלאים :

כסף משנה: אפילו במקדש אסור דאם לא כן לא הוי ליה לאפלוגי אלא בין מקדש לחוץ למקדש : וכתב הראב"ד ה"א טעה בזה שהרי אמרו ביומא פ' בא לו כ"ג וכו'. וי"ל שמה שהקשה מדאמרינן בר"פ בא לו בגדי כהונה היוצא בהם למדינה אסור ובמקדש בין בשעת עבודה בין שלא בשעת עבודה מותר י"ל דהתם לאו משום כלאים קאמר אלא משום משתמש בבגדי קדש וכדפרש"י בה מפני שבגדי כהונה ניתנו ליהנות בהם אבל הבגד של כהונה שיש בו כלאים שלא בשעת עבודה במקדש אע"ג דליכא ביה משום משתמש בבגדי כהונה משום כלאים מיהא איכא ביה. ומ"ש עוד ומאי דקאמר נמי מפני האבנט שהוא כלאים אינו דאטו חשן ואפוד מי ליה בהו כלאים עכ"ל. איני יודע איך כתב בלשון הזה דאטו משום דהוי חשן כלאים אבנט אינו כלאים והכי הל"ל אטו ליכא כלאים אלא אבנט הא חשן ואפוד נמי איכא בהו כלאים. וזהו תירוצו מבואר דרבינו לא נכנס מילתיה בבגדי כ"ג שאינו לובש אלא פימים ימימה אלא בבגדי כהן הדיוט מיירי שהם נוהגים תמיד דיקא נמי קתני כהנים שלבשו בגדי כהונה. אבל אי קשיא הא קשיא דאמרינן בפרק בא לו בגדי כהונה קשים הם אין בהם משום כלאים. וי"ל דלא אמרן כן אלא להנאה דלא מיתסרא אלא מדרבנן אבל להעלאה דאסירא מדאורייתא אפילו בקשין אסור וכן משמע במה (שכתבתי) דאיתא בריש ערכין :

הרדב"ז: כלי המקדש והעובדים בו וכבר האריכתי שם והוכחתי שרבינו סמך על סוגייא פ"ק דערכין ובפרק בא לו משמע כדברי הראב"ד ותירצתי לדעת רבינו דלא קשו אהדדי ע"ש. והכא הדם הראב"ד ז"ל וז"ל ומאי דקאמר מפני האבנט שהוא כלאים אינו דאטו חשן ואפוד מי ליה בהו כלאים ע"כ. ויש לתרץ דאבנט היה מרוקם נמר וכך היה אבל חשן ואפוד ארוגים היו ואפשר שהיו קשים ואינם כלאים. עוד י"ל דלגבי כ"ג דכתיב ביה ומן המקדש לא יצא הותר כלאים לגביה אבל כהן הדיוט לא הותר לו אלא בשעת עבודה כדמשמע בסוגייא ערכין. ומיהו בתוספתא משמע כדברי הראב"ד דתניא ובגדי כהנים ובגדי כ"ג אין בהם משום כלאים ובגדי כ"ג היוצא בהם למדינה חייב ובמקדש בין בשעת ובין שלא בשעת פטור מפני שהם ראויים לעבודה ע"כ. ואפשר לחלק לדעת רבינו דוקא של כ"ג בין בשעת בין שלא בשעת פטור לפי שכל שעה שירצה היה עובד אבל בגדי כהן הדיוט בשעת עבודה פטור ושלא בשעת עבודה חייב ולא תסמוך על מה שכתבתי הכא עד שתעמוד על מה שכתבתי בהלכות כלי המקדש : סליק הלכות כלאים. וסדר פרקיו כפי סדר התנא כלאי זרעים שהוא כולל כל מיני זרעים. ואח"כ כלאי הכרם שהוא בקרקע. ואח"כ כלאי בהמה שכולל כל מיני בהמה. ואח"כ כלאי בגדים שהוא בצמר ובפשתים לבד :

סליקו להו הלכות כלאים בס"ד

הלכות מתנות עניים

יש בכללן שלש עשרה מצות. שבע מצות עשה. ושש מצות לא תעשה:

וזה הוא פרטן:

א) להניח פאה: **ב)** שלא יכלה אותה: **ג)** להניח לקט: **ד)** שלא ילקט הלקט: **ה)** לעזוב עוללות הכרם: **ו)** שלא יעולל הכרם: **ז)** לעזוב פרט הכרם: **ח)** שלא ילקט פרט הכרם: **ט)** להניח שכחה: **י)** שלא ישוב לקחת השכחה: **יא)** להפריש מעשר לעניים: **יב)** ליתן צדקה כמסת יד: **יג)** שלא יאמץ לבבו על העניים:

וביאור מצות אלו בפרקים אלו:

פרק ראשון

כסף משנה — הרדב"ז (מכ"י)

א הקוצר את שדהו לא יקצור את כל השדה כולה אלא יניח מעט קמה לעניים בסוף השדה שנאמר לא תכלה פאת שדך בקצרך אחד הקוצר ואחד התולש. וזה שמניח הוא הנקרא פאה: **ב** וכשם שמניח בשדה כך באילנות כשאוסף את פירותיהן מניח מעט לעניים. עבר וקצר את כל השדה או אסף כל פירות האילן לוקח מעט ממה שקצר או ממה שאסף ונותנו לעניים שנתינתו מצות עשה שנאמר לעני ולגר תעזוב אותם. ואפילו טחן הקמה ולשו ואפאו פת הרי זה נותן ממנו פאה לעניים: **ג** אבד כל הקציר שקצר או נשרף קודם שנתן הפאה הרי זה לוקה. שהרי עבר על מצות לא תעשה ואינו יכול לקיים עשה שבה שניתק לו: **ד** וכן בלקט כשקוצר ומאלם לא ילקט השבלים הנופלות בשעת הקציר אלא יניחם לעניים שנאמר ולקט קצירך לא

כסף משנה: **פרק א א הקוצר** את שדהו וכו'. כלומר שמצות הפאה להניחה בקמה כמבואר בס' ג'. ומה שכתב בסוף השדה בס"ק דפאה וטעמא איתא בפרק במה מדליקין (דף כ"ג). ומ"ש אחד הקוצר ואחד התולש פרק ראשית הגז (דף קל"ז) ות"כ פרשת קדושים וירושלמי פ"ק דפאה :

ב וכשם שמניח בשדה כך באילנות וכו'. כן משמע במשנה רפ"ד דפאה ובת"כ ובירושלמי פ"ק דפאה : **עבר** וקצר את כל השדה וכו' עד כ"ז שנתן ממנו פאה לעניים. בר"פ הגוזל עצים (דף צ"ד) ובפ"ק דתמורה מצות פאה להפריש מן הקמה לא הפריש יפריש מהעמרים לא הפריש מהעמרים יפריש מהכרי עד שלא מרחו מרחו מעשר ונותן לו משום ר' ישמעאל אף מפריש מן העיסה ונותן לו. ומשמע דלרבי ישמעאל אפי' אפאו מפריש ממנו ופסק רבינו כמותו משום דבעי התם ר' יוחנן הליביה ועוד דאביי בעא לאוקומי התם לר' ישמעאל בשיטה ורבא דחי ליה דלעולם קסבר ר' ישמעאל שיטי קונה בשתם מתני' דהתם וכב"ה ומשמע לרבינו דלאו דיחויא בלחוד הוא אלא לקושטא דמילתא :

ג אבד כל הקציר וכו'. פרק אלו הן הלוקין (דף ט"ז) וטעמא משום שאינו יכול עוד לקיים עשה שניתק לו ויתבאר פרק ט"ז מה' סנהדרין :

ד וכן בלקט כשקוצר וכו'. מפורש בתורה פרשת

הרדב"ז: **פרק א א הקוצר** את שדהו וכו'. כבר כתבתי לעיל למה פתח בכלאים. והשתא הדר לסדר התנא דפתח הסדר בפאה שבה פתח הכתוב בפ' קדושים ובפ"ד תנן הפאה ניתנת במחובר לקרקע דכתיב תעזוב דמשמע שיניח לפניהם וכתיב לא תכלה פאת שדך וגו' ובת"כ ס' קדושים לא תכלה פאת שדך ואין פאה אלא מהמחובר כלוי ואין פאה אלא שיש לה שם ואין פאה אלא בסוף מכאן אמרו נותן בין בתחלה בין בסוף בין באמצע ובלבד שלא יפחות באחרונה אחד מששים : אחד הקוצר ואחד התולש וכו'. בת"כ אין לי אלא קוצר תולש מנין ת"ל לקצור קוסף מנין ת"ל קצירך אין לי אלא תבואה קטניות מנין ת"ל בארצכם אילנות מנין ת"ל שדך. ואם תשאל הכא כתיב פאת שדך וגבי הרמ"ם נמי פאת ראשכם מאי שנא דהכא סגי ליה פאה אחת בכל השדה ומ"מ התם שצריך להניח שתי פאות שאם גלח הפאה אחת לוקה אע"פ שהניח הפאה השנית, המובחן דלגבי שדה כתיב לא תכלה פאת שדך ובכילוי תלה רחמנא וגבי פאת הראש כתיב לא תקיפו פאת ראשכם ואם הקיף פאה אחת לוקה ואם הקיף כל הראש נמי לוקה שתים דהקפת כל הראש שמה הקפה: **ב וכשם** שמניח בשדה וכו'. פ"ק דפאה כלל אמרו בפאה כל שהוא אוכל ונשמר וכו' ובאילן האוג והחרובין והשקדים הגפנים והרמונים והזיתים והתמרים חייבין בפאה וא"כ מה שכתב רבינו כך מניח באילנות אינו כולל כל מיני אילנות והכי משמע נמי מת"כ דיליף לה לאילנות מריבויא דשדך :

כסף משנה: **עבר** וקצר את כל השדה וכו'. שם במשנה לעולם הוא נותן משום פאה ופטור מן המעשרות ותניא בהגוזל עצים מצות פאה להפריש מן הקמה לא הפריש מן הקמה מפריש מן העומרים לא הפריש מן העומרים מפריש מן הכרי עד שלא מרחו מרחו מעשר ונותן משום ר' ישמעאל אמרו אף מפריש מן העסה יתן לו ויליף לה ר' ישמעאל מדכתיב תעזוב יתירה. ורבינו הוסיף ואפאו פת דכיון דכתיב תעזוב יתירא לומר דלא קני ליה בשינוי מה לי חד שינוי מה לי תרי שנויי הילכך אפילו אפאו נותן לו מן הפת :

ג אבד כל הקציר שקצר וכו'. כל לאו שניתק לעשה אם קיים העשה שבו פטור ואם לא קיימו לוקה והכי תנן פרק אלו הן הלוקין זה הכלל כל מצות לא תעשה שיש בה קום עשה אין חייבין עליה כלומר אם קיים עשה שבה ואע"פ שבזמן שהתרו בו הוי התראת ספק שמה התראה כן כתב רבינו פט"ז מהלכות סנהדרין ול"ע דהא קי"ל כר' יוחנן דאמר התראת ספק לא שמה התראה. וי"ל דמודה ר' יוחנן בהתראה כזו שהרי ודאי עובר בלאוה שעה על לאו והספק אינו אלא אם ילקה או לא כנ"ל :

ד וכן בלקט כשקוצר ומאלם וכו'. במשנה פ"ד אי זהו לקט הנושר בשעת הקצירה :

לא תלקט. עבר ולקטן אפילו טחן ואפה נותן לעניים שנאמר לעני ולגר תעזוב אותם. אבדו או נשרפו אחר שלקטן קודם שנתן לעניים לוקה: ה וכן בפרט שנפרט מן הענבים בשעת הבצירה וכן בעוללות שנאמר וכרמך לא תעולל ופרט כרמך לא תלקט לעני ולגר תעזוב אותם. וכן המעמר ושכח אלומה אחת בשדה הרי זה לא יקחנה שנאמר ושכחת עומר בשדה לא תשוב לקחתו. עבר ולקטו אפילו טחנו ואפאו הרי זה נותנו לעניים שנאמר לגר ליתום ולאלמנה יהיה זו מצות עשה הא למדת שכולן מצות לא תעשה הניתק לעשה הן ואם לא קיים עשה שבהן לוקה: ו כשם שהשכחה בעמרים כך היא בקמה. אם שכח מקצת הקמה ולא קצרה הרי זו לעניים. וכשם שהשכחה בתבואה וכיוצא בה כך יש שכחה לאילנות כולן שנאמר כי תחבוט זיתך לא תפאר אחריך והוא הדין לשאר האילנות: ז נמצאת למד שארבע מתנות לעניים בכרם. הפרט והעוללות והפאה והשכחה. ושלש מתנות בתבואה הלקט והשכחה והפאה. ושתים באילנות השכחה והפאה: ח כל מתנות עניים אלו אין בהן טובת הנייה לבעלים. אלא העניים באין ונוטלין אותן על כרחן של בעלים ואפילו עני שבישראל מוציאין אותן מידו: ט כל גר האמור במתנות עניים אינו אלא גר צדק. שהרי הוא אומר במעשר שני ובא הלוי והגר מה הלוי בן ברית אף הגר בן ברית. ואעפ"כ אין מונעין עניי עכו"ם ממתנות אלו. אלא באין בכלל עניי ישראל ונוטלין אותן מפני דרכי שלום: י נאמר במתנות עניים לעני ולגר תעזוב אותם כל זמן שהעניים תובעין אותן. פסקו העניים לבקש ולחזור עליהם הרי הנשאר מהן מותר לכל אדם. שאין גופו קדוש כתרומות. ואינו חייב ליתן להן דמיהן שלא נאמר בהן ונתן לעניים אלא תעזוב אותם. ואינו מצווה לעזוב אותן לחיה ולעופות אלא לעניים והרי אין עניים: יא מאימתי מותרין כל אדם בלקט. משיכנסו המלקטים שניים וילקטו אחר מלקטים הראשונים ויצאו. מאימתי מותרין כל אדם בפרט ובעוללות משהלכו העניים בכרם ויבואו. הנשאר אחרי כן מותר לכל אדם. מאימתי מותרין כל אדם בשכחה של זיתים. בארץ ישראל אם שכח אותה בראש הזית הרי זה מותר בה מראש חדש כסליו שהוא זמן רביעה שנייה בשנה אפילה. אבל ציבורי זיתים ששכחן תחת האילן הרי זה מותר בהן משיפסקו

עבר וקטן וכו'. דאכולהו קאי לעני ולגר תעזוב אותם: ה וכן בפרט שנפרט וכו'. פ"ז משנה איזהו פרט הנושר בשעת הבצירה והכן אי זוהי עוללת כל שאין לה כתף ולא נטף והקדים התנא הפרט אע"פ שהוא מאוחר בכתוב לפי שהוא קודם בזמן בשעת הבצירה ורבינו תפס סדר התנא:

הא למדת שכולם מצות עשה וכו'. הכי משמע בפרק אלו הן הלוקין וכבר כתבתיה לעיל:

ו כשם שהשכחה בעומרים וכו'. משום דשכחת העומרים מפורש בכתוב ושכחת הקמה אינה מפורשת בכתוב ובספרי פ' כי תצא יליף לה דתניא בשדה לרבות את הקמה שהיא בדין ומה עומר שהורע כח העני בו יש לו שכחה קמה שיפה כח העני בה אינו דין שיש לה שכחה לא אם אמרת בעומר שאינו מציל לא את העומר ולא את הקמה תאמר בקמה שהיא מצלת את העומר ואת הקמה ת"ל בשדה לרבות את הקמה: וכשם שהשכחה בתבואה וכו'. הכי איתא התם דכתיב כי תחבוט זיתך לא תפאר אחריך. וה"א מקרא מלא הוא ואמאי תליק לה בתבואה. וי"ל כשם שהתבואה כולל כל מיני תבואה כך כי תחבוט זיתך כולל כל מיני אילנות ואמרי' נמי התם אחריך מלמד שיש לו שכחה אחריך מלמד שיש לו פאה:

ז נמצאת למד שארבע מתנות וכו'. תוספתא פ"ב דפאה ארבע מתנות בכרם וכו' כל אלו אין בהם משום טובה ואפי' עני שבישראל מוציאין את שלו מידו:

ט כל גר האמור במתנות עניים וכו'. הכי איתא בת"כ פ' קדושים אי לגר יכול לגר תושב ת"ל ללוי מה לוי בן ברית אף גר בן ברית: ואעפ"כ אין מונעין וכו'. פרק הניזקין במשנה אין ממחין ביד עניי עכו"ם בלקט שכחה ופאה מפני דרכי שלום ע"כ. ומסתברא שאין הדברים אמורים אלא בזמן שהם באים בכלל עניי ישראל אבל אם באו בפני עצמן אין כאן דרכי שלום דהא מצי למימר להו עד שיבואו עניי ישראל והכי משמע מדתני עלה מפרנסין עניי עכו"ם עם עניי ישראל וכו' וכן משמע מדברי רבינו שכתב אלא באים בכלל עניי ישראל וכו'. עוד משמע שאם עבר וליקט אין חייב ליתן לעכו"ם אע"ג אפי' בא בכלל עניי ישראל אלא נותן לישראל לקיים העשה שבו אבל אין חייב ליתן לעכו"ם שהרי מדינא פטור הוא אלא מפני דרכי שלום תקנו כך: כל זמן שהעניים תובעין וכו'. פ' הזרוע והלחיים לוי זרע בכישר ולא הוו עניים למשקל לקט אתא לקמיה דרב ששת אמר ליה לעני ולגר תעזוב אותם ולא לעורבים ולא לעטלפים ומותבינן עלה מתרומה ומהדרינן שאני תרומה דטבלה ולא סגיא דלא מפרים לה ונתבארו דברי רבינו:

יא מאימתי מותרין כל אדם וכו'. פאה פ"ח מאימתי כל אדם מותרין בלקט משילכו הנמושות ואמריק פ"ק דתעניות מאי נמושות א"ר יוחנן סבי דאזלי אתיגרא פי' שהולכים במקלות ונשענין עליהם ואמרי' דתרגום מחזיק בפלך דכתיב גבי יואב הוי בתיגרא. ר"ל אמר לקוטי בתר לקוטי. ופסק רבינו כר"ל משום דהוי מלתא פסיקתא וממה שכתב בפירוש המשנה נראה שלא בא ר"ל לחלוק אלא לפרש דברי ר' יוחנן כי הזקנים באים באחרונה בתר לקוטי קמאי וז"ל ונמושות הם הזקנים באים בימים ועיקר לשונם הוא כן והשאילו בכאן זה השם ללוקטים אחר הלוקטים והם המלקטים השניים והמשיל אותם לזקנים לאיחורם מפני שבושו לבוא ולא ימצאו אלא מעט ע"כ. ומליסנא דמהני' דקתני מאימתי מותרין כל אדם משמע דאפי' עשירים שאינם בעלי השדה מותרים משום דהוו הפקר שהרי בעל השדה עזב אותם לעניים ולא באו הוו הפקר ואם קדם בעל השדה אחר שהלכו הנמושות ואמר תזכה לי שדי נראה דהוי שלו ואין אחרים יכולין ליטלו אע"ג דאינו עומד בצד שדהו ואין כאן מקום להאריך: מאימתי מותרין כל אדם בפרט וכו'. שם משנה כלשון רבינו וא"ת מ"ש מריפא דתנן משילכו הנמושות בירושלמי פריך לה ולא תנן נמושות ע"י שהן הביבין כן באין על אחר כלומר לאחר ובזיתים משהרד רביעה שניה ולא הניח נמושות מפני שהם לינה ואיך יוצאים אלא בחורים ומתוך לשון ירושלמי משמע שאין מותר אחר זמן זה אלא לבעל השדה דגרסינן מתנות עניים שבשדה שאין עניים מקפידין עליהן הרי הם של בעל הבית ע"כ. ולפי זה הא דתנן מותרין לכל אדם לאו דוקא אלא לומר שמותרין לעשירים ולעולם בעל השדה דוקא ואפשר לחלק בין המתנות שאין העניים מקפידין עליהם שהם לבעל השדה אבל מה שנשאר אחר העניים אפשר לומר שהוא לכל אדם, והנכון אלא שהכל לבעל השדה: מאימתי מותרין כל אדם בשכחה של זיתים וכו'. שם במשנה ובזיתים משהרד רביעה שניה והיא בשנה המעוברת בי"ז בחשון ובבינונית בכ"ג בחשון ובשנה המאוחרת בר"ח כסליו ונמצא לפי זה כי בשנה המעוברת מותרין כל אדם מי"ז בחשון ובבינונית בכ"ג בחשון ובמאוחרת בר"ח כסליו. ונקט רבינו המאוחרת ולא היתה כוונת רבינו לומר שאפי' בשנה המעוברת לא יהיו מותרין עד ר"ח כסליו וברור הוא: אבל לנכרי זיתים וכו'. במשנה פ"ז כל זמן שיש לו תחתיו יש לו בראשו ר"מ אומר משילך המחבא

פרשת אמור. ומ"ש עבר ולקטן אפי' טחן ואפה וכו' הוא ע"פ מה שנתבאר בפאה וכר' ישמעאל. ומ"ש אבדו או נשרפו וכו'. גם זה ע"פ מה שנתבאר בפאה: ה ומ"ש וכן בפרט וכו' וכן בעוללות וכו'. הכל מבואר בתורה בפרשת קדושים. ומ"ש וכן המעמר וכו', בפרשת כי תצא. ומ"ש עבר ולקטו וכו' עד ואם לא קיים עשה שבהן לוקה. ע"פ מה שנתבאר:

ו כשם שהשכחה בעמרים כך היא בקמה וכו'. כן משמע בפ"ז דתנן קמה שיש בה סאתים ושכחה אינה שכחה משמע דאי הוי פחות מסאתים הוי שכחה ובספרי יליף לה מקרא: וכשם שהשכחה בתבואה וכיוצא בה וכו' וה"ה לשאר האילנות. יתבאר בסמוך:

ז נמצאת למד שארבע מתנות לעניים וכו' עד ושתים באילנות השכחה והפאה. בפ' הזרוע (דף קל"א) ובתוספתא דפאה פ"ב:

ח כל מתנות עניים אין וכו' מוציאין אותן מידו. ג"ז שם:

ט כל גר האמור במתנות וכו'. ת"כ פרשת קדושים. ומ"ש ואעפ"כ אין מונעים עניי עכו"ם וכו'. משנה פרק הניזקין (דף נ"ט):

י נאמר במתנות עניים וכו' עד והרי אין עניים. בס"פ הזרוע (דף קל"ד:):

יא מאימתי מותרים כל אדם בלקט וכו'. משנה ריש פרק ח' מאימתי כל אדם מותרין בלקט משילכו הנמושות ובפרק אלו מציאות (דף כ"א:) ובפ"ק דתענית (דף ו':) איפליגו ר"י ור"ל בפירוש נמושות ודברי רבינו כאן כפירוש ר"ל ויש לתמוה עליו. ומצאתי בשם הרשב"א שטעמו מפני שהוא סבור דר"י ור"ל לאו בדינא פליגי דבין הכי ובין הכי מותרים כל אדם לד"ה דהשתא עניים מתייאשים ולא איפליגו אלא בפירוש תיבת נמושות והדין עמו דפשטו כאהר דליכא סבי כי הני יהיו כל אדם אסורים לעולם לדעת ר"י אלא לר"י ה"ה בלקוטי בתר לקוטי ולר"ל ה"ה נמי בסבי דאזלי אתיגרא ונקט רבינו לישנא דר"ל משום דליקוטי בתר ליקוטי שכיחי בכל אתר. ועוד אדע דלאו דוקא אמרו אלא כל היכא דסמכא דעתין דמסחי עניים דעתייהו הומרים כן כאותה שאמרו בפ"ק דמציעא בפועל שמלקט בגו אחריו משום דעשאוה כהלכו בה הנמושות דעניים נופייהו מסחי דעתייהו: מאימתי מותרים כל אדם בפרט וכו'. משנה בפ"ח דפאה: מאימתי מותרים כל אדם בשכחה וכו'. שם במשנה ובזיתים משהרד רביעה שניה ואמרינן בפ"ק דתענית (דף ו') יורה במרחשון ומלקוש בניסן דברי ר"מ וחכ"א יורה בכסליו שאין חכמים אמר רב חסדא ר' יוסי היא דתניא אי זו היא רביעה ראשונה הבכירה בג' בחשון בינונית בשבעה בו אפילה בי"ז בו דברי ר"מ רבי יהודה אומר בז' ובי"ז ובכ"ג רבי יוסי אומר בי"ז ובכ"ג ובר"ח כסליו וכו' אמר רב חסדא הלכה כר' יוסי ואמרינן עלה בשלמא רביעה ראשונה לשאול שלישית להתענות שניה למאי אמר ר' זירא לנדרים דתנן הנודר עד הגשמים משירדו גשמים עד שירד רביעה שניה רב זביד אמר לזיתים דתנן מאימתי כל אדם מותרים בלקט וכו' ובזיתים משהרד רביעה שניה והשתא כיון דזמן רביעה שנייה לר' יוסי דאיפסיקא הלכתא כוותיה הויא בכ"ג לחשון ושלישית הויא בר"ח כסליו יש להתמוה על רבינו למה כתב שרביעה שניה היא בר"ח כסליו ואע"פ שכתב רבינו בשנה אפילה דמשמע דאע"ג דבשאר שנים לא הוי רביעה שניה בר"ח כסליו בשנה אפילה הוה רביעה שניה בר"ח כסליו איני יודע מנין לו ואין לומר שגירסתו בגמרא היה כן שהרי כתב בפ"י מהל' נדרים שזמן רביעה שניה הוא מכ"ג במרחשון והילך. ונ"ל שרבינו מפרש דר' יוסי לרביעה שניה קאי וה"ק רביעה שניה בשנה בכירה בי"ז ובשנה בינונית היא בכ"ג ובשנה אפילה היא בר"ח כסליו וכ"כ בפירוש המשנה בפ"ח דפאה וכן משמע מדבריו פה והשתא שתפס כאן זמן רביעה שניה בשנה אפילה משום דספק מתנות עניים להחמיר כדתנן בספ"ד דפאה ולענין נדרים פסק

כל

פסק דנקיטינן בשנים בינונים שדרך לשון בני אדם בדבר בינוני, ומשמע לרבינו דזמן רביעה שניה דאמרינן היינו לזיתים שבראש הזית דהא לנבורי זיתים שבכה תחת האילן מדחזיק שביניהו עניים מלחזור אחריהם ודאי מותרים שמאחר שהם מזומנין ומונחין לפניהם ופסקו מלחזור אחריהם ודאי נתיאשו מהם דומיא דנתגוששה משילכו הנמושות:

כא למדת שיש לשכחת הזית שני זמנים וכיון שהוא לבור למטה הוי זמנו משיפסקו העניים לחזר אחריהם:

משיפסקו העניים מלחזור אחריה:

יב *כל זמן שיש לעני ליטול שכחת הזיתים המונחות בארץ תחת האילנות נוטל. ואע"פ שכבר הותר כל אדם בשכחה שבראש האילן. וכל זמן שיש לו ליטול שכחה שבראש האילן נוטל. ואף על פי שעדיין אין לו שכחה תחתיו:

יג מתנות עניים שבשדה שאין העניים מקפידים עליהן הרי הן של בעל השדה. ואע"פ שעדיין לא פסקו העניים מלחזור על מתנותיהם:

יד כל מתנות העניים האלו אינן נוהגות מן התורה אלא בארץ ישראל כתרומות ומעשרות. הרי הכתוב אומר ובקצרכם את קציר ארצכם כי תקצור קצירך בשדך. וכבר נתפרש בגמרא שהפאה נוהגת בחוצה לארץ מדבריהם. ויראה לי שהוא הדין לשאר מתנות עניים אלו שכולן נוהגות בחוצה לארץ מדבריהם:

טו כמה הוא שיעור הפאה. מן התורה אין לה שיעור אפילו הניח שבולת אחת יצא ידי חובתו. אבל מדבריהם אין פחות מאחד מששים בין בארץ בין בחוצה לארץ. ומוסיף על האחד מששים לפי גודל השדה ולפי רוב העניים ולפי ברכת הזרע. כיצד שדה שהיא קטנה ביותר שאם הניח ממנה אחד מששים אינו מועיל לעני הרי זה מוסיף על השיעור. וכן אם היו העניים מרובין מוסיף. ואם זרע מעט ואסף הרבה שהרי נתברך מוסיף לפי הברכה. וכל המוסיף על הפאה מוסיפין לו שכר. ואין לתוספת זאת שיעור:

כל

כסף משנה

יב כל זמן שיש וכו'. נראה שזהו פירוש מה ששנינו בפ"ח דפאה כל זמן שיש לו תחתיו יש לו בראשו ובירושלמי פתר לה תרין פתרין כל זמן שיש לו תחתיו יש לו בראשו קודם לכן אע"פ שאין לו תחתיו יש לו בראשו פתר חורן כל זמן שיש לו תחתיו אין לו בראשו הלך המחבא אע"פ שאין לו בראשו יש לו תחתיו. ומשמע לי דה"פ לדעת רבינו דהני תרי פיתרי דקאמר בירושלמי היינו לומר דמתניתין לא קאי סיפא אריפא אלא תרי מילי נינהו חד כל זמן שיש לו תחתיו וחד יש לו בראשו וכאילו אמר כל זמן שיש ליטול תחתיו נוטל בכל גוונא וכל זמן שיש לו ליטול בראשו נוטל בכל גוונא אע"פ שאין לו בראשו יש לו תחתיו וה"ק כל זמן שיש לו לעני ליטול התחיו נוטל אע"פ שאין לו ליטול בראשו שכבר הותר לכל אדם האי הוא פירושא דרישא דקתני כל זמן שיש לו תחתיו ומאי דקתני סיפא יש לו בראשו הוי מילתא באפי נפשה וה"ק אם יש לו לעני ליטול בראשו שעדיין לא הותר לכל אדם נוטל ואע"פ שאין לו תחתיו ולפי זה פיתרא קדמאה הוי פירושא דסיפא ופיתרא תניינא הוי פירושא דרישא ועשה כן לפרש פירושא דסיפא ברישא להורות שצריך להפריד סיפא מרישא. ולפי פירוש זה משמע לי דאפשר לומר דהא דמסיים במתני' ר"מ אומר משתהלך המחבא לאו מיפלג פליג אלא פירושי קא מפרש אימתי אין לו בראשו משתהלך המחבא דהיינו שהכשו העניים הזיתים בכלי שהוא משיר כל הזיתים הנחבאים במחבואו שאז הותר לכל אדם א"נ מיפלג פליג לומר דמשהכשו העניים בכלי המשיר כל הזיתים הנחבאים הותר לכל אדם השאר ולת"ק לא הותר עדיין:

והראב"ד כתב א"א בחיי ראשי אינה נראית לא כדברי הרב המחבר ולא כדברי הרב סיוני וכו'. ורש"י פירש בע"א:

יג מתנות עניים וכו'. ירושלמי רפ"ח דפאה:

יד כל מתנות עניים האלו וכו' הרי הכתוב אומר ובקצרכם את קציר ארצכם וכו'. ירושלמי פ"ג דפאה. ומ"ש וכבר נתפרש בגמ' שהפאה נוהגת בח"ל מדבריהם נ"ל דהיינו מדאמרינן בס"פ הזרוע (דף קל"ד:) עוי זרע בכישא ולא הוו עניים למשקל לקש אתא לקמיה דרב ששת א"ל לעני ולגר תעזוב אותם ולא לעורבים ולעטלפים משמע דבח"ל הוה מדאתא לקמיה דרב ששת דהוה בבבל:

טו כמה הוא שיעור הפאה וכו'. במשנה פרק קמא דפאה. ומה שכתב בין בארץ בין בח"ל בפרק ראשית הגז. ומה שכתב ומוסיף על האחד מששים לפי גודל השדה וכו'. משנה בפרק קמא דפאה. ומ"ש כיצד שדה שהיא קטנה ביותר וכו' שם בירושלמי. ומה שכתב וכל המוסיף על הפאה וכו' אהא דתנן ברים פאה אלו דברים שאין להם שיעור קאמר בירושלמי ולמה לא תניק עפר כוסה ואפר פרה

קציר ארצכם ולא קציר חו"ל: וכבר נתפרש בתלמוד וכו'. פ' ראשית הגז תנינא אין פוחתין לפאה מששים אע"פ שאמרו הפאה אין לה שיעור התם בא"י הכא בח"ל ונראה שנתנו בה הכמים שיעור שלא תהא פאת חו"ל קלה בעיניהם והשוו מדותיה דפאה א"י ומו"ל בששים ושיעור ששים בא"י מדרבנן ופאת ח"ל ושיעורה הכל מדרבנן:

ויראה לי שהוא הדין לשאר מתנות וכו'. זו סברתו דמוכח אליו דמ"ש פאה משאר מתנות עניים וטעמא דכה היכא דמשום תקנת העניים תקנו שתהא נוהגת אפי' בחו"ל א"כ שאר מתנות נמי איכא תקנת עניים כמו פאה:

טו כמה הוא שיעור הפאה וכו'. פ"ק דפאה אלו דברים שאין להם שיעור הפאה והבכורים וכו' ובגמ' פריך אמאי לא חשיב אפר פרה ועפר סוטה ורוק יבמה ומשני דלא חשיב במתני' אלא דברים דאי עביד מובא הוי מצוה אבל הני אין מחוייב לעשות אלא כל שהו ובירושלמי פריך אמאי לא קא חשיב תרומה דקי"ל חטה אחת פוטרת כל הכרי ומשני לה: אבל מדבריהם אין פחות מששים וכו'. שם במשנה אין פוחתין לפאה מששים ואע"פ שאמרו אין לפאה שיעור הכל לפי גודל השדה ולפי רוב העניים ולפי רוב הענוה ויש גורסין לפי רוב הענוה והכל עולה לענין אחד: ביצד שדה שהיא קטנה וכו'. ירושלמי פ"ק שדהו מרובה ועניים מועטין נותן לפי שדהו שדהו מועטת ועניים מרובין

השגת הראב"ד

*כל זמן שיש לעני ליטול שכחת הזיתים וכו' עד אין לו שכחה תחתיו. א"א בחיי ראשי המשנה אינה נראית לא כדברי הרב המחבר ולא כדברי הרב סיוני ז"ל. תורף המשנה כל זמן שיש לו תחתיו יש לו בראשו ר"מ אומר משתלך המחבא אמרו בירושלמי כל זמן שיש תחתיו יש לו בראשו קודם לכן אע"פ שאין תחתיו יש לו בראשו. ולפי זו הסוגיא נראה לי פירושה אמר למעלה מזה זית שיש לו סאתים ושכחו אינו שכחה בד"א בשלא התחיל בו אבל התחיל בו אפילו בזית הנטופה בשעתו יש לו שכחה ועל זה הדרך אמר כל זמן שיש לו שכחה תחתיו פירוש בענפים התחתונים כלומר שהתחיל בהם ושכחם יש לו שכחה ממה שבראשו שכיון שהיה בדעתו לשוב אליהם ושכח אותם ולא שב יש לו שכחה אפילו ממה שבראשם אבל אם ליקט כל מה שתחתיו אע"פ ששכח כל מה שבראשו אינו שכחה לפי שמן העולות שכח מה שבראשו ומפני שטרחו מרובה הואיל ועיקר שבו ליקט אבל קודם לכן פירוש קודם שהתחיל בו כלל אע"פ שאין תחתיו כלום ואין שם מה שישכח אע"פ כן אם שכחו יש לו שכחה למה שבראשו אם אין בו סאתים לפי שאין מניח זוית אחת ללקוט אע"פ שטרחתו מרובה וכיון שדרכו לשוב עליו ולא שב מן השכחה הרי הוא בכלל לא תשוב לקחתו ר"מ אומר משתלך המחבא פירוש הענפים העבים בעלין שזיתים מתחבאים בהם או משיתלקטו גם הם ושכח מה שבראשו נתחזק כמי שאין תחתיו ואין לו בראשו אבל אם לא נלקט המחבא עדיין יש לו לשוב עליהן ואם שכחו ולא שב אפילו שבראשו הוי שכחה. זה הפירוש נראה לי ומסביר פנים יותר מכלם ופירשו בגמרא אמר רבי אבהו בשם ר"ל בדברה אמר רבי אבון שמשיר כל המחבואים בא רבי אבהו לפרש שלא תאמר משיתלקטו ביד אבל בנדנוד שמנדנד אותם שישירו זיתיהם והמחבואים הרי הוא כמי שליקט

כלל כיצד הרי שאין לו תחתיו ואין לו בראשו ודייק להא מלתא מדאמר ר"מ משתלך המחבא במסכת גיטין ירושלמי עני המנקף בראש הזית מה שתחתיו גזל מפני דרכי שלום סדא דמימא (כגן כרכרשי) [כדארעא] אבל ליקט ביד וכשם לו יזו:

הרדב"ז (מכ"י)

יב כל זמן שיש לעני וכו'. זו היא המשנה שהזכרתי בסמוך ורבו בה הפירושים. הראב"ד ז"ל האריך הרבה כמבואר בהשגותיו ורבינו שמשון פירש כל זמן שיש לו זיתים תחתיו יש לו בראשו ולא חשיב שכחה כיון שנזכר בעוד שיש זיתים תחתיו אבל אם אין זיתים תחתיו הרי הם של עניים ורבינו כתב בפי' המשנה כל זמן שיש רשות לעני לקחת השכחה מתחת האילן יש לו כמו כן רשות לקחת אותו מן האילן. ורבינו ביאר בפסק דרך הירושלמי דגרסינן עלה פתר לה תרין פתרין כל זמן שיש תחתיו יש לו בראשו קודם לכן אע"פ שאין לו התחיו יש לו בראשו ע"כ. ופירוש דברי רבינו כל זמן שיש לעני ליטול שכחת הזיתים המונחים בארץ היינו שעדיין לא פסקו העניים מלחזור אחריהן נוטל גם שכחת האילן וכ"ת מאי למימרא אע"פ שכבר הותר כל אדם בשכחה שבראש האילן דהיינו שהגיע זמן רביעה שניה דסד"א כיון שהותר לכל אדם אין במה שבראש האילן תורת שכחה קמ"ל כיון שעדיין יש לו תחתיו יש לו בראשו וכל זמן שיש לו ליטול שכחה שבראש האילן כיון שעדיין לא הגיעה רביעה שניה נוטל שכחה שבראש האילן וכ"ת מאי למימרא אע"פ שעדיין לא הגיע זמן שכחה מה שתחת האילן והיינו דאמרינן בירושלמי קודם לכן אע"פ שאין לו תחתיו יש לו בראשו כלומר אע"ג דתנן כל שיש לו תחתיו יש לו בראשו לא תפסוק המלוקה שאם אין לו תחתיו אין לו בראשו אלא לעולם יש לו בראשו אע"ג דאין לו תחתיו. ואיברא דלישנא דמתני' מסייע לרבינו כיון דרישא דמתני' איירי בשכחת בעל הבית הכי הוה ליה למיתני כל שאין לו שכחה תחתיו אין לו בראשו ותו כיון שהכל שלו לא שייך למתני כל שיש לו אלא ודאי אעני קאי וליתנא דכל זמן אתי שפיר טפי לפירושו דוק ותשכח ומ"מ הדין שכתב רבינו שמשון אמת הוא. וכ"ל דה"ה נמי אם שכח למטה ונזכר בעוד שיש לו למעלה לא הוי שכחה ואין העניים רשאין ליטלו ועדיין יתבאר זה לקמן בעז"ה:

יג מתנות עניים שבשדה וכו'. הכי איתא בתוספתא ובירושלמי וכתבתיה לעיל ויש ללמוד ממנה שאם פסקו עניים מלחזור עליהם הרי הוא לבעל השדה ואין אחרים יכולין ליטלן דכיון שזכה בעל השדה בשלו אסור לאחרים וגדולה מזו משמע שאם פסקו עניים מלבקש אחר מהגונים כגון לקוטי בתר לקוטי ובזיתים רביעה שניה ואה"כ באו עניים אחרים אינו חייב לעזוב להם והכי משמע לי ממה שכתב רבינו לעיל כל זמן שיש לעני ליטול שכחת הזיתים המונחות בארץ תחת האילנות נוטל ואע"פ שכבר הותר כל אדם בשכחה שבראש האילן ואם איתא שאע"פ שהותר כל אדם עדיין יש לעני זכות במה שבראש האילן מאי איריא מפני שיש לו תחתיו אפי' אין תחתיו נמי יש לו בראשו אלא ודאי שכיון שהותר כל אדם זכה בעל השדה בשלו ואפי' הכא שעדיין יש לו זכות במה שתחתיו כנ"ל:

יד כל מתנות עניים האלו וכו'. מבואר בפ' ראשית הגז ובירושלמי פ"ב הני

משנה למלך

פ"א טו כמה היא שיעור הפאה וכו'. גרסינן בירושלמי פ"ק דפאה הלכה א' הפאה יש לה שיעור מלמטן ואין לה שיעור מלמעלן אית הני הפאה אין לה שיעור לא למעלן ולא למטן מה נפיק מביניהון וכן חד מן פ' מן דמר דפאה יש לה שיעור מלמטן מה שנתן נתן חוץ והוסיף חייב במעשר עד שעה שישלים מן דמר הפאה אין לה שיעור לא למעלן ולא למטן מה שנתן כבר נפטר חוץ והוסיף חייב במעשרות ע"כ. וכתב הר"ש בריש פאה דלמ"ד יש לה שיעור למטה אם נתן פחות מששים מה שנתן נתן ואין יכול לחזור ולזכות בו אע"ג דיש לה שיעור אבל לענין מעשר בין מה שנתן בין מה שחזר והוסיף הכל חייב במעשר דאין עליו תורת פאה לעולם עד שישלים לששים ולמ"ד דאין לה שיעור למטן מה שנתן פחות מששים כבר נפטר השדה בכך מן הפאה וכל מה שמוסיף אחרי

ב כל הדומה לקציר בחמש דרכים אלו הוא שחייב בפאה. כגון התבואה והקטניות והחרובין והאגוזין והשקדים והרמונים והענבים והזיתים והתמרים בין יבשים בין רכים וכל כיוצא באלו. אבל אסטים ופואה וכיוצא בהן פטורין מפני שאינן אוכל. וכן כמהין ופטריות פטורין מפני שאין גידוליהן מן הארץ כשאר פירות הארץ. וכן ההפקר פטור שאין לו מי שישמרנו שהרי הוא מופקר לכל. וכן התאנים פטורין מפני שאין לקיטתן כאחת אלא יש באילן זה מה שיגמר היום ויש בו מה שיגמר לאחר כמה ימים. וכן ירק פטור שאין מכניסין אותו לקיום. השומים והבצלים חייבין בפאה שהרי מייבשין אותן ומכניסין אותן לקיום. וכן האמהות של בצלים שמניחין אותן בארץ ליקח מהן הזרע חייבות בפאה וכן כל כיוצא בהן: ג קרקע כל שהוא חייבת בפאה ואפילו היתה של שותפין שנאמר קציר ארצכם אפילו של רבים: ד שדה שקצרו נכרים לעצמן או שקצרוה ליסטים או קרסמוה נמלים או שברתה הרוח או בהמה הרי זו פטורה מן הפאה. שחובת הפאה בקמה: ה קצר חציה וקצרו הליסטים חציה שנשאר הרי זו פטורה. שהחיוב בחצי שקצרו הליסטים אבל אם קצרו הליסטים חציה וחזר הוא וקצר השאר נותן פאה כשיעור מה שקצר. קצר חציה ומכר חציה הלוקח נותן פאה (לכל). קצר חציה והקדיש חציה הפודה מיד הגזבר נותן פאה לכל. קצר חציה והקדישו מניח מן הנשאר פאה הראויה לכל: ו כרם שהיה בוצר ממנו ענבים למכור בשוק ובדעתו שיניח השאר לנת לדרוך אותו. אם היה בוצר לשוק מכאן ומכאן הרי זה נותן פאה למה שבוצר לנת כפי הנשאר. ואם היה בוצר לשוק מרוח אחת מלבד הרי זה נותן פאה מן הנשאר כפי הראוי לכל הכרם הואיל ובצר מרוח אחת אינו כבוצר עראי מעט מכאן ומעט מכאן שהוא פטור. וכן כל הקוטף מלילות מעט מעט ומכניס לביתו אפילו קטף כן כל שדהו פטור מן הלקט ומן השכחה ומן הפאה: ז הקוצר כל שדהו קודם שתוגמר ועדיין לא הביאה שליש הרי זו פטורה. ואם הגיעה לשליש חייבת. וכן בפירות האילן אם נגמרו שליש גמירתן חייבין: ח המקדיש שדהו והיא קמה חייבת בפאה. קצרה הגזבר ואחר כך פדאה פטורה. שבשעת חיוב הפאה היתה קודש שאינו חייב בפאה: ט נכרי שקצר שדהו ואחר כך נתגייר הרי זו פטור מן הפאה ומן הלקט ומן השכחה אע"פ שאין השכחה אלא בשעת העימור: י אין שוכרין פועלים נכרים לקצור מפני שאינן בקיאין בלקט ופאה. ואם שכר וקצרו את

כסף משנה

ב ומ"ש השומים והבצלים חייבים בפאה. במשנה פ"ו דפאה (דף פ') וכת"ק ונתבאר פ' בא סימן (נדה נ') ממשנה אחרת. ומ"ש וכן האמהות של בצלים וכו'. משנה בפ"ג דפאה וכת"ק:

ג קרקע כל שהוא חייבת בפאה. משנה שם וכר"ע. ומה שכתב ואפילו היתה של שותפים וכו'. ר"פ ראשית הגז (דף קל"ה):

ד שדה שקצרוה נכרים לעצמם וכו' עד נותן פאה לכל. משנה פ"ב דפאה (משנה ה') ודקדק רבינו לכתוב גבי קצרוה נכרים לעצמם ללמד דאילו קצרוה לישראל חייב כדאיתא בירושלמי:

ה ומ"ש קצר חציה והקדיש חציה וכו'. שם. ומ"ש קצר חציה והקדישו וכו'. תוספתא פ"ק דפאה:

ו כרם שהיה וכו'. זהו לדעת רבינו פירוש מה ששנינו בפ"ג דפאה בכרם המדל נותן מן המשואר על מה ששייר והמחליק מאחת יד נותן מן המשואר על הכל וז"ל רבינו שם בפירושה כרם המדל כרם מדולדל גזור מלת דל והוא שיבצור מקצתו וימכור ויעזוב השאר לדרוך או ליבש אמר שחייב לתת פאה מהשארית הנשארת כפי מה שנשאר לא כפי הכרם כולו וזהו כשיבצור הענבים מכל צד מצדי הכרם אבל כשיבצור מצד אחד ומכר והניח הנשאר יתן ממה שנשאר פאה המחוייב לכל הכרם וזהו פירוש מה שאמר המחליק מאחת יד ר"ל הבוצר מצד אחד עכ"ל. ומ"ש וכן כל הקוטף מלילות מעט מעט וכו'. ירושלמי שם שכתבנו בספ"ד ותוספתא פ"ק דפאה ואע"ג דגמרא דידן פרק ראשית הגז (דף קל"ז) אמרינן דרבי יוסי הוא דסבר הכי ופליגי רבנן עליה כתב הר"ן דפסק כר' יוסי משום דשקלי וטרו אמוראי אליביה אלא דק"ל דא"כ ה"ל למיפסק בחולם למר רחלים בידו לפטור כר' יוסי דאמרינן בגמרא דפטור כי היכי דפטר חולם מפאה והוא ז"ל פסק בפ"י מהלכות בכורים דחייב והניח הר"ן הדבר בצ"ע. ואני אומר שעל מה שכתב הר"ן שפסק רבינו כר' יוסי משום דשקלי וטרו אמוראי אליביה יש לדון שלא אמרו שם אלא מודה רבי יוסי במידי דאורחיה וכו' והאי לאו שקלא וטריא הוא. לכך נ"ל שלא פסק רבינו כר' יוסי במתנות עניים אלא משום דבירושלמי ובתוספתא סבר בהו כוותיה אבל בראשית הגז לא אשכחן דסבר כוותיה הדרינן לכללין דאין הלכה כיחידאה ואע"ג דבגמ' דידן מדמי חולם לקיטוף מלילות אינו מוכרח ואפשר לחלק ביניהם:

ז הקוצר כל שדהו וכו'. ירושלמי פ"ג:

ח המקדיש שדהו וכו' עד שאינו חייב בפאה. משנה בפ"ד דפאה ודריש לה בספרי מקרא:

ט נכרי שקצר שדהו וכו'. ג"ז משנה שם וכת"ק:

י אין שוכרים פועלים עכו"ם לקצור וכו'. ירושלמי בפ"ב דפאה ותוספתא פ"ג:

בעל

הרדב"ז

והחרובין וכו'. והיכא למידק למה השמיט רבינו האוג הנזכר ברישא דמתני'. וי"ל דלאו היינו הסומאק והוא למה שיעבדו בו העורות ויש לו אשכלות כאשכלות הגפן ויאכלו ואין פרי זה נמצא אלא בארץ הגבי ואין אוכלין אותו בני אדם כמות שהוא והספר דבאפרים דתנא דמתני' כיון אוכלין אותו כמות שהוא:

ב אבל אסטים ופואה וכיוצא בהן וכו'. כל זה מבואר בריש כלל גדול ובכמה דוכתי וא"כ אמאי לא אמרינן למעוטי דבר שאינו אוכל וי"ל דאסטים ופואה אצטריכא ליה דהא קא לאכילה והיינו דנקט ספיחי אסטים וכו' דספיחים חזו קצת והא דאמרינן לקיטתו כאחת למעוטי תאנה לאו דוקא דאיכא אילנות שאין לקיטתן כאחת והכי משמע דליכא לקיטתן כאחד אלא הני דחשיב תנא דמתני' ומיהו איכא אילנות דלקיטתן כאחת כגון בנות שוח וג"ל תנא ושייר. ואני ראיתי קצת אילני תמר שאין לקיטתן כאחת ובנות שקמה אין לקיטתן כאחת והא דאמרינן נמי למעוטי ירק רוב ירק קאמר דהא איכא שומין ובצלים כדתנן האמהות של בצלים חייבין בפאה ור' יוסי פוטר מלבנות הבצלים שבין הירק ר' יוסי אומר פאה מכל אחת ואחת וחכמים אומרים מאחת על הכל כג והלכה כחכמים:

ג קרקע שהוא חייבת בפאה וכו'. פ"ד ר' עקיבא אומר קרקע כל שהוא חייב בפאה ובבכורים ולכתוב עליו פרוזבול ולקנות עמו נכסים שאין להם אחריות בכסף ובשטר ובחזקה והקשו בירושלמי הגע עצמך שהיה שבולת אחת עד שלא קצר אין כאן חיוב משקצר אין כאן שיור ר' חיננא בשם ר' פנחס פיפתר שהיה שם שבולת וזה חמש שבולים: ואפי' היתה של שותפות. שם במשנה האחים שחלקו נותנים שתי פאות חזרו ונשתתפו נותנין פאה אחת ולפיך לה מדכתיב קציר ארצכם:

ד שדה שקצרוה נכרים. פ"ב שדה שקצרוה נכרים קצרוה ליסטים קרסמוה נמלים שברתה הרוח או בהמה פטורה וכתב רבינו קצרוה נכרים לעצמן שאם היו הנכרים שכירים לישראל פשיטא דחייבת:

ה קצר חציה וקצרו הליסטים חציה וכו'. שם במשנה קצר חציה וקצרו ליסטים חציה פטורה שחובת הפאה בקמה וכו' כלשון רבינו. וכתב בפירוש המשנה כשידע הלוקח שקצרו חציה נתחייב בלא ספק לתת כל הפאה המחוייבת לתת לאותה שדה לפי שאין לו רשות למכור מתנות הקב"ה וכו' וכן הפודה מן הגזבר הוא נותן פאה לכל: קצר חציה והקדישו וכו'. בתוספתא וטעמא כדאמר לעיל שחובת הפאה בקמה:

ו כרם שהיה בוצר ממנו ענבים וכו'. פ"ג וכן בכרם המדל נותן מן המשואר על מה ששייר והמחליק מאחת יד נותן מן המשואר על הכל ע"כ. ואמרינן עלה בירושלמי תני ר' חייא כד"א במדל לשוק אבל המדל לבית נותן מן המשואר על הכל. ופי' מדל לבית היינו לצורך דחזו לכונסן אבל המדל לבית לאכול רהטון דאכון ליה נותן אלא על המשואר: אם היה בוצר לשוק מצד אחד וכו'. היינו סיפא דמתני' דקתני והמחליק מאחת יד כלומר מצד אחד נותן מן המשואר על הכל וכתב רבינו בטעמא דמתני' דכיון דבצר הכל מצד אחד לא הוי בצירת עראי: וכן הקוטף מלילות מעט מעט וכו'. בתוספתא היא ולא חילק בין קוטף מצד אחד או הקוטף מכל הצדדין כיון שהוא מכניס לביתו אפי' קטף כל השדה פטור ועדיין יתבאר לקמן בעז"ה:

ז הקוצר כל שדהו קודם שהוגמר וכו'. הכי אמרינן במנחות פ' ר' ישמעאל דהמות שליש לא שמה קצירה אבל אם הביאה שליש שמה קצירה והכי נמי אם זורעם ועדיין לא הביאה שליש אין עושה זרע ואם הביאה שליש אע"ג דלא נתבשלה כל צרכה אם זרעה צמחה זרע והכי איתא בירושלמי פ"ב שלא לא הביאה שליש לא שמה קצירה:

ח המקדיש שדהו והוא קמה וכו'. פ"ד הקדיש קמה ופדה קמה חייב עומרים ופדה עומרים חייב כלומר חייב בשכחה קמה ופדה עומרים פטורה שבשעת חובתה היתה פטורה וכתב רבינו בפירוש המשנה לא יתחייב בהם ואפי' בשכחה וזה דעת החכמים כפי הסדר הקדמנו וכו' והיינו דקתני פטורה סתם ולא קתני פטורה מן הפאה:

ט נכרי שקצר שדהו וכו'. שם במשנה פלוגתא דתנאי ופסק כחכמים דפטרי אפי' מן השכחה וטעמייהו דכל זרע שלא נתחייב בחיובי קמה דהיינו לקט ופאה לא יתחייב נ"ב בחובת העומר ויא השכחה אע"פ שבשעת העימור הוה בר חיובא:

י אין שוכרין פועלין נכרים וכו'. הכי איתא בתוספתא. והיכא למידק מה לנו ולבקיאותם כיון דסוף סוף חייב ליתן לקט ופאה כדאמר לפאה שדה. וי"ל כיון דלא בקיאין חיישינן שמא יניחו סתום ויטלו אותו העניים ונמצאו מפסידין או שמא יניחו יותר מן השיעור ונמצא בעל השדה מפסיד:

בעל

משנה למלך

ד שדה שקצרוה נכרים וכו'. גרסינן בירושלמי מתניתין בשקצרוה לעצמן אבל אם קצרו שלא לעצמן חייבים אמר רבי אושעיא ואפילו תימא בשקצרוה שלא לעצמן פטורה שאמר שפאה נתונה בתלוש קרקע, ועיין במ"ש רבינו בפירוש המשנה ודוק:

מרובין נותן לפי הטעמים ר"ש דריש שני הדברים לקולו של בעה"ב שדהו מרובה ועניים מועטין נותן לפי העניים שדהו מועטה ועניים מרובין נותן לפי שדהו מתני' לא אמרה כן אלא לפי גודל השדה ולפי העניים ולפי הענוה. וקי"ל כתנא דמתני' דהכל להוצאת העניים הילך עניים מרובין וענוה מועטה נותן לפי העניים עניים מועטין וענוה מרובה נותן לפי הענוה וזה מבואר:

פ"ב א כל אוכל שגדולו מן הארץ ונשמר וכו'. פ"ק דפאה כלל אמרו בפאה כל שהוא אוכל ונשמר וגדולו מן הארץ ולקיטתו כאחת ומכניסו לקיום חייב בפאה והתבואה והקטנית בכלל הזה ובאילן הסוג והחרובין

פרה ומשני לא מיתניא במתני' אלא דברים שהוא מוסיף עליהם ויש בעניין מלוה אלו שאע"פ שמוסיף אין בעניין מלוה:

פ"ב א כל אוכל שגידוליו מן הארץ וכו' עד ומכניסין אותו לקיום. משנה בפ"ק דפאה ומפרש לה בגמרא ס"פ מקום שנהגו ופרק כלל גדול (דף ל') ופרק בא סימן (דף ס"ח) וממעט מינה כל הדברים שממעט רבינו: ומ"ש

פרק שני

א כל אוכל שגידוליו מן הארץ ונשמר ולקיטתו כולו כאחת ומכניסין אותו לקיום חייב בפאה. שנאמר ובקצרכם את קציר ארצכם:

כל

משנה למלך

כן אין עליו תורת פאה וחייב במעשר ומתני' דקתני אחד מששים מדרבנן ע"כ. ונראה דאף למ"ד דמה שנתן תחלה פחות מששים נפטר השדה בכך ומה שמפריש אח"כ חייב במעשר היינו דוקא כשהיה בדעתו בתחלה כשהפריש פחות מששים שלא להפריש יותר ומש"ה אם חזר ונמלך ורצה להפריש יותר חייב במעשר אבל אם היה בדעתו להפריש יותר כל מה שמפריש אח"כ גם כן פטור ממעשר דהא הניח פאה בשנים או בשלשה מקומות כנאמר שהמקום האחד נפטר מן המעשר והמקומות האחרים חייבים והא דתנן בפ"ד דתרומות תרם ועלה בידו אחד מששים תרומה ואינו צריך לתרום חזר והוסיף חייב במעשרות כו' התם מיירי שתרם מאומד והיה בדעתו להפריש יותר ועלה בידו אחד מששים אמרינן שאף שהיה בדעתו להפריש יותר מ"מ כיון שכבר נשלם השיעור אף שהוא לענין רעה אינו צריך לתרום ואם חוזר והוסיף חייב במעשר אבל אם עלה בידו פחות מששים אף שכבר נפטר מן התורה מ"מ כיון שהיה בדעתו להפריש יותר וכמה שהפריש לא הפריש אפי' שיעור הפחות דרבנן יחזור ויתרום כמות שהוא למוד או אחד מארבעים או אחד מחמשים דלא תימא כיון שלא עלה בידו אחד מששים לא היה צריך לתרום השתא נמי א"צ לתרום אלא להשלים אחד מששים אלא כיון שצריך לתרום תורם כמו שהוא למוד ואם היה למוד לתרום אחד מארבעים משלים לאחד מארבעים ופטור מן המעשר אבל אם בתחלה היה דעתו לתרום פחות מששים פשיטא שנפטר הכרי ואם בא להוסיף חייב במעשר. שוב ראיתי להרא"ש בפ"ד דתרומות עלה דמתני' דהמפריש מקצת תרומה וכו' דמוקי לה בשדעתו עדיין להפריש השאר ע"כ. ונראה שכיון הרב למה שכתבנו משום דהשתא דמתני' מוכח דמה שחוזר ומוציא ממנו תרומה עד שישלים השיעור הוי תרומה ופטור מן המעשר ואם לא היה בדעתו להפריש יותר פשיטא שכבר נפטר הכרי ומה שהיה מפריש יותר היה חייב במעשר ור"מ לא היה אומר בזה אף מוציא הוא למקום אחר דאם כן היה תורם מן הפטור על החיוב אלא ודאי דמתני' איירי בשהיה דעתו להפריש יותר ומש"ה מוציא ממנו תרומה וזה התוספת פטור מן המעשר ור"מ ס"ל דאף מוציא ממנו למקום אחר. ועדיין נשאר אגלי לדקדק בדברי הירושלמי הללו דמהיום דברי הר"ש דהיים וכתב ומתני' דקתני אחד מששים ומדרבנן משמע דלמ"ד דפאה יש לה שיעור למטן שיעורי ששים הוא מן התורה ובזה הוא דפליגי דמר אית ליה דשיעור ס' הוי מן התורה ומר אית ליה דהוי מדרבנן וזה הוא דבר תימה בעיני דלא מצינו בשום מקום מי שיאמר דשיעור ששים לפאה יהיה מן התורה ולא ידעתי גם היכא רמיזא בקרא שיעור זה דששים ואדרבא תרומה יש לשיעורה רמז בכתוב ואילו פאה אין לה רמז כלל ומהאי טעמא לא תני תרומה בכלל דברים שאין להם שיעור וכמו שכתבו התוס' ור"ש בס"פ ראשית הגז. אשר על כן נראה לי אליבא דכ"ע שיעור ששים לא הוי כי אם מדרבנן אלא דנחלקו במתני' דהפאה אין לה שיעור דמר אמר אין לה שיעור למעלן אבל יש לה שיעור למטה ואף ששיעור זה הוא מדרבנן לא יצדק לומר אין לה שיעור למטן כיון שמדרבנן יש לה שיעור ומר אמר דאין לה שיעור לא למעלה ולא למטה ואף שיש לה שיעור מדרבנן מ"מ כיון דמן התורה אין לה שיעור יצדק לומר אין לה שיעור לא למעלה ולא למטה ועל זה הקשו מה נפיק מן ביניהון כלומר כיון דאליבא דכ"ע מדרבנן יש לה שיעור שהוא אחד מששים למאי נפקא מינה אם יצדק לומר שאין לה שיעור למטה או שיש לה שיעור למטה. ומכאן נמי יש להוכיח דאליבא דכ"ע שיעור ששים הוא מדרבנן דאי לא מה הקשו מה נפיק מן ביניהון וכי יש נפקותא גדולה מזו דלמר הוא מן התורה ולמר הוי מדרבנן אלא ודאי דאליבא דכ"ע הוי מדרבנן ומש"ה הקשו מה נפיק ותירצו דאליבא דמ"ד דלא יצדק לומר אין לה שיעור למטה כיון שהחכמים חייבו אותו ליתן ששים מה שנתן נתן חזר והוסיף חייב במעשר עד שעה שישלים כלומר דכיון דהחכמים תקנו ס' לא מיקרי פאה עד ס' ולמ"ד דיצדק לומר אין לה שיעור למטן כיון דמן התורה אין לה שיעור מה שנתן כבר נפטר חזר והוסיף חייב במעשר. וראיתי לרבינו בפ"ג מה' מעשר דין ט"ו שכתב שהמפריש מקצת מעשר אינו מעשר כו' וכן כתב בפ"ג מהל' תרומות הלכה ג' שהמפריש מקצת התרומה אותו המקצת אינו תרומה. והראב"ד בשני מקומות הללו השיג עליו בדין זה וכתב דמה שתרם ועשה קדושים הם ופירשה למתני' בדרך אחר יע"ש. ולפי מה שאני סבור רבינו פסק כמ"ד מה שנתן נתן חזר והוסיף חייב במעשר דכל דבר שיש לו שיעור שהוא מדרבנן אם נתן פחות מהשיעור לא עשה ולא כלום ומש"ה גבי תרומה דאף דאין לה שיעור מן התורה אם נתן פחות מהשיעור שחייבו חכמים אותו המקצת אינו תרומה והכרי הוא טבל גמור וצריך להפריש ממנו תרומה ואף דגבי פאה מפשטא דירושלמי משמע דאם חזר והוסיף והשלים לשיעור מה שהפריש בראשונה למפרע נעשה פאה ופטור מן המעשר הכא גבי תרומה אף אם חזר והפריש המקצת האחר מן הכרי אינו נעשה המקצת הראשון תרומה למפרע דלא מצינו בשום מקום דבר שהוא הכל שתעשה תרומה למפרע והחילוק הוא מבואר ופשוט: ועל הראב"ד יש לתמוה דבשלמא גבי תרומה אפשר לומר דאם הפריש מקצת התרומה שאותו המקצת יהיה לו דין תרומה כיון דמן התורה אין שיעור לתרומה אך גבי מעשר ששיעורו קבוע מן התורה איך כתב דמה שתרם ועשה דקדוש הוא הא מדברי הירושלמי נראה דאליבא דכ"ע כל דבר שיש לו שיעור למטה אם נתן פחות מהשיעור אין במעשיו כלום. ואפשר לומר דמה שכתב הראב"ד דאותו המקצת יש לו דין תרומה הוא כשחזר והפריש מהכרי זה המקצת האחר דהמקצת הראשון נעשה מעשר למפרע משעה ראשונה דומיא דמה שכתבנו גבי פאה שאם חזר והשלים לשיעור נעשה למפרע מה שנתן תחלה משום פאה פאה ופטור מן המעשר. והנה תירוץ זה מלבד שהסברא אינה נכונה בעיני לדמות תרומה לפאה וכדכתיבנא לעיל הרואה יראה מדבריו דאף שלא חזר והפריש מ"מ מה שהפריש יש לו תורת תרומה ויכול הכהן לאוכלה שהרי הביא ראיה לדבריו מדאמרינן דמשמע כמעשרות מעשרותיו מתוקנים ופירותיו מקולקלים ובודאי דמיירי בשעדיין לא הפריש המקצת האחר דאם הפריש אין פירותיו מתוקנים אלא ודאי דמיירי בשלא חזר והפריש וקאמר דמעשרותיו מתוקנים. והנראה אגלי הוא דס"ל להראב"ד דמתני' דתרומות מיירי במפריש מקצת מעשר או תרומה ודעתו עדיין להפריש השאר ומש"ה כתב דמה שהפריש יש בו קדושת תרומה או מעשר ולא הוי טבל והסיא דירושלמי דפאה דמשמע דכל דבר שיש לו שיעור למטה אם הפריש פחות מהשיעור דלא עשה ולא כלום מיירי בשדעתו שלא להפריש יותר ומש"ה כיון שיש בו שיעור וזה רצה להפריש פחות מהשיעור אין במעשיו כלום וכבר כתבתי למעלה דהר"ש פירשה למתני' דתרומות בשדעתו להפריש יותר אך רבינו בפירוש המשנה ובחבורו סתם ולא פירש ונראה דס"ל דמתני' איירי בשאין דעתו להפריש יותר ומש"ה פסק דאותו המקצת שהפריש אינו תרומה והכרי הוא כחלק הכרי וס"ל דאין הפרש בזה בין תרומה למעשר וס"ל דאף בתרומה דאין לה שיעור מן התורה מ"מ כיון דהחכמים נתנו שיעור אם רצה להפריש פחות מהשיעור ולא היה בדעתו להפריש יותר אותו המקצת אינו תרומה משום דפסק כדברי האומר דפאה יש לה שיעור למטן וכדכתיבנא. והראב"ד גם כן מודה לרבינו דאם לא היה דעתו להפריש יותר שאותו המקצת שהפריש הוא טבל ומר אמר הדא ומר אמר הדא ולא פליגי. ואפשר דמה שהכריחם להראב"ד ולהר"ש לפרש מתני' בשדעתו להפריש יותר ולא פירשוה בשאין דעתו להפריש יותר ומש"ה מה שהפריש אינו כלום וכסברת רבינו הוא משום דס"ל דכל דבר שאין לו שיעור מן התורה אם רצה להפריש פחות מהשיעור כבר נפטר במה שמפריש ונשאר השאר חולין וכסברת האומר דפאה אין לה שיעור למטה ולפי זה מתני' דקתני דמפריש מקצת תרומה דמוציא ממנו תרומה קשיא להו דכיון דתרומה אין לה שיעור אף שלא רצה להפריש יותר מ"מ מה שהפריש הוא תורת תרומה עליו: הכלל העולה ממה שכתבנו דמעשר שיש לו שיעור מן התורה אם רצה לתרום פחות מן השיעור ולא היה דעתו להפריש יותר אליבא דכ"ע אותו המקצת שהפריש הוא טבל גמור והרי הוא חלק מהכרי כמו שהיה מקודם וצריך להוציא מזה המקצת המעשר המחוייב בו ואליבא דרבינו צריך להוציא מיניה וביה ולא ממקום אחר. ואם עשר פחות מהשיעור ובדעתו עדיין להפריש את השאר אליבא דכ"ע מה שהפריש הוא מעשר גמור וחוזר ומפריש מהכרי ומשלים השיעור ואליבא דהר"ש והראב"ד אינו מוציא מהכרי הזה מעשר על טבל אחר גמור שיש לו ואם תרם פחות מהשיעור אם היה בדעתו להפריש השאר הדין הוא למעשר וכמו שכתבנו ואם לא היה דעתו להפריש יותר בזה אליבא דרבינו דינו כדין מעשר ואותה התרומה הרי היא טבל גמור וצריך להפריש ממנה התרומה המחוייבת בה דכיון דיש לה שיעור מדרבנן הוי כמעשר אך להר"ש ולהראב"ד אני מסתפק דאפשר דס"ל דכיון דמן התורה אין לה שיעור אם רצה לתרום פחות משיעורא דרבנן אותו המקצת שהפריש הוי התרומה ונפטר הכרי ואם רצה עוד לחזור ולתרום זה התוספת חייב במעשר וכסברת מ"ד בירושלמי מה שנתן כבר נפטר חזר והוסיף חייב במעשר וגבי פאה אם הפריש פחות מהשיעור ובדעתו להפריש יותר אליבא דכ"ע בין מה שהפריש בתחלה בין מה שחזר ונתן אח"כ הכל פטור מן המעשר אך אם לא היה דעתו להפריש יותר בזה נחלקו בירושלמי בדין פאה וכמו שכתבנו: ועדיין אני מסתפק במפריש כשיעור ודעתו להפריש יותר אם מה שחוזר ומפריש יש לו דין פאה להפטר מן המעשר דאפשר דדוקא כשהפריש פחות מהשיעור הוא הוא דאמרינן דאם דעתו להוסיף עוד אף התוספת פטור מן המעשר אבל כשהפריש כשיעור אף שדעתו להוסיף התוספת חייבת במעשר ומ"מ פשיטא בהפריש פחות מהשיעור שאם דעתו להוסיף עוד שאף שהתוספת היא יותר מהשיעור שהכל פטור מהמעשר אך בשכבר הפריש כשיעור ודעתו להוסיף בזה הוא דמספקא לי. והא דתנן בפ"ד דתרומות תרם ועלה בידו אחד מס' תרומה ואינו צריך לתרום חזר והוסיף חייב במעשר אף דנימא דהתם מיירי שהיה דעתו להפריש אחד ממ' או אחד מנ' ואפ"ה אמרי' דאם עלה בידו אחד מס' התוספת חייבת במעשר מ"מ נראה דלא דמי לנדון דידן דהאי התם דדעתו היה להפריש מה שעלה בידו דוקא אלא שטעה באומד שהיה סבור שתרם אחד ממ' או אחד מנ' ועלה בידו אחד מס' בזה הוא דאמרי' דאם הוסיף התוספת חייבת במעשר אבל בשלא טעה באומד אלא שדעתו הוא לתרום ולחזור ולתרום בזה אפשר דכי היכי דאם תרם הכל בבת אחת הכל דין תרומה יש לו הכי נמי כמי שדעתו לתרום ולחזור ולתרום הכל דין תרומה יש לו. וראיתי בירושלמי פ"ק דפאה עלה דמתני' דלעולם נותן משום פאה ופטור מן המעשרות עד שימרח דקאמר מתני' ב"ש היא דב"ש אומרים הפקר לעניים הפקר וכתב דמשמע ליה דמיירי בשנתן פאה שכבר נפטר השדה ואחר כך בא להוסיף עליה דכל מה שמוסיף פטור מן המעשר לב"ש מטעם הפקר אף שלא חל עליה שם פאה ולב"ה לא מיפטר התוספת ממעשר משום דלא הוי הפקר עד שיפקיר לעניים ולעשירים. ולכאורה היה נראה דס"ל לירושלמי דכל שהפריש כשיעור אף שדעתו להפריש יותר התוספת חייב במעשר דאי לא מאי דוחקיה לאוקמי מתני' כב"ש לוקמה כב"ה ומיירי במי שדעתו היה להפריש יותר מ"מ נראה דאין מכאן ראיה דאפשר דס"ל דמתני' סתמא קתני לעולם הוא נותן כלומר בין שהיה דעתו להוסיף בין שהיה דעתו שלא להוסיף לעולם הוא מוסיף והולך ופטור מן המעשר וכפי זה אמרו דמתני' ב"ש היא והרואה יראה דהירושלמי תיבת לעולם קשיתיה ומש"ה אוקמוה כב"ש. וראיתי להר"ן בפ"ק דנדרים דף ו' עלה דהכיא דאמרי' יש יד לפאה או אין יד לפאה כו' דהבעיא כגון דהאוגיא קמייתא איכא שיעור פאה ומיבעיא ליה היכא דחזר ואמר והדין אי הוי יד או לא משמע דפשיטא ליה לתלמודא דאף שכבר הפריש כשיעור אם חזר והוסיף יש לו דין פאה ולא מיבעיא ליה אלא אם יש יד או לא. וליכא למימר דנהי דמשום פאה לא מהני מ"מ הוי הפקר דהא פשיטא דאין הלכה כב"ש אלא כב"ה וכיון דמטעם פאה לא מהני פשיטא דלא מהני מטעם הפקר. ומ"מ נראה דאין מכאן ראיה כלל לפי שאני סבור דכל אותם הבעיות שנסתפקו שם אם יש יד או לא הוא דוקא במתפיס בתוך כדי דיבור דהא גבי נדרים דפשיטא לן דיש יד המתפיס עצמו בנזיר ואומר ואני לא הוי נזיר אלא בתוך כדי דיבור של חבירו ולפי זה פשיטא דאם לאחר כדי דיבור שהפריש הפאה חזר ואמר על אוגיא אחרת והדין פשיטא דלא אמר כלום דאין כאן ידים כלל אלא מיירי בתוך כדי דיבור ותוך כדי דיבור כדיבור דמי ומש"ה אף שכבר הפריש כשיעור אם חוזר והפריש יש לו דין פאה דחשיב כאילו הפריש הכל בבת אחת כיון שהיה הכל תוך כדי דיבור: וראיתי להרב בעל קרית ספר בפ"ב מה' מתנות עניים שכתב ואם הוסיף נמי על שיעור הפאה פטור מן המעשר כיון שנותנו בתורת פאה הוי כדין פאה נראה דמיירי כשנתן הכל בבת אחת דאם כבר נפטר מן הפאה ואח"כ בא להוסיף עליה לא מיפטר התוספת כו' ע"כ. ועדיין אין מדברי הרב ראיה דאפשר דמיירי בשלא היה דעתו להפריש עוד אבל אם היה דעתו להפריש חוזר ומפריש כל מה שירצה והכל פטור מן המעשר. וראיתי לרבינו בפ"ב מה' מתנות עניים דין י"ג בעל הבית שנתן פאה לעניים ואמרו לו תן לנו מצד זה ונתן להם מצד אחר זה וזה פאה ע"כ. ולכאורה נראה דמיירי אף שנתן להם בתחלה שיעור פאה אפ"ה אם חזר ונתן להם הכל דין פאה יש לו ופטור מן המעשר. ומ"מ ע"כ דברי רבינו הללו צריכין תלמוד שהרי משפט דבריו נראה דכשנתן פאה לעניים לא היה דעתו להפריש עוד וכבר הוכחנו לעיל דאליבא דכ"ע אם הפריש כשיעור ולא היה דעתו להפריש עוד אם חזר ונתן הכל פטור מן המעשר וזה פשוט מהכל וא"כ ע"כ דברי רבינו הללו אף שהם סתומים צ"ל דמיירי שהיה דעתו להפריש עוד וא"כ אף אנו נאמר דמיירי שהפריש בתחלה פחות מכשיעור והיה דעתו להשלים לכשיעור ואמרו לו העניים תן לנו מצד זה ונתן להם זו וזו פאה אף שמה שנתן להם מצד אחר היה בו שיעור פאה. גרסינן בירושלמי פ"ק דפאה תני אין אומרים לו הבא גמלים וטעון מתני' ביותר מכשיעור אבל כשיעור אומרים לו הבא גמלים וטעון וכבר הביא הר"ש זה הירושלמי עלה דמתני' דאין פוחתין ולא ידעתי למה השמיטו רבינו:

פ"ב א כל אוכל שגדוליו מן הארץ כו'. כתב הר"ש דאין חייב בפאה מן התורה אלא דגן תירוש ויצהר דומיא דתרומה וכ"כ התוס' בפרק בא סימן (דף נ') ובפ' ד' דפסחים (דף נ"ו) ובפרק ז' דשבת שם (דף ס"ח) יעו"ש:

שדה

זרעים. הלכות מתנות עניים פ"ב

את כולו הרי זו חייבת בפאה: **יא** בעל הבית שקצר כל שדהו ולא הניח פאה. הרי זה נותן מן השבלים פאה לעניים. ואינו צריך לעשר. ואם נתן להם רוב הקציר משום פאה הרי זה פטור מן המעשרות. וכן אם דש ועדיין לא זרה נותן להם הפאה קודם שיעשר. אבל דש וזרה ברחת ובמזרה וגמר מלאכתו מעשר ונותן להם מן הפירות המעושרין שיעור הפאה הראויה לאותה שדה. וכן באילנות: **יב** אין מניחין את הפאה אלא בסוף השדה. כדי שיהיו עניים יודעין מקום שיבאו לו וכדי שתהיה ניכרת לעוברים ולשבים ולא יחשד. ומפני הרמאים שלא יתכוין לקצור הכל ואומר לאלו שרואים אותו קוצר סוף השדה בתחלת השדה הנחתי. ועוד שלא ישמור שעה שאין שם אדם ויניחנה ויתננה לעני הקרוב לו. עבר והניח הפאה בתחלת השדה או באמצעה הרי זו פאה. וצריך שיניח בסוף השדה כשיעור הפאה *הראויה למה שנשאר בשדה אחר שהפריש את הראשונה: **יג** בעל הבית שנתן פאה לעניים ואמרו לו תן לנו מצד זה ונתן להם מצד אחר זו וזו פאה. וכן בעל השדה שהפריש פאה ואמר הרי זו פאה וגם זו או שאמר הרי זו פאה וזו הרי שתיהן פאה: **יד** אסור לפועלים לקצור את כל השדה אלא מניחין בסוף השדה כשיעור הפאה. ואין לעניים בה כלום עד שיפרישנה בעל הבית מדעתו. לפיכך עני שראה פאה בסוף שדה אסור ליגע בה משום גזל עד שיודע לו שהיא מדעת בעל הבית: **טו** הפאה של תבואה וקטניות וכיוצא בהן מזרעים הנקצרים. וכן פאת הכרם והאילנות ניתנת במחובר לקרקע והעניים בוזזין אותה בידם. ואין קוצרין אותה במגלות ואין עוקרין אותו בקרדומות כדי שלא יכו איש את רעהו. רצו העניים לחלקה ביניהם הרי אלו מחלקין. אפילו תשעים ותשעה אומרין לחלק ואחד אומר לבוז לזה האחד שומעין שאמר כהלכה: **טז** פאה של דלית ושל דקל שאין עניים מגיעין לבוז אותה אלא בסכנה גדולה. בעל הבית מוריד אותה ומחלק אותה בין העניים. ואם רצו כולן לבוז אותה לעצמן בוזזין. אפילו תשעים ותשעה אומרים לבוז ואחד אומר לחלק שומעין לאחד שאמר כהלכה ומחייבין בעל הבית להוריד ולחלק ביניהן: **יז** בשלש עתות ביום מחלקין את הפאה לעניים בשדה או מניחין אותם לבוז. בשחר. ובחצי היום. ובמנחה. ועני שבא שלא בזמן זה אין מניחין אותו ליטול. כדי שיהיה עת קבוע לעניים שיתקבצו בו כולן ליטול. ולמה לא קבעו לה עת אחת ביום מפני שיש

שם

*[לפירוש התוי"ט כאן חזר רבינו מפירושו שבפי' המשנה שם פירש דכשיעור ר"ל כשיעור כל שדהו ומלבד מה שהניח בתחלה ובאמצע וכאן סבר דכשיעור ר"ל כשיעור פאה הראויה למה שנשאר לא כשיעור כל השדה וכמה ששייר באמצע בתחלה ובסוף יהיה בין הכל כשיעור השדה, ול"נ דבעל התוי"ט דימה לו דמה שכתב הרב ברטנורה בשם רבינו הם דבריו ממש ולכן כתב שחזר בו, אבל לפי קושטא דמילתא דבריו כי הדדי נינהו, ותמה אני על הרב מברטנורה דכתב בשם רבינו מה שלא נמצא בפירושו ושמא נזדמנה לו גירסא משובשת וכבר הארכתי בזה בספרי מרכבת המשנה כיד ה' הטובה עלי]:

הרדב"ז

יא בעל הבית שקצר כל שדהו וכו'. פ"ק לעולם הוא נותן משום פאה ופטור מן המעשרות עד שימרח ונותן משום הפקר ופטור מן המעשרות עד שימרח ואמרינן בירושלמי דהך סיפא ב"ש היא אבל ב"ה אומרים דהפקר פטור מן המעשרות אפילו הפקירו אחר מירוח וברייתא היא בפ' הגוזל עצים מצות פאה להפריש מן הקמה לא הפריש מן הקמה מפריש מן העומרים לא הפריש מן העומרים מפריש מן הכרי עד שלא מירחו מירחו מעשר ונותן לו ר' ישמעאל אומר אף מפריש מן העיסה ונותן לו ואפילו לאביי דאמר כל דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד מהני מודה הכא משום דכתיב תעזוב יתירא ולא קי"ל אלא כרבא דאמר אי עביד לא מהני: ואם נתן להם רוב הקציר וכו'. כך נמצא בספרים שלנו ואני חושב שהוא טעות סופר וכך היא הנוסחא ואפי' נתן להם רוב הקציר וכו' דסד"א מתנה הוא וליחייב במעשרות קמ"ל כיון שנתנה להם בתורת פאה פטורה מן המעשרות: ונותן להם מן הפירות המעושרים וכו'. ואינו מנכה להם כלום מפני המעשרות דהא לא תבעי ליה כלום דפאה פטורה מן המעשרות. ומסתברא דאם לשה ועשאה פת שנותן לו מן הפת כדכתיבנא לעיל שמנכה לו שיעור חלה שהרי הפאה והלקט חייבין בחלה דאע"ג דמן התורה אפי' כשעורה פטר את העיסה כבר נתנו בה חכמים שיעור אחד מארבעה ועשרים:

יב אין מניחין את הפאה אלא בסוף השדה וכו'. תוספתא והובאה פ' במה מדליקין אמר ר"ש בשביל חמשה דברים אמרה תורה להניח פאה בסוף שדהו מפני גזל עניים ומפני ביטול עניים ומפני החשד ומשום בל תכלה ומקשינן עלה אטו כולהו לאו משום בל תכלה נינהו אמר רבא מפני הרמאין. ומ"ש רבינו כדי שידעו העניים מקום שיבואו לו היינו ביטול עניים הנזכר בברייתא שלא יהיו עניים משמרים עכשיו יניח בעה"ב פאה אלא ידעו שאינו מניח אלא בסוף שדהו וידעו המקום והזמן ויבואו ולא יתבטלו מלבקש ממקום אחר: עבר והניח פאה וכו'. פ"ק נותנין פאה מתחלת השדה ומאמצעיתה ר"ש אומר ובלבד שיתן בסוף כשיעור והא דקתני נותנין פאה וכו' לאו לכתחלה קאמר אלא אם נתן פאה מתחלת השדה יש לה דין פאה ופטורה מן המעשרות וכיון שיש לה דין פאה אינו נותן אלא כשיעור המשולש בשדה. ורבינו פירש בפירוש המשנה דת"ק סבר שנותנין פאה לכתחלה מתחלת השדה או מאמצעה ונפטר ור"ש פליג ופסק הלכה כר"ש ולפי שיטה זו היה ראוי לפסוק הלכה כחכמים אלא הנכון דלא פליגי ור"ש לפרושי מלתיה דת"ק אתי וכן כתב רבינו שמשון ומשום דכתיב פאה ופאה משמע בסוף שדהו איצטריך לאשמועינן דבתחלה ובאמצע נמי קדשה ופטורה מן המעשר ובירושלמי יליף לה מדכתיב לקצור אפי' יש לו מה לקצור:

יג בעה"ב שנתן פאה לעניים וכו'. תוספתא היא פ"ב ופירושה נתן להם פאה ואמרו לו לא תתן לנו מזה אלא מזה הצד ונתן להם הרי זה צריך ליתן להם את שתיהן כיון שקרא להם שם פאה וה"ה נמי אם נתן להם ואמרו לו תן לנו מזה הצד ונתן להם גם מהצד אחר שאלו הוי פאה דאפי' רצה ליתן להם רוב הקציר בתורת פאה הרי היא פאה כדכתיבנא לעיל: וכן בעל השדה שהפריש פאה וכו'. וטעמא דפאה הרי היא כהקדש לעניים ותופס את אחרת אפי' עד מאה:

יד אסור לפועלים לקצור את כל השדה וכו'. גם זה בתוספתא ואפי' קראו לה הפועלים שם פאה לאו כלום הוא עד שיפרישנה בעל הבית לשם פאה: לפיכך עני שראה פאה בסוף שדה וכו'. גם זה שם בתוספתא ומסתברא שאם היה בעל השדה קוצר וראה העני שהניח שיעור פאה אע"פ שלא שמע שאמר הרי זו פאה מותר העני ליטול אותה והיינו דקתני עני שראה פאה כדי פאה משמע דוקא שראה ואין יודע מה טיבה אבל אם ידע שהבעל הבית הניחה הרי היא מותרת:

טו הפאה של תבואה וקטניות וכו'. פ"ד משנה הפאה ניתנת במחובר לקרקע בדלית ובדקל בעל הבית מוריד ומחלק לעניים: ואין קוצרין אותה במגלות וכו'. גם זה שם במשנה: רצו העניים לחלקה ביניהם וכו'. ג"ז שם ותניא בת"כ תעזוב הנח לפניהם והם יבוזו אפי' צ"ט אומרים לחלק ואחד לבוז אפי' בריא ואפילו ידיו יפות לזה שומעים שאמר כהלכה יכול אפי' בדלית ובדקל כן ת"ל אותם אפי' צ"ט אומרים לבוז ואחד אומר לחלק אפילו חולה ואפי' זקן לזה שומעין שאמר כהלכה כלומר מפני הסכנה ומסיק בירושלמי דאפי' קרא לה שם פאה בראש האילן הוצאה על בעל הבית להורידה להם וזהו שכתב רבינו ומחייבין לבעל הבית להוריד ולחלק ביניהם:

יז בשלש עתות ביום וכו'. פ"ד משנה שלש אבעיות ביום בשחר ובחצות ובמנחה ר"ג אומר לא אמרו אלא כדי שלא יפחתו ר"ע אומר לא אמרו אלא כדי שלא יוסיפו ולא קי"ל אלא כת"ק דאמר שלש אבעיות לא פחות ולא יותר כדי שיהיו שעות ידועות להתקבץ בהן העניים, ואבעיות מלשון אם תבעיון בעיו (ישעיה כ"א). ולמה לא קבעו להן עת אחת וכו'. הכי מפורש בירושלמי:

כסף משנה

יא בעל הבית שקצר כל שדהו וכו' והיא צריך לעשר וכן אם דש וכו' וגמר מלאכתו מעשר וכו'. בפרק הגוזל עצים (דף צ"ד) ובפ"ק דתמורה (דף ו') ובמשנה פ"ק דפאה לעולם הוא נותן משום פאה ופטור מן המעשרות עד שימרח כלומר אבל משמרח אף ע"פ שנותן משום פאה חייב במעשרות: ומה שכתב ואם נתן להם רוב הקציר משום פאה וכו'. ההיא דתנן בפ"ג דפאה ר"ע אומר קרקע כל שהוא חייב בפאה קאמר בירושלמי הגע עצמך שהיה שם שבולת אחת עד שלא קצר אין כאן חיוב משקצר אין כאן שיור (ר' חנניה בשם ר' פנחס פיסתר) בשהיה שם קלח אחד ובו ה' שבלים. וכתב סמ"ג וז"ל קרקע כל שהו חייב בפאה מקשה בירושלמי והלא צריך בקוצר שיקצור לעצמו שום דבר ולפיכך שנינו בתוספתא העושה כל שדהו פאה אינה פאה והא דתניא בפ"ק דנדרים מנין שאם רצה לעשות כל שדהו פאה שהרשות בידו תלמוד לומר פאת שדך כל שדהו לאו דוקא וכ"כ שם התוספות:

יב אין מניחים את הפאה אלא בסוף השדה וכו' עד ויתננה לעני הקרוב לו. תוספתא בפרק קמא דפאה וירושלמי בפ"ד דפאה ומייתי לה בפרק במה מדליקין (דף כ"ג) ואע"ג דר"ש אמרה אפשר דמפרש רבינו דלא פליג את"ק וכמו שפירשה רבינו שמשון ואפילו את"ל דפליג פוסק כר"ש כיון שנתן כמה טעמים לדבר. ועוד י"ל שרבינו מפרש דהא דתני ת"ק נותנים פאה מתחלת השדה ומאמצעה בדיעבד קאמר לומר ששם פאה עליו אבל לכתחלה לכ"ע אין נותנים אלא מסוף השדה. ומה שכתב עבר והניח הפאה בתחלת השדה וכו'. משנה בפ"ק דפאה נותנין פאה מתחלת השדה ומאמצעיתו ר"ש אומר ובלבד שיתן בסוף כשיעור ר' יהודה אומר אם שייר קלח אחד סומך לו משום פאה ואם לאו אינו נותן אלא משום הפקר ופסק רבינו כר"ש וצריך טעם למה ואפשר דסבר דלא פליג את"ק אלא מפרש דבריו ור' יהודה פליג אתנא קמא. ומפרש בירושלמי דכשיעור דאמר ר"ש לא כשיעור כל שדהו קאמר אלא כשיעור המשתייר ואפילו את"ל דר"ש פליג את"ק פסק כר"ש משום דבירושלמי מפרש מילתיה אלמא סבר דהלכתא כוותיה:

יג בעל הבית שנתן וכו'. תוספתא דפאה פ"ב ואיתא בפרק המניח: וכן בעל השדה שהפריש וכו'. בפ"ק דנדרים (דף ו':) בעי רב פפא יש יד לפאה או אין יד לפאה ה"ד אילימא דאמר הדין אוניא להוי פאה והדין נמי הכי פאה מעלייתא היא אלא דאמר והדין ולא אמר נמי ובתר הכי בעי אם יש יד לצדקה ופירש הר"ן דמיבעיא ליה בא"ל יש יד לפאה. ודעת רבינו לפסוק כא"ל דאע"פ שכמדומה לי שבשאין הא"ל מפורש בגמרא אינו פוסק כמותו מ"מ י"ל כיון דלא איפשיטא הוי ספיקא דאורייתא ולחומרא וכן פסקו הרמב"ן והרשב"א:

יד אסור לפועלים לקצור את כל השדה וכו' עד אסור ליגע בה. בתוספתא דפאה פ"ב:

טו הפאה של תבואה וקטניות וכו' עד ובמנחה. הכל משנה בפרק ד' דפאה:

טז ומ"ש ומחייבין בעה"ב להוריד ולחלקם ביניהם. שם בירושלמי:

יז ומ"ש ולמה לא קבעו לה עת אחת ביום וכו'. שם בירושלמי:

עני

שם עניות מניקות שצריכות לאכול בתחלת היום. ויש שם עניים קטנים שאין נעורין בבקר ולא יגיעו לשדה עד חצי היום. ויש שם זקנים שאינם מגיעין עד המנחה: **יח** עני שנטל מקצת הפאה וזרק על השאר או שנפל עליה או שפירש טליתו עליה קונסין אותו ומעבירין אותו ממנה *ואפילו מה שנטל לוקחין אותו מידו וינתן לעני אחר [וכן בלקט וכן בעומר השכחה]: **יט** מי שלקח את הפאה ואמר הרי זה לאיש פלוני העני. אם עני הוא זה שלקח מתוך שזוכה בו לעצמו זכה בו לאותו פלוני. ואם עשיר הוא לא זכה לו אלא יתננה לעני שנמצא ראשון: **כ** בעל הבית שהניח פאה לעניים אלו העומדים לפניו ובא עני אחר מאחוריו ונטלה זכה בה שאין אדם זוכה בלקט שכחה ופאה וסלע של מציאה עד שיגיע לידו:

פרק שלישי

א אין מניחין את הפאה משדה על חברתה כיצד. היו לו שתי שדות לא יקצר את האחת כולה ויניח בשניה פאה הראויה לשתיהן. שנאמר לא תכלה פאת שדך בקוצרך שיניח בכל אחת ואחת פאה הראויה לה. ואם הניח משדה על חברתה אינה פאה: **ב** היתה שדהו זרועה כולה מין אחד והיה נחל בתוך השדה אע"פ שאינו מושך או אמת המים שאינו יכול לקצור מה שבשני צדדיה כאחת והוא שתהיה מושכת וקבועה. הרי זה כשתי שדות ונותן פאה מצד זה לעצמו ומצד זה לעצמו: **ג** וכן אם היה מפסיק דרך היחיד שהוא רחב ארבע אמות או דרך הרבים הרחב שש עשרה אמה *אבל שביל היחיד והוא פחות מארבע או שביל הרבים פחות משש עשרה אמה אם היה קבוע בימות החמה ובימות הגשמים מפסיק

השגת הראב"ד *אבל שביל היחיד וכו'. א"א לא כי אלא אפילו יש לו ארבע אמות אלא שהשביל הוא דרך שבין השדות והכרמים ואינו דרך עוברי דרכים:

*אין נראה כן מן המשנה אלא דוקא כשנטל וזרקו או קונסין אותו ואפילו מה שנטל לוקחין אותו מידו שהרי חלקה מעניפין לשתי כנות. ועיין בתוי"ט פ' ד' דפאה משנה ג':

כסף משנה

יח עני שנטל מקצת הפאה וכו'. משנה שם נטל מקצת פאה וזרק על השאר אין לו בה כלום נפל לו עליה פירש טליתו עליה מעבירין אותה הימנו. ובתוספתא נטל מקצת פאה וזרק עליה אין לו בה כלום ר"מ אומר קונסין אותו ונוטלים הימנו זו וזו ומפרש רבינו דכולה ר"מ היא וה"ק שר"מ אומר כ"כ הר"ן בריש מציעא שזה דעת רבינו:

יט מי שלקח את הפאה וכו'. משנה שם מי שליקט את הפאה ואמר הרי זו לאיש פלוני עני ר' אליעזר אומר זכה לו וחכ"א יתננה לעני שנמצא ראשון ופסק כחכמים וכשלא דאמר בפ"ק דמציעא (דף ט':) דהני מילי מעשיר לעני אבל מעני לעני ד"ה זכה לו:

כא בעל הבית שהניח פאה וכו'. תוספתא דפאה פ"ב וירושלמי פ"ד:

פ"ג א אין מניחין את הפאה וכו'. ירושלמי פרק שני דפאה ובת"כ יליף לה מקרא. ומ"ש ואם הניח משדה על חבירתה אינה פאה. ירושלמי בפרק שני דפאה והכי משמע בפרק הכונס ובפרק חזקת:

ב ומ"ש היתה שדהו זרועה כולה מין אחד וכו' עד או שקצר באמצעה וכו'. הכל משנה בפרק שני דפאה. ומ"ש גבי נחל אע"פ שאינו מושך וגבי אמת המים שהיא מושכת. שם בירושלמי. ומ"ש באמת המים שאינו יכול לקצור מה שבשני צדדיה כאחת. במשנה הנזכרת אמת המים שאינה יכולה להקצר כאחת ר' יהודה אומר מפסקת ולכאורה משמע דת"ק פליג עליה ומדפסק רבינו כר' יהודה נ"ל שהוא מפרש דד"ה היא ונכתב בשם ר' יהודה משום דהוא אמרה בי מדרשא ואתא לפרושי שלולית דתנא ברישא דמפסקת דהני מילי בשאינה יכולה להקצר כאחת. וז"ל רבינו בפירוש המשנה ענין שאינה יכולה להקצר כאחד כשיהיה בצד אחד לא יוכל לשלוח ידו ולקצור מצד אחר וכו' והלכה כרבי יהודה עכ"ל. והתוספתא פ"ק תניא אלו מפסיקין לפאה וכו' ואמת המים שאינה יכולה להקצר כאחד אר"י אם עומד באמצע קוצר מכאן ומכאן מפסיק ואם לאו אינו מפסיק וה"פ כיון שאם עומד בצד אחד לא יוכל לקצור הצד השני אע"פ שאם עומד באמצע קוצר השני צדדים מפסיק ואם לאו פירוש שאין צריך לעמוד באמצע אלא מהצד האחד קוצר השני אינו מפסיק. ובירושלמי הוון בעי מימר ולא פליגין אשכחת תני אמת המים הקבועה הרי זו מפסקת הוון בעון מימר מה דאמר ר"י בעומד מצד זה ואינו יכול לקצור מצד השני אבל אם היה עומד באמצע וקוצר מכאן ומכאן אינו מפסיק אשכחת תני ופליגי (דתניא) היה עומד באמצע וקוצר מכאן ומכאן מפסיק מצד אחד אינו מפסיק. ונ"ל דהכי פירושו לדעת רבינו הוון בעי מימר ולא פליגין. האי פליגין לאו לשון מחלוקת חכמים הוא אלא הייני לומר שאין חלוק בדבר שכל אמת המים מפסקת בין קבוע בין אינו קבועה עד שמצאו דתניא דדוקא קבועה מפסקת ולא שאינה קבועה. ומ"ש הוון בעון מימר מאי דאמר ר"י וכו' אבל אם היה עומד באמצע וקוצר מכאן ומכאן אינו מפסיק אשכח תני ופליג כלומר מצאו ברייתא שחולקת עם זאת הסברא דתניא היה עומד באמצע וקוצר מכאן ומכאן מפסיק וכו' והיא התוספתא שכתבתי בסמוך וכמו שפירשתיה וככה עלו דברי רבינו כדין וכהלכה על פי התוספתא והירושלמי. ודע דבפרק הכונס (ב"ק ס"א) אמרינן דשלולית היינו אמת המים המהלכת שלא לאנפיה. ויש לתמוה למה לא כתב כן רבינו ואפשר שרבינו מפרש כאן במהלכת שלא לאנפיה היינו שהיא מושכת מים שעל ידי כן הגדדים שלה מובלעים מים וכאילו הולכת להם שלא לאפוקי נחל שאמרו בו שאע"פ שאינו מושך. ואע"פ שבפירוש המשנה פירש דמהלכת שלא לאנפיה היינו שנמשכים ממנה אמות המים להשקות גנות מקומות אחרים כאן חזר בו משום דקשיא ליה דנחל שיש בו מים היא ע"כ דאין לומר דבאין בו מים איירי מלשון נחל איתן דהיינו בור וכבר שנאו והרהי למה לי וכיון דכשיש בו מים איירי מאחר דקתני דמפסיק אע"פ שאין נמשכים ממנו אמות המים אמאי איצטריך למיתני שלולית שנמשכים ממנה אמות המים דהא מכ"ש אתיא לכך פירש מהלכות מים לאנפיה כענין שפירשתי וה"ה הנחל בין שהמים נמשכים בין שאינם נמשכים ומי יימר דלא אמת המים ועוד דנחל איירי אפי' באינו מושך ולא רצה לידחק במה שנדחק רבינו שמשון לומר דלא זו אף זו קתני:

ג ומ"ש רבינו שדרך היחיד ארבע אמות ודרך הרבים ט"ז אמה, משנה בפ' המוכר פירות (ב"ב נ"ט:): וכתב הראב"ד אבל שביל היחיד והוא הפחות מד' א"א לא כי אלא אפילו יש לו ארבע אמות וכו'. ורבינו משמע ליה דשביל היחיד הוא צר מדרך ולכך של יחיד שיעורו פחות מד' שהוא דרך היחיד ושביל של רבים פחות מט"ז שהוא דרך הרבים ובירושלמי (פ"ב ה"א) מכיון דהתקן דרך היחיד (דרך הרבים) מה צורכה (אנא מימר לך) אפילו דרך הרבים אינו מפסיק לאילן (אלא גדר) מכיון דהגין שביל היחיד שביל הרבים מה צורכה להוציא את הקבוע בימות החמה ואינו קבוע בימות הגשמים:

ומ"ש

הרדב"ז

יח עני שנטל מקצת פאה וכו'. במשנה נטל מקצת פאה וזרק על השאר אין לו בה כלום. ובירושלמי בשם ר' מאיר קונסין אותו ומוציאין ממנו מקצת הפאה השלוש והמחובר וקי"ל כר"מ בקנסותיו: או שנפל עליה וכו'. בגמרא אוקמוה בשנים פריך מכאן למ"ד ארבע אמות של אדם קונות לו ומשני דלא תקינו ארבע אמות בשדה של בעל הבית א"נ כיון דנפל לו עליה גלי אדעתיה דבנפילה ניחא ליה דליקני והני תירוצי לרבנן דלית להו קנסא אצטריכו להו אבל לר"מ דקניס ברישא כ"ש דקניס בסיפא (עיין בתשובה ח"ב סי' רכ"ו ועיין בתשובות הישנות סי' פ"ז):

יט מי שלקט את הפאה וכו'. משנה פ"ד מי שלקט את הפאה ואמר הרי זו לאיש פלוני עני ר' אליעזר אומר זכה לו וחכ"א יתננה לעני שנמצא ראשון בפ"ק דמציעא מוקי פלוגתייהו מעני לעשיר דר' אליעזר אומר תרי מיגו אמרי' דאי בעי מפקר נכסיה והוי עני וזכי לנפשיה ומיגו דאי בעי זכי לנפשיה זכי לאחריני וחכ"א חד מיגו אמרי' תרי מיגו לא אמרי' אבל מעני לעני כ"ע מודו דמיגו דזכי לנפשיה זכי לאחרים. ושיטת רש"י ז"ל דוקא איירי דעלמא אבל בעל השדה אע"פ שהוא עני אין יכול לזכות לעני אחר דליכא מיגו דזכי לנפשיה דאפילו הוא עני מוזהר שלא ללקט פאה משדהו כדאמרינן לא תלקט לעני להזהיר עני על שלו וטעמא דמסתבר הוא אע"פ שיש עליו חולקין:

כ בעה"ב שהניח פאה לעניים וכו'. בתוספתא בעל הבית שנתן פאה לעניים ובא עני אחר ונטלה מאחוריהן ה"ז זכה בה ולישנא דנתן לאו דוקא אלא שהיה רוצה ליתנה להם ואמר הרי פאה זו נתונה לכם שאם נתנה להם והגיעה לידם ודאי זכו ואם בא אחר וחטפה מהם מוציאין אותה ממנו ופשוט הוא. עוד תניא שני עניים שהיו עומדין על העומר ובא עני אחר ונטלו מאחוריהן הרי זה זכה שאין עני זוכה בלקט שכחה ופאה ובסלע של מציאה עד שתבוא לתוך ידו והם דברי רבינו:

פ"ג א אין מניחין את הפאה וכו'. בת"כ בפ' קדושים שדך להייב על כל שדה ושדה. ובירושלמי ראש פרק שני ואלו מפסיקין וכו' שנאמר שדך ובלבד שלא יניח משדה על חברתה ואם הניח משדה על חברתה אינה פאה וצריך להפריש פאה אחרת על השדה השנייה ומה שהפריש אין עליו שם פאה להפטר מן המעשרות:

ב היתה שדהו כולה זרועה וכו'. ריש פ"ב ואלו מפסיקין לפאה הנחל והשלולית וכו' ופירש רבינו הנחל ואע"פ שאינו מושך כמו נחל איתן והיינו דקתני הנחל והשלולית דהיינו אמת המים ולא זו אף זו קתני והכי משמע נמי בפרק הכונס דתנן: או נהר גבי דליקה רב אמר נהר ממש ושמואל אמר אריתא דדלאי מ"ד נהר ממש אע"ג דליכא מיא ומ"ד אריתא דדלאי אי איכא מיא אין ואי ליכא מיא לא הילכך נחל האמור גבי פאה נמי היינו דלית ביה מיא ואע"ג דבעינן דרך הרבים שהוא ט"ז אמה שאני נחל דרוב הזמן נמשכין בו מים ונראה לענין שהוא מפסיק בין שתי השדות והרי זה מפסיק לפאה: או אמת המים וכו'. שם במשנה אמת המים שאינה יכולה להקצר כאחת ר' יהודה אומר מפסקת. וכתב רבינו בפירוש המשנה והלכה כר' יהודה ולפי זה משמע דשלולית דתני ת"ק היינו אמת המים ולמה נקרא שמה שלולית שמהלכת שלא לאנפיה וסבר ת"ק דאע"ג דיכולה להקצר כאחת מפסקת כלומר שאינה רחבה כל כך אלא שעומד בצד זה וקוצר בצד השני מפסקת ואתא ר' יהודה לפלוגי ולומר שאם אינה יכולה להקצר כאחת מפסקת אבל אם יכולה להקצר כאחת אינה מפסקת ופסק כרבי יהודה ולרבי יהודה דקי"ל כוותיה אם עומד באמצע וקוצר מכאן ומכאן מפסקת ואם לאו אינה מפסקת ולת"ק מפסקת אפילו עומד מצד זה וקוצר מצד האחר ובין למר ובין למר בעינן שתהיה מושכת תמיד. ור"ש פירש דנחל מלשון נחלי מים ולא יתכן לפרש מלשון נחל איתן דהיינו בור ע"כ. ואין זה קושיא על רבינו דנחל היינו נחל איתן שאינו ראוי לזריעה אלא אפי' קרקע בור שהוא ראוי לזריעה מפסיק. ירושלמי שלולית כל שהיא מושכת נחל אע"פ שאינו מושך:

ג וכן אם היה מפסיק דרך היחיד וכו'. שם במשנה דרך היחיד ודרך הרבים השתא דרך היחיד שהוא רחב ארבע אמות מפסיק דרך הרבים שהוא רחב ט"ז אמות מבעיא צריכא דאי אשמעינן דרך היחיד שאין לו אלא דרך זו אבל דרך הרבים שיש להם הרבה דרכים מלבד זו אימא לא צריכא ואי אשמעינן דרך הרבים משום דרחבה הרבה אבל דרך שאינה אלא ד' אמות אימא לא צריכא: אבל שביל היחיד וכו'. שם במשנה ושביל הרבים ושביל היחיד הקבוע בימות החמה ובימות הגשמים ותנא לא חילק בין אם השביל רחב או קצר ולפיכך השיג עליו הראב"ד ז"ל א"א לא כי אלא אפי' יש לו ארבע אמות אלא שהשביל הוא דרך שבין השדות והכרמים ואינו דרך עוברי דרכים ע"כ. וקשיא לי לפי שיטה זו מה צריך לומר של יחיד ושל רבים ליתני והשביל והו לא. וי"ל

דאפילו

מפסיק. ואם אינו קבוע בימות הגשמים אינו מפסיק אלא הרי הוא כשדה אחת: **ד** *היה מפסיק בה ארץ בורה שאינו זרועה ולא חרושה. או ארץ נירה והיא שנחרשה ולא נזרעה. או שהפסיק בה זרע אחר. כגון שהיה חטים מכאן וחטים מכאן ושעורים באמצע. או שקצר באמצעה אפילו קודם שתביא שליש וחרש מקום שקצר. הרי זה נפסקת לשתי שדות. והוא שיהיה רוחב כל אחד מאלו כשלשה תלמים של פתיח והוא פחות מבית רובע. במה דברים אמורים בשדה קטנה שהיא חמשים אמה על שתי אמות או פחות. אבל אם היתה יתרה על זו אין הבור או הניר מפסיקה לשתים אלא א"כ היתה בו רוחב בית רובע. אבל זרע אחר כל שהוא מפסיק בה: **ה** אכלה גובאי או קרסמוה נמלים באמצעה אם חרש מקום שאכלו הרי זה מפסיק: **ו** הזורע בהר שאינו כולו שוה אלא יש בו תילים גבוהים ומקומות מקומות עמוקות אע"פ שאינו יכול לחרוש אותו כולו ולזרעו כאחת אלא נחרש המקום הגבוה בפני עצמו והנמוך בפני עצמו הרי זה כשדה אחת ומניח פאה אחת בסוף ההר על כל ההר: **ז** מדרגות שהן גבוהות עשרה טפחים נותן פאה מכל אחת ואחת. ואם היו ראשי שורות מעורבים נותן מאחת על הכל. היו פחות מעשרה אע"פ שאין ראשי השורות מעורבין נותן מאחת על הכל. היה סלע על פני כל השדה. אם עוקר הוא את המחרישה מצד זה ונותנה מצד זה מפסיק. ואם לאו אינו מפסיק: **ח** הזורע שדה שיש בה אילנות אע"פ שהיא מלבנות מלבנות בין האילנות

השגת הראב"ד

*היה מפסיק ארץ בורה וכו'. א"א באמת אין הגירסא מתנהגת כדבריו אמרו בירושלמי רב אמר בור וניר בית רובע וזרע אחר כל שהו ר' יוחנן אמר בור וניר וזרע אחר בשלשה תלמים של פתיח ופליגי ואסיקו התם מה דאמר רב בשדה בינונית ומה דאמר ר' יוחנן בחמשים ושתים וכי מעיינת ביה שפיר מתחזי לך דבשדה קטנה בעינן הפסקה טפי משום דלא עבדי איניש שדות קטנות כי הכי ולעולם הם נדונין כשדה אחת אלא אם כן יש ביניהם הפסק גדול ומשום הכי אמר רב בשדה בינונית בור וניר בית רובע וזרע אחר כל שהוא. ורבי יוחנן איירי בשדה קטנה שכולה אינה אלא בית רובע דהיינו חמשים על שתים אמות ובקרוב ארבע אמות הוי בית רובע ולא דק ומפני שהיא שדה קטנה בעינן הפסקה טפי אף לזרע אחר ושלשה תלמים של פתיח קרובים לשיעור בית רובע ואפשר דהוו שתי אמות ברוחב ולא איירי באורך אלא כמו שהוא השדה וכבר נפרש שאינו אלא חמשים אמות באורך ויותר מעט. ומר אמר לה בהאי לישנא ומר אמר לה בהאי לישנא דאי לא מלידה סברא לגבי בור וניר בית רובע בעי רב בשדה גדולה דהוא שיעור יותר משלשה תלמים ובזרע אחר ממעט ורבי יוחנן בשדה קטנה ממעט בבור וניר ומוסיף בזרע אחר אלא לאו ש"מ כי הדדי נינהו:

הרדב"ז

ואפילו שביל של רבים אי קביע אין אי לא קביע לא ואי אשמעינן של יחיד ה"א אפי' קבוע לא מפסיק קמ"ל. אבל רבינו סובר דלהכי נקט של רבים ושל יחיד לאשמועינן דאיירי בפחות מארבע וממש עשרה דאי שביל של רבים והוא רחב ע"ז היינו דרך ובכל מפסיק וכן שביל של יחיד ורחב ארבע בכל גוונא מפסיק דומיא דדרך ואם אינו קבוע בימות הגשמים אינו מפסיק אף בימות החמה:

ד היה מפסיק ארץ בורה וכו'. שם במשנה הבור והניר וזרע אחר: או שקצר באמצעה וכו'. שם במשנה והקוצר לשחת מפסיק דברי ר"מ וחכ"א אינו מפסיק אלא א"כ חרש ושם קוצר לשחת הוי שלא הביאה שליש שאין מאכילין לבהמה תבואה שהביאה שליש והכי משמע במנחות פרק ר' ישמעאל וסבר ר"מ כל לשחת לאו קצירה היא ולא חשיב ליה אתחלת קצירה ולפיכך מפסיק וחכמים סברי הקוצר לשחת קצירה היא והוה ליה התחלת קצירה ולפיכך אינו מפסיק אלא אם כן חרש וזה שכתב רבינו הפי' קודם שהביאה שליש לא מבעיא אם הביאה שליש דהוי התחלת קצירה דמודה בה ר"מ אלא אפי' קודם שהביאה שליש (ועיין בתשובות ח"ב סי' רנ"א):

והוא שיהיה רוחב כל אחד מאלו וכו'. הכי איתא בירושלמי והם ג' מעניות במחרישה: והוא פחות מבית רובע. דעת רבינו שהוא פחות מבית רובע הרבה שלא כדעת הראב"ד ז"ל שכתב קרובים להיות בית רובע. וכדברי רבינו משמע מדגרסינן בירושלמי רב אמר בור וניר בית רובע זרע אחר כל שהוא ור' יוחנן אמר בור וניר בית רובע זרע אחר בשלשה תלמים של פתיח ואי כדברי הראב"ד שכתב שהם קרובים להיות בית רובע ליכא מידי בין בור וניר לזרע אחר:

בד"א בשדה קטנה וכו'. אמרי' בירושלמי במאי פליגי רב ור' יוחנן בשדה חמשים ושתים. ומיהו יש תימה בשיטת רבינו דבשדה קטנה משוה בין זרע אחר לבור וניר ואינו צריך להרחיק אלא ג' תלמים ובשדה גדולה מחלק ביניהם ומחמיר בבור וניר ומצריך בית רובע וגבי זרע אחר מקל טפי וסגי בכל שהוא וכבר נשאלתי על זה וז"ל תשובתי (עיין בח"ב סי' נ"ו) דעת הרב כי לפי גודל השדה צריך הרחקה יתירה שלא כדעת הראב"ד ז"ל ומשום הכי בשדה קטנה סגי בג' תלמים ובשדה גדולה צריך בית רובע להפסיק והיינו דרב דאמר בשדה בינונית בור וניר בית רובע וזרע אחר כל שהוא לפי שאין דרך בני אדם לזרוע שדה גדולה מינים הרבה וזה שהביא מין אחר לשם אפי' כל שהו מפסיק שהרואה אומר ודאי להפסיק בין שתי השדות נתכוון זה כיון דלאו אורחייהו דאינשי בהכי והיינו דאמר רב וזרע אחר כל שהוא ומודה ליה ר' יוחנן אבל בשדה קטנה דרך בני אדם לזרוע אותה מינים הרבה דומיא דגנה ומשום הכי לא סגי בזרע אחר כל שהו שהרואה אומר לא נתכוון להפסיק בין שתי השדות אלא לזרוע מינין הרבה כי אורחייהו דאינשי והכי הכל שדה אחת והיינו דאמר ר' יוחנן בג' תלמים ומוקמינן לה בשדה קטנה ומשום דהוי קטנה סגי לה בהרחקת ג' תלמים ואין צריך בית רובע וכן זרע אחר צריך ג' תלמים ולא סגי ליה בכל שהו מטעמא דאמרן לעיל ומודה ליה לרב ועלו דברי רבינו כהוגן ונסתלקה השגת הראב"ד ז"ל: **אכלה** גובאי וכו'. ברייתא במנחות פ' ר' ישמעאל אכלה חגב קרסמוה נמלים שברתה הרוח הכל מודים חרש מפסיק לא חרש אינו מפסיק והכי איתא בירושלמי ולא הוצרך רבינו לכתוב שברתה הרוח או הבהמה דכ"ש הוא:

ו הזורע בהר שאינו שוה וכו'. פ"ב משנה וכל ההרים אשר במעדר יעדרון אע"פ שאין הבקר יכול לעבור בכליו הוא נותן פאה לכל. שם פירש רבינו שני פירושים ומה שכתב כאן הוא הפירוש שכתב מדעתו וקרא דכתיב אשר במעדר יעדרון דייק כפירוש קמא שהוא לשון חופר דמעדר הוא הכלי שחופרין בו ולגבי הדין שני הפירושים אמת:

ז מדרגות שהן גבוהות וכו'. בתוספתא ובירושלמי וגרסינן התם חייא בר אדא בשם ר"ל היה שם סלע על פני כל שדהו אם עוקר הוא את המחרישה מצד זה ונותנה בצד אחר מפסיק מצד אחד אינו מפסיק וקא תני מדרגות שהן גבוהות עשרה טפחים נותן פאה על כל אחת ואחת פחות מכאן מאחת על הכל ופחות מכאן אינו עוקר המחרישה מצד זה ונותנה בצד זה אפילו פחות מכאן עוקר הוא ומאי לא אתינן מיתי עשרה אלא בגין סיפא שאם היו ראשי מדרגות מעורבין שהוא נותן פאה אחת על הכל ומשמע מהך סוגיא דאפי' פחות מעשרה אם לא היו ראשי השורות מעורבין נותן פאה לכל אחת ואחת שהרי עוקר המחרישה מצד זה ונותנה בצד זה ורבינו כתב שני המאמרים אפילו לא קמו אהדדי ושמא גרסא אחרת היתה לו בירושלמי ואפשר כי לפי שיטתו שהיה מדמה הך דסלע להיות דמדרגות מפני ליה אבל קושטא הוא דלא קשיין דכיון שהסלע על פני כל השדה אפילו אם עוקר המחרישה מצד זה ונותנה בצד זה נראה השדה שהוא מחולק לשנים אבל מדרגות שאין בגבהן עשרה אע"פ שעוקר את המחרישה מצד זה ונותנה בצד זה אין השדה נחלקת לשנים ולפיכך אינו מפסיק וקל החילוק, ולפיכך כתב רבינו שני המאמרים סתם ועדיין צ"ע:

ח הזורע שדה שיש בה אילנות וכו'. כלאים פ"ג מלבנות התבואה שבין הזיתים ב"ש אומרים פאה מכל אחד ואחד וב"ה אומרים מאחד על הכל ומודים שאם היו ראשי שורות מעורבין

כסף משנה

ד ומ"ש או שקצר באמצעה וכו'. שם במשנה הקוצר לשחת מפסיק דברי ר"מ וחכ"א אינו מפסיק אא"כ חרש וידוע דהלכה כחכמים. ולשון אפילו קשה דאדרבה מפני שלא הביאה שליש לא נקרא קצירה היה ראוי להפסיק יותר מכשנקצר אחר שהביאה שליש דאז י"ל שהתחלת קצירה היא כדמשמע במנחות פרק ר' ישמעאל. ואפשר לומר שמפני שכתב אא"כ וחרש כתב אפילו כלומר דאפילו קצר קודם שהביאה שליש בעינן חרש:

ומ"ש והוא שיהיה רוחב כל אחד מאלו כשלשה תלמים של פתיח. שם בירושלמי. ומה שכתב והוא פחות מבית רובע. כן משמע שם בירושלמי. ומה שכתב בד"א בשדה קטנה וכו' גם זה שם בירושלמי. ומה שכתב אא"כ היה בו רוחב בית רובע גם זה משמע שם בירושלמי. ומ"ש אבל זרע אחר כל שהוא מפסיק בה. בירושלמי רב אמר בור וניר בית רובע וזרע אחר הפי' כל שהוא ר"י אומר בור וניר וזרע אחר כשלשה תלמים של פתיח מה ופליג מה דאמר רב בחיוב פאה ומה דאמר ר"י בפיטור פאה והתני בור וניר חייבים בפאה מן מה דאמר רב בשדה בינונית מן מה דאמר ר' יוחנן בחמשים על שתים עכ"ל בירושלמי. ומדקתני בור וניר חייבים בפאה והיינו בחמשים על שתים ושבקיה לזרע אחר משמע דזרע אחר כל שהוא כדקאמר רב וכיון דברייתא מסייעא ליה נקיטינן כוותיה ולא כר"י דאמר זרע אחר בשלשה תלמים של פתים:

כתב הראב"ד באמת אין הגירסא מתנהגת כדבריו אמרו בירושלמי רב אמר בור וניר בית רובע וכו' עד כי הדדי נינהו. וכבר כתבתי טעם לדברי רבינו וכך היא גירסת ר"ש בירושלמי וגירסת הראב"ד נראה שיש בה ט"ס:

ה אכלה גובאי או וכו'. ירושלמי שם ואיתא במנחות ס"פ ר' ישמעאל (דף ע"א:):

ו הזורע בהר שאינו וכו'. משנה בפ"ב וכל ההרים אשר במעדר יעדרון אע"פ שאין הבקר יכול לעבור בכליו הוא נותן פאה לכל. ודברי רבינו כאן בזה כדבריו בפירוש השני בפירוש משנה זו:

ז מדרגות שהן גבוהות וכו' עד אינו מפסיק שם ובירושלמי חייא בר אדא בשם ר"ל היה שם סלע ע"פ כל שדהו אם עוקר הוא את (כל) המחרישה מצד זה ונותנו מצד זה מפסיק מצד אחד אינו מפסיק והתני מדרגות שהן גבוהות י' טפחים נותן פאה מכל אחת ואחת פחות מכאן נותן מאחת על הכל ופחות מכאן אינו עוקר את המחרישה מצד זה ונותנה מצד אחר אפילו פחות מכאן עוקר הוא לא אתינן מיתני י' אלא בגין סופה שאם היו ראשי מדרגות מעורבין שהוא נותן מאחת על הכל. ומשמע דה"פ אה"נ שכל שהוא צריך לעקור את המחרישה מצד זה וליתנה בצד אחר אע"פ שהן פחותות מי' מפסיק ולא נקט י' אלא משום סיפא. ולפי זה מאי דתני פחות מכאן נותן מאחת על הכל אינו מלשון הברייתא. ויש הוכחה לדבר דבתוספתא דאייתי האי ברייתא ליתיה אלא מדברי המקשה הוא דדייק הכי וא"כ יש לתמוה על רבינו שפסקה בסמוך לדר"ל וכאן גבי מדרגות כתב שאם היו פחות מעשרה נותן מאחת על הכל והרי אלו תרתי דסתרן. וי"ל שרבינו סבר שיש לחלק בין סלע שאינו ראוי לזריעה למדרגות שהן נזרעות ולפיכך כל שהן פחות מעשרה אינו מפסיק והמקשה לא דק לחלק חילוק זה והמתרץ השיב לו לפי דרכו ואמר לו לפי מה שעלה בדעתך להשוותם יש לתרץ דלא נקטה אלא משום סיפא אבל לפום קושטא לא דמו כלל וכמו שחילקתי ודרך זה נהגו בגמרא וכדאמרינן פ"ה דפאה גבי שבולת של לקט שנתערבה עם הגדיש ובפ"ט דשביעית גבי מי שהיו לו פירות שביעית שנפלו לו בירושה ובפ"ק דמציעא גבי מי שליקט את הפאה ובכמה דוכתי והשתא שפיר עביד רבינו דפסקה לדר"ל וכתב בההיא דמדרגות שאם היו פחות מעשרה נותן מאחת על הכל. ועי"ל ע"פ דרך זה דבעינן אמר יש לחלק בין סלע למדרגות דסלע מיירי כשהוא על פני כל שדהו ומדרגות מיירי שאינה על פני כל השדה:

ח הזורע שדה שיש בה אילנות וכו'. משנה רפ"ג דפאה וכב"ה:

ומ"ש

האילנות ואין כל הזרע מעורב נותן פאה אחת לכל השדה. שדבר ידוע ששדה אחת היא ומפני מקום האילנות נחלק הזרע: **ט** *במה דברים אמורים בשהיו האילנות כל עשרה בתוך בית סאה. אבל אם היו כל עשרה אילנות ביותר מבית סאה הרי זה נותן פאה מכל מלבן ומלבן. שהרי האילנות מרוחקים הרבה ולא מפני האילנות זרע מלבנות מלבנות: **י** וכן מלבנות הבצלים שבין הירק נותן פאה אחת לכל הבצלים. ואף על פי שהירק מבדיל ביניהן ומשימם מלבנות מלבנות: **יא** שדה שכולה זרועה מין אחד וכיון שהתחילו בה מקומות ליבש עקר או תלש מה שיבש מכאן ומכאן עד שנשאר הלח מפורד מלבנות מלבנות מרוחקות זו מזו. אם היה דרך בני אדם שם לזרוע מאותו המין ערוגות ערוגות כגון שבת או חרדל הרי זה מניח פאה מכל מלבן ומלבן. שהרואה אומר ערוגות ערוגות נזרעו. ואם היה מין אחד שזורעין אותו שדות כגון תבואה וקטניות נותן אחת לכל: **יב** *במה דברים אמורים כשהיה יבש מכאן ויבש מכאן ולח באמצע. אבל לח מכאן ומכאן ויבש באמצע מניח מן היבש בפני עצמו ומן הלח בפני עצמו:

שדה

השגת הראב"ד

*כד"א כשהיו האילנות וכו' עד זרע מלבנות מלבנות. א"א אינו כן בגמרא בירושלמי דהכי איתא התם מה אנן קיימין אם במרווחין אף ב"ש מודו שנותן מאחד על הכל אם ברצופים אף ב"ה מודו שנותן לכל אחד ואחד אלא כן אנן קיימין בנטועים עשרה לבית סאה ב"ש עבדין לון כרצופין וכו' לזו הגרסא כשהן מפוזרים אין הלוקח האילנות ניכרת אבל כשהן רצופין ניכרת:

השגת הראב"ד

*כד"א כשהיה יבש מכאן וכו' עד ולח בפני עצמו. א"א ערבובי דברים יש כאן ולא שכים להלכה כי בעיא היא בגמרא ולא איפשיטא ואפשר דלרבי עקיבא הוא דאיבעיא להו הואיל והלח מרובה ומשוייר אם יחשב כל המשוייר כשדה אחת או לאו כי המחלוקת אינו אלא על המשוייר לבדו. ומה שאמרו בגמרא רבי חייא בשם רבי יוחנן אתיא דר"מ בשיטת ר"ע דאמר לח ויבש שני מינים כם ר' מאיר אומר וכו' מילתא אחריתי היא אם יטול מן הלח על היבש ולא ידעינן הא דר"מ היכן היא מ"מ מן הלח המשוייר נוטל מאחד על הכל בכל ענין על מה שליקט ועל מה ששייר כדברי חכמים וי"א דר"מ דפליג בקוצר לשחת שהוא מפסיק אע"פ שלא הרש ומדמו מילתא למילתא:

ט ומ"ש בד"א כשהיו האילנות וכו'. שם בירושלמי: וכתב הראב"ד א"א אינו כן בגמרא דירושלמי וכו'. וגירסת רבינו בירושלמי נראה שהיתה מהופכת והיא יותר נכונה דבמרווחין נותן פאה מכל אחד לפי ששיעור כל מלבן הוא גדול וכדאי להיות שדה בפני עצמו וכשהן מפוזרים כל מלבן שיעורו קטן ואינו כדאי להיות שדה בפני עצמו ואילו לגירסת הראב"ד בירושלמי הוי איפכא וכשהרגיש הראב"ד חולשת גירסתו השתדל לבקש לה פנים:

י וכן מלבנות הבצלים וכו'. משנה שם ופסק כחכמים:

יא שדה שכולה זרועה מין אחד וכו'. משנה שם המנמר את שדהו ושייר קלחים לחים ר"ע אומר נותן פאה מכל אחד ואחד וחכ"א מאחד על הכל ומודים חכמים לר"ע בזורע שבת או חרדל בג' מקומות שהוא נותן פאה לכל אחד ואחד:

יב ומ"ש בד"א כשהיה יבש מכאן ויבש מכאן וכו'. שם בירושלמי עד כדון כשהיה יבש מכאן ומכאן ולח באמצע היה לח מכאן ומכאן ויבש באמצע רבי בא בר חייה בשם ר"י אתיא דר"מ בשיטת ר"ע רבו (כמה דר"ע) אמר לח ויבש שני מינים כן ר' מאיר אומר לח ויבש שני מינין (הם) ומשמע דהא דלח מכאן ומכאן ויבש באמצע בעיא ולא איפשיטא היא דהא דא"ר בא בר חייה מילתא באפי נפשה היא לפרושי מילתא דר"ע וא"כ קשה למה פסק רבינו בפשיטות וכבר השיגו הראב"ד וכתב עירבובי דברים יש כאן וגם כשבים נהלכה וכו'. ולי נראה שרבינו מפרש דלאו בעיא היא אלא ה"פ עד כדון לא אמרי רבנן מאחד על הכל אלא בשהיה יבש מכאן ומכאן ולח באמצע דכיון שהוא יבש מכאן ומכאן חשיב כאילו כולו יבש דמה שבאמצע בטל לגבי מה שבצדדין אבל אם היה לח מכאן ומכאן ויבש באמצע כיון שהוא לח מכאן ומכאן א"א לחשב כאילו כולו יבש ומתניתא משמע דמודו לר"ע בהא דפאה מכל אחד ואחד ואפילו את"ל שהיא בעיא דלא איפשיטא שפיר דמי למיפסקה להומרא דספק מתנות עניים הוליך בהו להומרא כדאיתא בספ"ד דפאה. ומ"ש ולא ידעינן הא דר"מ היכן היא עם היות שהראב"ד היה בוקר כל הגמרות בסקירה אחת פה נעלם ממנו אי זה מקום דבר זה כי הנה הוא במנחות פרק רבי ישמעאל (דף ע"א:) גמרא ערוכה ותוס' ז"ל כתבו בלשון י"א ונראה מדבריו שהוא דוחה אותו:

ודע דבירושלמי מסיים בה הכי אמרי חברייא קומי רבי יוסה ולמה לי כר"ע אפילו כרבנן דתנינן המהליך בצלים לחים לשוק ומקיים יבשים לגורן (נותן פאה לאלו לעצמן ולאלו לעצמן) א"ר יוסה שמעיק שוק וגורן שני מינים לח ויבש שני מינים. וכתב ה"ר שלמה סירילי"ו ז"ל בפירושו לירושלמי עד כדון שהיה יבש מכאן ומכאן ולח באמצע הכא סברה הגמרא כרבי יוחנן פרק ר' ישמעאל דמנחות דמנמר להוצר עסקינן שהוא מבושל כל צרכו ומיבעיא ליה אליבא דרבנן דאמרי מאחד על הכל ונותן מן הלח על היבש ע"כ אין לנו לפרש אלא דמשייר היינו שהוא מועט כגון שלוקט מכאן ומכאן המבושל ומשייר הלח באמצע כר"ע כיון דדמי לערוגה בפני עצמה לא מצטרף ולרבנן סוף קצירה והכי דייק לישנא דמתניתין דקתני ושייר קלחים לחים משמע דהלח הוי שיריים. היה לח מכאן ומכאן ויבש באמצע מהו כלומר שהיה לח מרובה כגון שהיה המבושל באמצע וקצר היבש והניח הלח עם היבש מי אמרינן נמי הכא דטופלין הלח עם היבש. אתיא דר"מ כשיטת ר"ע רבו. ונראה בעיני דהאיתי הגמרא מימרא דרבי בא לשנויי בעיין וה"ק דר"י אמר עלה דהניא דר"מ דקוצר לשחת דאתיא כר"ע דהכא דכי היכי דלר"ע דמתני' לח ויבש ב' מינים וחשיב ליה כמו זרע אחר ולהכי יהיב פאה מן המבושל לחוד ומן הלח לחוד ומבושל כיון דמפסקיה לא יהיב על כל מבושל ומבושל וכי הדר קצר הלח נמי יהיב פאה על כל לח ולח דמפסקיה מבושל ה"נ לר"מ דס"ל דכי קצר באמצע לשחת דהיינו שהביא שליש וכדאמר לעיל ושייר האחד כדי שיתבשל כל צרכו כי הדר קצר ליה כי הוי יבש הוי הגימור של אמצע שקצרו בפעם ראשונה דמי להשביח ללח מכאן ולח מכאן וזה שקצר באמצע דמי ליבש באמצע שילכך לא מצטרף יבש של כאן ליבש של כאן אלא נותן פאה מכל אחד ואחד וכיון דר"מ בשיטת ר"ע אמרה וכך הוא גימור השחת כיון דהביא שליש כמו גמור דיבש דטעמא הוא משום דחשיב ליה מין אחר איפשיטא בעיין דלעולם פליג ר"ע ונותן פאה מכל אחת ואחת ולרבנן מאחד על הכל דהתם המשייר הוי רובא דקוצר לשחה דקתני דומיא דדרך היחיד וכו' ולמה לי כר"ע למה לן לדחוקי נפשין ולמיפשט מדאוקימנא כר"ע והילף מרבנן דהתם בעיא דילן מאחד על הכל הילף מרבנן גופייהו איפכא דכי קצר לבסוף ללח חייב על זה בפני עצמו וכו' דתנן המהליך בצלים וכו' דהיינו שעקרן ומכיר הקליפות שאינו אוכל ומוציא אותם לשוק כדי שיאכלם כשהם לחים בעלים שלהם ומקיים יבשים לגרן מעמיד בקרקע אותם הראויים להתקיים דהיינו להיות יבשים ומשהה אותם שם כדי שיגדלו כל צרכו ויהיו מבושלים דהיינו דמניח הלח שיתבשל דכוון דידן ותנן דנותן פאה לאלו לעצמן ומסתמא מקיים יבשים לגורן דהוי רובא ומשמע דלרבנן כי לקיט הלח ומשייר האחר שיתייבש כל צרכו דהוי רובא שני מינים חשיב לגבי דיהיב תחלה ללח בפני עצמו ולבסוף ליבש בפני עצמו אבל לגבי יבש עצמו אפילו יפה מופסק יהיב לכוליה יבש כאחד דהא לא פסקהו לרבנן עפי אלא ר"מ להודיע הוא דאית ליה הכי והדר רבי יוסה לתלמידיה

מעורבין שהוא נותן פאה מאחד על הכל וגרסי' עלה בירושלמי מה אנן קיימין אי במרווחין אף ב"ש מודו שהוא נותן פאה מאחד על הכל ואי ברצופין אף ב"ה מודו שהוא נותן פאה מכל אחד ואחד אלא כן אנן קיימין בנטועין מטע עשרה לבית סאה ולפי גרסא זו כשהן מרווחין כ"ע מודו שהוא נותן פאה מאחד על הכל ורבינו כתב הפך שבזמן שהם מרוחקים נותן פאה לכל אחד ואחד וזו היא השגתו של הראב"ד אבל רבינו לא היה גורס כך וכך היא גרסתו ומה אנן קיימין אי במרווחין אף ב"ה מודו שנותן פאה מכל אחד ואחד ואי ברצופין אף ב"ש מודו שנותן מאחד על הכל אלא כן אנן קיימין בנטועין מטע עשרה לבית סאה ב"ש עבדי ליה כמרווחין כלומר ונותן פאה לכל אחד ואחד וב"ה עבדי ליה כרצופין כלומר ונותן מאחד על הכל נמצאת לפי גרסא זו דמרווחין לכ"ע נותן על כל אחד ואחד וברצופין נותן מאחד על הכל לכ"ע לא נחלקו אלא במטע עשרה לבית סאה והיינו שלא כתב רבינו דין ברצופין דכ"ם הוא שנותן מאחד על הכל דהפי' ב"ש מודו בה גם ממה שכתב בפירוש המשנה נראה שכך היתה גרסתו ובספרים שלנו נמצא תחלת הגרסא כדברי הראב"ד וסוף הגרסא כגרסת רבינו וטעות סופר הוא, וטעמו של רבינו נכון הוא אלא שכתב שהוא מחלק בין המלבנות ומן הירושלמי נראה כגרסתו של רבינו דגרסי' התם מ"ט דב"ש שאין דרך בני אדם להיות מכניסין זרעים בין האילנות כלומר ומשום הכי עבדי להו ב"ש כמרווחין והיינו כגרסת רבינו:

י וכן מלבנות הבצלים וכו'. פ"ג מלבנות הבצלים שבין הירק ר' יוסי אומר פאה מכל אחת ואחת וחכ"א מאחת על הכל והסיקנא בירושלמי דב"ש מודו לר' יוסי דאין דרך בני אדם להכניס בצל בתוך הירק ור' יוסי לא מודה לב"ש שכן דרך בני אדם להכניס זרעים בין האילנות ואין הלכה כר' יוסי ומדבריו הנא משמע דאפי' ירק הרבה בין כל מלבן ומלבן אינו מפסיק ופאה אחת על הכל ולא דמו למלבנות שבין האילנות. ואפשר דטעמא הוא לפי שאין הירק חייב בפאה ולפיכך אינו מפסיק והו שמעינן ממתני' שאין הבצלים בטלים אצל הירק:

יא שדה שכולה זרועה מין אחד וכו'. שם במשנה המנמר את שדהו ושייר קלחים לחים ר"ע אומר נותן פאה מן כל אחד ואחד וחכ"א מאחד על הכל ומודים חכמים לר"ע בזורע שבת או חרדל בג' מקומות שהוא נותן פאה לכל אחד ואחד ואמרי' בגמ' טעמא דשבת והרדל מפני שדרכן של בני אדם לזרוע אותם ערוגות ערוגות. וא"ת והלא שבת והרדל מין ירק הוא והירק פטור מן הפאה. וי"ל שאלו דרכם לזרוע אותם לזרע ולא לירק ולפיכך חייבין בפאה דהכי חרדל מין זרעים והכי נמי בפ"ד דמעשרות השבת מתעשרת זרע וירק ובפרק ר' ישמעאל שקלינן וטרינן אליבא דר"ע ומסיק ר' יוחנן מחייב היה ר"ע אף המנמר להוצר וא"כ לרבנן בין מנמר להוצר בין מנמר לקליות נותן פאה מאחד על הכל:

יב בד"א כשהיה יבש מכאן וכו'. בירושלמי עד כדון יבש מכאן ויבש מכאן ולח באמצע היה לח מכאן ומכאן ויבש באמצע ר' חייא בשם ר' יוחנן אתיא דר"מ בשיטת ר"ע רבו כמו דר"ע לח ויבש שני מינין כן ר"מ אמר לח ויבש שני מינין. אמרי חברייא קומי ר' יוסי ולמה לי כר"ע אפי' כרבנן דתנינן המהליך בצלים לחים לשוק ומקיים יבשים לגורן א"ר יוסי שמעיק שוק וגורן שני מינין לח ויבש שני מינין הלין לח והלין יבש אף ר"ע מודה, זו היא הלעת הירושלמי והראב"ד ז"ל סובר שהיא בעיא ואפשר אליבא דר"ע ולא נפשטה ומה שאמרו בגמרא ר' חייא בשם ר' יוחנן מלתא אחריתי כאשר כתוב בהשגתו ולא ירדתי לסוף דעתו שהרי לשון עד כדון הוי כמו בד"א וא"כ אין זה לשון בעיא ומשנתנו בשהיה יבש מכאן ויבש מכאן ולח באמצע ואמרי רבנן מאחד על הכל דכיון שנשאר הלח באמצע הוא עיקר השדה ונותן ממנו על הכל אבל לח מכאן ולח מכאן ויבש באמצע לא נתבאר במתני' אי מודו חכמים לר"ע אי לא ואתיין למפשטה דר"מ בשיטת רבו ר"ע אמרה וכי היכי דפליגי חכמים על ר"מ פליגי על ר"ע ואסיקנא דאפי' כרבנן דתנינן המהליך בצלים וכו' א"ר יוסי שמעיק שוק וגורן שני מינין לח ויבש נמי שני מינין ושמעינן דמודו חכמים לר"ע דלח ויבש שני מינין הם ונותן מן הלח לעצמו ומן היבש לעצמו ופלוגתייהו ביבש מכאן ויבש מכאן ולח באמצע וטעמא כיון שנשאר הלח באמצע זהו עיקר השדה ונותן ממנו על הכל ומודה ר"ע שאם היה הלין לח והלין יבש שנותן מאחד על הכל ונראה שנותן מן הלח, הרי לך כי סוגיית הירושלמי פשטה כדברי רבינו ואין בהם ערבוביא כלל:

שדה

דמהר

יג שדה שזרעה בצלים או פולים או אפונים וכיוצא בהן והיה בדעתו למכור מקצתן לחין בשוק ומניח מקצת השדה יבש ויעשה ממנו גורן. חייב להניח פאה לזה שמוכר לח בפני עצמו ולזה שקוצר אותו יבש בפני עצמו: יד הזורע את שדהו מין אחד אע"פ שהוא עושהו שתי גרנות מניח פאה אחת. זרעה שני מינים אף על פי שהוא עושה אותה גורן אחת נותן פאה למין זה בפני עצמו ופאה למין זה בפני עצמו: טו זרע שני זרעים ממין אחד כגון שזרעה שני מיני חטים או שני מיני שעורים. אם עשאן גורן אחת נותן פאה אחת שתי גרנות נותן שתי פאות ודבר זה הלכה למשה מסיני: טז האחין שחלקו נותנין שתי פאות. חזרו ונשתתפו נותנין פאה אחת. השותפין שקצרו חצי השדה ואחר כך חלקו. זה שלקח הקציר אינו מפריש כלום. וזה שלקח הקמה מפריש על החצי שלקח בלבד. חזרו ונשתתפו וקצרו החצי האחר בשותפות. כל אחד מהן מפריש מחלקו שבקמה על חלק חבירו שבקמה אבל לא על החצי שנקצר: יז שדה שהגיע חציה עד שליש וחציה לא הגיע. והתחיל וקצר בחצי שהגיע חציו ואחר כך הביאה כולה שליש ואחר כך גמר החצי הראשון שהגיע בתחלה. מפריש מן הראשון על האמצעיים ומן האמצעיים על הראשון ועל האחרון*: יח המוכר מקומות מקומות משדהו לאנשים הרבה. אם מכר כל השדה כל אחד ואחד נותן פאה אחת מחלקו שלקח. ואם התחיל בעל השדה לקצור ומכר מקצת ושייר מקצת. בעל השדה נותן פאה הראויה לכל. שכיון שהתחיל לקצור נתחייב בכל. ואם מכר תחלה מפריש הלוקח על מה שלקח ובעל השדה על מה ששייר: יט שדה אילן אין מפסיק בה אלא גדר גבוה המבדיל בין האילנות. אבל אם היה הגדר מבדיל מלמטה והבדים והפארות מעורבין מלמעלה ונוגעין בגדר על גבו הרי זה כשדה אחת ונותן פאה לכל: כ שנים שלקחו אילן אחד נותנין ממנו פאה אחת. לקח זה צפונו וזה דרומו זה נותן פאה לעצמו וזה נותן פאה לעצמו: כא *החרובין כל שאדם עומד בצד חרוב זה וחבירו עומד בצד חרוב זה ורואין זה את זה הרי הן כלן שדה אחת ופאה אחת לכלן. היו שני הצדדין רואין את האמצעיים ואין הצדדים רואין זה את זה מפריש מצד אחד מן הראשונים על האמצעיים ומן האמצעיים על הראשונים

*כד"ו מוסיף אבל לא מן הראשון על האחרון, כהגהות מהר"י אבוהב:

השגת הראב"ד

*החרובין כל שאדם עומד וכו'. א"א לא ידעתי מה הוא זה אלא כל החרובין שיש לאדם אחד אע"פ שיש ביניהם גדרים הרבה אינן מפסיקין כל זמן שהחרובין רואין זה את זה והראיה הזו היא שאדם עומד בראש חרוב זה ורואה החרוב שבצד אחר. והטעם לחרובין מפני שהן גבוהים הרבה ומסוככין כדתנן בחרוב ובשקמה תחתיהם אסור:

הרדב"ז

יג שדה שזרעה בצלים וכו'. פ"ג משנה המחליק בצלים לחים לשוק ומקיים יבשים לגורן נותן פאה לאלו לעצמן ולאלו לעצמן וכן באפונין ומהכא דלרבנן לח ויבש הרי מינין נינהו והכא איירי שאין עושה השדה מלבנות מלבנות אלא מלקט מכל מקום והיינו דתנן לעיל המנמר את שדהו והכא תנן המחליק בצלים ופירש רבינו המחליק המוחק כמו מחליק פטיש (ישעי' מ"א): דמכך מתניתין שמעינן דשוק וגורן שני מינים אבל לח ויבש שיהו ב' מינים לרבנן לא שמעינן לה ויבש שני מינים בתמיה כלומר מי שמעינן ופסק הרמב"ם בפרק ג' ממתנות עניים כדברי הברייתא שכתב אבל לא מכאן ומכאן וכו' דס"ל דמאי דא"ר יוסא דשוק וגורן דוקא דליתא אלא משל בעלמא הוא וככי אמרינן לעיל פ"ב. ודברי הראב"ד בזה אינם נוחים אלי כלל ודברי הרמב"ם נכונים בעיני עכ"ל:

יד הזורע שדהו מין אחד וכו'. פ"ב משנה כלשון רבינו וקמ"ל אע"פ שעושה אותו שתי גרנות בשני זמנים:

טו זרע שני זרעים ממין אחד וכו'. שם במשנה אמר נחום הלבלר מקובל אני מר' מיאשה שקבל מאבא שקבל מן הזוגות שקבלו מן הנביאים הלכה למשה מסיני בזורע שדהו שני מיני חטין אם עשאן גורן אחת נותן פאה אחת שתי גרנות נותן שתי פאות:

טז האחין שחלקו נותנין שתי פאות וכו'. פ"ג משנה כלשון רבינו דאע"ג דחלקו ונתחייבו בשתי פאות אם חזרו ונשתתפו קודם שקצרו אין חייבין אלא פאה אחת: השותפין שקצרו חצי השדה וכו'. ירושלמי פ"ג קצר חצי שדה בשותפות וחלקו אינו מפריש משלו לא בתחלה ולא בסוף ע"כ. וטעמא שאין פאה אלא בסוף הקציר וזה שלקח הקמה אינו חייב להפריש על החלק שלקח חבירו: חזרו ונשתתפו וקצרו החצי וכו'. בירוש' חזרו ונשתתפו וקצרו חצי שדה בשותפות וחלקו אינו מפריש משלו שבסוף על של חבירו שבסוף אבל לא משלו שבתחלה על של חבירו שבתחלה, וזהו הלשון הוא הנמצא בספרים שלנו ונראה דטעות סופר הוא וכצ"ל מפריש משלו שבסוף על של חבירו שבסוף אבל לא וכו' והם דברי רבינו. וע"כ איירי בשלא הפרישו את הפאה בשעת הקציר וא"כ מפריש פאה אחת על הקמה שנשארה אלא כגון שקצרו את הקמה ולא הניחו פאה וחלקוה כל אחד מהם נתחייב בפאת כל הקמה וכן הוא לשון הירושלמי חזרו ונשתתפו וקצרו חצי השדה בשותפות וחלקו וכו' וכן מתבאר בדברי רבינו שכתב כל אחד מפריש מחלקו משמע שחלקו אחר שקצרו:

יז שדה שהגיע חציה עד שליש וכו'. שם בירושלמי אמר ריב"ל היתה לו שדה אחת חציה הביאה שליש וחציה לא הביאה שליש ולא הספיק לקצור חצי חציה עד שהביאה כולה שליש מפריש מן הראשון על האמצעיים כלומר על אותו החצי שהביא שליש בתחילה ומן האמצעיים על הראשון כלומר הואיל ובאו בסוף מפריש מזה על זה ומזה על זה:

ומן האמצעיים על הראשון ועל האחרון וכו'. זה לא נזכר בירושלמי בספרים שלנו ויש ללמוד אותו דאמרי' בסיפא אבל לא מן הראשון על הראשון כלומר לא מן הראש שבתחלה על הראש שבסוף ודיוק מינה אבל מן האמצעית על האחרון מפריש כיון דלא הספיק לקצור האמצעית עד שהביא האחרון שליש מפריש מזה על זה ומזה על זה ולא הוצרך רבינו לבאר שמפריש מן האחרון על האמצעי דהדא פשיטא היא:

יח המוכר מקומות מקומות משדהו וכו'. פ"ג משנה המוכר קלחי אילן בתוך שדהו נותן פאה מכל אחד ואחד א"ר יהודה אימתי בזמן שלא שייר בעל השדה אבל אם שייר בעל השדה הוא נותן פאה לכל ור' יהודה לבאר דברי ת"ק בא וקי"ל כוותיה ובפ' ראשית הגז מוקמינן לה בשהתחיל בעל השדה לקצור ומאחר שהתחיל בעל השדה לקצור חל עליו כל חובת השדה ומכאן למד רבינו דהא דקתני קלחי אילן לאו אילן ממש הוא אלא שרשי למחים שהם מחוייבין בפאה. ויש לפרש קלחי אילן ממש ויש בשדה ג"כ תבואה זרועה ושייך בה לשון קצירה ואם לא התחיל לקצור נותן הלוקח על מה שלקח והמוכר על מה ששייר ואם התחיל לקצור ולא שייר נותן הלוקח על מה שלקח:

יט שדה אילן אין מפסיק בה אלא גדר וכו'. פ"ב הכל מפסיק לזרעים ואין מפסיק לאילן אלא גדר ואם היה שער כותש אינו מפסיק אלא נותן פאה לכל. גדר גבוה עשרה טפחים בעינן ואפי' היה גבוה עשרה והיה שער כותש נותן פאה אחת לכל שהכל שדה אחת הוא:

כ שנים שלקחו אילן אחד וכו'. פ"ג משנה שנים שלקחו וכו' כלשון רבינו:

כא החרובין כל שאדם עומד וכו'. פ"ב במשנה ולחרובין כל הרואין זה את זה ופירש רבינו הראיה זאת כל שהאדם עומד בצד זה החרוב ורואה את חבירו שעומד בצד חרוב אחר. והראב"ד השגה עליו אם יש גדרים ביניהם הגדרים אינם מפסיקים, וא"ב

כסף משנה

יג שדה שזרעה וכו'. ג"ז שם משנה המחליק בצלים לחים לשוק ומקיים יבשים לגורן וכו':

יד הזורע את שדהו וכו'. משנה בפרק ב' דפאה:

טז האחין שחלקו נותנין וכו'. משנה פ"ג דפאה: השותפין שקצרו וכו'. שם בירושלמי קצר חצי שדה בשותפות וחלקו אינו מפריש משלו לא בתחלה ולא בסוף חזרו וחלקו ונשתתפו וקצרו חצי שדה בשותפות וחלקו (אינו) מפריש שבסוף על חבירו שבסוף אבל לא משלו שבתחלה לחבירו שבתחלה. פי' אותו שלקח הקציר אינו מפריש לא מקציר וגם לא בסוף דהיינו מהחצי שבקמה. והטעם דבשעת קצירת החצי לא נתחייב בפאה דחיוב הפאה בסוף ובשעה שקצר החצי השני אין לחבירו חלק בו ולא לזה חלק במה שנקצר דכיון שהיו שותפין איגלאי מילתא שזהו חלקו ולא נטל אלא חלק המגיע לו ולכך לא יזיק אלא חלק המגיע לחלקו חזרו ונשתתפו וקצרו החצי השני בשותפות כל אחד חייב להפריש מן הקמה גם על חלק חבירו של הקמה וזהו שבסוף על חלק חבירו שבסוף כי החלק השני קורא שבסוף והחצי האחד שנקצר בתחלה נקרא שבתחלה דכיון שנפטר אותו חצי בעת שחלקו נפטר ואינו חוזר לחיובו:

יז שדה שהגיע וכו'. ירושלמי שם אמר ריב"ל היתה לו שדה אחת חציה הביאה שליש וחציה לא הביאה ולא הספיק לקצור חצי חצייה עד שהביאה כולה שליש מפריש מן הא' על האמצעים ומן האמצעים על הא' ואינו מפריש מן הא' על הא' ולשון זה נראה שאין לו הבנה. והר"י קורקוס ז"ל גורס בכל המי א' ראשון ופירש אבל לא מן הראשון דהיינו רביע א' שקצר על הראש האחר כי במה שקצר אותו רביע עדיין לא הביא שליש האחרון ולא היה נקרא תבואה. וה"ר שלמה סיריליא"ו ז"ל (גורס כגירסא דידן) פי' ולא הספיק לגמור חצי חציה של אותו שהביא שליש מפריש מן הראשון על האמצעי דחשיב כילוי האמצעי לגבי ראשון דרמי חיובא עליה ומפריש מן הראשון על האמצעי דאמצע חשיב כלוי בהדי ראשון ומן האמצעי על הראשון וכ"ש מן האחרון על האמצעי דהא הוי האמצעי בקמה בשעה שנתחייב האחרון דכולה הדא שדה ומצטרפת ואינו מפריש מן הראשון על הראשון דחובת פאה בקמה ואינו מפריש מן הקציר על הקציר אלא היכא דכולה עכ"ל:

יח המוכר מקומות וכו'. משנה (פאה פ"ג מ"ה) המוכר קלחי אילן בתוך שדהו נותן פאה מכל אחד ואחד א"ר יהודה אימתי בזמן שלא שייר בעל השדה אבל אם שייר בעל השדה הוא נותן פאה לכל וכבר נודע בכל מקום שאמר ר"י אימתי אינו חולק אלא מפרש דברי חכמים וכן כתב רבינו בפירוש המשנה שר"י הוא מבאר ואין חולק עליו והא דאמרינן בס"פ ראשית הגז מאן תנא דאיכא דאיכא שיורא גבי מוכר בסר מוכר אזלינן אמר רב חסדא ר"י הוא לאו למימרא דאיכא מאן דפליג עליה אלא מפני שהוא היה בעל מאמר זה בבית המדרש אע"פ שלא נמצא מי שחלק עליו נקרא בשמו ובס"פ ראשית הגז מסקי רב חסדא ורבא דהא דא"ר יהודה אם שייר בעל השדה הוא נותן פאה לכל והוא שהתחיל בעל השדה לקצור משום דכתיב ובקצרכם מעידנא דאתחיל לקצור מיחייב בכולה שדה. ומ"ש עוד רבינו ואם מכר תחלה מפריש הלוקח וכו'. פשוט הוא:

יט שדה אילן וכו' עד ופאה אחת לכולן. משנה פ"ב דפאה ודלא כר"א בר צדוק. וכתב הראב"ד א"א לא ידעתי מהו זה וכו'. ואין פירושו מוכרח ויש מקום לפירוש רבינו:

כא ומה שכתב שיו שני הצדדים רואים את האמצעיים וכו'. ירושלמי שם: הזיתים

הראשונים. אבל לא יפריש מצד זה על הצד האחר: **כב** הזיתים כל מה שיש מהן ברוח אחת מרוחות העיר כגון זיתים שיש במערב העיר כולן או במזרחה הרי הן כשדה אחת ופאה אחת לכלן: **כג** הבוצר את מקצת כרמו מכאן ומכאן כדי להקל מעל הגפן עד שימצאו שאר האשכולות ריוח ויוסיפו הוא הנקרא מידל. וכבר בארנו שהבוצר מרוח אחת אינו מידל ולפיכך נותן מן הנשאר פאה הראויה לכל. ואף על פי שבצר לשוק. אבל אם הידל למכור בשוק אינו נותן פאה לזה שהידל. הידל להביא בביתו נותן מן הנשאר שהניח לדרוך פאה אחת הראויה לכל:

פרק רביעי

א איזהו לקט זה הנופל מתוך המגל בשעת קצירה או הנופל מתוך ידו כשמקבץ השבלים ויקצור. והוא שיהיה הנופל שבלת אחת או שתים. אבל אם נפלו שלש כאחד הרי שלשתן לבעל השדה. והנופל מאחר המגל או מאחר היד אפילו שבלת אחת אינה לקט: **ב** היה קוצר ביד בלא מגל הנופל מתוך ידו אינו לקט. אבל התולש דברים התולשים אותם הנופל מתחת ידו לקט. היה קוצר או תולש דבר שדרכו להתלש ואחר שקצר מלא זרועו או תלש מלא קמצו הכהו קוץ ונפל מידו על הארץ הרי זה של בעל הבית: **ג** היה קוצר ונשארה שבלת אחת שלא נקצרה ונקצר כל שסביבותיה. אם היה ראשה מגיע לקמה שבצדה ויכולה להקצר עם הקמה הרי היא של בעל השדה ואם לאו הרי היא של עניים: **ד** היו שתי שבולות זו בצד זו. הפנימית יכולה להקצר עם הקמה והחיצונה יכולה להקצר עם הפנימית ואינה יכולה להקצר עם הקמה. הפנימית נצלת ומצלת את החיצונה שהרי היא כנופלת מתוך

כסף משנה

כב הזיתים כל מה שיש מהן ברוח אחת וכו'. שם במשנה:

כג הבוצר מקצת כרמו וכו'. משנה בפרק ג' דפאה המידל נותן מהמשואר על מה ששייר והמחלק מאחר יד נותן מהמשו"ר על הכל. ובירושלמי נותן מהמשואר על מה ששייר תני א"ר יודה בד"א במידל לשוק אבל במידל לבית נותן מהמשואר על הכל א"ר זעירא הדא דתימא בשעיבה ע"מ להדל אבל אם עיבה ע"מ שלא להדל לא סוף דבר לביתו אלא אפי' לשוק נותן מהמשואר על הכל. ומ"ש רבינו כבר בארנוהו. בפ"ב:

פ"ד א אי זהו לקט וכו'. משנה בפ"ד דפאה. ומ"ש והוא שיהיה הנופל שבולת אחת או שתים וכו'. משנה פ"ו דפאה וכב"ה. ומ"ש והנופל מאחר המגל או מאחר היד וכו' משנה בפ"ד:

ב היה קוצר ביד וכו'. ירושלמי שם וכגמ' דידן פ' ראשית הגז (דף קל"ז:). ומ"ש אבל התולש דברים התולשים אותם וכו' בפ' ראשית הגז: היה קוצר או תולש וכו'. פ"ד דפאה ובספרא מייתי לה מקרא:

ג היה קוצר ונשארה שבולת אחת שלא נקצרה וכו'. משנה בפ"ה דפאה:

ד ומ"ש היו שתי שבולות זו בצד זו וכו'. שם בירושלמי. ומה שכתב שהרי היא כנופלת מתוך המגל ואע"פ שעדיין לא נקצרה. קשה שהרי אפילו החיצונה אינה כנופלת מתוך המגל כיון שיכולה להקצר עם הפנימית והפנימית הרי היא כאילו היא מן הקמה שבצדה ועוד שנופלת מתוך המגל היא לקט וזו אמר שנצולת והיא לבעה"ב. וי"ל דקאי למה שכתב לעיל בסמוך היה קוצר ונשאר שבולת אחת וכו' ואם לאו הרי היא של עניים. ואם תאמר מה טעם והלא אין לקט אלא מה שנפל וזו לא נפלה לז"א שמאחר שנשארה היא לבדה הרי היא כנפלה וכולי עניינא חד הוא שע"י שאמר שאם יכולה להקצר עם הקמה הרי היא של בעל השדה הוסיף ואמר שלא את עצמה בלבד הציל אלא גם את הטפילה. ואפשר דקאי נמי לדין השני שאמר שהוא לבעל השדה לפי

הרדב"ז

ונ"ל איך יראה אדם שעומד בצד החרוב את חבירו העומד בצד חרוב אחר ולפיכך פירש שהאדם עומד בראש החרוב ורואה החרוב שבצד האחר. ורבינו דחק אותו לפרש כן שאם אתה אומר עומד בראש החרוב ורואה אפילו מרחק כמה מילין יכול לראות מראש האילן והיכי שייך פלוגתא דתנן אמר ר"ג נוהגין היו בית אבא נותנין פאה אחת לזיתים שהיו להם בכל רוח ולחרובין כל הרואין זה את זה ר' אלעזר בר צדוק אומר משמו אף לחרובין שהיו להם בכל העיר ואם הרואה רואה מראש האילן הדבר ברור שרואה כל החרובין שבעיר ותו לא שייך הך דגרסינן בירושלמי היו שם שלשה אילנות הראשונים רואין את האמצעיים והאמצעיים רואין את הראשונים ואין הראשונים רואין זה את זה מפרים מן הראשונים על האמצעיים ומן האמצעיים על הראשונים ואין מפרים מן הראשונים על הראשונים ואם הרואה עומד בראש האילן הרי רואה את האמצעיים ואת האחרונים אפי' הם חוץ לתחום. ומתוך כך פירש ז"ל כל שהאדם עומד בצד החרוב זה וכו' כלומר כל שאם לא היה שם גדר או כותל היה יכול לראות זה את זה ועלו דברי רבינו כהוגן דוק ותשכח:

כב הזיתים כל שיש ברוח אחת וכו'. משנה כהכתים בסמוך ירושלמי מי מכוין להם הרוחות העיר מכוונת להם הרוחות והטעם החרובין והזיתים מפני שהן גבוהין הרבה ומסובכין כדתנן ובחרוב ובשקמה חמשים אמה כן כתב הראב"ד ז"ל וצ"ע דאי מפני הגובה הרי הדקל גבוה מהם ואילן האגם גבוה ומסובך יותר ואפשר דמשום דהני שכיחי בא"י טובא לא הפריחו לתת שתי פאות אפי' שהיה הגדר מפסיק אלא כשיעור שנתנו בהם חכמים:

כג הבוצר את מקצת כרמו וכו'. פ"ג במשנה המדל נותן מן המשואר על מה ששייר והמחליק מאחת יד נותן מן המשואר על הכל ירושלמי פ"ג תניא א"ר יהודה בד"א במדל לשוק אבל במדל לבית נותן מן המשואר על הכל א"ר זעירא הדא דתימא שעיבה ע"מ להדל אבל אם עיבה שלא להדל לא סוף דבר לביתו אלא אפי' לשוק נותן מן המשואר על הכל. ורבינו לא כתב חלוק זה משמע דס"ל דאין הלכה כר' זעירא וכתב שהם אבל אם הדל כלומר מכאן ומכאן להקל מעל הגפן אינו נותן פאה לזה שהדל:

הידל להביא לביתו וכו'. זה הירושלמי שכתבנו למעלה. וממה שכתב רבינו למעלה וז"ל הואיל ובצר מרוח אחת אין זה כבוצר ערלאי מעט מכאן ומעט מכאן שהוא פטור משמע שכל הבוצר ערלאי מעט מכאן ומכאן שהוא פטור וא"כ המדל לבית שהוא בצירת ערלאי אמאי נותן מן המשואר על הכל לפיכך נראה דהמדל לבית דאמרי' הכא היינו שמביאם לבית והדרך אותם ואין זה ערלאי לפיכך נותן מן המשואר על הכל אבל המדל ומביא לבית להאכל ראשון ראשון הוי בצירת ערלאי ואינו נותן אלא על המשואר, וגדולה מזו אני סובר שאם בצר כל הכרם על דרך זה שהוא פטור כי היא דהקוטף מליגות מעט מעט ומכניס לביתו אפילו קטף כל השדה פטור:

פ"ד א איזהו לקט וכו'. פ"ד משנה איזהו לקט הנושר בשעת הקצירה ומפרש בסיפא חוץ היד ותוך המגל לעניים כלומר הנושר מתוך היד בשעת קצירה או מתוך המגל לעניים. והפך רבינו לשון המשנה כדי שתהיה לא זו אף זו לא מבעיא מתוך המגל אלא אפילו מתוך היד הוי לעניים והנא דמתני' תנא הכי משום סיפא אחר היד ואחר המגל לבעה"ב ומשום דכתיב קצירך ואמרי' בירושלמי ולא הקוצר ביד הוצרך רבינו לכתוב או הנופל מתוך ידו כשמקבץ השבולים ויקצור. ואיכא למידק דגרסינן בירושלמי רב כהנא ורב חליפא חד אמר תוך היד ותוך המגל וחרנא אמר תוך היד ואפי' אחר המגל והלא מתני' הוי תיובתיה דחרנא וי"ל דהכי פליגי חד אמר תוך היד ותוך המגל הוי לעניים דהרתי בעינן שיפול מתוך המגל ומתוך היד וחרנא אמר מתוך היד אע"פ שהוא לאחר המגל הוי לעניים ונראה דהכי נמי פליגי מתוך המגל ואחר היד ומשמע דפסק רבינו כחרנא מדכתב אי זהו לקט וכו' הנופל מתוך ידו משמע דבחד מהני הוי לעניים ולפי זה הא דקתני סיפא אחר היד ואחר המגל לבעה"ב ה"ק אחר היד ולאחר המגל דהיכא תרתי לריעותא הוי לבעה"ב אבל לפי מה שכתב רבינו והנופל מאחר המגל או מאחר היד קשיא רישא לסיפא. ותו קשה אמאי השמיט ראש היד וראש המגל דפליגי בה ר' ישמעאל ור"ע הוה ליה לפסוק הלכה כר"ע מחבירו. וי"ל דרישא דוקא מתוך היד או מתוך המגל הוי לעניים הא מראש היד ומראש המגל הוי לבעה"ב והיינו כר"ע ומשום דמשמע ליה מדיוקא דרישא השמיטה. וא"ת כיון דמרישא שמעינן דאפי' מראש היד ומראש המגל הוי לבעלים כ"ש מאחר היד ומאחר המגל דכ"ע לא פליגי דהוי לבעה"ב. וי"ל דאתא לאשמועינן דאפילו שבולת אחת לא הוי לקט דסד"א תוך היד ותוך המגל שתים הוו לקט ואחר היד ואחר המגל נחתינן לה דרגא ואחת מיהא הוי לקט קמ"ל והוה מצי לאשמועינן ספי הדושא בראש היד וראש המגל וכ"ש אחר היד ואחר המגל אלא בפלוגתא לא קא מיירי וסיפא ה"ק והנופל מאחר המגל ולא נפל מתוך המגל אפי' שבולת אחת אינה לקט ובהכי מתפרשא נמי סיפא דמתני' אפילו תימא דאחר היד או אחר המגל קתני ודוק ותשכח (ועיין בתשובה ח"ב סי' ל"ב):

והוא שיהיה הנופל שבולת אחת או שתים וכו'. פרק ששי במשנה שתי שבולים לקט ושלש אינן לקט אלו כדברי ב"ה ועל כולם ב"ש אומרים שלשה לעניים וארבעה לבעה"ב ומפרש בירושלמי אמר ר' בון טעמייהו דב"ש לגר ליתום ולאלמנה יהיה כלומר שלשה טעמא דב"ה כתיב לעני ולגר שעזוב אותם כלומר שנים. וקשיא לי בדברי רבינו השתא שתים הוי לקט אתה מבעיא גם במשנה לא הוזכר אלא שתי שבולים לקט. וי"ל דהוה אמינא שבולת אחת לא חשיבא ושני לה מקפיד עלה וליתנא דמתני' שתי שבלים לקט דוקא היא קמ"ל דאפי' שבולת אחת הוי לקט דעני מקפיד על כל דהו: הרי שלשתן לבעל השדה וכו'. דסד"א דשתים מהם הוו לקט ואחת לבעל השדה קמ"ל דכיון דהוו שלש לא הל עלייהו שם לקט: והנופל מאחר המגל וכו'. כבר כתבנו למעלה מה שיש בו די לכל משכיל:

ב היה קוצר ביד בלא מגל וכו'. בירושלמי תני לקט קצירך לא הקוצר ביד ודכוותה פרט כרמך ולא הפרט ביד: אבל התולש וכו'. זה מבואר כי התולש בדברים הנתלשים הוי כקוצר בדברים הנקצרים: היה קוצר או תולש בדברים הנתלשים וכו'. פ"ד במשנה היה קוצר מלא ידו תולש מלא קומצו הכהו קוץ ונפל מידו הרי הוא של בעה"ב ותניא בת"כ לקט קצירך ולא לקט קמוץ לקט קצירך אין לקט אלא מחמת קציר מכאן אמרו היה קוצר וקוצר מלא ידו תולש מלא קומצו הכהו קוץ עקצו עקרב ונבעת ונפל מידו על הארץ הרי הוא של בעה"ב. ובספרים שלנו כתוב ונפל מידו על האבן ונראה שהוא ט"ס אלא ונפל מידו על הארץ:

ג היה קוצר ונשארה שבולת שלא נקצרה וכו'. פרק ה' משנה כלשון רבינו ובספרי נפקא לן מקרא דכתיב לא תשוב לקחתו מכאן אמר ר' ישמעאל שבולת שבקציר וראשה מגיע לקמה וכו' כיון שהיא נקצרת עם הקמה לא קרינן לה תשוב לקחתו:

ד היו שתי שבלות זו בצד זו וכו'. ירושלמי היו שתים הראשונה יכולה להקצר עם הקמה ועם החיצונה ואין החיצונה יכולה להקצר עם הקמה הפנימית נצולת ומצלת: שהרי היא כנופלת מתוך המגל וכו'. זה נתינת טעם למה שכתב לעיל שאם אינה יכולה להקצר עם הקמה הרי היא של עניים והא קי"ל דאין לעניים בקמה כלום לפיכך אמר שהיא כנופלת מתוך המגל אע"פ שעדיין לא נקצרה:

והשבלים

מתוך המגל ואע"פ שעדיין לא נקצרה. והשבלים שבקש הרי הן של בעל השדה: ה הרוח שפזרה את העומרים ונתערב קציר של בעל השדה עם הלקט אומדין את השדה כמה לקט היא ראויה לעשות ונותן לעניים מפני שזה אונס. *וכמה הוא שיעור זה ארבעה קבין תבואה לכל בית כור: ו לקט שנפל לארץ ולא לקטוהו עניים ובא בעל השדה והגדיש את הקציר שלו על הארץ כיצד הוא עושה. מפנה הגדיש שלו כולו למקום אחר וכל השבלים הנוגעות בארץ כולן לעניים. מפני שאין אנו יודעים אי זו היא מהם שהיתה לקט וספק מתנות עניים לעניים שנאמר תעזוב הנח לפניהם משלך: ז ולמה אין אומדין אותה וליתן לעניים מה שראויה לעשות לקט. מפני שעבר והגדיש על הלקט קנסוהו. ואפילו היה שוגג ואפילו היה הלקט שעורים והגדיש עליו חטין. ואפילו קרא לעניים ולא באו אפילו הגדישוהו אחרים שלא מדעתו כל הנוגעות בארץ הרי הן לעניים: ח הצריך לרבץ את שדהו קודם שילקטו העניים לקט שבה אם היזקו מרובה על הפסד הלקט מותר לרבץ. ואם הפסד הלקט מרובה על הפסדו אסור לרבץ. ואם קבץ את כל הלקט והניחו על הגדר עד שיבא העני ויטלנו הרי זה מדת חסידות: ט זרעים הנמצאים בחורי הנמלים. אם היו החורים בתוך הקמה הרי הוא של בעל השדה שאין לעניים מתנה בתוך הקמה. ואם היו במקום שנקצר הרי זה של עניים שמא מן הלקט גררוהו. ואע"פ שנמצא שחור אין אומרים הרי זה משנה שעברה שספק הלקט לקט: י שבולת של לקט שנתערבה בגדיש הרי זה מפריש

*(בפירושו כתב רבינו דבכדי נפילה שיעור מה שמזרע בה בשעת זריעה (שהוא ד' סאין לכור) וכאן חזר בו ופירש שהוא שיעור הרגיל ליפול בשעת קצירה והוא ד' קבין לכור. ולא חזר בו לענין דינא דבין הכא בין התם הצריך שיעור אחד אלא דהתם פסק דלא כרשב"ג וכאן פסק כרשב"ג ודוק):

הרדב"ז

והשבלים שבקש וכו'. שלא זיכה הכתוב לעניים אלא בקציר:

ה הרוח שפזרה את העומרים וכו'. פ"ה משנה פלוגתא דתנאי ופסק כת"ק ודלא כרשב"ג דאמר נותן לעניים בכדי נפילה כך כתב בפירוש המשנה. ויש תימה דבפ' המקבל שיילינן כמה כדי נפילה כי אתא רב דימי א"ר אלעזר ואיתימא ר' יוחנן ארבעה קבים לכור בעי ר' ירמיה לכור זרע או לכור תבואה ומסיק א"ר יוחנן לכור זרע ואי הוה פלוגתא הו"ל למפסק כרשב"ג דאמוראי מפרשי למילתיה ורבינו פסק ד' קבין לכל בית כור אלא הנכון מה שכתב רש"י ז"ל רשב"ג אומר אין הדבר צריך אומד כבר קצוב נפילה ועומד ונותן לעניים כדי ניפול לקט הקצוב ולא הוי פירוש כדי נפילה דהכא כמו כדי נפילה דאמר ר' יהודה התם דכדי נפילה דר' יהודה היינו כדי זריעה מלשון הטה והפלה ותרגם במפולת יד וכדי נפילה דהכא שיעור לקט שרגיל ליפול בשעת קצירה ועוד דאמר ר' יוחנן כל מקום ששנה רשב"ג במשנתנו הלכה כמותו חוץ מערב וצידן וראיה אחרונה לפיכך נראה דט"ס יש בפירוש המשנה:

ו לקט שנפל לארץ וכו'. פ"ה גדיש שלא לוקט תחתיו כל הנוגע בארץ הרי הוא של עניים: וספק מתנות לעניים וכו'. לא ידענא אמאי כתב האי טעמא והלא אפי' שאין בדבר ספק כגון שהיה הלקט שעורים והגדיש חטים קנס קנסו כדאיתא בירושלמי עלה דמתני'. וי"ל דטעמא יהיב אמאי קנסו כולי האי הואיל וספק מתנות עניים לעניים לפיכך קנסו אפי' היכא דליכא ספק משום היכא דאיכא ספק ואפי' היכא דליכא ספיקא כלל הוי לקט ופטור מן המעשרות דהפקר ב"ד הפקר וההפקר פטור מן המעשרות ואפי' למ"ד שאם לא הפקירו לעניים ולעשירים לא הוי הפקר שאני הכא דהוי הפקר ב"ד ועשו אותו הפקר גמור לפוטרו מן המעשרות:

ח הצריך לרבץ את שדהו וכו'. בתוספתא בירושלמי פרק ד' כלשון רבינו רבי יהודה אומר בין כך ובין כך מניחן על הגדר והעני בא ונוטל את שלו ואע"ג דלית הלכתא כר' יהודה ילפינן מינה שה"א מדת חסידות הרי שעבר והרבין שדהו לא ביאר רבינו כמה יתן לעניים ומסתברא דנותן להם ד' קבין לכל בית כור כדין המזיק ממונו של חברו ונותן לעניי אותה העיר אבל אם היה היזקו מרובה משל עניים מותר ופטור כיון דלא אפשר לו בלאו הכי:

ט זרעים הנמצאים בחורי הנמלים וכו'. פ"ד משנה חורי הנמלים שבתוך הקמה הרי הם של בעה"ב שלאחר הקוצרים העליונים לעניים והתחתונים לבעה"ב ר' מאיר אומר הכל לעניים שספק לקט לקט ופסקו הלכה כר"מ דאיכא כמה אמוראי דפרשו טעמא דר"מ ומסיק א"ר יוחנן ומה הוא משנה לנו רבי תעזוב הנח לפניהם משלך ופי' שמשון חורים שבתוך הקמה עד שלא התחילו לקצור שלאחר הקוצרים כלומר לאחר שהתחילו לקצור שמא הביאו לשם מן הלקט נמצא לפי זה מיקל ר"מ שתי קולות חדא מה שבתוך הקמה יהיה לעניים ועוד דאפילו התחתונות לעניים וספק לקט לקט ולא ספק ספיקא אלא הנכון מה שכתב רבינו שכל מה שבתוך הקמה הרי הוא של בעה"ב ומה שלאחר הקוצרים הרי הוא בחזקת העניים הואיל ויש שם זכות לעניים שנפל וכפי' רש"י ז"ל וז"ל שבתוך הקמה לפני הקוצרים שעדיין לא הגיעו הקוצרים שם וכתבו בתוס' דמודים רבנן דספק לקט לקט ולא נחלקו אלא משום דסברי דהתחתונים נמלים כנסו הילכך הם של בעה"ב ומשנתנו משמע דהא דקתני שספק לקט לקט אליר דוקא הוא: ואע"פ שנמצא שחור וכו'. בירושלמי ר' יהודה בשם ר' שמואל [illegible] ים לעניים לבנים והתחתונים לבעה"ב בירוקים ר"מ אומר הכל לעניים שספק לקט שאי אפשר לגורן לבא בלא ירוקין ורבינו כתב שחורים לרבותא דאע"ג דאיכא למימר של השנה שעברה הם אפ"ה ספק לקט לקט:

י שבולת של לקט שנתערבה בגדיש וכו'. פ"ה משנה שבולת של לקט שנתערבה בגדיש מעשר שבולת אחת ונותן לו א"ר אליעזר וכי היאך העני מחליף דבר שלא בא לרשותו אלא מזכה את העני בכל הגדיש ומעשר שבולת אחת ונותן לו. ירושלמי כיצד הוא עושה מביא שתי שבולים ואומר אם לקט הוא זה הרי יפה ואם לאו הרי מעשרות קבועים בזו ונותן לו את הראשונה וחוזר ואומר שמא אותה שקבע בה המעשרות לקט הוא א"ר יונה מביא שתי שבולים ואומר אם לקט הוא זה הרי יפה ואם לאו הרי מעשרותיו קבועין בזו ונותן לו אחת מהם. זו היא שלעת הירושלמי ולפי מה שנראה רבינו לא בא לחדש ר' יונה אלא שצריך להקנות גם השניה ונמצא שהיכן שוה ולפיכך נותן לו אחת מהן אי זו שירצה אלא דאכתי קשה שהרי כל אחת מהיכן ספק לקט ספק

כסף משנה

לפי שהפנימים נקצרת עם הקמה אבל אילו לא היתה פנימית עם הקמה לא היתה מגלת עצמה ולא לזולתה. והטעם לפי שהרי היא כנופלת וכו'. ומה שכתב והשבלים שבקש הרי הם של בעל השדה. תוספתא פ"ב:

ה הרוח שפיזרה את העמרים וכו'. משנה בפרק ה' דפאה הרוח שפיזרה את העמרים אומדים אותה כמה לקט היא ראויה לעשות ונותן לעניים רשב"ג אומר נותן לעניים בכדי נפילה ומשמע מדברי רבינו כאן דרשב"ג לא אתי לאפלוגי את"ק אלא לפרושי כמה לקט היא ראויה לעשות *וכן פירש"י פרק המקבל (דף ק"ה:). ומ"ש מפני שזה אונס שם בירושלמי מקשה *(מ"ש דהכא תנן) אומדין אותה כמה לקט היא ראויה לעשות *(וגבי גדיש שלא לוקט תחתיו תנן) כל הנוגע בארץ הרי הוא של עניים ומשני קנס קנסו בו שגדשו ע"ג לקטן של עניים. ומ"ש וכמה הוא שיעור זה ד' קבין וכו'. שם בירושלמי ובגמ' דידן פ' המקבל:

ו לקט שנפל לארץ וכו'. משנה שם:

ז ומ"ש ולמה אין אומדין אותה וכו' עד הרי הם לעניים. ירושלמי שם:

ח הצריך לרבץ שדהו וכו'. ג"ז שם בירושלמי וכחכמים ובתוספתא ספ"ב. ומה שכתב הרי זה מדת חסידות. כן משמע שם:

ט הזרעים הנמצאים בחורי וכו'. משנה בפרק ד' דפאה חורי הנמלים שבתוך הקמה הרי הן של בעל הבית שלאחר הקוצרים העליונים לעניים והתחתונים לבעל הבית ר"מ אומר הכל לעניים שספק לקט לקט ומשמע בירושלמי ובגמרא דידן פרק הזרוע (חולין קל"ד) דהלכה כר"מ. ומה שכתב ואע"פ שנמצא שחור וכו'. שם בירושלמי*:

י שבולת של לקט שנתערבה בגדיש וכו'. משנה (דף ו':) שבולת של לקט שנתערבה בגדיש מעשר שבולת אחת ונותן לו בירושלמי כיצד הוא עושה מביא שתי שבלים ואומר אם לקט הוא ה"ז יפה ואם לאו הרי מעשרותיה קבועים בזו ונותן לו את הראשונה והם לומר שמא אותה שקבע בה מעשרות (של) לקט היא א"ר יונה מביא שתי שבלים ואומר אם לקט הוא הרי יפה ואם לאו הרי מעשרותיה קבועים בזו ונותן לו אחת מהן. ונראה שרבינו גורס כדברי יונה וחוזר ואומר על השניה אם זו של לקט הרי יפה ואם לאו הרי מעשרותיה קבועים בו אי נמי שהוא מפרש דמאי דא"ר יונה מביא שתי שבלים ואומר ה"ק אחר שהביא שתי שבלים כמו שקדם חוזר ואומר על אותה שקבע בה מעשרות אם זו של לקט ה"ז יפה וכו' ומ"מ קשה מה הועיל בתקנתו כאן אם אחת מהן של לקט לא נתקנה חברתה דהא תנן בפ"ק דתרומות אין תורמין מן הלקט ומן השכחה ומן הפאה ומן ההפקר ואם תרם אין תרומתו תרומה ונראה שקושיא זו היא שהקשה והם לומר וכו' והיאך בא רבי יונה לתרצה ועדיין הקושיא במקומה עומדת. ורבינו שמשון פירש ומשני רבי יונה דמביא שתי שבלים מלבד אותה שנותן לעני וקובע המעשרות על אחת מהן ואומר על הראשונה אם זו לקט הרי יפה ואם לאו הרי מעשרותיה קבועין על השניה ואח"כ אומר על השניה דאם היא של לקט הרי מעשרות הראשונות קבועים על השלישית והשתא יש כאן שתי שבלים ולא ידעינן הי מינייהו המעשרות קבועים ואין יכול ליתן לעני אלא הראשונה והא דלקט ונותן לו אחת מהן לא הם לומר ונותן לו הראשונה הואיל וכבר פירש מעיקרא עכ"ל. אבל מדברי רבינו נראה שאינו מפרש אלא שתי שבלים בלבד ויש לתמוה עליו שאם אותה שבולת שעיכב בעה"ב לעצמו היא של לקט לא נתקנה השבולת שנותן לעני וכן קשה איך יפרש הירושלמי שלא תיקן רבי יונה כלום לקושיא והם לומר ויש לתמוה על הראב"ד שלא השיגו. והר"י קורקוס ז"ל כתב וז"ל לכך אני אומר מתוך הדוחק דחוזר ומתנה כן על שבולת שניה שכתב רבינו אינה הראשונה שהספרים התלה אלא שחוזר ולוקח עוד שלישית מן הגדיש ומתנה גם עליה והותה שקבע בה מעשרות הראשונה אין חוזר ומתנה עליה דבר אלא משום דליכא למיחש שמא היא של לקט וגמלא שנתן לעני שכל כדברי הירושלמי לכך חוזר ולוקח אחרת ומתנה גם עליה ולכך קרא אותה שניה שהיא שניה לשל תנאי דמתנה עליה כאשר השנה על השניה ששניה וזהו חוזר ומתנה כן על

*עי' כרש"י שם: *עי' בירוש' שינוי לשון: *בירוש' ירוקין:

משנה למלך

ט זרעים שנמצאים בחורי הנמלים וכו'. עיין במרדכי סוף חולין דהקשה רבינו משולם לרבינו ברוך דאמאי לא אזלינן בתר רובא דרובא דקמה דבעה"ב הוא ותירץ לו שני תירוצים חדא [illegible] טעמא דכתיב עני ורש הצדיקו ועוד אמאי לא נימא משום כל קבוע כמחצה על מחצה דמי [illegible] שאינו כ"ח כל מקום שמונח שם קביעותו דהא אינו יכול לילך משם דהא אמרינן ט' [illegible] אחד ביניהם וגם גבי ט' ליבורין כו' הואיל והונח שם הוי מקום קביעותו ע"כ. וקושט דבריו נראה שכאן היה קבוע לכור של בעה"ב ולכור של עניים וא"כ הו"ל קבוע כיון שניכר מקום האיסור. אך אני תמיה דהא קי"ל ובנמצא הלך אחר הרוב הרי דאע"פ שהיה כאן איסור קבוע כל שלא ראינו שפירש ממקום קביעותו אזלינן בתר רובא ואמרי' כל דפריש מרובא פריש וא"כ ה"נ בחורי הנמלים אף שהיה כאן איסור קבוע ניזיל בתר רובא דומיא דהסיא דאמרינן ובנמצא הלך אחר הרוב: (א"ס עיין במ"ש הרב המחבר בס' שער אבות הטומאה):

מפריש שתי שבולות ואומר על אחת מהן אם הלקט היא זו הרי היא לעניים ואם אינה לקט הרי המעשרות (שהיא) שחייבת בהן שבולת זו קבועים בשבולת שנייה. וחוזר ומתנה כן על שבולת שנייה ונותן אחת מהן לעני והאחרת תהיה מעשר: **יא** לא ישכור אדם את הפועל על מנת שילקט בנו אחריו. אבל האריסין והחכירין והמוכר קמתו לחבירו לקצור ילקט בנו אחריו. ויש לפועל להביא אשתו ובניו ללקט אחריו. ואפילו שכרו ליטול חצי הקציר או שלישו או רביעו בשכרו: **יב** מי שאינו מניח את העניים ללקט או שהוא מניח אחד ומונע אחד או שמסייע את אחד מהן על חבירו הרי זה גוזל את העניים: **יג** ואסור לאדם להרביץ ארי וכיוצא בו בתוך שדהו כדי שיראו העניים ויברחו. היו שם עניים שאינן ראויין ליטול לקט אם יכול בעל הבית למחות בידן ממחה ואם לאו מניחן מפני דרכי שלום: **יד** המפקיר את הלקט עם נפילת רובו אינו הפקר מאחר שנשר רובו אין לו בו רשות: **טו** אי זהו פרט זה גרגר אחד או שני גרגרים הנפרטים מן האשכול בשעת הבצירה. נפלו שלשה גרגרים בבת אחת אינו פרט: **טז** היה בוצר וכרת את האשכול והוסבך בעליו ונפל לארץ ונפרט אינו פרט. היה בוצר ומשליך לארץ כשמפנה האשכולות אפילו חצי אשכול הנמצא שם הרי הוא פרט (וכן אשכול שלם שנפרט שם הרי הוא פרט). והמניח את הכלכלה תחת הגפן בשעה שהוא בוצר הרי זה גוזל את העניים: **יז** אי זו היא עוללת זה אשכול הקטן שאינו מעובה כאשכול שאין לו כתף. ואין ענביו נוטפות זו על זו אלא מפוזרות. יש לה כתף ואין לה נטף או יש לה נטף ואין לה כתף הרי היא של בעל הכרם. ואם ספק לעניים: **יח** *אי זו היא כתף פסיגין המחוברות בשדרה זו על גבי זו. נטף ענבים המחוברות בשדרה ויורדות. והוא שיהיו כל הענבים שבעוללות נוגעין בפס ידו. ולמה

השגת הראב"ד

*אי זהו כתף פסיגין המחוברות וכו'. א"א לא כן הסוגיא בגמרא שהרי הקשו על זה והאמר ר' חייא מעשה ששקלו עוללת אחת בציפורי שבעה ליטרין

כסף משנה

על שבולת שניה כלומר כאשר התנה על אותה שקבע בה המעשרות ומסתמא מן הגדים יקח אותה ויאמר אם הראשונה לקט הרי יפה ואם היא טבל הם אותם האחרת גם כן היתה טבל הרי יפה כי כבר תקנתי עליה אותה הראשונה ואם היתה לקט מעשרות הראשונה קבועים בזאת השניה עכ"ל. ולי נראה שרבינו מפרש שבתחילה קס"ד שלא היה אומר אם זו של לקט וכו' אלא פעם אחת אמר נותן לו את הראשונה וכן שנה ר' יונה גמר שחוזר ואומר על אותה שקבע בה מעשרות אם זו של לקט ה"ז יפה כמו שפירשתי שוב אין להקשות שמא אותה שקבע בה מעשרות של לקט היא דממילא משמע שאותה שאינה של לקט יהיו מעשרותיה קבועים בה בעצמה ונותן שתיהן לעני אחת בתורת מתנה של לקט והשניה בתורת מעשר. ומ"ש ונותן לו אחת מהן. ה"פ כשנותן לו שתיהן אחת מהן תהיה בתורת מתנות עניים של לקט והשניה תהיה בתורת מעשר והעני ימכור שתיהן לכהן ולא יפרע לו אלא דמי אחת מהן כי השניה היא של כהן כדין:

יא לא ישכור אדם את הפועל וכו'. משנה פ"ה דפאה. ומ"ש אבל האריסין והחכירין. תוספתא פרק ג' דפאה האריסין והחכירין והמוכר קמתו לקצור מלקט בנו אחריו. ומ"ש ויש לפועל להביא אשתו ובניו וכו' עד בשכרו. בפ' שנים אוחזין (דף י"ב) וכר"י דאיפסקא התם הלכתא כוותיה:

יב מי שאינו מניח את העניים וכו' עד ה"ז גוזל את העניים. משנה בפ"ה דפאה:

יג ואסור לאדם להרבין וכו'. בפרק שנים אוחזין (דף י"ב): היו שם עניים וכו'. תוספתא דפאה פרק ג':

יד המפקיר את הלקט וכו'. גרפ"ק דתמורה (דף כ"ח) ופירש רש"י עם נפילת רובו דבעי למהוי לקט (ואמר) דלהוי הפקר אפילו לעשירים:

טו איזהו פרט וכו'. משנה פ"ו דפאה וכב"ה:

טז היה בוצר וכרת את וכו'. משנה פ"ז דפאה: היה בוצר ומשליך לארץ וכו'. בפ"ו דפאה בירושלמי ר' אליעזר בשם רבי חייא רבה חצי אשכול פרט תני ר' חייא אני אשכול או אשכול שלם פרט והתניא שני גרגרים פרט רבי אמי וכו' בקוצר ומניח תחת הגפן ומשמע לרבינו דתרי אמוראי אליבא דר' חייא חד אמר חצי אשכול וחד אמר אפילו אשכול שלם. ובספר רבינו מוגה מלאתי כתוב וכן אשכול שלם שנפרט שם הוא פרט ולפי זה פסק כתני רבי חייא דמשמע שזה מה שהיה שנור בפני בני הישיבה משם רבי חייא ולא כדאמר ר' אליעזר בשמו דהוי ר"א יחיד לגבי בני הישיבה. ועוד כיון דספיקא הוא אית לן למפסק כמאן דמזכה את העניים כדאיתא בספ"ד דפאה ומשמע ליה דה"פ או אשכול שלם שנפרט קאמר: והמניח את הכלכלה וכו'. משנה פרק ז' דפאה:

יז איזוהי היא עוללת וכו'. ג"ז משנה שם אי זו היא עוללת כל שאין לה כתף ולא נטף אם יש לה כתף או נטף לבעה"ב אם ספק לעניים:

יח ומ"ש איזהו כתף וכו' עד ויורדות. שם בירושלמי. ומ"ש והוא שיהיו כל הענבים שבעוללות נוגעים בפס ידו. ג"ז שם בירושלמי איזהו כתף פסיגים זו ע"ג זו איזהו נטף תלויות בשדרה ויורדות ר' בא בשם רב יהודה והן שיהיו כולן נוגעות בפס ידו לא כן א"ר חייא מעשה שלקחו עוללות שבע לטריות בצפורי א"ר חנינא שהם נתונה ע"ג טבלא וכן שיהיו כולן נוגעות בטבלא. ורבינו שמשון כתב בירושלמי אמרינן אי זהו כתף פסיגין זה ע"ג זה איזהו נטף תלויות בשדרה ויורדות ובתוספתא תני איזהו פסיגין המחוברות בשדרה זו ע"ג זו נטף ענבים המחוברות בשדרה ויורדות פירוש שרביט האמצעי שבאשכול היא קרוי שדרה ואשכלות קטנים הרבה מחוברין בו שבהם הגרגרים של ענבים לכן קרי ליה שדרה (דדמי לשדרה) שהללעות מחוברות (בה) ולאותן אשכולות קטנים קרי פסיגין וכו' מלשון נתחים כדכתיב ונתח אותו לנתחיו ומתרגמינן בירושלמי ופסג יתיה לפסיגוהי שהם נתחים של אשכול וכשהפסיגין שוכבים זה ע"ג זה כמשוי שעל כתפו של אדם נקרא כתף אבל מפוזרים בשדרה אין כאן כתף. ונטף הם גרגרים של ענבים המחוברים בשדרה עצמה מלמטה בסופה שתלויים שם ענבים הרבה ועל ענביו נוטפים מלמטה קרוי נטף עכ"ל. ודבריו מתיישבים יותר ממה שפירש ה"ר אליה מזרחי בבאורו לרש"י פרשת קדושים: והראב"ד כתב לא כן הסוגיא בגמרא וכו'. וממה שהשיג

הרדב"ז

ספק מעשר ונמלא מאכיל את העניים ספק מעשר ולפיכך אני סובר כי מה שכתב רבינו נותן האחת לעני לעני לוי קאמר שהמעשר מותר לו ונפטר מן השבולת של לקט שאפי' היא של מעשר הרי היא יכול ליתנה ללוי עשיר וכיון שנתנה לזה העני נפטר וכ"ת הרי פורע חובו במעשר ליתא שהרי השבולת השנית הרי היא מעשר ואינו מרויח כלום ואע"פ שאין ראוי להקדים המעשר בשבולים הכא שרי משום תקנת הלקט של עני ורבינו לא איירי הכא בתקנת הגדים כלל. ורבינו שמשון הפס לו דרך אחרת כאשר הוא מבואר בפירושיו ודחק עצמו בפירוש הירושלמי וכבר ראיתי רבים נמגמו בלשון רבינו ולא עלה להם כהוגן ואני כתבתי מה שנראה לענ"ד וכבר הארכתי בזה בתשובת שאלה (הלא היא בח"ב סי' קל"ד):

יא לא ישכור אדם כו'. פ"ה במשנה והא דתניא בפ' שנים אוחזין השוכר את הפועל ילקט בנו אחריו התם איירי בשהם אבל הכא שהתנה פוחת הפועל משכרו בשביל בנו שמלקט אחריו וזו היא שכתב רבינו בסמוך ויש לפועל להביא אשתו ובניו וכו' והניא בפרק שנים אוחזין השוכר את הפועל ילקט בנו אחריו למחצה לשליש ולרביע לא ילקט בנו אחריו ר' יוסי אומר בין כך ובין כך ילקטו בניו ואשתו אחריו ואמר שמואל הלכה כר' יוסי וטעמא דר' יוסי דאע"ג דהשתא עשיר בניו ואשתו עניים הם וזוכין לעצמן: אבל האריסין והחכירין וכו'. פ"ה במשנה שנים שקבלו את השדה באריסות זה נותן חלקו לזה מעשר עני וזה נותן חלקו לזה מעשר עני ולמד רבינו ממשנה שכל אחד נותן לחבירו חלקו לקצור והרי הוא עני בחלק זה ומלקט בנו אחריו ובתוספתא היא שנויה כך האריסין והחכירין והמוכר קמתו לקצור ילקט בנו אחריו ובגמרא האריסין והחכירין איכא לפרושי כדפרישנא מתני' אבל המוכר קמתו לקצור לא ידענא מאי הוא ואפשר דהיינו מתני' המוכר את שדהו המוכר מותר והלוקח אסור ו מריק עלה בירושלמי מתני' בשמכר לו שדה וקמתה אבל מכר לו קמה ושייר לו שדה אבל זה אני קורא שדך ואבל זה אני קורא קצירך כלומר ושניהם הסורין בלקט ואע"ג שהוא חייב בלקט מ"מ בנו עני הוא וילקט אחריו. ומ"מ צריך טעם למה השמיט רבינו משנה של המוכר שדהו. וי"ל דפשיטא היא דבעל הקציר חייב אע"פ שהוא עני ובעל השדה עשיר הוא:

יב מי שאינו מניח את העניים ללקט וכו'. שם משנה כלשון רבינו ועל זה נאמר אל תסג גבול עולים ופליגו בה רב ירמיה ורב יוסף חד אמר אלו עולי מצרים וחד אמר אלו שירדו מנכסיהן לשמיא נווחי סגי נהור וכולם דורשין עולים מלשון עלייה ובת"כ יליף מדכתיב לא תלקט לעני כלומר לא הלקט לעני מיוחד ותניה הספר:

יג ואסור לאדם להרבין ארי וכו'. ונראה שאם עבר ועשה כן פטור מלתת לעניים כלום שהרי גרמא בנזקין פטור ולא דמי למגדיש על הלקט דהתם הוי מזיק בידים וכדכתיבנא לעיל: היו שם עניים שאינם ראויים ליטול וכו'. תוספתא פ"ג כלשון רבינו:

יד המפקיר את הלקט וכו'. זה למד רבינו מדתנן פ"ז המקדיש את כרמו עד שלא נודעו בו העוללות אין העוללות לעניים משנודעו בו העוללות העוללות לעניים הכא נמי המפקיר את הלקט עם נפילת רובו אינו הפקר שכיון שנשר רובו הרי הוא לעניים ואין אדם מקדיש או מפקיר דבר שאינו שלו וקמ"ל שאע"פ שלא נשר כולו כא קי"ל בכל דוכתא רובו ככולו:

טו אי זהו פרט וכו'. פ"ה משנה שני גרגרים פרט שלשה אינם פרט וכבר כתבתי גבי לקט למה הוצרך לכתוב שבולת אחת ומהך טעמא כתב הכא אי זהו פרט זה גרגיר אחד אע"ג דכ"ש הוא ובמשנה נמי לא הוזכר: הנפטרים מן האשכול בשעת בצירה. פ"ז במשנה אי זהו פרט הנושר בשעת בצירה:

טז היה בוצר וכרת את האשכול וכו'. גם זה שם במשנה: היה בוצר ומשליך לארץ וכו'. ירושלמי פ"ו רבי אלעזר בשם ר' חייא רבה אני אשכול פרט תני רבי חייא אני האשכול או אשכול שלם פרט והתנן שני גרגרים פרט רבי אמי בשם רבי חייא בקוצר ומניח תחת הגפן ופסק רבינו כר' חייא רבה והבו דלא לוסיף עלה. וכ"ל דמתורם קכם נגעו בה דומיא דמגדיש גדיש של חטין על לקט שעורים: והמניח את הכלכלה תחת הגפן וכו'. במשנה פ"ז ועל זה נאמר אל תסג גבול עולים:

יז אי זו היא עוללת וכו'. שם במשנה אי זו היא עוללת כל שאין לה לא כתף ולא נטף אם יש לה כתף או נטף הרי היא של בעה"ב אם ספק לעניים.

יח אי זו היא כתף וכו'. הכי איתא בירושלמי פ"ז אי זו היא כתף פסיגין זו ע"ג זו אי זו הוא נטף תלויות בשדרה ויורדות ר' בא בשם ר' יהודה והוא שיהו כולן נוגעות בפס ידו לא כן אמר רבי חייא מעשה ששקלו עוללת שבעה ליטרין בצפורי אמר ר' חנינה שהם נתנה ע"ג טבלה והוא שיהיו כולם נוגעות בטבלא ורבינו העתיק לשון ירושלמי ופסק כהוקמתא קמייתא דשלש שבעה ליטרין לא שכיח והראב"ד ז"ל הבין בדברי רבינו שהוא שנאי למאי דאמר לעיל אי זו היא נטף שהוא של בעל הכרם ענבים המחוברים

ולמה נקרא שמו עולל מפני שהוא לשאר האשכולות כעולל לאיש: **יט** ואין בעל הבית חייב לבצור העוללות וליתנן לעניים. אלא הן בוצרין אותן לעצמן וגרגר יחידי הרי היא עוללת: **כ** זמורה שהיה בה אשכול ובארכובה של זמורה עוללת אם נקרצה עם האשכול הרי היא של בעל הכרם ואם לאו הרי היא לעניים: **כא** כרם שכולו עוללות הרי הוא לעניים שנאמר וכרמך לא תעולל אפילו כולו עוללות. ואין הפרט והעוללות נוהגין אלא בכרם בלבד: **כב** אין העניים זוכין ליקח פרט ועוללות עד שיתחיל בעל הכרם לבצור כרמו שנאמר וכי תבצור כרמך לא תעולל. וכמה יבצור ויהיו זוכין בהן שלשה אשכולות שהן עושין רביע: **כג** המקדיש כרמו עד שלא נודעו העוללות אין העוללות לעניים. ואם משנודעו העוללות העוללות לעניים ויתנו שכר גידולם להקדש: **כד** הזומר את הגפן אחר שנודעו העוללות הרי זה זומר כדרכו וכשם שכורת האשכולות כך כורת העוללות: **כה** נכרי שמכר כרמו לישראל לבצור חייב בעוללות. ישראל ונכרי שהיו שותפים בכרם חלקו של ישראל חייב ושל נכרי פטור: **כו** *בן לוי שנתנו לו מעשר טבל ומצא בו עוללות נותנן לעני. ואם נקרצת עם האשכול יש לו לעשות תרומת מעשר על מקום אחר

השגת הראב"ד

ליטרין אלמא לענין פיטור אתמר שאע"פ שאין לה לא כתף ולא נטף אם גדול שלא יכנסו כל ענביו בפס ידו אינו לעניים ועל זה הקשו א"כ היאך היה ששים משקלו ז' ליטרין וחזרו ואמרו שאם נתנו ע"ג טבלא שיהיו כולן נוגעות בטבלא שהם מעטין וכולן יורדים ונוגעים בה וכשהם מרובים אי אפשר שיגעו כולם מפני שהן מרובין:

*בן לוי שנתנו לו מעשר טבל ומצא בו עוללות נותנן לעני וכו' עד על מקום אחר. א"א בתוספתא לא אמר כן אלא אינו חושש שמא של עניים הם ואמרו בירושלמי שעושה אותו תרומת מעשר על מקום אחר ועל זה הקשו ועוללות לאו של עניים הם ר' אבין אמר מן הנקרצות עם האשכולות:

הרדב"ז

שמהוברות בסדרה ויורדות והוא שיהיו כל הענבים נוגעות בפס ידו נקרא נטף והוא לבעל הכרם אבל אם לא היו נוגעות בפס ידו לא נקרא נטף והרי היא לעניים ולפיכך השיג עליו דלא משמע כן מן הירושלמי. ותמהני אמאי תלי נוקי סריקי בגברא רבה וכי אפשר לומר שבזמן שנוגעות הענבים בפס ידו שהוא האשכול קטן נקרא נטף ואינו לעניים ואם אין כל הענבים נוגעות בפס ידו שהוא אשכול גדול לא נקרא נטף והרי הוא לעניים וזו שהרי כתב והוא שיהיו כל הענבים שבעוללת והרי לא נקרא עוללת אלא אשכול לפי מה שהבין ז"ל, ואני לא הבנתי כן בדברי רבינו אלא ה"ק כל שאין לו לא כתף ולא נטף הרי זה נקרא עוללת ועוד תנאי אחר שיהיו כל הענבים שבהעוללות נוגעות בפס היד שהיא עוללת קטן אבל אם אינם נוגעות בפס היד מחמת גדלו אין זו עוללת ודוק ותשכח כי לכך סמך ולמה נקרא שמו עולל מפני שהוא לשאר האשכולות כעולל לאיש משמע דמפני קטנותה היא נקראת עוללת והיא לעניים:

יט אין בעה"ב חייב וכו'. נראה שאם היתה דלית גבוהה ויש סכנה לעניים לעלות חייב בעה"ב לבצור אותה ולהניח לפניהם כדאמרינן לגבי פאה דמאי שנא:

וגרגיר יחידי הרי היא עוללת וכו'. במשנה פ"ז גרגיר יחידי ר"י אומר אשכול וחכמים אומרים עוללת וליכא לפרושי שאין בכל האשכול אלא גרגיר אחד דא"כ לא הוה פליג רבי יהודה אלא כגון שיש בו גרגרים הרבה וכולם מחוברים בסדרה עלמה ר' יהודה אומר דכיון שיש בו יותר משלשה הרי הוא לבעל הבית ולא חשיב עוללת וחכמים אומרים כיון שהם גרגרים יחידים הרי היא עוללת:

כ זמורה שהיה בה אשכול וכו'. שם במשנה עוללות שבארכובה אם נקרצת עם האשכול הרי היא של בעה"ב. מלשון רבינו נראה שהעוללת היא בארכובת הגפן עלמה והאשכולות הם בענפי הגפן ואם היא נקרצת עם האשכול הוי לבעה"ב משמע שהעוללת שבענפי הגפן אינה עוללת וזה תימה. ואפשר לפרש דעוללת שבארכובה איירי אפי' יש לה כתף או נטף ולפיכך אם נקרצת עם האשכול הוי של בעל הבית ואם לאו הוי לעניים ודומיא לגרגרים התלויים וממוברים באשכול. ורבינו שמשון פירש יחור שבזמורה שתלויים בו אשכלות הרבה והבוצר קוצצה והיא נקראת רכובה ופעמים שגם עוללות תלויות בה עמהם ע"כ. ומלת רכובה לא משמע ייחור אלא מלשון ארכובה והזמורה עשויה ארכובות:

כא כרם שכולו עוללות וכו'. פ"ז במשנה ר' אליעזר אומר לבעה"ב ור"ע אומר לעניים אמר ר' אלעזר וכי תבצור לא תעולל אם אין בציר מנין עוללות אמר לו ר"ע וכרמך לא תעולל אפילו כולו עוללות א"כ למה נאמר כי תבצור לא תעולל אין לעניים עוללות קודם הבציר:

כב אין העניים זוכין ליקח פרט ועוללות וכו'. עוללות היינו מתני' דכתיב בסמוך אליבא דר"ע ופרט לא צריך קרא דהא אין פרט אלא הנופל בשעת בצירה: **וכמה** יבצור ויהיו זוכין בה וכו'. ירושלמי וכמה הוא בציר דבי ר' שילא אמרי ג' אשכולות שעושין רביע ומסתברא דהרתי בעינן ג' ועושה רביע אבל שניס ועושין רביע או ארבעה ואין עושין רביע לא הוי בצירה:

כג המקדיש כרמו עד שלא נודעו. שם במשנה ר' יוסי אומר יתנו שכר גידוליו להקדש ות"ק סבר דאין צריך ליתן כיון שכבר נתחייב נתחייב הכרם בעוללות ופסק הלכה כר' יוסי דמסתבר טעמיה כיון שנהגין מקרקע של הקדש ראוי שיתנו שכר להקדש ואי לאו דמשתפינא הו"א דלא פליגי אלא ת"ק לא פירש ור' יוסי פירש שיתנו שכר להקדש:

כד הזומר את הגפן וכו'. אע"ג שהבוצר את הגפן מניח העוללות ובאים העניים ובוצרים אותם כיון שהוא זומר והותך הזמורות זומר גם העוללות ובאים העניים ולוקחים אותם כיון שנודעו בו העוללות הרי הם שלהם הכי משמע ולקמן יתבאר:

כה נכרי שמכר כרמו לישראל וכו'. בתוס' פ"ג נכרי שמכר כרמו לישראל לבצור חייב בעוללות וישראל שמכר כרמו לנכרי לבצור פטור מן העוללות וטעמא דכתיב כי תבצור כרמך לא תעולל הכל הולך אחר הבצירה. ויש תימה למה השמיט רבינו חלוקה זו: **ישראל** ונכרי שהיו שותפים בכרם וכו'. ג"ז בתוספתא ופסק כת"ק ולא כר"ש דאמר פטור מן העוללות:

כו בן לוי שנתנו לו מעשר וכו'. בתוספתא בן לוי שנתנו לו ענבים והיו בהם עוללות אין חושש שמא של עניים הם וגרסינן בירושלמי בן לוי שנתנו לו מעשר טבל ומצא בו עוללות הרי זה עושה אותם תרומה מעשר על מקום אחר ופריך ועוללות לאו של עניים הם ותירץ ר' אבין בשם רבנן דתמן אני אומר מן הנקרצות עם האשכולות כלומר כיון שנקרצת עם האשכול הרי היא של בעל הבית והלוי שנתן לו בתורת מעשר עושה אותם תרומת מעשר על מקום אחר. ומה שכתב רבינו נותן לעני היינו היכא שהוא ידוע שלא היו נקרצות עם האשכול והיינו דפריך תלמודא ועוללות לאו של עני הם ואם נקרצות עם האשכול עושה אותם וכו'. ולא ירדתי לסוף דעת המשיג שהרי דברי רבינו מוסכמים לדברי הירושלמי. ואפשר דכונת המשיג הוא לומר שהיה לו לתפוס לשון התוספתא אינו חושש ועושה אותם תרומת מעשר על מקום אחר והוא שנקרצות עם האשכול ואם אין כוונתו אינה השגה כיון שהדין יוצא לדרך אחד דרכו של רבינו לבאר החיוב ברישא ואח"כ הפטור ומ"מ למדנו שהעוללות הנקרצות עם האשכולות אינם לעניים הילכך מה שכתב רבינו למעלה הזומר את הגפן זומר כדרכו וכשם שכורת את האשכולות כורת את העוללות והם של קאמר וכן כתב רבינו שמשון גבי עוללה שבארכובה ועדיין צ"ע:

כסף משנה

שהשיג הראב"ד על דברי רבינו וכתב אלמא לענין פיטור אתמר נראה שהוא סובר שמ"ש רבינו והוא שיהיו כל הענבים וכו' לאין לה נטף קאי לומר דלא מיקרי אין לה נטף למהוי לעניים הא"כ כל הענבים שבעוללות נוגעים בפס ידו אבל אם אינם נוגעים לא הוי לעניים אלא לבעה"ב. ואני אומר דאי משום הא לא קשיא מפני שאפשר לפרש דברי רבינו דקאי אאיזהו נטף דסמיך ליה לומר דלא מיקרי יש לו נטף למהוי לבעל הבית הא"כ כל הענבים שבעוללות נוגעים בפס ידו אבל אם אינם נוגעים הוי לעניים אבל אי קשיא הא קשיא דכיון שעל מה שאמר והוא שיהיו כל הענבים שבעוללות נוגעים בפס ידו הקשו מדא"ר חייא מעשה ששקלו עוללת אחת וכו' ותירצו שאם נתנה ע"ג טבלא שיהיו כלן נוגעות בטבלא לא ה"ל לכתוב שיהיו נוגעות בפס ידו דהא אידחי ליה אלא כך ה"ל לכתוב שאם נתנה ע"ג טבלא שיהיו כלן נוגעות בטבלא כמסקנא דגמרא. לפיכך נ"ל שרבינו אינו מפרש כפירוש הראב"ד אלא ה"פ והוא שיהיו כולן נוגעות בפס ידו כלומר שאותם ענבים שבסדרים הינם זו ע"ג זו בענין שהתחתונות נוגעות בפס ידו והעליונות אינם נוגעות אלא הם מפוזרות בענין שכלם נוגעות בפס ידו ואז הוי עוללות ולעניים ולפי שהזכיר פס ידו הוה משמע ליה דבעוללת קטן הנכנס בפס ידו הוי עוללת אבל אי הוי גדול אינו עוללת ומש"ה אקשי ליה מדרבי חייא ושני ליה דלאו דוקא נקט פס ידו אלא אורחא דמילתא נקט וה"ה אם היה גדול הרבה הוי עוללת והוא שכשיתנוהו ע"ג טבלא גדולה ביותר יהיו כל הענבים נוגעים בטבלא והשתא להאי פירושא אין כאן חזרה ממה שאמר והוא שיהיו כל הענבים נוגעים בפס ידו. ויש חסרון בספרי רבינו וצריך לכתוב כך יש לה כתף ואין לה נטף או יש לה נטף ואין לה כתף הרי היא של בעל הכרם: **ולמה** נקרא וכו'. כ"כ גם רבינו שמשון:

יט ואין בעה"ב חייב וכו'*. וגרגיר יחידי הרי היא עוללת. משנה בפ"ז דפאה וכחכמים:

כ זמורה שהיה בה וכו'. משנה:

כא כרם שכולו עוללת אם וכו'. ג"ז משנה וכר"ע: **ואין** הפרט והעוללות נוהגים וכו'. בפרק הזרוע (דף קל"א) בתוספתא פרק ב' דפאה:

כב ואין העניים זוכים ליקח וכו'. בפרק ז' דפאה במשנה אליבא דר"ע. ומ"ש וכמה יבצור וכו'. שם בירושלמי:

כג המקדיש כרמו וכו'. משנה שם. ומה שכתב ויתנו שכר גידולם להקדש, שם לר"י ואמרינן בירושלמי מעשה היה והורו כר"י:

כד הזומר את הגפן וכו'. ג"ז משנה שם המידל בגפנים וכו'. וכת"ק:

כה נכרי שמכר כרמו לישראל וכו'. תוספתא דפאה ספ"ג ומסיים בה וישראל שמכר כרמו לנכרי לבצור פטור מן העוללות ואיני יודע למה השמיטו רבינו ואפשר שהטעם משום דממילא משמע שאחר מי שהיה הכרם בידו אזליק: **ישראל** ונכרי שהיו וכו'. בפרק ראשית הגז (דף קל"ה:) פרך למעוטי שותפות נכרי ומשמע לרבינו דהיינו דוקא לפטור של נכרי בלבד וכרשב"ג דאמר התם הכי לענין תרומה בישראל ונכרי שלקחו שדה בשותפות:

כו בן לוי שנתנו לו וכו'. ירושלמי פרק ז' דפאה בן לוי שנתמנה לו מעשר טבל ומצא בתוכו עוללות ה"ז עושה אותן תרומת מעשר במקום אחר ועוללות לאו של עני הוא ר' אבין בשם רבנן דתמן אני אומר הנקרצות עם האשכולות: וכתב הראב"ד ז"ל בתוספתא לא אמר כן וכו'. ורבינו נראה שמפרש דהכי קאמר אני דכי קתני עושה אותם תרומת מעשר במקום אחר דוקא בנקרצות עם האשכולות וקמ"ל דלא גזרינן אטו אינן נקרצות עם האשכולות והתוספתא שהביא הראב"ד אפשר דרבינו גורס חושש ואפילו אי הוה גרים אינו חושש יש לפרש דהכי קאמר אינו חושש לגזור נקרצות עם האשכול אטו אינן נקרצות:

מי

*יצא לרבינו מדתנן בפ' ז' דפאה וב"ש אומרין כולו לגנ כלומר ובלאו הכי כשאין עוללות לעניים אין ב"ש חייב לבצור אותם, ועיין בפיה"מ שם:

מי

אחר: כז *מי שהיו לו חמש גפנים ובצרם לתוך ביתו. אם לאכול ענבים פטור מן הפרט ומן השכחה *ומן הרבעי. וחייב בעוללות. ואם בצרן לעשות יין חייב בכל אלא אם כן שייר מקצתן:

פרק חמישי

א העומר ששכחוהו פועלים ולא שכחו בעל השדה. שכחו בעל השדה ולא שכחוהו פועלים. שכחוהו אלו ואלו והיו שם אחרים עוברין ורואין אותן בעת ששכחוהו. אינה שכחה עד שישכחוהו כל אדם. ואפילו

כסף משנה

כז מי שהיו לו חמש גפנים ובצרם וכו'. ירושלמי פרק ג' דפאה ובתוספתא פ"ק דפאה: כתב הראב"ד ומן הפאה עכ"ל. נראה שהיה גורס שם כן ואפשר שאע"פ שלא היה גורס כן משמע ליה דכיון דפטור מן השכחה ה"ה שפטור מן הפאה. והכי משמע שם בירושלמי ורבינו סמך על מה שכתב בפרק ב' בדין קוטף מלילות מעט מעט ומכניסן לביתו שהוא פטור אף מן הפאה וממנו למד בכרם בבוצר לאכול ענבים שפוים הם ולא בא כאן אלא ללמדנו שחייב בעוללות לפטור מן הרבעי דלא שייכי בתבואה: וכתב עוד הראב"ד אא"כ שייר מקצתן א"א לא כן הסוגיא אלא חייב בכל אע"פ ששייר עכ"ל. ומחלוקתן תלוי בפירוש הירושלמי בפרק המוכר דגרסינן התם ר' זעירא וכו' בשם ר"י המלקט שבלים לעיסתו אפילו כל שהוא פטור מן הפאה ר' אליעזר אמר אפילו במגל אמר ר' יוסי והוא ששייר והתני היו לו חמש גפנים והוא בוצרן ומכניסן לתוך ביתו פטור מן הפרט (ומן הערלה) ומן הרבעי וחייב בעוללת (אמר ר' יודן וכו') תמן כשבקש לאוכלן ענבים ברם הכא כשבקש לעשותן יין הדא ילפא מן ההיא וההיא ילפא מן הדא הדא ילפא מן ההיא שאם בקש לאוכלם מלילות ואפילו לא שייר וההיא ילפא מן הדא שאם בקש לשתותן יין והוא ששייר עכ"ל. ופשטא דסוגיא משמע דכששייר גורם פיטור למה שקצר או בצר וכשנתכוון לאוכלם מלילות או ענבים פטור אפילו שייר ואם נתכוון לעיסתו או ליין חייב למה שקצר או בצר אפילו שייר וכדברי הראב"ד ומאי דקתני בסיפא שאם בקש לשתותן והוא ששייר הוי כאילו קאמר אפילו שייר והכי קאמר שאם בקש לשתותן יין חייב והא דאיצטריך לאשמועינן דחייב בששייר דאילו לא שייר פשיטא אבל קשה לזה דאם כן מידחי מאי דאמר רבי יוסי על מלקט שבלים לעיסתו פטור והוא ששייר לכך נראה דגרסינן שאם בקש לשתותן יין חייב אא"כ שייר דהשתא אתיא שפיר כר"י דאמר על מלקט לעיסתו פטור והוא ששייר. ונראה שזאת היתה גירסת רבינו והר"י קורקוס ז"ל כתב שפשט דברי הירושלמי כדברי רבינו וה"פ שאם בקש לשתותם יין והוא ששייר דאז פטור אבל אם לא שייר חייב והוא מ"ש ר"י על שבלים לעיסתו דפטור וקאמר ששייר דליין ולעיסה חד דינא אית להו:

פ"ה א העומר ששכחוהו וכו'. משנה פ"ה דפאה. ומ"ש שכחוהו אלו ואלו והיו שם אחרים עוברים וכו'. שם בירושלמי ר"ש בר יהודה משום ר"ש אומר אפי' אחרים שעברו וראו עומר ששכחו פועליו ושכחו בעה"ב אינו שכחה עד שישכחוהו כל אדם

השגת הראב"ד

*מי שהיו לו חמש גפנים וכו' פטור מן הפרט ומן השכחה. א"א ומן הפאה:

*ומן הרבעי וחייב בעוללות וכו'. א"א לא כן הסוגיא אלא חייב בכל אע"פ ששייר:

הרדב"ז

כז מי שהיו לו חמש גפנים וכו'. שנויה בתוספתא פ"ק מי שהיו לו ארבע או חמש גפנים בוצרן ומכניסן נותן לתוך ביתו ופטור מן הפרט ומן השכחה ומן הפאה וחייב בעוללות ואם שייר נותן מן המשוייר על מה ששייר, ויפה כתב הראב"ד ומן הפאה ורבינו לאו כי הוכלא ליזיל וליתני שכל מה שנתחייב על שעת הבצירה פטור אבל העוללות כיון שנודעו הם לעניים אע"פ שאין העניים רשאין לקחת אותם עד שיבצור ובירושלמי תני לה הכי פטור מן הפרט ומן הערלה ומן הרבעי ותני מן הפרט וה"ה מן הלקט ומן הפאה והא דקתני מן הערלה אינה הלכה ואם בצרן לעשות יין חייב בכל אלא א"כ שייר. ומשמע מדברי רבינו שאם שייר אין נותן על הכל אלא על מה ששייר ועל זה השיג הראב"ד ז"ל א"א לא כן הסוגיא אלא נותן על הכל אע"פ ששייר ע"כ. ואפשר שלמד כן מדאמרי' התם המדל נותן מן המשואר על מה ששייר תניא א"ר י' בד"א במדל לשוק אבל במדל לבית נותן מן המשואר על הכל ורבינו סובר דוקא המדל בכרם נותן מן המשואר על הכל אבל הבוצר חמש גפנים לבית לעשות מהן יין ומניח מקצתן אינו נותן אלא על המשואר: ואיכא למידק הא דקתני ארבע או חמש גפנים דוקא הוא אבל הבוצר את הכרם מעט מעט לאכול ענבים חייב בכל או דלמא לאו דוקא אלא הבוצר את הכרם מעט מעט לאכול ענבים פטור מן הכל חוץ מן העוללות דומיא דקוטף מלילות דאמרי' לעיל דאפי' קטף את כל השדה פטור ורבינו כתב בפ"ב הואיל ובצר מרוח אחת אינו כבוצר ערלאי מעט מכאן ומעט מכאן שהוא פטור הילכך אם בצר מעט מכאן ומעט מכאן דרך ערלאי אפי' כרם גדול פטור דמאי שנא מקציר דהניא לקט קצירך ולא לקט קיטוף הכא נמי לא שנא והא דתניא בתוספתא ארבע וחמש גפנים דמשמע דדוקא בבוצר דרך קבע אם בוצרן לאכול ענבים בתוך ביתו פטור ואם בצרן לעשות יין חייב בכל אבל הבוצר מעט מעט ומכל צד ולאכול ענבים בגית אפי' כל הכרם כולו פטור כנ"ל דעת רבינו שכתב דרך ערלאי פטור:

פ"ה א העומר ששכחוהו פועלים ולא שכחו בעה"ב וכו'. משנה פ"ה והא דקא ולא שכחו בעה"ב לא הוי שכחה וכגון בעל השדה קאי בשדה דליתי ביה אבל אי הוי בעה"ב בעיר הוי שכחה אע"ג דלא שכחו בעה"ב כדאיתא פרק שני אוחזין, ואמרי' בירושלמי עומר ששכחוהו פועלים ולא שכחו בעה"ב אינו שכחה דכתיב קצירך ושכחת שכחו בעל הבית ולא שכחוהו פועלים היא שכחה דכתיב כי תקצור ושכחת: שכחוהו אלו ואלו וכו'. תוספתא פ"ג ר"ש בן יהודה משום ר"ש אפי' אחרים שעברים בדרך וראו את העומר ששכחוהו פועלים אינה שכחה עד שישכחוהו כל אדם ה"ג לה בתוספתא ומשמע דאיירי אפי' שכחו נמי בעה"ב והוא עומד בשדה כיון דאיכא אחריני שראו אותו לא הוי שכחה וכן נראה מלשון רבינו שכתב ורואין אותם בעת ששכחוהו ולא כתב בעת ששכחוהו פועלים כלשון התוספתא ללמד ששכחוהו פועלים ובעל הבית. וא"ת הא איכא קצירך ושכחת ואיכא כי תקצור ושכחת ואמאי לא הוי שכחה, וי"ל דלא קרינן ביה ושכחת כיון דאיכא אחרים שיזכירוהו ולא נקרא זה שכוח מעקרו ולבסוף זכור אלא

משנה למלך

כז מי שהיו לו ה' גפנים וכו'. הנה דעת רבינו הוא דלחיובא בעינן תרתי דהיינו בוצרם ליין ולא שייר ובבוצר אחד מהם פטור כגון בוצר לאוכלם ענבים אפי' לא שייר או שייר אפי' שבצר לעשות יין והראב"ד השיגו בזה וכתב לא כן הסוגיא אלא חייב בכל אע"פ ששייר ע"כ. והנה דעתו הוא דכל שבצר לעשות יין לעולם חייב ואין חילוק בין שייר ללא שייר ולא נתבאר בהראב"ד בבוצר לאכול ענבים מאי דעתיה אי ס"ל דלעולם פטור וכדעת רבינו ולפי זה להראב"ד שייר או לא שייר אינו מעלה ומוריד כלל אלא הכל תלוי בתבלים שבצירה לאיזה דבר הוא דאם הוא לאכול ענבים לעולם פטור ואם הוא לעשות יין לעולם חייב ולפי זה לא פליג עליה דרבינו אלא בחדא מילתא דהיינו בבוצר לעשות יין ושייר דלרבינו פטור ולהראב"ד חייב או דלמא דלהראב"ד כל שלא שייר אף בבוצר לאכול ענבים חייב דלדידיה בעינן תרתי לפטורא דהיינו בוצר לאכול ענבים ושייר. אך בבצר אחד מהם חייב כגון לא שייר אפי' שבצר לאכול ענבים או שבצר לעשות יין אע"פ ששייר ולפי זה פליג עליה דרבינו בתרתי דהיינו בבוצר לאכול ענבים ולא שייר וכן בבוצר לעשות יין ושייר דלרבינו פטור בשניהם ולהראב"ד חייב בשניהם ובירושלמי פ"ג דפאה עלה דמתני' דהמהליך בגלים איתא ר' זעירא אמר המלקט שבלים לעיסתו אפי' כל שהוא פטור מן הפאה ר' אליעזר אומר אפי' במגל א"ר יוסי והוא ששייר והתני היו לו ה' גפנים והוא בוצרן ומכניסן לתוך ביתו פטור מן הפרט כו' וחייב בעוללות א"ר יודן כאן בגמורות כאן בשאינן גמורות א"ר י' ואפי' תימא כאן וכאן בגמורות וכאן שאינן גמורות תמן כשבקש לאוכלם ענבים ברם הכא כשבקש לעשותם יין הדא ילפא מן ההיא וההיא ילפא מן הדא הדא ילפא מן ההיא שאם בקש לאוכלם מלילות ואפי' לא שייר ההיא ילפא מן הדא שאם בקש לשתותן יין והוא ששייר ע"כ. והנה לדעת רבינו דברי הירושלמי הללו אתו כפשטן דר' זעירא אמר דמלקט שבלים לעיסתו דפטור והנה מלקט שבלים לעיסתו הוי דומיא דבוצר ענבים לעשות יין ומלקט שבלים לאוכלן מלילות הוי דומיא דבוצר ענבים לאוכלם ענבים ור"י אמר דהא דמלקט שבלים לעיסתו דפטור והוא דשייר או הוא פטור אך אם לא שייר חייב והקשו לזה מהתוספתא דתני מי שהיו לו ה' גפנים כו' דפטור ומלישנא דמי שהיו לו ה' גפנים והוא בוצרן משמע דמיירי בדלא שייר ואפ"ה קתני דפטור והיכי קאמר ר"י והוא דשייר. ור' יודן בא לחלק דההיא דשבלים מיירי בגמורות ומש"ה התנה ר"י והוא דשייר דאם לא שייר מיחזי כמלקט לשוק וחייב וברייתא דגפנים דקאמר דאפי' לא שייר פטור מיירי בשאינם גמורות דהרואה יודע דבוצר לביתו ולא לשוק, ושוב דחו חלוק זה דר' יודן ואמרו שאין חלוק בין גמורות לאינם גמורות אלא שהחלוק הוא. דההיא דגפנים מיירי כשבקש לאוכלם ענבים ומש"ה פטור אפי' לא שייר והך דשבלים היא כשבקש לעשות יין כלומר דמלקט שבלים לעיסתו הוי דומיא דבוצר ענבים לעשות יין ומש"ה התנה ר"י ואומר דאינו פטור אא"כ שייר אך אם לא שייר חייב וחזרו ואמרו דהך דשבלים לומדת מההיא דגפנים וההיא דגפנים לומדת מהך דשבלים כלומר דהך דשבלים דקאמר אינו פטור כי אם בדשייר לומדת מההיא דגפנים דאם בקש לאוכלם מלילות דפטור ואפי' אם לא שייר דומיא דגפנים שאם בצרם לאכול ענבים דפטור אפי' בדלא שייר וההיא דגפנים דקאמר דפטור אפי' בדלא שייר לומדת מהך דשבלים שאם בקש לעשות יין דאינו פטור כי אם בדשייר אך אם לא שייר חייב דומיא דמלקט שבלים לעיסתו דאינו פטור כי אם בדשייר ואם לא שייר חייב ורבינו פסק כהירוגא בתרא דירושלמי דאינו מחלק בין גמורות לשאינן גמורות לפי שדברי ר' יודן דמחלק בזה נדחו בירושלמי. והאיתי למרן שהבין כדברי הירושלמי דקאמר שאם בקש לשתותן יין והוא ששייר דהכוונה היא לחיוב ומש"ה לא מצא מנוח ליישב דברי רבינו כי אם בהגיה הירושלמי ולומר דגרסינן שאם בקש לשתותם יין חייב אלא א"כ שייר ולדידי אין צורך להגיה הספרים וכדהכינא וכן כתב בשם הר"י קורקוס דהכוונה לדעת רבינו היא שאם בקש לשתותם יין דפטור והוא ששייר אבל אם [לא] שייר חייב ודברי הירושלמי הם מכוונים לדעת רבינו אין בהן נפתל ועקש. אך כפי סברת הראב"ד לא יכולתי ליישב סוגית הירושלמי הלזו דאי ס"ל דמלקט שבלים לעיסתו הוי דומיא דבוצר ענבים לעשות יין א"כ ברייתא דשבלים דקתני דמלקט שבלים לעיסתו דפטור אין לה מובן כלל דהא להראב"ד בוצר ענבים לעשות יין בכל גוונא חייב וא"כ אין שום מציאות ליישב ברייתא זו לדידיה ואם נאמר דסבירא ליה דמלקט שבלים לעיסתו הוי דומיא דבוצר לאכול ענבים ומש"ה קאמר רבי זעירא דבלקט שבלים לעיסתו דפטור וכא ר"י ואומר והוא ששייר כלומר דאינו פטור כי אם בדשייר אך אם לא שייר חייב וזה הוא כפי הצד השני שכדנו לעיל דלהראב"ד כל שלא שייר חייב אף בבוצר לאכול ענבים והקשו על זה מברייתא דה' גפנים דמוכח מינה דאף אם לא שייר פטור עדיין לא הועלנו בזה כלל דאם כן ברייתא דה' גפנים דמוכח מינה דאף דלא שייר פטור אין שום מציאות ליישב כפי הנחה זו שהרי כפי מה שכתבנו כל שלא שייר לעולם חייב ואם נאמר כפי הצד הא' שכתבנו דהראב"ד מודה לרבינו דכל בוצר לאכול ענבים בכל גוונא פטור ואפי' לא שייר ובהכי מיירי ברייתא דה' גפנים א"כ דברי ר"י דקאמר עלה דשבלים והוא ששייר הוא ספק מזה וכמ"ש ועוד דהרואה דברי הירושלמי יראה דמוכרחים אנו לומר דמלקט שבלים לעיסתו הוי דומיא דבוצר לשתותן יין דקאמר הדא ילפא מן ההיא שאם בקש לאוכלם מלילות ואפילו לא שייר משמע דמלקט שבלים לעיסתו הוא סוג אחר ודומה לבוצר לעשות יין וא"כ דברי רבי זעירא דקאמר דמלקט שבלים לעיסתו דפטור הם הפך דברי הראב"ד ועוד שדברי הירושלמי דאמר תמן כשבקש לאוכלם ענבים ברם הכא כשבקש לשתותן יין קשים להולמם כפי סברת הראב"ד דמאחר דבין בשבלים ובין בגפנים קתני פטור איך יתכן לאוקמי שום אחד מהם כשבקש לעשות יין דלהראב"ד כל שבצר לעשות יין בכל גוונא חייב. וראיתי למרן שאחר שהביא סוגית הירושלמי הלזו כתב דפשטא דסוגיא משמע דאם נתכוון לעיסתו או ליין חייב למה שקצר או בצר אפילו שייר וכדברי הראב"ד כו' אבל קשה לזה דא"כ מידחי מאי דא"ר י' על מלקט שבלים לעיסתו פטור והוא ששייר ע"כ. נראה שלא הוקשה למרן על דברי הראב"ד כי אם מדברי ר"י ותמהני שהרי כפי מה שכתבנו כל הסוגיא מתחלה לסופה קשיים להראב"ד. וראיתי להרב בעל שדה יהושע שאחר שכתב בחור הסלכה לדעת רבינו כתב ולהראב"ד בזה דרך אחרת ואמר דמה שאמר ר' יוסי והוא ששייר כלומר אע"פ ששייר כמ"ש הרב בעל כ"מ ע"כ. ודברים אלו הם שלא בהשגחה דאיך יתכן לומר דמאי דקאמר ר' יוסי והוא ששייר הוא אע"פ ששייר מאחר דר"י קאי עלה דשבלים דקאמר פטור ואיך יתכן לומר דפטור אפי' שייר וכ"ש לא שייר דמשמע דלא שייר גורם פיטור וזה לא אמרו אדם מעולם דודאי לכ"ע השיור גורם פיטור ודקאמר בירושלמי שאם בקש לאוכלם מלילות ואפי' לא שייר והראב"ד נ"כ קאמר הכי בפירוש שכתב חייב בכל אע"פ ששייר הרי דס"ל דהשיור גורם פיטור ומ"ש מרן הוא עלה דסופה דסוגיא דקאמר שאם בקש לשתותן יין והוא ששייר דלהראב"ד הכוונה היא שאם בקש לשתותן יין חייב אע"פ ששייר וכל זה הוא מבואר. הכלל העולה שנדדתי נדדין ונדי נדדין ליישב סוגית הירושלמי הלזו כפי סברת הראב"ד ולא יכולתי. אשר על כן נראה דהראב"ד הוא גריס במימרא דשבלים חייב וניחא מאי דקאמר המלקט שבלים לעיסתו אפי' כל שהוא חייב ואתי כל שהוא כששש

הלך

ואפילו עומר הטמון אם נשכח הרי זה שכחה: ב היה בעל השדה בעיר ואמר יודע אני שהפועלים שכחו עומר שבמקום פלוני ושכחוהו הרי זה שכחה. ואם היה בשדה ואמר כן ושכחוהו אינה שכחה שהשכוח מעיקרו בשדה הוא השכחה. אבל בעיר אפילו זכור ולבסוף שכוח הרי זו שכחה שנאמר ושכחת עומר בשדה ולא בעיר: ג עמדו העניים בפניו או חיפוהו בקש והוא זוכר את הקש או שהחזיק בו להוליכו לעיר והניחו בשדה ושכחו אינו שכחה. אבל אם נטלו ממקום למקום אע"פ שהניחו סמוך לנפה או לגדיש או לבקר

או

הרדב"ז: אלא היכא דשכח ולבסוף זכר הוא מעצמו: ואפילו עומר הטמון וכו'. סיפרי פרשת כי תצא בשדה פרט לטמונה דברי ר' יהודה וחכ"א בשדה לרבות את הטמונה ונראה דבהכי פליגי מר סבר בשדה כל שהוא מגולה על פני השדה ומר סבר בשדה כל שבשדה ונסוגה דרים טעמייהו דכתיב ק"ו מה קציר בגלוי אף שכחה בגלוי כתב דהמגלה בשדה לרבות את הטמון:

ב היה בעל השדה בעיר וכו'. פ' שנים אוחזין תניא היה עומד בעיר ואמר יודע אני שעומר שיש לי במקום פלוני פועלים שכחוהו לא יהא שכחה יכול לא יהא שכחה ת"ל ושכחת עומר בשדה שכחה ולא בעיר ומתרצינן ליה ה"ק בשדה שכוח מעיקרו הוי שכחה זכור ולבסוף שכוח לא הוי שכחה מ"ט דכיון דקאי גבה הוי חצירו וזכת לה אבל בעיר אפי' זכור ולבסוף שכוח הויא שכחה מ"ט דליתיה גבה דליזכי ליה. ונראה מדברי רבינו דזכור מעיקרו היינו שבעה"ב זוכר אותו תמיד ולבסוף היינו ששכחוהו פועלים בשדה אינו שכחה מטעמא דאמרי' בגמרא ובעיר הוי שכחה אף ע"ג דלא שכחו בעה"ב וכן כתב רבינו שמשון ואין נראה כן מדברי רש"י ז"ל אלא זכור מעיקרו ולבסוף שכחו היינו שחזר בעה"ב ושכחו, וסוגיא דשמעתא משמע כדברי רבינו:

ג עמדו העניים בפניו וכו'. משנה פ"ה. ומה שכתב והוא זוכר את הקש הוא בירושלמי ר' יונה אומר בזוכר את הקשין אתא ר' יונה כדר' זעירא כמה דר' זעירא אמר בזוכר את העליון כן ר' יונה אמר בזוכר את הקשין: או שהחזיק בו וכו'. שם העומר שהחזיק בו להוליכו לעיר ושכחו מודים שאינו שכחה: אבל אם נטלו וכו'. שם העומר שהוא סמוך לגפה ולגדיש לבקר ולכלים ושכחו בש"א אינו שכחה ובה"א שכחה ואמריק עלה בירושלמי א"ר אילעא שאלתי את ר' יהושע באלו עומרים היו ב"ש וב"ה חולקין אמר בתורה הזאת על העומר סמוך לגפה לגדים ולבקר ולכלים כשבאתי ושאלתי את ר' אליעזר אמר לי מודים באלו שהם שכחה על מה נחלקו על העומר שהחזיק בו להוליכו לעיר ונתנו בצד הגפה או בצד הגדר שב"ש אומרים אינו שכחה מפני שזכה בו וב"ה אומרים שכחה וכשבאתי והרציתי דברים לפני ראב"ע אמר לי ברים הן הדברים שנאמרו למשה בחורב:

נטל

כסף משנה: אדם כך היא גירסת רבינו וסבר רבינו דר"ש לפרש דברי ת"ק אתא. ומ"ש ואפילו עומר הטמון אם נשכח ה"ז שכחה. בספרי ומייתי לה בפ' עגלה ערופה:

ב היה בעל השדה בעיר וכו'. בירושלמי ספ"ה היה עומד בעיר ואמר יודע אני שהפועלים שוכחים עומרים שבמקום פלוני ושכחוהו אינו שכחה. היה עומד בשדה ואמר יודע אני שהפועלים שוכחים עומרים שבמקום פלוני הרי זה שכחה שנאמר בשדה ושכחת ולא בעיר ושכחת ורבינו פסק בהפך משום דבפ' שנים אוחזין (דף י"א) אמריק ומנא תימרא דהגר שאינם משתמרת אי עומד בצד שדהו אין אי לא לא דתניא היה עומד בעיר ואמר יודע אני שעומר שיש לי בשדה פועלים שכחוהו לא יהא שכחה יכול לא יהא שכחה ת"ל ושכחת עומר בשדה בשדה שכחת ולא בעיר הא גופא קשיא וכו' אלא לאו הכי קאמר בשדה שכוח מעיקרו הוי שכחה זכור ולבסוף שכוח הינו שכחה מ"ט דכיון דקאי גביה הוה ליה חצירו וזכתה לו אבל בעיר אפילו זכור ולבסוף שכוח הוי שכחה מ"ט דליתיה גביה דליזכי ליה. ופסק רבינו כגמרא דידן ומשמע ליה שהירושלמי סבור כדקס"ד בגמרא דידן דקאמר ודילמא גזירה הכתוב הוא דבשדה ניהוי שכחה ובעיר לא ניהוי שכחה ואע"ג דמסדר גמרא אמר קרא יהיה לרבות שכחת העיר הירושלמי דריש לה אי יהיה לדרשא אחריתי:

ג עמדו עניים בפניו או חיפוהו בקש. משנה פ"ה דפאה עמדו עניים בפניו או שחיפוהו בקש הרי זה אינו שכחה ובירושלמי רבי יונה אמר בזוכר את הקשים. ומ"ש או שהחזיק בו וכו'. משנה פ"ו דפאה: אבל אם נטלו ממקום למקום אע"פ שהניחו סמוך לגפה וכו'. משנה שם העומר שהוא סמוך לגפה ולגדיש לבקר ולכלים ושכחו ב"ש אומרים אינו שכחה וב"ה אומרים שכחה ומסיק בירושלמי לא נחלקו ב"ש וב"ה על העומר שהוא סמוך לגפה ולגדיש ולבקר ולכלים ושכחו שהוא שכחה ועל מה נחלקו על העומר שנטלו ונתנו בצד הגפה בצד הגדיש בצד הבקר בצד הכלים שב"ש אומרים אינו שכחה (מפני שזכה בו) וב"ה אומרים שכחה וידוע דהלכה כב"ה וזהו שכתב רבינו אע"פ שהניחו סמוך לגפה וכו':

נטל

משנה למלך

דאף שהוא דבר מועט חייב, דלפי גירסתנו דגרסינן פטור צריך לדחוק ולומר דמאי דקאמר אפי' כל שהוא הכוונה היא אפי' שיהיה הרבה מאד וכמו שכתב הרב בעל ש"י ואין זה משמעות כל שהוא המוזכר בתלמוד אך אי גרסינן חייב אתי כפשוטו וכה ר"י ואמר והוא ששייר כלומר אפי' ששייר וכמו שפירש מרן והוא ששייר המוזכר בסוף הסוגיא דכיון דקאי על חיוב ע"כ לומר דמאי דקאמר והוא ששייר הכוונה היא אע"פ ששייר משום דהשיור גורם לפטור וכמו שכתבנו והקשו גם מברייתא דד' גפנים דפטור אפי' לא שייר ותירצו דהכיא דד' גפנים מיירי בבוצר לאכול ענבים ומש"ה פטור אפי' לא שייר אך ברייתא דהכלים מיירי במלקט לעיסתו דהוי דומיא דבוצר לעשותן יין ומש"ה חייב אפי' שייר ואחר הסוגיא אתיא שפיר כפי הגנון זה דכיון דהדא מיתניא בחיוב והדא בפטור אתי שפיר לומר הדא ילפא מן הדא והדא מן הדא כלומר דהכלים לומדת מהכיא דגפנים שאם בקש לאוכלם מלילות דפטור ואפי' לא שייר דומיא דבוצר לאכול ענבים והכיא דגפנים לומדת מהכיא דהכלים שאם בקש לעשותן יין דחייב והוא ששייר כלומר ואפי' שייר דומיא דהכלים לעיסתו דחייב בכל גוונא וכדקאמר ר"י. וכפי מה שכתבנו למדנו דלדעת הרא"ד בוצר לאכול ענבים פטור ואפי' לא שייר וכסברת רבינו: ודע שמה שכתבנו לעיל דמברייתא דגפנים משמע דאפי' לא שייר פטור מלבד הדקדוקים שכתבנו לעיל עוד ראיתי בתוספתא פ"ק דפאה שהביאו ברייתא זו וסיימו ואם שייר עושה מן המשוייר על מה ששייר ע"כ. הרי מוכח בהדיא דרישא איירי בדלא שייר ואפ"ה קתני דפטור. הן אמת דכפי מה שכתבנו דהשיור גורם לפטור לא הוה צריך למימר דאם שייר דעושה על מה ששייר דכיון דלמדנו דאם לא שייר דפטור מכל שכן דאם שייר דאינו נותן מן המשואר כי אם על מה ששייר ואולי איצטריך הך סיפא ללמדנו דרישא איירי בדלא שייר דאי לא הוה אמינא דלא מיפטר כי אם כדשייר אבל אם לא שייר לא קמ"ל דבין שייר ובין לא שייר פטור וכדכתיבנא:

פ"ה ג אע"פ שהניחו סמוך לגפה או לגדיש וכו'. תנן בפרק ו' דפאה העומר שהוא סמוך לגפה וכו' (עיין בכ"מ). והנה בתוספתא פ"ג דפאה אמרינן אמר רבי אלעאי שאלתי את רבי יהושע באלו עומרים היו ב"ש וב"ה חולקין אמר בתורה הזאת על העומר סמוך לגפה ולגדיש ולבקר ולכלים וכשבאתי ושאלתי את ר"א אמר לי מודים באלו שהן שכחה על מה נחלקו על העומר שהחזיק בו להוליכו לעיר ונתנו בצד הגפה או בצד הגדיש שב"ש אינו שכחה מפני שזכה בו וב"ה שכחה ע"כ. והכוונה דלר' יהושע מחלוקת ב"ש וב"ה אינו בנטל העומר להוליכו והניחו בצד הגפה אלא בעומר שהיה מתחלתו סמוך לגפה ולגדיש דב"ש אומרים דאינו שכחה כיון שהוא במקום מסויים וכהיא דתנן בריש פ"ז במקומו שהוא עומד בצד הגת או בצד הפרגס וב"ה ס"ל דהוי שכחה דלא חשיבי הני דבר מסויים ולא דמי להכיא דריש פ"ז דשאני התם שהוא דבר מחובר בצד דבר מחובר אבל הכא הוא דבר תלוש בצד דבר מחובר וכדאיתא בירושלמי אבל בנטל להוליכו לעיר אף ב"ש מודו דאינו שכחה ואפי' שלא הניחו בצד הגפה משום דזכה בה ולר"א כל שלא נטל העומר להוליכו לעיר דכ"ע הוי שכחה לא נחלקו אלא בעומר שהחזיק בו להוליכו לעיר ונתנו בצד הגפה. ודע דהמשנה זו שכתבתי תנן העומר שהחזיק בו להוליכו אל העיר ושכחו מודים שאינו שכחה ע"כ. וכתב הר"ש שם דהך סתמא אתא כר"י ולא כר"א ע"כ. והדין עמו דלר"י דקאמר דנחלקו בעומר שהיה סמוך מתחלתו לגפה אתי שפיר מאי דתנן דאם החזיק בו להוליכו אל העיר ושכחו דמודים שאינו שכחה אך לר"א מחלוקתם הוא בדבר זה דהיינו בעומר שהחזיק בו להוליכו אל העיר. אך לא נתקררה דעתי בזה דלא שייך לומר מודים אלא בדבר הדומה למה שנחלקו אבל הכא אין שום הדמות כלל זה לזה משום דמה שנחלקו הוא מטעם אי חשיבי גפה וגדיש דבר מסויים או לא חשיבי א"נ אי מכוי דמי מסויים לשכחת העומר אבל בהחזיק בו להוליכו לעיר טעמא הוא משום דזכה בו ולא שייך בה שכחה וא"כ לא שייך לומר בזה מודים. וראיתי לרבינו בפירוש המשנה שהביא סברת ר"א ויש לתמוה דאיך יתיישב בפירוש זה אידך מתני' דקתני מודים שאינו שכחה. וראיתי לרבינו שם שכתב ומה שאמרו מודים שאינו שכחה בשלא שכחוהו סמוך לגפה ולגדיש כאשר בארנו במה שהקדמנו ע"כ. והנראה מפשט דבריו הוא דס"ל דע"כ לא קאמרי ב"ש דהוי שכחה אלא בשהניחה סמוך לגפה ולגדיש אבל אם לא הניחה סמוך לגפה מודים ב"ש דאינו שכחה. והדברים הם תמוהים שיהיה הכנתה סמוך לגפה ולגדיש היא שלא תהיה שכחה וכבר תמה על זה הרב בעל [illegible] יהושע והשוה דברי רבינו לכוונה אחרת

יע"ש, אך רבינו עוכדים אחר שכתב דמחלוקת ב"ש וב"ה הוא בעומר שהחזיק בו להוליכו לעיר וכדברי ר"א כתב וכא דתנן לקמן במתני' העומר שהחזיק בו להוליכו לעיר ושכחו מודים ב"ה לב"ש דאינו שכחה זהו כשלא הניחו אצל הגפה או אצל הגדיש ע"כ. ודברים אלו הם כפשט דברי רבינו שבפירוש המשנה וכבר עמד הרב בעל תוי"ט ליתן טעם לדין זה וז"ל וטעמא איכא למימר דכשלא הניחו אצל אחד מדברים הללו אע"פ ששכחו אינה שכחה הואיל והחזיק בו להוליכו לעיר אבל כשהניחו אצל דבר מסויים אע"פ שהחזיק בו כבר להוליכו לעיר הוי שכחה שסוברים דהשכחה ע"י עצמן ולא כשיש דבר שגורם השכחה שע"י שהחזיק בו ולא הניחו אצל דבר מסויים גרם לו ששכחו עכ"ד. ועוד נראה לי טעם אחר לומר דהכנה אצל הגפה גורם שיהיה בו שכחה משום דהכא מיירי בעומר שנטלו להוליכו לעיר וטעמייהו דב"ש הוא משום דזכה בו ושוב אין בו שכחה וא"כ אם אחר שנטלו הניחו במקום אחר אם היה המקום ההוא גפה או גדיש שהוא דבר מסויים קא מגלה שלא נטלו להוליכו לעיר אלא להניחו במקום אחר ידוע לו ומש"ה אם אחר כך שכחו הוי שכחה אבל כל שלא הניחו במקום ידוע עדיין כוונתו הראשונה במקומה עומדת דכוונתו היה בנטילתו להוליכו לעיר אלא דלפי שעה הניחו במקום אחר דאי לא לא איזה תכלית נטלה ממקום זה והניחה במקום אחר ולקמן יתבאר לך דכל שלא נטלה להוליכה לעיר אלא להניחה במקום אחר דלא זכה בה והוי שכחה. ודע שהרב בעל תוי"ט רצה ליישב כפי הנחה זו דהנחה אצל הגפה גורם שיהיה שכחה זו גירסת הירושלמי שכתובה אצלנו דקאמר וקשיא על דב"ש בגפה ובגדיש דבר שהוא מסויים ואינון אמרין אינו שכחה וקשיא על דב"ה בבקר ובכלים דבר שאינו מסויים ואינון אמרין היא שכחה ע"כ. והנה פשט דברי הירושלמי הללו מורים דהכנתה אצל דבר המסויים גורם שיהיה שכחה והר"ש כתב שסברא היא בהפך דאדרבה הכנתה אצל דבר המסויים גורם שלא יהיה בו שכחה ומכח סברא זו כתב דטעות נפלה בירושלמי וצ"ע דהגירסא היא בהפך וקשיא על דב"ש בבקר ובכלים דבר שאינו מסויים ואינון אמרין אינו שכחה וקשיא על דב"ה גפה וגדיש דבר מסויים הוא ואינון אמרין דהוי שכחה. אך כפי מ"ש הרב בעל תי"ט אין להטעות גירסת הירושלמי. ולי נראה שגרסת הר"ש היא הנכונה שהרי סמוך למה שכתבנו בשם הירושלמי הביאו מתני' דריש פ"ז דפאה במקומו כיצד היה עומד בצד הגת או בצד הפרגס ואמרו דהך מתני' כב"ש דב"ש אומרים אינו שכחה ואמר ר' יוסי דברי הכל היא תמן דבר מחובר בצד דבר מחובר ברם הכא דבר תלוש בצד דבר מחובר ע"כ. הרי פשט דברי הירושלמי מורים דס"ל דהכנתה אצל דבר המסויים גורם שלא יהיה בו שכחה ומש"ה היו רוצים לומר דמתני' דהיה עומד בצד הגת אתיא כב"ש דאית להו דכל שהניח בצד דבר המסויים אינו שכחה ותירצו דאפי' ב"ה מודים בהכיא אלא דשאני הכא דלא הוי דבר המסויים כיון שהוא דבר תלוש בצד דבר המחובר ואילו לסברת הרב בעל תויו"ט מאי דנקטי ב"ש העומר שהוא סמוך לגפה להדושא הוא דאפי' שהניחו סמוך לגפה וסד"א שזה יהיה גורם שיהיה בו שכחה כיון שהניחו בצד דבר המסויים קמ"ל דאפ"ה אינו שכחה משום דכבר זכה בו. אשר על כן נראה דודאי גירסת הר"ש היא הנכונה דסברת הירושלמי היא דדבר מסויים גורם שלא יהיה שכחה וטעמייהו דב"ש דקאמרי דאינו שכחה הוא משום דהניחו בצד דבר המסויים וטעמייהו דב"ה הוא משום דהני לא חשיבי דבר המסויים משום דהוא דבר תלוש בצד דבר המחובר וכדאיתא בירושלמי וכי תימא א"כ תיקשי לסברת רבינו ורבינו עוכדים דאית להו דאדרבה הכנתה בצד גפה או גדיש הוי סיבה שיהיה שכחה והרי דברי הירושלמי מורים בהפך הא לא קשיא משום דהירושלמי אזיל בשיטת ר' יהושע וכפשטיה דמתני' דמה שנחלקו ב"ש וב"ה אינו בעומר שנטלו להוליכו לעיר כ"א בעומר שהיה סמוך מתחלתו לגפה ולגדיש וא"כ ע"כ דטעמייהו דב"ש הוא משום דכיון דהניחו בצד אחד מאלו המקומות לא הוי שכחה משום דהם דבר המסויים וב"ה ס"ל דלא הוו דבר המסויים ומש"ה הוו שכחה וזהו שפסקו לב"ש מבקר וכלים ולב"ה מגפה וגדיש וכגירסת הר"ש ותורו לומר והכיא דהיה עומד בצד הגת אתיא אפי' כב"ה משום דחשיב דבר המסויים כיון שהוא דבר המחובר אצל דבר המחובר אבל בהני דגפה ודכוותיה ס"ל לב"ה דלא הוו דבר המסויים ומש"ה ס"ל דהוו שכחה אך כפי המסקנא שהיא סברת ר"א דמחלוקת זה דב"ש וב"ה הוא בעומר שהחזיק בו להוליכו לעיר וטעמייהו דב"ש הוא משום דזכה בו אדרבה הסברא היא בהפך דב"ש אית להו דאפי' אם הניחו בצד הגפה אינו שכחה וב"ה אית להו דכיון שהניחו אצל הגפה אודא ליה טעמא דזכה בו אבל אם לא הניחו אצל הגפה מודים ב"ה דאינו שכחה משום

דזכה

או לכלים ושכחו הרי זה שכחה: **ד** *נטל עומר להוליכו לעיר והניחו על גבי חבירו ושכח את שניהן. אם זכר העליון קודם שיפגע בו אין התחתון שכחה ואם לאו התחתון שכחה: **ה** עפו עמריו ברוח חזקה לתוך שדה חבירו ושכח שם עומר אינו שכחה שנאמר קצירך בשדך. אבל אם פזר העמרים בתוך שדהו ושכח הרי זו שכחה: **ו** הנוטל עומר ראשון ושני ושלישי ושכח הרביעי. אם היה שם ששי אין הרביעי שכחה עד שיטול החמישי. ואם היו חמשה בלבד משישהא כדי ליטול החמישי הרי הרביעי שכחה: **ז** שני* עמרים מעורבבין ושכח אחד מהן אינה שכחה עד שיטול את כל סביבותיו: **ח** הלוף והשום והבצלים וכיוצא בה אע"פ שהן טמונין בארץ יש להן שכחה. הקוצר בלילה ושכח קמה או שעמר בלילה ושכח עומר וכן הסומא ששכח יש להן שכחה. ואם היה הסומא או הקוצר בלילה מתכוין ליטול את הגס אין לו שכחה. וכל האומר הריני קוצר על מנת מה שאני שוכח אני אטול יש לו שכחה שכל המתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל: **ט** תבואה שקצרה עד שלא נגמרה להאכילה לבהמה. וכן אם קצרה אגודות קטנות ולא עשאה עמרים. וכן השומים והבצלים שתלשן אגודות קטנות להמכר לשוק ולא עשאן עמרים להעמיד מהן גורן אין להם שכחה: **י** הקוצר שהתחיל לקצור מראש השורה ושכח לפניו ולאחריו. של אחריו שכחה

*כ"וו שדה שעמריה מעורבבין:

השגת הראב"ד

*נטל עומר להוליכו לעיר. א"א הסוגיא שאמרה בזוכר לעליון לא נאמרה אלא לר"ש שאמר התחתון אינו שכחה מפני שהוא מכוסה וא"ר זעירא דדוקא בזוכר לעליון שהוא כמכוסה בבגדים או באבנים שאין עליהם תורת שכחה והוי טמון אבל אם לא זכרו אע"פ שהוא עצמו אינו שכחה שכבר החזיק בו להוליכו לעיר אעפ"כ הוי התחתון שכחה מפני שהוא מין במינו ולא הוי כטמון:

כסף משנה

ד **נטל** עומר להוליכו לעיר וכו'. שם בירושלמי וס' עגלה ערופה (דף מ"ה) עומר שנטלו להוליכו לעיר ונתנו ע"ג חבירו ושכח את שניהם התחתון שכחה והעליון אינו שכחה רבי שמעון אומר שניהם אינם שכחה התחתון מפני שהוא מכוסה והעליון מפני שזכה בו רבי זעירא אומר בזוכר את העליון: וכתב הראב"ד הסוגיא שאמרה וכו'. כלומר וכיון דלא קי"ל כר"ש אלא כת"ק אפילו בזוכר העליון התחתון שכחה לעולם ורבינו נראה שמפרש דכי אמר רבי זעירא בזוכר קאי למאי דאמר ר"ש דהתחתון אינו שכחה ות"ק ע"כ לא פליג ת"ק עליה אלא בשאינו זוכר אבל אם זוכר העליון לת"ק נמי אין התחתון שכחה ויפה כחו של פירוש רבינו דקאי ר' זעירא את"ק דהלכתא כוותיה:

ה **עפו** עמריו וכו'. בר"פ עגלה ערופה (דף מ"ה):

ו **הנוטל** עומר ראשון שני ושלישי וכו'. ירושלמי בפ"ו דפאה עימר את הראשון ואת השני ואת השלישי (ושכח את הרביעי) איח תניי תני אם נטל את החמישי הרי הוא שכחה ואית תנייא תני אם שהה ליטול החמישי ה"ז שכחה אמר ר' בון בר חייא מ"ד נטל החמישי כשיש שם ששי מ"ד אם שהא (כדי) ליטול (את) החמישי כשאין שם ששי אם עד שלא נטל את החמישי לא כבר נראה את הרביעי לידון בשורה את אמר שכחה וכו'. וכתב ר"ש פי' רבי בון בר חייא בא לפרש דלא פליגי. דמ"ד נטל את החמישי הוי רביעי שכחה אבל שהא ליטול לא כיון בשורה שלשה עומרים דכשיעמר ג' והניח ג' נחשבה שורה הב' שהניחה ונמצא כששהה ואח"כ עימר החמישי הוה ליה כמתחיל לעמר באמצע שורה מש"ה תני אם נטל החמישי שלא שהא ומ"ד דאפי' שהא הוי רביעי שכחה כשאין שם ששי דכשעימר ג' לא נשתיירו כי אם שנים דאע"פ ששהא קודם שעימר החמישי הרי הוא כמסיים עומרו הראשון. ולכאורה נראה שיטה זו כב"ה דאמרי שנים לעניים ושלשה לבעה"ב עכ"ל:

ז **שני** עמרים מעורבבין וכו'. גם זה ירושלמי שם. כ"א שדה שעמריה מעורבבין וכו', היא בתוספתא פ"ג:

ח **הלוף** והשום וכו'. משנה פ"ו כחכמים ואיתא בפרק עגלה ערופה:

הקוצר בלילה וכו' עד תנאו בטל. גם זה משנה שם. ובמה שסיימו אם היה מתכוין ליטול הגס הגס אין לו שכחה פירש הר"ש אם היה מתכוין ליטול הגסים ולהניח הדקים אין לו שכחה לדקים מאחר שלא נתכוין לדקים:

ט **תבואה** שקצרה וכו' עד אין להם שכחה. גם זה משנה שם:

י **הקוצר** שהתחיל לקצור וכו'. גם זה משנה שם:

שנים

הרדב"ז

ד **נטל** עומר להוליכו לעיר וכו'. בתוספתא פ"ג העומר שהחזיק בו להוליכו לעיר ונתנו על גבי חבירו ושכח שניהם התחתון שכחה והעליון אינו שכחה ר"ש אומר שניהם אינם שכחה התחתון מפני שמכוסה והעליון מפני שהחזיק בו, וירושלמי ר' זעירא אומר בזוכר את העליון. דעת רבינו דר' זעירא לפרושי דברי ת"ק אתא דקאמר התחתון שכחה והוא שזכר את העליון אבל אם לא זכר את העליון שניהם אינן שכחה והראב"ד ז"ל סובר דר' זעירא לפרושי מלתיה דר"ש אתי ודברי רבינו נכונים דלא שביק ר' זעירא מלתיה דת"ק דהוי הלכתא ופריש מלתיה דר"ש דלא קי"ל כוותיה ותו דתנינן מלתיה דר' יונה דאמר בזוכר את הקשין במלתיה דר' זעירא וכי היכי דמלתיה דר' יונה הוו הלכתא מלתיה דר' זעירא נמי הוו הלכתא ולא אליבא דרבי שמעון ותו קשיא לי וכי הזכירה גורמת שיהיה כטמון בבגדים והשכחה גורמת שיהיה כטמון במינו:

ה **עפו** עומריו ברוח חזקה וכו'. פ' עגלה ערופה א"ר אבהו א"ר אלעזר פרט לעפו עומריו לתוך שדה חבירו דכתיב כי תקצור קצירך בשדך ושכחת ולא בשדה חבירך מדהוה מצי למכתב בשדה וכתב בשדך פרט לעפו עומרים לתוך שדה חבירו: **אבל** פזר העומרים בתוך שדהו וכו'. התם בעיא דאיפשיטא דדוקא עפו לתוך שדה חבירו לא הוי שכחה אבל עפו לתוך שדהו הוי שכחה והכי נמי אמרינן לעיל עליון לא הוי שכחה טעמא משום דהחזיק בו הא אם לא החזיק בו אע"ג דקף ע"ג חבירו הוי שכחה:

ו **הנוטל** עומר ראשון ושני ושלישי וכו'. ירושלמי פרק ב"ש היה עומר את הראשון ואת השני ואת השלישי ושכח את הרביעי אית תנויי תנו אם נטל את החמישי הרי הוא שכחה ואית תנויי תנו אם שהה ליטול את החמישי הרי הוא שכחה א"ר בון בר חייא מ"ד נטל את החמישי בשיש שם ששי ומ"ד אם שהה ליטול את החמישי בשאין שם ששי וטעמא כשיש שם ששי עדיין הם שורה רביעי וחמישי וששי הילכך לא הוי שכחה עד שיטול את החמישי אבל אם אין שם ששי אין כאן שורה ואם שהה ליטול את החמישי הוי רביעי שכחה:

ז **שדה** שעומריה מעורבבין וכו'. שם בתוספתא גם שם בירושלמי כלשון רבינו ופי' מעורבבין שאינם שורות שורות:

ח **הלוף** והשום והבצלים וכו'. הלוף והשום והבצלים ר' יהודה אומר אין להם שכחה והכ"א יש להם שכחה ר' יהודה לטעמיה דממעט את הטמון דכתיב קצירך מה קצירך בגלוי אף כל בגלוי ורבנן בשדה לרבות את הטמון אפי' טמון בשאינו מינו: **הקוצר** בלילה ושכח קמה וכו'. משנה פ"ו הקוצר בלילה והמעמר והסומא יש להם שכחה ואם היה מתכוין ליטול את הגס הגס אין לו שכחה והמריך עלה בירושלמי אמר ר' יונה לא סוף דבר גסין אלא דקין וכי מאחר שדרכו לבהון גסין ואפי' בדקין אין לו שכחה ע"כ. ומתני' הכי דייקא דקתני אין לו שכחה ומשמע אין לו שכחה כלל: **וכל** האומר הריני קוצר וכו'. גם זה שם במשנה שכל המתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל הון מהגאי שבממון: תבואה שקצרה עד שלא נגמרה וכו'. שם במשנה תבואה שנקצרה לשחת או לאלומה וכן באגידי השום והאגודות השום והבצלים אין להם שכחה ופי' אלומה הם אלומות קטנות ומן האלומות עושה שמרים ואגידי השום השום הממוכר הבור הכבע בשרשי למחיו ולא הוצרך רבינו לכתוב זה דפשיטא היא וכ"ש מאגודות השום שאגדן אגודה קלה למכור לשוק:

י **הקוצר** שהתחיל לקצור ושכח וכו'. שם במשנה יחיד שהתחיל מראש השורה ושכח לפניו ולאחריו שלפניו אינו שכחה שלאחריו שכחה מפני שהוא בבל תשוב זה הכלל כל שהוא בבל תשוב שכחה ושאינו בבל תשוב אינו שכחה. ואפשר דזה הכלל לאתויי ספק דספק מהוות לעניים והא דקתני שלפניו אינו שכחה ה"מ שלא הגיע בסוף השורה עומר או שנים וחזר לראש השורה השניה ושכח אותם אין לו שכחה שעדיין הם לפניו וכשיגיע לסוף השורה השניה יטלם ולא קרינן ביה בל תשוב דמה שחזר לשורה שנייה אין זה בל תשוב כיון שהשורות יטלום להמנות מצפון לדרום וממזרח למערב:

שנים

משנה למלך

דוכה בו וכי תימא סוף סוף פיקשי לב"ש נמי דאודא ליה טעמא דזכה בו ת"ל משום דהניחו בגד דבר המסויים וכל שהוא בגד דבר המסויים אין בו דין שכחה וכדתנן היה עומד בגד הגת או בגד הפרגה דאינו שכחה, הא לא קשיא משום דודאי כל שהניחו בגד דבר שהוא מסויים גמור שהוא מחובר אבל מחובר לכ"ע אינו שכחה דדל מהכא טעמא דזכה בו ת"ל משום דהניחו בגד דבר שהוא מסויים אבל הכא הני לא חשיבי מסויים גמור כיון דהוו תלוש אבל מחובר ופשיטא דאם היה סמוך מתחלתו לאחד מהני דהוו שכחה וכסברת ר' אליעזר אך הכא מיירי בעומר שהחזיק בו להוליכו לעיר ואם לא היה מניתו באחד ממקומות הללו המוזכרים במשנה דהיינו גפה וגדיש ודכוותיה אז לכ"ע לא היה בו דין שכחה כיון שזכה בו וכדתנן במתני' מודים שאינו שכחה אך אם הניחה אצל גפה וגדיש ס"ל לב"ה דהוו שכחה דבהנחה הלזו אצל מקומות אלו אודא ליה טעמא דזכה בו והם מגד עצמם לא הוו דבר מסויים שנאמר דאף דליכא טעמא דזכה בהא ת"ל דהם סמוכים לדבר המסויים וב"ש ס"ל דאפי' בהנחה זו שהניחם אצל מקומות אלו לא אודא ליה טעמא דזכה בהם. והנה אחר כל הטורח הזה עדיין לא נתקררה דעתי לא בטעמו של הרב תוי"ט ולא במה שכתבו דאיך יהיה ההנחה אצל מקומות אלו סבה שיהיה שכחה אך פשט דברי רבינו שבפירוש המשנה מורים כן וכדכתב רבינו עובדיה ז"ל. ומ"ש רבינו עמדו בעניים וכו' או שהחזיק בו להוליכו לעיר והניחו בשדה ושכחו אינו שכחה אפי' אם נטלו ממקום למקום אע"פ שהניחו סמוך לגפה או לגדיש או לבקר או לכלים ושכחו ה"ז שכחה ע"כ. דברים הללו אין להם מובן כלל דפתח באינה שכחה וסיים בהרי זו שכחה וכבר תמה על זה הרב דמלך בעל שדה יהושע עלה דמתניתין דמודים דאינו שכחה. והנה הרב פליג פלגות קודם כל דבריו והעתיק דברי רבינו שבפירוש המשנה ודברי התוספתא וכתב דרבינו סובר דיש הפרש בין נטלו להוליכו ובין החזיק בו להוליכו דכשאמרו בירושלמי על מה נחלקו על העומר שנטלו להוליכו לעיר כו' הוא דוקא דלא גלי דעתיה דמחזיק בו כדי שלא יהיה בו שכחה אלא אגב אורחיה נטלו להוליכו לעיר והניחו בשדה כו' וכשאמרו במשנה זו שאנו בה העומר שהחזיק בו להוליכו לעיר מודים שאינו שכחה מבין רבינו דלשון החזיק בו הוא מדוקדק דגלי אדעתיה בעל העומר דמחזיק בו כדי שלא יהיה נשכח וכיון שכן משום הכי אפי' ב"ה שאומרים בנטלו להוליכו לעיר דלא זכה בו והוא שכחה כאן שהחזיק יודה דזכה בו והיינו דנקט מתני' לישנא דהחזיק ע"כ. ואח"כ נרגש הרב דבתוספתא נקטו החזיק למחלוקת ב"ש וב"ה וכתב דרבינו עשה עיקר מהירושלמי דלא נזכר שם לישנא דהחזיק כי אם נטל להוליכו. ובבאור דברי רבינו כתב דהכי קאמר דכשהחזיק להוליכו לעיר וגלי אדעתיה דמחזיק בו אינו שכחה דזכה בו והיינו מתני' דהכא דקיימינן בה, ובאר עוד ואמר דאינו שכחה כענין החזיק אפי' דכשנטלו ממקום למקום דלא החזיק אע"פ שנתנו בגד הגפה כו' דהיה מקום לומר דאינו שכחה ועם כל זה הוא שכחה אפ"ה בכאן אינו שכחה, ומ"ש אפי' נטלו ונתנו כו' הוא תמלית דברי ר"א שאמר על מה נחלקו על עומר שנטלו להוליכו לעיר דאפי' כן אומרים ב"ה דהוא שכחה משום דליכא החזיק וז"ש כאן רבינו בהחזיק אינו שכחה אף שאינו בגד הגפה אע"פ שנטלו ונתנו בגד הגפה הוא שכחה אליבא דב"ה הכא לא הוי שכחה משום דזכה בו דהחזיק עכ"ד. והיה נראה קצת להביא ראיה לדברי הרב דמלך

שכחה ושלפניו אינו שכחה שנאמר לא תשוב לקחתו אינו שכחה עד שיעבור ממנו ויניחנו לאחריו. זה הכלל כל שהוא בבל תשוב שכחה וכל שאינו בבל תשוב אינו שכחה:

יא *שנים שהתחילו לקצור מאמצע השורה זה פניו לצפון וזה פניו לדרום ושכחו לפניהם ולאחריהן. שלפניהם שכחה. מפני שכל אחד מהן זה שלפניו הוא לאחוריו של חבירו. והעומר ששכחוהו לאחוריהן במקום שהתחילו ממנו אינו שכחה. מפני שהוא מעורב עם השורות שמן המזרח למערב והן מוכיחין עליו שאינו שכוח. וכן השורות של עמרים שפינו אותן לגורן והתחילו שנים מאמצע שורה ושכחו עומר באמצע בין אחוריהן אינו שכחה מפני שהוא באמצע השורה שמן מערב

השגת הראב"ד

*שנים שהתחילו לקצור מאמצע השדה וכו' עד וכן מוכיחין עליו שאינו שכוח. א"א זה המחבר פתח בשכחת קמה וסיים בשכחת עמרים וטעם לפניו דהוי שכחה אע"פ שאפשר שיהא העומר השכוח כראש שורה ממזרח למערב אפילו הכי כיון שהוא והבית מעמרין מצפון לדרום הרי עשו את האמצעי לשורה התיכונה והוי שכחה אבל ה"פ שהניח לאחריו אפשר שהניח אותו ראש לשורה ממזרח למערב. ובירושלמי מפרש שהיו לו עשר שורות של עשרה עשרה עמרים וכן נידונין לצפון ודרום או מזרח ומערב ולעולם ראש שורה אינה שכחה. ולכן ראיתי לפרש אותה פיסקא כי לא האירו אותה לא המחבר הזה ולא הרב היוני שפירש המשניות. הפסקא הראשונה ראשי השורות עומר שכנגדו מוכיח העומר שהחזיק בו להוליכו לעיר ושכחו מודים שאינה שכחה ואלו הן ראשי שורות שנים שהתחילו מאמצע שורה זה פניו לצפון וזה פניו לדרום ושכחו לפניהם ולאחריהם שלפניהם שכחה שלאחריהם אינה שכחה יחיד שהתחיל מראש שורה ושכח לפניו ולאחריו מה שלפניו אינה שכחה שלאחריו שכחה מפני שהוא בבל תשוב זה הכלל כל שהוא בבל תשוב וכו'. אלו שלש פסקות צריכות לפנים. הפסקא הראשונה מפרש לה בירושלמי עומר שכנגדו מוכיח כילד היו לו עשר שורות של עשרה עשרה עמרים עומר אחד מכן לצפון ודרום ושכח אחד מהן אינו שכחה מפני שנידון מזרח ומערב פירוש וכל שורה התיכונה אפשר שיהא ראשי שורות ונידונת מזרח ומערב וראש שורה אינה שכחה שילך אין הדבר מתברר באמצעית שיהו שכחה עד שיעמוד עומר שכנגד פניו ונראה איך ילך שאם ילך מצפון לדרום כנגד פניו כבר גלה דעתו שהשורות מצפון לדרום ואין אחד מהאמצעים שבאותה שורה ראש שורה ואם שכחה אחריו אינה שכחה שאין לו מוכיח וכשהתחיל מאמצע שורה קאמר כדמפרש ואזיל במתניתין לקמן ואלו הן ראשי שורות וכו' אבל אם ילך ממזרח למערב הרי האמצעית גם כן ראשי שורות והכל מודים שאינה שכחה וכן העומר שהחזיק בו להוליכו לעיר ושכחו שהכל מודים לו. הדר אמר אלו הן ראשי שורות שנים שהתחילו מאמצע שורה זה פניו לצפון וזה פניו לדרום וכו' אם דלגו כמה שלפניהם דהיינו עומר שכנגדו ושכחו באמצע הוי שכחה שכבר הוכיחו שהשורה היא מצפון לדרום ואין בהם ראש שורה אבל אם הניחו בין שני גביהן עומר או שנים שלא התחילו זה כנגד זה אבל הרחיקו זה מזה זה עומר וזה עומר אותן שני עמרים אינם שכחה שמא הניחו אותם לראשי שורות ממזרח למערב מאחר שהתחילו באמצע יש מקום מוכיח שבאמצע יש תחילה אבל יחיד שהתחיל מראש שורה והניח אחריו עומר ודלג עליו ושכחו הוי שכחה שאין כאן מוכיח שיהא באמצע ראש השורה ולפניו דלא הוי שכחה בשלא דלג אלא שהניח אותה שורה והתחיל בשורה אחרת שמאחר שלא עבה ממנה ולהכן כלום אינו בלא תשוב. וזו פירוש שמועות הללו המסביר פנים לפי דעתי והמבין יבין:

הרדב"ז (מב"י)

יא שנים שהתחילו לקצור מאמצע השורה וכו'. שם במשנה שנים שהתחילו מאמצע זה פניו לצפון וזה פניו לדרום ושכחו לפניהם ולאחריהם את שלפניהם שכחה ואת שלאחריהם אינו שכחה ופירוש את שלפניהם שכחה כגון ששכח בסוף השורה וחזר לשורה השנייה אע"פ שהוא עדיין לפניו של זה הוי שכחה לפי שהוא לאחוריו של זה וקרינן ביה לא תשוב לקחתו כך צריך לפרש דברי רבינו שאם שכח לפניו באמצע השורה הרי הוא לאחורי שניהם. והראב"ד ז"ל פירש בדרך אחרת עיין בהשגתו: והעומר ששכחוהו לאחוריהם וכו'. שם במשנה ראשי שורות העומר שכנגדו מוכיח ירושלמי כילד היו לו עשר שורות של עשרה עשרה עומרים עימר אחד מהם מצפון ודרום ושכח אחד מהם אינו שכחה לפי שהוא נדון מזרח ומערב ע"כ. וה"ת דמהכא משמע דאפילו שכח לפניו באמצע לא הוי שכחה שהרי נדון מזרח ומערב ורבינו כתב והעומר ששכחוהו לאחוריהם במקום שהתחילו ממנו אינו שכחה. וי"ל דהא דאמריך ושכח אחד מהם דוקא בראש שורה דאי לא תימא הכי לא משכחת לה שכחה שהרי כל העומרים עשויין צפון ודרום מזרח ומערב ובירושלמי יליף ר' יונה מקראי דראשי שורות וסוף שורות דקמה ועומרים אינם שכחה ורבינו לא פסק כן דמשמע ליה דפליג אמתני' דקתני ראשי שורות עומר שכנגדו מוכיח עליו ומדיהיב טעמא הכי משמע דלאו מקראי ילפינן וראשי שורות דוקא והא דהכן יחיד שהתחיל לקצור וכו' שלאחריו שכחה וכו' היינו כגון ששכח מעומר שני ואילך וגם הירושלמי אינו מהפרש אלא בשורה אחת או בשורה אחרונה וכן כתב רבינו שמשון ורבינו חולק אף בזו שלא מצינו חילוק בין שורה יחידה לשורות הרבה והראב"ד האריך הרבה ומה שכתב רבינו כאן ובפירוש המשנה נראה נכון וקצר: וכן שורה של עומרים וכו'. אם הלשון של מעלה הוא מדוייק בבא זו מיותרת לגמרי דהיינו הך אלא ספר מוטעה נזדמן להראב"ד ז"ל ולפיכך השיג עליו פתח בשכחת קמה וסיים בשכחת עומרים ועדיפא מינה הוה ליה לאקשויי שכתב בבא אחת כפולה. אלא הנוסחא בספרי רבינו והקמה ששכחוה לאחוריהם וכו' ואע"ג דמתני' איירי בעמרים דין הקמה והעומרים שוים לענין זה ובירושלמי יליף קמה מעומרים ועומרים מקמה ואפשר דפתח רבינו בקמה משום דבירושלמי יליף ראשי שורות מקמה דכתיב כי תקצור קצירך בשדך ושכחת מה שאתה קוצר אתה שוכח כלומר ממקום שהתחלת לקצור יש בו דין שכחה למעוטי התחלת שורה שהניחה והתחיל לאחריה וזהו שכתב רבינו וכן שורות של עומרים דילפינן ראשי שורות עומרים מראשי שורות של קמה:

הקוצר

כסף משנה

יא שנים שהתחילו לקצור וכו'. גם זה משנה שם שנים שהתחילו מאמצע שורה זה פניו לצפון וזה פניו לדרום ושכחו לפניהם ולאחריהם שלפניהם שכחה שלאחריהם אינו שכחה. ופירש ה"ר עובדיה שנים שהתחילו מאמצע שורה של עמרים זה כסך פניו לצפון וזה הפך פניו לדרום ושכחו לפניהם לאחר שהתחילו לעמר דילגו עומר ושכחוהו הוי שכחה דקרינן ביה לא תשוב לקחתו. ולאחריהם אינו שכחה אם כשהפכו פניהם זה לצפון וזה לדרום והתחילו לעמר נשאר עומר אחד ביניהם ושכחוהו אינו שכחה לפי ששניהם פשטו זה על זה ומתוך כך נשכח עכ"ל. וכך הם דברי רבינו שמשון ומדברי רבינו נראה שמפרש שהיו עשר שורות של עשרה עמרים פסודרים וכשהתחילו שנים מאמצע שורה זה פניו לצפון וזה פניו לדרום אם שכחו לאחריהם במקום שהתחילו ממנו אינו שכחה משום דאמרינן מאחר שהם שנים דבר רחוק הוא לומר ששכחוהו ויותר ראוי לומר שהניחו עומר זה בכוונה כדי שיהיה ראש שורה ממזרח למערב ועוד דמדהתחילו מאמצע שורה מוכח הכי דאל"כ ה"ל להתחיל זה מראש השורה וזה מסופה. אבל אם שכחו מפה שלפניהם אי זה עומר הוי שכחה משום דכיון שהתחיל לקצור מצפון לדרום אינו עשוי להניח עומר אחד שיהיה ראש שורה ממזרח למערב. אבל קשה לי למה תלה הדבר שלפניהם שכחה מפני שכל אחד מהם זה שלפניו הוא לאחריו של חבירו. ועוד קשה לי מה לנו שיהיה עומר זה לאחור של חבירו כיון שהוא לפני הקוצר עצמו אם מטעם שהוא לפניו אינו ראוי להיות שכחה מפני שהוא לאחורי חבירו לא הוה ליה להיות שכחה. ולכן נראה לי דמשום דבמתני' מסיים בה יחיד שהתחיל מראש השורה ושכח לפניו ולאחריו שלפניו אינו שכחה ושלאחריו שכחה מפני שהוא בבל תשוב זה הכלל כל שהוא בבל תשוב שכחה ושאינו בבל תשוב אינו שכחה ומדקתני זה הכלל משמע דקאי גם ארישא ולפיכך פירש דהא דקתני בשנים שהתחילו מאמצע שורה שלפניהם שכחה היינו לומר שאע"פ שהיחיד שהתחיל מראש השורה ושכח לפניו אינו שכחה שנאמר לא תשוב לקחתו ואינו שכחה עד שיעבור ממנו ויניחנו לאחריו בשנים שהתחילו לקצור מאמצע אם שכח אחד מהם לפניו אע"פ שלא עבר ממנו ולא הניחו לאחריו הוי שכחה מפני שהוא לאחוריו של חבירו והטעם שכיון ששנים אלו מוטל עליהם קצירת השדה ה"ל תרווייהו כאיש אחד וכיון שאם היה בא ליטול מה ששכח חבירו היה צריך לחזור לאחריו קרינן ביה לא תשוב לקחתו והוי שכחה. וכשהתחילו מאמצע שורה דקתני שאם שכחו לאחריהם אינו שכחה הוי טעמא כדפרישית: והראב"ד כתב זה המחבר פתח בשכחת קמה וכו'. וכבר ביארתי המשניות לדעת רבינו. ומ"ש רבינו וכן השורות של עמרים וכו'. מבואר בירושלמי שם מנין לראשי שורות אמר רבי יונה כתיב כי תקצור קצירך בשדה וכו' עד כדון ראשי שורות *קמה סוף שורות קמה כו' אמר רבי יונה נילף ראש שורות עומרים מראש שורות קמה וסוף שורות קמה מסוף שורות עומרים. ולא ידעתי למה תמה עליו הראב"ד וכתב זה המחבר פתח בשכחת קמה וסיים בשכחת עמרים דהא ירושלמי הוא:

הקוצר

*(עיין בתוי"ע שם הביא גירסא אחרת בירושלמי ואולי זו היתה גירסת הראב"ד):

משנה למלך

בין מחזיק בו לנטלו להוליכו מהסיא דאמרינן בריש פ' עגלה ערופה דף מ"ה עומר שהחזיק בו להוליכו לעיר והניחו על גבי חבירו כו' דלכ"ע העליון אינו שכחה ואמרי' בגמ' דטעמא הוא משום דהחזיק בה וכה בה הרי שדקדקו מלת החזיק ועשו אותה עיקר. הן אמת דרבינו כשהביא דין זה כתב נטל עומר להוליכו לעיר וכו' ואם כדברי הרב שהכל תלוי בהחזיק הוה ליה למימר החזיק בעומר להוליכו לעיר ואולי התם בגמ' איצטריכו ללמדנו דין זה דכל שהחזיק בו שוב אין בו שכחה ומש"ה נקטו לדינא בשהעליון החזיק בו דהשתא העליון לכ"ע אין בו שכחה ולא נחלקו אלא בתחתון אבל רבינו שכבר ביאר דין היכא דהחזיק בו ולא בא ללמד כי אם דין התחתון מש"ה נקט למילתיה בשהעליון נטלו להוליכו לעיר וזהו שרבינו לא הזכיר בבבא זו דין העליון משום דכבר נלמד ממה שקדם ולא בא אלא ללמד דין התחתון. אך יש לי לדקדק בחלוק זה שחילק הרב דהכל תלוי בהחזיק דגלי דעתיה דהחזיק בו כדי שלא יהיה בו שכחה א"כ הוה ליה לרבינו לומר אפי' אם נטלו להוליכו לעיר כו' ולמה זה שינה את טעמו דברישא נקט החזיק בו להוליכו לעיר ובסיפא נקט נטלו ממקום שהרי לפי דבריו אין הדבר תלוי אלא בהחזיק ולא החזיק וא"כ הפי דרכו הוה ליה לרבינו למימר ברישא נמי החזיק בו ממקום למקום או לימא בסיפא נטלו להוליכו לעיר, גם עיקר דבריו שכתב דהחזיק בו הוא דגלי אדעתיה בעל העומר דמחזיק בו כדי שלא יהיה נשכח הוא דוחק בעיני. אשר על כן נראה לי דעיקר חילוק של רבינו הוא בין נטלו להוליכו לעיר ובין נטלו להוליכו למקום אחר בשדה עצמה והכוונה דכל שנטלו להוליכו לעיר הרי החזיק בו להיות שלו שהרי כוונתו בנטילתו הוא להוליכו לעיר וא"כ הרי זכה בו ושוב אין בו שכחה והיינו דתנן במתניתין דכל שהחזיק בו להוליכו לעיר אין בו שכחה אך כל שנטלו להוליכו ממקום למקום עדיין לא החזיק בו לזכות בו שהרי לא היתה כוונתו להוליכו לעיר אלא להניחו בשדה ומש"ה ס"ל לב"ש דהוי שכחה אך ב"ש אית להו דאפילו הכי אין בו שכחה כיון דאיכא תרתי דהיינו שנטלו להוליכו למקום אחר והניחו בצד הגפה והיינו דרבינו כשהביא דין העומר שהניחו על גבי חבירו כתב נטל עומר להוליכו לעיר כלשון הגמרא דפ' עגלה ערופה שכתבנו דמיירי שהעליון אינו שכחה ולדידיה אין הדבר תלוי אלא בנטילתו לאיזה תכלית הוא דאם הוא להוליכו לעיר גמלא דהחזיק בו וזכה בה ושוב אין בו שכחה ואם נטלו להוליכו ממקום למקום נמלא דלא החזיק לזכות ומש"ה יש בו שכחה ואע"ג דבתוספתא אמרי' דלר"א מחלוקת ב"ש וב"ה הוא בעומר שהחזיק בו להוליכו לעיר מ"מ נראה דדברי הירושלמי יראה איך לר"א לא נחלקו כי אם בעומר שנטלו ונתנו בצד הגפה ולא הוזכר בירושלמי במחלוקת ב"ש וב"ה נטלו להוליכו לעיר וכבר למדנו הרב בעל ש"י דרבינו עושה עיקר מהירושלמי. אך מה שקשה לפי הוא דברי רבינו שפירש המשנה דמחלוקת ב"ש וב"ה שכתב וכבר אמרו בתלמוד שהם לא נחלקו כנראה מן המשנה הואת אבל נחלקו בשיקח העומר להוליכו במדינה ונתנו באחד המקומות הנזכרים כו' הרי שכתב דלב"ה אף כשנטלו להוליכו לעיר יש בו שכחה והוא הפך מה שכתבנו. והנה העידותי היום שאם לא היו כי אם דברי רבינו אלו שבפירוש המשנה הוא הייתי מגיה דברי רבינו והייתי גורס אבל נחלקו כשיקח העומר להוליכו למקום אחר אך כבר כתבנו לעיל מדברי רבינו שבפירוש המשנה דהכל מודים שאינו שכחה מודים דס"ל כסברת רבינו עובדיה שכתב דהסכמה אצל הגפה או הגדיש הוא היכא שיהיה שכחה וכן כתב הרב בעל פוי"ס דרבינו בפירוש המשנה ורבינו עובדיה כהדא שיטה ואולי וא"כ נראה דבפירוש המשנה לא ירד לחלק בין נטל להוליך לעיר לנטל להוליך למקום אחר אלא דס"ל דמחלוקת ב"ש וב"ה הוא בנטל להולים לעיר וכלישנא דתוספתא ומש"ה נדחק בהידך מתני' דקתני מודים שאינה שכחה וכתב דהטעם הוא משום דלא היתה סמוך לגפה אבל כאן בחיבורו העמיק סוד בדברי הירושלמי וחלק בין נטל להוליכו לעיר בין נטל להוליכו למקום אחר וזהו אחד שתי המשניות מרווחות דמה שנחלקו ב"ש וב"ה מיירי בנטלו להוליכו למקום אחר והידך מתני' דקתני הכל מודים מיירי בנטלו להוליכו לעיר: ודע דלכל הפירושים נ"ל שטעות נפל בדברי רבינו במה שכתב אפי' אם נטלו כו' וצריך להגיה אבל אם נטלו כו' ואפשר דבספרו של רבינו היה כתוב א' ברשימה והמדפיסים סברו שהכוונה היא אפילו. אך הנכון הוא לגרוס אבל אם נטלו כו' ובזה מתיישבים דברי רבינו היטב בין לפי מה שחילק הרב בעל ש"י בין החזיק לנטל בין לפי מה שכתבנו שהחילוק הוא בין נטלו להוליכו לעיר לנטלו להוליכו ממקום למקום ואין צורך למה שנדחק הרב בעל ש"י ליישב גירסת אפילו. שוב

ראיתי

מערב למזרח שעדיין לא התחילו בה והיא מוכחת עליו שאינו שכוח: יב הקוצר ואלם אלומות. ופינה האלומות והן הנקראין עומרים ממקום זה למקום אחר. וממקום השני למקום השלישי. וממקום השלישי לנורן ושכח העומר בשעה שפינה ממקום למקום. אם פינה העומרים למקום שהוא גמר מלאכה ושכחה יש לו שכחה וכשיפנה ממקום שהוא גמר מלאכה לגורן אין לו שכחה. ואם פינה העומרים למקום שאינו גמר מלאכה ושכח אינו שכחה וכשיפנה ממקום שאינו גמר מלאכה לגורן יש לו שכחה: יג אי זהו מקום שהוא גמר מלאכה. זה מקום שדעתו לקבץ כל העומרין שם ולדוש אותן שם או להוליכן שם למקום גדיש שהוא הגורן. ומקום שאינו גמר מלאכה הוא המקום שמקבצין בו העומרים כדי לעשות מהן אלומות גדולות כדי להוליכן למקום אחר: יד שתי כריכות המובדלות זו מזו שכחה. ושלש אינן שכחה. שני עומרים המובדלין זה מזה שכחה. ושלשה אינן שכחה: טו שני צבורי זיתים וחרובין המובדלין זה מזה שכחה. ושלשה אינם שכחה. שני הוצני פשתן שכחה ושלשה אינם שכחה: טז שתי גפנים וכן בשאר האילנות שנים המובדלין זה מזה שכחה. ושלשה אינן שכחה שנאמר לעני ולגר תעזוב אותם אפילו היו שנים אחד לעני ואחד לגר: יז היו כל העומרים של קב קב ואחד של ארבעה קבין ושכחו הרי זה שכחה. יתר על הארבעה אינו שכחה. וכן אם
היו

כסף משנה

יב הקוצר ואלם אלומות וכו'. משנה בפרק חמישי דפאה המעמר לכובעות ולכומסאות וכו':

יד שתי כריכות וכו'. תוספתא דפאה פרק שלישי:

טו שני עמרים וכו' שני צבורי זיתים וכו' שני הוצני פשתן וכו'. משנה בפ"ו דפאה וכתב הר"ש הוצני פשתן כשעוקרים אותה הם כהוצי דקל ולכך קרי להו הוצני. ונראה לי דמיירי כשהזריעו ואז הוא מאכל אדם כדאיתא בר"פ המוכר פירות (דף צ"ב) אבל אחר פשתן לא שייך ביה שכחה:

טז שתי גפנים וכו'. תוספתא פרק שלישי דפאה:

יז היו כל העומרים וכו'. משנה פ"ו דפאה וכב"ה. ומ"ש וכן אם היו של שני קבין וכו'. שם בירושלמי:

העומר

הרדב"ז

יב הקוצר ואלם אלומות וכו'. משנה פ"ה המעמר לכובעות ולכומסאות לחררה ולעומרים אין לו שכחה ממנו ולגורן יש לו שכחה המעמר לגדיש יש לו שכחה ממנו ולגורן אין לו שכחה זה הכלל כל המעמר למקום שהוא גמר מלאכה יש לו שכחה ממנו ולגורן אין לו שכחה למקום שאינו גמר מלאכה אין לו שכחה ממנו ולגורן יש לו שכחה בירושלמי א"ר יונה כי תקצור קצירך בשדך ושכחת עומר בשדה מה קציר שאין אחריו קציר אף עומר שאין אחריו עומר וכו'. וכובעות פי' רבינו שמקבץ האלומות כמין כובע מלשון וכובע נחושת על ראשו ולכומסאות כל מה שיתקבץ לחפירה נקרא כומסאות מלשון הלא הוא כמוס עמדי. לחררה היינו מה שיתקבץ מן האלומות לעגולה דמות רחיים נקראו חררה. ולעומרים היינו שיוליך אלומות הקטנות לעשות מהם עומרים גדולים וזהו הנקרא לעומרים. וממה שכתב רבינו נראה שמנהגם היה לעשות בשעה שקוצר כצורת כובעות ומשם מקבצין ומוליכין לחפירה ומשם מקבצין ומוליכין לחררה ומשם לעשות מהם עומרים גדולים כדי להוליכן למקום הדישה ועדיין אין כאן גמר מלאכה עד שיוליכם לגורן או שיוליכם למקום שמקבץ שם כל העומרים הגדולים לדוש אותם שם ואם נמלך להוליכם משם לגורן אין לו שכחה. ורבינו שמשון פירש במשנתנו פירוש אחר ופירוש רבינו הוא הנכון:

יד שתי כריכות המובדלות זו מזו וכו'. פ"ו משנה שם שני עומרים שכחה ושלשה אינם שכחה שני צבורי זיתים והחרובין שכחה שלשה אינם שכחה שני הוצני פשתן שכחה ג' אינם שכחה ובתוספתא פ' ג' שתי כריכות מובדלות זו מזו שכחה שלשה אינם שכחה שני עומרים כו' והכריכות הם אגודות קטנות מהעומרים ודוקא כשהם מובדלות שלשה אינם שכחה ואם הם מחוברות הרי הם כריכה אחת או עומר אחד והוי שכחה:

טז שתי גפנים וכו'. הכי איתא שם בתוספתא ולפעמים יאלו שתי גפנים מגזע אחד ואפ"ה דנראין כשתים אינם אלא גפן אחת ולהכי קתני המובדלות שהם מובדלות ממש וכשם שיש שכחה בתבואה כך יש שכחה באילנות שנאמר לעני ולגר תעזוב אותם אפי' היו שנים אחד לעני ואחד לגר כבר כתבתי למעלה שזו סברת ב"ה אבל ב"ש אומרים שלש שנאמר לגר ליתום ולאלמנה. וא"כ יקשה לשון רבינו שכתב ואפי' דמשמע לא מבעיא אחד אלא אפי' שנים ובשנים ליכא מאן דפליג והכי הוה ליה למימר אפי' לא היו אלא שנים אחד לעני ואחד לגר. וי"ל דרבינו איירי הכא בשכחה באילנות ולא מבעיא אם שכח אילן אחד אלא אפי' שני אילנות שהוא דבר גדול סד"א לא הוי שכחה דומיא דעומר שיש בו סאתים קמ"ל דשנים הוי שכחה אחד לעני ואחד לגר כך צריך לתרץ את הלשון מתוקן:

יז היו כל העומרים של קב קב וכו'. ירושלמי פ"ו עומרי השדה של קב קב ואחד של ד' קבין וכו' וכיון שהוא גדול כל כך כמי שהוא מסויים דמי ומכאן למד רבינו וכן אם היו של שני קבין וכו':

העומר

משנה למלך

ראיתי להרב בעל פ"ט שהביא דברי רבינו בנירכסתו. ודע דכפי מה שכתבנו לעיל בשם רבינו עובדיה דס"ל דלב"ה השכחה אלא הגדיש או הגפה הוי היכא שיהיה שכחה ויחס בו הכרא זו לרבינו בפירוש המשנה יש להסתפק היכא דנטל עומר להוליכו לעיר והניחו אצל עומר שיש בו סאתים היכי לידיינו דייני משום דעומר שיש בו סאתים דקי"ל דאינו שכחה איכא תרי טעמי איכא מ"ד דהטעם דאינו שכחה הוא משום דכתיב כי תקצור קצירך וגו' לא תשוב לקחתו עומר שאתה יכול לקחתו כאחד יצא עומר שיש בו סאתים ואיכא מ"ד דטעמא הוא משום דכתיב ושכחת עומר ולא גדיש וכשהעומר יש בו סאתים מיקרי גדיש. והנה כפי הטעם הראשון נמצא שלא הניחו בשום לד מהמקומות השנויים שם ולפי זה הכל מודים דאינו שכחה כיון שלא הניחו בלד הגדיש אך כפי הטעם השני דנקרא גדיש כל שיש בו סאתים אם כן באנו למחלוקת בית שמאי ובית הלל דלב"ש לא הוי שכחה ולב"ה הוי שכחה. וראיתי בירושלמי פ"ו דפאה עלה דמתני' דהעומר שיש בו סאתים דאינו שכחה שהביאו שני הטעמים שכתבנו ואמרו היך עבידא שכח עומר דברי הכל שכחה ואין תעבדיניה גדיש מחלוקת שמאי והלל ע"כ. הרי מבואר דלב"ש דאית להו דעומר שהניחו אצל הגדיש דאינו שכחה היכא דהניחו אצל עומר שיש בו סאתים אם יהיה בו שכחה או לא תלוי בשני הטעמים שכתבנו ומינה לדידן נמי דקי"ל כב"ה דעומר שנטלו להוליכו והניחו אצל הגדיש דהוי שכחה ואם לא הניחו אצל הגדיש [לא] הוי שכחה היכא דהניחו אצל עומר שיש בו סאתים תלוי בשני הטעמים שכתבנו דלמ"ד דנקרא עומר לא הוי שכחה ולמ"ד דנקרא גדיש הוי שכחה. ונראה מדברי הירושלמי דאלו היה נראה לסברית דס"ל דלב"ה השכחה אלא דבר המסויים אינו מעלה ואינו מוריד כלל ודלא כרבינו עובדיה משום דבינייהו א אמרת בירושלמי לא נפקא מיניה כי אם אליבא דב"ש שהרי אמרו אין תעבדיניה עומר ד"ה שכחה וא"כ איירי בשלא נטל העומר להוליכו כי אם ששכחו אצל העומר שיש בו סאתים דאי מיירי בנטלו להוליכו והניחו אצל העומר של סאתים א"כ היכי קאמר דאין תעבדיניה עומר ד"ה שכחה אדרבא ד"ה אינו שכחה שהרי לסברת הרע"ב כל שנטלו להוליכו ולא הניחו אצל דבר מסויים לד"ה אינו שכחה אלא ודאי כדכתיבנא דמיירי בשלא נטלו להוליכו וא"כ הנפקותא אינה כי אם אליבא דב"ש דאין תעבדיניה גדיש לב"ש לא הוי שכחה דלב"ה בין אין תעבדיניה עומר בין אין תעבדיניה גדיש הוי שכחה ואם איתא כסברת הר"ש הוה להו למימר הנפקותא אליבא דב"ה דהלכתא כוותייהו ולימא הכי דנפקא מיניה בין שני הטעמים היכא דנטלו להוליכו והניחו אצל העומר שיש בו סאתים דאין תעבדיניה עומר ד"ה אינו שכחה וכדמתני' דהכל מודים ואין תעבדיניה גדיש מחלוקת ב"ש וב"ה דלב"ש אף אם תעבדיניה גדיש לא הוי שכחה ולב"ה אין תעבדיניה גדיש הוי שכחה ומדלא נקטו הבינייהו אליבא דהלכתא משמע דס"ל לירושלמי דלב"ה השכחה אלא דבר המסויים אינו מעלה ומוריד כלל כסברת הר"ש. ועיין ארכ"ה דליכא מכאן תיובתא לסברת הרע"ב משום דהירוש' אזיל כשיטת ר' יהושע דאית ליה דברים כפשטן דמחלוקת ב"ש וב"ה הוא כשומר ששכחו אצל הגדיש ולדידיה אידך מתני' דקאמר הכל מודים דאינו שכחה הוא משום דנטלו להוליכו לעיר ולפי זה לב"ה השכחה אלא דבר המסויים אינו מעלה ומוריד כלל (לב"ב) ומש"ה לא אמרו הבינייהו כי אם אליבא דב"ש משום דאליבא דר' יהושע לא משכחת נפקותא אליבא דב"ה וא"כ סוגיא זו אזלא כשיטת ר' יהושע דאילו לר' אליעזר כל שכחה פוטר אלא שהגדיש אף ב"ש מודו דהוי שכחה וכי תימא אמאי לא אמרו הבינייהו אליבא דר' אליעזר ונפקא מינה אליבא דב"ה הא לא קשיא שהרי כבר כתבנו לעיל דסוגיית הירושלמי אזלא כשיטת ר' יהושע ומש"ה לא אמרו הנפקותא כי אם אליבא דב"ש דלר' יהושע לא נפקא מידי בין שני הטעמים אליבא דב"ה אבל אין הכי נמי דלמאן דאית ליה כב"ה איכא נפקותא בין שני הטעמים אליבא דב"ה והוא היכא דנטלו להוליכו והניחו אצל עומר שיש בו סאתים דאין תעבדיניה עומר ד"ה אינו שכחה ואין תעבדיניה גדיש לב"ש אינו שכחה ולב"ה הוי שכחה ולענין הלכה נראה דהוי שכחה משום דנקרא גדיש שהרי רבינו נתן טעם לעומר שיש בו סאתים דאינו שכחה משום דנקרא גדיש וא"כ בנדון דקי"ל כב"ה היכא דנטלו להוליכו והניחו אצל עומר שיש בו סאתים הוי שכחה משום דנקרא גדיש. שוב ראיתי בתלמודא דידן סוף פ' המוכר את הבית דף ע"ב דאמרינן עומר שיש בו סאתים תורת עומר עליו ותורת גדיש עליו דשנים שכחה שנים והוא אינה שכחה תורת גדיש עליו דתנן עומר שיש בו סאתים ושכחו אינו שכחה. והנה בירושלמי אמרו נפקותא א ג"כ היכא דשכח שנים והוא דלמ"ד דעומר שיש בו סאתים דאינו שכחה משום דנקרא גדיש השנים שכחה הוי שכחה ולמ"ד דהוו עומר השנים אינם שכחה אך בתלמודא דידן חולק בזה וס"ל דאף למ"ד דטעמא דעומר שיש בו סאתים דאינו שכחה משום דנקרא גדיש ומ"מ היכא דשכח שנים והוא אינם שכחה משום דתורת עומר עליו והשתא בנדון דידן דהיינו היכא דנטלו להוליכו לעיר והניחו אצל עומר שיש בו סאתים יש להסתפק ולומר דאף למ"ד דטעמא דעומר שיש בו סאתים דאינו שכחה משום דתורת גדיש עליו מ"מ אפשר דבנדון דידן יודה דתורת עומר עליו ולב"ה נמי אינו שכחה כיון שלא הניחו אלא דבר המסויים. והנה אעיקרא דדינא יש לעיין בטעמא דתלמודא דידן דאית ליה דאמרינן תרתי דסתרן אהדדי דהיינו תורת עומר עליו ותורת גדיש עליו מאי טעמא ואם נאמר דס"ל לרב הונא דלעולם אזלינן בתר תועלתו דבעל השדה ומש"ה היכא דשכחו לבדו אמרינן דתורת גדיש עליו ואינו שכחה וכשהשכח שנים והוא אמרי' דתורת עומר עליו ואינם שכחה. ואין זה מכתימה דאזלינן בתר תועלתו דבעל השדה שהרי כתב רבינו בפ"ה מהלכות אלו דין י"ט אין בו סאתים רואין את השבלים הדקות כאלו הן בריאות והארוכות ואת השדופות כאלו הן מלאות כו' הרי דאזלינן בתר תועלתו דבעל השדה לא יהיה שכחה ומש"ה אית ליה לרב הונא דאמרי' תרתי דסתרן משום תועלתו דבעל השדה וא"כ בנדון דידן דתועלתו דבעל השדה הוא שיהיה עומר שהרי אליבא דרע"ב לב"ה השכחה אלא דבר המסוים הוא היכא שיהיה שכחה א"כ נמצא דלכ"ע אמרינן דתורת עומר עליו ואינו שכחה וכן אם נאמר דטעמא דרב הונא הוא משום דאית ליה דלכל הדברים עומר זה שיש בו סאתים עומר הוא ועומר מיקרי ודוקא לענין היכא דשכחו לבדו הוא דאמרינן דתורת גדיש עליו אבל לשאר מילי תורת עומר עליו א"כ בנדון דידן נמי אינו שכחה לכ"ע כיון דתורת עומר עליו נמצינו למידין דלכל הפירושים שנאמר כדברי רב הונא בנידון דידן והיינו היכא דנטלו להוליכו לעיר והניחו אצל עומר שיש בו סאתים לא הוי שכחה משום דתורת עומר עליו. אך נראה דיש נפקותא בין שני הפירושים שכתבנו אליבא דרב הונא כפי הבינייתא שאמרו בירושלמי אליבא דר' יהושע והוא היכא דשכח עומר אצל עומר שיש בו סאתים ואליבא דב"ש שאין תעבדיניה עומר הוי שכחה ואין תעבדיניה גדיש אינו שכחה והנה אליבא דרב הונא בנדון כזה אם נאמר דטעמיה דרב הונא משום דלעולם אזלינן בתר תועלתו דבעל השדה א"כ בנדון זה שהוא דשכחו אצל העומר שיש בו סאתים אליבא דב"ש נאמר דתורת גדיש עליו שהרי תועלתו דבעל השדה הוא שיהיה תורת גדיש עליו כדי שלא יהיה שכחה אך אם נאמר כפי הפירוש השני שכתבנו דטעמיה דרב הונא הוא משום דאית ליה דלכל הדברים תורת עומר עליו דלא עומר הוא ודוקא לענין היכא דשכחו לבדו אמרינן דתורת גדיש עליו משום דהוי דבר חשוב א"כ היכא דשכחו אצל עומר שיש בו סאתים לב"ש הוי שכחה משום דתורת עומר עליו, ואף דלא קי"ל כב"ש מ"מ משום יגדיל תורה ויאדיר נראה לי הפירוש השני שכתבנו וא"כ ליכא נפקותא כלל כפי תלמודא דידן בין שני הטעמים שנאמרו בדין עומר שיש בו סאתים דלכ"ע בשאר מילי דין עומר עליו וכדכתיבנא (א"ס עיין בדברי הרב המחבר לקמן בפרקין דין י"ו):

יז היו כל העומרים של קב קב כו'. דין זה דאם הוא יתר על ד' דאינו שכחה בעת לא ידעפי היכן הוא מאלו דאף דבמתני' לא נקט אלא בשל ד' קבין אין מכאן סברת לומר דכל שהוא יתר
מד'

היו של שני שני קבין ואחד יתר על שמונה קבין אינו שכחה: **יח** העומר שיש בו סאתים ושכחו אינו שכחה שנאמר ושכחת עומר בשדה ולא גדיש אע"פ שכולן סאתים סאתים. שכח שני עומרים אע"פ שיש משניהן סאתים הרי אלו שכחה. וכן יראה לי שהן שכחה אפילו היה בשניהן יותר מסאתים: **יט** קמה שיש בה סאתים ושכחה אינה שכחה. אין בה סאתים רואין את השבלים הדקות כאילו הן בריאות וארוכות ואת השדופות כאילו הן מלאוה. ואם היתה ראויה (להיות) הקמה אחר אומדן זה* לעשות סאתים ושכחה אינה שכחה: **כ** שכח סאה תבואה עקורה וסאה שאינה עקורה אינן מצטרפים. ושניהם שכחה. וכן בשום ובבצלים ובפירות האילן אם שכח מקצתן בקרקע ומקצתן תלוש ובשניהם סאתים אינן מצטרפין אלא שניהם שכחה: **כא** השוכח עומר בצד הקמה שאינה שכוחה אינה שכחה. שנאמר כי תקצור ושכחת עומר. עומר שסביבותיו קציר שכחה אבל עומר שסביבותיו קמה אינה שכחה. וכן אם שכח קמה בצד קמה שאינה שכוחה אפילו קלח אחד הרי זו מצלת את השכוחה ויהיה מותר לקחתה. אבל אם שכח עומר או קמה בצד עומר שאינו שכוח אפילו היה בו סאתים אינו מציל אותה והרי השכוח לעניים. אין קמת חבירו מצלת על עומר שלו ואין קמת שעורים מצלת על עומר חטים עד שתהיה הקמה ממין העומר: **כב** *השוכח אילן בין האילנות אפילו היה בו כמה סאין פירות או ששכח שני אילנות הרי הן שכחה. שלשה אינן שכחה: **כג** במה דברים אמורים באילן שאינו ידוע ומפורסם במקום כגון שהיה עומד בצד הגת או בצד הפרצה. או במעשיו כגון שהיה עושה זיתים הרבה. או בשמו כגון שהיה לו שם ידוע כגון זית הנטופה בין הזיתים שהוא נוטף שמן הרבה או השפכני

השגת הראב"ד
*השוכח אילן בין אילנות עד הרי הן שכחה. א"א זה אינו מחוור כלל:

*עי' בכס"מ על פירוש' שנדחק לפרש הגי' המשובשת שהיה לפניו:

הרדב"ז (סכ"י)

יח העומר שיש בו סאתים וכו'. משנה פ"ו ירושלמי אית תנויי תני עומר ולא גדיש וזה טעם נכון דאילו למאי דתנינא בספרי לא תשוב לקחתו כולו כאתם וכמה יהיה בו שיערו חכמים סאתים מכאן אמרו העומר שיש בו סאתים ושכחו אינו שכחה ולפי טעם זה הכל לפי כח האדם וצריך לומר ששיערו חכמים באדם בינוני וכל מדות חכמים כך הם ורבינו תפס טעם הירושלמי לפי שהוא נכון וקצר ושנוי במשנה: שכח שני עומרים וכו'. במשנה שם פלוגתא דר"ג וחכמים אמר להם ר"ג לחכמים וכי מרוב העומרים יופי כח בעה"ב או הורע כחו אמרו לו יופי כחו אמר להם ומה אם בזמן שהוא עומר אחד ובו סאתים אינו שכחה שני עומרים ובהם סאתים אינו דין שלא יהו שכחה אמרו לו לא אם אמרת בעומר אחד שהוא כגדיש תאמר בשני עומרים שהם ככריכות: וכן יראה לי שהם שכחה וכו'. וכן יש ללמוד ממה שאמרו לו עומרים הם ככריכות לעולם חשובות כריכות אפי' הם גדולות שיש בשתיהם יותר מסאתים: **יט קמה** שיש בה סאתים וכו'. במשנה קמה שיש בה סאתים ושכחה אינה שכחה אין בה סאתים אבל היא ראויה לעשות סאתים אפילו של טופח רואין אותה כאילו היא [illegible] של שעורים ומאריך עלה בירושלמי א"ר יוסי שאם היו שבולות דקות רואין אותן כאילו הן ארוכות שדופות רואין אותן כאילו הן מלאות ובספרי בפרשת כי תצא מרבינן מבשדה שכחת קמה ועבדינן שכחת קמה כשכחת עומר וכן בירושלמי ילפי מהדדי כדכתיבנא לעיל: **כ שכח** סאה תבואה עקורה וכו'. שם במשנה סאה עקורה וסאה שאינה עקורה וכן באילן ובשום ובבצלים אינם מצטרפין לסאתים אלא של עניים הן ודייק עלה בירושלמי הא אם היו שתיהן עקורות לבעל הבית בפ"ג דאמרינן לעיל שני עומרים ובהם סאתים לבעה"ב. וא"ת היכי מסקינן לה כיון דדיוקא דידה אי דלא כהלכתא. וי"ל דהא כגון שהיו סמוכות זו לזו שאם היו שתיהן עקורות היו עומר אחד והירושלמי מוקי כר"ג משום דיוקא דידה דהכי משמע פשטה. והוי יודע דאע"ג דמוקי דיוקא כר"ג ולא קי"ל כוותיה היא גופה הלכתא היא ולא חיישינן לדיוקא דידה דדילמא לגופה איצטריך ולאו לדיוקא א"נ דרבנן דייקי לה בגוונא אחריני ומה שכתבתי לעיל נראה נכון: **כא השוכח** עומר בצד הקמה וכו'. שם במשנה כלשון רבינו והא דקמה מצלת את הקמה דוקא בשראשי שבולין מגעות בקמה שניה ירושלמי אמר רבי כתיב כי תקצור קצירך בשדך ושכחת עומר עומר שסביבותיו קציר ולא עומר שסביבות קמה ולמה עומר שסביבותיו עומרים ולא עומר שסביבותיו קמה עומר שסביבותיו עומרים מה שתחתיו שדה עומר שסביבותיו קמה מה שתחתיו קטן. כלומר עומר שסביבותיו עומרים דהיינו קציר אינו מציל משום דמה שתחתיו שדה וקרינן ביה ושכחת עומר בשדה אבל עומר שסביבותיו קמה אין מה שתחתיו שדה ולפיכך לא הוי שכחה: וכן אם שכח קמה בצד קמה וכו'. שם במשנה אפילו קלח אחד כלומר אפי' קלח אחד מציל את הקמה ואת העומר ומשמע שאם היתה קמה בצד זה ועומר בצד זה וקלח אחד בין שניהם ושכח את הקמה ואת העומר לא הוי שכחה כי הקלח הזכור מציל את שניהן: **אבל** אם שכח קמה וכו'. במשנה העומר אינו מציל לא את הקמה ולא את העומר. ומה שכתב רבינו אפי' היה בו סאתים דסד"א כיון דלא שייך ביה שכחה דעומר אמר רחמנא ולא גדיש יציל על השכוח קמ"ל דאינו מציל: **אין** קמת חבירו מצלת וכו'. ירושלמי תנא קמת חבירו מצלת את שלו ושל נכרי מצלת את של ישראל של חטין מצלת את של שעורין דברי ר' יוסי וחכ"א אינה מצלת אלא על שלו אינה מצלה אלא ממינה ולא הוצרך רבינו להזכיר של נכרי דכ"ש הוא ולר' יוסי לא זו אף זו קתני:

כב השוכח אילן בין האילנות וכו'. במשנה ושאר כל הזיתים שנים שכחה שלשה אינם שכחה ר' יוסי אומר אין שכחה לזיתים ולא אמרה ר' יוסי אלא בראשונה שלא היו הזיתים מצויין שבא אדריינוס הרשע והחריב את כל הארץ אבל עתה שהזיתים מצויין יש להם וכ"ע מודו שיש לאילנות שכחה וכיון דתנן נמי סאה הבואה עקורה וסאה שאינה עקורה וכן באילן והשום והבצלים אינם מצטרפין לסאתים וכו' ותנן נמי שני נגורי זיתים החרובין וכו' ומכל הני משמע שיש שכחה לאילנות א"כ צ"ע מה היתה כונת הראב"ד ז"ל בהשגתו שכתב א"א זה אינו מחוור כלל ע"כ. וליכא למימר דדעתו לומר שיש שכחה באילן כגון שלקט מקצת ושכח מקצת אבל שכח את האילן כולו לא הוי שכחה דהא תנן ושאר כל הזיתים שנים שכחה שלשה אינם שכחה דמשמע ששכח את האילנות ממש. ונראה שדעתו להשיג על מה שכתב רבינו אפילו היה בו כמה סאין דלא פליג שכחת אילן משכחת עומר שאם היו בו סאתים לא הוי שכחה. ורבינו סובר שלא נתמעטו אלא השנויים במשנה בשמו ובמעשיו ובמקומו כאשר יתבאר בסמוך. שוב ראיתי שכתב רבינו שמשון ז"ל שנים שכחה באילן עצמו קאמר ששכח שני זיתי אילן והשתא כב"ה בפרקין דלעיל דקאמרי שנים לעניים ע"כ. ואפשר שזאת היתה כוונת הראב"ד בהשגתו וליברא דליתנא דמתני' דשנים ושלשה לא משמע הכי:

כג בד"א באילן שאינו ידוע וכו'. שם במשנה כב"ש בשמו ובמעשיו ובמקומו וכו' ומפרש עלה בירושלמי א"ר אילא כתיב ושכחת עומר בשדה עומר שאתה שוכחו לעולם יצא זה שאתה זוכרו לאחר זמן ע"כ:

כסף משנה

יח העומר שיש בו סאתים וכו'. משנה בפ"ו דפאה. ומ"ש שאע"פ שכולם סאתים סאתים. טעמו משום דכיון דמולא גדיש ממעטין ליה אף זה בכלל. ומ"ש שכח שני עמרים וכו'. שם במשנה ופסק כת"ק. ומ"ש וכן יראה לי וכו'. פשוט הוא שגם זה בכלל הטעם שנטעו שם במשנה ובירושלמי:

יט קמה שיש בה סאתים וכו' עד אינה שכחה. משנה שם. ומ"ש רואים את השבלים הדקות וכו'. זה פירוש הוא מה ששנינו שם אפילו היא של טופח רואים אותה כאילו היא [illegible] של שעורים וכן פירשו בירושלמי:

כ שכח סאה תבואה עקורה וכו' עד אלא שניהם שכחה. משנה בפ"ו דפאה וכתנא קמא:

כא השוכח עומר בצד הקמה וכו'. משנה שם הקמה מצלת את העומר ולא את הקמה והעומר אינו מציל לא את העומר ולא את הקמה אי זו היא קמה שהיא מצלת את העומר כל שאינה שכחה אפילו קלח אחד והטעם בירושלמי ובספרי פ' כי תצא. ומ"ש אבל אם שכח עומר וכו' אפילו היה בו סאתים וכו'. הכי משמע ממתני': אין קמת חבירו מצלת וכו' עד ממין העומר. שם בירושלמי והוספתא פ"ו פלוגתא ופסק כחכמים:

כב השוכח אילן וכו'. משנה פ"ז דפאה כל זית שיש לו שם בשדה אפילו כזית הנטופה בשעתו ושכחו אינו שכחה וכו' ושאר כל הזיתים שנים שכחה ושלשה אינם שכחה. ופירש רבינו שמשון שנים שכחה באילן עצמו קאמר ששכח שני זיתי אילן והשתא כב"ה דאמרי בפרקין דלעיל שנים לעניים עכ"ל, וכן הם דברי רבינו פה: והראב"ד כתב השוכח אילן בין האילנות וכו'. א"א זה אינו מחוור כלל עכ"ל. ונראה שטעמו משום דלא מסתבר ליה שאילן אחד או שני אילנות או שלשה שלימים יהיו שכחה דהא דקתני כל זית שיש לו שם בשדה ושכחו אינו שכחה דמשמע דזית שאין לו שם בשדה הוי שכחה נראה שפירש הראב"ד דהיינו לומר שאם שכח קלח זיתים אם יש לו שם בשדה אינה שכחה ואם אין לו שם בשדה הוי שכחה ועל דרך זה יפרש מאי דקתני סיפא ושאר כל הזיתים שנים שכחה שלשה אינם שכחה והדבר ברור כמה דחוק פירוש זה ומאי דקשיא ליה היאך יתכן לשכוח אילן או שנים שלימים מי שרואה מאתים אילני זיתים נטועים יחד לא יפלא אם ישכחו ג' אילנות או יותר. והר"י קורקוס ז"ל כתב נראה שכוונת הר"א על מה שכתב רבינו שאפילו יש בו סאתים שהוא סובר דכי היכי דעומר שיש בו סאתים אינו שכחה גם אילן שיש בו סאתים אין ראוי שיהיה שכחה ואפשר דכל שכן הוא ולכך כתב אין זה מחוור כלל. אבל דעת רבינו דכיון שלא הוזכר אלא בעומר איכא לפלוגי דבשלמא בעומרים עומר שיש בו סאתים חשיב ולא הוי שכחה אבל באילנות אילן שיש בו סאתים לא חשיב כולי האי לגבי שאר אילנות שנאמר שלא יהיה שכחה וטעמים דילפינן מינייהו גבי עומר

דכיון

הוה

משנה למלך

מד' קבין דמודו ב"ש דאינו שכחה דאמאי דב"ש אמרו ביותר מד' הוי שכחה ומאי דנקט מתני' ד' קבין הוא משום ב"ש דאית להו דכל שיש בו ד' קבין אינו שכחה. וכנה מלבד דממתני' ליכא הוכחה לדינו של רבינו מהירושלמי נראה דהך דין זה שהרי עלה דמתני' דמחלוקת זה דב"ש וב"ה שאלו בירושלמי פה אנן קיימין אם משום דבר מסויים דיינו שנים אי משום שורה דיינו ג'. ותירצו דטעמייהו דב"ש היא של שאינו יכול לחלקו ולעשותו שורה כב"ש ע"כ. והכונה דב"ש אולי לטעמייהו דאית להו דג' הוי שכחה וד' אינו שכחה ומש"ה סיבה דכל שומרי השדה שם של קב קב ואם של ד' קבין אית להו דאינו שכחה משום דיכול לחלק עומר זה של ד' קבין ולעשותו ד' עומרים של קב קב כשאר העומרים וס"ל ד' דאית להו לב"ש דאינם שכחה. ומטעם זה אמרו בירושלמי דלב"ש אם היו כל העומרים של שני קבין ואחד של ח' דאינו שכחה משום דיכול לחלק עומר זה של ח' קבין ולעשותו ד' עומרים של שני קבין כשאר העומרים. וע"כ דב"ש דאליבי טעמייהו אלא משום דבעין דהוא עומר אחד לא אמרי' רואין

השפכני או הבישני. אבל אם היה בו אחד משלשה דברים אלו אינו שכחה. שנאמר ושכחת עומר בשדה עומר שאתה שוכחו לעולם ואין אתה יודע בו אלא אם תשוב ותראהו. יצא זה שאתה זוכרו לאחר זמן ואע"פ שלא תפגע בו מפני שהוא ידוע ומפורסם:

כד היה מסויים בדעתו הרי זה כמפורסם וידוע. היה עומד בצד הדקל הדקל מסיימו. היו שניהן זית נטופה זה מסיים את זה. היתה כל שדהו זית נטופה ושכח אחת מהן או שתים יש לו שכחה. במה דברים אמורים שלא התחיל באילן זה המפורסם אבל אם התחיל בו ושכח מקצתו הרי זה שכחה. *ואף על פי שהוא מפורסם. והוא שיהיה הנשאר בו פחות מסאתים. *אבל סאתים אינה שכחה אלא אם כן שכח כל האילן כמו שבארנו:

כה זית העומד באמצע השורות לבדו ושלש שורות של זיתים מקיפין אותו משלש רוחותיו אע"פ שאין בכל שורה מהן אלא שני זיתים שכח את האמצעי אינו שכחה. שהרי השורות הסתירוהו. *ולמה אמרו זית בלבד מפני שהיה חשוב בארץ ישראל באותו הזמן:

כו איזהו שכחה בערים. כל שאינו יכול לפשוט את ידו וליטלה. ובכרם משיעבור מן הגפן (או) ומן הגפנים וישכח אותה. בדלית ובדקל משירד הימנו. ושאר כל האילנות

השגת הראב"ד

*ואע"פ שהוא מפורסם כו'. א"א מן המשנה נראה שאינו כן:

*אבל סאתים אינן שכחה כו'. א"א זה מחוור כלל כלל:

השגת הראב"ד

*ולמה אמרו זית בלבד וכו'. א"א זה אינו אלא לדעת ר' יוסי:

דכיון שיש בו סאתים גדיש נקרא ולא עומר או מדכתיב לא תשוב לקחתו לא שייכי באילן ופ"ז שנינו כל זית שיש לו שם וכו' משמע דדוקא אילן שיש לו שם באותם ג' דברים הוא דאינו שכחה דעל ידי כך זכור אבל סאתים פירות באילן לא חשיבי להיות זכור ע"י כך עכ"ל:

כד ומ"ש היה מסויים בדעתו וכו' עד זה מסיים את זה. ירושלמי שם. ומ"ש היתה כל שדהו וכו'. ג"ז שם בירושלמי: בד"א שלא התחיל וכו'. שם במשנה זית שיש בו סאתים ושכחו אינו שכחה בד"א בזמן שלא התחיל בו אבל אם התחיל בו אפילו כזית הנטופה בשעתו ושכחו יש לו שכחה. ובתוספתא פ"ג כל הזית שיש לו שם בשדה כזית הנטופה בשעתו ושכחו אינו שכחה בד"א בזמן שלא התחיל בו אבל אם התחיל בו ושכחו הרי זה שכחה עד שיהא בו סאתים. ומ"ש והוא שיהיה הנשאר בו פחות מסאתים וכו': כתב הראב"ד מן המשנה נראה שאינו כן. ואני אומר כי דברי רבינו מבוארים בתוספתא ועל פיה צריך לפרש המשנה וכן פירשוה רבינו ורבינו שמשון וכן משמע בירושלמי. ועל מ"ש רבינו אבל סאתים אינה שכחה אא"כ שכח כל האילן כמו שביארנו: וכתב הראב"ד א"א אין זה מחוור כלל עכ"ל. נראה שטעמו דלא משמע ליה שישכח אילן שלם וכבר כתבתי בסמוך דפשטא דמתניתין כדברי רבינו ומלשון זה שכתב רבינו בד"א שלא התחיל באילן זה המפורסם וכו' אבל סאתים אינה שכחה אלא א"כ שכח כל האילן כמו שביארנו נראה שאפילו בזית שאינה נטופה אם התחיל בו ויש במה שנשאר סאתים אינו שכחה. וא"כ לפי זה נמצא דבאינה נטופה עדיפי הוי שכחה כששכח כל האילן משהתחיל בו ושכחו בזית נטופה הוי איפכא וזה דבר תימה שאם בזית נטופה אם שכח האילן אינו שכחה כשהתחיל בו ושכחו הוי שכחה אלמא כשהתחיל בו ושכחו ראוי להיות שכחה יותר. וא"כ בשאר אילנות כששכח כל האילן הוי שכחה כשהתחיל בו ושכחו מכל שכן דהוה ליה להיות שכחה. ותירץ הר"י קורקוס ז"ל דבשאר אילנות בהתחיל בו ושכחו נמי הוי שכחה אפילו נשאר בו סאתים ומ"ש אחר כך שכח כל האילן פירותיו אלא אם כן אינו נטופה דאף דשכח כל האילן הוי שכחה כמו שביארנו:

כה זית העומד וכו'. משנה שם זית שנמצא עומד בין שלש שורות של שני מלבנים ושכחו אינו שכחה: ולמה אמרו זית בלבד וכו'. שם במשנה רבי יוסי אומר אין שכחה לזיתים ומפרק בירושלמי לא אמר ר' יוסי אלא בראשונה שלא היו הזיתים מצויים שבא אדריאנוס הרשע והחריב את כל הארץ אבל עכשיו שהזיתים מצויים יש להם שכחה: וכתב הראב"ד א"א אינו אלא לדעת ר' יוסי עכ"ל. כלומר וכיון דיחידאה הוא לא הוה ליה למפסק כוותיה. ולדעת רבינו יש לומר דגם הוא ז"ל לא פסק כוותיה אלא דאע"ג דלא קיי"ל כר' יוסי מ"מ יליף מיניה רבינו לרבנן שהטעם שהזכירו במשנה באלו הדינים זית יותר מאילן אחר מפני שהיה חשוב בארץ ישראל באותו זמן:

כו איזהו שכחה וכו'. משנה שם ובמקום מה שכתוב במשנה וברגליות משיעבור הימנה כתב רבינו ובכרם משיעבור מן הגפן ומן הגפנים ונראה *שט"ס הוא ואפשר לקיים הגירסא וכתב כן רבינו מפני שאינו ניכר ששכחה עד שיעבור גפן אחר ויעבור הימנו ומניחין ליטנה קלילא נקט. ומ"ש בדלית ובדקל וכו' עד כל סביביו, תוספתא דפאה פ"ג:

בד"א

*(ולי הצעיר נראה דחסר מלשון רבינו מלת הקטנים וצ"ל מן הגפן או מן הגפנים השטוחות והיינו כפי פירושו במשנה לרגליות וכפי התוספתא דוק ותשכח):

כד היה מסויים בדעתו וכו'. ירושלמי ר' ירמיה בעי היה מסויים בדעתו כמי שהוא מסויים היה עומד בצד הדקל הדקל מסיימו היו שניהם נטופין זה מסיים את זה וזה מסיים את זה, וקשיא לי כיון דשניהם זית נטופה כל אחד מפני שמו אינו שכחה ואין אחד מהם צריך לסיומו של חבירו וצריך לפרש שאחד מהם נתבטל ממנו שם נטופה וחבירו מסיים אותו ואם נתבטל שם האחר ושם חבירו לא נתבטל הרי הוא מסיים את חבירו ועדיין צ"ע: היתה כל שדהו נטופה וכו'. שם בירושלמי היתה כל שדהו נטופה נשמעינה מן הדא ר' יוסי אומר אין שכחה לזיתים א"ר שמעון בן יקים לא א"ר יוסי אלא בראשונה שלא היו הזיתים מצויין שבא אדרייגוס הרשע והחריב את הארץ אבל עכשיו שהזיתים מצויין יש להם שכחה כלומר כיון דטעמא הוי משום דזיתים מצויין נטופין נמי מצויין ויש להם שכחה והשתא דאמרינן דנטופין שכיחי איכא למימר דהא דאמרינן לעיל שניהם נטופין זה מסיים את זה וזה מסיים את זה אי לאו משום האי טעמא הו"א שאם שכחם לא הוו שכחה דבשלמא נטופה אחת בשדה הוי שכחה אבל שתים לא הוו שכחה כיון דשכיחי אבל מטעמא דזה מסיים את זה וזה מסיים את זה לא הוו שכחה: בד"א שלא התחיל באילן זה וכו'. שם במשנה זית שיש בו סאתים ושכחו אינו שכחה בד"א בזמן שלא התחיל בו אבל אם התחיל בו אפילו כזית הנטופה בשעתו ושכחו יש לו שכחה. לכאורה משמע מהך מתני' דכל זית שלא התחיל בו ללקט בין נטופה בין שאין נטופה אם יש בו סאתים אינם שכחה ואם התחיל ללקט בו בין נטופה בין אינו נטופה בין יש בו סאתים בין אין בו סאתים הוי שכחה ומה שמחלק ברישא דמתני' בין נטופה לשאינו נטופה היינו שאין בו סאתים ולא התחיל בו וזו היא כוונת הראב"ד ז"ל בהשגות אבל בתוספתא לא משמע הכי דתניא כל זית שיש לו שם בשדה כזית נטופה בשעתו ושכחו אינו שכחה בד"א בזמן שלא התחיל בו אבל התחיל בו ושכחו הרי זו שכחה עד שתהא בו סאתים משמע דאם יש בו סאתים אפי' התחיל בו לא הוי שכחה כזית הנטופה וליכא להרוצי דהנך דברייתא פליג אהנך דמתני' דהא בירושלמי גרסינן לאו על הדא איתמרא אלא על הדא קדמייתא כל זית שיש לו שם בשדה כזית הנטופה בשעתו ושכחו אינו שכחה וכו' וכן כתב הרב בפירוש המשנה הא למדת שלא חלקו בין סאתים לפחות מסאתים אלא בזית שיש לו שם בשדה והתחיל בו אבל בשאר אילנות אין חילוק בין יש בו סאתים לאין בו שני אילנות הוו שכחה אפי' יש בהם כמה סאין שלשה לא הוו שכחה אפי' אין בהם אלא דבר מועט ואין בהם חלוק בין התחיל בהם ללא התחיל בהם: **אבל** סאתים אינו שכחה וכו'. כבר כתבתי לעיל לתרץ השגת הראב"ד ז"ל וממה שכתבתי בסמוך נמי יש טעם לדברי רבינו בזה שכחה באילנות עצמן כדתנן ושאר כל הזיתים שנים שכחה ושלשה אינם שכחה ובאילנות איירי ולא בגרגרי הזיתים:

כה זית העומד באמצע השורה וכו'. שם במשנה זית העומד בין שלש שורות של שני מלבנים ושכחו אינו שכחה ומפרש רבינו שני מלבנים היינו שתי ערוגות והמלבן הוא המרחק שבין כל זית וזית ולא מבעיא אם היו שורות ארוכות של זיתים דאיכא למימר האילנות הסתירוהו אלא אפילו אין בכל שורה ושורה אלא שני מלבנים דהיינו שני זיתים כיון שיש סביבות הזית השכוח שלש שורות אמרינן האילנות הסתירוהו ולא הוי שכחה וזית זה עומד באמצע השורות ואינו מכוון עם שאר אילני השדה זהו פירוש רבינו במשנה ורבינו שמשון פירש בה שני פירושים ע"ש: ולמה אמרו זית בלבד וכו'. נראה מדברי רבינו דכולה מתני' דכל זית שיש לו שם בשדה וכו' דוקא בזית אמרו אבל לא בשאר אילנות. וקשה שהוא ז"ל כתב לעיל השוכח אילן בין האילנות אפילו היה בו כמה סאין וכו' בד"א באילן שאינו ידוע ומפורסם וכו' משמע שדין זה נוהג אפילו בשאר אילנות וליכא לפרושי דקאי אסיפא דקתני זית שנמצא עומד בין שלש שורות וכו' דא"כ הוי הלכתא בלא טעמא שאם היו שאר אילנות נטועין שורות שורות למה יהיה דינו כדין הזיתים דאימור אילנות הסתירוהו. וי"ל דאכולה מתני' קא מהדר וזית דוקא אמרו ולא שאר אילנות והא דכתב לעיל השוכח אילן בין האילנות בכל אילנות איירי אבל האי בד"א באילן שאינו ידוע באילן זית איירי כפשטה דמתני' דקתני כל זית שיש לו שם בשדה אבל שאר אילנות אע"פ שיש להם שם בשדה בשמו ובמעשיו ובמקומו יש להם שכחה וטעמא לפי שהזיתים היו חשובים בא"י ולפיכך חלק בהם ולעיל אמר היתה כל שדהו זית נטופה וסיים באילן בד"א שלא התחיל באילן וכו' נמצא למד לפי שיטה זו דשאר אילנות וזית שאין לו שם בשדה שוים בדינם דאפי' יש בהם כמה סאין הוו שכחה אבל זית שיש לו שם בשדה יש חילוק אם התחיל בו או לא התחיל כאשר כתב לעיל וזה נראה שיטה נכונה לתקן דברי רבינו ז"ל:

כו אי זו היא שכחה בערים וכו'. בתוספתא פ"ג קרוב ללשון רבינו ומ"ש רבינו מן הגפן ומן הגפנים מן הגפן היינו גפן יחידית ומן הגפנים היינו עריסים קטנים דתניא בתוספתא:

המפקיר

משנה למלך

רואין אותו כאילו הוא מופלג כיון שיכול לפלגו וכ"כ הר"ש דטעמא דב"ה הוא משום דלית להו רואין. ולפי זה נראה דאין טעם לחלק אליבא דב"ה בין כשהוא ד' קבין או יותר מד' קבין ודברי רבינו כעם צריכים אלני תלמוד. ודע דיש להסתפק אליבא דב"ש היכא דכל עומרי השדה הם של קב קב והיו שם שני עומרים כל אחד מהם של שני קבים ושכחם אם הם שכחה. ולכאורה נראה דאינם שכחה לב"ש כיון דיכול לחלקם ולעשותם ד' עומרים כשאר העומרים ומק"ו דעומר שיש בו ד' קבין נפיק וכאותה ששנינו בפ"ו דפאה בשני עומרים ובהם סאתים ר"ג אומר לבעה"ב מק"ו ומה בזמן שהוא עומר אחד ובו סאתים ושכחו אינו שכחה שני עומרים ובהם סאתים אינו דין שלא יהיה שכחה. והכא בנ"ד לא שייך מה שהשיבו חכמים לר"ג לא אם אמרת בעומר אחד שהוא גדיש תאמר בשני עומרים שהן ככריכות, דהכא כיון דטעמא דב"ש הוא משום דיכול לחלק האי טעמא שייך נמי בשני עומרים. ואף שכתבנו שהסברא גורם כן מדיין הדבר צריך אלני תלמוד, ונסתפקתי היכא דהוא יתר על קד'

דקי"ל דאינו שכחה היכא דהיו שני עומרים של קב קב ואחד של יותר מד' קבין ולקח זה העומר הגדול ושכח את כולם אם מצטרף העומר הגדול עמהם ויהיו ג' ונמצא אחד מהם דקי"ל דשלשה אינו שכחה או דלמא הא דאמרי' דג' אינו שכחה הוא כשכל אחד ואחד לבדו היה בו שכחה או כשמצטרף כל הג' במקום אחד אינם שכחה אבל כשאחד מהם אין בו שכחה אפי' כשהוא לבדו אינו מצטרף עם האחרים לעשותם ג'. וראיתי בירושלמי פ"ו דפאה עלה דמתני' דהעומר שיש בו סאתים ושכחו אינו שכחה שאמרו דטעמא הוא דכתיב כי תקצור כו' לא תשוב לקחתו עומר שאתה יכול לפשוט ידך וליטלו איה תנייה תני ושכחת עומר ולא גדיש. ושאלו על זה היך עבידא כלומר מאי בינייהו אי טעמא דמתני' הוא מהאי טעמא או מהאי ותירצו דנ"מ היכא דשכח ב' עומרים הו אין תעבדיניה עומר מחולקת ב"ש וב"ה אי תעבדיניה גדיש אינו נידון בשורש ע"כ. והכוונה דלמ"ד דטעמא דמתני' הוא מקרא דלא תשוב לקחתו ומודה דאף שיש בו סאתים דנקרא עומר היכא דשכח ב' אחרים בגדו ונמצא דשאי ג'

האילנות משיפנה וילך לו. במה דברים אמורים שלא התחיל בו. אבל אם התחיל בו ושכחו אינה שכחה עד שיבצור את כל סביביו: **כז** המפקיר את כרמו והשכים בבקר וזכה בו לעצמו ובצרו חייב בפרט ובעוללות ובשכחה ובפאה שהרי שדך וכרמך אני קורא בו מפני שהיה שלו והרי הוא שלו. אבל אם זכה מן ההפקר בשדה של אחרים הרי זה פטור מן הכל. ובין כך ובין כך פטור מן המעשרות כמו שיתבאר:

פרק ששי

א **מתנה** אחרת ששית יש לעניים בזרע הארץ והוא המעשר שנותנין לעניים והוא הנקרא מעשר עני: **ב** וזהו סדר תרומות ומעשרות. אחר שקוצר זרע הארץ או אוסף פרי העץ ותגמר מלאכתו מפריש ממנו אחד מן החמשים. וזהו הנקרא תרומה גדולה ונותנה לכהן. ועל זה נאמר בתורה ראשית דגנך תירושך ויצהרך. ואחר כך מפריש מן השאר אחד מעשרה. וזהו הנקרא מעשר ראשון. ונותנו ללוי. ועל זה נאמר בתורה כי את מעשר בני ישראל וגו' ונאמר ולבני לוי הנה נתתי את כל מעשר בישראל: **ג** ואחר כך מפריש מן השאר אחד מעשרה והוא הנקרא מעשר שני. והוא לבעליו ואוכלין אותו בירושלים. ועליו נאמר ואם גאל יגאל איש ממעשרו. ועליו נאמר עשר תעשר ואכלת לפני ה' אלהיך במקום אשר יבחר: **ד** על הסדר הזה מפרישין בשנה ראשונה מן השבוע ובשניה וברביעית ובחמישית. אבל בשלישית ובששית מן השבוע אחר שמפרישים מעשר ראשון מפריש מן השאר מעשר אחר ונותנו לעניים והוא הנקרא מעשר עני. ואין בשתי שנים אלו מעשר שני אלא מעשר עני. ועליו נאמר מקצה שלש שנים תוציא את כל מעשר תבואתך בשנה ההיא והנחת בשעריך ובא הלוי. ועליו נאמר כי תכלה לעשר: **ה** שנת השמטה כולה הפקר ואין בה לא תרומה ולא מעשרות כלל לא ראשון ולא שני ולא מעשר עני. ובחוצה לארץ שאין בה שמטת קרקע מפרישין בארץ מצרים ובעמון ובמואב מעשר ראשון ומעשר עני. מפני שהארצות אלו קרובות לארץ ישראל כדי שיהיו עניי ישראל נסמכין עליה בשביעית. והלכה למשה מסיני שיהיו מפרישים בארץ עמון ומואב מעשר עני בשביעית. אבל בארץ שנער מפרישין בשביעית מעשר שני כסדר רוב השנים: **ו** מעשר ראשון שלקח הלוי מפריש ממנו אחד מעשרה ונותנו לכהן והוא הנקרא תרומת מעשר. ועליו נאמר ואל הלוים תדבר: **ז** בעל השדה שעברו עליו עניים והיה לו שם מעשר עני

כסף משנה

כז המפקיר את כרמו וכו'. נדה בפ' בא סימן תניא המפקיר את כרמו והשכים בבקר ובצרו חייב בפרט ובעוללות ובשכחה ובפאה ופטור מן המעשר וכתב רבינו טעמא משום דקרינן ביה שדך וכרמך ורש"י כתב דילפינן לה מקראי יתירי דכתיב בפרשת קדושים לרבות הפקר כה"ג אבל הפקר גמור פטור מכלם כדתניא ונשמר פרט להפקר:

פ"ו **א מתנה** אחרת ששית וכו'. הפאה והלקט והשכחה והפרט והעוללות הרי חמשה ומעשר עני הרי ששה ואע"פ שהחמש מתנות נוהגות בכל השנים מעשר עני אינו נוהג אלא בשלישית ובששית:

ב וזהו סדר תרומות וכו'. וכל המשנה סדר זה עובר בלאו שנאמר מלאתך ודמעך לא תאחר: מפריש אחד מחמשים. זה מבואר בכמה מקומות מאי תרומה תרי ממאה אבל מן התורה חטה אחת פוטרת כל הכרי:

ג ואח"כ מפריש מן השאר וכו'. כל זה מבואר בכתוב:

ה שנת השמטה כולה הפקר וכו'. כבר נתבאר כי ההפקר פטור מכל הדברים ושנת השמטה אפקעיתא דמלכא הוא שיהיה הכל הפקר והכי איתא בכמה דוכתי: ובחו"ל שאין בה שמטת קרקע וכו'. במס' ידים פרק רביעי השיב ר' טרפון מצרים חו"ל עמון ומואב חו"ל מה מצרים מעשר עני בשביעית אף עמון ומואב מעשר עני בשביעית ומסיק הלכה למשה מסיני עמון ומואב מעשרין מעשר עני בשביעית. ומ"ש רבינו מעשר ראשון, שאם אין מעשר ראשון אין מעשר עני ולא שני ויסמכו עליהם לויים ועניים: אבל בארץ שנער מפרישין וכו'. שם במשנה השיב ראב"ע בבל חו"ל ועמון ומואב חולה לארץ מה בבל מעשר שני אף עמון ומואב מעשר שני הא למדת דלכ"ע מצרים מעשר עני ובבל מעשר שני לא נחלקו אלא בעמון ומואב והלמ"מ עמון ומואב מעשר עני לפי שעמון ומואב ומצרים קרובים לא"י ובבל רחוקה: **ו מעשר** ראשון שלקח הלוי וכו'. זה מבואר בכתוב:

ז בעל השדה שעברו עליו עניים וכו'. ירושלמי בפאה בפ"ק מאימתי מ"ע ואכלו בשעריך ושבעו תן לו כדי שביעה:

במה

בד"א בשלא התחיל וכו' אבל אם התחיל בו. וכך כתוב בספרי רבינו של דפוס ורבינו שמשון כתב שט"ס הוא בתוספתא וצריך להגיה בד"ה כשהתחיל בו אבל אם לא התחיל בו. כך מצאתי בספר רבינו מוגה:

כז המפקיר את כרמו וכו'. בס"פ הזרוע (דף קל"ד:) ופ"ק דתמורה (דף ו') . ומ"ש אבל אם זכה מן ההפקר וכו'. כן פירש"י שם:

פ"ו **א ב מתנה** אחרת ששית יש לעניים וכו'. ומ"ש מפריש ממנו אחד מחמשים וכו'. בפרק ד' דתרומות:

ג ומ"ש ואחר כך מפריש מהשאר אחד מעשרה וכו'. בפ"ה דמעשר שני:

ד על הסדר הזה מפרישין בשנה ראשונה וכו' אבל בשלישי ובששי מן השבוע וכו' והוא הנקרא מעשר עני וכו'. בפ"ק דר"ה (דף י"ב):

ה שנת השמיטה כולה הפקר וכו'. סיפרי פרשת ראה. ומ"ש ובח"ל שאין בה שמטת קרקע מפרישין בארץ מצרים ובעמון ומואב מעשר ראשון ומעשר עני וכו' אבל בארץ שנער מפרישין בשביעית מעשר שני, בפ"ד דידים. ומ"ש רבינו והל"מ שיהו מפרישין בארץ עמון ומואב מעשר עני בשביעית. שם במשנה אמר ר' אליעזר כן ומ"מ משמע דלאו דוקא הלכה למשה מסיני ממש קאמר דהא קתני התם דעמון ומואב הוא מעשר זקנים וכן בדין דהא חו"ל מן התורה אין נוהגים בה לא תרומה ולא מעשרות וכ"כ רבינו עצמו בתחלת הל' תרומות וכתב עוד שם שחכמים הראשונים התקינו שיהיו נוהגות אף בארץ מצרים וכן פירש ר"ש הל"מ להו דוקא אלא כהל"מ ולכן יש לתמוה על רבינו שכאן וכתב שדבר זה הלכה למשה מסיני וצריך לומר שהעתיק לשון המשנה והרואה דבריו בתחלת הלכות תרומות ידע דלאו דוקא:

ו מעשר ראשון שלקח הלוי וכו'. בפ"ה דמעשר שני ובספרי סוף פרשת קרח:

ז בעל השדה שעברו עליו עניים וכו'. פרק בכל מערבין (דף כ':) וירושלמי פ"ח דפאה:

ומ"ש

משנה למלך

ג' הוא מחלוקת ב"ש וב"ה דלב"ש השנים שכחה דהא אית להו דג' יש בהם שכחה ולב"ה אין כאן שכחה דהא אית להו דג' אין בהם שכחה. וה"ה דלב"ש אם שכח ג' אחרים בצדו דאין כאן שכחה דהא אית להו דד' אין בהם שכחה ולב"ע עומר זה מצטרף עם אחרים. ואי מעבדינה כגדיש כלומר לאידך טעמא דממעט ליה משום דכתיב עומר ולא גדיש וא"כ ה"ל דעומר שיש בו סאתים נקרא גדיש אינו נדון בשורה כלומר אינו מצטרף עם ג' אחרים לב"ש ולא עם שנים אחרים [לב"ה] ואין בהם שכחה כלל. אך בחלוקת עומר שיש בו סאתים תלוי במחלוקת הטעמים. והנה רבינו מיעט העומר שיש בו סאתים משום דכתיב ושכחת עומר ולא גדיש והדין עמו לפי שטעם זה הוזכר במשנה שאמרו חכמים לר"ג אם אמרת בעומר אחד שהוא כגדיש כו' ולפי זה עומר שיש בו סאתים אינו מצטרף עם אחרים וכדברי הירושלמי. אך בתלמודא דידן ס"פ המוכר את הבית (דף ע"ב) אמרי' א"ר הונא עומר שיש בו סאתים תורת עומר עליו ותורת גדיש עליו דתני עומרים שכחה שנים והוא אינם שכחה תורת גדיש עליו דתנן עומר שיש בו סאתים ושכחו אינו שכחה ע"כ. הרי הדבר מבואר דר"ה אית ליה דאף דנקרא גדיש היכא דיש בו סאתים מ"מ נקרא עומר היכא דאיכא שנים אחרים בצדו ומצטרף עמהם זה העומר שיש בו סאתים וה"ל ג' ואין בשום אחד מהם שכחה וכדקי"ל דג' אין בהם שכחה. ומ"מ נראה דנפשטה בעיין דהיינו עומר שיש בו יותר על ד' קבין דפשיטא דמצטרף. ולענין הלכה פשיטא דקי"ל כתלמודא דידן ולעולם דעומר שיש בו סאתים נידון בשורה ותמהני איך רבינו לא הביא דין זה. ועיין במ"ש רשב"ם שם בגמרא. (א"ה עיין במ"ש הרב המחבר לעיל בפרקין דין ג'):

פ"ו **ז בעל** השדה שעברו עליו עניים והיה לו שם מעשר עני כו' שנאמר ואכלו בשעריך ושבעו. תנן בפ"ח דפאה מדה זו אמורה בכהנים ולויים וישראלים ע"כ. והנה רבינו פירש שדבר זה מתוייב לכהנים ללויים ולישראל כל מי שיש לו מעשר עני חובה עליו לתת השיעורים ההם הנזכרים לכל עני ע"כ. וכן פירש הר"ש ז"ל. ולא ידעתי למאי איצטריך ללמד זה דמהיכא תיתי שישתנה הדין מישראל לכהן ולוי. והר"ש פי' ב' מדה זו שאמרנו בין בכהנים בין בלוים עניים בין בישראלים עניים ע"כ. וגם בזה לא נחה דעתי דמהיכא תיתי שיהיה חילוק ביניהם. והרב בעל ס"ע כתב דלפירוש הר"ש איצטריך כהנים ולוים דהד"א שכיון שיש להם תרומות ומעשרות לא נתחייב לתת להם ממעשר עני כדי שובען קמ"ל ע"כ. ואין בזה כדי שביעה. ואם לאו דמכתפינא מרבותי הייתי מפרש פירוש אחר במתני' והוא דהדבר פשוט דמאי דתנן אין פוחתין לעניים בגורן מחצי קב חטים וכו' לאו בשעת הפרשה קאי דהא בשעת ההפרשה יש לו שיעור מוגבל מן התורה דהיינו אחד מעשרים אלא דמיירי במי שכבר הפריש מ"ע ובא להלקו לעניים אינו מחלק דבר מועט לכל עני ועני אלא נותן לכל אחד ואחד השיעור הקצוב ועלה קאמר אידך מתני' וקאמר מדה זו אמורה בכהנים ולוים לומר שמי שהפריש תרומה שהיא לכהנים וכן מעשר ראשון שהוא ללוים אינו נותן דבר מועט לכל כהן וכהן או לכל לוי ולוי אלא נותן לכהן וללוי השיעור האמור גבי מעשר עני ומלינו כיוצא בזה גבי ראשית הגז דשיעורו הוא אחד מששים ואמרי' דמאי דתנן במתני' נותן לו משקל חמש סלעים היינו בישראל שיש לו גיזין הרבה ומבקש ליתנן לכהן ואמרי' ליה כל חד וחד לא תיבצר ליה מחמש סלעים משום דכתיב תתן לו וסמך ליה לעמוד ולשרת וכדאיתא בפי"א דחולין דף קל"ז וכן פסק רבינו בפ"י מה' בכורים דין א' ודין ט"ו יע"ש. והדבר מבואר דשיעור זה דראשית הגז דהוא אחד מששים הוא מדרבנן דמן התורה אין לו שיעור ואפ"ה כתב קרא תתן לו לומר שאם הפריש גיזות הרבה שיתן משקל חמש סלעים ואם כן גבי תרומה נמי אף שאין בו שיעור אם הפריש תרומה ויש בידו שיעור רב חייב לתת לכהן השיעור האמור גבי מעשר עני וכן במעשר ראשון. כן אמת שקשה לזה שהרי רבינו בפרקין כתב שחיוב זה שחייב לתת לכל עני ועני השיעור הקצוב הוא ממאמר הכתוב ואכלו בשעריך ושבעו ואמרי' תן להם כדי שביעה וכן כתב בפירוש המשנה ולפי זה גבי כהנים ולויים דלא כתיב בהו שביעה מנא לן שחייב לתת להם אותו השיעור. והאיתי לרש"י בפ"ג דעירובין דף כ"ט שכתב עלה דהך מתניתין דאין פוחתין דטעמא דלא יפחות משיעור זה הוא משום דנתינה בעינן ע"כ. ולפי זה בכל מתנות כהונה ולויה דכתיב בהם נתינה בעינן השיעור האמור במעשר עני, כן אמת שדברי רש"י הללו הם תמוהים בעיני דבירושלמי איתא בהדיא דטעמא הוא משום דכתיב ושבעו תן להם כדי שביעה ולדברי רש"י לא ידעתי איך נכתוב בלשון נתינה השיעורים הללו וגבי ראשית הגז לא ילפינן שיתן לו שיעור משקל חמש סלעים אלא מדכתיב תתן לו וסמיך ליה לעמוד ולשרת וכמבואר בגמ' אבל בנתינה לבד אין לנו לרבות אלא שיעור

פחות

ח ומ"ש אם מן החטים וכו'. משנה שם. ומ"ש ומן האורז רובע הקב וכו' עד אתרוג אחד. שם בירושלמי. ומ"ש ואם נתן לו משאר פירות וכו'. שם במשנה פאה פרק ח':

ט היה לו דבר מועט וכו'. גם זה שם במשנה:

י ומעשר עני המתחלק בגורן וכו' עד ונותנו לכל עני שירצה. בפ' הזרוע חולין (דף קל"א):

יא היה לו מעשר בגורן וכו'. משנה בפרק ח' דפאה היה נוטל מחצה ונותן מחצה והתפרש בירושלמי. וכתב רבינו כרבי יונה:

יב במה דברים אמורים שאינו נותן לעני וכו'. תוספתא פרק ד' דפאה:

יג באו איש ואשה לבית וכו'. פרק נושאין (יבמות ק'): אב ובנו וכו'. ירושלמי פ"ה דפאה:

יד שני עניים וכו'. משנה שם:

עני. נותן לכל עני שיעבור עליו מן המעשר כדי שבעו שנאמר ואכלו בשעריך ושבעו: ח כדי שבעו כמה אם מן החטים נותן לא יפחות מחצי קב. ואם מן השעורים לא יפחות מקב. ואם מן הכוסמין לא יפחות מקב. ומן הגרוגרות לא יפחות מקב. ואם מן הדבלה לא יפחות ממשקל חמש ועשרים סלע. ואם מן היין לא יפחות מחצי לוג. ואם מן השמן לא יפחות מרביעית. ואם מן האורז רובע הקב. נתן לו ירק נותן לו משקל ליטרא והוא משקל חמשה ושלשים דינר. מן החרובין שלשה קבין. מן האגוזים עשרה. מן האפרסקין חמשה. מן הרמונים שנים. אתרוג אחד. ואם נתן לו משאר הפירות לא יפחות מכדי שימכרם ויקח בדמיהן מזון שתי סעודות: ט היה לו דבר מועט והעניים מרובין ואין בו כדי ליתן לכל אחד ואחד כשיעור נותן לפניהם והן מחלקין ביניהם: י ומעשר עני המתחלק בגורן אין בו טובת הנאה לבעלים אלא העניים באים ונוטלין על כרחו ואפילו עני שבישראל מוציאין אותו מידו. אבל המתחלק בבית יש לו טובת הנאה לבעלים ונותנו לכל עני שירצה: יא היה לו מעשר בגורן ורצה ליתנו לעני קרובו או מיודעו. יש להפריש מחצה ליתנו לו. והחצי מחלקו לכל עני שיעבור כשיעור שאמרנו: יב במה דברים אמורים שאינו נותן לעני אלא כדי שבעו בשדה. אבל אם היה המעשר בבית מחלקו לכל העניים אפילו כזית כזית. שאינו מצווה ליתן כדי שבעו אלא בשדה. שהרי אינו מוצא שם ליקח שנאמר ואכלו בשעריך ושבעו: יג באו איש ואשה לבית. נותנין לאשה תחלה ופוטרין אותה ואחר כך נותנין לאיש. אב ובנו. איש וקרובו. שני אחין. שני שותפין. שהיה אחד מהן עני נותן לו האחר מעשר עני שלו: יד שתי עניים שקבלו שדה באריסות. זה מפריש מעשר עני מחלקו ונותנו לחבירו

ח אם מן החטים וכו'. פאה פרק בתרא אין פוחתין לעני בגורן מחצי קב חטין וקב שעורים ר"מ אומר חצי קב וקב וחצי כוסמין כך היא הנוסחא בכל הספרים וא"כ קשיא על רבינו שכתב אם מן הכוסמין ומן הגרוגרות לא יפחות מקב וצריך לומר שכך היתה גרסתו במשנה ובעירובין פ' בכל מערבין מייתי לה ורש"י ז"ל כתב ואם כוסמין קב ומחצה ולזה הדעת נוטה שהרי הכוסמין גריעי מהשעורין: ואם מן הדבלה לא יפחות וכו'. שאחר שנעשית דבלה אין דרכה להמדד אלא במשקל ופסק כת"ק דאמר או מנה או דבילה: ואם מן היין לא יפחות וכו'. פסק כת"ק ולא כר"ע דאמר רביעית ומן השמן שמינית: ומן האורז רובע הקב וכו'. הכי איתא שם בירושלמי כלשון רבינו אלא דאיכא התם כולה שקלין ואסבר שהשמיטה רבינו לפי שהוא סובר שאין מעשר נוהג בשקלין וצ"ע: ואם נתן לו משאר הפירות וכו'. שם במשנה ושאר כל הפירות אמר אבא שאול כדי שימכרם ויקח בהן מזון שתי סעודות וכל אלו השיעורין דוקא כשעובר העני עליו בגורן כדתנן אין פוחתין לעניים בגורן וכן ביאר רבינו בסמוך:

ט היה לו דבר מועט וכו'. שם במשנה היה לו דבר מועט נותן לפניהם והן מחלקין ביניהם:

י ומעשר עני המתחלק בגורן וכו'. פ' הזרוע ברייתא ומעשר עני המתחלק בתוך הבית יש בו טובת הנאה לבעלים ואמרינן בגמ' טעמא נתינה כתיבא ביה וכיון שהן יכול ליתנו לכל עני שירצה וטובת הנאה דבר מועט הוא שאם אמר לו חבירו הילך סלע זה ותן כל מעשרותיך לעני קרובי הרי זה דבר מועט אבל מעשר המתחלק בגורן אין בו טובת הנאה לבעלים ובספרי יליף לה מקראי כתוב אחד אומר מקצה שלש שנים תוציא את כל מעשר תבואתך והנחת אלמא צריך להניחו בגורן ובאים עניים ונוטלין אותו וכתוב אחד אומר כי תכלה לעשר וגו' ונתת ללוי וגו' אלמא בתוך ביתו מחלקו מדכתיב ונתת הא כיצד עד שהפסח שהוא זמן הגשמים ואם מניחו בתוך נפסד מחלקו בתוך ביתו מכאן ואילך שהוא זמן הקיץ מניחו בתוך בגרנות ועניים באין ונוטלין אותו. ודבר שיש בו לבעלים טובת הנאה אם בא עני ונטלו מוציאין אותו מידו ודבר שאין לו בו טובת הנאה ובא עני ושאלו ממנו אם ירצה לא יתן לו דהוי ממון שאין לו תובעין כך העלו בתוספות ואין נראה כן דעת רבינו שכתב אלא העניים באין ונוטלין על כרחו אבל בדין הראשון מודה כיון דטובת הנאה ממון אם בא עני ונטלו הרי מפסידו ממון ומוציאין מידו: ואפילו עני שבישראל וכו'. הכי איתא בהך ברייתא וטעמא דאפי' עניים מוזהרין להוציא המעשרות: אבל המתחלק בתוך הבית וכו'. איכא למידק דמשמע דאם הוא עני אין מוציאין מידו ובברייתא תניא בהדיא ומעשר עני המתחלק בתוך הבית יש בו טובת הנאה לבעלים ואפי' עני שבישראל מוציאין אותו מידו ואמרינן עלה דאמר ר' אילעא גמר לגר מהתם מה להלן עני מוזהר על שלו אף כאן מוזהר עני אף על שלו ואפילו שיש לו בו טובת הנאה אם רצו ב"ד שהוא מתרשל מליתנו לכל עני שירצה מוציאין אותו ממנו בעל כרחו, וצריך לומר שרבינו לא בא לחלק אלא באי זה מעשר יש לו טובת הנאה ובאי זה אין לו אבל לענין אם מוציאין מידו של עני שוים הם ולא הוצרך לפרש שאין דבר זה תלוי בחלוק בבית או בגורן דגזירת הכתוב היא להזהיר עני על שלו ולאדרבה מדלא קאמר בסיפא אבל המתחלק בבית יש בו טובת הנאה לבעלים ואין מוציאין מיד העני משמע דלעולם מוציאין מיד העני:

יא היה לו מעשר בגורן וכו'. פ"ח משנה מדה זו אמורה בכהנים ולויים וישראלים היה מציל נוטל מחצה ונותן מחצה היה לו דבר מועט נותן לפניהם והן מחלקין ביניהם ואפליגו בירושלמי בפירושא דמתני' רבי יונה פתר מתני' ביותר מכשיעור היה מציל נוטל מחצה ונותן מחצה אבל בשיעור נותן לפניהם והן מחלקין ביניהם כלומר דלאחר שיקבלו העניים שבאו שיעור הקצוב להם במתני' אי איכא מותר יכול להציל והא דנקט רבי יונה מחצה לאו דוקא. רבי חזקיה אמר מתני' בכשיעור בקש להציל נוטל מחצה ונותן מחצה שמתוך שנוטל מחצה נעשה דבר מועט נותן לפניהם והם מחלקין אותו ביניהם ודייקא מתני' כוותיה דרבי חזקיה דקתני והם מחלקין ביניהם דאין שייך לשון זה על השיעור שבעל הגורן מחלק להם וכן פירש רבינו מתני' כחזקיה והכא פסק כר' יונה שכתב והחצי מחלקו לכל עני כשיעור משום דמסתבר טעמיה דכיון שאין שם אלא כשיעור כבר זכו בו העניים ואינו רשאי ליטול ממנו מחצה ואיכא הכא בתוספתא דשרי להציל שני חלקים וא"כ מה נשאר לעניים והו דלאדרבה מתני' דיקא כר' יונה דקתני סיפא היה לו דבר מועט נותן לפניהם וכו' משמע דרישא איירי בשיש לו דבר מרובה והא דקתני מחלקין ביניהם אסיפא קאי ומשום הכי סדר ביה ממה שכתב בפירוש המשנה:

יב בד"א שאינו נותן לעני וכו'. הכי איתא בתוספתא דפאה פ"ד והטעם שכתב רבינו נכון וכן יש לדקדק מקרא דכתיב ואכלו בשעריך ושבעו מדלא דכתיב ואכלו ושבעו:

יג באו איש ואשה וכו'. הכי איתא פרק נושאין על האנוסה. ומה שכתב רבינו באו איש ואשה לבית מסתברא דלרבותא נקט לבית וכ"ש דאם באו לגורן דפוטרין את האשה תחלה: אב ובנו איש וקרובו וכו'. ירושלמי פ"ה תני אב ובנו איש וקרובו שני אחין ושני שותפין פודין זה לזה מעשר שני ומותנין זה לזה מעשר עני א"ר יודן תהוא מארה למי שנותן לאביו מעשר עני ומסתברא שאין הדברים אמורים אלא במעשר המתחלק בתוך הבית שיש לו בו טובת הנאה אבל המתחלק בגורן ואין שם יותר מכשיעור הקצוב אין נותן לאביו או לקרובו אלא נותן לכל אחד כפי מה שקצוב לו ואם יש יותר מכשיעור היינו מתני' נוטל מחצה ונותן מחצה:

יד שני עניים שקבלו שדה וכו'. פ"ה משנה שנים שקבלו את השדה באריסות זה נותן לזה חלקו מעשר עני וזה נותן לזה חלקו מעשר עני ולעמוד כל אחד בשלו אי אפשר שהרי העני מוזהר על שלו ולפיכך זה נותן לזה וזה יתן לזה ואע"ג דאריסין הם עדיין עניים הם:

משנה למלך

כוית או ש"ס וכבר הר"ש עלה דמתני' דאין פוחתין דהם דברי רש"י אלו וכתב שאין טעם אלא משום דכתיב ושבעו ורש"י עצמו בפירוש התורה בפ' ראה ובפ' כי תבא כתב דמדכתיב ושבעו נפקא לן הך דינא דאין פוחתין יע"ש. ומלבד מה שכתבנו עוד יגדל התימה על דברי רש"י דאיך יתכן לומר דמדכתיב נתינה למדנו שיעור זה דהא כל מקום דכתיב נתינה יש בו טובת הנאה לבעלים וא"כ גבי מעשר עני דכתיב נתינה על כורחין מיירי במעשר עני המתחלק בבית שיש בו טובת הנאה לבעלים וכדאיתא בפ"א דנדרים דף פ"ד ובפ' הזרוע דף קל"א דכמעשר המתחלק בגורן אין בו טובת הנאה משום דלא כתיב ביה נתינה אלא והנחת בשעריך ודין זה דאין פוחתין הוא דוקא במ"ע המתחלק בגורן וכדתנן במתני' אין פוחתין לעניים בגורן וכו' אבל המתחלק בבית לא נאמרו בו שיעורים אלו וכדאיתא בתוספתא פ"ד דפאה הביאה רבינו בפרקין דין י"ב וא"כ איך יתכן לומר דמדכתיב נתינה גמרינן לאותם השיעורים דהא כל היכא דכתיב נתינה ע"כ לא נאמרו אותם השיעורים דהא כל היכא דכתיב נתינה מיירי במ"ע המתחלק בביתו ובזה ליכא שיעורא וכדכתיבנא. הן אמת שגם בדברי הראשונים ז"ל שכתבו דמדכתיב ושבעו נפקא לן שיעורא דמתני' מעולם סייתי תמה דהא בפ' כי תבא דכתיב ונתת ללוי לגר ליתום ולאלמנה דמיירי במ"ע המתחלק בבית סיים קרא ואמר ואכלו בשעריך ושבעו אלמא דגם במ"ע המתחלק בבית צריך ליתן להם כדי שביעה וכביעו הביא פסוק זה דואכלו בשעריך ושבעו ללמוד סימנו שצריך ליתן להם כדי שביעה וא"כ כתב דמעשר עני המתחלק בבית אין צריך ליתן כדי שביעה והדבר הוא תמוה דקרא במ"ע המתחלק בבית מיירי מדכתיב ונתת וע"כ צריכין אנו לומר דסכינא חריפא מפסקא לקראי דרישא דקרא דונתת מיירי במ"ע המתחלק בבית וסיפא דקרא דכתיב ושבעו מיירי במ"ע המתחלק בגורן וכבר הארכתי בזה במקום אחר יע"ש אך אליבא דרש"י אין דרך לנטות ימין ושמאל וכדכתיבנא: העולה ממה שכתבנו שדברי רש"י אלו שכתב דמדכתיב נתינה נפקא לן השיעורים השנויים במשנה הם דחויים וכבר חלקו עליו גדולי המורים ועיקר הטעם הוא משום דכתיב ושבעו ואמרי' תן להם כדי שביעה וא"כ נפל פיתא בבירא דאיך יתכן לומר דפירושא דמתני' דמדה זו אמורה בכהנים ולוים כו' הוא דגם במתנות כהונה ולויה צריך ליתן להם כדי שביעה הא בכהנים ולוים לא נאמר ושבעו וכדכתיבנא. ומיהו אפשר לומר דתנא דמתניתין ס"ל כרש"י דפי' דמאי דכתיב ונתת ללוי היינו מעשר ראשון ועלה כתיב ואכלו ושבעו א"כ למדנו דגם במעשר ראשון הניתן ללוי כתיב ביה ושבעו וא"כ צריך ליתן לו כדי שביעה ומינה ילפינן גם לתרומה הניתנת לכהן דצריך ליתן כדי שביעה: ודע שבמה שכתבנו דאף במתנות כהנים ולוים איכא שיעורא בנתינתם ניחא מה שהקשו התוס' בפ' כל שעה דף ל"ב ד"ה ואין דהא גבי תרומה קי"ל דהטם אחת פוטרת כל הכרי אע"ג דכתיב נתינה וכן הקשו בפ' הזהב דף מ"ז ד"ה קונים ובפ"ב דגיטין דף כ' ד"ה דלמא יע"ש.

לחבירו. וכן חבירו מפריש מחלקו ונותן לו: **טו המקבל** שדה לקצור אסור בלקט שכחה ופאה ומעשר עני. אימתי בזמן שקבלה ממנו ליקח חלק בכל השדה כגון שנתן לו שלישה או רביעה בשכרו. אבל אם אמר לו בעל השדה שליש מה שאתה קוצר בלבד הוא שלך או רביע מה שתקצור הרי זה אין לו כלום עד שיקצור. ובשעת הקציר הוא עני. לפיכך מותר בלקט שכחה ופאה. ואסור במעשר עני שאין מפרישין מעשר עני אלא אחר שקצר והרי זכה בחלקו שקצר: **טז המוכר** את שדהו קרקע ופירות והעני. הרי זה מותר בלקט שכחה ופאה ומעשר עני שלה. והלוקח אסור בהן אע"פ שעדיין לא נתן דמים. ואפילו לוה הדמים ולקחה הרי זה אסור במתנות עניים: **יז מעשר** עני אין פורעין ממנו מלוה. ואין משלמין ממנו את התגמולין. אבל משלמין ממנו דבר של גמילות חסדים וצריך להודיעו שהוא מעשר עני. ואין פודין בו שבויים. ואין עושין בו שושבינות. ואין נותנין ממנו דבר לצדקה. ונותנין אותו לחבר עיר בטובת הנאה. ואין מוציאין אותו מהארץ לחוץ לארץ שנאמר והנחת בשעריך ונאמר ואכלו בשעריך ושבעו:

פרק שביעי

א מצות עשה ליתן צדקה לעניים כפי מה שראוי לעני. אם היתה יד הנותן משגת. שנאמר פתוח תפתח את ידך לו ונאמר והחזקת בו גר ותושב וחי עמך ונאמר וחי אחיך עמך: **ב** וכל הרואה עני מבקש והעלים עיניו ממנו ולא נתן לו צדקה עבר בלא תעשה שנאמר לא תאמץ את לבבך ולא תקפוץ את ידך מאחיך האביון: **ג** לפי מה שחסר העני אתה מצווה ליתן לו. אם אין לו כסות מכסים אותו. אם אין לו כלי בית קונין לו. אם אין לו אשה משיאין אותו. ואם היתה אשה משיאין אותה לאיש. אפילו היה דרכו של זה העני לרכוב על הסוס ועבד רץ לפניו והעני וירד מנכסיו קונין לו סוס לרכוב עליו ועבד לרוץ לפניו שנאמר די מחסורו אשר יחסר לו. ומצווה אתה להשלים חסרונו ואין אתה מצווה לעשרו: **ד** יתום שבא להשיאו אשה. שוכרין לו בית ומציעים לו מטה וכל כלי תשמישו ואחר כך משיאין לו אשה: **ה** בא העני ושאל די מחסורו ואין יד הנותן משגת נותן לו כפי השגת ידו וכמה עד חמישית נכסיו מצוה מן המובחר. ואחד מעשרה בנכסיו בינוני. פחות מכאן עין רעה

הרדב"ז

טו המקבל שדה לקצור וכו'. שם באותה משנה המקבל שדה לקצור אסור בלקט שכחה ופאה ומעשר עני א"ר יהודה אימתי בזמן שקבל ממנו למחצה לשליש ולרביע אבל אם אמר לו שליש מה שאתה קוצר שלך מותר בלקט שכחה ופאה ואסור במעשר עני והטעם לאשר כתב רבינו שר' יהודה לבאר דברי חכמים בא ולא לחלוק והטעם שחייב במעשר עני לא הוי משום דכיון שיש לו שליש או רביע בקציר הוי עשיר אלא הטעם כיון שיש לו חלק בקציר והעני מוזהר על שלו וכן משמע מתוך לשון רבינו:

טז המוכר את שדהו קרקע ופירות וכו'. שם משנה המוכר שדהו המוכר מותר והלוקח אסור ואמרינן עלה בירושלמי מתני' במוכר לו שדהו וקמתה אבל אם מכר לו קמה ושייר לו שדה אלא זה אני קורא שדך ואלא זה אני קורא קצירך. וכתב רבינו והעני שאם לא העני אמאי מותר במעשר עני ובסיפא קשיא ליה פשיטא דכיון דקנה שדה עשיר הוא ותירץ כגון שעדיין לא נתן דמים ואפי' לוה הדמים ולקחה:

יז מעשר עני אין פורעין ממנו וכו'. תוספתא פרק בתרא דפאה. וצריך לבאר מאי תגמולין ומאי גמילות חסדים. תגמולין כגון שהלוהו פעם אחת ואח"כ הוצרך ללוות ממנו לא ילוהו ממעות מעשר עני ואם יזמן אותו פעם או שתים לא יזמן אותו גם הוא פעם אחרת ממעות מעשר עני וכן כל כיוצא בזה אבל אם גמל עמו חסד כגון ששלח לו הברכה בימי אבלו אם אירע לחבירו אבל יכול להברותו ממעשר עני וכן כל כיוצא בזה:

ונותנין אותו לחבר עיר וכו'. גם זה שם בתוספתא דכיון שהוא חבר עיר ומחזיק טובה אין זה כנותן לצדקה ומותר, הכי משמע לי טעמא ורבינו העתיק ל' התוספתא:

פ"ז א מצות עשה ליתן צדקה לעני וכו'. כל זה מבואר בכתובות:

ה וכמה עד חמישית וכו'. בשנה ראשונה ואח"כ

כסף משנה

טו המקבל שדה לקצור וכו'. גם זה משנה שם וכרבי יהודה דאמר אימתי לפרש דברי ת"ק:

טז המוכר את שדהו וכו'. גם זה משנה שם וירושלמי. ומ"ש אע"פ שעדיין לא נתן דמים ואפילו לוה הדמים וכו':

יז מעשר עני אין פורעין ממנו מלוה. תוספתא פ"ד דפאה. ומ"ש ואין מוציאין אותו מהארץ לחוצה לארץ וכו'. ספרי פרשת ראה:

פ"ז א מצות עשה ליתן צדקה וכו':

ב וכל הרואה עני מבקש וכו':

ג לפי מה שחסר העני וכו' ואח"כ משיאין לו אשה. בפרק מציאת האשה (כתובות דף ס"ז):

ה בא העני ושאל וכו' וכמה עד חמישית. כס'

משנה למלך

ועיין במה שכתבו בפ"ה דמנחות דף ס' ד"ה מי בעינן שיהא דומיא דנתינה ודוק. ולפי מה שכתבנו ניחא דלעולם בעיקר ההפרשה ליכא שיעורא מן התורה דחטה אחת פוטרת כל הכרי אך אם נזדמן אצלו סך של תרומה ובא ליתנה לכהן צריך ליתן לו בשיעור והיינו דכתיב תתן לו גבי תרומה דבעינן שיעור נתינה ולמדנו השיעור מקרא דושבעו דכתיב במעשר ראשון והיינו ממש דומיא דראשית הגז דאע"ג דליכא שיעורא בהפרשה דשיעור זה דאחד מששים הוא מדרבנן ודכתיבנא מ"מ אם נזדמנו לו גיזות הרבה צריך ליתן לו השיעור האמור במשנה דהיינו משקל חמש סלעים: שוב ראיתי בתוספתא פ"ד דפאה אין פוחתין לעני בשנת מ"ע מחצי קב שעורין או קב חטין בד"א על הגורן אבל בתוך ביתו נותן כל שהוא ואינו חושש ושאר מתנות כהונה ולויה נותן כל שהוא ואינו חושש ע"כ. ואין ספק דאלו תוספתא זו ראתה עינם של רבינו והר"ש ומש"ה נדחקו בפירושא דמתני' דמדה זו אמורה בכהנים ולוים שהרי התוספתא ס"ל דלא נאמרו שיעורים אלו במתנות כהונה ולויה כי אם במעשר עני משום דכתיב ביה ושבעו, ואפשר שגם התוס' שכתבו דאמאי לא בעינן כדי נתינה גבי תרומה הוא מכח התוספתא הלזו דקא אמרה נותן כל שהוא. ומ"מ אף כפי התוספתא הלזו אפשר ליישב קושיית התוס' דאפשר דמאי דאמרי' בתוספתא דבמתנות כהונה ולויה נותן כל שהוא לאו דוקא כל שהוא ורוצה לומר כזית וזה כמ"ש רבינו כדין י"ב בד"א כו' אבל אם היה המעשר בבית מחלקו לכל העניים אפי' כזית ע"כ. וכן כתב הריב"ש בי"ד סי' של"א יע"ש ואיכא לעיוני דמשמע דדוקא כזית הא פחות מכזית לא ובתוספתא שכתבנו תניא אבל בתוך ביתו נותן כל שהוא ואינו חושש אלא שנראה דס"ל לרבינו דלעולם בעינן כזית אלא דקרי ליה כל שהוא לאפוקי השיעור הנאמר במתני' דאין פוחתין לעני ומצינו כיוצא בזה בפ' ראשית הגז דף קל"ז דכתב רש"י דכל שהוא לאו דוקא אלא איידי דאמר ר' דוסא שיעורא רבה אמור רבנן לשון שיעור מועט וגוזמא הוא ע"כ. וטעמא דבעינן כזית הוא משום דנתינה כתיב ביה ולעולם אין נתינה פחותה מכזית. ועיין במה שכתבו התוס' בפ"ב דשבת דף כ"ה ד"ה תתן לו ז"ל וי"ל דא"כ לא לכתוב אלא תתן דאין נתינה פחות משוה פרוטה כו' דמשמע דס"ל דאיכא שיעורא בנתינה לכהן וזה סותר מה שכתבנו משמם שפסקו עלה דהך דחטה אחת פוטרת מקרא דכתיב תתן וצ"ע. וכדאמרי' בפ"ק דכריתות דף ז' עלה דשמן המשחה דכתיב ואשר יתן ממנו וגו' דר"י אמר ילפינן נתינה דעל זר מנתינה דעלמא מה נתינה דעלמא כזית אף נתינה דזר כזית וכן פסק רבינו בפ"א מה' כלי המקדש דין י' יע"ש, וגבי מנחת חוטא דכתיב לא יתן עליה לבונה אמרינן בפ"ה דמנחות דף נ"ח דאינו לוקה עד שיתן כזית לבונה וכן פסק רבינו בפי"א מה' פסולי המוקדשין דין י"ב ולפ"ז מאי דאמרינן דבמתנות כהונה ולויה נותן כל שהוא לאו דוקא אלא לעולם כזית בעינן בשעת הנתינה משום דכתיב תתן לו וכל היכא דכתיב נתינה לא הוי פחות מכזית אלא דבהפרשה ליכא שיעורא דומיא דראשית הגז דליכא שיעורא מן התורה בהפרשה אף דאיכא שיעורא בנתינה: **אחר** שכתבתי כל זה ראיתי לרבינו ישעיה בחידושיו סוף פ"ב דקדושין דף נ"ח עלה דהיא דאמרינן חטה אחת פוטרת כל הכרי שכתב ז"ל ראיתי מקשים והא תתן לו כתיב ובעינן כדי נתינה כדדרשינן גבי ראשית הגז. וי"ל דהכי דודאי מצוה ליתן דבר השוב כדתנן גבי ראשית הגז וכמה הוא נותן לו משקל ה' סלעים שנאמר תתן לו שיהא בו כדי נתינה והכי נמי תנן בשלשי פאה אין פוחתין לעני בגורן מחצי קב חיטין וקב שעורים כו' עד מדה זו אמורה בכהנים ולויים וישראלים פירוש גם כשמחלק התרומה בגורן או מעשר ראשון ללוים אל יפחות לכל אחד מחצי קב שיהא בו כדי נתינה אבל מיהו אע"פ שמצותו בכך אם אינו רוצה לקיים מצוה זו ותרם חטה אחת מכל הכרי נתקן מידי טבלו אלא שלא קיים מצות נתינה כו' ע"כ. והנה מ"ש או מעשר ראשון ללוים אל יפחות לכל אחד מחצי קב כו' אין הכוונה דבשעת הפרשה הוא מחוייב להפריש שיעור שיהא בו כדי נתינה דהא במעשר ראשון ששיעורו קצוב מן התורה אינו יכול לא להוסיף ולא לגרוע אלא כוונתו היא שאם יש בידו מעשר ראשון שיש בו כדי נתינה אל יחלק אותו לעניים אלא יחלקנו בענין שיהיה בו כדי נתינה, ומה שהוקשה לו מתרומה הכוונה היא כיון דחטה אחת פוטרת כל הכרי א"כ לא משכחת לה שיתן לכהן כדי נתינה דבשלמא במעשר ראשון ובמ"ע דאיכא שיעורא משכחת לה שיתן כדי נתינה אבל בתרומה דחטה אחת פוטרת כל הכרי לא משכחת לה לזה תירץ דאף דחטה אחת פוטרת מ"מ מצוה מן המובחר להפריש כדי נתינה כדי לקיים מצות ונתן. ויש לחקור לדעת הרב דשיעור זה דקי"ל בתרומה שהוא תרי ממאה בעין בינונית אם שיעור זה הוא כדי לקיים מצות נתינה. ונראה דודאי דשיעור זה דתרי ממאה הוא מדרבנן וכדמוכח בסוגיא דפ' ראשית הגז דף קל"ז אלא דס"ל דמן התורה למצוה מן המובחר אינו חייב להפריש אלא כדי שיהיה בנתינתה כדי נתינה ואתו חכמים והוסיפו ואמרו דצריך להפריש תרי ממאה ולעולם דהחכמים לא אתו לפחות משיעור כדי נתינה דאם בתרי ממאה לא יהיה בו כדי נתינה פשיטא דצריך להוסיף כדי לקיים מצות נתינה אלא דהחכמים באו להוסיף וכדכתיבנא. אך קשה לי לדבריו מאי דאמרי' בפ' ראשית הגז וליטעמיך ולרב מי ניחא והא רב ושמואל דאמרי תרוייהו ראשית הגז בששים ומאי קושיא אימא דהוי דומיא דתרומה ולעולם בעינן שיתן לכהן משקל חמש סלעים אלא דאתו חכמים לומר שאם יש לו שיעור רב שיפריש אחד מששים וכן מה שתירצו התם בגמ' דמתני' איירי בישראל שיש לו גיזין הרבה ומבקש ליתנן לכהן דאמרי' ליה כל חד וחד לא תיבצר ליה מחמש סלעים קשה לדבריו לעולם ראשית הגז הוא אחד מששים בין רב או מעט ואפי' אין בו משקל חמש סלעים סגי בהכי וקרא דאמר תתן הוא היכא דאיתרמי שיש לו גיזות הרבה, והדבר פשוט דשיעור זה דאחד מששים הוא מדרבנן דמן התורה ליכא שיעורא ואפ"ה קאמר קרא תתן להיכא דאיתרמי שיש לו הרבה וא"כ הכא נמי גבי תרומה אף דכתיב תתן מהיכא תיתי שיהיה מחוייב להפריש כדי נתינה אימא דקרא דכתיב תתן הוא דהיכא דאיתרמי שיש לו תרומה שיעור רב שיתן לכל כהן וכהן כדי נתינה. עוד קשה לי לפי סברתו מהיכא דקשו בירושלמי ריש מסכת פאה עלה דמתני' דאלו דברים שאין להם שיעור דאמאי לא תני נמי תרומה בהדייהו. ולפי סברת רבינו ישעיה הא גבי תרומה איכא שיעורא מן התורה דהיינו שיפריש כדי נתינה ומלבד כל זה כבר כתבנו דבתוספתא גרסינן דבמתנות כהונה ולויה נותן כל שהוא ואינו חושש ואין ספק דאישתמיט ליה תוספתא הלזו דדוקא במ"ע נאמר שיעור זה משום דכתיב ושבעו אבל במתנות כהונה ולויה דלא כתיב ושבעו לא אמרו שיעורים הללו:

טו המקבל שדה לקצור אסור בלקט וכו'. גרסינן בירושלמי פ"ב דפאה המתניתין דקצרו לפטים דאם קצר חציה ומכר חציה שהלוקח נותן פאה לכל דאין המוכר זוכה בפאה שהיא מתרם עומרים אבל אם מכר מה שקצר שהלוקח זוכה בפאה. תו בעי התם לוקח מהו שיזכה בפאה שהיא מתרם

רעה. ולעולם לא ימנע עצמו משלישית השקל בשנה. וכל הנותן פחות מזה לא קיים מצוה. ואפילו עני המתפרנס מן הצדקה חייב ליתן צדקה לאחר: ו עני שאין מכירין אותו ואמר רעב אני האכילוני אין בודקין אחריו שמא רמאי הוא אלא מפרנסין אותו מיד. היה ערום ואמר כסוני בודקין אחריו שמא רמאי הוא. ואם היו מכירין אותו מכסין אותו לפי כבודו מיד ואין בודקין אחריו: ז מפרנסין ומכסין עניי עכו"ם עם עניי ישראל מפני דרכי שלום. ועני המחזר על הפתחים אין נזקקין לו למתנה מרובה אבל נותנין לו מתנה מועטת. ואסור להחזיר את העני ששאל ריקם ואפילו אתה נותן לו גרוגרת אחת שנאמר אל ישוב דך נכלם: ח אין פוחתין לעני העובר ממקום למקום מככר אחד הנמכר בפונדיון כשהיו החטים ארבע סאין בסלע וכבר בארנו כל המדות. ואם לן נותנין לו מצע לישן עליו וכסת ליתן תחת מראשותיו. ושמן וקטנית. ואם שבת נותנין לו מזון שלש סעודות ושמן וקטנית ודג וירק. ואם היו מכירין אותו נותנין לו לפי כבודו: ט עני שאינו רוצה ליקח צדקה מערימין עליו ונותנין לו לשם מתנה או לשם הלואה. ועשיר המרעיב את עצמו ועינו צרה בממונו שלא יאכל ממנו ולא ישתה אין משגיחין בו: י מי שאינו רוצה ליתן צדקה או שיתן מעט ממה שראוי לו. בית דין כופין אותו ומכין אותן מכת מרדות עד שיתן מה שאמדוהו ליתן. ויורדין לנכסיו בפניו ולוקחין ממנו מה שראוי לו ליתן. וממשכנין על הצדקה ואפילו בערבי שבתות: יא אדם שוע שהוא נותן צדקה יותר מן הראוי לו. או שמיצר לעצמו ונותן לגבאים כדי שלא יתבייש אסור לתובעו ולגבות ממנו צדקה. וגבאי שמכלימו ושואל ממנו עתיד להפרע ממנו שנאמר ופקדתי על כל לוחציו: יב אין פוסקין צדקה על יתומים ואפילו לפדיון שבויים ואע"פ שיש להם ממון הרבה. ואם פסק הדיין עליהם כדי לשום להן שם מותר. גבאי צדקה לוקחין מן הנשים ומן העבדים ומן התינוקות דבר מועט. אבל לא דבר מרובה. שחזקת המרובה גנבה או גזל משל אחרים. וכמה הוא מועט האומר שלהן הכל לפי עושר הבעלים ועניותן: יג עני שהוא קרובו קודם לכל אדם. עניי ביתו קודמין לעניי עירו. עניי עירו קודמין לעניי עיר אחרת שנאמר לאחיך לענייך ולאביונך בארצך: יד מי שהלך בסחורה ופסקו עליו אנשי העיר שהלך שם צדקה הרי זה נותן לעניי אותה העיר

כסף משנה

בפ' נערה שנתפתתה (דף נ') ובירושלמי ריש פאה ומייתי לה מדכתיב וכל אשר תתן לי עשר אעשרנו לך ופירש"י עשר אעשרנו שני עישורים ה"ל חומש. ובפ' מציאת האשה (דף ס"ז:) מקשה מהא דאל יבזבז יותר מחומש להא דר' אבהו כי קא ניחא נפשיה בזבזיה לפלגא דממוניה ומשני הני מילי מחיים שמא ירד מנכסיו אבל לאחר מיתה לית לן בה ורבינו לא מיירי הכא אלא בחיים. ומ"ש ואחד מעשרה בנכסיו בינוני פחות מכאן עין רעה:

ולעולם לא ימנע אדם עצמו משלישית השקל בשנה. בפ"ק דבתרא (דף ט'):

ואפילו עני המתפרנס מן הצדקה וכו'. פ"ק דגיטין (דף ז'):

ו עני שאין מכירים אותו וכו'. פ"ק דבתרא (דף ט'):

ז מפרנסים ומכסים ע.יי עכו"ם וכו'. בס"פ הנזקין (דף ס"א):

ועני המחזר על הפתחים וכו'. פ"ק דבתרא: ואסור להחזיר את העני וכו':

ח אין פוחתין לעני וכו'. משנה בסוף פאה (דף י':). ומה שכתב ואם לן וכו'. שם לן נותנין לו פרנסת לינה ובפרק קמא דבתרא (דף ט') ובפרק כל כתבי (שבת דף קי"ח) מאי פרנסת לינה פוריא ובי סדיא. ומ"ש ושמן וקטנית בתוספתא דסוף פאה. ומ"ש ואם שבת נותנין לו מזון שלש סעודות משנה בסוף פאה. ומ"ש שמוסיפין לו בשבת דג וירק שם בתוספתא. ומ"ש ואם היו מכירים אותו וכו' הכי משמע בפרק מציאת האשה (דף ס"ז):

ט עני שאינו רוצה ליקח צדקה וכו'. בפרק מציאת האשה תנו רבנן אין לו ואינו רוצה להתפרנס מהצדקה נותנים לו לשום הלואה וחוזרים ונותנין לו לשום מתנה דברי ר"מ וחכמים אומרים נותנין לו לשום מתנה וחוזרים ונותנים לו לשום הלואה לשום מתנה הא לא שקיל אמר רבא לפתוח לו לשום מתנה ופסק רבינו כחכמים: ועשיר המרעיב את עצמו וכו'. שם ופסק כחכמים:

י מי שאינו רוצה ליתן צדקה וכו'. בפרק נערה שנתפתתה (כתובות דף מ"ט):

וממשכנין [על] הצדקה וכו'. בפ"ק דבתרא (דף ח'):

יא אדם שוע וכו'. שם:

יב אין פוסקין צדקה על יתומים וכו' עד מותר. שם:

גבאי צדקה וכו' עד ועניותן. בסוף בבא קמא (דף קי"ט):

יג עני שהוא קרובו וכו'. בפרק איזהו נשך (דף ע"א):

יד מי שהלך בסחורה וכו' עד כמו שירצה לו. בפרק בני העיר (דף כ"ז):

הרדב"ז

ואת"כ חומש הכיות והכי איתא בירושלמי: ולעולם לא ימנע עצמו וכו'. בבא בתרא אמר רב אסי וכו' לעולם אל ימנע אדם עצמו משלישית השקל בשנה שנאמר והעמדנו עלינו מצות לתת שלישית השקל בשנה לעבודת בית אלהינו והיא שקולה כנגד כל המצות מצות לא נאמר אלא מצות. ושיעורו שני דרהמין של כסף נקי. ואין הדברים אמורים אלא שאין צורך לעניים אבל אם יש עניים וידו משגת אינו נפטר בזה כמבואר לעיל: ואפי' עני המתפרנס מן הצדקה וכו'. פ"ק דגיטין אמר מר זוטרא אפילו המתפרנס מן הצדקה יעשה צדקה ואין זה רשות אלא חובה ודרשינן ליה מקרא דכתיב נתון תתן כלומר תן מן הנתון:

ו עני שאין מכירין אותו וכו'. בתרא פ"ק פסק כרב יהודה דאמר בודקין לכסות ואין בודקין למזונות דתניא כוותיה:

ז מפרנסין ומכסין עניי עכו"ם וכו'. ברייתא פרק הנזקין ת"ר מפרנסין עניי עכו"ם עם עניי ישראל וכלל רבינו מזונות ופרנסה דחד טעמא נינהו מפני דרכי שלום: ועני המחזר על הפתחים וכו'. הכי אמרינן פ"ק דבתרא ומפרשינן דאין נזקקין לו לתת מן הקופה למתנה מרובה אבל נזקקין לו מן הקופה למתנה מועטת וכ"ש שאין היחיד נזקק לו למתנה מרובה אבל למתנה מועטת נזקקין אפי' יחידים שאסור להחזיר עני השואל ריקם. ומה שכתב הטור בדעת רבינו אינו מחוור:

ח אין פוחתין לעני העובר וכו'. פ' בתרא דפאה ופרנסת לינה תניא בתוספתא שמן וקטנית ובבבא בתרא אמר רב פפא מאי פרנסת לינה פוריא ובי סדיא ותרוייהו צריכים לעני ולפיכך פסק רבינו כשניהם דלא פליגי מר איירי בפרנסת הכילה ומר איירי בפרנסת שכיבה: ואם שבת נותנין לו וכו'. שם במשנה. והיכא למידק הרי אוכל שלש סעודות בשבת ובמוצאי שבת מה יאכל וכשילך למחר ילך ריקם. וי"ל דלעולם העני יש בידו סעודה אחת ונותנין לו שלש סעודות ופרנסת לינה למוצאי שבת הרי תמש סעודות ג' לשבת ואחת למוצאי שבת ואחת שמוליכה בידו:

ט עני שאינו רוצה ליטול צדקה וכו'. הכי איתא בכתובות. וא"ת כיון שאינו רוצה ליקח בתורת צדקה היך יקח בתורת מתנה והא כתיב ושונא מתנות יחיה. וי"ל שאינו רוצה ליקח בתורת צדקה שלא לדחוק את שאר העניים אבל יקח בתורת מתנה כי אומר למחר תמלא ידי ואתן לו גם אני:

י מי שאינו רוצה ליתן צדקה וכו'. בבא בתרא פ"ק אמר רבה בר אבוה ממשכנין על הצדקה ואפילו בערב שבת איני והכתיב ופקדתי על כל לוחציו וא"ר יצחק בר שמואל בר מרתא משמיה דרב ואפילו על גבאי צדקה לא קשיא הא דאמיד הא דלא אמיד כי הא דרבא אכפייה לרב נתן בר אמי ושקל מיניה ארבע מאה זוזי לצדקה, והקשו בתוספות דהא קי"ל כל מ"ע שמתן שכרה בצדה אין ב"ד של מטה מוזהרין עליה והרבה דברים נאמרו בתירוץ קושיא זו. והנכון לפי לשון רבינו משום דמצות הצדקה יש בה לאו ועשה דכתיב פתוח תפתח וכתיב לא תאמץ את לבבך ולא תקפוץ את ידך. וי"ל דשאני מ"ע של צדקה שיש בה תקנה לעניים והרי הוא כתוב עליו וכופין אותו לפרוע חובו ויורדין לנכסיו כאשר עושין למי שמסרב לפרוע החוב אשר עליו תדע שהרי בכל המצות כולם נאסר הנסיון ובמצות המעשר מותר שנאמר הביאו את כל המעשר וגו' ובחנוני נא בזאת וגו'. ואני אומר שגם בצדקה מותר הנסיון:

יא אדם שוע שהוא נותן צדקה וכו'. היינו דמתרצינן הא דאמיד הא דלא אמיד דכיון דלא אמיד והגבאי לוחץ אותו עליו כתיב ופקדתי על כל לוחציו:

יב אין פוסקין צדקה על יתומים וכו'. התם בבא בתרא פ"ק רבא רמי צדקה איתמי דבר מריון א"ל אביי והא תני רב שמואל בר יהודה אין פוסקין צדקה על היתומים אפילו לפדיון שבויים א"ל אנא לאחשובינהו קא עבידנא: גבאי צדקה לוקחין וכו'. פ' הגוזל ומאכיל גבאי צדקה לוקחין מהם דבר מועט אבל לא דבר מרובה רבינא אקלע לבי מחוזא אתו נשי דמחוזא רמו קמיה כבלי ושירי קביל מנייהו א"ל רבה תוספאה לרבינא והתניא גבאי צדקה מקבלין מהן דבר מועט אבל לא דבר מרובה אמר ליה הני לבני מחוזא דבר מועט נינהו ע"כ. ואם אינו מכיר את הבעלים לא יקח מהם אלא דבר מועט דספק גזל אסור והא דמקבלים מהם דבר מועט היינו מן הסתם אבל אם הבעל מקפיד אין לוקחין מהם אפי' דבר מועט:

יג עני שהוא קרובו וכו'. הכי איתא בספרי והכי מדרים לאחיך זה קרובו לענייך אלו עניי ביתו ולאביונך בארצך אלו עניי עירו וכל הקודם בפסוק קודם לאחר. כתב רבינו סעדיה חייב אדם להקדים פרנסתו שנאמר וחי אחיך עמך חייך קודמין לחיי אחיך:

יד מי שהלך בסחורה וכו'. הכי איתא במגילה פ' בני העיר. ואיכא למידק ומה טעם לחלק בין יחיד למרובים וכמה הם רבים לענין זה. וי"ל דרבים היינו רוב אנשי אותה העיר

משנה למלך

מצות עומרים בפלוגתא דר"י ור' יוסי הגלילי ע"כ. ורבינו השמיט כל זה ולא ידעתי למה:

פ"ז י מי שאינו רוצה ליתן צדקה כו' ב"ד כופין אותו. ז"ל מרן הב"י יו"ד סי' רמ"ח והר"ן הסכים לתירוצא בתרא וכן דעת הרמב"ן שכתב דהא דאכפייה רבא לר"נ בר אמי לאו מתמת קיומה דמתה הוא אלא שהיה עשיר ולא הוה עביד כדבעי ליה ופו', ותימה דהרמב"ן כתב בתשובה דהשבת עבוט היא מצוה שמתן שכרה בצדה ולפיכך אין בית דין של מטה מוזהרין עליה והתם נמי איכא לאו דכתיב לא תשכב בעבוטו ואיך כתב דס"ל כתירוצא בתרא. ושיש אפשר לומר דלא תשכב בעבוטו הוי לאו הניתק לעשה ומש"ה כתב דהוי מצוה שמתן שכרה בצדה, אבל מ"מ ק"ל דממ"ש בתשובה הנזכרת בסוף דבריו ואם ירצו ב"ד לכוף יכולים לכוף משמע דס"ל תירוץ בתרא של התוספות ונראה דהתוספות כי מקשו וקא מתרצי לאו אחיובא הוא אלא ארשות ודוק:

יב אין פוסקים צדקה על היתומים ואפי' לפדיון שבויים וכו'. מהרי"ט שורש ז' כתב דפדיון שבויים לא מיקרי צדקה סתם אלא צדקה דפדיון שבויים ועיין בשורש כ' ול"ע:

העיר . ואם היו רבים ופסקו עליהן צדקה נותנין וכשבאין מביאין אותה עמהן ומפרנסין בה עניי עירם . ואם יש שם חבר עיר יתנוה לחבר עיר והוא מחלקה כמו שיראה לו : טו האומר תנו מאתים דינר לבית הכנסת או תנו ספר תורה לבית הכנסת יתנו לבית הכנסת שהוא רגיל בו . ואם היה רגיל בשנים יתנו לשניהן . האומר תנו מאתים דינרין לעניים יתנו לעניי אותה העיר:

פרק שמיני

א הצדקה הרי היא בכלל הנדרים . לפיכך האומר הרי עלי סלע לצדקה . או הרי סלע זו צדקה חייב ליתנה לעניים מיד ואם איחר עבר בבל תאחר שהרי בידו ליתן מיד ועניים מצויין הן . אין שם עניים מפריש ומניח עד שימצא עניים . ואם התנה שלא יתן עד שימצא עני אינו צריך להפריש . וכן אם התנה בשעה שנדר בצדקה או התנדב אותו שיהיו הגבאין רשאין לשנותה ולצורפה בזהב הרי אלו מותרין : ב המתפים בצדקה חייב כשאר הנדרים . כיצד אמר הרי סלע זו כזו הרי זו צדקה . המפריש סלע ואמר הרי זו צדקה ולקח סלע שנייה ואמר וזו הרי שנייה צדקה . ואע"פ שלא פירש : ג הנודר צדקה ולא ידע כמה נדר יתן עד שיאמר לא לכך נתכוונתי : ד אחד האומר סלע זו צדקה או האומר הרי עלי סלע לצדקה והפרישו . אם רצה לשנותו באחר מותר . ואם משהגיע ליד הגבאי אסור לשנותו . ואם רצו הגבאים לצרף המעות ולעשותן דינרין אינן רשאין אלא אם אין שם עניים לחלק מצרפין לאחרים . אבל לא לעצמן : ה היה לעניים הנאה בעיכוב המעות ביד הגבאי כדי לעשות לאחרים ליתן . הרי אותו הגבאי מותר ללוות אותם המעות של עניים ופורע שהצדקה אינה כהקדש שאסור ליהנות בו : ו מי שהתנדב מנורה או נר לבית הכנסת אסור לשנותה . ואם לדבר מצוה מותר לשנותה . אע"פ שלא נשתקע שם בעליה מעליה אלא אומרים זו המנורה או נר של פלוני . ואם נשתקע שם הבעלים מעליה מותר לשנותה אפילו לדבר הרשות : ז במה דברים אמורים בשהיה המתנדב ישראל . אבל אם היה עכו"ם אסור לשנותה אפילו לדבר מצוה עד שישתקע שם בעליה מעליה . שמא יאמר העכו"ם הקדשתי דבר לבית הכנסת של יהודים ומכרוהו לעצמן : ח עכו"ם שהתנדב לבדק הבית אין מקבלין ממנו לכתחלה . ואם לקחו ממנו אין מחזירין לו . היה הדבר מסויים כגון קורה או אבן מחזירין

העיר שהלכו לעיר אחרת לפי שהעניים מוטלין עליהם לפיכך נותנין אותה לגבאי אותה העיר כדי שלא יחשדו אותם שפוסקין ואינם נותנים וכשהולכים לעירם נותנין אותה לפרנס עניי עירם והכי משמע מדתני בני העיר שהלכו לעיר אחרת והמרינן נמי רב הונא גזר תעניתא עא' לגביה רב חנא בר חנילאי וכל בני מאתיה רמו עלייהו לדקה וכו' משמע מהכא דכל בני העיר הלכו וקי"ל רובו ככולו דלא מסתבר שאם הלכו שנים או ג' ופסקו עליהם לדקה שיטלו אותה . כיון שרוב העיר נשארו במקומם הם יפרנסו עניים ועדיין צ"ע דדלמא ג' הוו רבים ומעשה שהיה כך היה וטעמא דהד או הרי בעלי אבל שלשה לא בעלי :
ואם יש שם חבר עיר וכו' . שם קניא בד"א כשאין שם חבר עיר אבל יש שם חבר עיר תנתן לחבר עיר . וחבר עיר היינו ת"ח המתעסק בצרכי צבור :
טו האומר תנו מאתים וכו' . בתוספתא פ' הגוזל . וא"ת בשלמא מעות אפשר לחלקם אלא ספר תורה א"א לחלקו . וי"ל שישתמשו אלו זמן מה ואלו זמן מה כפי אשר יתפשרו : האומר תנו מאתים דינרים וכו' . גם זה שם ומשמע דכיון דאמר לעניים סתם יחלקו אותה לעניי אותה העיר כולם אע"ג דאית ליה עניים קרובים והכתי קמ"ל שלא יתנו לקרובים דוקא ולא לעניי עולם אלא לעניי עירו , זה נראה דעת רבינו ויש חולקין :
פ"ח א הצדקה הרי היא בכלל הנדרים וכו' . פ"ק דר"ה אמר רבא ולדקה מיחייב עליה לאלתר דהא קיימי עניים והמרינן נמי התם בפיך זו לדקה :
ואם התנה שלא יתן עד שימצא עני וכו' . הדבר ברור שהכל לפי תנאו . וכתב הטור ירלה מדבריו שאין תנאי מועיל אלא כשאין שם עניים . ולא נהירא ועוד מה לריך תנאי כשאין שם עניים והלא אין עליו חיוב אלא משום דבכל שעה עניים מלויים וא"כ פשיטא שאינו חייב עד שיזדמנו לו עניים ע"כ . ואין בדברי רבינו קושיא דכתב ואם אין שם עניים מפרים כדי שיהא מוכן לו כשיבואו עניים לתת להם מיד דהא אוקימנא תרי קראי חד לאמר ולא הפרים וחד להפרים ולא הקריב והאי הפרשה אפשר בתרי גווני או שיפרים ויניח ברשותו או שיתן ביד אחרים שיהיה מוכן כשיבואו עניים ואם התנה שלא יתן או לא יפרים הכל לפי תנאו והשתא ניחא דפשט בהפרשה והיינו בנתינה והיינו דמסיים אינו לריך להפרים ואין לריך לדחות דלא יתן לא יפרים הוא ולאו למימרא שלא יועיל תנאי אפי' דאיכא עניים שאם התנה ע"מ שאחלק לעניים מעט מעט בכל שבוע הכל לפי תנאו אלא אורחא דמלתא נקט שאין אדם מתנה אלא היכא דליכא עניים , והמחבר על הטור היכי אלי נוקי סריקי ברבינו :

טו האומר תנו מאתים דינר לבית הכנסת וכו' עד סוף הפרק . תוספתא פרק הגוזל ופרק חזקה :
פ"ח א הצדקה הרי בכלל הנדרים וכו' . בפרק קמא דר"ה (דף ו'). ומ"ש ואם התנה וכו' . וכן אם התנה וכו' :
ב המתפים בצדקה חייב כשאר הנדרים וכו' . פ"ק דנדרים (דף ז') בעיא דאפשיטא בסמ"ל כדעת רבינו :
ג הנודר צדקה ולא ידע כמה נדר וכו' . נלמד ממתני' פרק בתרא דמנחות (דף ק"ה) :
ד אחד האומר סלע זו צדקה וכו' עד אסור לשנותו . פ"ק דערכין (דף ו') :
ואם רצו הגבאים לצרף וכו' . פ"ק דבתרא (דף ח') :
ה היה לעניים הנאה וכו' . פ"ק דערכין והביאו הרי"ף פ' ד' וה' :
ו מי שהתנדב מנורה וכו' עד ומכרוהו לעצמם. שם ובירושלמי פ"ק דשקלים :
ח עכו"ם שהתנדב לבדק הבית וכו' . פ"ק דערכין (דף ו':) תני חדא עכו"ם שהתנדב

ב המתפים בצדקה חייב וכו' . פ"ק דנדרים בעי רב פפא יש יד לצדקה או אין יד לצדקה היכי דמי אילימא דאמר הדין זוזא לצדקה והדין נמי ההוא צדקה עצמה היא אלא כגון דאמר הדין ולא אמר נמי ולא איפשיטא ופסקו הפוסקים לחומרא וכן דעת רבינו ונראה משום דהוי ספקא דאורייתא . ואיכא למידק הרי שהיה סלע של צדקה לפניו ואמר על סלע אחרת וזו מאי כיון שהוא לא הזכיר לשון צדקה וגם לא אמר וזו כזו אין זו התפסה או דילמא לעולם הוי יד לצדקה והוי תפיסה . ומסתברא לי דלא הוי התפסה דומיא דהיה נזיר עובר לפניו ואמר הריני כזה הרי זה נזיר וטעמא דאמר כזה אבל אם אמר הריני לא אמר כלום הכא נמי לא אמר כלום ועד כאן לא קא מבעיא לרב פפא אלא משום דאמר הדין זוזא ללדקה והדין ולא אמר והדין נמי ואפי' הכי לא איפשיטא ואגן ניקום וניימא דאפי' היכא דלא אמר לדקה אלא שהיה סלע של לדקה מונח לפניו ואמר וזה דליהוי יד הכי דלא נוסיף עלה . וכן יש לדקדק בלשון רבינו שכתב החלוקה הפשוטה אמר הרי סלע זו כזו ולא הזכיר בה אם אמר על הראשון הרי זה ללדקה וא"כ פשיטא דהיינו לדקה עלמה כדאמרינן בגמרא אלא ודאי איירי כגון שהיה לפניו סלע של לדקה ואמר הרי זו כזו וכן העתיקו הטור והשתא אית בה חדושא דאע"ג דלא הזכיר לדקה הוי יד כדאמרינן גבי נדרים ונזיר אבל בחלוקה השניה כתב הפרים סלע ואמר הרי זו לדקה כו' דהיינו בעיין ואם לא הזכיר לדקה לא אבעיא לן דפשיטא לן דלא הוי יד כנ"ל :
ג הנודר לדקה ולא ידע וכו' . הכי איתא התם וילפי לה מדהכן כי האי גוונא גבי המדר להקדש וכן כתב רבינו פ"ב מהלכות ערכין :
ד אחד האומר סלע זו לדקה וכו'. בפ"ק דערכין האומר סלע זו ללדקה מותר לשנותו בין לעצמו בין לאחר בין שאמר הרי זו בין שאמר הרי עלי ומשמע מהאי ליגנא דמותר ללוותה בין לו בין לאחר וכן פירש"י ז"ל , ורבינו אינו סובר כן דא"כ מאי מותר לשנותה להלוותה מבעי ליה לפיכך פירש לשנותה בין לעצמו בין שיפרים סלע אחר במקומו אבל להלוותה לאחרים משמע דאסור אע"ג דלא אתא ליד גזבר וה"ק מותר לשנותה לצורך עלמו בין להביא אותה בעצמה בין להביא אחרת במקומה :
ואם רצו הגבאין לצרף המעות וכו' . פ"ק דבבא בתרא ת"ר גבאי לדקה שאין להם עניים לחלק פורטין לאחרים ואין פורטין לעצמן וטעמא לפי שהפרוטות של נחשת מתלידות ואין פורטין לעצמן מפני החשד :
ה היה לעניים הנאה בעכוב המעות ביד הגבאי וכו' . שם בפ"ק דערכין פריך אהא דא"ר נחמן משבאת ליד גבאי אסור לשנותה איני והא ר' ינאי יזיף ופרע ומשני שאני ר' ינאי דניחא להו לעניים דכמה דמשהי מעשי ומייתי להו . ופי' רש"י ז"ל דר' ינאי גבאי עניים הוה ויזיף משום הלדקה לצורכו ופרע . דכמה דמשהי ר' ינאי דלית ליה זוזי למפרע ניחא להו לעניים דמעשי ר' ינאי לגבורה ואמר דלית ליה מעות לחלק לעניים וכופה אותם ללדקה והיכא רווחא לעניים ע"כ . והתירו לו להלוותם לעצמו דאי לאו הכי לא היה משקר דכתיב דובר שקרים וגו' :
ו מי שהתנדב מנורה או נר וכו' . שם ואיכא למידק הרי שהיה שם בעליה חקוק עליה אם מותר לשנותה או לא . וי"ל כל זמן שמזכירין את שמו מתוך מה שחקוק עליה ומכירין אותו שזה הכלי איש פלוני הקדישו אסור לשנותו אבל אם אין מכירין אותו הרי נשתקע שם בעליה ומותר לשנותה כנ"ל :
ז בד"א כשהיה ישראל אבל וכו' . הכי איתא התם ומדלא אסכה לחלק אלא בעכו"ם משום דאיכא חלול השם אבל ישראל אע"ג דהוא טוח לא משגחינן ביה דהא אית ליה לשמוע דברי חכמים ואע"ג דלא ציית לא חיישינן ליה וכן כתב הרא"ם בתשובה :
ח עכו"ם שהתנדב לבדק הבית וכו' . פ"ק דערכין תני חדא עכו"ם שהתנדב נדבה לבדק הבית מקבלין ממנו ותניא אידך אין מקבלין א"ר אילא א"ר יוחנן לא קשיא כאן בתחלה

משנה למלך

פ"ח א הצדקה הרי היא בכלל הנדרים כו' . כתב הרשב"א ח"ג סי' נ"ב בכל לשון נכללו הלילות בכלל הימים הלכך מי שנדר ליתן פרוטה בכל יום יכול ליתן בין ביום בין בלילה ע"כ :
ד ואם רצו הגבאים לצרף המעות ולעשותם דינרין כו' . בפרק ד' דשקלים תנן אין משתכרין בשל הקדש ואף לא בשל עניים . וכתב מהרימ"ט ח"א סי' קמ"ד דאין מותר להשתכר בהם אלא

מחזירין לו כדי שלא יהא להן דבר מסויים במקדש שנאמר לא לכם ולנו וגו'. אבל לבית הכנסת מקבלין מהן לכתחלה. והוא שיאמר כדעת ישראל הפרשתי. ואם לא אמר טעון גניזה שמא לבו לשמים. ואין מקבלים מהם לחומת ירושלים ולא לאמת המים שבה שנאמר ולכם אין חלק וזכרון בירושלים: **ט** אסור לישראל ליטול צדקה מן העכו"ם בפרהסיא. ואם אינו יכול לחיות בצדקה של ישראל ואינו יכול ליטלה מן העכו"ם בצנעה הרי זה מותר. ומלך או שר מן העכו"ם ששלח ממון לישראל לצדקה אין מחזירין אותו לו משום שלום מלכות. אלא נוטלין ממנו וינתן לעניי עכו"ם בסתר כדי שלא ישמע המלך: **י** פדיון שבויים קודם לפרנסת עניים ולכסותן. ואין לך מצוה גדולה כפדיון שבויים שהשבוי הרי הוא בכלל הרעבים והצמאים והערומים ועומד בסכנת נפשות. והמעלים עיניו מפדיונו הרי זה עובר על לא תאמץ את לבבך ולא תקפוץ את ידך ועל לא תעמוד על דם רעך ועל לא ירדנו בפרך לעיניך. ובטל מצות פתח תפתח את ידך לו. ומצות וחי אחיך עמך. ואהבת לרעך כמוך. והצל לקוחים למות והרבה דברים כאלו. ואין לך מצוה רבה כפדיון שבויים: **יא** אנשי העיר שגבו מעות לבנין בית הכנסת ובא להן דבר מצוה מוציאין בו המעות. קנו אבנים וקורות לא ימכרום לדבר מצוה אלא לפדיון שבויים. אע"פ שהביאו את האבנים וגדרום ואת הקורות ופסלום והתקינו הכל לבנין מוכרין הכל לפדיון שבויים בלבד. אבל אם בנו וגמרו לא ימכרו את בית הכנסת אלא יגבו לפדיונן מן הצבור: **יב** אין פודין את השבויים ביתר על דמיהן מפני תקון העולם. שלא יהיו האויבים רודפין אחריהם לשבותם. ואין מבריחין את השבויים מפני תקון העולם שלא יהיו האויבים מכבידין עליהן את העול ומרבים בשמירתן: **יג** מי שמכר עצמו ובניו לעכו"ם או שלוה מהן ושבו אותן או אסרוהו בהלואתן. פעם ראשונה ושנייה מצוה לפדותן. שלישית אין פודין אותן. אבל פודין את הבנים לאחר מיתת אביהן. ואם בקשוהו להורגו פודין אותו מידם אפילו אחר כמה פעמים: **יד** עבד שנשבה הואיל וטבל לשם עבדות וקבל עליו מצות פודין אותו כישראל שנשבה. ושבוי שהמיר לעכו"ם ואפילו למצוה אחת כגון שהיה אוכל נבלה להכעיס וכיוצא בו אסור לפדותו: **טו** האשה קודמת לאיש להאכיל ולכסות ולהוציא מבית השבי. מפני שהאיש דרכו לחזר לא האשה ובושתה מרובה. ואם היו שניהם בשביה ונתבעו שניהן לדבר עבירה האיש קודם לפדות לפי שאין דרכו לכך: **טז** יתום ויתומה שבאו להשיא אותן משיאין האשה קודם לאיש מפני שבושתה של אשה מרובה. ולא יפחתו לה ממשקל ששה דינרים ורביע דינר של כסף טהור. ואם יש בכיס של צדקה נותנין לה

כסף משנה

שהתנדב נדבה לבדק הבית מקבלים ממנו ותניא אידך אין מקבלים א"ר אילא א"ר יוחנן ל"ק הא בתחלה הא בסוף דאמר רב אסי א"ר יוחנן בתחלה אפי' מים ומלח אין מקבלים מהם בסוף דבר המסויים אין מקבלים דבר שאינו מסויים מקבלים. ופירש"י דבר המסויים שנראה בעין אין מקבלין מהם דנגלי הוא ועוד שמתפארים בו. ורבינו מפרש שמ"ש הא בתחלה הא בסוף היינו לומר הא בתחלה הא בדיעבד ורש"י פירש בע"א. ומ"ש אבל לבית הכנסת מקבלים מהם לכתחלה וכו' שם (דף ו') עכו"ם שהתנדב קורה ושם כתוב עליה בודקין אותו אם אמר כדעת ישראל הפרשתיה יגוד וישתמש במותר ואם לאו טעונה גניזה חיישינן שמא בלבו לשמים ומסיק דה"ה אע"ג דלאו שם כתוב עליה בעיא גניזה והא קמ"ל דאע"ג דשם כתוב עליה יגוד וישתמש במותר ופירש"י טעונה גניזה ואסורה בהנאה דחיישינן שמא בלבו לשמים לשם הקדש הילכך יגנז ובזמן הזה עסקינן דהקדש אסור בהנאה וכו'. יגוד יחתוך מקום השם ויגנוז החתיכה וישתמש במותר ויבנו בבית הכנסת עכ"ל. ונראה מדברי רבינו דכי הוא וישתמש במותר וישתמש לבנותה בבהכ"נ קאמר: ואין מקבלים מהם לחומת ירושלים וכו'. פ"ק דשקלים בירושלמי:

ט אסור לישראל וכו'. בפרק זה בורר (דף כ"ו): ומלך או שר וכו'. בפ"ק דבתרא (דף י'):

י פדיון שבויים קודם לפרנסת עניים וכו'. ואין לך מצוה רבה כפדיון שבויים. שם (דף ח'):

יא אנשי העיר שגבו וכו'. שם (דף ג':) אמר רב חסדא לא ליסתור איניש בי כנישתא עד דבני בי כנישתא אחריתי וכו' אמר ליה רבינא לרב אשי גבי זוזי ומחתי מאי אמר ליה דילמא מתרמי להו פדיון שבויים ויהבי להו (רמי ליבני) שריגי ליבני והדרי הודרי וכו' א"ל דילמא דמתרמי להו פדיון שבויים מזבני ויהבי להו א"ה אפילו בנו נמי א"ל דירתיה דאיניש לא מזבני:

יב אין פודין את השבויים וכו' עד אסור לפדות. בפ' השולח (דף מ"ה) ופסק כלישנא דלא ליגררו ולייתו וכן פסק הרי"ף:

טו האשה קודמת לאיש וכו' עד לפי שאין דרכו בכך. בסוף הוריות (דף י"ג):

טז יתום ויתומה וכו'. בפ' מציאת האשה (דף ס"ז):

היו

הרדב"ז

בתחלה הא בסוף ופירש ז"ל בתחלה אין מקבלין מהם אבל אם קבלו מקבלין ואין מחזירין כלומר יעמדו בקבלתם: ואם היה דבר מסויים וכו'. שם היכי דמי דבר מסויים א"ר יוסף כגון אמה כליא עורב ולא אתא רב יוסף למימר דאבן או קורה לא הוי דבר מסויים אלא אתא לומר אפי' קבע האבן או הקורה בכליא עורב שאינו לתשמיש המקדש ממש אפי' הכי הוי דבר המסויים ומחזירין. והיכא למידק כיון דכתיב לא לכם ולנו לבנות מה לי דבר מסויים מה לי דבר שאינו מסויים וליכא לפרושי דהא דקאמר אין מחזירין היינו אין מחזירין ואין בונין אותו דהא דבר מסויים היינו כליא עורב ודכוותה דבר שאינו מסויים בונין ממנו לבדק הבית לכליא עורב ואלתו. וי"ל דהא דכתיב לא לכם היינו דבר הניכר שהוא לכם אבל דבר שאינו מסויים לא מקרי לכם: אבל לבדק הבית מקבלין וכו'. הכי איתא התם. ומה שכתב רבינו שמא לבו לשמים הוא נתינת טעם אמאי טעון גניזה יהיה מותר להשתמש בו שהרי אין בהם קדושה כיון שלא אמר בדעת ישראל הפרשתי לכך אמר שמא לבו לשמים ויש בו קדושה ולפיכך טעון גניזה. והטור לא דקדק בלשון רבינו וכתב שמא בלבו חשב לע"ז והשב שנותן טעם למה לא יקבלו לצורך בדק הבית וכבר ראיתי מי שהאריך ליישב לשון רבינו ומה שכתבתי הוא הנכון: אין מקבלין מהם לחומת ירושלים וכו'. ג"ז שם ודוקא דבר מסויים אין מקבלין מהם אבל שאינו מסויים אם קבלו אין מחזירין דלא מסתבר שתהיה חומת ירושלים חמורה מבדק הבית:

ט אסור לישראל ליטול צדקה מן העכו"ם וכו'. פרק זה בורר אמר רב נחמן אוכלי דבר אחר פסולין לעדות ה"מ בפרהסיא אבל בצנעא לא ובפרהסיא נמי לא אמרן אלא דאפשר לאתזוני בצנעא אבל לא אפשר ליה חיותיה הוא ודבר אחר היינו צדקה של עכו"ם וכן פירש"י ז"ל: ומלך או שר וכו'. פ"ק דבבא בתרא (דף י') איפרא הורמיז אימיה דשבור מלכא שדרה ארבע דינרי וכו'. ומסיק התם דרבא לעניי אומות העולם פלגינהו והא דקבלינהו משום שלום מלכות:

י פדיון שבויים קודם לפרנסת וכו'. הכי איתא התם דקרי לה מצוה רבה משום דכל הנך דכתיבי אשר למות למות ואשר לחרב לחרב וכו' כולהו איתנהו בשבוי ולפיכך מקדימין אותה על כל מצות הצדקה ולא מאחרין אותה היכא דאפשר:

יא אנשי העיר שגבו מעות וכו'. למד רבינו זו מהא דאמרינן בריש ב"ב אמר רב חסדא לא ליסתור איניש בי כנישתא ומסיק התם שריגי ליבני והדרי הודרי מאי אמר ליה זמנין דמתרמי פדיון שבויים מזבני ויהבי להו אי הכי אפילו בנו נמי אמר ליה דירתיה דאיניש לא מזבני:

יב אין פודין את השבויין יותר וכו'. גיטין בפ' השולח משנה ואית בה תרי טעמי משום דוחקא דצבורא א"נ משום דלא ליגררו ולייתו ופסק רבינו כי הך טעמא ונפקא מינה דאפי' רצו הקרובים אין מניחין אותם ולא מבעיא למאן דאמר נפשטה בעיין אלא אפילו למ"ד דלא נפשטה ספיקא הוי ושב ואל תעשה הוא. ואפי' אשתו שהיא כגופו כתבו הרי"ף והרמב"ם בפי"ד מהלכות אישות שאין פודה אותה יותר מכדי שויה ויש חולקין:

יג מי שמכר עצמו ובניו לעכו"ם. כל זה שנוי בפרק השולח. וכבר נשאלתי על היהודים הרגילים לגנוב ממון עכו"ם אם אנו מחוייבים לפדותם או מדמינן להו למי שלוה מהם והסרוהו או למי שהמיר דמה לי אוכל נבלות ומה לי לא תגנוב. והעליתי דלעולם פודין אותו כדין מי שלוה מן העכו"ם שהרי אינו גונב להכעיס אלא לתאבון שאם היה מוצא ממון בהיתר לא היה גונב. ומזה הטעם אפי' הוא רגיל לגנוב ממון של ישראל ותפסוהו העכו"ם פודין אותו ואפילו לפי דעת האומרים דמומר אוכל נבלות לתאבון אין ישראל חייבין לפדותו הכא איכא טעמא אחרינא שכל הגונבין ממון העכו"ם טועין וסוברין דקרא דלא תגנוב בישראל קאי וסומכין על קרא דראה ויתר כו' וכיון שהם טועין בדין אינם נקראים מומרים וכל שכן שהורגים על הגניבה הילכך חייבים לפדותם אפילו כמה פעמים. וראיתי מי שכתב שדעת רבינו שהמומר אוכל נבלות לתאבון אין חייבין לפדותו מדקאמר אוכל נבלות להכעיס אסור לפדותו ולא קאמר אבל לתאבון פודין אותו משמע דאוכל להכעיס אסור לפדותו אבל לתאבון ליכא איסורא ולא חיובא וכ' שמי שהיה רוצה לפדות אוכל נבלות לתאבון לפנים משורת הדין היה עושה. ואין נראה כן דעת רבינו שאם היה דעתו לחלק בין אוכל נבלות לתאבון ובין שאר ישראל היה לו לפרש ורבי אמי בדין היה רוצה לפדותו:

טו האשה קודמת לאיש וכו'. במשנה פ' בתרא דהוריות והטעם שכתב רבינו לפי שאין דרכו בכך בירושלמי:

טז יתום ויתומה שבאו וכו'. פ' מציאת האשה:

היו

משנה למלך

ע"י משכונות זהב וכסף וכגון דהבא פריכא. ותימה דבפ' שני דייני גזירות אמרינן דטעמא דהקדש הוא משום דאין עניות במקום עשירות ושל עניים דלמא מתרמי להו עניים וליכא למיהב ולפי זה אפילו על משכון של דהבא פריכא אין משתכרין בשל עניים ולא משכחת לה היתרא אלא להשתכר בהם בדבר שמצוי בעין כגון אלו השולחנים וכמ"ש בעה"ת שער מ"ו ח"ד סי' ח'. ועל מה שפסק שם מהרימ"ט על הרשב"א עיין בתי"ד סי' ט"ל שתירץ באופן אחר יע"ש:

ט אין מחזירין אותו לו משום שלום מלכות. עיין במ"ש מרן בפ"י מהלכות מלכים דין י' ודו"ק:

היו

לה לפי כבודה: **יז** היו לפנינו עניים הרבה או שבויים הרבה ואין בכים כדי לפרנס או כדי לכסות או כדי לפדות את כולן. מקדימין את הכהן ללוי. ולוי לישראל. וישראל לחלל. וחלל לשתוקי. ושתוקי לאסופי. ואסופי לממזר. וממזר לנתין. ונתין לגר. שהנתין גדל עמנו בקדושה. וגר קודם לעבד משוחרר. לפי שהיה בכלל ארור: **יח** במה דברים אמורים בשהיו שניהן שוין בחכמה. אבל אם היה כהן גדול עם הארץ וממזר תלמיד חכם. תלמיד חכם קודם. וכל הגדול בחכמה קודם את חבירו. ואם היה אחד מהן רבו או אביו אע"פ שיש שם גדול מהן בחכמה. רבו או אביו שהוא תלמיד חכם קודם לזה שהוא גדול מהם בחכמה:

פרק תשיעי

א כל עיר שיש בה ישראל חייבין להעמיד מהם גבאי צדקה אנשים ידועים ונאמנים שיהיו מחזירין על העם מערב שבת לערב שבת ולוקחין מכל אחד ואחד מה שהוא ראוי ליתן ודבר הקצוב עליו. והן מחלקין המעות מערב שבת לערב שבת ונותנין לכל עני ועני מזונות המספיקין לשבעה ימים. וזו היא הנקרא קופה: **ב** וכן מעמידין גבאין שלוקחין בכל יום ויום מכל חצר וחצר פת ומיני מאכל או פירות או מעות ממי שמתנדב לפי שעה. ומחלקין את הגבוי לערב בין העניים ונותנין לכל עני ממנו פרנסת יומו. וזהו הנקרא תמחוי: **ג** מעולם לא ראינו ולא שמענו בקהל מישראל שאין להן קופה של צדקה. אבל תמחוי יש מקומות שנהגו בו ויש מקומות שלא נהגו בו. והמנהג הפשוט היום שיהיו גבאי הקופה מחזירין בכל יום ומחלקין מערב שבת לערב שבת: **ד** בתעניות מחלקים מזונות לעניים. וכל תענית שאכלו העם ולנו ולא חלקו צדקה לעניים הרי אלו כשופכי דמים ועליהם נאמר בקבלה צדק ילין בה ועתה מרצחים. במה דברים אמורים בשלא נתנו להן הפת והפירות שאוכלים בהם הפת כגון תמרים וענבים. אבל אם אחרו המעות או החטים אינן כשופכי דמים: **ה** הקופה אינה נגבית אלא בשנים שאין עושים שררה על הצבור בממון פחות משנים. ומותר להאמין לאחד המעות של קופה. ואינה נחלקת אלא בשלשה מפני שהיא כדיני ממונות. שנותנים לכל אחד די מחסורו לשבת. והתמחוי נגבה בשלשה שאינו דבר קצוב. ומתחלק בשלשה: **ו** התמחוי נגבה בכל יום. והקופה מערב שבת לערב שבת. והתמחוי לעניי עולם. והקופה לעניי אותה העיר בלבד: **ז** רשאין בני העיר לעשות קופה תמחוי. ותמחוי קופה. ולשנותן לכל מה שירצו מצרכי צבור. ואע"פ שלא התנו כן בשעה שגבו. ואם היה במדינה

כסף משנה

יז היו לפנינו עניים הרבה וכו' עד ת"ח קודם. משנה בסוף הוריות (דף י"ג). ומ"ש וכל הגדול בחכמה וכו'. ומ"ש ואם היה אחד מהם רבו או אביו כו':

פ"ט א כל עיר שיש בה ישראל וכו'. כן משמע בפרק קמא דבתרא (דף ח':) ובסוף פאה:

ד בתעניות מחלקים וכו'. בפרק אחד דיני ממונות (דף ל"ה) וירושלמי סוף פאה:

ה הקופה אינה נגבית אלא בשנים וכו'. משנה בסוף פאה. ומ"ש מותר להאמין לאחד המעות של קופה. בפ"ק דבתרא (דף ח'). ומ"ש ואינה נחלקת אלא בשלשה וכו' משנה בסוף פאה. ומ"ש והתמחוי נגבה בשלשה וכו'. פרק קמא דבתרא:

ו התמחוי נגבה בכל יום וכו' עד כל צרכי קבורה. בפ"ק דבתרא:

כתב מהרי"ק ואשר תמהת על רבינו משה שכתב ל' יום לקופה ג' חדשים לתמחוי ואמרת דבגמרא דידן ברייתא הויא איפכא. דעו כי חילוק נוסחאות היא בספרים בהרי מצאתיה בשני ספרים כדברי רבינו משה ויש הוכחה לגירסת רבינו דבתוספתא דפאה כתוב שלשים יום לקופה ולגירסה זו הטעם מפני שהקופה יותר מוכרחת מן התמחוי ואין לך מקום שאין בו קופה ויש מקומות שלא נהגו בתמחוי:

מי

הרדב"ז

יז היו לפנינו עניים הרבה וכו'. פרק בתרא דהוריות משנה קרוב ללשון רבינו ובברייתא:

יח בד"א בזמן שהיו שניהם שוין וכו'. ג"ז שם במשנה וטעמא דכתיב יקרה היא מפנינים יקרה מכ"ג הנכנס לפני לפנים: ואם היה אחד מהם רבו או אביו. לא נתבאר בדברי רבינו כאן אביו ורבו אי זה מהם קודם ובפ' אלו מציאות תנן אביו ורבו בבית השבי פודה את רבו ואח"כ פודה את אביו ואם היה אביו תלמיד חכם פודה את אביו ואח"כ פודה את רבו והכי תניא בפרק בתרא דהוריות היה הוא ואביו ורבו בשבי הוא קודם לרבו ורבו קודם לאביו ואמו קודם לכל וצ"ל דהך דברייתא בשאין אביו ת"ח כי היכי דלא תקשי אמתני' דאלו מציאות. ואפשר שהוא ז"ל סמך על מה שכתב בהלכות ת"ת אביו ורבו שבויים בשביה פודה את רבו ואח"כ פודה את אביו ואם היה אביו ת"ח פודה את אביו תחלה וכן אם היה אביו ת"ח אע"פ שאינו שקול כנגד רבו משיב אבדתו ואח"כ משיב אבדת רבו ע"כ. והקשו עליו ממה שכתב פי"ב מהלכות גזלה ואבדה פגע באבדת רבו ואבדת אביו אם היה אביו שקול כנגד רבו של אביו קודמת ואם לאו של רבו קודמת ומתוך קושיא זו אמרו שמה שכתב בהלכות ת"ת הוא טעות סופר ואין לחלק בין רבו מובהק דהתם איירי ברבו שאינו מובהק ולפיכך אע"פ שאין אביו שקול כנגד רבו של אביו קודם שהרי כתב רבינו שם בד"א ברבו מובהק שלמד רוב חכמתו ממנו וכו': ואני בעניותי אומר שאין בדברי רבינו טעות דבהלכות ת"ת איירי שאביו ת"ה ולמד ממנו קצת כדרך העולם שהאדם מלמד את בנו תורה ורבו היינו רבו מובהק הילכך אע"פ שאינו שקול כנגד רבו דאית ביה תרתי הדא שהוא רבו במקצת ועוד שהוא אביו הוא קודם ובהלכות גזלה ואבדה איירי באביו שאינו רבו כלל ומשום הכי בעינן שיהא שקול כנגד רבו. ולענין פדיון אין חלוק אלא אם אביו ת"ח אע"פ שאינו שקול כנגד רבו אביו קודם כפשטא דמתני' בפ' אלו מציאות והכי משמע נמי ממה שכתב בהלכות ת"ח ואביו שאינו ת"ח הוא קודם לכל הון מרבו הכי מסתברא כיון שאביו הביאו לעולם הזה אע"ג דלא משמע הכי מלשון רבינו שכתב רבו או אביו שהוא ת"ח קודם לזה שהוא גדול בחכמה מהם ע"כ משמע שאם לא היה אביו ת"ח אינו קודם למי שהוא גדול בחכמה ואיך אפשר שיניח אדם אביו בשביה וילך לפדות ת"ח שאינו מכירו ובשלמא רבו שהביאו לחיי העולם הבא ראוי להקדים לו אבל הכם אחר למה. ולפיכך אני אומר שלא כתב רבינו או אביו שהוא ת"ח אלא להקדימו לרבו כמו שכתב בהלכות ת"ח אע"ג שאין הלשון מתוקן. והו לא מידי:

פ"ט א כל עיר שיש בה ישראל וכו'. כל זה מבואר פ"ק דבבא בתרא וכפ' בתרא דפאה. ומה שכתב רבינו ידועים ונאמנים בשלמא נאמנים ניחא אלא ידועים למה כדי שהעניים יכירו אותם וגם הבעלי בתים יתביישו מהם ויתנו. וכמו שכופין בני העיר זה את זה לבנות להם בית הכנסת ולקנות להם ס"ת וספר דברים כן כופין זה את זה על הצדקה ולהעמיד להם גבאי צדקה:

ג והמנהג הפשוט היום וכו'. כך הוא המנהג בזמננו זה אבל תמחוי מי נתן להם רשות לבטל התמחוי כיון שהוא שנוי במשנה בסוף פאה ובברייתא ריש בבא בתרא ובכמה מקומות בתלמוד מייתי לה. וי"ל כיון דתנא בכך ברייתא רשאין בני העיר לעשות קופה תמחוי ותמחוי קופה לפיכך נהגו להוסיף בקופה כנגד התמחוי ויעשו הכל קופה:

ד בתעניות מחלקין מזונות לעניים וכו'. בפ' אחד דיני ממונות א"ר יצחק כל תענית שמלינין בו את הצדקה כאילו שופך דמים שנאמר צדק ילין בה ועתה מרצחים וה"מ בריפתא ותמרי אבל זוזי וחטי לית לן בה והוקא שהיו רגילין לחלק להם פת ופירות ועיני העניים להם תלויות אבל לא היו רגילין בכך אלא שמחלקין מעות וחטים לא הוו כשופכי דמים ויתנו להם למחר שהרי לא נשענו עליהם העניים וכן נראה מפירש"י ז"ל וטעמא דמסתבר הוא:

ה הקופה אינה נגבית אלא בשנים וכו'. פ"ק דבבא בתרא ברייתא כלשון רבינו ואמרינן עלה מה"מ אמר רב נחמן אמר קרא והם יקחו את הזהב וגו' שררותא הוא דלא עבדי הא הימוני מהימן מסייע ליה לרבי חנינא דאמר ר' חנינא מעשה ומינה רבי שני אחים על הקופה ופני אחין לגבי הימנותא כתד הוו: ואינה מתחלקת אלא בשלשה וכו'. וא"ת מהאי טעמא לא תהיה נגבית אלא בשלשה. וי"ל לפי שהיה יודע סכום של כל אחד ואחד כמה כפר"ח: והתמחוי נגבה בשלשה וכו'. שם בברייתא תמחוי נגבית בג' ומתחלקת בשלשה מפני שגבויה וחלוקה שוין וכו'. ופירש רבינו כמו שחלוקה דיני ממונות כך גבויה דיני ממונות שהרי אינו דבר קצוב. ורש"י ז"ל פי' שגבויו וחלוקו שוה בכל יום מידי יום ביום לפיכך אין גבויו בשנים שלא יצטרכו לטרוח לבקש את השלשה לחלק. ופירוש רבינו עיקר וכן פירש הרה"ש:

ו התמחוי נגבה בכל יום וכו'. שם בברייתא והא דתניא לעניי עולם ה"פ אף לעניי עולם אם יקרבו עליהם והיינו דבעיק שלשה לפי שצריכין לגבות כפי מה שיתקרבו עליהן עניי עולם וכן דקדקתי בלשון רבינו שכתב והקופה לעניי אותה העיר בלבד משמע שהתמחוי אינו לעניי אותה העיר בלבד אלא לכל העניים. וא"ת על מה סמכו ברוב המקומות שממנין גבאי אחד. וי"ל כיון דטעמא הוי משום דאין עושין שררותא פחות משנים ואמרי' מאי שררותא לפי שממשכנין על הצדקה בערב שבת והאידנא לא נהגו למשכן על הצדקה וה"כ ליכא שררותא וכיון שהוא קצוב כמה יתן כל אחד וכמה יקח כל עני שליה בעלמא הוא אבל באו עניים חדשים וצריך לחלק להם לא יהיה בפחות משלשה:

ז רשאין בני העיר לעשות קופה תמחוי וכו'. שם בברייתא ויש מי שכתב דוקא לצורך עניים יכולין לשנותה אבל לא לשאר צרכי צבור וכל האחרונים דחו סברא זו והסכימו לדעת רבינו שיכולין לשנותה לכל צרכי צבור וכן נהגו וטעמא משום דלב ב"ד מתנה עליהם והכי משמע ליפנא דברייתא דקתני רשאין לשנותה לכל מה שירצו ותו דאי לצורך עניים קאמר הא תנא ליה רישא לעשות קופה תמחוי ומה לי הא ומה לי שאר צרכי עניים ותו אי לצרכי עניים קאמר למה לא יהיו הגבאין רשאין לשנותה דקתני בני העיר משמע דוקא בני העיר ולא הגבאין: ואם היה במדינה חכם גדול וכו'. שם רב אשי אמר אנא אמנויי נמי לא צריכנא דכל דקא אתי ולמאן דבעינא יהיבנא ליה. ומסתברא דמאי דכתב רבינו חכם גדול לאו למימרא שאין בעיר גדול ממנו אלא אע"פ שיש גדול ממנו ואם ממונה על כל צרכי הצבור שהכל נוכחין על דעתו הוא יכול לשנותה ולא הביאו הגדול ממנו:

יג מי שיש לו מזון שתי סעודות וכו' עד ומצוה ליתן לו. משנה בסוף פאה:

יד ומ"ש בד"א בכלי אכילה ושתיה וכו'. בפ' מציאת האשה (דף ס"ח) שם אוקימתא דרבא. ומ"ש בד"א קודם שיגיע לגבות מן העם וכו'. שם אוקימתא דרב פפא שלענין דינא לא פליגי וכן דעת הרי"ף:

טו בעה"ב שהיה מהלך וכו'. משנה בפ"ה דפאה וכחכמים:

טז מי שהיו לו בתים וכו' עד שאינו דחוק למכור. בפ"ק דב"ק (דף ז') תניא הרי שהיו לו בתים שדות וכרמים ואינו מוצא למכור מאכילין אותו מעשר עני עד מחצה הוי בה רבה היכי דמי אי דזול ארעתא דכולי עלמא ודיליה נמי זלא בהדייהו אפילו פורתא נמי לא ליספו ליה ואי דאייקור ארעתא דכולי עלמא ודיליה איידי דעייל ונפיק אזוזי זלא ארעיה אפילו טובא נמי ליספו ליה (והדר אמר רבה) לא נצרכה אלא דביומי ניסן יקרא ארעא וביומי תשרי זלא ארעא דכולי עלמא נטרי עד ניסן ומזבני והאי הואיל ואיצטריכו ליה זוזי השתא עד פלגא אורחיה למיזל טפי לאו אורחיה למיזל. זו היא גירסת הרי"ף ופירשו התוספות גירסא זו דמיירי בשוויים הרבה ועד מחצה היינו עד שימצא מי שיקנה אותם בחצי דמיהם לכל הפחות. ואפי' פורתא נמי לא ליספו ליה פירוש אפילו הוזלו כ"כ שאפילו במחצה לא יתנו לו לא ליספו כיון דזיל ארעתא דכולי עלמא ושוות מאתים לפי הזול. אפי' טובא נמי ליספו ליה פי' אפי' שמוצא שיקנו טפי ממחצה מ"מ ליספו ליה עד שימצא למכור בשוויין דאין מוצא למכור לפי שרואים שהוא דחוק: וכתב רבינו ירוחם שכן פירש הר"ר יונה וסיים בה לא נצרכה וכו'. כלומר אם ישוו מחצה בדמיהם ימכרם ולא יטול מעשר עני. טפי לאו אורחיה כלומר ויש לו לאכול שבשביל דחקו למכור אינו מוצא חצי שוויין שישוו בניסן ומאכילין אותו מעשר עני עד שימצא חצי דמיהם. וכתב סמ"ג כל רבותינו הקדמונים בצרפת אומרים שזו הגירסא ופירוש זה עיקר. ולאפוקי מגירסת רש"י ופירושו. ודברי רבינו פשוטים שהם כגי' רי"ף אלא שמ"ש שמאכילין אותו מעשר עני עד חצי דמיהם הוא שלא כמו שפירשו לדעת הרי"ף שהם פירשוה לדעתו דהיינו לומר שמאכילין אותו מעשר עני עד שימצא מי שיקנה אותם בחצי דמיהם ורבינו נראה שמפרש מאכילים אותו עד חצי דמי הקרקעות משום דעד פלגא אורחיה למיזל טפי לא ואע"פ שאפשר לדחוק ולפרש לשון רבינו

במדינה חכם גדול שהכל גובין על דעתו והוא יחלק לעניים כפי מה שיראה. הרי זה רשאי לשנותן לכל מה שיראה לו מצרכי צבור: ח גבאי צדקה אין רשאין לפרוש זה מזה בשוק. אלא כדי שיהיה זה פורש לשער וזה פורש לחנות וגובין: ט מצא הגבאי מעות בשוק לא יתנם לתוך כיסו אלא לתוך ארנקי של צדקה וכשיגיע לביתו יטלם: י היה הגבאי נושה בחבירו מנה ופרעו בשוק לא יתנם לתוך כיסו. אלא לתוך ארנקי של צדקה. וכשיגיע לביתו יטלם. ולא ימנה מעות הקופה שנים שנים אלא אחד אחד מפני החשד שנאמר והייתם נקיים מה' ומישראל: יא גבאי צדקה שאין להם עניים לחלק מצרפין המעות דינרין לאחרים אבל לא לעצמן. גבאי תמחוי שאין להם עניים לחלק מוכרים לאחרים ואין מוכרים לעצמם. ואין מחשבים בצדקה עם גבאי צדקה. ולא בהקדש עם הגזברין. שנאמר אך לא יחשב אתם הכסף הנתן על ידם כי באמונה הם עושים: יב מי שישב במדינה שלשים יום כופין אותו ליתן צדקה לקופה עם בני המדינה. ישב שם שלשה חדשים כופין אותו ליתן התמחוי. ישב שם ששה חדשים כופין אותו ליתן צדקה בכסות שמכסים בה עניי העיר. ישב שם תשעה חדשים כופין אותו ליתן צדקה לקבורה שקוברין בה את העניים ועושין להם כל צרכי קבורה: יג מי שיש לו מזון שתי סעודות אסור לו ליטול מן התמחוי. היו לו מזון ארבע עשרה סעודות לא יטול מן הקופה. היו לו מאתים זוז אע"פ שאינו נושא ונותן בהם *[או שיש לו חמשים זוז ונושא ונותן בהם] הרי זה לא יטול לקט שכחה ופאה ומעשר עני. היו לו מאתים חסר דינר אפילו אלף נותנין לו כאחד הרי זה מותר ליקח. היו בידו מעות והרי הן עליו חוב או שהיו ממושכנים לכתובת אשתו הרי זה מותר ליקח: יד עני שצריך ויש לו חצר וכלי בית אפילו היו לו כלי כסף וכלי זהב אין מחייבין אותו למכור את ביתו ואת כלי תשמישו אלא מותר ליקח. ומצוה ליתן לו. במה דברים אמורים בכלי אכילה ושתיה ומלבוש ומצעות וכיוצא בהן. אבל אם היו כלי כסף וכלי זהב כגון מגרדת או עלי וכיוצא בהן מוכרן ולוקח פחות מהן. במה דברים אמורים קודם שיגיע לגבות מן העם. אבל אחר שגבה הצדקה מחייבים אותו למכור כליו וליקח אחרים פחותין מהם ואחר כך יטול: טו בעל הבית שהיה מהלך לעיר ותמו לו המעות בדרך ואין לו עתה מה יאכל הרי זה מותר ליקח לקט שכחה ופאה ומעשר עני וליהנות מן הצדקה. ולכשיגיע לביתו אינו חייב לשלם שהרי עני היה באותה שעה. הא למה זה דומה לעני שהעשיר שאינו חייב לשלם: טז מי שהיו לו בתים שדות וכרמים ואם מוכרן בימי הגשמים מוכרן בזול ואם הניחן עד ימות החמה מוכרן בשויהן. אין מחייבין אותו למכור אלא מאכילין אותו מעשר עני עד חצי דמיהן ולא ידחוק עצמו וימכור שלא בזמן מכירה: יז היו שאר האדם לוקחין ביוקר והוא אינו מוצא שיקח ממנו אלא בזול מפני שהוא דחוק

*[כן הוא בכ"מ וכן נ"ל כי היא משנה שנויה בפ"ח דפאה משנה ט']:

ח גבאי צדקה אינם רשאין וכו'. שם בברייתא גבאי צדקה אינם רשאים לפרוש זה מזה אבל פורש זה לשער וזה לחנות וכן לכל מקום שרואה זה את זה:

ט מצא הגבאי מעות וכו'. שם באותה ברייתא:

י ולא ימנה מעות הקופה וכו'. גם זה שם:

יא גבאי צדקה שאין להם עניים וכו'. גם זה שם וטעמא דכולהו מפני החשד:

יב מי שישב במדינה שלשים יום וכו'. גרסת הספרים שלנו ל' יום לתמחוי וגרסת הרי"ף כגרסת רבינו ונראה הטעם כיון שהקופה לעניי העיר בשלשים יום הוי כבני העיר אבל תמחוי כיון שהוא לעניי עולם אין חייב בו עד שלשה חדשים שהרי לא נתקן אלא כדי שיהיו מזונות בריוח לעניים ומזה הטעם יש מקומות שלא נהגו בתמחוי והוי יודע שלא נאמרו הדברים אלא במי שבא לגור ואין דעתו להשתקע בעיר אבל אם דעתו להשתקע בעיר כגון שעשה דברים המורים כן מיד הוא כבני העיר. ועיין במה שכתב מהרר"י קולון שורש י"ז ובירושלמי משמע כגרסת רבינו:

יג מי שיש לו מזון שתי סעודות וכו'. פרק בתרא דפאה משנה כלשון רבינו. והא דתנן מי שיש לו מזון י"ד סעודות לא יטול מן הקופה והלא צריך ט"ו סעודות מפני סעודה שלישית של שבת. וי"ל שהסעודה שאוכל במנחה מספיק למוצאי שבת ואע"ג דמצוה לאכול במוצאי שבת כמי שמלוה את המלך ה"מ למאן דאפשר ליה שאין כאן חובה:

יד עני שצריך ויש לו חצר. שם במשנה אין מחייבין אותו למכור ביתו ואת כלי תשמישו וכתב רבינו מותר ליקח ומצוה ליתן לו דסד"א אין כאן מצות נתינה כיון שיש לו בית וכלי תשמיש כלי כסף וכלי זהב קמ"ל דמצוה ליתן לו: בד"א בכלי אכילה וכו'. פ' מציאת האשה פריך אמתני' והא תניא היה משתמש בכלי זהב ישתמש בכלי כסף בכלי כסף ישתמש בכלי נחושת א"ר זביד ל"ק הא במטה ושלחן הא בכוסות וקערות. מ"ש כוסות וקערות דלא דאמר מאיסי לי מטה ושלחן נמי אמר לא מיקבל עלואי אמר רבא בריה דרבה במהדורה דכספא רב פפא אמר לא קשיא כאן קודם שיבא לידי גבוי כאן לאחר שיבוא לידי גבוי. והסכמת המפרשים דלא פליגי ולפיכך כתבו שתי האוקימתות. ומה שכתב רבינו או עלי והוא שכותשין בו את הריפות לרבותא אע"ג דעושין בו אוכל נפש לא מצי למימר לא מיקבל עלואי שהרי אין מביאין לפניו את העלי ולפירוש רבינו שכתב אבל אחר שגבה את הצדקה הסכימו רוב המפרשים ורבינו נתן טעם בפירוש המשנה וכתב אינו חייב למוכרם עד שיקח ממתנות העניים ויכתב בכלל אז יאמרו לו מכור אותם הכלים וקנה אחרים ואל תמעיט מתנות העניים ע"כ. וטעם נכון הוא כיון שבא לדחוק את העניים כופין אותו למכור כליו אבל בזמן שהוא מתפרנס בצנעא ולא מיד הגבאי אין מחייבין אותו למכור:

טו בעל הבית שהוא עובר מעיר לעיר וכו'. פ"ה דפאה במשנה ופסק כחכמים שאמרו עני היה באותה שעה ולמד רבינו דין הצדקה מאשר מתנות עניים דמאי שנא וכתב רבינו בפירוש המשנה אינו חייב לשלם כשיבא לביתו אלא ממדת החסידות:

טז מי שהיו לו בתים שדות וכרמים וכו'. בב"ק ברייתא הרי שהיו לו בתים שדות וכרמים ואינו מוצא למוכרן מאכילין אותו מעשר עני עד מחצה והוי בה מר היכי דמי אי דזול ארעתא דכ"ע ודידיה נמי זיל בהדייהו אפי' טובא נמי ליספי ליה דהא זיל דכ"ע נמי אלא דאוקיר ארעתא דכ"ע ודידיה אידי דעייל ונפיק אזוזי זיל ארעיה אפי' פורתא לא ליספו ליה ואמר מר עלה לא נצריכא דביומי ניסן יקרי ארעתא וביומי תשרי זיל ארעתא דכ"ע נטרי עד ניסן ומזבני והאי הואיל ואצטריכו ליה זוזי זבין כדהשתא עד פלגא אורחיה למיזל טפי לאו אורחיה למיזל זו היא גרסת הספרים שלנו אבל גירסת רבינו כגירסת הרי"ף ז"ל ה"ד אי זול ארעתא דכ"ע ודידיה נמי זיל בהדייהו אפי' פורתא נמי לא ליספי ליה והאי אוקיר ארעתא דכ"ע ודידיה אידי דעייל ונפיק אזוזי זיל ארעיה אפי' טובא נמי ליספו ליה לא נצריכא דביומי ניסן יקרי ארעתא וכו' והאי הואיל ואיצטריכו ליה זוזי השתא עד פלגא אורחיה למיזל וכו' ודעת רבינו דאפילו דשוו ארעתיה כמה וכמה דומיא דעשיר ההולך ממקום למקום ותמו מעותיו ולפיכך כתבו עני' לו ומאכילין אותו מעשר עני או צדקה עד חלי דמי קרקעותיו דטפי מפלגא לאו אורחיה למיזל ועשו אותו כאילו הוא עני באותה שעה כדי שלא ימכור מתוך הדוחק שלא בזמן המכירה וזו היא אוקמתיה דרבה:

יז היו שאר העם לוקחין וכו'. היינו דאמרי' אלא דאוקיר ארעתא דכ"ע ודידיה אידי דעייל ונפיק אזוזי זיל ארעיה אפי' טובא נמי ליספו ליה כלומר עד שיודע שאינו דחוק וימכור

משנה למלך

פ"ט יג היו לו מאתים זוז אף על פי שאינו נושא ונותן בהם כו'. כאן חסר לשון וכצ"ל או שיש לו חמשים זוז ונושא ונותן בהם:

וימכור בשוה ורבינו השמיט החלוקה השלישית דזול ארעתא דכ"ע ודידיה נמי אל נהדייהו אפי' פורתא נמי לא ליספו ליה דמלתא דפשיטא הוא דעשיר הוא ומכת מדינה היא ואמאי ספינן ליה. וגרסת רבינו ופירושו נראה נכון אע"ג דלא פירשו כן התוספות על גירסא א:

יח עני שגבו לו כדי להשלים וכו'. משנה פ"ב דשקלים כלשון רבינו:

מותר המת ליורשיו. שם במשנה ופסק כת"ק ולא כר"מ דאמר יהא מונח עד שיבא אליהו ולא כר' נתן דאמר בונין לו נפש על קברו:

יט עני שנתן פרוטה לתמחוי וכו'. תוספתא פ"ד דפאה ואע"ג דכתב רבינו פ"ז ואפי' עני המתפרנס מן הצדקה חייב ליתן צדקה לאחר וא"כ פשיטא דמקבלין ממנו י"ל דהא דאמר לעיל היינו צדקה לעני אחר דוקא אבל לא יתן לתמחוי ולא לקופה וסד"א שלא יקבלו ממנו כיון שהוא מתפרנס מן התמחוי ומהקופה קמ"ל ואם לא נתן אין מחייבין אותו והא דאמרינן לעיל חייב ליתן צדקה היינו רמי עליה לקיים מצוה צדקה אבל אין מחייבין אותו:

נתנו לו בגדים חדשים וכו'. ג"ז שם בתוספתא:

פ"י א חייבין אנו ליזהר וכו'. זה מבואר בפ' הערל גומלי חסדים דכתיב למען יצוה את בניו ואת ביתו אחריו וכו':

ואין ישראל נגאלין אלא בצדקה וכו'. הכי איתא בשבת:

ב לעולם אין אדם מיעני מן הצדקה וכו'. כל זה מבואר בב"ק פ"ק:

ג כל המעלים עינו וכו'. ג"ז שם ברייתא:

ד כל הנותן צדקה לעני בסבר פנים רעות וכו'. כל זה נלמד מס"ק דבבא בתרא א"ר יצחק כל הנותן פרוטה לעני מתברך בשש ברכות והמפייסו בדברים מתברך בי"א ויליף לה מקראי:

ה שאל העני ממך ואין בידך כלום וכו'. ג"ז שם:

ו הכופה את אחרים וכו'. שם א"ר אלעזר גדול המעשה יותר מן העושה שנאמר והיה מעשה הצדקה שלום ועבודת הצדקה השקט ובטח עד עולם: ועל גבאי צדקה נאמר וכו'. שם ומצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד אלו גבאי צדקה:

ז שמונה מעלות יש בצדקה וכו'. ת"כ פ' בהר סיני כי ימוך אחיך ומטה ידו עמך אל תניחנו שיורד הא למה זה דומה למשוי על גבי החמור עודנו במקומו אחד תופש בו ומעמידו נפל לארץ חמשה אין מעמידין אותו ומנין אפילו ד' או ה' פעמים חזור והחזק ת"ל והחזקת בו:

ח פחות מזה הנותן צדקה ולא ידע וכו'. בתרא פ"ק ואי זו היא צדקה שמצלתו ממיתה משונה נותנה ואינו יודע למי נתנה ונוטלה ואינו יודע ממי נוטלה:

כגון לשכת השאין שהיה במקדש וכו'. הכי איתא פ"ה דשקלים. וראיתי מי שכתב וסובר הרמב"ם שכשם שהיתה במקדש היתה בכל עיר ועיר ולא ידעתי מנין לו שלא הביא רבינו לשכת השאין אלא למשל: וקרוב לזה הנותן לקופה של צדקה וכו'. בבתרא לא יתן אדם פרוטה של צדקה אלא א"כ ממונה עליה כחנינה בן תרדיון ויפתח בדורו כשמואל בדורו אע"פ שלא יהיה כמותו ומ"מ חכם בעינן כדי שיתביישו ממנו ויתנו ומה שנהגו למנות גבאי אע"פ שאינו חכם לפי שאומרים דחכם היינו שיהיה חכם בנבחות. ואין זה נכון שאין אדם טועה לקרוא לזה חכם ותו כחנינא בן תרדיון אמרי' וגבי דלא בעינן כמוהו אבל חכם בתורה בעינן. ואפשר דסמכו דכיון שהצבור קבלוהו עליהם וגם העניים מרוצין בו כשר אע"פ שאינו חכם כי היא דנאמן עלי אבא נאמן עלי אביך נאמנין עלי ג' רועי בקר:

פחות

דחוק וטרוד אין מחייבין אותו למכור. אלא אוכל מעשר עני והולך עד שימכור בשוה וידעו הכל שאינו דחוק למכור: יח עני שגבו לו כדי להשלים מחסורו והותירו על מה שהוא צריך הרי המותר שלו. ומותר עניים לעניים. ומותר שבויים לשבויים. מותר שבוי לאותו שבוי. מותר מתים למתים. מותר המת ליורשיו: יט עני שנתן פרוטה לתמחוי או פרוטה לקופה מקבלים ממנו. ואם לא נתן אין מחייבין אותו ליתן. נתנו לו בגדים חדשים והחזיר להן את השחקין מקבלין ממנו. ואם לא נתן אין מחייבין אותו ליתן:

פרק עשירי

א חייבין אנו להזהר במצות צדקה יותר מכל מצות עשה. שהצדקה סימן לצדיק זרע אברהם אבינו שנאמר כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו לעשות צדקה. ואין כסא ישראל מתכונן ודת האמת עומדת אלא בצדקה שנאמר בצדקה תכונני. ואין ישראל נגאלין אלא בצדקה שנאמר ציון במשפט תפדה ושביה בצדקה: ב לעולם אין אדם מעני מן הצדקה ואין דבר רע ולא היזק נגלל בשביל הצדקה שנאמר והיה מעשה הצדקה שלום. כל המרחם מרחמין עליו שנאמר ונתן לך רחמים ורחמך והרבך. וכל מי שהוא אכזרי ואינו מרחם יש לחוש ליחסו. שאין האכזריות מצויה אלא בעכו"ם שנאמר אכזרי המה ולא ירחמו. וכל ישראל והנלוה עליהם כאחים הם שנאמר בנים אתם לה' אלהיכם ואם לא ירחם האח על האח מי ירחם עליו. ולמי עניי ישראל נושאין עיניהן. הלעכו"ם ששונאין אותן ורודפים אחריהן הא אין עיניהן תלויות אלא לאחיהן: ג כל המעלים עיניו מן הצדקה הרי זה נקרא בליעל כמו שנקרא עובד עכו"ם בליעל. ובעכו"ם הוא אומר יצאו אנשים בני בליעל ובמעלים עיניו מן הצדקה הוא אומר השמר לך פן יהיה דבר עם לבבך בליעל. ונקרא רשע שנאמר ורחמי רשעים אכזרי. ונקרא חוטא שנאמר וקרא עליך אל ה' והיה בך חטא. והקב"ה קרוב לשועת עניים שנאמר *שועת עניים אתה תשמע. לפיכך צריך להזהר בצעקתם שהרי ברית כרותה להם שנאמר והיה כי יצעק אלי ושמעתי כי חנון אני: ד כל הנותן צדקה לעני בסבר פנים רעות ופניו כבושות בקרקע אפילו נתן לו אלף זהובים אבד זכותו והפסידה. אלא נותן לו בסבר פנים יפות ובשמחה ומתאונן עמו על צרתו שנאמר אם לא בכיתי לקשה יום עגמה נפשי לאביון. ומדבר לו דברי תחנונים ונחומים שנאמר ולב אלמנה ארנין: ה שאל העני ממך ואין בידך כלום ליתן לו פייסהו בדברים. ואסור לגעור בעני או להגביה קולו עליו בצעקה. מפני שלבו נשבר ונדכא והרי הוא אומר לב נשבר ונדכה אלהים לא תבזה. ואומר להחיות רוח שפלים ולהחיות לב נדכאים. ואוי למי שהכלים את העני אוי לו. אלא יהיה לו כאב בין ברחמים בין בדברים שנאמר אב אנכי לאביונים: ו הכופה אחרים ליתן צדקה ומעשה אותן שכרו גדול משכר הנותן שנאמר והיה מעשה הצדקה שלום. ועל גבאי צדקה וכיוצא בהם אומר ומצדיקי הרבים ככוכבים: ז שמנה מעלות יש בצדקה זו למעלה מזו. מעלה גדולה שאין למעלה ממנה זה המחזיק ביד ישראל שמך ונותן לו מתנה או הלואה או עושה עמו שותפות או ממציא לו מלאכה כדי לחזק את ידו עד שלא יצטרך לבריות לשאול. ועל זה נאמר והחזקת בו גר ותושב וחי עמך כלומר החזק בו עד שלא יפול ויצטרך: ח פחות מזה הנותן צדקה לעניים ולא ידע למי נתן ולא ידע העני ממי לקח. שהרי זו מצוה לשמה. כגון לשכת חשאים שהיתה במקדש. שהיו הצדיקים נותנין בה בחשאי והעניים בני טובים מתפרנסין ממנה בחשאי. וקרוב לזה הנותן לתוך קופה של צדקה. ולא יתן אדם לתוך קופה של צדקה אלא אם כן יודע שהממונה נאמן וחכם ויודע להנהיג כשורה כר' חנניה בן תרדיון: ט פחות מזה שידע הנותן למי יתן ולא ידע העני ממי לקח. כגון גדולי החכמים שהיו הולכין בסתר ומשליכין המעות בפתחי העניים. וכזה ראוי לעשות ומעלה טובה היא אם אין הממונין בצדקה

טהגין

רבינו דה"ק מאכילין אותו עד שימצא למכור בחצי דמיהם מכל מקום ששם לשום משמע הכי אלא דה"ק מאכילין אותו עד חצי דמי הקרקעות. ורבינו השמיט דין זול ארעתא דכולי עלמא ודיליה נמי זל בהדייהו אפילו פורתא נמי לא ליספו ליה והטעם משום דמילתא דפשיטא היא:

יח עני שגבו לו וכו' עד ליורשיו. משנה פרק שני דשקלים:

יט עני שנתן פרוטה וכו' עד סוף הפרק. תוספתא פ"ד דפאה:

פ"י א חייבין אנו להזהר וכו'. ואין ישראל נגאלים אלא בצדקה וכו'. פרק קמא דבתרא (דף י') ופרק הולין שבת (דף קל"ט):

ב לעולם אין אדם מיעני וכו': כל המרחם מרחמין עליו וכו'. פרק הערל (דף ע"ט):

ג כל המעלים עינו וכו'. בפ' מציאת האשה (דף ס"ח) ובספרי פרשת ראה:

ד כל הנותן צדקה לעני וכו':

ה שאל העני ממך וכו'. במדרש משלי על פסוק טוב ארוחת ירק הנותן פרוטה לעני מתברך בשש ברכות וכו' והמפייסו בדברים מתברך באחת עשרה:

ו הכופה אחרים וכו'. מימרא דר"א פ"ק דבתרא:

ז שמונה מעלות וכו'. מעלה גדולה שאין למעלה ממנה זה המחזיק ביד ישראל שמך וכו':

ח ומ"ש פחות מזה הנותן צדקה לעניים ולא ידע למי נתן ולא ידע העני ממי לקח. פרק לולב וערבה (דף מ"ט:) ופ"ק דבתרא (דף י') שתי צדקות הללו למה וכו' ואי זו היא שמצילתו ממיתה משונה נותנה ואינו יודע למי נותנה נוטלה ואינו יודע ממי נוטלה. ומ"ש כגון לשכת חשאין וכו'. משנה בפרק ה' דשקלים (משנה ו'). ומ"ש ולא יתן אדם תוך קופה של צדקה וכו'. בפרק קמא דבבא בתרא (דף י'):

ט ומ"ש כגון גדולי החכמים וכו'. בפ' מציאת האשה (דף ס"ז:) עובדא דמר עוקבא:

ומ"ש

*[לא נמצא במקרא אך באיוב (ל"ט) כתיב וצעקת עניים ישמע, והוא נטעה מרכה הכיר (נשמת) של הספרדים]:

נוהגין כשורה: י פחות מזה שידע העני ממי נטל ולא ידע הנותן. כגון גדולי החכמים שהיו צוררים המעות בסדיניהן ומפשילין לאחוריהן ובאין העניים ונוטלין כדי שלא יהיה להן בושה: יא פחות מזה שיתן לו בידו קודם שישאל: יב פחות מזה שיתן לו אחר שישאל: יג פחות מזה שיתן לו פחות מן הראוי בסבר פנים יפות: יד פחות מזה שיתן לו בעצב: טו גדולי החכמים היו נותנין פרוטה לעני קודם כל תפלה ואחר כך מתפללין שנאמר אני בצדק אחזה פניך: טז הנותן מזונות לבניו ולבנותיו הגדולים שאינו חייב במזונותיהן כדי ללמד הזכרים תורה ולהנהיג הבנות בדרך ישרה ולא יהיו מבוזות. וכן הנותן מזונות לאביו ולאמו הרי זה בכלל הצדקה. וצדקה גדולה היא שהקרוב קודם. וכל המאכיל ומשקה עניים ויתומים על שלחנו הרי זה קורא אל ה' ויענהו ומתענג שנאמר אז תקרא וה' יענה: יז צוו חכמים שיהיו בני ביתו של אדם עניים ויתומים במקום העבדים. מוטב לו להשתמש באלו ויהנו בני אברהם יצחק ויעקב מנכסיו ולא יהנו בהם זרע חם. שכל המרבה עבדים בכל יום ויום מוסיף חטא ועון בעולם. ואם יהיו עניים בני ביתו בכל שעה ושעה מוסיף זכיות ומצות: יח לעולם ידחוק אדם עצמו ויתגלגל בצער ואל יצטרך לבריות ואל ישליך עצמו על הצבור. וכן צוו חכמים ואמרו עשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות. ואפילו היה חכם ומכובד והעני יעסוק באומנות ואפילו באומנות מנוולת ולא יצטרך לבריות. מוטב לפשוט עור בהמות נבלות ולא יאמר לעם חכם גדול אני כהן אני פרנסוני. ובכך צוו חכמים. גדולי החכמים היו מהם חוטבי עצים ונושאי הקורות ושואבי מים לגנות ועושי הברזל והפחמים ולא שאלו מן הצבור ולא קיבלו מהם כשנתנו להם: יט כל מי שאינו צריך ליטול ומרמה את העם ונוטל אינו מת מן הזקנה עד שיצטרך לבריות. והרי הוא בכלל ארור הגבר אשר יבטח באדם. וכל מי שצריך ליטול ואינו יכול לחיות אלא אם כן נוטל כגון זקן או חולה או בעל יסורין ומגיס דעתו ואינו נוטל הרי זה שופך דמים ומתחייב בנפשו ואין לו בצערו אלא חטאות ואשמות. וכל מי שצריך ליטול וציער ודחק את השעה וחיה חיי צער כדי שלא יטריח על הצבור אינו מת מן הזקנה עד שיפרנס אחרים משלו. ועליו ועל כל כיוצא בזה נאמר ברוך הגבר אשר יבטח בה':

סליקו להו הלכות מתנות עניים בס"ד

כסף משנה

י ומ"ש כגון גדולי החכמים שהיו צוררים המעות בסדיניהם וכו'. שם רבי אבא הוה צייר זוזי בסודריה ושדי ליה לאחוריה וממצי נפשיה בינו עניי ומצלי עיניה מרמאי. ופירש רש"י מצלי עיניה משים עיניו כלפי אחוריו לראות שלא יבא רמאי ויטול שעושה עצמו עני, והעניים באים ומתירים אותו:

טו גדולי החכמים היו נותנים פרוטה לעני וכו'. פרק קמא דבתרא (דף י').

ומ"ש ועל גבאי צדקה וכיוצא בהם נאמר ומצדיקי הרבים ככוכבים. שם:

טז הנותן מזונות לבניו ולבנותיו וכו'. בפ' נערה שנתפתתה (דף נ') ופירוש הגדולים בהם גדולים יותר משש. ומ"ש וכן הנותן מזונות לאביו ולאמו וכו': וכל המאכיל ומשקה עניים ויתומים על שלחנו וכו':

יז צוו חכמים שיהיו בני ביתו וכו'. בפרק קמא דאבות:

יח לעולם ידחק אדם עצמו וכו' וכן צוו חכמים ואמרו עשה שבתך חול וכו'. בפרק ע"פ (דף קי"ב). ומ"ש ואפי' היה חכם ומכובד וכו' מוטב לפשוט עור בהמות נבילות וכו'. שם (דף קי"ג) ובפרק יש נוחלין: גדולי החכמים היו מהם חוטבי עצים. הלל בפרק שני דיומא (דף ל"ה:). ומה שכתב ונושאי הקורות. רב ששת ר"פ מי שאחזו (דף ס"ז:). ושואבי מים לגנות. רב הונא בפ' שני דייני גזירות (דף ק"ה). ועושים הברזל והפחמים. רבי יהושע בפרק תפלת השחר (דף כ"ח:):

יט כל מי שאינו צריך ליטול וכו'. משנה בסוף פאה:

וכל מי שצריך ליטול וכו'. ירושלמי בסוף פאה. ומה שכתב וכל מי שצריך וכו'. משנה שם:

סליקו הלכות מתנות עניים בס"ד

הרדב"ז (מכ"י)

י פחות מזה שידע העני ממי נוטל וכו'. שהרי העני מתביים להכיר שדין כמעשה של אותו חכם שהיה צורר המעות בסדינו ומפשילו לאחוריו והעניים באין ונוטלין:

טו גדולי החכמים היו נותנין פרוטה לעני וכו'. מימרא בריש ב"ב:

טז הנותן מזונות לבניו וכו'. הכי איתא בכתובות: וכל המאכיל ומשקה וכו'. בב"ב:

יז צוו חכמים שיהיו בני ביתו וכו'. פ"ק דאבות ויהיו עניים בני ביתך ואמר הלשון הוא פירוש למשנה:

יח לעולם ידחוק אדם עצמו וכו'. ראיתי בטור שהוא גורס לעולם ירחיק אדם עצמו מהצדקה והכל עולה לענין אחד: ואפילו היה חכם גדול וכו'. בפרק ערבי פסחים: גדולי החכמים היו מהם חוטבי עצים וכו'. בברכות:

יט כל מי שאינו צריך ליטול וכו'. שלה פ' בתרא וכל מי שאינו צריך ליטול ונוטל אינו נפטר מן העולם עד שיצטרך לבריות וכל מי שצריך ליטול ואינו נוטל אינו מת מן הזקנה עד שיפרנס אחרים משלו ועליו הכתוב אומר ברוך הגבר אשר יבטח בה' וגו' ומכלל ברוך אתה שומע ארור וזהו שכתב רבינו והרי הוא בכלל ארור: וכל מי שצריך ליטול וכו'. שם בירושלמי כל מי שצריך ליטול ואינו נוטל הרי זה שופך דמים ואסור לרחם עליו על נפשו לא חס כ"ש על אחרים: וכל מי שצריך וכו. משנה בפאה כתבתיה בסמוך:

סליקו הלכות מתנות עניים בס"ד

הרדב"ז

וזהו סדר הפרקים פרק א פתח בפאה כדפתח תנא וכלל בו כל הדברים שהם לעניים תדיר בכל שנה והם הפאה והלקט והשכחה והפרט והעוללות. וכלל בו למי ניתן ובאי זה זמן ניתן ושאינן נוהגות אלא בארץ ומדרבנן גם בחו"ל. וכל זה הפרק הם דברים כוללים לכל המתנות והדר מפרש דיני כל אחד מהם על הסדר: פרק ב ביאר במה נוהג דין הפאה ובמה אינו נוהג ומי חייב ומי פטור ובאי זה זמן נתנה ובאי זה מקום מן השדה מניחין אותה. ושנתנת במחוברת לקרקע והזמנים שמחלקת בהם וכיצד זוכה העני בה וכיצד אינו זוכה: פרק ג ביאר שאין מניחין שדה על הברכה וכל הדברים המפסיקים לפאה. וכלל בו כל צורות מקום הזרע שנותנין פאה אחת או שתי פאות והמינים שנותנין פאה אחת והנותנין שתי פאות ודין השותפים והאחין באי זה זמן נותנין אחת או שתים ומהו הפסק בין האילנות והחלוק שיש בין החרובין והזיתים לשאר אילנות. והפרק הזה נמשך אחר הפרק השני והראשון: פרק ד ביאר בו דיני הלקט על סדר הכתוב דכתיב לא תכלה פאת שדך לקצור ולקט קצירך לא תלקט ופירש בו אי זהו לקט ואי זהו אינו לקט. ואח"כ פירש דין הכרם ופתח בפרט ואע"ג דכתיב וכרמך לא תעולל ופרט כרמך לא תלקט מ"מ הפרט הוא דומה ללקט דסליק מיניה וגם שהוא קודם בזמן. ואחר שביאר דין הפרט ביאר דין העוללות והיה ראוי לאחר אותם לפי שדינם פרטי בכרם. וביאר בו מהו פרט ומהו עוללות ומי חייב ומי פטור: פרק ה ביאר ענין השכחה לפי שהיא באה אחר הקצירה והבצירה ואי זה עומר שכחה ואי זה אינו שכחה ובאי זה מקום הוי שכחה ובאי זה מקום לא הוי שכחה ושיעור העומר הראוי להיות שכחה וכן באילנות במה הוי שכחה ואיזה אילן הוי שכחה ואי זה לא הוי שכחה והחילוק שיש בין אילני הזית ובין שאר האילנות ובאי זה זמן הוי שכחה ודין המפקיר את כרמו כי הפקר פטור מכל אלו המתנות: פרק ו ביאר מתנה אחרת לעניים והיא המעשר ולפי שאינה נוהגת בכל השנים וגם שאינה מתנת אלא אחר מירות אחר שהפרישו תרומה ומעשר ראשון אחר אותה. וביאר בו במה נוהג מעשר עני ובשנים שנוהג בו ובאי זה מקום נוהג ואפילו במקומות בחו"ל וכמה שיעור יתן לכל עני ועני והחלוק שיש בין מעשר המתחלק בגורן למתחלק בבית ולמי מקדימין ולמי מאחרין ושאין פורעין מן המעשר מלוה ושאין מוליאין אותה חו"ל: פרק ז ביאר בו דיני הצדקה ולפי שאין מצוה זו הלויה בקרקע אלא בגוף הוצריך בה וקבע לה ארבעה פרקים לבאר כל פרטיה ולפי שהיא מצוה שאין לה קצבה איחר אותה וכלל בפרק זה שיעור חיוב מצוה זו ושחייב לתת לכל אחד די מחסורו כפי השגת ידו וכמה נותנין לעני העובר ממקום למקום ושכופין על הצדקה ומי שאינו רוצה ליקח מערימין עליו ולוקחין מן הנשים והעבדים דבר מועט ומי קודם בצדקה ואנשי עיר שהלכו לעיר אחרת ופסקו עליהם צדקה: פרק ח ביאר בו דין הנודר דבר לצדקה שלא יאחר. ובפרק הקודם ביאר דין הצדקה הבאה בחיוב ובפרק זה ביאר דין הצדקה הבאה בנדבה ודין המתפים בצדקה ואם משנין הצדקה או לא והחלוק שיש בין ישראל לעכו"ם בענין זה ואח"כ ביאר פדיון שבויים שאע"פ שהיא מצוה רבה מ"מ היא פרטית למי שנשבה ולפיכך איחר אותה ומי שמכר עצמו ומי קודם ליפדות ולהאכיל ולכסות: פרק ט ביאר בו בני העיר חייבין להעמיד גבאי צדקה ודין קופה ותמחוי כיצד גובין וכיצד מחלקין ודיני הגבאים צריכין להגלל מן החשד ודין כמה זמן ישהה בעיר ויתחייב לתת עם בני העיר ודין כמה יהיה לו ולא יטול מן הצדקה ודין עשיר ולפי מקומו ושעתו הוא עני ודין התורמות מה יעשו בהם: פרק י ביאר בו כמה גדולה מעלת מצות הצדקה וכמה מעלות יש בה ומי שאינו ראוי ליטול ונוטל כמה עונשו וכל מי שראוי ליטול ודוחק עצמו ואינו נוטל כמה שכרו. וסיים בברכה דכתיב ברוך הגבר אשר יבטח בה':

משנה תורה

הוא

היד החזקה

להנשר הגדול רבינו משה בר מיימון זצ"ל

עם השגות **הראב"ד** זצ"ל, ופירוש הרב **המגיד משנה**, **וכסף משנה** להגאון מרן יוסף קארו זצ"ל, **מגדל עוז**, **הגהות מיימוניות** [עם תוספות מדפוס וויניציאה, ש"י, שי"א], גם **תשובות מיימוניות**, ופירושי הרב רבינו **עובדיה** והרב הגאון מהר"ל בן חביב על הלכות קדוש החדש, עם כל הצורות השייכות להם ולהלכות שבת וסוכה וכלאים. גם **הלחם משנה** להגאון מו"ה אברהם די בוטן זצ"ל, **ומשנה למלך** להגאון מו"ה יהודא רוזאנים זצ"ל. כאשר היו בדפוסי יעסניץ, דיהרנפורט, וויען וברדיטשוב.

ונלוה לו **ספר הקובץ** חדושים ומקורי הדינים מהרב הגאון ר' **נחום טריביטש** זצ"ל אבד"ק נ"ש כפי שנדפס בוויען.

ועתה הוספנו חדשות אשר לא היו מעולם בכל ספרי הרמב"ם הנדפסים, יראו נבונים וישמחו:

א) פירוש **המגיד משנה** על הלכות שחיטה, אשר היה טמון בכתב יד ולא נדפס מעולם. נדפס על מקומו בפנים הספר.
ב) פירוש **הרדב"ז** על ספר קדושה, הפלאה, זרעים, שופטים, ממלא מקום המגיד משנה שלא נמצא בספרים האלה, כולו מכתב יד. נדפס גם כן על מקומו בפנים הספר.
ג) חדושים ומקורי הדינים מהרב הגאון בעל פרי חדש, נקראים בשם מים חיים.
ד) חדושים ומקורי הדינים מהרב הגאון בעל מחנה אפרים.
ה) חדושים ומקורי הדינים מהרב הגאון ר' ישעיה פיק זצ"ל.
ו) ביאורים על הלכות בית הבחירה מהרב הגאון ר' יעקב עמדין זצ"ל.
ז) השמטות מתוספות הגהמי"י, מדפוס וויניצאה, שנת ש"י, שי"א.
ח) חדושים מהרב הגאון מהר"ם פאדווה זצ"ל.
ט) חדושים ומקורים מהרב הגאון מו"ר ר' אבוש זצ"ל אבד"ק פ"פ דמיין. *
י) חדושים ומקורים מהרב הגאון מו"ר זלמן זצ"ל מווילנא אחי הגאה"ג מוהר"ח זצ"ל מוולאזין.
יא) חדושים ומקורים מהרב הגאון מו"ר צבי הירש חיות זצ"ל. *
יב) חדושים ומקורים מהרב הגאון מו"ר יוסף זצ"ל בעל ספר מנחת חנוך. *
יג) חדושים ומקורים מהרב הגאון מו"ר אברהם משכיל לאיתן זצ"ל. *
יד) חדושים ומקורים מהרב הגאון מו"ר שמואל שטראשון זצ"ל.
טו) חדושים ומקורים מהרב הגאון מו"ר בצלאל הכהן זצ"ל מווילנא. *
טז) חדושים ומקורים הגיעו אלינו מהרב הגאון מוהר"ש ארינשטיין נ"י אבד"ק אזירקאוו. *
יז) חדושים ומקורים מהרב הגאון מו"ר משה נחום נ"י אבד"ק קאמינקא. *
יח) חדושים ומקורים מהרב הגאון מו"ר אברהם יונה יעונין זצ"ל מהוראדנא. *
יט) באור בפרק י"ז מקדוש החודש מהרה"צ התוכן מו"ר רפאל מק"ק הנובר זצ"ל.
כ) ע"ד כתיבת שירת הים ושירת האזינו, מסי שתי ידות להה"ג ר"מ די לונזאנו זצ"ל.

☛ פירוש המגיד משנה, והרדב"ז, והמה בכתיבת יד, הגיעו לידינו מיד הרה"ג המנוח מוהר"ר זוסמאן יעב"ץ זצ"ל, אשר קנה אותם בתוך מרבית כתבי יד מגאונים הראשונים, מאת רבני חכמי ספרד אשר בירושלים, ושילם להם בכסף מלא לצורך דבר מצוה גדולה שנצטרכו אז. והרשומים באותיות ג' ד' ה' יבואו בסוף כל ספר, והרשום באות ו' יבוא בסוף ספר עבודה, והרשום מאות ז' ומעלה, בסוף כל חלק מד' חלקי הרמב"ם.

(המצויינים באות כוכב * המה מכתבי יד ולא נדפסו מעולם).

נדפס בתנה"ח מדוייקת ובתיקון מרבית הטעיות שנשתרבבו בדפוסים הקודמים, כן בפנים הספר וכן בכל המפרשים מסביב.

ספר שביעי, זרעים, הלכות תרומות, מעשרות, מעשר שני ונטע רבעי, בכורים, ושמטה ויובל.
ספר שמיני, עבודה, הלכות בית הבחירה, כלי המקדש, ביאת המקדש, ואיסורי מזבח.

ווארשא

הובא לביה"ד ע"י ה"ה ר' מרדכי קאלינבערג נ"י, ושותפיו.

בשנת **כי תורה מאתו תצא** לפ"ק

МИШНА ТОРА, (РАМБАМЪ). Томъ IX.

ВАРШАВА 1882.

Дозволено Цензурою.
С. Петербургъ, 12 Января 1881 года.

Варшава.—Въ Типографіи С. Оргельбранда Сыновей, Беднарская улица N. 20.

הלכות תרומות

יש בכללן שמנה מצות, שתים מצות עשה, ושש מצות לא תעשה. וזה הוא פרטן:

א) להפריש תרומה גדולה: ב) להפריש תרומת מעשר: ג) שלא יקדים תרומות ומעשרות זה לזה אלא יפריש על הסדר: ד) שלא יאכל זר תרומה: ה) שלא יאכל אפילו תושב כהן או שכירו תרומה: ו) שלא יאכל ערל תרומה: ז) שלא יאכל כהן טמא תרומה: ח) שלא תאכל חללה תרומה ולא מורם מן הקדשים:

וביאור מצות אלו בפרקים אלו

פרק ראשון

א התרומות [a]והמעשרות אינן נוהגין מן התורה אלא בארץ ישראל. בין בפני הבית בין שלא בפני הבית. ונביאים התקינו שיהו נוהגות אפילו בארץ שנער מפני שהיא סמוכה לא״י ורוב ישראל הולכין ושבין שם. והחכמים הראשונים התקינו שיהיו נוהגות אף בארץ מצרים ובארץ עמון ומואב מפני שהם סביבות לא״י: **ב** ארץ ישראל האמורה בכל מקום היא בארצות שכיבשן מלך ישראל או נביא מדעת רוב ישראל וזהו הנקרא כיבוש רבים. אבל יחיד מישראל או משפחה או שבט שהלכו וכבשו לעצמן מקום אפילו מן הארץ שניתנה לאברהם אינו נקרא א״י כדי שינהגו בו כל המצות. ומפני זה חלק יהושע ובית דינו כל א״י לשבטים אע״פ שלא נכבשה כדי שלא יהיה כיבוש יחיד כשיעלה כל שבט ושבט ויכבוש חלקו: **ג** הארצות שכבש דוד חוץ לארץ כנען כגון ארם נהרים וארם צובה ואחלב וכיוצא בהן אע״פ שמלך ישראל הוא ועל פי בית דין הגדול הוא עושה אינו כא״י לכל דבר ולא כחוצה לארץ לכל דבר כגון בבל ומצרים. אלא יצאו מכלל חוצה לארץ ולהיותן כא״י לא הגיעו. ומפני מה ירדו ממעלת א״י מפני שכבש אותם קודם שיכבוש כל א״י אלא נשאר בה משבעה עממים. ואילו תפס כל ארץ כנען לגבולותיה ואח״כ כבש ארצות אחרות היה כיבושו כולו כא״י לכל דבר. והארצות שכבש דוד הן הנקראין סוריא: **ד** סוריא יש דברים שהיא בהן כא״י ויש דברים שהיא בהן כח״ל. והקונה בה קרקע כקונה בא״י לענין תרומות ומעשרות ושביעית והכל בסוריא מדברי סופרים: **ה** כל שהחזיקו עולי מצרים ונתקדש קדושה ראשונה כיון שגלו בטלו קדושתן. שקדושה ראשונה לפי שהיתה מפני הכיבוש בלבד קדשה לשעתה ולא קדשה לעתיד לבוא. כיון שעלו בני הגולה והחזיקו במקצת הארץ קדשוה קדושה שנייה העומדת לעולם לשעתה ולעתיד לבוא. והניחו אותם המקומות שהחזיקו בהם עולי מצרים ולא החזיקו בהם עולי בבל כשהיו ולא פטרום מן התרומה והמעשרות כדי שיסמכו עליהם עניים בשביעית. ורבינו

[a] סמ״ג עשין קל״ג טור י״ד סי׳ של״א:

רדב״ז (מכ״י)

אחר שסידר רבינו מתנות העניים סידר מתנות הכהנים ופתח בתרומה על סדר הפרשת תרומות ומעשרות כי התרומה קודמת לכל אע״ג שאין זה סדר התנא:

א התרומות והמעשרות וכו׳ בין בפני הבית וכו׳. חלה פ״ב ספרי פ׳ קרח והיינו קודם שנכנס הבית ולאחר שנבנה פעם ראשונה שבאו כולם אבל בבית שני שלא באו כולם לא נהגו תרומות ומעשרות אלא מדבריהם לדעת רבינו. וכן מתבאר ממה שכתב בסוף הפרק: ונביאים התקינו וכו׳. אע״ג דשנער רחוקה יותר מארץ מצרים מ״מ לא היו רוב ישראל הולכים למצרים כמו שהיו הולכים לבבל ולפיכך לא התקינו הנביאים אלא בשנער: והחכמים הראשונים התקינו וכו׳. ירושלמי שביעית פ״ו כיון שהיו ישראל מתפשטים בכל הארצות הסמוכות לא״י התקינו שיהיו נוהגים שם תרומות ומעשרות ולא ידעתי למה לא הזכירו ארץ אדום שגם היא קרובה לארץ ישמא לא נתיישבו שם ישראל ולפיכך לא הזכירו אותה ולפיכך נראה שאפי׳ נתיישבו בהם ישראל אין נוהג בהם תרומות ומעשרות שאין לנו להוסיף על גזירתם והכן בפ״ק דתרומות אין תורמין מפירות הארץ על פירות חוצה לארץ ולא מפירות ח״ל לארץ על פירות הארץ הא למדת שהתרומה והמעשר בחו״ל לארץ מדרבנן:

ב א״י האמורה בכל מקום וכו׳. סוף ערכין (דף ל״ב) וירושלמי שביעית פרק ו׳ למדנו דעבר הירדן נקרא ארץ ישראל וחייבת מן התורה והא דאמרינן לעיל עמון ומואב היינו מה שלא נכבש בסיחון מלך האמורי:

ג הארצות שכיבש דוד וכו׳. משמע מהכא שאם נכבשה כל א״י ואח״כ הלך מלך ישראל על פי ב״ד וכבש מקומות אע״פ שאינן מן הארץ שנתנה לאברהם אבינו יש להן קדושה כשאר א״י ולבי מהסס בה דדילמא דוקא לענין שנוהג בה תרומות ומעשרות מן התורה אבל לענין קדושת א״י ממש לא וצ״ע:

ד סוריא יש דברים וכו׳. גיטין פ״ק (דף ח׳) ת״ר בג׳ דברים שוותה סוריא לא״י ובג׳ לח״ל עפרה טמא כח״ל והמוכר עבדו לסוריא כמוכר בח״ל והמביא גם מסוריא כמביא מחוצה לארץ ובשלשה כא״י חייבת במעשר ובשביעית כארץ ישראל והרוצה ליכנס בטהרה נכנס והקונה שדה בסוריא כקונה בפרוורי ירושלים ומפרש דקא סבר כיבוש יחיד שמיה כיבוש ולא קי״ל הכי אלא כיבוש יחיד לא שמיה כיבוש וזהו שכתב רבינו והכל בסוריא מדברי סופרים:

ה כל שהחזיקו עולי מצרים וכו׳. פ״ק דחולין (דף ז׳) העיד ר׳ יהושע בן זירוז בן חמיו של ר׳ מאיר לפני רבי על ר׳ מאיר שאכל עלה של ירק בבית שאן והתיר רבי את בית שאן כולה על ידו ואמרי׳ עלה א״ר שמעון בן אליקים משום רבי אלעזר בן פדת שאמר משום רבי אלעזר בן שמוע הרבה כרכים כבשו עולי מצרים ולא כבשום עולי בבל וקא סברי קדושה ראשונה קידשה לשעתה ולא קידשה לעתיד לבוא והניחום כדי שיסמכו עליהם עניים בשביעית ובית שאן היה מאותם שהניחו ואי קידשה לעתיד לבא לא היו יכולין להניחה וכיון דרבי עבד עובדא משמע דהלכתא היא וא״ת כיון שנתקדשה קדושה שניה להיכן הלכה ורבינו כתב לפי שהיתה מפני הכיבוש בלבד קידשה לשעתה ולא לעתיד לבוא ונראה לדעתו לפי שלא קדשוה בשטה אלא בימי עזרא קדשוה בשטה ועדיין יש לשאול ולמה לא קדשה יהושע בשטה ותהיה קדושתה לעולם וי״ל שיודע היה שעתידה ליחרב ולא יקדשה קדושת עולם לא תהיה תקנה לעניים בשביעית ומזה הטעם הניחו מקצת מקומות בלא קדושה בימי עזרא: כיון שעלו בני הגולה וכו׳. ירושלמי שביעית פרק ג׳ הרלוה מונה כל המקומות שהחזיקו עולי בבל ואשקלון בלתון וזהו שכתב רבינו [ודבי] נגמס על

כסף משנה

פ״א א התרומות והמעשרות אינן נוהגים מן התורה אלא בארץ ישראל. יתבאר בסמוך. ומ״ש בין בפני הבית בין שלא בפני הבית. בסיפרי סוף פרשת קרח ובפרק ב׳ דבכורים (משנה ג׳): ונביאים התקינו שיהיו נוהגות אפילו בארץ שנער וכו׳. בפ״ד דמסכת ידים (משנה ג׳). ומ״ש והחכמים הראשונים התקינו שיהיו נוהגות אף בארץ מצרים ובארץ עמון ומואב. גם זה שם:

ב ארץ ישראל האמורה בכל מקום וכו׳. בפ״ק דע״ז איפלינו רבי מאיר ורבי יוסי כיבוש יחיד אי הוי כיבוש ופסק רבינו כרבי יוסי דאמר דלא הוי כיבוש ומפרש רבינו דכיבוש יחיד היינו כל שאינו מדעת רוב ישראל:

ג הארצות שכבש דוד וכו׳. זו היא סוריא שהוזכרה דינה בכמה מקומות בגמרא. ומ״ש ומפני מה ירדו ממעלת א״י וכו׳ בסיפרי סוף פרשת והיה עקב וירושלמי רפ״ב דחלה:

ד סוריא יש דברים שהיא בהן כארץ ישראל וכו׳. פ״ק דגיטין (דף ח׳). ומ״ש והקונה בה קרקע כקונה בא״י הכי משמע במשנה ספ״ו דדמאי. ומ״ש והכל בסוריא מד״ס כלומר דאילו מדין תורה פטורה כיון שאינה מן הארץ שניתנה לאברהם. וקשיא לי למה הוצרכו ליתן טעם בפ״ק דגיטין לחיוב סוריא במעשרות ובשביעית משום דקסבר כיבוש יחיד שמיה כיבוש הל״ל דאפי׳ למ״ד דמדאורייתא פטורה דכיבוש יחיד לא שמיה כיבוש לא אמרו חייבת אלא מד״ס ושמא יש לומר דה״מ למימר הכי אלא דבעא ליתובי מתניתין אפי׳ אימא דחייבת מדאורייתא והר״י קורקוס ז״ל תירץ דטעמא משום דקתני בה חייבת בתרומה ומעשרות כא״י משמע דחייבת מן התורה כא״י קאמר ומש״ה הוצרך לאוקומה כמ״ד שמיה כיבוש:

ה כל שהחזיקו עולי מצרים וכו׳. בסוף ערכין (דף ל״ב) איפלינו הנהו קדושה ראשונה אי קידשה לשעתה או לעתיד לבא ובפ״ק דחולין עלה ז׳ גבי רבי שהעידו לפניו על ר״מ שאכל עלה ירק בבית שאן והתיר רבי את בית שאן כולה על ידו ואמרי׳ עלה אמר ר״ש בן אליקים משום ר״א בן פדת משום ר״א בן שמוע הרבה כרכים כבשום עולי מצרים ולא כבשום עולי בבל וקסבר קדושה ראשונה קידשה לשעתה ולא קידשה לעתיד לבא והניחום כדי שיסמכו עליהם עניים בשביעית ואיתא נמי בפ״ק דיבמות ובפ״ק דחגיגה וכיון דכל הני רברבתא אמרו הכי ורבי דבתרא הוא סבר הכי וגם עשה מעשה פסק רבינו כמותו. ומ״ש רבינו שרבי נמנה על אשקלון ופטרה מן המעשרות בירושלמי פ״ו דשביעית שנמנו על אשקלון לפטרה מהמעשרות אבל לא הוזכר שם רבי ונראה שהיה בנוסחת רבינו כתוב שרבי נמנה עליה ופטרה. ובירושלמי פ״ב דדמאי (הלכה א׳) רבי התיר קסרין רבי התיר בית גוברין רבי התיר כפר צמח ולא ידעתי למה לא

משנה למלך

פ״א א התרומות והמעשרות כו׳. הנה הרב לח״מ בפרק י״ט מהלכות סנהדרין תמה על רבינו שלא מנה כאן שלא יאכל ולא ... קדשי בני ישראל: שבית אוכלת לאוכל מן הטבל ע״ש. וכבר הניח רבינו לאו זה בתחלת הלכות מאכלות אסורות כי שם ביאר:

ח ולא פטרום מן התרומה כו׳. עיין בחידושי ה״ר אברהם ודוק. ומ״ש רבינו פרקים [illegible]

ורבינו הקדוש התיר בית שאן מאותם המקומות שלא החזיקו בהם עולי בבל והוא נמנה על אשקלון ופטרה מן המעשרות : ו נמצא כל העולם לענין מצות התלויות בארץ נחלקת לג' מחלוקות . א"י. וסוריא . וח"ל . וא"י נחלקת לשנים . כל שהחזיקו עולי בבל חלק א' . וכל שהחזיקו עולי מצרים בלבד חלק שני . וח"ל נחלקת לשנים . ארץ מצרים ושנער ועמון ומואב המצות נוהגות בהם מד"ס ונביאים . ושאר הארצות אין תרומות ומעשרות נוהגות בהן : ז אי זו היא ארץ שהחזיקו בה עולי מצרים . מרקם שהוא במזרח א"י עד הים הגדול . מאשקלון שהיא לדרום א"י עד עכו שהיא בצפון . היה מהלך מעכו לכזיב כל הארץ שעל ימינו שהוא מזרח הדרך הרי היא בחזקת ח"ל וטמאה משום ארץ העמים ופטורה מן המעשר ומן השביעית . עד שיודע לך שאותו המקום מא"י . וכל הארץ שעל שמאלו שהוא מערב הדרך . הרי היא בחזקת א"י וטהורה משום ארץ העמים וחייבת במעשר ובשביעית . עד שיודע לך שאותו מקום ח"ל . וכל ששופע ויורד מטורי אמנום ולפנים א"י . מטורי אמנום ולחוץ ח"ל . והנסים שבים רואין אותן כאילו חוט מתוח עליהם מטורי אמנום ועד נחל מצרים . מן החוט ולפנים א"י . מן החוט ולחוץ ח"ל . וזו היא צורתה : ח מהיכן החזיקו עולי בבל . מכזיב ולפנים כנגד המזרח . ומכזיב ולחוץ עד אמנה והיא אמנום ועד הנהר והוא נחל מצרים לא החזיקו בו וכזיב עצמה לא החזיקו בה : ט אי זו היא סוריא מא"י ולמטה כנגד ארם נהרים וארם צובה כל יד פרת עד בבל כגון דמשק ואחלב וחרן ומגבת וכיוצא בהן עד שנער וצהר הרי היא כסוריא . אבל עכו חוצה לארץ כאשקלון והם תחומי א"י : י עכו"ם שקנה קרקע בא"י לא הפקיעוה מן המצוות אלא הרי היא בקדושתה . לפיכך אם חזר ישראל ולקחה ממנו אינה ככיבוש יחיד אלא מפריש תרומות ומעשרות ומביא בכורים והכל מן התורה כאילו לא נמכרה לעכו"ם מעולם

*הציור עיין בסוף הכרך :

השגת הראב"ד

*ורבינו הקדוש התיר בית שאן וכו' . א"א לא התיר רבי אלא מעשר ירק ופירות שאינן שהן מדרבנן אף בא"י :

כסף משנה

לא הזכירם רבינו : וכתב הראב"ד א"א לא התיר רבי וכו' . כן פירש"י וטעמו מדאמרינן שעל ידי שאכל רבי מאיר עלה ירק התיר רבי את בית שאן משמע דלא התיר אלא לענין ירק ודכוותה וכן נראה מדברי התוס' אבל רבינו לא משמע ליה הכי משום דמשמע דליכא דהתיר רבי את בית שאן ולא מפליג משמע שהכל התיר ועוד דרבינו אזיל לטעמיה שסובר שבזמן הזה אף במקום שהחזיקו בו עולי בבל אפילו בימי עזרא אינה מן התורה כמ"ש בסוף פרק זה דהשתא אף דגן תירוש ויצהר אף בכיבוש עולי בבל אינם אלא מדרבנן ולא שאני לה בינם לירק ופירות . וז"ל הרשב"א בפ"ק דחולין הרמב"ם סובר שאף בכיבוש עולי מצרים יש מקומות שלא הנהיגו בהם אפילו ודאי מפני שלא היו ישראל בכיבוש שני מצויים שם כ"כ והיו מקומות רחוקי' מעיקר מקומות הייבוש של כיבוש והיינו מעשר דבית שאן שפטר לגמרי עכ"ל : ודע שכתב רבי' בספ"ו מהלכות בית הבחירה שהמקדש וירושלים קידשם שלמה לשעתה ולעתיד כדתנן בסוף עדיות ולא אמרו שקדושה ראשונה לא קידשה לעתיד לבא אלא בשאר א"י ונתן טעם לדבר :

ו נמצא כל העולם וכו' . מבואר מתוך מה שקדם. ומ"ש ושאר ארצות אין תרומות ומעשרות נוהגות בהן . התוס' בפ"ק דחולין (דף ז' ע"ב בד"ה והתיר) כתבו דבקצת מקומות מוכח דתרומה נוהגת בחוצה לארץ ובקצת מקומות מוכח דאינה נוהגת והאריכו בדבר ובסוף כתבו הא דאמרי' בירושלמי סוף חלה אמר ר"י רבותינו שבגולה היו מפרישים תרומה ומעשרות עד שבאו הרובים ובטלו אותם מאן אינון הרובים הרגמוניא ושעל זה סמכו שלא להפריש תרומה ומעשרות בח"ל :

ז אי זו היא ארץ שהחזיקו בה עולי מצרים וכו' עד מן החוט ולחוץ ח"ל . בפ"ק דגיטין (דף ח') . וכתב רבינו שמטון בפ"ו דשביעית דטורי אמנון היינו ראש אמנה דקרא כדאיתא בירושלמי והוא הר ההר ושר ההר תרגום ירושלמי טורי אמנון :

ח מהיכן החזיקו עולי בבל וכו' . בפרק שני דשביעית תנן ג' ארצות לשביעית כל שהחזיקו [בו] עולי בבל מא"י ועד כזיב לא נאכל ולא נעבד כל שהחזיקו [בו] עולי מצרים מכזיב ועד הנהר ועד אמנה נאכל אבל לא נעבד מן הנהר ומאמנה ולפנים נאכל ונעבד. ובירושלמי אמר רב הונא כיני מתניתין מכזיב ועד הנהר מכזיב ועד אמנה . וכתב רבינו שמשון כלומר זה לצד מזרח וזה לצד מערב ובפ"ק דדמאי תנן מכזיב ולהלן פטור מן הדמאי ובירושלמי תני כזיב בעצמה פטורה מן הדמאי :

ט אי זו היא סוריא מארץ ישראל וכו' : אבל עכו חוצה לארץ וכו' . בפ"ק דגיטין (דף ב') ר"י אומר מרקם למזרח ורקם כמזרח מאשקלון לדרום ואשקלון כדרום מעכו לצפון ועכו כצפון ופי' ר' שלמה יצחקי מרקם עד סוף העולם למזרחו הוי מדינת הים ורקם עצמה נידונת כמזרח העולם ולא כא"י וכן כולם . ואע"ג דבפרק שני דייני גזירות (דף קי"ב) ובפרק מי שאחזו (דף ע"ו) משמע דעכו א"י כבר אמרו בפרק שני דשביעית עכו יש בה א"י ויש בה חוצה לארץ ויש לתמוה על רבינו למה לא כתב כן ואפשר לומר דרבינו לא נחית הכא אלא לומר שמה שיש בעכו שאינו א"י אין לו דין סוריא אלא דין חוצה לארץ ועי"ל דבכלל מ"ש והם תחומי א"י יש מקומות במשמע שקצתם מא"י . ועל מ"ש דאשקלון ח"ל יש לתמוה דבספר יהושע ובספר שופטים משמע שהיא מא"י ועוד דבירושלמי מני בתחומי א"י שהחזיקו עולי בבל גניא דאשקלון וקאמר עלה אשקלון עצמה מן מה דתני גניא דאשקלון הדא אמרה אשקלון כלחוץ משמע שהיא חוץ לכיבוש עולי בבל ושיא תוך כיבוש עולי מצרים ועוד דאמרינן התם שנמנו עליה לפטרה מהמעשרות וכתבו רבינו בסמוך אלמא מכיבוש עולי מצרים היא והיאך כתב כאן שהיא חוצה לארץ ואפשר לומר שיש בה א"י ויש בה ח"ל כמו שאמרנו בעכו ומ"מ איני יודע למה תלה רבינו עכו באשקלון דמאי פשיטותא דאשקלון שפי מעכו :

י עכו"ם שקנה קרקע בא"י לא הפקיעוה וכו' . בסוף פרק השולח גיטין (דף מ"ז) איפליגו רבה ור"א במילתא ופסק כרבה דרב אשי דבתרא הוא מתרץ מתני' אליביה וסוגיא דפ"ק דבכורות (דף י"א) גבי הלוקח טבלים ממורחים מן העכו"ם הכי סברה ובפרק הקומץ רבה (דף ל"א) גבי הא דאמר ר"ש שזורי נתערב לו טבל בחולין בחד לישנא הכי סבר וכך היא שנויה בפ"ה דדמאי כההוא לישנא . ואע"ג דבכמה משניות תסדר זרעים ומקומות אחרים משמע דיש קנין לעכו"ם לא קי"ל כוותייהו אי נמי דהתם בשלא חזר ולקחה ממנו ישראל ורבינו מיירי בשחזר ולקחה ממנו ישראל כמבואר בדבריו

רדב"ז (מכ"י)

על אשקלון ופטרה מן המעשר . ואיכא למידק הכא דעולי בבל קדשוה לשעתה ולעתיד לבא וא"כ תרומות ומעשרות נהגו בבית שני מן התורה ורבינו כתב בסוף הפרק שלא נהגו אלא מדרבנן דבעינן ביאת כולכם ובימי עזרא לא עלו כולם. וראיתי מי שכתב דלא הועילה קדושת עזרא כיון שלא באו כולם למפרע אלא מדבריהם אבל כל ימי הבית עשו הכל כדין תורה תרומות ומעשרות שמיטין ומנו יובלות כי היו מלפין תמיד בביאתן אבל אחר החורבן נתייאשו מביאתם ונשאר חיובם מדבריהם לבד בזמן הזה זהו דעת הרמב"ם ז"ל עכ"ל. ואין זה נכון כלל כיון דבעינן ביאת כולם ולא באו איך אפשר שיהיו נוהגין בתרומות ומעשרות מן התורה ומי יאמין שיתחלף בהם בין קודם יאוש לאחר יאוש והלא כבר נתייאשו מעשרת השבטים שלא נודע מקומם ואיך יהיו נוהגים מן התורה והנכון בזה שהועילה קדושת עזרא לכל הדברים שלא היו תלויים בביאת כולם כגון שמיטין ויובלות ובתי ערי חומה ובכורים וקדושת ירושלים והמקדש אבל תרומות ומעשרות וחלה דבעינן ביאת כולכם אף בימי עזרא לא נהגו אלא מדבריהם והשתא ניחא השגת הראב"ד ז"ל שכתב לא התיר רבי אלא מעשר ירק ופירות האילן הואיל שהם מדרבנן אפילו בא"י ע"כ . ורבינו סובר שהכל בימי עזרא מדרבנן אפילו דגן ותירוש ויצהר הילכך כשהתיר רבי בית שאן הכל התיר שהרי אף בא"י אינו אלא מדרבנן ועדיין הכתוב עליו לקמן בעזרת הא-ל :

ו נמצא כל העולם לענין מצות התלויות בארץ וכו' וארץ ישראל נחלקת לשנים. זה מבואר ממה שכתב בסמוך. וחוצה לארץ נחלקת לשנים לפי שארץ מצרים מעשרין מעשר עני בשביעית ושנער מעשרין מעשר שני בשביעית ועמון ומואב נחלקו בה תנאים במשנה במסכת ידים ואמרו הלכה למשה מסיני עמון ומואב מעשרין מעשר עני בשביעית וקשיא לי כיון דתרומות ומעשרות בח"ל מדרבנן היכי שייך הלכה למשה מסיני שעמון ומואב מעשרין מעשר עני בשביעית וראיתי מי שכתב הלכה למשה מסיני לאו דוקא דאין זה מן התורה אלא כאלו היא הלכה למשה מסיני ומיהו בתוספתא משמע דהלכה למשה מסיני ממש קאמר עכ"ל. ונ"ל לתרץ שהראה לו הקב"ה למשה כל מה שעתידין לחדש הנביאים והחכמים ואמר לו כי גוזרי רבנן על ארץ עמון ומואב מעשרות יהיה נוהג מעשר עני בשביעית ואין זה דוחק . ובבבל נקרא שם במשנה מעשה ישן ומעשה נביאים ומצרים נקרא מעשה חדש ומעשה חכמים :

ז אי זו היא ארץ שהחזיקו בה וכו'. פ"ק דגיטין (דף ב') משנה א"ר יהודה מרקם למזרח ורקם כמזרח מאשקלון לדרום ואשקלון כדרום מעכו לצפון ועכו כצפון והא דלא חשיב מערב לפי שהים הוא גבול א"י מצד המערב ואיכא למידק דמשמע ממתני' דרקם ואשקלון ועכו אינם מא"י ולא משמע הכי מן הכתובים ועכו משמע בגמרא דהוי מא"י . ונראה לתרץ דלעולם רקם ואשקלון ועכו מא"י הם אלא שרבי יהודה עושה אותן כח"ל לענין גיטין לפי שהן רחוקות ממקום הישיבות והתוס' האריכו ברים גיטין ע"ש ורבינו כתב בסמוך שהם מח"ל : היה מהלך מעכו לכזיב וכו' בפ"ק דגיטין ברייתא (שם ז:) כלשון רבינו. וכל ששופע מטורי אמנון וכו'. שם (ח.) ברייתא כלשון רבינו ופסק כת"ק והודו של הר הוא גבול א"י ומשם מותחין חוט עד נחל מצרים הנקרא ואד אל עריש. ומי שאומר נחל מצרים הוא נילוס טועה הוא :

ח מהיכן החזיקו עולי בבל וכו'. בירושלמי דשביעית פ"ו מונה כל העיירות שהחזיקו בהם עולי בבל ומכללם גניא דאשקלון ודקדקו מכאן דאשקלון כלחוץ ומכאן משמע דאשקלון מארץ ישראל מאותם שכבשו עולי מצרים ואפשר דהא דתני ר' יהודה ואשקלון כדרום היינו לעולי בבל וגרסי' בפ"ק דדמאי מכזיב ולהלן פטור מן הדמאי כזיב עצמה מאי היא תני כזיב עצמה פטורה מן הדמאי :

ט אי זו היא סוריא וכו'. סוף ערכין הם המקומות שכבש דוד המלך. ומ"ש עד שנער ולא שנער בכלל שהרי מנה לעיל שנער מח"ל ולא מסוריא : אבל עכו חוצה לארץ כאשקלון וכו'. לפי מה שכתבתי למעלה צריך לומר דח"ל לאו דוקא אלא חוצה לארץ שכבשו עולי בבל ולעולם מארץ ישראל היא שכבשו עולי מצרים ואם דברי רבינו כפשוטן שהם מחוצה לארץ ממש נ"ל דתרי אשקלון הוו חד בדרום וחד בארץ פלשתים ועכו הגיה מא"י והגיה מח"ל והא דהוה מנשק כיפי דעכו היינו מחציה של א"י ועדיין צריך תלמוד :

י עכו"ם שקנה קרקע בא"י וכו'. פרק השולח (דף מז) הוי פלוגתא דאמוראי ומשמע דהגט נמי

משנה למלך

[illegible] על אשקלון ופטרה כתב מרן דלא הוזכר בירושלמי ובתוספתא דאהלות פ' ה"י הביאה הר"ב בפרק בתרא דאהלות משנה ח' אמרינן בהדיא דרבי נמנה על אשקלון ופטרה. ותם שפקפק עוד מרן דאמרינן בירושלמי

נמי פליגי בה ופסק כמ"ד אין קנין לעכו"ם בא"י להפקיע מן המעשרות. ומ"ש רבי' לפיכך אם חזר ולקחה לאו למימרא שאם לקח הפירות לא יתחייב מן התורה שכן כתב בסמוך שחייב אלא בא לומר שאפי' לקח הקרקע לא הוי כיבוש יחיד ויהיה פטור מן התורה אלא חייב בכל מן התורה ואין יכול לומר אני בא מכח העכו"ם שהרי קנה את הקרקע:

ויש קנין לעכו"ם להפקיע וכו'. שם ת"כ ישראל שלקח שדה מעכו"ם וחזר ומכרה לו משהביאה שליש חייבת במעשר שכבר נתחייבה נתחייבה אין לא נתחייבה לא הכא במאי עסקינן בסוריא דקא סבר כיבוש יחיד לא שמיה כיבוש וטעמא כיון דמעשר דידה מדרבנן יש קנין לעכו"ם בה:

יא פירות העכו"ם שגדלו וכו'. פ"ק דבכורות (דף יא) א"ר שמואל בר נתן א"ר חנינא הלוקח טבלים ממורחים מן העכו"ם מעשרן והם שלו דמרחינהו מאן אי דמרחינהו עכו"ם דגנך אמר רחמנא ולא דיגון עכו"ם אלא דמרחינהו ישראל ברשות עכו"ם מעשרן דאין קנין לעכו"ם להפקיע מיד מעשר והן שלו דא"ל קא אתינא מכח גברא דלא מצית לאשתעויי דינא בהדיה ע"כ בגמרא. והא דקתני הלוקח טבלים ממורחים ה"ק הלוקח טבלים מן העכו"ם ועתה הם ממורחין ונתבארו דברי רבינו:

ומפני מה אמרו. התם א"ר יהושע בן לוי מנין ללוקח טבלים ממורחים מן העכו"ם שפטור מתרומה מעשר שנאמר ואל הלוים תדבר ואמרת אליהם כי תקחו מאת בני ישראל טבל שאתה לוקח מישראל אתה מפריש מהם תרומת מעשר טבלים שאתה לוקח מן העכו"ם אי אתה מפריש תרומת מעשר ונותנו לכהן ומפני שהיא במיתה מוכרה לכהן אבל מעשר ראשון אחר שנוטלה תרומתו מותר אף לזרים:

יב מכר העכו"ם הפירות וכו'. פרק בתרא דמעשרות זה מבואר שאין קנין לעכו"ם להפקיע מן המעשרות וכיון שעדיין לא הגיעו לשליש הוי גמרו ביד ישראל וחייב בכל מן התורה כאילו חזר וקנה הקרקע ולא מצי למימר מכח העכו"ם קא אתינא דכולי חובא עליה רמיא: ואם מכרן לאחר שבאו לעונת המעשרות וכו'. וגם זה מבואר ממ"ש לעי, דמה שגדל ברשות העכו"ם מאי למימר ביה מכח העכו"ם קא אתינא וכן הדין אם גדל ברשות העכו"ם מאי מאי למימר בהאי

מעולם ויש קנין לעכו"ם בסוריא להפקיע מן המעשרות ומן השביעית כמו שיתבאר: **יא** פירות העכו"ם שגדלו בקרקע שקנה בא"י. אם נגמרה מלאכתם ביד עכו"ם ומרחן העכו"ם פטורין מכלום שנאמר דגנך ולא דגן עכו"ם. ואם לקחן ישראל אחר שנתלשו קודם שתגמר מלאכתן ונגמרן ישראל חייבין בכל מן התורה. ומפריש תרומה גדולה ונותנה לכהן. ותרומת מעשר ומוכרה לכהן. ומעשר ראשון היא שלו מפני שהוא אומר ללוי במעשר ולכהן בתרומת מעשר אני באתי מכח איש שאין אתם יכולין ליטול ממנו כלום. ומפני מה אמרו לא יתן תרומת מעשר לכהן כתרומה גדולה לפי שנאמר בתרומת מעשר כי תקחו מאת בני ישראל את המעשר טבל שאתה לוקח מישראל אתה מפריש ממנו תרומת מעשר ונותנה לכהן. אבל טבל שאתה לוקח מן העכו"ם אין אתה נותן לכהן התרומת מעשר שהפריש ממנו אלא מוכרה לכהן ולוקח דמיה: **יב** מכר העכו"ם הפירות שלו לישראל כשהן מחוברין בקרקע. אם עד שלא בא לעונת המעשרות ונגמרו ביד ישראל חייבין בכל ונותן התרומות והמעשרות לבעלים. ואם מכרן אחר שבאו לעונת המעשרות מפריש תרומת מעשר ומעשר ונותן מהן לבעלים לפי חשבון. כיצד לקח תבואה זרועה מן העכו"ם אחר שהביאה שליש ונגמרה ביד ישראל. מפריש תרומות ומעשרות כמו שביארנו ונותן שני שלישי המעשר ללוי ושני

בדבריו. וכן לענין הקונה ממנו פירות ומירחן ישראל וכדבסמוך. ומ"ש ויש קנין לעכו"ם בסוריא וכו', שם:

יא פירות העכו"ם שגדלו בקרקע וכו'. בספ"ק דבכורות (דף י"א) א"ר חנינא הלוקח טבלים ממורחים מן העכו"ם מעשרן והם שלו דמרחינהו מאן אילימא דמרחינהו עכו"ם דגנך אמר רחמנא ולא דגן עכו"ם אלא דמרחינהו ישראל ברשות עכו"ם מעשרן דאין קנין לעכו"ם בא"י להפקיע מיד מעשר וקן שלו דאמר ליה קאתינא מכח גברא דלא מצית לאשתעויי דינא בהדיה ומפרש רבינו דהא דקאמר דמרחינהו ישראל ברשות עכו"ם היינו שלקחן ישראל אחר שנתלשו קודם שתגמר מלאכתן ונמרחן ישראל וכן פירשו התוס'. ומ"ש חייבים בכל מן התורה משמע לרבינו דדרשא דגנך ולא דגן עכו"ם דרשא גמורה היא מן התורה אלמא כל שאינו דגן עכו"ם אלא דגן ישראל חייב מן התורה. ומ"ש ומפריש תרומה גדולה וכו' עד ולוקח דמיה. שם: כתוב בהורות חיים בסוף הלכות חלה בשם הראב"ד אפילו קנה מהעכו"ם דגן ומירח ישראל חייב בתרומה ומעשרות ואם קנה מהעכו"ם שבלים לצורך מלות ומרחן עכו"ם בשביל ישראל מחייב בתרומה דשלוחו של אדם כמותו אבל אם המוכר עכו"ם מרחו פטור עכ"ל. ואיני יודע מניין לו לרב ז"ל לחלק בין מוכר עצמו לעכו"ם אחר ואפשר דהוא הדין אם המוכר עכו"ם מרחו קודם שמכר לישראל פטור. ומ"ש דשלוחו של אדם כמותו יש לגמגם בו דהא אין שליחות לעכו"ם: ודע דבמנחות פרק רבי ישמעאל (דף ס"ו:) אמרינן מירוח העכו"ם אי פוטר תנאי היא דתניא תורמין משל ישראל על של ישראל ומשל עכו"ם על של עכו"ם ומשל כותיים על של כותיים ומשל כל על של כל דברי רבי מאיר ורבי יהודה רבי יוסי ורבי שמעון אומרין תורמין משל ישראל על של ישראל ומשל עכו"ם על של כותיים ומשל כותיים על של עכו"ם אבל לא משל ישראל על של עכו"ם ושל כותיים ולא משל עכו"ם ושל כותיים על של ישראל (עוד שם דף ס"ז) בעי רבא גלגול העכו"ם מאי וכו' הדר אמר רבא מ"ד מירוח העכו"ם פוטר גלגול העכו"ם פוטר מ"ד מירוח העכו"ם אינו פוטר גלגול העכו"ם אינו פוטר. איתיביה רב פפא [לרבא] עכו"ם שהפרים פטר חמור וכו' ועוד איתיביה רבינא לרבא חלת העכו"ם בארץ וכו' והא האי תנא דאמר מירוח העכו"ם אינו פוטר גלגול העכו"ם פוטר מדרבנן גזירה משום נעלי כיסין. ופירש"י משל כל על של כל וכו' מאי זה שירצה תורם על של חבירו ואפי' משל עכו"ם וכותיים על של ישראל אלמא מירוח העכו"ם אינו פוטר והו"ל שניהם חייבים. אבל לא משל ישראל וכו' דקסבר מירוח העכו"ם פוטר והו"ל מן הפטור על החיוב ומן החיוב על הפטור. מדרבנן כלומר לעולם הא דקתני לגבי חלה גלגול פוטר הנך תנאי היא דספרי לעיל במירוח והא דקתני לעיל מדוקיא הא הרומתו אסורה מדרבנן הויא אסור מדרבנן גזירה משום בעלי כיסים עשירים שלוקחים תבואה מתמרים ואי שרים ללוקח מן עכו"ם שלא יעשר דמירוח עכו"ם פוטר אתי למימר נמי לוקח מתמר ישראל פוטר. לישנא אחרינא משום בעלי כיסים שיש להם קרקעות הרבה וחסים על רוב מעשרות ויקנוהו לעכו"ם וימרחהו עכו"ם ומפקע לה ממעשר עכ"ל. ומשמע לרבינו דלענין הלכה אין לנו להייב מירוח עכו"ם היכא שהיו של העכו"ם משום דרב פפא ורבינא פליגי עליה דרבא ולית להו גזירת בעלי כיסים והלכה כוותייהו דבתראי נינהו ובהכי אתי שפיר הסיא דפ"ק דבכורות דפטר אפי' מדרבנן ועוד דה"ל דרבא נמי לא גזר משום בעלי כיסים אלא היכא שהיה מתחלתו של ישראל וכלשון שני דרש"י אבל היכא שהיה מתחלתו של עכו"ם לא גזר. והראב"ד חולק ע"ז שעל מ"ש רבינו בספ"א מהלכות מעשרות דגנך ולא דגן עכו"ם כתב א"א חייב מדרבנן עכ"ל. ומצאתי שכתב ריב"א בתשובה וכתב לומר דהלכה כרבא דחייב משום גזירת בעלי כיסין אלא שבזה יש להסתפק אי גזירה דבעלי כיסין שייכא היכא שהיה מתחלתו של עכו"ם ומירחו עכו"ם דשמא לא נגזרה אלא היכא שהיה מתחלתו של ישראל ומכרו לעכו"ם ומרחו עכו"ם דומיא דבעלי כיסין אבל היכא שלא היה מתחלתו של ישראל פטור לגמרי ולפי המסקנא דפרק רבי ישמעאל דמוקי לה משום בעלי כיסין הכוא דחלת עכו"ם מיוקמא כשהיה מתחלתו של ישראל ומכרו ומירחו ואין זה דוחק דהא הסיא דרבי יהודה מוקמינא בגדל שליש ביד ישראל כדפרישית לעיל וכל שכן דהשתא ניחא טפי דלא מוקי הא דר"מ שעורי כמ"ד אין קנין וס"ל דמירוח עכו"ם פוטר דא"כ היה פטור לגמרי דלא שייכא גזירה דבעלי כיסין דמסתמא כי אמר ליה לך וקח מן העכו"ם דגדל ברשות העכו"ם מיירי ולא סמך ע"ז שימצא מזומן שגדל ברשות ישראל ומכרו. ועוד דהו"ל לפרש אם בענין זה דבר והאריך מאד נדבר ובסוף דבריו כתב ולענין מירוח העכו"ם נראה בעיני דהלכה כרבי יוסי לגבי ר"מ ורבי יהודה דר"י ורבי יוסי הלכה כרבי יוסי וכל שכן לגבי ר"מ ואע"פ שאסרתי אפילו כשהיה מתחלתו של עכו"ם משום בעלי כיסין אם היה מנהג בא"י שלא להחמיר לא היה בידי לבטל המנהג כי מנהג אבותיהם בידיהם ושייתי תולה הטעם שהראשונים היו סוברים כר"פ ורבינא ואע"פ שקשה לי הסיא דבכורות בהלכה רופפת הלך אחר המנהג ונדחק לפרש וכו' ובספר הרמב"ם מצאתי כשהיו מתחלתן ביד עכו"ם ומירחם העכו"ם ומפני שנסתפקתי ולא יכולתי לעמוד על בירור הדבר נראה בעיני להחמיר ולהפריש תרומות ומעשרות מתבואות העכו"ם אע"פ שגדלה שליש בידו ומירחם מפני שלאיסור באות כל הלכות בפשיטות יותר אלא מפני הספק יש ליזהר שלא להפריש מהתבואה שגדלה שליש ביד ישראל ומירחה העכו"ם על תבואה שגדלה שליש ביד עכו"ם ומירחה שלא יהא מן החיוב על הפטור ואם יש מנהג ראוי לעמוד על המנהג עכ"ל ריב"א. והמנהג הפשוט בכל א"י כדברי רבינו ומימינו לא שמענו פוצה פה לחלוק על זה. ועתה קם חכם אחד ונראה לו שהוא מתחסד בעשותו הפך המנהג הפשוט ומעשר פירות שגדלו בקרקע העכו"ם ונגמרה מלאכתן ביד עכו"ם וגם מירחן עכו"ם. והולך ומפתה אחרים שיקבלו עליהם לעשות כדבריו. ונראה פשוט בעיני שראוי למנעם מזה משום לא תתגודדו ועוד שמאחר שבכל אלו המדינות קבלו עליהם לעשות כדברי רבינו מלבד מה שנוגע בכבוד הראשונים שנהגו כן והרי ריב"א לא מלאו לבו לסמוך על סברתו לבטל המנהג ומי הוא זה ואיזהו אשר מלאו לבו לעשות כן ועוד שדבר זה הוא דבר שאין רוב הצבור יכולין לעמוד בו לכן יש לגזור עליהם שלא ינהגו כן ואם יסרבו יכופו אותם כהסי"א דשמואל דא"ל אכול משחא ואי לא כתיבנא עלך זקן ממרא. אח"כ נתפשטו הדברים עד שהוצרכו חכמי העיר לתקן ונתקבצו כולם וגזרו גזירת נח"ש שעוד כל ימי עולם לא יעשר אדם לקוח מן העכו"ם אלא כמו שנהגו עד עתה ע"פ רבינו:

יב מכר העכו"ם הפירות שלו וכו'. בפ' בתרא דמעשרות (משנה ה') תנן הלוקח שדה ירק בסוריא אם עד שלא *באו לעונת המעשרות חייב ומשבאו לעונת המעשרות פטור וכו' אמר ר"ש בן גמליאל בד"א בזמן שקנה קרקע אבל אם לא קנה קרקע *אע"פ שלא בא לעונת המעשרות פטור רבי אומר אף לפי חשבון ומפרש בירושלמי דרבי אריסא דמתניתין קאי דת"ק פטור כשבאה לעונת המעשרות אף ע"פ שמוסיף ברשות ישראל ורבי סבר דמה שמוסיף חייב ומעשר לפי חשבון ואם הביאה שליש ביד עכו"ם ושני שלישים ביד ישראל

*ובבבלי גרסינן שלא בא. *ובבבלי אם עד שלא בא.

משנה למלך

בירושלמי דדמי הסיר קסרין ותמה על רבינו ז"ל שהשמיטו, מן התוספתא שנזכר נראה דקסרין התירו שלא כמנין וכתב הר"ש דשלמן התחילו לנהוג בה היתר ולכותרים ממעשר ומשביעים אע"פ שלא נמנו חכמים להתירה במנין ע"כ:

יא ומעשר הוא שלו מפני שהוא אומר ללוי כו' באתי מכח איש שאין אתם יכולים ליטול ממנו כלום. בתשובת מהרימ"ט ח"א סי' פ"ב האריך בזה ומסיק וז"ל לכך נראה דלא מפני לן קושא אלא הכא גבי מעשר ולוקח מן העכו"ם דמן התורה כל לוקח פטור מן המעשר כו' הלכך בלוקח מן העכו"ם אין טעם לחייב הלוקח הואיל והוא פטור מדין תורה וגם לא הפסיד את הלוים כלום דאמר אתינא מכח גברא דלא מצית לאישתעויי דינא בהדיה כו' יע"ש. ותימה דמימרא דר' חנינא אוקמוה בגמרא דמרחינהו ישראל דאי לא אינו חייב לעשר משום דדגנך ולא דגן עכו"ם ולוקח קודם מירוח חייב מן התורה ולא נמעט מתבואת זרעך אלא לוקח לאחר מירוח וכמ"ש התוס' בספ"ק דבכורות ובפ' השוכר את הפועלים (דף פ"ח) ובלוקח קודם שנגמרה מלאכתו כתב רבינו בפירקין דמעשר ראשון שלו משום דאתי מכח גברא דלא מצית לאישתעויי דינא בהדיה ובפ"ב מהלכות מעשר כתב דאם נגמרו ביד לוקח חייב

ישראל חייב שני שלישים ופסק רבינו כרבי משום דאמי כחכמים דאיתא תו התם בירושלמי (שם הלכה ב') תניא שדה שהביאה שליש לפני עכו"ם ולקחה ממנו ישראל ר"ע אומר התוספת פטור וחכ"א התוספת חייב דע"כ לא פליגי אלא בסוריא אבל בא"י לכ"ע הכל לפי חשבון:

בחלי המעשרות מכח העכו"ם קא אתינא ושיעור השלים שאז מתחייב במעשר למד מהברייתא שכתבתי למעלה:

ושני שלישי תרומת מעשר לכהן ומוכר לו השליש:

יג *ישראל שמכר פירותיו לעכו"ם קודם שיבואו לעונת המעשרות וגמרן העכו"ם פטורין מן התרומה ומן המעשרות ואם אחר שבאו לעונת המעשרות אף ע"פ שגמרן העכו"ם חייב בכל מדבריהם. וכן העכו"ם שגמר פירות ישראל. הואיל ודיגונן ביד עכו"ם אינן חייבין בתרומה ומעשרות אלא מדבריהן:

יד מכר עכו"ם לישראל פירות מחוברין אחר שבאו לעונת המעשרות. ומירחן העכו"ם ברשות ישראל אינן חייבין בתרומה ומעשרות. הואיל ובאו לעונת המעשרות ברשות עכו"ם ומירחן העכו"ם אעפ"י שהן ברשות ישראל: טו הקונה שדה בסוריא חייב בתרומות ומעשרות מדבריהם כמו שיתחייב מן התורה הקונה בירושלים כמו שביארנו. אבל הקונה פירות מן העכו"ם בסוריא בין תלושין בין מחוברים אפי' קודם שבאו לעונת המעשרות אע"פ שמירחן ישראל הואיל ואינו מקרקע שלו פטור: טז קנה קרקע מן העכו"ם בסוריא ופירות מחוברין בה אם הגיעו לעונת המעשרות ביד העכו"ם פטורין. ואם עדיין לא הגיעו לעונת המעשרות הואיל וקנה אותם עם הקרקע חייב לעשר: יז ישראל שהיה אריס לעכו"ם בסוריא פירותיו פטורין מן המעשרות לפי שאין לו בגוף הקרקע כלום. ויש לעכו"ם קנין בסוריא להפקיע מן המעשרות כמו שביארנו. וכן החוכר והמקבל והשוכר שדה מן העכו"ם בסוריא פטור מן התרומות ומן המעשרות: יח ישראל שלקח בסוריא שדה מן העכו"ם עד שלא הביאה שליש וחזר ומכרה

השגת הראב"ד

*ישראל שמכר פירותיו לעכו"ם וכו'. א"א לא ידעתי זה הגמר מהו אם רוצה לומר גמר הבישול וגמר הפירות ומשום מירוח קאמר הכתי אמאי פטור לגמרי והא אמרינן לעיל דאין קנין לעכו"ם בארץ להפקיע מיד מעשר ויהא חייב מדבריהם ולא מיתוקמא מילתיה אלא בסוריא:

יג ישראל שמכר וכו'. בפרק השולח (דף מ"ז) ישראל שלקח שדה מעכו"ם עד שלא הביאה שליש וחזר ומכרה לו משהביאה שליש חייבת במעשר שכבר נתחייבה נתחייבה אין לא נתחייבה לא כלומר ופריך למאן דאמר אין קנין לעכו"ם להפקיע ותירצו בסוריא. וזהו שכתב הראב"ד א"א לא ידעתי זה הגמר מהו וכו'. וי"ל דרבינו לא כתב לעיל דאין קנין לעכו"ם בא"י להפקיע מיד מעשר אלא לענין אם חזר ולקחה ממנו ישראל שלא יהא ככיבוש יחיד או אם קנה הפירות ומירח אותן ומש"ה אוקמוה בסוריא וחייבת חיוב גמור: וכתב הר"י קורקוס אבל אם לא מירח ישראל אפילו בארץ אין שם חיוב מן התורה כלל דדרשינן דגנך ולא דיגון עכו"ם ומיהו אם הביא שליש ביד ישראל חייב מדבריהם דכיון שנתחייבו אין חוזרים ונפטרים אבל אם גם באו לעונת המעשרות דהיינו הבאת שליש ביד עכו"ם פטורים לגמרי כיון שהעכו"ם מירחן כההיא דבכורות שכתבתי בסמוך דמירוח עכו"ם פוטר לגמרי אפילו מדרבנן וכן משמע בהקומץ וה"ז דומה לדין שכתב רבינו לעיל פירות העכו"ם שגדלו בקרקע שקנו בא"י אם נגמרה מלאכתן ביד העכו"ם פטורים מכלום ואע"פ שכאן גדלו בקרקע ישראל כיון דקי"ל אין קנין לעכו"ם אין הפרש בין קרקע שביד עכו"ם לקרקע שביד ישראל ומיהו בהגיעו לעונת המעשרות שהיא מדרבנן חילקו בין הגיעו ביד עכו"ם ללא הגיעו דלא שייך בהא למיתי עלה מטעם אין קנין דכיון דמירחן עכו"ם בכל גוונא פטור מדרשא דדיגנך ולא דיגון עכו"ם אלא כיון שהביאו שליש ביד ישראל והיא שעת חיובם וירד להם תורת חיוב לא ראו לפטרם לגמרי ולכך חייבו אותו חכמים ומההיא דבכורות אין ללמוד שפטור לגמרי אלא בגדלו ברשות עכו"ם דבהכי איירי התם דקאמר הלוקח שבלים דהבאת שליש ביד עכו"ם לא חשיבא אפילו אין קנין ואין זה נקרא תורת חיוב דאין פירות העכו"ם עומדים ליתרם וכיון שהוא מירחם אין כאן חיוב אפילו מדרבנן כללא דמילתא דבמידי דאורייתא שייך למיתי מטעם אין קנין ואין לחלק בין עכו"ם לישראל אבל במילתא דרבנן שייך לחלק ולא אמרינן בה אין קנין ולדעת הראב"ד אפילו במיובא דרבנן שייך למיתי מטעם אין קנין ואין חילוק בין הביאה ביד עכו"ם להביאה ביד ישראל. ודרך הש"י נראה כשיטת רבינו שכתב בההיא דהשולח שכתבתי בסמוך חייבת במעשר אם בא ישראל ולקח מאותן פירות ומירחן עכ"ל. וכן מפורש בירושלמי בפ"ה דדמאי (הלכה ח') רבי זעירא אמר קומי ר' אבוה בשם ר"א אע"ג דר"מ אמר אין קנין לעכו"ם בא"י לפוטרו מן המעשרות מודה הוא הכא דיש לו קנין נכסים א"ר בא לאכילת פירות פירות דכי אמר ר"מ אין קנין היינו לענין אם זרעה ישראל בקבלנות או בהכירות דבקדושתה קיימא דלא תימא דהויא כי סוריא אם חזר ישראל ולקח מן העכו"ם הפירות קודם מירוח אבל אם העכו"ם זרעה וגם עשה מירוח לכ"ע יש קנין דנהי דלא קני קרקע פירות מיהא קני ויש לזה רמז עוד בירושלמי דשביעית פ"ז הלכה ד': וכן העכו"ם שגמר פירות וכו'. כתב הר"י קורקוס ז"ל דעת רבינו שמה שדרשו דיגנך ולא דיגון עכו"ם כולל אפילו מירוח העכו"ם פירות ישראל דבדיגון תליא מילתא ודיגון קפיד רחמנא אבל מדרבנן מיהא מיחייב מהטעם הנזכר למעלה דכיון שנתחייבו דהיינו שהביאו שליש ביד ישראל אינם יוצאים מחיובם לגמרי אבל אין טעם חיובם מפני שבשעת מירוח היו של ישראל דלדעת רבינו אין חילוק וכל דיגון עכו"ם פטור אפילו שהוא דגנך ולכך כשמכר העכו"ם פירות מחוברים אחר שבאו לעונת המעשרות ומירחן עכו"ם פטורין לגמרי אע"פ שבשעת מירוח היו של ישראל דכיון שהעכו"ם מירחן פטורים מן התורה וכיון שגם הביאו שליש בידו לא חייבו בו חכמים ואפשר ללמוד זה מאותה סוגיא דבכורות שהקשו אילימא דמרחינהו עכו"ם דגנך ולא דגן עכו"ם אלא דמרחינהו ישראל ברשות עכו"ם ואמאי לא משני לעולם דמרחינהו עכו"ם אחר שקנאם הישראל ומחייבים מיהא מדרבנן אלא משמע דל"ש ובכל גוונא פטור לגמרי עכ"ל:

טו הקונה שדה בסוריא וכו'. בפ"ק דגיטין (דף ח') ובסוף חלה (משנה י"א) שנינו הקונה בסוריא כקונה *בפרוור בירושלים. ומ"ש אבל הקונה פירות מן העכו"ם בסוריא וכו' הכי משמע בספ"ו דדמאי במשנה (דף י"ח) ובירושלמי וכן משמע בסוף מעשרות (משנה ה') במשנה שכתבתי בסמוך הלוקח ירק בסוריא וכרשב"ג שכל מקום ששנה במשנתנו הלכה כמותו ועוד דאמרינן בירושלמי דשביעית ר"ג אמרה ובהדיא הלכה כר"ג כמו שיתבאר בסמוך. ומ"ש קנה קרקע מן העכו"ם בסוריא וכו' במשנה הנזכרת:

יז ישראל שהיה אריס לעכו"ם וכו'. במשנה בסוף חלה (משנה ז') וכר"ג דמסיק במתניתין שנהגו כמותו: וכן החוכר והמקבל והשוכר וכו'. תוספתא פ"ב דתרומות:

יח ישראל שלקח בסוריא שדה וכו'. בס"פ השולח (דף מ"ז) שכתבתי בסמוך ישראל שלקח שדה מעכו"ם עד שלא הביאה שליש וחזר ומכרה לו משהביאה שליש חייבת במעשר שכבר נתחייבה ומקשה מינה למ"ד אין קנין לעכו"ם בא"י להפקיע מידי מעשר דטעמא דחייבת מפני שכבר נתחייבה הא לא נתחייבה לא ושני הב"ע בסוריא וקסבר

*בגמ' בפרוורי ירושלים

כיבוש

יג ישראל שמכר פירותיו לעכו"ם וכו'. מנחות פ' ר' ישמעאל (דף ס"ו). השיג עליו הראב"ד ז"ל אמר אברהם לא ידעתי הגמר מהו וכו' הכתי אמאי פטור לגמרי והא אמרי' לעיל דאין קנין לעכו"ם להפקיע מיד מעשר ויהא חייב מדבריהם ולא מיתוקמא מילתיה אלא בסוריא ע"כ. ואני שמעתי ולא אבין דלא אמרינן אין קנין לעכו"ם אלא בזמן שקונה הקרקע אבל הכא שלא קנה אלא הפירות וגמרן העכו"ם למה יתחייבו והדבר כל כך פשוט אללי עד שאני אומר דלא תני לה אלא משום סיפא ואם אחר שבאו לעונת המעשרות אע"פ שגמרן העכו"ם חייב בכל מדבריהם דמן התורה פטור הוא דכתיב דגנך ולא דיגון עכו"ם: וכן העכו"ם שגמר פירות ישראל וכו'. הכי אמרינן במנחות פרק ר' ישמעאל (דף סז.) מירוח העכו"ם פוטר ומשמע אפי' בשל ישראל מן התורה אבל מדרבנן חייב גזירה משום בעלי כיסין שיש להם קרקעות הרבה וחסין על רוב מעשרות וימרחהו העכו"ם ומפקע ליה ממעשר:

יד מכר עכו"ם לישראל פירות מחוברים וכו'. ירושלמי דסוף מעשרות טעמא משום כיון דאית בהו תרתי לריעותא פטורין אפי' מדרבנן הא למדת שאם לא באו לעונת המעשרות ברשות העכו"ם ומירחן העכו"ם חייבין מדבריהם דמירוח עכו"ם פוטר מן התורה ואם באו לעונת המעשרות ביד העכו"ם ומירחן ישראל חייבין במעשרות ומאי אמר אנא מכח עכו"ם קא אתינא וה"ה נמי אם קנה פירות תלושים מן העכו"ם ועדיין לא נגמרו מלאכתן למעשר כגון ענבים לעשות יין או לעשות צימוקין חייבין במעשר ומאי למימר אנא מכח עכו"ם קא אתינא אבל אם קנה פירות לאכול אותם כאשר הם הוי גמרו ביד עכו"ם ופטור מכלום ולהאי מילתא יש קנין לעכו"ם להפקיע מיד המעשר וכן המנהג:

טו הקונה שדה בסוריא וכו'. בפ"ק דגיטין (דף ח) ברייתא כתבתיה לעיל והקונה שדה בסוריא כקונה בפרוורי ירושלים חייבת במעשר ובשביעית כארץ ישראל ואיכא למידק דאמרי' עלה קא סבר כיבוש יחיד שמיה כיבוש ואנן לא קי"ל הכי וא"כ מנ"ל דחייבת ואפילו מדרבנן. וי"ל משום דקתני כקונה בפרוורי ירושלם משמע ליה דאתיא כמ"ד כיבוש יחיד שמיה כיבוש אבל לדידן דקי"ל דלא שמיה כיבוש נהי דמדאורייתא לא מיחייבי מדרבנן מיהת מחייבי והיינו דאיבעיא להו המוכר עבדו לסוריא אי הוי כמוכר בח"ל או לא משמע שיש לה צד קדושה שהרי כבשה דוד על פי ב"ד הגדול: אבל הקונה פירות מן העכו"ם וכו'. כיון דבשל ישראל אינן חייבין אלא מדבריהם בשל עכו"ם לא גזרו דבסוריא יש קנין לעכו"ם להפקיע מן המעשרות:

טז קנה קרקע מן העכו"ם וכו'. פרק בתרא דמעשרות כיון שקנה הקרקע עם הפירות ועדיין לא הגיעו לעונת המעשרות הוי כאילו קנה קרקע וזרעה וחייב מדבריהם:

יז ישראל שהיה אריס לעכו"ם בסוריא וכו'. משמע שאם היה אריס לעכו"ם בא"י חייב ואם מירחן ישראל חייב מן התורה ואם מירחן העכו"ם חייב מדבריהם שהרי ביד ישראל הגיעו לעונת המעשרות דאין קנין לעכו"ם בא"י להפקיע מן המעשרות ולא הוצרך רבינו לכתוב דין אריס לעכו"ם בא"י לפי שכבר נתבאר ממה שכתב למעלה:

יח ישראל שלקח שדה בסוריא מן העכו"ם וכו'. פרק השולח (דף מז) ת"ר ישראל שלקח שדה מעכו"ם וחזר ומכרה לו משהביאה שליש חייבת במעשר ומוקמינן לה בסוריא וא"ם

משנה למלך

חייב מן התורה. עוד אני תמיה במה שכתב שלא פטרה תורה ללוקח אלא ממעשר ראשון אבל לא מתרומה ותרומת מעשר שהרי התוס' בספ"ק דבכורות הקשו על ההיא דטבלים שאתה לוקח מן העכו"ם מהא דתבואת זרעך ולא לוקח והא דטבלים מיירי בתרומת מעשר וכ' יליף לה מדכתיב ואל הלוים תדבר וגו' משמע דס"ל דאף בתרומת מעשר לוקח פטור ומדברי הטור"ד סימן ש"א משמע דאף מתרומה פטור הלוקח וכן סברים שם מכן וכתב דמה שרבינו לא הביא דין הלוקח אלא בהלכות מעשר הוא משום דקרא גבי מעשר כתיב וצ"ע:

טז קנה קרקע מן העכו"ם בסוריא כו'. במתני' תנן ולוקט כדרכו והולך ר"א אף ישכור פועלים וילקט ע"כ ופי' המפרשים דלת"ק אסור לשכור פועלים והלכה כת"ק ורבינו השמיט כל זה ועיין בתיו"ע:

פירות

ומכרה לעכו"ם מאחר שהביאה שליש אם חזר ישראל ולקחה פעם שנייה ה"ז חייב בתרומות ומעשרות שהרי נתחייבה ביד ישראל: **יט** ישראל שהיה לו קרקע בסוריא והוריד לה אריס ושלח לו האריס פירות הרי אלו פטורים שאני אומר מן השוק לקחן. והוא שיהיה אותו המין מצוי בשוק: **כ** שותפות העכו"ם חייבת בתרומות ומעשרות כיצד ישראל ועכו"ם שלקחו שדה בשותפות אפילו חלקו שדה בקמתה ואין צריך לומר אם חלקו נדיש הרי טבל וחולין מעורבין בכל קלח וקלח מחלקו של עכו"ם אע"פ שמרחן העכו"ם וחיובם מדבריהם כמו שבארנו: **כא** בד"א בא"י שהמעשרות של תורה ובשל תורה אין ברירה אבל אם לקחו שדה בסוריא הואיל והמעשרות שם מדבריהם אפילו חלקו הגדיש חלקו של עכו"ם פטור מכלום: **כב** *פירות א"י שיצאו חוצה לארץ פטורין מן החלה ומן התרומות ומן המעשרות שנאמר אשר אני מביא אתכם שמה. שמה אתם חייבין בח"ל פטורין. ואם יצאו לסוריא חייבין מדבריהם. וכן פירות חוצה לארץ שנכנסו לארץ חייבין בחלה שנאמר שמה. שמה אתם חייבין בין בפירות הארץ בין בפירות חוצה לארץ. ואם נקבעו למעשר ב"יד ישראל אחר שנכנסו לארץ חייבין במעשרות מדבריהם: **כג** עפר חוצה לארץ שבא בספינה לארץ. בזמן שהספינה גוששת לארץ הרי הצומח בו חייב בתרומה ומעשרות ושביעית כצומח

השגת הראב"ד

*פירות ארץ ישראל שיצאו לחוצה לארץ וכו': א"א ולי נראה שלא נחלקו ר"א ור' עקיבא בזה אלא בחיוב תורה ובפטור תורה דר"א אזיל בתר גמר פרי ורבי עקיבא אזיל בתר [מקום] קביעות למעשר דהיינו מירוח אבל מדרבנן מיהא אע"פ שיצאו ח"ל ונמרחו שם חייבין מדרבנן משום דלא גריעי [מפירות] שנער ומצרים ועמון ומואב ועוד שלא יאמרו ראינו פירות הארץ שנאכלין בטבלם ומי שאינו מודה בזה טועה:

רדב"ז

ואם אמאי לא מנכה ללוי שיעור מה שגדל ברשות העכו"ם. וי"ל כיון דתחלת גידולו וסופו ביד ישראל מתחייב בכל:

יט ישראל שהיה לו קרקע בסוריא וכו'. טעמא הוא כיון דהוי ספק דרבנן אזלינן לקולא ופטור ואם היה בא"י חייב משום דהוי ספיקא בדאורייתא:

כ שותפות העכו"ם חייבת וכו'. פרק השולח (שם) תניא ישראל ועכו"ם שלקחו שדה בשותפות טבל וחולין מעורבין זה בזה רשב"ג אומר של עכו"ם פטור ושל ישראל חייב ע"כ לא פליגי אלא דמר סבר יש ברירה ומר סבר אין ברירה אבל לכ"ע יש קנין לעכו"ם בא"י להפקיע מן המעשרות הכא נמי בסוריא וקסבר כיבוש יחיד לא שמיה כיבוש. הא למדת בא"י שהיא מן התורה אמרינן אין ברירה וחולין ומעשר מעורבין זה בזה והלוקח חלק העכו"ם חייב לעשר אבל בסוריא דחיובה מדרבנן אמרי' יש ברירה וחלקו של עכו"ם פטור וחלקו של ישראל מתקנו מיניה וביה אבל לא ממקום אחר. ואיכא למידק על מ"ש רבינו אע"פ שמירחן העכו"ם וחיובם מדבריהם וכיון דחיובם מדבריהם אמאי לא אמרי' יש ברירה. י"ל כיון דאית להו עיקר מן התורה אע"ג דחיובם מדבריהם לא אמרי' ברירה אבל סוריא דעיקר חיובה מדרבנן אמרי' בהו ברירה:

כב פירות א"י שיצאו וכו'. פ"ב דחלה פירות חוצה לארץ שנכנסו לארץ חייבין בחלה יצאו מכאן לשם רבי אליעזר מחייב ור' עקיבא פוטר ואמרינן בירושלמי מ"ט דר' עקיבא דכתיב הארץ אשר אני מביא אתכם שמה שמה אתם חייבין בין בפירות הארץ בין בפירות ח"ל כו' שמה אתם חייבין ואי אתם חייבין בח"ל. והשיג הראב"ד ז"ל שלא נחלקו ר' אליעזר ור' עקיבא אלא מן התורה כדמשמע דפליגי במשמעות הכתובים אבל מדרבנן חייבין דלא גריעי מפירות שנער ומצרים ועמון ומואב ועוד שלא יאמרו ראינו פירות הארץ שנאכלין בטבלן. ודעת רבינו שאין לנו להדש גזירות מדעתנו כיון שלא נזכר בשום דוכתא והלא בירושלמי שקלי וטרו טובא בהך מתני' ולא הזכירו שיהיו חייבין מדרבנן ובשלמא פירות שנער ומצרים ועמון ומואב חייבום כדי שיסמכו עליהם עניים אבל פירות הארץ שיצאו ח"ל לא שכיח ולא גזרו עליהם ואם מפני שלא יאמרו ראינו פירות א"י נאכלין בטבלן וכיון שהדין כך יאמרו ויאמרו שאין אדם טועה בין א"י לח"ל כנ"ל ליישב דעת רבינו ומדתניא לענין חלה ה"ה לענין תרומות ומעשרות דחד טעמא הוא וע"כ איירי מתני' כגון שמירחן בח"ל אבל אם מירחן בא"י ונתחייבו בתרומות ומעשרות לא נפטרו מפני שיצאו ח"ל וכן לענין חלה אם גלגל את העיסה בא"י והוציאה לא נפטרה וזה ברור: ואם יצאו לסוריא חייבין מדבריהם. שלא יהיה אלא שגדלו בסוריא הרי הם חייבין מדבריהם. וא"ת שנער ומצרים עמון ומואב נ"כ חייבין בתרומות וא"כ פירות שיצאו לאחד מהמקומות הללו יהיו חייבין מדבריהם. לא קשיא דסוריא היה ראוי שתהיה מכלל א"י אלא מהטעם שכתב רבינו ויש בה צד קדושה אבל שנער ומצרים אין בהם צד קדושה ולא חייבום אלא כדי שיסמכו עליהם העניים: וכן פירות ח"ל וכו'. רישא דמתניתין אליבא דכ"ע ולא קי"ל כרבי יהודה דאמר דהוי פלוגתא כדאיתא בירושלמי והאי חייבות מן התורה הוא כדמשמע קרא שמה אתם חייבין בין בפירות הארץ בין בפירות ח"ל ואע"ג שהוקבעו למעשר בח"ל חייבות בחלה שחיוב החלה בשעת גלגול העיסה הוא אבל פטורה מתרומה ומעשר ואם הוקבעו למעשר אחר שנכנסו לארץ חייבות במעשרות מדבריהם וה"ה לתרומות דהדדי מינייהו נקט ורישא דמתניתין איירי לענין חלה דוקא וסיפא איירי לחלה ולתרומה ולמעשר ומ"ש רבינו וכן פירות ח"ל וכו' לא להשוות הדין כתב כן אלא משום דילפינן לתרווייהו מחד קרא:

כג עפר ח"ל וכו'. שם במשנה עפר חוצה לארץ שבא בספינה לארץ חייבת במעשרות ובשביעית א"ר יהודה אימתי בזמן שהספינה גוששת. רבינו מפרש דר' יהודה לפרש

כסף משנה

כיבוש יחיד לא שמיה כיבוש וכתב רבינו וחזר ולקחה ישראל פעם שניה משמע שאל"כ ה"ל דגן עכו"ם ופטור ויש לגמגם בזה מאחר שנתחייבה ביד ישראל אע"פ שהיא ביד עכו"ם לא ה"ל לפטור. וכ' הר"י קורקוס ז"ל אפשר לומר דלאו דוקא שחזר ולקח השדה דה"ה חזר ולקח ומירחן כדברי רש"י שכתבתי למעלה שכיון שבשעה שבאו לעונת המעשרות היו בקרקע ואח"כ מירחן הוא והם שלו חייב וע"כ לא פטר רבינו למעלה כשקנה הפירות מחוברים אפילו קודם שבאו לעונת המעשרות אלא כשלא היה הקרקע של ישראל בשעת עונת המעשרות וזהו שסיים רבינו וכתב שהרי נתחייבה ביד הישראל דבהכי תליא מילתא ומ"מ יש מקום לבעל דין לחלוק ע"ז ולומר דלעולם בעינן שיחזור ויקנה גם הקרקע ובתשוב' כתב רבינו ז"ל חייבת הואיל והביאה שליש ביד ישראל והיא עתה עם הקרקע ביד ישראל נראה שהוא מצריך שיחזור ויקנה גם הקרקע עכ"ל:

יט ישראל שהיה לו קרקע בסוריא וכו'. ירושלמי פרק ו' דדמאי ובנוסחא דילן כתוב שא"ל הרי אלו מעושרים ובנוסחת רבינו בירושלמי נראה שלא היה כתוב כן:

כ שותפות העכו"ם וכו'. בפרק ראשית הגז (דף קל"ה:) שותפות עכו"ם בתרומה רבנן חיובי מחייבי דתני' ישראל ועכו"ם שלקחו שדה בשותפות טבל וחולין מעורבין זה בזה דברי רבי רשב"ג אומר של ישראל חייב ושל עכו"ם פטור ע"כ לא פליגי אלא דמ"ס יש ברירה ומ"ס אין ברירה אבל שותפות דעכו"ם דברי הכל חייבת וסבר רבינו בה כפירוש רש"י. ומ"ש אפילו חלקו שדה בקמתה ירושלמי פ"ו דדמאי (הלכה ו') ובס"פ השולח מתיב מהאי ברייתא למ"ד אין קנין לעכו"ם בא"י להפקיע מיד מעשר דע"כ לא פליגי אלא דמ"ס יש ברירה וכו' אבל דכ"ע יש קנין לעכו"ם בא"י להפקיע ממעשר ומוקי לה בסוריא ופסק רבינו בארץ שהיא דאורייתא כמ"ד אין ברירה ובסוריא שהיא דרבנן כמ"ד יש ברירה דהכי איפסיקא הלכתא בפרק משילין דבדאורייתא אין ברירה ובדרבנן יש ברירה אבל יש לתמוה שמאחר דלמ"ד אין קנין לעכו"ם וכו' אוקימנא האי ברייתא בסוריא דאילו בא"י הכל טבל ורבינו פסק כמ"ד אין קנין וכו' לא ה"ל לכתוב בא"י טבל וחולין מעורבים זה בזה אלא ה"ל לכתוב הכל טבל וי"ל דה"מ לשנויי דלא אמרינן אין קנין לעכו"ם אלא לענין אם חזר ולקחה ממנו ישראל שלא יהא ככיבוש יחיד וכמו שכתבתי לעיל לדעת רבינו והב"ע בשלא חזר ולקחה ממנו ישראל ולא העמידה בסוריא אלא שלא רצה להאריך או שרצה להשיב לו לפי שיטתו ולפי מ"ש רבינו בס"פ זה דהאידנא אין אנו חייבים במעשרות אלא מדרבנן גם בא"י יש ברירה והר"י קורקוס ז"ל תירץ דרבינו מיירי בשחלקו קודם מירוח ומירחן עכו"ם ודרשינן ולא דיגון עכו"ם אלא שכיון שהביאו שליש ביד ישראל הוא שחלקו של ישראל חייב בתרומה מדבריהם אפילו מירח העכו"ם ולכך כתב רבינו הרי טבל וחולין מעורבים בכל קלח וקלח של עכו"ם פירות דאילו מה שלקח ישראל כיון שמירחו ישראל חייב דהא אין קנין לעכו"ם אלא חלק העכו"ם שנתמרח ע"י עכו"ם זהו שאנו באים לו מטעם ברירה וא"ת אמאי איצטריך גמרא לשנויי בסוריא ולא אוקמוה אפילו בא"י ופליגי במה שמירח העכו"ם דשייך ברירה אפילו למ"ד אין קנין לעכו"ם וי"ל דלפי שעם הקשו מברייתא אחרת ואוקמוה בסוריא לכך משני ה"נ בסוריא עכ"ל ועוד האריך בדבר:

כב פירות א"י וכו' וכן פירות ח"ל וכו'. משנה רפ"ב דחלה פירות ח"ל שנכנסו לארץ חייבים בחלה ושיצאו מכאן לשם ר"א מחייב ור"ע פוטר ופסק כר"ע:

וכתב הראב"ד ז"ל ולי נראה שלא נחלקו רבי אליעזר ורבי עקיבא בזה וכו'. ורבינו סובר שדין דתרומה ומעשרות כדין חלה לענין זה וגם סובר דאפילו מדרבנן מיפטר דאל"כ לא הוו שתקי מיניה במשנה ובתוספתא ובגמרא בבלי ובירושלמי. ומ"ש הראב"ד לחייבם מדרבנן משום דלא גריעי מפירות שנער ומצרים וכו' איכא למימר דשאני הכי דלא שכיחי. ומ"ש ועוד שלא יאמרו ראינו פירות הארץ שנאכלים בטבלם איכא למימר דליכא למיחש להכי דילאתם ח"ל מוכחא עליהם. ומ"ש רבינו שנאמר אשר אני מביא אתכם שמה וכו' שם בירושלמי. ומה שכתב ואם יצאו לסוריא בפ"ו דדמאי (משנה י"א) המוכר פירות בסוריא ואמר משל א"י הם חייב לעשר. ומה שכתב ואם נקבעו למעשר וכו' לכאורה נראה מדברי רבינו שהוא מחלק בין חלה למעשרות בפירות ח"ל שנכנסו לארץ שחייבים בחלה מדאורייתא ובמעשרות אינו חייב אלא מדבריהם ויש לתמוה מאחר דמקרא דשמה יליף לפטור גם מתרומה ומעשרות פירות ארץ ישראל שיצאו לח"ל ממילא אית לן למילף לחייב מדאורייתא פירות ח"ל שנכנסו לארץ גם לענין תרומה ומעשרות וכל דכן הוא. ואפשר לומר דסבר רבינו דאע"ג דקרא דשמה אתי לפטור פירות א"י שיצאו לח"ל אינו כדאי לחייב מן התורה פירות ח"ל שנכנסו לארץ משום דכתיב והיה באכלכם מלחם הארץ והאי לאו מלחם הארץ הוא ובין בחלה ובין בתרומות ומעשרות פטור מן התורה ולפיכך הוא ז"ל מפרש דמאי דמן פירות ח"ל שנכנסו לארץ חייבין בחלה אינו אלא מדבריהם וה"ה לתרומה ומעשרות דמדבריהם שכתב בסוף דבריו קאי גם לחלה ואפשר לומר בע"א דהא"ל בפירות ח"ל שנכנסו לארץ חייבים בחלה מדאורייתא וה"ה לתרומה ומעשרות מיהו ה"מ כשנכנסו לארץ קודם שנקבעו למעשר דומיא דחלה דמיירי בנכנסו לארץ קודם גלגול אבל אם נקבעו למעשרות בח"ל ואחר כך נכנסו לארץ מאחר שבשעת קביעותן למעשרות היו בח"ל פרח מהם חיוב תרומה ומעשרות ופטורין מן התורה אבל חייבין מדבריהם ולפי זה שיעור לשון רבינו כך הוא ואם נקבעו למעשר ביד ישראל בעודם בח"ל חייבין במעשרות מדבריהם אחר שנכנסו לארץ:

כג עפר ח"ל וכו'. משנה פרק ב' דחלה (משנה ב') עפר ח"ל שבא בספינה לארץ חייבת במעשרות ובשביעית א"ר יהודה אימתי בזמן שהספינה גוששת וכל מקום שאמר רבי

משנה למלך

כב פירות א"י שיצאו ח"ל כו'. דין זה דפירות א"י שיצאו ח"ל הוא מחלוקת ר"א ור"ע רפ"ב דחלה דתנן ושיצאו מכאן לשם ר"א מחייב ור"ע פוטר והלכה כר"ע ומחלוקת זו הוא דוקא כשהחיוב היה בח"ל כגון שגלגל העיסה ומירח הכרי בח"ל בזה הוא דפטר ר"ע משום דאזיל בתר קביעות למעשר אבל אם גלגל העיסה ומירח הכרי בא"י בזה פשיטא דאליבא דר"ע אף שיצאו ח"ל חייבין בחלה ובמעשר

כצומח בא"י עצמה: **כד** אילן שעומד בחוצה לארץ ונופו נוטה לארץ. או עומד בארץ ונופו נוטה לחוצה לארץ הכל הולך אחר העיקר. היו מקצת שרשיו בארץ ומקצתן חוצה לארץ אפילו היה צחיח סלע מבדיל ביניהן הרי טבל וחולין מעורבין זה בזה: **כה** עציץ נקוב שהיה בו זרע שלא השריש והיה עיקרו בארץ ונופו חוצה לארץ הולכים אחר הנוף: **כו** *התרומה בזמן הזה ואפילו במקום שהחזיקו עולי בבל ואפילו בימי עזרא אינה מן התורה אלא מדבריהן שאין לך תרומה של תורה אלא בא"י בלבד. ובזמן שכל ישראל שם שנאמר כי תבואו ביאת כולכם כשהיו בירושה ראשונ' וכמו שהן עתידין לחזור בירושה שלישית. לא כשהיו בירושה שנייה שהיתה בימי עזרא שהיתה ביאת מקצתן ולפיכך לא חייבה אותן מן התורה. וכן יראה לי שהוא הדין במעשרות שאין חייבין בזמן הזה אלא מדבריהם כתרומה:

כל

השגת הראב"ד

*התרומה בזמן הזה וכו' עד שהן עתידין לחזור בירושה שלישית. א"א לא כיון להלכה יפה דהא קי"ל כרבי יוחנן דאמר ביבמות תרומה בזמן הזה דאורייתא' והוא עצמו נראה שכך כתב בתחלת הספר ואי איתא להא מילתא בחלה הוא דאיתא:

כסף משנה

רבי יהודה אימתי אינו אלא לפרש דברי חכמים ואע"ג דבפ"ק דגיטין (דף ז':) משמע דר' יהודה לחלוק אתא כבר תירצו שם התוס':

כד אילן שעומד בח"ל וכו'. משנה ספ"ג דמעשרות (משנה י'): היו מקצת שרשיו וכו'. בספ"ב דגיטין (דף כ"ב) פלוגתא דרבי ורבן שמעון בן גמליאל ופסק כרבי:

כה עציץ נקוב וכו'. שם פלוגתא דאביי ורבא ופסק כרבא: התרומה בזמן הזה וכו'. כתב הראב"ד לא כיון להלכה יפה וכו'. וי"ל דלענין מה שכתב דהא קי"ל כר' יוחנן כתב הרב המגיד בפ' עשרים מהא"ב וז"ל מחלוקת ר' יוסי ורבנן ביבמות פרק הערל וכו' ושם בפרק הערל (דף פ"ב) נחלקו ר"ל ור"י ור"י ס"ל כרבי יוסי ודעת רבינו דאע"ג דר"ל ור"י הלכה כר"י ה"מ במאי דפליגי אליבא דנפשייהו אבל במאי דפסקי הלכתא בפלוגתא דתנאי כיון דר"ל ס"ל כרבנן וקי"ל יחיד ורבים הלכה כרבים הלכה כרבנן ועוד דסוגיין [דאלו עוברין פסחים (דף מ"ד) משמע הכי דתרומה דרבנן וסוגיין נמי] דפרק האשה שנתארמלה [מכרעא לדעת רבינו] דתרומה דרבנן וכו' ודברי רבינו עיקר וכבר הכריע הרשב"א כן ביבמות עכ"ל. ואני אומר שי"ל עוד לדעת רבי' דהא דקאמר ר' יוחנן בפרק הערל ואנא דאמרי כרבי יוסי לאו משום דסבר ר' יוחנן כוותיה אלא משום דאליבא דרבי יוסי דאנדרוגינוס דמתניתין קיימי וכן פירש"י וכן כתבו שם התוס' להד תירוצא ועוד דרבי יוסי גופיה לא ברירא לן אי סבר תרומה בזמן הזה דאורייתא דבפרק יוצא דופן (דף מ"ו:) מבני קסבר רבי יוסי תרומה בזמן הזה דרבנן ומקשה והתניא בסדר עולם אשר ירשו אבותיך וירשתה ירושה ראשונה ושניה יש להם שלישית אין להם ואמר ר"י מאן תנא סדר עולם רבי יוסי תני לה ולא סבר לה: ורע דבפרק הערל א"ר יוחנן כי אותביה ממתני' דמשמע מינה דתרומה בזמן הזה דרבנן הא מני רבנן היא ואנא דאמרי כר' יוסי דתניא אשר ירשו אבותיך וירשתה ירושה ראשונה ושניה יש להם ושלישית אין להם ופירש"י ירושה ראשונה בימי יהושע הויא ירושה וכן שניה דבימי עזרא דכשגלו גלות ראשונה בטלה קדושת הארץ. שלישית אין להם כלומר לא בעו למהדר ומירתה דירושה ועומדת היא ואשמעינן האי קרא דלא בטלה הארץ בגלות שימוש עכ"ל. משמע דרבי יוחנן משמע ליה דרבי יוסי סבר תרומה בזמן הזה דאורייתא משום דאמר דקדושה שניה קידשה לע"ל ואם כדברי רבינו שהדבר תלוי בביאת כולם היאך מביא רבי יוחנן ראיה דרבי יוסי סבר תרומה בזה"ז דאורייתא משום דאמר קדושה שניה קידשה לעתיד לבא והלא כיון דלא באו כולם לא הוי דאורייתא ועוד קשה דמשמע דהכמים דפליגי ארבי יוסי ואמרי תרומה בזמן הזה דרבנן סברי דקדושה שניה נמי לא קידשה לע"ל והני לא מצאתי מי שיסבור כן. ולכן נ"ל שרבינו מפרש כפירוש ר"ח דירושה ראשונה היא ירושת אברהם יצחק ויעקב שניה ירושת יהושע ומשם ואילך קידשה לעולם דהשתא מייתי שפיר ר"י ראיה דלרבי יוסי תרומה בזה"ז דאורייתא מדאמר דירושה שניה שהיא ירושת יהושע קידשה לע"ל דבאותה ירושה היתה ביאת כל ישראל ורבנן דפליגי עליה דרבי יוסי ואמרי תרומה בזה"ז דרבנן סברי דקדושת יהושע לא היתה אלא לשעתה וקדושת עזרא שהיתה לע"ל לא היתה בביאת כולם ואע"פ שכתבו התוס' על פי' ר"ח ולא יתכן לפרש כן דבס"פ יוצא דופן מפליג ר' יוסי בין תרומה לחלה וא"כ קדושה שניה היא קדושת עזרא דבקדושת עזרא שייך לחלק בין תרומה לחלה משום דגבי חלה כתיב בבואכם וכי אסקינהו עזרא לאו כולהו סלוק עכ"ל. י"ל דבפרק יוצא דופן לא אמרינן דמפליג רבי יוסי בין תרומה לחלה לקושטא דמילתא אלא בדרך דחייה לומר דמההיא ברייתא דעיסה שנדמעה וכו' רבי יוסי ור"ש פוטרים מן החלה ליכא לאוכוחי דסבר ר' יוסי תרומה בזה"ז דרבנן דאע"ג דבההיא ברייתא משמע דר' יוסי סבר חלה דרבנן אפשר דמפליג בין חלה לתרומה ויסבור דתרומה דאורייתא ולההיא דחייה לא תיקשי מדתני רבי יוסי בסדר עולם ירושה ראשונה ושניה יש להם דאיכא למימר דלא דריש ההיא דרשה ויסבור דקדושת יהושע לא היתה לעתיד לבא וקדושת עזרא היתה לע"ל ולא קאמר ודילמא סבר רבי יוסי תרומה בזה"ז דאורייתא וחלה דרבנן אלא לדחויי מאי דאמר תני לה ולא סבר לה, ועי"ל דאפילו תימא דלההיא דחייה תני לה וסבר לה יפרש דירושה ראשונה היינו ירושת יהושע וירושה שנייה היינו ירושת עזרא: ומה שכתב עוד הראב"ד והוא עצמו נראה שכך כתב וכו' אם נתכוון למה שכתב שנוהגים אף שלא בפני הבית אין זו סתירה שאם היו כל יושביה עליה לא היו פטורים שלא בפני הבית ואם אין כל יושביה עליה אף בפני הבית פטורים ואם נתכוון למה שכתב בפרק זה כיון שעלו בני הגולה והחזיקו במקצת הארץ קידשוה קדושה שניה העומדת לעולם לשעתה ולע"ל שנראה מדבריו אלה שע"י אותה קדושה נתקדשה מן התורה והדבר פשוט שאין זו סתירה שרבינו לא פטר כאן מטעם שבטלה הקדושה שהרי גם בימי עזרא פטר והא ודאי ע"י אותה חזקה שהחזיקו בימי עזרא נתקדשה לשעתה ולע"ל לשביעית מן התורה ולתרומה מדרבנן וכמו שביאר בסוף הפרק. ומ"ש עוד הראב"ד ואם היתה להא מילתא בחלה הוא דאיתא עכ"ל, טעמו משום דגרסינן בפ"ב דכתובות ובפרק יוצא דופן דרב הונא בריה דרב יהושע אמר אסהדתינהו לרבנן דבי רב דיתבי וקאמרי אפילו למ"ד תרומה בזמן הזה דרבנן חלה דאורייתא שהרי ז' שכבשו וז' שחלקו נתחייבו בחלה ולא נתחייבו במעשר ואמינא להו אנא אפילו למ"ד תרומה בזמן הזה דאורייתא חלה דרבנן דתניא אי בבואכם יכול משנכנסו לה שנים שלשה מרגלים תלמוד לומר בבואכם ביאת כולכם אמרתי ולא ביאת מקצתכם וכי אסקינהו עזרא לא כולהו סלוק ורבינו פסק בפ"ה מבכורי' דחלה אפילו בימי עזרא דרבנן וכדמסיק רב הונא בריה דרב יהושע וסובר רבינו דילפינן תרומה מחלה דחלה נמי תרומה היא: כתב סמ"ג שנ"ל שראיית רבינו מדאמרי' בפסחי' ובנזיר גבי קופות הנח לתרומה בזמן הזה מדרבנן ואינו אומר קסבר משמע שסובר שכך הלכה ועוד שנחלקו ר' יוחנן ור"ל בפרק הערל (דף פ"א) אליבא דרבנן דרבי יוסי משמע דס"ל שכן הלכה כדדייקי' בפרק אלו קשרים (שבת דף קי"ב) מדמתרץ לה אליבא דרבי יהודה הכי סבירא ליה ולרבי יוחנן הוי תרומה דרבנן לרבנן והוי הלכה כמותו לגבי ר"ל עכ"ל. וכתב רבינו ויראה לי שה"ה במעשרות וכו' כלומר אע"ג דמעשרות לאו תרומה נינהו כי היכי דנגמרו מחלה מכל מקום תרומה ומעשרות בחדא שיטתא שייפי וכל היכא דמיפטר מתרומה מיפטר נמי ממעשרות:

כל

רדב"ז (מכ"י)

לפרש דברי חכמים קא אתי ולא לחלוק כך כתב בפי' המשנה וה"נ בפסק מדכתב למילתיה דר' יהודה וקשה דבפ"ק דגיטין איכא כמה אמוראי דס"ל דפליגי וי"ל דהני אמוראי ס"ל כרמי בר חמא דאית ליה פרק זה בורר דאפי' אימתי בא לחלוק אבל אנן לא קי"ל הכי אלא כרבי יהושע בן לוי ור' יוחנן דס"ל אימתי דר' יהודה בא לפרש כדאיתא פרק חלון ולפ"ז לא קי"ל כר' זירא דאמר עציץ נקוב באנו למחלוקת רבי יהודה ורבנן אלא בין רבי יהודה בין רבנן מודו וא"כ יקשה על רבינו למה לא פירש דאיירי בספינה נקובה או של חרס כדפירש"י ז"ל וי"ל דבשלמא עציץ יש לחלק בין נקוב לשאינו נקוב אבל ספינה לא משכחת לה שהרי נכנסין שמים דרך הנקב וכ"ת דסותם את הנקב בצרורות ועפר אין הצרורות מעכבין את המים וכ"ת כיון שהיא של עץ ואין בה נקב היאך יונק מן הקרקע לא קשיא דאוירא כמאן דמנח דמיא וע"י האויר גדל כיון דספינה רויחא טובא ותו דספינה של עץ מלחלחה מן הקרקע כיון שהיא נוששת וזהו שסתם רבינו דסתם ספינה של עץ בלא נקב:

כד אילן שעומד בח"ל ונופו נוטה לארץ וכו'. פרק המביא תניין (דף כב) ס"ר אילן מקצתו בארץ ומקצתו בח"ל טבל וחולין מעורבין זה בזה דברי רבי רשב"ג אומר הגדל בחיוב חייב והגדל בפטור פטור ומוקמינן לה שהיו מקצת שרשיו בארץ ומקצת שרשיו בח"ל ומ"ש דרשב"ג דמפסיק צונמא מאי טעמא דרבי דהדדי ערבי ופסק הלכה כרבי ומינה שאם היו כל שרשיו בארץ או בח"ל הכל הולך אחר השרשים:

כה עציץ נקוב שהיה בו זרע וכו'. שם נוקבו בארץ ונופו בח"ל אביי אמר בתר נוקבו אזלינן רבא אמר בתר נופו אזלינן בדאשרש כ"ע לא פליגי כלומר בתר נוקבו אזלינן כי פליגי בדלא אשרש וקי"ל כרבא הילכך אי אשרש אזלינן בתר עיקרו ואי לא אשרש אזלינן בתר נופו: **כו** התרומה בזמן הזה וכו'. השיג עליו הראב"ד ז"ל דהא קי"ל כרבי יוחנן דאמר תרומה בזמן הזה דאורייתא. ומ"ש והוא עצמו נראה שכך כתב בתחלת הספר ר"ל בתחלת הפרק והוא מה שכתב התרומה נוהגת בין בפני הבית בין שלא בפני הבית וקושיא זו כבר תירצתי אותה בראש הפרק ורבינו ז"ל לא פסק כר' יוחנן אלא כר"ל וכרבי אלעזר דאמרי מאליהן קבלו עליהם את המעשרות בימי עזרא ואיכא בירושלמי דשביעית כמה סוגיות דמשמע מינייהו דמאליהן קבלום ועיין במה שכתב רבינו שמשון בפרק שני דשביעית כי הוא האריך הרבה וכתב כל הסוגיות ודחק הרבה להעמיד השטה האחרת ואפילו ר' יוחנן לא אמרה אלא אליבא דהנא דסדר עולם אבל רבנן פליגי עליה. אבל אי קשיא על רבינו הא קשיא שכתב בהלכות שמטה ויובל אף ביאתן בימי עזרא מנו שמטין ויובלות וקדשו בתי ערי חומה ונתחייבו במעשר ומשמע דג' הביאות שוות שנתחייבו במעשר מן התורה וליכא למימר דנתחייבו מאליהן קאמר דא"כ תרומה נמי נתחייבו מדרבנן וצריך לתרץ דשלש הביאות השוו אותם לענין חיוב אבל הא כדאיתא והא כדאיתא שתי הביאות הכל מן התורה אבל ביאת עזרא יש שחיובם מן התורה ויש שהן מדרבנן שנתחייבו מאליהן והא דנקט מעשר ה"ה לתרומה דבחדא אזלי וכ"ש תרומה דאית בה חיוב מיתה היכא דהוי חיובא דאורייתא ונראה דט"ס הוא וצ"ל ונתחייבו במעשרות וכן כתוב בביאה שלישית לעתיד ויתחייב כל מקום שיכבשוהו במעשרות וכן הוא רגיל לכתוב וכולל תרומות ומעשרות אי נמי דה"ק אף בימי עזרא מנו שמיטין ויובלות וקדשו בתי ערי חומה ונתחייבו במעשרות אם היו באים כולם אבל כיון שלא באו כולם נפטרו אלא שהם קבלום עליהם. וזה נראה יותר נכון אע"פ שלא כתבתי כן בתשובת שאלה ועיין במה שכתב מגיד משנה בהלכות איסורי ביאה: וכן יראה לי שה"ה במעשרות וכו'. חלה ותרומה פשיטא ליה דבעינן ביאת כולכם וליכא אבל במעשר לא כתיב ביאה ומשום הכי היה עולה בדעת לומר שחייבין מן התורה. לפיכך אמר שאין נוהג הכל בזמן הזה אלא מדרבנן שאין ראוי שיהיו המעשרות חמורות מהתרומה. אלא דקשיא לי דאיכא כמה סוגיות בירושלמי דמשמע כר"ל ורבי אלעזר דאמר מאליהן קבלום וא"כ אמאי תלה הדבר בסברתו. וי"ל דכיון דאיכא כמה דס"ל תרומה בזה"ז מן התורה וה"ה במעשרות הוצרך להכריע מסברתו דמעשרות נמי אע"ג דלא כתיב בהו ביאה דינם כתרומה כנ"ל:

כל

משנה למלך

ובמעשר מן התורה דהחיוב שנתחייבו בכיבוש בארץ לא פקע מינייהו. ועיין לקמן פי"ג מהלכות מעשר דין ד' ודין י':

פרק שני

א כל אוכל אדם הנשמר שגידוליו מן הארץ חייב בתרומה. ומצוה עשה להפריש ממנו ראשית לכהן שנאמר ראשית דגנך תירושך ויצהרך תתן לו. מה דגן תירוש ויצהר מאכל בני אדם וגידוליו מן הארץ ויש לו בעלים שנאמר דגנך אף כל כיוצא בהן חייב בתרומות וכן במעשרות: **ב** הכרשינין אע"פ שאינם מאכל אדם הואיל ואוכלין אותן בשני רעבון חייבין בתרומה ומעשרות. הסיאה והאזוב והקורנית שזרען מתחלה לאדם חייבין במעשר וכן כל כיוצא בהן. זרען למאכל בהמה אע"פ שנמלך וחשב עליהן לאדם כשהן מחוברין פטורין שמחשבת חבור אינה כלום. עלו מאליהן בחצר. אם היא חצר המשמרת פירותיה הרי אלו חייבין שסתמן לאדם ואם אינה משמרת פירותיה פטורה: **ג** זרעוני גינה שאינן נאכלים. כגון זרע לפת וזרע צנון וזרע בצלים וכיוצא בהן פטורים מן התרומה ומן המעשרות מפני שאינן אוכל אדם. אבל הקצח חייב בתרומה ובמעשרות: **ד** תמרות של תלתן ושל חרדל ושל פול הלבן ושל צלף והקפריסין של צלף פטורים מפני שאינן פרי. בד"א בשזרען לזרע אבל זרען לירק הרי אלו חייבים. וכן האביונות של צלף חייבים מפני שהן פרי: **ה** כסבר שזרעה לזרע ירק פטור מן התרומה ומן המעשר׳ זרעה לירק מפריש תרומות ומעשרות מן הירקות ומן הזרע. וכן השבת שזרעה לזרע ירקה פטור. זרעה לירק מתעשרת זרע וירק. ואינה מתעשרת זרין. זרעה לזרין מפריש תרומה ומעשרות מן הזרע ומן הירק ומן הזרין. וכן השחלים והגרגר שזרען לזרע מתעשרין זרע וירק. כיצד מתעשרין לזרע ולירק שאם לקט הירק לאוכלו מפריש תרומה ומעשרות ואח"כ יאכל. וכשייבש ויאסוף הזרע שלו מפריש מן הזרע: **ו** הירקות אע"פ שהן מאכל אדם אינן חייבין במעשרות אלא מדבריהן. לפי שנאמר

במעשר

רדב"ז

פ"ב א כל אוכל אדם הנשמר וכו'. ריש מסכת מעשרות כלל אמרו במעשרות כל שהוא אוכל ונשמר וגדוליו מן הארץ חייב במעשרות כל שהוא אוכל למעוטי איספים ופואה ודומיהם ונשמר למעוטי הפקר וגדוליו מן הארץ יצאו כמהין ופטריות:

ב הכרשינין אע"פ שאינן מאכל אדם וכו'. ירושלמי דחלה פרק אחרון אימתי גזרו על הכרשינין רבי יוסי אומר בימי רעבון ר' חנניה בשם רב בימי דוד אמרין הי הדא הי הדא וכיון שגזרו עליהם חייבין אפילו שלא בימי רעבון שאינו כדין שיהיו בזמן אחד חייבין וזמן אחר פטורין ותנן פי"א דתרומות כרשיני תרומה מאכילין אותן לבהמה ולחיה ומפני שעיקרן לבהמה מאכילין אותן לבהמה דאי עיקרן לאדם אסור ליתנן לבהמה משום הפסד תרומה: **הסיאה** והאזוב והקורנית וכו'. פ"ג דמעשרות הסיאה והאזוב והקורנית שבחצר אם היו נשמרים חייבין ובפרק שמיני דשביעית תנן וכל שאינו מיוחד לא למאכל אדם ולא למאכל בהמה חשב עליו למאכל אדם ולמאכל בהמה נותנין עליו חומרי אדם וחומרי בהמה חשב עליו לעצים הרי הוא כעצים כגון הסיאה והאזוב והקורנית הא למדת דאלו וכיוצא בהם הכל הולך אחר המחשבה בשעת זריעה בין לענין מעשר בין לענין שביעית:

ג זרעוני גינה שאינן נאכלין וכו'. סוף מעשרות זה מבואר בהרי נתמעטו מדגן תירוש ויצהר שהם מאכל אדם יצאו אלו שאינן מאכל אדם: **אבל הקצח** וכו'. והוא זרע שהור ונותנין אותו בפת ובתבשיל וכתיב כי לא בחרוץ יודש קצח וגו' משמע שדשין אותו כתבואה ומדברי רבינו נראה שהוא חייב מן התורה שכן כתב שהם חייבין בתרומה ומעשרות ואינו דומה לירק כי הירק אינו נשמר והקצח נשמר:

ד תמרות של תלתן וכו'. בירושלמי (פ"ד דמעשרות) פלוגתא דתנאי ופסק כחכמים שאמרו אינם אוכל ואע"פ שיש מי שאוכל אותן בטלה דעתו ואם זרען לירק הרי אלו חייבין מדרבנן כירק כאשר יתבאר לקמן ולא דמו לכוסבר שכתב בסמוך שאם זרעה לירק מתעשרת זרע וירק לפי שהכסבר וכיוצא בו הוא פרי ומאכל אדם ומשתמר ומסתברא לי דכל הני שכתב רבינו ומתעשרין זרע וירק מעשר הזרע מדאורייתא ומעשר הירק מדרבנן ותנן בפ"ג דמעשרות כסבר שהיא זרועה בחצר מקרטם עלה עלה ואוכל ואם צרף חייב:

ה כסבר שזרעה לזרע וכו'. פ"ד דמעשרות במשנה כוסבר שזרעה לזרע ירקה פטור זרעה לירק מתעשרת זרע וירק רבי אליעזר אומר השבת מתעשרת זרע וירק וזרין והכמים אומרים אין מתעשר זרע וירק אלא השחליים והגרגיר בלבד. וקשה דמשמע דפליגי תנאי וכן כתב בפירוש המשנה והלכה כחכמים הלכה מכלל דפליגי והכא כתב כל הסברות וי"ל דפליגי בשהם כוסבר ושבת אם זרען שהם מתעשרין זרע וירק לדעת ת"ק ור' אליעזר ואתו רבנן למימר אין מתעשר זרע וירק כשזרען שהם אלא שחליים וגרגיר והלכה כחכמים ובהא קמיפלגי ת"ק סבר שהם זריעת כוסבר ושבת לירק ולפיכך מתעשר זרע וירק וחכמים אומרים כתם זריעת כוסבר ושבת (וירק) לזרע אינו מתעשר ירק חוץ משחליים וגרגיר דאפילו זרען לזרע מתעשרין זרע וירק וכ"ש אם זרען כתם ולפי זה מה שכתב רבינו זרעה לירק וכו' דוקא שזרעה לירק אבל שהם אינו מתעשר אלא זרע לבד וכן השבת ומ"ש בריש' כוסבר שזרעה לזרע ירקה פטור לאו דוקא אלא שהמה הוא לזרע ולפיכך אינה מתעשרת ירק ובפרק בכל מערבין תניא הפול והשעורה והתלתן שזרען לירק בטלה דעתו אצל כל אדם לפיכך זרען חייב וירקן פטור השחליים והגרגיר שזרען לירק מתעשרין ירק וזרע זרען לזרע מתעשרין זרע וירק ופירש"י ז"ל שנאכלין זרע וירק ולפיכך לעולם מתעשר זרע וירק וה"ק זרען לירק מתעשרין ירק ואפילו זרע לזרע מתעשרין זרע ואפילו ירק ולא כן פירשו התוספות ע"ש ואמרי' עלה זרע גרגיר למאי חזי א"ר יוחנן שכן רתפונים שלא היה להם פלפלין שוחקין אותן ומטבלין בהם את הצלי וקשיא לי דתני בהך ברייתא תלתן בהדי הנך שאם זרע לירק בטלה דעתו אצל כל אדם ורבינו כתב לעיל תמרות של תלתן וכו' פטורים מפני שאינם פרי בד"א בשזרען לזרע אבל זרען לירק הרי אלו חייבין. וי"ל דבזמן שזרע שתלתן לזרע אז התמרות שלו אינם ראויות לאכילה ולפיכך הזרע חייב והתמרות פטורות אבל בזמן שזרען לירק אז דעתו על התמרות שהם רכים וראויים לאכילה וגבי דבטלה דעתו אצל הירק הכי לא בטלה דעתו אצל התמרות הילכך מתעשר זרע ותמרות נמצאו ג' מדות בתלתן לעולם מתעשר זרע ולעולם אינו מתעשר ירק והתמרות אם זרען לירק חייבות ואם לזרע פטורות כנ"ל ליישב דברי רבינו ומה שפסק בתלתן לא פסק כר"נ כאשר כתב הראב"ד ז"ל אלא כי הך ברייתא דבכל מערבין כאשר כתבתי בסמוך ונתבארו דברי רבינו:

ו הירקות אע"פ שהם מאכל אדם וכו'. פ"ק דמעשרות וכירק הקישואים והדלועים והאבטיחים והמלפפונות התפוחים והאתרוגים חייבים גדולים וקטנים, ירושלמי אין לי אלא תבואה קטנית וכל מיני פירות מרבי מכל מעשר הארץ מזרע הארץ מפרי העץ וממעט זרעוני גינה שאינם נאכלין מדכתיב מזרע ולא כל זרע וממעט נמי חרובי שיטה וגמוגה מפרי העץ ולא כל פרי העץ ירקות מנין איסי בן עקביא אומר המעשרות לירקות מדבריהם משמע מהך סוגיא דכל הפירות הם מן התורה חוץ מהירקות וכן נראה מדברי רבינו שכתב בתחלת הפרק אף כל כיוצא בהם חייב בתרומות וכן במעשרות משמע כמו דגן ותירוש ויצהר ור"ש הביא מכמה מקומות בתלמוד דאין חייבין מן התורה אלא דגן תירוש ויצהר ודחק לתרץ הירושלמי עיין שם ונראה שהוא מחלוקת אמוראים וסוגיות מתחלפות ואין כאן מקום להאריך:

וכן

כסף משנה

פ"ב א כל אוכל אדם הנשמר וכו'. משנה בריש מעשרות (פ"א מ"א) משמע ליה לרבינו שחייבים מן התורה ואע"פ שכתוב דגן תירוש ויצהר סובר רבינו דלאו דוקא אלא ה"ה לכל דדמי להו ופשטא דליפנא דירושלמי ריש מעשרות ודספרי בפרשת עשר תעשר מסייעא ליה וגם בפ"ב דעירובין ובפרק הפועלים (דף פ"ח) מוכח דתאנה חייבת מן התורה ובפ"ק דר"ה (דף ב') בסוגיא דלירקות ולמעשרות ובסוגיא דעירובין מוכיח כן. ואין כן דעת הראב"ד במה שכתב בתחלת הלכות מעשרות וכן דעת רש"י בר"פ כיצד מברכין (דף ל"ו) וליפנא דגמ' שם הכי הוא מעשר אילן דבארץ גופא מדרבנן:

ב הכרשינים אע"פ שאינם מאכל אדם וכו'. זהו פירוש למה שאמרו בירושלמי סוף חלה אימתי גזרו על הכרשינים בימי רעבון: הסיאה והאזוב וכו' עד פטורה. בפרק בא סימן עלה נ"א וכדאסיק רב אשי:

ג זרעוני גינה שאינם נאכלים וכו'. משנה בסוף מעשרות (פ"ה מ"ח): ומ"ש אבל הקצח וכו'. בפ"ג דעוקצין (משנה ו') ופ"ה דעדיות (משנה ג') הקצח ב"ש מטהרין וב"ה מטמאין [וכן למעשרות]:

ד תמרות של תלתן וכו'. משנה ספ"ד דמעשרות (משנה ו') רשב"ג אומר תמרות של תלתן ושל פול הלבן חייבות במעשר רבי אליעזר אומר הצלף מתעשר תמרות ואביונות וקפרס ר"ע אומר אינו מתעשר אלא אביונות מפני שהם פירי והלכה כר"ע לגבי ר"א כמו שאמרו בר"פ כיצד מברכין (דף ל"ו) ובירושלמי מה פליגי בשזרעו לזרע אבל זרעו לירק אף רבנן מודו ומפרש רבינו שזה הירושלמי קאי גם לדרשב"ג לומר דרבנן פליגי עליה כשזרעו לזרע ופסק כרבנן: והראב"ד לקמן בפרק זה מפרש דר"ע חולק על רשב"ג והלכה כר"ע ודבר תימה הוא בעיני דפשטא דמילתא דר"ע לא קאי אלא לרבי אליעזר:

ה כסבר שזרעה לזרע וכו'. משנה שם כסבר שזרעה לזרע ירקה פטור זרעה לירק מתעשר זרע וירק ר"א אומר השבת מתעשר זרע וירק וזירין וחכ"א אינו מתעשר זרע וירק אלא השחלים והגרגר בלבד ובירושל' (הלכה ה') תני שבת שזרעה לזרע מתעשרת זרע ואינה מתעשרת ירק זרעה לירק מתעשרת זרע וירק ואינה מתעשרת זירין זרעה לזירין מתעשרת זרע וירק וזירין ותנינן אין לך מתעשר זרע וירק אלא שחלי' וגרגר בלבד כיני מתניתא אין לך דבר שזרעו לזרע מתעשר זרע וירק אלא שחלים וגרגר בלבד:

ו הירקות אע"פ שהם מאכל אדם אינן חייבין וכו'. ירושלמי בריש מעשרות:

אין

משנה למלך

פ"ב א כל אוכל אדם הנשמר וכו'. כתב מרן ומשמע לרבינו שחייבים מן התורה כו' ועיין במסכת פרה פרק י"א משנה ג' ועיין לקמן פרק א' מהלכות מעשר שני דין ג' ועיין בפרק ט' דבכורות (דף נ"ד) דמוכח שהם דמאי דלא כתיב בתורה אין חיובו כי אם מדרבנן וע"ע ועיין מה בתוספות שהאריכו בזה ועיין ברש"י פרק הערל (דף ע"א) ד"ה שאני בונה ובמ"ש התוס' בס ד"ה תאי ועיין בפ"ג דעירובין (דף ל"ב) ד"ה שאנים ועיין ברש"י פ"ק דקידושין (דף ג') ועיין במה שרמזתי לקמן פ"ג דין ג' ודוק ובתוס' פ"ס דכתובות (דף נ"ז) ד"ה קסבר ובפ"ט דמציעא (דף פ"ט) ד"ה והבודל וברש"י פ"ב דכתובות (דף כ"ה) שכתב בתרומה דרבנן אכול תרומה פירות האילן וירק תרומה דאורייתא דגן תירוש ויצהר והכי כתבו התוספות בפ"ק דיו"ט גבי עלים שנשרו מן הדקל בשבת כו':

ב הכרשינין אע"פ שאינם מאכל אדם כו'. עיין לקמן פ"א מהלכות טומאת אוכלין דין ט':

ותלתן

במעשר תבואת זרעך תבואה וכיוצא בה. אבל הירקות אינן בכלל התבואה. וכן יראה לי שהוא הדין בתרומה. שהרי נאמר בה דגנך תירושך ויצהרך כל הדומה לאלו אבל תרומת הירק מדבריהם כמעשר: **ז** אין מפרישין תרומות ומעשרות מן הירק בחוצה לארץ. ואפילו במקומות שאמרנו שמפרישין בהן מעשרות. וכן ירק הבא מח"ל לארץ אע"פ שיש עפר בעקריה ה"ז פטור ולא גזרו עליו. התבואה והקטנית שזרען לירק בטלה דעתו אצל כל אדם והירק שלהן פטור והזרע חייב בתרומה ומעשרות: **ח** *התלתן אע"פ שאינו אוכל אדם כשיקשה הואיל ורוב האדם אוכלין אותן בתחלתן הרי הן חייבין בתרומה ומעשר: **ט** ואלו פטורין מן התרומה ומן המעשרות. הלקט והשכחה והפאה והפרט והעוללות. אפילו העמיד מהן כרי. ואם עשה מהן גורן בשדה הוקבעו למעשרות ומפריש מהן תרומה ומעשרות. אבל אם עשה הגורן בעיר פטורין. שהרי קול יש להן שהכל יודעין שהן לקט או שכחה או פאה: **י** הלקט והשכחה והפאה של עכו"ם חייבין בתרומה ומעשרות. אא"כ הפקיר. וכן התבואה והזיתים שלא הביאו שליש פטורין מן התרומה ומן המעשרות. ומניין יודע כל שזורעה ומצמחת בידוע שהביאה שליש. עבר והפריש מתבואה וזיתים שלא הביאו שליש אינה תרומה: **יא** וכן ההפקר פטור מן התרומה ומן המעשרות. ואפילו הפקירו העכו"ם לו. אבל הזורע שדה הפקר חייב בתרומה ומעשרות: **יב** *הפקיר קמה וזכה בה ועבר והפריש ממנה תרומה ה"ז תרומה. אבל אם הפקיר שבלים וזכה בהן ועבר והפריש מהן תרומה אינה תרומה. וכן כל המפריש מדבר שאינו חייב תרומה אינה תרומה. וכן במעשרות. דברים שאין דרך רוב בני אדם לזורען בגנות ובשדות אלא

השגת הראב"ד

*התלתן אע"פ שאינו אוכל אדם וכו' עד הרי הן חייבין בתרומה ומעשרות: א"א הרי הוא סותר דבריו ממה שאמר למעלה בתמרות של תלתן דומה למעלה שר' עקיבא חולק על ר"ג וכאן הוא פוסק כר"ג לומר שלא חלק ר"ע על ר"א בגלף עיין במשנה:

השגת הראב"ד

*הפקיר קמה וזכה בה וכו': א"א לא שיהא חייב אלא שאם הפריש הוי תרומה כדאמרינן במפקיר את כרמו והשכים בבקר ובצרו שהוא פטור מן המעשר ומפרש בירושלמי מה בין קמה לשבלין קמה עד שלא הפקירה עבר והפריש ממנה תרומה אינה תרומה וכשהפקירה לא הפקיע ממנה כלום שבלים או עבר והפריש ממנה הרי זו תרומה הילכך

ז אין מפרישין תרומות ומעשרות וכו'. ירושל' בסוף חלה. ומה שכתב וכן ירק הבא מח"ל וכו': התבואה והקטנית וכו'. תוספתא פ"ב דשביעית אלא שכתובה בשיבוש. ודע דאיתא תו התם וכר"פ בכל מערבין ובירוש' פ"ד דמעשרות (הלכה ה') תני השול והשעורים והתלתן שזרען לירק בטלה דעתו זרען חייב וירקן פטור ויש לתמוה אמאי תנא הני הא בכלל תבואה וקטנית הם ואפשר לדחוק ולומר דמשום תלתן תני להו:

ח התלתן אע"פ שאינו אוכל אדם וכו'. כן יש ללמוד מהמשנה שכתבתי לעיל בפרק זה ר"ג אומר תמרות של תלתן חייב במעשר וע"כ לא פליגי עליה אלא בתמרות אבל [בתלתן] לכ"ע חייבין ובפ"ק דמעשרות (הלכה ג') גבי מאימתי הפירות חייבים במעשרות התלתן משתצמח: כתב הראב"ד הרי הוא סותר דבריו וכו'. ואני אומר שאין כאן סתירה דהכא מיירי לענין חיוב תלתן במעשר אע"פ דכשיקשה לא יהיה אוכל אדם ולעיל מיירי לענין התמרות שלו אם הם חשובים להתחייב במעשר ומה ענין זה לזה ומה שיש לתמוה עוד על הראב"ד כתבתי בפרק זה:

ט ואלו פטורים וכו'. במשנה פ"ק דחלה (משנה ג') וסיפרי פרשה שלח. ומ"ש והפרט והעוללות וכו' אם עשה מהן גורן וכו' עד שהכל יודעים שהם לקט וכו' בפרק משוח מלחמה בשם ראב"י. ומ"ש אפי' העמיד כרי הוא לאפוקי ממ"ש בירושלמי פ"ה דפאה אמר ראב"י העושה כרי מן הלקט וכו' חייב בתרומה גדולה במאמר שבפרק משוח מלחמה שכתבתי בסמוך לא אמרו שעשאו כרי אלא שעשאן גורן ואמרו הוקבע למעשר נקטינן כגמרא דידן:

י הלקט והשכחה והפיאה של עכו"ם וכו'. משנה פ"ד דפיאה (משנה ט') ומייתי לה בפ' השולח: וכן התבואה והזיתים שלא הביאו שליש וכו'. משנה פ"ק דמעשרות (משנה ג'). ומה שכתב ומנין יודע וכו' ירושלמי שם בפ"ק דחלה הלכה ד' ובתוספתא דתרומות סוף פ"ב. ומ"ש עבר והפריש וכו':

יא וכן ההפקר פטור וכו'. משנה וירושלמי פ"ק דחלה ופרק קמא דמעשרות. ומה שכתב ואפילו הפקירו העכו"ם כך הוא הגירסא בספר מוגה והיא הנכונה וכן משנה בפ"ד דפאה (משנה ט') הלקט והשכחה והפאה של נכרי חייב במעשרות אא"כ הפקיר ומה שכתבו רבינו בלשון אפילו משום דהוה אפשר למיסק אדעתין דכיון דעכו"ם אין לו קנין בא"י להפקיע ממעשר לא יהא לו כח להפקיעו ממעשר ע"י הפקר שלו. ומ"ש אבל הזורע שדה הפקר וכו' ירושלמי בריש מעשרות:

יב הפקיר קמה וזכה בה וכו' אבל אם הפקיר שבלים וכו'. ירושלמי בריש מעשרו' ומסיים בה מה בין קמה לשבלים קמה עד שלא הפקירה עבר והפריש ממנה תרומה אינה תרומה שבלים עד שלא הפקירם עבר והפריש מהם תרומה ה"ז תרומה: וכתב הראב"ד א"א לא שיהא חייב וכו'. נראה שהיה גורס בדברי רבינו והפריש ממנה תרומה ומפני כך הוצרך לפרש לא שיהא חייב ונוסחא דידן בדברי רבינו ועבר והפריש והיא הנוסחא האמיתית. ומ"ש וכן כל המפריש וכו' נלמד מהירושלמי הזה: דברים שאין דרך וכו'. משנה בסוף מעשרות (פ"ה מ"ח):

נתערב

וכן יראה לי וכו'. לפי שלא הוזכר דין הירקות אלא גבי מעשרות היה עולה על דעתי שהם חייבות מן התורה קמ"ל דאע"ג דלא כתיב בתרומה זרעך הא כתיב דגנך תירושך ויצהרך ותמעטו ירקות:

ז אין מפרישין תרומות ומעשרות וכו'. הטעם מבואר כיון שבארץ אינם חייבין מן התורה לא גזרו עליהם בח"ל:

ח התלתן אע"פ שאינו אוכל וכו'. שם התלתן כדי שתצמח ותנן נמי פ"ד רשב"ג אומר תמרות של תלתן ושל חרדל ושל פול הלבן חייבות במעשר רבי אליעזר אומר הצלף מתעשר תמרות ואביונות וקפרס רבי עקיבא אומר אין מתעשר אלא אביונות מפני שהם פרי וסובר רבינו דרבי עקיבא חולק על רבי אליעזר ועל רשב"ג דקאמר אין מתעשר אלא אביונות אבל תמרות אינו מתעשר מפני שאינם פרי וה"ה לתמרות של תלתן והנך וזהו שכתב רבינו לעיל תמרות של תלתן וכו'. וע"כ לא פליגי תנאי אלא בתמרות אבל תלתן עצמו כ"ע מודו דחייב וזו היא ששנינו התלתן כדי שתצמח ופירושו משתצמח לזרעים שאם יתלשו וזורעים אותו מצמיח והכי איתא נמי בירושלמי ואז באו לעונת המעשרות ואין סתירה בדברי רבינו דתמרות תלתן לחוד ותלתן לחוד הילכך כיון שרוב בני אדם אוכלין אותם בתחילתן הרי הם חייבים בתרומה ובמעשר:

ט ואלו פטורין מן התרומה וכו'. פ"ק דתרומות אין תורמין מן הלקט ומן השכחה ומן הפיאה ומן ההפקר ותנא לאו כי רוכלא ליזיל וליתני וה"ה לפרט ועוללות שהכל מתנה לעניים: אפילו העמיד כרי וכו'. פרק משוח מלחמה א"ר יוחנן משום ראב"י לקט שכחה ופאה שעשאן גורן הוקבעו למעשר אמר עולא לא אמרן אלא בשדה אבל בעיר קלא אית לה למילתיה וילפינן מקראי דכל הני דגרסי' בספרי ובא הלוי כי אין לו חלק ונחלה עמך כדבר שאין לו חלק ונחלה עמך הוא בא ונוטל מעשר שלו יצא לקט שכחה ופאה שיש לו חלק ונחלה עמך שהרי אף לעניים לויים הם מופקרים כשאר עניי ישראל ונראה שאפילו היה השדה קרוב לעיר חייב שכל מדות חכמים כך הם: **י** הלקט והשכחה והפאה של עכו"ם וכו'. הטעם לפי שאין הנכרי חייב בלקט ופאה הילכך מתנה הוא דיהיב לעניים וחייבים אבל אם העכו"ם הפקיר יש הפקר לעכו"ם וזכו העניים מן ההפקר ופטורים: וכן התבואה והזיתים וכו'. ירושלמי פ"ק דמעשרות א"ר זעירא כתיב עשר תעשר את כל תבואת זרעך דבר שהוא נזרע ומצמיח יצא שהות מצלים שאינו מזריע ומצמיח ר' חיננא בשם רבי זיתים וענבים שלא הביאו שליש אף המשקין היוצאין מהן להכשיר אין מכשירין וכיון שהמשקה היוצא מהם אינו משקה להכשיר גם אם עבר ותרם אינה תרומה:

יא וכן ההפקר פטור וכו'. פ"ק דפאה לעולם הוא נותן משום הפקר ופטור מן המעשרות עד שימרח ויכול להפקיר כל שדהו ויפטר מן המעשרות עד שימרח ואחר המירוח אין יכול להפקיר עד שיתקן: אבל הזורע שדה הפקר וכו'. הטעם שאין חיוב מעשרות אלא מן התבואה והתבואה אינה הפקר:

יב הפקיר קמה וזכה בה וכו'. כתוב בהשגות א"א לא שיהא חייב אלא שאם הפריש הויא תרומה וכו' לא ידעתי למה הוצרך לכתוב כן והלא רבינו כתב ועבר והפריש וכו'. ואמרינן בירושלמי פ"ק דמעשרות מה בין קמה לשבולין קמה עד שלא הפקירה עבר והפריש ממנה תרומה אינה תרומה שבולין עד שלא הפקירן עבר והפריש מהן תרומה הרי זו תרומה והטעם כאשר כתב הראב"ד ודוקא בשלא עשה מהן גורן אבל עשה מהן גורן חייבין ואפילו בעיר וכ"ל טעמא דלקט שכחה ופאה אית להו קלא אבל הפקר לית ליה קלא: דברים שאין דרך רוב בני אדם וכו'. משנה בשלהי מעשרות שום בעל בכי ובצל של רכפה וגריסין הקלקי ועדשים המצריות וכו' פטורין מן המעשר ונלקחין מכל אדם בשביעית ונקראו כן על שם מקומן וי"מ כל האוכל מהשום הזה בוכה וכן בצל של רכפה חריף מאד שכל המקרב אותו אל העין מדמעת והנכון שכולם נקראו על שם מקומם:

נתערב

משנה למלך

ח התלתן אע"פ שאינו אוכל וכו'. עיין לקמן פרק י"א דין ט' ופרק י"ב דין ז': **ט** ואם עשה מהם גורן בשדה וכו'. עיין במ"ש הרא"ד ריש פ"ב מהלכות מעשר ובמ"ש מרן שם ועיין במ"ש הראב"ד בפ"ז מהלכות מעשר דין י' ובמ"ש לקמן בדין י"ב השגה המתחלה הפקיר קמה כו' ודוק. ויש להסתפק בהא דקי"ל דפאה פטורה מן המעשר אם עטור זה הוא מטעם שהפרים או דילמא לאחר שזכו בה העניים ונפקא מינה דאם הפריש ובא עשיר ולקח פאה בערמה באומרו שהיה עני או באונס אי חייב העשיר להפריש מעשר ואם לא הפריש חייב משום טבל דאי אמרת דמטעם שהפרים נפטר א"כ עשיר זה פטור לפי שלא לקח כי אם דבר הפטור ואי אמרת דלא מפטר כי אם אחר שבא ליד עני א"כ זה העשיר חייב לעשר וראיתי בסוף פרק השולח דרבה רצה להוכיח דאין קנין לעכו"ם בא"י מדתנן בפ"ד דפאה הלקט והשכחה והפאה של עכו"ם חייבין במעשר אלא א"כ הפקיר דמאן אילימא דישראל ולקטינהו עכו"ם אלא א"כ הפקיר הא מיפקרי וקיימי אלא לאו דעכו"ם ולקטינהו ישראל לא לעולם דישראל ולקטינהו עכו"ם נמי דאפקרינהו אדעתא דישראל אדעתא דעכו"ם מי אפקרינהו ע"כ, הרי הדבר מבואר דעכו"ם דלקט פאה חייבת במעשר ואי אמרת דמטעם שהפרישה נפטרה א"כ הפאה שלקט העכו"ם נמי פטורה וא"כ הוא הדין נמי דאם לקחה עשיר דחייבת כללו של דבר כל שלא באה לרשות עני דוקי ליה רחמנא חייבת וכי תימא תיקשי הא דתנן שבלת של לקט שנתערבה בקציר דצריך להביא ב' שבלים כו' כי היכי דלא ליפרוש מן הפטור על החיוב ואי אמרת דלא נפטרה כי אם אחר שבאה ליד העני אף השבלת של לקט חייבת כיון שלא באה ליד עני הא לא קשיא משום דאפשר דשאני לקט משאה שתלויה בדעתו של בעה"ב:

יא וכן ההפקר פטור כו'. כתב מרן ומ"ש רבינו בלשון אפילו משום דהוה אפשר למיסק אדעתין וכו'. ובכר הוזכרה סברא זו בירושלמי פ"ד דפאה הלכה ט' והביאו הר"ש יע"ש:

נתערב

יג נתערב דבר שחייב וכו׳. תנן פ״ג ביוצא בו זיתי מסיק שנתערבו בזיתי נקוף ענבי בציר עם ענבי עוללות אם יש לו פרנסה ממקום אחר מוציא לפי חשבון ואם לאו מוציא תרומה ותרומת מעשר על הכל והשאר מעשר ומעשר שני לפי חשבון. וזיתי נקוף וענבי עוללות מלשון כנוקף זית וכעוללות בציר ושניהם לעניים ופטורים מן המעשרות והטעם דתרומה גדולה ותרומת מעשר יש בהן עון מיתה אבל מעשר ראשון ושני אין בהם עון מיתה ומותרים לזרים ואם היתה שנת מעשר עני אינו נותן לעניים אלא לפי חשבון ואם היתה שנת מעשר שני אינו חייב לאכול בירושלים אלא לפי חשבון: יד התרומה לכהן בין טהורה וכו׳. פרק במה מדליקין (דף כה) מימרא דרב נחמן כלשון רבינו ואמר רחמנא לך שלך תהא להסיקה תחת תבשילך:

טז כל המפריש תרומה גדולה וכו׳. מעשר שני פ״ה במשנה ולא שכחתי לא שכחתי מלברכך ומלהזכיר שמך עליו. ירוש׳ פ״ק דדמאי (ה״ד) תני ר׳ חלפתא מחללים דמאי במרחץ שאינו טעון ברכה הא ודאי טעון ברכה ר׳ מונא בעי קומי ר׳ יודן כיצד הוא מברך אם היו פירות על פדיון מעשר שני ואם היו מעות על חלול מעשר שני:

יז אין מוציאין תרומה וכו׳. שביעית פ״ו אין מוציאין שמן שריפה ופירות שביעית מהארץ לח״ל ופירוש שמן שריפה היינו שמן שנטמא ועומד לשריפה וזהו שכתב רבינו אפילו טמאה: ואין מביאין וכו׳. ג״ז שם במשנה אין מביאין תרומה מח״ל לארץ א״ר שמעון שמעתי בפירוש שמביאין מסוריא ואין מביאין מח״ל ואין הלכה כר״ש ואמרו בירושלמי אם את אומר כן אף הם מרדפין אחריה לשם כלומר ויצאו הכהנים מארץ ישראל לח״ל להביא תרומה: ואם הביא לא תאכל וכו׳. ירושלמי שילהי חלה א״ר אבא בר זבדא אסור לאוכלה אין את יכול שלא יאמרו ראינו תרומה טמאה נאכלת לשורפה אי את יכול שלא יאמרו ראינו תרומה טהורה נשרפת להחזירה למקומה אי את יכול שלא יאמרו ראינו תרומה יוצא מהארץ לח״ל הא כיצד מניחה עד הפסח ושורפה:

תרומה

אלא חזקתן מן ההפקר פטורים מן התרומה ומן המעשרות כגון השום בעל בכי. ובצל של רכפה. וגרים הקלקלי ועדשי׳ המצריות וכיוצ׳ בהן: יג נתערב דבר שחייב בתרומה בדבר שאינו חייב. כגון זיתי ניקוף שנתערבו בזיתי מסיק וענבי עוללות בענבי בציר אם יש לו פירות אחרות מוציא על החייב לפי חשבון. ואם אין לו אלא אלו מפריש תרומה ותרומת מעשר על הכל וכאילו הכל חייב בתרומה. ומפריש מעשר ראשון ושני לפי חשבון דבר החייב: יד התרומה לכהן בין טהורה בין טמאה אפילו נטמא הדגן או התירוש כולו קודם שיפריש ה״ז חייב להפריש ממנו תרומה בטומאה וליתנה לכהן שנאמר ואני נתתי לך את משמרת תרומותי אחת טהורה ואחת טמאה. הטהורה נאכלת לכהנים והטמאה יהנו בשריפתה. אם היה שמן מדליקין אותו. ואם היה דגן וכיוצא בו מסיקין בו את התנור: טו וכן תרומת מעשר אם נטמאת. או נטמא המעשר מפרישין אותה בטומאה וניתנת לכהן ליהנות בשריפתה: טז כל המפריש תרומה גדולה או תרומת מעשר מברך קודם שיפריש כדרך שמברכין על כל המצות כמו שביארנו בברכות: יז אין מוציאין תרומה מהארץ לחוצה לארץ אפילו טמאה. ואין מביאין תרומה מחוצה לארץ לארץ. ואם הביא לא תאכל מפני שהיא טמאה בארץ הכותים. ולא תשרף שלא יאמרו ראינו תרומה שלא נטמאת נשרפת. ולא תחזור לחוצה לארץ שמא יאמרו מוציאין תרומה לחוצה לארץ. אלא מניחין אותה עד שתטמא טומאה ידועה לכל או עד שיבא ערב הפסח אם היתה חמץ ותשרף:

כשהפקירום הפקיע אותם מן התרומה ונפטרו ודוקא דבלא עשה מהם גורן אבל עשה מהם גורן חייבין ואפילו בעיר:

יג נתערב דבר שחייב בתרומה וכו׳. משנה פרק שלישי דחלה (משנה ט׳): יד התרומה לכהן בין טהורה בין טמאה וכו׳. בפרק במה מדליקין (דף כ״ה) ובפרק הערל עלה ע״ד. ומה שכתב וכן תרומת מעשר וכו׳: טו וכל המפרש תרומה גדולה וכו׳. ירושלמי בפ״ק דתרומות הלכה ו׳: יז אין מוליאין תרומה וכו׳. בירושלמי סוף חלה: ואין מביאין תרומה מח״ל וכו׳. משנה פרק ששי דשביעית. ומ״ש ואם הביא לא תאכל וכו׳. בירושלמי סוף חלה:

תרומה

משנה למלך

יג נתערב דבר שחייב בתרומה בדבר שאינו חייב כו׳. גרסינן בתוס׳ פ״ד דדמאי מגרפין פירות ח״ל על פירות שביעית כדי שירבו על פירות מוצאי שביעית לפוטרן מן המעשרות ועיין בתשובת המבי״ט ח״א סי׳ כ״א ודוק. ומ״ש רבינו כגון זיתי ניקוף כו׳. עיין בתשובת מהרימ״ע ח״א סימן י״ח:

יד והטמאה יהנו בשריפתה אם היה שמן מדליקין אותו כו׳. כל אלו הדברים בין הדלקה בין הסקה אסור לזרים ואע״ג דתרומה אינה מאיסורי הנאה מ״מ הנאה של כילוי אסור בתרומה: תנן בסוף מסכת תרומות מדליקין שמן שריפה בבתי כנסיות ובבתי מדרשות ובמבואות האפלים ועל גבי החולין ברשות כהן ע״כ. ודע דמתני׳ איירי בתרומה של ישראל שנפלה לו מבית אבי אמו כהן ואף בהיא שלו לא הותר לו להדלקה ואע״ג דתרומה אינה מאיסורי הנאה וכדאיתא בפרק כל שעה עלה כ״ג מ״מ ככר הסכימו הראשונים ז״ל דהנאה של כילוי כגון הדלקה ודכוותיה אסור וכמו שנאמר, ואם איסור זה דהנאה של כילוי הוא מן התורה נחלקו בו אבות העולם והנה התוס׳ בפרק במה מדליקין עלה כ״ו ד״ה אין כתבו דילפינן לה מטבל דאמרינן התם אין מדליקין בטבל טמא דאמר קרא ואני הנה נתתי לך את משמרת תרומותי בשתי תרומות הכתוב מדבר אחת תרומה טהורה ואחת תרומה טמאה מה תרומה טהורה אין לך בה אלא משעת הרמה ואילך אף תרומה טמאה אין לך בה אלא משעת הרמה ואילך והכוונה דכי היכי דתרומה טהורה לא הותר אכילתה כי אם משעת הרמה ואילך אבל קודם לכן לא משום דטבל אסור באכילה אף תרומה טמאה אכילתה דהיינו הדלקה וכיוצא בו לא הותר כי אם משעת הרמה ואילך אבל קודם לכן לא משום דטבל אסור בהנאה של כילוי אבל שאר הנאות שאינם של כילוי שרו בטבל ופשטא דלא אמרינן אף טבל טמא אין לך בו שום הנאה כי אם משעת הרמה ככר כתב רבינו שמשון בסוף תרומות דדומיא דתרומה טהורה מרבינן תרומה טמאה וכי היכי דגבי תרומה טהורה מאי דאמרי׳ מה תרומה טהורה אין לך בה אלא משעת הרמה הכוונה היא אכילה שהרי לא ידענו דטבל אסור בהנאה וע״כ הכוונה היא על האכילה דלא הותרה כי אם משעת הרמה אבל קודם לא דטבל אסור באכילה כי מרבינן נמי מהיקשא תרומה טמאה היא באכילה ואכילה לא אפשר דהא תרומה טמאה אסורה באכילה ע״כ מיירי דומיא דאכילה שהיא ההדלקה וכיוצא בה שהיא הנאה של כלוי וכעין זה כתבו התוס׳ בפרק אלמנה לכהן גדול עלה ס״ו ד״ה כרשיני דהסיקה הוא בזה האופן מה תרומה טהורה עיקר הנאתה דהיינו אכילה אינו אלא משעת הרמה אף תרומה טמאה עיקר הנאתה אינו אלא משעת הרמה ואילך ועיקר הנאתה דתרומה טמאה אינו אלא הדלקה ודוגמתה ממעטינן קודם הרמה דהיינו הנאה של כלוי דומיא דהדלקה ואיסור תרומה בהנאה של כלוי מהאי היקשא הוא דהוקשו תרומות זו לזו וכי היכי דתרומה טהורה נאסרה עיקר הנאתה לזרים כך תרומה טמאה נאסרה עיקר הנאתה דהיינו הדלקה לזרים והדר יליף תרומה טהורה מטמאה דמה טמאה נאסרה הנאה של כלוי כך טהורה כי היכי דהדר יליף טבל טהור מטבל טמא וכמו שכתבו התוספות וכתבו דטעמא דאסור לישראל להאכיל לבהמתו כרשיני תרומה הוא מהאי טעמא משום דהוי הנאה של כלוי וכן כתבו בפרק כל שעה עלה ל״ד. והנה מתוך מה שכתבנו נראה דס״ל לתוס׳ דאיסור הנאה של כלוי בתרומה הוא מן התורה ועיין בפ״ק דפסחים עלה ט׳ ד״ה כדי שתהא בהמתו אוכלת ודוק. אך הר״ש בסוף הלכות תרומות הכריח דאיסור הנאה של כלוי בתרומה אינו אלא מדרבנן והכריח זה מכמה מקומות חדא ממאי דאמרינן בירושלמי דמאי דתנן במתני׳ ברשות כהן לא קאי כי אם אחולין דסמיך ליה הא קמייתא אפי׳ שלא ברשות כהן ואי אמרת דאיסור הנאה אינו אלא כי אם מדרבנן ניחא די״ל דבצורך רבים לא גזור אלא אי אמרת דמדאורייתא אסור איך התירו חכמים איסור תורה משום צורך רבים. כן אמת שהתוס׳ בפרק כל שעה עלה כ״ד ובריש פרק אלמנה כתבו בהדיא דרשות כהן קאי לכל הבבות שבמשנה עוד הכריח הר״ש מהא דאמרינן בירושלמי בת ישראל שנכנסה לבית אביה טובלת פתילה בשמן שריפה ומדלקת והטעם הוא משום דלא אחמור כולי האי אך אם הוא איסור תורה אין לחלק כלל ובירושלמי אמרו עלה דהך דבת ישראל שעה מצלחת ואבים סיהם וסתירו משום סכנה ושוב לא הסרוהו ואי אמרת דאיסורו איסור תורה וכי בדידהו תליא מילתא וכיון שעברה הסכנה חזר הדבר לאיסורו. עוד כתב הר״ש דלפ״ז ניחא הא דאמרינן בפרק כל שעה אבא שאול גבל של בית רבי היה והיו מתמין לו המין בהסיקו בו תרומה ור״ת כתב דביתו לבסים של בית רבי אך לסברת הר״ש אף אם נאמר שהיה לצורך רבים ניחא דצורך רבים

כיון שרוב תלמידים סמוכים עליו ומשרתנן ולצורך רבים לא גזור. עוד נראה להכריח דאיסור זה אינו אלא מדרבנן מהכיא דאמרינן בירושלמי בסוף תרומות תנו להדליק שמן שריפה בחנוכה ומסקינן מי שאין לו שמן של חולין מדליק שמן שריפה בחנוכה וכן פסק רבינו פי״א מהלכות תרומות דין ח״י. ובשלמא אי אמרינן דאיסור זה הוא מדרבנן ניחא דאם אין לו חולין דמדליק בשמן שריפה דבמקום מצוה לא גזור אך אם היה איסור תורה הוא קשה איך התירו איסור תורה משום מצוה דדבריהם וכי תימא שאני נר חנוכה דליכא הנאה דהא אסור ליהנות מנר חנוכה וקי״ל דמצות לאו ליהנות ניתנו וכמו שכתבתי גבי כבש בעל בעד אפרים אם מותר להדליק נר חנוכה באיסורי הנאה הא ליתא דמדקאמר מי שאין לו שמן חולין משמע דבדוחק התירו דמדינא אסור וכמבואר: עוד נראה להכריח סברא זו מהכיא דאמרינן בפרק בנות כותים ולא יחללו לרבות את הכהן ואי אמרת דהנאה של כלוי הוא מן התורה למה לי קרא לרבות את הכהן תיפוק ליה דהוי הנאה של כלוי. שוב ראיתי דהכרח זה אינו דהא אליבא דר״ע אותה דרשה אינה אלא מדרבנן וא״כ תיקשי אליבא דר״ע למאי איצטריכו רבנן לרבות את הכהן ת״ל דהוי הנאה של כלוי אלא ודאי דהכיא דהך הוא לענין אחר שיהיה דינו כדין אוכל שחייב בקרן וחומש וכדתנן ריש פ״ו דתרומות וכל הנאה של כלוי כגון הדלקה וכיוצא בה אין בה חיוב תשלומין וכמבואר וא״כ בין אם נאמר דהנאה של כלוי אסור מן התורה או מדרבנן איצטריך למידרש קרא דולא יחללו לרבות הכהן כדי לחייבו בתשלומין. עיין במרדכי פרק אלמנה לכ״ג ודוק: ודע שאני מסתפק בדעת הר״ש דאית ליה דהנאה של כלוי בתרומה הוא מדרבנן אם בטבל מודה שאיסורו מן התורה מדרשא דתרומות אך בתרומה שלא הוזכר בגמרא שום דרשה ס״ל דאינו כי אם מדרבנן. או דילמא אף בטבל ס״ל שהוא מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא וזה מתיישב יותר שלא מצינו חומרא בטבל מבתרומה. ולפ״ז אף בתרומה נפקא מהאי אסמכתא דכי היכי דאיסור הנאת הטבל אסמכוה אהאי קרא ה״נ איסור הנאת התרומה אסמכוה להך קרא. ולפ״ז אפשר לדחוק ולומר דגם התוס׳ מודים דקרא אסמכתא בעלמא הוא אלא שכוונתם הוא לומר דכי היכי דאיסור טבל אסמכוה אקרא ה״נ איסור תרומה אבל לעולם דאין איסורו דבר תורה לפי שלא ראיתי בפירוש שיאמרו התוס׳ שהוא איסור תורה. והנה אם היינו אומרים דאיסור הנאת הטבל הוא מן התורה נראה דאליבא דהר״ש דאית ליה דאיסור הנאת התרומה הוא מדרבנן אין למדין מתרומה לטבל וכל הדינים שכתב רבינו בפי״א מהלכות אלו בהיתר הנאת התרומה אין למדין מהם להנאת טבל. אך אליבא דהתוס׳ נראה דטבל ותרומה שוין הם בדיניהם וכל מה שמותר בזה מותר בזה דהא טבל ותרומה מחד קרא נפקי ובין אם נאמר שהיא דרשה גמורה או אם נאמר שהיא אסמכתא דינם שוה. ועיין במ״ש רבינו רפ״ו מהלכות מעשר שהשוה הטבל לתרומה ודוק. ודע שסבור הייתי להכריח דאיסור הנאת הטבל הוא מן התורה דהא קי״ל דאין מדליקין בטבל בשבת ואילו בתרומה אמרי׳ בירושלמי סוף מסכת תרומות דבי רבי ינאי אמרי מדליקין שמן שריפה בחנוכה ואי דטבל ותרומה דינם שוה מפני מה אסרו בטבל והתירו בתרומה. שוב ראיתי דאין החילוק משום דזה טבל וזה תרומה אלא הטעם הוא משום דבשבת שמותר ליהנות מן הנר נמצא נהנה בהנאה של כלוי אבל בחנוכה שאסור ליהנות מנר חנוכה נמצא שאינו נהנה בהנאה של כלוי. (א״ה ובזה ניחא קושיית התוס׳ פ״ב דשבת (דף כ״ה) ד״ה ומותר דקשו מנ״ל לרבה דסבר רב הונא דמותר להשתמש לאורה כו׳. ונראה דמדנקט רב הונא שמנים ופתילות שאמרו חכמים כו׳ מוכח דאכולהו קאי ואפי׳ שמן שריפה והוקשה לו לרבה מ״ש דרב הונא דאסר להדליק בחול בשמן שריפה והלא נמשך יפה אחר הפתילה וכמ״ש מהרימ״ט בחידושיו אבל אי אמרי׳ דמותר להשתמש לאורה ניחא דאסור דלמא אתי לאסתפוקי משמן של תרומה טמאה ואע״ג דבשבת לא חשו לזה אלא משום גזרה שמא יטה כדאיתא בדף כ״ג שאני התם דאימת שבת עליו ובדיל מיניה עיין בפי׳ הרע״ב במשנה לא יקוב אדם שפופרת ודוק. ועי״ל דהא איתא דטעמיה דרב הונא היינו משום דקסבר כבתה זקוק לה א״כ הו״ל בין בשבת בין בחול דדרך התנא לומר הפשוט קודם כאשר יראה המעיין בכמה משניות דקתני בין בפרק רבי עקיבא ובפרק המגיע ובפ׳ הכונס ופרק שמנה שרצים ופ״ב דקידושין ועיין בפי׳ הרע״ב בעירובין פרק כיצד משנה ט׳ ואע״ג דכתבו התוס׳ פ״ב דכתובות (דף כ׳) דזה אינו אלא היכא דקאי הקרא או הפלוגתא. מ״מ ה״נ רב הונא קאי אמתניתין דקאמר פתילות ושמנים שאמרו וה״ה כולל בין בשבת בין בחול דהמידות הוא לאסור בחול משום דלמא אתי אלא ע״פ דטעמיה דרב הונא הוא משום דמותר להשתמש לאורה והשתא תקשה שפיר יותר מבמתני׳

כלשמר

כסף משנה

פ"ג א תרומה גדולה אין לה שיעור וכו'. פרק ראשית הגז (דף קל"ז ע"ב) ובירושלמי ריש פאה. ומ"ש ובזמן הזה שהיא עומדת לשריפה וכו':

ב וכמה הוא וכו'. משנה פ"ד דתרומות (משנה ג'):

ג כל תרומה שאין הכהנים וכו' עד תורמין אחד מששים. בתוספתא דתרומות פ"ה: וכתב הראב"ד אמת הוא כי כן מצא בתוספתא וכו':

ד אין תורמין תרומה זו וכו' עד שהחציה מדה. משנה בפ"ק דתרומות (משנה ז') ויהיב טעמא בירוש' משום שנאמר ונחשב לכם תרומתכם במחשבה אתה תורם ואי אתה תורם במדה במשקל ובמנין. והראב"ד כתב על דברי רבינו לא מן השם הוא זה וכו'. ואיני יודע למה כתב לא מן השם הוא זה שהרי מה שנתן רבינו טעם לפי שלא נאמר בה שיעור הוא יסוד מוסד לכל מה שיאמר בזה שאילו היתה תורה נותנת בו שיעור היה צריך להפריש במדה במשקל ובמנין. והראב"ד עצמו הולך לאומרו שכתב הכיון שלא נתנה בו תורה שיעור וזה שכתב רבינו הוא פירוש מה שאמרו בירושלמי ונחשב לכם וכו' וכ"כ הוא ז"ל בפירוש המשנה. וטעמו הוא שכיון שהתורה לא נתנה שיעור אין לעשות ענין שנראה שהוא מקפיד על השיעור שלא נותה תורה. והטעם שכתב הראב"ד לא נזכר בגמרא ואני בעניי לא הבנתי דבריו דנראה כאילו הוא טעם הפוך דהשתא שהוא תורם באומד קרוב לודאי שתרומתו או פירותיו מקולקלים ברוב הפעמים ואילו היה תורם במדה במשקל ובמנין לעולם לא יבא לידי כך ואע"פ שהרב ז"ל רצה ליזהר מזה שכתב שכיון שיתן דעתו להקפיד ולתרום במדה שמא יוסיף או ימעט וכו' שנראה מדבריו שכשאינו נותן דעתו להקפיד ולתרום במדה אע"פ שיוסיף או ימעט אין בכך כלום אין דעתי נוחה בכך דמה לנו ולקפידתו שאם הוא מוסיף או ממעט אע"ג שאין מקפיד קלקל מ"מ ואם אינו מוסיף ולא ממעט אע"פ שהוא מקפיד תיקן. ורבינו שמשון כתב מצוה לתרום מאומד כדי שיתרום בעין יפה וטעם יפה הוא למה שאמרו במחשבה ניטלת וכו' אבל עדיין יקשה דאיכא למיחש שמא יוסיף בתרומה ונמצא תרומתו מקולקלת וי"ל דלב ב"ד מתנה שאם יהיה בו תוספת שיהיה אותו תוספת הפקר והפקר פטור מתרומות ומעשרות:

כתב הר"י קורקוס ז"ל בקצת ספרים כתוב כאן ומפריש בדעתו כמו אחד מס' וט"ס הוא וצריך להיות א' מחמשים שזה עין בינוני וכל אדם צריך לנהוג כבינוני לא בעין רעה:

ה המרבה בתרומה וכו'. משנה פרק רביעי דתרומות (משנה ה') וכר' טרפון ור"ע. ומה שכתב אבל אם אמר וכו' עד לא אמר כלום. משנה סוף פרק קמא דחלה (משנה ט'): המתכוין לתרום וכו'. בתוספתא דתרומות פ"ד וז"ל נתכוון לתרום אחד מעשרה ועלה בידו מעשרים משלשים ומארבעים ומחמשי' ומששים תרומתו תרומה נתכוון לתרום אחד מששים ועלה בידו מחמשים מארבעים משלשים מעשרים מעשרה אין תרומתו תרומה ונראה שהטעם שכשעלה בידו שיעור תרומה פחות ממה שחשב תרומתו תרומה שבכלל מחשבתו היה דבכלל מאתים מנה אבל כשעלה בידו שיעור תרומה יותר ממה שחשב אינה תרומה כיון שלא נתכוון לכך ורבינו נקט חד גוונא שעלה בידו פחות וחד גוונא שעלה בידו יותר ומינה נילף לשארא:

המפריש

פרק שלישי

א תרומה גדולה אין לה שיעור מן התורה. שנאמר ראשית דגנך כל שהוא אפילו חטה אחת פוטרת הכרי. ולכתחלה לא יפריש אלא כשיעור שנתנו חכמים ובזמן הזה שהיא עומדת לשריפה מפני הטומאה יש לו להפריש כל שהוא לכתחלה: ב וכמה הוא שיעורה שנתנו חכמים. עין יפה אחד מארבעים. והבינונית אחד מחמשים. רעה אחד מששים. ולא יפחות מאחד מששים: ג כל תרומה שאין הכהנים מקפידין עליה כגון תרומות החרובין והקליסין ניטלת לכתחלה אחד מששים. *ואלו ניטלין אחד מששים. תרומת גידולי תרומה וערובי תרומה ותרומה טמאה שהיתה הטומאה באונס או בשגגה ותרומת הקדש ותרומת חוצה לארץ ותרומת הקצח והקליסין והחרובין והגמזיות והתורמוסין ושעורים אדומיות וכיוצא בהן ופירות עציץ שאינו נקוב. וכן האפוטרופסין כשתורמין פירות יתומים תורמין אחד מששים: ד *אין תורמין תרומה זו לא במדה ולא במשקל ולא במנין לפי שלא נאמר בה שיעור אלא אומד ומפריש בדעתו כמו אחד מששים אבל תורם הוא את המדוד ואת השקול ואת המנוי. ולא יתרום בסל ובקופה שמדתן ידועה. אבל תורם הוא בהן חציין או שלישן ולא יתרום בסאה הציה שהחציה מדה: ה המרבה בתרומה הואיל ושייר מקצת חולין הרי זו תרומה. אבל אם אמר כל הפירות האלו תרומה לא אמר כלום. המתכוין להרום אחד מס' ועלתה בידו אחד מששים תרומתו תרומה. נתכוון

השגת הראב"ד

*ואלו ניטלין אחד מששים תרומת גידולי תרומה ועירובי תרומה: א"א אמת הוא כי כן מצא בתוספתא ואל תתמה מה ענין שיעור לעירובי תרומה אלא יעלה כמה שנפל שם בין לאיסור בין להיתר שלא אמרו אלא בתרומה שנתערבה בטבל שצריך לתקן הטבל ואינו מפרים אלא אחד מששים מדלא מפליג בעירוב תרומה אלמא אין הפרש בין שנפלה למאה או לפחות ממאה אע"פ שהוא עולה מתוכה וכשאר חולין אפ"ה אינו מפרים אלא אחד מששים:

*אין תורמין תרומה זו וכו' עד כמו אחד מחמשים: א"א לא מן השם הוא זה אלא כיון שלא נתנה בו תורה שיעור מוטב שיתרום באומד ולא במדה שכיון שיתן דעתו להקפיד ולתרום במדה שמא יוסיף או ימעט במדות ונמצא מקלקל את התרומה או את הפירות:

רדב"ז

פ"ג א תרומה גדולה אין לה שיעור וכו'. פ"ד דתרומות שיעור תרומה עין יפה אחד מארבעים בש"א א' משלשים והבינונית מחמשים והרעה מס' ואמרינן פרק ראשית הגז אמר שמואל חטה אחת פוטרת את הכרי וטעמא דכתיב ראשית דגנך ולא יהיב ביה תורה שיעור והא דאמרינן תרומה שבי ממאה היינו בינונית ולעולם מדרבנן הוא ובירושלמי עלה דמתני' א"ר מנא לית כאן שיעורא דכתיב ראשית דגנך תירושך ויצהרך ואפילו כל שהו: ובזמן הזה שהיא עומדת לשריפה וכו'. איכא למידק כיון שחייב ליתנה לכהן דכתיב את משמרת תרומותי בשתי תרומות הכתוב מדבר והכהן מותר ליהנות בה אמאי לא יפריש כשיעור ויתן לכהן ויהנה בה. וי"ל לא תקנו עין יפה ועין רעה אלא היכא שהכהן נהנה בה כדרכו לאכילה אבל משום הנאה מועטת לא חייש להפריש כשיעור שכ..לא מפסיד ואין הכהן נהנה: ג כל תרומה שאין הכהנים מקפידין וכו'. הכי איתא בתוספתא דתרומות פ"ה ומסיים בה ותרומה טמאה ניטלת א' מששים: ואלו ניטלין א' מששים וכו'. שם תוספתא כלשון רבינו. ואיכא למידק תרומה טמאה כיון דאזלא לשריפה אמאי מפרים אחד מס' ורבינו כתב לעיל ובזמן הזה שהיא עומדת לשריפה יש לו להפרים כל שהו ואין לחלק בין נטמאת באונס לנטמאת ברצון דהא בזמן הזה באונס היא טמאה. וי"ל דבזמן דאיכא תרומה טהורה וטמאה עם הטהורה אחד ממ' והטמאה אחד מס' ולא רצו לפוטרה בכל שהו שלא יבאו לעשות כן אף בטהורה אבל בזמן הזה שהכל בטומאה העמידוה על דין תורה מטעמא דכתיבנא לעיל. ועירובי תרומה היינו שנתערבה בטבל והוא צריך לתקן הטבל וכן כתב הראב"ד ז"ל והיינו דקרי ליה עירובי תרומה דאם נתערבה בחולין מדומע מיקרי. ונראה דכל הני השנויין הכא לאו חד טעמא לכולהו דהא החרובין והקליסין טעמא הוי משום דאין הכהנים מקפידים עליהם ותרומת ח"ל משום דהוי מדרבנן וכן עציץ שאינו נקוב היינו מדרבנן ויש לפרש דכולהו משום דאין הכהנים מקפידים עליהם אלא שיש מהם מצד שאינם חשובים אינם מקפידים וקצתם מפני שאינם גדלים בארץ אינם חשובים אצלם וכן אינם מקפידין על תרומת היתומים: ד אין תורמין תרומה זו וכו'. פ"ק דתרומות משנה כלשון רבינו והטעם פירשו בירוש' מנין שאין תורמין לא במדה ולא במשקל ולא במנין ת"ל ונחשב לכם תרומתכם במחשבה את תורם ולא במדה וכו' וכיון שהוא תורם מאומד יתרום בעין יפה. וא"ת שזה הכתוב נאמר בתרומת מעשר ותרומת מעשר אינה נטלת מאומד הא אמרינן אם אינו ענין לתרומת מעשר שהרי הקפידה תורה על שיעורה דכתיב מעשר מן המעשר תנהו ענין לתרומה גדולה. ומה שכתב רבינו תרומה לאו אדלעיל קאי אלא להפיקי תרומת מעשר שאינה נטלת מאומד. ומ"ש כמו א' מס' נראה שהוא טעות סופר דאמאי נקט עין רעה אלא כך צ"ל כמו אחד מחמשים שהיא מדה בינונית. ומ"ש ומפרים בדעתו וכו'. היינו מן הירושלמי שכתבתי לעיל במחשבה אתה תורם ולא במדה א"כ גזירת הכתוב הוא דכתיב ונחשב לכם וגו' ומן השם הוא זה ולא כאשר השיג עליו הראב"ד ז"ל: ה המרבה בתרומה וכו'. במשנה פרק ד' תרומות פלוגתא דתנאי ופסק כר' עקיבא ור' טרפון דאמרי עד שישייר שם חולין דכתיב ראשית שפיריה ניכרין: המתכוין לתרום אחד מעשרה וכו'. בתוספתא פ"ה נתכוון לתרום אחד מעשרה ועלה בידו מעשרים משלשים מארבעים מחמשים מס' תרומתו תרומה נתכוון לתרום אחד מס' ועלה בידו מחמשים מארבעים מל' מעשרים מעשרה אין תרומתו תרומה ורבינו תפס החלוקה המחודשת וטעמא דרישא נתקיימה מחשבתו במקצת וסיפא לא נתקיימה מחשבתו ובעינן פיו ומחשבתו שוין והוא לא חשב אלא אחד מס' ועלה בידו יותר ממחשבתו ולפיכך אין תרומתו תרומה אבל

משנה למלך

כלומר דאפילו תימא דכהנה אינו זקוק לה מ"מ אסור בשבת מטעמא אהרינא גזירה שמא יטה). וראיתי לתוס' פרק כל שעה (דף ל"ג) ד"ה אמר קרא ראשית ששיריה ניכרים שכתבו וא"ת והא שיריה ניכרים דמעיקרא הוא אסירה בהנאה של כלוי כו' ומשעת הרמה ואילך מדליקין בו ע"כ. ואי אמרת דאיסור הנאה של כלוי לא הוי מן התורה שפיר קאמר רב הונא דטעמא דברייתא דקאמרה דמפרים תרומת המן בפסח דאינה קדושה משום דלא קרינן בה ראשית ששיריה ניכרים. אלא ודאי דס"ל דאיסור זה הוא מן התורה. ודע שראיתי להתוס' שתירצו לקושייתם וז"ל וי"ל דדוקא בטבל טמא וכו' אבל בטבל של המן מדליקין דלא איירי אלא בשתי תרומות ע"כ. ודבריהם נפלאו ממני דדל מהכא איסור המן תיפוק ליה דכל טבל אפי' טהור אסור בהנאה של כלוי וכמ"ש בפרק במה מדליקין ובשאר דוכתי וא"כ מהיכא תיתי דבשביל שהוא המן שישתנה דינו להתירו בהנאה של כלוי וצ"ע. (א"ה עיין עוד לקמן פי"א מהלכות אלו דין ח"י):

פ"ג ג ואלו ניטלין אחד מששים וכו'. נראה דתרומת ירק הוי מדרבנן וכמ"ש רבינו בפ"ב דין ו' דומיא דפירות עציץ שאינו נקוב וכללא כייל בפרק ראשית הגז (דף קל"ז) דרבנן כדרבנן כה'. וא"ת א"כ תרובין תיפוק לי מטעמא דאינם חייבים כי אם מדבריהם ומ"ש כפ"א מהלכות מעשר דין ט' הא לא קשיא משום דהתם איירי בחרובי צלמונה אבל שאר חרובין הרי הם כשאר פירות האילן וכמ"ש בפ"א מהלכות מעשר שני דין ג'. והכא איירי בשאר חרובין ומש"ה איצטריך למעטם משום דאין הכהנים מקפידים. וראיתי לרש"י בפרק ראשית הגז שכתב דכל פירות האילן הוי כה' ואזיל לטעמיה דס"ל דאין חיוב מן התורה אלא דגן תירוש ויצהר וכמ"ש הר"ש סיצי' מדרבנן (*א"ה עיין לעיל פ"ה דין א') והתוספתא הלזו קשיתיה דמוכח מינה דכל שאר פירות האילן חוץ מן הנזכר כאן אינה נטלת לכתחילה א' מס'. ולדידי מן התוס' הלזו יש להכריח כסברת רבינו דאית ליה דכל פירות האילן חייבים מן התורה ודוק:

ד אין תורמין תרומה זו לא במדה כו'. כתב מרן והטעם שכתב הראב"ד לא נזכר בגמרא ואני בעניי לא הבנתי דבריו כו'. ודברי מרן תמוהים הם בעיני וכוונת דברי הראב"ד היא פשוטה דכשלמא כשהוא תורם מאומד יודע הוא שאינו יכול לכוין היטב ודעתו הוא הן חסר הן יתר מכוונתו ובתרומה ליכא שיעור אבל כשהוא במדה דעתו לתרום דוקא מה שהוא כוונתו ואם יוסיף או ימעט נמצא מקלקל את התרומה או את הפירות. ומ"ש מרן דמה לנו ולקפידתו וכו' דבריו תמוהים שדין זה לא נאמר אלא גבי מעשר שיש לו שיעור אבל בתרומה דליכא שיעור ליכא קלקול אלא כשהוא מקפיד אבל כל דליכא קפידא מה קלקול איכא דהא חטה אחת פוטרת הכרי ואם שייר משהו חולין תרומתו תרומה וצ"ע:

והתוספתא

אבל כרישא עלה בידו פחות ממחשבתו ונתקיימה מחשבתו במקצת ולפיכך תרומתו תרומה וה"ם אמאי לא יוסיף עד אשר יהיה אחד מעשרה כאשר היתה כוונתו וי"ל כיון שעלה בידו אפילו בעין רעה נפטר הכרי ולא חיישינן למה שהיתה כוונתו:

ו המפריש תרומה ועלתה בידו א' מעשרים תרומתו תרומה. בבא זו לא מצאתי' ולא ידענא מאי היא דאם היתה כוונתו לעשרה אפילו אחד מששים הויא תרומה ואי בנתכוון לששים אפי' עלתה בידו אחד מחמשים לא הויא תרומה ואם תרם סתם מאי איריא עשרים אפילו לא שייר אלא מעט הויא תרומה ולכך אני אומר שיש ט"ס וכך צ"ל ועלתה בידו אחד מעשרה דאם עלה בידו פחות מאחד מעשרה לא הויא תרומה משום דהוי פחות מתרומת מעשר וכיון שתרם סתם לא הוי תרומה בפחות מעשרה אבל אם רצה לעשות כל הכרי תרומה ולשייר מעט כדי שיהא שיריו ניכרים הויא תרומה ולמדתי כן מדתנן המרבה במעשרות ר' אליעזר אומר אחד מעשרה כתרומת מעשר ונהי דלא קי"ל כרבי אליעזר משום דס"ל דאפי' המרבה במעשרות בפירות לא ירבה יותר מעשרה כתרומת מעשר ומדרבי אליעזר במפרש נשמע לרבנן בסתם הילכך אם פירש ואמר כל זה תרומה אפי' לא נשאר בכרי אלא דבר מועט הוי תרומה ואם תרם סתם אם עלה בידו פחות מאחד לעשרה אין תרומתו תרומה והרי הוא חולין אבל אם עלה בידו מאחד לעשרה דומיא דתרומת מעשר הוא תרומה דתרווייהו מיקרו תרומה. כך נ"ל ליישב לשון רבינו ואם הלשון מתוקן צריך לי תלמוד: תרם ועלתה בידו אחד מס'. פ"ד דתרומות משנה כלשון רבינו. ומפריש ממנה הכהן המעשרות. נ"ז שם והרי אותו תוספת טבל ביד הכהן:

תרם ועלתה בידו אחד מששים ואחד וכו'. נ"ז שם והטעם שיכול לתרום התוספת במדה ובמשקל לפי שלא אמרו לתרום מאומד אלא בתחילת תרומה אבל לא בתוספת כיון שתחלה אהא פוטרת כל הכרי מן התורה ולא חייבו בתוספת זה אלא כדי שיתרום לפי מה שהוא למוד הילכך תורם במדה אם ירצה ומטעם זה היה מתיר רבי יהודה לתרום תוספת זה שלא מן המוקף ולא קי"ל כוותיה:

ו המפריש תרומה וכו'. פרק אלמנה ניזונת עלה נ"ם והגירסא הנכונה אפילו אחד מעשרים וכן מצאתי בספר מוגה: תרם ועלתה בידו וכו' עד בראשונה. משנה בתרומות פ"ד (משנה ג') וכת"ק:

ז המפריש מקצת התרומה וכו'. משנה שם (משנה ח') וכת"ק. ומ"ש הראב"ד על זה שהגיה בהלכות מעשר פ"א שם אבאר בע"ה:

ח המפריש מקצת וכו'. ירושלמי רפ"ד דתרומות: האומר תרומה וכו'. משנה פ"ג דתרומות (משנה ה') וכחכמים ואיתא פרק בכל מערבין:

ט אמר תרומה וכו'. ירושלמי פ"ג דתרומות וה"פ אם אמר תרומת הכרי זה שסיים בו מקום לתרומה בצפונו או בדרומו ואמר על הכרי השני הזה כזה:

י תרומת מעשר אין מפרישין אותה באומד וכו'. ירושלמי בפרק קמא דתרומות וכסתם מתניתין דפ"ד דתרומות ודלא כאבא אלעזר בן גמלא דס"פ כל הגט: יא ומ"ש דבר שדרכו למדוד וכו'. ומ"ש המונה משובח וכו'. משנה פ"ד דתרומות (משנה ו'):

יב מצות תרומת מעשר וכו'. מפורש בספרי ומקרא מלא הוא. ומ"ש ויש לישראל להפרים אותה וכו'. בס"פ כל הגט (דף ל' ע"ב) ובירושלמי פרק קמא דמעשרות:

יג ישראל שהפרים מעשר ראשון וכו'. בפ' נ' שאכלו

נתכוון לתרום אחד מששים ועלתה בידו אחד מחמשים אינו תרומה: ו המפריש תרומה ועלתה בידו אפי' אחד מעשרים תרומתו תרומה. תרם ועלתה בידו אחד מששים וחזר והוסיף לשם תרומה אותה התוספת חייבת במעשרות ומפריש ממנה הכהן המעשרות ואחר כך יאכלנה. תרם ועלתה בידו אחד מששים ואחד הרי זו תרומה ויחזור ויתרום פעם שנייה כדי להשלים השיעור שבדעתו. והתוספת הזאת יש לו להפרישה במדה או במשקל או במנין אבל לא יפרישנה אלא מן המוקף כראשונה: ז *המפריש מקצת התרומה אותו המקצת אינו תרומה והרי הוא כחלק הכרי. ואעפ"כ צריך להפריש תרומת אותו מקצת ממנו. ולא יפריש עליו מפירות אחרות: ח המפריש מקצת תרומה מכרי זה ומקצת תרומה מכרי אחר ממינו. ה"ז לא יתרום מזה על זה. האומר תרומת הכרי זה לתוכו אם אמר בצפונו או בדרומו קרא שם וחייב להפריש ממנו תרומתו ואם לא ציין במקום לא אמר כלום: ט אמר תרומת הכרי זה והכרי הזה כזה מקום שנסתיימה תרומתו של ראשון שם נסתיימה תרומתו של שני: י תרומת מעשר אין מפרישין אותה באומד. אלא מדקדק בשיעורה ואפילו בזמן הזה. שהרי שיעורה מפורש בתורה: יא דבר שדרכו למדוד מודד. ודבר הנשקל שוקל. דבר שאפשר למנותו מונה. היה אפשר למנותו ולשוקלו ולמודדו המונה משובח והמודד משובח ממנו והשוקל משובח משניהן: יב מצות תרומת מעשר שיפריש אותן בן לוי ממעשרו. שנאמר וכי תקחו מאת בני ישראל את המעשר. ויש לישראל להפריש אותה וליתנה לכהן. ויתן המעשר ללוי אחר שיפריש ממנו תרומתו שהיא מעשר מן המעשר: יג ישראל שהפריש מעשר ראשון כשהוא שבלים קודם

שידוש

השגת הראב"ד

*המפריש מקצת התרומה וכו'. א"א כבר הגהתי בהלכות מעשר שיש עליו מן התורה:

א סמג עשין קל"ד:

ז המפריש מקצת התרומה וכו'. משנה ריש פ"ד המפריש מקצת תרומה ומעשרות מוציא ממנו תרומה עליו אבל לא למקום אחר כגון שיש לו מאה סאה ובדעתו להוציא שתי סאין ולא הוציא אלא אחת אותה סאה שהוציא אינה תרומה אלא היא טבל כמו שהיה וכאילו לקח הפירות והפרישן אבל מוציא מאותו המקצת החק שחייב בו אבל לא למקום אחר כיון שזה שהוציאו הוציאו לדעת שהוא מקצת תרומה ומעשר. ובירושלמי איכא פלוגתא דאיכא מאן דמוקי מתני' במפרים סתם ואיכא דמוקי לה במפרים ובדעתו להפרים והכי קי"ל ורבינו שמפרש מפרש דהא דקתני מוציא ממנו תרומה עליו על הכרי קאמר ומוציא מאותו כרי עצמו עד שישלים שתי סאין כשיעור התרומה דטבל הוא שעולה בידו ולא ממה שבכר מתוקן אבל לא למקום אחר דאם יש לו ק' סאין אחרים של טבל אין יכול להפרים מאלו שהוציא מקלתן תרומה דלגבי אחריני תלינן דילמא מן המתוקן מוציא עליהם ולא מן הטבל ע"כ. והוי בהלכתא בלא טעמא וכן דמוציא ממנו משמע מן התרומה או מן המעשר שנזכר ברישא אבל הכרי לא נזכר במשנה דנימא דקאי ממנו עליה הילכך הנכון מה שכתב רבינו:

ח המפריש מקצת תרומה מכרי זה וכו'. נראה שזהו מה שפי' ר"ש בפירוש המשנה וסובר רבינו דבני הפירושים שם הלכה: האומר תרומת הכרי זה לתוכו וכו'. פ"ג דתרומות במשנה פלוגתא דתנאי ופסק כחכמים שאמרו עד שיאמר בצפונו או בדרומו ואם לא אמר כן יכול להפרים עליו ממקום אחר ואם אמר בצפונו או בדרומו קרא שם ז"נו מפרים אלא מינים: ט אמר תרומת הכרי זה וכו'. גרסינן בירושלמי פ"ג רבי זעירא בשם רבי אבדימי בשם ר"ל ונחשב לכם תרומתכם ותרומתם מה מחשבה במסויים אף התורם במסויים ונראה שאיפכא גרסי' לה מה תרומה במסויים אף מחשבה במסויים אמר תרומת הכרי הזה וזה כזה א"ר יוחנן מקום שנסתיימה תרומתו של ראשון נסתיימה תרומה של שני. דהא קי"ל המתפים בנדר נדר והא הפרשת תרומה הוי כנדר דאי בעי מתפיל עלה:

*תרומת מעשר אין מפרישין אותה מאומד וכו'. תנן פ"ק דתרומות אין תורמין לא במדה ולא במשקל ולא במנין ותנן בפ"ד המונה משובח והמודד משובח ממנו והשוקל משובח משלשתן קפיין אהדדי אלא כאן בתרומה גדולה שלא נתנה בה תורה שיעור אינה ניטלת אלא מאומד כאן בתרומת מעשר שנתנה בה תורה שיעור מעשר מן המעשר ולפיכך מדקדקין בה וא"ת דבתרומת מעשר כתיב ונחשב לכם תרומתכם וכו' משמע דניטל מאומד כתרומה גדולה וי"ל דהאי ונחשב שיכול להפרישו במחשבה ולומר תרומת מעשר כרי זה בצפונו או בדרומו אבל לעולם צריך דקדוק בשעה שמפרים אותו וא"ת אין היקש למחצה לא קשיא שהרי גילה הכתוב מעשר מן המעשר ואם אינו ענין לתרומת מעשר תנהו ענין לתרומה גדולה שניטלת מאומד ומלת ונחשב לכם כוללת שני ענינים באומד ובמחשבה ובתרומה גדולה שייכי תרווייהו ובתרומת מעשר חדא מינייהו ולא קי"ל כאבא אלעזר בן גמלא דאמר כשם שתרומה גדולה ניטלת באומד ובמחשבה כך תרומת מעשר ניטלת באומד ובמחשבה אלא כסתם מתני' המונה משובח וכו' וע"כ בתרומת מעשר מיתניא והיינו דפריך תלמודא פ"ק דבילה מחשב הא מדידה בעי ומשני הא ר' אלעזר בן גומל הוא ומדפריך הכי בפשיטות משמע דהלכתא היא ובפרק כל הגט האריכו התוספות עיין שם:

יב מצות תרומת מעשר וכו'. הכי איתא בספרי: ויש לישראל להפרים אותה וכו'. פילתי פרק כל הגט (דף ל':) ת"ר ישראל שאמר ללוי מעשר יש לך בידי אין חוששין לתרומת מעשר שבו כור מעשר יש לך בידי חוששין לתר.מת מעשר שבו ומפרק לה רב אשי ה"ק בן ישראל שאמר ללוי כך אמר לי אבא מעשר לך בידי או מעשר לאביך בידי חוששין לתרומת מעשר שבו כיון דלא קין לא מתקן ליה בעל הבית. כור מעשר יש לך בידי או כור מעשר לאביך בידי אין חוששין לתרומת מעשר כיון דקין תקוני מקניה בעל הבית ופריך וכי יש לו רשות לבעל הבית לתרום תרומת מעשר אין הבא אלעזר בן גמלא היא דתניא הבא אלעזר בן גמלא אומר ונחשב לכם תרומתכם בשתי תרומות הכתוב מדבר אחת תרומה גדולה ואחת תרומת מעשר בשם שתרומה גדולה ניטלת באומד ובמחשבה כך תרומת מעשר ניטלת באומד ובמחשבה וכשם שיש לו רשות לבעל הבית לתרום תרומה גדולה כך יש לו רשות לתרום תרומת מעשר ע"כ בגמרא. וקשיא לי דהא לא קי"ל כאבא אלעזר בן גמלא כדכתיבנא לעיל וי"ל דלענין מאומד לא קי"ל כוותיה דכתיב מעשר מן המעשר אבל לענין מחשבה ולענין שיכול בעה"ב לתרום תרומת מעשר קי"ל כוותיה דהא רב אשי דהוא בתרא מסדר להרוי מתניתא משמע דהלכתא היא והא דפריך תלמודא בפשיטות וכי יש לו רשות לבעל הבית לתרום תרומת מעשר מסברא פריך משום דמיחזי שלא מדעת הבעלים והא דמשני הא מני אבא אלעזר בן גמלא היא לאו למימרא דלא קי"ל כוותיה אלא משום דרבנן פליגי עליה בתורם מאומד משני הכי אבל לענין מחשבה ובעה"ב לא פליגי עליה:

יג ישראל שהפרים מעשר ראשון וכו'. בפ"ק דבילה אמר ר"ל מעשר ראשון שהקדימו בשבולין פטור מתרומה גדולה שנאמר והרמותם ממנו תרומת ה' מעשר מן המעשר מעשר מן המעשר אמרתי לך ולא תרומה גדולה ותרומת מעשר מן המעשר אמר ליה רב פפא לאביי אי הכי אפי' הקדימו בכרי נמי אמר ליה עליך אמר קרא מכל מעשרותיכם תרימו

משנה למלך

ו והתוספת הואת יש לו להפרישה במדה וכו'. דברינו ס"ל דמאי דתנן ויתרום כמות שהוא למוד הוא פי' למאי דהוי במדה ובמשקל כו' כלומר כמו שמנהגו לשער זרעו במדה או במנין דלא היתה כיון שאם עלה בידו א' מס' לא היה תורם עוד השתא נמי דעלה בידו פחות מס' ישלים לס' קמ"ל דלא וכן פי' הרע"ב:

א"נ בפי' המשנה. אך הר"ש פי' כמות שהוא למוד לתרום או א' מנ' או א' ממ' ולאצטריך לאשמועינן

יב ישראל שהפרים מעשר ראשון כשהוא שבלים כו'. דין זה נתבאר בפ"ב דשימכין (דף ל"א) ושם נאמר

שידוש ויפריש תרומה גדולה ונתנו ללוי. אין הלוי חייב להפריש ממנו תרומה גדולה אחר שידושנו אלא תרומת מעשר בלבד. אבל אם דש ישראל והפריש המעשר מן הדגן קודם שיפריש תרומה גדולה [*ונתנו ללוי חייב הלוי להפריש ממנו תרומה גדולה] ותרומת מעשר מאחר שנעשה דגן נתחייב בתרומה שנאמר ראשית דגנך :

יד אבן לוי שלקחמעשר שבלים לא יתן תרומתו לכהן שבלים אלא קונסין אותו לדוש ולזרות וליתן לו מעשר מן המעשר מן הדגן ואינו חייב ליתן לו מעשר מן התבן או העצה. ואם הפריש תרומת מעשר שבלים כמו שנתנו לו ה"ז כותש ונותן לכהן את הזרע ואת התבן ומפני מה קנסוהו לכתוש מפני שלקח המעשר שבלים והפקיע ממנו תרומה גדולה :

טו *בן ישראל שאמר ללוי כך אמר לי אבא מעשר לך בידי אין חוששין לתרומת מעשר שבו. שהרי אביו הפריש תרומתו ולפיכך צוהו שזה המעשר לפלוני הלוי. ואם אמר לו כך אמר לי אבא כור מעשר יש לך בידי חוששין לתרומת מעשר שבו :

תרומת

השגת הראב"ד

*בן ישראל שאמר ללוי וכו' : א"א מ"ש אין בו טעם והוא הפך הגמרא שלנו :

א טור י"ד סי' של"א סמ"ג עשין קל"ד : *(כן הוא בס"א וכצ"ל) :

שאכלו (דף מ"ז) ובפ"ק דביצה (דף י' ע"ב). ומ"ש דש היינו לומר דש ומירח דבמירוח תליא מילתא :

יד בן לוי שלקח מעשר וכו'. משנה בפ"י דתרומות (משנה ו') היו לו חבילי תלתן של טבל כותש וכו' ומפריש את הזרע ואינו צריך להפריש את העץ ואם הפריש לא יאמר אכתוש ואטול את העץ ואתן את הזרע אלא נותן העץ עם הזרע ומוקי לה בספ"ק דביצה (דף י"ג) במע"ר שהלוי הקדימו בשבלים ופריך כותש למה לי לימא ליה כי היכי דיהבו לי יהיבנא לך אמר רבא קנסא :

טו בן ישראל שאמר ללוי וכו'. בס"פ כל הגט (דף ל' ע"ב) ת"ר ישראל שאמר ללוי מעשר יש לך בידי אין חוששין לתרומת מעשר שבו כור מעשר יש לך בידי חוששין לתרומת מעשר שבו מאי קאמר ומסיק רב אשי דה"ק בן ישראל שאמר ללוי כך אמר לי אבא מעשר יש לך בידי או מעשר לאביך בידי חוששין לת"מ שבו כיון דלא קין לא הוה מתקן ליה בע"ה כור מעשר לך בידי או כור מעשר לאביך בידי אין חוששין לת"מ שבו כיון דקין תקוני תקניה בע"ה : וכתב הראב"ד על דברי רבינו מה שכתב אין בו טעם והוא הפך הגמרא שלנו עכ"ל. ורבינו נראה שהוא גורס בדרב אשי ה"ק בן ישראל שאמר ללוי אמר לי אבא מעשר לך בידי אין חוששין לת"מ שבו כיון דלא קין תקוני תקניה בע"ה כור מעשר לך בידי חוששין לת"מ שבו כיון דקין לא תקניה בע"ה, וה"פ דבשלא הזכיר לו מדה משמע שכולו של לוי אבל כשמזכיר לו מדה משמע שצריך הלוי לפרוש ממנו שלא הזכיר לו מדה אלא כדי שיפרים ממנו לפי חשבון וגירסא נכונה היא יותר מגירסת ספרים דיקן

תרימו את כל תרומת ה' ומה ראית האי אידגן והאי לא אידגן ונתבארו דברי רבינו :

יד בן לוי שלקח מעשר שבולין וכו'. שם תניא מי שהיו לו חבילי תלתן של טבל הרי זה כותש ומחשב כמה זרע יש בהם ומפריש על הזרע ואינו מפריש על העץ מאי לאו טבל טבול של תרומה גדולה לא טבל טבול של תרומת מעשר ופריך עלה כותש למה לי לימא ליה כי היכי דיהבו לי יהיבנא לך אמר רבא קנסא תניא נמי הכי בן לוי שנתנו לו שבולין במעשרותיו עושה אותן גורן ענבים עושה אותן יין זיתים עושה אותן שמן ומפריש עליהן תרומת מעשר ונותן לכהן שכשם שתרומה גדולה אינה ניטלת אלא מן הגורן ומן היקב כך תרומת מעשר אינה ניטלת אלא מן הגורן ומן היקב ופשטא דהאי קנסא משום דגרם לישראל שעבר על מלאתך ודמעך לא תאחר שצריך להפריש על הסדר. וא"ת דמתך בברייתא משמע דמדינא הוא שצריך מן הגורן דומיא דתרומה גדולה וא"כ מאי קנסא וי"ל דקנסא הוי שהטילו כל הטורח על הלוי דהוה ס"ד דמצי למימר הלוי לכהן אם אתה רוצה לקחת תרומת מעשר תבוא תטרח עמי קמ"ל דקנסו את הלוי שאפי' הפריש את תרומת מעשר בשבולין היה כותש ונותן לכה' את הזרע ואת התבן :

טו בן ישראל שאמר ללוי וכו'. ברייתא בשלהי כל הגט (דף ל':) כתבתיה למעלה והשיג עליו הראב"ד ז"ל א"א מה שכתב אין בו טעם והוא הפך הגמרא שלנו ע"כ. ואיברא דאוקימתיה דרב אשי דהוא בתרא הוא הפך ממ"ש רבינו ורבינו קשיא ליה באוקימתיה דרב אשי דמהפך הברייתא מהן ללאו דתניא מעשר יש לך בידי אין חוששין לתרומה מעשר שבו כור מעשר יש לך בידי חוששין לתרומת מעשר שבו ורב אשי מוקי לה איפכא ולא הוה ליה למימר ה"ק כיון שמגיה הברייתא מהן ללאו ותו דמוקי לה כאבא אלעזר בן גמלא ולא קי"ל כוותיה וכדאקשי' לעיל ולפיכך לא נפסוק כתירוציה דרב אשי אלא שבקינן לה לברייתא כפשטה כך אמר לי אבא מעשר יש לך בידי אין הוששין לתרומה מעשר שבו כיון שלא הזכיר מדה וייחדו לו ודאי הפרים ממנו תרומת מעשר ואם אמר לו כור מעשר יש לך בידי חוששין לתרומת מעשר שבו דלכך הזכיר לו מדה ולא יחדו כדי שיפרים הלוי תרומת מעשר בסתם מעשר כנ"ל לתרץ אם גירסתו כגירסת הספרים שלנו וקרוב הוא שהיה גורס באוקימתיה דרב אשי איפכא אין חוששין לתרומת מעשר שבו כיון דלא קין מתקן ליה בעל הבית כור מעשר וכו'

משנה למלך

נאמר דאם הקדימו בכרי חייב וכמ"ש רבינו. אך ראיתי בירושלמי פ"ק דחלה אמתני' דהלו חייבין בחלה שהביאו מימרא זו דר' אבהו דמעשר ראשון שהקדימו בשבלים פטור מתרומה גדולה ואמרו עלה כשמירח והפריש אה"נ תרומת מעשר שבו אבל אם הפריש תרומת מעשר והה"נ מירחו לא ע"כ. ופי' שם הרב שדה יהושע דדוקא כשמירח ואחר המירוח הוציא תרומת מעשר שבו דכי חייל עליה חיובא דמעשר דהיינו בתר מירוח רחמנא פטריה מתרומה גדולה ומש"ה שייך ביה ממנו תרומת מעשר ולא תרומה גדולה. אבל אם הפריש תרומת מעשר קודם מירוח כי הדר מירחו דחל עליה חיובא דמעשר כיון דהו לא מפריש ממנו תרומת מעשר דהא מופרשת כבר לא מצינא קרינא ביה ולא תרומת מעשר ותרומה גדולה ולא חלנו כו' דהא אלא מיניה תרומה מעשר ומש"ה חייב בתרומה גדולה ע"כ. ולכאורה עלה בדעתי לטעמים חילוק זה בדברי רבינו במ"ש אין הלוי חייב להפרים ממנו תרומה גדולה אחר שידושנו אלא תרומת מעשר בלבד דיש לדקדק בדברי רבינו למה הוצריך בלשונו לומר אחר שידושנו לא הול"ל אלא בסתם אין הלוי חייב להפרים ממנו תרומה גדולה והוה משמע בין קודם דישה בין לאחר דישה. וכן מ"ש אלא תרומת מעשר בלבד הוא שפת יתר דמהיכא תיתי ביפטר מתרומת מעשר דהא תרומת מעשר ללוי הוא דקא חייביה רחמנא ומהיכא תיתי שיפטר בשביל שהקדימו הישראל בשבלים. ומכח הדקדוקים הללו היה עולה בדעתי לומר דרבינו כיון לרמוז לנו חילוק הירושלמי במקום הגרוס כמנהגו הטוב וזהו שכתב אחר שידושנו אלא תרומה מעשר בלבד כלומר דדוקא היכא דאחר הדישה יש עליו חיוב תרומת מעשר או הוא שנפטר מתרומה גדולה אך אם אחר הדישה אין עליו חיוב תרומת מעשר וכגון שהפריש תרומת מעשר קודם דישה אז חייב בתרומה גדולה אחר דישה וכמ"ש בירושלמי. ואף דבירושלמי נקטו לישנא דמירוח ורבינו נקט לישנא דדישה. הא לא קשיא דלישנא דדישה לאו דוקא אלא הכוונה היא דש ומירח וכמ"ש מרן בדין זה על מ"ש רבינו אבל אם דש כו'. אך אחר העיון ראיתי דליתא להאי מלתא דאי אוה ס"ל לרבינו חילוק זה היה כותבו בפירוש ולא ברמז. והנכון אצלי דרבינו דחה דברי הירושלמי הללו מכח מתני' דפ"י דתרומות מ"ו דתנן היו לו חבילי תלתן של טבל כותש ומחשב כמה זרע יש בהם כו'. ובפ"ק דביצה (דף י"ג) אוקמוה להאי מתני' בטבל טבול של תרומת מעשר וכדרבי אבהו אמר רשב"ל מעשר ראשון שהקדימו בשבלים שמו טובלו לתרומת מעשר הואיל וינא עליו שם מעשר. והקשו עלה כותש למה לי לימא ליה כי היכי דיהבו לי יהיבנא לך ותירץ רבא קנסא. ופי' רבינו בפי' המשנה דקנס הוא ללוי לפי שלקח מעשר קודם הכתישה והפסיד לכהן תרומה גדולה שיש באותו מעשר ע"כ. ואי איתא כדברי הירושלמי דאם הפריש תרומת מעשר קודם מירוח חל על הלוי חיוב תרומה גדולה כשימרחנו איך תקנו חכמים שיפרים תרומת מעשר לאחר כתישה שהוא המירוח להפסיד לכהן תרומה גדולה אדרבה ינחו ללוי שיפרים תרומת מעשר קודם כתישה כדי שכשימרחנו לאחר יתחייב בתרומה גדולה. וכי תימא א"כ תיקשי למ"ש בירושלמי ממשנה זו. הא לא קשיא דאפשר דבירושלמי ס"ל דכותש דמתניתין לא משום קנסא אלא לטובת הלוי נאמר שאינו חייב לתת תרומת מעשר מן העץ אע"פ שטעם עצו ופריו שוים וכמ"ש רבינו שמשון בפי' דמתני' יע"ש. א"נ דס"ל לירושלמי דמתני' דתרומות לאו בטבל הטבול לתרומת מעשר מיירי אלא בטבל הטבול לתרומה גדולה וס"ל כאוקימתא קמא דאביי דקאמר מתלוקת בשבלים אבל בקטנית ד"ה איסורייתא טבלה וכדאיתא בפ"ק דביצה (דף י"ג). ולפ"ז מתני' דתרומות דכותש ומחשב אתיא כפשטה וכמו שפירש"י שם. וכן נראה מהירושלמי דקאי בשיטה זו דאיסורייתא טבלה דקאמר עלה דמתני' דחבילי תלתן כמה היא חבילה כ"ה זירין. ואי אמרת בשלמא דאיסורייתא הוא דטבלה ניחא דאיצטריך לאשמועינן כמה היא חבילה. אלא אי אמרת דאיסורייתא לא טבלה ומאי דקרי להו טבל הוא משום דשמו טובלו לתרומה מעשר לאי זה הבלים איצטריך לאשמועינן כמה היא הבילה וכן אמרו עוד בירושלמי מלתיה אמרה עד שהן בחבילות נטבלות כו'. הרי מפורש דהירושלמי ס"ל כלישנא קמא דאביי. אך רבינו פסק כאוקימתא דאמרי וכמ"ש בפ"ג מהלכות מעשר דין כ' ומש"ה דחה דברי ירושלמי הללו מהלכה : ומ"ש אבי חמיס על ירושלמי מברייתא דמייתי בפ"ק דביצה בן לוי שנתנו לו שבלים במעשרותיו עושה אותם גורן ענבים עושה אותם יין זיתים עושה אותם שמן ומפריש עליהם כו'. ואי כדברי הירושלמי איך קנסו ללוי כדי להפסיד לכהן שהרי אם היה מפריש תר"מ קודם שיעשה גורן לאחר שיעשה גורן היה מתחייב הלוי בתרומה גדולה. ואפשר לומר דס"ל לירושלמי דטעמא דברייתא לאו משום קנסא הוא אלא מן הדין הגמור דאיתקשו תרומת מעשר ותרומה גדולה להדדי וכדמסיים בהאי ברייתא כשם שתרומה גדולה אינה ניטלת אלא מן הגורן ומן היקב כך תרומת מעשר אינה ניטלת אלא מן הגורן ומן היקב. ופשטא דברייתא מוכח דדין גמור הוא ודברי הסתמא דש"ס דמייתי עלה דרבא דקאמר קנסא ברייתא זו וקאמר תניא נמי הכי גריכים תלמוד דלא ראי זה כראי זה והפרש גדול יש בין שני הטעמים וכ"מ לענין היכא דהפריש הישראל תרומה גדולה מן השבלים וא"כ מעשר ראשון דמן הדין אפילו קודם מירוח חייב להפריש חלה ת"ג ואח"כ מעש"ר וכמ"ש רבינו שמשון פ"ס דפאה מ"כ ולפי פשט הברייתא אף במציאות זה חייב הלוי לעשות השבלים גורן ואח"כ יפריש ת"מ דכיון שמן הדין הוא שיפרים הלוי ת"מ מן הגורן אם הישראל עבר ועשה שלא כהוגן והפריש ת"ג מן השבלים בשביל זה לא יעשה הלוי שלא כהוגן ופשיטא דלכתחילה צריך להפריש מן הגורן. אבל לרבא דטעמא דמתני' הוא משום קנסא היכא דהפריש הישראל ת"ג דליכא קנסא שהרי לא הפסיד הכהן יכול הלוי להפריש תרומת מעשר מן המעשר ולומר לכהן כי היכי דיהבו לי הכי יהיבנא לך והדבר צריך תלמוד :

ודע דלפי מ"ש דרבינו דוחה דברי הירושלמי מהלכה מ"ש אחר שידושנו אלא ת"מ בלבד אגב אורחיה קמ"ל דאינו יכול להפריש ת"מ אלא אחר דישה משום קנסא. ואף דרבינו כתב דין זה בפירוש בסמוך אין זה מן הדוחק שכבר מצינו בדברי התנאים כיוצא בזה וכמ"ש התוס' רפ"ק דברכות יע"ש : (*א"ה עיין בב"י א"ה סי' ק"כ שכתב דמאי דנקט הרמב"ם פ"ג מהלכות גירושין דהסופר והעדים צריכין שיכירו השמות אשמעינן אגב אורחיה דחתם סופר ועד כשר כמבואר בפ"ט ועיין מ"ש בספר מכתב מאליהו שער ד' סי' נ"ב) : עוד ראיתי בירושלמי שם על מימרא זו שאמרו בד"א כשהפריש ממנו עליו אבל אם הפריש ממקום אחר עליו לא ע"כ. ופי' הרב שדה יהושע למידרש ממנו והלכו אלא כשהוא מפריש ת"מ מיניה וביה. וחילוק זה לא נזכר בדברי רבינו לא בפירוש ולא מכללא וכעת הדבר צריך אצלי תלמוד : ומ"ש רבינו אבל אם דש ישראל כו'. נראה מפשט דבריו דבדישה לחוד אף קודם שראה פני הבית מתחייב בת"ג וחייב הלוי להפרישה מן התורה כשיבואנה לביתו. ומיהו קודם שיראה פני הבית נראה דליכא חיובא מן התורה ואע"ג דינאה שם מעשר עליו מ"מ כבר כתב רבינו בפ"ג מהלכות מעשר דין י"ט דטעם זה לא מהני אלא להלקותו מכת מרדות אבל מן התורה אינו לוקה אלא בראיית פני הבית ואין חילוק בזה בין ישראל המפריש ת"ג ללוי המפריש ממעשר ראשון ת"ג. ומיהו לרש"י שכתבנו לעיל (א"ה יתבאר בפ"ג מהלכות מעשר דין י"ט יע"ש) דס"ל דמעשר ראשון שהקדימו בשבלים אם אכל הלוי קודם שיפריש ת"מ חייב מיתה אפשר לומר דהכא שהוקבע לת"מ ה"ה הוקבע לת"ג ואם הקדימו בכרי והפריש הלוי ת"מ עדיין הוא טבל מן התורה משום ת"ג שיש בו כיון שינאה עליו שם מעשר ואפי' שלא ראה פני הבית. ומ"ש עדיין אין זה מוכרח דאפשר דמעשר ראשון אינו קובע אלא לתרומת מעשר אבל לא לת"ג שהיא קודמת לת"מ ודוקא ת"ג היא קובעת לכל המעשרות אבל מעשר ראשון אינו קובע אלא לת"מ וגדולה מזו כתב רבינו בפ"א מהלכות מעשר שני דין י"ג שאין הראשון קובע לשני ולפ"ז אפשר דאם הקדימו בכרי והוציא הלוי ת"מ יכול הלוי לאכול עראי קודם שיפרים ת"ג משום דעדיין לא הוקבע לת"ג. ואע"ג דכל דבר שנגמרה מלאכתו אסור לאכול עראי היינו דוקא בגומר למוכרן בשוק אבל אם היתה כוונתו להוליכן לבית ה"ז מותר לאכול מהם עראי עד שיקבעו למעשר וכמ"ש רבינו רפ"ג מהל' מעשר יע"ש. ובזה ליכא שום קביעות דאי משום דהפריש מעשר ראשון כבר כתבנו דאפשר דלא מהני קביעות זה אלא לת"מ ולא לת"ג. ומ"מ הדבר אצלי בספק דאפשר דכשם דהוקבע לת"מ ה"נ הוקבע לת"ג. ואליבא דרש"י הוי טבל גמור מה"ת ולרבינו איכא מדרבנן ואסור לאכול אפי' עראי קודם ביפרים ת"ג : ודע ימה שכתבנו דאם הקדימו בכרי אפילו קודם שיראה פני הבית דחייב

אלא

טז *תרומת מעשר שהיה בה אחד משמונה בשמינית מוליכה לכהן. פחות מכן אינו מטפל להוליכה אלא משליכה באור ושורפה. וביין ובשמן אפילו כל שהוא מוליכה לכהן. ובלבד שתהא תר"מ ודאית וטהורה אבל אם היתה טמאה או שהיתה של דמאי אם אין בה כשיעור אינו מטפל בה אלא שורפה: יז אין תורמין תרומה גדולה אלא מן המוקף. כיצד היו לו חמשים סאה בבית זה וחמשים סאה בבית אחר לא יפריש מאחד מהן שתי סאים על המאה. שנמצא מפריש ממקום זה על מקום אחר. ואם הפריש שלא מן המוקף תרומתו תרומה והוא שיהיה המופרש שמור אבל אם היה טעון כדי יין או שמן וראה שמשתברין ואמר הרי הן תרומה על פירות שבביתי לא אמר כלום: יח פירות המפוזרין בתוך הבית או שתי מגורות שבבית אחד תורם מא' על הכל. שקי תבואה ועיגולי דבילה וחביות של גרוגרות אם היו בהקיפה אחת תורם מאחת על הכל. חביות של יין עד שלא סתם את פיהן תורם מאחד על הכל. משסתם תורם מכל

השגת הראב"ד

*תרומת מעשר וכו': א"א לא מצאתי בירושלמי אלא במשקה שיעורו באחד משמונה בשמינית שהוא מדת כלת אבל באוכל בכביצה וכדמאי אבל בודאי אפילו כל שהוא חייב להחזיר וכדמאי עצמו דוקא בטמא אבל בטהור אפילו כל שהוא חייב להחזיר ולשון ירושלמי ר"י בר' חנינא אומר פחות מכאן נותנה בנרו ש"מ שהמשנה בלח ר' ינאי בשם ר"י באוכל כדי ביצה קלס תוספתא וכן אתה אומר בתרומת מעשר של שאר כל פירות שאם יש בה השיעור הזה נותנה לכהן ואם לאו משליכה באור ושורפה והטעם מפני שתרומת שאר הפירות דרבנן חוץ מדגן תירוש ויצהר והרי הן כדמאי:

רדב"ז

וכו' חוששין לתרומת מעשר שבו כיון דקין לא מתקן ליה בעל הבית וטעמא כדכתיבנא לעיל דאי לא תימא הכי כמאן מתרץ לברייתא לא כרב משרשיא ולא כרב אשי:

טז תרומת מעשר שהיה בה וכו'. פרק בתרא דתרומות המערה מכד לכד ונוטף שלש טפין ונותן לתוך החולין הרבינה ומילה הכי זו תרומה וכמה תהא בתרומת מעשר של דמאי ויוליכנה לכהן אחד משמונה לשמינית ומשנה זו קשה על רבינו. גם הירושלמי כאשר כתב הראב"ד ז"ל וגם התוספתא בסוף תרומות כמה יהא בתרומת מעשר של דמאי ויוליכנה לכהן אחד משמונה בשמינית בד"א בשל דמאי אבל בשל ודאי אפילו כל שהוא אסור בד"א בטהורה אבל בטמאה אפילו כל שהוא וטעות סופר הוא וכך הוא בד"א בטמאה אבל בטהורה אפי' כל שהו וזה מסכים למה שכתב הראב"ד ולירושלמי ודברי רבינו צריכין עיון: ונראה שהיה גורס בתוספתא בד"א בטהורה אבל בטמאה עד שתהא בה כשיעור וביאור דבריו דרישא דאמר תרומת מעשר וכו' היינו תרומת שאר פירות בין אם הוא משקה בין אוכל שיעורו אחד משמונה בשמינית כיון שלא הוזכר במשנה ולא בתוספתא חילוק בין משקה לאוכל משמע דחד שיעורא לתרווייהו ואפשר דאוכלים כבילה הוו באחד משמונה לשמינית וטעמא משום דתרומת שאר פירות הוי מדרבנן הקלו בה אבל תרומת מעשר של יין ושמן או של דגן דהוי מן התורה אפי' כל שהו מוליכה לכהן ומשום דאיירי ברישא בתרומת מעשר נקט יין ושמן אבל ה"ה לדגן דהד טעמא הוא דכולהו מדאורייתא ובלבד שתהא תרומת מעשר ודאית אבל אם היתה של דמאי אם יש בה כשיעור מוליכה לכהן ואם אין בה כשיעור שורפה והיינו מתני' והתוספתא וטעמא כדאמרן גבי תרומת מעשר של שאר פירות שהרי הדמאי מדרבנן הוא וכן אם היתה תרומת מעשר של ודאי והיא טמאה כיון שאינה ראויה לכהן אלא להסיקה תחת תבשילו והוא דבר מועט אינו מקפיד עליה ואינו צריך לטרוח להגיעה ליד הכהן אלא שורפה וזהו לפי גירסתו בתוספתא אע"פ שאין נראה כן מהירושלמי סמך על התוספתא דמסתבר טעמא והיינו שרבינו לא הזכיר דין שאר פירות הנזכר בתוספתא לפי שהוא בכלל מ"ש בתחלת הלשון דכיון דשאר פירות מדרבנן אין חילוק ביניהם והטמאה נמי יש להקל בה כדאמרינן. כנ"ל לתרץ דברי רבינו:

יז אין תורמין תרומה גדולה וכו'. פ"ק דחלה משנה החלה והתרומה חייבין עליהם מיתה וכו' ואין ניטלין מן הטהור על הטמא אלא מן המוקף ומן הדבר הגמור ואיתא נמי בתוספתא דבכורים: כיצד היו לו חמשים סאה וכו'. למדנו שכל שבבית אחד נקרא מוקף אע"פ שאינו מחובר ממש שהבית מחבר הכל ובסמוך יתבאר: ואם הפריש שלא מן המוקף וכו'. והכי משמע מדקתני ואין ניטלין אלא מן המוקף משמע לכתחילה מדלא קתני לא עשה ולא כלום כדקתני בסיפא: והוא שיהיה המופרש וכו'. פרק הגוזל בתרא תניא הרי שהיה טעון כדי יין וכדי שמן וראה שהן משתברין לא יאמר הרי הן תרומה ומעשר על פירות שיש לי בתוך ביתי ואם אמר לא אמר כלום וא"ת מאי איריא מפני שהן משתברים תיפוק לי דאין תורמים לכתחילה אלא מן המוקף וי"ל דנקט משתברות משום סיפא דאם אמר לא אמר כלום. א"נ בשבתות וימים טובים שמותר לתרום שלא מן המוקף כדאמרי' בכאה"ר רבה כך תירצו בתוספות. א"נ בתרומת מעשר שמותר לתרום לכתחילה שלא מן המוקף ואפ"ה בעי שיהיה במקום המשתמר שהרי בדיעבד דתרומה גדולה ולכתחילה דתרומת מעשר שוין הן כנ"ל:

יח פירות המפוזרים בתוך הבית וכו'. תוספתא פ"ג הכונס פירותיו לתוך ביתו אע"פ שהם מפוזרים תורם מאחד על הכל שתי מגורות בעלייה אחת תורם מכל אחת ואחת שקי תבואה ועגולי דבילה וחביות גרוגרות כולם בהקפה אחת תורמין ומעשרין מזה על זה ופליג רבינו על הא דקתני גבי שתי מגורות תורם מכל אחת וקשיא לי על גירסת הספרים שלנו מאי איריא דקתני בעלייה ומתוך כך נראה דהכי גרסינן שתי מגורות אחת בבית ואחת בעלייה תורם מכל אחת והכי גורס רבינו ז"ל: חביות של יין וכו'. וא"ת מ"ש משקי תבואה דאמרינן בסמוך שאם היו בהקפה אחת תורמין מזה על זה וי"ל דשקי תבואה הקפתן הקפה ואין השק מחלק בין התבואה שבתוכן שהרי עתיד לפרקם מן השקים ויתערב הכל וכן חביות פתוחות עדיין כל היין מעורב אבל אחר שנסתמו החביות כל אחת עומדת לעצמה ול"ע כי מימרא זו לא מצאתים:

כסף משנה

דידן שמהפך רב אשי גירסת הברייתא רישא לסיפא וסיפא לרישא:

טז תרומת מעשר שהיה בה וכו'. משנה בסוף תרומות (מ"ח): ומ"ש אלא משליכה באור ושורפה. שם בתוספתא: ומ"ש וביין ובשמן וכו'. ומ"ש ובלבד שתהא תרומת מעשר ודאית וטהורה כו'. תוספתא וירושלמי בסוף תרומות:

כתב הראב"ד א"א לא מצאתי בירושלמי וכו'. ונראה שרבינו מפרש מ"ש בירושלמי פחות מכאן נותנה בנרו הכי קאמר לא אמרו דאחד משמנה בשמינית אלא באוכל אבל במשקה אם הוא שמן אפילו פחות משמנה לשמינית ראוי ליתנו בנרו וה"ה ליין שאפילו כל שהוא נהנה אדם בו להחזיק הלב אבל אוכל אם אין בו כשיעור אין בו הנאה כלל ומ"מ יש לתמוה שהרי לשון המשנה כמה יהא בת"מ של דמאי ויוליכנה לכהן אחד משמנה לשמינית ומדברי רבינו בפי' שם נראה שכך היתה גירסתו ומשמע דוקא בשל דמאי אבל אם היתה של ודאי אפילו כל שהו יוליכנה לכהן והיאך כתב כאן רבינו בהיפך ואם תאמר שסמך על הירושלמי והתוספתא קשה היאך הניח המשנה והא אמרינן בעלמא שתם בברייתא ומחלוקת במתניתין אם רבי לא שנאה ר' חייא מנא ליה אלמא מתניתין עיקר. ועוד קשה שדברי רבינו אינם מובנים שכתב אבל אם היתה טמאה וכו' אם אין בה כשיעור אין מיטפל בה וכו' שזהו דין הרישא ממש ומאי אבל והתימא על הראב"ד שלא השיגו בזה ואפשר לומר שמה שאמר רבינו אבל אם היתה טמאה וכו' לא קאי אלא למה שאמר וביין ובשמן אפי' כ"ש מוליכה לכהן דה"מ בת"מ ודאית וטהורה אבל אם היתה טמאה או דמאי אם אין בה כשיעור דהיינו אחד משמנה לשמינית אינו מטפל בה והיינו במשקה אבל אוכל אפילו של דמאי שיעורו באחד משמנה לשמינית והיינו דבמתניתין נקט של דמאי אבל אוכל אפילו של דמאי הוי שיעורא הכי באוכל ורבינו סתם הדברים ומסתמא משמע דל"ש ליה בין ודאי לדמאי באוכל:

יז אין תורמין תרומה גדולה אלא מן המוקף. משנה ספ"ק דחלה (משנה ט) ובפ"ב דביכורים (מ"ה): ומ"ש ואם הפריש וכו'. גלמד ממה שיבא בסמוך היה טעון כדי יין וכו' טעמא שהיו משתברין הא לאו הכי תרומתו תרומה. ומ"ש אבל אם היה טעון כדי יין וכו'. פרק הגוזל ומאכיל (דף קטו:):

יח פירות המפוזרין וכו'. תוספתא פ"ג דתרומות אלא ששם כתוב שתי מגורות בעליה אחת תורם מכל אחת ואחת ורבינו אפשר שהיתה לו נוסחא אחרת או אפשר שדחה התוספתא מקמי מתניתין דחביות דבסמוך דעד שלא גפן תורם מאחת על הכל. ומ"ש שקי תבואה וכו'. שם בתוספתא: חביות של יין וכו'. משנה פרק ג' דמעשר שני (מי"ב):

היה

משנה למלך

שלוי לספרים ת"ג כ"כ התוס' בפ"ק דביצה (דף י"ג) ופ"ג דעירובין (דף ל"ג). אך בפרק ח"י דשבת (דף קכ"ז) כתבו בלשון שני די"ל דהאי דנקט אידגן היינו ככל דינו שראה פני הבית אלא דמילתא פסיקתא נקט כו'. א"כ לפי דברי התוס' שלנו אין שלוי חייב לספרים ת"ג ממעשר ראשון אלא כשנגמרה מלאכתו ברשות ישראל וראה פני הבית דאז איכא חיוב ת"ג על הישראל מן התורה אם הקדים ונתן ללוי מע"ר חייב שלוי לספרים ממעברו ת"ג. ואני מסתפק אם הוקבע הכרי למעשר בשאר דברים כגון באש ומלח ודכוותיה והקדים שלוי ולקח מעשר ראשון קודם שיפרים הישראל ת"ג אם חייב שלוי לספרים ת"ג דמה לי קביעות דבית מה לי שאר מיני קביעות. ואליבא דמ"ד דכל ששה דברים קובעים מן התורה הא לא תיבעי לך דפשיטא דחייב שלוי לספרים ת"ג. אך למ"ד דאין קביעות מן התורה אלא כראה פני הבית ושאר הדברים אינם קובעים כי אם מדרבנן אני מסתפק אי מדרבנן מיהא חייב שלוי לספרים ת"ג דכל דתקון כעין דאורייתא תקון וכי היכי דהוקבע מן התורה לא מיפטר שלוי מת"ג ה"נ אם הוקבע מדרבנן לא מיפטר שלוי מת"ג מדרבנן. ומאי דנקטו התוס' שראה פני הבית היינו משום דהתם בעינן לחיובים בת"ג מן התורה דהא איצטריך קרא לרבוי' ומש"ה לא נקטו אלא ראה פני הבית אבל מדרבנן אפשר שחייב בת"ג כל שהוקבע בא' מן הששה דברים הקובעים. ואע"ג דאליבא דכ"ע כל שהקדימו בשבלים ליכא חיוב על שלוי כלל ואוכל אכילת קבע ולאכילת קבע הוקבעו לת"ג מדרבנן וכמ"ש רבינו בפ"ג מהלכות מעשר ואי אמרינן דכל דתקון רבנן כעין דאורייתא תקון היה לנו לאסור על שלוי שיאכל קבע משבלים האלו קודם שיפרים ת"ג שהרי מקודם הוקבעו לאכילת קבע. הא לא דמיא דכל שלא הוקבעו אף לאכילת עראי לא דמי לקביעות דראש פני הבית דאוסרו אפי' בעראי אבל ששה דברים שקובעים מדרבנן אפי' לאכילת עראי הוי דומיא דראה פני הבית ואי אמרינן כעין דאורייתא תקון חייב שלוי לספרים ת"ג מדרבנן ממעשר ראשון שנתנו לו שהוקבע באחד מן ששה דברים:

יז אין תורמין תרומה גדולה אלא מן המוקף כו'. בפרק כאשה רבה (דף נ"ג) אמרי' למען תלמד וגו' כל הימים אלו שבתות ויו"ט. וכתבו התוס' שם ד"ה אלא בשם ר"ח דאתא קרא למישרי שבת שלא מן המוקף והסמ"ג במ"ע סי' קל"ד כתב בשבתות וי"ט מותר לספרים שלא מן המוקף ורבינו לא הביא חילוק זה ודוק שם בדברי רמ"י יע"ש וכ"כ התוס' בפרק הגוזל ומאכיל (דף קט"ו) ד"ה הרי. ודין זה דאין תורמין אלא מן המוקף הוא מן התורה כרשב"א סי' קכ"ז. (*א"ה והכי מוכח ממתניתין ספ"ק דחלה דאין נטלין מטהור על הטמא ופי' הרע"ב דהיינו משום גזירה שמא יתרום שלא מן המוקף. גם התוס' בפרק כל הגט (דף ל':) כתבו דתרומה גדולה מדאורייתא בעינן מוקף ותרומת מעשר שהריכו רבנן מוקף משום גזירה אטו תרומה גדולה. והנראה מדבריהם שם דרמ"י ס"ל דתרומה גדולה נמי לא בעינן מוקף אלא מדרבנן. ועיין בפרק כל מערבין (דף ל"ב:) דרשב"ג סבר ניחא ליה לחבר דלעביד עם הארץ איסורא רבה ולא ליעביד איהו אפי' איסורא קלילא מיהא איכא מדאורייתא לתרום שלא מן המוקף. והיה נראה לומר דכל מידי דאינו חייב בתרומה ומעשר אלא מדרבנן לא בעינן מוקף אך מלינן למימר דכעין דאורייתא תקון והכי מוכח מדברי התוס' פרק כל הגט שהקשו מכסיה דהמפקיד דאיירי בפירות משמע דפשיטא להו דבכל דבר בעינן מוקף ואיכא ס"ל דאינו חייב מן התורה אלא דגן תירוש ויצהר כמ"ש הרב המחבר לעיל פ"ב מהלכות אלו ומהא דפריך התם בגמרא וכי נתפדו חברים לתרום שלא מן המוקף ליכא לאוכוחי דכל דבר בעינן מוקף מדלא מוקי לה בפירות דהם אינו דסברייתא קתני כור מעשר כו' ולישנא דכור לא שייך אלא בחטים. ומסוגיא דעירובין כנז' דקא סבר רבי ניחא ליה לחבר דליעביד איהו איסורא קלילא ולא לעביד ע"ה איסורא רבה משמע דדין מוקף הוא מדרבנן דבאיסורי תורה לא שייך לומר הכי כדאמרינן בעלמא מה לי איסור לאו מה לי איסור כרת דבוף כוף עבר אמימרא דרחמנא):

ששה

מכל אחת ואחת: **יט** היה מלקט נפי ירק ומניח בגינה תורם מאחד על הכל. הביא מין אחד ביניהן תירם מכל אחד ואחד. הביא מינין הרבה בקופה כרוב מלמעלה וכרוב מלמטה ומין אחר באמצע לא יתרום מן העליון על התחתון. ואם הקיף חמשה ציבורים בגירן תורם מא' על הכל בזמן שעיקר הגורן קיים אין עיקר הגורן קיים תורם מכל אחד ואחד: **כ** תרומת מעשר מפרישין איתו שלא מן המוקף שנאמר מכל מעשרותיכם תרימו תרומה אפילו מעשר אחד במדינה זו ומעשר אחד במדינה אחרת מפריש תרומה מאחד על הכל. *ות״ח אין תורמין אלא מן המוקף ואפילו תרומת מעשר: **כא** בן לוי שהיה לו מע״ר שלא ניטלה ממנו תרומתו והניחו להיות מפריש עליו והולך הוא בטבלו מה שעשה עשוי. שנאמר כי את מעשר בני ישראל אשר ירימו לה׳ תרומה מלמד שהוא עושה את כולו תרומה לאחר: **כב** הפריש ממנו תרומת מעשר תחלה ואח״כ הניחו להיות מפריש עליו והולך עד שיעשה כולו תרומת מעשר ויתנו לכהן לא עשה כלום. שנאמר את מקדשו ממנו בזמן שקדשיו בתוכו עושה אותו תרומה לאחרים. אין קדשיו בתוכו אינו עושה אותו תרומה לאחרים. וכן המניח פירות להיות מפריש עליהם תרומה גדולה צריך שיהיו טבולין לתרומה. ואם הניחן להיות מפריש עליהן מעשר צריך שיהיו טבולין למעשר: **כג** כשמפרישין תרומה ומעשר מפרישין אותן על הסדר. כיצד מפריש בכורים תחילה לכל. ואח״כ תרומה גדולה. ואח״כ מעשר ראשון. ואח״כ מעשר שני או מעשר עני. והמקדים שני לראשון. או מעשר לתרומה. או תרומה לבכורים. אע״פ שעבר על לא תעשה מה שעשה עשוי. *ומניין שהוא בלא תעשה שנאמר מלאתך ודמעך לא תאחר. לא תאחר דבר שראוי להקדימו ואין לוקין על לאו זה: **כד** *הרוצה להפריש תרומה גדולה ותרומת מעשר כאחד מפריש אחד מל״ג ושליש. ואומר אחד ממאה שיש כאן הרי הוא בצד זה שהפרשתי והרי הוא חולין. והנשאר מזה שהפרשתי הוא תרומה על הכל. והמעשר שראוי להיות למאה חולין אלו הרי הוא בצד זה שהפרשתי וזה הנשאר יתר על התרומה ממה שהפרשתי **הרי הוא** תרומת מעשר על הכל:

השגת הראב״ד

*ותלמידי חכמים: א״א לא כתב זה אלא מפני שהוקשה עליו שראה בגיטין על תרומות וכי נחשדו חברים לתרום שלא מן המוקף ולפיכך כתב שהת״ח אינן תורמין אלא מן המוקף ולפ״ד לא היה קורא אותו תמוד אם לא היה שם גד איסור אבל אומר אני שהלוי אינו תורם אלא מן המוקף ועליו הוא אומר והרמותם ממנו תרומה מן המובחר והטעם שמא ישכח ויעשה את התרום תרומת מעשר על מקום אחר אבל ישראל שתורם תרומת מעשר תורם שלא מן המוקף שאין לחוש לכך והטעם לתרומה גדולה שאינה ניטלת אלא מן המוקף מפני שניטלת באומד ולא יוכל לכוין בשיעור אלא מן המוקף ועוד שמא ישכח:

השגת הראב״ד

*הרוצה להפריש תרומה גדולה ותר״מ כאחד מפריש א׳ מל״ג. פי׳ שהם ג׳ סאין. ואומר אחד ממק׳ שיש כאן פירות בין הכל והוא סאה. הרי הוא בצד זה שהפרשתי פירות באותן שלש סאין. והרי הוא חולין פירות עד שיפרים התרומה. והנשאר שהפרשתי פי׳ הם השנים. הוא תרומה על הכל. והמעשר הראוי להיות למאה חולין אלו הרי הוא בצד זה שהפרשתי פירות הוא הכרי הגדול. וזה הנשאר יתר על התרומה ממה שהפרשתי הרי הוא תר״מ על הכל:

פרק רביעי

א עושה אדם שליח להפריש לו תרומות ומעשרות שנאמר כן תרימו גם אתם לרבות שלוחכם ואין

א סמ״ג לאוין רנ״ג:

יט היה מלקט נפי ירק וכו׳. שם תוספתא כלשון רבינו הביא מינים הרבה בקופה כרוב מלמעלה וכרוב מלמטה ומין אחר באמצע שלא יתרום מן העליון לתחתון אלא א״כ הקיף וקמ״ל שאין הסל מחברן כיון שיש מין אחר באמצע: חמשה ציבורים בגורן וכו׳. נ״ז בתוספתא כיון שעיקר הגורן קיים הגורן מחבר הכל ביחד:

כ תרומת מעשר מפרישין אותה וכו׳. תנן במסכת בכורים פ״ב תרומת מעשר שוה לבכורים בשתי דרכים שניטלת מן הטהור על הטמא ושלא מן המוקף ואמרינן נמי בירושלמי פרק שני כל התורם כולה למידה ומלמדת חוץ מן התרומה כלומר גדולה שמלמדת ואינה למידה דכתיב ממנו מן המוקף ובפרק הזהב אמרינן ישראל שאמר לבן לוי כור מעשר יש לך בידי רשאי בן לוי לעשותו תרומת מעשר על מקום אחר מכל הכי משמע שתורמין תרומת מעשר שלא מן המוקף לכתחילה וא״כ היכי פריך תלמודא בפשיטות וכי נחשדו חברים לתרום שלא מן המוקף וסובר רבינו דת״ח אין תורמין אלא מן המוקף והיינו דפריך תלמודא וכי נחשדו חברים לתרום שלא מן המוקף וחברים החמירו על עצמן שלא יתחלף תרומה גדולה בתרומת מעשר. ומ״ש הראב״ד שהלוי אינו תורם אלא מן המוקף קשה שהרי סוגיית כל הגט בישראל איירי דהניח ישראל שאמר ללוי וכו׳ ועלה פריך וכי נחשדו חברים לתרום שלא מן המוקף ותו הא דפרק הזהב דכתיבנא לעיל קשיא ובפרק המפקיד הנן המפקיד פירות אצל חבירו אפי׳ הם אבודים לא יגע בהם ומפרש רב נחמן בר יצחק דחיישינן שמא עשאו תרומת מעשר על מקום אחר והתם אמאי לא פריך וכי נחשדו חברים לתרום שלא מן המוקף משום דהנן סתמא המפקיד פירות אצל חבירו ולא בחברים איירי אלא בסתם בני אדם והתוספות כתבו דמדרבנן אף תרומת מעשר בעיא מן המוקף ואין כן דעת רבינו וטעמא דמילתא לדעת רבינו דבתרומת מעשר כתיב מכל מעשרותכם ומשמע מאחד על כל מעשרות שיש לו ובתרומה גדולה כתיב והרמותם ממנו ומשמע מן המוקף ואסמכתא בעלמא הוא תדע שאם תרם תרומה גדולה שלא מן המוקף הויא תרומה ואין צריך לחזור ולתרום. כנ״ל ליישב שיטת רבינו:

כא בן לוי שהיה לו מעשר ראשון וכו׳. ברייתא בספרי כלשון רבינו ומסתברא שזה בכלל מה ששנינו פ״ק דתרומות לא מן החייב על הפטור ולא מן הפטור על החייב וכן קבע רבינו שמשון הך דסיפרי עלה דמתני׳: **כג** כשמפרישין תרומה ומעשר וכו׳. פ״ג דתרומות משנה שמקדים תרומה לבכורים מעשר ראשון לתרומה ומעשר שני לראשון אע״פ שהוא עובר בלאו מה שעשה עשוי שנאמר מלאתך ודמעך לא תאחר ומנין שיקדמו הבכורים לתרומה. זה קרוי תרומה וראשית וזה קרוי תרומה וראשית אלא יקדמו בכורים שהם בכורים לכל והתרומה לראשון שהיא ראשית ומעשר ראשון לשני שיש בו ראשית:

ואין לוקין על לאו זה. איכא למידק דגרסי׳ פ״ק דתמורה טעמא דאין לוקין על לאו זה משום דלאו שניתק לעשה הוא דכתיב מכל מעשרותיכם תרימו וכתב רש״י ז״ל ונתקים ללאו ממלקות והעמידו בחוזר ומפריש ואע״ג דלא סמיכי אהדדי חשיב ליה לאו שניתק לעשה ע״כ. ולפ״ז היה צריך לחזור ולהפריש על הסדר והתם מתני׳ דקתני מה שעשה עשוי משמע שאין צריך לחזור ולהפריש וכן משמע מדברי רבינו וי״ל לדעת רבי׳ דאקשינן עליה דרבא דאמר כל דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני מדתנן אע״פ שהוא עובר בלאו מה שעשה עשוי אמר לך רבא שאני התם דאמר קרא מכל מעשרותיכם תרימו תרומה כלומר גילה הכתוב דבכל נוגא תהיה תרומה ומה שעשה עשוי והא דאמרינן לעיל דלאו שניתק לעשה הוא לא לענין שחייב לחזור ולהפריש כדפירש״י ז״ל אלא כלומר ניתק לעשה כאילו הוא עשה ואין לוקין עליו אבל לפי שיטת רש״י ז״ל אם לא חזר והפריש ואכל הכרי לוקה שהרי לא קיים העשה שבו והא דתנן מה שעשה עשוי היינו לענין דשם בכורים ושם תרומה עליהם לכל הדברים אע״פ שהקדים זה לזה ואי לאו דמסתפינא הוה אמינא שלא נתכוון רש״י לומר שחוזר [ומפריש] מן הכרי אלא שחוזר וקורא שמותם על הסדר ועדיין דברי רש״י צ״ע:

כד הרוצה להפריש וכו׳. פ״ה דדמאי משנה כלשון רבינו ופירושה מבואר כדברי הראב״ד ז״ל ואיכא למידק שהרי כשאמר נוטל חרי ממאה לא נשאר אחד לתרומת מעשר שהרי אין עשרה למעשר ראשון וי״ל דדבר מועט הוא ויכול להיות בתורת עין יפה וראיתי לרבינו שמשון ז״ל שהעמיד משנה זו כאבא אלעזר בן גמלא דאמר בשילהי כל הגט כשם שיש לבעל הבית רשות לתרום תרומה גדולה כך יש לו רשות לתרום תרומת מעשר וזה ודאי דוחק דהתם מהניתין היא ולא מוקמינן לה כיחידאה ולא הוה ליה לרבינו לפסוק כיחידאה אלא בהא כ״ע מודו דיכול ישראל להפריש תרומת מעשר וכבר הארכתי בזה למעלה עיין שם:

פ״ד א עושה אדם שליח וכו׳. פ״ד במשנה האומר לשלוחו לא יתרום תורם כדעתו של בעל הבית ובפ״ב דקידושין נפקא לן מדכתיב תרימו גם אתם לרבות שלוחכם מה אתם בני ברית

יט היה מלקט נפי ירק וכו׳ עד אין עיקר הגורן קיים תורם מכל אחד ואחד. תוספתא בפ״ג דתרומות ובירושלמי פ״ב דתרומות:

כ תרומת מעשר וכו׳. משנה פ״ב דביכורים (מ״ה). ומ״ש שנאמר מכל מעשרותיכם וכו׳ עד מאחד על הכל. ירושלמי פ״ב דתרומות. ומ״ש ות״ח אין תורמין וכו׳. בס״פ כל הגט (דף ל׳): וכתב הראב״ד א״א לא כתב זה וכו׳. ורבינו אינו נראה לו לחלק בין לוי לישראל מדעתנו ודברי רבינו במשנה בסוף מס׳ טבול יום כדברי רבינו וכתב הר״י קורקוס ז״ל על דברי הראב״ד מה שרוצה להעמיד קרא דממנו גם בתרומת מעשר דהיינו בלוי המפריש הירושלמי דרפ״ב דתרומות הויא תיובתיה שהרי אמרו מלמדת ואינה למדה וכן אמרו גם בסיפרי ומוכח דכלל לא איירי בתרומת מעשר גם ההיא דהזהב קשיא עליה כי שם אמרו בפירוש רשאי בן לוי וכו׳ ובפרק קמא דחולין (דף ז׳) גבי ר״מ שאכל עלה ירק וכו׳ ומשני לא נחשדו חברים לתרום שלא מן המוקף מוכח כדעת רבינו דר״מ לא היה לוי ובתכירות הוא דתלי לה ובדשוייה שליח לא הם רבינו:

כא בן לוי שהיה לו מעשר ראשון וכו׳ עד אינו עושה אותו תרומה לאחרים. סיפרי זוטא וכתבו רבינו שמשון בפ״ה דתרומות משנה המישית. ומ״ש וכן המניח פירות וכו׳ נלמד מהדין הנזכר:

כג כשמפרישין תרומה ומעשר וכו׳. משנה פ״ג דתרומות (משנה ו׳): ומ״ש ואין לוקין על לאו זה. בפ״ק דתמורה עלה ד׳ פלוגתא דאמוראי ופסק כמאן דמיקל וליכא דמתני׳ בפ״ג דתרומות הכי דייק דקתני אע״פ שהוא עובר בל״ת מה שעשה עשוי ולא קתני אע״פ שהוא לוקה:

כד הרוצה להפריש תרומה גדולה וכו׳. משנה פ״ה דדמאי (מ״ב): כתב הראב״ד מפריש א׳ מל״ג פירוש שהם ג׳ סאין ואומר וכו׳. דבריו הם פי׳ המשנה והם דברים פשוטים:

פ״ד א עושה אדם שליח וכו׳ עד בני ברית. ר״פ האיש מקדש (דף מ״א:) ואמרינן

משנה למלך

פ״ד א עושה אדם שליח להפריש לו תרומות כו׳. כתב הסמ״ג עשין קל״ד דעושה אדם שליח לתרום מכל התבואות שיהיו לו עד עולם מאחר שיכול ליתנם לשלוחו ולזכותם לו שיקנה לו גוף הקרקע לפירותיו

ואין עושין שליח עכו"ם שנאמר גם אתם מה אתם בני ברית אף שלוחכם בני ברית: ב חמשה לא יתרומו ואם תרמו אין תרומתן תרומה. החרש. והשוטה. והקטן. והעכו"ם שתרם את של ישראל ואפילו ברשותו. והתורם את שאינו שלו שלא ברשות הבעלים. אבל התורם משלו על של אחרים הרי זו תרומה ותיקן פירותיהם. וטובת הנאה שלו שנותנה לכל כהן שירצה: ג התורם שלא ברשות או שירד לתוך שדה חבירו וליקט פירות שלא ברשות כדי שיקחם ותרם. אם בא בעל הבית ואמר לו כלך אצל יפות אם היו שם יפות ממה שתרם תרומתו תרומה שהרי אינו מקפיד. ואם לא היו שם יפות אין תרומתו תרומה שלא אמר לו אלא על דרך מיחוי. ואם בא בעל הבית וליקט והוסיף בין יש לו יפות מהן בין אין לו תרומתו תרומה: ד חמשה לא יתרומו ואם תרמו תרומתן תרומה. חרש מדבר ואינו שומע מפני שאינו שומע הברכה. והאלם ששומע ואינו מדבר. והערום. מפני שאינן יכולין לברך. והשיכור והסומא מפני שאינן יכולין לכוין ולהפריש את היפה: ה קטן שהגיע לעונת נדרים אעפ"י שלא הביא שתי שערות ולא נעשה גדול אם תרם תרומתו תרומה. ואפילו בתרומה של תורה הואיל ונדריהן והקדשן קיימין מן התורה כמו שביארנו בנדרים: ו האומר לשלוחו צא ותרום לי והלך לתרום ואינו יודע אם תרם ואם לא תרם ובא ומצא כרי תרום אין חזקתו תרום. שאין אומרין באיסורין חזקת שליח עושה שליחותו להקל אלא להחמיר וחושש שמא אחר תרם שלא ברשות: ז האומר לשלוחו צא ותרום תורם כדעתו של בעל הבית. אם היה יודע בו שהוא בעל עין רעה

רדב"ז

ברית אף שלוחכם בני ברית ומהכא ילפינן בכל דוכתא דאין שליחות לעכו"ם:

ב חמשה לא יתרומו וכו'. פ"ק משנה כלשון רבינו וצריך טעם למה שינה סדר המשנה ושנה התורם שאינו שלו לבסוף משום דבעי למיתני עלה אבל התורם משלו על של אחרים וכו' וחרש שדברו בו חכמים בכל מקום שאינו לא שומע ולא מדבר ואין למדין מזה הכלל. ובירושלמי יליף להו לכולהו מקרא דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה וגו' אל בני ישראל פרט לעכו"ם מאת בני ישראל פרט לקטן אשר ידבנו פרט לחרש ושוטה דידבנו משמע שיש לו דעת לנדב ואת התרומה אשר תקחו מאתם פרט לתורם את שאינו שלו והא דלא ממעט קטן מאשר ידבנו משום דאיכא קטן אשר הגיע לעונת נדרים שיש בו דעת לנדב: וטובת הנאה שלו וכו'. פרק אין בין המודר (דף ל"ו:) בעיא ופשטינן לה מדאמר רבי אבהו אמר רבי יוחנן המקדיש מוסיף חומש ומתכפר עושה תמורה והתורם משלו על שאינו שלו טובת הנאה שלו:

ג התורם שלא ברשות וכו'. ברייתא פרק אלו מציאות (דף כ"ב) כלשון רבינו וקשיא לי דמוקמינן לה התם דשוייה שליח ה"נ מסתברא דאי ס"ד דלא שוייה שליח מי הויא תרומתו תרומה והא אתם גם אתם אמר רחמנא לרבות שלוחכם מה אתם לדעתכם אף שלוחכם לדעתכם אלא הכא ב"ע דשוייה שליח וא"ל זיל תרום ולא אמר ליה תרום מהני וסתמא דבעל הבית כי תרים מן הבינונית תרים ואזל איהו ותרם מן היפות ובא בעל הבית ומצאו וכו' ובהכי סלקא סוגיין ורבא הוא דתרגמה הכי אליבא דאביי דס"ל יאוש שלא מדעת לא הוי יאוש והכי קי"ל כאביי דאמר יאוש שלא מדעת לא הוי יאוש וא"כ קשיא דמלשון רבינו משמע דלא שוייה שליח כלל ואפ"ה תרומתו תרומה. וי"ל דמאן דמותיב ס"ל דטעמא דידיה משום יאוש בעלים הוי והיינו דפריך אמאי בעידנא דתרם הא לא הוה ידע ומפ"ה תרגמה רבא דשוייה שליח אבל רבא גופיה לא הוה מפרש טעמא משום יאוש אלא כיון דהוי דבר של מצוה וחזינן השתא דניחא ליה אמרינן מעיקרא נמי ניחא ליה כנ"ל ליישב דברי רבינו:

ד חמשה לא יתרומו וכו'. תרומות פ"ק חמשה לא יתרומו ואם תרמו תרומתן תרומה האלם והשכור והערום והסומא ובעל קרי. והכן נמי חרש המדבר ואינו שומע לא יתרום ואם תרם תרומתו תרומה. וראיתי לרבינו שכתב בפירוש המשנה כי כשנולד באדם החרשות אחר שמע או נשתתק אחר שהיה מדבר מותר לתרום ע"כ. והכי משמע מהירושלמי ונראה שחזר בו דזיל בתר טעמא כיון שעתה אינו שומע הברכה וכן אם נשתתק כיון שעתה אינו יכול לדבר מה יועיל מה שהיה בתחלה ויפה עשה שחזר בו ואינו תורם לכתחלה: ה קטן שהגיע לעונת נדרים וכו'. פ' יוצא דופן (דף מ"ו:) ברייתא קטן שלא הביא שתי שערות רבי יהודה אומר אין תרומתו תרומה ר' יוסי אומר עד שלא בא לעונת הנדרים אין תרומתו תרומה משבא לעונת הנדרים תרומתו תרומה והלכה כרבי יוסי: ו האומר לשלוחו צא ותרום וכו'. פ"ק דחולין (דף י"ב) בעא מיניה רב דימי בר יוסף מרב נחמן האומר לשלוחו צא ושחוט והלך ומצאו שחוט מהו א"ל חזקתו שחוט האומר לשלוחו צא ותרום והלך ומצאו תרום מהו א"ל אין חזקתו תרום מה נפשך אי חזקה שליח עושה שליחותו אפי' תרומה נמי ואי אין חזקה שליח עושה שליחותו אפילו שחיטה נמי לא א"ל לכי תיכול עלה כורא דמלחא לעולם אין חזקה שליח עושה שליחותו ושחיטה דילמא איניש אחרינא שמע ואזל שחט רוב מצויין אצל שחיטה מומחין הן תרומה דילמא איניש אחרינא שמע ואזל תרם הו"ל תורם שלא מדעת והתורם שלא מדעת אין תרומתו תרומה ע"כ. ומשום דאשכחנא בכמה דוכתי חזקת שליח עושה שליחותו הוצרך לומר שאין אומרין באיסורין חזקת שליח עושה שליחותו להקל ולא להחמיר ובפירש"י ז"ל אין חזקה וכו' אלא ספק עושה ספק אינו עושה ע"כ. וכיון שהדבר ספק אזלינן לחומרא ולא לקולא:

ז האומר לשלוחו צא ותרום וכו'. פ"ד דתרומות משנה כלשון רבינו ומשמע ממתני' שאם אינו יודע דעתו של בעל הבית ותרם בבינונית ואתא בע"ה ואמר לא ניחא לי תרומתו תרומה

כסף משנה

ואמרינן בספ"ב דגיטין (דף כ"ג:) דעבד הוי שליח דבן ברית הוא *דכתיב מחוסר עליך:

ב חמשה לא יתרומו וכו'. בריש תרומות (מ"א): אבל התורם משלו וכו' עד לכל כהן. בפרק אין בין המודר עלה ל"ו ע"ב ואיבעיא לן התם אם צריך דעתו של בעל הכרי ולא איפשיטא ובתר הכי איבעיא לן טובת הנאה של מי ואסיקנא דטובת הנא' של תורם דא"ר אבהו אמר ר"י התורם משלו על שאינו שלו טובת הנאה שלו ומשמע דממילא נפשטה גם בעיא ראשונה:

ג התורם שלא ברשות וכו' ואם בא ב"ה וליקט וכו'. בפרק האיש מקדש עלה נ"ב ע"ב ובפרק אלו מציאות ואע"ג דבפרק אלו מציאות (דף כ"ב) אוקמיה בדשוייה שליח אליבא דמ"ד יאוש שלא מדעת לא הוי יאוש לא חש ליה רבינו משום דבפרק האיש מקדש (דף נ"ב:) גבי ההוא דקדים בתרומא דשיכרא ובפרק אלו מציאות גבי עובדא דאריסא דמרי בר איסק משמע דלא שוייה שליח היה וא"כ מאי דתרגמוהו בשעשאו שליח אליבא דמקשה הוא אבל קושטא דאפי' לא עשאו שליח נמי כיון דלמתרם קאי ועוד דהוי מצוה בגילוי דעת למפרע סגי ורבינו לא גריס ה"נ מסתברא אלא ותסברא ואפילו את"ל דגריס ה"נ מסתברא איכא למימר דהיינו מקמי דסליק אדעתין לפלוגי בין תרומה לאבידה אבל בתר דמפלגינן בינייהו אידחי ליה ההוא תירוצא וה"נ מסתברא דאיתמר עליה:

ד חמשה לא יתרומו וכו'. משנה פרק קמא דתרומות (משנה ו') חמשה לא יתרומו ואם תרמו תרומתן תרומה האלם והשכור והערום והסומא ובעל קרי וקאמר עלה בירושלמי אלם וערום ובעל קרי מפני שאינם יכולים לברך הסומא והשכור מפני שאין יכולים לתרום מן המובחר והשמיט רבינו בעל קרי משום דאמרינן בפרק היה קורא דהאידנא בטלוה לטבילותא דב"ק והכניס במקומו חרש המדבר ואינו שומע שהוא שנוי בפ' הנזכר באפי נפשיה:

ה קטן שהגיע לעונת נדרים וכו'. משנה שם (מ"ג) וכר' יוסי. ומ"ש ואפי' בתרומה של תורה וכו' בפ' יוצא דופן (דף מ"ו:) פלוגתא דאמוראי ופסק כר' יוחנן ור"ל דאמרי מופלא הסמוך לאיש דאורייתא:

ו האומר לשלוחו צא ותרום לי. בפ"ק דחולין (דף י"ב) וכרב נחמן. ומ"ש שאין אומרים באיסורים חזקה שליח עושה שליחותו להקל וכו' בפרק המקבל גיטין (דף ס"ד):

ז האומר לשלוחו צא ותרום וכו'. משנה פ"ד דתרומות

*(אינו בגמרא דידן ומפירש"י נראה דהיה כן בגירסתו)

משנה למלך

לפירותיו כן פי' ר"י פ"ב דנזיר ע"כ. והדברים הם תמוהים בעיני וצ"ע ועיין במרדכי ר"פ כל הבשר:

ב אבל התורם משלו על של אחרים הרי זו תרומה ותיקן פירותיהם. כתב מרן איבעיא לן בגמרא אם צריך דעתו של בעל הכרי ולא איפשיטא כו' ומשמע דממילא נפשטה גם בעיא ראשונה ע"כ. ודבריו תמוהין הם דאלו דבעיא שניה אין לה שייכות כלל עם הבעיא הראשונה דבין אם נאמר שהתורם משלו על של חבירו צריך דעת או שלא יהיה צריך דעת נסתפקו בגמרא טובת הנאה של מי מי אמרי' אי לאו פירי דהאיך מי מיתקנא כריא דהכא או דילמא אי לאו כריא דהכא לא הויא פירי דהדין תרומה ולפי המסקנא דטובת הנאה של תורם עדיין אפשר דלעיקרא צריך דעת של בעל הכרי אלא שטובת הנאה היא של התורם ולפ"ז נמצא שבעיא ראשונה שהיא אם צריך דעת בעל הכרי או לא לא נפשטה ולפ"ז יש לתמוה על רבינו שפסק דאינו צריך דעת. ונראה אגלי דרבינו סמך על הא דאמרינן בפ"ק דבכורות עלה י"א אמר רב הונא הפודה פטר חמור של חבירו פדיונו פדוי והביא דין זה בפרק י"ב מהלכות בכורים דין י"ג וא"כ יש ללמוד מכאן דכי היכי דאמרינן הכא דפודה משלו בלא דעת בעל החמור דפדיונו פדוי ה"נ גבי תרומה התורם משלו על חבירו בלא דעת בעל הכרי תרומתו תרומה ואף דבעיא זו לא נפשטה במקומה אין זה מן הקושיא שיש לנו הרבה כיוצא בזה בתלמוד בעיות שלא נפשטו במקומם ונפשטו במקום אחר וכיוצא בזה כתבו התוס' בפ"ק דקידושין עלה כ"ג על הסיא דאמרינן דאמר רב הונא הני כהני שלוחי דרחמנא נינהו דהע"ג דבפרק אין בין המודר הוי בעיא ולא איפשיטא מ"מ אורחיה דתלמודא בכמה דוכתי דלא למיפשט אלא ממשנה או מברייתא אע"ג דמצי למיפשט מדברי אמוראי וכן כתב הר"ן בפרק אין בין המודר וא"כ בדין זה דאם צריך דעת לא בעו למיפשט אלא ממשנה או מברייתא אע"ג דמצו למיפשטה ממימרת רב הונא דבכורות ואף שכתבו התוס' בבכורות דלא דמי לתורם משלו על של חבירו דהתם כתיב גם אתם לרבות שלוחכם ובעינן מה אתם לדעתכם אף שלוחכם לדעתכם אבל הכא לא כתיב בעלים ע"כ. מ"מ אפשר דרבינו לא ס"ל חילוק שכתבו התוספות וס"ל דבעייא דפרק אין בין המודר נפשטה ממימרת רב הונא דפ"ק דבכורות ואעיקרא דדינא דברי התוס' הללו שגגו ממני דהא הא דקי"ל דשלוחו של אדם כמותו מתרומה ילפינן לה והתם גלי קרא ואמר אתם גם אתם לומר דמה אתם לדעתכם אף שלוחכם לדעתכם א"כ פשיטא דבכל מקום דאמרי' דמהני שליח בעינן דומיא דתרומה ודברי התוספות צריכים אגלי תלמוד. שוב ראיתי להריטב"א בפ"ק דקידושין עלה דהסיא דא"ר הונא הני כהני שלוחי דרחמנא נינהו שכתב דטובא איכא בתלמוד דהלכו בתיקו בחדא מסכתא ומיפשטו במסכתא אחריתי כו' ובפרק אין בין המודר איבעיא לן התורם משלו על של חבירו צריך דעת או אין צריך ולא איפשיטא התם ומצינו כיוצא בה דפשיטא ליה לרב הונא דא"ר הונא הפודה פטר חמור של חבירו פדיונו פדוי ולא פשטוה מינה משום דמימרא היא ע"כ. ואין ספק שסברת רבינו היא כסברת הריטב"א ז"ל כלוו כמ"ש וזה פשוט ועיין במ"ש התוס' בפרק מרובה (דף ס"ח) ד"ה הוא דאמר כגנועים שכתבו ותיהו קשה דבפ"ד דבכורות משמע דהפודה פטר חמור של חבירו פדיונו פדוי ואפי' שלא מדעתו כו' ואי מדעת בעלים דומה היה דפדיונו פדוי לבעלים ע"כ. ויש מדברי התוס' הללו סיוע לדברי מרן ז"ל ודוק. ונראה ג"כ שגירסת התוס' בבכורות לא היתה כגירסתנו דוק ותשכח:

ג התורם שלא ברשות כו'. כתב מרן ואע"ג דבפרק אלו מציאות אוקמוה בדשוייה שליח כו'. ועיין בפרק סדר (דף ע"א) דאמרי' נעשה כאומר כלך אצל יפות ובמה שפירש"י והתוס' שם ודוק ועיין בט"ז י"ד סי' של"א סל"ב שהאריך ליישב דברי רבינו ודוק. ומ"ש רבינו אם בא בע"ה ואמר לו כלך אצל יפות כו' מכאן ולהבא נעשית תרומה ולא למפרע. ירושלמי פ"ק דתרומות הלכה א' ודוק:

ה קטן שהגיע לעונת נדרים כו'. כר"י דאמר מופלא הסמוך לאיש דאורייתא וכן פסק רבינו בפי"א מהלכות נדרים ועיין במ"ש הראב"ד בפ"ב מהלכות נזירות דין י"ג:

ו האומר לשלוחו צא ותרום לי כו'. בטור"ד סימן של"א כתב ע"ד רבינו וזה לשונו אבל הרא"ש פסק דאפילו בשל תורה סמכינן אשליח עושה שליחותו כו' הלכך אם יודע שבריו תרום לא חיישי' לשמא

רעה מפריש אחד מששים. ואם היה בעל נפש שבעה מפריש אחד מארבעים. ואם אינו יודע דעתו מפריש לו בינונית אחד מחמשים. נתכוון לבינונית ועלתה בידו אחד מארבעים או אחד מששים תרומתו תרומה. ואם נתכוון להוסיף על הבינונית ותרם אפילו אחד מתשעים ותשעה אין תרומתו תרומה: **ח** פירות השותפין חייבות בתרומה ומעשרות שנאמר מעשרותיכם אפילו של שנים. והשותפין אינן צריכין ליטול רשות זה מזה. אלא כל התורם מהן תרומתו תרומה. תרם אחד מהן ובא השני ותרם תרומה שנייה שהרי לא ידע שחבירו תרם. אם היו ממחין זה על זה תרומת השני אינה תרומה. ואם לא היו ממחין ותרם הראשון כשיעור (*אין תרומת השני תרומה לא תרם הראשון כשיעור) תרומת שניהן תרומה: **ט** *האומר לשותפו או לבן ביתו או לעבדו או לשפחתו לתרום. והלכו לתרום וביטל שליחותו קודם שיתרומו. אם לא שינה השליח תרומתו תרומה. ואם שינה כגון שאמר לו תרום מן הצפון ותרם מן הדרום הואיל וביטל שליחותו

*כ"ה כד' ווינציא וכן מגיה הכ"מ

השגת הראב"ד

*האומר לשותפו או לבן ביתו וכו' עד הואיל וביטל שליחותו מקודם אינה תרומה: א"א מה ראה זה המחבר שפסק כר"ל לקיים שלא שעמידו בירושלמי את המשנה כשינה שליחותו אלא לדעת ר"ל דאמר לא אתי דיבור ומבטל דבור ולית הלכתא כוותיה:

כסף משנה

דתרומות (מ"ד): ומ"ש ואם נתכוון להוסיף על הבינונית ותרם אפילו אחד מנ"ט אין תרומתו תרומה זהו פירוש מה ששנינו שם ואם נתכוון להוסיף אפילו אחת אין תרומתו תרומה ובפירוש המשנה פירש בע"א:

ח **פירות** השותפים וכו'. פרק ראשית הגז (חולין דף קל"ו): ומ"ש והשותפין אינם צריכים ליטול רשות וכו': תרם אחד מהם ובא השני ותרם תרומה שניה שהרי לא ידע שחבירו תרם אם היה ממחין זה על זה תרומת השני אינה תרומה ואם לא היו ממחין ותרם הראשון כשיעור אין תרומת השני תרומה ואם לא תרם הראשון כשיעור תרומת שניהם תרומה. כך היא הנוסחא הנכונה בדברי רבינו והדין פ' ג' דתרומות (מ"ג) השותפין שתרמו זה אחר זה ר"ע אומר תרומת שניהם תרומה וחכ"א תרומת הראשון תרומה ואין תרומת השני תרומה רבי יוסי אומר אם תרם הראשון כשיעור אין תרומת השני תרומה ואם לא תרם הראשון כשיעור תרומת השני תרומה ובירושלמי (שם הלכה ב') מה כן קיימין אם בממחין אף ר"ע מודה ואם בשאינם ממחין אף רבנן מודין אלא כי כן קיימין בסתם ר"ע אומר סתמן אינן ממחין ורבנן אמרין סתמן ממחין ופירש רבינו שמשון ממחין בקיאים לתרום דניחא ליה לשותף חבירו שיתרום כיון שהוא בקי אבל אם אינו בקי ודאי לא ניחא ליה והוה ליה תורם שלא ברשות ולי נראה דאפשר לפרש דממחין הוא מלשון המחהו אצל התנוני כלומר שכל אחד מהם סומך על מה שעושה חבירו ומחזיק אותו לעשוי ואילו ידע זה שחבירו תרם לא היה תורם ואינם ממחין היינו שאינו סומך על מה שחבירו עושה ואע"פ שהיה יודע שתרם חבירו היה תורם גם הוא ולישנא דרבינו דייק שכתב ממחין זה על זה ואי לפירוש רבינו שמשון מאי זה על זה. ואמרו עוד בירושלמי מה כשיעור תורה או כשיעור חבירו אין תעבדיניה כשיעור תורה לית ר"י כרבנן אין תעבדיניה כשיעור חבירו ר"י כרבנן ופירש רבינו בפירוש המשנה שנסתפקו במה דאמר ר"י כשיעור אם ר"ל שיעור דאורייתא או שיעור מה שתרם חבירו ואמרו אם רצה באומרו כשיעור התורה והוא אחד מחמשים הרי הוא חולק על דברי חכמים ואם רצה לומר שיעור חבירו הרי הוא מפרש דברי חכמים עד כאן לשונו. ואע"פ שבירושלמי נסתפקו בדבר נקיט ליה הכא רבינו דר"י מפרש דברי חכמים משום דבפרק קמא דתמורה דף י"ג אמאי דתניא אין תרומה אחר תרומה קאמר מתניתין מני ר"ע היא דתנן השותפין שתרמו זה אחר זה ר"א אומר תרומת שניהם תרומה ר"ע אומר אין תרומת שניהם תרומה וחכמים אומרים אם תרם הראשון כשיעור אין תרומת השני תרומה ואם לא תרם כשיעור תרומת השני תרומה וכיון דבברייתא זו לא הזכיר ר"י וקתני להאי סברא דר"י בלשון חכמים אלמא קים ליה דרבי יוסי לפרש דברי חכמים אתא ולפיכך פסק רבינו לחלק בין תרם הראשון כשיעור ללא תרם כשיעור ונראה שהוא ז"ל מפרש שמה שאמר ר"י שאם לא תרם הראשון כשיעור תרומת השני תרומה היינו לומר דאף תרומת השני תרומה ולא רצה לפרש דתרומת השני דוקא תרומה ולא תרומת הראשון דמאי אולמיה דהאי מהאי ומ"מ יש קיצור בלשון רבינו שהיה לו לכתוב דהא דקתני אם תרם הראשון כשיעור היינו כשיעור חבירו: ועדיין יש לדקדק בדברי רבינו שכתב ואם לא היו ממחין ותרם הראשון כשיעור וכו' ובירושלמי אמרו ואם בשאינם ממחין אוף רבנן מודו לר"ע דתרומת שניהם תרומה ולא פליגי אלא בסתם והילך פסק רבינו שאם לא היו ממחין ותרם הראשון כשיעור אין תרומת השני תרומה. וי"ל שהוא ז"ל מפרש דהכי קאמר ואי בשאינם ממחין יש לך דאף רבנן מודו דתרומת שניהם תרומה והיינו בלא תרם הראשון כשיעור וזה מה שיחזק עוד מה שפירש דכי אמר ר"י תרומת השני תרומה היינו אף תרומת השני תרומה: ואכתי איכא למידק למה השמיט רבינו דין בסתם דמוקי ביה הירושלמי פלוגתייהו וקאמר דלרבנן סתמן ממחין ובדברי רבינו אין הכרע דמדיוקא דרישא משמע דסתמן אינם ממחין ומדיוקא דסיפא איכא למשמע איפכא וצ"ע. והר"י קורקוס ז"ל כתב שיש לפרש דברי רבינו ואם אין ממחין וכו' דהכי קאמר אם אין ידוע שהם ממחין והוא הסתם הנזכר בירושלמי ורישא דמילתיה דוקא אם ממחין היינו שידוע שהם ממחין וסיפא דאין ממחין היינו דאין ידוע שהם ממחין עכ"ל: וכתב עוד הר"י קורקוס ז"ל שהקשו המפרשים על משנה זו מדדרשינן בפרק האיש מקדש אתם ולא שותפים ותירץ הוא לדעת רבינו דס"ל כתירוצא דירושלמי בריש תרומות כאן להלכה כאן למעשה פי' כאן לכתחלה כאן בדיעבד דבדיעבד הויא תרומה בשותפין לא קפדי אהדדי אבל לכתחלה גזרינן מאן דלא קפיד אטו דקפיד ויהיה פי' דברי רבינו כל התורם מהן כיון שכבר תרם תרומתו תרומה או שהוא סובר דהסיפא דרשא דלא כהלכתא ופליגא אמתניתין ואמתניתין סמכינן וזה היותר נראה לדעת רבינו עכ"ל:

ט **האומר** לשותפו וכו'. משנה בפ"ג דתרומות (מ"ד) הרשה את בן ביתו או את עבדו או את שפחתו לתרום ת"ת ביטל אם עד שלא תרם ביטל אין ת"ת אם משתרם ביטל תרומתו תרומה ובירושלמי (הלכה ב') ולית הדא פליג על דר"ל דר"ל אמר אין אדם מבטל שליחותו בדברים קיפתר כגון שא"ל לך וקבע בצפון והלך וקבע בדרום. והא דר"ל איתא בקידושין בפרק האומר (דף נ"ט) ופליג עליה ר"י ואסיק גמרא דהלכה כר"י וכיון דלר"י אתי דיבור ומבטל דיבור אפילו לא שינה אין תרומתו תרומה וא"כ יש לתמוה על רבינו שפסק שאם לא שינה תרומתו תרומה וכבר השיגו הראב"ד: וכתב א"א מה ראה זה המחבר שפסק כר"ל וכו'. ועוד יש לתמוה על רבינו דהתם בקידושין אותביה ר"י לר"ל מהאי מתני' ושני ליה שאני נתינת מעות ליד אשה דכמעשה דמי ולא אתי דיבור ומבטל מעשה ומשמע דאפילו ר"ל לא אמר דלא אתי דיבור ומבטל דיבור אלא בשיש מעשה בדיבור הראשון אבל אם אין בו מעשה כי מתניתין מודה דאתי דיבור ומבטל דיבור וא"כ אפילו לר"ל לא בעינן שינה לפום גמרא דידן. ועל הירושלמי יש לתמוה אמאי לא שני כדשני בגמרא דידן ומיהו בהא י"ל דתרי תירוצי איכא במילתא חד נסיב גמרא דידן וחד נסיב הירושלמי ומדחזינן דר"ל סתם ואמר לא אתי דיבור ומבטל דיבור משמע טפי דלא שאני ליה בין דיבור דאית ביה מעשה לדיבור דלית ביה מעשה ומ"מ תמיהא קמייתא שהשיגו הראב"ד צ"ע, והר"י קורקוס ז"ל תירץ שרבינו סובר דגבי תרומה וכיוצא בה מודה גם ר"י דלא אתי דיבור לבטל השליחות ולא דמי לקידושין דבקידושין אורחייהו דנשי למיקפד שלא ליגשא רק למי שלבה חפץ כי יש קפידא רבה בדבר ולכך סבר ר"י דבדיבור לחוד חוזרת אבל כרי שעומד ליתרם אין

רדב"ז (מכ"י)

תרומה ולעיל אמרינן דאם אמר לו כלך אצל יפות ויש שם יפות תרומתו תרומה ואם לאו אין תרומתו תרומה וי"ל דשאני הכא דתקון רבנן הנך שיעורין דכיון דאיכא דתורם בעין יפה מצי אמר ליה בהכי אמדתיך כדאיתא פרק אלמנה ניזונת אבל לענין יפות ורעות רובא דעלמא תורמין מן היפות על היפות ומן הרעות על הרעות: **ואם נתכוון להוסיף וכו'.** שם במשנה אם נתכוון להוסיף אפילו אחת אין תרומתו תרומה ופי' רבינו שמשון ואם נתכוון להוסיף שהיה יודע דעתו של בעל הבית ונתכוון להוסיף אפילו אחת אין תרומתו תרומה וא"כ תפשוט מהכא הא דאיבעיא לן בפרק אלמנה ניזונת זבין לי ליתכא ואזל וזבן ליה כורא תפשוט מהכא דמעביר על דבריו הוי והוא ז"ל דחק לתרוצי ע"ש. ונראה שמתוך כך פירש רבינו דקאי אלא היה יודע דעתו של בעל הבית שדינו בבינונית ונתכוון להוסיף על הבינונית אין תרומתו תרומה והשתא יש לך חידוש במשנתנו ולא מצי למפשט מינה הך בעיא דפרק אלמנה ניזונת ודוק:

ח **פירות** השותפין וכו'. פרק ראשית הגז (דף קל"ו) מעשר אע"ג דכתיב מעשר דגנך דילך דשותפות לא כתב רחמנא מעשרותיכם אלא מעשר דגנך למאי אתא למעוטי שותפות דעכו"ם: תרם אחד מהם וכו'. תרומות פרק ג' השותפין שתרמו זה אחר זה רבי עקיבא אומר תרומת שניהם תרומה וחכ"א תרומת הראשון תרומה רבי יוסי אומר אם תרם הראשון כשיעור אין תרומת השני תרומה ואם לא תרם הראשון כשיעור תרומת השני תרומה כלומר גם תרומת השני ורבי יוסי לפרושי דברי חכמים קא אתי דמה שאמרו חכמים תרומת הראשון תרומה ולא של שני כגון שתרם הראשון כשיעור דהיינו אחד מחמשים שהוא בבינונית ומסתברא שאם היה עין רעה ותרם אחד מס' הרי זה כשיעור ואין תרומת השני תרומה ואם היה עין יפה ותרם אחד מחמשים נמי הוי כשיעור ואע"ג דמן התורה חטה אחת פוטרת כל הכרי לא נקרא כשיעור אלא השיעורין שנתנו חכמים. ירושלמי מה אנן קיימין אי בממחין אף רבי עקיבא מודה ואי בשאין ממחין אף רבנן מודו אלא כי אנן קיימין בסתם ר"ע סבר סתמן אינן ממחין רבנן אמרי סתמן ממחין ופירש רבינו שמשון ממחין בקיאין לתרום. ואין זה מחוור דמה בקיאות שייך בתרומה והוו מומחין הו"ל למימר לא ממחין הילכך הנכון מה שפירש רבינו שהיו ממחין זה על זה כלומר שהיו סומכין זה על זה מלשון המחאה המחה אותו אצל התנוני ורבים כאלה:

ט **האומר** לשותפו או לבן ביתו וכו'. ג"ז שם בד"א בשלא דבר אבל הרשה את בן ביתו או את עבדו או את שפחתו לתרום תרומתו תרומה ביטל אם עד שלא תרם ביטל אין תרומתו תרומה ואם משתרם ביטל תרומתו תרומה בירושלמי פריך ולית הדא פליגא על ר"ל אין אדם מבטל שליחותו בדברים ומשני תפתר כגון שאמר לו לך וקבע בצפון והלך וקבע בדרום ופלוגתייהו בריש האומר בקידושין גבי נתנה רשות לשלוחה לקדשה וחזרה בה ר"י אמר חוזרת אתי דיבור ומבטל דיבור ור"ל אמר אינה חוזרת לא אתי דיבור ומבטל דיבור וזו היא השגתו של הראב"ד ז"ל דר"י ור"ל הלכה כר"י וזו קושיא גדולה על רבינו שהרי פסק כר"י פ"ט מהלכות אישות וז"ל האשה שעשתה שליח לקדשה והלכה וקדשה ובעת הליכתו בטלה השליחות וחזרה בה ואין ידוע אם קודם שקיבל לה הקידושין חזרה בה או אחר הקידושין הרי זו מקודשת מספק וכן האיש שעשה שליח וחזר בו ע"כ. הרי לך בהדיא שאם הדבר ידוע שחזרה בה קודם שקידשה השליח אינה מקודשת דאתי דיבור ומבטל דיבור כר' יוחנן וקשה מזו שכתב בפי' משנה זו כי העיקר אצלנו אין אדם מבטל שליחותו בדיבור ע"כ. ואפשר לתרץ בדוחק דגבי קידושין שאם יתקיים הדיבור הראשון אין בו חזרה פסקי' אתי דיבור ומבטל דיבור אבל גבי תרומה אם יתקיים הדיבור הראשון יש בו חזרה דתרומה איתא בשאלה פסקי' לא אתי דיבור ומבטל דיבור אלא א"כ שינה מדעת בעל הבית. וא"ת מאי איריא משום דבטלו אפילו לא בטלו נמי כיון ששינה מדעת

משנה למלך

[illegible] תרם אחר כו' ודברים הללו תמוהים בעיני ולא יכולתי לסובלם דהא בגמרא אמרינן דאף אם מנאו תרום דאין חזקתו תרום דילמא איניש אחרינא שמע ותרם וכו"ל תורם שלא מדעת אריס

שליחותו מקודם אינה תרומה: י ארים שתרם ובא בע"ה ועיכב אם עד שלא תרם עיכב אין תרומתו תרומה ואם משתרם עיכב תרומתו תרומה. והאפוטרופסין תורמין מנכסי יתומים: יא הגנב והגזלן והאנס תרומתן תרומה ואם היו הבעלים רודפין אחריהן אין תרומתן תרומה: יב הבן והשכיר והעבד והאשה תורמין על מה שהן אוכלין. אבל לא יתרמו על הכל שאין אדם תורם דבר שאינו שלו. הבן כשאוכל עם אביו והאשה בעיסתה תורמין מפני שהן ברשות: יג *הפועלים אין להן רשות לתרום שלא מדעת בע"ה. חוץ מן הדורכין בגת שאם ירצו לטמא את היין הרי הן מטמאים מיד. ולפי שמסר להן והאמינן על כן הרי הן כשלוחין ואם תרמו תרומתן תרומה: יד *פועל שאמר לו בע"ה כנוס לי גורני ותרום ותרם ואחר כך כנס תרומתו תרומה: טו העכו"ם שהפריש תרומה משלו דין תורה שאינה תרומה לפי שאינן חייבין. ומדבריהן גזרו שתהיה תרומתו תרומה משום בעלי כיסין. שלא יהיה זה הממון של ישראל ויתלה אותו בעכו"ם כדי לפוטרו. ובודקין את העכו"ם שהפריש תרומה אם אמר בדעת ישראל הפרשתיה תנתן לכהן. ואם לאו טעונה גניזה שמא בלבו לשמים. בד"א בארץ ישראל אבל עכו"ם שהפריש תרומה בחוצה לארץ לא גזרו עליהן ומודיעין אותו שאינו צריך ואינה תרומה כלל: טז המתכוין לומר תרומה ואמר מעשר. מעשר ואמר תרומה. לא אמר כלום. עד שיהיה פיו ולבו שוין.

הפריש

השגת הראב"ד

*הפועלים אין להם רשות לתרום וכו' עד ואם תרמו תרומתן תרומה: א"א לשון המשנה כך הוא חוץ מן הדרוכות שהן מטמאין את הגת מיד והפירוש מפני שהוא משקה והטומאה מצויה בו מיד משהלכו בו שתי וערב לפיכך הוזרו לתקנו קודם שיקבל טומאה הרי זה משובח וכודאי ניחא ליה לבעל הבית שיתרמו קודם שידרכו:

*פועל שאמר לו בעל הבית וכו'. א"א לשון התוספתא כך הוא פועל שתרם אין תרומתו תרומה ואם אמר לו כנוס לי גרני תרומתו תרומה שאין הגורן נכנס אלא א"כ נתרם ואין כאן קפידא שיהא תורם ואח"כ כונס שאין לשון הכנסה אלא למה שנאמר לו:

מדעת בעל הבית אין תרומתו תרומה וי"ל דמלשונו ומדרומו לא הוי קפידא כולי האי הילכך אם ביטלו לא הוי תרומה דאיכא תרתי שינוי קלא מדעת בעל הבית והו דביטלו ועדיין צריך עיון דעת רבינו:

י ארים שתרם ובא ב"ה וכו'. תוספתא דתרומות פ"ק ומסיים בה אבל אין רשאי להוציא מעשר אלא על חלקו בלבד:

והאפוטרופין תורמין וכו'. ג"ז שם אפוטרופין תורמין ומעשרין על נכסי יתומים:

יא הגנב והגזלן והאנס וכו'. גם זה שם כלשון רבינו אלא שהיא שנויה גם לענין מעשרות: יב הבן והשכיר והעבד וכו'. ג"ז שם: הבן כשאוכל עם אביו וכו'. שם הבן בשל אביו והאשה בעיסתה הרי אלו תורמין מפני שתרמו ברשות וע"כ האי בשל אביו היינו כשאוכל עם אביו דאי אינו אוכל עם אביו הא תני רישא הבן והשכיר והעבד והאשה תורמין על מה שהם אוכלין אבל לא על הכל:

יג הפועלים אין להם רשות וכו'. משנה פ"ג דתרומות הפועלים אין להם רשות לתרום חוץ מן הדרוכות לפי שהן מטמאין את הגת מיד. ר"ש מפרש מתני' בפועלים עמי הארץ ופועלים חברים כאשר כתוב בפירושיו ומתני' לא משמע כפירושו דקתני מפני שהן מטמאין את הגת משמע שהפועלים מטמאים ולא הבעלים וגם על פי' הראב"ד קשה ליתנא שהן מטמאין את הגת והכי הו"ל למיתני לפי שהגת נוח ליטמא לפיכך פירש רבינו מפני שאם ירצו לטמא את הגת יכולין ולפיכך הרי הם כשלוחיו כיון שמסר להם והאמינם וא"ת והלא אין תורמין מדבר שנגמרה מלאכתו על דבר שלא נגמרה מלאכתו ולא מדבר שלא נגמרה מלאכתו על דבר שנגמרה מלאכתו ולפי' רבינו ניחא שהפועלים תורמין אחר שנגמרה מלאכתו שהרי הם כשלוחין של בעל הבית וי"ל שהתירו זה לכתחלה משום תקנת הגת ור"ש תירץ לפי שיטתו ע"ש והסיקו בירושלמי דטומאת היין מצויה וטומאת השמן אינה מצויה כל כך משום דענבים רכות ונותקות את היין וזיתים קשים ואין נותקין את השמן:

יד פועל שאמר לו בעל הבית וכו'. בתוספתא פ"ק פועל שתרם את הגורן אין תרומתו תרומה ואם אמר לו כנוס לי גורני תרומתו תרומה שאין הגורן נכנס אלא א"כ נתרם כך היא שנויה בספרים שלנו וכן כתבה הראב"ד ז"ל ומדברי רבינו משמע דוקא דאמר לו כנוס לי גורני ותרום וי"ל דלרבותא נקט הכי לא מבעיא אי לא אמר תרום דפשיטא דתרומתו תרומה שאין הגורן נכנס אלא א"כ נתרם אלא אפי' אמר לו כנוס ותרום סד"א קפידא הוי ומעביר על דבריו הוא קמ"ל דאין זו קפידא כיון שאין הגורן נכנס אלא א"כ נתרם:

טו העכו"ם שהפריש תרומה וכו'. פרק הכל מעריכין (דף ו) אמר רב יהודה אמר רב עכו"ם שהפריש תרומה מכריו בודקין אותו אי בדעת ישראל הפרישה תנתן לכהן ואם לאו טעונה גניזה חיישי' שמא בלבו לשמים ומש"כ טעונה גניזה ותנן בפרק ג' דתרומות העכו"ם והכותי תרומתן תרומה ומעשרותן מעשר והקדשן הקדש והדבר ברור דתרומה דרבנן היא ולא מן התורה שהרי לא נלפוו: בד"א בארץ ישראל וכו'. כיון דעיקר חיוב תרומה בח"ל מדבריהם לא גזרו על תרומת העכו"ם דהוי גזירה לגזירה:

טז המתכוין לומר תרומה ואמר מעשר וכו'. שם במשנה פ"ג המתכוין לומר תרומה ואמר מעשר מעשר ואמר תרומה וכו' לא אמר כלום עד שיהיו פיו ולבו שוין [וכתב הר"ש] ודוקא כשפתיו ולבו מכחישין זה את זה אבל לא מכחישין זה את זה מהני בתרומה וקדשים כדאמרינן בפרק שבועות [שתים] (דף כו:) שאני גומר בלבו אע"פ שלא הוציא בשפתיו:

המפריש

אין דרך להקפיד האם יתרום זה או זולתו כיון שעומד לכך דהא אילטריך קרא למעוטי תורם שלא ברשות ואלו גבי קידושין אין הדבר צריך לאמרו ושותף תורם שלא מדעת שותפו והרים תורם שלא ברשות בבא בע"ה ואמר כלך אצל יפות הני והויא תרומה משא"כ בקידושין וכיון שכן לדעתכם קריין ביה אתיל ועשתו שליח ולא הני דיבור לבטוליה שליחותיה דלא ליהוי תרומה אא"כ שינה שליחותו שא"ל לקבוע בדרום וקבע בצפון ומיהו אם לא חזר ודאי שתרומתו תרומה אע"פ ששינה שכך כ' רבינו הואיל וביטל שליחותו מקודם אינה תרומה פירוש דלא תימא שמפני ששינה הוא דלא הויא תרומה אף אם לא ביטל אלא ביטל נמי בעינן והטעם דשינוי זה אין דרך להקפיד ולא הויא קפידא לבטל התרומה כיון שלתרום עומד אלא שכיון שחזר ומלאה חזרה וקפידא מקום לחול וחלה ובודאי שזה מוכרח שהרי בירושלמי העמידו בשינה והוא מחלוקת בין חזר ללא חזר. ומעתה אין מקום להקשות על רבינו מה שהקשה ר"י בעל הטורים שכתב ואיני מבין דבריו כיון שביטל השליחות קודם שתרם ל"ל שינה אפילו בלא שינה אינה תרומה ואם שינה אפילו לא ביטל השליחות אינה תרומה ע"כ. וכבר הוכחתי דאי קשיא כך בתרייתא על הירושלמי קשיא אלא דודאי לא קשיא לא הא ולא הא כאשר כתבתי והיינו דבגמרא דידן משני רבא קושיא דמקשה ר"י לר"ל אע"ג דלית הלכתא כוותיה ולא קאמר תרגמא אליבא דר"ל משמע דרבא כר"ל ס"ל גבי תרומה מיהת מדמתרגן לה אליביה והשתא דאתינא להכי אפשר שאפילו אם ר"י חולק גם גבי תרומה כיון דרבא סבר כוותיה דר"ל גבי תרומה מיהת מדמשני לה אליביה מהטעם שנתבאר עכ"ל:

י ארים שתרם וכו'. תוספתא בפרק קמא דתרומות ומסיים בה אבל אין רשאי להוציא מעשר אלא על חלקו בלבד. כתב הר"י קורקוס ז"ל ואע"ג דאמרינן בפרק האיש מקדש (דף נ"ב) ובפרק הניזקין (דף מ"א) אתם ולא אריסין אפשר דהיינו בתורם על חלקו של בע"ה והכא בתורם על חלקו וכדמסיים בתוספתא א"נ דהתם לכתחלה והכא דיעבד כמו שתירצו בירושלמי שכתבתי למעלה וכן מוכיח בההיא דהניזקין והוא הנראה בדעת רבינו עכ"ל:

והאפוטרופסין תורמין נכסי וכו'. שם בתוספתא ובפרק הניזקין עלה נ"ב תניא דה"מ להאכיל אבל לא להניח ורבינו לא השם לכתבו כאן לפי שסמך על מ"ש בסוף הלכות נחלות:

יא הגנב והגזלן וכו'. ואם היו הבעלים רודפים אחריהם וכו'. תוספתא פ"ק דתרומות ובפרק הגוזל ומאכיל (דף קי"ד) מייתי מתניתין דסכ"ו דכלים עורות של גזלן אין מחשבה מטמאתן ושל גנב מחשבה מטמאתן ר"ש אומר חילוף הדברים של גזלן מחשבה מטמאתן ושל גנב אין מחשבה מטמאתן לפי שלא נתייאשו הבעלים אמר עולא מחלוקת בסתם אבל בידוע דברי הכל יאוש קני רבה אמר בידוע נמי מחלוקת ת"ש הגנב והגזלן והאנס הקדשן הקדש ותרומתן תרומה ומעשרותן מעשר מני אי רבנן קשיא גזלן אי ר"ש קשיא גנב בשלמא לעולא וכו' בידוע וד"ה היא אלא לרבה [קשיא] וכו' בליסטים מזויין ור"ש היא א"ה היינו גזלן תרי גווני גזלן ופירש"י אבל בידוע דשמעינן דמייאש ד"ה יאוש כדי קני ורבינו (בפכ"ד) מהלכות כלים פסק כעולא ומפני כך פסקו לזאי תוספתא מאחר דלעולא ד"ה היא ומ"מ קשה שהו"ל לפרש דבידוע שנתייאשו הבעלים דוקא היא וי"ל דכיון דקתני סיפא ואם היו הבעלים רודפין אחריהם משמע בהדיא דרישא בשנתייאשו הבעלים היא:

יב הבן והשכיר והעבד והאשה וכו'. תוספתא פ"ק דתרומות: הבן כשאוכל עם וכו'. גם זה שם בתוספתא:

יג הפועלים אין להם רשות לתרום וכו'. זהו פירוש מה ששנינו בפרק שלישי דתרומות (משנה ד') הפועלים אין להם רשות לתרום חוץ מן הדרוכות שהם מטמאין את הגת מיד: וכתב הראב"ד ה"א לשון המשנה כך הוא חוץ וכו':

יד פועל שאמר לו ב"ה וכו'. תוספתא פ"ק דתרומות ומסיים בה שאין הגורן נכנס אא"כ נתרם: כתב הראב"ד ה"א לשון התוספתא כך הוא וכו'. וכפי נוסחת הראב"ד לא אמר לו ב"ה תרום אלא כנוס גרני בלבד אמר לו והוי כאילו אמר לו תרום שאין הגורן נכנס אא"כ נתרם ורבינו גורס שאמר לו תרום אלא שבעה"ב אמר לו כנוס ותרום והוא תרם ואחר כך כנס והשמיענו דאפילו הכי תרומתו תרומה משום דכנוס ותרום דאמר בע"ה לאו דוקא שיתרום אח"כ קאמר שהרי אין דרך לכנוס אלא א"כ נתרם:

טו העכו"ם שהפריש תרומה משלו וכו' במה ד"א בא"י וכו'. זהו פירוש רבינו במשנה במנחות פרק רבי ישמעאל עלה ס"ז שתרומת העכו"ם היא מטעם גזירה משום בעלי כיסים ורש"י והתוספות פירשו בע"א: ובודקין את העכו"ם וכו'. בפרק קמא דערכין עלה ו':

טז המתכוין לומר תרומה וכו'. משנה פרק ג' דתרומות (משנה ח'):

הפריש

משנה למלך

י ארים שתרם וכו'. כתב מרן אפשר דהיינו בתורם על חלקו של בע"ה. פי' שתרם חלקו של בע"ה לבד אבל הכא בתורם על חלקו עם חלק בע"ה דכיון דתרם על הכל דינו כשותפין:

יב הבן כשאוכל עם אביו והאשה בעיסתה וכו'. עיין בש"ע דיבמות (דף פ"ו) דקניא ואכלתם אותו בכל מקום אתם וביתכם למד על נשואה בת ישראל שנוטלת רשות לתרום ע"כ. וה"ה לענין תרומה גדולה והלא בעת"ה סי' קפ"ח ודוק:

יג הפועלים אין להם רשות לתרום וכו'. עיין במ"ש מרן בטוי"ד ס"ס שכ"ח שאם הגדול הפריש בלא רשות דשוי חלה יע"ש:

יד פועל שאמר לו בע"ה וכו'. כתב מרן ורבינו גורס שאמר לו תרום כו'. וקשיא לי לגירסת רבינו מסכית דפ"ג דגיטין (דף כ"ט) דאמרי' דלף דאמר שקול חפצא והב גיטא ושקיל ונתן הגט ולקח החפץ דלר"ל הגט כשר כיון שכבר נעשה רצונו שלקח החפץ וא"כ תיקשי לר"ל מברייתא זו דלמאי איצטריך לטעמא דאין הגורן נכנס אא"כ נתרם תיפוק לי דכל שכנס כבר נעשה רצונו וליכא קפידא במה שהקדים כנוס לתרום ודוק:

המפרש

הפריש תרומה במחשבתו ולא הוציא בשפתיו כלום הרי זו תרומה שנאמר ונחשב לכם תרומתכם כדגן מן הגרן במחשבה בלבד תהיה תרומה: **יז** המפריש תרומה על תנאי אם נתקיים התנאי הרי היא תרומה. ואם לאו אינה תרומה. וכן המפריש תרומה ומעשרות וניחם עליהן ה"ז נשאל לחכם ומתיר לו. כדרך שמתירין לו שאר נדרים. ותחזור חולין כמו שהיתה. עד שיפריש פעם שנייה אותה שהפריש תחילה או פירות אחרות: **יח** התורם בור של יין ואמר ה"ז תרומה ע"מ שתעלה שלם [צריך שתעלה] שלם מן השבר ומן השפיכה אבל לא מן הטומאה. ואם נשברה אינה מדמעת. הניחה במקום שאם תשבר שם או תתגלגל לא תגיע לבור הרי זו מדמעת שכבר נתקיים התנאי: **יט** *בד"א בתרומה גדולה. אבל בתרומת מעשר שמותר לתרום שלא מן המוקף כיון שעלתה נתקיים תנאו והרי היא תרומת מעשר ואע"פ שנשברה או שנשפכה ואין צריך לומר שנטמאת:

כ האומר שלמעלה תרומה ושלמטה חולין. או שלמעלה חולין ושלמטה תרומה דבריו קיימין שהדבר תלוי בדעת התורם: **כא** התורם את הגורן צריך שיכוין את לבו שתהיה זו תרומה על הכרי ועל מה שבקוטעין ועל מה שבצדדין ועל מה שבתוך התבן. התורם את היקב צריך שיכוין את לבו לתרום על מה שבחרצנין ועל מה שבזגין. התורם את הבור של יין צריך שיכוין את לבו לתרום על מה שבגפת. ואם לא נתכוון אלא תרם סתם נפטר הכל. שתנאי בית דין הוא שהתרומה על הכל. התורם כלכלה של תאנים ונמצאו תאנים בצד הכלכלה הרי אלו פטורין מפני שבלבו לתרום על הכל:

פרק חמישי

א אין תורמין אלא מן היפה שנאמר בהרימכם את חלבו ממנו. ואם אין שם כהן תורם מן המתקיים אע"פ שיש שם יפה שאינו מתקיים. כיצד תורם תאנים על הגרוגרות. ובמקום שאין שם כהן תורם גרוגרות על התאנים. ואם רגיל לעשות תאנים גרוגרות תורם מן התאנים על הגרוגרות אפילו במקום שאין שם כהן. אבל במקום שיש בו כהן אין תורמין מן הגרוגרות על התאנים אפילו למקום שדרכן לעשות תאנים גרוגרות: **ב** תורמין בצל שלם. *אע"פ שהוא קטן. אבל לא חצי בצל אע"פ שהוא גדול. בכל מקום אין תורמין ממין על שאינו מינו שנאמר

*(בפירש"י ברכות (דף לט:) אבל בפירוש המשניות פירש כפי' התוס' שם)

השגת הראב"ד

*בד"א בתרומה גדולה וכו' עד וא"צ לומר שנטמאת: א"א פירוש ואינו חושש שמא יאכדו אלא אם כן מאמין אוכדים ס"פ אין חוששין שמא תשבר וכיון שעלתה בשלום מיד טוהר הבור:

כסף משנה

הפריש תרומה במחשבתו וכו'. בס"פ כל הגט (דף ל"א) פירשו כן רש"י והתוספות על הא דתניא שהתרומה ניטלת במחשבה מדכתיב ונחשב לכם תרומתכם ובפרק האיש מקדש (דף מ"א:) פריך גמרא מה לתרומה שכן ניטלת במחשבה:

יז **המפריש** תרומה על תנאי וכו'. נלמד מהדין שכתב רבינו לקמן בסמוך התורם בור של יין: וכן המפריש תרומה ומעשרות וכו'. בס"פ הנודר מן הירק (נדרים דף נ"ט) והרי תרומה דאי בעי מיתשיל עלה ובטלה ברובא פירש הר"ן דאי בעי מיתשיל עלה ע"י פתח וחרטה כשאר נדרים: ודע דהתם בגמרא אמרינן בתרומה ביד כהן עסקינן דלא מצי מיתשיל עלה ופירש הרא"ש דכיון שיצאת מרשות ישראל וקיים בה מצות נתינה תו לא מצי לאפקועי שם תרומה מינה על ידי שאלה ויש לתמוה על רבינו למה השמיט זה ואפשר שרבינו היה מפרש כמו שכתב הרא"ש בשם הר"א ממיץ דאכהן קאי דלא מצי מיתשיל שהרי לא קרא עליה הוא שם תרומה אבל ישראל המפרישה מצי מיתשיל עלה אפילו היא ביד כהן ואפשר שמאחר שכתב רבינו המפריש תרומה ומעשרות וניחם עליהם משמע שפיר דמיירי בשלא היה אלא הפרשה בלבד ועדיין לא באה ליד כהן:

יח **התורם** בור של יין וכו'. משנה בסוף טבול יום (פ"ד מ"ז) וכתנא קמא:

יט ומ"ש בד"א בתרומה גדולה וכו'. ירוש' ס"ב דתרומות (הלכה א') משנה שניה:

וכתב הראב"ד פירוש ואינו חושש וכו'. ואיני יודע היכא קאי ונראה שבנוסחא שלו היה כתוב ואינו חושש שמא יאבדו וכו'. ובא לפרשו אבל אין כתוב כן בנוסחא דידן לא במשנה ולא בתוספתא ולא בירושלמי ולא בדברי רבינו:

כ **האומר** שלמעלה תרומה וכו'. ירושלמי ספ"ד דתרומות:

כא **התורם** את הגורן וכו' עד סוף הפרק. תוספתא פרק שלישי דתרומות וקלתו איתא נמי במשנה סוף מעשרות:

פ"ה **א** **אין** תורמין אלא מן היפה וכו'. משנה בפ"ב דתרומות (מ"ד) כ"מ שיש כהן תורם מן היפה וכ"מ שאין כהן תורם מן המתקיים וכת"ק. ומה שכתב כיצד תורם תאנים על הגרוגרות וכו'. בפרק כל המנחות באה נ"ה:

ב **תורמין** בצל שלם וכו'. שם משנה בפרק שני דתרומות וכת"ק. ומה שכתב בכ"מ כלומר בין שיש שם כהן בין שאין שם כהן וכן משמע בפרק כיצד מברכין (דף ל"ט:) לפי מה שנראה שמפרש רבינו: אין תורמין ממין על שאינו מינו וכו'. משנה שם ואיתיה בפ"ק דתמורה (דף ה') ופ' בתרא דבכורות (דף נ"ג):

הקישות

רדב"ז

הפריש תרומה במחשבתו וכו'. כבר כתבתי זה לעיל כי התרומה ניטלת במחשבה דכתיב ונחשב לכם תרומתכם וגו' ואע"ג דהאי קרא גבי תרומת מעשר כתיב אם אינו ענין לתרומת מעשר תנהו ענין לתרומה גדולה והכי איתא בשילהי כל הגט ובכמה דוכתי וזהו שאמרו בשבועות שתים שכתבתי בסמוך:

יז **המפריש** תרומה על תנאי וכו'. ירושלמי פ"ב דתרומות התורם ואמר הרי זו תרומה ע"מ שתעלה בשלום שלום מן השבר שלום מן השפיכה אבל לא מן הטומאה ר"ש אומר אף מן הטומאה והטעם לפי שהתרומה היא נדר מן הנדרים ויכול להתנות בה מה שירצה ואם נתקיים התנאי הויא תרומה ואם לאו לא הוי תרומה כשאר הקדשות דמהני בהו תנאה:

וכן המפריש תרומה ומעשרות וניחם עליהם וכו'. בפרק הנודר מן הירק (דף נ"ט:) פריך תלמודא בפשיטות והרי תרומה דאי בעי מתשיל עלה ובטלה ברובא והכי איתא בכמה דוכתי ובירושלמי פ"ח דתרומות ופ' האשה רבה ואע"פ דליכא מצוה לאתשולי עלה מ"מ אם ניחם ונשאל עליה יצאת לחולין:

יח **התורם** בור של יין וכו'. סוף טבול יום התורם את הבור ואמר הרי זו תרומה ע"מ שתעלה שלום שלום מן השבירה שלום מן השפיכה אבל לא מן הטומאה ר"ש אומר אף מן הטומאה נשברה אינה מדמעת עד היכן תשבר ולא הדמע עד כדי שתתגלגל ותגיע לבור פי' אם התנה סתם ע"מ שתעלה שלום דעתו הוא שתעלה שלום מן השבירה ומן השפיכה אבל מן הטומאה אינו חושש לפיכך אם נשברה או נשפכה לא נתקיים התנאי והרי היא חולין ואינה מדמעת ואם נשברה במקום שאם תתגלגל תגיע לבור לא עלתה שלום מן הבור ולא נתקיים התנאי אבל אם הניחה במקום שאם תתגלגל לא תגיע לבור הרי נתקיים התנאי ומדמעת:

יט **בד"א** בתרומה גדולה וכו'. בתוספתא בד"א בתרומת ראשית של יין ושמן דאין תרומת ראשית ניטלת אלא מן המוקף אבל בתרומת מעשר בשאר כל הפירות הרי זה שלם ר' יוסי אומר בכולם אם היה הדיוט ולא התנה תנאי ב"ד הוא ולא פסק כר' יוסי ולא כר' שמעון ומה שלא הזכיר דין שאר הפירות לפי שאין דרך להתנות תנאי זה אלא על יין ושמן הנשפכים אבל שאר הפירות אינם נשפכים ולא נשברים ומ"מ אם התנה הכל לפי תנאו אם היה דבר שאין תורמין אלא מן המוקף דינו כיין ושמן ואם היה דבר הנתרם שלא מן המוקף דינו כתרומת מעשר והא דקתני בתוספתא ובשאר פירות הרי זה שלם איירי בשלא התנה בפירוש דקאי עלה דקתני ברישא היה תורם ד' וחמש חביות כאחת אע"פ שלא ירד מכל אחת כדי דימוע הרי זה שלם מפני שהוא מתנה על כל אחת ואחת דחשבי' ליה כאילו התנה על כל אחת ואחת ובתנאי כזה לא תיקון רבנן ועיין במה שכתב רבינו שמשון עלה דמתניתין ורבינו כתב עיקר הטעם במה תלוי הדין אי בעי מן המוקף לא נתקיים תנאו בשעה שעלה מן הבור ואי לא בעי מן המוקף בשעלה מן הבור נתקיים התנאי ומדמעת:

כ **האומר** שלמעלה תרומה וכו'. ירושלמי פ"ד אם מה שלמטה תרומה מה שלמעלה חולין מה שלמטה חולין שלמעלה תרומה לדעתו הדבר תלוי ומסתברא דה"ה אם אמר מה שלמטה תרומה ולא הזכיר מה שלמעלה חולין דבריו קיימין הואיל ובדעתו הדבר תלוי וכיון שאמר מה שלמטה תרומה ושתק מן הסתם מה שלמעלה הוא חולין וכן איפכא:

כא **התורם** את הגורן צריך שיכוין וכו'. תוספתא פרק שלישי כלשון רבינו:

התורם כלכלה של תאנים וכו'. שם בתוספתא התורם את הכלכלה ונמצאו פירות בצד הכלכלה הרי זו תרומה מפני שלבו לתרום על הכל:

פ"ה **א** **אין** תורמין אלא מן היפה וכו'. תוספתא פ"ב תורמין מן היפה על הרעה ואין תורמין מן הרעה על היפה ואם תרם מן הרעה על היפה תרומתו תרומה חוץ מן הזונין על החטין עוד שם כל מקום שיש כהן תורם מן היפה וכל מקום שאין כהן תורם מן המתקיים ר' יהודה אומר לעולם הוא תורם מן היפה ואין הלכה כרבי יהודה ואמרי' בגמרא ולא תשאו עליו חטא בהרימכם את חלבו ממנו ואי אין תרומתו תרומה נשיאות חטא מנין: כיצד תורם תאנים וכו'. במשנה שם תאנים וגרוגרות ודבלה אחד והתאנים יפים מן הגרוגרות והגרוגרות מתקיימות יותר מהתאנים כדאיתא בפרק כל המנחות ונתבארו דברי רבינו:

ב **תורמין** בצל שלם וכו'. שם במשנה פלוגתא דתנאי ופסק כת"ק דאמר תורמין בצל קטן שלם ולא חצי בצל גדול ואין חילוק בין יש שם כהן בין אין שם כהן לעולם בצל שלם חשוב יותר אלא הכהן ואם אין שם כהן הוא מתקיים יותר: בבכ"מ אין תורמין ממין על שאינו מינו כו'. שם במשנה ואם תרם אין תרומתו תרומה. בריש מעשר בהמה אמרינן מה"מ א"ר אמי א"ר ינאי כל חלב יצהר כל חלב תירוש ודגן אמרה תורה תן חלב לזה וחלב לזה שמכאן תירוש ויצהר תירוש ודגן ודגן מניין ק"ו ומה תירוש ויצהר שאינם כלאים זה בזה אין מתעשרין מזה על זה תירוש ודגן שהם כלאים זה בזה אינו דין שלא יתעשרו מזה על זה. ואיכא למידק אמאי שבק רבינו האי קרא ונקט קראי כדגן מן הגורן וכמלאה מן היקב ותו היכי יליף מהאי קרא דאין תורמין ממין על שאינו מינו וי"ל דנקט האי קרא ללמוד גם לענין תרומת מעשר והאי קרא בתרומת מעשר כתיב. ומ"ש בכ"מ אין תורמין לומר שאע"פ שהמין האחר מתקיים ואין שם כהן אם תרם על שאינו מינו אין תרומתו תרומה:

הקישות

שנאמר כדגן מן הגורן וכמלאה מן היקב ואם תרם אין תרומתו תרומה: ג הקשות והמלפפון מין אחד. כל מין חטים אחד. כל מין תאנים וגרוגרות ודבילה א'. ותורם מזה על זה. וכל שהוא כלאים בחבירו לא יתרום מזה על זה אפילו מן היפה על הרע. כיצד היו לו חמשים סאה חיטין. וחמשים סאה שעורים בבית אחד והפריש על הכל שני סאין חיטין אינן תרומה. וכל שאינו כלאים בחבירו תורם מן היפה על הרע. אבל לא מן הרע על היפה ואם תרם תרומתו תרומה חוץ מן הזונין על החטים מפני שאינן אוכל אדם: ד אין תורמין מדבר שנגמרה מלאכתו על דבר שלא נגמרה מלאכתו. ולא מדבר שלא נגמרה מלאכתו על דבר שלא נגמרה מלאכתו ולא מדבר שלא נגמרה מלאכתו על דבר שנגמרה מלאכתו. שנאמר כדגן מן הגורן וכמלאה מן היקב מן הגמור על הגמור. ואם תרמו תרומתן תרומה: ה מאימתי תורמין את הגורן משיברור. ברר מקצת תורמין מן הברור על שאינו ברור. המכנים שבלים לתוך ביתו לעשותן מלילות ה"ז תורם מן שבלים: ו מאימתי תורמין את הגת משיהלכו בה שתי וערב. מאימתי תורמין את הזיתים משיטענו: ז אין תורמין מן הטהור על הטמא ואם תרם תרומתו תרומה. והלכה למשה מסיני שעיגול של דבלה שנטמא מקצתו תורמין לכתחלה מן הטהור שבו על הטמא שבו. ולא העיגול בלבד שהוא גוף א' אלא אפילו אגודה של ירק אפילו ערימות של חטים שנטמאה מקצתה תורמין מן הטהור שבה על הטמא שבה. אבל אם היו שני עיגולים או שתי אגודות או שתי ערימות אחת טמאה ואחת טהורה בצידה לא יתרום מן הטהור על הטמא לכתחלה. ותורמין תרומת מעשר מן הטהור על הטמא לכתחלה שנאמר את מקדשו ממנו טול מן המקודש שבו: ח אין תורמין מן הטמא על הטהור ואם תרם בשוגג תרומתו תרומה. במזיד לא תקן את השירים וזה שהרים תרומה ויחזור ויתרום. בד"א שלא ידע בטומאה. אבל אם ידע ושגג *שמותר לתרום מן הטמא על הטהור הרי הוא כמזיד. וכן בתרומת מעשר: ט אין תורמין מן המחובר על התלוש ולא מן התלוש על המחובר. כיצד היו לו פירות תלושין ואמר פירות אלו יהיו תרומה על פירות אלו המחוברים אפילו (אמר) לכשיתלשו. או שהיו לו שתי ערוגות ואמר פירות ערוגה זו תלושין יהיו תרומה על

*כאן פסק כר"י ובפירושו כתב ואין הלכה כר"י ועי' כ"מ

רדב"ז

ג הקישות והמלפפון מין אחד וכו'. הכי איתא במשנה ודלא כר' יהודה דאמר שני מינים הם: כל מין חטים אחד וכו'. ג"ז שם במשנה:

וכל שהוא כלאים זה בזה. ג"ז שם זה הכלל כל שהוא כלאים בחבירו לא יתרום מזה על זה אפילו מן היפה על הרע. ומשמע שאם תרם אין תרומתו תרומה דהא שני מינים הם כיון שהם כלאים זה בזה: ואם תרם תרומתו תרומה וכו'. ג"ז שם במשנה:

ד אין תורמין מדבר שנגמרה מלאכתו וכו'. שם משנה כלשון רבינו ותניא התורם ענבים ועתיד לעשותם צמוקים תאנים ועתיד לעשותם גרוגרות רמונים ועתיד לעשותם פרד תרומה ואין צריך לתרום שנייה אמרו להם ב"ש לב"ה הרי הוא אומר כמלאה מן היקב לא תרם זה מן היקב אמרו להם ב"ה לב"ש הרי אומר כל מעשר הארץ אם אתה אומר צריך לתרום שנייה אף זה לא קיים והשתא ניחא דמאי שנא מחלה דתנן המפריש חלה מן הקמח אינה חלה דשאני תרומה דכתיב כל מעשר הארץ:

ה מאימתי תורמין את הגורן וכו'. בתוספתא פ"ג ואמרינן התם אין דומה ענבים לזיתים ענבים רכות ונוטפות את יינם זיתים קשים ואינם נוטפין את שמנם:

ז אין תורמין מן הטהור על הטמא וכו'. משנה פ"ב כלשון רבינו ובירושלמי עביד צריכותא להנך תרי ופשוט הוא והתם יליף רבי יוחנן מקרא דכתיב ונחשב לכם כדגן מן הגורן מה גורן אי אפשר שיהא מקצתו טמא ומקצתו טהור כלומר דאין חטה אחת חציה טמאה וחציה טהורה ודנין אפשר משאי אפשר ופריך מעתה לא תהיה תרומתו תרומה ומפני ממנו אמר רחמנא דכתיב ונתתם ממנו תרומת ה' מ"מ ולפי שיטה זו ניחא דקאמר הלכה למשה מסיני אבל רבינו שמשון כתב דקראי אסמכתא בעלמא ועיקר טעמא משום דבעינן מוקף וגזרינן דלמא תרים שלא מן המוקף משום דמספקי דילמא נגע טהור בטמא וא"כ מאי הלכה למשה מסיני וכבר תירצתי בכיוצא בזה גבי עמון ומואב מעשרין מעשר עני בשביעית ע"ש:

ותורמין תרומת מעשר וכו'. ירושלמי ומניין שתרומת מעשר ניטלת מן הטהור על הטמא רב כהנא אמר מכל חלבו את מקדשו ממנו טול מן המקודש שבו:

ח אין תורמין מן הטמא על הטהור וכו'. פ"ב אין תורמין מן הטמא על הטהור ואם תרם שוגג תרומתו תרומה ומזיד לא עשה כלום ואפליגו עלה לא עשה כלום לא עשה כל עיקר דאפילו האי גריוא הדר לטבליה ורבי נתן בר אושעיא אמר לא עשה כלום לתקן את השירים אבל תרומה הוי וא"ת דטעמא דמתני' משום הפסד כהן אבל מדאורייתא שרי והא אמרינן תתן לו ולא לאורו משמע דמן התורה אין תורמין לכתחלה מן הטמא על הטהור בפ' כל שעה תריצו לה דה"מ שלא היתה לו שעת הכושר ומתניתין דהכא שהיתה לו שעת הכושר ומדאורייתא תרומה מעליא היא: בד"א שלא ידע בטומאה וכו'. שם במשנה רבי יהודה אומר אם היה יודע בו בתחלה אע"פ שהוא שוגג לא עשה כלום וטעמא משום דהוי שוגג קרוב למזיד ואיכא למידק דבפירוש המשנה כתב ואין הלכה כרבי יהודה והכא פסק כרבי יהודה וי"ל דמעיקרא סבר דר' יהודה לפלוגי אתא ולפיכך פסק דאין הלכה כר' יהודה ולבסוף סבר דרבי יהודה לפרושי אתי והלכתא כוותיה (ועיין בתשובות ה"א הנדפס מחדש דף ק"ע סימן ה'): וכן בתרומת מעשר וכו'. שם במשנה וכן בן לוי שהיה לו מעשר טבל והיה מפריש והולך עליו שוגג מה שעשה עשוי מזיד לא עשה כלום:

ט אין תורמין מן המחובר על התלוש וכו'. פ"ק דתרומות ובתוספתא ובברייתא פרק האומר בקידושין (דף סב):

והא

כסף משנה

ג הקישות והמלפפון מין אחד. גם זה משנה שם וכת"ק: כל מין תאנים וכו' עד מפני שאינן אוכל אדם. כ"מ משנה שם והא דאבל לא מן הרע על היפה [גמ' שם] ואיתיה בפרק האיש מקדש ופרק האשה רבה (דף פ"ט:):

ד אין תורמין מדבר שנגמרה מלאכתו וכו'. משנה פ"ק דתרומות (משנה י'): ומ"ש שנאמר כדגן מן הגורן. בפ"ק דבכורות יליף לה מקרא אחרינא ובספרי זוטא יליף לה מקרא אחרינא:

ה מאימתי תורמין את הגורן משיברור ברר מקצת תורמין מן הברור על שאינו ברור. כ"כ בנוסחא שלפני ובנוסחא אחרת מצאתי מאימתי תורמין את הגורן משיכבור כבר מקצת תורמין מן הכבור על שאינו כבור והוא מלשון כברה שנותנין החטה בכברה כדי שירד המוץ ומתוך התוספתא פ"ב דתרומות נראה לגרוס מאימתי תורמין הגורן משיצבור צבר מקצת תורמין מן הצבור על שאינו צבור והיא הגירסא היותר נכונה בעיני:

המכנים שבלים וכו'. בספ"ק דביצה דף י"ג ופסק כרבי:

ו מאימתי תורמין את הגת וכו'. תוספתא פרק שני דתרומות:

מאימתי תורמין את הזיתים משיטענו. שם בירושלמי ובתוספתא ופירוש משיטענו הקורה עליהם:

ז אין תורמין מן הטהור על הטמא וכו' עד לא יתרום מן הטהור על הטמא לכתחלה. משנה רפ"ב דתרומות (משנה א): ומ"ש והלכה למשה מסיני. שם באמת אמרו העיגול [של דבילה] שנטמא מקצתו תורם מן הטהור שיש בו על הטמא שיש בו ואמרינן כל מקום שאמרו באמת אמרו הל"מ. ומה שכתב ותורמין ת"מ וכו'. ירושלמי שם:

ח אין תורמין מן הטמא על הטהור וכו'. שם (משנה ב) אין תורמין מן הטמא על הטהור ואם תרם שוגג תרומתו תרומה מזיד לא עשה כלום וכן בן לוי שהיה לו מעשר טבל מפריש עליו והולך שוגג מה שעשה עשוי מזיד לא עשה כלום ר"י אומר אם היה יודע בו מתחלה אע"פ שהוא שוגג לא עשה כלום ופסק רבינו כר"י ואפשר שהטעם משום דאמרינן בירושלמי (שם ה"א) תני בשם ר' יוסי אם תרם מן הטמא על הטהור בין בשוגג בין במזיד מה שעשה עשוי רבי פנחס בעי קומי ר' ייסא [עד] כדון כשסבור בהם שהם טהורים היה יודע שהם טמאים וסבור שמותר לתרום מן הטמא על הטהור א"ל יאות רבי סבר כר' יהודה ברם כרבי יוסי היא הדא היא הדא ומפרש רבינו דה"ק יפה אתה אומר שהלכה כר"י שהוא כדבריך. ובריש פרק האשה רבה (דף פ"ט) איתמר עלה דמתניתין מאי במזיד לא עשה ולא כלום אמר רב חסדא לא עשה כלום כל עיקר דאפילו ההיא גריוא הדר לטיבלא רב נתן ברבי אושעיא אמר לא עשה ולא כלום לתקן את השירים אבל תרומה הוי ופירש רש"י את השירים את הטהור שזה היה עושה אותו שירים אבל תרומה הוי וקדשה ויחזור ויתרום מן הטהור ופסק רבינו כרב נתן משום דאמר ליה רבה לר"ח לדידך ומי ב"ד מתנין לעקור דבר מן התורה וכל ראיות דאייתי רב חסדא למימר דב"ד מתנין לעקור דבר מן התורה דחו להו דלא דמו להאי. ומ"ש וכן בתרומת מעשר נראה שטעמו מדאמרי' בירוש' פ"ק דתרומות דלר' יוסי שוים ומינה איכא למילף לדידן לר' יהודה דפליג עליה ופסק רבינו כמותו וסיפא דמתניתין דרבי יהודה אתרומה ואתרומת מעשר קאי:

ט אין תורמין מן המחובר וכו'. משנה פ"ק דתרומות (משנה ה) ובקידושין פרק האומר (דף ס"ב) בעא מיניה רב אסי מר' יוחנן פירות ערוגה זו תלושים יהיו תרומה על פירות ערוגה זו מחוברים פירות ערוגה זו מחוברים יהיו תרומה על פירות ערוגה זו תלושים לכשיתלשו מהו אמר ליה כל שבידו לאו כמחוסר מעשה דמי ותניא כוותיה ומסיים בה בברייתא יתר על כן אמר ראב"י אפילו אמר פירות ערוגה זו תלושין יהיו תרומה על פירות ערוגה זו [מחוברין פירות ערוגה זו מחוברין יהיו תרומה על פירות ערוגה זו] תלושין לכשיביאו שליש ויתלשו והביאו שליש ונתלשו דבריו קיימים אמר רבה לא אמר ראב"י אלא בשחת אבל באגם לא רב יוסף אמר אפילו באגם וכו' כמאן אזלא הא דתניא האומר לחבירו אם ילדה אשתך נקבה [הרי היא] מקודשת לי לא אמר כלום וא"ר חנינא לא שנו אלא שאין אשתו מעוברת אבל אשתו מעוברת דבריו קיימים אי כרבה בשהוכר עוברה אי כר"י אע"פ שלא הוכר עוברה ואיכא דאמרי אמר רבה לא אמר ראב"י אלא בשחת דבי כיבשי אבל בשחת דבי שקיא לא רב יוסף אמר אפילו בשחת דבי שקיא כמאן אזלא הא דתניא האומר לחבירו אם ילדה

משנה למלך

פ"ה ה המכנים שבלים לתוך ביתו לעשותם מלילות כו'. עיין בפ"ג מהלכות מעשר דין ס': ועיין ביבמות (דף פ"ט) ד"ה אין. (*עיין במה שכתב הרב המחבר בפט"ז מהלכות מאכלות אסורות דין כ"ה):

ח ואם תרם בשוגג תרומתו תרומה. עיין במ"ש בסוף פ"ג דמנחות (דף כ"ה) ד"ה בשוגג ודוק היטב.

ילדה אשתך נקבה [הרי היא] מקודשת לי לא אמר כלום וא"ר חנינא לא שנו אלא שאין אשתו מעוברת אבל אשתו מעוברת דבריו קיימים כמאן כשהוכר עוברה ודברי הכל אמר אביי ראב"י ורבי ור"מ כולהו סבירא להו אדם מקנה דבר שלא בא לעולם ע"כ בגמרא. ולענין הלכה רבינו פסק בפ"ז מהלכות אישות כר' חנינא דכהוכר עוברה מקודשת וכתב הר"ן שטעמו מפני שהוא מפרש דאביי דסבירא ליה דלית הלכתא כראב"י לא פליג בהדי רבה ור"י בדינא דכולהו מודו בשחת דהי כבשא דשב"ל הוא ומהני בתרומה ואשתו מעוברת נמי בשהוכר עוברה מקודשת מיהו רבה ורב יוסף טרחי לאוקמי מילתא דראב"י בשחת דהוי דשב"ל כי היכי דתיקום אליבא דהלכתא דקיימא לן משנת ראב"י קב ונקי ואביי סבירא ליה דראב"י אפילו באגם ואפילו בפחות מכן אמר דקסבר אדם מקנה דשלב"ל ומש"ה אוקמי' בשיפה ומיהו כולהו מודו דשחת והוכר עוברה דשב"ל מיקרי עכ"ל. ואיכא למידק עליה דא"כ למה פסק כאן שצריך שהביאו שליש בעת שאמר הא אפילו בשחת דהי כבשא מיקרי דבר שבא לעולם לפי דבריו ז"ל לפיכך נראה לי שרבינו סובר דכיון דאוקימנא לראב"י בשיפה לית הלכתא כוותיה ומש"ה פסק דבעינן שהביאו שליש והוכר עוברה אפילו לרבנן מקודשת דחשיב בא לעולם כמו הביאה שליש בתבואה. ואע"ג דהוה אפשר לומר דכיון דקיימא לן משנת ראב"י קב ונקי וגם מדחזינן דרבה ור"י פליגי אליביה אלמא סבירא לן כוותיה וגם מדמסדר גמרא לאוקמי לדרבי חנינא כרבה וכר"י ואליבא דראב"י משמע דסבר גמרא דהלכתא כוותיה ואע"ג דקיימא לן אין אדם מקנה דשלב"ל הכא חשיב דשב"ל כיון שהוא שחת לרבה או אגם לר"י ואע"ג דאביי פליג ואמר דהאי נמי הוי דשלב"ל הוא ליה יחידאה ועי"ל דאביי נמי מודה בשחת או באגם דהוי דבר שבא לעולם אלא דסבר דראב"י אפילו מקמי דליהוי אגם קאמר מדסתם דבריו ומש"ה אוקמיה בשיפ' אבל כל שהוא שחת או אגם דבר שבא לעולם חשיב לאביי עכ"ז פסק רבינו והוא שיביאו שתיהן שליש בעת שאמר משום דאמרינן בירושלמי פ"ק דתרומות ולא מפירות שהביאו שליש על פירות שלא הביאו שליש ואע"ג דבירושלמי פ"ק דתרומות אמרינן שאם תרם תרומתו תרומה הכא שאני שהוא ממחובר על התלוש. ועוד דבירושלמי רפ"ב דתרומות אמרינן הדא אמרה הפרים מפירות שלא הביאו שליש לא קדשו. ויש תוס' בספרי רבינו שכתוב בהן אפי' אמר לכשיתלשו וטעות סופר הוא וצריך למוחקו ואם נפסק שלא לשבש הספרים כ"כ לא תמחוק אלא תיבת אמר בלבד וה"ק אפילו לכשיתלשו א"ס תרומה כיון שהוא לא אמר לכשיתלשו ומ"מ יש ייתור לשון בדברי רבינו דנקט היו לו פירות תלושין וכו' ונקט היו לו שתי ערוגות וכו' וטרחתי למה לי ובסוף נראה שיש חסרון וכ"ל שהנוסחא הנכונה בדברי רבינו כך היא כיצד היו לו שתי ערוגות ואמר פירות ערוגה זו תלושין יהיו תרומה על פירות ערוגה זו מחוברים או שאמר פירות ערוגה זו מחוברים יהיו תרומה על פירות ערוגה זו תלושין לא אמר כלום אבל אם אמר פירות ערוגה זו תלושין יהיו תרומה על פירות ערוגה זו מחוברים לכשיתלשו או שאמר פירות ערוגה זו מחוברים יהיו תרומה על פירות ערוגה זו תלושין לכשיתלשו ונתלשו הואיל ובידו לתולשן אינו מחוסר מעשה ולכשיתלשו דבריו קיימים והוא שיביאו שתיהן שליש בעת שאמר:

י אין תורמין מן הלח על היבש וכו' עד וליקט בערב תורם מזה על זה. תוספתא דתרומות פרק ד':

יא אין תורמין מפירות שנה זו וכו'. משנה פ"ק דתרומות (משנה ה) אין תורמין וכו' מן החדש על הישן ולא מן הישן על החדש וכו' ואם תרם אין תרומתו תרומה. ומה שכתב שנאמר שנה שנה. פ"ק דר"ה (דף י"ב:) ובר"פ בתרא דבכורות (דף נ"ג:) ומאחר דמקרא יליף לה אינה תרומה: ליקט ירק ערב ר"ה וכו'. ברייתא פ"ק דר"ה עלה י"ב. ומ"ש וכן אם ליקט אתרוג בערב ט"ו בשבט וכו'. שם עלה י"ב:

יב אין תורמין מפירות הארץ וכו'. משנה פ"ק דתרומות (מ"ה) ויליף לה בספרי מדכתיב וכל מעשר הארץ מזרע הארץ ומאחר דמקרא יליף ממילא משמע שאם תרם אינה תרומה כמו ששנו במשנה הנזכרת:

יג המפריש תרומה ממעשר ראשון וכו': כתב הראב"ד אין אלו אלא דברי תימה וכו'. ונראה לומר שרבינו גורס במשנה פ"ק דתרומות (מ"ה) אין תורמין ממעשר שלא ניטלה תרומתו ולא ממעשר שני והקדש שלא נפדו ולא כדקס"ד דהראב"ד דבדוקא נקט רבינו

על פירות ערוגה זו מחוברים. או שאמר פירות ערוגה זו מחוברים יהיו תרומה על פירות ערוגה זו תלושין לא אמר כלום. אבל אם אמר פירות ערוגה זו תלושין יהיו תרומה על פירות ערוגה זו לכשיתלשו ונתלשו הואיל ובידו לתולשן אינו מחוסר מעשה ולכשיתלשו שניהם דבריו קיימין. והוא שיביאו שתיהן שליש בעת שאמר: **י** אין תורמין מן הלח על היבש ולא מן היבש על הלח ואם תרם תרומתו תרומה. כיצד ליקט ירק היום וליקט ממנו למחר אין תורמין מזה על זה אלא א"כ דרכו להשתמר ב' ימים. וכן ירק שדרכו להשתמר ג' ימים כגון המלפפונות כל שליקט בשלשת ימים מצטרף ותורם מזה על זה. ירק שדרכו להשתמר יום אחד בלבד וליקט בשחרית וליקט בערב תורם מזה על זה: **יא** אין תורמין מפירות שנה זו על פירות שנה שעברה. ולא מפירות שנה שעברה על פירות שנה זו ואם תרם אינה תרומה שנאמר שנה שנה. ליקט ירק ערב ראש השנה עד שלא באה השמש וחזר וליקט אחר שבאה השמש אין תורמין מזה על זה שזה חדש וזה ישן. וכן אם ליקט אתרוג בערב ט'ו בשבט עד שלא בא השמש וחזר וליקט אתרוג אחר משבאה השמש אין תורמין מזה על זה מפני שאחד בתשרי ראש השנה למעשרות תבואה וקטניות וירקות. וט'ו בשבט ראש השנה למעשרות האילן: **יב** אין תורמין פירות הארץ על פירות חוצה לארץ. ולא מפירות חוצה לארץ על פירות הארץ *[ולא מפירות הארץ על פירות סוריא ולא מפירות סוריא על פירות הארץ]. ולא מפירות שאינן חייבין בתרומה כגון לקט שכחה ופיאה. או פירות שנתרמה תרומתן על פירות שחייבין בתרומה. ולא מפירות שחייבין בתרומה על פירות הפטורין ואם תרם אינה תרומה: **יג** *המפריש תרומה ממעשר ראשון שלא ניטלה תרומתו. או ממעשר שני והקדש שלא נפדו על פירות אחרות אין תרומתן תרומה: אין

[*כן הוא בס"א והוא בתוספתא פ' ראשון דתרומות]:

השגת הראב"ד

*המפריש תרומה ממעשר ראשון שלא ניטלה תרומתו וכו': א"א אין אלו אלא דברי תימה המשנה אמרה אין תורמין ממעשר ראשון שניטלה תרומתו ולא ממעשר שני והקדש שנפדו ואם תרם אין ת"ת והדעת נותנת

והוא שיביאו שתיהן שליש בעת שאמר. כך כתב למעלה דבפחות משליש לא באו לעונת המעשרות: **י** אין תורמין מן הלח וכו'. בתוספתא פ"ד ירק שדרכו להשתמר יום אחד תורמין עליו יום אחד שני ימים תורמין עליו שני ימים ג' ימים תורמין עליו שלשה ימים החזרין והכרישין וכו':

יא אין תורמין מפירות שנה זו וכו'. משנה פ"ק ולא מן החדש על הישן ולא מן הישן על החדש:

ואם תרם אינה תרומה שנ' שנה שנה וכו'. וא"ת האי קרא במעשר כתיב וכאיתי לרבינו שפירש במשנה דכתיב והרמותם ממנו תרומת ה' ר"ל ממנו בעינו שיוציא החק שחייב לו מאותו המין ולא ממין אחר ומשמע דשל שתי שנים חשיב כשני מינים והנכון מה שכתב הכא דכתיב שנה שנה כדאיתא פ"ק דר"ה ואע"ג דכתיב במעשר תרומה ומעשר ילפי מהדדי לכמה דברים:

ליקט ירק ערב ר"ה וכו'. ברייתא פ"ק דר"ה (דף יג):

יב אין תורמין מפירות הארץ וכו'. שם במשנה ולא מפירות הארץ וכו'. ואם תרם אין תרומתו תרומה: **ולא** מפירות הארץ על פירות סוריא וכו'. תוספתא פ"ב ומשמע דתורמין מפירות סוריא על פירות ח"ל ומפירות ח"ל על פירות סוריא דלענין זה סוריא כח"ל דחיובא דתרוייהו מדרבנן:

ולא מפירות שאינם חייבים וכו'. שם במשנה אין תורמין מן הלקט ומן השכחה ומן הפאה ולא מן ההפקר כבר ידעת כי אלו כולם חקי העניים ואין לו לפטור ממונו במה שהוא חק לעניים וההפקר משום דאמר קרא כי אין לו חלק ונחלה עמך ממה שיש לך ואין לו יצא הפקר שידך וידו שוין הכי איתא בירושלמי ואיכא למידק למה השמיט רבינו דין ההפקר וי"ל דמתני' איירי שבא לתקן הכרי מן הלקט וכו' או מן ההפקר דאי לאשמועינן שהם פטורים הכי הו"ל למיתני וכיון שבא לפטור הכרי מן ההפקר הרי זכה בהפקר והרי הוא שלו ואם בא לפטור הכרי בדבר שהוא מפקיר ועדיין לא זכה בו פשיטא כיון שאין לו בו זכות איך יפטור הכרי בכך וכיון דלא פסיקא ליה השמיטו וא"ת טעמא דלקט שכחה ופאה והפקר מפני שהם עצמם פטורים והו"ל מן הפטור על החיוב והא תני ליה סיפא ולא מן הפטור על החיוב בירושלמי מתרץ לה כיני מתני' ולא מפירות שהביאו שליש על פירות שלא הביאו שליש וכו'. ונראה לתרץ דתרי גווני פטור איכא או שפטור מצד עצמו כגון לקט שכחה ופאה או כגון שהיה חייב ונתקן וזהו שכתב רבינו או פירות שנתרמה תרומתן וכו'. ואם תרם אינה תרומה דהכי תניך על כל השנויים במשנה ואם תרמו אין תרומתן תרומה:

יג המפריש תרומה ממעשר ראשון וכו'. שם במשנה ולא ממעשר ראשון שנטלה תרומתו ולא ממעשר שני והקדש שלא נפדו כך היא הגרסא בספרים שלנו והטעם דאם נפדו כבר הרי הוא מן הפטור על החיוב ולא אצטריך למתנייה אבל היכא שלא נפדו סד"א עדיין טבל היא קמ"ל דמעשר שני ממון גבוה הוא ויש ספרים גורסין ומעשר שנפדה והיכא שלא נפדה לא איצטריכא ליה מטעמא דאמרן דממון גבוה הוא אבל היכא שנפדה איצטריך להיכא שהקדימו בשבלין דפטור מתרומה גדולה והקדש נמי שנפדה אצטריך כשהקדים טבל ומירחו הגזבר וא"כ פדאו כך תיקן רבינו שמשון ז"ל לפי גירסתו וכן נראה דרך הראב"ד ז"ל ומיהו לגבי הדין כ"ע מודו דמעשר שני בין נפדה בין לא נפדה אין תורמין ממנו על מקום אחר שאם נפדה הרי הם חולין גמורים ואין תורמין מן הפטור על החיוב ואם עדיין לא נפדה ממון גבוה הוא ואין פוטר של עצמו בשל גבוה וברישא נמי היה גורס ובמעשר ראשון שלא נטלה תרומתו שאם נטלה תרומתו הרי הוא חולין גמורים ומותר לזרים ופשיטא דאין תרומתו תרומה אבל היכא דעדיין לא נטלה תרומתו סד"א טבל הוא ועושה אותו תרומה על מקום אחר קמ"ל. ורבינו אין מפרש מתניתין בשהקדימו בשבולין ומש"ה גריס בשלא נטלה תרומתו ומעשר שני שלא נפדה והראב"ד ז"ל כתב שאם לא נטל ממנו כלום יכול הוא לתרום מה שיש בו מתרומה גדולה על מקום אחר וזה דרך האמת ע"כ. ואפשר שרבינו מודה בזה אבל מתניתין לא איירי בהכי אלא במי שבא לעשות מעשר ראשון תרומה על מקום אחר ולא בתרומת מעשר שבו אלא כל המעשר בא לעשותו תרומה על מקום אחר ולפיכך אין תרומתו תרומה

משנה למלך

יג המפריש תרומה ממע"ר שלא ניטלה תרומתו כו' אין תרומתן תרומה. פ"ק דתרומות אין תורמין כו' ולא ממעשר ראשון שלא נטלה תרומתו כך היא גירסת רבינו והראב"ד גורס שניטלה תרומתו וכתב שבמעשר השנוי כאן כשהקדימו בכרי ודוקא כשניטל ממנו תרומת מעשר משא"כ במקנתו מתוקן אבל אם לא ניטל ממנו כלום יכול הוא לתרום מה שיש בו תמ"ג על מקום אחר וזה דרך האמת

יד אין תורמין מדבר שהוא חייב מן התורה על דבר שהוא חייב מדבריהן ולא מן המחוייב מדבריהן על החייב מן התורה. ואם תרם תרומתו תרומה ויחזור ויתרום:

טו עציץ נקוב הרי הוא כארץ. וכמה יהא בנקב כדי שרש קטן והוא פחות מכזית. זרע תבואה בעציץ שאינו נקוב והביאה שליש ואח"כ נקבו ונגמרה התבואה והוא נקוב הרי הוא כצומח בשאינו נקוב עד שיקבנו קודם שיביא שליש:

טז התורם מפירות הגדלין בארץ על הגדלין בעציץ נקוב. או מפירות עציץ נקוב על הגדלין בארץ תרומתו תרומה. תרם משאינו נקוב על הנקוב תרומתו תרומה ויחזור ויתרום. תרם מן הנקוב על שאינו נקוב תרומתו תרומה ולא תאכל עד שיוציא עליה תרומה ומעשרות ממקום אחר:

יז התורם מן הדמאי על הדמאי ומן הדמאי על הודאי תרומתו תרומה ויחזור ויתרום מכל אחד

אין

כ"ם אם לא נפדו אבל זה המחבר סבר שהוא דרך אחת עם מעשר ראשון שנטלה תרומתו ואין השכל מורה כן שהמעשר השני כאן בשהקדימו בכרי ודוקא בנוטל ממנו תר"מ מפני שמקלתו מתוקן אבל אם לא נטל ממנו כלום יכול הוא לתרום מה שיש בו מתרומה גדולה על מקום אחר וזה דרך כאמת:

רדב"ז

תרומה ומיהו דברי הראב"ד ז"ל על שהקדימו בכרי ויש עדיין בו תרומה גדולה אבל רבינו מפרש מתני' כפשטה:

יד אין תורמין מדבר שהוא חייב וכו'. דמאי פ"ה עציץ נקוב הרי הוא כארץ תרם מן הארץ על עציץ נקוב מעציץ נקוב על הארץ תרומתו תרומה משאינו נקוב על הנקוב תרומה ויחזור ויתרום מן הנקוב על שאינו נקוב תרומה ולא תאכל עד שיוציא עליה תרומה ומעשר ע"כ. ועציץ נקוב חיובו מן התורה ושאינו נקוב חיובו מדרבנן וכן יש פירות שחיובן מן התורה ויש פירות שחייבן מדרבנן והכל מפורש פ' האשה רבה. ואיכא למידק שכתב רבינו על שתי המחלוקות תרומתו תרומה ויחזור ויתרום והלא התורם מדבר שחיובו מן התורה על דבר שחיובו מדרבנן אע"ג דתרומתן תרומה לא תאכל עד שיוציא עליה תרומה ומעשרות כדתנן במתני' גבי תרם מן הנקוב על שאינו נקוב דחד טעמא הוא לפי שהוא כמו טבל ואסור לכהן לאכול טבל שכל הגדל בעציץ שאינו נקוב אינו חייב בתרומה מן התורה לפיכך חובה להוציא מזרע אחר התרומה והמעשרות המחייבות לתרומה זו ואז יתננה לכהן ויהיה מותר לאוכלה וי"ל דסמך רבינו על מה שכתב בסמוך גבי עציץ דחד טעמא הוא כדכתיבנא:

טו זרע תבואה בעציץ שאינו נקוב וכו'. ירושלמי פרק בתרא דמעשרות ר' בון בר חייא בעי קומי ר' זעירא זרע בעציץ שאינו נקוב ונקב אמר ליה עכשיו נקב כלומר עכשיו נקב ולא למפרע הילכך אם הביא שליש שהוא עונת המעשרות קודם שנקב פטור מן התורה ואם נקב קודם שהביא שליש חייב מן התורה:

טז התורם מפירות הגדלין בארץ וכו'. משנה כתבתיה למעלה: ולא תאכל עד שיוציא וכו'. וכן הדין בתורם מפירות שחייבים מן התורה על פירות שחייבין מדרבנן כדכתיבנא לעיל: יז התורם מן הדמאי וכו'. ג"ז שם במשנה וחד טעמא הוא שהרי הדמאי אין חיובו אלא מדרבנן:

כסף משנה

רבינו אלא לרבותא נקט שלא ניטלה תרומתו שאע"פ שהוא טבול לתרומה גדולה אין תורמין ממנו וכל שכן היכא דניטלה תרומתו דאין תורמין ממנו ועל דרך זה יתפרש מעשר שני והקדש שלא נפדו וכ"ש אם נפדו דפשיטא דחולין גמורים הם:

יד אין תורמין מדבר שהוא חייב מן התורה וכו'. נלמד מדין עציץ נקוב ושאינו נקוב ודמאי וודאי שיבא בסמוך. ומ"ש ואם תרם תרומתו תרומה ויחזור ויתרום לא קאי אלא למאי דסמיך ליה מן המחוייב מדבריהם על החיוב מן התורה דאילו רישא דהיינו שתרם מדבר שהוא חייב מן התורה על דבר שהוא חייב מדבריהם דינא דתרומתו תרומה ולא תאכל עד שיוציא עליה תרומה ומעשרות ורבינו לא נחת הכא אלא ללמדנו דתרומתו תרומה ואילו לומר דלא תאכל עד שיוציא עליה תרומה ומעשרות סמך על מה שכתב גבי תרם מן הנקוב על שאינו נקוב:

טו עציץ נקוב הרי הוא כארץ. משנה ספ"ה דדמאי (משנה י'). ומ"ש וכמה יהא בנקב וכו' משנה ספ"ב דעוקצין (משנה י'). ומ"ש והוא פחות מכזית בסוף פ' המצניע (דף צ"ו): זרע תבואה בעציץ שאינו נקוב וכו'. במנחות פ' ר' ישמעאל (דף ע') א"ל רבי חנינא בר מניומי לאביי עציץ [שאינו] נקוב מהו אי לא נקוב הא לא נקוב דילמא חזר ונקבו קא אמרת ומוכח התם שפירושו כמו שכתב רבינו ואע"ג דלא איפשיטא התם איפשיטא בירושלמי פרק בתר' דמעשרות הלכה רביעית באמרו עכשיו נקב:

טז יז התורם מפירות הגדלי' בארץ וכו' התורם מן הדמאי על הדמאי וכו' עד ולא תאכל עד שיוציא עליה תרומה ומעשרות. משנה ספ"ה דדמאי (משנה י' י"א):

משנה למלך

סלמא עכ"ד. ביאור דבריו דמתני' איירי במע"ר שהקדימו בכרי שיש חוב על הלוי לפרים ממנו ת"ג ותרומת מעשר דדוקא כשהקדימו בשבלים הוא דמיפטר הלוי מת"ג אבל אם הקדימו בכרי חייב בת"ג וכדאיתא בפ"ק דביצה (דף י"ג) ואשמעינן מתני' דאם ניטל ממעשר זה תרומתו דהיינו ת"מ אע"פ שעדיין הוא שגל לתרומה גדולה כיון שמקצתו מתוקן דהיינו שכבר הוציא ממנו ת"מ אינו יכול לתרום ממנו ת"ג על טבל אחר שיש לו שהוא טבול לתרומה גדולה ולתרומת מעשר אבל אם לא ניטל ממנו כלום כלומר שהוא טבול לת"ג ולת"מ יכול הוא לתרום מה שיש בו מת"ג על מקום אחר כלומר דאינו יכול לעשות כולו ת"ג על מקום אחר מאחר שעשירית מעשר זה הוא לכהן משום תרומת מעשר אך כל מה שיש חוץ מאותו שיעור ת"מ יכול לעשותו ת"ג ומ"ש מה שיש בו מת"ג הכוונה הוא לאפוקי ת"מ שיש בו ורבינו ג"כ כפי מה שפירש מרן דבריו הוא מסכים לדברי הראב"ד דרבינו ג"כ מיירי בשהקדימו בכרי דהו הוא טבול לת"ג ומאי דתנן שלא ניטלה תרומתו הוא על ת"ג אבל תרומת מעשר ניטלה ממנו ואעפ"כ אין תורמין ממנו ת"ג על טבל הטבול לת"ג ולת"מ ואין הפרש לענין דינא בין רבינו להראב"ד כלל כללו של דבר דהכילא לגו דהדבר שמפרישין ממנו על מקום אחר צריך שיהיו שוים בכל עניניהם ואין כתירה לדברי מרן ממה שכתב רבינו בפ"ג דין כ"כ. והרב בעל תיו"ט הקשה על דברי מרן הללו ממה שפסק רבינו בפ"ג דפירות הטבולים לת"ג תורמין מהן ואין זה מן הקושיא דהתם מיירי כשאותם הפירות הם טבולים לגמרי דמבחמא כשהם טבולים ג"כ לת"מ דלאו ברפיעי עסקינן שמשנה הסדר. ורבינו שמשון גורס שניטלה תרומתו כגירסת הראב"ד אלא שכתב דמתני' איירי בשקדימו בשבלין דפטור מתרומה גדולה ומש"ה אין תורם ממנו ת"ג על כרי של טבל אבל לא ניטלה תרומתו יכול לתרום וכו' וכן כתב רבינו עובדיה ז"ל ומהמשך דבריהם נראה דלא מיבעיא בטבל הטבול לת"ג לבד כגון שכבר הפרים ממנו ת"מ שיכול להפרים ממנו ת"ג על טבל הטבול לת"ג ולת"מ אלא אף במעשר ראשון שהוא טבול דוקא לת"מ יכול להפרים ממנו ת"ג על טבל הטבול לת"ג וכן נראה מפשטא דספרי דמייתי הר"ש ודין זה כמו זר נתכב בעיני דמאחר שמעשר זה אינו טבול לת"ג איך מפרים ממנו ת"ג על טבל הטבול לת"ג ומפשטא דסוגיא דפרק כל הגט (דף ל"ד) אמרינן כור מעשר שיש לך בידי חייטינן שמא עשאו ת"מ לא אמרינן שמא עשאו ת"ג משמע שאינו יכול לעשותו ת"ג כיון שאינו טבול לת"ג ומיהו אפשר לדחוק ולומר דאורחא דמלתא נקט דסתם בן לוי יש לו מעשרות ואין לו נחלת שדה וכרם וכמ"ש הרב תיו"ט בפ"ב דתרומות מ"ב ומש"ה חששו שמא עשאו ת"מ. (*א"ס א"ג עפ"י מה שנתבאר בדברי התוס' שם בסוגיא דת"ג בעינן מוקף מדאורייתא אבל גבי ת"מ דין מוקף אינו אלא מדרבנן ומש"ה לא חיישי' דלמא עשאו ת"ג כיון דאיסורו מן התורה משא"כ בת"מ דכיון דאינו אלא מדרבנן חיישי' דלאו כ"ע גמירי לה ולא זהירי וכהכיא דכתב הרב המגיד ז"ל פ"א מהלכות אישות גבי חוקה דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות יע"ש) אבל לעולם דיכול לעשותו ת"ג אף שאינו טבול לת"ג ודברי רבינו בפ"ג שכתב וכן המניח פירות לסיות מפרים עליהם ת"ג צריך שיהיו טבולים לתרומה כו' כם ספק סברת הר"ש. וראיתי לרבינו בפי' המשנה שכתב וז"ל ואמרי' ממע"ר שלא ניטלה תרומתו כשיהיה לוי ויהיה לו זרע מאדמתו הוא חייב בתרומה בלי ספק וג"כ יש לו מעשר שלקחו מישראל אין ראוי לו להוציא ממנו שיעור התרומה החייבת לזרעו ושיתננה לכהן לפי שיש לכהן באותו מעשר חק וזכות והיא ת"מ אבל יוציא ת"מ ואח"כ יוציא ממנו התרומה החייבת לזרעו ע"כ. והנראה אלי בכוונת דבריו הוא דמעשר ראשון זה מיירי בשקדימו בכרי והוא טבול לת"ג ולת"מ וכל זמן שת"מ בתוכו אינו יכול להפרים ממנו ת"ג על מקום אחר לפי שכל מה שיוציא ממעשר זה כנגד פירות אחרים שיש לו העשירית ממנו אינו שלו אלא של כהן כנגד ת"מ ואע"פ שאח"כ מפרים ממנו ת"מ מ"מ אינו מפרים אלא העשירית ממה שנשאר אבל אינו מפרים כנגד הת"ג שהפרים דאיך יפרים ת"מ על ת"ג ואף אם"ל שאח"כ יכול להפרים ת"מ על הכל מ"מ בשעה שהפרים זה ת"ג ממעשר זה היה מעורב בתוכו ת"מ שהרי בכל עשרה גרעינין האחד הוא ת"מ ואם זה הפרים מאה גרעינין כנגד ת"ג נמצא שהעשרה הוו ת"מ. וזהו הוייתי לומר דמ"ש הראב"ד בהשגות יכול הוא לתרום מה שיש בו מת"ג על מקום אחר הכוונה היא דדוקא השיעור שיש מת"ג מלד עצמו הוא דיכול לתרום על מקום אחר אבל יותר משיעור זה אינו יכול לתרום לפי שיש בו ת"מ אבל השיעור שיש בו מת"ג אין בו חלק מת"מ ולאחר שהפרים חלק ת"ג שהיה בו על מקום אחר מפרים מן הנשאר ת"מ ואח"כ ת"ג:

יז התורם מן הדמאי על הדמאי כו'. תניא בפרק הנודר מן הירק (דף נ"ח) כל דבר שיש לו מתירין כגון טבל כו' נתנו בהן חכמים שיעור ע"כ. ופירש"י טבל יש לו מתירין שמתקנו וניתר ואין הכונה שמתקנו מעצמו דהא ודאי לא מהני דאפשר דמפרים מן החולין על הטבל והוי מן הפטור על החיוב אלא הכוונה היא שמפרים עליו ממקום אחר וכמו שכתב הר"ן. וראיתי להרא"ם שכתב טבל אם נתערבה בחולין יש לו היתר לעשר עליו מעציץ שאינו נקוב ע"כ. והנה דברי הרא"ם הללו בהו סתומים והנראה שכיון הרא"ם לאותה ששנינו בפרק הקומץ (דף ל"א) תניא אמר ר' טרפון פעם אחת נתערב לי טבל בחולין ובאתי ושאלתי את ר"ש ואמר לי לך קח לך מן השוק ועשר עליו קסבר דאורייתא ברובא בטל ורוב עמי הארץ מעשרין הם והוה ליה כתורם מן הפטור על הפטור כו' ובפירוש איפסיקא הלכתא התם כר"ש שוורי בהאי מלתא ומש"כ כתב הרא"ם דהשתא שיש היתר לתערובת זה לעשר עליו הוא מעציץ שאינו נקוב דאין חיובו כי אם מדרבנן וכמבואר דהשתא מפרים מהחיוב דרבנן על החיוב דרבנן אבל מטבל גמור לא משום דהוי מהחיוב על הפטור. והנה הואיל ואתא לידן סוגיא זו ראיתי לפרשה ורש"י כתב שיש מי שפירש דמה שנתערב לרבי טרפון היה דמאי ולא היה יכול להפרים מינים וביה מפני חולין שמעורבין בו ואע"ג דדמאי לא מיחייב במעשר אפ"ה הואיל ומחויב דרבנן הו"ל חולין מן הפטור על טבל החייב ומש"ה אמר לו קח מן השוק דהוי מע"ס דהוי נמי פטור דאורייתא על הפטור דאורייתא ולפי פי' זה לא גרסינן קא סבר דאורייתא ברובא בטל דאין לו שום שייכות כלל אלא הגירסא היא קא סבר רוב ע"ס מעשרין הם והו"ל כתורם מהפטור על הפטור כלומר שאם לא היו רוב ע"ס מעשרין אלא מחלה על מחלה לא היה יכול לעשר מזה על זה דשמא הא' הוא מעושר והב' אינו מעושר והוקשו לזה בגמרא ולימא ליה קח מהעכו"ם ותירצו קא סבר אין קנין לעכו"ם ואיכא דאמרי דאמר לו לך קח מהעכו"ם דקסבר יש קנין והו"ל מהפטור על הפטור והקשו ולימא ליה קח מהשוק ותירצו קא סבר אין רוב עמי הארץ מעשרים אלא מספקינן להו מחלה על מחלה הלכך איכא למימר המעורב נתעשר וזה לא נתעשר אי נמי איפכא ע"כ. והנה המתבאר מזה הוא שאם אנו אומרים דרוב עמי הארץ מעשרים יכול להפרים מן הדמאי על הדמאי אך אי מספקא לן במחלה על מחלה אין מעשרין מזה על זה ולא ידעתי טעם לסברא זו דאף אם נאמר דרוב ע"ס מעשרין הם אכתי איכא למיחש דלמא הא' מעושר והב' אינו מעושר ונמצא מפרים מהפטור על החיוב או מהחיוב על הפטור ותו דהא תנן בסוף פ"ה מדמאי תרם מן הדמאי על הדמאי תרומה ויחזור ויתרום ופשטא דסתמא דמתני' אתיא כהלכתא דקי"ל רוב ע"ס מעשרין ורבינו פסקה למתני' אף דלית ליה דרוב ע"ס מעשרים ורש"י הקשה על פי' זה דהא איתא דמה שלא תקן מהדמאי הוא משום דאית ליה דאין רוב ע"ס מעשרים א"כ בלוקח מהעכו"ם נמי ניחוש שמא ע"ס זה שמכר פירות הללו לא עשרן והו"ל מהפטור על החיוב ומכח קושיא זו פירש דטבל זה שנתערב לרבי טרפון היה טבל גמור וכיון שנתערב בחולין בטל דמדאורייתא חד בתרי בטל והו"ל פטור מדאורייתא ורבנן הוא דאחמור ביה ואמרו טבל אוסר במשהו והצריכו להפרים עליו תרומה ומיהו מינים וביה לא דחולין מתוקנים נפטרו לגמרי ואפי' חיובא דרבנן ליכא ומ"ל לא ולקח מהשוק ועשר עליו לפי התבון טבל שבו קא סבר רוב ע"ס מעשרין הן והו"ל פטור מדאורייתא וחייב מדרבנן כי האי ע"כ. ועדיין לבי מהסס בזה דנהי דמחויבא דרבנן אחייב דרבנן תורמין ומעשרין מזה על זה היינו דוקא כגון מפירות עציץ שאינו נקוב על פירות ח"ל או על פירות הלקוחים מהעכו"ם למ"ד אין קנין לעכו"ם דכל הני מה שהם פטורים מהתורה לאו משום ספיקא הם אלא דגזירת הכתוב דדין תרומות ומעשרות אינם נוהגים כי אם בא"י וכן עציץ שאינו נקוב לא חשיב כארץ וכן דאין קנין לעכו"ם בא"י אלא דרבנן החמירו בכל הני גווני וחייבום בתרומות ומעשרות ומש"ה תורמין ומעשרין מזה על זה אבל בדמאי מאי דפטור מן התורה הוא משום ספק דאמרי' רוב ע"ס מעשרין אלא שחכמים החמירו וחששו למיעוטא וא"כ איך תורמין מהדמאי על טבל אחר שהוא חייב מדרבנן דהא איכא למיחש שמא דמאי זה אינו מעושר וחייב מן התורה ונמצא מפרים מהחיוב על הפטור ואפשר ג"כ שהוא מתוקן ונמצא מפרים מהפטור לגמרי על החיוב דרבנן וראיה לחילוק זה דהא קי"ל דאין תורמין מן הדמאי על הדמאי ואע"ג דאין חיובם כי אם מדרבנן וקי"ל דתורמין מדרבנן אדרבנן מ"מ שאני דמאי דחיובו הוא משום ספק וכמו שכתבנו וא"כ לפ"ז לא יתרום מן הדמאי על טבל אחר שחייב מדרבנן ואע"ג דמלינו במקום אחר דלא חששו לספק זה דדמאי דהא תנן תרם מן הדמאי על הדמאי תרומה ויחזור ויתרום ומדלא קתני ולא תאכל עד שיוציא

עליה

יח **אין** תורמין שבולין וכו'. לשון ספרי שומע אני יתרום שבולין על הטין וענבים על יין וזיתים על שמן ת"ל כדגן מן הגורן מן הגמור וחכן אין תורמין זיתים על שמן ולא ענבים על יין ואם תרמו ב"ה אומרים אין תרומתו תרומה ומפרשינן עלה בירושלמי א"ר יוחנן מפני טורח השבט ומשמע דאפילו תרם מן הענבים כשיעור המגיע ליין אין תרומתו תרומה כיון דאיכא טורח לכהן ואפילו נתרצה הכהן אין תורמין לכתחילה אבל אם נתרצה הכהן משמע דתרומתו תרומה דזימנין דניחא ליה בענבים וזיתים מיין ושמן ואם לא תרם כשיעור המגיע ליין אפילו מדעת הכהן נראה דאין תרומתו תרומה חדא דמיחזי ככהן המסייע בבית הגרנות ועוד שמא יבא לעשות שלא מדעת כהן:

יח **אין** תורמין שבלים על החטים וכו'. ומ"ש וזיתים על השמן וכו' עד לעשותן צמוקים. משנה פ"ק דתרומות וס' כל המנחות באות מצה: וכן תורמין מזיתי שמן וכו' על שאינו מבושל. משנה פ"ב דתרומות (משנה ו'): ומ"ש מן הצלול וכו' תוספתא פ"ד אלא שבתוספתא כתובה בחילוף והוא ט"ס. ומ"ש מהתאנים על גרוגרות וכו'. ירושלמי פרק שני דתרומות ותוספת' פ"ד

אחד ואחד בפני עצמו. תרם מן הודאי על הדמאי תרומתו תרומה ולא תאכל עד שיוציא עליה תרומה ומעשרות:

יח אין תורמין שבלים על החיטים. וזיתים על שמן. וענבים על יין. ואם תרם אינה תרומה גזירה שמא יטריח הכהן לדרוך ולכתוש. אבל תורמין שמן על הזיתים הנכבשין ויין על ענבים לעשותן צמוקין. למה זה דומה לתורם משני מינין שאינן כלאים זה בזה מן היפה על הרע. וכן תורמין מזיתי שמן על זיתי כבש. אבל לא מזיתי כבש על זיתי שמן. מיין שאינו מבושל על המבושל. אבל לא מן המבושל על שאינו מבושל. מן הצלול על שאינו צלול. אבל לא משאינו צלול על הצלול. מתאנים על גרוגרות במנין. מגרוגרות על התאנים במדה. אבל לא תאנים על גרוגרות במדה. ולא גרוגרות על התאנים במנין כדי שיתרום לעולם

אבל תורמין שמן על הזיתים וכו'. שם במשנה ותורמין שמן על זיתים הנכבשים ויין על ענבים לעשותן צמוקים וא"ת בשלמא שמן על זיתים הנכבשים הוי מדבר שנגמרה מלאכתו על דבר שנגמרה מלאכתו אבל יין על ענבים לעשותן צמוקים במאי מותרין לכתחילה והא תנן המרגד והצמוקין והחרובים משיעמיד ערימה הא תריצו לה אין לך אסור לתרום מדבר שנגמרה מלאכתו על דבר שלא נגמרה מלאכתו אלא גורן ויקב בלבד כלומר יין על הענבים הנדרכות הוא דאסור הא יין על צמוקים לא דלאו יקב נינהו וקשיא לי על תירוץ זה דא"כ תרתי מתנייתא למה לי דתנן אין תורמין שמן על זיתים הנכתשים ולא יין על ענבים הנדרכות ותנן אין תורמין מדבר שנגמרה מלאכתו על דבר שלא נגמרה מלאכתו וגם רבינו כתב שתם אין תורמין מדבר שנגמרה מלאכתו על דבר שלא נגמרה מלאכתו ומשמע דכל הדברים אע"פ שאינם גורן ויקב ויש לתרץ דלא תנן תורמין יין על צמוקים אלא על ענבים לעשותן צמוקים והרי ענבים נגמרה מלאכתן לאכילה אע"פ שהוא רוצה לעשותן צמוקים כיון שעדיין לא עשאם לצמוקין אבל אם התחיל לצמקן לא גמר מלאכתן עד שיעמיד ערימה וזהו שכתב רבינו למה זה דומה לתורם משני מינין וכו' משמע שלא היה קשה עליו אלא מפני שהם שני מינין שהרי הנודר מן היין מותר בענבים ולא ביאר רבינו כיצד תורם ובירושלמי פליגי בה היאך תורם רבי אמר לפי שמנו רשב"ג אומר לפי אוכלו אבל לא על גרעיניהם ומשמע דהלכה כרבי דאמר לפי שמנו דמשערין כמה שמן היה ראוי לצאת מאותם זיתים ותורם מן השמן עליהם ולפפר שרבינו נתכוון לזה במה שכתב מן היפה על הרע שאין בזה תוספת אלא שתרם מן היפה על הרע ולדעת רשב"ג הוא מוסיף בתרומה יותר מן הראוי לו כנ"ל: וכן תורמים מזיתי שמן וכו'. פ"ב משנה כלשון רבינו וא"ת הא תו למה לי והא תנן לעיל תורמין שמן על זיתים הנכבשים וכ"ש הוא דשמן על זיתים דמיחזי כשני מינים מותר כ"ש זיתי שמן על זיתי כבש דהד מינא וי"ל דקמ"ל אע"ג דזיתי כבש מתקיימין יותר מזיתי שמן תורם לעולם מן היפה שהוא זיתי שמן ולא מזיתי כבש על זיתי שמן אע"ג דמתקיים יותר שהוא מן הרע על היפה: מיין שאינו מבושל וכו'. ג"ז שם במשנה והטעם שכתבתי לעיל וכן מן הצלול על שאינו צלול הוי מן היפה על הרע הע"פ שיין שאינו צלול מתקיים יותר על ידי השמרים שבו: מתאנים על גרוגרות וכו'. התאנים יפות מן הגרוגרות והגרוגרות מתקיימות יותר מן התאנים ותנן כל מקום שיש כהן תורם מן היפה וכל מקום שאין כהן תורם מן המתקיים ואתא לאשמעינן דבזמן שבא לתרום מן היפה לא יתרום במדה לפי שהוא ממעט בתרומה

משנה למלך

עליה תרומה ומעשר דומיא דתורם מן הודאי על הדמאי משמע שלא חשו חכמים דלמא הדמאי שמפרים ממנו הוא טבל גמור והדמאי שמפרים עליו הוא מעושר ונמצא שמפרים מהחייב על הפטור ונמצאת התרומה שמפרים טבל גמור הא לא קשיא שהרי כבר כתב שם רבינו שעודים דמה שלא הצריכו לתקן התרומה הוא משום דרוב ע"ה מעשרים לא החמירו בתרומה אבל לעולם דלכתחילה אינו מפרים מהדמאי על הדמאי ואם הפרים חוזר ותורם משום הספק דשמא הדמאי שמפרים ממנו הוא מעושר וא"כ ה"נ אין מפרישין מן הדמאי על טבל אחר דרבנן ואם הפרים צריך לחזור ולתרום דשמא הדמאי הוא מעושר ונמצא מפרים מהפטור על החיוב וכבור אני לומר דלעולם אין תורמים מן הדמאי על טבל אחר דרבנן והלא שאני בטבל זה שנתערב בחולין דמה שהוא פטור מן התורה הוא משום רובא שנתבטל ברוב וכתיב אחרי רבים ודמי לדמאי דמאי דפטור מן התורה הוא משום רובא נמצא דטבלים הללו יש להם הדמות בפטורא דטעמא דכולהו הוא משום דאזלינן בתר רובא ומש"ה תורם מזה על זה אבל בטבל אחר דרבנן לא. ומ"מ לא נתקררה דעתי בכל זה דמאחר דסבינו דאין תורמין מן הדמאי על הדמאי ואם תרם יחזור ויתרום איך התירו לתרום מן הדמאי על הטבל אחר דרבנן יהיה מה שיהיה. והנראה אצלי דלעולם תורמין מן הדמאי על כל טבל דרבנן והאי מדמאי על הדמאי והטעם דבכל מקום דאיכא חשש איסור תורה חששו חכמים כגון מן הדמאי על הדמאי דשמא הא' מעושר והב' אינו מעושר ונמצא מפרים מן הפטור על החייב דאינו תרומה ונמצא אוכל טבל גמור אבל במפרים מן הדמאי על טבל אחר דרבנן דאף אם נחוש דלמא הדמאי הוא מעושר אכתי ליכא איסור תורה דטבל דרבנן הוא ולא חששו בזה ולפ"ז נראה דדוקא מן הדמאי על טבל דרבנן התירו אבל מטבל דרבנן על הדמאי לא התירו משום דשמא הדמאי אינו מעושר ונמצא פוגע באיסור תורה. ודע שיש חילוק בין מפרים מן הפטור על החיוב למפרים מן החיוב על הפטור דהתורם משאינו נקוב על הנקוב דהיינו מן הפטור על החיוב צריך לחזור ולתרום אבל התורם מן הנקוב על שאינו נקוב אינו צריך לחזור ולתרום שהרי נפטר שאינו נקוב בעדיפא מיניה דהיינו במה שתרם מן הנקוב אלא דלגבי התרומה עצמה אמרינן דלא תאכל עד שיוציא עליה ממקום אחר דלאי אמרת דגם התורם מן הנקוב על שאינו נקוב דצריך לחזור ולתרום משאינו נקוב איך מפרים מן הדמאי על טבל דרבנן דהא לא ימנע אם הדמאי מעושר צריך לחזור ולתרום מהטבל דרבנן ואם הדמאי אינו מעושר ג"כ צריך לחזור ולתרום אלא ודאי דאם הדמאי אינו מעושר כבר נתקן הטבל דרבנן ואין לחוש אלא דשמא הדמאי מעושר וכבר כתבנו דבאיסורא דרבנן לא חששו ודין זה שכתבנו מלבד שהסברא היא נכונה פשטא דמתני' הכי מוכח דתנן משאינו נקוב על הנקוב תרומה ויחזור ויתרום מן הנקוב על שאינו נקוב תרומה ולא תאכל ולא קתני בסיפא ויחזור ויתרום מוכח בהדיא דמן החייב על הפטור מן החייב מדרבנן אינו חוזר והתורם שכבר נפטר הטבל דרבנן במה שתרם מהטבל דאורייתא וכן כתבו התוספות בפרק האשה רבה עלה פ"ט ד"ה ולא: **ודע** שאף שכתבנו לעיל דבהשם איסור תורה חששו חכמים אך באיסור דרבנן לא חששו ומש"ה מפרים מהדמאי על טבל דרבנן אפ"ה התרומה שמפרים מהדמאי על טבל דרבנן יכול הכהן לאוכלה ואינו צריך להפרים עליה ממקום אחר אף דאיכא חשש איסור תורה דדלמא דמאי זה אינו מעושר והוי טבל דאורייתא מ"מ לא חששו לזה שהרי בתורם מן הדמאי על הדמאי לא חששו לתרומה עצמה לומר שיפרים עליה ממקום אחר והטעם הוא משום דלגבי תרומה עצמה סמכו הכמים על רוב עמי הארץ מעשרין הם וא"כ בנ"ד דהיינו מפרים מהדמאי על טבל דרבנן לא חששו חכמים לענין התרומה עצמה שלא תאכל עד שיוציא עליה ממקום אחר וסמכו על רוב ע"ה מעשרין הם. וכזה שכתבנו נראה דיש ליישב פירוש הא' שכתב רש"י דמה שנתערב לרבי טרפון היה דמאי וכתבנו דלפי פי' זה לא גרסינן דמדאורייתא ברובא בטל אך לפי מה שכתבנו נראה דלעולם דגרסינן ליה ואיצטריך להאי טעמא משום דאי לאו דמדאורייתא בטל לא היה מפרים עליו מן הדמאי דהא קי"ל דאין תורמין מן הדמאי על הדמאי אך כיון שכבר נתבטל ברוב דליכא איסור תורה התירו לעשר מן הדמאי דאף את"ל דהדמאי שמפרים ממנו הוא מעושר מ"מ ליכא איסור תורה וטעמא דאוקמוה דהערובות זה היה דמאי ולא טבל הוא משום דס"ל דאם מה שנתערב היה טבל גמור לא היה להפרים עליו מן הדמאי משום דדילמא הדמאי היה מעושר ונמצא שאוכל טבל דרבנן. והכונה והכלל דכל היכא דאיכא ספק א' להקל כגון במפרים מן הדמאי על טבל דרבנן דאם הדמאי מעושר לא נתקן הטבל ואם הדמאי אינו מעושר נתקן נמצא דליכא אלא חד צד להקל אף באיסור דרבנן חוששין לחומרא ואינו מעשר מזה על זה אך אם מה שנתערב היה דמאי דשתא איכא תרי ספיקי להקל דאפשר דמה שמפרים ממנו אינו מעושר ואת"ל דהוא מעושר אפשר

שהדמאי שנתערב ג"כ הוא מעושר נמצא דאיכא תרי תלוקות יש להקל באיסורא דרבנן אך באיסורא דאורייתא אף דאיכא תרי ספיקי להקל אזלינן לחומרא והיינו טעמא דאין תורמין מן הדמאי על הדמאי אף דאיכא תרי ספיקי להקל משום דאי אמרת שהדמאי שמפרים הימנו הוא מעושר והדמאי שמפרים עליו אינו מעושר קא אכיל איסור תורה ואגיבא דרש"י אף אם היה התערובות מטבל גמור יכול להפרים מן הדמאי עליו משום דכל כדרבנן אזלינן לקולא. ומ"מ עדיין לכל הפירושים קשה עלי דמסכוגיה מוכח דאף דהתורם מן החייב מן התורה על החייב מדרבנן נפטר הטבל דרבנן מ"מ לכתחלה אינו תורם שהרי הקשו בגמרא ולימא ליה קח לך מן השוק ותירצו קא סבר אין קנין לעכו"ם כו' והו"ל מן החייב על הפטור וא"כ איך התירו לתרום מהדמאי על טבל דרבנן דלא ימנע אם הדמאי אינו מעושר הוי מן החייב על הפטור ואם הוא מעושר הוי מן הפטור על החייב ויש לתרץ בדוחק ועדיין יש לי מפה ומהן בסוגיא זו אלא שמפני האריכות לא כתבתים לפי שהסוגיא זו סובלת אריכות הרבה והדבר צריך אגלי תלמוד. ודע דאליבא דרש"י דאית ליה דמיירי בטבל גמור ע"כ מיירי בטבל הטבול לתרומת מעשר ולא לת"ג דאם היה טבול לתרומה גדולה איך היה מפרים מן הדמאי עליו והלא דמאי פטור מתרומה משום דלא נחשדו ובודאי שאינו מפרים תרומה מדבר שאינו טבול לתרומה וכמ"ש רבינו בפ"ג דין כ"ב וכן פי' הר"ש בפ"ג דהלה מ"ע לכך דמנחות בטבל שתורם ממנו תרומה גדולה ועלה בדעתי לומר שבפי' הא' שכתב רש"י דהערובות זה היה דמאי הוא משום דניחא להו דמיירי בדמאי שכבר הורם ממנו תרומה גדולה כהתם דמאי ולא בטבל גמור ולאוקמי בטבל שהורם ממנו תר"ג. ודע שזה שכתבנו לעיל דכל טבל שנתערב בחולין אינו מפרים עליו מטבל גמור מן התורה משום דהוי מן החייב על הפטור אלא מטבל אחר דרבנן לא כל טבלים דרבנן הותר לתרום מהם על טבל זה שנתבטל שהרי התוס' שם הקשו דמה תירצו בגמרא קא סבר אין קנין לעכו"ם דהא מיפטר מטעם מירוח ותירצו דמ"מ דמי לחיוב כי היכי דלא אמר ליה קח מעציץ שאינו נקוב או מתבואת ח"ל כו' מוכח מכאן דאף דעציץ שאינו נקוב ותבואת ח"ל ומירוח העכו"ם אין חיובם כי אם מדרבנן מ"מ אינו תורם מהם על טבל שנתערב בחולין שנתבטל ברוב משום דהני דמו לחיוב והוי כאילו תורם מן החייב על הפטור. והנה הרא"ם ז"ל שכתב דטבל שנתערב בחולין במפרים עליו מעציץ שאינו נקוב חולק בסברת התוספות הללו אך לא ידעתי אם הרא"ם חולק בכל וס"ל דכל טבל שאינו חייב מן התורה דינו שוה ומפרים ממנו על טבל שנתערב בחולין או דילמא דדוקא בעציץ שאינו נקוב פליג אבל באחריני מודה כגון מירוח העכו"ם או תבואת ח"ל משום דדמי לחיוב ואין ולאו ורפיא בידי ומדברי הר"ש בפ"ג דחלה מ"ע נראה דס"ל כסברת התוספות בקושיא עלה דמתני' דזיתי מסיק שנתערבו עם זיתי ניקוף דקתני אם יש לו פרנסה ממקום אחר מוציא לפי חשבון מכך דמנחות ותיקון דדמאי ליכא למימר הכא משום דמתני' איירי בשלא הורם ממנו תרומה גדולה וכתב ומיהו למ"ד יש קנין מסכחת לה דלך קא מן העכו"ם וזה דוחק לאוקמי' כתמא דמתני' במחלוקת עוד תירץ דמוציא מחלה ת"ג ואח"כ לוקח מן השוק ומעשר לפי חשבון וגם זה דוחק דא"כ כשמוציא מחלה ת"ג הוא על הכל וא"כ מתני' דקתני מוציא לפי חשבון הוא דוקא בתרומת מעשר ומדקתני היפא ואם לאו מוציא תרומה לפי חשבון מכלל דריפא אינו מוציא לפי חשבון עוד תירץ דהכא איירי כשהטבל רוב וגם זה דוחק דא"כ איפכא הוה ליה למיתני זיתי ניקוף שנתערבו עם זיתי מסיק ענבי עוללות עם ענבי בציר וכמו שדקדק הר"ש בפ"ס דדמאי מ"ה ומדלא תירץ דפרנסה דמתני' הוא בעציץ נקוב ודכוותיה נראה דס"ל כסברת התוס' דכל הני דמו לחיוב והוי כתורם מן החייב על הפטור. ודע שראיתי שהתוספות דבריהם סתרי להדדי דבפרק הנודר מן הירק עלה דהך דכל דבר שיש לו מתירין כגון טבל כו' כתבו דמעשר עליו מדמאי או מעציץ שאינו נקוב וזה הוא הפך ממה שכתבו בפרק הקומץ וצ"ע. ודע שמ"ש התוספות דמעשר עליו מדמאי על כרחך מיירי כשהטבל זה שנתערב בחולין היה טבול דוקא לת"מ דאם היה טבול לת"ג לא היה מעשר מן הדמאי דהא לא נחשדו ע"ה בתרומה גדולה וכמבואר וכן כתב הר"ש בפס"ג דחלה וכמ"ש לעיל וכ"כ הרא"ם בפרק הנודר מן הירק (דף ט') עלה דהכיא דאמרינן ליטרא בצלים כו' דלמא לחומרא שאני. ודע דכתב מהר"ם בתשובה סי' תנ"ג דאין מפרים מחד דרבנן על תרי דרבנן והכריח כן מאותה סוגיא דפרק הקומץ יע"ש. ועיין בהגהות דשייכי לספר זרעים שכתבו בשם מהר"ם דמסוגיא זו דהקומץ משמע דאין להפרים אפילו בטבל דרבנן היכא דנראה דאהד חמור קצת מחבירו יע"ש:

יח **אין** תורמין שבלים על החטים וכו'. עיין בהר"ש ובמ"ש הרא"ש בפ"ק דעדיות משנה ב' וכמ"ש ומ"ש אבל לא מן המבושל כו' עיין בתשובת הרשב"א סי' כ"ד ובמ"ש הר"ש על משנה א ודוק:

משנה

לעולם בעין יפה. ותורמין חטים על הפת. אבל לא מן הפת על החטים לפי חשבון.ובכל אלו אם תרם תרומתו תרומה: **יט** אין תורמין שמן על הזיתים הנכתשין. ולא יין על ענבים הנדרכות שזה דומה לתורם מדבר שנגמרה מלאכתו על דבר שלא נגמרה מלאכתו. ואם תרם תרומ.ו תרומה ויחזור ויתרום מן הזיתים והענבים בפני עצמן. הראשונה מדמעת בפני עצמה והאוכלה חייב עליה כשאר תרומות גמורות אבל לא מן השנייה: **כ** מי שתרם שמן על זיתים שדעתו לאוכלן. או זיתים על זיתים ודעתו על הכל לאכילה. או שתרם יין על ענבים שהם לאכילה. או ענבים על ענבים והכל לאכילה ונמלך לדורכן ודרך הזיתים והענבים שכבר תרם עליהם אינו צריך לחזור ולתרום: **כא** אין תורמין חומץ על יין. אבל תורמין יין על חומץ שהיין והחומץ מין אחד הן. (*היה בלבו לתרום מן היין על היין ונמצא בידו חומץ אינה תרומה). היה בלבו לתרום חומץ על חומץ ונמצא החומץ שתרם יין תרומתו תרומה: **כב** התורם חבית של יין על היין ונמצא חומץ אם יודע שהיתה חומץ עד שלא תרמה אינה תרומה. ואם אחר שתרמה החמיצה הרי זו תרומה. ואם ספק תרומה ויחזור ויתרום. וכן התורם קישות ונמצאת מרה אבטיח ונמצא סרוח או שנמצאו נקורין. תרם חבית של יין ונמצאת מגולה שאסור לשתותה תרומה ויחזור ויתרום שנייה. ואין אחת משתיהן מדמעת בפני עצמה. והאוכל אחת משתיהן אינו חייב חומש: **כג** כיצד נפלה אחת מהן על החולין אינה מדמעת. נפלה שנייה למקום אחר אינה מדמעתה. נפלו שתיהן למקום

*כנ"ל ועי' בכ"מ

רדב"ז

בתרומה והוי עין רעה וכזמן שבא לתרום מן המתקיים לא יתרום במנין אלא במדה כדי שיתרום לעולם בעין יפה בתוספתא פ"ד ולא נתבאר בדברי רבינו אם בא לתרום מן הדבלה על התאנים או על הגרוגרות היאך יתרום דתנן כל מין תאנים אחד ותורם מזה על זה והדבלה א"א אלא במשקל וי"ל דלעולם משקל הדבלה הוא עין יפה ומן היפה ומתקיים ולפיכך לא הוצרך לבאר שהרי אי אפשר אלא במשקל: **ותורמין חטים על הפת וכו'**. תוספתא פ"ד תורמין חטים על הפת אבל לא הפת על החטים אלא לפי חשבון כך היא בספרים שלנו. ואיכא למידק חטין על פת הא איכא טורח השבש ומאי שנא משבולין על חטין ודוחק הוא להעמידה במקום שאין שם כהן והחטין מתקיימין יותר מן הפת דא"כ סיפא פת על החטין אפילו לפי חשבון אין תורמין שהרי אינו מתקיים. וי"ל דשבולין על חטין אין חיוב התרומה אלא על החטין ואם תרם מן השבולין איכא טורח השבש אבל חטין על הפת חיוב התרומה על החטין הילכך תורם לכתחילה על הפת שהרי הפת בעצמו נתחייב בשעה שהיה חטין ונראה שרבינו היה גורס אבל לא מן הפת על החטין לפי חשבון וי"ל כי שתי הגרסאות עולות לענין אחד כי מה שאמר אלא לפי חשבון כלומר שיתרום מן הפת שיעור גדול כפי מה שעולה לחטין והרי זה עין יפה ותועלת גדול לכהן ומ"ש רבינו לפי חשבון היינו לפי חשבון המגיע לפת וזו עין רעה שאם יפול אחד מחמשים בפת לא יגיע לפי חשבון החטה אחת משבעים שהרי הוא מחשב כמה הולך סובין ומורסן וכמה הוצאה ותורם לפי אותו חשבון והוי עין רעה אבל אם עבר ותרם תרומתו תרומה:

יט אין תורמין זיתים וכו'. משנה פ"ק כלשון רבינו וכתב לפי שזה דומה לתורם מדבר שנגמרה מלאכתו על דבר שלא נגמרה מלאכתו וקשיא דהא תנן בסיפא וכתבה רבינו רפ"ק שפרק אין תורמין מדבר שנגמרה מלאכתו וכו' ואם תרמו תרומתן תרומה ולא תני בה יחזור ויתרום ולפי מה שכתבתי לעיל בשם הירושלמי ניחא דרישא איירי בדגן תירוש ויצהר דמיחייבין מן התורה ולפיכך תרומה ויחזור ויתרום אבל סיפא איירי בשאר פירות שחיובן מדרבנן ולפיכך אינו צריך לתרום פעם שניה אבל מדברי רבינו נראה שאין מחלק בין דגן תירוש ויצהר לשאר פירות. וי"ל דלעולם אינו מחלק לענין שאין תורמין לכתחילה מדבר שנגמרה מלאכתו על דבר שלא נגמרה מלאכתו אבל לענין אם עבר ותרם יש ביניהם חילוק דדגן תירוש ויצהר צריך לחזור ולתרום אבל שאר פירות שאין חיובן מן התורה אינו צריך לחזור ולתרום וזהו שכתב רבינו שזה דומה לתורם מדבר שנגמרה מלאכתו על דבר שלא נגמרה מלאכתו אע"ג דלאו הדין שוה בביניהם מ"מ דומה הוא לענין שאם תרם תרומתו תרומה דסד"א ליהוו כשני מינין קמ"ל כמין אחד הוא ואינו דומה אלא לתורם מדבר שנגמרה מלאכתו על דבר שלא נגמרה מלאכתו ומיהו לענין אם חוזר ותורם אינם דומים מטעמא דכתיבנא:

כ מי שתרם שמן על זיתים וכו'. שם משנה כלשון רבינו והטעם מבואר שאותם הזיתים חזרו כאילו נגמרה מלאכתן ואינו צריך לתרום פעם שניה שהרי לפי כוונתו בשעה שתרם הכל נגמרה מלאכתו ואע"פ שנמלך אח"כ אין המלכתו מבטל תרומתו:

כא אין תורמין חומץ על יין וכו'. בתוספתא פ"ד פלוגתא דרבי וחכמים ופסק כחכמים שאמרו חומץ ויין מין אחד הוא והא דאין תורמין חומץ על יין לפי שהוא מן הרע על היפה דגרסי' פרק המוכר את הספינה (דף פ"ד) עלה דמתניתין דתנן יין ונמצא חומץ חומץ ונמצא יין שניהם יכולין לחזור בהן לימא מתני' רבי היא ולא רבנן דתניא יין וחומץ מין אחד רבי אומר שני מינין אפילו תימא רבנן ע"כ לא פליגי רבנן עליה דרבי אלא לענין מעשר ותרומה וכדר' אילעא דאמר רבי אילעא מנין לתורם מן הרע על היפה שתרומתו תרומה שנאמר ולא תשאו עליו חטא בהרימכם את חלבו ממנו אבל לענין מקח כ"ע מודו איכא דניחא ליה בחמרא ולא ניחא ליה בחלא ואיכא דניחא ליה בחלא ולא ניחא ליה בחמרא, מהך סוגיא משמע להדיא דאם תרם חומץ על יין תרומתו תרומה ואינו צריך לחזור ולתרום וקשה דתנן התורם חבית של יין ונמצאת של חומץ אם ידוע שהיתה של חומץ עד שלא תרמה אין תרומתו תרומה וכו' משמע דיין וחומץ שני מינין הם ובשלמא לירושלמי שהעמיד משנה זו כרבי ניחא אבל לרבינו שכתב המשנה קשה וי"ל דמתני' דהכא אתיא אפי' אליבא דרבנן ומטעם תרומה בטעות נגעו בה שהרי דעתו היה לתרום יין על יין ונמצאת חומץ אם ידוע שהיתה של חומץ עד שלא תרמה הרי היא תרומה בטעות ואינה תרומה אם מתחילה אין כאן טעות שיין היה בשעה שתרמה ואם ספק תרומה ויחזור ויתרום הרי זה נכון והכי משמע בריש נדה והיינו דאמרינן לימא מתני' כרבי ולאו איתא דמתני' דהכא רבי היא ולא רבנן מאי קושיא הא איכא שמעתא אחריתי כרבי ולא כרבנן אלא ודאי מתניתין דהכא כ"ע היא וזה מבואר בדברי רבינו שכתב היה בלבו לתרום חומץ על חומץ ונמצא החומץ שתרם יין אינה תרומה * וע"כ משום דהויא תרומה בטעות הוא שהרי יין חשוב מן החומץ:

כב התורם חבית של יין על היין וכו'. היינו מתני' דריש פרק שלפני התורם חבית של יין פירש רבינו על היין לומר שהיה בלבו לתרום יין על יין דהוי תרומה בטעות וכדכתיבנא לעיל אבל אם היה בלבו לתרום חומץ על יין בין אם נמצאת יין או חומץ תרומתו תרומה דמין אחד הם: **ואם ספק וכו'**. שם במשנה ומסיים בה תרומה ויחזור ויתרום שלשונה אינה מדמעת בפני עצמה ואין חייבין עליה חומש וכן השנייה וא"כ מ"ש רבינו בסוף הלשון ואין אחת מהן מדמעת אסיפא קאי ולפיכך הפך סדר המשנה להשמיעך דהא דקתני ואין אחת מהן מדמעת וכו' ארישא דתורם קישות ונמצאת מרה נמי קאי ובירושלמי ניחא אבטיח ונמצאת סרוחה אלא קישות ונמצאת מרה ולא מעיקרא מרה היא ומשני א"ר יוחנן עשו אותה כספק אוכל, תוספתא פ"ד התורם את הבור ונמצא מגולה אבטיח ונמצא נקור תרומה ויחזור ויתרום ולא שנו בה קישות ונמצאת מרה ומשמע דהאי תנא הוא דקשיא ליה כי קופיין ולא ס"ל שעשו אותה כספק אוכל ומ"מ על משנתנו יש לנו לסמוך וכתירוציה דר' יוחנן:

כג כיצד נפלה אחת מהן וכו'. פ"ג משנה ב' וגרסי' עלה בירושלמי כילד הוא עושה נותן שתיהן לכהן והכהן נותן לו דמי אחת מהן דמי גדולה או קטנה מדתנן מדמעת בקטנה שבהן הדא אמרה דמי גדולה נותן לו והא דתנן אין חייבין עליה חומש וכן השניה היינו שאכל אחת מהן אבל אם אכל את שתיהן ממה נפשך חייב חומש בקטנה שבהן

כסף משנה

ס"ד. ומ"ש ותורמין חטים על הפת וכו'. תוספתא דתרומות בפ"ג (דף ס' ע"ד) אלא שם כתוב אבל לא פת על החטים אלא לפי חשבון ומצאתי כתוב שכך הגירסא בספרי רבינו המוגהים ונראה שהטעם מפני שהחטים נקראים יפה מפני שהם מתקיימים יותר מהפת ועוד שהחטים יכול לעשות פת אם ירצה והפת אינו יכול להחזירו חטים:

יט אין תורמין שמן על הזיתים הנכתשים וכו' עד אינו צריך לחזור ולתרום. משנה פרק קמא דתרומות (משנה ד'):

כב אין תורמין חומץ על יין וכו'. בתוספתא פ"ג (דף ס' ע"ד) רבי יוסי אומר יין וחומץ שני מינים וחכמים אומרים מין אחד ופסק כחכמים ומכל מקום אין תורמין חומץ על יין מפני שהוא מן הרע על היפה. וק"ל למה לא סיים בה ואם תרם תרומתו תרומה וי"ל שמאחר שכתב שהם מין אחד ממילא משמע. ומ"ש היה בלבו לתרום מן היין על היין ונמצא בידו חומץ אינה תרומה כך היא הגירסא הנכונה בדברי רבינו והיא תוספתא פ"ג דתרומות והטעם שאע"פ שיין וחומץ מין אחד כיון שהוא נתכוין לתרום מן היפה אם עלה בידו מן הרע הוה ליה תרומה בטעות ואינה תרומה. ומ"ש היה בלבו לתרום חומץ על חומץ ונמצא בידו יין תרומתו תרומה כך היא הגירסא הנכונה בדברי רבינו והוא ג"כ שם בתוספתא אלא שהיא כתובה בשיבוש וטעם הדבר שמאחר שהיה בלבו לתרום מן הרע על הרע ועלה בידו מן היפה על הרע שפיר דמי שהרי מין אחד הם:

כב התורם חבית של יין על היין וכו'. משנה בפרק ג' דתרומות (משנה א') ומ"מ ק"ל דבתוספתא פרק ג' דתרומות קתני עלה דברי רבי יוסי שרבי יוסי אומר יין וחומץ שני מינים וחכמים אומרים מין אחד ומאחר שרבינו פסק כחכמים היאך פסק כמשנה זו. וצ"ל דמשמע לרבינו דההיא תוספתא משבשתא היא דהא איכא למימר דכיון דנתכוון לתרום יין אם היה חומץ הוה ליה תרומה בטעות ואפי' לרבנן אינה תרומה והיינו דסתם לה תנא דמתני' בלא מחלוקת וגמרא דידן סמך על ההיא מתניתין גבי הבודק את החבית שיבא בסמוך. ומצאתי לסמ"ג שכתב אין תורמין חומץ על היין ואם תרם בשוגג אינה תרומה במזיד תרומתו תרומה אבל תורמין יין על חומץ דתניא בפרק הספינה לרבנן דרבי שהיין והחומץ מין אחד הם לענין תרומה ומעשר ואע"פ שבירושלמי פוסק כרבי מכל מקום מודה רבי שאם תרם כבר תרומתו תרומה דמן התורה הוו מין אחד כך כתב רבינו שמשון עכ"ל: ומ"ש וכן התורם קישות וכו'. שם במשנה (ברים פ"ג) התורם קישות ונמצאת מרה אבטיח ונמצא סרוח תרומה ויחזור ויתרום ומדקתני ונמצאת מכלל דמעיקרא לא הוה ידע והכי אמרי' בר"פ כלשה רבה (דף פ"ט) ומשמע לרבינו דבספק קודם שתרם הסריח מיתניא מתניתין שאם ידוע שקודם שתרם הסריח אינה תרומה ואם ידוע שאחר שתרם הסריח אינו צריך לחזור ולתרום. ומה שכתב או שנמצאו נקורין ירושלמי פ"ג דתרומות (הלכה א') אבטיח ונמצא נקור תרומה ויחזור ויתרום ומפרש רבינו כמו במתניתין דבספק מיתניא. וא"ת היכי מצי לפרושי מתניתין דנמצאת מרה בספק הא מרה מעיקרא היא עיין בירושלמי שם ובתוספות פרק הספינה רבה ובתוספתא בתרא (עלה קמ"ג) ואפשר לומר עוד דנעשית מרה מחמת עיפוש שאירע בה ואינה סרוחה (או שהסריחה) ואינה מרה. ומ"ש תרם חבית של יין ונמצאת מגולה בתוספתא דתרומות פ"ג (דף ס' ע"ד) והיה ראוי לכתוב כאן רבינו וכן אלא שסמך על מ"ש בסמוך וכן דקאי נמי אנמצאו נקורין והיינו נקורין היינו מגולה: **ואין אחת משתיהן מדמעת וכו'**. לכל מה שכתב תרומה ויחזור ויתרום קאי שהרי עד מדמעות בקטנה שבשתיהן שנוי במשנה רפ"ג דתרומות גבי תורם קישות ונמצאת מרה וכו'

ותורם

*אולי ליתא ברמב"ם תרומתו תרומה ונתקן עפ"י גי' הכ"מ . ובווינילא מגי' הרדב"ז

למקום אחד מדמעות בקטנה שבשתיהן . וכן אם אכל זר שתיהן משלם בקטנה שבשתיהן וחומשה . וכיצד הוא עושה בשתיהן נותנן לכהן אחד ונוטל מן הכהן דמי הגדולה : **כד** הבודק את החבית והניחה להפרישה תרומה על אחרים עד שתעשה כולה תרומה ויתננה לכהן . ולאחר זמן בדקה ומצאה חומץ . מעת שבדקה תחלה עד ג׳ ימים ודאי יין וכל יין שחשב אותן הימים שהתרומה שלו בחבית זו הרי הוא מתוקן . מכאן ואילך ספק וצריך להפריש ממנו תרומה שנייה : **כה** בשלשה פרקים צריך לבדוק את היין שהניחו לפרוש עליו שמא החמיץ ואלו הן . בקדים של מוצאי החג . ובהוצאת הסמדר . ובשעת כניסת מים לבוסר . ויין מגתו מפרישין עליו בחזקת שהוא יין * [עד] מ׳ יום : **כו** המניח פירות להיות מפריש עליהן עד שיעשו תרומה אף ע״פ שאין מפרישין לכתחלה אלא מן המוקף אם הפריש הרי הן בחזקת קיימין . מצאן שאבדו ה״ז חושש לכל מה שתקן שמא לא הפריש עליהן אלא אחר שאבדו לפיכך מפריש תרומה שנייה:

פרק ששי

א תרומה ותרומת מעשר נאכלת לכהנים בין גדולים בין קטנים בין זכרים בין נקבות הם ועבדיהם הכנענים ובהמתן . שנאמר וכהן כי יקנה נפש קנין כספו וגו׳. עבד כהן שברח ואשת כהן שמרדה הרי אלו אוכלין : **ב** תרומה של תורה אין אוכל אותה אלא כהן מיוחס . אבל כהני חזקה אוכלין בתרומה של דבריהן בלבד ותרומה טהורה בין תרומה גדולה בין תרומת מעשר בין של תורה בין של דבריהן אינה ניתנת אלא לכהן תלמיד חכם . מפני שאסור לאכול תרומה טמאה . *וכל עמי הארץ בחזקת טומאה לפיכך נותנין תרומה טמאה לכל

*כוויניו׳ כן מ׳ יום

השגת הראב״ד

*וכל ע״ה וכו׳ עד לכל כהן שירצה. א״א זה אינו מחוור :

ישראלית

כסף משנה

ותורם חבית של יין ונמצאת חומץ . ומ״ש וכן אם אכל זר וכו׳ הוא נלמד ממה ששנינו בפ״ז דתרומות גבי שתי קופות שאין ידוע אי זו היא של תרומה ואי זו היא של חולין . ומ״ש וכיצד הוא עושה בשתיהם וכו׳ . ירושלמי בפרק שליפי דתרומות :

כד הבודק את החבית וכו׳ ברייתא פ׳ המוכר פירות (דף צ״ו) ובריש נדה (דף ב׳) וכרבי יוחנן ואע״ג דריב״ל פליג וקי״ל כוותיה לגבי ר״י שא״ה דדרומאי מתגו משמיה דריב״ל כר״י ועוד דבפ׳ בתרא דע״ז איפליגו אביי ורבא בריתיה תלא וטעמיה תמרא וקם ליה רבא כר״י וכן פסקו התוספות ועיין בירושלמי ס״פ כל הגט . ומ״מ יש לתמוה דהא בסוף קידושין ובריש נדה רמי הא ברייתא אברייתא דמקוה ומשני מאן תנא חבית ר׳ שמעון אבל רבנן אומרים מגל למפרע ולמה פסק רבינו כר״ש במקום רבנן ואפשר דמשמע לרבינו דכיון דבפ׳ המוכר פירות איפליגו אמוראי בהסיא ברייתא שמע מינה דהלכתא היא :

כה בשלשה פרקים בודקים את היין וכו׳ . משנה בס״פ כל הגט (דף ל״א) ואע״ג דר״י קתני לה משמע לרבינו דליכא מאן דפליג עליה. ודע דהא דקתני בקדים של מוצאי החג אמרינן בגמרא הנא בקידום של מוצאי החג של תקופה ופי׳ רש״י של תקופה אם כבר נכנס׳ תקופת תשרי אבל משכה תקופת תמוז עד כאן לא ואיני יודע למה השמיטו רבינו : ויין מגתו מפרישין עליו וכו׳ . בירושלמי יין מגתו מפרישין עליו בחזקת שהוא יין עד מ׳ יום וטעמו מפני שאינו רגיל להחמיץ תוך מ׳ יום וכן נראה להגיה בדברי רבינו ולכתוב עד במקום בן :

כו המניח פירות וכו׳ . במשנה בס״פ כל הגט ואע״ג דקתני בה ואם אבדו הרי זה חושש מעת לעת דברי ר״א בן שמוע הא אמרינן בגמרא דחלוקים עליו חביריו דתניא מקוה שנמדד ונמצא חסר כל טהרות שנעשו על גביו למפרע בין בר״ה בין ברה״י טמאות :

פ״ו א תרומה ותרומת מעשר נאכלת לכהנים בין גדולים בין קטנים וכו׳ . כשוט בפרק הערל ובפרק אלמנה לכ״ג ובפרק אע״פ . ומה שכתב ובהמתן . משנה בסוף תרומות (פי״א מ״ט) : עבד כהן שברח ואשת כהן שמרדה וכו׳ . גיטין (עלה י״ב) ותוספתא פ״י דתרומות :

ב תרומה של תורה וכו׳ . בפרק ב׳ דכתובות (דף כ״ד כ״ה) : ותרומה טהורה וכו׳ אינה ניתנת אלא לת״ח כהן וכו׳ . בר״פ הזרוע (דף ק״ל:) אין נותנין מתנה לכהן ע״ה . ומה שכתב לפיכך נותנין תרומה טמאה לכל כהן שירצה . בפרק ד׳ דחלה (מ״ט) אלו ניתנים לכל כהן תני בהדייהו שמן שריפה ופירש רבינו לכל כהן בין חבר בין ע״ה ור״ש פירש דלא לע״ה קאמר אלא לחבר אע״פ שאינו אוכל חולין בטהרה וזה דעת הראב״ד שכתב א״א זה אינו מחוור עכ״ל ובירושלמי מוכיח כדברי רבינו . ומה שכתב לפיכך נותנין תרומה טמאה לכל כהן שירצה [קשה] דהא איכא למיחש שמא יאכלנה ואסור לאכול תרומה טמאה כמו שקדם וצריך עיון :

רדב״ז

שבהן . ואיכא למידק כיון דספיקא דאורייתא הוא אמאי איכא מדמעת אלא בקטנה שבהן ובשלמא חומש אי אפשר לחייבו מן הספק אבל דימוע אמאי וי״ל דאע״ג דהוי ספיקא בשל תורה מ״מ מה שאין התרומה עולה אלא באחד ומאה לא הוי מן התורה דמן התורה חד בתרי בטיל אלא מדרבנן ולפיכך אזלינן לקולא ואיכא מדמעת אלא בקטנה שבהם כנ״ל :

כד הבודק את החבית וכו׳ . בריש פ״ק דנדה (דף ב׳) וכתבו בתוס׳ אפילו לרבנן דאית להו בהמוכר את הספינה יין והומץ מין אחד הוא היינו כשמתכוין לתרום מן החומץ והכא מיירי שמתכוין לתרום מן היין ונמצא חומץ דהו״ל תרומה בטעות כדמשמע בתוספתא דתרומות פ׳ התרומה והמעשר ע״כ . והוא מה שכתבתי למעלה וכוונתי לדעתם ז״ל : מכאן ואילך ספק וכו׳ . ונראה דספק זה היינו כספק דלעיל מינה ואין אחת מהן מדמעת ואם נפלו שתיהן למקום אחד מדמעות בקטנה שבהם :

כה בשלשה פרקים וכו׳ . שילהי פרק כל הגט (דף ל״א) משנה כלשון רבינו בקדים של מוצאי החג היינו כשנושב רוח קדים במוצאי החג ובשעת כניסת מים לבוסר היינו כשהאלוחית נכנסת וגדלה בתוך הבוסר שיכול לעצור ממנו כל שהו : ויין מגתו מפרישין עליו וכו׳ . תוספתא היא ומארבעים ואילך לא יפרים עליו עד שיבדוק שמא החמיץ :

כו המניח פירות להיות מפרים עליהם וכו׳ . משנה שילהי פרק כל הגט (שם) המניח פירות להיות מפרים עליהן תרומה ומעשרות מעות להיות מפרים עליהן מעשר שני מפרים עליהן בחזקת שהן קיימין אם אבדו הרי זה חושש מעת לעת דברי ר׳ אלעזר בן שמוע ואמרינן עלה חלוקין עליו חביריו על רבי אלעזר בן שמוע דתנן מקוה שנמדד ונמצא חסר כל טהרות שנעשו על גביו למפרע בין ברשות היחיד בין בר״ה טמאות וזהו שכתב רבינו הרי זה חושש לכל מה שתיקן וכו׳ . אלא דקשיא לי שכתב אע״פ שאין מפרישין לכתחילה וכו׳ ומתני׳ קתני המניח פירות להיות מפרים וכו׳ משמע לכתחילה והתוספות כתבו בערבי שבתות וי״ס איירי דפרי שלא מן המוקף ע״כ : ואני אומר דמשום מעשרות דמותר להפרים שלא מן המוקף קתני בלשון לכתחילה ולשון המניח משמע שפיר בדיעבד וגם לכתחילה לפיכך מפרים תרומה שנייה וכיון שהדבר ספק שמא עתה אבדו שמא מתחלה אבדו א״כ הדין נוהג בכן כאותן הספיקות כאשר כתבתי למעלה :

פ״ו א התרומה ותרומת מעשר וכו׳ . ס״כ פרשת אמור ויבמות פרק הערל : **עבד כהן שברח וכו׳** . תוספתא דיבמות פרק שמיני ואם ברח מבית האסורים ונתייאש ממנו רבו אינו אוכל בתרומה וכן בכל מקום שאומרים יצא לחירות אע״פ שעדיין מעוכב גט שיחרור אינו אוכל בתרומה וכן אשה שנתגרשה ספק גירושין :

ב תרומה של תורה וכו׳ . בכתובות פרק האשה שנתאלמנה (דף כ״ד) וכתוב בספר עזרא אלה בקשו כתבם המתיחשים ולא נמצא ויגואלו מן הכהונה ויאמר התרשתא להם אשר לא יאכלו מקדש הקדשים עד עמוד הכהן לאורים ותומים וכך אמר נהם הרי אתם בחזקתכם שהייתם אוכלים בקדשי הגבול גם עתה תאכלו בקדשי הגבול ומכאן קשה למה שכתב רבינו פ״ק דאפילו בימי עזרא אין התרומה מן התורה אלא מדרבנן ולמה לא התיר להם לאכול אלא בקדשי הגבול והלא בקדשי ירושלים היו יכולים לאכול כיון שאינם אלא מדרבנן וי״ל שהיו מקוים שיבואו כולם ותהיה התרומה מן התורה ולפיכך לא התיר להם א״נ תרומה דגן תירוש ויצהר שאם היו באים כולם היא מן התורה אסר להם אבל תרומת שאר פירות שאע״פ שיבואו כולם איננה אלא מדרבנן לא אסר להם א״נ דהאי קדשי הקדשים שאסר להם היינו קרבנות אבל תרומה לא אסר להם הואיל ואינה מן התורה וכבר הארכתי לעיל בדעת רבינו ע״ש : ותרומה טהורה וכו׳ . פרק הזרוע (דף ק״ל) א״ר שמואל בר נחמני א״ר יונתן מנין שאין נותנין מתנה לכהן עם הארץ שנאמר ויאמר לעם ליושבי ירושלים לתת מנת לכהנים וללוים למען יחזקו בתורת ה׳ כל המחזיק בתורת ה׳ יש לו מנת וכל שאין מחזיק בתורת ה׳ אין לו מנה וא״ת הא תנן בסוף חלה ואלו ניתנין לכל כהן החרמים והבכורות ופדיון הבן ופדיון פטר חמור והזרוע והלחיים והקיבה וכו׳ . וי״ל דכל הני דמני במתניתין דליח בהו משום טומאה ניתנין לכל כהן שירצה אפילו עם הארץ מן הדין אבל על לד היותר טוב שיתנו אותם לכהן חבר כדתניא בספרי ונתתם ממנו את תרומת ה׳ לאהרן הכהן מה אהרן חבר אף כל הבנים מכאן אמרו אין נותנין מתנות כהונה אלא לחבר והיינו הך דרבי יונתן אבל יש שם מתנות אחרות שיש בהם משום טומאה ואינם ניתנים לכהן עם הארץ והם תרומה ומעשר ראשון וחלה ואלו אין ניתנין לכהן ע״ה כלל מן הדין שמא יטמאו אותם והכי משמע ממה שכתב בפי׳ משנת חלה . ומדברי התוספות נראה דהך דרבי יונתן בשים שם כהן חבר אין ניתנין לכהן ע״ה אבל מתני׳ דחלה איירי שאין שם כהן חבר ניתנין לכל כהן שירצה או שיש שם כהן חבר ואינו רוצה לקבל ורבינו שפסק כהא דמתני׳ לאו לכל כהן עם הארץ אלא הכא בחבר אלא דאינו אוכל חולין בטהרה ורבינו תפים פשטא דמתני׳ כל כהן משמע אפי׳ ע״ה ומשמע נמי בין דאיכא כהן חבר בין דליכא כהן חבר וכל עמי הארץ בחזקת טומאה לפיכך נותן תרומה טמאה לכל כהן שירצה. כתב הראב״ד ז״ל א״א זה אינו מחוור ע״כ. נ״ל בכוונת השגתו משום דתרומה טמאה בכלל מתנות כהונה היא דכתיב הנה נתתי לכם את משמרת תרומותי בשתי תרומות הכתוב מדבר אחת תרומה טהורה ואחת תרומה טמאה וכיון שהיא מכלל מתנות כהונה אינה ניתנת אלא לכהן חבר כדרבי יונתן וכדאיתא בסיפרי ומתני׳ דחלה מתרץ לה או כדרך התוספות או כרבינו שמשון א״נ לכהן שירצה היינו שאינו מאותה משמרה ולעולם כהן חבר בעינן וכבר ביארתי לעיל דעת רבינו דהך דרבי יונתן היינו על לד היותר טוב ומתניתין דחלה דינא קתני והיינו דהשמים תרומה ותרומת מעשר וחלה משום דפליג בהו טומאה ותני בה פלוגתא דרבי עקיבא וחכמים בכרשיני תרומה וקי״ל כחכמים דאוסרין לפי שהיו נאכלין בימי הרעב ויש לחוש שמא יאכלם בטומאה ולפיכך אין ניתנין לכהן ע״ה כדין כל תרומה כיון שהם מאכל אדם אבל אם היא תרומה ניתנת לכהן ע״ה דלמאי ניחוש לה (ועיין בתשובה ח״ב בלשונות סי׳ רל״ד) :

ישראלית

משנה למלך

כו המניח פירות להיות מפרים עליהם כו׳ . דין זה כתבו רבינו לקמן פ״ז מהלכות מעשר דין ד׳ יע״ש : **פ״ו א ועבדיהם** הכנענים ובהמתם . גרסינן בת״כ הם יאכלו הם אוכלים ואין הבהמה אוכלת יכול לא תאכל בכרשינים ת״ל נפש ע״כ . נראה מכאן דלא הותר לבהמה אלא דבר

פשיטו

לכל כהן שירצה : **ג** ישראלית שנשאת לכהן אפילו קטנה בת ג' שנים ויום אחד תאכל בתרומה וחזה ושוק. ודין תורה שתאכל משנתארסה שהרי היא קנינו. אבל אסרו חכמים שתאכל עד שתכנס לחופה גזירה שמא תאכיל תרומה לאביה ולאחיה כשהיא ארוסה בבית אביה: **ד** חרשת ושוטה שנשאת לכהן אינה אוכלת בתרומה אפילו השיאה אביה גזירה שמא ישא חרש כהן חרשת ויאכילנה. לפיכך גזרו שלא תאכל חרשת בת ישראל כלל: **ה** הזר אסור לאכול תרומות שנאמר וכל זר לא יאכל קדש אפילו היה תושב כהן או שכירו שנאמר תושב כהן ושכיר לא יאכל קדש. תושב זה שכיר עולם. שכיר זה שכיר שנים. ועבד עברי הרי הוא כתושב ושכיר. וכהנת אשת הזר הרי היא כזר שנאמר וכל זר בין הוא בין אשתו: **ו** זר שאכל תרומה בזדון. בין שהיה טמא בין שהיה טהור בין שאכל תרומה טהורה בין שאכל טמאה חייב מיתה בידי שמים שנאמר ומתו בו כי יחללוהו. ולוקה על אכילתה. ואינו משלם דמי מה שאכל שאינו לוקה ומשלם. ואם אכל בשגגה מוסיף חומש שנאמר ואיש כי יאכל קדש בשגגה ויסף חמישיתו וגו': **ז** ובת כהן כי תהיה לאיש זר היא בתרומת הקדשים לא תאכל. שני ענינים נכללו בלאו זה. שאם תבעל לאסור לה ותעשה זונה או חללה כמו שבארנו בהלכות איסורי ביאה הרי היא אסורה לאכול בתרומות לעולם כדין כל חלל שהחלל כזר לכל דבר. ואם תנשא לישראל הרי היא אסורה לאכול במורם מן הקדשים שהוא חזה ושוק לעולם אע"פ שנירשה

ג ישראלית שנשאת לכהן וכו'. עדיות פ"ז העיד רבי יוחנן בן גודגדא על החרשת שהשיאה אביה שהיא יוצאה בגט ועל קטנה בת ישראל שנשאת לכהן שאוכלת בתרומה ואם מתה בעלה יורשה ותנן נמי בהך פרקא כיון שנכנסה לחופה אע"פ שלא נבעלה ולא ביאר רבינו אי איירי בשהשיאה אביה או יתומה וטעמו ז"ל משום דלא פסיקא ליה דאי השיאה אביה אוכלת אפילו בתרומה דאורייתא ואי איירי ביתומה שהשיאה אמה או אחיה אינה אוכלת אלא בתרומה דרבנן לפי שנשואיה מדרבנן ולא גזרינן תרומה דרבנן אטו תרומה דאורייתא ואע"ג דיכולה למאן לא אמרי' שמא תמאן ונמצאת זרה למפרע דכל עוד שלא מיאנה קניינו של כהן היא ואפי' שעדיין לא נבעלה אוכלת בתרומה דרבנן : ודין תורה שתאכל וכו'. הכי איתא פרק אע"פ ובכמה דוכתי גזירה שמא ימזגו לה כוס בבית אביה ותשקהו לאחיה ולאחותה ואפילו קדשה בביאה לא תאכל עד שתכנס לחופה ואם נכנסה לחופה אע"פ שלא נבעלה ואפי' קטנה יתומה שנכנסה לחופה ולא נבעלה אוכלת בתרומה אע"פ שיכולה למאן לא אמרינן זרה למפרע כדאיתא בפילהי עדיות :
ד חרשת ושוטה שנשאת לכהן וכו'. בפ' חרש (ד' קי"ב) ואפילו השיאה אביה שהם נישואין מן התורה לא תאכל גזירה שמא ישא חרש כהן וכו' שאין קנין החרש קנין להאכיל בתרומה לפיכך גזרו וכו' :
ה הזר אסור לאכול תרומות וכו'. זה מבואר בקידושין (דף ד) ויבמות (דף ע) ופ"ק דחלה החלה והתרומה חייבין עליהן מיתה וחומש ואסורים לזרים שאם אכלה הזר במזיד חייב מיתה בידי שמים ואם אכלה שוגג מוסיף עליה חומש הקרן לבעלים והחומש לכל כהן שירצה : ועבד עברי הרי הוא כתושב. לא ידעתי מה בא להשמיענו ליתני ועבד עברי אינו אוכל בתרומה וי"ל שבא לתרץ דלא תימא קנין כספו אמר רחמנא ועבד עברי קנין כספו הוא קמ"ל שאינו אלא כשכיר ותושב דהא שכיר עולם אע"פ שעבד אותו לעולם אין גופו קנוי לו שלא קנה אלא מעשה ידיו כך עבד עברי אע"פ שנרצע אין גופו קנוי לו אלא הרי הוא כתושב :
וכהנת אשת הזר הרי היא כזר וכו'. וכי היכי דזר לא אכיל אשתו נמי אע"פ שהיא כהנת לא אכלה וכשם שהכהן מאכיל את אשתו ישראלית כך הזר פוסל את אשתו הכהנת מלאכול בתרומה ופוסל אותה מעמת קידושין :
ו זר שאכל תרומה בזדון וכו'. פרק אלו הן הנשרפין (דף פ"ג) תניא בכלל אותם שהם במיתה זר שאכל תרומה ואמר רב זר שאכל תרומה לוקה אמרו ליה רב כהנא ורב אסי לרב ולימא מר במיתה דכתיב וכל זר לא יאכל קדש ותיכף רב אני ה' מקדשם הפסיק הענין מותיבי ואלו הם שבמיתה זר שאוכל את התרומה מתניתין אדרב קא רמית רב תנא הוא ופליג וא"ת אמאי לא מותבי עליה ממתניתין דפ"ק דחלה דכתיבנא לעיל דקתני החלה והתרומה חייבים עליהם מיתה וי"ל דרב מפרש לה בכהן טמא והיינו דקתני סיפא ואסורים לזרים ואי איירי רישא בזר שאכל תרומה וחייב עליה מיתה מאי האי דקתני סיפא ואסורין לזרים. ומיהו לא קי"ל כרב אלא כהנך מתניתין דקתני וזר האוכל בתרומה במיתה ומתניתין מפרש לה בירושלמי דהא דקתני ואסורים לזרים בפחות מכשיעור כרבי יוחנן דאמר חצי שיעור מן התורה אסור : שנאמר ומתו בו כי יחללוהו וכו'. וא"ת בשלמא תרומה טהורה ניחא אבל טמאה הרי היא מחוללת ועומדת כדאיתא פרק אלו הן הנשרפין וי"ל דלגבי כהן שהטהורה מותרת לו הטמאה מחוללת ועומדת ולא מיחייב עלה מיתה אבל לגבי ישראל אין הטמאה מחוללת שהרי הטהורה והטמאה שוין אלו ודוק ותשכח : ולוקה על אכילתה וכו'. דקי"ל כל חייבי כריתות ומיתה בידי שמים לוקין ונפטרו מידי כריתתן ואין אדם לוקה ומשלם ואע"ג דלא לקי כיון שיש בדבר חיוב מלקות אינו משלם ממון שנאמר כדי רשעתו משום רשעה אחת אתה מחייבו ואי אתה מחייבו משום שתי רשעיות. ומשמע מדברי רבינו דכל היכא דאיכא תרתי מלקות ותשלומין לוקה ואינו משלם ובמסכת מכות משמע איפכא דקתני והכ"א כל המשלם אינו לוקה ומדקתני משלם ואינו לוקה ולא קתני לוקה ואינו משלם משמע דכל היכא דאיכא תרתי אין אומרים ילקה ולא ישלם אלא ישלם ואינו לוקה וכן כתב רבינו בסוף פרק י"ז מהלכות סנהדרין וז"ל לפיכך כל המכה את חבירו אפי' הכה עבד הכאה שאין בה שוה פרוטה לוקה אבל אם יש בה שוה פרוטה הואיל והוא חייב לשלם ממון אין אדם משלם ולוקה כמו שבארנו בכמה מקומות וי"ל דמודה רבינו היכא דהוי לאו גרידא ותשלומין דמשלם ואינו לוקה אבל היכא דאיכא כרת ומיתה בידי שמים לוקה ואינו משלם לפטור אותו מהכרת או ממיתה בידי שמים : ואם אכל בשגגה וכו'. היינו מתני' שכתבתי למעלה החלה והתרומה חייבים עליהם מיתה וחומש והלא אין ממון עם המיתה אלא ודאי רישא במזיד וסיפא בשוגג ומקרא מלא הוא והחומש נותן אותו לכל כהן שירצה וכל מקום שאין קרן אין חומש :
ז ובת כהן כי תהיה וכו'. תנן פ"ו דתרומות בת כהן שנשאת לישראל ואח"כ אכלה תרומה משלמת את הקרן ואינה משלמת את החומש ותניא בסיפרי מנין לבת איש כהן שנשאת לישראל ואח"כ אכלה תרומה וכהן שאכל תרומת חבירו יכול יהו חייבין בחומש ת"ל וכל זר לא יאכל קדש ואיש כי יאכל קדש בשגגה ויסף חמישיתו עליו יצאו אלו שאינם זרים וכתבו רבינו בפרק עשירי ויש ללמוד שאם נשאת לישראל לא נעשית זרה לגמרי ואם אכלה תרומה במזיד אינה במיתה ולא במלקות וקרא דבת כהן כי תהיה לאיש זר היא בתרומת הקדשים לא תאכל איירי במי שנבעלה לפסול לה שנעשית זרה לגמרי או כגון שנשאת לישראל לענין המורם מן הקדשים אבל לענין אכילת תרומה אינה נעשית זרה לגמרי שהרי אם נתאלמנה או נתגרשה וזרע אין לה חוזרת לאכול בתרומה

ג ישראלית שנשאת לכהן וכו'. משנה פרק יוצא דופן (דף מ"ד:). ומה שכתב וחזה ושוק בפרק יש מותרות (דף פ"ז) נתבאר שאשת כהן אוכלת חזה ושוק: ודין תורה שתאכל משנתארסה וכו'. בפרק אע"פ (דף נז) :
ד חרשת ושוטה וכו'. בריש פרק חרש (דף קי"ב:) ומיהו קשה דהא מקשינן עלה וליכול קטן אוכל נבילות הוא גזירה שמא יאכיל חרש בפקחת בתרומה דאורייתא ויש לתמוה למה כתב רבינו דלא כמסקנא :
ה הזר אסור לאכול תרומות וכו' תושב זה שכיר עולם שכיר זה שכיר שנים. בר"פ הערל (דף ע') ובפרק קמא דקידושין (דף ד') ובס"פ התערובות (דף פ"ב). ומ"ש רבינו וע"ע הרי הוא כתושב ושכיר בת"כ פרשת אמור יכול אפילו קנה ע"ע יאכל בתרומה ת"ל כסף יצא ע"ע שאין כסף עכ"ל ויש לתמוה דמשמע דקנוי קנין עולם היינו נרצע וקנוי קנין שנים היינו סתם ע"ע שעתיד לצאת בשביעית וכן פרש"י וכיון דילפינן מתושב ושכיר שאין שום ע"ע אוכל למה הוצרך ת"כ למעט ע"ע מכסף וכן יש לתמוה על רבינו שכתב דע"ע הרי הוא כתושב ושכיר שהרי תושב ושכיר היינו ע"ע ואין לומר דתושב ושכיר בכנענים מיירי דהא ת"כ גופיה קאמר דעבדים אוכלים בתרומה וכן מפורש במשנה פרק הערל ובכמה דוכתי וקנוי קנין עולם דהיינו עבד היכי קאמר דלא אכיל ושמא י"ל דקנוי קנין עולם היינו שמכר עצמו לעבדו לעולם ולא מכר עצמו להיות גופו קנוי שיוכל למוכרו לאחר כמו שהוא העבד אבל קשה דבס"פ התערובות ובריש קידושין קאמר גמרא בהדיא דקנוי קנין עולם היינו נרצע. וי"ל דשכיר שנים ושכיר עולם שכתב רבינו מיירי במכרוהו ב"ד ובודאי דנרצע לא שייך אלא במכרוהו ב"ד ומ"ש וע"ע היינו מוכר את עצמו. ומ"ש וכהנת אשת הזר הרי היא כזר. משנה בפרק יש מותרות (דף פ"ה:) ומבואר בכמה דוכתי. ומ"ש שנאמר וכל זר וכו'. בפ' אלמנה לכ"ג (דף ס"ח:) :
ו זר שאכל תרומה בזדון וכו'. בס"פ הנשרפין (דף פ"ג) ואע"ג דרב פליג לא שבקינן מתניתין מקמי דרב ופ"ק דחלה (מ"ט) ופ"ב דבכורים (מ"א) שנינו וחייבים עליהם מיתה וחומש פירוש מיתה במזיד וחומש בשוגג. ומ"ש ולוקה על אכילתה. בפרק אלו הן הלוקין (דף י"ג) מונה אכל טבל ומעשר ראשון שלא ניטלה תרומתו. ומ"ש ואינו משלם דמי מה שאכל וכו'. בר"פ אלו נערות (דף ל"ב:) אמרינן דלרבי יוחנן כל היכא דאיכא ממון ומלקות ואתרו ביה מילקא לקי ממונא לא משלם וברפ"ז דתרומות (מ"א) תנן האוכל תרומה מזיד משלם את הקרן ואינו משלם את החומש ומוקי לה התם ר' יוחנן בירושלמי בשלא התרו בו אבל אם התרו בו לוקה ואינו משלם. ומ"ש ואם אכל בשגגה מוסיף חומש שנאמר ואיש כי יאכל קדש בשגגה וכו'. פשוט הוא :
ז ובת כהן כי תהיה לאיש זר וכו' שני עניינים נכללו בלאו זה שאם תבעל לאסור לה וכו' עד ואע"פ שיש לה זרע מכהן. בפ' אלמנה לכ"ג (דף ס"ח) וקלתו פרק יש מותרות (דף פ"ה פ"ו): כתב רבינו בפרק א' מאיסורי ביאה כל הבא ביאה אסורה בלא קישוי אלא שהיה האבר שלו מדולדל כמו אבר המתים כגון החולים או מי שנולד כך כמו סרים חמה אע"פ שהכניס האבר בידו אינו חייב לא כרת ולא מלקות ואין צריך לומר מיתה שאין זו ביאה אבל פוסל הוא מן התרומה והוא מימרא בסוף פרק ארוסה (דף כ"ו) אמר

משנה למלך

שעיקרו מאכל בהמה דאף דלאדם נמי חזי מ"מ הותר אבל דבר שעיקרו מאכל אדם לא הותר לבהמה וכ"כ הר"ם בפרק בתרא דתרומות מ"ב וכ"כ הרע"ב שם (א"ה ועיין לקמן פ"ג מהלכות מעשר דין כ') :
ו זר שאכל תרומה כו' ואינו משלם דמי מה שאכל. המשנה בדין זה פסק רבינו מסוגיא דאמרינן ר"פ אלו נערות (דף ל"ח) מאי איכא בין רבא לאביי איכא בינייהו זר שאכל תרומתו ותוכח התם דלא מיפטר מתשלומין אלא בשמתב לו בית הבליעה ומלי לאהדורה ע"י הדחק א"כ משקין פה לאו הכי לא מיפטר וצ"ע. ועל מ"ש רבינו בין שאכל תרומה טמאה חייב מיתה. עיין בלח"מ רפי"ט מהלכות סנהדרין. (*א"ה עיין בכ"מ פרק בתרא דיומא (דף פ') גבי זר שאכל תרומה ביום הכפורים דמוקי לה בשוגג משמע דבמזיד ליכא חומש) :

המאכיל

שנירשה או מת: ח אבל התרומה אוכלת אחר שגירשה הישראל או מת אם לא הניח בן ממנה. שנאמר ובת כהן כי תהיה אלמנה וגרושה וזרע אין לה ושבה אל בית אביה כנעוריה מלחם אביה תאכל: ט מפי השמועה למדו מלחם ולא כל לחם. חוזרת היא לתרומה ולא לחזה ושוק: י ולא הכהנת בלבד אלא אפילו לויה וישראלית שנבעלה לאסור לה הואיל ונעשית זונה אסורה לאכול בתרומה לעולם. ואע"פ שיש לה זרע מכהן: יא לפיכך השבויה אינה אוכלת בתרומה ואע"פ שאומרת טהורה אני. וכל שבויה שנאמנת לומר טהורה אני או שיש לה עד כדי שתהיה מותרת לבעלה הרי זו אוכלת בתרומה. והנרבעת לבהמה לא נפסלה מן הכהונה ואוכלת: יב ישראלית שיש לה זרע מכהן אוכלת בשביל בנה בין זכר בין נקבה ואפילו טומטום ואנדרוגינוס ואפילו זרע הזרע עד סוף כל העולם שנאמר וזרע אין לה: יג כשם שזרע ישראל מכהנת פוסל אותה כך זרע כהן מישראלית מאכיל אותה ואע"פ שהוא זרע פסול. כיצד בת ישראל שנשאת לכהן או כהנת לישראל וילדה ממנו בת ובא על הבת מי שהוא ערוה עליה או שנשאת לממזר ומתה הבת והרי הממזר קיים. היתה אם אמו בת ישראל לכהן תאכל בתרומה. בת כהן לישראל לא תאכל: יד הא למדת שהיא אוכלת בשביל זרעה ואע"פ שאותו הזרע פסול ואפילו אינו *ישראל. ואין צריך לומר שאם היתה לה בת מכהן אף ע"פ שהבת נשואה לישראל ואפילו נתחללה הרי אמה אוכלת בשביל הבת הפסולה: טו כיוצא בו הכהנת שאינה אוכלת מפני זרעה שמישראל אע"פ שאותו הזרע כהנים. כיצד בת כהן שנשאת לישראל וילדה ממנו בת והלכה הבת ונשאת לכהן וילדה ממנו בן. ה"ז ראוי להיות כהן גדול מאכיל את אמו ופוסל את אם אמו ואע"פ שמתה אמו וזאת אומרת לא כבן בתי כהן גדול שהוא פוסלני מן התרומה: טז העבד אינו פוסל משום זרע ואינו מאכיל. כיצד כהנת שנשאת לישראל או ישראלית שנשאת לכהן וילדה ממנו בן והלך הבן ונכבש על השפחה וילדה ממנו עבד ומת הבן והרי העבד קיים. היתה אם אביו של עבד זה בת ישראל לכהן לא תאכל בתרומה. היתה בת כהן לישראל תאכל שאין זה זרע שהעבדים אין להם ייחוס: יז בת ישראל שנשאת לכהן ומת ולה ממנו בן וחזרה ונשאת לישראל לא תאכל בתרומה. מת הישראל ולה ממנו בן לא תאכל בתרומה מפני בנה שמישראל. מת בנה מישראל אוכלת בשביל בנה הראשון: יח בת כהן שנשאת לישראל ויש לה ממנו בן וחזרה ונשאת לכהן תאכל בתרומה. מת ולה ממנו בן תאכל בתרומה. מת בנה מכהן אסורה לאכול מפני בנה שמישראל. מת בנה שמישראל חוזרת לבית אביה כנעוריה ואוכלת בתרומה לא בחזה ושוק: יט בת ישראל שנשאת לישראל תחילה ויש לה ממנו בן וחזרה ונשאת לכהן אוכל בתרומה. מת ולה ממנו בן אוכלת מפני בנה האחרון שהרי הוא מאכילה כמו שהאכילה אביו:

פרק שביעי

א כהן טמא אסור לאכול תרומה בין טמאה בין טהורה שנאמר איש איש מזרע אהרן והוא צרוע או זב בקדשים לא יאכל. אי זהו קדש שאוכלין אותו כל זרע אהרן זכרים ונקבות הוי אומר זו תרומה. אלא שכל טמא האוכל תרומה טהורה חייב מיתה בידי שמים. ולפיכך לוקה שנאמר ושמרו את משמרתי ולא ישאו עליו חטא. וטמא שאכל תרומה

*גירסת הכד"ז ישראל אינו ועי' בו בכל' ע"ז וכ"ס כווינו'

כסף משנה

אמר שמואל שחוף מקנין על ידו ופוסל בתרומה וכתבו רבינו בפרק ח' גבי בן תשע שנים ויום אחד:

יא לפיכך השבויה אינה אוכלת בתרומה וכו'. משנה פרק ג' דעדיות (משנה ו') ובפ"ב דכתובות (דף ל"ו): והנרבעת לבהמה וכו'. בפרק הבא על יבמתו:

יב ישראלית שיש לה זרע מכהן וכו' עד שהעבדים אין להם ייחוס. משנה בס"פ אלמנה לכ"ג (דף ס"ט):

יז בת ישראל שנשאת לכהן וכו' עד סוף הפרק. משנה ס"פ יש מותרות (דף פ"ו:): ומ"ש רבינו לא בחזה ושוק אדסמיך ליה דוקא קאי דהיינו חוזרת לבית אביה אבל כשמת בנה מישראל והיא חוזרת לאכול בשביל בנה חוזרת אף לחזה ושוק והכי מפורש שם בגמרא והתם יהיב טעמא:

פ"ז א כהן טמא אסור לאכול תרומה וכו'. בר"פ הערל (דף ע') שנינו כל הטמאים לא יאכלו בתרומה: ומ"ש שנאמר איש איש וכו' הוי אומר זו תרומה שם בגמרא (עלה ע"ד): ומ"ש אלא שהאוכל תרומה טהורה חייב מיתה בי"ש, בס"פ הנשרפין (דף פ"ג): ומ"ש ולפיכך לוקה שנאמר ושמרו את משמרתי וכו': ומ"ש וטמא שאכל תרומה טמאה אע"פ שהוא בלאו אינו

רדב"ז (מכ"י)

בתרומה שאינו בדין דאמאי אם אכלה תהיה במיתה והיום שנתגרשה שהיה מותרת לאכול לכתחילה הילכך אם אכלה בין במזיד בין בשוגג משלמת את הקרן וחו לא כנ"ל, ומ"ש רבינו הכל מבואר ביבמות: ט מפני השמועה למדו וכו'. זה מבואר בפרק יש מותרות (דף פ"ח) ויש ללמוד שאם אכלה במורם מן הקדשים במזיד אפילו אחר שנתגרשה מן הישראל עברה בלאו ולוקה אבל אין בה מיתה וכן זונה וחללה אם אכלה בתרומה אע"פ שהיא במלקות אינה במיתה וכ"כ רבינו בהלכות סנהדרין שמנה כהנת שנשאת לישראל שאכלה חזה ושוק אפי' לאחר מיתת בעלה וחללה שאכלה בתרומה בכלל הלאוין שהם במלקות ואין בהם מיתת ב"ד ולא כרת ומדלא מנה בת כהן שנשאת לזר שאכלה בתרומה משמע שאין בה מלקות אלא נעשית זרה לגמרי ומשמע נמי דחלל שאכל בתרומה אינו במיתה דומיא דחללה שאכלה בתרומה ומה שכתב רבינו שהחלל כזר לכל דבר לאו דוקא אלא הרי הוא זר לכל שאר הדברים אבל לא לענין חיוב מיתה בידי שמים דאילו זר שאכל בתרומה במיתה בידי שמים וחלל שאכל תרומה בלאו גרידא:

י ולא הכהנת בלבד וכו'. דלא תימא כהנת דאית בה קדושה שייך בה משום זונה אלא אפילו לויה וישראלית שנבעלה לאסור לה נעשית זונה ומצד אחר יש בה חומרא שאם אין לה זרע מכהן הרי היא זרה ואם אכלה בתרומה חייבת מיתה בידי שמים מה שאין כן בכהנת זונה או חללה ואם יש לה זרע מכהן אינה נעשית זרה לגמרי שהרי אם היתה כשרה היתה אוכלת כמו הכהנת ומי גרם לה הזנות וא"כ הויא ככהנת זונה או חללה שאין בה מיתה אלא מלקות כנ"ל:

יא לפיכך השבויה וכו'. דמוקמינן לה בחזקת שנבעלה לאסור לה ונעשית זונה ואפילו כהנת שבויה או ישראלית ויש לה זרע מכהן אסורה לאכול בתרומה דספק זונה היא: וכל שבויה שנאמנת וכו'. זה מבואר דכיון שהיא מותרת לינשא לכהונה מותרת לאכול בתרומה: והנרבעת לבהמה וכו'. שאין ביאת הבהמה ביאה: יב ישראלית שיש לה זרע וכו'. כל זה מבואר פרק אלמנה ביבמות (ד' סט): שנא' וזרע אין לה. כל זרע ואפי' פסול ולאו משום דכתיב וזרע אין לה ולא כתיב ובן אין לה דהא גבי יבום כתיב ובן אין לו ודרשו עיין עליו ואפי' ממזר פוטר את אשתו מן החליצה ומן היבום: יד הא למדת שהיא אוכלת בשביל זרעה ואע"פ שאותו הזרע פסול ואפי' ישראל אינו וכו'. ולא היתה כוונת רבינו לומר שאין הממזר בכלל ישראל אלא כוונתו ואפי' ישראל כשר אינו שהרי אסור לבוא בקהל:

טז העבד אינו פוסל משום זרע וכו'. והכי איתא נמי לגבי יבום שהזרע הבא מן השפחה הרי הוא עבד והבא מן הכותית כותי ולא נקרא זרעו ולא הוצרך רבינו לכתוב דין הבא מן הכותית דכ"ש הוא:

יז בת ישראל שנשאת לכהן וכו'. כל זה מבואר בפרק יש מותרות (דף פ"ו):

יח בת כהן שנשאת לישראל ויש לה ממנו בן וחזרה ונשאת לכהן תאכל בתרומה מת הכהן ולה ממנו בן תאכל בתרומה בשביל בנה מת בנה מכהן אסורה לאכול מפני בנה שמישראל מת בנה שמישראל חוזרת לבית אביה כנעוריה לא בחזה ושוק. והעתקתי כל לשון רבינו לפי שחסר מקצתו בספרים שלנו:

יט בת ישראל שנשאת לישראל וכו'. ג"ז שם ושמעינו מחלוקת זו שאע"פ שהיא בת ישראל ויש לה זרע מישראל אינו מעכב אותה מלאכול בתרומה כיון שנשאת לכהן היא קנין כספו של הכהן ואפי' מת הכהן ויש לה זרע ממנו אוכלת בשביל זרע הכהן דסד"א אוקי זרע הישראל לגבי זרע הכהן ולא תאכל קמ"ל שהבן עומד במקום אביו ואוכלת:

פ"ז א כהן טמא אסור לאכול תרומה וכו'. ברייתא בפרק ואלו הן הנשרפין (דף פ"ג) שמנה בכלל אותם שבמיתה כהן טמא שאכל תרומה

משנה למלך

יב ואפילו זרע הזרע ע"ס כל העולם שנאמר וזרע אין לה. כלומר כי היכי דפוסל זרע זרעה ה"נ מאכיל זרע זרעה. ואפשר שהוא מקושר עם הבבא שאחר זו ועיקרא דמלתא דזרע מאכיל נפקא לן מדכתיב ילידי ביתו הם יאכלו קרי ביה יאכילו הכי איתא בפרק יוצא דופן (דף מ"ד). (*א"ה ומ"ש ואפילו טומטום ואנדרוגינוס עיין במ"ש הרב המחבר לקמן פ"ז דין י"ד):

פ"ז א כהן טמא אסור לאכול תרומה וכו'. טבול יום שאכל תרומה אם חייב מיתה עיין במה שכתבו התוס' פרק הנשרפין (דף פ"ג) ד"ה ויליף. ועיין בסמ"ג לאוין סי' ש"ה וש"ו שכתב בשם רבינו חיים הכהן דטבול יום שאכל תרומה הוא במיתה: וטמא שאכל תרומה טמאה אע"פ שהוא בלאו אינו לוקה. בס"פ הנשרפין מפיק לה מדכתיב ומתו בו כי יחללוהו פרט לזו שמחוללת ועומדת. ויש להסתפק במי שאכל תרומה טמאה מדרבנן אי חייב מיתה ב"ש מי אמרי' כיון דתרומה זו טהורה מן התורה שפיר קרינן ביה ומתו בו כי יחללוהו או דלמא אף שטומאתה מדרבנן ממעטינן לה ואמרינן פרט לזו שמחוללת ועומדת. ויש לנו הרבה כיוצא בזה כגון הכא ביאות אסורות מדרבנן דאין המים בודקים את אשתו ומייתינן לה מדכתיב ונקה האיש מעון וכן גבי אונס ומפתה אמרי' שאם היתה אסורה עליו מדרבנן שאינו נושאה משום דכתיב ולו תהיה לאשה אשה הראויה לו. וא"כ ה"נ תרומה טמאה מדרבנן ממעטינן לה מקרא דכי יחללוהו. ועיין במ"ש מרן בכספי"ד מהלכות פרה אדומה בשם הר"י קורקוס שהקשה וא"ת והרי נטמאו במים והמים יחזרו ויטמאו אותם אפי' היתה טהורה הא לא קשיא הכוה מעלה בעלמא ואין טומאת מעלה פוטרתו מחיוב מיתה ע"כ. ולא ידעתי אם הרב ז"ל דאגי טומאת מעלה מאחר טומאות דרבנן או דלמא ס"ל דשום טומאה דרבנן אינה פוטרתו מחיוב תרם מן סטנים

תרומה טהורה ואמרי' עלה אמר שמואל מנין לכהן טמא שאכל תרומה טהורה שהוא במיתה שנאמר ושמרו את משמרתי ולא ישאו עליו חטא ואמרי' נמי מנין לכהן טמא שאכל תרומה טמאה שאינו במיתה שנאמר ומתו בו כי יחללוהו פרט לזו שמחוללת ועומדת ונתבארו דברי רבינו וככר כתבתי למעלה אמאי לא אמרי' הכי בזר שאכל תרומה טמאה:

ב אין הטמאים אוכלים בתרומה וכו'. פ"ק דברכות ופרק בתרא דנגעים ואסיקנא התם מאי וטהר טהר יומא כדאמרי אינשי איערב שמשא ואדכי יומא ותניא נמי התם והכ"א משעה שהכהנים נכנסין לאכול בתרומתן סימן לדבר צאת הכוכבים ומשמע דטהר יומא וצאת הכוכבים חד שיעורא הוא:

ג כהן טהור שאכל תרומה טמאה וכו'. בפרק הערל (דף ע"ג) והאי ואחר יאכל מן הקדשים הייט תרומה שנקראת ג"כ קדש אבל בקדשים ממש אינו אוכל עד שיביא כפרתו ואפשר דמשום הכי אפקיה רחמנא לתרומה בלשון קדשים לאשמועינן בזמן שהוא בקדושתו אוכל אבל אם אינו בקדושתו אינו אוכל ולאו הבא מכלל עשה עשה הוא:

ד מי שהיה אוכל בתרומה וכו'. משנה בפ' יוצא דופן (דף מ) כלשון רבינו ותנן נמי התם הזב ובעל קרי אין מטמאין עד שילא טומאתו לחוץ והכי עדיף מהפסד התרומה אסר בפיו ומותבינן עלה דתתני' והתניא רבי אליעזר אומר כל האוחז באמה ומשתין כאילו מביא מבול לעולם ומתרץ אביי במטלית עבה רבא אמר אפי' במטלית רכה כיון דעקר עקר וקי"ל כרבא ולפיכך לא חילק רבינו ומשמע דאפי' לאחוז למעלה מהעטרה מותר כיון דעקר עקר דמשום חימום דהשתא לא נפיק מידי ואפשר דלמעלה מהעטרה עדיף טפי משום דמצי לעכב הזרע שלא יצא אבל למטה מהעטרה שמא לא יוכל לעכב את הזרע:

ה החרש והשוטה וכו'. פרק כל היד (דף יג) כהן שוטה מטבילין אותו ומאכילין אותו תרומה לערב ומשמרין אותו שלא יישן ישן שמא לא ישן טהור: אלא א"כ עשו לו כיס של נחושת וכו'. שם תנא משום ר' אלעזר אמרו עושין לו כיס של מתכת אמר אביי ושל נחשת וטעמא דנחשת לא בלע ואם איתא שראה קרי היה נראה בכיס:

ו רוכבי גמלים אסורים לאכול בתרומה. שם אמר אביי רוכבי גמלים אסורים לאכול בתרומה תניא נמי הכי רוכבי גמלים כולם רשעים ואיכא למידק דמשמע מדברי רבינו שאם רוכב על הגמל במרדעת שלו אינו בא לידי חמום שכתב שהרכיבה על עור הגמל מוליא טפה של שכבת זרע ובגמרא לא משמע הכי דתניא רוכבי גמלים כולם רשעים הספנים

תרומה טמאה אף ע"פ שהוא בלאו אינו לוקה שהרי אינה קדש: **ב** אין הטמאים אוכלין בתרומה עד שיעריב שמשן ויצאו שלשה כוכבים* אחר שקיעת החמה שנאמר ובא השמש וטהר עד שיטהר הרקיע מן האור ואחר יאכל מן הקדשים: **ג** כהן טהור שאכל תרומה טמאה אינו לוקה מפני שהוא בעשה שנאמר ואחר יאכל מן הקדשים מדבר שהוא בקדושתו הוא שיאכל כשיטהר אבל דבר טמא לא יאכל אע"פ שיטהר ולאו הבא מכלל עשה עשה הוא: **ד** מי שהיה אוכל בתרומה והרגיש שנזדעזעו איבריו להוציא שכבת זרע אוחז באמה ובולע את התרומה: **ה** החרש והשוטה מטבילין אותן ומאכילין אותן תרומה אחר שהעריב שמשן. ומשמרין אותן שלא יישנו אחר הטבילה שאם ישנו טמאים. אא"כ עשו להם כיס של נחשת שמא יראו קרי: **ו** רוכבי גמלים אסורין לאכול בתרומה עד שיטבלו ויעריב שמשן שהן בחזקת טומאה מפני החימום שהרכיבה על עור הגמל מוציא טיפה של שכבת זרע: **ז** *המשמשת מטתה אם לא נתהפכה בשעת תשמיש טובלת ואוכלת בתרומה לערב. ואם נתהפכה בשעת התשמיש הרי זו אסורה לאכול בתרומה כל שלשה ימים שאי אפשר לה שלא תפלוט ותהיה טמאה כמו שיתבאר במקומו: **ח** *תרומת ח"ל הואיל ועיקרה מדבריהן אינה אסורה באכילה אלא לכהן שטומאה יוצאה עליו מגופו. והן בעלי קריין וזבין וזבות ונדות ויולדות. וכולן שטבלו מותרין

(*בס"א כתוב ג' כוכבים בינונים וזהו עת כמו שליש שעה אחר שק"ה ע"כ. וט"ס הוא כי אינו מדברי רבינו אלא הם דברי סמ"ג ובטעות נדפס בתוך דברי רבינו):

השגת הראב"ד

*המשמשת מטתה אם לא נתהפכה בשעת תשמיש טובלת ואוכלת לערב: א"א וכוא שהטבילוה במטה אבל אולא איהי ככרעא חוששין שמא נשתייר ממנו ופלטה ואם נתהפכה אפילו הטבילוה במטה אי אפשר שלא תפלוט (ואי אולא איהי וטבלה חוששין שמא נשתייר):

*תרומת חו"ל וכו' אע"פ שלא הטריכו שמשן. א"א אין זה מחוור שהרי אמרו בגמרא אמר רבינא הילכך נדה קולה לה חלה ואכיל לה כהן קטן אבל איהי עצמה אחר טבילה לא והטעם דגזרינן בגדול משום זיבה אי נמי אחר טבילה אטו קודם טבילה ומשום הכי היכא דאיכא קטן לא יהבינן לגדול ע"י טבילה וכן כתב הרב ז"ל בהלכותיו:

אינו לוקה וכו'. בס"פ הנשרפין מניין לכהן טמא שאכל תרומה טמאה שאינו במיתה שנאמר ומתו בו כי יחללוהו פרט לזו שמחוללת ועומדת ומשמע מיהה הוא דליכא הא איסורא איכא:

ב אין הטמאים אוכלים בתרומה וכו'. בריש ברכות וסוף נגעים ופרק קמא דכלים וכתב סמ"ג אין הטמאים אוכלים בתרומה עד שיעריב שמשן ויצאו ג' כוכבים בינונים וזה העת כמו שליש שעה אחר שקיעת החמה:

ג כהן טהור שאכל תרומה טמאה וכו'. בפ' הערל (עלה ע"ג): ומ"ש אינו לוקה מפני שהוא בעשה ה"ק מפני שאין בו לאו אלא עשה:

ד מי שהיה אוכל בתרומה וכו'. משנה פרק יוצא דופן (דף מ'):

ה החרש והשוטה וכו' עד שמא יראו קרי. בפרק כל היד (דף י"ג) פסק רבינו כמו שאמרו משום רבי אליעזר דכיון דאביי מפרש מילתיה משמע דסבר כוותיה:

ו רוכבי גמלים וכו'. שם (דף י"ד):

ז המשמשת מטתה וכו'. פרק יוצא דופן (עלה מ"א ע"ב): כתב הראב"ד טובלת ואוכלת לערב א"א והוא שהטבילוה במטה וכו'. מה שכתב הראב"ד כך מבואר שם בגמרא ויש לתמוה למה לא כתב כן רבינו ואפשר שרבינו לא היה גורס אלא לרבא נמי שהטבילוה במטה אלא כך היה גורס א"ה חיישינן שמא נשתייר מיבעי ליה אלא ל"ק כאן במתהפכת כאן בשאינה מתהפכת דלפי גירסא זו השתא הדר ביה ממאי דאוקי בשהטבילוה במטה אלא הכל תלוי במתהפכת ושאינה מתהפכת והשתא הדר ביה ממאי דאמר דאי אזלא בכרעא דילמא בהדי דאזלא בכרעא שדיתיה דכל שלא נתהפכה בשעת תשמיש ליכא למיחש להכי כנ"ל לדעת רבינו. והר"י קורקוס ז"ל נדחק לפרש גירסת ספרים דידן לדעת רבינו: ומ"ש כמו שיתבאר במקומו. הוא בפרק ה' מהלכות שאר אבות הטומאות. ולפי מה שכתב שם רבינו מ"ש הרי זו אסורה לאכול בתרומה כל ג' ימים לאו ג' ימים שלמים אלא עד היום השלישי כר' אלעזר בן עזריה:

ח תרומת חולה לארץ וכו'. בפרק ד' דבכורות (דף כ"ז) אמר שמואל אין תרומת חולה לארץ אסורה אלא במי שהטומאה יוצאה עליו מגופו ופרש"י טומאה יוצאה מגופו כגון זב וזבה ונדה ובעל קרי אבל לטמא מת שריא: ומ"ש וכולן שטבלו מותרים באכילה וכו'. בפרק בתרא דחלה (מ"ח) גבי חלת ח"ל תנן טבול יום אוכלה: כתב הראב"ד אמר אברהם אין זה מחוור שהרי אמרו בגמרא וכו'. והדין בפ' עד כמה דאמר שמואל אין תרומת ח"ל אסורה אלא במי שהטומאה יוצאה עליו מגופו וה"מ באכילה אבל בנגיעה לית לן בה אמר רבינא הילכך

כולם לדיקים היכא דאמרי הא דמיכף הא דלא מיכף כלומר אם יש לו אוכף לחמור האבר אינו מתחמם שהעץ קשה הוא ואם אין לו אוכף מתחמם בבשר החמור אבל דרך גמלים לרכוב בלא אוכף אלא במרדעת ומתחמם כפירש"י משמע דאפי' רוכב על המרדעת מתחמם ואסור וי"ל דרבינו אינו מחלק בין אוכף למרדעת אלא הכי מפרש הא דמיכף כלומר שיש עליו כיסוי אוכף או מרדעת הא דלא מיכף שאין עליו כיסוי אלא עורו נוגע בבשר ומתחמם וא"ת א"כ מאי איריא גמל דנקט אפי' רוכבי חמורים נמי אסורים לאכול בתרומה וי"ל דעור הגמל חם ביותר וממהר להוליא הטפה ולפיכך אסורין לאכול בתרומה אבל רוכבי חמורים נהי שהוא מתחמם והוא רשע אבל אינו ממהר להוליא הטפה והוא מרגיש בתחלה אבל רוכבי גמלים לא ירגישו ולפיכך אסורים לאכול בתרומה כנ"ל דעת רבינו והא דאמרי' בפרק י' יוחסין גמלים רובן כשרים לא איירי ברוכבין אלא בנושאים סחורה על הגמלים והם הולכין על רגליהם והיינו דאמרינן סד"א רוכבי גמלים:

ז המשמשת מטתה וכו'. פרק יוצא דופן (דף מא) למימרא דמשמשת בטומאה ערב סגי לה והאמר רב משמשת כל שלשה ימים אסורה לאכול בתרומה שאי אפשר שלא תפלוט הכא במאי עסקינן שהטבילוה במטה כלומר כיון שלא הלכה ברגליה לא פלטה וטובלת לערב ואקשינן מכלל דכי קאמר רבא דאזלא איהי בכרעא וטבלה דילמא בהדי דקא אזלא שדיתה כלומר שדיתה לכולה זרע ואיכא לאוקמה בחזקת טהרה והיכי קאמר רבא שאי אפשר שלא תפלוט דמשמע דכל שלשה ימים בודאי בחזקת טמאה קאמר ואקשינן תו וכ"ת דילמא אשתייר כלומר שלא פלטה הכל בבת אחת אי הכי חיישינן שמא נשתייר מיבעי ליה ולא ה"ל לרבא למימר א"א שלא תפלוט ומסיק אלא לרבא נמי שהטבילוה במטה ולא קשיא כאן במתהפכת כאן בשאינה מתהפכת הרי מפורש בהאי סוגיא דתרתי בעינן דטבלה במטה ולא נתהפכה ואז טובלת בערב אבל נתהפכה אע"ג דטבלה במטה או טבלה בכרעא אע"ג דלא נתהפכה כל ג' ימים אסורה לאכול בתרומה והם דברי הראב"ד בהשגתו ונראה דגירסת רבינו אלא לא קשיא כאן במתהפכת כאן בשאינה מתהפכת ומהדרי' מהך תירוצא דהכא שהטבילוה במטה והכי משמע מדאמרינן בתר הכי ורבא אקרא קאי והכי קאמר כי כתב רחמנא ורחצו במים וטמאו עד הערב בשאינה מתהפכת אבל במתהפכת כל ג' ימים אסורה לאכול בתרומה שא"א שלא תפלוט ע"כ ולא אדכר דבעינן טבלה במטה ונראה שהראב"ד מפרש נתהפכה ולא נתהפכה אחר הטבילה וכן פירש"י ז"ל אבל רבינו מפרש בשעת תשמיש וכיון שלא נתהפכה בשעת תשמיש נקלט הזרע ושוב אינו פולט עד ג' ימים הילכך אפילו טבלה ברגליה שוב אינה פולטת ואם נתהפכה בשעת תשמיש הזרע נפלט מעט מעט ואפילו טבלה במטה פולטת ואינה אוכלת בתרומה כל שלשה ימים ואחר שלשה ימים אפילו תפלוט שכבת זרע מסרחת היא ואינה מטמאה וזו שיטה נכונה בעיני:

ח תרומת ח"ל וכו'. סוף מסכת חלה על חלת ח"ל תנן וטבול יום אוכלה ר' יוסי אומר אינו צריך טבילה ואסורה לזבים ולזבות לנדה וליולדת ונאכלת עם הזר על השולחן וניתנת לכל כהן ואמרי' בבכורות פרק עד כמה (דף כ"ז) אמר שמואל אין תרומת ח"ל אסורה אלא למי שטומאה יוצאה עליו מגופו וה"מ באכילה אבל בנגיעה לית לן

משנה למלך

התורה והדבר צריך תלמוד. שוב ראיתי לרבינו בפ"ב מהלכות גניבה דין ח' שכתב השוחט כו' אע"פ שהולין שנשחטו בעזרה אסורים בהנאה הואיל ואיסורם מדבריהם ה"ז חייב לשלם תשלומי ד' וה'. הרי שאם היה איסורו מן התורה היה פטור משום דלא הוה קרינן ביה וטבחו ועכשיו שאיסורו מדרבנן לא ממעטינן ליה מקרא דוטבחו. מכאן יש ללמוד דמי שאכל תרומה טמאה מדרבנן דחייב כרת ולא ממעטינן ליה מקרא דכי יחללוהו כיון שאין טומאתו כי אם מדרבנן. ועיין בתוס' בפ' מרובה (דף ע"ז) ד"ה אומר היה ר"ש ודוק. ועיין בפרק השוחט (דף נ"ז) דפריך בגמרא והאי אמרת אין מיעוט לעוף מן התורה ליבעי כיסוי ודוק. ועיין בתוס' רפ"י פרק כל שעה (דף ל"ה) הא דאמרינן דמאי לא חזי ליה שכתב ואמרינן לקמן מי שאיסורו משום בל תאכל חמץ לבדו אתה יוצא בה לשום מצה כו'. ועיין בתוס' שם (דף ל"ה) הא דאמרי' אבל חלתו דאי מטמיא כו' שכתבו זו הסוגיא כמ"ד מחיצה לקלוט דאורייתא ודוק היטב בדבריהם. (*א"ה עיין במ"ש הרב המחבר בפ"ג מהלכות תמידין ומוספין דין כ' ובפ"א מהלכות נערה בתולה דין ה' יע"ש):

ג שנאמר ואחר יאכל מן הקדשים וכו'. בגמרא לא הביאו פסוק זה אלא בשעריך תאכלנו טמא ולא לטמא

מותרין לאכילה אע"פ שלא העריב שמשן. אבל טמאי מגע טומאות בין שנגע במת שאי אפשר לנו היום לטהר ממנו בין שנגע בשרץ אינו צריך לטבול לתרומת חוצה לארץ: **ט** לפיכך כהן קטן שעדיין לא ראה קרי וקטנה שעדיין לא ראתה דם נדה אוכלין אותה תמיד בלא בדיקה שחזקתן שלא יצאה טומאה עדיין עליהם. והמצורע הרי הוא כמי שטומאה יוצאה עליו מגופו והוא שיטמא אותו כהן מיוחס אבל קודם שיטמאנו הכהן טהור הוא: **י** כהן ערל אסור לאכול בתרומה מדין תורה. שהרי נאמר תושב ושכיר בתרומה ונאמר תושב ושכיר בפסח. מה תושב ושכיר האמור בפסח ערל אסור בו אף תושב ושכיר האמור בתרומה ערל אסור בו. ואם אכל לוקה מן התורה. משוך מותר לאכול בתרומה ואע"פ שנראה כערל ומד"ס שימול פעם שנייה עד שיראה מהול: **יא** הנולד מהול אוכל בתרומה. והטומטום אינו אוכל מפני שהוא ספק ערל. ואנדרוגינוס מל ואוכל: **יב** הערל וכל הטמאין אעפ"י שהן אסורין לאכול בתרומה נשיהן ועבדיהן אוכלין: **יג** פצוע דכא וכרות שפכה הם ועבדיהן אוכלין. ונשיהן לא יאכלו. ואם לא ידע את אשתו משנעשה פצוע דכא וכרות שפכה הרי אלו יאכלו. וכן אם נשא בת גרים ה"ז אוכלת: **יד** פצוע דכא כהן שקידש בת כהן אינה אוכלת

כסף משנה

הילך נדה קוצה [לה] חלה ואכיל לה כהן קטן וסובר הרלב"ח דדוקא קטן שעדיין לא ראה קרי אבל מי שראה קרי אינו יכול לאכול אפילו טבל ומפני כך כתב אבל איהי עצמה אחר טבילה לא וכו' ואין דבריו מוכרחים ורבינו מפרש דאיהי לא אכלה אם לא טבלה אבל אם טבלה אה"נ דמציא אכלה וכן פירש"י והתוס' שם וכן הכריע הרא"ש בפרק אלו עוברין וכן פירש רבינו שמשון בסוף חלה.

ומ"ש הרלב"ח וכן כתב הרב בהלכותיו טעמו ממה שכתב בפרק אלו עוברין גבי כיצד מפרישין חלה בטומאה ביו"ט חלת ח"ל דמדרבנן הוא קורא לה שם ואפיא לכתחלה ואכיל לה כהן קטן דאמר שמואל אין חלת ח"ל אסורה אלא למי שטומאה יוצאה עליו מגופו באיש עד שיראה ואשה עד שתהא נדה ואי ליכא כהן קטן עבדינן כר"א דאמר לא תקרא לה שם עד שתאפה ולכי נפקא יו"ט שרפינן לה וכן הלכתא עכ"ל. ומשמע מדבריו דליכא תקנתא למיכל לה אלא כהן קטן דאל"כ הל"ל ואי ליכא כהן קטן או גדול שטבל לקריו ומכל מקום אין זה מוכרח בדבריו שהרי כתב שם הר"ן והשיבו על הרי"ף דאפילו ליכא כהן קטן מצי למיכל לה כהן גדול שטבל לקריו ולאו קושיא הוא דהשתא מיהא לא חזיא ליה וכ"ת מצי טביל ליתא דלא אמרינן הואיל במחוסרי מעשה כדמוכח בפ' שני שעירי עכ"ל. הרי שגם הרי"ף סובר דכהן גדול שטבל לקריו אוכל.

ומ"ש הרלב"ח ע"פ דרכו והטעם משום דגזרינן בגדול משום זיבה נראה מדבריו שהוא ז"ל סובר דהא דתנן בסוף מסכת חלה על חלת ח"ל אסורה לזבים אפילו בשטבלו הוא ויש לתמוה למה החמירו בזבים שלא תועיל להם טבילה ולא די זאת החומרא אלא שהחמירו לגזור כן בבעל קרי ומלבד שהם חומרות גדולות הו"ל גזירה לגזירה ועוד שהרי אמרו בירושלמי על המתניתין דהאסורה לזבים לרבי יוסי נצרכה והכריחו התוספות והרא"ש פרק כל הבשר דאסורה לזבים בלא טבילה קאמר דאילו בטבילה לכ"ע שרי ומ"ש עוד הרלב"ח א"כ [גזירה] אחר טבילה אטו קודם טבילה ג"ז דבר תימה הוא דאין טעם לגזור אחר טבילה אטו קודם טבילה דא"כ בטלת תורת טבילה. ומ"ש ומש"ה היכא דאיכא קטן לא יהבינן לגדול ע"י טבילה נראה שהרגיש בהולפות הנזכרות ולפיכך חזר לומר דלא אמר דלא אכיל גדול אפילו בטבילה אלא היכא דאיכא קטן אבל היכא דליכא קטן יהבינן לה לגדול שטבל וג"ז תימה מניין לו לחלק בכך ודברי רבינו מחוורים ומוסכמים מהפוסקים. ומה שכתב אבל טמאי טומאת מגע וכו'. בפ' ד' דבכורות (דף כ"ז) אמר רב שמא מת טובל ואוכל בתרומת חוצה לארץ ולית הלכתא כוותיה דאמר מר זוטרא משמיה דרב ששת שמא שרץ אוכל בתרומת ח"ל ולית הלכתא כוותיה כלומר לית הלכתא כוותיה בהא דמצריך טבילה אלא אפילו טבילה לא בעי ואתי כשמואל: **ט** ומ"ש לפיכך כהן קטן שעדיין לא ראה קרי וכו'. זהו פירוש מה שאמרו שם גבי חלת ח"ל אכיל לה כהן קטן. ומ"ש והמצורע הרי הוא כמי שטומאה יוצאה עליו מגופו בפסחים בפ' אלו דברים משום ליה לזבים. ומה שכתב והוא שיטמא אותו כהן מיוחס וכו':

י יא כהן ערל אסור לאכול בתרומה וכו'. משנה וגמרא ר"פ הערל (דף ע' ע"ב): ומ"ש משוך מותר לאכול בתרומה וכו' עד ואנדרוגינוס מל ואוכל. שם וסובר רבינו כגירסת ספרים דידן דמסיק לרב הונא בתיובתא:

יב יג הערל וכל הטמאים וכו' עד הרי אלו יאכלו. במשנה שם (דף ע') אהא דתנן פצוע דכא וכרות שפכה הם ועבדיהם יאכלו נשיהם לא יאכלו ואם לא ידעה משנעשה פצוע דכא וכרות שפכה הרי אלו יאכלו ובגמרא (דף ע"ה) מאן תנא משמרת לביאה פסולה דאורייתא אכלה אמר ר"א במחלוקת שנויה ורבי אליעזר ור"ש היא רבי יוחנן אמר אפילו תימא ר"מ שאני הכא שכבר אכלה ור"א שכבר אכלה לא אמרינן ופרש"י מאן תנא משמרת לביאה פסולה אכלה דקתני ואם לא ידעה משנעשה פצוע דכא הרי אלו יאכלו אע"ג דמצפה ומשמרת לביאתו, במחלוקת שנויה בפרק הבא על יבמתו אלמנה לכ"ג גרושה וחלוצה לכהן הדיוט מן האירוסין לא יאכלו בתרומה ר"א ור"ש מכשירין. הא קמן דלר"י אליבא דכ"ע אכלה אם לא ידעה והלכה כוותיה לגבי ר"א ועוד דאוקימתא דידיה עדיפא דמוקי לסתם מתניתין ככ"ע וז"ש רבינו ואם לא ידע את אשתו משנעשה וכו' משמע שהיתה אשתו קודם שנעשה פצוע דכא והיתה אוכלת ולכך אפילו שהיא משמרת לביאה פסולה אוכלת אבל אם נשאה והוא פצוע דכא אפילו לא ידעה אינה אוכלת מאחר שהיא משמרת לביאה פסולה דאורייתא:

וכן אם נשא אשה בת גרים הרי זו אוכלת. בפרק הבא על יבמתו בעיא ופשטו דבין לר' יוסי בין לרשב"י אכלה:

יד פצוע דכא כהן וכו'. בפרק הבע"י (דף נ"ו ע"ב) אמר ר"א אמר רבי אושעיא פצוע דכא שקידש בת ישראל באנו למחלוקת רבי מאיר ורבי אלעזר ורבי שמעון לרבי מאיר דאמר משמרת לביאה פסולה דאורייתא לא אכלה הא נמי לא אכלה לר"א ור"ש דאמרי וכו' הא נמי אכלה ופסק רבינו כר"מ משום דסתם מתניתין כוותיה ור"א גורס פצוע דכא כהן שנשא בת כהן ולפסלה אפילו מתרומת בית אביה מטעם

רדב"ז (מכ"י)

לן בה והרי זה מפורש בדברי רבינו שעל ידי טבילה מותר לאכלה בלא הערב שמש כדתנן וטבול יום אוכלה. ומה שהשיג הרלב"ח ז"ל מההיא דרבינא הילך נדה קוצה לה חלה ואכיל לה כהן קטן ומשמע דהיא עצמה אפי' אחר הטבילה לא אכלה ככר תרגמוה רש"י ז"ל והתוספות ורש"י כתב ואכיל לה כהן קטן ולא גדול מפני שהטומאה יוצאה עליו מגופו ואם טבל לקריו הרי הוא כקטן ע"כ פי' לפירושו להכי נקט קטן לפי שאוכלה בלא טבילה והתוס' שעלו כיון שאין לה שיעור והוא דבר מועט נותנה לכהן קטן וגם רבינו שמשון כתב וז"ל וברים עד כמה משמע דאי איכא כהן קטן שגיא בחלה אחת ואכיל לה וה"ה גדול שטבל לקריו ע"כ. והרלב"ח ז"ל מפרש למתני' דחלה בדרך אחרת ודברי רבינו מחוורין במשנה ובסוגיית עד כאן: אבל טמאי מגע טומאות וכו'. שם אמר רב שמא מת טובל ואוכל תרומת חוצה לארץ ולית הלכתא כוותיה ואמר מר זוטרא משמיה דרב ששת שמא שרץ טובל ואוכל בתרומת ח"ל ולית הלכתא כוותיה ע"כ כלומר אלא אוכל בלא טבילה כדאמר שמואל אין תרומת ח"ל אסורה אלא למי שטומאה יוצאה עליו מגופו והכי נמי משמע ממתני' דחלה:

ט לפיכך כהן קטן וכו'. אתא לתרוצי מה שהקשה הרלב"ח דלהכי קאמר ואוכל אותה כהן קטן לפי שהוא בחזקת טהור שעדיין לא ראה קרי ואוכל בלא בדיקה אבל גדול הוא בחזקת שראה קרי עד שיטבול:

והמצורע הרי הוא וכו'. טעמא משום דמחמת חולי הגוף קא אתיא דומיא דזב ולא הוציאו מכלל הטמאים אלא אותם שבאה להם הטומאה ממקום אחר ע"י מגע או משא או אהל הילכך אינו אוכל בתרומה עד שיטהר ויטבול ואפילו היה מצורע קטן דלגבי קרי מחלקין בין גדול לקטן אבל מצורע הרי הוא טמא לפניו. וקא מיבעיא לי המערה בנדה או בזבה ולא הוציא שכבת זרע אי הויא כטומאה יוצאה עליו מגופו הואיל ונטמא במי שטומאתה מגופה דכתיב ותהי נדתה עליו או דילמא הרי היא כשאר מגע הטומאות ואינו צריך טבילה ואוכל בתרומת ח"ל ומלשון רבינו נראה שצריך טבילה שלא הוציא אלא מגע טומאת מת ומגע טומאת שרץ אבל עדיין צריך תלמוד: והוא שיטמא אותו כהן מיוחס וכו'. דכתיב ועל פיהם יהיה כל ריב וכל נגע ואפי' שנראו בו סימני החלט הרי הוא טהור עד שיטמאנו כהן מיוחס ומזה הטעם אין טומאת נגעים נוהגת בזמן הזה שהרי טהרת המצורע נוהגת בארץ ובח"ל בפני הבית ושלא בפני הבית אלא ודאי מה שלא נהגו בה מפני שאין עתה בינינו כהן מיוחס:

י כהן ערל אסור לאכול בתרומה מדין תורה וכו'. כתב רבינו כן להודיענו שכל דבר הנלמד מג"ש הוי כמו הוא כתוב בתורה וזהו שכתב ואם אכל לוקה מן התורה והאי ערל היינו שמתו אחיו מחמת מילה כדאיתא פרק הערל: משוך מותר לאכול בתרומה וכו'. פרק הערל (דף ע) ומדברי רבינו נראה שלא אסרוהו רבנן לאכול בתרומה עד שימול פעם שניה אלא כדי שיראה שהוא מהול הצריכוהו למול פעם שניה מדלא כתב אבל מדברי סופרים שלא יאכל עד שימול פעם שניה והכי מסקנא דתלמודא פרק הערל ותיובתא דרב הונא תיובתא:

יא הנולד מהול אוכל בתרומה. ג"ז שם ואע"ג דצריך להטיף ממנו דם ברית מכל מקום לאו ערל הוא: והטומטום אינו אוכל. שמא יקרע וימצא זכר והרי הוא ערל ואם אכל אינו לוקה שאין מלקות מספק: ואנדרוגינוס מל ואוכל. דסד"א זכר ודאי או נקבה ודאית הוא שאוכלין בתרומה קמ"ל דמל ואוכל ממה נפשך ואינו אוכל בקדשים:

יב הערל וכל הטמאים וכו'. משנה ריש פרק הערל (דף ס) וטעמא דמשום ערלה וטומאה לא נפקי מכלל הכהנים אלא דמיחסרי תקנתא הילכך מצו להאכיל קנין כספם:

יג פצוע דכא וכרות שפכה וכו'. גם זה במשנה שם ונשיהם לא יאכלו משום דהויא חללה בביאתו לפיכך אם לא ידעה אחר שנעשה פצוע דכא גם נשותיהם אוכלות:

וכן אם נשא בת גרים וכו'. ג"ז שם פרק הבא על יבמתו (דף נו) וטעמא משום דפצוע דכא מותר בבת גרים דקהל גרים לא איקרי קהל:

יד פצוע דכא כהן שקידש בת כהן וכו'. פרק הבא על יבמתו (דף נ"ו) א"ר אלעזר א"ר אושעיא פצוע דכא כהן שקדש בת ישראל באנו למחלוקת ר"מ ורבי אלעזר ור' שמעון לר"מ דאמר משמרת לביאה פסולה דאורייתא לא אכלה הא נמי לא אכלה לר' אלעזר ור"ש דאמרי משמרת לביאה פסולה דאורייתא אכלה הא נמי אכלה ממאי דילמא ע"כ לא אמרי רבי אלעזר ורבי שמעון התם אלא דיש לו להאכיל במקום אחר אבל הכא דאין לו להאכיל במקום אחר לא ולפי זה כ"ע מודו דמשמרת לביאה פסולה מן התורה לא אכלה ולא מיבעיא דאינו מאכיל בת ישראל אלא אפילו בת כהן פוסל אותה כיון שהיא משמרת לביאה פסולה מן התורה וזהו שכתב רבינו שנשא בת כהן והא דנקט רבי אושעיא שנשא בת ישראל לאשמועינן רבותא אליבא דרבי אלעזר ורבי שמעון: ואיכא למידק דאמרינן עלה וכ"ת ה"נ יש לו להאכיל בבת גרים והא מיבעיא בעי לה ר' יוחנן מרבי אושעיא ולא פשיט ליה ובשלמא לר' אושעיא דלא פשיט ליה ניחא אבל אנן דפשיטא לן דמאכיל בבת גרים דכי אתא רב אחא בר חיננא מדרומא

משנה למלך

נאמר ולאו הבא מכלל עשה עשה וכ"כ הרמב"ן במנין המצות בעשין סי' ג'. וראיתי בירושלמי רפ"ב דבכורים דר' אבא משיק לעשה מוהאמר יאכל ור' יוסא מבטריך יע"ש:

י כהן ערל אסור כו'. עיין בלח"מ פ"ט מהלכות קרבן פסח שהאריך בזה. ומ"ש משוך מותר לאכול כו' כתב מרן וסובר רבינו כגירסת ספרים דידן דמסיק לרב הונא בתיובתא ומירושלמי דפרקין נראה כגירסא האחרת דגרסי מסייע ליה לרב הונא ודוק:

טומטום

אוכלת. סרים חמה הוא ואשתו ועבדיו אוכלין. טומטום ואנדרוגינוס עבדיהן אוכלין אבל לא נשותיהן: **טו** חרש שוטה וקטן שקנו להן עבדים אינן אוכלין. אבל אם קנו להם ב"ד או אפיטרופוס או שנפלו להן בירושה הרי אלו אוכלין: **טז** *אנדרוגינוס שנבעל לפסול מן התרומה בין דרך זכרותו בין דרך נקבותו נפסל מלאכול בתרומה כנשים. ואין עבדיו אוכלין. וכן אם נבעל לאנדרוגינוס אחר שהוא פוסל בביאתו לאשה נפסל ואינו אוכל ולא מאכיל עבדיו. והוא שיבעול אותו דרך נקבותו אבל

השגת הראב"ד

*אנדרוגינוס שנבעל לפסול מן התרומה וכו'. אין זכר פוסל זכר מן הכהונה (פירוש במשכב זכור): א"א אין זה מחוור שהרי יש לו צד זכרות ונקבות ואתי צד זכרות שבו ומשמש בצד זכרות של זה דהיינו שלא כדרכה ופוסל משום אשה שנבעלה לפסול לה שלא כדרכה וכן עיקר:

רדב"ז

מדרומא אתא ואייתי מתניתא בידיה מנין לפצוע דכא כהן שנשא בת גרים שמאכילה בתרומה שנאמר וכהן כי יקנה נפש קנין כספו וגו' יאכל בו ומסקי' וש"מ כשרות אתוספאה בה ואכלה מ"מ וא"כ לדידן הויא פלוגתא דתנאי לר"מ לא אכלה לר"א ור"ש אכלה כיון שיש לו להאכיל בבת גרים ואנן פסקי' הכי דפצוע דכא מאכיל בבת גרים ואין מאכיל בבת ישראל וי"ל דהלכה כר' מאיר דאמר משתמרת לביאה פסולה מדאורייתא אינה אוכלת אע"ג דקא מאכיל בבת גרים ואע"ג דפליגי עליה רבי אלעזר ורבי שמעון הלכתא כוותיה דמסתבר טעמיה ותו דסתמא דמתני' כוותיה פרק הבא על יבמתו: סרים חמה וכו'. פרק הערל (דף פ"א) א"ר ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקה שמעתי מפי חכמים בכרם ביבנה כל שאין לו אלא ביצה אחת אינו אלא כסרים חמה וכשר דסד"א כיון שאינו ראוי להוליד ליהוי כפצוע דכא קמ"ל דלא אסרה תורה אלא פצוע ודך וכרות: טומטום ואנדרוגינוס וכו'. שם בברייתא טומטום אינו אוכל בתרומה נשיו ועבדיו אוכלין ואקשינן עלה נשים לטומטום מנ"ל ואסיקנא מאי נשיו אמו שפיטא מהו דתימא מוליד מאכיל שאין מוליד אינו מאכיל קמ"ל ורבינו כ' שאינו מאכיל את נשיו כגון שקידש אשה דתניא טומטום שקידש קידושיו קידושין נתקדש קידושיו קידושין ואימור דאמרי' להומרא לקולא מי אמרי' ספק אשה הוא ואין אשה מקדשת אשה להאכילה בתרומה ומסתברא שאם נקרע ונמצא זכר הוו קידושין למפרע ואוכלת בתרומה שהרי זכר היה בשעת הקידושין והוו קידושין המסורים לביאה אם יקרע וימצא זכר. ואנדרוגינוס אע"פ שמל ואוכל אינו מאכיל את נשיו מפני שהוא ספק אשה ואין אשה מקדשת אשה ומזה הטעם אינו אוכל בקדשי קדשים הנאכלין לזכרי כהונה ובין שמל בין שלא מל מאכיל את עבדיו ואע"ג דתנן רבי יוסי ורבי שמעון אומרים אנדרוגינוס כהן שנשא בת ישראל מאכילה בתרומה הא הדר ביה רבי יוסי ואמר בריה בפני עצמו הוא והלכתא כוותיה:

טו חרש שוטה וקטן שקנו להם עבדים וכו'. זה מבואר דהרם שוטה וקטן אין קניינם קנין ולא קרינן בהו קנין כספו הם יאכלו בלחמו:

טז אנדרוגינוס שנבעל וכו'. כבר כתבתי למעלה דקי"ל כרבי יוסי דאמר בריה בפני עצמו הוא ולא הכריעו בו חכמים אם זכר אם נקבה הילכך נפסל בביאת הפסול שהרי הוא ספק אשה ולפיכך נפסל בין דרך זכרותו בין דרך נקבותו שכן האשה יש לה שני משכבות ונפסלת בשלא כדרכה ולענין סקילה אם בא עליו דרך זכרותו חייב ובדרך נקבותו פטור כדאיתא פרק הערל וכן כתב רבינו בהלכות איסורי ביאה: וכן אם נבעל לאנדרוגינוס אחר וכו' והוא שיבעול אותו דרך נקבותו וכו'. השיג עליו הראב"ד ז"ל אין זה מחוור שהרי יש לו צד זכרות ונקבות ואתי צד זכרות שבו ומשמש בצד זכרות של זה דהיינו שלא כדרכה ופוסל משום אשה שנבעלה לפסול לה שלא כדרכה וכן עיקר עכ"ל שהוא ז"ל מדמה אנדרוגינוס למי שחציו עבד וחציו בן חורין אבל רבינו אינו סובר כן אלא בריה בפני עצמו הוא כרבי יוסי ולא הכריעו בו חכמים אם זכר אם נקבה והוי ספק אם כולו זכר או כולו נקבה הילכך כשבא עליו דרך נקבותו איגלאי מלתא שהבועל זכר והנבעל נקבה

כסף משנה

מטעם דמשתמרת לביאה פסולה וגירסא זו הכריחו בתוספות והיא גירסת רבינו:

יד סרים חמה וכו'. משנה פרק הערל (דף פ"א) ופרש"י אבל סרים אדם מיפסל נמי פסיל לה מתרומ' דבי נשא דהיינו פצוע דכא: טומטום ואנדרוגינוס עבדיהן אוכלים אבל לא נשותיהם. ר"פ הערל (דף ע"ב) טומטום אינו אוכל בתרומה כלומר מפני הערלה נשיו ועבדיו אוכלים ובעי בגמרא נשיו לטומטום מנא ליה אילימא דקדיש דהניא טומטום שקידש קידושיו קידושין וכו' אימור דאמרינן לחומרא לקולא מי אמרינן אמר אביי בשביליו ניכרות עסקינן רבא אמר מאי נשיו אמו וידוע דהלכה כרבא ולפיכך סתם רבינו וכתב דטומטום אינו מאכיל את אשתו ולא חילק בין ביציו ניכרות לאינם ניכרות. ואנדרוגינוס תנן בס"פ הערל (דף פ"ג) ר"י אומר שהוא מאכיל בתרומה אמר רב ליתא למתניתין מקמי ברייתא דתניא ר"י אומר אנדרוגינוס בריה בפני עצמו הוא ולא הכריעו בו חכמים אם זכר אם נקבה ואע"ג דשמואל פליג הלכה כרב באיסורי ואמרינן בתר הכי אמרי בי רב הלכה כר"י ודעת ר"ח והרי"ף דכר' יוסי דברייתא קאמר וזה דעת רבינו:

טו חרש שוטה וקטן שקנו להם עבדים וכו'. בתוספתא דיבמות פ"ט והטעם מבואר דאין להם קנין אלא על ידי ב"ד או אפיטרופוס:

טז אנדרוגינוס שנבעל לפסול מן התרומה וכו'. לכאורה משמע שטעם רבינו משום דאמרינן בס"פ הערל (דף פ"ג ע"ב) אמר ר"י אמר רב אנדרוגינוס חייבים עליו סקילה משני מקומות דסבר כרבי סימאי וסבר דהלכתא כוותיה ומ"מ שותא דמר רבינו לא ידענא מאי איריא נבעל לפסול אפילו נבעל לכשר נמי כיון שנבעל בעילה אסורה שחייבים עליה סקילה ומיהו בהא איכא למימר דכיון דאיסור בעילה אינה אלא מצד זכרות שבו אין זכר פוסל זכר מן הכהונה אבל קשה מ"מ רישא דקתני דאף בנבעל דרך זכרותו נפסל ובסיפא קתני שאם נבעל דרך זכרותו לא נפסל ועוד לפי מה שנתן טעם בסיפא שאין זכר פוסל זכר הא ברישא שייך האי טעמא יותר שהבועל הוא זכר ודאי ולכך נראה שפ"ס יש כאן וצריך למחוק מהרישא ארבע תיבות בי"ן ד"רך ז"כרותו בי"ן. ופסק כר"א וכרבנן דפליגי ארבי סימאי ואמרי שאין חייבים עליו סקילה אלא כשנבעל בזכרות שלו אבל בנקבות שלו פטור משום דאע"ג דאית ביה זכרות ונקבות את זכר כתיב וכן פסק ז"ל בפ"א מהא"ב. אחר כך מצאתי להרשב"א שכתב בס"פ הערל נבעל נפסל מן התרומה כנשים פי' אם נבעל לפסול מן התרומה ירושלמי וקשיא רבי ניחא כרבי סבא רבי יונה בשם רב המנונא אפילו מין במינו בכל שהוא וקשיא אם זכר הוא אין זכר פוסל זכר אם נקבה היא אין נקבה פוסלת נקבה צד זכרותו של זה פוסלת צד נקבותו של זה פי' אם אותו אנדרוגינוס פסול מלאכול בתרומה וכן פסק הרמב"ם פ"ז מתרומות באנדרוגינוס שנבעל לפסול מן התרומה בין דרך זכרותו בין דרך נקבותו נפסל מלאכול בתרומה שאם נבעל לאנדרוגינוס אחר דרך נקבותו פסול עכ"ל. ואף לדבריו ז"ל קשו הני קושייתא שהקשיתי לגירסת בין דרך זכרותו וצ"ע: וכתב עוד הרשב"א הא דאמרי בי רב משמיה דרב הלכה כר"י באנדרוגינוס פרש"י כר"י דמתניתין דאיירי בה כמו ר"מ ואמרי בי רב פליגי אדרב דאמרי ליתא למתניתין מקמי ברייתא ולפי פירושו ניחא הא דאמרינן בסמוך ר"ה משמיה דרב אנדרוגינוס חייב עליו סקילה משני מקומות אבל ר"ח והרי"ף פירשו כרבי יוסי דברייתא ולא פליגי דבי רב אדרב ופליגי דבי רב אדרב הונא דאמר חייבים עליו משני מקומות והרמב"ם פסק בחיבורו ובפירוש המשנה כר"י דברייתא דאמר בריה בפני עצמו הוא ולפיכך אינו מאכיל בתרומה לפי שהוא ספק וספק איסורא לחומרא ופסק כר"א דאמר חייבים עליו סקילה כזכר ולא ידעתי היאך יתקיימו שני פסקים הללו שאם אתה מספקו היאך אתה סוקל על ביאתו ואם אתה סוקל על ביאתו כזכר לא תהא התרומה חמורה מהסקילה ויאכיל אשתו בתרומה שאין כאן ספק זכר אלא ודאי זכר ובמה הוא סובר דאף ר"א סבר דבריה בפני עצמו הוא אלא שחייבים עליו סקילה כזכר מגזירת הכתוב דכתיב ואת זכר לא תשכב משכבי אשה אי זהו זכר שיש בו נקבות הוי אומר זה אנדרוגינוס ואע"ג דאית ביה זכרות ונקבות את זכר כתיב וכי כתיב את זכר לאו דקרייה רחמנא זכר אלא לומר שאין חייבים במי שיש בו זכרות ונקבות דהיינו אנדרוגינוס אלא ממקום זכר והיינו דאמרינן לא לכל א"ר אלעזר אנדרוגינוס זכר הוא ואי הכריעו בו חכמים שהוא זכר מדחייב רחמנא עליה סקילה כזכר אף במוקדשין יקדש. מיהו אכתי ק"ל מדבריו לדבריו דאילו היתה סקילתו מגזירת הכתוב ולא שיהא זכר כשמנה הוא ז"ל בפ"א מאיסורי ביאה מי שמיתתן בסקילה ומנה השוכב עם הזכר ה"ל למנות ג"כ הבא על אנדרוגינוס שהרי אינו בכלל זכר דבריה בפני עצמו הוא ועוד ק"ל שהוא ז"ל כתב דנושא לכתחלה ואם ספק הוא דילמא נקבה היא ואין אשה נושאת אשה ועוד דהא ר"ל דס"ל דספק הוא אותביה ר"י ממתניתין דקתני אנדרוגינוס נושא אלמא אי לאו זכר הוא אינו נושא לכתחלה ור"ל נמי דהם תני נשא ועוד דכל שהוא נושא לכתחלה משמע דאית ליה קנין דאישות וא"כ אף הוא יאכל בתרומה דאורייתא וצ"ע עכ"ל. ונ"ל לתרץ שמה שהקשה שה"ל למנות ג"כ הבא על האנדרוגינוס י"ל דאע"ג דבריה בפני עצמו הוא מ"מ מטעם זכר חייבו הכתוב ואין למנותו בפני עצמו. ומה שהקשה עוד שכתב נושא לכתחלה ואם ספק הוא דילמא נקבה היא ואין אשה נושאת אשה וכו' עד סוף דבריו נתיישב במה שכתב הרב המגיד בפ"א מהא"ב. ולענין מה שהקשיתי על מ"מ רבינו בין דרך זכרותו מצאתי להר"י קורקוס ז"ל שכתב שהוא מדתנן בתוספתא סוף ביכורים וירושלמי ס"פ הערל אנדרוגינוס שנבעל נפסל מן הכהונה כנשים ופירוש נבעל בנבעל לפסול מן הכהונה מדקאמר כנשים משמע דאין הפרש בין דרך זכרות לדרך נקבות בנשים הפוך הכתוב לכל ענין עכ"ל: והראב"ד כתב אנדרוגינוס שנבעל לפסול מן התרומה א"א אין זה מחוור שהרי יש לו צד זכרות ונקבות וכו': וכתב הר"י קורקוס ז"ל מחלוקתם תלוי בביאור הירושלמי שבפ' הערל ז"ל נבעל נפסל מן הכהונה כנשים רבי יונה בשם רב המנונא אפי' מין במינו בכל שהוא וקשיא אם זכר הוא אין זכר פוסל זכר ואם נקבה היא אין נקבה פוסלת נקבה לד זכרותו של זה פוסלת לד נקבותו של זה ע"כ בירושלמי וביאורו דרבי יונה אפילו במינו דהיינו שנבעל לאנדרוגינוס אחר אפילו כ"ש פירוש באי זה צד שיבעול בין דרך זכרות בין דרך נקבות והקשו על זה אם אנדרוגינוס זכר אין זכר פוסל זכר ואם נקבה אין נקבה פוסלת נקבה ובודאי שאין לעשות להבועל זכר והנבעל נקבה שכולם מין אחד הם דבריה בפני עצמו היא וכו' ומשני דמכל מקום לד זכרות פוסל לד נקבות ופירוש לדעת רבינו שפוסל אותו כשבא דרך נקבותו אבל אין הכוונה שיפסול בכל ענין מפני לד נקבות שיש בו כי לדעת רבינו אין באנדרוגינוס לד זכרות ולד נקבות אלא אם הוא זכר כולו זכר ואם נקבה כולו נקבה ולא הכריעו בו חכמים א"כ כשאמרו פוסל לד נקבות פירושו כשבא דרך נקבות והוא סובר מה שאמר רב המנונא אפילו כל שהוא א"נ אפשר דאפילו כ"ש לאו דברי רב המנונא הם אלא דברי המקשה דקא מתמה מדקאמר סתמא משמע דבכל גווני

משנה למלך

יד טומטום ואנדרוגינוס עבדיהן אוכלים כו'. מרן הביא כל הסוגיא דר"פ הערל וכתב וידוע דהלכה כרבא ולפיכך סתם רבינו כו'. ולא ידעתי טעם לזה דכיון דביציו ניכרות אמאי אינו מאכיל את אשתו הא ודאי זכר הוא והיא הויא אשת איש גמורה והבא עליה במיתה וא"כ אמאי לא יאכיל את אשתו. ובדברי הגמרא הייתי סבור לומר דרבא לא פליג עליה דאביי לענין דינא דמודה רבא דאם ביציו ניכרות דאשתו אוכלת אלא דדחיקא ליה מילתא לאוקמי לברייתא בביציו ניכרות דאם איתא ה"ל לפרש ועוד דס"ל דאי מיירי בהכי מאי אשמעינן בברייתא דאשתו אוכלת פשיטא דהא ודאי זכר הוא ומש"ה אוקמה ואמר מאי נשיו אמו ואשמעינן דלא נימא מוליד מאכיל שאינו מוליד אינו מאכיל וכדאיתא בגמרא. והנראה אצלי בדעת מרן הוא דס"ל דרבא פליג עליה דאביי לענין דינא וס"ל דאף ביציו ניכרות אינה אוכלת וטעמא משום דאמרי' בפרק הבא על יבמתו (דף נ"ד) אמר שמואל מודה לי אבא בתינוקת פחותה מבת ג' שנים ויום אחד שאיל ואין לה ביאה אין לה חופה ע"כ. וכי היכי דאמרי' התם דאע"ג דיש חופה לפסולות מ"מ בעינן שתהא חופה הראויה לביאה והא לא חשיבא חופה ה"נ גבי תרומה דקי"ל דאינה אוכלת בתרומה עד שתכנס לחופה לא חשיבא חופת הטומטום חופה כיון דאינו ראוי לביאה והתוס' הקשו קושיא זו לאביי וז"ל וא"ת אכתי היאך מאכיל את אשתו דכיון דאינו בר ביאה לא הוי חופתו חופה כמו פחותה מבת ג' וי"ל דכיון דראוי ליקרע הוי בר חופה ע"כ. ורבא לא ס"ל תירוץ זה ומש"ה אוקמה לברייתא ואמר מאי נשיו אמו ומש"ה פסק רבינו סתם דטומטום אינו מאכיל את אשתו ולא חילק דס"ל דאפי' ביציו ניכרות אינו מאכיל משום דאין לו חופה וא"ת אכתי קשה דלמה לא נקט דטומטום מאכיל את אמו וללמדנו דלא נימא מוליד מאכיל שאינו מוליד אינו מאכיל וי"ל שכבר לימד אותנו רבינו דין זה בפ"ו דין י"ב שכתב ישראלית שיש לה זרע מכהן אוכלת בשביל בנה בין זכר בין נקבה

גווני פוסל ואם כן הוא קשיא וכו' ומסיק דלאו בכל גווני אלא כשבא דרך נקבותו ולאפשר לפי זה שגם מה שאמרו נפסל כנסים פירושו כשבא דרך הנסים אבל דעת הר"א כי מה שאמרו בירוש' פוסל לא נקבות פירושו שפוסל אותו מפני לא נקבות שיש בו והוי כאשה שנבעלה ולדרך שאמרו גבי אליו עבד ואליו בן חורין דאתי לא עבדות ומשמש בלא חירות והם דברי רב המנונא שאמר כל שהו וטעמא יהיב למילתיה לתרץ הקושיא. ומכל מקום עדיין קשה לן סוגיא על דברי רבינו שכתב שאם בא עליו דרך זכרותו לא נפסל שאין זכר פוסל זכר והרי אם בא עליו זכר ודאי אפילו דרך זכרותו הוא פוסל אותו כמו שנתבאר בסמוך והאמת ומה כשנבעל לזכר ודאי הוא נפסל ולא אמרינן ביה אין זכר פוסל זכר כשנבעל לאנדרוגינוס אמרינן אין זכר פוסל זכר יליבא בהרעא וכו'. ונראה לי לתרץ דהלא חומרא מחמרינן מן הספק ולכך כשנבעל לזכר ודאי אנו פוסלים אותו אפילו דרך זכרותו שמא נקבה הוא שהרי ספק הוא אבל תרי חומרי דסתרן אהדדי לא מחמרינן כאחד ולכך כשנבעל לאנדרוגינוס ל"ל תרי חומרי דסתרן אהדדי לפסול אותו דבועל צריך להחשיב אותו כזכר דאי נקבה היא אינה פוסלת לא זכר ולא נקבה והנבעל צריך להחשיב אותו נקבה ושתי אלו ודאי א"א דאנדרוגינוס כולם מין אחד הם ואם אחד נקבה כולם נקבות הם ואם אחד זכר כולם זכרים הם ואם אתה אומר שהאחד זכר והאחד נקבה מיחזי להו לאינשי כחוכא ואיטלולא ולא מיקיימא תקנת חכמים אבל כשבא דרך נקבותו לא סתרי אהדדי כולי האי שכיון שזה בועל כזכר וזה נבעל כנקבה הדעת נותן שראויה לפסלו מן התרומה ודברי חכמים מתקיימים שהרי רואים שאין אנו עושים אותו כנקבה גמורה שאם בא דרך זכרותו אין אנו פוסלין אותו אבל כשהוא בועל זכר גמור דין הוא שנעשהו נקבה גמורה מספק וכיוצא בחילוק זה חילקו בפרק הדר גבי שני בתים ושתי חצרות. עוד אפשר לומר טעם אחר לחלק בין דרך זכרותו לדרך נקבותו שכיון שהכתוב עשה זכרותו כזכר ודאי וחייב עליו סקילה כזכר מדרך זכרותו לבד מגזירת הכתוב כמו שנתבאר לא רצו חכמים להחמיר כל כך כשנבעל לאנדרוגינוס דרך זכרותו לפסול אותו כיון שמן התורה דרך זכרותו דין זכר יש לו אבל דרך נקבותו שהחמירו שמא נקבה הוא אע"פ שהאנדרוגינוס הבועל יהיה זכר שהרי הכתוב אע"פ שבזכרות נתן לו דין זכר בנקבות נתן לו דין נקבה ולא חייב סקילה או אפשר שפסלו אותו כדי שלא יתחלף בנקבה גמורה כיון שנבעל דרך נקבות אתי למיטעי ומצאתי להרשב"א שכתב לשון הירושלמי עליו וכן פסק הרמב"ם והביא כל דברי רבינו נראה שדעתו לפרש כדרך רבינו בירושלמי ודלא כהראב"ד:

יז עבד של שני שותפים וכו'. בת"כ פרשת אמור ובירושלמי סוף תרומות: וכל המאכיל בתרומה וכו'. בס"פ הערל (דף פ"א) אהא דתנן סרים חמה כהן שנשא בת ישראל מאכילה בתרומה אמר ריש לקיש בתרומה בזה"ז שהיא מדרבנן הוא מאכילה ואינו מאכילה בחזה ושוק דהוו דאורייתא ור"י אומר אף מאכילה בחזה ושוק [דתרומה בזמן הזה דאורייתא] ופסק רבינו כרבי יוחנן ויש לתמוה עליו שהרי בפרק ראשון פסק כר"ל דאמר תרומה בזמן הזה דרבנן וצריך עיון:

בת

אבל דרך זכרותו אין זכר פוסל זכר מן הכהונה: יז עבד של שני שותפין שהיה אחד מהן כהן אינו מאכיל ה"ז העבד אסור לאכול. וכל המאכיל בתרומה מאכיל בחזה ושוק:

בת

נקבה וזהו דרכו ולפיכך נפסל ואם בא עליו דרך זכרותו אגלאי מלתא דשניהם זכרים שאין זה דרך העולם ואין זכר פוסל זכר בביאתו כן נראה לי ליישב דעת רבינו:

יז עבד של שני שותפין וכו'. ירושלמי פרק בתרא דתרומות מנין לכהן שקנה עבד ולישראל בו שותפות אפילו אחד ממאה בו שאינו מאכילו בתרומה ת"ל וכהן כי יקנה והכי משמע שיהיה כל קניינו של כהן ורבינו חידש אפילו שניהם כהנים ואחד מהם אינו מאכיל העבד אסור לאכול וחד טעמא הוא:

וכל המאכיל בתרומה וכו'. בפרק הערל (דף פ"א) פלוגתא דר"ל ורבי יוחנן ופסק כרבי יוחנן דאמר אף מאכילה בחזה ושוק:

בת

משנה למלך

נקבה ואפי' טומטום ואנדרוגינוס ואין ספק דדין זה דרבינו מכח דרבא גמר לה:

יז וכל המאכיל בתרומה מאכיל בחזה ושוק. כתב מרן בס"פ הערל אהא דתנן אנדרוגינוס כהן שנשא בת ישראל מאכילה בתרומה אמר ר"ל בתרומה בזמן הזה וכו' (עיין בכ"מ) (*א"ה עיין בס' יוסף תרועה דף ו') ויש לתמוה עליו שהרי בפרק ראשון פסק כר"ל דאמר תרומה בזמן הזה דרבנן ול"ע ע"כ ואני תמיה על מרן דהאי לא קשה לרבינו כמ"ש לעיל בדין י"ד טומטום ואנדרוגינוס עבדיהן אוכלין אבל לא נשותיהן ע"כ דנהי דקי"ל כרב דאמר ליתא למתני' מקמי ברייתא דתניא ר' יוסי אומר אנדרוגינוס בריה בפני עצמו הוא ולא הכריעו בו חכמים אם מין זכר אם נקבה כו' מ"מ כיון דספיקא הוי כיון דקי"ל דתרומה בזמן הזה דרבנן ניזיל לקולא ויכול דאימור זכר הוא ומאי דאמרינן ליתא למתניתין היינו משום דס"ל דתרומה בזמן הזה מן התורה אבל כפי האמת שהוא מדרבנן רבי יוסי דמתניתין ורבי יוסי דברייתא הם שפה אחת ודברים אחדים. אך אחרי בקשת המחילה כראוי אמינא דקושיא מעיקרא ליתא וביאור הדברים כך הוא דר"ל ורבי יוחנן נחלקו בסברת רבי יוסי ור"ש דמתניתין דאמרו דאשת אנדרוגינוס אוכלת בתרומה דר"ל סבר דטעמא הוא דנהי דס"ל דאנדרוגינוס ספיקא הוי וכדקתני בברייתא מ"מ אשתו אוכלת משום דתרומה בזמן הזה דרבנן ובדרבנן אזלינן לקולא ורבי יוחנן פליג עליה וס"ל דרבי יוסי דמתניתין משמע פשיטא ליה דאנדרוגינוס ודאי זכר הוא ומש"ה אמר דמאכילה אף בחזה ושוק ומאי דנקט במתניתין מאכילה בתרומה הוא משום דאית ליה תרומה בזמן הזה דאורייתא ולסברת ר' יוחנן הלזו אין חילוק בין תרומה דרבנן לתרומה דאורייתא דר' יוחנן אית ליה דאפי' מי שסובר תרומה בזמן הזה דרבנן אנדרוגינוס אינו מאכיל את אשתו אלא למ"ד ודאי זכר הוא אבל למאן דמספקא ליה אינו מאכיל אף דס"ל תרומה בזמן הזה דרבנן דחילוק זה לא אמרו אלא ר"ל אבל אליבא דר' יוחנן לא ומאי דקאמר ר' יוחנן דר' יוסי סבר דתרומה מן התורה ואמר ליה לר"ל מי סברת תרומה בזמן הזה דרבנן דמשמע דאי הוה ס"ל הכי היה מחלק בין תרומה בזמן הזה לחזה ושוק נראה דהכוונה היא דר"ל ראה דמתניתין נקט ר' יוסי דאשת אנדרוגינוס אוכלת בתרומה ור"ל ס"ל דתרומה בזמן הזה דרבנן ועל זה הוקשה לו דר' יוסי אמאי נקט תרומה לישמעינן רבותא אפילו חזה ושוק לזה הוכרח לומר דרבי יוסי ס"ל דאנדרוגינוס ספיקא הוי ומש"ה נקט תרומה דדוקא תרומה שהיא מדרבנן אזלינן לקולא אבל חזה ושוק לא ור' יוחנן השיב לו מי סברת תרומה בזמן הזה דרבנן ומש"ה נדחקת לחלק אליבא דרבי יוסי בין תרומה דרבנן לחזה ושוק הא ליתא אלא ר' יוסי אית ליה דתרומה בזמן הזה מן התורה ונקט תרומה שהיא חמורה מחזה ושוק וטעמא דרבי יוסי הוא משום דס"ל דהוי זכר ודאי ולעולם דאפי' מאן דס"ל דהוי ספק וס"ל נמי דתרומה בזמן הזה דרבנן אינה אוכלת דאין לחלק בין תרומה בזמן הזה לחזה ושוק שאין לנו שום סברא לומר חילוק זה. ונראה שיש להכריח דין זה דאין לחלק בין תרומה בזמן הזה לתרומה דאורייתא מסוגיא דאמרינן בפרק הערל (דף ע"ב) טומטום אינו אוכל בתרומה נשיו ועבדיו אוכלין ופריך נשיו לטומטום מנא ליה אילימא דקדיש כו' אימור דאמרינן לחומרא לקולא מי אמרינן ספק אשה הוא ואין אשה מקדשת אשה ע"כ, ומאי קושיא אימא דהאי תנא ס"ל תרומה בזמן הזה דרבנן ואזלינן לקולא אימור זכר הוא דומיא דמאי דס"ל לר"ל אליבא דרבי יוסי באשת אנדרוגינוס דאוכלת בתרומה וליכא למימר דבעו לאוקומה לסוגיא כרייתא אף למ"ד תרומה בזמן הזה דאורייתא דמי הזקיקם לזה לאוקומי לברייתא דלא כהלכתא דהא אליבא דרבינו תרומה בזמן הזה דרבנן ועוד שהרואה יראה כמה נדחקו אביי ורבא לתרוצי לברייתא דאביי אוקמה בשבויין נכרות ורבא אמר מאי נשיו אמו וכל אלו הם אוקימתות דחוקות ומי הזקיקם אימא דברייתא אתיא כפשוטה משום דס"ל דתרומה בזמן הזה דרבנן. שוב ראיתי דאיכא זו איכא דהא קתני טומטום אינו אוכל וטעמא משום ספק ערל והי סך תנא ס"ל דתרומה בזמן הזה דרבנן משום הכי נשיו אוכלות איכו אמאי לא אכיל הא ספק הוא וניזיל לקולא ומ"מ ס"ל לרבינו דליכא למימר דטעמא דהך תנא דברייתא הוא משום דס"ל דתרומה בזמן הזה דאורייתא דליכא לאוקומה להך כתנא דלא כהלכתא דאיהו ס"ל דאף ר' יוחנן מודה דתרומה בזמן הזה דרבנן ור' יוחנן לא אמר דהוי מן התורה אלא אליבא דר' יוסי וליה לא ס"ל וכמו שיתבאר לקמן ומש"ה ס"ל דאף למ"ד דהוי דרבנן לא אזלינן לקולא וברייתא זו אתיא אף כמ"ד תרומה בזמן הזה דרבנן. ועוד יש להביא ראיה לזה מסוגיא דאמרינן בפ"ב דקידושין (דף מ"ב) נתקדשה לדעת והלך אביה למדינת הים ועמדה ונשאת כו' רב אסי אמר אינה אוכלת שמא יבוא אביה וימחה ונמצאת זרה למפרע הוה עובדא ומש לה רב לכא דרב אסי ע"כ. והשתא יש לתמוה כיון דתרומה בזמן הזה דרבנן אמאי חשו רב אסי ורב לדילמא ימחה האב והלא כל שהוא ספק אוכלת בתרומה בזמן הזה דרבנן דומיא דאנדרוגינוס דאוכל תרומה בזמן הזה ודוחק גדול לומר דרב אסי ורב ס"ל דתרומה בזמן הזה מן התורה דלא כהלכתא. ורבינו בסוף פ"ה פסק כרב אסי אף דס"ל דתרומה בזמן הזה דרבנן וטעמא הוא כדכתיבנא דס"ל דרב ורב אסי פליגי עליה דר"ל במאי דמחלק ואומר דתרומה בזמן הזה נאכלת על הספק וס"ל דטעמיה דרבי יוסי הוא כדרבי יוחנן דאמר דלרבי יוסי אנדרוגינוס ודאי זכר הוא ועוד אף אם תימצי לומר דרב ורב אסי ס"ל דתרומה בזמן הזה מן התורה אכתי קשה דהא התם מיירי בנתקדשה לדעת ובדאורייתא ארוסה בת ישראל אוכלת בתרומה כדאיתא בפרק אע"פ (דף נ"ז) וא"כ כיון דלא היה כאן כי אם איסורא דרבנן אמאי חשו לספק אלא ודאי דאף באיסורא דרבנן חשו על הספק. וא"ת מה ראיה היא זו הא ר"ל גופיה דאית ליה דאזלינן לקולא בתרומה בזמן הזה מודה דבזמן דנוהג תרומה מן התורה אינו מאכילה אפילו בתרומה שהיא מדרבנן וכדאיתא בפרק הערל (דף פ"א) הא לא קשיא כלל משום דהתם טעמיה דר"ל הוא דאי אמרת דאנדרוגינוס מאכיל את אשתו בזמן דהוי תרומה מן התורה תרומה דרבנן יבא להאכיל לאשתו תרומה של תורה ומש"ה גזרו ולא התירו אלא בתרומה בזמן הזה אבל הכא גבי ארוסה אין כאן שום טעם לגזור ואי אמרת דבזמן הזה אזלינן לקולא כל היכא דאיכא ספק אמאי לא אזלינן לקולא בארוסה כיון שאין איסורה כי אם מדרבנן אלא ודאי דס"ל דלא אזלינן לקולא בספיקא. וכ"ל דרב דהוה מתיר מתחלה הוא משום דהוה ס"ל דנהי דבעלמא בתרומה בזמן הזה לא אזלינן לקולא מ"מ הכא דנצטרפו תרתי דרבנן דהיינו תרומה בזמן הזה והארוסה הוה ס"ל דאזלינן לקולא ורב אסי פליג עליה וס"ל דאפ"ה לא אזלינן לקולא אף דאיכא תרתי דרבנן וחזר רב והם לדרב אסי. הכלל העולה דר"ל ור' יוחנן בהא פליגי דלר"ל ר' יוסי אית ליה דתרומה בזמן הזה דרבנן ואית ליה דאנדרוגינוס הוי ספק איש וספק אשה וס"ל דבתרומה בזמן הזה אזלינן לקולא בספיקא ורבי יוחנן פליג עליה בכל וס"ל דליתנהו להני כללי דכייל ר"ל וס"ל דלרבי יוסי תרומה בזמן הזה מן התורה וס"ל נמי דלרבי יוסי אנדרוגינוס ודאי זכר הוא וס"ל נמי דלמאן דאית ליה דתרומה בזמן הזה דרבנן לא אזלינן בספקא לקולא. ונראה דאף ר"ל דאמר דבתרומה בזמן הזה אזלינן לקולא לא אמרה כי אם אליבא דרבי יוסי אבל לדידיה לא ס"ל ואמינא לה מסוגיא דתנן בפרק ז' דיבמות עלה ס"ו ספק שהוא בן תשע שנים ויום אחד ספק שאינו הספק הביא שתי שערות וספק שלא הביא ע"כ ופירושה היא דכל הני פוסלין מספק כגון א' מכל הפסולין שבאו על בת כהן שפלוה ואם היה ג"כ הספק בן תשע שנים שפלוה וכן האירוסין שפוסלין בבת ישראל לכהן אם היה ספק בן שלש עשרה שנה נמי פוסלין ואין ספק דמתני' אליבא דהלכתא היא דס"ל דתרומה בזמן הזה דרבנן ור"ל נמי הכי ס"ל והשתא איכא לאתמויי טובא ומה אנדרוגינוס כהן שנשא בת ישראל שהיתה בחזקת שאינה אוכלת והיתה גם בחזקת פנויה אפ"ה מן הספק מפקינן לה מחזקתה ואמרינן דשמא זכר הוא ואוכלת בת כהן שהיתה בחזקת אוכלת ובתורה אינו דין שאם בא עליה ספק בן תשע שלא נפסול אותה על הספק וכן גבי ספק בן י"ג איכא נמי חזקה שהיתה אוכלת וחזקת פנויה ואפ"ה אמרינן דעל הספק לא תאכל וזה נ"ל שהוא ק"ו שאין עליו תשובה. אשר על כן נ"ל דאף ר"ל לא אמרה למלתיה כי אם אליבא דר' יוסי אבל לדידן לא ס"ל כוותיה אלא אף דקי"ל דתרומה בזמן הזה דרבנן לא אזלינן בספיקא להקל כי אם להחמיר. ולענין הלכה כמה שנחלקו אי תרומה בזמן הזה הוא דרבנן או מן התורה פסק כר"ל מטעמים שכתב הרב המגיד בפרק א' מהלכות איסורי ביאה דין ג' ומה גם ממ"ש מרן טעם לשבח בפרק א' מהלכות אלו דין כ"ו דמאי דקאמר ר' יוחנן והנא דאמרית כר' יוסי לאו משום דסבר רבי יוחנן כוותיה אלא משום דהלכתא כר' יוסי דאנדרוגינוס דמתני' קיימי כו' ודבריו ראויים אליו. ולאידך פלוגתא דאנדרוגינוס אי הוי ספק או ודאי ספק דספיקא וכדאמרינן כמי מתניתין מקמי ברייתא וכן מתבאר בכמה מקומות מחיבורו דס"ל דאנדרוגינוס הוי ספק. ולאידך מילתא דאי אזלינן לקולא בתרומה בזמן הזה ספק דאזלינן לחומרא מכח כל הראיות שכתבנו ופסק בפ"ו דין י"א דהטומטום אינו אוכל מפני שהוא ספק ערל ובדין י"ד פסק דטומטום ואנדרוגינוס דנשותיהן אינם אוכלות משום ספק נקבה וכל אלו הדינים הם אפילו בתרומה בזמן הזה דאם היה חילוק בדבר היה לו לבאר וכמו שביאר בפרק י"ג דין י"ד גבי שתי קופות כו' אלא ודאי מדסתם משמע דס"ל דאף בתרומה בזמן הזה לא אזלינן לקולא ודוקא לענין תערובות חלקו בין תרומה בזמן הזה לתרומה של תורה אבל לאכול התרומה עצמה לא והביא דקידושין שכתבנו לעיל דרב הם להביא דרב אסי מוכח דמעשה בא לפניו בזמן הזה וחשש לספק ואסר לאכול תרומה. ואח"כ חזר וכלל ואמר וכל המאכיל בתרומה מאכיל בחזה ושוק ללמדנו דין זה בקיצור כמנהגו הטוב ואמר אל יעלה בדעתך כסברת ר' יוסי ואליבא דר"ל דאית ליה דיש חילוק בין תרומה לחזה ושוק דבתרומה אזלינן לקולא ומאכיל משום דהוי דרבנן אבל בחזה ושוק לא דהא ליתא אלא כל המאכיל בתרומה מאכיל בחזה ושוק משום דאף בתרומה שהיא דרבנן לא אזלינן בה לקולא כי אם לחומרא ולפיכך כל המאכיל בתרומה מאכיל בחזה ושוק. והנה מלבד הראיות שכתבנו דתרומה בזמן הזה אף שהיא דרבנן דינה כשל תורה ממש לכל ספיקותיה זולת לענין תערובת ועיין בפ"ד מהלכות מעשר שני דין ט"ו במ"ש מרן ועיין במ"ש מרן בפ"ג מהלכות מעשר שני דין כ' וז"ל שפיר עבד רבינו שלא חש להרשב"א משום דכיון דס"ל דתרומה בזמן הזה דרבנן הוה ליה ספיקא דרבנן ולקולא ע"כ ועיין במ"ש בסוף פ"א מהלכות מעשר שני דין י"ד על דברי הראב"ד ונראה שסותר מ"ש בפ"ד דין ט"ו יע"ש. עוד יש להביא ראיה לזה מסוגיא דאמרי' בפרק הניזקין (דף נ"ה) ובפרק י"ד דיבמות (דף קי"ג) דפריך תלמודא והרי פקחת ליכול בתרומה דרבנן ופשטא דליפנא דבתרומה דרבנן הוא בדבר שאינו נוהג בו תרומה מן התורה כגון תבלין אליבא דרבינו ופירות האילן כפי סברת החולקין מלבד דפשט הלשון מורה הכי מהתשובה שבשיבו דלמא אתי למיכל בתרומה דאורייתא יש להכריח דקושיא היתה דליכול בתרומה שאינה נוהגת כי אם מדרבנן דהוי קושיא היתה דתיכול בזמן הזה לא הוי מתרצים לזה כלום דהא בזמן הזה לא שייך למיגזר דהא ליכא תרומה

של

יח בת ישראל שנשאת לכהן וכו'. פ' אלמנה לכ"ג (דף ס"ו) משנה כלשון רבינו וטעמא דעבדי מלוג אוכלין משום דהוו קנין קניינו וזהו שסמך רבינו וכן עבדי כהן שקנו עבדים ועבדי אשתו שקנו עבדים דהוו קנין קנין קניינו דהיינו אשתו יאכלו ותניא מנין לכהן שנשא אשה וקנה עבדים שיאכלו בתרומה שנאמר וכהן כי יקנה ומנין לאשה שקנתה עבדים ועבדים שקנו עבדים שיאכלו בתרומה שנאמר וכהן כי יקנה נפש קנין כספו הוא יאכל בו קניינו שקנה קנין אוכל ומקרא יתירא קא דריש וא"ת למה לי קרא מה שקנה עבד קנה רבו וי"ל דאיצטריך כגון שנתנו לעבד ע"מ שאין לרבו רשות בו: וקנין האוכל מאכיל וכו'. שם אמר רבינא קנין האוכל הא אמרת קנין האוכל מאכיל שאינו אוכל אינו מאכיל:

יט בת כהן שנשאת לישראל וכו'. שם משנה כלשון רבינו כיון שהיא אינה אוכלת גם עבדיה אינם אוכלים דקנין שאינו אוכל אינו מאכיל:

כ אלמנה לכ"ג וכו'. משנה ריש פ' אלמנה לכ"ג עבדי מלוג לא יאכלו לפי שהיא חללה ועבדי צאן ברזל יאכלו שהרי הם קניינו כיון שחייב באחריותן ואם הותירו הותירו לו ואם פחתו פחתו לו: **נשא** שניה היא אוכלת וכו'. תניא בפרק יש מותרות (דף פה) שניות מדברי סופרים אין להם לא כתובה ולא מזונות ולא בלאות והיא כשרה וולדה כשר וכופין אותו להוציא וכיון שהיא כשרה לא נפסלה מן התרומה ואוכלת בתרומה אם רצה הבעל לזונה וכיון שאינה אוכלת מחמת חיוב אין זה קנין האוכל שמאכיל שכל קנין האוכל מחמת חיוב מאכיל וכל קנין שאינו אוכל מחמת חיוב אינו מאכיל כנ"ל טעמו של דבר ובירושלמי פ' יש מותרות ר' אבון בעא קומי ר' מונא עבדי שניות מהו שיאכלו בתרומה אמר ליה שתוק ויפה לך היא אוכלת ועבדיה אינם אוכלים ע"כ. ורבינו העתיק לשון הירושלמי ולא כתב טעם וכבר היה אפשר לפרש הירושלמי בתמיה אלא שרבינו לא פירש כן מטעמא דכתיבנא והכי קאמר שתוק ויפה לך היא אוכלת שהרי לא נפסלה ועבדיה אינם אוכלים שהרי אינו חייב במזונותיה ואין כאן בעיא:

כא כהנת אלמנה שנתארסה לכ"ג וכו'. כבר כתבתי למעלה דהויא פלוגתא דתנאי ופסק כרבי מאיר דאמר המשתמרת לביאה פסולה מן התורה אינה אוכלת בתרומה וכיון שהיא נפסלה גם עבדיה אינם אוכלים אפילו שהיתה כהנת ורבינו השמיט מכאן חלוצה לפי שאינה אסורה לכהן הדיוט אלא מדרבנן והמשתמרת לביאה פסולה מדרבנן אוכלת בתרומה כאשר כתב בסמוך: וכן אם נכנסו לחופה וכו'. הא נמי פלוגתא דתנאי ופסק כר"מ דאמר קידושין פסלי חופה נמי פסלה: נתאלמנו או נתגרשו מן האירוסין וכו'. זה מבואר שהרי לא נתחללו אבל נכנסו לחופה אע"פ שלא נבעלו נפסלו והכי משמע מדברי רבינו שכתב מן הנישואין לא יאכלו וכיון שנכנסה לחופה נשואה מקריא וכן כתב פי"ט מהלכות איסורי ביאה ומשמע לי דאפילו נכנסו לחופה בלא קידושין ולא נבעלו ונתאלמנו או נתגרשו נפסלו דקי"ל יש חופה לפסולות:

כב כהנת שמת בעלה כהן וכו'. שנינו ביבמות (דף נח) היבם פוסל ואינו מאכיל וכיון שיש אח חלל נפסלה שהרי זקוקה לכל האחין: ואפילו עשה בה מאמר וכו'. גם זה מבואר שאין המאמר קונה ביבמה אלא מדרבנן אבל מן התורה עדיין הוא זקוקה לכל האחין והרי יש בהם אחד חלל ופוסל אותה ואפי' היא כהנת:

כג כהן שנתן גט ליבמתו כהנת וכו'. נקט רבינו יבמתו כהנת שאם היתה יבמתו בת ישראל אינה אוכלת בתרומה כדתנן היבם פוסל ואינו מאכיל ואמרינן עלה בגמרא אי בת כהן לישראל פסיל לה ושבה אל בית אביה כנעוריה פרט לשומרת יבם אי בת ישראל לכהן היא לא מאכילה קנין כספו אמר רחמנא והאי קנין דאחיו הוא: וכן כהנת חלוצה או שניה שנתארסה לכהן אוכלת. וא"ת והא תנן בפרק הבא על יבמתו (דף ס"ח) אלמנה לכ"ג גרושה וחלוצה לכהן הדיוט מן האירוסין לא יאכלו בתרומה והלא חלוצה לכהן הדיוט אינה משתמרת לביאה פסולה אלא מדרבנן ואמאי לא תאכל וי"ל דבכל דוכתא רגיל התנא לשנות חלוצה בהדי גרושה ואגררא דגרושה ליתניה נקט ואזיל ולאו דוקא א"נ האי תנא ס"ל כר"מ דאמר משתמרת לביאה פסולה לא אכלה וס"ל דחלוצה לכהן הדיוט מן התורה אסירא ליה ולא קי"ל כוותיה בהא אלא חלוצה מדבריהם היא ומשתמרת לביאה פסולה מדרבנן אוכלת כדאמרינן התם אימר דאמר ר' מאיר משתמרת לביאה פסולה מדאורייתא לא אכלה דרבנן מי אמר ואמרינן נמי התם כי אתא רבין אמר עשה מאמר ביבמתו דברי הכל אכלה יש לו אח חלל ד"ה אינה אוכלת לא נחלקו אלא שנתן לה גט ר' יוחנן אמר אוכלת ור"ל אמר אינה אוכלת וקי"ל כר' יוחנן ונתבארו דברי רבינו:

כהן הדיוט שנשא אילונית וכו'. משנה שם כהן הדיוט לא ישא אילונית אלא א"כ יש לו אשה ובנים משום דמצוה על פריה ורביה וה"ה לישראל אלא נקט כהן משום סיפא כדאיתא בגמרא הילכך קניינו היא ואוכלת בתרומה ואפי' שאין לו אשה ובנים אבל כ"ג שנשא אילונית משמע שאינו מאכילה בתרומה מדנקט כהן הדיוט וקשה שהרי קניינו היא ואין איסור זה אלא משום פריה ורביה וכ"ת משום דאילונית היא הרי היא בוגרת וכבר כלו בתוליה הא קי"ל כ"ג שנשא בעולה אינו לוקה אבל מוציא בגט נשא בוגרת או מוכת עץ הרי זה יקיים וכן כתב רבינו פי"ז מהלכות איסורי ביאה וכיון שאין האילונית אסורה אלא משום פריה ורביה מה לי כ"ג ומה לי כהן הדיוט וי"ל דהא דנקט תנא כהן הדיוט משום פלוגתא דר' יהודה דאמר אף ע"פ שיש לו אשה ובנים לא ישא אילונית שהיא זונה האמורה בתורה א"כ להכי נקט כהן הדיוט דאם יש לו אשה ובנים מותר באילונית לכתחילה אבל כ"ג לא ישא לכתחילה אפילו שיש לו אשה ובנים משום דלא הויא בתולה שהרי היא בוגרת שאין לך אילונית פחותה מבת עשרים שנה אע"פ שנראו בה סימני אילונית וזה נכון אבל לעולם אימא לך

שאם

יח בת ישראל שנשאת לכהן והכניסה לו בין עבדי מלוג בין עבדי נכסי צאן ברזל הרי אלו יאכלו. וכן עבדי כהן שקנו עבדים ועבדי אשתו שקנו עבדים יאכלו שנאמר כי יקנה נפש קנין כספו אפילו קנין הקנין. וקנין האוכל מאכיל (*אחרים) וקנין שאינו אוכל אינו מאכיל: **יט** בת כהן שנשאת לישראל והכניסה לו בין עבדי מלוג בין עבדי צאן ברזל הרי אלו לא יאכלו: **כ** אלמנה לכהן גדול גרושה וחלוצה לכהן הדיוט בין כהנת בין ישראלית וכן שאר חייבי לאוין והכניסה לו עבדי מלוג ועבדי צאן ברזל. עבדי מלוג לא יאכלו אף ע"פ שהוא חייב במזונותם. ועבדי צאן ברזל יאכלו מפני שהם של בעל. נשא שנייה היא אוכלת ועבדי מלוג שלה לא יאכלו: **כא** כהנת אלמנה שנתארסה לכהן גדול או גרושה לכהן הדיוט הואיל והן משמרות לביאה פסולה של תורה הרי אלו לא יאכלו. וכן אם נכנסו לחופה בלא אירוסין אינן אוכלות שהחופה פוסלתן מלאכול. נתאלמנו או נתגרשו מן האירוסין חזרו להכשרן ואוכלות. מן הנישואין לא יאכלו שכבר נתחללו: **כב** כהנת שמת בעלה כהן ונפלה לפני יבמים שיש בהן חלל לא תאכל מפני זיקת החלל. ואפילו עשה בה אחד מן הכשרים מאמר שאין המאמר קונה ביבמה קנין גמור: **כג** כהן שנתן גט ליבמתו הכהנת שהרי נאסרה עליו ועדיין זיקתו עליה ה"ז אוכלת בתרומה מפני שהיא משמרת לביאה פסולה של דבריהן. שאין הגט פוסל היבמה אלא מדבריהן. וכן כהנת חלוצה או שנייה שנתארסה לכהן אוכלת. כהן הדיוט שנשא אילונית הרי זו אוכלת בתרומה:

*(כן הוא בס"א)

העובר

יח בת ישראל שנשאת לכהן וכו'. משנה פרק אלמנה לכ"ג (דף ס"ו): ומ"ש וכן עבדי כהן שקנו עבדים ועבדי אשתו שקנו עבדים וכו'. ברייתא שם. ומ"ש וקנין האוכל וכו' שם אמר רבינא כן לחלק בין זו להיא דבסמוך דאלמנה לכ"ג שעבדי מלוג אינם אוכלים אע"פ שהם קנין קנינו:

יט בת כהן שנשאת לישראל וכו' עד מפני שהם של בעל. משנה שם:

כ נשא שניה וכו'. בפרק הבע"י דף כ"ח ע"ב אמרינן דלרבי יוחנן משתמרת לביאה פסולה דרבנן אוכלת ומ"מ איני יודע מניין לנו בנשואה ממש לומר כן ועוד מניין לנו דעבדי צאן ברזל שלה יאכלו:

כא כהנת אלמנה שנתארסה וכו'. משנה בפרק הבע"י (דף נ"ו:) אלמנה לכ"ג וכו' מן האירוסין לא יאכלו בתרומה ופסק כת"ק וכלשון ראשון שכתב רש"י והסכימו בו התוספות דבבת כהן מיירי ולפסלה מתרומת בית אביה. ומה שכתב וכן אם נכנסו לחופה וכו'. שם בעלה כ"ח פלוגתא דרב ושמואל ופסק כרב באיסורא. ומ"ש נתאלמנו או נתגרשו וכו' שם במשנה:

כב כהנת שמת בעלה כהן וכו'. שם פלה כ"ח:

כג כהן שנתן גט ליבמתו הכהנת וכו'. שם בעלה הנזכר פלוגתא דר"י ור"ל וידוע דהלכה כר"י: וכן כהנת חלוצה וכו'. הוא בכלל מה שנתבאר בסמוך דלר"י משתמרת לביאה פסולה דרבנן אכלה. וא"ת מאי איריא משתמרת אפילו נשואה כתב רבינו בסמוך נשא שניה היא אוכלת וי"ל דהתם לומר דבעל מאכילה והכא שלא לפסלה מתרומת בית אביה ואין לומר [וכי] לא כ"ש הוא אם הוא מאכילה כל שכן שלא יפסלנה דאיכא למימר דאפשר דהתם אין עבדי מלוג אוכלים והכא עבדיה אוכלים:

כהן הדיוט שנשא אילונית וכו'. בפרק הבע"י (דף ס"א) במשנה א"ר יהודה דכהן הדיוט

משנה למלך

של תורה אלא ודאי דקושיית הגמרא לא קשה אלא דתיכול מדבר שאינו נוהג מן התורה וקשה תיקשי דאמאי אינה אוכלת בתרומה בזמן הזה שהיא דרבנן ולא שייך למיגזר אטו דאורייתא אלא ודאי דתרומה בזמן הזה אף שהיא דרבנן כדין תורה דנו אותה לגמרי ובפרק האשה רבה (דף נ') אמרינן והאוכלת בגינו תרומה בתרומה דרבנן משמע דבתרומה בזמן הזה לא וטעמא הוא כדכתיבנא דתרומה בזמן הזה דין תרומה של תורה יש לה וזהו לענין הערובות וא"ת הרי כתב רבינו פ"ג מהל"ב דסואיל דתרומה בזמן הזה היא מדרבנן אוכלים אותה הכהנים שבזמננו שהן בחזקה ע"כ הרי שנחלקו בין תרומה בזמן הזה לתרומה של תורה הא לא קשיא משום דהחכמים דתקנו תרומה בזמן הזה אם היו אוסרים אותה לכהן של חזקה היתה תקנתם לבטלה שהרי בזמן הזה כל הכהנים הם של חזקה ואינו נמצא כהן מיוחס לפיכך כשתקנו תרומה בזמן הזה ראו לך להתירה לכהנים של חזקה אבל לשאר הדברים עשו אותה כשל תורה לגמרי וכדכתיבנא אך קשה לכל מה שכתבנו מה שכתב רבינו בפ"ח מהלכות אלו דין י"ב וז"ל כל אלו כהם שאין מאכילין בתרומה של תורה כך אין מאכילין בתרומה של דבריהם גזרה שמא יאכלו כשל תורה ע"כ משמע דבתרומה בזמן הזה מאכילין דהא ליכא לטעמא דגזירה דשמא יאכלו כשל תורה ונראה אלי דתרומה בזמן הזה תרומה של תורה חשיבא ומה שכתב בתרומה של תורה הכוונה היא בדבריהם שנוהגין בהם תרומה של תורה והיה עולה על הדעת דדברים שאינו נוהג בהם תרומה של תורה דמאכל כגון בת ישראל שנשאת לכהן הרם דליתו נישואין דרבנן ויאכילו לתרומה דרבנן קמ"ל דלא משום גזירה ונראה דקאי נ"כ לכל הספיקות שכתב דפוסלין אותה אפילו בתרומה של דבריהם מטעם שכתב אבל תרומה בזמן הזה לא איצטריך לטעם דהא תקנה קבועה היתה ועשו אותה כשל תורה. עוד היה נראה לי לומר פי' אחר בדברי רבינו במ"ש וכל המאכיל בתרומה מאכיל בחזה ושוק דלפי מה שכתבנו היה לו לומר וכל האוכל בתרומה אוכל בחזה ושוק וכוונתו היא דבפ"י מהלכות מעשה הקרבנות דין ה' כתב וכל אלו הנאכלים לכהנות נאכלים לעבדי הכהנים ולנשיהם כתרומה ע"כ וסתם ולא חילק דהא איכא בין תרומה לחזה ושוק *ישראלית שנשאת לכהן ומת כישראל או שגרשה וזרע אין לה שחוזרת לבית אביה לתרומה ואינה חוזרת לחזה ושוק אלא שסמך על מ"ש בפ"ו מהלכות תרומות דין ו' אך לא ביאר דאוכלת משום

ישוק

*נ"ל בת כהן שנשאת לישראל

הדיוט לא ישא אילונית שהיא זונה וחכמים אומרים שאינה זונה :

פ"ח א העובר והיבם וכו' עד פרט למעוברת. משנה וגמרא בפרק אלמנה לכ"ג (דף ס"ו) :

ג בת כהן שבא עליה ישראל וכו' עד מים בעולם הוא חשוב. משנה וגמרא שם :

ד בת ישראל שנשאת לכהן וכו'. משנה פרק אלמנה לכ"ג (דף ס"ז) בת ישראל שנשאת לכהן ומת והניחה מעוברת לא יאכלו עבדיה בתרומה מפני חלקו של עובר שהעובר פוסל ואינו מאכיל דברי רבי יוסי וכתב הרי"ף דקסבר ר' יוסי עובר במעי זרה זר הוא ואית ליה קניה ולפיכך פוסל בעבדיה מלאכול בתרומה בשביל היורשים מפני חלקו של עובר ולית הלכתא כוותיה אלא כרבנן דאמרי אין לעובר קניה ואין לו חלק עד שיולד הילכך אפילו במעי גרושה לא פסיל לעבדים עד שיולד ותנן נמי פרק יוצא דופן (דף מ"ד:) תינוק בן יום אחד פוסל בתרומה פירוש בן גרושה שהוא חלל אינו פוסל את העבדים מלאכול בתרומה אלא אוכלים בשביל הבנים הכשרים עד שיהיה בן יום אחד אבל עובר במעי גרושה לא פסיל דלית ליה קניה בגוויהו וכן הלכתא עכ"ל : והראב"ד כתב על דברי רבינו א"א מאי לפיכך וכו'. וכתב הרא"ש בפסקיו בפרק הנזכר שגם על הרי"ף הקשה הראב"ד וכתב כיון דקי"ל כרבי יוחנן דאמר המזכה לבנו אפילו במעי אמו קנה הואיל ודעתו של אדם קרובה אצל בנו והכי איתא בפרק מי שמת והתם אמרינן דירושה הבאה מאליה עדיפא ממזכה לעובר ואם במזכה אמרינן דקני כ"ש בירושה הבאה מאליה וא"כ היכי נדחי למילתיה דר"י דהכא מהאי טעמא דאמרינן דעובר אין לו זכייה הא קי"ל דעובר אית ליה זכייה עכ"ל והשיב עליו הרמב"ן לקיים דברי הרי"ף דלית הלכתא כרבי יוסי אפילו בירושה הבאה מאליה משום דיחידאה הוא ורבנן פליגי עליה ואפילו שמואל דס"ל כוותיה קאמר אבל חכמים אומרים יש לו בנים אוכלים בשביל בנים אין לו בנים אוכלים בשביל אחים והא דשמואל סבר כוותיה שמואל לטעמיה דאית ליה המזכה לעובר קנה והא איפסיק בפרק מי שמת דהמזכה לעובר לא קנה וסוגיא דהתם מוכח דל"ש מתנה ל"ש ירושה ושביא ראיות לדבריו והרא"ש דחה ראיותיו והעלה דעובר יש לו זכייה ופוסל בעבדי אביו אם אין לו אחים אבל אם יש לו אחים אינו פוסל : ודברי רבינו תמוהים שמתחלת דבריו שכתב לא יאכלו עבדים בתרומה בשביל העובר נראה שהוא פוסק כרבי יוסי דאמר הכי וממ"ש בסוף דבריו לפיכך אם היה העובר חלל אינו פוסל את העבדים נראה שהוא פוסק דלא כרבי יוסי. וע"ק דבגמ' אמרינן מ"ט דרבי יוסי רבה אמר משום דקסבר עובר במעי זרה זר הוא רב יוסף אמר משום דקסבר ילוד מאכיל שאינו ילוד אינו מאכיל ואסיקנא לרב יוסף בקשיא וכיון שכן למה פסק רבינו כדבריו. וי"ל שרבינו סובר דלא איפליגו רבה ורב יוסף אלא אליבא דרבי יוסי אבל לרבנן לד"ה הוי טעמא משום דשאינו ילוד אינו מאכיל וסובר עוד רבינו דע"כ לא איפליגו רבנן ורבי יוסי אלא בשהניח בנים אחרים שרבי יוסי סובר שמפני חלקו של עובר פסולים העבדים מלאכול דעובר במעי זרה זר הוא ופוסל מלאכול ורבנן סברי אין לעובר קניה ואין לו חלק עד שיולד הילכך אפילו במעי גרושה לא פסיל לעבדים עד שיולד אבל אם לא הניחו בנים זולת העובר מודו רבנן שאין העבדים אוכלים משום דשאינו ילוד אינו מאכיל והיינו דקתני בסיפא דמתני' אמרו לו מאחר שהעדת על בת ישראל לכהן אף על בת כהן לכהן לא יאכלו עבדיה בתרומה מפני חלקו של עובר כלומר אם לא הניח בנים אלא העובר אע"פ שהוא במעי כהנת לא יאכלו משום דשאינו ילוד אינו מאכיל וליסנא דרבינו דייקא שסובר כן דברישא דליסניה משמע שאין שם בנים זולת העובר ובסיפא דליסניה משמע שיש שם בנים זולת העובר ונמצא שדעת רבינו לענין הלכה כדעת הרא"ש*. ומה שהקשה הראב"ד מהא דקי"ל עובר אית ליה זכיה כבר כתבו הראשונים דאפ"ה הכא אינו פוסל משום דאיכא למימר דילמא נקבה היא ואין לה כלום במקום בנים ואת"ל זכר הוא שמא נפיל וסמוך מיעוט נפילות למחצה נקבות וה"ל רובא וזכרים הנולדים מיעוטא ולמיעוטא לא חיישינן ולאפוקי מדרבי יוסי וזהו שכתב רבינו אלא אוכלים בשביל אחיו. דדוקא ביש לו אחים מיירי :

ה היבם כיצד בת ישראל הזקוקה ליבם וכו'. משנה וגמרא שם (דף ס"ז:) :

*בכ"י סי' של"א כתב דדעת רמב"ם כרי"ף. וע' הוי"ט יבמות פ"ז מ"ג.

שאם עבר ונשא אותה מאכילה בתרומה שהרי אם נשא בוגרת יקיים :

פ"ח א העובר והיבם וכו'. משנה פרק אלמנה (דף ס"ו) הזכרתיה למעלה ויהולהו מפרש ואזיל כיצד : ב בת ישראל וכו'. בגמרא עלה דמתניתין אי בת כהן לישראל פסולה בנעוריה פרט למעוברת ומשמע בזמן שהיא דומה לנעוריה :

ג בת כהן שנבעלה לישראל אין חוששין וכו'. ואע"ג דאמרי' שהם אשה מזנה מתהפכת וא"כ לא תאכל עד ג' ימים כאשר כתב רבינו לעיל וע"כ הכא איירי בשלא נתהפכה ולפיכך טובלת ואוכלת לערב וא"ת כיון שלא נתהפכה אמאי לא חיישינן שמא נתעברה ותו קשה אפי' נתעברה מיא בעלמא הוא וי"ל דאין חוששין שמא נתעברה לענין שאינה צריכה להמתין ג' חדשים ולענין שאם נמצאת מעוברת אינה מקולקלת למפרע דכיון שהיא בעילת זנות בעלמא אינה בחזקת מעוברת עד שיוכר עוברה ושפיר אכלה למפרע אבל נשואה חיישינן שמא נתעברה ונהי דכל ארבעים יום מיא בעלמא הוא מ"מ אחר מ' יום כיון שהוכר עוברה הויא מקולקלת למפרע ועדיין צריך תלמוד :

ד בת ישראל שנשאת לכהן כו'. בגמרא עלה דמתני' אי בת ישראל לכהן היא לא מאכיל לה ילוד מאכיל שאינו ילוד אינו מאכיל בת"כ נפקא לן מדכתיב ויליד ביתו הם יאכלו בלחמו קרי ביה יאכילו בלחמו :

לפיכך אם היה העובר חלל אינו פוסל את העבדים וכו'. דעת רבינו כיון שהעובר אינו מאכיל גם אם היה חלל אינו פוסל הואיל ויש לו אחים כשרים אוכלים בשבילם ואם אין שם אחים אפי' עובר כשר אינו מאכיל כדאמרי' לעיל ומה שהקשה הראב"ד ז"ל איכא לתרוצי דבשלמא במתנת אביו אית ליה זכייה הואיל ואיכא דעת נותן משום דקרוב אדם אצל בנו אבל ירושה דאתי ממילא אין לו זכייה כיון שלא יצא לאויר העולם דקי"ל קטן בן יום אחד ממעט בחלק הבכורה אבל לא העובר כדאיתא פרק מי שמת משמע שאין לו זכייה בנכסים עד שיצא לאויר העולם דגרסי' נמי התם תינוק בן יום אחד זוקק ליבום ופוטר מן היבום

פרק שמיני

א העובר והיבם והאירוסין והחרש ובן ט' שנים ויום אחד פוסלין ולא מאכילין : **ב העובר** כיצד. בת ישראל המעוברת מכהן לא תאכל בשביל העובר. ובת כהן המעוברת מישראל אסורה לאכול מפני העובר. שנאמר ושבה אל בית אביה כנעוריה פרט למעוברת : **ג** בת כהן שבא עליה ישראל אין חוששין שמא נתעברה אלא טובלת ואוכלת לערב. היתה נשואה לישראל ומת בעלה טובלת ואוכלת בתרומה לערב עד מ' יום. ואם הוכר עוברה הרי זו מקולקלת למפרע עד מ' יום שכל המ' יום אינו עובר אלא מים בעולם הוא חשוב : **ד** *בת ישראל שנשאת לכהן ומת והניחה מעוברת לא יאכלו עבדיה בתרומה בשביל העובר. שהילוד הוא שמאכיל שאינו ילוד אינו מאכיל. לפיכך אם היה העובר חלל אינו פוסל העבדים אלא אוכלין בגלל אחיו הכשרים עד שיולד זה החלל ויאסרו העבדים מלאכול : **ה היבם** כיצד. בת ישראל הזקוקה ליבם כהן לא תאכל שנאמר וכהן כי יקנה נפש וזה עדיין לא קנאה. ובת כהן הזקוקה לישראל אסורה מפני יבמה שנאמר ושבה אל

השגת הראב"ד

*בת ישראל שנשאת לכהן וכו' עד ויאסרו העבדים מלאכול : א"א מאי לפיכך ואם אינו מאכיל אפ"ה פוסל דקי"ל עובר אית ליה זכייה ואפילו במתנת אביו הואיל ודעתו של אדם קרובה אצל בנו וכל שכן בירושה הבאה מאליה שילך העבדים אינן אוכלין מפני חלקו של חלל :

ומאכיל בתרומה ופוסל מן התרומה ונוחל ומנחיל אמר רב ששת נוחל בנכסי האם להנחיל לאחין מן האב ודוקא בן יום אחד אבל עובר לא דהוא מיית ברישא ותנן פרק אלמנה בת ישראל שנשאת לכהן ומת והניחה מעוברת לא יאכלו עבדיה בתרומה מפני חלקו של עובר שהעובר פוסל ואינו מאכיל דברי ר' יוסי אמרו לו מאחר שהעדת לנו על בת ישראל לכהן אף על בת כהן לכהן וכו' ואמרינן עלה בגמ' אמר רב יהודה אמר שמואל זו דברי ר' יוסי אבל חכ"א יש לו בנים אוכלים בשביל בנים אין לו בנים אוכלים משום אחים אין לו אחים אוכלים בשביל משפחה כולה והלכתא כחכמים ובהדיא אמרי' בפרק יוצא דופן ולאפוקי מר' יוסי דאמר עובר נמי פוסל קמ"ל בן יום אחד אין עובר לא וכן פסק רבינו בפי' המשניות כחכמים ואף ממקום שלמד הראב"ד לומר וכ"ש בירושה הבאה מאליה יש ראיה לדברי רבינו דגרסי' בפרק מי שמת ולימא ליה רבי יוסי היא דאמר עובר קני דתנן עובר פוסל ואינו מאכיל דברי רבי יוסי ומתרץ שאני ירושה הבאה מאליה ומשמע דירושה עדיפא כדברי הראב"ד ומדפריך תלמודא ולימא ר' יוסי היא כלומר והנך דאמרי כרבנן משמע דהלכה כרבנן ולתרוצי לדרבי יוסי אמרינן שאני ירושה הבאה מאיליה אבל אפשר דאליבא דרבנן דעת אחרת מקנה עדיף ובין הכי ובין הכי הלכה כחכמים והא דתנן העובר פוסל ואינו מאכיל כגון שאין לו אחין אבל יש לו אחין אוכלת משום אחין וכן דקדקתי מלשון הרב שכתב בת ישראל מעוברת מכהן לא תאכל בשביל העובר משמע בשביל העובר לא תאכל אבל בשביל אחיו אוכלת וכן לענין העבדים אינו מעכב העובר ואוכלין בשביל אחיו וכן אם היתה בת כהן לישראל העובר לא יהיה מעכב אותה מלאכול בתרומה אלא גזירת הכתוב היא דכתיב כנעוריה פרט למעוברת ואי העובר מעכב לא היה צריך קרא וזהו שכתב רבינו לפיכך אם היה העובר חלל כיון שהעובר הכשר אינו מאכיל עד שיולד החלל נמי אינו פוסל עד שיולד ונתבארו דברי רבינו. והראב"ד ז"ל אפשר דסמך על הסוגיא דפרק אלמנה לפסוק הלכה כרבי יוסי דא"ר יהודה אמר שמואל זו דברי רבי יוסי אבל חכמים אומרים יש לו בנים אוכלים בשביל בנים וכו' ואקשי' עלה זו ולא ס"ל בתמיה הא א"ל שמואל לרב הנן בגדתאה פוק אייתי לי בי עשרה דאימא לך באנפייהו המזכה לעובר קנה אלא זו וסבירא ליה מאי קמ"ל דפליגי רבנן עליה דר' יוסי ואקשי' ומי פליגי ומתיב ר' זכאי זו עדות העיד רבי יוסי מפי שמעיה ואבטליון והודו לו אמר רב אשי מי קתני וקבלו והודו לו קתני דמסתבר טעמיה וכיון דמסתבר טעמיה דר' יוסי ושמואל נמי ס"ל הכי הלכתא היא ורבינו סובר כיון דרב אשי דהוא בתרא דחי מי קתני וקבלו ותו דסתם תלמודא בפרק יוצא דופן אמר לאפוקי מדרבי יוסי משמע דאין הלכה כרבי יוסי והו לא מידי :

ה היבם כיצד וכו'. בפרק אלמנה (דף ס"ז) עלה דמתני' אי בת כהן לישראל היא פסיל לה דכתיב ושבה אל בית אביה פרט לשומרת יבם וכו' כדכתב רבינו. ואיכא למידק דתלמודא מסרס בכולהו בת כהן שנשאת לישראל ברישא ורבינו גבי עובר ויבם מסרס בת ישראל שנשאת לכהן ברישא וי"ל גבי עובר משום דבעי למיתני עלה בת כהן שבא עליה ישראל

משנה למלך

ושוק בשביל בנה ויש כמה חילוקי דינים בזה וכמו שנתבאר שם ויש עוד דין מחודש בזה דאמרינן בפרק יש מותרות עלה פ"ז אמר רב אדא בר אהבה קנה כשהיא חוזרת לבית אביה חוזרת לתרומה ואינה חוזרת לחזה ושוק בשביל בנה חוזרת אף לחזה ושוק ע"כ ודין זה לא הביאו רבינו בפירוש ונראה דרבינו דלא נקט וכלל כל הדינים בזה כמ"ש וכל שמאכיל בתרומה מאכיל בחזה ושוק כלומר כל שמאכיל שאכילה באה לה ממקום אחר ולא מצד עצמה בין שאוכלת בשביל בעלה או שאוכלת בשביל בנה אוכלת ג"כ בחזה ושוק ובזה נכלל דינו של רב אדא בר אהבה דחוזרת בשביל בנה חוזרת אף לחזה ושוק אבל כאוכלת מצד עצמה אז יש חילוק בין תרומה לחזה ושוק דהיינו חוזרת לבית אביה דאוכלת בתרומה מצד כהונתה ואינה אוכלת בחזה ושוק (*א"ה עיין במ"ש הרב המחבר לקמן פ"י מהלכות מעשה הקרבנות דין ס') :

בית אביה כנעוריה פרט לשומרת יבם: **ו** יבם כהן שבא על יבמתו באונס או בשגגה או שהערה בה ולא גמר אע"פ שקנאה כמו שבארנו בהלכות יבום אינו מאכילה בתרומה עד שיבעול בעילה גמורה ברצון. בד"א שנתאלמנה מן האירוסין אבל מן הנישואין הואיל והיתה אוכלת תאכל בביאה זו: **ז** האירוסין כיצד. בת כהן שנתארסה לישראל אסורה לאכול שהרי יש לו בה קנין. ובת ישראל שנתארסה לכהן לא תאכל עד שתכנס לחופה שמא תאכיל לבני בית אביה כמו שביארנו: **ח** ישראל שאמר לכהנת הרי את מקודשת לי אחר ל' יום ה"ז אוכלת בתרומה כל השלשים שעדיין לא נתארסה. ואם אמר לה הרי את מקודשת לי מעכשיו ולאחר ל' יום ה"ז אסורה לאכול מיד וכן שאר התנאים כיוצא בזה: **ט** החרש כיצד. כהנת שנשאת לישראל חרש לא תאכל שהרי קונה בתקנת חכמים שתקנו לו נישואין. ובת ישראל שנשאת לכהן חרש לא תאכל שאינו קונה מן התורה שאינו בן דעת: **י** נתארסה לכהן פקח ולא הספיק לכונסה עד שנתחרש אינה אוכלת. מת ונפלה לפני יבם חרש ויבמה אינה אוכלת. אבל אם נשאה כשהוא פיקח ונתחרש הרי זו אוכלת. מת ונפלה לפני יבם חרש ויבמה הרי זו אוכלת הואיל והיתה אוכלת בתחלה. ואשת חרש שילדה ממנו הרי זו אוכלת בשביל בנה: **יא** בן תשע שנים ויום אחד כיצד. מי שנבעלה לאסור לה והוא בן תשע שנים ויום אחד הואיל וביאתו ביאה נפסלה מן הכהונה ואסורה מלאכול בתרומה מפני שנעשית זונה או חללה כמו שביארנו. אפילו היה שתוף. ובת ישראל שנשאת לכהן בן ט' שנים ויום אחד אע"פ שביאתו ביאה אינה אוכלת בשביל הקטן לפי שאינו קונה עד שיגדיל. ספק שהוא בן ט' שנים ויום אחד ספק שאינו. נשאת לבן י"ג שנה ויום אחד ספק שהביא שתי שערות ספק שלא הביא הרי זו אסורה לאכול: **יב** כל אלו כשם שאין מאכילין בתרומה של תורה כך אין מאכילין בתרומה של דבריהם גזירה שמא יאכילו בשל תורה: **יג** ואלו לא פוסלין ולא מאכילין. האונס. והמפתה. והשוטה שנשא אשה. אא"כ היתה אסורה להן שהן פוסלין אותה בביאתם מפני שנעשית זונה וחללה כמו

א סמג עשין קל"ד:

כסף משנה

ו יבם כהן שבא על יבמתו באונס וכו'. שם (דף נ"ז:) פלוגתא דרב ושמואל ופסק כרב וכלישנא בתרא ודעת רבינו דפלוגתייהו דרב ושמואל אמערה נמי קאי לכך כתב או שבא ולא גמר וכו' וכן נראה דעת רש"י והרי"ף וכן מפורש בירושלמי ושלא כדברי התוספות והרמב"ן:

ז האירוסין כיצד בת כהן שנתארסה לישראל וכו'. משנה וגמרא פרק אלמנה לכ"ג (דף סז:):

ח ישראל שאמר לכהנת וכו'. נלמד ממתני' דקידושין ר"פ האומר:

ט החרש כיצד כהנת שנשאת לישראל חרש וכו' עד שאינו בן דעת. בפרק אלמנה לכ"ג (דף ס"ט): **י** נתארסה לכהן פקח וכו'. ברייתא בפרק הבע"י (דף נ"ו) ומתרצין לה ללישנא בתרא אליבא דרב כדתרצין לה שמואל ללישנא קמא:

ואשת חרש שילדה ממנו וכו'. ברייתא שם עלה נ"ו:

יא בן תשע שנים ויום אחד כיצד וכו'. בפרק אלמנה לכ"ג: ומ"ש אפי' היה שתוף נתבאר בפרק שני. ומ"ש ובת ישראל שנשאת לכהן בן תשע שנים ויום אחד וכו' עד ה"ז אסורה לאכול. משנה שם:

יב כל אלו כשם שאין מאכילין וכו'. ריש פרק חרש (דף קי"ג) הקשו חרש בפקחת נמי תיכול בתרומה דרבנן ומשני שמא יאכיל בתרומה דאורייתא:

יג ואלו לא פוסלים ולא מאכילים וכו'. משנה בפרק אלמנה לכ"ג (דף ס"ט):

מי

רדב"ז

ישראל וכן ביבם בעי למיתני שלה כהן שבא על יבמתו משום הכי מפרש לבת כהן לישראל לבסוף: פרט לשומרת יבם וכו'. ואפי' עשה בה מאמר אינה אוכלת שאין המאמר קונה ביבמה קנין גמור והכי איתא בתוספתא אין האשה אוכלת בתרומה עד שתכנס לחופה ולא היבמה עד שתבעל:

ו יבם כהן שבא על יבמתו וכו'. פרק הבא על יבמתו (דף נ"ז) עלה דמתני' דהבא על יבמתו מאי קנה רב אמר קנה לכל ושמואל אמר לא קנה אלא לדברים האמורים בפרשה לירש בנכסי אחיו וכו' מן הנישואין לד"ה אכלה דהא הות אכלה מעיקרא כי פליגי מן האירוסין רב אמר אוכלת דהא רבי רחמנא ביאת שוגג כמזיד ושמואל אמר רבי רחמנא לאוקומי' במקום בעל לאלומיה מבעל לא ואזדא שמואל לטעמיה דאמר רב נחמן אמר שמואל כל שהבעל מאכיל יבם מאכיל וכל שאין הבעל מאכיל יבם אינו מאכיל ופסק רבינו כלישנא בתרא דכ"ע מן האירוסין לא אכלה כי פליגי מן הנישואין רב אמר אוכלת ושמואל אמר אינה אוכלת ומסיק לשמואל בקושיא ופסק כרב דקי"ל כרב באיסורי:

ז האירוסין כיצד וכו'. שם (דף ס"ז) עלה דמתניתין והאירוסין אי בת כהן לישראל היא פסיל לה דהא קפיד בהויה ואי בת ישראל לכהן היא לא מאכיל לה משום דעולא והיינו שמא ימזגו לה כוס בבית אביה ותלך ותשקה לאחיה ולאחותה:

ח ישראל שאמר לכהנת הרי את מקודשת לי וכו'. זה מבואר בקידושין (דף נח:) שהאומר לאשה הרי את מקודשת לי לאחר שלשים יום לא חלו הקידושין עד שלשים ואם בא אחר וקידשה בתוך שלשים יום מקודשת לשני לפיכך אוכלת בתרומה אמר לה מעכשיו מקודשת מאותה שעה ולפיכך אינה אוכלת בתרומה מיד:

ט החרש כיצד וכו'. יבמות (דף ס"ט) עלה דמתניתין אי בת כהן לישראל היא פסיל לה דהא קנייה בתקנתא דרבנן ואי בת ישראל לכהן היא לא אכלה קנין כספו אמר רחמנא והאי לאו בר קנין הוא. ולא ידעתי למה כתב כהנת שנשאת לחרש ולא כתב בת כהן שנשאת לכהן כאשר כתב בת ישראל שנשאת לכהן חרש. וי"ל דלרבותא נקט הכי אפילו כהנת גדולה דאין אדם דר עם נחש בכפיפה ולמיפק קיימא ולא אכלה קמ"ל דבכל גוונא תקינו לה רבנן נישואין ואכלה: **י** נתארסה לכהן פקח וכו'. ברייתא פרק הבא על יבמתו (דף נו) בת ישראל פקחת שנתארסה לכהן פקח ולא הספיק לכונסה עד שנתחרש אינה אוכלת בתרומה כיון דמעיקרא לא אכלה השתא נמי לא אכלה מת ונפלה לפני יבם חרש אוכלת ובזה יפה כח היבם מכח הבעל ומתרץ לה שמואל הכי לא הספיק לכונסה עד שנתחרש אינה אוכלת כנס והא"כ נתחרש אוכלת מת ונפלה לפני חרש אוכלת ומאי בזו יפה כח היבם דאילו בעל חרש מעיקרא לא אכלה ואילו יבם חרש מעיקרא אכלה ע"כ הדין תלוי באם היתה אוכלת מעיקרא השתא נמי אוכלת אפילו נפלה לפני חרש ואם לא היתה אוכלת מעיקרא אינה אוכלת ונתבארו דברי רבינו:

ואשת חרש שילדה ממנו וכו'. שם (דף נ"ו) בברייתא ת"ר בת ישראל פקחת שנשאת לכהן פקח ולא הספיק לכונסה עד שנתחרש אינה אוכלת נולד לה בן אוכלת מת הבן פלוגתא דתנאי וקי"ל כחכמים שאמרו אינה אוכלת. וקא מספקא לי נולד לה בן חרש מאי אינה אוכלת שלא יהיה כח הבן יפה מכח האב או דילמא אין הבן מאכיל מכח קנין האב אלא מפני שהוא זרעו של כהן ולקמן יתבאר:

יא בן תשע שנים ויום אחד כיצד וכו'. שם (דף ס"ט) עלה דמתני' אלא אמר רבא כגון תשע שנים ויום אחד דהנך פסולין קתני דפסלי בביאתן וכדתניא בן תשע שנים ויום אחד גר עמוני ומואבי וכו' ולפיכך מתני' דקתני וכן תשע שנים ויום אחד פוסל ואינו מאכיל לגדדין היא דפוסל איירי דוקא כשהוא פסול ואינו מאכיל איירי אפילו שהוא כשר שהרי אין קנין הקטן כלום וא"ת כיון שהוא פסול וביאתו ביאה פשיטא שהוא פוסל וי"ל שרבינו תירץ קושיא זו במה שכתב אפי' היה שתוף והכי איתא בסוטה פרק ארוסה אמר שמואל שתוף מקנין על ידו ופוסל בתרומה וז"ל הרב פ"ק מאיסורי ביאה כל הבא ביאה אסורה בלא קישוי אלא שהאבר בלא מדולדל כמו אבר המתים כגון החולים או מי שנולד כך כגון סרים חמה אע"פ שהכניס את האבר בידו אינו חייב לא כרת ולא מלקות והין נ"ל מיתה שאין זו ביאה אבל פוסל מן התרומה וב"ד מכין את שניהם מכת מרדות: ספק שהוא בן תשע שנים וכו'. גם במשנה בכלל פוסלין ולא מאכילין ספק שהוא בן תשע ספק שאינו ולענין אירוסין ספק שהביא שתי שערות ספק לא הביא כלומר כל הני ספיקי לחומרא ופוסל מן התרומה וטעמא משום דהוי ספיקא דאורייתא ונתבארו דברי רבינו. והיכא למידק אמאי לא מוקמינן להו אחזקייהו וקטנים נינהו ולא פסלי מן התרומה ותירצו בתוספות כגון דהשתא דהאי קטן הוי ודאי בן ט' אע"פ שהיה ספק כשבא עליה לא מוקמינן ליה אחזקה קמייתא אלא אזלינן בתר השתא שהוא ודאי בן תשע דחזקה קמייתא איתרע לה א"נ משום חומרא התרומה שהיא במיתה לזרים החמירו דלא לאוקומיה אחזקה קמייתא:

יב כל אלו שאין מאכילים וכו'. פרק חרש והרשת (דף קי"ג) חרש בפקחת ליכול בתרומה דרבנן גזירה דילמא אתי להאכיל בתרומה דאורייתא ואפשר דמהאי טעמא גזרו בספק בן תשע משום ודאי בן תשע דמיחלף להו לאינשי בן תשע שנים ויום אחד לבן תשע ממש והכי איתא נמי בפרק הניזקין וא"ת אמאי לא גזרי' הכי גבי קטנה דתנן העיד רבי יוחנן בן גודגדא על קטנה בת ישראל שנשאת לכהן שאוכלת בתרומה ועל כרחין בתרומה דרבנן קאמר דאין כח ביד חכמים לעקור דבר מן התורה בקום ועשה ונשואי קטנה מתקנתא דרבנן היא וי"ל דליכא למגזר בקטנה דאפי' תאכל בתרומה דאורייתא קטנה היא והשתא נמי ניחא אמאי לא חיישינן שמא תאמן ותעשה זרה למפרע דלא חיישינן להכי אלא היכא דאכלה בתרומה דאורייתא אבל קטנה לא אכלה אלא בתרומה דרבנן:

יג ואלו לא פוסלים ולא מאכילין וכו'. פרק אלמנה לכ"ג (דף ס"ט) האונס והמפתה והשוטה לא פוסלין ולא מאכילין והשוטה אין קנייתו קנין ואפי' ע"י חופה וקידושין אינו מאכיל ואינו פוסל: אא"כ היתה אסורה וכו'. גם במשנה ואם אינם ראויים לבוא בקהל פוסלין וכולה משנה דלא צריכא היא אלא משום דבעי למיתני עלה עוברה לא תאכל נמתחך שעובר תאכל בתרומה וממתני' דהכא יש ראיה למה שנסתפקתי למעלה נשאת לחרש וילדה בן חרש אם אוכלת בתרומה דהכא משמע שאוכלת שהרי צע הכהן הוא כדתנן כהן שבא על בת ישראל לא תאכל בתרומה עיברה לא תאכל בתרומה ילדה תאכל נמצא כחו של בן גדול משל אב שהבועל לא יכול להאכילה מפני שלא בא עליה לשם קידושין ולאו קנייתו הוא וכנו מאכילה גבי חרש נמי לא שנא ואין חוששין אם הזרע ראוי לקנות או לא:

יד ומ"ש רבינו והוא שלא יצא עליה קול מאחר וכו'. התם שקלינן וטרינן עלה טובא ואיכא תרי לישני ופסק רבינו כלישנא קמא. וכרבא דאמר מסתברא מילתיה דרב בדיימא מעלמא אבל לא דיימא מעלמא בתר דידיה שדינן ליה ואמר רבא מנא אמינא לה דקתני ילדה תאכל היכי דמי אילימא בדיימא מעלמא ילדה אמאי תאכל אלא לאו מיניה דיימא ולא דיימא מעלמא אלמא היכא דדיימא מיניה לחודיה שדינן ליה אבתריה אבל אי דיימא נמי מעלמא לא שדינן ליה אבתריה ולא אכלה:

כמו שביארנו: **יד** מי שנשאת לכהן שוטה או שאנס אותה או שפיתה אותה כהן וילדה אוכלת בשביל בנה. ואע"פ שהדבר ספק הואיל ובלא קידושין היא שמא מאחר נתעברה הרי הולד בחזקת זה שבא עליה. והוא שלא יצא עליה קול עם אחר אלא הכל מרננין אחריה בזה הכהן. וכן כהנת שבא עליה ישראל שוטה או שאנסה או פיתה אותה ונתעברה אינה אוכלת מפני העובר. נתחתך העובר ה"ז תאכל: **טו** אשת איש שבאו עליה עידי קינוי ועידי סתירה הרי זו אסורה לאכול בתרומה עד שתשתה מי המרים מפני שהיא ספק זונה. מת בעלה קודם שישקנה. או שהיתה מן הנשים שאינן שותות ולא נוטלות כתובה ה"ז אסורה לאכול בתרומה לעולם. וכל אשת כהן שאמרה טמאה אני הרי זו אסורה לאכול בתרומה: **טז** קטנה בת ישראל שנשאת לכהן שלא מדעת אביה בין בפני אביה בין שלא בפניו אע"פ שקדשה אביה אינה אוכלת בתרומה. שאם מיחה תעשה זרה למפרע. וזה שרואה ושותק כועס הוא לפי שנשאת שלא לדעתו:

פרק תשיעי

א האשה [א]אוכלת בתרומה עד שיגיע גט לידה או ליד שלוחה שעשתה לקבלה. וכל שהיא ספק גרושה הרי זו לא תאכל. האשה שעשתה שליח לקבל לה גיטה אסורה לאכול בתרומה מיד. ואם אמרה קבל לי גיטי במקום פלוני אינה אסורה עד שיגיע שליח לאותו מקום. שלחה שליח להביא לה גיטה אוכלת בתרומה עד שיגיע גט לידה. האומר לאשתו ה"ז גיטיך שעה אחת קודם למיתתי אסורה לאכול בתרומה מיד: **ב** עיר שהקיפוה כרקום וספינה המטרפת בים והיוצא לידון הרי אלו בחזקת קיימין ואין צריך לומר מפרש ויוצא בשיירא. אבל עיר שכבשוה כרכום וספינה שאבדה בים

א סמ"ג לאוין רנ"ח.

כסף משנה

יד מי שנשאת לכהן שוטה או שאנס אותה וכו'. משנה שם. ומ"ש והוא שלא יצא עליה קול עם אחר וכו'. שם בגמרא איכא תרי לישני ופסק כלישנא קמא לחומרא וכ"כ גם בפרק ט"ו מהלכות אישות: וכן כהנת שבא עליה ישראל שוטה וכו' עד ה"ז תאכל. משנה שם: **טו אשת איש שבאו עליה עידי קינוי וכו'**. משנה פ"ק דסוטה (דף ו): ומה שכתב וכל אשת כהן שאמרה טמאה אני וכו'. בסוף נדרים איבעיא להו אמרה לבעלה טמאה אני מהו שתאכל בתרומה רב ששת אמר אוכלת שלא תוציא לעז על בניה רבא אמר אינה אוכלת אפשר דאכלה חולין ופסק כרבא דבתרא הוא. ומ"ש וכל, כלומר אפי' אשה שלא קדם לה קינוי וסתירה:

יו קטנה בת ישראל שנשאת לכהן וכו'. פרק האיש מקדש (דף מ"ה:) נתקדשה לדעת אביה והלך אביה למדה"י ועמדה ונשאת אמר רב אוכלת בתרומה עד שיבא אביה וימחה רב אסי אמר אינה אוכלת שמא יבא אביה וימחה ונמצאת זרה אוכלת בתרומה למפרע הוה עובדא וחש לה רב לדרב אסי וכו' נתקדשה לדעת ונשאת שלא לדעת ואביה כאן רב הונא אמר אינה אוכלת וכו' ואפילו לרב דאמר אוכלת התם הוא דלא איתיה לאב אבל הכא דאיתיה לאב ההי דאישתיק מירתח רתח רב ירמיה בר אבא אמר אוכלת וכו' נתקדשה שלא לדעת אביה ונשאת שלא לדעת ואביה כאן רב הונא אמר אוכלת רב ירמיה בר אבא אמר אינה אוכלת וכו' אמר עולא נראים דברי (*רב ירמיה) בזו ופסק רבינו במחלוקת הראשון כרב אסי כיון דחש ליה רב ובמחלוקת השני פסק כרב הונא דאין הלכה כתלמיד במקום הרב ובמחלוקת השלישי פסק כעולא דאמר נראין דברי רב ירמיה ואע"ג דרבא מפרש התם טעמיה דרב הונא סובר רבינו דלאו משום דסבר כוותיה אלא כי היכי דלא ליכוי טועה בדבר פסוק:

פ"ט א האשה אוכלת בתרומה עד וכו'. במשנה פרק התקבל (דף ס"ה): ומ"ש וכל שהיא ספק גרושה הרי זו לא תאכל. נלמד מהדינים שיתבאר בסמוך:

האשה שעשתה שליח לקבל לה גיטה וכו' עד שיגיע גט לידה. משנה פרק התקבל:

האומר לאשתו הרי זה גיטיך וכו'. פרק כל הגט עלה כ"ח:

ב עיר שהקיפוה כרקום וכו' עד ולא תאכל אשתו. משנה וגמרא שם:

ומ"ש

*[בגמרא נראין דברי תלמיד והוא רב ירמיה שהוא תלמידו של רב הונא וכן פירש רש"י]:

רדב"ז

וכן כהנת שבא עליה ישראל שוטה וכו'. היינו רישא דמתני' כיצד היה ישראל שבא על בת כהן תאכל בתרומה עיברה לא תאכל בתרומה נחתך העובר במעיה תאכל וכתב רש"י וה"ה אם ילדתו מת אבל אם ילדתו חי לא תאכל שהרי יש לה זרע מישראל מת הולד תאכל בתרומה:

טו אשת איש שבאו עליה עידי קינוי וסתירה וכו'. זה מבואר בסוטה פ"ק (דף ו) ובפרק כשם והטעם מבואר כדברי רבינו שכל ספק זונה אינה אוכלת בתרומה אפילו בתרומה דרבנן גזירה שמא תאכל בתרומה דאורייתא: מת בעלה קודם שישקנה וכו'. כיון שמת בעלה שוב אינה שותה וא"כ לעולם היא ספק זונה ואינה אוכלת: וכל אשת כהן שאמר טמאה אני וכו'. סוף מסכת נדרים (דף צ) היא בעיא כיון דלא מפקינן לה מיניה עד דאתו סהדי אכלה או דילמא לא אכלה ואמר רבא אינה אוכלת אפשר דאכלה חולין:

טז קטנה בת ישראל שנשאת לכהן וכו'. בפרק האיש מקדש (דף מה):

פ"ט א האשה אוכלת בתרומה וכו'. פרק התקבל (דף סה) משנה הבא לי גיטי אוכלת בתרומה עד שיגיע גט לידה התקבל לי גיטי אסורה לאכול בתרומה מיד התקבל לי גיטי במקום פלוני אוכלת בתרומה עד שיגיע גט לאותו מקום ר"א אוסר מיד. ומ"ש רבינו עד שיגיע שליח לאותו מקום רצונו לומר שאין הדבר תלוי בהגעת הגט אלא בהגעת השליח עם הגט. ואקשינן עלה וניפא מינה הוי והא אמרת רישא לא הוי גיטא לא צריכא דאמרה לו התקבל לי גיטי במתא מחסיא וזימנין דמשכחת ליה בבבל והכי קאמרה ליה משקל כל היכא דמשכחת ליה שקליה מיניה גיטא לא ליהוי עד דמטית למתא מחסיא ורבינו כתב דיני הגט במקומו ואיכא למידק על הא דאמרינן התקבל לי גיטי אסורה לאכול בתרומה מיד אמאי הוה לן למימר אוקי איתתא אחזקה שלא נתגרשה עד שיודע לך שנתגרשה והו שמא לא ירצה הבעל ליתן לו הגט וי"ל דחומרא דרבנן היא משום דחזקה שליח עושה שליחותו ואפילו בדבר שאין בידו לעשותו כך תירצו בתוספות: ואכתי איכא למידק בדברי רבינו שכתב ברישא האשה אוכלת בתרומה עד שיגיע גט לידה או ליד שלוחה שעשתה לקבלה ובסמוך כתב האשה שעשתה שליח לקבל גיטה אסורה לאכול בתרומה מיד וי"ל כגון שאמרה לו קבל לי גיטי בכ"מ שתמצאנו אינה אסורה לאכול בתרומה עד שיגיע הגט ליד שלוחה והך דקתני אסורה לאכול מיד היינו כגון שבעלה בעיר:

האומר לאשתו הרי זה גיטך וכו'. פרק כל הגט (דף כח) הרי זה גיטך שעה אחת קודם למיתתי אסורה לאכול בתרומה מיד דחיישינן שמא ימות והכי אסיק רבא התם לשמא מת לא חיישינן לשמא ימות פלוגתא דתנאי וכתב רש"י ז"ל פלוגתא דר"מ וחביריו וקי"ל כמאן דאמר לשמא ימות חיישינן ולפיכך אסורה לאכול בתרומה מיד:

ב עיר שהקיפוה כרקום וכו'. משנה שם פ' כל הגט כלשון רבינו ופסק כלישנא בתרא דרב יוסף דאמר לא שנו אלא בב"ד של עכו"ם אבל בב"ד של ישראל כיון דנפסק ליה דינא לקטלא קטלי ליה דלא שכיח שימצאו לו זכות אחר שנגמר דינו ומפקי ליה לקטלא הילכך לא מספקינן ליה בהכי:

הניחה

משנה למלך

פ"ח טו אשת איש שבאו עליה עדי קינוי וסתירה כו'. ראיתי להתוספות בפ"ק דסוטה (דף ו') שכתבו כאומרת טמאה אני לך אי קאי כשילהי מסכת נדרים דפליגי רבה ורב ששת באומרת טמאה אני לך דרב ששת אומר אוכלת בתרומה ותירצו דהכא איירי אחר קינוי וסתירה דרגלים לדבר ואפילו רב ששת מודה והכי מפרש לה בירושלמי ע"כ. וראיתי בירושלמי בזה הלשון עלה דמתני' דואלו אסורות מלאכול בתרומה מתני' כמשנה ראשונה דתנינן תמן בראשונה היו אומרין ג' נשים יוצאות ונוטלות כתובה האומרת טמאה אני לך אמר רבי אבין ואפי' תאמר כמשנה אחרונה מ"מ יש רגלים לדבר ע"כ. ואנכי לא ידעתי לא כוונת הירושלמי ולא כוונת התוס' דאי הוה ס"ל דמתני' איירי אחר קינוי ואפ"ה הוה ס"ל דלמשנה אחרונה מותרת בתרומה וכן אליבא דרב ששת לא ידעתי היך יתכן לומר זה שהרי שנינו בריש פ"ק נכנסה עמו לבית הסתר וכו' אסורה לביתה ואסורה בתרומה וא"כ היעלה על הדעת דבשביל שאמרה טמאה אני שתהא מותרת וכי תימא דקושיית הירושלמי היא שלא נאמין אותה שהיא טמאה ונכוף אותה שתשתה גם זה לא יתכן שאפילו לא אמרה שהיא טמאה אלא שאמרה שאינה רוצה לשתות ליכא כפייה כלל וא"כ מהיכא תיתי שאם אמרה שהיא טמאה שנכוף אותה לשתות ואולי היו סבורים דמשנה זו לא מיירי בשקדם קינוי וסתירה אלא מילתא באפי נפשה היא דהאומרת שהיא טמאה אסורה בתרומה ומש"ה אמרו דאתיא כמשנה ראשונה ולא ידעתי מי הזקיקם לדוחק זה דהא מתני' פשטה מיירי בנה שתייה וכעת צל"ע ולדידי למשנה ראשונה וכן לרבה דאית ליה דאף למשנה אחרונה אינה אוכלת ק"ל דמאי אתא לאשמועינן פשיטא דהא אפילו שלא קדם קינוי וסתירה אסורה בתרומה כ"ש זו שקדמה לה קינוי וסתירה ואין לומר דמתניתין אתא לאשמועינן דאין הבעל יכול לכופה לשתות זו מלבד שהוא דבר פשוט הא שמעינן לה ממתני' דריש ארוסה דקתני אלו לא שותות ולא נוטלות כתובה האומרת טמאה אני לך. אשר על כן נראה לי דודאי מתני' לא אתא לאשמועינן דאם אחר קינוי וסתירה אמרה שהיא טמאה שהיא אסורה בתרומה דזה דבר פשוט הוא דהא זונה היא אלא הכא מיירי בשכבר שתתה ובאידך דבאו עדים שהיא טמאה דאוקמה רב ששת אחר שתייה משום דקודם שתייה פשיטא הכא נמי מיירי אחר שתייה ואשמעינן דאע"ג דכבר שתתה ויצאת נקייה אם אמרה טמאה אני נאסרת בתרומה ולא אמרינן מדלא בדקוה המים שקרנית היא משום דאיכא למימר או שתלתה לה זכות או שהיו עדים בטומאה או שהבעל לא היה מנוקה מעון ועל זה הקשו בירושלמי דא"כ דמיירי אחר שתייה א"כ אתיא כמשנה ראשונה דאי כמשנה אחרונה נהי דליכא הוכחה דמשקרת מדלא בדקוה מ"מ אמאי נאמין אותה ולזה פירשו דמאחר שקדם קינוי וסתירה אף שלא בדקוה מ"מ רגלים לדבר שנטמאה ואנו מאמינים אותה ואנו תולין מה שלא בדקוה המים בסיבה אחרת וזה נ"ל שהיא כוונת הירושלמי והוא דרך נכון בעיני אך דברי התוספות שהקשו מר"ש קשים בעיני דאם התוס' ס"ל דמיירי מתני' קודם שתייה ולאחר קינוי וסתירה קשה מה שהקשינו. עוד אני תמיה דהא רב ששת לא אמר התם דאוכלת אלא משום שלא תוציא לעז על בניה ואם נתארמלה או נתגרשה מודה רב ששת דאינה אוכלת וכדאיתא בסוף נדרים ואם כן הכא דאנו מוציאין אותה מבעלה למה תאכל. גם מה שכתבנו לדברי הירושלמי דס"ל דמתני' איירי אחר שתייה ג"ז אינו מעלה ארוכה לדברי התוס' דלא ימנע אי ס"ל דבאומרת טמאה אני אחר שתייה אסורה לבעלה א"כ לא שייך הכא מילתא דרב ששת ואי ס"ל דמותרת לבעלה וכמשנה אחרונה א"כ למה לא תאכל הא איכא למיחש שתוציא לעז על בניה ואם הם סוברים בתחילה דמתני' לא איירי בשקדם קינוי וסתירה אלא מילתא באפי נפשה היא והם ס"ל דמאי דתנן דאסורה בתרומה הוא דוקא בתרומה אבל לביתה שריא וכמשנה אחרונה ומש"ה הקשו מרב ששת מלבד דדרך זה כמו זר נחשב דהא קתני ושבאו עדים והא אסורה היא לבעלה ועוד דפשטא דמילתא הוא דמתני' בלאחר קינוי וסתירה איירי עוד זאת אדרבה מה שכתבו דרגלים לדבר ואפי' רב ששת מודה דכיון שאמרו דמתני' איירי בלאחר קינוי וסתירה שהיא אסורה לבעלה מאי שייטיה דרב ששת הכא. סוף דבר דברי התוס' לא יכולתי להולמם:

מת בעלה קודם שישקנה כו'. (*א"ה עיין במ"ש הרב המחבר פ"ב מהלכות סוטה דין י"ב):

והיוצא

בים והיוצא ליהרג מבתי דיני עכו"ם ומי שנגררתו חיה או נפלה עליו מפולת או שטפו נהר נותנין לו חומרי מתים וחומרי חיים לפיכך אם היו נשותיהן בת כהן לישראל או בת ישראל לכהן הרי אלו לא יאכלו . אבל מי שנגמר דינו בב"ד והניחוהו בבית הסקילה ליהרג ה"ז בחזקת מת ולא תאכל אשתו : ג הניחה בעלה גוסס במדינה אחרת בין שהיתה כהנת אשת ישראל או ישראלית אשת כהן לא תאכל שרוב גוססין למיתה . אחד אומר מת ואחד אומר לא מת הרי זו לא תאכל : ד *אמרה לה צרתה או אחת מהחמש נשים שאינן נאמנות להעידה שמת בעלה הואיל ואינה נישאת על פיהן הרי זו אוכלת בתרומה בחזקת שבעלה קיים . עד שיעיד לה מי שהוא נאמן להשיאה על פיו : ה המשחרר את עבדו משיזכה לו בגט שחרור פסלו מלאכול בתרומה וכל עבד שיצא לחירות ועדיין הוא מעוכב גט שחרור כמו שיתבאר בהלכות עבדים אע"פ כן הרי הוא אסור לאכול בתרומה : ו הכותב נכסיו לאחר וזכה לו על ידי אחר והיו בהן עבדים ושתק זה שנתנו לו ואח"כ צווח ה"ז ספק אם זה שצווח הוכיח סופו על תחילתו ועדיין לא יצאו מרשות ראשון או זה שצווח אחר ששתק חזר בו . לפיכך אין אוכלין בתרומה בין שהיה רבו שני ישראל והראשון כהן בין שהיה רבו ראשון ישראל והשני כהן : ז ישראל ששכר בהמה מכהן מאכילה תרומה וכהן ששכר בהמת ישראל אע"פ שהוא חייב במזונותיה לא יאכילנה תרומה מפני שאינה קניין כספו : ח ישראל ששם פרה מכהן לפטמה ולהיות השבח ביניהן לא יאכילנה בתרומה אע"פ שיש לכהן חלק בשבחה . אבל כהן ששם פרה מישראל לפטמה אע"פ שיש לישראל חלק בשבח הואיל וגופה לכהן שהרי שמה על עצמו ה"ז מאכילה תרומה : ט פרתו של ישראל שילדה בכור מאכילו תרומה . שהבכור לכהנים . ואוצר אדם כרשיני תרומה לתוך שובכו ואינו חושש שמא יבואו היונים שלו ויאכלו אותן : י יראה לי שאם מכר הכהן פרתו לישראל ולקח הדמים אע"פ שעדיין לא משך הלוקח ה"ז אסור להאכילה תרומה שדין תורה מעות קונות כמו שיתבאר בהלכות מקח וממכר . ואם מכר ישראל לכהן אע"פ

השגת הראב"ד

*אמרה לה צרתה או וכו' עד להשיאה על פיו : א"א הוא פוסק כר' טרפון ואנן קיימא לן כר"ע שאסורה להנשא ואסורה לאכול בתרומה :

רדב"ז (סב"י)

ג הניחה בעלה גוסס וכו' . הכי איתא התם ובכמה דוכתי דרוב גוססין למיתה וא"ת כיון דרוב גוססין למיתה אמאי לא אזלינן בתר רובא ובת כהן לישראל תאכל וי"ל כיון דמעיקרא לא הות אכלה השתא נמי לא תאכל דאיכא חזקה ומיעוטא : אחד אומר מת וכו' . פרק האשה רבה תנן עד אחד אומר מת ונשאת ובא אחר ואמר לא מת הרי זו לא תצא ואקשינן עלה טעמא דנשאת הא לא נשאת לא תנשא וכא אמר עולא כ"מ שהאמינה תורה עד אחד הרי כאן שנים ומהדרינן לה דה"ק עד אחד אומר מת והתירוה להנשא ובא אחר ואמר לא מת לא תצא מהיתרה הראשון ואיכא למיבעי גבי תרומה מאי בת כהן לישראל ובא עד אחד והתירוה להנשא ובא עד אחד ואמר לא מת די"ל דלגבי אישות האמינו עד אחד משום דאיהא דייקא ומינסבא וכיון שהתירוה להנשא לא תצא מהיתרה הראשון אבל לגבי תרומה אף עד אחד נאמן כיון דאיכא עד אחר המכחישו ואפילו התירוה להנשא לא תאכל בתרומה הכי הוה משמע מלשון רבינו שכתב סתם ולא חילק בין התירוה להנשא או לא התירוה אבל הנכון אלא שסמך על מה שכתב במקומו שאינו בדין שתהיה מותרת להנשא ותהיה אסורה לאכול בתרומה שמא בעלה חי התרנו הערוה החמורה ולא נתיר התרומה הקלה :

ד אמרה לה צרתה וכו' . השיג עליו הראב"ד ז"ל א"א הוא פסק כר' טרפון ואנן קי"ל כרבי עקיבא שאסורה להנשא ואסורה לאכול בתרומה עכ"ל . ולא ידעתי לסוף דעתו דאמרינן עלה אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כר' טרפון אמר אביי אף אנן נמי תנינא וכו' והכי סלקא סוגיין דלדברי צרה אין חוששין מ"מ וכיון דליכא מאן דפליג עליה דשמואל ואביי נמי מסייע ליה אמאי לא נפסוק כרבי טרפון ודברי הראב"ד צריכים לי עיון :

ה המשחרר עבדו וכו' . זה מבואר ואפילו זיכה לו ע"י אחר שלא הגיע שטר שחרור לידו פסלו מלאכול בתרומה :

וכל עבד שיצא לחירות וכו' . פרק השולח (דף מב) איבעיא להו מעוכב גט שחרור אוכל בתרומה או אינו אוכל ואתינן למפשטה דאכלי ודחינן הך פשיטותא ומשום הכי פסק רבינו דלא אכלי . וא"ת דבפרק בתרא דכריתות מסקינן אליבא דרשב"ג דמעוכב גט שחרור אוכל בתרומה . וי"ל דהתם אליבא דר"ל מסקינן הכי ולא קי"ל כוותיה דאל"ה מאי קמיבעיא להו הכא . והתוספות כתבו דהתם איירי דמעוכב גט שחרור ע"י הפקר והכא איירי בחציו עבד וחציו בן חורין ורבינו אינו מחלק כלל אלא בכל גווני אינו אוכל בתרומה :

ו הכותב נכסיו לאחר וכו' . איכא למידק עלה דמשמע דאסרינן להו לאכול לפי שהדבר ספק ובפרק יש נוחלין הוי פלוגתא דרשב"ג ורבנן דגרסינן התם אמר רב נחמן בר יצחק זיכה לו ע"י אחר ושתיק ולבסוף צווח נאנו למחלוקת רשב"ג ורבנן דתניא הכותב נכסיו וכו' . ומסיק אמר רבא ואי תימא רבי יוחנן בצווח מעיקרו כ"ע לא פליגי דלא קני שתק ולבסוף צווח כ"ע לא פליגי דקני כי פליגי שזיכה לו ע"י אחר ושתק ולבסוף צווח דת"ק סבר מדשתיק קננהו והאי דקא צווח מהדר הוא דקא הדר ביה ורשב"ג סבר הוכיח סופו על תחלתו והאי דלא צווח עד השתא דסבר כי לא מטא לידי מאי אצווח ע"כ . וא"כ הוה ליה למפסק כרבנן דאע"ג דאמרינן כל מקום ששנה רשב"ג במשנתנו הלכה כמותו חוץ מערב וצידן וראיה אחרונה היינו דוקא במשנה אבל לא בברייתא והדרינן לכללין יחיד ורבים הלכה כרבים ואם היה רבן שני כהן יאכלו ואם היה רבן שני ישראל לא יאכלו . וי"ל מספקא ליה לרבינו אי אמרינן הלכה כרשב"ג בין במשנה בין בברייתא כדאמרינן משנת ר' אליעזר בן יעקב קב ונקי וקי"ל בין במשנה בין בברייתא או דלמא דוקא במשנה אמרינן הלכה כרשב"ג ולא בברייתא ולפיכך אזלינן לחומרא ולא יאכלו . כנ"ל לתרץ דברי רבינו אבל עדיין צריך תלמוד :

ז ישראל ששכר פרה מכהן וכו' . משנה סוף תרומות ומייתי לה פרק אלמנה לכ"ג וטעמא כיון שהבהמה קניינו של כהן אוכלת אע"פ שמזונותיה על ישראל הרי הוא כמוכר תרומה לכהן שהדמים שלו ושכירות ששכר מן הכהן אינו קונה את גוף הבהמה והכי איתא פרק לפני אידיהן דשכירות לא קניא :

ח ישראל ששם פרה מכהן וכו' . סיפא דהך מתניתין וטעמא דשומא כקנין הוא ואין לכהן בגוף הבהמה אלא חלק בשבח ולפיכך לא יאכילנה והיינו טעמא דסיפא דכהן ששם פרה מישראל וכבר כתבנו לעיל דכרשינין חייבין בתרומה ומעשר לפי שבשני רעבון אוכלין אותם בני אדם ומזה הטעם אוצר אדם כרשיני תרומה ואינו חושש שמא יבאו היונים שלו ויאכלו מהן כיון שאין חיוב תרומתן אלא מדרבנן שאין עיקרן אלא למאכל בהמה : י יראה לי שאם מכר וכו' . זה מבואר במציעא דבר תורה מעות קונות ולמה תקנו משיכה

כסף משנה

ומ"ש מי שנגררתו חיה או נפלה עליו מפולת או שטפו נהר ירושלמי ותוספתא פרק ב' דגיטין . ומ"ש והיוצא ליהרג מבתי דיני עכו"ם וכו' שם כלישנא בתרא דרב יוסף. ואיכא למידק דגבי בית דין של ישראל לא כתב רבינו אלא לא תאכל אשתו אם היא בת ישראל לכהן והשמיט דין בת כהן לישראל משום דמשמע שאוכלת דאל"כ מאי איכא בין ב"ד של ישראל לב"ד של עכו"ם ועוד שכתב הרי הוא בחזקת מת כלומר מת ודאי ולא מצד חומרא. ואיכא למידק על מה שכתב רבינו והניחוהו בבית הסקילה דבגמרא לא הזכירו אלא גמר דין בלבד וי"ל שטעמו משום דעל כרחין לומר שגמר דין שאמרו בגמרא לאו דוקא דהילך אפשר שנחזיקהו כמת ודאי בגמר דין בלבד שהרי אפשר שכשהיו מוליכים אותו לבית הסקילה והכרוז יוצא לפניו בא אחד ואמר יש לי ללמד עליו זכות והחזירוהו ע"י המניף בסודרים ומצאו לו זכות ופטרוהו אבל מי שהניחוהו בבית הסקילה דבר רחוק הוא מאד שימצא מי שיאמר יש לי ללמד עליו זכות ובכל מה שהכריזו בכל הדרך לא אמרו כן והגמרא קיצר כמו כן :

ג הניחה בעלה גוסס וכו' . שם (דף כ"ח) מימרא דרבה ואע"ג דרבה חילק בין זקן שהגיע לגבורות ללא הגיע לגבורות הא אסיקנא בתיובתא ואע"ג דבתר הכי אמרו ואיבעית אימא כיון דפלג פלג סמך רבינו על דברי אביי ופשטא דברייתא ועל מ"ש בתחלה תיובתא דרבה דפיגויא דכיון דפלג פלג פיגויא דחיקא הוא וכן דעת הרב ר"י אלפסי והרשב"א וכן הכריעו מהירושלמי : אחד אומר מת וכו' . בפרק האשה תנן דלא תנשא ומשמע דמספיקא לא אכלה בתרומה :

ד אמרה לה צרתה או אחת מהחמש נשים וכו' . במשנה פרק האשה שלום (דף קי"ח) פלוגתא דר"ע ורבי טרפון ואיפסיקא בגמרא הלכתא כר' טרפון דאמר הכי והראב"ד לא היה כתוב כן בנוסחת גמרא שלו ולפיכך השיג על רבינו וכתב אמר אברהם הוא פוסק כרבי טרפון וכו' :

ה המשחרר את עבדו משיזכה לו בגט וכו' . משנה פ"ק דגיטין (דף י"א:) :

וכל עבד שיצא לחירות ועדיין הוא מעוכב גט שחרור וכו' . בעיא בפרק השולח (דף מ"ב:) ולא איפשיטא ועוד יתבאר בסמוך :

ו הכותב נכסיו לאחר וזיכה לו על ידי וכו' . שם ובס"פ השותפין פלוגתא דתנא קמא ורשב"ג ואמרו שם זה היה מעשה ולא אמרו בה לא איסור ולא היתר ומשמע דמספקא לן כמאן הלכתא ואמרינן התם דתנא קמא סבר מעוכב גט שחרור אוכל בתרומה ויש מקום לומר דרבן שמעון בן גמליאל פליג עליה בהא וכיון דמספקא ליה כמאן הלכתא פסק לעיל בסמוך לחומרא :

ז ישראל ששכר פרה מכהן וכו' עד ה"ז מאכילה בתרומה . משנה בפרק בתרא דתרומות (משנה ט') :

ט פרתו של ישראל שילדה בכור וכו' עד ויאכלו אותן . תוספתא פרק י' דתרומות :

משנה למלך

פ"ט ב והיוצא ליהרג מבתי דינים עכו"ם כו' . מ"ש מרן דהילך אפשר שנחזיקהו כמת ודאי בגמר דין בלבד לפי דעת הרב בפרק ה' מהלכות ערכין שכתב רבינו מי שנגמר דינו בב"ד של ישראל והעריכו אחר אינו חייב כלום שהרי הוא כמת הו"ל לבאר דהיינו כשהעמידוהו בבית הסקילה כמ"ש כאן . איברא דקושיא זאת נופלת לסברת מהריק"א שפשט ערכין לכאורה דכל הגט דאמר לגבי גט אבל כבר כתבתי שאין זוגם עולה יפה יע"ש (*א"ס עיין בקונטרס מהרח"ש) :

ו הכותב נכסיו לאחר וכו' . בדברי מרן הגדילו המערוכות דבפלוגתא דת"ק ורשב"ג אין בה זכר למעוכב גט שחרור דלא שייך כלל והרב כתב כאן גבי מעוכב גט שחרור וז"ל בעיא בהשולח ולא איפשיטא ועוד יתבאר בסמוך ע"כ . וזה לא נתבאר כלל . ועוד הוסיף לקמיה וז"ל וכיון דמספקא לן כמאן הלכתא פסק לעיל בסמוך לחומרא . וכל אלו הדברים הם תמוהים מאד וצ"ע :

ז ישראל ששכר בהמה מכהן כו' . כתב ר"ע דמאכילה אע"פ שמזונותיה על ישראל וכ"כ התוס' ר"פ [illegible]

אע"פ שנתן הדמים לא תאכל בתרומה עד שימשוך:

פרק עשירי

א זר *שאכל תרומה בשגגה משלם קרן וחומש. אע"פ שיודע שהיא תרומה ושהוא מוזהר עליה אבל לא ידע אם חייב עליה מיתה אם לאו הרי זו שגגה ומשלם קרן וחומש: **ב** אחד האוכל דבר שדרכו לאכול ואחד השותה דבר שדרכו לשתות ואחד הסך דבר שדרכו לסוך שנאמר ולא חללו את קדשי בני ישראל לרבות את הסך. ואחד האוכל תרומה טהורה או טמאה בשגגה משלם קרן וחומש ואינו חייב בחומש עד שיאכל כזית שנאמר כי יאכל קדש בשגגה ואין אכילה פחותה מכזית. וכשם שאכילת תרומה בכזית כך שתייה בכזית: **ג** *אכל וחזר ואכל. שתה וחזר ושתה אם יש מתחלת אכילה ראשונה עד סוף אכילה אחרונה כדי אכילת פרס ומתחלת שתייה ראשונה עד סוף שתייה אחרונה כדי שתיית רביעית הרי אלו מצטרפין לכזית: **ד** התרומה ותרומת מעשר בין של דמאי בין של ודאי והחלה והבכורים כולן מצטרפין לכזית לחייב עליהן מיתה וחומש שכולן נקראו תרומה. ומן הדין היה שאין חייבין חומש על תרומת מעשר של דמאי שאין חייבין על מעשר [שני] שלו כמו שיתבאר. אבל אמרו חכמים אם לא יתחייב

א סמ"ג רנ"ח:

השגת הראב"ד

*אכל וחזר ואכל וכו' מצטרפין לכזית: א"א אמת הוא שכן מצא בתוספתא אבל במסכת כריתות פרק אמרו לו אכלת חלב נראה שאף לשתייה בעינן כדי אכילת פרס וכן בתוספתא דפסחים קך הוא בכדי אכילת פרס:

פ"י **א זר** שאכל תרומה בשגגה משלם קרן וחומש מקרא מפורש הוא. ומ"ש אעפ"י שיודע שהיא תרומה וכו'. קצת משמע כן בירושלמי רפ"ו דתרומות ורפ"ח ובגמרא דידן פרק כלל גדול (דף ס"ח) נחלקו ר"י ור"ל דלר"ל לא מיקרי שגגה עד שישגוג בלאו וכרת ולרבי יוחנן הזיד בלאו ושגג בכרת ה"ז שגגה וידוע דהלכה כר"י עוד נחלקו שם אביי ורבא אליבא דר"י דרבא סבר דמית' במקום כרת עומדת וכי היכי דלר"י היכא דאיכא כרת אין אנו צריכים שישגוג בלאו אלא כשישגוג בכרת סגי ה"ה בדבר שיש בו מיתה כמו תרומה א"צ שישגוג בלאו ואביי פליג עליה וידוע דהלכתא כרבא:

ב אחד האוכל וכו'. משנה רפ"ו דתרומות (משנה א) האוכל תרומה שוגג משלם קרן וחומש אחד האוכל ואחד השותה וא' הסך ובפרק בנות כותים (דף ל"ב) יליף להו מקראי. ומ"ש דבר שדרכו וכו' נלמד ממתני' דרפ"ב דמעשר שני (משנה א): ואחד האוכל תרומה טהורה או טמאה וכו'. משנה רפ"ו דתרומות: ואינו חייב בחומש עד שיאכל כזית וכו'. בפרק כל שעה (דף ל"ב:) פלוגתא דתנאי בברייתא ופסק כת"ק. ומ"ש וכשם שאכילת תרומה בכזית כו' תוספתא רפ"ו דתרומות:

ג אכל וחזר ואכל וכו'. ג"ז בתוספתא שם: וכתב הראב"ד א"א אמת הוא שכן מצא בתוספתא וכו'. ובנוסחא דידן בתוספתא דפסחים פ"ק כתוב בכדי שתיית רביעית ובפ"ד ממאכלות אסורות ובהלכות יוה"כ פרק שני כתב רבינו בכדי שתיית רביעית וכתב הה"מ דהכי איתא בתוספתא ויש מי שכתב שאף שיעור השתייה בכדי א"פ ולמדו כן ממ"ש בפרק אמרו לו כל המשקין מצטרפין בכדי א"פ כיצד שתה וחזר ושתה אם יש מתחלת שתייה ראשונה עד סוף שתייה אחרונה כדי א"פ מצטרפין וכתב רבינו דין זה בפרק ח' מהלכות שאר אבות הטומאות וי"ל שטעם חיזוק בטומאת גוייה של דבריהם וכ"נ בכריתות דשואל מחמיר טפי בשיעור אוכלים טמאים ומשקים טמאים משאר איסורים ואע"ג דאיתותב התם יש לנו ללמוד שיש לחלק ביניהם לשאר איסורים ושלא לדחות תוספתא זו עכ"ל. והר"י קורקוס ז"ל כתב עוד טעם אחר דאכילת האיסורים שאכילה והנאה גרונו הוא דמיחייב ולכך אם יש כדי שתיית רביעית מצטרפת הנאתה והאכילה נמשכת הנאתה יותר ולכך מצטרפת עד כדי אכילת פרס אבל טומאת גויה לאו באכילה ושתייה והנאה תליא מילתא דאפי' תחב לו חבירו בבית הבליעה נטמא גופו ולכך אין לחלק בין אכילה לשתייה ובתרווייהו בכא"פ מצטרפין עכ"ל:

ד התרומה ותרומת מעשר וכו'. בפרק ד' דמעילה (דף ט"ו ע"ב שהוא מ"ט) ובפרק ב' דערלה (משנה א) ודבר פשוט הוא שמ"ש לחייב עליהם מיתה לא קאי אדמאי שאינו אלא מדרבנן. ומ"ש ומן הדין שאין חייבים חומש וכו' בפרק הזהב (דף נ"ה:): אבל

משיכה שלא יאמר לו נשרפו חטיך בעלייה וסברא נכונה היא ראויה לו דומיא דאירוסין דתנן פוסלין ולא מאכילין:

פ"י **א זר** שאכל תרומה וכו'. זה מבואר פ"ו דתרומות ובפרק הזהב שנאמר ואיש כי יאכל קדש בשגגה ויסף חמישיתו עליו:

אע"פ שיודע שהיא תרומה וכו'. פרק כלל גדול (דף סח) רבי יוחנן אמר כיון ששגג בכרת אע"פ שהזיד בלאו ור"ל אמר עד שישגוג בלאו וכרת וקי"ל כר' יוחנן ואמר רבא עלה מיתה במקום כרת עומדת וחומש במקום קרבן קאי הילכך לר' יוחנן כי היכי דאם שגג בכרת אע"פ שהזיד בלאו נקרא שוגג ומביא קרבן אם אכל תרומה נמי אם שגג במיתה אע"פ שהזיד בלאו נקרא שוגג ומשלם חומש:

ב אחד האוכל דבר שדרכו לאכול וכו'. פ"ו דתרומות אחד האוכל ואחד השותה ואחד הסך אחד תרומה טהורה ואחד תרומה טמאה משלם חומשה וחומש חומשה כלומר אם אכל אותו חומש משלם עליו חומש אחר דכתיב וחמישיתו יוסף עליו התורה ריבתה חמישיות הרבה על קרן אחד והדבר ברור דשתייה בכלל אכילה וכן הסיכה שנאמר ותבא כמים בקרבו וכשמן בעצמותיו ורבינו תפס דרשא קמא דבפ' בנות כותים לפי שהיא מן התורה א"נ משום דהך דרשא דותבא כמים בקרבו וכשמן בעצמותיו גבי רשיעי כתיב לקללה: ואינו חייב בחומש וכו'. זה מבואר בכמה דוכתי שאין אכילה פחותה מכזית ומ"מ הקרן משלם אפילו שהוא פחות מכזית: וכשם שאכילת תרומה וכו'. שם במשנה אחד האוכל ואחד השותה ואחד הסך משמע דכולן שוין בשיעורן ולא הוצרך רבינו לכתוב דסך נמי בכזית שכבר ביאר שהסך בכלל השותה אלא דקשיא לי מאי שנא יין של תרומה משאר יינות דשיעורו ברביעית וי"ל דהתם כתיב שתייה בהדיא דכתיב ישתו יין נסיכם אבל הכא אמרינן שתייה בכלל אכילה וכי היכי דאכילה בכזית שתייה נמי בכזית ושאני יום הכפורים דתלוי ביישוב דעתא וקים להו לרבנן דבפחות מכשיעור או מלא לוגמיו לא מיתבא דעתיה. תניא בפרק כל שעה האוכל כזית תרומה משלם קרן וחומש אבא שאול אומר עד שיהיה שוה פרוטה וקי"ל כת"ק ותניא נמי האוכל תרומה פחות מכזית משלם את הקרן ואינו משלם את החומש ואמרינן עלה לעולם דאית בה שוה פרוטה ואפילו הכי כיון דלית בה כזית משלם את הקרן ואינו משלם את החומש ומשמע מהכא שאם אין בה כזית ואין בה שוה פרוטה אינו חייב לשלם אפילו הקרן דפחות משוה פרוטה אינו ממון ולא ניתן לתשלומין:

ג אבל וחזר ואכל וכו'. אע"ג דהכי איתא בתוספתא איכא למידק אמאי שביק רבינו תוספתא דפסחים דשתה וחזר ושתה בכדי אכילת פרס דמסתבר טעמא דכיון ששיעור האכילה והשתייה שוין למה לא יהיו שוין בשיעור שהייתן וי"ל דלא שביק תוספתא דתרומות דאיתמרא בדוכתא משום תוספתא דאיתמרא לענין חמץ בפסח וכן כתב רבינו לענין יום הכפורים וכן כתב פרק י"ד מהלכות אסורות וז"ל וכן השותה רביעית שתה יינם מעט מעט או שהמחה את החמץ בפסח או את החלב וגמעו מעט מעט או שתה את הדם מעט מעט אם שהה מתחלה ועד סוף כדי שתיית רביעית מצטרפין ואם לאו אין מצטרפין הרי שהשוה חמץ בפסח לשאר איסורין. וא"ת בשלמא הדברים אשר שיעורן בכזית ניחא דתהוי שיעור שהייתן ברביעית אבל דברים אשר שיעור שתייתן ברביעית איך אפשר שתהיה שתייתן ושהייתן ברביעית. וי"ל כגון שגמע מעט מעט במהרה כדרך הגרגרנין הילכך אפשר שתהיה שתייתן ושהייתן כדי שיעור שתיית רביעית כדרך שתיית בני אדם. וא"ת שהרי רבינו פסק כאותה תוספתא בהלכות שאר אבות הטומאה פרק ח' תירצו שטעמו חיזוק מטומאת גויה של דבריהם וכן נראה בכריתות דשואל מחמיר טפי בשיעור טומאת אוכלין טמאין ומשקין טמאין משאר איסורין ואע"ג דאיתותב התם יש לנו ללמוד שיש לחלק ביניהן משאר איסורין ושלא לדחות תוספתא זו וגם ה"ר יצחק ז"ל כתבה בהלכותיו וכ"ל בטעמו של דבר דאע"ג דאכילה ושתייה שוין בשיעורן הואיל והחמירו בשתיית יין של תרומה יותר משאר איסורין שהן ברביעית הקלו בשהיית שתייתן שאם שהה יותר מכדי רביעית שלא יצטרף. והנכון אצלי לתרץ דברי רבינו דקשה מדידיה אדידיה ממה שפסק פ"ח מהל' אבות הטומאה דבשלמא כל איסורין שבתורה טעם איסורן לפי שנהנה הגרון ולפיכך אם שהה יותר מכדי שתיית רביעית הרי לא נהנה גרונו כשיעור רביעית יחד ולפיכך אין מצטרפין ופטור אבל גבי פסול הגויה אין הדבר תלוי בהניית הגרון אלא בהתחבר המשקה בתוך הגוף וכל ששהה כשיעור אכילת פרס מתחבר המשקה ופוסל את הגויה אבל ביותר מזה השיעור הראשון כבר מתחלק בגוף ומתבטל ואינו פוסל את הגויה כן נראה לי:

ד התרומה ותרומת מעשר וכו'. פ"ב דערלה התרומה ותרומת מעשר של דמאי החלה והבכורים עולים באחד ומאה ומצטרפין זה עם זה וצריך להרים ע"כ, אבל תרומה גדולה לא בעי לאפרושי מדמאי שלא נחשדו ישראל עליה וכיון שכולן נקראו תרומה ושיעורן שוה מצטרפין: ומן הדין היה וכו'. פ' הזהב (דף נג) משנה חמשה חומשין הן האוכל תרומה ותרומת מעשר ותרומת מעשר של דמאי והחלה והבכורים מוסיף חומש והפודה נטע רבעי ומעשר שני שלו מוסיף חומש. ומ"ש רבינו שאין חייבין על מעשר שלו חומש היינו מעשר שני של דמאי ומלת שלו קאי אדמאי ולא על האדם ופשוט הוא: אבל אמרו חכמים וכו'. הכי איתא עלה דמתני' אמר רב נחמן אמר שמואל הא מני ר"מ היא דאמר עשו חיזוק לדבריהם כשל תורה. וא"ת תרומת מעשר של דמאי מדרבנן ומעשר שני של דמאי נמי מדרבנן מ"ש דעשו חיזוק בתרומת מעשר ולא עשו חיזוק במעשר שני. וי"ל דתרומת מעשר דהוי במיתה בשל ודאי עשו חיזוק בשל דמאי אבל מעשר שני שאינו בשל ודאי במיתה לא עשו בו חיזוק בשל דמאי:

אבל

משנה למלך

של כהן וליכא ורבינו שכיח כמשנה כלומר. ומ"ש דכהן שנשא בלמות ישראל לא יאכילנה תרומה עיין במרדכי פרק אלמנה לכ"ג ודוק:

פ"י **א זר** שאכל תרומה בשגגה כו'. כתב קרבן אהרן פרשת אמור (דף רל"ו ע"ד) אבל דעליה התם יכול הכא הפרשתו מקדשתו לחייב עליו קרן וחומש ת"ל ונתן לכהן את הקדש מתנתו מקדשתו וכו'. כתב וז"ל יכול וכו' דמשמע שפסולה בתרומה היא מקודשת לענין שאם אכלה חייב לשלם קרן וחומש אף קודם שיזכן אותם בפי לא לסמיך פירוש כי דמשלם לא ממעטו חילוק בתרומה אם נתנה לכהן או לא אלא משעת הפרשה נתקדשה ומה שנחלקו בברייתא הוא בתשלומי תרומה דהויא כתרומה לכל דבר והוא ממ"ש הכתוב ונתן לכהן את הקדש ודרשינן דבר הראוי להיות קדש. וכזה נחלקו דר"מ סבר דמשעת הפרשה לא נעשו התשלומין קדש כי אם משעת נתינה ור"א סבר דמשעת הפרשה נעשה קדש ועיין בירושלמי רפ"ו דתרומות שהובאה ברייתא זו ונראה משם אין כוונת הברייתא היא כמו שכתבתי ועיין בהר"ש שם ודוק:

ד במו' שאין חייבים על מעשר [שני] שלו כמו שיתבאר. כ"ל והוא בפ"ה מהלכות מעשר שני דין ג' אבל

יתחייב עליה חומש יזלזלו בה: ה אכל תרומה במזיד [והתרו בו לוקה ואינו משלם. לא התרו בו] אם היתה טהורה משלם הקרן ואינו משלם את החומש. ואם היתה טמאה משלם דמי עצים מפני שאינה ראויה אלא להסקה. לפיכך אם אכל תרומת תותים ורמונים וכיוצא בהם שנטמאו פטור מן התשלומין שהרי אינם ראוין להסקה: ו *האוכל תרומת חמץ בפסח בין בזדון בין בשגגה בין טמאה בין טהורה פטור מן התשלומין. אפילו הפרישה מצה והחמיצה פטור. ואפילו דמי עצים אינו משלם שהרי אינה ראויה להסקה מפני שהיא אסורה בהנאה אין לה דמים: ז *אבל השוגג שאכל תרומה ביום הכפורים או שאכל תרומה נקורה. והשותה יין תרומה שנתגלה. והסך יין ושמן כאחד או ששתה שמן וחומץ כאחד או שכסס את החטים או גמע את החומץ ה"ז משלם קרן וחומש: ח היה שבע וקץ במזונו והוסיף על שבעו באכילת תרומה אינו משלם את החומש שנאמר כי יאכל לא שיזיק את עצמו. וכן הכוסס את השעורים פטור מן החומש מפני שהזיק עצמו: ט זר שבלע שזפין של תרומה והקיאן ובא אחר ואכלן גם הוא בשגגה הראשון משלם קרן וחומש והשני משלם דמי עצים לראשון: י המאכיל הפועלים ואת האורחים תרומה הם משלמין קרן וחומש מפני שהן כשוגגין. והוא משלם להם דמי סעודתן שדמי החולין יתירין מדמי תרומה שאכלו

השגת הראב"ד

*האוכל תרומת חמץ בפסח וכו' עד אין לה דמים: א"א לא נתברר לי דבר זה דכיון דפליגי תנאי אי לפי מדה משלם אי לפי דמים משלם וסתם לן תנא דמתניתין דבשוגג משלם קרן וחומש ואיכא לאוקמא [כהלכתא] דהמץ בפסח אסור בהנאה ומתני' היינו טעמא דמשלם משום דלפי מדה משלם לית לן לסתומי מתני' כרבי יוסי הגלילי דלא סבירא לן כוותיה הילכך בשוגג משלם קרן וחומש לפי מדה:

*אבל השוגג וכו' עד משלם קרן וחומש. א"א פלוגתא דרבי ורבנן היא ורבי הוא דס"ל הכי וקי"ל כרבנן ואע"ג דמברכין עליה בורא פרי האדמה אפשר דלגבי תרומה מזיק הוא:

רדב"ז

ה אכל תרומה במזיד וכו'. פ"ז דתרומות האוכל תרומה במזיד משלם את הקרן ואינו משלם את החומש והתשלומין חולין ואם רצה הכהן למחול מוחל מתניתין איירי בתרומה טהורה ולא התרו בו וכיון דליכא מלקות משלם את הקרן והאוכל בשוגג כתיב ונתן לכהן את הקדש אבל במזיד לא הוו התשלומין קדש אלא חולין לפיכך אם רצה הכהן למחול מוחל אבל אם התרו בו לוקה ואינו משלם ואע"ג דקי"ל כל חייבי מלקיות ותשלומין משלמין ואינם לוקים שאני הכא דאיכא מיתה בידי שמים וצריך ללקות לפטור אותו מן המיתה ואין אדם לוקה ומשלם דכתיב כדי רשעתו משום רשעה אחת אתה מחייבו ואי אתה מחייבו משום שתי רשעיות: ואם היתה טמאה וכו'. בפרק כל שעה (דף ל"ב) תניא האוכל תרומת חמץ בפסח פטור מתשלומין ומדמי עצים דברי רבי עקיבא ר' יוחנן בן נורי מחייב א"ל ר"ע לר"י וכי מה הנאה יש לו בה א"ל ר' יוחנן ב"נ לר' עקיבא ומה הנאה יש לאוכל תרומה טמאה בשאר כל ימות השנה שמשלם א"ל לא אם אמרת בתרומה טמאה בשאר כל ימות השנה שאע"פ שאין לו בה היתר אכילה יש לו בה היתר הסקה תאמר בזו שאין לו בה לא היתר אכילה ולא היתר הסקה: ו האוכל תרומת חמץ בפסח וכו'. בה פלוגתא דרבי עקיבא ורבי אליעזר ב"י ורבי יוחנן ב"נ ורבי אלעזר חסמא ופסק כרבי עקיבא ור"א ב"י דאמרי פטור מן התשלומים ומדמי עצים ואע"ג דתנן סתמא האוכל תרומת חמץ בפסח בשוגג משלם קרן וחומש הא מוקמינן לה כרבי יוסי הגלילי דאמר חמץ בפסח מותר בהנאה ולא קי"ל כוותיה ואף ר' יוחנן ב"נ ס"ל חמץ בפסח אסור בהנאה אלא דס"ל לפי מדה משלם ולא קי"ל כוותיה אלא כרבי אליעזר וכרבי עקיבא דאמרי לפי דמים משלם הילכך אין דמים לחמץ בפסח הילכך לא שנא שוגג ול"ש מזיד פטור וכיון דסתם תלמודא מוקי מתני' כרבי יוסי הגלילי ומפיק לה מהלכתא לית לן למימר דהלכתא היא וכמ"ד לפי מדה משלם כיון דרבי עקיבא ור"א ב"י פליגי ואמרי לפי דמים משלם ולפי שיטת הראב"ד ז"ל קשיא לי מאי דוחקיה דתלמודא לאוקמי מתני' כרבי יוסי הגלילי ודלא כהלכתא לוקמה כר' יוחנן ב"נ דס"ל חמץ בפסח אסור בהנאה וטעמא משום דלפי מדה משלם וליהוי כהלכתא ולפי דעת רבינו ניחא דאפי' אי הוה מוקי לה כרבי יוחנן בן נורי לא הוה מרווח מידי דאפ"ה הוי דלא כהלכתא דקי"ל כמ"ד לפי דמים משלם ומש"ה מוקי לה כרבי יוסי הגלילי דאפכתא ליה בהדיא דאמר חמץ בפסח מותר בהנאה ועלו דברי רבינו כהוגן: אפילו הפרישה מצה והחמילה פטור. סיפא דהך ברייתא פלוגתא דר' עקיבא ור' יוחנן ב"נ בד"א במפריש תרומה והחמילה אבל מפריש תרומת חמץ דברי הכל אינה קדושה כלומר אפי' לר' יוסי הגלילי דשרי חמץ בפסח בהנאה וחזיא ליה להסקה אינה קדושה וזהו שכתב רבינו אפילו הפרישה מצה וחלה עליה קדושה כיון שהחמילה אין לה דמים ופטור אפי' מדמי עצים:

ז אבל השוגג שאכל תרומה ביום הכפורים וכו'. פ"ו דתרומות האוכל תרומה שוגג משלם קרן וחומש אחד האוכל ואחד השותה ואחד הסך אחד תרומה טהורה ואחד תרומה טמאה. ומ"ש רבינו ביום הכפורים איתא בתוספתא, ואע"ג דעבד איסורא מ"מ חייב וכן תרומה נקורה וכן יין תרומה שנתגלה אע"ג דאסור לשתות מהם חייב לשלם קרן וחומש והסך יין ושמן אע"ג דאין דרך לסוך אלא שמן לבדו חייב וכן השותה יין והומץ אע"ג דאין דרך לשתות אלא יין לבדו חייב וכל הני בתוספתא ובת"כ: או שכסס את החטים וכו'. בירושלמי דתרומות פ"ו הכוסס את החטה של תרומה משלם את הקרן ואינו משלם את החומש רבי אומר אני אומר משלם קרן וחומש והיה ראוי לפסוק כחכמים כאשר כתב הראב"ד ז"ל אלא כיון דאסכתא דמברך ב"פ האדמה משמע דנהנה הוא ולא מזיק וסברא הוא כיון דאיכא למימר להנאתו הוא מתכוין או להזיק מתכוין אמרינן להנאתו מתכוין דשכיח טפי ואע"ג דאמר בהדיא דלהזיק הוא עושה לא משגחינן ביה דסוף סוף נהנה הוא ומשלם קרן וחומש וכגון דשוגג הוא ואינו יודע שזו תרומה וגם הראב"ד ז"ל לא אמרה אלא בלשון אפשר וכיון דמסתבר טעמיה דרבי נקטינן כוותיה ואפשר דמאן דפליג עליה יחידאה הוא: או גמע את החומץ וכו'. ירושלמי ר' אבהו בשם ר' יוחנן המגמע את החומץ של תרומה לוקה רבי אבהו בשם רבי יוחנן הכוסס את החטה של תרומה לוקה ע"כ ומדלוקה כשהוא מזיד משמע דנהנה הוא ולא מזיק הילכך בשוגג נמי משלם קרן וחומש כאשר כתב רבינו:

ח ט היה שבע וקץ במזונו וכו'. יומא פרק בתרא (דף פ') אמר ר"ל זר שאכל תרומה אכילה גסה משלם את הקרן ואין משלם את החומש כי יאכל פרט למזיק א"ר ירמיה א"ר"י זר שכסס את השעורים של תרומה משלם את הקרן ואינו משלם את החומש כי יאכל פרט למזיק א"ר פיזבי א"ר"י זר שבלע שיזפין של תרומה והקיאן ואכלן אחר ראשון משלם קרן וחומש שני אינו משלם אלא דמי עצים לראשון בלבד ופירש"י ז"ל שיזפין פרוני"ש בלעז שבלע בלא כסיסה ע"כ שאם כססן והקיאן אין השני משלם כלום שהרי אינם ראויים אפי' להסקה:

י המאכיל את הפועלים וכו'. משנה פ"ו דתרומות פלוגתא דר"מ ורבנן ופסק כרבנן דאמרי הכי משלמים קרן וחומש והוא משלם להם דמי סעודתן וכתב רבינו הטעם מפני שהם כשוגגים ובירושלמי פריך עלה והלא כבר אכלו ולמה ישלם כו' אלא דמים ומפני מחמת שנפש אדם קהה בפבלין ובתרומה אין נחשבה להם אכילה ע"כ. והיינו דקתני והוא משלם להם דמי סעודתן ומשמע כל סעודתן שמה שאכלו אינו נחשב להם אכילה. ומ"ש רבינו שדמי החולין יתירים מדמי תרומה מדלא קתני הם משלמים את החומש והוא משלם להם הקרן

כסף משנה

ה אכל תרומה במזיד וכו'. משנה ברפ"ז דתרומות (משנה א'): ומ"ש ואם היתה טמאה נוטל דמי עצים וכו' עד שהרי אינם ראויים להסקה. בפרק כל שעה (דף ל"ב):

ו האוכל תרומת חמץ בפסח וכו'. משנה שם (דף ל"א:) האוכל תרומת חמץ בפסח שוגג משלם קרן וחומש במזיד פטור מן התשלומין ומדמי העצים ובגמרא (דף ל"ב) איבעיא להו (האוכל תרומה שוגג) כשהוא משלם לפי מדה משלם או לפי דמים משלם וכו' תנן האוכל תרומת חמץ בפסח בשוגג משלם קרן וחומש אא"ב לפי מדה משלם שפיר אא"א לפי דמים משלם חמץ בפסח בר דמים הוא אין הא מני ר"י הגלילי היא דאמר חמץ בפסח מותר בהנאה וכו' כתנאי האוכל תרומת חמץ בפסח פטור מתשלומין ומדמי עצים דברי ר"ע ר"י בן נורי מחייב וכו' בד"א במפריש תרומה והחמיצה אבל מפריש תרומת חמץ ד"ה אינה קדושה תניא אידך ונתן לכהן את הקדש דבר הראוי להיות קדש פרט לאוכל תרומת חמץ בפסח שפטור מן התשלומין ודמי עצים דברי רבי אליעזר בן יעקב ורבי אליעזר חסמא מחייב וכו' אמר אביי ראב"י ור"ע ור"י בן נורי כולהו ס"ל חמץ בפסח אסור בהנאה ובהא פליגי דר"ע סבר לפי דמים משלם ורבי יוחנן בן נורי סבר לפי מדה משלם וסובר רבינו דכיון דר"ע סבר לפי דמים משלם וגם ראב"י משמע דהכי ס"ל הכי נקיטינן ומאחר דהלכתא לפי דמים משלם בשוגג נמי פטור מתשלומין כמו במזיד:

והראב"ד כתב א"א לא נתברר לי דבר זה וכו' וטעם רבינו דכיון דר"ע דהלכה כמותו מחבירו וראב"י דהלכתא כוותיה בכל דוכתא סברי לפי דמים משלם מוטב למפסק הלכתא כוותיה מלמידחי דברי ר"ע וראב"י מהלכתא כדי להעמיד סתם מתני' כהלכתא:

ז אבל השוגג שאכל תרומה ביוה"כ. בתוספתא דתרומות רפ"ו ובפרק כל שעה (דף ל"ב) אמרינן דר' נחוניא בן הקנה היה עושה יוה"כ כשבת לתשלומין ומשמע דרבנן פליגי עליה והלכה כרבים. ומ"ש או שאכל תרומה נקורה והשותה יין תרומה שנתגלה תוספתא שם. ומ"ש והסך יין ושמן כאחד או ששתה שמן וחומץ כאחד. ומ"ש או שכסס את החטים או שגמע את החומץ בירושלמי פרק יוה"כ (הלכה ג') ופ"ו דתרומות תני הכוסס את החטים של תרומה משלם את הקרן ואינו משלם את החומש רבי אומר אני אומר משלם קרן וחומש רבי ירמיה בשם רבי אמי מודים חכמים לרבי במגמע חומץ של תרומה [אחר שיבלנו] שהוא משלם קרן וחומש שהחומץ משיב את הנפש. ויש לתמוה על רבינו למה פסק כרבי דיחידאה הוא וכבר השיגו הראב"ד וכתב א"א פלוגתא דרבי ורבנן היא ורבי הוא דס"ל הכי וקיימא לן כרבנן ואע"פ דמברכין עליה ב"פ האדמה אפשר דלגבי תרומה מזיק הוא עכ"ל. ואפשר לומר שטעם רבינו הוא משום דמשמע דרבי ירמיה בשם רבי אמי פליג אההיא דתני בכוסס חטה שאינו משלם חומש דליתא שהרי מלינו לחכמים שהסכימו לדברי רבי שאומר במגמע חומץ שהוא משלם חומש מפני שמשיב את הנפש וכל שכן לכוסס חטה דלכ"ע משלם חומש שהרי הוא משיב את הנפש יותר מהחומץ והר"י קורקוס ז"ל כתב טעם אחר משום דאמרי' פרק בתרא דיומא (דף פ' פ"א) א"ר ירמיה אמר רבי יוחנן זה שכסס שעורים של תרומה משלם את הקרן ואינו משלם את החומש ומדנקט ר"י שעורים ולא נקט חטים משמע דדוקא שעורים לפי שאינם מאכל אדם נקרא מזיק אבל חטים משלם קרן וחומש דאכילה קרינן לה וכיון דר"י סבר כרבי הכי נקיטינן ועוד דאמרי' פרק ו' דתרומות ירושלמי רבי אבהו בשם ר"י הכוסס את החטה לוקה ואם לא היתה אכילה לא היה לוקה והיינו כרבי:

ח היה שבע וקץ במזונו וכו'. פרק יוה"כ (דף פ':): וכן הכוסס שעורים וכו'. ג"ז שם:

ט זר שבלע שזפין של תרומה והקיאן וכו'. ג"ז שם (דף פ"א):

י המאכיל את הפועלים ואת האורחים תרומה וכו'. משנה פרק ו' דתרומות וכחכמים: ומ"ש

משנה למלך

ה אכל תרומה במזיד וכו'. כגון שלא התרו בו אבל אם התרו בו לוקה ואינו משלם וכמ"ש רבינו לעיל פ"ו דין ו' וכ"כ מרן שם וכ"כ רבינו בפי' משנה א':

שיי

שאכלו שדבר האסור נפשו של אדם חותה ממנו: יא *המאכיל את בניו הקטנים ואת עבדיו בין גדולים בין קטנים. והאוכל תרומת ח"ל. והאוכל או השותה פחות מכזית. ונזיר ששגג ושתה יין של תרומה. והשותה שמן והסך את היין כל אלו משלמים את הקרן ולא את החומש: יב בת כהן שהיתה נשואה לישראל או שנפסלה ואח"כ אכלה תרומה משלמת את הקרן ולא את החומש. האשה שהיתה אוכלת בתרומה ואמרו לה מת בעליך או גירשך. וכן העבד שהיה אוכל ואמרו לו מת רבך והניח יורש שאינו מאכיל או שמכרך לישראל או נתנך לו או שחררך. וכן כהן שהיה אוכל ונודע לו שהוא בן גרושה או בן חלוצה הרי אלו משלמין הקרן בלבד. ואם היתה תרומת חמץ והיה ערב הפסח הרי אלו פטורין מלשלם מפני שזמנה בהול נחפזו לאכול ולא בדקו. וכולן שהיתה להן תרומה בתוך פיהן כשידעו שהן אסורין לאכול הרי אלו יפלוטו: יג היה אוכל ואמרו לו נטמאת. או נטמאת התרומה. טמא היית. או טמאה היתה התרומה. או נודע שהוא טבל או מעשר ראשון שלא ניטלה תרומתו. או מעשר שני והקדש שלא נפדו. או שטעם טעם פשפש לתוך פיו הרי אלו יפלוטו: יד שתי קופות אחת של תרומה ואחת של חולין ונפלה תרומה לתוך אחת מהן ואין ידוע לאי זו נפלה הריני אומר לתוך של תרומה נפלה. אין ידוע אי זו היא של תרומה אכל זר אחת מהן ה"ז פטור מן התשלומין שהמוציא מחברו עליו הראיה והשנייה נוהג בה כתרומה. אכל אחר את השנייה אף הוא פטור. אבל אחד את שתיהן משלם כקטנה שבשתיהן. אם מזיד קרן. ואם שוגג קרן וחומש: טו האוכל את החומש בשגגה ה"ז מוסיף עליו חומש. שהחומש כקרן לכל דבר. וכן מוסיף חומש על חומש לעולם. כל המשלם קרן וחומש הרי התשלומין כתרומה לכל דבר. אלא שאם נזרעו גידוליהן חולין. ואם רצה הכהן למחול אינו מוחל. וכל המשלם את הקרן בלבד הרי התשלומין חולין ואם רצה הכהן למחול מוחל: טז *בת ישראל שאכלה תרומה ואח"כ נישאת לכהן. אם תרומה שלא זכה בה כהן אכלה משלמת קרן וחומש לעצמה. ואם תרומה שזכה בה כהן אכלה משלמת קרן לבעלים וחומש לעצמה. שכל המשלם קרן וחומש משלם הקרן לבעלים והחומש לכל כהן שירצה: יז לא הספיקה לשלם עד שנתגרשה בין כך ובין כך אינה משלמת לעצמה

השגת הראב"ד

*המאכיל את בניו הקטנים וכו' עד משלמין כו' את החומש: א"א התוספתא אמרה משלם קרן וחומש גבי נזיר ששגג ושתה יין של תרומה:

*בת ישראל שאכלה תרומה וכו' עד לכל כהן שירצה: א"א מצאתי נוסחא מהופכת על זה אבל זאת הנוסחא מיושרת בעיני יותר:

כסף משנה

ומ"ש שדבר האסור נפשו של אדם חותה ממנו. שם בירושלמי: יא המאכיל את בניו הקטנים וכו'. משנה פ"ז דתרומות (מ"ג): ומ"ש ונזיר ששגג וכו'. כתב הראב"ד התוספתא אמרה וכו'. ובנוסחא דידן בתוספתא דתרומות (דף ס"א ע"ד) כתוב משלם את הקרן ואינו משלם את החומש וכדברי רבינו והטעם משום דכיון שהוא אסור ביין אף אם היה חולין לאו שתייה היא. ומ"ש והשותה שמן והסך את היין בתוספתא פ"ו אלא שכתובה בשיבוש בספרים דידן והטעם שאינו חייב חומש משום דאין כאן לא שתייה ולא סיכה וחייב קרן משום מזיק: יב בת כהן שהיתה נשואה לישראל וכו'. משנה פ"ז דתרומות (משנה ב') וכחכמים: האשה שהיתה אוכלת בתרומה וכו'. פ"ח דתרומות (משנה א') האשה שהיתה אוכלת בתרומה ובאו ואמרו לה מת בעליך או גירשך וכו' רבי אליעזר מחייב קרן וחומש ורבי יהושע פוטר ובס"פ ד' אחין (יבמות דף ל"ד) אמרינן דרבי יהושע לא אמר דטעה בדבר מצוה פטור אלא בשזמנו בהול ומותיב עליה מהאי מתניתא דאע"ג דאין זמנו בהול פטור ומוקי לה בתרומה בע"פ דזמנה בהול שלא תשרף ונראה מדברי רבינו שהוא מפרש דרבי יהושע פוטר מחומש בלבד ואם היה בע"פ כיון דזמנה בהול פטור אף מקרן ותמיהא לי א"כ מאי דוחקיה דגמרא לאוקמי בע"פ לימא דלא פטר ר' יהושע אלא מחומש משום דהוו כמו אנוסים ובפסחים פרק אלו דברים (דף ע"ב:) בתר האי תירוצא דבערב הפסח קאמר אי נמי שאני תרומה דאיקרי עבודה ועבודה רחמנא אכשר וכו' דכתיב ברך ה' חילו [ופי' רש"י אפילו חללים שבו] וסובר רבינו דלא פליגי הני לישני דבתרומה בע"פ פטור לגמרי מטעם דזמנה בהול ושאר הימים כיון דאכילת תרומה איקרי עבודה ורחמנא אכשרה בדיעבד קודם שנודע אינם כזרים לה ולכך פטור מן החומש מידי דהוה אבת כהן שהיתה נשואה לישראל או שנפסלה דפטרי לה מחומש מטעם דאינה כזר ומ"מ חייבת היא בקרן דחומש הוא דתלה רחמנא בזר גמור אבל הקרן חייב כל היכא דאינו כהן גמור ואינו ראוי לאכלו: וכולן שהיתה להן וכו'. משנה שנייה פ"ח דתרומות וכר"י:

יג היה אוכל וכו'. משנה שם:

יד שתי קופות אחת של תרומה וכו' עד כקטנה שבשתיהן. משנה פ"ז דתרומות (משנה ה'):

טו האוכל את החומש וכו'. משנה פ"ו דתרומות (מ"א) משלם חומשה וחומש חומשה ובפרק הזהב (דף נ"ד ע"ב) יליף לה מקרא: כל המשלם קרן וחומש וכו' עד אם רצה הכהן למחול מוחל. משנה פ"ז דתרומות (מ"ד): ומ"ש אלא שאם נזרעו גידוליהן חולין. ירושלמי פרק ו' דתרומות (הלכה א'):

טז בת ישראל שאכלה תרומה וכו'. משנה פ"ו דתרומות (משנה ב'): כתב הראב"ד א"א מצאתי נוסחא מהופכת וכו': יז ומ"ש לא הספיקה לשלם וכו'. שם בירושלמי:

כל

רדב"ז

הקרן ולפיכך הוצרך לומר דנ"מ שדמי החולין יתירים מדמי התרומה וגם זה בכלל דמי סעודתן סעודה הראויה להם דהיינו חולין. ואיכא למידק אי ידעי פועלים שהיא תרומה ואכלוה מזידים הם ואם לא ידעו שהיא תרומה היכי שייך לומר נפשו של אדם חתה בתרומה. וי"ל לעולם דלא ידעו שהיא תרומה ולכי ידעי נפשם חתה שאכלו תרומה ולא חשיבא אכילה ומשום דהוה להו למשאל אי הוי תרומה או לא הוצרך רבינו לומר שהם כשוגגין דמשמע דלא הוו שוגגין ממש:

יא המאכיל את בניו הקטנים. משנה פ"ז דתרומות כלשון רבינו וטעמא דקטנים לאו בני אכילה נינהו אבל גדולים משלם קרן וחומש. ותרומת חו"ל לפי שהיא מדרבנן. ופחות מכזית דכתיב ואיש כי יאכל קדש וסתם אכילה כזית וגרסינן בירושלמי לא הספיק לשלם עד שנשתחרר נותן היו לו נכסים שאין לרבו רשות בהם נותן ותמהני על רבינו למה לא כתבו: ונזיר ששגג ושתה יין של תרומה וכו'. הראב"ד ז"ל מצא בתוספתא משלם קרן וחומש ואפשר שרבינו לא היה גורס כן בתוספתא. וק"ל מ"ש מהאוכל תרומה בשוגג ביום הכפורים דמשלם קרן וחומש תרווייהו אכילה אסורה היא וי"ל דאכילת יום הכפורים חשיבא אכילה לחייב עליה קרבן אבל נזיר השותה לא חשיבא אכילה כיון שאינו מתחייב עליה כלום ואינו סותר אפילו יום אחד ומיהו גירסת הראב"ד נראה נכונה:

יב בת כהן שהיתה נשואה וכו'. משנה פ"ז דתרומות פלוגתא דתנאי ופסק כחכמים שאמרו זו וזו משלמת את הקרן ואינה משלמת את החומש ומיתתן בשריפה: האשה שהיתה אוכלת בתרומה וכו'. משנה ריש פ"ח פלוגתא דתנאי ופסק כרבי יהושע דפטר ומשמע פטור לגמרי ואפילו מן הקרן ובגמ' ד' אחין מוקי לה בערב הפסח דזמנה בהול ושיעור דברי רבי יהושע פוטר מן החומש ואם היה ערב הפסח פטור אף מן הקרן ובירושלמי פריך אהך דאמרו לה גירשך בעליך דאין אשה מתגרשת עד שיגיע גט לידה ואי דעבדא שליח קבלה הא תנן המקבל לי גיטי אסורה לאכול בתרומה מיד ומסיק כגון שאמרה לו הבא לי גיטי ממקום פלוני כמו שאמרה לא יהא גט אלא לאחר עשרה ימים ומה שאכלה בהיתר אכלה: וכולן שהיתה להן תרומה בתוך פיהם וכו'. משנה פ"ח ופסק כר' יהושע דאמר יפלוטו ואע"ג דקא מפסיד אוכלי תרומה לית לן בה משום דס"ל לרבי יהושע לטעום להו כבלוע:

יד שתי קופות וכו'. משנה פ"ג כלשון רבינו. ומ"ש והשניה נוהג בה כתרומה פלוגתא דתנאי ופסק כרבי יוסי דפטר לה מן החלה (ועיין בתשובות חלק שני בלשונות סימן רל"ד):

טו האוכל את החומש בשגגה וכו'. פ"ו דתרומות משנה א' משלם חומשה וחומש חומשה ואינו משלם תרומה אלא חולין מתוקנין והם נעשין תרומה אם רצה הכהן למחול אינו מוחל וטעמא דממון כהן הוא ואין משלם תוכו בהן וכתיב ונתן לכהן את הקדש דבר הראוי להיות קדש ואינו יכול לפטור עצמו בדמים כי אין הדבר תלוי בבעלים ואמרינן עלה בירושלמי א"ר זירא בשם ר' חנינא התשלומין הרי הם כתרומה לכל דבר אלא שגידוליהן חולין: כל המשלם קרן וחומש וכו'. פ"ז דתרומות במשנה זה הכלל כל המשלם קרן וחומש התשלומין תרומה ואם רצה הכהן למחול אינו מוחל וכל המשלם את הקרן ואינו משלם את החומש התשלומין חולין ואם רצה הכהן למחול מוחל ע"כ. ואם רצה הכהן ליקח דמים לוקח ואם רצה לפרוע דמים והכהן אינו רוצה לקחת אלא תבואה כמו שאכל נראה שדינו כדין הגזלנין או המזיקין:

טז בת ישראל שאכלה תרומה וכו'. משנה פ"ו דתרומות כלשון רבינו וטעמא דכיון דלא זכה כהן עדיין זכתה היא במה שאכלה ואע"ג דהשתא משפרא לשפרים מידי דהוי אמחילה דאין כהן מוחל ובעינן כמי חולין מתוקנין ונעשין תרומה הואיל והיתה זכה בשעת אכילה מ"מ משלמת לעצמה דתרומה אם היתה מחוייבת בעין לא היתה מחוייבת ליתן לכהן דנעשית כהנת בנשואיה: יז לא הספיקה לשלם עד שנתגרשה וכו'. ס"ס אם מת הכהן ואין לה ממנו זרע סיפא דמתני' דלעיל היא ובירושלמי מקשו עלה אילו היה לה כמה מעשרות

שמא

משנה למלך

יד שתי קופות כו' אין ידוע איזו היא תרומה כו'. דין זה הוא משנה פ"ז דתרומות מ"ה וכוונת בזה כתב רבינו בפ"ה מהלכות אלו דין כ"כ דכל שהוא ספק תרומה אינו חייב חומש ונסתפקתי אם חייב להפריש מספק דשמא התרומה אכל ויהיו התשלומין והחומש תרומה וימכרנה לכהן ומה שנסתפקתי בזה הוא שראיתי לתוספות בפרק נושאין על האנוסה (דף נ"ט) עלה דמתני' דנתערב ולדה בולד שפחתה כו' דקתני שאם אכלו תרומה אינם משלמים קרן וחומש שכתבו וכי דאין משלמים מ"מ צריכים להפריש מטעם כפרה ע"כ, וא"כ כי היכי דבספק כהן דקי"ל מוכרין את התרומה וכדתנן התם והטעם הוא משום המוציא מחבירו עליו הראיה ואפ"ה אם אכלו תרומה צריכים להפריש משום כפרה ה"נ בספק תרומה צריכים להפריש משום ספק ונראה דבשני דינים הללו דהיינו ספק כהן או ספק תרומה צריכים להפריש הקרן והחומש מחולין מתוקנים כדין כל אוכל תרומה בשוגג דאי לא לא הוה ליה כפרה כיון שלא הפריש כדינו וימכור הקרן והחומש לכהן לפי שהם ספק תרומה דומיא דמאי דאמרי' בירושלמי בפ"ג דחלה עלה דמתני' דגר שנתגייר דקתני ואם ספק חייבת בחלה דנוטל דמיו מן הכהן כיון שהוא ספק אם חייב בחלה ואע"ג דבדמאי דקי"ל דמפרים תרומה מעשר מספק נראה מדברי רבינו בפ"ט מהלכות

אלו

לעצמה והרי היא כמי שלא נשאת לכהן מעולם: **יח** כל האוכל תרומה בין בשוגג בין במזיד אינו משלם אלא מן החולין המתוקנים שהוציאו מהן תרומות ומעשרות. ומשלמין מן הלקט ומן השכחה וכן מן הפאה ומן ההפקר וממעשר ראשון שניטלה תרומתו אע"פ שעדיין לא ניטלה תרומה גדולה שיש בו אם הקדים המעשר לתרומה. ומשלמין ממעשר שני והקדש שנפדו ואעפ"י שנפדו שלא כהלכה. ומן החדש על הישן אבל לא ממין על שאינו מינו שנאמר ונתן לכהן את הקדש כקדש שאכל: **יט** האוכל קישואין של ערב שביעית ימתין לקישואין של מוצאי שביעית וישלם מהן. שאינו יכול לשלם חובו מפירות שביעית כמו שיתבאר במקומו: **כ** אכל תרומה טמאה משלם חולין בין טמאין בין טהורין. אכל תרומה טהורה משלם חולין טהורין ואם שילם חולין טמאין בין בשוגג בין במזיד תשלומיו תשלומין ויחזור וישלם מן הטהורין: **כא** אכל תרומת חבר משלם לו. אכל תרומת עם הארץ משלם לחבר ונוטל דמיה ממנו ונותן לעם הארץ שאכל תרומתו שאין מוסרין טהרות לע"ה: **כב** *גזל תרומה מאבי אמו כהן ואכלה ואח"כ מת אבי אמו אינו משלם לעצמו אלא ליורש אחר משאר השבט. וכן אם נפלה לו תרומה מאבי אמו ואכלה. ובעל חוב שגבה תרומה בחובו והאשה בכתובתה ואכלוה משלמין קרן וחומש לכהן חבר והחבר נותן להם דמים שהיו מוכרין בה אותה התרומה כמו שאכלו: **כג** הגונב תרומה ולא אכלה משלם תשלומי כפל לבעלים ויש לו לשלם מדמי תרומה

השגת הראב"ד

*גזל תרומה מאבי אמו כהן ואכלה ואח"כ מת אבי אמו אינו משלם לעצמו אבל משלם ליורש אחר מאחר השבט וכו'. בירושלמי פ"ק האוכל תרומה בשוגג:

כסף משנה

יח כל האוכל תרומה וכו'. משנה פ"ו דתרומות (מ"א): ומ"ש ומשלמין מן הלקט וכו'. שם במשנה ה' אין משלמין מן הלקט ומן השכחה וכו' דברי ר"מ וחכמים מתירים באלו ובירושלמי (הלכה ב') אמר רבי יוחן דחכמים אכולהו קיימי ור"ל פליג וידוע דהלכה כר"י וגירסת רבינו כגירסת הירושלמי דגרים ממע"ר שניטלה תרומתו ומפרש לה בשהקדימו בשבלים שפטור מתרומה גדולה דאילו לא ניטלה תרומתו כלל מודים חכמים דאין משלמין ממנה וכן גורס מע"ש והקדש שנפדו ומפרש לה בשנפדו ולא כהלכתן דהיינו מעשר שני על אסימון והקדש על קרקע דאם לא נפדו כלל פשיטא דאין משלמין מהן דהרי קדש הם ואין קדש פודה קדש. ומ"ש ומן החדש על הישן כן משמע שם במשנה בההיא דאוכל קישואים דבסמוך. ומה שכתב אבל לא ממין על שאינו מינו וכו' שם במשנה ו' וכר"ע: **יט** ומ"ש האוכל קישואין של ערב שביעית וכו'. שם במשנה ו':

כ אכל תרומה טמאה וכו'. בפרק הניזקין עלה נ"ד ופרק האשה רבה (דף ל'.) וכחכמים. ויש בקצת ספרי רבינו השרון וכך היא הנוסחא הנכונה אכל תרומה טמאה משלם חולין בין טמאים בין טהורים אכל תרומה טהורה משלם חולין טהורין ואם שילם חולין טמאים בין בשוגג בין במזיד תשלומיו תשלומין ויחזור וישלם מן הטהורים:

כא אכל תרומת חבר וכו' אכל תרומת ע"ה וכו'. ירושלמי פרק ו' דתרומות (הלכה א') ותוספתא פ"ו דתרומות:

כב גזל תרומה מאבי אמו כהן וכו'. גם זה ירושלמי פ"ו דתרומות וכר"י:

וכן אם נפלה לו תרומה וכו' ובע"ח שגבה תרומה וכו'. תוספתא פ"ו דתרומות:

כג כד הגונב תרומה וכו' עד משום שנהנה מהקדש. משנה פ"ו דתרומות משנה

רדב"ז

שמא אינם שלה תמן מעברות מסויימים ברם הכא תרומה אינה מסויימת:

יח כל האוכל תרומה וכו'. משנה בפ' שפי דתלומות הזכרתיה לעיל: ומשלמין מן הלקט וכו'. שם במשנה והיכא למידק דתנן איפכא אין משלמין מן הלקט ומן השכחה ומן הפאה ומן ההפקר ולא ממעשר ראשון שלא נטלה תרומתו ולא ממעשר שני והקדש שלא נפדו שאין הקדש פודה את ההקדש דברי ר"מ וחכמים מתירין באלו ומשמע באלו מעשר והקדש שנפדו לפי שאלו כיון שנפדו אע"פ שלא נפדו כהלכתן מותר לו שישלם מהן ומשמע דכל הנך דלעיל מודים חכמים לר' מאיר דאין משלמין מהן ותו קשה דמעשר ראשון שלא נטלה תרומתו ומעשר שני והקדש שלא נפדו כלל לא הוו פליגי רבנן עליה דר"מ. אלא ודאי נ"ל דגרס במתני' מעשר ראשון שנטלה תרומתו כלומר ולא ניטלה ממנו תרומה גדולה ומעשר שני והקדש שנפדו כלומר שלא נפדו כהלכתן והשתא פליגי רבנן עליה דר"מ שפיר והשתא דאתית להכי מגית לתרוצי ההוא דתנן וחכמים מתירין באלו אפילו באלו קאמר וכ"ש דפליגי רבנן ארישא וטעמא רבה איכא דמעשר שני והקדש שנפדו אלא שלא נפדו כהלכתן דאכתי אית בהו שרך קדושה פליגי רבנן וכ"ש לקט שכחה ופאה וכל הנך דלית בהו שרך קדושה וחולין גמור הן ורא‍ויין להיות קדש דכתיב ונתן לכהן את הקדש כנ"ל לתרץ המשנה לדעת רבינו: אבל לא ממין על שאינו מינו וכו'. פלוגתא דתנאי שם ופסק כרבי עקיבא דאמר הכי ויליף לה ונתן לכהן את הקדש קדש שאכל: **יט** לפיכך אם אכל קשואין. שם במשנה וכתב רבינו בפירושה לפי שפירות שביעית הם הפקר לכל וכבר קדם לך שאין משלמין מן ההפקר. וא"כ אתיא מתני' כר"מ והוא ז"ל פסק כחכמים שמשלמין מן ההפקר וי"ל דתרי גווני הפקר ניהו הפקר דעלמא משלמין ממנו אבל הפקר דשביעית אין פורעין ממנו שום חוב כאשר כתב פ"ו מהלכות שמיטה ויובל ובפי' המשנה לא נחית להלק. ו ז"ת אמאי לא ישלם קשואים של שמית שנכנסו לשביעית וי"ל דלא פסיקא ליה דכשמתחין מתקפין ולא חזו לאכילה ואם לא נתקשו וראויים לאכילה משלם מהם:

כ אכל תרומה טמאה וכו'. פרק הנזקין (דף נד) תניא אכל תרומה טמאה משלם חולין טהורין וכו'. ומתרץ לה רבא חסורי מחסרא והכי קתני אכל תרומה טמאה משלם כל דהו כלומר חולין בין טמאין בין טהורין אכל תרומה טהורה משלם חולין טהורין שילם חולין טמאין מהו סומכוס אומר משום ר"מ בשוגג תשלומיו תשלומין במזיד אין תשלומיו תשלומין וחכמים אומרים אחד זה ואחד זה תשלומיו תשלומין וחוזר ומשלם חולין טהורים. וקשיא דרבינו כתב הברייתא כצורתה וי"ל דלא מתרץ לה רבא הכי אלא משום דהויק בה אליבא דר"מ דאמר במזיד אין תשלומיו תשלומין תבא עליו ברכה דאכל מידי דלא חזי ליה בימי טומאתו ומשלם ליה מידי דחזי ליה בימי טומאתו אבל לחכמים דקנסי וקי"ל כוותייהו שבקי למתני' כפשטה ואם אכל תרומה טמאה משלם חולין טהורין הראויים להיות תרומה טהורה ואם שילם חולין טהורין לא שנא שוגג ולא שנא מזיד תשלומיו תשלומין והם הם ממונו של כהן לכל הדברים וקנסינן ליה דמשלם חולין טהורין הראויין להיות קדש שקנסו שוגג אטו מזיד וזהו שכתב רבינו הברייתא כצורתה ופסק כחכמים:

כא אכל תרומת חבר וכו'. הכי איתא בתוספתא פ"ז והטעם מבואר שאין מוכרין טהרות לעם הארץ וא"ת ליתא מאי קמ"ל וי"ל דהכא בישראל חבר שהפרים תרומה ליתנה לכהן וסד"א כיון שאין לבעלים בה אלא טובת הנאה זה שאכלה יתן לכל כהן שירצה קמ"ל שאינו משלם אלא לזה שאכלה ממנו:

כב גזל תרומה מאבי אמו וכו'. ירושלמי פרק האוכל תרומה בשוגג גזל תרומה משל אבי אמו כהן רבי יוחנן אמר משלם לשבט ור"ל אמר משלם לעצמו אמר רבי יונה כך היה משיב ר"ל לרבי יוחנן על דעתך דמימר משלם לשבט והא תנינן גנב תרומת הקדש ואכלה משלם שני חומשין וקרן ויעלם שלשה ר' ייסא בשם רבי יוחנן התורה אמרה ילא בו ידי גזילו א"ל רבי זעירא לרבי אבי תרתין מילין אהון אמרין משמיה דרבי יוחנן וליית אהון אמרין מאי כדון א"ר יוחנן ילא ידי גזילו וליית אהון אמרין מאי כדון ונתן לכהן את הקדש מכיון שנתן לו יצא ידי גזילו ע"כ. וקי"ל כרבי יוחנן ומותר לכל כהן שירצה שראוי לירש את אבי אמו כגון שהיו לאבי אמו אחין הרבה משלם למי שירצה מהם אבל אינו מניח יורשי אבי אמו ומשלם לאחרים וזהו שהוסיף רבינו על דברי רבי יוחנן וכתב אלא ליורש אחר משאר השבט: וכן אם נפלה לו תרומה וכו'. זה מבואר שאע"פ שהכהן שלהם אין משלמין לעצמן אלא לכהן ונוטלין הדמים מן הכהן. וא"ת מ"ש ריפא דמשלם ליורש מאותו השבט ואינו נוטל ממנו הדמים. וי"ל דרישא גזלה ואכלה קודם שיזכה בה ולפיכך לא זכה בקרן ומשלם הכל ליורש מאותו השבט אבל סיפא איירי שבאו לידם בהיתר וזכו בקרן ואח"כ אכלוהו ולפיכך משלמין לכהן מפני שאכלו אבל הקרן לא הפסידו דדידהו קא אכלי: ומ"ש רבינו וכן, לא בא להשוות שני הדינים לגמרי אלא לענין שאין משלמין לעצמם:

כג הגונב תרומה ולא אכלה וכו'. משנה פ"ו דתרומות ואע"ג דתרומה נמי איקרי קדש וכתיב ישלם שנים לרעהו וממעטינן הקדש מהכפל שאני תרומה דהוי קדש שיש לו בעלים ושפיר קרינן

משנה למלך

אלו דין ה' שנותנה לכהן בלא כסף וכן כתב רש"י בפרק עגלה ערופה (דף מ"ח) והתוס' בפ"ק דיומא (דף ט) ד"ה מעשר וכבר עמדתי על זה בספר ראשון ס' י"ט והרואה יראה ממה שכתבנו שם דהכא בנדון דידן נוטל דמיו מהכהן. (א"ה המצאנו לקמן פ"ט מהלכות מעשר דין ב' יע"ש):

יח כל האוכל תרומה בין בשוגג בין במזיד וכו'. דין זה הוא ריש פ"ו ממסכת תרומות, אך מ"ש בין בשוגג בין במזיד לא ידעתי מנא ליה הך מלתא דלפי פשטן של דברים דין זה אינו אלא באוכל תרומה בשוגג שהתשלומין תרומה ומש"ה אינו משלם כי אם חולין מתוקנים משום דקרא קאמר ונתן לכהן את הקדש דבר הראוי להיות קדש אבל באוכל במזיד דקי"ל דהתשלומין חולין לכל דבר וכמו שכתב רבינו בדין ט"ו א"כ מהיכא תיתי שלא ישלם מעות או מטלטלין דקרא דונתן לכהן את הקדש באוכל בשגגה מיירי ובפרק הזהב (דף נ"ד) אמרינן תרומה אינה משתלמת אלא מן החולין דרחמנא אמר ונתן לכהן את הקדש דבר הראוי להיות קדש כו' ופירש"י תרומה זר האוכל בשוגג אינה משתלמת מעות אלא פירות חולין שהתשלומין נעשין תרומה כדכתיב את הקדש מה שהוא נותן לו נעשה קדש אלמא מידי דחזי להכי בעינן, הרי דעת שפתיו ברור מללו שדין זה אינו אלא באוכל בשגגה לפי שהתשלומין תרומה אבל במזיד שהתשלומין חולין משלם אפי' מעות וכן כתב בפ' כל שעה (דף ל"ב) עלה דהכות דאמרינן איבעיא להו כשהוא משלם לפי מדה משלם או לפי דמים משלם כו' ופי' שם איבעיא להו כיון דגבי תרומה בשוגג קפיד רחמנא אתשלומי פירות ולא מעות כדכתיב ונתן לכהן את הקדש לפי מדה משלם או לפי דמים משלם כגזלן דחולין שוגג או מזיד וכן גזלן דתרומת מזיד לא איבעיא לן כיון דלא קפיד רחמנא אתשלומין דידהו דאמר יהיב אפילו שוה כסף ואפילו סובין ודאי לפי דמים משלם ע"כ הרי דס"ל כמו שכתבנו. ודע שמ"ש רש"י וכן גזלן דתרומת מזיד היינו בשאכלה דוקא אבל אם לא אכלה פשיטא דאין חילוק בין שוגג למזיד דלא חייב הכתוב אלא לאוכל בשוגג וזה פשוט ומתבאר פ"ו ממסכת תרומות מ"ד יע"ש וכן נראה שהוא דעת הר"ש שכתב בריש פ"ו עלה דמתני' דתנן אם רצה הכהן למחול אינו מוחל דטעמא הוא דכיון דגזרת הכתוב שחייב לשלם דבר הראוי להיות קדש ואין יכול לפטור עליו בדמים אין הדבר תלוי בבעלים ע"כ. הרי לך מבואר לפי טעם זה דבאוכל במזיד דקי"ל דאם רצה הכהן למחול מוחל וכדתנן בריש פ"ז הטעם הוא לפי שלא הקפיד הכתוב בתשלומיו לשלם דבר הראוי להיות קדש ויכול לפטור עצמו בדמים וכדברי הר"ש כתב רבינו עובדיה בריש פ"ו יע"ש אך בריש פ"ז עלה דמתני' דאם רצה הכהן למחול מוחל כתב והואיל והם חולין אם רצה הכהן למחול מוחל מה שאין כן בתשלומין של שוגג שאם רצה למחול אינו מוחל מפני שהם קדש ע"כ ולפי. זה אפשר לומר דגם באוכל במזיד משלם פירות מתוקנים אלא שההפרש שיש ביניהם הוא דבשוגג התשלומין הם תרומה ולפיכך אינו מוחל לפי שהוא קדש אבל במזיד דהתשלומין הם חולין אם רצה למחול מוחל אך מדבריו בריש פ"ו מוכח שאין הטעם אלא דבמזיד משלם אפי' מעות ולפיכך יכול למחול אבל בשוגג דמשלם פירות מתוקנים אינו יכול למחול ולסברת רבינו דס"ל דגם במזיד משלם חולין מתוקנים הטעם דבשוגג אינו יכול למחול ובמזיד

תרומה. גנבה ואכלה משלם שני קרנין וחומש. קרן וחומש מן החולין. וקרן אפילו מדמי תרומה: **כד** היתה התרומה הקדש לבדק הבית וגנבה ואכלה אינו משלם תשלומי כפל. שאין תשלומי כפל בהקדש כמו שיתבאר במקומו אבל משלם קרן ושני חומשים. חומש משום אוכל תרומה. וחומש משום שנהנה מן ההקדש. ולמי משלם אם היה בה כזית ואין בה שוה פרוטה משלם לכהנים. ואם יש בה שוה פרוטה בין שיש בה כזית בין שאין בה כזית משלם להקדש: **כה** ומפני מה חל איסור הקדש על איסור התרומה מפני שהתרומה אסורה לזר ומותרת לכהן. הקדישה נאסרה על הכהן. לפיכך נוסף בה איסור אף על ישראל על דרך שביארנו בהלכות ביאות אסורות ואיסורי מאכלות: **כו** *הגוזל תרומה ואכלה משלם קרן וחומש אחד. שהחומש שחייב בו משום תרומה יצא בו ידי גזלו שנאמר ונתן לכהן את הקדש אינו חייב אלא בחומש של קדש בלבד. גזלה והאכילה לאחר האוכל משלם קרן וחומש. כ"מ שאמרנו משלם קרן וחומש אם אכל שוה ד' משלם שוה חמשה ממין שאכל. וכ"מ שאמרנו משלם קרן ושני חומשין אכל שוה ד' משלם ששה. וכ"מ שאמרנו משלם שני קרנין וחומש אחד אכל שוה ד' משלם דמי תשעה. *ולעולם אינו משלם אלא לפי דמים שהיתה שוה בשעת אכילה

השגת הראב"ד

*הגוזל תרומה ואכלה וכו' עד האוכל משלם קרן וחומש: א"א נראה לי שיש כאן שיבוש ומה בין גזלן וגנב והלא ונתן לכהן את הקדש בין גנב בין גזלן משמע ובשניהם אינו משלם אלא חומש אחד ולמה לא ישלם שני חומשין בגזלן כמו בגנב והסוגיא שבירושלמי הטעתו שראה גזל תרומה משל אבי אמו כהן ואחר כך ראה גנב תרומת הקדש ואכלה ובכל ענין נשתבש ודומה שלא ראה הסוגיא דריש לקיש הקשה על רבי יוחנן שאמר בגזל תרומה משל אבי אמו כהן משלם לשבט והקשה עליו ממשנה גנב תרומת הקדש ואכלה משלם שני חומשין וקרן אחד על דעתך דתימר משלם לשבט וישלם ג' א"ר ייסא אמר רבי יוחנן התורה אמרה יצא ידי גזילו פי' בקרן אחד יצא אע"פ שיש עליו חיוב לשבט וחיוב לגזבר והנה כי גנב וגזלן א' הם שהרי הקשה מגנב לגזלן ועלה לו הפירוק גם כן לשניהם:

*ולעולם אינו משלם וכו' עד כין שהוקרה. א"א ואם הוזלה בשעת אכילה למה לא יתן כשעת גזילה ומה גרע מגזלן גם כן י"ל שאינו משלם לפי דמים אלא לפי מדה כמו שכתבתי למעלה:

כסף משנה

(משנה ד). ומ"ש ולמי משלם וכו' שם בירוש' אלא שנוסחת רבינו בירושלמי מהופכת מנוסחתנו ונוסחתו מיושרת בעיני דתשלומי הקדש בשיש בו שוה פרוטה תלוי ותשלומי אכילה תלוי בכזית כדאיתא בפרק כל שעה עלה ל"ב ע"ב ת"ר האוכל כזית תרומה משלם קרן וחומש אבא שאול אומר עד שיהא בו שוה פרוטה ת"ר האוכל תרומה פחות מכזית משלם את הקרן ואינו משלם את החומש ה"ד אי דלית ביה שוה פרוטה קרן נמי לא לשלם ואי דאית ביה שוה פרוטה חומש נמי לשלם לעולם דאית ביה שוה פרוטה ואפ"ה כיון דלית ביה כזית משלם את הקרן ואינו משלם את החומש ותניא נמי אבא שאול אומר את שיש בו שוה פרוטה חייב בתשלומין את שאין בו שוה פרוטה אינו חייב בתשלומין אמרו לו לא אמרו שוה פרוטה אלא לענין מעילה בלבד ופירש"י דאית בה שוה פרוטה וליכא כזית כגון שנת בגורת כיון דליכא כזית דאכילה כתיבא ביה חייב בתשלומין אתרומת שוגג קאי וקרן וחומש קאמר לענין מעילה בהנאת הקדש גבוה דהתם לא כתיב אכילה אבל לתרומה אפילו יש בו שוה פרוטה אין חייב חומש עד שיהא בו כזית עכ"ל. וידוע דהלכה כת"ק ומ"מ איכא למידק שהרי אמרו שם אי דלית ביה שוה פרוטה קרן נמי לא לשלם ואהדר ליה לעולם דאית ביה שוה פרוטה משמע דלדברי הכל כי לית ביה שוה פרוטה קרן נמי לא לשלם והיאך כתב רבינו אם היה בה כזית ואין בה שוה פרוטה משלם ואפשר לומר דהאי קס"ד הוא אבל לפום קושטא דמילתא כיון דת"ק יליף מדכתיב ואיש כי יאכל קדש בשגגה דהיינו תרומה ואכילה בכזית הרי תלה הכתוב הדבר בכזית אפילו אינו שוה פרוטה ואע"ג דאברייתא קמייתא איתמר האי ילפותא אין לחוש דאין מוקדם ומאוחר והירושלמי יכריע דקתני יש בו כזית ואין בו שוה פרוטה משלם: **כה** ומ"ש ומפני מה חל איסור הקדש וכו'. דין איסור מוסיף בס"פ ד' אחים (דף ל"ד). ומ"ש רבינו על דרך שבארנו בהלכות ביאות אסורות בפ"ד מהלכות שגגות, ומ"ש ואיסורי מאכלות הוא בפ' י"ד:

כו הגוזל תרומה וכו'. ירושלמי פרק ו' דתרומות (הלכה א') גזל תרומה משל אבי אמו [כהן] רבי יוחנן אמר משלם לשבט ור"ל אמר משלם לעצמו א"ר יונה כך היה מתיב ר"ל לרבי יוחנן על דעתך דתימר משלם לשבט והתניק גנב תרומת הקדש ואכלה משלם שני חומשים וקרן וישלם שלשה רבי ייסא בשם ר' יוחנן התורה אמרה יצא בו ידי גזילו ומפרש דהיינו מדכתיב ונתן לכהן את הקדש מכיון שנתנו לו יצא ידי גזילה. ונראה דהכי פירושו גזל תרומה משל אבי אמו כהן ואח"כ מת אבי אמו והרי זה שגזל יורשו ר"י אמר משלם לשבט כלומר צריך להוציא הגזל מידו וליתנו לכהן אחר היותר דהוי ליורשו אחריו ור"ל אמר מאחר שהוא יורשו אינו צריך להוציאו מידו והקשה ר"ל לר"י מדתנן גנב תרומת הקדש ואכלה משלם שני חומשים וקרן חומש להקדש משום אוכל קדש וחומש לכהן משום אוכל תרומה וקרן להקדש וישלם חומש ג' משום גוזל או גונב שהוא חייב לשלם חומש ובשלמא לדידי איכא לאוקמיה בשאבי אמו כהן היה לו תרומה והקדישה וגזלה זה ואח"כ מת אבי אמו וירשו זה דהשתא חומש דמשום גזל אינו חייב לשלם מאחר שהוא יורשו הרי הוא מעכב חומש זה לעצמו ומ"מ חומש דמשום אוכל תרומה חייב לשלם לכהן אחר דחומש שענש הכתוב לאוכל תרומה אינו בכלל ירושה אלא לדידך דאמרת דגזל תרומה משל אבי אמו כהן ומת אבי אמו צריך להוציא הגזל מידו וליתנו לשבט קשיא ואהדר ליה דכיון דמשלם הקדש וחומשו פטור מלשלם חומש דגזילה. וע"פ הדברים האלה כתב הראב"ד ז"ל שיש כאן שיבוש וכו'. ויל"ד במה שכתב ולמה לא ישלם שני חומשים בגזלן כמו בגנב כי זה סותר מה שכתב תחלה ובשניהם אינו משלם אלא חומש אחד וי"ל דה"ק לפי האמת בשניהם אינו משלם אלא חומש אחד אבל לדעתך שאתה אומר שבגנב משלם שני חומשים והיינו חומש לדרשת ונתן לכהן את הקדש אף בגזלן תאמר כן: וליישב דברי רבינו נ"ל שגם לדעתו ז"ל בין גנב בין גזלן אינו משלם חומש משום גזל כדכתיב ונתן לכהן את הקדש מכיון שנתנו לו יצא ידי חומש גזילו וידי גניבתו והא דנקט רבינו הגוזל ה"ה לגונב וחדא מינייהו נקט ומה נפלאו דברי הראב"ד שהחשד לרבינו שהיא פלוגתא דר"י ור"ל בגזל תרומה מאבי אמו כהן ולא ראה מה שהקשה ר"ל על ר"י וא"א להכחיש מה שהשיב לו ר"י ונתן לכהן שהרי כתבו רבינו וכל מעיין יראה כמה יש בזה מהזרות ומה שכתבתי בדעת רבינו הוא דבר נאה ומתקבל: גזלה והאכילה לאחר האוכל משלם קרן וחומש. נלמד מדין המאכיל את הפועל ואת האורחים תרומה השנוי לעיל בפרק זה. ומ"ש אם אכל שוה ארבעה משלם שוה חמשה בפרק הזהב (דף כ"ג ע"ב) איבעיא לן חומשא אי הוי מלגו או מלבר ואיפשיטא דמלבר. ומ"ש ולעולם אינו משלם אלא לפי דמים שהיתה שוה בשעת אכילה וכו' בפרק כל שעה דף ל"ב איבעיא להו [כשהוא משלם] לפי מדה משלם או לפי דמים משלם כל היכא דמעיקרא שויא ד' זוזי ולבסוף שויא זוזא לא תיבעי לך דודאי כדמעיקרא משלם לפי דמים דלא גרע מגזלן וכו' כי תיבעי לך דמעיקרא שויא זוזא ולבסוף שויא ד' זוזי מאי לפי מדה משלם דא"ל בריוא אכל בריוא משלם או דילמא לפי דמים משלם בזוזא אכל בזוזא משלם ואסיקנא דפלוגתא דתנאי היא ור"ע סבר לפי דמים משלם ורא"י נמי משמע דסבר הכי וכבר כתבתי בפרק זה והלכתא כוותייהו ופירש"י דמעיקרא כשאכל והשתא כשמשלם ונתבארו דברי רבינו: כתב הראב"ד ואם הוזלה בשעת אכילה וכו'. וי"ל דהכא לאו בגזלן עסקינן דהכא בשוגג אכלה לתרומה ושעת אכילה הויא כשעת גזילה ואשמעינן רבינו דבתר ההיא שעתא אזלינן ולא בתר שעת תשלומין ומה שכתב גם י"ל שאינו משלם לפי דמים כבר נתבאר:

התרומה

רדב"ז

קרינן ביה ישלם שנים לרעהו: גנבה ואכלה משלם שני קרנים וכו'. שם משנה כלשון רבינו קרן וחומש מן החולין והוא מה שהיה חייב בו אפילו לא היתה גנובה ולפיכך אינו משלם דמי תרומה אלא חולין ומוסיף קרן מדמי תרומה והוא מה שהוא חייב משום גנבה שהרי חייבתו תורה כפל:

כד היתה התרומה הקדש לבדק הבית וכו'. גם זה שם במשנה וכתב רבינו הקדש לבדק הבית דאפילו הנהנה מקדשי בדק הבית אית ביה מעילה ואין בהקדש כפל כאשר כתבתי: ומ"ש ואם יש בה שוה פרוטה הוא מפני שהנהנה משוה פרוטה מעל ומביא עליה קרבן ואם אין בה שוה פרוטה אפילו יש בה כזית אין בה מעילה ומ"מ אם יש במה שאכל כזית משלם לכהן לפי שנהנה מן ההקדש ואם אין במה שאכל לא שוה פרוטה ולא כזית אין כאן מעילה ולא הנאה ופטור מכלום:

כה ומפני מה חל הקדש וכו'. זה מבואר בכריתות ובכמה דוכתי דאיסור חל על איסור במוסיף או בכולל או בבת אחת:

כו הגוזל תרומה ואכלה וכו'. וא"ת מ"ש מגנב תרומת הקדש ואכלה דמשלם קרן ושני חומשין והכא אינו משלם אלא קרן וחומש ואין טעם לחלק בין גנב לגזלן דהא ר"ל מותיב לרבי יוחנן מגניבה לגזילה כדכתיבנא לעיל וזו היא השגתו של הראב"ד ז"ל והעולה מדבריו כי היכי דגנב משלם קרן ושני חומשין גזלן נמי לא שנא והירושלמי כבר כתבתיו למעלה וה"פ אמר ר"ל בשלמא לדידי דאמינא לעצמו משלם אין כאן אלא שני חומשין אחד משום תרומה ואחד משום הקדש אלא לדידך דאמרת משלם לשבט שלשה חומשין מיבעי ליה אחד משום תרומה ושנים משום הקדש אחד לגזבר ואחד לשבט ומשני א"ר יוחנן ונתן לכהן את הקדש מכיון שנתן לו כלומר הקרן יצא ידי גזילו ובקרן אחד יצא אע"פ שיש עליו חוב לשבט וחיוב לגזבר וכי היכי דלא משלם קרן לשבט וקרן לגזבר ה"ה לחומש שאינו משלם אלא חומש אחד משום קדש וחומש משום תרומה זה נראה דעת הראב"ד: ואני אומר אחר בקשה המחילה מהרב ז"ל שלא היה דעת רבינו לחלק בין גנב לגזלן והכא לא איירי בגוזל תרומת הקדש כאשר חשב הראב"ד ז"ל אלא בגזל תרומה שאינה של הקדש כמבואר מלשונו שלא כתב הגוזל תרומת הקדש כי הנך דלעיל וכגון שתבעו בעל התרומה וכפר ונשבע וחזר והודה דאית עליה שני חומשין אחד משום אוכל תרומה ואחד משום גזילה ואמר שאינו חייב לשלם אלא חומש אחד דכתיב ונתן לכהן את הקדש כיון שנתן לכהן את הקדש יצא ידי גזילו ואינו משלם חומש מפני הגזילה וה"ה אם גנב תרומה וכפר ונשבע והודה אינו משלם אלא חומש אחד ואם היתה תרומת הקדש משלם שני חומשין אחד משום תרומה ואחד משום הקדש שאין חילוק בין גנב לגזלן והירושלמי הכי מתפרש לפי מה שכתב רבינו דמותיב ר"ל עליה דרבי יוחנן דאמר משלם לשבט מדתנן גנב תרומת הקדש ואכלה משלם שני חומשין וקרן בשלמא לדידי דאמינא לעצמו משלם אין כאן גניבה ולא גזילה אלא לדידך דאמרת משלם לשבט משמע שיש כאן גזילה וא"כ משכחת לה שישלם שלשה חומשין וכגון שגנב וכפר ונשבע והודה וקו"ל לתנא לאשמועינן דמשכחת לה דמשלם שלשה חומשין והוה מצי לתרוצי דמתני' איירי בשלא נשבע אלא קושטא דמילתא משני דכיון שנתן את הקדש לכהן נפטר מידי גזילה או מידי גניבה ושוין הן ודוק ותמצא שעלו דברי רבינו כהוגן אין בהם נפתל ועקש ולא שיבוש והתמהני על הראב"ד ז"ל למה לא דקדק שלא כתב רבינו בבבא זו תרומת הקדש כאשר כתב בבבות אשר למעלה ממנה ושמא ספר משובש נזדמן לו והיה כתוב בו גזל תרומת הקדש ואכלה וכו'. (עיין בתשובות חלק שני הנדפס מחדש דף פ"ב סימן רנ"ה): גזלה והאכילה לאחר וכו'. הגוזל פטור והאוכל חייב שנהנה מן התרומה: כל מקום שאמרנו וכו'. זה מבואר בכמה מקומות דחומשא מלבר הוא שיהיה הקרן וחומשו חמשה: ולעולם אינו משלם אלא לפי דמים וכו'. גרסינן בפרק כל שעה (דף לב) איבעיא להו כשהוא משלם לפי מדה משלם או לפי דמים משלם כל היכא דמעיקרא שויא ארבעה זוזי ולבסוף שויא זוזא לא תיבעי לך דודאי כדמעיקרא משלם לפי דמים דלא גרע מגזלן דתנן כל הגזלנין משלמין כשעת הגזילה כי תיבעי לך דמעיקרא שויא זוזא

ולבסוף

אכילת בין שהוזלה בשעת תשלומין בין שהוקרה:

פרק אחד עשר

א התרומה ניתנת לאכילה ולשתייה ולסיכה שהסיכה היא כשתייה שנאמר ותבא כמים בקרבו וכשמן בעצמותיו. והשתייה בכלל אכילה. לאכול דבר שדרכו לאכול. ולשתות דבר שדרכו לשתות. ולסוך דבר שדרכו לסוך. לא יסוך יין וחומץ. אבל סך הוא את השמן הטהור ומדליק את הטמא וזהו הנקרא שמן שריפה בכל מקום: **ב** תמרים של תרומה מותר לחבצן ולקבצן כעינול הדבילה ואסור לעשות מהם שכר וכן אין עושין תמרים דבש ולא תפוחים יין ולא פירות הסתיו חומץ וכן שאר כל הפירות אין משנין אותן מברייתן בתרומה חוץ מזיתים וענבים בלבד. עבר ועשה האוכל משקה הרי זה שותהו. *וזר שאכל דבש תמרים ויין תפוחים וכיוצא בהן בשגגה אינו חייב לשלם. ואם אכל במזיד מכין אותו מכת מרדות: **ג** אין נותנין דבילה וגרוגרות לתוך המוריים מפני שהוא מאבדן. אבל נותנין את היין לתוך המוריים. ואין מפטמין את השמן מפני שהוא מוציאו מכלל מאכלות ועושהו שמן משחה. אבל מערבין יין ודבש ופלפלין וכיוצא באלו לאכלן: **ד** אין מבשלין יין של תרומה מפני שהוא ממעטו. אין כובשין בצלים של תרומה בחומץ של תרומה מפני שמפסיד החומץ. אין מערבין תבואה בקטניות. וכל דבר שיתפרש זה מזה כשכוברין אותו מערבין. ומשחרבה יהודה התחילו לערב תבואה בתבואה וקטנית בקטנית אבל לא תבואה בקטנית: **ה** כדרך שמרקדין את הקמח בחולין כך נוהג הכהן בתרומה. מרקד לאכול ומשליך את המורסן. הרי שרצה לעשות סולת מנופה בנפיות הרבה עד שיוציא קב או קביים מן הסאה לא ישליך את השאר מפני שהוא ראוי לאכילה אלא יניחהו במקום מוצנע: **ו** שמן של תרומה אין חוסמין בו תנור וכירים. ואין סכין בו מנעל וסנדל. ולא יסוך רגלו והוא בתוך מנעל וסנדל אבל סך את רגלו ולובש המנעל או הסנדל וסך כל גופו ומתעגל ע"ג קטובלייא חדשה ואע"פ שהן ניסוכין אינו חושש. אבל לא יתן שמן ע"ג טבלא של שיש להתעגל עליה מפני שמאבדו

השגת הראב"ד

*וזר שאכל דבש תמרים וכו'. א"א ואם באו ליד כהן משלם לו את הקרן לא יהא אלא גזל:

כסף משנה

פי"א א התרומה ניתנת לאכילה ולשתיה וכו' עד אבל סך הוא את השמן. משנה פ"ח דשביעית (משנה ב'): ומ"ש ומדליק את הטמא. פ' במה מדליקין (דף כ"ה):

ב תמרים של תרומה מותר וכו' ואסור לעשות מהם שכר. בפרק כילד מברכין (ל"ח). ומ"ש וכן אין עושין תמרים דבש וכו' עד חוץ מזיתים וענבים בלבד. משנה פירקא בתרא דתרומות (מ"ג). ומ"ש עבר ועשה וכו': **וזר** שאכל דבש תמרים וכו'. משנה ב' בפירקא בתרא דתרומות דבש תמרים ויין תפוחים וחומץ סתווניות וכו' ר"א מחייב קרן וחומש ור"י פוטר וידוע דהלכה כר' יהושע וביר' (הלכה ב') הוון בעי מימר מה פליגין בחומש אבל בקרן אף רבי יהושע מודה. ולכאורה משמע דהוו בעיין מימר הכי ולא קמה הכי אבל א"א לומר כן וכמ"ש הראב"ד א"א ואם באו ליד כהן משלם לו את הקרן לא יהא אלא גזל עכ"ל וכן כתבו בפירוש המשנה רבינו ורבינו שמשון דלא פטר רבי יהושע אלא מחומש ולפיכך יש לפרש הירושלמי הזה הוון בעי מימר פירושו אנו צריכים לומר א"נ אפשר דהוון בעי מימר הוי כמו סברוה וכי היכי דאשכחן סברוה דקאי הכי בריש בתרא ובדוכתי אחריני הכי נמי האי הוון בעי מימר קאי הכי. ואיכא למידק על רבינו היאך סתם וכתב ואינו חייב לשלם דמשמע דאף קרן אינו חייב לשלם וקשה לא יהא אלא גזל וצריך לומר דמיירי בשלא באת ליד כהן וכדאוקמה הראב"ד. ומ"ש ואם אכל במזיד וכו':

ג אין נותנין דבילה וגרוגרת וכו'. עד מפני שהוא ממעטו. משנה בפירקא בתרא דתרומות (מ"א) וכת"ק. ומ"ש בספרי רבינו אבל מערבין יין ושמן ודבש, שמן ט"ס הוא וצריך למוחקו: **ד** ומ"ש אין מבשלין יין של תרומה. שם וכת"ק: אין כובשין בצלים וכו'. תוספתא פ"ח דתרומות (דף ס"ב ע"ב). אין מערבין תבואה בקטניות וכו'. תוספתא בסוף תרומות (שם ע"ד):

ה כדרך שמרקדין את הקמח בחולין וכו' עד במקום מוצנע. משנה בסוף תרומות (משנה ה):

ו שמן של תרומה וכו' עד מפני שמאבדו. תוספתא בסוף תרומות (דף ס"ב ע"ד) ופירוש חוסמים שדרך למשוח אותם בעודם חדשים כדי לחזקם גם המנעל והעור מושחין אותו בעודו חדש לרככו וליפותו ופירוש קטובליא עור שמוכבין או יושבין עליו ומושחין אותו בעודו חדש. ודין טבלא של שיש שם ורשב"ג חולק דמתיר בזה ונראה שטעמו שכיון שהשיש אינו בולע אין זה מאבד דבר והלכה כת"ק דסוף סוף נשאר מעט בטבלא שא"א לקנח הכל בגופו:

כל

רדב"ז (סב"י)

לבסוף שויא ד' זוזי מאי לפי מדה משלם או דילמא לפי דמים משלם ואתינא למפשטא ואסיקנא דהויא פלוגתא דרבי עקיבא ורבי יוחנן ב"נ וקי"ל כרבי עקיבא דאמר לפי דמים משלם וע"כ לא איירי רבינו הכא אלא כגון שאכלה מיד דלעולם אינו משלם אלא כשעת אכילה אבל הוזלה בין גזילה לאכילה לעולם משלם כשעת הגזילה דלא גריעי מגזלן דעלמא וכבר כתבתי למעלה כי כוונת רבינו דאפילו האוכל תרומה בשוגג משלם לפי דמים ולא לפי מדה ונסתלקה השגת הראב"ד ז"ל:

פי"א א התרומה ניתנת לאכילה וכו'. זה מבואר בכמה מקומות שהשתייה בכלל אכילה והסיכה כשתייה: **לאכול** דבר שדרכו לאכול וכו'. גם זה מבואר במשנה בשביעית ובתוספתא ובירושלמי ובכמה דוכתי ויין וחומץ אין דרכם לסיכה אלא לשתייה. ורלאיתי מי שכתב דשמן ויין ראויים לאכילה ולשתייה ולסיכה ולא ראיתי מי שסך יין אבל השמן ראוי לאכילה ולשתייה ולסיכה ולפיכך סך הוא את השמן הטהור אבל לא ידליק אותו כיון שראוי לאכילה ולסיכה ומדליק את הטמא דכתיב ואני נתתי לכם את משמרת תרומותי בשתי תרומות הכתוב מדבר אחת תרומה טהורה ואחת תרומה טמאה ולמאי חזי ליה להדלקה:

ב תמרים של תרומה וכו'. פ"א דתרומות אין עושין תמרים דבש ולא תפוחים יין ולא סתוניות חומץ ושאר כל הפירות אין משנין אותן מברייתן בתרומה ובמעשר שני אלא זיתים וענבים בלבד ע"כ. וטעמא דמתניתין משום דאין עושין מן האוכל משקה הילכך התמרים מותר לחבצן דאכתי אוכל הוא וטעמא דזיתים וענבים משום דאמר קרא כל חלב דגן תירוש ויצהר וקרא אותם ראשית הילכך אפילו שמן ויין שם ראשית עליהם דהיינו תרומה: **עבר** ועשה האוכל משקה הרי זה שותהו משום שיסחה אותו ולא יאבד את התרומה בידים: **וזר** שאכל דבש תמרים וכו'. שם במשנה דבש תמרים ויין תפוחים וחומץ סתוניות ושאר כל מי פירות של תרומה ר' אליעזר מחייב קרן וחומש ור' יהושע פוטר ופירש רבינו שם פוטר מן החומש וקשה דהכא פטר גם מהקרן נמי דקאמר אינו חייב לשלם ובהעור והרוטב מייתי לה דגרסינן התם במאי קא מיפלגי דרבי אליעזר סבר דון מינה ומינה מה בכורים מתקין היוצא מהן כמותן אף תרומה תתקין היוצא מהן כמותן ומינה מה בכורים אפילו שאר מינין אף תרומה אפילו שאר מינין ורבי יהושע סבר דון מינה ואוקי באתרה מה בכורים מתקין היוצא מהן כמותן אף תרומה משקה היוצא מהם כמותן ואוקי באתרה מה משקים דתרומה תירוש ויצהר אין מידי אחרינא לא אף המשקים היוצאין מהם כמותן תירוש ויצהר אין מידי אחרינא לא ע"כ בגמרא. משמע דלר' יהושע לא חלה על המשקין תרומה לפיכך זר שאכלן אינו כאוכל תרומה לפיכך אם היתה ביד ישראל אין לו בה אלא טובת הנאה ואינה ממון ואם היתה ביד כהן משלם לו את הקרן כאשר כתב הראב"ד ז"ל ואין רבינו חולק בזה. ומה שכתב בפי' המשנה פטור מן החומש היינו כשבא ליד כהן והכא איירי שעדיין היא ביד ישראל:

ג אין נותנין דבלה וכו'. משנה פ"א דתרומות כלשון רבינו מפני שהוא מאבדן שדרך לטוחנן להוציא מימיהן בתבלין ואח"כ משליכן אבל סיכה דלא שתים להו שרי ושכי איתא בירושלמי: **אבל** נותנין יין למוריים וכו'. פלוגתא דתנאי היא בירושלמי וסתם מתניתין ר"מ היא דאמר נותנין יין לתוך המוריים וכן הלכה: **ד אין** מבשלין יין של תרומה וכו'. שם במשנה פלוגתא דתנאי ופסק כת"ק דמסתבר טעמיה שממעיטו משיעורו וממעיטו משותיו שאין הכל שותין יין מבושל ואע"פ שמשביחו שמתקיים יותר לית לן בה כיון שממעיטו: **אין** כובשין בצלים וכו'. תוספתא לפי שמעט הבצל פוגם את החומץ ומפסידו: **אין** מערבין תבואה וכו' מפני שמפסיד את התבואה שהתבואה חשובה מן הקטניות: **ומשחרבה** יהודה וכו'. נראה כי בתחלה לא היו מערבין אפילו תבואה בתבואה לפי שהחטה חשובה מן השעורה ונמצא מפסיד את החטה אבל אחר שחרבה יהודה ונתמעטו המזונות היו מערבין תבואה בתבואה כל העם לאכול ולפיכך אף תרומה בתרומה מותר לערב אבל לא תבואה בקטנית אפילו אם נהגו לערב תבואה בקטנית לא יערב תבואה בקטנית: **ה כדרך** שמרקדין את הקמח וכו'. פ"א במשנה ונוהג בתרומה כדרך שהוא נוהג בחולין שמסלת קב או קביים לסאה לא יאבד את השאר אלא יניחנו במקום המוצנע: **ו שמן** של תרומה וכו'. כל זה מבואר בתוספתא פ"ס שלא ניתן של תרומה אלא לסיכת גופו של אדם ולא לסוך תנור וכירים אע"פ שהם צורך אוכל נפש ולא לסוך מנעל וסנדל אע"פ

משנה למלך

ובמזיד פוטר כוא משום דבשוגג התשלומין הם תרומה ומש"ה אינו מוהל אבל במזיד דהתשלומין הם חולין מש"ה יכול למחול וכמ"ש רבינו עוכבה בריש פ"ז או נמי אפשר לומר דס"ל לרבינו דאפי' שוגג דהוי כפרה כקרבן ומש"ה אינו מוחל וכבר נגד טעם זה הר"ש בריש פ"ו יע"ש וכן כתבו התוס' בפרק אלו נערות (דף ל) ד"ה שאכל תרומה יע"ש. נסתפקתי אם משלמים במה שיהיה שוה התרומה ויפלם מן החולין כאותו שווי לפי שהתרומה בזול לפי שאינה נאכלת לכל אדם ולס"ז אם אכל כזית תרומה ישלם שהוא מן החולין או דלמא כשמשלמין שווי התרומה משלמין אותו כאילו היתה חולין. ורלאיתי להר"ם פ"ו דתרומות מ"ד שכתב דמי תרומה שהן יקרים כחולין גם יכול לשלם דמים ע"כ. משמע מדבריו דיש צד לגנב מן האוכל דאילו גנב שוין את התרומה כשווים שהיא בזול וג"כ משלם מדבר שאינו ראוי להיות קדש אבל באוכל מעכרין את התרומה כאילו היתה חולין ומשלם מדבר הראוי להיות קדש, אך ראיתי להר"ב תי"ט שכתב וקרן דמי תרומה לשון הש"י כלומר מעות כמו שנמכרת תרומה כשוק ע"כ דאילו שווי תרומה קרן והומש דמשלם מן החולין נמי בשווי התרומה משלם עכ"ל. נראה מדבריו דס"ל דמאי דתנן דמי תרומה הכוונה היא במשלם מעות וזהו שהפרש שיש בין דמי תרומה למן החולין. ועיין בפרק ו' דתרומות מ"ג דתנן המאכיל את פועליו תרומה כו' ועיין במה שכתבתי בספר פליטי פי' ס"כ: (*א"ס מבל על דאכדין כי זה אחד מהספרים שנגנבו):

פי"א ו שמן של תרומה פו'. עיין לקמן פרק ה' מהלכות מעשר ויוכל שיש ללמוד משם לתרומה:

שך

שמאבדו : ז כל האוכל תרומה אפילו פירות צריך נט"י אע"פ שהיו ידיו טהורות כמו שיתבאר במקומו . ואינה נאכלת עם הזר על השלחן גזירה שמא יאכל ממנה . ותרומת חוצה לארץ נאכלת עם הזר על השלחן ואינה צריכה נט"י כחולין. ואין סכין תרומה בידים מסואבות . נפל על בשרו משפשפו בידים מסואבות . אבל סכין את הקטן בשמן תרומה בתוך שבעה . שהנולד כל שבעה אינו חשוב ערל : ח סך הוא הכהן עצמו בשמן של תרומה ומביא בן בתו ישראל ומעגילו על גביו. ואם סך עצמו בשמן ונכנס למרחץ מותר לזר *למושחו במרחץ אע"פ שהוא נסוך ממנו : ט כהנת שחפפה ראשה בתלתן של תרומה אין הישראלית מותרת לחוף אחריה . אבל מעגלת שערה בשערה . ומפני מה הותרו הכהנים לחוף שערן בתלתן של תרומה מפני שאינו ראוי למאכל אדם : י עוקצי תאנים וגרוגרות והכליסים והחרובין ומיעי אבטיח וקליפי אבטיח ואתרוג ומלפפון אע"פ שאין בהן אוכל וקניבת ירק שמשליכין בעלי בתים הרי אלו אסורים לזרים . אבל קניבת ירק שמקנבים הגננין מותרת לזרים . קליפי פולין ושומשמין אם יש בהן אוכל אסורין אין בהן אוכל מותרין : יא גרעיני אתרוג מותרים . גרעיני זיתים ותמרים והחרובין אע"פ שלא כנסן הכהן

*[ר"ל למודדו ועיין בכ"מ]:

ז כל האוכל תרומה אפי' פירות צריך נט"י וכו'. בס"פ אין דורשין (דף י"ח ע"ב) חולין ומעשר מי בעו נטילת ידים ורמינהי התרומה והביכורים וכו' טעונין רחיצת ידים וכו' מה שאין כן במעשר וכו' ל"ק כאן באכילה דנהמא כאן באכילה דפירי ופירש"י הא דקתני מה שאין כן במעשר באכילה דפירי קאמר ומיהו בתרומה בעי נטילה שאפילו במגעו הוא פוסל דשני פוסל את התרומה . ומ"ש ואינה נאכלת עם הזר על השלחן וכו' ותרומת ח"ל נאכלת עם הזר על השלחן. בר"פ כל הבשר (דף ק"ד) והיא משנה בסוף חלה (מ"ח) : ומ"ש ואינה צריכה נט"י כחולין. כלומר לפירות : ואין סכין שמן תרומה וכו' נפל על בשרו וכו' . תוספתא בסוף תרומות (דף כ"ב ע"ד) : אבל סכין את הקטן וכו' . בר"פ הערל (דף ע"א) בעיא דאיפשיטא : ח סך הוא הכהן עצמו בשמן וכו' עד אע"פ שהוא נסוך ממנו . תוספתא בסוף תרומות ואיתא בפרק קמא דכריתות (דף ז' שהוא ע"ט) והטעם משום דכתיב ומתו בו כי יחללוהו וכיון שסך כבר הוא מחולל וכשבא הישראל ומתעגל בו אין זה מחללו שכבר נתבטל וזה טעם לכל מה שנזכר למעלה שכיון שנהנה בהיתר הותר אח"כ ליהנות באותו שמן עצמו . ומ"ש בן בתו לאו דוקא דה"ה לאחר אלא אורחא דמילתא נקט. ומ"ש מותר לזר למושחו ט"ס הוא וצריך להגיה למשמשו ואם נפשך לקיים הגירסא תפרש למשחו למודדו כלשון ארמי והוא מה שנוהגים למשמש איברי האדם במרחץ ליפתם ולתקנם :

ט כהנת שחפפה ראשה וכו' . תוספתא בסוף תרומות (דף ס"ב ע"ג). ומ"ש ומפני מה הותרו וכו' שאינו ראוי וכו'. כלומר אלא ע"י הדחק שאם לא היה מאכל אדם לא היה מתחייב בתרומה :

י עוקצי תאנים וכו'. בפ' בתרא דתרומות (מ"ד). ומ"ש מיעי אבטיח וקניבת ירק משנה פ"ג דעדיות ר' דוסא מתיר לזרים וחכמים אוסרים וידוע דהלכה כחכמים. ומה שחילק בין קניבת ירק של בעלי בתים לשל גננים ירושלמי בסוף תרומות קניבת ירק לזרים וכו' רבי דוסא מתיר (של תרומה) [אמר] ר' אבהו בשם ר"י לא שנו אלא בקניבת ירק של גננים אבל בקניבת ירק של בעלי בתים אף רבנן מודיין ורבינו נראה דגרים איפכא וטעם הדבר שהגננים אינם מקנבים אלא העלים המעופשות ביותר אבל בעל הבית הלוקח מהם מקנב אפילו המעופשות קצת . ומ"ש קליפי אבטיח ואתרוג ומלפפון וכו' תוספתא בסוף תרומות (דף ס"ב ע"ב) : קליפי פולין ושומשמין וכו' עד בזמן שכנסן . שם בתוספתא . ומ"ש ויש בהם לתלותם למגוז אותם. שם בירושלמי :

הסובין

יא גרעיני אתרוג. מרים הם ואינם ראויים למאכל אדם ואינם אלא לזריעה או לתרופה :

ז כל האוכל תרומה וכו'. משנה פ"ק דחלה החלה והתרומה חייבים עליה מיתה וחומש וכו' וטעונין רחיצת ידים והערב שמש ועל כרחין בפירות של תרומה איירי דאי בנהמא אפילו מעשר וחולין טעונין רחיצת ידים ותנן נמי כה"ג פ"ב דבכורים : ואינה נאכלת עם הזר וכו' . תנן פרק בתרא דחלה על חלת ח"ל ונאכלת עם הזר על השולחן וניתנת לכל כהן ובפרק כל הבשר אמרינן ומנא תימרא דלא גזרינן גזירה לגזירה דתנן חלת ח"ל נאכלת עם הזר על השלחן ומינה דחלת א"י ותרומת א"י אינה נאכלת עם הזר על השלחן ואיתא בהדיא תוספתא פ"י : ואין סכין שמן תרומה וכו' . דאסור לטמא את התרומה אבל אם נפל על בשרו כבר הולך לאבוד ומותר לשפשפו בידים מסואבות : אבל סכין את הקטן וכו' . הכי איתא בפרק הערל (דף עא) דאע"ג דערל אסור לסוך תרומה קטן בתוך ז' לא נקרא ערל והמודר הנאה מן הערלים מותר בערלי ישראל מ"מ לענין אכילת תרומה ערל הוא :

ח סך הוא הכהן עצמו וכו' . תוספתא היא והובאה בפ"ק דכריתות (דף ז) והא דנקט בן בתו ישראל אורחא דמילתא נקט וה"ה לישראל אחר : ואם סך עצמו בשמן וכו' . ג"ז בתוספתא ויש ללמוד דאסור לזר לסוך את הכהן שמן של תרומה לפי שהוא נסוך תחלה אבל כיון שסך הכהן עצמו מותר לזר למשחו :

ט כהנת שחפפה ראשה וכו' . תוספתא היא וטעמא כי הך דלעיל ולא נצרכה אלא לאשמועינן שמותר לחוף בתלתן של תרומה לפי שאינו מאכל אדם :

י עוקצי תאנים וכו' . פרק י"א תרומות עוקצי תאנים וגרוגרות הכליסין והחרובין של תרומה אסורים לזרים וא"ת הרי אינם ראויים למאכל וי"ל דאמרינן בירושלמי רבי חנינא בשם ר' אלעזר אומר מתניתין במובלעין באוכל ע"כ. וכיון שהן מובלעין באוכל חשיבי כאוכל : ומעי אבטיח וכו' . גרסינן בירושלמי פי"א תמן תנינן מעי אבטיח וקניבת ירק של תרומה ר' דוסא מתיר לזרים וחכמים אוסרים ר' אבהו בש"ר יוחנן לא שנו אלא בקניבת ירק של גננין אבל בקניבת ירק של בעלי בתים אף רבנן מודין ע"כ . והיא הפך מה שכתב רבינו ולא היתה גירסתו כגירסת הספרים שלנו וגירסת רבינו היא נכונה שהגננין אין משליכין אלא העלין המעופשות לגמרי ואינם ראויים למאכל אדם כלל ומותרים לזרים אבל מה שמשליכין הבעלי בתים שהם מדקדקים במאכלם ראויים הם על ידי הדחק ולפיכך אסורים לזרים : קליפי פולין ושומשמין וכו' . כיון שאין בהם אוכל אע"פ שכנסן הכהן בטלה דעתו אצל כל אדם ומותרים לזרים :

גרעיני זיתים ותמרים וכו' . שם במשנה גרעיני תרומה בזמן שהוא מכנסן אסורות ואם השליכן

משנה למלך

ח סך הוא הכהן בשמן וכו' . דין זה כותב בפ"ק דכריתות (דף ז') ואמרינן דטעם הוא משום דכתיב ומתו בו כי יחללוהו ופירש מרן דכיון שסך כבר הוא מחולל וכשבא הישראל ומתעגל בו אין זה מחללו שכבר נתבטל. ומ"ש רבינו מותר לזר למושחו כתב מרן דט"ס הוא וצריך להגיה למשמשו כו'. והנה מתוך אלו הדינים נראה דע"כ לא הותר אלא לאחר שסך הכהן עצמו להתעגל עמו משום דאעפ"י שנסוך הימנו מ"מ כבר נתחלל בסיכת הכהן אך בתחילה שיהיה הישראל סך את הכהן בידו נראה דאסור לפי שהוא נסוך הימנו בידו קודם שיתחלל אלא שראיתי לרבינו בפי' המשנה פ"ב דמעשר שני מ"ב דתנן ר' שמעון אומר אין סכין שמן של מע"ש בירושלים וחכמים מתירים אמרו לו לר"ש אם הקל בתרומה חמורה לא נקל במע"ש הקל כו' ופי' שם שר"ש אומר שאסור לאדם שיאמר לחבירו בירושלים שימשח אותו בשמן של מע"ש ובהמשחה יד המושחו והיה שכרו על המשיחה שמשחו וזה אינו מותר ר"ל שישתכר אדם ממעות מע"ש וחכמים מתירים כי הם אומרים שאין דמים למשיחת ידו ואין מקפידין בזה ואמרו לר"ש אם הקל בתרומה חמורה ענינו שהיא אסורה לזרים והתירו בה בזה המעשה ר"ל שיתן הכהן לישראל שמן של תרומה וימשח אותו בו ולא נקפיד במה שידבק בידו מן השמן אינו דין שנתיר זה במעשר הקל שנאמר שאנו לא נקפיד במה שידבק בידו מן השמן ע"כ. הרי לך מבואר שמותר לזר לסוך הכהן בידו ואע"פ שידו נסוך משמן תרומה ע"כ . ולפ"ז כל מה שהוצרכו לטעמא דקרא של ומתו בו כי יחללוהו הוא דוקא שנסוך כל גופו כגון שהוא מתעגל על גביו דאי לאו טעמא דכי יחללוהו הוה אסור כסתם סיכה דאסור לזר אבל לסוך לכהן בידו שרי אע"פ שנסוך קודם שנתחלל לפי שמשיחת ידו הוא דבר מועט ואין מקפידין בזה . ומ"ש רבינו דמותר לזר למושחו הכוונה היא כמו שכתב מרן שהוא למודדו והוא מה שנוהגים למשמש איברי האדם במרחץ ליפתם ולתקנם ובזה נסוך כל גופו ולא שרי כי אם מטעם שכבר נתחלל שאם לא היה כי אם בידו לבד אף שלא היה מחולל הוה שרי וכדכתיבנא. וראיתי לרבינו שסיים וכן אמרו בירושלמי מה הקלו בתרומה כהדא דתניא סך כהן תרומה ומעגילו ע"ג מעיו ואינו חושש ע"כ. והנה הביא דברי הירושלמי הללו להכריח שאין כוונת ר"ש במה שאמר אין סכין שמן של מע"ש שלא ניתן לסיכה דא"כ כוונת חכמים באומרם הקלו בתרומה הוא דבר פשוט דהיינו שניתן לסיכה ואין שום חילוק לדברי הירושלמי הללו עם פי' זה וכבר הביא רבינו פי' זה בתחילת דבריו ודחאו בשתי ידים אך הדבר קשה עלי הוא דגם לפי פירושו לא יתיישב הירושלמי הזה דמה ענין מתני' להביא ברייתא דסך כהן כו' דהביא טעמא הוא משום דכבר היא מחוללת אבל הכא במתניתין שרצו להתיר אף קודם שנתחלל מנא לן. וסבור הייתי לומר דהירושלמי ס"ל דמחלוקת זה דר"ש ורבנן מיירי בשנתן הכהן שמן על בשרו ואמר לישראל שיסוך אותו ואף אם נאמר שהישראל נתן השמן על גבי הכהן מ"מ אין דרך סיכה בכך אבל הסיכה היא כשיסוך הוא בנסוך ידו דאל"כ נמצאת שמן של תרומה אסורה בנגיעה לישראל לפי שנסוך ידו וזה לא הוזכר בשום מקום ולפ"ז שהסיכה היא כמה שישראל סך את הכהן ונסוך ידו ס"ל לר"ש דזה אסור לפי שמשתכר במעשר שני וחכמים מתירים משום דס"ל דכיון שכבר נתחלל שמן זה בגוף הכהן אין בו קדושת מעשר שני ומותר להשתכר בו והביא ראיה לזה מתרומה שהיא אסורה לזרים ואמרינן דאם נתחללה מותר לישראל לסוך הימנה לפי שאין בה קדושת תרומה כ"ש במעשר שני הקל שנאמר שאם נתחלל שאין בו קדושת מעשר שני. ודרך זה אף שניתן לאמר בדברי הירושלמי מ"מ דברי רבינו שבפי' המשנה אינם סובלים פי' זה שהרי כתב דטעמייהו דחכמים דמתירים הוא משום דס"ל שאין דמים למשיחת ידו כו' ולפי מה שכתבנו אף שיהיה דמים למשיחת ידו אין בו איסור לפי שאין בו קדושת מעשר שני לפי שכבר נתחלל וכן כתב בחיבורו פ"ג מהלכות מעשר שני דין כ"ג אומר אדם לחבירו בירושלים לסוך אותו בשמן מע"ש אע"פ שנסוכה ידו ואין זה בשכר סיכתו ע"כ, מוכח בהדיא דאם היה בשכר סיכתו היה אסור. סוף דבר דברי רבינו הללו צריכין אגלי תלמוד : ודע שבפי' המשנה הנזכר שפי' הראשון שכתבנו אני תמיה למה השמיט רבינו דין זה דאף קודם שנתחלל מותר לישראל לסוך אותו אף שנסוך הימנו ומלבד שלא הביא דין זה מדקדוק דברי רבינו שכתב סך הוא הכהן עצמו בשמן כו' ואם סך עצמו בשמן כו' מדבריו הללו נראה שלא הותר לישראל לסוך אותו וכי קימא דרבינו בחיבורו חזר בו ממ"ש בפי' המשנה ופירשה למתני' כהר"ש ולפי זה מה שאמרו אם הקלו בתרומה הכוונה היא שניתנה לסיכה הא ליתא וכמבואר בדבריו ממה שכתב בפ"ג מהלכות מע"ש דין כ"ג וצ"ע : עוד ראיתי לדקדק בדינים אלו במ"ש מרן וזה טעם לכל מה שנזכר למעלה שכיון שנהנה בהיתר הותר אח"כ ליהנות באותו שמן עצמו וכיון מרן על מ"ש רבינו אבל סך את רגליו ולובש המנעל או הסנדל וסך כל גופו וכו' ולא ידעתי כוונת מרן במ"ש שנהנה בהיתר אם הדברים הם כדקדוק דדוקא כשנהנה בהיתר הותר אח"כ ליהנות באותו שמן אך אם לא נעשה בהיתר לא וכגון ישראל שסך עצמו בשמן תרומה לא הותר לישראל אחר להתעגל על גביו אע"פ שכבר נתחלל לפי שלא נתחלל בהיתר כי אם באיסור וסימנים מגלאי לזה ממ"ש רבינו בפי"ג מהלכות מעשר דין י"ז נתן הכותי שמן ע"ג טבלא להתעגל עליו מעמד מותר לישראל לישב אחריו ע"כ . ולפי הנראה דהיתר זה הוא בדמאי שהרי בדיני דמאי קא עסיק אבל בודאי אסור וא"כ מאי שנא גבי תרומה דקי"ל דאם נתחלל דשרי וגבי טבל קי"ל דאף אם נתחלל אסור . ולפי מה שדקדקנו מדברי מרן ז"ל ניחא דשאני תרומה שנתחלל בהיתר אבל טבל לא משכחת לה חילול בהיתר ומש"ה אסור בודאי ומותר בדמאי. שוב ראיתי דאין מכאן הכרח דאפשר דדוקא גבי תרומה דגלי קרא ומתו בו כי יחללוהו אמרי' דאם נתחלל שרי אף שנתחלל באיסור דהא ס"ס כבר נתחלל אבל גבי טבל אף שנתחלל אסור . אך קשה לי דהא עיקר איסורא דטבל נפקא לן מקרא דולא יחללו וא"כ כי היכי דדרשי קרא דכי יחללוהו למעט המחולל ה"נ נדרוש קרא דולא יחללו למעט טבל המחולל . ומ"ש רבינו ואם סך עצמו בשמן ונכנס למרחץ וכו' אפשר שדקדק רבינו לומר שלא הותר לכהן לסוך במרחץ וזה נלמד ממ"ש בפ"ה מהלכות שמטה ויובל דין ו' ודוק :

ט מפני שאינו ראוי למאכל אדם . כתב מרן כלומר אלא ע"י הדחק שאם לא היה מאכל אדם לא היה מתחייב בתרומה . ועיין לעיל פ"ב ובפרק שאחר זה דין ז' :

ומשת

ר

הכהן הרי אלו אסורין לזרים. ושאר הגרעינין בזמן שכנסן ויש בהן לחלוחית למצוץ אותן אסורין לזר ואם השליכן מותרות: **יב** הסובין של חטים חדשות אסורין מפני שהוא ראוי למאכל אדם. ושל ישנות מותר. ועד מתי נקראו חדשות כל זמן שבני אדם רגילין לחבוט בין הגרנות: **יג** הנצולות והרקבניות של תרומה אסורות ואם העלו אבק מותרות. שמרים של תרומה שנתן עליהם מים הראשון והשני אסור לזרים והשלישי מותר ואם לא נתן עליהם מים אלא מסנן היין מעל השמרים בלבד אף השלישי אסור לזרים: **יד** מגורה שפינה ממנה חיטי תרומה אין מחייבין אותו להיות יושב ומלקט אחת אחת ואח"כ יתן לתוכה חולין אלא מכבד כדרכו ונותן לתוכה חולין. וכן חבית של שמן תרומה שנשפכה אין מחייבין אותו להיות יושב ומטפח אלא נוהג בה כדרך שנוהג בחולין: **טו** המערה כד של שמן תרומה ה"ז מערה עד שיפסוק העמוד ויתחיל השמן לנטוף מעט מעט וכיון שנטפו ג' טיפים זו אחר זו דיו. ומותר ליתן בכד שמן חולין. הרי שלא נתן אלא הניח הכד עד שנתמצית אותה התמצית תרומה: **טז** ממלא הכהן נר שמן שריפה ונותנו לישראל לעלות בו לעלייה ולהכנס לחדר לעשות צרכי הכהן אבל לא צרכי ישראל. ואם היה שותף עמו מותר: **יז** ישראל שהיה אורח אצל כהן והדליק לו שמן שריפה ועמד הכהן והלך לו אינו חייב לכבותו עד שיכבה מאליו וטובל הישראל פתילה בנר הכהן ומדליק לילך בה: **יח** בקרו של כהן שהיה עומד אצל בקרו של ישראל. וכליו של כהן שהיה נארג אצל כליו של ישראל ה"ז מדליק עליהן שמן שריפה שלא ברשות הכהן. וכן מדליקין שמן שריפה בבתי כנסיות ובבתי מדרשות ובמבואות האפלים שלא ברשות כהן. ומי שאין לו חולין להדליק נר חנוכה מדליק שמן שריפה שלא ברשות הכהן. מדליקין שמן שריפה על גבי החולין ברשות כהן: **יט** בת ישראל שנשאת לכהן והיא למודה אצל אביה מדליק ברשותה. מותר לכהן להדליק שמן שריפה אפילו בבית האבל או בבית המשתה שיש שם ערבוב. ואין חוששין שמא יסופקו ממנה בבית המשתה שמפני נקיון כליהם אין נונעין בו. ובבית האבל מפני שאין להם פנאי מפני האבל: **כ** הזורע את התרומה בשוגג

א כמ"ג לאוין רל"ח טור י"ד סי' של"א סוף מס' תרומות:

השליכן מותרות ואמרינן עלה בירושלמי בגלעיני אגסין וקרסטומלין היא מתני' א"ר אלעזר ואפילו תימא מגלעיני הרוטב במחוסרות למלמגן. וז"ל רבינו בפירוש משנה זו ואלו הגרעינין שאמר שהן אסורים עד שישליכם הכהן הוא על שני דרכים הא' שתהיה הגרעינה ראויה לאכילה כגון גרעיני האפרסקין והפרישין או שתהיה הגרעינה שישאר בה לחלוחית שתהיה ראויה למציצה כגון גרעינת התמרה כשהיא לחה אבל הגרעינים האחרים מותרים [לכתחילה לזרים באכילה] כגון גרעיני החרובין אע"פ שלא השליכן הכהן עכ"ל. והשתא קשיא תמרים אתמרים וחרובין אחרובין וכ"ת דהכא איירי בגרעיני תמרה לחין היה לו לכלול גרעיני תמרים בכלל שאר הגרעינים דבזמן שכנסן ויש בהן לחלוחית למצוץ אותם אסורים לזרים. ועו קשה דגרעיני חרובין אינם ראויים לאכילה כלל ולא למציצה לא לחין ולא יבשין. ואם גירסת הספרים שלנו היא גירסת רבינו לא ידעתי להבין דבריו. ונ"ל שנפל טעות בספרים וכן צריך לתקן גרעיני זיתים ותמרים והחרובין ואע"פ שכנסן הכהן הרי אלו מותרים לזרים ואיירי בגרעיני זיתים ותמרים יבשים ואע"פ שכנסם הכהן בכלה דעתו שאין בהם מאכל אדם:

יב הסובין של חיטין וכו'. שם במשנה המורסן מותר סובין של חדשות אסורות ושל ישנות מותרות ואמרינן עלה בירושלמי אלו הן חדשות כל שהבריות רגילין לחבט ר' אחא אומר עד שלשים יום וקשה למה לא פסק כר' אחא דאמר מילתא פסיקתא וי"ל דלא פליגי אלא רב אחא בא לפרש כמה הוא השיעור והכי משמע התם רבי אבהו בש"ר יוחנן כן הוא שיעורא ע"כ ומ"מ היה לו לרבינו לתפוס הלשון של ר' אחא שהוא שיעור מבואר:

יג הנצולות והרקבניות של תרומה וכו' כל זמן שלא העלו אבק עדיין הם ראויים לאכילה ואסורים לזרים:

שמרים של תרומה וכו'. פרק המוכר פירות (דף לז) ת"ר שמרים של תרומה ראשון ושני אסור שלישי מותר ר"מ אומר אף שלישי בנותן טעם וקי"ל כת"ק ושלישי מותר אפילו יש בהם טעם יין ודוקא שנתן בהם מים אבל אם לא נתן בהם מים אף שלישי אסור ונ"ל דלאו דוקא שלישי אלא כל זמן שיש בהם טעם יין אסור לזרים ואם אין בהם טעם יין אלא קיוהא בעלמא מותר לזרים:

יד מגורה שפינה ממנה וכו'. פרק בתרא דתרומות משנה כלשון רבינו:

וכן חבית של שמן וכו'. ג"ז שם והדא היכא והדא כלה:

טו המערה כד של שמן וכו'. ג"ז שם במשנה:

הרי שלא נתן אלא הניח הכד וכו'. שם הרכינה ומיצה הרי זו תרומה דסד"א כיון שנוסף ממנה שלשה ספין הרי השאר חולין קמ"ל כיון שהרכינה ומיצה לא הסיח דעתו ממנה והוי תרומה: **טז** ממלא הכהן נר שמן וכו'. הכי איתא בתוספתא ואם היה שותף עמו מותר משמע אפילו לצורך הישראל. וקשיא דגרסי' בירושלמי פרק בתרא ישראל וכהן שהיו שותפין בחנות ממלא ישראל שמן שריפה ועולה לעלייה ויורד לחנות לעשות צרכיו של כהן אבל לא של ישראל ע"כ. וי"ל דהא דקאמר ולא של ישראל היינו לצורך ישראל לבד אבל אם הוא לצורך השותפות כיון שיש בו צורך הכהן מותר ולזה כתב רבינו ואם היה שותף עמו מותר כלומר לצורך השותפות אע"פ שיש הנאה לישראל מותר כיון שיש גם כן צורך הכהן:

יז ישראל שהיה אורח אצל כהן וכו'. ירושלמי כהן שבא לעשות חשבון עם ישראל והדליק עליו שמן שריפה והלך לו אין מחייבים אותו לכבותו עד שיכבה מאליו נ"ל שגירסת רבינו ישראל שבא לעשות חשבון עם הכהן והכל עולה לענין אחד שכיון שהודלק לצורך הכהן אינו זקוק לכבותו: וטובל הישראל פתילה וכו'. ג"ז בירושלמי אדא שמשא שאל לר' אמי כגון דאנא נסב פתילה מן חולא א"ל בטל הוא על גבי פתילות:

יח בקרו של כהן וכו'. ג"ז בירושלמי בקרו של כהן שהיה מאכיל אצל ישראל וכן בגדו של כהן שהיה נארג אצל ישראל מדליק על גביו שמן שריפה ואינו חושש וכתב רבינו שלא ברשות כהן ומשמע מדבריו שאם הכהן מקפיד ומעכב אסור והכי משמע מדאמריק בירושלמי ואינו חושש כלומר אינו חושש שמא יקפיד הכהן: וכן מדליקין שמן שריפה וכו'. שם במשנה תנן מדליקין שמן שריפה בבתי כנסיות ובבתי מדרשות ובמבואות האפלין וע"ג חולין ברשות כהן וקשיא על רבינו שלא ברשות כהן בירושלמי תריגו לה א"ר שמעון בר אבא בש"ר יוחנן כיני מתני' ע"ג חולין ברשות כהן הא קמייתא אפילו שלא ברשות כהן וזהו שהשמיט רבינו ע"ג חולין וכתב בסמוך מדליקין בשמן שריפה ע"ג חולין ברשות כהן וטעמא דהנך דהוו צורכי רבים מדליקין שלא ברשות כהן אבל חולין דהוו צרכי יחיד ברשות כהן אין שלא ברשות כהן לא: ומי שאין לו חולין וכו'. בירושלמי מהו להדליק שמן שריפה בחנוכה אמרי דבי ר' ינאי מדליקין שמן שריפה בחנוכה א"ר יוסה אנא לית אנא חכים לאבא אימא הוה אמרה לי אבוך הוה אמר מי שאין לו שמן חולין מדליק בשמן שריפה בחנוכה ובודאי שלא ברשות כהן דאי ברשות כהן מאי למימרא וטעמא משום פרסומי ניסא ונ"ל דבשבת של חנוכה אין מדליקין בשמן של שריפה דאין שורפין קדשים בשבת דלא עדיף מנר ביתו ותנן אין מדליקין בשמן שריפה:

יט בת ישראל שנשאת לכהן וכו'. שם משנה כלשון רבינו: מותר לכהן להדליק שמן שריפה וכו'. שם במשנה מדליקין בבית המשתה ולא בבית האבל דברי ר' יהודה ר' יוסי אומר בבית האבל ולא בבית המשתה ר"מ אוסר כאן וכאן ר' שמעון מתיר כאן וכאן ואמרינן עלה בירושלמי אמרי דבי ר' ינאי הלכה כר' שמעון ר' יעקב בר אחא בש"ר יאשיה הלכה כר"ש ואמרינן מ"ט דר"ש בית האבל ע"י דאינון כניעין לא מתעסקין ביה בית המשתה ע"י דמניהון נקיים לא מתעסקין ביה:

כ הזורע את התרומה וכו'. רפ"ט דתרומות משנה כלשון רבינו וטעמא כיון דמזיד הוא יקיים ויהיו הגידולין תרומה והשתא שמא יהנה בעליו מיעלה על דעתו שלא נאסר אלא הזרע

יב הסובין של חטים חדשות וכו'. משנה בסוף תרומות (משנה ה). ומ"ש ועד מתי נקראו חדשות וכו'. שם בירושלמי ובתוספתא וכת"ק:

יג הנצולות והרקבניות של תרומה וכו' עד מותרות. גם זה שם *בתוספתא. ופירוש נצולות כמו שאמרו בב"ר על ויצל אלהים מן הנצולות ופירש הערוך שהם החטים כלומר גרועים ודקים: שמרים של תרומה וכו'. ג"ז שם בתוספתא. ומ"ש ואם לא נתן עליהם מים וכו'. כן משמע שם לת"ק ודלא כראב"י:

יד טו מגורה שפינה ממנה חיטי תרומה וכו' עד אותה התמצית תרומה. משנה בסוף תרומות (משנה ו ז ח):

טז ממלא הכהן נר שמן שריפה עד שלא ברשות כהן. הכל תוספתא שם:

יח וכן מדליקין שמן שריפה וכו'. משנה שם (משנה י) מדליקין שמן שריפה בבתי כנסיות ובבתי מדרשות ובמבואות האפלים וע"ג החולים ברשות כהן ובירושלמי מפרש דברשות כהן לא קאי אלא לע"ג החולים אבל קדמייתא אפילו שלא ברשות כהן: ומ"ש ומי שאין לו חולין להדליק נר חנוכה וכו'. שם בירושלמי:

יט בת ישראל שנשאת לכהן וכו'. משנה שם: מותר לכהן להדליק שמן וכו'. משנה שם פלוגתא דתנאי ובירושלמי איכא כמה אמוראי דפסקי כר"ש דמתיר כאן וכאן ואע"ג דאיכא מאן דפסק כר"י הוא יחידאה ועוד דבדרבנן נקטינן לקולא:

כ הזורע תרומה וכו'. משנה רפ"ט דתרומות משנה

[בנוסחא דידן כמגולים]

משנה למלך

טו אותה התמצית תרומה. עיין במ"ש התוס' בבא בתרא פ"ה (דף פ"ז) ד"ה וכשכן דמתעשרות אין הדין כן ודוק:

יז ישראל שהיה אורח אצל כהן כו'. עיין במרדכי פרק אלמנה לכ"ג ודוק:

יח וכן מדליקין שמן שריפה בבתי כנסיות וכו'. מדברי התוס' פרק כל בעס (דף ל"ד) נראה דס"ל דכנשות כהן קאי לכל הסגוין כמשנה ולטעמייהו אולי דס"ל דהנאה של שילוי לא אסור מן התורה לזרים כמ"ש שם ובפ"ב דשבת (דף כ"ז) ד"ה אין. אך דעת רבינו הוא דהנאה של כלוי לא אסור אלא מדרבנן וכמ"ש הר"ש בסוף תרומות בשם ה"ר משה בר אברהם ובצורך רבים לא גזור. וכן הכיא דלעיל דטובל הישראל מעיקרא כופר משום סכנה ושוב לא נאסר אך אם היה אוסרו מן התורה הוא קושה איך לא חזר לאיסורו ועיין במ"ש התוס' בר"פ אלמנה לכ"ג כי שם הארכנו בזה. (*מ"ש עיין ס"ב מהלכות אבו דין י"ד):

בשוגג יהפך במזיד יקיים. הביאה שליש בין במזיד בין בשוגג יקיים. ואם היה פשתן אפילו הביאה שליש ואפילו במזיד יהפך. קנס קנסו בו שלא יזרע ויתכוין ליהנות בעציו: **כא** *גידולי תרומה הרי הן כחולין לכל דבר אלא שאסורים לזרים. נזרו חכמים עליהן שיהיו אסורין לזרים כתרומה משום תרומה טמאה שביד הכהן שלא ישהנה אצלו כדי שיזרענה ותצא לחולין ונמצא בא בה לידי תקלה. לפיכך מותר לאכול הגידולין בידים טמאות ומותר לטבול יום כחולין: **כב** גידולי גידולין חולין לכל דבר. ואפילו דבר שאין זרעו כלה אם רבו הגידולין על העיקר בגידולי הגידולין הרי הגידולין השניים מעלין את העיקר אע"פ שאין זרעו כלה ויהיה הכל מותר לזרים. *וכן תרומת חוצה לארץ והמדומע ותוספת תרומה וזרעוני גינה שאינם נאכלים כגון זרע לפת וצנון אע"פ שאותו לפת וצנון תרומה גידוליהן מותרין והרי הן חולין לכל דבר. וכן הזורע פשתן של תרומה הגידולין מותרין לזרים:

הזורע

השגת הראב"ד

*גידולי תרומה הרי הן כחולין וכו' עד ויהיה הכל מותר לזרים. א"א כל זה שבוש שאפילו הטבל שגידוליו מותרין אם הוא דבר שאין זרעו כלה הכל אסור וכל שכן בתרומה:

השגת הראב"ד

*וכן תרומת חוצה לארץ וכו' עד הרי הן כחולין לכל דבר. א"א אלו השנים שהן זרעוני גינה שאין נאכלין וזרע פשתן לא מצאתי להם היתר לא במשנה ולא בתוספתא ולא בירושלמי ובירושל' נותן טעם לכולן לפי שאינן מצויין ואלו שהוא מוסיף מצויין הן ועוד מוסיף בירושלמי ספיחי שביעית שגידוליהן מותרין:

כסף משנה

(משנה א). ומ"ש קנס קנסו בו וכו'. בירושלמי (הלכה א'):

כא גדולי תרומה הרי הם כחולין לכל דבר וכו'. בפרק ט' דתרומות הנך גידולי תרומה תרומה ובירושלמי פרק ו' דתרומות (הלכה א') אמרינן גידולי תרומה הרי הן כחולין לכל דבר אלא שאסורים לזרים: ומ"ש גזרו חכמים עליהם וכו' משום תרומה טמאה שביד כהן וכו'. בפרק קמא דשבת עלה י"ז ע"ב. ומה שכתב לפיכך מותר לאכול הגידולין בידים טמאות ומותר לטבול יום כחולין בתוספתא הידים וטבול יום אין פוסלין בהם ומשמע לרבינו דקאי אגדולי תרומה:

כתב הראב"ד כל זה שיבוש שאפילו הטבל וכו'. ואיני רואה כאן מקום להשיג על רבינו שהרי דבריו מבוארים בגמרא שכתבתי ולכן יש לתמוה על הראב"ד שכתב עליו שהוא שיבוש ואפשר שהראב"ד הבין בדברי רבינו שמ"ש הרי הגידולים השניים מעלים את העיקר לגידולי גידולין קרי גידולין שניים וקאמר שהם מעלים את העיקר דהיינו התרומה עצמה ומפני כך השיגו והדבר ברור שאין כוונתו כן אלא גידולים שניים לגידולי גידולין קאמר דהיינו גידולין שלישיים והם מעלים את העיקר דהיינו גידולין שניים וזה מבואר מאד בלשון רבינו:

כב גידולי גידולין חולין לכל דבר. במשנה פ"ט (משנה ד) גידולי תרומה תרומה גידולי גידולין חולין ומאחר שנתבאר בירושלמי (פ"ו ה"א) דמאי דקתני גידולי תרומה תרומה אינו אלא לענין שאסורים לזרים ממילא משמע דכי קתני גידולי גידולין חולין לכל דבריהם חולין. ואמרינן בירושלמי (פ"ט הלכה ב') הכא דתנן כולן מותרים תני עלה בד"א בדבר שזרעו כלה אבל בדבר שאין זרעו כלה גידולי גידולין אסורים והכי אמרינן בפרק כל שעה עלה ל"ד: ומ"ש ואפילו דבר שאין זרעו כלה אם רבו הגידולין על העיקר וכו'. בס"פ הנודר מן הירק (דף נ"ט ע"ב) אמר רבי ינאי בצל של תרומה שנטעו ורבו גידוליו על עיקרו מותר למימרא דגידולי היתר מעלין את האיסור והתנן גידולי תרומה תרומה בגידולי גידולין קא אמרינן הא נמי תניא גידולי גידולין חולין הא קמ"ל אפילו בדבר שאין זרעו כלה והתנן השבל גידוליו מותרין בדבר שזרעו כלה אבל דבר שאין זרעו כלה גידולי גידולין אסורים ריבויא דרבו גידולין על עיקרו דמותר קמ"ל ופירש הרא"ש ריבויא דרבו גידוליו על עיקרו דמותר קמ"ל דהא דאסור גידולי גידולין בלא רבו אבל [אי] רבו [אפילו גידולין מותרין] דגידולי היתר מעלין את האיסור וכן פי' הר"ן: וכן תרומת ח"ל והמדומע. משנה בפ"ט דתרומות (משנה ד) ולשון וכן שכתב רבינו אינו נוח לי דבהני אפילו גידולין מותרים ולשון אבל הו"ל למיתנא וכך היא במשנה בלשון אבל. ויש ליישב לשון וכן שכתב רבינו בדוחק וה"ק כשם שבתרומה מותרים גידולי גידולין כך באלו מותרים הגידולין: ומ"ש ותוספת תרומה. בתוספתא פ"ז דתרומות. ומ"ש וזרעוני גינה שאין נאכלים. משנה בסוף מעשרות (משנה ח): כתב הראב"ד א"א אלו השנים שהם זרעוני גינה וכו'. ויש לתמוה שהרי דברי רבינו מפורשים במשנה שהרי שנינו בסוף מעשרות זרע לפת וצנונות ושאר זרעוני גינה שאינם נאכלים פטורים מן המעשרות ולוקחים מכל אדם בשביעית שאע"פ שאביהם תרומה הרי אלו יאכלו. ומ"ש שבירושלמי נותן טעם לכולם מפני שאינם מצויים וכו'. הדבר מבואר בירושלמי פ"ט דתרומות (הלכה ב') דטעם שאינם מצויים לא קאי אלא לספיחי שביעית ותרומת ח"ל וביכורים. ומ"ש שלא מצא היתר לא במשנה ולא בתוספתא ולא בירושלמי לזרעוני גינה שאינם נאכלים ולזרע פשתן. יש לתמוה עליו שהרי בסוף מעשרות שנינו זרע לפת וצנונות ושאר זרעוני גינה שאינם נאכלים פטורים מהמעשרות ונלקחין מכל אדם בשביעית שאע"פ שאביהם תרומה הרי אלו יאכלו ובירושלמי השוה זרע פשתן לזרעוני גינה שאינם נאכלים לענין שביעית וא"כ ה"ה לענין גידולין ובפרק המוכר פירות (ב"ב דף צ"ג:) אמרו דזרע פשתן מזרעוני גינה שאינם נאכלים הוא. ומ"ש ועוד מוסיף בירושלמי ספיחי שביעית במשנה הוא שנוי ומ"מ אין זה השגה על רבינו למה לא כתב זה שם דהכא בדיני תרומות קא עסיק לא בדיני שביעית ובפ"ד מהלכות שמטה כתבו:

רדב"ז

שזרע ולפיכך קנסו אותו להפך: **כא** גידולי תרומה הרי הן כחולין וכו'. והא דתנן פרק ט' גידולי תרומה תרומה מדרבנן היא והוא מי"ח דבר כמבואר פ"ק דשבת ושם מבואר הטעם שכתב רבינו. וא"ת דתניא פ"ק דטהרות דגידולי תרומה חולין. וי"ל דהתם איירי לענין לקט שכחה ופאה או לענין טומאה וטהרה דמדינא חולין הם אלא שאסרום לזרים כדין התרומה מטעמא דאמרן והכי איתא בירושלמי גידולי תרומה הרי הן כחולין לכל דבר אלא שהן אסורין לזרים ומותר לטבול יום כחולין והכי איתא בירושלמי דתרומות פרק ששי:

כב גידולי גידולין חולין לכל דבר וכו'. השיג עליו הראב"ד ז"ל שאפילו הטבל שגידוליו מותרים אם הוא דבר שאין זרעו כלה הכל אסור וכ"ש תרומה ע"כ. ומשנה שלימה היא ולא נעלמה מעיני רבינו ותו דגרסי' בירוש' בהדיא עלה דגידולי גידולין חולין תני בד"א בדבר שזרעו כלה אבל בדבר שאין זרעו כלה גדולי גידולים אסורים ולא עלה על דעת רבינו מה שחשדו הראב"ד ז"ל אלא מה שכתב חולין לכל דבר מיירי בשזרעו כלה ונקט לישנא דמתניתין. ומה שכתב ואפילו דבר שאין זרעו כלה אינו נמשך עם מה שכתב למעלה אלא מילתא באנפי נפשה היא שאם היה נמשך למעלה כך היה כותב אפילו בדבר שזרעו כלה אלא כיון שכתב ואפילו דבר שזרעו כלה ודאי נמשך למטה והכי קאמר דהא דאמרן דגידולי גידולין אסורים בדבר שאין זרעו כלה ה"מ בזמן שלא רבו גידולי הגידולין על העיקר אבל רבו על העיקר מעלין אותו והכל מותר לזרים וטעמא דגידולי תרומה עצמן מדינא מותרים הן אלא שגזרו עליהן ואפילו בדבר שאין זרעו כלה אין הגידולין אסורין אלא מגזירת י"ח דבר הילכך גידולי גידולין מעלין את הגידולין אפילו בדבר שאין זרעו כלה והא דאמרינן גידולים גידולים אסורים בדבר שאין זרעו כלה היינו כשלא רבו הגידולין על העיקר והא דתנן מאה לגנה של תרומה ואחת של חולין כולן מותרים בדבר שזרעו כלה אבל בדבר שאין זרעו כלה אפילו מאה של חולין ואחת של תרומה כולן אסורים וכתב עלה בפירוש המשנה ולא נדון אותו כדין מדומע לפי שהתרומה מופרשת היא ולא נתערבה בחולין ע"כ, משמע שכל דבר הזרוע בקרקע אינו מתבטל כיון שאין זרעו כלה. וי"ל דהכא איירי אחר שנתלשו ולא בעודו מחובר והכי אמרינן בירושלמי הלא יעלה ובלבד שלא יתכוין לתלוש רבי יהודה אומר אף יתכוין לתלוש ויעלה בק"א ע"כ. א"נ גידולין קילי טפי ועולין אפילו במחובר כנ"ל לתקן לשון רבינו: וכן תרומת ח"ל וכו'. שם במשנה אבל הטבל ומעשר ראשון וספיחי שביעית ותרומת ח"ל והמדומע והבכורים גידוליהן חולין והא דתנן גידולי טבל חולין היינו בדבר שזרעו כלה דהא תנן בסמוך הטבל בדבר שאין זרעו כלה גידולי גידולין אסורים ומתני' איירי בדבר שזרעו כלה א"נ דמתני' דהכא דינא קתני והך דבסמוך גזירה קתני ותנא והדר מפרש. וא"ת למה השמיט רבינו הטבל והמעשר והבכורים. וי"ל דכיון דתנא דין התרומה ה"ה להנך דהא טבל יש בתוכו תרומה ומעשר יש בתוכו תרומת מעשר והבכורים נקראו תרומה. ונראה שלא היו גורסין במשנה ספיחי שביעית שהרי רבינו לא הזכיר אותם וגם הראב"ד כתב אותו משם הירושלמי והתם מפרש טעמא דכולהו הטבל שרובו חולין ומעשר ראשון שרובו חולין וספיחי שביעית שאינן מצויין ותרומת ח"ל שאינה מצויה והמדומע שרובו חולין והבכורים שאינן מצויין שהרי אינם נוהגים אלא בשבעת המינין וסובר רבינו דזרעוני גינה ופשתן כיון שאין זורעין אותם למאכל אדם ואינם חייבים בתרומה אלא מדבריהם לא גזרו על גידוליהן ונסתלקה השגת הראב"ד ז"ל:

הזורע

הזורע

משנה למלך

כא גידולי תרומה הרי הם כחולין כו'. ראיתי לבאר אם גידולי היתר מעלים את העיקר האסור או לא לפי שראיתי בדין זה מבוכה גדולה בין הראשונים ז"ל. גרסינן בפרק הנודר מן הירק (דף נ"ז) ישמעאל איש כפר ימא העלה בידו בצל שעקרו בשביעית ונטעו בשמינית ורבו גידולין על עיקרו והכי קא מיבעיא ליה גידולי היתר ועיקרו אסור כיון דרבו גידוליו מעיקרו אותן גידולי היתר מעלין את האיסור או לא והנה הר"ן ז"ל כתב. ורבו גידולין על עיקרו לאו רבייה בלחוד קאמר אלא רבייה שכיולה בה במידי דאתי מעלמא היתה בה כדי לבטל את האיסור מיהו בגידולין מספקא ליה אי גידולי היתר מעלין את האיסור או לא ונ"ל דעיקר ספיקיה אי אמרינן דגידולין כיון דנמשכין ויוצאין מן העיקר שאינו כלה אי הוו להו כעיקר ואסירי אי הוו להו כהיתר ומעלין את האיסור ובדין הוא דהוה ליה למיבעי גידולין עצמן שרו או אסירי מיהו הא בהא תליא דאי גידולי היתר מעלין את האיסור פשיטא דשרו ואי אין מעלין פשיטא דאסירי דאי שרו היו מעלין ע"כ. והנה כמתבאר מתוך דברי הר"ן שלנו הוא דעיקר הספק הוא אם הגידולים נמשכין אחר העיקר ודינם כמוהו ולפי זה פשיטא דאין הגידולים מעלים את העיקר או דילמא גידולי היתר אינם נמשכים אחר העיקר ובהיתרם הם עומדים ולפ"ז מעלים את העיקר כשיעורו כדין כל היתר שנתערב באיסור ואמרינן דאתא לקמיה דר' יצחק נפחא ושרא ליה מן הדא דאמר ר' ינאי בצל של תרומה שנטעו ורבו גידוליו על עיקר מותר ופי' הר"ן מותר כלומר דלא הוי טעם דאתו גידולין ומבטלין עיקר איכו טבל הוי דהא בטלו גידוליו את העיקר והכא אמרינן מותר לומר דפקע שם תרומה מיניה ושרי באכילה ערא"י ולקמן בע"ה נבאר דברי הר"ן הללו וקשה לו ר' ירמיה לרבי יצחק דאמאי שביק תרין דס"ל דלא אתו גידולין ומבטלין את העיקר ועביד כחד ואמרינן מאן אינהו תרין דאמר ר' יוחנן ילדה שסבכה בזקנה ובה פירות אע"פ שהוסיפה מאתים אסור ואמר רבי יוחנן בצל שנטעו בכרם ונעקר הכרם אסור והנה מהני תרי מימרי מוכח דלא אתו גידולין ומבטלין את העיקר ואמרינן דר' אמי פשיט לה מהא דאמר ר' יוחנן ליטרא בצלים שתקנה וזרעה מתעשרת לפי כולה כלומר לפי הגידולין והעיקר אלמא אתו גידולין המחוייבין ומבטלין את העיקר הפטור ודחו ראיה זו דדילמא לחומרא שאני ופי' הר"ן לעולם אימא לך דמדינא לא אתו גידולין ומבטלין עיקר דהדרכא הרי הם כמותו (א"ה הבל על דאבדין):

כב גידולי גידולין חולין לכל דבר וכו'. עיין במ"ש מרן. ודע דגבי טבל קי"ל דבדבר שאין זרעו כלה אפי' גידולי גידולין אסורים ודוקא עד שלש גרנות וכד' מותר כמ"ש רבינו בפ"ו מהלכות מעשר דין ו' וגבי תרומה כד' אסור וכה' מותר וכמ"ש הר"ש בפ"ט דתרומות מ"ז יע"ש. ומ"ש רבינו והמדומע ותוספת תרומה לא ידעתי מהו ונ"ל שהוא ט"ס וכגי' הנכונה היא והתשלומי תרומה דהיינו מי שאכל תרומה בשוגג דקי"ל דתשלומין תרומה לכל דבר תנן שאם נזרעו גידולין חולין וכמ"ש רבינו לעיל פ"י דין ט"ז יע"ש:

כג * הזורע תרומה טמאה אע"פ שהגידולים טהורין הרי הן אסורין באכילה. הואיל והתרומה שנזרעה אסורה באכילה היתה כבר נדחו: כד חתך את העלין שצמחו ויצאו עלין שניין וחתכן הרי אוכל שיצא אחר כך מותר באכילה: כה שתילי חולין שנטמאו וזרען ועשאן תרומה הרי אלו מותרין. שהרי טהרו בזריעה ולא נטמאו כשהן תרומה כדי שיהיו אסורין: כו שבולת שהיתה בתוך הכרי ומרח הכרי כולו הרי אותה השבולת טבל. הואיל ונמרחה בתוך הכרי. שתלה ואחר כך קרא עליה שם ועשאה תרומה הרי זו ספק תרומה הואיל וזרעה. שמא פרח הטבל ממנה ונעשית כפירות שעדיין לא נגמרו. אבל אם עשאה תרומה קודם שיזרענה הרי זו תרומה. לפיכך אם תלש ממנה ואכל במזיד חייב מיתה. בשוגג משלם את החומש. ואם נחן ואכל בפיו מן הארץ בטלה דעתו אצל כל אדם. שאין דרך בני אדם בכך לפיכך פטור מן המיתה ומן החומש אם היה שוגג: כז שדה של גידולי תרומה חייבת בלקט שכחה ופאה ובתרומה ומעשרות ובמעשר עני. ועניי ישראל ועניי כהנים נוטלים ממנה מתנות אלו. עניי כהנים אוכלין את שלהם ועניי ישראל מוכרין את שלהם לכהנים בדמי תרומה והדמים של עניים. וכן בן לוי מוכר המעשר שלו לכהנים: כח החובט גידולין אלו משובח. והדש בבהמה כיצד יעשה תולה כפיפות בצוארי בהמה ונותן לתוכן מאותו המין. נמצא לא זומם את הבהמה ולא מאכיל את התרומה:

פרק שנים עשר

א אסור לטמא את התרומה של ארץ ישראל כשאר הקדשים ולא יביאנה לידי טומאה ולא יפסידנה אלא אוכל הטהורה ומדליק הטמאה. ומותר לטמא תרומת חוצה לארץ בטמאות של תורה. ואע"פ שאינה

השגת הראב"ד

*הזורע תרומה טמאה עד מותר באכילה. א"א מותר לכהנים שאין בהם משום טומאה אבל אסור הוא לזרים ולטבול יום מפני שהוא גידולי תרומה: [לפיכך אם תלש ממנה ואכל במזיד חייב מיתה וכו' במנחות בפרק ר' ישמעאל (דף ע')]:

כסף משנה

כג הזורע תרומה וכו'. בספ"ט דתרומות (משנה ז) תנן שתילי תרומה שנטמאו שתלן טהרו מלטמא ואסורים מלאכול עד שיגום את האוכל ר"י אומר עד שיגום וישנה ובפרק כל שעה (דף ל"ד) וכי מאחר דטהורים מלטמא אמאי אסורים מלאכול וכו' אמר רבא מאי אסורים אסורים לזרים מאי קמ"ל תנינא וכו' אמר רב ששת מאי אסורים אסורים לכהנים ואסיקנא דטעמא דאסורים מלאכול לכהנים כדרב אושעיא דאמר מי שהיה שנטמאו השיקן ואח"כ הקדישן טהורין הקדישן ואח"כ השיקן טמאים מכדי זריעה נינהו מה לי השיקן ואח"כ הקדישן מה לי הקדישן ואח"כ השיקן אלמא אין זריעה להקדש ה"נ אין זריעה לתרומה ופירש"י אין זריעה להקדש וכו' ומכאן יכולים ללמוד טעמה של משנה דאסורים לאכול משום מעלה דאע"ג דמהניא זריעה לחולין עבוד רבנן מעלה דלא תהני לתרומה להעלות לה טהרה גמורה להיתר אכילה ומיהו מלטמא טהרו דלהא לא עבוד מעלה עכ"ל. ובירושלמי ספ"ט דתרומות (הלכה ג') שתילי תרומה שנטמאו שותלן ועושה אותן תרומה ואם היו תרומה מעיקרן כבר נדחו. ומ"ש רבינו חתך את העלים שצמחו וכו' שם במשנה הנזכרת שכתבתי בסמוך כר"י דאמר עד שיגום וישנה ופסק רבינו כמותו מפני שאמרו בירושלמי א"ר יוחנן כיני מתניתין עד שיגום עלים וישנה ומאחר דר"י ביאר דבריו משמע דסבר דהלכה כוותיה. ומ"ש שתילי חולין שנטמאו וזרען וכו' כן נלמד מההיא דר"פ כל שעה שכתבתי בסמוך דמפליג בין הקדישן ואח"כ השיקן להשיקן ואחר כך הקדישן וע"פ זה יתפרש הירושלמי שכתבתי בסמוך: כתב הראב"ד הזורע תרומה טמאה וכו' עד מותר באכילה א"א מותר לכהנים וכו'. ודברים פשוטים הם:

כו שבולת שהיתה בתוך הכרי וכו'. במנחות פ' ר' ישמעאל עלה ע' בעי רבי אבהו שבולת שמרחה בכרי ושתלה וקרא עליה שם במחובר מהו כיון דמרחה טבלה לה כי קרא עליה שם קדשא לה או דילמא כיון דשתלה פקע לה טבלא מינה אמרו ליה רבנן לאביי א"כ מצינו תרומה במחובר לקרקע ותנן לא מצינו תרומה במחובר לקרקע אמר להו כי תניא ההיא לענין איחובי מיתה וחומש דאי תלש ואכל תלוש הוא ואי גחין ואכיל בטלה דעתו אצל כל אדם ופירש"י שמירחה בכרי שהשוה אותה ברחת דזהו קביעותה למעשר וקרא עליה שם תרומה במחובר. מהו מי הויא תרומה או לא. א"כ דחל עליה שם תרומה וכו'. כי תניא ההיא דלא מצינו לענין לאחויבי מיתה וחומש. תלושה היא ואכתי במחובר לא אשכחנא לה. ואי גחין ואכיל כשהיא מחוברת בטלה דעתו אצל כל אדם ולא הויא אכילה עכ"ל:

כז שדה של גידולי תרומה וכו'. עד סוף הפרק. בס"פ דתרומות (משנה ב):

פי"ב א אסור לטמא את התרומה של ארץ ישראל וכו'. בס"פ הניזקין (דף ס"א) גבי הא דתנן אשת חבר טוחנת עם אשת ע"ה אבל משתטיל את המים לא תגע ובפרק קמא דפסחים (דף י"ד ט"ו) ובפרק עד כמה (דף כ"ז): ומותר לטמא תרומת ח"ל

רדב"ז

כג הזורע תרומה טמאה וכו'. גרסינן בפרק כל שעה (דף לד) אמר להו תנן שתילי תרומה שנטמאו ושתלן טהורין מלטמא ואסורין מלאכול בתרומה ואסקה רב ששת מאי אסורין אסורין לכהנים הואיל ואפסילו להו בהיסח הדעת וזהו שכתב רבינו כבר נדחו:

כד חתך את העלין שצמחו וכו'. כתב עליו הראב"ד מותר לכהנים שאין בהם משום טומאה אבל אסורים לזרים שהרי הם גידולי תרומה ע"כ. ומה שכתוב בספרים שלנו לפיכך אם תלש וכו' אינו מכלל ההשגה אלא מורה מקום לרבינו והסופר טעה והכניסה בתוך לשון הראב"ד ז"ל. ומודה רבינו שאסורים לזרים וכי היכי דאסורה באכילה דרישא לכהנים מותרת באכילה דסיפא נמי לכהנים דוקא וטעמא דראשון ושני גזרו בהו רבנן אבל מה שגדל בשלישי לא גזרו בהו רבנן ומילתא דלא שכיח הוא: ותנן פ"ט שתילים תרומה שנטמאו שתלן טהרו מלטמא ואסורין מלאכול עד שיגום את האוכל ר' יהודה אומר עד שיגום וישנה וגרסינן בירושלמי א"ר אבהו א"ר יוחנן כיני מתני' עד שיגום עלים וישנה וכל מה שגדל אח"כ מותר. ומתוך זה הירושלמי שנראה שפסק כרבי יהודה ולא כת"ק וכתב רבינו בפירוש המשנה והוא שאם אלו השתילים הם מדבר שזרעו כלה מותרין באכילה לכהנים ולזרים ואם הוא דבר שאין זרעו כלה אסור לזרים ומותר לכהנים אחר חתיכת האוכל ע"כ. ואפשר דטעמא דפלוגתייהו דת"ק סבר כיון שחתך ראשון לא נשאר כח הזרע בשני ורבי יהודה סבר עדיין יש כח הזרע בשני א"כ משום גזירה וכדכתיבנא לעיל:

כה שתילי חולין שנטמאו וכו'. זה מבואר מתוך בבא דלעיל דזריעה מטהרת הטומאה ולא גזרו שאסורה באכילה אלא בנטמאה בעודה תרומה שלא יהיה אותה לזריעה ויבא לידי תקלה אבל בחולין שנטמאו ליכא למיחש:

כו שבולת שהיתה בתוך הכרי וכו'. מנחות פרק ר' ישמעאל (דף ע) בעי רבי אבהו שבולת שמירחה בכרי ושתלה וקרא עליה שם תרומה במחובר מהו כיון דמירחה טבלה לה כי קרא עליה שם קדשה לה או דלמא כיון דשתלה פקע לה שם טבלא מינה אמרי ליה רבנן לאביי א"כ מצינו תרומה במחובר לקרקע ותנן לא מצינו תרומה במחובר לקרקע א"ל כי תניא ההיא לענין אחיובי מיתה וחומש דאי תלש ואכיל תלוש הוא ואי גחין ואכיל בטלה דעתו אצל כל אדם ע"כ. פי' כי תניא ההיא כגון שקרא עליה שם תרומה בתלוש ואח"כ שתלה דאי תליש ואכיל חשבינן ליה כתלוש לאחויבי עליה מיתה וחומש ואי גחין ואכיל בטלה דעתו אצל כל אדם ובהא תנן לא מצינו תרומה במחובר לקרקע אבל כי איבעיא ליה לרבי אבהו כגון שקרא עליה שם תרומה במחובר ולא נפשטה בעיין וע"כ סוגיין איירי שאוכל השבולת בעצמה ולא בגידולין דהא קי"ל גידולי תרומה חולין אלא שאסורים באכילה מדרבנן והא דקאמר דאי תליש ואכיל חייב מיתה וחומש דתלש מן השבולת עצמה ואי גחין ואכיל בטלה דעתו כיון שהיא מחוברת לקרקע אבל תרומה התלושה אפילו גחין ואכיל לה מעל הקרקע מיחייב עלה והאי דקאמר שתלה לאו דוקא אלא זרעה שהרי שבולת לא שייך בה שתילה וזהו שכתב רבינו אבל אם עשאה תרומה קודם שיזרענה ומדברי רש"י משמע דשתל לה ממש: כז שדה של גידולי תרומה וכו'. פ"ט הזורע תרומה שוגג יופך ומזיד יקיים אם הביאה שליש בין שוגג בין מזיד יקיים וחייבת בלקט שכחה ופאה ועניי ישראל ועניי כהנים מלקטים ועניי ישראל מוכרין את שלהם לכהנים בדמי תרומה והדמים שלהם ע"כ. וגם הלוים מוכרין המעשר שלהם בדמי תרומה לכהנים דאע"ג דתנן וחייבת בלקט שכחה ופאה ה"ה לכל שאר המתנות ולא תנא להזכיר אלא הדברים הניתנים גם לזרים ומיהו מעשר עני אינו נמכר וצריך ליתנו לכהן במתנה והכא בגידולי תרומה טהורה עסקינן אבל גידולי תרומה טמאה אסורין אף לכהנים מדרבנן כדכתיבנא לעיל:

כח החובט גידולין אלו וכו'. שם במשנה החובט משובח והדש כיצד יעשה תולה כפיפות בצוארי בהמה ונותן לתוכן מאותו המין נמצא לא זומם את הבהמה ולא מאכיל את התרומה. וכתב ז"ל בפירוש המשנה אלא אם היתה בהמת כהן ופשוט הוא שהרי התרומה ניתנה לכהנים לנשיהם ולבהמתם:

פי"ב א אסור לטמא את התרומה וכו'. זה מבואר פ"ק דפסחים ובכמה מקומות שהרי התרומה נקראת קדש: ומדליק את הטמאה וכו'. גם זה שם והוא הנקרא שמן שריפה בכל מקום ואפילו נטמאת ביד ישראל חייב ליתנה לכהן שנאמר נתתי לך את משמרת תרומותי בשתי תרומות הכתוב מדבר אחת טהורה ואחת טמאה:

ומותר לטמא תרומת ח"ל וכו'. בבכורות פרק עד כמה (דף כז) אמר שמואל אין תרומת ח"ל אסורה אלא למי שטומאה יוצאה עליו מגופו וה"מ באכילה אבל בנגיעה לית לן בה אמר רבינא הילכך נדה קוצה לה חלה ואוכל לה כהן קטן ואמרינן נמי אמר רב טמא מת טובל ואוכל בתרומת ח"ל ולית הלכתא כוותיה ע"כ. והלא טמא מת דאורייתא היא ואפילו הכי מותר לאכול בתרומת ח"ל אע"פ שמוסיף לה טומאה דכיון שאין חיובה אלא מדבריהם הם אמרו והם אמרו ואיתא נמי בפ"ק דשבת:

תרומה

משנה למלך

פי"ב א אסור לטמא את התרומה כו'. מתוך דברי התוספות בפרק כל פסולי המוקדשין (דף ל"ג) ד"ה הכי גרסינן נראה דלר' יוחנן דמוקי לקרא דכל קדש בתרומה טמא שנגע בתרומה לוקה וכן נראה ממ"ש שם ד"ה הכא בהא ס"ל חייה אך בפרק אלו הן הלוקין (דף י"ד) ד"ה טבול כתבו בשם הר"ם מדרו"ם דלעולם ליכא מלקות לר"ש בנגיעה וכן הוא דעת רבינו אף שפסק כרבי יוחנן בפרק י"ח מהלכות פסולי המוקדשין וכן נראה מן הסוגיא דפרק הערל (דף ע"א) דקאמרינן דקרא דכתיב יוכל איצטריך לנגיעת תרומה אלמא ליכא מלקות בנגיעה ודוק:

שאינה טמאה אלא בארץ העמים שהיא מדבריהם מפני שעיקר חיובה מדבריהם. לפיכך נדה קוצה לה חלה בחוצה לארץ שאינה מוזהרת אלא לאכלה לא ליגע בה כמו שביארנו: ב תרומה שנטמאת בספק לא אוכלים ולא שורפין אלא תהיה מונחת עד שתטמא טומאה ודאית ותשרף. ויש שם *ספיקות ששורפין עליהן את התרומה כמו שיתבאר בענין טומאה וטהרה: ג חבית של תרומה שנולד לה ספק טומאה ה״ז לא יחדש בה דבר. לא יזיזנה ממקומה ולא יגלנה אלא יניחנה עד שתטמא ודאי ותשרף. ואין חוששין שמא תאכל: ד חבית שנשברה בגת העליונה והתחתונה טמאה. אם יכול להציל ממנה רביעית בטהרה יציל ואם לאו יציל בידיו בלא נט״י ואע״פ שהוא מטמאה כמו שיתבאר בענין טהרות: ה בד״א בחבית של יין והוא שיהיה בגת התחתונה פחות ממאה שהרי ידמע הכל ויפסל. אבל אם היה בתחתונה מאה בזו החבית שהרי היא עולה באחת ומאה. או שהיתה חבית של שמן תרד ותטמא ואל יטמאנה בידיו שהרי הכל ראוי להדלקה ואין שם הפסד מרובה. וכן חבית שמן שנשפכה אם יכול להציל רביעית בטהרה יציל ואם לאו יציל בטומאה. שכיון שנשברה החבית אינו מוזהר שלא להציל בטומאה מפני שהוא בהול: ו היה עובר ממקום למקום ובידו ככרות של תרומה אמר לו הנכרי תן לי אחת מהן ואם לאו הריני נוגע בכולן ומטמאן יניח לפניו אחת על הסלע ואל יתננה לתוך ידו כדי שלא יטמא התרומה בידים: ז התלתן והכרשינין של תרומה הואיל ואינו מאכל אדם ה״ז מותר לעשות כל מעשיהן בטומאה. ואינו נזהר אלא בעת שרייתן במים. שאם שרה אותם בטומאה הרי טימא אותם בידים. אבל אחר השרייה אינו נזהר. לא בעת ששף הכרשינין ולא בעת שמאכילן לבהמה. לפיכך נותנין תרומת תלתן וכרשינין לכהן עם הארץ: ח *אין מפקידין תרומה אצל כהן עם הארץ מפני שלבו גס בה לאכלה. אבל מפקידין אותו אצל ישראל עם הארץ בכלי חרש המוקף צמיד פתיל ובלבד

*(כתב בהגהות מהרי״ו אהוסר נ״ל שנ״ל שהם כפיקות) :

השגת הראב״ד

אין מפקידין תרומה וכו׳ עד שמא תסיטם אשתו נדה: א״א טעה בזאת הסוגיא של מסכת גיטין אם פירות שלא הוכשרו כי תסיטם אשתו נדה מאי הוי ולמה לי כלי חרס מוקף צמיד פתיל :

כסף משנה

ח״ל וכו׳ לפיכך נדה קוצה לה חלה בח״ל וכו׳. בר״פ עד כמה. ומ״ש כמו שביארנו :

ב תרומה שנטמאת בספק וכו׳. בפ״ח דתרומות (משנה ח) גבי חבית שנולד לה ספק טומאה וכר״ג. ומ״ש ויש שם ספיקות וכו׳ בפ״ד דמסכת טהרות (משנה ה). ומ״ש כמו שיתבאר* בפרק [י״ג מה׳ שאר אה״ט] :

ג חבית של תרומה וכו׳. משנה בפ״ח דתרומות (משנה ח) וכר״ג דאמר אל יחדש בה דבר והטעם מפני שכל זמן שהיא בספק אינה ראויה לא לאכילה ולא לזילוף שמא טהורה היא ולא יזיזנה ממקומה לשמרה כדי שלא תטמא ודאי דמוטב שתטמא כדי שתהא ראויה לזילוף ובלבד שלא תטמא על ידו ולזה אמר ולא יגלנה כדי שלא תטמא על ידי מעשיו כך פירש ר״ש ואין נראה כן מדברי רבינו דא״כ הו״ל לסיים בה יניחנה עד שתטמא ודאי ותעשה זילוף אלא כוונתו לומר לא יזיזנה ממקומה לשמרה שמוטב שתטמא כדי שתשרף ולא יבא בה לידי תקלה :

ד חבית שנשברה בגת וכו׳. משנה ט׳ בפ״ח דתרומות וכר׳ יהושע : ומ״ש להלק בין חבית של יין לשל שמן ובין יש בתחתונה ק׳ סאה ליש בה פחות הכל בספ״ק דפסחים (דף כ׳:) ויש לתמוה על רבינו למה לא חילק בין יין ישן שראוי לזילוף ליין חדש שאינו ראוי לזילוף כדמסק׳ התם והר״י קורקוס ז״ל כתב דרבינו לטעמיה אזיל שכתב בסמוך ומשקין שאין ראויים להדלקה שנטמאו כגון היין קוברים אותו ואין מזלפין בו ודלא כההיא סוגיא והאפשר שמה שהעמידו אותו שם בחדש היינו אליבא דמ״ד דראוי לזילוף וכב״ש דאמרי הכי אבל קושטא דמילתא שאסור לזלף בו אלא קוברין אותו :

ה וכן חבית של שמן וכו׳. ג״ז במשנה י׳ בפרק ח׳ דתרומות וכרבי יהושע. ומ״ש שכיון שנשברה החבית אינו מוזהר וכו׳. נראה שזה הוא פירוש מה שאמרו בפ״ק דפסחים על משנה זו להפסד מועט לא חשו משמע הא להפסד מרובה חשו :

ו היה עובר ממקום למקום וכו׳. משנה בפרק ח׳ דתרומות (מי״א) וכרבי יהושע :

ז התלתן והכרשינין של תרומה וכו׳. משנה פ״ב דמעשר שני (מ״ג) וכב״ה. ומה שכתב לפיכך נותנים תרומת תלתן וכרשינין לכהן ע״ה בסוף חלה (משנה ט) גבי אלו ניתנים לכל כהן כרשיני תרומה ר״ע מתיר וחכמים אוסרין. ויש לתמוה על רבינו למה פסק כר״ע לגבי חכמים דהא קי״ל הלכה כר״ע מחבירו ולא מחביריו וע״ק שבתוספתא פרק ב׳ שנינו דר״ע סבר כל מעשיה בטומאה ולפיכך הוא אמר יתננה לכל כהן וחכמים לא הודו לו וכך אמרו בירושלמי (הלכה ד׳) ומאחר ששני דינים אלו תלויים זה בזה מאחר שפסק שמורים בטהרה הו״ל לפסוק שלא יתנם לכהן ע״ה מיהו בהא איכא למימר שסמך על מה שאמר בירושלמי אח״כ אמר רבי יוסי אפילו תימא מתלפא שעתיה שניא היא שאין אדם מלוי לשמא אוכלי בהמתו ונראה דמלוה גרסינן כלומר וא״כ לא אסרינן לתתה לכהן ע״ה לחוש שמא יטרה ויטמאנה שאפילו יטרה ויטמא מדינא שרו ודי אם גזרו לפרושה בטהרה אבל לגזור שלא יתננה לכהן עם הארץ משום גזירה לגזירה [לא] ומאחר דסקלי וטרו במילתא דר״ע משמע דסברי דהלכתא כוותיה ואע״פ דכל זה לא נאמר אלא בכרשינין משמע לרבינו דה״ה לתלתן דתרוייהו בחדא שיטה שייטי בכמה דוכתי :

ח אין מפקידין תרומה אצל כהן וכו׳. בס״פ הניזקין (דף ס״א:) אהא דמוקי אביי ברייתא דקתני מפקידין אצל אוכלי פירותיהן בטומאה בכהן החשוד לאכול תרומה בטומאה רמי מדתנן מפקידין תרומה אצל ישראל ע״ה ולא אצל כהן ע״ה מפני שלבו גס בה אמר רבי אלעא הכ״ע בכלי חרס המוקף צמיד פתיל וליחוש שמא תסיטנו אשתו נדה אלא א״ר ירמיה כאן בפירות שהוכשרו כאן בפירות שלא הוכשרו ורבינו נראה דלא גרים אלא בשינויא דרבי ירמיה ולא בא לעקור אוקימתא דרבי אילעא אלא להוסיף עליו וגם נ״ל דלא הוה גרים אלא כרבי אלעא ולא קאי אדאביי דאביי איתותב מההיא ברייתא ולא אתו ר׳ אלעא ור׳ ירמיה אלא לפרושי הא דקתני מפקידין תרומה אצל ישראל וכך היא גירסת רבינו אמר רבי אלעא הכא בכלי חרס המוקף צמיד פתיל עסקינן וליחוש שמא תסיטנו אשתו נדה ס״ל ר׳ ירמיה בפירות שלא הוכשרו כלומר וכל זה במאי דקתני מפקידין תרומה אצל ישראל אבל אצל כהן אין מפקידין כלל ועכ״ז יש לתמוה עליו כיון דלא הוכשרו כי תסיטם אשתו נדה מאי הוי ולמה לי כלי חרס מוקף צמיד פתיל וכבר השיגו הראב״ד וכתב א״א טעה בזאת הסוגיא כו׳. ואפשר לומר לדעת רבינו דמעלה עשו בתרומה וגזרו פירות שלא הוכשרו אטו הוכשרו :

רדב״ז

ב תרומה שנטמאת בספק וכו׳. ׳ה מבואר בפסחים (דף כ) ובכמה מקומות והטעם מבואר שמא נטמאת ואין אוכלין אותה ואפילו כהן שמא ואין שורפין שמא טהורה היא ואסור לאבדה :

ג חבית של תרומה שנולד לה ספק וכו׳. פ״ח דתרומות פלוגתא דר׳ אליעזר ור׳ יהושע ור״ג ופסק כר״ג דאמר אל יחדש בה דבר. ואיכא למידק אמאי פסק כר״ג לגבי רבי יהושע ותו דבבכורות פרק פסולי המוקדשין מפרש טעמייהו דר׳ אליעזר ור׳ יהושע ור׳ יהושע סבר הראויה לך שמור ושאינה ראויה לך לא תשמור ור׳ אליעזר סא נמי ראויה היא שמא יבוא אליהו ויטהרנה ע״כ. וי״ל דמסתבר טעמיה דר״ג ודריש קרא כר׳ יהושע הראויה לך שמור ושאינה ראויה לך לא תשמור ולא תאבד ומודה רבי יהושע דקרא הכי מידרש אלא דחיישינן שמא יבא לאכול אותה ולפיכך אמר אם היתה במקום המוצנע יניחנה במקום התורפה ואם היתה מכוסה יגלנה ור״ג ס״ל דלא חיישינן שמא יאכלנה א״נ משום דר״ג נשיא פסק כוותיה ולא ראיתי בזה כלל לסמוך עליו ומה שכתבתי נ״ל נכון :

ד חבית שנשברה וכו׳. משנה שם פ״ח חבית שנשברה בגת העליונה פי׳ טהורה והתחתונה טמאה מודים רבי אליעזר ורבי יהושע שאם יכול להציל ממנה רביעית בטהרה יציל ואם לאו ר׳ אליעזר אומר תרד ותטמא ואל יטמאנה בידיו ע״כ. ור׳ יהושע סובר מוטב שיציל בידיו ואפילו שהם עסקניות בלא נטילת ידים משתרד ותטמא בתחתונה שהיא חולין טמאין ונמצא טמא וכיון שסופה לאיבוד שרי לטמויי בידים :

ה בר״א בחבית של יין וכו׳. בשלהי אור לי״ד א״ל יוסי בר׳ חנינא מחלוקת שנפלה לפחות ממאה שהם חולין טמאין אבל נפלה למאה חולין טמאין ד״ה תרד ותטמא ואל יטמאנה ביד וטעמא הואיל ולא פסדי חולין דתרומה עולה בהן וחזו בימי טומאה כדמעיקרא לזר ותניא נמי התם חבית שמן של תרומה שנשברה בגת העליונה ובתחתונה חולין טמאין מודה ר׳ אליעזר לרבי יהושע שאם יכול להציל ממנה רביעית בטהרה יציל ואם לאו תרד ותטמא ואל יטמאנה ביד מאי שנא שמן שראוי להדליק יין נמי חזי לזילוף וכ״ת זילוף לאו מילתא הוא והא אמר שמואל משום ר׳ חייא שותין מלוג בסלע ומזלפין מלוג בשתים ומשני בחדש כלומר דלא חזי לזילוף ופריך והא ראוי ליישנו ומשני אתי ביה לידי תקלה שמן נמי אתי ביה לידי תקלה דרמי ליה בכלי מאוס ופריך יין נמי רמי ליה בכלי מאוס ומשני לזילוף קא בעי ליה בכלי מאוס רמי ליה בתמיה דלזילוף בעינן שיהא לו ריח טוב והתם פריך האי מודה ר׳ אליעזר לר׳ יהושע מודה ר׳ יהושע לרבי אליעזר מיבעי ליה אמר רבא איפוך ונתבארו דברי רבינו : וכן חבית של שמן וכו׳. ג״ז שם במשנה בפלוגתא ופסק כרבי יהושע דאמר שאם יכול להציל בטהרה יציל ואם לאו יציל בטומאה ועל זו ועל זו א״ר יהושע לא זו היא תרומה שאנו מוזהרים עליה מלטמאה אלא מלאכלה וזהו שכתב רבינו שכיון שנשברה החבית וכו׳ וטעמא דרבי יהושע ברישא משום הפסד חולין ולגבי שמן נמי איכא הפסד תרומה והיינו דנקט ברישא יין וסיפא שמן דאילו שמן בגוונא דרישא דלא אזיל לאיבוד מודה ר׳ יהושע דשמן ראוי להדליק ולא הוו להפסד מועט וכדכתיבנא:

ו היה עובר ממקום למקום וכו׳. ג״ז שם במשנה בפלוגתא ופסק כרבי יהושע דאמר יניח לפניו אחת על הסלע וזו היא הטומאה שאנו מוזהרים עליה שלא יתן אותה ליד הנכרי שהוא מטמא אותה בידים :

ז התלתן והכרשינין וכו׳. משנה במעשר שני פ״ב פלוגתא דב״ש וב״ה והלכתא כב״ה דאמרי כל מעשיה בטומאה חוץ משרייתה וטעמייהו דב״ה כיון שאינן מאכל אדם אין דין תרומה נוהג בהם וי״ל דהיובם מדרבנן הואיל ואוכלין אותם בני אדם בשני רעבון : לפיכך נותנין תרומת תלתן וכו׳. שאפי׳ יטמאנה בשעת שרייתה ושרף אין מקפידין עליה כיון שאינן מאכל אדם :

ח אין מפקידין תרומה וכו׳. פרק הניזקין (דף ס״א) מפקידין תרומה אצל ישראל ע״ה ואין מפקידין תרומה אצל כהן ע״ה מפני שלבו גס בה וא״ר אלעא הכא במאי עסקי׳ בכלי

אין

משנה למלך

התלתן והכרשינין של תרומה הואיל ואינו מאכל אדם כו׳. עיין לעיל פרק ב׳ וש״א דין ט׳ :

ובלבד שלא יהיו פירות מוכשרין. גזירה שלא תסיטם אשתו נדה: ט אין עושין לעם הארץ תרומת זיתיו בטהרה. אבל עושין לו זיתי חולין בטהרה משום כדי חייו של בדד (לבד). וכיצד עושה נוטל כדי התרומה ומניחה בכלי שאינו מקבל טומאה כגון כלי אבנים. וכשיבוא עם הארץ ליטול החולין והתרומה אומרין לו הזהר שמא תגע בתרומה שלא תחזור לטבלה: י ישראל שעושה פירותיו בטומאה אין בוצרין עמו. ואין צריך לומר שאין דורכין עמו מפני התרומה שתעשה בטומאה. אבל מוליכין עמו חביות לגת ומביאין מן הגת: יא זיתים וענבים שנטמאו סוחטן ועושה אותן תרומה. ואם נטמאו אחר שנעשו תרומה וסוחטן פחות פחות מכביצה הרי המשקה היוצא מהן מותר בשתייה לכהנים. ואפילו לנסכים היה ראוי שהמשקה כאילו היא מופקד בתוך האוכל. ולא אמרו פחות מכביצה אלא גזירה שמא יעשה יותר מכביצה ונמצא המשקה מתטמא בכביצה. ואם היו פירות אלו שלישי לטומאה דורכן בגת ובבית הבד והמשקה תרומה טהורה. שאין שלישי עושה רביעי בתרומה כמו שיתבאר בענין טהרות: יב פת תרומה שנטמאת משליכה לבין העצים עד שישרפנה. וכן שמן שנטמא נותנו בכלי מאוס עד שידליק כדי שלא יהיה תקלה לאחרים ויאכלוהו. וחיטים שנטמאו שולקן ומניחן בכלי מאוס כדי שלא יהיו ראויין לאכילה ואח"כ יסיק בהן

רדב"ז

בכלי חרס המוקף צמיד פתיל כלומר הא דתניא מפקידין בכלי חרס מוקף צמיד פתיל שאינו יכול ליגע בו והא דתניא אין מפקידין בשאינו מוקף צמיד פתיל ופריך וליחוש שמא תסיטנו אשתו נדה שהנדה מטמאה את משאה אפילו שאינה נוגעת ומשני אלא לא קשיא כאן בפירות שהוכשרו כאן בפירות שלא הוכשרו ע"כ בגמרא וקשיא על. מ"ש רבינו וכבר השיגו הראב"ד ז"ל. ונראה ליישב דעת רבינו דאצל כהן ע"ה אין מפקידין כלל ואפי' מוקף צמיד ואפי' לא הוכשרו דכיון דלבו גס בה חיישי' שמא יסיר הצמיד ויגע בה בידים לאות ויכשירנה ויטמאנה א"כ גזרו בכהן כיון דלבו גס בה אע"ג דאיכא צמיד פתיל ולא הוכשרו וכוונר ז"ל דכי משני ר' אלעא הכא במאי עסקינן בכלי חרס וכו' היינו הך ברייתא דמפקידין תרומה אצל ישראל ע"ה ולא אצל כהן ע"ה ואפילו ע"י צמיד אצל ישראל אין אצל כהן לא וכן הך דתניא טוחנין ומפקידין אצל אוכלי שביעית ואצל אוכלי פירותיהן בטומאה בישראל ע"ה מתניא ורישא בישראל וסיפא בכהן והשתא ניחא הירוליה דאביי דמוקי לה בכהן החשוד לאכול תרומה בטומאה וכך דפריך א"ה מפקידין והתניא מפקידין תרומה וכו' ניחא נמי דרישא בישראל ביא והוה מצי רבי אלעא לתרולי רישא בישראל וסיפא בכהן אלא משום דקשיא ליה אחריתי נכי דישראל אין לבו גס בתרומה ניחוש שמא יגע בה ולאו אדעתיה ומשום הכי מוקי לה בכלי חרס מוקף צמיד פתיל והדרי קא משני הכא בישראל ובכלי חרס וכו' עסקינן וצריך תלמודא וליחוש שמא תסיטנו אשתו נדה אלא א"ר ירמיה לא קשיא כאן בפירות שהוכשרו כאן בפירות שלא הוכשרו ורבינו לא גריס אלא דלא הדר מתירוצא קמייתא דתרווייהו לריכי דאע"ג דלא הוכשרו אם הם מגולין זימנין דנפיל עלייהו מיא והוכשרו ולאו אדעתיה ויגע בהם הילכך בעינן צמיד פתיל ושלא הוכשרו ור' ירמיה הכי משני להקשיא כאן בפירות שהוכשרו איכא למיחש שמא תסיטנו אשתו נדה וכאן דאמרי' דמפקידין ולא חיישינן שמא תסיטנו אשתו נדה בשלא הוכשרו כיון דאיכא תרתי כדכתיבנא. ואע"פ שטרחתי להעמיד דברי רבינו על גירסת הספרים עדיין אני חושש שמא לא היתה גירסתו כגירסת הספרים שלנו ושיטת הראב"ד נראית בעיני נכונה דכיון דלא הוכשרו לא חיישינן למידי והמתתי עליו למה לא השיג עליו דמשמע מדבריו דלגבי כהן ע"ה אין מפקידין כלל אפי' שיש עליו צמיד פתיל ואפי' לא הוכשרו ולגבי ישראל ע"ה מפקידין בא"ם בהו תרתי כדאמרן וסוגיין משמע איפכא דלגבי ע"ה ישראל מפקידין אע"ג דלית בהו חד מהני ולגבי כהן ע"ה משום דלבו גס בתרומה בעינן הוכשרו ואי לא גרסי' אלא בעינן תרתי וכיון שלא השיג עליו הא דעדיפא משמע דגירסא אחרת היתה להם או שהיו נדחקים לפרש כאשר פירשתי לעיל ועדיין צ"ע: (עיין בתשובות חלק שני הנדפס מחדש דף ס"ח סימן קע"ס): ט אין עושין לע"ה תרומת זיתיו בטהרה וכו'. שילהי הניזקין (דף ס"ב) העיד ר' יוסי בן המשולם משום ר' יוחנן ההיו שאמר משום רבי אלעזר חסמא אין עושין תרומת זיתיו בטהרה אבל עושה זיתי חוליו בטהרה ונראה דטעמא הוי משום כדי חייו דבדד ובשלמא חוליו בטהרה איכא כדי חייו דבדד אבל תרומה בטהרה ליכא אלא רווחא פורתא ולא התירו ולא פירש"י כן ומסיים בהך ברייתא ומניחה בכליו של חבר וכבבא ע"ה ליטול נוטל את שתיהם ואינו חושש ופרכינן עלה וליחוש דלמא נגע בה דאמרי' ליה חזי דלא נגעת בה הדרא לטבלה וליחוש דילמא לא איכפת ליה השתא לתקוני קא מכוין מיכפת לא איכפת ליה בתמיהא ומה שכתוב בספרים משום כדי חייו בלבד נראה דט"ס הוא אלא משום כדי חייו של בדד והכי איתא בגמרא והעושה השמן בבית הבד נקרא בדד והוא חבר: ומניחה בכלי שאינו מקבל טומאה. וא"ת הא תניא בהדיא ומניחה בכליו של חבר ומשמע אפי' שיהיה הכלי מקבל טומאה וי"ל משום דתלמודא פריך עלה וליחוש דלמא נגע בה בשלמא התם אית ליה היכרא כלומר רישא דקתני גבי חלה ומניחה בכפישה או באנתוחה והם כלים של בלאי המתום שהם אית היכרא ולא נגע אבל סיפא דקתני בכליו של חבר מאי היכרא איכא ומשני דמנח לה בכלי גללים בכלי אבנים בכלי אדמה אי הכי מאי איריא דחבר אפי' דע"ה נמי הכי נמי קאמר בכלים של ע"ה הראויים להשתמש בהם חבר ונתבארו דברי רבינו. וא"ת למה לן כולי האי ליתני בסיפא דמנח ליה בכפישה או באנתוחה כדקתני רישא וי"ל שמא כלים הללו ראויים לחלה ואינם ראויים להניח בהם שמן:

י ישראל שעושה פירותיו בטומאה וכו'. סיפא דהך ברייתא טוחנין ומפקידין אצל אוכלי שביעית ואצל אוכלי פירותיהן בטומאה אבל לא לאוכלי שביעית ולא לאוכלי פירותיהן בטומאה פי' טוחנים ומפקידים וכו' תבואה מתוקנת דלא חיישינן לאחלופי אבל אין טוחנין תבואה של אוכלי שביעית ולא של אוכלי פירותיהם בטומאה שאסור לסייע ידי עוברי עבירה והכי תנן נמי התם אשת חבר משאלת לאשת ע"ה נפה וכברה ובוררת וטוחנת ומרקדת עמה אבל כשתטיל למים לא תגע עמה לפי שאין מחזיקין ידי עוברי עבירה וכולן לא אמרו אלא מפני דרכי שלום:

יא זיתים וענבים שנטמאו וכו'. פ' כל שעה (דף ל"ד) א"ר יוחנן ענבים שנטמאו דורכן פחות מכביצה ויינם כשר לנסכים אלמא קסבר משקין מיפקד פקידי לאימת קא מיטמאו לכי כתיש להו לכי כתיש להו ליתיה שיעורא אי הכי כביצה נמי דהא תנן טמא מת שסחט זיתים וענבים כביצה מכוונת טהורים התם דיעבד הכא לכתחילה גזירה דלמא אתי למיעבד יותר מכביצה ע"כ בגמרא. ותימא על רבינו שכתב שהם זיתים וענבים שנטמאו וכו' ומשמע אפילו יותר מכביצה והלא הזב חוזר ומטמא את המשקים הואיל ויש בו כביצה ואיך יעשה אותה תרומה והם טמאין אלא על כרחין כביצה מכוונת קאמר וסייעו מהני' טמא מת שסחט ענבים כביצה מכוונת טהורים ולא כתב רבינו המשנה כצורתה לפי שיש בה תנאים כגון שלא נגע הטמא במשקה וכגון שעשאן בפשוטי כלי עץ שאינם מקבלים טומאה ולפיכך כתב זיתים וענבים שנטמאו ובמקומו ביאר פרטי הדינים ומ"ה נקט תנא דמתניתין כביצה מכוונת שאם היא יותר כל שהו הכל טמא דכיון שיצתה טפה ראשונה נטמאת הטפה באוכל שעדיין הוא כביצה ולא בא רבינו לפרש הכא אלא דמשקה מיפקד פקידי ולפיכך סתם רבינו אבל לעולם באוכל כביצה מכוונת איירי: ואם נטמאו אחר שנעשו תרומה וכו'. היינו הך דרבי יוחנן אלא דקשיא לשון ואם דמשמע שיש חילוק בין נטמאו קודם שעשאן תרומה לאחר שעשאן תרומה ואני לא ראיתי בסוגיא חילוק בזה כיון דקי"ל משקה מיפקד פקידי מה לי עשאן תרומה מה לי לא עשאן תרומה ואין חילוק בין לכתחילה לדיעבד דפחות מכביצה אפילו לכתחילה וכביצה מכוונת בדיעבד אין לכתחילה לא ואם לכוון רבינו מתוקן צריך לי עיון אבל אני חושב דהאי ואם ואפילו הוא: ואם היו פירות אלו שלישי וכו'. זה מבואר בכמה דוכתי דשני עושה שלישי בתרומה ואין שלישי עושה רביעי בתרומה אלא בקדשים:

יב פת תרומה שנטמאת וכו'. התם (דף ל"ג) תניא מדליקין בפת ובשמן תרומה שנטמאת א"ל פת זריק ליה בין העצים שמן רמי ליה בכלי מאוס וטעמא דזריק לה בין העצים כדי שלא יבא לידי תקלה וכן שמן מנח ליה בכלי מאוס: וחטין שנטמאו שולקן וכו'. התם אמר רב הונא לא שנו אלא פת אבל חטין לא שמא יבא בהן לידי תקלה ורבי יוחנן אמר אפי' חטי נמי ואמאי ניחוש דילמא אתי בהו לידי תקלה כדאמר רב אשי בשליקותא ומאיסותא הכא נמי בשליקותא ומאיסותא:

ומשסי

כסף משנה

ט אין עושין לע"ה תרומת זיתיו בטהרה וכו' עד שלא תחזור לטבלה. בס"פ הניזקין (דף ס"ב) ופי' רש"י אין עושין תרומת זיתיו בטהרה לאחר בהספק זיתיו לתתן לבית הבד אין מפרישין בדדין הבריס תרומה מהם לעשותן בטהרה לפי שכבר הוכשרו במעטן ונטמאו והכהן סומך עליהם וסובר שהם טהורים ובעי בגמרא וטעמא מאי אמר רבי יוחנן וכו' משום כדי חייו דבדד ופרש"י ומ"ש שרו רבנן לאקולי בתרומה כי האי קולא דאיכא למיחש דילמא הדר נגע עכ"ל: ומ"ש בספרי רבינו משום כ"ח בלבד תיבת בלבד נ"ל שט"ס היא וצריך למוחקה ואם נפשך לקיים הגירסא נאמר שרבינו היה גורס בלבד במקום דבדד:

י ישראל שעושה פירותיו וכו'. משנה בפ"ד דע"ז (דף כ"ה:):

יא זיתים וענבים שנטמאו וכו' עד שאין שלישי עושה רביעי בתרומה. כר"י בפרק כל שעה דף ל"ג ול"ד. כתב הר"י קורקוס ז"ל ויש לתמוה על רבינו שכתב שאפילו נטמאו אחר שעשה אותם תרומה סוחטן פחות פחות מכביצה ולפי מ"ש בגמרא לא נאמר זה אלא בחולין דאלו בתרומה אין חילוק בין סוחט כביצה או פחות מכביצה דמעלה עשו בהם ולא אמרינן בהו משקין מיפקד פקידי אלא המשקה מיטמא עם האוכל וגם בסוף הלשון נראה שיש חילוק בתרומה בין נגע בשני לנגע בראשון שכן כתב והמשקה תרומה טהורה שאין שלישי עושה רביעי בתרומה ולפי מ"ש שבגמ' אין לחלק כן לגבי תרומה דמעלה עשו בה ומשקה מטמא עם האוכל ואין לחלק בה בין שלישי לרביעי דלא אמרינן בה משקה מיפקד פקידי. ועוד יש לתמוה למה לא הזכיר רבינו גבי נטמאו בעודם חולין שיסחוט אותם פחות פחות מכביצה כמ"ש בגמרא ונראה שדעת רבינו שמימרא דר' יוחנן דדורכם פח"ח מכביצה ויינם כשר לנסכים ה"ה בענבים של תרומה שיינם מותר לכהנים ואידך מימרא דר"י דהקדישן ואחר כך דרכן וכו' בהקדישן לנסכים מיירי וכדקס"ד מעיקרא ומאי דאמר רב יוסף הכא בענבים של תרומה וכו' דיחויא בעלמא הוא דלא תפשוט שעשו מעלות בקדושת פה אבל קושטא דמילתא כדקס"ד רב דימי דפשט מיניה דלא בקדושת פה עבוד מעלה דהכי מסקינן התם והקדישן היינו הקדש ממש. לנסכים כפשטה ובהא הוא דעבוד מעלה אבל לא בתרומה. ומה שהקשיתי עוד שלא פירש רבינו בתחלת דבריו דסוחט פח"ח מכביצה אפשר דאסוף דבריו סמיך דמפליג בין נגעו בשני לנגעו בשלישי ומסיפא נשמע לרישא. א"נ דברישא דמיירי רבינו בחולין כתב סתם דאפילו הוא שני אין שני עושה שלישי בחולין וסוחט אפילו ביחד אבל בתרומה גם אם הם שני מפליג בפחות ליתר עכ"ל:

יב פת תרומה וכו' עד יסיק בהם תנור וכירים. שם דף ל"ג וכרבי יוחנן:

ומ"ש

ומשקין שאין ראויים להדלקה שנטמאו וכו'. הכי אמרי' בפרק כל שעה דתרומת תותים וענבים שנטמאו אין בהם לא היתר אכילה ולא היתר הסקה ואע"ג דאפשר דדריך להו פחות פחות מכביצה אמר רבא דלמא אתי בהו לידי תקלה הילכך לית להו תקנתא אלא לקוברן:

יג יין תרומה שנתגלה הואיל ואסור בשתייה וכו'. משנה פ"ח דתרומות יין של תרומה שנתגלה ישפך ואין צ"ל חולין שלשה משקין אסורין משום גילוי המים והיין והחלב ושאר כל המשקין מותרין ותנן נמי התם נקורי תאנים וענבים והקישואין והדלועין והאבטיחים והמלפפונות אפי' הן ככר אחד גדול וא' קטן אחד הלוש וא' מחובר כל שיש בו ליחה אסור ונשוכת הנחש אסורה מפני סכנת נפשות:

בהן תנור וכירים. ומשקין שאין ראויין להדלקה שנטמאו כגון היין קוברין אותן: יג יין תרומה שנתגלה הואיל ואסור בשתייה ישפך. וכן תאנים וענבים וקישואים ודילועין ואבטיחין ומלפפונות של תרומה שנמצאו מנוקרות הרי אלו אסורין באכילה מפני סכנת נפשות. מה יעשה בהן ישליך לים או יקברו: יד עיסה שנילושה במים מגולים אע"פ שהוא תרומה תשרף: טו אסור לכהן ליטול תרומה או שאר מתנות שלו עד שיפרישו אותם הבעלים שנאמר ראשיתם אשר יתנו ליי' לך נתתים ונאמר אשר ירימו בני ישראל ליי' נתתי לך עד שירימו ואח"כ יזכה בהם. ולא יטלם אחר שהורמו אלא מדעת בעלים שהרי הם של בעלים ליתנן לכל כהן שירצו שנאמר ואיש את קדשיו לו יהיו. ואם לקח שלא מדעת בעלים זכה בהן שאין לבעלים מהן אלא טובת הנאה וטובת הנאה אינה ממון: טז כהן שנתנו לו תרומה ומצא בה דברים אחרים הרי אלו אסורים משום גזל שמא אחרים הניחום שם עד שיטלום: יז אין ישראל חייבין להטפל בתרומה ולהביאה מן הגורן לעיר ומן המדבר לישוב אלא כהנים יוצאין לגרנות וישראל נותנים להם חלקן שם. ואם לא יצאו ה"ז מפריש ומניחה בגורן. ואם היתה חיה או בהמה אוכלתה שם ואינה משתמרת שם מהם התקינו חכמים שיטפל בה ויביאנה לעיר ויטול שכר הבאתה מכהן. שאם הפרישה והניחה לבהמה ולחיה ה"ז חילול השם: יח אסור לכהנים ולוים לסייע בבית הגרנות כדי ליטול מתנותיהן. וכל המסייע חילל קדש השם. ועליהם נאמר שחתם ברית הלוי. ואסור לישראל להניחו שיסייעהו אלא נותן להם חלקן בכבוד: יט נתן תרומה לכהן ע"מ להחזירה יצא ידי נתינה. ואסור לעשות כן מפני שנמצא כמסייע בבית הגרנות. וכן אסור להן שיחטפו תרומות ומעשרות ואפילו לשאול חלקן בפיהן אסור אלא נוטלין בכבוד. שעל שלחן המקום הם אוכלין ועל שלחנו הם שותים ומתנות אלו לה' הם והוא זיכה להן שנאמר ואני נתתי לך את משמרת תרומותי: כ לא יתן אדם תרומה לשומר נתו. ולא בכור לשומר עדרו. ולא מתנות לרועה בהמתו. ואם נתן חילל אלא א"כ נתן להם שכר שמירתן תחילה. ורשאי ישראל לומר לישראל אחר הא לך סלע זו ותן תרומה

או

ומ"ש ומשקין שאין ראויים להדלקה שנטמאו וכו'. בסוף תמורה (דף ל"ג:) תנן אלו שדרכו לשרוף ישרף לקבור יקבר ופירש כגון היין שניטמא קוברים אותו ונראה מדבריו שאין מזלפין בו ואע"ג דבפרק קמא דפסחים ופרק הגוזל תניא דב"ה ס"ל היעשה זילוף כתב הר"י קורקוס ז"ל דלא קיימא לן הכי משום דהתם אמרינן דטעמא דב"ה משום דלא חיים לתקלה ואילו אנן אשכחן בכמה דוכתי דחיישינן לתקלה בפ"ק דשבת גבי י"ח דבר ובפרק כל שעה:

יג יין של תרומה שנתגלה וכו' עד הרי אלו אסורים באכילה. משנה פ"ח דתרומות (משנה ד): ומה שכתב מה יעשה בהן וכו':

יד עיסה שנילושה במים וכו'. תוספתא בפרק ז' דתרומות וירושלמי פ"ח וכחכמים:

טו אסור לכהן ליטול תרומה וכו'. בספרי פרשת נשא: ולא יטלם אחר שהורמו וכו'. בפרק הזרוע (דף קל"ג). ומ"ש וטובת הנאה אינה ממון:

טז כהן שנתנו לו תרומה וכו'. תוספתא בסוף תרומות ובפ' הזרוע ברייתא:

יז אין ישראל חייבים להטפל בתרומה וכו'. בס"פ הזרוע (דף קל"ד):

יח אסור לכהנים וללויה וכו'. בפרק הזרוע ובר"פ עד כמה (דף כ"ו:) ואמרינן התם (דף כז) דתרומה ה"ל אין בה משום המסייע בבית הגרנות ואיני יודע למה השמיטו רבינו:

יט נתן תרומה לכהן ע"מ להחזירה וכו'. בפ"ק דקידושין עלה ו' ע"ב:

וכן אסור להם שיחטפו וכו' ואפילו לשאול וכו'. בפ' הזרוע (דף קל"ג) ואע"ג דמסיק בה אי יהבו לי שקילנא כיון דמטעית הא דתניא הצנועים מושכים ידיהם והגרגרנים חולקים מיסקל נמי לא שקילנא משמע לרבינו דהיינו דוקא בזרוע לחיים וקיבה וכשיש רבים בבית המטבחים משום דמיחזי כגרגרנותא ולפיכך כתבה רבינו בפ"ט מהלכות בכורים והשמיטה מכאן:

כ לא יתן אדם תרומה וכו'. בכורות (דף כ"ז):

ורשאי ישראל לומר וכו'. בר"פ עד כמה (דף כ"ז). ומה שכתב בד"א כשהיו הבעלים רוצים ליתן וכו'. ירושלמי בפרק ו' דדמאי:

וכן

יד עיסה שנילושה במים וכו'. הכי איתא בתוספתא דתרומות ופשוט הוא דחמירא סכנתא מאיסורא ואפי' לאידנא דלא חיישינן לגילויא למאן דחייש אסור וזהו שכתב רבינו דיני הגילוי במקומו:

טו אסור לכהן ליטול תרומה וכו'. גרסי' בפ' הזרוע (דף קל"ג) תניא וזה יהיה משפט הכהנים מלמד שהמתנות דין למאי הלכתא לא להוציאן בדיינין כלומר כהן ראשון התובען מוציאין מידו ודחינן לא לחלקן בדיינין דאומרים לו לישראל תן אותם לכהן חבר ולא לכהן ע"ה הא למדת שאין לכהן כלום עד שיתן להם הבעלים דכתיב ואיש את קדשיו לו יהיו כלומר שיש לו בהם טובת הנאה לתתם לכל כהן שירצה: ואם לקח שלא מדעת הבעלים. דגרסי' התם ת"ש ר' יהודה בן בתירא אומר משפט מלמד שהמתנות דין יכול אפי' חזה ושוק ת"ל זה למאי אילימא לחלקו בדיינין אטו חזה ושוק לאו בדיינין מתחלקים אלא לאו להוציאן בדיינים הב"ע דאתו לידיה אי דאתו לידיה מאי למימרא דאתו לידיה בטבלייהו וקסבר האי תנא מתנות שלא הורמו כמי שהורמו דמיין משמע דלהוציאו בדיינין אין יכול להוציאו ולא שאני לן בין חזה ושוק לשאר מתנות וזהו שכתב רבינו אסור לכהן ליטול תרומה או שאר מתנות שלו וכו'. ואם לקחן הכהן אחר שהורמו זכה בהן ואין מוציאין מידו לתת לכהן אחר ומסתבר דאפילו לקחן כהן ע"ה אין מוציאין מידו שכבר זכה בהם והא דאמרינן דאין נותנין מתנות כהונה לע"ה במקום דאיכא כהן חבר ה"מ לכתחלה אבל בדיעבד הם נתנם לו או שלקחם הוא זכה בהם. ואם לקחם כהן קודם שהורמו בפלוגתא דתנאי למ"ד כמי שהורמו דמיין זכה בהם ולמ"ד לאו כמי שהורמו דמיין לא זכה בהן וכן נראה דעת רבינו:

טז כהן שנתנו לו תרומה וכו'. זה מבואר שלא זכה אלא בתרומה לא במה שמצא בה ומסתברא שאין הדברים אמורים אלא בזמן שנתנו בתורת תרומה אבל נתנו בתורת מתנה אע"ג דאין התרומה ניתנת במתנה זכה במה שבתוכה דלהכי אמר ליה בלשון מתנה כדי שיזכה במה שבתוכה כנ"ל:

יז אין ישראל חייבין ליטפל בתרומה וכו'. פרק הזרוע (דף קל"ד) לוי זרע בכיסר ולא הוו עניים למשקל לקט אתא לקמיה דרב ששת א"ל לעני ולגר תעזוב אותם ולא לעורבים ולא לעטלפים מיתיבי אין מטפלין תרומה לא מגורן לעיר ולא ממדבר ליישוב ואם אין שם כהן שוכר פרה ומביאה מפני הפסד תרומה ומשני שאני תרומה דטבלה ולא סגי דלא מפריש לה ומסיק הפסקא דאתיא להכי תרומה נמי נתינה כתיב בה הא למדת דכל מקום דכתיב נתינה חייב ליטפל בה עד שיגיענה ליד כהן ויטול שכרו מהכהן ואי לא כתיב בה נתינה אע"ג דכתיב תעזוב כגון לקט שכחה ופאה אינו חייב ליטפל בה ליתנה לעניים וגם לא יניחנה לעורבים ולעטלפים אלא הרי היא שלו וכן כתב רבינו בפ"ק דמתנות עניים. ומ"ש רבינו שאם הפרישה והניחה לבהמה ולחיה כדי זה חילול השם לפי שהתרומה נקראת קדש ומלבד שלא קיים מצות נתינה יש בדבר חילול השם:

יח אסור לכהנים ולוים וכו'. זה מבואר בכמה מקומות ואחד מהם במסכת בכורות (דף כ"ו) והלאיה מקרא שהביא רבינו:

יט נתן תרומה לכהן ע"מ להחזירה וכו'. הכי קי"ל בקידושין (דף ו) ובכולי תלמודא מתנה ע"מ להחזיר שמה מתנה והרי היא של ישראל ויכול למוכרה לכהן אחר ודבר זה אסור מפני שנמצא מסייע לישראל בבית הגרנות: וכן אסור להם שיחטפו וכו'. גרסי' בפרק הזרוע (דף קל"ה) ההוא ליואה דהוה חטיף מתנתא אמרו ליה לרב א"ל לא מסתייה דלא שקלינן מיניה אלא מחטף נמי חטיף ותו גרסי' נמי התם (קל"ג) בדיק לן רב יוסף האי כהנא דחטיף מתנתא חבובי קא מחבב מצוה או זלזולי קא מזלזל במצוה ופשיטא ליה ונתן ולא שיטול מעצמו אמר אביי מרים הוה חטיפנא מתנתא ה"א חבובי קא מחביבנא מצוה כיון דשמענא להא דתניא ר"מ אומר בני עלי חלקם שלהן בפיהם מימר נמי לא אמינא ואי יהבו לי שקילנא כיון דשמענא להא דתניא הצנועים מושכין ידיהם והגרגרין חולקין משקל נמי לא שקילנא לבר ממעלי יומא דכפורי להחזוקי נפשאי בכהני. כי המתנות שלו יתברך ולכן צריך לנהוג בהן כבוד:

כ לא יתן אדם תרומה לשומר גתו וכו'. פ' עד כמה (דף כ"ז) תנן ת"ר הכהנים והלוים והעניים והמסייעים בבית הרועים ובבית המטבחיים אין נותנין להם תרומה בשכרן ואם עושים כן חללו שנאמר שחתם ברית הלוי ואומר ולא קדשי בני ישראל לא תחללו ולא תמותו ודוקא בשכרן אסור אבל אם נתן להם שכרם מותר כדכתב רבינו:

ורשאי ישראל לומר לישראל אחר וכו'. סיפא דהך ברייתא ובכולן יש בהם טובת הנאה לבעלים כילד ישראל שהפרים תרומה מכריו ומצאו ישראל אחר ואמר לו הא לך סלע זה ותנהו לבן בתי כהן מותר אם היה כהן לכהן אסור ופריך תלמודא ותנא מ"ש לא קאמר מתנות כהונה כלומר כיון דתנא וכולן יש בהם טובת הנאה לבעלים אמאי לא תני נמי טבת שהפרים מתנותיו ודעתו שהיו לו בכורות ומשני תרומה דקדושת הגוף הוא כיון דלא מתחלא לא אתי למיטעי בה הני כיון דקדושת דמים ניכהו אתי למטעי בהון דהא מחלל קדושתייהו אארבעה זוזי ואתי למנהג בהו מנהג חולין משמע מהכא דבשאר מתנות כהונה דלא קדשי גופייהו לא מצי למימר ליה טול סלע זה ותנהו לבן בתי, ורבינו כתב

לו

משנה למלך

יח אסור לכהנים ולוים לסייע כו'. כתב מרן ואמרי' התם דתרומה ה"ל אין בה משום המסייע כו' ועי' לקמן פ"ט מהלכות בכורים דין י"ב: כ לא יתן אדם תרומה לשומר גתו. תוס' פ"ו דדמאי:

והראשה

או שאר מתנות וי"ל דלא אמרינן הכי אלא למיהב טעמא לתנא דפתח ובכולן יש להם טובת הנאה לבעלים וסיים בתרומה דתנא כילד ישראל שהפרים תרומה וכו' אבל לעולם קי"ל כרישא דמתניתין ובכולן יש בהן טובת הנאה לבעלים :

כא בר"א כשהיו הבעלים רוצים וכו'. דהא דאמרינן ובכולן יש בהם טובת הנאה לבעלים כגון שהיה חפץ ליתן לאחד מהם בחנם אבל לתת להם בטובת הנאה אסור ואע"ג דקי"ל דטובת הנאה אינה ממון מ"מ מיחזי כמוכרם להם ואסור וגם אסור לכהן לומר טול סלע ותן לבן בתי כהן או לבני כהן משום דדמי לכהן המסייע בבית הגרנות והיינו דתניא ואם

*או בכור או שאר מתנות לפלוני הכהן בן בתי או בן אחותי וכל כיוצא בזה : כא בד"א כשהיו הבעלים רוצים ליתן אותם לאחד משני כהנים אלו או לאחד משני לויים אלו בחנם ואמר לו חבירו הא לך ותן לזה . אבל הבעלים שאמרו לכהן או ללוי הא לך חלק זה בטובת הנאה ה"ז אסור . וכן אסור לעשות סחורה בתרומות אף ע"פ שהוא לוקח מכהן ומוכר לכהן : כב עשרה אין חולקין להן תרומה בבית הגרנות אע"פ שהן אוכלין אותה או מאכילין אותה . ואלו הן . החרש . והשוטה . והקטן שאין בו דעת לפרוש חוקו מפני שאין באלו דעת. והטומטום. והאנדרוגינוס מפני שהן בריה בפני עצמן . והעבד שמא יראוהו העוברים בשדה ויעידו עליו שהוא כהן . והערל והטמא מפני שהן מאוסין . והאשה שמא תתגרש וכפני הייחוד . והנושא אשה שאינה הוגנת לו קנסו אותו שלא יחלוק בבית הגרנות עד שיגרשנה . וכולן משלחין להן לבתיהן וחולקין להן כשאר קדשי הגבול . חוץ מן הנושא אשה שאינה הוגנת לו והטמא והערל שאין משלחין להן כלל :

פרק שלשה עשר

א התרומה [א]עולה באחד ומאה . כיצד סאה תרומה שנפלה למאה סאה של חולין ונתערב הכל מפריש מן הכל סאה אחת ונותנה לכהן והשאר מותר לזרים . וכל תרומה שאין הכהנים מקפידין עליה כגון תרומת הכליסין והחרובין והשעורים של אדום אינו צריך להגביה הואיל ונפלה במאה בטלה במיעוטה והכל מותר לזרים : ב נפלה סאה תרומה לפחות ממאה נעשה הכל מדומע וימכר הכל לכהנים בדמי תרומה חוץ מדמי אותה סאה. בד"א כשנתערב מין במינו . אבל מין בשאינו מינו בנותן טעם אם יש בכל טעם תרומה נעשה הכל מדומע וימכר לכהנים חוץ מדמי תרומה שבו . ואם טעם הכל טעם חולין הכל מותר לזרים : ג סאה תרומה שנפלה למאה והגביה סאה מן הכל ונפלת הסאה שהגביה למקום אחר אינה מדמעת אלא לפי חשבון . וכן סאה תרומה שנפלה לפחות ממאה ונעשה הכל מדומע ונפל מן המדומע למקום אחר אינו מדמע אלא לפי חשבון . כיצד הרי שנפלו עשר סאין של תרומה לתשעים סאה חולין ונדמעו הכל אם נפל ממדומע זה עשר סאין לפחות ממאה חולין נדמעו שהרי יש בעשר של מדומע סאה של תרומה . נפל לתוכן פחות מעשר סאין אינן מדמעות : ד בד"א בדבר שאין דרכו להבלל כגון חטים לחטים או קמח לקמח . אבל דרכו להבלל כגון שמן תרומה לשמן חולין או יין תרומה ליין חולין הולכין אחר הרוב . אם רוב תרומה ה"ז מדמע כתרומה . ואם רוב חולין הרי הוא כחולין ואינו מדמע אע"פ שהכל אסורים לזרים : ה [*]סאה תרומה שנפלה למאה הגביהה ונפלה אחרת הגביהה ונפלה אחר' הרי החולין מותרין עד שתרבה תרומה עליהן . שאם נפלו לתוך המאה חולין מאה סאה ועוד

א סמ"ג לאוין רנ"א טור סי' שכ"א שם כל דיני תרומה :

*[עי' בטוי"ד סי' שכ"ה שתמה ע"ז מסוגיא דבכורות (דף כ"ו) והב"י שם מיישב דעת הרמב"ם] :

כסף משנה

וכן אסור לעשות סחורה בתרומות וכו'. משנה בפ"ז דשביעית (משנה ג) :

כב עשרה אין חולקין להם תרומה וכו'. בפרק נושאין (יבמות דף צ"ט:) . ומה שכתב והקטן שאינו יודע לפרוש חוקו הוא לשון התוספתא פ"ק דחגיגה ופירושו שאינו יודע לפרוש כפיו דאי יודע לפרוש כפיו חולקין לו בבית הגרנות כדתניא ס"פ לולב הגזול (דף מ"ב) ובספרי רבינו כתוב שאין בו דעת כלומר שאין בו דעת לפרוש כפיו . ומ"ש וכולם משלחים להם לבתיהם חוץ מן הנושא וכו' והטמא והערל יש לתמוה דהא בברייתא לא קתני אלא חוץ מטמא ונושא אשה שאינה הוגנת לו ובגמרא (דף ק') אבל ערל משגרינן ליה מ"ט משום דאנים טמא נמי הא אנים האי נפיש אונסיה והאי לא נפיש אונסיה וצ"ל שגירסא אחרת היתה לו לרבינו :

פי"ג א התרומה עולה באחד ומאה וכו'. משנה בפרק ד' דתרומות (משנה ז) כרבי אליעזר . ויש לתמוה שהרי בירושלמי פסק כרבי יוסי בן המשולם דאמר שאינה עולה אלא במאה ועוד קב ונראה שטעמו משום דסתם לן תנא כוותיה בפ"ב דערלה וסתם גמרא נקט לה הכי בכמה דוכתי . ומה שכתב וכל תרומה שאין הכהנים מקפידים עליה וכו' ירושלמי בפרק ב' דערלה וטעמא משום דכיון שאינו מרים אלא מפני גזל השבט כל שאין מקפידים אין כאן גזל :

ב נפלה סאה תרומה לפחות ממאה וכו'. משנה בפ"ה דתרומות (משנה א) . ומ"ש בד"א כשנתערב מין במינו אבל מין בשאינו מינו בנותן טעם וכו' הכי תנן בפ"ב דערלה (משנה ו) גבי טבל :

ג סאה תרומה שנפלה וכו'. משנה פרק ה' דתרומות (משנה ה) וכחכמים . ומה שכתב וכן סאה תרומה שנפלה לפחות ממאה וכו' גם זה שם במשנה (מ"ו) וכחכמים :

ד ומ"ש בד"א בדבר שאין דרכו להבלל וכו'. שם בירושלמי :

ה סאה תרומה שנפלה למאה הגביהה ונפלה אחרת וכו'. משנה ז' פ"ה דתרומות : כתב הראב"ד אינו כן אלא שאם נפלו חמשים ואחת סאה וכו'. ורבינו לא בחר זה הפירוש משום דתנן בההוא פירקא סאה תרומה שנפלה

השגת הראב"ד

*סאה תרומה שנפלה למאה וכו' עד נעשה הכל מדומע : א"א אינו כן אלא שאם נפלו שם חמשים ואחת סאה אחר סאה אע"פ שהגביה ראשונה ראשונה נדמעו שהרי רבתה התרומה על כדי החולין שבתחלה בחשבון הנפילות ושמא הוא מגביה החולין והתרומה נשארת שם והרי היא באותו הכרי נ"א של תרומה וי' של חולין :

רדב"ז

היה כהן לכהן אסור ולא הולרך רבינו לבאר זה שהרי כתב רשאי ישראל לומר לישראל וכו' משמע דוקא ישראל ולא כהן : וכן אסור לעשות סחורה וכו'. פ"ז דשביעית אין עושין סחורה בפירות שביעית ולא בבכורות ולא בתרומות ולא בנבלות וטרפות ולא בשקצים ורמשים וטעמא דכתיב לאכלה לאכלה ולא לסחורה :

כב עשרה אין חולקין להם תרומה בבית הגרנות וכו' עד סוף הפרק. מבואר ביבמות פרק נושאין (דף צ"ט) ובפרק הערל :

פי"ג א התרומה עולה באחד ומאה וכו'. פ"ד דתרומות רבי אליעזר אומר תרומה עולה באחד ומאה רבי יהושע אומר במאה ועוד ועוד זה אין לו שיעור ר"י בן משולם אומר ועוד קב למאה סאה שתות למדמע ופסק כרבי אליעזר לפי שסתם לן תנא כוותיה פעמים רבות ואמרינן בירושלמי מנין שהן עולין אמר ר' יונה את חלבו את מקדשו ממנו דבר שאתה תורם ממנו אם נפל לתוכו מקדשו וכמה הוא אחד ממאה רבי אליעזר אומר מוסיף סאה ומעלהו ע"כ. ומעלה סאה ונותנה לכהן משום גזל השבט והשאר מותר לזרים : וכל תרומה שאין הכהנים מקפידין עליה וכו'. דכיון שאין מקפידין עליה אין כאן גזל השבט והכל מותר לזרים :

ב נפלה סאה תרומה לפחות וכו'. פ"ב דערלה להקל ולהחמיר מין במינו מינו כילד כגון גריסין שנתבשלו עם עדשים ויש בהם בנותן טעם בין שיש בהן להעלות באחד ומאה ובין שאין בהן להעלות באחד ומאה אסור אין בהם בנותן טעם בין שיש בהם להעלות באחד ומאה בין אין בהם להעלות באחד ומאה מותר ותנן פ"ה דתרומות סאה תרומה טמאה שנפלה לפחות ממאה חולין וכו' ואם טהורה היתה הסאה ימכרו לכהנים בדמי תרומה חוץ מדמי אותה סאה :

ג סאה תרומה שנפלה למאה וכו'. פ"ד דתרומות (מ"ה) פלוגתא דתנאי ופסק כחכמים שאומרים אינה מדמעת אלא לפי חשבון ואע"ג דנתבטלה דתרומה עולה באחד ומאה מ"מ צריך להפרים אחת וליתנה לכהן ולפיכך מדמעת לפי חשבון מיהת : וכן סאה של תרומה וכו'. ג"ז שם בפלוגתא ופסק כחכמים שאמרו אין המדומע מדמע אלא לפי חשבון ואם תקשה תרתי למה לי חדא לאשמועינן כחו דרבי אליעזר וחדא לאשמועינן כחן דרבנן ומ"מ רבינו לא היה צריך אלא סיפא לבד דיני רבותא לחכמים :

ד בר"א בדבר שאין דרכו ליבלל וכו'. איתא בפרק הערל וגרסי' בירושלמי פ"ה דתרומות תני סאה תרומה שנפלה לפחות ממאה חולין הרי אלו מדומעין ואין משלמין לה קרן וחומש על מקום אחר ולא ממקום אחר עליהן אלא לפי חשבון ובדבר שאין דרכו ליבלל אבל בדבר שדרכו ליבלל הולכין אחר הרוב אם רוב תרומה תרומה ואם רוב חולין חולין ע"כ. והטעם דבר שאין דרכו ליבלל כל דבר באנפי נפשיה קאי אבל בדבר שדרכו ליבלל הרי הכל מעורב ולפיכך הולכין בו אחר הרוב ומתוך הירושלמי משמע דדבר שאין דרכו ליבלל ימצא לו עלייה כלומר בנקל ימצא להעלותו אבל בדבר שדרכו ליבלל שמא ימצא בהם תקלה כלומר על ידי שמשהה אותם עד שימצא להם עלייה יבאו בהם לידי תקלה ולפיכך הולכין בו אחר הרוב :

ה סאה תרומה שנפלה למאה וכו'. פ"ה משנה כלשון רבינו ופי' שם עד שתרבה תרומה על החולין הוא שיפול במאה סאה חולין ק' סאה ומשהו של תרומה זה אחר זה כאשר כתב בפסקי' והשיג עליו הראב"ד ז"ל אינו כן אלא שאם נפלו שם נ"א סאה אחר סאה וכו' וטעמו ז"ל דחיישינן שמא היה מגביה החולין ונשארה שם התרומה וזה א"א אלא א"כ יבש ביבש אבל לח בלח לא יצטייר בשכל ואפילו ביבש נמי הפשא רחוקה היא שמגביה מן החולין ולא מן התרומה אלא לעולם הוא מגביה בשוה מן החולין ומן

משנה למלך

כב והאשה שמא תתגרש כו'. פסק כרב ששת ורב הונא דאיכא למיחש לכולהו. ודע דאף בבת כהן איכא לטעמא דשמא תתגרש משום דגזרו אטו בת ישראל דלא נאמרה בינייא וו כגמרא וכוי איסא בסדיא גבי כתובה רבה (דף פ"ו) יע"ש :

ועוד של תרומה סאה אחר סאה נעשה הכל מדומע :

ו *סאה תרומה שנפלה למאה ולא הספיק להגביהה עד שנפלה סאה אחרת . אם ידע בראשונה קודם שתפול השניה לא נדמעו . אלא מפריש סאתים והשאר מותר הואיל והיה לה לעלות הרי היא כאילו עלתה. ואם לא ידע בסאה ראשונה אלא אחר שנפלה השנייה ה"ז מדומע וכאילו נפלו שתיהן כאחת :

ז *אין פסולת של תרומה מצטרפת עמה לאסור החולין . אבל פסולת החולין מצטרפת עם החולין להעלות התרומה . כיצד סאה חטים יפות של תרומה שנפלה למאה סאה חטים רעות של חולין וטחן הכל . אף ע"פ שהמורסן של חולין מרובין ושל תרומה מועט והרי קמח של תרומה בפחות ממאה מקמח החולין ה"ז עולה ומשערין בקמח עם המורסן שהוא מאה ואחד . אבל אם נפלה סאה חטים רעות של תרומה לפחות ממאה סאה חטים יפות של חולין וטחן הכל והרי הקמח של תרומה אחד ממאה מקמח החולין ה"ז עולה במאה ואחד שהרי הותירו החולין ופחתה התרומה :

ח לוג יין של תרומה צלול שנפל למאה לוגין עכורין אין מוציאין שמרים שבהם . אלא מעלין את הלוג . *וכן אם נפל לוג עכור למאה לוגין צלולין אין מוציאין שמרים שבו :

ט לוג מים שנפל לתשעים ותשעה לוגין יין ואח"כ נפל לתוך הכל לוג יין של תרומה נדמע הכל . שאין המים מעלה את היין :

י סאה תרומה שנפלה לפחות ממאה חולין ונפלו חולין אחרים עד שהוסיפו על מאה . אם בשוגג הרי זו עולה במאה ואחד . ואם במזיד הרי הכל מדומע שאין מבטלין איסורי תורה לכתחלה :

יא *תרומת חו"ל מותר לבטלה ברוב ואוכלה בימי טומאתו ולא עוד אלא אם היה לו יין של תרומת ח"ל נוטל ממנו לוג אחד ונותן עליו שני לוגין

השגת הראב"ד

*סאה תרומה שנפלה למאה וכו' עד שתיהן כאחת : א"א כמה רב גובריה דעביד כיחידאה דר"א בר"ש הוא דמפליג בהכי אבל תנא קמא לא מפליג אלא בין ידע בין לא ידע אוסר ואשכחן בהדיא בההוא פירקא סאה תרומה שנפלה למאתים ידע בה ואח"כ נפלה אחרת ה"ז מותרת לפחות מ"כן הרי זו אסורה הרי למאה ותשעים ותשע נפלו וידע בה אסור כ"ש למאה בפ"ו דתרומות תוספתא :

*אין פסולת של תרומה וכו' עד להעלות את התרומה : א"א יותר מכן אמרו בירושלמי שהפסולת של תרומה מצטרפת עם החולין לבטל התרומה :

השגת הראב"ד

*וכן אם נפל לוג וכו' עד שאין המים מעלה את היין : א"א הפירוש שהוא מפרש לטעם התוספתא טעות הוא בידו שהרי דבר ידוע שהמים מבטלין את היין אם אין בו בנותן טעם אלא לפי שהמים נפלו לתוך היין ואין בהם כדי לבטל התרומה בטעם אע"פ שיש שם מאה חולין אין מצטרפין לפי שהן שני שיעורין שהמים ביין בנותן טעם ויין ביין שיעורו במאה וכיון שאין שיעוריהם שוין לבטול התרומה אין מצטרפין וכן הדין אפילו לוג יין של תרומה שנפל לחמשים מים וחמשים יין אם אין בחמשים מים כדי לבטל טעם הלוג של תרומה אין מצטרפין למאה : *תרומה ח"ל וכו' עד כשני לוגין של חולין : א"א טועה בזה שאינו כן בבכורות וענין זה אסור הוא שהרי מתלה למתלה הוא :

שנפלה לפחות ממאה ונדמעו ונפל מן המדומע למקום אחר רא"א מדמעת כתרומה ודאי והכמים אומרים אין המדומע מדמע אלא לפי חשבון אלמא דלהכמים דקיימא לן כוותייהו לא אמרינן שמא הוא מגביה החולין והתרומה נשארת ה"נ לא אמרינן שמא הוא מגביה החולין והתרומה נשארת אלא ראשון ראשון מתבטל וה"ל הכל חולין :

ו סאה תרומה שנפלה למאה ולא הספיק להגביהה עד שנפלה סאה אחרת . גם במשנה סאה תרומה שנפלה למאה ולא הספיק להגביהה עד שנפלה אחרת ה"ז אסורה ור"ש מתיר ובירושלמי ר"ש אומר ידיעתה מקדשתה ורבנן אמרין הרמתה מקדשתה ובתוספתא פ"ה אמר ר"א בר"ש כד"א בזמן שלא ידע ואחר כך נפלה אבל אם ידע בה ואחר כך נפלה אחרת הרי זה מותרת שכבר היה לו להעלות : כתב הראב"ד כמה רב גובריה וכו' . ונראה שרבינו מפרש [דר"א בר"ש] דתוספתא לפרושי מילתא דת"ק אתא [לא] ומ"מ יש לתמוה למה לא פירש דלפרושי מילתא דר"ש היא ולא לרבנן וכדמשמע בירושלמי . ודע שהתוספתא שהביא הראב"ד נוסחא משובשת נזדמנה לו שכתוב בה תרומה במקום ערלה :

ז אין פסולת של תרומה מצטרפת עמה לאסור החולין וכו' . ירושלמי בס"פ הנזכר : כתב הראב"ד יותר מכן אמרו בירושלמי וכו' ואין מזה השגה על רבינו שלא כ"כ משום דגמרא דידן משמע דפליג אירושלמי בהא דבפרק גיד הנשה (דף ל"ה:) גבי הא דמייתי לשיעורי האיסורים מזרוע בשלה מן האיל קאמר דלמ"ד דשיעורי האיסורים בששים עצמות האיסור מצטרפין לאיסור ועצמות ההיתר מצטרפין להיתר ועוד דבירושלמי גופיה במחלוקת שנויה :

ח לוג יין של תרומה צלול וכו' . תוספתא פרק ה' דתרומות :

ט לוג מים שנפל לצ"ט לוגין יין וכו' . (שם) בתוספתא בפרק הנזכר וכחכמים ותיבת שמן שכתובה בתוספתא היא שיבוש וצריך לכתוב יין במקום שמן : כתב הראב"ד א"א הפירוש שהוא מפרש וכו'. וי"ל שבמה שכתב רבינו שאין המים מעלה את היין אפשר לומר שנתכוון למה שפירש הראב"ד בתוספתא :

י סאה תרומה שנפלה לפחות ממאה חולין וכו' . משנה פרק ה' דתרומות (משנה ט) :

יא תרומת ח"ל מותר לבטלה ברוב וכו' . בפרק עד כמה . ומה שכתב ולא עוד אלא אם היה לו יין של תרומת ח"ל וכו' כתב הראב"ד טועה בזה וכו' . וזה תלוי בגירסת הגמרא שם כי הוה מתרמי ליה חמרא דתרומה הוה רמי תרי נטלי דחולין וחד נטלא דתרומה ושקיל חד מכאן ואילך רמי חדא ושקיל חדא

ומן התרומה הילכך דברי רבינו נכונים בטעם ואינו נעשה מדומע עד שיפלו אחד ומאה תרומה במאה של חולין זה אחר זה :

ו סאה תרומה שנפלה למאה וכו'. משנה פ"ה סאה תרומה שנפלה למאה ולא הספיק להגביהה עד שנפלה אחרת הרי זו אסורה ר"ש מתיר ותניא א"ר אלעזר בר"ש כד"א בזמן שלא ידע בה ואח"כ נפלה אבל אם ידע בה ואח"כ נפלה אחרת מותרת שכבר היה לה להעלות וחכמים אומרים הרמתה מקדשתה. והשיג הראב"ד ז"ל כמה רב גובריה דעביד כיחידאה כרבי אלעזר ברבי שמעון דמפליג בהכי אבל ת"ק לא מפליג בהכי אלא בין ידע בין לא ידע אוסר ע"כ . ותמצא מדבריו דרבי אלעזר ברבי שמעון אתי לפרושי מלתיה דאבוה דאי לא תימא הכי דברי רבי אלעזר ברבי שמעון הוזכרו תחלה בברייתא והיכי קרי לחכמים האוסרים ת"ק אלא ודאי ת"ק קרי לת"ק דמתני' ואם זו כוונת הראב"ד ז"ל יש להקשות עליו דאי אתי רבי אלעזר ברבי שמעון לפרושי מלתיה דאבוה הכי הו"ל למיתני כד"א בזמן דידע בה אחר שנפלה אחרת מותרת שכבר היה לה לעלות אבל אי לא ידע ונפלה אחרת אסורה . ולפיכך אני אומר דיפה קילס אותו דרב גובריה דודאי רבי אלעזר ברבי שמעון לפרושי מלתיה דת"ק דמתני' קא אתי דהא דקאמר ת"ק אסורה דוקא בזמן דלא ידע בה וכו' ופסק כת"ק דמתני' וכדמפרש רבי אלעזר בר' שמעון ולא שבקינן סתם תנא דמתניתין ועבדינן כחכמים דברייתא ועלה פסק רבינו כהוגן דוק ותשכח :

ז אין פסולת של תרומה וכו'. פ"ה דתרומות סאה של תרומה שנפלה למאה של חולין וטחנן ופחתו כשם שפחתו החולין כך פחתה התרומה ומותר סאה של תרומה שנפלה לפחות ממאה וטחנן והותירו כשם שהותירו החולין כך הותירה התרומה ואסור אם ידוע שהחטין של חולין יפות מן התרומה מותר ותני עלה בירושלמי אין פסולת תרומה מצטרפת עם התרומה לאסור על החולין אבל פסולת החולין מצטרפים עם החולין להעלות את התרומה וה"כ משנתנו אפילו פחתו החולין ולא פיחתה התרומה אלא שיהיה הקמח הנקי מן התרומה כשהסירו המורסן אחד מק"א בחולין עם מורסן מותר . וא"ת טעמא דיש בחולין עם המורסן שלו לבטל התרומה אבל אם אין בהם לבטל אסור ואמאי והלא כבר נתבטל קודם שטחן ולא אמרי' חוזר וניעור אחר שטחן תדע מדלא קתני ברישא אם ידוע שהחטים של תרומה יפות אם טחן והותירו משמע דלא חיישינן דכיון שנתבטלו נתבטלו . וי"ל שלא נתבטלו לגמרי כיון שצריך להפריש אחת וליתנה לכהן ומדמעת לפי חשבון ולא הם תנא לפרושי ברישא ופרים בסיפא . והשיג הראב"ד יותר מכאן אמרו בירושלמי שהפסולת של תרומה מצטרף להעלות החולין לבטל התרומה בעיא היא בירושלמי ונפשטה מהא דאמר רב הונא קליפי איסור מצטרף להיתר ואפשר שרבינו סובר שאין הלכה כרב הונא שאין קליפי האיסור מצטרפין להעלות את ההיתר :

ח לוג יין של תרומה וכו'. הכי איתא בתוספתא ומתבאר ממה שכתב למעלה וכן אם נפל לוג עכור למאה לוגין צלולין אין מוציאין שמרים שבו כן נמצא בספרים ומשמע שאין מוציאין השמרים של תרומה אלא צריך מאה יין צלול לבטל לוג של תרומה עכור וה"כ יקשה על מ"ש למעלה אין פסולת של תרומה מצטרפת עמה לאסור החולין ומאי שנא משמרים של יין ויש לחלק דבשלמא פסולה לא חזי כלל ולפיכך אינה מצטרפת עם התרומה אבל שמרים של תרומה חזו אגב היין ולפיכך מצטרפין עם היין . ואכתי קשיא לי דאמרינן פ' גיד הנשה מאן דאמר בששים סבר בשר בהדי בשר ועצמות משערינן והוה ליה בששים ומ"ד במאה סבר בשר בהדי בשר משערינן והו"ל במאה וסוגיא זו ודאי פליגא עליה דרב הונא דאמר בירושלמי קליפי האיסור מצטרפין להעלות את ההיתר ולפיכך לא כתב רבינו הך דרב הונא הלה גם לרבינו נמי קשיא דפסק אין פסולת של תרומה מצטרפת עמה לאסור את החולין והכא אמרינן בשר ועצמות משערינן . ויש לתרץ דלא אמרינן הכי אלא בשאר איסורין העולים בששים אבל תרומה העולה במאה לא אמרינן הכי אלא כדעת מי שסובר דשאר איסורין במאה והיינו בשר בהדי בשר ועצמות הזרוע אין מצטרפין לאסור את האיל ועדיין צריך תלמוד (ועיין בתשובות חלק שני בלשונות סימן רנ"ו) :

ט לוג מים שנפל לצ"ט לוגין יין וכו' שאין המים מעלין את היין . על זה הטעם השיג הראב"ד ז"ל דלא קי"ל שהמים מבטלין את היין ותמהתי על השגה זו שהרי רבינו כתב בהדיא פי"ו מהלכות מאכלות אסורות מים שנתערבו ביין או יין במים בנותן טעם ואיך יעלה על הלב לומר שטעה בזה אלא כוונתו ז"ל במה שכתב שאין המים מעלה את היין אין המים מצטרפין להעלות את היין וזה מבואר בלשונו והיינו דנקט לוג מים שנפל לצ"ט לוגין של יין של תרומה לומר שאין הלוג של מים מצטרף לצ"ט של יין חולין ויהיה הכל מאה חולין להעלות לוג של תרומה אבל אם היו מאה לוגין מים ונפל שם לוג יין תרומה אם לא נתן טעם מותר דהוי מין בשאינו מינו :

י סאה תרומה שנפלה וכו' . פ"ה דתרומות סאה תרומה שנפלה לפחות ממאה ואח"כ נפלו שם חולין אם שוגג מותר ואם מזיד אסור והיינו דאמרי' ברים בילה ותנן אין מבטלין איסור לכתחלה ומהך מתני' אמרי לה אע"ג דאיכא שנויה באותו לשון והמרי' נמי התם דוקא איסורין של תורה כגון תרומה אבל איסורין דרבנן מבטלין לכתחילה וכ"כ הרב פ"ט מהלכות מאכלות אסורות וכתב שם אסור לבטל איסורין של תורה לכתחילה ואם בטל הרי זה מותר ואעפ"כ קנסו אותו חכמים ואסרו הכל ויראה לי שכיון שהוא קנס אין אוסרין תערובת זה על זה העובר שביטל האיסור אבל לאחרים הכל מותר עכ"ל שם . והכא כתב הכל מדומע ומשמע שהוא אסור ג"כ על אחרים וי"ל דהתם שהוא אסור על כל העולם לא קנסו אלא המבטל עצמו אבל הכא דאית ליה תקנתא שימכור הכל לכהן בדמי תרומה אסרוה על הכל אפי' על אחרים ועוד דאיסור תרומה חמיר טפי דאית ביה מיתה ולפיכך אסרוה אפילו על אחרים :

יא תרומת חוצה לארץ וכו' . בבכורות פ' עד כמה (דף כ"ז) אמר שמואל תרומה ח"ל בטלה ברוב רבה מבטלה ברוב ואוכלה בימי טומאתו ופירש"י ז"ל בטלה ברוב ולאחר שעירבה ברוב חולין יכול לאכלה זר או כהן בימי טומאתו וכן נראה דעת רבינו ושלא כדברי התוס' שכתבו דאסורה לזרים עד שתתבטל במאה והכא לאכול אותם כהן בימי טומאתו קאמר : ולא עוד שלא אם היה לו יין וכו' . אמרי' התם רב הונא בריה דרב יהושע כי מתרמא ליה המרא דתרומה הוי רמי תרי נטלי דחולין וחדא נטלא דתרומה ושקיל חד

לוגין חולין ונמצא הכל שלשה ואח"כ נוטל מיין של תרומה לוג ונותן לתוך השלשה ומגביה מארבעתן לוג ושותה. וחוזר ומשליך לתוכן לוג אחר וחוזר ונוטל לוג ושותה. וכן נותן לוג תרומה ונוטל לוג מן התערובת עד שיכלה כל היין של תרומה. ונמצא שנטל כמה לוגין בשני לוגין של חולין: **יב** הזורע תרומה בצד החולין ולא נודע אי זהו זרע תרומה אפילו היה מאה לגנה של תרומה ולגנה אחת של חולין כולן מותרין. בד"א בדבר שזרעו כלה בקרקע כגון החטים והשעורים וכיוצא בהן. אבל דבר שאין זרעו נפסד בארץ כגון השום והבצלים אפילו מאה לגנה של חולין ולגנה אחת של תרומה תערובת ביניהן הרי הכל מדומע. ואם נתלש הכל תעלה התרומה בק"א ולא יתלוש לכתחילה: **יג** *שתי קופות אחת של תרומה ואחת של חולין ואין ידוע אי זו היא. או שנפלה סאה של תרומה לתוך אחת מהן ואין ידוע להיכן נפלה ואח"כ נפלה אחת משתי קופות לתוך החולין אינן מדמעתן. וכן אם זרע אחת מהם הגידולין חולין לכל דבר. והשנייה נוהג בה כתרומה. נפלה הקופה השניה למקום אחר אינה מדמעת. וכן אם זרע אחר את השנייה הגידולין חולין. נפלו שתיהן למקום אחד מדמעת כקטנה שבשתיהן. זרע אחד את שתיהם בדבר שזרעו כלה הגידולין חולין. ובדבר שאין זרעו כלה הגידולין מדומע. בד"א בזורע את השנייה עד שלא קצר את הראשונה. אבל קצר את הראשונה ואח"כ זרע את השנייה אפילו בדבר שאין זרעו כלה הגידולין חולין שאין תלוש ומחוברין נעשין *חובה זה לזה: **יד** שתי קופות אחת של חולין ואחת של תרומה ולפניהן שתי סאין אחת של חולין ואחת של תרומה ונפלו אלו לתוך אלו מותרין. שאני אומר חולין לתוך חולין נפלו ותרומה לתוך התרומה ואע"פ שלא רבו חולין על התרומה. בד"א בתרומה בזמן הזה שהוא מדבריהם. אבל בתרומה של תורה עד שירבו חולין על התרומה: **טו** *סאה תרומה שנפלה לתוך הכרי ואמר תרומת הכרי זה לתוכו במקום שנפלה אותה סאה שם נסתיימה תרומת הכרי ונדמע הכל בתרומה שנפלה ובתרומת הכרי. אמר תרומת הכרי בצפונו חולקין אותו לשנים והחצי שבצפון לשנים ונמצא רביע הכרי שהוא צפון צפוני הוא המדומע: **טז** היו לפניו שני כריים ואמר תרומת שני כריים באחד מהן הרי שניהן מדומעין. היו לפניו שתי סאין וכרי אחד ואמר הרי אחת מן הסאין האלו עשויה תרומה על הכרי הזה הרי אחת מהן תרומה ואין ידוע אי זו היא. היו לפניו שני כריים וסאה אחת ואמר ה"ז תרומה על אחד מן הכריים הללו הרי הוא תרומה ונתקן אחד מהן ואין ידוע אי זה הוא המתוקן מן הטבל:

* (ס"א הוכח)

חמשים

השגת הראב"ד

*שתי קופות אחת של חולין וכו' עד שירבו חולין על התרומה: א"א דבר זה מן הטעות הראשונה שטעה למעלה שאמר בתרומה בזה"ז מדבריהם ואולי טעותו מה שראה בפסחים דמתרצי אליבא דר"י בתרומה בזה"ז דרבנן ולא היא דבזמן הזה בחטים ויין נמי איכא תרומה דרבנן אותן מקומות שלא החזיקו עולי בבל מה שלא היה בימי יהושע:

השגת הראב"ד

*סאה תרומה שנפלה לתוך הכרי וכו' עד ובתרומת הכרי: א"א בעיא היא בירושלמי:

כסף משנה

הדא פי' היה נוטל מהג' לוגין א' והוא של תרומה ומחשיב השנים הנשארים כאילו הם חולין ונותן להוכס אחד של תרומה ונותן אחד מג' ושוב נותן אחד ונוטל א' וכן לעולם זו היא גירסת הראב"ד אבל רבינו נראה שלא היה גורס בתחלה ושקיל חד אלא כך היה גורס הוה רמי תרי נפלי דחולין וחד דתרומה ורמי עוד חד דתרומה מכאן ואילך רמי חד ושקיל חד פירוש דבתר דרמי חד דתרומה רמי עוד חד דהוו ארבעה ואז שקיל חד וגירסא זו יותר נכונה ולשון מכאן ואילך אתי שפיר שבתחלה היה מיקל להשליך שנים קודם כל דבר ואחר כך רמי חד ושקיל חד. ומה שהקשה הראב"ד שהרי מחצה על מחצה הוא י"ל שמאחר שלא השליכם בפעם אחת אמרי' קמא קמא בטיל:

יב הזורע תרומה בצד חולין וכו' עד הוי הכל מדומע. משנה בפרק ט' דתרומות (משנה ה). פירוש לגנה ערוגה. ומ"ש ואם נתלש הכל וכו' ולא יתלוש לכתחלה. תוספתא דתרומות פרק ז':

יג שתי קופות אחת של וכו' עד הגידולין מדומע. שם פ"ז דתרומות (משנה ה):

כתב הראב"ד שתי קופות וכו' א"א דבר זה מן הטעות הראשונה וכו'. וכבר כתבתי טעם רבינו בסוף פ"א מהלכות אלו. ומ"ש בד"א בזורע את השניה וכו'. ירושלמי שם אלא שיש בו טעות סופר:

יד שתי קופות אחת של חולין ואחת של תרומה וכו'. בס"פ הערל עלה פ"ב. ומ"ש ואע"פ שלא רבו חולין על התרומה. שם וכרבי יוחנן: בד"א בתרומה בזמן הזה וכו'. שם (דף מ"ד) ובפרק אלו עוברין:

טו סאה תרומה שנפלה לתוך הכרי וכו'. ירושלמי פרק ג' דתרומות (הלכה ג).

כתב הראב"ד סאה תרומה שנפלה לתוך הכרי וכו' א"א בעיא היא בירושלמי. ונראה שרבינו לא היה גורס בעיא אלא כך היה גורס רבי יצחק בן אלעזר אמר סאה תרומה שנפלה לתוך הכרי וכו'. והר"י קורקוס ז"ל כתב שיש ליישב לדעת רבינו גירסת בעיא דלשון בעיא קאי על תרומת שני כריים כאחד שהזכיר. אחר כך והוא כאילו אמר רבי יצחק שאל שאלה והתחיל פשיטא לי סאה תרומה שנפלה וכו' ואידך פלוגתא וכי קא מיבעיא ליה הא וכן אמר בה מהו: אמר תרומת הכרי בצפונו וכו'. גם זה שם בירושלמי וכחכמים:

טז היו לפניו שני כריים וכו'. שם בירושלמי וכרבי יוחנן: היו לפניו שתי סאין וכרי אחד וכו'. ג"ז שם בירושלמי: היו לפניו שני כריים וסאה אחת וכו'. גם זה שם בירושלמי:

חמשים

רדב"ז

מכאן ואילך רמי חד ושקיל חד ע"כ. ואיכא לאקשויי על רבינו תרתי חדא כיון שנתבטלה ברוב אמאי צריך עוד ליטול מיין של תרומה לוג וליתן לתוך השלשה ודבר זה לא הוזכר בדברי רב הונא ועוד כיון דאיכא תרי לוגי דתרומה הוה ליה מחצה על מחצה ואסור וזו היא השגתו של הראב"ד ז"ל. וי"ל דלישנא דרב הונא קפיטים דאמר רמי תרי נפלי דחולין להיכא קא רמי להו אלא משמע דמתחלה הוה תמן חד נפלא דיין של תרומה והדר רמי עליה תרי נפלי דחולין והדר רמי חדא נפלא דתרומה ואפשר דלרבותא נקיט הכי דאפי' בכה"ג לא הוי מחצה על מחצה דכיון דרמי תרי נפלי חולין ונתבטל לוג של תרומה אינו חוזר וניעור כנ"ל ליישב דברי רבינו:

יב הזורע תרומה בצד חולין וכו'. תרומות פ"ט מאה לגנה של תרומה ואחת של חולין כולן מותרים בדבר שזרעו כלה אבל בדבר שאין זרעו כלה אפי' מאה של חולין ואחת של תרומה כגון אבורין ותניא בתוספתא אבל בדבר שאין זרעו כלה לא יעלה שאין הקרקע עולה בק"א תלש יעלה ובלבד שלא יתכוין לתלוש רבי יהודה אומר אף יתכוין לתלוש ויעלה בק"א ופסק רבינו כת"ק וטעמא דמתני' פי' במשנה לפי שהתרומה מופרשת היא ולא מעורבת בחולין ופי' לגנה ערוגה ובירושלמי פירשו לגנה לשון לוג ובערוך פי' לשון לגין וקשה עליהם דהכא בזרע יבש איירי הילכך הנכון לשון ערוגה:

יג שתי קופות אחת של תרומה וכו'. בפ"ז שתי קופות אחת של תרומה ואחת של חולין שנפלה סאה של תרומה לאחת מהם ואין ידוע לאי זו מהם נפלה הרי אני אומר לתוך של תרומה נפלה וכו' נפלה אחת מהם לתוך החולין אינה מדמעתן וכו': וכן אם זרע אחת מהן וכו'. שם במשנה זרע את אחת מהן פטור והשניה נוהג בה כתרומה וחייבת בחלה דברי ר"מ ורבי יוסי פוטר זרע אחר את השנייה פטור זרע אחד את שתיהן בדבר שזרעו כלה מותר בדבר שאין זרעו כלה אסור: נפלו שתיהן למקום אחד וכו'. ג"ז שם במשנה: זרע אחד את שתיהן וכו'. משנה הזכרתיה כמוך: בד"א בזורע את השניה וכו'. וגרסי' בירושל' עלה דמתני' ר' זעירא בשם רבי חייא בר ווא והוא שזרע את השניה עד שלא קצר את הראשונה ואם זרע את השנייה אחר שקצר את הראשונה אין תלוש ומחובר נעשו הוכח:

יד שתי קופות אחת של חולין וכו'. ברייתא היא ומייתי לה בכמה דוכתי בפרק הערל (דף פ"ב) ובפ' אלו עוברין מותבינן מינה ומשני הנח לתרומה בזמן הזה דרבנן וכיון דהוי מדרבנן ע"כ אע"פ שלא רבו חולין על התרומה דאי רבו חולין על התרומה מאי איריא משום שאני אומר חולין לתוך חולין נפלו אפילו ידעינן דנפלו חולין לתוך התרומה בטילה ברובה: בד"א בתרומה בזמן הזה דרבנן וכו'. הכי משני תלמודא בפסחים ובכמה דוכתי והראב"ד ז"ל דחיק לפרושי כאשר כתוב בהשגתו ואיברא דעיקר התירוץ חסר מן הספר דמוקי למתני' באותן מקומות שלא החזיקו עולי בבל אלא ודאי בדרך כלל אמרי' הנח לתרומה בזמן הזה בכל דוכתי ואפילו תרומת דגן ותירוש וכבר כתבנו בתחלת ההלכות דעת רבינו אבל בתרומה דאורייתא עד שירבו חולין על התרומה דכיון דאיכא ריבויא תלינן להקל לומר חולין לתוך חולין נפלו וכן כתבו התוספות דכריתא דקס"ד דאיירי בתרומה דאורייתא על כרחין איירי בשרבו חולין על התרומה וממשע דלבתר דמתרצים הנח לתרומה בזמן הזה דרבנן אע"פ שלא רבו חולין על התרומה:

טו סאה תרומה שנפלה לתוך הכרי וכו'. גרסינן בירושלמי פ"ג רבי יצחק בר אלעזר בעי סאה תרומה שנפלה לתוך הכרי ואמר תרומת הכרי הזה בתוכו מקום שנסתיימה תרומתו של ראשון שם נסתיימה תרומתו של כרי ע"כ: והראב"ד ז"ל סובר שלא נפשטה הבעיא ואפשר שלא היתה גירסתו כגירסת הספרים שלנו אבל משמע מגירסתנו דנפשטה בעיין וה"ק סאה של תרומה שנפלה לתוך הכרי ואמר תרומת הכרי הזה בתוכו מהו ופשיט מקום שנסתיימה וכו' וזה דעת רבינו: אמר תרומת הכרי בצפונו וכו'. שם פלוגתא דתנאי ופסק כחכמים שאמרו עושה אותה כמין כי חד מן ארבעה:

טז היו לפניו שני כריים וכו'. ג"ז בעיא שם ופסק כרבי יוחנן דאמר קדשו מדומעין והטעם כיון שלא בירר באי זה מהם: היו לפניו שתי סאין וכרי אחד וכו'. ג"ז שם בירושלמי פ"ל הושעיא בר' שמאי היו לפניו שתי סאין וכו' קדשו ואינו ידוע אי זה הוא: היו לפניו שני כריים וסאה אחת וכו'. שם מימרא כלשון רבינו:

חמשים

פרק ארבעה עשר

א חמשים [א]תאנות שחורות וחמשים לבנות שנפלה לתוכן תאנה אחת של תרומה. היתה לבנה השחורות מותרות והלבנות מדומעות. היתה שחורה השחורות מדומעות והלבנות מותרות. ואם אין ידוע אם שחורה היתה ואם לבנה עולה באחד ומאה מן הכל. ידע מה היתה אחר שנפלה ושכח הרי כולן מדומעות: **ב** וכן עיגולי דבילה ומלבנים של דבילה שנפל עיגול או מלבן של תרומה לתוכן ואין ידוע אם מלבן היה או עיגול הרי העיגולין מצטרפין למלבנים ותעלה התרומה באחד ומאה מן הכל. עיגולי דבילה גדולים וקטנים שנפל עיגול דבילה לתוכן ואין ידוע אם גדול היה אם קטן הרי הן מעלין בין במנין בין במשקל. כיצד נפל עיגול למאה עיגולין גדולים וקטנים הריני אומר קטן נפל ומגביה אחד מן הקטנים. נפל עיגול לתוך מ' עיגולים מהן עשרים עיגול משקל כל אחד ארבע ליטרין ומהן עשרים עיגול משקל כל אחד ליטרא הואיל ומשקל הכל כאה ליטרין ואחד הריני אומר קטן נפל ומגביה אחד מן הקטנים: **ג** והקמח והסולת אינן מצטרפין להעלות את התרומה: **ד** סאה של חטים שנפלה על פי מגורה של חטים אין משערין אותה באחד ומאה. שאין משערין אלא אם נבללה תרומה עם החולין. או אם אין ידוע באיזה מקום נפלה התרומה. וכיצד יעשה רואין את התרומה כאילו היא חטים על גבי שעורים ומפריש התרומה עצמה שנפלה על גבי המגורה עם מעט מן החולין שנפלה עליהן כמי שמאסף חטים מע"ג שעורין: **ה** שתי קופית או שתי מגורות שנפלה תרומה לתוך אחת מהן ונבללה ואין ידוע לאי זו מהן נפלה. אם היו שתי מגורות בבית אחד הרי אלו מצטרפות ותעלה באחד ומאה מן הכל כאילו היו שתיהן מגורה אחת והקופות מצטרפות. ואפילו היתה קופה בבית זה וקופה בבית אחר לפי שקרוב הדבר לקבץ שתיהן בבית אחד. אבל אם היו שתי הקופות בשתי עיירות אינן מצטרפות: **ו** וכיצד מעלה סאה שנפלה אם רצה להעלות מאחד משתיהן מעלה ואם רצה להעלות הציה מזו וחציה מזו מעלה. כדים מלאים תאנים של חולין שדרס ליטרא תאנים של תרומה בפי כד אחד מהם ואין ידוע אי זו היא אם היו שם מאה כד וכד הרי זו תעלה ולוקח כד אחד מהם ומוכרה לכהן חוץ מדמי אותה ליטרא והשאר מותרין. ואם היו פחות ממאה הפומין כולן מדומעות והשולים מותרין: **ז** וכן אם דרסה על פי בוורת או ע"פ עיגול ואין ידוע אי זה הוא. דרסה על פי העיגול ואין ידוע אם בצפונו או בדרומו ולא אי זו עיגול הוא. רואין אותם כאילו הם פרודות ותעלה לפי המשקל. אם יש בכל העיגולין

[א] סמ"ג לאוין רנ"ח:

פי"ד א חמשים תאנות שחורות וחמשים לבנות וכו'. משנה פרק ד' דתרומות (משנה ט) וכרבי עקיבא: ומ"ש ידע מה היתה וכו'. שם בירושלמי (דף מ"ג) אליבא דר"ע: **ב** וכן עיגולי דבילה ומלבנים של דבילה וכו'. משנה ח' פרק ד' דתרומות. ומה שכתב בין במנין בין במשקל כיצד נפל עיגול למאה עיגולים וכו'. שם בירושלמי: **ג** והקמח והסולת אינם מצטרפים וכו'. בתוספתא דתרומות פ"ה פלוגתא דרבי נחמיה וחכמים ופסק כחכמים ואע"פ שלשון התוספתא אין מעלים זה את זה מפרש רבינו דהיינו לומר שאין מצטרפין: **ד** סאה של חטים שנפלה על פי מגורה וכו'. משנה פ' רביעי דתרומות (מי"א). ומ"ש וכיצד יעשה וכו'. בתוספתא פרק חמישי: **ה ו** שתי קופות או שתי מגורות וכו' עד וחציה מזו מעלה. שם במשנה וכתנא קמא ובירושלמי: כדים מלאים תאנים וכו'. משנה י' בפ"ד דתרומות דרס ליטרא קליעות על פי הכד ואינו יודע אי זו היא. ר"א אומר רואין אותם כאילו הם פרודות והתחתונות מעלות את העליונות ורבי יהושע אומר לא תעלה עד שיהא שם מאה כד ובריש ביצה (דף ד') ובריש פרק התערובות (דף ע"ב:) קתני לה בהאי לישנא רבי יהושע אומר אם יש שם מאה פומין יעלו ואם לאו הפומין אסורים והשולים מותרים ופסק כר' יהושע ואע"ג דבריש ביצה אמרינן דזו דברי ר"מ אבל ר' יהודה קאמר פלוגתא דר' אליעזר ורבי יהושע בגוונא אחרינא נקט רבינו כסתם מתניתין ועוד דבירושלמי פרק רביעי דתרומות נקיט לה בסתם רבי יהודה כסתם מתניתין: **ז** ומ"ש רבינו וכן אם דרסה על פי כוורת או על פי עיגול ואין ידוע אי זהו. שם בירושלמי (הלכה ז). ומה שכתב דרסה ע"פ העיגול ואינו יודע אם בצפונו או בדרומו ולא אי זה עיגול הוא וכו'. בריש ביצה (דף ד') דרסה בעיגול ואינו יודע באי זה עיגול דרסה ד"ה יעלו ד"ה היינו פלוגתייהו אמר רב פפא ה"ק דרסה בעיגול ואינו יודע באי זה מקום עיגול דרסה אי לצפונו או לדרומו ד"ה יעלו ומאחר דקאמר גמרא דבאינו יודע באי זה עיגול היינו פלוגתייהו וכיון דקי"ל כרבי יהושע הוה ליה לרבינו למיפסק בה דלא תעלה עד שיהא שם מאה עיגול ויש לתמוה למה פסק דרואין אותן כאילו הן פרודות ואפשר דהכא

פי"ד א חמשים תאנות שחורות וכו'. משנה פ"ד דתרומות ומילתא דפשיטא היא אלא משום סיפא נקט לה באינו יודע מה נפלה מעלות זו את זו ובזו רבי אליעזר מחמיר ורבי יהושע מיקל והלכה כרבי יהושע וא"ת נהזי אנן אם שחורות הותירו במניינם שחורה נפלה והשחורות נדמעו ולא הלבנות ואם הלבנות הותירו במנין לבנה נפלה והלבנות נדמעו ולא השחורות. וי"ל כגון דלא הוה ידע מניינם והאי דקתני חמשים תאנות שחורות וכו' לאו דוקא אלא מקצתם שחורות ומקצתם לבנות ולא תני מניינא אלא לאשמועינן שמצטרפות להעלות את האחת שנפלה במאה: ידע מה היתה וכו' ושכח וכו'. כיון שידע מה היתה נדמעו השחמים ודאי אם שחורה שחורות ואם לבנה לבנות וכיון ששכח אח"כ נדמעו כולן מספק: **ב** וכן עיגולי דבילה וכו'. שם במשנה עיגולי דבילה הגדולים מעלים את הקטנים והקטנים מעלים את הגדולים העיגולין מעלין את המלבנים והמלבנים מעלין את העיגולין ואמרינן עלה בירושלמי א"ר הונא כיני מתני' עיגולי דבילה הגדולים מעלין את הקטנים במשקל וקטנים מעלין את הגדולים במנין. וא"ת בשלמא גדולים מעלין את הקטנים וכו' אשמעינן הא דירושלמי אבל עיגולין מעלין את המלבנים וכו' מאי קמ"ל היינו הך דתאנים שחורות ולבנות. וי"ל דמשום ר' אליעזר דאוסר איצטריך דאפילו עיגולין ומלבנות שהם מין אחד אין מעלות. ועדיין קשה על רבינו כיון דלא קי"ל כרבי אליעזר אמאי כתבה וצריך לתרץ דמשום הכרעת רבי עקיבא כתבה דשלש מחלוקות בדבר רבי יהושע סבר דאפילו ידוע מה נפל מצטרפות ומעלות ורבי אליעזר סבר דאפילו אין ידוע מה נפל אין מעלות ורבי עקיבא הכריע באינו ידוע מה נפלה מעלות זו את זו ואם ידוע מה נפלה אין מעלות והכי מפרש רבי יהודה פלוגתייהו בירושלמי והלכה כרבי עקיבא הילכך איצטריך דאפי' עגולין ומלבנות שהם מין אחד אם ידוע מה נפלה אין מעלות זו את זו: ביצד נפל עיגול למאה כו'. זה פי' הירושלמי שכתבתי לעיל, ואיכא למידק על מ"ש הריני אומר קטן נפל וכו' אמאי תלינן לקולא אימא גדול נפל וי"ל כיון שהכל עולה באחד ומאה ואין צריך להגביה אלא משום גזל השבט ולפיכך אומר לכהן הבא ראיה שגדול נפל וטול: **ג** והקמח והסולת אין מצטרפין וכו'. הכי איתא בתוספתא ונ"ל בטעמו של דבר דבשלמא תאנים בתאנים או עיגולין בעיגולין כל היכא דנפיל התרומה איתיה בעיניה ולא נבלל לגמרי ולפיכך מצטרפין להעלותו אבל קמח וסלת היכא דנפיל נבלל עם השאר ואין אחר מצטרף עמו להעלותו: **ד** סאה של חטין שנפלה וכו'. שם במשנה סאה תרומה שנפלה על פי מגורה וקפאה רבי אליעזר אומר אם יש בקיפוי מאה סאה תעלה באחד ומאה ורבי יהושע אומר לא תעלה סאה תרומה שנפלה ע"פ מגורה יקפיאנה וא"כ למה אמרו תרומה עולה באחד ומאה אם אין ידוע אם בלולות הן או לאין נפלה ופסק הלכה כרבי יהושע ואמרו בתוספתא כי ענין רבי יהושע דאמר יקפיאנה רואין אותה כאלו הן חטין על גבי שעורין הא למדת שאם ידענו להיכן נפלה התרומה ולא נבללה אינה עולה בק"א ובזו רבי אליעזר לקולא ורבי יהושע לחומרא ובהך דלעיל הוי איפכא ונתבארו דברי רבינו: **ה** שתי קופות או שתי מגורות וכו'. שם במשנה שתי קופות או שתי מגורות שנפלה סאה תרומה לתוך אחת מהן ואין ידוע לאי זו מהם נפלה אין מעלות זו את זו ותניא בירושלמי שתי קופות בשתי עליות שתי מגורות בעלייה אחת הרי אלו יעלו רבי יהודה אומר לא יעלו רבי שמעון אומר אפי' בשתי עיירות מעלות זו את זו ואמרי' עלה מה בין שתי מגורות לקופות קופות דרכן להתפנות מגורות אין דרכן להתפנות וכתב ר"ש כי לפי טעם זה היינו בשמתפיס של אדם אחד שדרכן להתפנות ולהתערב אבל של שני בני אדם לא ואין נראה כן דעת רבינו כיון שלא פירש דאפי' הם של שני בני אדם לפעמים מוכר זה לזה או משתתפין ומערבין שתי הקופות: **ו** וכיצד מעלה סאה שנפלה וכו'. שם בירושלמי רבי זירא ור' חייא בשם ר"ש היו לפניו שתי קופות בזו חמשים סאה ובזו חמשים סאה ונפלה סאה תרומה לתוך אחת מהן ואין ידוע לאי זו נפלה רצה להעלות מזה מעלה מזה מעלה מזו ומחצה מזו מעלה: כדים מלאים תאנים חולין וכו'. שם במשנה ובזו ר' אליעזר מיקל ורבי יהושע מחמיר בדורס ליטרא קליעות ע"פ הכד ואינו יודע אי זו היא רבי אליעזר אומר רואין כאילו הן פרודות והתחתונות מעלות את העליונות רבי יהושע אומר לא תעלה עד שיהיו שם מאה כד כלומר ואין התחתונות מעלות את העליונות והלכה כר' יהושע וא"ת מ"ש מתאנים שהשחורות מעלות הלבנות וי"ל דהתם נתערבה התאנה של תרומה ואין ידוע לאי זה מהן נפלה אבל גבי קליעות התרומה עומדת בעצמה ע"פ הכד ולא נפל הספק אלא בעליונות ולא בתחתונות ופשיטא לן שלא נדמעו וזהו שכתב רבינו הפומין כולן מדומעות והשוליים מותרין: **ז** וכן אם דרסה ע"פ כוורת וכו'. בברייתא היא ומייתי לה בריש ביצה (דף ד') וקתני סיפא דרסה בעיגול ואינו יודע באי זה עיגול דברי הכל יעלו ד"ה היינו פלוגתייהו אמר רב פפא ה"ק דרסה בעיגול ואינו יודע באי זה מקום דרסה או לצפונה או לדרומה ד"ה יעלו דכיון דלא ידע באי זה עיגול דרסה וגם לא ידע באי זה מקום ד"ה יעלו ואע"ג דפליגי ר"מ ורבי יהודה לפרושי פלוגתא דר' אליעזר ורבי יהושע הלכתא כר"מ דכתם לן רבי כר"מ בפ"ד דתרומות דקתני רבי יהושע אומר לא תעלה עד שיהא שם ק' כד ור' יהודה פי' פלוגתא דרבי אליעזר ור' יהושע דר' אליעזר אומר אם יש שם מאה פומין יעלו ואם לאו הפומין אסורין והשוליים מותרים ר' יהושע אומר אפי' יש שם שלש מאות פומין

לא יעלו : והוא שיש בכל עיגול וכו'. כי כל עיגול ועיגול הוא ספק תרומה הילכך צריך בכל עיגול ועיגול רוב חולין :
ח התרומה ודאה אוסר במאה וכו'. ירושלמי פ"ד רבי זעירא בשם רבי פדייה תרומה אוסרת בודאה במאה וספיקה בחמשים הא ששים לא הא שבעים לא עד חמשים צריכה רוב מכאן ואילך אינה צריכה רוב עוד שם היו לפניו עשרים תאנים ונפלה אחת לתוכן ואבדה אחת מהן ר"ל אמר ספיקה בטל ברוב ר' יוחנן אמר כולן נעשו הוכח ומודה ר' יוחנן שאם הרס מהם על מקום אחר או שריבה עליהן ממקום אחר שספיקן בטל ברוב. וזה פירושו לדעת רבינו היו לפניו עשרים תאנים וכו' ה"ה אם היו לפניו נ' תאנים אלא משום ר"ל נקט הכי וה"ה אם נפל לחמשים ר"ל אמר ספיקו בטל ברוב דתלינן לומר אותה שאבדה של תרומה היתה והא איכא רובא ורבי יוחנן סבר אמרינן אותה שאבדה חולין ועדיין התרומה בתוך התערובות וכולן בספק דימוע וז"ש נעשו הוכח ומודה רבי יוחנן שאם הרס מהם על מקום אחר או שריבה עליהם ממקום אחר שספיקן בטל ברוב ולא פירש ר' יוחנן בכמה נתערב בתחלה ובא רבי זעירא בשם ר' פדייה ופי' תרומה אוסרת בודאה במאה אם ודאי תרומה היא שנפלה לתוך חולין אוסרת במאה וספיקה בחמשים שאם אבדה אחת מזה התערובות כיון שנעשה הוא ספק תרומה אוסרת בחמשים וסריך הא לששים לא הא לשבעים לא אינה אוסרת ואמאי הא א"ר יוחנן אע"פ שאבדה אחת מהן כולן נעשו הוכח ונאסרו כולן ומשני עד חמשים צריכה רוב כלומר אם נפלה בתחלה אחת לתוך נ' חולין שאותה שאבדה חולין היתה ועדיין הכל אסור עד שירבה חולין ממקום אחר כדאמר ר' יוחנן ומכאן ואילך אינה צריכה רוב שאם נפלה אחת לתוך אחת וחמשים חולין ואבדה אחת הכל מותר לזרים דאיכא תרתי לטיבותא חדא שכבר אבדה אחת מהם ותלינן לומר של תרומה אבדה ותו שהרי נתערב ביותר מחמשים ולפיכך מותר לזרים אבל אם חסר משני הדברים כגון שלא אבדה אחת מהם אפי' שנתערב במאה הכל אסור או שנתערב בחמשים אפילו אבדה אחת מהם הכל אסור עד שירבה עליהן חולין כך נראה פי' הירושלמי לדעת רבינו ומפיו אנו חיים : והראב"ד ז"ל יש לו שיטה אחרת בפירוש הירושלמי כאשר כתב בהשגתו. ומ"מ לכל הפירושים היכי קרי ליה ספיקה מפני שאבדה אחת מהן ולא הזכיר בדבריו שאבדה אחת מהן וי"ל דאפלוגתא דרבי יוחנן ור"ל קאי כדפרישית לעיל ולעולם שאבדה אחת מהן איירי ולהכי קרי ליה ספיקה וסובר רבינו דאיירי בעיקר התערובות אם נתערב בתחלה ביותר מחמשים או בחמשים ופחות מנ' ולא איירי הכא במה שנשאר מהדימוע ולא פייקא בהך סוגיא דפרק התערובות ואיברא דלשון ר' זעירא משמע כדברי רבינו דכי היכי דתרומה אוסרת בודאה במאה איירי כגון שנפלה לתוך מאה ונאסר התערובות ה"נ ספיקה אוסר בחמשים כגון שנפלה התרומה לתוך חמשים ונאסר התערובות ולא לענין מה שנשאר מהדימוע דהתם בפרק התערובות איירי בהכי וכתבה רבינו בהלכות ע"ז ואע"פ שאיני כדאי להכריע דעת רבינו ופירושו נ"ל נכון וטעמא כיון דאיכא תרתי לטיבותא חדא שנתערבה תאנה אחת ביותר מחמשים שהוא יותר מחציה המעלה את התרומה ותו דאבדה אחת מהם דאיכא למימר התרומה היא שאבדה כדאמר ר' אליעזר קרב אחד מן הראשים הותרו כולן אין צריך עוד ריבוי ומותר לזרים ואם חסר אחת מפני דברים הללו אסור לזרים כדכתיבנא לעיל. ומ"ש רבינו למעלה והוא שיש בכל עיגול יותר על שני ליטרין וכו' איירי בשלא אבדה אחת מהם :

י סאה תרומה שנפלה לפחות ממאה מעשר ראשון וכו'. פ"ה דתרומות משנה סאה תרומה טמאה וכו' ואם טהורה היתה הסאה ימכרו לכהנים בדמי תרומה חוץ מדמי אותה סאה ואם למעשר ראשון נפלה יקרא שם לתרומת מעשר ואם למעשר שני או להקדש נפלה הרי אלו יפדו ולא ביאר התנא אחר שקרא שם לתרומת מעשר מה יעשה בו לפי שסמך על מ"ש ברישא ימכרו לכהנים בדמי תרומה חוץ מדמי אותה סאה הכא נמי יקרא שם לתרומת מעשר והרי יש שם תרומה גדולה ותרומת מעשר וימכר הכל לכהנים בדמי תרומה חוץ מדמי תרומה ותרומת מעשר שבו. ורבינו שמשון כתב וז"ל אם למעשר ראשון טהורה נפלה שלא ניטלה ממנו תרומת מעשר יעשנו תרומת מעשר על מעשר אחר ע"כ. כוונתו ז"ל שאם לא יכלה למוכרו בזול ויש לו מעשר אחר הרבה עושה אותו תרומת מעשר על מעשר אחר חוץ מסאה תרומה שנפלה לתוכו וחוץ מתרומת מעשר שבו והרי הכל תרומה ותרומת מעשר ונותנו לכהן והפסד דמסוס הכי לא פירש התנא מה יעשה בו לפי שיש לו תקנה אחרת זולת המכירה : ואם למעשר שני וכו'. שם במשנה אשר כתבתי וגם בחלוקה זו סמך על מ"ש ברישא ויפדו ויצאו לחולין וימכרו לכהנים בדמי תרומה חוץ מדמי אותה סאה והפדיון אם מעשר שני יאכל בירושלים כדינו ואם הקדש היא הרי הפדיון הקדש ולא הוצרך רבינו לבאר דין הפדיון שכבר הוא מבואר במקומו :

יא סאה תרומה טמאה וכו'. היינו רישא דמתני' והוא כלשון רבינו ולמדנו ממנה דתרומה טמאה נמי עולה בק"א ובספרי יליף לה מק"ו ובירושלמי פריך עלה ניחא טהורין ירקבו וטמאין ירקבו בתמיה' על דעתיה דחזקיה ניחא על דעתיה דרבי יוחנן ידלק בנפלה לטהורין כיון שנפלה לפחות ממאה נחשב הכל תרומה והו"ל כתרומה טמאה שנתערבה בטהורה שאסורה באכילה משום טמאה ובהדלקה משום תרומה טהורה שאסור לשרוף תרומה טהורה ונתבארו דברי רבינו : בד"א בדבר שאין דרכו וכו'. כגון חטין ושעורין מניחן עד שירקבו אבל שמן וכיוצא בו חיישינן שמא יבא לאכול אותו ולפיכך ידליק הכל והיכא דאיכא למיחש שמא יבא לידי תקלה לא חשו לשרוף תרומה כזו שנדמעה ואמרו בירושלמי דימוע קיל להו לאיכפי ואתו ביה לידי תקלה :

יב סאה תרומה טהורה וכו'. ג"ז שם במשנה ואם טמאים היו אותם החולין יאכלו נקודין או קליות או ילושו במי פירות או יתחלקו לעיסות כדי שלא יהא במקום אחד כביצה. גם בחלוקה זו סמך התנא על מ"ש ברישא ימכרו הכל לכהנים וכו' והכהן אוכל דימוע זה נקודים או קליות וכו' ופי' נקודים יבשים כמו יבש היה נקודים (יהושע ט') שלא ילוש אותם כדי שלא יוכשרו לקבל טומאה או ילושו במי פירות דמי פירות אין מכשירין :

העיגולין מאה ליטרין תעלה. והוא שיש בכל עיגול מהן יתר על שני ליטרין כדי שתבטל התרומה ברוב. שספק התרומה בטל ברוב החולין : ח * התרומה ודאה אוסר במאה וספיקה אוסר בחמשים. ואין לה היתר אלא ברוב. ואם היה ביותר מחמשים אינה צריכה רוב. כיצד תאנה אחת תרומה שנפלה לתשעים ותשע והרי המאה קיימין הכל אסור לזרים כמו שביארנו : ט נפלה אחת מחמשים ואבדה אחת מן הכל שמא אחת מן החולין היא שאבדה או האחת שנפלה היא שאבדה הרי אלו אסורות עד שירבה עליהן חולין ממקום אחר ויוסיף עליהן חמשים תאנים ואחת יותר על הכל. ואם נפלה אחת של תרומה לתוך חמשים ואחת ואבדה אחת מן הכל הותר השאר לזרים : י סאה תרומה שנפלה לפחות ממאה מע"ר שלא ניטלה תרומתו או למ"ש והקד' שלא נפדו ונדמע הכל אם למע"ר נפלה יקרא שם לתרומ' מעשר וימכר הכל לכהנים חוץ מדמי תרומה שנפלה ומדמי תרומת מעשר שבו. ואם למעשר שני והקדש נפלה הרי אלו יפדו וימכרו לכהן חוץ מדמי תרומה : יא סאה תרומה טמאה שנפלה לפחות ממאה חולין או ממע"ר או מעשר שני או הקדש בין טמאין בין טהורים הואיל ונדמע הכל הרי הכל כתרומה טמאה שאסורה באכילה לכל והרי הכל אסור לעולם ומניחים אותן עד שירקבו. בד"א בדבר שאין דרכו להאכל חי. אבל בדבר שדרכו להאכל חי לא יניחן שמא יתקל בהם ויאכל מהן. אלא ידליק הכל כדרך שמדליקין תרומה טמאה : יב סאה תרומה טהורה שנפלה לפחות ממאה חולין טמאין ימכר הכל לכהנים חוץ מדמי תרומה והכהן אוכל מדומע זה קליות. או ילוש אותו במי פירות שאינן מכשירין כדי שלא תטמא התרומה שבו מן החולין הטמאין

השגת הראב"ד

*התרומה ודאה אוסר במאה וכו' עד הותר השאר לזרים : א"א בירושלמי הוא פרק המפריש מקצת תרומות ומעשרות ולא מפיו אנו חיים בפירוש הירושלמי הזה ולשון הירושלמי כך הוא ר' זעירא בשם רבי פדיה תרומה אוסרת בודאה במאה וספיקה בחמשים הא ששים לא שבעים לא פירוש בתמיהא עד חמשים צריכה רוב מכאן ואילך אינה צריכה רוב עתה אפרש ספיקה האמורה בכאן הוא שאבדה אחת מן המדומע שהוא תשעה ותשעים חולין ואחת תרומה וכיון שאבדה אחת מהן אפשר שהיא היא התרומה ואמרו שאם נשארו מאותו הדמוע חמשים אסורין ואמרו על זה הא ששים או שבעים נשארו לא יהו אסורין והלא א"ר יוחנן למעלה שאע"פ שאבדה אחת כולן נעשו אסורין ולא תבטל התרומה בנשאר אע"פ שהוא ספק ויש שם רוב חולין אא"כ ריבה עליו חולין אחרים כמדת התרומה שלא נאסרו בו *מועט זה והרין ליה דהכי קאמר אם אותו הדמוע שהוא מאה אבדו מהם עד חמשים צריכין רוב פירות כל אחת הפורשת מהם צריכה שתבטל ברוב חולין ממקום אחר אבל אם אבדו יותר מחמשים אינה צריכה רוב חולין ממקום אחר והכל מותר מ"ט דאמרינן איסורא ברובא איתיה ועיקר זה כדבר בזבחים פרק התערובות :
*נ"ד ווינציא"ה בדמוע זה.

דהכא דאיכא תרי ספיקי מודה ר' יהושע. ומ"ש והוא שיש בכל עיגול מהן יתר על שני ליטרין וכו'. ירושלמי בפ"ד דתרומות (סוף הלכה ז') :
ח התרומה ודאה אוסר במאה וכו'. משנה בפ"ד דתרומות (משנה ז) וכרבי אליעזר דהתם לן תנא כוותיה בפרק ב' דערלה (מ"א) דתרומה עולה בק"א וההם גמרא נקיט לה הכי בכמה דוכתי. ומ"ש וספיקה אוסר בחמשים בירושלמי פרק ד' דתרומות תרומה אוסרת בודאה במאה וספיקה בחמשים הא ששים לא שבעים לא עד חמשים צריכה רוב מכאן ואילך אינה צריכה רוב ומפרש רבינו דה"ק הא ששים לא שבעים לא בניחותא דכל שהוא יותר מחמשים אפילו אחת אינו אוסר שעד חמשים צריכה רוב כלומר צריך לרבות עליה חולין עד שיהיו שם ק"א אבל אם היו יותר מחמשים אפילו אחת אינו צריך לרבות אלא הרי הן מותרות ופירוש זה מבואר הדוחק דא"כ לא הל"ל ששים ושבעים מאחר דבנ"א סגי ומדנקט ס' וע' משמע דהיינו לומר דבס' וע' נמי אוסר ולפיכך לא נתחוור הראב"ד בפירוש זה וכתב א"א ובירושלמי פרק המפריש מקצת תרומות ומעשרות וכו' עד פרק התערובות. וגם פירושו דחוק. ובתחלת הסוגיא גרסינן היו לפניו עשרים תאנים ונפלה אחת [לתוכן ואבדה] אחת מהן ר"ל אמר ספיקה בטל ברוב רבי יוחנן אמר כולן נעשו הוכח מודה ר"י שאם הרס מהן על מקום אחר או שריבה מהן למקום אחר או שריבה ממקום אחר לתוכן שספיקן בטל ברוב וידוע דהלכה כר"י דאין בטל ברוב אלא אם כן ריבה עליהם חמשים וא' דבהא מודה ר"י ועשרים שהזכירו שם לאו דוקא דחמשים ועשרים חד דינא אית להו עד שיהיו יותר מהני כמאה וכמו שאמרו א"כ וספיקה בחמשים וכו' : י סאה תרומה שנפלה לפחות ממאה וכו'. משנה רפ"ה דתרומות (מ"א) :
יא סאה תרומה טמאה וכו'. ג"ז משנה שם.
ומ"ש בד"א בדבר שאין דרכו להאכל חי וכו'. בירושלמי (הלכה א') מקשה אמתני' ניחא טהורים ירקבו טמאים ירקבו על דעתי' דרבי יוחנן ידלק וכו' סבר ר"י כהדא דר"י בר חנינא שמא ימצא בהן עלויה ובד"ר שאין דרכו להאכל אבל בדבר שדרכו להאכל שמא ימצא בהן תקלה. ומשמע לי שרבינו גורס להאכל במקום להבלל ומפרש דהיינו שדרכו להאכל חי :
יב סאה תרומה טהורה שנפלה וכו'. ג"ז משנה שם :

סאה

סאה

הטמאין. או ילוש מדומע זה פחות מכביצה שאין אוכל טמא מטמא אוכל אחר עד שיהיה כביצה. או יתחלק מדומע זה פחות מכביצה בכל עיסה כדי שלא תטמא התרומה שבו: **יג** סאה תרומה טמאה שנפלה למאה חולין טהורין. וכן סאה תרומה טהורה שנפלה למאה חולין טמאין תעלה באחד ומאה ותאכל קליות או תלוש במי פירות או פחות מכביצה שאין הסאה שנפלה היא הסאה עצמה שעלתה: **יד** סאה תרומה טמאה שנפלה למאה סאה של תרומה טהורה בטלה במיעוט ואוכלין הכל בטהרה. ואם נפלה לפחות ממאה יניח הכל עד שירקב: **טו** שתי קופות שנפלה סאה של תרומה לתוך אחת מהן ונודע לאי זו מהן נפלה ואחר כך נפלה סאה שנייה ואין ידוע לאי זו מהן נפלה. אומרים למקום שנפלה ראשונה נפלה שנייה לפי שתולין את הקלקלה במקולקל. נפלה סאה ראשונה לתוך אחת מהם ואין ידוע לאי זו מהן נפלה ואח"כ נפלה סאה שנייה ונודע לאי זו מהן נפלה. אין אומרים למקום שנפלה שנייה נפלה ראשונה אלא שתיהן מקולקלות: **טז** היו שתי קופות אחת טמאה ואחת טהורה ונפלה סאה של תרומה לאחת מהן ואין ידוע אי זו היא אומרין לתוך הטמאה נפלה: **יז** *שתי קופות אחת תרומה טהורה ואחת של חולין *טמאין נפלה סאה תרומה טהורה לתוך אחת מהן אומרין לתוך של תרומה נפלה והחולין יאכלו בטהרה כתרומה: **יח** נפלה סאה תרומה טמאה לתוך אחת מהן אומרין לתוך של תרומה נפלה והחולין יאכלו קליות בטהרה כתרומה גדולה: **יט** סאה תרומה טמאה שנפלה לתוך אחת מהן אומרין לתוך של תרומה נפלה והחולין יאכלו קליות או ילושו במי פירות: **כ** שתי קופות אחת של תרומה טמאה ואחת של חולין טהורין ונפלה סאה של תרומה טהורה לתוך אחת מהן אומרין לתוך של תרומה נפלה והחולין יאכלו קליות: **כא** נפלה סאה של תרומה טמאה לתוך אחת מהן שתיהן אסורות שספק תרומה טמאת אסור וספק המדומע מותר מפני שאיסור תרומה טמאה מן התורה ואיסור המדומע מדבריהן על העיקרים שביארנו בהלכות איסורי מאכלות:

פרק חמשה עשר

א **חבית** סתומה מדמעת בכל שהוא. כיצד חבית סתומה של תרומה שנתערבה בכמה אלפים חביות סתומות נדמע הכל. נפתחו החביות תעלה באחד

* בכ"מ הגי' להיפך

השגת הראב"ד

*שתי קופות וכו' עד או ילושו במי פירות. א"א זאת הפסקא לא מצאתיה לא במשנה ולא בתוספתא ולא בירושלמי ולא יתכן בה לומר תאכל קליות או תלוש במי פירות שהרי כבר נטמאה התרומה ונטמאו החולין אלמא בשהוכשרו עסיקינן:

כסף משנה

יג סאה תרומה טמאה שנפלה למאה חולין טהורים וכו'. ג"ז משנה שם וכחכמים:

יד סאה תרומה טמאה שנפלה למאה סאה של תרומה טהורה וכו'. ג"ז משנה שם (מ"ד) וכחכמים. ומ"ש ואם נפלה לפחות ממאה וכו'. שם בירושלמי ומה שלא אמרו תשרף לפי שאין שורפין תרומה טהורה ולא מפני הסאה הטמאה נקל בשאר:

טו שתי קופות שנפלה סאה של תרומה וכו'. ירושלמי פ"ד דתרומות (הלכה ח') ובתוספתא פ"ד:

נפלה סאה ראשונה לתוך אחת מהן וכו'. גם זה שם בירושלמי ובתוספתא פ"ו:

טז היו שתי קופות אחת טמאה ואחת טהורה וכו'. תוספתא פרק ה' דתרומות אלא ששם כתוב אחת של תרומה טמאה ואחת של תרומה טהורה ומסיים בה וטהורה לא תאכל בטהרה עד שתתחשב שאין בכל עיסה ועיסה כביצה ונראה שרבינו כתב ששם לומר דגם כששתיהן חולין אומרים לתוך הטמאה נפלה:

יז שתי קופות אחת תרומה טהורה ואחת של חולין טמאים וכו'. בירושלמי פרק ז' (הלכה ג') אלא שבבא ראשונה במקום תרומה טהורה כתוב שם תרומה טמאה ובמקום חולין טמאים כתוב שם חולין טהורים וכך היא גירסת התוספתא והיא נוסחא מיושרת בעיני לענין מה שכתוב בה שהחולין טהורים דמש"ה החולין יאכלו בטהרה כתרומה מפני שהם טהורים שאילו היו טמאים היכי שייך למיתני בהו יאכלו בטהרה וכן אתי שפיר מאי דתני בבבא שניה יאכלו קליות או ילושו במי פירות דאילו היו החולין טמאים לא הוה שייך למיתני הכי וכמו שהקשה הראב"ד שכתב א"א זאת הפיסקא לא מצאתיה וכו' ולכן צריך להגיה בדברי רבינו ואחת של חולין טהורים. ודע שעוד יש חילוף בנוסחת הירושלמי דגבי נפלה סאה תרומה טהורה קתני החולין יאכלו ניקודין וגבי נפלה סאה תרומה טמאה קתני החולין יאכלו בטהרה ובזה אין נוסחת הירושלמי מיושרת וגירסת רבינו בזה היא נכונה וק"ל:

כ שתי קופות אחת של תרומה טמאה ואחת של חולין טהורים וכו' עד סוף הפרק. בירושלמי דתרומות פ"ז שם (הלכה ג') אלא ששם כתוב אחת של תרומה טהורה ואחת של חולין טמאים וכתוב ברישא החולין יאכלו ניקודים והיא נוסחא מיושרת בעיני ומש"ה החולין יאכלו ניקודים או קליות דכיון שהם טמאים איכא למיחש שמא נפלה הסאה תרומה טהורה לתוכה ואם ילוש יותר מכביצה נמצאו החולין מטמאים את התרומה ואע"פ שאנו אומרין לתוך של תרומה נפלה היינו כדי שלא לאסור את החולין משום מדומע דלית ליה תקנתא אבל צריכים אנו לחוש לחולין שלא יטמאו את התרומה אם נפלה לתוכה כיון דאית לה תקנתא באכילת ניקודים או קליות וגם גירסת רבינו בזה יש לה מקום וק"ל: ודע שאחר כך מצאתי שהגיד רבינו יהושע מבני בניו של רבינו נשאל על פירוש אלו הבבות שבס"פ זה והשיב וז"ל שתי קופות א' של תרומה טהורה וא' של חולין טהורים ונפלה סאה תרומה לתוך אחת מהם נאמר לתוך של תרומה נפלה שהיא מינה ונאמר גם כן ואולי לתוך החולין נפלה ולכך יאכלו החולין בטהרה כתרומה שאם יאכלו בטומאה אולי היתה התרומה בתוכן ותטמא ואם היתה הסאה של תרומה שנפלה טמאה נאמר גם כן לתוך של תרומה נפלה ואולי נפלה לתוך החולין ועם היותה טמאה והחולין טמאים לא נשרה החולין במים לפי שהם יוכשרו לטומאה ואע"פ שהתרומה שאולי נפלה לתוכן טמאה לא נוסיף בה טומאה אלא יאכלו החולין קליות או ילושו במי פירות ואם היו שתי קופות אחת מהן תרומה טמאה ואחת מהן חולין טהורים ונפלה סאה של תרומה טהורה לתוך אחת מהן אומרים לתוך של תרומה נפלה ואולי נפלה לחולין והחולין טהורים והיא טהורה ולא נסבב לחולין הכשר כדי שלא נכשיר התרומה לטומאה ואם היתה התרומה שנפלה טמאה שתיהן אסורות ולא נאמר בזה אומרים לתוך של תרומה נפלה אלא נחמיר ונאמר לתוך של חולין נפלה ואסור לאכול החולין מפני התרומה הטמאה שאסור לאכלה מן התורה והקופה שבה תרומה טמאה ידוע שהיא כולה אסורה באכילה ואלו הדינים כולם מדרבנן ואין לך אלא מה שאמרו עכ"ל. והרי זה מבואר כמו שהוכחתי דברישא גרסינן והחולין טהורים במקום מה שכתוב בספרי רבינו טמאים. ומה שסיים רבינו שספק תרומה טמאה אסור וספק המדומע מותר וכו' מבואר שבא ליתן טעם למה בבבא דסיפא כשנפלה סאה תרומה טהורה שתיהן מותרות וכשנפלה סאה תרומה טמאה שתיהן אסורות:

פט"ו א חבית סתומה מדמעת בכל שהוא וכו'. במשנה פ"ג דערלה (משנה ו) אלו חביות סתומות בהדי דברים שמקדשין בכל שהן ונפתחו החביות יעלו ובפ"ג דמעשר שני מצא

רדב"ז

יג סאה תרומה טמאה וכו'. שם במשנה רבי אליעזר אומר תרומה היא ותשרף שאני אומר סאה שנפלה היא סאה שעלתה וחכמים אומרים תעלה ותאכל נקודים או קליות וכו' ופסק כחכמים:

יד סאה תרומה טמאה וכו'. ג"ז שם במשנה פלוגתא דב"ש וב"ה וחזרו ב"ש והודו לב"ה שמתירין ואחר שהודו נחלקו רבי אליעזר אומר תירום ותשרף וחכמים אומרים אבדה במיעוטה והלכה כחכמים ואוכלין הכל בטהרה:

טו שתי קופות שנפלה וכו'. זה מבואר בתוספתא ובכמה דוכתי דתולין הקלקלה במקולקל וכיון שהקופה האחת נתקלקלה לפי שנפלה לתוכה התרומה גם השנייה שם נפלה והקופה השנייה מותרת לזרים ומסתברא דאפי' יש בקופה הראשונה כדי לבטל התרומה תולין בה דסוף סוף מקולקלת היא שהרי צריך להפריש ממנה סאה וליתנה לכהן כדי לקיים מצות נתינה ותו דאע"ג דעלתה מק"א מ"מ מקולקלת היא שהרי נפלה לתוכה תרומה:

נפלה סאה ראשונה וכו'. ג"ז שם בתוספתא וטעמה מבואר דכיון דלא ידעינן לאי זו מהן נפלה נתקלקלו שתיהן בשוה ולא שייך לומר תולין הקלקלה במקולקל דתרווייהו נתקלקלו:

טז היו שתי קופות אחת טמאה וכו'. ג"ז מטעם הבבא הראשונה כיון שהקופה האחת מקולקלת שהיא טמאה תולין בה הקלקלה:

יז שתי קופות אחת תרומה טהורה וכו'. כתב הראב"ד זאת הפסקא לא מצאתיה וכו' דמכלל הך דלעיל נפקא כי היכי דתולין הקלקלה במקולקל תולין התקנה במתוקן. ומה שהקשה הראב"ד ולא יתכן לומר בה תאכל קליות שהרי כבר נטמאה התרומה ונטמאו החולין אלמא בשהוכשרו עסקינן וקושיא זו איני מבין דהא תלינן לומר תרומה לתוך התרומה נפלה ועדיין התרומה בטהרתה עומדת כי לא הוכשרה לקבל טומאה ונהי דלא נאסרו החולין דאמרינן תולין מ"מ יש לחוש שמא לתוך החולין נפלה ונמצא מטמא את התרומה בידים לפיכך יאכלו קליות כו'. ודברי הראב"ד ז"ל צ"ע דתלינן לומר תרומה לתוך תרומה נפלה איך אמר כבר נטמאה התרומה. ולפיכך אני סובר שספר מוטעה נזדמן לו וכך היה כתוב בו נפלה סאה תרומה לתוך אחת מהם ולפיכך אמר שלא מצא פסקא זו דכיון דתרומה טמאה היא אמאי לא תלינן לתוך חולין טמאין נפלה דתולין הקלקלה במקולקל ואין תולין תרומה בתרומה כיון שזו מתוקנת וזו מקולקלת ולפיכך הוקשה לו נמי כבר נטמאה התרומה אבל לפי מה שכתוב בספרים שלנו אין קושיא כלל (וע"ע בתשובה ח"ב בלשונות סי' רל"ז):

כ שתי קופות אחת של תרומה טמאה וכו'. גם זה מהטעם שכתבנו למעלה תולין הקלקלה במקולקל וקמ"ל דאע"ג דסאה שנפלה טהורה היא מ"מ אי תלינן לומר בחולין נפלה קלקלה היא ולפיכך תולין לומר בתרומה נפלה שהיא מקולקלת ונמצא הכל תרומה טמאה:

כא נפלה סאה של תרומה טמאה וכו'. הכי איתא בירושלמי דתרומות פ"ז ומכאן ראיה למה שכתב רבינו לעיל והחולין יאכלו קליות דספק טומאה אסור לפי שהטומאה מן התורה וספק דימוע מותר לפי שהדימוע מדרבנן:

פט"ו א חבית סתומה וכו'. זה מבואר בכמה מקומות וחביות סתומות הם מכלל ששה דברים שאמרו שאין להם ביטול מפני חשיבותן: נפתחו החביות תעלה וכו'. ואע"ג דנאסרו כשהיו סתומות אם נפתחו מאליהן חזרו להיתרן הראשון אבל לא יפתח לכתחילה דא"כ הא דאמרינן חביות סתומות

שתומות לא משכחת לה אי איתא דמצי למפתח לכתחילה דקי"ל אין מבטלין איסור של תורה לכתחילה . ובפרק התערובות (דף ע"ד) א"ר אלעזר חבית של תרומה שנפלה במאה חביות פותח אחת מהן ונוטל ממנה כדי דימועה ושותה יתיב רב דימי וקאמר להאי שמעתתא א"ל רב נחמן גמע ושתי קא חזינא הכא אלא אימא נפתחה אחת מהן נוטל הימנה כדי דימועה ושותה :

באחד ומאה : **ב** *חבית סתומה שנתערבה במאה חביות ונפלה אחת מהם לים הגדול הותרו כולן ואומרין של תרומה היא שנפלה . מה שאין כן בתאנה שנפלה למאה ונפלה אחת מהן לים הגדול אלא צריך להפריש אחת . לפי שהחבית נפילתה ניכרת ותאנה וכיוצא בה אין נפילתה ניכרת : **ג** חבית סתומה שנתערבה במאה חביות ונפתחה אחת מהן נוטל ממנה אחד ממאה ושותה אותה החבית אבל שאר החביות אסורות עד שיפתחו . וכל אחת ואחת שתפתח מהן נוטל ממנה כדי דימועה ושותה המאה השאר . נתערבה חבית בק"נ חביות ונפתחו מהם ק' נוטל מהם כדי דימוע חבית אחת ושותה המאה ושאר החמשים אסורות ואין מחזיקין לאותה חבית של תרומה שהיא *ברוב אפילו היו כמה אלפים חביות כולן מדומע וכל מה שיפתח נוטל הימנו אחד ממאה והשירים שותה והשאר מדומע : **ד** כבר ביארנו בהלכות איסורי מאכלות שהמחמץ והמתבל אוסר בכל שהוא . לפיכך אם ריסק תפוח של תרומה ונתנו לתוך העיסה והחמיצה כל העיסה מדומעת ואסורה לזרים : **ה** ביצה שנתבלה בתבלין של תרומה אפילו חלמון שלה אסור מפני שהוא בולע : **ו** שאור של תרומה שנפל לתוך העיסה והגביהו ואח"כ נתחמצה הרי זו מותרת : **ז** כבר ביארנו שאם נתערב *(תרומה) מין בשאינו מינו בנותן טעם לפיכך בצל מחותך שנתבשל עם התבשיל אם הבצל תרומה והתבשיל חולין ויש בו טעם הבצל הרי התבשיל אסור לזרים . ואם הבצל חולין והתבשיל תרומה ונמצא טעם התבשיל בבצל הרי הבצל אסור : **ח** עדשים שנתבשלו ואחר כך השליך לתוכן [א]בצל יבש אם היה שלם ה"ז מותר . ואם היה מחותך בנותן טעם . ואם בישל הבצל עם העדשים בין

[בס"א שהיא בטלה ברוב וזהו טעות מפורסם ועיין בכ"מ] :

*[בס"א אינו ובכ"מ גריס ליה ונ"ל שבכל אחד] : א סמג לאוין רכ"ח :

השגת הראב"ד

*חבית סתומה שנתערבה וכו' עד של תרומה היא שנפלה : א"א דבר זה שלא כהלכה דבמסכת זבחים מוקים לה כיחידאה ור"ל הוא דאמר לה כי הכא בירושלמי כדכתבינן לעיל ורבי יוחנן פליג עליה והלכה כר' יוחנן ואע"ג דבגמרא דילן לא פליג כיון דמימריה דר"ל לא מיתוקמא אלא כר"א ודלא כרבנן ורבי יוחנן פליג הכא ממילא אדחיא ליה :

רדב"ז

ב חבית סתומה שנתערבה וכו'. שם אמר ר"ל חבית תרומה שנתערבה במאה חביות ונפלה אחת מהם לים המלח הותרו כולן דאמרינן הך דנפל דאיסורא נפל ואמר רבא לא התיר ר"ל אלא חבית דמנכרא נפילתה אבל תאנה לא ורב יוסף אמר אפילו תאנה כנפילתה כך עלייתה הרי סוגיא זו מפורשת בדברי רבינו וסובר דהלכה כר"ל חדא כיון דבתלמודא דידן לא אדכרו פלוגתיה דרבי יוחנן משמע דלא ס"ל ותו דרבא מפרש מילתיה דר"ל ורב יוסף אמר אפילו תאנה נמי ותו דתלמודא עביד צריכותא למימרייהו דרב נחמן ודר"ל משמע דהלכתא היא ואע"ג דקאמר תלמודא ואי בעית אימא סבר לה כרבי אליעזר וכר"ל דאמר וכו' לא קשיא דאפשר דלא ליהוי הלכתא כרבי אליעזר דיחידאה הוא ולא כשמואל דקאי כוותיה וליהוי הלכתא כר"ל לגבי תרומה וכ"ת אם הא דקאמר תלמודא סבר כרבי אליעזר לאו אדשמואל קאי אלא ארבי שמעון והוו להו רבי אליעזר ורבי שמעון תרי והלכתא כוותייהו וכן כתב רבינו בהלכות ע"ז וז"ל טבעת ע"ז שנתערבה בכמה טבעות ונפלו שתים לים הגדול הותרו כולם שאני אומר אותה טבעת היתה בכלל השתים משמע דפוסק כרבי אליעזר והכי פסק תלמודא כרבי אליעזר סוף פרק כל הצלמים לתרווייהו לישני וכן פסקו התוספות וכן כתב בעל מגדל עוז בהלכות ע"ז דהתם נמי השיג עליו הראב"ד ז"ל עיין שם: ואת"ל מ"ש התם דפסק שאם נפלו שתים לים הגדול הותרו כולן והכא פסק נפלה אחת איכא לתרוצי משום חומרת ע"ז אי נמי נפילת חבית מנכרא טפי מנפילת טבעת א"נ התם שבא למכור הטבעות ביחד בעינן דנפלו תרי ואם נפלה אחת אינו יכול ליהנות מן השאר אלא שתים שתים אבל גבי חביות כיון שאינו שותה הכל ביחד אם נפלה אחת סגי דהא בשעה שהוא שותה אכתי איכא למימר איסורא ברובא איתיה א"נ והוא הנכון דהכא נמי צריך להפריש אחת לצאת ידי נתינה וסגי בהכי. כללא דמילתא דרבינו אזיל לשיטתיה למאי דפרים בהלכות ע"ז והכי משמע סוגיא דפרק התערובות וכדכתיבנא :

ג חבית סתומה שנתערבה וכו'. היינו הך דר' אליעזר דכתיבנא לעיל וכדמהדר לה רב נחמן אלא אימא נפתחה :

אבל שאר החביות וכו' דכיון דלא ידעינן דשל תרומה נפתחה כולן בספק מדומע עד שיפתחו וכל חבית שנפתחה נוטל ממנה כדי דימועה ושותה את השאר וכן כולם והיינו ליפנא דאמר נוטל הימנה כדי דימוע ושותה כלומר שותה אותה חבית : נתערבה במאה וחמשים וכו'. שם אמר רבי אושעיה חבית של תרומה שנתערבה במאה וחמשים חביות ונפתחו מאה מהם נוטל הימנה כדי דימועה ושותה והשאר אסורין עד שיפתחו ולא אמרינן איסורא ברובא איתיה והם דברי רבינו :

ד כבר ביארנו וכו'. בפרק י"ו מהלכות מאכלות אסורות כתב זה : לפיכך אם ריסק תפוח וכו'. וקמ"ל נמי אע"ג דתרומת תפוחים מדרבנן אוסרת בכל שהו ומסתברא לי שאם העמיד החלב בפני תאנים של תרומה נאסר הכל שהרי הדבר המעמיד הוא ואפי' בכל שהו אוסר הכל וצריך טעם למה השמיט רבינו דין זה והוא ז"ל כתב בפרק י"ו מהלכות מאכלות אסורות המעמיד גבינה בשרף פגי ערלה וכו' ושמא משום דלא שכיח דהא פגי תרומה עדיין לא הגיעו לעונת המעשרות ואחר שהגיעו הפירות לעונת המעשרות אין להם שרף ואינם ראויים להעמיד בהם את החלב אבל אכתי קשה דהא משכחת לה בחומץ של תרומה או ביין של תרומה שהן מעמידין את החלב כאשר כתב בהלכות מאכלות אסורות הילכך עדיין צריך טעם למה השמיטה אבל הדין דין אמת שאם העמיד חלב בדבר שהוא תרומה אפילו בכל שהו אסור לזרים ותמכר לכהנים כדין המחמץ והמתבל כנ"ל :

ה ביצה שנתבלה בתבלין של תרומה וכו'. פ"ב דערלה כל המחמץ והמתבל מדמע בתרומה כלומר מדמע בכל שהו ובפרק עשירי דתרומות תפוח שרסקו ונתנו לתוך העיסה והחמיצה הרי זו אסורה עוד שם ביצה שנתבלה בתבלין של תרומה אפילו חלמון שלה אסור מפני שהוא בולע ואמרינן עלה בירושלמי תני בר קפרא חלמון אסור וכ"ש חלב ביצים ע"כ, לובן הביצים קרי חלב ביצים וקשיא לי מאי אתא בר קפרא לאשמועינן והא תניא אפי' חלמון שלו אסור לא מיבעיא חלמון דאסור אלא אפי' חלבון שהוא בחוץ אסור. וי"ל דסיפא דמתני' קמ"ל דחלמון הוא האדום שבפנים ומה שבחוץ חלב ביצים נקרא. והא דתנן תפוח שרסקו וכו' דוקא שרסקו והחמיץ במימיו אבל בגופו לא והכי איתא בירושלמי :

ו שאור של תרומה וכו'. ירושלמי דערלה פרק שני שאור של תרומה שנפל לתוך עיסה והגביהו ואח"כ נתחמצה העיסה מותרת ודכוותה תאנה של תרומה שנפלה לתוך מאה חולין הוגבהה אחת מהן ואח"כ הוכרה התרומה הא מותרת תמן לא הוכח האיסור הכא הוכח האיסור . וא"ת מאי קמ"ל כיון שלא התחילה והגביהו . וי"ל דס"ד אמינא כיון שנפל השאור לתוך העיסה אע"ג דהגביהו מ"מ היא סייעה לחמץ את העיסה קמ"ל דאע"ג דנתחמצה מאליה בלא שאור מותרת :

ז כבר ביארנו וכו'. פרק ט"ו מהלכות מאכלות אסורות : לפיכך בצל מחותך וכו'. תרומות פ"י בצל שנתנו בתוך עדשים אם שלם מותר ואם חתכו בנ"ט ושאר כל התבשיל בין שלם בין מחותך בנותן טעם והא דתנן אם שלם מותר דוקא שנתנו אחר שנתבשל הבצל שלם מבושל שנתנו בעדשים לא בולע ולא פולט הילכך לא שנא בצל תרומה לתוך עדשים של

כסף משנה

(משנה יב) תנן עד שלא נפתחו עולות באחד ומאה משנפתחו מקדשות בכל שהן :

ב חבית סתומה שנתערבה במאה חביות וכו' מה שאין כן בתאנה וכו'. מימרא דר"ל בפ' התערובות (דף ע"ד:) וכדפרים רבא דבתרא הוא ואי גרסי' רבה בה"א כדמוכח מדאקדמיה גמרא קודם רב יוסף פסק כרבה במקום רב יוסף דבסברא פליגי וכל דפליגי בסברא הלכה כוותיה : כתב הראב"ד חבית סתומה א"א דבר זה שלא כהלכה וכו'. וליישב דברי רבינו י"ל דע"כ לא פליגי רבנן ארבי אליעזר אלא באיסורי תורה אבל במידי דרבנן מודו ליה וכיון דרבינו סבר דתרומה בזמן הזה דרבנן שפיר פסק כר"ל ובלאו הכי האי אסורה אינו אלא מדרבנן דמדאורייתא חד בתרי בטיל ועי"ל דכיון דבגמרא דידן לא נזכר דר' יוחנן פליג אדר"ל ואדרבא שקלי וטרו אמוראי לפרושי לדר"ל משמע דסברי דהלכתא כוותיה ולענין מה שהקשה הראב"ד דכיון דבגמרא לא מיתוקמא אלא כר' אליעזר דמצריך התם לדרב נחמן ולדר"ל ומוקי לדרב נחמן כר"א ופשיטא דלית הלכתא כוותיה אלא כתנא קמא וא"כ לא הוה ליה לרבינו לפסוק כר"ל תירץ הר"י קורקוס ז"ל שסובר רבינו דהשתא דימותו כולם שאני דע"כ לא התיר ר"י אלא בנפלה מעצמה אבל הפילה הוא לא אלא דמקשה סבר שאין חילוק בין נפלה להפילה ומש"ה קשיא ליה מהשתא דימותו כולם ולטעמיה מתרץ דמוקים לה כר"א דאמר אם קרב ראש אחד וכו' דדמי להפילה אבל קושטא דמילתא דימותו כולם שאני דהוי דומיא דהפילה ולכך ימותו כולם וזה דעת רבה ורב יוסף דפליגי אליבייהו דודאי לא סברי כולהו כר"א ושבקי רבנן דרבים ניהו אלא ודאי מפלגי בין נפלה להפילה עד כאן לשונו :

ג חבית סתומה שנתערבה במאה חביות וכו'. עד ושותה המאה השאר . שם , ודע שיש בספרי הדפוס חסרון הניכר בדברי רבינו וכך צריך להגיה ולכתוב תיבת השאר ואח"כ לכתוב נתערבה : נתערבה חבית במאה וחמשים חביות ונפתחו מהם מאה חביות נוטל מהן כדי דימוע חבית אחת ושותה המאה ושאר החמשים אסורות ואין מחזיקין לאותה חבית של תרומה שהיא ברוב אפילו היה כמה אלפים חביות וכו' כך היא הגירסא האמיתית בספרי רבינו המוגהים וגם זה שם ובירושלמי פ"ד דתרומות :

ד כבר ביארנו וכו' שהמחמץ והמתבל אוסר בכל שהוא . משנה פרק ב' דערלה (מ"ד) : ומה שכתב לפיכך אם ריסק תפוח של תרומה וכו' משנה בפרק י' דתרומות (מ"ב) . ומה שכתב ביצה שנתבלה וכו' ג"ז משנה שם . ומה שכתב אפילו חלמון כלומר שהוא באמצע ואינו מעורב עם החלבון אפילו הכי אוסר :

ו שאור של תרומה וכו'. תוספתא דתרומות פ"ה ורמוזה בפ' כל המנחות באות מצה :

ז כבר ביארנו שאם נתערב תרומה וכו' :

לפיכך בצל מחותך שנתבשל וכו' . בפ"י דתרומות (משנה א) תנן בצל שנתנו בתוך עדשים

משנה למלך

פט"ו ב חבית סתומה שנתערבה וכו'. עיין במה שכתב מרן בפרק ז' מהלכות ע"ז ובתשובת הרשב"א סימן שכ"ה. ומ"ש מרן בשם הר"י קורקוס דע"כ לא התיר ר"ן אלא בנפלה מעצמה כו' עיין במה שכתב הטיו"ד סי' ק"י בשם ר"י ובמ"ש מרן שם בשם בעלי דולא [?] ועיין בספר ברכת הזבח (דף נ"ח:) :

בין שלם בין מחותך משערין אותו בנותן טעם. ושאר כל התבשיל בין שהשליך הבצל אחר שנתבשל. בין שבשלו עם התבשיל בין שלם בין מחותך משערין אותו בנותן טעם. ומפני מה בצל שלם לתוך עדשים שנתבשלו אין משערין אותו. מפני שאינו שואב מהן שהרי הוא שלם ולא פולט לתוכן שכבר נתבשלו. ואם היו בצלים *רכים הרי הן כמחותך. וכן אם נוטל פטמתו וקליפתו החיצונה או שהיה לח הרי הוא כמחותך. והקפלוט בין לח בין יבש בין שלם בין מחותך בנותן טעם: **ט** הכובש ירק של חולין עם ירק של תרומה ה"ז מותר לזרים. חוץ ממיני בצלים והציר ושומים. שאם כבש ירק של חולין עם בצלים של תרומה. או בצלים חולין עם בצלים של תרומה הרי אלו אסורין. כבש ירק של תרומה עם בצל של חולין. הרי הבצל מותר לזרים: **י** זיתי חולין שכבשן עם זיתי תרומה אם היו פצועין אלו ואלו. או שהיו חולין פצועין ושל תרומה שלמין. או שכבשן במי תרומה הרי אלו אסורין. אבל אם היו שניהן שלמין. או שהיו זיתי תרומה פצועין וזיתי החולין שלמין. הרי אלו מותרין לפי שהפצועין שואבות מן השלמין: **יא** מי כבשים ומי שלקות של תרומה הרי הן אסורין לזרים: **יב** השבת עד שלא נתנה טעם בקדרה יש בה משום תרומה. משנתנה טעם בקדרה אין בה משום תרומה: **יג** הרודה פת חמה ונתנה על פי חבית של יין תרומה. אם היתה פת חטים ה"ז מותרת. ושל שעורים אסורים מפני ששואבות: **יד** תנור שהסיקו בכמון של תרומה ואפה בו את הפת הפת מותרת שאין בה טעם כמון אלא ריחו והריח אינו אסור: **טו** שעורין של תרומה שנפלו לבור של מים אף ע"פ שהבאישו מימיו הרי הן מותרין שאין נותן טעם לפגם אוסר: **טז** תלתן של תרומה הוא ועצו שנפל לתוך בור של יין אם יש בזרע התלתן כדי ליתן לבדו טעם ביין הרי היין אסור לזרים: **יז** שני כוסות של יין אחד תרומה ואחד חולין מזג כל אחד במים ואחר כך עירבן. רואין את יין החולין כאילו אינו וכאילו יין התרומה שנתערב במים שהרי אינו מינו. אם ראוי אותו המים לבטל טעם יין התרומה הרי הבל מותר לזרים. ואם לאו אסור. שכבר ביארנו שאין המים מעלין את היין: **יח** יין של תרומה שנפל על גבי פירות ידיחם והם מותרות. וכן שמן של תרומה שנפל על גבי פירות ידיחם והם מותרות.

*[בירושלמי קטנים ונראה דמשמע לרבינו דקטנים היינו רכים] :

נפל

כסף משנה

עדשים אם שלם מותר ואם חתכו בנותן טעם ושאר כל התבשיל בין שלם בין מחותך בנותן טעם ובירושל' (דף מ"ו:) רבי חזקיה וכו' מתניתין כשהוציאו עדשים מימיהן שהעדשים אוספות אותו שלא יבלע וכו' ודכוותה עדשים אוספות אותו שלא יתן. מתניתין בבצל [של חולין] שנתנו לתוך עדשים של תרומה אבל בבצל של תרומה שנתנו לתוך עדשים של חולין לא כד"א ביבש אבל בלח אסור בבצל אבל בקפלוטות בין לח בין יבש בין שלם בין מחותך אסור העביר פטמתו כמחותך הוא וכו' הדא דתימא כשאין בקליפתו החיצונה כדי ליתן טעם אבל אם יש בקליפה החיצונה כדי ליתן טעם אסור. פירוש שהוציאו עדשים מימיהן שנתבשלו כבר ואוספות כובשות ואינם פולטות והוא מל' לפד עורם. ומ"ש מתניתין בבצל שנתנו לתוך עדשים של תרומה וכו' השמיטו רבינו משום דמשמע דפליג אדר' חזקיה: ומה שכתב רבינו ואם היו בצלים רכים הרי הם כמחותך. שם בירושלמי היו שנים שלשה [קטנים] כמחותכים הם. ומה שכתב אם נטלה פטמתו וקליפתו החיצונה פירוש או קליפתו החיצונה וזה פירוש מה שאמרו בירושל' הדא דתימא כשאין בקליפתו החיצונה כדי ליתן טעם:

ט הכובש ירק של חולין וכו'. משנה שם (מ"י) כל הנכבשים זה עם זה מותרין אלא עם החסית חסית של חולין עם חסית של תרומה ירק של חולין עם חסית של תרומה אסור אבל חסית של חולין עם ירק של תרומה מותר ופירש רבינו חסית שומים ובצלים ומיניהם וזה לחריפותם וחדותם:

י יא זיתי חולין שכבשן וכו' עד הרי הן אסורים לזרים. משנה שם:

יב השבת עד שלא נתנה טעם בקדרה וכו'. משנה בפירקא בתרא דעוקצין (משנה ד):

יג הרודה פת חמה וכו'. משנה פ"י דתרומות (משנה ג) וכרבי יוסי ובפרק בתרא דע"ז (דף ס"ו:) ובפרק כיצד צולין (דף ע"ו:) אמר ר"ל בפת חמה וחבית פתוחה ד"ה אסור בפת צוננת וחבית מגופה ד"ה מותר לא נחלקו אלא בפת חמה וחבית סתומה פת צוננת וחבית פתוחה ויש לתמוה על רבינו שכ' משנתנו כצורתה ולא חילק בדבר ותירץ הר"י קורקוס שסובר רבינו דהכיא מימרא דר"ל משום דסבר ריחא מילתא היא אמר דלכ"ע פת חמה וחבית פתוחה אסורה והיינו כאביי דפרק בתרא דע"ז ורבא פליג עליה גם בפרק כיצד צולין נחלקו רב ולוי גבי בשר שחוטה שצלאו עם בשר נבילה ושם הביאו הא דר"ל לתרוצי לדרב דלא תיהוי כתנאי וכבר פסק רבינו כלוי בפט"ו מהמ"א וכרבא בפי"ג וא"כ ליתא לדר"ל כלל:

יד טו תנור שהסיקו בכמון של תרומה וכו' עד הרי הן מותרים. ג"ז משנה שם:

טז תלתן של תרומה וכו'. ג"ז משנה שם:

יז שני כוסות של יין וכו'. בפירקא בתרא דע"ז עלה ע"ג ע"ב: ומ"ש שכבר ביארנו. הוא בפי"ג:

יח יין של תרומה שנפל על גבי פירות וכו' עד שנו טעם השמן. תוספתא פ"ח דתרומות ויש בה קצת טעות סופר. ואיתא בפירקא בתרא דע"ז לענין יין נסך:

קדרה

רדב"ז

של חולין או בצל חולין לתוך עדשים של תרומה הכל מותר אבל אם נתבשל הבצל עם העדשים אפי' היה שלם הרי הוא בנ"ט ואם חתכו בנ"ט משמע דאפי' בשלו בפני עצמו ואח"כ נתנו לתוך העדשים דומיא דרישא דאיירי בשבישל הבצל לבדו כדכתיבנא. ומ"ש רבינו שנתבשל עם התבשיל משום דלא נפקא מינה מידי שאם נתן טעם בין כך ובין כך אסור ואם לא נתן טעם בין כך ובין כך מותר:

ח ושאר כל התבשיל וכו'. היינו סיפא דמתני' ושאר כל התבשיל בין שלם בין מחותך בנ"ט דקים להו לרבנן דבצל שלם מבושל לתוך עדשים אינו לא פולט ולא בולע ואיכא למידק הרי שטעמו אותו ויש בעדשים טעם בצל אמאי מותר וי"ל דכל מדות חכמים כך הם ואע"פ שיש בו קצת טעם בצל אין זה טעם האוסר אלא קיוהא בעלמא. וראיתי לרבינו שמשון שפי' דמתני' איירי בלוקן ולא משמע הכי מלישנא דמתניתין ולא מדברי רבינו אלא אפי' בחמין אם נתנו שלם ומבושל מותר והמחותך אפי' בלוקן איירי כיון שהדבר תלוי בנתינת טעם: ואם היו בצלים רכים וכו'. ירושלמי עלה דמתני' ביבש אבל בלח אסור בבצל אבל לא בקפלוטות בין לח בין יבש בין שלם בין מחותך אסור העביר פטמתו כמחותך הוא היו שנים שלשה קטנים כמחותכים הם הדא דתימר כשאין בקליפתו החיצונה ליתן טעם אבל אם יש בקליפה החיצונה ליתן טעם אסור והם דברי רבינו:

ט הכובש ירק של חולין וכו'. פ"י דתרומות כל הנכבשים זה עם זה מותרין אלא עם החסית חסית של חולין עם חסית של תרומה ירק של חולין עם חסית של תרומה אסור אבל חסית של חולין עם ירק של תרומה מותר ופי' חסית הוא לשון יחיד של חסיות והם השומים והבצלים ומיניהם וזה לחריפותם וחדודם נותנין טעם בכל מה שנכבשים עמהם ואין מקבלים טעם מכל הירקות הנכבשין עמהם אבל החסית עם חסיות מקבלין טעם ואסורין ומסתברא דשומים עם בצלים טעם אחד להם ולא איפשר למיקם אטעמא והוי כמין במינו וצ"ע:

י זיתי חולין שכבשן וכו'. שם במשנה זיתי חולין שכבשן עם זיתי תרומה פצועי חולין עם פצועי תרומה וכו' כאשר כתבתי ומתני' סתם והדר מפרש ואמרי' עלה בירושלמי א"ר יונה זאת אומרת פצועין בולעין ופולטין והדר בולעין שלמים בולעין ופולטין ועוד אינן בולעין:

יא מי כבשין ומי שלקות וכו'. היינו מתני' דתנן או במי תרומה אסורים וכתב רבינו כפי' המשנה ומי תרומה הוא השרייה התרומה או דבר שנתערב בו דבר מן המשקין היוצאין מן התרומה ומסתברא לי דהך השרייה דקאמר היינו במים ומלח דהוו כבושין אבל אם שרה את התרומה במים לבדן לא ידעתי למה נאסרו המים ואפשר שאם שרה התרומה במים ג' ימים מקבלין המים טעם מן התרומה ונאסרו וצ"ע:

יב השבת עד שלא נתנה טעם בקדרה וכו'. השבת הוא מין ירק וכן נקרא בערבי שבת ומשנה היא פ"ג דעוקצין והשבת הוא נאכל כמות שהוא חי אלא שיבושל בקדרה ולפיכך קודם שיתבשל חייב בתרומה ואחר שנתבשל כיון שהשליך כל כחו בבישול ויצא בביטול טעם השבת כבר קמה תועלתו והנשאר ממנו הוא במדרגת השמרים שאין ראויים לאכילה ועל כן אינו חייב בתרומה:

יג הרודה פת חמה וכו'. פרק עשירי דתרומות במשנה פלוגתא דתנאי ופסק כרבי יוסי דמתיר בשל חטים ואוסר בשל שעורים מפני שהשעורים שואבות:

יד תנור שהסיקו בכמון של תרומה וכו'. שם משנה כלשון רבינו דקי"ל ריחא לאו מילתא היא ואם מפני שהוסק התנור בה לית לן בה דתרומה אינה אסורה בהנאה:

טו שעורין של תרומה שנפלו לבור וכו'. משנה שם כלשון רבינו וכתב ז"ל משום נותן טעם לפגם הוא ומותר ומשמע דדוקא בדיעבד נ"ט לפגם מותר אבל לכתחילה אסור לתת דבר איסור לתוך ההיתר לאוכלו על סמך שנותן טעם לפגם:

טז תלתן של תרומה וכו'. שם במשנה תלתן שנפלה לתוך בור של יין בתרומה ובמעשר שני אם יש בזרע כדי ליתן טעם אבל לא בעץ בשביעית וכלאי הכרם והקדש אם יש בזרע ובעץ כדי ליתן טעם ע"כ. וטעמא דמילתא דבתרומה ובמעשר שני לא נאסר כי אם הזרע לבד אבל בשביעית וכלאי הכרם והקדש נאסר הכל הזרע והעץ:

יז שני כוסות של יין וכו'. זה מבואר בפרק התערובות שם ובפרק השוכר את הפועל (דף ע"ג) דאמרינן סלק את יין החולין כמי שאינו והמים שאינו מינו מעלין את יין התרומה. ומה שכתב רבינו שאין המים מעלין את היין ה"פ שאין המים מצטרפין עם יין החולין להעלות את יין התרומה אבל אם יש בשיעור המים לבטל טעם היין פשיטא דמעלין אותו וזה מבואר מתוך לשונו וכבר כתבתי זה למעלה ולא ידעתי מקום למה שהשיג הראב"ד ז"ל למעלה שהרי כתב כאן בהדיא אם ראוי אותו המים לבטל טעם יין התרומה הרי הכל מותר לזרים: **יח יין** של תרומה שנפל וכו'. תוספתא היא ואיכא למידק למה לא חלק רבינו אם היו מבוקעות כדתנן פרק השוכר את הפועל יין נסך שנפל ע"ג ענבים ידיחם והם מותרות ואם היו מבוקעות אסורות וכתבה רבינו פי"ו מהלכות מאכלות אסורות ואם היו מבוקעות בין שהיה היין חדש בין שהיה היין ישן אם נתן טעם בענבים הרי אלו אסורות בהנייה ואם לאו הרי הלו מותרות באכילה ע"כ. וי"ל דסמך רבינו על מה שכתב למעלה שאם התרומה נתנה טעם לשבח אוסרת ואם הטעם לפגם מותר ומשום דרוב פירות אינם מבוקעות ואיכא פירות שאפי' אם נבקעו היין נותן בהם טעם לפגם לפיכך סתם וכתב לשון התוספתא אבל אין ה"נ שאם היו הפירות מבוקעות והטעם לשבח שאסורים לזרים וימכרו לכהנים בדמי תרומה: וכן שמן של תרומה וכו'. הא קמ"ל דאע"ג דדרך השמן לידבק בפירות טפי מן היין אפ"ה סגי בהדחה [illegible]

פגם

נפל השמן על גבי יין יקפה אותו והיין מותר לזרים. נפל על גבי הציר יקפה אותו ויטול קליפה מעל הציר כדי שיסיר כל הציר שבו טעם השמן:

יט *קדרה שבישל בה תרומה לא יבשל בה חולין. ואם בישל בנותן טעם. ואם שטף הקדרה במים או ביין ה"ז מותר לבשל בה. בישל במקצת הכלי אין צריך לשטוף את כולו אלא שוטף מקום הבישול בלבד:

כ תרומה גדולה ותרומת מעשר והחלה והבכורים כולן נקראו תרומ'. בתרומת מעשר נאמר והרמותם ממנו תרומת יי' ואומר כתרומת גורן. ובחלה נאמר חלה תרימו תרומה. ונאמר לא תוכל לאכול בשעריך מעשר דגנך תירושך ויצהרך וגו' ותרומת ידך ואין לך דבר שטעון הבאת מקום שלא פרטו בפסוק זה חוץ מן הבכורים ובהן נאמר ותרומת ידך הא למדת שהן קרואין תרומה:

כא לפיכך דין ארבעתן לענין אכילה ודימוע אחד הוא כולן עולין באחד ומאה ומצטרפין זה עם זה ואם נטמאו ישרפו. ודין תרומת מעשר של דמאי בכל אלו הדרכים כתרומת מעשר של ודאי אלא שאין לוקין על אכילתה:

כב [א]כל האוכל תרומה מברך ברכת אותו מאכל ואח"כ מברך אשר קדשנו בקדושתו של אהרן וצונו לאכול תרומה. וכך קבלנו וראינו אותם מברכין אפילו בחלת חוצה לארץ שגם אכילת קדשי הגבול כעבודה שנאמר עבודת מתנה אתן את כהונתכם:

[א] סמ"ג לאוין רנ"ח:

השגת הראב"ד

*קדרה שבשל בה תרומה וכו' עד מקום הבשול בלבד: א"א הפליג ושטף שלא מצינו שטיפה אלא בצונן ודרך העברה וזה צריך הגעלה בחמין ואח"כ שטיפה בצונן משמעתא דזבחים פרק דם חטאת ודוקא קדרה של נחשת אבל של חרס אין לה תקנה:

סליק הלכות תרומות

כסף משנה

יט קדרה שבישל בה תרומה וכו'. ברייתא בפרק גיד הנשה דף צ"ז. ומ"ש ואם שטף הקדרה וכו' עד מקום הבישול בלבד. בפרק דם חטאת דף צ"ו ע"ב ובפירוש רש"י צריך הגעלה בחמין ואחר כך שטיפה וזהו שכתב עליו הראב"ד א"א הפליג ושטף שלא מצינו שטיפה אלא בצונן וכו'. והנה מצאתי שנשאל רבינו מחכמי לוני"ל על זה והשיב שסמך בזה על המשנה השנויה בסוף תרומות (משנה ח) המערה מכד לכד ונוטף ג' טיפין נותן לתוכה חולין הרכינה ומיצה הרי זו תרומה וזהו פירושה המערה כד שהיה בו שמן או יין של תרומה עד שנתרוקן ונפסק כל הנצוק והתחיל המשקה לנטף טפה אחר טפה אינו צריך להמתין עד שיפסקו כל הטיפין אלא כיון שירדו ג' טיפין טפה אחר טפה דיו ונותן לתוכה חולין מיד ואין הצחצוחין הנשארים מדמעים ואם הרכינה על צדה אחר שנטפו הג' טיפין עד שנתקבצו כל הצחצוחין שבכד ונתמצו למקום אחד אותו הנמצא תרומה. שמענו ממשנה זו שאין הקדרה שנתבשל בה תרומה צריך הגעלה אלא שטיפה בלבד וק"ו הדברים ומה אם היין או השמן הנשאר בדפני הכד אינו מדמע אע"פ שאילו הרכין הכד על צדה היה מתמצה ממנה תרומה המדומעת וכל הצחצוחין הנשארים הם עצמם של תרומה ק"ו לקדרה שנבלעה תרומה בחרסיה שיעלה על הדעת שיצא אותו שנבלע וידמע שזה הנבלע בחרסיה אין בו ממש ולא הוא מן התרומה אלא המים שנתבשל בהם התרומה הם הנבלעים בקדרה ואין לאותו היוצא אם יצא ממש ולא טעם ולפיכך אנו אומרים שאין הקדרה צריכה אלא רחיצה בלבד ולא הצרכתי רחיצה אלא מפני שהיא ע"י האור להחמיר אבל ליתן לה חולין על ידי צונן אינה צריכה רחיצה כמו המערה מכד לכד וזהו דעתי בדבר זה ומפני הלכה זו לא הצרכתי הגעלה לתרומ' עכ"ל:

כ תרומה גדולה ותרומת מעשר וכו' עולים באחד ומאה ומצטרפין זה עם זה. משנה רפ"ב דערלה (משנה א). ומ"ש ותרומת ידך וכו' הא למדת שהם קרויים תרומה. בפרק אלו הן הלוקין (דף י"ז). ומ"ש ואם נטמאו ישרפו. ומ"ש ודין תרומת מעשר של דמאי בכל אלו הדרכים וכו'. במשנה רפ"ב דערלה. ומ"ש אלא שאין לוקין על אכילתה. פשוט הוא דאין לוקין מספק:

כב כל האוכל תרומה וכו' ואחר כך מברך. מאחר שאכילת תרומה מצוה שפיר שיברך עליה:

סליק הלכות תרומות

רדב"ז

שנס בפירות אפי' במבוקעות ודכוותה איירי ברישא: נפל השמן ע"ג יין כו'. נ"ז מהטעם שכתבתי שאע"פ שנשאר קצת מן השמן צף על פני היין נותן טעם לפגם הוא ומותר ולפיכך אם נפל השמן ע"ג הציר צריך קליפה לפי שהשמן נותן טעם לשבח בציר:

יט קדרה שבישל בה תרומה כו'. הנה נראה מדברי רבינו שאין צריך כי אם שטיפה בצונן ועוד משמע שאין חילוק בין כלי נחשת לכלי חרס ועל שתיהן השיג עליו הראב"ד ז"ל כאשר נראה מלשונו והכי משמע פרק דם חטאת דתניא מריקה ושטיפה בצונן דברי רבי וחכמים אומרים מריקה בחמין ושטיפה בצונן וקי"ל כחכמים וקרא כתיב וכלי חרס אשר תבושל בו ישבר ורבינו סובר שאין הדברים אמורים אלא בקדשים או בשאר גיעולין אבל בתרומה לא בעי מריקה בחמין דתנן פרק דם חטאת אחד שבישל בו ואחד שעירה לתוכו רותח אחד קדשי קדשים ואחד קדשים קלים טעונין מריקה ושטיפה ותניא חטאת אין לי אלא חטאת קדשי קדשים מנין ת"ל קדש קדשים יכול שאני מרבה את התרומה ת"ל אותה פרט לתרומה דברי רבי יהודה ואקשי' עלה ותרומה לא בעיא מריקה ושטיפה והתניא קדירה שבישל בה בשר לא יבשל בה חלב ואם בישל בנותן טעם תרומה לא יבשל בה חלב ואם בישל בנ"ט. ותירץ רבא לא נצרכה אלא לדמר דאמר מר בה"כ ומורק ושוטף במים ולא ביין במים ולא במזוג הא אפילו במים ואפי' במזוג ודעת הראב"ד ז"ל לפרש הא דרבא אחר הגעלה וכן נראה דעת התוספות ורבינו מפרש דתרומה נתמעטה מקדשים לענין מריקה ושטיפה דאילו בקדשים בעינן מריקה בחמין ושטיפה במים דוקא ואילו תרומה לא בעינן מריקה בחמין ולא שטיפה במים דוקא אלא שטיפה במים או ביין סגי והא דקתני בברייתא תרומה לא יבשל בה חלב ואם בישל בנותן טעם היינו בשלא שטף אותה אבל אם שטף אותה בתחילה סגי בהכי וטעמא דתרומה שכל תרומה שאין הכהנים מקפידים עליה מחמת מיעוט אינה אוסרת הילכך בשטיפה סגי אבל אם בישל בה ונתנה טעם בתבשיל איגלאי מילתא למפרע שהיה שם שיעור גדול מן התרומה ונאסר התבשיל ושמעתי שחכמי לוניל שאלו מרבינו שאלה זו והשיב להם דטעמו הוא מדתנן בשלהי תרומות המערה מכד לכד נוטף ג' טפין ונותן לתוכו חולין הרכינה ומילה הרי זו תרומה. ואני לא ראיתי תשובתו ז"ל וקיימתיה מסברא דטעמא דמתני' הוא מאחר שנטף ג' טפין דבר מועט נשאר ולא קפדי בהכי אבל אם הרכינה ומילה הרי זו תרומה והכא נמי אם עבר ובישל בה ונתנה טעם בקדרה אסורה דכל כי האי טעמא קפדי כהני, זה נ"ל ליישב דעת רבינו עד אשר אעמוד על תשובתו הא למדת לפי שיטה זו שאין חילוק בין כלי נחשת לכלי חרס לענין זה דהא נתמעטה תרומה מדין קדשים ושאר איסורין: בישל במקצת הכלי וכו'. היינו תיובתיה דאביי דאמר התם לא נצרכה אלא לדמר דאמר מר בישל במקצת כלי טעון מריקה ושטיפה כל הכלי ותרומה נתמעטה מזה ואם בישל במקצת כלי יין אין צריך לשטוף את כולו ונראה דרבא לא פליג אתיובתיה דאביי אלא מר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי ואע"ג דקי"ל בשאר איסורין דאם בישל במקצת כלי צריך להגעיל כולו דהם מקצתו הם כולו והיסורא מבלע בכל הכלי קולא היא בתרומה דלא קפדי כהני בכי האי תרומה ובשטיפה סגי:

כ תרומה גדולה ותרומת מעשר וכו'. במשנה פ"ב דערלה ובכורים פ"ב והלכה פ"ק נתבאר כל מ"ש רבינו. ואיכא למידק למה הוצרך רבינו לכתוב ואומר כתרומת גורן והא ילפינן שפיר דמעשר להשון מיקרי תרומה דכתיב והרמותם ממנו תרומת ה'. וי"ל דאי מהתם ה"א בתרומה גדולה וכגון שהקדימו ללוי בשבולין לכך מייתי אך קרא דכתיב כתרומת גורן משמע דלאו תרומת גורן היא אלא תרומת מעשר:

כא ודין תרומת מעשר של דמאי וכו'. הכי פייל להו תנא דערלה ותני התרומה ותרומת מעשר ודאי ותרומת מעשר של דמאי והחלה והבכורים עולין בק"א ומצטרפין זה עם זה ולריך להרים ואמריק עלה בירושלמי מאן תנא תרומת מעשר של דמאי ר"מ היא דר"מ מחמיר בדבריהם כד"ת ומהאי טעמא מצטרפת עם שאר התרומות והיא עולה אלא בק"א אע"ג דרוב עמי הארץ מעשרין הן אלא שאין לוקין על אכילתה ואין משלמין עליה לא קרן ולא חומש דמאי אמר לכהן הבא ראיה וטול:

כב כל האוכל תרומה מברך וכו'. פסחים פ"ק אלו דברים (דף ע"ב) גרסי' והתרומה היכא איקרי עבודה דתניא מעשה בר"ט שלא בא אמש לבית המדרש לשחרים מצאו ר"ג א"ל מפני מה לא באת אמש לב"ה א"ל עבודה עבדתי א"ל כל דבריך אינם אלא דברי תימה וכי עבודה בזה"ז מנין א"ל הרי הוא אומר עבודת מתנה אתן את כהונתכם וע' עשו אכילת תרומה בגבולין כעבודת ב"ה ע"כ. והכי דריש מתנות כהונה שנתתי לכם הרי הן כעבודה. ואין אכילת תרומה מ"ע כאכילת קדשים לפיכך אמאי מברך עליה אשר קדשנו בקדושתו של אהרן וצונו לאכול תרומה וי"ל וצונו שיאכלו התרומה הכהנים ולא זרים שהדבר ידוע שאם רצה הכהן שלא לאכול תרומה כל ימיו הרשות בידו ולא עבר על עשה וא"פ שיכן נוס אלא ודאי כך הוא מצוה שתהיה התרומה מותרת להם כנ"ל:

סליק הלכות תרומות

מצוה אחת. והוא להפריש מעשר ראשון בכל שנה ושנה משנת הזריעה וליתנו ללוים:

וביאור מצוה זו בפרקים אלו

פרק ראשון

א אחר [א] שמפרישין תרומה גדולה מפריש אחד מעשרה מן הנשאר וזהו הנקרא מעשר ראשון ובו נאמר כי את מעשר בני ישראל אשר ירימו ליי' וגו'. והמעשר הזה ללויים זכרים ונקבות שנאמר ולבני לוי הנה נתתי כל מעשר בישראל לנחלה: **ב** מעשר ראשון מותר באכילה לישראל ומותר לאכלו בטומאה שאין בו קדושה כלל. וכ"מ שנאמר במעשרות קדש או פדייה אינו אלא מעשר שני. ומניין שמעשר ראשון חולין שנאמר ונחשב לכם תרומתכם כדגן מן הגורן וכמלאה מן היקב מה גורן ויקב חולין לכל דבר אף מעשר ראשון שניטלה תרומתו חולין לכל דבר. לפיכך בת לוי שנשבית או שנבעלה בעילת זנות נותנין לה המעשר ואוכלת. אבל מי ששמעה שמת בעלה או העיד לה עד אחד וניסת ואח"כ בא בעלה קנסו אותה חכמים שתהיה אסורה במעשר: **ג** לויים וכהנים מפרישין מעשר ראשון כדי להפריש ממנו תרומת מעשר. וכן הכהנים מפרישין שאר תרומות ומעשרות לעצמן. ולפי שהכהנים נוטלין מן הכל יכול יאכלו פירותיהן בטבלן ת"ל כן תרימו גם אתם מפי השמועה למדו אתם אלו הלוים גם אתם לרבות את הכהנים: **ד** אין מוציאין המעשר מיד הכהנים שנאמר כי תקחו מאת בני ישראל וכן כל מתנות כהונה אין מוציאין אותן מכהן לכהן. ועזרא קנס את הלוים בזמנו שלא יתנו להן מעשר ראשון אלא ינתן לכהנים לפי שלא עלו עמו לירושלים: **ה** האוכל פירותיו טבלין וכן לוי שאכל המעשר בטבלו אעפ"י שהן חייבין מיתה לשמים אין

א סמ"ג עשין קל"ח טור י"ד סי' של"א:

כסף משנה.

פ"א א אחר שמפרישין תרומה גדולה וכו'. בפרק ג' דתרומות (משנה ז) דתרומה קודמת למעשר ראשון וראשון לשני:

ב מעשר ראשון מותר באכילה לישראל. בפ' יש מותרות (דף פ"ה:) תנן בת ישראל מאורסת ללוי וכו' לא תאכל במעשר ופריך בגמרא ותהא זרה זרה מי לא אכלה במעשר אמר רב נחמן אמר שמואל הא מני ר"מ היא דאמר מע"ר אסור לזרים דתניא תרומה לכהן ומע"ר ללוי דר"מ ר' אלעזר בן עזריה אומר נותנו אף לכהן ולכאורה הוה משמע דהלכה כר"מ דסתם לן תנא כוותיה ועוד דאפילו ר"א בן עזריה לא קאמר דמותר לזרים אלא דמדחזינן דמקשה גמרא בפשיטות ותהא זרה זרה מי לא אכלה במעשר משמע דמילתא דפשיטא היא ופירש"י דטעמא משום דכל זר לא יאכל קדש כתיב ומעשר ראשון לאו קדש איקרי ואכתי איכא למיבעי האי פשיטותא כמאן לא כר"מ ולא כרבי אליעזר בן עזריה וי"ל דאמרינן בגמרא מ"ט דר"מ דכתיב כי את מעשר בני ישראל אשר ירימו לה' תרומה מה תרומה אסורה לזרים אף מעשר אסור לזרים ורבנן מה תרומה טובלת אף מעשר טובלת וכדתניא רבי יוסי אומר וכו' הרי דרבנן פליגי אר"מ ונקטינן כוותייהו. ומ"ש ומותר לאכלו בטומאה וכו' בפרק יש מותרות יליף לה מקרא.

ומ"ש ומניין שמעשר ראשון חולין וכו':

לפיכך בת לוי שנשבית וכו' עד אסורה במעשר. בפרק האשה רבה עלה נ"א:

ג לויים וכהנים מפרישין וכו'. בסיפרי פרשת קרח (דף כ'):

ד אין מוציאין המעשר מיד הכהנים וכו' וכן כל מתנות כהונה וכו'. בפרק הזרוע עלה קל"א תניא ארבע מתנות עניים שבכרם אפילו עני שבישראל מוציאין מידו וכו' ושאר מתנות כהונה כגון הזרוע והלחיים והקיבה אין מוציאין אותן מידו לא מכהן לכהן ולא מלוי ללוי ומסיק התם במע"ר נמי אין מוציאין אך קשה דתניא בתר הכי זה הכלל כל דבר שהוא בקדושה כגון תרומה ותרומת מעשר וחלה מוציאים אותם מידם וכל דבר שאינו בקדושה כגון הזרוע והלחיים והקיבה אין מוציאים אותם מידם וא"כ היאך סתם רבינו וכתב דכל מתנות כהונה אין מוציאין אותם מכהן לכהן וי"ל שראה רבינו לדחות ההיא ברייתא מקמי מתניתין דספ"ק דפאה כהנים ולוים שלקחו את הגורן המעשרות שלהם עד שימרחו ואמרינן בירושלמי דקנסא הוא כדי שלא יקפצו לגרנות משמע דבשלהם אין מוציאין מידם ואף בלוקחים אם לקחו קודם שימרחו אין מוציאין מהם:

ועזרא קנס את הלויים בזמנו וכו'. בפרק יש מותרות (דף פ"ו ע"ב) ובפ"ב דכתובות אמרינן דלויים קנסינהו עזרא וממ"ש רבינו בזמנו משמע דלא קנס אלא ללוים שבדורו בלבד ויש לתמוה דהא בפרקים הנזכרים משמע דאף לדורות דבתר הכי קנים. ויש לומר דאיתא בהני פירקי ת"ר מע"ר ללוי דברי ר"ע ר' אלעזר ב"ע אומר לכהן לכהן ולא ללוי אימא אף לכהן והשתא לר"ע דקי"ל כוותיה דמדין תורה ללוי דוקא כי קנסינהו עזרא היינו שיהיה גם לכהן והיינו דבתר עזרא מצינו שהיו נותנים ללוים וכדתנן בסוף מסכת מעשר שני (משנה ט) שר"ג נתן מעשר ראשון לר' יהושע שהיה לוי ובפרק כל הגט (דף ל') תנן שמלוה מעות את הכהן ואת הלוי ואת העני להיות מפריש עליהם מחלקם ואיתא נמי התם ישראל שאמר לבן לוי כור מעשר לאביך בידי ובפרק הזרוע אמרינן מעשר ראשון דלוי הוא הילך ע"כ לומר דכי קנס עזרא שלא יתנו ללוים אלא לכהנים בלבד לא קנס אלא בזמנו אבל אח"כ נשאר הדבר שמי שרוצה ליתן ללוים כדינו יתן ומי שיתן לכהנים יתן ובהכי ניחא קרא דכתיב בנחמיה ואדעה כי מניות הלוים לא ניתנה ויברחו איש לשדהו מזה היה מפני קנס עזרא ואח"כ כדי שישובו תקנו שיתנו להם ואמרו שיתנו גם לכהנים מי שירצה כדי שלא לבטל דברי עזרא לגמרי ככ"ל ליישב דברי רבינו כדי שתהא תיבת בזמנו מדוקדקת וכן יש להוכיח ממה שכתב רבינו בסוף הלכות מעשר שני ובזמן שהיו נותנים מעשר לכהנים לא היו מתודים ואם איתא כך הל"ל ובזמן שאין נותנים מעשר אלא לכהנים:

ה האוכל פירותיו טבלים וכו'. בר"פ הזרוע (דף ק"ל ע"ב):

ומ"ש

רדב"ז (סכ"י).

פ"א א אחר שמפרישין תרומה גדולה וכו'. פ"ג דתרומות המקדים תרומה לבכורים מעשר ראשון לתרומה מעשר שני לראשון אע"פ שהוא עובר בלא תעשה מה שעשה עשוי שנאמר מלאתך ודמעך לא תאחר ר"ל לא תאחר ממלאתך ודמעך מי שראוי להקדימו: **עוד** שם ומנין שהבכורים קודמין לתרומה זה קרוי תרומה וראשית וזה קרוי תרומה וראשית אלא יקדמו בכורים שהם בכורים לכל ותרומה לראשון שהיא ראשית ומעשר ראשון לשני שיש בו ראשית. ובפ"ק דתמורה מותבינן מהך מתני' לרבא דאמר כל מאי דאמר רחמנא לא תעביד אי עבד לא מהני ומשני שאני התם דאמר קרא מכל מעשרותיכם תרימו וקי"ל כרבא: והמעשר הזה ללוים וכו'. זה מבואר בכתוב:

ב מעשר ראשון מותר באכילה לישראל וכו'. בכתובות ובפ' יש מותרות (דף פה). ומ"ש שהוא מותר כו'. אחר שהפרישו ממנו תרומת מעשר ואז הוא חולין גמורין ונאכל בטומאה: לפיכך בת לוי וכו'. זה מבואר בפרק האשה רבה (דף לא) ואע"ג דסתם שבויה נבעלה לעכו"ם נותנין לה מעשר ואפילו נבעלה ברצונה בעילת זנות אוכלת והא דלא קנסינן לה משום דזנות לא שכיח: **אבל מי ששמעה וכו'.** ג"ז שם וקנסינן לה משום דלא דייקא שפיר:

ג לויים וכהנים מפרישין מעשר וכו'. הכי איתא בספרי פרשת קרח והלויים מפרישים מעשר כדי להפריש תרומת מעשר ליתנו לכהן והכהנים מפרישין אע"פ שהם אוכלים תרומת מעשר כדי שלא יאכלו המעשר בטבלו: ולפי שהכהנים נוטלין מן הכהנים וכו'. כך נמצא בספרים שלנו ולא ידעתי איך נוטלין הכהנים מן הכהנים והלא כתב בסמוך וכן הכהנים מפרישין שאר תרומות ומעשרות לעצמן ולפיכך נראה דטעות סופר הוא וכך צריך להיות ולפי שהכהנים נוטלין מן הלוים וכו' וכך היא שנויה בספרי כן תרימו גם אתם תרומה ה' למה נאמר לפי שהוא אומר ואל הלוים תדבר ואמרת אליהם ישראל נותנים תרומה לכהנים ומעשר ללוים אבל כהנים אין נותנין מעשר ללוים הואיל ואין נותנין מעשר ללויים שומע אני יאכלו אותו בטבלו ת"ל כן תרימו גם אתם:

ד אין מוציאין המעשר וכו'. פרק הזרוע והלחיים בברייתא ושאר מתנות כהונה כגון הזרוע והלחיים והקבה אין מוציאין אותם לא מכהן לכהן ולא מלוי ללוי דסד"א נתינה כתיב בהו וכי היכי דמוציאין מישראל העני המתנות משום דכתיב בהו נתינה קמ"ל דוקא עני ישראל מוזהר על שלו אבל כהנים ולוים אינם מוזהרים על שלהם וכ"ת נילף מעניי ישראל להכי כתיב כי תקחו מאת בני ישראל: ועזרא קנס את הלויים וכו'. הכי איתא ביבמות (דף פו) ובכמה דוכתי ולא קנסינהו אלא שלא יתנו להם מעשר אבל למשקל מינייהו לא והכי אמרינן בפרק הזרוע והלחיים ת"ר תרומה לכהן מעשר ראשון ללוי דברי רבי עקיבא רבי אלעזר בן עזריה אומר אף לכהן אימור דאמר ר' אלעזר ב"ע אף לכהן לכהן ולא ללוי מי אמר אין לבתר דקנסינהו עזרא אימר דקנסינהו עזרא דלא יהבינן להו משקל מינייהו מי אמר ע"כ. ומשמע דאפילו לבתר דקנסינהו עזרא אם נתנו להם מעשר אין מוציאין מידם והא דתניא אין מוציאין מלוי ללוי ומשמע מלוי לכהן מוציאין היינו כל דבר שבקדושה כגון תרומה ותרומת מעשר וחלה ותמיה לי נהי דמצי עזרא לקנוס הלוים שבאותו הדור לפי שלא עלו עמו אבל הדורות הבאים אחריהם היכי מצי למקנסינהו אבות אכלו בוסר ושני בנים תקהינה ואפשר שעל פי הדיבור עשה ועדיין צ"ת שאותם שעלו אח"כ מה היו נותנין להם חלף עבודתם במקדש והלא לא היה להם חלק ונחלה בארץ ונ"ל שהקנס היה על דרך זה שאם יבואו כהן ולוי ליטול המעשר שיתן אותו לכהן ולא ללוי אבל אם בא הלוי לבדו ורצה ישראל ליתן לו הרשות בידו דבהא לא קנסינהו ונמצאו הלוים מתפרנסים ומתקיימים הכתובים והקנס:

ה האוכל פירותיו טבלים וכו'. בפ' הזרוע והלחיים (דף קכ) תניא מניין לבעל הבית שאוכל פירותיו טבלים וכן בן לוי שאוכל מעשרותיו טבלים מנין שפטור מן התשלומין ת"ל ולא יחללו את קדשי בני ישראל אשר ירימו אין לך בהם אלא משעת הרמה ואילך:

ובח"ל

משנה למלך

פ"א ב מעשר ראשון מותר באכילה לישראל וכו'. כתב מרן ולכאורה הוה משמע דהלכה כר"מ דסתם לן תנא כוותיה כו'. ואפשר דטעמא דרבינו הוא משום דבפרק האשה רבה (דף נ"א) אמרינן ובת לוי פן במעשר פי' מיפסלא כו' ואוקמוה משום קנסא ומדלא קאמר הא מני ר"מ היא ש"מ דכל מאי דמצי למימר דלא סתם לן תנא כוותיה דר"מ לא מוקמינן לה כוותיה אלמא ליה הלכתא כר"מ ואף דהתוס' כתבו דלר"מ נמי צריך לטעמא דקנסא מדברי רבינו שכתב לפיכך בת לוי וכו' משמע דלר"מ דאסור לזרים היכא דנשבית שוב אינה אוכלת ומ"מ ליתא ולפיכך אית נמ לי דבפרק יש

ספר

אין משלמין המתנות לבעליהן שנאמר אשר ירימו לה' אין לך בהן כלום עד שירימו אותן. ובחוצה לארץ מותר לאדם להיות אוכל והולך תחלה ואח"כ מפריש תרומה ומעשרות: ו מעשרין ממקום זה על מקום אחר ואינו צריך לעשר מן המוקף. אבל אין מעשרין ממין על שאינו מינו ולא מן החייב על הפטור ולא מן הפטור על החייב ואם עישר אינו מעושר: ז כל שאמרנו בתרומה אין תורמין מזה על זה כך במעשר אין מעשרין מזה על זה. וכל שאמרנו בתרומה אם תרם תרומתו תרומה כך במעשר אם הפריש מעשרותיו מעשרות. וכל שהוא פטור מן התרומה פטור מן המעשר. וכל התורם מעשר. כל שאמרנו בהן לא יתרומו ואם תרמו תרומתן תרומה כך אם עשרו מעשרותיהן מעשרות. וכל שאין תרומתו תרומה כך אין מעשרותיהן מעשרות: ח האומר לחבירו הריני מעשר על ידיך אינו צריך לעמוד עמו עד שיראה אם יעשר או לא יעשר. ואם אמר הוא לחבירו עשר על ידי צריך לעמוד עמו: ט *החרובין אינן חייבין במעשרות אלא מדבריהם. לפי שאינן מאכל [*רוב] אדם. והשקדים המרים בין בגדלן בין בקטנן פטורין לפי שאינן אוכל: י *אילן שנטעו בתוך הבית פטור ממעשרות שנאמר עשר תעשר את כל תבואת זרעך היוצא השדה. ויראה לי שהוא חייב במעשרות מדבריהם שהרי תאנה העומדת

*[כן גרים הראב"ד וכן הוא בס"א וכ"כ הכ"מ]:

השגת הראב"ד

*החרובין אין חייבין במעשרות וכו'. א"א אף לא שאר אילנות חוץ מתירוש ויצהר ונראה דחרובי שיטה וחרובי צלמונה קאמר דפטורים לגמרי שאינן מאכל אדם והכי איתא בספרי:

*אילן שנטעו בתוך הבית וכו' עד אם אסכן כאחת. א"א לא נראה כן בגמרא דמעשרות שנחלקו ר"ע וחכמים בתבואה שהביאה שליש ביד עכו"ם בסוריא ומכרה לישראל והוסיפה דר"ע אזיל בתר שליש ראשון וחכמים בתר שליש אחרון עיין באותה שמועה והראיה שהביא מחצר אינה כלום דחצר שנטעה או שזרעה היינו שדה ולא עוד אלא מקבע נמי קבעה:

רדב"ז

ובח"ל מותר לאדם וכו'. ירושלמי פרק בתרא דחלה ר' זעירא רב יהודה בשם שמואל חלת ח"ל ותרומת ח"ל אוכל ואח"כ מפריש ואיתא נמי בפרק עד כמה וטעמא משום דפירות ח"ל אין חייבין אלא מדרבנן:

ו מעשרין ממקום זה על מקום אחר וכו'. זה מבואר בירושלמי וסובר רבינו שאפילו תרומת מעשר מפרים אותה שלא מן המוקף והראב"ד השיג עליו פ"ג מהלכות תרומות וכבר כתבתי דעת רבינו וכולם מודים שישראל מפרים מעשר ראשון אפילו שלא מן המוקף וטעמא דמילתא דתרומה שהיא ניטלת באומד לא יוכל לכוין השיעור אלא כשהוא מוקף אבל מעשר תורם אפי' שלא מן המוקף שאין לחוש כיון שנוטל אותו במדה או במשקל או במנין והכי איתא בירושלמי תרומות פ"ק: אבל אין מעשרין ממין על שאינו מינו וכו'. פ"ב דתרומות ירושלמי וכן בתוספתא דתרומה ומעשר שוין לענין זה:

ז כל שאמרנו בתרומה וכו'. זה מבואר בירושלמי פ"ק דתרומות שתרומה ומעשר שוין לכל הדברים אשר הזכיר רבינו:

ח האומר לחבירו הריני מעשר על ידיך וכו'. ירושלמי דמעשר פ"ב האומר לחבירו הריני מעשר על ידיך אינו צריך לעמוד עמו תמן תנינן נתנו באילן למעלה מעשרה טפחים אינו עירוב למטה מעשרה טפחים הרי זה עירוב וא"ר אלעזר וצריך לעמוד עמו והכא את אמר הכין ומתרץ תמן באומר לו אני מערב על ידך כרם הכא באומר לו עשר ע"י הדא ילפא מן ההיא וההיא ילפא מן הדא. הדא ילפא מן ההיא באומר לו אני מעשר על ידך שאינו צריך לעמוד עמו וההיא ילפא מן הדא באומר לו עשר על ידי שהוא צריך לעמוד עמו ע"כ. ונראה טעמו של דבר כיון שבעל הבית אמר אני מעשר על ידך ועשה אותו שליח חזקת שליח עושה שליחותו ואין צריך לעמוד עמו אבל אמר לו חבירו עשר על ידי הרי שבעל הבית לא עשה אותו שליח ולא קפיד לעשות השליחות וצריך לעמוד עמו:

ט החרובין אינם חייבים במעשרות וכו'. ירושלמי פ"ק דמעשרות פרי העץ לרבות כל פרי האילן יכול שאני מרבה חרובי שיפה וצלמונה וחרובי גדורה ת"ל מפרי העץ לא כל פירות העץ ע"כ. משמע מהכא דכל פרי העץ חייבין בתרומה ומעשר מן התורה וכן כתב רבינו בהדיא ריש פ"ב דתרומות מה דגן תירוש ויצהר מאכל בני אדם וגידוליו מן הארץ ויש לו בעלים שנאמר דגנך אף כל כיוצא בהם חייב בתרומות ומעשרות ותמהתי למה לא השיגו שם ועוד קשה שכתב ז"ל ונראה דחרובי שיפה וצלמונה קאמר דפטורים לגמרי שאינם מאכל אדם ע"כ, ואיך אפשר לפרש כן בדברי רבינו והוא כתב אינם חייבים אלא מדבריהם לפי שאינו מאכל רוב אדם ומה שנראה מדברי רבינו שכל פירות העץ שהן מאכל כל אדם חייבין מן התורה כפשט הירושלמי וחרובי שיפה וצלמונה שאינם מאכל אדם כלל פטורין לגמרי והיינו הך דספרי ושאר מיני חרובין שאוכלין אותם קצת בני אדם ולא רוב בני אדם חייבין מדבריהם והכי אמרינן בהדיא בגמרא ר"ה ולימא ליה כי אמינא לך אנא מעשר חרובין דרבנן ואת אמרת לי שביעית דאורייתא ועלו דברי רבינו כהוגן מן הירושלמי ומן הבבלי ודעת רש"י כדעת הראב"ד דפירות האילן מדרבנן וכן פירש שם עלה דהך דלא דמי מעשר פירות האילן לאתמורי ביה כשביעית דאורייתא ע"כ והם צריכין לדחות הירושלמי אשר כתבתי ודברי רבינו נראין עיקר ולפי מה שכתב פ"ק דמעשר שני נ"ל דאיירי הכא בחרובי שיפה וצלמונה וסובר דחייבין מדרבנן וצ"ע: והשקדים המרים וכו'. פ"ק דמעשרות ירושלמי החייב בשקדים המרים פטור במתוקים קטנים והחייב במתוקים הקטנים פטור במרים שגדולים תני ר' ישמעאל בר' יוסי משום אביו שקדים המרים פטורין ומתוקין אינם חייבים עד שתפרוש קליפתן החיצונה ע"כ. והך תנא לא מחלק בין גדולים לקטנים וזהו שכתב רבינו בין בקטנן בין בגדלן פטורין ופ"ק דחולין תנן החייב בשקדים המרים פטור במתוקים החייב במתוקים פטור במרים ואיתא נמי פ"ק דמעשרות ואמרינן עלה בברייתא רבי ישמעאל בר' יוסי אומר משום אביו זה וזה לפטור ואמרי לה זה וזה לחיוב א"ר אלעא הורה ר' חנינא בצפורי כדברי האומר זה וזה לפטור ע"כ. והיינו דתניא בירושלמי הרי אלו פטורין:

י אילן שנטעו בתוך הבית וכו'. ירושלמי פ"ק דערלה ר' יוחנן בשם ר' ינאי אילן שנטעו בתוך הבית חייב בערלה ופטור מן המעשר דכתיב עשר תעשר את כל תבואת זרעך היוצא השדה: ויראה לי שהוא חייב וכו'. זו סברת רבינו והביא ז"ל ראיה מתאנה העומדת בחצר וכו'. והראב"ד ז"ל דחה ראייתו דחצר שנטעה או שזרעה היינו שדה ולא עוד אלא מקבע נמי קבעה ע"כ. ולא ירדתי לסוף דעתו דאדרבה משם ראיה לדברי רבינו דכיון דקבעה למעשר משמע דבית הוי ולא שדה ואפ"ה חייבת מדרבנן הכא נמי
חייב

כסף משנה

ומ"ש ובח"ל מותר לאדם וכו'. בפרק עד כמה (דף כ"ז):

ו מעשרין ממקום זה וכו'. בפרק ב' דבכורים (משנה ה) שנינו תרומת מעשר ניטלת שלא מן המוקף ומשמע דה"ה למעשר עצמו. ומ"ש אבל אין מעשרין ממין על שאינו מינו פרק בתרא דבכורות (דף נ"ד) וירושלמי בפ"ב דתרומות. ומ"ש ולא מן החייב על הפטור וכו'. נלמד ממה שיבא בסמוך:

ז כל שאמרנו בתרומה וכו' ירושלמי שם פ"ק:

ח האומר לחבירו הריני מעשר על ידיך וכו'. ירושלמי פרק ב' דמעשר (הלכה א') והטעם דכיון שהשליח פתח לומר שהוא רוצה לעשר על ידו הוחזקו שעשה שליחותו מה שאין כן כשלא פתח הוא:

ט החרובין אינם חייבים במעשרות וכו'. בפ"ק דר"ה (דף ט"ו:) אמרינן ולימא ליה כי אמינא לך אנא מעשר חרובין דרבנן ואין משם ראיה דאיכא למימר התם משום דתרומת כל האילנות בר מתירוש ויצהר דרבנן וכמו שכתב הראב"ד אף לא שאר אילנות וכו' ואנהירנהו לעיינין שכתב דנראה דחרובי שיטה וצלמונה קאמר דפטורים לגמרי שאינם מאכל אדם והכי איתא בסיפרי עכ"ל. ובירושלמי ריש מעשרות נמי איתיה ואע"ג ובירושלמי דמעשרות פרק ג' קאמר חרובין מאכל בהמה הן ולא מפליג בין חרובי שיטה וצלמונה לשאר חרובין ל"ק דאיכא לאוקמי בחרובי שיטה וצלמונה דוקא אבל ק"ל דמשמע דאע"ג דדרים לה מקר' דאפילו מדבריהם פטרינן להו דאל"כ מה בין חרובי שיטה וצלמונה לשאר חרובין דהא החרובים הטובים אינם חייבים אלא מדבריהם כשאר פירות האילן חוץ מתירוש ויצהר וא"כ חרובי שיטה וצלמונה פטורים אפילו מדבריהם ואי רבינו בחרובי שיטה וצלמונה איירי היאך כתב שהם חייבים מדבריהם וי"ל דרבינו לטעמיה שהוא סבור דדגן תירוש ויצהר לאו דוקא דה"ה לכל דדמי להו וכמו שכתב ברפ"ב מהלכות תרומות וא"כ החרובים הטובים חייבים מן התורה וחרובי שיטה וצלמונה פטורים מן התורה וחייבים מדבריהם. ודע שראיתי בגירסת הראב"ד כדברי רבינו לפי שאינם מאכל רוב אדם והיא גירסא נכונה שאם לא היו מאכל אדם כלל לא היו חייבים אפילו מדבריהם: והשקדים המרים וכו'. בפ"ק דחולין (דף כ"ה:) ת"ר שקדים המרים קטנים חייבים גדולים פטורים מתוקים גדולים חייבים קטנים פטורים רבי ישמעאל ברבי יוסי אומר משום אביו זה וזה לפיטור ואמרי לה זה וזה לחיוב וכו' הורה ר' חנינא כדברי האומר זה וזה לפיטור ודעת רבינו כדעת המפרשים שפירשו זה וזה לפיטור מרים בין קטנים בין גדולים וכן מוכח בירושלמי:

י אילן שנטעו בתוך הבית וכו'. ירושלמי בפ"ק דערלה (הלכה ב'). ומ"ש רבינו ויראה לי שהוא חייב במעשרות מדבריהם שהרי תאנה העומדת בחצר וכו'. דין תאנה העומדת בחצר בפרק ג' דמעשרות (משנה ח) וכתב ע"ז הראב"ד לא נ"ל כן בגמרא דמעשרות שנחלקו ר"ע ורבנן וכו'. מחלוקת זה הוא בפירקא בתרא דמעשרות (הלכה ב') בירושלמי וקאמר עלה זרע בתורבה והביאה שלים וסיכך על גביו על דעתיה דר"ע התוספת חייב על דעתייהו דרבנן התוספת פטור זרע בבית והעביר הסכך [וסיכך על גביו] על דעתיה דר"ע התוספת פטור על דעתייהו דרבנן התוספת חייב משמע דלדברי הכל זרע בבית פטור משמע להראב"ד דהיינו לומר דאף מדבריהם פטור דאם פטור לגמרי משמע ואיני יודע מה ראיה מביא משם דהא פשיטא דאיכא למידחי ולומר דלא קאמר דפטור אלא מדאורייתא. ומ"ש והראיה שהביא מחצר אינה כלום דחצר שנטעה או שנזרעה היינו שדה טעמו מדגרסי' בירושלמי פ"ג דמעשרות (הלכה ד') עלה דההיא תאנה שהיא עומדת בחצר וכו' אוכל א' א' ופטור ואם צירף חייב תני בשם רבי נחמיה חצר שהיא נעדרת הרי היא כגנה אוכלין בתוכה עראי וכו' תני זרע רובה חייבת נטע רובה פטורה אמר רב חסדא והוא שנטעה לנויה של חצר הדא ילפא מן ההיא וההיא ילפא מן הדא הדא ילפה מן ההיא זרע רובה חייבת והוא שתהא נעדרת וההיא ילפא מן הדא שאם היתה נעדרת הרי היא כשדה והוא שעידר רובה ומשמע להראב"ד דירושלמי פירושא דמתניתין הוא לומר דמתניתין איירי בחצר שהיא נעדרת וא"כ הרי היא שדה ממש וא"כ הרי דין פירותיה דין הפירות הנטועים בשדה שהם חייבים דשפיר קרי ביה היוצא השדה משא"כ בנוטע בבית דלא קרינן ביה היוצא השדה ויש לתמוה עליו דהא בירושלמי לא קאמר דמיקריא שדה אלא בנעדרה רובה דוקא ועוד דלא מיקריא שדה אלא בזרע אבל לא בנטע והראב"ד עצמו כתב כן בפ"ד וא"כ מתניתין דמיירי באילן פשיטא דלא מיקרי שדה כיון דאין כאן זרע ואפילו אם זרע מאחר שלא נעדרה רובה אין כאן שדה א"כ שפיר מייתי ראיה רבינו לאילן שנטעו בתוך הבית. ומ"ש הראב"ד ולא עוד אלא מיקבע נמי קבעה אינו מכוון
דאדרבה

משנה למלך

גמור (דף מ"ו) משמע דטעמא הוא משום דלויה בקדושתה קיימא אבל כהנת אף בדבר שהוא חולין גמור אם דינתה נפסלה לגמרי וכ"כ בפ"ט מהלכות בכורים דין כ'. ומ"ש רבינו קנסו אותה חכמים [illegible] לאוכל במעשר והתוס' חולקין בדין זה ושיטה לכו דאוכלת אלא שנסתפקו דאפשר דמתני' ר"מ היא אך לרבנן נותנין לה ג"כ מעשר א"נ דאפשר דלרבנן נמי אין נותנין לה מעשר אע"פ שהיא אוכלת:

ט החרובין אינן חייבים במעשרות כו'. עיין לקמן פרק א' מהלכות מעשר שני דין ג':

המשיך

העומדת בחצר חייב לעשר פירותיה אם אספן כאחת : **יא** בצלים שהשרישו זה בצד זה אפילו השרישו בקרקע עלייה פטורין מן המעשרות. נפלה עליהן מפולת והרי הן מגולין הרי אלו כנטועין בשדה וחייבין במעשרות : **יב** המשמר שדהו מפני ענביו ובא אחר ואסף את התאנים הנשארות באותה שדה. או שהיה משמר שדהו מפני המקשאות והמדלעות ובא אחד ואסף את הענבים הנשארים שם המפוזרים בשדה. בזמן שבעל השדה מקפיד עליהן אסורין משום גזל ולפיכך חייבין במעשר ובתרומה. אין בע"ה מקפיד עליהן מותרין משום גזל ופטורין מן המעשר : **יג** אין מעשרין אלא מן המובחר שנאמר בהרימכם את חלבו ממנו ונחשב לכם כתבואת גורן וכתבואת יקב. כשם שמעשר שמפרישים הלוים מן החלב שבו כך מעשר שמפרישים ישראל מן הגורן ומן היקב מן החלב שבו : **יד** אין מעשרין באומד אלא במדה או במשקל או במנין. וכל המדקדק בשיעור משובח. והמרבה במעשרות מעשרותיו מקולקלין שהרי הטבל מעורב בהן ופירותיו מתוקנין : **טו** *המפריש מקצת מעשר אינו מעשר אלא כמי שחלק את הערמה. אבל צריך *[להפריש] מזה החלק שיוציא מעשר שלו. כיצד היו לו מאה סאה הפריש מהם חמשה לשם מעשר אינו מעשר ואינו יכול להפריש על החמש סאין מעשר במקום אחר אלא מפריש מהן חצי סאה שהיא המעשר שלהן : **טז** המפריש מעשר זה מברך תחלה כדרך שמברכין על המצות וכן מברך על מעשר שני ועל מעשר עני ועל מעשר מן המעשר מברך על כל אחד בפני עצמו. ואם הפריש הכל זה אחר זה מיד ולא סח ביניהן כוללן בברכה אחת ומברך להפריש תרומות ומעשרות:

השגת הראב"ד

*המפריש מקצת מעשר וכו' עד שהוא המעשר שלהם : א"א לא ידעתי ממי למד זה המחבר אם מסברתו או מפי רבו וחיי ראשי לא הסכימו להלכה לא הוא ולא רבו המשנה אמרה המפריש מקצת תרומה ומעשר מוציא ממנו תרומה עליו אבל לא למקום אחר ר"מ אומר אף מוציא ממנו תרומה ומעשר על מקום אחר המחבר הזה סבור מוציא ממנו תרומה עליו על מה שהפריש קאמר שצריך הוא לתקן ההפרשה עצמה שהפריש תחלה שאין עליה תורת תרומה כלל והיא טבל וצריכה תיקון ומתקן אותה מעצמה ולא ממקום אחר והמשנה לא אמרה כן אלא אבל לא למקום אחר ואין הלשון הזה מסכים לפירושו ועוד שהיה לו לומר עליה שהתרומה לשון נקבה אבל ודאי במה שתרם ועישר קדושים הם שהממעט במעשר מעשרותיו מתוקנים ופירותיו מקולקלים לפי שהן טבל וחולין מעורבין ועל הכרי קאמר שהוא מוציא ממנו תרומה ומעשר על מקום אחר שהוא טבל גמור מפני שדומה כתורם ומעשר מן הפטור על החיוב אבל תורם ומעשר שאלו מיניה וביה ורבי מאיר סבר יש ברירה הילכך יכול לתרום ולעשר ממנו על פרי אחר ויאמר שזה של טבל שהיה בפרי הזה יהא מעשר על מקום שבכרי הזה :

פרק שני

א אינו חייב להפריש מן התורה אלא הגומר פירותיו לאוכלן לעצמו אבל הגומרן למכרן פטור מן התורה וחייב מדבריהם שנאמר עשר תעשר וגו' ואכלת אינו חייב אלא הגומר תבואתו לאוכלה : **ב** *וכן הלוקח פטור מן התורה שנאמר תבואת זרעך. וחייב מדבריהם. בד"א בשלקחן אחר שנגמרו מלאכתן ביד מוכר. אבל

*כן הוא בכ"י

אם

השגת הראב"ד

*וכן הלוקח פטור מן התורה וכו' עד חייב לעשר מן התורה : א"א אינו כן את תבואת זרעך ולא לוקח וכלא עשר תעשר משנמרח הוא ועל זה אמר תבואת זרעך ולא לוקח והרי הפקר פטור ואפילו נתמרח משוכה בו פטור מן התורה כדאמרינן בלקט שכחה ופאה שעשאן גורן בעיר שהן פטורין שמע מינה בשדה חייבים מדרבנן. ושמעתא דהשוכר את הפועלים נמי קשיא ליה דוק ותשכח :

כסף משנה

דאדרבה מה שהוא קובע הוא מפני שהוא חשוב כבית :

יא בצלים שהשרישו וכו' עד וחייבים במעשרות. משנה פירקא בתרא דמעשרות (משנה ב') אלא שאין כתוב שם זה בצד זה :

יב המשמר שדהו מפני ענביו וכו'. תוס' פ"ג ואיתא בפ"ק דפסחים דף ו' ע"ב :

יג אין מעשרים אלא מן המובחר וכו'. בסיפרי פרשת קרח ובפ"ב דתרומות (משנה ד) תנן כ"מ שיש כהן תורם מן היפה :

יד אין מעשרין באומד וכו'. בפ"ק דאבות. ומ"ש וכל המדקדק בשיעור וכו' משנה פ"ד דתרומות (משנה ו) : והמרבה במעשרות וכו'. בפ' מי שהוציאוהו עלה כ' ופ' כל המנחות באות מצה (דף נ"ד) :

טו המפריש מקצת מעשרות וכו'. רפ"ד דתרומות (משנה א) המפריש מקצת תרומה ומעשרות מוציא ממנו תרומה עליו אבל לא למקום אחר. והראב"ד השיגו. וכתב א"א לא ידעתי ממי למד זה המחבר וכו'. כלומר דלפירושו הל"ל אבל לא ממקום אחר ועוד שהל"ל עליה בלשון נקבה ולפיכך פירש דודאי מה שתרם ועישר קדושים הם וכו'. ורבינו שמשון פירש כפירוש הראב"ד :

טז המפריש מעשר מברך תחלה וכו'. תוספתא דברכות פ"ו :

פ"ב א ב אינו חייב להפריש מן התורה אלא הגומר פירותיו וכו' אבל הגומר למכרן פטור וכו' וכן הלוקח פטור וכו'. וחייב מדבריהם. בפרק הפועלים עלה פ"ח. ומ"ש בד"א בשלקחן אחר שנגמרו וכו' : כתב הראב"ד א"א אינו כן את תבואת זרעך וכו'. טעמו לומר שכשם דעשר תעשר מיירי אם אותו שנגמר בידו כך כשמיעט לוקח מיירי בשנגמר בידו של לוקח שהוא שהיה לו לעשר אי לאו דמיעטיה קרא ולדעת רבינו י"ל דהיכא למימר איפכא דה"ק עשר תעשר כשבא לעונת המעשרות בידך אז אתה חייב לעשר ולא לוקח אבל בשלא יגמר בידך אלא ביד לוקח לא נתמעט לוקח ובלאו הכי י"ל דסבר רבינו דכיון דסברא הוא שאם נגמרה מלאכתו ביד לוקח חייב מאחר שגמר מלאכה קובע למעשר ממילא נוקים קרא דפטור ללוקח משנגמרה מלאכתו דוקא. ומ"ש והרי הפקר פטור ואפילו נתמרח משוכה בו היכא למימר שאני הפקר שאין בו שום חיוב כדיליף מקרא. ומ"ש ש"מ בשדה חייבים מדרבנן היכא למימר דבשדה נמי פטורים אפילו מדרבנן ובעיר דנקט לרבותא. ומ"ש ושמעתא דהפועלים ק"ל יש לומר שהתוס' כתבו שם דר"ת סובר מהכרח השמועות דכי אמרינן תבואת זרעך ולא לוקח ה"מ בלוקח אחר מירוח אבל לוקח קודם מירוח תבואת זרעך קרינן ביה. וריב"ם סובר איפכא שעדיין לא נתחייב ברשות מוכר אבל לוקח ממורח הואיל ונתחייב ברשות מוכר תו לא פקע טבל מיניה והשתא סברת רבינו כפירוש ר"ת ודעת הראב"ד נראה דאף כריב"ם לא אתי' שפשט דברי הראב"ד שלוקח בין קודם שנמרח בין אחר שנמרח פטור :

פירות

רדב"ז (מכ"י)

חייב מדרבנן. ומה שכתב דחצר שנטעה או שזרעה היינו שדה אין הכי נמי אם נטעה או זרעה כולה או רובה לכתחילה ביטל אותה מתורת חצר והרי היא כשדה אבל תאנה העומדת בחצר לאו שדה היא שהרי לא יצאת מתורת חצר אלא כבית היא חשובה. ומה שהביא מהירושלמי הוא בפרק בתרא דמעשר זרע בחורבה והביאה שלים והיסך על גבה על דעתיה דר' עקיבא התוספת חייב על דעתייהו דרבנן התוספת פטור זרע בבית והעביר הסכך מעל גביו על דעתיה דר"ע התוספת פטור על דעתייהו דרבנן התוספת חייב ע"כ. וע"כ לא פליגי אלא אי אזלינן בתר שלים קמא או בתר שלים בתרא אבל אם גדל הכל בתוך הבית לכ"ע פטור וזוהי כוונת הראב"ד ז"ל ואין זו קושיא לרבינו כלל דהכא בחיובא דאורייתא פליגי דמי עדיפא הך פלוגתא דתנאי ממימרא דר' יוחנן דהוא אמורא והו"ל לפרושי הכי ואמר אילן שבתוך הבית פטור מן המעשר ואמר רבינו דפטור מן התורה וחייב מדבריהם הילכך אין קושיא על רבינו מסוגיית הירושלמי :

יא בצלים שהשרישו זה בצד זה כו'. פרק בתרא דמעשר בצלים שהשרישו בעלייה שהרו מלמטה נפלה עליהם מפולת והרי הן מגולין הרי אלו כנטועים בשדה ואמרינן עלה בירושלמי ר' יוחנן בשם ר' ינאי ערימה של בצלים שהשרישה שתולש מהן בשבת ואינו רואה בהשרשתן א"ל ר' שמעון בן לקיש מאי איכפלה שבת לגבי מעשרות לא תנן אלא אינו חושש לא משום כלאים ולא משום שביעית ולא משום מעשרות וניטלין בשבת ע"כ :

יב המשמר שדהו מפני ענביו וכו'. הכי איתא בתוספתא ומטעם הפקר נגעו בה דכיון שאין הבעלים מקפידין הרי הן הפקר וההפקר פטור מתרומות ומעשרות ואין בהם משום גזל הילכך מה שכתב רבינו אין בעל הבית מקפיד עליהם מותרין משום גזל ופטורין מן המעשר ה"ה דפטורין נמי מן התרומה וכן כתב רבינו בהדיא דהפקר פטור מן התרומה :

יג אין מעשרין אלא מן המובחר וכו'. באבות ואל תרבה לעשר אומדות ובפ"ד דתרומות המונה משובח והמודד משובח ממנו והשוקל משובח משלשתן ומוקמינן לה בתרומת מעשר שמפריש הלוי וה"ה במעשר ראשון שמפריש ישראל לא יפריש מאומד ואיתא נמי פרק מי שהוציאוהו :

יד והמרבה במעשרות וכו'. בפרק כל המנחות באות מצה (דף נד) ובירושלמי פ"ה דדמאי ובכמה דוכתי :

טו המפריש מקצת מעשר וכו'. תרומות ריש פ"ד המפריש מקצת תרומות ומעשרות מוציא ממנו תרומה עליו אבל לא למקום אחר ר' מאיר אומר אף מוציא הוא ממקום אחר תרומה ומעשרות ועל מה שהשיג עליו הראב"ד ז"ל כבר כתבתי למעלה פ"ג מהלכות תרומות מה שיש בו די לתקן דעת רבינו (ועיין בתשובות ח"ב הנדפס מחדש דף נ"ח סי' קמ"ו) :

טז המפריש מעשר זה מברך תחלה וכו'. זה מבואר בתוספתא דברכות ובכמה דוכתי ירושלמי פ"ה דדמאי ר' שמואל בר נחמן בשם ר' יונתן צריך לברך חמש ברכות תני ר' חייא כוללן בברכה אחת :

פ"ב א אינו חייב להפריש מן התורה וכו'. פרק השוכר את הפועלים (דף פ"ח) תניא מפני מה חרבו חנויות של בית היני שלש שנים קודם ירושלים מפני שהעמידו דבריהם על דברי תורה שהיו אומרים עשר תעשר ואכלת ולא מוכר תבואת זרעך ולא לוקח. וא"ת כיון דהכי הוא אמאי חרבו כתב רש"י שהעמידו דבריהם כלומר מה שאסור מדברי חכמים מצאו לו היתר מן התורה ע"כ :

ב בד"א בשלקחן אחר שנגמרה מלאכתן וכו'. פרק הלוקח עובר חמורו א"ר יהושע מנין ללוקח טבלים מן העכו"ם שהוא פטור מתרומת מעשר שנאמר ואל הלוים תדבר ואמרת אליהם כי תקחו מאת בני ישראל טבלים שאתה לוקח מבני ישראל אתה מפריש מהם תרומת מעשר ונותנה לכהן טבלין שאתה לוקח

מן

משנה למלך

טו המפריש מקצת מעשר כו'. עיין בפ"ג מהלכות תרומות דין ו ודין ז' ועיין מהרימ"ט ס"א פי' י"ז והוק : **פ"ב וכן** הלוקח פטור וכו'. כתב מרן ע"ד הראב"ד ומ"ש ש"מ בשדה חייבים מדרבנן היכא למימר דבשדה נמי פטורים כו'. ועיין לעיל פ"ב מהלכות תרומות דין פ'. (י"א"ס עיין פ"ס

המפריש

אם נגמרו ביד לוקח חייב לעשר מן התורה: ג פירות שאינן ראויים לאכילה מקטנן כגון הבוסר וכיוצא בו אינן חייבין במעשר עד שיגדלו ויעשו אוכל שנאמר מזרע הארץ מפרי העץ עד שיהיה פרי. וכן התבואה והקטניות שנאמר את כל תבואת זרעך עד שתעשה תבואה וזו היא עונת המעשרות. וקודם שתגיע התבואה והפירות לעונה זו מותר לאכול מהן כל מה שירצה ובכל דרך שירצה: ד פירות שהן ראויין לאכילה בקטנן כגון הקשואים והמלפפונות שאין מניחין אותן אלא כדי להוסיף בגופן בלבד. אבל ראויין הן מתחלה לאכילה הרי אלו חייבין במעשר בקוטנן. שמתחלת יציאתן באו לעונת המעשרות: ה אי זו היא עונת המעשרות. משיגיעו הפירות להזריע ולצמוח הכל לפי מה שהוא הפרי. כיצד התאנים משיעשו רכים עד שיהו ראויים לאכילה אחר כ"ד שעות משעת אסיפתן. הענבים והבאושים והם הענבים הדקים המדבריות משיראה החרצן שלהם מבחוץ. הרמונים משימס הפרח בין האצבעות ויצא ממנו מים. התמרים משיפתחו כשאור. האפרסקין משיטילו גידים אדומים. האגוזים משיתפרש האוכל מהקליפה החיצונה. השקדים המתוקים משתתפ"ש קליפתן החיצונה. המרים פטורין לעולם. ושאר כל בעלי קליפות כגון האצטרובולין והלוט והבטנים משיעשו קליפה התחתונה הסמוכה לאוכל. *הזיתים משיעשו שמן אחד מתשעה ממה שהן ראויין לעשות כשיגמרו וזה שליש שלהן. התפוחים והאתרוגים משיתעגלו מפני שהן ראויין לאכילה כשהם קטנים. התותים והאוג משיאדימו. וכן כל שדרכן להאדים משיאדימו. החרובין משיעשו נקודות נקודות שחורות. וכן כל שדרכן להשחיר משינקדו. האגסים והקרוסטמלין והפרישים והעוזרדין משיעשו קרחות קרחות לבנות. וכן כל שדרכן ללבן משיקרחו

השגת הראב"ד

*הזיתים משיעשו שמן וכו' עד וזהו שליש שלהן: א"א ספרו הטעהו והספרים שלנו במסכת שביעית מהו שליש לוג מתניתא במקום שעושין ג' לוגין לסאה וספרו הטעהו שמא מהו שליש שליש לוג והעיקר כמו שכתוב בספרינו והשיעור לוג בכל מקום ומה שקרא אותו שליש לפי שמקומות הרעים קראו שליש:

רדב"ז (מכ"י)

מן השכו"ם או אתה מפרים מהם תרומת מעשר והקשו בתוספות דהכא משמע דלוקח חייב מדאורייתא מדאיצטריך קרא למעוטי לוקח מעכו"ם ובפרק הפועלים אמרינן תבואת זרעך למעוטי לוקח ואילו לוקח קודם מירוח חייב מדאורייתא וזה דעת רבינו ומה שהקשה הראב"ד ז"ל דשבר השער משנמרח הוא ועל זה נאמר תבואת זרעך למעוטי לוקח לא קשיא דכיון שמירחם לוקח תבואת זרעך קרינן ביה ובהכי מתורץ נמי מה שהקשה מהפקר כללא דמילתא דעת רבינו כדעת ר"ת דלוקח קודם מירוח תבואת זרעך קרינן ביה ושמעתא דהשוכר את הפועלים לא ראיתי משם קושיא לרבינו אבל דעת הראב"ד ז"ל רחבה מאד וכיון שלא פירש מקום הקושיא אין עלינו אשם:

ג פירות שאינם ראויים לאכילה. פ"ק דמעשר וכל שאין תחלתו אוכל וסופו אוכל אינו חייב עד שיעשה אוכל ואיתא נמי בספרי פרשת ראה ומהלאיה שכתב רבינו:

ד פירות שהם ראויים בקטנן וכו'. שם במשנה ועוד כלל אחר אמרו כל שתחלתו אוכל וסופו אוכל אע"פ שהוא שומרו להוסיף אוכל חייב קטן וגדול:

ה אי זהו עונת המעשרות וכו'. ג"ז שם התלתן כדי שתצמח התבואה והזיתים משיכניסו שליש ירושלמי שם א"ר זעירא כתיב עשר תעשר את כל תבואת זרעך דבר שהוא נזרע ומצמיח יצא פחות משליש שאינו נזרע ומצמיח: כיצד התאנים משיעשו רכים וכו'. שם במשנה תאנים משיבחילו תחלת בשולן קרי ביחול כדאמרינן בפרק יוצא דופן בוחל אלו ימי הנערות כדתנן התאנים משיבחילו ואמר רבה בר בר חנה משילבין ראשיהם ואמרינן עלה בירושלמי רבי תנחום בר מריון בשם רבי יוחנן לוקח אחת ומניחה אם בשלה בתוך מעת לעת חייבת ואם לאו פטורה: הענבים והבאושים וכו'. שם במשנה. האגוזים משיתפרש האוכל וכו'. שם במשנה האגוזים משיעשו מגורה רבי יהודה אומר האגוזים והשקדים משיעשו קליפה ופסק כת"ק ופי' משיעשו מגורה הוא משיבדל האוכל מן הקליפה החיצונה ויהיה האוכל כאילו הוא במגורה והוא האוצר ומה שאמר רבי יהודה משיעשו הקליפה ר"ל הקליפה הפנימית הדבוקה באוכל ולא יהיה זה אלא אחר בישולן תכלית הבישול והכי אמרינן בירושלמי באי זו קליפה אמרו בקליפה התחתונה הסמוכה לאוכל: ושאר כל בעלי קליפות וכו'. ירושלמי מודים חכמים לרבי יהודה באלגרין ואפוסטקין ובאיצטרובלין משיעשו קליפה: הזיתים משיעשו שמן וכו'. שם במשנה והזיתים משיכניסו שליש וכן שנינו בשביעית פ"ד הכניסו שליש כותש בשדה ומכניס לתוך ביתו וכן כיוצא בזה במאר שני שבוע חייבין במעשרות וגרסינן עלה בירוש' מהו שליש שליש לוג מתני' כשהן עושין שלשה לוגין לסאה והרי גירסא זו כדעת רבינו דבזמן שעושין שלשה לוגין לסאה שליש הלוג הוא אחד מתשעה והיינו דקרי ליה תנא שליש דהתם שליש הוא שליש הלוג והראב"ד גורס מהו שליש לוג כלומר שליש האמור במתני' היינו לוג ולעולם שיעור לוג הוא והוקשה לו אמאי קרי ללוג שליש ותירץ בדוחק וגירסת הספרים שלנו היא כאשר כתב רבינו והיא נראית נכונה:

התפוחים והאתרוגים וכו'. שם במשנה התפוחים והאתרוגים חייבים גדולים וקטנים רבי שמעון פוטר את האתרוגים בקטנם וקי"ל כת"ק דתנן ברישא כל שתחלתו אוכל וסופו אוכל אע"פ שהוא שומרו להוסיף חייב קטן וגדול: התותים והאוג וכו'. שם במשנה התותים והאוג משיאדימו וכל האדומין משיאדימו האוג הוא אל סומאק בערבי: החרובין משיעשו נקודות וכו'. גם זה שם במשנה: האגסים והקרוסטומלין וכו'. ג"ז שם במשנה:

התבואה

כסף משנה

ג ד פירות שאין ראויים לאכילה מקטנן וכו' עד הרי אלו חייבים במעשר בקוטנן. משנה בריש מעשרות (משנה א):

ה אי זו היא עונת המעשרות וכו'. בירושלמי פ"ק (הלכה ב') דרשו תבואת זרעך דבר שהוא נזרע ומצמיח יצא פחות משליש וכו' ובמשנה התלתן משתצמיח אמר רב משתצמיח לזרעים שאם יתלשו וזורעים אותו ראוי להצמיח: כיצד התאנים משיעשו רכים וכו'. בפ"ק דמעשרות (משנה ב) תנן התאנים משיבחילו. ומ"ש עד שיהיו ראויים לאכילה אחר כ"ד שעות וכו'. ירושלמי שם: הענבים והבאושים וכו' עד משיטילו גידים אדומים. שם במשנה: ומ"ש האגוזים משיתפרש האוכל וכו'. שם במשנה האגוזים משיעשו מגורה רבי יהודה אומר האגוזים והשקדים משיעשו קליפה ופירש רבינו בפירוש המשנה משיעשו מגורה עניינו משיבדל האוכל מהקליפה החיצונה ויהיה האוכל כאילו הוא במגורה והוא האוצר, ועל משיעשו קליפה פירש ר"ל הקליפה הפנימית שהיא סמוכה לאוכל כי זו אינה מובדלת אלא לאחר גמר בישולם וכן אמרו בירושלמי (הלכה ב') בקליפה התחתונה שהיא סמוכה לאוכל ומפשטא דמתניתין משמע דלא פליג ת"ק אר' יהודה אלא באגוזים אבל בשקדים מודו ליה אבל ממה שאמרו בירושלמי מודים חכמים לר' יהודה באלגרין ובאפוסטיקין ובאצטרובלין משיעשו קליפה משמע דדוקא בהני מודו אבל לא בשקדים ובתוספתא קתני בהדיא האגוזים והשקדים משיעשו קליפה ובין כך ובין כך דברי רבינו אינם נוחים לי דנראה ודאי שאינו מפרש דת"ק משוה שקדים לאגוזין דא"כ לערבינהו וליתנינהו ועוד דמפליג בינייהו דאגוזים משיתפרש האוכל מהקליפה החיצונה ושקדים המתוקים משתפרש קליפתן החיצונה ואם נאמר דמפליג ביניהו וסובר דמודה ת"ק לר"י בשקדים קשה דהל"ל משיעשו קליפה התחתונה הסמוכה לאוכל כמו שאמרו בירושלמי וכמ"ש הוא עצמו גבי אצטרובלין וכו' וצ"ל שרבי' סובר דת"ק פליג ארבי יהודה בשקדים וסבר דשקדים מתוקים משתפרש קליפתן החיצונה כמו שאמרו בירושלמי ושנינו בתוספתא ואמרי' בירושלמי שהורה כן רבי חנינא: ומ"ש המרים פטורים לעולם. בפ"ק דחולין (דף כ"ה:) ת"ר שקדים המרים קטנים חייבים גדולים פטורים מתוקים גדולים חייבים קטנים פטורים ר' ישמעאל בר' יוסי אומר משום אביו זה וזה לפטור ואמרי לה זה וזה לחיוב א"ר אלעא הורה ר' חנינא בצפורי כדברי האומר זה וזה לפטור וכבר נתבאר בפ"א: הזיתים משיעשו שמן וכו'. בפ"ד דשביעית (משנה ט) שנינו זיתים הכניסו שליש כותש בשדה וכונס לתוך ביתו וכן כיוצא בהם במאר שני שבוע חייבים במעשרות ובירושלמי (הלכה ז') מהו שליש לוג מתניתא שהן עושים ג' לוגין לסאה ורבינו נראה שגורס מהו שליש שליש לוג והראב"ד גורס כגירסת ספרינו ולפיכך כתב א"א. ספרו הטעהו וכו'. וגירסת רבינו מתוורת דלגירסת הראב"ד קשה מה משמיענו הירושלמי לפי מקומות הרעים כיון דלמקומות היפים הוי שפי הוה ליה למיפסק ושפיר הוה משמע ממתניתין: התפוחים והאתרוגים משיתעגלו מפני וכו'. במשנה פ"ק דמעשרות (משנה ד) תנן התפוחים והאתרוגים חייבים גדולים וקטנים ומשמע דקטנים דקתני היינו משיתעגלו דקודם לכן אין ניכרים שהם תפוחים וצ"ע מניין לו ומצאתי בירושלמי פ"ק דמעשרות (הלכה ג') נהוראי בר שילא אמר משום ר"מ תפוחים קטנים פטורים [תפוחים גדולים חייבים] תפוחי מילי מילה בין גדולים ובין קטנים חייבים ודא מתניתא מהו מ"ד קטנים במחלוקת מ"ד מילי מילה ד"ה עכ"ל: התותים והאוג משיאדימו וכו' עד חייבים בקטן כמו שביארנו. משנה בפ"ק דמעשרות.

ומ"ש

משנה למלך

שהרימ"ע ה"א סימן פ"ש כדין זה וכבר נתבאר בדברי הרב המחבר לעיל פ"א מהלכות תרומות דין י"א יע"ש:

ה איזו היא עונת המעשרות וכו'. שנראה אגני בדעת רבינו הוא דס"ל דכל השיעורים שאמרו בפירות שקודם לאותו השיעור הוי שלא בא לעונת המעשרות הטעם הוא משום דכל שלא הגיע לאותו השיעור אינו ראוי לזריעה וכמשנה אמר תבואת זרעך דבר שהוא נזרע ומצמיח וזהו שכלל בתחלת דבריו איזהו עונת המעשרות משיגיעו הפירות להזריע ולצמוח. ואח"כ כתב ומהיכן יודע שהגיעו הפירות להזריע ולצמוח התאנים משיעשו רכים כו' כלומר דכיון שהגיעו לשיעור זה הרי הם ראויים להזריע ולצמוח וכן כל השיעורים שכתב אחר זה הם על כוונה זו. ומ"ש התלתן משתהיה זריעה ראוי לצמיחה הוא לפי שבתלתן לא מצאו בו חכמים גדר לומר כיון שהגיע לשיעור זה הוא ראוי להזריע ולצמוח ומש"ה כתבו משתהיה זריעה ראוי לצמיחה. וכבר ביארו בירושלמי מהיכן יודע דבר זה ואמרו כיצד הוא בודק הבכ"ב בשם ר' יונתן נוטל מלא קומצו ונותן לתוך ספל של מים אם שקע רוב כלומר רוב

כל פרידה ופרידה חייבת ואם לאו פטורה. והביאו רבינו בפירוש המשנה פ"ק דמעשרות מ"ג והר"ש שם והתוס' פ"ק דר"ה (דף י"ב) ולא ידעתי למה לא הביאו רבינו כאן:

הזיתים משיעשו שמן כו'. כתב מרן ונראה שרבינו גורס מהו שליש שליש לוג וכו'. וקשה דמתני' מקמי הך בבא תנא הכניסו חצי לוג כותש וסך בשדה הכניסו שליש כותש בשדה וכונס לתוך ביתו דמשמע דשליש הוא יותר מחצי לוג ולהראב"ד דפירש דלוג הוי שליש ניחא אך לרבינו קשה. וי"ל דלעולם כל היכא דעושים שמן א' מט' ממה שראויים לעשות חשיב שהגיע לעונת המעשרות ובשביעית אוכלים מהם והכין מהם ושיעורא דשביעית וחצי לוג דתנן במתני' איירי בזיתים שעושין הרבה ואפ"ה משיכניסו רביעית סולע ואוכל בשדה ואם הכניסו חצי לוג כותש וסך בשדה ורביעית וחצי לוג הוי שהוא מאחד מט' ממה שראויים לעשות כשיגמרו. ומ"ש מרן ע"ד הראב"ד דלגירסתו קשה מה משמיענו הירושלמי כו'. לא ידעתי לדעת הרב דלהראב"ד אין חילוק במקומות והשיעור לוג בכל מקום וכמ"ש בפירוש ומוכרח הוא ודברי מרן צריכים לי תלמוד וצ"ע ועיין בהגהת ספרא (דף נ"ז צ"ד):

המקריש

משיקרחו קרחות. התבואה משתביא שליש. התלתן משתהיה זרעה ראוי לצמיחה אם נזרע. ובירק הקישואין והדלועין והאבטיחין והמלפפונות וכל כיוצא בהן חייבין בקוטנן כמו שביארנו. ושאר הירק שאינו ראוי לאכילה עד שיגדיל אינו חייב עד שיהא ראוי לאכילה. אשכול שהגיע בו אפילו גרגיר יחידי כולו חיבור למעשרות וכאילו הגיע כולו. ולא אותו אשכול בלבד אלא כל הרוח שיש בה אותה הגפן שיש בה האשכול. וכן רמון שהגיע בה אפילו פרידה אחת כולה חיבור: **ו** לא ימכור אדם פירותיו משבאו לעונת המעשרות למי שאינו נאמן על המעשרות. ואם בכרו נוטל את הבכורות ומותר למכור השאר שעדיין לא הגיע לעונת המעשרות. וכן לא ימכור אדם את גפתו ואת זגיו למי שאינו נאמן על המעשרות להוציא מהן משקין. שהמשקין היוצאין מהם חייבין במעשרות. ולא את תבנו ללקוט ממנו תבואה למי שאינו נאמן שהתבואה שתלקט מן התבן חייבת במעשר: **ז** שמרי יין שנתן עליהם מים וסננן אם נתן שלשה ומצא ארבעה מוציא מעשר מזה היתר ממקום אחר. ואינו מפריש עליו תרומה שהתורם בתחלה בלבו על הכל כמו שביארנו בתרומה. מצא פחות מארבעה אע"פ שמצא יתר על מדתו ואע"פ שיש בהן טעם יין פטור: **ח** המקדיש פירותיו כשהן מחוברין עד שלא באו לעונת המעשר ופדאן ואחר שפדאן הגיעו חייבין במעשר. ואם באו לעונת המעשרות והם ביד הגזבר ואחר כך פדאן פטורין:

פרק שלישי

א פירות שהגיעו לעונת המעשרות ונתלשו ועדיין לא נגמרה מלאכתן כגון תבואה שקצרה ודשה ועדיין לא זרה אותה ולא מרחה מותר לאכול מהן אכילת עראי עד שתגמ' מלאכתן. ומשתגמר מלאכתן אסור לאכול מהן עראי: **ב** *בד"א בגומר פירותיו למכרן בשוק אבל אם היתה כוונתו להוליכן בבית ה"ז מותר לאכול מהן עראי אחר שנגמרה מלאכתן עד שיקבעו למעשר: **ג** *אחד מששה דברים קובע הפירות למעשרות. החצר*. והמקח. והאש. והמלח. והתרומה. והשבת. וכולן

(*ס"א הטוס)

השגת הראב"ד

*בד"א בגומר פירותיו למכרן בשוק וכו' עד וכולן אין קובעין אלא בדבר שנגמרה מלאכתו: א"א חוץ מדגן תירוש ויצהר שעשאן בגורן ומרחן דגמר מלאכתן דהיינו בגרן ויקב חלנהו רחמנא:

*אחד מששה דברים קובע הפירות וכו': א"א ולמה לא מנה הכובש אע"פ שלא כתבן אלא בחומן שהמשנה מנאן שניהם:

כסף משנה

ומ"ש ושאר הירק וכו'. זה ממה ששנינו שם (מ"ח) כל שאין תחלתו אוכל אבל סופו אוכל אינו חייב עד שיעשה אוכל: אשכול שהגיע בו אפילו גרגיר יחידי וכו' עד אפילו פרידה אחת כולה חיבור. ירושלמי שם. ומשמע התם דהא דאמרי' כל הכרם קאי גם לרמון וכך צריך לפרש דברי רבינו דוכן רמון שכתב קאי לכל מה שהוא באשכול:

ו לא ימכור אדם פירותיו וכו'. עד חייבת במעשר. משנה פרק בתרא דמעשרות (משנה ג):

ז שמרי יין שנתן עליהם מים וכו'. משנה ו' פירקא בתרא דמעשרות ובגמרא בפ' המוכר פירות עלה צ"ו. ומה שכתב ואינו מפריש עליו תרומה וכו'. ירושלמי פירקא בתרא דמעשרות:

ח המקדיש פירותיו וכו'. משנה פ"ד דפאה (משנה ח) ופ"ג דחלה משנה ד':

פ"ג א פירות שהגיעו לעונת המעשרות ונתלשו וכו'. בפ"ק דמעשרות (משנה ה) תנן אי זהו גרנן למעשרות הקישואים והדלועין משיפקסו וכו' בד"א במוליך לשוק אבל במוליך לביתו אוכל מהם עראי עד שהוא מגיע לביתו ובירושלמי (הלכה ד') מה בין המוליך לשוק ומה בין המוליך לביתו בשעה שמוליך לביתו בדעתו הדבר תלוי ובשעה שהוא מוליך לשוק לא בדעתו הדבר תלוי אלא בדעת הלקוחות הדבר תלוי שמא ימצא לקוחות ויטבלו מיד: כתב הראב"ד בד"א בגומר פירותיו וכו' עד אלא בדבר שנגמרה מלאכתו, א"א חוץ מדגן תירוש ויצהר וכו'. נראה שטעמו להשיג על רבינו שסתם וכתב בד"א בגומר אבל אם היתה כוונתו להוליכן לבית הרי זה מותר לאכול מהם עראי אחר שנגמרה מלאכתן וכו' ושובר הראב"ד דה"מ בשאר פירות אבל בדגן תירוש ויצהר כיון דתלה הכתוב תרומתן בגורן ויקב דכתיב והשב לכם תרומתכם כדגן מן הגורן וכמלאה מן היקב משמע דמיד הם מתחייבים אפילו היה כוונתו להוליכם לבית ולדעת רבינו י"ל שאע"פ שכיון שנעשו גורן ויקב נתחייבו בתרומה היינו דוקא כשדעתו למכרן בשוק אבל אם דעתו להוליכן לבית מותר לאכול מהן עראי ועל סברת הראב"ד קשה לי שהוא סובר דכיון דמן התורה אינו חייב בתרומה אלא דגן תירוש ויצהר כי ילפינן מקרא דאין הטבל מתחייב במעשר עד שיראה פני הבית או פני החצר ע"כ בדגן תירוש ויצהר היא דאילו שאר פירות פטורים הם וצ"ע:

ג אחד מששה דברים קובע הפירות למעשרות וכו'. בס"פ המביא כדי יין כי אתא רבין א"ר יוחנן אחד שבת ואחד תרומה ואחד חצר ואחד מקח כולם אין קובעין אלא בדבר שנגמרה מלאכתן. ומ"ש שהאש והמלח קובעין משנה בפ"ד דמעשרות (משנה א) הכובש השולק המולח בשדה חייב ואמר עלה בירושלמי (הלכה א') אור טובל מקח טובל מלח טובלת תרומה טובלת שבת טובל חצר בית שמירה טובלין: כתב הראב"ד ולמה לא מנה הכובש וכו'. טעמו דמדקתני הכובש המולח משמע דכובש בחומץ קובע וי"ל לדעת רבינו שמאחר שלא אמרו בירושלמי חומץ קובע כמו שאמרו מלח קובע על כרחנו לומר דהומץ אינו קובע והא דקתני מתניתין הכובש המולח הדא קתני ופרושי קא מפרש הכובש ומאי כובש היינו המולחו לאפוקי כובש שלא במלח א"כ כובש היינו שיטה? אותם במים ומלח וכן פירש רש"י בפירוש

חצר בית שמירה טובלין הרי כאן ששה דברים. וא"ת הא תנן במתני' הכובש השולק המולח ואמאי לא מני נמי הכובש וזו היא השגתו של הראב"ד ז"ל והקושיא היא על הירושלמי ואיברא דלא קשיא כלל דהכי קתני הכובש השולק המולח בשדה חייב כלומר הכובש דאמרינן דהיינו במלח אם מלח בשדה חייב המכמן באדמה פטור והני והדר מפרש וכן פירש בפירוש המשנה והכובש זה שיטה אותם במלח ומים ורבינו לא הזכיר חצר דחצר שאינה משתמרת אינה קובעת והא דאמרינן בירושלמי חצר בית דירה חדא היא שאם היתה החצר בית דירם

רדב"ז (סב"י)

התבואה משתביאה שליש והתלתן וכו'. ככר כתבתי זה למעלה: ובירק הקישואין וכו'. נ"ז שם במשנה: אשכול שהגיע בו אפילו גרגיר אחד וכו'. בתוספתא היא וטעמא דמכשכר הוא כיון שהגיע גרגיר אחד קרוב השאר לבא:

ו לא ימכור אדם פירותיו וכו'. פ"ה דמעשרות לא ימכור אדם פירותיו משבאו לעונת המעשרות למי שאינו נאמן על המעשרות ולא בשביעית למי שהוא חשוד על השביעית ואם בכרו נוטל את המבוכרות ומוכר את השאר. וא"ת הא אמרינן לעיל שאם הגיע גרגיר אחד הגיע הכל ואמאי מוכר את השאר למי שאינו נאמן וי"ל דהא דתנן הכא ואם בכרו וכו' כגון שיש אילנות שבכרו ואילנות שלא בכרו אבל באילן אחד או ברוח של אותו אילן שיש בו גרגיר שבכר אינו מוכר את השאר שככר הגיע הכל:

וכן לא ימכור אדם את גפתו ואת זגיו וכו'. משנה שם לא ימכור אדם את תבנו ואת גפתו ואת זגיו למי שאינו נאמן על המעשרות להוציא מהן משקים ואם הוציא חייב במעשרות ופטור מן התרומה שהתורם בלבו על הקוטעין ועל הגלדין ועל מה שבתוך התבן. וא"ת אמאי לא נאמר שהמעשר מעשר על הכל דומיא דתרומה וכ"ש משום דאית בה חיוב מיתה גם במעשר איכא תרומת מעשר שהיא במיתה. וי"ל שהתרומה ניטלת מאומד ולפיכך תורם על הכל אבל המעשר אינו ניטל אלא לפי חשבון ואינו מחשב אלא מה שלפניו ועליו הוא מעשר ולא על מה שנשאר בתוך התבן או בתוך הגפת והזגין:

ז שמרי יין שנתן עליהם מים וכו'. שם במשנה המתמד ונתן מים במדה ומצא כדי מדתו פטור ורבי יהודה מחייב שלא יותר מכדי מדתו מוציא עליו ממקום אחר לפי חשבון והאי יותר מכדי מדתו היינו דרמא תלתא ואתא ארבעה אבל רמא תלתא ואתא תלתא ופלגא לאו כלום הוא והכי איתא בפרק המוכר פירות (דף צז) והא דקתני מוציא עליו ממ"א לא מיבעיא דמיניה וביה יכול להפריש אלא אפילו מיין גמור יכול להפריש עליו לפי חשבון היתר על מדתו. וא"ת היכי פטרי רבנן במצא כדי מדתו והא נתן טעם והא קי"ל כל האיסורין בנותן טעם. וי"ל דהאי לאו טעמא איהו אלא קיוהא בעלמא וככר כתבתי כיוצא בזה למעלה:

ח המקדיש פירותיו וכו'. משנה בפ"ד דפאה ובפרק ג' דחלה וכתב עלה ר"ש עד שלא באו לעונת המעשרות ופדאן קודם מירוח וגמרן הגזבר שמירחן בכרי דמירוח הקדש פוטר ורבינו העתיק לשון המשנה:

פ"ג א פירות שהגיעו לעונת המעשרות וכו'. פ"ק דמעשרות איזהו גרנן למעשרות הקישואין וכו'. שאע"פ שהגיעו לעונת המעשרות כיון שעדיין לא עשה מהן גורן אוכל מהן עראי ותנן נמי התם התבואה משימרח ואם אינו ממרח עד שיעמיד ערימה:

ב בד"א במלקט פירותיו וכו'. שם במשנה בד"א במוליך לשוק אבל במוליך לביתו אוכל מהם עראי עד שמגיע לביתו ואמרי' עלה בירושלמי מה בין המוליך לשוק ומה בין המוליך לביתו בשעה שהוא מוליך לביתו בדעתו הדבר תלוי ובשעה שהוא מוליך לשוק לא בדעתו הדבר תלוי אלא בדעת הלקוחות שמא ימצא לקוחות ויטבלו מיד ע"כ. ומזה הטעם יש ללמוד שאין חילוק בין דגן תירוש ויצהר לשאר דברים כדעת רבינו:

ג אחד מששה דברים קובע וכו'. פ"ד דמעשרות הכובש השולק והמולח וכו' ואמרינן עלה בירושלמי אור טובל מקח טובל מלח טובלת תרומה טובלת שבת טובלת

משנה למלך

ח המקדיש פירותיו כשהן מחוברין וכו'. עיין לקמן פ"ג דין כ"ה ודוק:

פ"ג ב בד"א בגומר פירותיו וכו'. עיין בהרשב"א סימן שס"ה ועיין בספרי א"א סימן ו'. ומ"ש מרן ועל סברת הראב"ד קשה לי כו' דברי הראב"ד הם גמרא ערוכה בפ' הפועלים (דף פ"ח) דאמרינן ולבע"א כי קאמר רבי ינאי בזיתים וענבים דלאו בני גורן נינהו אבל חטים ושעורים גורן בהדיא כתיב ביה. ולפי זה כי קאמר קרא דבעינן ראיית פני הבית היינו דוקא בזיתים וענבים שעומדים לאכילה שאין להם גורן אבל זיתים וענבים שדעתו לדורכן וכן חטים ושעורים בכל אלו יש להם גורן לא בעו ראיית פני הבית דגורן כתיב בהו ובגורן תלנהו רחמנא וזהו שכתב הראב"ד לקמן רפ"ד וזהו בדבר שאין לו גורן ע"כ. ורבינו ס"ל דלא קי"ל כהך תירוצא משום דסוגיא דפ"ק דפסחים (דף ט') לא אתיא כהך תירוצא וכמ"ש רש"י יע"ש ועיין בהרשב"א סי' שס"א ודוק. ועיין בספרי ח"א סי' י"ג (*א"ה חבל על דאבדין):

ג אחד מששה דברים קובע כו'. כתב מרן וי"ל דעת רבינו דמאחר שלא אמרו בירושלמי חומץ קובע כמ"ש מלח קובע ע"כ לומר שחומץ אינו קובע כו' ועיין פ"ס דין י"ד וצ"ע:

כיצד

וכולן אין קובעין אלא בדבר שנגמרה מלאכתו :

ד כיצד פירות שדעתו להוליכן לבית אעפ"י שנגמרה מלאכתן אוכל מהן אכילת עראי עד שנכנסו לבית. נכנסו לבית נקבעו למעשרות ואסור לאכול מהן עד שיעשר וכן אם מכרן או בשלן באור או כבשן במלח או הפריש מהן תרומה או נכנסה שבת עליהם לא יאכל עד שיעשר אעפ"י שלא הגיעו לבית. הכניסן לבית קודם שתגמר מלאכתן ה"ז אוכל מהן עראי. התחיל לגמור מלאכתן מאחר שנכנסו לבית חייב לעשר הכל. כיצד הכנים קישואין ודילועין לבית קודם שישפשף משיתחיל לשפשף אחת נקבעו הכל למעשר וכן כל כיוצא בזה. וכן התורם פירות שלא נגמרה מלאכתן מותר לאכול מהן עראי. חוץ מכלכלת תאנים שאם תרמה קודם שתגמר מלאכתן נקבעה למעשר : ה המביא לבית סוכי תאנה ובהם תאנים. מכבדי תמרה ובהם תמרים. אם הכניסום תינוקות או פועלים לא נקבעו למעשר. ואם הכניסן בעל הבית חייב במעשר. הכנים שבלים לעשות מהן עיסה לא נקבעו. לאכלן מלילות נקבעו למעשר. בד"א בתבואה אבל בקטניות לא נקבעו למעשר : ו מותר להערים על התבואה להכניסה במוץ כדי שתהיה בהמתו אוכלת ופטורה מן המעשר. וזורה מעט מעט אחר שהכנים לביתו ופטור לעולם מן התרומה ומן המעשרות שהרי אינו מתחיל לגמור הכל : ז הגומר פירותיו של חבירו שלא מדעתו וכן הקובע פירותיו באחד מן הששה דברים שקובעים למעשר שלא מדעתו הרי אלו טבלו למעשר : ח אי זהו גמר מלאכתן של פירות. הקישואין והדילועין והאבטיחין משישפשף בידו ויסיר הציהוב שעליהן כמו שער דק. ואם אינו משפשף משיעמיד ערימה. ובאבטיח משיסדיר אותו במוקצה אבטיח בצד אבטיח. היה משפשף

אחת

א סמ"ג עשין קל"ס.

דירה קובעת למעשר : וכולן אין קובעין וכו'. יו"ס פרק המביא (דף לה.) א"ר יוחנן אחד שבת ואחד תרומה ואחד חצר ואחד מקח כולן אין קובעין אלא בדבר שנגמרה מלאכתו וחצר דאמר ר' יוחנן דקובעת היינו חצר המשתמרת כאשר כתב רבינו בפ"ד ומה שלא מנה ר' יוחנן אלא ג' אלו לפי שהוא בא לאפוקי מתנאים שחולקים באלו כדאיתא התם :

ד כיצד פירות שדעתו להוליכן. פ"ק דמעשרות כד"א במוליך לשוק אבל במוליך לביתו אוכל מהם עראי עד שמגיע לביתו ע"כ. ומתני' איירי בדבר שנגמרה מלאכתו : התחיל לגמור מלאכתן מאחר שנכנסו לבית וכו'. פרק השוכר את הפועלים (דף פז) תניא איזהו גרנן למעשרות בקישואין ובדילועין משיפקסו וא"ר אמי משיכשל פיקס שלהם מאי לאו משיפקסו אפי' בשדה לא משיפקסו בבית אי הכי משיפקסו עד שיפקסו מיבעי ליה אי תנא עד שיפקסו הוה אמינא עד דגמר לפיקוסייהו קמ"ל משיפקסו מכי אתחלי פיקוסייהו הרי לך דמשמתחיל גמר מלאכתן בבית הוקבעו למעשר :
וכן התורם פירות וכו'. פ"ב דמעשרות פירות שתרמן עד שלא נגמרה מלאכתן ר' אליעזר אוסר מלאכול מהם עראי וחכמים מתירין חוץ מכלכלה של תאנים כלכלה של תאנים שתרמה ר' שמעון מתיר וחכמים אוסרין והלכה כחכמים ולא נתבאר בדברי רבינו מ"ש כלכלה של תאנים משאר פירות ומדברי רבינו שמשון נראה דלאו דוקא תאנים אלא ה"ה שאר פירות שעדיין לא נגמרה מלאכתן כדמוקי לה בירושלמי בתמרים והוא עתיד לדורסן בגרוגרות והוא עתיד לדושן אלא טעמייהו מפני שהם מונחים בכלי דעתו הוא שאם ימלך שלא לדושן הרי נגמרה מלאכתן ולפיכך לא יאכל מהם עראי וז"ל ר"ש וחכמים מתירין דסברי אין תרומה טובלת אלא א"כ תרמן מתוך כלכלה ע"כ. משמע דבכל פירות איירי דכיון דתרמן מן הכלי הוקבעו אע"ג דהוא עתיד לדושן ואם היו תמרים אע"ג דהוא עתיד לדורסן וכן ענבים אם עתיד לעשותן למוקין הוקבעו :
ה המביא לבית סוכי תאנה וכו'. תוספתא היא והטעם מבואר כיון שהכניסם בעל הבית דעתו לסניהם כמו שהם להסתפק ולפיכך הוקבעו : הכנים שבולים לעשות מהן עיסה וכו'. פ"ק דיו"ט (דף יג) תניא הכנים שבולין לעשות מהם עיסה אוכל מהן עראי ופטור למוללן מלילות רבי מחייב ור' יוסי בר' יהודה פוטר ופסק כרבי דקי"ל הלכה כרבי מחבירו ותו דטייכא בהך דלעיל כיון שהכנים בעל הבית אע"ג דהכניסן שבולין דומיא דסוכי תאנים הואיל ואינם חסרים מלאכה דלמלול מלילות הם הוקבעו למעשר : בד"א בתבואה אבל בקטנית וכו'. שם אמר אביי מחליקת בשבולין אבל בקטניות ד"ה אסורייתא שבלא איכא דאמרי אמר אביי מחלוקת בשבולין אבל בקטניות ד"ה אסורייתא לא שבלא ופסק כלישנא בתרא וטעמא דוקא בשבולי תבואה מחייב רבי לפי שהרבה כונסין אותן למלילות וקליות שהוא גרנן אבל בקטניות כשם הכנסתן למירות דאסורייתא לא שבלא :
ו מותר להערים על התבואה וכו'. ריש פסחים (דף ט) מימרא דר' אושעיא וברכות פרק כילד מברכין (דף לה) א"ר ינאי אין הטבל מתחייב במעשר עד שיראה פני הבית שנאמר בערתי הקדש מן הבית ור' יוחנן אמר אפילו חצר קובעת שנאמר ואכלו בשעריך ושבעו ודוקא חצר המשתמרת : וזורה מעט מעט וכו'. דלא תימא מאכיל לבהמה במוץ שלה אלא מותר לזרות מעט מעט ולא הוקבע למעשר שהרי אינו מתחיל לגמור הכל, למדנו מדבריו שאם היה זורה הרבה ביחד הרי הוקבע למעשר ואסור להאכיל לבהמה עד שיעשר אע"ג שבזמן שנכנס לבית היה פטור מירות הבית מחייב. עוד למדנו שאפילו הכניסו במוץ וזורה מעט מעט דוקא לבהמה מותר אבל לא לאדם לאכול מהם קבע אבל לאכול מהם עראי אפילו אדם מותר ועיין בתוספות פרק ר' ישמעאל :
ז הגוזר פירותיו של חבירו וכו'. ירושל' פרק רביעי דמעשרות הממרח כריו של חבירו שלא מדעתו ר' יוחנן אמר נטבל ור"ל אמר לא נטבל וקי"ל כר' יוחנן : וכן הקובע פירותיו וכו'. איכא למידק בשלמא כולהו משכחת לה אבל המוכר פירותיו של חבירו שלא מדעתו לא עשה כלום שאין אדם מוכר דבר שאינו שלו. וי"ל כגון שנתרצה אח"כ בעל הבית ואע"ג דתחלת המכר היה שלא מדעתו נטבלו למעשר, אבל שבת קשיא שהרי שבת ממילא נכנס וקובעת למעשר בין מדעתו בין שלא מדעתו. וי"ל דה"ק הגומר פירותיו של חבירו שלא מדעתו ונכנס השבת הוקבעו למעשר אע"פ שלא הכניסם לבית שאם לא היה גומר אותם לא היה השבת קובע אותם דכל ששה דברים אין קובעין אלא בדבר שנגמרה מלאכתו :
ח איזהו גמר מלאכתן של פירות וכו'. פ"ק דמעשרות איזהו גרנן למעשרות הקישואין והדילועין משיפקסו ואם אינו מפקס משיעמיד ערימה אבטיח משישלק ואם אינו משלק עד שיעשה מוקצה והשילוק באבטיחין הוא הפיקוס בקישואין ובדילועין וכבר כתבתי למעלה סוגיית פרק השוכר את הפועלים : היה משפשף אחת אחת וכו'. משמע דמה שמפשף

בפירוש המשנה. ומ"ש שגם האש והמלח אינם קובעים אלא בדבר שנגמרה מלאכתו נראה שיש ללמוד כן מדין שאר הדברים הקובעים שא"ר יוחנן שאינם קובעים אלא בדבר שנגמרה מלאכתו :
ד כיצד פירות שדעתו להוליכן לבית וכו'. משנה פ"ק דמעשרות כתבתיה בסמוך ובפרק הפועלים (מציעא דף פ"ז:) א"ר ינאי אין הטבל מתחייב במעשר עד שיראה פני הבית שנאמר בערתי הקדש מן הבית ור"י אמר אפילו חצר קובעת למעשר שנאמר ואכלו בשעריך ושבעו ורבי יוחנן הא כתיב מן הבית אמר לך חצר דומיא דבית מה בית המשתמר אף חצר המשתמרת ואעפ"י שבירושלמי פ"ד דמעשרות רבי אמי בשם ר"ש בן לקיש המהוור שבכולן זו חצר בית שמירה פסק רבינו כאן וברפ"ד כרבי ינאי משום דרביה דרבי יוחנן הוה. ויש לתמוה דהא תנן בפ"ג דמעשרות (מ"ה) אי זוהי חצר שהיא חייבת במעשרות רבי ישמעאל אומר חצר הצורית שהכלים נשמרים בתוכה ובפ"ח דתרומות (מ"ג) תנן היה אוכל באשכול ונכנס מן הגנה לחצר רבי אליעזר אומר יגמור ורבי יהושע אומר לא יגמור וכי פליג רבי ינאי אמתניתין ותירצו התוספות בפרק הפועלים דלרבי ינאי מדרבנן חצר קובעת והיכו לא אמר דאין קובעת אלא הבית מדאורייתא והכי דייק לשון רבינו שכתב בריש פרק ד' אין הטבל נקבע למעשרות מן התורה עד שיכניסנו לביתו. וברפ"ק כילד מברכין פירש"י אהא דר' ינאי אין הטבל מתחייב במעשר מן התורה אבל אכילת קבע אסור לאכול מדרבנן : הכניסן לבית קודם שתגמר מלאכתן וכו'. בפרק הפועלים אהא דרבי ינאי ורבי יוחנן מתיב מר זוטרא איזהו גרנן למעשרות הקישואים והדילועים משיפקסו וכו' מאי לאו משיפקסו אפילו בשדה לא משיפקסו בבית אי הכי משיפקסו עד שיפקסו מיבעי ליה אי תנא עד שיפקסו ה"א עד דגמר לפיקוסייהו קמ"ל משיפקסו מכי אתחיל פיקוסייהו : וכן התורם פירות שלא נגמרה מלאכתן וכו'. משנה פ"ב דמעשרות (משנה ד) וכחכמים :
ה המביא לבית סוכי תאנה וכו'. תוספתא פ"ג דמעשרות : הכנים שבלים וכו'. בפ"ק דביצה (דף י"ג) וכרבי דהלכה כמותו מחבירו ובירושלמי רפ"ד דמעשרות סתם כרבי: ומ"ש בד"א בתבואה וכו'. בפ"ק דביצה מימרא דאביי וכלישנא בתרא :
ו מותר להערים על התבואה וכו'. בר"פ אין עומדין (דף ל"א) אמר רב הושעיא מערים אדם על תבואתו ומכניסה במוץ שלה כדי שתהא בהמתו אוכלת ופטורה מן המעשר ופירש"י ומכניסה בבית במוץ שלה קודם שיזרה אותה שאין מתחייבת במעשר מן התורה אלא בראיית פני הבית ומשנמרח בכרי אבל לפני מירוח אין ראיית פני הבית קובעתו דגבי תרומה ומעשר כתיב דגן ראשית דגנך והוא המירוח לפיכך כשמכניסה לבית קודם מירוח לא הוקבעה למעשר מן התורה ורבנן הוא דאסרו אכילת קבע בדבר שלא נגמרה מלאכתו אבל אכילת עראי לא אסרו ומאכל בהמה עראי הוא דתנן במסכת פאה מאכיל לבהמה חיה ועוף עד שימרח הלכך בהמתו אוכלת ופטורה אבל איהו אסור באכילת קבע עכ"ל. ולפי מה שכתב רבינו לקמן בפרק זה מותר להאכיל לבהמה עראי מן טבל משמע דגם בבהמה שייך אכילת קבע וצריך עיון :
ז הגומר פירותיו וכו'. בירושלמי רפ"ד דמעשרות פלוגתא דרבי יוחנן ור"ש לקיש ופסק כרבי יוחנן :
ח אי זהו גמר מלאכתן של פירות וכו'. משנה בפרק קמא דמעשרות (משנה ה) אי זהו גרנן למעשרות הקישואין והדילועין משיפקסו ואם אינו מפקס משיעמיד ערימה אבטיח משישלק ואם אינו משלק משיעשה מוקצה ופי' רבינו ורבינו שמשון דשילוק לאבטיחים כפיקוס לקישואין : היה משפשף אחת אחת וכו'. ירושלמי בפרק קמא דמעשרות היה מפקס ראשון

משנה למלך

ד כיצד פירות שדעתו להוליכן לבית כו'. מ"ש מרן בשם התוס' דלרבי ינאי מדרבנן החצר קובעת ס' הכי איתא בירושלמי פ"ג דמעשרות הביאו מרן לקמן פ"ד דין ב' יע"ש (*א"ס עיין בס"ך י"ד סי' של"א שכתב בפשיטות דחצר קובעת מדאורייתא) :
א לאכלן מלילות נקבעו למעשר כו'. עיין בפ"ה מה' תרומות דין ס' :

ו מותר להערים על התבואה וכו'. מ"ש מרן ורבנן הוא דאסרו אכילת קבע בדבר שלא נגמרה מלאכתו כו'. עיין בתוס' פ"ז דמנחות (דף ס') ד"ה בדי ובפ"ב דנדה (דף ט"ו) ד"ה בהמתו ועיין בסרש"א סי' שמ"א ודוק :

היה

אחת אחת כיון שנגמר כל צרכו נגמרה מלאכתן. ותורמין קישואין ודילועין אע"פ שלא הסיר הציהוב מעליהן: ט הירק[א] הנאגד משיאגוד אם אינו אוגד משימלא את הכלי [אם] אינו ממלא הרי זה אוכל עראי עד שילקט כל צרכו: י כלכלה משיחפה הפירות שבה בעלים ובהוצין וכיוצא בהן אם אינו מחפה משימלא את הכלי אם אינו ממלא עד שילקט כל צורכו: יא כלי גדול שדעתו למלאות את חציו כיון שמילא חציו נטבל. היה בדעתו למלאות את כולו אינו נטבל עד שימלא את כולו. היו שנים ובדעתו למלאות את שניהם לא נטבלו עד שימלא שניהם: יב אגד הירק אגד גדול בשדה אע"פ שבדעתו לאוגדו אגודות קטנות לשוק ה"ז נטבל. הפרד והצימוקין והחרובין משיעמיד ערימה בראש גגו. והבצלים משיסיר העלים והקליפות שדרכו להשליכם מעליהן. ואם אינו מסיר עד שיעמיד ערימה: יג התבואה משימרח. ואי זהו ממרח זה המיפה פני הכרי של תבואה ברחת בסוף כל דבר כדרך שעושין כשגומרין כל מעשיה. אם אינו ממרח עד שיעמיד ערימה. הקטניות משיכבור ונוטל מתחת הכברה ואוכל. [אם] אינו כובר עד שימרח. ואע"פ שמירח מותר ליטול מן הקוטעים ומן הצדדין וממה שבתוך התבן ואוכל: יד היין משיניחנו בחביות וישלה הזגין והחרצנין מעל פי החבית. אבל כשהוא בתוך הבור כשיגביהנו להעמידו בחבית שותה עראי וקולט מן הגת העליונה ומן הצינור ומכל מקום ושותה: טו השמן משירד לעוקה אעפ"י שירד נוטל מן העקל ומן הממל ומבין הפסין ונותן לקערה קטנה ולתמחוי לתוך התבשיל אעפ"י שהוא חם מפני שאינו מתבשל בכלי שני. ואם היה חם ביותר כדי שיכוה את היד לא יתן לתוכו מפני שהוא מתבשל: טז העיגול של דבילה משיחלקנו. הגרוגרות משידוש. ואם הכניסם למגורה משיעגיל בידו ע"פ המגורה. היה דש הגרוגרות בחבית או העיגול ע"פ המגורה [נשברה החבית או שנפתחה המגורה] ה"ז לא יאכל עד שיעשר: יז תאנים וענבים שבמוקצה מותר לאכול מהן עראי במקומן. אבל אם נטל מן המוקצה והוליך למקום אחר לא יאכל מהן עראי שהרי נגמרה מלאכתן

א סמג שם וע"ש:

ראשון ראשון לא נטבלו עד שיפשפש כל צרכו וישלק כל צרכו וכו' צריך לומר דמיירי כשאין כוונתו לשפשף כולם עתה ולכך בעינן שיגמור כל צרכו דאם כוונתו עתה לשפשף כולם הרי כתב רבינו דמשהתחיל לשפשף אחת נטבלו כולן אי נמי דהתם כשהתחיל לשפשף בבית והם כולם בבית אבל הכא במשפשף בשדה ומכניס ראשון ראשון ולכך צריך שיגמור כל צרכו ורבינו תפס לשון התוספתא ואיני יודע למה לא תפס לשון הירושלמי שהוא יותר מכוון דוק ותשכח: ותורמין קישואין ודילועין וכו'. תוספתא דמעשרות פ"ק ומסייס אבטיחים ומלפפונות אע"פ שלא שלק פירוש ושמעינן דלענין אם רצה לתרום הכי נגמרה מלאכתו:

ט י הירק הנאגד וכו'. כלכלה משיחפה וכו' עד כל צרכו. משנה ה' בפ"ק דמעשרו':

יא כלי גדול וכו' עד עד שימלא שניהם. ירושלמי שם:

יב יג אגד ירק אגד גדול וכו'. גם זה ירושלמי שם: הפרד והצימוקים והחרובין וכו' עד וממה שבתוך התבן ואוכל. משנה ו' שם ופירש רבינו פרד הם גרגירי הרמון שמייבשים אותן. מן הקוטעין פי' רבינו שמשון שבלים קטועות שלא נידושו. ומה שכתב ונוטל מתחת הכברה ואוכל בתוספתא דמעשרות פרק קמא:

יד היין משיניחנו בחביות וכו'. משנה ז' שם היין משיקפה אע"פ שקפה קולט מן הגת העליונה ומן הצנור *(ומכל מקום) ושותה ופירוש משיקפה שיסיר הזגים שצפין על היין ובפרק רבי ישמעאל (דף כ"ו) בעי אי הא קיפוי דבור או דחבית ופשט דהוי קיפוי דבור. ויש לתמוה על רבינו שכתב דהוי קיפוי דחבית וכתב הר"י קורקוס ז"ל שטעמו משום דהתם אמרינן בתר הכי דרבי עקיבא אמר משישלה בחבית ובפרק הפועלים (דף צ"ב) גבי בעיא דפועל אי אכל משמים הוא אוכל משמע דהלכה כרבי עקיבא דאמר משישלה בחביות. ואם תאמר ממה שכתב רבינו אבל כשהוא בתוך הבור וכשיגביהנו להעמידו בחבית שותה עראי משמע שאחר שנתנו בחבית אסור לשתות עראי והרי כתב ברישא שאף אחר שנתנו בחבית שותה עראי עד שישלה וי"ל דקודם שנתנו בחבית אע"פ שלא שלה שותה עראי פירוש משישלה שאחר שהוא בחבית עולים שמרים והזגין וצפין ע"פ היין נוטלין אותם וזורקן:

טו השמן משירד לעוקה וכו'. משנה ז' שם ופי' עוקה גומא שיורד השמן לתוכה ופי' עקל חבלים שקושרים על הזיתים לבוש אותם תחת הקורה וממל היא שטוחנים בה הזיתים: ומה שכתב ונותן לקערה קטנה ולתמחוי וכו'. לשון המשנה ונותן להמיסה ולתמחוי אבל לא יתן *ללפס ולקדרה כשהם מרותחים ובירושלמי (הלכה ד') מחלק רבי יוסי בר בון בין יד סולדת לאינה סולדת ופסק כמותו ומפרש רבינו המיסה קערה קטנה והיא ותמחוי כלי שני ואינו מבשל וקדרה ואלפס כלי ראשון ומבשל וכבר נתבאר שהאש קובע למעשר:

טז העיגול של דבילה משיחלקנו וכו' עד עד שיעשר. משנה ח' שם וכת"ק:

יז תאנים וענבים שבמוקצה וכו'. ירושלמי בפ"ב דמעשרות וכרבי ורב דאמרי אין אוכלים על המוקצה אלא על מקומן:

החרובין

* [איננו במשנה]: * [כן הוא בירושלמי אבל בבבלי וללפס כשהן רותחים]:

משפשף דהיינו כל צורכו הוקבע למעשר אבל השאר לא נגמרה מלאכתו ובסוגיא שהזכרתי מסקינן דמכי אתחיל פיקוסייהו איקבעו אע"ג דלא גמר. וי"ל דהתם איירי בשדעתו לגמור את הכל הילכך משהתחיל הוקבע הכל אבל הכא איירי שאין דעתו לגמור הכל הילכך לא הוקבע אלא מה שהיה צריך א"נ דהכא נמי מה שכתב נגמרה מלאכתן היינו שהוקבע הכל למעשר וקמ"ל דלא נקרא מתחיל עד שישפשף כל צרכו: ותורמין קישואין וכו'. וא"ת מאי קמ"ל והלא כבר אמרנו כל שתחלתו אוכל וסופו אוכל חייב קטן וגדול. וי"ל דה"ק אעפ"י שאין מעשרין לכתחלה עד שיגמר פיקוסייהו מ"מ תורמין לכתחלה קישואין ודילועין אע"פ שלא הסיר הציהוב מעליהן ודוחק הוא לחלק בין תרומה למעשר אלא תורמין ומעשרין לכתחלה אע"פ שלא הסיר הציהוב מעליהן אע"ג דאוכלין מהם עראי יכול להפריש מהם תרומה ומעשר ולאו דוקא תורמין אלא תורמין ומעשרין קאמר דהא נגמרה מלאכתו למעשר והרי הוא טבל ואסור לאכול ממנו אכילת קבע עד שיפריש ממנו תרומה ומעשר:

ט הירק הנאגד משיאגוד וכו'. שם במשנה ירק הנאגד וכו' כלשון רבינו:

י כלכלה משיחפה את הפירות וכו'. גם זה שם במשנה:

יא כלי גדול שדעתו וכו'. בירושלמי פ"ק דמעשרות מימרא כלשון רבינו:

יב אגד ירק וכו'. ג"ז שם אגדו לינוק גדול לשדה אבל אם אגדו לינוק קטן לשוק נטבל ר' עזרא בעי עדיין לא נגמרה מלאכת השדה והא אמרת הכין אלא כיני אגדו לינוק גדול בשדה והוא עתיד לאוגדו לינוק קטן לשוק נטבל ע"כ. ומה שאמר והוא עתיד וכו' הכי פי' אע"פ שהוא עתיד להתיר אגודה ולעשותה אגודות קטנות הרי זה נטבל: הפרד והצימוקין וכו'. שם במשנה הפרד הוא גרגירי הרמונים שמייבשין אותם: והבצלים משיסיר העלין וכו'. ג"ז שם במשנה הבצלים משיפקל וכו':

יג התבואה משימרח וכו'. ג"ז שם במשנה. ומה שכתב אע"פ שמירח וכו' קאי נמי אתבואה כיון דמתוסר לזרות לרוח אוכל מהם עראי דלא הוקבעו:

יד היין משיניחנו בחביות וכו'. שם במשנה היין משיקפה אע"פ שקפה קולט מן הגת העליונה ומן הצנור ושותה ובפרק השוכר את הפועלים תני רב זביד בר רב הושעיא יין משירד לבור ויקפה ר' עקיבא אומר משישלה בחביות והלכה כר' עקיבא:

טו השמן משירד לעוקה וכו'. משנה שם כלשון רבינו: ואם היה חם ביותר וכו'. איכא למידק דמשמע מדבריו דאפילו כלי שני מבשל ואנן קי"ל בכל דוכתא דכלי שני אינו מבשל וי"ל דלא איירי רבינו אלא בכלי שנתבשל בו על האש והעבירו רותח אז הוא מבשל והיינו דתנן אבל לא יתן לאלפס ולקדרה כשהן רותחין וז"ל בפירוש המשנה ואסור לו לתת אותו בקדרה שבישל בה התבשיל כל זמן שהיא רותחת לפי שהוא מתבשל בה עכ"ל. עוד יש לתרץ דאע"ג דבעלמא בישול כלי שני לא חשיב בישול לענין קביעת מעשר הוקבע כיון שע"י בישול זה הוא מכשירו לאכילה נגמרה מלאכתו והא דתנן לקדרה ולאלפס אורחא דמילתא נקט וה"ה לתמחוי ולהמיסה בזמן שהוא חם ביותר והכי משמע בירושלמי דגרסינן עלה הכל מודים בכלי שני שהוא מותר מה בין כלי ראשון מה בין כלי שני אמר ר' יוסי בר רבי בון כאן היד שולטת כאן שאין היד שולטת משמע מהכא דטעמא משום שאין היד שולטת הילכך לא שנא כלי שני מכלי ראשון:

טז העיגול של דבילה וכו'. שם במשנה ופי' משיחליקנו משפין ומחליקין העיגולין: הגרוגרות משידוש וכו'. שם במשנה כלשון רבינו ובירושלמי מפרש משום דקסבר לא עליון צריך לתחתון ולא תחתון צריך לעליון ור' יוסי דפרי סבר דצריך זה לזה ולא נגמרה מלאכתן עדיין ואין הלכה כר' יוסי:

יז תאנים וענבים שבמוקצה וכו'. תנן רפ"ב המעביר תאנים בחצרו לקצות בניו ובני ביתו אוכלין ופטורין וטעמא דאין חצר קובעת אלא בדבר שנגמרה מלאכתו והני כיון שמעביר אותם לקצות ליבשם לא נגמרה מלאכתם ובירושלמי בעו הוא עצמו מהו שיאכל רב אמר אסור עולא אמר מותר ומפרש טעמא דרב משום דאין אוכלין על המוקצה אלא במקומו כלומר במקום שמקצין אותם לא בחצר משום דבמקומו ניכר שלא נגמרה מלאכתו אבל חוץ למקומו סברי שנגמרה מלאכתו וקאמר נמי התם דרב כרבי דאמר כרבי יוסי בן שאול שאמר בשם רבי אין אוכלין על המוקצה אלא על מקומן והדר קאמר מה בין הוא לבין בניו ומשני הוא ע"י שהוא תלוי במוקצה אסור בניו ע"י שאינם תלויים במוקצה מותר ופסק כרב ותימה הוא למה לא כתב דבניו ובני ביתו אוכלין וליכא לפרושי דרבי פליג אמתני' דקאמר אין אוכלין על המוקצה אלא על מקומן ומשמע דשלא במקומן אין אוכלין כלל דאפילו תימא הכי הוה לן למפסק כסתם מתני' ותו דרב גופיה מהדר' אליביה מה בין הוא לבין בניו ויש לתרץ דלכך דקדק רבינו בלשונו וכתב לא יאכל מהם עראי דמשמע הוא לא יאכל אבל בני ביתו אוכלין מדלא כתב אין אוכלין מהן עראי כלשון רבינו:

החרובין

משנה למלך

טז היה דש בגרוגרות כו'. בפ"ז דמציעא (דף פ"ט) אמרינן דהכודר בתמרים ובגרוגרות אין פועל אוכל הואיל ונגמר מלאכתו למעשר. וכתאלי לא נגמרה מלאכתם למעשר עד שיתחממו ויתכבשו יע"ש:

מעשר

מלאכתן אע"פ שלא יבשו כל צרכן: **יח** החרובין עד שלא כנסן לראש הגג מוריד מהן לבהמה ופטור. מפני שהוא מחזיר את המותר לייבשו ונמצא מאכיל עראי: **יט** מע"ר שהקדימו בשבלים אסור לאכול ממנו עראי קודם שיפריש תרומתו ואם אכל מכין אותו מכת מרדות. כיצד היא אכילת עראי כגון שהיה מקלף שעורים ואוכל מקלף אחת אחת ואם קלף וכנס לתוך ידו חייב לעשר. היה מולל מלילות של חיטים * מנפה מיד ליד ואוכל. ואם נפה לתוך חיקו חייב לעשר ואין צ"ל אם ניפה בכלי שאין זה עראי. וכן נוטל מן היין ונותן לקערה לתוך תבשיל צונן ואוכל. אבל לא לתוך הקדרה אעפ"י שהיא צוננת מפני שהיא כבור קטן. וכן סוחט זיתים על בשרו אבל לא לתוך ידו וכן כל כיוצא בזה: **כ** *וכשם שמותר לאכול עראי מפירות שלא נגמרה מלאכתן כך מותר להאכיל מהן לחיה ולבהמה ולעופות כל מה שירצה ומפקיר מהן כל מה שירצה קודם שיעשר. ואם נגמרו אעפ"י שלא נקבעו למעשר לא יפקיר. ולא יאכיל לבהמה ולחיה ולעופות אכילת קבע עד שיעשר. ומותר להאכיל לבהמה עראי מן הטבל ואפילו בתוך הבית. ומאכיל פקיעי עמיר עד שיעשם חבילות: **כא** המוצא קציצות בדרך אפילו בצד שדה קציצות הרי אלו פטורין מן המעשר. מצא גרוגרות אם דרסו רוב הגרוגרות רוב האדם חייב לעשר. שחזקתן מדבר שנגמרה מלאכתן. וכן אם מצא פלחי דבילה שידוע שהם מדבר הגמור:

מצא

השגת הראב"ד

*וכשם שמותר לאכול עראי מפירות וכו' עד שיעשם חבילות: א"א שבושים אני רואה בכאן בירושלמי אמרינן הכי משיעמיד ערימה בראש גגו אלמא ערימה קובעת בחרובין אפילו בראש גגו ובתוספתא תניא היתה לו ערימה של בצלים ושל גרוגרות ושל חרובין בראש גגו בורר ואוכל בורר ומניח על השלחן בורר ומשליך לפני בהמתו אלמא בראש גגו אינו קובע אפילו משיעמיד ערימה ואפשר דמתנייתא פליגי אהדדי דתנא דתוספתא סבר ערימה בראש גגו לא קבעה והני עלה ורבי שמעון בן אלעזר אומר אין בהמה אוכלת עראי בחצר ולא ידעינן אי פליגי רבנן עליה או לא וכיון דלא חזינן פלוגתא איכא למיחש למילתיה דבתר קביעותא לא תאכל ממנו עראי ומה שלקח מן התוספתא לעולם הוא מאכיל בפקיעי עמיר עראי עד שיעשנו חבילות בעמיר שהוא מאכל אדם כגון חבילי סיאה וקורנית שהם מאכל אדם ומאכל בהמה וזה המאסף לא בא לפרש אלא לאסוף ולכנוס:

* (כן גריס הר"ר ע"מ אבל בירושלמי מנפיח. ובבבלי שם ובביצה דף י"ג ע"כ מנפח וכן גריס שם רפ"י ותוס'):

כסף משנה

יח החרובין עד שלא כנסן לראש הגג מוריד מהן וכו'. משנה שם (פ"ג מ"ד):

יט מעשר ראשון שהקדימו בשבלין אסור וכו'. בפ' קמא דביצה (דף י"ג): כיצד היא אכילת עראי וכו' עד לתוך חיקו חייב לעשר. משנה ה' בפ"ד דמעשרות:

וכן נוטל מן היין וכו'. משנה בפ"ד דמעשרות (משנה א) המקפה לתבשיל פטור ולקדרה חייב מפני שהוא כבור קטן. ופירש רבינו בפי' המשנה המקפה לתבשיל ר"ל הלוקח יין לעשות ממנו מרק לתבשיל ומקפה הוא מרק ובהגהי שיהיה אותו תבשיל צונן וכן אמרו בגמרא ירושלמית (הלכה א') תפתר בתבשיל צונן אבל לבשל היין אסור כמו שאמרנו שהאש קובעת למעשר ואמרו ולקדרה חייב ואפילו אין שם לא תבשיל ולא אש כי הטעם מה שזכרנו עכ"ל: וכן אם סוחט זיתים על בשרו אבל לא לתוך ידו. שם במשנה:

כ וכשם שמותר לאכול עראי וכו' עד קודם שיעשר. משנה ספ"ק דפאה. ומה שכתב ואם נגמרו וכו'. כן משמע שם במשנה: ומותר להאכיל לבהמה וכו'. נתבאר לעיל בפ' זה: כתב הראב"ד וכשם שמותר לאכול עראי וכו' עד שיעשם חבילות. א"א שבושים אני רואה בכאן וכו'. ואיני יודע מה שייך לומר כאן שיבושים שאם מפני שלא פסק אי ערימה קובעת בראש גגו כירושלמי או אינה קובעת כתוספתא זה לא יקרא שיבוש וכן מה שלא כתב אם בהמה אוכלת עראי בחצר ג"ז לא יקרא שיבוש ולענין מה שהקשה מהירושלמי לתוספתא אפשר לומר דלא פליגי דירושלמי מיירי בשכנס החרובין שהיו בראש גגו והעמידן ערימה ותוספתא מיירי בשהביא חרובין והעלן בראש גגו ומעצמן נעשו ערימה דיקא נמי דקתני בתוספתא היתה לו ערימה ולא קתני העמיד ערימה כדקתני בירושלמי וליטנא דמתני' נמי הכי דייקא דקתני החרובין עד שלא כנסן לראש גגו מוריד מהם לבהמה ופטור משמע שאע"פ שהיה משליך חרובין בראש גגו והיו ערימה פטור עד שיכנסם ביד ויעמיד ערימה: ומ"ש ותניא רשב"א אומר אין בהמה אוכלת עראי בחצר וכו' וכיון דלא חזינן פלוגתא איכא למיחש למילתיה וכו'. י"ל שאפילו לפי דבריו שפיר עבד רבינו שלא חש לדרשב"א משום דכיון דס"ל דתרומה בזמן הזה דרבנן כמ"ש בספ"א מהלכות תרומות הו"ל ספיקא דרבנן ולקולא ועי"ל שרבינו סובר דרבנן פליגי עליה דהיא דמאכילין פקיעי עמיר וכו' סתמא במאכל בהמה היא ובפ"ק דדמאי שנינו הלוקח לזרע ולבהמה פטור משמע דוקא דמאי אבל אם ודאי חייב לעשר. ומ"ש וזה המאסף לא בא לפרש אלא לאסוף ולכנוס דבר פשוט הוא שכוונת רבינו בספר זה אינה לפרש אלא לאסוף ולחבר ולפיכך קראו חיבור כ"ש שבמקום הזה לא היה צריך פירוש: ומאכיל פקיעי עמיר וכו'. תוספתא פרק שני דמעשרות:

כא המוציא קלילות בדרך וכו' עד שידוע שהם מדבר הגמור. משנה פ"ג דמעשרות:

מצא

רדב"ז (מכ"י)

יח החרובין עד שלא כנסן לגג וכו'. שם בירושלמי מותיב ר' יוסי בן שאול לרבי והא תנינן החרובין עד שלא כנסן לגג א"ל לא תתיבני חרובים חרובין מאכל בהמה הם. פירש רבינו מפני שהוא מחזיר את המותר וכו' ורבינו שמשון כתב וכיון דיהיב ליה לבהמה ידעי דלא יבשו כל צרכן בראש הגג דלאחר שיבשו כל צורכן אין להאכילן לבהמה ודעתו של רבינו נראה נכון שהרי מאכל בהמה הם אפילו שיבשו כל צורכן והכי תנן בהדיא פ"ג והחרובין עד שלא כנסן לראש הגג מוריד מהן לבהמה ופטור מפני שהוא מחזיר את המותר:

יט מעשר ראשון שהקדימו בשבולין וכו'. אע"פ שאין הלוי חייב להפריש ממנו תרומתו עד שידושנו מ"מ אסור לאכול ממנו עראי שהרי יש בתוכו תרומה גדולה ולפיכך מכין אותו מכת מרדות: כיצד היא אכילת עראי וכו'. במשנה פ"ד הסוחט זיתים על בשרו פטור אם סחט ונתן לתוך ידו חייב המקפה לתבשיל פטור לקדרה חייב מפני שהוא כבור קטן: מקלף שעורים וכו' מולל מלילות של חטין וכו'. כלשון רבינו וצריך טעם למה לא שנאן כסדר דתנא במשנה:

כ וכשם שמותר לאכול עראי וכו'. פ"ק דפאה מאכיל לבהמה לחיה ולעופות ופטור מן המעשרות עד שימרח ונוטל מן הגורן וזורע ופטור מן המעשרות עד שימרח דברי ר' עקיבא ובריתא תנן ונותן משום הפקר ופטור מן המעשרות עד שימרח: ומותר להאכיל לבהמה עראי וכו'. תנן בפ"ק הפרד והגמוקין והחרובין משיעמיד ערימה ואמרינן בירושלמי תני משיעמיד ערימה בראש גגו ופרישו לה אפילו משיעמיד ערימה בראש גגו והא דתניא בתוספתא היתה לו ערימה של בצלים ושל גרוגרות ושל חרובין בראש גגו בורר ואוכל בורר ומניח על השלחן בורר ומשליך לפני בהמתו ע"כ. הא תנא סבר ערימה בראש גגו לא קבעה כאשר כתב הראב"ד ז"ל ולא קי"ל כוותיה אלא כסתם מתני' דתנן והחרובין משיעמיד ערימה משמע בכל מקום כדפרישנו בירושלמי ומיהו הא דתני עלה רבי שמעון בן אלעזר אומר אין בהמה אוכלת עראי בחצר קשה על רבינו והשיגו הראב"ד ז"ל כיון דלא חזינן פלוגתא איכא למיחש למילתיה דבתר קביעותא לא תאכל ממנו עראי. ותו קשיא לי על רבינו מדידיה אדידיה שכתב בסמוך לעיל ואם נגמרו אע"פ שלא נקבעו למעשר לא יפקיר ולא יאכיל לבהמה ולחיה ולעופות אכילת קבע עד שיעשר הא אכילת עראי מאכיל ומאי איריא שלא הוקבעו אפילו הוקבעו נמי מאכיל לבהמה עראי והא איכא למימר דמה שכתב אע"פ שלא הוקבעו למעשר דאשמעינן דאפילו בכה"ג לא יאכיל קבע אבל עראי מאכיל אע"פ שהוקבעו. ויש ליישב דינו של רבינו דס"ל דודאי ידעינן דפליגי רבנן עליה דכיון דעיקר אכילת קבע של בהמה אפילו בטבל גמור לא הוי אלא מדרבנן באכילת עראי לא גזרו. ומה שכתב הראב"ד ז"ל ולא ידענא אי פליגי רבנן עליה או לא אי הוא לא ידע אפשר דרבינו ידע דודאי פליגי עליה ואני בעניותי אומר דת"ק דר"ש בן אלעזר פליג עליה דהא ס"ל ערימה בראש הגג לא קבעה ולפיכך אינו מאכיל אלא עראי וחצר דקובעת למעשר מאן דכר שמה דליתא ר' שמעון ב"א עלה אין הבהמה אוכלת בחצר אלא ודאי במעיה לת"ק דקאמר שהבהמה אוכלת עראי בחצר אע"ג דקובעת למעשר ופליג עליה ואמר אין הבהמה אוכלת עראי בחצר וס"ק ת"ק בדבר שלא הוקבע למעשר כגון ערימה בראש גגו אדם ובהמה שוין דאוכלין עראי אבל בחצר שהוקבע למעשר יש ביניהם חילוק דאדם אינו אוכל אפילו עראי ובהמה אוכלת עראי וטעמא כדכתיבנא לעיל ואתא רבי שמעון ב"א לאפלוגי דאדם ובהמה שוין ואינם אוכלין עראי ועלו דברי רבינו כהוגן: ומאכיל פקיעי עמיר וכו'. רבינו העתיק לשון התוספתא והשיג עליו הראב"ד שהיה לו לפרש דאיירי בחבילי סיאה והקורנית שהם מאכל אדם ומאכל בהמה ואני שמעתי ולא אבין מה היה צריך לפרש דכל שהוא מאכל בהמה ולא מאכל אדם אינו חייב במעשר ואפי' יעשה אותם חבילות ותו דבהם עמיר הוא מאכל אדם ונראה דעת רבינו דאפילו בדבר שהוא מאכל אדם איירי דוקא כגון דעדיין לא עשה אותם חבילות מותר להאכיל לבהמה אבל אחר שעשה אותם חבילות גילה בדעתו שהם למאכל אדם ואינו מאכיל אותם לבהמה חדע דהא אפילו עשה אותם חבילות עדיין לא הוקבעו למעשר ואמאי לא יאכיל לבהמה אלא ודאי טעמא הוא כיון שגלה בדעתו שהם לאדם ונגמרה מלאכתן אע"ג דלא הוקבעו למעשר לא יאכיל לבהמה כלום קבע אבל עראי מאכיל לפי שיטת רבינו הילכך מיתוקמא בשיל אפילו בעמיר שהוא מיוחד למאכל אדם דוקא ולא הוצרך לפרש:

כא המוצא קלילות בדרך וכו'. פ"ג מצא קלילות בדרך אפילו בצד שדה קלילות וכן תאנה שהיא נוטה על הדרך ומצא תחתיה תאנים מותרות משום גזל ופטורות מן המעשרות ובזיתים ובחרובים חייבים מן הגזילות: מצא גרוגרות וכו'. שם משנה כלשון רבינו אלא שהוסיף בה דבעינן שדרסו רוב בני אדם רוב הגרוגרות ומשמע שאם דרסו רוב בני אדם ולא דרסו רוב הגרוגרות או שדרסו רוב הגרוגרות ולא דרסו רוב בני אדם פטורים מן המעשר דתלינן מרוב בני אדם שלא דרסו א"נ ברוב גרוגרות שלא נדרסו:

מצא

משנה למלך

יט מעשר ראשון שהקדימו בשבלים כו'. רבינו אזיל לשיטתיה שכתב ברים פ"ד שאין לוקין מן התורה על אכילה טבל עד שיקבע בכניסתו לבית אבל אם נקבע בשאר השמא דברים אין לוקין עליו אלא מכת מרדות ומעשר ראשון שהקדימו בשבלים שהוקבע למעשר ס"ל לרבינו דהוי בכלל כששה דברים והוא לתרומה שכתב ברים פ"ג שקובעת למעשר ואף שיש חילוק גדול ביניהם דאילו תרומה אינה קובעת למעשר אלא אחר גמר מלאכה וכדאיתא בפ"ש המביא כדי יין ואילו מעשר ראשון שהקדימו בשבלים קובע למעשר קודם גמר מלאכה ובהאיתא בפ"ק דיו"ט מ"מ ס"ל לרבינו דלא מיקרי אכל מן התורה שלא כראוים פני הבית דכתיב בסדיא בערתי הקדש מן הבית ותון מזה הוי מדרבנן ורש"י ז"ל בפ"ק דביצה (דף י"ג) חילק בזה שכתב שאו טובלו שם מעשר שנקרא עליו טובלו ואוסרו באכילת עראי ובמיתה כדין טבל כו' יע"ש:

כ ומאכיל פקיעי עמיר עד שיעשם חבילות. כתוב בהשגות ומה שלקח מן התוספתא לעולם הוא מאכיל בפקיעי עמיר וכו' (עיין בהשגת הר"א) וכתב על זה מרן דהכוונה דמאכילין פקיעי עמיר כו' כשמא למאכל בהמה וכו' (עיין בכ"מ) ודברי מרן התמוהים דודאי מאכל בהמה אין בו חיוב מעשר והכונה דדמאי מיירי במאכל אדם ובהמה דהא בפ"ק דחולין (דף ו') קאמר ר' יוחנן עלם דקן פטורי דדמאי לא שאנו אלא שלקחן מתחלה לבהמה אבל לקחן מתחלה לאדם ונמלך עליהן לבהמה חייב לעשר

אנא

כב מצא כריכות ברה"י חייב לעשר ברה"ר פטורות והאלומות בכל מקום חייבות במעשר. מצא תבואה מרוחה עושה תרומות ומעשרות על פירות אחרות ואינו חושש. מצא כלכלה מחופה חייבת במעשרות. מצא כלכלה במקום שהרוב מכניסין לשוק אסור לאכול ממנה עראי ומתקנה דמאי. ובמקום שהרוב מכניסין לבתים אוכל ממנה עראי ומתקנה ודאי. מחצה למחצה דמאי. ואם הכניסה לבית מתקנה ודאי. במד"א בדבר שאין לו גמר מלאכה. אבל בדבר שיש לו גמר מלאכה אף ע"פ שהוא מעשר ודאי אינו צריך להפריש תרומה. שחזקתן שהפריש מהן תרומה בשעה שנגמרה מלאכתן: **כג** *חדרי הנמלים שלנו בצד הערימה החייבת הרי הנמצא בהן חייב למעשרות שידוע שמדבר גמור היו נוררין כל הלילה: **כד** *המוצא זיתים תחת הזית וחרובין תחת החרוב חייבין במעשר שחזקתן שמאילן זה נפלו. מצא תאנים תחת התאנה הרי הם ספק שהרי משתנות ומתלכלכות בעפר שמא מתאנה זו נפלו או מתאנים שנתעשרו: **כה** המקדיש פירות תלושין ופדאן קודם שתגמר מלאכתן חייב לעשר. ואם נגמרה מלאכתן ביד ההקדש ואחר כך פדאן פטורין מן המעשרות שבשעת חובתן הוו פטורין מן המעשרות. המקדיש קמה למנחות פטורה מן המעשרות:

השגת הראב"ד

*המוצא זיתים תחת הזית וכו' עד או מתאנים שנתעשרו. א"א זה א"צ אלא שמא הפקירם:

פרק רביעי

א אין *[א]הטבל נקבע למעשרות מן התורה עד שיכניסנו לביתו שנאמר בערתי הקדש מן הבית. והוא שיכניסנו דרך השער שנאמר ואכלו בשעריך. אבל אם הכניס תבואתו דרך גגות וקרפיפות פטור מן התרומה ומן המעשרות

השגת הראב"ד

*אין הטבל נקבע למעשר וכו'. א"א זה בדבר שאין לו גורן:

*במשנה איתא חורי הנמלים. א כמ"ג עשין קל"ה.

כב מצא כריכות ברה"י עד מלא כלכלה מחופה חייבת במעשרות. תוספתא פ"ב דמעשרות ורישא איתא בפרק אלו מציאות והתם מפרש טעמא: מצא כלכלה במקום שהרוב מכניסים לשוק וכו' עד בשעה שנגמרה מלאכתן. ירושלמי בפ"ג דמעשרות והטעם שכשהרוב מכניסין לשוק כבר נקבעו משנגמר מלאכתן כמו שנתבאר בראש הפרק ומעשר דמאי מפני שהוא ספק אם עישרן או לאו אבל תרומה ודאי תרם כמו שיתבאר ובמקום שהרוב מכניסים לבית זה היה מוליכן לבית ועדיין לא נטבלו ולכך אוכל עראי ומתקן ודאי לאכול מהם קבע מחצה על מחצה ספק ומעשר דמאי זהו בשדה שהרי פטור לפנינו אבל בבית מתקן ודאי דכיון שהוא מחצה על מחצה ונכנסו לבית הרי טבול לפנינו לא אתי ספק ומוציא מידי ודאי שהוא לפנינו. ומ"ש בד"א בדבר שאין לו גמר מלאכה וכו'. שם בירושלמי (הלכה ה') עד כדון דבר שאין לו גורן אבל דבר שיש לו גורן מפרישין תרומת מעשר ואין צריך להפריש תרומה גדולה שא"א בגורן שתיעקר אלא א"כ נתרמה תרומה גדולה והטעם דבדבר שיש לו גורן צריך להפריש תרומת מעשר מפני שמאחר שהוא דבר שיש לו גורן וא"א שתיעקר אא"כ נתרמה תרומה גדולה הרי הוקבעה למעשר שהתרומה אחד מהדברים הקובעים למעשר. ולשון ספרי רבינו כאן יש בו ט"ס ומצאתי בספר מוגה אבל בדבר שיש לו גמר מלאכה אע"פ שהוא מעשר ודאי אינו צריך להפריש תרומה. ופירוש דברי רבינו במ"ש בד"א בדבר שאין לו גמר מלאכה נראה דרישא דקתני מתקנה ודאי היינו לומר שמפריש ממנה אף תרומה גדולה וע"ז אתי בד"א דוק ותשכח: **כג חדרי** הנמלים וכו'. משנה בסוף מעשרות (משנה ז):

כד המוצא זיתים תחת הזית והרובין תחת החרוב וכו'. משנה ד' וירושלמי פ"ג דמעשרות. ומ"ש מצא תאנים וכו' שם במשנה (דף ס"ב:) תאנה שהיא נוטה על הדרך ומצא תחתיה תאנים מותרות משום גזל ופטורות מן המעשרות ובפרק אלו מציאות (דף כ"א:) אמרינן תאנה עם נפילתה נמאסת ומפרש רבינו דעל ידי כן אינו ניכר אם הם מתאנה זו אם לאו והרי הן ספק ויש לתמוה א"כ היכי קתני פטורות מן המעשר ואפשר לדחוק ולומר שכלפי שמנה בזיתים והרובין חייב שנה בתאנים פטורות כלומר שאינם בחיוב הזיתים והחרובין שהם חייבים ודאי אבל מכל מקום מידי ספיקא לא נפקי וכ"כ רבינו בפירוש המשנה פטורים מן המעשר אבל יעשר דמאי בלבד: וכתב הראב"ד המוצא זיתים וכו' עד או מתאנים שנתעשרו א"א זה אינו צריך אלא שמא הפקירם עכ"ל ואין בזה השגה על רבינו דאיכא למימר הדא מתרי טעמי נקט. כתב הר"י קורקוס ז"ל פ' אלו מציאות הביאו משנה זו להקשות לרבא דאמר יאוש שלא מדעת הוי יאוש דא"כ בזיתים והרובין לתה אסור ותירצו א"ר אבהו שאני זית הואיל והזותו מוכיח עליו וכו' א"ה תאנה נמי אמר ר"פ תאנה עם נפילתה נמאסת וסובר רבינו שאע"פ שתירון דר' אבהו ור"פ לתרולי לדרבא איתמר ולית הלכתא כוותיה דברי רבי אבהו ור"פ קושטא נינהו ביישוב המשנה וכן הוכיח הרמב"ן:

כה המקדיש פירות תלושין וכו' עד היו פטורים מן המעשרות. משנה פרק רביעי דפיאה (משנה ח) ופ"ג דחלה (משנה ד): המקדיש קמה למנחות פטורה מהמעשרות. כך מצאתי בספר מוגה והוא משנה במנחות פרק ר' ישמעאל (דף ס"ו) גבי עומר:

פ"ד א אין הטבל נקבע למעשר עד שיכניסנו לביתו וכו'. נתבאר בפרק שקודם זה. ומ"ש והוא שיכניסנו דרך השער וכו'. בפרק הפועלים (דף פ"ח): כתב הראב"ד אין הטבל נקבע למעשר וכו' א"א זה בדבר שאין לו גורן עכ"ל. ואני אומר דאזדא לטעמיה שכתב בר"פ זה גבי בד"א בגומר פירותיו למכרן בשוק וכבר כתבתי שם טעם לדברי רבינו:

כב מצא כריכות ברה"י וכו'. זה נלמד מדתנן פרק אלו מציאות כריכות ברה"ר הרי אלו שלו ברה"י נוטל ומכריז והאלומות בין ברה"ר בין ברה"י נוטל ומכריז וכל היכא דאמרינן הרי אלו שלו זוכה מן ההפקר וההפקר פטור מן המעשר: **מצא תבואה** מרוחה וכו'. ירושלמי פ"ג תניא מצא פירות ממורחים בשדה מכונסין אסורין משום גזל מפוזרין מותרין משום גזל בין כך ובין כך חייבין במעשרות ופטורין מתרומה גדולה שאי אפשר לגורן שתיעקר אלא א"כ נתרמה ע"כ. והתם איכא פלוגתא אם מעשרין בבית או בשדה ומשמע דהלכה דאין מעשרין אלא בבית הילכך זה שמצא תבואה מרוחה ודאי לא מתעשרה ויכול לעשותה תרומות ומעשרות על פירות אחרות ולא הוי מן הפטור על החיוב אע"ג דפטור מתרומה גדולה: **מצא** כלכלה מחופה וכו'. בירושלמי יהיב טעמא שעד עכשיו דעת בעליה עליה: **מצא** כלכלה במקום שהרוב וכו'. ירושלמי כלשון רבינו וס"פ במקום שהרוב מכניסין לשוק הרי נגמרה מלאכתה ואסור לאכול ממנה אפילו עראי ומתקנה דמאי דרוב עמי הארץ מעשרין הם ובמקום שהרוב מכניסין לבית אזלינן בתר רובא ולא נתקנה כלל הילכך מתקנה ודאי: מחצה על מחצה הדבר ספק אוכלה עראי ומתקנה דמאי: הכניסה לבית מתקנה ודאי ואינו אוכל עראי שהרי הוקבעה למעשר: בד"א בדבר שאין לו גמר מלאכה וכו'. זה מתבאר מהירושלמי שכתבתי למעלה שאי אפשר לגורן שתיעקר אלא א"כ נתרמה ויש טעות בספרים שלנו וכן צריך להגיה אעפ"י שהוא מעשר ודאי אין צריך להפריש תרומה שחזקתן וכו'. ירושלמי עד כדון דבר שאין לו גורן אבל דבר שיש לו גורן אין צריך להפריש תרומה:

כג חורי הנמלים שלנו בצד הערימה וכו'. משנה ס"פ דמעשרות כלשון רבינו וקשה לי שלא ראינו הנמלים מהלכים בלילה ואפשר דממקום קרוב גוררין בלילה והא דקתני בצד הערימה החייבת אם היא חייבת בתרומה ומעשר צריך להפריש תרומה ומעשר ואם היא חייבת במעשרות לבד מפריש מעשרות לבד:

כד המוצא זיתים תחת הזית וכו'. משנה פ"ג ובזיתים ובחרובין חייבין ופי' במשנה ובתנאי שימצא הזיתים תחת אילן הזיתים והחרובין תחת אילן החרובין והכי איתא בירושלמי וטעמא בפרק אלו מציאות דלא מייאש ולא הוי הפקר ואסור משום גזל דהזותו מוכיח עליו של מי הוא אבל תאנה עם נפילתה נמאסת ולא ידיע: מצא תאנים וכו'. שם במשנה וכן תאנה הנוטה לדרך ומצא תחתיה תאנים מותרות משום גזל ופטורות מן המעשר ע"כ ואעפ"י שהם פטורות מעשרן דמאי מפני הספק ובטעם הספק כתב הראב"ד ז"ל שמא הפקירם וכן נראה דעת רש"י שכתב עם נפילתה נמאסת הילכך כיון דידע דנתרא מעיקרא מייאש משום מאיסותא דמכי נפלה לא חשיבא עליה ומפקר לה וטעמו של רבינו משום דלא גרים עם נפילתה נמאסת אלא נמסים כלומר אינה נכרת של מי הוא אבל לעולם לא מפקר לה הילכך כיון דאיכא לספוקי שמא מתאנים שנתעשרו נפלו מתעשרות דמאי ולא ודאי וכיון דתרווייהו מודים דהוי ספק אין להאריך בטעמא. ומיהו טעמו של הראב"ד נראה מהסוגיא של פרק אלו מציאות, אלא דאכתי ק"ל כיון דתנן סתמא פטורות מן המעשרות ואמרינן בגמרא תאנה עם נפילתה נמאסת ודאי מתייאש ממנה ואפקורי מפקר לה ואמאי הוי ספק. וי"ל כיון שנמצאו תחת התאנה לא הוי ודאי הפקר למר כי טעמיה ולמר כי טעמיה ותנא דמתניתין אגב דתני גבי זיתים וחרובין חייבות תני גבי תאנים פטורות אבל לעולם מתעשרות דמאי ולאו דוקא זיתים וחרובין אלא כל דדמי להני דהזותו מוכיח עליו ולאו דוקא תאנים אלא כל דדמי להו דעם נפילתה נמאסת דאי לא תימא הכי קשיא דיוקא דמתניתין דידה אדידה ודוקא שמלאן בדרך אבל בינו לבין חבירו לא והכי איתא בירושלמי ותימה על רבינו אמאי כתב לה סתם וי"ל דסמך על מה שכתב ברישא דמילתא המוצא קילות בדרך וכל מציאה בדרך היא:

יראה

כה המקדיש פירות תלושין וכו'. פרק ד' דפיאה משנה כלשון רבינו. ומה שכתב ופדאן קודם שתגמר מלאכתן חייבין היינו שהקדישן אחר שבאו לעונת המעשרות אבל אם הקדישן קודם שיגיעו לעונת המעשרות ופדאן אחר שהגיעו פטורין שהרי בשעת חיובן היו ביד הגזבר והכי איתא במתניתין דפיאה וזהו שכתב רבינו הקדיש פירות תלושין ומשמע שכבר הגיעו לעונת המעשרות:

פ"ד א אין הטבל נקבע וכו'. פ' השוכר את הפועלים אמר ר' ינאי אין הטבל מתחייב במעשר עד שיראה פני הבית שנאמר בערתי הקדש מן הבית ואקשינן עליה והא כתיב ואכלו בשעריך ההוא מיבעי ליה דעייל ליה דרך שער לאפוקי דרך גגות וקרפיפות דלא כלומר דבעינן תרתי שיכנס דרך השער לתוך הבית א"ר הושעיא מערים אדם על

הבואה

משנה למלך

...אלא דבמאכל אדם ובהמה איירי מתני' ובריש פרק כלל גדול (דף ס"ז) אמרינן גדול עונשה של שביעית יותר מן המעשר דאלו שביעית איתיה בין במאכל אדם בין במאכל בהמה ואילו מעשר במאכל אדם איתיה במאכל בהמה ליתא והרואה דברי רבינו בפ"ב מהלכות תרומות יראה איך הדבר מבואר דכל שאינו מאכל אדם פטור מן המעשר ואפילו ספיחי איזוב וקורנית שהם מאכל אדם ובהמה אם זרעם מתחלה לבהמה פטורים מן המעשר ודברי מרן צריכים אלו תלמוד:

כב מצא כלכלה במקום שהרוב מכניסין כו'. עיין לקמן פי"א דין ט' ודוק:
כה המקדיש פירות תלושין ס'. עיין לעיל פרק ג' דין ס' ודוק:

ירושה

המעשרות: ב יראה לי שאין לוקין מן התורה על אכילת הטבל עד שיקבע בכניסתו לביתו כמו שביארנו מפי השמועה. אבל אם נקבע בשאר הששה דברים שמנינו אין לוקין עליו אלא מכת מרדות מדבריהן. וכן האוכל מפירות שדעתו להוליכן לשוק אחר שנגמרה מלאכתן אינו לוקה אלא מכת מרדות כמו שביארנו. שאין הגומר למכור חייב במעשר אלא מדבריהם: ג בית שאין בו ארבע אמות על ארבע אמות אינו קובע וכן הגגים אינן קובעין אע"פ שהבית שלמטה קובע. ואם לא היה בגג ארבע אמות על ארבע אמות כגון שהיה הבית משופע ועולה אינו פוטר מן המעשר אלא הרי גג זה כמקצת אויר הבית: ד הצריפין והבורגנין ובתי הקיץ והוא ארבעה עמודים ותקרה על גביהן שנמצא בלא כותלים וכן סוכות שעושין בני הכרמים ובני הגנות בימי הקיץ אע"פ שדרין בהן כל ימי הקיץ ויש בהם רחים ותרנגולין אינן קובעין למעשר. וכן סוכת היוצרים החיצונה וסוכת החג בחג אינן קובעין שכל אלו אין דירתן קבע: ה הצריפין והבורגנין טובלין לבעליהן אף ע"פ שאינן טובלין לכל אדם וכן בית הספר ובה"מ טובל לזה שיושב ומלמד מפני שהם כביתו ואין טובלין לאחרים: ו בהכ"נ ובה"מ אם יש בהן בית דירה קובעין ואם לאו אין קובעין. האוריארות והאוצרות שבשדות העשויות למכונס אינן קובעין ואם היו לדירה קובעין: ז כשם שהבית קובע למעשר כך החצר קובעת למעשר. ומשיכנסו לחצר דרך השער נקבעו אע"פ שלא הכניסן לתוך הבית: ח אי זו היא חצר הקובעת. כל שהכלים נשמרין בתוכה. או שאין אדם בוש מלאכול בתוכה. או חצר שאם יכנס אדם לה אומרין לו מה אתה מבקש. וכן חצר שיש בה ב' דיורין או שהיא לשני שותפין שאחד פותחה ונכנס ואחד בא ונכנס או יוצא ונועל הואיל והן פותחין ונועלין הרי

זו

רדב"ז (סב"י)

תפאתו ומכניסה כתה שלה כדי שתהא בהמתו אוכלת ופטורה מן המעשר והלא ששם מבואה יש לה גורן ואפ"ה צריך שתראה פני הבית כשהיא מרוחה ואיתא נמי רים פרק כילד מברכין ובכמה דוכתי מייתי להא דר' ינאי ור' הושעיא ולא ראיתי שחלקו בין דבר שיש לו גורן לדבר שאין לו גורן ודברי הראב"ד ז"ל צריכין לי תלמוד:

ב יראה לי שאין לוקין מן התורה וכו'. זה מבואר דכתיב בערתי הקדש מן הבית ועד שיכנס דרך השער דכתיב ואכלו בשעריך אבל שאר הדברים אין קובעין אלא מדרבנן ופשוט הוא והכי משמע בירושלמי:

ג בית שאין בו וכו'. דפחות מד' אמות לא חזי לדירה כדאיתא בירושלמי *תני בית שאין בו ד' אמות על ד' אמות פטור מן המזוזה ומן העירוב ואינו טובל למעשרות ואין עושין אותו עיבור לעיר והנודר מן הבית מותר לישב בו ואין נותנין לו ד' אמות לפתחו ואין נלמת ביובל ואינו מטמא בנגעים ואין הבעלים חוזרין עליו מעורכי המלחמה: הגגין אינם קובעין וכו'. משנה היא פ"ג דמעשרות ומבואר מסך דכתיבנא לעיל דאי עייל להו דרך גגות וקרפיפות לא נטבלו ואמרינן בירושלמי והוא שיהיה בו ד' אמות על ד' אמות מה בית אינו קובע עד שיהיה בו ד' על ד' אף הגג אינו פוטר עד שיהיה בו ד' על ד' והיכי משכחת לה כגון שיהיה הבית משופע כאשר כתב רבינו:

ד הצריפין והבורגנין וכו'. משנה שם פ"ג הצריפין והבורגנין והאלקטיות הם בתי הקיץ שהזכיר רבינו. וסוכת היוצרים וסוכת החג בחג פלוגתא דתנאי ופסק כחכמים דכל הני לא קבעי למעשר שאין דירתן קבע אבל הסוכה הפנימית חייבת וקובעת שאין דירתה ערא' אלא קבע:

ה הצריפין והבורגנין טובלין לבעליהן וכו'. ירושלמי מהו שיטבלו לבעלי הבורגנין מן מה דתני בית ספר ובית התלמוד טובלין לספר ולמשנה אבל לא לאחרים הדא אמרה שהן טובלין לבעלי הבורגנין:

ו בית הכנסת וכו'. זה מבואר בכמה דוכתי כיון שיש שם בית דירה לחזן חשיב בית דירה לכל הדברים ואם אין שם בית דירה לא חשיב ואינו קובע למעשר וטעמא דבשלמא בית הספר ובית התלמוד יש שם קביעות המלמד אבל בית הכנסת ובית המדרש אין שם קביעות אם אין בה בית דירה לחזן והא דתני בירושלמי בית התלמוד לאו היינו בית המדרש אלא בית שתלמידים שם המתחילים ללמוד משנה ותלמוד והמלמד יושב שם ומלמד בקביעות ובית המדרש היינו שמתקבלים שם לישא וליתן בהלכה והולכין לבתיהם: האוריארות והאוצרות וכו'. תוספתא היא ואפשר שהוא מלשון ארוות סוסים או שמא כן מקום שכונסין התבואה והם פתוחות לאויר:

ז כשם שהבית קובע למעשר וכו'. מעשרות פ"ג איזוהי חצר שהיא חייבת במעשרות ר' ישמעאל אומר חצר הצורית שהכלים נשמרים בתוכה ר' עקיבא אומר כל שאחד נועל ואחד פותח פטורה ר' נחמיה אומר כל שאין אדם בוש מלאכול בתוכה חייבת ר' יוסי אומר כל שנכנס לתוכה ואין אומרין לו מה אתה מבקש פטורה ר' יהודה אומר שתי חצרות זו לפנים מזו הפנימית חייבת והחיצונה פטורה ופסק רבינו כדברי כולם להחמיר. וא"ת היכן פסק [דלא] כרבי יהודה להחמיר. וי"ל שכתב בסמוך בית שער של חצר הרי היא כחצר והחצר החיצונה הרי היא כבית שער לפנימית וכיון שהפנימית חייבת גם החיצונה חייבת דלא כר' יהודה וכן אכסדרה ומרפסת. וא"ת מ"ש חצר מסוכה דאמרינן פנימית חייבת והיצונה פטורה. וי"ל דהחצר קביעא וסוכה לא קביעא:

(*עי' סוכה דף ג' ובתוס' ד"ה בית)

המוליך

כסף משנה

ב יראה לי שאין לוקין וכו' אבל אם נקבע בשאר הששה דברים שמנינו וכו'. ירושלמי פ"ג דמעשרות (הלכה א') אמר ר' יוחנן מקח וחצר ושבת אינן תורה. וא"ת למה תלה הדבר בירא' לי כיון שהוא פשוט בירושלמי וי"ל שאע"פ שהשלשה דברים מבוארים בירושלמי השלשה דברים אחרים אינם מבוארים ורבינו ז"ל ללמוד אלו מאלו ועדיין יש לדקדק למה כתב אין לוקין מן התורה הכי הל"ל אין הטבל נקבע מן התורה אלא בכניסתו לבית וממילא הוה משמע דינו למלקות: וכן האוכל מפירות שדעתו להוליכן לשוק וכו'. פשוט הוא:

ג בית שאין בו ד' אמות על ד' אמות וכו'. פ"ק דסוכה אמרינן דלא חשוב לכמה דברים ובירושלמי דמעשרות פ"ג אמרינן דאינו טובל למעשר: וכן הגגים וכו'. משנה פרק ג' דמעשרות (משנה ו'). ומ"ש ואם לא היה בגג ארבע אמות וכו'. ירושלמי שם פירוש שאם אין בו ד' על ד' לא חשיב באפי נפשיה ובטיל לגבי בית:

ד הצריפין והבורגנין וכו'. משנה ז' שם. ומ"ש ובתי הקיץ והוא ד' עמודים וכו' זהו פירוש האלקטיות השנוי שם. ומ"ש וכן סוכות שעושים בני הכרמים וכו'. שם במשנה סוכת נינוסר אע"פ שיש בו ריחים ותרנגולים פטורה: וכן סוכת היוצרים וכו'. משנה שם וכת"ק. ומ"ש וסוכת החג בחג וכו'. ג"ז במשנה שם וכחכמים:

ה הצריפין והבורגנין טובלים לבעליהן. ירושלמי שם: וכן בית הספר ובית המדרש וכו'. שם בירושלמי: ו בית הכנסת ובית המדרש וכו'. בתוספתא ספ"ק דמעשרות: האוריארות והאוצרות שבשדות וכו'. גם זה תוספתא שם:

ז כשם שהבית קובע למעשר כך חצר קובעת וכו'. בפרק ג' דמעשרות (משנה ה) תנן איזוהי חצר שהיא חייבת במעשרות רבי ישמעאל אומר חצר הצורית שהכלים נשמרים בתוכה ר"ע אומר כל שאחד פותח ואחד נועל פטורה ר' נחמיה אומר כל שאין אדם בוש מלאכול בתוכה חייבת רבי יוסי אומר כל שנכנס לה ואין אומרין לו מה אתה מבקש פטורה ואיתמר עלה בירושלמי (הלכה ג') הלכה כדברי כולהון להחמיר וכו'. תני ר' שמעון בן אלעזר אומר משום ר"ע כל שאחד פותח ואחד נועל [פטורה] בשני שותפין לא בשני דיורין מה בין שותף מה בין דיור כהם שהשותף ממחה כך הדיור ממחה אמר רבי יונה בבעל הבית ודיורו היא מתניתין בעל הבית ממחה על ידי דיור ואין דיור ממחה על ידי בעל הבית ופסק התם הלכה כרבי שמעון בן אלעזר דר"ע ופירש ר' שמשון דיורין קרוי שני שוכרין וממחה בחבירו שלא ינעול ואינה משתמרת ומשני רבי יונה בבע"ה ודיורו היא מתני' בע"ה ממחה על ידי דיור ואין דיור ממחה על ידי בע"ה פירוש ולא בשני דיורין דקתני היינו בבע"ה ודיורו אבל שני דיורין הרי הם כשני שותפים: והשתא מה שכתב רבינו שהכלים נשמרים בתוכה היינו כרבי ישמעאל. ומה שכתב או שאין אדם בוש מלאכול בתוכה היינו כרבי נחמיה. ומה שכתב או חצר שאם יכנס אדם לתוכה אומרין לו מה אתה מבקש. היינו כר' יוסי. ומ"ש וכן חצר שיש בה שני דיורין וכו'. היינו דלא כר"ע והטעם מפני מה שאמרו הלכה כדברי כולם להחמיר וכיון דבלשון ר"ע נשנית משמע דרבנן פליגי עליה ומחמרי דאפילו בשני שותפים או בשני דיורים חייבת והלכה כוותייהו ויש לתמוה דהא פסיק בירושלמי הלכה כרבי שמעון בן אלעזר דר"ע ואין לומר דהיינו לומר דהלכה כוותיה בפירוש דברי ר"ע אבל אין הלכה כר"ע גופיה דהא קאמר התם הורי רבי יוחנן הלכה כרבי שמעון בן אלעזר דר"ע ולשון הורי הוא הוראה הלכה למעשה וצ"ל דכיון דאמרינן הלכה כדברי כולם להחמיר לית הלכתא כר"ע דפטר וכי אמרינן הורי רבי יוחנן כרבי שמעון בן אלעזר דר"ע לאו למימרא שפסק כר"ע שלא פסק אלא כרבנן דמחמרי אלא משום דהוא אפשר לפרושי דאפילו בבע"ה ודיורו פטר ר"ע ולפי זה כי פליגי רבנן עליה בבע"ה ודיורו דוקא משום דכיון דבע"ה מעכב ע"י דיור הו"ל חצר המשתמרת אבל שני שותפין או שני דיורין רבנן נמי פטרי ואתא רבי שמעון בן אלעזר למימר דבבע"ה ודיורו מודה ר"ע דחייב ופלוגתייהו בשני שותפין או בשני דיורין והשתא ה"ק הורי רבי יוחנן כרבנן לחייב אף בשני שותפין או שני דיורין כרבי שמעון בן אלעזר דפריש דפלוגתייהו בהכי ולא כדהוה סלקא דעתך דבהא רבנן נמי פטרי ולפי זה הא דאמר רבי יונה בבע"ה ודיורו היא מתניתא ה"פ בבע"ה ודיורו היא מתניתא דרבי שמעון בן אלעזר דאמר לא בשני דיורין בבעל הבית ודיורו קאמר לא בשני דיורין דעלמא דהכסו ופני שותפים שוים: ואיכא למידק למה פסק כרבי יוסי דפטר בנכנס לה ואין אומר לו מה אתה מבקש והיה לנו לומר דכיון דבלשון רבי יוסי נשנית משמע דרבנן פליגי עליה ומחייבי והוה ליה למיפסק כוותייהו כמו שכתבתי בדר"ע. ויש לומר דבהא דרבי יוסי ע"כ ליכא מאן דפליג דכיון דאין אומר לו מה אתה מבקש אין בה שמירה כלל ואכן חצר המשתמרת בעינן:

ודע

משנה למלך

פ"ד ב יראה לי שאין לוקין מן התורה וכו'. עיין בתוספות נדה (דף מ"ז) ד"ה איזהו ועיין במה שכתב מרן לעיל פרק ג' דין ד':

ו בית הכנסת ובית המדרש אם יש בהם בית דירה קובעין כו'. עיין לקמן פי"ד מהלכות טומאות צרעת דין י"ד ודוק:

ז כשם שהבית קובעת כו'. כתב מרן בירושלמי הלכה כדברי כולם להחמיר כו' ועיין בהש"ס יומא דוכן (דף מ"ז) ודוק:

ח וכן חצר שיש בה שני דיורין כו'. כתב מרן ולפי זה הא דאמר ר' יונה בבעה"ב ודיורו היא כו' לא ידעתי כוונת מרן בזה דלכל הפירושים מאי דקאמר ר' יונה בבעה"ב ודיורו היא מתני'

קעי

זו קובעת: **ט** בית שער של חצר והאכסדרה והמרפסת הרי הן כחצר אם היתה קובעת קובעין ואם לאו אינן קובעין: **י** שתי חצרות זו לפנים מזו שתיהן קובעות. סוכת היוצרים זו לפנים מזו הפנימית קובעת והחיצונה אינה קובעת והחנות קובעת כבית: **יא** המוליך פירותיו ממקום למקום אע"פ שהוא נכנס בהן לבתים ולחצרות בדרך לא נקבעו אלא אוכל עראי עד שיגיע למקום שהוא סוף מגמתו וכן בחזרה: **יב** הרוכלין המחזירין בעיירות שהן נכנסין מחצר לחצר אוכלין עראי עד שמגיעין לבית שלנין בו: **יג** המביא תאנים מן השדה לאוכלן בחצר הפטורה מן המעשרות. שכח והכניסן לתוך ביתו ה"ז מותר להוציאן ולאכול מהן עראי וכן אם שכח והעלן לגג אוכל מהן בגג עראי: *הביאן *לאכלן בראש גגו ושכח והכניסן לתוך חצר חבירו נקבעו ולא יאכל עד שיעשר: **יד** *חצר שהיא נעדרת הרי היא כגנה ואוכלין בתוכה עראי. והוא שיעדר רובה. ואם זרע רובה אין אוכלין עראי וכן אם נטע רובה. ואם נטע לנוי חצר הואיל והיא נעדרת הרי זה אוכל עראי מאותן אילנות

*ס"א לייבשן

השגת הראב"ד

*הביאן לאכלן וכו' עד שיעשר. א"א אני לא מצאתי כן בתוס' אלא בהלכו לא יאכל מהן עראי ור' יוסי בר"י אומר מעלן בראש גגו ואוכל וזהו הנוסחא שנראית בעיני דחצר חבירו למה קובעת בסוכה והלא אינה בית לינה לנו כלל וזה עיקר והכי איתא בירושלמי פ"ג בראש הפרק:

*חצר שנעדרת וכו' עד מאותן אילנות. א"א נראה לי שהסוגיא בירושלמי בטעות וגם הוא הרכה בטעותה והעיקר שאם נזרעה רובה פטורה שהזרעים עושים אותה שדה אבל אם נטעה רובה חייבת שהנטיעות אינן מוציאות מידי יישוב והכי איתא בעירובין ואמרינן בירושלמי א"ר חסדא והוא שנטע לנוי חצר ותו אמרינן התם הדא ילפא מהדא והדא ילפא מהדא הדא ילפא מהיא בזורע רובה והוא שתהא נעדרת והיא ילפא מהדא שאם היתה נעדרת שהיא כשדה והוא שיעדר רובה זהו הדרך הנכון והישר וזהו העיקר:

כסף משנה

ט בית שער של חצר והאכסדרה והמרפסת וכו'. משנה ו' בפרק שלישי דמעשרות:

י דע שיש בקצת ספרי רבינו הסדון הניכר וכן היא כתובה בספרים הנכונים שתי חצירות זו לפנים מזו שתיהן קובעות סוכת היוצרים זו לפנים מזו הפנימית קובעת והחיצונה אינה קובעת והחנות קובעת כבית. מ"ש שתי חצירות זו לפנים מזו וכו' היינו דלא כרבי יהודה וכדאמר בירושלמי הלכה כדברי כולם להחמיר וכיון דבלשון רבי יהודה שנינו משמע דרבנן פליגי עליה וסברי דאף החיצונה קובעת והלכה כוותייהו: ומ"ש סוכת היוצרים. משנה שם וכת"ק. ומ"ש והחנות קובעת כבית הכי משמע פרק שני דמעשרות (משנה ב) בהא דקתני ובעל השער ובעל החנות חייבין:

יא המוליך פירותיו ממקום למקום וכו' עד לבית שלנים בו. משנה שם פ"ב (משנה ג) וכת"ק ופירוש בחזרה כתב רבינו שמשון כגון שבחצי הדרך נמלכו לחזור לאחלם:

יג המביא תאנים מן השדה וכו' עד ולא יאכל עד שיעשר. תוספתא בפ"ב דמעשרות ובירושלמי רפ"ג דמעשרות:

כתב הראב"ד הביאן לאכלן בראש גגו וכו'. א"א אני לא מצאתי כן בתוספתא וכו'. והאמת שהנוסחא בירושלמי כדברי הראב"ד וטענתו שטען היא טענה שאין עליה תשובה ונראה שהוא טעות סופרים בלשון רבינו וצריך להגיה לתוך חצרו במקום לחצר חבירו. והר"י קורקוס ז"ל כתב שגירסת רבינו נכונה ומה שהקשה עליו דכיון דאינו בית לינה למה יקבע אפשר דלא יאכל עד שיעשר קאי אבעל החצר א"כ דלא אמרו אינו קובע אלא בית שלנים בו אלא ברוכלים שאין להם מקום קבוע ופירותיהם עמהם ודעתם ללכת מיד ולהוליך פירותיהם לכך אין קביעות לפירות אלא מקום שלנים שם אבל מי שהכנים פירותיו לחצר חבירו או לבית חבירו למה לא יקבע מידי נערתי הקדש מביתי כתיב מן הבית כתיב אלא שעדיין קשה דכיון שדעתו היה לאכול במקום פטור ושכח והכניסה לחצר חבירו למה נקבעו והא אמרינן בבבא קמייתא דאם הכנים לאכול בחצר הפטורה אפילו שכח והכנים לביתו יכול לחזור ולהוציאן ולאכול מהן עראי וחצר חבירו ודאי לא עדיף מביתו אדרבא גרע, ואפשר היה לחלק בין שכח והכנים מחצר לביתו דשם הוא שוגג גמור שדרך לטעות בכך אבל בחצר חבירו אין זו שגגה ושכחה זו אינה אלא המלכה וחרטה ומזיד נקרא זה ולכך נקבע ועוד שפס נעשית מחשבתו שהכנים לחצר הפטורה אלא שוגג ולא הניחם שם והכניסן לבית כדרכו דמסתמא בחצר שלפני הבית איירי וכיון שנפטרו אין חוזרין לחיוב אלא במזיד אבל כאן לא העלם בראש גגו אלא קודם שיעלם לראש גגו הכניסם לחצר חבירו וכיון שקודם שנכנסו למקום הפיטור נכנסו למקום החיוב נתחייבו ומחשבה ראשונה כמאן דליתא דמי דאתי מעשה ומוציא ממנה ודמיא הא לקובע פירות חבירו שלא מדעתו שנקבעו וכיון שחבירו שלא מדעתו קבען ה"ה וכל שכן הוא שלא מדעת עצמו וסיוע מצאתי לזה בירושלמי עכ"ל:

יד חצר שהיא נעדרת וכו'. ירושלמי בספ"ג דמעשרות (הלכה ד') תני בשם רבי נחמיה חצר שהיא נעדרת הרי היא כגנה ואוכלים בתוכה עראי. אמר רבי שמלאי הלכה כרבי נחמיה תני זרע רובה פטורה נטע רובה חייב אמר רב חסדא והוא שנטעה לנויה של חצר הדא ילפא מן ההיא וההיא ילפא מן הדא הדא ילפא מן ההיא זרע רובה חייבת והוא שתהא נעדרת וההיא ילפא מן הדא שאם היתה נעדרת שהיא כשדה והוא שעדר רובה ע"כ בירושלמי והוא כתוב כשיבוש כמו שכתב הראב"ד א"א נ"ל שהסוגיא בירושלמי בטעות וגם הוא וכו' עד וזה העיקר. טעמו במה שכתב שהסוגיא בירושלמי בטעות משום דבספ"ב דעירובין (דף כ"ג:) אמרינן קרפף שהוא יותר מבית סאתים שהוקף לדירה נזרע רובו הרי הוא כגנה ואסור לטלטל בו נטע רובו הרי הוא כחצר ומותר אלמא בזרעים מיבטיל דירה ולא בנטיעות וזה היפך הירושלמי הזה ועוד דהגה על נטע רובה פטורה קאמר והוא שנטעם לנויה של חצר דאדרבה מפני שנטעם לנויה של חצר הוה ליה להתחייב ולכן הוא מסכים לומר שנוסחת הירושלמי מוטעת וצריך לגרום איפכא זרע רובה פטורה נטע רובה חייבת והשיג על רבינו שאין דבריו לא כגירסא זו ולא כגירסא זו שגירסאות אלו מפלגי בין זרע לנטע והא כדאיתא והא כדאיתא ורבינו משוה נטע לזרע דבין בזה ובין בזה חייב ועוד שכתב שאם נטע לנוי חצר פטורה ואיפכא מסתברא דכיון דנטעה לנוי חצר הרי היא כחצר וחייבת ולדעת רבינו יש לומר שהוא גורס בירושלמי כגירסת ספרים דידן ושאני דין מעשר מדין עירוב דלענין מעשר בין זרע בין נטע אין מבטלין אותה מדין חצר אלא א"כ נטע לנוי חצר דאז הוי דבר קבוע והוא עיקר והוה ליה כגנה והוא שהיתה נעדרת וה"פ נטע רובה פטורה והוא שנטעה לנוי של חצר אבל אם נטעה שלא לנוי חייבת כמו בזרע וקאמר הדא ילפא מן ההיא זרע רובה חייבת והוא שתהא נעדרת ופירוש דע"פ שהיא נעדרת דאע"ג דבנעדרת רובה פטורה היינו משום דכשהיא נעדרת נראית כשדה ממש אבל כשזרעה אחר כך יצאה מתורת שדה והוה ליה כחצר כך נראה לי בדעת רבינו:

רדב"ז

יא המוליך פירותיו ממקום למקום וכו'. פ"ב שם המעלה פירותיו מן הגליל ליהודה או עולה לירושלים אוכל מהם עד שהוא מגיע למקום שהוא הולך וכן בחזרה ר"מ אומר עד שהוא מגיע למקום השביתה ובירושלמי שקלי וטרו בה פשוטא ואסיקנא הכל מודים ואפילו ר"מ בלינה שאינה טובלת מה בין לינה מה בין שביתה אדם מגלגל בלינה ואינו מגלגל בשביתה בכל מקום אדם לן ואין אדם שובת בכל מקום וקי"ל כת"ק דאפילו נתעכב כדי שיעור שביתה והיינו לילה ויום לא הוקבע למעשר ואם שבת ממש השבת קובעת למעשר ואפילו רוצה להתעכב שם עד לאחר השבת לא הוטבלו כל זמן שלא שגיע שבת ומתני' איירי במוליך פירותיו למכור אבל במוליך לביתו פשיטא שלא הוטבלו עד שיראו פני ביתו ואם פגע בו שבת השבת טובלת מדרבנן כדכתיבנא לעיל וכן בחזרה אם לא מצא למוכרן והחזירן:

יב הרוכלין שמחזירין בעיירות. ג"ז שם במשנה פלוגתא דתנאי ופסק כת"ק דאמר אוכלין עד שמגיעים למקום הלינה:

יג המביא תאנים מן השדה לאוכלן בחצר וכו'. ירושלמי פ"ג משנה כלשון רבינו ותני בה או שהכניסום התינוקות הרי זה מחזירן למקומן ואוכל לא אמרו אלא שוגג אבל מזיד לא: וכן אם שכח והעלום לגג וכו'. בירושלמי פלוגתא דתנאי רבי מחייב ור' יוסי ב"ר יהודה פוטר ואיכא למידק אי בגג המחייב כגון שאין בו ד' אמות ובבית ד' אמות מ"מ דמאן דפטר הוי כאילו הכניסן לתוך הבית ומאי אוכל איכן בגג ואי בגג הפוטר דהיינו שיש בו ד' על ד' מאי טעמיה דמאן דמחייב וי"ל דהכא בגג הקובע דומיא דבית והיינו טעמיה דמאן דפטר דבדין היה שיחזיר אותם למקומם אלא כיון שבגג אין חיובו אלא מצד עצמו והוא שוגג התירו לו לאוכלן בגג עצמו ומהאי טעמא לא התירו לו לאוכלן בבית אע"ג דשכח והכניסן לבית אי נמי איירי בגגין דעלמא ומאן דמחייב סבר גג קובע למעשר ומאן דפטר סבר גג לא קבע למעשר. וא"ת א"כ מאי איריא שוכח אפילו מזיד נמי גג לא קבע וי"ל דהכא בחצר הקובעת למעשר וכיון ששכח והעלם לגג אוכלם שם עראי ואין צריך להחזירם למקומם:

הביאן לייבשן בראש גגו וכו'. זו היא גירסת רבינו בתוספתא ומה שהקשה עליו הראב"ד ז"ל דחצר חבירו למה קובעת בסוכה והרי אינה בית לינה לזה ותו קשיא ומאי עדיף חצר חבירו מביתו והא אמרינן לעיל המביא תאנים מן השדה לאוכלן בחצר הפטורה מן המעשרות שכח והכניסן לתוך ביתו הרי זה מותר להוציאן ולאכול מהן עראי והכא מאי הוקבעו. וי"ל דהכא מיירי שהיה בדעתו להכניסם דרך שער החצר המחייבת ושכח והכניסם בחצר חבירו המחייבת לא מפני שהכניסם נתבטלה מחשבתו הראשונה והוקבעו למעשר. ואכתי קשה לפי שיטה זו מאי איריא דנקט לייבשם בראש גגו אלא הנכון דהכא המעביר תאנים לקצות דקי"ל אוכלין על המוקצה שלא במקומו אבל בניו ובני ביתו אוכלין כדתנן המעביר תאנים בחצרו לקצות בניו ובני ביתו אוכלין ופטורין וקמ"ל הכא שאם שכח והכניסן לתוך חבירו נקבעו למעשר ואפילו בניו ובני ביתו אין אוכלין וטעמא דבשלמא כשמעלה אותם דרך חצרו הדבר מוכיח שלא נגמרה מלאכתו אבל בחצר חבירו אין הדבר מוכיח שלא נגמרה מלאכתו וכיון שהרואה אותם בחצר חבירו חושב שנגמרה מלאכתו אפילו שיעלם אח"כ לגגו ליבשם לא יאכל מהם כיון דהוקבעו הוקבעו כנ"ל כוונת התוספתא לפי נוסחת רבינו:

יד חצר שהיא נעדרת וכו'. ירושלמי פ"ג תני בשם רבי נחמיה חצר שהיא נעדרת הרי היא כגנה ואוכלין בתוכה עראי א"ר שמלאי הלכה כרבי נחמיה תני זרע רובה חייבת נטע רובה פטורה אמר רב חסדא והוא שנטעה לנויה של חצר הדא ילפא מן הסיא והסיא ילפא מן הדא הדא ילפא מן היא זרע רובה חייבת והוא שאהיה נעדרת והיא ילפא מן הדא שאם היתה נעדרת שהיא כשדה והוא שעידר רובה ע"כ. והנה גירסא זו אינה לא כדעת רבינו שהרי הוא השוה נטיעה לזריעה ולא כדברי הראב"ד שהוא כתב דזריעה עושה אותה שדה ולא נטיעה וגירסת הראב"ד נראית נכונה בלשון ובטעם דלפי גירסת רבינו מאי אם זרע רובה אפילו זרע רובה מיבעי ליה ותו אמאי פלגינהו בתרתי הכי הו"ל למיתני זרע רובה או נטע רובה חייבת ותו כיון דזריעה ונטיעה שוין הן הו"ל לרב חסדא למימר והוא שזרעה או נטעה לנויה ותו דהכי הו"ל למימר ואם נטעה לנוי החצר פטורה ותו דבעירובין משמע דאילנות אין מוציאות מידי ישוב אמר כתב הראב"ד הילכך גרסתו נראית נכונה ורבינו נמשך אחר נוסחת ספרו:

משנה למלך

קף למאי דקאמר בסב"א ולא בשני דיורין וגו"ש: **יג** הביאם לאוכלן בראש גגו וכו'. עיין בפרק שאחר זה דין א' ובמ"ש הראב"ד ומרן שם:

טו תאנה העומדת בחצר וכו'. פ"ג דמעשרות פלוגתא דתנאי ופסק כת"ק דאמר אוכל אחת אחת ופטור ואם צירף חייב ואם עלה לראשה ממלא חיקו ואוכל כלומר אוכל שם בראש התאנה אבל אם הוריד למטה חייב לעשר ולא חילק רבינו בגובה האילן משמע דבכל גוונא אויר חצר אינה קובעת למעשר :

טז היתה עומדת בחצר וכו'. שם במשנה תאנה שהיא עומדת בחצר ונוטה לגנה ואכל כדרכו פטור ומשמע דוקא אם עבר ואכל כדרכו והא ודאי ליתא דכיון שנוטה לגנה הוי כאילו נטועה בגנה כאשר כתב רבינו ונראה דהכי גרסינן אוכל כדרכו ופטור : יז גפן שנטועה בחצר וכו'. שם במשנה פלוגתא דתנאי ופסק כר' עקיבא דאמר מגרגר באשכול ופורט ברמון וכופת באבטיח. ומגרגר באשכול ופורט ברמון משמע בעודו מחובר באילן וכן באבטיח כופתו בקרקע בעודו במחובר ואוכל שאם תלש את האשכול מן האילן הינו כר' טרפון דאמר נוטל את האשכול וכן ברמון וכן באבטיח ותו אם תלש את האשכול ומגרגר ואוכל זהו דרכו והוקבע למעשר לדברי ר' עקיבא אלא ודאי מגרגר באילן קאמר :

היה אוכל באשכול בגנה וכו'. פ"ח דתרומות פלוגתא דר' אליעזר ורבי יהושע ופסק כרבי יהושע דאמר לא יגמור ועד כאן לא פליגי אלא אם חזר והוציאן מן החצר אבל לגמור בחצר עצמה אפילו רבי אליעזר מודה והכי אמרינן בהדיא בירושלמי א"ר נתן לא כשאמר רבי אליעזר יגמור בחצר יגמור אלא חוץ לחצר ולא בשבת יגמור אלא במוצאי שבת ואיתא נמי בברייתא סוף פרק המביא כדי יין :

יח כסבר הזרועה בחצר וכו'. פ"ג דמעשרות משנה כלשון רבינו ובחצר המחייבת איירי כגון שנזרעה רובה לפי שיטת רבינו. וא"ת כיון דבכל הני מתנייתא מיירי בחצר המחייבת מאי טעמא אוכל מהן אפילו עראי וי"ל משום דאין חצר קובעת אלא בדבר שנגמרה מלאכתו והכי א"ר יוחנן אחד שבת ואחד תרומה ואחד חצר ואחד מקח כולן אין קובעין אלא בדבר שנגמרה מלאכתו וכל הני דאמרן הכא עדיין לא נגמרה מלאכתו ולפיכך אוכלן עראי ואם לא היתה חצר המחייבת היה מותר לאכול מהן אפילו קבע :

פ"ה א הלוקח פירות תלושין וכו'. כבר נתבאר זה למעלה שהמקח הוא אחד משמנה דברים הקובעין למעשר ומשמע שלקחן לאוכלן אבל אם לקחן לחזור ולמוכרן לא נקבעו עד הלוקח האחרון שלקחן לאוכלן : ומאימתי יקבעו משיתן את הדמים וכו'. דקי"ל דבר תורה מעות קונות וחכמים תקנו משיכה שלא יאמר לו נשרפו חטיך בעלייה : הרי שלא נתן דמים וכו'. ברייתא פרק המוכר את הספינה (דף פח). ומ"ש מעשר ואח"כ יחזיר למוכר. ונותן לו דמי מעשר והכי איתא התם ומקשינן אטו משום דגמר בלבו לקנות קנה ונתחייב במעשר ומשני א"ר הושעיה הכא בירא שמים עסקינן כגון רב ספרא דמקיים אנפשיה ודובר אמת בלבבו :

ב הלוקח במחובר לקרקע וכו'. מעשרות פ"ה ופסק כת"ק דאמר לקח במחובר לקרקע פטור לקח לשלוח לחבירו פטור. ומה שכתב רבינו או שלקח בתלוש הכי אמרינן בירושלמי והא דאמרינן דאוכל מהם עראי דוקא שלא הכניסם לבית אבל אם הכניסן אע"פ שדעתו לשולחן לחבירו אינו אוכל מהם עראי דאותו שנשתלחו לו מעשר כדאמרינן בירושלמי שכן מנהג בני אדם לשלוח לחביריהם שבלים כדברים הללו ע"כ ולא הוצרך לבאר זה דלא איירי אלא בדין לוקח אי זה לוקח קובע ואי זה לוקח אינו קובע אבל אם נכנס לבית או לחצר החייבת דל מהכא לוקח הרי ראה פני הבית וזה נ"ל ברור :

אילנות : טו תאנה העומדת בחצר אוכל ממנה אחת אחת ופטור ואם צירף חייב במעשר. בד"א בשהיה עומד בקרקע. אבל אם עלה לראש התאנה ממלא חיקו ואוכל שם שאין אויר חצר קובע למעשר : טז היתה עומדת בחצר ונוטה לגנה ה"ז אוכל ממנה בגנה כדרכו כאילו היתה נטועה בגנה. היתה נטועה בגנה ונוטה לחצר הרי זו כנטועה בחצר שאינו אוכל שם אלא אחת [אחת] : יז גפן שנטועה בחצר לא יטול את כל האשכול ויאכל אלא מגרגר אחד אחד וכן ברמון לא יטול את כל הרמון אלא פורט את הרמון באילן ואוכל הפרד משם. וכן באבטיח כופתו בקרקע ואוכלו שם היה אוכל באשכול בגנה ונכנס מן הגנה לחצר אע"פ שיצא מן החצר לא יגמור עד שיעשר : יח כסבר הזרועה בחצר מקרסם עלה עלה ואוכלו ואם צירף חייב לעשר וכן כל כיוצא בזה :

פרק חמישי

א הלוקח [א]פירות תלושין לאוכלן נקבעו למעשר מדבריהם כמו שביארנו. ומאימתי יקבעו. משיתן את הדמים אע"פ שלא משך. הרי שלא נתן דמים והיה בורר ומניח בורר ומניח אפילו כל היום כולו ואע"פ שגמר בלבו ליקח לא נתחייב לעשר. ואם היה ירא שמים משגמר בלבו מעשר ואח"כ יחזיר למוכר אם רצה להחזיר : ב הלוקח במחובר לקרקע או שלקח תלוש לשלוח לחבירו לא נקבעו ויש לו לאכול מהן עראי: ג האומר לחבירו הא לך איסר זה ותן לי בו ה' תאנים ה"ז אוכל אחת אחת ופטור. ואם צירף חייב לעשר. הא לך איסר זה בעשרים תאנים שאבור לי. בורר אחת אחת ואוכל. באשכול שאבור לי מגרגר ממנו באילן ואוכל. ברמון שאבור לי פורטו באילן ואוכל. באבטיח שאבור לי כופת בקרקע ואוכל. *ואם קצץ את התאנים וצירפם. או שקצץ האשכול או האבטיח. חייב לעשר שהרי לא קנה אלא הנתלש. אבל אם אמר לו הא לך איסור בב' תאנים אלו בב' אשכולות אלו בשני רמונים אלו בב' אבטיחים אלו קוצץ כדרכו ואוכל עראי ופטור שלא נקבעו במקח שהרי לקחן במחובר : ד המחליף עם חבירו זה לאכול וזה לאכול שניהן נקבעו למעשרות שהרי לקחו בתלוש. זה לקצות וזה לקצות שניהן לא נקבעו שאין המכר קובע דבר שלא נגמרה מלאכתו כמו שביארנו

א סמג עשין קל"ה :

טו תאנה העומדת בחצר אוכל ממנה אחת וכו'. משנה בפ"ג דמעשרות (משנה ח) וכת"ק. ומ"ש אבל אם עלה לראש התאנה וכו' עד שאינו אוכל שם אלא אחת משנה שם ובמשנה י' :

יז גפן שנטועה בחצר וכו' עד ואוכל שם. ג"ז משנה פ' שם וכרבי עקיבא :

היה אוכל באשכול וכו'. משנה פרק ח' דתרומות (משנה ג') וכרבי יהושע. ומה שכתב אע"פ שיצא מן החצר וכו'. הכי משמע ממה דתני ר' נתן על מתניתין בירושלמי שם ובגמרא דידן סוף פרק המביא כדי יין (דף ל"ה) על ר"א ומיניה נשמע לרבי יהושע :

יח כסבר הזרועה בחצר מקרסם עלה וכו'. משנה פ"ג דמעשרות :

פ"ה א הלוקח פירות תלושין וכו' ומאימתי יקבעו משיתן את הדמים וכו'. ירושלמי פרק ג' דמעשרות דמים כמקח : הרי שלא נתן דמים והיה בורר וכו' עד אם רצה להחזיר. בפרק הספינה (דף פ"ח) ופירוש אם רצה להחזיר כלומר אם רצה המוכר וזהו מה שאמרו שם (*מדעת המוכר) :

ב הלוקח במחובר לקרקע וכו'. משנה רפ"ה דמעשרות (משנה א) :

ג האומר לחבירו וכו'. עד שהרי לקחן במחובר. משנה פ"ב דמעשרות (משנה ה) :

כתב הראב"ד ואם קצץ את התאנים וכו' עד לא קנה אלא הנתלש א"א לא מצא זה בתוספתא וכו'. ואני אומר מ"ש רבינו ואם קצץ התאנים וצירפם וכו' לא מהתוספתא למד אלא מדיוק לשון המשנה הוא נלמד דקתני בורר ואוכל משמע הא אם קצצן וצרפן חייב :

ד המחליף עם חבירו וכו' בספ"ב דמעשרות המחליף עם חבירו זה לאכול וזה לאכול זה לקנות וזה לקנות זה לאכול וזה לקנות חייב רבי יהודה אומר המחליף לאכול חייב ולקנות פטור ובירושלמי ניחא לאכול חייב לקנות חייב פירוש בתמיה א"ר אליעזר

*[נקשתיו ולא מצאתיו] :

השגת הראב"ד

*ואם קצץ את התאנים וכו' עד לא קנה אלא הנתלש. א"א לא מצא זה בתוספתא אלא בפועל שאמרו השוכר את הפועל לעשות עמו בבצלים לא יאחוז את הקלח ויאכל אלא מקרסם עלה עלה במחובר לקרקע ואוכל. פועלים שהיו עוקרים בבצלים או אוגדין אוכלים ופטורין שהתורה נתנה להם רשות והטעם שהשוכר לנכש עבודתו במחובר לפיכך לא יאכל בתלוש אלא דרך חבורו אבל השוכר לעקור ולאגוד עבודתו במחובר ובתלוש לפיכך אוכל כדרכו ופטור וזהו העיקר והמחבר הזה עוקר ומבלבל ומערבב הכל. ולענין קביעות מעשר אין כאן קפידא אלא בצירוף אבל בתולש הקלח ובקוצץ האשכול אין קפידא ובלבד שלא יצרפן ויאכל :

ג האומר לחבירו הא לך איסר וכו'. פ"ב פלוגתא דתנאי ופסק כרבי יהודה דאמר אוכל אחת אחת פטור ואם צירף חייב : הילך איסר זה בעשרים תאנים וכו'. ג"ז שם משנה כלשון רבינו : ואם קצץ את התאנים וכו'. כתב הראב"ד לא מצא זה בתוספתא אלא בפועל וכו' ואני אומר שלא למדה אלא ממתניתין כדכתיבנא לעיל גפן שהיא נטועה בחצר נוטל את כל האשכול וכן ברמון וכן באבטיח דברי רבי טרפון ר' עקיבא אומר מגרגר באשכול וכו'. משמע דס"ל דאינו נוטל האשכול ממקום חבורו וקי"ל כר' עקיבא וחצר שחייבת והמקח שוין שאין קובעין אלא בדבר שנגמרה מלאכתו ומי יתן ואדע מה עלה בדעת הראב"ד ז"ל והלא אם קצץ את האשכול ומגרגר ואוכל זהו דרכו ואין לך קבע גדול מזה וכי דרך הוא לאכול הענבים מן האשכול אין דרכו אלא מגרגר הילכך איני רואה עירבוב בדברי רבינו ואם דעת הראב"ד ז"ל לפסוק כר' טרפון למה לא השיג עליו למעלה גבי גפן שנטועה בחצר לא יטול את כל האשכול וכו' ותו דהלכתא כר' עקיבא מחבירו ודבריו צריכין לי עיון איך הוא מפרש פלוגתא דרבי טרפון ורבי עקיבא : אבל אם אמר לו וכו'. שם משנה כלשון רבינו ואיכא למידק למה נקט בשני אשכולות אלו והלא אפילו באשכול אחד הוה מצי למתני כדקתני רישא שהרי אין טעמו של דבר אלא משום דאמר אלו לפיכך קנה במחובר אבל אם אמר שאבור לי לא קנה אלא בתלוש וי"ל דאף ע"ג דאין דרך לקנות הרבה אלא בתלוש מ"מ כיון דאמר אלו קנה במחובר וסיפא קמ"ל דאפילו דבר מועט דרכו לקנות בתלוש אם אמר שאבור לי ולפי זה יתיישב גירסת הספרים שלנו דגרסינן ברישא עשר תאנים ובסיפא עשרים תאנים :

ד המחליף עם חבירו וכו'. פ"ב המחליף עם חבירו זה לאכול וזה לאכול זה לקנות וזה לקנות זה לאכול וזה לקנות חייבים ר' יהודה אומר המחליף לאכול חייב ולקנות פטור ואמרינן בירושלמי דפ"ק ר' מאיר הוא דאמר מקח קובע אפילו בדבר שלא נגמרה מלאכתו ור' יהודה סבר אין המקח קובע אלא בדבר שנגמרה מלאכתו הילכך לקנות פטור וקי"ל כר' יהודה :

האומר

שביארנו . לקח האחד פירות שהחליף לאכילה ולקח האחר חליפיהן להקצותן. זה שלקח לאכילה חייב לעשר. וזה שלקח להקצותן לא נקבע למעשר: ה *האומר לחבירו צא ולקט לך עשרים תאנים משלי ואני אמלא את כרסי משלך שניהם פטורים שאין זה חליפין כדי שיהיה מכר ואם צירף ואכל חייב: ו והמתנה אינה קובעת כמכר. ע"ה שהיה עובר בשוק ואמר טלו לכם תאנים אוכלים ופטורין שאין המתנה קובעת. ואם הכניסו לבתיהן אם רוב העם מכניסים לבתים מעשרים ודאי. ואם רוב העם מכניסים לשוק אין מתקנים אלא דמאי שמא עישר ואח"כ הביא לשוק. ואם אמר טלו לכם והכניסו לבתים כשמכנים לבית מעשר דמאי. נתן לו דבר מרובה אפילו אמר לו טול ואכול ה"ז כמי שאמר לו טול והכנים שאינו אוכל עד שיתקן דמאי. וכן אם נתן לו דבר שאין דרכו להאכל חי או שהיה אדם גדול שאין דרכו לאכול בשוק ה"ז מתקן דמאי: ז היו שנים אמר לאחד טול ואכול ואמר לשני טול והכנים זה אוכל ופטור וזה אוכל וחייב: ח *וכן אנשים שהיו יושבים בשער או בחנות ואמר להם טלו ואכלו הרי אלו אוכלין ופטורין. ובעל השער או בעל החנות לא יאכל עד שיעשרו דמאי. שנמצא כאומר לאלו טלו והכניסו לבתיכם שהרי הם כבתיהם. וכבר ביארנו שאין הבית שאינו שלו קובע לו כשיעברו הפירות בתוכו: ט השוכר את הפועלים לעשות עמו בפירות בין בתלושין בין במחוברין הואיל ויש להם לאכול מן התורה במה שהן עושין הרי אלו אוכלין

השגת הראב"ד

*האומר לחבירו צא ולקט וכו' עד והמתנה אינו קובעת כמכר. א"א בתוספתא אינו כן אלא האוכל כמנין חייב והממלא כרסו פטור וצ"ל בשלא צירף :

השגת הראב"ד

*וכן אנשים וכו' עד שהפירות בתוכו. א"א יש כאן שבוש וכאן הוא סותר מה שכתב למעלה לחצר חבירו ובעל השער ובעל החנות בשביל בתיהם חייבין :

כסף משנה

אליעזר ר"מ היא דר"מ אמר מקח טובל בפירות שלא נגמרה מלאכתן ומשמע דלא קי"ל כר"מ מדמתמה גמרא לקנות חייב ועוד דקאמר עלה שם ר"מ ורבי אליעזר שניהם אמרו דבר אחד וקי"ל דכל כה"ג הויא שטה ולא קיימא לן כחד מינייהו. ובגמרא דידן ס"פ המביא כדי יין (דף ל"ה) א"ר יוחנן דאין המקח קובע אלא בדבר שנגמרה מלאכתו וכו' ולאפוקי מהא דתנן המחליף פירות עם חבירו זה לאכול וזה לאכול זה לקנות וכו' חייב ר"י אומר לאכול חייב לקנות פטור ופרש"י המחליף היינו מקח לקנות דהיינו לא נגמרה דמקח קובע אפילו בשלא נגמר. לאכול חייב זה שדעתו לאכול חייב דלדידיה גמר מלאכה הוא :

ה האומר לחבירו צא ולקט לך עשרים תאנים משלי וכו' : כתב הראב"ד האומר לחבירו צא ולקט וכו' א"א בתוספתא אינו כן וכו'. ויש לומר דהא מילתא איתא בירושלמי פרק ב' דמעשרות (הלכה א) צא ולקט לך עשרים תאנים משלי ואני אמלא כריסי משלך הממלא את כריסו פטור והאוכל במנין חייב רבי בון בר חייא בעא קומי רבי זעירא ואין אדם אוכל אחת אחת ברשות הכל ופטור א"ל אין הכא למה הוא חייב א"ל במצרף אי במצרף אפילו הממלא את כריסו יהא חייב ואינו אסור משום חליפין א"ר שמיי אין לו חליפין שלא נתכוון האיש הזה אלא להנם לבו שיאכל. ומפרש רבינו דכי אמר אם במצרף אפילו הממלא כרסו יהא חייב סליק בקושיא וקם דינא שאם צירף זה וזה חייבים ואם לא צירף זה וזה פטורים והר"י קורקוס ז"ל כתב על הא דקאמר בירושלמי אין לו חליפין וכו' אלא להנם לבו שיאכל כלומר שזה שהודה לממלא כריסו משל חבירו לא הודה לו זה תמורת העשרים דמילוי כריסו מסתברא דיותר מעשרים תאנים נתכוון רק במתנה נתן לו מילוי כריסו וכדי שינים לבו לאכול ולא יתבייש א"ל אני אקח תמורת זה כ' תאנים משלך ומתנה אינה קובעת ומיהו הלוקט העשרים תאנים נראה שהוא מקח שבשביל מילוי כריסו נתן אותם לו שכיון שהחליף והם במחובר שכן אמר לו לקט ולא באו עדיין לגורן לכך אינו חייב אלא במצרף ולכן שניהם פטורים וטעם שכתב רבינו שאין זה חליפין נראה מהירושלמי דהממלא כריסו קאי דהוי מתנה אבל האוכל במנין חליפין הם אלא דפטור משום דלא הגיעו לגורן ולכן חייב בצירוף דומה לדין שכתב למעלה הא לך איסר זה בעשרים תאנים שאבור וכו' קצץ וצירף חייב ומהירושלמי שכתבתי אתה למד שמה שחייב רבינו בצירף לאכול במנין הוא ולא לממלא כריסו עכ"ל :

ו והמתנה אינה קובעת כמכר. שם : ועם הארץ שהיה עובר בשוק וכו'. משנה וירושלמי שם ונראה שהטעם שחילקו בכך שכשרוב העם מכניסים לבתים ודאי שזה לא עישר שעדיין הם בשוק והזקה שלא ראו פני הבית וסתמא שאינם מעשרים עד שיראו פני הבית הילכך כשיכניסום אלו המקבלים לבתיהם מעשרים ודאי ואם הרוב מכניסים לשוק כיון שנגמרה מלאכתן נתחייבו כמו שנתבאר רפ"ג הילכך כשיכניסום אלו לבתיהם אינם מתקנים אלא דמאי שמאחר שכ"ר נתחייבו במעשר איכא למיחש שמא עישר . ומ"ש ואם אמר טלו לכם והכניסו לבתים וכו' שם במשנה טלו והכניסו לבתיכם לא יאכלו מהם עראי לפיכך אם הכניסו לבתיהם אינם מתקנים אלא דמאי ובירושלמי (פ"ב הלכה א') אם במקום שהרוב מכניסין לבתים בהדא תנינן טלו והכניסו לבתיכם לא יאכלו מהם עראי מכיון שאמר טול והכנים כמי שאמר טול אני מעשר על ידיך אבל במקום שהרוב מכניסים לשוק אינו נאמן לומר עישרתי ואינו נאמן לומר לו לתוך ביתי אני מכניסן . ונראה דהכי קאמר דכיון שאמר טול והכנים הוי כאילו אמר לו שכבר נתחייב במעשר אלא שהוא עישר או יעשר על ידו ואנו מאמינים אותו במה שאמר שכבר נתחייב במעשר לפיכך לא יאכלו מהם עראי שאין אנו מאמינים אותו במה שאומר שעישר או שיעשר לענין שיהיה פטור לגמרי אלא הו"ל דמאי הילכך אינם מתקנין אלא דמאי . ומ"מ איני יודע למה השמיט רבינו הא דתנן גבי אם אמר טלו והכניסו לבתיכם לא יאכלו מהם עראי : נתן לו דבר וכו' עד וזה אוכל וחייב . ירושלמי שם ונראה הטעם בדבר מרובה דכיון דבעין יפה הוא נותן הו"ל כאומר טול אני מעשר על ידיך וכיון שאין אנו מאמינים שעישר חייב לעשר ודבר שאין דרכו ליאכל חי כיון דע"כ צריך להכניסו לבית לבשלו הוי כאומר הכנים לבית וזהו טעם אדם שאין דרכו לאכול בשוק :

ח וכן אנשים וכו'. משנה שם : כתב הראב"ד וכן אנשים וכו' א"א יש כאן שבוש וכאן הוא סותר וכו'. טעמו לומר שרבינו כתב בספ"ד הביאן לאכלן בראש הגג ושכח והכניסן לתוך חצר חבירו נקבעו וכאן כתב שאין הבית שאינו שלו קובע לו . ויש לומר שכבר כתבתי שם שנ"ל שיש ט"ס שם בדברי רבינו וצריך להגיה לתוך חצרו במקום לתוך חצר חבירו . ומ"ש וכבר בארנו הוא בפרק ד' ובא לתת טעם למה מי שאינו בעל השער ובעל החנות פטור : ט השוכר את הפועלים כו' עד הרי זה כלוקח . משנה שם :

שכרו

רדב"ז (מכ"י)

ה האומר לחבירו צא ולקט לך וכו'. ירושלמי צא ולקט לך עשרים תאנים משלי ואני ממלא כריסי משלך הממלא כריסו פטור והאוכל במנין חייב ר' בון בר' חייא בעי קומי ר' זעירא ואין אדם אוכל אחת אחת ברשות הכל ופטור אמר לי אין הכא למה הוא חייב א"ל במצרף אי במצרף אפילו הממלא את כריסו יהא חייב ואין אסור משום חליפין א"ר שמיי אין אלו חליפין שלא נתכוון האיש הזה אלא להנם את לבו שיאכל ע"כ. הרי לך בהדיא דמסקנא דאין כאן חליפין לא לאוכל במנין ולא לממלא כריסו כדברי רבינו והתוספתא היא שנויה כפי הס"ד שיש כאן חליפין ולפיכך מחלק בין האוכל במנין לממלא כריסו אבל לפי המסקנא שניהם אוכלין עראי ופטורין כאשר כתב רבינו וזה הירושלמי קשה לשיטת הראב"ד ז"ל ממה נפשך שאם הוא מפרש דהא דקאמר אין אלו חליפין לגבי הממלא כריסו ולפיכך פטור ובשלא צירף והא מוקמינן במצרף וא"כ מה איכא בין אוכל במנין לממלא כריסו דממלא כריסו נמי אם צירף חייב ואם יפרש אין אלו חליפין כלל כדכתיבנא א"כ שניהם אוכלין עראי ולא קנס ואפשר דגירסא אחרת היתה לו בירושלמי :

ו והמתנה אינה קובעת כמכר וכו'. פ"ב היה עובר בשוק ואמר טלו לכם תאנים אוכלין ופטורין לפיכך אם הכניסו לבתיהן מתקנין ודאי טלו והכניסו לבתיכם לא יאכלו מהם עראי לפיכך אם הכניסו לבתיהן אינם מתקנים אלא דמאי ואמרינן עלה בירושלמי שמואל אמר רבי מאיר היא דאמר אין מתנה כמכר א"ר יוסי דברי הכל היא אשמעיה לאילין דבי רבי ינאי ואמרין נהינן הוינא יהבין אילין לאילין בהקלא ואכלין ולא מתקנין ע"כ. ומשום דתנן בסיפא אין מתקנין אלא דמאי כתב רבינו עם הארץ שאינו נאמן על המעשרות : ואם הכניסו לבתיהם וכו'. ירושלמי עלה דמתניתין מתני' במקום שרוב מכניסין לבתיהם אבל במקום שרוב מכניסין לשוק אין מתקנין אלא דמאי שמא עישר ואח"כ הביא לשוק : ואם אמר טלו לכם והכניסו לבתיכם וכו'. שם במשנה לא יאכל מהם עראי כי שמא גם הוא הכניסם לבית והוקבעו ובמה שאמר והכניסו לבתיכם כלומר שכבר הם מעושרין אינו נאמן ולפיכך צריך לעשר דמאי שמא אמת אמר שהם מעושרין ורבינו קיצר וסמך לו על מה שכתב בסמוך שמא עישר ואח"כ הביא לשוק הכא נמי חיישינן שמא הכניס לבית ועישר ולפיכך איני אוכל עראי ומתקן דמאי : נתן לו דבר מרובה וכו'. כל אלו החילוקים הוזכרו בירושלמי כלשון רבינו :

ח וכן אנשים שהיו יושבים בשער או בחנות וכו'. שם במשנה היו יושבין בשער או בחנות ואמר טלו לכם תאנים אוכלין ופטורין ובעל השער ובעל החנות חייבין ואמרינן עלה בירושלמי הדא אמרה ביתו של אדם טובל לו ולא לאחר לפיכך בעל השער ובעל החנות חייבין וזהו שכתב רבינו שאין הבית שאינו שלו קובע לו ומיירי כגון שהיו כולם יושבים בשער או בחנות ולאותם שאינם בעלי החנות הוי כאילו אמר טלו לכם ואוכלין ופטורים ולאותם שהם בעלי החנות הוי כאילו אמר להם טלו והכניסו . ומה שכתב הראב"ד וכאן הוא סותר מה שכתב למעלה כוונתו ז"ל כי למעלה כתב הביאן לייבשן בראש גגו ושכח והכניסן לתוך חצר חבירו הוקבעו משמע דחצר חבירו קובע לו וכבר כתבתי שאין סתירה בדברי רבינו דלעולם אין חצר חבירו ולא ביתו קובע לו אם אין לו בית לינה והתם איירי במי שרוצה לייבשן בראש גגו ועדיין לא נגמרה מלאכתן לקציעות ובשלמא בזמן שמעבירן דרך חצרו הרואה אומר לא נגמרה מלאכתן שהוא רוצה לייבשן ולפיכך לא הוקבעו ובניו ובני ביתו אוכלין ופטורין ואיבעיא לן הוא עצמו מהו שיאכל ופשטו דלא יאכל וטעמא דאוכלין על המוקצה במקומו לפי שהוא ניכר שלא נגמרה מלאכתו אבל שלא במקומו אין אוכלין שהרואה אומר שנגמרה מלאכתו כבר אבל אם שכח והכניסן לחצר חבירו הרואה אומר כבר נגמרה מלאכתן ולא מפני שחצר חבירו קובעת לו הא למדת דחצר חבירו חמירא מחצירו להאי מילתא שבחצרו מוכחא מילתא שרוצה לייבשן ובחצר חבירו לא מוכחא מילתא וכבר הארכתי בזה למעלה ולא ידעתי מה היה כתוב בנוסחא אשר לפני הראב"ד ז"ל שכתב עליה שיבוש יש כאן כי מה שכתוב לפנינו מסכים למשנה ולירושלמי :

ט השוכר את הפועלים וכו'. פ"ב המוציא פועליו לשדה בזמן שאין להם מזונות אוכלין ופטורין ואם יש להם מזונות אוכלין אחת אחת מן התאנה אבל לא מן הסל ולא מן הקופה ולא מן המוקצה ותניא בפרק השוכר את הפועלים השוכר את הפועל לעדר ולקשקש תחת הזיתים הרי זה לא יאכל שכרו לבצור שכרו למסוק שכרו ללקט הרי זה אוכל ופטור שהתורה זכתה להם הילכך מתני' דהכא איירי ששכרן לעדור או לקשקש שאין להם לאכול מן התורה ואם אין להם מזונות פטורין ואם יש להם מזונות הוי כמקח וחייבין וכן פירש רבינו בפירוש המשנה :

ואם

ואם התנה עמהם שיאכלו וכו'. תניא התם השוכר את הפועל לקצות בתאנים הרי זה אוכל ופטור מן המעשר על מנת שאוכל אני ובני או שיאכל בני בשכרי הוא אוכל ופטור ובנו חייב ואמר רבינא עלה משום דמיחזי כמקח: או שיאכל אחר גמר מלאכתו בתלוש. שאין הפועל אוכל בו מן התורה כדאיתא התם:

י שכרו לנכש עמו בזיתים וכו'. פ"ג משנה כלשון רבינו והא דתנן לעשות בזיתים היינו לנכש בזיתים שאינו אוכל בזיתים אלא מפני התנאי והוי כמקח:

יא קצץ הפועל שיאכל ליטרא של זיתים וכו'. תניא פרק השוכר את הפועלים (דף פט) סיפא דהך ברייתא שכתבתי לעיל קצץ אחת אחת יאכל שתים שתים לא יאכל וסופת במלח ופירש"י ז"ל קצץ הוי כעין מקח ור"ח

פי' קצץ שהתנה שלא יאכל אלא עשר פירות או עשרים וזהו פי' רבינו: לא קצץ אלא היה אוכל כדין וכו'. רבא מתרץ לסיפא דהך מתניתא דתני וסופת במלח הכי קצץ בין ספת בין לא ספת אחת אחת אוכל שתים שתים לא יאכל ואע"ג דנטל רשות מבעל הבית דאיטביל להו למעשר וקבעא שיתא והם דברי רבינו דקצץ לחודיה קובעת משום מקח וסיפא לחודיה קובעת משום מלח:

יב פועל שהיה עושה בלבסים וכו'. משנה בפרק שני דמעשרות כלשון רבינו ובירושלמי פריך עלה אמאי איצטריך מתניתין הא תנינא בפרק השוכר את הפועלים היה עושה בתאנים לא יאכל בענבים ומשני לכן צריכה שהיו שניהם ביחור אחד כגון לבסים ותאנים מורכבים ביחור אחד ע"כ. ונ"ל דתרוייהו אצטריכו הדא משום פועל והדא משום מעשר דאי מהתם הוה אמינא דאם נתן לו רשות בעל הבית אוכל בלא מעשר קמ"ל דאפילו נתן לו רשות לא יאכל עד שיעשר כיון שאינו אוכל מדין תורה אלא מתנאי דומיא דהך דלעיל שוא אוכל ופטור ובנו אוכל וחייב וכן נראה דעת רבינו שלא כתב רק דאם היו שניהם ביחור אחד ומ"מ הדין אמת הוא כיון שלא שכר אותו אלא לעשות בלבסים למה אוכל בתאנים אע"פ שהכל ביחור אחד הרי לא שכרו לעשות בתאנים ובירושלמי דרש לה מדכתיב כי תבא בכרם רעך ואכלת ענבים וכי אין אנחנו יודעים שאין בכרם אלא ענבים מה ת"ל ואכלת ענבים אלא מכאן שאם היה עושה בתאנים לא יאכל בענבים ואם היה עושה בענבים לא יאכל בתאנים:

יג המוציא פועלים לעשות לו מלאכה וכו'. משנה בפרק שלישי המוציא פועליו לשדה וכו' ולא שכרן לעשות בפירות אלא לעדור ולקשקש תחת האילנות בזמן שאין להם מזונות אוכלין ברשות בעל הבית ופטורין דמתנה לא הוי כמכר ואם יש להם מזונות מיהזי כמקח ואין אוכלין אלא אחת אחת ולפי שיטה זו איירי משניתין בפירות שנגמרה מלאכתן אבל מדברי רבינו נראה דלא מפרש טעמא דמתני' משום מקח אלא אוכלין ופטורין בדבר שלא נגמרה מלאכתו ואפילו תימא שהוא מקח אין המקח קובע אלא בדבר שנגמרה מלאכתו ואם יש להם עליו מזונות אין אוכלין אפילו בדבר שלא נגמרה מלאכתו לפי שאין פורעין החוב מן הטבל וכגון שהגיעו לעונת המעשרות אלא שעדיין לא נגמרה מלאכתן שאם לא באו לעונת המעשרות אין כאן טבל ויכול לפרוע חובו ממנו: אבל אוכלין אחת אחת וכו'. סיפא דמתניתין היא וטעמא דאין אוכלין מן המוקצה בירושלמי א"ר יצחק מוקצה עשו אותו כמגרף: יד אחד המבשל וכו'. פ"ד במשנה הכובש השולק המולח וכו': אבל המעשן את הפירות וכו'. איכא למידק דבהלכות מאכלות אסורות כתב מעושן אינו כמבושל. וי"ל דלגבי בישולי עכו"ם קי"ל דלא הוי כמבושל ואין בו משום בישולי עכו"ס אבל גבי מעשר דהמיר הוי ספק ולפי זה המעשן את הפירות בשבת אסור ואין בו חיוב חטאת אבל ביו"ט מותר לעשן את הפירות מידי דהוה אכברא אגומרי:

טו הטומן פירות באדמה וכו'. שם במשנה המכמן באדמה פטור דבשלמא גבי מעשן את הפירות איכא לספוקי אי הוי כמבשל כיון שהוא מכה האש אבל המכמן באדמה או בתבן או בזבל אין כאן לא משום כובש ולא משום שולק:

טז הנותן יין לתבשיל וכו'. אע"פ שכבר כתב רבינו כיוצא בזה לענין שמן הולרך לכתוב אף לענין יין שפייך בישול ולא מיבעיא בישול גדול אלא אפילו נתן יין לתבשיל חם אע"ג דלא נתן לתוך הקדרה דליכא משום כ"ר איכא משום מבשל דיין אין צריך בישול אלא במזיגתו במים חמין לבד הוקבע למעשר מה שאין כן בשמן דאין בו משום בשול עד שיתן אותו לרותחים אע"פ שהעבירן מעל גבי האור כדכתיבנא לעיל: ואפילו בגת אסור וכו'. פ"ד במשנה שותין על הגת בין על חמין בין על צונן פטור דברי ר"מ ר' אלעזר בר צדוק מחייב וחכמים אומרים על החמין חייב ועל הצונן פטור ופסק כחכמים וטעמא דבצונן מחזיר את המותר ובחמין אינו מחזיר את המותר לגת מפני שמקלקל:

יז השום והשחלים והחרדל וכו'. ירושלמי פ"ד תני השום והשחלים והחרדל ששחקן בשדה נטבלו עד כדון בשום של טבל ששחקן בשמן של טבל אפילו שום של חולין ששחקן בשמן של טבל ע"כ. משמע מהכא דבכל גווני הוטבלו וזהו שפסק רבינו וטעמא משום דזהו גמר מלאכתם: וכן הסוחט אשכול וכו'. ג"ז שם ופירוש לכוס נטבל אפילו בצונן נתמחוי אינו נטבל בצונן אבל בחמין נטבל והכי איתא בירושלמי דפריך בתמחוי אינו נטבל בלא כך אין האור טובל תפתר בתבשיל צונן ע"כ. וטעמא דלכוס נטבל לפי שהוא ראוי לשתייה וזהו גמר מלאכתו הואיל ורוצה לשתותו כך והכי המריקן לענין קידוש סוחט אדם אשכול של ענבים ומקדש עליו משמע דיין הוא:

יח המולח פירות בשדה וכו'. פ"ד במשנה המולח בשדה חייב ואפילו בשדה קאמר דמליחה קובעת בכל מקום: טבל הזיתים אחד אחד וכו'. שם במשנה הנוטל זיתים מן המעטן טובל אחד אחד במלח ואוכל הם מלח ונתן לפניו חייב: הפוצע זיתים וכו'. ג"ז שם במשנה הפולע זיתים שילא מהם השרף פטור הסוחט זיתים על בשרו

אוכלין ופטורים מן המעשר. ואם התנה עמהן שיאכלו מה שלא זכתה להן תורה כגון שהתנה עמהן הפועל שיאכלו בניו עמו או שיאכל בנו בשכרו או שיאכל אחר גמר מלאכתו בתלוש ה"ז אסור לאכול עד שיעשר הואיל ואוכל מפני התנאי ה"ז כלוקח: י שכרו לנכש עמו בזיתים והתנה הפועל שיאכל בזיתים ה"ז אוכל מן האילן אחת אחת ופטור ואם צירף חייב: יא שכרו לנכש בבצלים והתנה לאכול ירק מקרסם עלה עלה ואוכל ואם צירף חייב. קָצַץ הפועל שיאכל ליטרא של זיתים אוכל אחת אחת ואם צירף חייב לעשר הואיל והוא אוכל דבר קצוב ה"ז כלוקח שאם צירף נקבע. לא קצץ אלא היה אוכל כדין תורה. מצרף ואוכל כל מה שירצה והוא שלא יספות במלח. אבל אם ספת במלח אחת אחת מותר שתים שתים אסור שהרי נקבעו *[במלח]: יב פועל שהיה עושה בלבסין לא יאכל בבנות שבע. בבנות שבע לא יאכל בלבסין עד שיעשר אבל יש לו למנוע עצמו עד שיגיע למקום היפות: יג המוציא פועלים לעשות לו מלאכה בשדה בזמן שאין להן עליו מזונות אוכלין מפירות שבשדה ופטורין מן המעשר והוא שלא נגמרה מלאכתן. אבל אם יש להן עליו מזונות לא יאכלו ואף ע"פ שלא נגמרה מלאכתן שאין פורעין חוב מן הטבל אבל אוכלין אחת אחת מן התאנה אבל לא מן הסל ולא מן הקופה ולא מן המוקצה: יד אחד המבשל ואחד השולק ואחד הכובש קובע למעשר. אבל המעשן את הפירות עד שהכשירן ה"ז ספק: טו הטומן פירות באדמה או בתבן או בזבל עד שהכשירן לאכילה לא נקבעו למעשר: טז הנותן יין לתבשיל חם או שנתן שמן *לקדרה באלפס כשהן מרותחין נקבעו למעשר. מזג יין במים חמים נקבע. ואין צריך לומר אם בישל היין ואפילו בגת שאסור לשתות ממנו עד שיעשר: יז השום והשחלים והחרדל ששחקן בשדה בשמן נטבלו למעשר. וכן הסוחט אשכול לתוך הכוס נקבע. לתוך התמחוי אינו נקבע: יח המולח פירות בשדה נקבעו. טבל הזיתים אחד אחד במלח ואכל פטור. הפוצע זיתים כדי שיצא השרף

* [כן הוא בס"א]: *[כתוב בהגהות מהר"י אגוסב נ"ל לקדרה או לאלפס וכן במשנה ס' פ"א ממעשרות ע"כ]:

י שכרו לנכש עמו בזיתים וכו'. משנה פ"ג דמעשרות (משנה ג') השוכר את הפועל לעשות (עמו) בזיתים א"ל ע"מ לאכול זיתים אוכל אחד אחד *ופטור ואם צירף חייב לנכש בבצלים א"ל ע"מ לאכול ירק מקרטם עלה עלה ואוכל ואם צירף חייב ובירושלמי (הלכה א') מה כן קיימין אם בששכרו לעשות עמו בזיתים כ"ע מודיי שהוא אוכל כדרכו ופטור ואם בששכרו לעשות עמו בגופן של זיתים כ"ע מודיי שהוא אוכל אחד אחד ופטור ואם צירף חייב אלא כי כן קיימין בששכרו לנכש עמו בזיתים מן דבתרה לנכש בבצלים:

יא קצץ הפועל שיאכל ליטרא וכו'. בפרק הפועלים עלה פ"ט: לא קצץ אלא היה אוכל כדין תורה וכו'. ג"ז שם:

יב פועל שהיה עושה בלבסין וכו'. משנה פ"ב דמעשרות (משנה ח):

יג המוציא פועלים וכו'. משנה פ"ג שם (משנה ב) המוציא פועליו לשדה בזמן שאין להם עליו מזונות אוכלים ופטורים *אבל אם יש להם עליו מזונות אוכלים אחת אחת מן התאנה אבל לא מן הסל ולא מן הקופה ולא מן המוקצה. ומ"ש והוא שלא נגמרה מלאכתן. נתבאר ברפ"ג:

יד אחד המבשל ואחד השולק וכו'. משנה בפ"ד דמעשרות (משנה א): ומ"ש אבל המעשן את הפירות וכו' כתב הר"י קורקוס ז"ל שהוא נלמד מדאיבעיא לן בפרק הפועלים (דף פ"ט:) פועל מהו שיהבהב באור ויאכל דמהבהב היינו מעשן ול"נ דאין משם ראיה:

טו הטומן פירות באדמה. משנה פרק ד' דמעשרות (משנה א) המכמן באדמה פטור: ומ"ש או בתבן או בזבל:

טז הנותן יין לתבשיל חם וכו'. משנה פ"ק דמעשרות (משנה ז):

מזג יין במים חמין נקבע וכו'. משנה פ"ד דמעשרות (מ"ד) שותין על הגת בין על החמין בין על הצונן פטור דברי ר"מ רבי אלעזר ברבי צדוק מחייב וחכמים אומרים על החמין חייב על הצונן פטור וידוע דהלכה כחכמים ומפרש בפ"ק דשבת (דף י"א:) דטעמא דפטור על הצונן מפני שהוא מחזיר את המותר כלומר אבל החמין אינו מחזיר המותר לגת מפני שמחמיץ היין:

יז השום והשחלים וכו' עד אינו נקבע. ירושלמי שם. והא דלתמחוי לא נקבע מפורש שם דהיינו דוקא בתבשיל צונן:

יח המולח פירות וכו' הפוצע זיתים וכו'.

[*כ"ה בירוש' ובבבלי פטור]: *[כ"ה בירוש' ובבבלי ואם]:

משנה למלך

פ"ה יד ואחד הכובש כו'. עיין במה שכתב מרן לעיל פרק ג' דין ס'. ומ"ש רבינו אבל המעשן כו' טיא בעיא דלא איפשיטא בירושלמי רפ"ז דנדרים יע"ש:

פירות

נמרו פטור אם סחט ונתן לתוך ידו חייב : **יט התורם פירותיו וכו'**. כבר כתבנו למעלה שהתרומה קובעת למעשר בדבר שנגמרה מלאכתו והכא קמ"ל דאפי' תרומה שיש אחריה תרומה קובעת למעשר : **כ פירות** שנגמרה מלאכתן וכו'. כל זה מבואר דשבת היא משמה דברים שקובעין למעשר בדבר שנגמרה מלאכתו :

כא תינוקות שטמנו פירות לשבת וכו'. שם משנה כלשון רבינו ובפרק המביא מייתי לה ותינוקות רבותא קמ"ל דיש להם מחשבה ע"י מעשה המוכיח ומהני' שהטמינום בשדה דאי בבית בלא שבת נקבעו וא"ת דהכא משמע דוקא שלקטום לצורך השבת השבת קובעתו אבל לא לקטום לצורך השבת אין השבת קובעת והא קי"ל כר' יוחנן דאמר שבת טובלת בכל ענין בירושלמי תריצו לה ר' יונה בשם רב המנונא אפי' לקטום לשבת אוכל מהם עראי בערב שבת וא"ת בשלמא לר"ל דאית ליה דאין השבת קובעת אלא א"כ נלקטו לצורך השבת היינו דנקט תינוקות דיש להם מחשבה ע"י מעשה המוכיח וכגון שלקטום עם דמדומי חמה כדאיתא בירושלמי אבל לרבי יוחנן דקי"ל כוותיה מ"ט לי תינוקות מ"ל גדולים דהא אפי' לקטום להדיא שלא לצורך השבת השבת קובעת. וי"ל שאם לקט אותם גדול לצורך השבת אינו אוכל מהם עראי אפי' בערב שבת אבל אם לקטום תינוקות אין מחשבתם קובעת ליאסר אפי' בערב שבת ועדיין צ"ע :

כב תאנה שהיתה מיוחדת לו וכו'. שם במשנה כלכלת שבת ב"ש פוטרין וב"ה מחייבין ואמרי' בירוש' חסתר בתאנה המיוחדת לשבת ומשמע שאם היא תאנה המיוחדת לשבת לא יאכל ממנה עראי אפי' בחול עד שיעשר ויש ללמוד שהגדול שלקט תאנים לצורך השבת לא יאכל מהם עראי אפי' בערב שבת ומכאן ראיה למה שכתבתי למעלה לחלק בין תינוקות לגדולים וכן דקדקתי מלשון רבינו שכתב גבי כך דתינוקות לא יאכלו למוצאי שבת עד שיעשרו ומשמע הא בערב שבת אוכלן וגבי תאנה המיוחדת לשבת כתב לא יאכל עד שיעשר ומשמע לא יאכל אפי' בחול עד שיעשר :

כג היה אוכל באשכול וכו'. גירסת הספרים שלנו בפרק ה' דתרומות השכה ליל שבת רבי יהושע אומר יגמור ורבי אליעזר אומר לא יגמור וקשה חדא דהוה לן למפסק כרבי יהושע דאמר יגמור ותו דהוי הלכתא בלא טעמא דהגר ושבת שוין הן ותו דאין דרך התנא להקדים דברי ר' יהושע לדברי ר' אליעזר אלא הנוסחא היא בתרווייהו ר' אליעזר אומר יגמור ור' יהושע אומר לא יגמור וכן כתבה רש"י ז"ל בפרק המביא ואין זו גירסת רבינו כאשר אכתוב לקמן : **ואם הניחן** לאחר השבת וכו'. הכא איירי בשלא לקטן לצורך השבת אבל לקטן לצורך השבת אין אוכל מהם כלל עד שיעשר כדכתיבנא לעיל. וא"ת הא אמרי' לעיל דשבת קובעת אפי' לקטן שלא לצורך השבת דקי"ל כרבי יוחנן. וי"ל דשאני הכא דכיון שהתחיל לאכול בהיתר והשבת הפסיקו ולפיכך גומר לאחר השבת. ואכתי קשה דאמרינן בתוספתא ומייתי לה בפרק המביא א"ר נתן לא כשאמר רבי אליעזר יגמור בהגר יגמור אלא יוצא חוץ להגר ויגמור ולא כשאמר רבי אליעזר יגמור בשבת יגמור אלא ממתין למוצאי שבת ויגמור וא"כ בהגר פסק כרבי יהושע ובשבת פסק כר"א. שוב ראיתי בפירוש המשנה שהוא גורס חבילה לילי שבת ר' אליעזר אומר לא יגמור ורבי יהושע אומר יגמור בספרים שלנו ובתוספתא גרים לא כשאמר רבי אליעזר יגמור וכו' ולא כשאמר ר' יהושע יגמור בשבת אלא ממתין עד מוצאי שבת ויגמור ועיין בפי' רש"י ז"ל ותראה שהוא דוחה גירסא זו והשתא א"ש דפסיק בתרווייהו כרבי יהושע. וא"ת מאי טעמייהו דקא מחלפי שטתייהו. וי"ל דלר' אליעזר כיון שהתחלת אכילתו בהיתר וסופו בהיתר לא הוים קביעות החצר לאסור עליו שלא יאכלם חוץ לחצר ורבי יהושע סבר הוים קביעות החצר לפי שהוא הכניסה מדעתו לחצר ולפיכך הוקבעו ואינו אוכל אפי' חוץ לחצר עד שיעשר ולגבי שבת אמר רבי אליעזר לא יגמור אפי' למוצאי שבת משום דשבת חמיר טפי וקובע ורבי יהושע אומר יגמור למוצאי שבת דאיהו לאו מידי עביד שהרי השבת נכנס עליו בעל כרחו ונהי שלא יגמור בשבת דשבת קובעת לעצמה אבל למוצאי שבת לא אלא א"כ לקט הפירות לצורך השבת. והשתא דאתינן להכי אין אנו צריכין לתרץ מפני שהתחילו בהיתר אלא משום שלא נלקטו לצורך השבת. כללא דמלתא לפי שיטת רבינו אם נלקטו לצורך השבת או תאנה המיוחדת לשבת או כלכלה המיוחדת לשבת נטבלו ואינו אוכל מהם עראי אפילו בחול עד שיעשר ואם לא נלקטו לצורך השבת ולא היו מיוחדין לשבת ונכנס עליהם השבת אינו אוכל מהם בשבת אבל למוצאי שבת אוכל עראי, וליכא למימר דטעמיה דרבי יהושע משום שהתחיל בהיתר דאם כן אמאי פליג ארבי אליעזר דאמר יוציאם חוץ לחצר ויאכל הרי התחיל בהיתר אלא ודאי טעמא הוא דאין השבת קובעת אלא לעצמה בדבר שלא נלקט לצורכה או שנתייחד לה זהו דעתי בשיטת רבינו ולפי גירסת רש"י ז"ל אפי' למוצאי שבת לא יגמור דהלכה כרבי יהושע אע"ג דלא נלקטו לצורך השבת :

מחולקין

השרף מהם פטור. הנוטל זיתים מן המעטן טובל אחד אחד במלח ואוכל ואם מלח ונתן לפניו חייב וכן כל כיוצא בזה : **יט** התורם פירותיו תרומה שצריך לתרום אחריה שנייה נקבעו למעשר. ולא יאכל מהן עראי עד שיוציא התרומה השנייה ויעשר : **כ** [א]פירות שנגמרה מלאכתן וחשכה עליהן לילי שבת נקבעו ולא יאכל מהן אפילו לאחר השבת עד שיעשר : **כא** תינוקות שטמנו תאנים לשבת ושכחו לעשרן לא יאכלו למוצאי שבת עד שיעשרו : **כב** תאנה שהיתה מיוחדת לו לאכול פירותיה בשבת וליקט ממנה כלכלה לא יאכל עד שיעשר הואיל ופירות אלו מיוחדין לשבת והשבת קובעת : **כג** היה אוכל באשכול והשכה עליו לילי שבת לא יגמור אכילתו בשבת עד שיעשר ואם הניחן לאחר שבת ה"ז גומרו :

מחליקין

א כמ"ג שם :

משנה שם. ומ"ש טובל הזיתים אחד אחד. בפרק הפועלים מסקינן הכי : **הנוטל** זיתים מן וכו'. ג"ז משנה שם וכת"ק :

יט התורם פירותיו וכו' :

כ פירות שנגמרה וכו'. בס"פ המביא כדי יין (דף ל"ה) ובירושלמי פ"ב דתרומות דקאמר התם ר"י דאפי' ליקטן שלא לצורך שנו :

כא תינוקות שטמנו תאנים וכו'. משנה פ"ד דמעשרות :

כב תאנה שהיתה מיוחדת וכו'. שם בירושלמי :

כג היה אוכל באשכול וכו'. משנה בפ"ח דתרומות (מ"ג) וכרבי יהושע. ומ"ש ואם הניחן לאחר השבת הרי זה גומרו יש לתמוה על זה ממאי דאמר עלה בירושלמי שם ובגמרא דידן ס"פ המביא כדי יין בשם רבי נתן אליבא דרבי אליעזר ומינה נשמע לרבי יהושע דאפי' הניחם לאחר השבת לא יגמור ורבינו עצמו כתב כן בספ"ד גבי הגר ונ"ל דרבינו גרים גבי הגר כגירסת ספרים דידן וגבי שבת גרים איפכא לא כשאמר ר"א יגמור ימתין למו"ש ויגמור אלא בשבת עצמה יגמור כלומר ומינה נשמע לרבי יהושע דאמר לא יגמור היינו בשבת דוקא אבל אם הניחה יגמור :

מחליקין

משנה למלך

כ פירות שנגמרה מלאכתן כו'. כתב מרן בס"פ המביא כדי יין ובירושלמי פ"ב דתרומות וכו'. ונ"ל דמעשרות הלכה ג' ועיין בפ"ד דמעשרות הלכה ב' ובהר"ש שם ודוק :

כב תאנה שהיתה מיוחדת וכו'. בפ"ד דעדיות כלכלת השבת ב"ש פוטרין וב"ה מחייבין. ועיין בפרק ד' דמעשרות משנה ב' : **היה** אוכל באשכול כו'. (*אמר הכותב כתב מרן ונ"ל דרבינו גרים גבי הגר כגירסת ספרים דידן וגבי שבת גרים איפכא כו'. ובמעתי מקיים דהמעיין בסוגיא יראה בעיניו דאין מקום לגירסא זו דהתם פריך לר' אליעזר מדידיה אדידיה וא"כ מאי משני. והנה יש מקום לצדד ולומר דשרי לעשר בשבת דבר שלא נגמרה מלאכתו כיון דמן התורה לא בא לעונת המעשרות ואיסורא דשבת רביע עליה מדרבנן לא הוי כמתקן. והא דתנן בפרק משילין דאין מגביהין תרומה ומעשר אפשר דהיינו דוקא בדבר שחיובו מן התורה. ודמיא הא להא דאמרינן בב"ב דבילה כל שנטמאת באב הטומאה אין מטבילין אותו ביו"ט בולד הטומאה מטבילין אותו ועיין בפרש"י שם. גם מרן בכ"י א"ח סי' שכ"ג כתב דלדעת הרי"ף והרמב"ם שרי להטביל כלים חדשים מידי דהוה אולד הטומאה. והא דתנן ספק חשיכה מעשרין את הדמאי אלמא דבשבת גופיה לא שאני דמאי דהוא ספק של תורה וכמ"ש הרמב"ם פ"ט מה' אלו. ורבא דיהיב טעמא בפרק במה מדליקין משום דרוב ע"ה מעשרין הם לא פליג אדאביי וכמ"ש מרן הכ"מ בפרק הנזכר. ועוד ראיה מדאמרינן בפרק משילין וכ"מ פירי דטבילי מאתמול כו'. וא"כ הכא נמי כיון דפירות אלו לא הוו טבילי מאתמול כיון דלא נגמר מלאכתם ואיסורא דשבת הוא דרביע עלייהו שרי לעשרם בשבת כדי לאוכלם. ותו דהא עיקר טעמא דשבת קובעת למעשר היינו משום דכתיב וקראת לשבת עונג וא"כ איך אפשר לצייר דטעם העונג יהיה סיבה שלא יאכל והלא קרא נווה כהרוכיא קום אכול משמע ומי לא עסקינן דאין לו שום דבר אחר לאכול כי אם פירות אלו אלא ע"כ אית לן למימר דטעם העונג הוא סיבה לומר דאכילת שבת חשיבא קבע ולעולם דשרי לעשרם בשבת כדי לאוכלם. והכי דייקי דברי הרמב"ם בפירקין והסמ"ג שכתבו לא יגמור אכילתו בשבת עד שיעשר וע"כ עד שיעשר בשבת קאמר דלאחר השבת גומר אכילתו בלא מעשר כדמפרש בתר הכי. זה נראה לצדד להלכה כי לא מצאתי גילוי לדין זה בדברי הפוסקים ז"ל לבד ראה זה מצאתי להרב כנה"ג י"ד סי' של"א שכתב וז"ל הרוצה בשבת לאכול של ענבים אי בעי לאכול הענבים צריך לעשר בשבת דשבת קובעת למעשר כו' יע"ש ועיין ביבמות פרק האשה רבה (דף צ"ג) בגמרא ותוספות שם דמשום עונג שבת שרי לתרום שלא מן המוקף היכא דאין לו אלא סעודה אחת וגם שרי לעשר על מה שלא בא לעולם לצורך עונג שבת יע"ש. והשתא דאתית להכי הנה מקום ליישב דברי מרן ואינו רחוק לייחס סברא זו לר"א דלית הלכתא כוותיה. והנה יש לדקדק לגירסת מרן דגרים לא כשאמר ר"א יגמור במוצאי שבת יגמור כו' דמוכיח היפך הדעהין לומר כן והלא דבריו ברור מללו היה אוכל באשכול והשכה עליו ליל שבת ר"א אומר יגמור ופשטן של דברים דיגמור בשבת קאמר ולכך נראה דר"א ורבי יהושע כולהו ס"ל דשבת קובעת למעשר ואסור לאכול בשבת בלתי מעשר ולאחר השבת פקע חיובא ויכול לאכול בלא מעשר כיון שלא נגמרה מלאכתו אמנם אשמעינן רבי נתן דהכא פליגי דר"א ס"ל דמשכחת לה שיגמור אכילתו בשבת ע"י שיעשר בשבת ועדיף טפי מלאוכלם אחר השבת בלתי מעשר ורבי יהושע ס"ל דאי אפשר לו בשום פנים לגמור אכילתו בשבת דאסור לעשר משום דמיחזי כמתקן אלא ימתין למוצאי שבת ויגמור דכיון דעבר שבת פקע חיובא. ושיעור הלשון כך הוא לא כשאמר ר"א יגמור במוצאי שבת יגמור כלומר לא הוצרך ר"א ללמדנו דיגמור במוצאי שבת דוקא ולא בשבת דהוה ס"ד לפרש כן כי היכי דלא תיקשי לר"א מדידיה אדידיה דאיהו קאמר דתרומה קובעת וה"ה שבת כדאיתא בגמרא. להכי קאמר ר' נתן דאין הדבר כן אלא בשבת יגמור ר"ל אע"ג דר"א ס"ל דשבת קובעת היינו לומר דאסור לאכול בשבת בלתי מעשר ואשמעינן השתא דיכול לעשר בשבת כדי לאכול דכיון דכל טעמא דשבת קובעת למעשר היינו משום שנאמר וקראת לשבת עונג מהאי טעמא גופיה שרי ליה לעשרם. עוד יתכן ליישב גירסת מרן ז"ל במה שנדקדק בלישנא דהש"ס דמשני התם כדקתני טעמא רבי נתן אומר כו' דמה בלשון הזמרת כדקתני טעמא והלא רבי נתן לא יהיב טעמא למלתא אלא ר' נתן דיינא הוא ונחית לעומקא דדינא ולכן נראה דתירוץ הגמרא הוא כאומרו שהם כדקתני טעמא לאוד וכוונת התירוץ הוא דלעולם ר"א ס"ל דשבת קובעת והא דקאמר יגמור היינו משום דהתחיל בהיתר לאכול בע"ש וזהו שאמר התם כדקתני טעמא כלומר במתני' גופא מבואר טעמיה דר"א דהיינו משום דהיה אוכל והשכה עליו ליל שבת דהא"כ אמאי נקט למילתיה במציאות זה ליפלגו בעיקר הדין אם שבת קובעת אם לאו ומאי דקאמר בגמרא רבי נתן אומר מילתא באפי נפשה היא ומייתי לה הש"ס לאשמועינן דיש חילוק בדין זה בין שבת לחצר דגבי חצר אע"ג דהתחיל בהיתר לא יגמור משום דחצר עיקרו מדאורייתא עיין רפ"ד מהלכות אלו מה שאין כן בשבת דמה שקובע למעשר אינו אלא מדרבנן ומש"ה אם התחיל בהיתר יגמור כנ"ל ליישב גירסת מרן לפי הוראה הנוסחא : **וראיתי** נתי"ט שכתב דמדברי רבינו ספ"ד משמע דגרים כגירסא דידן. ולא הבנתי דברים אלו דהתם איירי רבינו לענין חצר אבל גבי שבת מנ"ל דגרים ר"י אומר לא יגמור והלא בס"פ המיתי כתב דיגמור ותמה מרן אמאי פסק דלא כר"י וכיון שכן איך אפשר לצייר דנכרית מכאן דגרים כגירסא דידן. ועיין ברמ"ל בס' יש"ש שכתב דהר"ש גרים כגירסת רבינו בפירוש המשניות והכרית כן ממה שהקשה מהא דא"ר יוחנן דשבת טובל אפילו פירות שלא לקטן לצורך השבת ואי גרים כגירסא דידן מאי קושיא הא ר' יוחנן ס"ל כר' יהושע דהלכתא כוותיה ויראה דכוונת הר"ש להקשות במאי דאיפליגו בירושלמי ר' יוחנן ור"ל אם שבת קובעת לפירות שלא לקטום לצורך שבת דבמאי פליגי והלא מחלוקת קדום הוא דאיפליגו בהא מילתא ר"א ור' יהושע. ועוד דכל כמה דמצינו לאוקימי דברי ר' יוחנן אפילו כר"א מוקמינן שהרי התוספות (מציעא דף פ"ח) גרסי כגירסא דידן ועכ"ז הקשו לר' יוחנן כמו שיע"ש. גם בלשון הר"ש גופיה מבואר דגרים כגירסא דידן ממ"ש שבת וחצר תרווייהו כחדא מחתא. ואם כי מצאתי מקום ליישב גירסת מרן ז"ל מ"מ לא ימנע דרכו מדוחק דמהפך גירסת הספרים כדי לתרץ דברי רבינו אמנם המעיין היטב בדין זה יראה בעיניו דיתכן לומר דדברי הרמב"ם אינם ענין להאי פלוגתא דר"א ור' יהושע משום דאיכא לאקשויי לפי שיטת מרן דכיון דבתר הכי אמרינן בגמרא כי אתא רבין א"ר יוחנן שבת אינה קובעת אלא בדבר שנגמרה [illegible]

[illegible]

פרק ששי

א מחליקין *בתאנים וענבים של טבל ואין בזה משום הפסד. וכל שאסור לזרים לאוכלו בתרומה כגון הגרעינין וכיוצא בהן כך אסור לאוכלו מן הטבל ומן המעשר שלא ניטלה תרומתו וממעשר שני והקדש שלא נפדו. וכל שמותר לזרים לאוכלו בתרומה מדברים אלו כך מותר בטבל ובמעשר שלא ניטלה תרומתו ומעשר שני והקדש שלא נפדו: ב אין מדליקין בטבל טמא אפילו בחול ואין צריך לומר בשבת שנאמר את משמרת תרומותי מה תרומה טהורה אין לך בה אלא משעת הרמתה אף תרומה טמאה אין לך ליהנות בה אלא משעת הרמתה ואילך: ג אין מחפין בטבל ואין זורעין את הטבל ואפילו פירות שלא נגמרה מלאכתן אסור לזרוע מהן עד שיעשר. בד"א בתבואה וקטניות וכיוצא בהן. אבל העוקר שתילים שיש בהן פירות ממקום למקום בתוך שדהו הרי זה מותר ואינו כזורע טבל שהרי לא אסף הפירות. וכן העוקר לפת וצנונות ושתלם במקום אחר אם נתכוון להוסיף בנופן מותר. ואם שתלן כדי שיקשו ויקח הזרע שלהן אסור מפני שהוא כזורע חטים או שעורים של טבל: ד *ליטרא מעשר טבול שזרעה והשביחה והרי היא עשר ליטרין חייבת במעשר. ואותה ליטרא מעשר עליה ממקום אחר לפי חשבון. ליטרא בצלים שתקנם וזרעם אינו מעשר לפי חשבון התוספת אלא מעשר לפי כולו: ה זרעונים שהביאו שליש ומרחן ועשרן ואח"כ זרען והוסיפו ואין זרעם כלה ה"ז ספק אם חייבין

א סמג שם :

השגת הראב"ד

*ליטרא מעשר טבול שזרעה והשביחה. א"א נראה לי בדבר שאין זרעו כלה :

רדב"ז

פ"ו א מחליקין בתאנים ובענבים וכו'. ספ"ק דמעשרות מחליקין בתאנים וענבים של טבל שמחליקין אותם בשמן ולא ניחוש שמא ימהרו להתעפש ונמלא מפסיד אותם: וכל שאסור לזרים וכו'. כבר נתבאר זה בהלכות תרומות והדבר ידוע כי בטבל וכל הנך אסורין לכל אפי' לכהנים ואחר שנתקנו מותרים לכל :

ב אין מדליקין בטבל טמא וכו'. מימרא פרק במה מדליקין (דף כ"ו) ולא איצטריך קרא אלא לאסור לכהן שלא ידליק אותו סד"א כיון שמותר לו להדליק שמן תרומה טמאה יהיה מותר לו להדליק שמן טבל טמא קמ"ל שאין לכהן אלא משעת הרמה ואילך אבל בעודו טבל לא אבל לישראל פשיטא דאסור שהרי יש בתוכו תרומה גדולה ותרומת מעשר ואפי' לסרוע תוכו בטבל אסור :

ג אין מחפין בטבל וכו'. פ"ק דדמאי ירושלמי אין זורעין טבל אבל מחפין טבל כך נמלא בספרים שלנו וטעות הוא דקתני סיפא אבל מחפין עם העכו"ם טבל ואם מותר להפות פשיטא דמחפין עם העכו"ם אלא ודאי אין מחפין בטבל גרסינן כאשר כתב רבינו ופי' מחפין אחר שמשליכין הזרע בארץ מחפין אותן בעפר : ואפי' פירות שלא נגמרה וכו'. פ"ק דפיאה תנן ונוטל מן הגורן וזורע ופטור מן המעשרות עד שימרח דברי רבי עקיבא וכתב רבינו עלה ואין הלכה כרבי עקיבא דגרסי' עלה בירושלמי ואתיא דרבי עקיבא כחנויות בני הינון דתנן למה חרבו חנויות בני חנון שלש שנים עד שלא חרב בית המקדש שהיו מוציאין את הפירות מכלל המעשרות דהוון דרשי עשר תעשר פרט ללוקח ואכלת פרט למוכר. ומדמוקמינן לרבי עקיבא כחנויות דבני חנון משמע דאין הלכה כמותו ורבנן פליגי עליה ואע"ג דלא הגיעו לעונת המעשרות לא יזרע :

אבל העוקר שתילים וכו'. פ"ה דמעשרות העוקר שתילים מתוך שלו ונתן לתוך שלו פטור ואמרי' עלה ומודים חכמים לרבי עקיבא בשתילים והרי לך בהדיא דפליגי חכמים עליה דרבי עקיבא בזרעים והטעם דזרעים נגמרה מלאכתן שתילים לא נגמרה מלאכתם ודוקא שתלן בתוך שדהו אבל בשדה חבירו אסור וה"ל טעמו כששתלן בתוך שלו ועדיין לא לקט הפירות מותר אבל כששתלן בתוך שדה של חבירו הרי הוא כאילו לקט את הפירות ואסור :

וכן העוקר לפת וצנונות וכו'. גם זה שם במשנה העוקר לפת וצנונות ונוטע לתוך שלו לזרע חייב מפני שהוא גורן משמע שאם נתכוון להוסיף בנופן מותר ודוקא בתוך שלו מותר אבל לתוך של חבירו אסור לפי שנראה כאילו נגמרה מלאכתן שעקירתן היא גורן שלהם ובזמן שהוא נוטע לתוך שלו לזרע זהו גרנן אבל להוסיף בנופן בזמן שהוא בתוך שלו מתבטלין במקומן אבל בנוטע לתוך של חבירו בשעת עקירתן הוי גמר מלאכתן ואסור והיינו דתנן במתני' דתרווייהו [לתוך שלו] ומשמע ולא לתוך של חבירו :

ד ליטרא מעשר טבול וכו'. בפרק הנודר מן הירק (דף נ"ח) תנא מעשר טבל וכו' כלשון רבינו ופירושה מעשר שלא נטלה תר"מ וזהו הנקרא מעשר טבול וזרעה והרי היא עשרה ליטרין חייבים במעשר דהוי כדנן מעושר דעלמא ואותה ליטרא מעשר עליה ממקום אחר לפי חשבון ואע"ג דהפרים עליה לפי שנתבטלה בגידולין צריך להפרים עליה ממקום אחר מדרבנן בעלמא דגידולין לא מבטלין לעיקר א"נ משום שלא יהא נשכר שזרע מעשר טבול ומפרים עליה ממקום אחר ממעשר טבול מתרומת מעשר אבל מיניה וביה לא כיון דליכין דתוספת פטירי ה"ל מן הפטור על החיוב. וכתב הראב"ד ז"ל נ"ל בדבר שאין זרעו כלה ע"כ. וכן כתבו התוספות פ' רבי ישמעאל במנחות והכי משמע בירושלמי דתני ליטרא בצלים של מעשר וכו' ובצלים דבר שאין זרעו כלה הוא ואין נראה כן דעת רבינו דבסמוך מחלק בין זרעו כלה לאין זרעו כלה והכא לא חילק. ונראה כיון דטעמא הוי שלא יהא הוטא נשכר אפי' בזרעו כלה שייך האי טעמא וכירושלמי דנקט בצלים לאו דוקא: ליטרא בצלים שתקנם וזרעם וכו'. פרק רבי ישמעאל (דף ס"ט) מימרא דרבי יוחנן והא דנקט ליטרא לרבותא דאפי' שיודע כמה זרע וכבר היה מתוקן אפ"ה מתעשר לפי כולו שהעיקר מתבטל אגב הגידולין :

ה זרעונים שהביאו שליש וכו'. פרק רבי ישמעאל (דף ס"ט:) בעי רבה לענין מעשר מאי היכי דמי כגון דמרחינהו ועשרינהו ושתלינהו והוסיפו להו את"ל לא אזלינן בתר עיקר ותוספת בעיא עפורי עיקר מאי ודבר שזרעו כלה לא קא מיבעיא לי אלא כי קא מיבעיא לי בדבר שאין זרעו כלה ואתיק למפשטה מההיא דליטרא בצל ודחינן התם היינו

כסף משנה

פ"ו א מחליקין בתאנים וכו'. משנה ספ"ק דמעשרות (משנה ח) וכת"ק ופירוש מחליקין לשפשף העיגול של תאנים וענבים (ותאנים) להחליק פניו וקאמר שמותר לעשות זה בתאנים וענבים של טבל ואין זה נקרא מפסיד הטבל : וכל שאסור לזרים לאכלו בתרומה וכו' :

ב אין מדליקין בטבל טמא אפילו בחול וכו'. בפרק במה מדליקין (דף כ"ו) ופירש"י בטבל טמא ואין צ"ל בטהור ולקמיה מפרש טעמא :

ג אין מחפין בטבל וכו'. תוספתא פ"ק דדמאי. ומ"ש ואפילו פירות שלא נגמרה מלאכתן וכו' בספ"ק תנן נוטל מן הגורן וזורע ופטור מן המעשרות עד שימרח דברי רבי עקיבא ומשמע דרבנן פליגי עליה וכן אמרו ברפ"ה דמעשרות בירושלמי ואין הלכה כר"ע דיחידאה הוא. ומ"ש בד"א בתבואה וקטניות וכיוצא בהן אבל העוקר שתילים וכו'. משנה רפ"ה דמעשרות. ומ"ש וכן העוקר לפת וצנונות וכו'. ג"ז משנה שם :

ד ליטרא מעשר טבול שזרעה וכו'. בס"פ הנודר מן הירק (עלה נ"ח:) פירוש ליטרא מעשר טבל מעשר ראשון שלא הופרש ממנה תרומת מעשר חייבת במעשר כל עשר ליטרין ואותה ליטרא שנטע בן לוי כשאינה מעושרת אע"פ שעישרה עכשיו צריך לעשרה פעם שניה תרומת מעשר שהניח בן לוי אפתקד שלא הפרים ממנה מעשר עליה עשירית ליטרא ממעשר טבול לתרומת מעשר : כתב הראב"ד א"א נראה לי בדבר שאין זרעו כלה :

ליטרא בצלים שתקנום וזרעום וכו'. שם (עלה נ"ז) פירוש שתקנה ועישרה כהלכתה וזרעה וגדלה מתעשרת לפי כולה אע"פ שכבר עישר מן העיקר והעיקר קיים והינו כלה צריך להפרים מן הגידולין ומן העיקר לפי שבטלו גידולים את העיקר :

ה זרעונים שהביאו שליש וכו'. מנחות פרק רבי ישמעאל (דף ס"ט:) שבולת שהביאה שליש קודם לעומר ועקרה ושתלה בעי רבה לענין מעשר מאי ה"ד כגון *דמרחינהו ועשרינהו ושתלינהו והוסיפו להו וכו'. א"ל אביי מאי שנא מכל היפי ושערי דעלמא א"ל דבר שזרעו כלה לא מיבעיא לי כי קא מיבעיא לי דבר שאין זרעו כלה ואתיק למיפשטא מההיא דבצל

*[נגמרה דאמדינהו] :

משנה למלך

מלאכתו א"כ ממילא נדחו כל הני דאית להו דקובעת אפילו בדבר שלא נגמרה מלאכתו דהלכתא כרבי יוחנן וכן פסק הרמב"ם לעיל הס"ג. וכיון שכן קשה היכי קאמר הרמב"ם הכא בפירקין גבי אשכול דלא יאכל עד שיעשר והלא אשכול הוי דבר שלא נגמרה מלאכתו ואין השבת קובעתו למעשר. ותו קשה לשיטת מרן דכיון דקאמר דאסור לאכול בשבת מאי ואם הניחם לאחר השבת דקאמר ודאי דכיון שאינו יכול לאוכלם בשמרים הפירות הללו וכי יבליכם לאיבוד וא"כ היל"ל בקילור ואחר השבת יגמור. ותו דאי האשכול קאי מאי ואם הניחן דקאמר כלשון רבים. ולכן נלע"ד דסוף דינא כתר רישא אזיל והכל הולך אל מקום אחד דיקא נמי דלא פסיק טעמא בגווייהו דכיון שדין התאנים שבתחיל בו הרמב"ם הוא ענין לעצמו ודין האשכול הוא דין בפני עצמו היה מן הראוי לחלקם בשתי בבות ולמאי מחתינהו בחדא מחתא. אלא עיקרן של דברים כך הוא דאע"ג דביאר הרמב"ם לעיל בפ"ג דאין שבת קובעת אלא בדבר שנגמרה מלאכתו היינו דוקא במלאה דלא נתייחדה לשבת אבל התאנים או אילן אחר שייחד פירותיו לשבת לא יאכל אפילו קודם השבת עד שיעשר הואיל דפירות אלו נתייחדו לשבת. ודין זה הוא בירושלמי כמ"ש מרן והיא משנה ערוכה פ"ד דעדיות כמ"ש הרב המחבר ז"ל לעיל דהנן כלכלת שבת ב"ש פוטרים וב"ה מחייבים ופסק כב"ה. והשתא קאמר הרמב"ם היה אוכל באשכול כו' דין זה חידוש הוא שחדש מורנו ז"ל דס"ל דמ"ש ב"ה מחייבים היינו לומר דלכתחלה לא יאכל עד ביעשר אבל אם כבר התחיל לאכול גומר אכילתו אמנם אם בעודנו אוכל חשכה עליו ליל שבת לא יגמור אכילתו דאע"ג דבחול כל שהתחיל גומר מ"מ בשבת מיהא יש להחמיר דלא יגמור כיון דאילן זה נתייחדו פירותיו לשבת וכל כה"ג שבת קובעת אף בדבר שלא נגמרה מלאכתו. והיינו טעמא דנקט אשכול לאשמועינן הך חידושא דאע"ג דכל אשכול דעלמא אין שבת קובעת אותו הכא שאני כיון דנתייחד לאוכלו בשבת. ומ"ש ואם הניחן לאחר השבת ס"ז גומר השתא אשמעינן מילתא אחריתי דאע"ג דמתחלה ייחד פירות אלו לשבת ואל עליהם היכור אם טוב נמלך והניחם לאחר השבת והתחיל לאכול מבע"י גומר אכילתו דבתר השתא אזלינן. ויצא לו דין זה משה דתנן בפ"ב דמעשרות המעלה פירות מן הגליל ליהודה או עולה לירושלים אוכל מהם עד שהוא מגיע למקום שהוא הולך וכן בחזרה ופירש הר"ש דהיינו לומר דבחלי הדרך נמלכו לחזור לאכלם וכן פסק הרמב"ם לעיל בפ"ד דין י"א יע"ש. הרי בהדיא דבתר כוונתו אזלינן ואע"ג שהכניסם לבית ולאחר לא הוקבעו. ומינה יליף הרמב"ם לענין שבת דאע"ג דאותם פירות היו מיוחדים לשבת כל שנמלך והניחם לאחר שבת ועשה מעשה שהתחיל לאכול בחול ס"ז גומר אכילתו דבתר כוונתו אזלינן, עוד נ"ל ליישב דברי הרמב"ם באופן אחר והוא דאיהו ז"ל הוקשה לו בשמעתין דקאמר שבת לאפוקי מדכלל דאמאי לא קאמר לאפוקי מדר' אליעזר ותרום' הוקשה להם זה ותירצו דכלאו הכי נמי ליה הלכתא כוותיה דשמותי הוא. ותמה הרב חידושי הלכות דאמאי לא קשיא להו דלימא לאפוקי מדר' יהושע דמחמיר טפי דלא יגמור אפילו במוצאי שבת והניחו בצ"ע. ומשמעי מתרלים דוש ליישב דמעולם לא הוקשה להתום' מהאי פלוגתא דרבי אליעזר ורבי יהושע גבי אשכול דאין מהם הכרח לומר דס"ל דשבת קובעת אפילו בדבר שלא נגמרה מלאכתו כדי להקשות לר' יוחנן דלימא לאפוקי מדר' יהושע דאיכא למימר דאיהו נמי לא איירי אלא באשכול העומד לאכילה. ולא הוקשה להם להתום' אלא מר' אליעזר דתרומה דקאמר בהדיא דתרומה קובעת אפילו בדבר שלא נגמרה מלאכתו ומינה ילפינן דה"ה שבת ועל זה הוקשה להם דלימא לאפוקי מדר"א עוד יש להקשות כהוגיא דלעיל קאמר רב נחמן לימוד ערוך הוא בידינו דשבת קובעת כו' יע"ש ברש"י וכתר הכי קאמר ר' יוחנן דאין שבת קובעת אלא בדבר שנגמר ואיך אפשר דרב נחמן ורבא וכל סדור הסוגיא לא שמיעא להו

סס

חייבין במעשר מדבריהם הואיל והוסיפו. או אין חייבין שהרי הזרע שעדיין הוא קיים ולא אבד מעושר הוא. ואין אלו דומים לבצלים שהבצלים אין דרכן להזרע:

ו הזורע את *[א]הטבל בין דבר שזרעו כלה בין דבר שאין זרעו כלה אם אפשר ללקטו קונסין אותו ומלקטו. ואם צמח אין מחייבין אותו לעקור והגידולין חולין. ואם היה דבר שאין זרעו כלה אפילו גידולי גידולין אסורין עד שלש גרנות והרביעי מותר. ומפני מה הגידולין אסורין מפני תרומת מעשר ותרומה גדולה שבה. וכן הדין בזורע מעשר שלא ניטלה תרומתו. אין מוכרין את הטבל אלא לצורך ולחבר. ואסור לשלח את הטבל ואפילו חבר לחבר שמא יסמכו זה על זה ויאכל הטבל:

ז *המוכר פירות לחבירו ונזכר שהם טבל ורץ אחריו לתקנו ולא מצאו. אם ידוע שאין קיימין ושכבר אבדו או נאכלו אינו צריך לעשר עליהם. ואם ספק שהם קיימין או אין קיימין צריך להוציא עליהן מעשרות מפירות אחרות:

ח המוכר פירות לחבירו מוכר אומר על מנת שהן טבל מכרתי. ולוקח אומר לא לקחתי ממך אלא מעושרין. כופין את המוכר לתקן. קנס הוא לו מפני שמכר טבל:

ט אין פורעין חוב מן הטבל מפני שהוא כמוכרו:

א סמג עשין קל"ס:

השגת הראב"ד

*המוכר פירות לחבירו ונזכר שהן טבל ורץ אחריו לתקנו. א"א לאי אומר והותן המעשרות ותרומת מעשר שהכהן ספק והכהן לא יאכלנה עד שיתקן אותה ולא ממקום אחר ולבסוף א"א שלא תרקב משום ספק טבל אא"כ חזר בעל הבית ותיקן פירותיו בתנאי ובתוספתא דמעשר שני אינו כן אלא יהא קורא שם למעשרותיהם נראה מיניה וביה קאמר וא"א לכהן בלא תקנה:

כסף משנה

דבלל דבסמוך ודאי התם היינו זריעתו הכא לאו היינו זריעתו ולא איפשיטא וזהו שכתב רבינו ואין אלו דומים לבצלים וכו' כלומר ומש"ה לא פשטינן מבצלים:

ו הזורע את הטבל וכו'. בפ"ט דתרומות (משנה ו) תנן הטבל גדוליו מותרים בדבר שזרעו כלה אבל בדבר שאין זרעו כלה אפילו גידולי גידולין אסורין וגרסינן בירושלמי פ"ק דדמאי (דף כ"א:) זרע טבל פטור שכבר אבד בדבר שאין דרכו להתלקט אבל בדבר שדרכו להתלקט קונסין אותו שילקט אותו בלא למח אבל אם למח נעשה כדבר שאין דרכו להתלקט. ומ"ש עד ג' גרנות והרביעי מותר ירושלמי פ"ט דתרומות. ומ"ש ומפני מה הגידולין אסורים וכו'. ומה שכתב וכן הדין בזורע מעשר שלא ניטלה תרומתו: אין מוכרין את הטבל אלא לצורך. משנה בפ"ה דדמאי (משנה ח): ומה שכתב ולחבר. שם בירושלמי. ומ"ש אסור לשלוח טבל ואפילו חבר לחבר וכו'. בפ"ג דדמאי (מ"ג) תנן כל דבר שאין אדם רשאי למכור לחבירו דמאי לא ישלח לחבירו דמאי רבי יוסי מתיר בודאי ובלבד שיודיענו ובירושלמי (הלכה ג') אמר רשב"ג שלח לי ר' יוסי ברבי אתרוג ואמר לי זה בא לידי מקסרין ולמדתי בו שלשה דברים וכו' ולא מתני' היא רבי יוסי מתיר בודאי ובלבד שיודיענו אתי מימר לך אע"ג דפליג על רבנן לא עבד עובדא דכוותיה:

ז המוכר פירות ונזכר שהם טבל וכו'. ירושלמי בפ"ז דדמאי. וכתב הראב"ד א"א והותן המעשרות ותרומת מעשר וכו'. ומלאתי כתוב טעות סופר יש בהשגה זו כי מלת ולא מיותרת במ"ש ולא ממקום אחר דאדרבה אינו מתקן אלא ממקום אחר והיא היא ההשגה שאילו היה יכול לתקן מתוכן כמו שנראה מהתוספתא שמביא בסוף הדבור שאמרה קורא שם למעשרותיהן דמשמע מיניה וביה לא היה קשה כ"כ דבתיקון נקל כזה סמך על המבין אבל זה א"א בלא תקנה לכהן פירוש שאם לא היו כאן אלא ספק אבדו פירות שמכר היה די בקריאת שם למעשרות וממ"נ מתוקן אם קיימים הרי כולם מעשרות ואם אבדו הרי הן טבל מתוקן בקריאת שם זה והוכל הכל אבל יש ספק אחר שמא אבדו מקצתן ונמצאו מעשרות אלו מקולקלים מטבל ומעשר מעורבים דמרבה במעשרות ואין תקנה לתקן מתוכן שמא מרבה במעשרות או שמא ממעט במעשרות למ"ד אין בילה דקי"ל כוותיה הילכך אין תקנה לתקן אלא ממקום אחר והאכון אחרון ירקב כדברי התוס' בפרק השולח וזהו מ"ש הראב"ד ולבסוף א"א אלא שתרקב אא"כ חזר בע"ה ותיקן פירותיו בתנאי פירות אחר שיפרים מעשרות שמכר ויתקן פירות אחרים כשיעור פירות שמכר בתנאי שיאמר הרי מעשרות כרי זה בצפונו או בדרומו בתנאי אם פירות שמכרתי קיימים ואם אבדו פירות שמכרתי או נאבדו במקצתן מעשרות כשהפרשתי עליהן טבל אין בדברי כלום המעשרות שקבעתי בכרי זה והותן המעשרות שהפרשתי על פירות שמכרתי יהיו על כרי זה וכן אבדו מקצתן יתבטלו דברי במעשרות שקבעתי בכרי זה לפי חשבון ונמצא הכל מתוקן דאף אם"ל שאבדו מקצתן אותו טבל שבמעשרות כנגד מה שאבד ועשה מעשרות לחלק מהכרי כנגד מה שנתבטלו בו דבריו במעשרות שקבע וזה פשוט וגם לפי הירון זה יש השגה על רבינו שהו"ל לפרש שאין לסמוך בתיקון זה על המבין ובתוספתא דמע"ש אינו כן אלא יהא קורא שם למעשרותיהם פירוש שלפי התוספתא שאמרה תיקון נקל אינו קשה כ"כ שסמך על המבין אבל מה נעשה שתיקון התוספתא א"א בלא תקלה לכהן מהטעם שכתבתי וע"כ לומר דמשבשתא היא או לפרש פי' לפירושה דקריאת שם לאו דוקא אלא הפרשה ממקום אחר א"נ קריאת שם בתיקון פירות בע"ה ובתנאי וכדפרישית עכ"ל:

ח המוכר פירות לחבירו מוכר וכו'. תוספתא פ"ג דמע"ש וירושלמי פ"ז דדמאי:

ט אין פורעין חוב וכו'. נלמד ממה שיבא בסמוך:

רדב"ז

היינו זריעתו הכא לאו היינו זריעתו. וכתב רבינו שהביאה שליש שאם לא הביאה שליש המירוח והמעשר לאו כלום הוא והעיקר והתוספת דין אחד להם ומ"מ רבינו מפרש דפליגנהו דקאמר היינו שזרען ודלא כפירש"י ז"ל שכתב כגון הך שבולת שבתלה אין העיקר מתאכל אלא הולך ומוסיף ודוחק הוא לומר דבתר דמרחינהו ועפרינהו יהיו השבולין ראויים להוסיף את שתלן:

ו הזורע את הטבל וכו'. ירושלמי פ"ק דדמאי שכח וזרע טבל פטור שכבר אבד בדבר שאין דרכו להתלקט אבל בדבר שדרכו להתלקט קונסין אותו שילקט בלא למח אבל אם למח נעשה כדבר שאין דרכו להתלקט ע"כ: ואם היה דבר שאין זרעו כלה וכו'. פרק ט' דתרומות הטבל גידוליו מותרין בדבר שזרעו כלה אבל בדבר שאין זרעו כלה אפילו גידולי גדולין אסורין וגרסינן עלה בירושלמי א"ר יעקב בר אידי משום רבי יוחנן עד שלש גרנות אסורות נכן רביעי מותר ואפשר דטעמא הוי דעד שלש גרנות כלה כח הזרע הראשון: ומפני מה הגידולין אסורין וכו'. כלומר למה לא יהיו הגדולין טבל ויתקן אותו ויהיה מותר לזרים מפני התרומה וכו'. ומכאן מודעא רבא למה שהשיג הראב"ד ז"ל פי"א דתרומות והלא גידולי הטבל אינם אסורים אלא מפני התרומה שיש בהם ואיך אפשר שיאמר רבינו דגידולי תרומה מותרין בדבר שאין זרעו כלה אלא ודאי לא היתה כוונת רבינו למה שחשדו הראב"ד ז"ל כאשר כתבתי במקומו ולא חילק רבינו בין זורע טבל לזורע תרומה אבל בירושלמי משמע דגורן רביעי אסור בתרומה וגורן השישי מותר: אין מוכרין את הטבל. פ"ה דדמאי הלוקח טבל משני מקומות מעשר מזה על זה אע"פ שאמרו אין אדם רשאי למכור טבל אלא לצורך ואמרינן עלה בירושלמי א"ר ינאי אין אדם רשאי למכור טבל אלא לצורך ובלבד לחבר מעתה לעם הארץ שנתערב טבלו בחולין אין לו תקנה כילד עושה הולך אצל חבר והוא לוקח לו ומעשר לו: ואסור לשלוח את הטבל וכו'. בירושלמי פ"ה דדמאי מעשה היה ברבי ירמיה שלח לרבי זעירא הדא מסאנא דתאנים וכו' ובין דין ודין אתאכל טבל ומייתי עלה עובדא דחמרתא דר' פנחס בן יאיר:

ז המוכר פירות לחבירו וכו'. תוספתא היא ובפ"ז דדמאי מייתי לה בירושלמי ומסיים בה מעשר עליהם וקורא שם למעשרותיהם ומשמע דאין צריך להפרים ממש המעשרות אלא בקריאת שם בעלמא סגי כיון שהדבר ספק ואין זה מתיישב אלא א"כ יעלה אותם באחד ומאה ולפיכך השמיטו רבינו וכתב צריך להוציא עליהם מעשרות מפירות אחרות ולא הוצרך לפרש כי הדבר פשוט שדינם כדין כל ספק תרומה ומעשר כאשר כתב הראב"ד ז"ל אבל לקרא להם שם לבד יש תקלה לכהן כי שמא הפירות שמכר כבר נאכלו ולא היה צריך להפרים עליהם והרי המעשר שהפרים טבל הוא ונמצא הכהן אוכל ספק טבל וכתב הראב"ד ז"ל הכהן לא יאכלנה עד שיתקן אותה ולא ממקום אחר ולא ידעתי למה לא יפרים עליהם ממקום אחר שאם הפירות הראשונים נאכלו הרי המעשרות שהפרים עליהם טבל הם וא"כ שפיר מפרים עליהם ממקום אחר ואם הפירות הראשונים לא נאכלו שפיר הפרים עליהם והרי הם תרומה ומעשר ואין צריכין תיקון ומפני שאני חושד שיש בלשון ההשגה טעות סופר לא חששתי להאריך אבל בדרך כלל סברת רבינו שצריך לתקן ולהוציא עליהם מפירות אחרות ולא פירש רבינו תקנת מה שהפרים משום דהוו ככל תרומה ומעשר שהם ספק:

ח המוכר פירות לחבירו וכו'. זה מבואר דאע"ג דעל הקונה להביא ראיה מדינא כיון שהוא מודה דמכר טבל ועבד איסורא לפיכך קונסין אותו לתקן:

ט אין פורעין חוב מן הטבל וכו'. פ"ג ירושלמי דמאי תני אחד שביעית ואחד מעשר שני אין נפרעין מהן מלוה וחוב ואין עושין מהן שושבינות ואין משלמין מהן תשלומין וכו' ומשמע כ"ש מעשר ראשון:

משנה למלך

הא דר' יוחנן שהיה קודם לזה בזמן וכיון דהוא פליג עלייהו לא שייך לומר לימוד ערוך הוא בידינו כאילו היא הלכה פסוקה וכדי ליישב כל זה ס"ל להרמב"ם דרב נחמן ור' יוחנן לא פליגי דמר אמר הדא ומר אמר הדא דרב נחמן לא איירי אלא לענין שבת גופיה דלאכול הפירות בשבת עצמה אסור אף דלא נגמרו ולאחר השבת שרי לאוכלם כיון דלא נגמרו. ור' יוחנן דקאמר דאין שבת קובעת אלא בדבר שנגמרה מלאכתו היינו לומר דבדבר שנגמר קובעת ואסור לאוכלם לעולם אף בחול אסור לאכול מהם ערתי בלתי מעשר כיון דעבר שבת עליהם אבל בדבר שלא נגמר אין שבת קובעת לאסור באכילה אפילו לאחר השבת דלא אסור אלא בשבת גופיה. ומש"ה לא קאמר לאפוקי מדר' אליעזר דהא ר"א קאי כוותיה ואי משום ר' יהושע דקאמר לא יגמור דמשמע אפילו למוצאי שבת כיון דאינו מפורש בדבריו לא שייך לומר לאפוקי מדברי יהושע מש"ה קאמר לאפוקי מדהלל דקאמר בהדיא אוסר לעצמו א"נ כיון דר' יהושע הוא מתלמידי ב"ש עדיפא ליה למימר לאפוקי מהלל עצמו. ועל פי זה באו דברי הרמב"ם על נכון דאיהו ז"ל פסק כר' יוחנן דאין שבת קובעת אלא בדבר שנגמר כמ"ש לעיל בפ"ג והשתא הכא בפירקין אתא לאשמועינן דלענין שבת גופה קובע ולא יגמור אכילתו אבל אם הניחן לאחר השבת ה"ז גומר ואע"ג דר' יהושע פליג על זה לית הלכתא כוותיה כהא דאיהו בשטת שלל רבו אמרה אבל אנן קי"ל כר' יוחנן דאמר לאפוקי מהלל ומסקנא דמילתא דדבר שלא נגמר מותר לאוכלו אחר השבת ולא תיקשי לן מההיא דהגר דנסק הרמב"ם דלא יגמור הע"פ שיצא מן השגר דהיכא למימר דהתם איירי בדבר העומד לאכילה. ואע"ג דהתם אשכול הוי דבר שלא נגמרה מלאכתו כמו שפירש הר"ש בפלוגתא דר"א ור' יהושע מ"מ הרמב"ם איירי באשכול העומד לאכילה ולא הניח מקום לטעות בדבריו שמא מתוכם ילמדו לומר דאפילו בדבר שלא נגמר אסור לאכול אף שיצא מן השגר שהרי כבר כתב בפירוש בפ"ג דאין חצר קובע אלא בדבר שנגמר וא"כ ילמד סתום מן המפורש דע"כ לומר דאשכול דנקט היינו בעומד לאכילה דהוי דבר שנגמרה מלאכתו. וזהו מה שעלה כמלודתי בענין זה):

פ"ו ז המוכר פירות לחבירו וזכר שהם טבל כו'. מ"ש מרן ומצאתי כתוב ט"ס יש בהשגה זו כו' פי' זה הוא מהר"ם הלוי הובאו דבריו בתשובת מהרלנ"ח סי' קט"ו (דף קס"ו ע"א) יע"ש. ומ"ש עוד מרן ואין תקנה לתקן מתוכן שמא מרבה במעשרות או שמא ממעט למ"ד אין בילה דקי"ל כוותיה כו'. דע דמהרימ"ט בח"א סי' ח"י כתב דרבינו ס"ל דיש בילה ופסק כר"ש שזורי וכזה מתיישב השגת הראב"ד שיכול לתקן מיניה וביה והראב"ד אזיל לשיטתיה שפסק כשמואל דאמר אין בילה וכמ"ש בפ"א מהלכות מעשר שני דין א' יע"ש (*א"ה עי' במ"ש הרב המחבר לקמן פי"ד מהלכות אלו דין ח'):

ח כופין את המוכר לתקן כו'. נראה דדוקא בשלא טען המוכר שמכר לצורך או שהיה הלוקח ע"ה אבל אם היה הלוקח חבר וטען המוכר שמכר לצורך אין כופין את המוכר:

י מי שלקחו בית המלך את פירותיו והם טבלים . אם מחמת שהוא חייב להן צריך להוציא עליהן מעשרות . ואם לקחו באונס אינו צריך לעשר עליהם : יא הלוקח טבל משני מקומות מעשר מזה על זה . המקבל שדה מישראל או מן הנכרי חולק ונותן לבעל השדה בפניו כדי שידע שטבל נטל . אבל החוכר שדה מישראל אם נתן לו מזרע אותה שדה תורם ואח"כ נותן לו מזו שקצץ ליתן לו ובעל השדה מעשר לעצמו. ואם נתן לו מזרע שדה אחרת או ממין אחר מוציא המעשר ואח"כ נותן לו : יב החוכר שדה מן העכו"ם מעשר ואחר כך נותן לו . קנס קנסוהו בזה כדי שלא יחכור מן העכו"ם ונמצאת השדה בורה לפניו עד שיצטרך וימכרנה לישראל . וכן המקבל שדה אבותיו מן העכו"ם קנסוהו שיעשר ואחר כך יתן חלקו לעכו"ם מעושר כדי שלא יקפוץ ויקבלה ממנו מפני שהיא שדה אבותיו עד שתשאר לפניו בורה כדי שימכרנה לישראל : יג אי זהו חוכר ואי זהו מקבל . חוכר שחוכר הקרקע בדבר קצוב מן הזרע בכך וכך סאה בין עשתה הרבה בין עשתה מעט . מקבל הוא שיקבל אותה בחלק ממה שתעשה חציו או שלישו או מה שיתנו ביניהן . שוכר הוא ששוכר הקרקע במעות : יד שנים שקבלו שדה באריסות או ירשו או נשתתפו יכול האחד לומר לחבירו טול אתה חטים שבמקום פלוני ואני חטים שבמקום פלוני אתה יין שבמקום פלוני ואני יין שבמקום פלוני . אבל לא יאמר טלו אתה חטים ואני שעורים אתה יין ואני שמן *מפני שמוכרין את הטבל : טו א*כהן או לוי שלקחו פירות מישראל אחר שנגמרה מלאכתן מוציאין את התרומה והמעשרות מידיהן ונותנין אותם לכהנים וללוים אחרים . קנס הוא להם כדי שלא יקפצו לגרנות ולגתות ויקנו טבלים כדי להפקיע מתנות אחיהם הכהנים . ואם קנו קודם שתגמר מלאכתן אין מוציאים מידם : טז כהן או לוי שמכרו פירות תלושין לישראל קודם שתגמר מלאכתן ואין צריך לומר אם מכרו במחובר הרי התרומה או המעשר שלהם . ואם מכרו אחר גמר מלאכה הרי התרומה והמעשר של לוקח ומפריש ונותן לכל כהן או לוי שירצה : יז כהן ולוי שקבלו שדה מישראל כשם שחולקין בחולין כך חולקין בתרומה ובמעשרות והישראל נוטל חלקו ונותן לכל כהן או לוי שירצה . אבל ישראל שקיבל שדה מכהן או מלוי התרומה או המעשר לבעל השדה ושאר המתנות חולקין : יח המקבל זיתים להוציא מהן שמן בין ישראל מכהן או לוי בין כהן או לוי מישראל

השגת הראב"ד

*כהן או לוי שלקחו פירות וכו' עד אין מוציאין מידם : א"א אני אומר שאינו קנס אבל מפני שאמר להם מנהא דכהן לא זכיני לך כדאיתא בפרק הזרוע ומזה הטעם עצמו כשמכר הלוי לישראל עד שלא מירח המעשר של לוי שלא היה לו בו עדיין זכות כדי שימכור זכותו לישראל אבל משמירח כבר היה לו בו זכות וכל זכות שיש לו באותה תבואה מכר לישראל לפיכך נותנו לכל כהן שירצה

א סמג עשין קל"ה טוש"ע יו"ד סי' של"א : [*עיין בתוי"ט שם שנותן טעם לשבח דאין סתירה מדבריו כאן לפירושו במשנה] :

כסף משנה

י מי שלקחו בית וכו' . בפרק הזרוע עלה קל"א ופירש"י חייב לעשר ממקום אחר וליתן לכהן שהרי הוא כמוכר :

יא הלוקח טבל וכו' . משנה בפ' ה' דדמאי (משנה ח') : המקבל שדה מישראל וכו' . משנה שם פ"ו (משנה א) . ומ"ש אבל החוכר שדה מישראל וכו' . שם במשנה וכר"י דמפרש דברי ת"ק :

יב החוכר שדה מן העכו"ם וכו' . גם זה שם משנה ב' . ומ"ש קנס קנסוהו בזה וכו' . בפרק השואל (מציעא דף ק"א) . ומ"ש וכן המקבל שדה אבותיו מן העכו"ם וכו' . שם בפרק הנזכר (מ"ב) וכר"י דליכא מאן דפליג עליה :

יג איזהו חוכר ואיזהו מקבל וכו' עד במעות . ירושלמי רפ"ו דדמאי :

יד שנים שקבלו שדה וכו' . משנה בפ"ו דדמאי (משנה ח') :

טו כהן או לוי שלקחו פירות מישראל וכו' . משנה בספ"ק דפיאה (מ"ו) כהן ולוי שלקחו את הגורן המעשרות שלהן עד שימרחו וקאמר עלה בירושלמי (הלכה ה') א"ר יוחנן קנס קנסו להם שלא יהו קופצים לגתות ולגרנות ומשמע דקאי אדיוקא דמתניתין דמשמע הא אם מירחו אין המעשרות שלהן : כתב הראב"ד אני אומר שאינו קנס וכו' . ומאחר שדברי רבינו מבוארים בירושלמי שהוא משום קנס יש לתמוה עליו איך כתב אני אומר שאינו משום קנס :

טז כהן או לוי וכו' . תוספתא פ"ו דדמאי :

יז כהן ולוי שקבל שדה מישראל וכו' . משנה בפ"ו דדמאי (מ"ג) וכת"ק . ומ"ש אבל ישראל שקיבל שדה מכהן וכו' . שם במ"ד ישראל שקיבל מכהן ולוי המעשרות לבעלים . ומ"ש המתנות חולקים תוספתא פרק ו' ישראל שקיבל שדה מכהן תרומה לכהן מעשר ראשון ומעשר שני חולקין ביניהם קיבל מלוי מעשר ראשון ללוי תרומה ומעשר שני חולקין :

יח המקבל זיתים וכו' . משנה ה' בפ"ו דדמאי המקבל זיתים לשמן כשם שחולקין בחולין כך חולקים בתרומה ומדסתם ולא חילק רבי

רדב"ז

כי שלקחו בית המלך וכו' . נ"ז מסתברא שלמעלה שאסור לפרוע חובו מן הטבל : יא הלוקח טבל משני מקומות וכו' . פ"ה דדמאי במשנה ככר הזכרתיה למעלה כגון שהודיעוהו שהוא טבל וא"ת כיון שהודיעוהו שהוא טבל פשיטא דמעשרין מזה על זה וי"ל דלא חיישינן שמא אחד מהם מכר לו מפירות של השנה שעברה ואחד מהשנה הזאת אע"פ שמכר את הטבל ועבד איסורא לא חיישינן שהפירות מהשנה של אשתקד הם ולא חשש לומר לקונה אלא מעשר מזה על זה דסתמא משנה אחת הם כנ"ל : המקבל שדה מישראל וגו' . דמאי פ"ו המקבל שדה מישראל מן העכו"ם מן הכותי מחלק לפניהם ודוקא בפניהם אבל שלא בפניהם לא יחלק עד שיתקן ובשלמא גבי ישראל שמא יחשוב שהוא מתוקן ויבא לאכול ממנו אבל לגבי עכו"ם למאי ניחוש וי"ל משום גניבת הדעת א"נ הרואה חושב שעישר ונתן לו ויבא לקנותו מן העכו"ם : אבל החוכר שדה מישראל וכו' . ג"ז שם במשנה החוכר שדה מישראל תורם ונותן לו אמר ר' יהודה בזמן שנתן לו מאותה שדה ומאותו מין אבל אם נתן לו משדה אחרת או ממין אחר מעשר ונותן לו ורבי יהודה לפרושי דברי ת"ק קא אתי והלכה כמותו וטעמא דתורם ונותן לו לפי שאי אפשר לגורן שתיעקר עד שיפרישו ממנו תרומה גדולה וכשפורע חכירותו מן הטבל לא הוי כפורע חובו שהרי המחכיר סופו להפרים ואפילו הוא ע"ה רובם מעשרין ולא דמי למוכר טבל לע"ה דשאני הכא דארעא דידיה הוא :

יב החוכר שדה מן העכו"ם וכו' . שם במשנה החוכר שדה מן הנכרי מעשר ונותן לו רבי יהודה אומר אף המקבל שדה אבותיו מן העכו"ם מעשר ונותן לו ומסיק עלה בפרק השואל אלא לעולם יש קנין לעכו"ם בא"י להפקיע מן המעשר ומקבל לאו כחוכר דמי ומאי שדה אבותיו שדה אבותיו ממש ולדידיה הוא דקנסו רבנן דאיידי דחביבא ליה שפי אזיל מקבל לה אבל איניש דעלמא לא ולדידיה מ"ט קנסו רבנן א"ר יוחנן כדי שתהא בורה בידו ע"כ ומדקא שקלי וטרו לתרולי אליבא דרבי יהודה משמע דהלכתא היא ותו דלא אשכחנא מאן דפליג עליה בהדיא וטעמא משום דא"ק ולא תחנם לא תתן להם חנייה בקרקע וכיון שלא ימצא מי שיחכור ממנו יחזור וימכרנה לישראל וא"ת כיון דטעמא הוי כדי שתהא בורה לפניו אמאי לא קנסו את המקבל שדה מן העכו"ם אע"פ שאינה של אבותיו כמו שקנסו את החוכר שדה מן העכו"ם וי"ל דבשלמא חוכר הכל גדל ברשות ישראל ואין לעכו"ם אלא דבר קצוב בין תעשה השדה מעט או הרבה ואם ימצא העכו"ם חוכר לעולם לא ימכרנה ולפיכך קנסו אותו במעשר כדי שלא ימצא חוכר וימכרנה אבל המקבל חלקו של העכו"ם גדל ברשותו ואפי' שלא ימצא מקבל לא יהוס ויזרענה הוא ולעולם לא ימכרנה ולפיכך לא קנסו אלא בשדה של אבותיו א"נ חוכר דמיחזי כמוכר טבלו קנסו אבל המקבל שגדל ברשות העכו"ם לא קנסו אלא א"כ היא של אבותיו דאגב דחביבא ליה מוסיף בקבלנות ואפי' אם דעתו למכור אותה לא ימכרנה כיון שזה מוסיף לו בקבלנות :

יג אי זהו חוכר וכו' . זה מבואר בכמה דוכתי :

יד שנים שקבלו שדה באריסות וכו' . פ"ו דדמאי במשנה כלשון רבינו וכתב בפי' המשנה וז"ל אין להם דבר מאיסור והיתר אבל הם בדיני ממונות . והנכון מה שכתב בפסקיו דנפקא מינה נ"כ לענין דהוו כמוכרים טבל זה לזה ואסור והיינו דקבעה הכא במסכת דמאי :

טו כהן או לוי שלקחו פירות וכו' . במשנה פ"ק דפיאה כהן ולוי שלקחו את הגורן המעשרות שלהם עד שימרחו משמע אבל אם לקחו אחר המירוח אין המעשרות שלהם אלא מוציאין מידם ונותנין לכהנים ולויים אחרים ואע"פ שמן הדין המעשרות שלהם אפילו אם לקחו אחר המירוח אלא מפרש בירושלמי א"ר יוחנן קנסו אותם שלא יהיו קופצין לגתות ולגרנות ולא ירדתי לסוף דעת הראב"ד בהשגה זו כי לא ראיתי בסוגיא שירושלמי חולק על ר' יוחנן ותו קשה נהי דמצי למימר מנהא דכהן לא זכיני לך כ"מ בזמן שחק ונה ישראל אבל הכא שהקונה כהן נהי דלא קנה אמאי מוציאין מידו לימא אני זכיתי במה שבידי ודבריו ז"ל צריכין תלמוד ודוקא אחר המירוח קנסו לפי שכבר נתחייבו במעשרות אבל קודם המירוח לא קנסו דאכתי לא נתחייבו :

טז כהן או לוי שמכרו וכו' . הטעם בזה כאשר כתב הראב"ד ז"ל כיון שהכהן או הלוי לא היה להם עדיין זכות בו כדי שימכור לישראל אבל אחר המירוח כבר היה לו בו זכות וכל זכות שיש לו באותה תבואה מכר לישראל והאין בני הדיינים מטעם אחד דלא גבי הדדי מהניין הילכך לא שבקינן טעמיה דר' יוחנן ואזלינן בתר טעמי אחריני :

יז כהן ולוי שקבלו שדה וכו' . פ"ו דדמאי פלוגתא דתנאי ופסק כת"ק דאמר כשם שחולקין בחולין כך חולקין בתרומה וגרסינן עלה בירושלמי מתיבין רבנן לרבי אליעזר במה קנו אמר להם אף אתם מודים שאם התנו ביניהם שהמעשרות שלהם אפי' הסנו במה קנו הסמן נעשה כאילו אומר לו הלוה מקרקע זו כדי שתקנה לך מעשרותיך הא למדת שאם התנו מתחלה שמעשרות שלהם . ומתוך פשיטותו לא הוצרך רבינו לבארו : אבל ישראל שקיבל שדה וכו' . ג"ז שם במשנה ומודים בה רבנן דכיון דגוף השדה שלהם מקום מעשר שיורי משיירי :

יח המקבל זיתים לשוליא וכו' . שם במשנה המקבל זיתים לשמן כשם שחולקין בחולין כך חולקין בתרומה ומדתנן סתמא המקבל וכו' למד רבינו שאין חילוק בין אם קבלו מישראל או שישראל קיבל מהם וכתב רבינו מפני שבשמן השוב הוא וצ"ע מה השיבות יש לשמן יותר מהתבואה דתנן לעיל המעשרות לבעלים היכא דקיבל ישראל מכהן ולוי ובירושלמי משמע דמחלק בין מקבל קרקע למקבל אילנות ולפי זה לאו דוקא שמן אלא ה"ה ענבים לעשות יין ועוד אפשר לתת טעם דלאו במקבל אילן הזית לעשות שמן איירי דא"כ הוי כילך דלעיל דמקום המעשר שיוריה שייריה באילן אבל הכא איירי במקבל זיתים לעשות שמן דלא שייך טעמא דשיוריה שייר אלא במחובר לקרקע ולזה נתן טעם רבינו מפני שהוא

חשוב כי מפני חשיבותו שיורים שייריה בזיתים אפי' בתלוש מה שאין כן בענבים ובשאר פירות שאין חשובין אין דרך העולם לשייר אבל במחובר לקרקע לעולם משיירים מקום תרומה ומעשרות:
יט כהן שמכר שדה לישראל וכו'. בפרק המוכר את הבית (דף ס"ג) ברייתא כלשון רבינו ואקשינן עלה והאמי אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם ומתרצינן כיון דאמר ליה ע"מ שיורי שייריה למקום מעשר וכתב רשב"ם דה"ה בישראל שקנה מישראל אלא אורחא דמילתא נקט דבן לוי דרכו להתנות כך: ע"מ שהמעשרות שלי כל זמן שהיא לפניך וכו'. ג"ז שם בברייתא ואיכא למידק הרי שלא אמר כל זמן שהיא לפניך אלא מכר לו סתם ע"מ שהמעשרות שלי לעולם והלך ומכרה לאחר מי מצי להפקיע זכות הלוי או לא ורשב"ם כתב ואפי' אם מכרה הלוקח

*(רבי יהודה אומר ישראל שקיבל שדה) ועוד מדמסיים בה רבי יהודה אומר ישראל שקיבל מכהן ומלוי זיתים לשמן או למחצית שכר המעשרות לבעלים משמע דלא שאני לת"ק בין כהן ולוי שקיבלו מישראל לישראל שקיבל מכהן ולוי וסובר רבינו דדוקא מפני שהוא חשוב אבל שאר אילנות דינם כקרקע:
יט כהן שמכר שדה לישראל וכו' עד אותם המעשרות. בר"פ המוכר את הבית (ב"ב דף ס"ג):
כ ישראל שקיבל שדה וכו' וכן בן לוי וכו'. תוספתא פרק ו' דדמאי. כתב הראב"ד א"א נוסחא דתוספתא וכו'. ואני אומר נוסחת תוספתא דידן כלשון רבינו ונוסחת הירושלמי פרק ו' דדמאי כלשון הראב"ד וסמך רבינו על התוספתא משום שאם ישראל מוכר לכהן לא נקרא זה כהן עושה כהן דכי היכי דכהן המוכר לישראל אנו אומרים שייר מקום המעשר הכי איכא למימר בישראל המוכר לכהן אבל בישראל שקיבל מכהן שייך שפיר למימר אין כהן עושה כהן:
כא ישראל שירש טבל ממורח וכו'. בספ"ק דבכורות (דף י"א):
כב הנותן שדהו בקבלה לעכו"ם וכו' עד סוף הפרק. תוספתא בפרק ז' דדמאי: כתב הראב"ד או למי שאינו נאמן על המעשרות פירוש שהוא חשוד עכ"ל · טעמו לומר דמן הסתם ישראל בחזקת כשרים הם עד שיחשד ואיני יודע זו מניין לו ואפשר טעמו משום דרוב עמי הארץ מעשרים הם כדאמרינן בפרק במה מדליקין (דף כ"ג):
פ"ז א מי שהיו לו מאה לוג וכו'. בפרק כל הגט עלה כ"ה ובפרק מרובה (דף ס"ט) ובפרק בכל מערבין (דף ל"ז) פלוגתא ופסק כרבי יהודה ורבי יוסי ור"ש ובפרק המביא כדי יין איפסקא דבדרבנן יש ברירה ובדאורייתא אין ברירה ולכך כתב רבינו טבול מן התורה:
הקובע
*[לענ"ד זהו מיותר. כ"ז]:

מישראל כשם שחולקין בחולין כך חולקין בתרומה ומעשרות מפני שהשמן חשוב הוא: **יט** כהן שמכר שדה לישראל ואמר לו על מנת שהמעשר שלה שלי לעולם הרי הן שלו כיון שאמר על מנת נעשה כמי ששייר מקום המעשר. ואם מת הכהן הרי בנו כשאר הכהנים. ואם אמר לו על מנת שהמעשרות לי ולבני מת הוא יטלם בנו. על מנת שהמעשרות שלי כל זמן שהיא לפניך מכרה לאחר אף על פי שחזר ולקחה אין לכהן אותם המעשרות: **כ** *ישראל שקיבל שדה מכהן ולוי ואמר לו ע"מ שהמעשרות שלי ארבע או חמש שנים מותר. ע"מ שהן שלי לעולם אסור שאין כהן עושה כהן. וכן בן לוי שהיה עליו חוב לישראל לא יהיה ישראל זה גובה מאחרים ומפריש עד שיפרע כנגד חובו שאין לוי זה עושה בעל חוב שלו כלוי אחר שינבה מעשר מאחרים: **כא** ישראל שירש טבל ממורח מאבי אמו כהן ואותו אבי אמו ירשו מאבי אמו ישראל ה"ז מפריש ממנו מעשרותיו והן שלו. שהמתנות הראויות ליתרם כמו שהורמו הן אע"פ שלא הורמו: **כב** *הנותן שדהו בקבלה לעכו"ם או למי שאינו נאמן על המעשרות אע"פ שלא באו לעונת מעשרות צריך לעשר על ידם. נתנה לעם הארץ עד שלא באו לעונת המעשרות אינו צריך לעשר על ידם. ומשבאו לעונת המעשרות צריך לעשר על ידם. כיצד הוא עושה עומד על הגורן ונוטל ואינו חושש למה שאכלו שאין אנו אחראין להם:

השגת הראב"ד

*ישראל שקבל שדה מכהן ולוי וכו' עד שאין כהן עושה לישראל כהן. א"א נוסחא דתוספתא ישראל שמכר לכהן וזה עיקר וכן הוא בירושלמי:

השגת הראב"ד

*הנותן שדה בקבלה לעכו"ם או לישראל שאינו נאמן על המעשרות פירוש שהוא חשוד:

לאחר דזכותו של לוי אינו יכול למכור לאחר ע"כ ולפ"ז הא דקתני סיפא כל זמן שהיא לפניך משום הכי מצי זבין לה ומפקיע זכות הלוי ואפי' חזר ולקחה אבל אם לא אמר לו כל זמן שהיא לפניך לא מצי למזבן זכות הלוי ועדיין צ"ע דלא משמע הכי מן הירושלמי פ"ו דדמאי:
כ ישראל שקבל שדה מכהן ולוי וכו'. ירושלמי פ"ו דדמאי ישראל שמכר שדהו לכהן ואמר ע"מ שהמעשרות שלו ארבע וחמש שנים מותר לעולם אסור שאין כהן עושה כהן והכי גריס הראב"ד בתוספתא וה"ט שהתנה שיהיו מעשרות שלו ליתנם לכל כהן או לוי שירצה ארבע וחמש שנים מותר אבל לעולם אסור שאין כח ביד הכהן להתנות כן שנמצא כהן עושה כהן שישראל נעשה כהן לקחת תרומה ומעשרות וגרסינן תו התם כהן שמכר שדה לישראל ואמר לו ע"מ שהמעשרות שלך ד' או ה' שנים אסור הכא את אמר מותר והכא את אמר אסור כאן זיכהו בדבר שהוא ברשותו וכאן זיכהו בדבר שאינו ברשותו ע"כ. ומבואר הוא וגירסת רבינו על דרך זה מתפרשת ישראל שקיבל שדה מכהן ולוי והתנה הישראל שיהיו המעשרות שלו ליתנם לכל כהן שירצה וכו'. ונראה דגירסת רבינו הוי רבותא טפי אע"ג דעיקר השדה של כהן וישראל אינו רק מקבל אפ"ה מועיל תנאו לד' או ה' שנים ולשתי הנוסחאות טעמא כדמפרש בירושל' דזיכהו בדבר שהוא ברשותו ולעולם אסור דאין כהן עושה כהן: ובן בן לוי שהיה עליו חוב וכו'. בתוספתא היא שנויה וטעמא כי הך דלעיל דאין כהן עושה כהן ואין לוי עושה לוי לגבות תרומה ומעשר:
כא ישראל שירש טבל ממורח וכו'. בשילהי הזרוע מקדש (דף ל"ה:) מסקינן ואיבעית אימא דכ"ע כמי שהורמו דמיין וכו' שילך זכה בהן הישראל והם שלו ומוכרן לכל כהן שירצה ואפי' היה גמר חיובן ביד הישראל וירשן הכהן וחזר הישראל וירשן מן הכהן בכל גוונא מתנות שלא הורמו כמי שהורמו דמיין וזכה בהן הישראל כאילו הניח לו תרומה ומעשרות שהם שלו ומוכרן לכהנים וזהו שכתב רבינו ואותו אבי אמו ירשו מאבי אמו ישראל וכו' ולאו למימרא דדוקא בהכי מיירי אלא לומר דאפי' בכה"ג המעשרות שלו ועדיין אני חושש שיש ח"ס לפי שלא ראיתי בגמרא ולא בירושלמי אלא שירש מאבי אמו כהן ותו לא (ועיין בתשובות חלק שני בלשונות הרמב"ם סימן קמ"ז):
כב הנותן שדהו בקבלנות לעכו"ם וכו'. איכא למידק דלא אמרי' הכי בירושלמי דדמאי פ"ו דגרסינן התם הנותן שדהו בקבלה לעכו"ם ולכותי ולמי שאינן נאמן על המעשרות עד שלא באו לעונת המעשרות אינו צריך לעשר

פרק שביעי

א מי *שהיו לו מאה לוג של יין טבול מן התורה ואמר שני לוגין שאני עתיד להפריש מהן הרי הן תרומה ועשרה מעשר ראשון ותשעה מעשר שני לא יתחיל וישתה עד שיניח בסוף שיעור תרומה ומעשרות. אלא יפריש ואח"כ ישתה. ואין אומרין זה שהניח בסוף כאילו נברר תחלה מפני שחיוב תרומה ומעשרות מן התורה ואין אומרין בשל תורה נחשוב

* סמ"ג עשין קל"ס:

על ידם משבאו לעונת המעשרות צריך לעשר על ידם וי"ל דהירושלמי איירי במקום שאין ישראל מצויים והתוספתא שכתב רבינו איירי במקום שישראל מצויים לשכור ולקבל ולפיכך קנסו אותו לעשר אפילו שלא הגיעו לעונת המעשרות כדי שיתן אותה לישראל והכי משמע התם בירושלמי: נתנה לע"ה וכו'. ג"ז שם בתוספתא והטעם מבואר כיון דרוב עמי הארץ מעשרין הן ליכא למקנסיה אבל כיון שהגיעו לעונת המעשרות הוי כמוכר טבלים לע"ה:
פ"ז א מי שהיה לו מאה לוג של יין וכו'. תניא בפרק כל הגט (דף כ"ה) הלוקח יין מבין הכותים ואמר שני לוגין שאני עתיד להפריש הרי הן תרומה עשרה מעשר ראשון תשעה מעשר שני מיחל ושותה מיד דברי רבי מאיר רבי יהודה ורבי יוסי ור' שמעון אוסרים ופליגי דרבי מאיר אית ליה ברירה והנך תנאי לית להו ברירה וקי"ל בדאורייתא לית ברירה ובדרבנן אית ברירה והאי דקתני עשרה וט' לאו דוקא אלא לפי חשבון הנשאר והא דקתני מבין הכותים היינו קודם שגזרו עליהם אבל אח"כ גזרו על יינם

משנה למלך

יט כהן שמכר שדה לישראל כו'. גרסינן בירושלמי פ"ו דדמאי הלכה ג' כהן שמכר שדה לישראל כו' מכרה לאחר אין לו במעשרות חזר ולקחה ממנו תני ר"ח אין לו במעשרות כו' ותני קיבל שדה מכהנת המעשרות שלה נשאת לישראל חולקין במעשרות נתארמלה או נתגרשה חזרה לתחלתה כאן שמכר כאן שקיבל ותני ר"ח מכרה אר"ם בר אבדומה תמן יצאת מרשות שניהם ברם הכא יצאת מרשות מוכר ולא יצאת מרשות לוקח ע"כ. וה"פ דבתחלה הקשו לר"ח דאמר דכל שמכרה לאחר אף שחזר ולקח אין לו במעשרות דכיון שנתבטל התנאי שעה אחד שוב אינו חוזר לאיתנו והראשון הקשה דתניא קיבל שדה מכהנת המעשרות שלה וכדתנן בפירקין מתנה ד' ישראל שקיבל מכהן ומלוי המעשרות לבעלים משום דאומדן דעת איכא דשיורי שייר מקום מעשר לעצמו ואם נשאת לישראל חולקין במעשרות משום דמסתמא לא שיירה לעצמה המעשרות אלא כזמן שראויים לה אבל כיון שנשאת לישראל שאינה אוכלת בתרומה לא שיירה לעצמה נתארמלה או נתגרשה חזרה לתחלתה ומעשרות שלה אלמא דאף שנתבטל התנאי בעה אחד חוזר התנאי לאיתנו. ותירצו כאן שמכר וכיון שלא נשאר לו בשדה זכות כלל מש"ה כל שנתבטל התנאי שוב אינו חוזר לאיתנו אבל בקיבל שיש לו זכות בשדה אף שנתבטל התנאי חוזר לאיתנו. והדר פריך ותני ר"ח מכרה כלומר דר"ח תני דלהכת שמכרה לישראל ותנית ע"מ שהמעשרות שלי כל זמן שהוא תחת ידך ונשאת לישראל ס"ל לר"ח דנתבטל התנאי משום דמסתמא לא התנית אלא כל זמן שהיא ראויה לאכול בתרומה וכיון שנשאת לישראל נתבטל התנאי ואם נתארמלה או נתגרשה חזרה לתחלתה ומעשרות שלה והרי דאף במכר ס"ל לר"ח דאף שנתבטל התנאי חוזר לאיתנו ותירצו תמן יצאת מרשות שניהם ומש"ה כל שנתבטל התנאי שוב אינו חוזר לאיתנו אבל הכא גבי כהנת יצאת מרשות מוכר ולא יצאת מרשות לוקח ומש"ה אף שנתבטל התנאי חוזר לאיתנו ולא ראיתי לרבינו שהביא חילוקי דינים הללו דכהנת ולא ידעתי למה:
כ ישראל שקיבל שדה מכהן ולוי וכו'. גרסינן בירושלמי פ"ו דדמאי הלכה ג' כהן שמכר שדה לישראל ואמר לו ע"מ שיהיו המעשרות שלי ד' או ה' שנים יכול הוא למחות בידו שלא ליטעם כרם שלא לזורעה איסטים שלא לעשותה שדה קנים. שלי לעולם אינו יכול למחות בידו שלא ליטעה כרם שלא לזורעה איסטים שלא לעשותה שדה קנים ע"כ. וכל זה הוא תוספות בפירקין. ותו גרסינן בירושלמי אתא עובדא קומי ר' אחא בר עילא וחייבה מיתן ליה חד מן עשרה מן קנייא ע"כ. ולא ידעתי אם המעשה הזה היה דוקא באומר ד' או ה' שנים שיכול למחות בידו ואם עבר וזרעה שדה קנים חייבים ר' אחא למיתן ליה חד מן עשרה מן קנייא אבל באומר לעולם שברשות בידו לזורעה

ייגם ואפי' קודם הגזירה היו חשודים על התרומה והמעשרות ומעשר ודאי אבל עמי הארץ לא נחשדו על התרומה ולפי שמיעוטן אין מעשרין מעשרין את פירותיהן מספק והיינו דמאי:
ב הקובע מעשרותיו בפי החבית וכו'. בתוספתא היא והטעם אפי' למ"ד אין ברירה כיון שקבע בפי המגורה או בשוליה הרי הוקבע ושאני משקין לפי שהן מעורבין:
ג ויש לאדם לקבוע מעשר שני וכו'. ירושלמי פ"ק דדמאי עולא בר ישמעאל בשם ר' יוחנן פוטר אדם את טבלו בסאה אחת של טבל כיצד הוא עושה מבי' סאה אחת של טבל ועושה אותה מעשר שני ופודה אותה וחוזר ועושה אותה תרומת מעשר למקום אחר ושקלי וטרו בה ומסיק ברם הכא שאני שנתקן מחמת ראשון אתה חוזר ועושה אותה ראשון ע"כ. וזהו שכתב הראב"ד ז"ל מפני שכולם באים מכח מעשר ע"כ ומפורש הוא בירושלמי ודוקא מעשר אבל תרומה אינו עושה ומבואר הוא:
ד המניח פירות להיות מפריש וכו'. משנה בפרק כל הגט (דף ל"א) ומשום דקתני בה להיות מפריש עליהם תרומה ומעשרות וקי"ל דאין מפרישים תרומה אלא מן המוקף אוקמוה בערבי שבתות וי"ע אבל מעשר מפריש שלא מן המוקף ורבינו הכא איירי במעשר דוקא: מצאן שאבדו וכו'. ג"ז שם אם אבדו הרי זה חושש מעת לעת ואמרי' עלה מאי מעת לעת רבי יוחנן אמר מעת לעת של בדיקה רבי אליעזר בן אנטיגנוס משום רבי אלעזר ברבי ינאי אמר מעת לעת של הנחה ונראה שרבי' פוסק כרבי אליעזר מעת לעת של הנחה שאמר חושש לכל מה שהפריש ובגמרא אקשי' עליה ואסקי' ליה בקושיא וא"כ כרבי יוחנן הו"ל למפסק וי"ל דאשכחן בכמה דוכתי קשיא והלכתא והכא נמי לא אקשינן עליה אלא מלישנא דמתני' דקתני מעת לעת עד מעת לעת מיבעי ליה עוד איכא ראיה להאי פיסקא דסתמא דמילתא דרבי אלעזר בר' ינאי מאבוה שמיע ליה פירושא דמתניתין ורבי ינאי רביה דר' יוחנן הוא ואין הלכה כתלמיד במקום הרב:
ה המלוה מעות את הכהן וכו'. ג"ז שם משנה כלשון רבינו:
ו כיצד מפריש וכו'. אקשינן עלה דמתניתין ואע"ג דלא אתו לידיה בחמיחא אמר רב במכירי כהונה ולויה ושמואל אמר במזכה להם ע"י אחרים עולא אמר הא מני רבי יוסי היא דאמר עשו את שאינו זוכה כזוכה כולהו כרב לא אמרי במכירי לא קתני כולהו כשמואל לא אמרי במזכה לא קתני כעולא נמי לא אמרי כיחידאה לא מוקמינן ולא פליגי אלא בפירושה דמתני' אבל לענין דינא לא פליגי דמודו רב ושמואל דמזכה להם אי לא הוו מכירי כהונה ולויה אבל במכירי לא צריך זכייה ועולא נמי מודה דלרבנן דקי"ל כוותייהו לא עשו את שאינו זוכה כזוכה וצריך זכייה או מכירי כהונה ולוייה: ומוכר כל התרומה וכו'. היינו תרומה גדולה ותרומת מעשר וזהו שכתב כל התרומה והמעשר אחר שניטלה תרומתו מותר לזרים:
ז כשהוא מחשב הפירות וכו'. שם בברייתא ופוסק עמהם כשער הזול ואין בו משום רבית ואין שביעית משמטתו ואם בא לחזור אינו חוזר אמר מר פוסק עמהם כשער הזול פשיטא הא קמ"ל אע"פ שלא פסק כמי שפסק דמי ואין בו משום רבית מאי טעמא כיון דכי לית ליה לא יהיב ליה כי אית ליה נמי אין בו משום רבית ואין שביעית משמטתו דלא קרי ביה לא יגוש ואם בא לחזור אינו חוזר א"ר פפא לא שנו אלא בעל הבית בכהן אבל כהן בבעל הבית אם בא לחזור חוזר דהכן נתן לו מעות ולא מסך ממנו פירות יכול לחזור בו ומתבארו דברי רבינו: נתייאשו מהם הבעלים וכו'. שם בברייתא ואקשינן עלה פשיטא לא צריכא דאקון מהו דתימא אקנתא מילתא היא קמ"ל ופירש"י ז"ל לא צריכא דאקון בשעה שיבשו ונתייאשו כבר עלו בקנס מהו דתימא אקנתא מילתא היא כיון שעלו בקנס אפי' מתייאשין חוזרין ומתקנין ומילתא דלא שכיחא שיהיו מתקלקלין לגמרי ולא הוי יאוש מעליא קמ"ל ע"כ: מת הכהן או הלוי וכו'. שם במשנה מת הכהן או הלוי כו' צריך ליטול רשות מן היורשין ואם הלוון בפני ב"ד אינו צריך ליטול רשות מן היורשין ואמרי' עלה תניא רבי אומר יורשין שירשו ומי איכא יורשין דלא ירתי אמר ר' יוחנן שירשו קרקע ולא שירשו כספים ואמר ר' יוחנן אפי' הניח מלא מחט גובה מלא קרדום וכמעשה דקטינא דאביי: העשיר העני וכו'. שם בברייתא העשיר העני אין מפריש עליו וזכה הלה במה שבידו ואמרי' עלה מאי שנא למיתה דעבוד רבנן אקנתא ומ"ש לעשירות דלא עבוד אקנתא מיתה שכיחא עשירות לא שכיחא אמר רב פפא היינו דאמרי אינשי חבריך מית אשר אתעשר לא תאשר. וזכה הלה במה שבידו לפי שלא הלוהו על מנת לפרוע:
ח ישראל שאמר לבן לוי וכו'. שם בברייתא והרבה רב אשי הכי כור מעשר יש לך בידי או כור מעשר יש לאביך בידי אין חוששין לתרומת מעשר שבו כיון דקין תקוני תקניה בעל הבית וכיון שהבטיחו שאמרו ישראל לא יעשו עולם וכו' סומך עליו ויכול לעשותו תרומת מעשר על מקום אחר אע"פ שלא משך:

נחשוב כאילו נברר עד שיברור: ב *הקובע מעשרותיו בפי החבית לא ישתה משוליה. בשוליה לא ישתה מפיה. מפני שהמשקין מעורבין. אבל הקובע בפי המגורה אוכל משוליה. קבע בשוליה אוכל מפיה: ג ויש לאדם לקבוע מעשר שני ופודהו ועושהו מעשר ראשון על אותן הפירות או תרומת מעשר למקום אחר: ד המניח פירות להיות מפריש עליהן מעשרות מפריש עליהן בחזקת שהן קיימין ואוכל ושותה עד שיעשו כל אותן הפירות שהניח מעשר ונותן ללוי. מצאן שאבדו ה"ז חושש לכל שהפריש ואינו מעשר ודאי: ה המלוה מעות את הכהן ואת הלוי ואת העני להיות מפריש על אותן המעות מחלקו מפריש עליהן בחזקת שהן קיימין ואינו חושש שמא מתו הכהן או הלוי או העשיר העני: ו כיצד מפריש עליהן מפריש תרומה או מעשר ראשון או מעשר שני מפירותיו ומזכה בהן על ידי אחר לאותו כהן או הלוי או העני שהלוום. ואם היו רגילין ליטול ממנו והוא רגיל שלא יתן אלא להן אינו צריך לזכות על ידי אחר ואחר שמפריש מחשב כמה שוה זה שהפריש ומנכה מן המלוה עד שיפרע כל חובו ומוכר *התרומה לכל כהן שירצה ואוכל המעשרות: ז כשהוא מחשב מה שוים הפירות שהפריש יש לו לחשב כשער הזול ואינו חושש משום רבית. ואין השביעית משמטת חוב זה. ואם בא בעל הבית לחזור אינו חוזר. אבל אם רצו אלו שלקחו המעות לחזור חוזרין. נתייאשו מהן הבעלים אין מפרישין עליהן שאין מפרישין על האבוד. מת הכהן או הלוי או העני שהלוום אינו יכול להפריש עליהן מחלקן כדרך הזו עד שיטול רשות מן היורשין. והוא שיניח להן קרקע אפילו מלא מחט. אבל אם הניח כספים אין רשות היורש מועלת. ואם הלוום בב"ד ע"מ שיפריש על מעות אלו מחלקם אינו צריך ליטול רשות מן היורשין. העשיר העני אין מפרישין עליו אעפ"י שהלווהו בב"ד זוכה הלה במה שבידו: ח ישראל שאמר לבן לוי כור מעשר יש לך בידי רשאי בן לוי לעשותו תרומת מעשר על מקום אחר אע"פ שלא משך

*כרדב"ז הגי' כל התרומה

השגת הראב"ד

*הקובע מעשרותיו בפי החבית וכו' עד במקום אחר. א"א היינו כבורים שכשם שאין תורמין ממנו על מקום אחר מחוייב תרומה כך אין מעשרין ממנו על מקום אחר שמחוייב מעשר וזהו מן הפטור על החיוב עד במצאתי אותו בירושלמי בסוף פרק ראשון של דמאי וכמעשר עושה כן אבל לא לתרומה ונראה הטעם מפני שכלם באים מכח מעשר:

ב הקובע מעשרות בפי החבית וכו' עד אוכל מפיה. תוספתא פ"ח דדמאי:
ג ויש לאדם לקבוע מעשר שני וכו'. כן משמע בירושלמי ספ"ק דדמאי:
כתב הראב"ד א"א היינו שבורים וכו'. ביאור דבריו שהיה סבור בתחלה שאין מעשרין ממנו על מקום אחר כשם שאין תורמין ממנו על מקום אחר ולאפוקי ממ"ש רבינו שעושהו תר"מ למקום אחר וא"ח"כ מצא בירושלמי כדברי רבינו דגרסינן ספ"ק דדמאי (הלכה ד') עולא בר ישמעאל בשם רבי יוחנן פוטר הוא אדם את טבלו בס"ה אחת של טבל כיצד הוא עושה מביא סאה אחת של טבל ועושה אותה שני ופודה אותה וחוזר ועושה אותה תרומת מעשר למקום אחר ודייק הראב"ד דדוקא תר"מ אמרו אבל לא תרומה גדולה והטעם משום דכיון דתרומת מעשר מחמת מעשר אתי שפיר מצי עביד לה מסאה שהיתה מעשר שני מה שאין כן בתרומה גדולה שאינה באה מחמת מעשר:
ד המניח פירות וכו'. משנה ס"פ כל הגט (דף ל"א) המניח פירות להיות מפרים עליהם תרומות ומעשרות. ואיני יודע למה השמיט רבינו תרומה. ומ"ש מצאן שאבדו ה"ז חושש לכל מה שהפרים. שם במשנה ואם אבדו הרי זה חושש מעת לעת לדברי ר"א ובגמרא תלוקים חביריו על ר' אליעזר ופירש"י חלוקים ואמרי דלעולם חיישינן הואיל ונמצאו אבודים וכל פירות שתקנו על ידי אותם פירות צריך לחזור ולהפרים ופסק רבינו כמותם דרבים נינהו. ומ"ש ואינו מעשר ודאי. פשוט הוא:
ה המלוה מעות וכו'. משנה שם (דף ל'). ומ"ש ומזכה בהם ע"י אחר כשמואל שם ורב נמי לא פליג עליה לענין דינא. ומ"ש ואם היו רגילים ליטול ממנו וכו'. כרב שם:
ז כשהוא מחשב וכו' עד זוכה הלה במה שבידו. הכל שם: והוא שהניח להם קרקע וכו'. שם יורשים שירשו קרקע ולא שירשו כספים ומפרש רבינו דאריישא קאי וה"ק דוקא כשירשו קרקע צריך רשות ורשות מיהא מועיל אבל בירשו כספים אפילו יתנו רשות אינו מועיל כיון שאין להם לפרוע חוב אביהם הרי הם כנכרים דעלמא והרי החוב כאבוד שאין מפרישין עליו וכן פירשו הרמב"ן והרשב"א:
ח ישראל שאמר לבן לוי וכו'. בפרק הזהב (ב"מ דף מ"ט): מי

ואם

משנה למלך

לתורמם מה שירצה אם ירצה קנים אין למיחש כיון שאין בו חיוב מעשר ורבינו לא הזכיר דינים אלו ולא ידעתי למה:
פ"ז ד המניח פירות להיות מפריש עליהן מעשרות כו'. כתב מרן ואיני יודע למה השמיט רבינו תרומה וכבר כתב רבינו דין זה לעיל בפ"ה מה' תרומות יע"ש. עוד כתב מרן ומ"ש ואינו מעשר ודאי פשוט הוא. ומאי דפשיטא ליה למרן צריכה רבה מסוגיא דאמרינן בריש נדה ורמי חבית אמקוה ואמרינן כאן תנא הבית ר"ש אלמא דלרבנן כל היכא דאיכא תרתי לריעותא הוי ודאי טבל. וכבר המה מרן לעיל פ"ה מהלכות תרומות דין כ"ד על מ"ש רבינו בחבית דהוי ספק והרשב"א ג"כ תמה על רבינו ופשיטא דאין הפרש בין החמיץ לאבדו אלא שרבינו כתב כאן דאינו מעשר ודאי משום דאזיל לשיטתיה שפסק בחבית דהוי ספק. אך מ"ש מרן פשוט הוא הוא תימה בעיני:
ו ואם היו רגילין ליטול ממנו כו' אינו צריך לזכות ע"י אחר. דין זה הוא אוקימתא דרבי דאמר במכירי כהונה ורואים בירושלמי שדחו אוקימתא זו משום דהא תנינן עני ויש מכיר לעני ע"כ ופירוש הרב בעל ש"י והא תנינן עני כלומר היכי מצית מוקמת במכירי כהונה ולויה דהכי עני נמי הכן דולא העני נמי אין והשא מאי תכיר שייך לו דאלו יש מכיר לעני הרי אין דין מכיר לעני שכל הבא ליטול נוטל א"כ א"א לאוקמי מתני' בהכי והדלא קושיין לדוכתה דהיכי זכו הני בהני ולויי ועניי ע"כ. והכוונה נראה דס"ל לירושלמי דטעם זה דמכירי לא שייך כי אם בדבר דאיכא טובת הנאה לבעלים שנותן למי שירצה ואין המקבלים יכולים ליקח בעל כרחו דבעל הבית ומש"ה כיון

דמקבל

ט מי שהיו לו פירות במגורה וכו'. משנה בפ"ד דתרומות (משנה ב') מי שהיו פירותיו במגורה ונתן סאה לבן לוי וסאה לעני מפריש עוד ח' סאין ואוכלן דברי ר"מ וחכמים אומרים אינו מפריש אלא לפי חשבון ודברי רבינו פה פירש משנה זו לסברת חכמים וכן פירשה ר"ש בדרך אחרון :

י עניים שהחליפו מתנותיהן עם בעל הבית וכו'. משנה פ"ה דפאה (משנה ה) :

כתב הראב"ד ואם עשאן בגורן חייב מדבריהם עכ"ל :

יא מי שהיו לפניו שתי כלכלות וכו'. משנה פ"ז דדמאי (משנה ו'). ומ"ש וכיצד מעשרן וכו' פשוט הוא : ומ"ש ואם היתה אחת גדולה מחבירתה וכו'. כלומר שמאחר שהאחת אפשר שהיא כ"כ קטנה שאין בה כדי להפריש מעשרות שתיהן ולפיכך כתב שמפריש מן הקטנה מעשר הגדולה :

פ"ח א הפירות שהורם מהם וכו'. משנה פרק בתרא דדמאי (משנה ז)

מאה טבל מאה חולין נוטל מאה ואחד מאה טבל מאה מעשר נוטל מאה וא' ק' חולין מתוקנים מאה מעשר נוטל מאה ועשר מאה טבל תשעים מעשר תשעים טבל שמונים מעשר לא הפסיד כלום זה הכלל כ"ז שהטבל מרובה לא הפסיד כלום ופירש רבינו ז"ל שמור זה העיקר והוא שתרומת מעשר עולה באחד ומאה ר"ל כשיתערב חלק מתרומת מעשר במאה חלקים אחרים דיחזור הכל מאה ואחד יטול החלק ההוא שנפל בו בלבד וזהו ענין תעלה וכו'. והענין הראשון מזאת ההלכה הוא כשנתערב מאה חלקים טבל ומאה חלקי' חולין ונעשה הכל מאתים חלקי' אמר שיטול מאלו המאתים חלקים ק"א ויהיו הק"א שנפל טבל והנ"ט [שהניח] חולין כמו שהיו ונמלא מפסיד מהחולין אחת אבל הק' הם ק' של טבל הראשונים והאחת היא תרומת מעשר מאותם מאה של טבל וכאילו זה החלק נופל במאה חולין יעלוהו ממנו כמו שביארנו והסברא נותנת שלא יטול אלא מאה של טבל בלבד ונחשוב חלק ממאה מן הטבל ההוא והוא תרומת מעשר שלו שנפל במאה של חולין ועלה בק"א לפי שכן הוא דין הדבר שיעלה שיהיה ניטל מה שנפל ולא יחסר מהחולין כלום אבל חסרנו בכאן מהחולין אחד שאנו חוששים [שאם נסיר מאה לבד] שמא יחשוב כשנפל המאה בלבד שזה שנטלנו הם המאה של חולין והנשארים הם המאה של טבל ואין הדבר כן לפי שהטבל הוא הניטל וזה ענין מה שנאמר בגמרא ונוטל ק"א וא"ר יוסי אם אתה אומר אני נוטל מאה אני אומר כל חולין עלו בידו ונמלאו אלו בטבלם. והענין השני מהלכה זו כשנתערב מאה חלקים של טבל עם אחרים שהם ממעשר ראשון יטול כמו כן ק"א ויהיו מעשר ראשון והנ"ט הלקי' הנותרים הם טבל כמו שהיו ונמלא שחסר חלק אחד מהטבל אבל המאה חלקים הם ק' של מעשר הראשונים והחלק הנוסף על המאה היא תרומת מעשר שמחוייבת למאה של טבל ונחשוב שנתערב עם מאה חלקים של מעשר ודינו שיעלה כמו שביארנו ואינו מדומע ומפני זה נשארו הק"א שהוציא מעשר ראשון כמו שהיו והיתה הסברא נותנת ג"כ בכאן להוציא המאה של מעשר בלבד מפני שתרומת מעשר של טבל שהוא חלק אחד כשנחשוב החלק ההוא שנתערב במאה של מעשר יעלה בק"א אבל אמר נוטל מאה ואחד מפני הטעם ההוא שפירש הגמרא בענין הראשון והוא שאילו היה נוטל מאה חלקים בלבד היינו אומרין מאה חלקים של טבל הם שהוציא והמאה הנשארים הם המעשר ואין הדבר כן לפי שהמעשר הוא שיוליא ומפני זה יוליא ק"א כדי שיהיה נודע שהמעשר הוא שהוליא לפי שהמעשר כלל לעצמו חלק נוסף . והענין השלישי כשיתערבו מאה חולין מתוקנים ומאה מעשר הוא אומר שיוליא ק"י ויהיה הכל מע"ר והתשעים הנותרים חולין כמו שהיו אבל המאה הם מאה של מעשר הראשונים

ודמעך לא תאחר והכי אמרי' בפ"ק דתמורה (דף ד') רבי אלעזר אומר לוקה מפני שהקדים מעשר שני שבה למעשר ראשון של הברהה ואיתא נמי בירושלמי וזהו שפתח רבינו בלשון מעשרות כליסנא דמתניתין וסיים במעשר בלשון יחיד ללמדנו שאין מותר לעשות כן אלא במעשר ראשון דוקא ומילתיה דר"א וגם הירושלמי לא קאי אלא אסיפא דמתני' אבל ארישא דאמרי' הראשונה מעושרת והוקבעו המעשרות בשניה אין כאן קדימה ומפריש מן השניה מעשר ראשון של שתיהן ואח"כ מעשר שני של שתיהן וזה מבואר :

פ"ח א הפירות שהורם מהם וכו'. זה הקדמה שאע"פ שיש בהן עדיין מעשר הניתן ללוי או מעשר שני הולין הן שהרי מותרין לזרים אבל אינם מתוקנים :

משך . ואם נתנו הישראל ללוי אחר אין לו עליו אלא תרעומת : ט מי שהיו לו פירות במגורה ונתן סאה ללוי וסאה לעני לא יפריש ח' סאין מן המגורה ויאכלם . אא"כ יודע ששתי סאין של מעשרות קיימין . אבל אם אכלו מהן הלוי והעני אינו מפריש עליהן אלא לפי חשבון הנשאר משתי הסאין : י *עניים שהחליפו מתנותיהן עם בעל הבית כגון שנתנו לו סאה של לקט או שכחה ופאה ומעשר עני ונטלו סאה מן הגורן . זה שנטל מהם פטור מן המעשר אע"פ שנעשה ברשות בעל הבית . וזה שנטלו ממנו חייב אע"פ שהוא חלף מתנותיהן הפטורין : יא מי שהיו לפניו שתי כלכלות של טבל שנטלה תרומתן ואמר מעשרות זו בזו הראשונה מעושרת . אמר מעשרות זו בזו וזו בזו הראשונה מעושרת שהרי קבע מעשרותיה בשנייה . ואין השנייה מעושרת שאין מפרישין מעשר מן הראשונה שכבר נפטרה על השנייה שעדיין היא חייבת במעשר שתיהן : יב אמר מעשרות שתי כלכלות אלו מעשר כל אחת ואחת מהן קבוע בחברתה קרא שם וכבר קבע מעשרותיהן בהן ומוציא המעשרות שלהן ואינו יכול להוציא עליהן מעשרות ממקום אחר : יג וכיצד מעשרן מוציא מעשר שתיהן מאחת מהן או מעשר כל אחת מהן ממנה אם היו שוות . ואם היתה אחת גדולה מחברתה מפריש מן הקטנה מעשר הגדולה ומן הגדולה מעשר הקטנה :

פרק שמיני

א **הפירות** שהורם מהן תרומה גדולה ותרומת מעשר הן הנקראין חולין . ואם הפריש מהן שאר מעשרותיהן

השגת הראב"ד

*עניים שהחליפו מתנותיהם וכו' עד הפטורין . א"א ואם עשאן בגורן חייב מדבריהם :

ואם נתנו הישראל וכו'. תלי' שאין התרעומת על שהשביחו על שקר לבד אלא על שהאכילו טבלים שאם היו לעשות תרומת מעשר על מקום אחר ואם נתנו ללוי אחר לא נמלא שאכל טבלים למפרע ואין לך תרעומת גדול מזה ומסתברא לי שכל מה שתיקן זה הלוי אפי' קודש שנתנו ללוי אחר לא הוי מתיקן כיון שנתנו ללוי אחר נתברר למפרע שלא היה של לוי זה וצריך לחזור ולתקן את מעשרותיו מן הודאי ולא מן הספק ואם אכלן אין לו עליו אלא תרעומת :

ט מי שהיו לו פירות במגורה וכו'. טעם דבר זה הוא ממה שכתבנו לעיל אין מפרישין על האבוד וכיון שאכלום הלוי והעני אין מפריש עליהם ולא אוכל כיון שאכלום ואם אכלו מקלת אינו מפריש עליהם אלא לפי חשבון הנשאר משתי סאין :

י עניים שהחליפו מתנותיהם וכו'. פ"ה דפאה המחליף עם העניים בשלו פטור ושל עניים חייב והטעם מבואר כי מה שלקח מן העניים פטור כי הלקט והשכחה והפאה פטורין מן המעשר ומה שלקחו העניים מבעל הבית חייבין כדין כל תבואת בעל הבית . וכתב הראב"ד ז"ל ואם עשאם בגורן חייב מדבריהם ופשוט הוא שדינו של בעל הבית כדין העניים וכתב רבינו פ"ב דתרומות הלקט והשכחה וכו' אפי' שהעמיד מהם כרי ואם עשה מהם גורן בשדה וקבעו למעשרות אבל אם עשה הגורן בעיר פטורים שהרי קול יש להם שהכל יודעים שהם לקט שכחה ופאה ע"כ. ואפשר שהראב"ד ז"ל סובר דבשלמא כשהוא ביד העניים קלא אית להו ופטורין אבל בזמן שהחליפו והרי התבואה ביד בעל הבית לית ליה קלא ואפי' עשאן גורן בעיר חייבין וטעמא דמסתבר הוא ורבינו העתיק לשון המשנה ודינא דאורייתא קתני :

יא מי שהיו לפניו שתי כלכלות וכו'. משנה פ"ז דדמאי כלשון רבינו והנבא הראשונה לא נריכא אלא משום סיפא מעשרות של זו בזו ושל זו בזו אפילו אמר כן בתוך כדי דיבור אמרינן הוקבעו מעשרות ראשונה בשנייה והרי היא חולין גמורין ואם יפריש ממנה על השנייה הוי מן הפטור על החיוב ומפריש מן השנייה עליה ועל הראשונה ואם אמר מעשרותיהן מעשרות כלכלה בחברתה קרא שם כלומר שלא הקדים המאמר באחד קודם השנייה אבל אמר מעשרותיהן מעשרות כלכלה בחברתה כלומר שהמעשרות שחייבין בהן שני אלו הסלים מעשר כל אחד מהם קבוע באחר ולא איפשר להוליא על אחד מהם ממקום אחר וזהו שאמר קרא שם ור"ל קרא שם מעשרותיהן בהן ומתוך לשון המשנה הוא משמע שלא יוכל להפריש מאחת על שתיהן אלא מפריש מזו על זו ומזו על זו ותיהו בתוספתא משמע דבעי למימר שהאחת הפטור את שתיהם כשאמר מעשרות כלכלה בחברתה וזה דעת רבינו לפיכך מעשר מאחת על שתיהן או מעשר מכל אחת עליה אבל לא ממקום אחר והכי משמע נמי מן הירושלמי דגרסינן עלה דסיפא דמתניתין כילד הוא עושה נוטל עשרים תאנים מאי זו מהם שירלה וכל עשר דיסב אית בהון תרומה מעשר עד כדון בשוות וכו' ואם היתה אחת גדולה וכו'. קשיא לי ולמה לא יפריש מן הגדולה עליה ומן הקטנה עליה כל אחד כפי מה שיש בה ותו הגיחא אם יש בקטנה שיעור לספריש על הגדולה אבל אם אין בה כשיעור מה תקנה יש לגדולה מינה ובה אי איפשר ממקום אחר א"א שהרי קבען בעלמן . ויש לתרץ דבשלמא היכא דשתי הכלכלות שוות אמדינן דעתיה דלא קפיד אם יפרים מאחת על שתיהן או מזו על זו ומזו על זו או מכל אחת מינה ובה אבל בזמן שלא היו שוות אמדינן דדעתו היה שיפרים מזו על זו ומזו על זו דוקא ולא מאחת על שתיהן ולא מינה ובה ודעתו היה שיש בקטנה כדי להפרים על הגדולה ואם לא יספיק שיפרים על הגדולה מינה ובה . ועדיין לריך תלמוד . ודע דלא שרי למעבד הכי לכתחילה אלא במעשר ראשון לבד אבל במעשר ראשון ושני אסור ועבר על לאו דמלאתך

משנה למלך

דמקבל זה הוא מכירו דבע"ס שאר המקבלים אסהו דעתייהו מיניה והוי כאילו זכה זה המקבל וא"כ בתרומות ובמעשרות דקי"ל דאיכא טובת הנאה לבעלים וכמו שפסק רבינו בפי"ב מהלכות תרומות דין ט"ו שייך לומר דאם הכהן או הלוי הוא מכירו של המלוה דהוה ליה כאילו זכה הכהן או הלוי משום דשאר הכהנים או הלויים כבר אסהו דעתייהו ממתנות אלו אבל במעשר עני דאין בו טובת הנאה לבעלים וכדאיתא בפרק הזרוע אלא העניים באים ונוטלים הימנו בעל כרחו א"כ אינו מעלה ומוריד אם העני הוא מכירו של המלוה דהא שאר העניים לא אסהו דעתייהו ממעשר עני זה משום דעני זה מכירו של ב"ה אלא באים ונוטלים בעל כרחו דכ"כ והנה בתלמוד דידן דלא חשש לקושיא זו אפשר לומר דלעיקרא דדינא רב לא אמרה אלא בכהן ולוי וכדאמר במכירי כהונה ולויה עסקינן אבל לעולם דלהלוקת העני נ"ל דמיירי במזכה ע"י אחר ולא בא לחדש אלא דבכהן ולוי מסכחת לה דלא זכו וכגון במכירי אך בירושלמי שלא הוזכר אוקימתא זו דזכו ע"י אחר כי אם מכירי והיה עולה על הדעת דבאוקימתא זו דמכירי מתיישבת כל המשנה ועל זה הקשו דהא ליתא דהא תנינן עני ויש מכיר לעני ולפי זה לא פליג הבבלי עם הירושלמי . אך מדברי רבינו שכתב ואם היו רגילין כו' מוכח דס"ל דגם לחלוקת העני מועיל אם היה העני מכירו . עוד הכור הייתי לומר דלעולם דתלמודא דידן כשתירלו במכירי הוא ג"כ לחלוקת העני וכי תימא אין מכיר לעני אפשר דס"ל לרב דמתני' איירי במעשר עני המתחלק בבית שיש בו טובת הנאה לבעלים דנותנו לכל עני שירלה וכמו שפסק רבינו בס"ו מהלכות מתנות עניים והירושלמי אפשר דס"ל דגם במעשר עני המתחלק בבית אין בו טובת הנאה לבעלים

מעשרותיהן הן הנקראין חולין מתוקנין בכ"מ : **ב** טבל שנתערב בחולין מתוקנין מין במינו שאי אפשר להלך אחר הטעם . אם יש לו פירות אחרות מוציא על אותו טבל תרומה ומעשרות לפי חשבון . ואם אין לו פירות אחרות להוציא על אותו טבל הרי הכל אסור עד שיפריש . וכשהוא מפריש מפסיד מן החולין המתוקנין כדי תרומת מעשר שבטבל : **ג** *כיצד מאה סאה של טבל שנתערב במאה סאה של חולין מתוקנין מפריש מן הכל אחד ומאה . וכל שהפריש טבל וישאר צ"ט חולין מתוקנין נמצא מפסיד סאה אחת . וכן אם היה אותו טבל טבול לתרומה מפסיד מן החולין המתוקנין כדי תרומה ותרומת מעשר . ולמה מפסיד סאה זו כדי שלא יאמר מאה שהפריש הן מאה של חולין והמאה שנשארו הוא הטבל . וכן אם היה הטבל פחות מן החולין או מרובה על החולין מגביה הטבל וכדי תרומת מעשר שבטבל מן החולין או כדי תרומה ותרומת מעשר אם היה הטבל טבול לתרומה : **ד** וכן אם נתערב מעשר טבול בחולין מתוקנין אוסר בכל שהוא . אם יש לו מעשר אחר מוציא אותו על מעשר הטבול תרומת מעשר לפי חשבון . ואם אין לו מעשר מגביה המעשר שנתערב ומפסיד מן החוליז המתוקנין כדי תרומת מעשר שבמעשר הטבול

השגת הראב"ד

*כיצד מאה סאה של טבל וכו'. עד כמאה שנשארו היא טבל . א"א תמה אני מאד על דבריו למה מפסיד סאה זו ואם לא יטול האחד מה תיקן ושלא כל מאה ומאה בספק טבל ויש בכל מאה ומאה ספק תרומת מעשר שהם שתי סאין ועכשיו שיטול מאה ואחת הרי תשעים ותשע מתוקנים אפילו הם הטבל ודאי ובלבד שיוציא השתאי בפיו וכמאה ואחת שנטל גם כן צריך לקרות שם לתרומת מעשר שבהם מספק הרי שתי סאין של תרומת מעשר מספק מכל מקום הכל מתוקן בכך שאין כאן אלא סאה אחת ודאי ויעלה באחד ומאה והטעם שכתב אינו טוב :

רדב"ז (מכ"י)

ב טבל שנתערב בחולין מתוקנין וכו'. פ"ו דדמאי מאה טבל מאה חולין נוטל מאה ואחד ואמרינן עלה א"ר יוסי אם אתה אומר אני נוטל מאה אני אומר כל חולין עלו בידו ונמצאו אלו בטבלם ופירש רבינו כדי שיהא נודע שהטבל הוא שנטל וכן גבי טבל ומעשר כדי שיהא נודע שהמעשר הוא שנטל וסובר שמן הדין לא היה צריך להפריש אלא מאה של טבל שהסאה של תרומה כבר עלתה במאה של חולין ולפיכך כתב נמצא מפסיד סאה אחת והכי משמע מפשטא דסיפא דקתני זה הכלל כל זמן שהטבל מרובה לא הפסיד כלום מכלל דרישא מפסיד. וא"ת ומה בכך שיאמרו כל חולין עלו בידו מהטבל הנשאר יפריש תרומת מעשר ואפשר כי מדוחק קושיא זו כתב הראב"ד ז"ל והטעם שכתב אינו טוב ואני אומר כי טוב הוא כי לעולם החמור אנחנו מעלין על הקל אם מעט ואם הרבה ומהטבל העולה צריך להפריש מעשר ללוי ומעשר שני ולא מן הנשאר. ומה שכתב רבינו וכל שהפריש טבל לאו למימרא שמתקן אותו כאילו הוא טבל דעלמא דא"כ לא מפסיד סאה אחת אלא מה שראוי להוציא מסאה אלא כוונתו ז"ל שצריך להפריש ממנה סאה אחת תרומת מעשר על המאה חולין וא"כ מתקן המאה סאין של טבל כדינו שלא אמרו שיפסיד אלא כשיעור תרומת מעשר אם נטלה ממנו תרומה גדולה ואם לא ניטלה מפסיד כשיעור תרומה גדולה ותר"מ מן החולין המתוקנין כפי הראוי לטבל שנתערב וא"ת לפי מה שנראה דעת רבינו שהסאה של תרומת מעשר עלתה במאה חולין בעודו מעורב והסאה האחרת הנוספת אינה מטעם ספק אלא כדי שנדע שהטבל הוא העולה מן החולין ולא החולין מן הטבל וא"כ פורח זה למה יניח התערובת כמו שהוא ויפריש ממנו שתי סאין שהם תרומת ממעשר ושאר המעשרות יוציא לפי חשבון הטבל וי"ל שאם יעשה כן נראה כמתקן הטבל בחולין מתוקנין והוי מן הפטור על החיוב אבל כשנוטל מאה ואחד נאמר הטבל עלה ועמו הסאה הראויה לחולין ומפריש סאה תרומת מעשר ועשר מעשר והלוי מפריש אחת תרומת מעשר ומן השאר מפריש מעשר שני . כללא דמילתא לא רצו חכמים להפסידו אלא כנגד מה שיש בטבל מתרומה ומתרומת מעשר מפני הומרתה. ויש למפרשים שיטה אחרת בפי' משנה זו והוא שאם נתערב טבל בחולין ואין לו פרנסה ממקום אחר נעשה הכל טבל לענין תרומה ותרומת מעשר וצריך להפריש מן הספק להקן את החולין והיא שטת הראב"ד ז"ל ורבינו האריך הרבה בפירוש המשנה וכתב לבסוף ואני רואה בזאת ההלכה דבר שאינו באר היטב על כן יש לך להשכיל בה מפני שנתקשה על כל הקדמונים לפי דעתנו עכ"ל. ולפי שלענין הדין הכל שוין לא ראיתי להאריך אלא לבאר דעת רבינו : **ג** וכן אם היה אותו טבל טבול לתרומה וכו'. דהא דתנן נוטל מאה ואחד איירי בטבל שנטלה תרומתו שאינו טבול אלא למעשרות ולפיכך אינו נוטל אלא מאה ואחד אבל אם היה טבול לתרומה גדולה צריך ליטול מאה ושלש ונמצא מפסיד שלש סאין : וכן אם היה הטבל פחות וכו'. משום דתנן גבי טבל ומעשר שנתערבו מאה טבל תשעים מעשר לא הפסיד כלום כתב רבינו דוקא לענין טבל ומעשר תנן הכי אבל גבי טבל וחולין לא שנא בין אם היה הטבל מרובה מן החולין או פחות לעולם הוא מפסיד כפי שיעור התרומה שיש בטבל :

ד וכן אם נתערב מעשר טבול בחולין וכו'. שם במשנה חלוקה שלישית. וא"ת מה לי אם נתערב טבל טבול למעשר עם החולין ומה לי אם נתערב מעשר טבול לתרומה מעשר הכל משפט אחד הוא שמפסיד כנגד תרומת מעשר מן החולין . ויש לומר דהשמיענו בחלוקה זו שאע"פ שמפסיד הרבה מן החולין כגון שנתערבו מאה מעשר במאה חולין שנמצא מפסיד עשר כנגד עשר תרומת מעשר שיש במאה מעשר לא חלקו בין הפסד מרובה להפסד מועט אלא לעולם השוו מדותיהם . ואם היה המעשר הזה טבול גם לתרומה כגון שהפרישו הישראל אחר שדש את התבואה ונתנו ללוי קודם שיפריש תרומה גדולה הרי הלוי מחוייב להפריש ממנו גם תרומה גדולה ואם נתערב מעשר זה עם החולין מאה

כסף משנה

הראשונים והעשרה הנוספים הם תרומת מעשר המחוייבים למאה של מעשר וכאילו נפלו במאה של חולין והוציאו אותם והסרו מהחולין לפי שהעשרה חלקים שהם תרומת מעשר הם עשירית מאה של חולין [ואינם חלק מק' מהם וכמו כן] לא היו העשרה חלקים של תרומת מעשר מבוארות ומיוחדות כדי שיחזרו מאה של חולין כולם מדומע מפני שהן אמצעיות בין שתי הקצוות ר"ל שהן לא יחזרו המאה של חולין מדומע מפני שאינן מיוחדות אלא מעורבות במעשר וכמו כן א"א לומר שיעלו וישארו החולין בחשבונם כמו שהיו מאחר שהם עשירית החולין [אבל תעלה תר"מ באחת וק'] וגזרנו בהם מהדימוע גזירה בינונית ואמרנו שיחסר מהחולין כמו תר"מ וכו' [ודע] שהטבל כשיוציאו ממנו תרומה גדולה ותרומת מעשר אז נקרא חולין אע"פ שלא הוציאו ממנו המעשרות וכו' . * (וכשהוציאו ממנו גם המעשרות יקרא חולין מתוקנים והשמיענו שאף ע"פ שהם חולין מתוקנים אם נתערב בהם מעשר יחסר מאותם כמו תרומת מעשר שבאותו מעשר כמו שאמר נוטל מאה ועשר) . והענין הרביעי כשיתערב ק' טבל וי' מעשר יפרישו י' של מעשר בלבד ונשארו מאה טבל כמו שהיו ולא הפסיד כלום והדבר שגרם לנו בענין הזה שלא נקרא שם לתר"מ של טבל ונוציא י"א מפני שהחלק האחד מהטבל שהוא תרומת מעשר כשנחשוב בלבנו שנתערב עם י' של מעשר חזר המעשר ההוא כולו מדומע מפני שתרומת מעשר [לא] תעלה [בפחות] באחד ומאה וכו' ומפני זה לא יקרא שם לתר"מ של טבל בענין הזה כדי שלא יפסיד המעשרות ויהיה מדומע ועל זה הדרך בעצמו יתבאר לך מה שאמר י' טבל פ' מעשר וכו' . ומ"ש כל זמן שהטבל מרובה ר"ל מרובה על המעשר וכו' אבל כשיהיה המעשר מרובה על הטבל מפרש בגמרא שהוא מפריש טבל ושיעור תרומת מעשר המחוייבת לטבל והמחוייבת למעשר ההוא ויהיו שתי התרומות לכהן . ע"כ דברי רבינו בפירוש המשנה :

ב ומה שכתב רבינו טבל שנתערב בחולין מתוקנים וכו' אם יש לו פירות אחרות מוציא על אותו טבל תרומה ומעשרות לפי חשבון ואם אין לו פירות אחרות להוציא על אותו טבל הרי הכל אסור עד שיפריש וכשהוא מפריש מפסיד מן החולין המתוקנים כדי תר"מ שבטבל . ספ"ג דחלה (משנה ט) זיתי מסיק שנתערבו עם זיתי ניקוף ענבי בציר שנתערבו עם ענבי עוללות אם יש לו פרנסה ממקום אחר מוציא (עליו) לפי חשבון ואם לאו מוציא תרומה ותרומת מעשר לכל והשאר מעשר ומעשר שני לפי חשבון : ודע שטבל האמור במשנה זו שהורמה ממנו תרומה גדולה מדקתני נוטל ק"א ולא קתני נוטל ק"ג והכי אמרינן בירושלמי כל טבל דאנן קיימין הכא טבל לראשון ולשני כלומר ולא לתרומה גדולה ומדברי רבינו פה נלמוד כן שכתב וכן אם היה אותו טבל טבול לתרומה מפסיד מן החולין כדי תרומה ותרומת מעשר משמע דעד השתא מיירי כשאינו טבול אלא לתרומת מעשר : וכתב הראב"ד כיצד מאה סאה של טבל וכו' א"א תמה אני מאד וכו' . ומה שתמה על רבינו י"ל שמאחר שיש כאן מאה סאה חולין מתוקנים שנתערבו עמהם מאה טבל שיש בהם אחת תרומת מעשר והרי היא עולה במאה חולין מתוקנים וא"כ לא היה צריך להעלות מהכרי אלא ק' של טבל שיש בהם אחת תרומת מעשר ונשארו בכרי ק' חולין מתוקנים : ומ"ש עוד הראב"ד על דברי רבינו והטעם שכתב אינו טוב איני יודע למה כתב כן דכיון שכשנפלה סאה תרומה למאה של חולין הדין הוא שיעלה סאה אחת לתרומה וישארו החולין כמות שהיו ולא יעלה המאה של חולין ויתיר הסאה תרומה ובכ"ר אם היה מעלה מאה ותשאר מאה היה אפשר שיטעה ויחשוב שהמאה הנשארים הם של טבל והמאה שהעלה הם חולין מתוקנים ויאכלם ולפי האמת הם של טבל מהטעם הנזכר ולפיכך אמרו שיעלה ק"א כדי שיכיר שאלו שהעלה הם של טבל שכיון שמעלה ק"א הרי יש היכר שאלו הם של טבל שיש בהם סאה יתירה של תר"מ ומאי גריעותא דהאי טעמא שאמר עליו שאינו טוב וכבר כתבתי דברי רבי' בפירוש המשנה שזה הוא פי' מה שאמר רבי יוסי בירושלמי אם אתה אומר אני נוטל מאה אני אומר כל חולין עלו בידו ונמצאו אלו כטבלים : ומ"ש וכן אם נתערב מעשר טבול בחולין מתוקנים אוסר בכל שהוא : ומ"ש ואם אין לו מעשר מגביה המעשר שנתערב ומפסיד מהחולין המתוקנים כדי תרומת מעשר

*מכאן עד ועשר כמה כללות דבריו לא דבריו ממש :

משנה למלך

ומש"ס סקבו ויש מכיר לעני א"נ דס"ל לירושלמי דמכתמא (*א"ס חבל על דאבדין) :

פ"ח ג כיצד מאה סאה של טבל כו'. תנן בפ"ז דדמאי מאה טבל מאה חולין נוטל מאה ואחד וכו' (עיין בכ"מ) . והנה במשנה הלזו יש בה פירושים מתחלפים והנה אנכי מבאר אותם אחד לאחד. והנה הליבא דכ"ע טבל זה שהוזכר במתניתין מיירי שהורם ממנו תרומה גדולה והוא טבול לשאר המעשרות והכי איתא בירושלמי והר"ש פירש למתני' על פי מה ששנינו בסוף פ"ג דחלה דמוכח מהתם דטבל שנתערב בחולין אם יש לו פרנסה ממקום אחר מפריש עליו לפי חשבון ואם לאו נעשין החולין כטבל לענין תרומה ותרומת מעשר ומפריש מהחולין תרומה ותרומת מעשר כאילו הם טבל גמור אבל מעשר ראשון לא יתן ללוי מהחולין ומעשר שני נמי לא יחלל אלא לפי חשבון הטבל מתגלגל ונותן והנה כפי הקדמה זו מתני' איירי בשאין לו פרנסה ממקום אחר ולהכי קאמר דמאה טבל ומאה חולין שנתערבו נוטל מאה להפריש מהם כדין טבל מעשר ראשון ומעשר שני והלוי יפריש ממעשר שלו תרומת מעשר ולפי שעדיין יש לספק שמא המאה שנשארו הם טבל לפיכך נוטל עוד אחת מהמאה שנשארו לשם תרומת מעשר אבל מעשר ראשון אינו מפריש מהמאה שנשארים לפי שאין במעשר ראשון איסור כלל לזרים. ודע שזה שאמרנו דאינו מפריש מעשר ראשון אין הכוונה דאינו מפריש כלל דהא אי אפשר להפריש תרומת מעשר עד שיפריש תחלה מע"ר אלא הכוונה היא שזה מפריש מן המאה עשר לשם מע"ר ואח"כ מפריש מאלו כעשר אחת לשם ת"מ והט' הנותרים מערב עם פירותיו . ויש עוד דרך אחרת להפריש תרומת מעשר קודם שיפריש מ"ר וכמ"ש הר"ש בסוף פרק ג' דחלה וע"ש וטבל זה הוא טבל

המטבול: ה כיצד מאה מעשר שנתערב במאה חולין מתוקנין מפריש מן הכל מאה ועשר וכל שהפריש מעשר והתשעים הנשארות הן חולין כשהיו. וכן אם היו החולין מרובין על המעשר הטבול או פחותים ממנו מפריש המעשר וכדי תרומת מעשר שבמעשר הטבול מן החולין: ו *טבל שנתערב במעשר טבול אם היה הטבל כמעשר מפסיד מן הטבל כדי תרומת מעשר שבו. כיצד מאה סאה טבל שנתערב במאה סאה מעשר מפריש אחד ומאה וזה שהפריש מעשר וצ"ט הנשארות טבל. היה הטבל מרובה על המעשר מפריש המעשר בלבד. ולא יפסיד מן הטבל כלום שאם יקרא שם לתרומת מעשר שנטבל נמצא המעשר מדומע בתרומת מעשר של טבל שעלתה עמו. היה המעשר מרובה על הטבל קורא שם לתרומת מעשר [שבטבל] ומפריש הטבל וכדי תרומת מעשר של טבלו אחד ממאה מן המעשר ויהיה הטבל כולו מדומע וימכרנה לכהן חוץ מדמי שתי תרומות שבו ונמצא מפסיד מן המעשר אחד ממאה שבו שהוא כמו תרומת מעשר *שבטבל. *כיצד מאה טבל עם מאתים מעשר מפריש מאה ושלש והשלש הן תרומת מעשר של מאה טבל ושיעור תרומת מעשר ממאתים כדי שלא יבוא לטעות אם נתערבו בכמותו וישאר קצ"ז והם מעשר כשהיו: ז מי שהיו לו עשר שורות של עשר עשר כדי יין וקבע כד אחד משורה החיצונה מעשר על מקום אחר ואין ידוע אי זו שורה החיצונה היא. נוטל שתי חביות באלכסון ומערב שתיהן ומפריש מהן: ח קבעה בחצי שורה החיצונה ואין ידוע אי זו חצי שורה היא נוטל ארבע חביות מארבע זוויות. קבעה בשורה אחת מהן ואין ידוע אי זו שורה היא נוטל שורה אחת באלכסון. קבעה בחצי

*כד' ווינציא ומפסיד ממנו כמו תרו"מ שבטבל :

השגת הראב"ד

*טבל שנתערב במעשר טבול עד הנשארות טבל. א"א אם הנשארות טבל מה תיקן ולא אמרו נוטלה אלא לתקן אלא ודאי שהתשעים והשע מתוקנים הם כשיפריש מן המאה ואחת מה שראוי להם וכן הוא מתנה כל אחת עשרה שאין תרומת מעשר שבשני כריים שלנו יהיו בזה של מאה ואחד בצפון שהרי וכרי בנייהם מתוקנים לפי שהאדם קובע כרי של טבל על כרי של טבל אחר במה שהוא טבול בו אם תרומה תרומה אם מעשר מעשר אם תרומת מעשר תרומת מעשר והכי איתא בתוספתא דתרומות ואם אמר א"כ למה לי מאה ואחת יסיס מאה ומאה ויטול מאחד על חבירו הכל הא עדיפא דאסבר דמתרמי דמתקן כל כרי וכרי מיניה וביה העשר מאותו כרי ולאחר ממקום שבא והעיקר שאם הוא נוטל רואין אותו כאילו הוא כחמור שבשני הכריים והוא כמאה של מעשר טבל וכשמפרים ממנו עשר שאין תרומת מעשר הראוי לו עדיין לא הפלים שהרי יש בק' של טבל עשר שאין מעשר טבל ולפיכך מוליא עוד האחד תרומת אותו מעשר ממקום שבא וזהו כשהם מאה ומאה אבל כשהטבל מרובה על המעשר עשר כשיטול המאה ויפרים מהם עשר תרומת מעשר שראינו אותן המאה כחומר שבהם ונמצאו התשעים מעשר ועוד עשר שאין מעשר שנטל הרי יש בהם מאה של מעשר טבל מפרים מהם עשר תרומת מעשר והשלים הכל והתשעים מותרין היה המעשר מרובה קורא שם לתרומת מעשר שבטבל ומפרים הטבל וכדי תרומות מעשר של טבל ואחד מק' מן המעשר ויהיה הטבל כולו מדומע וימכרנו לכהן חוץ מדמי שתי תרומות שבו ונמצא מפסיד מן המעשר אחד ממאה שבו שהוא כמו תרומת מעשר ומפסיד ממנו כמו תרומת מעשר שבטבל :

*כיצד מאה טבל וכו'. עד והם מעשר כשהיו. א"א בחיי ראשי אפשר שיבא לידי טעות גדולה מזו כזו הנטילה שיהיה סבור שהמעשר מתוקן בנטילה זו שהן שתי סאין והוא עדיין כולו טבול עד עשרים סאין תרומת מעשר שבו ועוד כי בזאת הנטילה לא תיקן כלום :

כסף משנה

מעשר וכו'. זו היא ששנינו מאה טבל מאה מעשר נוטל ק"י: ו ומ"ש טבל שנתערב במעשר טבול וכו' זו היא ששנינו ק' טבל ק' מעשר נוטל ק"א: כתב הראב"ד טבל שנתערב במעשר טבול וכו' עד הנשארות. א"א אם הנשארות טבל מה תיקן וכו' עד כמו תר"מ שבטבל. מ"ש אם הנשארות טבל מה תיקן וכו' י"ל שתיקן הוא שיחזור כמות שהיה וכמבואר במה שכתבתי מלשון רבינו בפירוש המשנה : ועל מ"ש רבינו היה המעשר מרובה קרא שם לתרומה מעשר שבטבל כו' כיצד מאה טבל וכו' עד והם מעשר כשהיו : כתב הראב"ד בחיי ראשי אפשר שיבא לידי טעות גדולה מזו וכו' וי"ל שרבינו סובר שמאחר שהיו מאתים מעשר שתרומת מעשר של עשרים סאין אין אדם שיטעה לומר שבשתי סאין שהפרים יהא מתוקן. ולפי שראיתי בספרי רבינו טעות סופר אמרתי לכתוב הנוסחא הנכונה היה המעשר מרובה על הטבל קורא שם להרומת מעשר שבטבל ומפרים הטבל וכדי תרומת מעשר של טבל אחד ממאה מן המעשר ויהיה הטבל כולו מדומע וימכרנה לכהן הון מדמי שתי תרומות שבו ונמצא מפסיד מן המעשר אחד ממאה שבו שהוא כמו תרומת מעשר שבטבל כיצד מאה טבל עם מאתים מעשר מפרים ק"ג והשלש הן תרומת מעשר של ק' טבל ושיעור ת"מ ממאתים (מעשר) כדי שלא יבאו לטעות אם נתערבו בכמותו וישאר קצ"ז והם מעשר כשהיו :

ז מי שהיו לו עשר שורות וכו'. משנה בסוף דמאי (משנה ח) מי שהיו לו עשר שורות של עשר עשר כדי יין ואמר שורה החיצונה אחת מעשר ואין ידוע אי זו היא נוטל שתי חביות לוכסן חצי שורה החיצונה אחת מעשר ואין ידוע אי זו היא נוטל ד' חביות מד' זויות שורה אחת מעשר ואין ידוע אי זו היא נוטל שורה אחת לוכסן חצי שורה אחת מעשר ואין ידוע אי זו היא נוטל שתי שורות לוכסן חבית אחת מעשר ואין ידוע אי זו היא נוטל מכל חבית וחבית. וכתב שם רבינו שמה שאמר היאך יוציא חבית מעשר ממאה חבית והלא עישוריהם י' חביות יש לך לדעת שלא גזר זה המעשר על החביות האלו. ואמנם עשאו מעשר על שיש לו במקום אחר אם קבע כד אחת משורה החיצונה אחת מעשר ואין ידוע אי זו היא שיש כאן ד' שורות חיצונות לד' רוחות ולא ידע אי חיצונה שבמזרח או חיצונה שבמערב או בצפון או שבדרום נוטל שתי חביות לוכסן דהיינו חבית שבקרן דרומית מזרחית ושבקרן צפונית מערבית שכל חבית שבקרן נמנית מן השורה לשני רוחות ואם קבעה בחצי שורה החיצונה ואין ידוע אי זו הוא דלא ידיע באי זו שורה ובאי זה צד של שורה הוטל ד' חביות מד' זויות דמה נפשך אחת מהן מעשר כדפרישית. ואם אמר חבית אחת משורה אחת מעשר ולא ייחד אי זו שורה מהן דהשתא מסופק אף בפנימית הילכך נוטל שורה אחת באלכסון מתחיל מקרן דרומית מזרחית ונוטל חבית אחת מכל שורה עד קרן צפונית מערבית ואם אמר חצי שורה אחת מעשר ולא ייחד אי זו חצי שורה דהשתא מסופק בכולן ובאי זה צד של חצי שורה הילכך לא סגי באלכסון אחד ונוטל שני אלכסונין אחד מתחיל מקרן דרומית מזרחית והולך באלכסון עד צפונית מערבית ואחד מתחיל מקרן מזרחית צפונית והולך ונוטל באלכסון עד קרן מערבית דרומית : ויש לדקדק במה שכתב רבינו שמערב חביות אלו ומפרים מהן והיאך יצא ידי חובתו במה שיפרים מהתערובת זה שיעור מה שקבע מעשר על מקום אחר והלא צריך להפרים מאותו חבית שקבע דוקא ונ"ל שכיון שנתערב אנו

וא"ת היאך יוציא חבית אחת מעשר ממאה חביות תירץ רבינו קושיא זו שלא בא לתקן חביות אלו אלא קבע כד אחת מעשר על מקום אחר והא דתנן שורה החיצונה אחת מעשר לאו מעשר על אלו החביות קאמר אלא מעשר על מקום אחר והא דתנן נמי שורה אחת מעשר הכי קאמר אחת משורה אחת וכן חצי שורה אחת אחת מחצי שורה קאמר ויש פירושים אחרים

רדב"ז

מאה במאה צריך להפריש מאה וי"ב עשר כנגד תרומת מעשר ושנים כנגד תרומה גדולה נמצא מפסיד מן החולין י"ב. זה נ"ל ברור ונלמד מן החלוקה אשר למעלה ממנה ולפיכך לא הולך רבינו לכתבה :

ו טבל שנתערב במעשר טבול וכו'. זו היא החלוקה השנייה אשר במשנה מאה טבל מאה מעשר נוטל מאה ואחד ואם תשאל מאי שנא כשנתערב המעשר בחולין חייבנו אותו להפריש מאה ועשר וכשנתערב בטבל לא חייבנו אותו להפריש אלא מאה ואחד וי"ל כשנתערב המעשר בחולין נעשה הכל מדומע שהרי יש שם עשר תרומת מעשר ואינם עולים במאה חולין עד שיהיו שם אלף חולין ולפיכך צריך להפריש עשר מן החולין כנגד עשר תרומת מעשר שיש במאה של מעשר אבל כשנתערב מעשר בטבל אין כאן מדומע שהרי שלא תרומת מעשר שיש בטבל עולה במאה של מעשר הילכך לא יפסיד אלא סאה אחת הראויה לטבל ונשארו צ"ט טבל כשהיה ומפרים ממנו מעשר ונותנו ללוי והלוי מפרים ממנו תרומת מעשר והק' ואחד שהעלה הרי הם מעשר ראשון כמו שהיו ונותן לכהן מהם י"א סאה הסאה שנטל מן הטבל ועשר הראויים למאה מעשר כדכתבינן לעיל ורבינו האריך בדבר זה בפי' המשנה ע"ש אם תרצה לעמוד על דעתו ומה שהשיג הראב"ד ז"ל אזיל לשיטתיה אשר כתבתי לעיל ואני לא באתי אלא לבאר דברי רבינו בקוצר : היה הטבל מרובה על המעשר וכו'. שם במשנה מאה טבל תשעים מעשר תשעים טבל שמנים מעשר לא הפסיד כלום זה הכלל כל זמן שהטבל מרובה לא הפסיד כלום פי' כל זמן שהטבל מרובה על המעשר לא הפסיד אבל אם נתערב עם החולין בין שהוא מרובה ממנו בין שהוא פחות ממנו דין אחד להם ונתן רבינו טעם לדבר שאם יקרא שם לתרומת מעשר שבטבל נמצא המעשר מדומע בתרומת מעשר של טבל שעלתה עמו שהרי אין במעשר שיעור להעלותו ונראה מדברי רבינו שאם הטבל מרובה אע"פ שאינו יתר עשרה חלקים לא הפסיד כלום: היה המעשר מרובה על הטבל וכו'. הנה בארנו לעיל הדין בזמן שהטבל והמעשר שוין ובארנו היכא שהטבל מרובה נשאר לבאר בזמן שהמעשר מרובה וזה לא נתבאר במשנה אבל נתפרש בתלמוד שהוא מפרים טבל ושתי תרומות תרומת מעשר המחוייבת לטבל והמחוייבת למעשר ההוא אם מעט אם הרבה וזהו שכתב רבינו וקורא שם לתרומת מעשר ומפרים הטבל וכדי תרומת מעשר של טבל דהיינו אחד ממאה מן המעשר ויהיה הטבל כולו מדומע שהרי אין בו להעלות תרומת המעשר וימכרנה לכהן חוץ מדמי שתי תרומות שבו דהיינו תרומת מעשר שלקח מן המעשר שהוא ראוי למעשר וכדי תרומת מעשר של טבל ועוד תרומת מעשר הראויה לטבל זהו חוץ מדמי שתי תרומות שבו ונמצא מפסיד מן המעשר אחד ממאה שבו שהרי מה שנשאר הוא מעשר כשהיה וצריך להפרים ממנו הראוי לו ומפסיד ג"כ כמו תרומת מעשר שהיה ראוי לטבל ולא הרויח דבר שהרי מכרו לכהן חוץ מדמי תרומת מעשר שבו : כיצד מאה טבל וכו'. הוקשה לרבינו אמאי מפסדינן ליה כולי האי ותירץ כדי שלא יבואו לטעות אם נתערבו בכמותן והשיג עליו הראב"ד ז"ל אפשר שיבא לידי טעות גדולה מזו בזו הנטילה שיהיה סבור שהמעשר מתוקן בנטילה זו שהן שתי סאין וכו'. ולא ידעתי מי הוא הטועה בין עשרים לשנים והרי התורה אמרה מעשר מן המעשר והיאך יטעה ויהיה סבור שהכל מתוקן בשתי סאין שהפרים. וההשגה השנית אזיל לשיטתיה כאשר כתבתי למעלה : ז מי שהיו לו עשר שורות וכו'. משנה היא בסוף דמאי מי שיש לו עשר שורות וכו'.

משנה למלך

טבל שבורם ממנו תרומה גדולה ידאיתא בירושלמי וכ"ת ליחוש שמא מה שמפרים הוא מן החולין ונמצא שמפרים מן הפטור על החיוב דלא מפני הא לא קשיא דהכא איירי בדבר שיש לו בילה וכמ"ש כר"ש בסוף פ"ג דתלה והשתא על כל פעם נתקן הכל כמה שנוטל ק' ומפריש מהם מעשרותיו ולא"כ נוטל מהק' הנשארים כדי תרומת מעשר ואם היה המעורבות ק' טבל וק' מעשר נוטל ק' ומפרים מהם

אחרים ופירוש רבינו נכון מאד ומבואר היטב והנא פתח בכד וסיים בחבית לומר לך היינו כד היינו חבית כדמבעינן בפרק המניח את הכד וא"ת הוא קבע המעשר בחבית אחת מיוחדת ואנהנו נעשה החבית מקובלת מחביות הרבה לא קשיא כלל כיון שכל החביות בלתי מתוקנות כולם ראויות לעשותן מעשר על מקום אחר ולפירוש רבינו אתי שפיר הא דנקט תנא עשר שורות של עשר עשר כדי יין וכתב רבינו גבי קבעה בחצי שורה נוטל שתי שורות באלכסון משמע ב' שורות שלמות שהם עשרים חביות וכ"כ בפירוש המשנה:

בחצי שורה ואין ידוע אי זו חצי שורה היא נוטל שתי שורות באלכסון שהרי נטל חבית מכל חצי שורה ומערב ומפריש: **ט** קבע המעשר בכד אחת מהן ואין ידוע אי זו היא נוטל מכל כד וכד מן המאה ומערב ומפריש כדי כד אחת ומעשר:

פרק תשיעי

א בימי [א]יוחנן כהן גדול שהיה אחר שמעון הצדיק שלחו ב"ד הגדול ובדקו בכל גבול ישראל ומצאו שהכל זהירים בתרומה גדולה ומפרישין אותה. אבל מעשר ראשון ומעשר שני ומעשר עני היו עמי הארץ מישראל מקילין על עצמן ולא היו מפרישין אותן. לפיכך גזרו שלא יהא נאמן על המעשרות אלא אנשים נאמנים. אבל עמי הארץ פירותיהן ספק ואין נאמנין לומר מעושרין הן וזהו הנקרא דמאי: **ב** והתקינו שלא יהא אדם מפריש מן הדמאי אלא תרומת מעשר מפני שהוא עון מיתה. ומעשר שני שאין בזה הפסד שהרי בעליו אוכלין אותו. אבל מעשר ראשון ומעשר עני אין מפריש מן הדמאי מפני שהוא ספק והמוציא מחבירו עליו הראיה. לפיכך אומר ללוי או לעני הבא ראיה שאינו מעושר וטול מעשרות: **ג** אע"פ שאין מפרישין מעשר עני מן הדמאי צריך לקרות לו שם *ואינו מפריש ואומר עישור מה שיש כאן מעשר עני כדי לקבוע מעשר שני שמעשר עני בשלישית וששית במקום מעשר שני של שאר שני השבוע: **ד** כשמפרישין מן הדמאי תרומת מעשר ומעשר שני אין מברכין עליהן לפי שהוא ספק. לפיכך מותר להפריש כשהוא ערום: **ה** כיצד מעשרין את הדמאי. *מפריש כדי תרומת מעשר שהוא אחד ממאה מן הכל ומניחה בצד הפירות ואומר זה מעשר ושאר מעשר סמוך לו. ואח"כ אומר זה שאמרתי עליו שהוא מעשר הרי הוא תרומת מעשר על שאר המעשר הסמוך לו ונוטל אותה ונותנה לכהן שאינו רשאי להפריש תרומת מעשר קודם המעשר לכתחלה. ואח"כ מפריש מעשר

א סמ"ג עשין קל"ח: *[בפירושו כתב ולא יפריש וכאן חזר בו רבינו וכתב מפריש]

פ"ט א בימי יוחנן כהן גדול וכו'. הכי איתא בפ' בתרא דסוטה (דף מ"ח) ונראה שהתרומה שהיא דבר קל היו מפרישין אבל מעשר שהוא אחד מעשרה היה עליהם לטורח ומקצתן היו מפרישין משום חומרת תרומת מעשר שבו ומקצתן לא היו מפרישין ולפיכך תיקן יוחנן כ"ג שיהו מפרישין מן הדמאי תרומת מעשר ומעשר שני שאין בו הפסד. ופי' מלת דמאי דא מאי כלומר ספק:

ג אע"פ שאין מפרישין מעשר עני וכו'. משנה פ"ד דדמאי רבי אליעזר אומר אין אדם צריך לקרות שם למעשר עני של דמאי וחכמים אומרים קורא שם ואינו צריך להפריש והלכה כחכמים. והטעם כדי שיתקיים מעשר שני המחוייב לדמאי וידע שצריך על כל פנים להוציאו אחר תרומת מעשר לפי שמעשר עני הוא במקום מעשר שני ולפי שיש טעות סופר בספרים שלנו אעתיק לשון רבינו אע"פ שאין מפרישין מעשר עני מן הדמאי צריך לקרות לו שם ואינו מפריש ואומר עישור מה שיש בכאן מעשר עני כדי לקבוע מעשר שני [שמעשר עני] בשלישית ובששית במקום מעשר שני של שאר שני השבוע:

ד כשמפרישין מן הדמאי וכו'. בפ"ק הדמאי מערבין בו ומשתתפין בו ומברכין עליו ומזמנין עליו ומפרישין אותו ערום ובין השמשות ואם הקדים מעשר שני לראשון אין בכך כלום ע"כ ודייקי' עלה בפרק במה מדליקין דלא בעי ברכה דכי קאי ערום היכי מברך והא בעינן והיה מחניך קדוש והא דקתני מברכין עליו היינו ברכת המזון:

ה ביצד מעשרין את הדמאי וכו'. זה מבואר ריש פרק חמישי דדמאי והוא על דרך שכתב כמה פעמים שלא לשנות הסדר אלא צריך להפריש תחלה מעשר ראשון ואח"כ מעשר מן המעשר ואם השאל טורח זה למה יקרא שם למעשר ואח"כ יפריש מעשר מן המעשר ויתן לכהן ובשיבוא הלוי יאמר לו תביא ראיה שאינו מעושר וטול וי"ל שאם יפריש המעשר או יקרא שם למעשר היה מחוייב ליתנו ללוי שהרי היא כאילו הודה שאינו מעושר לפיכך מפריש תחלה אחד ממאה ומניחו בצד הפירות ואומר זה מעשר כלומר זה ודאי אני צריך ליתן ואומר ושאר המעשר סמוך כלומר אם אני חייב בו ואח"כ אומר

אנו רואים כאילו כל התערובות דבר אחד והוי כאילו כולו מאותו חבית שקבע:

פ"ט א בימי יוחנן כ"ג וכו'. פירקא בתרא דסוטה (דף מ"ח) ופ"ק דיומא (דף ט') וכתב רבינו שהיה אחר שמעון הצדיק לאפוקי שלא נאמר אותו יוחנן כ"ג ששימש בכהונה גדולה שמונים שנה ולבסוף נעשה צדוקי:

ג ומ"ש אע"פ שאין מפרישין וכו'. משנה בפ"ד דדמאי (משנה ג') וכחכמים:

ד כשמפרישין מן הדמאי וכו'. משנה פ"ק דדמאי (משנה ד) ומ"ש אין מברכים עליהם לפי שהוא ספק. זה הטעם נתן אביי בפרק במה מדליקין (דף כ"ג) ורבא נתן טעם מפני שרוב ע"ה מעשרין וסובר רבינו דרבא לא פליג אדאביי אלא טעמא אחרינא קאמר לרווחא דמילתא:

ה ביצד מעשרין את הדמאי וכו'. משנה פרק ה' דדמאי (משנה א): ומ"ש שאינו רשאי להפריש תרומת מעשר וכו'. כן משמע ממה שיבא בסמוך: ומ"ש

(*היינו בירושלמי דס"ל דלרבנן לא נחשדו ע"ה על מעשר עני ותימה איך לא פירש כפ"מ דידן בפרק ואלו נדרים (דף ע"ו:) דרבנן סברי דנחשדו. ועיין בתוי"ט פ"ד דדמאי משנה ג'):

משנה למלך

מהם כדין טבל ואח"כ נוטל מק' שנשארו אחת כאילו הם טבל לשם תרומת מעשר נשתיירו שם תשעים ותשע מפריש מהם תרומת מעשר לפי חשבון דהיינו עשר שהוא עישור של אחת ונמצא עכשיו מפריד אחת שהוא עישור שנה לפי שמה שהיה חייב בשביל הק' של מעשר היו עשר ועכשיו נותן אחת עשרה שהוא עישור שבאחת:

פ"ט א בימי יוחנן כהן גדול כו' וזהו הנקרא דמאי. נראה לי דיש שני מיני דמאי הא' הוא הלוקח פירות מע"ה דאף שאומר שהם מעושרים אינו נאמן והיינו חכמים להפריש מהם ת"מ ומע"ש אבל תרומה גדולה לא. ואני מסתפק במוכר סתם ולא אמר שהם מעושרים אם חייב הלוקח להפריש ת"ג דאפשר דע"כ לא אמרינן דלא נחשדו על ת"ג אלא באומר מתוקנים הם אבל במוכר סתם נהי דלא נחשדו מ"מ אפשר דלא הפרישו מהם כלל והכור שהלוקח יפריש או דילמא כל שנתן להם מסתמא הפרישו ת"ג דהאי לא [לא] היה נותן לפי שהיה חושש במה הלוקח יהיה הכור שנתקנו ויאכלם בטבלם ויש עוד מין שני בנקרא דמאי והוא המוצא פירות בדרך ודכוותיה שלא נתן הע"ה כלום. נראה דבזה אליבא דכ"ע צריך להפריש ת"ג דאף דנימא דהמוכר או שולח סתם דא"צ להפריש ת"ג הוא משום דכיון דלא נחשדו עליה אינם נותנים דבר שאינו מתוקן אבל במוצא פירות בדרך נראה דצריך להפריש ת"ג דלא מהני בהאי מילתא טעמא דלא נחשדו על ת"ג ומיהו היה אפשר לומר דכיון דלא נחשדו על ת"ג מסתמא הפרישוה בגורן וכההיא דאמרינן בירושלמי פ"ב דמעשרות אי אפשר לגורן שיעקר אלא א"כ נתרמה ממנו ת"ג ומהאי טעמא כתב הר"ש בפ"ד דדמאי מ"ד דהא דלא נקט ת"ג משום דלאו אורחא דמילתא לשהות ת"ג ורגילין להפרישה לאלתר אפילו כשאתה לבית ועוד בזה כתב ריש פ"ו דדמאי עלה דתנן המוכר בדה מישראל הורם ונותן לו והיינו דתנן בתוספתא פ"ק דתרומות פירש רבינו פ"ד מהלכות תרומות דין י"ד ואם אמר לו כנוס לי גרני תרומתו תרומה שאין הגורן נכנס אלא א"כ נתרם ובין לגירסת הראב"ד ובין לגירסת רבינו הטעם הוא לפי שא"א לגורן שיעקר אלא א"כ נתרמה ממנו ת"ג ולפי זה אין חילוק לגבי ת"ג במיני הדמאי דבין לוקח מע"ה ואומר מעושרים הם או שלוקח סתם או שמצא פירות בדרך פטור מת"ג דכיון דלא נחשדו מסתמא הפרישום בגורן וכדכתיבנא. ונראה שיש ללמוד כל זה ממ"ש רבינו בפרק י"א מהלכות אלו דין י"ג הוליכן לטוחן עכו"ם הר הם דמאי שמא החליפן בחיטין של ע"ה ע"כ. ומדסתם דבריו משמע דדין דמאי לגמרי יש לחיטין הללו ואין צריך להפריש מהם ת"ג ואף שאפשר שע"ה זה לא תרם מהם אפילו ת"ג ודעתו היה דלאחר שיקחם מן הטוחן יפרים מהם ת"ג ובזה הפרק עצמו דין ט' כתב המוצא פירות בדרך כו' ואם רוב מכניסים למכור בשוק הרי אלו דמאי ומדקרי להו דמאי משמע דאין צריך להפריש מהם ת"ג וע"כ טעמא הוא כדכתיבנא דכיון דלא נחשדו על ת"ג מסתמא תרמו ת"ג בגורן ומ"מ עדיין נראה שיש לדחות כל זה דהא דקאמר רבינו דמאי אין כוונתו שיהיה דינם כדין דמאי לגמרי אלא כוונתו היא שהפירות הללו הם ספק ומלת דמאי ר"ל ספק ונפקא מינה שא"צ להפריש מעשר ראשון ומעשר עני משום דאומר ללוי ולעני הבא ראיה וטול וכן אינו יכול להפריש מפירות הללו על הודאי או מן הודאי על פירות הללו דשמא מעושרים הם והוה ליה מפריש מן הפטור על החיוב או מן החיוב על הפטור אבל לענין חיוב דתרומה גדולה לעולם דחייב כל שלא אמר הע"ה שתרם מהם ת"ג. ולכאורה היה נראה להביא סעד לזה ממ"ש הר"ש בפ"ב ממס' מכשירין על המוצא פירות בדרך דקאמר מהלכה למתנה דמאי כלומר בספיקא הוא ע"כ. והנראה שכוונתו היה לומר דמה דקרי להו דמאי הוא דוקא לומר דהוי ספק ונפקא מינה לדיני הספיקות וכמו שכתבנו אבל אין דינם כדין הדמאי לגמרי ולפטור הפירות הללו מת"ג אך מהמשך דברי רבינו גם בפירוש המשנה נראה דס"ל דדין פירות הללו הוא כדין הדמאי לגמרי ופטור מת"ג שכתב וכבר בארנו במס' דמאי שהדמאי הוא הדבר המסופק וחייב בת"מ ומע"ש לבד ע"כ. ורבינו עובדיה עלה דמתני' דהואר בישראל ועכו"ם מטילין לתוכו דקתני ואם רוב ישראל דמאי כתב כדין פירות הנמצאים ביד ע"ה שצריך להפריש מהם ת"מ ומ"ע. הרי שהשוו בכור אללו דס"ל דכל פירות ע"ה אף שלא אמר כלום פטורים הם מת"ג. ודע שמה שכתבתי למעלה דמה שקראו חכמים דמאי אין ככרת שיהיה כדין הדמאי לגמרי אלא הכוונה הוא שהוא ספק מצאתי כן במשנה פ"ג דדמאי מ"ד המוליך חטין כו' אבל העכו"ם כפירותיו ר' שמעון אומר דמאי ע"כ וכתב הר"ש בפ"ק דבכורות (דף י"א) דהאי דמאי לא דמי לשאר דמאין כו' יע"ש. הרי דקרי דמאי לדבר שצריך להפריש ת"ג ומאי דקרי ליה דמאי הכוונה הוא שהיא ספק ודינו ככל הספיקות וכדכתיבנא:

ב אבל מעשר ראשון ומעשר עני אין מפריש מן הדמאי כו'. וא"ת תרומת מעשר נמי נהי דצריך להפריש מפני שהוא עון מיתה לאחר שהפרישה מיהא ימכרנה לכהן דשפחא ניכא אלא איסור גזל ונימא המוציא מחבירו עליו הראיה ומדברי רבינו זכרונו לברכה שכתב בהאש כדין ה' ונוטל אותה ונותנה לכהן משמע שנותנה בחנם בכבר תירץ רש"י בפרק עגלה ערופה (דף מ"ח) וה"ל ואתמור עליה שלא לעכבו אללו ולמכור לכהן כמו שהוא מעכב אללו מעשר ראשון ומעשר עני גזירה דילמא כי משכי ליה לגביה אכיל ליה אבל מעשר ראשון ומעשר עני מותרים לזרים ע"כ. וראיתי להטו"ד ס"ס של"א שכתב ומפריש כאחד מעשרה שבו לתרומת מעשר ומוכרו לכהן וכתב שם מרן ז"ל דלמד דין זה מדין מע"ר ומ"ע דאמרינן המוציא מחבירו עליו הראיה ותמהני איך לא כתב דרש"י ורבינו חולקים על הטור וס"ל דתרומת מעשר נותנה לכהן בלא דמים והתוס' בפ"ק דיומא (דף ט') ד"ה מעשר כתבו והא דלא אמרינן נמי בתרומת מעשר מפרישה והיא שלו וימכרנה לכהנים ויטול דמים י"ל כיון דדבר מועט הוא שאינו אלא אחד ממאה ועוד דמים מועטים שהוא צריך למוכרה בזול שאין לה אוכלים מרובים תקנו רבנן שיתננה לכהנים ע"כ. והא דתנן בפרק ג' דחלה גר שנתגייר וכו' ואם ספק חייב וקאמר עלה בירושלמי ומוכרה לכהן לפי דברי התוס' י"ל דהאי שהא בחלה שהוא דבר מרובה שהוא אחד מכ"ד וכ"כ הר"ב הי"ט. אך לרש"י קשה דס"ל גבי חלה נימא דילמא כי משכי ליה גביה אכיל ליה. וי"ל דשאני הכא גבי דמאי דמיקל ואכיל לתרומת מעשר משום דסבר רוב ע"ה מעשרין הם ומש"ה חיישינן דילמא אכיל ליה אבל התם גבי חלה ליכא למיחש. א"נ דשאני דמאי דלעיקרא דדינא טעמא דבעי להפריש תרומת מעשר הוא משום דכיון דלא פשוט ביה

מיתה

מעשר שני: ו ומותר להפריש מעשר שני קודם הראשון בדמאי. ואם רצה אומר מעשר שני של פירות אלו בצפונם או בדרומם והרי הוא מחולל על המעות. וכן הלוקח ככר מן הנחתום מפריש ממנה כדי תר"מ וחלה ואומר אחד ממאה ממה שיש כאן הרי הוא מעשר ושאר מעשר סמוך לו וזה שעשיתי מעשר עשוי תרומת מעשר על השאר הסמוך לו והיתר על אחד ממאה שיש בזה שהפרשתי הרי הוא חלה ומעשר שני בצפונה או בדרומה והרי הוא מחולל על המעות ואוכל: ז וכן המזמין את חבירו שיאכל אצלו והוא אינו מאמינו על המעשרות אומר מערב שבת מה שאני עתיד להפריש למחר הרי הוא מעשר ושאר מעשר סמוך לו. וזה שעשיתי מעשר עשוי תרומת מעשר על שאר הסמוך לו ומעשר שני בצפונו או בדרומו והרי הוא מחולל על המעות. מפני שמותר לאדם להתנות תנאים אלו על הדמאי אע"פ שאינו ברשותו. אבל בודאי אינו מתנה אלא על דבר שברשותו: ח כיצד היו לו מאה תאנים של טבל בביתו והוא בבית המדרש או בשדה ומתיירא שמא תחשך ואינו יכול לעשר בשבת אומר שני תאנים שאני עתיד להפריש הרי הן תרומה. ועשר שאני מפריש אחריהן מעשר ראשון תשע שאני מפריש אחריהן מעשר שני ולמחר מפריש ואוכל: ט וצריך לרחוש בשפתיו בשעה שמפריש זו אחר זו ואינו כמתקן בשבת שהרי הקדים תנאו וטבל שיש עליו תנאי זה מותר לטלטלו בשבת קודם שיפריש ונותן עיניו בצד זה ואוכל את השאר: י נתן לו ע"ה כוס לשתותו אומר מה שאני עתיד לשייר בשולי הכוס הרי הוא מעשר ושאר מעשר סמוך לו וזה שעשיתי מעשר עשוי תרומת מעשר על השאר הסמוך לו ומעשר שני בפי הכוס והרי הוא מחולל על המעות ושותה ומניח כדי תרומת מעשר בשולי הכוס: יא וכן אם זימנו חבירו לשתות בשבת מתנה כתנאי זה מערב שבת על כל מה שירצה שיסעוד אצלו. *וכן פועל שאינו מאמין לבע"ה נוטל גרוגרת אחת ואומר זו ותשע הבאות אחריה עשויות מעשר על המאה שאני עתיד לאכול וזו האחת תרומת מעשר על העשר הבאות אחריה ומעשר שני הוא העשר האחרונות והרי

השגת הראב"ד

*וכן פועל שאינו מאמין לבעל וכו' עד ומעשר שני משל פועל. א"א איני יודע מה צורך לתנאי ב"ד לכל מה שכתב ובמשנה לא בא תנאי ב"ד אלא על מה שאמר ת"ק וחוסך גרוגרת אחת דברי רבי. רבן שמעון ב"ג אומר לא יחסוך מפני שהוא ממעט ממלאכתו של בעל הבית ר' יוסי אומר לא יחסוך מפני שהוא תנאי ב"ד כלומר תנאי בית דין הוא

ג ומ"ש ומותר להפריש מעשר שני קודם הראשון בדמאי. משנה בפ"ק דדמאי (משנה ד) גבי דמאי אם הקדים מעשר שני לראשון אין בכך כלום ומשמע דוקא הקדים שני לראשון אבל תרומת מעשר קודם מעשר לא וכן בדין שהרי תרומת מעשר היא מעשר מן המעשר ואם אין המעשר היאך יפריש מעשרו ומפני כך בכל מקום במשנה דמסכת דמאי מקדים לסיים מקום תרומת מעשר בעודו חולין ואינו קורא שם עליו עד שיקרא שם למעשר ראשון. ומ"ש ואם רצה אומר מעשר שני של פירות אלו וכו'. במשנה פ"ה דדמאי (מ"א): וכן הלוקח ככר מן הנחתום וכו'. משנה שם פ"ה דדמאי:

ז וכן המזמין את חבירו וכו'. משנה רפ"ז דדמאי (משנה א): ומ"ש מפני שמותר להתנות תנאים אלו על הדמאי אע"פ שאינו ברשותו אבל על הודאי אינו מתנה אלא על דבר שברשותו. שם בירושלמי:

ח כיצד היו מאה תאנים של טבל כו'. משנה שם פ"ז (משנה ה):

ט וצריך לרחוש בשפתיו וכו'. שם בירושלמי על הסיפא דהמזמין את חבירו. ומ"ש וטבל שיש עליו תנאי זה וכו' ונותן עיניו בצד זו כו'. ירושלמי בפרק הנזכר:

י נתן לו ע"ה כוס לשתותו וכו'. משנה ב' שם:

יא וכן אם זימנו חבירו לשתות בשבת וכו'. ג"ז משנה שם: וכן פועל שאינו מאמין לב"ה וכו'. משנה ג' בפירקא בתרא דדמאי פועל שאינו מאמין לב"ה נוטל גרוגרת אחת ואומר זו וט' הבאות אחריה עשויות מעשר על ל' שאני אוכל זו עשויה תרומת מעשר עליהם וכו' *וחוסך גרוגרת אחת רשב"ג אומר לא יחסוך מפני שהוא ממעט מלאכתו של ב"ה ר"א לא יחסוך מפני שהוא תנאי ב"ד ובתוספתא תנאי ב"ד שתהא תרומת מעשר משל ב"ה ומעשר עני משל פועל ובירושלמי כתוב בהפך והוא ט"ס ויש לתמוה למה פסק רבינו כרבי יוסי ולא כת"ק או ה"ל למיפסק כרשב"ג דבכל מקום ששנה רשב"ג וכו' ויש לומר שרבינו מפרש שרבי יוסי לא בא לחלוק על תנא קמא אלא לתת טעם לדבריו וכן כתב בפי' המשנה והו"ל רשב"ג יחיד דאין הלכה כמותו וז"ל רבינו בפירוש המשנה פירוש חוסך מחסר ומ"ש חוסך גרוגרת אחת האחת היא שעשאה תרומת מעשר יחסרנה מן המנין ויתננה לכהן ואמר רשב"ג לא יחסרנה מממון ב"ה כי ימעיט ממונו והוא מ"ש ממעט מלאכתו הוא ממונו כמו לרגל המלאכה אשר לפני אבל יחסרנה ממה שהוא אוכל ר"ל מהמנין שפסק עם ב"ה וחולק רבי יוסי על רבן שמעון ב"ג ואמר כי תנאי בית דין הוא שלא יחסר תרומת מעשר של דמאי אלא משל ב"ה וכן אמרו בתוספתא תנאי בית דין הוא שתהא תרומת מעשר משל ב"ה ומעשר שני משל פועל ולא חלק רבי יוסי על תנא קמא אבל הודיענו טעם דבריו [במה שאמר שהוא תנאי ב"ד] ואין הלכה כרשב"ג עכ"ל: והראב"ד כתב א"א איני יודע מה צורך לתנאי בית דין וכו'. ואנכי לא ידעתי למה עשה עצמו הראב"ד כמי שאינו יודע בהיות דברי רבינו מבוארים בתוספתא ובירושלמי:

הנחתומים

*[כן בירושלמי ובבבלי חוסך]:

אומר זה שאמרתי עליו שהוא מעשר הרי הוא תרומת מעשר על שאר שמעשר הסמוך לו כלומר אם אני מחוייב בו כללא דמילתא כיון שאינו נותן המעשר למה יקרא לו שם:

ו ומותר להפריש מעשר שני קודם הראשון וכו'. במשנה הזכרתיה למעלה אם הקדים מעשר שני לראשון אין בכך כלום מה שאין כן בודאי שמעכב את הוידוי דתנן בפרק בתרא דמעשר שני ככל מצותך אשר צויתני הא אם הקדים מעשר שני לראשון אינו יכול להתודות אבל הדמאי אין מעכב את הוידוי ובירושלמי בשם רבי יוחנן אפילו לכתחילה מותר להקדים מעשר שני לראשון בדמאי: ואם רצה אומר וכו'. שם במשנה פ"ה ומעשר שני בצפונו או בדרומו מחולל על המעות: וכן הלוקח ככר מן הנחתום וכו'. ריש פ"ה במשנה כלשון רבינו ובהאי נמי איכא לאקשויי כדאקשינן לעיל אמאי לא יקרא שם למעשר ויותר מעט כשיעור חלה ואחר יאמר אחד מעשרה הרי היא תרומת מעשר והשאר חלה וצריך לתרץ כדלעיל ועדיין צ"ת:

ז וכן המזמין את חבירו וכו'. משנה היא בפ"ז והולכת על דרך המשנה שבפרק ה' והשמיענו שיכול להתנות על דבר שאינו ברשותו וצריך לקרוא לו שם מערב שבת משום דאין מעשרין את הדמאי בשבת:

אבל בודאי אינו מתנה וכו'. שם במשנה היו לו תאנים של טבל וכו' כלשון רבינו ואמרי' בירושלמי מה בין דמאי ומה בין ודאי דמאי אדם מתנה על דבר שאינו ברשותו ודאי אין אדם מתנה אלא על דבר שהוא ברשותו ולמדנו דאפי' לקרוא שם אסור בשבת דאין תקנה לטבל בשבת אלא כאיסור דאמרינן בפרק כירה טבל מוקן הוא בשבת דאם עבר ותקנו מתוקן: ח וכתב רבי' ומתיירא שמא תחשך וכו'. משמע דמותר לקרוא שם בין השמשות דכולי האי לא גזור בין השמשות אפי' בודאי וכן כתב רבינו שמשון ז"ל ולא הזכירו דבר זה אלא כשאין שהות ביום להוציא המתנות:

ט וצריך לרחוש בשפתיו וכו'. הכי איתא בירושלמי בשם רבי יוחנן ואין זה כמתקן בשבת כיון שקרא לו שם בערב שבת: וטבל שיש עליו תנאי זה וכו'. שם בירוש' א"ר זעירא טבל שיש עליו תנאי מותר לטלטלו בשבת כילד הוא עושה נותן עיניו במקצתו ואוכל את השאר ואיכא למידק והרי כתב ולמחר מפריש ומשמע שצריך להפריש וכיון שכן מה צריך שיתן עיניו במקצתו ואוכל את השאר ותו שכתב בפי' המשנה וז"ל ומה שנאמר בתאנים של טבל אינו הלכה לפי שהטבל חייב במתנות מן התורה והעיקר בדאורייתא אין ברירה ואין לו תקנה אלא שיוציא המתנות קודם אכילתו וי"ל משום דלא קתני במתני' בצפונו או בדרומו הוצרך לומר שאינה הלכה דאתיא כרבי מאיר דאית ליה ברירה אפילו בדאורייתא אבל גבי תאנים שאמר בצפונו או בדרומו זהו הפרשתו ולא צריכין לטעמא דברירה שהרי מבורר הוא שהמתנות בצפון או בדרום ואוכל את השאר הילכך אם רצה מפריש ואם רצה נותן עיניו בצד זה ואוכל את השאר שהרי מקום המתנות מבורר ומה שאוכל מתוקן ולפ"ז הירושלמי ה"פ טבל שיש עליו תנאי מותר לטלטלו ואם אינו רוצה לטלטלו כדי להפריש ממנו המתנות נותן עיניו במקצתו ואוכל את השאר ועדיין אני חושש שזה הירושלמי לא נאמר אלא אליבא דמתניתין דהיינו רבי מאיר דאית ליה ברירה ואין צריך להפריש אלא נותן עיניו במקצתו ואוכל את השאר ולא קי"ל הכי אבל לדעת רבינו שכתבו להלכה צריך לתרץ כדכתיבנא לעיל: וראיתי לרבינו שמשון שכתב וז"ל מ"מ אסור להפריש בשבת ע"י קריאת שם דבין השמשות אמר דבין השמשות אין מעשרין את הודאי כדתנן בפרק במה מדליקין ע"כ. ולפ"ז אתי הירושלמי כפשוטו דכיון דלא מצי לאפרושי נותן עיניו במקצת ואוכל את השאר. עוד יש לפרש דברי רבינו שלא התירו להפריש ע"י קריאת שם אלא מה שצריך לאכול באותו שבת אבל מה שנשאר לא התירו דהוי כמתקן לצורך החול לפיכך אם היה הכרי גדול שאינו אוכל הכל באותה שבת כילד עושה נותן עיניו במקצת שצריך לאותה שבת ומפריש עליו ואוכל את השאר מאותו המקצת שנשאר אחר שהפריש את המתנות והשתא אתינן למימר דמה שכתב רבינו שמשון שאסור להפריש בשבת ע"י קריאת שם דבין השמשות היינו לתקן כל הכרי שנמצא מתקן לחול אבל מה שצריך לאותה שבת מודה הוא דמותר להפריש ולא פליגי והשתא אתי שפיר מה שכתב רבינו בפי' המשנה ומ"מ הכא ונותן עיניו בצד זה ואוכל את השאר וזה הלשון עיקר לתרץ דברי רבינו ודוק והשכל:

י נתן לו ע"ה כוס וכו'. שם במשנה וכבר כתבתי דדמאי מדרבנן ובדרבנן אמרינן ברירה והוברר כי מה שהניח בשולי הכוס הם המתנות ובע"ש איירי כי הכך מתנייתא והא דתקן ומעשר שני בפיו ר"ל בפי הכוס דלא שייך בכוס בדרומו או בצפונו והקשו בירושלמי עלה ולא נמצא מטלטל תרומה בשבת ותרצי באומר עם יציאתו מן הכוס קדים. ועוד הקשו וניחוש שמא ישפך הכוס ונמצא שתה טבלים למפרע ותירצו אמר רבי יעקב בר אידי הכל מודים על הכוס שהוא על אחר כלומר בשלמא לגבי נוד איכא למיחש שמא יבקע ונמצא שותה טבלים למפרע אבל גבי כוס ששותה אותו לאלתר לא חיישינן ואפשר לתרץ דבדמאי שהוא ספק לא אסרו לטלטל בשבת דהוי ספיקא באיסורא דרבנן ולא חששו שמא ישפך הכוס דגבי הלוקח יין מבין הכותים שהוא טבל מדאורייתא חיישינן להכי:

יא וכן אם זימנו חבירו לשתות וכו'. שם ברפ"ג הפרק המזמין את חבירו שיאכל אצלו וכו' ולא ידעתי מי דחק את רבינו לומר אם זימנו לשתות וכמא משום סיפא דקתני מזגו לו את הכוס: וכן פועל שאינו מאמין וכו'. שם במשנה פועל שאינו מאמין וכו' הא דקתני בה זו ותשע הבאות אחריה עשויות מעשר על תשעים שאני אוכל והא מאה הפסגת לאכול

והרי הוא מחולל על המעות ונותן הגרוגרת שהפריש לכהן והפועל מפריש לעצמו דמי מעשר שני. שתנאי בית דין הוא שתהיה תרומת מעשר משל בע"ה ומעשר שני משל פועל: **יב** הנחתומים לא חייבום חכמים להפריש מע"ש מן הדמאי אלא תרומת מעשר בלבד כדי שיפרישנה בטהרה עם החלה. והלוקח מפריש מעשר שני. בד"א במוכר בחנותו או על פתח חנותו. אבל המוכר לפלטר או בחנות הסמוכה לפלטר חייב להפריש אף מעשר שני: **יג** *שנים שבצרו כרמיהן בתוך גת אחת והאחד מהם אינו נאמן על המעשרות אף ע"פ שעישר זה הנאמן על חלקו כשהוא נוטל חלקו מן היין חייב להפריש ממנו מעשר דמאי על חלק ע"ה. כיצד היו מחצה למחצה ונוטל בחציו מאתים לוג יין הרי זה מפריש ממנו לוג אחד תרומת מעשר ועשר מעשר שני כנגד המאה לוג שהרי הפריש המעשר של ודאי תחלה על חצי כל שדרכו בגת. וכן אם היה שליש או רביע מפריש לפי חשבון:

פרק עשירי

א **המקבל** [א]עליו להיות נאמן על המעשרות ולא יהיו פירותיו דמאי צריך להיות מעשר את שהוא אוכל ואת שהוא מוכר ואת שהוא לוקח. ואינו מתארח אצל ע"ה. וצריך שיקבל עליו דברים אלו ברבים. וכשיבואו עדים נאמנין שקיבל דברים אלו ברבים ושהוא רגיל בהם תמיד הרי זה נאמן על פירותיו לומר מעושרין הן: **ב** כל תלמיד חכם לעולם נאמן ואינו צריך בדיקה אחריו ובניו ובני ביתו ועבדיו *[ואשתו] הרי הם כמוהו. ת"ח שמת והניח פירות אפילו כנסם באותו היום הרי הן בחזקת מתוקנין: **ג** בת עם הארץ או אשתו שניסת לחבר ועבדו שנמכר לחבר צריכין לקבל עליהם בתחלה. ובת חבר או אשתו שניסת לע"ה ועבדו שנמכר לע"ה הרי הן בחזקתן עד שיחשדו. בנו או עבדו של חבר שהיו למודין אצל עם הארץ צריכין לקבל. בנו או עבדו של ע"ה שהיו למודים אצל חבר כל זמן

א סמ"ג עשין קל"ס: *[כן הוא בכ"א וכן נ"ל דכן איתא בגמרא מפורש]

נאכול כאשר כתב רבינו אלא ה"ט על תשעים שאני אוכל מלבד העשר של מעשר שנם אלו העשר אוכל אחר שמפרים אחת לתרומת מעשר: ונותן הגרוגרת שהפריש לכהן והכהן מפריש לעצמו דמי מעשר שני וכו'. כך נמצא כתוב בספרים שלנו ולא ידעתי מה היא ובודאי טעות סופר הוא וכך הוא והפועל מפריש לעצמו וכו' דתנן בסיפא ומוסף גרוגרת אחת כלומר מחסר גרוגרת אחת רשב"ג אומר לא יחסוך מפני שהוא ממעט מלאכתו של בעל הבית רבי יוסי אומר לא יחסוך מפני שהוא תנאי ב"ד ולא בא רבי יוסי לחלוק על ת"ק אלא בא כדי לפרש הטעם והלכה כרבי יוסי וגרסינן בתוספתא רבי יוסי אומר תנאי ב"ד שתהא תרומת מעשר מבעל הבית ומעשר שני מפועל וחייב בעל הבית ליתן לו נמצא הפועל אוכל מאה כאשר ההנה הון מדמי מעשר ומן הדין היה ראוי שיהיה הכל משל פועל או הכל משל בעל הבית אלא שהוא תנאי ב"ד ונתבארו דברי רבינו והראב"ד ז"ל כ' שלא היה תנאי ב"ד אלא לתרומת מעשר שיהיה משל בעל הבית שהיה מן הדין שיהיה משל פועל כדברי רשב"ג אבל לענין דמי מעשר שני לא הוצרכו לתנאי ב"ד ואפילו לפי דעתו אין השגה על רבינו שהוא העתיק לשון התוספתא:

יב הנחתומים לא חייבום חכמים להפריש וכו'. [בפ"ק דיומא (דף ט) פריך בגמ'] אלא מע"ש ניכרוש תסקיה וניכליה בירושלים אמר עולא מתוך שסנהדרין הללו הושיבו אותן במקלות כל י"ב חדש ואומרים להם מכרו בזול לא אטרחינהו רבנן. ומיהו זימנין דמיחייב במעשר שני דתני עלה בתוספתא בד"א במוכר על פתח ביתו אבל המוכר בפלטר או בחנות הסמוכה לפלטר חייב. וא"ת דהכא תנן הנחתומין מפרישין תרומת מעשר ובפ"ה תנן הלוקח מן הנחתום כיצד הוא עושה נוטל כדי תרומה מעשר וכו'. וליכא לתרוצי דהכא איירי בנחתום חבר והתם איירי בנחתום עם הארץ דהדרווייהו בחדא גוונא משמע. בירושלמי הקשו הכי ואסיקו בשם רבי יוחנן כאן בעושה בטהרה כאן בעושה בטומאה פי' נחתום מפריש הואיל וראויה לכהן באכילה אבל עושה בטומאה כגון שלקח מע"ה פירות בהוכשרו ונטמאו לא הטריחוהו להפריש כיון דלא חזו אלא להסיק תחת תבשילו ולוקח שיאכל הוא יפריש וזהו שכתב רבינו כדי שיפרישנה בטהרה עם החלה לתת טעם למה' חייבו את הנחתום להפריש תרומת מעשר:

יג שנים שבצרו כרמיהם וכו'. משנה בפ"ו שנים שבצרו את כרמיהם לתוך גת אחת אחד מעשר ואחד שאינו מעשר המעשר מעשר את שלו וחלקו בכ"מ שהוא ואמרינן עלה בירושלמי המעשר מעשר את שלו ודאי וחלקו בכל מקום שהוא דמאי וחצי חלקו שביד חבירו דמאי ע"כ. כלומר אם הפריש על שלו בעודן ענבים ודאי מפריש על חצי חלק מה שביד חבירו דמאי. וא"ת כיון דקי"ל דבדרבנן יש ברירה והדמאי מדרבנן הוא למה צריך להפריש על של חבירו נימא מה שלקח המעשר הוא חלקו וכבר הפריש עליו, זו היא קושייתו של הראב"ד ז"ל והיכן דקנסא הוא. ונראה דטעמא דקנסא משום שנגרם טומאה לכל תרומת מעשר אשר בגת ואינה ראויה לכהן אפילו להסיקה תחת תבשילו שהרי יין הוא כיון שחבירו חשוד על המעשרות עם הארץ הוא ועושה הכל בטומאה וה"ה אם עמו ויתים במעטן שייך למקנסיה דסוף סוף איכא פסידא לכהן אע"פ שמדליקו לפי שאינו ראוי לאכילה ולפיכך ראוי לחבר לתקן את שלו בטהרה קודם שיתערב כדי שיהיה ראוי לכהן לאכילה ואפילו בכה"ג קנסינן ליה שיתקן חצי חלקו שביד חבירו כדי שלא יהיה רגיל להתערב עם עם הארץ בגת אחת או במעטן אחד. וממה שכתב רבינו בפירוש המשנה נראה שהטעם הוא משום ספק ברירה ואפשר דלע"ג דאמרינן בעלמא יש ברירה בדמאי הכא קנסו לומר אין ברירה מטעמא דכתיבנא:

פ"י א המקבל עליו להיות נאמן וכו'. שם פרק ב' משנה כלשון רבינו ופסק כת"ק דאמר אינו מתארח אצל ע"ה בירושלמי דייק עלה אי בלוקח ע"מ לאכול הא תנן את שהוא אוכל ואי בלוקח ע"מ למכור הא תנן את שהוא מוכר ומשני את שהוא לוקח ע"מ למכור ואת שהוא מוכר מפירות מכנסו: וצריך שיקבל עליו וכו'. ברייתא בבכורות פרק עד כמה (דף ל) ופסק כהבא שאול דאמר אף ת"ח אינו צריך לקבל בפני ג' חברים ולא עוד אלא שאחרים מקבלים בפניו ותניא נמי התם חבר שמת ואשתו ובניו ובני ביתו הרי בהזקתן עד שיחשדו: **ב** ת"ח שמת והניח פירות וכו'. בפרק כל היד ובפסחים (דף ד) ובכמה דוכתי חזקה על חבר שאינו מוציא מתחת ידו דבר שאינו מתוקן: **ג** בת ע"ה וכו'. פרק עד כמה (דף ל) אשת ע"ה שנשאת לחבר וכן בתו וכו' אבל צריך טעם למה הקדים רבינו הבת ונראה לומר כדי שתהיה לא זו אף זו דאפילו אשת ע"ה והיא בת חבר צריכה לקבל כיון שנשאת לע"ה אבדה חזקתה: בנו או עבדו של חבר וכו'. משמע דמשום שהם למודים אצל ע"ה צריכים לקבל אבל אם לא היו למודים אין צריכין לקבל ופלוגתא דתנאי היא

שאותה הגרוגרת שיתן לכהן ת"מ שלא ימעט אותה ממאכלו ויאכל חליפי' משל בעל הבית מן התשע שנאמרות לו:

השגת הראב"ד

* שנים שבצרו כרמיהן וכו' עד חלק עם הארץ. א"א שמשנה כך היא שנים שבצרו כו' לתוך גת אחת אחד מעשר ואחד שאינו מעשר המעשר מעשר את שלו וחלקו בכ"מ שהוא ופירשו בירושל' מעשר את שלו ודאי וחלקו בכ"מ שהוא דמאי ופירשו עוד חצי חלקו שביד חבירו דמאי לפי שאינו מעשר אלא חלק חבירו אלא מספק ברירה לפיכך כמעשר שלו וקשיא לי מתניתין דבתרה שנים שקבלו שדה באריסות או שנשתתפו יכול הוא שיאמר לו טול אתה חטים שבמקום פלוני ואני חטים שבמקום פלוני אלמא יש ברירה וי"ל שהוא קנס לפי שלא היה לו להתערב עמו בגת אחת שהרי לא היה לו שותפות עמו בכרם ומה לזה שעירב פירותיו עמו:

יב הנחתומים לא חייבום חכמים וכו'. משנה בפ' שני דדמאי (משנה ד): ומה שכתב כדי שיפרישנה בטהרה עם החלה. שם בירושלמי כרבי יוחנן. ומ"ש בד"א במוכר בחנותו וכו' שם בירושלמי:

יג שנים שבצרו כרמיהם וכו'. משנה בפ"ז דדמאי (משנה ז) ודברי רבינו כאן כמו שכתב בפירוש המשנה: וכתב הראב"ד א"א המשנה כך היא וכו'. ואני אומר שמדברי רבינו כאן ובפירוש המשנה לא קשיא מההיא מתניתין דבתרה דהכא מיירי בשהם שותפים בכרם וחלקו הענבים והפריש המעשר מחלקו מעשרותיו ואחר כך עירבו הענבים של זה ושל זה בגת ודרכו כולם ביחד נמצא שחצי התירוש שלקח זה המעשר יש לומר בו שהוא מחלק חבירו משום דאין ברירה ולפיכך מפריש עליו דמאי אבל בההיא מתני' כשבאו לחלוק עדיין לא הפריש החבר כלום וכשנוטל חטים שבמקום פלוני לחלקו אז יפריש מעשרות המחוייבים לחלקו ולא אתא מתניתין אלא ללמדנו דלא נימא דאסור משום דהוי כמוכר שבל לע"ה קמ"ל דכיון שמניהם מין אחד שרי ואין זה ענין למתניתין דשנים שבצרו כרמיהם לתוך גת אחת:

פ"י א המקבל עליו להיות נאמן וכו'. משנה בפרק ב' דדמאי (משנה ב). ומ"ש וצריך שיקבל עליו דברים אלו ברבים. בס"פ עד כמה בכורות (דף ל':) ת"ר הבא לקבל דברי חבירות צריך לקבל בפני ג' חבירים:

ב כל תלמיד חכם לעולם נאמן וכו'. שם: תלמיד חכם שמת וכו'. פלק קמא דפסחים (דף ד':) ובפרק ב' דנדה:

ג בת עם הארץ או אשתו וכו' עד עד שיחשדו. בס"פ עד כמה (דף ל') וכת"ק: בנו או עבדו של חבר שהיו למודים אצל ע"ה וכו' עד הרי הן כע"ה. תוספתא פ"ב דדמאי:

משנה למלך

שיהא כפירות אלא מסיקתא דתרומה ע"ס לא ליית לסיקתא וכמ"ש רפ"י בנדרים (דף פ"ד) ומש"ה חיישינן דילמא אכול ליה כיון דלא לייה לסיקתא אבל התם גבי גר שנתגייר לא שייך האי טעמא ומש"ה אמרינן דימכרם לכהן. ומ"מ אני מסתפק באותה ששנינו בר"פ ה' דדמאי הלוקח מן הנחתום כו' נוטל כדי תרומת מעשר וחלה אם שיעור החלה יכול למוכרם לכהן כפי דברי התוספות שכתבו דטעמא דאינו מוכר תרומת מעשר הוא משום דהוי דבר מועט הכא דהוי אחד מכ"ד אם יכול למוכרם ועיין במ"ש הרב תי"ט בריש דמאי (*א"ס עיין לעיל פ"י מהלכות תרומות דין י"ד):

יב כדי שיפרישנה בטהרה עם החלה. עיין במ"ש מרן לקמן רפ"ו מה' בכורים:

פ"י ב הרי הם בחזקת מתוקנים. בגמרא אמרו בדין זה שני טעמים דלע"ג דאין ספק מוציא מידי ודאי ת"מ שאני הכא דאיכא חזקה א"נ מעיקרא לא טבל והוי ספק וספק וכדרבי אושעיא כו'. ונ"מ טובא בין שני הטעמים הללו חדא היכא שראינו שנכנסו ממורחים לביתו דלטעמא קמא הרי הם בחזקת מתוקנים. ואידך היכא ביניהו מה שכתבו התוס' בפרק קמא דפסחים ופ"ב דנדה. וסג"ל מתוך דברי רבינו הוא דפסק כליבנא קמא וטעמא הוא משום חזקה וכדר' חנינא דקאמר חזקה על חבר שאינו מוציא מתחת ידו דבר שאינו מתוקן וזהו שסתם וכתב הרי הם בחזקת מתוקנים ולא חילק. כתבו התוס' בר"פ כל הצלמים (דף מ"א) ד"ה חזקה דבירושלמי קאמר תפתר כשמת מתוך שיהשוב פי' בישוב הדעת וכ"כ הריטב"א בפ"ק דקידושין (דף נ"ו) במעשה דר"ג יע"ש:

ג בת עם הארץ או אשתו וכו'. עיין לקמן פרק י' מהלכות משכב ומושב דין ו':

ד מי שאינו נאמן וכו'. ירושלמי פ"ב דדמאי ותוספתא פ"ג דדמאי והיא כתובה בשיבוש :
ה היה הוא נאמן וכו' עד שמא אביו התנה עליו. ירושלמי שם בפרק ב' ויש בספרי רבינו חסרון הניכר מש"ש שדילג אשתו נאמנת והוא אינו נאמן מתארחין אצלו ואין לוקחין ממנו :

התם ופסק כת"ק דאמר הבא לקבל דברי חבירות צריך לקבל בפני ג' חברים ובניו ובני ביתו אין צריכין לקבל בפני ג' חברים רשב"ג אומר אף בניו ובנותיו צריכין לקבל בפני ג' חברים ואע"ג דאמרי' כל מקום ששנה רשב"ג הלכה כמותו חוץ מערב וצידן וראיה אחרונה דוקא במשנה שמכינן אהאי כללא ולא בברייתא :

זמן שהן אצלו הרי הן כחבר. יצאו הרי הן כע"ה : ד מי שאינו נאמן והיה אחד מבניו או מעבדיו נאמן או אחד ממשפחתו לוקחין ממנו ואוכלין על פיהן ואינן חוששין לדבר : ה היה הוא נאמן ואשתו אינה נאמנת לוקחים ממנו ואין מתארחין אצלו. [היתה אשתו נאמנת והוא אינו נאמן מתארחין אצלו ואין לוקחין ממנו. ותבא מארה למי שאשתו נאמנת והוא אינו נאמן]: ו לא ישמש חבר לא במשתה עם הארץ ולא בסעודתו אא"כ היה הכל מעושר ומתוקן מתחת ידו. לפיכך הרואה חבר משמש במשתה ע"ה או בסעודתו הרי הכל בחזקת מתוקן ומעושר. ראוהו מיסב עם עמי הארץ אין הסעודה בחזקת מעושרת. שמא החבר על התנאים שבלבו הוא סומך : ז כשם שאדם סועד אצל ע"ה וסומך על תנאו כך הוא צריך להיות מתנה על בנו ואפילו היה בנו במקום אחר. אבל אינו צריך להיות מתנה על אחר חוץ מבנו ואפילו היה עמו במשתה. לפיכך בן חבר שהיה מיסב במשתה ע"ה אין הסעודה בחזקת מעושרת שמא אביו התנה עליו : ח עם הארץ שנתן מעה לחבר ואמר לו קח לי אגודת ירק אחת או גלוסקא אחת לוקח לו סתם ופטור מלעשר. ואם החליף את המעה חייב לעשר ואח"כ יביא לו. ואם פירש החבר ולא לקחן סתם אלא אמר לחנוני אגודה זו שאני לוקח ממך לחבירי אני קונה אותה וזו לעצמי אני קונה אותה. זו שלקח לעצמו חייב לעשרה. וזו שלקח לחבירו א"צ לעשרה. ואם נתערבו אפילו נתערבה אחת שלו בק' של חבירו מתקן הכל דמאי. ואחר כך יתן לחבירו ששלחו ליקח לו : ט חמשה שאמרו לאחד צא והבא לנו חמש אגודות של ירק והביא לכל אחד ואחד בפני עצמו חברים שבהן אין צריכין לעשר אלא על חלקן בלבד. הביא להן בערבוב חברים שבהם צריכין לעשר הכל : י ע"ה שאמר לחבר צא ולקט לי תאנים מתאנתי אוכל מהן החבר עראי ומעשרן *[דמאי] ואם אמר החבר לע"ה ללקוט לו ושמע חבר אחר זה האחר אוכל ואינו צריך לעשר שאין החבר מוציא דבר שאינו מתוקן מתחת ידו וחזקתו שהפריש עליה ממקום אחר. אעפ"י שלא נחשדו חברים לתרום שלא מן המוקף כדי לסלק המכשול מלפני ע"ה תורמין : יא מותר להאכיל את העניים ואת האורחים דמאי וצריך להודיען. והעני עצמו והאורח אם רצו לתקן מתקנין : יב גבאי צדקה גובין סתם מכל אדם ומחלקים
סתם

*[לפי הכ"מ הוא ט"ס וצ"ל ודאי ע"ש] :

ח עם הארץ שנתן מעה לחבר וכו'. משנה בספ"ו דדמאי (משנה יב) ומייתי לה בפ' בכל מערבין (דף ל"ו ל"ז) ומשמע התם דמיירי בשזה החבר קנה אגודה אחרת לעצמו וקמ"ל שאין אומרים זו שהוא נותן לע"ה היא אשר קנה לעצמו ונמצא שהחבר מוכר דמאי לע"ה אלא אמרינן יש ברירה והא קי"ל דבדרבנן יש ברירה. ומ"ש ואם החליף את המעה וכו'. שם בירושלמי תני רשב"ג אומר אם החליף את המעה צריך לעשר א"ר יוסי הדא אמרה הנותן מעות לחבירו להחליפן ואבדו חייב באחריותן ולכאורה משמע שהטעם מפני שמאחר שהוא חייב באחריותן הוי כאילו החבר קנה ממעותיו ומכר לע"ה לפיכך אסור ליתן לו עד שיעשר. ומ"ש ואם פירש החבר ולא לקח סתם וכו'. שם במשנה ואם אמר זה שלי וזה של חבירי ונתערבו חייב לעשר אפי' כן מאה. וז"ל רבינו בפירוש משנה זו ההלכה הזאת מיוסדת על ג' עיקרים האחד שהוא אסור למכור דמאי כ"ש טבל לע"ה ומותר למוכרו לת"ח מפני שהוא יפריש מהם תרומת הכהונ ואז יאכלנה והעיקר השני שזה המוכר תלמיד חכם והעיקר הג' שזה המוכר ידע השליחות שלח ע"ה לת"ח לקנות לו וע"כ כשיאמר ת"ח השליח לת"ח המוכר תן לי באלו הדמים כך וכך ולא הודיעהו אם זה הדבר הקנוי לעצמו יקנהו או לע"ה יקנהו אשר שלחו זה הדבר הקנוי פטור שמאחר שידע ת"ח המוכר כי זה הקונה בשליחות ע"ה בא לקנות לא יתן לו אלא פירות מתוקנים כדי שלא יבא ע"ה לידי מכשול. ואם יאמר ת"ח השליח אל המוכר ויאמר אלו הדמים לי ואלו לחבירי ר"ל לע"ה ששלחו ויתן לו בזה הכסף בפני עצמו ובזה האחר בפני עצמו י"ל אולי מה שנתן לחבר הוא טבל מפני שידע שלא יאכלנו עד שיוציא תרומותיו ומה שנתן לע"ה הם פירות מתוקנים כפי אשר ביארנו וכשיתערב נתחייב הדבר שהוא המעורב במעשר דאילו קנה לעצמו אגודה אחת ולחבירו מאה ונתערב יתחייב הכל מעשר דמאי וכל זה בשלא שאל למוכר אבל אם ישאל למוכר ויאמר לו מתוקנים הם נאמן וכל מה שיקנה ממנו פטור מפני שהוא ת"ח עכ"ל. וע"פ הדברים האלה צריך לתת טעם למה אם החליף את המעה צריך לעשר כי הטעם שכתבתי למעלה אינו עולה לפי זה ואפשר לומר שהטעם מפני שכשראהו המוכר שהחליף את המעה חושב שחזר בו משליחותו ואינו קונה אלא לעצמו ונותן לו דמאי ולפיכך צריך לעשר :
ט חמשה שאמרו לאחד וכו' עד לעשר את הכל. תוספתא פרק ה' דדמאי והטעם פשוט דכשהביא בעירבוב הוי כאילו האחד נותן משלו לחבירו וחבר אסור ליתן דמאי לע"ה אא"כ עישר :
י עם הארץ שאמר לחבר וכו' עד תורמין. ירושלמי פרק ב' דמעשרות (הלכה א') אלא שמתוכו נראה שיש קצת חסרון לשון בדברי רבינו דהכי איתא התם צא ולקט לך עשרים תאנים משלי אוכל כדרכו והוא פטור צא ומלא את הכלכלה לא יאכל עד שיעשר בד"א בע"ה אבל בחבר אוכל ואינו צריך לעשר דברי רבי רשב"ג אומר בד"א בע"ה אבל בחבר מתקן ודאי שלא נחשדו חבירים לתרום שלא מן המוקף אמר רבי רואה אני את דברי מדברי רשב"ג מוטב שיתרומו שלא מן המוקף ולא להאכיל לע"ה טבלים. ומ"ש בספרי רבינו ומעשרן דמאי מבואר שהוא ט"ס וצריך להגיה ולכתוב ודאי במקום דמאי. ובפרק בכל מערבין (דף ל"ב) תנן האומר לחבירו לקוט לך תאנים מתאנתי אוכל מהם עראי ומעשרן ודאי מלא כלכלה זו תאנים מתאנתי אוכל מהם עראי ומעשרן דמאי בד"א בע"ה אבל בחבר אוכל ואינו צריך לעשר דברי רבי רשב"ג אומר וכו' אמר רבי נראים דברי מדברי הבא מוטב שיחשדו חבירים לתרום שלא מן המוקף ואל יאכילו לעמי הארץ טבלים ופירשו בגמרא דה"ק במה דברים אמורים בע"ה שאמר לחבר אבל חבר (כלומר) שאמר לעם הארץ וחבר אחר שומעו אוכל ואינו צריך לעשר דודאי עשורי עשריה הא חבר קמא אע"פ שאינו מוקף דניחא ליה לחבר דלעביד איסורא קלילא ולא ליעביד ע"ה איסורא רבה ורשב"ג סבר איפכא. *ופירש"י דכשא"ל לקוט לך תאנים סתם ולא פירש כמה מעשרן ודאי כיון שאינו יודע כמה ליקט ודאי שלא עישר עליהן אבל כשא"ל כלכלה זו כיון שיודע כמה הם אמרינן דעישר עליהם ולכך חבר זה אינו מעשר אלא דמאי :
יא מותר להאכיל את העניים ואת האורחים דמאי. משנה רפ"ג דדמאי (משנה א). ומ"ש וצריך להודיען. שם בירושלמי : יב גבאי צדקה גובין סתם וכו'. שם במשנה וכחכמים :

*[כך משמע מפשט פירושו אבל לא כתבו בפירוש] :

ד מי שאינו נאמן וכו'. תוספתא פ"ג דדמאי :
ה היה הוא נאמן וכו'. ירושלמי פ"ב דדמאי הוא נאמן ואשתו אינה נאמנת לוקחין ממנו ואין מתארחין אצלו אבל אמרו הרי הוא כדר עם נחש בכפיפה אשתו נאמנת והוא אינו נאמן מתארחין אצלו ואין לוקחין ממנו אבל אמרו תבא מארה למי שאשתו נאמנת והוא אינו נאמן :
ו לא ישמש חבר לא במשתה ע"ה וכו'. שם ירושלמי כלשון רבינו :
ז כשם שאדם מיסב אצל ע"ה וכו'. שם בירושלמי בנו מיסב אצלו צריך לעשר על ידו חבירו אינו צריך לעשר על ידו וקשה דמשמע דוקא כשהוא מסב הבן אצל אביו ורבינו כתב אפילו היה בנו במקום אחר וי"ל דהא דנקט אצלו משום חבירו נקט הכי דאפילו מיסב אצלו אינו צריך לעשר על ידו אבל בנו לעולם צריך לעשר כדי שלא יכשל ולפיכך בן חבר שהיה מיסב במשתה עם הארץ אין הסעודה בחזקת מעושרת שמא אביו התנה עליו :
ח ע"ה שנתן מעה וכו'. תוספתא היא פ"ח דדמאי : ואם החליף וכו'. כיון שהחליף הוי כלוקח לעצמו וחוזר ומוכר לע"ה : ואם פירש החבר וכו'. משנה פ"ו דדמאי ואיירי בלוקח מחנוני *ע"ה ולפיכך צריך החבר לעשר את שלו : ואם נתערבו אפילו נתערב אחד וכו'. כיון שאין חלק ע"ה מבורר צריך לעשר עליו קודם שיתננו לו :
ט חמשה שאמרו לאחד וכו'. ג"ז בתוספתא והטעם כמו שכתבתי לעיל :
י ע"ה שאמר לחבירו וכו'. ג"ז בתוספתא פ"ק דמעשרות והטעם דמתנה לא הוי כמכר ולפיכך אוכל מהם החבר עראי ומעשר דמאי דדילמא ע"ה עישר עליהם ממקום אחר או דילמא לא עישר כלל : ואם אמר החבר לע"ה וכו'. ג"ז שם בתוספתא : אע"פ שלא נחשדו וכו'. היינו תרומת מעשר אבל תרומה גדולה הא אמרינן לעיל שלא נחשדו עמי הארץ על תרומה גדולה א"נ כיון שאמר החבר לע"ה ללקוט לו חיישינן שמא סמך על החבר ולא הפריש אפי' תרומה גדולה ואע"פ שלא נחשדו חבירים לתרום שלא מן המוקף כדי שלא לתת מכשול תורמין תרומה גדולה ותרומת מעשר והראשון נראה עיקר ואע"ג דתורמין תרומת מעשר לכתחילה שלא מן המוקף מ"מ לא נחשדו חבירים לתרום אפילו תרומת מעשר שלא מן המוקף :
יא מותר להאכיל את העניים וכו'. משנה פ"ג דדמאי איכא דמוקי לה בירושלמי עניים ואכסניא חבירים אלא שצריך להודיעם שהוא דמאי ומי שירצה לתקן יתקן ודוקא באכסניא עוברת ואם לנו שם בלילה חייבים לעשר והתירו דבר זה כדי לחזק ידי בעלי האכסניא ולהקל מעליהם :
יב גבאי צדקה גובין סתם וכו'. ג"ז שם במשנה ופסק כחכמים שאמרו גובין סתם ומחלקין סתם והרוצה לתקן יתקן וא"ת הא תנן ברישא מאכילין את העניים דמאי ומשמע שמותר להם הדמאי וי"ל דדוקא אכילה דאשונה אבל קופה המתחלקת להם וכל אחד מביא חלקו לביתו חייבין לעשר דמאי הלא תראה שאמר מאכילין את העניים דמאי ולא אמר אוכלין העניים דמאי כך תירץ רבינו בפירוש המשנה. ונראה לתרץ עוד דרישא איירי בבעל הבית המאכיל את העניים דמאי וצריך להודיעם וסיפא בגבאי צדקה ואין צריך להודיעם כי יודעים העניים שגובין מכל אדם והרוצה לתקן יתקן קאי נמי ארישא וכן נראה ממ"ש רבינו הכא :

*עי' בכ"מ דמיירי בחבר

רופא

רופא

יג רופא חבר וכו'. ירושלמי פ"ג רופא שהיה מאכיל לחולה ע"ה נותן לתוך ידו ואינו נותן לתוך פיו בדמאי אבל בודאי אפי' לתוך ידו אסור בד"א משל חולה אבל משל רופא אסור בד"א בישראל אבל בבני נח אפילו בודאי מותר בשל חולה אבל משל רופא אסור והם דברי רבינו:

פי"א א אסור למכור את הדמאי וכו'. פ"ג דדמאי כל דבר שאין אדם רשאי למוכרו דמאי לא ישלח לחבירו דמאי ותניא בפרק הזהב וחכמים אומרים אחד הסיטון ואחד בעל הבית מוכר ושולח לחבירו ונותן לו במתנה ואינו חושש וצריך לתרץ דבעל הבית היינו שמוכר במדה גסה כסיטון א"נ במוכר לחבר כאשר כתב רבינו שאין ת"ח אוכל עד שיעשר:

סתם והרוצה לתקן יתקן: **יג** רופא חבר שהיה מאכיל לחולה ע"ה מפירות ע"ה נותן לתוך ידו אבל לא לתוך פיו. ואם היה הדמאי של רופא אפילו לתוך ידו לא יתן. וכן אם ידע שהוא טבל ודאי אפילו לתוך ידו אסור:

פרק אחד עשר

א אסור [א]למכור את הדמאי לע"ה או לשלוח לו דמאי מפני שהוא מסייע לזה לאכול דבר האסור. אבל מוכרין ומשלחין אותו לתלמידי חכמים שאין תלמיד חכם אוכל עד שיעשר או עד שיודיעו אדם נאמן שזה מעושר: **ב** כל המשפיעין במדה גסה כגון הסיטונות ומוכרי תבואה מותרין למכור את הדמאי ולשלחו מפני שהן מוסיפין על המדה התקינו חכמים שיהיה הלוקח או זה שנשתלחו לו הוא המפריש מעשר דמאי. אבל המודדין במדה דקה הואיל והמוכר משתכר הוא מפריש ולא ימכור ולא ישלח אלא מתוקן: **ג** וכמה היא מדה גסה. ביבש חצי מאה ובלח מדה שמחזקת שוה דינר מאותו דבר הלח: **ד** *סלי זיתים וענבים וקופות של ירק אע"פ שהוא מוכרן אכסרה אסור למוכרן דמאי: **ה** *אמר אחד מהן בוא ונתקן הפירות האלו בין שהיה מוכר בדקה או בגסה המוכר מפריש תרומת מעשר והלוקח מפריש מעשר שני ודבר זה תנאי ב"ד הוא: **ו** חבר וע"ה שירשו את אביהן ע"ה יכול הוא לומר טול אתה חיטים שבמקום פלוני ואני חיטים שבמקום פלוני. אתה יין שבמקום פלוני ואני יין שבמקום פלוני. אבל לא יאמר טול אתה חיטים ואני שעורים. טול אתה הלח ואני היבש מפני שזה מוכר דמאי: **ז** מי שהיה נושא ירק וכבד עליו משאו ורצה להשליך ממנו על הדרך כדי להקל ממשאו. לא ישליך עד שיעשר. כדי שלא תהא תקלה לעמי הארץ שאוכלין אותו בדמאי: **ח** הלוקח ירק מן השוק ומשך אע"פ שלא שקל ולא מדד ולא נתן דמים ונמלך להחזיר לבעל החנות לא יחזיר עד שיעשר: **ט** המוצא פירות בדרך אם רוב מכניסין לבתיהן פטור מלעשר שעדיין לא נקבע למעשר ואם רוב

א סמג עשין קל"ס:

השגת הראב"ד

* סלי זיתים וענבים וקופות של ירק אע"פ שהוא מוכרן אכסרה אסור למוכרן דמאי. א"א לא ראינו מחלוקת על רבי יוסי שהוא מתיר במשנה:

*אמר אחד מהן וכו' עד ודבר זה תנאי ב"ד הוא. א"א בדמאי ירושלמי פרק שני לא משמע אלא כשאמר המוכר מדעתו שלא בגזרת ב"ד ואף על פי כן מעשר שני על הלוקח:

ב כל המשפיעין במדה גסה וכו'. משנה פ"ב דדמאי כל המשפיעין במדה גסה רשאין למכור את הדמאי אלו הן המשפיעין במדה גסה כגון הסיטונות ומוכרי תבואה ומפרש בירושלמי רבי אילא בשם ר"י מדה דקה הואיל והמוכר משתכר הוא מפריש מדה גסה לוקח מפריש ורש"י כתב בפרק הזהב שחזקה כל המוכרים במדה גסה בחזקת שלא עישרו דמאי הם והלוקח מהם מעשר והאוכל ע"כ ולא פליג אירושלמי אלא כיון שאין משתכרין חזקתן שלא עישרו:

ג וכמה היא מדה גסה וכו'. שם במשנה אי זו היא מדה גסה ביבש ג' קבין ובלח דינר ופירושו שוה דינר ירושלמי נתנו שיעור ליבש ולא נתנו שיעור ללח נתנו דמים ללח ולא נתנו דמים ליבש:

ד סלי זיתים וסלי ענבים וכו'. שם במשנה רבי יוסי אומר סלי זיתים וסלי ענבים וקופות של ירק כל זמן שהוא מוכרן אכסרה פטור וטעמא משום דהוי כמוכר במדה גסה ולא קי"ל כוותיה זה דעת רבינו אבל הראב"ד ז"ל כתב לא ראינו מחלוקת על רבי יוסי שהוא מתיר במשנה וכ"ל בטעמו של רבינו מדלא קתני א"ר יוסי אלא רבי יוסי אומר משמע שבא לחלוק על ת"ק דאמר איזו היא מדה גסה וכו' רבי יוסי אומר אף המוכר אכסרה הוי מדה גסה והלכתא כת"ק:

ה אמר אחד מהם וכו'. ירושלמי פ"ב א"ר יוחנן תנאי ב"ד הוא שתהא תרומת מעשר משל מוכר ומעשר שני משל לוקח והתם מוקי לה באומר מדעתו לתקן בין מוכר בגסה בין בדקה תנאי ב"ד הוא שאם באו המוכר והלוקח לתקן שיהא תרומת מעשר משל מוכר ומעשר שני משל לוקח:

ו חבר וע"ה שירשו את אביהם וכו'. פ"ו דדמאי משנה כלשון רבינו והטעם כאשר כתב רבינו וקמ"ל שאסור למכור דמאי לע"ה בין לח בין יבש:

ז מי שהיה נושא ירק וכו'. שם משנה פ"ג הרוצה לחזום עלי ירק וכו' כלשון רבינו ופי' לחזום להסיר או לקצוץ ואיירי בשאגד הירק דאי בשלא נאגד אינו חייב לעשר וא"ת אמאי צריך לעשר והרי ההפקר פטור מן המעשר ומה שהוא משליך אפקורי מפקר ליה הא לא קשיא דנהי דהפקר פטור מן המעשר היינו שהזוכה בו אינו צריך לעשר אבל המפקיר כיון שהגיעו לעונת המעשר לא יפקיר עד שיעשר אלא דאכתי קשה כיון שהמלקט פטור מה תקלה יש בדבר י"ל דלעולם המוצא צריך לתקן דמאי שמא אינו הפקר ואע"ג דהוי כספק באיסורא דרבנן כיון דעיקר התקנה משום ספק החמירו בכל ספיקותיו עיין לקמן. א"נ אתיא כרבי יוסי דאמר אין הפקר יוצא מתחת יד הבעלים אלא בזכייה ובירושלמי פריך עלה דרבי יוסי ליהוי כמוכר דמאי לחבירו ומתרץ שניא היא שהמפקיר מפקיר בגסה ואין הזוכה זוכה בדקה שילך הוי כמודד בגסה דאמרינן לעיל דמותר למכור והכא מדינא מותר להשליך מן הירק בלא מעשר אלא מפני שלא תהא תקלה לע"ה המלקט שהוא צריך לתקן דמאי והתם פריך נמי עליה דרבי מאיר וליס הדא פליגא על רבי מאיר דאמר כיון שאדם מפקיר דבר ויצא מרשותו הפקרו הפקר ומתרץ שניא היא שהזוכה זוכה בדקה ואין המפקיר מפקיר בגסה והוי כאילו מכרו לו בדקה ואסור עד שיעשר כנ"ל פירוש הירושלמי ולמדנו ממנו דאע"ג דהפקר פטור מן המעשר מ"מ אסור להפקיר עד שיעשר משום דהוי כמוכר דמאי לחבירו ורבינו קיצר כדרכו והעתיק לשון המשנה: **ח הלוקח** ירק מן השוק וכו'. שם במשנה הלוקח ירק מן השוק ונמלך להחזיר לא יחזיר עד שיעשר שאינו מחוסר אלא מנין כיון שאינו מחוסר אלא מנין שהרי הירק עשוי אגודות אגודות והוי להו דבר קצוב כמה אגודות במעה כיון שמשך קנה והרי הם שלו ולפיכך צריך לעשר קודם שיחזיר וקתני סיפא היה עומד ולוקח וראה טוען אחר יפה ממנו מותר להחזיר מפני שלא משך ע"כ ואע"פ שנתן הדמים שאין הקנין נגמר אלא במשיכה כדאמרי' דבר תורה מעות קונות אלא כדי שלא יאמר לו נשרפו חטיך בעלייה תקנו משיכה: **ט המוצא** פירות בדרך וכו'. משנה פ"ב דמכשירין כלשון רבינו והטעם מבואר דבכל דוכתא אזלינן בתר רובא כיון שהרוב מכניסין לבית

יג רופא חבר שהיה מאכיל לחולה עם הארץ וכו' עד סוף הפרק. שם בירושלמי והטעם פשוט שאין לחבר להאכיל בידו דבר איסור בפיו ומיהו בתוך ידו לא גזרו כיון שהוא של חולה והוא ספק שהרי מצוי לו ורופא לאו מידי עביד אבל בודאי אף לתוך ידו אסור שהרי מסייע ידי עוברי עבירה וכן אם הדמאי של חבר הרופא אין לחבר להאכיל דבר בלתי מתוקן:

פי"א א אסור למכור את הדמאי לע"ה או לשלוח לו וכו'. משנה פ"ג דדמאי (משנה ג'). ומ"ש אבל מוכרים אותו ומשלחים אותו לת"ח וכו':

ב כל המשפיעים במדה גסה וכו'. משנה פ"ב דדמאי (משנה ד): ומ"ש מפני שהם מוסיפים על המדה. שם בירושלמי: **ד** ומ"ש סלי זיתים וענבים וכו'. שם במשנה פטר רבי יוסי: כתב הראב"ד לא ראינו מחלוקת על רבי יוסי שהוא מתיר במשנה עכ"ל. ורבינו משמע ליה דיחידאה הוא ופליגי עליה רבנן דאל"כ למה נשנה בלשון יחיד:

ה אמר אחד מהן בואו ונתקן הפירות וכו'. ירושלמי שם. וכתב הראב"ד א"א בדמאי ירושלמי פ"ב וכו'. ואני אומר דברי רבינו מבוארים שם שאין תנאי ב"ד זה אלא כשאמר אחד מהן בואו ונתקן הפירות האלו:

ו חבר וע"ה שירשו את אביהם עם הארץ וכו'. משנה פ"ו דדמאי (משנה ט):

ז מי שהיה נושא ירק וכו' עד לא יחזיר עד שיעשר. משנה פ"ג דדמאי (משנה ב):

ט המוצא פירות בדרך וכו'. משנה פ"ב דמכשירין (משנה י'):

נטלן

משנה למלך

פי"א א אסור למכור את הדמאי כו'. עיין מ"ש התוספות בפ' הזהב (דף נ"ו) ד"ה לא:

ט אם רוב מכניסין לבתיהם פטור מלעשר וכו'. עיין לעיל פ"ג דין כ"ב ובמה שהאריך שם מרן ודוק. וכתב הר"ש בפ"ב דמכשירין פטור מלעשר דעדיין לא ראה פני הבית ולא נתחייב ע"כ. ונראה דלא אמרינן דפטור מלעשר אלא לאוכל מהן עראי דאילו רצה לאכול מהן קבע אסור עד שיעשר וכ"כ רבינו ברפ"ג מהלכות אלו דכל דבר שנגמרה מלאכתו אף שהיתה כוונתו להוליך לבית אסור לאכול קבע. ונראה אלני שם מדבריו דאף שלא נגמרה מלאכתם כל שהגיעו הפירות לעונת המעשרות ואף שהיתה כוונתו להוליכם לבית אסור לאכול קבע. ומה שכתב מותר לאכול מהם עראי אחר שנגמרה מלאכתם אין הכוונה לומר דקודם שנגמרה מלאכתם מותר אף קבע אלא לומר דאף שנגמרה מלאכתם מותר עראי אבל לעולם דקבע אסור אף קודם שנגמרה מלאכתם. ולפי זה מתני' דקתני אם רוב מכניסין לבתיהם פטור משום דתלינן שנפלו ממנו בדרך כשהיה מוליך אותם עדיין לא נתחייבו במעשר הוא דוקא להתיר אותו אכילת עראי אבל אכילת קבע אסור. ומיהו אפשר לומר דדוקא בטבל ודאי כל שהגיעו לעונת המעשרות אסור לאכול מהם קבע אבל בספק אפשר דלא חייבו חכמים בדמאי אלא דוקא בדבר שהוקבע למעשר ונאסר אף באכילת עראי אבל כל שלא הוקבע למעשר ומותר לאכול מהם עראי לא חייבוהו חז"ל בדמאי ומותר אף באכילת קבע. עוד כתב הר"ש למכור בשוק שרוב מביאין למכור בשוק ומן הבית מביאין אותו וחייב ע"כ וכ"כ הרע"ב. ולא ידעתי כוונתם במ"ש שמן הבית מביאין אותו אף שלא יביאוהו מן הבית הוקבעו למעשר וכ"כ רבינו לעיל פ"ד דגומר פירותיו למכור בשוק הוקבעו למעשר אף שלא ראו פני הבית ומתני' היא בפ"ק דמעשרות ועוד דאף דנימא דאף מוליך בשוק בעי ראיית פני הבית אכתי אני תמיה דאמאי חייב דנהי דהרוב מוכרין בשוק מ"מ מנ"ל דפירות הללו נפלו כשהוליך אותם מביתו לשוק אימא דנפלו כשהיה מוליך מן השדה לבית ולא הוקבעו למעשר וכיון דהוו ספק הול"ל דמאי. הן אמת דמאי דתני מתניתין חייב לאו דוקא ופשיטא דלא הוו כי אם דמאי דהא אכתי איכא לספוקי דילמא מעושרים הם וכ"כ רבינו הכא בפירקין אבל ודאי דטבל גמור לא הוי וא"ת הא הוי ס"ס ספק אם פירות אלו הם

מהמיעוט

רוב מכניסין למכור בשוק הרי אלו דמאי. ומחצה למחצה דמאי: י נטלן לאוכלן ונמלך להצניע לא ישהא אותן עד שיעשר. כדי שלא יהיה תקלה לאחרים. ואם נטלם מתחלה שלא יאבדו הרי זה מותר לשהותן אצלו עד שירצה לאוכלן או לשולחן או למוכרן ויעשר אותן דמאי: יא קניבת ירק הנמצאת בגינה הרי זו פטורה מן הדמאי. ושל בעל הבית הנמצאת בבית חייבת. שעל גבי האשפה בכל מקום מותרת: יב הנותן לפונדקית לבשל לו ולאפות לו מעשר את שהוא נותן לה כדי שלא יהיה תקלה לאחרים. ומעשר את שהוא נוטל ממנה מפני שהיא חשודה להחליף של זה [בזה]. אבל הנותן לחמותו בין שנשא בתה בין שאירס' או לשכנתו פת לאפות ותבשיל לבשל אינו חושש לא *משום מעשר ולא משום שביעית מפני שאינה חשודה להחליף. בד"א בזמן שנתן לה שאור לעיסה ותבלין לקדרה. אבל אם לא נתן חושש משום מעשרות וחושש משום שביעית. *ולפיכך אם היתה שנת שמיטה אסור שמא השאור מספיחי שביעית הוא: יג *המוליך חטיו לטוחן עם הארץ הרי הן בחזקתן שאינו חשוד להחליף. הוליכן לטוחן עכו"ם הרי הם דמאי שמא החליפן בחיטים של עם הארץ. וכן המפקיד אצל עם הארץ הרי הן בחזקתן שאינו חשוד להחליף הפקדון: יד עם הארץ שהיה משתמש בחנותו של חבר אף ע"פ שהחבר יוצא ונכנס הרי זה מותר ואינו חושש שמא החליף: טו *המפקיד פירותיו אצל העכו"ם הרי הן כפירותיו של עכו"ם שחזקתו להחליף הפקדון. והיאך דינם. אם היו פירות

השגת הראב"ד

*המוליך חטיו לטוחן וכו' עד שאינו חשוד להחליף הפקדון. א"א ואם מפני הספק הזה הלא הוא ספק ספיקא אלא שמא החליפן משלו ומירוח עכו"ם חייב מדרבנן:

*המפקיד פירותיו אצל עכו"ם הרי הן כפירותיו. א"א בגמרא מקשה הכא את אמר דמאי והכא את אמר ודאי כאן קופה בקופות כאן פירות בפירות דמאי מתיירא שמא לא יכוין במלואה:

*[כאן חזר בו רבינו מפירושו שם כתב והלכה כר"י בפני המאמרים כלומר שמעשר את שנותן לה וכאן פסק כרבנן דפליגי עליה כדאיתא בירושלמי]: *[ס"א ולפיכך מעשר מה שיטול ממנה ואם היתה וכו']:

כסף משנה

י נטלן לאכלן וכו' עד ה"ז מותר וכו'. משנה פ"ב דדמאי (משנה ג):

יא קניבת ירק וכו'. תוספתא פ"ד דדמאי ודומה לזה נתבאר בפי"א דתרומות:

יב הנותן לפונדקית וכו'. פ"ג דדמאי (מ"ה): ומ"ש אבל הנותן לחמותו או לשכנתו וכו' שם במשנה הנותן לחמותו מעשר את שהוא נותן לה ואת שהוא נוטל ממנה מפני שהיא חשודה להחליף את המתקלקל א"ר יהודה רוצה היא בתקנת בתה ובושה מחתנה ובירושלמי (הלכה ו) אמר רבי יוחנן אוף קדמייתא על דעתיה דרבי יהודה היא דרבי יהודה אמר הנותן לחמותו כנותן לפונדקית ורבנין אמרין הנותן לחמותו כנותן לשכנתו כהדא דתניא הנותן לשכנתו פת לאפות לו תבשיל לעשות לו אינו חושש לא משום שביעית ולא משום מעשרות אימתי בזמן שנתן לה שאור ותבלין אבל אם לא נתן לה שאור ותבלין חושש משום שביעית ומשום מעשרות. ופירש ר"ש אף קדמייתא על דעתיה דרבי יהודה וה"ק דברי רבי יהודה שרבי יהודה אומר רוצה היא בתקנת בתה ופסק רבינו כרבנן. ומ"ש בין שנשא בתה בין שאירסה. שם בירושלמי:

יג המוליך חטיו וכו' עד להחליף הפקדון. משנה פרק ג' דדמאי (משנה ד): כתב הראב"ד ואם מפני הספק הזה וכו'. טעמו לומר דהוי ספק שמא לא החליפן ואת"ל החליפן בחטים של ע"ה שמא אותו ע"ה עישר ותרם פירותיו והכי אומר דמאחר דקי"ל רוב עמי הארץ מעשרין הם ואפ"ה חיישינן להו משמע דרבנן אחמור בהו בהא למיחש אפי' למיעוטא וה"ה דאחמור בהו למיחש אפילו לספק ספיקא. ומ"ש אלא במה החליפם משלו ומירוח העכו"ם חייב מדרבנן יתבאר בסמוך:

יד עם הארץ שהיה משתמש וכו'. תוספתא פרק שלישי דדמאי:

טו המפקיד פירותיו אצל הנכרי וכו'. משנה פ"ג דדמאי (משנה ד) וכתנא קמא: כתב הראב"ד בגמרא מקשה הכא את אמר דמאי וכו'. שם בירושלמי (הלכה ג') בלשון הזה הכא את אמר לטוחן הנכרי דמאי והכא את אמר אצל הנכרי כפירותיו כאן קופה בקופות כאן פירות בפירות והראב"ד מתוך שהוא סובר דמירוח העכו"ם חייב מדרבנן גורס הכא את אמר ודאי במקום הכא את אמר כפירותיו וע"פ מה שפירש הוא ז"ל שהחששא היא שיחליף בפירותיו מפני כך כשהיא קופה בקופות מאחר שהוא מתיירא קרוב הדבר שלא יחליף ומש"ה לא הוי אלא דמאי אבל כשהפקיד פירות בלא קופה מאחר שהנכרי חזקתו מחליף כיון שאינו מתיירא הו"ל ודאי החליף ולפיכך הוי ודאי אבל לדעת רבינו שסובר דמירוח עכו"ם בשל עכו"ם פטור אפילו מדרבנן כשאמרו הרי הן כפירותיו לא אמרו אלא בהפקיד אלו חולין מתוקנין וכמו שכתב רבינו ומש"ה הקשו למה אמרו כפירותיו לומר שאם הפקיד אלו חולין מתוקנין אינו צריך להפריש כלום ולא אמרו שיהיו דמאי כמו שאמרו במוליך לטוחן נכרי ושני דהתם קופה בקופות כלומר דרך להוליך לטחון כל אחד בקופתו ועשויות להתחלף קופה בקופות ע"כ שהיא דמאי אבל מפקיד אצל נכרי לא שייך להחליף אלא בפירותיו שהן פטורים וזה הוא פירוש הכא

רדב"ז

לבית לא הוקבעו למעשר עד שיכניסם לבית דכתיב בערתי הקדש מן הבית:

י נטלן לאוכלן ונמלך להצניע וכו'. פ"ב דדמאי המוצא פירות בדרך ונטלן לאוכלן ונמלך להצניע לא יצניע עד שיעשר וכתב רבינו כדי שלא יהיה תקלה לאחרים דאע"ג דהפקר פטור מן המעשר ה"מ בזמן שהוא יודע שהוא ודאי הפקר אבל המוצא פירות או אגודות ירק חייב לעשר דמאי שמא אינם הפקר ולפיכך לא יצניע עד שיעשר: ואם נטלן מתחילה וכו'. שם במשנה והטעם לפי שאינו נוטל לעצמו אלא כמציל מיד הגייסות ומן הדליקה ואם רצה לאוכלן או לשולחן או למוכרן צריך לעשרן דמאי:

יא קניבת ירק הנמצאת בגינה וכו'. תוספתא דדמאי פ"ב והטעם מבואר שלא תקנו דמאי אלא בדברים חשובים אצל בני אדם לאכילה ומה שמשליך הגנן בגנה אינו משליך אלא העלין שאינן ראויים אבל בעה"ב מתקן מאכלו ומשליך העלין הראויין לאכילה ונמצאים בבית מעשרן דמאי:

יב הנותן לפונדקית לבשל לו וכו'. פ"ג דדמאי משנה כלשון רבינו ופסק כת"ק ודלא כרבי יוסי דאמר אין אנו אחראין לרמאין אינו מעשר אלא מה שהוא נוטל ממנה: אבל הנותן לחמותו וכו'. שם במשנה הנותן לחמותו מעשר את שהוא נותן לה ואת שהוא נוטל ממנה מפני שהיא חשודה להחליף את המתקלקל א"ר יהודה רוצה היא בתקנת בתה ובושה מחתנה ותניא בס"ק דחולין הנותן לשכנתו עיסה לאפות וקדרה לבשל אינו חושש לשאור ותבלין שבה לא משום מעשר ולא משום שביעית ואם אמר לה עשי משליכי חושש לשאור ותבלין שבה משום שביעית ומשום מעשר ואם כן על כרחין מתני' איירי כשאמר לה עשי משליכי וזה דעת רבינו שאינו מחלק בין שכנתו לחמותו וק"ל כיון דטעמא הוא כדאמר רבי יהודה רוצה היא בתקנת בתה ובושה מחתנה אפי' אם נתן לה שאור ותבלין ניחוש לאחלופי והכי מסקינן בגמרא דלגבי חתנה חשודה מחלפת המתקלקל אבל לגבי אחריני אינה חשודה להחליף ותו דלישנא דמתני' דקתני חשודה להחליף את המתקלקל דלא שייך למיתני להחליף אלא שנתן לה שאור ותבלין שאם לא נתן לה ניחוש לתבלין והשאור שלה. וי"ל שרבינו סמך בזה על הירושלמי דגרסינן עלה משמיה דרבי יוחנן דרבי יהודה אומר נותן לחמותו כנותן לפונדקית כלומר דמוריא ואמרה ורבנן אמרי נותן לחמותו כנותן לשכנתו דאינו חושש לא משום שביעית ולא משום מעשר וטעמא דרבנן דאינה חשודה להאכיל את חתנה דבר אסור אע"ג דבושה ממנו ולפי שיטה זו כולה מתני' רבי יהודה ורבנן פליגי עליה ושקלא וטריא דפ"ק דחולין אליבא דרבי יהודה היא והכי אמרי ליה רבנן לרבי יהודה כי היכי דאתה מודה שאינה חשודה להאכיל את בתה שביעית הכי נמי אינה חשודה להאכילה דבר שאינו מעושר והתם בירושלמי אמרו דחמותו לא שנא מן האירוסין ל"ש מן הנישואין ורבינו חזר בו ממ"ש בפירוש המשנה מכח זה הירושלמי שכתב שם והלכה כרבי יהודה בפני המאמרים שחכמים מודים לו ע"כ:

יג המוליך חטין לטוחן ע"ה וכו'. שם משנה המוליך חיטין לטוחן כותי או לטוחן ע"ה בחזקתן למעשרות ולשביעית ומה שאמר לכותי היינו בזמן שהיו מחזיקין אותם כגרים אבל לאחר שמצאו להם דמות יונה בהר גריזים עשו אותם כעכו"ם גמורים:

הוליכן לטוחן עכו"ם וכו'. שם לטוחן עכו"ם דמאי וכתב רבינו שמא החליפן בחטין של ע"ה והשיג עליו הראב"ד ז"ל ואם מפני הספק הזה הלא הוא ספק ספיקא אלא שמא החליפם בשלו ומירוח העכו"ם חייב מדרבנן ע"כ. ופי' דבריו ספק החליף ספק לא החליף ואת"ל החליף שמא בשל חבר החליף ואנן אקשינן עליה כי קושיא דיליה הוי ספיקא באיסורא דרבנן והוה לן למיזל לקולא ותו דקתני תני דמאי ומשמע דמאי דעלמא ולא ספק ובעיקר קושיין איכא לתרוצי כיון דעיקר תקנת הדמאי היה מפני הספק חששו אפי' לספק ספיקא דהכא וכה"ג מחלקינן גבי בעיות של עכבר וככר בפיו לענין חמץ בפסח עיין שם: וכן המפקיד אצל ע"ה וכו'. שם במשנה ולא מיבעיא טוחן דלא מרע חזקתיה מפני שלא יפסיד אומנתו אלא אפי' אינשי דעלמא לא נחשד לחלופי:

יד ע"ה שהיה משתמש וכו'. תוספתא פ"ג דדמאי וכתבה רבינו להשמיעינן דאע"ג שהוא משתמש בכל החנות ונושא ונותן בתוכה לא חיישינן לאחלופי אלא שכתוב בספרים שלנו אע"פ שהחבר יוצא ונכנס והיכא מיבעי ליה אע"פ שאין החבר יוצא ונכנס ויש לפרש אע"פ שהחבר יוצא ונכנס וסומך שלא יחשדוהו שהחליף מותר וצריך תלמוד:

טו המפקיד פירותיו אצל העכו"ם וכו'. שם במשנה אצל הנכרי כפירותיו ר"ש אומר דמאי ופסק כת"ק וגרסי' עלה בירושלמי (הלכה ג') הכא את אמר לטוחן נכרי דמאי והכא את אמר אצל הנכרי כפירותיו כאן קופה בקופות כאן פירות בפירות. והראב"ד ז"ל השיג על רבינו שהיה לו לפרש ורבינו לא הוצרך לפרש דודאי המוליך חטין לטוחן בקופה מוליך אותם ויש אצלו קופות אחרות וחוששין שמא החליף אותה בקופות של ע"ה ולפיכך מפריש דמאי ולא חיישינן שמא החליף אותם בחטין שלו חדא שחולין מתוקנין הם כיון שהוליכן לטחון ולחומרא חיישינן שהם דמאי שאם היינו אומרים שהם של עכו"ם לא היה צריך להפריש כלום ותו דלא מרע חזקתיה להחליף בשלו אלא בשל אחרים נחלף ולהו הדעתיה ובסיפא כתב המפקיד פירותיו אצל הנכרי דמשמע פירות בפירות כדמשני בירושלמי. ודע שיש שיטה אחרת לר"ש בפירוש הירושלמי ע"ש ואני כתבתי פירושו לפי שיטת רבינו ודוק והשכח: והיאך דינם אם היו וכו'. דברי רבינו בבבא זו בנויים על שתי הקדמות דמירוח ישראל מחייב אפילו בפירות העכו"ם הילכך ממה נפשך צריך לעשר ומירוח

משנה למלך

מהמיעוט ולא הוקבעו ואת"ל שהם מהרוב אסור דנפלו קודם ראיית פני הבית ואת"ל דנפלו אחר ראיית פני הבית אימור מעושרים הם. הא לא קשיא ולא מידי חדא דגבי דמאי החמירו אפי' בס"ס וכמ"ש מרן בדין י"ג בפירקין ואף להראב"ד דס"ל דס"ס מהני גבי דמאי שאני הכא דכפי הצד דדילמא לא עישר אף שלא הוקבעו חייב לעשר ולא מהני לן טעמא דלא הוקבעו אלא לומר דאם לא הוקבעו תלינן לקל ואמרינן מעושרין הם וכמ"ש לעיל אבל כפי הצד דאינן מעושרים אין חילוק בין הוקבעו ללא הוקבעו אבל בנסיבה דהראב"ד בכל צד וצד יש בו כדי להקל וזה פשוט:

פירות שעדיין לא נגמרה מלאכתן ונגמרו ביד ישראל אחר שלקח הפקדון מפריש מעשרותיו כמו שביארנו. ואם היו פירות שהפקיד טבלים ונגמרה מלאכתן חייב להפריש שמא לא החליף העכו"ם ולפיכך יראה לי שהמעשרות שיפריש ספק. אבל אם הפקיד חולין מתוקנין אינו צריך להפריש כלום שאפילו החליף העכו"ם פטורין *כמו שביארנו בהלכות תרומות דגנך ולא דגן עכו"ם :

פרק שנים עשר

א הלוקח *פירות ממי שאינו נאמן על המעשרות ושכח לעשרן ונכנסה שבת או יום טוב שאינו יכול לעשר הרי זה שואלו. ואם אמר לו מעושרין הן אוכל על פיו בשבת. וכן אם אמר לו אחד שאינו נאמן מעושרין הן אוכל על פיו באותה שבת. ואפילו היו לו פירות אחרות מתוקנין מאותו המין מפני שאימת שבת על עמי הארץ ואינו עובר בה עבירה : **ב** אע"פ שהוא אוכל על פיו בשבת הרי זה לא יאכל מאותן הפירות למוצאי שבת עד שיעשר דמאי על הכל על שאכל בשבת ועל הנשאר שלא הקלו והאמינוהו אלא לצורך אותה שבת. היתה שבת ויו"ט סמוך לה ושאלו באחד מהן אוכל אף בשני. מפני שלא נראה לעשר בינתיים. וכן בשני ימים טובים של גליות : **ג** הנשבע על חבירו שיאכל עמו בשבת והוא אינו מאמינו על המעשרות שואל ואוכל על פיו בשבת הראשונה בלבד. אבל בשבת שניה אע"פ שנדר ממנו הנאה אם לא יאכל אצלו לא יאכל עד שיעשר דמאי : **ד** *מי שאינו נאמן שראינוהו שהפריש תרומת מעשר מפירותיו שהן דמאי וראינוהו שחזרה ונפלה בפנינו בין למקום אחר בין למקומה וחזר ואמר *הפרשתיה נאמן אפילו בחול ואוכל על פיו. כשם שאימת שבת על עמי הארץ כך אימת דימוע עליהם ואינן חשודין להאכיל את

*[ס"א אחרי שנפלו חזרתי והפרשתים] :

א סמג עשין קל"ה

השגת הראב"ד

*כמו שביארנו בהלכות תרומות דגנך ולא דגן עכו"ם. א"א חייבין מדרבנן :

השגת הראב"ד

*מי שאינו נאמן וכו' עד להאכיל את הדימוע. א"א דברים הללו זרים הם אצלי ואינם אלא כשנפלה למאה בעלייתה מועלת שאם נפלה לפחות ממאה אין לנו להאמינו וא"כ מאי אימת דימוע איכא הכא אלא לעולם שנפלה לפחות ממאה בשביל שלא יאסר הכל שואלין אותו אם היה מתוקן ואוכלין על פיו מפני שאימת דימוע עליהם להאמינו.

כסף משנה

הכא פירות בפירות : ועל מ"ש רבינו כמו שביארנו בהלכות תרומות דגנך ולא דגן עכו"ם. כתב הראב"ד חייבים מדרבנן עכ"ל. וטעמו מדגרסינן במנחות פרק רבי ישמעאל מירוח העכו"ם אי פוטר תנאי היא תורמין משל ישראל וכו' דר"מ ורבי יהודה סברי אינו פוטר ורבי יוסי ור"ש פוטר ובתר הכי אמר רבא מ"ד מירוח העכו"ם פוטר גלגול העכו"ם פוטר מ"ד מירוח העכו"ם אינו פוטר גלגול העכו"ם אינו פוטר ואותבוה רב פפא ורבינא לרבא מדתניא וכו' והא האי תנא דאמר מירוח העכו"ם אינו פוטר גלגול העכו"ם פוטר מדרבנן גזירה משום בעלי כיסים וטעם רבינו משום דבפ"ק דבכורות גבי הלוקח טבלים ממורחים מן העכו"ם אי דמרחינהו עכו"ם דגנך אמר רחמנא ולא דגן עכו"ם משמע בהדיא דדיגון עכו"ם אפי' מדרבנן פוטר וא"ת תיקשי לן מאי דתנן בפ"ג דדמאי גבי מפקיד פירותיו אצל נכרי ר"ש אומר הרי הן דמאי ואם איתא דמירוח עכו"ם פוטר אפילו מדרבנן מאחר דרבי יוסי ור"ש סברי דמירוח העכו"ם פוטר אמאי אמר ר"ש דהוו דמאי הא אפילו החליפן פטורים הם וי"ל דסבר ר"ש דחיישינן שמא ישראל אחר הפקיד אצלו והוחלפו אלו באלו ולפיכך הם דמאי וכן פירש רבינו בפירוש המשנה ובהא לא קי"ל כר"ש :

פי"ב א הלוקח פירות וכו'. משנה רפ"ד דדמאי (משנה א) : ומ"ש ואפי' היו לו פירות אחרות מתוקנים מאותו המין וכו'. ירושלמי שם :

ב אע"פ שהוא אוכל על פיו בשבת וכו'. שם במשנה. ומ"ש על שאכל בשבת :

היתה שבת ויו"ט סמוך לה וכו' וכן בשני י"ט של גליות. ירושלמי שם :

ג הנשבע על חבירו שיאכל עמו בשבת וכו'. משנה שם (מ"ב) :

ד מי שאינו נאמן וכו'. משנה א' שם תרומת מעשר של דמאי שחזרה למקומה ר"ש שזורי אומר אף בחול שואלו ואוכלו על פיו ואמרינן בפרק במה מקשה (דף ע"ה:) ובפרק אע"פ ובפרק הקומץ רבה (דף ל"ד) דהלכה כר"ש שזורי. ומ"ש בין למקום אחר בין למקומה הכי אמרינן בירושלמי בפרק ד' דמסכת דמאי לר"ש. ומ"ש כשם שאימת שבת על עמי הארץ וכו'. שם בירושלמי ובתוספתא דדמאי פ"ה : וכתב הראב"ד דברים הללו זרים הם אצלי וכו'. משיג על מה שפירש רבינו שאמר וחזר ואמר הפרשתיה שאם נפלה לפחות ממאה לא סגי כשיפרישנה וע"כ אי סגי לה בשיפרישנה צ"ל שנפלה למאה וא"כ אין כאן דימוע והיאך קאמר אימת דימוע עליו ולפיכך פירש דהב"ע כשנפלה לפחות ממאה ושואלין אותו אם הדמאי הזה היה מתוקן מקודם ונמצא שלא היה צריך להפריש ממנו תרומת מעשר והכל מותר וכן פירש"י בפרק ד' דחולין. ואם תאמר א"כ למה הפריש ממנו יש לומר דלפי שהחבירים לא היו מאמינים אותו אי נמי שהפרישה החבר ולדעת רבינו יש לומר שמ"ש והפרשתיה היינו שעשה בענין שנתקן המדומע דהיינו שנתערב עם פירות חולין שלא במתכוין עד שעלתה בק"א, ומ"מ מ"ש הראב"ד שאם נפלה לפחות מק' אינו נוח לי והכי הל"ל שאם נפלה לפחות ממאה כי הפרישה מאי הוי. ועל פירוש רבינו ק"ל דבירושלמי משמע כפירוש הראב"ד דגרסינן התם (פ"ד ה"א) אמר רבי אבין לא דמיא הדא שאלתא לההיא קמייתא תמן לא בגין דחסיד לך אלא בגין דזבנית מינך אתמול חטין ותמית אוכלוסין עליך ואמרית דילמא דאנסיתה מתקנה מתקנים הויין ברם הכא בגין דהבדקך ותקינתן ותקריין מתקן הויין רבי שמואל בריה דרבי יוסי בי ר' בון אמר תני בר קפרא כן אימת הדימוע עליו והוא אומר אמת ומדקאמר מתקן הויין משמע בהדיא כפירוש הראב"ד ויש לתמוה למה לא הביא הראב"ד ראיה לפירושו מהירושלמי הזה ולענין מה שקשה ממנו על פירוש רבינו אפשר לומר שהוא ז"ל מפרש דרבי אבין בתמיהא קאמר לא דמיא הדא שאלתא כלומר הכא כיצד יאמר לו הייתי חושד אותך ולפיכך תקנתים וזה אומר כיון שזה היה חושד אותי לא אומר לו אמת ומשיב תני בר קפרא שאעפ"כ יאמר לו אמת משום דאימת דימוע עליו :

מי

רדב"ז

ומירות העכו"ם פוטר וזהו שכתב בסיפא שאם הפקיד פירות מתוקנים אין צריך לתקן אפילו אי הוה ידעינן שהחליף ומזה הטעם כתב באמצעיתא ואם היו פירות שהפקיד טבלי' ונגמרה מלאכתן חייב להפריש מן הספק שמא לא החליף שאם היינו יודעים שהחליף לא היה צריך כלום שהרי העכו"ם גמרן ואם אתה רוצה לעמוד על עיקר מחלוקתם עיין בפרק רבי ישמעאל ובבכורות פ"ב ושילהי לאפון. וא"ת דהכא משמע דמירוח העכו"ם פוטר לגמרי ולא מחייב אפילו מדרבנן שכתב אין צריך להפריש כלום ובפ"ק דתרומות כתב ואם אחר שבאו לעונת המעשרות אעפ"י שמירחן העכו"ם חייב בכל מדבריהם. וי"ל דהתם איירי בפירות של ישראל ובאו לעונת המעשרות ברשות ישראל וכן העכו"ם שגמר פירות ישראל אינם חייבים אלא מדבריהם אבל הכא איירי בפירות שגדלו ברשות העכו"ם או שמכרן לו ישראל עד שלא באו לעונת המעשרות שלא השמו לבעלי כיסין אלא בזמן שהפירות באו לעונת המעשרות ברשות ישראל ומכרן לעכו"ם זה דעת רבינו אבל הראב"ד ז"ל סובר דגזרו משום בעלי כיסין אפי' בתבואה שתחלתה של עכו"ם ועיין במה שכתבתי בפ"ק דתרומות :

פי"ב א הלוקח פירות ממי שאינו נאמן וכו'. ריש פ"ד דדמאי משנה כלשון רבינו והטעם שכתב מבואר בירושלמי ובבבלי אימת שבת על ע"ה והא דתנן לא מצאו ואמר לו אחר וכו' לאו למימרא שצריך לחזור אחר המוכר לשאול ממנו ואם לא מצאו שואל את האחר אלא אורחא דמילתא נקט שדרך הוא לשאול את המוכר אבל ה"ה אם מצאו אחר תחילה ושאלו ואמרו לו מעושרין הן אוכל על פיו וכן נראה מלשון רבינו. והא דקתני והשכים מוצאי שבת לאשמועינן דבין השמשות במו"ש אוכל על פיו מפני שעדיין לא נגמר היום ודוקא אם שאלו בשבת אוכל בשבת אבל שאלו בחול אינו אוכל אפילו בשבת שאימת שבת על ע"ה ואינו משקר בו : ואפי' היו לו פירות וכו'. הכי איתא בירושלמי דודאי קושטא קאמר מפני אימת שבת :

ב היתה שבת ויו"ט סמוך לה וכו'. ירושלמי אפילו למ"ד שתי קדושות הן אוכל עד שלא נראה לעשר בינתיים ותני כן שאלו ביו"ט אוכל בשבת שאלו בשבת אוכל ביום טוב :

ג הנשבע על חבירו שיאכל וכו'. פ"ד דדמאי משנה כלשון רבינו והא דתנן ובלבד שיאמר לו מעושרין הן היינו שאומר לו כן בחול דאי אמר לו בשבת מאי איריא משום דרכי שלום בלאו הכי אימת שבת על ע"ה וק"ל שלא חילק רבינו בין סעודה של מצוה לסעודה דעלמא ובירושלמי גרסינן רבי ינאי בי רבי ישמעאל בשם רבי יוחנן בשבת של פרוטגמיא התירו משום איבה ופי' פרוטגמיא סעודת בחור שנשא בתולה ומשמע שלא התירו אלא כי האי גוונא וי"ל דלמסקנא לא קאי הכי דלא אמרו אלא מפני איבה הילכך אפילו שבת דעלמא איכא איבה :

ד מי שאינו נאמן שראינוהו שהפריש וכו'. שם במשנה תרומת מעשר של דמאי שחזרה למקומה ר"ש שזורי אומר אף בחול שואלו ואוכלו על פיו והא דתנן שחזרה למקומה אמרינן בירושלמי דאתיא כרבי אליעזר דאמר תרומת מעשר שחזרה למקומה מדמעת שלא למקומה אינה מדמעת ולא קי"ל הכי אלא מדמעת בין למקומה בין שלא במקומה והתם פסקו הלכה כר"ש שזורי ואמרי' נמי התם ובתוספתא כשם שאימת שבת על ע"ה כך אימת דימוע על ע"ה והוא אומר אמת ודעת רבינו בפירוש דמתניתין שאמרה ת"מ שחזרה למקומה שראינוהו שהפריש וראינוה שחזרה למקומה לפחות ממאה ונעשה הכל מדומע וכששאלוהו ואפילו בחול ואמר חזרתי והפרשתי נאמן והראב"ד ז"ל השיג שאין לנו להאמינו ולא ידעתי למה לא נאמין אותו כשאמר שחזר ותקנו כמו שאתה מאמין אותו כשיאמר שהיה מתוקן כי היכי דדייך בהאי אימת דימוע שייך נמי כשיאמר שחזר ותקנו וכ"ש במה שכתב רבינו שראינוהו שהפריש תרומת מעשר דכיון שראינוהו שמחזר להקן הדמאי פשיטא שאם חזר ונתערב שיהיה נאמן לומר שחזר והפרישו ותקנו ואע"ג שראינו שנתערב והוחזק איסורא נאמן מטעמא דאימת דימוע על ע"ה ואע"ג דלא ראינו אותו שהפריש תרומת מעשר של דמאי אלא שהיה לפנינו תרומת מעשר של דמאי ונתערבו בפחות ממאה חולין ונעשה הכל מדומע והוא היה יודע שהוא מדומע ושאלנוהו ואמר אני תקנתי והפרשתי נאמן שאינם חשודים להאכיל המדומע ולא לאכלו הוא עצמו והכי משמע לישנא דמתני' דקתני ת"מ של דמאי שחזרה למקומה כל שידענו שהיא ת"מ של דמאי בין שהפרישה זה בין שהפרישה אחר וא"ת מי דחקו לרבינו לפרש שראינוהו שהפריש תרומת מעשר של דמאי וי"ל ליפנא דמתניתין דחקו דקתני שחזרה למקומה מהיכא ידעינן שחזרה למקומה אם לא שראינו הכל ולא ראיתי בדברי רבינו זרות ומ"מ מודה רבינו בדינו של הראב"ד שאם נדמע ויודע ע"ה שהוא מדומע ושאלנוהו ואמר מתוקן היה בתחילה שהוא נאמן שאימת דימוע על ע"ה כיון שהוא יודע שנקרא

עליו

את המדומע: **ה** מי שאינו נאמן שראינוהו שהפריש מע"ר מפירות אלו ואמר שהפריש מהן מעשר שני נאמן. הפריש מעשר שני בפנינו ואמר שהפריש מעשר ראשון אינו נאמן שהשני שלו. והנאמן על השני אינו נאמן על הראשון. והנאמן על הראשון נאמן על השני. *לפיכך מי שאינו נאמן שהוציא פירות מביתו ואמר אלו מע"ר נאמן. ואין מפרישין מהן תרומות ומעשרות. ואם אמר אלו מעשר שני אינו נאמן והרי הן דמאי ומפרישין מהן תרומת מעשר. ויראה לי שהוא פודה את כולם: **ו** האומר למי שאינו נאמן על המעשרות קח לי ממי שהוא מעשר והלך ולקח והביא לו אינו נאמן. ואם אמר לו קח לי מאיש פלוני ה"ז נאמן לומר ממנו לקחתי שהרי מתיירא שמא ישאלנו. הלך ליקח לו מאותו פלוני ואמר לא מצאתיו ולקחתי לך מאחר שהוא נאמן אינו נאמן: **ז** *הנכנס לעיר ואינו מכיר אדם שם ואמר מי כאן נאמן מי כאן מעשר ואמר לו אחד אני, אינו נאמן. אמר לו איש פלוני ה"ז נאמן. ולוקח מאותו פלוני אע"פ שאינו מכירו והולך ואוכל על פיו. הלך ולקח ממנו ושאל לו מי כאן מוכר יין ישן אמר לו זה ששלחך אצלי אע"פ שהן כגומלין זה את זה הרי אלו נאמנין: **ח** *בד"א בזמן שאינו מכיר אדם שם. אבל אם מכיר אדם שם לא יקח אלא מן המומחה. ואם שהה שם שלשים יום אע"פ שאינו מכיר אדם שם לא יקח אלא מן המומחה: **ט** ולא התירו דברים אלו אלא בתרומות ומעשרות. אבל לענין פירות שביעית או לענין טהרות לא יקח אלא מן המומחה: **י** החמרין שנכנסו לעיר ואמר אחד מהן פירות אלו אינם מתוקנים ופירות חבירי מתוקנין אינו נאמן שמא קנוניא עשו ביניהן: **יא** *המוכר פירות בסוריא ואמר משל א"י הם חייב הלוקח לעשר. מעושרין הן נאמן שהפה שאסר הוא הפה שהתיר:

השגת הראב"ד

* לפיכך מי שאינו נאמן וכו' עד פודה את כולם. א"א אני לא מצאתי כן לא בתוספתא ולא בירושלמי אבל כך אמרו הנאמן לראשון נאמן לשני אבל לא אמרו שיהא מסתמא נאמן לומר מע"ר הוא זה ויהיו פירותיו מעושרין מן הראשון עוד אמרו הוציא להם מ"ש מתוך ביתו ואמר פדוי הוא נאמן פדוי לי ופדוי לכם אינו נאמן נ"ל כשאמר פדוי הוא נאמן מפני שאימת קדושתו עליו ולפיכך נאמן אפילו על הפרשתו:

השגת הראב"ד

* הנכנס לעיר וכו' עד ואוכל על פיו. א"א בירושלמי שלא בפניו נאמן בפניו אינו נאמן:

השגת הראב"ד

* בד"א בזמן שאינו מכיר אדם וכו' עד אלא מן המומחה וכו'. א"א אמת כי התוספתא כך היא אבל אין הכל בקיאים בפירושה שאם אותו הניכר אינו מומחה מאי זה מומחה יקח אין יכיר זה שאכסנאי את המומחה כי אם על פיו ואם כן מה בין מכיר לשאינו מכיר לפיכך צריך לומר שזאת הסברה מכיר שהוא מומחה קאמר כי מאחר שהוא מכיר בא' שהוא מומחה לא יסמוך עוד על אחר מן העיר שיאמר לו פלוני נאמן ולא יקח אלא מן הידוע לו:

* המוכר פירות בסוריא ואמר וכו' עד שהפה שאסר הוא הפה שהתיר. א"א מפני שרוב פירות שבסוריא של עכו"ם הם ומסתמא אינו חייב לעשר:

כסף משנה

ה מי שאינו נאמן וכו'. ומה שכתב לפיכך מי שאינו נאמן וכו'. כתב הראב"ד אני לא מצאתי כן לא בתוספתא וכו'. ואני אומר שטעם רבינו משום דרישא דברייתא בירושלמי פ"ד דדמאי ובתוספתא דמעשר שני פ"ג הכי איתא תני ראו אותו מפריש שני נאמן לראשון דר"א וחכמים אומרים הנאמן לראשון נאמן לשני הנאמן לשני אינו נאמן לראשון וחכמים אמאי דקתני רישא דברייתא ראו אותו מפריש קיימי וידוע דהלכה כחכמים ונתן רבינו טעם לדבר שכיון שראינו שהפריש מעשר ראשון שהוא צריך לתתו ללוי מכ"ש שהפריש מעשר שני שאינו צריך לתתו לאחרים שהוא עצמו יעלה ויאכלנו בירושלים אבל אם ראינוהו שהפריש מעשר שני אין להחזיקו שהפריש מעשר ראשון לפיכך המוציא פירות מביתו כלומר שלא ראינוהו מפריש אלא מפיו אנו חיים שאמר פירות אלו מעשר ראשון נאמן שהרי הוא בחזקת שאומר אמת מהטעם הנזכר ואין צריך להפריש מהם תרומה גדולה ואם אומר שהפריש מהם תרומת מעשר גם תרומה זו אין צריך להפריש דמהימנינן ליה ומטעם זה ג"כ אין צריך להפריש עליהם תרומה ומעשרות אבל אם אמר אלו מעשר שני אינו נאמן מהטעם הנזכר: ומ"ש עוד הראב"ד הוציא להם מעשר שני וכו'. נראה שכתבו משום דהאי בבא מוכחא כפירוש רבינו דמיירי באינו מוחזק לנאמן אלא שראו אותו שהפריש מעשר שני ואחר כך אמר שהוא פדוי נאמן ובהאי גוונא מיפרשא הכיא דהנאמן לראשון נאמן לשני וכפירוש רבינו. ותירץ דאין ראיה משום דהתם בשלא ראו אותו שהפרישו וטעמא אחרינא איכא דאימת קדושתו עליו. ומ"מ צריך טעם למה כשאמר פדוי לי ופדוי לכם אינו נאמן ואפשר דה"ג פדוי לי [ופדו] לכם וה"ק פדוי הוא לי שפדיתיו אבל אי אתם לא תרצו לסמוך עלי פדו לכם שאם ספקות בדבר אין סומכין עליו ואף גירסת ופדוי לכם אתפרש ע"פ זה וה"ק פדוי הוא גם לכם אם תרצו לסמוך עלי:

ו ז האומר למי שאינו נאמן על המעשרות וכו' עד הרי אלו נאמנים. משנה פ"ד דדמאי (מ"ה): וכתב הראב"ד הנכנס לעיר וכו'. א"א בירושלמי שלא בפניו נאמן בפניו אינו נאמן עכ"ל. וגירסא דידן בירושלמי כך היא אמרו לו שהוא נאמן ה"ז נאמן אמרו לו שאינו נאמן בפניו אינו נאמן שלא בפניו נאמן וטעמא דמילתא דכשאמרו לו בפניו שאינו נאמן ודאי קושטא קאמרי אבל כשאמרו שלא בפניו ליסנא בישא הוא ואינם נאמנים להוציאו מחזקתו:

ח ומ"ש בד"א בזמן שאינו מכיר אדם שם וכו' עד לא יקח אלא מן המומחה. תוספתא פ"ה דדמאי: כתב עוד הראב"ד בד"א בזמן שאינו מכיר אדם וכו' א"א אמת כי התוספתא כך היא וכו'. ק"ל לפי פירוש הראב"ד שמכיר אדם שם פירושו שמכיר אדם מומחה שם היכי קתני סיפא ואם שהה שם שלשים יום אע"פ שאינו מכיר אדם שם לא יקח אלא מן המומחה שאם אינו מכיר מומחה שם היאך יקח מן המומחה וי"ל דה"ק לא יקח אלא ממי שיאמרו לו הרבה מבני העיר שהוא מומחה וע"פ זה נוכל לפרש גם הרישא דה"ק בד"א שהוא סומך על אחד שיאמר לו איש פלוני נאמן בזמן שאינו מכיר אדם שם אבל אם מכיר אדם שם אינו סומך על אחד שיאמר לו פלוני נאמן אלא על מי שהוא מוחזק למומחה להרבה מבני העיר וטעמו משום דעל ידי אותו שהוא מכיר שהוא מבני העיר יגידו לו האמת שפלוני מומחה בעיני כל בני העיר ולא יתהלו כמו שאפשר שיתהלו בו כשאינו מכיר אדם שם:

ט ומ"ש ולא התירו דברים אלו אלא וכו'. בתוספתא דדמאי פרק המוציא:

י החמרים שנכנסו לעיר וכו'. משנה ספ"ד דדמאי (משנה ז) ומייתי לה בפ"ב דכתובות (דף כ"ד) למירמי מינה דרבנן אדרבנן דסברי התם דאין לחוש לגומלין ושרינו בכלי אומנותו בידו ומדברי רבינו כאן שלא התנה כן נראה שהוא מפרש כפיר"ח דמתניתין דהתם קאי שאותו שאומר עליו שהוא כהן מביא כלים שמשתמשים בהם בטהרה כמו כלי גללים וכל אחד נזהר מלטמא אותו ולכך נאמן אלא שבפ"ב מהא"ב כתב דין אותה ברייתא ולא התנה בה כן ולכן צ"ל שסובר רבינו דכי מסקינן בתר הכי דרבי יהודה ורבנן במעלין מתרומה ליוחסין קמיפלגי איתרלא נמי קושיא דרבנן אדרבנן ולא צריכים תו לאוקמא בכלי אומנותו בידו:

יא המוכר פירות בסוריא וכו'. משנה ספ"ו דדמאי (מי"א): כתב הראב"ד מפני שרוב פירות שבסוריא וכו' ורבינו בפירוש המשנה כתב הטעם

מפני

רדב"ז (מכ"י)

עליו שם תרומה ירא הוא לשקר ולא עלה על דעת רבינו לומר דאיירי כשנפלה למאה דא"כ לא היה קורא אותו מדומע ומתני' נמי משמע דקתני חזרה למקומה שנפל אחד ממאה נמצא מקומה ל"ט ונדמע הכל ולא ידעתי אמאי תלה ברבינו בוקי סריקי וכבר כתבתי כמה פעמים שהראב"ד לא ראה פי' המשנה והוא ז"ל כתב בפירוש המשנה ואח"כ חזרה ונפלה למקומה ונעשה הכל מדומע וכו':

ה מי שאינו נאמן שראינוהו וכו'. ירושלמי פ"ד פלוגתא דתנאי ופסק כחכמים שאמרו הנאמן לראשון נאמן לשני הנאמן לשני אינו נאמן לראשון והטעם כאשר כתב רבינו שמעשר שני הוא שלו ע"י עדיין והראשון צריך ליתנו ללוי: לפיכך מי שאינו נאמן שהוציא פירות וכו'. כתב הראב"ד שלא מצא דבר זה לא בתוספתא ולא בירושלמי אבל כך אמרו הנאמן לראשון נאמן לשני אבל לא אמרו שיהא מסתמא נאמן לומר מעשר ראשון הוא ויהיו פירותיו מן הראשון מעושרים ע"כ. ואני תמה על השגה זו שלא כתב שאלו הפירות שאמר עליהם שהם מעשר אין מפרישים מהם תרומות ומעשרות ומילתא דפשיטא היא כיון שהוא נותן אותו ללוי ואין לו בו הנאה מה לו לשקר וזהו שכתב לפיכך מי שאינו נאמן וכו' כיון שאמרנו שהנאמן על הראשון ומוציאו מתחת ידו מכ"ש שהוא נאמן על השני שהוא שלו והנאמן על השני שהוא שלו אינו נאמן על הראשון הילכך אם הוציא מביתו פירות ואמר שהם מעשר פשיטא שהוא נאמן ואין צריך לתקן אותם ולפי מה שהבין הראב"ד ז"ל בדברי רבינו יפה אמר שלא נמצא אבל לפי מה שכתבתי נמצא בסברא כדכתיבנא. אבל מ"מ צריך לפרש מהיכן יצא לרבינו דין זה הואיל ולא כתב יראה לי וצ"ל משום דגרסי' השם הוציא להם מעשר שני מתוך ביתו אמר להם פדוי הוא נאמן פדוי לי ופדו לכם אינו נאמן מתני' ר"מ היא דאמר הנאמן על השני נאמן על הראשון ע"כ. ומשמע דרבנן דפליגי עליה דרבי אליעזר לא הוי נאמן לומר פדוי הוא וכתבה רבינו בסמוך ודוקא מעשר שני שהוא שלו אינו נאמן לומר שהוא פדוי אבל מעשר ראשון שאינו שלו נאמן עליו ואין צריך לתקן ותמהתי על הראב"ד ז"ל כיון שזו אתיא אליבא דרבי אליעזר ולא קי"ל כוותיה אמאי דחיק נפשיה לתרוצי ועלו דברי רבינו כהוגן דוק ותשכח: ויראה לי שהוא פודה וכו'. כיון שהודה שהם מעשר שני שוינהו אנפשיה חתיכה דאיסורא עד שיפדה אותם:

ו האומר למי שאינו נאמן וכו'. שם פ"ד דדמאי משנה כלשון רבינו וטעמא דרישא מצי לאישתמוטי ולומר בעיני היה נאמן אבל בסיפא לא מצי לאישתמוטי:

ז הנכנס לעיר ואינו מכיר וכו'. שם משנה כלשון רבינו ובירושלמי ובתוספתא שלא בפניו נאמן בפניו אינו נאמן ולא הוצרך רבינו לבאר זה דסתמא תנן איש פלוני נאמן ומשמע שאינו שם שאם היה לפניו הכי הו"ל למתני זה נאמן:

ח בד"א בזמן שאינו מכיר אדם וכו'. תוספתא כלשון רבינו והקשה הראב"ד ז"ל אם אותו הניכר אינו מומחה מאי זה מומחה יקח וכו' כאשר כתוב בהשגתו. וצ"ל לתרץ דלעולם שאין הניכר מומחה בשלמא כשאין מכיר אדם שם ואין לו אכסניא התירו לו מתוך הדוחק לסמוך על מי שיאמר לו פלוני נאמן אבל אם מכיר שם אדם הרי יש לו אכסניא ואינו דחוק הלכך לא יאכל עד שיתקן או עד שיזדמן לו מומחה לקחת ממנו ת"ע דמשום הכי הוא דקתני סיפא ואם שהה שם שלשים יום שוב לא נקרא אכסנאי וכיון שאינו מכיר שם אדם מאי תקנתיה לא יאכל עד שיתקן או עד שיזדמן לו מומחה:

י החמרים שנכנסו לעיר וכו'. שם במשנה בפלוגתא ופסק כת"ק וא"ת מאי שנא מרישא דלא חיישינן לגומלין רבינו תירץ זה במה שכתב בסיפא שמא קנוניא עשו ביניהם כי החמרים קרוב הדבר שעושין קנוניא למכור תבואתם אבל ברישא אין להם הנאה קרובה מיד ולא חיישינן לגומלין:

יא המוכר פירות בסוריא וכו'. שם משנה פ"ו דדמאי כלשון רבינו והטעם דמגו דאי בעי אמר מא"י הן נאמן לומר מעושרין הן וזהו הפה שאסר הוא הפה שהתיר אבל המוכר פירות בארץ לא אמרינן מגו דהכא נמצאו וכאן היו אבל בסוריא רוב הפירות הנמכרים שם הם של עכו"ם וזהו שכתב הראב"ד ומסתמא אינו חייב לעשר אבל מפני שאמר שהם של א"י אינו נאמן עד שיאמר מעושרין הן:

עניים

שהתיר. משלי הן חייב לעשר. מעושרין הן נאמן שהפה שאסר הוא הפה שהתיר. ואם ידוע שיש לו קרקע בסוריא והיה רוב ממכרו משדהו חייב הלוקח ממנו לעשר. שחזקתו שמשדהו הביאם: **יב** עניים שאמרו פירות אלו של לקט שכחה ופאה הרי אלו נאמנין כל זמן הגרנות שהלקט והשכחה והפאה מצויים. והוא שיהיה קרוב מן הגורן כדי שיצא ויבא בו ביום. ואם אמרו של מעשר עני הם הרי אלו נאמנין כל השנה כולה. ואינן נאמנין אלא על דבר שדרך בני אדם ליתנו: **יג** כיצד חיטים אלו לקט שכחה ופאה הם הרי אלו נאמנים. קמח זה של לקט שכחה ופאה הוא אינם נאמנין. ואין צריך לומר שאין נאמנין על הפת לומר ממתנות עניים הוא אלא מתעשרין דמאי: **יד** נאמנין על השעורה של אורז ואין נאמנין עליו בין חי בין מבושל. נאמנין על הפול ואין נאמנין על הגריסין בין חיין בין מבושלין. נאמנין על השמן לומר של מעשר עני הוא ואין נאמנין לומר של זיתי ניקוף הם. נאמנין על הירק חי ולא מבושל אא"כ היה דבר מועט. שכן דרך בעלי בתים ליתן מעט ירק מבושל מקדרתו לעני. ומתוך שיכול לומר הבעל הבית נתנו לי יכול לומר אני בשלתיו ממתנותי: **טו** וכן בן לוי שאמר פירות אלו ממעשר ראשון שניטלה תרומתו הם הרי זה נאמן לעולם על תרומת מעשר כשם שישראל נאמן על תרומה גדולה. אבל אינו נאמן עליו לפוטרו ממעשר שני: **טז** אין כל הדברים האלו אמורין אלא בעם הארץ שאינו לא חשוד ולא נאמן. אבל מי שהוא חשוד למכור תרומה לשם חולין אסור ליקח ממנו כלל דבר שיש בו זיקת תרומה ומעשר אפילו קרבי דגים מפני שנותנין בהם שמן. ואין אסור אלא כל שלפניו. אבל אצרו מותר ליקח ממנו מפני שהוא מתיירא לערב תרומה באוצרו שמא יודע הדבר ויפסיד הכל. וכן החשוד למעשר שני למוכרן לשם חולין אין לוקחין ממנו דבר שיש עליו זיקת מעשר וכל זה קנס מדבריהם: **יז** *חשוד שהעיד על של אחרים נאמן. חזקה אין אדם חוטא ולא לו. ואין צריך לומר ע"ה. לפיכך עם הארץ שאמר זה טבל וזה תרומה זה ודאי וזה דמאי אפילו בשלו נאמן. אמר אלו פירות מתוקנין בשל אחרים נאמן והוא שלא יראו כעושה קנוניא כמו שביארנו: **יח** המוכר פירות לחבירו ואחר שיצאו מתחת ידו אמר ללוקח פירות שמכרתי לך טבלים הן. הבשר בשר בכור היה. היין יין נסך. שורת הדין שאינו נאמן אפילו היה המוכר חבר והזריז מחמיר על עצמו. ואם האמינו הרי זה משובח אפילו היה המוכר עם הארץ:

השגת הראב"ד

*חשוד שהעיד על של אחרים נאמן וכו'. א"א אין דבר זה מחוור שהרי הנכנס לעיר ואמר מי כאן מעשר ואמר אחד איש פלוני נאמן הקשו עליה בגמרא ועד אחד נאמן אמר ר' יוחנן קל הוא שהקלו באכסניא משני חיי נפש ועוד דרבי מאיר סבירא לה החשוד בדבר לא דנו ולא מעידו ואם קבעו הלכה כרבן שמעון בן גמליאל לענין מטיל מום בבכור שהוא קנס אבל לשאר איסורין החשוד אין מעיד והתם לן תנא בבכורות כרבי מאיר:

פרק שלשה עשר

א פירות שחזקתן מן ההפקר. כגון השיתין והרימין והעוזרדין ובנות שוח ובנות שקמה והגופנין ונובלות תמרה והן שעדיין לא

רדב"ז

יב עניים שאמרו פירות אלו וכו'. משניות מבוארות פ"ה דפאה: ומ"ש רבינו והוא שיהיה קרוב וכו'. בירושלמי שם עד היכן אמר רבי חנינא עד מקום שדרכו לילך ולבא בו ביום: **יג** כיצד חיטים אלו וכו'. שם במשנה נאמנים על החטים ואין נאמנין על הקמח ועל הפת וכו':

יד נאמנין על הירק וכו'. שם במשנה נאמנין על הירק חי ולא על המבושל אלא א"כ היה דבר מועט שכן דרך בעל הבית להיות מוציא מלפסו וכתב רבינו שהוא נאמן משום מגו וברור הוא:

טו וכן בן לוי וכו'. ג"ז שם במשנה:

טז אין כל הדברים האלו אמורים וכו'. משנה בבכורות פרק עד כמה (דף ל) ופסק כר"ש דאמר כל שיש בו זיקת תרומה ומעשרות אין לוקחין ממנו דסוגיין כוותיה אלא דאמרי' לאתויי מאי לאתויי קרבי דגים דמערבי בהו שמן זית ומהדר רבא לאוקומי עובדא דההוא שבתא אליבא דר"ש: ואין אסור אלא כל שלפניו וכו'. פרק אין מעמידין (דף ל"ט) במשנה החגבים הבאים מן הסלולה אסורים מן ההפתק מותרין וכן לתרומה ואמרינן עלה מאי וכן לתרומה אמר רב ששת וכן לכהן חשוד למכור תרומה לשם חולין לפניו הוא דאסור אבל הכא מן האוצר ומן ההפתק ומן הסלולה ארקותי מלתת סבר שמעי בי רבנן ומפסדו ליה מינאי:

יז חשוד שהעיד על של אחרים וכו'. משנה פרק כל פסולי המוקדשין (דף ל"ה) פלוגתא דר"מ ורשב"ג ופסק תלמודא כרשב"ג דאמר נאמן הוא על של חבירו ואין נאמן על של עצמו הילכך הך סתמא דפרק עד כמה דתנן זה הכלל כל החשוד על הדבר לא דנו ולא מעידו ר"מ היא ולא קי"ל כוותיה וכן מה שהקשה בירושלמי ועד אחד מי נאמן וכו' אליבא דר"מ פריך ומשני ואנן כרשב"ג קי"ל. ומ"ש הראב"ד ז"ל דלענין מטיל מום בבכור שהוא קנס קבעו הלכה כרשב"ג אין זו השגה על רבינו שהרי קבעו הלכה סתם כנגד ר"מ בר פלוגתיה דאמר כל החשוד על הדבר לא דנו ולא מעידו ועלה פליג רשב"ג ועלה קבעו הלכה כרשב"ג משמע בכל מילי אמרה ובכל מילי קבעו הלכה כמותו לסמוך על הכלל דאין אדם חוטא ולא לו והכי משמע בירושלמי דדמאי פ"ג דגרסינן התם נכנס לעיר ואינו מכיר שם אדם או שהיה עומד בגורן ואינו מכיר שם אדם נשאל בין לחבר בין לע"ה דברי רשב"ג רבי אומר אין נשאלין על התרומה אלא לחבר בלבד ואתיא דרבי כר' מאיר ורשב"ג כשיטתיה דתנן כל המומין הראויין לבא בידי אדם וכו' הרי דרשב"ג השוה מדתו בין תרומה ומומי הבכור. ואיך אפשר שיקבעו הלכה כמותו במקצת דבריו ולא יפרשו הילכך דברי רבינו מחוורין וברורין:

יח המוכר פירות לחבירו וכו'. זה מבואר בכמה דוכתי דנאמן אדם על הדבר בעודו ברשותו אבל אחר שיצא מתחת ידו אינו נאמן והזריז מחמיר על עצמו וכיון דמטעם חומרא הוא אין מחזיר המקח ואם נאבד אין המוכר חייב לשלם כלום דמצי למימר לא מפני חסידותך אפסיד אני והא דתניא בפרק כל פסולי המוקדשין המוכר בשר לחבירו ונמצא בכור פירות ונמצאו טבלים יין ונמצא יין נסך מה שאכלו אכלו ומחזיר את הדמים וכו'. התם איירי שנמצא הדבר כן בעדות אחרים שמן הדין אסורין היו ולא מטעם חומרא והכא מדינא מותרין שאין המוכר נאמן ומשום חומרא בעלמא שזה מחמיר על עצמו אין חבירו חייב לשלם:

פי"ג א פירות שחזקתן מן ההפקר וכו'. משנה פ"ק דדמאי והטעם דאית בכל הני תרי ספיקי ספק הפקר ספק אינו

כסף משנה

מפני שלא גזרו דמאי על הקונה פירות מפירות סוריא אלא א"כ ידוע שהפירות מקרקע ישראל: ומ"ש והיה רוב ממכרו משדהו וכו'. שם בירושלמי והוא שיהא רוב מכנסו משלו: **יב** עניים שאמרו פירות אלו של לקט שכחה ופאה וכו' עד ירק מבושל מקדרתו לעני. משנה בפרק בתרא דפאה (מ"ב) ויש בספר רבינו חסרון וכך צריך להגיה כיצד חטים אלו לקט שכחה ופאה הם הרי אלו נאמנים קמח זה של לקט שכחה ופאה הוא אינם נאמנים ואין צ"ל שאינם נאמנים על הפת וכן נמצא בספר מוגה. ומ"ש והוא שיהיה קרוב מן הגורן וכו' שם בירושלמי: **טו** ומ"ש וכן בן לוי שאמר פירות אלו ממעשר שניטלה תרומתו וכו' אבל אין נאמן עליו לפוטרו ממעשר שני. שם בירושלמי:

טז אין כל הדברים האלו אמורים וכו' אבל מי שהוא חשוד למכור תרומה וכו'. משנה בפרק עד כמה (דף ל') וכר"ש משום דרבא עבד עובדא כוותיה: ומה שכתב אפילו קרבי דגים וכו'. שם בגמרא. ומ"ש ואין אסור אלא כל שלפניו אבל אצרו מותר וכו'. בספ"ב דע"ז (דף ל"ט מ'). ומ"ש וכן החשוד למעשר שני וכו'. הכי משמע מדתני ר"ש כל שיש בו זיקת תרומה ומעשרות אין לוקחין ממנו דאשני מעשרות קאי. ומ"ש וכל זה קנס מדבריהם. אע"פ שבירושלמי בסוף מעשרות אמרו דלרבי יהודה דפליג אר"ם משום קנס הוא לאו למימרא דלרבי שמעון לא הוי קנס דודאי לכ"ע משום קנס הוא אלא דלרבי יהודה הוי קנס מרובה ולרבי שמעון הוי קנס מועט: **יז** חשוד שהעיד על של אחרים וכו'. משנה פרק חמישי דבכורות (דף ל"ה) וכרשב"ג וקי"ל כל מקום ששנה רשב"ג במשנתנו הלכה כמותו ועוד דבפרק בתרא דיומא (דף ע"ח) איפסיקא הלכתא כרשב"ג: ומ"ש לפיכך ע"ה שאמר זה טבל וכו' אפילו בשלו נאמן. כתב הראב"ד אין דבר זה מחוור שהרי הנכנס לעיר וכו'. ויש לומר לדעת רבינו מה שהקשו בגמרא ועד אחד נאמן משום דמתניתין מיתניא סתמא ומשמע דאתיא ככ"ע מקשה דלא אתיא כרבי מאיר ומשני דמודה רבי מאיר בהסיא משום חיי נפש לומר דמלי אתיא ככ"ע ואין זה ענין לפסק דין. ומ"ש ואם קבעו הלכה כרשב"ג וכו' רומז להא דסוף יומא דלענין מטיל מום בבכור איתמרא וי"ל דא"כ הו"ל לפרושי דלא פסק הלכה כרשב"ג אלא בהא ורשב"ג משמע ודאי דבכל איסורים נמי קאמר דנאמן על של חבירו ומדר"מ דאמר החשוד על הדבר לא מעידו דמשמע דבכל דבר קאמר נשמע לרשב"ג דאמר נאמן על של חבירו דבכל דבר קאמר הלכה כמותו וסתם לן תנא דבכורות כר"מ י"ל דסתם ואח"כ מחלוקת הוא סתם בספ"ד ומחלוקת בפ"ה וכל סתם ואח"כ מחלוקת אין הלכה כסתם: **יח** המוכר פירות לחבירו וכו'. עיין במה שכתבתי בסוף הלכות פסולי המוקדשין:

פי"ג א פירות שחזקתן מן ההפקר כגון השיתין וכו'. משנה פרק קמא דדמאי (משנה א): ומ"ש והן שעדיין לא השילו שאור. שם בירושלמי וכחכמים ופירוש משהשילו שאור כתב רבינו בפירוש המשנה פ"ק דמעשרות משיתרפו ויתנפחו כלחם החמץ כי זה מנהג השמרים בעת הבישול:

ומ"ש

משנה למלך

פי"ב יח המוכר פירות לחבירו וכו'. תוספתא פ"ב דתרומות ועיין במ"ש הראב"ד בסוף ס' משכב ומושב ובמ"ש מרן שם וחזק:

אינו מן ההפקר ואת"ל אינו הפקר ספק מעושר ספק אינו מעושר וכל תרי ספיקי אזלינן לקולא מעם זה כתב רבינו בפי' המשנה ולפי זה כשיאמר ע"ה שאינם מעושרים ואפי' לקטתי אותם נסתלק הספק הראשון והמאי פטור מלעשר ונראה כיון שכל אלו חזקתן מן ההפקר אין אתה יכול להוציאן מהזקתן עד שיתברר לך שהוא מן השמור וההפקר פטור מתרומה ומעשרות וכן משמע ממה שכתב הכא. ופירוש שמות הללו שיתין מין ממיני התאנים המדבריות. רימין הוא אלנבק בערבי. ועוזרדין אל זערור. ובנות שוח הם התאנים הלבנים העושים משלש אל שלש שנים. ובנות שקמה הם אלג"ומייז. והגופנין הוא מין ממיני הירקות. הנלפה הוא אלקפר:

לא המילו שאור הנצפה והכסבר וכיוצא בהן פטורין מן הדמאי. והלוקחן מעם הארץ אינו צריך להפריש מהן תרומת מעשר ולא מעשר שני. מפני שחזקתן מן ההפקר. אפילו אמר לו עם הארץ אינם מעושרין הרי אלו פטורין מן המעשרות עד שיודע לו שהן מן השמור: **ב** הבכורות והסייפות שבבקעה פטורין מן הדמאי. ושבגנינה חייבין מפני שהן נשמרין. ואלו הן הבכורות. כל הפירות שבכרו עד שלא הושיבו שומר על הבקעה לשמור פירותיה. והסייפות הן הפירות שישארו אחר שיקפלו המקצועות שבשדות ויניחום בלא שומר. וכן החומץ העשוי מן *התמדים פטור מן הדמאי: **ג** *כשגזרו על הדמאי לא גזרו אלא על פירות הארץ שהחזיקו בה עולי בבל בלבד שהוא מכזיב ולפנים וכזיב עצמה כלחוץ. וכל הפירות הנמצאות מכזיב ולחוץ פטורין מן הדמאי שחזקתן מפירות מקום שנמצאו בו: **ד** פירות שידוע שהן מפירות הארץ שהחזיקו בה עולי בבל אע"פ שהן נמצאות בסוריא ואין צריך לומר בארץ שהחזיקו בה עולי מצרים בלבד הרי אלו חייבין בדמאי. ומפרישין מהן תרומת מעשר ומעשר שני. לפיכך הדבילה השמינה שאין כמותה אלא בארץ שהחזיקו עולי בבל. וכן התמרים *הגדולים והחרובין השוים והאורז הלבן ביותר והכמון *הגדול מתעשרין דמאי בכל ארץ ישראל ובסוריא וכן כל כיוצא בפירות אלו: **ה** החמרים שהביאו פירות לצור חייבין בדמאי שחזקתן מהארץ שהחזיקו עולי בבל שהיא הקרובה לה. והאורז אין חוששין לו אלא כל האורז הנמצא חוצה לארץ שהיא קרובה לארץ שהחזיקו עולי בבל פטור מן הדמאי אא"כ היה ניכר כמו שביארנו: **ו** הלוקח מבעלי אוצרות בצור פטור מן הדמאי ואין אומרין שמא מפירות הארץ אצרו. וכן חמור יחידי שנכנס לצור והוא טעון פירות פטור מן הדמאי שחזקתן משדה העיר: **ז** הלוקח מבעלי אוצר בצידון חייב בדמאי מפני שקרובה היא יותר מצור שחזקתה שאוצרין מפירות הארץ שהחזיקו עולי בבל. אבל הלוקח מן החמרים בצידון פטור מן הדמאי מפני שחזקתן שמביאין מח"ל: **ח** הלוקח מן העכו"ם בארץ שהחזיקו עולי בבל אם היה תגר עכו"ם שלוקח מישראל הרי פירותיו דמאי. לפיכך בראשונה בזמן שהיה רוב ארץ ישראל ביד ישראל הלוקח מכל תגר עכו"ם מעשר דמאי כלוקח מע"ה: **ט** אי זהו תגר זה שהביא ב' וג' פעמים. אבל אם הביא פעם אחת אפילו הביא שלש משואות בבת אחת או שהביא הוא ובנו ופועל עדיין לא הוחזק תגר: **י** כשגזרו על הדמאי לא גזרו על פירות ח"ל שנכנסו לארץ: **יא** פירות הארץ שרבו על של

א סמ"ג עשין קל"ט: *(כן נ"ל וכן הגיה הכ"מ וכן הוא בבריית' באלו עוברין דף מ"ב ע"ב): *כד' ווייניא התמרים והחרובין הגדולים השוים: *(כפי הירושלמי נ"ל שיסר כן מנאתי בהגהות מהר"י אבוהב. ע"ש בירושלמי (הלכה א'):

ומ"ש אפי' א"ל ע"ה אינם מעושרים וכו'. שם בירושלמי וכרבי יוחנן:

ב הבכורות והסייפות וכו'. שם בירושלמי. ומה שחילק בין בקעה לגינה שם בתוספתא: וכן החומץ העשוי מן התמדים גרסינן בדלי"ת והוא שם משנה וירושלמי ומשמע התם דהיינו דוקא במקום שאין החרצנים השובים ומפקירים אותם או בשלא מלא אלא כדי מדתו:

ג כשגזרו על הדמאי וכו'. פ"א משנה שם (משנה ג') מכזיב ולהלן פטור מן הדמאי ובירושלמי שם הלכה ג' אמר רבי יוחנן בשעה שגזרו על הדמאי לא גזרו על דברים הללו. ומ"ש וכזיב עצמה כלחוץ. שם בירושלמי: ובל הפירות הנמצאות מכזיב ולחוץ וכו':

ד פירות שידוע שהן מפירות הארץ וכו'. משנה ברפ"ב דדמאי (משנה א) ואלו דברים מתעשרים דמאי בכל מקום הדבילה והתמרים והחרובין האורז והכמון ובירושלמי היוב המינין האלו על ידי שאין כיוצא בהן בח"ל נרכו חכמים למנותן והא דבילה בבצרה בחיקה היא והא תמרי' באלכסנדריא דקיקן אינון והא חריב בבאירי גידוד הוא והא אורז בחולתא לבתר הוא סימוק הוא והא כמון בקיפרוס עקוס הוא. ומ"ש רבינו מתעשרים דמאי בכל ארץ ישראל ובסוריא כלומר דהיינו פי' בכל מקום דקתני מתניתין אבל בח"ל לא כמ"ש בפ"א מהלכות תרומות שפירות א"י שיצאו חוצה לארץ פטורים:

ה החמרים שהביאו פירות לצור וכו'. ירושלמי פ"ק דדמאי הלכה ג': והאורז אין חוששין לו וכו'. משנה רפ"ב דדמאי (מ"א) האורז שבח"ל כל המשתמש ממנו פטור:

ו הלוקח מבעלי אוצרות בצור וכו'. ירושלמי פ"ק דדמאי: וכן חמור יחידי וכו'. גם זה ירושלמי שם:

ז הלוקח מבעלי אוצר בצידון וכו' עד פטור מן הדמאי. ג"ז שם בירושלמי:

ח הלוקח מן העכו"ם וכו' עד עדיין לא הוחזק תגר. ירושלמי בפ"ד דדמאי:

י כשגזרו על הדמאי וכו'. עד פטורים מן הדמאי. תוספתא פ"ק דדמאי וכחכמים:

ב הבכורות והסייפות וכו'. שם בירושלמי כדברי רבינו: וכן החומץ העשוי מן התמדים וכו'. שם במשנה והחומץ שביהודה ותני עלה בירושלמי אמר רבי יהודה בראשונה היה חומץ שביהודה פטור מן המעשר שהיו עושים יינם בטהרה לנסכים ולא היה מחמין והיו מביאין מן התמד ועכשיו שהיין מחמין חייב עד כאן. ומהכא משמע דכולה איירי אפילו בודאי כיון דהוו מפקרי התמד והיינו דקתני פטור מן המעשר והכי אמר ר' יוחנן לא שנייא בין דמאי בין ודאי פטורין ואע"ג דפליג ר"ל כר' יוחנן קי"ל. ומה שכתב רבינו ונובלות תמרה והם שעדיין לא הטילו שאור ולא ביאר אי איירי בפני עצמן או בתערובות עם תמרים אחרים ובירושלמי הוי פלוגתא ופסק כר' חנינא דאמר בשלא הטילו שאור ואקשינן עלה אי בשלא הטילו אפילו בתערובות יהו פטורות ומתרצינן לית יכיל דתני רבי ישמעאל בר' יוסי משום אביו אשכול שניכר בו גרגיר יחידי כולו מיבור למעשרות הא למדת שאם מעורבות חייב לעשר על הכל ומתני' איירי בפני עצמן. אבל בתוספתא משמע דאפילו מעורבות פטורות כיון שלא הטילו שאור וכן נראה דעת רבינו כיון שסתם משמע דפטורות בכל גווני:

ג כשגזרו על הדמאי וכו'. שם במשנה מכזיב ולהלן פטור מן הדמאי ואמרי' עלה בירושלמי וכזיב עצמה פטורה ויש מקומות הרבה שכבשום עולי מצרים ולא כבשום עולי בבל וכזיב מכלל והכל נקרא ח"ל לענין דמאי שלא גזרו עליו אלא בא"י שכבשום עולי בבל כי שם היה עיקר הישוב זה דעת רבינו. אבל ראיתי לרבינו שמשון שכתב דבסוריא גזרו על הדמאי ולא פטרו אלא מכזיב ולהלן ודבר תימה הוא איך גזרו דמאי על המקומות הרחוקות מארץ ישראל כגון ארם נהרים וארם צובה והאלב ולא גזרו דמאי על כזיב שהיא סמוכה לא"י אלא הנכון כדברי רבינו שלא גזרו דמאי אלא על המקומות שכבשו עולי בבל:

ד לפיכך הדבילה השמינה וכו'. משנה בפ"ב שם ואיכא למידק שכתב רבינו מתעשרין דמאי בכל א"י ובסוריא משמע דבשאר ח"ל אין צריך לתקן דמאי ואמאי כיון שהוא מכיר שפירות אלו הם מארץ ישראל למה לא יעשר אותם דמאי. וי"ל דשאר א"י וסוריא שנוהג בהם מעשר גזרו גם על הפירות של א"י דמאי אבל שאר ארצות שאין מעשר נוהג בהן לא גזרו על הפירות של א"י דמילתא דלא שכיחא היא להוציא פירות מארץ ישראל אלא למקומות הסמוכים לא"י ולפיכך לא גזרו דמאי במקומות הרחוקים דמילתא דלא שכיחא לא גזרו בה רבנן ומיהו במשנה משמע בכל מקום:

ה החמרים שהביאו פירות לצור וכו'. בתוספתא פלוגתא דתנאי ופסק כת"ק דאמר הלוקח מן החמרת בצור ומן המגרת בצידון פטור מן המגדת בצור ומן החמרת בצידון חייב ובירושלמי היא שנויה איפכא הלוקח מן החמרת בצור ומן המגרת בצידון חייב הא מן המגרת בצור ומן החמרת בצידון פטור וכן פסק רבינו. וא"ת כיון דצידון קרובה לא"י ולפיכך מן המגרת חייב אמאי הלוקח מן החמרת פטור וי"ל שדרך החמרים להוליך התבואה למקום רחוק להשתכר יותר ולפיכך בצור חייב ובצידון פטור אבל דרך האוצר פירות לאצור במקום הקרוב יותר ולפיכך בצידון חייב ובצור פטור ואפשר דע"ם הוא בתוספתא בספרים שלנו אבל נוסחת הירושלמי מדוקדקת: והאורז אין חוששין לו וכו'. משנה פ"ב שם והטעם שלא היה גדל בא"י אלא אורז לבן ביותר:

ו וכן חמור יחידי וכו'. בתוספתא שנויה איפכא מחמור יחידי בצור חייב ואזיל לטעמיה דספר בחמרת וחייב בחמור יחידי ובירושלמי משמע כגירסת רבינו ומן החמרת בצידון פטור מחמור יחידי בצור ומשמע מחמור יחידי בצור פטור כלוקח מן החמרת בצידון והכי אתי שפיר מן החמרת בצור חייב מחמור יחידי פטור והטעם כיון שהוא יחידי ממקום קרוב בא מח"ל כי בזמן שהם חברת המרים הולכים למקום רחוק כדכתיבנא לעיל:

ח הלוקח פירות מן העכו"ם בארץ וכו'. בתוספתא פ"ג חזקת תגר בכל מקום דמאי ואחד עכו"ם ואחד ישראל ואחד כותי בד"א בזמן שמביאים לו מישראל אבל מביאין לו מן העכו"ם ומן הכותי חזקתו ודאי איזהו תגר כל שהביא ושנה ושלש: לפיכך בראשונה וכו'. דאזלינן בתר רובא כדמפרש לקמיה אבל האידנא שרובה עכו"ם אינו מתקן דמאי אלא ודאי דהוי כאילו הביאן מן העכו"ם ומן הכותי דאזלינן בתר רובא ואפי' למ"ד יש קנין לעכו"ם להפקיע מן המעשר חייבין מדרבנן ומתקן ודאי:

י כשגזרו על הדמאי וכו'. כ"ל דלא איצטריך אלא לפירות ח"ל שנקבעו למעשר ביד ישראל שחייבין במעשר מדבריהם ולא גזרו עליהם דמאי דאילו פירות שנקבעו למעשר ביד העכו"ם פטורין מן המעשר ופשיטא דלא גזרו דמאי:

יא פירות הארץ שרבו וכו'. זה פשוט דבכל דבר אזלינן בתר רובא: וכן דברים שהוחזקו תדיר וכו'. בירושלמי ופשוט הוא דאזלינן בתר חזקה בין להקל בין להחמיר דהא פירות שמוזקין

רדב"ז מחוקקן מארץ ישראל אע"פ שאלו ח"ל חייבין : **יב לא הלכו חכמים וכו'**. תוספתא פ"ג פירות לא הלכו חכמים בהם לא אחר המראה ולא אחר הטעם ולא אחר הריח ולא אחר הדמים אלא אחר הרוב בלבד ורבינו השמיט הדמים דמילתא דפשיטא היא שאין הדמים ראיה : כל שרבו לו מותר ושלא רבו לו אסור. הכי איתא שם בתוספתא זה הכלל כל שרבו לו מותר ושלא רבו לו אסור רבו ונתמעטו חזר השוק ליושנו : כיצד רבו בעיר וכו'. תוספתא שם כלשון רבינו : רבו פירות ח"ל וכו' שם בתוספתא ואם היו מועטים ונתרבו לא נתבאר שם מה דינם ונראה שאם לקח בזמן שהיו מועטין חייב ואם לקח אחר שנתרבו פטור שהרי רובם של ח"ל ולא נתבאר בדברי רבינו אם מותר להרבות מפירות ח"ל כדי לפוטרם אבל בתוספתא היא שנויה מערבין פירות חוצה לארץ על פירות הארץ כדי שירבו על פירות הארץ לפוטרם מן המעשר ונראה שסמך רבינו על הכלל אין מבטלין איסורי תורה לכתחילה אבל מבטלין איסורין דרבנן לכתחילה וכן כתב בהלכות מאכלות אסורות והדמאי אין איסורו אלא מדרבנן ועדיין אני חושש שאין התוספתא הלכה דבשאר איסורין בעלמא אין להם מתירין אלא ע"י ביטול ולפיכך התירו לבטלם לכתחילה אבל פירות ארץ ישראל יש להן מתירין לעשר אותם דמאי ולמה נבטל אותם לכתחילה תדע דהא מתניא גבי הך דמערבין פירות ערב שביעית על פירות שביעית לפוטרן מן הביעור והלא פירות שביעית אסורין מן התורה ועדיין צ"ע :

של ח"ל הרי אלו חייבין בדמאי. ושל ח"ל שרבו על פירות הארץ. וכן דברים שחזקתן תדיר מח"ל כגון אגוזים ודרמסקעות הרי אלו פטורין מן הדמאי : **יב** לא הלכו חכמים בפירות ח"ל לא אחר המראה ולא אחר הטעם והריח אלא אחר הרוב כל שרבו לו מותר ושלא רבו לו אסור. כיצד רבו בעיר אבל לא במדינה. או שרבו במדינה ולא רבו בעיר. בהר ולא רבו בבקעה. בבקעה ולא בהר. רבו לחנוני ולא לבעל הבית. לבעל הבית ולא לחנוני. זה שרבו בו מותר. ומקום שלא רבו בו חייב בדמאי : **יג** רבו פירות ח"ל בשוק ונתמעטו חזר השוק ליושנו והלוקח ממנו חייב בדמאי : **יד** ואלו דברים שלא גזרו עליהן בשעה שגזרו על הדמאי. הלוקח פירות לזריעה או להאכיל לבהמה. קמח לעורות או למלוגמא או לרטייה. שמן להדלקת הנר או לסוך בו את הכלים. יין לקילור. וחלת עם הארץ. והמדומע. והלקוח בכסף מעשר שני. ושירי המנחות. ותוספת הבכורים. כל אלו פטורים מן הדמאי. וכיון שאמר לו ע"ה מתוקנין הם אינו צריך לעשר : **טו** הלוקח פירות לאכילה ונמלך עליהם לבהמה ה"ז לא ימכרם לעכו"ם. ולא יאכילם לבהמה אפילו לבהמת אחרים עד שיתקנם דמאי : **טז** שמן ערב פטור מן הדמאי שאין חזקתו לאכילה. שמן שלקח הסורק לתת בצמר פטור מן הדמאי מפני שהוא נבלע בצמר. אבל שמן שלוקח האורג לסוך בין אצבעותיו חייב בדמאי מפני שהוא נבלע בגופו וסיכה היא כשתיה בכל מקום : **יז** עכו"ם ששאל מישראל ליתן לו שמן על מכתו אסור בודאי ומותר בדמאי. נתן העכו"ם שמן על גבי טבלא להתעגל עליה משעמד מותר לישראל לישב אחריו : **יח** מי שנפל שמן דמאי על בשרו משפשפו ואינו חושש. הלוקח יין למוריים או לאלונתית. או קטניות לעשות טחינין חייב בדמאי. אבל הלוקח מוריים שיש בו יין או אלונתית. או שלקח טחינין הרי אלו פטורין מן הדמאי שלא גזרו על תערובת דמאי. ואם היה הדבר שחייב בדמאי שנתערב כגון תבלין ושאור הואיל וטעמו ניכר אינן בטלים ונמצאת כל התערובות חייבת בדמאי : **יט** *כל אלו הפטורין מן הדמאי שלא גזרו עליהם. אם התקינן דמאי והפריש מהם תרומת מעשר ומעשר שני מה שעשה עשוי. אבל אם תיקן את הדמאי * בודאי והפריש מכנו ת"נ ומעשרות. או שתיקן

*[לפי הכ"מ צ"ל כודאי בכ"ף וע"ש] :

השגת הראב"ד

* כל אלו הפטורין מן הדמאי וכו' עד לא עשה כלום. א"א תמה אני איך בלבל את הענינים ולא תפס לא דרך המשנה ולא דרך התוספתא המשנה אמרה תרם מן הדמאי על הודאי תרומה ויחזור ויתרום מן הודאי על הדמאי תרומה ולא יאכל עד שיוציא עליו תרומה ומעשר ממקום אחר ובתוספתא אמרו דמאי שתקנו ודאי ודאי שתקנו דמאי לא עשה כלום דברי ר' עקיבא ור' יוסי אומר משום ר' יצחק ודאי שתקנו דמאי לא עשה ולא כלום דמאי שתקנו ודאי מעשרותיו מעשר ואין תרומתו תרומה שאין תרומה אחר תרומה ולפי התוספתא הלכה כר"י ולפי המשנה אין הלכה לא כרבי עקיבא ולא כרבי יוסי דברייתא ומסתברא דהלכה כרבי יוסי :

רדב"ז

יד ואלו דברים שלא גזרו עליהם וכו'. במשנה פ"ק ובתוספתא פ"ק כל החלוקות אשר כתב ופי' תוספת בכורים היינו שהפרים בכוריו וחזר והוסיף עליהם או שעשאן הרי התוספת כבכורים וגרסי' בירושלמי עלה דמתני' א"ר יוחנן בשעה שגזרו על הדמאי לא גזרו על דברים הללו : וכיון שאמר לו ע"ה כו'. אבל מן הסתם לא יקח אלא מן המומחה כדכתיבנא לעיל ואם לקח צריך לתקן שאם פטרו דברים אלו מן הדמאי לא פטרו מן הודאי אלא דהכתי ק"ל דבשלמא כשאמר לו ע"ה שלא עישר חייבין לעשר ודאי אבל מן הסתם כיון דרוב עמי הארץ מעשרין הם אמאי לא סמכינן ארובא וגזירת דמאי לא היתה על דברים הללו ואם דברי רבינו הם בדוקא צ"ע :
ותניא בתוספתא הלוקח יין לתוך הקילור וקמח לעשותו מלוגמא ורטייה פטור מן הדמאי וחייב בודאי וכן עצמם פטורים מן הדמאי ואיך יתחייב בודאי אם לא שיאמר לו שאינם מעושרין דאילו מן הסתם אין כאן חיוב ודאי לפיכך אני סובר שלא היה דברי רבינו בדוקא אלא אפילו מן הסתם אין צריך לעשר דרוב עמי הארץ מעשרין והא דאמרינן לעיל לא יקח אלא מן המומחה דוקא בדברים דפייך בהו גזירת דמאי אבל דברים הללו נלקחין מכל אדם מן הסתם ואם דברי רבינו בדוקא הריני מבטל דעתי הקצרה מפני דעתו הרחבה :

טו הלוקח פירות לאכילה וכו'. תוספתא פ"ק לא ימכרם לעכו"ם שמא ימכרם העכו"ם לישראל אחר דכיון שלקח אותם לאכילה נתחייב לתקן מאותה שעה :

טז שמן ערב וכו'. משנה פ"ק פלוגתא דב"ש וב"ה והלכה כב"ה דפטרי ואיכא למידק דתני עלה בתוספתא ובירושלמי ר' נתן אומר לא היו ב"ה פוטרים אלא בשל פלייטון לבד אחרים אומרים משום ר' נתן מחייבים היו ב"ה בשמן ורד וירדינון ורבינו לא חילק וי"ל כיון שתלה רבינו הטעם שאין חזקתו לאכילה של פלייטון אין חזקתו לאכילה ואין נקרא אלו שמן ערב אלא שמן המור :
שמן שלקח הסורק וכו'. שם במשנה שמן שהגרדי סך באצבעותיו חייב בדמאי ושהסורק נותן בצמר פטור מן הדמאי ואמרי' עלה מה בין זה לזה זה על גופו בטל וזה ע"ג הצמר הוא בטל וזהו מ"ש רבינו :

יז עכו"ם ששאל מישראל וכו'. שם תוספתא כלשון רבינו :

יח הלוקח יין למוריים וכו'. נ"ז שם בתוספתא ומסיים בה הן עצמן פטורין מן הדמאי והטעם כאשר כתב רבינו שלא גזרו על התערובות : **ואם היה הדבר וכו'.** זה כלל בכל איסורין שבתורה שהתבלין שנותן טעם וניכר בכל הקדרה וכן השאור שנותן טעם וניכר בעיסה אינו בטל לעולם וכל התערובות חייבת בדמאי :

יט כל אלו הפטורין מן הדמאי וכו'. נ"ז שם בתוספתא ותרומת מעשר נותנה לכהן ומעשר שני מעלהו לירושלים או פודהו : **אבל אם תיקן את הדמאי וכו'.** בתוספתא פ"ג בפלוגתא דתנאי ופסק כר"ע דאמר דמאי שתיקנו ודאי וודאי שתקנו דמאי לא עשה כלום וסמך על הכלל הלכה כרבי עקיבא מחבירו והראב"ד ז"ל תמה על דברי רבינו ודעתו ז"ל נפלאה ונשגבה לא אוכל לה דמה ענין המשנה עם התוספתא ועם מ"ש רבינו דמתניתין איירי בתורם מן הדמאי על דמאי אחר דהוי תורם מן הספק על ספק אחר דשמא אחד ודאי והאחד ספק או מן הדמאי על הודאי דהוי מן הספק על הודאי ולפיכך הוי תרומה ויחזור ויתרום אבל התוספתא ודברי רבינו אינן בענין זה אלא במי שתיקן את הדמאי תיקון

כסף משנה

יב לא הלכו חכמים בפירות ח"ל וכו'. תוספתא בסוף מעשרות. ומ"ש רבו בעיר וכו' עד ליושנו. תוספתא פ"ד דדמאי :

יד ואלו דברים וכו' הלוקח פירות לזריעה וכו'. משנה פ"ק דדמאי (משנה ג) ומ"ש או למלוגמא או לרטייה או יין לקילור. תוספתא פ"ק. ומ"ש ותוספת הביכורים. משנה בסוף ביכורים (משנה י') :

טו הלוקח פירות לאכילה וכו'. פ"ק דחולין (דף ו') וירושלמי בפ"ק דדמאי. ומ"ש לא ימכרם לעכו"ם. תוספתא פ"ק דדמאי וככ"ה : **טז שמן שלוקח הסורק וכו'.** עד חייב בדמאי. משנה בספ"ק דדמאי (משנה ד) :

יז עכו"ם ששאל וכו' עד ואינו חושש. תוספתא פ"ק דדמאי :

יח הלוקח יין למוריים וכו'. שם בתוספתא ובפרק קמא דחולין בגמרא עלה ו'. ומ"ש שלא גזרו על תערובת דמאי וכו' עד חייבת בדמאי. בפ"ק דחולין :

יט כל אלו הפטורים וכו'. חוץ משירי מנחות ירושלמי פ"ק דדמאי. ומ"ש אבל אם תיקן את הדמאי בודאי וכו'. תוספתא פרק ד' דדמאי פלוגתא דתנאי ופסק כרבי עקיבא : וכתב הראב"ד ה"א תמה אני וכו'. נראה מדבריו שהוא גורס בדברי רבינו אם תיקן את הדמאי בודאי בבי"ת וכן היה גורס או שתיקן את הודאי בדמאי בבי"ת ומפני כך הוקשה לו. ולי נראה שאין לגרוס אלא הודאי כדמאי בכ"ף וה"ק שאם תיקן הדמאי כמו שמתקנים הודאי שמפרישין ממנו תרומה גדולה או שתיקן הודאי כמו שמתקנים הדמאי שאין מפרישין ממנו תרומה גדולה לא עשה כלום וטעמא דרישא דסתם ע"ה מפרישין תרומה גדולה ונמצא שתרומה גדולה שהפריש אינה כלום וטעמא דסיפא משום מפני שלא הפריש תרומה גדולה זהו פירוש הירושלמי והתוספתא לדעת רבינו והשתא אין משנתנו ענין לירושלמי ולא לתוספתא ויש לתמוה על הראב"ד איך עלה בדעתו שדברי רבינו כאן הם דין המשנה שהרי דין משנתנו כתבו רבינו בפ"ט מהלכות תרומות ככתב המשנה וכלשונה. ועל מאי דסבר הראב"ד שפירוש התוספתא הוא כדין המשנה קשה איך עלה בדעתו ששני תנאים החולקים בתוספתא הם דלא כמתניתין דאי מתניתין היא סברא שלישית היאך לא נזכרה אותה סברא בתוספתא וע"ק שכתב ולפי התוספתא הלכה כרבי יוסי והא קיימא לן כרבי עקיבא מחבירו ואין לומר דכיון דמשמיה דרבי יצחק קאמר לה הוה ליה תרי דכיון דלא אמרה אלא משמיה כחד חשיבי. וע"ק אמאי פסק כרבי יוסי דברייתא ושבק סתם מתניתין והא קיימא לן סתם במתניתין ומחלוקת בברייתא הלכה כסתם וע"ק שאם פירוש התוספת' דמאי שתקנו על הודאי ודאי שתקנו על דמאי כמו שפי' הראב"ד קשה לר"ע דמאי שתקנו על הודאי אמאי לא עשה כלום דאין לומר דטעמא משום דהוי מן הפטור על החיוב דהא איכא למיחש שמא לא הופרש ממנו והוה ליה מן החייב על החייב וכיוצא בזה יקשה בין לרבי עקיבא בין לרבי יוסי בודאי שתקנו על הדמאי אמאי לא עשה כלום וכן קשה לרבי

שתיקן את הודאי בדמאי לא עשה כלום: **כ** כל העיר מוכרין ודאי ואחד מוכר דמאי ולקח ואין ידוע ממי לקח כיצד מתקן. מפריש תרומה ותרומת מעשר ונותנן לכהן ומפריש מעשר שני בלבד והרי הוא כמעשר שני של דמאי: **כא** וכן אם היו לפניו שתי קופות אחת טבל ואחת מתוקן ואבדה אחת מהם הרי זה מפריש מן השנייה תרומה גדולה ותרומת מעשר ונותנן לכל כהן שירצה ומפריש מעשר שני בלבד בדמאי:

פרק ארבעה עשר

א הלוקח מן הסיטון וחזר ולקח ממנו פעם שנייה לא יעשר מזה על זה אע"פ שהוא מין אחד אפילו מקופה אחת. אעפ"י שמכיר את החבית שהיא היא מפני שהסיטון לוקח מאנשים הרבה ומוכר. ושמא לקח זה שמכר תחלה מע"ה שפירותיו דמאי וזה שלקח בסוף מחבר שפירותיו מתוקנין. וכבר ביארנו שאין מעשרין מן החייב על הפטור ולא מן הפטור על החייב. ואם אמר הסיטון משל אחד הן נאמן: **ב** היה מוכר כשות או ירק והן מביאין וצוברין לפניו הלוקח ממנו מעשר מכל כשות וכשות ומכל אגודה ואגודה ומכל תמרה ותמרה: **ג** הלוקח מבע"ה וחזר ולקח ממנו שנייה. מעשר מזה על זה אפילו משתי קופות אפילו משתי עיירות שחזקתו שאינו מוכר אלא משלו: **ד** בעה"ב שהיה מוכר ירק בשוק בזמן שמביאין לו מגנותיו מעשר מאחד על הכל. ובזמן שמביאין לו מגנות אחרות אם לקח ממנו וחזר ולקח ממנו פעם שנייה לא יעשר מזה על זה: **ה** הלוקח פת מן הנחתום לא יעשר מן החמה על הצוננת שאני אומר חיטים של אמש היו משל אחד ושל היום משל אחר

כסף משנה

לרבי יוסי בדמאי שתקנו על הודאי שנתן טעם למה אין תרומתו תרומה לפי שאין תרומה אחר תרומה ולא ה"ל ליתן טעם אלא משום דהשתא עמי הארץ מפרישין תרומה גדולה הוה ליה מן הפטור על החיוב הילכך פירוש רבינו נראה לע"ד שהוא עיקר:

כ כל העיר מוכרים ודאי וכו'. תוספתא פרק ד' דדמאי:

פי"ד א הלוקח מן הסיטון וכו' עד נאמן. משנה פרק ה' דדמאי (משנה ו): ומ"ש אע"פ שמכיר את החבית. ירושלמי:

ב היה מוכר כשות וכו'. תוספתא פ"ה דדמאי:

ג הלוקח מבעל הבית וכו' עד לא יעשר מזה על זה. משנה ז' פ' חמישי דדמאי:

ה ו הלוקח פת וכו' עד מפני נחתומין. משנה שם (פ"ה מ"ב) הלוקח מן הנחתום מעשר מן החמה על הצוננת ומן הצוננת על החמה אפילו מטפוסין הרבה דברי רבי מאיר רבי יהודה אוסר שאני אומר חטים של אמש משל אחד ושל היום משל אחר וכו'. הלוקח מן הפלטר מעשר מכל טפוס וטפוס דברי רבי מאיר רבי יהודה אומר מאחד על הכל מודה ר' יהודה בלוקח מן המנפול שהוא מעשר מכל אחד ואחד ופירש רבינו ר' יהודה אוסר אפילו יהיה הכל עשוי בדפוס אחד שהוא חושש שמא יהיה זה הלחם מחטה ישנה וזה האחר מחטה חדשה והעיקר בידינו אין מעשרין מן החדש על הישן ולא מן הישן על החדש וכתב עוד מי שלוש הקמח ועושה אותה ככרים ויאפהו נקרא נחתום והלוקח מן הנחתום למכור לבני אדם נקרא פלטר וכו' ורבי מאיר אומר שהנחתום יתקנהו בדפוס אחד יהיה קטן או גדול ובשנמצא אצל *הפלטר דפוסים הרבה משתנים זה מזה נדע שהוא לקח מאנשים רבים וע"כ מעשר מכל דפוס ודפוס לפי שלכל דפוס מין ממיני הזרע ורבי יהודה אומר כי הנחתום בעצמו המתקן הלחם אפשר שיעשה מעיסה אחת מינים הרבה מן הלחם בדפוסים משתנים זה מזה לפיכך אלו הדפוסים המשתנים אשר נמצאו אצל פלטר זה מאיש אחד לקחם. ופירוש מנפול הוא מוכר הלחם כמו כן אבל הוא קונה משני נחתומים שלא יכירם כגון שיהיו ה' מוכרים ועשרה נחתומים נותנים להם הלחם ואין ספק *שאחד מאלו הה' מוכרים לקח משניהם על כן כל מי שלוקח מאחד מהם מעשר מכל דפוס ודפוס והלכה כר' יהודה עכ"ל. ונ"ל דהא דאמר רבי יהודה בלוקח מן הפלטר לעשר מאחד על הכל משום דמחד נחתום זבין היינו בשלוקח משל אמש או משל היום אבל אם לקחו משל אמש ולקחו משל היום לא דלא עדיף מנחתום גופיה:

תשעה

*[נ"א אלא זה המוכר]: *[בגמרא שלנו נשמט כדפוס היכא שאחד]:

רדב"ז

של ודאי ולא הודאי תיקנו של דמאי ועל זה אמר ר"ע לא עשה כלום ומרוב פשיטות הדבר אני אומר שלא יצא דבר זה מפיו של הראב"ד ז"ל אלא אחד מן התלמידים כתבה בשמו:

כ כל העיר מוכרין ודאי וכו'. תוספתא פ"ג כל העיר מוכרין ודאי ואחד דמאי ואין נודע מאי זה מהם לקח הרי זה אסור מפריש תרומה ומעשר ונותן לכהן והשאר שלו והא דתניא ומעשר היינו תרומת מעשר שהרי אומר ללוי תביא ראיה שמן הודאי לקחתי וטול והא דתניא והשאר שלו היינו שגם המעשר שני שלו ע"י פדייה כדין מעשר שני של דמאי וזה בנוי על הכלל דכל קבוע כמחצה על מחצה ובנמצא הלך אחר הרוב:

כא וכן אם היו לפניו וכו'. ג"ז שם בתוספתא הטבל והמתוקן שנתערבו ואבד אחד מהם נוהג במבוייר ודאי מפריש תרומה ותרומת מעשר ונותנה לכל כהן שירצה ע"כ. ולא הוצרך הכא לבאר דמפריש מעשר שני דמילתא דפשיטא היא כיון שהדבר ספק וכיון שאפשר לו ע"י פדייה כל שהוא תני והשאר שלו:

פי"ד א הלוקח מן הסיטון וכו'. דמאי פ"ה משנה ו' הלוקח מן הסיטון וחזר ולקח ממנו שניה לא יעשר מזה על זה אפי' מאותו הסוג אפי' מאותו המין נאמן הסיטון לומר משל אחד הם ופירש רבינו סוג קופה גדולה וכבר ביארנו שהסיטון מוכר בגסה ומותר לו למכור דמאי ואינו מעשר מזה על זה מהטעם שכתב רבינו:

ב היה מוכר כשות או ירק וכו'. שם במשנה בעל הבית שהיה מוכר ירק בשוק בזמן שמביאים לו מגנותיו מעשר מאחד על הכל ומגנות אחרות מעשר מכל אחת ואחת דבעלי הגנות שמא זה עישר וזה לא עישר ירושלמי אמר ר' יונה לא סוף דבר מגנתו אלא אפילו מגנות אחרות אם מעשרין הם לדעתו מעשרין מזה על זה ואם לאו אין מעשרין מזה על זה וכתב רבינו אם לקח ממנו וחזר ולקח פעם שניה לא יעשר מזה על זה משמע שבפעם הראשונה מעשר מזה על זה ואמאי לא ניחוש שמא משתי גנות הם ואחד עישר וא' לא עישר וי"ל דסתמו של בעל הבית אינו מערב ירק גינה זו עם ירק גינה אחרת וסובר רבינו דסיפא דמתני' קאי ארישא דקתני הלוקח מבעל הבית וחזר ולקח ממנו שניה מעשר מזה על זה אפילו משתי קופות אפי' משתי עיירות ועלה קאי בעל הבית שהיה מוכר ירק וכו' אבל מי שדרכו למכור ירק ומביאין וצוברין לפניו הלוקח ממנו אפילו בפעם הראשונה מעשר מכל כשות וכשות וכו' ואיתא בתוספתא פ"ד:

ה הלוקח פת מן הנחתום וכו'. שם במשנה פלוגתא דתנאי ופסק כרבי יהודה דאסר שאני אומר חטים של אמש היו משל אחד ושל היום היו משל אחר:

הלוקח

משנה למלך

פי"ד ה הלוקח פת מן הנחתום כו'. תנן בפרק ה' דדמאי הלוקח מן הנחתום מעשר מן החמה על הצוננת וכו' (עיין בכ"מ) רבי שמעון אוסר בתרומת מעשר ומתיר בחלה. הלוקח מן הפלטר וכו'. והנה רבינו בפירוש המשנה כתב שמי שלוש הקמח ועשה אותה ככרים ויאפהו נקרא נחתום והלוקח מן הנחתום למכור לבני אדם נקרא פלטר והנה רבי מאיר סובר שהלוקח מן הנחתום מעשר מן החמה על הצוננת ומן הצוננת על החמה משום דס"ל דנחתום מחד גברא זבין כדאיתא בפרק הזהב (דף נ"ו) ואפילו שהם עשויים מדפוסים הרבה לא אזיל בתר דפוסים משום דס"ל דנחתום לא זבין כי אם מחד גברא ומה שהתיר ר"מ להפריש מן הצוננת על החמה אעפ"י שהוא מן הרע על היפה הוא משום דס"ל כר' אלעאי דקאמר מנין לתורם מן הרעה על היפה שתרומתו תרומה שנאמר ולא תשאו עליו חטא וכדאיתא שם בפרק הזהב וס"ל לר"מ דבדמאי אף לכתחלה מפריש מן הרעה על היפה ור' יהודה אוסר אפילו יהיה הכל עשוי בדפוס אחד משום שאני אומר חטים של אמש היו משל אחד ושל היום היו משל אחר והמתברר מן הירושלמי הוא שרבי יהודה בשניהם של אמש או שניהם של היום מתיר ואפילו עשוי מדפוסים הרבה דלא חייש על הדפוסין ולא פליג אלא בשל אמש והיום ורבינו בפירוש המשנה לא ביאר זה ונראה דס"ל דרבי יהודה הולך עם ר' מאיר במאי דקאמר מעשר מן החמה על הצוננת ומן הצוננת על החמה דהיינו של אמש ושל היום דשל אמש היינו צוננת ושל היום היינו חמה ועל זה קאמר דר' יהודה אוסר באלו שאני אומר כו' וכ"כ בחיבורו סוף הלכות מעשר הלוקח פת מן הנחתום לא יעשר מן החמה על הצוננת שאני אומר כו' וכטעמיה דר"י דקאמר חטים של אמש היו משל אחד ושל היום משל אחר מפשטא דמתני' נראה דכיון דחייש ר' יהודה דשמא נחתום זה זבין מתרי גברי אינו מעשר מזה על זה דשמא האחד עישר והשני לא עישר ונמצא מפריש מן הפטור על החיוב או מן החיוב על הפטור. ולאותי לרבינו בכתב שר' יהודה חושש שמא יהיה זה הלחם מחטה ישנה וזה האחר מחטה חדשה והעיקר בידינו שאין מעשרין מן החדש על הישן ולא מן הישן על החדש ע"כ ולא ידעתי למאי איצטריך רבינו לטעם זה דמאחר דקאמר ר"י דחטים של אמש היו משל אחד ושל היום משל אחר תיפוק ליה דאינו מפריש מזה על זה דשמא מפריש מן הפטור על החייב או מן החייב על הפטור. ולא ראיתי לשום אחד מהמפרשים שהזכירו טעם זה שכתב רבינו והדבר צריך אלי תלמוד. ודע שמה שכתבנו לעיל דר' יהודה אוסר בצוננת וחמה אף שהם מדפוס אחד הוא לדעת רבינו וכן כתבו הר"ש ורבינו עובדיה אך בתוספות פ' הזהב (דף נ"ו) ד"ה הלוקח כתבו דר' יהודה אוסר בצוננת על החמה היכא שהם מדפוסים הרבה דוקא דכיון דאיכא תרתי לריעותא דהיינו דפוסים משתנים וחמה וצוננת חייש ר' יהודה דלמא של אמש דהיינו הצונן היה משל אחד והחמה דהיינו של היום משל אחר. ובלוקח מן הפלטר נחלקו גם כן ר' מאיר ור' יהודה ובהרבה הסוגיא מדין הנחתום והטעם הוא מבואר דר' מאיר סבר דאף דנחתום מחד גברא זבין מ"מ פלטר קונה משנים או משלשה נחתומין ומש"ה מעשר מכל דפוס ודפוס ודוקא היכא דאיכא דפוסים משתנים חייש ר"מ אבל כשכולם מדפוס א' לא חייש. וא"ת כיון דפלטר זבין משני בני אדם הכי נמי הוי מדפוס א' אמאי לא חייש ר"מ דהא אורחיה דנחתום לפעמים לעשות כמה דפוסים וכדתנן אפילו מטפוסין הרבה אלמא דחד נחתום עושה כמה טפוסין ואם כן בלוקח מן הפלטר אף שהם מטפוס אחד ניחוש שמא לקח מב' נחתומין וטפוסו של זה דומה לטפוסו של זה ואי אמרת דפלטר אינו לוקח כי אם מחד נחתום כי נמי הוי מטפוסים משתנים מאי הוי והלא דרכו של נחתום לעשות טפוסים משתנים כבר הילא לזה בירושלמי ואמרו ר"מ אומר נחתום עושה דפוס אחד ופלטר משתמש בכמה נחתומים וכתב הר"ש כלומר שאע"פ שהנחתום עושה כמה דפוסים כדקתני מתני' מ"מ לעולם משונה דפוס נחתום זה מדפוס של נחתום אחר שאם היו שוים אין תקנה לקונה מן הפלטר עד שיעשר מכל ככר וככר דהא משתמש בכל הנחתומים ע"כ. הנה נתבאר מזה טעמיה דר"מ דס"ל דאף דחד נחתום עושה כמה טפוסין מ"מ לא דמי טפוס של נחתום זה לטפוס של נחתום אחר ומש"ה בלוקח מן הפלטר כל שהם מטפוס אחד לא חייש ר"מ משום דע"כ פלטר זה מחד נחתום לקח שהרי הטפוסים הם שוים אבל כשהטפוסים משתנים חייש ר"מ בפלטר משום דאורחיה דפלטר ליקח משני נחתומים. הכלל העולה לפי זה דלר"מ שינוי הטפוסים אינה סיבה להכרית ולומר דפלטר זה לקח משני נחתומים אלא לעולם טעמא דחייש ר"מ בפלטר הוא משום דאורחיה ליקח משני נחתומים אלא שכשהם מטפוס אחד יש הכרח לומר שפלטר זה לא לקח כי אם מחד נחתום שהרי כולם עשויים בטפוס אחד ולעולם אין טפוס הנחתומים דומים זה לזה. אך דברי רבינו שבפירוש המשנה אינם הולכים על כוונה זו שהרי כתב ועיקר מחלוקת ר' מאיר ור' יהודה שר"מ אומר שהמתקן הלחם יתקנהו דפוס אחד יהיה קטן או גדול ובשנמצא אצל המוכר דפוסים הרבה משתנים זה מזה נדע שהוא לקח מאנשים רבים ועל כן מעשר מכל דפוס ודפוס לפי שלכל דפוס מין ממיני הזרע ורבי יהודה אומר כי הנחתום בעצמו המתקן הלחם אפשר שיעשה מעיסה אחת מינים הרבה מהלחם בדפוסים משתנים זה מזה לפיכך אלו

הדפוסים

הדפוסים המשתנים אשר נמצאו אלא פלטר זה מאיזה א' לקח ע"כ. והנה שמתבאר מדברי רבינו הללו הוא דס"ל דלר"מ שינוי הטפוסים הוא הכרח לומר דפלטר זה לקח מהרבה בני אדם והדבר הוא תימה אלא שהכי ממתניתין דנחתום מוכח דלפעמים הנחתום עושה ככרות מכמה טפוסים וא"כ הלוקח מן הפלטר אף שהם מכמה טפוסים אינו מן המוכרח שפלטר זה לקח משני נחתומים. ואולי יאמר הרב דעל הרוב הנחתום אינו עושה כי אם טפוס אחד וא"כ כשלוקח מן הפלטר שני טפוסים כיון שהפלטר לפעמים דרכו ליקח משני נחתומים שינוי הטפוסים מכריחנו לומר דפלטר זה לקח משני נחתומים משום דאזלינן בתר רובא ורוב הנחתומים אינם עושים כי אם כל נחתום ונחתום טפוס א' אך כשהם מטפוס אחד לא חיישינן לומר שמא לקח מב' נחתומים משום דרוב הנחתומים כל אחד ואחד עושה ספוס לעצמו אך בנחתום כיון שאין דרכו ליקח כי אם מאחד אף שהם משני טפוסים לא חיישינן. והנה שמה שכתב רבינו לפי שכל דפוס מין ממיני הזרע אזיל לשיטתיה שכתב במתניתין דנחתום דטעמיה דר' יהודה דאוסר הוא משום חדש וישן וע"כ פירש כאן לר"מ דקאמר מעשר מכל טפוס וטפוס משום דכל דפוס ודפוס הוא מין ממיני הזרע אך כבר כתבנו לעיל דפשטא דמתני' הוא דמאי דחייש הוא מטעם דכיון דאנו חוששים שמא משני בני אדם לקח אינו יכול לעשר מזה על זה דשמא הא' עישר והב' לא עישר ונמצא מפריש מהפטור על החייב או מהחייב על הפטור והיינו טעמא דר' יהודה בנחתום ור' מאיר בפלטר. שוב התבוננתי בדברי רבינו הללו במה שכתב שכל דפוס מין ממיני הזרע ולא ידעתי פירושו שאם הכוונה היא שחושש שמא כל דפוס ודפוס הוא מין בפני עצמו וקי"ל שאין תורמין ומעשרין ממין על שאינו מינו א"כ לעיל גבי נחתום דתם ר' יהודה בשל אמש והיום שמא חטים של אמש היו משל א' ושל היום היו משל אחר למה לו לרבינו לומר דטעמא הוא משום חדש וישן לימא משום דאימור שני מינין הם. מיהו לזה י"ל דשאני התם דמיירי אפילו שהם כדפוס אחד וכמ"ש רבינו וכדפוס אחד ליכא למיחש לשני מינים משום דלעולם לא יבואו שני מינים בדפוס א' אך השתא דחדש וישן במקומה עומדת אף שהם בדפוס א' וטעמא דלא חייש ר"י בשני דפוסים שביהם של אמש או של היום הוא משום דר"י אית ליה דכל ביומיה לא זבין אלא מחד גברא וכיון שכן שזה לא קנה כי אם מא' אף שהם שני דפוסים ליכא למיחש דחד גברא אינו מוכר כי אם מין א' או מחדש או מישן אך בשל אמש ושל היום דס"ל לר"י דבתרי יומי זבין מתרי גברי אף שהם דפוס א' דליכא למיחש לשני מינים אפ"ה איכא למיחש לחדש וישן. עוד אפשר לומר דנחתום שקונה קמח אף שקונה משני מקומות ליכא למיחש שקונה שני מינים דלעולם אורחיה דנחתום לעשות פת ממין א' אך בין חדש לישן אינו מקפיד אבל בפלטר שאנו חוששים שמא קנה משני נחתומים איכא למיחש לשני מינים דשמא חד נחתום זבין מחד מינא ואידך מאחר דהא ע"כ שני מינים הללו אינם ניכרים בפת דאם הוא דבר הניכר בטלה מחלוקת ואפילו מדפוס א' א"ו אינו ניכר אלא שבשאנו רואים שהם משני דפוסים אנו חוששים לשני מינים. ומ"מ הדבר הוא תימה בעיני שלא יהיה ניכר דהא קי"ל דכל מיני חטים הם מין א' וא"כ השתא ע"כ היה שמא הא' הוא חטים והב' הוא שעורים ודכוותיה וא"כ דבר הניכר לכל הוא וכי היאך דלעולם כולם מין חטים הם אך השתא היה שמא הא' הוא מין רע והב' מין יפה וזה דבר שאינו ניכר הוא הא ליתא דהא כבר כתבנו לעיל דלר"מ בדמאי תורם לכתחלה מן הרעה על היפה משום דאית ליה כרבי אלעאי שאם תרם תרומתו תרומה והכי תנן במתני' דלר"מ תורם מן הלבנה על השחורה וא"כ ע"כ אם אנו חוששים כאן הוא לשני מינים גמורים דקי"ל שאם תרם אין תרומתו תרומה וא"כ הדרא קושיין לדוכתה שהרי דבר הניכר הוא. והנראה הייתי לומר דכוונת רבינו באמרו שכל דפוס מין ממיני הזרע הכוונה היא שזה חדש וזה ישן וקראם שני מינים לפי שדינם שוה שבכולם אם תרם אין תרומתו תרומה ומ"מ הוא דחוק הרבה בלשון וצ"ע. ודע דהא דקאמר ר"י בפלטר מעשר מא' על הכל הוא דוקא בשניהם של אמש או שניהם של היום אבל בא' של אמש וא' של היום פשיטא דמודה ר' יהודה דמעשר מכל א' וא' ולא הוצרך לומר דין זה שכבר למדנו אותו מדין הנחתום ופשיטא דלא עדיף פלטר מנחתום וכן כתב הר"ש ואף שרבינו לא פירש זה מ"מ הדין הוא פשוט וכן כתב מרן בסוף הלכות אלו לדעת רבינו יע"ש. וכמאי דתנן במתני' מודה ר"י בלוקח מן המנפול פירש רבינו ומנפול הוא מוכר הלחם כמו כן אבל הוא קונה משני נחתומים כגון שהיו ט' מוכרים ועשרה נחתומים נותנים להם הלחם ואין ספק שא' מאלו הט' מוכרים לקח מב' על כן כל מי שלוקח מא' מהם מעשר מכל דפוס ודפוס ע"כ. והר"ש כתב מנפול קונה מן הפלטרים ומוכר לאחרים ובירושלמי אמרינן איזהו מנפול דבי ר' ינאי אמרי ט' פלטרין ועשרה נחתומים תמניא מן תמניא וחד מן תרי משמע שר"ל דעיר שיש בה ט' פלטרין ועשרה נחתומים ע"כ יש פלטר א' שקונה משני נחתומין והוא המנפול ומודה בה ר' יהודה ע"כ. נראה שבתחלה הבין הרב דמנפול הוא שקונה מן הפלטרים ואף שמנין המנפולים הוא כמנין הפלטרים אפ"ה מודה ר' יהודה משום דאורחיה דמנפול הוא ליקח משני פלטרים דומיא דפלטר דס"ל לר"מ דאורחיה למיזבן משני אנשים וכן כתב רבינו עובדיה וא"כ כתב בשם הירושלמי דמנפול הוא הפלטר אלא שבשיש עשרה נחתומים וט' פלטרין נקרא פלטר מנפול ודברי רבינו שבפי' המשנה הם כדברי הירושלמי והרב בעל הערוך בערך מנפול כתב שהמנפול קונה הפת מן הפלטר ומוכרו לאחרים ודבריהם כדברי ר"ע דמנפול אינו פלטר אלא הוא סוג אחר. וראיתי לרבינו בפירקין דין ו' שכתב הלוקח מן הפלטר אע"פ שהם דפוסים הרבה מעשר מא' על הכל שהנחתום שמוכר לפלטר עושה עיסתו דפוסין הרבה אבל הלוקח מן המנפול מעשר מכל דפוס ודפוס שהמנפול לוקח מב' נחתומין ט' מנפולין שלקחו מי' נחתומין הואיל וא' מהם לקח מב' כל הלוקח מאחד מן הט' מעשר מכל דפוס ודפוס עכ"ד. והנה ממ"ש אבל הלוקח מן המנפול כו' שהמנפול לוקח משני נחתומין משמע דס"ל דמנפול אינו פלטר ושאלת הפלטר אינה דומה למנפול ושניהם לוקחים מן הפלטר אלא שהפלטר אינו לוקח כי אם מנחתום אחד והמנפול לוקח משני נחתומים והוא כפי' ר"ע וכמו מאי דהוה ס"ל להר"ש ואין ביניהם אלא דהר"ש ור"ע ס"ל דהמנפול קונה מן הפלטר ורבינו ס"ל דהמנפול קונה מן הנחתום. ומ"ש ט' מנפולין שלקחו מי' נחתומים כו' הכוונה היא דס"ל לרבינו שזה שהזהרנו בלוקח מן המנפול הוא דוקא כשהנחתומים הם רבים מהמנפולים ועל זה כתב דאפילו בט' ועשרה מחמרינן בכולהו כיון דאיכא אחד שלקח משנים אבל אם היו הנחתומים כשיעור המנפולים מעשר מא' על הכל ואין שינוי הדפוסים מעלה ומוריד לפי שדרכו של נחתום לעשות כמה דפוסים וא"ת בפלטר נמי היכא דאיכא ט' פלטרים ועשרה נחתומים אמאי לא נחוש בכולם כיון שא' מהם לקח משנים וכי היאך הכי נמי הא ליתא דא"כ פלטר ומנפול שוים בדינם שהרי כבר כתבנו דלרבינו המנפולים כשמנינם שוה לנחתומים מעשר מא' על הכל ואי אמרת דגם בפלטרים כשהנחתומים רבים מהם צריך לעשר מכל דפוס ודפוס נמצאו הפלטרים והמנפולים שוים בדינם וי"ל דדוקא במנפול שדרכו ליקח משני נחתומים התם הוא דבחד נחתום יתר אנו חוששים בכולם דבכל א' וא' אנו אומרים שזה הוא שלקח משני נחתומים אבל בפלטר שאין דרכו ליקח משני נחתומים אף דאיכא חד נחתום יתר על הפלטרים ולפי זה אחד ליקח משנים אפ"ה אין אנו חוששים בכל א' וא' שמא זה הוא שלקח משנים ואדרבה אנו אומרים בכל א' וא' שזה לא לקח משנים כיון שאין דרכו של פלטר ליקח משני נחתומים וזיל הכא קא מדחי ליה וזיל הכא קא מדחי ליה אבל במנפול שדרכו ליקח משני נחתומים אנו חוששים בכל א' וא' משום דבכל א' וא' מצאה קפידא מקום לנוח שדרכם ליקח משני נחתומים. הכלל העולה ממה שכתבנו דלפי מה שהבין הר"ש מן הירושלמי מנפול ופלטר הכל הוא דבר אחד ובשהנחתומים הם רבים מהפלטרים אז נקרא הפלטר מנפול ולדברי הכל מעשר מכל דפוס ודפוס. ולדעת רבינו המנפול אינו הפלטר ובפלטר אף שהנחתומים הם רבים מהפלטרים מעשר מא' על הכל לפי שהפלטר אינו לוקח משני נחתומים ובמנפול כל שהנחתומים רבים מהמנפולים כל הלוקח מאחד מן המנפולים צריך לעשר מכל דפוס ודפוס אך כשהנחתומים הם כשיעור המנפולים מעשר מא' על הכל. ולפי מה שכתב הרב הר"ש בפשטא דמתני' ולפי מה שפירש הר"ע המנפול הוא קונה מן הפלטר ודרכו ליקח משני פלטרים ולאיכא דידהו אין צורך שיהיו הפלטרים רבים מהמנפולים אלא בכל גוונא החמירו חכמים במנפול משום דדרכו ליקח משני פלטרים. מעתה נבוא לבאר דברי הירושלמי שנאמרו עלה דפלטר גרסי' התם ר' מאיר אומר נחתום עושה טפוס א' ופלטר משתמש בכמה נחתומים רבי יהודה אומר נחתום עושה כמה טפוסין ופלטר משתמש בנחתום א' ע"כ. והנה כבר כתבנו לעיל מ"ש הר"ש בפי' הירושלמי דקאמר נחתום עושה דפוס א' שהכוונה היא שאע"פ שהנחתום עושה כמה דפוסים כדקתני מתני' מ"מ לעולם משונה דפוס של נחתום זה מדפוס של נחתום אחר כו' ולפי פירושו מה שאמרו עושה דפוס א' הוא בערך שאינו דומה דפוסו לדפוס של נחתום אחר אבל לעולם שחד נחתום עושה שני דפוסים ומה שהוכרחו לזה הוא משום דאי לא תימא הכי אמאי לא חייב ר"מ לעשר מכל א' וא' וכן כשניהם מדפוס א' דלרבי מאיר דפלטר זבין משני נחתומים אמאי לא יתחייב לעשר מכל ככר וככר ולפיכך אמרו דלרבי מאיר לעולם אין דפוס שני נחתומים דומים זה לזה ומש"ה כשניהם מדפוס א' מעשר מא' על הכל דודאי מחד נחתום זבין וכן כששניהם משני דפוסים מעשר מכל דפוס ודפוס ולא נחייבנו לעשר מכל א' וא' משום דכל מה שהוא מדפוס א' מחד גברא זבין ולפ"ז מה שאמרו דרבי מאיר אומר נחתום עושה דפוס א' הוא נתינת טעם למה שאנו מקילים עליו ומה שאמרו דלרבי מאיר פלטר משתמש בכמה נחתומים הוא נתינת טעם למה שאנו מחמירים עליו ולפי הגהה זו צריך לפרש מה שסיימו בירושלמי דרבי יהודה אומר נחתום עושה כמה טפוסין וכו' והנה לפי הפשט נראה דמאי דקאמר ר' מאיר נחתום עושה טפוס א' בא רבי יהודה לחלוק עליו וקאמר נחתום עושה כמה טפוסין ולפ"ז הכוונה היא דר"מ קאמר דנחתום עושה דפוס אחד כלומר שאינו דומה דפוסו לדפוס נחתום אחר וקאמר רבי יהודה דלעולם דנחתום עושה כמה טפוסין ודפוס של זה דומה לדפוס נחתום אחר ואפ"ה מעשר מאחד על הכל משום דפלטר משתמש בנחתום אחד ורבי יהודה פליג בתרתי עם ר"מ ונפקא מינה לפי פי' זה במה שסיימו במתני' ומודה רבי יהודה בלוקח מן המנפול כו' דלרבי יהודה כיון דמנפול לוקח משני מוכרים צריך לעשר מכל ככר וככר בין שהם שני דפוסים או דפוס אחד ואפשר לדקדק כן ממתני' דקתני שהוא מעשר מכל אחד ואחד ולא קאמר שהוא מעשר מכל דפוס ודפוס והטעם דכיון דאיהו ס"ל דדפוסו של נחתום זה דומה לדפוס נחתום אחר ולא פליג עליה דר"מ אלא בפלטר משום דס"ל דפלטר מחד נחתום זבין א"כ במנפול דאית ליה דזבין מתרי גברי צריך שיעשר מכל ככר וככר ונמצא דבמנפול רבי יהודה מחמיר ור"מ מיקל דומיא דנחתום. כן אמת שלא ראיתי להר"ש ולהר"ע שפירשו דרבי יהודה מחמיר במנפול טפי מר"מ ואית ליה דמעשר מכל ככר וככר ואם איתא להאי מילתא הוה להו לפרושי ומה גם שרבינו כתב בפירוש דמנפול אליבא דרבי יהודה מעשר מכל דפוס ודפוס ואף דלדידי רבינו רוח אחרת אתו בפי' הירושלמי הזה וכמו שנבאר מ"מ אכתי אמינא דאי איתא להאי מילתא דרבי יהודה מחמיר טפי מדרבי מאיר לא הוו שתקי מיניה. ועוד יש לדקדק כפי פי' זה דמנא ליה לירושלמי הלוקח זו דרבי יהודה פליג עם רבי מאיר בתרתי וס"ל דדפוס של נחתום זה דומה לדפוס של נחתום אחר ואף שכתבנו לעיל שיש לדקדק כן ממאי דקאמר במתני' גבי מנפול ומודה רבי יהודה שהוא מעשר מכל אחד ואחד עדיין אין זה מן ההכרח להוליד דין מחודש כזה דאפשר דהמעיט לר"מ דקאמר מעשר מכל טפוס וטפוס בקונה מן הפלטר ועלה קאי וקאמר דמודה רבי יהודה בלוקח מן המנפול שהוא מעשר מכל אחד ואחד והכוונה היא מכל דפוס ודפוס. אשר על כן נ"ל דאין כוונת הירושלמי שרבי יהודה חולק עם ר"מ בתרתי אלא הכוונה היא כיון שנחתום א' עושה כמה טפוסין הלוקח מן הפלטר מעשר מאחד על הכל משום דפלטר משתמש בנחתום אחד משום דאי הוה אמינא דכל נחתום ונחתום עושה דפוס א' אף שהיינו אומרים דפלטר משתמש בנחתום א' בלוקח משני דפוסין היה צריך לעשר מכל דפוס ודפוס משום דע"כ פלטר זה לקח משני נחתומים אבל כיון דאית לן דנחתום א' עושה שני דפוסין אף בלוקח מן הפלטר שני דפוסין מעשר מאחד על הכל משום דפלטר מחד נחתום זבין אבל לעולם דמודה שאף שחד נחתום עושה כמה דפוסים מ"מ אין דפוס נחתום של זה דומה לדפוס של נחתום אחר ונפקא מינה ללוקח מן המנפול דמודה רבי יהודה דמנפול זבין מתרי גברי דאינו מעשר אלא מכל דפוס ודפוס. והנה כל מה שכתבנו הוא לדעת הר"ש דאית ליה דשינוי הדפוסים אינו מכריח שנאמר שקנה משני אנשים אלא שהשוואת הדפוסים מכרית שנאמר דמחד גברא זבין אך לרבינו כבר כתבנו לעיל דאית ליה דלר"מ אית ליה דשינוי הדפוסים מכריח לומר דפלטר זה לקח משני נחתומים ולפי הגהה זו נ"ל דבירושלמי אמרו דטעמיה דר"מ הוא משום דאית ליה שני אומדנות לומר דפלטר זה לקח משני אנשים האחד הוא דנחתום עושה דפוס א' והב' הוא דפלטר משתמש בכמה נחתומים ואף דממתני' דנחתום מוכח דנחתום עושה כמה דפוסים כבר כתבנו דלרבינו אית ליה דר"מ סבר דרובא דנחתומים כל אחד עושה דפוס לעצמו ורבי יהודה פליג עליה וקאמר דנחתום עושה כמה דפוסין ופלטר משתמש בנחתום אחד נמצא דפליג עליה בתרתי ומאי דאמרינן דמודה רבי יהודה בלוקח מן המנפול הוא משום דמנפול לוקח משני נחתומים ומש"ה קאמר ר"י דמעשר מכל א' וא' כלומר מכל דפוס ודפוס דאף דרבי יהודה אית ליה דנחתום עושה כמה דפוסין מ"מ אית ליה דבחדא לריעותא מחמרינן וכיון שמנפול דרכו ליקח משני נחתומים מעשר מכל דפוס ודפוס והא דלא קאמר רבי יהודה שיעשר מכל ככר וככר הוא משום דבהא מודה לר"מ שאין דפוסו של זה דומה לדפוס של זה ומש"ה מיקל רבי יהודה בלוקח מהמנפול מדפוס אחד משום דודאי מחד נחתום זבין מנפול זה כיון שכולם הם מדפוס אחד אך כשהם משני דפוסים מודה רבי יהודה ובדכתיבנא. תו אמרינן בירושלמי איזהו מנפול דבי רבי ינאי אמרי תשעה פלטרין ועשרה נחתומין תומנייא מן תומנייא וחד מן תרי ע"כ. וכבר באורנו כל זה לדעת רבינו ודעת הר"ש. תו איתא התם רבי יונה בעי היו לפניו שני טפוסים הוכיח על עצמו שהם שנים השוו כולם לעשות טפוס אחד מעשר מכל ככר וככר ע"כ. והנה דברי רבי ינאי הללו לדעתי הם סתומים ואי קאי על הלוקח מן הפלטר דברי רבי ינאי הם אליבא דר"מ. ועתה אפרש כפי כל הצדדים שצדדנו לעיל אליבא דר"מ שאם כוונת ר"מ היא בהא דקאמר נחתום עושה טפוס אחד לומר שטפוסו של נחתום זה אינו דומה לטפוס של נחתום אחר וכמו שפי' הר"ש איכא לעיוני במאי דקאמר היו לפניו שני טפוסים הוכיח על עצמו שהם שנים שהרי אליבא דהר"ש אין שינוי הדפוסים הוכחה לומר שהם שנים שהרי נחתום אחד עושה כמה טפוסים ונראה דכוונת רבי יונה היא דע"כ לא קאמר ר"מ דמעשר מכל טפוס וטפוס כי אם במנהג הנחתומים הוא שכל אחד יש לו טפוס לעצמו אך אם השוו כולם לעשות טפוס אחד מעשר מכל ככר וככר אלא שלא ידעתי לאיזה תכלית עשה אותה הקדמה רבי יונה דקאמר היו לפניו שני טפוסים כו' והנכון הייתי לומר שהגירסא היא בהפך רבי יונה בעי השוו כולם לעשות דפוס אחד מעשר מכל ככר וככר היו לפניו שני טפוסים הוכיח על עצמו שהם שנים והכי קאמר דאף דהיכא דהשוו כולם לעשות דפוס אחד מעשר מכל ככר וככר אם היו לפניו שני דפוסים הוכיח על עצמו שהם שנים ואינו צריך לעשר אלא מכל דפוס ודפוס. שוב ראיתי דדבר זה לא ניתן להאמר כלל דהא כתב הר"ש דטעמיה דר"מ דקאמר דמעשר מכל דפוס ודפוס ואינו מעשר מכל ככר וככר הוא משום דדפוס של נחתום זה אינו דומה לדפוס של נחתום אחר אך אם היה בהפכו שהיו דומים היה צריך לעשר מכל ככר וככר ואם כן היכא דהשוו כולם לעשות טפוס אחד פשיטא שאם לקח שני טפוסים דצריך לעשר מכל ככר וככר שהרי בכל ככר וככר איכא לספוקי שמא זה הוא מאדם מיוחד והשאר מאחר. סוף דבר לא יכולתי ליישב היטב דברי הירושלמי הללו כפי סברת הר"ש ולפי סברת רבינו דאית ליה דטעמיה דר"מ הוא משום דשינוי הדפוסים מורה שפלטר זה לקח משני דפוסים אני תמיה דהאי קאמר דאם השוו כולם לעשות דפוס אחד שמעשר מכל ככר וככר דנהי דכולם עושים דפוס אחד מ"מ אין כאן הכרח שזה לקח משני אנשים שהרי לדעת רבינו אם היה מנהג הנחתומים שכל נחתום ונחתום יש לו דפוסין היה מודה ר"מ דמעשר מאחד על הכל וא"כ היכא דכולם הם מדפוס אחד אף שהשוו כולם לעשות דפוס אחד יעשר מאחד על הכל ואפשר לומר דלעולם כל היכא שהם מדפוס אחד אף שהשוו כולם לעשות דפוס אחד מעשר מא' על הכל אך היכא שהם שני דפוסים והשוו כולם לעשות דפוס אחד ס"ל לרבי יונה דמעשר מכל ככר וככר דהכא דכיון דע"כ פלטר זה לקח משני אנשים שהרי יש שני דפוסים והנחתומים השוו לעשות כולם דפוס אחד צריך לעשר מכל ככר וככר ואף שהסברא היא דחוקה בעיני משום דכיון דבכל דפוס ודפוס ליכא הוכחה שדפוס זה הוא משני אנשים למה לא יעשר מכל דפוס ודפוס מ"מ דברי הירושלמי מתיישבין היטב כפי הגהה זו. עוד עלה בדעתי לומר שדברי רבי יונה קאי עלה דמנפול דסמיך ליה דאמרינן דמודה בה רבי יהודה וכא להורות לנו דמאי דקאמר רבי יהודה שהוא מעשר מכל אחד ואחד אין הכוונה שיעשר מכל ככר וככר אלא אם היו לפניו שני דפוסים הוכיח על עצמו שהם שנים ויעשר מכל דפוס ודפוס ואם השוו כולם לעשות דפוס אחד מעשר מכל ככר וככר. עוד עלה

בדעתי

אחר: ו הלוקח מן הפלטר אע"פ שהן דפוסין הרבה מעשר מאחד על הכל. שהנחתום שמוכר *למנפול עושה עיסתו דפוסין הרבה. אבל הלוקח מן המנפול מעשר מכל דפוס ודפוס. שהמנפול לוקח משני נחתומין: ז תשעה מנפולין שלקחו מעשרה נחתומין הואיל ואחד מהן לקח משנים כל הלוקח מאחד מן התשעה מעשר מכל דפוס ודפוס: ח הלוקח מן העני וכן העני שנתנו לו פרוסות פת או פלחי דבילה מעשר מכל אחת ואחת. ובתמרים ובגרוגרות בולל הכל ומעשר. אימתי בזמן שהמתנה מרובה. אבל במועטת מעשר מכל מתנה ומתנה: ט שחק את הפת ועשאה פירורין ואת הגרוגרות ועשאן דבילה מעשר מאחד על הכל: י פועלים או אורחים שהיו מסובין ואוכלין והותירו פרוסות מעשר מכל אחת ואחת:

*[נ"א פלטר]:

סליקו להו הלכות מעשר

ז תשעה מנפולין שלקחו מעשרה וכו'. ירושלמי שם:

ח הלוקח מן העני וכו' עד מכל מתנה ומתנה. משנה שם פ"ה (מ"ה) ופי' רבינו בולל ונוטל הוא שיערב הכל ויוציא המעשר מהכל וזה יהיה כשיתנו לו הרבה לפי שנאמר מאחר שזה הנותן נתן מתנה גדולה איש נדיב הוא ולא יקשה בעיניו *המעשר ונאמר שעכ"פ הוציא המעשרות ויתעשר הכל דמאי [ואם] היתה מתנה מועטת נחשוב עליו שהוא כילי ולא עישר ולפיכך לא יתערב הכל שמא יפריש מדמאי על הודאי *ורבינו שמשון פירש בולל דורס התמרים או הגרוגרות ומערבן יחד והם נבללים ומתערבים ונמצא מפריש מן החיוב על החיוב דקסבר יש בילה בדבר היבש אבל פרוסת פת ופלחי דבילה אין נבללין ואתי להפריש מן הפטור על החיוב בזמן שמתנה מרובה בזמן שהכל נותנים מתנה מרובה שכל המתנות שוות אז מועלת בילה אבל בזמן שהמתנה מועטת כלומר שמתנה אחד מעוטה מחבירתה לא מהני בילה דדילמא כל חד וחד לא מתרמי דיליה והיישינן שמא מן הרוב מפריש על המועט כך נראה פי' משנה זו בירושלמי: **ט** שחק את הפת ועשאה וכו'. תוספתא שם: **י** פועלים או אורחים וכו'. גם זה שם בתוספתא:

*[ס"א כמעשה ובכל אחד]: *[כ"כ רבינו במשנה באו זה סיום]:

סליקו להו הלכות מעשר

ו הלוקח מן הפלטר וכו'. ג"ז שם פלוגתא ופסק כרבי יהודה דאמר מאחת על הכל ומודה רבי יהודה בלוקח מן המנפול שהוא מעשר מכל אחד ואחד. הנחתום הוא שעושה הלחם ואופהו והפלטר הוא שמוכר הלחם ואינו לוקח אלא מנחתום אחד והמנפול הוא ג"כ מוכר הלחם אבל הוא לוקח מנחתומים הרבה וסובר רבי יהודה שהלוקח מן הנחתום פת חמה אפי' מדפוסים הרבה מעשר מזה על זה וכן אם לקח פת צוננת אבל לא מן החמה על הצוננת וכן הלוקח מן הפלטר לפי שאינו לוקח אלא מנחתום אחד והכי איתא בירושלמי נחתום עושה דפוסים הרבה ופלטר מתחמם בנחתום אחד והמנפול מתחמם בנחתומים הרבה ולפעמים לוקח גם מפלטרים הרבה והלוקח ממנו מעשר מכל דפוס ודפוס: **ז** תשעה מנפולים וכו'. שם בירושלמי אי זהו מנפול דבי רבי ינאי אמרי ט' פלטרין ועשרה נחתומין תמניא מן תמניא וחד מן תרין כלומר זה שקנה מן השנים נקרא מנפול ונראה לומר דפתח במנפול וסיים בפלטרין לומר שהדין שוה בזה אפילו שכולן פלטרין כיון דע"כ אחד קנה משני נחתומין הרי הוא כמנפול וכל הלוקח מהם צריך לעשר מכל אחד ואחד כיון שאין ידוע מי הוא שקנה משנים וכבר כתבתי לעיל דכיון דעיקר גזירת הדמאי היא מפני הספק החמירו בכל ספיקותיו:

ח הלוקח מן העני וכו'. משנה שם הלוקח מן העני וכן העני שנתנו לו פרוסות פת או פלחי דבלה מעשר מכל אחד ואחד ובתמרים ובגרוגרות בולל ונוטל כלומר מעשר מא' על הכל אמר רבי יהודה אימתי בזמן שהמתנה מרובה אבל בזמן שהמתנה מועטת מעשר מכל אחד ואחד ורבי יהודה לפרושי דברי ת"ק קא אתי וטעמא דמילתא כיון דנתן מתנה מרובה סתמו איש נדיב הוא ועישר הילכך מתקן דמאי מן הספק אבל במתנה מועטת סתמא כילי הוא ולא עישר ולפיכך לא יערב הכל שמא יפריש מן הדמאי על הודאי. וע"כ איירי מתני' בשידוע שהכל נותנים מתנה מרובה אבל אם מקצתן נותנים מתנה מרובה ומקצתן מתנה מועטת לא נמצא שיבא להפריש מן החיוב על הפטור או מן הפטור על החיוב וכיוצא בזה איכא בתוספתא דמחלק בין שנת שובע לשאר השנים והיינו משום דבשנת שובע הכל נותנין מתנה מרובה מה שאין כן בשאר השנים דאיכא עין יפה ועין רעה ורבינו העתיק המשנה כצורתה ובירושלמי נמי מחלק בין שעת הגורן דבי ר' ינאי אמרי בשעת הגורן שנו שהכל נותנין ממאה סאה וכו':

ט שחק את הפת וכו'. תוספתא פ"ה כלשון רבינו ומסיים עלה א"ר יהודה בד"א בשעת שובע אבל בשאר שנים מעשר מכל אחת ואחת וע"כ היינו טעמא דבשנת שובע הכל נותנין מתנות מרובות ורבינו סמך על מ"ש לעיל מינה דאיירי במתנה מרובה:

י פועלים או אורחים וכו'. ג"ז שם בתוספתא פועלים וכן אורחים שהיו מסובין ואוכלין והותירו פרוסות ונתנום לשמש או שהיו אחרים מלקטים מתחיהם מעשר מכל אחד ואחד וטעמא דמילתא דהוי מתנה מועטת ולפיכך לא יועיל שחיקת הפרוסות ואם היו גרוגרות לא תועיל בהם הבלילה:

משנה למלך

כדעתי דרך אחר ולסיבת האריכות לא כתבתיו ומ"מ לא ראיתי לשום אחד מהראשונים שהביאו הירושלמי הזה ולא ידעתי למה. תו איתא התם רבי יונה בעי כמה דתימא תשעה פלטרין ועשרה נחתומין תומניא מן דתומניא וחד מן תרי ודכוותה ט' נחתומין ועשרה פלטרין תומניא מן דתומניא ותרי מחד או תשעה מדתשעה וחד מן כולהון וצריך לעשר מכל ככר וככר ע"כ. כך היא הנוסחא הנכונה ופירושה שנסתפק רבי יונה היכא דאיכא ט' נחתומין ועשרה פלטרין מי אמרינן ח' פלטרין לקחו מח' נחתומין ושני פלטרין שנשארו לקחו מחד נחתום וא"כ אין כאן מי שלקח משנים ולא מודה בזה רבי יהודה או דילמא תלינן שהט' פלטרין לקחו מט' נחתומין והפלטר הנשאר לקח מכולם וא"כ היינו מנפול דמודה רבי יהודה זה כוונת ר' יונה בבעיא הנזו. אך מאי דקשיא לי בזה הוא מה שסיים רבי יונה ומעשר מכל ככר וככר דאף דנימא דתלינן דהד פלטר לקח מכולם מ"מ אין לו יתר שאת ממנפול דמתניתין ובמנפול דמתניתין כתב רבינו דלר"י מעשר מכל דפוס ודפוס ולפי מה שלמדנו לעיל דרבי יהודה מחמיר במנפול טפי מרבי מאיר ואית ליה דמעשר מכל ככר וככר ניחא אך לדעת רבינו שפסק דר"י ס"ל במנפול דמעשר מכל דפוס ודפוס קשה ודע שגם דברי רבי יונה הללו לא הביאם רבינו בחיבורו ולא ידעתי למה השמיטם:

ו הלוקח מן הפלטר וכו'. (*א"ה עיין לעיל הלכה ה' במה שכתב הרב המחבר):

ח הלוקח מן העני כו'. תנן בפ"ה דדמאי הלוקח מן העני וכן העני שנתנו לו פרוסות פת או פלחי דבלה מעשר מכל אחד ואחד ובתמרים ובגרוגרות בולל ואוכל ונוטל א"ר יהודה אימתי בזמן שהמתנה מרובה אבל בזמן שהמתנה מועטת מעשר מכל אחד ואחד ע"כ. והנה טעמא דמתני' הוא משום דבשלקח פרוסות פת או פלחי דבלה צריך לעשר מכל א' ואחד משום דשמא שאחד עישר והשני לא עישר ונמצא מפריש מן החיוב על הפטור או מן הפטור על החיוב אבל בתמרים וגרוגרות כשבוללם יכול להפריש מאחד על הכל משום דקא סבר יש בילה ונמצא מפריש מן החייב על החייב ומהפטור על הפטור. ובפי' בולל כתב הר"ש שהוא דורסן ובוללן אך רבינו בפי' המשנה כתב שיערב הכל ויוציא מעשר וכתב מוהרימ"ט בתשובה ח"א סי' ח"י דרבינו ס"ל דיש חילוק בין דבר דק שדרכו לימדד וכיון שמוציא במדה הרי הוא בלול ומעשר מן החייב שבו על החייב שבו וכר"ש שזורי דאמר יש בילה אבל פרוסות פת או פלחי דבילה שמוציא פרוסה אחת או פלח דבילה אחת למעשר ודאי אסור דשמא זה פטור הוא ומעשר מהפטור על החייב. ודע שכפי סברת מוהרימ"ט שכתב דרבינו ס"ל יש בילה יתיישב מה שהקשה הראב"ד בפ"ו מהלכות מעשר דין ז' דכפי דברי מרן שם עיקר הקושיא משום דקי"ל אין בילה והראב"ד אזיל לשיטתיה דס"ל דאין בילה ופסק כשמואל וכמו שכתב בפ"א מהלכות מעשר שני דין ח' יע"ש אבל הר"ש פירש בתמרים ובגרוגרות בולל ונוטל דורסן ובוללן יפה כדי שיהיו מעורבין ואזיל לשיטתיה שאם התמרים כמו שהם אין בהם בילה וכשמואל דאמר לכל אין בילה חוץ מיין ושמן ע"כ והנה נראה לפ"ז דמאי דקאמר שמואל לכל אין בילה חוץ מיין ושמן ע"כ לאו דוקא יין ושמן דה"ה לכל דבר הנבלל שנעשה הכל גוף אחד הוי כמו יין ושמן דיש להם בילה וכדתנן בפרק ג' דחלה הנוטל שאור מעיסה שלא הורמה חלתה ונתן לתוך עיסה שהורמה חלתה כו' מוציא חלה אחת על הכל ולא חיישינן דילמא מפריש מן הפטור על החייב משום דכיון דנתערב ונעשה הכל עיסה אחת יש בילה דומיא דיין ושמן ועיין בתרומת הדשן סי' ק"ל. וראיתי לרבינו עובדיה שכתב על הא דמתני' דקסבר יש בילה בדבר היבש אבל פרוסות של לחם ופלחי דבילה אין נבללין ואתי לאפרושי מן הפטור על החייב ע"כ. והנה הרב ז"ל ס"ל כהר"ש שצריך שידרוס הכל ויערבם וכמ"ש בתחלת דבריו אך מ"ש דיש בילה בדבר היבש לא ידעתי מהו דהא אין הדבר תלוי בדבר יבש או לא אלא הכל תלוי שאם הוא דבר שנבלל ונעשה גוף אחד שפיר אבל פרוסות של לחם דכל חד וחד עומד בפני עצמו אין בילה ולח ויבש בדין זה אין חילוק ביניהם. וראיתי בירושלמי עלה דמתני' רבי יוסי בשם ר' פדיה ר' יונה בשם חזקיה אין בילה אלא ליין ושמן בלבד רבי יוחנן אמר עד כותים מתני' פליגא על רבי יוחנן בתמרים ובגרוגרות בולל ונוטל פתר לה עד כותים רבי יוסי בשם רבי זעירא בדמאי התירו ע"כ. והנה פשט דברי הירושלמי הללו הם תמוהים דהקשו לרבי יוחנן ממתני' ולא הקשו לרבי פדיה ולחזקיה דס"ל דאין בילה אלא ליין ושמן ותירוצא דפתר לה עד כותים אינו מועיל לסברת רבי יוחנן וכי תימא דר' פדיה ס"ל דמתני' דקתני בולל היינו שידרסם וכדפירש הר"ש דהוי דומיא דיין ושמן א"כ מאי הקשו לרבי יוחנן איהו נמי הכי מפרש לה. והנראה אצלי הוא דרבי פדיה ורבי יוחנן פליגי במאי דנחלקו רבינו והר"ש דרבי פדיה ס"ל דאין בילה אלא ליין ושמן ולדידיה מתניתין דקאמר בולל בכוונה הוא שידרסם והוי כמו יין ושמן ורבי יוחנן דקאמר עד כותים דס"ל דעד כותים נבללים ודאי בילה בתערובות בלבד אף שאינם נעשים גוף אחד ע"ז הקשו עליו ממתניתין דקתני בולל וע"כ האי בולל הוא מערב בלבד וכמ"ש רבינו דאי הכוונה הוא בולל ודורס א"כ תיפשוט מינה דאין בילה אלא ליין ושמן מדהצריכו דריסה ולזה תירצו פתר לה עד כותים כלומר דתמרים וגרוגרות אלו הם כותים ופי' בולל הוא מערב ורבי יוסי אית ליה דבדמאי התירו אף שהוא יותר מזיתים. והנה ראיתי לרבינו שהעתיק משנתנו כצורתה בפירקין וכתב ובתמרים ובגרוגרות בולל הכל ומעשר וכפי מ"ש בפי' המשנה האי בולל אינו דורס אלא מערב בלבד ועתה יש לעיין רבינו כמאן ס"ל דאי ס"ל דאין בילה אלא ליין ושמן א"כ בולל דמתני' הוא דורס וכבר כתבנו דאיהו ס"ל דבולל היינו מערב ואי ס"ל כרבי יוחנן דעד כותים נבללין הוה ליה למימר דהתמרים וגרוגרות אלו יהיו כותים דאז מועיל להם בילה. והנראה דרבינו ס"ל כרבי יוסי דקאמר בדמאי התירו ומש"ה כתב ובתמרים ובגרוגרות בולל הכל ומעשר ולפי זה הייתי יכול לומר דרבינו ס"ל דאין בילה אלא ליין ושמן ושאני הכא שהוא דמאי ובדמאי הקילו אלא שממ"ש בפ"ב מהלכות תרומות דין י"ג נתערב דבר שחייב בתרומה בדבר שאינו חייב כגון זיתי נקוף כו' משמע דאית ליה דאף בודאי יש בילה וכמ"ש מוהרימ"ט בתשובה שכתבנו לעיל. וראיתי עוד לרבינו שכתב שחק את הפת ועשאה פירורין ואת הגרוגרות ועשאן דבילה מעשר מאחד על הכל ע"כ. ודין זה מהתוספתא והנה פירורין הללו נתן בהם רבינו שיעור ונראה דכל שהם כשיעור תמרים וגרוגרות שפיר דמי ובולל הכל ומעשר מאחד על הכל אלא שמ"ש ואת הגרוגרות ועשאן דבילה לא ידעתי פירושו דהא גרוגרות בלאו הכי יכול לעשר מאחד על הכל ע"י בלילה. ובמאי דתנן במתניתין דרבי יהודה מחלק בין מתנה מרובה למתנה מועטת כתב הר"ש דאתא רבי יהודה לומר דמועלת בילה בזמן שהכל נותנים מתנה מרובה שכל המתנות שוות אבל בזמן שהמתנה מועטת שאחד נתן מתנה מרובה ואחד נתן מועטת לא מהני בילה דדילמא כל חד וחד לא מתרמי דידיה והיישינן שמא מן הרוב מפריש על המועט ע"כ וכן פי' רבינו עובדיה ואני תמיה בזה דכיון דקי"ל יש בילה מאי איכפת לן שיהיו המתנות שוות או לא ואף אם תהיה המתנה האחת מרובה והב' מועטת כשבולל הכל ומפריש מפריש מהרוב רוב ומהמועט מועט דהכי היכי דמהני בילה לומר שמפריש מהחייב על החייב ומהפטור על הפטור הכי נמי מהני בילה לומר שמפריש מהרוב רוב ומהמועט מועט ותו מי לא תנן בפ"ג דחלה זיתי מסיק שנתערבו עם זיתי ניקוף ענבי בציר עם ענבי עוללות כו' מוציא תרומה ומ"מ לכל ואוקמה למתני' שם הר"ש דהיינו דמתחילה דורך ענבים וכותש זיתים ועושה מהענבים יין ומהזיתים שמן ואח"כ מפריש דהשתא יש בילה ולא איכפת לן התם אם הטבל הוא כמדת החולין או אם האחד מרובה מחבירו וא"כ ה"נ לא ימנע אם מהכל הפרישו הבעלים המעשרות א"כ אין כאן שום חשש ואם הכל חיוב שפיר מפריש מזה על זה. ואם האחד עישר והשני לא עישר היינו טבל שנתערב בחולין דקי"ל דמוציא ממנו תרומה ומעשר בין שיהיה הרוב טבל או הרוב חולין:

סליקו להו הלכות מעשר

הלכות מעשר שני ונטע רבעי

יש בכללן תשע מצות, שלש מצות עשה, ושש מצות לא תעשה. וזהו פרטן:

א) להפריש מעשר שני: ב) שלא להוציא דמיו בשאר צרכי בני אדם חוץ מאכילה ושתיה וסיכה: ג) שלא לאוכלו בטומאה: ד) שלא לאוכלו באנינות: ה) שלא לאכול מעשר שני של דגן חוץ לירושלים: ו) שלא לאכול מעשר תירוש חוץ לירושלים: ז) שלא לאכול מעשר יצהר חוץ לירושלים: ח) להיות נטע רבעי כולו קדש ודינו להאכל בירושלים לבעליו כמעשר שני לכל דבר: ט) להתודות וידוי המעשר:

וביאור מצות אלו בפרקים אלו:

פרק ראשון

א אחר [א]שמפרישין מעשר ראשון בכל שנה מפרישין מעשר שני שנאמר עשר תעשר את כל תבואת זרעך. ובשנה שלישית וששית מפרישין מעשר עני חלף מעשר שני כמו שביארנו: ב באחד בתשרי הוא ראש השנה למעשר תבואות וקטניות וירקות. וכל מקום שנאמר ראש השנה הוא אחד בתשרי. ובט"ו בשבט הוא ראש השנה למעשר האילנות. כיצד תבואה וקטניות שהגיעו לעונת המעשרות לפני ראש השנה של שלישית אע"פ שנגמרו ונאספו בשלישית מפרישין מהן מעשר שני. ואם לא באו לעונת המעשרות אלא לאחר ראש השנה של שלישית מפרישין מהן מעשר עני. וכן פירות האילן שבאו לעונת המעשרות קודם ט"ו בשבט של שלישית. אע"פ שנגמרו ונאספו אחר כן בסוף שנה שלישית מתעשרין לשעבר ומפרישין מהן מעשר שני. וכן אם באו לעונת המעשרות קודם ט"ו בשבט של רביעית אע"פ שנגמרו ונאספו ברביעית מפרישין מהן מעשר עני. ואם באו לעונת המעשרות אחר ט"ו בשבט מתעשרין להבא: ג *והחרובין אף ע"פ שחנטו פירותיהן קודם ט"ו בשבט מתעשרין להבא. הואיל ומתעשרות מדברי סופרים. יראה לי שאין הדברים אמורין אלא בחרובי צלמונה וכיוצא בהן שאין ראויין למאכל רוב האדם. והן הן שמתעשרות מדברי סופרים. אבל שאר החרובין יראה לי שהן כשאר

פירות

[א] סמג עשין קל"ו:

השגת הראב"ד

*והחרובין אע"פ שחנטו פירותיהן וכו' עד שהן כשאר פירות האילן. א"א אין סברתו נכונה שלא חילקו בגמרא דר"ה אלא בין מעשר לשביעית אבל בין פירות לפירות לא חלקו ואם כדבריו מה ענין בנות שוח אצל חרובי שיטה וצלמונה שהן פסולת מינן ועוד אני אומר דחרובי שיטה וצלמונה פטורין הן לגמרי אבל כל פירות האילן מדבריהם חוץ מתירוש ויצהר וכשאמרו בגמרא אמינא לך אנא מעשר חרובין דרבנן הוא הדין לכל פירות האילן שהן מדרבנן אלא הכי קאמר ליה כיון שמעשר האילן מדרבנן אם נהגו שלא כדין לא מיחו בידם והטעם שנהגו בחרובין אחר לקיטה ולא נהגו בשאר אילנות אפשר מפני שרוב העולם אין רצון אחריהם

רדב"ז (מכ"י)

פ"א א אחר שמפרישין מעשר ראשון וכו'. זה מבואר שאם אין ראשון אין שני ולכן צריך להפריש אותם על הסדר שנאמר מלאתך ודמעך לא תאחר ואם הקדים שני לראשון עובר בלאו זה. ומעשר עני כלל רבינו בכלל הלכות מתנות עניים ועליו נאמר מקצה שלש שנים תוציא את כל מעשר תבואתך בשנה ההיא והנחת בשעריך ובא הלוי וגו': באחד בתשרי הוא ר"ה וכו'. פ"ק דר"ה (דף יב) ת"ר ליקט ירק ערב ר"ה עד שלא תבא השמש וחזר וליקט משתבא השמש אין תורמין מזה ע"ז לפי שאין תורמין ומעשרין לא מן החדש על הישן ולא מן הישן על החדש ואם היתה שניה נכנסת לשלישית שניה מעשר ראשון ומעשר שני שלישית מעשר ראשון ומעשר עני הא דקתני ערב ר"ה שהוא באחד בתשרי: ובט"ו בשבט הוא ר"ה לאילנות וכו'. שם במשנה פלוגתא ופסק כב"ה דאמרינן בט"ו בו: כיצד תבואה וקטניות וכו'. זה מבואר פ"ק דר"ה ועונת המעשרות שנינו הכלן משתלמת התבואה והזיתים משיביאו שליש מאי משתלמת משתלמת לזרעים ותניא ר' יונתן בן יוסף אומר ועשת את התבואה לשלש השנים אל תקרי לשלש אלא לשליש וכבר ביאר רבינו עונת המעשרות בהלכות מעשר: וכן פירות האילן וכו'. שם בברייתא אבל האילן העושה בריכה אחת כגון דקלים זיתים וחרובין אע"פ שחנטו פירותיהם קודם ט"ו בשבט מתעשרין לשנה הבאה ע"כ דאזלינן בפירות אחר עונת המעשרות דהיינו אם הביאו שליש: והחרובין אע"פ שחנטו פירותיהן וכו'. תמיה לי סוגיא הלא שאר פירות האילן מי לא אזיל בהו בתר חנטה אלא בתר עונת המעשרות א"כ מה חילוק יש בין שאר פירות האילן לחרובים שהוצרך לומר מפני שמעשרותיהם מדברי סופרים ובחרובי צלמונה ותו קשה כמאן פסק אי כת"ק דברייתא דתניא אילן שחנטו פירותיו קודם ט"ו בשבט מתעשר לשנה שעברה וכו' ואזיל בתר חנטה ואי כחנניה הרי השוה דקלים וזיתים וחרובין ותו דלא אשכחנא בהך סוגיא מאן דאזיל בתר עונת המעשרות אלא בתבואה וזיתים דאמרי' התם אמור רבנן אילן בתר חנטה תבואה וזיתים בתר שליש ירק בתר לקיטה והיינו ת"ק דברייתא וכן כתב רש"י ז"ל ואי רבי נחמיה לא הזכיר אלא שאין הולכין אחר חנטה ולעולם אזיל בתר לקיטה וכן כתב רש"י אבל אילן שפירותיו נלקטים כאחד בתר לקיטה אזלינן בהו ע"כ משמע שאין שם אלא שתי סברות או בתר חנטה או בתר לקיטה וי"ל שרבינו סובר דכל שאר האילנות חייבין במעשר מן התורה כאשר כתב בהלכות מעשר ולפיכך פסק כרבי נחמיה דמשום כל האילנות דתני אבל האילן העושה בריכה אחת כגון דקלים וזיתים והרובין והשתא ניחא אמאי קתני זיתים הלא ת"ק מודה בזיתים אלא ה"ק ליה כי היכי דאתה מודה בזיתים דלא אזלינן בתר חנטה ה"ה לכל האילנות דחד טעמא הוא ובזה פסק כרבי נחמיה דמסתבר טעמיה כיון דכולהו חייבין מן התורה אבל במה דסבר ר' נחמיה דאזלינן בהו בתר לקיטה לא פסק כוותיה דלא אזלינן בתר לקיטה אלא בירק ובאתרוג משום דגדלים על כל מים ופסק כת"ק דברייתא דאמר תבואה וזיתים בתר שליש וטעמא מאי בהני משום דבהבאת שליש הגיעו לעונת המעשרות אף כל האילנות כיון שכולם חייבים מן התורה אזלינן בהו בתר עונת המעשרות כל חד וחד כדאית ליה ירושלמי כפירות הלכו אחר שליש ובאורז אחר השרשה ובירק אחר לקיטה. והשתא אבאר הסוגיא לפי שיטת רבינו ת"ר אילן שחנטו פירותיו קודם ט"ו בשבט וכו' בשאר אילנות חוץ מהזית איירי ואמר ר' נחמיה בד"א באילן שעושה כעין שתי בריכות שאין פירותיו נלקטין ביחד ומשום הכי אזלינן בהו בתר חנטה אבל אילן העושה בריכה אחת כגון דקלים וזיתים וחרובין אע"פ שחנטו פירותיהן קודם ט"ו בשבט מתעשרין לשנה הבאה כיון שנלקטים כאחת אזלינן בהו בתר לקיטה אמר רבי יוחנן נהגו העם בחרובין כרבי נחמיה ואזלינן בהו בתר לקיטה אבל בשאר אילנות לא נהגו כרבי נחמיה ולא ביאר רבי יוחנן בשאר אילנות ואפשר דסבר רבי יוחנן כרבי נחמיה במה שהשוה כל האילנות והוקשה לו לרבינו מאי שנא שנהגו בחרובין אחר לקיטה כיון שכל האילנות חייבין במעשר מן התורה ותירץ משום דהוו מדברי סופרים והיינו חרובי צלמונה איתיביה ר"ל לרבי יוחנן בנות שוח שביעית שלהן שניה מפני שעושות לשלש שנים ואזלינן בהו בתר חנטה ובנות שוח הם תאנים רעות שגרמו שוחה לעולם ואין רוב בני אדם אוכלים אותם והם הגרועים שבמין התאנים דומיא דחרובי צלמונה ומסיק ולימא ליה כי אמינא לך אנא מעשר חרובין דרבנן וא"ת אמרת לי שביעית דאורייתא כלומר אמינא לך אנא מעשר חרובין גרועין שהיא מדרבנן ואת אמרת לי שביעית שהיא נוהגת מן התורה אפי' בפירות הגרועין. ומה שכתב רבינו והחרובין אע"פ שחנטו פירותיהם קודם ט"ו לשבט ליתנא דרבי נחמיה נקט אבל לאו למימרא דאזלינן בהו אחר עונת המעשרות כשאר אילנות אלא בתר לקיטה כסברת רבי נחמיה בכל האילנות כדכתב רש"י ז"ל וכל הסוגיא מתפרשת יפה לפי שיטת רבינו והראב"ד ז"ל אזיל לשיטתיה שהוא סובר דאין האילנות חייבין במעשר מן התורה חוץ מתירוש ויצהר ודחק עצמו לתרץ כאשר תראה מלבנו ומ"מ כן נראה דעת רש"י והתוספות וקשיא לי מאי שנא דאזיל תנא דברייתא בזיתים בתר שליש ובענבים

בתר

כסף משנה

פ"א א אחר שמפרישין וכו' ובשנה שלישית וששית מפרישין מעשר עני וכו'. פרק קמא דר"ה עלה י"ב: ומ"ש כמו שביארנו. הוא בפרק ו' ממתנות עניים: ב באחד בתשרי הוא ר"ה וכו'. משנה שם: ומ"ש ובט"ו בשבט הוא ר"ה למעשר האילנות. ג"ז שם במשנה: ג והחרובין אע"פ שחנטו פירותיהם וכו'. שם עלה ט"ו ע"ב ת"ר אילן שחנטו פירותיו וכו' עד אם קיבלה אם לא קיבלה: ומ"ש רבינו יראה לי שאין הדברים אמורים וכו': כתב הראב"ד אין סברתו נכונה וכו'. וי"ל דרבינו לטעמיה דסבר דכל הדומה לדגן תירוש ויצהר חייב בתרומה ומעשרות מן התורה כדמשמע מדבריו בפ"ב מהלכות תרומות אבל קשה הא דאמרינן ר"פ כיצד מברכין (דף ל"ו) ה"א ה"מ במעשר אילן דבארץ גופה דרבנן ושמא י"ל שיפרש רבינו דהתם בפירות גרועים דוקא דומיא דצלף דביה איירי התם דלא הוי דומיא דתירוש ויצהר. ומ"ש שלא חילקו אלא בין מעשר לשביעית וכו' כלומר דאיכא מ"ד התם אתרוג בת ששית שנכנסה לשביעית פטורה מן המעשר ופטורה מן הביעור. ומה שכתב ואם כדבריו מה ענין בנות שוח וכו' טעמו שאם כדברי רבינו דהא דאמר רבי נחמיה והחרובין שחנטו פירותיהם וכו' בחרובי צלמונה שהם גרועות הדברים אמורים אם כן מאי מותיב ר"ל מבנות שוח ולי קשה עוד דקתני רבי נחמיה כגון דקלים וזיתים וחרובין קתני חרובין דומיא דדקלים וזיתים שאינם פסולת מינם ואפשר דה"ק רבינו יראה לי שמה שנהגו העם כרבי נחמיה בחרובין לא נהגו כן אלא בחרובי צלמונה וכיוצא בהן וכו' שאע"פ שרבי נחמיה בכל פירות האילן שעושין בריכה אחת אמרה לא נהגו כמותו אלא בחרובין ולא בכל החרובין אלא בחרובי צלמונה:

הירק

משנה למלך

פ"א ג יראה לי שאין הדברים אמורים אלא בחרובי צלמונה כו'. עיין לעיל בפרק א' מהלכות מעשר דין ט':

פירות

פירות האילן: ד הירק בשעת לקיטתו עישורו. כיצד אם נלקט ביום ראש השנה של שלישית אף ע"פ שבא לעונת המעשרות ונגמר בשנייה מפרישין ממנו מעשר עני. ואם נלקט ברביעית מעשר שני: ה *וכן האתרוג בלבד משאר פירות האילן הרי הוא כירק והולכין אחר לקיטתו בין למעשר בין לשביעית. כיצד אם נלקט בשלישית אחר ט"ו בשבט מפרישין ממנו מעשר עני אע"פ שנגמרה בשנייה וכן אם נלקט ברביעית קודם ט"ו בשבט מפרישין ממנו מעשר עני. נלקט ברביעית אחר ט"ו בשבט מפרישין ממנו מע"ש: ו ואף ע"פ שהולכין אחר לקיטתו אתרוג בת ששית שנכנסה לשביעית אפילו היתה כזית ונעשית ככר חייבת במעשרות: ז *האביונות של צלף נותנין עליהן חומרי אילן וחומרי זרעים. שאם היו משנה שנייה שנכנסה לשלישית ונלקטו קודם ט"ו בשבט מפרישין מעשר ראשון ואחר כך מפריש מעשר אחר ופודהו. ואחר שפודהו נותנו לעניים ואוכל פדיונו בתורת מעשר שני. ונמצא כמו שהפריש מעשר שני ומעשר עני: ח *האורז והדוחן והפרגין והשומשמין אף על פי שהשרישו קודם ראש השנה אין הולכין בהן אלא אחר גמר הפרי ומתעשרין להבא. וכן פול המצרי אע"פ שמקצתו השריש לפני ר"ה ומקצתו לאחריו צובר גורנו לתוכו ותורם ומעשר מן הכל

השגת הראב"ד

*וכן האתרוג בלבד וכו' עד חייבת במעשרות. א"א כמה דבריו מבולבלים ומקולקלים ומשובשים והוא הופך דברי רבי יוחנן ור"ש בן לקיש דאמרי תרווייהו אתרוג בת ששית שנכנסה לשביעית לעולם ששית וחייבים עליה משום טבל ופטורה מן השיעור ואם כן היינו אחר חנטה לשביעית מיהו לענין מעשר שני ומעשר עני אזלינן בתר לקיטה כר"י:

השגת הראב"ד

*האביונות וכו'. א"א שנה המחבר הזה כב"ש שעושין אותו ספק דאילו לב"ה אילן גמור הוא ואמרינן בברכות דאפילו בח"ל (לא) עבדינן כוותייהו:

השגת הראב"ד

*האורז וכו' וכן פול המצרי וכו'. א"א אם הכל הולך אחר גמר הפרי אין צריך לצבור גרנו לתוכו דהא קי"ל דאין בילה אלא ליין ושמן:

כסף משנה

ד הירק בשעת לקיטתו עישורו וכו': ה וכן האתרוג בלבד וכו'. משנה פרק שני דבכורים (משנה ו) וכרבן גמליאל ואיתיה בפ"ק דר"ה (דף ג' וי"ד):

ו ואע"פ שהולכין אחר לקיטתו וכו'. פ"ק דר"ה עלה ט"ו וכרבי יוחנן: כתב הראב"ד כמה דבריו מבולבלים וכו'. טעמו לומר שהוא ז"ל מפרש דע"כ לא אמרו ר"י ור"ל בת שנית שנכנסה לשביעית לעולם שנית דאזלי בתר חנטה אלא לענין אם הוא טבל ואם פטורה מן השיעור ולא איירו לענין אם מפרים מעשר שני או מעשר עני דבהא נקטינן כר' יוסי דאמר אבטולמוס העיד משום חמשה זקנים אחר לקיטתו למעשר ופי' רש"י למעשר לענין שניה נכנסת לג' או שלישית נכנסת לרביעית ורבינו סובר דכיון דסמוך להא דרבי יוסי איתמר הא דר"י ור"ל בההוא גוונא דרבי יוסי מיירו ופסק כוותייהו:

ז האביונות של צלף וכו'. ירושלמי ספ"ד דמעשרות אביונות נותנים עליהם וכו': כתב הראב"ד שנה זה המחבר כב"ש וכו'. טעמו מדגרסינן בר"פ כילד מברכין (דף ל"ו) אמר רב יהודה אמר רב צלף של ערלה וכו' עד וב"ש במקום ב"ה אינה משנה וכיון דלב"ה אינו כלאים בכרם ה"ל ודאי אילן ודינו כשאר פירות האילן למ"ש ומ"ע ולפי זה הירושלמי הזה אתי כב"ש ולית הלכתא כוותיה ורבינו סובר שהירושלמי זה אפילו כב"ה אתי דאע"ג דס"ל דהוי כאילן ה"מ לכלאים ולערלה אבל לענין מעשר שני ומעשר עני החמירו בו וטעמא משום דכיון דאין בדבר זה הפסד החמירו בו ולשון הירושלמי מוכיח כן שכתב וליידא מלה כלומר לאי זה דבר נתנו עליהם חומרי זרעים משמע בהדיא דלא נתנו עליו חומרי זרעים אלא לדבר זה בלבד:

ח האורז והדוחן וכו'. בפ"ק דר"ה (דף י"ג ע"ב) תנן התם האורז והדוחן וכו' ופסק כשמואל דאמר הכל הולך אחר גמר פרי. ומ"ש וכן פול המצרי אע"פ שמקצתו השרים וכו'. שם פסק שמואל הלכה כר"ש שזורי דאמר הכי וכתב הראב"ד אם הכל הולך אחר גמר הפרי וכו'. ולכאורה נראה לתמוה שאם קושיא זו קושיא דשמואל אדשמואל ה"ל לאקשויי דאמר הכל הולך אחר גמר פרי ואיהו גופיה אמר הלכה כר"ש שזורי דאמר פול המצרי שמקצתו השרים לפני ר"ה ומקצתו לאחר ר"ה צובר גורנו לתוכו אבל לפי האמת אין כאן קושיא שהרי פירש"י וכי אמר שמואל הלכה כר"ש שזורי לא מטעמיה קאמר דאילו ר"ש שזורי טעמיה משום בילה וטעמא דשמואל משום דכוליה חדש הוא שגדל ונגמר אחר ר"ה עכ"ל וכך הוא מוכרח בגמרא וכך מבואר בדברי רבינו ואפשר דודאי דפשיטא להראב"ד הוא ולא בא להשיג על רבינו אלא מפני שתפס לשון צובר גרנו לתוכו שלשון זה לא יצדק אלא למאן דסובר דבתר השרשה אזלינן ואם יתרום מזה על זה ה"ל תורם מן החדש על הישן ולפיכך צובר גרנו לתוכו כלומר יבלול אותו יפה לאחר שכנס מן הראשון בזוית זו ומן השני בזוית זו יחזור ויצברנו לאמצע הגורן כדי שיהיה כולו כאחד נבלל יחד יפה נמצא כשיתרום ויעשר יהא מן החדש במעשר לפי מה שיש חדש בגורן ומן הישן לפי מה שיש ישן וכדפירש"י. וי"ל שרבינו מפרש לשון צובר גרנו לתוכו דהיינו לומר שאע"פ שלא יפרים מכל אחד לבדו אלא שצובר כל גרנו לתוכו ונמצא מעושר מזה על זה שפיר דמי לר"ש שזורי משום דיש בילה ולשמואל משום דכוליה חדש הוא. ומ"מ קושא דמרן הראב"ד ז"ל לא ידענא דסיים בה דהא קי"ל דאין בילה אלא ליין ושמן וזה אינו ענין למ"ד הכל הולך אחר גמר פרי ושמא י"ל דחדא ועוד קאמר חדא שאם הכל הולך אחר גמר פרי אין צריך לצבור גרנו לתוכו ואת"ל דלא אזלינן בתר גמר פרי אלא בתר השרשה כי צובר גרנו לתוכו מאי הוי הא קי"ל דאין בילה אלא ליין ושמן וכבר יישבתי דברי רבינו:

הבצלים

רדב"ז

בתר חנטה והלא שניהם מן התורה אפי' לפי שיטת הראב"ד ז"ל ורש"י ז"ל כתב דה"ה לענבים דאזלינן בהו בתר שליש וכ"ל דחדא מינייהו נקט:

ד הירק בתר לקיטתו עישורו וכו'. שם ת"ר ליקט ירק ערב ר"ה עד שלא תבא השמש וחזר וליקט משתבא השמש אין תורמים ומעשרין מזה על זה לפי שאין תורמין ומעשרין לא מן החדש על הישן ולא מן הישן על החדש ואם היתה שניה הנכנסת לשלישית שניה מעשר ראשון ומעשר שני שלישית מעשר ראשון ומעשר עני כלומר מה שנלקט בשנה שניה של שמטה מעשר ראשון ושני ומה שנלקט בשלישית של שמטה מעשר ראשון ומעשר עני:

כשאר פירות ומניחין אותן באילן הרבה לפיכך לא נתכוו בעיניהם עד שעת לקיטה מ"מ לא היה אלא מנהג והיכא דנהוג נהוג והיכא דלא נהוג לא נהוג והולכין אחר חנטה:

ה וכן האתרוג בלבד וכו'. פסק כרבותינו דאושא נמנו וגמרו אתרוג אחר לקיטתו בין למעשר בין לשביעית ואמרינן עלה איתמר רבי יוחנן ור"ל דאמרי תרווייהו אתרוג בת ששית שנכנסה לשביעית אפי' כזית ונעשית ככר חייבין עליה משום טבל. ולכאורה משמע דרבי יוחנן ור"ל כרבי יוסי בן אבטולמוס שהעיד משום חמשה זקנים אתרוג אחר לקיטתו למעשר ואחר חנטה לשביעית וא"כ קשיא על רבינו איך פסק כרבותינו דאושא דאזלי בתר לקיטה לשביעית וכרבי יוחנן ור"ל דאזלי בתר חנטה לשביעית וזו היא השגתו של הראב"ד ז"ל אבל כד מעיינת בה שפיר תשכח דלאו הכי הוא דלא מסתבר דרבי יוחנן ור"ל פליגי על מה שנמנו באושא אלא אתו לפרושי דהא דנמנו באושא דאתרוג בתר לקיטה לשביעית היינו דוקא להחמיר דנוהג באתרוג זה כל חומרי שביעית לאפוקי מדרבי יוסי דאמר בתר חנטה לפטור אותו מדין שביעית אבל לדון בו דיני שביעית להקל לא נמנו על זה וזהו שאמרו רבי יוחנן ור"ל בת ששית שנכנסה לשביעית לעולם ששית ונוהג בו כל דיני ששית להחמיר והרי הוא טבל כללא דמילתא דאזלינן באתרוג אחר חנטה ואחר לקיטה להחמיר וטעמא רבה איכא דאית ביה תרתי דהוא אילן וגדל על כל מים כירק וזהו שכתב רבינו ואע"פ שהולכין אחר לקיטתו וכו' ודוק ותשכח שעלו דברי רבינו כהוגן וכשורה בלא בלבול ושבוש:

ז האביונות של צלף וכו'. איברא דפשטא דסוגיין דפרק כילד מברכין (דף לו) אתיא כדברי הראב"ד לב"ש מספקא להו ובית הלל פשיטא להו דהוי אילן וב"ש במקום ב"ה אינה משנה ולא אמרינן בהאי פלוגתא כל המיקל בארץ הלכה כמותו בח"ל. והריני מפרש הסוגיא בדוחק לדעת רבינו רבינא אשכחיה למר בר רב אשי דקא זריק אביונות וקא אכיל קפריסין דאביונות פירי נינהו ואית בהו משום ערלה וקא אכיל קפריסין דקפריסין לאו פירא נינהו א"ל מאי דעתיך כר"ע דמיקל ולעביד מר כב"ש דמקילי טפי דתניא צלף ב"ש אומרים כלאים בכרם לפי שהוא ירק וב"ה אומרים אין כלאים בכרם דאילן הוא אלו ואלו מודים שחייב בערלה וסובר רבינו דאי לאו דקים ליה לרבינא דהלכה כב"ש בהא לא הוה אמר ונעביד מר כב"ש דמקילי טפי ואע"ג דבעלמא הלכה כב"ה הכא מסתבר טעמייהו דב"ש א"נ הכי גמיר לה רבינא מרביה וסדר שקיל וטרי תלמודא לתרוצי דב"ש כיון דס"ל לרבינא כוותייהו הא גופא קשיא אמרת צלף ב"ש אומרים כלאים בכרם אלמא מין ירק הוא והדר תני אלו ואלו מודים שחייב בערלה אלמא מין אילן הוא ל"ק ב"ש ספוקי מספקא להו ועבדי הכא לחומרא והכא לחומרא ובהכי סלקא מילתא למר בר רב אשי דזריק לאביונות משום דאזיל לחומרא כב"ש וסדר פריך תלמודא מ"מ לב"ש הוי ליה ספק ערלה וספק ערלה בח"ל יורד ולוקט וא"כ אמאי היה זורק את האביונות כיון דלב"ש ספיקא הוא ומתרץ תלמודא אליבא דמר בר רב אשי ר"ע במקום רבי אליעזר עבדינן כוותיה וב"ש במקום ב"ה אינה משנה ולתרוצי לדמר בר רב אשי אמרי' הכי אבל סברת רבינא כדקאי דהלכתא כב"ש בהא ואזלינן הכא לחומרא והכא לחומרא והא דפסק תלמודא כמר בר רב אשי אתיא נמי אליבא דב"ש ומשום חומרא כנ"ל לתרץ לפי מה שפסק רבינו ומ"מ שיטת הראב"ד נראה נכונה וכן פירש"י ז"ל:

ח האורז והדוחן והפרגין וכו'. תנן במסכת שביעית ומייתי לה בפ"ק דר"ה (דף י"ג) האורז והדוחן וכו' שהשרישו לפני ר"ה מתעשרין לשעבר ומותרין בשביעית וכו' ויהיב רבה טעמא מתוך שעשויין פרכין פרכין אזלי רבנן בתר השרשה כיון שכולם נפרשין יחד א"ל אביי וליבור גרנו לתוכו מי לא תניא רבי יוסי בן כיפר אמר משום ר"ש שזורי פול המצרי שזרעו לזרע מקצתו השריש לפני ר"ה ומקצתו אחר ר"ה אין תורמין ומעשרין מזה על זה לפי שאין תורמין מן החדש על הישן ולא מן הישן על החדש כיצד הוא עושה יצבור גרנו לתוכו ונמצא תורם ומעשר מן החדש שבו על החדש שבו ומן הישן שבו על הישן שבו א"ל ר"ש שזורי קאמרת ר"ש שזורי סבר יש בילה ורבנן סברי אין בילה כלומר אין בילה אלא במשקין שנבללים יפה א"ר יצחק בר נחמני אמר שמואל הלכה כר"י בן כיפר שאמר משום ר"ש שזורי מתקיף לה רבי זירא ומי אמר שמואל הכי והא אמר שמואל לכל אין בילה חוץ מיין ושמן אסמיכתיה הא דאמר שמואל הכל הולך אחר גמר פרי. וכי קאמר שמואל הלכה כר"ש שזורי הלכה כוותיה ולא מטעמיה דאילו טעמיה דר"ש משום בילה וטעמיה דשמואל משום דאזיל בתר גמר פרי והכל חדש הוא שנגמר אחר ר"ה ופסק רבינו כשמואל דאזיל בתר גמר פרי דהיינו הבאת שליש וא"ת כיון דפסק כשמואל אמאי בעינן שיצבור גרנו לתוכו אזל בתר גמר פרי וזו היא השגתו של הראב"ד ז"ל ונראה לתרץ שלא הצריך רבינו לצבור גרנו לתוכו גבי אורז ודוחן וכל הנך אלא גבי פול המצרי שהשרים מקצתו לפני ר"ה ומקצתו לאחר ר"ה דהיכא למיחש שמא לא נגמר הכל יחד ואע"ג דס"ל לשמואל אין בילה מ"מ כיון שהדבר ספק אם נגמר הכל יחד בכה"ג סמכינן אבילה ונמצאו לשמואל ג' מימרות אחד הלכה כר"ש שזורי ב' לכל אין בילה חוץ מיין ושמן ג' הכל הולך אחר גמר פרי ובגמרא מצריך להו ע"ש. וא"ת היכי פסק כשמואל ושמואל גופיה לא ידעינן כמאן אמרה דלא כתנא דמתני' ולא כר"ש שזורי. י"ל שזאת הקושיא לא תפול על פסקי הלכות כיון דלא אשכחנא שום אמורא דפליג אשמואל בהר אמוראי אזלינן ופסקינן הלכתא ושמואל ידע דאיכא תנא דקאי כוותיה א"נ דהכי קבל מרבו שקבל מרבו הלכה כתנא דמתני' דאין בילה וקבל הלכה כר"ש שזורי וא"א לקיים שתי הלכות אלו אא"כ נלך אחר גמר פרי והלכתא כר"ש שזורי ולאו מטעמיה:

הבצלים

הכל כאחד שהכל הולך אחר גמר הפרי: **ט** הבצלים הסריסים שמנע מהם מים שלשים יום לפני ראש השנה. ושל בעל שמנע מהם שלש עונות לפני ר"ה מתעשרין לשעבר. מנע מהם פחות מכאן אע"פ שהתחילו ליבש קודם ר"ה מתעשרין להבא:

י *פול המצרי שהביא שליש לפני ר"ה אם זרעו לזרע מתעשר לשעבר. זרעו לירק מתעשר להבא. זרעו לזרע ולירק או שזרעו לזרע וחישב עליו לירק מעשר מזרעו על ירקו ומירקו על זרעו. לא הביא שליש לפני ר"ה אם זרעו לזרע זרעו מתעשר לשעבר וירקו בשעת לקיטתו עישורו. *והוא שליקט ממנו לפני ראש השנה. אבל אם לקט ממנו אחר ר"ה בין ירקו בין זרעו מתעשר להבא. *זרעו לזרע וחישב עליו לירק הולכין אחר מחשבתו. זרעו לירק וחישב עליו לזרע אין מחשבת זרע חלה עליו אא"כ מנע ממנו ג' אריות. והוא שהביא שליש לפני ר"ה *אבל אם לא הביא שליש אלא לאחריו אע"פ שלא נמנע מלארות ממנו ג' אריות זרעו לזרע ועשה כולו קצצין גמורים לפני ר"ה זרעו מתעשר לשעבר.

וירקו

השגת הראב"ד

*פול המצרי וכו'. א"א והוא שליקט לפני ר"ה וכמה אני תמה על זה המחבר שסבר להורות מתוך התוספתא ומן הירושלמי ולא עלתה בידו כי אין התוספתא והירושלמי שלנו מתוקנים כל צרכן ולא מספיקים כל הצורך והנה פול המצרי שהצריכו בו הרבה ולא הספיקו אמרו דאם הביא שליש לפני ר"ה אם זרעו לזרע מתעשר לשעבר ירקו מהו פטור או לא זרעו לירק מתעשר להבא זרעו מהו פטור או לא לפי שמצינו במשנה שאמר כשהוא זורעה לזרע ירקה פטור זרעה לירק מתעשר זרע וירק ובתוספתא אמרו השבת כשהוא זורעה לזרע ירקה פטור ועל פול המצרי לא שמענו ומי יורה דעה ומי יבין שמועה אף כי מצא ספרים משובשים איך יורה ומסתבר אפילו זה הפול כהשבר ושבת הוא שאם זרעו לזרע זרעו מתעשר לשעבר וירקו כשעת לקיטתו:

*והוא שליקט ממנו לפני ר"ה. א"א הירושלמי שהעתיק ממנו משובש ודבריו איך יהיו מתוקנים שאם לא הביא שליש לפני ר"ה אינו מתעשר לשעבר שהרי פסק שמואל הלכה שהולכים בו אחר גמר פרי והשליש הוא גמר פרי כשזרעו לזרע והיה לו לומר מתעשר להבא ואם ליקט ממנו אחר ר"ה בין זרעו בין ירקו מתעשר להבא כך היה לו לומר:

*זרעו לזרע וכו' עד שלש אריות. א"א לא ידענו מהו אריות והוא שבולאו מן אורה וכלו והוא ענין לקיטה ואין במשנה אלא עונות ובירושלמי מורביות ובתוספתא מריעות וכולן אינן אלא מניעת השקאה מהם ודוקא בשל בעל אבל בשל שקיא שלשים יום והעונות שאמורות כאן לא עונה של יום ושל לילה אלא כעונה של זקנה שהפסיקה ראייתה בשיא לפי מה שהיתה רגילה וכן זה העונה לפי מה שהיה רגיל להשקות:

*אבל אם לא הביא וכו' עד אף ע"פ שלא נמנע. א"א נראה לי שהוא שבוש והיה ראוי להיות אע"פ שנמנע והטעם שאין מחשבת זרע חלה על מחשבת ירק ביחוד מתעשר זרע וירק אלא בשני דברים שהביאו שליש לפני ר"ה ושימנע ממנו מים שלשים יום שהם גידול הירק וכשמנע נראה כי דעת שלימה היתה לו לזרע ולא תחול עליו המחשבה ויעשר מעניהם נראה מכאן דבהמו לירק קאי. ומה שכתב בסוף זרעו לזרע ועשה כולו קצצים גמורים וכו' אמת הוא כך מצא בירושלמי ולא ביאר בה כהוגן ובתוספתא נראה שלא בא אלא על דברי רשב"ג שאמר שאין הולכין לזרע לשעבר לא אפילו בחרמיל ולא אפילו בשלים אלא בקצצים גמורים כי אז נחשבו לשעבר ומי הוא *שיאמוד עליהם אלא בדברים שבועים וזה המחבר היה לו לומר זרעו לזרע וירק ולא יבא כהוגן לדעת רשב"ג וכל זה תמצא בשביעית ירושלמי פרק שני ובתוספתא דשביעית פרק שני ושם יבחנו דבריו:

*ס"א שיסמוך

רדב"ז

ט הבצלים הסריסים וכו'. פ"ב דשביעית הבצלים הסריסים שמנע מהם מים שלשים יום לפני ר"ה מתעשרים לשעבר ומותרין בשביעית ואם לאו אסורין בשביעית ומתעשרין לשנה הבאה ושל בעל שמנע מהם מים שתי עונות דברי ר"מ וחכ"א שלש והלכה כחכמים. והבצלים הסריסים הם אשר צריכים השקאה תדיר ולפיכך נקראו סריסים ושל בעל הם שמשקים אותם לפרקים וכיון שמנע מהם המים נגמר הפרי ומתעשרים לשעבר ואם מנע מהם פחות מזה מעשרין להבא שעדיין לא נגמר הפרי אלא בשנה הבאה דאזלינן בתר גמר פרי ובין אם תפרש דאתיא מתני' כרבי יוסי הגלילי כדפרש"י ז"ל בר"ה ובין אי אתיא כרבי עקיבא כדמשמע בירושלמי מ"מ סתמא היא וקי"ל כסתם מתני':

י פול המצרי שהביא שליש וכו'. ירושלמי פרק שני דשביעית תני שם מדות אמרו חכמים בפול המצרי זרעו לזרע מתעשר לשעבר וכו' כלשון רבינו ומסיים בה כשהביא שליש לפני ר"ה והרי כאן ב' מדות דזרעו לזרע ולירק או שזרעו לזרע וחשב עליו לירק מדה אחת היא וטעמא דמילתא דאם זרעו לזרע הרי הוא כשאר הקטניות ואזלינן בהו אחר גמר פרי לפי שיטת רבינו ואם נגמרו בשנה שעברה אע"פ שלקטן בשנה זו מתעשר לשעבר ואם זרעו לירק אזלינן בתר לקיטתו כשאר ירקות. הוקשה להראב"ד ז"ל למה לא נתפרש ירק מה תהא עליו אם זרען לזרע וזרע מה תהא עליו אם זרען לירק והאי בעניי אומר דסמכו על המשנה דהוי פול המצרי כמו כוסבר ושבת שאם זרען לזרע הירק פטור ואם זרע לירק מתעשר זרע וירק וכן השבת וכתבה רבינו בהלכות תרומות וגבי פול המצרי נמי אם זרעו לזרע מתעשר לשנה שעברה והירק פטור ואם זרעו לירק מתעשר זרע וירק ירק בתר לקיטתו וזרע אחר גמר פרי זרעו לזרע ולירק מעשר מזרעו על ירקו ומירקו על זרעו. ומ"ם נשלמא לפי שיטת רבינו שהולכים בהם אחר גמר פרי היינו דמעשר מזרעו על ירקו דסתמא הכל בשנה אחת שהרי גמר הזרע סמוך ללקיטת הירק הוא ולא הולך לבתר אלא דמעשר מזרעו על ירקו ומירקו על זרעו להשמועי' דלאו תרי מיני נינהו אלא לפי שיטת המפרשים דאזלינן בהו בתר הפרשה אמאי מעשר מזרעו על ירקו הרי הפרשה היתה לשעבר ולקיטת הירק להבא וי"ל כיון שזרעו לזרע ולירק דעתו הוא שאם יעשר מן הזרע ניזיל בתר זמן הזרע לזרע ולירק וכן איפכא ועדיין צ"ע ואפשר דמשום קושיא זו כתב הראב"ד ז"ל שאין הירושלמי מתוקן אבל יש תימה בדבריו ז"ל שכתב ומסתבר אפילו זה הפול המצרי ככוסבר ושבת הוא שאם זרעו לזרע זרעו מתעשר לשעבר וירקו בתר לקיטה ע"כ והלא משנה שלימה שנינו כוסבר שזרעו לזרע ירקו פטור וכן השבת כדאיתא בתוספתא לפיכך נראה שיש ט"ס ולא קאי אלא דאם זרעו לירק שמתעשר זרע וירק דזרעו מתעשר לשעבר וירקו בשעת לקיטה: **לא הביא** שליש לפני ר"ה וכו'. בירושלמי אבל אם הביא שליש לאחר ראש השנה זרעו מתעשר לשעבר וירקו מתעשר בשעת לקיטתו עישורו כשליקט ממנו לפני ראש השנה אבל אם ליקט ממנו לאחר ראש השנה בין זרעו בין ירקו מתעשר להבא ע"כ. והעתיקה רבינו והוסיף אם זרעו לזרע וכו' ואם זרעו לירק לא ידענו מה דינו ומהירושלמי משמע שאין חילוק בין אם זרעו לזרע או לירק דכיון שלא הביא שליש לפני ר"ה הוי כאילו זרעו לירק ומתעשר זרע וירק דומיא דכוסבר ושבת ומה שכתב רבינו אם זרעו לזרע לומר דבזמן שזרעו לזרע יש חילוק בין זרעו לירקו אבל אם זרעו לירק אין חילוק והכל מתעשר להבא אלא דהכי קשיא טובא כיון שלא הביא שליש לפני ר"ה דהיינו גמר פרי היאך שייך לומר זרעו מתעשר לשעבר וירקו מתעשר בשעת לקיטתו והלא גמר פרי ולקיטת ירקו הכל בשנה אחת והכל מתעשר להבא היה לו לומר ומתוך קושיא זו כתב הראב"ד שהירושלמי משובש ואני בעניי אומר דמפני קושיא זו אין לשבש הספר דאיכא לתרוצי דכיון שליקט ממנו לפני ר"ה גלה בדעתו שזהו גמר פרי אצלו ולפיכך מתעשר לשעבר אבל ירקו בתר לקיטתו עישורו אם לקט ממנו לפני ר"ה מעשר בשעת לקיטתו וכן אם ליקט אחר ר"ה בשעה לקיטתו מה שאין כן בזרעו שאם לקט מקצת לפני ר"ה הרי זה אצלו גמר פרי אע"פ שלא הביא שליש ואף מה שלוקט אחר ר"ה מתעשר לשעבר ועלו דברי הירושלמי ודברי המעתיק בלא שיבוש. אבל אם ליקט ממנו אחר ר"ה וכו' כיון שלא הביא שליש ולא לקט ממנו קודם ר"ה מתעשר להבא בין ירקו בין זרעו: זרעו לזרע וחישב עליו לירק וכו'. שם בירושלמי זרע לזרע וחישב עליו לירק באין עליו במחשבה ופירש רבינו הולכין אחר מחשבתו והוי כאילו זרעו לירק דמתעשר זרע וירק ואחר לקיטתו עישורו: זרעו לירק וחישב עליו לזרע אין מחשבת זרע חלה עליו וכו'. שם בירושלמי זרע לירק וחישב עליו לזרע אין מחשבת זרע חלה עליו אלא א"כ מנע ממנו שלש מורביות ופירש רבינו מורביות אריות כלומר ג' לקיטות שכן מנהג הירק בזמן שרוצים ללקוט אותו מתקן אותו ליפותו וכיון שמנע ממנו שלש לקיטות נתקיימה מחשבתו שחישב עליו לזרע ע"י מעשה: והוא שהביא שליש לפני ר"ה ומתעשר לשעבר והוי כאילו זרעו לזרע. וכתב הראב"ד ז"ל ודוקא בשל בעל אבל בשל שקיא ל' יום השוה את פול המצרי לבצלים הסריסים לעיל ונראה שרבינו אינו מחלק דבשלמא בצלים תלוי בהשקאה אבל הכא אין הדבר תלוי אלא בגילוי דעתו של זורע וכיון שמנע ממנו שלש לקיטות גילה בדעתו דלזרע בעי ליה ולא לירק כי הירק דרכו להשקותו וללקטו תדיר ואין לחלק בו בין של בעל לשל שקיא: **אבל אם לא הביא שליש וכו'**. שם בירושלמי אבל אם הביא שליש לאחר ר"ה אפי' לא מנע ממנו שלש מורביות וכתב הראב"ד ז"ל שהוא שיבוש וראוי להיות אעפ"י שמנע וכו' ולכאורה הכי משמע אלא דקשה עלי לקבל שהעתיק רבינו הלשון בשיבוש מבלי הבנת מלתו לכן לפיכך נראה לפרש דה"ק אפילו לא מנע ממנו ג' אריות אלא לאחר שהיה מפקח ולוקט שגילה בדעתו שאינו חפץ בזרע אלא בירק אפ"ה מתעשר זרע וירק דלא עדיף מזרע זרעו מתחילה לירק ולא חישב עליו לזרע דומיא דכוסבר ושבת וכיון שלא הביא שליש לפני ר"ה מעשר מזרעו על ירקו ומירקו על זרעו דה"א דאם זרעו לירק ולא עשה בו מעשה א"כ אז מתעשר זרע וירק אבל זרעו לירק ועשה בו מעשה המורה שאין חפץ בזרע סד"א שאין מתעשר אלא ירק קמ"ל וא"ת מ"ש כשזרעו לזרע וחישב עליו לירק הולכין אחר מחשבתו ומ"ש כשזרעו לירק וחישב עליו לזרע אין מחשבת הזרע חלה עליו וי"ל דלעולם הירק קודם לזרע ולפיכך חלה מחשבת הירק וכשזרעו לירק אין מחשבת הזרע חלה עליו לפי שהזרע מאוחר לירק אא"כ עשה בו מעשה המוכיח ואז מתעשר זרע לבד לשעבר כיון שהביא שליש לפני ר"ה ואם לא עשה בו מעשה המוכיח לזרע ולא הביא שליש לפני ר"ה אעפ"י שעשה בו מעשה המוכיח לירק מתעשר זרע וירק ומזה על זה כך נ"ל ליישב הירושלמי כאשר העתיקו רבינו: זרעו לזרע ועשה כולו קצצין וכו'. לשון הירושלמי וטעמו דכיון שעשה אותו קצצין לפני ר"ה הולכין בזרעו לשעבר ומיירי שלא הביא שליש לפני ר"ה דאם הביא שליש לפני ר"ה מאי איריא משום שעשה אותו קצצין בלאו הכי מתעשר לשעבר אבתרי לזרע זרעו וכיון שהתלמוד

כסבו

כסף משנה

ט הבצלים הסריסים וכו'. משנה פרק שני דשביעית (משנה ט) וכחכמים. ומ"ש אע"פ שהתחילו ליבש וכו':

י פול המצרי שהביא שליש לפני ר"ה וכו' עשה קצצין גמורין וכו' עד ומירקו על זרעו. פירוש קצצין גמורים כתב הר"י קורקוס ז"ל דהיינו שנתמלא השבולת כל צרכה והוא יותר מכרמלו: כתב הראב"ד פול המצרי שהביא שליש וכו'. א"א והוא שליקט לפני ר"ה וכו'. והנה נוסחת ספרי הירושלמי שבידינו הוא כנוסחת רבינו ואע"פ שבתוספתא אמרו על פול המצרי לא שמענו מאחר שבירושלמי פירשו כל משפטיו למה לא נפסוק כמותו. ומ"ש אף כי מצא ספרים משובשים מאן לימא לן שנוסחת רבינו משובשת ואולי מפני מ"ש בהשגות שאחר זה כתב שמצא ספרים משובשים ושם איישב נוסחת רבינו. ומ"ש ומסתבר אפילו זה הפול כהשבר ושבת הוא תמהני מאחר שבירושלמי איבעיא ולא איפשיטא היכי פשיט לה איהו ז"ל:

כתב עוד הראב"ד והוא שליקט ממנו לפני ר"ה א"א הירושלמי שהעתיק ממנו משובש וכו'. וי"ל שרבינו מפרש הא דאמר שמואל בפ"ק דר"ה שהולכים אחר גמר פרי גמור קאמר וכן נראה מדברי התוספות שם. ועל מ"ש רבינו שלש אריות וכו' כתב הראב"ד לא ידענו מהו אריות ופירש דהיינו לקיטות. ועל מ"ש רבינו אם לא הביאו וכו' עד אע"פ שלא נמנעו. כתב הראב"ד נ"ל שהוא שבוש וכו' ולע"ד נראה דאין כאן שיבוש וה"ק הא דבעינן שימנע ממנו ג' אריות דוקא כשהביא שליש לפני ר"ה אבל אם לא הביא שליש אלא לאחריו לא בעינן שימנע ממנו ג' אריות. ומ"ש והטעם שאין מחשבת זרע חלה וכו' הוא ע"פ גירסתו ופירושו. ומ"ש אמת הוא כך מצא בירושלמי וכו' י"ל שטעם רבינו לסמוך על הירושלמי יותר מעל התוספתא משום דלא ידעינן אי מיתניא בי רבי חייא ורבי אושעיא:

פירות

ויירקו בשעת לקיטתו. מקצתו עשה קצין גמורין ומקצתו לא עשה זה שאמרו צובר גרנו לתוכו ונמצא מעשר מזרעו על ירקו ומירקו על זרעו: **יא** *פירות שנה שנייה שנתערבו בפירות שלישית. או של שלישית ברביעית. הולכין אחר הרוב. מחצה למחצה מפריש מעשר שני מן הכל. אבל לא מעשר עני שמעשר שני חמור שהרי הוא קדש ומעשר עני חול. וכן פירות שהן ספק אם פירות שנייה הם או פירות שלישית מפריש מהן מעשר שני: **יב** כל הפטור ממעשר ראשון פטור מן השני ומן העני. וכל שחייב בראשון חייב בשניהם וכל התורם מוציא מעשר. וכל שאינו תורם אינו מוציא מעשר זה. כל מי שאם תרם תרומתו תרומה כך אם עישר מעשר זה הרי הוא מעשר וכל מי שאין תרומתו תרומה כך אם הוציא מעשר זה אינו מעשר: **יג** פירות שהוציא מהן מע"ר קודם שיקבעו למעשר ה"ז אוכל מהן עראי קודם שיוציא מעשר שני. שאין הראשון קובע לשני. אבל משנקבעו למעשר אף ע"פ שהוציא את הראשון אסור לאכול מהן עראי עד שיוציא את השני או את מעשר עני: **יד** *מעשר שני הואיל וטעון הבאת מקום אין מביאין אותו מחו"ל כבכור בהמה. לפיכך לא חייבו להפריש מעשר שני בסוריא. *ויראה לי שמע"ש שמפרישים בארץ שנער ובמצרים פודין אותו ומביאין דמיו לירושלים. וכן יראה לי שלא חייבו

השגת הראב"ד

*פירות שנה שנייה וכו' עד ומעשר עני חול. א"א ולמה לא יפריש מעשר עני והלא יש עליהם איסור טבל ואוסר במשכו ומצינו לרבי עקיבא על כפיקו עישר שני עישורים מע"ש ומע"ע ואפילו אחר הרוב אין נילך באיסורי טבל אלא כדמאי פרק המישי ממעשר שני ירושלמי:

השגת הראב"ד

*מעשר שני הואיל והוא טעון הבאת מקום כו' עד מעשר שני בסוריא. א"א אין הטעם הזה מספיק דר"ע הוא דס"ל הכי ולא אמר אלא ניקרב אבל נקדש מיהא קדוש והכי איתא בבכורות פ"ב וג"ל מה שאמרו שאין מעשר שני בסוריא מן התורה קאמר ואם גזרו עליה מעשרות לא גזרו עליה נטע רבעי:

*ויראה לי שמע"ש וכו' עד סומכין עליהן. א"א אלו דברי רוח:

כסף משנה

יא פירות שנה שנייה וכו'. משנה פ"ב דמכשירין (משנה יא) ולשון המשנה הולכים אחר הרוב [להקל] מחצה למחצה להחמיר וכתב רבינו מפריש מעשר שני מן הכל אבל לא מ"ע וכו' כך כתב רבינו בפירוש המשנה הנזכרת על מחצה על מחצה להחמיר והכי תנן בפ"ד דידים דמעשר שני הוי להחמיר לגבי מעשר עני: וכתב הראב"ד ולמה לא יפריש מ"ע וכו' ובאמת דברי רבינו תמוהים ור"ש פירש כהראב"ד שיפריש מעשר אחד ויחלל המעשר על מעות והפירות יחלק לעניים והמעות יאכל בירושלים והיינו שני עישורים דר"ע דפ"ק דעירובין ופרק קמא דר"ה. ועל מ"ש הראב"ד אפילו אחר הרוב אין נילך באיסורי טבל כתב הר"י קורקוס ז"ל לא ידעתי איך הקשה כן דאם זה נקרא טבל תיקשי ליה מתני' דמכשירין שאמרה בהדיא דהולכים אחר הרוב לכן אני אומר דאין נקרא טבל אלא בשלא הוציא כל מה שצריך להוציא אבל זה כבר הוציא כל מה שצריך להוציא אלא שהמעשר שהוציא הוא ספק אם הוא שני או עני ומאחר שהוציא כל מה שצריך להוציא לא נשאר בו טבל וכיון שנסתלק מכאן דין טבל אלא שאנו מסופקים מעשר זה מה יעשה בו מותר לעשות חול קדש ולא קדש חול וזהו פירוש מה שאמרו הולכים להחמיר ולדעת הר"א והר"ש ה"ל לפרש ולומר מפרים שניהם אבל לשון הולכים להחמיר משמע דאחר אחד מהם אנו הולכים אלא שהולכים אחר החמור והוא השני שצריך לאוכלו בקדושה כך נ"ל לדעת רבינו ונראה חילוק נכון ומוכרח שאם המועט נשאר טבל כדברי הר"א איך אמרו הולכין אחר הרוב דטבל לא בטיל עכ"ל ומשום דקשיא ליה הסיא דפ"ק דר"ה דר"ע הפריש שני עישורין כתב לחלק ביניהם: וכן פירות שהם ספק וכו'. נלמד ממה שקדם בסמוך:

יב כל הפטור ממעשר ראשון וכו':

יג פירות שהוציא מהם מעשר ראשון וכו'. ירושלמי דמעשרות פ"ב:

יד מעשר שני הואיל וטעון הבאת מקום וכו' לפיכך לא חייבו להפריש מעשר שני בסוריא. בפ' בתרא דבכורות (דף נ"ג) לימא מתניתין דלא כר"ע דתניא ר"ע אומר יכול יעלה אדם מעשר בהמה מח"ל לארץ (בזמן שב"ה קיים) ויקריבנו ת"ל והבאתם שמה עולותיכם וזבחיכם ואת מעשרותיכם בשני מעשרות הכתוב מדבר אחד מעשר בהמה ואחד מעשר דגן ממקום שאתה מעלה מעשר דגן אתה מעלה מעשר בהמה וממקום שאי אתה מעלה וכו' אפילו תימא ר"ע כאן ליקרב כאן ליקדש ובפ"ג דתמורה (דף כ"א) רבי ישמעאל אומר יכול יעלה אדם מעשר שני ויאכלנו בירושלים ודין הוא בכור טעון הבאת מקום ומעשר טעון הבאת מקום וכו' אף מעשר אינו נאכל אלא בפני הבית בן עזאי אומר יכול יעלה אדם מעשר שני ויאכלנו בכל הרואה וכו' אף מעשר אינו נאכל אלא לפנים מן החומה ואע"ג דלגבי הבאה מח"ל בכור יליף ממעשר כמבואר בדברי ר"ע ורבינו הלא כאן מעשר בבכור הלא רלה לכלול רבינו גם דברי רבי ישמעאל ודברי בן עזאי כלומר הואיל וטעון הבאת מקום וכו' ולמד מן בכור אסמכתא למעשה דרבנן שלא יעלו אותו מח"ל דאילו מן התורה אין מעשר בח"ל וז"ש לפיכך לא חייבו וכו' כלומר כי היכי דבכור אין מעלין אותו גם מעשר אין מפרישין אותו ולפיכך לא חייבו ומה שחייבו בשנער ומצרים מפני מעשר עני ומ"מ לא יעלה אותו עד שיפדנו מאסמכתא דבכור כך נ"ל ביאור דברי רבינו עכ"ל הר"י קורקוס ז"ל: כתב הראב"ד אין הטעם הזה מספיק וכו'. כתב הר"י קורקוס ז"ל אפשר שאעפ"כ מספיק הוא דבשלמא בבכור אפשר לומר בו יאכל במומו אבל במעשר שני טעון הבאת מקום ואם יפרישו יהיו צריכין להעלותו ואכן קי"ל דאין מביאין אותו מח"ל לכך לא חייבו בסוריא ובמצרים ובשנער חייבו מפני שהיו עניי ישראל מצויים שם ויפדנו ויעלה פדיונו אבל בסוריא נראה שלא היו עניים מצויים שם וגם שיטעו ויסברו שהיא כשאר א"י ויעלו המעשר עצמו. ומה שרצה לומר שמה שאמרו אין מע"ש בסוריא מן התורה קאמר וגזרו מעשרות ולא נטע רבעי אינו משמע כן פ"ה דמעשר שני גם פ"ז דפאה כי שם אמרו לא למדו נטע רבעי אלא ממעשר כמה דהימא אין מעשר שני בסוריא כך אין נטע רבעי בסוריא מוכח בהדיא דשקולים הם עכ"ל:

רדב"ז

כתבו סתם לא חשש רבינו למה שנראה מהתוספתא דקאי על דברי רשב"ג דטעמא דמסתבר הוא דכיון שעשה אותו קצין גמורים שיתעשר הזרע לעצמו אע"פ שליקט אותו אחר ר"ה ויירקו אחר לקיטתו עישורו: כקצתו עשה קצין וכו'. בירושלמי ודמיא להך שפנינו לעיל פול המצרי שהשרים מקצתו לפני ר"ה וכו' והיינו זהו שאמרו צובר גרנו לתוכו שהזרע והירק מעורב יחד ובכה"ג סמכין אבילה כדכתיבנא לעיל:

יא פירות שנה שניה שנתערבו וכו'. סובר רבי' שלא אמרו שהטבל והדמאי אין הולכין בו אחר הרוב אלא מפני שיש בו תרומה מעשר או ספק תרומה מעשר אבל מעשר ומעשר שני הכל חולין אלא שמעשר שני נקרא קדש לענין שצריך לאוכלו בירושלים ואזלינן בהו בתר רובא וא"ת בשלמא בזמן שהרוב מעשר שני או מחצה על מחצה מפרים על הכל מעשר שני ואוכלו בירושלים אבל היכא שהרוב מעשר עני הרי יש בתוכו מעשר שני וצריך לאכול אותו בירושלים או לפדותו וכ"ת דאה"נ שצריך השני להעלותו או לפדותו היה לו לפרש וי"ל כיון דקי"ל רובא דאורייתא סמכין עליה והוי כאילו הכל מעשר עני שנתבטל המיעוט אצל הרוב ולא ידעתי לסוף דעת הראב"ד שהביא ראיה ממעשה דרבי עקיבא שנהג בו שני עישורין דהא קי"ל כרבותינו דאושא דנמנו ואמרו אחר לקיטתו בין למעשר בין לשביעית ואפשר דרבי עקיבא מדת חסידות ולא היה צריך אלא מעשר אחד אם שנייה מעשר שני ואם שלישית מעשר עני וליכא למימר דהלכה כר"ע ולהלכה עשה דהא רבי יוסי בן אבטולמוס העיד משום חמשה זקנים אתרוג אחר לקיטתו למעשר ולא פליגי אלא לענין שביעית ומ"מ למדתי מעובדא דר"ע דאמרינן עלה בירושלמי שהפרים מעשר אחד למעשר שני ופדאו וחלקו לעניים דהיכא דהוי מחצה על מחצה מפרים אחד למעשר שני ופודהו ומחלקו לעניים דאע"ג דלא קי"ל כר"ע לענין אתרוג ילפינן מיניה לענין אם נתערבו הם רוה ולענין ספק כנ"ל אעפ"י שלא נתבאר כדברי רבינו:

יב כל הפטור ממעשר ראשון וכו'. כבר נתבאר כיוצא בזה פ"ק דמעשרות:

יג פירות שהוציא מהם מעשר ראשון וכו'. ירושלמי פ"ב דמעשרות ראשון מהו שיטבול לשני מה אם בשעה שיש עליה זיקת שני מעשרות את אמר מותר בשעה שאין עליה אלא זיקת מעשר אחד לא כ"ש ע"כ. וכי היכי דתרומה אינה קובעת אלא בדבר שנגמרה מלאכתו כן מעשר ראשון אינו קובע לשני אלא א"כ הוקבעו הפירות למעשר ואם נקבעו אינו אוכל מהם עראי:

יד מעשר שני הואיל וטעון הבאת מקום וכו'. תמורה פרק אלו קדשים (דף כ"א) רבי ישמעאל אומר יכול יעלה אדם מעשר שני ויאכלנו בירושלים ודין הוא בכור טעון הבאת מקום ומעשר טעון הבאת מקום מה בכור אינו נאכל אלא בפני הבית אף מעשר אינו נאכל אלא בפני הבית ומסיק לה דכתיב ואכלת לפני ה' אלהיך מעשר דגנך וגו' הקיש מעשר לבכור מה בכור אינו נאכל אלא בפני הבית אף מעשר אינו נאכל אלא בפני הבית ובספרי יליף לה מהאי קרא רק קדשיך אשר יהיו לך וגו' מכאן שמביאין קדשים מחו"ל לארץ יכול אף בכור ומעשר כן תלמוד לומר רק ופסק רבינו פירקא קמא דבכורות דאין מעלין בכורות מח"ל ואם העלה אין מקבלין ממנו ולא יקרב אלא יאכל במומו ובשלמא בכור יש בו קדושה אבל מעשר אין בו קדושה ומודה ר"ע שאין במעשר קדושה א"כ יספיק טעם זה לענין שלא חייבו מעשר שני בסוריא כיון שאין בו קדושה וגרסי' בירושלמי דפאה פ"ז רבי יהודה אומר לא למדו נטע רבעי אלא ממע"ש כמה דתימא אין מע"ש בסוריא ודכוותה אין נטע רבעי בסוריא ומ"ש הראב"ד ז"ל בפירוש זה הירושלמי דחוק מאד ע"ש והשכיל שדברי רבינו נכונים: ויראה לי שמעשר שני וכו'. בפ"ק דס' תרומות כתב ונביאים התקינו שיהיו נוהגות אף בארץ שנער וחכמים הראשונים התקינו שיהיו נוהגות אף בארץ מצרים ובארץ עמון ומואב וכו'. והראב"ד לא השיגו שם וכיון שהוא מודה דבמקומות אלו חייבים במע"ש ע"כ יפדו אותו כיון שהוא מקום רחוק דכתיב כי ירחק ממך המקום וא"כ צ"ע מה היתה כוונתו שכתב אלו דברי רוח וכ"ש שדעתו הוא שיפדו אותו במקומו ויאכלו הפדיון א"כ למאי נ"מ שתקנו מעשר שני במקומות

משנה למלך

יא פירות שנה שניה שנתערבו וכו'. גרסי' בתוס' פ"ד דדמאי מצרפין פירות ח"ל על פירות שניה כדי שירבו על פירות שלישית לפוטרן מן מעשר שני מצרפין מפירות ח"ל על פירות שלישית כדי שירבו על פירות רביעית לפוטרן מן מעשר עני ע"כ:

יב כל הפטור ממעשר ראשון פטור מן השני כו'. וכן כל הפטור מן התורה ממעשר ראשון פטור מן התורה ממע"ש. והוצרכתי לזה לפי שראיתי להמ"ג עשין קל"ו שכתב דבספרי פרשת ראה משמע דמע"ש נוהג בכל דבר ומשמע מדבריו שם דאפילו בירק נוהג מע"ש מן התורה וכל כך הוחזק דין זה בעיניו עד שנעשין קס"ח גבי מע"ע כתב אע"פ שבספרי משמע דמע"ש נוהג מן התורה אפילו בירקות זהו מפני רבוי המקראות אשר שם אבל במע"ע שלא מצינו רבוי יש להשוותם לתרומה ולמעשר ראשון ע"כ. ודין זה הוא תימה בעיני לחלק בין מע"ש לשאר מעשרות ולא ראיתי לשום אחד מגדולי המורים שחילקו חילוק זה ואין ספק אצלי דהראשונים ז"ל דלא חילקו חילוק זה סוברים דברייתא שלא אסמכתא בעלמא היא. ורא"יתי להרמב"ן פרשת ראה שכתב וז"ל ויש מרייתות שנויות בת"כ ובספרי לאסמכתות וכן מטעות ע"כ. (וא"ס וכ"כ בתוס' פ"ט דבכורות (דף נ"ד) ד"ה ושני ובשנה (דף פ"ט)

חייבו מקומות אלו במע"ש אלא כדי לקבוע מעשר עני כדי שיהיו עניי ישראל סומכים עליהם :

פרק שני

א מעשר שני נאכל לבעליו לפנים מחומת ירושלים שנאמר ואכלת לפני י"י אלהיך במקום אשר יבחר לשכן שמו שם וגו'. ונוהג בפני הבית ושלא בפני הבית אבל אינו נאכל בירושלים אלא בפני הבית שנאמר מעשר דגנך תירושך ויצהרך ובכורות בקרך וצאנך. מפי השמועה למדו מה בכור אינו נאכל אלא בפני הבית אף מעשר שני לא יאכל אלא בפני הבית : ב מדת חסידות שפודין מע"ש בזמן הזה בשוויו כדרך שפודין אותו בפני הבית. *והורו הגאונים שאם רצה לפדות שוה מנה בפרוטה לכתחלה בזה"ז פודה. לא יהיה זה חמור מן הקודש ומשליך הפרוטה לים הגדול : ג וכן אם חילל מעשר שוה מנה על שוה פרוטה מפירות אחרות ה"ז מחולל. ושורף את הפירות שחילל עליהם כדי שלא יהיו תקלה לאחרים. כפדיון נטע רבעי בזה"ז כמו שבארנו בהלכות איסורי מאכלות : ד כשם שאין אוכלין מעשר שני בזמן הזה בירושלים כך אין פודין אותו שם. ואין מחללין אותו ואין מוכרין אותו. ואם נכנס בירושלים אף בזמן הזה אין מוציאין אותו משם ומניחים אותו שם עד שירקב וכן אם עבר והוציאו משם מניחין אותו עד שירקב. לפיכך אין מפרישים מעשר שני בירושלים בזה"ז אלא מוציאין את הפירות בטבלן חוץ לעיר ומפרישין אותו שם ופודהו. ואם הפרישו שם בזמן הזה ירקב : ה כל האוכל כזית מעשר שני או ששתה ממנו רביעית יין חוץ לחומת ירושלים [א]לוקה שנאמר לא תוכל לאכול בשעריך מעשר דגנך תירושך ויצהרך וגו'. ולוקה על כל אחד ואחד בפני עצמו. לפיכך אם אכל שלשתן חוץ לחומה לוקה שלש מלקיות שנאמר ואכלת לפני י"י אלהיך מעשר דגנך תירושך ויצהרך ונאמר לא תוכל לאכול בשעריך מעשר דגנך וגו' למה פרטן ולא אמר לא תאכלם בשעריך לחייב על כל אחד ואחד בפני עצמו : ו אינו לוקה מן התורה עד שיאכלנו אחר שנכנס לחומת ירושלים שנאמר לא תוכל לאכול בשעריך וגו' ואכלת לפני י"י אלהיך. כיון שנכנס למקום אכילתו ואכלו בחוץ לוקה. אבל אם אכלו קודם שיכנסו לירושלים מכין אותו מכת מרדות מדבריהם : ז מקצת מעשר בפנים ומקצתו מבחוץ האוכל מזה שעדיין לא נכנס מכין אותו מכת מרדות. והאוכל בחוץ מזה שנכנס לוקה : ח [ב]אין פודין מעשר שני בירושלים אלא א"כ נטמא שנאמר כי ירחק ממך המקום בריחוק מקום הוא נפדה ואינו נפדה בקירוב מקום. היה הוא בפנים ומשאו בחוץ אפילו היה אוחז אותו בקנה הואיל ולא נכנס

המעשר

א סמ"ג לאוין רס"ד : ב סמ"ג עשין קל"ו :

השגת הראב"ד

*והורו הגאונים וכו'. וכן אם חילל מעשר וכו' עד בהלכות איסורי מאכלות. א"א תמה אני אם אמרו הגאונים שיפדה מעשר שני אפילו בזה"ז פירות על פירות אלא כמעשר שני של ה"ל שעשאו כדמאי :

רדב"ז

במקומות אלו ומתוך כך אני אומר שדעתו הוא להשיג על רבינו כיון שאמר שבסוריא לא תקנו מעשר שני שהיא קרובה לא"י למה תקנו בח"ל שהן מקומות רחוקים מארץ ישראל יותר מסוריא אלא ודאי בסוריא תקנו מעשר שני כאשר כתב בהשגתו הראשונה ורבינו כתב לתרץ קושיא זו שלא תקנו מקומות אלו במעשר שני אלא כדי לקבוע מעשר עני לפי שבמקומות אלו היו מצויין הרבה ישראל והיו בהם עניים הרבה כדי שיסמכו על מעשר עני מה שאין כן בסוריא שהיא קרובה לא"י והיו סומכין על מעשר עני שבארץ ישראל ועל טעם זה כתב הראב"ד שהם דברי רוח וסברת רבינו נכונה בטעמא כאשר כתבתי וברוח פיו אנחנו חיים :

פ"ב א מעשר שני נאכל לבעליו וכו'. זה מבואר בכתוב ואיתא בפרק הערל : ונוהג בפני הבית ושלא בפני הבית וכו'. משנה פ"ב דבכורים ונוהג בכל הפירות בפני הבית ושלא בפני הבית : אבל אינו נאכל בירושלים וכו'. ברייתא סוף פ"ג דתמורה כתבתיה למעלה משום דהוקש מעשר שני לבכור מה בכור אינו נאכל אלא בפני הבית אף מע"ש אינו נאכל אלא בפני הבית : ב וביצד יעשה. מדת חסידות הוא שיפדה בשוויו כדרך שפודין אותו בזמן הבית ומעלה הפדיון ואוכלו בירושלים :

והורו הגאונים שאם רצה לפדות שוה מנה בפרוט' וכו'. הטעם מבואר כיון דבפני הבית אם עבר וחללו על שוה פרוטה מחולל שלא בפני הבית אפילו לכתחילה יכול לעשות כן :

ג וכן אם חילל שוה מנה על שוה פרוטה מפירות אחרות וכו'. ערכין פרק המקדיש שדהו (דף כ"ט) אמר שמואל הקדש שוה מנה שחיללו על שוה פרוטה מחולל איתור דאמר שמואל שחיללו לכתחילה מי אמר ה"מ בזמן בית המקדש דאיכא פסידא אבל בזמן הזה אפילו לכתחילה והא הכא שוה פרוטה קאמר והקשה הראב"ד ז"ל פ"י מהלכות אסורות דילפינן קדש קדש ממעשר שני מה להלן כסף אף כאן כסף ויש לומר דלא אמרינן הכי אלא בזמן בית המקדש קיים אבל בזמן הזה מחללין לכתחילה מעשר שני והקדש שוה מנה על שוה פרוטה כדין נטע רבעי :

ד כשם שאין אוכלין מעשר שני וכו'. תוספתא קרוב ללשון רבינו וטעמא כדאמרן שהוקש מעשר שני לבכור :

ה כל האוכל כזית מעשר שני וכו' זה. מבואר בכתוב : לפיכך אם אכל שלשתן וכו'. פרק אלו הן הלוקין (דף י"ט) מני בכלל חייבי מלקיות האוכל מעשר שני חוץ לחומה ואמרינן בגמרא מכדי כתיב ואכלת לפני ה' אלהיך במקום וגו' לכתוב רחמנא לא תוכל לאוכלם מיהדר מיפרט בהו רחמנא למה לי אלא ליחודי לאוי לכל חד וחד :

ו אינו לוקה מן התורה וכו'. שם אמר רבי יוחנן מעשר שני מאימתי חייבין עליו משראה פני החומה מ"ט דאמר קרא לפני ה' אלהיך וגו' כדכתב רבינו ומעשר שני חוץ לחומה דתנן במתניתין היינו נמי בדעייליה ואפקיה דלא קרינא ביה לפני ה' אלהיך אלא א"כ הכניסו בפנים :

ז מקצת מעשר בפנים וכו' והאוכל בחוץ מזה שנכנס לוקה. כגון שחזר והוציאו כד"א לא ילקה עד שיכנס כולו ויצא קמ"ל :

ח אין פודין מעשר שני וכו'. פרק אלו הן הלוקין שם ומייתי לה פרק הזהב (דף נג) אמר רבי אלעזר מנין למעשר שני שנטמא שפודין אותו אפילו בירושלים ת"ל כי לא תוכל שאתו ואין שאת אלא אכילה שנאמר וישא משאות מאת פניו וגו' אע"ג דמעשר שני טהור אינו נפדה בירושלים דכתיב כי ירחק ממך המקום ונתת בכסף בריחוק מקום אתה פודה ולא בקירוב מקום מ"מ כיון שנטמא פודין אותו אפילו בירושלים : היה הוא בפנים ומשאו מבחוץ וכו'. פרק ואלו הן הלוקין (שם) פשיטא הוא בחוץ ומשאו בפנים קלטוהו מחיצות הוא בפנים ומשאו בחוץ

בחוץ

כסף משנה

פ"ב א מעשר שני נאכל לבעליו לפנים מחומת ירושלים. משנה בסוף זבחים (דף קי"ב:) ובפרק אלו הן הלוקין. ומה שכתב ונוהג בפני הבית ושלא בפני הבית אבל אינו נאכל בירושלים אלא בפני הבית וכו' מפי השמועה למדו וכו'. פ' אלו הן הלוקין (דף י"ט)· כתב כמ"ג על מ"ש רבינו אף מע"ש לא יאכל אלא בפני הבית ובספר התרומה כתב שאם הפירות לא הוכשרו שמותר אף בזמה"ז לאכלן בירושלים לא ידעתי מניין לו ע"כ. *ואיני יודע מאי קשיא ליה שרבינו מביא ראיה מהפסוק שאינו נאכל אלא בפני הבית וכי לא הוכשר מאי הוי :

ב מדת חסידות שפודין מעשר שני וכו' והורו הגאונים שאם רצה לפדות שוה מנה בפרוטה לכתחלה בזמן הזה פודה וכו'. דין הקדש פרק המקדיש ופרק הזהב : ועל מה שכתב ומשליך הפרוטה לים הגדול כתב סמ"ג אבל לשאר נהרות צריך לשחקה בתחלה כדאיתא בפ' כל שעה : ג ועל מה שכתב רבינו וכן אם חילל מעשר שני שוה מנה על שוה פרוטה מפירות אחרות. כתב הראב"ד תמה אני אם אמרו הגאונים וכו'. ברפ"ד יתבאר טעמו וטעם רבינו ומ"מ מה שכתב הראב"ד שרבינו תלה זה בדברי הגאונים אין נראה כן מדברי רבינו שלא כתב בשם הגאונים אלא שאם רצה לפדות שוה מנה בפרוטה פודה :

ד כשם שאין אוכלים מעשר שני וכו' עד לפיכך אין מפרישין מעשר שני בירושלים בזמן הזה. תוספתא פ"ב דמעשר שני ונראה לי דהא דאין פודין אותו שם היינו דוקא במעשר שלא נטמא אבל אם נטמא פודים אותו בירושלים כמו שכתב לקמן בסמוך ובפ"ג ומתניתין היא בפ"ב דמעשר שני. וכתב הטור מעשר שני בזה"ז מותר להכשירו כדי שיטמא והכי אמרינן בירושלמי פרק שליפי דמעשר שני הלכה ששית רבי פנחס מסאב לה ופדי לה. ומה שכתב רבינו מוציאין את הפירות בטבלן חוץ לעיר ומפרישין אותו שם ופודהו. שם אמר רבי זעירא רבי חנינא ורבי יונתן וריב"ל עלו לירושלים נתמנו להם פירות ובקשו לפדותן בגבולין אמר לון חד סבא אבוכון לא כון עבדין כן אלא מפקן חוץ לחומה ופודים אותן שם :

ה כל האוכל כזית מעשר שני וכו' לוקה כו'. משנה פ' אלו הן הלוקין (דף י"ג) : ומ"ש ולוקה על כל א' וא' בפני עצמו וכו'. שם ופ"ק דכריתות :

ו אינו לוקה מן התורה וכו'. פרק אלו הן הלוקין (דף י"ט:) א"ר אסי אמר רבי יוחנן מעשר שני מאימתי חייבים עליו משיראה פני החומה מ"ט דאמר קרא לפני ה' אלהיך תאכלנו וכתיב לא תוכל לאכול בשעריך כל היכא דקרינן ביה לפני ה' אלהיך תאכלנו קרינן ביה לא תוכל לאכול בשעריך וכל היכא דלא קרינן ביה לפני ה' אלהיך תאכלנו לא קרינן ביה לא תוכל לאכול בשעריך (וקודם מימרא זו איתא התם) אמר רב ביבי אמר רב אסי מניין למע"ש טהור שפודין אותו אפילו בפסיעה אחת סמוך לחומה שנאמר כי לא תוכל שאתו והקשו התוספות א"כ שמותר לאכול כל שלא נכנס לפנים מן החומה למה הוזקק לפדות לעולם מע"ש ותירצו דאע"ג דליכא לאו מ"מ עשה איכא דכתיב וצרת הכסף אבל לא בלא פדייה וזהו מכת מרדות שכתב רבינו :

ז מקצת מעשר בפנים וכו'. שם לענין בכורים וילפינן מינה למעשר שני :

ח אין פודין מעשר שני בירושלים. במשנה פרק כיצד צולין (דף פ"ה): ומ"ש אא"כ נטמא וכו'. בפרק אלו הן הלוקין (דף י"ט:) אר"א מניין למעשר שני שנטמא שפודין אותו אפילו בירושלים ת"ל כי לא תוכל שאתו ואין שאת אלא אכילה : ומ"ש היה הוא בפנים וכו'. שם בעיא ופשטו מדכתיב כי ירחק ממך המקום ממילואך פי' מלואך משאך ומפרש דה"ק אפילו לא יהיה המקום רחוק אלא משאך ה"ז נפדה : ומ"ש אפילו היה אוחז אותו בקנה וכו'.

שם

*עי' כ"ם סי' של"א. וכאן מוכח אינה טעות

משנה למלך

ד"ה ואלו דכל שני דלפות דספרי אסמכתא בעלמא נינהו ועיין בתוס' עירובין (דף ל"ז) ד"ה מאן ובע"ז (דף נ"ח) ד"ה נגר :

פ"ב א אבל אינו נאכל בירושלים אלא בפני הבית כו'. לקמן פ"ו מהלכות בית הבחירה דין י"ד וכדברי הראב"ד שם ובמס' שרמוזי שם ודוק. ועיין בסוף ספר קרבן חגיגה (דף נ"ט) :

עבר

שם בעי' עלתה בתיקו ואמרינן בתר הכי (דף כ') רבינא אמר כגון דנקיט ליה בקניא ותפשוט בעיא דרב פפא ונראה שרבינו מפרש דהיינו לומר דהא דדייקנא הא בגבולין לוקה ג' בדעיילה ואפקיה ואקשינן א"ה מאי למימרא אילטריך כגון דכי אפקיה נקיט ליה בקניא וקמ"ל דדינו כאילו אפקיה לגמרי וה"ה לרב פפא דהוי כאילו לא נכנס כלל ורש"י פי' בהיפך :

בחוץ מאי תנא להו הוא הכא בי רשב"י כי ירחק ממך המקום ממילואך בעי רב פפא נקיט ליה בקניא מהו תיקו. ואית דגרסי כי ירחק ממך להודיס כלומר ממך והרי גופו בפנים ופירושו לדעת רבינו כי ירחק ממך או כדי מילואך דהיינו אתה בפנים ומשאך בחוץ הא וקשה לפי זה מאי קמיבעיא ליה לרב פפא דכ"ם הוא דאם משאו עליו אלא שהוא בחוץ אמרת

המעשר ה"ז מותר לפדותו שם בצד החומה: ט מעשר שני שנכנס לירושלים *אפילו של דמאי אסור להוציאו משם שכבר קלטוהו מחיצות. וכן פירות הנלקחין בכסף מעשר שנאמר ואכלת לפני י"י אלהיך. עבר והוציאן או שיצאו בשגגה יחזרו ויאכלו בירושלים. וקליטת מחיצות מדבריהם אפילו מעשר שאין בחומשו שוה פרוטה שהוא מדבריהם מחיצות קולטות אותו ואסור להוציאו. אבל מעות מעשר שני נכנסין לירושלים ויוצאין: י פירות שנגמרה מלאכתן ועברו בתוך ירושלים ויצאו אינו יכול להוציא עליהן מעשר שני מפירות אחרות שלא נכנסו לירושלים. אלא יחזור מעשר שני שלהן ויאכל בירושלים ואינו נפדה בחוץ. אפילו עשה כל הפירות האלו מעשר שני אחר שיצאו על פירות אחרות שלא נכנסו יחזרו ויאכלו בירושלים. חומר הוא במחיצות ירושלים הואיל וקלטו קלטו: יא פירות שלא נגמרה מלאכתן שעברו בירושלים ויצאו. כגון סלי ענבים לגת וסלי תאנים במוקצה מותר לפדות מעשר שני שלהם בחוץ. וכן פירות דמאי אע"פ שנגמרה מלאכתן ועברו בירושלים ויצאו פודין מעשר שני שלהן בחוץ: יב פירות מע"ש שנטמאו בירושלים ופדאן אם נטמאו בולד הטומאה אסור להוציאן. אלא יאכלו בפנים מפני שולד הטומאה מדבריהם. ואם נטמאו באב הטומאה או שנטמאו בחוץ ואפילו בולד הטומאה אע"פ שנכנסו לירושלים הרי אלו נפדין ונאכלין בכ"מ: יג בד"א כשהכניסן ע"מ שלא תתפשם המחיצות. אבל אם לא התנה הואיל ונכנס הרי הוא טהור מן התורה [שאין ולד מטמא שני מן התורה] וכבר קלטוהו מחיצות ואינו יוצא יד *תלתן של מע"ש מותר לאכלה צמחונין שכך היא ראויה לאכילה וכן

*חזר בו רבינו ממ"ש בפירושו פ"ק מ"ב דדמאי ופ"ג מ"ו דמע"ש ע"ש :

השגת הראב"ד

*תלתן של מע"ש מותר לאכלם צמחונין. א"א כמדומה לי שהטעהו הירושלמי שאמר בגמרא כיני מתניתא מותר לאכול צמחונין ואני אומר שלא בא להוציא המשנה מפשוטה אבל אמרו שבאכילה צמחונין אין בו הפסד אוכלים אע"פ שיש בהם שבח אכילה טוב מזה לאכלן מלילות או ע"י תבשיל או ע"י עיסה אעפ"כ כיון שהאכלות כעין צמחין רבין יאכלו כן ולא בעינן שיטמאו וכן בכרשינין וזה חומר במע"ש מבתרומה וכ"ל הטעם שאנו רוב מאכלן לבהמה ואם יטמאו במה יפדה אותן לבהמה ואין פודין מעשר שני לבהמה :

ט מעשר שני שנכנס לירושלים. משנה פ"ג דמ"ש וכת"ק (משנה ס) : ומ"ש אפילו של דמאי וכו'. יש לתמוה דהא תני בפ"ק דדמאי הדמאי אין לו חומש וכו' ונכנס לירושלים ויוצא ורבינו עצמו כתב לקמן בסמוך וכן פירות דמאי אע"פ שנגמרה מלאכתן ועברו בירושלים פודין מע"ש שלהם בחוץ. ומצאתי בפ"ג דמעשר שני ירושלמי (הלכה ד') על משנת פירות שנגמרה מלאכתן ועברו בתוך ירושלים יחזור מע"ש שלהם ויאכל בירושלים א"ר זעירא ובלבד בפירות שהן שבולין לדמאי הא דמאי עצמו כבר תפסתו מחילה פירוש הא דמאי עצמו מעשר שני של דמאי ונראה שעל זה סמך רבינו ומפרש דהיא דנכנס לירושלים ויוצא דוקא בפירות השבולים לדמאי. ומ"ש וכן פירות הנלקחים בכסף מעשר וכו'. הכי משמע בפרק הזהב עלה נ"ג : עבר והוציאן או שיצאו וכו' עד ואסור להוציאו. שם ואע"פ שמה שאמרו שם שאע"פ שאין שוה פרוטה קלטוה מחיצות משמע שאין בו ממש כתב רבינו אין בחומשו וכו' משום דהתם תניא ממעשרו ולא כל מעשרו פרט למעשר שני שאין בו שוה פרוטה ואסיקנא דהיינו אין בחומשו שוה פרוטה וסובר רבינו דה"ה לענין קליטת מחיצות. ומ"ש אבל מעות מעשר שני נכנסים ויוצאים משנה פ"ג דמע"ש :

י פירות שנגמרה מלאכתן וכו'. משנה ו' פרק ג' דמעשר שני וכת"ק. ומ"ש אפי' עשה כל הפירות האלו מעשר שני וכו'. ומ"ש חומר הוא וכו' אעיקרא דמילתא קאי :

יא פירות שלא נגמרה וכו'. משנה שם פ"ג דמעשר שני וכב"ה. ומה שכתב וכן פירות דמאי וכו'. שם במשנה והדמאי נכנס ויוצא ונפדה וכבר נתבאר בסמוך :

יב פירות מעשר שני שנטמאו וכו'. שם (מ"ס) וכב"ה וכדפרים בר קפרא בירושלמי. ומ"ש בד"א כשהכניסם על מנת שלא תתפסם המחיצות וכו'. גם זה שם בירושלמי :

יד תלתן של מעשר שני וכו'. משנה שם פ"ב (מ"ג) תלתן של מע"ש יאכל צמחונין ובירושלמי כיני מתניתין מותר להאכל צמחונין. ומה שכתב וכן כרשיני מעשר וכו' עד ויאכלו בחוץ. משנה ד' שם וכחכמים. כתב הראב"ד כמדומה לי שהטעהו הירושלמי וכו'. טעמו משום דמדברי רבינו נראה שבאו להקל לומר שמותר לאכלה צמחונים ואין זה פשט המשנה שבמשנה באו לומר חומר שיש במעשר שני יותר מבתרומה ואם כן פירוש יאכל צמחונין היינו לומר עכ"פ יאכלו צמחונים ורבינו בפירוש המשנה כתב כדברי הראב"ד ופה חזר בו מפני הירושלמי שפשטו כדברי רבינו פה ואין זה הוצאת המשנה מפשטה דהאכל לצמחונין הכיר משמע מותר שהאכל לצמחונין ואין חוששין משום דבר שאין דרכו ליאכל וכמו שפירש רש"י ומה שנשנה שם לענין שיש חומר במעשר שני מבתרומה לא לענין אכילת צמחונין היא אלא

מותר לפדותו כל שכן היכא דנקיט ליה בקניא ותו קשה כיון דסלקא בתיקו אמאי פסקה לקולא והלא איסור תורה הוא ואיכא לתרוצי דהא דאמרינן הוא בפנים ומשאו בחוץ בדלא תפים לה ומשום הכי בעי רב פפא נקיט ליה בקניא ומסיק רבינא כגון דנקיט ליה בקניא וליפשוט בעיא דרב פפא דאף על גב דתלמודא אסיק לה בתיקו רבינא פשיט לה דאע"ג דנקיט ליה בקניא לא קלטוה מחיצות ופודין אותו ולפי שיטה זו אם היה משאו על ידיו ונכנס גופו ועדיין ידיו מבחוץ אינו נפדה והכי משמע מדברי רבינו שכתב אפי' היה אוחז אותו בקנה ואם היה תופס משאו בידיו נקרא מאי אפילו דקאמר ויש לרש"י שיטה אחרת להחמיר ע"ש :

ט מעשר שני שנכנס לירושלים וכו'. הכי משמע בסוגיא דפרק הזהב (שם) ופריך וניתי דמאי דילמא אתי לאתויי ודאי ותניא בתוס' מעשר שני של דמאי שנכנס בכל ודאי יאכל כחמור שבהם דמחיצות קולטות אפי' בדברים שהם מדרבנן והכי איתא בירושלמי דדמאי עצמו כבר קלטוהו מחיצות :

וכן פירות הנלקחים בכסף מעשר וכו'. שם אמר רבה מחיצות דאורייתא לאכול מחיצות דרבנן לקלוט ואיתא נמי פרק אלו הן הלוקין ולפיכך אם יצאו וחזרו לירושלים יאכלו שם לכל מחילה בתורה לא הוזכרה אלא לאכול בתוכה ושאמרו במשנה מחיצות קולטות אותם מדרבנן הוא : אפי' מעשר שאין בחומשו וכו'. שם ת"ר אם גאל יגאל איש ממעשרו ולא כל מעשרו פרט למעשר שני שאין בו שוה פרוטה איתמר רב אמר אין בו ורב אסי אמר אין בחומשו ואיכא למ"ד אין בו בקושיא סילקך קי"ל אין בחומשו ואמרינן נמי לא מיבעיא יש בו דקלטן ליה מחיצות אבל אין בו אימא לא קלטן ליה מחיצות קמ"ל : אבל מעות מעשר שני וכו'. פ"ג דמעשר שני מעות נכנסות לירושלים ויוצאות ופירות נכנסים ואינם יוצאים :

י פירות שנגמרה מלאכתן וכו'. גם זה שם במשנה פירות שנגמרה מלאכתן ועברו בתוך ירושלים יחזור מעשר שני שלהם ויאכל בירושלים קא סבר מתנות שלא הורמו כמי שהורמו דמיין ולא קי"ל כי הך תיובתא דמתרץ רבה כדאיתא בפ' אלו הן הלוקין דמתרץ דכי רבנן כי איתי' בעיניה בטבליה לא גזור אלא בכל גוונא גזור ולפיכך לית ליה תקנתא אלא להחזיר מעשר שני לירושלים ויאכל שם חומר הוא שאמרו שיהיו המחיצות קולטות אע"ג שנכנסו בטבלן כיון שנגמרה מלאכתן לאחריך מתנות שלא הורמו כמי שהורמו דמיין כדאיתא ריש פרק הזרוע :

יא פירות שלא נגמרה מלאכתן וכו'. שם במשנה פלוגתא דב"ש וב"ה והלכה כב"ה דאמרי יפדה ויאכל בכל מקום : וכן פירות דמאי וכו'. שם במשנה והדמאי נכנס ויוצא ונפדה ופירושה שבל דמאי אבל דמאי עצמו כבר כתב למעלה שאסור להוציא וטעמא דמילתא משום דלא אמרינן מתנות שלא הורמו כמי שהורמו דמיין אלא ודאי אבל בספק טבל לא אמרינן : יב פירות מעשר שני שנטמאו בירושלים וכו'. שם במשנה פלוגתא דב"ש וב"ה ופסק כב"ה דאמרי הכל יפדה ויאכל בחוץ חוץ משנטמא בולד הטומאה בפנים ואמרינן עלה בירושלמי מנין למע"ש שנטמא שפודין אותו אפילו בירושלים שנאמר כי לא תוכל שאתו ואין שאתו אלא אכילה שנאמר וישא משאות מאת פניו אליהם וטעמייהו דב"ה דבשלמא נטמא באב הטומאה שהיא חמורה אפי' שנטמא בחוץ יפדה ויאכל בחוץ שלא נאמר בו לך קדושה אבל אם נטמא בולד הטומאה לפנים מן החומה דאית ביה תרתי חדא שנטמא בטומאה קלה שהיא מדרבנן ותו שבשעה שנכנס היה טהור והיה ראוי לאכילה וקלטוהו מחיצות ועדיין נאמר בו לך קדושה ולפיכך יאכל בפנים אחר פדייה ואם נטמא באב הטומאה בין בחוץ בין בפנים או שנטמא בולד הטומאה בחוץ לא נאמר בהם לך קדושה יפדה ויאכל בחוץ וקי"ל כבר קפרא דאמר אם הטומאה דבר תורה וגם ולד הטומאה מדבריהם ופריך עליה דבר קפרא על דעתיה דב"ה דאמרי הכל יפדה ויאכל בחוץ חוץ משנטמא בולד הטומאה בפנים מה בין ולד הטומאה מה בין מבחוץ בין מבפנים זה וזה לא מדבריהם הוא ומשני לבר קפרא כשהכניסו על מנת שלא תתפסנו מחילה לפי שהוא טמא מדרבנן ע"כ. נמצאו דברי רבינו כבר קפרא אליבא דב"ה ויש טעות בספרים שכתבו ההשגה של הראב"ד על בבא זו ואינה אלא על בבא הסמוכה לה כאשר אבאר :

יד תלתן של מעשר שני וכו'. משנה ע"ב תלתן של מעשר שני תאכל צמחונים ושל תרומה וכו' ואמרי' עלה בירושלמי כיני מתניתא מותר להאכל צמחונים ואיירי בזורע תלתן של מעשר שני ולמה ואע"ג דתנן פ"ט דתרומה גידולי מעשר שני חולין הא קתני סיפא וכודה אותן בזמן זרען והכא בשלא פדה עסקינן ודעת רבינו שאוכל אותם לצמחונים דוקא כשהן לחין כמו ירקות ואין מותר לו להניחן עד שיתייבשו שאם מניחן עד שיתייבשו לא יהיו ראויין לאכילה וזהו שכתב רבינו שכך הם ראויים לאכילה ע"כ אבל לאחר שנתייבשו אינם ראויים לאכילה והשג הראב"ד ז"ל שמ"ש רבינו מותר לאכלה צמחונין אבל אח"כ אסור לאוכלן אעפ"י שהם ראויים לאכילה ולמד כן מדאמרי' בירושלמי כיני מתני' מותר להאכל ואסור להניחם עד שייבשו ולפיכך פירש שלא באו להוציא המשנה מפשטה שאמרה תלתן של מעשר תאכל צמחונין כלומר אם רצה לאוכלן צמחונין הרשות בידו שאין בדבר הפסד הולכין אבל שבח אכילתה מלילות וכיוצא בזה אבל רבינו סובר שאין לה אכילה אלא בעודה צמחונין אבל אם מניחה עד אשר תיבש הרי הוא מפסידה ואסור ותמהני על דברי הראב"ד יחלק הפלגן אינו ראוי למלילות ולא ע"י שבשול ולא ע"י עיסה אלא ודאי עיקר אכילתה ע"י צמחונים כאשר כתב רבינו כללא דעילתא דעת הראב"ד שעיקר אכילת התלתן אחר שנתייבש אבל

משנה למלך

ט עבר והוציאן. חולין (דף סח) :

וכן כרשיני מעשר שני יאכלו צמחונין. *ואם עשה מהם עיסה הרי זו מותרת להכנס לירושלים ולהוציאה שאינן בכלל הפירות. ואם נטמאו בירושלים יפדו ויאכלו בחוץ: **טו** אילן שעומד לפנים מן החומה ונופו נוטה חוץ לחומה אין אוכלין תחת נופו מע"ש ומע"ש שנכנס תחת נופו אין פודין אותו שהרי הוא כמי שנכנס לירושלים: **טז** בתים שבצד החומה שפתחיהם לפנים מן החומה וחללן לחוץ. מכנגד החומה ולפנים כלפנים לכל דבר ומכנגד החומה ולחוץ אין אוכלין שם ואין פודין שם להחמיר. היה חללן לפנים ופתחיהם לחוץ מכנגד החומה ולחוץ כלחוץ פודין בו ואין אוכלין. ומכנגד החומה ולפנים אין אוכלין שם ואין פודין להחמיר. והחלונות ועובי החומה כלפנים:

פרק שלישי

א האוכל [א]מע"ש בטומאה לוקה שנאמר ולא בערתי ממנו בטמא. בין שהמעשר טמא והאוכל טהור. בין שהמעשר טהור והאוכל טמא. והוא שיאכלנו בירושלים קודם שיפדה. שאינו לוקה על אכילתו בטומאה אלא במקום אכילתו. אבל אם אכלו בטומאה חוץ לירושלים מכין אותו מכת מרדות: **ב** ואפילו להדליק [בו] את הנר אחר שנטמא אסור עד שיפדה שנאמר לא בערתי ממנו בטמא: **ג** כבר בארנו שהמעשר שנטמא אפילו בירושלים פודין ויאכל. ואוכלין את דמיו בטהרה בתורת פירות מעשר כמו שיתבאר. אפילו נטמאו הפירות כולן כשהן טבל מפריש מע"ש בטומאה ופודהו: **ד** [ב]הערל כטמא ואם אכל מעשר שני לוקה מן התורה כדרך שלוקה על אכילת תרומה. שהתרומה קרויה קדש ומע"ש קרוי קדש שהרי נאמר בו קדש לי"י. וטמא שטבל אוכל מעשר שני אע"פ שלא העריב שמשו: **ה** האוכל מע"ש באנינות של תורה לוקה שנאמר לא אכלתי

א סמג לאוין רס"ד : ב סמ"ג שם :

השגת הראב"ד

*ואם עשה כו' ולהוציאה. א"א מפורש בירושלמי [שאינו] מותר להוציאה לאכלה לחוץ אלא מוציאה לעשות ממנו עיסה ולחזור וקל הוא שהקילו בכרשינין :

רדב"ז

אבל התירו לאכול אותן לצמחונין ודעת רבינו שעיקר אכילתו לצמחונין ואחר שנתייבש אינו ראוי לאכילה כלל והכי מתפרש הירושלמי לדעת רבינו מותר להוכלן לצמחונין ואין מותר להניחם עד שייבשו שנמצא מפסידן : וכן כרשיני מעשר שני וכו'. שם במשנה כרשיני מעשר שני יאכלו לצמחונין ונכנסין לירושלים ויוצאין נטמאו רבי טרפון אומר יחלקו לעיסות וחכמים אומרים יפדו גם בחלוקה זו סובר רבינו שעיקר אכילתן לאדם כשהן לצמחונין ואחר שייבשו הם מאכל בהמה ואמרינן בירושלמי קל הוא שהקלו בכרשינין ומשמע מדברי רבינו שאם עשה מהם עיסה מותר להכניסה לירושלים ולהוציאה אבל אם הכניסן לירושלים לא יהיה מותר להוציאן לעשות מהם עיסה ולהחזירן וזהו מה שהשיג הראב"ד ז"ל דאמרינן בירושלמי כדי לעשות עיסה ולחזור. וכ"ל דמודה רבינו שאם הכניסן כשהן וקלטו מחיצות שאם הוציאן לעשות מהם עיסה צריך להחזירם אבל אם עשה מהם עיסה בחוץ והכניסה מותר להוציא' דבכל גווני מותר קל הוא שהקלו בכרשינין לפי שרובם למאכל בהמה ומן התורה פטורין מן המעשרות אלא שחייבום רבנן לפי שאוכלים אותם בני אדם בשנת רעבון : **טו** אילן שעומד לפנים מן החומה וכו'. שם במשנה אילן שהוא עומד בפנים ונוטה לחוץ או עומד בחוץ ונוטה לפנים מכנגד החומה ולפנים כלפנים מכנגד החומה ולחוץ כלחוץ ופירש רבינו דאזלינן הכא לחומרא והכא לחומרא ואין אוכלין שם ולא פודין אותו שם . וא"ת מתניתין דהכא קשיא בפרק אלו הן הגולין רמינן מתניתין דהכא אמתניתין דפ"ג דמעשרות דתנן ובירושלים הכל הולך אחר הנוף ומשני אמר רב כהנא ל"ק הא רבי יהודה והא רבנן דתניא רבי יהודה אומר במערה הולך אחר פתחה באילן אחר נופו אימור דשמעת ליה לרבי יהודה גבי מעשר לחומרא עיקרו בחוץ ונופו בפנים כי היכי דבנופו לא מצי פריק בעיקרו נמי לא מצי פריק עיקרו בפנים ונופו בחוץ כי היכי דבנופו לא מצי אכיל בלא פדייה בעיקרו נמי לא מצי אכיל בלא פדייה ופסק רבי' כר' יהודה משום דסוגיא דתלמודא כוותיה אזלא ורבה ורב אשי בקלי ופרו לתרוצי אליביה ומשמע שאם היה עיקרו ונופו בתוך החומה דמצי אכיל אפילו ברחם האילן דהע"ג דגגין לא נתקדשו אויר ירושלים כירושלים: **טז** בתים שבצד החומה וכו'. שם במשנה בתי הבדים שפתחיהן לחוץ וחללן לפנים וכו' ב"ש אומרים הכל כלפנים וב"ה אומרים מכנגד החומה ולפנים כלפנים מכנגד החומה ולחוץ כלחוץ ופירוש בתי הבדים היינו הבתים שעושים בהם השמן ובתוספתא שנויה כך בש"א אין פודין בהם מע"ש כאילו הם בפנים ואין אוכלים בהם קדשים קלים כאילו הם בחוץ ובה"א מכנגד החומה וכו' ובירושלמי עלה דמתני' א"ר אלעזר להומרין בעי רבי יוסי מהו להומרין אמר רבי יונה הא דתנינן בתי הבדים שפתחיהן לפנים וחללן לחוץ מכנגד החומה ולפנים כלפנים מכנגד החומה ולחוץ כלחוץ אין שוחטין שם קדשים כלפנים ולא פודין שם מעשר כלחוץ וכו' כאשר כתב רבינו ונ"ל שטעמא כי היכי דבאילן שעיקרו בפנים ונופו בחוץ אזלינן לחומרא בבתי הבדים אזלינן נמי לחומרא ולא שייך למימר בבית שדי מה שבפנים בתר מה שבחוץ כדאמרי' גבי אילן אלא מה שבפנים הכל כלפנים ומה שבחוץ אזלינן ביה לחומרא וכן איפכא : החלונות ועובי החומות כלפנים . כן כתב ג"כ לענין אכילת קדשים בפ"ו מהלכות בית הבחירה והשיג עליו הראב"ד א"א אף אלו בשוין לקרקע העזרה ומשכחת לה בכגר שורה וכבר כתבתי שם דעת רבינו עיין עלה :

פ"ג א האוכל מעשר שני בטומאה וכו'. זה מבואר בכתוב : בין שהמעשר טמא וכו'. הכי משמע קרא דכתיב לא בערתי ממנו בטמא לא שנא טהור והוא טמא ולא שנא טמא והוא טהור :

ב ואפילו להדליק בו את הנר וכו'. פרק במה מדליקין (דף כה) אמר רבי אבהו אמר רבי יוחנן ולא ביערתי ממנו בטמא ממנו אי אתה מבעיר אבל אתה מבעיר שמן של תרומה שנטמאה :

ד הערל כטמא וכו'. יבמות פרק הערל (דף ע"ג) דמעשר שני נקרא קדש כמו התרומה שנאמר ביערתי הקדש מן הבית : וטמא שטבל אוכל מעשר שני וכו'. פרק בתרא דנגעים טבול יום אוכל במעשר העריב שמשו אוכל בתרומה הביא כפרתו אוכל בקדשים ע"כ . ומצינו בכתוב ג' מיני טהרה ורחץ בשרו במים וטהר וכתיב ובא השמש וטהר וכתיב וכפר עליה הכהן וטהרה :

ה האוכל מעשר שני באנינות וכו'. תנן המעשר והבכורים טעונין הבאת מקום וטעונים

כסף משנה

אלא לענין שאר דברים שנשנו שם באותה משנה . ועל מ"ש רבינו ואם עשה מהם עיסה וכו' כתב הראב"ד מפורש בירושלמי וכו'. שם אמתניתין דקתני כרשיני מעשר שני נכנסים לירושלים ויוצאים אמרינן קל הוא שהקלו בכרשינין ובלבד בעיסה של כרשינין ע"כ ומשמע להראב"ד דהיינו לומר שאינו רשאי להוציאם לאכלם חוץ לירושלים אלא שמוציאם לעשות מהם עיסה ולחזור ורבינו נראה דמשמע ליה דהיינו לומר שאם עשה מהם עיסה הרי זו מותרת ליכנס לירושלים ולהוציאה . ומכל מקום נראה דגם לרבינו לא יאכל' חוץ לירושלים ונראה לי שהטעם שהקילו בעיסה מפני שהכרשינין עצמם נאכלים לאדם על ידי הדחק והעיסה מהם אינה נאכלת אלא יותר בדוחק : **טו** אילן שעומד לפנים מן כו'. כך היא הגירסא נכונה כגירסת רבינו לפנינו והדין משנה שם (פ"ג מ"ז) אילן שעומד בפנים ונוטה לחוץ או עומד בחוץ ונוטה לפנים מכנגד החומה ולפנים כלפנים מכנגד החומה ולחוץ כלחוץ וכס"פ אלו הן הגולין (מכות דף י"ב) רמי האי מתניתין אמתניתין דספ"ג דמעשרות דקתני בירושלים הכל הולך אחר הנוף ומשני הא רבי יהודה הא רבנן ואמרינן דלרבי יהודה באילן הלך אחר נופו לחומרא עיקרו בחוץ ונופו בפנים כי היכי דבנופו לא מצי פריק בעיקרו נמי לא מצי פריק עיקרו בפנים ונופו לחוץ כי היכי דבנופו לא מצי אכיל בלא פדייה בעיקרו נמי לא מצי אכיל בלא פדייה והיה נראה שע"פ זה פסק רבינו כן אבל קשה אמאי שבק רבנן ופסק כר"י ועוד למה השמיט דין עיקרו בחוץ ונופו בפנים ולכן נראה שרבינו סמך על מאי דאיתא התם בתר הכי רב אשי אמר מאי אחר הנוף אף אחר הנוף וכ"ל שרבינו מפרש דרב אשי אתא לשנויי דלא ליקשו הני משניות אהדדי דתרוייהו כרבנן ומתניתין דקתני דבירושלים הולך אחר הנוף היינו להחמיר ולומר שאם נופו נוטה חוץ לחומה כיון שנכנס תחת נופו דינו כנכנס לפנים לענין שאין פודין אותו ומתניתין דקתני מכנגד החומה ולחוץ כלחוץ היינו לענין שאין אוכלים שם ופסק כרב אשי דבתרא הוא ועוד דמסתבר טעמיה : **טז** בתים שבצד החומה וכו'. שם במשנה בתי הבדים שפתחיהם בפנים וחללן לחוץ או שפתחיהם לחוץ וחללן לפנים בית שמאי אומרים הכל כלפנים וב"ה אומרים מכנגד החומה ולפנים כלפנים מכנגד החומה ולחוץ כלחוץ ובירושלמי (הלכה ד:) אמר רבי אלעזר להומרין ר' יוסי בעי מהו להומרין אמר רבי יונה הדא דתנינן תמן בתי הבדים שפתחיהם לפנים וחללן לחוץ מכנגד החומה ולפנים כלפנים מכנגד החומה ולחוץ כלחוץ אין שוחטין שם קדשים קלים כלפנים ולא פודים שם מעשר שני כלחוץ *פתחיהם לחוץ וחללן לפנים מכנגד החומה ולחוץ כלחוץ מכנגד החומה ולפנים אין שוחטים שם קדשים קלים כלפנים ולא פודים שם מעשר שני כלחוץ ומדברי רבינו נראה שאין נוסחא זו בירושלמי מכוונת ויש בה טעות סופר וק"ל : והחלונות ועובי החומה כלפנים . משנה בפרק כיצד צולין (דף פ"ה:) ובגמרא (דף פ"ו) מותיב לרב דאמר גגין ועליות לא נתקדשו דהא חומה דומה לגגין ועליות ומשני משכחת לה בכגר שורא ופירש רש"י כגר שורא חומה קטנה לפנים מחומה גדולה והיא נמוכה ושוה לקרקע גובה העזרה עכ"ל וצריך טעם למה השמיטו רבינו :

פ"ג א האוכל מעשר שני בטומאה לוקה וכו' עד והאוכל טמא . בפרק הערל (דף ע"ג) : ומה שכתב והוא שיאכלנו בירושלים קודם שיפדה וכו'. בפרק אלו הן הלוקין משנה שלישית כתב רבינו אינו חייב מלקות על אכילת מעשר שני בטומאה עד שיאכלנו בירושלים דאמר רחמנא בבכור שנפל בו מום בשעריך תאכלנו הטמא והטהור יחדיו ואמר בכאן לא תוכל לאכול בשעריך ובאה הקבלה ג"כ בזה לא תוכל לאכול בירושלים כבשעריך כלומר לא תוכל לאכול מעשר בטומאה בירושלים כמו שתוכל לאכול בכור בטומאה בשעריך עכ"ל : **ב** ומ"ש ואפילו להדליק בו את הנר וכו'. בפרק הערל (דף ע"ג) : **ג** כבר ביארנו . בפרק ב'. ומ"ש ואוכלים את דמיו בטהרה וכו' כמו שיתבאר . בפ"ד . ומ"ש אפילו נטמאו הפירות כולם כשהם טבל וכו' :

ד הערל כטמא ואם אכל מע"ש לוקה וכו'. בפרק הערל בעיא ואסיקנא דלר"ע ערל כטמא ואף ר' יצחק סבר ערל אסור במעשר דא"ר יצחק מניין לערל שאסור במעשר וכו' : וטמא שטבל אוכל וכו'. משנה בסוף נגעים (משנה ג) ובפ"ק דכלים :

ה האוכל מעשר שני באנינות של תורה לוקה וכו'. בפרק ב' דבכורים (משנה ב) תנן המעשר

*[בירושלמי נדפס בטעות אין שוחטים וצריך למחוק תיבת אין] :

משנה למלך

טו והחלונות ועובי החומה כלפנים . עיין פ"ו מהלכות בית הבחירה דין ט' ובפרק י' מהלכות מעשה הקרבנות דין ה' וכר"פ ט' מהלכות קרבן פסח :

פ"ג ד הערל כטמא כו'. עיין במה שכתב הרב לח"מ פ"ב מהלכות חגיגה :

ה האוכל מע"ש באנינות של תורה . עיין בסמ"ג לאוין סי' רכ"ע :

אכלתי באוני ממנו. והוא שיאכלנו במקום אכילתו בירושלים. אבל אם אכלו בחוץ באנינות. או שאכלו בפנים באנינות של דבריהם מכין אותו מכת מרדות:

ו איזהו אונן זה המתאבל על אחד מן הקרובים שהוא חייב להתאבל עליהן. וביום המיתה הוא אונן מן התורה ובלילה אונן מדבריהן שנאמר ואכלתי חטאת היום הייטב בעיני י"י. היום אסור ולילה מותר. נשתהה המת ימים רבים ואח"כ נקבר. כל אותן הימים שאחר יום המיתה עד יום הקבורה הוא אונן מדבריהן. ואין יום הקבורה תופש לילו:

ז *ולא מע"ש בלבד אלא כל הקדשים כולן אם אכלן באנינות של תורה לוקה. ובאנינות של דבריהן מכין אותו מכת מרדות:

ח אין נותנין פירות מעשר שני לעם הארץ ולא פירות הנלקחות במעות מעשר ולא מעות מעשר מפני שהוא בחזקת טומאה. ומותר לאכול מע"ש של דמאי באנינות וליתנו לעם הארץ והוא שיאכל כנגדו. *אין מפקידין מעשר שני אפילו אצל חבר שמא ימות ונמצא המעשר תחת יד בנו עם הארץ. אבל מפקידים מע"ש של דמאי אצל עם הארץ:

ט מע"ש אסור לאבד אפילו מיעוטו בדרכים. אלא מוליכו כל שהוא או מוליך דמיו לירושלים. *ומותר לאבד מיעוט מעשר שני של דמאי בדרכים. וכמה היא מיעוט פחות מכגרוגרת בין באוכל שלם בין בפרוס אבל כגרוגרות אין מאבדין אותו.

והמפריש

א סמג לאוין רס"ד:

השגת הראב"ד

*אין מפקידין מעשר וכו' עד אצל עם הארץ. א"א לא מצאתי דבר זה בשום מקום ואין שום טעם לדבר ואם הוא כלום אין לו ריח וטעם אלא במעות של מעשר שני שלא יפקיד אותם פקדון ארוך שיטמין אותן שמא ימות ולא יגלה וכגון יעלו אותם בחזקת שלהם ואפילו הם חברים אח"כ מצאתי אותה בתוספתא במע"ש פ"ד מפקידין מעשר שני של דמאי אצל חבר ושל ודאי אצל ע"ה אבא חילפי בן קרויא אומר כראשונה היו עושין כן חזרו לומר אפילו חבר אין מפקידין אצלו שאין אתה יודע מי עומד אחריו מ"מ של דמאי אין מפקידין אותו אצל עם הארץ מפני שמיקל בו ועם כל זה אין דעתי נוחה הימנו אלא במעות שהוא פקדון ארוך ויש לחוש שמא ימות ואין ידוע מי יעמוד אחריו אבל בפירות שאינן לזמן ארוך כולי האי לא חיישינן:

*ומותר לאבד מיעוט מעשר שני של דמאי וכו'. א"א בגמרא א"ר יוחנן בשם ר"ש בן יהוצדק בין פרוס בין שלם כגרוגרת משמע יותר מכגרוגרת לא ור' ינאי אומר בפרוס פחות מאוכל מותר לאבד פי' פחות מכביצה בשלם כגרוגרת:

כסף משנה

המעשר והבכורים וכו' אסורים לאונן ובפרשת והיה כי תבא כתוב גבי מעשר שני לא אכלתי באוני ממנו וק"ל שאין ראיה מכאן שילקה על זה אבל רבינו אזיל לטעמיה שכתב בספר המצות שלו בשורש ח' במה שלוה הכתוב לנו שנאמר לא אכלתי באוני ממנו ולא בערתי ממנו בטמא ולא נתתי ממנו למת הורה על היות כל פועל מאלו מוזהר ממנו וכבר השיג עליו הרמב"ן. ומ"ש והוא שיאכלנו במקום אכילתו בירושלים נלמד ממה שנתבאר בסמוך גבי אם אכלו בטומאה. ומ"ש אבל אם אכלו בחוץ באנינות וכו' מכין אותו מכת מרדות. לענין אכלו באנינות של דבריהם פשוט הוא ולענין אכלו בחוץ באנינות:

ו איזהו אונן וכו'. בפ' טבול יום עלה ק"א וכחכמים:

ז ולא מעשר שני בלבד וכו'. פ' טבול יום ובפרק האשה דפסחים (דף צ"ב):

ח אין נותנין פירות מעשר שני לע"ה וכו'. ירושלמי פרק קמא דדמאי ובפרק ג' דמעשר שני אין מוסרין ודאי לע"ה. ומ"ש ולא פירות הנלקחות במעות מעשר ולא מעות מעשר: ומותר לאכול מע"ש של דמאי וכו'. משנה בפ"ק דדמאי (משנה ב): אין מפקידין מעשר שני אפילו אצל חבר וכו'. תוספתא פ"ד דמעשר שני מפקיד אדם מעשר שני שלו אצל חבר ושל דמאי אצל ע"ה אבא חילפי בן קרויה אומר בראשונה היו עושין כן חזרו לומר אפילו חבר אין מפקידין אצלו שאין אתה יודע מי עומד אחריו ע"כ בתוספתא וזהו שכתב רבינו אין מפקידין מעשר שני אצל חבר וכו' ומצאתי בקצת ספרי רבינו שמסיים בה אבל מפקידין מעשר שני של דמאי אצל ע"ה ונראה שכך היה גורס הראב"ד בספרי רבינו שהיה בידו ונראה שהטעם משום דמשמע דלא הפשו אלא בשל ודאי ולא בשל דמאי:

והראב"ד כתב על דברי רבינו א"א לא מצאתי דבר זה בשום מקום וכו'. ונוסחת הראב"ד בתוספתא אינה מכוונת דקתני מפקידין מע"ש של דמאי אצל חבר דמשמע אבל לא של ודאי ואמאי לא ותו דקתני ושל ודאי אצל ע"ה דמשמע אבל לא של דמאי קשה אטו מי חמיר דמאי מודאי ואע"פ שהראב"ד הרגיש בזו וכתב שהטעם מפני שמיקל בו וקשה שהרי שנינו הדמאי נותנו לע"ה ויאכל כנגדו וכן שנינו ואם היה ע"ה נותן לו מדמאי וכמה קולות הקילו בדמאי וכ"ש שלא היה להם לחוש מלהפקידו אצל ע"ה הילכך נראה לי שאותה נוסחא משובשת ורבינו שמשון הביא תוספתא זו בפרק ד' דטבול יום וגורס כגירסת תוספתא דידן. ומה שרצה הראב"ד לחלק בין פקדון דמעות לפקדון דפירות קשה לי דפקדון דפירות מי לא שכיח דליהוי לזמן ארוך ותו דאפילו לא ליהוי לזמן ארוך מי ליכא למיחש שימות הנפקד ביום אשר הפקיד אותו או למחרתו הילכך נוסחת רבינו ונוסחת תוספתא דידן עיקר:

ט מעשר שני אסור וכו'. משנה פ"ק דדמאי (משנה ב) הדמאי אין לו חומש וכו' ומאבדין את מיעוטו בדרכים משמע הא ודאי לא והכי אמריק בירושלמי. ומה שכתב וכמה הוא מיעוט פחות מכגרוגרת וכו'. שם בירושלמי (הלכה ב') אמתניתין דמאבדין את מיעוטו בדרכים דבי רבי ינאי אמרי פחות מאוכל מותר לאבד בפרוס אבל בשלם עד כגרוגרת רבי יוחנן אמר בשם ר"ש בן יוצדק בשלם עד כגרוגרת בפרוס אפילו כמה מותר מה פליגין ר' מנא אמר לא פליגי דבי ר' ינאי אמרי פחות מאוכל מותר לאבד בפרוס אבל בשלם עד כגרוגרת ר"י אמר בשם ר"ש בן יוצדק בין בפרוס בין בשלם עד כגרוגרת ויש לתמוה שגם למה ששנה רבי מנא דבריהם פליגין והיאך אמר דלא פליגי ואפשר דבקדמייתא ל"ג בדרבי ינאי בשלם עד כגרוגרת אלא בשלם כגרוגרות ומשמע דפליגי גם בשלם דלרבי ינאי כגרוגרת מותר לאבד ולר"י עד גרוגרת מותר לאבד אבל לא כגרוגרת דעד ולא עד בכלל ואתא רבי מנא למימר דבשלם לא פליגי דמאי כגרוגרת דאמר רבי ינאי עד כגרוגרת ואכתי ק"ל למה הוצרך לשנות דברי ר"י לומר דלא מפליג בין פרוס לשלם ולכן נראה לומר דל"ג בתנייתא דר' ינאי אבל בשלם אלא ובשלם וה"ק פחות מאוכל מותר לאבד בפרוס ובשלם והיינו עד כגרוגרת דכגרוגרת הוא שיעור אוכל לענין הוצאת שבת והשתא למאי דמסיק רבי מנא לא פליגי ר' ינאי ור"י כלל ואפילו לגירסא דידן פסק רבינו כר"י משום ר"ש בן יוצדק דאע"ג דר"י תלמידיה דרבי ינאי הוא ואין הלכה כתלמיד במקום הרב שאני הכא דמשמיה דר"ש בן יוצדק קאמר לה: והראב"ד כתב א"כ יוחנן משום ר"ש בן יהוצדק כו'. טעמו להשיג על רבינו שדבריו לא כמר ולא כמר שהוא ז"ל לא היה גורס עד אלא כגרוגרת ולא מיעט אלא יותר מכגרוגרת אבל כגרוגרת מותר ולאפוקי מרבינו שספק דכגרוגרת אסור וכבר כתבתי טעם פסק רבינו שהיה

רדב"ז

ומעונים וידוי ואסורים לאונן ומכאן למדו שכל אונן אסור בקדשים ואעפ"י שלא נזה הכתוב לא תאכל ממנו בטומאה ולא תאכל ממנו באנינות מ"מ כיון שלוה הכתוב שיתודה כאלו למדנו שהוא מלוה שלא לאוכלו בטומאה ולא באנינות ובספרי דרים ליה הכי והיכן מוזהר על האכילה בטומאת הגוף דכתיב נפש אשר תגע בו וטמאה עד הערב ולא יאכל מן הקדשים וטומאת עצמו מנין דכתיב לא תוכל לאכול בשעריך וכו' ומייתי לה פ' אלו הן הלוקין:

ו אי זהו אונן וכו'. פרק טבול יום (דף ק"א) פלוגתא דרבי יהודה ורבי ופסק כרבי דאמר אנינות לילה אינה מן התורה אלא מדברי סופרים: נשתהה המת ימים רבים וכו'. הכל מתבאר באותה סוגיא אלא דקשיא לי דתניא התם עד מתי מתאונן עליו כל זמן שאינו נקבר אפילו מכאן עד עשרה ימים דברי רבי וחכ"א אין מתאונן עליו אלא אותו היום בלבד ואמאי פסק כרבי כנגד רבים וצריך לפרש דלא פליגי אלא בליל יום הקבורה דרבי סבר יום קבור' תופס לילו וחכ"א אין מתאונן עליו אלא אותו היום של קבורה ולא בלילה וחכמים דהך ברייתא היינו ת"ק דאידך ברייתא דמתרלינן לה הכי עד מתי הוא מתאונן עליו כל אותו היום בלא לילו רבי אומר כל זמן שלא נקבר תופס לילו וביום קבורה שאינו יום המיתה פליגי אבל יום המיתה תופס לילו מדרבנן דלא קי"ל כרבי יהודה דאמר בין ביום בין בלילה אסור מן התורה וכ"ע נמי כל זמן שלא נקבר תוך מיום המיתה הוי אונן מדרבנן בין ביום בין בלילה ויום קבורה הוי אונן כל היום ולא בלילה:

ז ולא מעשר שני בלבד וכו'. והכי אמריק בהך סוגיא ומה מעשר הקל אמרה תורה לא אכלתי באוני ממנו קדש החמור לא כ"ש: ח אין נותנין פירות מעשר שני וכו'. מעשר שני פ"ג מי שהיו לו מעות בירושלים וצריך לו ולחבירו פירות אומר לחבירו הרי המעות האלו מחוללין על פירותיך נמצא זה אוכל פירותיו בטהרה והלה עושה צרכו במעותיו ולא יאמר כן לע"ה אלא בדמאי והטעם כאשר כתבתיו ובדמאי הקלו: ומותר לאכול מעשר שני וכו'. פ"ק דדמאי הדמאי אין לו חומש ואין לו ביעור ונאכל לאונן ונכנס לירושלים ויוצא ומאבדין את מיעוטו בדרכים ונותנו לע"ה ויאכל כנגדו כלומר שצריך להוציא מנכסיו כפי מה שהם שוין ויאכלם בירושלים במעות מעשר שני כי שמא ודאי היה הפירות מה שנתן לע"ה:

אין מפקידין מעשר שני וכו'. תוספתא פ"ד מפקיד אדם מעשר שני שלו אצל חבר ושל דמאי אצל ע"ה אבא חילפי בן קרויה אומר בראשונה היו עושין כן חזרו לומר אפי' חבר אין מפקידין אצלו שאין אתה יודע מי עומד אחריו והרי זה כדברי רבינו ממש והראב"ד מצא בנוסחא שלו ושל דמאי אצל ע"ה מפני שמיקל בו ע"כ ואין גירסא זו נכונה שלא מצינו בשום מקום שיהיה הדמאי חמור מן הודאי וכאן שהוא ע"ה כמו שמיקל בזה מיקל בזה ומה שפי' הראב"ד דאיירי במפקיד מעות מעשר שני לא משמע הכי דהיכא דאיירי הכא במעות מפרש בהדיא דסתם מעשר שני פירות נינהו ואע"ג דאין דרך להפקיד פירות לזמן ארוך הא אמרי' שמא ימות חיישינן אבל לשמא ימות הא לא חיישינן ואמרינן נמי מיה חברך תאסר:

ט מעשר שני אסור לאבדו וכו'. זה מבואר מהך מתני' שכתבתי לעיל דמעשר דמאי מותר לאבד את מיעוטו בדרכים הא מעשר ודאי אסור לאבד אפילו מיעוטו וכמה הוא מיעוטו פחות מכגרוגרת וכו' ירושלמי פ"ק דדמאי דבי רבי ינאי אמרו פחות מאוכל מותר לאבד בפרוס אבל בשלם עד כגרוגרת ר' יוחנן בשם ר"ש בן יהוצדק בשלם עד כגרוגרת בפרוס אפי' כמה מותר מה פליגין ר' מונא אומר לא פליגין דבי ר' ינאי אמרי פחות מאוכל מותר לאבד בפרוס אבל בשלם עד כגרוגרת ר' יוחנן בשם רבי שמעון בן יהוצדק בין בפרוס בין בשלם עד כגרוגרת זו היא גירסת הספרים שלנו והיא גירסת רבינו ופסק כרבי יוחנן שאינו מחלק בין פרוס לשלם ועד כגרוגרת ולא עד בכלל אבל גירסת הראב"ד ז"ל כגרוגרת ומשמע כגרוגרת הוי דבר מועט ואפילו לפי גירסא זו ראוי לר"ם ז"ל שכתב אבל בשלם כגון חררה מועטת אפילו כחות מכביצה אסור לאבד עד שיפחות מכגרוגרת ע"כ וזה כדברי רבינו וקשיא לי על זה הירושלמי דאמר ר' מונא דלא פליגי

משנה למלך

ח אין מפקידין מעשר כו'. מ"ש הראב"ד ועכ"ז אין דעתי נוחה הימנו אלא במעות שהוא פקדון ארוך כו'. עיין במ"ש הר"ש פ"ק דנדרים אהסיא דלא אפטר מן העולם עד שאהיה נזיר דאמרינן לאלתר הוי נזיר דילמא השתא מיית ואפילו מאן דפליג בפרק כל הגט ואמר לא חיישינן שמא ימות הכא לזמן מרובה דל' ימי נזירות חיישינן ע"כ. כלומר דדוקא שאומר ה"ז גיטך שעה אחת בעולם קודם מיתתי איכא מ"ד דמותרת לאכול בתרומה מיד משום שבשעתא היא שמא ימות באותה שעה וכל שלא מת באותה שעה בהיתר אכלה בתרומה וכן בהסיא דשני לענין שבשעתא היא שמא יבקע הנוד מיש בשיש

*והמפריש מעשר שני של דמאי פחות מכגרוגרת ה"ז נותנו לעם הארץ ואוכל כנגדו אבל לא יפרישנו לכתחלה לאבדו שאין מפרישין לאבד : י אמעשר שני ניתן לאכילה ושתיה שנאמר ואכלת לפני יי' אלהיך . וסיכה כשתיה . ואסור להוציאו בשאר צרכיו כגון ליקח בו כלים ובגדים ועבדים שנאמר לא נתתי ממנו למת כלומר לא הוצאתי אותו בדבר שאינו מקיים את הגוף . ואם הוציא ממנו בשאר דברים אפילו בדבר מצוה כגון שלקח ממנו ארון ותכריכין למת מצוה ה"ז אוכל כנגדו בתורת מעשר : יא מעשר אוכל דבר שדרכו להאכל ושותה דבר שדרכו לשתות . וסך דבר שדרכו לסוך . ולא יסוך יין וחומץ אבל סך הוא את השמן . ולא יסחוט את הפירות להוציא מהן משקין חוץ מזיתים וענבים בלבד . [ואין מפטמין את השמן אבל מפטמין את היין]. ואין מחייבין אותו לאכול פת שעיפשה ושמן שנסרח . אלא כיון שנפסל מאוכל אדם פקעה קדושה ממנו : יב כל שמותר לזרים לאוכלו בתרומה כך מותר במע"ש לאוכלו בתורת חולין. שמרים של מע"ש שנתן עליהם מים . ראשון אסור כמעשר ושני מותר כחולין . ושל דמאי אפילו ראשון מותר : יג יין של מעשר שנפל לתוכו דבש והתבלין והשביחו השבח לפי חשבון . וכן דגים שנתבשלו עם קפלוטות של מעשר שני והשביחו השבח לפי חשבון : יד *עיסה של מעשר שני שאפאה והשביחה השבח לשני . זה הכלל כל ששבחו ניכר אם הותיר במדה השבח לפי חשבון . ואם לא הותיר המדה השבח לשני בלבד . וכל שאין שבחו ניכר אפילו הותיר המדה השבח לשני בלבד : טו *כיצד השבח לפי חשבון יין של מעשר ששוה ג' שנפל לתוכו דבש ותבלין שוה זוז אחד והוסיפה במדתו והשביחוהו והרי הכל שוה ה' חושבין

א סמג לאוין רס"ד :

השגת הראב"ד

*והמפריש מעשר שני. א"א אפי' כגרוגרת וכדברי ר' ינאי אפילו עד כביצה :

השגת הראב"ד

*עיסה של מעשר וכו'. א"א אין זה דרך הירושלמי ומשנה אמרה כל ששבחו ניכר השבח לפי חשבון וכל שאין שבחו ניכר השבח לשני ואיפליגו עלה ר"י ור"ל ר"י סבר מאי ניכר ניכר ביתרון המדה אבל יתרון שבח בלא יתרון מדה השבח לשני ור"ל אמר ניכר בטעם אע"פ שאין שם יתרון מדה השבח לפי חשבון אבל מדה בלא שבח טעם הירושלמי לא איירי ביה ואפשר שתחזור המדה למה שהיתה ולא דברו אלא בשבח שהוסיף על המדה ועל דמי התערובות אם היה לבעל התערובות חלק בו : *כיצד השבח לפי וכו' עד וכן על דרך זה . א"א זו החלוקה איני יודע מה היא שהשבח הוא זוז וכלותו זוז יטול בעל המעשר ג' חלקים ובעל התבלין רביע נמצא לבעל המעשר ד' זוזים פחות רביע ובעל התבלין זוז ורביע וכן הדין :

פליגי והא בהדיא פליגי וי"ש לתרץ דה"ק דלא פליגי בשיעורים אלא מר מחלק בין פרוס לשלם ומר אינו מחלק אלא תרווייהו עד כגרוגרת ולא עד בכלל : והמפריש מעשר שני וכו'. שם במשנה ומאבדין את מעוטו בדרכים ונותנו לע"ה כלומר אם הפריש פחות מכגרוגרת נותנו לעם הארץ ואוכל כנגדו אבל אין מפרישין לכתחלה לאיבוד וה"נ אזיל רבינו לשיטתו לפי גירסתו והראב"ד לפי גירסתו ולרבינו יש לשמוע שהוא מחמיר :

י מעשר שני ניתן לאכילה וכו'. ריש פרק ב' דמע"ש מעשר שני ניתן לאכילה ולשתיה ולסיכה וכו' ונחלקו בירושלמי מנין לסיכה אבל בתלמודא דידן מפקי ליה מדכתיב ותבא כמים בקרבו וכשמן בעצמותיו : ואסור להוציאו בשאר צרכיו וכו'. פ"ק שם אין לוקחים עבדים ושפחות וקרקעות וכו' זה הכלל כל שהוא חוץ לאכילה ושתייה וסיכה מדמי מעשר שני יאכל כנגדו . וא"ת מאי שנא האי לאו דלא נתתי ממנו למת דלא לקי כי היכי דלקי אלא אכלתי באוני ולא ביערתי ממנו בטמא . וי"ל דהכא אית ליה תקנתא דאוכל כנגדו בירושלים אבל אם אכלו בטומאה או באנינות איכורא דעבר עבר ולוקה על אכילתו א"נ דלאו דלא נתתי ממנו למת לא הוי לאו מיוחד שהרי כולל כל מיני צרכים והא דאפקיה בלשון למת לומר שאפילו הוציאו לדבר מצוה אסור וצריך לאכול כנגדו בירושלים א"נ דלאו דטומאה ואנינות אשכחנא בהו אזהרה כדכתיבנא לעיל אבל לאו דלא נתתי ממנו למת לא אשכחנא ביה אזהרה בהדיא אלא וידוי ועדיין צ"ע :

יא מעשר אוכל דבר שדרכו להאכל וכו'. שם במשנה לא יסוך יין וחומץ אבל סך הוא את השמן אע"ג דעיקר השמן לאכילה מ"מ דרכו נמי לסוך : ולא יסחוט את הפירות וכו'. תרומות פי"א ושאר כל הפירות אין משנין אותן מברייתן בתרומה ובמעשר שני אלא זיתים וענבים והטעם מפני שאסור לעשות האוכל משקה חוץ מזיתים וענבים לבד שאמרה תורה כל חלב דגן ותירוש ויצהר ותירוש הוא היין ויצהר הוא השמן : אין מפטמין את השמן וכו'. פ"ב דמעשר שני אין מפטמין שמן של מעשר שני ואין לוקחין בדמי מעשר שני שמן מפוטם אבל מפטם הוא את היין והטעם לפי שממעט את השמן הנבלע בשרשי הבשמים שהרי אין השרשים נאכלין אבל היין משביחו ומותר לעשותו קונדיטון וכיוצא בו : אין מחייבין אותו וכו'. הכי אמרי' בכל דוכתא דכל שנפסל מאוכל אדם יצא מתורת אוכל ופקעה ממנו קדושתו ואם יש מי שרוצה לאכול אותו אוכלו בתורת חולין והכי תנן לאכול את שדרכו לאכול :

יב כל שמותר לזרים וכו'. עיין פי"א מהלכות תרומות : שמרים של מע"ש וכו' גבי תרומה שהיא במיתה אסרו ראשון ושני אבל גבי מעשר דקיל לא אסרו אלא ראשון ונראה שאם לא נתן מים בשמרים דינו כתרומה ואמרינן אף הפליפי אסור לזרים כיון דאית בהו טעם יין יין הוא וסמך רבינו על מ"ש בהלכות תרומות : יג יין של מעשר שנפל לתוכו דבש וכו'. פ"ב משנה כלשון רבינו :

יד עיסה של מעשר שני וכו'. שם במשנה עיסה שאפאה וכו' זה הכלל כל ששבחו ניכר השבח לפי חשבון וכל שאין שבחו ניכר השבח לשני בירושלמי פליגי בה רבי יוחנן אמר כל שיש הותר במדה השבח לפי חשבון וכל שאין בו הותר במדה השבח לשני כלומר למעשר שני ר"ל אמר כל שטעם שבחו ניכר השבח לפי חשבון וכל שאין טעם שבחו ניכר השבח לשני והלכה כר"י ודעת רבינו שלא נחלקו אלא בית שם שבח ותוספת מדה דר"י סבר דכיון דיש שם שבח ותוספת מדה הכל לפי חשבון אבל שבח בלא תוספת מדה או תוספת בלא שבח הכל לשני וזהו שכתב וכל שאין שבח ניכר אפי' במדה השבח לשני בלבד כלומר וכל שאין השבח ניכר אפילו שניכר במדה השבח לשני וע"ז השיג הראב"ד ז"ל וכתב אבל מדה בלא שבח טעם ואפשר שתחזור המדה למה שהיתה ולא דברו אלא בשבח שהותיר על המדה וכו' וכ"ל דמתניתין דייקא כדברי רבינו דתנן זה הכלל ולאתויי מאי דהא שמעינן מרישא דאם השביח השבח לפי חשבון ועיסה שאפאה השבח לשני דאין שבח עלים בפת וזה הכלל לאיתויי מאי ואמר רבי יוחנן דאע"ג דיש שבח לא הוי לפי חשבון עד שיהיה תוספת דתרתי בעינן אבל שבח בלא מדה או מדה בלא שבח הכל לשני דידו של העליונה להחמיר ור' יוחנן לפרושי זה הכלל דמתניתין אתא וקי"ל כוותיה כך נראה לי ליישב דברי רבינו : ו כיצד השבח לפי חשבון וכו' חושבים הכל בארבעה פחות רביע . פי' אם היה הכל לאיש אחד צריך לאכול בקדושת מעשר ד' פחות רביע ואם היו של שני בני אדם נוטל בעל המעשר ד' פחות רביע ובעל הדבש והתבלין החולין זוז ורביע וזאת החלוקה מבוארת אלא שהראב"ד חשב שרבינו ז"ל מדבר בזמן שהתערובת היא של שני בני אדם ולפיכך השיג א"א זו החלוקה איני יודע מה היא אבל רבינו איירי בזמן שהתערובות היא לאדם אחד

שהיה גורם עד כגרוגרת : ומ"ש רבינו והמפריש מעשר שני של דמאי כו'. משום דמשמע לרבינו דהא דר"י ורבי ינאי קאי נמי למאי דקתני בההיא מתניתין נותנו לע"ה ויאכל כנגדו סמוך למאבדים את מעוטו בדרכים. ומיהו איכא למידק דהכא משמע בלשון רבינו דמ"ש של דמאי שמותר ליתנו לע"ה דוקא פחות מכגרוגרת הא כגרוגרת אינו רשאי ליתנו לע"ה ולעיל בסמוך כתב שהם דמותר ליתנו לע"ה ומשמע דבין מעט בין הרבה מותר ליתנו לע"ה . ונראה שרבינו לעיל סמך על מה שאמר כאן דדוקא פחות מכגרוגרת : וכתב הראב"ד א"א אפילו כגרוגרת וכו'. כבר נתבאר שטעמו שלא היה גורס עד כגרוגרת ורבינו גורס עד כגרוגרת. ומ"ש וכדברי רבי ינאי אפילו עד כביצה נראה שטעמו להשיג שה"ל לפסוק כר' ינאי ודלא כר"י דאין הלכה כתלמיד במקום הרב וכבר כתבתי טעם רבינו ומ"מ למדנו מדברי הראב"ד שגם הוא ז"ל סובר דהא דר"י ורבי ינאי קאי נמי לנותנו לע"ה ויאכל כנגדו :

י מעשר שני ניתן לאכילה ושתיה וסיכה . משנה פ"ב דמעשר שני (משנה א). ומה שכתב ואסור להוציאו בשאר צרכיו וכו'. משנה בספ"ק דמע"ש זה הכלל כל שהוא חוץ לאכילה ושתיה וסיכה מדמי מעשר שני יאכל כנגדו : ומ"ש שנאמר לא נתתי ממנו למת לא הוצאתיו בדבר שאינו מקיים את הגוף אע"פ שהרמב"ן בפירוש התורה כתב על דברי רבינו בזה שאם דברי הבאי נראה דלא דבר ריק הם דברי רבינו כמו שאכתוב בסמוך . ומ"ש ואם הוציאו ממנו בשאר דברים אפילו בדבר מצוה וכו'. משנה בסוף מעשר שני (משנה יב) ולא נתתי ממנו למת לא לקחתי ממנו ארון ותכריכין למת ומשמע לרבינו דבדרך אפילו מיתנייא ומשום דאיכא למידחי ולומר דדוקא נקט למת הא לחי דומיא דלמת דהיינו ליקח בגדים לחי שרי לכך כתב רבינו דאין לומר כן דגם זה הוי בכלל למת כיון שאינו דבר שהוא חוזר להיות חי דהיינו אכילה ושתיה שחוזר להיות חלק אבר : יא מעשר שני אוכל דבר שדרכו וכו' עד השמן. משנה פ"ב דמע"ש (משנה א) : ומ"ש ולא יסחוט את הפירות כו'. משנה פי"א דתרומות (משנה ג) : ואין מחייבין אותו לאכול פת שעיפשה וכו'. ירושלמי פרק ב' דמעשר שני. יב ומ"ש כל שמותר לזרים לאוכלו בתרומה וכו' : שמרים שנתן עליהם מים וכו'. פרק המוכר פירות (דף צ"ז) וכת"ק ובספרי רבינו כתוב במעשר בחולין שניהם כבי"ת ודבר פשוט הוא שמ"ם הוא דבשניהם צריך להיות כ"ף : יג יין של מעשר שנפל לתוכו דבש ותבלין וכו' עד השבח לשני . משנה בפ"ב דמעשר שני (משנה א) ומסיים בה שם במשנה זה הכלל כל ששבחו ניכר השבח לפי חשבון וכל שאין שבחו ניכר השבח לשני ובירושלמי אמר רבי יוחנן כל שיש בו הותיר מדה השבח לפי חשבון וכל שאין בו הותיר מדה השבח לשני רשב"ל אמר כל שטעם שבחו ניכר השבח לפי חשבון וכל שאין טעם שבחו ניכר השבח לשני וידוע דהלכה כר"י : כתב הראב"ד אין זה דרך הירושלמי וכו'. נראה שבא להשיג על מה שכתב רבינו שכל שאין שבחו ניכר אפילו הותיר המדה השבח לשני בלבד דמשמע דגם יתרון המדה לשני ועל זה כתב שאין זה דרך הירושלמי דמשמע שלא נחלקו ר"י ור"ל לקים אלא בשנשאר המדה שהיתה בו תחלה ודמי התערובות שעירב בו היה ד' זוזים והשביח ושוה ה' זוזים אבל לא הותיר על המדה דלר"י אין לבעל התערובות חלק בזוז שהשביח כיון שלא הותיר על המדה ולר"ל לקים יש לו בו חלק כיון שעל ידו הותיר אבל כשהותיר המדה ולא היה בו שבח לא איירי ביה בירושלמי ואפשר דכ"ע מודו שהמדה לבעל התערובות ולמה יאבד זה מה שעירב ולזה נראה שכיון הראב"ד ורבינו תפס לשון המשנה והירושלמי כפשטן דמתניתין קתני כל ששבחו ניכר השבח לפי חשבון ור"י התנה עוד שיותיר על המדה ואז יהיה השבח לפי חשבון אבל אם חסר אחת משתי אלה השבח לשני. ועל מה שכתב רבינו כיצד השבח לפי חשבון וכו' כתב הראב"ד א"א זו החלוקה איני יודע וכו'. ואני אומר שאין מחלוקת ביניהם שמ"ש רבינו חושבין הכל בארבעה ורביע פירושו חושבין כאילו הקרן ארבעה ורביע ומוציא לבעל התערובות זוז ורביע והשאר למעשר שני וכדברי הראב"ד ואפשר שגירסא אחרת היתה להראב"ד בדברי רבינו ולפיכך השיגו וגירסא דספרים דידן נכונה :

מעשר

אחד

חושבין הכל *בארבעה ורביע וכן ע"ד זה בשאר הדברים:
טז מע"ש אע"פ שניתן לסיכה אין נותנין אותו לא ע"ג צינית ולא ע"ג חזזית. ואין עושין ממנו קמיע וכיוצא בו שהרי לא ניתן לרפואה: **יז** מע"ש ממון גבוה הוא שנאמר ליי' הוא. לפיכך אינו נקנה במתנה אא"כ נתן לו הטבל והמקבל מפריש המעשר. ואין מקדשין בו את האשה ואין מוכרין אותו ואין ממשכנין אותו ואין מחליפין אותו ואין מרהינין אותו: **יח** כיצד אין ממשכנין אותו לא יכנס לביתו וימשכננו מע"ש שלו. עבר ומשכנו מוציאין אותו מידו. כיצד אין מרהינין אותו. לא יאמר לו הא לך מעשר זה ויהיה בידך ותן לי עליו מעות. כיצד אין מחליפין אותו לא יאמר לו הא לך יין מעשר ותן לי שמן מעשר. אבל אומר לו הא לך יין שאין לי שמן ואם רצה חבירו ליתן לו שמן מותר שהרי לא החליף עמו אלא הודיעו שאין לו ואם רצה הלה ליתן יתן: **יט** מע"ש אין שוקלין כנגדו אפילו דינרי זהב. ואפילו לחלל עליהם מע"ש אחר גזירה שמא לא יכוין ממנו משקלו ונמצאו הפירות חסרים והוא שוקל בהן מעות לחלל עליהם מעשר אחר נמצא מוציא מעשר לחולין בפחות בדמיו: **כ** *האחים שחלקו מע"ש אין שוקלין זה כנגד זה וכן מעות מע"ש אין שוקלים כנגדן ואין מוכרין אותם ואין מחליפין ולא מרהינין. ולא יתנם לשולחני להתנאות בהן ולא ילוה אותן להתגדל בהן. ואם הלוון שלא יעלה חלודה מותר: **כא** ואין פורעין מהם את המלוה. אין עושין מהן שושבינות ואין משלמין מהן הגמולין. ואין פוסקין מהם צדקה בב"ה אבל משלמין מהן דברים שהן גמילות חסדים וצריך להודיע: **כב** לא יאמר אדם לחבירו העל את הפירות האלו לירושלים וטול מהן חלקך שנמצא זה כנוטל שכר ממע"ש על הבאתו לירושלים. אבל אומר לו העלם שנאכלם ושנשתם בירושלים: **כג** אומר אדם לחבירו בירושלים לסוך אותו בשמן מע"ש אע"פ שניסוכה ידו ואין זה בשכר סיכתו:

*כ"ה לפי הכ"מ אבל כרהב"ד והרדב"ז גרסי בדברי רבינו בארבעה פחות רביע וכן הוא בדפוס וויניציא

השגת הראב"ד

האחין שחלקו מע"ש. א"א נראה לי שהוא מותר ובגמרא דאמר התם האחין שחלקו מהו לחלק זה כנגד זה פירות מנה כנגד מנה ואמרינן במסקנא הוו בעי מימר אסור אשכח תני מותר:

כסף משנה

טז מעשר שני אע"פ שניתן לסיכה וכו'. תוספתא בריש מע"ש ופירוש ציניה מכה שתחת פרסת הרגל והטעם משום דרפואה אינה בכלל אכילה:

יז מעשר שני ממון גבוה הוא. בפרק האיש מקדש (דף נ"ד:) פלוגתא דתנאי ואיפסיקא הלכתא בגמרא כר"מ דאמר הכי: ומ"ש ואינו נקנה לו במתנה אא"כ נתן לו הטבל גם בגמרא אליבא דר"מ ונתנו טעם בגמרא למה כשנתן לו את הטבל נקנה לו משום דקסבר מתנות שלא הורמו לאו כמי שהורמו דמיין ויש לתמוה היאך פסק רבינו שאם נתן לו את הטבל נקנה לו והרי הוא ז"ל פסק בפ"ו מהלכות מעשרות ובכמה דוכתי דמתנות שלא הורמו כמי שהורמו דמיין. ותירץ הר"י קורקוס ז"ל שסובר רבינו דדוקא להאי מילתא אמרו לאו כמי שהורמו דמיין דע"כ לא אמר ר"מ מע"ש ממון גבוה אלא דוקא כשהורם ונקרא עליו שם מעשר דהא מדכתיב לה' הוא יליף לה וקרא אחר שהורם ונקרא מעשר משמע. ומ"ש והמקבל מפריש המעשר פשוט הוא. ומ"ש ואין מקדשין בו וכו'. משנה בריש מע"ש (משנה ב). ומ"ש ואין מרהינין אותו וכו' עד ואם רצה הלה ליתן. שם ירושלמי:

יט מעשר שני אין וכו'. משנה שם. ומ"ש אפילו דינרי זהב ואפילו לחלל עליהם מע"ש אחר וכו'. בפרק במה מדליקין (דף כ"ב:) ודברי רבינו בפירושו שלא כפירוש רש"י:

כ האחין שחלקו וכו'. בירושלמי ריש מע"ש (הלכה א') האחין שחלקו מהו שיטקלו זה כנגד זה תנן לא יאמר אדם לחבירו בירושלים הילך יין ותן לי שמן וכו' הוו בעו מימר אסור אשכח תני מותר ומשמע להראב"ד דקאי אבעי' דהאחין שחלקו וכו' לפיכך כתב נ"ל שהוא מותר ורבינו משמע ליה דלא קאי אלא למאי דסמיך ליה הא לך יין שאין לי שמן אבל בעיא דהאחין שחלקו מהו שישקלו זה כנגד זה לא פשטו בה דבר ומיהו יש לתמוה למה פסקה לחומרא כיון דמילתא דרבנן היא ה"ל למיפסק לקולא וצ"ע. ויש הסרון בספרי רבינו וכך היא הנוסחא הנכונה בספר מוגה האחים שחלקו אין שוקלים זה כנגד זה וכן מעות מע"ש אין שוקלין כנגדן ולא מוכרים אותן ואין מחליפין. ומ"ש ולא יתנם לשולחני להתנאות בהם ולא ילוה אותם להתגדל בהם ואם הלוון שלא יעלו חלודה מותר. תוספתא בריש מעשר שני:

כא ומ"ש ואין פורעין מהם את המלוה תוספתא פ"ז דשביעית וירושלמי פ"ק דמע"ש:

כב לא יאמר אדם וכו'. משנה רפ"ג דמע"ש (משנה א) ופירש רבינו בה אין שומי בענין שלא נקיות לבון ובחרו מהמרם לחלק מפני שיהיה כמי שנתן פירות מע"ש שכר למי שהעלם וזה אסור לפי שהוא בעצמו חייב להגיעם שם. ור"ש פירש משום דאסור לפרוע חובו ממעשר שני וזה נראה כפורע שכירות הדלך ממעשר שני:

כג אומר אדם לחבירו וכו'. בפרק ב' דמעשר שני (משנה ב) ר"ש אומר אין סכין שמן של מעשר שני בירושלים וחכמים מתירים ופירש רבינו ע"פ הירושלמי שר"ש אומר שאסור לאדם שיאמר לחבירו שימשח אותו בשמן של מע"ש ושתמשח יד מושחו ונמצא שכרו על המשיחה שמושחו ואינו מותר שישתכר אדם ממעות מע"ש וחכמים מתירים זה כי הם אומרים שאין דמים למשיחת ידו ואין מקפידין בזה וידוע דהלכה כחכמים:

כבר

רדב"ז

אחד וה"ס היכא דהוי לטיס על דרך זה חולקים ודבר ברור הוא לא היה כדאי להשיג:

טז מעשר שני אע"פ שניתן לסיכה וכו'. תוספתא פ"ק כלשון רבינו שלא ניתן אלא לסיכה של תענוג שהוא צורך כל גופו של אדם ולא לסיכה של רפואה:

יז מעשר שני ממון גבוה הוא וכו'. הכי איתא פ"ב דקידושין (דף נ"ד):

אא"כ נתן לו את הטבל וכו'. משמע מהכא שהמתנות שלא הורמו כמי שהורמו דמיין (ועיין בתשובות חלק שני הנדפס מחדש דף נ"ס סימן קמ"ז): ואין מוכרין אותו וכו'. בריש מעשר שני מע"ש אין מוכרין אותו ואין ממשכנין אותו ואין מחליפים אותו ולא שוקלים כנגדו ולא יאמר אדם לחבירו הילך יין ותן לי שמן וכן שאר כל הפירות אבל נותני' זה לזה מתנת חנם ומתני' ר"מ היא דאמר מתנה לא הוי כמכר ולא קי"ל הכי אלא מתנה כמכר וזהו שאמר רבינו אינו נקנה במתנה:

יח כיצד אין ממשכנין אותו וכו'. בתוספתא ובירושלמי: עבר ומשכנו וכו'. ירושלמי עבר ומשכנו עבר והרהין וכו' רבי אומר בין שוגג בין מזיד יחזרו דמיו למקומן ומסיק התם רבי יעקב בשם רבי זעירא מן מה דתני אין ממשכנין אותו ולא מרהינין אותו הדא אמרה עבר ומשכן עבר והרהין קונסין בו ע"כ וזהו שכתב רבינו מוציאין מידו:

כיצד אין מחליפין אותו וכו'. הניא בתוספתא אלא אומר לו הילך יין מפני שאין לי שמן והלה אומר הילך שמן שאין לי יין נמצאו מחליפין ואין מחליפין ועושין טובה זה עם זה ע"כ אבל בירושלמי מתניא הכי אבל אומר לו הילך יין שאין לך יין הילך שמן שאין לך שמן הילך יין שאין לי שמן הוון בעו מימר אסור אשכח תני מותר ואינו אסור משום חליפין וסמך רבינו על הירושלמי דאפילו בהילך יין שאין לי שמן הוו בעי למימר דאסור עד דאשכח תני מותר אבל כשהלה אומר לו הילך שמן שאין לי יין הוו חליפין גמורים וזהו שכתב ואם רצה חבירו ליתן לו שמן מותר ודעת בעל התוספתא כיון שאינו יכול להוציאו בדיינים לא הוו חליפין:

יט מעשר שני אין שוקלין כנגדו וכו'. ברייתא פרק במה מדליקין ומסיק עלה אמר רבא גזירה שמא לא יכוין משקלותיו וקא מפיק להו לחולין:

כ האחין שחלקו מעשר שני וכו'. השיג הראב"ד ז"ל נ"ל שהוא מותר וכו' מפני שהוא סובר דהא דמסיק בגמרא הוו בעו מימר אסור אשכח תני מותר דקאי אבעיין דהאחין שחלקו מהו שישקלו זה כנגד זה ולא היא דספר מסובס נזדמן לו שלא היה כתוב בו הא לך יין שאין לי שמן דעלה הוי בעון למימר אסור ואשכח תני מותר אבל בעיין דאחין נשמטה לתיסורתא דהכי גרסי' לה בספרים שלנו שאחין שחלקו מהו שישקלו זה כנגד זה תנן לא יאמר אדם לחבירו בירושלים הא לך יין ותן לי שמן הא לך שמן ותן לי יין אבל אומר הא לך יין שאין לך יין הא לך שמן שאין לך שמן והרי נשמטה בעיין לאיסורא והדר אמר הא לך יין שאין לי שמן הוו בעון מימר אסור אשכח תני מותר ואסיפא דוקא קאי והם דברי רבינו דאין חילוק בין אחין שחלקו לאחרים והראב"ד ז"ל היה הסר בספרו כך בבא בתרא ולפיכך כתב דבעיין דאחין שחלקו נפשטה להיתרא וליתא כדכתיבנא: ולא יתנם לשולחני וכו'. תוספתא ריש פ"ק כלשון רבינו: **כא** ואין פורעין מהם את המלוה וכו'. ירושלמי פ"ב דדמאי תני אחד שביעית ואחד מעשר שני אין פורעין מהם מלוה וכו' כלשון רבינו:

כב לא יאמר אדם לחבירו וכו'. משנה ריש פ"ג לא יאמר אדם לחבירו העל את הפירות האלו לירושלים לחלק אלא אומר לו העלם שנאכלם ונשתם בירושלים ואמרו עלה בירושלמי מה בין האומר שנאכלם ונשתם ובין האומר לחלק רבי זעירא בשם רבי יוחנן מהלכות של שמעון היא כלומר מן הדין היה לאסור אלא שעמעמו עליה והתירוה ונראה דטעמא הוי היכא דאומר לו לחלק מיחזי מפי כנוטל שכר להעלותו לירושלים אבל כשאומר לו העלם שנאכלם ונשתם לא מיחזי כנוטל שכר שדרך בני אדם לזמן את חבירו שיאכל וישתה עמו:

כג אומר אדם לחבירו בירושלים לסוך אותו וכו'. במשנה פ"ב רבי שמעון אומר אין סכין שמן של מעשר שני אמרו לו לר"ש אם הקלו בתרומה תמורה לא נקל במעשר שני הקל ואמרי' עלה בירושלמי מה הקלו בתרומה כהדא דתני סך הוא כהן שמן של תרומה ומביא בן בתו ישראל ומעגלו ע"ג מעיו ואינו חושש ע"כ. ולמדנו מכאן שלא עלה על דעה שיאמר רבי שמעון דאסור לסוך שמן של תרומה ולא נחלקו אלא אם מותר לומר לחבירו לסוך לו שמן של מעשר שני דר"ש סבר שאסור מפני שמשיחת ידו של מושח הוי שכרו על המשיחה וזה אסור וחכמים מתירין שאין דמים למשיחת ידו ואין מקפידין על זה והיינו דאמרו לו לרבי שמעון אם הקלו בתרומה החמורה כיוצא בזה שיתן הכהן שמן של תרומה לישראל שימשח בו ולא נקפיד במה שידבק בידו מן השמן או שיביא בן בתו ישראל ומעגלו אינו דין שנתיר כיוצא בזה במעשר הקל ואמר להם ר"ש מה אם לא הקלו בתרומה החמורה מקום שהיקל בכרשינין ובתלתן נקל במעשר הקל מקום שלא היקל בכרשינין ובתלתן והלכה כחכמים ולאיזה לפירוש זה שהרי שנינו שהם מעשר שני ניתן לאכילה ולשתיה ולסיכה

משנה למלך

לשתייתו ומ"ש לא חיים אבל הכא היא שמא ימות בתוך ל' יום דמילתא דלא קיים נדרו אליבא דכ"ע חיישינן שמא ימות. ולפי זה שאומר ס"ו גיטך ל' יום קודם מיתתי אליבא דכ"ע אסורה לאכול בתרומה מיד ודוק:

כג אומר אדם לחבירו בירושלים לסוך אותו כו'. (*א"ס עיין לעיל פי"א מה' תרומות דין ח'):

מעשר

כד כבר ביארנו שהמעשר ממון גבוה הוא . לפיכך אנו אומרים שהגונב מעשר שני אינו משלם תשלומי כפל והגוזלו אינו משלם חומש : **כה** המקדיש מעשר שני שלו לבדק הבית הרי זה פודה אותו מי שפודהו . על מנת ליתן להקדש את שלו ולמעשר שני את שלו :

פרק רביעי

א הרוצה לפדות פירות מע"ש פודה אותן בדמיהן ואומר הרי המעות האלו תחת הפירות האלו או הפירות האלו מחוללות על המעות האלו . ואם לא פירש אלא הפריש מעות בלבד כנגד הפירות דיו ואינו צריך *לפרש ויצאו הפירות לחולין · ויעלו המעות לירושלים ויוציאם שם שנאמר וכי ירבה ממך הדרך כי לא תוכל שאתו : **ב** *וכן אם רצה לחלל פירות המעשר על פירות אחרות . יעלו הפירות השניות ויאכלו בירושלים . *ולא יחלל ממין על שאינו מינו ולא מן היפה על הרע ואפילו באותו המין ואם חילל הרי הן מחוללות : **ג** *הפודה מע"ש מברך אקב"ו על פדיון מע"ש . ואם חיללן על פירות אחרות או שחילל מעות על הפירות מברך על חילול מע"ש. והפודה או המחלל מע"ש של דמאי אינו צריך ברכה : **ד** *כשפודין את המעשר אין פודין אותו לשם מעשר אלא לשם חולין . ואומרין כמה שוין פירות חולין אלו ואע"פ שהכל יודעין שהן מעשר כדי

א סמ"ג עשין קל"ו :

אמר המגיה

*וכוא שעוסקין באותו ענין או מענין לענין ובאותו ענין :

השגת הראב"ד

*וכן אם רצה לחלל פירות המעשר על פירות אחרות וכו' : א"א והראשונים לא יצאו לחולין ויעלו גם הם ולעולם פירות הראשונים של מעשר אינם מתחללין אלא על הכסף ואפילו דיעבד משמעתא דמסכת סוכה פרק לולב הגזול ופרי שני נמי דיעבד אין לכתחלה לא אלא בדמאי דמחלל לכתחלה :

*ולא יחלל ממין על שאינו מינו ולא מן היפה וכו' . א"א מה שהקפידו על מינו אינו אלא בדמאי וטעם ההקפדה הואת לפי שהתורה אמרה על כסף והוא מחלל על פירות כשיחלל חטים על חטים לא יראה כילה מעשר שני להולין כפדיון אלא יאמרו הם הראשונים :

*הפודה מעשר שני מברך וכו' . א"א אני אומר שאם חילל פירות על פירות אינו מברך לפי שאינו ראוי לעשות כן ואם בירך ה"ז מגאן :

*כשפודין את המעשר אין פודין אותו . א"א נראה לי שלא אמרו דבר זה אלא כשפודין אותו על פירות שלא לפרסם את הדבר אבל על הכסף התורה גלתו ואגו מכסים והלא מכיון שמברכים על פדיונו מגוס הוא ולמה טומנין את המגוס ולפי התוספתא לא נאמר אלא שלא לפגום את המעשר מפני שדמי המעשר פחותים מדמי חולין וזה הוא עיקר :

ולסיכה ואי איתא בריתא הוה ליה למימר ור"ש אמר שמן לא ניתן לסיכה אלא ודאי פלוגתא דר"ש וחכמים מילתא אחריתי וכדפרישנא :

כד כבר ביארנו שהמעשר ממון גבוה וכו' . דבכל הני רעהו כתיב ולא הקדש אבל הקרן משלם דממון שיש לו תובעין הוא :

כה המקדיש מעשר שני שלו וכו' . נראה שאם פדה אותו בעליו צריך להוסיף שני חומשין חומש להקדש וחומש למעשר שני וצריך תלמוד :

פ"ד א הרוצה לפדות מעשר שני וכו' . פ"ד דמעשר שני פלוגתא דתנאי ופסק כרבי יוסי דאמר הפודה מעשר שני ולא קרא שם רבי יוסי אומר דיו רבי יהודה אומר צריך לפרש ואמרינן פ' מי שהוציאוהו (מ"ו) אמר רבי יעקב בר אידי אמר רבי יוחנן ר"מ ורבי יהודה הלכה כרבי יהודה רבי יהודה ורבי יוסי הלכה כרבי יוסי ואין צריך לומר ר"מ ורבי יוסי הלכה כרבי יוסי אמר רב אסי אף אני לומד ר' יוסי ורבי שמעון הלכה כרבי יוסי איבעיא להו ר"מ ור"ש מאי תיקו :

ב וכן אם רצה לחלל פירות וכו' . השיג הראב"ד ז"ל והראשונים לא יצאו לחולין ויעלו גם הם ולעולם פירות הראשונים של מעשר אינם מתחללין אלא על הכסף ואפילו בדיעבד וכו' · ואיברא דהכי משמע פשטיה דסוגיין פרק לולב הגזול דאמר רב אשי מחלוקת בפרי שני אבל בפרי ראשון ד"ה דרך מקח אין דרך חילול לא יהא דקתני אחד שביעית ואחד מעשר שני מאי שביעית דמי שביעית דאי לא תימא הכי מעשר מעשר ממש בתמיה והא כתיב וצרת הכסף אלא דמי מעשר הכא נמי דמי שביעית הרי לך בהדיא שאין פרי ראשון מתחלל אלא על כסף שיש לו צורה והכי איתא נמי בתוספתא חומר בהקדש מבמעשר שני ובמעשר שני מה שאין בהקדש הקדש מתחלל על הכל מעשר שני אין מתחלל אלא על המעות בלבד ועוד תניא התם ר"א ב"ר שמעון אומר מע"ש של זהב מחללין אותו על מעות שבירושלים בד"א של דמאי אבל בשל ודאי אסור אף בדמאי מחללין אוכלין על אוכלין משמע דבשל ודאי אין מחללין אותו אוכלין על אוכלין . ואיכא למידק בדברי הראב"ד ז"ל כיון דאפילו בדיעבד אם חלל פירות על פירות אינו מחולל אמאי צריך להעלות את הפירות השניים לירושלים וי"ל כיון שקרא עליהם שם מעשר שלא יאמרו ראינו מעשר שני נאכל חוץ לירושלים . ומלאתי ברייתא כדעת רבינו דתניא מערימין על מעשר שני לפוטרו מן החומש וכו' א"ר יהושע בן קרחה בראשונה היו עושין כך משרבו הרמאין אומר אדם לחבירו הרי הפירות האלו נתונים לך במתנה וחוזר ואומר הרי הם מחוללין על פירות שיש לי בבית הרי לך בהדיא שמחללין פירות על פירות וכן מבואר בירושלמי פ"ד. והנכון בזה דהליא בפלוגתא דתנאי וסמך רבינו על הא דרבי יהושע בן קרחה מכמה טעמים הדא שאין להחמיר במעשר שני טפי מהקדש דתרווייהו מיקרו קדש והא דאמר קרא וצרת הכסף ה"ק אם אתה בא לחלל על כסף לא יהיה אלא על כסף שיש לו צורה למעוטי אסימון ולמעוטי נמי מעות נחשת ואם בא לפדות לא יפדה אלא בכסף אבל אם בא לחלל מחלל על הפירות ותו דאמאי מפסדינן ליה כולי האי למכור פירותיו בזול במקומו ולחזור ולקנות פירות בירושלים ביוקר כיון שיכול שאתו ותו שאם יש לו פירות שאינם מתקיימים למה לא יחלל אותם על פירות המתקיימים הואיל ושניהם מין אחד ותו דקי"ל דהבא פירא הוי וכן כתב ר"ת בשם רבינו האי דהבא פירא הוי לכל מילי וכי היכי דמחללין אדהבא אע"ג דהוי פירא ה"ה אפאר פירות והכי אסיקנא בפרק הזהב כי אתא רבין אמר רבי יוחנן אע"פ שאמרו אין לווין דינר בדינר אבל מחללין עליו מע"ש והך סוגיא דפרק לולב הגזול אליבא דאידך תנא איתאמרה וה"ק דאי לא תימא הכי והא כתיב וצרת הכסף אלא מאי אית לך למימר דמי מעשר ה"נ דמי שביעית ולרבי יהושע בן קרחה נמי מצי לאוקמי פירוקיה דרב אשי והא כדאיתא והא כדאיתא שביעית דמי שביעית ומעשר מעשר ממש וכן דרך האמוראים להכריח דבריהם אליבא דחד תנא דוקא ותשכח כי סברת רבינו נכונה מהטעמים שכתבתי : ולא יחלל ממין על שאינו וכו' . הכי איתא בירושלמי פ"ד מכאן ראיה לפירוש רבינו מדהקפידו לומר מין במינו משמע דאיירי במעשר שני ודאי אבל בדמאי לא היו מקפידין והראב"ד ז"ל דחק לתרץ כפי שיטתו :

ג הפודה מעשר שני וכו' . פ"ק דדמאי כיצד הוא מברך אם היו פירות על פדיון מעשר שני אם היו מעות על חילול מעשר שני פי' אם בא לפדות המעשר בכסף מברך על פדיון מעשר ואם בא לחלל מעות מעשר על הפירות מברך על חילול מעש' וסובר רבינו שאם בא לחלל פירות על פירות מברך על חילול מעשר שאין לשון פדיון אלא שפודה בכסף והפודה את המעשר שלו צריך להוסיף חומש כדלקמן : והפודה או המחלל מעשר שני של דמאי וכו' . הכי איתא התם בירושלמי מעשר שני של דמאי מחללין אותו במרחץ שאינו טעון ברכה :

ד כשפודין את המעשר וכו' . בתוספתא היא וכתב רבינו הטעם כדי שלא יתבזה והראב"ד ז"ל כתב שלא לפגום את המעשר אלא דקשיא לי על מ"ש נראה לי שלא אמרו דבר זה אלא כשפודין אותו על פירות והרי הוא כתב למעלה שאין פודין את המעשר אלא על כסף . וי"ל דמודה הוא ז"ל דאיכא תנא דס"ל הכי כדכתיבנא ומאן דאמרה לא אמרה אלא

כד כבר ביארנו וכו' . לעיל בפרק זה . ומ"ש לפיכך אנו אומרים שהגונב מע"ש וכו' . בפרק מרובה (דף ע"ו) אמרינן דגונב הקדש פטור מכפל ובפרק הזהב דרשינן לרעהו ולא של הקדש :

כה המקדיש מעשר שני שלו וכו' . תוספתא פ"ה דמעשר שני :

פ"ד א הרוצה לפדות פירות מעשר שני וכו' · ואם לא פירש וכו' . משנה פ' ד' דמעשר שני (משנה ז) וכרבי יוסי :

ב וכן אם רצה לחלל פירות המעשר וכו' ולא יחלל ממין על שאינו מינו וכו' . ירושל' רפ"ד דמעשר שני . ומ"ש ואם חילל הרי הן מחוללות : כתב הראב"ד והראשונים לא יצאו לחולין וכו' נראה דהיינו מדתניא התם (סוכה דף מ':) אחד שביעית ואחד מע"ש מתחללין על בהמה חיה ועוף ומסיק מאי שביעית דמי שביעית דאי לא תימא הכי מעשר מעשר ממש והא כתיב וצרת הכסף בידך אלא דמי מעשר ה"נ דמי שביעית ופירש"י וצרת דאין מתחלל אלא על המטבע דבר שיש עליו צורה . ומ"ש ואפי' דיעבד נראה שטעמו מדקתני מתחללים דמשמע דיעבד כדאמרינן בפ' הזהב אפ"ה קאמר דמעשר ממש אינו מתחלל ולרבינו י"ל דהכא מתחללין לאו דוקא דהא בתוספתא קתני מחללין דמשמע לכתחלה . ומ"ש ופרי שני דיעבד אין וכו' נלמד מהא דתניא אחד שביעית ואחד מע"ש מתחללין ואוקימנא בדמי מע"ש ומתחללין דיעבד משמע ליה כמו שכתבתי בסמוך . ומ"ש אלא בדמאי דמחלל לכתחלה. בהשגה שאחר זה אכתוב שמהירושלמי למד כן וטעמו להשיג על רבינו שא"א להעמיד דבריו אפילו בפרי שני דלכתחלה אין מחללין והוא ז"ל כתב וכן אם רצה לחלל פירות המעשר על פירות אחרות דמשמע אפי' לכתחלה וכבר כתבתי דלדעת רבינו דמי מעשר מחללין לכתחלה ובסמוך אכתוב שמהירוש' משמע כדברי רבינו דקתני אין מחללין ממין על שאינו מינו משמע הא על מינו מחללין והשתא אין ראיה מההיא דלולב הגזול דהתם שאני שהוא ממין על שאינו מינו . ומ"ש בס"פ לולב הגזול והכתיב וצרת הכסף בידך לא שיהא כסף דוקא אלא למעוטי שלא יחלל על שאינו מינו והא דבפ' הזהב (דף מ"ד:) מוכח דפרי ראשון אינו מתחלל על פרי אלא על מטבע שנשאו ונתנו שם אי דהבא פירא הוי אי טבעא לחלל עליו מעשר שני משמע דלמ"ד פירא אין מחללין עליו י"ל דהבא שאני דעד כאן לא פרי רבינו לחלל אלא על פירות שהם אוכל ויש להביא ראיה לדברי רבינו ממה ששנינו בפירקא בתרא דטבול יום בראשונה היו אומרים מחללין על פירות ע"ה חזרו לומר אף על מעותיו וכן פירשה רבינו דמיירי בפירות לחלל על פירות דהתם חילול הכי משמע : כתב עוד הראב"ד מה שהקפידו על מינו אינו אלא בדמאי וכו' . נראה דמשום דמהירושלמי הזה קשה לת"ש בהשגה שקודם זו שפירות הראשונים של מעשר אינם מתחללים אלא על הכסף והרי כאן שלא מיעטו אלא ממין על שאינו מינו הא ממין על מינו מחללין ולפיכך העמיד הירושלמי הזה בדמאי דוקא וזה דוחק שלדמאי קראו מעשר שני סתם ועוד ק"ל אם הקפידו על דמאי למה לא הקפידו על הודאי :

ג הפודה מעשר שני וכו' . ירושלמי סוף פרק קמא דדמאי : וכתב הראב"ד אני אומר שאם חילל פירות על פירות וכו' . דבר פשוט היא דלשטתיה אזיל שסובר שאין פירות ראשונים של מעשר שני מתחללין אלא על הכסף : ומ"ש של דמאי אינו צריך ברכה . שם במשנה הדמאי מפרישין אותו ערום ופירש בירושלמי לומר שאינו טעון ברכה :

ד כשפודין את המעשר וכו' . ירושלמי רפ"ד דמע"ש : כתב הראב"ד נ"ל שלא אמרו דבר זה וכו'. ויש לתמוה מאחר שהוא כתב למעלה שלעולם אין פירות הראשונים מתחללין אלא על כסף היאך כתב כאן שלא אמרו דבר זה אלא כשפודין אותו על פירות ואם בדמאי קאמר ה"ל לפרש ואפשר דממה שכתב לעיל ממילא משמע דבדמאי מיירי . ועוד יש לדקדק בדבריו דבתחלת דבריו משמע דמסתבר ליה טעמו של רבינו ובסוף דבריו

כשפודין אותו על פירות והכי הוא כתב למעלה שאין פודין את המעשר אלא על כסף . וי"ל דמודה הוא ז"ל דאיכא תנא דס"ל הכי כדכתיבנא ומאן דאמרה לא אמרה

אלא

כדי שלא יתבזה: ה אאין מחללין מעות מעשר שני על מעות אחרות. בין שהיו אלו ואלו כסף או אלו ואלו נחושת. [או הראשונות כסף והשניות נחשת. או] הראשונות נחושת והשניות כסף ואם עבר וחילל הרי אלו מחוללין: ו אין מחללין מעות מעשר על הפירות ואם חילל יעלו הפירות ויאכלו בירושלים. ולא יחללם על בהמה חיה ועוף חיין. ואם חילל לא קנה מעשר שמא יגדל מהם עדרים. אבל אם חילל על שחוטים הרי הן כשאר הפירות ויעלו ויאכלו בירושלים ויצאו המעות לחולין: ז בשעת הדחק מותר לחלל מעות הכסף על של נחשת לא שיקיים כן אלא עד שימצא ריוח ויחזור ויחלל מעות הנחשת על מעות הכסף: ח מעשר שני של דמאי מחללים אותו לכתחלה כסף על כסף וכסף על נחשת ונחשת על נחשת ונחשת על הפירות ויעלו אותן הפירות ויאכלו בירושלים: ט אין פודין פירות מעשר אלא בכסף שנאמר וצרת הכסף. וכן אם פדה לעצמו והוסיף חומש לא יהיה החומש אלא כסף כקרן. ואין פודין בכסף שאינו מטבע אלא בכסף מפותח שיש עליו צורה או כתב [שנאמר וצרת הכסף]. ואם פדה בלשון של כסף וכיוצא בו והוא הנקרא אסימון לא עשה כלום. ואין פודין בפחות מפרוטה מפני שהוא כפודה באסימון: י אין פודין במטבע שאינו יוצא באותו זמן ובאותו מקום שנאמר ונתת הכסף בכל אשר תאוה נפשך עד שיהיה ראוי להוצאה. ומטבע מלכים הראשונים אם יוצא משמם פודין בו: יא אינו פודה במעות שאינן ברשותו שנאמר וצרת הכסף בידך. נפל כיסו לבור והוא יכול להוציאו פודה בו מפני שהוא ברשותו: יב היה בא בדרך ומעות בידו ואנס בא כנגדו אם יכול להציל על ידי הדחק פודה בהן פירות שבביתו. ואם לאו ואמר פירות שיש לי בתוך ביתי מחוללין על המעות הללו לא אמר כלום: יג המניח מעות להיות מחלל עליהן מעשר שני הרי זה פודה בהן בחזקת שהן קיימים. מצאן שאבדו חושש לכל מה שפדה בהן למפרע: יד *מי שהיה עומד בטבריא ויש לו מעות (*בבל) בבבל אינו מחלל עליהם. היו לו מעות ממטבע טבריא בבבל מחלל עליהם וכן כל

השגת הראב"ד
*מי שהיה עומד בטבריא ויש לו מעות. א"א מן הגמרא שלנו הכל בהיפך ואין קפידא על עמידתו אי זה מקום שיעמוד בו אלא על מקום המעות אם יוצאים שם במקום חילולם אם לא ואם חילל על מעות של א"י והן בבבל

א סמ"ג עשין קל"ו:

*[כן הוא בס"א וכן הוא בהגהות מהר"י אבוהב אבל לפי שקלא וטריא דכ"מ נראה דאינו צריך ודוק]:

כסף משנה

דבריו נתן טעם אחר ואפשר דה"ק אם טעם זה אמת נ"ל שלא אמרו אלא כשפודין אותו על פירות אבל העיקר אלי טעם אחר והוא שלא לפגום את המעשר. וא"ת מה טעם הוא זה שלא לפגום את המעשר מפני שדמי מעשר פחותים מדמי חולין ולמה הם פחותים מדמי חולין הלא כשפודה אותו הרי הוא חולין גמורים וי"ל דמ"מ כיון שהם מעשר עליו כשבאין לפדותו דמיו פחותים מדמי חולין:

ה אין מחללין וכו'. בפ"ק דדמאי (משנה ב) במשנה שנינו דכל הני מותר בדמאי משמע אבל לא בודאי: ומ"ש ואם עבר וחילל וכו'. שם בירושלמי:

ו אין מחללין וכו'. פ"ק דמע"ש (משנה ה) במשנה הלוקח פירות שוגג יחזרו דמים למקומן מזיד יעלו ויאכלו במקום ואם אין מקדש ירקבו ולא חשש רבינו לבאר דבריו דבמזיד איירי דמדנקט לשון חילול משמע דבמתכוין לחלל מיירי. ומ"ש ולא יחללם על בהמה חיה ועוף וכו' אבל אם חילל על שחוטים וכו'. בפרק לולב הגזול (דף מ') וכחכמים:

ז בשעת הדחק מותר וכו'. משנה ו' פ"ב דמ"ש:

ח מעשר שני של דמאי מחללין וכו'. משנה בפ"ק דדמאי (משנה ב) וכחכמים ודברי רבינו בה כפירוש התוספות בפרק הזהב:

ט אין פודין פירות מעשר אלא בכסף וכו'. וכן אם פדה לעצמו והוסיף חומש וכו'. ואין פודין בכסף שאינו מטבע וכו'. בפרק קמא דמעשר שני (משנה ב) תנן אין מחללין מעשר שני על אסימון ובפרק הזהב (דף נ"ד) דטעמא משום דכתיב וצרת דבר שיש עליו צורה ואמרינן התם דחומשו כמותו. ומ"ש ואם פדה בלשון של כסף וכו':

ואין פודין בפחות מפרוטה וכו'. ירושלמי פ"ד אמר רבי חזקיה זה שהוא מחלל לא יהא מחלל על חצי פרוטה שלא יהא כמחלל על האסימון אלא על פרוטה ע"כ. ונראה שכוונת רבינו והירושלמי דאף אם יש במעשר כמה פרוטות ומחלל אותו על מטבעות שיש בכל אחת חצי פרוטה אינו מחולל דכל מטבע פחות מפרוטה הרי הוא כאסימון:

י אין פודין במטבע שאינו יוצא וכו'. משנה ברים מע"ש. ומ"ש ומטבע מלכים הראשונים וכו'. שם בירושלמי (הלכה א') מטבע של מלכים הראשונים וכו' אם היה יוצא ע"ג גורתו מחלל ואם לאו אינו מחלל ובתוספתא מטבע היוצא משם של מלכים הראשונים מחללים אותו עליהם ורבינו תפס לשון התוספתא ופירושה כמו שמבואר בלשון הירושלמי:

יא אינו פודה במעות שאינן ברשותו. משנה שם: ומ"ש נפל כיסו לבור וכו'. שם בירושלמי נפל כיסו לבור ובו מאה רבוא והיה יכול להוציא חמשים רבוא להעלותו אותם חמשי' רבוא כמו שהם ברשותו ע"כ. והדבר מבואר דה"ק אותם חמשים רבוא שישארו כמו שהם ברשותו ורבינו לא חשש להאריך וכיון שלמדנו שכיסו בבור מיקרי ברשותו וממילא משמע שאינו מחלל אלא עד שיעור מה שישאר אחר מה שצריך להוציא בהעלאתו. ודע שבתוספתא פ"ק כתוב נפל כיסו לבור אין מחללין וצריך להעמידה באינו יכול להעלותו *:

יב היה בא בדרך ומעות בידו וכו'. בפרק הגוזל ומאכיל (דף קט"ו:) והתניא מי שבא בדרך ומעות בידו ואנס כנגדו לא יאמר הרי פירות שיש לי בתוך ביתי מחוללין על מעות הללו ואם אמר דבריו קיימים הב"ע בשיכול להציל אי בשיכול להציל לכתחלה אמאי לא יאמר בשיכול להציל [ע"י] הדחק ולפ"ז מה שאמר רבינו פודה בהם פירות שבבית לא שיוכל לעשות כן לכתחלה אלא שאם פדה פדוי: יג המניח מעות וכו'. משנה וגמרא ס"פ כל הגט (דף ל"א:) וכרבנן דפליגי על ר"א בן שמוע:

יד מי שהיה עומד בטבריה וכו'. בפרק הגוזל עצים וכו' (דף צ"ז:) אין מחללין על מעות של כאן והם בבבל ושל בבל והם כאן של בבל והם בבבל מחללין ואוקימנא במלכיות מקפידות א"ה של בבל והם בבבל למאי חזו דזבין בהו בהמה ומסיק לירושלים ובירושלמי פ"ק דמע"ש (הלכה א') אין מחללין לא על המעות שהם בבבל ולא על המעות שבבבל כאן לא המעות שכאן בבבל בעומד בבבל ולא המעות שבבבל כאן בעומד כאן היו לו מעות מבבל לבבל והוא עומד כאן נימר אם היתה דרך פתוחה מחלל ואם לאו אינו מחלל ע"כ ודברי רבינו תמוהים שאינם לא בתוספתא ולא בירושלמי הזה והם היפך גמרא דידן וכבר השיגו הראב"ד וכתב א"א מן הגמרא שלנו הכל בהיפך וכו'. וע"כ לומר שגירסא אחרת

*[עיין שם בירושלמי דהובאה בלשון בעיא אבל אין הלשון עולה יפה וצריך למחוק תיבת בעיא ומי שיוכל לקיים הגירסא אין לו צורך לפירוש הכ"מ דיוכל לומר דבתוספתא נפסקה הבעיא ודלא כהרמב"ם ודוק]:

רדב"ז

אלא כשפודין אותו על פירות דס"ל דמותר לעשות כן ואנן לא קי"ל הכי ולפי הפשט שכתב הראב"ד ז"ל אתיא כמ"ד אין פודין אלא במעות א"כ לדבריו קאמר ליה לפי דבריך שאתה אומר שמחללין בפירות מאן דאמרה לא אמרה אלא בפירות ולא בכסף אבל לדידי אמרה בכסף דוקא וטעמא שלא לפגום את המעשר ורבינו סובר דבשלמא כשמחלל אותו על פירות אחרות ליכא זילותא דמתחילה פירות ועתה פירות אבל כשבא לפדות בכסף איכא זילותא דמיחזי כמקח וממכר ואף ע"פ שהתורה גלתה מ"מ דרך כבוד בעי שלא יאמרו כמה שוה מעשר זה אלא כמה שו חולין הללו:

ה אין מחללין מעות מע"ש וכו'. פ"ק דדמאי הדמאי אין לו חומש וכו' ומחללין אותו כסף על כסף נחשת על נחשת כסף על נחשת ונחשת על הפירות וכו' וממילא דאסור לעשות כן במעשר שני ודאי:

ו אין מחללין מעות מעשר על הפירות וכו'. ירושלמי פ"ק אמר ר' חגי מתניתא אמרה כן שאין מחללים מעות על הפירות בריחוק מקום אמרה קומי ר' אבינא וקלס ה ע"פ תני בן ביבי ונתת בכסף בריחוק מקום אתה פודהו ואי אתה פודהו בקירוב מקום ונתת הכסף בקירוב מקום אתה מחללו ואי אתה מחללו בריחוק מקום: ולא יחללם על בהמה וכו'. ברייתא פרק לולב הגזול (דף מ) פלוגתא דר"מ וחכמים ופסק כחכמים שאמרו על שחוטים מחללין על חיין אין מחללין גזרה שמא יגדל מהם עדרים ויבא להשהות מלהעלות לירושלים ואסקה רב אשי דפליגי בפרי שני דהיינו מעות של מעשר שני:

ז בשעת הדחק מותר לחלל וכו'. מעשר שני פ"ב מפני שאמרו מחללין כסף על נחושת מדוחק לא שיתקיים כך אלא חוזר ומחללן על כסף:

ח מעשר שני של דמאי וכו'. כבר כתבתי משנה זו למעלה והטעם לפי שבדמאי הקלו כאשר כתבנו כמה פעמים:

ט אין פודין פירות מעשר אלא בכסף וכו'. הכי איתא בתוס' ובירושלמי ולפי מה שכתבנו למעלה דמחללין פירות על פירות צריך לומר שיש חילוק בין פדיון לחילול דבזמן שבא עליו בתורת פדיון אין פודין אלא בכסף ואומר הרי פירות הללו פדויין בכסף זה וכן נוסח הברכה על פדיון מעשר אבל כשבא עליו בתורת חילול מחלל אפי' על פירות אחרים וכן נוסח הברכה על חילול מעשר ובסמוך יתבאר מה בין פדיון לחילול והשתא דאתינן להכי אותן הברייתות שכתבתי למעלה דמשמע מינייהו דאין מחללין אלא במעות אפשר דאיירי בפדיון ולשון מחללין לאו דוקא ומ"מ דעתי הוא דהוי פלוגתא דתנאי כדכתיבנא לעיל: ואין פודין בכסף שאינו מטבע וכו'. זה מבואר בפרק הזהב (דף נד) ובירושלמי ואם פדה באסימון לא עשה כלום ואין כן במחלל פירות על הפירות שאם חילל על פירות שאינן ממינו הרי הוא מחולל: ואין פודין בפחות מפרוטה. ירושלמי פ"ד ואיכא למידק דאי בשל נחשת תיפוק לי' דבעינן כסף ואי בשל כסף ואין בו צורה תיפוק ליה משום אסימון ואי בשל כסף ויש בו צורה מאי מפני שנראה כפודה באסימון הוה ליה למימר משום דפחות מפרוטה לא הוי ממון. וי"ל דלעולם בשל כסף שיש בו צורה איירי ולא מצי למימר דפחות מפרוטה לא הוי ממון משום דה"א כסף אמר רחמנא ואפי' כל דהו משום הכי תלי טעמא מפני שנראה כפודה באסימון דכיון שאין בו פרוטה אינו חשוב כסף שיש בו צורה דתרתי בעינן כסף צורה והשוב: י אין פודין במטבע שאינו יוצא וכו'. מעשר שני פ"ק אין מחללין מעשר שני על אסימון ולא על המטבע שאינו יוצא ולא על המעות שאינם ברשותו ולמדו זה ממאמר ה' וצרת הכסף למעוטי אסימון ונתת בידך למעוטי מעות שאינם ברשותו ונתת הכסף בכל אשר תאוה נפשך שיהיה כסף שיכול להוציאו במה שירצה מן המאכלים: ומטבע מלכים הראשונים וכו'. הכי איתא בתוספתא פ"ק ובירושלמי:

יא נפל כיסו לבור וכו'. תוספתא פ"ק נפל כיסו לבור אע"פ שידוע שהוא שם אין מחללין אותו עליהם ואם חילל לא קנה מעשר ואיירי בשלא היה יכול להוציאו אבל אם יכול להוציאו הרי הוא ברשותו ואמרי' בירושלמי פ"ק נפל כיסו לבור ובו מאה רבוא והיה יכול להוציא חמשים ריבוא להעלותם אותם חמשים ריבוא כמו שהם ברשותו:

יב היה בא בדרך וכו'. תוספתא פ"ק והיא שנויה בטעות בספרים שלנו והטעם מבואר שאם יכול להציל הרי הם ברשותו ואם אינו יכול להציל אינן ברשותו

יג המניח מעות להיות מחלל עליהם וכו'. כיוצא בה כתב פ"ז מהלכות מעשר המניח פירות להיות מפריש עליהם וכו' ואיתא פ"ג דגיטין (דף לא):

יד מי שהיה עומד בטבריה וכו'. ברייתא הובאה פרק הגוזל עצים אין מחללין של מעות של

כל כיוצא בזה: **טו** האומר מעשר שני מחולל על סלע שתעלה בידי מכים זה על סלע שאפרוט מדינר זהב זה על פונדיון שאפרוט מסלע זה ה"ז חילל. וסלע שתעלה בידו או שיפרוט תהי מעשר: **טז** אמר הרי מעשר מחולל על סלע שהיתה ביד בני לא חילל. שמא לא היתה בידו באותה שעה: **יז** הפודה מעשר שני קודם שיפרישנו כגון שאמר מעשר שני של פירות אלו פדוי במעות אלו לא אמר כלום ולא קבע מעשר. אבל אם קבע ואמר מע"ש שלהן בצפון או בדרום מחולל על המעות אלו ה"ז פדוי: **יח** כשפודין מע"ש פודין אותו בשויו. ויש לו לפדות בשער הזול כמות שהחנוני לוקח ולא כמות שהוא מוכר. ונותן המעות כמות שהשולחני פורט לא כמות שהוא מצרף. ואם עבר ופדה שוה מנה בפרוטה או חילל שוה מנה על שוה פרוטה ה"ז מחולל: **יט** היתה הסלע חסירה שתות או פחות משתות אם היתה יוצאת ע"י הדחק מחלל עליה לכתחלה בשוה סלע ואינו חושש. פדה בסלע ונמצאת רעה יחליפנה: **כ** אין פודין מע"ש אכסרה אלא מדקדק במדתו או במשקלו ונותן דמיו. אם היו דמיו ידועים יפדה על פי אחד. ואם דבר שאין דמיו ידועים כגון יין שהתחיל להחמיץ ופירות שהרקיבו או מעות שהחלידו יפדה ע"פ ג' תגרים ואפילו היה אחד מהן עכו"ם או בעל המעשר אפילו איש ושתי נשיו פודין על פיהם. וכופין את הבעלים לפתוח

של כאן והם בבבל ולא על של בבל והם כאן של בבל והם בבבל מחללין ופריך של בבל בבבל למאי חזו דזבין בהו בהמה ומסיק לירושלים והתניא התקינו שיהיו המעות יוצאות בירושלים מפני כך ל"ק כאן בזמן שיד ישראל תקיפה על העכו"ם כאן בזמן שיד עכו"ם תקיפה על עצמן וה"פ לדעת רבינו אין מחללין על מעות של כאן והם בבבל וגם המחלל קאי בבבל וכיון שאין המעות יוצאות במקום החילול אין מחללין דהוי כאילו אינם בידו וכפירש"י והכי תניא בתוס' אין מחללין אותו לא על מעות של כאן בבבל משמע המחלל נ"כ בבבל ואיתא בירושלמי פ"ק לא על מעות שהם בבבל בעומד בבבל ולא הוצרך להזכיר חלוקה זו כיון שאין יוצאות במקום החילול לא קרי ביה וצרת הכסף בידך ולא על של בבל והם כאן לפי שאינם יוצאות כאן דהא דתניא התקינו שיהיו כל המעות יוצאות בירושלים היינו בזמן שיד ישראל תקיפה על העכו"ם והמחלל כאן והכי משמע בתוספתא דתניא ולא על מעות של בבל כאן ואיתא נמי בירושלמי ולא על מעות של בבל כאן בעומד כאן וגם חלוקה זו לא הוצרך רבינו להזכיר כיון שאין המעות יוצאות במקום החילול וכתב חלוקה יתר מחודשת היה עומד בטבריה ומעות בבבל אע"ג דיוצאות במקום החילול אין מחללין כיון דמלכיות מקפידות אבל היה עומד בטבריא ומעות טבריה בבבל מחללין דאין מלכיות מקפידות אלא על המטבע של מלכותם ולא על של מלכיות אחרות וזו היא סיפא דתוספתא אבל אם היה כאן והיו לו מעות בבבל מחללין אותו עליהן, ושל בבל בבבל מחללין כיון דאמרת מלכיות מקפידות מעות של בבל והם בבבל למאי חזו דזבין בהו בהמה ומסיק לירושלים. וכתב רבינו דהאי תירוצא ליתא אלא אליבא דר"מ דאית ליה דמחללין על בהמה לכתחילה ואנן קי"ל כחכמים שאמרו אפי' בדיעבד לא חילל והראב"ד ז"ל נדחק בזה וסמך רבינו בתירוצא דהאי מילתא על הירושלמי דאמר היו לו מעות מבבל בבבל והוא עומד כאן נימר אם היתה דרך פתוחה מחלל ואם לאו אינו מחלל ועבדו כן כלומר אם היתה הדרך פתוחה דאע"ג דמלכיות מקפידות מ"מ לא בחשי ספי והדרך פתוחה לכל מחללין. ואיכא למידק אסיפא דהך ברייתא ועל הירושלמי שכתבו מעות בבל בבבל מחללין דכיון דאין מעות בבל יוצאות בירושלים הוה ליה מטבע שנפסל דהך ברייתא שנויה בזמן שיד עכו"ם תקיפה על עצמם. וי"ל דהכא איירי כשהמחלל עומד בבבל כיון שהמעות יוצאות במקום החילול שפיר קרינן ביה וצרת הכסף בידך וכשיבא לירושלים יחליפם במעות היוצאות שם. ודעת רבינו דמעות בבל בבבל אפי' עומד בבבל אין מחללין עליהם דאי משום הך ברייתא דהגוזל לא אשכחו לה פתרי אלא אליבא דר"מ ואנן קי"ל כחכמים ואפי' בדיעבד אם חילל על בהמה בהייה לא עשה כלום ואי משום הירושלמי אין הדרכים פתוחים ובחשי טפי ואם ימצאו לו מעות נימא מפסיד הכל ואפילו אם יגלגל כשיבא לירושלים יפסיד בחילוף הילכך טוב לו שלא יחלל וזהו שאמרו בירושלמי הילכך לא מצא חלוקה להיתר אלא עומד בטבריא ומעות טבריה בבבל דאית בה תרתי למיבותא הדא שהמעות יוצאות במקום החילול ותו דאין מלכיות מקפידות אלא על המטבע שלהם ויכול להביאו. דוק ותשכח שעלו דברי רבינו כהוגן וכהלכה מן הגמרא שלנו ומן התוספתא ומן הירושלמי ולא ידעתי למה יקרא הראב"ד מקום החילול במקום שהמעות שם ולמה לא יקרא מקום החילול מקום שעומד האדם המחלל שעל פי דבורו מתקיים החילול. ותו קשיא לי על מ"ש כיון דאם עבר חילל והלא אליבא דחכמים דקי"ל כוותייהו אפילו בדיעבד לא חילל והכי משמע ליפנא דאין מחללים ואע"ג דרבי מאיר אפילו לכתחילה קאמר כדמשמע בתוספתא מ"מ רבנן סברי אפילו בדיעבד לא חילל ואגב שאמרו חכמים אין מתחללין דמשמע אין מתחללין אפילו בדיעבד תני נמי במילתיה דרבי מאיר מתחללין וכן כתבו התוספות דלרבנן אפילו בדיעבד אין מתחללין והספר שסמך הראב"ד על התירוץ השני אשר כתבו התוספות ע"ש:

או על מעות של בבל וכן בארץ ישראל אינן מחוללין לפי שאינן יוצאים במקום חילולן ובעינן שיחלל על הכסף היוצא במקומו ושל בבל והם בבבל מחוללין אע"פ שאין מעות בבל יוצאין בירושלים ומלכיות מקפידות שלא להוציא מטבע ממקומו אפ"ה מחללין משום דאפשר דזבין בהו בהמה ומסיק להתם. ואע"פ שאין רשאי לעשות כן כיון דאי עבד חילל מעות היוצאות במקומו קרינא ביה:

אחרת היתה לרבינו בגמרא והר"י קורקוס ז"ל כתב לפי זה הירושלמי מה שאמרו בפרק הגוזל עלים אין מחללין על מעות של בבל והם כאן וכו' האי והם אבעלים קאי דכיון דבעלים כאן אין מחללין על המעות שבבבל אף אם המעות בבבל והם מטבע בבל וכן אם הבעלים בבבל אין מחללים על מעות של כאן אף אם המעות כאן והם מטבע כאן והוא הדין הראשון שכתב רבינו היה עומד בטבריא וכו' אינו מחלל והוא מה שכתב בירושלמי לא על מעות של בבל כאן בעומד כאן אפילו שהמעות של בבל והם בבבל כיון שהוא עומד כאן אין מחללין, ומה שכתב דברייתא על מעות של בבל והם בבבל מחללים היינו שהבעלים בבבל אפילו שאין המעות שם כיון שהבעלים עומדים במקום שיוצאים והוא הנקרא מקום חלולם לדעת רבינו מחללים והוא מ"ש בירושלמי לא על מעות של כאן והם בבבל בעומד בבבל ומעות של כאן ויוצאים כאן אפי' אם גם המעות בבבל כיון שהם מטבע כאן אינו מחלל דאי עומד כאן אפילו אין המטבע כאן כיון שהם מטבע היוצא במקום שהוא עומד מחלל דבהכי קפיד רחמנא כמ"ש וצרת הכסף בידך וסבר כיון שאם היו כאן במקום שמחלל יוצאים מצוי בידך קרינן ביה. ועדיין קשה לדעת רבינו דהא תנן אין מחללין על מעות שאינם ברשותו ומפרשים בהגוזל עלים כגון שהיו לו מעות בקסטרא או בהר המלך וא"כ היאך מחלל בטבריא על מעות העומדות בבבל. ואפשר לחלק העומדת בקסטרא או בהר המלך שאני שהוא מקום שיש בו סכנת דרכים ואין שיירות מצויות עכ"ל:

טו טז האומר מעשר וכו' עד באותה שעה. תוספתא פ"ד דמ"ש ואיתא בפרק בכל מערבין וכחכמים וא"ת דהתם מוכח דטעמא דמ"ד חילל משום ברירה ומאחר שרבינו פוסק ברפ"ז מהלכות מעשרות ופ"א מהלכות תרומות דבדאורייתא אין ברירה לא הו"ל לפסוק חילל ותירץ הר"י קורקוס ז"ל דאפשר דהכא אין אנו צריכים לטעם ברירה שכיון שזה אמר ה"ז מחולל על סלע שתעלה בידי ממ"נ המעשר פדוי ופדיון מעשר בכים זה הוא וכולם בספק מ"מ איזה סלע שיהיה ה"ז חילל ובשעה שיעלה הסלע נאמר זהו הסלע שחילל עליו וכתב לתרץ למה הגמרא לא תירץ שם כן. ולי נראה דרבינו לטעמיה אזיל שתרומה בזמן הזה דרבנן:

יז הפודה מעשר שני וכו'. תוספתא בספ"ג ואיתא בפרק הוציאו לו:

יח כשפודין מעשר שני וכו'. בפרק הזהב (דף נ"ב): ומ"ש ויש לו לפדות בשער הזול וכו'. משנה פ"ד דמ"ש (משנה ב): ומ"ש ואם עבר ופדה וכו' או חילל וכו'. בפרק הזהב (דף נ"ז) הקדש שוה מנה שחילל על שוה פרוטה מחולל:

יט היתה הסלע חסירה וכו'. משנה וגמרא פרק הזהב (דף נ"ב ע"ב) ובפי' ריב"ן: פדה בסלע ונמצאת רעה יחליפנה. תוספתא פ"ד:

כ אין פודין מע"ש אכסרה וכו'. משנה פ"ד דמ"ש (מ"ב). ומ"ש אפילו אחד מהם עכו"ם או בעל המעשר. שם בירושלמי: ומ"ש ואפילו איש ושתי נשיו וכן מ"ש ג' תגרים. בגמרא דידן בפ"ק דסנהדרין (דף י"ד) ת"ר מע"ש שאין דמיו ידועים פודים אותו בג' לקוחות אבל לא בג' שאינם לקוחות אפי' עכו"ם אחד מהם אפי' אחד מהם בעלים בעי רבי ירמיה ג' ומטילים לתוך כיס אחד מהו ת"ש איש ושתי נשיו פודים מע"ש שאין דמיו ידועים דילמא כגון רב פפא ובת אבא סוראה ופירש"י לקוחות סוחרים בקיאים בשומא בת אבא סוראה אשת רב פפא וכו' והיתה עוסה לעצמה עכ"ל. ורבינו סתם הדברים כדברי הברייתא ולא חש למאי דדחי דילמא וכו' דדיחויא בעלמא הוא: וכופין את הבעלים לפתוח לאמון זה חומר במעשר מן ההקדש. צ היתה גירסת רבינו בתוספתא דמ"ש

טו האומר מעשר שני מחולל וכו'. בתוספתא פלוגתא דתנאי ופסק כחכמים שאמרו חילל ואגב דאמר רבי יוסי לא חילל אמרו חכמים חילל וה"ה דלכתחילה מותר כנ"ל ורבינו תפס לשון התוספתא האומר מעשר שני וכו':

טז אמר הרי המעשר מחולל וכו'. שם מודים חכמים לרבי יוסי באומר מעשר שני מחולל על סלע שהיה ביד בני ועל דינר שהיה ביד בני שלא חילל שאני אומר שלא היתה בידו באותה שעה: **יז** הפודה מעשר שני וכו'. תוספתא פ"ג האומר מעשר שני שבחפץ זה מחולל על איסר זה ולא קבע לו מקום ר"מ אומר קרא שם וחכמים אומרים עד שיאמר לצפונו או לדרומו ומייתי השם עובדא לקיים דברי חכמים:

יח כשפודין מעשר שני וכו'. פ"ד משנה פודין מעשר שני בשער הזול כמו שהחנוני לוקח ולא כמות שהוא מוכר כמות שהשולחני פורט ולא כמות שהוא מצרף כי לעולם החנוני לוקח בזול ומוכר ביוקר וכן השולחני כשהוא לוקח פרוטות לוקח בה' וכשהוא מצרף שנותן פרוטות ליקח דינר נותן בד': ואם עבר ופדה וכו'. מימרא דשמואל ומייתי לה בכמה דוכתי הקדש שוה מנה שחיללו על פרוטה מחולל ונראה דבעינן שתהיה של כסף ויש עליו צורה ויוצא מפני חשיבות צורתו:

יט היתה הסלע חסרה שתות וכו'. משנה פרק הזהב כמה תהא הסלע חסרה וכו' ונותנה למעשר שני ואינו חושש שאינו אלא נפש רעה ואמרי' עלה וש"מ הוא דשני להו מסייע ליה לחזקיה דאמר אעפ"י שבטלה לפורסה פורסה בשויה כשהוא מחללה מחללה ביפה: פרה בסלע וכו'. תוספתא פ"ד:

כ אין פודין מעשר שני אכסרה וכו'. פ"ד דמעשר שני משנה קרוב ללשון רבינו: ואפילו היה אחד מהם עכו"ם וכו'. בתוספתא ע"פ שלשה לקוחות ולא ע"פ ג' שאינם לקוחות אפי' אחד מהם עכו"ם ואפי' אחד בעלים: אפילו איש ושתי נשיו וכו'. זה לא מצאתי לא בתוספתא ולא בירושלמי אבל הטעם מבואר שאין כאן עדות כדי שנאמר שבעל כאשתו דאין הדבר תלוי אלא בשומא וכיון שהוא ונשיו בקיאין בשומא פודין על פיהם והספר שהוא חסר מן הספרים שלנו (ע"ש ערוך הוא בסנהדרין דף י"ד): וכופין את הבעלים לפתוח לאמון וכו'. בתוספתא פ"ג כופין את הבעלים לפתוח לאמון אם אמר הרי הוא שלי באיסר יכול לחזור בו זה חומר בהקדש ממעשר שני ע"כ. וזה ודאי כדברי

סרלב"ד

לפתוח ראשון *וזה חומר במעשר מן ההקדש : **כא** אין מוליכין פירות מעשר ממקום למקום לפדותם שם . והמוליך ממקום היוקר למקום הזול או ממקום הזול למקום היוקר פודה כשער מקום הפדייה . ואם היו דמאי פודין אותו כשער הזול הואיל ונראו להמכר בזול : **כב** היו לו פירות מעשר שני בגורן והוציא עליהם יציאות מביתו עד שהביאן לעיר והשביחו . פודה כשער העיר והפסיד יציאותיו :

השגת הראב"ד

*וזה חומר במעשר מבהקדש . א"א יש כאן שבוש ובתוספתא אמרו כופין אותו לפתוח ראשון כו' ואם רצה לחזור בו חוזר וזה חומר בהקדש מבמעשר :

פרק חמישי

א הפודה [א]מעשרו לעצמו בין שהוא שלו בין שנפל לו בירושה בין שניתן לו בטבלו מתנה כמו שביארנו . הרי זה מוסיף עליו חומש . אם היה שוה ד' נותן חמשה . שנאמר ואם גאל יגאל איש ממעשרו חמישיתו יוסף עליו : **ב** ואשה שפדת מעשר שני שלה לעצמה אינה מוסיפה חומש מפי השמועה למדו איש ממעשרו ולא אשה . וכן אם פדה פדיון פירות המעשר לעצמו מוסיף חומש : **ג** פדה פירות מעשרו והוסיף חומש וחזר ופדה הפדיון לעצמו פעם שנייה מוסיף חומש שני על הקרן בלבד ואינו מוסיף חומש על החומש : **ד** מע"ש שאין בחומשו שוה פרוטה אינו מוסיף עליו חומש . וכן מעשר שאין דמיו ידועין דיו שיאמר הוא וחומשו מחולל על הסלע הזה . וכל מעשר שהוא אינו פודהו משלו אינו מוסיף חומש . ומע"ש של דמאי אינו מוסיף עליו חומש : **ה** הפודה מע"ש והיה לו מע"ש אחר שלא נפדה. אם אין בחומשו שוה פרוטה דיו שיאמר הוא וחומשו מחולל על מעות הראשונות לפי שא"א לאדם לצמצם את מעותיו : **ו** הפודה מעשר ביותר על דמיו לא נתפסה התוספת למעשר : **ז** בעל הבית אומר בסלע . ואחר

[א] סמ"ג עשין קל"ו :

דמ"ש פ"ג אבל גירסת ספרים דידן בתוספתא כגירסת הראב"ד כופין את הבעלים לפתוח ראשון אם אמר הרי הוא שלי באיסר יכול לחזור בו זה חומר בהקדש ממע"ש . והר"י קורקוס ז"ל כתב דאפילו תימא דגירסת רבינו כגירסא דידן דיכול לחזור בו משום דסבר דאפילו כמ"ד מע"ש ממון הדיוט הוא אבל לדידן דקי"ל ממון גבוה הוא אינו יכול לחזור :

כא אין מוליכין פירות וכו' עד להמכר בזול . תוספתא וירושלמי ברפ"ד דמעשר שני :

כב היו לו פירות מעשר שני בגורן וכו' . משנה שם :

פ"ה א הפודה מעשרו לעצמו וכו' . משנה פ"ד דמע"ש (משנה ג) הפודה מע"ש שלו מוסיף עליו חמישיתו בין שהוא שלו בין שניתן לו במתנה . ומ"ש בין שניתן לו בטבלו. בפרק האיש מקדש (דף נ"ד :) אמרינן דלר"מ דסבר מע"ש ממון גבוה הוא איך יתן מה שאינו שלו אלא מיירי בדיהיב ליה בטיבליה ובת"כ פרשת בחוקותי יליף לה ושם הזכיר יורשים: ומ"ש כמו שביארנו, הוא בפרק: ומ"ש אם היה שוה ד' נותן ה' . בפרק הזהב (דף נ"ד) איפשיט דתוספתא מלבר :

ב ואשה שפדת מע"ש שלה וכו' . בפ"ק דקידושין (דף כ"ד) וגירסת רבינו כגירסת ר"ח : וכן אם פדה וכו' . בס"פ התודה (מנחות דף פ"ב) המתפיס מעות מע"ש לשלמים כשהוא פודן מוסיף עליהם שני חומשים אחד לקודש ואחד למעשר :

ג פדה פירות מעשרו והוסיף חומש וכו' . בפ' הזהב (דף נ"ד :) אמר רבא גבי גזל כתיב וחמשיתיו יוסף עליו וכו' גבי מעשר לא מיכתב כתיב [ולא מיתנא תנא] ולא איבעויי איבעיא לן ופירש"י לא איבעויי איבעיא לן דפשיטא שאינו מוסיף שאין במעשר שום רמז :

ד מעשר שני שאין וכו' . בפרק הזהב (דף נ"ג :) ת"ר אם גאול יגאל איש ממעשרו ולא כל מעשרו פרט למע"ש שאין בו שוה פרוטה ואסיקנא דאין בחומשו שוה פרוטה קאמר ומפרש רבינו דמיעוטא היינו לענין שאינו מוסיף חומש ורש"י פירש דהיינו לענין שאינו בר פדיון : וכן מעשר שאין דמיו ידועים וכו' . ירושלמי פרק ד' דמעשרות :

וכל מעשר שהוא וכו' . הכי משמע בפ"ק דקידושין (דף כ"ד) ומפורש הוא בירושלמי פרק ד' דמעשר שני : ומעשר שני של דמאי אינו מוסיף עליו חומש . משנה פ"ק דדמאי (משנה ב) הדמאי אין לו חומש :

ה הפודה מעשר שני וכו' . בפרק הזהב (דף נ"ב :) :

ו הפודה מעשר ביותר על דמיו וכו' . ירושלמי פ"ד דמעשר שני :

ז בעל הבית אומר בסלע וכו' עד כדי שלא יוסיף חומש . משנה פ"ד דמעשר שני (משנה ג) :

הראב"ד ז"ל ורבינו כתב פ"ה מהלכות ערכין וכופין את הבעלים לפתוח ראשון וי"ל לא אמרה הרב אלא במקדיש שדה אחוזתו לפי שמלוה עליו לפדותו ותו שהיא חביבה עליו יותר מזולתו אבל בשאר הקדשות אע"פ שהוא מוסיף חומש אין כופין את הבעלים לפתוח ראשון ומה שכתב רבינו זה חומר במעשר מבהקדש היינו שאר הקדשות חוץ משדה אחוזה והכי משמע מדלא כתב כפייה גבי שאר הקדשות והכי משמע מהסוגיא של ערכין פרק המקדיש את שדהו דתנן אומרים לבעלים פתח ראשון שהבעלים נותנין חומש וכל אדם אין נותנין חומש וצריך אומרים והקשה כופין מאי אומרים כופין ולא בעית אימא מעיקרא אומרים אי ליית לייה ולא לא כופין שהבעלים נותנים חומש וכו' מאי איריא שהבעלים נותנין חומש תיפוק ליה דאייד דחביבא ליה ספי פריך ועוד מצות גאולה באת הדא ועוד קאמר חדא דאיידי דחביבא ליה ועוד מצות גאולה באדון ועוד שהבעלים נותנים חומש משמע משום דאיה בשדה אחוזה כל הני טעמי מכריחין עליו וכופין אותו לפתוח ראשון אבל בשאר הקדשות לא . אלא דקשיא לי א"כ מאי שנא מעשר דמכריחין וכופין אותו לפתוח ראשון . וי"ל דהקדש חמיר להו לאינשי ולא אתו לזלזולי ביה אבל מעשר קיל להו ולפיכך כופין את הבעלים לפתוח ראשון ולפי זה היה גורס בתוספתא וזה חומר במעשר מן ההקדש ולפיכך השמיט אם אמר הרי הוא שלי באיסר יכול לחזור בו שזו קולא היא וסובר שאינו יכול לחזור בו . וקשיא לי על גירסת הראב"ד ז"ל והיא גירסת הספרים שלנו כיון דמיתניא גבי מעשר שני הכי הוה ליה למיתני אין כופין את הבעלים כיון שזה חומר בהקדש מבמעשר ולא קאי אסיפא הכי הו"ל למיתני זה קולא במעשר מן ההקדש שבהקדש אינו יכול לחזור בו ואיכא לפרושי דלעולם אסיפא קאי וה"ק זה חומר אלינו בהקדש שאינו יכול לחזור מה שאין כן במעשר . כל זה כתבתי ליישב הלשון הנמצא בספרים שלנו אבל אני אומר אולי יש ט"ס שאני סובר שכל מקום שיש חומש כופין את הבעלים לפתוח ראשון ועדיין צריך תלמוד :

כא אין מוליכין פירות מעשר וכו' . משנה ריש פרק ד' המוליך פירות מעשר שני וכו' ומדקתני המוליך משמע שאין מוליכין לכתחילה ולפי שאין להקדש אלא מקומו ושעתו פודהו במקום הפדייה בין להקל בין להחמיר : ואם היו דמאי . תוספתא פ"ב אמר רבי יהושע בן קרחה בד"א בשל דמאי אבל בשל ודאי פודין אותו בשער הזול וט"ס הוא בספרים שלנו וכך צריך להיות בד"א בשל ודאי אבל בשל דמאי פודין אותו בשער הזול :

כב היו לו פירות מעשר שני בגורן וכו' . שם במשנה המביא פירות מן הגורן לעיר וכדי יין מן הגת לעיר השבח לשני ויציאות מביתו ותני בתוספתא אבל אם קרא להם שם בגורן הרי זה מחשב עמהם דמי ההוצאה, ורבינו לא הזכיר זה לפי שלא שנו כאן אלא בתרומה ובמעשר ראשון ובמעשר עני שאם ומ"ש קרא שם בגורן מחשב עליהם דמי ההוצאה אבל מעשר שני כשבא לפדות אותו אפי' קרא לו שם בגורן אין פודה אותו אלא כשער העיר דלא עדיף ממוליך מעשר ממקום הזול למקום היוקר שפודה אותו בשער היוקר ומפסיד יציאותיו :

פ"ה א הפודה מעשרו לעצמו וכו' . משנה פ"ד הפודה מעשר שני שלו יוסיף עליו חמישית בין שהוא שלו ובין שנתן לו במתנה . ומשום דקי"ל דמתנה כמכר ואסור ליתנו תיקן רבינו שניתן לו בטבלו והכי מתרץ לה בפרק האיש מקדש (דף נ"ד) :

ב ואשה שפדת מע"ש שלה וכו' . פירקא קמא דקידושין (דף כ"ד) : וכן אם פדה פדיון פירות המעשר וכו' . ואע"ג דאמרינן בפרק הזהב (דף נ"ד) אריב"ל הקדש ראשון מוסיף חומש והקדש שני אין מוסיף חומש ותניא כוותיה ה"מ הקדש אבל מע"ש מסקינן בפרק התודה דמוסיף חומש על חילול שני והקדש ומעשר הפוכים זה מזה דמעשר אין מוסיף חומש על חומש ועל חילול שני מוסיף חומש והקדש הוי איפכא :

ד מעשר שני שאין בחומשו שוה פרוטה וכו' . פרק הזהב פלוגתא דאמוראי ומאן דאמר שאין בו שוה פרוטה מסיק ליה בקושיא הילכך הלכתא כהך אמוראי דאמרי אין בחומשו וכיון שאין בחומשו שוה פרוטה אין מוסיף עליו חומש : וכן מעשר שאין דמיו ידועים וכו' . וא"ת הא אמרינן לעיל ואם דבר שאין דמיו ידועים כגון יין שהחמיץ וכו' י"ל דלעיל מיירי שאין דמיו ידועים לכל והכא איירי שאינם ידועים כלל והכי מיתניא בתוספתא פ"ב דמעשר שני שאין לו דמים דין הוא שיאמר הוא וחומשו מחולל על איסר זה והדר תני מעשר שני שאין דמיו ידועים נפדה ע"פ ג' לקוחות ולא על פי ג' שאינן לקוחות והיינו תגרים שכתב רבינו : וכל מעשר שהוא אינו פודהו וכו' . ירושלמי אמר רבי יוחנן כל מעשר שאין הוא ופדיונו משלו אינו מוסיף חומש טעמיה דרבי יוחנן דכתיב ואם גאול יגאל איש ממעשרו חמישיתו יוסף עליו כדי שיהא הוא ופדיונו משלו והיינו דתנן מערימין על מעשר שני לפוטרו מן החומש : ומעשר שני של דמאי וכו' . משנה פ"ק דדמאי העתקתיה לעיל :

ה הפודה מעשר שני וכו' . פרק הזהב (דף נ"ב) אמר חזקיה מעשר שני שאין בו שוה פרוטה אומר הוא וחומשו מחולל על המעות הראשונות לפי שאי אפשר לאדם לצמצם מעותיו והטעם לפי שאין פחות משוה פרוטה חומש לדיונו דתניא ממעשרו ולא כל מעשרו ולפיכך אומר יהא מחולל על המעות הראשונות שחללתי עליהם מעשר שני לפי שבתחילה לא לצמצם מעותיו שהוא יהא מלכתחילה ונמצא אוכלו בלא חילול וכגון שהמעות הראשונות עדיין הם בידו ואותו תוספת לא נתפס למעשר ונמצא פחות משוה פרוטה מחולל על אותו תוספת . ירושלמי פ"ה אמר ר' יוחנן הקדש שפדויו יתר על דמיו תפס את הכל מעשר שני שפדויו יתר על דמיו לא תפס את הכל :

ז בעל הבית אומר בסלע וכו' . פ"ד משנה כלשון רבינו אלא שהחליף איסר בפרוטה ללמדנו דלאו דוקא איסר אלא אפי' פרוטה נקרא תוספת פרק המקדיש שדהו פריך ממתני' דהכא מתניתין דהתם דמשמע גבי הקדש דחומש עדיף ומשני התם דחומש הרווחה דהקדש חומש עדיף הכא דהרווחה דבעל הבית הוא קרנא עדיף דמפרוק שפיר :

כו"תי'

משנה למלך

פ"ה ד מעשר שני שאין בחומשו שוה פרוטה . עיין מה שכתב הרב לח"מ רפ"ה מהל' ערכין :

לשנין

ואחר אומר בסלע. בעה"ב קודם מפני שהוא מוסיף חומש. בעה"ב אומר בסלע ואחר אומר בסלע ופרוטה. האחר קודם מפני שמוסיף על הקרן: ח מותר להערים על פדיון מעשרו. כיצד אומר אדם לבנו ולבתו הגדולים ולעבדו העברי הא לך את המעות האלו ופדה לך בהן המעשר כדי שלא יוסיף חומש. אבל לא יאמר לו פדה לי בהן וכן אם אמר לו *פדה לי משלך אינו מוסיף חומש: ט אבל לא יתן המעות לפדות לבנו ולבתו הקטנים ולעבדו ושפחתו הכנענים מפני שידן כידו. נתן לשפחתו העבריה אם מעשר שני זה מדבריהם כגון שהיה מעציץ שאינו נקוב דבריו קיימין. שאמה העבריה קטנה היא ואין הקטן זוכה לאחרים אלא בדבר שהוא מדבריהם: י וכן מערים ונותן המעשר מתנה כשהוא בטבלו. ואומר הנותן הרי הפירות האלו מחוללין על מעות שבבית: יא שני אחין או שני שותפין [*אב ובנו] פודין זה לזה מע"ש כדי שלא יוסיף חומש. אשה שהכניסה לבעלה מעשר שני הואיל והוא ממון גבוה כמו שבארנו לא קנה בעל. לפיכך אם פדהו אינו מוסיף חומש: יב הפודה מע"ש לעצמו. ונתן את הקרן ולא נתן את החומש אע"פ שאין החומש מעכב והרי נתחלל. לא יאכל עד שיתן החומש ואפי' בשבת גזירה שמא יפשע ולא יתן: יג *מעות מע"ש אם רצה לצרפם בדינרי זהב כדי להקל משאן מצרפן. ואם צרפן לעצמו אינו מוסיף חומש שאין זה דרך פדייה: יד הפורט סלע ממעות מעשר שני בין בירושלים בין חוץ לירושלים לא יצרפנה כולה במעות נחשת אלא בשקל מעות כסף ובשקל מעות נחשת: טו *מותר לחלל כסף מעשר עם פירות מעשר על הכסף והוא שיהו בפירות פחות משוה דינר. אבל אם היה בהן שוה דינר לא יחללם עם הכסף אלא בפני עצמן. כיצד היו לו פירות שוה דינר ושלשה דינרין של מעשר שני אינו מחלל הכל על סלע אחת. אבל אם היה לו חצי דינר פירות וחצי דינר מעות מחלל שניהם על דינר אחד:

השגת הראב"ד

*מותר לחלל כסף וכו' עד לא יחללם עם הכסף. א"א לא כמו שהוא סובר כי הוא סובר שהאיסור הוא משום הפירות ואינו כן שהאיסור אינו אלא בשביל הכסף שאין מחללין כסף על כסף אלא משום זיקת הפירות הואיל והפירות מועטין ואין מתפיסין סלע בשבילם מגרסים אותם עם המעות ומתפיס סלע עליהם אבל אם יש בפירות דבר הראוי אין זוקקין כסף עמהם לחללן על כסף אחר:

ו פרק ששי

א מעות *חולין ומעות מעשר שנתפזרו וליקט מיכן ומיכן. מה שלקט לקט למעשר עד שישלים

א סמ"ג עשין קל"ו: ב סמ"ג עשין קל"ו: *כצ"ל וכן הוא בירושלמי ועיין בכ"מ: *כן הוא בכ"א וכצ"ל וכן הוא בתוספתא דף פ"ז ע"ד:

רדב"ז

ח מותר להערים על הפדיון וכו'. שם במשנה אלא שכתוב בה לעבדו ולשפחתו העברים ולפי מ"ש רבינו שפחתו דוקא במעשר שהוא מדבריהם ולא במעשר של תורה ובירושלמי הקשו עלה ואסיקו לה בקטנה שזוכה לעצמה ואמר רב הונא כשם שזוכה לעצמה זוכה לאחרים ולפי זה אפיקו לה מהלכתא דאין קטן זוכה לאחרים אע"ג דזוכה לעצמו ולפיכך העמידה רבינו בדבר שהוא מדבריהם כגון שהיה מעציץ שאינו נקוב ותניא בתוספתא עלה דמתניתין ובלבד שלא יאמר פדה לי בהם מעשר זה: וכן אם אמר לו פדה לך וכו'. בירושלמי פדה לי משלך פדה לך משלי אינו מוסיף חומש: י וכן מערים ונותן המעשר מתנה וכו'. שם במשנה היה עומד בגורן ואין בידו מעות אומר לחבירו הרי הפירות הללו נתונים לך במתנה וחוזר ואומר הרי הם מחוללין על מעות שיש לי בבית ולפי שיטת רבינו ה"ה אם אמר הרי הן מחוללין על פירות אחרות שיש לי בבית ובתוספתא שנויה כך הרי הם מחוללות על פירות שיש לי בבית ובירושלמי פ"ד תני אין פודין מעשר שני אלא ממין על מינו דלא כן מה אנן אמרינן פודין מן החטים על השעורים ומן השעורים על החטים לכן צריכה אפי' מן האגדו על השמתים ומן השמתים על האגדו וה"פ דלא כן וכו' כלומר מאי איצטריכא וכי היינו אומרים פודין מן החטין על השעורים ומשני לא צריכא אלא אפי' הכל חטים לא יפדה מן האגדו על השמתים אלא שיהיה או הכל אגדו או הכל שמתים וזהו שכתב רבינו ולא מן היפה על הרע וכ"ש מן הרע על היפה ומ"ש הראב"ד דאיירי בדמאי אינו מתיישב דכולא סוגיא ומתני' דאתאמרא עלה איירי בודאי ואי איתא הוה להו לפרושי אלא דברי רבינו עיקר:

יא שני אחין ושני שותפין וכו'. תוספתא פ"ד כלשון רבינו: אשה שהכניסה לבעלה מע"ש וכו'. זה מבואר מהטעם שכתב ובירושלמי איכא פלוגתא אם אשה פודה מעשר לבעלה ופסק רבינו כמ"ד אינה פודה מעשר לבעלה שכתב בראש הפרק ואשה שפדת מעשר שלה לעצמה אינה מוסיפה חומש משמע שאם פדת לבעלה מוסיפה חומש דקי"ל אשתו של אדם כגופו:

יב הפודה מעשר שני לעצמו וכו'. בפרק הזהב (דף נ"ד) תניא נתן את הקרן ולא נתן את החומש רבי אליעזר אומר יאכל רבי יהושע אומר לא יאכל אמר רבי נראין דברי רבי אליעזר בשבת ודברי רבי יהושע בחול ואסקה רב פפא דכ"ע חומש לא מעכב והכא בחיישינן לפשיעותא קא מיפלגי מר סבר חיישינן לפשיעותא ומר סבר לא חיישינן לפשיעותא ע"כ. וקשיא לי א"כ הוה לן למפסק בשבת כרבי אליעזר ובחול כרבי יהושע כדאמר רבי ורבינו אמר ואפי' בשבת וי"ל דאין פוסקין הלכה מפי משנה והו דנראין אמר הילכך הדרינן לכללין רבי אליעזר ורבי יהושע הלכה כרבי יהושע וחיישינן לפשיעותא ואפי' בשבת לא יאכל עד שיתן את החומש:

יג מעות מעשר שני אם רצה לצרפן וכו'. מעשר שני פ"ב פלוגתא דב"ש וב"ה ואמר ר"ע אני עשיתי לר"ג ולרבי יהושע כספן דינרי זהב: ומה שכתוב בספרים ואם צרפן לעצמו אינו מוסיף נראה ט"ס וכן צריך להגיה ואפי' צרפן לעצמו:

יד הפורט סלע ממעות מעשר שני וכו'. ג"ז שם פלוגתא דב"ש וב"ה ופסק כב"ה דאמרי בשקל כסף ובשקל מעות ונחלקו בין חוץ לירושלים בין תוך ירושלים וטעמייהו דב"ה כיון דאין מחללין כסף על נחשת אלא מתוך הדוחק די לו שיקח בחצי סלע פרוטות והמירו זה כדי שיהיו פרוטות מצויות בידו כשיגיע לירושלים ולא ירוץ אצל שולחני מיד ויתייקרו הפרוטות ונמצא מפסיד המעשר ותו חיישינן שמא יתעפשו הפרוטות כי הנחשת מעלה חלודה ולפיכך אינו פורט כל הסלע מעות. וא"ת א"כ הוו ב"ה לחומרא והוה להו למתנייה במסכת עדיות גבי הנך דהוו ב"ש לקולא וב"ה לחומרא וי"ל משום שיש במחלוקת זה צד דב"ה לקולא כגון שהיו בידו פרוטות ורוצה לפרט אותם בסלע ב"ש אומרים בכל הסלע מעות יתן בכל הסלע מעות ויקח סלע של כסף שלם וב"ה אומרים אין צריך לפרוט כל המעות אלא בשקל כסף ובשקל מעות דהפורט סלע משמע בין שיש בידו מעות ורוצה לפרט אותם בסלע ובין שיש בידו סלע ורוצה לפרט אותו במעות:

טו מותר לחלל כסף מעשר וכו'. משנה פ"ב ר"מ אומר אין מחללין כסף ופירות על הכסף וחכמים מתירין ואמרינן עלה בירושלמי אמר ר"ל מה פליגין ר"מ ורבנן בפירות שאין בהם כדי כסף אבל בפירות שיש בהם כדי כסף אף רבנן מודו חצי דינר כסף וחצי דינר פירות מותר דינר כסף ודינר פירות אסור ת"ש שני דינרי כסף וג' דינרי פירות דאסור ע"כ ונתבארו דברי רבינו. ומ"ש אבל אם היה בהם שוה דינר לא יחללם עם הכסף הבין הראב"ד ז"ל מדעת רבינו שהוא שהאיסור מפני הפירות דאי לא תימא הכי הוה ליה למימר לא יחלל הכסף עם המעשר. ותמהתי עליו אמאי אלו בוקי סריקי ברבינו והלא הדבר ברור שהפירות בין רבים בין מעטים נפדין על הכסף והכסף אינו נפדה לכתחילה על הכסף וכן כתב רבינו לעיל ואיך יעלה על דעתו שהאיסור מפני הפירות ורבינו ליישנא דמתניתין נקט ר"מ אומר אין מחללין כסף ופירות על הכסף וה"ק אבל אם היה בהם שוה דינר לא יחלל עם הכסף דכיון דאית ביה כדי כסף אין זוקק את הכסף לשתחלל על כסף אלא פודה את המעשר בפני עצמו וזה מבואר ולא היה כדאי להשיב:

פ"ו א מעות חולין ומעות מעשר וכו'. בפרק שני משנה כלשון רבינו ותנן בה זה הכלל המתלקטים למעשר והנבללין לפי חשבון ומדברי רבינו נראה שאחר שנתפזרו בללן וחפן. ומ"ש בפי' המשנה שנתערבו תחילה ואח"כ נתפזרו הכי משמע בירושלמי דפריש מתניתין הנבללים והנחפנים ושני הדברים בין שנבללו ואח"כ נתפזרו ובין שנתפזרו ואח"כ נבללו הכל לפי חשבון אלא דלישנא דמתניתין דייקא כמו שכתב בפסק מדלא תני מעות חולין ומעות מעשר שנתערבו כדקתני בהידך בנא סלע של מע"ש וסלע של חולין שנתערבו:

וש"ס

כסף משנה

ח ומה שכתב אבל לא יאמר לו פדה לי בהן. ירושלמי שם. ומה שכתב וכן אם אמר לו פדה לך משלך. נ"ל שטעות סופר הוא וצריך לכתוב וכן אם אמר לו פדה לי משלך וכך הוא בירושלמי שם פדה לי משלך פדה לך משלי אינו מוסיף חומש. ומהתוספתא פ"ד נראה דאף אם לא אמר ליה פדה לך אלא פדה בהם שרי:

ט ומ"ש אבל לא יתן המעות לפדות לבנו ולבתו הקטנים וכו'. שם במשנה: ומ"ש נתן לשפחתו העבריה וכו'. בגיטין פרק התקבל (דף ס"ה):

י וכן מערים וכו'. משנה ה' פ"ד דמעשר שני: ומ"ש כשהוא בטבלו הוא ע"פ מה שנתבאר בפרק זה שאינו רשאי לתת מעשר שני במתנה:

יא שני אחים או שני שותפים וכו'. תוספתא פ"ד דמעשר שני: אשה שהכניסה לבעלה. פ"ק דקידושין עלה כ"ד:

יב הפודה מעשר שני לעצמו וכו'. בפרק הזהב (דף נ"ד) וכרבי יהושע:

יג מעות מעשר שני אם רצה לצרפן בדינרי זהב וכו'. משנה פ"ב דמעשר שני (מ"ז) וכב"ה: ומ"ש ואם צרפו לעצמו אינו מוסיף חומש וכו':

יד הפורט סלע ממעות מעשר שני וכו'. משנה פ"ב דמעשר שני (משנה ח) וכב"ה שתי משניות ומפרש רבינו שתיכן שהיה לו סלע ורצה להחליפו בפרוטות:

טו מותר לחלל כסף וכו'. ירושלמי שם אמתניתין דקתני ר"מ אומר אין מחללין כסף ופירות על הכסף וחכמים אומרים מחללין. ר"ל אומר מה פליגין ר"מ ורבנן בפירות שאין בהם כדי כסף אבל בפירות שיש בהם כדי כסף אף רבנן מודוי חצי דינר כסף וחצי דינר פירות מותר דינר כסף ודינר פירות אסור: וכתב הראב"ד לא כמו שהוא סובר וכו'. דייק הראב"ד מדברי רבינו שהוא סובר שהאיסור הוא משום הפירות מדכתב לא יחלל עם הכסף אלא בפני עצמן ואם היה סובר שהאיסור הוא משום הכסף הכי הל"ל לא יחלל הכסף עמהם ודעת רבינו הוא דכשהפירות מועטים פחות מדינר אינם ראוים ליפדות בפני עצמם ולפיכך הם נפדים עם הכסף ופשט לשון הירושלמי כדברי רבינו:

פ"ו א מעות חולין ומעות מעשר שנתפזרו וכו'. משנה פ"ב דמע"ש (מ"ה):

ס"ו

ומה שכתב ומתנה ואומר וכו' הכי מפורש בירושלמי: ב סלע של מעשר שני וכו'. במשנה שזכרתיה בסמוך. ומה שכתב רבינו ואפי' מעות נחשת. משום דתנן בסיפא מפני שאמרו מחללין כסף על נחשת מדוחק ולא שיתקיים כן אלא חוזר ומחללן על הכסף שילך הא דתנן ברישא מביא בסלע מעות היינו שאין לו כסף אבל אם יש לו סלע כסף מחלל עליו סלע של מעשר בכל מקום שהוא:

ג האומר לבנו מעשר שני וכו'. משנה פ"ד האומר לבנו מעשר שני בזוית זו ומצא בזוית אחרת הרי אלו חולין היה שם מנה ומצא מאתים השאר חולין מאתים ומצא מנה הכל מעשר וטעמא דאמרינן מנה מונח ומנה מוטל וכן פירשה רבינו בפי' המשנה. אבל אינה הלכה דגרסי' עלה בירושלמי רבי יעקב בר אחא בשם רבי ייסא דרבי היא דתני מאתים ומצא מנה המנה נוטל דברי רבי וחכמים אומרים חולין דתניא בפ"ק דביצה הניח מנה ומצא מאתים חולין ומעשר שני מעורבין זה בזה דברי רבי וחכ"א הכל חולין שאני אומר לקח מעשר שני והני אחריני נינהו ותמהו, בתוספות דלא אמרינן שאני אומר להקל אלא כשהוא מדרבנן כדאמרינן בפסחים שאני תרומת חבלין דרבנן ותירצו דכיון שאין אדם מניח חולין אצל מעשר הלין שפיר לקולא ע"כ. ובודאי לא נעלם מעיני הראב"ד ברייתא זו שהרי בקי היה בתלמוד בבלי וירושלמי אלא כך היא כוונת השגתו דהוי סתם במתני' ומחלוקת בברייתא והוה ליה למפסק כסתם מתניתין ורבינו סובר דהלכה כחכמים דהא אמרינן ברים פסחים דהניח תשע חלות ומצא עשר או הניח עשר ומצא תשע הוי פלוגתא דרבי ורבנן דלרבי אין צריך לבדוק ולרבנן דאמרי חולין צריך לחזור ולבדוק והכי פסקו רבוותא וגם הראב"ד לא השיג על רבינו בהלכות חמץ ומנה שפסק כרבנן וצריך לבדוק וכל הנך פלוגתי דמייתי התם הוא למפסק הלכה כפי הכלל יחיד ורבים הלכה כרבים דוק ותשכח דיפה דחה רבינו הך סתמא דהכא מהלכתא דיחידאה היא: אפילו הם בשני כיסים הכל חולין. פ"ק דביצה (דף י') רבי יוחנן ורבי אלעזר חד אמר בשני כיסים מחלוקת אבל בכיס אחד ד"ה חולין וחד אמר בכיס אחד מחלוקת אבל בשני כיסים דברי הכל מנה מונח ומנה מוטל. ופסק רבינו כמ"ד בשני כיסים מחלוקת חדא דסתמא דמילתא כיון שהתלמוד הקדימו דברי רבי יוחנן הפ וחו דאמרי' בשלמא למ"ד בשני כיסין מחלוקת וכו' ודחיק רב אסי לתרוצי אליבא דמ"ד בכיס א' מחלוקת ומוקי לה בגוזלות מקושרין וכיסין מקושרין והיינו דלא מהדר תלמודא לפרושי מאן אמר הכי ומאן אמר הכי דמסתמא רבי יוחנן הוא דאמר בשני כיסים מחלוקת:

ד אמר לו אביו כיס מע"ש וכו'. תוספתא היא בפ"ד כלשון רבינו:

ה מי שנשתתק ואמרו לו וכו'. גם זה שם בתוספתא בודקים אותו ג' פעמים אם אמר על הין הין ועל לאו לאו דבריו קיימין:

ו אמרו לו בחלום מעשר שני וכו'. גם זה בתוספתא ובירושלמי זה היה מעשה ושאלו את חכמים ואמרו הרי אלו חולין דברי חלומות לא מעלין ולא מורידין:

ז האומר לבניו אפילו אתם מתים וכו'. ג"ז שם בתוספתא:

ח המוצא כלי וכתוב עליו מ"ש וכו'. פ"ד דמעשר שני המוצא כלי וכתוב עליו קו"ף קרבן מ"ם מעשר כלשון רבינו: ואם היה של מתכת וכו'. ג"ז שם מחלוקת ופסק כחכמים שאמרו הכל קרבן שאין דרך בני אדם להיות כונסין חולין לקרבן ואם היה של חרס הוא חולין ומה שבתוכו קרבן שאין אדם מקדיש כלי חרס לפי שהוא גרוע אצל בני אדם: ט מעות הנמצאות בירושלים וכו'. שם משנה כל המעות הנמצאות הרי אלו חולין אפי' דינרי זהב עם הכסף ועם המעות ולא ניחוש לומר שמא אלו המעות חזר וחיללן על הכסף הזה או על הזהב לפי שטוקי ירושלים עשויים להתכבד בכל יום ואם נפלו מעולי רגלים שיש עמהם מעות מע"ש כבר היו נמלאים: מצא בתוכן חרס וכו'. ג"ז שם במשנה:

י מעות הנמצאות לפני סוחרי בהמה וכו'. משנה במסכת שקלים פ"ז מעות שנמצאים לפני סוחרי בהמה לעולם מעשר בהר הבית חולין ובירושלים בשעת הרגל מעשר ובשאר כל ימות השנה חולין:

יא תיבה שנשתמש בה וכו'. זה מבואר דאזלינן בתר רובא אלא דקשיא לי מחצה על מחצה אמאי אזלינן לקולא וי"ל דאע"ג דהמניחין בתיבה הוו מחצה על מחצה מ"מ רוב המעות הנמצאות חולין נינהו ואכתי קשה דתנן פ"ז דשקלים מעות שנמצאות בין חולין למע"ש קרוב לחולין יפלו לחולין קרוב למע"ש יפלו למע"ש מחצה על מחצה יפלו למע"ש והכא נמי הוה לן למימר יפלו למע"ש ותנן נמי זה הכלל הולכין אחר הקרוב להקל ומחצה למחצה להחמיר וכתבה רבינו בסוף הלכות שקלים וכן במסכת מכשירין כמה משיום דמחצה על מחצה אזלינן בהו להחמיר. וי"ל דבשלמא כשנמצאו המעות במקום שהוא באמצע אית לן למיזל לחומרא אבל בזמן שמכניסין בתיבה מעות הוו מחצה על מחצה דנידי אית לן למיזל בתר רוב מעות ורובן חולין נינהו. ועדיין צריך לי תלמוד לפי שמימרא זו לא ידעתי מקומה ואע"פ שהיא שנויה בתוספות חלוקת מחצה על מחצה חסר ממנה ותו קשיא לי כיון שהדבר ספק למה לא יעדה אותם בגוה פרוטה וי"ל אם הם חולין אין בדברי בלום ואם הם של מעשר הרי הם מחוללין וי"ל מנהג הללו כינן שיש דוחק מוסר לעשות לכתחילה:

שישלים. והשאר חולין. ואם בלל והפן או שליקט מצד אחד ומצא חסר הרי זה לפי חשבון. כיצד היו מאתים מע"ש ומאה חולין. נתפזרו ובללן וחפן הכל נמצאו מאתים ושבעים. הרי ק"פ מהן מעשר וצ' חולין. זה הכלל המתלקטין למעשר שני והנבללין לפי חשבון. מתנה ואומר אם אלו שבידי הן המעשר השאר חולין. ואם הן חולין הרי מעות המעשר בבכ"מ שהן מחוללין עליהם: ב סלע של מעשר שני ושל חולין שנתערבו מביא בסלע מעות ואפילו מעות נחשת ואומר סלע של מעשר שני בכל מקום שהיא מחוללת על המעות האלו. ואחר כך בורר את היפה שבשתיהן ומחלל המעות של נחושת עליה ותחזור הסלע היפה למעשר: ג *האומר לבנו מע"ש בזוית זו ונמצא בזוית אחרת הרי אלו חולין. אמר לו הרי שם מנה ונמצא מאתים השאר חולין. הרי שם מאתים ונמצא מנה הרי הוא חולין. הניח מנה מעשר ונמצא מאתים. מאתים ונמצא מנה. אפילו הן בשני כיסין הכל חולין: ד אמר לו אביו כים מעשר שני לי בבית. הלך ומצא שם שלשה כיסים. הגדול שבכולן מעשר והשאר חולין. ואעפ"כ לא יאכל מן הקטנים עד שיחללם על הגדול: ה מי שנשתתק ואמרו לו מע"ש שלך במקום פלוני. והרכין בראשו. בודקין אותו שלש פעמים כדרך שבודקין לגיטין והרי דבריו קיימין: ו אמרו לו בחלום מעשר שני של אביך שאתה מבקש הרי הוא במקום פלוני. אף ע"פ שמצא שם מה שנאמר לו אינו מעשר. דברי חלומות לא מעלין ולא מורידין: ז האומר לבניו אפילו אתם מתים אל תגעו בזוית זו. ונמצאו שם מעות הרי אלו חולין. טמן מעות מפניהם ואמר להם של פלוני הן או של מעשר שני הן. אם כמערים אין חוששין לדבריו. ואם כמתכוין דבריו קיימין: ח המוצא כלי וכתוב עליו מ' הרי מה שבתוכו מעשר שני. ד' דמאי. ט' טבל. ת' תרומה. ק' קרבן. ואם היה של מתכת הוא ומה שבתוכו קרבן. שכן היו כותבין אות אחת מן השם בשעת הסכנה: ט מעות הנמצאות בירושלים אפילו דינרי זהב עם הכסף ועם המעות הרי אלו חולין. הואיל ושוקי ירושלים מתכבדין בכל יום. מצא בתוכן חרס וכתוב בו מעשר הרי אלו מעשר שני. בד"א בשאר ימות השנה אבל ברגל הכל מעשר: י מעות הנמצאות לפני סוחרי בהמה בירושלים לעולם מעשר. שחזקת רוב העם מביאין מעות מעשר וקונ'ן בו בהמות. והנמצאות בהר הבית לעולם חולין. שחזקתן מתרומת הלשכה שחללום הנזברין על בהמה: יא תיבה שנשתמש בה חולין ומע"ש. ונמצא בתוכה מעות אם רוב מניחין מעשר הרי המעות מעשר. ואם רוב מניחין חולין חולין.

השגת הראב"ד

*האומר לבנו וכו' עד הרי הם מאתים ומצא מנה. א"א המשנה אמרה הכל מעשר:

ומ"ש או שליקט מצד אחד וכו'. ירושלמי שם. ומ"ש מתנה ואומר אם אלו שבידי וכו'. ג"ז שם בירושלמי:

ב סלע של מעשר שני ושל חולין שנתערבו וכו'. משנה שם:

ג האומר לבנו וכו'. משנה בפ"ד דמע"ש (מי"ב): ומ"ש הרי שם מאתים ונמצא מנה הרי הוא חולין. לשון המשנה הכל מעשר וכבר השיגו הראב"ד וטעם רבינו משום דתניא בפ"ק דביצה (דף י':) ובפ"ק דפסחים (דף ו') גבי בעיא דעכבר ובירושלמי פ"ד דמע"ש הניח מאתים ומצא מנה מנה מונח ומנה מוטל דברי רבי וחכמים אומרים הכל חולין וא"כ מתני' רבי היא וחכמים פליגי עליה והלכתא כוותייהו דרבים נינהו. ואע"ג דבפרק החולץ אמרינן דסתם במתניתין ומחלוקת בברייתא הלכה כסתם. שאני הכא דבפ"ק דביצה טרחו אמוראי לאוקומי מתני' כחכמים משמע דסברי דהכי הלכתא ולא כסתם: הניח מנה מעשר ונמצא מאתים וכו'. בפ"ק דביצה (דף י':) ופסק כחכמים וכמ"ד בשני כיסים מחלוקת אבל בכיס אחד הכל חולין:

ד אמר לו אביו כיס מעשר שני לי בבית וכו' עד ואם כמתכוין דבריו קיימים. תוספתא פ"ה דמעשר שני:

ח המוצא כלי וכו'. משנה פ"ד דמע"ש (מ"י): ומ"ש ואם היה של מתכת וכו'. משנה שם וכרבנן דפליגי אר' יהודה:

ט מעות הנמצאות וכו'. משנה פ' שם כל המעות הנמצאות הרי אלו חולין אפילו דינר זהב עם הכסף ועם המעות מצא בתוכן חרס וכתוב עליו מעשר ה"ז מעשר ופי' רבינו בנמצאות בירושלים איירי ונתן טעם הואיל ושוקי ירושלים מתכבדים בכל יום וטעם זה נאמר בפרק אלו מציאות ובפ"ק דפסחים גבי הא דתנן בפ"ז דשקלים מעות שנמצאו בירושלים בשאר ימות השנה חולין ובשעת הרגל הכל מעשר:

י מעות הנמצאות לפני סוחרי בהמה וכו' והנמצאות בהר הבית וכו'. משנה פ"ז דשקלים (משנה ב') והטעם שנתן רבינו, שם בירושלמי:

יא תיבה שנשתמש בה חולין וכו'. בפרק קמא דפסחים (דף ז) והתם מוקי לה בשאינו יודע איזה מהן בסוף א"כ שנשתמשו בה לבורין לבורין אי נמי כגון דאשתכח בגומא וצריך טעם למה השמיט רבינו אוקימתות אלו:

מחצה למחצה חולין: **יב** מצא פירות בין פירות מעשר לפירות תרומה יפלו לקרוב. מחצה למחצה יאכלו כחומרי שניהן. אסורין לזרים וטעונין רחיצת ידים והערב שמש כתרומה. ואסורים לאונן וטעונים הבאת מקום כמעשר. וכן המעות הנמצאות בין חולין למעשר: **יג** מעשר שני של דמאי ושל ודאי שנתערבו יאכלו כחמור שבהן: **יד** פירות מעשר שנתערבו בפירות חולין יאכל הכל בטהרה במקום או יפדה את המעשר. לפיכך אם נתערבו בירושלים אסורין בכל שהן *כמנין. הואיל והוא בירושלים הרי הוא כדבר שיש לו מתירין. ויאכל הכל בטהרה: **טו** הזורע מעשר שני אחר שנכנס לירושלים הגידולים מעשר שני. זרעו קודם שיכנס הגידולין חולין. ואפילו בדבר שאין זרעו כלה. ופודין אותו בשעת זריעתו: **טז** מעשר שני בטל ברוב. באיזה מעשר אמרו במעשר שנכנס לירושלים ויצא ונפלו מחיצות. שהרי אין שם מחיצות להחזירו לשם ואי אפשר לפדותו מאחר שנכנס ואע"פ שאין בו שוה פרוטה ונמצא דבר שאין לו מתירין ובטל ברוב כמו שביארנו בהלכות איסורי מאכלות:

פרק שביעי

א פירות הנלקחות בכסף מעשר שני אינן נפדין בריחוק מקום אלא א"כ נטמאו באב הטומאה אלא יעלו הן עצמן ויאכלו בירושלים: **ב** זה חומר בלקוח בכסף מעשר מפירות מעשר עצמן. ואם נטמא בולד הטומאה מדבריהם יפדו ויאכלו בירושלים: **ג** אין נלקח בכסף מעשר אלא מאכל אדם שגידוליו מן הארץ. או גידולי גידוליו מן הארץ. כגון הפרט המפורש בתורה בבקר ובצאן וביין ובשכר: **ד** לפיכך אין לוקחין בכסף מעשר מים ומלח כמהין ופטריות לפי שאין גידוליהם מן הארץ. ולא פירות מחוברין לקרקע. ולא פירות שאינן יכולים להגיע לירושלים. לפי שאינן דומין לבקר וצאן: **ה** הדבש והביצים והחלב הרי הן כבקר וצאן שאע"פ שאינן גידולי קרקע הרי הן גידולי גידוליה: **ו** התמד עד שלא החמיץ אינו נלקח בכסף מעשר מפני שהוא כמים

*בפי"ם פ"ב דבכורים מ"ב כ' דט"ס הוא וצ"ע במינן ולאפוקי כשאינו מינן דבטל:

יב מצא פירות. תוספתא היא ואם מ"ש למעלה דמחצה על מחצה חולין דוקא צריך להלק בין אם נפל הספק במקום שנמצאו הפירות ובין [במקום] האנשים הנותנין לחיבה כאשר כתבתי למעלה וכן באידך בבא דמעות הנמצאות בין חולין למעשר והיינו הך דשקלים שכתבתי למעלה דתנן מחצה למחצה יפלו למע"ש וזה החומר שבהם וצריך לחלק כאשר כתבתי. וקרוב אצלי שיש טעות בספר וכך צ"ל מחצה על מחצה מעשר. ואיכא למידק בכל הני בבי שלא חילקו בין אם המעשר מרובה מן החולין או איפכא דלעולם אזלינן אחר הקרוב ואילו אנן קי"ל רוב וקרוב הלך אחר הרוב וכן כתב רבינו בהלכות רוצח ושמירת נפש וז"ל אע"פ שהולכים אחר הרוב מן התורה והולכין אחר הקרוב הרוב עדיף ע"כ. וכבר ראיתי מי שכתב עלה דהך מתניתין דשקלים והאומר רוב וקרוב הלך אחר הרוב מוקי מתניתין כגון ששקלים ונדבה שוין ולפי שיטה זו צ"ל דכל הני דהכא בשוין ותמהני אם זה דעת רבינו היה לו לפרש. ואפשר לומר דלא אזלינן בתר רובא אלא בבעלי חיים דניידי אבל בדבר דלא נייד אזלינן בתר קרוב ועדיין צ"ע: **יג מעשר** שני של דמאי וכו'. כל הני מיירי במחצה על מחצה אבל אם קרוב לזה יותר מלזה הולכין אחר הקרוב כי הנך דלעיל: **יד** לפיכך אם נתערבו בירושלים וכו' דקי"ל אין פודין מע"ש בירושלים וקי"ל דבר שאין לו מתירין אפי' באלף לא בטיל לפיכך יאכל הכל בטהרה: **טו הזורע** מעשר שני בירושלים וכו'. תרומות פרק תשיעי גידולי הקדש ומעשר חולין ופודה אותם בזמן זרעם וע"כ חוץ לירושלים איירי מדקתני ופודה אותם בזמן זרעם ואין פודין מעשר בירושלים. וגרסינן עלה בירושלמי אמר ר' אבהו בשם רבי יוחנן פודה כל האוצר בדמי אותה שעה והדר מסיק הפרש בין הקדש למעשר שני מעשר שני בין בדבר שזרעו כלה בין בדבר שאין זרעו כלה נפדה בשער הזול אלא בדבר שזרעו כלה נפדה בשער שהוא עומד בו בדבר שאין זרעו כלה נפדה בשער הראשון. ורבינו לא כתב חילוק זה שכבר כתב למעלה ויש לו לפדות בשער הזול לפיכך דבר שזרעו כלה אין לו דמים שהרי בשעה שיש לו גידולין כבר כלה זרעו וליכא לפרושי דמשערין השתא שזרע בשער שהוא עומד בו כאילו הוא עתה עומד בעין דא"כ משכחת דחמיר דבר שזרעו כלה מדבר שאין זרעו כלה וכגון דבשעת זריעה היו בזול ובשעת הפדייה הם ביוקר הילכך השמיט רבינו זה הירושלמי וכתב מתניתין סתם דלעולם פודין בזמן זרעם לא שנא זרעו כלה או אין זרעו כלה כנ"ל דעת רבינו: **טז מעשר** שני בטל ברוב וכו'. ברייתא סוגיא פרק הזהב מעשר שני בטל ברוב באי זה מעשר אמרו במעשר שאין בו שוה פרוטה ושנכנס לירושלים ויצא ואקשי' עלה ולמאי ונהדר ונעייליה דנפול מחיצות וכו' אי הכי מאי איריא אין בו שוה פרוטה אפי' יש בו נמי ומשני לא מיבעיא קאמר לא מיבעיא יש בו דקלטוהו מחיצות אבל אין בו אימא לא קלטוהו מחיצות קמ"ל ע"כ. וכיון דלית ליה תקנתא הוה דבר שאין לו מתירין ובטל ברוב ומיהו אין מבטלין אותו לכתחילה דאיסור תורה הוא ונתבארו דברי רבינו:

פ"ז א פירות הנלקחות וכו'. פ"ג דמעשר שני הלקוח בכסף מעשר שני שנטמא יפדה רבי יהודה אומר יקבר אמרו לו לרבי יהודה ומה אם מעשר שני עצמו שנטמא הרי הוא נפדה הלקוח בכסף מע"ש שנטמא אינו דין שיפדה אמר להם לא אם אמרתם במעשר שני עצמו שכן הוא נפדה בטהור ברחוק מקום תאמרו בלקוח בכסף מעשר שאינו נפדה ברחוק מקום ע"כ. למדנו שהלקוח בכסף מעשר שני אינו נפדה ברחוק מקום לדברי הכל וזהו שכתב רבינו זה חומר בלקוח בכסף וכו' שאין נפדין ברחוק מקום אלא א"כ נטמאו וכך סוגיא דאיפליגו בה היינו שנטמאו באב הטומאה שלא נשאר בו צד קדושה ולפיכך פודין אותו ונאכל חוץ לירושלים אבל אם נטמא בולד הטומאה עדיין נשאר בו צד קדושה ולפיכך יפדה ויאכל בירושלים וזו היא ששנינו לעיל מהך מתניתין וב"ה אומרים הכל יפדה ויאכל בחוץ חוץ מהנטמא בולד הטומאה לפנים ואשכחנא בכמה דוכתי דטפל חמור מן העיקר וטעמא רבה איכא הכא שהמעשר נפדה כדי לקנות בדמיו בירושלים בקר וצאן ויין ושכר דכתיב בכל אשר תאוה נפשך אבל אם לקח פירות חוץ לירושלים כדי לאכלם בירושלים הרי זה כאילו קנאם בירושלים דלא חזו לפדייה שאינו נפדה טהור ברחוק מקום וטעם זה מספיק אפי' למ"ד דלא מחמרינן בטפל טפי מן העיקר:

ג אין נלקח בכסף מעשר וכו'. תנן בפרק בכל מערבין (דף כ"ז) הכל ניקח בכסף מעשר חוץ מן המים ומן המלח ומייתינן התם פלוגתא איכא מאן דדריש קרא ברבויי ומיעוטי ואיכא מאן דדריש כללי ופרטי והכי קי"ל: **ד לפיכך** אין לוקחין בכסף מעשר וכו'. ואפילו מים ומלח מעורבין אין לוקחין אע"ג דמשתתפין בהם כשהם מעורבין דגבי מעשר בעינן פירי וליכא: **ולא** פירות מחוברין וכו'. מעשר שני פ"ק הלוקח מים ומלח ופירות המחוברין לקרקע או פירות שאינם יכולים להגיע לירושלים לא קנה מעשר: **ה הדבש** והביצים והחלב וכו'. טעם הדבר לפי שהדבורים רועות פרחי העשבים והאילנות ובאות ומקיאות אותו בכוורת ואינו מתמצית גופן ומזה הטעם מותר באכילה: **ו התמד** עד שלא החמיץ וכו'. שם במשנה התמד עד שלא החמיץ אינו נלקח בכסף מעשר שני ומשהחמיץ נלקח בכסף מעשר דכיון שנתן ג' ומצא פחות מד' אע"ג דלית ביה טעם יין קיוהא

יב מצא פירות וכו'. תוספתא פרק שני דמעשר שני: וכן המעות הנמצאות בין חולין למעשר. משנה פ"ז דשקלים: **יג מעשר** שני של דמאי ושל ודאי שנתערבו וכו'. בתוספתא הנזכרת: **יד פירות** מעשר שנתערבו בפירות חולין וכו'. פשוט הוא: ומ"ש לפיכך אם נתערבו בירושלים אסורים בכל שהן וכו'. כך פירש רבינו ורבינו שמשון מה ששנינו בפ"ב דבכורים ואסור לאכול כל שהן בירושלים. ומ"ש כמנין נראה דה"ס אוסר בכל שהוא כמו שאוסר דבר שבמנין: **טו הזורע** מעשר שני וכו'. בפרק תשיעי דתרומות (משנה ד) גידולי הקדש ומעשר שני חולין ופודה אותם בזמן זרעם ובירושלמי (הלכה ב') מה הפרש בין הקדש למעשר שני מעשר שני בין בדבר שזרעו כלה בין בדבר שאין זרעו כלה נפדה משמע בהדיא דבמקום הראוי לפדייה מיירי. ובפ"ב דבכורים בירושלמי (הלכה ב') רמי האי מתני' אמתניתין דבכורים והעלו כן דתימא גידוליהן אסורים איסור מחילה וכן דתימא גידוליהן מותרים היתר זרות. ונראה שרבינו מפרש הא דאמר איסור מחילה היינו כשנכנסו תוך המחיצות יש עליהם איסור כבתחילה והא דתנן מותרים היתר זרות דהיינו חוץ לחומה. ואפשר שזו מה שאמרה המשנה אסורים מליאכל בירושלים דהיינו לומר אסורים מליאכל כשזרע בירושלים: **טז מעשר** שני בטל ברוב וכו'. בפרק הזהב (דף נ"ג): **פ"ז א פירות** הנלקחות בכסף מעשר שני וכו'. משנה פרק ג' דמעשר שני (משנה י). ומ"ש אלא אם כן נטמאו. שם במשנה וכתנא קמא. ומה שחילק בין נטמאו באב הטומאה לנטמאו בולד הטומאה הטעם מבואר דכשאינו נטמא אלא מדבריהם מאחר דמדאורייתא טהור אינו נאכל בחוץ ומאחר שהוא טמא אע"פ שאינו אלא מדבריהם יפדה: **ג אין** נלקח בכסף מעשר וכו'. משנה וגמרא ר"פ בכל מערבין (דף כ"ז:) ופרק ג' מינים (נזיר דף ל"ה). ומ"ש ולא פירות המחוברים לקרקע ולא פירות שאינם יכולים להגיע לירושלים. משנה פרק קמא דמעשר שני (משנה ה): **ה הדבש** והביצים והחלב וכו'. כתב מגדל עוז יש ללמוד כן מדתניא בסיפרי פרשת ראה על פסוק עשר תעשר וגו' עד ואכלת יכול אף דבש וחלב ת"ל תבואת השדה ומשמע דאי לא מעטינהו קרא הוו בכלל ואכלת וגבי מעשר שני איתמר ואכלת וביצים אמרינן פרק בא סימן (דף כ') דמטמאין טומאת אוכלים ובפרק ג' דעוקצין (משנה ו') משמע דכל מטמא טומאת אוכלים הוא נלקח בכסף מעשר עכ"ל ואי מהא לא איריא דהיא דעוקצין רבי יוחנן בן נורי היא ור"ע פליג עליה והלכה כר"ע מחבירו אבל הטעם הוא משום דבפרק בא סימן אמרינן דנמנו וגמרו כר"י בן נורי: **ו התמד** עד שלא החמיץ וכו'. משנה פרק קמא דמע"ש (משנה ג) ופרק קמא דחולין דף

משנה למלך

פ"ז יד לפיכך אם נתערבו בירושלים כו'. דין זה לכאורה סותר למ"ש בסוף הפרק דלא חשיב דבר שיש לו מתירין אלא היכא דאינו יכול להכניסו ועיין פ"ח י"ד סי' ק"ב ס"ק ט. כתב מרן ומ"ש כמנין נראה דה"ס כו'. ולי נראה שהוא ט"ס ועיקר הגירסא היא במינה לפי שדבר שיש לו מתירין אינו אוסר כי אם במינו וכמ"ש רבינו בהלכות מאכלות אסורות וכ"כ לקמן בפרק ד' מהלכות בכורים דין ט"ו וזה פשוט ועיין בתי"ט ובפרק ח' שם:

טז באיזה מעשר אמרו כו'. עיין לקמן פרק ו' מהלכות בית הבחירה דין ט"ו ובהלא"ד שם ובפס' תרומתי שם ודוק:

והלוקח

כמים. ומשהחמיץ נלקח כיין וכשכר. לקחו עד שלא החמיץ והחמיץ קנה מעשר: ז בד"א בנתן ג' מים ומצא פחות מד'. אבל אם נתן ג' והוציא ד' ה"ז כיין מזוג ונלקח בכסף מעשר: ח לולבי זרדין והחרובין עד שלא ימתיקו אין נלקחין. אחר שימתיקו נלקחין. אבל הלוף והחרדל והתרמוסין ושאר כל הנכבשים בין משימתיקו בין עד שלא המתיקו נלקחין. והקור נלקח בכסף מעשר: ט הכרכום אינו נלקח שאינו אלא למראה וכן כל כיוצא בו מנותני ריח ומראה וטעם הואיל ואינן לאכילת גופן אלא לטעם שנותנין אינן נלקחין בכסף מעשר. לפיכך ראשי בשמים והפלפלין והקושט והחלתית וחלות חריע וכל כיוצא באלו אינן נלקחין בכסף מעשר: י השבת אם ליתן טעם בקדרה אינה נלקחת בכסף מעשר. ואם לכמך וכיוצא בו שהוא אוכל גופה נלקחת בכסף מעשר. עירב מים ומלח אם נתן לתוכו שמן הרי הן כמוריים ולוקח מהן בכסף מעשר. ומבליע דמי המים והמלח בדמי השמן: יא אין לוקחין תרומות בכסף מעשר מפני שהוא ממעט אכילתו ואכילתה. שאין אוכלין אותה אלא כהנים מעורבי שמש ומותרת לאונן ונאכלת בכל מקום והמעשר מותר לזרים ולטבול יום ואסור לאונן ואינו נאכל אלא בירושלים נמצא ממעט אכילת מעשר ואכילת התרומה: יב לוקחין בהמה לזבחי השלמים מכסף המעשר. שהשלמים נאכלים לזרים. בראשונה היו לוקחין בהמות לאוכלן חולין מכסף מעשר שני כדי להבריחם מעל המזבח. גזרו בית דין שאין לוקחין בהמה ממעות מעשר אלא לשלמים. אבל חיה ועוף לוקחין שאינן ראויין לשלמים: יג אין לוקחין פירות שביעית בכסף מעשר. לפי שהוא חייב לבער כמו שיתבאר: יד *הלוקח מים ומלח או פירות מחוברין או פירות שאינן יכולין להגיע לירושלים לא קנה המעשר אע"פ שיצאו המעות לחולין

השגת הראב"ד

*הלוקח מים ומלח וכו' עד אע"פ שיצאו המעות לחולין. א"א זה שבוש אלא יחזרו הדמים למקומן אם לקחן מאחר ואם הלך לו יאכל כנגדן והכי קאמר שמואל בירושלמי וגמרא דידן:

(דף כ"ה): ומה שכתב לקחו עד שלא החמיץ וכו'. פרק קמא דחולין שם: ז ומ"ש במה דברים אמורים בנתן ג' מים וכו'. בפ' המוכר פירות (דף נ"ו) וכרבנן דאחרים:

ח לולבי זרדין וכו' עד נלקחין. תוספתא פ"ק דמעשר שני ותוספתא דעוקצין פ"ג:

והקור נלקח בכסף מעשר. משנה פ"ג דעוקצין (משנה ז):

ט הכרכום אינו נלקח וכו'. תוספתא פרק קמא דמע"ש: ומ"ש לפיכך ראשי בשמים ספלפלין וכו'. בפרק ג' דעוקצין (מ"ה) איפלינו ביה תנאי ובפרק בא סימן (דף ג') אמר רבי יוחנן בן נורי נמנו וגמרו שאין נלקחים בכסף מעשר:

י השבת אם ליתן טעם וכו'. בפרק בא סימן (דף כ"א): עירב מים ומלח וכו'. בר"פ בכל מערבין (דף כ"ז):

יא אין לוקחים תרומות בכסף מעשר וכו'. משנה בפרק ג' דמע"ש (משנה ב) כת"ק. ומ"ש מפני שהוא ממעט אכילתו ואכילתה. שם בירושלמי. יב ומ"ש לוקחין בהמה לזבחי שלמים וכו'. במשנה שם:

בראשונה היו לוקחים בהמות וכו'. ירושלמי פ"ק דמע"ש אלא שכתוב בשעות ונוסחת רבינו עיקר:

יג אין לוקחים פירות שביעית וכו'. גם זה שם בירושלמי:

יד הלוקח מים וכו' עד לא קנה המעשר. משנה שם פ"ק (משנה ה): ומ"ש אע"פ שיצאו המעות לחולין: כתב עליו הראב"ד אמר אברהם זה שיבוש אלא יחזרו דמים למקומן וכו'. ובאמת כי בירושלמי (הלכה ג') אמרו על משנתנו התם תנינן אין לוקחים עבדים וקרקעות ובהמה טמאה מדמי שביעית ואם לקח יאכל כנגדו וכא את אמר הכין רבי יונה אמר איתפלגון רבי חייא בר יוסף ושמואל חד אמר כאן דרך מכירה כאן דרך חילול והרנא אמר כאן שהמוכר קיים וכאן שהלך לו המוכר, ובפרק האיש מקדש (דף כ"ה ע"ב) תנו רבנן אין לוקחין בהמה במעות מעשר שני ואם לקח בשוגג יחזרו דמים למקומן במזיד תעלה ותאכל במקום ורמי עלה מדתנן אין לוקחין בהמה טמאה עבדים וקרקעות במעות מע"ש אפילו בירושלים ואם לקח יאכל כנגדן וכו' ואמאי יחזרו דמים למקומן כי התם אמר שמואל בשברח ופירש"י בשברח המוכר שהדמים בידו וזה מבואר כדברי הראב"ד. ומצאתי כתוב שה"ר יונתן הכהן כתב להעמיד דברי רבינו שמאחר שמים ומלח ופירות מחוברים או שאינם יכולים להגיע לירושלים הם נודעים לכל שאסור ללקחן ודאי מזיד הוא ומעשר במזיד מתחלל עכ"ל. ואין דבריו נראין דאם כן לוקח עבדים וקרקעות ובהמה דאמרינן בפרק האיש מקדש שאדם יודע שאין מעות מעשר מתחללין עליהם ואפ"ה אמרינן יחזרו דמים למקומן. וליישב דברי רבינו נ"ל שגם רבינו פוסק דלוקח מים ומלח וכו' שיחזרו דמים למקומן ואם ליתיה למוכר יאכל כנגדן כי מ"ש לקמן זה הכלל כל שהוציא חוץ לאכילה ושתייה וסיכה וכו' קאי גם ללוקח מים ומלח וכו' שהדין שוה בכולם דאי ליתיה למוכר יאכל כנגדן ואם איתיה יחזרו דמים למקומן ומ"ש כאן אע"פ שיצאו המעות לחולין אתא לאפוקי ממ"ד בירושלמי כאן דרך מכירה כאן דרך חילול דהיינו לומר דכי תנן לא קנה מעשר היינו כשהיה דרך מכירה וכי קתני יאכל כנגדו דמשמע שהמכר קיים כשהיה דרך חילול ורבינו סובר דלא קי"ל כוותיה כיון דגמרא דידן לא מפליג אלא בין איתיה למוכר לליתיה וכאידך אמורא דפליג על האי דמפליג בין דרך מכירה לדרך חילול וזהו שכתב אע"פ שיצאו המעות לחולין כלומר אע"פ שהיה דרך חילול לא קנה מעשר ואי ליתיה למוכר יאכל כנגדו ואם איתיה יחזרו דמים למקומן ואם תאמר ואי דרך חילול הוה הוי מזיד ואמאי יאכל כנגדו או יחזרו דמים למקומן. הא מעשר מזיד מתחלל ויש לומר דלאו מדינא אמרי' דיאכל כנגדו או יחזרו דמים למקומן אלא משום קנסא כדאמרינן בפרק האיש מקדש והשתא אתי שפיר מה שאמר רבינו לקח עבדים וכו' בין מזיד בין שוגג אם ברח המוכר יאכל כנגדו ואם המוכר קיים יחזרו דמים למקומן: הלוקח

קיוהא בעלמא הוא ואם החמיץ אפילו שלא מצא אלא כדי מדתו נלקח בכסף מעשר דהומן מיקרי: לקחו עד שלא החמיץ וכו'. כיון דבשעה שלקחו לא קנה מעשר עדיין המעות הם מעות מעשר ובשעה שהחמיץ חל המקח וקנה מעשר:

ז בד"א דנתן ג' וכו'. הכי איתא בכמה דוכתי:

ח לולבי זרדין וחרובין וכו'. תוספתא פ"ק:

והקור נלקח בכסף מעשר שם בתוספתא קור ניקח בכסף מעשר שני ואינו מיטמא טומאת אוכלין:

ט הכרכום אינו נלקח וכו'. בתוספתא וה"ה לנותני ריח וטעם:

וחלות חריע. שם פלוגתא דתנאי ופסק כהנך תנאי דאמרי לא ילקחו ואיתא נמי התם דבנות חריע נלקח בכסף מעשר שני וצריך לומר דבנות חריע נאכלין הן עצמן וחלות חריע אינם אלא למראה וחלות חריע הוא אל עצפור בערבי ונותנין אותו לתבשיל למראה כמו הכרכום ובנות חריע הוא אל קורטום בערבי ועושין אותו תבשיל:

י השבת אם ליתן טעם וכו'. פרק בא סימן (דף כ"א) דשבת לטעמא עבידא ורמינהי הקושט ולאשי בשמים והתיאה והחלתית והפלפלין וחלת חריע נקחין בכסף מעשר שני ואין מטמאין טומאת אוכלין דברי ר"ע אמרו לו לרבי עקיבא אם נקחין בכסף מע"ש אמאי אין מטמאין טומאת אוכלין ואם אינם מטמאין אף הם לא ילקחו בכסף מע"ש אמר ר' יוחנן נמנו וגמרו שאין נקחין בכסף מעשר שני ואין מטמאין טומאת אוכלין אמר רב חסדא כי תניא ההיא בשבת העשויה לכמך ומסיק התם דההם שבת לכמך עשויה: עירב מים ומלח אם נתן לתוכן שמן וכו'. בפ' בכל מערבין כי אתא רבי יצחק מתני אמעשר דמים ומלח מעורבין נקחין בכסף מעשר אמר רב יוסף לא נצרכה אלא שנתן לתוכן שמן אמר ליה אביי ותיפוק ליה משום שמן לא נצרכה שנתן דמי מים ומלח בהבלעה כלומר בשביל המים והמלח קונה השמן ביוקר ומבליע בו דמיהם:

יא אין לוקחין תרומות וכו'. פ"ג דמע"ש פלוגתא ופסק כת"ק דאמר אין לוקחין תרומה בכסף מעשר שני מפני שהוא ממעט באכילתה זו היא גירסת רבינו וקאי אתרווייהו אמעשר ואתרומה כדמפרש ואזיל ואיתא כן בירושלמי:

יב לוקחין בהמה וכו'. שם במשנה אמר להם ר"ש מה אם הקל בזבחי שלמים שהוא מביאן לידי פיגול נותר וטמא לא נקל בתרומה אמרו לו מה אם הקל בשלמים שהם מותרים לזרים נקל בתרומה שהיא אסורה לזרים ואיתא נמי במנחות פרק התודה (דף פב):

בראשונה היו לוקחין בהמות חולין וכו'. ירושלמי משם רבי יוחנן דמדאורייתא אפילו תמימים שרו אלא גזור בהו רבנן משום דבראשונה היו לוקחין בהמה לבשר תאוה והיו מבריחין אותם מן המזבח חזרו לומר אפילו חיה ועוף לא יקחו ע"כ. ולא קי"ל הכי אלא חיה ועוף מותר לקחם כיון שאינם ראויים לזבחי שלמים ותנן בפ"ק הלוקח בהמה לזבחי שלמים או חיה לבשר תאוה יצא העור לחולין משמע דלא גזרו על חיה ועוף:

יג אין לוקחין פירות שביעית וכו'. ירושלמי פ"ג תני אין לוקחין פירות שביעית בכסף מעשר רבי יוסי אומר מחלוקת אמר רבי יונה ד"ה היא ר' יוסי סבר נחלקו חכמים ורבי שמעון דאין לוקחין תרומה ורבי יונה סבר דאפי' ר"ש מודה דאין לוקחין פירות שביעית וטעמיה משום דאוכלי תרומה זריזין הם ע"כ:

יד הלוקח מים וכו'. במשנה פ"ק הלוקח מים ומלח וכו' לא קנה מעשר שלוקח פירות שוגג יחזרו דמים למקומם וכו' וסובר רבינו דמילתא באנפי נפשה היא ולא קאי ארישא דאי קאי ארישא הכי הו"ל למתני ואם לקחן בשוגג וכו' ולפיכך פירש הלוקח פירות חוץ לירושלים ובפירות תלושין ויכולין להגיע לירושלים איירי וכיון דרישא קתני קנה מעשר ובסיפא קתני בשוגג יחזרו דמים למקומם משמע דברישא לא יחזרו הדמים למקומם אלא יצאו לחולין וגרסינן בירושלמי עלה דמתניתין התם תנינן אין לוקחין עבדים קרקעות ובהמה טמאה מדמי שביעית ואם לקח יאכל כנגדו וכא את אמר הכין ר' יונה אמר אתפלגון רבי חייא בר יוסף ושמואל חד אמר כאן דרך מכירה כאן דרך חילול והכא אמר כאן כשהמוכר קיים וכאן שהלך לו המוכר כלומר מתניתין דאין לוקחין עבדים כשאין המוכר קיים ולפיכך אוכל כנגדם ומתניתין דהכא כשהמוכר קיים ולפיכך יחזרו הדמים למקומם ונראה שזה הוא הירושלמי שהקשה הראב"ד ז"ל על רבינו וכן בפ' האיש מקדש פריך אמאי יחזרו דמים למקומם ומשני אמר שמואל בבורח ובירושלמי אמרינן דשמואל הוא דאמר כאן דרך מכירה כאן דרך חילול מ"מ על התלמוד שלנו סמכינן דשמואל הוא דמשני כאן שהמוכר קיים כאן שהמוכר הלך לו. ומ"מ קשיא על רבינו דאמר אע"פ שהדמים יצאו לחולין. וי"ל דקושיית הירושלמי ודפרק האיש מקדש לא קאי אלא אסיפא הלוקח פירות שוגג יחזרו דמים למקומם וכן הלוקח בהמה יחזרו הדמים למקומם והתם גבי הלוקח עבדים ושפחות קתני יאכל כנגדם ועל זה מתרץ בבורח שאין המוכר כאן אבל אם היה המוכר כאן יחזרו דמים למקומם אם היה שוגג אבל אם היה מזיד שנתכוון להוציא המעות לחולין אין כופין את המוכר להחזיר את הדמים אלא אוכל כנגדם דלא שייך גבי עבדים ושפחות יעלו ויאכלו כי הך דרישא והיינו דלא מחלק בהך דלוקח עבדים ושפחות בין שוגג למזיד משום דאיירי בבורח אבל רישא דהלוקח מים ומלח וכו' לא פריך עלה מידי דכיון דנתמעטו מן הכתוב שאינם דומים לבקר וצאן ויין ושכר לא שנא שוגג ולא שנא מזיד לא קנה מעשר כלל וסיפא דהלוקח פירות והלוקח בהמה חוץ לירושלים לא נתמעטו מן הכתוב אלא מדרבנן ולפיכך קנה מעשר ואם היה שוגג יחזרו הדמים למקומן

לחולין: **טו** הלוקח פירות חוץ לירושלים בכסף מעשר. בשוגג כופין את המוכר להחזיר הדמים לבעלים והן מעשר כמות שהיו. במזיד יעלו הפירות ויאכלו בירושלים. ואם אין מקדש יניחם עד שירקבו: **טז** וכן אין לוקחין בהמה בכסף מעשר חוץ לירושלים. ואם לקח בשוגג יחזרו הדמים למקומן במזיד תעלה ותאכל בירושלים ואם אין מקדש תקבר היא ועורה: **יז** לקח עבדים וקרקעות ובהמה טמאה בין במזיד בין בשוגג אם ברח המוכר ה"ז יאכל כנגד אותן המעות בירושלים בתורת מעשר. זה הכלל כל שהוציא חוץ לאכילה ושתייה וסיכה מדמי מעשר וברח המוכר או מת יאכל כנגדו. ואם היה המוכר קיים יחזרו הדמים למקומן. וכן אם הביא עולות וחטאות ואשמות מדמי מעשר יאכל כנגדן: **יח** לקח חיה לזבחי שלמים. ובהמה לבשר תאוה. ה"ז כמי שקנה שור לחרישה ולא קנה שלמים. *לקח בהמה לשלמים ונפל בה מום פקעה ממנה קדושת מעשר ופודה אותה. ואין הדמים מעשר. ואעפ"כ אם פדאה לעצמו מוסיף חומש: **יט** המתפיס מעות מעשר לשלמים לא קנו שלמים. שקדושת שלמים אינה חלה על קדושת מעשר. שהמעשר ממון גבוה הוא. ואין צריך לומר אם התפיס המעשר עצמן לשלמים שלא קנו שלמים: **כ** *האוכל מע"ש בתורת חולין אפילו במזיד אם פירות המעשר עצמן אכל *יצא ידי שמים. *ואם כסף מעשר אכל יחזרו דמים למקומם ויעלו ויאכלו בירושלים.

[*נ"א יצעק לשמים:

או

השגת הראב"ד

*לקח בהמה לשלמים וכו' ואעפ"כ אם פדאה לעצמו מוסיף חומש. א"א מאי אעפ"כ אטו שלמים דעלמא שהוממו ופדאן מי לא מוסיף חומש בשביל הקדשים:

השגת הראב"ד

*האוכל מעשר שני וכו' יצא ידי שמים. א"א יצעק לשמים: *ואם כסף מעשר אכל יחזרו דמים למקומן. א"א וישלם מה שאכל ויעלו ויאכלו בירושלים או יאכל כנגדן בירושלים אם אינו יכול להחזיר את הדמים:

למקומן ואם היה מזיד יעלו ויאכלו, וא"ת נמצא חוטא נשכר שלוקח דברים שלא קנה מעשר והמעות יצאו לחולין, וי"ל דמודה רבינו שצריך לאכול כנגדן בירושלים אבל מעות הללו יצאו לחולין כיון שהוא מזיד ויכול להוציאן חוץ לירושלים בכל מה שירצה ועלו דברי רבינו כהוגן בלי שבוש: **טו** הלוקח פירות מעשר חוץ לירושלים וכו'. היינו מתניתין אשר הזכרתי בסמוך וקנה מעשר לפי שלא נתמעטו מן התורה וכן הך דהלוקח בהמה לא נתמעט מן התורה אלא מדרבנן אסור לקחת פירות ובהמה ממעות מעשר שני חוץ לירושלים והך רישא דאין לוקחין מים ומלח וכו' איירי בין בירושלים בין חוץ לירושלים: **טז** ואם אין מקדש תקבר היא ועורה. שם במשנה כלומר אם מתה תקבר בעורה כדי שלא יהנה אדם מעורה ותקבר כשאר קדשים במתו:

יז לקח עבדים וקרקעות וכו'. שם במשנה ופירשה רבינו בין בשוגג בין במזיד ובבורח והיינו הירוצא דשמואל כדכתיבנא לעיל ואע"ג דכל הני נמי נתמעטו מן הכתוב כדאיתא בספרי לא שייך למתני בהו לא קנה מעשר וקל להבין הילכך לא שנא שוגג ולא שנא מזיד אם היה המוכר קיים יחזרו הדמים למקומם ואם ברח המוכר או שמת אוכל כנגדן. וא"ת מאי שנא מים ומלח דיצאו המעות לחולין ומאי שנא עבדים וקרקעות דלא יצאו המעות לחולין דאמרינן אם היה המוכר קיים יחזרו הדמים למקומן כיון דתרווייהו נתמעטו מן הכתוב, וי"ל דלא אמר רבינו שיצאו המעות לחולין אלא במזיד שנתכוין להוציאן לחולין שהוא חושב שהמים והמלח או פירות המחוברים וכו' כיון שהן אוכל נתפסין בקדושת מעשר ולפיכך יצאו לחולין כפי מחשבתו אבל אם היה שוגג מודה רבינו שיחזרו הדמים למקומן שהרי לא נתכוין דשוגג הוא ולגבי עבדים וקרקעות אין חילוק בין שוגג למזיד דיודע הוא שאין העבדים והקרקעות נתפסים בקדושת מעשר דלאו בני אכילה נינהו ולפיכך לא נתכוין להוציא המעות לחולין ולא יצאו אלא יחזרו למקומן אם אפשר ואם לאו יאכל כנגדן, נמצא למד לפי שיטה זו שאין חילוק בין מים ומלח ופירות מחוברין ופירות שאינן יכולין להגיע ובין עבדים ושפחות וקרקעות לא יצאו לחולין אבל בכולהו צריך לאכול כנגדן. ונראה שיש ביניהם חילוק אחד שאם היה במזיד גבי מים ומלח ודכוותייהו והיה המוכר קיים אין כופין להחזיר הדמים כיון שנתכוין להוציאן לחולין ויצאו אין כאן מקח טעות אבל גבי עבדים וקרקעות אפילו הוא מזיד לא נתכוין להוציא המעות לחולין ולהתפיס העבדים אלא טועה הוא שחשב שמותר לקנות עבדים וקרקעות במעות מעשר שני הילכך מקח טעות הוא והוזר כיון שהמוכר קיים כנ"ל אע"ג שלא נתבאר בדברי רבינו: זה הכלל וכו'. שם משנה כלשון רבינו ואיירי בבורח או מת כדמסקן שמואל אבל אי איתיה למוכר בין שוגג בין מזיד יחזרו הדמים למקומן: וכן אם הביא עולות וכו'. שם במשנה אין מביאים קיני זבין וקיני זבות וקיני יולדות חטאות ואשמות מדמי מעשר שני ואם הביא יאכל כנגדן:

יח לקח חיה לזבחי שלמים וכו'. שם במשנה הלוקח חיה לזבחי שלמים בהמה לבשר תאוה לא יצא העור לחולין וטעמא דחיה לא חזי לזבחי שלמים ובהמה לבשר תאוה כדאמרי' לעיל דגזרו שלא יקחו ממעות מעשר בהמה לבשר תאוה אלא לזבחי שלמים ומפרש בשילהי המודה מ"ש לא יצא העור מקדושת מעשר דנעשה כלוקח שור לחרישה דאין דרך מקח בכך לקנות חיה לזבחי שלמים וכן אין דרך לקנות בהמה לבשר תאוה אחר הגזירה אלא כל הקונה בהמה ממעות מעשר שני שלמים היא הילכך לא יצא העור לחולין ואפילו העור לא נתפס לשלמים אלא יחזרו כל הדמים למקומן. וא"ת מאי שנא בהמה בשר תאוה שאין העור יוצא לחולין ומאי שנא חיה לבשר תאוה דתנן יצא העור לחולין. וי"ל דבהמה שהיא ראויה לקרבן לא יצא העור לחולין אלא א"כ מקדם לשלמים אבל החיה הואיל ואינה ראויה לקרבן אם קנה אותה בדמי מעשר יצא העור לחולין: לקח בהמה לשלמים וכו'. ירושלמי פ"ג רבי שמואל ברבי חייא ברבי יהודה בשם רבי חנינא שלמים שלקחן בכסף מעשר והוממו ופדיין מוסיף חומש ומסיק התם דלא צריכא כלומר פשיטא דמוסיף חומש ולא די שהאמר פשוט אלא שכתב רבינו ואעפ"כ אם פדאו לעצמו מוסיף חומש כאשר השיג עליו הראב"ד ז"ל ודעת רבינו דלעולם צריכא וצריכא והך אמורא דאמר פשט צריכא שלמים לא צריכה דילמא ס"ל שלמים שלקחן בכסף מעשר שני לא פקע מיניה קדושת מעשר והכי ס"ל לרבי יהודה דומיא דתרומה שלקח בכסף מעשר שני דלא פקע מיניה קדושת תרומה ואנן קי"ל כי הנך אמוראי דאמרי בשם רבי יוחנן שלמים שלקחן בכסף מעשר שני פקע ממנה קדושת מעשר שני והשתא צריכה טובא דקי"ל כמ"ד מעשר ממון גבוה נמצאו השלמים שנלקחו בכסף מעשר שני של גבוה הם ואם בא לפדותם אינן כפודה שלמים שלו ואינו חייב להוסיף חומש והמעשר עצמו אע"ג שהוא ממון גבוה התורה חייבתו חומש לבעלים הפודה אותו הילכך הכא היה ראוי לפטור אותו מן החומש דאי אזלת בתר מעשר כבר פקע ממנו קדושת מעשר ואינו אלא שלמים ואי אזלת בתר שלמים אינם שלו ואינם שלו. וזהו שכתב רבינו ואעפ"כ אם פדאן לעצמו מוסיף חומש והכי זה נכון בכוונת רבינו מסכים לשונו אל הענין:

יט המתפיס מעות מעשר וכו'. אמרינן בירוש' פ"ק לתרן הך מתניתין דמים ומלח וכו' לא קנה מעשר עם המשנה דעבדים וקרקעות דתנן בה יאכל כנגדן כאן דרך מכירה כאן דרך חילול ואע"ג דלא קי"ל כהך תירוצא כדכתיבנא לעיל מ"מ למדנו ממנו שיש חילוק בין דרך מכירה לדרך חילול ה"נ יש חילוק בין הלוקח בהמה לשלמים ובין המתפיס מעות מעשר לשלמים דהלוקח בהמה לשלמים קנו שלמים אבל המתפיס לא קנו שלמים מהטעם שכתב רבינו. ובשלהי המודה איתא:

כ האוכל מעשר בתורת חולין וכו'. תוספתא פ"ב האוכל פירות מעשר שני בין בשוגג בין במזיד יזעק לשמים דברי רבי ורשב"ג אומר בשוגג יזעק לשמים במזיד יחזרו דמים למקומן ובירושלמי גרסינן לה איפכא ופסק כרשב"ג כפי גירסת הירושלמי. וא"ת בשלמא כשאכל בשוגג יזעק לשמים אבל במזיד אמאי קאמר רבי יחזרו דמים למקומם. וי"ל דהא דקתני יזעק לשמים היינו שיתכפר לו שלא נתכוין לשם מצוה אבל לעולם יצא ידי שמים ורבינו סבר דאפילו בשוגג צריך לצעקה וזוהי כוונת המשנה שהיה לו לתפוס לשון הברייתא שיש ללמוד ממנה דאע"ג דיצא ידי שמים צריך לצעקה לשמים ואין על רבינו השגה על זה שאינו אלא פוסק הלכות ולומר שיצא ידי שמים ולעולם מודה שצריך לצעקה אלא שאינו מן הענין: ואם כסף מעשר שני אכל וכו'. שם בירושלמי ואם היו מעות שוגג יזעק לשמים מזיד יחזרו דמים למקומם דברי רשב"ג רבי אומר בין שוגג בין מזיד יחזרו דמים למקומן רבי זריקא בשם חזקיה הלכה כרבי במעות וכרשב"ג בפירות וכן פסק

רבינו

טו הלוקח פירות וכו'. משנה פרק קמא דמע"ש (משנה ה) הלוקח פירות שוגג יחזרו הדמים למקומן מזיד יעלו ויאכלו במקום ואם אין מקדש ירקבו ומפרש רבינו דלוקח פירות חוץ לירושלים דאילו בירושלים אמאי יחזרו דמים למקומן הלא זה הוא דין מעות מעשר שני לוקח בהם פירות ואוכלם שם:

טז וכן אין לוקחים בהמה וכו'. ג"ז משנה ו' שם שלוקח בהמה שוגג יחזרו דמים למקומן מזיד תעלה ותאכל במקום ואם אין מקדש תקבר ע"י עורה. ובספרי רבינו (היה) כתוב מזיד במקום שוגג ושוגג במקום מזיד וט"ס הוא ומפרשה רבינו בלוקח חוץ לירושלים מהטעם שכתבתי בסמוך:

יז לקח עבדים וקרקעות וכו'. ג"ז משנה שם (משנה ז) אין לוקחין עבדים וקרקעות ובהמה טמאה מדמי מעשר שני ואם לקח יאכל כנגדן וכו' זה הכלל כל שהוא חוץ לאכילה ולשתיה ולסיכה מדמי מע"ש יאכל כנגדו. ומה שחילק רבינו בין ברח המוכר ללא ברח בספ"ב דקידושין (דף נ"ו:): ומה שאמר וכן אם הביא עולות וכו'. שם במשנה:

יח לקח חיה לזבחי שלמים וכו'. בס"פ התודה (דף פ"ב:) לקח בהמה לשלמים וכו'. ירושלמי פ"ג דמע"ש:

כתב הראב"ד א"א מאי אעפ"כ וכו'. וי"ל דרבינו ה"ק אע"פ שאין בו חומש משום מעשר יש בו חומש משום פודה קדשים:

יט המתפיס מעות מעשר לשלמים וכו'. בס"פ התודה (דף פ"ב) פלוגתא דרבי יוחנן ורבי אלעזר ופסק כרבי אלעזר משום דרבי אמי סבר כוותיה ורבא נמי משמע דס"ל כוותיה:

כ האוכל מעשר שני וכו' אם פירות המעשר עצמן אבל יצעק לשמים כך היא הגירסא הנכונה בדברי רבינו. והדין בירושלמי פרק קמא דמע"ש (הלכה א') האוכל מעשר שני שלו בין שוגג בין מזיד יצעק לשמים דברי רשב"ג רבי אומר שוגג יצעק לשמים מזיד יחזרו דמיו למקומן ופסיק התם הלכה כרבי במעות וכרשב"ג בפירות ופירוש יצעק לשמים נראה דהיינו לומר שיתפלל לשם שימחול לו ואינו צריך להחזיר דמים: כתב הראב"ד יצא ידי שמים א"א יצעק לשמים. נראה שהיה גורס בדברי רבינו יצא ידי שמים ומשמע להרב רבי אברהם בן דוד ז"ל דהיינו לומר שאינו צריך לאכול כנגדו ואין עליו עון אשר חטא וגורס יצא היו"ד בפת"ח (קמ"ץ) ומפני כך משיג עליו שאינו כן שחטא חטא וצריך לצעוק עליו לשמים שימחול לו וליישב דברי רבינו יש לומר לאותה גירסא שגורס יצא ידי שמים היו"ד בציר"י והיינו לומר שצריך לצאת ידי שמים דהיינו שיתפלל ויצעק להקב"ה שימחול לו עונו: כתב עוד הראב"ד ואם כסף מעשר אכל יחזרו דמים למקומן א"א ומשלם מה שאכל וכו'. נראה שבא לומר שיש חסרון לשון בדברי רבינו שכך הוה ליה לכתוב יחזרו דמים למקומן וישלם מה שאכל:

הלוקח

משנה למלך

פ"ז **טו** הלוקח פירות חוץ לירושלים וכו'. עיין במקום הנזכר ובמה שרמזתי שם ודו"ק:

ואין

או יאכל כנגדן בירושלים אם אין יכול להחזיר את הדמים:

פרק שמיני

א הלוקח בהמה לזבחי שלמים וחיה לבשר תאוה ממי שאינו תגר ואינו מדקדק יצא העור לחולין. אפילו היו דמי העור מרובין על דמי הבשר. אבל הלוקח מן התגר לא יצא העור לחולין: ב *וכן הלוקח כדי יין סתומות ממקום שדרכם להמכר סתומות ממי שאינו תגר יצא הקנקן לחולין. לפיכך צריך המוכר לפתוח ראשי הכדים כדי שלא יצא הקנקן לחולין. *ואם רצה להחמיר על עצמו ולמכור במדה יצא הקנקן לחולין: ג *לקחן פתוחות או סתומות במקום שדרכן להמכר פתוחות. או שלקח מן התגר שמדקדק במכירתו לא יצא הקנקן לחולין. לקח סלי תאנים וענבים עם הכלי לא יצאו דמי הכלי לחולין: ד לקח אגוזים ושקדים וכיוצא בהן יצאו קליפתן לחולין. לקח חותל של תמרים יצא החותל לחולין. קופה של תמרים אם דרוסות יצאו הקופות לחולין. ואם לאו לא יצאו לחולין: ה מי שהיה לו יין של מעשר שני והשאיל קנקניו לאותו מעשר. אע"פ שסתם את פיהם לא קנה מעשר את הקנקנים. כנס היין לתוכו סתם אם קרא שם ועשהו מעשר עד שלא סתם את פיהם לא קנה מעשר את הקנקנים. ואם משסתם פיהן קרא שם ועשהו מעשר קנה מעשר את הקנקן

השגת הראב"ד

*וכן הלוקח כדי יין סתומות עד לפיכך צריך המוכר. א"א לא ידעתי מה צורך ומה הנאה יש לו אם לא יצא לחולין ולא עוד אלא אם פתח הפסיד שלא יצא לחולין ויאכלו כנגד קנקנו:

*ואם רצה להחמיר על עצמו ולמכור במדה. א"א פירוש שמדקדק על היין שישוה את מעותיו שלא תבלעת הקנקן כדי שהוא חולין שלא חלה עליו קדושת המעות:

*לקחן פתוחות או סתומות במקום שדרכן להמכר פתוחות וכו'. א"א ויודע דמי היין והקנקן צריך לאותן הדמים:

כסף משנה

פ"ח א ב הלוקח בהמה לזבחי שלמים וכו' עד יצא הקנקן לחולין. משנה בפ"ק דמעשר שני ופירוש יצא העור לחולין שאין צריך לאכול דמיו בירושלים ובר"פ בכל מערבין (דף כ"ז:) יליף לה מקרא. ומה שחילק בין תגר לשאינו תגר שם בירושלמי ופירש רבינו הטעם שכשהמוכר אינו יודע בסחורה אינו חושב שמכר אלא הבשר והיין בלבד ואינו מקפיד על העור והקנקן ולפיכך יצאו לחולין לפי שלא קנאו במעות מע"ש אבל אם קנאו מסוחר שיודע דמי הקנקן והעור לא יצאו דמי העור והקנקן לחולין דודאי מכרו בשיווי העור והקנקן דהתם סוחר מקפיד גם על העור והקנקן ולא מכר לו אלא גם בשיווי העור והקנקן. וקאמר תו התם דהוא הדין ללוקח תגר וצריך טעם למה השמיטו רבינו ואפשר דלא היו גרים לה ואפילו תימא דגרים לה איכא למימר דסבירא ליה דאתי למיפלג ולאוסופי אקמייתא ונקטינן כקמייתא דד"ה היא ועוד דמסתבר טעמיה. ועל מה שכתב רבינו לפיכך צריך המוכר לפתוח ראשי הכדים וכו': כתב הראב"ד לא ידעתי מה צורך וכו'. ויש לומר דלא משום שיהא לו הנאה בדבר נקט צריך אלא לישנא דמתניתין נקט דקתני מפתיח ואינו צריך לערות וה"ק אם רצה שלא יצא קנקן לחולין פותח ראשי הכדים, ובשם ספר הבתים מצאתי יראה כי דעת הרב כדי שלא יצא לחולין שלא יהא נבלע עם היין שכיון שפתחן גילה דעתו שאין רצונו למכור הקנקן ע"כ. ומ"ש הראב"ד ולא עוד אלא אם פתח הפסיד וכו' איני יודע מה הפסד יש למוכר אם הקונה יאכל כנגד קנקנו, ונראה שטעמו לומר דכי אמרינן לא יצא קנקן לחולין היינו לומר שאע"פ שיחזירו הקנקן לבעליו צריך הוא לאכול כנגדו ואין זה במשמע דעת רבינו. ומ"ש לפיכך צריך המוכר לפתוח ראשי הכדים וכו'. משנה ספ"ג דמ"ש (משנה יג) ב"ש אומרים מפתיח ומערה לגת וב"ה אומרים מפתיח ואינו צריך לערות וידוע דהלכה כב"ה ומפרשה רבינו דקאי אמתניתין דפרק קמא דקתני כדי יין סתומות מקום שדרכן לימכר סתומות יצא קנקן לחולין פתוחות לא יצא קנקן לחולין והשתא קאמרי ב"ש שכדי שלא יצא קנקן לחולין צריך שיפתח הכדים ויערה לגת דלא מיקרי פתוחות לענין זה בלאו הכי ולב"ה במפתיח ראשי הכדים סגי לשלא יצא קנקן לחולין ואינו צריך לערות. ומ"ש רבינו ואם רצה להחמיר על עצמו וכו'. שם פ"ג: כתב הראב"ד ואם רצה להחמיר על עצמו וכו'. א"א פירוש שמדקדק על היין וכו' ופשוט הוא ונראה דלישב לשון להחמיר דקתני אתא ורבינו כתב בפירוש המשנה ואם מכר במדה ואמר מדה כך וכך בכך וכך דמים יצא קנקן לחולין ואפילו היו סתומות וטעמא מפני שיודע דמי היין וכודאי קיבל כל דמי שיווי היין בלא הבלעת הקנקן ולפיכך הקנקן חולין שלא חלה עליו קדושת המעות:

ג לקחן פתוחות או סתומות וכו' עד לא יצאו דמי הכלי לחולין. שם במשנה מסיים בה בד"א וכו' במקום שדרכן לימכר פתוחות לא יצא קנקן לחולין, וה"פ בד"א שצריך לפתוח הכדים לשלא יצא קנקן לחולין במקום שדרכן לימכר סתומות וכו': כתב הראב"ד ויודע דמי היין והקנקן צריך לאותן הדמים, פירוש שהמוכר יודע כמה שוה היין ואין בו כדי הדמים שקיבל אלא עם הקנקן. ובנ"א כתוב היין במקום הדמים וה"פ מאחר שהוא מדקדק כ"כ וקיבל כל דמי שיווי היין למה לא שייר הקנקן אלא לכך אמר והקנקן צריך לאותו היין כלומר שאם היו מריקים אותו לכלי אחר היה מתקלקל. וטעם דינים אלו דכיון דמקרא ילפינן מדכתיב וביין מלמד שלוקחים יין על גב קנקן לא ילפינן מקרא אלא כשלוקחם סתומות דהוי יין אגב קנקן אבל פתוחות הוי כלוקח כל דבר בפני עצמו ולא בטל קנקן וכלוקח מן התגר דמיא ולא יצא קנקן לחולין כיון שהם פתוחות אע"פ שהוא במקום שדרכן למכור סתומות כיון שזה שההם כוי כלוקח קנקן בפני עצמו ואין זה נקרא יין על גבי קנקן וכן סתומות במקום שדרכן לימכר פתוחות כיון שדרך המקום כן הר"ז כלוקח אותם פתוחות: ד ומ"ש לקח אגוזים ושקדים וכו'. משנה שם פ"ק (מ"ג) ומ"ש לקח חותל של תמרים וכו' קופה של תמרים וכו'. ירושלמי פ"ק דמע"ש:

ה מי שהיה לו יין וכו' עד קנה מעשר את הקנקן. משנה פ"ג דמע"ש (משנה יב):

הפקיד

רדב"ז

רבינו, ואי קשיא כיון שאכל את המעות איך אפשר להחזירם למקומן זהו מה שפי' הראב"ד ז"ל וישלם מה שיאכל ויאכלנו בירושלים ואם אי אפשר להחזיר כגון שאין לו מעות יאכל פירות כנגדם בירושלים ומשכחת לה נמי כגון שקנה במעות פירות ואכלן לשם חולין אם המוכר שם יתן לו דמי הפירות ויחזרו הדמים למקומן ואם אינו יכול להחזיר כגון שהלך המוכר אוכל כנגדן וזה נראה מדברי רבינו שכל שאפשר לו להחזיר המעות בעצמן מחזיר ואם אי אפשר לו להחזיר המעות עצמן אוכל כנגדם מעות אחרים או פירות אחרות בירושלים וסברא הוא שכל שאפשר להחזיר המעות מחזיר ואין הראב"ד ז"ל חולק בזה דלישנא דברייתא הכי משמע דקתני יחזרו הדמים למקומן:

פ"ח א הלוקח בהמה לזבחי שלמים וכו'. משנה פ"ק הלוקח בהמה לזבחי שלמים או חיה לבשר תאוה יצא העור לחולין אע"פ שהעור מרובה על הבשר ואמרינן עלה בירושלמי אמר ר' זעירא הדא דתימא כשהיה המוכר הדיוט אבל אם היה המוכר אומן נעשה כמוכר זה בפני עצמו וזה בפני עצמו ודכוותה אם היה לוקח אומן עושה כלוקח זה בפני עצמו וזה בפני עצמו. ונראה שרבינו סמך על הטעם כיון שהאומן מדקדק ולפיכך לא יצא העור לחולין מה לי מוכר מה לי לוקח: ב וכן הלוקח כדי יין סתומות וכו'. שם במשנה כדי יין פתוחות מקום שדרכן לימכר סתומות יצא קנקן לחולין ואיירי דומיא דרישא בלוקח מן ההדיוט וכן אם הלוקח הדיוט אבל אם אחד מהם אומן לא יצא הקנקן לחולין: וא"ת היאך נקנה בכסף מעשר עור וקנקן כיון שאינם ראויים וי"ל דברים בכל מערבין נפקא לן בבקר מלמד שלוקחין בקר אגב עורו בצאן מלמד שלוקחין צאן על גב גיזתה ביין מלמד שלוקחין יין על גב קנקן ובשכר מלמד שלוקחין תמד משהחמיץ וכולהו יליף מרבוי דבי"ת. וכתבו התוספות ומבליע העור בדמי הבשר והקנקן בדמי היין והכי איתא בפרק בכל מערבין: לפיכך צריך המוכר וכו'. השיג הראב"ד ז"ל לא ידעתי מה צורך ומה הנאה וכו'. ואני אומר יש כאן הנאת המעשר שיאכל בקדושה שנקרא קדש ולפיכך צריך המוכר לעשות תקנה למעשר כדי שלא יצא הקנקן לחולין ויאכל כנגד הקנקן והכי תניא בתוס' הלוקח חבית בירושלים פתוחה צריך לאכול כנגד הקנקן סתומה אין צריך לאכול כנגד הקנקן: ואם רצה להחמיר על עצמו וכו'. משנה היא פ"ג ופי' הראב"ד ז"ל שמדקדק על היין שישוה את מעותיו וכו'. וקשיא לי דאין זו חומרא ומאי אם רצה להחמיר ותו דלישנא משמע דקאי אמוכר ומה שכתב הראב"ד ז"ל קאי אלוקח ולפיכך נראה דברים כפשוטן לפי שהמוכר בקי בקנקניו ויודע כמה יין יש בו ונמצא שמא יבא להונות את חבירו ורוצה להחמיר על עצמו ולמכור לו במדה אע"ג שהוא מגרע המעשר שהרי יוצא הקנקן לחולין הרשות בידו ואפי' החביות סתומות יצא קנקן לחולין:

ג לקחן פתוחות או סתומות וכו'. משנה פ"ג דכיון שלקחן פתוחות או אפי' סתומות במקום שדרכן לימכר פתוחות הוי כאילו לוקח היין בפני עצמו והקנקן בפני עצמו כדאיתא בירושלמי דומיא דלוקח מן התגר. כתב הראב"ד ז"ל ויודע דמי היין והקנקן צריך לאותו יין, כוונתו ז"ל דאם אינו יודע היין הרי הקנקן מובלע בדמי היין ויצא לחולין. ובמה שכתב והקנקן צריך לאותו יין לא ירדתי לסוף דעתו דאיפכא מסתברא בזמן שהקנקן צריך לאותו יין אז ראוי שיקנה אגב היין ויצא לחולין והכי משמע בפ' בכל מערבין דאמרינן שלוקחין יין ע"ג קנקנו ויצא הקנקן לחולין ואמרינן התם דקנקן הוי נטירותיה דיין ולפיכך אני חושב שיש טעות סופר: לקח סלי תאנים וכו'. שם במשנה כלשון רבינו וא"ת מאי שנא מיין בקנקנין וי"ל שדרך למכור היין עם הקנקן לפי שהוא משתמר בתוכו ואין דרך למכור הסלים עם הפירות ולפיכך לא יצאו הסלים לחולין: ד לקח אגוזים ושקדים וכו'. ירושלמי פ"ק פסולית של תמרים יצאו לחולין ובתוספתא פ"ק דריתכאות של תמרה ותורסות של תמרה אינו אוכל כנגדם ואם היו קופות הרי זה אוכל ושאר הדברים אינו אוכל כנגדם לא כנגד חרצנין ולא כנגד זגין ולא כנגד הגפת וה"ה לכל הקליפות: לקח חותל של תמרים וכו'. שם בירושלמי חותל של תמרים פסוליא של תמרים יצאו לחולין והטעם שהחותל בטל אגב התמרים והוא מובלע בדמי התמרים: קופה של תמרים וכו'. שם בירושלמי קופות של תמרים אית תנויי תני יצא ואית תנויי תני לא יצא אמר ר"ח מ"ד יצאו דרוסות ומ"ד לא יצאו בשאין דרוסות:

ה מי שהיה לו יין של מעשר וכו'. שם במשנה המשאיל קנקנים למעשר שני אע"ג שגפן לא קנה מעשר זילף לתוכן סתם עד שלא גפן לא קנה מעשר משגפן קנה מעשר ואמרינן עלה בירושלמי רבי חייא בשם רבי יוחנן כיני מתניתין אם עד שלא גפן קרא שם לא קנה מעשר אם משגפן קרא שם קנה מעשר ונתפס הקנקן בקדושת מעשר וטעון חילול כיין, משמע שהם מפרשים זילף סתם שהכנים לתוכן יין של טבל וכן כתב רבינו אבל בפי' המשנה כתב ואם נתן לתוך הקנקנים יין מעשר שני סתם ולא פירש שנתן אותן הקנקנים בתורת שאלה כל זמן שלא סתם פי הקנקנים אותם הקנקנים ברשות המשאיל וכו'. וי"ל דשני הפירושים אמת והכלל בכלל לשון זילף לתוכן סתם ורבינו כתב כירושלמי לפי שהוא חדוש יותר דלא מיבעיא אם נתן לתוכן מעשר וגפן אח"כ דפשיטא דקנה מעשר אלא אפילו נתן בהם טבל שהרי בשעת נתינה לא נתפסו בתורת מעשר אם גפן ואח"כ קרא שם קנה מעשר את הקנקן ואם פירש שהקנקנים הם בתורת שאלה בכל גוונא לא קנה מעשר את הקנקן:

הפקיד

הקנקן. הפקיד לתוך הקנקן רביעית חולין. או שכנס לתוכן שמן או חומץ או ציר או דבש של מעשר שני סתם בין משסתם בין עד שלא סתם לא קנה מעשר את הקנקנים: ו צבי שלקחו בכסף מעשר ומת יקבר בעורו. לקחו חי ושחטו ונטמא ה"ז יפדה כשאר פירות שנטמאו. המניח דינר מעשר שני להיות אוכל כנגדו עד שיצא לחולין והיה הדינר יוצא בכ' מעה. אכל עליו בעשר מעה והוזלו המעות לאחר זמן והרי הדינר יוצא במ' מעה צריך לאכול עליו בעשרים מעה ואח"כ יצא לחולין. הוקרו המעות והרי הדינר יוצא בעשר מעין אוכל עליו בחמש מעין ואח"כ יצא לחולין: ז *הלוקח פירות בסלע של כסף מעשר ומשך הפירות ולא הספיק ליתן הסלע עד שהוקרו הפירות ועמדו בשתים. ה"ז מפריש עליהן סלע בלבד שנאמר ונתן (את) הכסף וקם לו בנתינת הכסף קונה והשכר למעשר: ח משך פירות בשתי סלעים ולא הספיק ליתן המעות עד שהוזלו הפירות ועמדו בסלע אינו מפריש עליהן ממעות מעשר שני אלא סלע אחת. ומוסיף עליה סלע שנייה מן החולין ונותן למוכר. ואם היה המוכר עם הארץ ה"ז מותר ליתן סלע שנייה ממעות מעשר שני של דמאי. נתן לו סלע של מעשר ולא הספיק למשוך הפירות עד שעמדו בשתים. מה שפדה פדה והדין ביניהן: ט נתן לו סלעים שתים של מעשר ולא הספיק למשוך הפירות עד שחזרו להיות בסלע מה שפדה פדה, ומדת הדין ביניהם שהמעשר שני

השגת הראב"ד

*הלוקח בסלע וכו' עד הרי זה מפריש עליה סלע בלבד. א"א אי אפשר לזה בלא שיבוש שהרי לא נתן לו כסף ובמשיכתו הוא קונה כדי שלא יהא הדיוט חמור מהקדש ועוד שבוש אחר שהלוקח פירות של חולין להחליפן בכסף מעשר מה עשה המעשר בכאן והלא הפירות שנמשכו חולין הם אטו אפוטרופוס של מעשר הוא שיהא ידו כיד המעשר והמשנה לא דברה בענין זה אבל הוא במשנה משך ממנו מעשר בסלע ולא הספיק לפדותו עד שעמד בשתים משמע שהפירות הם המעשר. ולענין המשנה נראה כי המעשר נקנה במשיכה ולא מכח הדיוט שלא יהא חמור מהקדש שהרי מעשר הוא ובכאוה נקנה בסלע מה כח הוא לו והלא ריוחא הוא לו שאינו תופס לקדושתו אלא סלע וסוף דבר מה שאמרו בגמרא סותר את דבריו וכל שאמר שהרי אמרו על זאת המשנה מתניתין דלא כרשב"ג דתניא רשב"ג אומר לעולם משיכת מעשר שני הוא פדיונו מכלל דמתני' אינו נקנה במשיכה. ולפי זה הגמרא מה שאמר במשנה נותן לו סלע ומשתכר בסלע ומע"ש שלו שהמוכר משתכר בסלע קאמר ומעשר שני של מוכר

רדב"ז

הפקיד לתוך הקנקן רביעית יין חולין וכו'. בתוס' פ"ב אבל אם הפקיד לתוכה רביעית יין של חולין אע"פ שגפן לא קנה מעשר וטעמא כיון שנתן לתוכה יין של חולין גילה בדעתו שאינו רוצה שיתפס הקנקן בקדושת מעשר: או שכנס לתוכן שמן או חומץ וכו'. שם בתוספתא אלא שיש ט"ס בספרים שלנו שכתוב קנה מעשר וטעות הוא אלא לא קנה מעשר והכי איתא בירושלמי וטעמא דיין צריך לקנקן דמינטר ביה כדאמרינן בפרק בכל מערבין ולפיכך נגרר אחריו אבל שמן או חומץ וכיוצא בהן לא צריכי לקנקן. וא"ת בשלמא כל הנך איתנהו במעשר אבל ציר ומוריים ליתנהו במעשר. וי"ל כגון שקנה אותם בדמי מעשר ונתפסו בקדושת מעשר:

ו צבי שלקחו בכסף מעשר שני וכו'. שם פ"ג במשנה פלוגתא ופסק כת"ק דאמר יקבר ע"י עורו דאין פודין את הקדשים להאכילם לכלבים ואמרינן עלה בירושלמי רבי יוסי בשם רבי יוחנן לבי עמו אותו כקדשי בדק הבית ליטען העמדה והערכה: לקחו חי ושחטו וכו'. נ"ז שם פלוגתא ופסק כת"ק דאמר יפדה כיון ששחטו ונראה לאכילה הרי הוא כשאר פירות שנטמאו וכ"ש אם לקחו שחוט ונטמא ובהא אפי' רבי יוסי מודה שהוא כשאר פירות ולפיכך השמיט רבינו חלוקה זו אע"ג דאיתא במתניתין דלא נצרכה אלא לרבי יוסי:

המניח דינר של מעשר שני וכו'. משנה פ"ד המניח איסר ואכל עליו חציו והלך למקום אחר והרי הוא יוצא בפונדיון כלומר בשני איסרין אוכל עליו עוד איסר וזו היא החלוקה הראשונה שכתב רבינו שהוקרו האיסרין והוזלו המעות. עוד שם המניח פונדיון ואכל עליו חציו והלך למקום אחר והרי הוא יוצא באיסר אוכל עליו עוד פלג וזו היא החלוקה השנית שהוזלו האיסרים והוקרו המעות:

ז הלוקח פירות וכו'. משנה פ"ד מסך ממנו מעשר בסלע ולא הספיק לפדותו עד שעמד בשתים נותן לו סלע ומשתכר בסלע ומע"ש שלו. ופי' רבינו שקרא לפירות הנלקחים בכסף מעשר מעשר על שם העתיד לפי שנתפסים בקדושת מעשר וקרא נתינת הכסף פדייה לפי שבאותה שעה יצאו המעות לחולין. ומ"ש שנאמר ונתן הכסף וקם לו וכו' לפי שהיה מן הדין שיהיה השכר לקונה ולא למעשר כיון שקנה את הפירות במשיכה הרי הם שלו והמעות לא יצאו לחולין עדיין וא"כ השכר לקונה והוי כאילו אכל בשני סלעים של מעשר שכך הם שוים עתה אמר שאין הדבר כן דגלי שנקנו הפירות במשיכה שלא יהא כח הדיוט חמור מכח הקדש הילכך לגבי מוכר נגמר המקח בשעת משיכה ולגבי הלוקח כיון שקנה במעות המעשר לא קנה עד שיתן את הכסף ולפיכך השכר למעשר ואע"ג דבשעה שנמשכו הפירות חולין היו מ"מ כיון שאמר לקנות אותם בכסף של המעשר נעשו של המעשר. הרי פירשתי מה שהקשה הראב"ד ז"ל אלא דקשיא לי דלישנא דמתניתין דקתני ומשתכר בסלע ומעשר שני שלו משמע שהשכר לקונה והוצב אותו בשני סלעים למעשר וכן פי' בפירוש המשנה ונראה שחזר בו בפסקיו וטעמא דמסתבר הוא שיהיה השכר למעשר כדי שלא יעשה זה סחורה בכסף מעשר שני דממון גבוה הוא ומתניתין הכי פי' נותן לו סלע בלבד והמעשר שלו שקנאו במשיכה ומשתכר בסלע כלומר המעשר והראב"ד ז"ל מפרש המשנה בדרך אחרת כאשר מבואר בהשגתו ורבינו ששון הולך בשיטתו ע"ש ואני לא באתי אלא ליישב דברי רבינו וערבים עלי דברי דודים:

ח משך פירות בשני סלעים וכו'. שם מסך ממנו בשתים ולא הספיק לפדותו עד שעמד בסלע נותן לו סלע מחולין וסלע ממע"ש שלו אם ע"ה נותן לו מדמאי והטעם שנותן לו סלע מחולין שלא להכשיל את המוכר כיון שאין שוה עתה אלא סלע וכתיב ונתן הכסף וקם לו ועל כרחו צריך ליתן שני סלעים דהא קנה במשיכה ואם היה ע"ה שהוא רגיל ליפול במכשול כזה נותן לו מדמאי שחזקתו שהוא מסתמא בדמאי ולפיכך מותר ליתן לו ממעות מעשר שני של דמאי: נתן לו סלע של מעשר וכו'. תוספתא פ"ד פדה הימנו מעשר בסלע וכו' כלשון רבינו ופירש אותה כפי מה שפי' במשנה שהסלע הוא של מעשר שני מה שפדה פדה והשכר למעשר דלגבי המעשר הוי כאילו מסך אבל לגבי דין הקנין אם חזר בו המוכר מקבל עליו מי שפרע ונותן לו סלע אחר מן החולין ואם היה ע"ה נותן לו הסלע מן הדמאי וכן אם נתן לו שני סלעים ולא הספיק למשוך עד שעמד בסלע מה שפדה פדה והפסיד המעשר ואם רצה הלוקח לחזור יקבל עליו מי שפרע ומחזיר לו סלע אחד והרי היא חולין ורבינו העתיק התוספתא:

היו

כסף משנה

הפקיד לתוך הקנקן רביעית חולין וכו' עד את הקנקנים. תוספתא פ"א ופ"ב דמע"ש (דף ס"ז:) ובירושלמי פרק ג' (הלכה ו') רביעית חולין יש לי בחבית זו יצא קנקן לחולין:

ו צבי שלקחו בכסף מעשר וכו' לקחו חי ושחטו וכו'. משנה פ"ג דמע"ש (משנה יא): המניח דינר וכו' הוקרו המעות וכו'. משנה פ"ד דמ"ש (משנה ח) וכת"ק:

ז הלוקח פירות בסלע וכו' עד של דמאי: כתב הראב"ד א"א א"א לזה בלא שיבוש וכו': ועתה אבאר דע כי בפ"ד דמע"ש (משנה ו) תנן מסך ממנו מעשר בסלע ולא הספיק לפדותו עד שעמד בשתים נותן לו סלע ומשתכר בסלע ומע"ש שלו מסך ממנו מעשר בשתים ולא הספיק לפדותו עד שעמד בסלע נותן לו סלע מחולין וסלע של מע"ש שלו ואם היה ע"ה נותן לו מדמאי ובירושלמי (הלכה ד) מתניתין דלא כרשב"ג דתניין רשב"ג אומר לעולם משיכתו של מעשר שני הוא פדיונו ומפרש רבינו שקרא במשנה זו מעשר לפירות הנלקחים במעות מעשר וקרא פדייה נתינת הכסף של מעשר וברישא כיון שמסך הפירות נקנו לו בסלע כדין הדיוט ולפיכך אף על פי שהוקרו אינו צריך ליתן אלא סלע והשכר למעשר שכל אותם פירות צריך לאוכלם בתורת מעשר ובסיפא אף ע"פ שמסך ממנו הפירות בשתים ונקנו לו אם הוזלו לא יפסיד המעשר ולא יתן משל מעשר אלא סלע בלבד. ומה שאמרו בירושלמי מתני' דלא כרשב"ג לא קאי אלא אסיפא כלומר דלרשב"ג כשם שברישא נקנו לו הפירות בסלע על ידי משיכה ואע"פ שהוקרו אינו צריך לתת אלא סלע כשעת משיכה כן בסיפא כיון שמסך הפירות בשתים לצורך מעשר נתחייב המעשר בשתים ואע"פ שהוזלו הפירות חייב לתת שתים משל מעשר כשעת משיכה והיינו דקתני בדרשב"ג לעולם כלומר בין ברישא בין בסיפא לעולם בתר שעת משיכה אזלינן דמשיכתו של מעשר הוא פדיונו בין להחמיר בין להקל ואילו לתנא דמתניתין אע"ג דברישא אזיל בתר שעת משיכה בסיפא לא אזיל בתר שעת משיכה לגבי מעשר אלא בתר שעת פדייה להקל על המעשר. ובזה נסתלק מה שהשיג הראב"ד על רבינו ממה שאמר בירושלמי מתניתין דלא כרשב"ג דאמר לעולם משיכתו של מעשר הוא פדיונו ומה שהשיג וכתב ועוד שבוש אחר שהלוקח פירות של חולין להחליפן בכסף מעשר מה עשה המעשר בכאן והלא הפירות שנמשכו חולין הם אטו אפוטרופוס של מעשר הוא שיהא ידו כיד המעשר עכ"ל. י"ל שמאחר שהוא מסך אותם הפירות על מנת לפרעם ממעות מעשר נתחייבו מעות המעשר בכך לרשב"ג בין להקל בין להחמיר ולתנא דמתני' להקל על המעשר ולא להחמיר כמו שנתבאר. אך ק"ל על דברי רבינו מה שכתב שנאמר ונתן הכסף וקם לו בנתינת הכסף קונה שאילו היה שונה בתחלה שאם נתן לו סלע של מעשר בסאה פירות ולא הספיק למשוך הסאה פירות עד שעמדה בשתים נופל הסאה פירות בסלע שנתן תחלה הוה שייך למיתני שנאמר ונתן הכסף וקם לו בנתינת הכסף קונה אבל השתא דקתני ברישא איפכא שאם מסך פירות בסלע ולא הספיק ליתן את הסלע עד שהוקרו הפירות ועמדו בשתים אינו נותן אלא סלע היכי שייך למיתני עליה שנאמר ונתן הכסף וקם לו בנתינת הכסף קונה כלפי לייא הא איפכא הוא. ונראה שזו היתה כוונת הראב"ד במה שכתב א"א לזה בלא שיבוש שהרי לא נתן לו כסף ובמשיכתו הוא קונה עכ"ל. ואפשר לומר שרבינו מפרש ונתן הכסף וקם לו כשבא ליתן הכסף יקום ויהיה לו ריוח ואע"פ שבשעת נתינת הכסף היה ראוי לתת שתים יקום לו וירויח ולא יתן אלא סלע וזהו שהיה וכתב בנתינת הכסף קונה כלומר בערך שער שעת נתינת הכסף הוא מרויח: ודע דבפרק האיש מקדש מביא משנה זו להוכיח דסתם לן תנא כרבי יהודה דאמר מע"ש ממון הדיוט הוא ואמרו ת"ש מסך ממנו מעשר בסלע ולא הספיק לפדותו עד שעמד בשתים נותן לו סלע ומשתכר סלע ומע"ש שלו מני אילימא ר"מ אמאי משתכר בסלע ונתן הכסף וקם לו אמר רחמנא אלא לאו רבי יהודה ומאחר דאיפסקא הלכתא התם כר"מ דאמר מע"ש ממון גבוה הוא נמצא דלית הלכתא כהאי משנה ואע"פ כן כתבה רבינו אלא ששינה בפירושה כי היכי דתיקום כהלכתא דפשט לשונה דמסך ממנו פירות מעשר בסלע ואינו נותן אלא סלע וקנה כל פירות המעשר שהוא שוה שתים ונמצא שהוא מרויח לעצמו סלע. ורבינו כתב כאן והשכר למעשר וכמו שביארתי לעיל דאזלינן להחמיר משום דמ"ש ממון גבוה הוא:

ח ט נתן לו סלע של מעשר וכו' עד פדייתו הוא משיכתו. תוספתא בפ"ד דמעשר שני בלשון הזה ומה ששנינו והדין ביניהם נ"ל דהיינו לומר שבמע"ש העמידו דבריהם על דין תורה שמעות קונות והטעם שנשתנה דין ב' בבות אלו מב' בבות הקודמות משום דהתם שאני שלא נתן מעות המעשר עד לבסוף:

מי

שני פדייתו היא משיכתו: י מי שהיו לו פירות חולין בירושלים והיו לו מעות מע"ש חוץ לירושלים אומר הרי המעות ההם מחוללין על הפירות האלו ויאכלם שם בטהרה ויצאו אותן המעות לחולין במקומן: יא *היו לו מעות מעשר שני בירושלים ויש לו פירות חוץ לירושלים אומר הרי המעות האלו מחוללין על פירות ההם ויצאו המעות לחולין ויעלו הפירות ויאכלו בירושלים. שאינו צריך להיות המעות והפירות במקום אחד בשעת החלול: יב מי שהיו לו מעות מעשר בירושלים וצריך להם. ויש לחבירו פירות חולין שרוצה לאוכלן. אומר לחבירו הרי המעות האלו מחוללין על פירותיך ונמצאו אותם הפירות לקוחות בכסף מעשר ויאכל אותם חבירו בטהרה. ולא הפסיד כלום ויצאו המעות לחולין: יג בד"א כשהיה חבירו בעל הפירות חבר שאין מוסרין פירות של מעשר שני של ודאי אלא לחבר. לפיכך אם היו המעות של דמאי אומר כן אף לעם הארץ. *ומותר לחלל מעשר שני על פירות עם הארץ ועל מעותיו ואין חוששין להם שמא של מע"ש הם: יד *המניח דינר של מעשר להיות אוכל כנגדו והולך כיון שאכל עליו עד שלא נשאר ממנו (אלא) פחות מפרוטה יצא לחולין. בד"א בשל דמאי אבל בשל ודאי לא יצא לחולין עד שישאר ממנו פחות משוה פרוטה אחר שמוסיפין את החומש. כגון שנשאר ממנו פחות מארבעה חומשי שוה פרוטה: טו *טמאין וטהורין שהיו אוכלין או שותין באחד בירושלים. ורצו הטהורין להיות אוכלין מעשר שני שלהם. מניחין סלע של מע"ש ואומר. כל שהטהורים אוכלים ושותין סלע זו מחולל עליו ותצא הסלע לחולין שהרי אכלו ושתו בשווייה בטהרה

א סמ"ג עשין קל"ז:

כסף משנה

י מי שהיו לו פירות חולין וכו' עד אומר כן אף לע"ה. הכל משנה בפ"ג דמע"ש (משנה ד):

יג ומותר לחלל פירות מע"ש וכו'. בפ"ד דטבול יום (משנה ה) ופ"ד דמ"ש: כתב הראב"ד לא בכל ענין כמו שהוא פושט וכו'. ובנוסחא דידן בתוספתא כתוב אם משום חוב מותר וצ"ע:

יד המניח דינר של מעשר וכו'. משנה בפ"ד דמע"ש (משנה ח) המניח איסר של מעשר שני ואכל עליו י"א באיסר ואחד ממאה באיסר בית שמאי אומר הכל עשרה וב"ה אומרים בודאי י"א ובדמאי עשרה ופירש רבינו בפירוש המשנה וז"ל ענין זה המאמר שאם יהיה אותו איסר של מע"ש של דמאי ואכל בו' חלקים מי"א חלק האיסר ונשאר עליו חלק מי"א כבר יצא האיסור לחולין וכו' ואם יהיה האיסר של מע"ש של ודאי הדין בו א' מק' וכו' ואמרי ב"ש דכל עשרה בין דמאי בין ודאי כיון שלא נשאר בו כאיסר אלא עשירתו יצא לחולין אבל אם נשאר בו יותר צריך לאכול כנגדו וכו' ואמרו ב"ה בודאי י"א ובדמאי עשרה אבל אם נשאר עליו כאיסר של דמאי עשירית נתחייב לאכול כנגדו וזה לפי שהעיקר אצלינו כי מה שהוא שוה פחות משוה פרוטה אין חוששין לו בכל התורה לא לענין גזל ולא לענין נהנה מן ההקדש ולא לשום ענין וכו' ופרוטה היא אחד משמנה באיסר האיטלקי נמצא עשירית האיסר שמנה עשיריות הפרוטה וכשתוסיף עליהם החומש החייב מי שפודה מע"ש שלו שכבר ביארנו שהוא רביעית הדבר הנפדה יהיה הכל פרוטה וכשנשאר מהאיסר עשיריתו חוששין עליו לפי שכשמוסיפין עליו החומש יהיה הכל ש"פ ואם הוא פחות מהעשירית אין חוששין לו לפי שאין בו שוה פרוטה אפילו בתוספת החומש ולפיכך אמרו בודאי י"א ובדמאי עשרה לפי שאינו חייב בחומש ועשיריתו הוא פחות מש"פ כמו שביארנו ע"כ לשונו: ומ"ש שנשאר ממנו פחות מד' חומשי שוה פרוטה כתב הראב"ד ז"ל שהוא שיבוש וראוי להיות שנשאר ממנו ד' חומשי פרוטה עכ"ל ולע"ד נראין דברי רבינו מכוונים שאם נשארו ד' חומשי פרוטה כשאתה מוסיף עליו חומש הרי כאן פרוטה שלימה ולא יצא לחולין ולכך צריך שישאר פחות מד' חומשי פרוטה ויש בספרי רבינו חסרון תיבת אלא וכך מצאתי בספר מוגה עד שלא נשאר ממנו אלא פחות מפרוטה והרא"ש הקשה על פירוש זה דאיך נתיר לזלזל במע"ש שאין בו ש"פ להוציאו לחולין לכתחלה דהא אמר חזקיה מעשר שני שאין בו שוה פרוטה מחללו על מעות הראשונות ועוד דהא קי"ל דאין מוסיפין חומש על פדיון שני וזה פדיון שני הוא ועוד שאמרו בירושלמי ב"ש כר"א הנאמן על השני נאמן על הראשון ולפי פי' זה אין ענין לב"ש בדר"א ולראשונה יש לתרץ דהא אסיקנא דחזקיה אין בחומשו קאמר אבל בקרן יש יותר מג' פרוטות כמבואר בדברי רבינו בפ"ה, והר"י קורקוס ז"ל כתב דעי"ל דאם מתחלה היה פחות מש"פ לבד ודאי שאין לזלזל בו ולהוציאו לחולין לכתחלה אלא הכא הרי אותו פחות מש"פ הנשאר כאילו נתחלל על מה שאכל והוי כמו הבלעם שאין אדם מצמצם מעותיו ודמי לדחזקיה ואין זה זילזול וגם זה חילול מעשר הוא ואין אדם מצמצם בחילול שהרי אם היה לו פחות מפרוטה מחללו על מעות אחרות שחילל עליהם כבר מטעם זה דמסתמא יש בהם תוספת דאין אדם מחלל בצמצום כי ירא פן יפחות וכיון שכן גם כן החילול עצמו אם ישאר פחות מפרוטה לא נחוש לו דאומרין שהיה לו תוספת וזה נכון ומכל מקום ודאי דלכתחילה אין אומרים לו אכול פ' חלקים ותניא העשירית אם אכל שמנה אומרים לו אכול שנים אבל אם אכל אחת אז אותו עשירית הנשאר כיון שהוא פחות מש"פ אין חוששין לו מטעם שנתבאר עכ"ל. ולי אין צורך לידחק בכל זה שהתירוץ הראשון הוא אמת וא"כ קושיא מעיקרא ליתא וקושיא שניה נמי ליתא דהא דאין מוסיפין חומש בפדיון שני היינו על החומש דוקא אבל על הקרן גם בפדיון שני מוסיף חומש כדאיתא בפרק הזהב ומבואר בדברי רבינו בפ"ה. ולשלישית שהקשה מהירושלמי הנה ר"ש פי' משנה זו ע"פ הירושלמי והקשה עליו הרא"ש ור"ש עצמו נתקשה בפירוש הירושלמי ואליהו עתיד לפרש. ופירוש רבינו במשנה מחוור וה"ר עובדי' ז"ל לא כתב אלא פירוש זה אע"פ שבמקומות אחרים דרכו לימשך אחר פירושי רבינו שמשון:

טו טמאים וטהורים שהיו אוכלים וכו'. משנה ספ"ב דמע"ש (משנה י): וכתב הראב"ד שלא יטמאוהו א"א פירשו בגמרא וכו' ויש לדקדק הא בדאורייתא אין ברירה ושמא לכך נתכוון הראב"ד להשיג על רבינו למה פסק כמשנה זו דהא אתיא דלא כהלכתא ומ"מ על מ"ש הראב"ד בשם הגמ' יש לדון דהכי איתא בירושלמי (הלכה ד') על משנה זו מה כן קיימין אם באומר מכבר משקה מעורב הוא ואם באומר לכשישתו למפרע חולין שתו אלא כי כן קיימין באומר מכבר לכשישתה, ונראה דה"פ אם באומר מכבר כלומר אם באומר מעכשיו תהא מחוללת סלע זו על מה שישתו טהורים משקה מעורב ונמצאו טמאים שותים מעשר ואם באומר לכשישתו הכא [illegible] עליו למפרע חולין [illegible] [illegible]

קאמר שאם רצה ליטול מן המעשר בסלע נוטל. ועם כל זה אין דעתי נוחה ואומר לי לבי שכל המשנה הולכת על מדת הדין שהמעשר אינו מתחלל אלא בשעת מתן מעות מיהו המוכר והלוקח נדונין כשעת משיכה שילך משך בסלע ועמד בשתים נותן סלע ומשכר הלוקח בסלע הפירות ויהיו שלו בתורת מעשר ויאכלם בירושלים או יפדם לעצמו וזהו שאמר מעשר שני שלו ואם משך בשתים והוזלו ועמדו בסלע פודה אותם בסלע של חולין כשעת פדיונו מ"מ נותן למוכר סלע אחר כשעת משיכה ואפילו הוא של מעשר שני שאין זה אלא כפורע חוב בעלמא ואע"פ שאין פורעין חוב ממעשר שני שאני הכא שמשעה ראשונה ממעשר היה החוב והכי איתא בגמרא בראש המסכתא ואם היה המוכר ע"ה נותן לו אותו הסלע הב' מן הדמאי אבל לא מן הודאי ועל אותו הסלע השני שנותן ממעשר שני אמרו בגמרא כשיפדה אותו אינו מוסיף עליו חומש פירוש אם יצא הלוקח לפדותו לא נחשוב אותו כפודה ממעשרו אלא כפודה מעשר של מוכר שכבר קנאו ברשותו. וכל זו המשנה דלא כרכ"ג דהוא דאמר חללו בשעת משיכתו. וזו דרך ישרה בעיני וערב עלי:

השגת הראב"ד

*ומותר לחלל מעות מע"ש וכו' עד שמא של מע"ש הן: א"א לא בכל ענין כמו שהוא פושט שהרי פירשו בתוספתא כיצד הוציא מעות מתוך אפונדתו ואמר לו חלל על אלו לא חילל אלא עד מקום שלוקח ופורע לו דינר נאלתר אם משום חוב ומשום מלוה אסור עד שילך לביתו ויחזור:

*המניח דינר של מעשר וכו' עד פחות משוה פרוטה. א"א נ"ל שזה שיבוש וראוי להיות שנשאר ממנו ארבעה חומשי פרוטה:

*טמאים וטהורים שהיו אוכלין וכו' עד שלא יטמאוהו. א"א פירשו בגמרא כאומר לכשישתה ולא יאמר מעכשיו ולא כשישתו אלא [מעכשיו] לכשישתו ויש ברירה:

רדב"ז

י היו לו פירות בירושלים וכו'. פ"ג דמע"ש פירות בירושלים ומעות במדינה וכו' כלשון רבינו והשמיענו שאין צריך שיהיו הפירות והמעות במקום אחד בשעת החילול. מו שמעינן ממתניתין שחילול מעות מעשר שני מותר בירושלים אבל פדיית פירות בירושלים אי אפשר: יב מי שהיו לו מעות כו'. שם מי שהיו לו מעות מעשר בירושלים וצריך להם. כלומר לשאר דברים שאינם אכילה ושתייה וסיכה ולחבירו פירות כלומר חולין אומר לחבירו המעות האלו מחוללין על פירותיך נמצא אוכל פירותיו בטהרה שאין מע"ש נאכל אלא לטבולי יום ומפני שהוא אוהבו מתרצה לעשות כן אע"פ שיש לו קצת טורח לאכול פירותיו בקדושת מעשר ולא יאמר כן לע"ה אלא בדמאי שאין מוסרין פירות מעשר ודאי לעם הארץ: יג ומותר לחלל מעשר שני על פירות ע"ה וכו'. רבינו אזיל לטעמיה שמותר לחלל פירות על פירות ונראה שצריך לתקן את הפירות דמאי כשאר פירות ע"ה והראב"ד ז"ל השיג על רבינו שלא בכל ענין כמו שהוא פושט והביא התוספתא ולא הודיענו פירושה ואפשר שרבינו לא סמך עליה דקשיא ליה למאי ניחוש לפירות ע"ה או למעותיו דמה נפשך אם הוא מן הנזהרים במעשרות היה אומר לו לא תחלל על אלו הפירות שהם של מעשר שני או על אלו המעות שהם של מעשר שני ואם הוא כשאר עמי הארץ שנחשדו על המעשרות כמו שלא הפרים מעשר ראשון לא הפרים מעשר שני הילכך ליכא למיחש למידי ותדע שלא סמך עליה דתני בה אע"פ שעושה תקלה לאחרים ורבינו לא כתב זה. כללא דמילתא כיון שאין פירושה וטעמה מבורר לא חיישינן לה: יד המניח דינר של מעשר להיות אוכל כנגדו וכו'. משנה פ"ד המניח איסר של מעשר שני ואכל עליו י"א איסר ואחד ממאה באיסר בש"א הכל עשרה ובה"א בודאי י"א ובדמאי עשרה. הדבר ידוע כי פחות משוה פרוטה אינו חשוב ממון לשום ענין, עוד כי בדמאי אין מוסיפין עליו חומש, עוד שהפרוטה הוא אחד מח' באיסר האיטלקי ומעתה דברי רבינו מבוארים וזה שאם נשאר באיסר פחות משוה פרוטה אם היה דמאי יצא לחולין דפחות משוה פרוטה אינו ממון ואם היה ודאי לא יצאו לחולין עד שישאר פחות משוה פרוטה עם חמישיתו. וכתב הראב"ד נראה לי שזה שיבוש וראוי להיות שנשאר ממנו ארבעה חומשי פרוטה כוונתו שאם נשאר ממנו ארבעה חומשי פרוטה עם החומש הוי פרוטה לא יצא לחולין וצריך לאכול כנגד אותה פרוטה וכך הם דברי רבינו שכתב כגון שנשאר ממנו פחות מד' חומשי פרוטה אבל אם נשאר יותר מזה כשתצרף עמו החומש הוי פרוטה וחשוב ממון. ונראה שהיה זה חסר מן הספר אשר היה לפניו ולפיכך כתב שהוא שבוש ואם היה רואה מה שכתב בפי' המשנה לא היה משיג עליו: טו טמאים וטהורים שהיו אוכלים וכו'. משנה ספ"ב מי שהיו מקצת בניו טמאים ומקצתם טהורים מניח את הסלע ואומר מה שהטהורים שותים סלע זו מחוללת עליו נמצאו טהורים וטמאים שותים מכד אחד וגרסי' עלה בירושלמי מה אנן קיימים אם באומר מכבר משקה מעורב הוא ואם באומר לכשישתה למפרע חולין שתו אלא כי כן קיימין באומר מכבר לכשישתה והכי פירושו אם באומר מכבר משקה מעורב כלומר דאמר מעכשיו יהא מחולל כפי מה שיגיע לטהורים נמצא הכל מעורב ואף הטמאים שותים מעשר ואם באומר לכשישתו למפרע חולין שתו ולא יצא הסלע לחולין אלא כי אנן קיימין באומר מכבר לכשישתו כלומר מעכשיו יהיה מחולל לכשישתו וכך הם דברי רבינו אלא שתפס לשון המשנה דתנן ואומר כל מה שהטהורים שותים וכו' ושפיר משמע שהאמירה

בטהרה. ובלבד שלא יגעו הטמאים במאכל שלא יטמאוהו :

פרק תשיעי

א נטע [א]רבעי הרי הוא קודש. שנאמר ובשנה הרביעית יהיה כל פריו קדש הלולים ליי'. ודינו להאכל בירושלים לבעליו כמעשר שני. וכשם שאין מעשר שני בסוריא כך אין נטע רבעי בסוריא. ובנטע רבעי הוא אומר ואיש את קדשיו לו יהיו שאין לך קדש שלא נתפרש דינו בתורה למי שהוא חוץ מנטע רבעי : ב הרוצה לפדות נטע רבעי פודהו כמעשר שני. ואם פדהו לעצמו מוסיף חומש. ואין פודין אותו עד שיגיעו לעונת המעשר שנאמר להוסיף לכם תבואתו עד שיעשה תבואה. ואין פודין אותו במחובר כמעשר שני והריהוא ממון גבוה כמעשר. לפיכך אינו נקנה במתנה אלא אם נתנו בוסר. ודינו בשאר הדברים לענין אכילה ושתיה ופדייה כמעשר : ג והפודה כרם רבעי רצה פודהו ענבים רצה פודהו יין. וכן הזיתים. אבל שאר הפירות אין משנין אותן מברייתן : ד כרם רבעי אין לו לא שכחה ולא פאה ולא פרט ולא עוללות. ואין מפרישין ממנו תרומה ומעשרות כשם שאין מפרישין ממעשר שני. אלא כולו עולה לירושלים או נפדה ויעלו הדמים ויאכלו בירושלים כמעשר : ה ענבים של כרם רבעי התקינו ב"ד שיהיו עולין לירושלים מהלך יום לכל צד כדי לעטר שוקי ירושלים בפירות. ומשחרב בהמ"ק נפדה אפילו סמוך לחומה. ושאר כל הפירות אפילו בזמן בהמ"ק נפדין סמוך לחומה : ו כיצד פודין נטע רבעי מניח את הסל ע"פ שלשה ואומדין כמה אדם רוצה לפדות לו בסלע על מנת שיוציא יציאות השומרים והחמרים והפועלים מביתו. ואחר שקוצבין את השער מניח את המעות ואומר כל הנלקט מזה מחולל על המעות אלו משער כך וכך סלים בסלע. ובשביעית פודהו בשוויו שאין שם לא שומרים ולא פועלים. ואם היה הפקר אין לו

א סמ"ג עשין קל"ו :

רדב"ז

שהאמירה היא מעכשיו כשיפתו ואין הראב"ד ז"ל כמשיג אלא כמפרש. אלא דק"ל והלא פסק רבינו דבשל תורה אין ברירה והכא בשל תורה הוא ואמאי אמרינן הובירר כי מה שפתו של מעשר היה וי"ל שאין כאן השש איסור אלא לענין אם יצא לחולין או לא שאם אתה אומר אין ברירה נמצא שלא יצא הסלע לחולין ובכה"ג כ"ע מודו דאמרי' ברירה א"נ דלא שייך ברירה בענין זה הואיל ואינו חל החילול עד שיפתו ועדיין צ"ע : ובלבד שלא יגעו הטמאים וכו'. שם בירושלמי בטמאים טמא מת שאין כלי חרס מיטמא מאחוריו אבל בטמאים טומאת זיבה שהזב מטמא בהיסט לא בד"א בשאין אחר מערה אבל אם יש אחר מערה אפי' טמאים טומאת זיבה. ורבינו קיצר כאן לפי שהוא כותב כל דבר במקומו וזה מענין הלכות טומאה וטהרה הוא :

פ"ט א נטע רבעי הרי הוא קדש וכו'. נטע רבעי דומה למעשר שני לדברים הרבה כמו שיתבאר ולפיכך כלל אותו המגה בכלל מעשר שני וכן עשה רבינו ומבואר בכתוב : וכשם שאין מעשר שני בסוריא וכו'. פ"ז דפאה ירושלמי אמר רבי יהודה לא למדו נטע רבעי אלא ממעשר שני כמה דתימר אין מעשר שני בסוריא ודכוותה אין נטע רבעי בסוריא והתם דרשי לה דבעי חילול דכתיב קדש הילולים קודש חילולים דלא מתמנעין רבנן בין ה"א לחי"ת ואיתא בפרק כיצד מברכין : ובנטע רבעי הוא אומר וכו'. ובירושלמי יליף לה מהכא דכתיב ובשנה החמישית תאכלו את פריו להוסיף לכם תבואתו וגו' רבי יוסי הגלילי אומר הרי את כמוסיף פירות חמישית על פירות רביעית מה פירות חמישית לבעלים אף פירות לבעלים :

ב הרוצה לפדות נטע רביעי וכו'. פ"ה פלוגתא דב"ש וב"ה והלכה כב"ה דדרשי קדש קדש וכמו שמע"ש נפדה ואם פדה אותו בעליו מוסיף חומש ויש לו ביעור והוא ממון גבוה ואין פודין אותו במחובר ושאר הדברים הנוהגים במעשר כן נוהגין בנטע רביעי דיליף קדש קדש ממעשר ואיתא בקידושין :

ד כרם רביעי אין לו שכחה וכו'. שם במשנה פלוגתא דב"ש וב"ה והלכה כב"ה דאמרי כולו לגת :

ה ענבים של כרם רביעי וכו'. שם במשנה כרם רביעי היה עולה לירושלים וכו' רבי יוסי אומר משחרב בית המקדש היה התנאי הזה והתנאי היה אימתי שיבנה בית המקדש יחזור הדבר לכמו שהיה ואמרינן עלה בירושלמי אמר רבי הילא בראשונה היו עושין בפרה יין לנסכים ולא היו ענבים מצויות התקינו שיהא עולה לירושלים מהלך יום אחד לכל צד :

ו כיצד פודין נטע רביעי וכו'. שם משנה כלשון רבינו ואע"ג דאין פודין במחובר מ"מ האמירה בעודו מחובר מותרת אבל הפדיון לא חל עד אחר שנלקט ולכתחילה מותר לעשות כן : ובשביעית פודהו בשוויו וכו'. ג"ז שם במשנה והטעם שאין שם הוצאה כלל ואפילו שכר לקיטה לפי שכל אחד לוקח לעצמו והיינו דתנן בסיפא ואם היה הכל מופקד אין לו אלא שכר לקיטה :

מי

כסף משנה

שבשעה שפתו עדיין לא נתחלל והיאך יתחלל לאחר שכבר שתו אותו אלא באומר מכבר לכשיפתו כלומר סמוך לעת שמתחילים לפתוח תהא סלע זו מחוללת עליו דהשתא חל החילול קודם שיתחילו לפתוח ולא מופלג אלא סמוך ביותר בשעה שפירש היין מהכד לפיכך דהשתא אינו ענין לברירה. והראב"ד מפרש דמדבר לכשיפתו היינו מעכשיו לכשיפתו והרי זה ברירה. ומ"מ יש חסרון לשון בדברי הראב"ד וצריך להגיה אלא מעכשיו לכשיפתו ורבינו העתיק המשנה כצורתה כמנהגו בכמה מקומות. ומ"ש ובלבד שלא יגעו הטמאים במאכל וכו', פשוט הוא ובירושלמי בטמאים טמאי מת שאין כלי חרס מיטמא מאחוריו אבל בטמאים טומאת זיבה שהזב מטמא בהיסט לא בד"א כשאין אחר מערה אבל אם יש אחר מערה אפילו טמאים טומאת זיבה :

פ"ט א נטע רבעי הרי הוא קדש וכו'. ומ"ש ודינו להאכל בירושלים לבעליו וכו'. כ"כ רבינו בסה"מ שלו סי' קי"ט וז"ל נטע רבעי דינו שיעלהו לירושלים ויאכלהו שם בעליו כמו מעשר שני בשוה ואין לכהנים בו כלום שנאמר ואיש את קדשיו לו יהיו משך הכתוב כל הקדשים ונתנם לכהן ולא שייר מהם אלא תודה ומעשר ושלמים ופסח ומעשר בהמה ומע"ש ונטע רבעי שיהיו לבעלים עכ"ל. והוא בסיפרא ובפרק בתרא דמע"ש (הלכה ג) ירושל' כתיב ובשנה החמישית תאכלו את פריו להוסיף לכם תבואתה ר"י הגלילי אומר הרי את כמוסיף פירות חמישית על פירות רביעית מה פירות חמישית לבעלים אף פירות רביעית לבעלים. ובסיפרא פרשת קדושים נתבאר שטעון הבאת מקום כמעשר : ומה שכתב וכשם שאין מעשר שני בסוריא כך אין נטע רבעי בסוריא. ירושלמי פ"ז דפאה ופ"ה דמע"ש ובתשובות להרמב"ן סימן קנ"ו הביא הירושלמי הזה ופלפל בו והעלו דנטע רבעי נוהג אפי' בח"ל ושכן דעת כמה גדולים שכל מקום פשט הירושלמי כדברי רבינו. ומ"ש ובנטע רבעי הוא אומר וכו' צריך להתפרש כמו שנתבאר בסמוך :

ב הרוצה לפדות נטע רבעי וכו' ואם פדהו לעצמו מוסיף חומש. משנה פ"ה דמע"ש (משנה ג) ובפרק האיש מקדש (דף נ"ד) : ומ"ש ואין פודין אותו עד שיגיע לעונת המעשר וכו'. בסיפרא פרשת קדושים. ומ"ש ואין פודים אותו במחובר וכו' תוספתא בסוף מע"ש (דף ס"ה:) כרם רבעי וכו' ב"ש אומרים אין פודים אותם ענבים אלא יין וב"ה אומרים יין וענבים אבל הכל מודים שאין פודים במחובר לקרקע. כתוב בתשובות להרמב"ן סימן קנ"ז וז"ל הרמב"ם נתן טעם למה אין פודים אותו במחובר מפני שהוא כמע"ש ואין מע"ש במחובר ורבינו שמשון כתב שא"א לומר טעם זה משום דבפרק מרובה משמע דפדיון במחובר מועיל דבר תורה דאמרינן התם א"ר יוחנן גזל ולא נתייאשו הבעלים שניהם אינם יכולים להקדיש זה לפי שאינו שלו וזה לפי שאינו ברשותו ואקשינן עלה מדתנן הצנועים מניחים המעות ואומר כל הנלקט מזה יהא מחולל על המעות הללו ופרקינן לא תימא כל הנלקט אלא כל המתלקט כלומר דקודם לקיטה היו הצנועים פודים ולא אחר לקיטה שכבר זכו בהם אחרים ולא היה כח ביד הבעלים לחלל ע"כ. ומכאן קשה לדברי הרמב"ם ואע"ג דאסיקנא התם אלא לעולם כל הנלקט מ"מ לאו מכח קושיא זו שאין פודין נטע רבעי במחובר חזר בו אלא דבכדי לא משבשינן וכ"ש ממאי דמתרצינן מעיקרא ואמרינן אימא כל המתלקט שמעינן דמדאורייתא אית ליה פדיון אפילו במחובר וקשיא הא שמעתא דמרובה התוספתא ומעשים בכל יום שפודים במחובר, ועם מ"ש רבינו שמשון נתיישב שהוא ז"ל פי' דטעמא דאין פודין במחובר לפי שאינם בקיאים בשומא בעודו במחובר והא דמחללין גבי צנועים התם עבוד שלא יכשלו וזה נכון ומכלל דבריו בזמן הזה שאין מדקדק בשווין אלא כשמואל דאמר אם חיללו על ש"פ מחולל הילכך מוקמינן ליה אדינא דאורייתא ואפילו במחובר שפיר דמי עכ"ל. ולענין מה שהקשה על רבינו מפרק מרובה י"ל דכיון דאסיקנא אלא לעולם כל הנלקט אע"ג דלאו מכח קושיא זו דאין פודין במחובר הדר ביה איכא למימר אה"נ דאי לא הוה אידך קושיא הוה מהדר מכח האי קושיא דאין פודין במחובר ונכון הדבר לומר כן כדי שלא לדחות תוספתא השנויה סתם בלא מחלוקת : ומ"ש לפיכך אינו נקנה במתנה אלא אם נתנו בוסר. בפרק האיש מקדש (דף נ"ד:) והתנן הפודה מע"ש שלו מוסיף עליו חומשו בין שהוא שלו בין שניתן לו במתנה וכו' מי מלי יהיב ליה והא גמר קדש קדש ממעשר אלא לאו רבי יהודה ומפני לעולם רבי מאיר והכ"ע כגון דיהיב כשהוא סמדר ודלא כרבי יוסי דאמר סמדר אסור מפני שהוא פרי. ומ"מ י"ל למה שינה רבינו וכתב בוסר במקום סמדר דמשמע דבוסר גדול מסמדר וע"כ לא שרינן אלא סמדר ולא בוסר ואין לומר בטעמו משום דמשמע ליה טעמא דשרינן סמדר משום דאינו פרי ובוסר נמי אינו פרי שהרי כשהגיע לכפול הלבן מברכין עליו בורא פרי האדמה וצריך עיון. ומה שאמר ודינו בשאר הדברים וכו' :

ג והפודה כרם רבעי רצה פודהו ענבים רצה פודהו יין. תוספתא פרק חמישי דמ"ש וכב"ה. ומה שכתב וכן הזיתים. ומה שכתב אבל שאר הפירות אין משנין מברייתן. משנה בפ"א דתרומות (משנה ג) ושאר כל הפירות אין משנין אותן מברייתן בתרומה ומע"ש אלא זיתים וענבים. ונטע רבעי יליף קדש קדש ממעשר :

ד כרם רבעי אין לו לא שכחה וכו'. משנה בפ' בתרא דמע"ש (משנה ג) ופ"ז דפאה (משנה ו) ב"ש אומרים יש לו פרט ויש לו עוללות וכו' וב"ה אומרים כולו לגת וטעמא דב"ה דילפי קדש קדש ממעשר : ומה שכתב ואין מפרישין ממנו תרומה ומעשרות וכו'. שם בירושלמי :

ה ענבים של כרם רבעי וכו'. משנה פ"ה דמע"ש (משנה ב). ומ"ש ושאר כל הפירות וכו'. שם בירושלמי שמתחלה לא גזרו אלא על הענבים :

ו כיצד פודין נטע רבעי וכו' עד כל הנלקט מפירות אלו מחולל על המעות הללו. משנה בס"פ דמע"ש (משנה ד) :

ומ"ש

משנה למלך

פ"ט ב ואין פודין אותו במחובר כו'. עיין בירושלמי פ"ק דפיאה אמתני' דנוטעי' פיאה וחזק :

ישא'

לו אלא שכר לקיטה בלבד: ז מי שהיה לו נטע רבעי בשנת השמטה שיד הכל שוה צריך לציינו בקוזזות אדמה כדי שיכירו בו. ולא יאכלו ממנו עד שיפדו. ואם היה בתוך שני ערלה מציינין אותו בחרסים כדי שיפרשו ממנו. שאם ציינו בקוזזות אדמה שמא יתפררו. שאיסור ערלה חמור הוא שהיא אסורה בהנייה. והצנועין היו מניחין את המעות בשנת שמטה ואומרין כל הנלקט מפירות רבעי אלו מחולל על המעות האלו שהרי אי אפשר לפדותו במחובר כמו שביארנו: ח באחד בתשרי ראש השנה לערלה ולרבעי. ומאימתי מונין להם משעת נטיעה. ואינו מונה מראש השנה לראש השנה אלא ל' יום בשנה חשובין שנה. והוא שתקלוט הנטיעה קודם שלשים יום. וכמה הוא סתם הקליטה לכל האילנות שתי שבתות: ט נמצאת למד שהנוטע מ"ד יום קודם ראש השנה עלתה לו שנה. ואעפ"כ אין פירות הנטיעה הזאת מותרות בערלה *אלא *ברביעית עד ט"ו בשבט שהוא ר"ה לאילנות: י כיצד הנוטע אילן מאכל בט"ו באב משנה עשירית ביובל. הרי הוא בתוך שני ערלה עד ט"ו בשבט משנת י"ג. וכל מה שיוציא האילן בתוך זמן זה הרי הוא ערלה אע"פ שנגמרו לאחר כמה ימים ומט"ו בשבט משנת י"ג ביובל עד ט"ו בשבט משנת י"ד הוא נטע רבעי. וכל מה שיוציא בתוך זמן זה הרי הוא רבעי וצריך פדיון. ואם נתעברה השנה נתעברה לערלה או לרבעי: יא *נטען בי"ו באב משנת עשר לא עלתה לו שנת עשר אלא הרי הוא ערלה שנת י"א וי"ב וי"ג כולה. והרי הוא נטע רבעי מראש השנה של שנת י"ד עד סופה: יב נטע הנטיעה מראש חדש תשרי עד ט"ו בשבט *מונה לה ג' שנים מיום ליום לערלה ומיום ליום לרבעי. וראיתי לגאונים דברים בחשבון ערלה ורבעי אין ראוי להאריך ולהשיב עליהן ובודאי טעות סופרים הם והאמת כבר ביארנו דרכה: יג העלין והלולבין ומי נפנים והסמדר מותר בערלה וברבעי. והענבים ששרפם הקדים והפסידן. והחרצנים והזגין והתמד שלהן. וקליפי רמון והנץ שלו וקליפי אגוזים והגרעינים אסורין בערלה ומותרין ברבעי והנובלות כולן אסורות:

כל

א סמג עשין קנ"ז: *[נ"א או ברבעי]:

השגת הראב"ד

*נטען בי"ו באב וכו' עד מראש השנה של שנת י"ד עד סופה: א"א דבר זה הוציא מן הירושלמי של מסכת ר"ה כשאמרה הברייתא פירות נטיעה זו אסורה עד ט"ו בשבט א"ר בא בר ממל קומי רבי זעירא נראים דברים כשנטע שלשים יום לפני ר"ה אבל אם נטע פחות מל' יום לפני ר"ה שנה שלימה מונין לו ותימר הכי אלמא כל היכא שיש לו ג' שנים שלימות אין מוסיפין לו. והאי סברא מסתייעא מדקתני ופירות נטיעה זו מכלל דאיכא נטיעה דלא אמרינן הכי ועוד מדאמרינן פעמים שברביעית ועדיין אסורה משום ערלה פעמים הוא דאמרינן הכי ולא כל שעה ומאי דאקשו עלה אי הכי אפילו נטעו שלשים יום לפני ר"ה יהא אסור עד שלשים יום לפני ר"ה כלומר כיון דקפדינן על ג' שנים שלימות ולמה אין מוסיפין לה אלא עד שבט תהא אסורה עד שלשים יום לפני ר"ה של שנה רביעית שלא יהו שנים מקוטעות מאי כדון א"ר מונא מתיך בעומר בתוך שנתו של אילן משלים שנתו פירות שנתו של אילן והוא שבט כלומר די לנו בכך שתהא לזה הטעם דוקא בשנטעה ל' יום לפני ר"ה מוסיפין לו עד שבט אבל פחות מל' יום הואיל ויש לה ג' שנים שלימות חוץ מקליטתה אין מוסיפין לה כלום אלא מראש תשרי לראש תשרי:

*מונה שלש שנים מיום ליום. א"א מיום ליום שאמר מט"ו שבט עד ט"ו לשבט דוקא ולא מראש תשרי לראש תשרי לפי שאין שלימות שהרי חסרו הקליטה ומה שיצא אחר תשרי קודם נטיעה:

כסף משנה

ז ומ"ש רבינו מי שהיה לו נטע רבעי בשנת השמיטה וכו' וגם כתב והצנועים היו מניחים את המעות בשנת השמטה. כרשב"ג דהלכה כמותו כדאמרינן בפ' מרובה (דף ס"ט): כתוב בתשובות להרמב"ן סי' קנ"ו על מה שכתב רבינו והצנועים היו מניחים את המעות וכו'. אינו מחוור דהא קיימא לן כר' יוחנן דאמר גזל ולא נתייאשו הבעלים שניהם אינם יכולים להקדיש וכו' ואע"ג דמתניתין קתני הנלקט אכן לא קי"ל כסתמא זו אלא כסתמא אחרינא דאין הגונב אחר הגנב משלם תשלומי כפל וכדמסיים עליה קרא ואיש כי יקדיש את ביתו קדש מה ביתו ברשותו אף כל ברשותו. ואולי דעת הרב דשאני נטע רבעי דכיון דממון גבוה הוא ואפי' הכי אוקמיה רחמנא ברשותיה לאחולי מש"ה לא איכפת לן ביה אי מחיל ליה ואפי' כי ליתיה ברשותיה דסוף סוף אפילו כי איתיה ברשותיה לאו דיליה הוא ואפ"ה מצי מחיל ליה וכדאמר רבא התם בפ' מרובה אי לאו דאמר רבי יוחנן לנועים ורבי דוסא אמרו דבר אחד ה"א מאן תנא לנועים ר"מ היא לאו אמר ר"מ מעשר ממון גבוה הוא ואפילו הכי לענין פדייה אוקמיה רחמנא ברשותיה דכתיב ואם גאול יגאל איש ממעשרו וכו' קרייה רחמנא מעשרו ומוסיף חומש ה"נ נמי גמר קדש קדש ממעשר וכו' מה קדש דכתיב גבי מעשר אע"ג דממון גבוה הוא וכו' לענין אחולי אוקמיה רחמנא ברשותיה [הילכך אע"ג דליתיה ברשותיה מצי מחיל] דהא כי איתיה ברשותיה לאו דידיה הוא ומצי מחיל והא ליתא דהא רבא לא פליג אדרבי יוחנן אלא אי לאו דאמר רבי יוחנן ליתא להאי טעמא וכיון שכן הוא דלנועים ליתא כלל דאי אמר כל הנלקט לא הוי פדיון דלאו ברשותיה וכדר' יוחנן ואי אמר כל המתלקט לא אפשר משום דבדאורייתא אין ברירה ולא ידענא לה פתר להא דלנועים לפסק הלכה עכ"ל. וי"ל לדעת רבינו דלא דחינן מתניתין מהלכתא משום דלפי האמת ליכא לאקשויי מדלנועים להא דאמר רבי יוחנן זה אינו יכול להקדיש לפי שאינו ברשותו משום דאע"ג דאין אדם יכול להקדיש דבר שאינו ברשותו יכול הוא לחלל דבר שאינו ברשותו וכמו שהוכיחו התוספות בדיבור המתחיל הוא דאמר כלנועים ואם כן כל מאי דשקיל וטרי גמרא ומסיק דרבי יוחנן לית ליה דלנועים היינו לפום מאי דקס"ד דכשם שאין אדם יכול להקדיש דבר שאינו ברשותו כך אינו יכול לחלל דבר שאינו ברשותו אבל לפום קושטא דמילתא שפיר מצי סבר ר' יוחנן שאדם יכול לחלל דבר שאינו ברשותו וכדלנועים והא דאמר רבא אי לאו דאמר רבי יוחנן לנועים ורבי דוסא אמרו דבר אחד ה"א מאן תנא לנועים ר"מ היא וכו' היינו לומר דאפילו למאי דקס"ד לדמויי חילול להקדש ה"א דרחמנא אוקמיה ברשותיה לענין חילול אבל לפום קושטא לא צריכין להכי דבלאו הכי שפיר יכול לחלולי נטע רבעי של חבירו שלא מדעתו וכדאמרן:

ח באחד בתשרי ר"ה לערלה ולרבעי. משנה פ"ק דראש השנה (דף י'): ומ"ש אלא ל' יום בשנה חשובים שנה וכו' עד מר"ה של שנת י"ד עד סופה. שם וכר' יוסי ור' יהודה דאיפסיקא הלכתא כוותייהו בס"פ הערל לרב דהלכה כוותיה באיסורי ומפרש רבינו כפירוש התוספות דאערלה קאי. י ומ"ש ואם נתעברה השנה נתעברה לערלה ולרבעי. ומה שכתב נטע הנטיעה מר"ח תשרי וכו'. זהו דעת רבינו שסובר שכשאמרו ופירות נטיעה זו אסורים עד ט"ו בשבט לא אמרו אלא דוקא בנטיעה שהקלנו עליה מתחלתה שעלו לה ל' יום לשנה שלימה ולפיכך מחמירים עליה בסופה והיינו דאמר פירות נטיעה זו וכתב הר"ן שהרז"ה חולק ופלוגתא היא בירושלמי וכתב הראב"ד הירוש' הזה בהשגות וז"ל, א"א דבר זה הוציא מהירושלמי של ר"ה וכו'. ויש לתמוה על מ"ש הר"ן דפלוגתא היא בירושלמי דלפי האמת לאו פלוגתא היא דאע"ג דאקשי ליה אפילו נטעו ל' יום לפני ר"ה יהא אסור עד ל' יום לפני ר"ה, הרי השיב לו ושתק ועוד דהאי דאקשי ליה אפילו נטעו ל' יום לפני ר"ה אינו סותר דין זה שכתב רבינו וק"ל:

יב מונה שלש שנים מיום ליום. כתב הראב"ד מיום ליום שאמרו מט"ו לשבט עד ט"ו לשבט וכו'. ואני אומר שמ"ש שאינו ר"ל מראש תשרי לראש תשרי לפי שאין שלימות וכו' פשוט הוא ולא הוצרך רבינו לבארו אבל מה שכתב מט"ו בשבט לט"ו בשבט אינו מדוקדק שכבר אפשר שיהיה קודם לכן או אחרי כן כי המנין הוא מיום הנטיעה ועוד י"ד ימים של קליטה ופשוט הוא: וראיתי לגאונים דברים וכו'. נראה שכיון לדברי בה"ג שכתבו התוס' ורבינו שמשון והרא"ש ודאמוס בשתי ידים ורביע אלה הדבר בש"ס:

יג העלין והלולבין ומי הגפנים וכו' עד והנובלות כולן אסורות. משנה פ"ק דערלה (משנה ז) ובת"כ מייתי לי' מקרא וכבר כתבתי לעיל דלית הלכתא כר' יוסי דאמר הסמדר אסור:

רדב"ז

ז מי שהיה לו נטע רבעי וכו'. פ"ה דמע"ש במשנה כרם רבעי מציינין אותו וכו' אמר רשב"ג בד"א בשביעית אבל שאר שני שבוע שהם באים לגזול יניחום ויאכלו דבר האסור והלעיטהו לרשע וימות: ואם היה בתוך שני ערלה וכו'. ג"ז שם במשנה והטעם כי הערלה המורה יותר ואם יציינו בקוזזות אדמה חיישינן שמא יתפרר ויתפזר ולא ישאר רושם לפיכך היו מציינין בחרסית שהוא קשה להתפרר ואם יפרר ישאר רושם ויכירו שהוא ערלה ויפרשו ממנו: והצנועים היו מניחים את המעות וכו'. גם זה שם והצנועים הם המדקדקים במצות ומה שהיו אומרים כל הנלקט לפי שלא היו יכולין לחלל במחובר לקרקע ולא חל החילול אלא אחר שנלקט כדמשמע ליגנא דמתניתין והיינו דלא שייך ברירה כיון שאינו חל החילול עד שיתלקט והיו עושין כן כדי להציל מכשול מלפני הבאים ללקט בשביעית שיד הכל שוה בה (עיין בתשובות הנדפס מחדש ח"ב ד' ס"ח סימן קפ"ט):

ח באחד בתשרי וכו'. כל זה מבואר בריש מסכת ר"ה: וכמה היא סתם הקליטה וכו'. שם פלוגתא ופסק כמ"ד שתי שבתות והיא מילתא מציעתא ואיתא נמי ביבמות: י ואם נתעברה השנה וכו'. דשנים אמר הכתוב:

יא נטען בי"ו באב וכו'. כל זה מבואר היטב מהירושלמי וממה שכתב הראב"ד ז"ל שאין מוסיפין לנטיעה זו עד ט"ו שבט כיון דאית לה שלש שנים שלימות דהא דתניא פירות נטיעה זו אסורין עד ט"ו בשבט היינו נטיעה שעלו לה שלשים יום לשנה אחת ומבואר בירושלמי פ"ק דר"ה וכן נראה דעת רש"י ז"ל: יב נטע הנטיעה וכו'. האי מיום ליום שכתב אי אפשר לפרש מר"ה לר"ה שהרי חסרו כאשר כתב הראב"ד ז"ל גם אי איפשר לפרש מיום הנטיעה ממש דא"כ מה שאמרו ט"ו בשבט ראש השנה לאילנות למאי הלכתא אלא ודאי מט"ו שבט לט"ו שבט קאמר. וא"ת אם נטע אחר ר"ה אמאי מונה שנים ליתא שלשים יום לפני ט"ו בשבט תעלה לו שנה. וי"ל דלא אמרו שלשים לפני ר"ה עלתה לו שנה אלא ר"ה של תשרי אבל לא לפני ט"ו בשבט וכן כתבו התוספות פ"ק דר"ה:

יג העלים והלולבין וכו'. פ"ק דערלה העלין והלולבין ומי גפנים וסמדר מותרים בערלה וברבעי ובנזיר ואסורים באשרה: והענבים ששרפן הקדים וכו'. שם עונקלות והחרצנים והזגים וכו' כלשון רבינו ומפרש בירושלמי נוטריקון עונקולות ענבים שלקו והיכא התם פלוגתא אי לקו קודם שהביאו שליש או אחר שהביאו שליש וכיון שלא פירש רבינו פסק הלכה כמ"ד אפילו שלקו אחר שהביאו שליש:

כל

פרק עשירי

א כל *שהוא חייב בערלה יש לו רבעי. וכל שפטור מן הערלה אינו חייב ברבעי שנאמר שלש שנים יהיה לכם ערלים וגו' ובשנה הרביעית: **ב** הנוטע אילן מאכל ודעתו עליו שיהיה סייג לגינה. או שנטעו לקורות לא לפירות ה"ז פטור מן הערלה. נטעו לסייג וחזר וחשב עליו למאכל או שנטעו למאכל וחזר וחשב עליו לסייג. כיון שעירב בו מחשבת חיוב חייב. נטעו שלש שנים לסייג ומכאן ואילך למאכל אין לו רבעי. שכל שאין לו ערלה אין לו רבעי: **ג** נטע אילן וחשב שיהיה הצד הפנימי שלו למאכל והחיצון לסייג. או שיהיה הצד התחתון למאכל והעליון לסייג. זה שחשב עליו למאכל חייב בערלה. וזה שחשב עליו לסייג או לעצים פטור. שהדבר תלוי בדעתו של נוטע. והצלף חייב בערלה האביונות בלבד אבל הקפריסין מותרות: **ד** הנוטע לרבים בתוך שדהו חייב בערלה שנאמר ונטעתם אפילו לרבים. בד"א בארץ ישראל אבל בחוצה לארץ פטור: **ה** הנוטע ברשות הרבים או בספינה. והעולה מאליו ברשות היחיד. ועכו"ם שנטע בין לישראל בין *לעצמו. והגזלן שנטע חייבין בערלה וברבעי: **ו** העולה מאליו במקום טרשים פטור. אפילו הנוטע במקום שאינו יישוב פטור. והוא שלא יהיה עושה כדי טיפול שמטפל בפירותיו עד שמביאן ליישוב. אבל אם היה עושה כדי טיפולו חייב בערלה: **ז** הנוטע למצוה כגון שנטע אתרוג ללולב. או זית למנורה חייב בערלה. הקדיש ואח"כ נטע פטור מן הערלה. נטע ואח"כ הקדיש חייב בערלה: **ח** הנוטע בעציץ שאינו נקוב חייב בערלה. אע"פ שאינו כארץ לזרעים הרי הוא כארץ לאילנות: **ט** אילן שנטעו בתוך הבית חייב בערלה. זה שנטעו עכו"ם עד שלא באו אבותינו לארץ פטור. אבל משבאו לארץ אף מה שנטעו עכו"ם חייב שנאמר כי תבאו אל הארץ ונטעתם משעת ביאה: **י** עכו"ם שהרכיב אילן מאכל על גבי אילן סרק חייב בערלה. ויש לעכו"ם נטע רבעי. שאם בא לנהוג במצוה זו הרי הוא קדש כנטע רבעי של ישראל: **יא** אחד הנוטע גרעינה או ייחור מן האילן או שעקר את כל

א סמ"ג שם טו"ד סי' רמ"ד

*[כאן חזר בו רבינו מפירושו וכ"כ הכ"מ ועיין בתוי"ט] :

רדב"ז

פ"י א כל שהוא חייב בערלה וכו'. הדברים שחייבים בערלה מבוארים בפרקא קמא דערלה וכל שחייב בערלה יש לו רבעי ואיתא בירושלמי:

ב הנוטע אילן מאכל וכו'. פ"ק דערלה הנוטע לסייג ולקורות פטור מן הערלה וילפינן לה מדכתיב ונטעתם כל עץ מאכל שתהיה תחילת נטיעתן למאכל אבל לסייג ולקורות פטור: **נטעו** לסייג וחזר וחשב עליו וכו'. ירושלמי נטעו לסייג וחשב עליו למאכל בא במחשבה למאכל וחשב עליו לסייג לא כל הימנו: **נטעו** שלש שנים וכו'. זה מבואר מהכלל אשר כתב לעיל כל שחייב בערלה חייב ברבעי ומונין לו משעת הנטיעה ולא משעת שהוציא פרי ולא משעה שחשב עליו למאכל:

ג נטע אילן וחשב שיהי' וכו'. שם במשנה רבי יוסי אומר אפילו אמר הפנימי למאכל והחיצון לסייג הפנימי חייב והחיצון פטור וגרסי' עלה בירושלמי רבי יוסי ילמד דבר מתחלתו ממשמע שנאמר שלש שנים יהיה לכם ערלים לא יאכל וכי אין אנו יודעים דבעץ מאכל הכתוב מדבר מה ת"ל ונטעתם כל עץ מאכל עץ שהוא למאכל חייב לסייג ולקורות ולעצים פטור. ונראה שרבינו חזר בו ממ"ש בפי' המשנה ואין הלכה כרבי יוסי משום דשקלי' וטרו אליביה רבי שמעון בן יקים בעי קומי ר' יוחנן נטעו צד התחתון לסייג והעליון למאכל צד התחתון למאכל והעליון לסייג אמר ליה היא הדא היא הדא וכו' כילד הוא יודע אמר רבי יונה מסיים ע"כ לסייג מכאן ואילך למאכל רבי זעירא בעי ניחא צד התחתון לסייג והעליון למאכל התחתון למאכל והעליון לסייג גדל מתוך איסור ולא אמר הכין. ראיתי לר"ם שכתב דמשמע בירושלמי דאפי' צד התחתון למאכל והעליון לסייג אע"פ שגדל מתוך איסור וטעמו לא שבקינן מאי דפסיטא ליה לרבי יוחנן משום קושייתו של רבי זעירא וזה דעת רבינו שכתב או שיהיה צד התחתון למאכל והעליון לסייג וכ"ש איפכא ונראה לתרץ שאין העליון גדל אלא מכח הקרקע:

והצלף חייב בערלה וכו'. פרק כילד מברכין (דף ל"ו) רבינא אשכחיה למר בר רב אשי דקא זריק האביונות וקא אכיל קפריסין כלומר בשני הערלה והוא סבר לה כר"ע דאמר אין מתעשר אלא אביונות בלבד מפני שהוא פרי ולא חילק בין הארץ לחוצה לארץ ועוד בח"ל הוה:

ד הנוטע לרבים בתוך שדהו וכו'. ערלה פ"ק הנוטע לרבים חייב רבי יהודה פוטר והלכה כת"ק, וע"כ בתוך שלו מיתניא מדתנן בסמוך הנוטע ברה"ר וכו':

בד"א בארץ ישראל וכו'. פטור אפי' מדרבנן קאמר דאילו מן התורה אפילו הנוטע לעצמו פטור מן התורה דכתיב כי תבאו אל הארץ וגו' ותניא בירושלמי אילן שנטוע מקצתו בארץ ומקצתו בח"ל מכיון שמקצתו בארץ כולו בארץ דברי רבי רשב"ג אומר צד הנטוע בארץ חייב וצד הנטוע חו"ל פטור ופטור מן התורה קאמר:

ה הנוטע ברה"ר או בספינה וכו'. פ"ק דערלה משנה כלשון רבינו ואע"ג דכתיב ונטעתם כל עץ מאכל ההוא למעוטי שנטעו כנענים עד שלא באו ישראל לארץ:

ו העולה מאליו במקום פרצים וכו'. אפילו היה מקום הפרצים שנו פטור שאם הוא של רבים מאי איריא משום שהוא מקום פרצים אפילו שלא במקום פרצים העולה מאליו לרבים פטור והכי איתא בירושלמי הנוטע לרבים חייב בערלה עלה מאליו פטור מן הערלה והכא תניא בתוספתא העולה לרבים פטור ולא הוצרך רבינו לפרש זה שהרי כתב והעולה מאליו ברשות היחיד חייב ומשמע שהיה שאם עלה מאליו בר"ה פטור אלא דקשיא לי מאי שנא פרצין דפטור והלא חברון פרצין היא וכי נאמר שהיא פטור מן הערלה אלא ודאי ט"ס הוא וכן צריך להיות חורשין והוא היער והכי איתא בירושלמי רבי יוחנן בשם רבי שמעון בן יהוצדק גפן שעלתה במקום חורשין פטורה מן הערלה אמר רבי יוסי אפי' נטעה והתנינן העולה מאליו חייב בערלה תמן שנטען במקום ישוב ברם הכא שנטעה במקום חורשין אמר רבי אלעזר הדא דתימא כשאינה עושה כדי פילתה אבל אם היתה עושה כדי פילתה חייבת והם דברי רבינו:

ז הנוטע למצוה וכו'. ירושלמי אמר רב הונא אתרוג שנטעו למצותו חייב בערלה וכן זית שנטעו למנורה וכ"ש זית שנטעו לחנוכה שחייב בערלה: **הקדיש ואח"כ** נטע כו' מירושלמי דערלה פ"ק א"ר יוחנן ותני כן הקדיש ואח"כ נטע פטור מן הערלה נטע ואחר כך הקדיש חייב בערלה דבתר נטיעה אזלינן:

ח הנוטע בעציץ שאינו נקוב חייב וכו'. שם אמר רבי יוסי מפני שהשרשים מפעפעין אותו. ורבינו לא חילק בין של עץ לשל חרס:

ט אילן שנטעו תוך הבית וכו'. ג"ז שם רבי ינאי אילן שנטעו בתוך הבית חייב בערלה ופטור מן המעשרות דכתיב עשר תעשר את כל תבואת זרעך היוצא השדה: **זה** שנטעו עכו"ם וכו'. במשנה עת שבאו אבותינו לארץ ומאליו נטוע פטור נטעו אע"פ שלא כבשו חייב וצריך טעם למה הוצרך לכתוב זה אם להשמיענו דמה שנטעו עכו"ם עד שלא באו ישראל פטור מאי דהוה הוה ואי לדיוקי מינה מה שנטעו עכו"ם אחר שבאו לארץ הא תני לה לעיל ונכרי שנטע בין לישראל בין לעצמו חייבין בערלה וברבעי ותנא דמתניתין איכא לאקשויי מאי איצטריך למיתני עת שבאו אבותינו לארץ. ונ"ל דקושיא זו תירץ הירושלמי דאמרי' עלה ונטעתם פרט לשנטעו עכו"ם עד שלא באו ישראל לארץ רב הונא בשם רבי אבא הדא שורה פטור סוכר כלומר שאם יצא גזע מגורם האילן שנטעו עכו"ם פטור מן הערלה: ומ"ש אבל משבאו לארץ וכו' משום דבעי למיתני עלה עכו"ם שהרכיב וכו': **י** עכו"ם שהרכיב אילן מאכל וכו'. ירושלמי תני עכו"ם שהרכיב אילן מאכל ע"ג אילן סרק אע"פ שאין ישראל רשאי לעשות כן חייב בערלה:

יא אחד הנוטע גרעינה או יחור וכו'. ברייתא פ"ק דר"ה (דף ט:) אחד הנוטע ואחד המבריך ואחד המרכיב וכו' אם לערלה ערלה ואם רבעי רבעי ואיתא נמי בת"כ:

כסף משנה

פ"י א כל שהוא חייב בערלה יש לו רבעי וכו'. ירושלמי בפ"ק דערלה כל שאין לו ערלה אין לו רבעי והיינו דוקא בארץ דאילו בח"ל הרי נטע שהוא חייב בערלה מן ההלכה ואינו חייב ברבעי כמבואר בפ' זה ובפ"י ממאכלות אסורות:

ב הנוטע אילן מאכל וכו'. משנה בפ"ק דערלה (משנה א): **נטעו** לסייג וכו'. ירושלמי שם: **נטעו שלש** שנים לסייג וכו'. ג"ז שם בירושלמי:

ג נטע אילן וחשב וכו'. משנה שם לר' יוסי ונראה שסובר רבינו דלא אתא לאיפלוגי את"ק אלא לפרושי ויש הוכחה לזה מהירושלמי דמוקי לרבי יוסי בין לרשב"ג בין לרבי וכן פסק הרא"ש כר"י:

והצלף חייב בערלה האביונות בלבד וכו'. בר"פ כילד מברכין (דף ל"ו) מסיק הלכתא כמר בר רב אשי דזריק את האביונות ואכיל את הקפריסין:

ד הנוטע לרבים וכו'. משנה שם בפ"ק (מ"ב) וכת"ק. ומ"ש בתוך שדהו שם בירושל': ומ"ש שנאמר ונטעתם אפילו לרבים. בר"פ כל שעה (דף כ"ג) ואע"פ ששם אמרו לרבנן ונטעתם ליחיד משמע כתב רחמנא לכם להביא שנטוע לרבים לא חשש רבינו. ומ"ש בד"א [illegible] [ירושלמי שם]:

ה הנוטע ברשות הרבים או בספינה והעולה מאליו. משנה שם פ"ק דערלה והוסיף רבינו וכתב ברה"י משום דתני בתוספתא דערלה העולה *מאליו פטור. ובהכי ניחא מאי דתניא בסיפרא ונטעתם פרט לעולה מאליו דלא תיקשי דמתניתין ברה"י ודסיפרא בר"ה: ומ"ש ונכרי שנטע בין לישראל בין לעצמו בפירוש המשנה כתב רבינו דדוקא בנטע לישראל וכאן חזר בו משום דבכמה דוכתי משמע בנטע העכו"ם לעצמו אסור משום ערלה כמו שכתב ה"ג:

ו העולה מאליו במקום חורשים וכו' עד חייב בערלה. ירושלמי פ"ק דערלה:

ז הנוטע למצוה וכו'. גם זה שם בירושלמי: הקדישו ואחר כך נטע וכו'. ג"ז שם בירושלמי:

ח הנוטע בעציץ שאינו נקוב חייב בערלה וכו'. ג"ז שם בירושלמי:

ט אילן שנטעו בתוך הבית חייב בערלה. ג"ז שם בירושלמי: זה שנטעו עכו"ם עד שלא באו לארץ פטור וכו' עד משעת ביאה. ג"ז שם בירושלמי:

י עכו"ם שהרכיב אילן מאכל וכו'. ג"ז שם בירושלמי: ויש לנכרי נטע רבעי וכו'. משנה פ"ג דתרומה (מ"ט) וכת"ק:

יא אחד הנוטע גרעינה כו'. בסיפרא פרשת קדושים נטע ייחור מניין ת"ל כל עץ. ויש בספרי רבינו חסרון וכן מצאתי בספר מוגה או שעקר את כל האילן ממקומו ונטעו במקום

*[בתוספתא יש ט"ס שכתב לרבים במקום מאליו והוא בהדיא כמשנה בפ"ק דערלה]:

ומונה

כל האילן ממקומו ונטעו במקום אחר הרי זה חייב בערלה. ומונה משעת נטיעתו. זעזעו ולא עקרו ואח"כ מלא סביבותיו בעפר. אם יכול לחיות אילו לא מלא סביבותיו ה"ז פטור. ואם לאו הרי זה כמו שעקר ונטע וחייב: יב וכן אילן שנעקר ונשאר ממנו שורש אחד. אפילו כמחט שמלפפין עליו הרוקמין את השני והחזירו למקומו ונטע פטור. מפני שיכול לחיות. נעקר כולו ונעקרה הסלע ששרשיו בה עמו וחזר ונטעו כמה שהוא בכל האדמה שסביבות שרשיו. אם היה יכול לחיות מאותה אדמה אילו לא נטע הרי היא כמי שלא נעקר. ואם לאו חייב: יג אילן שקצצו מעם הארץ והחליף חייב בערלה ומונין לו משעת קציצה: יד אחד הנוטע. ואחד המבריך. ואחד המרכיב חייב. בד"א בשחתך בד אחד מן האילן והבריכו בארץ או הרכיבו באילן אחר. אבל אם מתח בד אחד מן האילן הזקן והבריך בארץ. או הרכיבו באילן אחר ועיקר הבד מעורה באילן הזקן הרי זה פטור: טו גדל זה הילד שהבריך ועשה פירות. ואח"כ פסק עיקרו שהוא מעורה באילן הזקן. מונה משעה שנפסק. ואותן הפירות מותרין מפני שגדלו בהיתר. ואם הניחן אחר שנפסק העיקר עד שהוסיפו במאתים הרי אלו אסורין: טז ילדה שסיבכה בזקנה והיו פירות בילדה אפילו הוסיפו מאתים הרי אלו הפירות של ילדה אסורין. שאין גידולי היתר מעלין את העיקר האסור: יז אילן שהבריך ממנו בד בארץ ואח"כ נעקר האילן כולו והרי הוא חי מן הבד שהבריך בארץ נעשה אותו אילן כאילו עתה ניטע וחייב בערלה. ומונה לאילן ולמה שצמח מן ההברכה משעה שנעקר: יח הרי שהבריך בד בארץ וצמח. והבריך בד אחד ממה שצמח בארץ וצמח. וחזר והבריך מן השלישי אפילו הן [מאה] מעורין זה בזה הואיל ולא נפסקו מן העיקר הראשון הכל מותר. ואם נפסק עיקר הראשון מונה לכל משעה שנפסק: יט אילן היוצא מן הגזע פטור מן הערלה. מן השרשים חייב. ילדה פחותה מטפח חייבת בערלה כל שנותיה מפני שנראית כנטיעה בת שנתה. במה דברים אמורים בנטיעה אחת או שתים כנגד שתים ואחת יוצאה זנב. אבל אם היה הכרם כולו פחות מטפח הרי זה יש לו קול ומונין כדרך שמונין לשאר האילנות: כ נוטעין ייחור של ערלה ואין נוטעין אגוז של ערלה מפני שהוא פרי. ופירות ערלה אסורין בהנאה כמו שביארנו בהלכות איסורי מאכלות. ואם עבר ונטע אגוז של ערלה הרי הצומח מותר כשאר האילנות: כא וכן אין מרכיבין כפניות של ערלה בדקלים

מפני

במקום אחר: זעזעו ולא עקרו וכו' עד ואם לאו חייב. משנה פ"ק דערלה (משנה ג):
יג אילן שקצצו מעם הארץ וכו'. ירושלמי ספ"ק דשביעית וכחכמים:
יד אחד הנוטע ואחד המבריך וכו'. בפ"ק דר"ה (דף פ':) משמע בברייתא דמבריך ומרכיב חייב בערלה ובסיפרא תניא ונטעתם פרט למבריך ומרכיב ותירצו רבינו ורבינו שמשון בפירוש המשנה פ"ק דערלה (מ"ס) דההיא דסיפרא מיירי בשלא נפסקה מן האב והיא יונקת ממנו וההיא ברייתא דפ"ק דר"ה בשנפסקה וכ"כ הר"ן בפ"ק דר"ה בהלכות ערלה: טו ומ"ש גדל זה הילד שהבריך ועשה פירות וכו'. משנה פ"ק דערלה הבריכה שנה אחר שנה ונפסקה מונה משעה שנפסקה בריכה שנפסקה והיה [illegible] פירות אם הוסיף במאתים אסור:
טז ילדה שסיככה בזקנה והיו פירות בילדה וכו'. מימרא בפ' הנודר מן הירק עלה נ"ז:
יז אילן שהבריך ממנו בד אחד בארץ וכו'. משנה פ"ק דערלה (משנה ה) אילן שנעקר ובו בריכה והוא חי ממנה חזרה הזקינה להיות כבריכה. ויש בספרי רבינו תיבת מפני מיותרת וצריך למוחקה:
יח הרי שהבריך בד אחד בארץ וצמח וכו'. שם במשנה כתבתיה בסמוך הבריכה שנה אחר שנה ונפסקה מונה משעה שנפסקה:
יט אילן היוצא מן הגזע פטור מן הערלה מן השרפים חייב. תוספתא אלא שאם שנויה בשנגון זה אילן העולה בין מן הגזע בין מן השרפים חייב רבי יהודה אומר העולה מן הגזע חייב מן השרפים פטור ורבינו גירסא אחרת היתה לו ששנוי הם בדברי ת"ק מן הגזע פטור מן השרפים חייב. ובפרק *המוכר פירות פירשו רואה פני חמה זהו גזע שאינו רואה פני חמה זהו מן השרפים:
ילדה פחותה מטפח וכו' עד לשאר האילנות. בס"פ משוח מלחמה עלה מ"ג:
כ נוטעין יחור של ערלה וכו'. משנה פ"ק דערלה (משנה ט) ומה שכתב ואם עבר ונטע וכו'. בס"פ כל הצלמים (דף מ"ח:) וטעמא משום דזה וזה גורם מותר: כא ומ"ש וכן אין מרכיבין כפניות של ערלה וכו'. משנה בפ"ק

*[המוכר את הספינה פ"ב]:

ומונה משעת נטיעתו וכו'. הכי איתא בירושלמי ערלה מאימתי מונה לה משעת נטיעתו: ומה שכתב רבינו אחד הנוטע גרעינה קשיא לי מי איכא אילן הנטוע מגרעינה שיעשה פירות בתוך שלש שנים. ואפשר שיש בארצות החמות שעושה פרי בתוך שלש שנים: זעזעו ולא עקרו וכו'. שם במשנה אילן שנעקר והסלע עמו ששטפו נהר והסלע עמו אם יכול לחיות פטור ואם לאו חייב נעקר הסלע מלדו או שזעזעתו המחרישה או שזעזעתו ועשאו בעפר אם יכול לחיות פטור ואם לאו חייב ויראה שרבינו מפרש ועשאו בעפר שתקנו ועשאו בעפר אחר וזהו שכתב מלא סביבותיו בעפר וכו' וכן פירש ר"ש:

יב וכן אילן שנעקר וכו'. ג"ז שם במשנה אילן שנעקר ונשתייר בו שורש פטור וכמה יהיה השורש רשב"ג אומר משום רבי אלעזר בן יהודה איש ברתותא כמחט של מיתון ויש גורסים מיתוח. ורבינו פירש על המשנה דבר המתיישב על גירסת מיתוח והכא ובפרק י"ח מכלים פי' דבר המתיישב על גירסת מיתון: נעקר כולו ונעקרה הסלע וכו'. משנה הזכרתיה בסמוך ולא הוצרך לכתוב נעקרה הסלע מלדו לפי שהדבר מובן מן הכלל אם יכול לחיות פטור ואם לאו חייב:
יג אילן שקצצו מע"ה וכו'. תנן פ"ק דשביעית אילן שנגמם והוציא חליפין מטפח ולמטה כנטיעה מטפח ולמעלה כאילן דברי ר"ש וכתב רבינו בפירוש המשנה והלכה כר"ע וכר"ש מפני שיש בתוספתא דברים מסכימים עם דבריהם. ונראה שחזר בו בפסקיו דגרסי' בירושל' (א"ר יודן ברבי טרפון) * רשב"א וראב"י אמרו דבר אחד דאמר ר' שמואל בר נחמני בשם רבי יונתן בשם ראב"י הגומם כרמו פחות מטפח חייב בערלה מפני מראית העין דברי חכמים עד שיגום מע"ה וסובר רבינו דכל כה"ג שיטה היא ואינה הלכה ומשמע דר"ש מדינא קאמר וראב"י משום מראית העין קאמר ולפיכך פסק רבינו כחכמים שאמרו עד שיגום מע"ה והרא"ש פסק כראב"י דמשנתו קב ונקי ורבינו סובר דלא אמרינן הכי אלא במשנה ולא בברייתא ותו דהא פרישו אמוראי דהוי שיטה ולפיכך אינה הלכה. והוי יודע דלא אמרינן הכי אלא באילן שנטעו לפירות מתחילה שאם נגמם למעלה מן הארץ פטור אבל אם נטעו מתחלה לקורות וקצצו כדי שיהא נטע לאכילה אע"פ שנגמ' למעלה מן הארץ חייב ומונה לו משעת קצילם:
יד אחד הנוטע ואחד המבריך וכו'. בפ"ק דר"ה (דף ט) ברייתא אחד הנוטע ואחד המבריך ואחד המרכיב כו' אם לערלה ערלה ואם לרבעי רבעי:
בד"א בשחתך בד אחד. פ"ק דערלה אילן שנעקר ובו בריכה והוא חי ממנה חזרה הזקנה להיות כבריכה הבריכה שנה אחר שנה ונפסקה מונה משעה שנפסקה ומשמע דאם לא נפסקה אלא שיונקת מן הזקנה פטור ובהכי מיתרלי תרתי מתנייתא חדא תני מבריך פטור וחדא תני מבריך חייב ל"ק הך דתני פטור כשלא נפסקה מן הזקנה והך דתני חייב כשנפסקה מן הזקנה. ובירושלמי אמרינן מאן מוכח ומהדרינן מאן דאכיל דלאו דידיה בעית לאסתכולי ביה כלומר כשהיא יונקת מן האב הופכת עליה שלא יעמדו כנגד העלין של אב:
טו ואם הניחן אחר שנפסק וכו'. זה מבואר בכמה דוכתי שאין הערלה עולה אלא באחד ומאתים ואם הוסיפו פחות ממאתים הרי העלה ההיתר את האיסור והותר הכל:
טז ילדה שסיבכה בזקנה וכו'. מימרא דרבי יוחנן פרק הנודר מן הירק (דף נ"ז) כלשון רבינו והטעם שאין גידולי היתר מעלין את האיסור: יז אילן שהבריך ממנו בד בארץ וכו'. היינו רישא דמתניתין אילן שנעקר ובו בריכה והוא חי ממנה חזרה הזקנה להיות כבריכה. ומה שכתב רבינו ומונה לאילן וכו'. ספירוש ומונה לאילן ולבריכה משעה שנעקר האילן שהרי בתחילה לא נהג בבריכה שני ערלה כיון שלא נפסקה מן האילן ובשעה שנעקר האילן התחילו שני ערלה למנים:
יח הרי שהבריך בד בארץ וצמח. שם במשנה הבריכה שנה אחר שנה ונפסקה מונה משעה שנפסקה סיפוק הגפנים וסיפוק ע"ג סיפוק אע"פ שהבריכן בארץ מותר לשון סיפוק בגפנים הוא כלשון הרכבה באילן ועניינו שיקח ענף מזו הגפן וימתח אותו עד שיגיע לגפן אחרת וירכיב קצתו בה וסיפוק ע"ג סיפוק הוא שירכיב קצת ענף זה האילן בזה האילן האחר וקצת ענף זה האילן בזה האילן אפי' הטמינו בארץ פטור מן הערלה ולא כתב רבינו מלוקה זו לפי שהוא בכלל מ"ש לעיל אחד הנוטע ואחד המבריך ואחד המרכיב חייב בד"א בשחתך בד אחד מן האילן וכו' אבל אם מתח בד אחד מן האילן וכו':
יט ילדה פחותה מטפח וכו'. מימרא דרבי יוחנן בפרק משוח מלחמה (דף מ"ג) כלשון רבינו ולא מיבעיא נטיעה אחת או שתים ושלש אלא אפילו שתים כנגד שתים ואחת יוצאה זנב שנקרא כרם בכל מקום אסורה משום ערלה לעולם עד שיהיה הכרם כולו כך דאית ליה קלא. ומסתברא שאם היה רוב הכרם כך דקי"ל בכל דוכתא רובו ככולו ואפשר דבעלמא אמרי' רובו ככולו אבל הכא משום קלא הוא ואין קול יוצא אלא בזמן שכל הכרם הוא כך והיינו שכתב רבינו אבל אם היה הכרם כולו פחות מטפח וכו':
כ כא נוטעין ייחור של ערלה וכו'. פ"ק דערלה רבי יוסי אומר נוטעין ייחור של ערלה ואין נוטעין אגוז של ערלה מפני שהוא פרי ואין מרכיבין לכפניות של ערלה וסמריך עלה בפרק כל הצלמים ומודה ר' יוסי שאם נטע והבריך והרכיב מותר והטעם דזה וזה גורם מותר והכי אמרינן בכל דוכתא. והא דאין מרכיבין בכפניות של ערלה יש מפרשים יחור שיש בו כפניות של ערלה והם התמרים בעודם סמדר דחיישינן דילמא אתי למיכל מהם והתיא מתניתין כר' יוסי דאמר סמדר אסור לפי שהוא פרי והכי אמרינן בירושלמי רבי ינאי שאל מאן אין מרכיבין כפניות של ערלה רבי יוסי ולא קי"ל כרבי יוסי אלא כרבנן דאמרי סמדר מותר בערלה וא"כ קשיא על רבינו שקבע אותו להלכה וי"ל שאין מפרש רבינו ייחור שיש בו כפניות של תמרה שזה ודאי מותר שהסמדר אין בו משום ערלה אלא כפניות הם הלולבים של התמר בעודם רכים והם ראוים לאכילה כפרי עצמו ונוהג בהם ערלה וקא דתנן העלין והלולבין מותרים בערלה היינו הלולבין הקשים שאינם ראויים לאכילה וסובר רבינו כיון דאפשר לפרושי מתניתין דתיהוי הלכתא לא מוקמי לה

*עי' בירושלמי שביעית פ"א וערלה פ"א

כרבי

מפני שהן כפרי. עבר והרכיב מותר שכל דבר שיש לו שני גורמין אחד אסור ואחד מותר הרי זה הנגרם משניהם מותר. לפיכך הצומח מפירות ערלה מותר שהרי גורם לצמוח הפרי האסור והארץ המותרת:

פרק אחד עשר

א מצות עשה להתודות לפני יי' אחר שמוציאין כל המתנות שבזרע הארץ וזהו הנקרא וידוי מעשר: ב ואין מתודין וידוי זה אלא אחר השנה שמפרישין בה מעשר עני שנאמר כי תכלה לעשר ואמרת לפני יי' אלהיך בערתי הקדש מן הבית: ג אימתי מתודין במנחה ביום טוב האחרון של פסח של רביעית ושל שביעית. שנאמר כי תכלה לעשר ברגל שכל המעשרות כלים בו. ואין הפסח מגיע משנה רביעית אלא כל פירות שלישית נתעשרו בין פירות האילן בין פירות הארץ: ד *אין מתודין אלא ביום וכל היום כשר לוידוי המעשר. ובין בפני הבית ובין שלא בפני הבית חייב לבער ולהתודות: ה וידוי זה נאמר בכל לשון שנאמר ואמרת לפני יי' אלהיך בכל לשון שאתה אומר. וכל אחד ואחד אומרו בפני עצמו. ואם רצו רבים להתודות כאחד מתודין: ו ומצותו במקדש שנאמר לפני יי' ואם התודה בכל מקום יצא: ז אינו מתודה עד שלא ישאר אצלו אחת מן המתנות. שכן הוא אומר בוידוי בערתי הקדש מן הבית. וערב יום טוב האחרון היה הביעור ולמחר מתודין: ח כיצד הוא עושה אם נשאר אצלו תרומה ותרומת מעשר נותנה לכהן. מעשר ראשון נותנו ללוי. מעשר עני נותנו לעניים. נשארו אצלו פירות מעשר שני של ודאי או נטע רבעי או מעות פדייתן ה"ז מבערן ומשליך לים או שורף. נשאר אצלו מעשר שני של דמאי אינו חייב לבערו. נשאר אצלו בכורים הרי הן מתבערין בכל מקום: ט במה דברים אמורים ששורף ומבער כשנשארו אצלו פירות שאינו יכול לאכול כולן קודם שיכנס יום טוב. אבל אם נשאר תבשיל של מע"ש ונטע רבעי אינו צריך לבערו שהתבשיל כמבוער. וכן יין ותבלין הרי הן כמבוערין: י פירות שלא הגיעו לעונת המעשרות בשעת הביעור אין מעכבין אותו להתודות ואינו חייב לבערן: יא מי שהיו פירותיו רחוקין ממנו והגיע יום הביעור הרי זה קורא שם למתנות ומזכה להן לבעליהן על גב קרקע או למי שזוכה להן לבעליהן ומתודה למחר. שנתינת המטלטלין על גבי קרקע אינה אלא מתנה שיש בה חיזוק. אבל אינו יכול להקנות להם

השגת הראב"ד

*אין מתודין אלא ביום וכו' עד בין בפני הבית בין שלא בפני הבית חייב לבער ולהתודות: א"א זה שיבוש שהוידוי אינו אלא לפני י"י ואין לפני י"י אלא בבית:

רדב"ז

כרבי יוסי. ולולבי התמרים בתחילת צמיחתן נקראין בתלמוד כפניות:

פי"א א מצות עשה להתודות וכו'. פרק בתרא דמעשר שני ערב יו"ט הראשון של פסח של רביעית ושל שביעית היה ביעור ומפרשים בירושלמי דכתיב מקץ שלש שנים תוציא את כל מעשר תבואתך יכול פעם אחת בשבוע את חייב לבער ת"ל מקצה שלש שנים יכול כשהגיע בראש השנה שלישית את חייב לבער ת"ל מקצה אין מקצה אלא בסוף שנה אתה מבער ואי אתה מבער בר"ה אי בסוף שנה יכול בראשה של שביעית תלמוד לומר כי תכלה לעשר כשתכלה לעשר את כל הפירות יכול אף בחנוכה נאמר כאן מקצה ונאמר להלן מקץ שבע שנים במועד שנת השמטה בחג הסכות מה מקץ שנאמר להלן מועד אף כאן מועד אי מה להלן בחג הסכות אף כאן בחג הסכות ת"ל כי תכלה לעשר אימתי הוא מכלה לעשר את כל הפירות בפסח של רביעית ע"כ. וה"ה לפסח של שביעית:

ג אימתי מתודין במנחה וכו'. שם במשנה ביו"ט האחרון היו מתודין וכו' ערב יום טוב הא' מבערין ובמנחה של יום טוב האחרון היו מתודין:

ד אין מתודין אלא ביום וכו'. פרק הקורא את המגילה למפרע (דף כ) במשנה כל היום כשר לקריאת המגילה וכו' ולוידוי מעשר ואמרי' עלה בגמרא דכתיב ואמרת לפני ה' אלהיך בערתי הקדש מן הבית וסמיך ליה היום הזה ה' אלהיך מצוך וגו': ובין בפני הבית בין שלא בפני הבית וכו'. כתב הראב"ד שזה שבוש שהוידוי אינו אלא לפני ה' ואין לפני ה' אלא בבית ע"כ. ואני תמה על השגה זו שהרי רבינו ביאר בסמוך כוונתו וכתב ומצותו במקדש שנאמר לפני ה' ואם התודה בכל מקום יצא כלומר אפילו שלא בפני הבית וכיון שאם התודה בכ"מ יצא א"כ חייב להתודות בכ"מ אפי' שלא בפני הבית הילכך מה שכתוב לפני ה' אינו אלא למצוה מן המובחר אבל לעולם חייב להתודות בכל מקום כיון שאתה מודה שחייב לבער בכל מקום חייב להתודות בכל מקום שהרי הוידוי על הביעור הוא בא ועלו דברי רבינו כהוגן אין בהם נפתל ועיקש:

ז אינו מתודה עד שלא ישאר וכו'. ומהאי טעמא לא היו מתודים עד המנחה. ובירושלמי פריך ויתודה בי"ט הראשון של פסח ומשני כדי שיהא לו מה לאכול ברגל ופריך ויתודה שחרית ומשני עד כאן מצוה לאכול. וא"ת א"כ למה היה הביעור ערב יו"ט *הראשון וי"ל דמהאי טעמא נופיה כדי שיתן תרומה ותרומת מעשר לבעליה ומע"ר לבעליו ומעשר עני לבעליו כדי שישמחו ויאכלו במועד. וזו היא שכתב רבינו בסמוך כיצד הוא עושה:

ח נשארו אצלו פירות מעשר שני וכו'. אע"ג דלא נזכר במשנה אלא מע"ש ה"ה לנטע רבעי שגם הוא חייב לבערו דהא יליף קדש קדש ממע"ש כדכתיבנא לעיל ושני מיני ביעור יש כל שאר המתנות שיש להם בעלים נתינתן לבעליהן זהו ביעורן ומע"ש ונטע רבעי שאין להם בעלים צריך לשרוף מה שנשאר או משליך לים: נשאר אצלו מעשר שני של דמאי וכו'. משנה במסכת דמאי שדמאי אין לו חומש ואין לו ביעור: נשאר אצלו בכורים הרי הן מתבערים בכל מקום. פרק בתרא דמע"ש פלוגתא ופסק כת"ק דאמר והבכורים מתבערים בכ"מ:

ט בר"א ששורף וכו'. שם במשנה התבשיל ב"ש אומרים צריך לבער וב"ה אומרים הרי הוא כמבוער ובירושלמי הכל מודים בפת ומאן שצריך לבער ביין ותבלין שהם כמבוערים מה פליגי בתבשיל: י פירות שלא הגיעו לעונת המעשרות וכו'. שם במשנה עד שבא רבי עקיבא ולימד שכל הפירות שלא הגיעו לעונת המעשרות פטורין מן הביעור:

יא מי שהיו פירותיו רחוקים ממנו וכו'. שם במשנה מי שהיו פירותיו רחוקים ממנו קורא שם מעשה בר"ג והזקנים שהיו באים בספינה וכו' ופירשה רבינו שהגיע זמן הביעור וכן פירש ר"ם אע"ג דקי"ל דחזקה על חבר שאין מוציא מביתו עד שיתקן פירותיו שלא להכשיל את בני ביתו מ"מ ר"ג שהוא טבל קודם שילא מביתו ולא הוצרך לעשות תקנה לתרומה גדולה דאין הגורן נעקר עד שתורמין אותו כדאיתא בירושלמי: ומזכה להן לבעליהן ע"ג קרקע וכו'. פרק שנים אוחזין מסיק עלה דעובדא דר"ג אמר ליה הכוח מדרבנן מטלטלי אגב מקרקע הקנה להם רבי זירא קבלה רבי אבא לא קבלה אמר רבא שפיר עבד דלא קבלה וכי לא היה להם סודר לקנות ממנו בחליפין אלא טובת

*כן היה גירסתו כדברי רבינו ועי' כ"מ

כסף משנה

הם בפ"ק דערלה: ומ"ש עבר והרכיב מותר וכו'. כבר נתבאר בסמוך:

פי"א א מצות עשה להתודות לפני ה' וכו' שנאמר כי תכלה לעשר וכו'. פשוט הוא:

ב ג ומ"ש ואין מתודין וידוי זה אלא אחר השנה שמפרישין בה מעשר עני וכו' עד בין פירות הארץ. משנה וירושלמי בפרקא בתרא דמע"ש (משנה י) וכתוב בספרי רבינו אחר השנה שמפרישין בה מע"ש והוא ט"ס וצריך להגיה מעשר עני במקום מע"ש:

ד אין מתודין אלא ביום כו'. משנה בספ"ב דמגילה (דף כ':): ובין בפני הבית בין שלא בפני הבית חייב לבער ולהתודות: כתב הראב"ד זה שיבוש שהוידוי אינו אלא לפני ה' ואין לפני ה' אלא בבית עכ"ל. ואפשר לומר שטעם רבינו שכיון שהוא חייב לבער אפילו שלא בפני הבית למה ימנע מלהתודות ואי משום לפני ה' אינו מוכרח דבכל מקום הוי לפני ה' היכא דליכא מקדש או בדיעבד:

ה וידוי זה נאמר בכל לשון וכו'. משנה ר"פ אלו נאמרים (דף ל"ב:): וכל אחד ואחד וכו':

ו ומצותו במקדש וכו' ואם התודה בכל מקום יצא. כבר נתבאר:

ז אינו מתודה עד שלא ישאר אצלו וכו'. פשוט הוא ומבואר במשנה פ"ה דמע"ש: וערב י"ט האחרון היה הביעור. משנה בפרקא בתרא דמע"ש (משנה ו) ובספרינו כתוב ערב י"ט הראשון של פסח של רביעית ושל שביעית היה הביעור וגירסת רבינו אחרון במקום ראשון ויש להוכיח כן מדאמרינן בירושלמי (הלכה ה') ויתודה בי"ט הראשון של פסח כדי שיהא לו מה לאכול ברגל ויתודה בשחרית עד כאן מצוה הוא לאכול. ואם איתא שהביעור היה מעי"ט הראשון הרי לא היה לו מה לאכול ברגל: ומ"ש ולמחר. שם במשנה (משנה י) במנחה ביו"ט האחרון היו מתודים:

ח כיצד הוא עושה וכו'. משנה ו' שם. ומ"ש הרי זה מבערן ומשליך לים או שורף. זהו פי' מה ששנינו שם במשנה מע"ש והביכורים מתבערים בכל מקום. ומה שהשוה נטע רבעי למעשר שני הוא מדאמרינן בפרק שני דקידושין דיליף קדש קדש ממעשר וגם ממה ששנינו בפרק בתרא דמע"ש בערתי הקדש זה מע"ש ונטע רבעי. ומה שכתב נשאר אצלו מעשר שני של דמאי אינו חייב לבערו. משנה פרק קמא דדמאי (משנה ב) הדמאי אין לו חומש ואין לו ביעור: ומ"ש נשאר אצלו ביכורים הרי הם מתבערים בכ"מ. שם במשנה וכת"ק: ט ומ"ש בד"א ששורף ומבער וכו' אבל אם נשאר תבשיל וכו'. שם במשנה וכב"ה. ומ"ש וכן יין ותבלין הרי הם כמבוערים. שם בירושלמי: י פירות שלא הגיעו לעונת המעשרות וכו'. משנה שם:

יא מי שהיו פירותיו רחוקים ממנו וכו'. ג"ז משנה שם: ומה שכתב אבל אינו יכול להקנות להם המעשר בחליפין וכו'. נראה שלמד כן מעובדא דרבן גמליאל וזקנים ששנינו שם ונתקבלו זה מזה שכר ולמה הוצרכו לכך יותר נקל היה להקנותם בקנין סודר אלא מפני שנראה כמכירה:

ומניין

משנה למלך

פ"י כא שכל דבר שיש לו שני גורמים וכו'. עיין במה שכתב הראב"ד לעיל ספ"ט מה' נדרים: פי"א יא מי שהיו פירותיו רחוקים ממנו כו'. הכי איתא בפ"ק דמציעא (דף י"ב) מתנות כהונה נפישה כתיב בהו חליפין דרך מקח וממכר הוא מטלטלי אגב מקרקעי נהיגה אלימתא היא ע"כ. ורבינו לא ס"ל כרבא דטובת הנאה אינה ממון לקנות בחליפין או ע"ג קרקע משום דאזיל לשיטתיה שפסק בהלכות זכיה ומתנה דלעולם בעינן עומד בלד שדהו אפילו בחצר המשתמרת וא"כ ע"כ עובדא דר"ג וזקנים מטלטלי אגב מקרקע הקנה להם ועיין במ"ש מרן בח"מ סי' קל"ט ס"ט

הנאה אינה ממון לקנות ממנו בחליפין הכא נמי טובת הנאה אינה ממון לקנות ע"ג קרקע ולא היא מתנות כהונה נתינה כתיבא בהו חליפין דרך מקח וממכר הוא מטלטלין אגב מקרקע משנה אלימתא היא ע"כ. והם דברי רבינו, ור"נ הקנה להם הקרקע בשכירות והקנה להם המתנות אגב קרקע והקשו בתוספות דמאי קבלי שכר היה לו להשאיל להם או להשכיר בחליפין. וי"ל דשאלה ושכירות אינו נקנה בחליפין. וק"ל וכי שאלה ושכירות עדיפי ממכירה והלא הקרקע נקנה בחליפין וי"ל דלעולם קרקע נקנה בחליפין אבל לא אלים קנינו לקנות אגביו מטלטלין ומשום הכי נתקבלו שכר זה מזה כי השכירות אנקנה בכסף קנין אלים ועדיין צ"ע :

להם המעשר בחליפין מפני שנראה כמכירה. והמעשרות והתרומות והמתנות נאמר בהן נתינה לא מכירה : **יב** ומניין שאינו יכול להתודות עד שיוציא כל המתנות שנאמר בערתי הקדש מן הבית. הקדש זה מעשר שני ונטע רבעי הקרוי קדש. מן הבית זו חלה שהיא המתנה של כהנים בבית. נתתיו ללוי זה מעשר ראשון. וגם נתתיו מכלל שקדמתו מתנה אחרת והיא תרומה גדולה ותרומת מעשר. לגר ליתום ולאלמנה זה מעשר עני ולקט שכחה ופאה. אע"פ שאין לקט שכחה ופאה מעכבין את הוידוי : **יג** וצריך להפריש המתנות על הסדר ואח"כ יתודה שנאמר ככל מצותך אשר צויתני. הא אם הקדים מעשר שני לראשון אינו יכול להתודות. נשרף טבלו אינו יכול להתודות שהרי לא הפריש מתנות ולא נתנן לבעליהן. ובזמן שהיו נותנין מעשר ראשון לכהנים לא היו מתודין שנאמר וגם נתתיו ללוי : **יד** מי שאין לו אלא מעשר שני בלבד מתודה. שעיקר הוידוי במעשר הוא. וכן אם לא היה לו אלא ביכורים בלבד מתודה שנאמר בערתי הקדש. הקדש הראשון שהוא הבכורים. אבל מי שאין לו אלא תרומה בפני עצמה אינו מתודה שאין התרומה טעונה וידוי אלא בכלל שאר המתנות : **טו** לא עברתי ממצותיך שלא הפריש ממין על שאינו מינו. ולא מן התלוש על המחובר. ולא מן המחובר על התלוש. ולא מן החדש על הישן. ולא מן הישן על החדש. ולא שכחתי שלא שכח מלברכו ומלהזכיר שמו עליו. לא אכלתי באוני ממנו הא אם אכלו באנינו אינו מתודה. ולא בערתי ממנו בטמא הא אם הפרישו בטומאה אינו מתודה. ולא נתתי ממנו למת שלא לקח ממנו ארון ותכריכין ולא נתנו לאוננים אחרים. שמעתי בקול יי' אלהי שהביאו לבית הבחירה. עשיתי ככל אשר צויתני ששמח ושימח בו שנאמר ושמחת בכל הטוב : **טז** השקיפה ממעון קדשך מן השמים עד כאשר נשבעת לאבותינו ארץ זבת חלב ודבש זו בקשה שיתן טעם בפירות : **יז** ישראל וממזרים מתודים. אבל לא גרים ועבדים משוחררים מפני שאין להם חלק בארץ והרי הוא אומר ואת האדמה אשר נתת לנו. כהנים ולויים מתודים שאע"פ שלא נטלו חלק בארץ יש להם ערי מגרש :

סליקו להו הלכות מעשר שני ונטע רבעי :

יב ומניין שאינו יכול להתודות וכו' עד אינו יכול להתודות. משנה שם :

יג נשרף טבלו אינו יכול להתודות וכו'. ירושלמי שם :

ובזמן שהיו נותנין מעשר ראשון לכהנים וכו'. פ' עגלה ערופה (דף מ"ח) :

יד מי שאין לו אלא מעשר שני בלבד וכו' עד אינו מתודה. ירושלמי בפ"ב דבכורים :

טו לא עברתי ממצותיך שלא הפרים ממין על שאינו מינו וכו' עד סוף הפרק. משנה בסוף מעשר שני (משנה יא יב) :

סליקו להו הלכות מעשר שני ונטע רבעי

יב ומנין שאינו יכול להתודות וכו'. פרק בתרא דמע"ש משנה כלשון רבינו אלא דנקיט להו כסדר הכתוב :

וגם נתתיו וכו'. שם וגם נתתיו זו תרומה ותרומת מעשר :

יג וצריך למפרים המתנות על הסדר וכו'. ג"ז שם משנה ככל מצותך אשר צויתני הא אם הקדים מעשר שני לראשון אינו יכול להתודות : נשרף טבלו וכו'. ירושלמי עלה דמתני' נתתיו ללוי מכאן שאין מעשר לכהונה אמר רבי יונה זאת אומרת נשרף טבלו אינו יכול להתודות ע"כ ובזמן שקנסו את הלוים והיו נותנין המעשר לכהנים איך יתודה וגם נתתיו והוא לא נתן כלום והיינו דתנן יוחנן כ"ג העביר את הודיית המעשר לפי שהיו נותנין לכהנים :

יד מי שאין לו אלא מעשר שני וכו'. לא נתבאר בדברי רבינו מי שאין לו אלא מעשר ראשון אם יתודה או לא. ונראה שאינו מתודה דאפי' בבכורים לא היה מתודה אלא משום דכתיב הקדש ומשמע הקדש הראשון ולא הוצרך לבוליה אלא תרומה משום דקראה הכתוב ראשית ורבינו תפס לשון הירושלמי פ"ב דבכורים :

טו לא עברתי ממצותיך וכו'. שם במשנה כלשון רבינו : לא אכלתי באוני ממנו. ג"ז שם :

טז השקיפה ממעון קדשך וגו'. ג"ז שם במשנה. ותמהתי למה השמיט רבינו מה שכתוב בה וברך את עמך בבנים ובנות ואת האדמה אשר נתת לנו בטל ובמטר ובולדי בהמה. ואפשר דטעמו מפני שזה מענין וידוי המעשר שיתן טעם בפירות :

יז ישראל וממזרים וכו'. ג"ז שם : וכהנים ולויים. פלוגתא דתנאי ופסק כרבי יוסי דאמר יש להם ערי מגרש ולפיכך מתודים: (ולא גרים וכו' עיין בתשובה ח"ב בלשונות הרמב"ם סי' ל"ך) :

סליקו להו הלכות מע"ש ונטע רבעי

משנה למלך

כפה בעל העיטור. ודע שאינו צריך לשיים מקום בצפונו או בדרומו ואע"ג דלענין איסורא דטבל לא פסקי עד שיסיים מקום וכמ"ש רבינו בפ"ג מהלכות תרומות דין ה' מ"מ לענין הוצאה דמצות ביעור סגי בקריאת שם לבד כן מתבאר מדברי התוס' פ"ק דקידושין (דף כ"ו) ד"ה מעשה. אך ראיתי **לבריטב"א** שם בחידושיו שכתב והיכא דקשיא ליה איך לא סיים מקום למעשרות אלו כו' והיכא למימר דכי בעינן סיום מקום ה"מ למאן דלית ליה ברירה אבל ר"ג סבר יש ברירה וכשאוכל ומסייר שיעור מעשר אמרינן הוברר הדבר למפרע שזהו מה שהפרים ע"כ. ולפ"ז לדידן דקי"ל דאין ברירה **צריך** לסיים מקום :

סליקו להו הלכות מעשר שני ונטע רבעי

הלכות בכורים עם שאר מתנות כהונה שבגבולין יש בכללן תשע מצות . שמונה מצות עשה . ואחת מצות לא תעשה . וזהו פרטן :

א) להפריש בכורים ולהעלותן במקדש : ב) שלא יאכל הכהן בכורים חוץ לירושלים : ג) לקרות עליהן : ד) להפריש חלה לכהן : ה) לתת לכהן זרוע ולחיים וקיבה : ו) ליתן לו ראשית הגז : ז) לפדות בכור הבן וליתן פדיונו לכהן : ח) לפדות פטר חמור וליתן פדיונו לכהן : ט) לערוף פטר חמור אם לא רצה לפדותו :

וביאור מצות אלו בפרקים אלו

פרק ראשון

א עשרים וארבע מתנות ניתנו לכהנים וכולן מפורשין בתורה . ועל כולן נכרתה ברית לאהרן . וכל כהן שאינו מודה בהן אין לו חלק בכהנים ואין נותנין לו מתנה מהן : **ב** וכל האוכל מתנה שיש בה קדושה מברך אשר קדשנו בקדושתו של אהרן וצונו לאכול כך וכך : **ג** שמנה מתנות מהם אין אוכלים אותן הכהנים אלא במקדש לפנים מחומת העזרה . וחמש מתנות אין אוכלין אותן אלא בירושלים לפנים מחומת העיר . וחמש מתנות אין זוכין בהן מן התורה אלא בארץ ישראל בלבד . וחמש מתנות זוכין בהן בין בארץ בין בח"ל . ומתנה אחת זוכין בה מן המקדש : **ד** מה הן השמנה שאין נאכלין אלא במקדש . בשר החטאת אחד חטאת העוף ואחד חטאת הבהמה . ובשר האשם בין תלוי בין ודאי . וזבחי שלמי ציבור . ומותר העומר . ושירי מנחות ישראל . ושתי הלחם . ולחם הפנים . ולוג שמן של מצורע . אלו אינן נאכלין אלא במקדש : **ה** ומה הן החמש שאינן נאכלין אלא בירושלים . חזה ושוק של שלמים . והמורם מן התודה . והמורם מאיל נזיר . ובכור בהמה טהורה . והבכורים . אלו אינן נאכלין אלא בירושלים : **ו** ומה הן החמש שבא"י . התרומה . ותרומת מעשר . והחלה ושלשתן קדש . וראשית הגז . ושדה אחוזה ושניהן חולין . אלו אינן זוכין בהן מן התורה אלא בא"י . ואין אוכלין תרומות וחלות של ארץ ישראל אלא בא"י : **ז** ומה הן החמש שזוכין בהן הכהנים בכל מקום . המתנות . ופדיון הבן . ופטר חמור . וגזל הגר . והחרמים. וחמשתן חולין לכל דבר : **ח** והמתנה שזוכין בה מן המקדש הוא עורות העולות. והוא הדין לשאר עורות קדשי הקדשים כולן לכהנים : **ט** השמנה מתנות שאינן נאכלין אלא במקדש כולן קדשי קדשים הן ואינן נאכלים אלא לזכרי כהונה כמו שיתבאר במקומו. ובהן נאמר כל זכר בכהנים יאכל אותו וגו' : **י** החמש שבירושלים הן קדשים קלים ונאכלין לזכרים ולנקבות ובהן נאמר לך נתתים ולבניך ולבנותיך אתך לחק עולם . ואעפ"כ אין ניתנין אלא לזכרי כהונה שהרי לאנשי משמר הן . והבכור מקריבין חלבו ודמו ואין מקריבו אלא איש. וכן עורות קדשי הקדשים. ושדה אחוזה. והחרמים. וגזל הגר . אין זוכין בהן אלא אנשי משמר כמו שיתבאר. וכן פדיון הבן לזכרי כהונה שכן נאמר בו ונתת הכסף לאהרן ולבניו . ופטר חמור לזכרי כהונה שדין הבכורות כולן שוה לזכרים ולא לנקבות : **יא** הנה למדת שהמתנות שניתנין לנקבות כזכרים חמש מתנות . תרומה . ותרומת מעשר . וחלה. ומתנות בהמה. וראשית הגז. ומניין אתה אומר שראשית הגז ניתנת לכהנות שנאמר ראשית דגנך תירושך ויצהרך וראשית גז צאנך תתן לו . מה ראשית דגן ניתנת לנקבות כזכרים אף ראשית הגז : **יב** מנו חכמים מתנות אלו על דרך אחרת ואמרו עשרים וארבעה מתנות כהונה ניתנו לאהרן ואלו הן. עשר במקדש. ארבע בירושלים. ועשר בגבולין : **יג** עשר במקדש חטאת בהמה . וחטאת העוף . אשם . ואשם

תלוי

רדב"ז (מכ"י)

פ"א א כ"ד מתנות וכו'. יש לשאול למה לא הסמיך רבינו סדר ההלכה שפתח במסכת חלה וסידר בכורים לבסוף ויש להשיב לפי שהם טעונים הבאת מקום ואסורין לאונן ולטמא כמו מעשר שני והא קאי לפרושי הך מתני' דתנן לעיל בשילהי מעשר בערכי הקדש מן הבית זו חלה : כ"ד מתנות וכו'. תוספתא דחלה פ"ב כ"ד מתנות כהונה ניתנו לאהרן ולבניו בכלל ובפרט וברית מלח ואלו הן עשר במקדש ארבע בירושלים ועשר בגבולין ומני להו ואז"ל והקדים רבינו כל זה הפרק לתת טעם למה כלל בהלכות בכורים חלה ומתנות כהונה וראשית הגז ופדיון הבן ופטר חמור : וכל כהן שאינו מודה וכו'. בפרק הזרוע והלחיים (דף קל"ג) מסיק וכל כהן שאינו מודה בה אין לו חלק בכהונה טעמא דאינו מודה בה הא מודה בה אע"ג דאינו בקי בהן :

ב וכל האוכל מתנה שיש בה קדושה וכו'. שהיא מ"ע של תורה שנאמר ואכלו אותם אשר כופר בהם וגו' וכתיב והנותרת מן המנחה יאכלו אהרן ובניו :

ג שמנה מתנות וכו'. רבינו מנה חטאת העוף והבהמה אחת וכן אשם ודאי ואשם תלוי אחת וטעמו ז"ל דשם חטאת אחד הוא וכן שם אשם אחד הוא אבל בתוספתא מני להו בתרתי לפי שיש הפרש במעשה חטאת בהמה למעשה חטאת העוף כמבואר במקומו וכן אשם ודאי ואשם תלוי אע"פ שאין הפרש בעשייתם יש הפרש בקרבן עצמו כמבואר בכתוב. ומה הם החמש הנאכלין בירושלים תנא תוספתא לא מנה חזה ושוק של שלמים לפי שחשב כל המורם מקדשים קלים מתנה אחת כאשר מבאר רבינו בסמוך ולמלאות החשבון ארבע מתנות בירושלים מנה עורות קדשים וקשיא טובא דאי אזלת בתר המקום שזוכים הכהנים בעורות הקדשים מן המקדש הם זוכים ואי אזלת בתר אכילה דמי העורות בכל הגבולין נאכלין ומזה הטעם השמיט רבינו עורות הקדשים וקבע אותן מתנה אחת שזוכין בה מן המקדש ומנה המורם מקדשים קלים בשלשה חזה ושוק של שלמים והמורם מן התודה והמורם מאיל נזיר ונראה דטעם התנא שמנה עורות קדשים בכלל מתנות ירושלים דמשום בזיון קדשים לא היו מוליאין אותן חוץ מירושלים אלא שם היו מוכרין אותם בני המשמרה ושם היו אוכלין את דמיהם דאזיל בתר מקום אכילתן ומכירתן :

ו ומה הם החמש שבארץ ישראל וכו'. תנא תוספתא כלל כל הנאכל בגבולין יחד אבל רבינו חילק אותם לפי שאין זוכין בחמש אלו אלא בארץ ישראל כמבואר בדבריו :

ח והמתנה שזוכין מן המקדש וכו'. חילק רבינו מתנה זו מכל שאר מתנות מפני שזכייתה מן המקדש ואכילתה בכל מקום :

ט השמונה מתנות וכו'. זה מבואר בפרק איזהו מקומן ובכתוב :

י החמש שבירושלים וכו'. גם זה שם : והבכור מקריב חלבו ודמו ואין מקריבו אלא איש. כלומר כיון שאיש הוא המקריב לאיש ניתן ולא לאשה אע"פ שנאכל לזכרים ולנקבות :

יא מנו חכמים מתנות אלו וכו'. הכי איתא בתוספתא דחלה ורבינו מנה אותם על סדר אחר מהטעם שכתבתי ולא חלק רבינו אלא על סדר המנין :

כסף משנה

פ"א א עשרים וארבע מתנות ניתנו לכהנים וכו'. בפרק הזרוע (דף קל"ג) : וכל כהן שאינו מודה בהן וכו'. בפ' הזרוע ובפרק הקומץ רבה (דף י"ח:) כל כהן שאינו מודה בעבודה אין לו חלק בכהונה ואיני יודע למה שינה רבינו הלשון וכל שכן במקום שאפשר שיבא ממנו שינוי הבנת ענין :
ב וכל האוכל מתנה שיש בה קדושה מברך וכו' :
ג שמנה מתנות מהם אין אוכלים אותם הכהנים וכו'. רבינו חילקם בחילוק זה :
יב מנו חכמים מתנות אלו על דרך אחרת וכו'. בסוף פרק הגוזל עצים (דף ק"י:) ובירושלמי סוף חלה :

משנה למלך

פ"א י וכן פדיון הבן לזכרי כהונה. התוס' בפרק אלו טורפין (דף מ"ט) כתבו שניתן אף לנקבות והוסיפו לומר שאפילו הבעל לוקח בשבילה דומיא דזרוע ולחיים ובפ"ק דקידושין (דף ח') נסתפקו בזה והרא"ש בסוף בכורות הסכים לדעת רבינו ודחה דברי התוספות וכ"כ הרשב"א בתשובה סי' תתל"ו : ומ"ש ופטר חמור לזכרי כהונה כו'. עיין בטיו"ד סי' ש"ו ולפי הטעם שכתב הרא"ש בסוף בכורות שהוא משום דאיתקש לסדדי בכור אדם לבכור בהמה א"כ לר"י דס"ל דבכור אדם ניתן לכהנת ה"ה בכור בהמה. אך רבינו ז"ל נתן טעם לבכור בהמה לפי שהבכור מקריבין חלבו ודמו ואין מקריבים אלא איש וזה הטעם מספיק אפילו לבעל מום כיון דמעיקרא לא היה ניתן אלא לכהן ולפי טעם זה לא ר"י יודה בבכור בהמה שאינו ניתן לכהנת ודברי הרא"ש הם תימה בעיני שלא מצינו דאתקוש כי אם בכור בהמה טמאה לבכור אדם וכדאיתא בפ"ק דבכורות (דף ד' וי"ב) אך בכור בהמה טהורה לא מצינו דאיתקוש וכן נראה מדברי רבינו דבפטר חמור נתן טעם משום הכיקש ואילו גבי בכור בהמה טהורה הוצרך לטעם אחר :

יא מה ראשית דגן ניתנת לנקבות כו'. וכיון דילפינן מקרא שניתן לכהנת אפי' נשאת לישראל וכמ"ש בפ"י מהל' אלו דלא דמו לתרומה דאיכא בכו קדושה וכמ"ש רש"י בפ' הזרוע ע"כ הר"ן שם :

ושכן

תלוי. זבחי שלמי ציבור. ולוג שמן של מצורע. שתי הלחם. ולחם הפנים. שירי מנחות. ומותר העומר: **יד** ארבע בירושלים הבכור. והבכורים. ומורם מתודה ואיל נזיר. ועורות קדשים: **טו** עשר בגבולין. תרומה. ותרומת מעשר. וחלה. וראשית הגז. והמתנות. ופדיון הבן. ופדיון פטר חמור. שדה חרמים. ושדה אחוזה. וגזל הגר. ולפי חשבון זה חשב כל המורם מקדשים קלים מתנה אחת. והן חזה ושוק הטורם מכל זבח שלמים עם הלחם המורם עמהם *[אם היה תודה. עם הזרוע המורמת מאיל נזיר עם הלחם המורם עמה] עם חזה ושוק. הואיל ושלשתן שלמים הן חשוב המורם מהם מתנה אחת: **טז** כל המתנות שהן תלויות בקרבנות תתבאר כל אחת ואחת במקומה בהלכות קרבנות. וכן גזל הגר יתבאר בהלכות גזילה. וכבר ביארנו דין שדה אחוזה ודין החרמים בהלכות ערכין. ודין תרומה ותרומת מעשר בהלכות תרומות. ובהלכות אלו אבאר משפטי המתנות שאין תלויין בקרבנות. והן הבכורים. והחלה. והמתנות. וראשית הגז. ופדיון הבן. ופטר חמור:

פרק שני

א מצות [א]עשה להביא בכורים למקדש. ואינם נוהגין אלא בפני הבית ובארץ ישראל בלבד שנאמר ראשית בכורי אדמתך תביא בית י"י אלהיך. ומביאין בכורים של דבריהם מערי סיחון ועוג ומסוריא. שהקונה בסוריא כקונה בירושלים *[אבל עמון ומואב ובבל] אע"פ שהן חייבין בתרומה ובמעשרות מדבריהם אין מביאין מהן בכורים ואם הביא בכורים מחוץ לארץ אינן בכורים: **ב** אין מביאין בכורים אלא משבעת המינין האמורים בשבח הארץ. והם החטים והשעורים והענבים והתאנים והרמונים והזיתים והתמרים. ואם הביא חוץ משבעת המינין לא נתקדשו: **ג** אין מביאין לא מתמרים שבהרים. ולא מפירות שבעמקים. ולא מזיתי שמן שאינן מן המובחר. אלא מתמרים שבעמקים ומפירות שבהרים לפי שהן מן המובחר *[ואם הביא שלא מן המובחר] כגון תמרים שבהרים ותאנים סורות ומרוקבות. וענבים מאובקות ומעושנות לא נתקדשו: **ד** אין מביאין בכורים משקין חוץ מזיתים וענבים בלבד שנאמר פרי האדמה [ולא משקה]. ואם הביא משקין אין מקבלין ממנו: **ה** הקרובים לירושלים מביאין תאנים וענבים לחים. והרחוקין מביאין אותן גרוגרות וצמוקין: **ו** אין מביאין בכורים קודם לעצרת שנאמר וחג הקציר בכורי מעשיך. ואם הביא אין מקבלין ממנו אלא יניחם שם עד שתבוא עצרת

ויקרא

[א] סמ"ג עשין קל"ט:

*כן הוא בכל הדפוסים הראשונים:

פ"ב א מצות עשה להביא בכורים למקדש וכו'. משנה בסוף שקלים (דף י"א) ובסיפרי פרשת והיה כי תבא כל זמן שיש לך מזבח יש לך בכורים וכל זמן שאין לך מזבח אין לך בכורים: ומ"ש ובא"י בלבד. פ"ק דכלים (משנה ו') ובפרק ראשית הגז (דף קל"ו): ומביאים בכורים של דבריהם מערי סיחון ועוג. משנה בספ"ק דבכורים (משנה י) אלו מביאים וקורין וכו' מזיתי שמן מעבר הירדן רבי יוסי הגלילי אומר אין מביאים בכורים מעבר הירדן שאינה ארץ זבת חלב ודבש וידוע דהלכה כת"ק. ומשמע לרבינו דלא פליג ת"ק אלא מדאורייתא אבל מדרבנן מודו דמיחייב וכבר כתב מהרי"ק בסי' קנ"ב להוכיח מהיכן משמע ליה הכי: ומ"ש ומסוריא שהקונה בסוריא כקונה בירושלים. משנה בסוף חלה (משנה יא): אבל עמון ומואב ובבל וכו'. עמון ומואב ירושלמי בסוף בכורים ובתוספתא פ"ק ומשמע לרבינו דה"ה לבבל: ואם הביא ביכורים מחוצה לארץ אינם ביכורים כו':

ב אין מביאים ביכורים אלא משבעת המינין וכו'. משנה בפ"ק דבכורים (מ"ג): ומ"ש ואם הביא חוץ משבעת המינים לא נתקדשו. ירושלמי שם (הלכה ג'):

ג אין מביאים לא מתמרים שבהרים וכו'. גם זה משנה שם: ומ"ש ואם הביא שלא מן המובחר כגון תמרים שבהרים וכו'. בפרק כל קרבנות הצבור (מנחות דף פ"ד:) ובירושלמי פ"ק דבכורים פלוגתא בתמרים שבהרים ובפירות שבעמקים ופסק כרבי יוחנן דאמר לא נתקדשו ותניא נמי תמן תאנים *סורות ומרוקבות וענבים מאובקות ומעושנות אין מביאין ומשמע לרבינו שאם הביא לא נתקדשו דלא עדיפי מתמרים שבהרים ופירות שבעמקים:

ד אין מביאים בכורים משקין חוץ מזיתים וענבים וכו'. משנה בסוף תרומות (משנה ג) ומייתי לה בפ' השור והרובע (דף ק"כ:) ופ"ב דערכין: ומ"ש ואם הביא משקין אין מקבלים ממנו. בסוף חלה (משנה יא) הנן יוסף הכהן הביא ביכורי יין ושמן ולא קיבלו ממנו ומוקי לה בירושלמי (הלכה ה) כשלא בצרן מתחלה לכך והיא דסוף תרומות בשבצרן מתחלה לכך. ואיני יודע למה לא חילק רבינו בכך. ובפירוש המשנה כתב רבינו ומה שאמרו שהביכורים מביאים אותם יין ושמן הוא לדעת רבי יהודה כי הוא לומד הביכורים מן התרומה וכן אמרו מני ר' יהודה דאמר דון מינה ואוקי באתרה וגמר לה ביכורים מתרומה ואין הלכה כרבי יהודה עכ"ל. ודברי רבינו נראה כאן שהוא פוסק כההיא דסוף תרומות ולא כההיא דיוסף הכהן. ומכל מקום יליף מינה למשקין דאמר פירו' שאם הביא אין מקבלי' ממנו:

ה הקרובים לירושלים וכו'. משנה פ"ג דבכורים (משנה ג):

ו אין מביאים בכורים קודם לעצרת וכו'. משנה פ"ק דביכורים (משנה ג) וסוף חלה (משנה י): ומ"ש אלא יניחם שם עד שתבא עצרת וכו'. תוספתא גרים בכורים:

אין

*[בירושלמי איתא כוכות]:

פ"ב א מצות עשה להביא בכורים למקדש וכו'. זה מבואר בכתוב. ומביאין בכורים מדבריהם וכו'. פרק בתרא דבכורים משנה אימתי אמרו תוספת הבכורים כבכורים בזמן שהיא באהמן הארץ ואם אינה באה מן הארץ אינה כבכורים משמע שבאים מחו"ל ורבינו פי' שם שהבכורים מביאים אותם מעבר לירדן ואינה מא"י ע"כ. ולפי דברי רבינו שכתב דארץ סיחון ועוג אינה חייבת אלא מדרבנן מה שנחלקו ת"ק ורבי יוסי אם מביאים בכורים מעבר לירדן בדרבנן פליגי דאי מדאורייתא הוה ליה למפסק כתנא קמא דאמר מביאין מעבר לירדן וכן כתב שם ואין הלכה כרבי יוסי. בפרק בתרא דחלה אריסטון הביא בכוריו מאספמיא וקבלו ממנו מפני שאמרו הקונה שדה בסוריא כקונה בפרוורי ירושלים ובפ"ק דגיטין חשיב לה בדברים ששוה סוריא לארץ ישראל:

אבל עמון ומואב וכו'. שם במשנה ר"ש בן ננס אומר מעטרין את הבכורים חוץ משבעת המינין רבי עקיבא אומר אין מעטרין את הבכורים אלא מז' המינין וגרסי' עלה בירושלמי אמר רבי מנא כל עמא מודו שאין מעטרין את הבכורים מעמון ומואב שבני אדם טועין לומר שמביאין בכורים מעמון ומואב מה פליגאן בח"ל מאן דאמר מעטרין את הבכורים חוץ משבעת המינין מעטרין את הבכורים בח"ל ומ"ד אין מעטרין את הבכורים אלא משבעת המינין אין מעטרין את הבכורים בח"ל הא למדת שאין מביאין בכורים מח"ל ולא מעמון ומואב והכי איתא בתוספתא ואם הביא בכורים מח"ל אינם בכורים ולא נתקדשו ואם אכלן זר אינו לוקה: **ב** אין מביאין בכורין וכו'. פ"ק אין מביאין בכורים חוץ משבעת המינין והם הנזכרים בשבח הארץ ודבש הוא דבש תמרים ודרשו ז"ל ולקחת מראשית ולא כל ראשית אי מראשית אין לך אלא מינין בלבד ת"ל כל פרי האדמה ריבה וריבה הכל נאמר כאן ארצך ונאמר להלן ארץ חטה ושעורה וגו' מה ארץ האמור להלן בשבעת המינין הכתוב מדבר אף כאן בשבעת המינין הכתוב מדבר: **ג** אין מביאין לא מתמרים שבהרים וכו'. שם משנה כלשון רבינו:

ואם הביא שלא מן המובחר וכו'. בפרק כל הקרבנות פליגי בה אם הביאו אם קדש או לא קדש והלכתא לא קדש ואית"ז בסוף חלה ירושלמי פ"ק פשיטא הדא מילתא הפרים בכורים חוץ משבעת המינין לא קדשו מה פליגאן בתמרים שבהרים ובפירות שבעמקים ר' זעירא רבי ייסא בשם רבי אלעזר לא קדשו רבי אילא בשם רבי אמי אתפלגון רבי יוחנן ור"ל רבי יוחנן אמר לא קדשו ר"ל אמר קדשו והדבר ברור דהלכה כרבי יוחנן ושאר הפירות שהזכיר רבינו הם מפורשים בירושלמי ובפרק כל הקרבנות אמרי' עלה דמתני' אמר עולא אם הביא לא קדש: **ד** אין מביאין בכורים משקין וכו'. ס' בתרא דתרומות אין מביאין בכורים משקין אלא היוצא מן הזיתים ומן הענבים וא"ת דתנן בסוף חלה יוסף הכהן הביא בכורי יין ושמן ולא קבלו ממנו. ורבינו בפי' המשנה כתב דההיא דתרומות אתיא אליבא דרבי יהודה ואינה הלכה והך דחלה הלכה והכא בפסקיו חזר בו וכתב האיך דתרומות להלכה לפי שראה בירושלמי שהקשו קושיא זו ותירצו דהא דלא קבל ממנו מפני שלא בצרן מתחילה לכך והא דתנן בפרק בתרא דתרומות היא בשבצרן מתחילה לכך ומיהו היה ראוי שיחלק רבינו בין אם בצרן לכך לכתחילה ובין אם לא בצרן לכך מתחילה. והא דתניא ס' אין בערכין (די"א) תני רב יוסף פרי אתה מביא ואי אתה מביא משקין הביא ענבים ודרכן מינן ת"ל תביא לפי הירושלמי צריך לומר שבצרן מתחילה לכך אלא דהכי קשה שאם בצרן מתחילה לעשות מהם יין אמאי לכתחילה נמי והו דליתנא דהביא ענבים משמע שהביא הענבים לבכורים וכפירש"י ז"ל. ואפשר דהך תנא פליג אתנא דתרומות ואתנא דחלה. והשתא דאתינן להכי מצינן לתרוצי דג' מחלוקות בדבר תנא דתרומות סבר מביאין לכתחילה יין ושמן דתירוש ויצהר אמר רחמנא לגבי תרומה וה"ה לענין בכורים דתרומה קרי להו רחמנא דכתיב ותרומת ידך ואמרינן אלו הבכורים ותנא דחלה סבר לא ילפינן מתרומה ואפי' אם הביא בדיעבד אין מקבלין ממנו ותנא דרב יוסף סבר לכתחילה אין מביאין שום משקה דכתיב פרי אבל אם הביא יין ושמן בדיעבד קדשו ורבינו פסק הלכה כתנא דתרומות דלא חילק בין אם בצרן מתחילה לכך או לא דילפינן שפיר מתרומה דכתיב תירוש ויצהר כנ"ל:

ה הקרובים לירושלים מביאין וכו'. שם במשנה פ"ג: **ו** אין מביאין בכורים קודם לעצרת וכו'. שם במשנה פ"ק אין מביאין בכורים קודם לעצרת אנשי הר צבועים הביאו בכוריהם

קודם

משנה למלך

פ"ב א ואינן נוהגים אלא בפני הבית וכו'. אם הפריש בכורים שלא בפני הבית אי קדשי עיין בתו"ס בתוספות בפ"ג דמכות (דף י"ט) ד"ה מה. ועיין בת"ס הרע"ב במשנה אחרונה דמסכת שקלים:

ג לפי שהן מן המובחר כגון תמרים שבהרים וכו'. כאן חסר לשון וצ"ל ואם הביא שלא מן המובחר כגון תמרים וכו'. ודע שאין הכוונה שאין מפרישין מפירות אלו על פירות שהם מן המובחר אלא הם עצמם פטורים מן הבכורים וכן מבואר בירושלמי ודוק:

וגדל

ויקרא עליהן. וכן *אין מביאין בכורים אחר חנוכה. שהבכורים שבכרו אחר חנוכה הן חשובין משנה הבאה ויניחם עד אחר עצרת: ז אין מביאין בכורים לא מן החדש על הישן ולא מן הישן על החדש. כיצד לא יביא מפירות שחנטו קודם ט"ו בשבט על פירות שחנטו אחר ט"ו בו. אחד הנטוע ואחד העולה מאליו שנאמר בכורי כל אשר בארצם: ח ופירות של שותפין חייבים בבכורים שנאמר בכורי כל אשר בארצ' [אשר יביאו]: ט הגדל בעציץ אע"פ שהוא נקוב והגדל בספינה אינו מביא ממנו כל עיקר שנאמר בארצם. *אבל מביא מן הגדל בגג או בחורבה:

הנוטע

השגת הראב"ד

*אין מביאין בכורים אחר חנוכה וכו' עד כדי שן השונין משנה הבאה. א"א ואיך יתכן זה ושלא חנוכה קודם שבט הוא והוא שנה שעברה ונראה לי מפני שהפירות שמתבכרים אחר חנוכה אינן אלא פסולת הפירות והתורה אמרה מראשית ודינם כתאנים כורות ומרוקנות שלא קדשו ואפילו אם יניח אותם לא קדשו ואם הפרישן קודם חנוכה ועברה עליהן חנוכה ירקבו והכי איתא בירושלמי במנחות פרק כל קרבנות ציבור אחר חנוכה לא קדשו:

השגת הראב"ד

*אבל מביא מן הגדל בגג. א"א הוא פסק כר"ל ולריש לקיש גופיה דוקא בגג מערה וחורבה עבודה ואיני יודע מה ראה להלך ובמנחות לא חילקו דר"ל מחייב בכולן ורבי יוחנן פוטר בכולן:

כסף משנה

וכן אין מביאין ביכורים אחר חנוכה וכו'. כן משמע במשנה פ"ק דביכורים דקתני מן החג ועד החנוכה מביא ואינו קורא משמע הא אחר חנוכה אינו מביא: וכתב הראב"ד ואיך יתכן זה וכו'. וי"ל דכיון דמחנוכה ואילך כלים לחיה מן השדה ולא קרינן בהו מארצך כדדרים בסיפרי אינם נחשבים משנה שעברה:

ז אין מביאין בכורים לא מן החדש על הישן וכו'. ירושלמי פ"ק דבכורים (הלכה ו'):

אחד הנטוע ואחד העולה מאליו וכו'. ר"פ כל קרבנות הצבור (דף פ"ד):

ח ופירות של שותפין חייבין וכו'. כך כתוב בספרי רבינו המוגהים והוא בפ' ראשית הגז (דף קל"ו):

ט הגדל בעלין וכו'. פ' כל קרבנות הצבור: ועל מ"ש אבל מביא הוא מן הגדל בגגה ובחורבה כתב הראב"ד הוא פסק כר"ל וכו'. וי"ל לדעת רבינו דהתם הכי איתא תנן התם אין מביאים ביכורים חוץ משבעת המינים ולא מתמרים שבהרים ולא מפירות שבעמקים ואמרינן עלה ר"י אמר אם הביא לא קידש ר"ל אמר אם הביא קידש וכו' תני חדא שבגג ושבחורבה שבעלין ושבספינה מביא וקורא ותניא אידך מביא ואינו קורא בשלמא לר"ל גג אגג לא קשיא הא בגג דמערה הא בגג דבית חורבה אחורבה לא קשיא הא בחורבה עבודה הא בחורבה שאינה עבודה כו' אלא לר"י קשיא תנאי היא דתניא שבגג ושבחורבה מביא וקורא שבעלין ושבספינה אינו מביא כל עיקר ופירש"י תנאי היא דאיכא תנא דאמר שבעלין ושבספינה אינו מביא וה"ה לתמרים שבהרים ושבעמקים עכ"ל. וג"ל על כרחנו דשבגג ושבחורבה עדיפי מתמרים שבהרים ושבעמקים דבהני קתני בברייתא דמסייעא לר"י מביא וקורא ובהך קאמר ר"י דאם הביא לא קידש והשתא אתי שפיר פסק רבינו כר"י. והתימה על הראב"ד שגזר אומר שרבינו פסק כר"ל והיאך אפשר להעלות כן על הדעת שהרי ר"ל מפליג בגג בין של בית לשל מערה ובחורבה בין עבודה לשאינה עבודה ובעלין בין נקוב לשאינו נקוב ובספינה בין של עץ לשל חרס ורבינו לא מפליג כלל. וי"ל דהראב"ד לטעמיה דסבר לר"י אינו מביא מן הגג ומהחורבה כלל דלפי זה מי שיאמר שיביא אינו אלא כר"ל וק"ל למה לא פסק כר"י ותו דאפילו כר"ל לא אתיא דאיהו מפליג בין גג לגג ובין חורבה לחורבה ורבינו לא מפליג ותו דמפליג בין עלין וספינה לגג וחורבה והיינו לא כר"ל ולא כר"י. זהו ביאור דברי הראב"ד וכבר יישבתי דעת רבינו:

הנוטע

רדב"ז

קודם לערלה ולא קבלו מהם מפני הכתוב בתורה וחג הקציר בכורי מעשיך אשר תזרע בשדה. וכתב רבינו אלא יניחם שם עד שתבא עצרת ויקרא עליהם. ומסתברא לי שאין הדברים אמורים אלא בפירות שאינם נפסדים אבל בפירות המתקלקלים אין קורין עליהם דלא עדיפי מתמרים שבהרים וכל הנך דאמרן לעיל שלא נתקדשו אע"פ שבשעת הבאתם היו ראוים כיון שבשעת קריאתן אינם ראוים לא נתקדשו מתחלה: וכן אין מביאין בכורים אחר חנוכה וכו'. שם במשנה מן החג ועד החנוכה מביא ואינו קורא רבי יהודה בן בתירה אומר מביא וקורא משמע אחר חנוכה כ"ע מודו דאין מביאין והשיג הראב"ד ז"ל על מה שכתב רבינו ויניחם עד אחר עצרת משמ' דקדשו וליתא כדאית' בירושלמי דמנחות פרק כל קרבנות צבור אחר חנוכה לא קדשו ואנו אין אצלנו ירושלמי לסדר קדשים כדי לראות הענין במקומו אבל נ"ל שאין דבריו אלא בפירות שהם מתקיימים כגון גרוגרות וצמוקים והחטים והשעורים וכיוצא בהם ואינם פסולת הפירות ולפיכך קדשו ויניחם עד שתבא עצרת ויקרא עליהם והירושלמי איירי בפירות לחים ורכים שאינם מתקיימים ולפיכך לא קדשו מתחלה וזה על דרך מה שכתבתי למעלה והכי משמע בירושלמי עלה דמתניתין דהכא הפרישן קודם לחנוכה ועברה עליהם חנוכה ונרקבו לאחר חנוכה לא קדשו ע"כ טעמא דנרקבו אבל לא נרקבו קדשי וזה הפך ממה שכתב הראב"ד בשם הירושלמי שכתב ואם הפרישן קודם חנוכה ועבר עליהם חנוכה ירקבו והכי איתא בירושלמי וכו'. ומ"מ סמך רבינו על הירושלמי שנאמר במקומו ויניחם עד שתבא עצרת ואם לא נרקבו יקרא עליהם ואם נרקבו אעפ"י שהפרישן בתחלה לשם בכורים לא קדשו וכבר כתבתי לעיל דאפשר דלא פליגי דירושלמי דהכא איירי בפירות שאינם עשויים לירקב והך דפרק כל הקרבנות איירי בפירות העשויים לירקב: אין מביאין בכורים לא מן החדש וכו'. זה מבואר דכתיב תבואת השדה שנה שנה וכן הדין לתרומות ומעשרות אלא דקשיא לי דכתב דר"ה של בכורים הוא ט"ו בשבט בשלמא בכורים הבאים מפירות האילן ר"ה שלהם ט"ו בשבט אבל הבאים מן התבואה כגון חטה ושעורה ר"ה שלהם אחד בתשרי והכי תנן בריש ר"ה וכן כתב הוא פ"ה מהלכות תרומות וצריך לומר דלא איירי הכא אלא בפירות האילן דאזלינן בהו בתר חנטה אבל התבואה אזלינן בה בתר הבאת שליש ור"ה שלה אחד בתשרי: אחד הנטוע ואחד העולה מאליו. פרק כל קרבנות הציבור אין לי אלא שנזרע עלו מאליהן מנין ת"ל בשדה ואין לי אלא בשדה מנין לרבות שבגג ושבחורבה ושבעלין ושבספינה ת"ל כל אשר בארצם ובעלין ובספינה לא קי"ל כי האי תנא כאשר אבאר בסמוך ונקט רבינו קרא דכל אשר בארצם שהוא כולל לעלו מאליהן ולגג ולחורבה ולשל השותפין: ט הגדל בעלין וכו'. שם תני חדא שבגג ושבחורבה ושבעלין ושבספינה מביא וקורא ותניא אידך מביא ואינו קורא בשלמא לר"ל גג אגג לא קשיא כאן בגג דמערה כאן בגג דבית חורבה אחורבה ל"ק כאן בחורבה עבודה כאן בחורבה שאינה עבודה עלין אעלין לא קשיא כאן בנקוב כאן בשאינו נקוב ספינה אספינה ל"ק כאן בספינה של עץ כאן בספינה של חרס אלא לרבי יוחנן קשיא תנאי היא דתניא שבגג ושבחורבה מביא וקורא שבעלין ושבספינה אינו מביא כל עיקר ע"כ. ורבי יוחנן ור"ל פליגי דרבי יוחנן אמר אם הביא שלא מן המובחר לא קידש דדרים מארצך ולא כל ארצך ור"ל אמר אם הביא קדש ואקשי' עלה דרבי יוחנן מהך מתניתא ומתרצינן תנאי היא ורבי יוחנן דאמר כי האי תנא דאמר שבעלין ושבספינה אינו מביא כל עיקר שאינו מביא מן המובחר וה"ה לתמרים שבהרים ופירות שבעמקים ופסק רבינו כרבי יוחנן וכי הך תנא דמחלק בין גג וחורבה לעלין וספינה וגבי גג וחורבה ליכא הרי תנאי דאמרי מביא וקורא וגבי עלין וספינה קי"ל כי הך תנא דאתי כרבי יוחנן כוותייהו הילכך השגה זו איני יודע מי שלחה ואחד מן התלמידים קבעה בשם הראב"ד ז"ל או שמא ספר מוטעה היה לפני הראב"ד ז"ל שכתב הוא פסק כר"ל וכו' וליתא דלא פסק אלא כרבי יוחנן וכדבירנא:

הנוטע

משנה למלך

ט הגדל בעלין אע"פ שהוא נקוב וכו'. ראיתי לבאר דין עלין נקוב ושאינו נקוב לפי שראיתי שרבו הפירושים והחילוקים. גרסינן בפרק כל קרבנות הציבור (דף פ"ד) תני חדא שבעלין ושבספינה מביא וקורא ותניא אידך מביא ואינו קורא עלין אעלין לא קשיא כאן בנקוב כאן בשאינו נקוב ספינה אספינה לא קשיא כאן בספינה של עץ כאן בספינה של חרס ע"כ. והנה רש"י מכח סוגיא זו ס"ל דעלין של חרס אף שאינו נקוב דינו כנקוב והא דמחלקין בין נקוב לשאינו נקוב הוא דוקא בעלין של עץ ושתי הברייתות דספינה מיירי בשאינו נקוב אלא דברייתא דתני מביא וקורא מיירי בספינה של חרס ואידך דתני מביא ואינו קורא מיירי בשל עץ ומשום דאינה נקובה אינו קורא וכן כתב בפ"ק דגיטין (דף ז) עלה דהכיא דעפר ח"ל הכא בספינה דהספינה של חרס ואינה צריכה לינקב אם היתה מונחת בקרקע כדאמרינן במנחות ע"כ. אך התוס' הכריחו מכמה מקומות דעלין של חרס בעי נקוב וכתבו בשם ר"ת דשל חרס מהניא נקיבה אבל של עץ לא מהניא נקיבה עוד כתבו דבתחלה היה רגיל ר"ת לפרש דבשל עץ לא בעיא נקיבה שמתלחלח מהקרקע יותר משל חרס ע"כ. והנה מדברי התוס' הללו נראה דמסקנת ר"ת היא כחילוק ראשון דשל עץ לא מהני נקיבה שהרי כתבו ותחלה היה ר"ת רגיל וכו' משמע שמה שכתבו בתחלת דבריהם היא מסקנת ר"ת. אך בפ"ק דגיטין לא כתבו התוס' אלא מה שהיה ר"ת רגיל לפרש דהיינו דבשל עץ לא בעי נקיבה והרשב"א ג"כ בחידושיו לא הביא כי אם סברת ר"ת דבשל עץ לא בעי נקיבה ולזה הסכים הרשב"א. ואני תמיה בסברת רש"י דס"ל דחרס לא בעי נקיבה מהסוגיא דתנן בפ"ב דעוקצין כלי גללים וכלי אדמה שהשרשים יכולין לצאת מהם אינם מכשירים את הזרעים ע"כ והתם פירושה הוא דהני אע"פ שאינם נקובים כנקובים דמו וכלי אדמה שמוזכר בכל מקום הוא כלי חרס קודם שנכנס לכבשן וכמ"ש רבינו בפ"א מהלכות כלים ואי אמרת דכל כלי חרס לא בעי נקיבה מאי איריא כלי אדמה כל כלי חרס נמי לא בעי נקיבה. כן אמת שרש"י בפ"ו דמנחות דף ס"ט פי' דכלי אדמה הם כלים העשויים משחיקת אבנים ולפ"ז אפשר דמתני' דעוקצין איצטריך לאשמועינן בהלו משום דהוה ס"ד דבעי נקיבה לפי שאינם מין אדמה אבל לעולם דפשיטא ליה דשל חרס לא בעי נקיבה. כן אמת שהתוס' שם הכריחו מכמה מקומות שפי' כלי אדמה הם כלי חרס שלא נצרפו וכן הסכימו כל הראשונים ז"ל וא"כ הדרא קושיין לדוכתה דמאי איריא כלי אדמה. שוב ראיתי להראב"ד בפ"ב מהלכות טומאת אוכלין דין י"א שעמד בזה וא"כ כתב שיש לפרש הכיא דמנחות דבספינה של עץ מביאים משם בכורים מפני שהים בה נקבים למבוטות וכנטועים בארץ דמו. אבל ספינה של חרס אין דרך לעשות נקבים למבוטות שלא תשבר ומש"ה אין מביאין ממנה בכורים. ובסתם ספינות מיירי דסתם ספינה של עץ יש בה נקבים ושל חרס אין בה נקבים ע"כ דבריו ועיין בריש פ"ב דחלה. הכלל העולה ממה שכתבנו שיש בזה ד' מחלוקות, הא' הוא סברת רש"י דשל עץ בעי נקיבה ושל חרס לא בעי, והב' היא סברת התוס' בפ"ק דגיטין והרשב"א שם דשל חרס בעי נקיבה ושל עץ לא בעי, והג' היא סברת התוס' במנחות דשל חרס בעי נקיבה ושל עץ לא מהני נקיבה, והד' היא סברת הראב"ד דחרס ועץ כולם שוים בדינם ובעו נקיבה ומרן ז"ל בטור ח"מ סי' כ"ב פ"ס לא הביא כי אם שתי חלוקות יע"ש. ודע דהא דבעינן שיהיה נקוב כדי שיחשב כמחובר הוא דוקא בשהעלין הוא של זרעים אבל אם נטע בו אילן אף שאינו נקוב כנקוב דמי ודבר זה למדתי אותו ממה שכתב רבינו בפ"י מהלכות מעשר שני דין ח' הנוטע בעלין שאינו נקוב חייב בערלה אע"פ שאינו כארץ לזרעים הרי הוא כארץ לאילנות ע"כ ודין זה הוא בירושלמי פ"ק דערלה והכי איתא התם הנוטע בעלין שאינו נקוב חייב בערלה רבי יוסי אמר מפני שהשרשים מפעפעים אותו רבי יונה מפיק לישנא כלי חרס עומד בפני השרשים ע"כ. והר"ש בפ"ב דחלה הביא הירושלמי הזה וכתב פי' מפעפעין כמו שאני אלב דמפעפע שחוזק יניקת האילן מפעפעת ועוברת מפיק לישניה כלומר אומרה בלשון אחרת בתמיה וכי יש כח בכלי חרס לעמוד בפני שרשי אילן ע"כ והנה מכאן יש סתירה לדברי רש"י שכתבנו דאית ליה דחרס לא בעי נקיבה וכמבואר והנה הרמב"ם בהלכות ערלה כתב והטעם בספינה אע"פ שאינה נקובה אם היא של חרס משום בירושלמי שאין כלי חרס עומד בפני השרשים והם מפעפעין דרך החרס ויונקין מן הקרקע אבל של עץ בעי נקיבה ע"כ. והנראה אצלי בדעת הרמב"ם הוא דס"ל כסברת הראב"ד שכתבנו דאית ליה דבין של עץ ובין של חרס בעיא נקיבה אלא דהאי הכא דנטע אילן ומיהו טעם זה אינו מועיל כי אם להרם אבל של עץ אף אם נטע אילן בעי נקיבה. וראיתי למרן בטור י"ד סוף סי' רצ"ד שכתב דברי הרמב"ם הללו וסיים וכתב וכן פי' רש"י בפ"ק דגיטין כו' ודבריו תמוהים הם בעיני דמה ענין זה לזה והדרבא הירושלמי הזה מורה כאצבע הפך סברת רש"י וכמו שכתבנו. ובטור א"ח סי' של"ו לאחר שהביא מרן מחלוקת רש"י והתוס' כתב והרמב"ם בהלכות ערלה כתב כדברי רש"י בשם הירושלמי וכ"כ רבינו בי"ד סי' רצ"ד ע"כ. והמתני איך יצאו דברים אלו מפה קדוש שהרי הדבר מבואר בירושלמי דטעמא הוא משום דאילן כיון שהוא חזק לא בעי נקיבה. ואמרינן תו בירושלמי סמוך לזה רבי ירמיה בעי נטע בו דלעת מאחר שהוא כנקוב הוא אצל אילן כנקוב הוא אצל זרעים ע"כ. הרי הדבר מבואר דטעמא דירושלמי הוא משום דמחלק בין אילן לזרעים וראיתי לכל"מ שאחר שהביא דברי מרן כתב ולפי מה שהיה רגיל ר"ת לפרש י"ל דבניחותא קאמר וגם לפי פירושו הב' י"ל דה"ק כלי חרס עומד בפני השרשים כל שאינו נקוב ע"כ. ובמחילה מכבודו לגירסת ירושלמי אינו מתפרש כי אם בתמיה

[illegible]

אלא שהרי הר"ש בפ"ב דחלה דחס סברת רש"י וכתב כסברת ר"ת הביא הירושלמי הזה ופירשו בתמיה וכמבואר בדבריו גם הרב שדה יהושע אזיל בשיטה להם המודות ומה שכתבנו הוא האמת .

עוד ראיתי להרב בעל שדה יהושע שכתב דלפי סברת רש"י קשה מן הירושלמי הזה דמשמע של חרס נמי בעי נקיבה לזרעים ושיכן דרש"י סובר דהיכא דאיתמר עציץ סתם היינו בין של חרס בין של עץ כו'. הכלל העולה מדבריו הוא דלרש"י הא דאמרינן הנוטע בעציץ שאינו נקוב חייב בעציץ של עץ מיירי דאע"ג דבעלמא בעי נקוב הכא גבי אילן לא בעי נקיבה והרואה יראה שם כמה נדחק הרב בדברי רבי יונה ליישבם לפי דרך זה אך אני תמיה שעדיין לאלוהים הדיו קיימת שכתב שדעת הרא"ש הוא כרש"י וכמ"ש בשם מרן והשכים הוא לדעתו ואם איתא לפירוש זה היה לו להרא"ש לחייב בערלה בעציץ של עץ אף שאינו נקוב ואילו הרא"ש כתב בהיפך דעציץ של עץ בעי נקיבה כדי לחייבו בערלה ואלו הם דברים סותרים אלו את אלו ועוד יש לי גמגומים אחרים בדברי הרב ולירא האריכות לא כתבתים .

ודע שרבינו עובדיה בפ"ב דחלה כתב סתם דבספינה נקובה איירי ולא חילק בין של עץ לשל חרס אך בפ"ק דערלה כתב דבספינה של חרס איירי ואע"פ שאינה נקובה כו' והנראה מדעתו הוא דס"ל כמו שכתבנו לעיל בדעת הרא"ש דלגבי זרעים אין חילוק בין של עץ לשל חרס ולעולם בעינן שיהיה נקוב אך לגבי אילנות יש חילוק דשל חרס לא בעי נקוב ושל עץ בעי נקוב וכן כתב שם הרב בעל תיו"ט יע"ש . ודע דסברת רבינו לא נתבארה בפירוש כמאן ס"ל אך הנראה אלי הוא דרבינו ס"ל כסברת ר"ת דשל חרס בעי נקיבה ושל עץ לא בעי וס"ל ג"כ דסתם עציץ המוזכר בכל מקום הוא של חרס וכמו שהכריחו התוס' מכמה מקומות וס"ל דסתם ספינה היא של עץ וכמבואר ובזה יתיישבו כל דברי רבינו. והנה בפ"ה מהלכות תרומות כתב סתם דספינה גוששת דינה כארץ ולא הצריך שם ניקבה ובפ"ב דין ע"ו גבי עציץ הצריך שיהיה נקוב והטעם הוא דסתם ספינה היא של עץ ועץ לא בעי ניקבה אבל גבי עציץ שהוא של חרס הצריך נקיבה ובפ"י מהלכות מ"ש דין א' כתב הנוטע בעציץ שאינו נקוב חייב ואילו בדין ה' גבי ספינה לא כתב אע"פ שאינה נקובה והטעם הוא כמה שכתבנו דבעציץ שהוא של חרס בעלמא בעי נקוב הוצרך ללמדנו דאעפ"י שאינו נקוב דינו כנקוב אבל ספינה שהיא של עץ בעלמא נמי לא בעי נקוב וא"ת א"כ למאי איצטריך במתניתין לומר דהנוטע בספינה חייב פשיטא ומה עציץ דבעלמא בעי נקוב בערלה לא בעי ספינה דבעלמא לא בעי נקוב מיבעיא . ולכאורה נראה דמשנה זו קשיתיה לדברי הירושלמי אך כד מעיינינן שפיר נראה דקושיא מעיקרא ליתא ואדרבא הירושלמי הוליד דינו ממשנה זו והכוונה שהרי רבינו פסק דספינה אין דינה כארץ כי אם גוששת וס"ל ג"כ שדין זה הוא מוסכם לא נחלק בו אדם וכמ"ש בפי' המשנה פ"ב דחלה דאימתי דרבי יהודה לפרש דברי ת"ק קא אתי ואילו בפ"ק דערלה קתני לן תנא ולא הצריך שתהיה גוששת וא"כ הני תרי בבי סתרי אהדדי וכי תימא אימא דאתי כשהיה עפר ח"ל ומש"ה בעינן שתהיה גוששת אבל אם היה עפר הארץ לא בעינן גוששת ומש"ה קתני לן תנא הכא גבי ערלה דהנוטע בספינה חייב אף כשאינה גוששת משום דהכא אין חילוק בין עפר ח"ל לעפר הארץ . הא ודאי ליתא דלא מצינו שיהיה חילוק בין עפר ח"ל לעפר הארץ ועפר ח"ל שבא לארץ דינו כארץ ועפר הארץ שבא לח"ל דינו כח"ל וזה פשוט אין צורך להביא ראיה לזה ואם תעיין היטיב בפ"ק דגיטין תמצא שהדבר מוכרח כמו שכתבנו ומאי דנקט במתניתין עפר ח"ל הוא לאשמועינן דאם היא גוששת דינה כארץ אף שינק מעפר ח"ל אבל לעולם שאם אינה גוששת אף שהיא מעפר הארץ אין דינה כמחובר אלא דינו הוא כדין עציץ שאינו נקוב וא"כ הדרא קושיין לדוכתה אלא ודאי דס"ל לתנא דמתניתין דע"כ לא בעינן גוששת אלא גבי זרעים אבל גבי אילנות אף שאינה גוששת דינה כגוששת ומש"ה סתם תנא דהנוטע בספינה חייב וכן כתב רבינו ולא הצריך שתהיה גוששת ומכאן הולידו בירושלמי דין העציץ דהיכי דספינה אע"ג דבעלמא בעינן גוששת לגבי ערלה לא בעינן הכי נמי גבי עציץ אע"ג דבעלמא בעינן שיהיה נקוב גבי ערלה לא בעינן והיינו דבירושלמי קבעו דין זה דעציץ עלה דמתני' דספינה משום דמספינה הולידו דין זה וכדכתיבנא ודבר זה בעיני הוא כפתור ופרח .

ודע שמה שכתבנו לעיל דעציץ שאינו נקוב הכלום הוא דוקא כשלא יצאו הענפים חוץ לעציץ אבל אם יצאו חוץ לעציץ יש לו דין מחובר ודין זה למדתי מסוגיא דתנן בפ"ב דעוקצים קישות שנטעה בעציץ והגדילה ויצאת חוץ לעציץ טהורה ע"כ . וכתב שם הר"ש שנטעה בעציץ שאינו נקוב והוכשר שם ונטמאת דכתלושה דמיא לכל דבר והגדילה ויצאת לחוץ לעציץ ונחשבת כמחובר ופרחה לה טומאה ע"כ . ובפרק העור והרוטב (דף קכ"ח) הובאת משנה זו ופי' רש"י קישות שנטעה בעציץ שאינו נקוב כתלושה דמיא ומקבלת טומאה כשאר אוכלין או אם היתה טמאה הרי הוא בטומאתה ואם הגדילה ויצאה נופה לחוץ ונוטה על הארץ ויונק מריח הארץ דרך אויר כמחובר דמיא וטהורה כל הקישות שבתוך העציץ לפי שחוזרים ויונקים מן הנוף הנוטה חוץ לעציץ ע"כ . הרי לך מבואר דכל שיצא הנוף חוץ לעציץ ונוטה על הארץ חשוב כמחובר אף מה שבתוך העציץ לפי שחוזר ויונק מן הנוף הנוטה חוץ לעציץ ולפי דברי רש"י הללו אין צורך למה שכתב הרב בעל תיו"ט עלה דמתני' דס"ל דאית לן למימר שהכל נמשך אחר מה שהוא חוץ לעציץ כיון דחשבינן ליה כמחובר ראוי שנחשב התלוש שהיא נמשך למחובר ולפי מ"ש רש"י התלוש נעשה מחובר לפי שיונק מן הקרקע דרך הנוף ור"ש דפליג ס"ל דהאי כדאיתיה והאי כדאיתיה מה שבתוך העציץ חשיב תלוש והנוף שיצא לחוץ חשיב כמחובר ופשיטא דקי"ל כת"ק ואין לומר דאין לדמות טומאת אוכלין לשאר דברים דאדרבא איפכא מצינו דיש דברים שהם כתלושים לענין טומאת אוכלין אף שהם כמחוברים לשאר דברים כגון תאנים שלמקו דאמרינן בפרק העור והרוטב (דף קכ"ז) דמטמאין טומאת אוכלין והתולש מהן בשבת חייב ומינה שהדבר אשר יחשב כמחובר לגבי טומאת אוכלין פשיטא שיחשב כמחובר לשאר דברים . כן אמת שמדברי רבינו בפי' המשנה ובחיבורו נראה שהוא מפרש פי' אחר במשנה שהרי כתב בפ"ב מהלכות טומאת אוכלין קישות שנטעה בעציץ והגדיל אע"פ שיצאת חוץ לעציץ אינה מקבלת טומאה ע"כ . וכתב שם מרן ומתוך דברי רבינו בפי' המשנה וכאן נראה שהוא מפרש דהכא בקישות טהורה שנטעה בעציץ נקוב עסקינן שכיון שהיא נטועה אינה מקבלת טומאה ואם הגדילה ויצאת חוץ לעציץ הו"א שאותו שיצא חוץ הוי כתלוש ומקבל טומאה קמ"ל דאעפ"כ טהורה לאפוקי מר"ש דפליג התם ואמר מה טיבה ליטהר אלא הטמא בטומאתו והטהור יאכל כלומר מה שיצא לחוץ מקבל טומאה ומה שבתוך העציץ יאכל דאינו מקבל טומאה ע"כ והנה הנך רואה שרבינו חולק מן הקצה אל הקצה דלפי פירוש א' שכתבנו מה שיוצא לחוץ נחשב כמחובר ועושה את התלוש מחובר לדעת ת"ק דר"ש מיהא שמה שיוצא לחוץ הוא כמחובר אלא שמה שהוא בתוך העציץ ס"ל דדינו כתלוש ולרבינו ס"ל דהיה עולה על הדעת דמה שיצא לחוץ יהיה נחשב כתלוש אלא דאשמועינן ת"ק דאעפ"כ דינו כמחובר כיון שהעציץ הוא נקוב אך ר"ש ס"ל דמה שיצא לחוץ דינו כתלוש. וראיתי למהר"ר דוד ערלאמה ז"ל בהגהותיו שכתב על דברי רבינו הללו היה אפשר לפרש המשנה לדברי הרב בעציץ נקוב אלא שדברי ר"ש אינם מניחים וצ"ע ע"כ ולא ידעתי מאי קאמר שאין מדברי ר"ש שום סתירה לדברי רבינו וכמבואר .

והנה כפי מה שבינותי בספרים לא מצאתי חבר לרבינו בפי' זה שהרי כבר כתבנו דהר"ש ורש"י אזלו בשיטה הדא וכן הוא דעת רבינו עובדיה והוא גם כן דעת התוספות בפרק העור והרוטב וכמבואר שם ומתבאר מדבריהם דס"ל דכל שיצא הנוף לחוץ אף שהוא עציץ שאינו נקוב נחשב הכל כעציץ נקוב לדעת ת"ק וכן הוא דעת הראב"ד שהשיג לרבינו במה שכתב אע"פ שיצאת חוץ וכתב אין כאן אע"פ כו' וכן הוא שנוי במשנה ע"כ. וראיתי למרן שכתב לא ידענא מאי קאמר שבמשנה אינו שנוי כיון כו' ואפשר שבעל התוספתא קאמר שבתוספתא מבואר כפי' הראב"ד ע"כ. והנה לא אכחד שהנכון הוא לגרוס בדברי הראב"ד וכן שנוי בתוספתא אך אף לפי גירסא זו אפשר לומר דהראב"ד הוקשה לו דהיכן מצינו דבר שנטמא שיחזור ויטהר ע"י זריעה לזה כתב וכן הוא שנוי במשנה והיא בסוף פ"ט דתרומות דתנן שתילי תרומה שנטמאו כו' שתלן טהרו . עוד ראיתי למרן שכתב ודעת רבינו נ"ל במה ששנינו בתוספתא דין אחר הוא ואינו ענין לדין המשנה ע"כ, ודבריו תמוהים דהכתי קשה שדברי התוספתא הם סותרים לדברי רבינו שהרי מהתוספתא מוכח שמה שיוצא חוץ לעציץ דינו כמחובר עד שעושה מה שבתוך העציץ שהיה דינו כתלוש עושה אותו כמחובר ואילו מדברי רבינו נראה שהיה עולה על הדעת דמה שיצא לחוץ והיה דינו כתלוש אף שמה שבתוך העציץ דינו כמחובר, והנראה הוא דס"ל לרבינו דטעמיה דת"ק דאית ליה דאף דיצא חוץ לעציץ הכל טהור הוא משום דאזלינן בתר העיקר או משום דאף שיצא לחוץ אינו יונק מריח הקרקע אלא מן השרש אלא טעמיה דת"ק הוא משום דאף מה שיצא מן הקרקע דינו כקרקע שהרי יונק מריח הקרקע ונחשב כמחובר ובהא פליגי ת"ק ור"ש דת"ק סובר דאף מה שיצא לחוץ דינו כקרקע כיון שיונק מריח הקרקע ור"ש סובר דמה שיונק מריח הקרקע אין דינו כמחובר כי אם כתלוש וא"כ לדידן דקי"ל כת"ק דמה שיונק דרך אויר מן הקרקע דינו כקרקע יצא לנו דין אחר והוא השנוי בתוספתא דאם היה עציץ שאינו נקוב ויצאת חוץ דכיון דמה שיצא חוץ דינו כמחובר נעשה הכל כמחובר לפי שחוזר ויונק מה שבתוך העציץ ממה שיצא חוץ לעציץ ונעשה הכל כמחובר. כן אמת שעדיין יש לתמוה על רבינו למה השמיט דין התוספתא ותמהני על מרן איך לא נתעורר בזה ועיין במה שאכתוב לקמן לתרץ לזה ודוק.

ודע דבפ"ב דגיטין (דף כ"ב) אמרינן נקבו בארץ ונופו בח"ל אביי אמר בתר נקבו אזלינן רבא אמר בתר נופו אזלינן ע"כ והנה אף שכתבנו למעלה דהנוטע בעציץ שאינו נקוב ויצא הנוף חוץ לעציץ דנחלקו בזה ת"ק ור"ש דת"ק אית ליה דנמשך השורש אחר הנוף ור"ש אית ליה דהאי כדאיתיה והאי כדאיתיה מכל מקום נ"ל דמחלוקת זה דאביי ורבא אתי ככ"ע בין לת"ק ובין אליבא דר"ש ובתחלה נקדים ונאמר דאליבא דכ"ע אילן הנטוע בארץ ונופו נוטה לח"ל או איפכא פשיטא דלכ"ע אזלינן בתר העיקר וכדתנן במעשרות וכמו שפסק רבינו בפ"א מהלכות תרומות אך בעציץ נקוב שהוא בארץ ונופו נוטה לח"ל בזה נחלקו דאביי מדמה לעציץ נקוב כאלו מונח בארץ ממש ומש"ה אית ליה דאזלינן בתר נקבו דומיא דאילן הנטוע בארץ ורבא ס"ל דלא דמי דדוקא כשנטוע בארץ שיניקתו מרובה או נמשך הנוף בתר השורש אבל בעציץ אף שהוא נקוב אין יניקתו מרובה ומש"ה אין הנוף נמשך אחר העיקר ובעציץ שאינו נקוב נחלקו ת"ק ור"ש דת"ק אית ליה דכיון שיניקתו מועטת אדרבא השורש נמשך אחר הנוף ור"ש אית ליה דהאי כדאיתיה והאי כדאיתיה ואינו נמשך זה אחר זה והנה אביי דאמר דאזלינן בתר נקבו אמר אנא דאמרית כת"ק דע"כ לא קאמר ת"ק דאזיל בתר נוף אלא בעציץ שאינו נקוב שיניקת השורש היא מועטת אבל בעציץ נקוב מודה דאזלינן בתר העיקר כמו אילן הנטוע בארץ ומאי למימר נמי אנא דאמרית כר"ש מהאי טעמא גופה דכתיבנא ורבא דאמר דאזלינן בתר נוף כת"ק פשיטא דמאי הכר דס"ל דלעולם יניקת הנוף עדיפא מיניקת שורש שהוא בעציץ אף שהוא נקוב וכר"ש נמי מאי הכר דהא לענין נוף גופיה חשיב ליה כמחובר וה"ה הכא לענין מעשר דחשיב הנוף כאילו הוא נטוע בארץ . ואם היה הנוף גדול ומקצתו בתוך העציץ ומקצתו חוץ לעציץ הנה אליבא דאביי היא היא דהא איהו ס"ל דאזלינן בתר נקבו אך אליבא דרבא אני מסתפק והנה אליבא דר"ש פשיטא לי דהכא נמי אינו נמשך זה אחר זה ומה שיצא חוץ פטור ומה שהוא בתוך העציץ חייב דליכא למימר שיהא נמשך מה שבתוך העציץ אחר הנוף דהשתא עציץ שאינו נקוב אינו נמשך מה שבתוך העציץ אחר הנוף בעציץ נקוב מיבעיא אך אליבא דת"ק אני מסתפק דאפשר דע"כ לא קאמר התם אלא משום דהוי עציץ שאינו נקוב מש"ה אית להו דנמשך השורש אחר הנוף אבל בעציץ נקוב מודו דאינו נמשך זה אחר זה ומה שיצא חוץ פטור ומה שהוא בתוך העציץ חייב או דילמא דס"ל דלעולם יניקת נוף עדיפא אפי' מעציץ נקוב והכל נמשך אחר הנוף ואף הנוף שהוא בתוך העציץ פטור . ואם היה נקבו בח"ל ונופו בארץ נראה דהיינו הך דלאביי הכל פטור ממעשר בין לת"ק ובין לר"ש משום דאזיל בתר נקבו כיון שהוא עציץ נקוב ולרבא הנוף מיהא חייב במעשר אליבא דכ"ע ואם היה הנוף גדול ומקצתו תוך העציץ ומקצתו חוץ לעציץ גם בזה אני מסתפק . והנה אליבא דר"ש פשיטא דמה שיצא חוץ חייב ומה שבתוך העציץ פטור וכדכתיבנא לעיל אך אליבא דת"ק יש להסתפק אם יהיה חייב מה שבתוך העציץ לפי שנמשך אחר הנוף דומיא דהתם או דילמא שאני התם שהוא עציץ שאינו נקוב ומש"ה נמשך מה שבתוך העציץ אחר הנוף אבל בעציץ נקוב אפשר דמודה שאינו נמשך זה אחר זה ובזה ניחא דלא פליגי אביי ורבא מן הקצה אל הקצה דלאביי הנוף נמשך אחר השורש ולרבא השורש נמשך אחר הנוף אלא דלאביי הנוף נמשך אחר השורש ולרבא אינו נמשך זא"ז אלא הא כדאיתיה והאי כדאיתיה והא דלת"ק השורש נמשך אחר הנוף הוא משום דהוא עציץ שאינו נקוב דיניקתו מועטת וכדכתיבנא ועציץ שאינו נקוב שהגדיל הנוף ויצא חוץ נראה דהיינו פלוגתייהו דת"ק ור"ש דלת"ק אף מה שבתוך העציץ חייב ולר"ש מה שיצא חוץ חייב ומה שהוא בתוך העציץ פטור ועציץ שאינו נקוב שהיה בח"ל ונופו נוטה לארץ גם בזה נראה לי שהוא מחלוקת ת"ק ור"ש דלת"ק הכל חייב לפי שנמשך מה שבתוך העציץ אחר הנוף ולר"ש מה שנוטה חוץ מיהא חייב במעשר ואם היה העציץ שאינו נקוב בארץ ונופו נוטה לח"ל בזה ליכא נפקותא כלל אי אזלינן בתר נוף או בתר שורש דלעולם פטור דבר תורה מהמעשר בין אי אזלינן בתר השורש או בתר הנוף וכמבואר ומיהו לחיובא דרבנן איכא נפקותא דאי אזלינן בתר השורש חייב מיהא מדרבנן ואי אזלינן בתר הנוף פטור מכל וכל :

ודע שכל החלוקות שכתבתי קיימתים מסברא אך ראיתי להתוס' ז"ל שכתבו ז"ל בתר נקבו אזלינן למ"ד בהעור והרוטב בדלעת הנטועה בעציץ שאינו נקוב ויצאה חוץ לעציץ הטמא בטומאתו והטהור בטהרתו ה"ה אם עציץ בח"ל ונופו נוטה לארץ דמהני יניקת הנוף לענין נוף גופיה וחייב במעשר מ"מ לא חשיב יניקת הנוף כיניקת שורש דהא לא מטהרה יניקת הנוף מה שבתוך העציץ והכא מחייב נוף מחמת יניקת העיקר ע"כ . והנה מדברי התוס' הללו יש סתירה לקצת דברים שכתבנו לעיל אך כוונת דברי התוספות הללו מראשם לסופם נפלאו ממני וכבר ראיתי מה שכתב הרב בעל חידושי הלכות ולא נתקררה דעתי וצ"ע . ובפרק העור והרוטב (דף קכ"ט) הקשו התוס' וז"ל קישות שנטעה בעציץ ויצאה חוץ לעציץ טהורה ואע"ג דאמרינן בפרק המביא גבי אילן שבארץ ונופה נוטה לחוצה לארץ בתר עיקרא אזלינן התם מרובה יניקתו במקום העיקר אבל עיקרו בעציץ אין יניקת השרשים מרובה ואין הנופות יונקות מן העציץ ע"כ . ופשט דברי התוס' נראה שהוקשה להם מאילן הנטוע בארץ דמוכח בפרק המביא דלכ"ע אזלינן בתר העיקר ולזה חילקו בין דבר הנטוע בארץ לנטוע בעציץ אלא שאני תמיה למה לא הקשו מסברת אביי דאית ליה דאף בעציץ אזלינן בתר נקבו והיה להם לחלק בין עציץ נקוב לעציץ שאינו נקוב וכמו שכתבנו :

ודע שכל אלו החילוקים שכתבנו ליישב מתני' דעוקצין עם מחלוקת אביי ורבא דפרק המביא הוא למ"ד דמתני' דעוקצין מיירי בעציץ שאינו נקוב אך לדעת רבינו דס"ל דמתני' איירי בעציץ נקוב וכמו שכתבנו לעיל אין צורך לחילוקים הללו שכתבנו משום דלדידיה ת"ק דר"ש ס"ל דאף שיצא הנוף לחוץ חשיב כמחובר ובזה לא נחלקו אביי ורבא אלא דאביי סבר דהנוף יונק מן העיקר ורבא סבר דהנוף אינו יונק מן העיקר כי אם מהקרקע דרך האויר אך נראה דכר"ש לא אתו דהא אליבא דר"ש דאית ליה דהנוף חשיב כתלוש אף בעציץ שאינו נקוב א"כ אביי לא מצי סבר כוותיה דהא אביי אית ליה דבתר נקבו אזלינן ורבא נמי לא אתי כוותיה דהא לא פטר ליה כי אם משום דנופו בח"ל דיונק מעפר ח"ל ולר"ש אף אם היה הנוף בארץ היה פטור משום דדינו היה כתלוש באופן דלא נחלקו אביי ורבא כי אם אליבא דת"ק .

ודע שאף שכתבנו לעיל שהתוספתא הביאה דין זה דעוקצין בעציץ שאינו נקוב ועל הרמין פירושה היא כמו שפירשו הר"ש והתוס' ורש"י וסמכנו לעיל דהכן לו יהיה כדברי מרן דרבינו ס"ל דדין התוספתא דין אחר הוא ואינו ענין לדין המשנה אכתי יש לתמוה על רבינו למה השמיט דין התוספתא מ"מ במה שכתבנו אפשר ליישב דברי רבינו דס"ל דתוספתא הלזו לאו דהלכתא היא ולא מיתניא בי רבי חייא ורבי הושעיא משום דאי אמרת דעציץ שאינו נקוב שיצא הנוף לחוץ טהור כל העציץ אלמא ס"ל דבתר הנוף אזלינן והיכי קאמר אביי דאזלינן בתר נקבו ולא ס"ל לרבינו לחלק לענין זה בין עציץ נקוב לעציץ שאינו נקוב וכמו שחלקנו לעיל משום הכי השמיט רבינו התוספתא הלזו ואף דלא קי"ל כאביי בדין זה דס"ל דאזלינן בתר נקבו מכל מקום מדלא אותיבו עליה מברייתא זו שמעת מינה דברייתא זו לא שמיעא להו ומש"ה לא אותיבו עליה דאביי ועדיין הדבר צריך תלמוד . ודע דכלי גללים וכלי אדמה אף שאינם נקובים דינם כנקוב והכי תנן בפ"ב דעוקצים כלי גללים וכלי אדמה שהשרשים יכולין לצאת בהם אינם מכשירים וכתב הר"ש אע"פ שאינם נקובים מלמיהים ויצא השורש ונוקב את הגלל והאדמה ע"כ וכן פי' רבינו עובדיה אך רבינו בפי' המשנה פירשה למתני' בנקובים וכתב דפי' שהשרשים יכולין לצאת שהכוונה היא שהם נקובים נקב שיצא ממנו שורש הצמחים ע"כ. ופי' זה הוא דחוק מאד שהרי שיעור הנקב כבר נתבאר במשנה. ובחיבורו פ"ב מהלכות טומאת אוכלין דין י"א חזר ממה שכתב בפי' המשנה וכתב כלי גללים וכלי אדמה שהשרשים יכולין לבקוע בהם ולצאת אינם מכשירים את הזרעים ואע"פ

שאינם

י הנוטע אילן בתוך שדהו וכו'. במשנה פ"ק דבכורים הנוטע בתוך שלו והבריך וכו' הרי זה אינו מביא מאי זה טעם אמרו אינו מביא משום שנאמר ראשית בכורי אדמתך **עד שיהיו** כל הגידולים מאדמתך ומזה הטעם אינו מביא אפי' מן הצד שהוא בתוך שלו שהרי האילן גדל משני המקומות והכי אמרינן בירושלמי אפי' מן הזקנה אינו מביא המבריך מתוך של חבירו וכו' אפילו מן הילדה אינו מביא הדא אמרה כשם שהילדה היא מן הזקנה כך הזקנה היא מן הילדה :

יא ואם נתן לו חבירו רשות וכו'. שם בירושלמי איכא פלוגתא ופסק כמ"ד אפי' לשעה אמר רבי מנא מילתיה דרבי יוחנן מסייע לאבא דאמר רבי יוחנן כולהו משום תורת הגזלן ירדו להם וכאן מכיון שנתן לו רשות להבריך אפי' לשעה אין זה גזלן ומהאי טעמא אם לא נתן לו רשות ואחר שהבריך מחל חבירו אין כאן גזילה ומביא :

ואם היה האילן סמוך וכו'. הכי איתא בפ' לא יחפור (דף כז) :

יב האריסין והחכירין וכו'. שם פ"ק האריסין והחכירות והסקריקון והגזלן אין מביאין מאותו הטעם משום שנאמר ראשית בכורי אדמתך וכתב רבינו ואפילו נתיאשו הבעלים משום דקרקע אינה נגזלת ולא קרינן ביה ראשית בכורי אדמתך :

יג הקונה אילן אחד וכו'. שם במשנה הקונה שני אילנות בתוך של חבירו מביא ואינו קורא ר"מ אומר מביא וקורא וע"כ לא פליגי אלא בקונה שני אילנות אבל מי שקונה ג' לכ"ע קנה קרקע ומי שקנה אילן אחד לכ"ע לא קנה קרקע והכי איתא בפרק לא יחפור וממה שכתב רבינו ואע"פ שאין לו אלא אילנות הבין הראב"ד ז"ל שאפילו פירש שאין לו אלא אילנות בלא קרקע מביא ולפיכך השיג עליו דדוקא כמוכר סתם יש לו קרקע אבל אם פירש אין לו קרקע ואחר בקשת המחילה מעולם לא עלה על דעת רבינו שאם פירש שאין לו קרקע שיביא בכורים שהרי לא היה יכול

י הנוטע א‏אילן בתוך שדהו והבריכו לתוך שדה חבירו או לרשות הרבים . או שהיה נוטע בשדה חבירו או ברשות הרבים והבריכו בתוך שדהו. או שהיה עיקרו בתוך שדהו והבריך קצתו בתוך שדהו ודרך הרבים או דרך היחיד מפסקת באמצע בין העיקר והצד המוברך . אינו מביא בכורים לא ממה שהוציא ברשות זו ולא מן הצד שברשות האחרון שנאמר בכורי אדמתך עד שיהיו כל הגידולין מאדמתך : **יא** נתן לו חבירו רשות להבריך בתוך שלו אפילו לשעה הרי זה מביא בכורים . ואם היה האילן סמוך למצר חבירו או נוטה לשדה חבירו אע"פ שחייב להרחיק הרי זה מביא ממנו וקורא שעל מנת כן הנחיל יהושע את הארץ : **יב** האריסין והחכירין ובעלי זרוע שאונסין את הבעלים ולוקחין מהן ארצותם בפחות והגזלנין אינן מביאין בכורים . ואפילו נתייאשו הבעלים שנאמר בכורי אדמתך : **יג** *הקונה אילן בתוך שדה חבירו אינו מביא לפי שאין לו קרקע . שלשה יש לו קרקע ואף על פי שאין לו אלא אילנות בלבד הרי הוא כמי שקנה :

א כמ"ג עשין קל"ט :

השגת הראב"ד

*הקונה אילן בתוך שדה חבירו וכו' . א"א לא כי אלא מפני שבשלשתם קנה עמהם קרקע ואם פירש בלא קרקע אינו מביא ואינו דומה לשנים שהם לפי שבשנים ספק אם קנה קרקע אם לא קנה ואם דימה אותו למבריך ברשות לשעה טעה שהרי אף בשנים יש לו להעמידם שם כל ימי היותם ואם לא מפני הספק לא היה מביא ולמבריך ברשות אינו דומה כלל שבמבריך עיקרו ברשות עצמו ויניקת ההברכה מעוטה היא וכיון שהוא ברשות אינה אוסרת :

י הנוטע אילן בתוך שדהו והבריכו וכו' עד מאדמתך . פ"ק דביכורים (משנה א) :

יא נתן לו חבירו רשות להבריך וכו' אפילו לשעה וכו' . שם בירושלמי וכר' יונה ורבי יוחנן : ואם היה האילן סמוך למצר חבירו או נוטה לשדה חבירו וכו'. בפ"ק לא יחפור (דף כ"ז) :

יב האריסין והחכירין ובעלי זרוע וכו'. משנה פ"ק דביכורים (משנה ב) : ומ"ש ואפילו נתייאשו הבעלים. בירושלמי :

יג הקונה אילן בתוך שדה חבירו אינו וכו'. משנה ו' בפ"ק דבכורים הקונה שני אילנות בתוך של חבירו מביא ואינו קורא ר"מ אומר מביא וקורא וכו' ובמי"א הקונה ג' אילנות בתוך (שדה) של חבירו מביא וקורא ר"מ אומר אפילו שנים וידוע דהלכה כת"ק דאמר דוקא ג' אילנות מביא וקורא. ומ"ש ואע"פ שאין לו אלא אילנות בלבד אינו סותר מ"ש תחלה יש לו קרקע די"ל דה"ק אע"פ שקניית השלשה אילנות היה בענין שלא קנה קרקע על הדרכים שנתבארו בפרק כ"ד מהלכות מכירה כיון שקנה ג' הואיל ובקניית שלשה אפשר להמצא בדרך שקנה קרקע קנה אע"פ שעכשיו קנאו בדרך שאין לו קרקע חשיב כקנה קרקע לענין בכורים. ואפשר דיליף לה רבינו מדסתם תנא ותני הקונה ג' אילנות בתוך של חבירו מביא וקורא דמשמע דבכל גווני שקנה שלשה מביא וקורא אע"פ שאין זה הכרע דהא בפרק הספינה (דף פ"ב) קתני סתמא קנה ג' קנה קרקע וצריך לאוקומי בהנך גווני דמוקי לה בגמרא . והר"י קורקוס ז"ל כתב וז"ל נ"ל דכוונת רבינו דודאי בקונה סתם מיירי שכן כתב בתחלת לשונו שלשה יש לו קרקע ומ"ש אע"פ שאין לו אלא אילנות ה"פ ואע"פ שזה לא קנה בפירוש אלא אילנות ואין עיקר דעתו אלא על האילנות והקרקע לא הזכירו ולא פירשו בשעת המקח וא"כ הרי הוא כמי שאין לו קרקע ואיך יאמר פרי האדמה אשר נתת לי והוא לא קנה אותה שלא החשיב והזכיר אלא האילנות והרי הוא בעיניו כמי שאין לו אלא אילנות אפ"ה כיון דסתמא יש לו הרי הוא כאילו קנה קרקע עכ"ל. ומ"ש הקונה אילן אינו מביא לפי שאין לו קרקע נראה שטעמו מדתני ת"ק דהקונה שני אילנות מביא ואינו קורא משמע שאם לא קנה אלא אילן אחד אינו מביא דהל"ל לישמעינן באילן אחד דמביא וכל שכן בשנים אע"פ שיש לדחות דאינו קורא אתא לאשמועינן דאפילו בשנים אינו קורא כל שכן באחד י"ל דהל"ל הקונה פחות מג' אילנות ואף גם זה יש לדחות ולומר דמשום דלר"מ בשנים מביא וקורא נקט בת"ק שנים אבל אה"נ דלת"ק דין אילן אחד שוה לשנים וי"ל דממשנה יתירה קא דייק דכיון דהוה בעי למיתני הקונה שלשה אילנות מביא וקורא ר"מ אומר אפילו שנים וממילא משמע הא שנים מביא ואינו קורא למה ליה למיתני הקונה שני אילנות מביא ואינו קורא אלא ודאי היינו ללמדנו דבשנים דוקא הוא דמביא ואינו קורא הא באחד בלבד אינו מביא וקצת סמך יש לזה מדקאמר בפרק הספינה מ"ט דר"מ באילן אחד ומ"ט דרבנן בשני אילנות ולא קאמר ומ"ט דרבנן בין באילן א' בין בשני אילנות אע"פ שאין טעם לחלק בין אילן אחד לשני אילנות כיון שאין לו קרקע בין בזה ובין בזה אפשר שגם זה בכלל מה ששאל מ"ט דרבנן בשני אילנות. אח"כ מצאתי בירושלמי דביכורים פ"ק (הלכה ו') אחד אינו מביא כל עיקר שנים מביא ואינו קורא וזה מבואר כדברי [רבינו]. ומ"ת רבינו שנתן טעם לאילן אחד מפני שאין לו קרקע יקשה מ"ש שני אילנות וי"ל דה"ק מפני שאין לו קרקע בודאי מה שאין כן בשני אילנות דמספקא לן כדאמר בפ' הספינה וכתבו רבינו בפ"ד . וא"ת למה השמיט רבינו דין קונה שני אילנות שמביא ואינו קורא וי"ל דמדיוקא דרישא וסיפא איכא למשמע מינה דמדקתני באילן אחד אינו מביא משמע הא שנים מביא ומדקתני בשלשה הרי הוא כמי שקנה קרקע כלומר וקורא משמע הא שנים אינו קורא ולקמן בפ"ד כתבו בפירוש כמו שהוא שנוי במשנה מביא ואינו קורא כדי לכוללו עם השנויים באותו פרק שמביא ואינו קורא . ועל מש"כ רבינו ג' יש לו קרקע ואע"פ שאין לו אלא אילנות בלבד הרי הוא כמי שקנה קרקע : כתב הראב"ד לא כי אלא מפני שבשלשתם וכו' .

ואי

משנה למלך

באיזה נקובים הרי הן כנקובים ע"כ. ויש לדקדק בלישנא דמתני' דקתני שהשרשים יכולים לצאת בהן מאי אתא לאשמועינן ונראה משום דדברים הוא שכלי גללים וכלי אדמה הם נוחים ליינק מחמת השורש בנוקב אותם אך אם הכלים הללו עוביים הוא יותר מכשיעור אין כח בשורש לנוקבו ועל זה אמרו במתניתין דכלים הללו אם השרשים יכולין לבקוע בהן ולצאת אינן מכשירין את הזרעים ואע"פ שלא נקבו עדיין ואפשר דטעמא הוא כיון דעבידי ליינק כנקוב דמי א"נ דכיון שהוא באפשרות שינקבו אף קודם הנקיבה יונקים מהארץ והביאי כמחובר ויש להסתפק אם נלמד מכאן לענין אחר לתרומות ודכוותיה ולפי שנראה דשוים הם בדינם והתוספות בפרק העור והרוטב הקשו ממתניתין דקישות שנטעה כו' עלה דהיא דפרק המביא וכמו שכתבנו משמע דס"ל דדין הכשר זרעים ותרומות הם שוים בדינם ויש ללמוד מזה לזה ועיין במאי דתנן תו הפס מלאהו עפר עד שפתו הרי הן כטבלא שאין לה לבזביז ע"כ ועיין היטב במה שכתב שם הר"ש דאת"ל שיש ללמוד מהכשר זרעים לענין אחר גם ממשנה זו יש ללמוד כיוצא וכמבואר . ודע שהשיעור הנקב שצריך שאין כדי שיחשב כמחובר הוא בכדי שורש קטן וכדתנן בסוף פ"ב דעוקצין והוא דבר מוסכם מהכל ובכל מקום שהוזכר עציץ נקוב שיעורו הוא בכדי שורש קטן וזה פשוט . אך באיזה מקום צריך שיהיה הנקב בזה ראיתי לרש"י שכתב בה"ס המגיע עלה דמתניתין דהתולש מעציץ נקוב חייב דהוי כמחובר דיונק מן הקרקע ע"י הנקב כו' ואפילו הנקב בדופנו ע"כ ומרן ז"ל בטור א"ח סי' של"ו אחר שהביא דברי רש"י הללו כתב שהרשב"א כתב דדוקא כשהנקב כנגד מה שטמון מהגזע נעשה העציץ אבל למעלה ממה שטמון לא דא"כ אפי' שאינו נקוב כנקוב דמי ע"כ. והנה סברת רש"י הלזו כעת לא ראיתיה בשום מקום ונראה שדעת הראב"ד הוא כרש"י שהרי כתב בפ"ב מהלכות טומאת אוכלין דין י"א דספינה של עץ יש בה נקבים למשוטות וכנטוע בארץ דמי אבל בספינה של חרס אין דרך לעשות נקבים למשוטות שלא תשבר ע"כ מוכח מהכא דנקב מן הצד שהוא במקום המשוטות חשיב נקב אך מדברי התוס' בפ"ט דמנחות (דף פ"ה) נראה דלא ס"ל כרש"י שהרי כתבו שם דספינה דגיטין בשל חרס ובנקובה ואין המים באים בה שהעפר נדבק ונעשה רגבים וכותם את הנקב ע"כ ואי אמרת דנקב מן הצד חשיב נקב אין צורך לומר שהעפר נדבק כו'. ולכאורה היה נראה שגם הרשב"א חולק עם סברת רש"י הלזו ממ"ש בפ"ק דגיטין עלה דשקלה דא"ר זירא עציץ נקוב כו' כתב בסוף דבריו לפי שאין דרכה של ספינה ליינק ע"כ ואי אמרת דנקב מן הצד חשיב נקב רוב הספינות הם נקובות מן הצד אלא ודאי דמיירי דס"ל דהנקב צריך להיות מלמטה ואין דרך לנקוב הספינה מלמטה שלא יכנסו בה המים אך כד מעיינן שפיר נראה דהוכחה זו ליתא משום דהרשב"א מיירי בספינה של חרס וכמבואר שם וספינה של חרס אין דרכה ליינק אף מן הצד שלא תשבר וכמו שכתבנו לעיל בשם הראב"ד. ודע דבתוספתא פ"ד דטבול יום והביאה הר"ש סוף פ"ב דעוקצין הגיע עציץ נקוב שנתנו ע"ג שתי יתידות אפי' גבוה מן הארץ אמה אינו מכשיר את הזרעים כד"א מלמטה אבל מן הצד ה"ז מכשיר את הזרעים. והנה פשט דברי התוספתא הללו נראה דס"ל דנקב מן הצד לא חשיב ודינו כשלום דאין סברא לחלק בין מונח ע"ג יתד למונח על הארץ ותו תניא התם טבלא שיש לה לבזביז והטה על צדה מכשרת את הזרעים ע"כ ופירשה הר"ש דבנקובה מן הצד איירי דאם הטה על צדה נמצא דקאי נקב למטה ואינה מכשרת את הזרעים מכל זה מוכח דנקב מן הצד לא חשיב נקב ליחשב כמחובר אלא דינו כשלום היפך סברת רש"י והדבר צריך תלמוד . ודע דבירושלמי פ"ק דערלה אמרינן רבי ירמיה בעי נטע בו דלעת מאחר שהוא כנקוב הוא אצל אילן כנקוב הוא אצל זרעים ע"כ. והנה הר"ש הביא הירושלמי הזה בפ"ב דחלה ופירש בו שני פירושים האחד הוא שכבר קדם שם בירושלמי דלגבי אילן אף שאינו נקוב כנקוב דמי וכמו שהארכנו בזה לעיל ועל זה נסתפק רבי ירמיה אם נטע בו דלעת באותו עציץ שאינו נקוב שהאילן נטוע בו ואגב אילן מהני לדלעת א"נ דלעת אילן חשיב ליה ע"כ. הן אמת דלפי פירושו הב' לישנא דירושלמי דקאמר כנקוב הוא אצל זרעים לא אתי שפיר ועיין בשדה יהושע וראיתי להר"ב בפ"ק דערלה שאחר שהביא הירושלמי הזה כתב ומסיק דה"ה חשיב נקוב אצל זרעים ע"כ . ונראה דס"ל כפירוש קמא ומ"ש סתם וכתב דחשיב כנקוב אצל זרעים וקאי למאי דסמיך ליה שכתב דחשיב כנקוב אצל אילן ועל זה כתב דה"ה דחשיב כנקוב אצל זרעים בהיותם נטועים אצל האילן דאילו לפי פירושו השני היה לו לבאר שזה דוקא בדלעת וכמבואר . עוד ראיתי להר"ש שכתב והתלמוד שלנו אינו סובר כן ע"כ ולא ידעתי אהיכא קאי אם הוא אעיקר הדין דלגבי אילן אין הפרש בין נקוב לשאינו נקוב או אסיפא דמילתא דקאמר ומסיק דה"ה דחשיב כנקוב אצל זרעים אך בין הכי ובין הכי לא ידעתי מהיכן למד הרב שהתלמוד שלנו חולק בזה ומ"ש כדפרשינן בפ"ב דחלה לא ידעתי מהו סוף דבר לא ירדתי לסוף דעת הרב . הן אמת שבעת לא ראיתי לשום אחד מן הראשונים שהביאו בעיא זו דירושלמי ולא ידעתי למה :

י אינו מביא בכורים לא ממה שהוציא ברשות זו כו' . ירושלמי פ"ק דבכורים :

יא שעל מנת כן הנחיל יהושע את הארץ . תימה דבפרק מרובה (דף פ"ב) מוכח דמאן דקאמר עשרה תנאין התנה יהושע פליג אהך ולית ליה תקנה זו ורבינו בפרק ה' מהלכות נזקי ממון כתב עשרה תנאים כו' וזה סותר למה שפסק כאן וצ"ע . שוב ראיתי להרב לח"מ שם שגם הוא תמה בשני פסקי דרבינו :

שקנה קרקע. קנה אילן אחד וקרקעו ה"ז מביא: **יד** הלוקח פירות תלושין ולקח הקרקע הרי זה מביא בכורים שהרי יש לו קרקע ופירותיה. מכר לו פירות חוץ מן הקרקע אפילו מחוברים. מוכר אינו מביא שהרי אין לו פירות ולוקח אינו מביא שהרי אין לו קרקע. חזר המוכר ולקח הפירות מן הלוקח הרי זה מביא שהרי יש לו קרקע ופירותיה: **טו** *המוכר שדהו לעכו"ם וחזר ולקחה ממנו הרי זה מביא ממנה בכורים מן התורה. שאינה נפקעת מן המצוה *בקנין העכו"ם כמו שביארנו: **טז** אשרה שבטלה אין מביאין ממנה בכורים שהבכורים כקדשי מקדש הן: **יז** הבכורים אין להם שיעור מן התורה אבל מדבריהם צריך להפריש אחד מששים והרוצה לעשות כל שדהו בכורים עושהו: **יח** הפריש בכוריו וחזר והוסיף עליהן או עטרן הרי התוספת כבכורים. בד"א כשהביא מא"י אבל אם הביא מעבר הירדן או מסוריא אינה כבכורים. ואע"פ שאינה כבכורים אינה נאכלת אלא בטהרה ואין מעטרין את הבכורים בכ"מ אלא משבעת המינים: **יט** כיצד מפרישין הבכורים יורד אדם לתוך שדהו ורואה תאנה שבכרה אשכול ענבים שבכרו רמון שבכר קושרן בגמי ואומר הרי אלו בכורים והם נעשים בכורים במחובר משקרא להן שם. ואע"פ שעדיין לא בשלו כל צרכן ומשיגמרו ויתלשם מן הקרקע אינו צריך לחזור ולקרות להם שם. לא הפרישן במחובר ולא קרא להם שם ותלשם ה"ז מפרישם אחר שנתלשו. ואם נטמאו הפירות כולן אינו מפריש בכורים בטומאה. אלא מפריש מן הטהור על הטמא לכתחילה. ואם אין לו פירות אחרות להפריש מהן יראה לי שאינו מפריש בטומאה שאין מפרישין לאבוד. וכן יראה לי שהבכורים שנטמאו אינו מסיק בהן התנור כתרומה טמאה

השגת הראב"ד

*המוכר שדהו לעכו"ם וכו'. א"א אע"פ שבכרו ברשות העכו"ם:

*[נראה להאורה שכאן חזר בו רבינו ממאי שפסק במשנה ט' פ"ד דפיאה ומשנה ט' פ"ה דדמאי דשם פסק דיש קנין לעכו"ם להפקיע וכו' וכאן פסק איפכא אבל כתוי"ט נתן טעם נכון דלא סתרי דבריו אהדדי וע"ש]:

כסף משנה

ומי ככר כמנהי טעם לדברי רבינו: קנה אילן א' וקרקעו הרי זה מביא. משנה פ"ק דביכורים (מ"א) קנה אילן וקרקעו מביא וקורא ויש לתמוה למה השמיט רבינו וקורא ונראה דס"ל הוא אי נמי שמאחר שמפני שקנה קרקע מביא פשיטא שקורא: **יד** הלוקח פירות תלושין ולקח הקרקע וכו' עד שהרי יש לו קרקע ופירותיה. רושלמי שם: מכר לו פירות חוץ מן הקרקע אפילו מחוברים מוכר אינו מביא שהרי אין לו פירות ולוקח אינו מביא שהרי אין לו קרקע. כך היא הגירסא בספרי רבינו המוגהי' והחלוקה הראשונה היא בירושלמי פ"ק (הלכה ו') והחלוקה השנית דבר פשוט הוא ובפרק הספינה (דף פ"א) אמרו דלר"מ לוקח פירות מן השוק (בלא קרקע) מביא וקורא והקשה מהקונה אילן אחד וכו' ופלקא בתיובתא: ומ"ש חזר המוכר ולקח הפירות וכו'. ירושלמי פ"ק: **טו** המוכר שדהו לעכו"ס וכו'. משנה בש"ס *הפולה (דף מ"ז) ולרס"י נירסא אחרת ופשטא דגמרא דקאמר שתי הקנות הן וכו' משמע כדפירש"י וצריך לייסבו לדעת רבינו ועיין במ"ש בפי' *המשנה:

כתב הראב"ד המוכר שדהו לעכו"ס וכו' א"א אע"פ שבכרו ברשות העכו"ס עכ"ל. וכתב הר"י קורקוס ז"ל ונראה דרבינו לטעמיה אזיל שהוא מפרש מה שכתב אין קנין לעכו"ס בא"י להפקיע היינו אם חזר ישראל וקנה השדה כמה שכתב בפרק א' מהלכות תרומות ולכך כתב כאן וחזר ולקחה ממנו שסובר רבינו דברייתא בהכי איירי ובשבכרו ברשות העכו"ס אפשר דדמי לפירות שנגמרו ברשות העכו"ס שאין ישראל הקונה חייב עכ"ל:

טז אשרה שבטלה וכו':

יז הבכורים אין להם שיעור וכו'. משנה בריש פאה. ומה שכתב אבל מדבריהם צריך להפריש אחד מששים. ירושלמי רפ"ג דביכורים והכי משמע בגמרא דידן פרק ראשית הגז (דף קל"ז). ומ"ש והרוצה לעשות כל שדהו בכורים עושהו. משנה פ"ב דבכורים (משנה ד):

יח הפריש ביכוריו וחזר והוסיף עליהן או עטרן וכו' עד אינה כבכורים. משנה שם פ"ג (משנה י"א). ומ"ש ואע"פ שאינה ביכורים אינה נאכלת אלא בטהרה: ומה שכתב ואין מעטרין את הביכורים וכו'. שם (משנה ט) וכר"ע מחבירו:

יט כיצד מפרישין וכו' עד הרי אלו ביכורים. משנה בפרק ג' (משנה א): ומה שכתב ואע"פ שעדיין לא בשלו כל צרכן וכו'. שם בירושלמי: לא הפרישם במחובר וכו'. ומ"ש ואם נטמאו הפירות כולם וכו' נראה דיליף לה מדתנן בפ"ב דביכורים (משנה ה) גבי תר"מ שוה לביכורים ניטלת מן הטהור על הטמא כביכורים משמע אם הכל טמא לא: ומ"ש וכן יראה לי שהביכורים [שנטמאו] אינו מסיק בהם התנור וכו'. יש לתמוה למה תלה הדבר בירא' לי שזה פשוט בפרק הערל (דף ע"ג) וגם בירושלמי בפ"ב דבכורים (הלכה א') ואפשר שמה שכתב יראה לי אינו לענין הדין אלא לענין הטעם שנתן מפני שהם כקדשי מקדש דאע"ג דהתם מייתי לה מלא ביערתי ממנו בטמא הוא במעשר הוא דכתיב והגמ' קיצר במובן:

המפריש

*[כגירסת ירוש' וכן העתיק התי"ט ותימה עליו שלא כתב שינוי הגירסאות כדרכו ובבבלי כתוב כגירסת רש"י]:

*[יש שם בפירוש המשנה ע"ס שכתב שם מן העכו"ם מביא בכורים וצ"ל מן העכו"ם לא יביא בכורים]:

רדב"ז

יכול לומר אשר נתת לי ולא קרינן ביה אדמתך שהרי אין לו אלא מה שכתב ואע"ס שאין לו אלא האילנות ה"פ שלא קנה הקרקע לאוקומי ביה היותא ולמפטת ביה פירי אלא לצורך האילנות דוקא ואפי' בכה"ג קרינן ביה ספיר בכורי אדמתך ואשר נתת לי ה' וזה מבואר בדברי רבינו ולא היה כדאי להשיג עליו. ודין קונה שני אילנות כתב רבינו בפ"ד גבי כל הנך דמביא ואינו קורא: קנה אילן אחד וקרקעו וכו'. שם במשנה הקונה שלשה אילנות בתוך של חבירו מביא וקורא ר"מ אומר אפי' שנים קנה אילן וקרקעו מביא וקורא וקישא איירי בקונה סתם קנה קרקע ואפי' רבנן דפליגי עליה דר"מ בקונה שני אילנות מודו בשלשה דקנה קרקע ולהכי איצטריך דלא תימא הא דפליגי בשני אילנות להודיעך כחו דרבי מאיר דאפי' בשנים מביא וקורא קמ"ל הך מתני' דבשנים דוקא פליגי כדכתיבנא לעיל:

יד הלוקח פירות תלושין וכו'. גרסינן בירושלמי פ"ק מעתה אפי' תיטין כן אנו אומרים הלוקח מן השוק מביא בכורים ותמיהא מילתא טובא והלא התורה אמרה בכורי אדמתך אשר תביא מארצך והקונה מן השוק אין לו אדמה אלא ע"כ איירי כגון דחזר וקנה הקרקע ואע"ג דבשעת קנייתן היה פטור כיון דבשעת הבאתן יש לו קרקע מביא וקורא והם דברי רבינו: מכר לו פירות חוץ מן הקרקע וכו'. שם פשיטא הדא מילתא מכר לו פירות ושייר לו הקרקע המוכר אין יכול להביא שאין לו פירות חזר ולקחה ממנו נשמעינה מן הדא וכו' ואע"ג דבשעה שמכר את הפירות היה פטור וליהוי כקונה מן השוק קמ"ל כיון שחזר וקנה את הפירות ויש לו קרקע קרינן ביה ספיר בכורי אדמתך ומביא וקורא:

טו המוכר שדהו לעכו"ס וכו'. זה מבואר שאין קנין לעכו"ס להפקיע מן המעשרות וכן כתב פ"ק דתרומות עכו"ס שקנה קרקע בא"י לא הפקיעה מן המצות אלא הרי היא בקדושתה לפיכך אם חזר ישראל ולקחה ממנו אינה כביכוש יחיד וכו'. וכתב הראב"ד אעפ"י שבכרו ברשות העכו"ס שלא תאמר כיון שבכרו ברשות העכו"ס ככר נפטרו וכן דעת רבינו דכיון שלא נפקעה בהיותה ביד העכו"ס הואיל וחזר ולקחה ממנו הוי כאילו גדל הכל ברשות ישראל:

טז אשרה שביטלה וכו'. אע"ג שהכנשו פירות אחר שנתבטלה אין מביאין ממנה בכורים משום דמאיס ואמרינן לענין קרבן מן הכאן להוציא את הנעבד וזהו שכתב רבינו שהבכורים כקדשי מקדש:

יז הבכורים אין להם שיעור וכו'. במשנה ג' פרק ב' ותנן בריש פאה אלו דברים שאין להם שיעור הפאה והבכורים וכו' ותנן אין פוחתין לפאה אחד מששים והכי אמריק בירושלמי תני בכורים אחד מששים:

והרוצה לעשות את כל שדהו וכו'. ירושלמי בריש פאה אמר רבי יוסי הרוצה לעשות כל שדהו בכורים עושה ואין אדם עושה כל שדהו תרומה ובפרק ב' דבכורים מייתי לה מקרא דכתיב (יחזקאל מ"ד) וראשית כל בכורי כל:

יח הפריש בכוריו וחזר והוסיף עליהן וכו'. פרק בהלא אימתי אמרו תוספת הבכורים כבכורים בזמן שהיא באה מן הארץ ואם אינה באה מן הארץ אינה כבכורים. ופי' רבינו שהארץ היא ארץ ישראל ומעבר לירדן נקראת אינה באה מן הארץ ואע"פ שמביאין משם הבכורים התוספת אינה כבכורים ועיטור הבכורים היינו שמיפים אותם בפירות אחרות ופסק כרבי עקיבא דאמר אין מעטרין את הבכורים אלא משבעת המינים מין בשאינו מינו והכי תנן תוספת הבכורים מין במינו ועיטור הבכורים מין בשאינו מינו תוספת הבכורים נאכלת בטהרה ולתוספת של ארץ ישראל לא איצטריך דהא תנן תוספת הבכורים כבכורים אלא ודאי לאותן הבאין מעבר לירדן או מסוריא איצטריך דאע"ג דאין התוספת כבכורים מ"מ צריך לאכלו בטהרה: ואין מעטרין וכו'. היינו כרבי עקיבא ודוקא ממין בשאינו מינו אבל במינו לא נקרא עיטור אלא תוספת. ומ"ש בכל מקום, בין הבאים מא"י או הבאים מעבר לירדן ומסוריא אע"ג דאין היובן אלא מדבריהם אין מעטרין אותן אלא משבעת המינין ואין חילוק בין תוספת לעיטור אלא שהתוספת פטורה מן הדמאי ועיטור הבכורים חייב בדמאי והכי איתא במתניתין:

יט כיצד מפרישין את הבכורים וכו'. שם במשנה כלשון רבינו ופסק כת"ק דאמר אין צריך לחזור ולקרות להם שם אחר שנתלשו: ואם נטמאו הפירות כולם וכו'. שם במשנה תרומה מעשר שוה לבכורים בשתי דרכים ולתרומה בשתי דרכים ניטלת מן הטהור על הטמא ושלא מן המוקף כבכורים ואוסרת את הגורן ויש לה שיעור כתרומה: ואם אין לו פירות אחרות וכו'. זו סברא נכונה שאין מפרישין לאיבוד: ויראה לי שהבכורים שנטמאו כו'. וכתב רבינו מפני שהם כקדשי מקדש דהא בתרומה נמי אי להו משום דכתיב ואני הנה נתתי לך את משמרת תרומותי בשתי תרומות הכתוב מדבר אחת תרומה טהורה ואחת תרומה טמאה לך להסיקה תחת תבשילך הוה אמינא דלא יסיקנה תחת תבשילו וכיכא דאיתמר איתמר והיכא דלא איתמר לא איתמר. ולא הוצרך רבינו לתת טעם מפני שהם כקדשי מקדש אלא משום דקרא הכתוב תרומה דכתיב ותרומת ידך ואמרי' אלו הבכורים:

המפריש

משנה למלך

יט כיצד מפרישין הבכורים וכו'. ז"ל רש"י פרשה כי תבא מראשית אדם יורד לתוך שדהו ורואה תאנה שבכרה כורך עליה גמי לסימן ואומר ה"ז בכורים. וכתב הרא"ש פי' אע"פ שכשהם באילנותיהן מחוברים עדיין הם פגין ולא נתבשלו כל צרכם ואין שם פרי עליהן אם קרא להם שם א"צ לקרות עליהם שם אחר שנתלשו ע"כ. והקשה לי מלתא דהא בירושלמי פ"ג דבכורים אמרי' דטעמא דרבנן דאמרי דא"צ לקרות להם שם אחר שנתלשו הוי מדכתיב ועתה הנה הבאתי מראשית פרי האדמה בשעת הבאה פרי הוא בשעת הפרשה אפילו בוסר אפי' פגין ומדברי הרא"ש משמע דמראשית מסיק ליה. עוד כתב הרא"ש על מ"ש רש"י דבש הוא דבש תמרים וז"ל לא דבש דבורים שכל המקרא של ארץ חטה ושעורה וכו' בשבח פירות הארץ קמיירי ודבש דבורים לאו מפירות הארץ הוא ע"כ ותמיהא לי דהא בירושלמי

טמאה מפני שהן כקדשי מקדש: **כ** המפריש בכוריו ונמקו או נבזזו או אבדו או שנגנבו או שנטמאו חייב להפריש אחרים תחתיהם שנאמר תביא בית י"י אלהיך מלמד שהוא חייב באחריותן עד שיביאם להר הבית: **כא** המפריש בכוריו להעלותן בידו לירושלים לא ישלחם ביד שליח. ואם לקטן מתחלה על מנת לשלחם ביד שליח ה"ז מותר לשלחם:

פרק שלישי

א הבכורים נותנין [אותן] לאנשי משמר והן מחלקים אותן ביניהן כקדשי המקדש. וכבר בארנו שהן קרויין תרומה. ולפיכך זר שאכל בכורים בכל מקום חייב מיתה בידי שמים והוא שיאכלם מאחר שנכנסו לחומת ירושלים: **ב** היו מקצתן בפנים ומקצתן בהוץ. זה שבפנים חייבין עליו מיתה והרי הוא הקדש לכל דבריו. וזה שבחוץ הרי הוא חולין לכל דבריו: **ג** כהן שאכל בכורים חוץ לירושלים מאחר שנכנסו לפנים מן החומה לוקה מן התורה שנאמר לא תוכל לאכול בשעריך וגו' ותרומת ידך והם הבכורים כמו שבארנו בהלכות תרומה. וכן אם אכלן הכהן בירושלים קודם הנחה בעזרה לוקה מן התורה כמי שאכלן בחוץ לפי שהן טעונין הנחה בעזרה שנאמר והנחתו לפני מזבח י"י אלהיך: **ד** ומשיניחם המביאם בעזרה הותרו לכהן ואע"פ שעדיין לא התודה עליהן שאין הקריאה מעכבת אכילתן. ובכורים שיצאו חוץ למחיצתן וחזרו מותרין באכילה: **ה** אכילת בכורים כאכילת תרומה לכל דבריו. יתר בבכורים שהן אסורין לאונן וטעונין הבאת מקום. וכהן טהור שאכל בכורים טמאים לוקה כשם שלוקה ישראל טהור שאכל מעשר שני שנטמא מה שאין כן בתרומה: **ו** ומניין שהבכורים אסורין לאונן שהרי נאמר בהן ושמחת בכל הטוב מכלל שהוא חייב לאוכלן בשמחה לא באנינות. והאוכלן באנינות מכין אותו מכת מרדות: **ז** הבכורים טעונין כלי שנאמר ושמת בטנא. ומצוה מן המובחר להביא כל מין ומין בכלי בפני עצמו. ואם הביאם בכלי אחד יצא. ולא יביאם בערבוב אלא שעורים מלמטה וחטים על גביהן וזיתים על גביהן ותמרים על גביהן ורמונים על גביהן ותאנים למעלה מן *הכלי.

ויהיה

א סמג לאוין רס"ד: ב סמ"ג עשין קל"ט:

*[כן הוא במשנה]: *[ס"א מן הכל וכן נ"ל שהיא הגירסא הנכונה שכן כתוב בתוספתא תאנים למעלה מכולן]:

רדב"ז

כ המפריש בכוריו ונמקו וכו'. שם במשנה המפריש בכוריו נבזזו וכו' מביא אחרים תחתיהם ואינו קורא והשניים אינם חייבים עליהם חומש נטמאו בעזרה נופץ ואינו קורא ומניין שהוא חייב באחריותם עד שיביאם להר הבית שנאמר ראשית בכורי אדמתך תביא בית ה' אלהיך. הא למדת שאם נטמאו חוץ לעזרה מביאים אחרים שתחתיהם אבל אם נטמאו בעזרה פטור מלהביא אחרים שהרי קיים תביא בית ה' אלהיך:

כא המפריש בכוריו להעלותם בידו וכו'. ירושלמי פ"ק שליח רבי יוסי ר"ל בשם רבי יוחנן כשלקטם לשולחם ביד אחר אבל להביאם הוא לא ישלחם ביד אחר:

פ"ג א הבכורים ניתנים לאנשי משמר וכו'. במשנה פרק ג' הגוזלות שעל גבי הסלים עולות ומה שבידם ניתנין לכהנים כלומר הפירות שבידם לכהנים של אותו משמר ותניא רבי יוסי אומר לא היו נותנין הגוזלות ע"ג הסלים שלא ינבלו הבכורים אלא תולין אותם חוץ לסלים:

ולפיכך זר שאכל בכורים בכ"מ וכו'. במשנה פרק ב' התרומה והבכורים חייבים עליהם מיתה וחומש ואסורים לזרים כלומר אפילו פחות מכשיעור והם נכסי כהן ועולין באחד ומאה וטעונים רחיצת ידים והערב שמש הרי אלו בתרומה ובכורים משא"כ במעשר. והא דתניא בתוספתא חומר בתרומה משא"כ במעשר שני ובכורים שהתרומה אינה נטלת אלא מן המוקף וכו' וחייבין עליה חומש וכו' ומשמע דבכורים אין בהם חומש. וי"ל דהתם איירי בקריאה שם בעלמא קודם שהביאן לעזרה ומתני' דהכא דמיחייב עליהם חומש לאחר שבאו לעזרה ואכיל קודם קריאה ותנופה ואמרי' עלה בפרק הערל ותרומת ידך אלו הבכורים וכיון שהם טעונים הבאת מקום לא מחייב על אכילתם עד שיכנסו למקום:

ג כהן שאכל בכורים וכו'. פרק אלו הן הלוקין (דף יז) אמר רבא א"ר יצחק בכורים מאימתי מחייבין עליהן משיראו פני הבית כמאן כי האי תנא דתניא רבי אליעזר אומר בכורים מקצתן בחוץ ומקצתן בפנים שבחוץ הרי הן כחולין ושבפנים הרי הם כהקדש לכל דבריהם אמר רב ששת בכורים הנחה מעכבת בהם קרייה אין מעכבת בהם והא דאמרינן משיראו פני הבית היינו לענין זר האוכלן והא דאמרי' הנחה מעכבת בהם היינו לענין כהן האוכלן בתוך ירושלים והרי הוא בכלל לא תוכל לאכול בשעריך כיון שהנחה מעכבת בכן. והטעם מפני ששנה עליהם הכתוב והניחו לפני ה' וגו' והנחתו לפני וגו': **ד** ובבכורים שיצאו חוץ ממחיצתן וכו'. לפי שאינם כקדשים ליפסל ביוצא:

ה אכילת בכורים כאכילת תרומה וכו'. שם במשנה יש במעשר ובכורים משא"כ בתרומה שהמעשר והבכורים טעונין הבאת מקום וטעונין וידוי ואסורים לאונן. וא"ת תרומה נמי מתודה עליה דכתיב וגם נתתיו ללוי ואמרי' זו תרומה, וי"ל הא דקתני הכא שאין התרומה טעונה וידוי היינו היכא דאין לו אלא תרומה לבד אבל מעשר ובכורים טעונין וידוי אע"ג דאין לו אלא מעשר לבדו או בכורים לבדם והכי איתא בירושלמי פ"ב: וכהן טהור שאכל בכורים טמאים לוקה וכהן טהור שאכל תרומה טמאה אינו לוקה והוא בעשה שנאמר ואחר יאכל מן הקדשים מדבר שהוא בקדושתו הוא שיאכל כשיטהר אבל דבר טמא לא יאכל אע"פ שיטהר ולאו הבא מכלל עשה הוא ואיתא נמי בירושלמי פ"ב וא"ת אמאי לא תני לה בכלל הדברים שיש במעשר ובכורים ואין בתרומה, וי"ל דלא תני אלא הדברים הנוהגים בהיתר והתרומה אע"פ שאין בה איסור לאו יש בה איסור עשה:

ו ומנין שהבכורים אסורין לאונן וכו'. שם בירושלמי ואסורים לאונן דכתיב לא אכלתי באוני ממנו עד כדון מעשר בכורים מנין כיי דאמר רבי יעקב בר אחא בשם רבי אלעזר הקדש העליון במשמע. ואיכא למידק כיון דקדש העליון במשמע אמאי לא לקי אם אכלן באנינות כי היכי דלקי על הטומאה ועל אנינות דמעשר דאמרינן בפרק הערל דאיתקש ביכורים למעשר. וי"ל דאיתקש למעשר לענין שאר הדברים אבל לא לענין מלקות כיון שגלה הכתוב שנאמר בבכורים ושמחת בכל הטוב ולפיכך נאסרו לאונן תדע דתנא דמתניתין לא השוה המעשר והבכורים אלא לענין איסור דתנן ואסורין לזרים ורבי שמעון מתיר. ועדיין צריך תלמוד:

ז הבכורים טעונים כלי וכו'. בספרי איתא ותנן נמי אפי' אגריפס המלך נוטל הסל על כתפו ותנן נמי הגוזלות שע"ג הסלים היו עולות: ומצוה מן המובחר וכו'. תוספתא

פרק

כסף משנה

כ המפריש בכוריו ונמקו וכו'. משנה פ"ק דביכורים (משנה ח):

כא המפריש בכוריו להעלותן בידו וכו'. ירושלמי פ"ק דבכורים הלכה ו':

פ"ג א הבכורים נותנים אותן לאנשי משמר וכו'. משנה בסוף ביכורים (משנה יב):

וכבר ביארנו שהם קרויים תרומה וכו'. משנה רפ"ב דביכורים (משנה א) התרומה והביכורים חייבים עליהם מיתה וחומש ומייתי לה בפרק הערל (דף ע"ג): ומה שכתב והוא שיאכלם מאחר שנכנסו לחומת ירושלים. בפרק אלו הן הלוקין (דף י"ח י"ט) בכורים מאימתי חייבים עליהם משיראו פני הבית וכתב רבינו בספר המצות שלו בסימן קמ"א דמשיראה פני הבית היינו משהגיע לפנים מחומת ירושלים וכן נראה מדבריו עוד שם בסימן קל"ט והטעם לומר דמשיכנסו לפנים מהחומה אז רואים פני הבתים שבעיר ודייקא דנקט משיראו ולא נקט עד שיראו וכן משמע מהא דר"ש שאכתוב דיליף בכורים ממעשר במכ"ש ואם איתא שאינם שוים איכא למיפרך:

ב היו מקצתן בפנים ומקצתן בחוץ וכו'. פרק אלו הן הלוקין (שם):

ג כהן שאכל בכורים חוץ לירושלים וכו'. שם עלה י"ז ותרומת ידך אלו הבכורים אמר ר"ש מה בא זה ללמדנו אם לאוכלן חוץ לחומה ק"ו ממעשר הקל ומה מעשר הקל האוכלו חוץ לחומה לוקה בכורים לא כ"ש הא לא בא הכתוב אלא לאוכל בכורים עד שלא קרא עליהם ולפי שאין עונשין מן הדין כתב רבינו שלוקה מדכתיב לא תוכל לאכול בשעריך:

וכן אם אכלם הכהן וכו'. שם אהא דתנן גבי אלו הן הלוקין האוכל בכורים עד שלא קרא עליהם אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן זו דברי ר"ע סתימתאה אבל חכמים אומרים בכורים הנחה מעכבת בהם קריאה אינה מעכבת בהם ומשמע התם דהלכה כחכמים:

ד ומ"ש בכורים שיצאו חוץ למחיצתן וחזרו מותרים באכילה. בר"פ בהמה המקשה חולין (דף ס"ד):

ה אכילת בכורים וכו' שהן אסורים לאונן וטעונין הבאת מקום. משנה בפרק שני דביכורים (משנה ב) ומייתי לה בפרק הערל (דף פ"ג): וכהן טהור שאכל ביכורים טמאים לוקה וכו': ומניין שהביכורים אסורים לאונן וכו'. בפרק כל שעה (דף לו): ומה שכתב מכין אותו מכת מרדות. כלומר אבל לא מלקות מפני שהוא לאו הבא מכלל עשה:

ז הבכורים טעונים כלי שני וכו'. נראה דתיבת שני ט"ס היא וצריך למוחקה ואם נפשך לקיימה היינו לומר שלא יביאם בכלי שהביאם מן השדה לבית אלא ישימם בכלי אחר ויוליכם ויליף מדכתיב ושמת בטנא והלכת והראשון נראה יותר וכ"נ מדברי רבינו בסוף הפרק גבי שהביכורים טעונים ז' דברים הבאת מקום וכלי ולא כתב כלי שני. ומ"ש ומצוה מן המובחר להביא כל מין ומין בכלי בפני עצמו תוספתא פ"ב דביכורים מצוה להביאה בז' כלים ואם הביאם בכלי אחד יצא פירוש בז' כלים כשהם ז' מינים. ומה שכתב ולא יביאם וכו' עד אשכולות של ענבים מחוץ. תוספתא בסוף ביכורים:

הביאם

משנה למלך

פ"ג ג כהן שאכל בכורים כו'. כתב מרן ולפי שאין עונשין מן הדין כו' ועיין מ"ש פ"ב מהל' [illegible] כפ"א מה' בכורות ד"ה נתן יע"ש:

ד שאין הקריאה מעכבת אכילתן. יש להסתפק באלם אם הקריאה מעכבת דאפשר דדוקא נמי בראוי לקרות אין הקריאה מעכבת אבל במי שאינו ראוי מעכבת וכדר' זירא דאמר כל הראוי לבילה אין בילה מעכבת בו וכל שאינו ראוי לבילה בילה מעכבת בו [illegible]

ירושלמי פ"ק דבכורים איתא הכי ודבש אלו התמרים יכול דבש ממש ר' תנחומא בשם ריב"ל כתיב ובפרוץ הדבר הרבו בני ישראל ראשית דגן תירוש ויצהר ודבש ודבש חייב במעשרות אלא אלו התמרים שאין חייבין במעשרות משמע דאי לאו קרא דובפרוץ הדבר וגו' הו"א דדבש דכתיב בקרא הוא דבש דבורים אע"ג דאינו מפירות הארץ הו"א דס"ק ארץ שנשתבחה בה חטה ושעורה משובחים וגם דבש דבורים משובחת וצ"ע:

ויהיה דבר אחד מפסיק בין מין ומין כגון הוצין וחלף או עלין וכיוצא בהן ומקיף לתאנים אשכולות של ענבים מבחוץ : **ח** הביאם בכלי מתכות נוטל הכהן הבכורים וחוזר הכלי לבעליו. ואם הביאם בכלי ערבה וחלף וכיוצא בהן הרי הבכורים והסלים לכהנים. ואם נטמאו הבכורים אין הסלים לכהנים : **ט** כשהיו מביאין את הבכורים היו מביאין בידם תורין ובני יונה. וכן היו תולין מצידי הסלים תורין ובני יונה כדי לעטר את הבכורים. *אלו שעם הסלים היו קרבים עולות ואלו שבידיהן היו ניתנין לכהנים : **י** מצות עשה להתודות במקדש על הבכורים בשעה שמביאם. מתחיל וקורא הגדתי היום ליי' אלהיך כי באתי אל הארץ וגו' ארמי אובד אבי עד שיגמור כל הפרשה עד אשר נתת לי יי'. ואין קורין אותה אלא בלשון הקדש שנאמר וענית ואמרת בלשון הזאת : **יא** בראשונה כל מי שהיה יודע לקרות קורא וכל מי שאינו יודע לקרות מקרין אותו. נמנעו אלו שאין יודעין לקרות מלהביא כדי שלא יכלמו. התקינו ב"ד שיהיו מקרין את מי שהוא יודע כמי שאינו יודע : **יב** המביא את הבכורים יש לו רשות ליתנם לעבדו וקרובו בכל הדרך עד שמגיע להר הבית. הגיע להר הבית נוטל הסל על כתיפו הוא בעצמו. ואפילו היה מלך גדול שבישראל ונכנס עד שמגיע לעזרה וקורא ועודהו הסל על כתיפו הגדתי היום ליי' אלהיך וגו'. ומוריד הסל מעל כתיפו ואוחזו בשפתיו והכהן מניח ידו תחתיו ומניף וקורא ארמי אובד אבי וירד מצרימה וגו' עד שגומר כל הפרשה ומניחו בצד המזבח בקרן דרומית מערבית בדרומה של קרן וישתחוה ויצא. ומניין שהן טעונין תנופה שנאמר ולקח הכהן הטנא מידך לרבות את הבכורים לתנופה. וכשם שטעונין תנופה כך טעונין קרבן שלמים [*ושיר] שנאמר בהן ושמחת בכל הטוב וברגלים אומר ושמחת בחגך מה שמחת החג בשלמים אף כאן בשלמים. ואין הקרבן מעכבת : **יג** ואימתי קורין בשיר עליהן. משיגיעו לעזרה הלוים היו מתחילין וקורין ארוממך יי' כי דליתני : **יד** הבכורים טעונים לינה. כיצד הביא בכוריו למקדש וקרא והקריב שלמיו לא יצא באותו היום מירושלים לחזור למקומו אלא ילין שם ויחזור למחר לעירו שנאמר ופנית בבקר והלכת לאהליך. כל פונית שאתה פונה מן המקדש לכשתבוא לו לא יהיו אלא בבקר. נמצאת אומר שהבכורים טעונין שבעה דברים. הבאת מקום. וכלי. קריאה. וקרבן. ושיר. ותנופה. ולינה :

פרק רביעי

א כל המביא בכורים טעון קרבן ושיר ותנופה ולינה אבל הוידוי אינו שוה בכל. לפי שיש שחייבין להביא בכורים ואינן קורין עליהם : **ב** ואלו מביאין ולא קורין. האשה והטומטום והאנדרוגינוס לפי שהן ספק אשה ואינן

השגת הראב"ד

*אלו שעם הסלים היו קרבין עולות. א"א אומר אני מה שבידם ניתנים לכהנים על הפירות הוא אומר במשנה אבל גוזלות אין בידם כי אם אותן שעם הסלים :

כסף משנה

ח הביאם בכלי מתכות וכו' עד והסלים לכהנים. משנה פ"ג דביכורים (משנה ח) : ומ"ש ואם נטמאו הביכורים אין הסלים לכהנים. יש לתמוה דבירושלמי פ"ק דביכורים (הלכה ה') אמרינן איפכא ויליף לה מדכתיב ולקח הכהן הטנא מידך כלומר שאינו לוקח אלא הטנא וכך היא גירסת ר"ש והרא"ש אבל רבינו גורס אין הסלים לכהנים ולפי זה יליף מדכתיב הטנא משמע הטנא הנזכר עם הביכורים כשהם ראויים :

ט כשהיו מביאים הביכורים וכו'. משנה בפ"ג דביכורים (משנה ה) הגוזלות שע"ג הסלים היו עולות ומה שבידם ניתנים לכהנים ומפרש רבינו דהכי קאמר הגוזלות שבידם ניתנים לכהנים : והראב"ד כתב אומר אני מה שבידם וכו' כלומר שהוא מפרש דמה שבידם היינו הביכורים עצמם ופשטא דלישנא משמע כדברי רבינו. וכתב רבינו וכן היו תולים מצד הסלים כר' יוסי דאמר הכי בתוספ' וסבר רבינו דלאו לאיפלוגי אתא אלא לפרושי דע"ג הסלים דתנן לא על גביהם ממש היו כדי שלא יטנפו את הפירות :

י מצות עשה להתודות במקדש וכו'. מבואר במקרא ובמשנה פ"ג דביכורים. ומ"ש ואין קורין אותה אלא בלשון הקדש. משנה ר"פ אלו נאמרים (דף ל"ב). ומ"ש שנאמר וענית ואמרת וכו'. יש קיצור בלשון רבינו דהתם במתניתין מייתי לה מדכתיב הכא וענית ולהלן הוא אומר וענו הלוים ואמרו מה להלן בלשון הקדש אף כאן בלשון הקדש :

יא בראשונה כל מי שהיה יודע לקרות וכו'. משנה פ"ג דביכורים (מ"ז) :

יב המביא בכורים יש לו רשות וכו'. תוספתא פ"ב דביכורים. ומה שכתב הגיע להר הבית וכו' עד מניחו בצד המזבח. משנה ו' פ"ג. ומ"ש בקרן דרומית מערבית בדרומה של קרן. שם בירושלמי : ומניין שהם טעונים תנופה וכו'. בפרק כל המנחות (דף ס"א) ויליף מדכתיב הכא מידיך וכתיב התם ידיו תביאינה. ומה שכתב וכיון שטעונים תנופה כך טעונים קרבן שלמים וכו'. במשנה פ"ב (משנה ד) טעונים קרבן ושיר ותנופה ולינה ובירושלמי (הלכה ג') טעונים קרבן נאמר כאן שמחה ונאמר להלן שמחה מה שמחה שנאמר להלן שלמים אף כאן שלמים ותיבת וכיון שכתובה בספרי רבינו אינו נוחה לי שאין הקרבן תלוי בתנופה. ומ"ש ואין הקרבן מעכב טעמו מדאמרינן שם בירושלמי גבי טעונים לינה דכתיב ופנית בבקר הא כל הפונות שאתה פונה לא יהיו אלא בבקר אמר ר' יונה הדא דתימא כשאין עמהם קרבן אבל יש עמהם קרבן בלא כך טעון לינה מחמת הקרבן נראה בהדיא שאין הקרבן מעכב. ומה שכתב רבינו לקמן בסמוך הביא בכוריו למקדש וקרא והקריב שלמים לא יצא באותו היום לאו למימרא דתרתי בעינן אלא רבינו סידרא דמילתא לכתחלה נקט ואם לא הביא קרבן טעון לינה משום ביכורים כמו שנתבאר :

יג ואימתי קורין בשיר עליהם וכו'. משנה פ"ג דביכורים (משנה ד) :

פ"ד א ב כל המביא ביכורים וכו' ומה שכתב ואלו מביאים ולא קורין וכו'. משנה

רדב"ז (מכ"י)

פרק שני כלשון רבינו : **ח** הביאם בכלי מתכות וכו'. משנה פרק בתרא העשירים מביאים בכוריהם בקלתות של כסף וזהב והעניים מביאים אותם בכלי נצרים של ערבה קלופה והבכורים והסלים ניתנים לכהנים ועלה אמרינן הנא הא מילתא דאמרי אינשי בתר עניא אזלא עניותא דתנן בעניים והסלים והבכורים ניתנין לכהנים :

ואם נטמאו הבכורים וכו'. היינו דתנן נטמאו בעזרה נופץ ואינו קורא כלומר נופץ הבכורים בעזרה :

ט כשהיו מביאין הבכורים וכו'. משנה כתבתיה למעלה הגוזלות שע"ג הסלים היו עולות ומה שבידם ניתנים לכהנים משמע שהיו מביאין מקצת הגוזלות תלוים בצד הסלים כדי לנוי את הבכורים וקצתם היו מביאים בידם ואותם שבידם ניתנים לכהנים דאילו הבכורים שבתוך הסלים פשיטא שהיו לכהנים אנפי משמר ולא היה צריך להשמיענו דתנן בסמוך והבכורים ניתנין לכהנים ותו הכי קרי לבכורים מה שבידם וכי לא היה יותר קצר והבכורים לכהנים ותו הגוזלות שע"ג הסלים משמע דאיכא גוזלות אחריני. והטעם שאותם התלוים בסלים היו מעטרים את הבכורים ולפיכך היו עולות אבל אותם שבידם היו דורון לכהנים. וזה פי' נכון במשנה יותר מזולתו :

י מצות עשה להתודות וכו'. שנאמר וענית ואמרת לפני ה' אלהיך וכו'. ובמשנה עודהו הסל על כתפו קורא מהגדתי היום לה' אלהיך עד שגומר כל הפרשה : ואין קורין אותה אלא בלשון הקדש. הכי איתא בפרק אלו נאמרין בסוטה (דף לב) :

יא בראשונה כל מי שיודע לקרות וכו'. משנה פ"ג כלשון רבינו :

יב המביא את הבכורים וכו'. שם במשנה אפי' אגריפס המלך נוטל הסל על כתפו עד שמגיע לעזרה והיינו דכתיב ולקח הכהן הטנא מידך : וקורא ועודהו הסל על כתפו וכו'. שם במשנה מוריד הסל מעל כתפו ואוחזו בשפתותיו וכהן מניח ידו תחתיו ומניפו וקורא מארמי אובד אבי עד שהוא גומר כל הפרשה ומניחו בצד המזבח והשתחוה ויצא והיינו דכתיב והניחו לפני ה' יכול במערב ת"ל אל פני המזבח אי לפני המזבח יכול בדרום ת"ל לפני ה' הא כיצד מגישה על קרן דרומית מערבית ומניחה בדרומה של קרן שמעינן ממתני' שידי הכהן היו תחת הסל בשעת התנופה ולא תחת ידי הבעלים דא"כ לא היה צריך לאחוז בשפתותיו. תו שמעי' שלא היתה שם אלא תנופה אחת : וכשם שטעונין תנופה וכו'. שם במשנה והשור הולך לפניהם וקרניו מצופות זהב ועטרה של זית בראשו והשור היה לשלמים. עוד שם הגיע לעזרה ודברו הלוים בשיר ארוממך ה' כי דליתני ולא שמחת אויבי לי :

יד הבכורים טעונים לינה. משנה פ"ב יש בבכורים מה שאין בתרומה ומעשר שהבכורים נקנין במחובר לקרקע ועושה אדם כל שדהו בכורים וחייב באחריותם וטעונין קרבן ושיר ותנופה ולינה וכולהו יליף להו בירושלמי מקראי עלה דמתניתין ואע"ג שלא הביא עמהם קרבן טעונים שיר ותנופה ולינה שהרי אין הקרבן מעכב והכי משמע בירושלמי : נמצאת אומר וכו'. וכולהו לעכובא בר מקרבן ושיר דלא כתיב בקרא בהדיא ולינה אחר הכל הוא :

פ"ד א כל המביא בכורים וכו'. משנה ס"ק יש מביאין בכורים וקוראין ויש מביאין ולא קוראין ויש שאינם מביאין וכו' : **ב** ואלו מביאין ולא קורין וכו'. שם במשנה האפוטרופוס

א סמג עשין ק"מ : *[כתוב בירושלמי (פ"ב ה"ג) ושיר נאמר כאן שיר ונאמר להלן והנך להם כשיר עגבים] ; *(המפרשים נדחקו בפירוש הירושלמי . ובאמת ע"ם שם . וכנ"ל ושיר נאמר כאן בכל הטוב ונאמר להלן (יחזקאל לג) והנך להם כשיר עגבים גו' ומטיב נגן. וע' ערכין דף י"א המגיהים)

משנה למלך

מנות תלינה (דף ק"ד) דאע"ג דקריאה לא מעכבא אלא ואלמה שהלנו הלינתן פסולה משום דר' זירא דאיכא טובא דמביאים ואינם קורין התם שאני דקרא פטרינהו משום דאין להם קרקע ולא חל עליהם [illegible] לגמרי מילתא דר' זירא גבי קנס שני אילנות כדאיתא בפרק כשפינה (דף פ"א) ואע"ג חיוב קריאה אבל גאגם שחל עליו חיוב קריאה אלא דפומיה כאיב ליה אפשר דקריאה מעכבת דומיא דשנה

שאפוטרופוס והשליח והעבד והאשה והטומטום והאנדרוגינוס מביאין ולא קורין שאינם יכולין לומר אשר נתתה לי ה' : ג הגר מביא וקורא וכו'. שם במשנה אלו מביאין ולא קורין הגר מביא ואינו קורא שאינו יכול לומר אשר נשבעת לאבותינו לתת לנו ומשנה זו איננה הלכה דגרסי' בירושלמי תני בשם רבי יהודה גר עצמו מביא וקורא מה טעם כי אב המון גוים נתתיך לשעבר היית אב לארם מכאן והילך אב לכל הגוים ריב"ל אמר הלכה כרבי יהודה אתא עובדא קומי רבי אבהו והורה כרבי יהודה כלומר לא שהיו בכורים בימיו אלא לענין מתפלל בינו לבין עצמו שיאמר אלהי אבותינו (עיין בתשובות ח"ב הנדפס מחדש דף ע"ד סי' ר"ך) : כהנים ולוים מביאים וקורין וכו'. וקמ"ל אע"ג דלא נטלו חלק בארץ אלא ישראל נתנו להם ערים לשבת ולא מצי למימר אשר נתתה לי מ"מ מגרשי הערים שלהם היו ושפיר מצי למימר אשר נתת לי כי במצות הקב"ה נתנו להם הערים ומגרשיהן :

ואינן יכולין לומר אשר נתת לי יי'. וכן האפוטרופין והעבד והשליח לפי שאינן יכולין לומר אשר נתת לי יי': ג הגר מביא וקורא שנאמר לאברהם אב המון גוים נתתיך הרי הוא אב כל העולם כולו שנכנסין תחת כנפי שכינה. ולאברהם היתה השבועה תחלה שיירשו בניו את הארץ. וכן כהנים ולוים מביאין וקורין מפני שיש להן ערי מגרש: ד הקונה שני אילנות בתוך *[שדה] של חבירו מביא ואינו קורא לפי שהדבר ספק אם יש לו קרקע או אין לו. וכיצד עושה מקדיש אותם תחלה לבדק הבית מפני שהן ספק חולין ואין מכניסין חולין לעזרה והכהן פודה אותן מיד ההקדש ואח"כ אוכלן. ומפריש מהן תרומה ומעשר מפני שהן ספק חולין ונותן המעשרות שלהן לכהנים שמא בכורים הם ואסורין לזרים. ואינו מביא אותן בעצמו אלא משלחן ביד שליח כדי שלא תעכב אותן הקריאה מלאוכלן. שכל שאינו ראוי לקריאה מפני הספק הקריאה מעכבת בו: ה הפריש בכוריו ומכר שדהו מביא ואינו קורא. שאינו יכול לומר אשר נתת לי יי' שהרי אין לו. והלוקח אינו חייב להפריש בכורים אחרים מאותו המין שכבר הפריש ממנו המוכר ואם הפריש מביא ואינו קורא אבל ממין אחר מפריש ומביא וקורא: ו המוכר שדהו לפירות הלוקח מביא ואינו קורא שקנין פירות אינו כקנין הגוף אבל מביא אדם מנכסי אשתו בכורים וקורא אע"פ שאין לו גוף הקרקע שנאמר אשר נתן לך יי' אלהיך ולביתך. אע"פ שמתה אשתו אחר שהפריש והוא בדרך מביא וקורא: ז המוכר שדהו או שמכר אילנות וקרקען בזמן שהיובל נוהג ה"ז מביא וקורא ביובל ראשון בלבד שעדיין לא סמכה דעתו של מוכר שתחזור לו הקרקע. אבל אם חזר ומכרה ביובל שני ה"ז מביא ואינו קורא שהרי סמכה דעתו שאין לו אלא הפירות וקנין פירות אינו כקנין הגוף: ח הפריש בכורים וחלה והרי הוא מסוכן זה שראוי ליורשו מביא ואינו קורא. הפריש בכוריו ושלחן ביד אחר ומת השליח בדרך אע"פ שהזר הוא והביאן אינו קורא שנאמר ולקחת ובאת עד שתהיה לקיחה והבאה כאחת: ט הפריש בכוריו *ואבדו קודם שיגיע להר הבית והפריש אחרים תחתיהן מביא השניים ואינו קורא. לפי שאינו יכול לומר את ראשית כל פרי האדמה

לפי

*[כ"ל וכן הוא בגמרא] : *[כתי"ט תמה על רבינו איך השמיט נבזו נמקו נגנבו וכולן שנויין במשנה דדלמא אבדו גריע כיון שאינן כלל. ואני אומר שאין מקום לתמיהתו דרבינו סמך על מ"ש למעלה בסוף פ"ב שכתב שם כל החילוקים השנויים במשנה וכאן תדא מינייהו נקט] :

מבנה פרק קמא דביכורים : ג ומ"ש הגר מביא וקורא וכו'. שם בירושלמי איפסיקא הלכתא כרבי יהודה דאמר הכי. ומה שכתב ולאברהם היתה השבועה וכו'. כלומר אע"פ שאברהם אב לכל העולם לא נטלו הגרים חלק בארץ מפני שבתחילה קודם שנאמר לו כי אב המון גוים נתתיך היתה השבועה וכו' נמצא שלא זכו בה אלא בניו ממש :

וכן כהנים ולוים וכו'. משנה בסוף מעשר שני (משנה יד) וכרבי יוסי לענין וידוי מעשר ומינה ילפינן לבכורים :

ד הקונה שני אילנות. משנה דבכורים פ"ק (מ"ו) : ומה שכתב לפי שהדבר ספק וכו' עד מעכבת בו. בפרק הספינה (דף פ"א) :

ה הפריש ביכוריו וכו' עד מביא וקורא. משנה פרק קמא דבכורים (מ"ז) וכת"ק :

ו המוכר שדהו לפירות וכו'. בסוף פרק השולח (דף מ"ז.) וכר"ל דאיפסקא הלכתא כוותיה : ומ"ש אבל מביא אדם מנכסי אשתו ביכורים וקורא וכו'. שם : ומ"ש אע"פ שמתה אשתו וכו'. שם :

ז המוכר שדהו וכו' עד אינו כקנין הגוף. גם זה בש"פ השולח (דף מ"ח) ופירש רבינו בה דלא כפירש"י :

ח הפריש ביכורים וכו'. ירושלמי פ"ק דביכורים ובנוסחא דידן כשהיה אביו חולה או מסוכן ורבינו גרים ומסוכן וכן מוכרח לגרום שם :

הפריש ביכוריו ושלחן ביד אחר וכו'. בש"פ השולח (דף מ"ז) :

ט הפריש ביכוריו ואבדו וכו' עד ולא שהים. משנה פ"ק דביכורים (משנה ח) :

הביא

ד הקונה שני אילנות וכו'. שם במשנה הקונה שני אילנות בתוך של חבירו מביא ואינו קורא, בפרק המוכר את הספינה (דף פ"א) אמרינן דמספקא ליה אי קנה קרקע או לא ולפיכך מביא דדילמא קנה קרקע ואינו קורא דדילמא לא קנה קרקע :

וכיצד הוא עושה וכו'. דדילמא לא קנה קרקע והרי הם חולין ואין מביאין חולין לעזרה, וכל מה שכתב רבינו הוא בסוגיא דפרק המוכר את הספינה עלה דמתני' ואמרי' נמי התם אמר ליה רב אחא בריה דרב איויא לרב אשי מכדי פסוקי נינהו ליקרי אמר ליה משום דמיחזי כשיקרא רב מברשיא בריה דרב חייא אמר דילמא אתי לאפקועינהו מתרומה ומעשר :

ה הפריש בכוריו ומכר שדהו וכו'. שם במשנה פלוגתא דתנאי ופסק כת"ק דאמר מאותו המין אינו מביא ממין אחר מביא וקורא. ומפרש בירושלמי מה טעמייהו דרבנן דכתיב הגדתי היום פעם אחת הוא מגיד ולא שתי פעמים ופריך ולית ליה לרבי יהודה כן אית ליה באדם אחד אבל בשני בני אדם מגיד וחוזר ומגיד וכא דתנן והשני מאותו המין אינו מביא ה"פ אינו מביא וקורא ועלה פליג רבי יהודה וקאמר אף מאותו המין מביא וקורא ואע"ג שכבר הביא הראשון מאותו המין יכול השני להביא מאותו המין דהא אמרינן עושה אדם כל שדהו בכורים לפיכך הרשות בידו אם רצה להביא מביא ואינו קורא אלא דאכתי קשה דהא תנן ברישא הפרים בכוריו ומכר שדהו מביא ואינו קורא והרי אין כאן הגדה וא"כ השני יביא ויקרא שאין כאן אלא הגדה אחת ושפיר קאמר רבי יהודה וי"ל כיון שהיה ראוי להגדה אלא שאין לו קרקע הוי כאילו הגיד ושוב אין השני חוזר ומגיד :

ו המוכר שדהו לפירות וכו'. זו פלוגתא דאמוראי בפרק השולח ובכמה דוכתי ופסק כמ"ד קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי : אבל מביא אדם מנכסי אשתו וכו' אפי' שדה של נכסי מלוג ואיתא בפרק השולח היה בא בדרך ושמע שמתה אשתו ובכורי אשתו בידו מביא וקורא משם אין לא מתה לא ה"ה דאע"ג דלא מתה ומתה אילטריכא ליה סד"א ליגזור משום דר' יוסי בר חנינא בלבן ושגרן ביד שליח ומת שליח בדרך מביא ואינו קורא שנאמר ולקחת והבאת עד שתהא לקיחה והבאה כאחת קמ"ל ונתבארו דברי רבינו. וא"ת דרבי יוחנן הוא דאמר קנין פירות כקנין הגוף דמי והוה לן למפסק הלכתא כרבי יוחנן לגבי ר"ל. וי"ל משום דאמר רבא קרא ומתניתא מסייע ליה לר"ל קרא דכתיב במספר שני תבואות ימכר לך מתני' דתניא בכור נוטל פי שנים בשדה החוזרת לאביו ביובל : ז המוכר שדהו או שמכר אילנות וכו'. שם אמר רב חסדא מחלוקת ביובל שני אבל ביובל ראשון דברי הכל מביא וקורא דהכתי לא סמכא דעתיה פי' כיון שעדיין לא הורגלו להחזיר שדות ביובל לא סמכא דעתיה דמוכר שתחזור ולפיכך הקונה מביא וקורא אבל ביובל שני שכבר הורגלו להחזיר שדות סמכא דעתיה והקונה אין לו אלא קנין פירות וקנין פירות לאו כקנין הגוף דמי : ח הפריש בכוריו וחלה וכו'. ירושלמי פ"ק רבי אבהו בשם רבי יוחנן הורם מביא ואינו קורא מה אנן קיימין אם יורש בחיי אביו שלו הוא ואם לאחר מיתת אביו שלו הן אלא כי נן קיימין כשהיה אביו חולה או מסוכן. ונראה שרבינו היה גורס כשהיה אביו חולה מסוכן דאילו חולה בעלמא שלוחו הוא : הפריש בכוריו ושלחן ביד שליח וכו'. בפרק השולח מימרא כתבתיה לעיל :

ט הפריש בכוריו ואבדו קודם שיגיע וכו'. משנה פ"ק הפריש בכוריו נבזו נמקו נגנבו אבדו או שנטמאו מביא אחרים תחתיהם ואינו קורא והשניים אין חייבים עליהם חומש והטעם שאין לו ראשית בכורי האדמה ולא חייבה תורה חומש אלא על בכורים המתחיים שהם ראשית האדמה ואע"ג דאמרינן בירושלמי אמר רבי יוחנן אני משום יחידי

אני

משנה למלך

דקונה שני אילנות (*א"ה עיין מ"ש התוס' פ' ד' אחין הובא בטח"מ סי' כ"ח ועיין בס' בני יעקב (דף קי"ג:) וכרב כנה"ג בכ"לים שלו כתב בשם מהרד"ך דלא אמרינן כל הראוי לבילה אלא היכא דאתמר בגמרא יע"ש) :

פ"ד ב והעבד והשליח כו'. כתב רשב"ם בפרק הספינה (דף פ"א) דאם בלבן השליח והביא ירושלים הבעלים דקורין דשלוחו של אדם כמותו וכבר תלקו עליו התוספות והרשב"א יע"ש :

ג הגר מביא וקורא כו'. תמיה לי דאף שיכולין לומר לאבותינו מ"מ כיון שלא נטלו חלק בארץ אינם יכולים לומר אשר נתת לי דומיא דאשה וכהנים ולוים אינן קורין אלא מפני שיש להם ערי מגרש ורבינו עצמו כתב בסוף הלכות מעשר שני דגרים אינן מתודים מפני שאין להם חלק בארץ. ועוד אני תמיה למה פסק כדברי הירושלמי מאחר דבפ"ג דמכות (דף י"ט) קאמר רב אשי כיון דאיכא תנאי סבר דכתי למימר אשר נשבעת לאבותינו ולא מצי אמר היכי שביק תלמודא דידן ופסק כהירושלמי ול"ע ועיין בס' לתורה סי' נ"ד ועיין במ"ש התוס' פרק הספינה (דף פ"א) ד"ה למעוטי דפליגי על פסק רבינו ועיין בחידושי הריטב"א והרשב"א שם. (*א"ה עיין בס' שער אפרים. ומהרש"ן ז"ל תירץ דהחילוק הוא משום דגבי בכורים נקט קרא לישנא דלעתיד דכתיב אשר נשבעת לאבותינו לתת לנו וכיון שכן יכול הגר לומר כן דאע"ג דלא נטלו חלק בארץ מ"מ לעתיד לבא יטלו הגרים נחלה בתוך בני ישראל כמבואר ביחזקאל ס"ס מ"ז וברבה קהלת פסוק כל הנחלים הולכים אל הים וטעמא דמילתא דהגרים שנתגיירו בעוד ישראל בגלות הם גירי צדק ולא דמו לאותם גרים שנתגיירו כשהיו ישראל ממלאים דהיינו ברום המעלות ולא היתה כוונתם לשמה מש"ה אותם לא נטלו חלק בארץ. אבל גבי וידוי מעשר דכתיב אשר נתת לנו כ' כאשר נשבעת לאבותינו אין הגר יכול לומר וידוי זה כיון שלא נטל חלק בארץ אלו דבריו ז"ל שמצאתי בכ"י. שוב ראיתי שכתב כן בחידושיו לפרק לולב הגזול בספר שנקרא כפות תמרים וע"ש (דף ל"ד) :

הפריש

לפי שאינן ראשית ואלו השניים אין חייבים עליהן חומש כבכורים: י *הביא בכוריו ונטמאו בעזרה נופצם שם ואינו קורא: יא הביא בכוריו מאחד מן המינים וקרא וחזר והביא ביכורים ממין אחר אינו קורא עליהן שנאמר הגדתי היום פעם אחת בשנה הוא מגיד ולא שתים: יב הפריש בכוריו ויבש המעיין או שנקצץ האילן מביא ואינו קורא לפי שזה כמי שאין לו קרקע שהרי אבדה: יג המביא בכורים מאחר חג הסכות ועד חנוכה אע״פ שהפרישן קודם החג מביא ואינו קורא שנאמר ושמחת בכל הטוב ואין קריאה אלא בשעת שמחה מחג השבועות עד סוף החג ושאר המביאין חוץ מאלו מביאין וקורין: יד הבכורים והתרומות והחלה והקרן והחומש ומתנות בהמה הם נכסי כהן. יש לו לקנות מהן עבדים וקרקעות ובהמה טמאה ובעל חוב נוטלן בחובו והאשה בכתובתה וקונה בהן ספר תורה: טו אע״פ שהבכורים והתרומות אסור להאכל לזרים ואע״פ שהבכורים עולין באחד ומאה כתרומה אם נתערבו בחולין בירושלים אסורין בכל שהן במינם כמעשר שני מפני שהוא מקום אכילתן עשאום כדבר שיש לו מתירין. ואע״פ שהבכורים אסורים לזרים אף בירושלים הרי הן אוסרין בכל שהן. אפילו זרע הבכורים אחר שנכנסו לירושלים הרי הגידולין אסורין ואוסרין בכל שהן אם נתערבו בירושלים. אבל הזורע בכורים קודם שיכנסו לירושלים הגידולין חולין: טז כיצד מעלין את הבכורים כל העיירות שבמעמד מתכנסות לעירו של מעמד כדי שלא יעלו יחידים שנאמר ברוב עם הדרת מלך. ובאים ולנים ברחובה של עיר. ולא יכנסו לבתים מפני אהל הטומאה. ובשחר הממונה אומר קומו ונעלה ציון אל יי׳ אלהינו. והשור הולך לפניהם וקרניו מצופין זהב ועטרה של זית בראשו להודיע שהבכורים משבעת המינין. והחליל מכה לפניהם עד שהם מגיעין קרוב לירושלים והם הולכין בכל הדרך וקורין שמחתי באומרים לי בית יי׳ נלך. ולא היו מהלכין *ביום אלא שתי ידות בלבד. הגיעו קרוב לירושלים שלחו לפניהם שלוחין להודיע לאנשי ירושלים ועטרו את בכוריהם ופרכסו אותן. ואם היה להם לח ויבש מראין את הלח מלמעלה. והפחות *והסגנים והגזברים יוצאין לקראתן מירושלים. לפי הבאים הם יוצאין אם באו אנשים הרבה יוצאין לקראתן רבים. ואם מעט מעט. ומשיכנסו כולן בשערי ירושלים יתחילו לקרות עומדות היו רגלינו בשעריך ירושלים: יז כל בעלי אומניות שבירושלים

*[ס״א כל היום וכן הוא בתוספתא]: *ע׳ תוס׳ יו״ט בכורים פ״ג מ״ג:

השגת הראב״ד

*הביא בכוריו ונטמאו בעזרה: א״א יניחום שם עד שירקבו או עד שיתמסמסו:

כסף משנה

הביא בכוריו ונטמאו וכו׳. כתב הראב״ד הביא בכוריו ונטמאו בעזרה וכו׳. א״א יניחום שם עד שירקבו או עד שיתמסמסו עכ״ל. ורבינו ליטנא דמתני׳ נקט דקתני נופץ ופירש רבינו נוער ור״ש פירש מפזר והראב״ד בא לומר אחר שמריקם שם מה יעשה בהם יניחם עד שירקבו או עד שיתמסמסו:

יב הפריש בכוריו ויבש המעיין וכו׳. שם וכתנא קמא:

יג המביא ביכורים כו׳. שם מן החג ועד חנוכה מביא ואינו קורא ובפרק כל שעה (דף ל״ו) יהיב טעמא לפי שאינו זמן שמחה. ומ״ש רבינו אע״פ שהפרישם קודם החג וכו׳ יש לתמוה דהא בפרק אלו הן הלוקין אמר רבי אלעזר אמר רבי הושעיא הפריש ביכורים קודם לחג ועבר עליהם החג ירקבו ויהיב טעמא בגמרא משום דכל שאינו ראוי לבילה בילה מעכבת בו וצ״ל שדחאה רבינו לזו מהלכה מקמי הכיא דפרק השולח (דף מ״ז:) דאמר ר״י בר חנינא בלרן ושגרן ביד שליח ומת שליח בדרך מביא ואינו קורא שנאמר ולקחת והבאת עד שתהיה לקיחה והבאה כאחד ואע״ג דבירושלמי מוקי לה בשליקטן לשלחן ע״י שליח אבל ליקטן להביאן הוא לא ישלחם ביד אחר שכל הביכורים שנראו להקדיש בקריאה אינם נתרים אלא בקריאה מאחר דגמרא דידן מייתי להא דר״י בר חנינא בפרק השפינה (דף פ״א) ובפרק השולח סתמא ולאו הוה סבר גמרא דידן כירושלמי לא הוה שתיק מלפלוגי בהכי וכגמרא דידן נקטינן ועוד דמתניתין דהפריש ביכוריו ואח״כ מכר שדהו ומתניתין דיבש המעיין ונקצץ האילן דמיתנו סתמא אתו כר״י בר חנינא ואע״ג דבירושלמי מפני להו פיגויא דחיקא הוא ולא סמכינן עליה ולפי זה מ״ש רבינו לעיל בפרק זה גבי הקונה שני אילנות שכל שאינו ראוי לקריאה מפני הספק הקריאה מעכבת בו השם שאני דמחמת ספק הוא:

יד הביכורים והתרומות וכו׳ הם נכסי כהן וכו׳. לגבי בכורים משנה פ״ב ופ״ג דביכורים (משנה יב): והתרומות והלה וקרן וחומש ומתנות בהמה. ברייתא פרק הזרוע עלה קל״א:

טו ואף ע״פ שהביכורים עולים באחד ומאה וכו׳. משנה ברפ״ב דביכורים (מ״א): ומה שכתב אם נתערבו בחולין בירושלים אסורים בכל שהן במינם וכו׳. גם זה שם במשנה (משנה ב) גבי יש במעשר והביכורים מה שאין כן בתרומה ודקדק לכתוב במינם משום דאילו שלא במינם אפילו דבר שיש לו מתירין בטל כמו שכתב רבינו בפ״ק מהלכות מ״א. ומה שכתב אפילו זרע הבכורים וכו׳. שם במשנה הנזכרת. ומ״ש אבל הזורע בכורים קודם שיכנסו לירושלים וכו׳. משנה פרק ט׳ דתרומות (משנה ד) הבכורים גידוליהם חולין ובירושלמי רמי תרי משניות הללו אהדדי ומסיק הן דתימר גידוליהן אסורים איסור מחילה וכן דתימר גידוליהן מותרים היתר זרות וזה מבואר כדברי רבינו:

טז כיצד מעלין את הביכורים וכו׳. משנה פ״ג דביכורים (משנה ב): ומ״ש מפני אהל הטומאה. וכן מה שכתב להודיע שהביכורים משבעת המינים. וכן מה שכתב והם הולכים בכל הדרך וקורין שמחתי באומרים לי בית יי׳ נלך. וכן מה שכתב אם באו אנשים הרבה וכו׳. וכן מ״ש ומשיכנסו כולם בשערי ירושלים יתחילו לקרות עומדות היו רגלינו וכו׳. וכן מה שכתב ואומרים הללויה הללו אל בקדשו וכו׳. הכל שם בירושלמי: ומה שכתב ולא היו מהלכים ביום אלא שתי ידות בלבד בתוספתא פרק ב׳ דביכורים לא היה מהלכים כל היום כולו אלא שתי ידות ביום. ומ״ש היה להם לח ויבש וכו׳. ירושלמי שם לתוקים היה מעטרן ענבים:

מצות

רדב״ז

י הביא בכוריו ונטמאו בעזרה וכו׳. שם במשנה נטמאו בעזרה נופץ ואינו קורא ואם היה עני שהביא אותם בסל של ערבה נותן הסל לכהן והכי איתא בירושלמי. ופי׳ נופץ כמו נוער או מריק ורבינו שמעון פי׳ כלומר מפזרן בעזרה ואינו מתיישב שאם היו פירות לחים נמלאת העזרה מהלכלכת והפירות נדרסין ברגלי הכהנים, ויפה פירש הראב״ד ז״ל יניחום שם עד שירקבו או עד שיתמסמסו וכן דעת רבינו כיון שנכנסו בעזרה יש להם לד קדושה: אני שונה אותה מ״מ כיון ששנה אותה רבי הלכתא היא:

יא הביא בכוריו מאחד מן המינין וכו׳. משנה שם כתבתיה למעלה ובאדם אחד כ״ע מודו דאינו מגיד אלא פעם אחת כי פליגי בשני בני אדם וקי״ל כת״ק דאמר דאפי׳ בשני בני אדם פעם אחת מגיד ולא שתי פעמים שאין מגידין שתי פעמים על מין אחד:

יב הפריש בכוריו ויבש המעיין וכו׳. שם במשנה יבש המעיין נקצץ האילן מביא ואינו קורא מהחג ועד החנוכה מביא ואינו קורא ואמרינן בספרי אין קריאה אלא בשעת שמחה ושמחת אותה שנה כבר עברה דכתיב ושמחת בכל הטוב וכתיב ושמחת בחגך והשמחה היא משבועות ועד סוף חג הסוכות:

יד הבכורים והתרומות והחלה וכו׳. שם במשנה פ״ב התרומות והבכורים חייבין עליהם מיתה וחומש ואסורין לזרים והם נכסי כהן ועולין באחד ומאה ותנן במסכת חלה כי האי גוונא והא דתנן החלה והתרומה היינו תרומה גדולה ותרומת מעשר וזהו שכתב רבינו התרומות, ומתנות כהונה היינו ראשית הגז ושדה אחוזה ופדיון הבן ופטר חמור וגזל הגר וחרמין והזרוע והלחיים והקיבה ועורות הקדשים וכל אלו חולין הם והם נכסי כהן לכל דבר והתרומה והבכורים איצטריכא ליה לפי שהם אסורים לזרים וזהו שכתב אע״פ שהתרומות והבכורים אסורים לזרים: וקונה בהם ס״ת וכו׳. לא ידענא מאי קמ״ל אם קונה בהם בהמה טמאה כ״ש ס״ת וי״ל דאע״ג דכתיב כתבו לכם את השירה וכתיב וכתב לו את משנה התורה דבעינן שיכתוב משלו ממש קמ״ל דכל הני נמי משלו הוא:

טו אע״פ שהבכורים עולין באחד ומאה וכו׳. שם במשנה יש במעשר ובכורים מה שאין כן בתרומה וכו׳ ואסורין כל שהן מלאכול בירושלים וגידוליהן אסורין מלאכול בירושלים אף לזרים ולבהמה וקי״ל כל דבר שיש לו מתירין אפי׳ באלף לא בטיל ומעשר שני יש לו היתר שיאכל כל התערובות בירושלים בקדושת מעשר שני הילכך לא בטיל וכן הבכורים שנתערבו בחולין נאמר לו אכול הכל בתורת בכורים וזהו שכתב רבינו עשאום כדבר שיש לו מתירין ולא הוי ממש שיש לו מתירין דהניחא אם נתערבו בחולין של כהן אבל נתערבו בחולין של ישראל אמאי לא יעלו דומיא דתרומה דלא אמרינן שימכור הכל לכהן בדמי תרומה ה״נ הוה לן למימר יעלו באחד ומאה אלא הואיל ונתערבו מעשר שני והבכורים במקום המיוחד לאכילתן עשאום כדבר שיש לו מתירין משא״כ בתרומה שאין לה מקום מיוחד לאכילתן לא עם זוס ומינה דוקא שנתערבו בירושלים אבל אם נתערבו חוץ ממקום המיוחד לאכילתן עולין והוא הדין וסוא הטעם בגידולין:

טז כיצד מעלין את הבכורים וכו׳. שם משנה כלשון רבינו: והם הולכים בכל הדרך וכו׳ תניא בדרך היו אומרים שמחתי באומרים לי בית ה׳ נלך בירושלים היו אומרים עומדות היו רגלינו בשעריך ירושלים בהר הבית היו אומרים הללויה הללו אל בקדשו וגו׳ עד כל הנשמה תהלל יה הללויה. ולא היו מהלכין אלא שתי ידות וכו׳. הכי איתא בירושלמי ואע״ג דכתיב נדעה נרדפה לדעת את ה׳ להדר את המצוה היו עושין כן וכדי שיתחברו מכל העיירות משום דכתיב ברב עם הדרת מלך:

לפי הבאים הם יוצאים וכו׳. שם במשנה לפי כבוד הנכנסים היו יוצאים ומקשו עלה וכי יש קטן וגדול בישראל אלא הימא לפי רוב הנכנסים היו יוצאים:

יז כל בעלי אומניות וכו׳. שם במשנה ואמרי׳ עלה א״ר יוסי בר בון בשם רב הונא בר חייא בא וראה כמה גדולים עושי מצוה יותר מתלמידי חכמים וזקנים שמפני תלמידי חכמים אין בעלי אומניות עומדים ומפני עושי מצוה עומדים:

הגיע

משנה למלך

יב הפריש בכוריו ויבש המעיין וכו׳. עיין מ״ש הראב״ד פ״ב מה׳ טומאת אוכלין דין ד׳ ונראה שגירסתו היה יבש המעיין או שנקצץ. ועיין במ״ש מרן בס״מ מה׳ ברכות דין י׳ ודוק:

נותנין

הגיעו להר הבית וכו'. שם במשנה אפי' אגריפס המלך נוטל הסל על כתיפו ונכנס עד שמגיע לעזרה דכתיב ולקח הכהן הטנא מידך ואגריפס היה מלך ממלכי בית שני והיה בעל נפש וגדולה ושררה רבה ואפשר שמשנה זו נשנית בימיו: הגיעו לעזרה וכו'. נזכר שם במשנה:

פ"ה א מצות עשה להפריש תרומה וכו'. הטעם שכולל רבינו הלכות חלה בכלל בכורים ולא בהלכות תרומות לפי שהיא המתנה האחרונה הנתנת לכהן מתבואת הארץ ולכן היה ראוי לאחר אותה וכללה לאחר הבכורים לפי ששניהם נקראו תרומה שנאמר חלה תרימו תרומה וכתיב ותרומת ידך ואמרי' אלו הבכורים: וראשית זו אין לה שיעור

שבירושלים עומדין מפניהם ושואלין בשלומן אחינו אנשי מקום פלוני בואכם בשלום. והם מהלכין בתוך ירושלים והחליל מכה לפניהם עד שהם מגיעים להר הבית. הגיעו להר הבית נוטל כל אחד ואחד סלו על כתיפו ואומרין הללויה הללו אל בקדשו וכו' עד כל הנשמה תהלל יה הללויה והם מהלכים בהר הבית וקוראין עד שמגיעין לעזרה. הגיעו לעזרה דברו הלוים בשיר ארוממך יי' כי דליתני וגו':

פרק חמישי

א מצות עשה [א]להפריש תרומה מן העיסה לכהן שנאמר ראשית עריסותיכם חלה תרימו תרומה. וראשית זו אין לה שיעור מן התורה אפילו הפריש כשעורה פטר את העיסה. והעושה כל עיסתו חלה לא עשה כלום עד שישייר מקצתו: ב ומדברי סופרים שמפרישין אחד מארבעה ועשרים מן העיסה כדי שיהיה בה כדי מתנה לכהן שנאמר תתן לו תן לו דבר הראוי ליתנו מתנה. והנחתום העושה למכור בשוק מפריש אחד משמונה וארבעים. לפי שעיסתו מרובה יש בשיעור זה כדי מתנה: ג העושה עיסה למשתה בנו אע"פ שהוא מרובה מפריש אחד מעשרים וארבעה. שלא לחלק בעיסת בעל הבית. והנחתום שעשה עיסה קטנה אחד מארבעים ושמונה שלא לחלק בעיסת הנחתום: ד נטמאת העיסה בשוגג או באונס מפריש אחד מארבעים ושמונה. ואם טמאה בזדון מפריש אחד מכ"ד כדי שלא יהיה חוטא נשכר. וחלה טמאה *[מותרת] (לכהן) להסקה כתרומה טמאה: ה אין חייבין בחלה מן התורה אלא בא"י בלבד שנאמר והיה באכלכם מלחם הארץ וגו'. ובזמן שכל ישראל שם שנאמר בבואכם ביאת כולכם ולא ביאת מקצתכם. לפיכך חלה בזמן הזה אפילו בימי עזרא בארץ ישראל אינה אלא מדבריהם כמו שביארנו בתרומה: ו פירות ח"ל שנכנסו לארץ חייבין בחלה. *ופירות הארץ שיצאו חו"ל פטורין שנאמר אשר אני מביא אתכם שמה שמה אתם חייבין בין על פירות הארץ בין על פירות חו"ל: ז מפרישין חלה בח"ל מדברי סופרים כדי שלא תשתכח תורת חלה מישראל. ואין מביאין חלות חו"ל לארץ כשם שאין מביאין תרומה ובכורים משם ואם הביא מניחה עד ערב הפסח ותשרף כתרומה: ח שלשה דינין לחלה בשלש ארצות. כל הארץ שהחזיקו בה עולי בבל עד כזיב מפרישין בה חלה אחת כשיעור והיא נאכלת לכהנים. ושאר א"י שהחזיקו בה עולי מצרים ולא עולי בבל שהיא מכזיב ועד אמנה מפרישין בה שתי חלות האחת נשרפת והאחת נאכלת. ומפני מה מפרישין בה שתי חלות מפני שהחלה הראשונה טמאה שהרי לא נתקדשה אותה הארץ בימי עזרא. וקדושה ראשונה בטלה משגלו. והואיל והיא א"י מפרישין בה חלה אחד מארבעים ושמונה ושורפין אותה. ומפרישין חלה שנייה ונותנין אותה לכהן לאכלה. כדי שלא יאמרו תרומה טהורה נשרפת שהרי הראשונה אע"פ שלא נטמאה טומאה ידועה לכל. וזו שנייה אין לה שיעור אלא כל שרוצה מפריש מפני שהיא מדבריהם. וכל הארץ מאמנה ולחוץ בין בסוריא בין בשאר הארצות מפרישין שתי חלות. אחת לשריפה כדי שלא יאמרו ראינו תרומה טמאה נאכלת. ואחת לאכילה כדי שלא תשתכח תורת חלה מישראל. והואיל וזו וזו מדבריהם מוטב לרבות בנאכלת לפיכך של שריפה אין לה שיעור אלא כל שהוא. ושל אכילה אחד ממ"ח. *ומותרת לזבים ולזבות ואין

א כמ"ג עשין קמ"א: *[כן הוא בס"א]:

השגת הראב"ד

*פירות הארץ שיצאו חו"ל כו'. א"א פטורים דבר תורה אבל חייבין מדרבנן בשתי חלות:

השגת הראב"ד

*ומותרת לזבים ולזבות. א"א נ"א אסורה לזבים ולזבות ואין צ"ל לשאר טמאים:

וכו'. הכי איתא בספרי שהרי תרומה קראה הכתוב והתרומה אין לה שיעור וכבר הקשו אמאי לא תני לה ברים פאה בהדי הנך דאין להם שיעור ותירצו בירושלמי מפני המחלוקת כלומר שיש תרומות חלוקות זו מזו כגון תרומת מעשר שיש לה שיעור וכיון דהוה צריך לפרושי תרומה גדולה לא תני לה ותירוצים אחרים נאמרו בזה ע"ש. וקשיא לי כיון שחטה אחת פוטרת את הכרי היכי מתקיים קרא שנאמר תתן לו תן לו דבר הראוי לתתו במתנה וי"ל דהכי קאמר ראשית עריסותיכם וגו' וכתיב ראשית דגנך ללמדנו שחטה אחת פוטרת הכל אבל אם בא לעשות המצוה כתקנה תן לו כדי נתינה ושיערו חכמים כמה הוא כדי נתינה לכל דבר ודבר: והעושה כל עיסתו וכו'. דבעינן שיריה ניכרין הכי איתא בכמה דוכתי דשאני בכורים דכתיב בהו וראשית כל בכורי כל ולפיכך אם רצה לעשות כל שדהו בכורים עושה ותנן בפ"ק דחלה האומר כל גורני תרומ' וכל עיסתי חלה לא אמר כלום עד שישייר מקצת:

ב ומדברי סופרים שמפרישים וכו'. משנה פ"ב דחלה שיעור החלה אחד מכ"ד העושה עיסה לעצמו והעושה למשתה בנו אחד מכ"ד והנחתום שהוא עושה למכור בשוק וכן אשה שהיא עושה למכור בשוק אחד משמונה וארבעים והטעם שכתב רבינו מבואר בירושלמי:

ד נטמאת העיסה וכו'. שם משנה כלשון רבינו: וחלה טמאה וכו'. זה מבואר ממאמר ה' ואני הנה נתתי לך את משמרת תרומותי בשתי תרומות הכתוב מדבר אחת תרומה טהורה ואחת תרומה טמאה ואמרינן תרומה טמאה למאי חזיא להסיקה תחת תבשילו והחלה נקראת תרומה:

ה אין חייבין בחלה מן התורה וכו'. מבואר מן הכתוב והכי איתא בספרי:

ובזמן שכל ישראל שם וכו'. כבר כתב רבינו כן פ"ק דתרומות והראב"ד השיג עליו בתרומה והודה לו בחלה ושם הארכתי להכן דעת רבינו דגרסינן פ"ב דכתובות ופרק יוצא דופן אמר רב הונא בריה דרב יהושע השתא מיהת רבנן דבי רב דיהבי ואמרי אפי' למ"ד תרומה בזמן הזה מדרבנן חלה דאורייתא ומיבעיא להו אגב אדרבא אפי' למ"ד תרומה בזמן הזה דאורייתא חלה דרבנן דתניא אם נאמר וכו' מבואו אל הארץ וכו' הא למדת דאע"ג דפליגי בתרומה בחלה מודו שהיא מדרבנן, והדבר ידוע כי בימי עזרא לא באו כולם וסובר רבינו דתרומה וחלה שוין לענין זה וכן המעשרות ועיין במה שכתבתי פ"ק דתרומות:

ו פירות ח"ל וכו'. שם במשנה פ"ב פירות ח"ל שנכנסו לארץ חייבין בחלה יצאו מכאן לשם רבי אליעזר מחייב ור"ע פוטר והלכה כר"ע וטעמיה דר"ע דכתיב אשר אני מביא אתכם שמה שמה אתם חייבים בין בפירות הארץ בין בפירות ח"ל ואפילו בפירות הארץ שם אתם חייבים ולא בח"ל וטעמא דמסתבר נמי הוא דבתר מקום גלגול העיסה אזלינן אם נתגלגלה במקום החיוב שהוא א"י חייבת אפילו שיהיו הפירות מחוצה לארץ ואם נתגלגלה במקום הפטור שהוא ח"ל פטורה אפילו שיהיו הפירות מארץ ישראל:

ז מפרישין חלה בחוצה לארץ וכו'. איתא בפרק עד כמה: ואין מביאין חלת חוצה לארץ וכו'. הטעם לפי שנטמאת באויר ארץ העמים והיינו טעמא דתרומה ובכורים:

ח שלשה דינין לחלה וכו'. משנה היא פ"ד ר"ג אומר שלש ארצות לחלה וכו' מן הנהר ועד אמנה ולפנים שתי חלות וכו' והנירפא הכנוגה ועד אמנה ולהון דהא תנא גמ"י קאי והטעמים שכתב רבינו מבוארים שם בירושלמי: ומותרת לזבים ולזבות וכו'. גירסת הספרים שלנו במשנה ואסורה לזבים ולזבות לנדות וליולדות וכו' ואפשר דרבינו סובר כפי דסיפא הוי מתניתין דרבי יוסי וחכמים

פ"ה א מצות עשה להפריש תרומה מן העיסה וכו' וראשית זו אין לה שיעור מן התורה וכו'. בספרי פרשת שלח: והעושה כל עיסתו חלה וכו'. משנה ספ"ק דחלה (משנה ט): ב ומדברי סופרים שמפרישין אחד מכ"ד וכו' עד כדי שלא יהא חוטא נשכר. משנה פ"ב דחלה (משנה ז):

ד וחלה טמאה לכהן וכו'. פשוט הוא דתרומה קרייה רחמנא:

ה אין חייבין בחלה מן התורה וכו' עד אינה אלא מדבריהם. בפ"ב דכתובות (דף כ"ה) ובפרק יוצא דופן (דף מ"ז):

ו פירות ח"ל וכו'. משנה רפ"ב דחלה (משנה א) וכר"ע: וכתב הראב"ד פירות הארץ שיצאו ח"ל פטורים א"א פירות ד"ת אבל חייבים מדרבנן בשתי חלות עכ"ל. ולא היה צריך לכתוב דהרי רבינו כתבו בסמוך:

ז מפרישין חלה בח"ל וכו'. בפרק עד כמה (דף כ"ז): ואין מביאין חלות ח"ל וכו'. משנה בסוף חלה (משנה י') גתאי היה תקוע הביא חלות מביתר ולא קבלו ממנו אנשי אלכסנדריא הביאו חלותיהם מאלכסנדריא ולא קבלו מהם. ומ"ש ואם הביא מניחה עד ערב פסח וכו'. שם בירושלמי:

ח שלשה דינים לחלה בשלש ארצות וכו'. משנה ח' פ"ד דחלה. ומה שכתב ומפני מה מפרישין בה שתי חלות וכו'. שם בירושלמי: כתב הראב"ד ומותרת לזבים ולזבות א"א נ"א אסורה לזבים ולזבות וכו'. לטעמיה אזיל שכתב בפ"ז מהלכות תרומות שזבים וזבות אפי' טבלו אסורים לאכול בתרומה אפילו של ח"ל וכבר כתבתי שם שהפוסקים הסכימו שכשאמרו בתרומת ח"ל שאסורה לזבים לא אמרו אלא בשלא טבלו אבל אם טבלו מותרים הם וא"כ מה ששנינו בסוף חלה (משנה ח) גבי חלת ח"ל שאסורה לזבים היינו דוקא בשלא טבלו אבל אם טבלו

ואין צריך לומר לשאר טמאים: **ט** בזמן הזה שאין שם עיסה טהורה מפני טומאת המת מפרישין חלה אחת בכל א"י אחד ממ"ח ושורפין אותה מפני שהיא טמאה ויש לה שם מן התורה. ומכזיב. עד אמנה מפרישין שנייה לכהן לאכילה ואין לה שיעור כשהיה הדבר מקודם: **י** חלת חו"ל אע"פ שהיא טמאה הואיל ועיקר חיובה מדבריהם אינה אסורה באכילה אלא על כהן שטומאה יוצאה עליו מגופו והם בעלי קריין וזבים וזבות ונדות ויולדות ומצורעין אבל שאר הטמאים במגע שאר הטומאות אפילו טמאי מת מותרים לאכלה. לפיכך אם היה שם כהן קטן בחוצה לארץ בין בסוריא בין בשאר ארצות ורצה להפריש חלה אחת מפריש אחד ממ"ח ונאכלת לקטן שעדיין לא ראה קרי או לקטנה שעדיין לא ראתה נדה *וא"צ להפריש שנייה: **יא** וכן אם היה שם כהן גדול שטבל משכבת זרעו או מזיבתו אע"פ שלא העריב שמשו ואע"פ שהו' טמא מת ה"ז מותר לאכול החלה הראשונה ואינו צריך להפריש שנייה בחו"ל. *כל המפריש חלה מברך תחלה אקב"ו להפריש חלה בין בארץ בין בחו"ל. וכשם שמברך על הטהורה כך מברך על הטמאה. לפיכך אין האיש ערום מפריש חלה שאינו יכול לברך. אבל האשה הערומה שישבה וכל פניה טוחות בקרקע מברכת ומפרשת חלה: **יב** הנדה וכיוצא בה מברכת ומפרשת חלת חו"ל שאינה מוזהרת על מגעה אלא על אכילתה ואם היה שם כהן קטן או כהן שטבל שהיא מותרת לו לאכילה כמו שביארנו ה"ז מותר לאכלה עם הזר על שולחן אחד לפי שאינה מדמעת ואפילו נתערבה שוה בשוה. ונותנין אותה לכהן ע"ה מפני שהיא טמאה באויר ארץ

השגת הראב"ד

*ואין צריך להפריש שנייה: א"א כבר כתבנו מה שנראה לנו מן הגמרא ומהלכות הרב:

*כל המפרים. א"א כתב רב אחא ז"ל וקורא לה שם ואומר הרי א תרומה:

כסף משנה

שבלו מותרים הם: ומ"ש ואנ"ל לשאר טמאים כלומר הנך טמאים שאין טומאה יוצאה מגופם דקילי כדאיתא בפרק עד כמה וכתבה רבינו בפ"ז מהלכות תרומות: **ט** בזמן הזה שאין שם עיסה טהורה וכו'. כ"כ בה"ג וסמ"ג ורש"י: **י** חלת ח"ל וכו'. נתבאר בפ"ז מהלכות תרומות: כתב הראב"ד ואינו צריך להפריש שנייה א"א כבר כתבנו מה שנראה לנו מהגמרא ומהלכות הרב עכ"ל הוא הדבר אשר דברתי שכתב בפ"ז מהלכות תרומות שתרומת ח"ל אסורה לזבים ולזבות אפי' שבלו: **יא** ומ"ש וכן אם היה שם כ"ג שטבל וכו'. משנה פ"ד דחלה (משנה ח) גבי חלת ח"ל טבול יום אוכלה. ומ"ש וא"צ להפריש חלה שניה בח"ל נראה שיש ללמוד קלא כן מדתנן בפ"ד דחלה ר"ג אומר שתי חלות בסוריא ר"א אומר חלה אחת משמע דאפי' לר"ג דוקא בסוריא הוא דהוו שתי חלות ואמרינן בר"פ עד כמה (דף כ"ו) אמר רבינא הילכך נדה קוצה לה חלה ואוכל לה כהן קטן ואי ליכא כהן קטן שקלא לה בריש מסא ושדיא בתנורא והדר מפרשא חלה אחריתי הרי בהדיא דכי אכיל לה כהן אינו צריך להפרים חלה שנייה:

כל המפרים חלה מברך תחלה וכו'. מתבאר ממה שיבא בסמוך:

כתב הראב"ד א"א כתב רב אחא ז"ל וקורא לה שם ואומר ה"ז תרומה עכ"ל. טעמו משום דחלה שם תעוגה וכבר כתב סמ"ק שאין להקפיד בין יזכירו חלה בין יזכירו תרומה. ומ"ש בין בח"ל כלומר אע"פ שאינה אלא מדבריהם מברך עליה כשם שמברכין על כל מצות דרבנן כדאמרינן בפרק במה מדליקין (דף כ"ג). ומ"ש וכשם שמברך על הטהורה כך מברך על הטמאה בפ"ב דחלה (משנה ג) תנן כשם שהוא קורא לטהורה כך הוא קורא לטמאה לזו קורא חלה בשם ולזו קורא חלה בשם. ומ"ש לפיכך אין האיש ערום מפרים חלה וכו'. משנה בפ"ב דחלה. ומ"ש וכל פניה טוחות בקרקע הכי מוקי לה בפרק מי שמתו (דף כ"ה): **יב** הנדה וכיוצא בה וכו' שאינה מוזהרת על מגעה. בר"פ עד כמה (דף כ"ז):

ואם היה שם כהן קטן וכו' ה"ז מותר לאכלה עם הזר על שלחן אחד. בפ"ד דחלה (משנה ח). ומ"ש לפי שאינה מדמעת ואפילו נתערבה שוה בשוה. נראה שאע"פ שאמרו בר"פ עד כמה דחלת ח"ל בטלה ברוב טעמו של רבינו מדגרסי' בירושלמי (פ"ד ה"י) על הא דתנן ונאכלת עם הזר על השלחן הורה רבי אבהו בבצרה שהיא צריכה רוב אמר רבי יונה מלמד שהיא עולה בפחות ממאה ואינה נאסרת באחד ומאה אמר רבי זעירא מתניתין אמרה אפי' אחד באחד דתנינן ונאכלת עם הזר על השלחן כלומר משום דאם מתערב עם פתו של זר מותרת לזר וס"ל דהלכה כרבי זעירא דמתניתין מסייעא ליה וכן פסק סמ"ג ואע"פ שבתרומת ח"ל לא התיר שמואל לבטלה אלא ברוב אפשר דהיינו דוקא במתכוין לבטלם אבל היכא דאינו מתכוון לבטלה אלא שהוא אוכלה עם הזר על השלחן וממילא היא מתערבת לפעמים אפילו לא נתערבה אלא שוה בשוה מותר ורש"י כתב בפרק עד כמה הא דאמר שמואל תרומת ח"ל בטלה ברוב לאוכלה זר ולא בעינן ק"א ולאחר שעירבה ברוב חולין יכול לאכול זר או כהן בימי טומאתו לאחר שבטלה. והתוספות כתבו הא דאמר שמואל תרומה ח"ל בטילה ברוב להתירה לכהן טמא וכו' ולא כמו שפירש הקונטרס לאכלה זר וכו' דבהדיא מוכח במנחות פרק רבי ישמעאל (דף ס"ג) דאסורה לזר וכו' דדייק התם הא דישראל אינה מדמעת משמע דאינה עולה לאכול לזרים אלא בק"א וכ"כ בסה"ת והרשב"א בפסקי חלה שלו כתב דהסיא דשמואל אף לאכלה היא ומיהו דוקא ברוב אבל שוה בשוה לא דלית הלכתא כרבי זעירא דירושלמי והא דמשמע בפ"ר ישמעאל דחלת ח"ל מדמעת התם כשנתערבה חד בחד וא"נ לרבי זעירא דירושלמי בפחות מחד בחד עכ"ל: ומ"ש ונותנים וכו'. משנה בפ"ד דחלה (משנה ח) ונתנת לכל כהן וכו' ופירש"י בר"פ כל הבשר (דף ק"ד:) דהיינו אפי' לכהן ע"ה:

ה"ג

רדב"ז (מב"י)

והכמים פליגי עליה והנכון לקיים שתי הנוסחאות דהא דגרסינן ואסורה לזבים וכו' היינו בחלה הנשרפת והא דגרסינן ומותרת לזבים ולזבות איירי בחלה הנאכלת ומ"מ מה שכתוב בהשגה אסורה לזבים ולזבות ואנ"ל לשאר הטמאים לא יכולתי ליישבו דהא טומאה היוצאה מגופו חמירא טפי משאר הטומאות וצ"ע. ואמרינן בפרק עד כמה ואי ליכא כהן קטן שקיל לה בריש מסא ושדי לה בתנורא משמע דאחלה הנשרפת קאי כדכתיבנא אבל שנייה לכהן שריא אפילו למי שטומאה יוצאה עליו מגופו:

ט בזמן הזה שאין שם עיסה טהורה וכו'. הדבר ברור שאין טהרה מטומאת מת אלא ע"י הזאה ואין לנו בזמן הזה הזאה הילכך כולנו טמאי מתים ואפילו הכהנים שהם נזהרים ממגע המת ומאהל המת אינם נזהרים ממגעות טומאת המת הילכך אין לחלה תקנה אלא שריפה וכיון דלשריפה אזלא מפרים אחד ממ"ח וסגי. אלא דאכתי קשיא לי כיון דעיקר חיוב חלה אפי' בא"י בזמן הזה מדרבנן ותו דאזלא לשריפה אמאי הצריכו להפרים אחד ממ"ח ליסגי בכל שהוא דהא מן התורה סגי בכל שהוא. וי"ל דאע"ג דאזלא לשריפה בעינן כדי נתינה דכתיב שתן לו אי נמי כדי שלא תשתכח תורת חלה דבשלמא כשהיא לאכילה לכהן אפי' שלא יפרים אלא דבר מועט לא תשתכח תורת חלה אבל אם יפרים כל שהוא וישרפנו אין הדבר ניכר אלא א"כ יפרים כשיעור ופחות שבשיעורין דהיינו אחד ממ"ח: ושורפים אותה מפני שהיא טמאה ויש לה שם מן התורה. אע"פ שהיא טמאה דכתיב את משמרת תרומותי כדכתיבנא לעיל: ומכזיב ועד אמנה וכו'. שם במשנה של אור יש לה שיעור ושל כהן אין לה שיעור והטעם לפי שיש לה שם עיקר מן התורה דכתיב והיה באכלכם מלחם הארץ תרימו וגו' וצריך להפרים כשיעור ונשרפת לפי שהיא טמאה כיון שלא כבשוה עולי בבל נפארו שם כותים הילכך אפילו מקודם היתה נשרפת ומפרים אחת לכהן שלא יאמרו ראינו תרומה טהורה נשרפת שהרי לא נטמאת טומאה מפורסמת ועתה בזמן הזה הניחו הדבר כאשר היה בתחלה. ודע דהא תנן מכזיב ועד אמנה כזיב כלחון ואמנה כלפנים: **י** חלת ח"ל. אמרי' בפרק עד כמה (דף כ"ו) אין תרומת ח"ל אסורה אלא למי שטומאה יוצאה עליהן מגופן. וא"ה שרבינו כתב לעיל ומותרת לזבים ולזבות וכו' לא קשיא דלעיל איירי בשהפרים ב' חלות כיון שאחת נשרפת השנייה אין בה קדושה אלא כדי שלא תשתכח תורת חלה מישראל והכא מיירי בזמן שאינו רוצה להפרים אלא חלה אחת וכיון שאין העיסה נפטרת אלא בחלה זו אסורה למי שטומאה יוצאה עליו מגופו. ודעת הראב"ד ז"ל דלעולם צריך להפרים שתי חלות אחת נשרפת והשנייה אסורה למי שטומאה יוצאה עליו מגופו וסוגיית פרק עד כמה משמע כדברי רבינו דגרסי' התם אמר שמואל אין תרומת ח"ל אסורה אלא למי שטומאה יוצאה עליו מגופו וה"מ באכילה אבל בנגיעה לית לן בה אמר רבינא הילכך נדה קוצה לה חלה ואכיל לה כהן קטן ואי ליכא כהן קטן שקלא לה בריש מסא ושדיא בתנורא והדר מפרים חלה אחריתי כי היכי דלא משתכח תורת חלה ואכיל לה כהן גדול הרי לך בהדיא דהיכא דאיכא כהן קטן אין צריך להפרים אלא אחת והיכא דליכא כהן קטן מפרים שתים והשנייה אכיל לה כהן גדול שראה קרי ולא טבל לקריו. וראיתי לבעל הטורים שכתב ומדברי הרמב"ם יראה דדוקא בח"ל דעיקר החיוב מדרבנן שרי לכהן קטן או גדול שטבל לאכלה אבל בארץ ישראל אין להם לאכלה וכו' ורבינו ז"ל כתב היפך זה וז"ל ומכזיב ועד אמנה מפרישין שנייה לכהן לאכילה וליכא למימר דמכזיב ועד אמנה קרי ספור חוצה לארץ כיון דעיקר חיובו לא הוי מדרבנן דכתיב והיה באכלכם מלחם הארץ. וי"ל דלא אמרה בשם רבינו אלא אם הפרים אחת לא יאכל אותה אפילו כהן קטן שהרי היא חלה ויש לה עיקר מן התורה אבל אם הפרים שתים הנשרפת היא עיקר והשנייה אינה אלא כדי שלא תשתכח תורת חלה הילכך אוכל אותה כהן אפי' שלא טבל לקריו ונתבארו דברי רבינו:

יא כל המפרים חלה מברך וכו'. ואפי' בח"ל שאין חיובה אלא מדרבנן מברך עליה כשאר מצות של דבריהם: לפיכך אין האיש ערום וכו'. הלה פ"ב שאשה יושבת וקוצה חלתה ערומה מפני שהיא יכולה לכסות עצמה אבל לא האיש ואיתא נמי פרק מי שמתו ובפרק עד כמה אמר רבינא הילכך נדה קוצה לה חלה:

יב ונאכלת עם הזר על השלחן וכו'. במשנה פ"ד ונאכלת עם הזר על השלחן וניתנת לכל כהן שירצה ובפרק עד כמה אמר רבא תרומת ח"ל אין בה משום כהן המסייע בבית הגרנות: ואפי' נתערבה שוה בשוה. ואיכא למידק דאמרינן בפרק עד כמה רבה בטיל לה ברוב ואכיל לה בימי טומאתו ומשמע דוקא ברוב אבל שוה בשוה לא ואיכא למימר דסמך רבינו על הירושלמי דגרסינן עלה דמתני' אמר רבי זעירא מתני' אמרה כן אפי' אחד באחד דתנינן ונאכלת עם הזר על השולחן וכיון דסמיך לה אמתניתין משמע דהלכתא היא ותו דשמואל ס"ל אינה טובלה דאמר שמואל פרק עד כמה תרומת ח"ל אוכל והולך ואח"כ מפרים ואע"ג שהיה אפשר לחלק דכל זמן שלא הופרשה אינה מדמעת אבל אחר שהופרשה מדמעת מ"מ רבינו אינו מחלק וסמך על שאין עיקרה אלא מדבריהם ואפי' תימא דהליא בפלוגתא דאמוראי כדמשמע בירושלמי אזלינן לקולא כיון שאין עיקרה אלא מדבריהם:

החלה

משנה למלך

פ"ח יב ונותנין אותה לכהן ע"ה כו'. כתב מרן ה"ג ואין בה משום כהן המסייע כו' ועיין במ"ש מרן פי"ב מה' תרומות דין י"ט: ובתור

ארץ העמים [ואין בה משום כהן המסייע במתנותיו שהוא אסור. ואם רצה *לאכול תחלה] ואח"כ יפריש החלה בחוץ לארץ מותר שאין עיקרה אלא מדבריהם: יג החלה נקראת תרומה לפיכך אינה ניטלת אלא מן המוקף כתרומה ואינה ניטלת מן הטהור על הטמא לכתחלה: יד וכל שאמרנו בתרומה לא יתרום ואם תרם אינה תרומה כך בחלה. וכל שאמרנו בתרומה לא יתרום מזה על זה כך בחלה. וכל שאינו אוכל תרומה אינו אוכל חלה. וכל האוכל תרומה אוכל חלה: טו הסומא והשכור מפרישין חלה לכתחלה שאין בעיסה רע ויפה כדי שיכוונו ויפרשו מן היפה:

פרק ששי

א **הלוקח** מן הנחתום חייב בחלה ומפריש מן החמה על הצוננת ומן הצוננת על החמה אפילו מדפוסין הרבה: ב אין חייבין בחלה אלא חמשה מיני תבואה בלבד והם החטין והשעורים והכוסמין ושבולת שועל והשיפון שנאמר באכלכם מלחם הארץ. ואין קרוי לחם אלא פת הנעשית מאלו אבל העושה פת אורז או דוחן וכיוצא בהן מן הקטניות אינן חייבין בחלה כלל: ג הלקט והשכחה והפאה וההפקר ותבואה שלא הביאה שליש אע"פ שהן פטורין מן התרומה חייבין עליה בחלה וכן מעשר ראשון שהקדימו בשבלים שניטלה תרומתו אע"פ שיש בו חלק תרומה גדולה ומעשר שני והקדש שנפדו ומותר העומר ושתי הלחם ולחם הפנים כשיפדו כל אותן המותרות הכל חייבין בחלה: ד עיסה של מע"ש בירושלים ועיסת שביעית וספק מדומע חייבין בחלה. אבל

*בדפוסים הקודמים נשתבשו ליוני הסלשא:

רדב"ז

יג החלה נקראת תרומה וכו'. משנה שם פ"ב רבי אליעזר אומר ניטלת מן הטהור על הטמא כיצד וכו' והחכמים אוסרים ושאינה ניטלת אלא מן המוקף אפי' ר"א מודה כדאיתא במתני': **יד** וכל שאמרנו בתרומה וכו'. זה מבואר שהרי שהכתוב קראה תרומה ובמשנה ספ"ק החלה והתרומה חייבין עליהן מיתה וחומש וכו' ואין ניטלין מן הטהור על הטמא אלא מן המוקף ומן הדבר הגמור:

טו הסומא והשכור וכו'. אע"ג דתנן בפ"ק דתרומות הסומא והשכור לא יתרומו מכל מקום בחלה לא שייך טעמא דהתם כאשר כתב רבינו:

פ"ו א הלוקח מן הנחתום וכו'. דאע"ג במעשר לא יפרים מן החמה על הצוננת היינו טעמא שמא יפרים מן החיוב על הפטור או איפכא אבל בחלה ליכא למיחש להכי שהכל הוא בחיוב וע"כ איירי כגון שאמר הנחתום שלא הפרים חלתה אבל מן הסתם לוקח ואוכל שלא נחשדו עמי הארץ על החלה כי היכי דלא נחשדו על תרומה גדולה ואע"ג דצריך לתקן משום דמאי מ"מ חלה אין צריך להפרים א"נ כגון שהיה חשוד על זה וצריך להפרים אחר שנאפית הפת אם לא הפרים בעודה עיסה ועדיין יתבאר לקמן בע"ה:

ב אין חייבין בחלה וכו'. פ"ק דחלה חמשה דברים חייבים בחלה החטים והשעורים וכו' ירושלמי בשם ר"ש נאמר לחם בפסח ונאמר לחם בחלה מה לחם האמור בפסח דבר שהוא בא לידי חימוץ אף לחם שנאמר בחלה דבר שהוא בא לידי המץ ובדקו ומצאו שאין לך בא לידי חמץ אלא חמשת המינין בלבד: אבל העושה פת אורז וכו'. שם במשנה אלו חייבים במעשרות ופטורין מן החלה האורז והדוחן והפרגין וכו':

ג הלקט והשכחה וכו'. שם במשנה אלו פטורין מן המעשרות וחייבים בחלה הלקט והשכחה והפאה וההפקר וכו' והתבואה שלא הביאה שליש רבי אליעזר אומר תבואה שלא הביאה שליש פטורה מן החלה וקיימא לן כחכמים וטעמייהו אמרינן בירושלמי נאמר לחם בפסח וכו' כדלעיל וקים להו לרבנן דתבואה שלא הביאה שליש באה לידי חמץ:

וכן מעשר ראשון שהקדימו בשבולים וכו'. שם במשנה ומעשר ראשון שנטלה תרומתו ומפרש בירושלמי כגון שהקדימו בשבולים דפטור מתרומה גדולה כדרבי אבהו בפרק כל שעה וחייב בחלה: ומעשר שני והקדש שנפדו וכו'. שם במשנה ומעשר שני והקדש שנפדו ומותר העומר בירושלמי מוקי למעשר שני נמי כגון שהקדימו בשבולים ורבינו השמיט זה משום דלא מוקמינן למעשר ראשון שהקדימו בשבולין אלא משום דקשיא לן פשיטא והלא חולין גמורים הוא אבל גבי מעשר שני אפי' לא הקדימו בשבולין איכא הידושא דה"א יפטר מן החלה דממון גבוה הוא קמ"ל דאפי' שהוא ממון גבוה חייב בחלה ומאן דמוקי לה בשהקדימו בשבולין ס"ל דממונו הוא ולפיכך לא אשכחנא בה חידושא ואוקמה בשהקדימו בשבולין ויגיד עליו רעו ההקדש שהחידוש היה אע"פ שהוא ממון גבוה כיון שנפדה חייב בחלה וכן מעשר שני ומשום הכי לא הזכיר רבינו גבי מעשר שני שהקדימו בשבולין והיינו טעמא דמותר העומר ושתי הלחם ולחם הפנים שנפדו דכל הני הד טעמא אית להו משום דהוו ממון גבוה ודוק ותשכח: עיסה של מעשר שני בירושלים וכו'. בפרק כל שעה (דף ל"ח) איפלינו בה ר"מ ורבי יהודה דלר"מ פטורה דממון גבוה הוא וכתיב עריסותיכם ולרבי יהודה חייבת אבל בגבולים אפי' רבי יהודה מודה דפטורה ואע"ג דקי"ל כר"מ דמע"ש ממון גבוה הוא מ"מ הלכה כרבי יהודה כיון שהוא בירושלים שהוא מקום אכילתו שפיר קרינן ביה עריסותיכם ומתני' דהכא דאמרינן ומעשר שני שנפדה חייב הא אם לא נפדה פטור מוקמינן לה בגבולים ואתיא אפילו לרבי יהודה וטעמא כיון דאקרי קדש ולא פדאו לא קרינן ביה עריסותיכם הואיל והוא בגבולין שאינו מקום אכילתו: ועיסת שביעית וכו'. פירות שביעית הפקר הם וסד"א שלא יתחייב בחלה קמ"ל דקרי' ביה עריסותיכם דומיא דלקט שכחה ופאה אע"ג דפטורים ממעשר מתנות חייבין בחלה: וספק מדומע חייבין וכו'. במשנה פ"ק ופ"ג נדמע עיסתה עד שלא גלגלה פטורה שהמדומע פטור ומשגלגלה חייבת והא דתנן שהדימוע פוטר ה"מ בחלה בזמן הזה שהיא מדרבנן דאתי דימוע דרבנן ופקע חלה דרבנן אבל בזמן שהיה חיוב החלה מדאורייתא לא אתי דימוע דרבנן ופקע חלה דאורייתא ולא הוצרך רבינו לבאר זה שכבר קדם לו שאין חלה מן התורה אפילו בימי עזרא וכבר ידעת דמן התורה חד בתרי בטל והדימוע הוא שנפלה סאה של תרומה למאה ממאה חולין הילכך המדומע הוי מדרבנן:

חלות

כסף משנה

ס"ג ואין בה משום כהן המסייע במתנותיו שהוא אסור ואם רצה לאכול תחלה יאח"כ יפרים ובספרים דידן חסר כל זה והוא ט"ס. ומ"ם ואין בה משום כהן המסייע וכו'. בר"פ עד כמה (דף כ"ז): ומה שכתב ואם רצה לאכול תחלה ואח"כ יפרים החלה וכו'. ג"ז שם:

יג החלה נקראת תרומה לפיכך אינה ניטלת וכו' כתרומה. בספ"ק דחלה ובפ"ק דטבול יום. ומ"ם ואינה ניטלת מן הטהור על הטמא לכתחילה. בספ"ב דחלה (משנה ח) וכחכמים. ומ"ם וכל שאמרנו בתרומה לא יתרום כו'. פשוט הוא שהרי היא נקראת תרומה. ומ"ם הסומא והשכור מפרישין חלה לכתחילה וכו'. כלומר אע"פ שאין תורמין לכתחילה כמו שנתבאר בפ"ק דתרומות הכא שאני דלא שייך ההוא טעמא:

פ"ו א הלוקח מן הנחתום חייב בחלה. משנה בפ"ה דדמאי (מ"א)

הלוקח מן הנחתום נוטל כדי תרומת מעשר וחלה. וא"ת הא תנן בפ"ב דדמאי הנחתומים לא חייבו אותם חכמים להפרים אלא כדי ת"מ וחלה וכתבה רבינו בפ"ט מהלכות מעשר אלמא שהנחתום הוא חייב להפרים חלה בירושלמי (הלכה א') רמי להו אהדדי ותירץ רבי יוחנן כאן בעושה בטהרה כאן בעושה בטומאה כאן בעושה בטהרה נחתום מפרים הואיל ודאויה לכהן לאכילה אבל עושה בטומאה לא הטריחו למוכר להפרים כיון דלא חזיא אלא להס"ק תחת תבשילו ולוקח שיאכל הוא יפרים ור"ל תירץ כאן במדה דקה כאן במדה גסה כלומר במדה דקה צריך הנחתום להפרים מפני התינוקות שקונים ממנו ואינם בקיאים להפרים. ויש לתמוה על רבינו שכתב שתי המשניות סתם ולא פירש: ומ"ש ומפרים מן החמה על הצוננת וכו' אפילו מדפוסים הרבה. בפ"ה דדמאי (משנה ג) איפליגו תנאי לענין דמאי ור"מ מתיר בחלה וכתב רבינו שמשון בחלה אפי' ר"י מודה אפילו של אמש בשל היום ואפילו מב' דפוסין דאפילו מתרי גברי זבן לא חיישינן שהרי אגל הנחתום נתחייבה בחלה שהוא גילגל את העיסה: אין חייבים וכו'. משנה ברים חלה (משנה א):

ג הלקט והשכחה וכו'. ג"ז משנה שם. ומ"ם שהקדימו בשבלים. ירושלמי שם: ומ"ם ומותר העומר. משנה שם ובמנחות פרק רבי ישמעאל ופירש"י משום דחיוב חלה היינו גלגול דעיסה וגלגול של זו ביד הדיוט הוא לאחר שנפדה. ומ"ם ושתי הלחם ולחם הפנים. מהטעם שנאמר במותר העומר: **ד** עיסה של מעשר שני וכו'. בפרק חלק (דף קי"ב) ובפ' לולב הגזול (דף ל"ה) ובפ' כל שעה (דף לח) עיסה של מע"ש לדברי ר"מ פטורה מן החלה לדברי חכמים חייבת ופסק כחכמים ויש לתמוה דהא פסק הוא ז"ל בפרק ג' מהל' מע"ם (הלכה יז) כר"מ דאמר מעשר שני ממון גבוה הוא וא"כ הו"ל למיפסק דפטורה מן החלה. ותירץ הר"י קורקום ז"ל דטעמיה משום דבפרק לולב הגזול (דף ל"ה) גבי הא דתנן של ערלה פסול אמרינן מ"ם פליגי בה רבי חייא ורבי אסי חד אמר לפי שאין בה היתר אכילה וחד אמר לפי שאין בה דין ממון ואסיקנא דבהיתר אכילה כ"ע לא פליגי דבעינן כי פליגי בדין ממון רבי חייא סבר היתר אכילה בעינן דין ממון לא בעינן ורבי אסי סבר דין ממון נמי בעינן מאי בינייהו אתרוג של מע"ש בירושלים איכא דר"מ למ"ד לפי שאין בה היתר אכילה הרי יש בו היתר אכילה פירום ומתניתין דתנן התם אתרוג של מע"ש בירושלים לא יטול ואם נטל כשר אתיא אפי' כר"מ ולמ"ד בעינן נמי דין ממון מתניתין כרבנן דוקא אתיא דסברי ממון הדיוט והרי יש בו דין ממון ולא כרבי מאיר דאמר ממון גבוה הוא נמצא דלרבי חייא בהיתר אכילה תליא מילתא ואין כאן ענין לדין ממון וגבי מלה הכי קי"ל דיולאין בשל מע"ש בירושלים וכ"פ רבינו בפרק ו' מהלכות חמץ ומלה דר"ע הכי ס"ל התם ור"י הגלילי הוא דפליג עליה וקי"ל כר"ע מחבירו וע"כ ר"מ כר"ע ס"ל אע"ג דסבר ממון גבוה הוא דאי לא קפיא סלכתא אהלכתא אלא ודאי האי פסקא כרבי חייא אתיא דדין ממון לא בעינן אלא היתר אכילה בלחוד גם גבי אתרוג כן פסק רבינו כסתם מתניתין דאם נטל כשר וכרבי חייא דתלי בהיתר אכילה דלדידיה אתיא סתם מתניתין כר"מ דהלכתא כוותיה עכ"ל. והאריך לייסב הסוגיא לדקך זה ואני אומר עוד דודאי כרבי חייא קי"ל לגבי רבי אסי דהא רביה דרביה הוא ואין הלכה כתלמיד במקום הרב. כתב עוד הר"י קורקום ז"ל נ"ל ראיה גמורה ומוכרחת לזה מדתניא בתוספתא דחלה פ"ק עיסת מע"ש בירושלים חייבת בחלה ספק מדומע חייב בחלה דברי ר"מ רבי יוסי פוטר הרי תוספתא מוכחת דאעיסה ליכא מאן דפליג וגם ר"מ מודה בה דבספק מדומע פליג בסיפא משמע דמודה ברישא גם בספרי פרשת שלה אמרו מראשית עריסותיכם פומע אני אף עיסת תרומה ומע"ש ת"ל תרימו את שמורס קדש והשאר חולין ולא שזה וזה קדש אבל אמרו עיסת מע"ש בירושלים חייבת בחלה ובודאי כיון שאמרו בתחילה ולא שזה וזה קדוש דאליבא דר"מ הוא דאמר ממון גבוה הוא ועלה קאמר אבל אמרו עיסת מע"ש בירושלים חייבת בחלה מוכח דלר"מ נמי חייבת ואפשר דשאני דבאני תרומה שהוא קדש גמור ואסור לזרים משא"כ במעשר עכ"ל. ומ"ש ועיסת שביעית. משנה ספ"ע דשביעית. ומ"ש וספק מדומע. ירושלמי פ"ק דחלה:

ומ"ש

אבל המדומע פטור מן החלה : ה חלות תודה ורקיקי נזיר עשאן לעצמו פטורין מן החלה מפני שהן קדש. למוכרן בשוק לנזירים ולמקריבי תודה חייבין בחלה. לפי שבדעתו שאם לא תמכר יאכלנה : ו עיסת השותפין והעושה עיסה לרבים חייבת בחלה : ז העושה עיסה מן הטבל. בין שהקדים חלה לתרומה בין שהקדים תרומה לחלה מה שעשה עשוי. ואם הפריש החלה תחלה לא תאכל עד שיוציא עליה תרומה ותרומת מעשר ואם הפריש תחלה תרומה לא תאכל עד שיוציא עליה חלה : ח העושה עיסה להאכיל הפת שלה לבהמה או לחיה פטורה. עיסת הכלבים בזמן שהרועים אוכלין ממנה חייבת בחלה. עיסת העכו"ם פטורה : ט היו ישראל ועכו"ם שותפין בעיסה אם היה בחלק ישראל שיעור עיסה החייבת בחלה הרי זו חייבת בחלה : י עכו"ם שהפריש חלה אפילו בא"י אינה חלה. אלא מודיעין אותו שאינו צריך ותאכל לזר. ולמה לא חששנו לה שמא עיסה של ישראל היא ותלה אותה ביד עכו"ם וכדי לפוטרה. שאם ירצה ישראל יפטור עצמו ויעשה ישראל עיסתו פחות משיעור חלה : יא *המערב קמח חטין וקמח אורז ועשה מהן עיסה אם יש בה טעם דגן חייבת בחלה ואם לאו פטורה. *אפי' היה השאור חטים לתוך עיסת אורז. אם יש בה טעם דגן חייבת בחלה ואם לאו

השגת הראב"ד

*המערב קמח חטים וכו'. א"א נראה מן הירושלמי דבעינן שיהא בה דגן כשיעור כרשב"ג דהכי פסיק הלכה כוותיה מיהו לא בעינן רוב דגן :

*אפילו היה השאור חטים. א"א והוא שיהיה השאור מעיסה חייבת :

כסף משנה

ומ"ש אבל המדומע פטור מן החלה. משנה שם פ"ק (משנה ד) :

ה חלות תודה וכו'. משנה פ"ק דחלה (משנה ו) :

ו עיסת השותפים. בר"פ ראשית הגז. ומ"ש והעושה עיסה לרבים וכו'. תוספתא פ"ק דחלה : ז העושה עיסה מן וכו'. ירושלמי רפ"ה דדמאי ופ"ק דחלה :

ח העושה עיסה וכו'. סיפרי זוטא ויליף לה מדכתיב עריסותיכם :

עיסת הכלבים וכו'. משנה פרק קמא דחלה (משנה ח) ובירושלמי (הלכה ה') איפליגו כמה הוא עיסת הכלבים ונראה מדברי רבינו שפסק כמ"ד דאפילו עשאה גלוסקין והא תנינן בזמן וכו' ואם אין הרועים אוכלין ממנה שפתר בשעשאה משעה ראשונה שלא יאכלו הרועים ממנה ואם כן אפילו עשאה כמצתו של שלמה ואין בה שום גריעות ולא שינוי ולא היכר מאחר שעשאה משעה ראשונה שלא יאכלו ממנה שכתב לעיל בסמוך העושה עיסה לבהמה ולחיה פטורה וכתב לקמן שאין חייבת אלא עיסה שסופה להעשות לחם למאכל אדם ומפני שעיסת הכלבים דרך הרועים לפעמים לאכול ממנה כלומר שדרך אותם רועים לאכול מאותה עיסה או שאפאה ע"ד כן נקרא לחם העשוי למאכל אדם וחייב. וכתב הר"י קורקוס ז"ל דמש"ה לא סיים רבינו ואם אין הרועים אוכלים ממנה פטורה כדמסיים במתני' לפי שכבר כתבו לעיל העושה עיסה לבהמה ולחיה וכו': עיסת העכו"ם וכו' עד ה"ז חייבת בחלה. משנה פ"ג דחלה (משנה ה) :

י עכו"ם שהפריש חלה וכו' עד פחות משיעור חלה. במנחות פרק רבי ישמעאל (דף כ"ז) :

יא המערב קמח חטים וכו'. משנה פ"ג דחלה ומייתי לה בפרק התערובות (זבחים דף ע"ח) להוכיח דנותן טעם כרוב דאורייתא דס"ל דמיירי אע"ג דרובא אורז. ומ"ש אפילו היה השאור חטים וכו'. משנה שם : ומשמע ממשניות אלו שאע"פ שאין בחטים חמשת רבעים כל שיש בעיסה חמשת רבעים חייבת אם יש בה טעם דגן והרשב"א בפסקי חלה שלו כתב אבל בירושלמי אמרו (הלכה ה') מתניתין דלא כרשב"ג דרשב"ג אומר לעולם אינה חייבת בחלה עד שיהיה בה דגן כשיעור רבי יעקב בר אידי בשם ר"ל הלכה כרשב"ג וכ"כ הראב"ד והכין מסתבר כיון שפסקו כן בירושלמי ע"כ : והראב"ד כתב כאן על דברי רבינו אם יש בה טעם דגן. א"א נראה מן הירושלמי וכו'. וכתב עוד אפי' היה השאור חטים א"א והוא שיהא השאור מעיסה חייבת עכ"ל. והוכרח לומר כן מפני שהוא סובר דאינה חייבת עד שיהא בה דגן כשיעור וסתם שאור אין בו כשיעור ולפיכך הוצרך להעמיד מתניתין דמחייב בשבאה מעיסה חייבת. ויש לתמוה על רבינו שמאחר שבירושלמי אמרו מתניתין דלא כרשב"ג ופסקו שם הלכה כרשב"ג הרי דחאוה למשנה זו מהלכה ולמה פסק כמותה. ואפשר שרבינו היה גורס מתניתין כרשב"ג וכן הוא בספרים שלנו וה"פ מתניתין דקתני שהאורז נגרר אחר החטים אינה חייבת בחלה עד שיהא בה טעם דגן כדרשב"ג דהיינו כשיעור דקאמר רשב"ג כלומר שיהא בה דגן כשיעור שיתן בה טעם דגן ויש הוכחה לפירוש זה מדקתני בתוספתא (דף פ"ה ע"ג) העושה עיסה מהחטים ומה אורז רשב"ג אומר אינה חייבת בחלה עד שיהא בה כשיעור ואין אדם יוצא בה ידי חובתו בפסח עד שיהא בה כשיעור והשתא אי כשיעור עיסת חלה קאמר מה מעלה ומוריד זה לענין לצאת י"ח בפסח אלא ודאי כשיעור דקאמר היינו שיהא בה טעם דגן כדפרישית ולא משמע ליה דכשיעור דקתני לענין פסח היינו שיהא בו כזית בכדי א"פ. חדא דדוחק לפרש כשיעור דרישא היינו עיסת חלה וכשיעור דסיפא כזית בכדי א"פ ועוד דמשמע ליה ז"ל דאע"פ דאין בו כזית בכדי א"פ יוצא בה אדם י"ח בפסח וכמ"ש הרב המגיד בפרק ו' מהלכות פסח שהוא דעת רבינו והרמב"ן ז"ל :

עיסה

רדב"ז

ה חלות תודה ורקיקי נזיר וכו'. משנה פ"ק כלשון רבינו ואמרינן עלה בפרק כל שעה למכור בשוק יוצא בהן ידי חובתו בפסח דכל בשוק אימלוכי אימליך אי מזבנינא מוטב ואם לאו איפוק ביה אנא אבל אם עשאן לעצמו פטור מן החלה דהקדש נינהו וכתיב עריסותיכם ולא של הקדש ואע"ג דלא קדשי אלא בשחיטת הזבח ה"מ קדושת הגוף אבל קדושת דמים יש בהן ותו כיון שעשאה לשם הזבח הוי כאילו הוקדשו בתחילה* :

ו עיסת השותפים וכו'. כך שנוי בפרק ראשית הגז (דף קל"ה) וכתב הרשב"א כל שיש בכל העיסה כשיעור חלה אע"פ שאין לכל אחד אלא כזית וכדאיתא בתוספתא עכ"ל הא למדת שאם יש לכל אחד פחות מכזית אפילו שיש בעיסה שיעור חלה פטורה ואם מקצתן יש להם כזית ומקצתן אין להם כזית אם יש בחלק אותם שיש להם כזית שיעור חלה חייבת ואם לאו פטורה :

ז העושה עיסה מן הטבל וכו'. מימרא זו לא ידעתי מקומה* וקשיא לי בשלמא מעשר ראשון אחר שנטל ממנו תרומת מעשר חולין גמורים הוא ולא מעכב באכילת חלה ולפיכך אם הפריש החלה לא תאכל עד שיוציא עליה תחילה תרומה ותרומת מעשר אבל מעשר שני שהוא קדש אמאי לא יעכב ולא תאכל עד שיוציא עליה מעשר שני אם היא שנת מע"ש וי"ל דתרומה ותרומת מעשר שהם במיתה לזרים לא יאכל עד שיוציא עליה אבל מעשר שני או מעשר עני אינם אסורים לזרים ולפיכך לא מעכבי אבל לעולם צריך לתקן את העיסה כפי מה שהיה קודם שנטל ממנה חלה זו א"נ כיון שקרא עליה שם חלה פטורה ממעשר שני או מעשר עני ואין צריך לתקן את העיסה כפי מה שהיא אחר שעולה חלתה ועדיין צריך תלמוד :

ח העושה עיסה להאכיל הפת שלה וכו'. משנה פ"ק עיסת הכלבים בזמן שהרועים אוכלים ממנה חייבת בחלה וכו' ואם אין הרועים אוכלים ממנה אינה חייבת בחלה וגרסי' בירושלמי איזו היא עיסת כלבים ריש לקיש אמר כל שעירב בה מורסן רבי יוחנן אמר כל שעשאה כעכין חייבת עשאה לימודים פטורה ר' בא בשם שמואל רבי אבא בשם רבי חייא רבה אפי' עשאה גלוסקין והא תנן אם אין הרועין אוכלים ממנה שפתר שעשאה משעה ראשונה שלא יאכלו הרועים ממנה. ופסק רבינו כהני אמוראי והיינו דכתב תחלה העושה עיסה להאכיל הפת שלה לבהמה או לחיה פטורה משמע שהדין תלוי במחשבת עושה העיסה ולא באיכות העיסה ולא בצורת הפת ועלה קאמר עיסת הכלבים וכו' שאם עשה אותה שיאכלו גם הרועים ממנה חייבת ואם לאו פטורה. וז"ל בפירוש המשנה ואם חישב בשעת הלישה בין על אכילת כלבים בין על אכילת בני אדם נתחייבה אותה עיסה במה שהיא חייבת כל עיסה ע"כ. ומה שכתב בתחלת הלשון עיסת הכלבים הוא שלשין אותם במורסנא אורחא דמילתא נקט לא שיהיה הדין תלוי בזה אלא במחשבת הלש את העיסה כדכתיבנא : עיסת העכו"ם פטורה וכו'. שם במשנה עכו"ם שנתן לישראל לעשות לו עיסה פטורה מן החלה נתנה לו במתנה עד שלא גלגל חייב משגלגל פטור העושה עיסה עם הנכרי אם אין בשל ישראל כשיעור חלה פטורה מן החלה וכי פטרינן בראשית הגז שותפות עכו"ם מן החלה היינו כשאין בחלקו של ישראל כשיעור אבל אם יש בחלקו של ישראל כשיעור חייב. ועדיין יש להסתפק אם נוטל חלה מכל העיסה או מחלקו של ישראל ונראה לומר מכל העיסה כיון שישראל עושה אותה ויש לו חלק בה שפיר קרי ביה עריסותיכם וכן יש לדקדק מלשון רבינו הרי זו חייבת ולא כתב הרי זה חייב והכי משמע מדפריך בירושלמי מה בינה לעיסת ארנונא אילו לעיסת ארנונא שמא אינה חייבת בחלה ומשני תמן ברשות ישראל הוא שמא ימלך העכו"ם שלא ליטלה ברם הכא לדעתו היא תלויה ומדפריך מעיסת ארנונא משמע דעיסת שותפות העכו"ם אם יש לישראל כשיעור חלה כולה חייבת ומדסתם רבינו משמע דסבירא ליה שיכול להפריש מינה ובה ולא חיישינן שמא מחלק העכו"ם עלה בידו ונמצא מפריש מן הפיטור על החיוב דהא קי"ל דיש ברירה בלא ודאי אפשר שלא תעלה בידו מחלק ישראל ומן התורה אין לה פיטור : י עכו"ם שהפריש חלה וכו'. זה מבואר ואפילו למ"ד אין קנין לעכו"ם בארץ ישראל מודה הוא בזה שהרי חיוב החלה בשעת גלגול ושל עכו"ם היא בשעת חיובה : ולמה לא חששנו לה וכו'. וא"ת ומה אנו צריכים לזה הטעם והא לא מחזקינן איסורא מספיקא וי"ל דרגלים לדבר כיון שהעכו"ם הפריש חלה דשל ישראל היא והיה אסורה לזר מן הספק קמ"ל כיון שיכול ישראל לעשות בהיתר גמור לצאת מאיסורא דרבנן שאמרו שצריך להפריש כשיעור ודאי לא תלה עיסתו בעכו"ם ומה שהפריש העכו"ם חלה טועה הוא ומודיעין אותו שאינו צריך :

יא המערב קמח חטים וכו'. שם במשנה העושה עיסה מן החטים ומן האורז אם יש בה טעם דגן חייבת בחלה ויוצא בה אדם ידי חובתו בפסח ואם אין בה טעם דגן אינה חייבת בחלה וכו' וגרסי' עלה בירושלמי מתניתין כרשב"ג דרשב"ג אומר לעולם אינה חייבת עד שיהיה בה דגן כשיעור ר' יעקב בר אידי בשם ר"ל הלכה כרשב"ג וזו נוסחא משובשת דאי מתניתין כרשב"ג מאן פליג עליה דהוצרך ר"ל לפסוק הלכה כרשב"ג אלא ודאי הגירסא היא מתניתין דלא כרשב"ג דמתני' תלה הדבר באם יש בה טעם דגן אפי' שאין בה כשיעור וטעמא דמילתא לפי שהדגן גורר את האורז להיות כמוהו והיינו דנקט אורז ולא שאר מיני קטניות ודעת הראב"ד לפסוק הלכה כרשב"ג כדפסק ר"ל וכן כתב גבי מצה בפסח והוא שיאכל כזית דגן בכדי אכילת פרס אבל מדברי הרמב"ן נראה דאפי' אין שם כזית בכדי אכילת פרס יוצא בה לפי שמדין גרירה הוא שהחטים גוררין את האורז וכן מבואר בירושלמי וה"ה לענין חלה אע"פ שאין בה דגן כשיעור חלה חייבת כסתמא דמתני' וסתם מתני' לקמן הנוטל שאור מעיסת חטים ונתן לתוך עיסה אורז אם יש בה טעם דגן חייבת בחלה והלא סתם שאור אין בו כשיעור חלה ואפ"ה אם יש בה טעם דגן חייב וכ"כ ר"ש עלה דמתניתין ואע"פ שאין בחטים כשיעור ואמרינן מתניתין דלא כרשב"ג וכו' וכיון דאמרי' מתני' דלא כרשב"ג משמע דמ"ד הכי סבר דאין הלכה כרשב"ג ולכן סמך רבינו על סתמא דמתני': אפי' היה השאור חטים וכו'. משנה כתבתיה בסמוך ומה שכתב הראב"ד והוא שיהיה השאור מעיסה חייבת אזיל לשיטתיה דבעינן שיהיה בה כשיעור חלה והכא נמי בעינן שיהיה השאור מעיסה חייבת אבל רבינו שהם לפי שהוא פוסק כסתם מתני' כדכתיבנא ולפי זה אפי' שלא יהיה השאור מעיסה החייבת השאור של חטים גורר את האורז להיות הכל לחם כיון שיש בו טעם חטה ומ"מ הרשב"א פסק כהראב"ד ז"ל

*[עי' בר"ם פ"א מ"ו] *[עי' בכ"מ]

לאו פטורה: יב עיסה שנילושה ביין או שמן או דבש או מים רותחים או שנתן לתוכה תבלין או הרתיח המים והשליך הקמח לתוכו ולשו. אם אפאה בין בתנור בין בקרקע בין על המחבת והמרחשת בין שהדביק את הבצק במחבת ובמרחשת ואח"כ הרתיחן באש מלמטה עד שנאפת הפת. בין שהרתיחה ואח"כ הדביק הבצק כל אלו חייבין בחלה. אבל העושה עיסה ליבשה בחמה בלבד או לבשלה בקדרה הרי היא פטורה מן החלה שאין מעשה חמה לחם בין שלשה במים בין שלשה בשאר משקין. וכן קלי שלשין אותו במים או בדבש ואוכלין אותו בלא אפייה פטור שאין חייבת אלא עיסה שסופה להאפות לחם למאכל אדם: יג עיסה שלשה תחלה לעשותה מעשה חמה והשלימה לעשותה פת. או שהתחיל בה לאפות פת והשלימה לעשות מעשה חמה. וכן קלי שלשו לאפותו פת חייבין בחלה: יד לחם העשוי לכותח מעשיה מוכיחין עליה. עשאה כעכין חייבת בחלה עשאה כלמודין פטורה מן החלה: טו כמה שיעור העיסה שחייבת בחלה מלא העומר קמח בין מאחד מה' מינים בין מחמשתן כולם מצטרפין לשיעור. וכמה הוא שיעור העומר שני קבין פחות חומש. והקב ארבעה לוגין. והלוג ד' רביעיות והרביעית אצבעיים על אצבעיים ברום אצבעיים וחצי אצבע וחומש אצבע. וכל האצבעות הם רוחב גודל אצבעות של יד. נמצאת למד שהמדה שיש בה י' אצבעות על י' אצבעות ברום שלש אצבעות ותשע אצבע בקירוב הוא העומר. וכן מדה שיש בה שבע אצבעות פחות שני תשיעי אצבע על ז' אצבעות פחות שני תשיעי אצבע ברום שבע אצבעות פחות שני תשיעי אצבע היא מדת העומר. ושתי המדות כאחד הם עולים. וכמה מכילה מדה זו כמו ארבעים ושלש ביצים בינוניות וחומש ביצה והם משקל ששה ושמונים סלעים ושני שלישי סלע מקמח החטים שבמצרים. שהם משקל חמש מאות ועשרים זוז מזוזי מצרים בזמן הזה. ומדה שמכילה כמשקל הזה מקמח החטים הזה בה מודדין לחלה

רדב"ז

ז"ל. ונראה לי להביא ראיה לדברי רבינו דגרסי' בפרק כל הזבחים שנתערבו וש"מ נותן טעם ברוב לאו דאורייתא ומותיב רבא עשה עיסה מן החטים ומן האורז אם יש בה טעם דגן חייבת בחלה ואע"ג דרובה אורז וש"מ נותן טעם ברוב לאו דאורייתא ואי איתא לדר"ל דבעינן כשיעור מן החטים מאי מותיב רבא לעולם נותן טעם ברוב לאו דאורייתא ושאני הכא דאיכא שיעור מן החטים ולפיכך חייבת בחלה אלא ודאי ליתא לדרים לקים דאמר הלכה כרשב"ג ודוחק הוא לומר דמותיב רבא ממשנה שאינה הלכה:

יב עיסה שנילושה ביין ושמן וכו'. בפ' כל שעה (דף ל"ו) אמר רבי עקיבא מה ת"ל לחם פרט לעיסה שנילושה ביין ושמן ודבש והקשו שם מדרבי עקיבא אדרבי עקיבא ותירצו הא ביום טוב ראשון הא ביו"ט שני ומשמע דלחם הוא אלא ביו"ט ראשון לא משום דבעינן לחם עוני: בין בתנור בין בקרקע וכו'. פרק כיצד מברכין אמר ליה אביי לרב יוסף האי כובא דארעא מאי מברכין עליה א"ל מי סברת נהמא הוא גובלא בעלמא הוא מר זוטרא קבע סעודתיה עילויה ובריך עליה המוציא לחם מן הארץ וג' ברכות אמר מר בר רב אשי ואדם יוצא בה ידי חובתו בפסח הא למדת דלחם הוא וחייב בחלה: בין שהדביק את הבצק וכו'. בפרק כל שעה אמר רבי יוחנן מעשה אלפס לא שנא הרתיח ולבסוף הדביק לא שנא הדביק ולבסוף הרתיח נהמא הוא וחייב בחלה ואדם יוצא בו ידי חובתו בפסח ופסק רבינו כרבי יוחנן וכן בהלכות וכן הסכימו הרמב"ן והרשב"א:

אבל העושה עיסה ליבשה בחמה וכו'. בפרק כיצד מברכין (דף ל"ז) תני רבי חייא לחם העשוי לכותח פטור מן החלה ופירש"י ז"ל שאין אופין אותו בתנור אלא בחמה ואין כן דעת רבינו דא"כ אפילו עשאן כעין כעכין לא היו חייבין כיון שכל מעשיה בחמה אין מעשה חמה לחם אבל לחם העשוי לכותח היינו מעשה תנור אלא שאינו עשוי לאכול אותו בעיניה ומשום הכי אמרינן דמעשיו מוכיחין עליו:

יג עיסה שלשה בתחלה וכו'. פ"ק דחלה עיסה שתחלתה סופגנין וסופה סופגנין פטורה מן החלה תחלתה עיסה וסופה סופגנין תחלתה סופגנין וסופה עיסה חייבת בחלה ומינה אתה למד שכל שתחלתו בפיטור וסופו בחיוב או איפכא חייב בחלה ולא מפטר עד שתהא תחלתו וסופו בפיטור וא"ת למה השמיט הקונקאות דתנן חייבות בחלה וי"ל דהיינו קמח קלוי שלשין אותו בשמן ואחר לישתו ואפייתו מפרכין אותו בידי' ומחזירין אותו קמח והכי משמע מן הירושלמי ואין בזה חידוש דאי משום שהוא קמח קלוי כבר כתב אח"כ שאם לש אותו חייב ואי משום שלשו ביין כבר כתב למעלה עיסה שנילושה ביין ושמן ודבש חייבת בחלה ואי משום דסופו להחזירו להיות קמח הרי תחלתו עיסה וסיפא דחייבת:

וכן קלי שלשין אותו וכו'. היינו שתיתא הנזכר בפרק כיצד מברכין (דף ל"ז) רב אמר שהכל נהיה בדברו ושמואל אמר בורא מיני מזונות אמר רב חסדא ולא פליגי הא בעבה הא ברכה וכו' ופשיטא דלאו לחם הוא:

יד לחם העשוי לכותח וכו'. הכי מתרצין מתנייתא פרק כיצד (דף ל"ז) וכבר כתבתי שנראה מדעת רבינו דלחם העשוי לכותח היינו בתנור אלא שלא נעשה לאוכלו בעיניה ולפיכך אם עשאה כעכין גילה בדעתו שרוצה לאוכלו כמות שהוא אם יערך לו דהא פסיק ותני לעיל שאין מעשה חמה לחם כדאיתא בירושלמי ואינו מחלק רבינו בין אם עשאה כעכין או למודים ומ"מ יש ליישב פירש"י דלעולם מעשה חמה פטורים אבל אם עשאה כעכין יש לחוש שמא ימלך כדאיתא בירושלמי אבל אם עשאה למודים לא חיישינן שמא ימלך: טו כמה שיעור העיסה וכו'. פ"ק דעדיות שמאי אומר מקב לחלה והלל אומר מקביים וחכמים אומרים לא כדברי זה ולא כדברי זה אלא קב ומחצה חייבים בחלה ומשהגדילו המדות אמרו חמשה רבעים חייבין ר' יוסי אומר חמשה פטורין חמשה ועוד חייבין ומה שכתב רבינו שני קבין פחות חומש היינו מדבריות דקב ומחצה ירושלמיות דהיינו ששה לוגין ירושלמיות שהם שבעה לוגין וביצה וחומש ביצה מדבריות הם שיעור עיסה והם מ"ג ביצים וחומש ביצה כאשר כתב רבינו

כסף משנה

יב עיסה שנילושה ביין וכו'. משנה בפ"ג דחלה (משנה ב') ואף על גב דבירושלמי (הלכה א') אמר רבי יוסי בר חנינא דמתניתין כרבי אלעזר איש ברתותא משום רבי יהושע כלומר ולא כר"ע משום רבי יהושע הא רבי יוחנן פליג עליה התם ואמר ד"ה היא ועוד דאפילו לרבי יוסי בר חנינא כיון דמשום רבי יהושע הוא דאיפליגו אפשר דר"א איש ברתותא בתרייתא הוא ושפיר דמי למימר הכי מדסתם לן תנא כוותיה וכן פסק הרשב"א. ומ"ש או מים רותחים או שהרתיח המים וכו'. משנה פ"ק דחלה (משנה ו) המעיסה בית שמאי פוטרין ובית הלל מחייבין החליטה ב"ש מחייבים וב"ה פוטרים ובפרק כל שעה (דף ל"ז) קתני עלה איזו היא המעיסה ואיזו היא החליטה המעיסה קמח על גבי מוגלשין החליטה מוגלשין שעל גבי קמח פירוש מוגלשין מים רותחים רבי ישמעאל ברבי יוסי אומר משום אביו זה וזה לפיטור ואמרי לה זה וזה לחיוב וכו' ות"ק מאי שנא המעיסה ומ"ש החליטה אמר רבי יהודה וכו' תברא מי ששנה זו לא שנה זו ופסק רבינו כליסנא דאמר זה וזה לחיוב וטעמו משום דבירושלמי פ"ק דחלה (הלכה א') שנויה בלשון הזה והכ"א לא כדברי זה ולא כדברי זה אלא הנאפה בתנור חייב וכיוצא בזה בפרק כל שעה בגמרא דידן וכיון דתנייה בלשון חכמים אלמא סבר דהלכתא כוותיה והכי אמרינן בפרק החולץ (דף מ') אע"ג דהלכתיה מעיקרא כיון דהדר אפייה בתנור לחם קרינן ביה. ומ"ש אם אפאה וכו' עד ואחר כך הדביק הבצק. פלוגתא דר"י ור"ל בפרק כל שעה ופסק כר"י וכן פסק הרי"ף והרא"ש והרשב"א. ומ"ש בין בקרקע בפרק כיצד מברכין (דף ל"ז:) האי טרוקנין חייבת בחלה מאי טרוקנין וכו' כובא דארעא פי' שעושין חפירה בקרקע ואופים שם. ומ"ש ואח"כ הרתיחן באש מלמטה כלומר ואין צ"ל אם האור מהלך מן הצד ולא מלמטה דבהא אפילו ר"ל מודה כדאיתא בירושלמי וטעמא משום דזהו דרך אפיית פת טורני. ומ"ש או שנתן לתוכה תבלין נלמד מדאמרינן בפרק כיצד מברכין (דף מ"ה) דפת הבאה בכסנין אם קבע סעודתו עליו מברך המוציא לחם מן הארץ וכיון דאיקרי לחם חייב בחלה: ומ"ש אבל העושה עיסה ליבשה בחמה. בפרק כל שעה אמרינן דמודה ביה רבי יוחנן. ומ"ש או לבשלה בקדרה. הכי אמרינן בירושלמי (הלכה ג') ר"ל אמר כל שהאור מהלך תחתיו אינו חייב בחלה אמר ליה ר"י ובלבד ע"י משקה: וכן קלי שלשין אותו וכו'. ירושלמי פ"ק דחלה קמח קלי שעשאו בצק חייב בחלה דברי יוסי בשם רבי יוחנן אמר והוא שאפאן משמע בהדיא שאם לא אפאן פטור:

יג עיסה שלשה תחלה וכו'. שם פ"ק (מ"ה) עיסה שתחלתה סופגנים וסופה סופגנים פטורה מן החלה תחלתה עיסה וסופה סופגנים תחלתה סופגנים וסופה עיסה חייבת בחלה ופירש הרמב"ן שבדעתו הדבר תלוי שאם מתחלה עשאה ע"ד לחם אז חייבת בגלגול אע"פ שלבסוף עשאה סופגנין ואם עשאה ע"ד סופגנים אע"פ שמתחלה בלילתה קשה פטורה וכן העלה הרא"ש והר"ם וזה דעת רבינו וכ"כ הרשב"א שדעת זה עיקר. ולאפוקי מפירוש ר"ח. ומ"ש וכן קלי. נתבאר בסמוך: יד לחם העשוי לכותח וכו'. בפרק כיצד מברכין (דף ל"ז:) ופירש"י לחם העשוי לכותח אין אופין אותו בתנור אלא בחמה כעכין ערוכה ומקופפת כגלוסקאות נאות גלי דעתיה דללחם עבדה כלמודים כנסרים בעלמא שלא הקפיד על עריכתם: טו כמה שיעור העיסה וכו'. פרק כיצד משתתפין (דף פ"ג ע"א) ת"ר ראשית עריסותיכם כדי עיסותיכם וכמה עיסותיכם כדי עיסת המדבר דכתיב והעומר עשירית האיפה הוא מכאן אמרו ז' רבעים קמח ועוד חייבים בחלה שהם שש ירושלמיות שהן חמש של צפורי ופירש"י שם ובפרק אלו עוברין האיפה ג' סאין כדיליף בפרק התודה והעומר עשירית של ג' סאין שהם י"ח קבין שהם ע"ב לוגין עשירית ע' לוגין ז' לוגין עשירית שלשני לוגין חומש הלוג שהוא ביצה ותומשא דהיינו דקאמר ז' רבעים ועוד ז' רבעי הקב דהיינו ז' לוגין ועוד ביצה ותומשא שהן שש ירושלמיות שהרי שש מדבריות נעשו חמש ירושלמיות נמצא לנו לוג מדברי ותומשו דביצה ותומשא הוי תומש הלוג ביצה תומש לחמש ביצים והתומש ביצה הוא תוספת לביצה הששית הרי לוג ותומשו והם נעשים לוג ירושלמי שהרי ששה תומשים נעשו חמשה הרי עומר המדבר שש רבעים ירושלמיות וסאה צפורית עודפת על ירושלמית שתות מלבר כדאמרינן בעירובין הרי עומר שהיה ששה רבעי ירושלמית נכנס בחומש צפוריים ומאחר ששבעה רבעי קב מדבריים וחומש הוי שיעור העיסה וכל רובע קב מהם ... שש ביצים וחומש שיעור עיסה החייבת בחלה וע"פ זה יתבאר לך מ"ש רבינו ששיעור העומר שני קבין פחות חומש הוא ע"פ המדה המדבריות שהאיפה ג' סאין והסאה ששה קבין נמצאת האיפה י"ח קבין נמצאת עשיריתה שני קבין פחות חומש שהן ז' לוגין ועוד מדבריים שהם ה' לוגין צפוריים והיינו דתנן בפ"ק דעדיות חמשה רבעים חייבים בחלה שהלוג רביעית הקב הוא והרביעית אצבעיים על אצבעיים וכו'. ומ"ש שהם משקל תק"כ זוז מזוזי מצרים לפי שכל זוז היא משקל דרה"ם וכל סלע ד' דינרים וכל דינר ו' מעין נמצא כל דינר משקלו דרה"ם וחצי וכל סלע משקלו ששה דרה"ם נמצא פ"ו סלעים עולים תקי"ו דרה"ם ושני שלישי סלע הם ד' דרה"ם הרי תק"כ דרה"ם לפ"ו סלעים ושני שלישי סלע. ומ"ש כולם מצטרפין לשיעור. משנה ברים חלה:

אמר

לחלה בכל מקום : טז אסור לאדם לעשות עיסתו פחות פחות מכשיעור כדי לפוטרה מן החלה . והמפריש חלה מעיסה שהיא פחותה מכשיעור לא עשה כלום והרי היא חולין כשהיתה . עשה עיסה פחותה מכשיעור ואפאה ונתן הפת לסל . וחזר ואפה פת אחרת ונתן לסל אם נתקבץ בסל שיעור חלה הסל מצרפן לחלה ומפריש החלה מן הפת . שנאמר והיה באכלכם מלחם הארץ מלמד שהוא מפריש מן האפוי . ואין התנור מצרפן לחלה : יז היו הככרות נושכות זו בזו ונתקבץ מן הכל שיעור חלה חייבין בחלה אע"פ שאינן בסל . אפה מעט מעט וקבץ הכל על לוח שאין לו תוך הרי זה ספק . ואם חלה של דבריהם היא אינו חייב להפריש עד שיצרף אותו כלי שיש לו תוך : יח קמח שלא רקדו אלא לשו בסובין שלו . הואיל ויש בכל הקמח עומר חייב בחלה . אבל אם נטל המורסן מן הקמח וחזר והשלים שיעור העיסה במורסן שהחזירו לקמח אינו חייב בחלה : יט נחתום שעשה עיסה לעשותה שאור לחלקה חייבת בחלה . שאם לא תמכר יעשנה פת . *אבל העושה עיסה לחלקה בצק פטורה :

נשים

השגת הראב"ד

*אבל העושה עיסה לחלקה בצק פטורה . א"א נראה מן הגמרא שאף באשה שעשתה עיסתה לחלק

כסף משנה

טז אסור לאדם וכו' . ירושלמי רפ"ג דחלה (הלכה א') הדא אמרה שאסור לאדם לעשות עיסתו קבין : והמפריש חלה מעיסה וכו' . משנה פ"ד דחלה (משנה ד) וכחכמים : עשה עיסה פחותה מכשיעור ואפאה וכו' . משנה פ"ב דחלה (משנה ד) העושה עיסתו קבין ונגעו זה בזה פטורים מן החלה עד שישוכו ר"א אומר אף הרודה ונותן לסל הסל מצרפן לחלה ואיפסיקא הלכתא כוותיה בפרק אלו עוברין (דף מ"ח) ובפ"ק דנדה (דף ח'). ומ"ש ואין התנור מצרפן לחלה . בפרק אלו עוברין תניא ר"א אומר הסל מצרפן רבי יהושע אומר התנור מצרפן רשב"ג אומר ככרות של בבל שנושכות זו בזו מצטרפות ומשמע דלר"א של דוקא מצרף ולא תנור ופסק כמותו משום דהא איפסיקא הלכתא כוותיה דמשמע דלאפוקי נמי מדרבי יהושע איפסיקא ותו דרשב"ג נמי סבר דאין תנור מצרפן והו"ל רבי יהושע יחיד לגבייהו והרשב"א כתב בפסקי חלה שלו וז"ל ואפשר היה לומר דרבי יהושע תנור ולא סל קאמר ור"א אפילו הסל מצרף וכ"ש התנור אבל בירושלמי (הלכה ב') גרסינן אית תנא תני הסל מצרף ואין התנור מצרף ואית תנא תני התנור מצרף ואין הסל מצרף וכיון שכך מסתברא דבחלת הארץ דאורייתא בין בסל בין בתנור מצטרפין וחייבים בחלה מספק אבל בח"ל דוקא בסל כר"א והרמב"ם כתב אבל התנור אינו מצרפן ולא חילק בין בארץ לח"ל ולא ידעתי מי הביאו לידי כך עכ"ל . ואני בעניי גברא רבא חזינא ותיובתא לא חזינא שרבינו יפרש דהני תנאי דפליגי בירושלמי הם רבי אליעזר ורבי יהושע והא איפסיקא הלכתא כר"א ועוד דאפילו אי הוה סבר רבינו כהרשב"א לא היה לו לחלק בין א"י לח"ל משום דחלה אף בא"י בזמן הזה אינה כימי עזרא אלא מדרבנן כמבואר בדברי רבינו פ"א מהלכות תרומות ופ"ה מהלכות חלה :

יז היו הככרות נושכות זו בזו וכו' . הרשב"א בפסקי חלה שלו כתב וז"ל העושה עיסתו קבין ונגעו זה בזה פטורים מן החלה עד שישוכו פירוש אע"פ שנגעו לאחר עריכה זה בזה אינם מצטרפין אבל אם השיכן זה לזה הואיל והם לאדם אחד מצטרפין וחייבים ואי זו היא נשיכה שנינו בתוספתא דטהרות איזהו הנושך התולש ממנו כל שהוא כלומר שאי אפשר שלא יתלוש מזה עם זה כשמפרידן ר' אליעזר אומר אפילו אינו מדביקן בעודן עיסה אלא שאפאן ונתנן בסל הסל מצרפן לחלה והוא שיהו ממין אחד ואע"פ שאינן נוגעות זו בזו כגון כעכין וכדאמרינן פרק אלו עוברין (פסחים דף מ"ח:) השיך הככרות זו בזו לאחר אפייה כל שאינן בתוך כלי אינן מצטרפות ואני תמה ממה שכתב רבינו משה שכך כתב עשה עיסה פחותה מכשיעור ואפאה ונתן הפת לסל הסל מצרפן לחלה היו הככרות נושכות זו בזו וכו' חייבים בחלה אע"פ שאינם בסל דהלמא משמע מדבריו דכל שהן ככרות של בבל חייבים ולא הוצרכו לסל אלא כעכין ונראה שהוא ז"ל פירש עד שישוכו דמתניתין אפי' לאחר אפייה ואינו אלא בלישה ואפילו לר"א דמחמיר טפי מדרבנן ואמר שאף הסל מצרפן הוא סבר כריב"ל דדוקא ככרות של בבל כדאמר פרק אלו עוברין אמר רב יוסף הני נשי דידן נהוג למיפא קפיזא קפיזא א"ל אביי מאי דעתיך להומרא הומרא דאתי לידי קולא הוא דקא מפקען ליה מחלה אמר ליה דעבדין כר"א דתנן ר"א אומר אף הרודה ונותן לסל וכו' ואמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבי אליעזר ואקשי עלה והא איתמר עלה אמר ריב"ל לא שנו אלא פכרות של בבל שנושכות זו מזו אבל כעכין לא אלמא לריב"ל אליבא דר"א תרתי בעינן נשיכת ככרות וצירוף סל ורבנן הקלו בלאחר אפייה ואמרו דאין מצטרפין אלא בשנשכו בעיסה והיינו דלא הזכירו ככרות אלא העושה עיסתו קבין ונגעו זה בזה כלומר שני הקבין בעיסתן והא דתניא רבי אליעזר אומר הסל מצרפן רבי יהושע אומר תנור מצרפן רשב"ג אומר ככרות שנושכות זו בזו מצטרפות רשב"ג מחמיר הוא מדכולהו ור"א ורבי יהושע אינם מודים לו בכך ואפשר שהרב ז"ל מפרש דר"א ורבי יהושע איירי בכעכין ובאתר ככרות שהם כעין כעכין שאינם נושכות זו מזו ורשב"ג איירי בככרות הנושכות ולא פליגי וקי"ל כרשב"ג דלא אשכחן מאן דפליג עליה והא דתנן במתניתין עד שישוכו אפילו לאחר אפייה קאמר ולא גרים הרב בדברי ר"א אף הרודה אלא הרודה ות"ק סבר שהכל תלוי בנשיכה אבל סל בלא נשיכה לא מעלה ולא מוריד ור"א אליבא דריב"ל סבר דתרתי בעינן נשיכה וסל כבככרות של בבל ור"א לקולא וכדאסיקנא אמר רבי חנינא אפילו כעכין ור"א להומרא או נשיכה בככרות של בבל או כעכין וצרוף סל קאמר זה נ"ל להעמיד דברי הרב אע"פ שהוא דחוק מאד שנמחוק הספרים שכתב בהם אף הרודה ועוד שנפרש דר"א ורבי יהושע לא דברו אלא בכעכין דוקא ועוד דלריב"ל ודאי רבי אליעזר חולק הוא על רשב"ג דהא אף ככרות הנושכות בעו צירוף סל וכיון דאליבא דריב"ל פליגי עליה דרשב"ג אנן מאן לימא לן דלא פליגי עכ"ל . ולענין מ"ש שרבינו מפרש שישוכו דמתני' הוי אפי' לאחר אפייה תמהני שאיני יודע מה נשיכה שייך אחר גמר אפייה ועוד שאיני רואה הוכחה בדבריו לומר שיהא סובר כן ונראה שרבינו מפרש מתניתין דעד שישוכו היינו שנדבקו זה בזה בתנור כמו שאירע לפעמים שנדבקים שם יפה וכשמוציאין אותם מהתנור יתראו כאילו שניהם אחד אם לא יפרידו אותם וכ"כ בפירוש המשנה ונגעו זה בזה ר"ל בעת האפייה שנגעו קצת ככרות לקצתם שאין חייבות בחלה עד שידבקו קצתם בקצתם דיבוק יפה עכ"ל וכן פירש"י . ולענין מה שנדחק לפרש המשנה והגמרא לדעת רבינו אני אייתב בלי שנמחוק גירסת הספרים ובלי דוחק והוא לומר שרבינו מפרש דר"א אומר אע"פ שלא נשכו זה בזה אם נתנן לסל הסל מצרפן והוה סבר ריב"ל דלא א"ר אליעזר הסל מצרפן אלא בככרות של בבל שהן כתבנית שבשכן דחוקות בתנור עשויות לישוך זו בזו כלומר לידבק דיבוק יפה הילכך כשלא נשכו מהני להו צירוף סל אבל כעכין במתוך שהן כתבנית אף ע"פ שיהיו נדחקות בתנור אינם נושכות זו בזו לא מהני להו צירוף סל ורבי חנינא סבר דאף בכעכין אר"א דמהני להו צירוף סל נמצא שכשנשכו זה בזה בין לת"ק בין לרבי אליעזר מצטרפין וכשלא נשכו זה בזה ונתנן בסל לת"ק אין מצטרפין ולרבי אליעזר מצטרפין ומשמע דרשב"ג דברייתא היינו ת"ק דמתניתין ופליג אדרבי אליעזר ורבי יהושע ואמר לא סל ולא תנור מצרפן אלא אם נושכות זו בזו מצטרפות בלא סל ותנור ואם אין נושכות זו בזו לא מהני להו צירוף סל ותנור ור"א ורבי יהושע סברי שאם נושכות זו בזו מצטרפות בלא סל ותנור וכשאין נושכות סל מצרפן לרבי אליעזר ותנור לרבי יהושע והשתא מ"ש רבינו היו הככרות נושכות זו בזו ונתקבץ מן הכל שיעור חלה חייבים בחלה אע"פ שאינם בסל דברי הכל היא וליכא מאן דפליג ביה . ובכן עלו דברי רבינו כהוגן בלי פקפוק :
אפה מעט מעט וכו' . בפרק אלו עוברין בעיא דלא איפשיטא ופסק בה בדאורייתא לחומרא ובדרבנן לקולא : יח קמח שלא רקדו וכו' . משנה פ"ב דחלה (משנה ו) :
יט נחתום שעשה עיסה וכו' . משנה בפ"ק דחלה (משנה ז) . ומ"ש שאם לא תמכר יעשנה פת . שם בירושלמי (הלכה ה') נחתום לא בדעתו הדבר תלוי בדעת הלקוחות הדבר תלוי שמא (לא) ימצא לקוחות והוא חוזר ועושה אותה עיסה כך נראה שהיא גירסת רבינו . ומ"ש אבל העושה עיסה לחלקה בצק פטורה . שם בירושלמי :
כתב הראב"ד ז"ל מהגמרא שאף האשה שעשתה וכו' : ודע שלשון הירושלמי בפרק הנזכר כך הוא הממרח כריו של חבירו שלא מדעתו ר"י אמר נטבל ר"ל אמר לא נטבל מתיב ר"ל קמיה דר"י והא תנן וכן נשים שנתנו לנחתום לעשות להן שאור אם אין בשל אחת כשיעור פטורה מן החלה ואין בשל כולהון כשיעור א"ל שניא היא שכן העושה עיסה ע"מ לחלקה בצק פטורה מן החלה א"ל והתנינן נחתום שעשה שאור לחלק חייב בחלה א"ל לא תתיבני נחתום נחתום לא בדעתו הדבר תלוי בדעת הלקוחות הדבר תלוי שמא ימצא לקוחות *וימלך לעשותה עיסה ע"כ . כך היא הגירסא נכונה והיא גירסת הראב"ד והיא גירסת הרשב"א בפסקי חלה שלו ובנוסחא דידן כתוב מתיב ר"י לר"ל ומ"ש הוא . וח"ל רבינו

רדב"ז

רבינו והוא ז"ל דקדק החשבון ומצא שיעור העיסה תק"כ דרה"ם מקמח מצרים ושש שבע אוקיות ואלי במשקל ירושלים אבל נראה שהקמח של ירושלים היא יותר כבדה משל מצרים מעט ולעולם צריך להזהר שלא יעשה העיסה פחות משיעור זה כדי שלא תהיה ברכה לבטלה דהמוציא חלה פחות מכשיעור לא עשה כלום ואם בירך הויא לה ברכה לבטלה :

טז אסור לאדם לעשות עיסתו וכו' . רפ"ג משנה אוכלין עראי מן העיסה עד שתגלגל בחטים ותטמטם בשעורים ואמרינן בירושלמי הדא אמרה שאסור לאדם לעשות עיסתו קבין ואיתא נמי בפסחים :
עשה עיסה פחותה מכשיעור וכו' . משנה פרק ב' העושה עיסתו קבין ונגעו זה בזה פטורים מן החלה עד שישוכו רבי אליעזר אומר אף הרודה ונותן לסל הסל מצרפן לחלה ופירושה לדעת רבינו אם נושכות כלומר שנתחברו חיבור יפה עד שאם אתה בא להפרידן ימשך מזו לזו בלא סל חייבים בחלה ואם ליצרפן בסל אעפ"י שאינן נושכות הסל מצרפן לחלה ולפי זה רבי אליעזר מודה לת"ק ואין ת"ק מודה לרבי אליעזר וכן ביארו בתלמוד שאפי' כעכין שאינם נושכות זו עם זו הסל מצרפן דקי"ל הלכה כרבי אליעזר ואמרינן בירושלמי הסל מצרף ואין התנור מצרף ונראה טעמא דאי משום נשיכה ליכא שהרי בתנור נוגעות ולא נושכות ואי משום דכתיב באכלכם מלחם הארץ לא נקרא לחם עד שיוציאנו מהתנור ויהיה ראוי לאכילה :
יז אפה מעט מעט וכו' . פרק אלו עוברין (דף מ"ח) בעי רבי ירמיה סלא שאין לה לבזבזין מהו תוך כלי בעינן וליכא או דילמא אויר כלי בעינן והא איכא תיקו ומש"ה נמי משמע דהלכתא כרבי אליעזר וכן אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבי אליעזר :
ואם חלה של דבריהם היא וכו' . משום דהוי ספיקא בדרבנן ואזלינן לקולא : יח קמח שלא רקדו וכו' . שם במשנה חמשת רבעים קמח חייבים בחלה הן ושאורן וסובן ומורסן חמשת רבעים חייבים ניטל מורסן מתוכן וחזר לתוכן הרי אלו פטורים ובסוף כלל גדול מפרש טעמא שכן העני אוכל פתו בעיסה בלוסה ואם נטל מורסן וחזר לתוכן אין זו דרך עיסה והכי מפרש בירושלמי :
יט נחתום שעשה עיסה לעשותו וכו' . שם במשנה פ"ק ונתן רבינו טעם לנחתום שאם לא תמכר יעשנה פת . ומזה הטעם אתה למד דדוקא נחתום ולא נשים ודוקא לחלק שאור ולא לחלק עיסה כפשטה דמתניתין דנקט נחתום דאין דרכה של אשה למכור פת ולפיכך לא חיישינן בה להמלכה ופלוגתא היא בירושלמי דרבי יוחנן סבר נחתום דוקא ור"ל סבר ה"ה נשים ותמהני על השגת הראב"ד ז"ל איך שביק רבי יוחנן ועביד כר"ל ואי משום עובדא דהך איתתא נמי פלוגתא היא דרבי מונא היה סובר כרבי יוחנן ואבוה סבר כר"ל ומה שדקדק מהאי דקתני נשים שנתנו לנחתום הא אשה אחת דומיא דנשים חייבת אורחא דמילתא נקט דאין דרך אשה אחת לתת לנחתום עיסה לחלקה שאור אבל נשים הרבה דרכם לתת לנחתום עיסה לעשותה שאור לחלק

*[בנוסחא דידן כתוב ושוב מוכר ועושה אותה עיסה :]

ב נשים שנתנו קמח לנחתום לעשות להם שאור. אם אין בשל אחת מהן כשיעור אע"פ שיש בכללן כשיעור פטורה:

פרק שביעי

א שתי עיסות שיש בשתיהן שיעור החייב בחלה ואין באחת מהן כשיעור ונגעו זו בזו ונשכו זו את זו אם היו של שנים אפילו הן ממין אחד פטורין מן החלה. שסתם שנים מקפידין. ואם ידוע שאינן מקפידין על עירוב העיסות הרי אלו מצטרפות: ב היו שתיהן של איש אחד אם היו ממין אחד מצטרפין וחייבות בחלה ואם משני מינין היו אין מצטרפין. שסתם אחד אינו מקפיד. ואם היה מקפיד שלא תגע עיסה זו בזו ולא תתערב עמה אפי' היו ממין אחד אין מצטרפות: ג וכיצד מצטרפות אם היו של אחד ממין אחד עיסת החטים שנגעה בעיסת הכוסמין מצטרפות נגעה בשאר המינין אין מצטרפות. וכן עיסת שעורין שנגעה בעיסת הכוסמין או שבולת שועל או שיפון וכן עיסת כוסמין ושל שבולת שועל ושל שיפון שנגעה כל אחת משלשתן בחבירתה הרי אלו מצטרפות: ד עיסת חדש אינה מצטרפת לשל ישן אע"פ שהן ממין אחד. כדי שלא יאמרו תורמין מן החדש על הישן. ולא יתרום מאמצע שתיהן אלא יביא עיסה אחרת חדש או ישן ויצטרף להם להשלים השיעור. בד"א בעיסה שנגעה בעיסה אחרת אבל הבולל קמח חמשת המינין ועושה מהם עיסה אחת הרי חמשתן מצטרפין לשיעור עיסת חלה כמו שביארנו: ה עיסה שהיא פחותה מכשיעור מכאן. ועיסה פחותה מכשיעור מכאן. ועיסה שאינה חייבת בחלה באמצע כגון עיסת אורז או עיסת תרומה או מדומע או עיסת עכו"ם אע"פ שנוגעות זו בזו אינן מצטרפות שהרי דבר הפטור מן החלה מבדיל באמצע: ו היה באמצע עיסה שהורמה חלתה מצטרפות שהעיסה שביניהן כבר היתה מחוייבת בחלה. וכן אם היה ביניהן עיסת הקדש מצטרפות מפני שראוי

רדב"ז

לחלק וכל אחת נוטלת מעט לחמע בה עיסתה וזה ברור ואפי' אי לא הוה ידעינן לתרוצי מתניתין לא שבקינן רבי יוחנן ועבדינן כר"ל וכל שכן דמתניתין דייקא כר' יוחנן:

פ"ז א שתי עיסות שיש בשתיהן וכו'. משנה פ"ד שתי נשים שעשו שני קבין ונגעו זה בזה אפי' הן ממין אחד פטורים ובזמן שהם של אשה אחת מין במינו חייב ושלא במינו פטור והא דקתני שני קבין ב"ה היא וכבר נתבאר למעלה שיעור העיסה והא דקתני נגעו זה בזה לאו דוקא אלא נשכו זה בזה ואין מועיל לא נשיכה ולא צירוף כלי כיון דמקפידות וכתב רבינו משמע ואפי' לשו שני קבין בבת אחת כיון דסופו ליחלק כדאמרינן לעיל גבי נחתום ירושלמי א"ר יוחנן סתם אשה אחת אינה מקפדת שתים מקפידות אשה אחת מקפדת עשו אותה כשתי נשים שתי נשים שאינן מקפידות עשו אותן כאשה אחת שאינה מקפדת ונתבארו דברי רבינו:

ג וכיצד מצטרפות וכו'. שם במשנה אי זהו מין במינו החטים אינן מצטרפות עם הכל אלא עם הכוסמין השעורים מצטרפות עם הכל חוץ מן החטים רבי יוחנן בן נורי אומר שאר המינים מצטרפות זה עם זה והלכה כרבי יוחנן בן נורי והא דתנן בריש מכילתין דכל חמשת המינים מצטרפות בירושלמי משני לה ההיא בבלול והכא בנשוך וכן כתב רבינו בסמוך נמצא למד שהכוסמין מצטרפין עם הכל ואפשר דקים להו לרבנן שהוא ממין הכל:

ד עיסת חדש אינה מצטרפת וכו'. שם במשנה קב חדש וקב ישן שנגעו זה בזה רבי ישמעאל אומר יטול מן האמצע וחכמים אוסרין ואמרינן עלה בירושלמי א"ר הילא טעמייהו דרבנן כוסמין וחיטים שני מינין הם ואין בני אדם טועין לומר תורמין מן החדש על הישן אבל חדש וישן מין אחד הוא אם אומר את כן אף הוא סבור לומר תורמין ומעשרין מזה על זה. ומה שכתב רבינו אלא יביא עיסה אחרת חדש או ישן ויצרף להם להשלים אין כוונתו שאם יביא חדש ויצרף לחדש ויהיה בחדש שיעור עיסה שיפריש ממנה ויפטור את שתיהן דהכתי איכא למיחש שלא יאמרו תורמים מן החדש על הישן אלא כוונתו ז"ל אם רוצה לתקן את החדש יביא חדש וכו' או ישן אם רוצה לפטור את הישן ואם רוצה לתקן את שתיהן יוסיף מן החדש עד שיהא בו כשיעור וכן יוסיף מן הישן עד שיהיה בו כשיעור או יפריש עליהם ממקום אחר מן החדש על החדש ומן הישן על הישן:

ה עיסה שהיא פחותה מכשיעור וכו'. שם במשנה שני קבין וקב אורז או קב תרומה באמצע אינן מצטרפים דבר שניטלה חלתו באמצע מצטרפים שכבר נתחייב בחלה והוסיף רבינו של מדומע ושל עכו"ם וחד טעמא הוא שהרי לא נתחייבו בחלה:

ו וכן אם היתה ביניהם עיסת הקדש וכו'. בירושלמי תני רבי חלפתא בן שאול קב הקדש מצטרף קב חלה אינו מצטרף מה בין הקדש ובין חלה של הקדש ראוי להפדות ומחייבו בחלה חלה אינה ראויה להפדות ולחייבה וא"ת חלה נמי ראוי לישאל עליה אחר שהרים כמו שנשאלין על התרומה ותחזור חולין ותהיה

חייבת בחלה שמא תמלך לעשותה עיסה מהסיא איתתא דאתת ושאלת לרבי מונא כגון דאנא בעיא מעבד עיסתי אצריכא מהו דנסיבנא והכא פטורה מן החלה א"ל ולמה לא אתא שאיל לאבוס אמר ליה אסור שמא המלך לעשות עיסה ומתניתין גופא איכא למשמע נשים שנתנו לנחתום לעשות לכן שאור אם אין בכל אחת כשיעור פטורה מן החלה דייקינן הא אשה אחת דומיא דהמנ חייבת ואע"ג דרבי יוחנן הוא דאמר פטורה ר"ל פליג עליה דאמר דנחתום לאו דוקא ומשום נשים דוקא לענין חלוק הא אשה אחת חייבת בחלוק ומעשה דהכיא אתתא מוכח דבכל אשה נמי חיישינן לאימלוכי:

כסף משנה

רבינו שמשון בפירוש המשנה [נחתום] שעשה שאור לחלק כדי חיוב חלה עשה בבת אחת אלא שדעתו לחלק לכמה עיסות ואין בכל חלק וחלק כשיעור ופליגי בירושלמי אי נחתום דוקא אי לא ונשים שנתנו לנחתום לעשות להן שאור ובין כולן יש כשיעור ולש הכל בבת אחת שלא מדעתן ירושלמי המפרח כריו של חבירו שלא מדעתו רבי יוחנן אמר נטבל ר"ל אמר לא נטבל מתיב ר"י לר"ל והתנן וכן נשים שנתנו לנחתום לעשות להן שאור אם אין בשל אחת מהם כדי שיעור פטורה מן החלה ואין בשל כולהון כשיעור בתמיה לומר לא נטבל וטעות סופר בירושלמי וקאמר ר"י בעושה עיסה ע"מ לחלקה [בצק] פטורה מן החלה כדמשני הכא אמר ליה שניא היא שכן העושה עיסה לחלקה בצק פטורה מן החלה אמר ליה והתנן נחתום שעשה שאור לחלק חייב בחלה אמר ליה לא תתיבני נחתום נחתום לא בדעתו הדבר תלוי בדעת הלקוחות הדבר תלוי שמא ימצא לקוחות ונטבלו מיד כלומר לא יחלק אם ימצא קונים עכ"ל. ורבינו פסק כר"י שמחלק בין נחתום לאחר והראב"ד סובר דלא קי"ל כוותיה אלא כר"ל דפליג עליה ואמר נחתום לאו דוקא ונסתייע בזה מעובדא דירושלמי דאמר דחיישי' שמא תמלך לעשותה עיסה ה"נ חיישינן שמא תמלך שלא לחלקה וכן מדיוקא דמתניתין ויש לומר לדעת רבינו שאין לנו לדחות הכלל שבידינו דהלכה כר"י לגבי ר"ל וההיא דירושלמי לא מכרעה דהתם עשתה עיסתה אצריכא שהם סופגנין ואחר כך רצתה ליקח קצת ממנה לאפותה ושאלה אם יכולה לאכלה בלא חלה כיון שאין במה שלקחה לאפות שיעור חלה ואסר לה משום שמא תמלך על כולה או על שיעור חלה לאפותה דאיכא למימר שאני התם דמתחלה עשתה כל עיסתה ע"ד לעשותה כולה אצריכא ואחר כך נמלכה לאפות קצתה דכיון דחזינן שנמלכה על קצתה איכא למיחש שמא תמלך על כולה או על כדי שיעור חלה מה שאין כן בעושה עיסתה לחלק דכיון דלא ראינו שנמלכה לא חיישינן שתמלך ומה שרצה לדייק ממתניתין דנשים שנתנו לנחתום לעשות להן שאור וכו' סובר רבינו דמדנקט רישא נחתום משמע בהדיא דדוקא נחתום הא שאר כל אדם שעשה עיסה לחלק פטורה ואיידי דאיירי רישא בנחתום נקט בסיפא בנחתום לומר דאע"ג דברישא נחתום שעשה עיסה לחלק חייב בנחתום דסיפא פטור ומשום דאין דרך אשה אחת לתת קמח לנחתום לעשות עיסה לחלק נקטה בנשים שנתנו. ועי"ל שהרי רבינו שמשון פירש דה"ק נשים שנתנו לנחתום לעשות להן שאור ובין הכל יש שיעור ולש הכל בבת אחת שלא מדעתן ולפי פירוש זה לא שייך לדייק מה שדייק הראב"ד שאין זה ענין לעושה עיסה לחלק ודין עושה עיסה לחלק הא שמעינן מדיוקא דרישא כדאמרן:

ב נשים שנתנו קמח לנחתום לעשות להם וכו'. משנה שם:

פ"ז א שתי עיסות וכו'. משנה רפ"ד דחלה (משנה א') שתי נשים שעשו שני קבין ונגעו זה בזה אפילו הן ממין א' פטורין ובזמן שהם של אשה אחת מין במינו חייב ושלא במינו פטור. ומה שכתב ואם ידוע שאינם מקפידין וכו' וכן מה שכתב ואם היה מקפיד וכו'. שם בירושלמי (הלכה א'):

ג וכיצד מצטרפות וכו'. שם במשנה ב' אי זהו מין במינו החטים אינם מצטרפות [עם הכל] אלא עם הכוסמין השעורים מצטרפות עם הכל חוץ מן החטים ר"י בן נורי אומר שאר המינים מצטרפים זה עם זה ופסק כר"י בן נורי משום דמשמע ליה דר"י בן נורי לאו לאיפלוגי את"ק אתא אלא לפרושי דאע"ג דבירושלמי אמרו מהו שייריתא רב הונא אמר אם אומר את השיפון מין כוסמין מצטרף עם החטים שבולת שועל מין שעורים אינו מצטרף עם החטים ופירשו ר"ש והרא"ש דת"ק פליג אר"י בן נורי בשאר מינים דלת"ק שיפון מין כוסמין ושבולת שועל מין שעורים ואין מצטרפין ולי נראה שפירושם דחוק בלשון הירושלמי אלא ה"פ משום דר"י בן נורי אמר שאר מינים מצטרפין זה עם זה נראה שיפון וכוסמין ושבולת שועל שלשתן מין אחד הם ומאחר שהחטים מצטרפות עם הכוסמין למה לא יצטרפו עם השיפון ושבולת שועל ושני רב הונא דאע"ג דשאר מינים מצטרפין זה עם זה לא יתחייב בשביל זה שיצטרפו עם החטים דבשלמא שיפון מאחר שהוא מין כוסמין להיותו דומה לו יש מקום לומר שמצטרפים עם החטים אבל שבולת שועל שהוא מין שעורים פשיטא שאינם מצטרפין עם החטים נמצא שלא למדנו מהירושלמי אלא דלת"ק אם נאמר דשיפון מין כוסמין מצטרף אבל לענין שאר מינים שמצטרפים זה עם זה ליכא מאן דפליג אר"י בן נורי. זה נ"ל שהוא דעת רבינו בפירוש הירושלמי הזה. ומה ששנינו במנחות ס"פ ר' ישמעאל (דף ע') תנא כוסמין מין חטים שבולת שועל ושיפון מין שעורים צ"ל דאף מין חטים קאמר ושפיר מצטרפים שלשתן זה עם זה דשלשתן מין שעורים הם אלא שהכוסמין הם מין שעורים ומין חטים:

ד עיסת חדש וכו' ולא יתרום מאמצע שתיהן. משנה (דף שם) וירושלמי בפ"ד דחלה וכחכמים. ומ"ש אלא יביא עיסה אחרת חדש או ישן. שם בירושלמי קב חדש מצטרף ומשמע דהיינו לומר שאם היה ישן מצד זה וישן מצד זה וחדש באמצע מצרפן וה"ה אם היה חדש מצד זה וחדש מצד זה וישן באמצע שהוא מצרפן: בד"א בעיסה שנגעה וכו'. בירושלמי בריש חלה (הלכה ה') רמי מתניתין דחמשת מינים מצטרפין זה עם זה אמתניתין דהחטים אינן מצטרפות אלא עם הכוסמין וכו' ומשני כאן בנשוך כאן בבלול:

ה עיסה שהיא וכו'. משנה ג' פ"ד דחלה שני קבים וקב אורז או קב תרומה באמצע אינם מצטרפין. ומ"ש או מדומע או עיסת עכו"ם בירושלמי:

ו והיה באמצע עיסה וכו'. שם במשנה. ומ"ש וכן אם היה ביניהם עיסת הקדש וכו' עד הרי שתי העיסות שבגלדין מצטרפות לחלה. שם בירושלמי (הלכה ב'):

שראוי לפדותה ותתחייב בחלה. וכן אם היתה ביניהן עיסת מין אחר או עיסת איש אחר או עיסת חדש הרי שתי העיסות שבצדדין מצטרפות לחלה: ז שתי עיסות שכל אחת מהן פחותה מכשיעור שהפריש חלה מזו וחלה מזו וחזרו ונגעו זו בזו והרי בשתיהם כשיעור חייבין להפריש מהן חלה שהחלות הראשונות אינן כלום: ח שני עכו"ם שעשו עיסה כשיעור וחלקוה ואחר כך נתגיירו. והוסיף כל אחד על חלקו אחר שנתגייר עד שהשלימו לשיעור הרי זו חייבת. שלא היתה לה שעת חובה כשהיו עכו"ם שהרי פחות מכשיעור היה ביד כל אחד מהן: ט *אבל שני ישראלים שעשו כך וחזר כל אחד אחר שחלקו והוסיף על חלקו עד שהשלימו לשיעור הרי זו פטורה, שכבר היתה לה שעת חובה והן היו פטורין באותה שעה מפני שעשאוה לחלק: י *היתה העיסה ביד העכו"ם והישראל בשותפות וחלקו. ואח"כ נתגייר העכו"ם והוסיף הגר על שלו [וישראל על שלו] עד שהשלים כל אחד עיסתו לשיעור של ישראל חייבת ושל עכו"ם פטורה: יא הנוטל שאור מעיסה שלא הורמה חלתה ונתנו לתוך עיסה שהורמה חלתה ה"ז מביא עיסה שנייה שיהיה בה עם שאור זה שיעור עיסה שחייבת בחלה ונותנה בתוך העיסה שהורמה חלתה. ומפריש מן העיסה השנייה שיעור חלה עליה ועל השאור כדי שיטול מן המוקף. ואם אין לו עיסה שנייה נעשית זו כולה טבל ומפריש חלה על הכל שהטבל במינו אוסר בכל שהוא: יב *עיסה הטבולה לחלה אינה כחלה. והרי היא כחולין לענין

השגת הראב"ד

*אבל שני ישראלים וכו' עד מפני שעשו אותה לחלק. א"א אין דבר זה מחוור ואם עשו אותה לחלק והשלימו מאין לו שהוא פטור ומה בין זה לעושה עיסתו קבין והסיכן או שצרפן בסל שהן חייבין ואע"פ שראה כן בירושלמי אין הלב נותן לסמוך עליו ועוד דקי"ל אין דחוי אצל מצות ואחד זה ואחד זה כיון שהשלים עליו חייב:

*היתה העיסה וכו' עד שהשלים כל אחד עיסתו לשיעור של ישראל חייבת וכו'. א"א דומה דקפיא דידיה אדידיה של ישראל אמאי חייבת ושל עכו"ם אמאי פטורה איפכא מיבעי ליה. ונ"ל דגמרא דירושלמי בתמיהא קאמר דהכי גרסינן ישראל ועכו"ם שעשו שני קבין וחלקו והוסיפו זה על שלו וזה על שלו ניחא חלקו של ישראל חייב חלקו של עכו"ם מהו כלום חלקו של ישראל חייב אלא מפני חלקו של עכו"ם חלקו של ישראל חייב וחלקו של עכו"ם פטור משמע דבתמיהא קאמר אלא זה וזה חייב:

השגת הראב"ד

*עיסה הטבולה לחלה וכו' עד

ז שתי עיסות שכל אחת מהן פחותה מכשיעור וכו'. משנה ה' שם וכחכמים:

ח שני עכו"ם שעשו עיסה וכו' עד מפני שעשאוה לחלק. ירושלמי בפ"ג דחלה (הלכה ד'): כתב הראב"ד אבל שני ישראלים וכו'. א"א אין דבר זה מחוור וכו' ורבינו סובר שאין לדחות הירושלמי בכך וע"כ יש למצוא טעם לדברי הירושלמי דלא תיקשי ליה מהעושה עיסתו קבין והסיכן או צרפן בסל דחייב וי"ל דשאני התם שעדיין לא היה לה שעת חובה מעולם הילכך כל שהגיע לה שעת חובה חייבת אבל הכא שכבר היה לה שעת חובה שהרי היה כשיעור ונפטרה מפני שעשאוה לחלק שוב אינה חוזרת להתחייב דה"ל כאילו הורמה ממנה חלתה באותה שעה והרי זו דומה לאותה ששנינו פרק ג' דחלה (משנה ג) הקדישה עיסתה עד שלא גלגלה וגלגלה הגזבר ואח"כ פדאתה פטורה שבשעת חובתה היתה פטורה ואין זה ענין אצל דיחוי דמצות:

י היתה העיסה ביד עכו"ם והישראל בשותפות וכו'. גם זה שם בירושלמי ישראל ועכו"ם שעשו שני קבין וחלקו והוסיף זה על שלו וזה על שלו ניחא חלקו של ישראל חייב חלקו של עכו"ם מהו כלום חלקו של עכו"ם חייב אלא מחמת חלקו של ישראל חלקו של ישראל חייב וחלקו של עכו"ם פטור. והראב"ד גורס כלום חלקו של ישראל חייב אלא מחמת חלקו של עכו"ם והיא הגירסא הנכונה ופסק רבינו כירושלמי הזה כפשוטו שהוא בניחותא: והראב"ד כתב על דברי רבינו א"א דומה דקפיא דידיה אדידיה וכו'. ואני אומר דגם לפירוש הראב"ד קשה לירושלמי עצמו שפסק בשני עכו"ם לפטור ובשני ישראלים לחיוב דישראל ועכו"ם מאי שנייהו חייבים הל"ל של עכו"ם חייב ושל ישראל פטור לפיכך נראה ליישב הירושלמי לדברי רבינו דשל ישראל חייבת משום דכיון שחלקו היה מחובר עם של עכו"ם ועכו"ם לאו בר חיובא הוא נמצא שלא באה עיסה זו עדיין לידי חיוב חלה מעולם והוי כעושה עיסתו קבין והסיכן או צרפן בסל דחייב וז"ש כלום חלקו של ישראל חייב אלא מחמת חלקו של עכו"ם כלומר דאין חלקו של ישראל חייב אלא מפני שהמשלים שיעור חלה היה חלקו של עכו"ם דלאו בר חיובא הוא והוי חלקו של ישראל כאילו גלום לבדו הילכך כשיוסיף עליו וישלים לכשיעור חייב ומה שאמרו אחר זה חלקו של ישראל חייב חלקו של עכו"ם פטור היינו לומר דכיון דחזינן דחלקו של ישראל חייב מטעמא דאמרן ממילא שמעינן דחלקו של עכו"ם פטור דכיון דחלק העכו"ם מחובר לחלק ישראל דבר חיובא הוא א"כ הוי כאילו לש העכו"ם שיעור חלה וכבר היה לה שעת חובה ונפטרה מפני שהיה עכו"ם באותה שעה ושוב אינה חוזרת להתחייב כמו שנתבאר וי"ל דבעשו עיסה זו על מנת שלא לחלק ואחר כך נמלכו וחלקו מיירי דאי מתחלה עשאוה ע"מ לחלק לא היה לה שעת חובה מעולם והכי דייק לישנא דרבינו שכתב בבבא זו היתה העיסה ביד העכו"ם וביד הישראל בשותפות מה שלא כתב כן בשאר בבות והיינו לומר שלא עשאוה לחלקה אלא להיות ביניהם בשותפות ואחר כך נמלכו וחלקוה ומש"ה של עכו"ם פטורה שכבר היה לה שעת חובה אבל אם מתחלה עשאוה ע"מ לחלקה של עכו"ם נמי חייבת דהא לא היה לה שעת חובה מעולם:

יא הנוטל שאור וכו' עד ומפריש חלה על הכל. משנה פ"ג דחלה (משנה ח). ומ"ש שהטבל במינו אוסר בכל שהוא. ג"ז שם משנה:

יב עיסה הטבולה לחלה וכו'. בסוף פ' ב' דחלה (משנה ח) תנן ר"א אומר נוטלת מן הטהור על הטמאה כיצד שתי עיסות אחת טמאה ואחת טהורה נוטל כדי חלה מעיסה שלא הורמה חלתה ונותן פחות מכביצה באמצע כדי שיטול מן המוקף וחכמים אוסרין. ופירש שם רבינו א"ר אליעזר שנוטל אדם מעיסה טהורה שלא הורמה חלתה שיעור תרומה החייבת לעיסה טמאה ולעיסה טהורה ואח"כ נוטל פחות מכביצה מעיסה טמאה ומחלקה ונותן בצדה מצד א' עיסה טהורה ובצדה מצד שני עיסה טמאה ויהיה אותו החלק שהוא פחות מכביצה באמצע ואח"כ יניח השיעור שבו שיעור שתי חלות על אותו החלק הטמא שהוא פחות מכביצה ומוציאו לשם חלה על שתי העיסות ואז יהיה תורם מן המוקף כיון שכל אותם השיעורים דבוקים זה בצד זה ותהיה החלה טהורה והעיסה טהורה ג"כ עומדת בטהרתה לפי שכל אחת מהן לא נגעה אלא בפחות מכביצה אוכל טמא וכו' ומה שהוא פחות מכביצה מאוכל טמא אינו מטמא טומאת אוכלים עכ"ל. ובס"פ כסס קאמר הכא דמתניתין ותניא כוותה סברוה אידי ואידי בעיסה דאבונה והולין הטבולים לחלה לאו כחלה דמו מאי לאו בהא קמיפלגי דמ"ס אין שני עושה שלישי בחולין ומ"ס שני עושה שלישי בחולין אמר רב מרי בריה דרב כהנא דכ"ע אין שני עושה שלישי בחולין והכא בחולין הטבולין לחלה קמיפלגי מ"ס כחלה דמו ומ"ס לאו כחלה דמו ואיבעית אימא

ותהיה חייבת בחלה וי"ל דשאלה צריכה חכם או שלשה הדיוטות ומי יימר דמזדמני ליה אבל פדיון הקדש אין צריך שאלת חכם ועדיין צריך עיון: וכן אם היתה ביניהם עיסת מין אחר וכו'. שם בירושלמי קב מין אחר מצטרף קב אשה אחרת מצטרף קב חדש מצטרף:

ז שתי עיסות שכל אחת וכו'. שם במשנה שני קבין שניטלה תרומתו של זה בפני עצמו ושל זה בפני עצמו חזר ועשאו עיסה אחת רבי עקיבא פוטר וחכמים מחייבין נמצא חומרו קולו ופסק כחכמים. ומה שכתב רבינו בכל הפרק נגעו זה בזה היינו נשכו זו בזו דנגיעה לחודה אינה מחברת כדכתיב:

ח שני עכו"ם שעשו עיסה וכו'. מימרא בירושלמי פ"ג כלשון רבינו ואיכא למידק כיון דנתגלגלה העיסה בזמן שהיו עכו"ם אמאי מחייבין להו לאפרושי חלה אחר שנתגיירו וי"ל כיון שהוסיפו על הראשונה וחזרו וגלגלו אותה אחר שנתגיירו נתחייבה כל העיסה ואפי' החלק שגלגלו אותה בעודם עכו"ם אבל עכו"ם שנתגייר והיתה לו עיסה מגולגלת פטורה מן החלה כדאמרינן לקמן: ט אבל שני ישראלים וכו'. בירושלמי שם והקשה הראב"ד ז"ל ואם עשו אותה לחלק והשלימו מאין לו שהוא פטור ומה בין זה לעושה עיסתו קבין והסיכן או צירפן בסל שהן חייבין ויש לתרץ דבשלמא עושה עיסתו קבין יש שם שיעור אלא שחסר חיבור הילכך כשהסיכן או צירפן בסל נתחייבו אבל העושים עיסתם לחלק וחילקוה אין אחד מהן חייב בחלה אע"פ שהוסיף כל אחד על חלקו אינו דומה מי שהיה פטור ונתחייב למי שהיה חייב ונפטר כיון שנפטר נפטר לגמרי. עוד הקשה ז"ל דאין דיחוי אצל המצות כוונתו ז"ל כיון שנראה ונדחה בשעה שחלקוה ונראה אח"כ כשהוסיפו עליהם אינו נדחה ולא ירדתי לסוף דעתו בקושיא זו דלא אמרי' הכי אלא אם נראה בתחלה אבל הכא לא נראה שהרי כדי לחלק עשאוה בתחלה ודחוי מעיקרא הוא ומ"מ אין על רבינו השגה שעל הירושלמי סמך ואין שם חולק:

י היתה העיסה בשותפות וכו'. שם בירושלמי ישראל ועכו"ם שעשו שני קבין וחלקן והוסיפו זה על שלו וזה על שלו ניחא חלקו של ישראל חייב חלקו של עכו"ם מהו כלום של עכו"ם חייב אלא מפני חלקו של ישראל חלקו של ישראל חייב ושל עכו"ם פטור זו היא גירס' הספרים שלנו והכי פירושה לדעת רבינו ישראל ועכו"ם שעשו עיסה בשותפות ולא היתה דעתם לחלקה ואח"כ נמלכו לחלקה ואח"כ נתגייר העכו"ם והוסיף זה על שלו וזה על שלו ניחא חלקו של ישראל חייב אע"ג דלעיל פטור שני ישראלים היינו דמעיקרא עשו אותה לחלק ולא נתחייבה כלל דהוי דחוי מעיקרו ושוב לא נראה אבל הכא לא עשו אותה לחלק ויש לכולה שיעור חלה וכיון שנראה אע"ג דחלקו אותה כיון שחזר והוסיף עליה אין דיחוי אצל מצות ולפיכך של ישראל חייב והדר בעי של עכו"ם מהו ופשטה כלום של עכו"ם אתה בא לחייבו אלא מפני חלקו של ישראל דבשעת עשייתה בא חיוב היתה שהרי לא עשאוה לחלק מהאי טעמא גופיה של ישראל חייב שהרי לא עשאוה לחלק ושל עכו"ם פטור שהרי היה בה שיעור וחלה עליה חובת חלה אלא שנפטרה מפני שהיא של עכו"ם הילכך אפילו שיוסיף אח"כ פטורה דהא לא מחייבין לעיל שני עכו"ם אלא מפני שעשאוה לחלק ושהוא משיעור היה ביד כל אחד מהם הילכך כשהוסיפו עליה חייבת ודוק והשתא שעלו דברי רבינו בלא קושיא לפי גירסת הספרים שלנו שהיא יותר נכונה מגירסת הראב"ד ז"ל לפי עניות דעתי. ולפרש הירושלמי בתמיה כאשר כתב הראב"ד ז"ל עדיין קשיא הירושלמי דידיה אדידיה דלעיל שני עכו"ם חייבת ושני ישראלים פטורה והכא חייב את שניהם ותרוייהו חד גברא אמרן א"ר בון בר חייא שני עכו"ם שעשו וכו' שני ישראלים שעשו וכו' ישראל ועכו"ם שעשו שני קבין וכו' והיך אפשר לקבוע קצתו להלכה ולדחות קצתו מהלכה אין זה דרך פוסק הלכות והטור פסק כל זה כהירושלמי:

יא הנוטל שאור מעיסה וכו'. פ"ג דחלה הנוטל שאור מעיסה שלא הורמה חלתה ונתן לתוך עיסה שהורמה חלתה אם יש לו פרנסה ממקום אחר מוציא לפי חשבון ואם לאו מוציא חלה אחת על הכל וכתב רבינו ונותנה בתוך העיסה שאם לא יעשה כן נמצא שהעיסה שהורמה חלתה מפסקת ולא אמרינן נמי שהשאור בטל אגב העיסה ונמצא מפריש מן החיוב על הפטור שהרי הטבל אוסר בכל שהוא ולא בטל ומהאי טעמא חזרה כל העיסה להיות טבל ומפריש על כל העיסה ולא אמרי' חלה וחולין מעורבין זה עם זה אלא כל מה שיקרא שם חלה דינו כחלה לכל דבריו:

יב עיסה הטבולה לחלה וכו'. תנן ספ"ב רבי אליעזר אומר ניטלת מן הטהור על הטמא כיצד עיסה טהורה ועיסה טמאה נוטל כדי חלה מעיסה שלא הורמה חלתה ונותן פחות מכביצה באמצע כדי שיטול מן המוקף וחכמים אוסרים ופסק רבינו בפי' המשנה כחכמים ונראה דהכא פסק כרבי אליעזר וכן השיג עליו הראב"ד ז"ל ותו קשה

לענין הטומאה. שאין השני עושה שלישי בחולין כמו שיתבאר במקומו. ומותר לגרום טומאה לחולין שבארץ ישראל. לפיכך שתי עיסות אחת טמאה ואחת טהורה *נוטל כדי חלת שתיהם מעיסה שלא הורמה חלתה ונותנו באמצע סמוך לעיסה הטהורה ומושך מן הטמאה לטהורה כדי ביצה כדי לתרום מן המוקף:

יג עושה אדם עיסה טהורה ואינו מפריש חלתה ומניחה או מניח מקצתה להיות מפריש עליה והולך חלות של עיסות אחרות. ואפילו נטמאו העיסות עד שתעשה העיסה שהניח כולה חלה ויתננה לכהן. והוא שלא תפסל מאוכל אדם. אבל משתסרח אינו מפריש עליה. בד"א כשהיו אותם העיסות שמפריש עליהן ספק אם הורמה חלה מהן או לא הורמה שחלת דמאי ניטלת מן הטהור על הטמא לכתחלה ושלא מן המוקף:

פרק שמיני

א **המפריש** חלתו קמח אינה חלה וגזל ביד כהן. ושאר העיסה חייבת בחלה. ואותו הקמח שהפריש לשם חלה אם יש בו עומר ועושהו עיסה ה"ז מפריש ממנו חלה כשאר כל קמח חולין: ב *אימתי מפרישין חלה כשיתן את המים ויתערב הקמח במים מפריש החלה מתחלת דבר שנילוש שנאמר ראשית עריסותיכם. והוא שלא ישאר שם בעריבה קמח שלא נתערב במים שיעור עומר. ואם אמר ה"ז חלה על העיסה ועל השאור ועל הקמח שנשתייר ולכשתעשה כולה עיסה אחת

השגת הראב"ד

שלא מן המוקף. א"א הוא פסק כר"א וחכמים אוסרין לעשות כן מפני שהוא מטמא חלתה פחות מכביצה ובירושלמי לא הסכימו בסוף כר"א לעשות מעשה כמותו:

*אימתי מפרישין הלה כשיתן את המים. א"א אין יפה לעשות כן אלא אם עשה כן הרי קיים ראשית עריסותיכם שהוא נחשבת עיסה ואם היה רוצה לעשות כן אין יאכל ממנה עראי עד שתתגלגל וזהו טבל ולשון ירושלמי הטעהו:

רדב"ז

ובמתני' תנן ונותן פחות מכביצה באמצע דפחות מכביצה מאוכל טמא אינו מטמא את האחרים והכא כתב ומושך מן הטמאה לטהורה כדי ביצה כדי לתרום מן המוקף ותו דאיכא פלוגתא בירושלמי אי הלכה כרבי אליעזר ואמרינן אתא עובדא קומיה ולא הורי אמר הרתי כל קביל תרין אינון אמר ליה והא רבי יצחק בר נחמן מורי אפילו כן לא הורי וכיון דלא הורי הלכה למעשה משום דהוי פלוגתא דאמוראי לא הו"ל לרבינו לפסוק הלכה כרבי אליעזר כנגד חכמים וג"ז השיג הראב"ד ז"ל. והנראה לי בדעתו דהני תנאי דמתני' ס"ל אסור לגרום טומאה לחולין שבא"י ולפיכך נחלקו דרבי אליעזר סבר דכיון דפחות מכשיעור הוא מותר ורבנן ס"ל אפילו פחות מכשיעור אסור אבל אנן לא קי"ל הכי אלא מותר לגרום טומאה לחולין שבא"י ולפיכך אפילו ימשוך מן הטמאה לטהורה כשיעור לית לן בה אבל צריך ליזהר שלא יטמא את החלה וזהו שכתב ונוטל כדי חלת שתיהן מעיסה שלא הורמה חלתה ונותנו באמצע סמוך לעיסה הטהורה לפי שבשעה שיגביהנה לא תגע בעיסה הטמאה וא"ת נהי דמותר לגרום טומאה לחולין הרי נטמאת העיסה הטהורה מן הטמאה ונטמאת החלה אשר היא סמוך לטהורה וי"ל דאין עליה שם חלה עד שיגביהנה ובאותה שעה אינה נוגעת בעיסה וזהו שהקדים רבינו עיסה הטבולה לחלה אינה כחלה והרי היא כחולין לענין טומאה שאין השני עושה שלישי בחולין ועיסה שעדיין לא הורמה חלתה נקראת טבולה לחלה ומה שכתב נוטל כדי חלת שתיהן לא שיקרא לה שם חלה ואחר שיהיו העיסות מחוברות ע"י כביצה מגביה את החלה וקורא לה שם נמצא העיסה טמאה והחלה טהורה ומ"ש בפי' המשנה הלכה כחכמים היינו לדעת האומרים אסור לגרום טומאה לחולין שבא"י אבל אנן לא קי"ל הכי וכדכתיבנא לעיל ובזה נתיישבו דברי רבינו ודוק ותשכח:

יג עושה אדם עיסה טהורה וכו'. משנה פ"ד נוטל אדם כדי חלה מעיסה שלא הורמה חלתה לעשותה בטהרה להיות מפריש עליה והולך חלת דמאי עד שתסרח שחלת דמאי ניטלת מן הטהור על הטמא ושלא מן המוקף ומפרש בירושלמי עד שתסרח מאוכל אדם ודייקינן עלה הדא אמרה שתורמין מן הרע על היפה בדמאי כי היכי דקלו לתרום מן הטהור על הטמא ושלא מן המוקף הקלו נמי מן הרע על היפה ואע"ג דהכתי לא נסרחה מאוכל אדם מכל מקום רע הוא ולפיכך לא הוצרך לבאר הלכה זו דמבואר הוא במשנה ומכ"ש הוא דהשתא מן הטהור תורמין לכתחילה בדמאי דאם עשה כן בודאי לא תיקן את הפירות כ"ש מן הרע על היפה דאם עשה כן בודאי תיקן את הפירות כ"ש שמותר לעשות כן בדמאי לכתחילה וא"ת היכי משכחת לה דמאי והלא לא נחשדו ישראל על החלה כמו שלא נחשדו על התרומה גדולה ודברים הרבה נאמרו על זה והנכון מה שכתב דלאו דוקא דמאי אלא כל דבר שיש בו ספק נקרא דמאי והכא ספק הורמה חלה מהן או לא הורמה. ומ"ש ואפי' נטמאו העיסות ה"פ לא מיבעיא אם לא נטמאו העיסות דליכא בהו אלא חדא מותר בדמאי ולפי מה שכתבתי בשם הירושלמי אלא אע"ג דאיכא בה תלת מן הרע על היפה ומן הטהור על הטמא ושלא מן המוקף מותר לכתחילה בדמאי:

פ"ח א המפריש חלתו קמח וכו'. משנה פ"ב המפריש חלתו קמח אינה חלה וגזל ביד כהן העיסה עצמה חייבת בחלה והקמח אם יש בו כשיעור חייב בחלה ואסורה לזרים דברי רבי יהושע אמרו מעשה וקפשה זקן זר אמר להם אף הוא קלקל לעצמו ותיקן לאחרים ופירש רבינו שמשון והר"ש ז"ל דהא דקתני לזרים אקמח שהפריש בתחילה קאי ומפני מראית העין שלא יאמרו ראינו חלה נאכלת לזרים אמרו לו מעשה וקפשה זר ואכל הקמח שבא ליד הכהן אמר אף הוא קלקל לעצמו כדמפרש בירושלמי דאכלה ואיענש ותיקן לאחרים דאינון אכלו ותלו ביה וק"ל על פי' זה חדא שלא למדנו התנא דין החלה שהרימו מאותו הקמח שיש בה איסור תורה ולמדנו דין הקמח שאיסורו מפני מראית העין ותו כיון דקתני בהוא גזל ביד כהן וחייב להחזירו לבעליו ואם הוא אסור לזר מאי כ"מ, ובהא איכא למימר למוכרו לכהנים בזול, ותו קשה דאי קאי אקמח ואסור לזרים וקפשו זקן בלשון זכר הוה ליה למיתני אלא כיון דקתני בלשון נקבה אחלה קאי ותו דמאי שייך קילקול ותיקון אחלה שהיא איסור תורה מאקמח דאין איסורו אלא מפני מראית העין לפיכך הנכון מה שפירש רבינו עלה דמתני' ז"ל ואותה החלה אסורה לזרים כדין כל חלה וכו' אמר להם אף הוא קילקל לעצמו שאכל אותה החלה לפי שחשבה ותיקן לאחרים שהם חשבו שלא חייב אותו הקמח חלה ובאמת שהוא חייב והוא אמרם בתלמוד קלקל לעצמו ואכל ואיענש ותיקן לאחרים דאינון אכלין ותלין ביה והלכה כרבי יהושע ע"כ. וזהו שכתב בפסקיו ה"ז מפריש ממנו חלה כשאר כל קמח חולין ולמדנו בלשונו הלא והקשר שהחלה אסורה לזרים כשאר כל חלות והקמח מותר לזרים כשאר כל קמחין ואיברא דלשון המשנה ולשון הירושלמי משמע כפירושו:

ב אימתי מפרישין חלה וכו'. במשנה פ"ג כיון שהיא נותנת את המים מגבהת חלתה ובלבד שלא יהא שם ה' רבעים קמח ואמרינן בירושלמי אמר רבי יוחנן ד"ה כיון שנותנת המים זאת היא ראשית עריסותיכם. הבין הראב"ד ז"ל בדברי רבינו שכוונתו היא שמצות הפרשת החלה היא מתחילת דבר שנילוש מעט שנתן את המים ויתערב הקמח במים ולפיכך השיגו וכתב אין יפה לעשות כן וכו' ולא עלה זה על דעת רבינו שהוא כתב בסמוך מאימתי מתחייב העיסה וכו' והעיסה גוף אחד וכו' והכא לא כתב אלא

כסף משנה

דכ"ע חולין הטבולין לחלה לאו כחלה דמו ואין שני עושה שלישי בחולין והכא לגרום טומאה לחולין שבא"י קמיפלגי ר"מ מותר לגרום טומאה לחולין שבא"י ור"ס אסור לגרום טומאה לחולין שבא"י ופי' רש"י ותניא בברייתא דאליבא דר"א ונותנת אף כביצה באמצע ואפ"ה לא מטמא לה לחלק עד שלא נקרא עליה שם. סברוה רבנן הני דבי מדרשא דבעו למשמע מינה דר"א אין שני עושה שלישי בחולין ס"ל. אידי ואידי חד ברייתא נמי אליבא דר"א דשרי כביצה ומתניתין דאמרה פחות תרוייהו בעיסה ראשונה העיסה הטמאה ראשונה לטומאה היא ואפילו הכי קאמר ר"א בברייתא כביצה ואע"ג דמטמאה אמצעית מחמת ראשונה והו"ל שנייה לא הדרא ועבדא לה לחלה עד שלא קרא עליה שם שלישי ואע"ג דמעיסת חולין הטבולין לחלה היא עכ"ל. ובפ"ד דע"ז אסיקנא דמותר לגרום טומאה לחולין שבא"י וכן בפ"ק דחולין ובפרק קמא דנדה ורבינו פוסק כר"א ונראה שטעמו מדאמרי' בירושלמי (הלכה ג') ר' טבי וכו' אמר הלכה כר"א רבי יצחק בר נחמן אמר וכו' הלכה כר"א רב הונא וכו' אמר אין הלכה כר"א רבי יוסי ברבי בון אמר וכו' אין הלכה כר"א אתא עובדא קמיה ולא אורי אמר תרתי כל קבל תרי אינון אמר ליה והא רבי יצחק בר נחמן אורי אפילו כן לא אורי. ויש לתמוה כיון דתרי ותרי נינהו הדר הדין לפסוק כחכמים דרבים נינהו וכבר השיגו הראב"ד: וכתב א"א הוא פסק כר"א וכו'. ואפשר דכיון דרבי יצחק בר נחמן אורי מעשה רב ולא שבקינן מאי דפשיטא ליה לרבי יצחק בר נחמן משום מאי דמספקא ליה לרבי יוסי ברבי בון ועוד דאפילו לרבי יוסי ברבי בון כיון דתרי ותרי נינהו ה"ל ספיקא במידי דרבנן הוא אזלינן לקולא ומהאי טעמא נמי פסק כברייתא דקתני כביצה: ומה שכתב הראב"ד מפני שהוא מטמא חלתה פחות מכביצה יש לתמוה דהא תנן פרק ב' דערלה (משנה ד) לעולם אינו מטמא עד שיהא בו כביצה:

יג עושה אדם עיסה בטהרה וכו'. משנה ו' פרק ד' דחלה:

פ"ח א המפריש חלתו קמח וכו'. פרק שני דחלה (משנה ה) המפריש חלתו קמח אינה חלה וגזל ביד כהן העיסה עצמה חייבת בחלה והקמח אם יש בו כשיעור חייב בחלה ואסורה לזרים דברי רבי יהושע אמרו לו מעשה וקפשה זקן זר אמר להם אף הוא קילקל לעצמו ותיקן לאחרים ורבינו שלא כתב אסורה לזרים נראה שפוסק דלא כרבי יהושע ומשמע לי שהטעם משום דס"ל דרבנן דאמרו לו פליגי עליה ופסק כוותייהו דרבים נינהו:

ב אימתי מפרישין חלה וכו'. משנה פרק ג' דחלה (משנה א) כיון שהיא נותנת את המים מגבהת חלתה ובלבד שלא יהא שם חמשת רבעים קמח: ומ"ש ואם אמר הרי זה חלה וכו'. בירושלמי (הלכה א') אלא שמוסיף שם ועל הקמח שניתן מתחילה ולא ידעתי למה השמיטו רבינו: וכתב הראב"ד אימתי מפרישין החלה כשיתן את המים א"א אין יפה לעשות כן וכו'. טעמו שהוא סובר שכוונת רבינו שעיקר המצוה להפריש החלה מכיון שהיא נותנת את המים וע"כ הקשה עליו דא"כ היאך שנינו שמותר לאכול עראי מן העיסה עד שתתגלגל וכתב שמה שאמרו שם בירושלמי כיון שהיא נותנת את המים זו היא ראשית עריסותיכם לא שיעשה כן לכתחלה אלא היינו לומר שאם עשה כן הרי ק"ס מצות ראשית עריסותיכם שהיא נחשבת עיסה וי"ל שאין דעת רבינו כמו שחשב הראב"ד

משנה למלך

פ"ז יב ומותר לגרום טומאה לחולין שבא"י וכו'. עיין במה שכתב מרן לקמן רפ"י מהלכות משכב ומושב ועיין במה שכתב רבינו פרק אחרון מהלכות טומאת אוכלין דין ט' ובמה שכתב מרן שם:

פ"ח ב אימתי מפרישין חלה וכו'. (*א"ה עיין בתוספות נזיר ובמה שכתב הרב המחבר פ"ט מהלכות אישות דין ז'):

ואם

אחת תתקדש זו שבידו לשם חלה ה"ז מותר: **ג** הניח העיסה עד שלש הכל וערבה ואח"כ הפריש אין בכך כלום. ואם לא הפריש החלה בצק אלא אפה הכל ה"ז מפריש מן הפת כמו שביארנו: **ד** מאימתי תתחייב העיסה בחלה משתגלגל בחטים ויתערב הקמח במים. או שתטמטם בשעורים ותעשה כולה גוף אחד. ואוכלין עראי מן העיסה עד שתתגלגל בחטים ותטמטם בשעורים והכוסמין כחטים ושבולת שועל והשיפון כשעורים: **ה** נתגלגלה בחטים ונטמטמה בשעורים האוכל ממנה קודם הפרשת חלה חייב מיתה מפני שהיא טבל. לפיכך אם היתה העיסה חייבת בחלה מן התורה האוכל ממנה לוקה ככל אוכל טבל ואם היתה חייבת מדבריהם מכין אותו מכת מרדות: **ו** עיסה שנדמעה עד שלא תתגלגל פטורה משתגלגל חייבת. וכן המקדיש עיסתו או המפקיר אותה קודם שנתגלגלה ופדאה או זכה בה ואח"כ גלגלה או הקדישה או הפקיר אותה אחר שנתגלגלה ופדאה או זכה בה הרי זו חייבת בחלה: **ז** הקדישה קודם שתתגלגל ונתגלגלה ביד ההקדש ואח"כ פדאה פטורה שבשעת חיובתה היתה פטורה: **ח** וכן עכו"ם שנתן לישראל לעשות לו עיסה ונתנה לו במתנה עד שלא גלגלה חייבת ומשגלגלה פטורה: **ט** גר שנתגייר והיתה לו עיסה נתגלגלה עד שלא נתגייר פטורה ואם משנתגייר חייבת. ואם ספק חייבת בחלה לפי שהוא עון מיתה. וזר שאכל חלת ספק זו וכיוצא בה אין חייב עליה חומש: **י** עיסה שנולד בה ספק טומאה קודם שתתגלגל יעשנה בטומאה לפי

הראב"ד אלא אין כוונתו לומר שיהא זה עיקר המצוה שיותר טוב להמתין עד אחר גמר לישה ותיעשה הכל גוף אחד אלא כוונתו לומר שאם רצה למהר להפריש חלתה בטהרה שמא תטמא העיסה מכיון שהיא נותנת המים רשאי להפריש וזהו פירוש הירושלמי שאמרו כיון שהיא נותנת את המים זהו ראשית עריסותיכם אבל עיקר חיוב חלה משתתגלגל בחטים ותטמטם בשעורים וזהו מה שכתב בסמוך מאימתי תתחייב העיסה בחלה משתתגלגל בחטים וזהו ממש דעת הראב"ד וזהו דעת הרשב"א והרא"ש וכתבו דהכי איתא בהדיא בירושלמי פ"ק ביצה (דף פ' ע"ד) ופרק אלו עוברין (דף ל':) דגרסינן התם הלש עיסה ביו"ט מפריש חלתה ביו"ט וכו' אמר רבי שמואל [אחוי דרבי ברכיה תיפתר] בעיסה טמאה שאינו מפריש אלא בסוף אמר רבי יוסי ברבי בון בדין היה בעיסה טהורה שלא יפרים חלתה אלא בסוף תקנה תקנו בה שיפרישנה תחלה שלא תטמא העיסה ואע"ג דגבי מאימתי תתחייב העיסה בחלה כתב רבינו משתתגלגל בחטים ויתערב הקמח במים כמו שכתב גבי אימתי מפרישין חלה ויתערב הקמח במים נ"ל דלא דמי עירוב לעירוב דעירוב דרישא היינו מה שמעורב מעצמו ע"י נתינת המים בלבד ועירוב דסיפא היינו מה שמתערב הקמח עם המים ע"י שמגלגל ומערב בידיו הקמח עם המים:

ג הניח העיסה עד שלש הכל וכו'. פד ה"ז מפרים מן הפת:

ד מאימתי תתחייב העיסה בחלה וכו'. נתבאר בסמוך. ומ"ש ואוכלים עראי מן העיסה עד שתתגלגל בחטים וכו'. משנה רפ"ג דחלה (משנה א) ופירש הערוך דרך החטים ללוש ולגלגל יפה אבל השעורים כשלוש אותן עיסתו מתפרדת ואינו יכול לגלגלן יפה על כן מטמטמו ביד ועוזבו עכ"ל. ומ"ש והכוסמין כחטים ושבולת שועל ושיפון כשעורים נראה שהוא נלמד מדאמר במנחות פרק שני (דף ע') כוסמין מין חטים שיפון ושבולת שועל מין שעורים ומפרש רבינו דאף לענין גלגול וטמטום קאמר והכוסמין אע"ג דמצטרפים אף עם השעורים מ"מ טבע עיסתה לענין גלגול כעיסת חטים:

ה נתגלגלה בחטים ונטמטמה בשעורים וכו'. משנה רפ"ג דחלה שם:

פה יש חסרון הרבה בספרי רבינו מטעות סופר ולכן אעתיק כל מה שחסר ואחר כך אבארנו והילך מה שחסר: עיסה שנדמעה עד שלא תתגלגל פטורה משתתגלגל חייבת וכן המקדיש עיסתו או המפקיר אותה קודם שתתגלגל ופדאה או זכה בה ואח"כ גלגלה או הקדישה או הפקיר אותה אחר שנתגלגלה ופדאה או זכה בה ה"ז חייבת בחלה. הקדישה קודם שהתגלגל ונתגלגלה ביד ההקדש ואחר כך פדאה פטורה שבשעת חובתה היתה פטורה. וכן נכרי שנתן לישראל לעשות לו עיסה ונתנה לו במתנה עד שלא גלגלה חייבת משגלגלה פטורה גר שנתגייר והיתה לו עיסה נתגלגלה עד שלא נתגייר פטורה ואם משנתגייר חייבת ואם ספק חייבת בחלה לפי שהוא עון מיתה וזר שאכל חלת ספק זו וכיוצא בה אין חייב עליה חומש. עיסה שנולד לה ספק טומאה קודם שתתגלגל יעשנה בטומאה לפי שמותר לטמא חולין שבא"י ותשרף חלתה נולד לה אחר שנתגלגלה ספק טומאה שודאה מטמא את החולין מן התורה יגמרנה בטהרה שכל שודאה מטמא את החולין גזרו על ספיקו בחולין הטבולים לחלה שלא יטמאו אותן הואיל ונטבלו לחלה ותהיה החלה הזאת תלויה לא נאכלת ולא נשרפת. לא יעשה אדם עיסתו בטומאה לכתחלה אלא יזהר וישתדל ויטהר הוא וכליו כדי להפרים חלה טהורה היה בינו ובין המים יותר מד' מילין יעשנה בטומאה ויפרים חלה טמאה. אין עושין חלת ע"ה בטהרה אבל עושין עיסת חולין בטהרה כיצד מגבל העיסה זה החבר ומפרים ממנה כדי חלתה ומניחה בכלי גללים או כלי אבנים או כלי אדמה שאין מקבלים טומאה וכשיבא ע"ה נוטל את שתיהן את העיסה ואת החלה ואומרים לו הזהר שמא תגע בחלה שמא תחזור לטבלה ומפני מה התירו לו זה משום כדי חייו של נבל. אשת חבר מרקדת ובוררת עם אשת עם הארץ אבל משתפיל מים לעיסה לא תסייע מפני שהיא עושה עיסתה בטומאה וכן הנחתום שעושה בטומאה לא לשין וכו' והילך ביאורו:

ו עיסה שנדמעה עד שלא תתגלגל פטורה משתתגלגל חייבת. משנה ב' שם: וכן המקדים עיסתו וכו' עד שבשעת חובתה היתה פטורה. משנה ג' שם ובמנחות פ' ר' ישמעאל (דף ס"ז) יליף מקרא דגלגול הקדש פוטר. ומ"ש או הפקיר אותה. נלמד מדין הקדש:

ח וכן נכרי שנתן לישראל לעשות לו עיסה וכו'. משנה ה' שם: **ט** ומ"ש גר שנתגייר והיתה לו עיסה וכו'. משנה שם ואיתא בפ' הזרוע (דף קל"ד): ומ"ש ואם ספק חייבת בחלה לפי שהוא עון מיתה וכו'. ג"ז משנה שם בפ"ג דחלה ובירושלמי מפרש טעמא:

י עיסה שנולד לה ספק טומאה וכו'. משנה ב' שם נולד לה ספק טומאה עד שלא גלגלה תיעשה בטומאה משגלגלה תיעשה בטהרה: ומ"ש לפי שמותר לטמא חולין שבא"י וכו' וכן מה שכתב ספק טומאה שודאה מטמא את החולין מן התורה וכו' עד ולא נשרפת. בפ"ק דנדה (דף ז'): וכתב הר"י קורקוס ז"ל שהלשון הכתוב בספרי רבינו שכל שודאו מטמא את החולין גזרו על ספיקו בחולין הטבולין לחלה שלא יטמאו אותם ט"ס הוא וצריך להיות גזרו על ספיקו דחולין הטבולים לחלה שיטמאו אותם והוא ליתן טעם לדין שכתב בסוף דבריו

אלא אימתי מפרישין כלומר אימתי יש להם רשות להפריש חלה ותקרא ראשית עריסותיכם כשיתן את המים וכו' ולא קודם לכן והענין שאם הוא ירא שמא תטמא יש לו רשות להפרים כשיתן את המים אבל אם אינו חושש או שהיה עושה בטומאה מצותה משתעשה כולה גוף אחד והכי איתא בירושלמי אמר ר' יוסי בר ר' בון בדין היה בעיסה טהורה שלא יפרים חלתה אלא לבסוף תקנה תקנו בה שיפרישנה תחילה שלא תטמא את העיסה ע"כ. ואיתא בפרק אלו עוברין והא דאמר רבי יוחנן כיון שהיא נותנת את המים זו היא ראשית עריסותיכם אשמעינן דבנתינת המים קרינן שפיר עריסותיכם ולא ידעתי למה לא יפרש הראב"ד דברי רבינו כמו שמפרש דברי המשנה והירושלמי אין זה אלא רצון להשיג ואם מפני שהיה לו להאריך ולפרש כבר קדם לו ז"ל שרבינו מעתיק הלשונות כדי לקצר ומ"מ עלו דברי רבינו כהוגן בלי טעות למי שמעיין בענין החלה: ואם אמר הרי זו חלה וכו'. הכי בירושלמי עלה דמתניתין ואמר ר' מתנא מתני' עד שלא למדו הכהנות ומה למדו הכהנות הרי זו חלה על העיסה ועל השאור המתערב בה ועל הקמח שנשתייר בה ועל הקרון שנתן תהתיה לכשתעשה נום אחד תוקדש זו שבידה לשם חלה ע"כ. והא דנקט כהנות לפי שהיו נזהרות מן הטומאה ודרכן לגלגל בטהרה:

ג הניח החלה עד שלש הכל וכו'. מכאן למד הראב"ד ז"ל להשיג על רבינו דמשמע בדיעבד אם עשה כן שפיר דמי ויש ליישב לשון רבינו הניח החלה וכו' אע"ג דאיכא למיחש שמא תטמא העיסה ונמצא מפרים חלה בטומאה שפיר דמי ואין בכך כלום:

ד מאימתי תתחייב העיסה וכו'. משנה פ"ג אוכלין עראי מן העיסה עד שתגלגל בחטים ותטמטם בשעורים נגלגלה בחטים וטמטמה בשעורים האוכל ממנה חייב מיתה מתניתין איירי לענין חיוב מיתה כאוכל טבל ואינו טבל עד שתגלגל בחטים ותטמטם בשעורים וקודם לזה אוכל ממנה עראי אבל אין ה"נ אם רצה להפרים החלה משעה שנתן את המים ועירב הקמח עושה וחלה היא והאי האוכלה במיתה והיינו סיפא דמתני' כיון שהיא נותנת את המים וכו' וטעמא שאין אוכלין קבע מפני שמערים עליה לפוטרה מן החלה והחטה נוחה להתגלגל אבל לא השעורים לפי שמתפררים ולפיכך צריך לטמטם העיסה והיינו דאמרינן בירושלמי עד שתעשה גוש אחד:

ו עיסה שנדמעה עד שלא תתגלגל וכו'. שם במשנה והדימוע הוא שנתערב בה תרומה פחות ממאה והמדומע פטור מן החלה דאתי דימוע דרבנן ומפקיע חיוב חלה בזמן הזה שהיא דרבנן ואפי' בימי עזרא היה חיוב החלה מדרבנן ואפילו הראב"ד ז"ל שחולק על רבינו בתרומה מודה הוא בחלה שהיא מדרבנן: וכן המקדיש עיסתו וכו'. שם במשנה הקדישה עיסתה וכו'. וכלל רבינו ההפקר להשמיענו שהפקר חייב בחלה אע"פ שפטור מתרומה ומעשרות ואו"ת אי משום הא ליתני ההפקר חייב בחלה ותו שכבר כתב פ"ו ההפקר חייב בחלה לפיכך נראה דאתא לאשמועינן היכא דגלגלה והפקירה וחזר וזכה בה דסד"א בשעה שהפקירה פקע גלגולה ובשעה שזכה בה כאילו זכה בעיסה מתוקנת קמ"ל דחייבת כיון דעיסה זו לא ניטלה חלתה אסור לאוכלה עד שיתקן אותה ואפילו זכה בה אחר ויודע שלא ניטלה חלתה חייב לתקנה:

ז הקדישה קודם שנתגלגלה וכו'. שם במשנה: **ח** וכן נכרי שנתן לישראל וכו'. גם זה שם משנה כלשון רבינו:

ט גר שנתגייר והיתה לו עיסה וכו'. גם זה שם במשנה וכל הני מתנייתא חד טעמא נינהו: ואם ספק חייבת בחלה. שם במשנה ואם ספק חייב ואין חייבין עליה חומש בפרק הזרוע פריך עלה מדתנן גר שנתגייר והיתה לו פרה נשחטה אם עד שלא נתגייר פטור משנתגייר חייב ספק פטור שהמע"ה ומאי שנא ספק איסורא לחומרא ספק ממונא לקולא אלא דאכתי קשיא לי הרי חלה בזמן הזה מדרבנן וספיקא דרבנן לקולא ונראה דלתרן קושיא זו כתב רבינו לפי שהוא עון מיתה כלומר כיון דהחמיר כולי האי החמירו בספיקו וכנון הוא אלא שצריך לדקדק אם נהגה מדה זו בכל עון מיתה:

י עיסה שנולד בה ספק טומאה וכו'. שם במשנה עד שלא נתגלגלה תעשה בטומאה ומשנתגלגלה תעשה בטהרה וכתב רבינו בטעמא דרישא לפי שמותר לטמא חולין שבא"י כך הוא בספרים שלנו וודאי שהוא ט"ס חדא דתנא בא"י קאי ותו שהוא כתב לעיל

משנה למלך

ט ואם ספק חייבת כו'. בירושלמי אמרינן דנוטל דמיו מן הכהן. ועיין במה שכתב רבינו בפ"ט מהל' מעשר דין פ' ובמה שרמזתי שם ודוק:

חלוים

לפי שמותר לטמא חולין שבא"י ותשרף חלתה. נולד לה אחר שנתגלגלה ספק טומאה שודאה מטמא את החולין מן התורה יגמרנה בטהרה שכל שודאה מטמא את החולין גזרו על ספיקו בחולין הטבולים לחלה שלא יטמאו אותן הואיל ונטבלו לחלה ותהיה החלה תלויה לא נאכלת ולא נשרפת: **יא** לא יעשה אדם עיסתו בטומאה לכתחלה אלא יזהר וישתדל ויטהר הוא וכליו כדי להפריש חלה טהורה. היה בינו ובין המים יתר על ד' מילין יעשנה בטומאה ויפריש חלה טמאה: **יב** אין עושים חלת עם הארץ בטהרה אבל עושים עיסת חולין בטהרה. כיצד מגבל העיסה זה החבר ומפריש ממנה כדי חלתה ומניחה בכלי גללים או כלי אבנים או בכלי אדמה שאין מקבלין טומאה וכשיבא עם הארץ נוטל את שתיהן את העיסה ואת החלה ואומרים לו הזהר שלא תגע בחלה שמא תחזור לטבלה. ומפני מה התירו לו זה משום כדי חייו של גבל: **יג** אשת חבר מרקדת ובוררת עם אשת עם הארץ אבל משתטיל מים בעיסה לא תסייע אותה מפני שהיא עושה עיסתה בטומאה. וכן הנחתום שעושה בטומאה לא לשין ולא עורכין עמו שאין מחזיקין ידי עוברי עבירה אלא מוליכין עמו פת לפלטר: **יד** הלוקח מנחתום עם הארץ בסוריא ואמר לו הפרשתי חלה אינו צריך להפריש חלה מספק. כשם שלא נחשדו כל ישראל בארץ על תרומה גדולה כך לא נחשדו בסוריא על החלה: **טו** הלוקח בח"ל מן הנחתום צריך להפריש חלה מספק. אבל הלוקח מבעל הבית. *ואין צריך לומר המתארח אצלו אינו צריך להפריש חלה מספק:

השגת הראב"ד

*ואין צריך לומר המתארח אצלו. א"א מן הגמרא נראה שמתארח אפילו אצל נחתום אינו צריך לספרים והוא במתארח אצלו בעיסתו:

פרק תשיעי

א מצות עשה ליתן כל זובח בהמה טהורה לכהן הזרוע והלחיים והקיבה. שנאמר וזה יהיה משפט הכהנים. ואלו הם הנקראים בכל מקום מתנות. ומצוה זו נוהגת תמיד בין בפני הבית בין שלא בפני הבית. ובכל מקום בין בארץ בין בחוצה לארץ. ובחולין אבל לא במוקדשין: **ב** כל הקדשים שקדם מום קבוע להקדישן ונפדו חייבין במתנות ואם קדם מום עובר להקדישן או שהקדישן תמימים ואח"כ נולד בהם מום ונפדו

לפיל ומותר לגרוס טומאה בחולין שבא"י ותו כל מה שבח"ל טמא הוא הילכך לא ידעתי לייפב הלשון אלא כך צריך לומר ומותר לטמא חולין שבא"י ואם תאמר לעיל כתב מותר לגרוס אבל לטמא אותם בידים לא וצ"ל דהוי ספק טמא מותר לטמאה בידים אבל ודאי טהור אסור לטמאה בידים ומותר לגרוס להם טומאה:

נולד לה אחר שנתגלגלה וכו'. טעמא דסיפא משום דהוטבלה לחלה לפיכך צריך לגמור אותה בטהרה שכל שודאה מטמא את החולין גזרו על ספיקו בחולין הטבולין לחלה ולמדנו שאם היה ספק זה מטומאה שאין ודאה מטמא את החולין גומרה בטומאה ואינו חושש:

יא **לא** יעשה אדם עיסתו בטומאה וכו'. משנה פ"ב מי שאינו יכול לעשות עיסתו בטהרה יעשנה קבין ואל יעשנה בטומאה ור"ע אומר יעשנה בטומאה ואל יעשנה קבין ואמרי' עלה בירושלמי רבי יוסי בשם רבי שבתי רבי חייא בשם ר"ל לחלה ולנטילת ידים ד' מילין רבי אבהו בשם רבי יוסי בר חנינא הדא דתימא לפניו אבל לאחריו אין מטריחין עליו ואיכא למידק דמשמע דפסק הלכה כר"ע מדלא קאמר יעשנה קבין אלא יעשנה בטומאה ובפי' המשנה כתב ואין הלכה כרבי עקיבא וי"ל דלעולם הלכתא כת"ק אבל האידנא שאין שם עיסה טהורה מוטב שיעשנה בטומאה אחרת ולא יעשנה קבין וא"ת כיון דבלאו הכי העיסה טמאה טומאת מת אמאי מטרחינן ליה ד' מילין וי"ל דכל דאפשר לתקוני מתקנינן ויטהר עצמו משאר טומאות והכי איתא בירושלמי רבי אמי הורי בכפר שמי לעשות עיסה גדולה בטומאה והלא אין שם ד' מילין מכיון דנהרא מפסיק כמי שיש ד' מילין והלא בימיו של רבי אמי לא היה להם אפר פרה שהרי אחר חורבן הבית כמה זמן היה ומה היה צריך לעשותה בטומאה אלא ודאי אע"פ שהיו כם טמאי מתים היו נזהרין משאר טומאות כללא דמלתא בזמן שיש שם טהרה מטומאת מת יש לפסוק הלכה כת"ק ויעשנה קבין ובזמן דליכא טהרה מטומאת מת יש לפסוק הלכה כר"ע ויעשנה בטומאה כנ"ל ליישב דברי רבינו:

יב **אין** עושין חלת ע"ה בטהרה וכו'. זה מבואר כי ע"ה יטמאנה ונמצא זה מסייע ידי עוברי עבירה:

אבל עושים עיסת חולין בטהרה וכו'. אתיא הא כמשנה אחרונה דמותר לגרום טומאה לחולין שבא"י דאילו למשנה ראשונה אסור אפי' ע"י שקנה א: ואומרים לו הזהר וכו'. ומפני אימתה שלא תחזור העיסה לטבלה לא יגע בחלה ושתי יאמין לכל דבר ואפי' ע"י תחבולה זו לא היה לנו לסמוך על ע"ה אלא מפני כדי חייו של גבל שהוא חבר:

יג **אשת** חבר מרקדת ובוררת וכו'. משנה פרק ה' דשביעית כלשון רבינו והטעם שאין מחזיקין ידי עוברי עבירה אלא מוליכין עמו פת לפלטר דמאי דהוה הוה:

יד **הלוקח** מנחתום ע"ה בסוריא וכו'. תוספתא פרק בתרא דחלה הלוקח מן הנחתום בסוריא צריך להפריש חלה דמאי דברי ר"ג וחכמים אומרים אין צריך להפריש וע"כ לא פליגי אלא בסוריא אבל בא"י כ"ע מודו דאין להפריש כי היכי דלא נחשדו על תרומה גדולה שהיא במיתה לא נחשדו על החלה וכמו שחשה אחת פוטרת כל הכרי כן החלה אין לה שיעור מן התורה דהא דנחשדו על המעשר משום דהוו סברי דלא הוו במיתה משום תרומת מעשר דהיית ביה כל זמן שלא קרא עליו שם מעשר ובסוריא נחלקו ר"ג סבר נחשדו והכמים סברי לא נחשדו משום דאית ביה חיוב מיתה כתרומה וסובר רבינו דע"כ לא פליגי רבנן אלא בזמן שאומר הפרשתי חלה שהוא נאמן אבל הלוקח כתם מנחתום ע"ה צריך להפריש חלה דאי איתא מימר הוה אמר ליה ומסתברא לי שה"ה בלוקח עיסה מנחתום ע"ה בא"י כתם צריך להפריש חלה שכך אמרו חזקה על חבר שאינו מוציא מתחת ידו דבר שאינו מתוקן וע"ה אין לו חזקה זו ולפיכך מן הסתם צריך להפריש:

טו **הלוקח** בח"ל מן הנחתום וכו'. משמע דאפי' אמר לו אני הפרשתי חלה אינו נאמן לפי שהנחתומים של סוריא לא היו מקפידים אלפני עור לא תתן מכשול. והשיג הראב"ד ז"ל מן הגמרא נראה המתארח אפי' אצל נחתום וכו'. והכיא פרק אין מעמידין אין לוקחין לא יין ולא מוריים ולא חלב ולא מלח סלקונדרים ולא חלתית ולא גבינה בסוריא אלא מן המומחה וכולן אם נתארח אצל בעל הבית מותר מ"ט בעל הבית לא שביק היתרא ואכיל איסורא וכי משגר ליה ממאי דאכיל משדר ליה הרי גירסא זו כדברי רבינו ממש אבל נראה שהראב"ד ז"ל היה גורס וכולן אם נתארח אצלו מותר וכן נראה שהיא גירסת רש"י ז"ל שכתב אין לוקחין ימ"ח מה"ג וכו' שהתגרים שבסוריא לא קפדי אלפני עור לא תתן מכשול ומזבני לישראל מה שלקחו מן העכו"ם ומיהו אינהו גופייהו לא אכלי איסורא הילכך אם נתארח אצלו מותר לאכול עמו ע"כ. וצריך לגרוס כן בההיא דריב"ל וגרסת רבינו נכונה והיא גירסת הספרים שלנו וטעמא רבה איכא דתגרי כיון דלא קפיד אלפני עור לא תתן מכשול כ"ש דלא קפיד אחלב ואגבינה דאיסורא דרבנן היא וכ"ש נחתום בסוריא דסמיך לומר דאין חיוב חלה אלא בא"י ותו דגירסת רבינו להחמיר ושומעין לו ותו לא מידי:

פ"ט **א** מ"ע ליתן כל זובח וכו'. זה מבואר בכתוב ונקרא מתנות שהם דכתיב ונתן לכהן הזרוע והלחיים והקיבה וכולם זכו בהם ממעשה דפינחס הזרוע דכתיב ויקח רומח בידו והלחיים דכתיב ויעמוד פינחס ויפלל והקיבה דכתיב ואת האשה אל קבתה: ומצוה זו נוהגת וכו'. משנה פרק הזרוע (דף ק"ל):

ב **כל** הקדשים שקדם מום קבוע וכו'. שם במשנה דהוי כמו שהקדיש עצים ואבנים לדמיהם וקדשו קדושת דמים ואחר שנפדו הרי הם חולין גמורין: ואם קדם מום עובר וכו'. ג"ז במשנה וטעמא דמום עובר הוי כמאן דליתיה ולא יצאו לחולין לגמרי ע"י פדיון ולפיכך פטורין מן המתנות דכתיב בהו כצבי וכאיל ומתנות אין נוהגין בצבי ואיל דכתיב אם שור אם שה ופע"ג דיצאו לחולין ליאכל לא יצאו ליגזז ולהעבד:

דבריו שחלתה תלויה כי להיות ודאו חמור החמירו בספיקו להיות החלה תלויה ואסורה ליאכל מאח"כ בטבולת יום שחלתה טהורה לפי שודאה קל לא החמירו בספיקה אפילו בטבולה לחלה כיון דמדינא לאו כהלה דמו ואף ע"פ שלשון רבינו נראה שבא לתת טעם למה שכבר הזכיר דיגמרנה בטהרה א"א שתהיה זו כוונתו מכח הסוגיא דפרק קמא דנדה הנזכר וגם ממקומו הוא מוכרח דאדרבה כל שהטומאה יותר קלה ראוי לומר בספיקה יגמור בטהרה שכיון שמן התורה אין כאן טומאה איך יגמרנה בטומאה אלא ודאי מה שהצריכו ספק שודאו מטמא את החולין להיות חלתה טהורה הוא שהצריכו כן ועל סוף הלשון סמך רבינו עכ"ל:

יא **לא** יעשה אדם עיסתו בטומאה וכו'. נלמד ממה שיבא בסמוך:

היה בינו ובין המים יותר על ד' מילין וכו'. בירושלמי פ"ב (הלכה ב') ובפרק העור והרוטב (דף קכ"ב) לגבל ולתפלה ולנט"י ד' מילין ודברי רבינו כפירוש רש"י דמ"ש ל"ש אלא לפניו וכו' לא קאי אלא לתפלה ולנ"י ולא לגבל וכן נראה מהירושלמי שכתבתי שלא חילק בכך:

יב **אין** עושין חלת ע"ה בטהרה וכו' עד משום כדי חייו של גבל. בסוף פרק הניזקין (דף ס"ב):

יג **אשת** חבר מרקדת וכו'. משנה בסוף פרק הניזקין (דף ס"א) ובסוף פרק ה' דשביעית (משנה ט): וכן הנחתום שעושה בטומאה וכו'. משנה בע"ז פרק רבי ישמעאל (דף נ"ה):

יד **הלוקח** מנחתום ע"ה בסוריא וכו'. ירושלמי פ"ד דחלה (הלכה ד'):

טו **הלוקח** בח"ל מן הנחתום וכו' עד סוף הפרק. גם זה ירושלמי שם:

כתב הראב"ד ואין צ"ל המתארח אצלו א"א מהגמרא נראה וכו'. ואני אומר דבנוסחא דידן בירו' פ"ד דחלה כתוב כדברי רבינו דלא שרי במתארח אלא אצל בע"ה אלא דמסיים בה רבי יונה בשם ר' חנניה חברין דרבנן במתארח אצלו לעיסתו אמר רבי יונה והן שראו הוא מגבל אצל אחר וצריך טעם למה השמיטה רבינו ואפשר לומר שסובר רבינו שדברי יחיד הם ולית הלכתא כוותיה:

פ"ט **א** מצות עשה ליתן כל זובח בהמה טהורה וכו' עד אבל לא במוקדשין. בר"פ הזרוע (דף ק"ל):

ב **כל** הקדשים שקדם מום קבוע וכו'. משנה שם ובס"ב דבכורות (דף י"ד):

ספק

ונפדו הרי אלו פטורין מן המתנות: ג ספק בכור חייב במתנות מכל צד. שאם בכור הוא כולו לכהן ואם אינו בכור מתנותיו לכהן. ואם נסתפק בשנים ולקח הכהן האחד מספק הרי השני פטור מן המתנות. עשאוהו כמי שזכה בו הכהן ונתנו במומו לבעליו. אבל ספק מעשר פטור מ"מ שהמוציא מחבירו עליו הראיה: ד בהמת קדשים שנפסלה במומה ואינה חייבת במתנות שנתערבה בבהמות אחרות. אפילו אחת במאה בזמן שכל בהמה מהן לאחר כולן פטורין. שכל אחד ואחד ספק והמוציא מחבירו עליו הראיה. היה אחד הוא השוחט את כולם פוטר מתנות אחת מהן בלבד: ה אין חייב במתנות אלא בהמה טהורה בלבד שנאמר אם שור אם שה. כלאים הבא מכבש ועז חייב במתנות. והכוי אע"פ שהוא ספק מפרישין *ממנו כל המתנות. צבי הבא על העז וילדה הולד חייב בחצי מתנות שנאמר אם שה אפילו מקצת שה. תיש הבא על הצביה הולד פטור מן המתנות: ו *אחד השוחט לאכילת עכו"ם או לאכילת כלבים או לרפואה חייב במתנות: ז בהמת שותפין חייבת שנאמר זובחי הזבח הלוקח

השגת הראב"ד

*אחד השוחט לאכילת וכו' עכ"ל. א"א פירוש דילפינן מכסוי הדם דתניא השוחט וצריך לדם חייב לכסות כיצד יעשה נוחרו או עוקרו:

(*בפירושו כתב דהלכה כרבי אליעזר דפוטר וכאן חזר בו ופסק כרבנן):

כסף משנה

ג ספק בכור חייב במתנות וכו' עד שהמע"ה. בפרק ב' דבכורות (דף י"ח:). ובענין נסתפק בשנים ולקח הכהן האחד מספק וכו' פסק כרבי יוסי לגבי ר"מ ועוד דבפ"ק דמציעא (דף י"ב:) פסק שמואל כרבי יוסי דאמר עשו את שאינו זוכה כזוכה ואע"ג דבפ' כל הגט (דף ל) אמר עולא מתניתין כרבי יוסי ואמוראי פליגי ואמרו כולהו כעולא לא אמרי כיחידאה לא מוקמינן איכא למימר דלאו דסבירא ליה דלית הלכתא כוותיה אלא דמ"מ רצו להעמיד סתם מתניתין כרבים ועי"ל דיש לחלק בין ההיא דפרק כל הגט להיא דפ"ב דבכורות והיא דפרק קמא דמציעא:

ד בהמת קדשים שנפסלה במומה וכו'. בפרק הזרוע (דף קל"ב) תנן בכור שנתערב במאה בזמן שמאה שוחטים את כולם פוטרים את כולם אחד שוחט את כולם פוטרים לו אחד ובגמרא ואמאי יבא עליו כהן מפני לדדין וכו' אמר רב אושעיא בבא לידי כהן ומוכרו לישראל במומו:

ה אין חייב במתנות וכו'. פשוט הוא ולא נכתב אלא לסיום הלשון לדינים הבאים אחריו: כלאים הבא מכבש ועז חייב במתנות. בפ' הזרוע בברייתא ודרים לה מיתורא דאם: ומ"ש והכוי אע"פ שהוא ספק וכו'. בפרק הזרוע ת"ר הזרוע והלחיים והקיבה נוהגים בכלאים ובכוי רבי אליעזר אומר כלאים הבא מן העז ומן הרחל חייב במתנות *(מן התיש ומן הצביה) פטור מהמתנות מכדי קי"ל דלענין (כסוי הדם) מתנות לא משכחת לה אלא בצבי הבא על התיישה ובין לרבי אליעזר בין לרבנן מספקא להו אי חוששין לזרע האב ובשה ואפי' מקצת שה קא מיפלגי וכו' בשלמא לרבי אליעזר וכו' אלא לרבנן נהי נמי דקסברי שה ואפילו מקצת שה פלגא ליפקול ואידך פלגא לימא ליה אייתי ראיה דאין חוששין לזרע האב ושקול אמר רב הונא בר חייא מאי חייב נמי דקאמר בחצי מתנות. הא דאמר מכדי קי"ל דלענין מתנות לא משכחת לה אלא בצבי הבא על התיישה וכו' פירוש דבפרק אותו ואת בנו (דף ע"ט:) מקשה אהאי ברייתא במאי עסקינן אילימא בתיש הבא על הצבייה וילדה בשלמא לר"א וכו' אלא לרבנן נהי דסברי שה ואפילו מקצת שה פלגא לא יהיב ליה אידך פלגא לימא ליה אייתי ראיה דחוששין לזרע האב ושקול ואסיקנא דלא משכחת להאי פלוגתא דרבנן ור"א אלא בצבי הבא על התיישה וכו' ובפ' הזרוע (דף קל"ב) אמרינן בתר הכי כי אתא רבין א"ר יוחנן כוי לרבנן חייב בכולהו מתנות דתניא שה מה ת"ל אם שה לרבות את הכוי. וכתב הר"ן פירש"י דאע"ג דמספקא לן אי חוששין לזרע האב להכי אהני רבויא דאפילו לית ביה אלא מקצת שה חייב אף בחצי שאמר דבלאו רבויא הוה מיחייב בפלגא דשה ואפילו מקצת שה משמע ואהני רבויא דאם לאידך פלגא והאי פירושא לא נ"ל דכיון דאיצטריך רבויא ניפשוט מינה דחוששין לזרע האב דאי אין חוששין אמאי איצטריך קרא לרבויי ובר"פ בתרא דיומא (דף ע"ד) נמי אמרינן גבי הא דתניא כוי וחצי שיעור הו"א ואינו בעונש אינו באזהרה ת"ל כל חלב ומוכחינן מינה דכוי בריה בפני עצמה היא דאי ספיקא הוי איצטריך קרא לרבויי ספיקא לפיכך נ"ל דרבין ורבי יוחנן דאסיק דכוי לרבנן חייב בכולהו מתנות לאו בצבי הבא על התיישה מוקי לה אלא ס"ל דכוי בריה בפני עצמה ורבייה קרא לשוויי כבהמה ומיהו מודה לרב הונא בר חייא דכוי הבא מן הצבי ומן התיישה אינו חייב אלא בחצי מתנות ומדברי הרמב"ם למדתי שכך כתב בפ"ט מהלכות בכורים הכוי אע"פ שהוא ספק מפרישין ממנו כל המתנות וצבי הבא על העז וילדה חייב בחצי מתנות אם שה אפילו מקצת שה ע"כ אבל אינו נראה כן מסוגיית אותו ואת בנו עכ"ל הר"ן. ונראה דהיינו מדתניא בפרק אותו ואת בנו (דף ע"ט:) כלאים הבא מן העז ומן הרחל אותו ואת בנו נוהג בו כוי אין אותו ואת בנו נוהג בו אמר רב חסדא איזהו כוי שנחלקו בו רבי אליעזר וחכמים הבא מן התיש ומן הצביה וכו' דמשמע בהדיא דכוי לאו בריה בפני עצמו הוא אלא הבא מן הבהמה ומן החיה הוא: והטור כתב על דברי רבינו איני מבין דבריו למה מפרישים כל המתנות כיון שאינו חייב ליתנם והלא אינם טובלים ע"כ טעמו שהבין בדברי רבינו שדעתו לומר דכוי היינו הבא מן הבהמה ומן החיה וקאמר דמפרישים ממנו כל המתנות ולא יתנם כולם לכהן דבצבי הבא על העז יתן החצי ובתיש הבא על הצבייה לא יתן כלום והוקשה לו אם אינו נותנם למה הוצרך להפרישם ועוד יש לתמוה על רבינו דמנא ליה הא דרבי יוחנן חייב בכל קאמר משמע דחייב ליתנם כולם לכהן ועוד דמשמע דמייתי לה גמרא לומר דליתא לדרב הונא דאמר מאי חייב דאמרי רבנן חייב בחצי מתנות דהא רבי יוחנן אמר דחייב בכולהו מתנות: וליישב דברי רבינו נראה דודאי סבר דכוי בריה בפני עצמה היא כמו שכתב הר"ן וכרבי יוסי בפרק אותו ואת בנו וכרב יהודה דאמר התם הכי ורב חסדא דאמר בפרק אותו ואת בנו איזהו כוי שנחלקו בו רבי אליעזר וחכמים הבא מן התיש ומן הצבייה סבר דכוי זה הבא מן הבהמה ומן החיה וכמ"ד התם הכי ולא קי"ל כוותיה: ועי"ל דלא גרים רבינו בברייתא דפרק אותו ואת בנו כדברי ר"א כוי אין אותו ואת בנו נוהג בו אלא הכי גרים מן התיש ומן הצביה אין אותו ואת בנו נוהג בו וכמו שהיא שנויה בפרק הזרוע גבי מתנות דהשתא ע"כ ל"ג בדברי רב חסדא איזהו כוי דר"א לא איפליג אלא אכלאים ולא אכוי ואע"ג דרש"י דחה נירסא זו בברייתא משום דא"כ מאי אתא רב חסדא לאשמועינן י"ל דטובא אשמועינן דלא נימא דהא דאמר ר"א הבא מן התיש ומן הצביה להו דוקא דהוא הדין לבא מן הצבי ומן התיישה ולא אתא אלא לאפוקי מן העז ומן הרחל וכדאמר רב ספא לענין אותו ואת בנו משכחת לה לפלוגתייהו דרבנן ורבי אליעזר בין בתיש הבא על הצביה בין בצבי הבא על התיישה קמ"ל וכן מתבאר מדברי רבינו בכסוי הדם דכוי בריה בפני עצמה היא. ומ"ש הכוי מפרישין ממנו כל המתנות היינו לומר שמפרישים ונותנם לכהן כולם שאע"פ שהוא ספק נתרבה מאם וכדרבין אמר רבי יוחנן ובצבי הבא על העז פסק דחייב בחצי מתנות כרבנן דאמרי חייב וכדאסיק רב הונא בר חייא ובתיש הבא על הצביה פסק דפטור וכדאסיק רב ספא בפרק אותו ואת בנו דלענין מתנות לא משכחת לפלוגתייהו דר"א ורבנן אלא בצבי הבא על התיישה ובתיש הבא על הצביה ליכא לאוקמי דאם כן לרבנן נמי ליפטר דנהי נמי דאפילו מקצת שה אמרינן מאן לימא לן דאיכא מקצת שה דילמא אין חוששין לזרע האב וכוליה צבי הוא והמע"ה ואל יקשה על מה שכתבתי שרבינו סובר דכוי בריה בפני עצמה היא ממה שכתב בפ"א ממאכלות אסורות כלאים הבא מבהמה טהורה עם חיה טהורה הוא הנקרא כוי חלבו אסור וכו' שזו נוסחא משובשת ובנוסחא האמיתית אין כתוב בבבא זו הוא הנקרא כוי אלא בבבא למעלה ממנה כתוב וכל שיסתפק לך אם הוא מין חיה או בהמה והוא הנקרא כוי חלבו אסור:

ו אחד השוחט לאכילת עכו"ם וכו': כתב הראב"ד פירוש דילפינן מכיסוי הדם וכו'. ואין צורך ללמוד משם דתוספתא ערוכה היא בפ"ט דחולין השוחט לרפואה לאכילת עכו"ם לאכילת כלבים חייב במתנות: ז בהמת השותפים חייבת וכו'. בר"פ ראשית הגז (דף קל"ה) וכסתם קמא:

רדב"ז

ג ספק בכור וכו'. שם במשנה (דף קל"ב) בכור שנתערב במאה בזמן שמאה שוחטין את כולן פוטרין את כולן ואקשינן עלה ואמאי יבא כהן עליו מפני לדדין ולימא ליה אי בכור הוא כוליה דידי ואי לאו בכור הוא הב לי מתנתא א"ר הושעיא בבא לידי כהן ומכרו לישראל במומו כלומר והשתא ליכא אלא חד לד והמע"ה: ואם נסתפק בשנים וכו'. שם בבכורות ובתוספתא פלוגתא דרבי מאיר ורבי יוסי ופסק כרבי יוסי דאמר פטור מן המתנות והטעם כאשר כתב רבינו: אבל ספק מעשר וכו'. זה מבואר שהרי אין הכהן יכול לבוא עליו מפני לדדין כמו הבכור:

ד בהמת קדשים שנפסלה וכו'. שם במשנה בכור שנתערב במאה בזמן שמאה שוחטין את כולן פוטרין את כולן דכל אחד מצי למימר שלי בכור אחד שוחט את כולן פוטרין לו אחד שהבכור פטור מן המתנות דאין קדושה חלה על קדושה וה"ה נמי לכל הקדשי' שנפסלו ונפדו שפטרו מן המתנות אם נתערבו עם אחרים:

ה אין חייב במתנות וכו'. לא בא למעט אלא חיה טהורה דכתיב אם שור אם שה ומלת שה כוללת הצאן והעז:

כלאים הבא מכבש ועז חייב וכו'. שם ת"ר הזרוע והלחיים נוהגים בכלאים ובכוי רבי אליעזר אומר כלאים הבא מן העז ומן הרחל חייב במתנות מן התיש ומן הצביה פטור דשה כתיב ולא צבי:

והכוי אע"פ שהוא ספק מפרישין ממנו כל המתנות. איכא למידק כיון שהוא ספק המע"ה ותו דהוה ליה למימר כלשון הברייתא הזרוע והלחיים והקבה נוהגים בכלאים ובכוי ומתוך כך הבין הטור בדברי רבינו דהא דקאמרי מפרישין ממנו המתנות הפי' ואין נותנן לכהן ולפיכך כתב איני מבין את דבריו למה מפרישין כל המתנות כיון שאינו חייב ליתנם והלא אינם טובלין ע"כ ויפה כתב שלא הבין את דברי רבינו שהוא ז"ל סובר דמפרישין ממנו כל המתנות ונותנן לכהן דכי אתא רבין אמר רבי יוחנן כוי לרבנן חייב בכולהו מתנות דתניא שור מה ת"ל אם שור לרבות את הכלאים שה מה ת"ל אם שה לרבות את הכוי והרי חיוב הכלאים והכוי דומיא דשור ושה שניתנים לכהנים ואע"פ שהכוי ספק הוא שלא הכריעו בו חכמים אם הוא בהמה אם הוא חיה וכיון שיש בו דרכים שוה לבהמה חייבוהו חכמים בכל המתנות ורבינו פסק כרבנן וכרבי יוחנן דמפרש דבריהם ולא היה יכול לכתוב והכוי אע"פ שהוא ספק חייב במתנות שאם הוא ספק אין כאן חיוב ודאי ואם יש חיוב אינו ספק לפיכך שינה הלשון ללמדנו שאף ע"פ שהוא ספק רבנן אמרו שצריך להפריש ממנו כל המתנות ואינו דומה לצבי הבא על התיישה שאינו צריך להפריש אלא חצי המתנות דהתם נתברר ספיקו ומצי אמר ליה הבא ראיה שאין חוששין לזרע האב וטול אבל בכוי לא מצי למימר ליה הכי דאמר ליה כבר חייבוך רבנן ותו לא מידי: צבי הבא על העז וכו'. שם פלוגתא דרבי אליעזר ורבנן דאמרי שה ואפילו מקצת שה ומסיק אמר רב הונא בר חייא מאי חייב דאמרי רבנן חייב בחצי מתנות כלומר דאמר ליה לכהן אייתי ראייה דאין חוששין לזרע האב וטול:

ו אחד השוחט לאכילת עכו"ם וכו' דילפינן ליה מכסוי הדם דתניא בפרק כיסוי הדם השוחט וצריך לדם חייב לכסות כיצד יעשה או נוחרו או עוקרו:

ז בהמת השותפין וכו'. פרק ראשית הגז (דף קל"ה) בברייתא פלוגתא דתנאי ופסק כת"ק דמחייב ויליף לה התם מדכתיב דמתנה מאת זובחי הזבח:
כוהנים

*עי' בגמ' בגליון.

ח הלוקח בהמה מפירו' שביעית חייב במתנות. כהנים ולוים פטורים מן המתנות שנאמר מאת העם וספק הם הלוים אם הם בכלל העם או לא. לפיכך אין נוטלין מהם ואם נטל הכהן לא יחזיר: ט בד"א בשוחט לעצמו. אבל כהן טבח ששוחט ומוכר בשוק ממתינין לו שתים ושלש שבתות. מיכן ואילך מוציאין ממנו מתנות ונותנין אותם לכהנים אחרים. ואם קבע בית מטבחיים למכור אין ממתינין לו אלא מוציאין ממנו מיד ואם נמנע מליתן מנדין אותו עד שיתן: י השוחט לעכו"ם ולכהן פטור מן המתנות. והמשתתף עם הכהן צריך שירשום חלקו כדי שיניח המתנות בחלק הכהן. שאם לא ציין חלקו חייב במתנות מפני שאין הכל יודעין שהכהן שותף לו. לפיכך אם היה הכהן עומד עמו במטבחיים ונושא ונותן עמו אינו צריך לרשום. והמשתתף עם העכו"ם אינו צריך לרשום שסתם עכו"ם מרבה דברים ומודיע לכל שהוא שותף ואע"פ שאינו עמו בשעת מכירה: יא התנה הכהן עמו שהוא שותף חוץ מן המתנות הרי המתנות לכהן. כיון שאמר לו חוץ הרי שייר לו הכהן חלק במתנות ולפיכך הם שלו. אבל אם אמר לו הכהן ע"מ שהמתנות שלי הרי המתנות של ישראל זה ונותנן לכל כהן שירצה. אע"פ שהתנה עמו שהן שלו לא נפטר מן המתנות. שהאומר ע"מ לא שייר לו בעצמן של מתנות כלום הואיל ולא שייר לו בהן שותפות לא קנאן בתנאי זה: יב היה הכהן שותף בראש פטור מן הלחי. שותף ביד פטור מן הזרוע. שותף בבני מעיים פטור מן הקיבה. אמר לו הכהן הרי הבהמה כולה שלי והראש שלך חייב בלחי. שהדבר החייב הרי הוא של ישראל: יג גר שנתגייר והיתה לו בהמה שחוטה. אם נשחטה עד שלא נתגייר פטור. ואם אחר שנתגייר חייב. ואם ספק פטור והמוציא מחבירו עליו הראיה: יד בהמה שלא הורמו מתנותיה מותר לאכול ממנה. שאינה דומה לטבל שהרי מתנות כהונה מובדלין והמתנות עצמן אסור לישראל לאכלן אלא ברשות כהן. עבר ואכלן או הזיקן או מכרן אינו חייב לשלם. מפני שהוא ממון שאין לו תובע ידוע. והקונה

ח כהנים ולויים פטורים וכו'. פרק הזרוע דרש רבא מאת העם ולא מאת הכהנים כשהוא אומר מאת זובחי הזבח הוי אומר אפי' טבח כהן במשמע ואמרינן התם ההוא ליואה דהוה חטיף מתנתא אתו ואמרו ליה לרב א"ל לא מסתייה דלא שקילי מיניה אלא מיחטף נמי חטיף ושתיק דמספקא ליה לרב אי איקרו עם או לא:

ט בד"א בשוחט לעצמו וכו'. הכי אמר ר"נ דאי קבע מסחתא מיחייב מיד ואי לא קבע מסחתא שניא התם שתים ושלש שבתות פוטרין אותו אמר רב חסדא האי כהנא דלא מפריש מתנתא ליהוי בשמתא דה' אלהי ישראל:

י השוחט לעכו"ם ולכהן פטור וכו'. שם משנה כלשון רבינו ותני עלה (שם דף קל"ג) המשתתף עם הכהן צריך לרשום והמשתתף עם העכו"ם ופסולי המוקדשין אין צריך לרשום ומוקמינן לה דקאי אמסחתא ועכו"ם מיפעא פעי וידעי דאית ליה שותפותא ואין צריך לרשום אבל כהן נגוע הוא וסומך על השבח ואין הכל יודעים שהוא שותף ולפיכך צריך לרשום וסובר רבינו דאין הדברים אמורים אלא דקאי כהן אמסחתא לבד צריך לרשום אבל אי קאי אכספתא דהיינו במקום מכירת הבשר אין צריך לרשום והכי אמרינן התם דכוותא גבי כהן דיתיב אכספתא אמאי צריך לרשום וכו' איבעית אימא התם עכו"ם מיפעא פעי ומ"מ למד רבינו מהתירוץ הא' שאם היה הכהן נושא ונותן עמו אינו צריך לרשום והא דתנן במשנה ובברייתא צריך לרשום דלא יתיב אכספתא אע"ג דיתיב אמסחתא וזהו שהוסיף רבינו לפיכך אם היה הכהן עומד עמו בבית המטבחים ונושא ונותן עמו א"צ לרשום דכיון דאיכא גילוי מילתא דאית ליה לכהן שותפות סגי בהכי כנ"ל ליישב לשון רבינו על סוגיית הגמרא (עיין בתשובה הנדפסת מחדש ד' ע"ו סי' רכ"ח):

יא התנה הכהן עמו וכו'. שם במשנה ואם אמר חוץ מהמתנות פטור מן המתנות ורמינן עלה ע"מ שהמתנות שלי נותנן לכל כהן שירצה ומשני ע"מ אחוץ קא רמית חוץ שיור ע"מ לאו שיורא הוא ומסיק התם דע"מ פלוגתא דתנאי אי הוי שיור או לא ופסק כמאן דאמר לא הוי שיור וא"ת כיון דלא הוי שיור ליהוי המקח או השתוף בטל שהרי ע"מ כן מכר לו או נשתתף עמו הילכו כתוספות דהוי כמתנה על מה שכתוב בתורה שהתורה זכתה לו שיתן המתנות לכל כהן שירצה והכי משמע לי מדברי רבינו ודוק ותשכח:

יב היה הכהן שותף וכו'. שם פלוגתא דאמוראי ופסק כרב הונא (דרבי) דחייא בר רב דאמר פטור מכולן כיהותב:

אמר לו הכהן וכו'. שם (דף קל"ד) איבעיא להו הראש שלך וכולה שלי מהו בתר חיובא אזלינן וחיובא גבי ישראל הוא או דילמא בתר עיקר הבהמה אזלינן ועיקר בהמה דכהן הוא והיפשיטא דבתר חיובא אזלינן:

יג גר שנתגייר וכו'. משנה שם כלשון רבינו:

יד בהמה שלא הורמו מתנותיה וכו'. שם (דף קל"ב) א"ר יוחנן אסור לאכול מבהמה שלא הורמו מתנותיה ממנה וא"ר יוחנן כל האוכל מבהמה שלא הורמו מתנותיה כאילו אוכל טבלים ומסיק תלמודא ולית הלכתא כוותיה:

עבר ואכלן וכו'. שם (דף ק"ל) א"ר חסדא המזיק מתנות כהונה או שאכלן פטור מלשלם מ"ט איבעית אימא דכתיב וזה ואיבעית אימא משום דהו"ל ממון שאין לו תובעים

ח הלוקח בהמה מפירות שביעית וכו'. פ"ק דבכורות (דף י"ב) כהנים ולויים פטורים וכו'. וספק הם הלוים וכו' עד מנדין אותו עד שיתן. בפרק הזרוע (דף קל"ב): ומ"ש רבינו ואם נטל הכהן לא יחזיר תמה עליו הר"ן דמ"מ מספק בפור שאם תקפו כהן מוציאין מידו כדאמרינן בפ"ק דמציעא (דף ו':) וי"ל דאין כאן תמיהא שרבינו סובר ג"כ בההיא שאם תקפו כהן אין מוציאין מידו שכן כתב בפרק ה' מהלכות בכורות ושם ביארתי טעמו:

י השוחט לעכו"ם ולכהן וכו'. הטור כתב על דברי רבינו ואינו נראה כן מתוך הגמרא אלא בשותף עם הכהן בכל ענין צריך לרשום ובעכו"ם אם יושב עמו במטבחיים אז אין צריך לרשום עכ"ל. ואמת כן משמע פשט השמועה דהכי איתא בפרק הזרוע (דף קל"ג) על מתניתין דהמשתתף עמהם צריך שירשום ואפילו עם העכו"ם ורמינהו המשתתף עם כהן צריך לרשום והמשתתף עם העכו"ם וכו' אין צריך לרשום הב"ע דיתיב עכו"ם אמסחתא דכוותא גבי כהן דיתיב אמסחתא אמאי צריך לרשום אמרי בישרא קא זבין אי הכי עכו"ם נמי אמרי בישרא קא זבין אלא הב"ע דיתיב אכספתא דכוותא גבי כהן דיתיב אכספתא אמאי צריך לרשום אמרי הימוני הימניה עכו"ם נמי אמרי הימוני הימניה אין אמונה בעכו"ם איבעית אימא התם עכו"ם מיפעא פעי ופירש"י דיתיב עכו"ם אמסחתא כשהטבח מוכר הבשר דמוכחא מילתא דעכו"ם שותף הוא וכו'. דיתיב עכו"ם אכספתא על הארגז שנותן בה הטבח המעות כשמקבלם תמיד מהלוקחים דהא ודאי מוכחא מילתא שפיר דעכו"ם שותף בה. דאמרי הרואים הימוני הימניה לשמרם לו שלא יגנבום הימנו. אין אמונה בעכו"ם אין ישראל רגילים להאמין בהם איבעית אימא לעולם כדאוקימנא מעיקרא דיתיב עכו"ם אמסחתא וכהן נמי דיתיב אמסחתא ולא דמו דהתם עכו"ם מיפעא פעי תדיר הוא צועק אל תחנם בכך אלא בכך והכל יודעים שיש לו חלק בה אבל כהן נגוע הוא וסומך על השבח ואין הכל יודעים שהוא שותף וזה מבואר כדברי הטור. וליישב דברי רבינו נ"ל שהוא ז"ל סובר דכי אמרינן ואב"א עכו"ם מיפעא פעי לא בדיתיב אמסחתא היא אלא אע"ג דלא יתיב אמסחתא עכו"ם מיפעא פעי אפילו חוץ למטבחי' ומודיע לכל שהוא שותף ומ"ש תניא דהמשתתף עם העכו"ם אינו צריך לרשום ומתניתין דקתני המשתתף עמהם צריך לרשום אכהן דוקא קאי ולא אעכו"ם ומאי עמהם עם כהנים דעלמא וה"מ בדלא יתיב אמסחתא או אכספתא אבל אי יתיב אמסחתא או אכספתא אין צריך לרשום דמוכחא מילתא שהוא שותף וז"ם ונושא ונותן עמו דיתיב אכספתא נמי בכלל נושא ונותן שהרי הוא מקבל ממנו המעות שקיבל מהלוקחים דאל"כ איכא למיתמה על רבינו דנהי דפסק כלישנא דאי בעית אימא משום דבתרא היא אמאי פסק לענין משתתף עם כהן כלישנא דמסחתא דקמא הוא לכך אני אומר שפסק כדברי שניהם דס"ל לרבינו דלענין דינא לא פליגי לישני: ואהא דתנן צריך שירשום פירש"י שיעשה בו סימן שיבינו הרואים שאינו כולו של ישראל והר"ן כתב ישראל המשתתף עמהם שותפים ומקבלים ביניהם פטור מהמתנות אפילו חלקו של ישראל ומיהו צריך שירשום ויעשה לו סימן כמו שהיו רגילים לרשום בשר שפטור מהמתנות וכדי שיבינו הרואים שאין כולם של ישראל ולא יחשדוהו ברשע. והרמב"ם כתב בפ"ט מהלכות בכורים המשתתף עם הכהן צריך שירשום חלקו כדי שיניח המתנות בחלק הכהן שאם לא שייר חלקו חייב במתנות מפני שאין הכל יודעים שהכהן שותף בו וכו' ואיכא למידק [וחלקו] של ישראל אמאי פטור והא אמרינן בגמרא דכוי הבא מלבי שבא על התיישה דלרבנן חייב בחצי מתנות משום דשה אפילו מקצת שה משמע וה"נ נסי דחלקו של כהן פטור חלקו של ישראל מיהא ליחייב איכא למימר דלא דמי דנסי דאמרינן דשה ואפילו מקצת שה ה"מ דכל שיות שבו חייב דבכה"ג כוליה שה מיקרי אבל הכא דמקצת שיות פטור כה"ג לא חייב רחמנא עכ"ל. ודע שיש בקצת ספרי רבינו חסרון וכן צריך להגיה והמשתתף עם העכו"ם אינו צריך לרשום:

יא התנה הכהן עמו וכו'. בסוף המשנה הנזכרת ואם אמר [לו] חוץ מן המתנות פטור מן המתנות ומפרשה רבינו כשהכהן שותף עמו חוץ מן המתנות ורש"י פירשה במוכר לו הכהן פרה חוץ מן המתנות. בספר כתיבת יד כתוב בדברי רבינו התנה הכהן עמו שהוא מוכר הכל חוץ מן המתנות. ומ"ש אבל אם אמר לו הכהן ע"מ שהמתנות שלי וכו'. שם:

יב היה הכהן שותף בראש וכו'. שם. ומ"ש אמר לו הכהן הרי הבהמה כולה שלי וכו'. שם בעיא דאיפשיטא (דף קל"ד): **יד בהמה שלא הורמו מתנותיה וכו'.** מסקנא דגמרא שם (דף קל"ב): ומ"ש והמתנות עצמן אסור לישראל לאכלן וכו' עבר ואכלן וכו' שם (דף ק"ל:) אמר רב חסדא המזיק מתנות כהונה או שאכלן פטור מלשלם מאי טעמא אי בעית אימא משום דכתיב וזה ואיבעית אימא משום דהוה ליה ממון שאין לו תובעים ופירש"י המזיק מתנות כהונה קודם שיתנם לכהן השליכן לאור או לים. דכתיב בהן וזה דמשמע בעודם קיימות חייב ליתנם אבל אינם קיימות לא חייב הכתוב בהם תשלומין. שאין לו תובעים אין לו בעלים שיוכלו לתבעו בדין שזה יכול לומר לכהן אחר אני נותנם ולא לך. והר"ן כתב על פירש"י ותמהני א"כ מאי איריא [הזיק] אפילו איתנהו בעינייהו נמי אין להם תובעים ומשמע לי דה"ק כיון דמתנות כהונה ממון שאין לו תובעים הוא נסי דכי איתנהו בעינייהו

משנה למלך

פ"ט ח ולוים פטורים מן המתנות כו'. כתב הב"ח י"ד סי' ס"א שהוא משום דמספקא לן אי איקרו עם. ולישנא דהדין פירושא אלא משום דוס יפים מאפט הכהנים כתיב וכן נראה מהגמרא: אבל
יד עבר ואכלן וכו'. עיין בפרק שאחר זה דין ו' וח':

והקונה אותם אע״פ שאינו רשאי ה״ז מותר לאכלן מפני שמתנות כהונה נגזלות: **טו** אמר לטבח מכור לי בני מעיה של פרה והיו בה מתנות נותנן לכהן ואינו מנכה לו מן הדמים. לקחם ממנו במשקל נותנם לכהן ומנכה לטבח מן הדמים: **טז** המשלח בשר לחבירו והיו בה מתנות אינו חושש שמא עבר זה וגזלן. מקום שאין בו כהן מעלה המתנות בדמים ואוכלן מפני הפסד כהן ויתן הדמים לכל כהן שירצה: **יז** הרוצה ליתן המתנות לכהן אחד נותן. ואם רצה לחלוק אותן לא יתן חצי קיבה לאחד או חצי זרוע אלא זרוע לאחד וקיבה לאחד ולחיים לשנים שנאמר תתן לו שיהיה בה כדי מתנה. ואם היו של שור חולק אותן חתיכות והוא שיהיה בכל חתיכה כדי מתנה: **יח** אי זהו הזרוע. זרוע של ימין מן הפרק של ארכובה עד כף של ידו שהן שני איברים זה מעורה בזה. והלחיים מן הפרק של לחי ועד פיקה של גרגרת טבעת גדולה עם הלשון שביניהן הכל לכהן: **יט** אין מולגין אותן ואין מפשיטין אותן אלא יתנו לו בעורן ובצמרן. והקיבה בחלב שעליה ובחלב שבתוכה וכבר נהגו הכהנים להניח חלב הקיבה לבעלים: **כ** הכהנת אוכלת המתנות אע״פ שהיא נשואה לישראל מפני שאין בהן קדושה. ולא עוד אלא הבעל אוכל מתנות בגלל אשתו. אבל חללה אינה אוכלת. שאין חללים בכלל כהנים. ואם רצה הכהן למכור המתנות או ליתנן במתנה אפילו לעכו״ם או להאכילם לכלבים מאכילם שאין בהן קדושה כלל: **כא** כהן שהיו לו חברים שנותנים לו המתנות אם רצה לזכות בהן לישראל חבירו ה״ז מזכה לו. ואע״פ שלא באו לידו. ויהיו אותם החברים זובחים ונותנין המתנות לזה הישראל שזכה בהן. והוא שיהיה הישראל זה בדוחק ואין לו לקנות בשר. ויהיה הכהן שזכה לו חבירו. אבל אם היה הכהן שמשו של ישראל זה או שכירו או לקיטו אינו מזכה לו

עד

כסף משנה

בעינייהו מיחייב משום מלוה כי ליתנהו בעינייהו אין כאן מלוה ולא דין ממון הילכך פטור לגמרי לפיכך נ״ל דאפילו בבא לי״ש פטור ולא נתחוור לי מה שכתבו התוספות דאיכא בין ל״ק לל״ב דלמאן דמפיק לה מדכתיב וזה אפילו בבא לצאת ידי שמים פטור וללישנא בתרא כיון דלא פטר ליה אלא משום דהוי ממון שאין לו תובעים בבא לצאת ידי שמים חייב ולא ידעתי למה דהנהו גווני דאמרינן בהו בפרק הגוזל ובפרק המפקיד בספק ממון דחייב בדיני שמים לא דמי להאי כלל דהכא הי לא מיחייב משום מלוה משום מאי מיחייב ומיהו ודאי לתרתי ליטני אדת חסידות שישלם מדמייתי עלה בגמרא מ״ש בעה״ב העובר ממקום למקום וצריך כלומר שנצטרך למזונות נוטל לקט שכחה ופאה ומעשר עני וכו׳ מ״מ משמע דלכולהו ליטני אפילו בבא לצאת י״ש פטור ואין בזה אלא מדת חסידות בלבד עכ״ל. ורבינו כתב אינו חייב לשלם מפני שאין לו תובע ידוע משמע דס״ל כדברי התוספות ופסק כלישנא בתרא לחומרא דהל״כ אמאי שבקיה לל״ק דיהיב טעמא מקרא ותו איכא למידק הכי מדשני לישנא דרב חסדא דאמר פטור וכתב אינו חייב דמשמע אין ב״ד מחייבין אותו ומדנקט גבי אכלן עבר משמע דלכתחלה מיהא אסור לאכלן. ומ״ש והקונה אותם וכו׳. יתבאר בסמוך:

טו אמר לטבח וכו׳. בקצת ספרי רבינו יש טעות סופר והכי גרסינן אמר לטבח מכור לי בני מעיה של פרה והיו בהם מתנות נותנם לכהן ואינו מנכה הטבח לו מן הדמים לקחם ממנו במשקל נותנם לכהן ומנכה הטבח לו מן הדמים והוא משנה שם (דף קל״ב) אמר [לו] מכור לי בני מעיה של פרה זו והיו בהם מתנות נותנם לכהן ואין מנכה לו מהדמים לקחן הימנו במשקל נותנן לכהן ומנכה לו מן הדמים ופירש״י נותנם לוקח זה לכהן ואין המוכר מנכה ללוקח מהדמים שהרי היה יודע הלוקח שהמתנות שם וזה לא מכר לו הקיבה. לקח ממנו במשקל הליטרא כך וכך ושקל לו הקיבה נותנם לו לוקח לכהן שהרי הגזילה אצלו וצריך להשיב והטבח ינכה לו מהדמים ע״כ שמכר דבר שאינו שלו ובגמרא (דף קל״ד) אמר רב לא שנו אלא ששקל לעצמו אבל שקל לו טבח הדין עם הטבח ורב אסי אמר אפילו שקל לו טבח הדין עמו לימא בדרב חסדא קמיפלגי דאמר רב חסדא גזל ולא נתייאשו הבעלים ובא אחר ואכלו רצה מזה גובה רצה מזה גובה וכו׳ לא דכ״ע אית להו דרב חסדא והכא במתנות כהונה נגזלות קמיפלגי ופירש״י לא שנו היכא דלקח ממנו במשקל דקתני נותנם לוקח לכהן והוא חוזר ותובע דמים מן הטבח אלא בששקלן לוקח לעצמו דכיון דטבח לא נגע בהן אינו בעל דינו של כהן לפיכך זה לוקח נותנם והוא שואל לו הדמים שעל הטבח היה מוטל ליתן אבל שקלן לו הטבח הדין של כהן ומחלוקתו ותביעתו אף עם הטבח והטבח חוזר עליהם אם יש בעין נותנם לכהן והכי מפרש בריש הגוזל דאף עם הטבח קאמר עכ״ל. ופסקו הפוסקים כרב משום דרבו הוא וכתב הר״ן על דברי רבינו שנראה מדבריו שהוא מפרש אמר רב לא שנו דחייב הלוקח ליתן לכהן אלא ששקל לעצמו אבל לא שקל לעצמו רשאי הלוקח לאכלן שהראשון הוא שגזלן והלוקח מותר לאכלן מפני שמתנות כהונה נגזלות עכ״ל. ומ״מ יש לתמוה על רבינו למה השמיט חילוק בין שקל לעצמו ללא שקל לעצמו כמו שחילק רב וי״ל משום דאמרינן בגמרא איכא דמתני לה באפי נפשה רב אמר מתנות כהונה נגזלות ורב אסי אמר אין נגזלות ולההוא לישנא לא מפלגינן בין שקל לעצמו ללא שקל לעצמו ופסק כההוא לישנא משום דלישנא בתרא הוא וגם משום דלההיא לישנא אתיא מתניתין כפשטה:

טז המשלח בשר לחבירו וכו׳. תוספתא פ׳ הזרוע המשלח בשר לחבירו והיו בו מתנות אין חוששין שמא מתנות כהונה הם פירוש אינו חושש שמא גזל אותם שמשלח אלא תולה שמהכהן קנאם דאחזוקי אינשי ברשיעי לא מחזקינן: **מקום שאין** בו כהן. בש״ס הזרוע (דף קל״ב):

יז הרוצה ליתן המתנות לכהן אחד וכו׳ ואם היו של שור וכו׳. שם (דף קל״ב:):

יח איזהו הזרוע וכו׳ עד פיקה של גרגרת. משנה שם (דף קל״ד:): **ומ״ש עם** הלשון שביניהם. כן פירש״י שם:

יט אין מולגין אותן וכו׳. שם הלחיים למאי אתא להביא למר שבראשי כבשים ושיער שבזקן תיישים. ומ״ש והקיבה בחלב שעליה וכו׳ עד לבעלים. גם זה שם:

כ הכהנת אוכלת המתנות וכו׳ עד בגלל אשתו. שם (דף קל״א): ומה שכתב אבל חללה וכו׳: ואם רצה הכהן למכור המתנות וכו׳. אפילו לעכו״ם או להאכילם לכלבים:

כא כהן שהיו לו חברים וכו׳. בפרק הזרוע (דף קל״ג) האי כהנא דאית ליה צורבא מדרבנן בשבבותיה ודחיקא ליה מילתא ליזכי ליה מתנתא ואע״ג דלא אתי לידיה במכרי כהונה ולויה ונראה שסובר רבינו דצורבא דרבנן לאו דוקא אלא אורחא דמילתא נקט ומיהו דחיקא ליה מילתא בעינן כדאיתא התם כי אמרי הגא למאן דלא אפשר ליה. ומ״ש אבל אם היה הכהן שמשו וכו׳. שם גבי עובדא דרבא:

רדב״ז (מכ״י)

תובעים ומשמע דלפי׳ בא בהרשאה מכל הכהנים שבעיר פטור מלשלם כיון דמעיקרא היה ממון שאין לו תובעים וזהו שכתב רבינו שאין לו תובע ידוע א״נ דמצי למימר ליה דילמא אתי כהן אחרינא מעלמא ולו אני רוצה ליתן המתנות: והקונה אותם וכו׳. שם פלוגתא דאמוראי ופסק כרב דאמר מתנות כהונה נגזלות:

טו אמר לטבח מכור לי וכו׳. שם משנה (דף קל״ב) כלשון רבינו ואמרינן עלה אמר רב לא שנו אלא ששקל לעצמו אבל שקל לו הטבח הדין עם הטבח ורב אסי אמר אפילו שקל לו הטבח הדין עמו כלומר עם הלוקח ומדסתם רבינו משמע דפסק כרב אסי וקשה דאמרינן בגמרא דבמתנות נגזלות קא מיפלגי דרב סבר נגזלות ורב אסי סבר אינן נגזלות וא״כ איך פסק בחדא כרב ובחדא כרב אסי. וי״ל דהיכא דאיתנהו למתנות בעינייהו פסק כרב אסי והדין עם הלוקח והיכא דאכלינהו פסק כרב דאמר נגזלות ופטור מלשלם ודברי טעם הם ומסתברא לי דהא דקתני מנכה לו מן הדמים אורחא דמילתא נקט וה״ה אם נתן הדמים לטבח מחזיר לו דמי המתנות:

טז המשלח בשר לחבירו וכו׳. תוספתא דחולין פ״ח וטעמא דאחזוקי אינשי בגזלני לא מחזקינן ואימור קנאם מן הכהן או בשר אחר נתן לו במקום המתנות ורשאי הכהן לעשות כן וכן כתב בה״ג וכן נהגו לתת מעות לכהן ומוכר בהם המתנות ומיהו מה שנהגו לתת לכהן פרוטה ומוכר בהם המתנות אין זה מנהג הגון ולא יצא ידי נתינה: מקום שאין בו כהן וכו׳. שם בפרק הזרוע בברייתא ואם אין שם כהן מעלים אותן בדמים ואוכלן מפני הפסד כהן:

הרוצה ליתן המתנות לכהן אחד וכו׳. שם אמר רב חסדא זרוע לאחד קיבה לאחד לחיים לשנים והא כי אתא רב יצחק בר יוסף אמר במערבא פלגי להו גרמא גרמא התם בדתורא והטעם דבעינן כדי נתינה לכל אחד ומכאן אתה למד שאם היה גדי קטן נותן הכל לאחד:

יח איזהו זרוע וכו׳. שם במשנה (דף קל״ד) איזהו זרוע מן הפרק של ארכובה עד כף של יד איזהו לחי מן הפרק של לחי עד פיקה של גרגרת ותניא הזרוע זה זרוע ימין ופי׳ רבינו שהיא טבעת גדולה עם הלשון שביניהם והיינו לחיים התחתונות שהלשון מוטל עליהן ולפיכך יש כדי נתינה לשני כהנים:

יט אין מולגין אותם וכו׳. שם והלחיים למאי אתא להביא למר שבראשי כבשים ושער שבזקן תיישים והקיבה למאי אתא להביא חלב שע״ג קיבה וחלב שבתוך הקיבה ואמר ר׳ יהושע כהנים נהגו בו עין יפה ונתנוהו לבעלים:

כ הכהנות אוכלות וכו׳. שם (דף קל״א) פלוגתא דתנאי והלכתא כר״א בן יעקב דאמר כהן ואפילו כהנת הוי מיעוט אחר מיעוט ואין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות דכתיב בראש הפרשה וזה יהיה משפט הכהנים ומשמע זכרים ונתן לכהן ואין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות ואמרינן רב כהנא אכיל בשביל אשתו וכן רב יימר וכן רב אידי: **אבל חללה** אינה אוכלת וכו׳. קשיא לי אמאי נקט חללה והלא אפילו חלל זכר אינו אוכל. וי״ל דה״ק אבל חללה שנשאת לישראל אין לה מתנות ואין בעלה אוכל בשבילה דסד״א דזכה הבעל במקום אשתו שהרי הבעל אינו חלל קמ״ל כיון שהיא אינה זוכה לא יזכה בעלה במקומה שהרי מחמתה הוא רוצה לזכות: **ואם** רצה הכהן למכור המתנות וכו׳. שם ברייתא תטעה נכסי כהן תרומה ומתנות וכו׳ ראשית הגז ומתנות ותניא למה אמרו נכסי כהן שקונה בהם עבדים וקרקעות ובהמה טמאה וכו׳:

כא כהן שהיו לו חברים וכו׳. שם (דף קל״ג) אמר רב יוסף האי כהנא דאית ליה צורבא מרבנן בשבבותיה ודחיקא ליה מילתא ליזכי ליה מתנתא ופריך ואע״ג דלא אתי לידיה ומשני במכרי כהונה הא למדת שאין מותר לעשות כן אלא לצורבא מרבנן והוא עני והכהן הזה היו רגילין בני העיר לתת לו מתנות: **אבל** אם היה הכהן שמשו של ישראל וכו׳. שם רבא ורב ספרא אקלעו לבי מר יוחנא בריה דרב חנא בר אדא עבד להו עגלא תילתא אמר ליה רבא לשמעיה זכי לן מתנתא דבעינן למיכל לישנא בחרדלא

משנה למלך

כ אבל חללה אינה אוכלת כו׳. ומשקל נמי שקלינן מינה דכיון שנבעלה לפסול לה פקעא מינה קדושתה אפילו קדושת לויה אין בה אבל לויה שנבעלה לפסול לא אמרי לויה היא שכי איתא בפרק יש בכור (דף מ״ז) וכן פסק רבינו לקמן פי״א ועיין בריש הלכות מעשר:

אבל

עד שיבואו לידו שמא יזכה בעל כרחו: **כב** לא יחטוף הכהן המתנות ולא ישאל בפיו אא"כ נותנין לו בכבוד נוטל. ובזמן שהם רבים בבית המטבחים הצנועים מושכין ידיהם והגרגרנים נוטלין. ואם היה כהן צנוע ואין מכירין אותו שהוא כהן ה"ז נוטל כדי שיודע לכל שהוא כהן. ואין הכהנים אוכלין המתנות אלא צלי בחרדל שנאמר למשחה כדרך שאוכלים המלכים:

פרק עשירי

א מצות עשה ליתן לכהן ראשית הגז שנאמר וראשית גז צאנך תתן לו. ולוים בכלל ישראל במצוה זו. ואין לראשית הגז זו שיעור מן התורה. ומדברי סופרים שלא יפחות מאחד מששים. ואינה נוהגת אלא בארץ בין בפני הבית בין שלא בפני הבית כראשית הדגן ונוהג בחולין אבל לא במוקדשין: **ב** כיצד הרי שהקדיש בהמות לבדק הבית וגזזן יכול יהיה חייב לפדות וליתן לכהן. או הקדיש בהמה חוץ מגיזתה יכול יהיה חייב בראשית הגז ת"ל צאנך אין אלו צאנו: **ג** כל הקדשים שקדם מום קבוע להקדשן ונפדו חייבין בראשית הגז. אבל אם קדם הקדשן את מומן. או שקדם מום עובר להקדשן ואח"כ נולד להן מום קבוע ונפדו פטורים מראשית הגז: **ד** אין חייבין בראשית הגז אלא הכבשים בלבד. זכרים כנקבות שהצמר שלהן הוא הראוי לבגדים. היה צמרן קשה ואינו ראוי ללבישה פטורין מראשית הגז. שאין מתנה זו לכהן אלא כדי ללבוש ממנה: **ה** כיון שזיכה לו הקב"ה בתרומות שהן לחמו ויינו. וזיכה לו במתנות בהמה וקדשי מקדש שהבשר שלו. זיכה לו בראשית הגז ללבושו. ובגזל הגר והחרמים ושדה אחוזה ופדיון בכורות להוצאותיו ושאר צרכיו. שהרי אין לו חלק בנחלה ובבזה: **ו** היה הצמר שלהן אדום או שחור או שחום חייבות בראשית הגז. אבל אם גזז הצמר וצבעו קודם שיתן נפטר מראשית הגז. הלבינו קודם שיתן חייב להפריש אחר שלבנו. התולש צמר רחלים בידו ולא גזז חייב בראשית הגז: **ז** ראשית הגז *נוהג בכלאים ובכוי ובטרפה. אבל

השגת הראב"ד

*ונוהג בכלאים ובכוי: א"א נראה לי לענין ראשית הגז כוי הכא מן חיה וכהמה פטור מפני שאמרו קשה:

רדב"ז

בחרדלא אי ליה רבא אכיל רב ספרא לא אכיל והתם משמע דהלכתא כרב ספרא דשפיר עבד דלא אכל, השמש של בע"ה כהן היה והיה רגיל ליתן לו מתנותיו ואע"ג דרבא כהן היה מדבית עלי לא רצה ליטול מעצמו ולא לשאול בפיו כדאמרינן בסמוך וסמך אדרב יוסף דלעיל ואכל ורב ספרא לא אכל דלא אמרה רב יוסף אלא בכהן שיש לו אכרי כשונה אבל היה הכהן משרת לבעל הבית לא דאיכא למיחש שמא יזכה לו בעל כרחו כאשר כתב רבינו:

כב לא יחטוף הכהן וכו'. התם מייתי לה מדכתיב וכתן ולא שיטול מעצמו ולא ישאל דקרא מגנה לבני שמואל דכתיב ויטו אחרי הבצע אמר ר"מ חלקם שאלו בפיהם שהיו לויים והיו שואלים המעשר בפיהם ותניא הצנועים מושכים את ידיהם והגרגרנין אוכלין ולפיכך אביי לא הוה שקיל בר ממעלי יומא דכפורי לאחזוקי נפשיה בכהני: ואין הכהנים אוכלין המתנות וכו'. שם מימרא דרב חסדא כלשון רבינו ודוקא בזמן שהכהנים עצמן אוכלין המתנות אבל אם נתנן או מכרן הישראל אוכל אותם כמו שירצה תדע שאם רצה להאכיל אותם לעכו"ם או לכלבים הרשות בידו:

פ"י א מצות עשה ליתן לכהן ראשית הגז. זה מבואר בכתוב וגבי מתנות כהונה דכתיב מאת העם מספקא לן אי לויים מקרו עם או לא אבל גבי ראשית הגז לא כתיב עם שפיטא לן דלויים חייבים בראשית דלויים בכלל ישראל הם: ואין לראשית הגז וכו'. כבר נתבאר למעלה דכל מקום שנאמר בו ראשית אין בו שיעור מן התורה אבל חכמים נתנו שיעור לכל הדברים ולא פחות מאחד מס' הכי אמרינן לגבי פאת השדה ופאת הראש והזקן והתרומה אחד מס' לעין רעה והאלה אחד מכ"ד לבעל הבית ואחד ממ"ח לנחתום:

ואינה נוהגת אלא בארץ. ואע"ג דתנן ברים פרק ראשית הגז נוהג בארץ ובחוצה לארץ לא קי"ל כי האי מתני' אלא כי הא דתניא ר' אלעאי אומר ראשית הגז אינו נוהג אלא בארץ מ"ט דר' אלעאי אמר רבא יליף נתינה מתרומה מה תרומה בארץ אין בח"ל לא אף ראשית הגז בארץ אין בח"ל לא ונהגו העולם כר' אלעאי בראשית הגז: ונוהג בחולין אבל לא במוקדשין וכו'. שם במשנה ברים פירקין ואמרינן עלה אמר רב מני בר פטיש משום רבי ינאי הכא במקדים בהמתו לבדק הבית חוץ מגיזותיה סד"א ליגזוז וליתיב ליה אמר קרא צאנך ולא צאן של הקדש (עיין בתשובה ח"ב הנדפס מקרוב דף ע"ו סי' ר"ל):

ג כל הקדשים שקדם מומן להקדשן .וכו'. כבר נתבאר זה למעלה גבי מתנות כהונה:

ד אין חייבין בראשית הגז וכו'. שם במשנה וראשית הגז אינו נוהג אלא ברחלות ואמרינן עלה מה"מ אמר רב חסדא אתיא גיזה גיזה כתיב הכא גז צאנך תתן לו וכתיב התם ומגז כבשי יתחמם מה להלן כבשים אף כאן כבשים ואמר ר' יהושע בן לוי לעמוד לפרש דבר הראוי לשירות ה"נ דבר הראוי לשירות אלא גיזה גיזה למה לי לכדתנא דבי ר' ישמעאל דתנא דבי רבי ישמעאל כבשים שאמרן קשה פטורין מראשית הגז שנאמר ומגז כבשי יתחמם ואמרינן התן לו ולא לשקו:

ו היה הצמר אדום או שחור וכו'. שם במשנה לא הספיק ליתן לו עד שצבעו פטור לבנו ולא צבעו חייב ומשמע דוקא משום דצבעו דקנייה בשינוי אבל אם היה צבוע מעיקרו חייב ומהאי טעמא אם לבנו חייב דהא ליכא שינוי: התולש צמר רחלים בידו וכו'. שם תני חדא הגוזז את העזים ושוטף את הרחלים פטור ותניא חדא הגוזז את העזים פטור והשוטף את הרחלים חייב ל"ק הא רבנן הא ר' יוסי כלומר הא דתני השוטף את הרחלים חייב רבנן והכי קי"ל ופירוש שוטף שמעביר אותן בנהר ליפותן והצמר נתלש מהם וכ"ש אם תלשן בידו דלא בעינן קרא כדכתיב לא תגוז אלא ה"ה תלישה:

ז ראשית הגז נוהג וכו'. כי היכי דמתנות נוהג בכלאים ובכוי הכי נהיג ראשית הגז. ומה שכתב הראב"ד ז"ל שהכוי פטור מפני שאמרו קשה הוא ז"ל סובר שהכוי בא מן הבהמה והחיה אבל רבינו סובר דבריה בפני עצמו הוא ולא הכריעו בו חכמים אם הוא בהמה או חיה. ומ"מ לא ידעתי מקום להשגה זו שאם למרו קשה מאי איריא מפני שהוא כוי אפילו של כבשים ממש אם היה למרו קשה פטור אלא ודאי בצמרו רך דראוי ללבוש מיירי ובהכי ניחא לי מאי דפסיק ותני כלאים חייב בראשית הגז וכלאים היינו הבא מן העזים

כסף משנה

כב לא יחטוף הכהן וכו' עד סוף הפרק. שם וכתבו התוספות שאם ערב להם מדושל יותר מאלי אין לכפותו לאכול אלי כי דרך המלכים לאכול מה שערב להם יותר:

פ"י א מצות עשה ליתן לכהן ראשית הגז וכו' ולוים בכלל ישראל במצוה זו. כלומר אע"ג דבזרוע לחיים וקיבה לוים פטורים בראשית הגז חייבים וטעמא משום דהתם לא נפקרו לוים אלא משום דכתיב מאת העם ומספקא לן דילמא לוים לא הוו בכלל עם אבל בראשית הגז דלא אידכר ביה עם לא באו לכלל ספק: ואין לראשית הגז שיעור מן התורה ומד"ס שלא יפחות מס' וכו'. בפרק ראשית הגז (דף קל"ז:) אמרינן דראשית הגז בס' ומשמע התם דהיינו מדרבנן דאילו מדאורייתא' בכל שהוא דומיא דתרומה דמייתי התם: ואינה נוהגת אלא בארץ. אע"ג דתנן בפרק ראשית הגז (דף קל"ה) דנוהג בארץ ובחו"ל הא אמר רב נחמן התם (דף קל"ו:) נהוג עלמא כתלתא סבי וחד מינייהו ר' אלעאי דאמר ראשית הגז אינו נוהג אלא בארץ: ומה שכתב בין בפני הבית וכו' אבל לא במוקדשין שם במשנה: **ב** ומ"ש כיצד הרי שהקדיש בהמות וכו' או הקדיש בהמה וכו'. שם בגמרא אבל לא במוקדשין מאי טעמא לא אמר קרא [גז] צאנך ולא צאן הקדש והקשו על זה טעמא דכתב רחמנא גז צאנך הא לאו הכי ה"א קדשים חייבים בראשית הגז וכו' עד ילא זה שמחוסר גזיזה פדייה ונתינה. והר"י קורקוס ז"ל תמה על רבינו שכתב הרי שהקדיש בהמתו לבדק הבית וגזזה וכו' שהרי אוקימתא זו נדחית משום דלא אתיא אלא למ"ד קדשי בדק הבית לא בעו העמדה והערכה ואילו רבינו פסק בפרק חמישי מהלכות ערכין דבעו העמדה והערכה וע"ק שכתב אוקימתא דרב מני דאמר חוץ מגיזה דלא מיתרלא אלא בדאמר חוץ מגיזה וכחישה ולמה השמיט רבינו כחישה וע"ק למה השמיט רבינו אוקימתא דרב והאריך ונדחק מאד ביישוב תמיהות אלו. ולי אין כאן תמיהא כלל דרבינו לא נחת הכא לענין דינא כלל אלא לומר דמסכחת לה דאיצטריך קרא דצאנך למעוטי מוקדשין או כגוונא קמא למ"ד קדשי בדק הבית לא בעו העמדה והערכה או כדאמר חוץ מגיזתה בענין שיועיל ולא הש להביא אוקימתא דרב דכיון דאייתי תרי גווני דאיצטריך קרא סגי:

ג כל הקדשים וכו' עד פטורים מראשית הגז. משנה שם (דף ק"ל) ופרק ב' *דבכורות (דף י"ד):

ד אין חייבין בראשית הגז אלא הכבשים בלבד. משנה פרק ראשית הגז (דף קל"ה) ויליף לה בגמרא (דף קל"ז) מדכתיב לעמוד לשרת כלומר וראשית גז צאנך תתן לו כי בו בחר לעמוד לשרת שיתן לו דבר הראוי לשירות ואין דבר הראוי לשירות אלא של רחלים פי' דהיינו שכלא דכתב קרא בבגדי כהונה וכתב הר"י קורקוס ז"ל ונראה שלזה נתכוון רבינו במ"ש שהאמר שלהם הוא הראוי לבגדים ופירושו לבגדים שהכהן רגיל ללבוש דהיינו בגדי כהונה שאם כוונת רבינו לבגדים סתם הלא גולה של עזים ראוי לבגדים. ומ"ש זכרים כנקבות ג"ז שם במשנה מכר לו זכרים אבל לא נקבות זה מתן לעצמו וזה נותן לעצמו. ומ"ש היה למרן קשה וכו' שם תנא דבי רבי ישמעאל (דף קל"ו):

ו היה הצמר שלהן אדום וכו'. הכי משמע שם במשנה. ומ"ש אבל אם גזז הצמר ולבש וכו' עד אחר שלבנו. משנה שם: התולש צמר רחלים בידו וכו'. שם פלוגתא דרבי יוסי ורבנן ופסק כרבנן ומה שקשה על זה ממה שפסק בפ"ג ממתנות עניים נתבאר שם:

ז ראשית הגז נוהג בכלאים ובכוי. תוספתא פ"י דחולין: כתב הראב"ד ז"ל לענין ראשית הגז וכו'. ומ"ש ובטרפה בפרק ראשית הגז (דף קל"ו:) פריך וליתני נמי בראשית הגז שנוהג בטריפות מה שאין כן במתנות אמר רבינא הא מני רבי שמעון היא דתניא ר"ש פוטר את הטריפות מראשית הגז מ"ט דר"ש וכו' ומסקינן דיליף צאן צאן ממעשר וכתב הר"ן וכיון דשקלינן וטרינן טובא עליה דר"ש ומתניתין אתיא כוותיה היה ראוי לפסוק כמותו והרי"ף שהביא משנתנו כלורסה דאתיא כר"ש לפום מאי דאמרינן בגמרא משמע דהכי ס"ל אלא שראיתי להרמב"ם שכתב ראשית

*[ולי נראה דרבינו הוציא מקור דין זה מתוספתא בחולין פ' ראשית הגז דכתב לשון התוספתא ממש דאילו מתניתין דחולין ובכורות לא נחית תנא לאשמועינן דין ראשית הגז ודוק]:

משנה למלך

פ"י ו אבל אם גזז הצמר וצבעו כו'. ומ"ש בבא לגאת ידי שמים חייב ליתן הדמים וכ"כ בטוי"ד סי' ס"א גבי מתנות כאשר יע"ש:

אבל הגוזז את המתה פטור: ח המפריש ראשית הגז ואבד חייב באחריותן עד שיתן לכהן. האומר כל גיזותי ראשית דבריו קיימין: ט הלוקח גז צאנו של עכו"ם אחר שגזזן העכו"ם פטור מראשית הגז. לקח הצאן לגיזתן חייב אף ע"פ שגדלה הגיזה ברשות העכו"ם. ואע"פ שחוזרין הצאן לעכו"ם אחר גזיזה. הואיל והגוזז ישראל והגזיזות שלו חייב שאין החיוב אלא בשעת הגיזה: י הלוקח גז צאנו של חבירו אם שייר המוכר מעט מצאנו להגזז המוכר חייב להפריש מן המשואר על הכל. ואע"פ שלא התחיל המוכר לגזוז. חזקה אין אדם מוכר מתנות כהונה. ואם לא שייר כלום הלוקח חייב להפריש: יא היו שני מיני גיזה כגון גיזה לבנה וגיזה שחומה או גיזת זכרים וגיזת נקבות. ומכר מין זה והניח המין האחר. זה נותן לעצמו וזה נותן לעצמו [זה נותן לעצמו] על מה שלקח וזה נותן לעצמו

כסף משנה

*ראשית הגז נוהג בשדה ולא ידעתי למה דכיון דמתני' אתיא כר"ש אפילו פליגי רבנן עליה בברייתא היה ראוי לפסוק כסתם משנתנו אבל אפשר שהוא סובר דרבינא דאמר הא מני ר"ש היא לאו למימרא דס"ל דתנא דמתניתין נקיט כר"ש אלא הכי קאמר משום דפלוגתא דר"ש ורבנן היא לא תנא ליה לפי שלא רצה להכניס עצמו במחלוקת וכיון דמתניתין לא מוכחא בהא מידי ודאמרינן מני ר"ש היא מוכח דרבנן פליגי עליה נקטינן כללין דיחיד ורבים הלכה כרבים *וכפ' יוצא דופן נמי משמע דגמרא הכי ס"ל דטרפה חייבת בראשית הגז דאמרינן עלה דמתניתין דתנן כל שחייב במעשרות מיטמא טומאת אוכלים אע"ג דאיכא מידי שחייב במעשרות ואינו מיטמא טומאת אוכלים דהיינו הפרט ולא המין ואמרינן עלה הכ"מ דקתני סיפא כל שחייב בראשית הגז חייב במתנות ואם איתא כלומר דכל קתני ולא מין דוקא הא איכא טרפה דחייבת בראשית הגז ואינה חייבת במתנות דאע"ג דרבינא דחי התם ואמר ר"ש היא דתנן ר"ש פוטר את הטריפה מראשית הגז כדקאמר הכא אפילו הכי משמע דגמרא הכי ס"ל דטריפה חייבת בראשית הגז והיינו דרבינא דהתם דחייה בעלמא היא דמסקנא הכי שלקא התם דמין קתני זה נראה לי בטעמו של הרמב"ם ז"ל עכ"ל: אבל הגוזז את המתה פטור. תוספתא ר"פ ראשית הגז וטעמא משום דלא גז מיקרי ולא צאן מיקרי:

ח המפריש ראשית הגז ואבד וכו'. תוספתא פרק ראשית הגז וטעמא משום דכתיב ביה נתינה לא מיפטר עד שיתן לו: האומר כל גיזותי ראשית דבריו קיימים. בפ' ראשית הגז (דף קל"ז) אמרינן דלרבי אלעאי ראשית הגז אינו נוהג אלא בארץ משום דיליף נתינה נתינה מתרומה וכו' אי מה תרומה בעינן ראשית ששיריה ניכרים אף ראשית הגז כן אין והתניא האומר כל גרני תרומה וכל עיסתי חלה לא אמר כלום הא כל גיזי ראשית דבריו קיימים והתניא אידך לא אמר כלום אלא לאו ש"מ הא רבי אלעאי הא רבנן ויש לתמוה שמאחר שרבינו פסק כר' אלעאי דאין ראשית הגז נוהג אלא בארץ הוה ליה לפסוק שהאומר כל גיזותי ראשית לא אמר כלום ובסמוך יתבאר:

ט הלוקח גז צאנו של עכו"ם. שם (דף קל"ח) איתמר גזז ומכר ראשונה (ראשונה) וכו' רב חסדא אמר חייב דהא גזז רבי נתן בר הושעיא אמר פטור בעידנא דקא מחייב בעינן צאנך וליכא תנן הלוקח גז צאנו של עכו"ם פטור מראשית הגז הא צאנו לגזוז חייב אמאי כל חד וחד בתר גיזה נפקא ליה מרשותיה תרגמה רב חסדא אליבא דר' נתן בר הושעיא כגון שהקנן לו כל ל' יום ומאחר שרבינו פסק כרב חסדא מהטעם שהכתוב ממילא קים ליה מתניתין כפשטה ומפרש רבינו דהלוקח גז צאנו של עכו"ם היינו שלקח ממנו אחר שגזזן וצאנו לגזוז היינו שלקח הצאן לגיזתן וגזזן הישראל ואם לקח הגיזה קודם גזיזה שיגזוז אותה המוכר ה"ז נקרא גז צאנו של עכו"ם אחר שגזזן העכו"ם ורש"י והר"ן פירשו בע"א:

י הלוקח גז צאנו של חבירו וכו'. משנה וגמרא שם:

יא היו שני מיני גיזה וכו'. משנה שם. ודע דבגמרא (דף קל"ו) על הא דאמר ר' אלעאי אין ראשית הגז נוהג אלא בארץ משום דיליף נתינה נתינה מתרומה אמרינן אי מה תרומה מקדש על היפה לא אף ראשית הגז מקדש על היפה לא אין והתניא היו לו שתי רחלות גזז והניח שנים ושלשה שנים אין מצטרפות הא חמש מצטרפות והתניא אין מצטרפות ופירש"י אם היו לו ה' צאן וגזז השתים בשנה זו וג' בשנה שנייה דבשתא איכא גיזין של ה' צאן מצטרפות ואע"ג דחדש וישן הוא והתניא אידך דאפילו ה' אין מצטרפות וכו' אלא שמע מינה הא רבי אלעאי הא רבנן ותו פריך אי מה תרומה גדל בחיוב חייב גדל בפיטור פטור אף ראשית הגז נמי גדל בחיוב חייב גדל בפיטור פטור וכו' וכ"ת הכי נמי והא תנן הלוקח גז צאנו של עכו"ם פטור מראשית הגז הא צאנו לגזוז חייב מתניתין דלא כר' אלעאי אי מה תרומה ממין על שאינו מינו לא אף ראשית הגז [ממין על שאינו מינו לא וכו'] אין והא תנן היו לו שני מינים שחופות ולבנות מכר לו שחופות אבל לא לבנות זה נותן לעצמו וזה נותן לעצמו אלא מעתה סיפא דקתני זכרים אבל לא נקבות זה נותן לעצמו וזה נותן לעצמו הכי נמי משום דתרי מיני נינהו אלא עצה טובה קמ"ל דליתיב ליה מהאי דרכיך ומהאי דאשון הכא נמי עצה טובה קמ"ל דליתיב ליה מתרוייהו הא אוקימנא למתניתין דלא כרבי אלעאי. ומעתה יש לתמוה

[בכר"ן יש טעות שכתוב גיד הנשה במקום ראשית הגז]:-[ונפרק בא סימן ל"א. פ"נ]:

רדב"ז

הפזיזם ומן הרחלות אם היה תיש הבא על העז יאמר לו תביא ראיה דחוששין לזרע האב וטול ואם היה עז שבא על התיישה יאמר לו תביא ראיה שאין חוששין לזרע האב וטול כדאמרינן גבי צבי הבא על התיישה ואמאי יהיב ליה כוליה גיזה אלא ודאי בגמר הדבר תלוי שאם הוא רך שראוי ללבוש חייב ואם הוא קשה פטור הילכך כוי נמי לא שנא וזהו שסתם רבינו וסמך על מה שכתב למעלה אם היה צמרו קשה ואינו ראוי ללבוש פטורין. ומה שכתב רבינו ובטריפה התם יליף תנא מבכור מה בכור אפילו טריפה אף ראשית הגז אפילו טריפה ור"ש יליף ממתנות לפטור את הטריפה ולא קי"ל כוותיה ומ"מ לא פליגי אלא בטריפה אבל מתה לכ"ע פטורה בין למאן דיליף ממתנות בין למאן דיליף מבכור בין למאן דיליף ממעשר מתה פטורה מן הכל:

ח הפריש ראשית הגז ואבד וכו'. ק"ל למה לא יהיה הדין כן במתנות דהא נתינה כתיב בהו וכ"ת ה"נ היה לו לרבינו לפרש גבי מתנות ומאי שנא מכל מתנות כהונה שלא מצינו שיתחייב ישראל באחריות. ויש לתרץ שחכמים חייבוהו באחריות הגיזה כדי לקיים מצות נתינה לפי שכל מתנות כהונה ניתנות בעיר או בגורן והכהן אין צריך להטריח כ"כ והולך ונוטל מתנותיו ומתקיים שפיר ונתן לכהן אבל ראשית הגז אינו כן דאסור לגדל בהמה דקה בישוב ושם גוזזים את הצאן דכתיב ולבן הלך לגזוז את צאנו וכתיב ביהודה ויעל על גוזזי צאנו וטורח גדול הוא לכהן ללכת שם ואם לא היו הבעלים חייבים באחריות הגיזה לעולם לא היה מתקיים בה מצות נתינה ולפיכך אמרו שאם אבדה שהוא חייב בה כדי לקיים מצות נתינה כנ"ל אבל עדיין צריך תלמוד (ועיין בתשובה ח"ב הנדפס מחדש דף ס"ה סימן קע"ד): האומר כל גיזותי ראשית וכו'. לא ידעתי טעמו של דבר דהא כתיב ביה ראשית וגבי תרומה וחלה תנן האומר כל גרני תרומה וכל עיסתי חלה לא אמר כלום דבעינן שיהיה ניכרין ואע"ג דגבי בכורים כתיב ראשית ואם עשה כל שדהו בכורים דבריו קיימין שאני התם דאמר קרא בכורי כל אשר בארצם כדאיתא בירושלמי ובפרק ראשית הגז פריך לה ומשני ולא יהיב טעמא דפריך עליה דר' אלעאי דיליף ראשית הגז מתרומה אי מה תרומה בעינן שיריה ניכרין ומשני אין והתניא כוותיה האומר כל גרני תרומה וכל עיסתי חלה לא אמר כלום הא כל גזי ראשית דבריו קיימין והתניא אידך לא אמר כלום אלא ש"מ הא ר' אלעאי והא רבנן וכיון דלא קי"ל כר' אלעאי אלא כרבנן דאמרי דבריו קיימין מ"מ טעמא לא ידענא ונראה לומר דתרומה וחלה נקראו תרומה ותרומה לא משמע אלא שמרים קצת ומשאר קצת ומשום הכי בעינן שיריה ניכרין אבל ראשית הגז לא נקרא תרומה והבכורים אע"ג שנקראו תרומה שנאמר ותרומת ידך הא אמרינן בירושלמי משום דכתיב בכורי כל אשר בארצם:

ט הלוקח גז צאנו של עכו"ם וכו'. שם במשנה שלוקח גז צאנו של עכו"ם פטור מראשית הגז ודייקנא מינה הא צאנו לגזוז חייב וכתב רבינו הלוקח גז צאנו של עכו"ם אחר שגזזן הוא וק"ל מאי למימרא ורש"י ז"ל פירש הלוקח גז צאנו של עכו"ם קודם שנגזזה פטור מראשית הגז דצאנך בעינן ולא גיזותיך והכא לאו צאנו דישראל הוא וי"ל לפי שיטת רבינו דלא לגופה איצטריך אלא לדיוקי מינה הא צאנו לגזוז כגון שלקח צאנו של עכו"ם לגיזתן חייב ורש"י פירש שקנה עבדו של עכו"ם כשהיא עומדת ליגזז הואיל והכל שלו קרינן ביה צאנך וחייב אע"פ שגדלו הגזות אצל העכו"ם ולישנא דגמרא דייק כדברי רבינו הא צאנו לגזוז ומשמע שלקח צאנו של עכו"ם לגיזו ועדיין הצאן היא של העכו"ם דלפי' רש"י ז"ל הכי הוה ליה למימר הא צאנו העומדת ליגזז ולפירוש של רבינו שומעין שהוא להחמיר:

י הלוקח גז צאנו של חבירו וכו'. שם במשנה הלוקח גז צאנו של חבירו אם שייר המוכר חייב לא שייר הלוקח חייב ואמרינן עלה בגמרא מתנות הכהן לא מזבין איניש הילכך שייר המוכר דאמר ליה לוקח מתנה דכהן גבך היא לא שייר לוקח חייב דאמר ליה מתנה דכהן לא זבני לך וכיון דטעמא הוי משום דמתנות כהונה לא זבני איניש אע"פ שלא התחיל המוכר לגזוז והכי מוכח בגמרא:

יא היו שני מיני גיזה וכו'. שם במשנה היו לו שני מינים שחופות ולבנות מכר לו שחופות ולא לבנות זכרים אבל לא נקבות זה נותן לעצמו וזה נותן לעצמו וכתב רבינו זה נותן על מה שלקח וזה נותן על מה שמכר כך הוא בספרים שלנו ואי אפשר ליישבו אלא טעות סופר הוא וכך נ"ל זה נותן על מה שלקח וזה נותן על מה ששייר דהיינו פשטא דמתני'. וכבר ראיתי לאחד מן החכמים שהעתיק הלשון בטעותו מבלי עיון. ויש לתמוה על רבינו דהא אמרינן בגמרא דמתניתין עצה טובה קמ"ל והכל על המוכר דהוי שיור דחד מינא נינהו ותו דזכרים ונקבות ליכא למימר תרי מיני נינהו ותו דלפי פשטא דמתני' דמשמע דתרי מיני נינהו אין מפרישין מזה על זה דאי מפרישין מזה על זה הוה ליה שיורא גבי מוכר ותנן לוקח גז צאנו של חבירו אם שייר המוכר חייב ורבינו כתב בסמוך ומפרישין ממין גיזה על מין אחר, וצריך אני לפרש כל הסוגיא לבאר דעת רבינו והוא דר' אלעאי יליף ראשית הגז נתינה מתרומה ורבנן לא ילפי מתרומה ואקשי עליה אי מה תרומה ממין על שאינו מינו לא אף ראשית הגז ממין על שאינו מינו לא וגבי תרומה מנ"ל דתניא היו לו שני מיני תאנים שחורות ולבנות וכן שני מיני חטין אין תורמין מזה על זה ר' יצחק אומר משום ר' אלעא ב"ש אין תורמין וב"ה תורמין זו גירסת ספרים שלנו ולא יכולתי ליישבה דודאי ר' אלעאי כב"ה ס"ל דתורמין מזע"ז ואמ"כ מאי קאמר אי מה תרומה אין תורמין מזה על זה הא ר' אלעאי תורמין ס"ל כב"ה וליכא למימר כב"ש ס"ל דב"ש במקום ב"ה אינה משנה אלא ודאי משום ר' אלעזר אמרה או משום תנא אחרינא ולא קי"ל כר' יצחק אלא כת"ק דס"ל לא נחלקו ב"ש וב"ה בדבר זה ולכ"ע אין תורמין, אף ראשית הגז ממין על שאינו מינו לא אין דלר' אלעאי דיליף מתרומה אין מפרישין ממין על שאינו מינו והא תנן היו לו שני מינין שחופות ולבנות מכר לו שחופות אבל לא לבנות זה נותן לעצמו וזה נותן לעצמו ומדברי רש"י ז"ל נראה דבמיתותא גרסינן לה

משנה למלך

ח המפריש ראשית הגז ואבד חייב. פה דכתב רבינו לעיל גבי מתנות כהונה דאם עבר ואכלן דפטור משום דהוי ממון שאין לו תובעין שאני התם דמצוה היא כדבר מיוחד וכיון שנאבד אין כאן אלא חיוב דמים אבל הכא דאכתי מצי לקיים המצוה לא נפטר מטעם ממון שאין לו תובעין וכמ"ש הר"ן שם דבאיסורא בעין לא שייך טעמא דממון שאין לו תובעין ולפי זה נראה דאם נאבדה כל הגיזה פטור דהא אי אפשר לקיים המצוה ואין כאן אלא חיוב דמים וממון שאין לו תובעין הוא וזהו שכתב לעיל אבל אם גזז כאמר כו' נפטר משום דקנאו בשינוי ומיירי בשלבע כל הגיזה ואע"ג דשינוי לא מהני אלא לקנות הגוף אבל חייב ליתן לו הדמים מ"מ הכא אין כאן חיוב דמים משום דהוי ממון שאין לו תובעין וכמ"ש הרא"ש והר"ן שם. ודע שדין זה שכתבתי פטור ולא ידעתי למה [illegible]

לה ומייתי סייעתא לומר דאין מפרישין ממין על שאינו מינו וקשיא לי דגרסינן בסוף הסוגיא הא אוקימנא מתני' דלא כר' אלעאי דאי מתניתין דינא קא תני הא איכא סייעתא ואי עלה טובה וחד מינא נינהו ליכא לא סייעתא ולא תיובתא ומאי קשיא ליה דקאמר הא אוקימנא מתני' דלא כר' אלעאי. ולפיכך נ"ל דבלשון קושיא גרסינן לה כי אורחיה דתלמודא והכי מותיב מדקא תני זה נותן לעצמו וזה נותן לעצמו משמע דתרי מיני נינהו מדלא הוי שיור וטעמא דמוכרן אבל אם הן ביד הבעלים מפרים מזה על זה וק"ל לר' אלעאי ודחי אלא מעתה סיפא דקתני זכרים אבל לא נקבות זה נותן לעצמו וזה נותן לעצמו הכי נמי משום דתרי מיני נינהו אלא עלה טובה קמ"ל וכו' הילכך לא תיקשי מכאן לר' אלעאי דרישא וסיפא חד מינא נינהו והוי שיור והמוכר מפרים על הכל אלא עלה טובה קמ"ל ולעולם לר' אלעאי דיליף מתרומה אין מפרישין ממין על שאינו מינו הדר אמר תלמודא הא אוקימנא מתניתין דלא כרבי אלעאי כלומר מי דחק אותך לאפוקה למתני' מדינא ולאוקמה משום עלה טובה כלום הוא אלא כדי שלא תיקשי עליה דר' אלעאי הא בלאו הכי אוקימנא למתניתין דלא כרבי אלעאי הילכך שבקינן למתניתין כפשטה ומדינא ודקא קשיא לך זכרים ונקבות תרי מיני נינהו דומיא דהך דתניא גבי תרומה שני מיני תאנים שחורות ולבנות וכן שני מיני חטין שני מיני חטין היינו דומיא דזכרים ונקבות ותאנים שחורות ולבנות היינו דומיא דשחופות ולבנות וקרי להו תנא דתרומה ותנא דראשית הגז שני מינין ומפרישין מזה על זה דלא קי"ל כר' אלעאי דיליף ראשית הגז מתרומה אלא כרבנן ואע"ג דאין תורמין מזה על זה מפרישין ראשית הגז מזה על זה והכי דייקא מתני' ואם לא מכר כלום מפרים מזה על זה כדכתיבנא ועלו דברי רבינו בלא קושיא. וקלא מפרשים פסקו דמתניתין עלה טובה היא ואני כתבתי מה שנראה לי בדעת רבינו (עיין בתשובות ה"ב בלשונות הרמב"ם סי' רל"ח):

יב גר שנתגייר והיו לו גיזות וכו'. זה מבואר בכמה דוכתי דספק איסורא להומרא ספק ממונא המע"ה:

יג כמה צאן יהיה לו וכו'. שם במשנה פלוגתא דתנאי ופסק כחכמים שאמרו חמש רחלות גוזזות כל שהן וכמה נותן לו חמש סלעים ביהודה שהם עשר סלעים בגליל מלובן ולא נותי כדי לעשות ממנו בגד קטן שנאמר תתן לו שיהא בו כדי מתנה ואמרינן עלה כמה כל שהן אמר רב מנה ופרס ובלבד שיהיו מתומנות ושמואל אמר ס' ונותן סלע אחד לכהן ואפילו שיהיה לו יותר מזה ורוצה לחלקו בין הכהנים לא יתן לכל אחד פחות מה' סלעים כדמפרש לקמיה:

יד השותפין חייבין בראשית הגז וכו'. תניא בהמת השותפין חייב בראשית הגז וכו' אלעאי פוטר ופסק כת"ק ואע"ג דכתיב צאנך ההוא למעוטי שותפות העכו"ם. והוא שיהיה לכל אחד חמש רחלות ועופות כל אחד מהם י"ב סלעים שהוא חומש ס' סלעים ומבואר הוא ממה שקדם:

טו ראשית הגז מצותה בתחלה וכו'. לפי שאמר הכתוב ולראשית גז צאנך וכן כל דבר שנאמר בו ראשית כגון חלה או תרומה מצותן בתחלה: היו לו חמש צאן וכו'. שם איתמר גזז ומכר ראשונה ראשונה רב חסדא אמר חייב רב נתן בר הושעיא אמר פטור רב חסדא אמר חייב דהא גזז רב נתן בר הושעיא אמר פטור בעידנא דקא מלא בישורא בעינן צאנך וליכא ומותבינן עלה דרב נתן ממתניתין אע"ג דתרגמה רב חסדא אליבא דר' נתן הלכתא כרב חסדא: ויש לו להפריש מן החדש וכו'. התם אקשינן עלה דר' אלעאי דיליף ראשית הגז מתרומה אי מה תרומה מן החדש על הישן לא אף ראשית הגז מן החדש על הישן לא אין דתניא היו לו שתי רחלות גזז והניח שתים ושלשה שנים אין מצטרפות הא חמש מצטרפות ותניא אין מצטרפות אלא ש"מ הא דר' אלעאי הא דרבנן ושמעינן מינה דמפרישין מן החדש על הישן וגזז והניח אין מצטרפות והלכה כרבנן:

טז מי שהיו לו גיזות רבות וכו'. שם במשנה כמה נותן לו וכו' תנא לא שילבננו ויתננו לו אלא שילבננו הכהן ויעמוד על חמש סלעים כדי לעשות בגד קטן מה"מ דאמר קרא לעמוד לשרת דבר שהוא ראוי לשירות מאי ניהו אבנט:

יז ראשית הגז חולין לכל דבר וכו'. כבר מנו בברייתא ראשית הגז בכלל תשעה דברים שהם נכסי כהן לכל דבר: ומה שכתב רבינו ויראה לי שנותנין אותו לכהנת הולך לזה לפי שכתוב ראשית גז צאנך תתן לו סד"א דוקא לכהן ולא לכהנת כתב רבינו שיש ללמד ממתנות כהונה שהם ניתנות לכהנת אפילו נשואה לישראל הוא הדין והוא הטעם דראשית הגז דמאי שנא:

פי"א א מ"ע לפדות כל איש וכו'. זה מבואר בכתוב: ב ואין האשה חייבת לפדות את בנה וכו'. פ"ק דקידושין (דף כ"ט) במשנה כל מצות הבן על האב אנשים חייבים ונשים פטורות

לתמוה על מה שנראה מדברי רבינו בזכרים ונקבות מדין שני מינים נגעו בה וכבר נתבאר בגמרא שכתבתי דליתא בה אלא משום עלה טובה וכן יש לתמוה שמאחר שפסק כרבי אלעאי דאין ראשית הגז נוהג אלא בא"י למה פסק דלא כוותיה באומר כל גיזותי ראשית כמו שכתבתי בסמוך. ומ"ש הר"ן בזה אינו עולה לדעת רבינו שמה שהתיר להפריש מן החדש על הישן הוי תיובתיה ומה שנ"ל שאפשר לומר בזה לדעת רבינו הוא דמשמע ליה ז"ל דלא אלים האי מנהגא דנהוג עלמא כרבי אלעאי לענין דאינו נוהג אלא בארץ למידחי כל הני סתמי דאתו כרבנן ומסתיין דנקוט כוותיה במאי דנהוג כוותיה לחוד והנו דלא לוסיף עלה הא ובענין ההוא דזכרים ונקבות יש לומר דליתא דמתני' נקט כמנהגו ומה שיתפרש במתני' יתפרש בדבריו ועי"ל דה"מ למימר ליה אה"נ דזכרים ונקבות תרי מיני נינהו וכפשטא דמתני' דלא גרעי מתאנים שחורות ולבנות דחשיב התם תרי מיני לענין תרומה אלא דאהדר ליה לפום שיטתיה. ובספרי רבינו כתוב זה נותן לעצמו על מה שמכר והוא ט"ס וצריך למחוק תיבת שמכר ולכתוב במקומה ששייר:

לעצמו על מה ששייר: **יב** גר שנתגייר והיו לו גיזות ואין ידוע אם עד שלא נתגייר נגזזו או משנתגייר ה"ז פטור והמע"ה: **יג** כמה צאן יהיה לו ויהיו חייבות בראשית הגז. אין פחות מחמש. והוא שיהיה בגיזה שלהן אין פחות ממשקל ששים סלע. ותהיה גיזת כל אחת מחמשתן אין פחות ממשקל י"ב סלע. היתה אחת מהם גיזת פחות מי"ב סלע אע"פ שחמשתן נוזזות ששים סלע או יתר הרי אלו פטורין מראשית הגז: **יד** השותפין חייבין בראשית הגז. והוא שיהיה בחלק כל אחד מהן כשיעור. אבל חמש צאן בלבד של שני שותפין פטורין: **טו** ראשית הגז מצותה בתחלה ואם הפריש בין באמצע בין בסוף יצא. היו לו חמש צאן ונזז אחת מהן בלבד ומכר גיזתה. ואח"כ גזז שניה ומכר גיזתה. ואח"כ גזז שלישית ומכר גיזתה הכל מצטרפות לראשית הגז. וחייב אפילו לאחר כמה שנים. ויש לו להפריש מן החדש על הישן ומזה על זה. אבל אם היתה רחל אחת וגזזה והניח גיזתה ואח"כ קנה שנייה וגזזה והניח גיזתה אינן מצטרפות: **טז** מי שהיו לו גיזות רבות של ראשית הגז ורוצה לחלק לכהנים. לא יתן לכל אחד ואחד פחות ממשקל חמש סלעים מלובן כדי בגד קטן. לא שילבנו ואח"כ יתן לו אלא יתן לו מצמר הגיזה כשהוא צואי. כדי שיהיה בו אחר הליבון חמש סלעים או יתר שנאמר תתן לו שיהיה בו כדי מתנה המועלת: **יז** ראשית הגז חולין לכל דבר. לפיכך אני אומר שנותנים אותו לכהנת אע"פ שהיא נשואה לישראל כמתנות בהמה ויראה לי שדין שניהן אחד הוא:

פרק אחד עשר

א **מצות** עשה לפדות כל איש מישראל בנו שהוא בכור לאמו הישראלית שנאמר כל פטר רחם לי. ונאמר אך פדה תפדה את בכור האדם: **ב** ואין האשה חייבת לפדות את בנה. שהחייב לפדות את עצמי הוא [י"ס ואמו עצמו על אין אחר]:

הוי תיובתיה ומה שנ"ל שאפשר לומר בזה לדעת רבינו

דרכים ניתנו וכן נראה שהוא דעת הרי"ף.

יב גר שנתגייר והיו לו גיזות וכו'. בס"פ הזרוע (דף קל"ד) ח' ספיקות נאמרו בגר ד' מהם לפיטור וחד מינייהו ראשית הגז:

יג כמה צאן יהיה לו ויהיו חייבות בראשית הגז אין פחות מחמש. משנה פרק ראשית הגז (דף קל"ה) וכב"ה ואע"ג דאמרינן בגמרא (דף קל"ז) שקילא רבי סברת ר"י דאמר ד' כאה רבינו לסמוך יותר על ב"ה דמתניתין וכ"כ הרב ר' יצחק אלפס בשם בה"ג ומר הפץ גאון. ומ"ש והוא שיהיה בגיזה שלהן אין פחות ממשקל ס' סלע ותהיה גיזת כל אחת מחמשתן אין פחות ממשקל י"ב סלע וכו' עד מראשית הגז. שם בגמרא פלוגתא ופסק רבינו כת"ד הכי דרבים ניתנו וכן נראה שהוא דעת הרי"ף. ופסק נמי כרב דאמר מתומנות דליכא מאן דפליג עליה בהא:

יד השותפין חייבים בראשית הגז. בר"פ ראשית הגז (דף קל"ה:) (ותוספתא שם): ומ"ש והוא שיהיה בחלק כ"א מהן כשיעור וכו'. נראה שהוא מדין חלה בנשים שנתנו לנחתום לעשות לכן שאור וצ"ע:

טו ראשית הגז מצותה בתחלה וכו'. תוספתא פרק ראשית הגז:

היו לו חמש צאן וגזז אחת מהן בלבד וכו'. כבר כתבתי בפרק זה פלוגתא דרב חסדא ורב נתן בר הושעיא ופסק כרב חסדא משום דהוא מארי דגמרא טפי ועוד דמתניתין אתיא ליה כפשטה ואע"ג דרב חסדא גופיה תרגמה למתניתין אליבא דרב נתן פירוקא הוא ולא סמכינן עליה ודברי רבינו בפירוש מחלוקת זה מוחלק מ פירוש רש"י וצריך לייישב לפירוש זה מאי דמותיב עלה גמרא מהלוקה גז נאגו של עכו"ם. ומ"ש רבינו ויש לו להפריש מן החדש על הישן וכו'. כבר נתבאר:

טז מי שהיו לו גיזות הרבה וכו'. משנה שם וכמה הוא נותן לו משקל ה' סלעים ביהודה שהם עשר בגליל ואוקמוה בגמרא בישראל שיש לו גיזין הרבה וכו'. ומ"ש מלובן וכו' עד כדי מתנה המועלת. משנה וגמרא שם:

יז ראשית הגז חולין לכל דבר וכו'. פ' הזרוע (דף קל"א:) כל דבר שאינו בקדושה כגון הזרוע וכו' ובפרק בא סימן (דף נ"א:) הבוה מתנות וראשית הגז:

פי"א א ב מצות עשה לפדות כל איש וכו' ואין האשה חייבת וכו'. בפרק קמא דקידושין (דף כ"ט:):

עבר

משנה למלך

יג כמה צאן יהיה לו ויהיו חייבות כו'. כתב מרן ב"י י"ד סי' של"ו ופסקו הרא"ש והרמב"ם כב"ה ולא ראיתי בדברי הרא"ש הכרח שיפסוק כב"ה. ומ"ש על דברי בה"ג ומר הפץ וכן מבואר לא קאי אלא בהם שפסקו כר' ינאי וכן מבואר בדבריו. עוד כתב מרן שם אבל הרמב"ם פסק כר"י ואין פסק בש"ס נפל בספרים בזה וכן כמ"ש אבל הרמב"ם לא הצריך שיהיו מתומנות וכפ"י פסק דנפיק שיהיו מחומשות ועיין בל"מ ובמקום אחר הארכתי (א"ס חרל על דאכדין):

יז לפיכך אני אומר כו'. עיין לעיל פ"א:

והנותנ

הוא שחייב לפדות את בנו. עבר האב ולא פדהו כשיגדל יפדה את עצמו: **ג** היה הוא לפדות ובנו לפדות יפדה עצמו תחלה ואח"כ בנו. ואם אין לו אלא כדי פדיון אחד יפדה עצמו: **ד** היה בנו לפדות והגיע עת לעלות לרגל ואין לו כדי לזה ולזה. פודה את בנו ואח"כ עולה לרגל שנאמר כל בכור בניך תפדה ואח"כ ולא יראו פני ריקם: **ה** הפודה את בנו מברך אשר קדשנו במצותיו וצונו על פדיון הבן. וחוזר ומברך שהחיינו. ואח"כ נותן הפדיון לכהן. ואם פדה עצמו מברך לפדות הבכור ומברך שהחיינו: **ו** מצוה זו נוהגת בכל מקום ובכל זמן. ובכמה פודהו בחמש סלעים שנאמר ופדויו מבן חדש תפדה. בין בכסף בין בשוה כסף מן המטלטלין שגופן ממון כענין השקלים. לפיכך אין פודין בקרקעות ולא בעבדים מפני שהן כקרקעות ולא בשטרות לפי שאין גופן ממון ואם פדהו בהן אינו פדוי: **ז** כתב האב לכהן שהוא חייב לו ה' סלעים חייב ליתן לו ובנו אינו פדוי. נתן לו כלי שאינו שוה בשוק ה' סלעים וקבלו הכהן בה' סלעים הרי בנו פדוי. נתן ה' סלעים לעשרה כהנים בין בבת אחת בין בזה אחר זה יצא: **ח** רצה הכהן להחזיר לו הפדיון מחזיר. ולא יתן לו הוא ודעתו שיחזיר. ואם עשה כן והחזיר לו אין בנו פדוי עד שיגמור בלבו ליתן לו מתנה גמורה. ואם רצה הכהן אח"כ להחזיר יחזיר. וכן אם פירש ונתן לו על מנת להחזיר הרי בנו פדוי: **ט** כהנים ולוים פטורים מפדיון הבן מקל וחומר. אם פטרו של ישראל במדבר דין הוא שיפטרו עצמן: **י** ישראל הבא מן הכהנת ומן הלויה פטור. שאין הדבר תלוי באב אלא באם שנאמר פטר רחם בישראל: **יא** לויה המעוברת מעכו"ם בנה פטור. וכהנת המעוברת מעכו"ם בנה חייב שהרי נפסלה אמו מן הכהונה בבעילת העכו"ם: **יב** כהן שנולד לו בן חלל. מת האב בתוך שלשים יום הבן חייב לפדות את עצמו. שלא זכה האב בפדיונו. מת אחר ל' יום אינו חייב הבן לפדות את עצמו. שהרי זכה האב בפדיונו: **יג** השפחה שנשתחררה וכותית שנתגיירה כשהן מעוברות וילדו. אע"פ שהורתו שלא בקדושה הואיל ונולד בקדושה חייב. שנאמר פטר

רחם

עבר האב ולא פדהו וכו'. שם: **ג** היה הוא לפדות וכו'. שם (דף כ"ט) ובפ' יש בכור: **ד** היה בנו לפדות וכו'. בפ"ק דקידושין וכתנא קמא:

ה **הפודה** את בנו מברך וכו'. ומ"ש וחוזר ומברך שהחיינו. בסוף פסחים (דף קכ"א):

ו **מצוה** זו נוהגת בכ"מ. בספ"ק דקידושין (דף ל"ז) אמרינן דכל מצוה שהיא חובת הגוף נוהגת בין בארץ בין בח"ל. ומ"ש ובכל זמן: **ובכמה** פודהו וכו' בין בשוה כסף מן המטלטלין שגופן ממון וכו' עד אינו פדוי. משנה וגמרא פרק יש בכור (דף נ':):

ז **כתב** לכהן וכו'. משנה שם: נתן לו כלי וכו'. בפ"ק דקידושין (דף ח') תניא עגל זה לפדיון בני טלית זו לפדיון בני לא אמר כלום עגל זה בה' סלעים לפדיון בני טלית זו בה' סלעים לפדיון בני וכו' בנו פדוי [האי פדיון] ה"ד אילימא דלא שוי כל כמיניה אלא לאו אע"ג דשוי וכיון דלא קיימי לא לעולם דלא שוי וכגון דקביל כהן עילויה כי הא דרב כהנא שקל סודרא מבי פדיון הבן אמר ליה לדידי חזי לי ה' סלעים אמר רב אשי לא אמרן אלא כגון רב כהנא דגברא רבה הוא *(ולא אזיל בגילוי הראש) ומיבעיא ליה סודרא ארישיה אבל כ"ע לא כי הא דמר בר רב אשי זבן סודרא מאימיה דרבא מקובי שוה י' בי"ג וכתב הר"ן (דף תרכ"ג ע"ב) על הא דאמר רב אשי לא אמרן אלא כגון רב כהנא נראה דה"ה למי שדרכו להתייקר בהאי חפץ שנותן בו לפעמים דמים הללו דמהני דאי לא תימא הכי עגל זה בה' סלעים במה בנו פדוי [אלא ודאי כדאמרן] ומיהו משמע דבעינן שיהא דרכו להתייקר בכיוצא בזה עד כדי דמים הללו הא לאו הכי לא מצי אמר לדידי שוי לי אלא שיש לתמוה על הרמב"ם שכתב [בפי"א מה' *בכורים] נתן לו כלי שאינו שוה בשוק חמש סלעים וקבלו הכהן בה' סלעים הרי בנו פדוי ולא חילק אם דרכו להתייקר בו אם לאו עכ"ל. ול"נ שסובר רבינו שכל שהוא שוה ה' סלעים לשום אדם אע"פ שלכהן זה אינו שוה כ"כ יכול לקבלו בה' סלעים והא דאמר רב אשי לא אמרן אלא כגון רב כהנא וכו' היינו לומר דאי לשום אדם אינו שוה ה' סלעים לא מהני מאי דאמר רב כהנא לדידי שוה לי ה' סלעים וה"פ לא אמרן אלא כגון סודרא דלרב כהנא ודכוותיה שוה לפעמים ה' סלעים אבל כ"ע כלומר מילתא דלכ"ע לא שוי ה' סלעים כיון דלשום אדם בעולם לא שוה ה' סלעים לאו כל כמיניה וז"ש כלי שאינו שוה בשוק ה' סלעים כלומר בשוק אינו שוה כ"כ אבל לקצת בני אדם שוה ה' סלעים וקבלו הכהן בחמש סלעים בנו פדוי: נתן ה' סלעים לעשרה כהנים וכו'. פרק יש בכור (דף נ"א:):

ח **רצה** הכהן להחזיר לו הפדיון מחזיר וכו' עד יחזיר. ג"ז שם: וכן אם פירש ונתן לו וכו'. בפ"ק דקידושין (דף ו':) ומסיים בה התם ואסור לעשות כן מפני שנראה ככהן המסייע בבית הגרנות *ואיני יודע למה השמיטו רבינו:

ט כהנים ולוים פטורים וכו'. בריש בכורות (דף ד') ומשנה בפ"ב (דף י"ג):

י ישראל הבא מן הכהנת ומן הלויה וכו'. מסקנא דהלכתא בפ' הזרוע (דף קל"ב):

יא **לויה** המעוברת מעכו"ם בנה פטור וכו' וכהנת המעוברת מעכו"ם וכו'. בפרק יש בכור (דף מ"ז):

יב כהן שנולד לו בן חלל וכו' עד שהרי זכה האב בפדיונו. שם:

יג **השפחה** שנשתחררה וכותית שנתגיירה וכו'. משנה שם (דף מ"ו) **נתגיירה מעוברת** [וילדה] נשתחררה מעוברת וילדה כו' בכור לכהן:

ומ"ש

פטורות ותניא האב חייב בבנו למולו ולפדותו וללמדו תורה ולהשיאו אשה וללמדו **אומנות** ואיהי מנ"ל דלא מיפקדא דכתיב פדה תפדה כל שמצווה לפדות את עצמו מצווה לפדות את אחרים וכל שאינו מצווה לפדות את עצמו אינו מצווה לפדות את אחרים: **עבר** האב ולא פדאו וכו'. שם והיכא דלא פרקיה אבוה מיחייב איהו למפרק נפשיה דכתיב פדה תפדה:

ג היה הוא לפדות וכו'. שם ת"ר הוא לפדות ובנו לפדות הוא קודם לבנו ר' יהודה אומר בנו קודמו אמר ר' ירמיה הכל מודים כל היכא דליכא אלא חמשת שקלים הוא קודם מ"ט מצוה דגופיה עדיפא כי פליגי וכו':

ד היה בנו לפדות וכו'. שם ת"ר לפדות את בנו ולעלות לרגל פודה את בנו **וא**מרינן טעמא דאמר קרא וכל בכור בניך תפדה והדר ולא יראו פני ריקם:

ה הפודה את בנו מברך וכו'. זה מבואר בפרק ע"פ ואע"פ שבירך שהחיינו בשעת המילה חוזר ומברך בשעת הפדיון שהרי מצות מילה זמנה לשמונה ומצות פדיון לשלשים יום נמצא אין זמנו של זה כזמנו של זה ומשום דמצוה על האב לפדות את הבן מברך בעל ומשום דאם לא פדאו אביו מצוה לפדות את עצמו מברך בלמ"ד:

ו מצוה זו נוהגת וכו'. זה מבואר שהיא מצות הגוף: ובכמה פודהו וכו'. פרק יש בכור (דף נ) משנה אין פודין לא בעבדים ולא בשטרות ולא בקרקעות ולא בהקדשות ואמרינן עלה ורבנן דרשי כלל ופרט וכלל ופדוייו מבן חדש כלל בערכך כסף חמשת שקלים פרט פדה תפדה חזר וכלל כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט מה הפרט מפורש דבר המיטלטל וגופו ממון אף כל דבר המטלטל וגופו ממון יצאו קרקעות וכו':

ז כתב האב לכהן וכו'. שם משנה כלשון רבינו: נתן לו כלי וכו'. פרק האשה נקנית (דף ח) תניא עגל זה לפדיון בני טלית זו לפדיון בני לא אמר כלום עגל זה בה' סלעים לפדיון בני טלית זו בה' סלעים לפדיון בני בנו פדוי ומוקמי' לה דלא שוי וכגון דקביל כהן עלויה כי הא דרב כהנא שקיל סודרא מבי פדיון הבן אמר לדידי חזי לי חמש סלעים ומהאי לישנא הוה משמע דדוקא מידי דחזי ליה דומיא דסודר לצורבא מרבנן וליתא דברייתא סתמא שנויה בכל אדם ובכל דבר הילכך הגירסא היא לדידי שוי לי ה' סלעים וכן משמע מלשון רש"י שכתב לדידי שוי לי אני שם אותו לעצמי ואקבלנו בכך ע"כ וכן דעת רבינו: נתן ה' סלעים וכו'. פרק יש בכור (דף נא) נתנו לעשרה כהנים בבת אחת יצא בזה אח"ז יצא נטלו והחזירו לא יצא:

ח ולא יתן לו הוא ודעתו שיחזיר וכו'. ר' חנינא הוה רגיל דשקיל ומהדר חזייה לההוא גברא דהוה קא אזיל ואתי קמיה א"ל לא גמרת ויהבת מדעתך ביש הילכך אין בנך פדוי וכתב רש"י תרי לישני ורבינו כתב כלישנא קמא דאם יחזירם אין בנו פדוי אבל לא החזירם בנו פדוי: וכן אם פירש ונתן לו ע"מ וכו'. הכי איתא פ"ק דקידושין (דף ו) ובכתה דוכתי דמתנה ע"מ להחזיר שמה מתנה. וא"ת מ"ש מהך דלעיל דאמרינן אם החזיר אין בנו פדוי וי"ל דהתם כיון שהיה בדעתו שיחזיר לו אם יחזירם לו נמצא שלא נתן כלום לכהן שהרי בשעה ראשונה לא היה בדעתו ליתן אבל מתנה ע"מ להחזיר בשעה שהם ביד כהן מתנה היא:

ט כהנים ולוים וכו'. זה מבואר בפ"ק דבכורות (דף ד) מק"ו כאשר כתב רבינו:

י ישראל הבא מן הכהנת וכו'. פרק יש בכור (דף מז) א"ר אדא בר אהבה לויה שילדה בנה פטור מחמש סלעים דאיעברא ממאן אילימא דאיעברא מכהן ולוי מאי איריא לויה אפילו ישראלית נמי אלא דאיעברא מישראל משפחותם לבית אבותם כתיב אמר רב פפא דאיעברא מעכו"ם ואפילו למ"ד מזהמין את הולד לוי פסול מיקרי מר בריה דרב יוסף משמיה דרב אמר לעולם דאיעברא מישראל ושאני הכא דאמר קרא פטר רחם בפטר רחם תלה רחמנא ורבינו כתב שתי האוקימתות להלכה:

יב כהן שנולד לו בן חלל וכו'. ג"ז שם כהן שמת בתוך שלשים והניח בן חלל הבן חייב לפדות את עצמו שהרי זכה האב בפדיונו מת לאחר שלשים אין הבן חייב לפדות את עצמו שהרי זכה האב בפדיונו וכשמת האב בתוך שלשים איכא פלוגתא דאמוראי דאיכא מאן דאמר שאין הבן חייב לפדות את עצמו דמצי למימר אתינא מכח גברא דלא מצית לאשתעויי דינא בהדיה ולא קי"ל כוותיה דכיון דאכתי לא זכה בפדיונו לא מצי למימר הכי: **יג** השפחה שנשתחררה וכו'. שם (דף מו) במשנה מי שהיו לו בנים ונשא אשה שלא ילדה נתגיירה מעוברת נשתחררה מעוברת וקאי ארישא דקתני בכור לכהן ואינו בכור לנחלה ופטר רחם בישראל הוא ולא לנחלה דהורתו שלא בקדושה ולאו בר נחלה הוא דזרע מצרי רחמנא אפקריה דכתיב זרמת סוסים זרמתם כך כתב רש"י ז"ל:

[*בגמרא איתא]: *[בהר"ן יש ט"ס וכתוב נדרים במקום בכורים ועוד יש שם טעות אחר שכתב בשוק כי אם חמש וצריך למחוק כי אם וכצ"ל בשוק חמש]:

*[נ"ל דרבינו סבר דטעמא דמסייע דוקא אתרומה אמרה רבא וכיון דבגמרא מסיק דבכולהו קני לא רמינן עליה איסורא דמסייע משום דשייך טובא במילי דתרומה וכדתנן בבכורות כהנים המסייעים בבית הגרנות אין נותנים להם תרומה ומעשרות וכו' ודוק]:

אין

משנה למלך

פי"א יא וכהנת המעוברת מכותי כו'. עיין לעיל פ"ט דין ד' ובריש הלכות מעשר ודוק:

אין ידוע אם קודם וכו'. זה מבואר דספק ממונא המע"ה:

יד הכותית והשפחה וכו'. שם במשנה פלוגתא ופסק כת"ק דאמר בכור לנחלה ואין בכור לכהן ואיירי במי שאין לו בנים ולפיכך הוי בכור לנחלה אבל לא הוי בכור לכהן ואין זה פטר רחם: וכן הבא אחר הנפלים וכו'. שם במשנה אי זהו בכור לנחלה ואין זה בכור לכהן זה הבא אחר הנפלים: וכל נפל שאין אמו טמאה לידה וכו'. שם במשנה:

טו חתך העובר במעיה וכו'. שם במשנה המפלת כנדל או שליא או שפיר מרוקם והיוצא מחותך איברים הבא אחריהם בכור לנחלה ואינו בכור לכהן: **בן** שמונה חדשים וכו'. שם במשנה איזהו בכור לנחלה ואינו בכור לכהן הבא אחר הנפלים אע"פ שיצא ראשו חי ובן תשעה שיצא מת המפלת כמין בהמה חיה או עוף דברי ר' מאיר וחכמים אומרים עד שיהיה בו מצורת אדם והניא הוציא ראשו אע"פ שהחזירו הרי זה כילוד ותניא יצא כדרכו משיצא רוב ראשו ואיזהו רוב ראשו משיצא פדחתו ואיפלינו ר"ל ור' יוחנן לענין בכור ואמר רבי יוחנן ואפילו לנחלה:

טז יוצא דופן והבא אחריו וכו'. שם במשנה (דף מז) יוצא דופן והבא אחריו שניהם אינם בכור לא לנחלה ולא לכהן ומפרשינן בגמ' דראשון לנחלה לא וילדו לו בעינן לחמש סלעים נמי לא פטר רחם בעינן שני לנחלה לא ראשית אונו בעינן לחמש סלעים נמי לא קא סבר בכור לדבר אחד לא הוי בכור ופירש"י ז"ל כגון זה שהיה בכור לרחם והינו בכור לולדות דשא היה לו ולד זכר קודם לו והם דברי רבינו:

יז מאימתי יתחייב בפדיון וכו'. שם במשנה מת הבן בתוך שלשים אע"פ שנתן לכהן יחזיר לאחר שלשים אע"פ שלא נתן יתן מת ביום שלשים כלפניו ר"ע אומר אם נתן לא יחזיר ואם לא נתן לא יתן והלכה כהכמי' ואמרינן מאי טעמייהו דרבנן גמירי חדש חדש ממדבר מה התם ומעלה אף הכא נמי ומעלה דכתיב גבי בכור ופדויו מבן חדש תפדה וכתיב במדבר פקוד כל בכור זכר מבן חדש ומעלה ומשמע לאחר שלשים:

יח מי שפדה בנו בתוך שלשים וכו'. שם (דף מט) פלוגתא דרב ושמואל ואמרינן דכ"ע מעכשיו אין בנו פדוי לאחר שלשים והיתנהו למעות ודאי בנו פדוי כי פליגי לאחר שלשים ונתאכלו המעות רב אמר וכו' ואע"ג דקי"ל דכל היכא דפליגי רב ושמואל הילכתא כרב באיסורי וכשמואל בדיני הכא הלכתא כשמואל דתני תנא קמיה דרב יהודה הפודה את בנו בתוך שלשים בנו פדוי אמר ליה שמואל אמר אין בנוי פדוי ואת אמרת בנו פדוי ואע"ג דקי"ל כרב באיסורי וכשמואל בדיני הכא הלכתא כוותיה דשמואל וקשיא על רבינו דפסק כרב דאמר בנו פדוי וצריך לומר דכולה סוגיין מהפכינן דרב אמר אין בנו פדוי ושמואל אמר בנו פדוי ואם גירסת רבינו היא גירסת הספרים שלנו לא ידעתי לו טעם דהא סתם תלמודא ורב יהודה אמרו הלכתא כשמואל וגירסת ספרים שלנו היא גירסת רש"י ז"ל. ויש להרב בדוחק דסתם מתני' משמע דבנו פדוי דאקשינן מינה לשמואל מת בתוך שלשים אע"פ שנתן לכהן יחזיר טעמא דמת הא לא מת בנו פדוי וקשיא לשמואל ודחינן הב"ע דאיתנהו למעות בעינייהו וכן פריך מסיפא דקתני בחזקת שלא נפדה עד שיאמר לו שנפדה. ודאי התם נמי דאיתנהו למעות בעינייהו וכן הא דתני תנא קמיה דרב יהודה אתיא כוותיה דרב וכיון דכל הני לפי פשטייהו אתו כוותיה דרב לא חיישינן למאי דפסקו כשמואל, ועדיין אני אומר שאין כח ביד שום הכם או גאון לפסוק הלכה כנגד מה שפסק התלמוד בהדיא או כנגד מה שפסק אחד מן האמוראים אם אין עליו חולק וכ"ש הכא דסתם תלמודא ורב יהודה פסקו הלכה כשמואל ולפיכך אני אומר דאיפכא גרים רבינו וה"ק ואע"ג דקי"ל כרב באיסורי וכשמואל בדיני והכא הוה לן למפסק כרב דאמר אין בנו פדוי הלכתא כשמואל דאמר בנו פדוי וכן פסק הטור דבנו פדוי ועדיין צריך תלמוד:

יט מי שהוא ספק וכו'. זה מבואר דכל ספק ממונא לקולא והמע"ה. ואיכא למידק דגבי ספק בכור בבהמה כתב רבינו ואי תפס כהן לא מפקינן מיניה הכא גבי בכור אדם אם תפס כהן חמשה סלעים מאי ואע"ג דבפ"ק דמציעא משמע דמסקנא דגמרא דאם תקפו כהן מוציאין מידו וכן העלו התוספות והרא"ש וכבר האדכתי בהל' תרומות ליישב דברי רבינו והכא גבי פטר חמור נמי לא כתב רבינו אי תפס כהן מה דינו ולגבי ספק בכור אדם פשיטא לי דאפילו רבינו מודה דאי תפס כהן מפקינן מיניה שהרי לא תפס הדבר שנפל בו הספק אלא ה' שקלים אבל גבי ספק פטר המור מספקא לי שהרי תפס הדבר שנפל בו הספק או דילמא בשלמא גבי בכור בהמה כיון שיש בו צד קדושה אי תפס לא מפקינן מיניה אבל ספק פטר המור אין בו צד קדושה ובהל' בכורות העליתי דספק פטר המור לדעת רבינו אי תפס לא מפקינן מיניה ולקמן יתבאר בעזרת האל: מת האב בתוך שלשים וכו'. שם משנה כלשון רבינו. ואיכא למידק מאי שנא רישא דקתני עד שיביא ראיה ומ"ש סיפא דקתני עד שיאמרו לו שלא נפדה. וי"ל דחזקה דרישא היא חזקה אלימתא דלא עביד איניש דפרע גו זמניה הילכך צריך ראיה גמורה שנפדה אבל חזקה דסיפא לאו חזקה מעלייתא היא דרובא דאינשי לא עבדי דפרעי חובייהו מיד הילכך באמירה לחוד סגי ותו דהכא בסיפא לא שייך למימר עד שיביא ראיה דהא מאי הבן למימר לכהן אחר דעלמא יהביה אבא: **כ מי שלא בכרה אשתו וכו'.** היינו סיפא דמתני' זכר ונקבה אין כאן לכהן כלום דדילמא נקבה

רחם בישראל והרי פטר ורחם בישראל. אין ידוע אם קודם שנתגיירה ילדה או אחר שנתגיירה ילדה המוציא מחבירו עליו הראיה: **יד** הכותית והשפחה שילדו ואח"כ נתגיירו ונשתחררו וילדו ולד אחר הרי זה פטור שנאמר פטר רחם ואין זה פטר רחם. וכן הבא אחר הנפלים כל נפל שאמו טמאה לידה הבא אחריו אינו פטר רחם. וכל נפל שאין אמו טמאה לידה כמו המפלת כמין דגים וחגבים או המפלת יום ארבעים וכיוצא בהן הבא אחריו בכור לכהן וחייב לפדות: **טו** חתך העובר במעיה והוציאו אבר אבר הבא אחריו אינו פטר רחם. בן שמנה חדשים שהוציא ראשו והוא חי והחזירו ומת. וכן בן ט' שמת ויצא ראשו והחזירו ואח"כ יצא אחיו וילדה. זה שילדה אינו פטר רחם. שהרי נפטר בראשו של ראשון. ומשתצא פדחתו פוטר הבא אחריו: **טז** יוצא דופן והבא אחריו כדרכו שניהם פטורים. הראשון לפי שלא יצא מן הרחם והשני מפני שקדמו אחר: **יז** מאימתי יתחייב בפדיון. משישלים שלשים יום שנאמר ופדויו מבן חדש תפדה. מת הבן בתוך ל' ואפילו ביום ל'. וכן אם נעשה טריפה אינו חייב בחמשה סלעים. ואם הקדים ונתן לכהן יחזיר לו הפדיון [ואם מת אחר ל' יום חייב בפדיון] ואם לא נתן *יתן: **יח** מי שפדה בנו בתוך ל' יום אם אמר לו מעכשיו אין בנו פדוי. ואם אמר לו לאחר ל' יום בנו פדוי ואע"פ שאין המעות קיימין לאחר ל' יום: **יט** מי שהוא ספק אם חייב בפדיון או לא ה"ז פטור שהמוציא מחבירו עליו הראיה. מת האב בתוך ל' יום הרי הבן בחזקת שלא נפדה עד שיביא ראיה מאביו שפדהו קודם שימות. מת האב לאחר ל' יום הרי הוא בחזקת פדוי עד שיודיעוהו שלא נפדה: **כ** מי שלא בכרה אשתו וילדה זכר ונקבה ואין ידוע אי זה מהן יצא ראשון

*[כן הוא בס"א וכנ"ל]:

ומ"ש אין ידוע אם קודם שנתגיירה ילדה וכו'. פשוט הוא:

יד הנכרית והשפחה שילדו וכו'. שם במשנה וכת"ק. ומ"ש וכן הבא אחר הנפלים. שם במשנה: כל נפל וכו' עד וחייב לפדות. משנה שם (דף מ"ז:):

טו חתך העובר במעיה וכו'. שם במשנה (דף מ"ו) והיוצא מחותך הבא אחריו אינו בכור לכהן: בן שמנה חדשים שהוציא ראשו וכו' וכן בן תשעה שמת וכו'. משנה שם. ומ"ש ומשתצא פדחתו וכו'. משנה בפ' המפלת (דף כ"ח) ומייתי לה בבכורות (דף מ"ז:) פרק יש בכור:

טז יוצא דופן והבא אחריו וכו'. משנה בפ"ב דבכורות (דף י"ט) *וכר"ע:

יז מאימתי יתחייב בפדיון וכו'. פשוט במשנה פרק יש בכור (דף מ"ח): מת הבן בתוך ל' יום ואפילו ביום שלשים וכו'. משנה פרק יש בכור (דף מ"ט) וכת"ק. ומ"ש וכן אם נעשה טרפה. בפ"ק דב"ק (דף י"א:) ודברי רבינו כפירוש התוספות. ומ"ש וכן אם הקדים ונתן לכהן וכו'. משנה פרק יש בכור וכת"ק:

יח מי שפדה בנו בתוך ל' יום וכו'. בפרק יש בכור (דף מ"ט) איתמר הפודה את בנו בתוך ל' יום רב אמר פדוי ושמואל אמר אינו פדוי דכ"ע מעכשיו אין בנו פדוי וכו' לאחר ל' יום דאיתנהו למעות ודאי בנו פדוי כי פליגי לאחר ל' יום ונתעכלו המעות וכו' והלכתא כוותיה דשמואל וכו' תני תנא קמיה דרב יהודה הפודה את בנו בתוך ל' יום בנו פדוי א"ל שמואל אמר אין בנו פדוי ואת אמרת בנו פדוי ואע"ג דקי"ל [הלכה] כרב באיסורי וכשמואל בדיני הכא הלכתא כשמואל ולפי זה יש לתמוה למה פסק רבינו כרב וי"ל שדעת רבינו כדעת הרא"ש (דף ס"ז ע"ד) שכתב ונראה שהלכה כרב דהך ברייתא מסייעא ליה ועוד דהלכתא כרב באיסורי ואע"ג דלכאורה רב יהודה כשמואל ס"ל מדמשבש לברייתא לאוקומה כשמואל מ"מ כיון דקי"ל הלכתא כרב באיסורי לא שבקינן האי כללא אף אי רב יהודה תלמידו פליג עליה וסבר כשמואל ומיהו תימה למה היה רב יהודה משבש האי תנא אם היה שונה כרב הילכך נראה לפרש דהאי תנא סתמא תנא בנו פדוי ולא פירש אם אמר מעכשיו או אם אמר לאחר שלשים יום וא"ל רב יהודה שמואל אמר אין בנו פדוי אף לאחר ל' יום אם נתעכלו המעות וגם לרב מעכשיו אין בנו פדוי ואת תני סתמא בנו פדוי מוטב שתשנה אין בנו פדוי ואתיא ככ"ע לרב בדאמר מעכשיו ולשמואל אף לאחר ל' יום אם נתעכלו המעות ולא יטעו בדבריך להקל עכ"ל. ואין ספק שלא היתה בנוסחת גמרא שלהם פסק הלכה בהדיא כשמואל כמו שהוא בנוסחא שלנו: **יט מי** שהוא ספק וכו'. מתבאר מהדינים שיבאו בפרק זה: מת האב בתוך ל' יום וכו' עד שיודיעוהו שלא נפדה. משנה פרק יש בכור (דף מ"ט) ומייתי לה בפרק השואל (דף ק"ב): **כ מי** שלא בכרה אשתו וכו' עד פטור שהמע"ה. משנה שם (דף מ"ח):

מת

*[שם בבכור בהמה ועדיפא הו"ל לסכ"מ לאתויי מת"ק דבכורות (מו:) יוצא דופן והבא אחריו אינו בכור לא לנחלה ולא לכהן ופ' תי"ט בכורות פ"ח מ"ב]:

משנה למלך

כ מי שלא בכרה אשתו וילדה זכר ונקבה כו'. דע מי שלא בכרה אשתו וילדה שני זכרים נותן ה' סלעים לכהן ילדה זכר ונקבה אין כאן לכהן כלום שתי נשיו שלא בכרו וילדו ב' זכרים נותן עשר סלעים לכהן ילדו זכר ונקבה נותן חמשה סלעים ילדו שני זכרים ונקבה נותן ה' סלעים ילדו שתי נקבות וזכר אין כאן לכהן כלום ילדו שני זכרים ושתי נקבות אין כאן לכהן כלום אחת בכרה ואחת לא בכרה וילדו שני זכרים נותן ה' סלעים ילדו זכר ונקבה אין לכהן כלום שתי נשים של שני אנשים שלא בכרו וילדו שני זכרים זה נותן ה' סלעים לכהן וזה נותן ה' סלעים לכהן ילדו זכר ונקבה האבות פטורין והבן חייב לפדות את עצמו ילדו שתי נקבות וזכר אין כאן לכהן כלום שתי זכרים ושני זכרים אין כאן לכהן כלום אחת בכרה ואחת שלא בכרה של ב' אנשים וילדו שני זכרים זה שלא בכרה אשתו נותן חמשה סלעים

ראשון אין כאן לכהן כלום. ילדה שני זכרים אע"פ שאין ידוע אי זה מהן הבכור נותן ה' סלעים לכהן. מת אחד מהן בתוך ל' יום פטור שהמוציא מחבירו עליו הראיה. מת האב *בין בתוך שלשים יום בין אחר שלשים יום. בין שלא חלקו האחים בין שחלקו. ינתן מן הנכסים ה' סלעים לכהן שכבר נתחייבו הנכסים: **כא** שתי נשיו שלא בכרו וילדו שני זכרים נותן עשר סלעים לכהן. מת אחד מהן בתוך ל' יום אם לכהן אחד נתן יחזיר לו ה' סלעים. ואם לשני כהנים נתן אינו יכול להוציא מהן שהרי לא ציין פדיון זה על בן זה. וכל אחד מהן יכול לומר החזיר מחבירי: **כב** שתי נשיו שלא בכרו שילדו זכר ונקבה. או שני זכרים ונקבה נותן ה' סלעים לכהן. שא"א שלא יהיה זכר אחד מהן פטר רחם: **כג** ילדו שתי נקבות וזכר. או שני זכרים ושתי נקבות. ואין ידוע אי זה נולד ראשון אין כאן לכהן כלום שאני אומר נקבה נולדה תחלה ואחריה זכר: **כד** שתי נשיו אחת בכרה ואחת לא בכרה וילדו שני זכרים ונתערבו. נותן חמש סלעים לכהן. מת אחד מהם בתוך שלשים יום האב פטור. מת האב ינתן מן הנכסים חמש סלעים: **כה** ילדו *זכר ונקבה או שני זכרים ונקבה אין כאן לכהן כלום

השגת הראב"ד

*זכר ונקבה או שני זכרים ונקבה כו'. א"א טעה בזה שזה חייב מפני שהוא ספק ספיקא ובאיש אחד חייב שאין ספק ספיקא פוטר אותו אבל בשתי נשים של שני אנשים אחת בכרה ואחת לא בכרה זהו שאמרו בתוספתא שפטור:

*[בפירושו כתב רבינו דוקא לאחר שלשים יום וכאן חזר בו וכתב כין וכו' ועיין בכ"מ ובתוספות יו"ט]:

כסף משנה

מת האב בין בתוך ל' יום בין אחר ל' יום וכו'. הטור כתב על זה ואינו נראה כן בגמרא אלא אם מת האב תוך ל' יום אפילו לא חלקו פטורים ואם מת לאחר ל' יום אפילו חלקו חייבים עכ"ל. ורבינו בפירוש המשנה כתב כדברי הטור וכאן חזר בו ולכן העתיק לשון המשנה והגמרא ומשם יתבאר. תנן פרק יש בכור (דף מ"ח) מי שלא בכרה אשתו וילדה שני זכרים מת האב והבנים קיימים ר"מ אומר אם נתנו עד שלא חלקו נתנו ואם לאו פטורים רבי יהודה אומר נתחייבו הנכסים ובגמרא דמת האב אימת אילימא דמית לאחר ל' יום בהא אמר ר"מ כי חלקו פטורין והא אישתעבדו להו נכסיה אלא דמית בתוך ל' יום מ"ט כי חלקו דאזיל לגבי האי ומדחי ליה ואזיל לגבי האי ומדחי ליה כי לא חלקו נמי ליזיל לגבי האי ולדחייה וליזיל לגבי האי ולדחייה וכו' אלא אמר רבא לעולם שמת לאחר ל' יום [ואי דאיכא נכסי טובא הכי נמי דשקיל] והכא במאי עסקינן דליכא אלא ה' סלעים ודכ"ע אית להו דרב אסי דאמר האחין שחלקו מחצה יורשים ומחצה לקוחות ודכ"ע מלוה הכתובה בתורה לאו ככתובה בשטר דמיא ודכ"ע אית להו דרב פפא דאמר מלוה ע"פ גובה מהיורשים ואינו גובה מהלקוחות והכא בהא ולא תלי בהא קמיפלגי וכו' א"ה [רבי יהודה אומר] נתחייבו הנכסים נתחייב גברא מיבעי ליה ועוד תניא ר' יהודה אומר האחין שחלקו וכו' אלמא בהא ולא תלי בהא ס"ל אלא דכ"ע בהא ולא תלי בהא והכא בדרב אסי ורב פפא קא מיפלגי ואיכא דמתני לה אסיפא נתחייבו הנכסים אימת אילימא דמית לאחר ל' יום מכלל דר"מ סבר כי חלקו פטורים הא אישתעבדו להו נכסיה אלא בתוך ל' יום כי חלקו אמאי מחייב רבי יהודה ליזיל גבי האי ולדחייה ולגבי האי ולדחייה ואסיקנא כמו בלישנא קמא: והשתא כיון דאוקמה רבא במת לאחר ל' יום משמע דבמת בתוך ל' יום מודה רבי יהודה דפטורים משום דאזיל לגבי האי ודחי ליה וכו' וזהו טעמו של רבינו בפירוש המשנה ושל הטור. וטעמו של רבינו כאן נראה שהוא מדחזיק ללישנא קמא כי מתמה אמית בתוך שלשים יום ואמר ליזיל לגבי האי ולדחייה וכו' לא מתמה אלא אדר"מ ולא אדר' יהודה משמע דלר' יהודה דאמר נתחייבו הנכסים ניחא ליה דלא מצי כל חד לדחוייה משום דאע"ג דמית תוך שלשים יום כשהגיע יום ל' חל החיוב על הנכסים ואע"ג דלישנא בתרא מתמה אדרבי יהודה ואמר ליזיל לגבי האי ולדחייה וכו' פסק כלישנא קמא משום דמסתבר טעמיה:

כא שתי נשיו שלא בכרו וכו' עד ואחריה זכר. משנה שם (דף מ"ח):

כד כה שתי נשיו אחת בכרה וכו' עד וזו שבכרה ילדה זכר. ג"ז משנה שם ויש טעות סופר בקצת ספרי רבינו בסוף בבא זו וה"ג מת האב ינתן מן הנכסים ה' סלעים, ופסק כר"י לגבי ר"מ:

רדב"ז

נקבה ילאה תחלה: ילדה שני זכרים וכו'. היינו רישא דמתני' ילדה שני זכרים נותן ה' סלעים לכהן ומילתא דפשיטא היא אלא משום דבעי למיתני עלה מת אחד מהם וכו'. א"נ משום דסד"א בעינן בכור ידוע וליכא קמ"ל וכן נראה מדברי רבינו: מת האב וכו'. פלוגתא דתנאי ופסק כרבי יהודה דאמר נתחייבו הנכסים ולא כר"מ. ואיכא למידק דבגמ' משמע דהיכא דמת האב בתוך שלשים וחלקו הנכסים פטורין דלא אמרינן נשתעבדו הנכסים דזיל הכא ומדחי ליה וזיל הכא ומדחי ליה וכן פירש רבינו בפי' המשנה. וי"ל דהא תליא בפלוגתא דלישני בלישנא דשקיל וטרי אליבא דר"מ משמע דלרבי יהודה אתי שפיר וטעמא דנהי דכשמת בתוך שלשים לא נשתעבדו הנכסים כיון שלאחר שלשים מיד נשתעבדו הנכסים אפילו שחלקו אח"כ לא נסתלק מהם השיעבוד ואע"ג דללישנא בתרא שקיל וטרי אליבא דרבי יהודה מ"מ פסק רבינו כלישנא קמא דמסתבר טעמיה כדאמרן והדר ביה ממה שפירש בפי' המשניות ותו דלישנא קמא מסתבר דלא שבקינן רישא דמתני' ושקלינן וטרינן בסיפא ותו דלישנא דמתניתין משמע כדברי רבינו דתנן מת אחד מהם בתוך שלשים ועלה קאי מת האב והבנים קיימין ומשמע אפי' מת בתוך שלשים ועלה קאמר ר' יהודה נתחייבו הנכסים וכולה האי שקלא וטריא דלישנא קמא אליבא דר"מ איתו אבל אליבא דרבי יהודה בכל גוונא נתחייבו הנכסים ותו לא מידי:

כא שתי נשיו שלא בכרו. שם (דף מ"ח) משנה כלשון רבינו: ואם לשני כהנים נתן וכו'. שם במשנה ולכאורה היה משמע מהכא דאם תפס כהן אין מוציאין מידו אבל רבינו תירץ ואמר כיון שלא ציין פדיון זה על בן זה וכל אחד מהם יכול לומר החזיר מחבירי אבל היכא דליכא טעמא דזיל הכא קא מדחי ליה וזיל הכא קא מדחי ליה אי תפס מספיקא מפקינן מיניה אבל הכא בשעה שתפס בודאי תפס ואתה בא להוציא ממנו מן הספק ודוק:

כב כג שתי נשיו שלא בכרו וכו'. שם במשנה זכר ונקבה או שני זכרים ונקבה נותן ה' סלעים לכהן דמה נפשך יש כאן זכר אחד פטר רחם, שתי נקבות וזכר או שתי זכרים ושתי נקבות אין כאן לכהן כלום שאני

שתי

אומר נקבה נולדה תחלה: **כד** שתי נשיו אחת בכרה וכו'. שם משנה כלשון רבינו ואע"ג דאין הבכור ידוע ממה נפשך יש כאן פטר רחם: מת אחד מהם וכו'. שם במשנה פלוגתא דר"מ ורבי יהודה ופסק כרבי יהודה דאמר נתחייבו הנכסים ואיירי כגון שנתערבו:

כה ילדו זכר ונקבה וכו'. שם במשנה: או שני זכרים ונקבה וכו'. יש להקשות על דברי רבינו מאי שנא גבי איש אחד דפטרת ליה אע"ג דאיכא ספק ספיקא ומאי שנא שני אנשים דמחייבת ליה משום דהוי ספק ספיקא והראב"ד השיג עליו דאיפכא הוא גבי איש אחד חייב וגבי שני אנשים פטור ולדברי שניהם גרסי' בתוספתא פטור אלא שרבינו סובר דקאי אאיש אחד והראב"ד סובר דקאי אשני אנשים. והריני מבאר במאי פליגי דתני רב הונא עלה דמתני' שני זכרים ונקבה אין כאן לכהן כלום ותנא דידן כלומר אמאי לא תני לה ומשני דכיון דבשני אנשים הוא דמשכחת לה באיש אחד ובשתי נשים לא משכחת לה לא מתני ליה ע"כ בגמרא. הראב"ד סובר דהאי ברייתא עלה דסיפא גבי שתי נשים של שני אנשים אחת בכרה ואחת לא בכרה קאי ואמרינן כיון דבשני אנשים הוא דמשכחת לה דאין כאן לכהן כלום דאיכא ספק ספיקא ופטור ובאיש אחד לא משכחת לה דאע"ג דאיכא ספק ספיקא

משנה למלך

סלעים ילדו זכר ונקבה אין כאן לכהן כלום. והנה כל ט"ו חלוקות הללו נשנו במשנה בפרק יש בכור (דף מ"ח) ובגמרא תני רב הונא שני זכרים ונקבה אין כאן לכהן כלום ותנא דידן כיון דבשני אנשים הוא דמשכחת לה באיש אחד ושתי נשים לא משכחת לה לא מתני ליה ע"כ. ופירש"י דרב הונא קאי גבי ב' נשים של שני אנשים שלא בכרו וילדו להם ב' זכרים ונקבה אין כאן לכהן כלום ואע"ג דחד הוי בכור ממ"נ דאם האחת ילדה ב' זכרים האחד בכור ואם זכר ונקבה ילדה האחת נמצאת חבירתה ילדה זכר לבדו והוא בכור אפ"ה כהן אינו חייב לפדות את עצמו דה"ל שמא אין אני בכור אלא חבירי ובאיש אחד וב' נשים לא משכחת לה דכיון דאיכא חד בכור יהיב ה' סלעים לכהן ולהכי לא תני לה דכל הנך דתנא כאן שוין בין איש אחד ושתי נשיו בין בשתי נשים של ב' אנשים ע"כ. ומדברי הראב"ד בפירקין נראה דס"ל דרב הונא קאי אחלוקה דב' נשים של ב' אנשים אחת בכרה ואחת שלא בכרה דתנן במתני' זכר ונקבה אין כאן לכהן כלום ועלה הוא תני רב הונא ב' זכרים ונקבה אין כאן לכהן כלום ותנא דידן כיון דבאיש א' וב' נשים לא משכחת לה לא מתני לה וטעמא דבאיש אחד וב' נשים לא משכחת לה הוא משום דבאיש אחד וב' נשים אחת בכרה ואחת שלא בכרה וילדו שני זכרים ונקבה אותו שלא בכרה אשתו חייב לתת ה' סלעים משום דאיכא ס"ס לחיובא ספק אם אשתו שלא בכרה ילדה זכר לבדו או ב' זכרים וא"כ חייב ה' סלעים ואת"ל שילדה זכר ונקבה דילמא הזכר יצא תחלה ואע"ג שגם מי שבכרה אשתו אינו מתחייב אלא בב' ספיקות שמא אשתו שלא בכרה לא ילדה כי אם נקבה ואת"ל דילדה זכר ונקבה אימא דנקבה יצאה תחלה מ"מ איכא למימר דכיון דבזו שלא בכרה איכא לצדודי בה ה' צדדים או שלא ילדה כי אם זכר לבדו או שלא ילדה כי אם נקבה או שילדה שני זכרים או שילדה זכר ונקבה או שילדה נקבה וזכר ומן הה' צדדים הללו הג' מסייעים לכהן והם דאם ילדה זכר לבדו או ב' זכרים או זכר ונקבה לעולם חייב בפדיון והב' צדדים לבד מסייעין לאב והם דאפשר דילדה נקבה לבדה או שילדה נקבה וזכר וכיון דרוב הצדדים מסייעים לכהן מוציאים מיד המוחזק ודמי להא דכתב מוהרי"ל דבס"ס מוציאין מיד המוחזק וטעמא דמלתא משום דכל ס"ס איכא ג' צדדים הצד הא' לבדו פוטרו למוחזק והב' צדדים מחייבים אותו אזלינן בתר רובא ומוציאין מיד המוחזק הכא נמי דאיכא ה' צדדים כיון דהג' צדדים מסייעים לכהן מוציאין מיד האב. ובמה שכתבנו סרה תלונת הטור שהקשה לרבינו שגם מי שבכרה אינו מתחייב אלא בב' ספיקות שמא ילדה אשתו נקבה ואם ילדה זכר ונקבה פטור אלא אם כן יצא הזכר תחלה וכיון דאיכא למימר הכי והכי אין מוציאין מן הספק ע"כ. ובמה שכתבנו ניחא דכיון דרוב הצדדים מסייעים לכהן מוציאין מן האב מיהו ס"ל להראב"ד דדוקא בשתי נשים של איש א' הוא דאמרי' דכיון דרוב הצדדים מסייעים לכהן מוציאין מיד האב אבל בשתי נשים של ב' אנשים אחת בכרה ואחת שלא בכרה וילדו ב' זכרים ונקבה אף דבאותה שלא בכרה איכא לצדודי ה' צדדים והג' מסייעין לכהן אפ"ה האב פטור והיינו דאמרינן בגמרא ותנא דידן כיון דבשני אנשים משכחת לה באיש אחד ושתי נשים לא משכחת לה לא תני לה ולא ביאר לנו הראב"ד מה טעם יש לחלק בין איש אחד לשני אנשים גם מרן ז"ל כתב שלא ידע טעם לזה. ורבינו סובר בהיפך מדברי הראב"ד וס"ל דבשתי נשים של ב' אנשים א' בכרה ואחת לא בכרה וילדו ב' זכרים ונקבה נותן ה' סלעים לפי שלא נפטר בב' ספיקות אם אשתו ילדה זכר בלבד חייב ואם היא ילדה הזכר והנקבה חייב אלא אם כן ילדה הנקבה תחילה והואיל והדבר רחוק יתן פדיונו ע"כ. ובשתי נשים של איש א' ס"ל דפטור ולפ"ז צריך לומר דהא דתני רב הונא שני זכרים ונקבה אין כאן לכהן כלום דקאי ארישא אשתי נשים של איש אחד אחת בכרה ואחת לא בכרה ותני רב הונא עלה דאם ילדו שני זכרים ונקבה אין כאן לכהן כלום וצריך לגרוס כפי שיטה זו ותנא דידן כיון דבאיש אחד ושתי נשים משכחת לה ובשני אנשים לא משכחת לא מתני לה. ומתוך מה שכתבנו נתבאר דג' פירושים יש במימרא זו דרב הונא, הא' הוא פי' רש"י דקאי עלה דשתי נשים של ב' אנשים שלא בכרו, והב' הוא פי' הראב"ד דקאי עלה דשתי נשים אחת בכרה ואחת לא בכרה של ב' אנשים, והג' הוא פי' רבינו דקאי עלה דשתי נשים א' בכרה ואחת שלא בכרה של איש אחד. ולפי זה אני תמיה על מרן שאחר שהביא סוגיית ההלכה העתיק דברי רש"י כדמותם כצלמם וכתב וע"פ הדברים האלה כתב הראב"ד טעה בזה כו' והרואה יראה שרחוקים הם הרבה דברי הראב"ד מדברי רש"י וצ"ע. ודע שבטעם הדבר דמה הפרש יש בין שיהיו שתי נשים של איש אחד או של ב' אנשים כפי הנראה הוא דלהראב"ד היכא דשתי נשים הם של איש א' ועכ"פ לזה האיש נולדו לו זכרים והזכרים הם חייבים בפדיון אלא שאין אנו יודעים מי מנשיו ילדה אותם כיון שרוב הצדדים לחיובא חייב ליתן ה' סלעים אבל בשתי נשים של ב' אנשים דאפשר דאותו שלא בכרה אשתו מעולם לא נולד לו זכר אף שרוב הצדדים הם לחיוב פטור ולרבינו הוי בהיפך מטעמא דכתב מרן ושניהם בין להראב"ד בין לרבינו אין בטעמם כדי שביעה והדבר צריך תלמוד:

השגת

כלום. שאני אומר זו שלא בכרה ילדה נקבה תחלה ואחריה זכר וזו שבכרה ילדה זכר: **כו** שתי נשים של שני אנשים שלא בכרו וילדו ב' זכרים ונתערבו זה נותן ה' סלעים וזה נותן ה' סלעים. נתנו ואח"כ מת אחד מן הבנים בתוך ל' יום. אם לשני כהנים נתנו אינן יכולין להוציא מידן. ואם לכהן אחד נתנו כותב אחד מהן לחבירו הרשאה וילך זה בהרשאה ויחזיר מן הכהן חמש סלעים: **כז** ילדו זכר ונקבה ונתערבו האבות פטורין והבן חייב לפדות את עצמו. וכן מבכרת שלא שהתה אחר בעלה שלשה חדשים וילדה ואין ידוע אם בן תשעה לראשון או בן שבעה לאחרון שניהן פטורין. והבן חייב לפדות את עצמו: **כח** ילדו שתי נקבות וזכר או שתי נקבות ושני זכרים אין כאן לכהן כלום: **כט** שתי נשים של שני אנשים אחת בכרה ואחת לא בכרה. וילדו שני זכרים זה שלא בכרה אשתו נותן חמש סלעים לכהן. ילדו זכר ונקבה אין כאן לכהן כלום: **ל** *ילדו שני זכרים ונקבה זה שלא ביכרה אשתו נותן חמש סלעים. שלא נפטר אלא בשני ספיקות אם אשתו ילדה זכר בלבד חייב ואם היא ילדה הזכר והנקבה חייב אא"כ ילדה נקבה תחלה והואיל והדבר רחוק יתן פדיונו:

השגת הראב"ד

*ילדו שני זכרים ונקבה זה שלא בכרה. א"א כל זה שבוש אלא שניהן פטורין כמו שכתבתי למעלה:

פרק שנים עשר

א מצות עשה לפדות כל אדם מישראל פטר חמור בשה. *ואם לא רצה לפדותו מצות עשה לעורפו שנאמר ופטר חמור תפדה בשה ואם לא תפדה וערפתו. ושתי מצות אלו נוהגות בכל מקום ובכל זמן. ומצות פדייה קודמת

השגת הראב"ד

*ואם לא רצה לפדותו מצות עשה לעורפו. א"א בחיי ראשי אין זה מן הפלפול ולא מן הדעת המיושבת שיחשוב זה במצות עשה אע"פ שאמרו מצות פדייה קודמת למצות עריפה לא שתחשב מצוה אבל היא עבירה ומזיק נקרא ומפסיד ממונו של כהן ומפני שאמר מצות פדייה אמר מצות עריפה:

רדב"ז

ספיקא אלים ספיקו וחייב לא תני לה וסברא הוא כיון דאיכא פטורא ומיהוא לפטור שני אנשים ושתי נשים ולחייב איש אחד ושתי נשים ורבינו סובר דהך ברייתא מיתניא עלה דרישא דאיש אחד ושתי נשים וקתני אין כאן לכהן כלום ותנא דידן כיון דבשני אנשים משכחת לה הוא דמשכחת לה חיוב ה' סלעים ובאיש אחד ובתי נשים לא משכחת לה לא מתני ליה וטעמא דחולין התקנה במתוקן אע"ג דבתרווייהו איכא ספק ספיקא הא כילד גבי איש אחד ושתי נשיו אחת בכרה ואחת לא בכרה תלינן לומר כמו שבתחילה הוא מתוקן שבכר בכרה אשתו אחת עתה נמי תלינן לומר עדיין מתוקן הוא וזו שבכר בכרה ילדה זכר אבל גבי שני אנשים ושתי נשים כיון שיש שם אחד שעדיין לא בכרה אשתו תלינן שעתה בכרה כיון דאיכא ספק ספיקא קלרו של דבר תולין את הספור בפטור והה"וב בחייב. כל זה כתבתי ליישב דברי רבינו ודברי הראב"ד אבל הנכון אצלי מה שכתב הטור דבשתי החלוקות אין לכהן כלום דלא מפקינן ממונא מספק ספיקא והך דתני רב הונא לא קאי לא אסיפא ולא ארישא אלא כדפירש"י ז"ל גבי שתי נשים של ב' אנשים שלא בכרו וילדו ב' זכרים ונקבה במחבואה אין כאן לכהן כלום וכו' דכל אחד מצי למימר אין אני בכור אלא חבירי באיש אחד ושתי נשים לא משכחת לה דכיון דאיכא חד בכור יהיב לכהן ה' סלעים להכי לא תני לה דכל הנך דתני כאן אין כאן לכהן כלום שוין בין איש אחד ושתי נשיו בין בשתי נשים של שני אנשים עכ"ל. ומ"מ קשה על פירש"י דגרסינן פיסקא זכר ונקבה אין כאן לכהן כלום תני רב הונא שני זכרים ונקבה וכו' ובשלמא לרבינו קאי אסיפא דרישא ולהראב"ד קאי אסיפא דסיפא אבל לרש"י קשה ואפשר דלא הוה גרים האי פיסקא דזכר ונקבה אין כאן לכהן כלום אלא מילתא באנפי נפשה ועדיין צריך עיון:

כו שתי נשים של שני אנשים וכו'. שם משנה מת אחד מהם בתוך שלשים אם לכהן אחד נתנו יחזיר להם ה' סלעים ואם לשני כהנים נתנו אינם יכולים להוציא מידם ואמרי' עלה מאי שנא שני כהנים דאזיל לגבי האי ומדחי ליה ואזיל לגבי האי ומדחי ליה כהן אחד נמי ליזיל לגבי האי ולדחייה וליזיל לגבי האי ולדחייה אמר שמואל בבא בהרשאה:

כז ילדו זכר ונקבה ונתערבו. שם במשנה:

וכן מבכרת וכו'. שם במשנה וכן מי שלא שהתה אחר בעלה וכו' בכור לכהן ואינו בכור לנחלה ופירוש בכור לכהן שחייב לפדות עצמו:

כח ילדו שתי נקבות וזכר וכו'. שם במשנה:

כט שתי נשים של שני אנשים וכו'. שם במשנה:

ל ילדו שני זכרים ונקבה. כבר כתבתי לעיל דעת רבינו ודעת הראב"ד ז"ל ולפי מה שכתבתי לעיל ניחא לי מה שכתב כאן רבינו זה שלא בכרה אשתו נותן ה' סלעים וכי יעלה על הדעת שאותו שבכרה אשתו יתן ה' סלעים אלא ה"ק זה מפני שלא בכרה אשתו נותן ה' סלעים אע"ג דמן הדין היה ראוי לפוטרו מה שאין כן גבי איש אחד ושתי נשיו שכבר בכרה אשתו אחת ודוק:

פי"ב א מ"ע לפדות וכו'. זה מבואר בכתוב: ושתי מצות אלו נוהגות בכל מקום וכו'. זה מפורש בפ"ק דקידושין (דף ל"ז) ובכמה דוכתי כל מצוה שהוא חובת הגוף נוהגת בין בארץ בין בח"ל חובת קרקע אינה נוהגת אלא בארץ: ומצות פדייה קודמת. תנן סוף פ"ק דבכורות (דף י"ב) לא רצה לפדותו עורפו מאחוריו וקוברו מצות פדייה קודמת למצות עריפה שנאמר אם לא תפדה וערפתו מצות היעידה קודמת למצות הפדיה שנאמר אם לא יעדה והפדה מצות היבום קודמת למצות חליצה וכו' וכיון דתני להו כהדא משמע דכולהו בהדה שיטתא אזלי וכי היכי דהנך מצוה עריפה נמי מצוה וכי תימא דהכולהו פליג הראב"ד דלא הוו מצוה למה לא השיג עליו בהלכות יבום וחליצה שכתב ומ"ע מן התורה לחלוץ וכו' וכן גבי אמה עבריה שמנה שתי מצות לפדות אמה עבריה וליעדה ולמה לא השיג וכיון דהנך הוו שתי מצות ולא אמרינן בהו אגב עריפה ופדייה נמי שתי מצות. ותמהתי על מה שכתב אבל היא עבירה ומזיק וכו' וכי מה שהתירתו תורה היכי קרי ליה עבירה אלא מצותיו ית' גזירות הן לא שנא אם הוא מזיק או מתקן. עוד תמהתי על הרב שהוא בקי בהדרי סודות תורתנו הקדושה איך קרי לעריפת פטר חמור מזיק והלא מתקן הוא למי שיודע סוד המצוה. ולפיכך אני אומר שדברי רבינו מן הדעת המיושבת ואין צריך לזה פלפול דמשנה שלימה היא כאשר כתבתי: השה

כסף משנה

כו שתי נשים של שני אנשים וכו' עד לפדות את עצמו. ג"ז משנה שם:

כז ובן מבכרת שלא שהתה וכו'. תוספתא שם:

כח ילדו שתי נקבות וזכר וכו'. משנה פרק יש בכור:

כט שתי נשים של שני אנשים אחת בכרה וכו'. פה יש חסרון בקצת ספרי רבינו מע"ם וה"ג שתי נשים של שני אנשים אחת בכרה ואחת לא בכרה וילדו ב' זכרים זה שלא בכרה אשתו נותן ה' סלעים לכהן. ילדו זכר ונקבה אין כאן לכהן כלום. ילדו שני זכרים ונקבה זה שלא בכרה אשתו נותן חמשה סלעים שלא נפטר אלא בב' ספיקות. ודינים אלו עד אין כאן לכהן כלום. גם זה משנה שם: כתב הראב"ד שתי נשים וכו' ילדו זכר ונקבה או שני זכרים ונקבה אין כאן לכהן כלום א"א טעה בזה שזה חייב וכו': וכתב עוד ילדו שני זכרים ונקבה זה שלא בכרה אשתו וכו' א"א כל זה שבוש אלא שניהם פטורים כמו שכתבתי למעלה עכ"ל. טעמו מפני שהוא גורס במתניתין דשתי נשיו אחת בכרה ואחת לא בכרה זכר ונקבה אין כאן לכהן כלום ואינו גורס שני זכרים ונקבה וכן בשתי נשים של שני אנשים אחת בכרה ואחת לא בכרה גרסינן זכר ונקבה אין כאן לכהן כלום ובגמרא (דף מ"ט) תני רב הונא שני זכרים ונקבה אין כאן לכהן כלום ותנא דידן כיון דבשני אנשים משכחת לה באיש אחד ושתי נשים לא משכחת לה לא מתני ליה ופירש"י תני רב הונא גבי שתי נשים של ב' אנשים שלא בכרו וילדו שני זכרים ונקבה במחבואה אין כאן לכהן כלום ואע"ג דחד הוי בכור ממ"נ דאם האחת ילדה שני זכרים הא' בכור ואם זכר ונקבה ילדה נמצאת חבירתה ילדה זכר לבדו והוא בכור ואפילו הכי הבן אינו חייב לפדות את עצמו דא"ל אין אני בכור אלא חבירי. באיש אחד ושתי נשים לא משכחת לה כיון דאיכא חד בכור יהיב ה' סלעים לכהן להכי לא תני ליה דכל הנך דתנא כאן אין כאן לכהן כלום שוים בין איש אחד ושתי נשיו בין בשתי נשים של שני אנשים עכ"ל. וע"פ הדברים האלה כתב הראב"ד טעה בזה וכתב עוד גבי שתי נשים של שני אנשים וילדו שני זכרים ונקבה זה שלא בכרה אשתו נותן חמשה סלעים א"א כל זה שבוש וכו'. הראב"ד בהרגישו קושיא דבאיש אחד ושתי נשיו נמי איכא לספוקי שמא אותה שלא בכרה ילדה נקבה לבד או נקבה ואח"כ זכר כתב דבאיש אחד אין ספק ספיקא פוטר אותו ואיני יודע טעם לזה. ורבינו גורס במשנה כגירסת הראב"ד ומפרש דהא דתני רב הונא ב' זכרים ונקבה אין כאן לכהן כלום ארישא קאי דוקא וגורס כיון דבאיש אחד ושתי נשיו משכחת לה ובשני אנשים לא משכחת לה לא מתני ליה ומפרש דבאיש אחד ושתי נשיו משכחת לה דאין כאן לכהן כלום משום דאיכא למימר זו שלא בכרה ילדה נקבה תחלה ואחריה זכר ובשני אנשים לא משכחת לה שלא יהא לכהן כלום ונתן טעם לדבר שלא נפטר אלא בשתי ספיקות ומ"מ דברי רבינו תמוהים מ"ש מאיש אחד ושתי נשיו שכתב בשני זכרים ונקבה שאין כאן לכהן כלום דהתם נמי אינו נפטר אלא בשני ספיקות דאם אותה שלא בכרה ילדה זכר בלבד חייב ואם היא ילדה הזכר והנקבה חייב אא"כ ילדה הנקבה תחלה ועוד קשה עליו הטור שגם אינו מתחייב אלא בשני ספיקות שמא ילדה אשתו נקבה ואם ילדה זכר ונקבה פטור אא"כ יצא הזכר תחלה וכיון דאיכא למימר הכי והכי אין מוציאין מן הספק וצ"ע. והר"י קורקוס כתב שנ"ל שגירסת רבינו היפך מגירסא דידן והכי גרים ותנא דידן כיון דבאיש אחד ושתי נשים הוא דמשכחת לה בשני אנשים לא משכחת לה לא מתני ליה וה"פ באיש אחד ושתי נשים אחת בכרה ואחת לא בכרה והוא הדין שכתב למעלה ילדו זכר ונקבה או שני זכרים ונקבה אין כאן לכהן כלום שאני אומר וכו' וקצת טעם י"ל כדברי דכשהוא איש אחד ואיש זה נולד לו נקבה בודאי ה"ז אומר נקבה זו לבד ילדה אותה שלא בכרה ואת"ל שילדה ג"כ זכר אני אומר שילדה נקבה תחלה ואין זה דבר רחוק ולפיכך פטור כיון שיש לאיש זה אשה שבכרה במה לתלות הזכרים או הזכר גם יש לו נקבה לומר שזו היא פטרה רחם אותה שלא בכרה אבל בב' אנשים לא משכחת לה דכיון שזה לא בכרה אשתו ויש כאן ב' זכרים לפנינו ואין לזה אשה אחרת שבכרה לתלות אין פוטרין אותו בשיתלה באשת חבירו וזהו שאמרו בשני אנשים לא משכחת לה והוא הדין שהזכיר רבינו:

פי"ב א מצות עשה לפדות וכו' ואם לא רצה לפדותו מ"ע לערפו וכו'. כתב הראב"ד בחיי ראשי אין זה מן הפלפול וכו'. ורבינו סמך על פשטא דמשנה בפ' קמא דבכורות (דף י"ג) דקתני מצות פדייה קודמת למצות עריפה דאם לא

ן לא היה המשנה מזכרת עבירה בלשון מצוה: ושתי מצות אלו נוהגות בכ"מ ובכל זמן. בספ"ק דקידושין (דף ל"ז) אמרינן הרי תפילין ופטר חמור דכתיב בהו ביאה ונוהג בין בארץ בין בחו"ל: ומצות פדייה קודמת למצות עריפה. משנה פ"ק דבכורות (דף י"ג):

השה

קודמת למצות עריפה: ב השה שפודין בו נותנו לכהן שנאמר כל פטר רחם וגו': ג ואת בכור הבהמה הטמאה תפדה בהמה טמאה האמורה כאן היא החמור בלבד: ד *פטר חמור אסור בהנאה עד שיפדה. ואם מכרו קודם פדיון דמיו אסורים. ואם מת קודם פדיון או שערפו יקבר. מפני שהוא אסור בהנאה אף לאחר עריפה הואיל ולא נפדה. לפיכך אם לא פדהו ונתן פטר החמור בעצמו לכהן. אסור לכהן להשתמש בו עד שיפדהו בשה. ויקח השה לעצמו או יערפנו ויקבר. והכהנים חשודים על דבר זה לפיכך אסור לישראל ליתן פטר חמור לכהן אלא אם כן פדהו הכהן בפניו: ה הפריש פדיון פטר חמור ומת השה קודם שיתננו לכהן אינו חייב באחריותו. ויתן הנבלה לכהן ליהנות בה. מת פטר החמור אחר שפדהו. יתן הטלה לכהן ומותר בהנייתו שכבר נפדה: ו מאימתי חייב לפדותו משיולד ועד שלשים יום. ומאחר שלשים יום אם רצה לערפו עורפו. אם רצה לפדותו פודה ואין כאן אלא מצות עיכוב בלבד: ז לא רצה לפדותו עורפו בקופיץ מאחוריו שנאמר ואם לא תפדה וערפתו. ואין ממיתין אותו לא במקל ולא בקנה ולא בקורדום ולא במגירה אלא בקופיץ. ולא יכניסנו להדר וינעול הדלת בפניו עד שימות שנאמר וערפתו: ח אין פודין לא בעגל ולא בחיה ולא בשה שחוט ולא בטריפה ולא בכלאים ולא בכוי. שנאמר תפדה בשה ואין קרוי שה אלא כבשים ועזים חיים בלבד: ט אין פודין בשה הדומה *[למין] לאחר ואם פדה פדוי. *ופודין בבן פקועה אבל לא בפסולי המוקדשין שהרי נאמר בהן כצבי וכאיל. מה צבי ואיל אין פודין בו אף פסולי המוקדשין אין פודין בהם: י פודין בשה בין זכרים בין נקבות בין תמימים בין בעלי מומים בין קטנים בין גדולים: יא שה שלקחו מדמי שביעית אין פודין בו את הודאי. אבל פודין בו את הספק. אם אין לו שה לפדותו פודהו בשוויו ונותן דמיו לכהן. לא אמרה תורה שה להחמיר עליו אלא להקל עליו. שאם היה לו פטר חמור ששוה עשר סלעים יש לו לפדותו בשה שוה דינר ולא יהיה זה חמור מן ההקדש שנפדה בכסף

*כ"ה כד"וו וכצ"ל:

השגת הראב"ד

*פטר חמור אסור בהנאה וכו'. א"א אם דמיו אסורין למה לא יתנם לכהן ויהנה בהן שהרי פודין פט"ח בשוויו וכי מאיסורי הנאה שתופסין את דמיהן הוא זה:

אמר המגיה

*(בכ"מ כתוב ואין פודין בבן פקועה ולא בפסולי וכו'. ולכאורה הוה משמע דכך היא הנוסחא הנכונה דהרי שמעתין דהכא ודפרק בהמה המקשה (דף ע"ד) כוותיה דמר זוטרא ריהטא אלא שראיתי בטור סימן שכ"א דכתב וז"ל והרמב"ם כתב שפודין בבן פקועה לכתחלה וכו' וא"א ז"ל כתב כסברא הראשונה (ר"ל שאין פודין בו) ע"כ. וגם הכ"מ כתב פלוגתא דאמוראי ופסק כרב אשי דבתרא הוא ע"כ. וכן פסק בב"י ובש"ע שלו סי' שכ"א. וראה זה מצאתי בדברי הרא"ש דכאן במסכת בכורות (דף ס"ג:) הביא דברי ר"ח דבפרק בהמה המקשה דמסתברא כמר זוטרא דאין פודין משמע דס"ל הכי ולכן (כתב) הטור שכתב שם דבפרק בהמה המקשה (דף קס"ג.) כתב בהדיא והלכתא כרב אשי ותימה על הטור איך לא ראה דבריו שם וגם על הכ"מ ועל הש"כ איך לא הרגיש בזה וצ"ע):

ב השה שפודין בו נותנו לכהן. משנה שם. ומ"ש שנאמר כל פטר רחם וגו' כך היא הגירסא הנכונה והוא בפרשת קרח ומדכתיב יהיה לך יליף שהוא לכהן. וספרים שכתוב בהם שנאמר כל פטר חמור ט"ס הוא. ומה שסיים רבינו ואת בכור הבהמה הטמאה תפדה בהמה הטמאה האמורה כאן הוא החמור בלבד משום דמלישנא דקרא הוה משמע דבכל בכור בהמה טמאה נוהגת דין בכורה:

ד פטר המור אסור בהנאה וכו'. בפ"ק דבכורות (דף ט':) פטר המור אסור בהנאה דברי ר' יהודה ור"ש מתיר ואמרינן בגמרא (דף י"א) דפליגי בין בהנאת דמיו בין בהנאת גופו ומשמע התם דהלכה כר' יהודה: וכתב הראב"ד אם דמיו אסורים וכו'. ואיני יודע מה קשה לו על דברי רבינו שהרי דבריו דברי הגמרא הם ואפשר שאינו תמה אלא על הגמרא: ואם מת קודם פדיון או שערפו יקבר וכו'. משנה שם (דף י"ב:): לפיכך אם לא פדהו ונתן פטר החמור בעצמו לכהן כו' עד בפניו. ברייתא ומימרא ספ"ק דבכורות (דף י"א):

ה הפריש פדיון פטר המור וכו'. משנה שם (דף י"ב:) המפריש פדיון פטר חמור ומת כלומר השה רבי אליעזר אומר חייב באחריותו וכו' וחכ"א אינו חייב באחריותו וכו' מת פטר חמור ר"א אומר יקבר ומותר בהנאתו של שה וחכ"א אינו צריך להקבר ושה לכהן ופירש"י אינו צריך להקבר דמעידנא דאפרשיה לשה קם ליה ברשות כהן ופטר המור פדוי וידוע דהלכה כחכמים ותנן נו התם (דף ט') גבי פדיון פטר חמור אם מת נהנים בו ומוקי לה בגמרא (דף י"א:) דמת ביד בעלים ונהנה בו כהן סד"א כל כמה דלא מטא לידיה לא זכה ביה קמ"ל דמעידנא דאפרשיה ברשותא דכהן קאי:

ו מאימתי חייב לפדותו וכו'. בספ"ק דבכורות (דף י"ב:) *תניא פטר המור לאלתר ורמינהי אין בערכין וכו' ובפטר המור פחות משלשים [יום] ומוסיפים עד עולם אמר ר"נ לומר שאם פדאו פדוי וכו' רב ששת אמר לומר שאינו עובר עליו ופירש"י לומר שאם פדאו פדוי הא דקתני לעיל פדיון פטר המור לאלתר שאם פדאו לאלתר [פדוי] אבל עיקר מצות פדייה לא מקיים רב ששת אמר לעולם מצות פדיון לאלתר והא דקתני אין בערכין ובפטר חמור פחות משלשים [יום] שאינו עובר עליו עד שלשים יום מכאן ואילך עובר עכ"ל. וידוע דהלכה כרב ששת באיסורי. ומ"ש אין כאן אלא מצות עיכוב בלבד. כלומר אין כאן דבר אחר אלא שנתעכב ולא למצוה והיינו עובר עליו דקאמר רב ששת: ז לא רצה לפדותו עורפו וכו'. משנה שם (דף י"ג): ומ"ש ואין ממיתין אותו לא במקל וכו'. ברייתא שם (דף י'):

ח אין פודין לא בעגל וכו'. משנה שם (דף י"ב): ט אין פודין בשה הדומה לאחר וכו'. שם איבעיא להו מהו לפדות בנדמה כלומר בן רחל הדומה לעז ולא איפשיטא ופסק בה לכתחלה לחומרא ובדיעבד לקולא דכיון דספק הוא אין מחייבין אותו לחזור לפדותו כיון דאין בו קדושת הגוף: ופודין בבן פקועה. שם פלוגתא דאמוראי ופסק כרב אשי דבתרא הוא: ואין פודין בפסולי המוקדשין וכו'. שם בעיא דאיפשיטא:

י פודין בשה בין זכרים וכו'. משנה (שם דף ט'):

יא שה שלקחו מדמי שביעית וכו'. גם זה [בעיא דאיפשיטא] שם (דף י"ב):

אם אין לו שה לפדותו וכו'. בפ"ק דבכורות (דף ט':) אמרינן דלרבי יהודה דהתם לן תנא כוותיה הקפידה תורה על פטר המור לפדותו בשה ואקשינן ומי הקפידה והא רב נחמיה בריה דרב יוסף פריק ליה בשילקא בשוויו לא קאמרי כי קאמרי שלא בשוויו ומסיק (דף י"א) דטעמא דרבי יהודה משום דלא יהא חמור מן ההקדש ולא אמרה תורה בשה להחמיר עליו אלא להקל עליו תניא (דף י':) הפדה [אפילו] כל שהוא ופסק

*[בגמרא גרסי' תנן התם]:

ב השה שפודין בו נותנו לכהן וכו'. אמר קרא אך פדה תפדה את בכור האדם ואת בכור הבהמה הטמאה תפדה ולמי שזה ניתן זה ניתן:

ד פטר חמור אסור בהנאה וכו'. פלוגתא דתנאי פ"ק דבכורות (דף ט) ופסק כרבי יהודה דאמר אסור בהנאה ואמר רבה ומודה ר"ש לאחר עריפה שהוא אסור:

ואם מכרו קודם פדיון דמיו אסורין. השיג עליו הראב"ד ולמה לא יתנם לכהן ויהנה בהן שהרי פודין פטר המור בשויו. ואין זו השגה על רבינו שבזמן שבא עליו בתורת פדיון אה"נ שפודין אותו בשויו אבל אם בא עליו בתורת מכירה ליהנות בדמיו דמיו אסורין ואם יתנם לכהן נמצא נהנה באיסורי הנאה:

לפיכך אם לא פדהו וכו'. שם (דף י"א) במשנה נתנו לכהן אין הכהן רשאי לקיימו עד שיפריש שה תחתיו ותני עלה ישראל שהיה לו פטר חמור בתוך ביתו ואמר לו הכהן תנהו לי ואני אפדנו הרי זה לא יתננו לו אלא א"כ פדהו בפניו א"ר נחמן אמר רבה בר אבוה זאת אומרת נחשדו הכהנים על פטרי חמורים:

ה הפריש פדיון פטר חמור ומת וכו'. שם (דף י"ב) במשנה העיד ר' יהושע ורבי צדוק על פדיון פטר חמור שמת שאין כאן לכהן כלום כלומר שאינו חייב באחריותו אלא נותן הנבלה לכהן ליהנות בה:

מת פטר החמור אחר שנפדה וכו'. ג"ז שם בפלוגתא ופסק כחכמים שאמרו אין צריך ליקבר ועלה לכהן:

ו מאימתי חייב לפדותו וכו'. דתנן הערכין בשעתן ופדיון הבן אחר שלשים יום ופטר חמור לאלתר ורמינהי אין בערכין ובפדיון הבן ובנזירות ובפטר חמור פחות משלשים יום ומוסיפין לעולם ומסיק אמר רבא ל"ק הא רבי אליעזר דמקיש הא רבנן דלא מקשי כלומר הא דקתני שלשים יום רבי אליעזר היא דמקיש בכור בהמה טמאה לבכור אדם והא רבנן דמתני' דלא מקשי ופסק כרבנן וכההיא מתניתין דתנן פטר חמור לאלתר:

ומאחר שלשים יום וכו'. הכי תני רמי בר חמא מצותו כל שלשים יום מכאן ואילך או פודהו או עורפו ומדלא קתני מכאן ואילך או פודהו או עובר עליו משמע שאם שהה שלשים יום אינו עובר עליו וזהו שכתב רבינו אין כאן אלא מצות עיכוב בלבד:

ז לא רצה לפדותו וכו'. שם (דף י"ג) במשנה לא רצה לפדותו עורפו מאחוריו וקוברו:

ואין ממיתין אותו וכו'. שם (דף י') בברייתא לא ימיתנו לא בקנה ולא במגל ולא בקרדום ולא במגרה ולא יכניסנו לחדר וינעול דלת בפניו בשביל שימות:

ח אין פודין לא בעגל וכו'. שם (דף י"ב) משנה כלשון רבינו ואמרינן עלה נאמר כאן שה ונאמר להלן שה מה להלן פרט לכל השמות הללו אף כאן פרט לכל השמות הללו:

ט אין פודין בשה הנדמה וכו'. שם בעיא ולא איפשיטא הילכך אם פדה בדיעבד פדוי: ואין פודין בבן פקועה וכו'. שם פלוגתא דאמוראי מר זוטרא אמר אין פודין ורב אשי אמר פודין א"ל רב אשי למר זוטרא מאי דעתיך דילפת מפסח אי מה להלן זכר תמים ובן שנה אף כאן זכר תמים ובן שנה תפדה תפדה ריבה אי תפדה תפדה ריבה אפי' בן פקועה נמי א"כ שה שה מאי אהני ליה וכיון דאייתר שה שה לג"ש פסקי' הלכתא כמר זוטרא כי היכי דבן פקועה פסול לקרבן פסח ה"נ אין פודין בו:

ולא בפסולי המוקדשים וכו'. שם בעיא דאיפשיטא מה צבי ואיל אין פודין בו אף פסולי המוקדשין אין פודין בהם:

י פודין בשה בין זכרים וכו'. שם (דף ט) במשנה מן הכבשים ומן העזים זכר ונקבה גדול וקטן תמים ובעל מום ופודה בו פעמים הרבה: יא שה שלקחו מדמי שביעית וכו'. שם (דף י"ב) אמר רב חסדא בהמת שביעית אין פודין את הודאי אבל פודין בה את הספק וטעמא דודאי לא משום דבעי ליתנו לכהן ונמצא עושה סחורה בפירות שביעית אבל ספק פודין בבהמת שביעית שהרי אינו חייב ליתנו: אם אין לו שה וכו'. שם (דף ט) אמר ר"ל מי שיש לו פטר חמור ואין לו שה פודהו בשויו ומסקינן דאמרה אפי' לרבי יהודה שלא יהא חמור מן ההקדש ולא אמרה תורה בשה להחמיר עליו אלא להקל עליו:

בר"א

בכסף בשוויו: יב בד"א כשהיו דמי פטר חמור משלשה זוזים ולמעלה. *אבל אם היו דמיו פחות מג' זוזים אין פודין אותו אלא בשה או בג' זוזים. ועין יפה לא יפחות מסלע. ועין רעה בחצי סלע. ובינונית בג' זוזים: יג והפודה פטר חמור של חבירו ה"ז פדוי והחמור לבעליו: יד כהנים ולוים פטורין מפטר חמור שנאמר בכור האדם ואת בכור הבהמה הטמאה תפדה. כל שישנו בבכור אדם ישנו בבכור בהמה טמאה. והפטור מבכור אדם פטור מבכור בהמה טמאה: טו הלוקח עובר חמורו של עכו"ם או המוכר עובר חמורו לעכו"ם אע"פ שאינו רשאי ה"ז פטור מן הבכורה. ואין קונסין אותו על דבר זה. היה העכו"ם שותף באם או בבכור אפילו לא היה לו אלא אחד מאלף בו הרי זה פטור. היה לו בו או באמו אבר אחד כגון ידו או רגלו אפילו אזנו כל שאילו יחתך יהיה בעל מום ה"ז פטור מן הבכורה. ואם כשיחתך חלק העכו"ם לא יהיה בעל מום למזבח הרי זה חייב. וכן המקבל חמור מן העכו"ם להיות מטפל בה והולד ביניהם או עכו"ם שקיבל מישראל הכל פטור מן הבכורה שנאמר פטר רחם בבני ישראל באדם ובבהמה עד שיהיה הכל בישראל: טז גר שנתגייר ואין ידוע אם עד שלא נתגייר ילדה חמורו או אחר שנתגייר הרי זה חייב לערוף או לפדות. ואם פדה בשה השה של גר שהמוציא מחבירו עליו הראיה: יז עכו"ם שהפריש פטר חמור מודיעין אותו שאינו חייב והרי הוא מותר בגיזה ועבודה: יח פרה שילדה כמין חמור. או חמור שילדה כמין סוס פטור שנאמר ופטר חמור תפדה בשה ופטר חמור ב' פעמים עד שיהיה היולד חמור והנולד חמור. ואם יש בו מקצת סימני חמור חייב בבכורה: יט חמורו שלא בכרה וילדה שני זכרים נותן טלה

השגת הראב"ד

*אבל אם היו דמיו וכו'. א"א והשה עצמו צריך שישוה ג' זוזים כבא לימלך ואם פדה מעצמו אפילו בפטרוזא בת דנקא יצא:

רדב"ז

יב בד"א כשהיו דמי פטר חמור וכו'. תניא הפודה תפדה מאי תפדה כל שהוא רבי יוסי ברבי יהודה אומר אין פדייה פחותה משקל אמר רב נחמן הלכה כדברי חכמים אמר רבא הלכתא ברביא וכמה תלתא זוזי קשיא הלכתא אהלכתא דלעיל אמרת הלכה כחכמים ואפי' בר דנקא והשתא אמרת הלכתא ברביא דהיינו תלתא זוזי ומתרץ ל"ק כאן בבא לימלך כאן בעושה מעצמו בבא לימלך אומרים לו בתלתא זוזי ואם עשה מעצמו ונתן בר דנקא לא כייפינן ליה לתת יותר. וזוהי שיטת הראב"ד ורש"י אבל רבינו סובר דהא דאמרינן עין יפה בסלע עין רעה בשקל בינונית ברביא ואמר רבא הלכתא ברביא היינו בזמן שבא לפדות במעות אבל אם בא לפדות בשה אפי' כל דהו והיינו דאמר רב יוסף אפי' פטרוזא בר דנקא אלא דאכתי קשה למה לא כתב החילוק שיש בין הבא לימלך לעושה מעצמו ואם היתה גירסתו כגירסת הספרים שלנו צ"ע ולפי מה שכתב כך הו"ל לתלמודא לתרוצי כאן בבא לפדות בשה כאן בבא לפדות במעות:

יג והפודה פטר חמור של חבירו וכו'. שם (דף י"א) א"ר שיזבי אמר רב הונא הפודה פטר חמור של חבירו פדיונו פדוי אבעיא להו פדיונו לפודה או לבעלים ואפילו לרבי יהודה דאמר אסור בהנאה לא מדמי ליה להקדש הילכך פדיונו לבעלים:

יד כהנים ולוים פטורים וכו'. שם (דף ד) במשנה כהנים ולוים פטורים מק"ו אם פטרו את של ישראל במדבר דין הוא שיפטרו את של עצמן ומ"ש רבינו היא אוקימתא דרבא:

טו הלוקח עובר חמורו של עכו"ם וכו'. שם במשנה כלשון רבינו ולא קנסינן ליה כמוכר בהמה לעכו"ם ומשמע הא דקתני אע"פ שאינו רשאי אמוכר לעכו"ם קאי שהרי מפקיע אותו מן הבכורה ועוד שמא יגדל יעשה בו מלאכה בשבת אבל רשאי הוא לקחת עובר חמורו של עכו"ם דלמאי ניחוש:

היה העכו"ם שותף וכו'. שם במשנה המשתתף לו והמקבל ממנו והנותן לו בקבלה פטור מן הבכורה שנאמר בישראל ואע"ג דלא תנן בהיפא אע"פ שאינו רשאי תני גבי מוכר וה"ה למשתתף והנותן לו בקבלה דאסור להשתתף עם העכו"ם שמא יבא להשביעו ביראתו: היה לו בו או באמו אבר אחד וכו'. שם (דף ג) וכמה תהא שותפות של עכו"ם ותהא פטורה מן הבכורה אמר רב הונא אפילו אזנו והכי אמר רבי יוחנן אפי' מום קל ואמרינן נמי אמר להו רב פפא מאי שנא בו דבעינן כל בכור וליכא אמו נמי בעינן כל מקנך תזכר וליכא אלא לא שנא הילכך אם יש לעכו"ם חלק בו או באמו פטור ואפי' אזנו: וכן המקבל חמור מן העכו"ם וכו'. משנה כתבתיה לעיל:

טז גר שנתגייר ואין ידוע וכו'. פרק הזרוע (דף קל"ד) גר שנתגייר והיתה לו פרה נשחטה עד שלא נתגייר פטור משנתגייר חייב ספק פטור שהמע"ה ודוקא לגבי מתנות שאין שם אלא ממון נסיבה ספק פטור אבל גבי פטר חמור שהוא אסור בהנאה חייב לערוף או לפדות בשה והוא שלו שהמע"ה:

יז עכו"ם שהפרישו פטר חמור וכו'. מנחות פרק רבי ישמעאל (דף ס"ז) עכו"ם שהפרישו פטר חמור וחלה מודיעין אותו שהוא פטור חלתו נאכלת לזרים ופטר חמור גוזז ועובד בו:

יח פרה שילדה כמין חמור וכו'. פ"ק דבכורות (דף ה) משנה כלשון רבינו:
ואם יש בו קצת סימני חמור וכו'. בעיא בלא"ל ורבינו סובר כדעת הגאונים לפסוק הלכה כלא"ל אלא דקשיא לי דהתם איבעיא לן חמור שילדה מין סוס הכא ודאי לאו בר מיקדש בבכורה הוא או דילמא כיון דמין טמאה הוא קדש א"ל כיון דמין טמאה הוא קדש וא"כ חמורה שילדה מין סוס ויש לו סימני חמור חייבת ובגמרא משמע דלא קי"ל כי האי א"ל דתניא פרה שילדה מין סוס והמורה שילדה מין סוס פטורה מן הבכורה ואם יש בו מקצת סימנין חייב בבכורה מאי לאו אתרוויהו לא אפרה שילדה מין חמור אבל חמורה שילדה מין סוס למאי קתני לה לפטורה ובהכי סלקא שמעתתא דאין מקצת סימנים מועילין אלא אפרה שילדה מין חמור וי"ל דלא שבקינן פשטא דברייתא דמשמע דאם יש לו מקצת סימנים קאי נמי אחמור שילדה כמין סוס ולא סמכינן אסיגויא דהיקא ודוק והשתא שכן דעת רבינו דתרווייהו אי אית להו מקצת סימני חמור חייבת בא"ל דקאמר תלמודא:

יט חמורו שלא בכרה וכו'. שם (דף ס') משנה כלשון רבינו:

כסף משנה

ופסק רב יוסף הלכתא הכי וכמה אמר רב יוסף אפילו פטרוזא בת דנקא אמר רבא לא אלא נמי תניא וכו'. ופירש"י בשילקא עשבים שלוקות. חמור מן ההקדש שפודהו בכסף בשוויו. להחמיר עליו שלא יפדהו אלא בשה. אלא להקל עליו שאם פודהו בשה יכול לפדותו בפטרוזא. פטרוזא שה כחוש. ואמרינן בגמרא רבי יהודה נשיאה הוה ליה פטר חמור שדריה לקמיה דרבי טרפון אמר ליה כמה בעינא למיתב לכהן אמר ליה הרי אמרו עין יפה בסלע עין רעה בשקל בינונית ברביא אמר רבא הלכתא ברביא וכמה [ברביא] תלתא זוזי וכו' קשיא הלכתא אהלכתא ל"ק כאן בבא לימלך כאן בעושה מעצמו ופירש"י קשיא הלכתא אהלכתא הכא אמרת הלכתא ברביא ולעיל אמרת הלכה [כדברי חכמים] דאפילו בת דנקא. ויש לתמוה על רבינו למה לא חילק בין בא לימלך לעושה מעצמו כדמפליג גמרא וכ"כ עליו הראב"ד ז"ל א"א והשה עצמו צריך שישוה ג' זוזים וכו'. ועוד יש לדקדק בדברי רבינו שכתב לחלק בין אם היו דמי פטר חמור ג' זוזין או יותר לכשהם פחות מניין לו לחלק כן ושמא גירסא אחרת היתה לו בגמרא וצ"ע:

יג הפודה פטר חמור של חבירו וכו'. מימרא פ"ק דבכורות (דף י"א):

יד כהנים ולוים פטורים וכו'. משנה ברים בכורות (דף ד) וברפ"ב (דף י"ג):

טו הלוקח עובר חמורו וכו'. משנה ברים בכורות. ומ"ש ואין קונסין אותו על דבר זה. שם בגמרא כל הני למה לי צריכי דאי תנא לוקח ה"א וכו' אבל מוכר דמפקע ליה מקדושה אימא ליקנסיה קמ"ל כלומר דלא נימא נחייביה בבכורה משום קנס:

היה העכו"ם שותף וכו' עד הרי זה חייב. פלוגתא דאמוראי ברים בכורות (דף ג') ופסק כרב הונא דאמר אפילו אזנו בין באם בין בעובר דר' יוחנן קאי כוותיה דאמר אפילו מום קל. וכתב הטור על דברי רבינו ואיני יודע למה כתב שיה לו באחד משניהם אבר אחד דהוא הדין נמי אפילו אין לו אלא כל שהוא ביד או ברגל פטור שאין צריך שיהיה לו כל האבר עכ"ל. וי"ל דס"ל לרבינו דכשיש לעכו"ם שותפות בכל הבהמה אפילו אחד מאלף שותף מיקרי ופוטר אבל כשאין לו שותפות אלא באבר אחד על זה אמרו בגמרא וכמה תהיה שותפות העכו"ם ותהא פטורה מן הבכורה ואמר רב הונא אפילו אזנו ומשמע דכל אזנו קאמר מדאתקיף ליה ר"נ לימא ליה שקול אזנך וזיל ופסק כרבי יוחנן דאמר אפילו מום קל ופירש"י אפילו אין לעכו"ם שותפות אלא באזנה שאם היה נוטל חלקו אינה לא נבלה ולא טרפה אלא מום קל בעלמא פטורה מן הבכורה וא"ת היכי משכחת לה שיחתוך שום אבר ולא תהיה בעלת מום שכתב בשיה לו אבר אחד אם אפשר שיחתך ולא תהיה בעלת מום וי"ל דמשכחת לה שהיה יתר כמין אצבע בידיו או ברגליו ואין בו עצם שאם חתכו כשר: וכן המקבל חמור מן העכו"ם וכו' או עכו"ם שקיבל מישראל וכו'. משנה ברים בכורות:

טז גר שנתגייר וכו'. פרק הזרוע (דף קל"ד) גבי ח' ספיקות נאמרו בגר ארבעה לפיטור וחד מינייהו פטר חמור פירוש לענין ממון ומיהו כיון דקי"ל ספק איסור לחומרא צריך לפדותו להפקיע איסורו שאסור בהנאה והפדיון מעכבו לעצמו דהמע"ה:

יז עכו"ם שהפרישו פטר חמור וכו'. מנחות פ' רבי ישמעאל (דף ס"ז):

יח פרה שילדה כמין חמור וכו'. משנה פ"ק דבכורות (דף ה':). ומ"ש ואם יש בו מקצת סימני חמור חייב בבכורה. שם בעיא דלאיפשיטא בלא"ל ופסק כלא"ל כמנהגו:

יט חמורו שלא בכרה וכו'. משנה פרק קמא דבכורות (דף ס') חמורו שלא בכרה וילדה שני

שתי

משנה למלך

פי"ב יט חמורו שלא בכרה וילדה שני זכרים כו'. חמורה שלא בכרה וילדה שני זכרים נותן טלה אחד לכהן ילדה זכר ונקבה אין נותן לכהן כלום משום דהמוציא מחבירו עליו הראיה ואיכא למימר דילמא הנקבה יצאה תחילה אבל מפרים טלה א' כדי להפקיע הקדושה שיהא מותר בהנאה משום דדילמא הזכר יצא תחילה וטלה זה הוא לבעלים שתי חמוריו שלא בכרו וילדו שני זכרים נותן שני טלאים לכהן ילדו זכר ונקבה נותן טלה אחד לכהן ילדו שני זכרים ונקבה נותן טלה אחד לכהן ילדו שתי נקבות וזכר אין כאן לכהן כלום ילדו שני זכרים ושתי נקבות אין כאן לכהן כלום אחת בכרה ואחת שלא בכרה וילדו שני זכרים נותן טלה אחד לכהן ילדו זכר ונקבה מפרים טלה אחד לעצמו. והנה כל הט' חלוקות הללו נשנו במשנה פ"ק דבכורות (דף ט') ולכאורה היה נראה לי משפטא דמתני' דדוקא בחלוקה ב' דילדה זכר ונקבה הוא דאמרינן דאינו נותן לכהן כלום מ"מ מפרים טלה לעצמו אבל בחלוקה הס' דהיינו היכא דילדו שני זכרים ונקבה דאמרינן דנותן טלה אחד לכהן אע"ג דאיכא לספוקי בשני הזכרים דילמא שניהם קדושים דשמא כאחת ילדה זכר והשניה ילדה כתחלה זכר ואח"כ נקבה מ"מ אינו צריך לפרים טלה לעצמו וטעמא דמילתא דשאני בחלוקה הב' דהזכר אסור בהנאה משום דספק איסורא הוא ולחומרא ומש"ה אמרינן דיפרים טלה לעצמו להפקיע האיסור אבל בחלוקה הס' כיון שכבר נפדה הזכר האחד הזכר הב' מותר בהנאה משום דהוי ספק ספיקא

ספק

שני זכרים נותן טלה אחד לכהן זכר ונקבה מפריש טלה אחד לעצמו שתי חמוריו שלא בכרו וילדו שני זכרים נותן שני טלאים לכהן זכר ונקבה או שני זכרים ונקבה נותן טלה אחד לכהן שתי נקבות וזכר או שני זכרים ושתי נקבות אין [כאן] לכהן כלום אחת בכרה ואחת שלא בכרה וילדו שני זכרים נותן טלה אחד לכהן זכר ונקבה מפריש טלה אחד לעצמו .

כ שתי חמוריו שלא בכרו וכו'. ג"ז שם במשנה כלשון רבינו :

כא ילדו שתי נקבות וכו' . שם במשנה שתי נקבות וזכר או שני זכרים ושתי נקבות אין כאן לכהן כלום. וכתב רבינו ואין להפריש טלה לעצמו לפי שיש כאן ספיקות הרבה וכו' וכתב עליו הראב"ד יש כאן שבושים והספיקות שמא הזכר יצא אחר הנקבה ע"כ. כוונתו להשיג דאין כאן אלא ספק אחד כיון שבתיהם לא בכרו כל מי שילדה זכר חייב להפריש טלה אחד ממה נפשך א"כ אין כאן אלא ספק אחד שמא הזכר יצא אחר הנקבה ולפיכך כתב הטור בשתי נקבות ושני זכרים מפריש שני טלאים והם לעצמו ובזכר ושתי נקבות מפריש טלה אחד והוא לעצמו ע"כ. ורבינו דחק אותו לשון המשנה מדקתני ברישא דידה ובסיפא מפריש טלה אחד והוא לעצמו ובהאי בבא אמצעיתא כתבה ואין לכהן כלום ורבינו סובר דאע"ג דאין כאן ספק ספיקא כיון שהדבר בא מכח ספיקות הרבה אם היה כך או לא היה כך אזלינן לקולא ואין צריך להפריש ואכתי קשה כיון שצריך להפריש כדי לאפקועי איסורא מיניה דפטר חמור אסור בהנאה מה לי שיהיה בא מכח ספיקות כיון שאין שם אלא ספק אחד שמא הנקבה קדמה או הזכר ותו דלמעלה מפני רוב ספיקות חייב לתת פדיונו לכהן והכא מפני רוב הספיקות פטר להפריש השה הילכך דבריו צל"ע : אחת בכרה ואחת לא בכרה וכו' . שם משנה כלשון רבינו :

כב וכן הלוקח החמור מן העכו"ם וכו' . ג"ז מבואר ממה שכתבנו שכל שהוא ספק צריך לאפרושי לאפקועי איסוריה ואינו נותנו לכהן דהמע"ה : כג מי שהיו לו עשרה טלאים וכו' . תניא במציעא הספיקות נכנסים לדיר להתעשר וכו' כבר כתבתי למעלה שדעת רבינו בספק בכור בהמה טהורה אי תפס כהן לא מפקינן מיניה אבל גבי בכור בהמה טמאה כיון שלא פירש משמע דאי תפס מפקינן מיניה וכן ברייתא דהספיקות נכנסות להתעשר דמסייע ליה לרבה דאמר אי תפס כהן מוציאין מידו מוקי לה רבינו בספיקות פטר חמור ואי איתא דאי תפס כהן אין מוציאין גמלא פוטר ממונו בממונו של כהן והא דקתני הספיקות נכנסין להתעשר אע"ג דכלן ספק וכן כתב רבינו וכן משמע מהך דבסמוך וממה נפשך פוטר ממונו בממונו של כהן אם אתה אומר אם תפס לא מפקינן מיניה כנ"ל מדברי רבינו שאם תפס כהן פטר חמור מוציאין מידו אע"פ שלא כתבתי בהלכות בכורות כן דבשלמא ספק בכור בהמה טהורה כיון שיש בו קדושה מצד עצמו אם תפס כהן לא מפקינן מיניה כדסברי הנך אמוראי במציעא אבל ספק בכור בהמה טמאה כיון שאין בו קדושה מצד עצמו ואם רצה ישראל לפדות אותו בשה והשה יהיה שלו אי תפס מפקינן מיניה והכי דלא להוסיף עליו דכמה רבוותא פסקו הלכה כרבה דאמר אי תקפו כהן מוציאין מידו כדאיתא במציעא פ"ק :

כד ישראל שהיו לו עשרה פטרי חמורים וכו' . שם במשנה נכנס לדיר להתעשר ת"ר כיצד אמרו נכנס לדיר להתעשר אי אתה יכול לומר בבא ליד כהן שהרי שנינו הלקוח ושניתן לו במתנה פטור ממעשר בהמה אלא בישראל שהיו לו עשרה ספק פטרי חמורים בתוך ביתו שמפריש עליהן עשרה שיין ומעשרן והן שלו מסייע ליה לרב נחמן דאמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה ישראל שהיו לו וכו' ואמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה ישראל שהיו לו עשרה פטרי חמורים ודאי שנפלו וכו' כאשר כתב רבינו והטעם כי אע"פ שישראל הראשון נתחייב ודאי להפריש עליהם וליתנם לכהן כיון שנפלו ליד כהן היורש והיה הכהן צריך להפריש עליהם לאפקועי איסורייהו והרי השיין שלו כך שישראל היורש הבא מכח הכהן מפריש עליהם ומעשרן והן שלו :

סליקו להו הלכות בכורים

טלה לכהן. ילדה זכר ונקבה מפריש טלה אחד כדי להפקיע קדושה ממנו עד שיהיה מותר בהנייה. שמא הזכר נולד תחלה. וטלה זה שהפריש לבעלים ואינו לכהן שהמוציא מחבירו עליו הראיה : **כ** שתי חמוריו שלא בכרו וילדו שני זכרים נותן שני טלאים לכהן. זכר ונקבה או שני זכרים ונקבה נותן טלה אחד לכהן : **כא** *ילדו שתי נקבות וזכר. או שני זכרים ושתי נקבות אין כאן לכהן כלום. ואינו צריך להפריש טלה לעצמו לפי שיש כאן ספיקות הרבה שמא האחת ילדה זכר והשנייה ילדה שתי נקבות. או שמא זו ילדה נקבה והאחרת זכר ואחריו נקבה או נקבה ואחריה זכר. וכן ספיקות הרבה יש בשני זכרים ושתי נקבות. אחת בכרה ואחת שלא בכרה וילדו שני זכרים ונתערבו נותן טלה אחד לכהן. זכר ונקבה מפריש טלה אחד לעצמו ואינו נותנו לכהן כמפני שהוא ספק והמע"ה : **כב** וכן הלוקח חמור מן העכו"ם ואין ידוע אם בכרה או לא בכרה וילדה זכר פודה אותו בשה והוא לבעלים. מפני שהוא ספק : **כג** מי שהיו לו עשרה טלאים כל אחד מהן הפרישו על כספק פטר חמיר הרי הן כחולין לכל דבר ומתעשרין כשאר הבהמה. ומפריש אחד מהן מעשר והשאר שלו כשהיו : **כד** ישראל שהיו לו עשרה פטרי חמורים ודאין בתוך ביתו שנפלו לו מבית אבי אמו כהן ואותו אבי אמו הכהן נפלו לו מבית אבי אמו ישראל ה"ז מפריש עליהן י' שיין והן שלו וחייבין במעשר :

סליקו להו הלכות בכורים

השגת הראב"ד

*ילדו שתי נקבות וכו' עד ואינו צריך להפריש טלה לעצמו : א"א יש כאן שיבושין והספיקות שמא הזכר יצא אחרי הנקבה :

ובגמרא (דף ט':) מפריש טלה לעצמו וכיון דלעצמו הוא למה ליה לאפרושי לאפקועי לאיסוריה מיניה :

כא כתב הראב"ד ילדו שתי נקבות וכו' עד ואינו צריך להפריש טלה לעצמו .
א"א יש כאן שבושים והספיקות שמא הזכר יצא אחרי הנקבה עכ"ל . נראה שטעמו מפני שהוא סובר כדברי רש"י והתוספות שסוברים דכל היכא דקתני בענין פטר חמור אין כאן לכהן כלום מפריש טלה לאפקועי איסוריה והוא לעצמו ורבינו כתב דבשתי נקבות וזכר או שני זכרים ושתי נקבות אינו צריך להפריש טלה לעצמו וזה אצל הראב"ד שיבוש משום דכיון דלא מפסיד מידי למה לא יתקן בהפרשת טלה וכתב שיש כאן שיבושים משום דמשמע מדברי רבינו דבזכר ונקבה או שני זכרים ונקבה מפריש טלה לעצמו אע"פ שלא הוזכרה במשנה וגם הוא זכרונו לברכה לא הזכירו שהרי לא מיעט אלא שתי נקבות וזכר או שני זכרים ושתי נקבות וזה בעיני הראב"ד שיבוש לחלק במה ששנו אין כאן לכהן כלום בין זה לזה שבזה מפריש טלה לעצמו ובזה אינו צריך להפריש ולדעת רבינו י"ל דשאני ב' זכרים ונקבה דמתוך שהוא צריך לעשות בהם מעשה ליתן טלה אחד לכהן אמרינן ליה דיפריש טלה אע"ג דהוי ספיקי הוא אבל בב' נקבות וזכר או ב' זכרים וב' נקבות כיון דאינו צריך לעשות מעשה ליתן שום טלה לכהן לא אמרינן שיפריש טלה לעצמו מאחר דהוי ספיקי הוא . ומ"ש והספיקות שמא הזכר יצא אחר הנקבה טעמו להשיג על רבינו למה כתב שיש כאן ספיקות הרבה שהכל נכלל בספק אחד שהוא שמא הזכר יצא אחר הנקבה :

כב וכן הלוקח חמור מן העכו"ם ואין ידוע אם בכרה וכו' :

כג מי שהיו לו עשרה טלאים וכו' עד סוף הפרק. בפרק קמא דבכורות עלה י"א :

סליקו להו הלכות בכורים

משנה למלך

ספק אם האחת ילדה שני זכרים וא"כ אין כאן אלא זכר א' קדוש ואת"ל שהאחת ילדה זכר אחד כספק אם השנית ילדה נקבה וזכר וכל ס"ס קי"ל דאזלינן לקולא אפילו באיסורים החמורים אך רש"י והתוס' ז"ל כתבו דהיכא דילדו שני זכרים ונקבה דנותן טלה אחד לכהן ומפריש עוד טלה אחר והוא לעצמו וליכא למימר דרש"י והתוס' מיירי בדידעינן שהאחת לא ילדה כי אם חד זכר והספק הוא באידך דילדה זכר ונקבה כי מינייהו נפק ברישא אבל היכא דאיכא לספוקי דלמא האחת ילדה שני זכרים לעולם דמודו דאינו צריך להפריש טלה משום דהוי ספק ספיקא הא ליתא משום דאי מיירו בדידעינן שהאחת לא ילדה כי אם חד זכר פשיטא דצריך להפריש טלה אחד והיינו דינא דרישא דמתני' דילדה זכר ונקבה מפריש טלה אחד לעצמו ומה בין זה לזה ולמאי איצטריכו התוס' ללמדנו ולומר דבאורה מפריש טלה אחד לעצמו כו' אלא ודאי דמיירי בדאיכא נמי לספוקי דילמא האחת ילדה שני זכרים ואשמעינן דאע"ג דאיכא תרי ספיקי מפריש טלה אחד לעצמו ומה שכתב רש"י או שני זכרים ונקבה דחדא ילדה זכר וחדא ילדה זכר ונקבה כו' אין כוונתו לומר דבהכי איירי מתני' דידעינן דחדא ילדה חד זכר דמי דחקו בזה אלא משום דרוצה לסיים דאידך הוי ספק כו' ומפריש טלה אחד לעצמו בתחילה לומר דאע"ג דאיכא למימר דחדא ילדה זכר וחדא זכר ונקבה וא"כ הוו שני הזכרים קדושים מ"מ אינו נותן לכהן כי אם טלה אחד משום דאידך הוי ספק דילמא הנקבה יצאה תחילה ומ"מ מפריש טלה אחד לעצמו כיון דאיכא למימר דזכר יצא תחלה. שוב ראיתי להרא"ש בפסקיו הדין כפירוש שכתב ואע"ג דלגבי הפרשת טלה אחד הוו ליה תרי ספיקי שמא אחת ילדה שני זכרים ואחת ילדה נקבה ואין כאן אלא נתינה אחת לכהן ואף את"ל דאחת ילדה זכר ואחת ילדה זכר ונקבה שמא יצאה נקבה תחילה אפ"ה כיון דאפשר ליה בתקנתא דהפרשת טלה אחד ולא קא מפסיד מידי שהרי הוא חולין והוא לעצמו לית ליה למסמך אהיתרא דתרי ספיקי כו' יע"ש שהאריך בזה. וראיתי לרבינו בפירקין שכתב זכר ונקבה או שני זכרים ונקבה נותן טלה אחד לכהן ע"כ. ומדלא כתב דיפריש עוד טלה אחר לעצמו נראה לכאורה דס"ל דבשני זכרים ונקבה אינו צריך להפריש טלה לעצמו משום דהוי ס"ס ואזלינן לקולא. ודע דהלוקח כו' דהיינו בשני זכרים ושתי נקבות כתב רש"י דצריך להפריש שני טלאים לעצמו ולאו מה שכתבנו דלרבינו כל היכא דאיכא ס"ס אינו צריך להפריש טלה שום גרסא לי דהא אינו צריך להפריש כי אם טלה אחד לעצמו אבל טלה ב' לא משום דאיכא ס"ס ספק אם נולדו שני זכרים בבת אחת ואין כאן אלא זכר אחד קדוש ואת"ל דנולדו זכר ונקבה אימור אחת מהן ילדה הנקבה תחילה וא"כ הזכר אבל טלה אחד מיהא צריך להפריש . ואוות קשה ראיתי בדברי רבינו שכתב ילדו שתי נקבות וזכר או שני זכרים ושתי נקבות אין כאן לכהן כלום ואינו צריך להפריש טלה לעצמו לפי שיש כאן ספיקות הרבה שמא האחת ילדה זכר והשנייה ילדה שתי נקבות או שמא זו ילדה נקבה והאחרת זכר ואחריו נקבה או נקבה ואחריה זכר וכן ספיקות הרבה יש בשני זכרים ושתי נקבות ע"כ . ואתמהא דבשתי נקבות וזכר איכא ס"ס להחמיר ספק אם האחת ילדה זכר והשנייה ילדה שתי נקבות וא"כ הזכר קדוש ואת"ל שהזכר לא נולד לבדו אימא הזכר נולד תחילה וא"כ נקבה וכל ימי הייתי מצטער בדינא דמתני' דשתי נקבות וזכר דקתני דאין כאן לכהן כלום דלפי מה שפירשנו מוהריב"ל דהיכא דאיכא ס"ס מוציאין מיד המוחזק ומטעי עלה מדברי התוס' דפ"ק דכתובות הכא נמי יטול הכהן טלה אחד כיון שהכהן זוכה בשני ספיקות ולא די לנו זה אלא שהוסיף רבינו לומר דאינו צריך להפריש טלה כו' ואפשר לומר דעד כאן לא קאמר מוהריב"ל דבס"ס מוציאין מיד המוחזק אלא בממון שיש לו תובעין אבל מתנות כהונה דהוי ממון שאין לו תובעין ואינו חייב אלא משום מצוה כל דאיכא ספק אף שהוא רחוק כגון דאיכא ס"ס להחמיר לא מיחייב. אך קשה מהיא דכתב רבינו סוף פי"א וצ"ע. וראיתי להראב"ד שכתב יש כאן שיבושין והספיקות שמא הזכר יצא אחרי הנקבה ע"כ. ונראה שכוונתו להשיגו מה שכתבנו דאיך כתב דאינו צריך להפריש טלה לפי שיש כאן ספיקות ואין כאן אלא ספק אחד והוא שמא הזכר יצא אחרי הנקבה אבל השני ספקות האחרים אדרבא להחמיר וכדכתיבנא ומה שכתב הראב"ד והספיקות נראה שכיון לשתי החלוקות דהיינו שתי נקבות וזכר ושני זכרים ושתי נקבות שבכולם כ' רבינו שאינו צריך להפריש טלה לפי שיש כאן ספיקות הרבה ועל זה השיגו דליתא לפי שהספיקות שיש לספק בשתי החלוקות אינם אלא במה הזכר יצא אחרי הנקבה וכל הצדדים האחרים הם להחמיר ומרן ז"ל הוסיף תמה על תימה בדברי רבינו שכתב דלרבינו בשני זכרים ונקבה צריך להפריש טלה אחד לעצמו וזה הוא דבר מתמיה עד מאד דבשני זכרים ונקבה דאיכא ס"ס להקל צריך להפריש טלה לעצמו ובשתי נקבות וזכר דאיכא ס"ס להחמיר אינו צריך להפריש טלה גם התימה שכתב מרן בין היכא דצריך לעשות מעשה ליתן טלה לכהן להיכא דאינו צריך לעשות מעשה לא יכולתי לכוונו מה יתן ומה יוסיף לענין דינא מה שום [illegible] טלה

שלא אחד לכהן ולא ידעתי איך לא תמה על רבינו דאדרבא הס"ס הוא להחמיר וכדכתיבנא. עוד אני תמיה בדברי רבינו דבהלכות בכורות פ"ד כתב דהיכא דילדו שתי נקבות וזכר או שני זכרים ושתי נקבות הרי הזכרים ספק בכור ע"כ. ולפי מ"ש דכל דאיכא ספיקות הרבה אזלינן לקולא אף באיסורא ה"נ ניזיל לקולא ויהיו הזכרים חולין ודאים. ואולי שאני בכור בהמה טהורה דאית ביה קדושת הגוף ומש"ה החמירו אף במיעוטא דאית בה ס"ס כי היכי דלא ליתי לאקריב קדשים בחוץ שהוא בכרת אבל בפטר חמור דאין בו קדושת הגוף לא החמירו במקום שיש ס"ס. ומיהו זה מוכרחים אנו לאומרו אליבא דכ"ע דהרי להרא"ם טעמא דבשני זכרים ונקבה דאמרינן דצריך לפדות שה לעצמו אף דאיכא ס"ס הוא משום דאפשר בתקנתא ולא מפסיד מידי ואילו גבי בכור בהמה טהורה וילדו שני זכרים ונקבה דינו הוא בהאחד נוטל הכהן והשני הוי ספק בכור ואע"ג דמפסיד שהרי צריך להמתין עד שיפול בו מום כדין כל ספק בכור. אלא ודאי דשאני קדושת הגוף שהחמירו בספיקו אבל פטר חמור אין בו כי אם קדושת דמים. ועיין במ"ש מרן בפירקין על מ"ש רבינו דאין פודין בשה הדומה לאחר ואם פדה פדוי

סליקו להו הלכות בכורים

הלכות שמיטה ויובל

יש בכללן שתים ועשרים מצות. תשע מצות עשה. ושלש עשרה מצות לא תעשה. וזהו פרטן:

א) שתשבות הארץ בשביעית ממלאכתה: **ב)** שלא יעבוד עבודת הארץ בשנה זו: **ג)** שלא יעבוד עבודת האילן בשנה זו: **ד)** שלא יקצור הספיח כדרך הקוצרים: **ה)** שלא יבצור הנזירים כדרך הבוצרים: **ו)** שישמט מה שתוציא הארץ: **ז)** שישמט כל הלואתו: **ח)** שלא ינוש ולא יתבע הלוה: **ט)** שלא ימנע מלהלוות קודם שמיטה כדי שלא יאבד ממונו: **י)** לספור השנים שבע שבע: **יא)** לקדש שנת החמשים: **יב)** לתקוע בשופר בי' בתשרי כדי לצאת עבדים חפשי: **יג)** שלא תעבד אדמה בשנה זו: **יד)** שלא יקצור ספיחיה כנגד הקוצר: **טו)** שלא יבצור נזיריה כנגד הבוצרים: **טז)** ליתן גאולה לארץ בשנה זו וזהו דין שדה אחוזה ושדה מקנה: **יז)** שלא תמכר הארץ לצמיתות: **יח)** דין בתי ערי חומה: **יט)** שלא ינחל כל שבט לוי בארץ ישראל אלא נותנין להם ערים מתנה לשבת בהם: **כ)** שלא יקח שבט לוי בבזה: **כא)** ליתן ללוים ערים לשבת ומגרשיהן: **כב)** שלא ימכר מגרש עריהם אלא גואלים לעולם בין לפני היובל בין לאחר היובל:

ובביאור מצות אלו בפרקים אלו:

פרק ראשון

רדב"ז (מכ"י) | כסף משנה

פ"א א מצות עשה לשבות מעבודת הארץ וכו'. זה מבואר מן הכתוב וכבר נכפלה מצוה זו דכתיב שבת שבתון יהיה לארץ וכ"מ שנאמר שבתון מצות עשה: **וכל העושה מלאכה** וכו'. שעבודת כל האילנות בכלל ושבתה הארץ: **ב אינו לוקה מן התורה** וכו'. (ועיין בתשובות ח"ב בלשונות סי' קנ"ו): **ואחד הכרם ואחד שאר האילנות** וכו'. במכילתא והלא הכרם והזית בכלל היו ולמה יצאו להקיש אליהם מה הכרם מיוחד שהוא בעשה ועוברים עליו בלא תעשה אף כל שהוא בעשה עוברים עליו בלא תעשה ע"כ אף הכא נמי כיון שאר האילנות יש בהם עשה עוברים עליהם בלא תעשה: **ג וזמירה בכלל זריעה** וכו'. מ"ק פ"ק (דף ג) אמר רבא אפילו תימא רבנן אבות אסר רחמנא תולדות לא אסר רחמנא דכתיב ובשנה השביעית שבת שבתון יהיה לארץ שדך לא תזרע וכרמך לא תזמור מכדי זמירה בכלל זריעה ובצירה בכלל קצירה למאי הלכתא כתבינהו רחמנא למימרא דאהני תולדות מיחייב אאחרנייתא לא מיחייב ע"כ. זמירה תולדה דזריעה היא שדרכו של זומר לצמוחי פירי כזורע ובצירה תולדה דקוצר היא דקצירה אב מלאכה היא בפרק כלל גדול וכיון שלא נתפרשו בתורה לענין שביעית אלא אלו למדנו דעל שאר אבות נמי לא מיחייב ולמדנו שאע"פ שעשה תולדות אחרות של זריעה וקצירה זולת זמירה ובצירה לא מיחייב וזהו שכתב רבינו ועל שאר התולדות עם שאר האבות שלא נתפרשו בענין זה אינו לוקה עליהם:

ד ביצד החופר והחורש וכו'. כל הני יליף להו תנא דברייתא מקראי ומסיק שהם מדרבנן וקראי אסמכתא בעלמא:

ה אין נוטעין בשביעית וכו'. כל אלו המלאכות שכתב הם שנויות פ"ב דשביעית שמותר לעשותן ערב שביעית מכלל דבשביעית אסורות מדרבנן וכל העובר אדרבנן מכין אותו מכת מרדות כמבואר בכמה דוכתי:

ו אין מציתין את האור וכו'. ירושלמי פ"ד דשביעית פלוגתא דתנאי ופסק כת"ק דאמר אין מציתין את האור באישת הקנים מפני שהיא עבודה: **ואין מלמדין את הפרה** וכו'. ג"ז שם

א מצות [א]עשה לשבות מעבודת הארץ ועבודת האילן בשנה שביעית שנאמר ושבתה הארץ שבת לה' ונאמר בחריש ובקציר תשבות. וכל העושה מלאכה מעבודת הארץ או האילנות בשנה זו ביטל מצות עשה [ב]ועבר על לא תעשה שנאמר שדך לא תזרע וכרמך לא תזמור: **ב** אינו לוקה מן התורה אלא על הזריעה או על הזמירה ועל הקצירה או על הבצירה. ואחד הכרם ואחד שאר האילנות: **ג** וזמירה בכלל זריעה ובצירה בכלל קצירה. ולמה פרטן הכתוב לומר לך על שתי תולדות אלו בלבד הוא חייב ועל שאר התולדות שבעבודת הארץ עם שאר האבות שלא נתפרשו בענין זה אינו לוקה עליהן. אבל מכין אותו מכת מרדות: **ד** כיצד החופר או החורש לצורך הקרקע או המסקל או המזבל וכיוצא בהן משאר עבודת הארץ. וכן המבריך או המרכיב או הנוטע וכיוצא בהן מעבודת האילנות מכין אותו מכת מרדות מדבריהן: **ה** אין נוטעין בשביעית אפילו אילן סרק. ולא יחתוך היבולת מן האילנות. ולא יפרק העלין והבדים היבשים. ולא יאבק את צמרתו באבק. ולא יעשן תחתיו כדי שימות התולעת. ולא יסוך את הנטיעות בדבר שיש לו זוהמא כדי שלא יאכל אותו העוף כשהוא רך. ולא יסוך את הפגין. ולא ינקוב אותן. ולא יכרוך את הנטיעות. ולא יקטום אותם. ולא יפסג את האילנות וכן שאר כל עבודת האילן. ואם עשה אחת מאלו בשביעית מכין אותו מכת מרדות: **ו** *אין מציתין את האור באישת הקנים מפני שהיא עבודת קרקע. ואין מלמדין את הפרה לחרוש אלא בחול. ואין

א סמ"ג עשין קמ"ז קמ"ח: ב סמ"ג לאוין רס"ז:

פ"א א ב מצות עשה לשבות וכו' אינו לוקה מן התורה אלא על הזריעה וכו'. ברים מ"ק (דף ג') ובחרישה בשביעית נחלקו ר' יוחנן ור' אלעזר חד אמר לוקה וחד אמר אינו לוקה ומספיקא לא מלקינן ליה ועוד דרבא דאמר אהני תולדות מיחייב אאחרנייתא לא מיחייב סבר כוותיה ועוד דבירושלמי פ"ז סיימו דרבי יוחנן סבר אין לוקין:

ה אין נוטעין בשביעית אפילו אילן סרק. ירושלמי פ"ד דשביעית (הלכה ד') רשב"ג אומר נוטעין אילן סרק בשביעית משמע דרבנן אסרי. ומ"ש ולא יחתוך היבולת וכו'. משנה פ"ב דשביעית (מ"ב) ואיתא בגמרא ברים מ"ק (דף ג'): ומ"ש ולא יפסג. ברים מ"ק *ופירש"י כשהאילן הוא רך הרבה ויראים שמא ישבר סומכין אותו והר"ן כתב שאילן שענפיו נוטים לכאן ולכאן קושרים אותם כדי שיעלו למעלה ולא יכבדו על גוף האילן:

ו אין מציתין את האור וכו'. תוספתא פ"ג וירושלמי פ"ד דשביעית (הלכה ד) וכת"ק. ומ"ש באישת הקנים שם [באישת הקנים] מחילת הקנים: ואין מלמדין את הפרה וכו' ומורין וכו' עד במולאי שביעית. ירושלמי שם: הראב"ד כתב נ"א ומשיירין את הזרעים משביעית למוצאי שביעית עכ"ל ואיני יודע מה מלמדנו: ומ"ש

*[בנסחאינו סומכין האילן שהוא רענן יותר מדאי]:

השגת הראב"ד

*אין מציתין את האור וכו' עד אבל אין מתקן אותו. א"א נ"א ומשיירין את הזרעים משביעית למוצאי שביעית ומקיימין את השתלין שבגג אבל אין מתקן אותו:

משנה למלך

פ"א א מצות עשה לשבות מעבודת הארץ כו'. גרסי' בירושלמי פ"ק דערלה אילן שנטעו בתוך הבית חייב בערלה ופטור מן המעשר ובשביעית צריכה דכתיב ושבתה הארץ וכתיב שדך לא תזרע. גרסינן בתוספתא פ"ב דפאה הנוטע כרם להקדש פטור מן הערלה ומן הרבעי ומן העוללות וחייב בשביעית. והנה דין הערלה פשוט משום דכתיב לכם יצא הקדש שאינו משלכם וכן פסק רבינו בפ"י מהלכות מעשר שני. ודין הרבעי פשוט הוא ג"כ מטעם זה דהא קי"ל כל שפטור מן הערלה אינו חייב ברבעי וכמ"ש רבינו שם. ופטור העוללות ג"כ הוא דבר פשוט לפי שמתנות עניים אינו נוהגין בשל

הקדש

ואין בודקין את הזרעים בעציץ מלא עפר אבל בודקין אותן בעציץ מלא גללים. ושורין את הזרעים בשביעית כדי לזורען במוצאי שביעית. ומקיימין האלויי בראש הגג אבל אין משקין אותו: ז סוקרין את האילן בסקרא. וטוענין אותו באבנים ועודרין תחת הגפנים. והמקשקש בזיתים אם להברות את האילן אסור ואם לסתום את הפצימים מותר: ח משקין בית השלחין בשביעית והיא שדה הזריעה שצמאה ביותר. וכן שדה האילנות אם היו מרוחקין זה מזה יתר מעשר לבית סאה מושכין את המים מאילן לאילן. אבל לא ישקו את כל השדה. ואם היו מקורבין זה לזה עשר לבית סאה משקין כל השדה בשבילן. וכן עפר הלבן מרביצין אותו במים בשביעית בשביל האילנות שלא יפסדו: ט ועושין עוגיות לגפנים. ועושין את אמת המים כתחלה וממלאין את הנקעים מים: י ומפני מה התירו כל אלה. שאם לא ישקה תעשה הארץ מלחה וימות כל עץ שבה. והואיל ואיסור הדברים האלו וכיוצא בהם מדבריהם לא גזרו על אלו שאין אסור מן התורה אלא אותן שני אבות ושתי תולדות שלהם כמו שביארנו: יא *משרבו האנסין והטילו מלכי עכו"ם על ישראל לעשות *מחנות לחיילותיהן התירו לזרוע בשביעי' דברים שצריכין להם עבדי

*[ס"א מזונות וכנ"ל עיקר אבל לא שלהפי נו יד כי כן כתוב גם בכ"מ]:

השגת הראב"ד

*משרבו האנסים וכו'. א"א אנו קבלנו האנסים ארנונא שנוטל המלך תומם מפירות הארץ ומי שאינו עובדה גוזלין אותה ממנו והמקומות שלא החזיקו בהם עולי בבל ולא היתה שביעית נוהגת בהם אלא מדבריהם בהם התירו לעבוד מפני האונס אבל לא במה שהחזיקו:

כסף משנה

ומ"ש ומקיימים האלויי בראש הגג אבל אין משקין אותו. שם בירוש' ולא נתפרש לי פירוש האלויי ומ"כ פי' האלויי העולים בראש הגג וטעמו מפני שהאל"ף ועי"ן מתחלפות. ומ"מ יש לתמוה מאי אשמעינן דמקיימין אותו והא אף בשדה העולה בו מקיימין אותו. והראב"ד כתב נ"א מקיימין את העלין שבגג עכ"ל. וגם עליו יש לתמוה כן ואפשר לדחוק ולומר דה"ק אע"פ שאין איסור בקיומו אין משקין אותו ויותר נכון לומר דהכי קאמר אע"פ שירקות רכין אין מקיימין אותן כמו שיתבאר בפרק ד' מפני מראית העין שיבאו לומר שנזרעו בשביעית אבל העולים בראש הגג אע"פ שהם רכים מותר לקיימם דליכא למיחש שיאמרו שנזרעו בשביעית שאין דרך לזרוע בגג אלא מאליו עולה ונראה שלכך היה שונה העלים להורות דברכים מיירי:

ז סוקרין את האילן בסיקרא וטוענין אותו באבנים. ירושלמי פ"ד דשביעית (ומ"ק דף ב'): ומ"ש ועודרין תחת הגפנים בריש מ"ק ורש"י כתב דל"ג לה משום דלעיל קתני מנין לעידור שאסור ורבינו נראה שלא היה גורס ההיא דמנין לעידור דאסור. ומ"ש והמקשקש בזיתים אם להברות את האילן אסור וכו'. שם ופירש"י קשקוש היינו עידור אלא שעידור בגפנים וקשקוש בזיתים:

ח משקין בית השלחין וכו'. משנה שם: וכן שדה האילנות וכו'. משנה שם (דף ו':) ראב"י אומר מושכין את המים מאילן לאילן ובלבד שלא ישקה את כל השדה וכו' וחכמים מתירים ובירושלמי שם (הלכה ג') ובספ"ב דשביעית (הלכה ז') מה כן קיימין אם במרווחין דברי הכל אסור אם ברצופין דברי הכל מותר אלא כי כן קיימין בנטועין מעשר לבית סאה ראב"י עבד לון כמרווחין ורבנן עבדין לון כרצופין הא רבנן אמרי במרווחין אסור להשקות מהו להמשיך [ניליף הדא דרבנן מן דראב"י כמה דראב"י אמר במרווחין אסור להשקות ומותר להמשיך] כן רבנן אמרי במרווחין אסור להשקות ומותר להמשיך. ואע"פ שמשנת ראב"י קב ונקי פסק רבינו כחכמים דרבים נינהו ואע"פ שבפ"ח מהלכות שביתת יום טוב פסק כראב"י היינו משום דאשכחן מימרא דרב יהודה אם היתה שדה מטוענת מותר דמייתא כדראב"י דאילו לרבנן לא איצטריך ורב יהודה לא איירי אלא במועד אבל בשביעית הדריך לכללין ופסקינן כרבים דהא איכא טעמא לחלק בין שביעית לחול המועד כדאיתא בירושלמי פרק ב' דשביעית: ומ"ש וכן עפר הלבן וכו'. משנה פרק ב' דשביעית (משנה י) מרבילין בעפר לבן בשביעית דברי ר"ש ראב"י אוסר ומן הדין היה לפסוק כראב"י שמשנתו קב ונקי אלא מפני שאמרו שם בירושלמי אתיא דר"ש כרבנן ודראב"י כשיטתיה דתנינן תמן מושכין הא המים מאילן לאילן וכו' וכיון דר"ש כרבנן פסק הלכה כרבנן וכן פסק בפירוש המשנה:

ט ועושין עוגיות לגפנים. ברייתא בריש מ"ק (דף ג') לענין שביעית ולפי מה ששנינו שם במשנה אין עושין עוגיות לגפנים לא קאי אלא למועד ולא לשביעית ובפירש"י עוגיות עגול סביב: ועושין אמת המים בתחלה. משנה שם ופסק כחכמים. ומה שכתב וממלאים את הנקעים מים. שם בברייתא:

י ומפני מה התירו כל אלה וכו' שאין אסור מן התורה אלא אותם שתי אבות וכו'. בריש מ"ק:

יא משרבו האנסין וכו'. בפרק זה בורר (דף כ"ו) משרבו האנסין ומאי ניניהו ארנונא כדמכריז רבי ינאי פוקו וזרעו בשביעית משום ארנונא חזרו לומר אוספי [שביעית] כשרים ומפרש רבינו שהטילו מלכי רומי לעשות מחנות לחיילותיהם ורש"י פירש ארנונא מס שגובה מן התבואות כך וכך מן השדה לשנה. פוקו זרעו בשביעית שביעית בזמן הזה דרבנן דבטלה קדושת הארץ. והראב"ד כתב אנו קבלנו וכו':

וכן

רדב"ז (מכ"י)

שם פלוגתא דתנאי ופסק כת"ק דאמר אין מלמדין את הפרה לחרוש אלא בחולית והוא מקום שאינו ראוי לזריעה: ואין בודקין את הזרעים וכו'. ג"ז שם כלשון רבינו ובתוספתא שלנו שנויה בטעות ובעי תרת' בעציץ מלא גללים אבל גללים בקרקע או עפר בעציץ לא ומחבר ז"ל דאסי' בעציץ נקוב דלא החמירו כ"כ:

ושורין אותן בשביעית למוצאי שביעית וכו'. זו היא גירסת הירושלמי אבל בתוספתא גרסינן ומשיירין בשביעית והיא גירסת הראב"ד ז"ל, וקשיא לי מאי למימרא ותו דלא הוי סיפא מעין רישא דאיירי בזריעה בשביעית ושריית הזרעים התחלת זריעה היא ואפ"ה מותר ואפשר שהיא שנויה בטעות דומיא דרישא:

ומקיימין את האלויי וכו'. זו היא גירסת הירושלמי והוא מין ממיני הירקות שזורעין אותם בגנות לנוי ובתוספתא הגירסא ומקיימים את העלויים וכו' ושה היא כי האל"ף מתחלפת בעי"ן. ומה שכתב הראב"ד ז"ל את העלין לא ידענו עלין של איזה אילן או של איזה ירק שהרי לא הוזכר ברישא ומ"מ קשה מאי למימרא והלא כל האילנות והירקות מקיימין אותו בשביעית ומאי שנא האלויי דאיצטריך לאשמועי' דמקיימין ושמעתי שהוא העשב הנקרא קיקיון בלשון הכתוב והוא עולה על ראשי הגגות והשמש מייבש אותו ומותר לעשות לו מחילה להגן עליו כדי שיתקיים ולא נקרא זה עבודת האילן קלרו של דבר יהיה מה שיהיה כיון שהוא בראש הגג מותר להגן עליו כדי שיתקיים:

ז סוקרין את האילן וכו'. תוספתא פ"ק סוקרין את האילן בסיקרא וטוענין אותו באבנים ואין חושש לא משום שביעית ולא משום דרכי האמורי אילן שמשיר פירותיו סוקרין אותו כדי שיבקשו עליו רחמים וטוענין אותו באבנים דליכחוש חיליה: ועודרין תחת הגפנים וכו'. הוא בברייתא ויתבאר לקמן בע"ה:

והמקשקש בזיתים וכו'. איתא פ"ק דמ"ק אמר מר עוקבא תרי קשקושי הוו חד לאברויי אילנא וחד לסתומי פילי אברויי אילנא אסור סתומי פילי שרי:

ח משקין בית השלחין במועד וכו'. ריש מ"ק משנה כלשון רבינו ואמריק עלה בית השלחין אין בית הבעל לא ומאי משמע דהאי בית השלחין לישנא דצחותא הוא דכתיב ואתה עיף ויגע וכו': וכן שדה האילנות וכו'. שביעית פ"ק היו עשרה מעשרה ולמעלה בין עושים בין אינם עושים חורשין כל בית סאה בשבילן ובמשנה פ"ק דמועד קטן ר"א בן יעקב אומר מושכין את המים מאילן לאילן ובלבד שלא ישקה את כל השדה והא דתנא מושכין ולא תנא משקין אורחא דמילתא קתני דבענין זה רגילין להשקות האילנות תוספות והשקאת. השדה בשביעית מדרבנן היא ובמקום פסידא לא גזרו: וכן עפר הלבן מרבילין אותו וכו'. משנה פ"ב ומרבילין בעפר הלבן דברי ר"ש ר"א בן יעקב אוסר ופסק הלכה כר"ש ואע"ג דמשנת ראב"י קב ונקי חכמים נהלכו עליו דתניא במ"ק פ"ק מרבילין שדה לבן בשביעית אבל לא במועד והא תניא מרבילין שדה אילן בין במועד בין בשביעית אמר רב הונא ל"ק הא רבי אליעזר בן יעקב הא רבנן כלומר הא דקתני ולא במועד ראב"י היא דאמר ובלבד שלא ישקה את כל השדה והא דקתני מרבילין במועד רבנן היא שהתירו להשקות את כל השדה ולפי גירסא זו קשיא דרבי אליעזר אדרבי אליעזר דהתם התיר בשביעית ולא במועד והכא אסר בשביעית ור"ש גרס בהאיא דמ"ק והתניא אין מרבילין שדה לבן לא בשביעית ולא במועד והשתא אתי שפיר אבל רש"י ז"ל גורס כגירסת הספרים שלנו וליכא לתרוצי דתרי תנאי ואליבא דרבי אליעזר דא"כ לא הוה שתיק מיניה תלמודא ואפשר דלא גרים בהך דשביעית רבי אליעזר בן יעקב אלא ר"א סתם אבל רבינו גרים רבי אליעזר בן יעקב וכתב כפי' המשנה ואין הלכה כר"א בן יעקב וקשיא טובא דגבי השקאת כל השדה שביק חכמים ופסק כרבי אליעזר וגבי מרבילין שדה הלבן שביק רבי אליעזר ופסק כרבי שמעון וצריך לתרץ דגבי השקאת כל השדה פסק כר"א דסתם מתני' פ"ק כוותיה וגבי הרבצה פסק כר"ש דהיינו רבנן דמשנה דמועד קטן ואע"ג דלא קי"ל כוותייהו גבי השקאת כל השדה משום דסתם מתני' דלא כוותייהו גבי הרבצת שדה לבן קיימא לן כוותייהו דרבים נינהו ולעולם צריך לתקן הגירסא כדברי ר"ש דלא תיקשי דר"א אדר"א ותו לא מידי: ט ועושין עוגיות לגפנים וכו'. פירקא קמא דמועד קטן (דף ג) תניא יכול לא יקשקש תחת הזיתים ולא יעדר תחת הגפנים ולא ימלא נקעים מים ולא יעשה עוגיות לגפנים ת"ל שדך לא תזרע והא דתנן ואין עושין עוגיות לגפנים התם מוקמינן לה בחדתי אבל בעתיקי שרי וכן הא דשרינן לעדור תחת הגפנים דוקא בעתיקי אבל בחדתי אסור דאי לא תימא הכי השתא עידור אעידור דבהדיא תניא באותה ברייתא מנין לניכוש ולעידור ולכיסוח ת"ל שדך וכו' ונהי דלא הוי דאורייתא מדרבנן מיהא אסור וכ"כ רש"י ז"ל ותימא על רבינו למה לא חילק בין חדתי לעתיקי כדמסקנא תלמודא ויש לומר דלא מחלק תלמודא בהכי אלא לענין מועד ומשום טירחא יתירא אבל גבי שביעית בכל גווני מותר משום פסידא דהא ליכא למיהש משום טירחא יתירא:

יא משרבו האנסים והטילו וכו'. פרק זה בורר (דף כ"ו) אמר ר"ש מתחילה היו קוראין אותן אוספי שביעית משרבו האנסים היו קוראין אותן סוחרי שביעית ומסיק עלה מתחילה שיו אומרין זה וזה פסולין משרבו האנסין ומאי ניניהו ארנונא כדמכריז רבי ינאי פוקו וזרעו בשביעית משום ארנונא חזרו לומר אוספים כשרים סוחרים פסולין ומפרש רבינו ארנונא שמטילין על ישראל לעשות מזונות לחיל המלך וכן פירשו בפסחים על עיסת ארנונא וכיון דקרינן להו אנסין במתניתין משמע דארנונא היינו אנס ולא מה שלוקח תומס מפירות

משנה למלך

בקדש וגדולה מזו כתב רבינו בפ"ד מהלכות מתנות עניים דין כ"ד יע"ש. אך מאי דתני ותייב בשביעית לא ידעתי טעמא דמילתא. שוב ראיתי בירושלמי ספ"ז דפאה שהביאו תוספ' הלזו ואמרו רבי זעירא בשם רבי יוחנן ושכתב הארץ שבה לס' קדושת שביעית חלה עליו ורבי חייה בר אבא בשם ר' יוחנן לס' דבר שהוא לס' קדושת שביעית חלה עליו... קומי ר' מנא לאוכלו בלא פדיון אי אפשר דאי אפשר להקדש לצאת בלא פדיון לפדותו ולאוכלו נמצא כלוקח לו קורדום מדמי שביעית א"ל הנזכר מחליפו ביד אחר ע"כ. וכבר הובאה סוגיא זו בירושלמי פ' מקום שנהגו אמתני' דג' דברים עשו אנשי יריחו יע"ש וכעת לא ראיתי לרבינו שהביא דינים אלו דשביעית:

ואם

פירות שזה חוק המלכים הוא ולא אנס ומ"מ **מודה** רבינו שאם יש למלך חק על הקרקע שמותר לזורעה בשביעית וכ"ש הוא. ומ"ש הראב"ד דוקא במקומות שלא החזיקו בהם עולי בבל **וכן** פירש"י ז"ל שביעית בזמן הזה דרבנן דבטלה קדושת הארץ ורבינו סמך על הירושלמי דאמר משום חיי נפש שאם לא יעשו מזונות לחיל המלך יבואו לידי סכנה ואין לך דבר **עומד** בפני סקוה נפש וטעם זה כתבו בתוספות : וכן מי שכפאו אנס וכו'. זה מבואר ממ"ש לעיל כיון שהדבר תלוי מפני חיי נפש מה לי אונס המלך מה לי אונס אחר ומה לי **לצורך** מזונות החיל ומה לי עבודת כל הקרקע : **יב הנוטע** בשביעית בין בשוגג וכו'. משנה פ"ב דתרומות הנוטע בשבת בשוגג יקיים במזיד יעקור ובשביעית בין בשוגג בין **במזיד** יעקור ובפרק הנזקין יהיב טעמא נחשדו ישראל על השביעית ולא נחשדו על השבת :

יג החורש את שדהו וכו'. משנה פ"ד שדה שנתקוצה תזרע במוצאי שביעית שנטייבה או שנדיירה לא תזרע במוצאי שביעית והכן נמי חוכרין נירין מן העכו"ם אבל לא מישראל ואמרינן בפרק מי שהפך ובהשולח אמר רבי יוסי בר חנינא נקיטינן השיבה ומת בנו זורעה אלמא לדידיה קנסו רבנן לבריה לא קנסו רבנן ופירוש נתקוצה שהסירו הקוצים ממנה ולפי שאין זו עבודת קרקע ממש לא קנסו בה וזהו שכתב רבינו בסמוך המעביר קוצים מארצו וכו' :

טו הטומן לפת ולצנונות וכו'. אם לא היו העלין מגולים הוי דרך זריעה ואסור ואם היו מקצת עליו מגולין לא הוי דרך זריעה ומותר : הטומן את הלוף וכיוצא בהם וכו'. פ"ה פלוגתא דתנאי במשנה ופסק כחכמים שאמרו לא יפחות מד' קבין עד גובה טפח וטפח עפר על גביו וטומנו במקום דריסת אדם. וכתב רבינו וכיוצא בהם שדרכם להטמינם בקרקע כדתנן בפסח (פ"ו מ"י) כל הטמונים בארץ כגון הלוף והשום והבצלים והלוף הוא מין ממיני הבצלים : ומותר למרס באורז וכו'. ספ"ב ממרסין באורז בשביעית ר"ש אומר אבל לא מכסחין ופי' ממרסין כמו נתנו לממרס שמערבו יפה אבל לא מכסחין היינו להסיר העלין והוא מלשון לא תזמור לא תכסח :

טז בראשונה היו אומרים וכו'. משנה ריש פ"ד וטעמא כשהיה נוטל את הגס ומניח את הדק לא הוי מתקן את השדה אלא לעצים הוא מלקט משרבו עוברי עבירה והיו מלקטין את הדק ואומרים לא לקטנו אלא הגס התקינו שיהא זה מלקט מתוך של זה וזה מלקט מתוך של זה וקשיא לי היא לך טובה גדולה מזו שראובן מלקט בשדה שמעון ושמעון מלקט בשדה ראובן וגמלא שדותיהן מתוקנים וי"ל שלא התירו דבר זה אלא בשני תנאים שלא ילקטו אלא הגס הגס ועוד שלא יאמרו לקום אתה בשלי ואני אלקוט בשלך אלא בשהם ואפילו בכה"ג בטובה אסור ויפה כיון רבינו שלא כתב לשון המשנה :

יז היתה בהמתו עומדת וכו'. ירושלמי עלה דמתני' בראשונה היו אומרים היתה בהמתו שם בהמתו מוכחת עליו היתה כירתו שם כירתו מוכחת עליו ופי' רבינו מלקט הכל ומדליק וכו' ומשמע מלקט אפילו הדקין ומסתברא דוקא שמלקט הגס והדק אבל אם מלקט הדק ומניח הגס לא אמרינן כירתו מוכחת עליו :

יח הקוצץ אילן או שנים לעצים וכו'. שם במשנה המדל בזיתים בש"א יגום ובה"א ישרש ומודים במחליק עד שיגום אי זהו המדל אחד או ב' המחליק שלשה זה בצד זה בד"א מתוך שלו אבל מתוך של חבירו אף המחליק ישרש. ואיכא למידק אמאי לא תני הכא שלא בטובה כהך דלעיל וי"ל דלא שייך הכא טובה דבשלמא הא דמלקט עצים הוי ודאי מתקן ואם אומר לו טובה עשיתי עמך אסור אבל הכא דילמא לא עשה עמו טובה שהיה רוצה שיהיה שדה אילן ולא שדה לבן ואם אמר לו שרש בשלי ואני אשרש בשלך ודאי אסור :

עבדי המלך בלבד. וכן מי שכפאו אנס לעשות בשביעית בחנם כמו עבודת המלך וכיוצא בהן הרי זה עושה : **יב** הנוטע בשביעית בין בשוגג בין במזיד יעקור. מפני שישראל חשודין על השביעית. אם תאמר בשוגג יקיים יאמר המזיד שוגג הייתי : **יג** החורש את שדהו או נרה או זבלה בשביעית כדי שתהיה יפה לזריעה במוצאי שביעית קונסין אותו ולא יזרענה במוצאי שביעית. ואין חוכרין אותה ממנו כדי לזורעה אלא תהי בורה לפניו. ואם מת יזרענה בנו : **יד** המעביר קוצים מארצו בשביעית כדי לתקנה למוצאי שביעית. או שסקל ממנה אבנים אע"פ שאינו רשאי לא קנסו אותו ומותר לו לזורעה במוצאי שביעית : **טו** הטומן לפת וצנונות וכיוצא בהן בשביעית אם היו מקצת העלין מגולין אינו חושש ואם לאו אסור. הטומן את הלוף וכיוצא בהן לא יפחות מארבע קבים על גובה טפח וטפח עפר על גביו. וטומנו במקום דריסת האדם כדי שלא יצמח. ומותר למרס באורז בשביעית אבל לא יכסח : **טז** בראשונה היו אומרים מלקט אדם עצים ואבנים ועשבים מתוך שדהו. והוא שיטול הגס הגס כדי שלא יתכוין לנקות הארץ. אבל משדה חבירו נוטל בין דק בין גס. משרבו עוברי עבירה שמתכוונין לנקות ואומרין הגס הגס אנו נוטלין. אסרו ליטול אדם משדהו אלא מתוך שדה חבירו והוא שלא ילקט בטובה. שלא יאמר לו ראה כמה טוב עשיתי לך שהרי נקיתי שדך : **יז** היתה בהמתו עומדת בתוך שדהו מלקט ומביא לפניה. שבהמתו מוכחת עליו. וכן אם היתה שם כירתו מלקט הכל ומדליק שכירתו מוכחת עליו : **יח** הקוצץ אילן או שנים לעצים ה"ז מותר לשרשן. קצץ שלשה או יתר זה בצד זה לא ישרש. שהרי מתקן את הארץ אלא קוצץ מעל הארץ ומניח שרשיו בארץ. בד"א מתוך שלו אבל משדה חבירו מותר לשרש : **יט** המבקיע בזית ליטול עצים לא יחפה מקום הבקוע בעפר מפני שהיא עבודה אבל מכסה באבנים או בקש : **כ** המזנב בגפנים והקוצץ קנים ה"ז קוצץ כדרכו בקרדום ובמגל ובמגירה ובכל מה שירצה : **כא** אין קוצצין בתולת שקמה בשביעית כדרך שקוצצין בשאר השנים מפני שקציצתה עבודת אילן. שבקציצה זו תגדל ותוסיף. ואם צריך לעציה קוצץ אותה שלא כדרך עבודתה : **כב** כיצד קוצצה. מעם הארץ או למעלה מעשרה טפחים. אילן שנפשח קושרין אותו בשביעית לא שיעלה אלא שלא יוסיף :

וכן מי שכפאו אנס וכו'. נראה שבא ללמדנו שאע"פ שלא יהיה האנס מלך או עבד מלך הרי זה עושה. ומ"ש בחנם נראה שהטעם כדי שלא יבואו להערים :

יב הנוטע בשביעית וכו'. משנה פ"ב דתרומות (משנה ג). ומ"ש מפני שישראל חשודים וכו'. שם בירושלמי :

יג החורש את שדהו וכו'. משנה פ"ד דשביעית (משנה ב) שדה שנטייבה או שנדיירה לא תזרע במוצאי שביעית. ומ"ש ואין חוכרין אותה ממנו. גם זה משנה ג' שם חוכרים נירים מן העכו"ם בשביעית אבל לא מישראל. ומה שכתב ואם מת יזרענה בנו. שם בירושלמי ובפרק מי שהפך (דף י"ג) ובפרק השולח (דף ל"ה:) ובפרק כל פסולי המוקדשין (דף מ"ד) :

יד המעביר קוצים מארצו וכו'. משנה בפ"ד דשביעית (משנה ב) שדה שנתקוצה תזרע במוצאי שביעית. ומ"ש או שסקל ממנה אבנים וכו'. במ"ק (דף ג') :

טו הטומן לפת וכו'. משנה ספ"ק דכלאים (משנה ט) : הטומן את הלוף וכו'. משנה פ"ה דשביעית (משנה ב) וכחכמים : ומותר למרס באורז בשביעית וכו'. משנה ספ"ב דשביעית (משנה י) ממרסין באורז בשביעית ר"ש אומר אבל אין מכסחין ופי' הר"ש ממרסין באורז משקין עפר האורז ומערבבין המים בעפר מלשון נתנו לממרס אבל אין מכסחין שאין חותכין עלין של אורז תרגום לא תזמור לא תכסח. ופסק רבינו כר"ש ונראה לי שהטעם מפני שהוא מפרש שר"ש לא לחלוק בא אלא לפרש וכן נראה מדבריו מפירוש המשנה :

טז בראשונה היו אומרים וכו'. משנה ריש פ"ד (מ"א) וירושלמי פ"ד דשביעית ומ"ש היתה בהמתו עומדת בתוך וכו'. שם בירושלמי :

יח הקוצץ אילן וכו' עד מותר לשרש. משנה שם (משנה ד) וכב"ה ואע"פ שהיא שנויה בזיתים ה"ה לכל אילן :

יט המבקיע בזית וכו'. משנה ה' שם :

כ המזנב בגפנים וכו'. גם זה משנה ו' שם וכר"ע :

כא אין קוצצין בתולת שקמה וכו'. משנה ה' שם ופסק כרבי יהודה וכן פסק בפירוש המשנה ואפשר שהטעם מפני שהוא סובר שרבי יהודה לא לחלוק בא אלא לפרש :

כב אילן שנפשח וכו'. גם זה משנה ו' שם :

פ"ב א לא יוציא אדם זבלים וכו'. נלמד ממה שיבא. ומ"ש ולא יעשה אשפה

פרק שני

א לא יוציא אדם זבלים מחצירו ויתן בתוך שדהו בשביעית מפני שנראה כמזבל שדהו שתהיה יפה לזריעה. ואם הוציא והעמיד ממנו אשפה מותר. ולא יעשה אשפה

יט המבקיע בזית ליטול עצים וכו'. שם משנה כלשון רבינו וכיון שכתב המבקיע בזית ה"ה לקוצץ קורות שקמה ולפיכך השמיט הך דקוצץ קורות שקמה ותנא תני לה משום דבעי למתני עלה אין קוצצין בתולת השקמה : כ המזנב בגפנים וכו'. שם פלוגתא דתנאי ופסק כר"ע דאמר קוצץ כדרכו בקרדום ובמגל וכו' דלא בעי לשנויי :

כא אין קוצצין בתולת השקמה וכו'. שם פלוגתא דתנאי ופסק כרבי יהודה דאמר כדרכו אסור אלא או מגביה עשרה טפחים או גומם מעל הארץ. וצריך טעם אמאי שביק ת"ק ופסק כרבי יהודה וי"ל שאין זו עבודת האילן ממש דהי מתברר לן דלעצים הוא מכוין מותר דומיא דמלקט עצים מתוך שדהו וכיון שהוא משנה הרי הוא מתברר דלעצים קא בעי לה ומשום דמסתבר טעמיה פסיק כוותיה ואפשר שיש לרבינו גלוי ממקום אחר לפסוק כר' יהודה. ובתולת השקמה נקראת כל שלא נקצצה מעולם והכי תניא בתוספתא שלש בתולות הן בתולת אדם כל שלא נבעלה בתולת קרקע כל שלא נעבדה בתולת שקמה כל שלא נקצצה מימיה (נדה דף ח) :

כב אילן שנפשח קושרין אותו וכו'. שם משנה כלשון רבינו :

פ"ב א לא יוציא אדם זבלים וכו'. זה מבואר שהזיבול הוא מעבודת הקרקע והכי תנן פ"ב מזבלין ומעדרין במקשאות ובמדלעות עד ר"ה : **ואם הוציא והעמיד ממנו אשפה**

אשפה בתוך שדהו עד שיעבור זמן שמזבלין בו לעבודת הארץ והוא משיקשור המתוק. ולא יעשה אשפה פחותה ממאה וחמשים סאה של זבל כדי שתהיה ניכרת שהיא אשפה ואם ירצה להוסיף מוסיף. היה לו דבר מועט מוסיף עליו והולך ולא יעשה בכל בית סאה יתר משלש אשפתות: ב והרוצה לעשות כל שדהו שלש שלש אשפתות לתוך בית סאה עושה. והרוצה לעשות זבלו אוצר עושה: ג היה מעמיד הזבל על הסלע או שהעמיק בארץ ג׳ טפחים *והערים הזבל. או שבנה על הארץ גובה ג׳ והעמיד עליו הזבל אינו צריך שיעור אפילו עשה כן כמה אשפתות לתוך בית סאה בין גדולות בין קטנות מותר. שהרי הדבר ניכר שאינן לעבודת הארץ אלא לכניסת הזבל: ד *מותר לאדם להוציא זבל מן הסהר של צאן ונותן לתוך שדהו כדרך כל מכניסי זבל. והעושה דיר בתוך שדהו בשביעית לא יעשהו יתר על בית סאתים ויכנים הצאן לתוכו. וכשיזבלו את כל הדיר מניח דופן אחד מדפני הדיר ועושה דיר אחר בצדו נמצא מזבל בתוך שדהו בית ארבעת סאין: ה היתה כל שדהו בית ארבעת סאין משייר ממנה מקצת מפני מראית העין. כדי שידעו הכל שהצאן הטילו בה ונדיירה. ולא יאמרו זיבל זה כל שדהו בשביעית: ו לא יפתח אדם מחצב בתחלה לתוך שדהו בשביעית שמא יאמרו לתקן שדהו נתכוון שיסיר ממנה הסלע. ואם התחיל מקודם שביעית ופצל מבנה שבע ועשרים אבנים ברבוע ג׳ על ג׳ על רום ג׳ כל אבן מהן אמה על אמה ברום אמה או גדולות מזו ה״ז מותר לנקר ממנו בשביעית כל מה שירצה: ז נדר של אבנים שיש בגבהו י׳ טפחים או יתר ורצה ליטול כל אבניו אם היו בו י׳ אבנים או יתר כל אחת מהן משוי שנים או גדולות מזו ה״ז נוטל שהרואה יודע שלצורך האבנים הוא נוטל. היה פחות מי׳ או שהיו פחות מי׳ אבנים או שהיו אבניו קטנות ממשוי שנים נוטל עד שיניח טפח סמוך לארץ: ח בד״א בשנתכוון לתקן שדהו. *(או) שהתחיל ליטול בשביעית אבל אם לא נתכוון לתקן שדהו או שהתחיל מקודם שביעית נוטל בשביעית כל מה שירצה מכל מקום וגומם עד

*[נ״ל שעשהו ערימה] * ס״א אינו

השגת הראב״ד

*מותר לאדם. א״א עיקם עלינו את הדרך ובלבל לשון מבנתנו ונתן את הראשון אחרון כי לשון המשנה המדייר את שדהו עושה סהר לבית סאתים ועוקר שלש רוחות ומניח את האמצעית ונמצא מדייר בית ארבעת סאין וכו׳ ומוציא מן הסהר לתוך שדהו כדרך המזבלין והקשו בגמרא אגן תנינן בדה שביטייבה או נדיירה וכו׳ אלמא אסור לדייר והכא את אמרת מותר א״ר יונה מתניתין ברוצה להעמיד צאן בתוך שדהו פירוש לא לזבל אלא להעמיד שם לאכול לחלוב ולגזוז עושה מחיצות לסהר וכו׳ וכשיתמלא זבל מוציאו לשדה כדרך המזבלין פירוש כמו שפירשתי למעלה:

אשפה בתוך שדהו וכו׳. משנה ריש פ״ג דשביעית (משנה א) ופסק כר׳ יוסי לגבי ר״מ ורבי יהודה, וממתוק פירש בירושלמי (הלכה) פקוע והוא מלשון פקועות שדה וכו׳ והוא הנקרא בערבי חנט״ל והוא מר וקראוהו מתוק ע״ד סגי נהור. ומשיקשר פירש בירושלמי משיעשה קשרים קשרים:

ולא יעשה אשפה פחותה מק״נ סאה של זבל וכו׳. משנה שם (מ״ב) עד כמה מזבלין עד ג׳ ג׳ אשפות לבית סאה של עשר עשר משפלות של לתך לתך וידוע שהכור שלשים סאין ולתך חצי כור. ומ״ש ואם רצה להוסיף יוסיף. שם במשנה מוסיפין על המשפלות ואין מוסיפין על האשפות ר״ש אומר אף על האשפות וכתב רבינו אם ירצה להוסיף מוסיף כלומר אם ירצה להוסיף בכל אשפה יותר מק״נ סאה מוסיף והיינו דתנן מוסיפין על המשפלות. ומ״ש היה לו דבר מועט וכו׳. שם במשנה ג׳ ופסק כת״ק. ומ״ש ולא יעשה בכל בית סאה יתר מג׳ אשפות היינו כת״ק דאמר אין מוסיפין על האשפות:

ב והרוצה לעשות כל שדהו וכו׳. משנה ג׳ שם עושה אדם את שדהו שלש שלש אשפות לבית סאה יתר מכאן *מחליב דברי ר״ש וחכמים אומרים עד שיעמיק ג׳ או עד שיגביה ג׳ כך היא גירסת ספרי המשנה ונוסחא אחרת יתר מכאן מותר וזו גירסא נכונה וגם גירסת מחליב יש לפרש כן דמחליב הוא מלשון חלובה שהם רגלי הקנקן ויש קנקנים שיש להם הרבה רגלים ופירוש יתר מכאן כלומר אפילו יותר משלש אשפות לבית סאה מותר לעשות ור״ש לטעמיה ואע״ג דתנא ליה ברישא הדר תנייה כדאמרינן בירושלמי (הלכה) ולמה תניתה תרי זמנין אמר רבי ירמיה כאן בפוחת מן המשפלות וכו׳ ומשמע לי שרבינו מפרש דמתני׳ תרי מילי קתני ברישא שאם רצה לעשות כל שדהו ג׳ ג׳ אשפות לבית סאה עושה והדר קתני שאם רצה להוסיף יותר מג׳ ג׳ אשפות לבית סאה מותר לרבי שמעון ולחכמים אסור להוסיף יותר משלש אשפות לבית סאה אלא ע״י שיעמיק שלשה או יגביה שלשה וכו׳. ומ״ש והעושה זבלו אוצר עושה. משנה שם וכת״ק ופי׳ הר״ש עושה אדם את זבלו אוצר דאוסן שלש אשפות לבית סאה אם בא להניחן במקום אחד בשדה ואפילו מאה משפלות במקום אחד מותר ולא תימא כי היכי דאסרי רבנן יותר משלש אשפות לבית סאה ה״נ אסור במקום אחד יותר משיעור שלש אשפות קמ״ל דמותר:

ג ומה שכתב רבינו היה מעמיד הזבל על הסלע וכו׳. היינו סיפא דמתניתין שכתבתי בסמוך יתר מכאן מותר דברי ר״ש והכ״א עד שיעמיק שלשה או עד שיגביה שלשה וידוע דהלכה כחכמים ומשמע לרבינו דהוא הדין לנותן על הסלע מדקתני התם בבבא אחריתי דרבי אליעזר בן עזריה אוסר הנותן על הסלע למעמיק שלשה או מגביה שלשה משמע דת״ק גם בנותן על הסלע בעי שיגביה שלשה:

ד מותר לאדם להוציא זבל וכו׳ עד וגומם עד לארץ. הכל משנה שם (משנה ד):

כתב הראב״ד עיקם עלינו את הדרך וכו׳. ויש לומר שרבינו מפרש כאן שמה ששנינו ומוציא מן הסהר ונותן לתוך שדהו מילתא באפי נפשה היא דאשמעינן שמותר להוציא זבל מהסהר ולתת בתוך שדהו בין שהיה הסהר בתוך שדהו או בתוך שדה חבירו וכדרך ששנה ברישא עושה אדם שדהו ג׳ ג׳ אשפות לבית סאה דהתם איירי במוציא הזבל מהאוצר והכא איירי במוציא מהסהר ואשמעינן דהאוצר והסהר שוים הן ולהורות לנו שאינו מקושר ומוציא מן הסהר וכו׳ עם המדייר שדהו וכו׳ דלא נימא דוקא בהאי גוונא שעוקר שלש רוחות וכו׳ הוא שמוציא מהסהר ונותן לתוך שדהו אבל בגוונא אחרינא אינו מוציא מהסהר ונותן לתוך שדהו ולהזכיר מזה הקדים רבינו מוציא מן הסהר ואין בדבר עיקום ולא בילבול אדרבה אפריון נמטייה: ח ומ״ש בד״א בשנתכוון לתקן שדהו וכו׳. לשון המשנה בד״א מתוך שלו אבל מתוך של חבירו מה שהוא רוצה יטול בד״א בזמן שלא התחיל בו מערב שביעית אבל אם התחיל בו מערב שביעית מה שהוא רוצה נוטל. ובירושלמי (הלכה) תני אמר רבי יודא בד״א בזמן שלא נתכוון לתיקון שדהו אבל אם נתכוון לתיקון שדהו אפילו יותר מכאן מותר אמר רבן שמעון בן גמליאל [בד״א] בזמן שלא נתכוון לתיקון שדהו אבל

*[וכס״מ מסיר ובירושלמי אסור וצ״ל שהוא ט״ס ומ״מ תימה לי איך לא הרגיש בזה הכס״מ ועיי״ש]:

מותר וכו׳. משנה רפ״ג מאימתי מוציאין לאשפות משיפסיקו עובדי עבודה דברי ר״מ רבי יהודה אומר משייבש המתוק רבי יוסי אומר משיקשר כלומר משיקשר המתוק ופי׳ המתוק הוא העשב המר הנקרא אל חנט״ל והוא על דרך סגי נהור ובירושלמי משייבש המתוק פקוע ופי׳ הערוך כמו פקועות שדה ומשיקשר העשב הזה שנעשה קשרים קשרים אין מזבלין הארץ לעבודה והלכה כרבי יוסי לסמוך על הכלל דנימוקו עמו ואמרינן בירושלמי אמר רבי חנינא מכיון שנקשר בו קשר העליון מיד הוא יבש ותניא קרובים להיות דבריהם שוין ולפ״ז זמנו של רבי יוסי מוקדם לזמנו של רבי יהודה זמן מועט:

ולא יעשה אשפה וכו׳. שם במשנה עד כמה מזבלין עד שלש שלש אשפות לבית סאה של עשר עשר משפלות של לתך לתך מוסיפין על המשפלות ואין מוסיפין על האשפות משפלות הוא שם הכלי שמוציאין הזבל בו וכל זמן שהאשפה היא גדולה אין נראה כמזבל שדהו לפיכך אמרו מוסיפין על המשפלות ואין מוסיפין על האשפות לעשות ד׳ לבית סאה שנראה שהוא מזבל את השדה כיון שהוא מפוזר והתירו לו לעשות שלש אשפות וכ״ש אם עושה אשפה אחת או שתים מהשיעור הזה שהוא יותר טוב ושיעור הלתך חצי כור נמצאו לעשר משפלות מאה וחמשים סאה לכל אשפה: היה לו דבר מועט מוסיף עליו והולך וכו׳. שם פלוגתא דתנאי ופסק כחכמים שלא הצריכו להוציא עשר משפלות בבת אחת:

ג היה מעמיד הזבל על הסלע וכו׳. שם במשנה עושה אדם את שדהו שלש שלש אשפה לבית סאה יתר על כן מחליב דברי ר״ש וחכמים אוסרים עד שיעמיק שלשה או עד שיגביה שלשה:

ד מותר לאדם להוציא זבל מן הסהר וכו׳. שם סיפא דמתניתין ומוציא מן הסהר ונותן לתוך שדהו כדרך המזבלין. נתן רבינו את האחרון ראשון לסמוך הענין למה שלמעלה ממנו דהיינו שלש אשפות לבית סאה וכו׳ דלא תימא כדרך המזבלין בשאר שנים אלא כדרך שמזבלין בשנה שביעית ואין כאן לא עקום ולא בלבול שכן דרכו לעולם כדי לקצר הדרך למבין: והעושה דיר בתוך שדהו. היינו רישא דמתניתין המדייר שדהו עושה סהר לבית סאתי׳ עוקר שלש רוחות ומניח את האמצעית נמצא מדייר בית ד׳ סאין רשב״ג אומר בית ח׳ סאין: וכשיזבלו את כל הדיר מניח דופן וכו׳. היינו דתנן עוקר שלש רוחות ומניח את האמצעית:

ה היתה כל שדהו בית ד׳ סאין משייר ממנה מקצת מפני מראית העין. והקשו עליה בירושלמי וכו׳ כאשר כתב הראב״ד ז״ל ולתרץ קושיא זו שינה לשון המשנה דקתני המדייר שדהו דמשמע שמכוין לדייר שדהו וכתב העושה דיר בתוך שדהו דמשמע שאין כוונתו אלא לעשות דיר בתוך השדה וגמלאו כל דבריו בסדר וחכמה:

ו לא יפתח אדם מחצב וכו׳. שם במשנה לא יפתח אדם מחצב בתחלה לתוך שדהו עד שיהיו בו שלש מורביות שהם שלש על שלש ברום שלש שיעורן עשרים ושבע אבנים ופי׳ רבינו ואם התחיל מקודם שביעית ולפי פי׳ זה אין חילוק אם היה המחצב מגולה או מכוסה בקרקע וי״מ שאם היה מגולה ממנו כשיעור הנזכר במשנה אע״פ שלא התחיל בו בערב שביעית מותר לחצוב בתחלה בשביעית ולכל הפירושים אם נתכוון לתקן את השדה אסור והכי איתא בתוספתא ושיעור כל אבן אמה על אמה ברום אמה ונראה שהראב״ד ז״ל הסכים לפירוש רבינו אע״פ שהר״ש כתב שמן התוספתא נראה כפירוש האחר וכן נ״ל קצת מלשון המשנה דתנן עד שיהיו בו וכו׳ ולא תני עד שנטלו ממנו או עד שחצבו ממנו ומיהו בירושלמי משמע כדברי רבינו דתניא מחצב שבינו לבין חבירו ופתח בו חבירו בהיתר מותר משמע דבתר פתיחה אזלינן ולא בתר שיעורא ופי׳ רבינו נראה לפי שהוא להחמיר:

ז גדר של אבנים וכו׳. שם במשנה גדר שיש בו עשר אבנים של משאוי שנים שנים הרי אלו ינטלו שיעור גדר עשרה טפחים פחות מכן מחצב וגוממו עד פחות מהארץ טפח והא דתנן ינטלו היינו שינטלו כל האבנים שבגדר ואי הוה גרסי׳ ינטל הוה ניחא טפי דקאי אגדר:

ח בד״א בשנתכוון לתקן שדהו וכו׳. שם במשנה בד״א מתוך שלו אבל מתוך של חבירו מה שהוא רוצה יטול בד״א בזמן שלא התחיל בו מערב שביעית אבל אם התחיל בו מערב שביעית מה שהוא רוצה נוטל

עד לארץ. וכן אם היה נוטל משדה חבירו אע"פ שהוא קבלן גומם עד לארץ: ט אבנים שראויות שתזעזע אותן המחרישה או שהיו מכוסות ונתגלו. אם יש בהן שתים של משוי שנים שנים ה"ז מותר ליטול אותן. היו קטנות מזה לא ינטלו: י המסקל שדהו בשביעית מפני שהוא צריך לאבנים נוטל את העליונות ומניח את הנוגעות בארץ. וכן אם היה לו בשדהו גרגר של צרורות. או גל של אבנים נוטל את העליונות ומניח את הנוגעות בארץ. ואם יש תחתיהן סלע או קש יטול את כולן: יא *לא ימלא אדם גיא עפר או יתקננו בעפר מפני שמתקן את הארץ. אבל עושה הוא חייץ על פני הגיא. וכל אבן שיכול לפשוט את ידו וליטלה והוא עומד על שפת הגיא הרי זו תנטל: יב *אבני כתף והם הנטלות ב' ג' על הכתף מותר להביאן מכל מקום בין משדה חבירו בין משדהו. וכן הקבלן מביא מכל מקום ואפילו אבנים *גדולות בין משדה שקבלה בין משדה שלא קבלה: יג *פרצה שהיא סוגה בעפר אם אינה מכשלת את הרבים אסור לבנותה. ואם היתה מכשלת את הרבים. או

*[נ"ל קטנות]:

השגת הראב"ד

*לא ימלא אדם גיא עפר. א"א המשנ' לא דברה על זה כלל אבל היא כך אין בונין מדרגות ע"פ הגאיות ערב שביעית משיפסקו הגשמים מפני שמתקנן לשביעית אבל בונה הוא בשביעית משפסקו הגשמים מפני שמתקנן למוצאי שביעית ולא יסמוך בעפר (נ"א לא יכבוך בעפר) אבל עושה אותה חייץ כל אבן שהוא יכול לפשוט את ידו וליטול הרי זו תינטל. נמצא שעל המדרגה שעל שפת הגיא הוא מדבר כשבונה אותה בשביעית לא יעבנה בעפר מפני שמכשירה לזריעה אבל עושה הוא חייץ פירוש כאבנים. וכל אבן שהוא יכול לפשוט את ידו כשעומד בר"ה וליטול אותה מתוך שדה חבירו תינטל ואין כאן משום גזל ובוכין בה אבל מתוך שדהו לא מפני שהוא רוצה בקיומו דמנכש ויהיב עשבא עליהון:

*אבני כתף וכן הנטלות וכו' עד מותר להביאן מ"מ. א"א ירושל' מ"מ אפילו מתוך שלו. והקבלן מביא מ"מ אפילו פחות מאבני כתף פירוש קבלן שקיבל לעשותו חייץ ואין חוששין שהוא מתכוון לחלוק את שדהו:

*פרצה שהיא סוגה. א"א זו הגירסא משובשת מצאתיה בירושלמי ולא יכולתי לתקנה ואינה על הדרך שכתב הוא ועוד תנן מקרין את הפרצה במועד ובשביעית בונה כדרכו:

רדב"ז

נוטל ומתני' הוי סייעתא לפירוש רבינו שכתבתי לעיל. ומה שכתב רבינו אבל אם לא נתכוון לתקן שדהו וכו' נוטל בשביעית כל מה שירצה מ"מ קשיא לי הרבה איני יודע כוונתו ואומר מתקן שדהו בשביעית כיון דליכא גילוי מילתא וי"ל פלוגתא דתנאי היא בירושלמי שלה דמתניתין תני אמר רבי יהודה בד"א בזמן שנתכוון לתקן שדהו אבל אם לא נתכוון לתקן שדהו אפילו יותר מכן מותר ובתוספתא שנויה בלשון אחר והכל עולה לענין אחד רשב"ג אומר בד"א בזמן שלא נתכוון לתקן שדהו אבל אם נתכוון לתקן שדהו אפי' פחות מכן אסור אמר ר' ביבי הורי ר' ייסא כדון תניא לקולא ומאי דתני אפילו יותר מכן אפי' שנוטל יותר עד שמגיע לארץ ואינו מניח טפח מותר והכי צריך לפרש הא דקתני בתוספתא אפילו דבר מרובה אפילו שנוטל הרבה ופסק כהוראת רבי ייסא לקולא אלא שעדיין צריך טעם דהא איכא משום מראית העין ושפיר קאמר רשב"ג וי"ל דהכא בשיש לו בנין ובניינו מוכיח עליו אבל אם אין לו בנין אפי' אין מתכוון לתקן את השדה אסור שהרואה אומר מתקן את שדהו בשביעית ויגיד עליו רעו שאם התחיל בו מערב שביעית דאיכא גלוי מילתא שאינו מכוין מלאכתו בשביעית אבל כל היכא דליכא שום גילוי אסור ככ"ל: ומה שכתב אע"פ שהוא קבלן הכי אמרי' גבי הך דלקמן דאבני כתף והקבלן מביא מכל מקום אפי' פחות מאבני כתף:

ט אבנים שראויות שתזעזע אותן וכו'. שם במשנה אבנים שזעזעתן המחרישה או שהיו מכוסות ונתגלו אם יש בהם שתים של משאוי שנים הרי אלו ינטלו ואמרינן עלה בירושלמי לא סוף דבר שזעזעתן אלא אפילו מחרישה עתידה לזעזען והכי קתני בתוספתא אבנים המתושבות מלשון גר ותושב. ומ"ש ה"ז מותר ליטול אותם אין פירושו שמותר ליטול אותם שתי אבנים בלבד אלא מותר ליטול הכל אגב אותם שתי האבנים ומלא אותם קאי על האבנים שראויים לזעזע אותם המחרישה וזה פשוט דאי אשתי האבנים גדולות מאי למימרא הא לא מיחזי כמתקן שדהו:

י המסקל שדהו וכו'. משנה שם כלשון רבינו וכתב רבינו מפני שהוא צריך להאבנים שאם הוא מכוין לתקן את השדה בכל גוונא אסור ואע"פ שאינו מתכוין לתקן את השדה אלא שהוא צריך לאבנים אינו נוטל אלא העליונות ומכאן סייעתא למה שכתבתי למעלה:

יא לא ימלא אדם גיא עפר וכו'. שם במשנה אין בונין מדרגות על פי הגאיות ערב שביעית ופי' הראב"ד ז"ל כאשר כתוב בהשגתו ואיברא דפשט לשון המשנה הוא כדבריו וכן פי' ר"ש אלא דק"ל לרבינו הא דקתני לא יסמוך בעפר אבל עושה הוא חייץ ופירש הראב"ד שהעפר מכשירה לזריעה כמו שמכשירה לזריעה על ידי החייץ ורבינו שמשון פירש לא יתן עפר וטיט בין האבנים משום דמיחזי כפי שמתכוין להשקות מהם שדותיו אבל עושה חייץ של אבנים סדורות זו על גב זו כגון גדר בלא עפר וטיט וקשה על זה הפי' כיון שהוא עושה כן כדי שלא יהליכו בירידתן לקחת המים מה יועיל החייץ בלא עפר וטיט ותו כיון דהשקאה עצמה מותרת בכמה מקומות אפי' מיחזי שמתכוין להשקות מהם שדותיו יש להתיר שיאמרו להשקות ביה שלחין הוא מכוין ולפיכך פי' רבי' דסיפא דקתני ולא יסמוך בעפר וכו' מלתא באנפי נפשה היא כלומר ואם לא רצה לעשות מדרגות לגאיות אלא שרוצה להשוות הקרקע לא ימלא אותו בעפר ואם לא רצה למלאתו אלא לתקנו לא יתקן בעפר מפני שמתקן את הארץ אבל עושה חייץ בבנין אבנים כשאר הבנינים ולא מיחזי כמתקן את הארץ ומה שכתוב בספרים אבל עושה חרין נראה שהוא טעות סופרי חרין היא חפירה בקרקע בלא בנין ועוד מה יועיל החרין לגיא כיון דתרווייהו בעומק אלא חייץ גרסי' והכי איתא במשנה ובירושלמי ונתיישבו דברי רבינו ומה שכתוב בסוף המשנה זו וכל אבן שהוא יכול לפשוט ידו וליטול אותה מתוך שדה חבירו תנטל ואין כאן משום גזל ובוכין בו אבל מתוך שדהו לא מפני שרולה בקיומן דמנכש ויהיב עשבא עליהון ע"כ. לא אאמין שדבר זה כתבו הוא ז"ל דכיון שאתה מודה שאין בהם משום גזל הרי הם שלו ורולה בקיומן ומנכש ויהיב עשבא עליהון ותו א"כ אין מקום לשום בנין בשדה בשביעית ותו כיון שבנינו מוכיח עליו אמאי לא יטול בין משלו בין משל אחרים ואי איתא היסכא מסתברא אלא ודאי בכל גוונא אם יכול לפשוט ידו ליטול נוטל בין גדולות בין קטנות וכן כתב הר"ם ז"ל הילכך סוף המשנה איני יודע מי שנאה ואם שנאה הרב ז"ל אין שומעין לו שלא הלכו בדבר להחמיר אלא להקל:

יב אבני כתף והם הנטלות וכו'. שם במשנה אבני כתף באות מ"מ וכו' ופסק כרבי יוסי דאמר אבני כתף כשמן כל שנטלות שתים שלש על הכתף ואמרינן עלה בירושלמי באות מ"מ אפי' בתוך שלו דסד"א למתקן שדהו קא מכוין קמ"ל דסמכן לבנין קיימין והקבלן מביא מ"מ אפי' פחות מאבני כתף. מה שכתב הראב"ד פי' קבלן שקיבל לעשות את החייץ משמע מדבריו שאם הוא קבלן בשדה אסור שהרי הוא מתכוין לתקן השדה ורבינו מפרש בכהם קבלן שהוא מקבל עליו את השדה וטעמו שהוא מקבל לשנה זו ואפשר שלא יקבלנה לשנה אחרת לא מיחזי כמתקן את השדה והוי כנוטל משל חבירו והר"ם כתב שני הפירושים:

יג פרצה שהיא סוגה בעפר וכו'. הכי איתא בירושלמי וכתב הראב"ד שלא יכול לתקנו ואפשר לתקן דאי פרצה שהיא סוגה בעפר פעמים שהיא מכשלת את הרבים כגון שאין שימתם שוה לשאר הכותל אלא כגון שעבו חל עבר על הפרצה לבותה ובני אדם נכשלים בה או שהיתה פתוחה לר"ה ויש בה נזק לרבים מותר לבנותה כיון שיש נזק לרבים אבל אם היא סתומה ואינה מכשלת את הרבים אסור לבנותה שאינו מכוין אלא לתקן שדהו והא דתנן מקרין את הפרצה במועד בשביעית בונה כדרכו היינו בפרצה שהיא מוזקם

שם

כסף משנה

אבל אם נתכוון לתיקון שדהו אפי' פחות מכאן אסור אמר רבי ביבי הורי רבי ייסא כדון תניא לקולא ורבינו נראה שגורס הורי רבי ייסא כדון תניא לחומרא ועל האומר לקולא תמהני איך יתכן שיקל בנתכוון לתקן שדהו יותר מכשלא נתכוון וגם על סברת רבי יהודה יש לתמוה כן ונראה שהוא כתובה בטעות וכך צריך להגיה בד"א שנתכוון לתיקון שדהו אבל לא נתכוון אפילו יותר מכאן מותר:

ט אבנים שראויות וכו' עד לא ינטלו. גם זה משנה שם (משנה ז) אבנים שזעזעתן המחרישה ובירושלמי לא סוף דבר בשזעזעתן [המחרישה] אלא אפילו מחרישה עתידה לזעזען:

י המסקל שדהו וכו' עד יטול את כולן. גם זה במשנה שם:

יא לא ימלא אדם גיא עפר וכו'. ג"ז משנה ח' שם ולא יסמוך בעפר אבל עושה הוא חייץ וכל אבן שיכול לפשוט ידו וליטלה ה"ז תנטל: כתב הראב"ד המשנה לא דברה על זה כלל אבל היא כך וכו'. ואני אומר שהוקשה לרבינו מה תיקון יש בבנין המדרגות ע"פ הגאיות ולפיכך פירש בפירוש משנה זו כך כשיבנה מדרגה על הגאיות ההם ויישר אותם לתקנם לא יסמוך בעפר ר"ל לא יחזיר העפר לגאיות ההם כדי שישוה פניהם עכ"ל. נראה שהוא ז"ל מפרש דרישא אסיפא סמיך וה"ק כשבונים מדרגות על פי הגאיות לא יסמוך בעפר כלומר לא יחזיר עפר לגאיות ההם כדי שישוה פניהם ומ"מ יש לתמוה למה לא חילק רבינו בין ערב שביעית משפסקו גשמים לשביעית משפסקו גשמים כמו שחילקו במשנה וצ"ע*. ועל מה ששנינו אבל עושה הוא חייץ פירש שם רבינו חייץ הוא מחילה ר"ל להבדיל אותו הגיא מכל השדה עכ"ל. וע"פ מה שפירש כאן בונין מדרגות ע"פ הגאיות שאין אסור בנין המדרגות אלא שלא יסמוך בעפר איך יפול על זה אבל עושה הוא חייץ ואפשר דה"ק לא יחזיר העפר לגאיות משום דהוי תיקון הקרקע אבל עושה הוא חייץ שאף ע"פ שהוא שבח לגיא להיות מובדל משאר שדות מ"מ אינו תיקון הקרקע ממש. ועל מה ששנינו וכל אבן שהוא יכול לפשוט ידו וליטלה פירש רבינו האבנים שיהיו קרובים לפי הגאיות כדי שיוכל להושיט ידו ולקחתם מותר לו לקחתם ומה שלא אפשר לקחתם עד שירד בגיא אינו מותר לו לקחתם מפני שכשנראה אותו יורד לא יפלפל עצמו לקחת אותם נאמר שהוא לתקן שדהו נתכוון עכ"ל. והר"ש פירש כל אבן שבשדהו אפילו קטנה אם הוא יכול לפשוט ידו וליטלה ולבנות בה גדר של אבנים כגון שסמוכים לגדר הרי זה תנטל שהגדר מוכיח עליו דלבנות הגדר נוטלה ולא לתקן השדה לזריעה עכ"ל. והראב"ד פירש כל אבן שהוא יכול לפשוט כשעומד בר"ה וליטול אותה מתוך שדה חבירו תנטל ואין כאן משום גזל וכו' והוא על פי הירושלמי (הלכה) דאמאי דתנן כל אבן שהוא יכול לפשוט את ידו וליטלה ה"ז תנטל א"ר יעקב בר בון בשם ר"ל זאת אומרת שאסור ללקט צרורות מתוך שדה חבירו די מנכש ויהיב עשבים עליהון הדא דתימא בבקעה אבל בהרים ובטרשים ושיבו חשב ליה:

יב אבני כתף וכו'. ג"ז משנה פ' שם וכרבי יוסי: כתב הראב"ד מ"מ אפילו מתוך שלו עכ"ל. ומ"ש וכן הקבלן מביא מ"מ. ג"ז משנה שם: וכתב הראב"ד פירוש קבלן שקיבל לעשותו חייץ וכו'. ותמיהא לי וכי נתכוון לחלוק שדהו מה בכך הא תנן אבל עושה הוא חייץ וצ"ע. ופי' הר"ש הקבלן מלשון מקבלי קיבולת שדרכו לעשות בניינים בקיבולת מביא מ"מ ואפילו פחותות מאבני כתף דאין כוונתו אלא לקבץ אבנים ואפילו מביא משדות שלו שרי דאי משדות אחרים אפילו אינו קבלן שרי כדתנן לעיל דמתוך של חבירו מה שהוא רוצה נוטל וי"מ קבלן שקיבל שדה באריסות דלא חשיב האי שדה כשלו ונוטל ממנו אפילו קטנות אע"פ שהוא אריס בה עכ"ל ורבינו בפירוש המשנה כתב כי"מ:

יג פרצה שהיא סוגה בעפר וכו'. ירושלמי שם (הלכה י') אמאי דתנן הבונה גדר בינו ובין ר"ה מותר להעמיק עד הסלע ל"ש אלא בינו לבין ר"ה הא בינו לבין חבירו אסור בשביעית אבל במועד אפילו בינו לבין ר"ה אסור בפירצה שהיא סגה את העפר אבל בפירצה שאינה סגה את העפר מותר לגדרה בשביעית וכו' ושאינה מכשלת את הרבים אבל אם היתה מכשלת אע"פ (*שאינה) סגה את העפר מותר לגדרה בשביעית ע"כ: וכתב הראב"ד זו הגירסא משובשת מלאתיה בירושלמי וכו':

*[שהיא. עיין מפרש בירושלמי]: *עי' לקמן פ"ג ה"י

אסור

את הרבים כגון פרצה בינו לבין ר"ה אי נמי שהיא סתומה בעפר ומכשלת את הרבים אבל פרצה שבין שדהו לשדה של חבירו אסור לבנותה וזהו שכתב בסמוך אסור לו לבנות גדר בשביעית בין שדהו לשדה חבירו והטעם דלמא מימליך וזרע ליה: **יד אבל** בונה גדר בינו לבין ר"ה וכו'. שם במשנה שבונה גדר בינו לבין רשות הרבים מותר להעמיק **עד הסלע** ולא חיישינן דלמא מימליך וזרע ליה שאין דרך בני אדם לזרוע סמוך לר"ה אבל בינו ובין חבירו אסור דילמא מימליך וזרע ליה: ומוציא את העפר וצוברו וכו'. **שם במשנה** פלוגתא דתנאי ופסק כר"ע דאמר כשם שאין מקלקלין בר"ה כך אין מתקנין מה יעשה בעפר צוברו בתוך שלו כדרך המזבלין וכן החופר בור ושיח ומערה:

או שלא היתה סונה בעפר אלא פתוחה לר"ה מותר לבנותה: **יד** אסור לו לבנות גדר בשביעית בין שדהו לשדה חבירו. אבל בונה גדר בינו ובין ר"ה. ומותר להעמיק עד הסלע ומוציא את העפר וצוברו בתוך שדהו כדרך כל מעמידין זבל. וכן אם חפר בור ושיח ומערה בשביעית צובר העפר בתוך שדהו כדרך כל החופרים:

פרק שלישי

א עבודת הארץ בשנה ששית שלשים יום סמוך לשביעית אסורה הלכה למשה מסיני. מפני שהוא מתקנה לשביעית. ודבר זה בזמן שבית המקדש קיים הוא שנאמר מפי השמועה. ונזרו חכמים שלא יהיו חורשים שדה האילן ערב שביעית בזמן המקדש אלא עד העצרת. ושדה הלבן עד הפסח. ובזמן שאין מקדש מותרין בעבודת הארץ עד ראש השנה כדין תורה: **ב** אי זו היא שדה האילן. כל שלשה אילנות לבית סאה. אחד אילן סרק ואחד אילן מאכל ואפילו הן של שלשה אנשים רואין אותן כאילו הם תאנים. אם ראויין לעשות ככר דבילה של ששים מנה חורשין כל בית סאה בשבילם. והוא שיהיה רחוק בין כל אחד ואחד כדי שיהיה הבקר יכול לעבור בכליו: **ג** היו פחות משלשה לבית סאה. או שהיו שלשה ואחד ראוי לעשות ששים מנה או יתר והשנים אינן ראויין לעשות. או שנים ראויין לעשות אפילו מאה מנה ואחד אינו עושה אין חורשין להן אלא לצרכם והוא מלוא האורה וסלו חוצה לו: **ד** היו מג' ועד תשעה וראויין לעשות ששים מנה *חורשין כל בית סאה בשבילן ואע"פ שיש בהם מי שאינו ראוי לעשות: **ה** היו עשרה אילנות לתוך בית סאה או יתר בין עושין בין אינם עושין חורשין כל בית סאה בשבילן. עשר נטיעות מפוזרות לתוך בית סאה חורשין כל בית סאה בשבילן עד ראש השנה ודבר זה הלכה למשה מסיני: **ו** *היו עשויות שורה אחת (או) מוקפות עטרה אין חורשין

השגת הראב"ד

*חורשין כל בית סאה כו' ואע"פ. **א"א** נ"ל מן הגמרא כמו שצריכים שלש אילנות שיהיו משולשים לששים מנה כן אמר זעירא ברבי חנינא שיהיו תשעה מתושעים לחשבון ששים מנה כל אחד יהיה ראוי לעשות תשיעית של ששים מנה רב ביבי בשם ר' חנינא דאמר משולשים קאי אשלשה אילנות וזעירא בר' חנינא דאמר מתושעים קאי אתשעה והוא הדין אחמשה וששה ושבעה דבעי מחומשים ומשושים ומשובעים וכן לכולן עד שיהיו עשרה וזה שמחבר לא כיון יפה: *היו עשויות שורה אחת מוקפות. א"א נ"ל מן הגמרא דאו מוקפות עטרה קתני במתניתין:

יד אסור לבנות גדר וכו'. ירושלמי שם. ומ"ש אבל בונה גדר בינו ובין רשות הרבים וכו' עד סוף הפרק. משנה ג' שם:

פ"ג א עבודת הארץ בשנה ששית וכו' עד כדין תורה. בריש מ"ק (דף ג') ובתוספתא פ"ק דשביעית ובירושלמי שם:

ב אי זו היא שדה האילן וכו' עד ואע"פ שיש בהם מי שאינו ראוי לעשות. משנה פרק קמא דשביעית (משנה ב):

ד כתב הראב"ד חורשין כל בית סאה בשבילן א"א נ"ל מהגמרא וכו'. משיג על רבינו **שסיים וכתב** ואע"פ שיש בהם מי שאינו ראוי לעשות שמהירושלמי נראה שכל אחד מהאילנות יהיה ראוי לעשות לערך ס' מנה ולדעת רבינו נ"ל דמתניתין קשיתיה דקתני עד שיהו משלשה **ועד** תשעה ולא הוה ליה למיתני אלא עד **שיהו** עשרה ולכך פירש דמג' עד ט' יש להם דין אחר דג' בעינן שכל אחד יהא ראוי לעשות **ואם יש** בהם אחד שאינו ראוי לעשות אין חורשים להם אלא לצרכן וכשהם מג' ועד ט' אע"פ שיש בהם אחד שאינו ראוי לעשות חורשין **כל** בית סאה בשבילן. ומ"ש בירושלמי ובלבד שלא יפחות מחשבון משולשים נראה דקאי אמג' ועד ט' **דלא** תימא כיון שהם יותר משלשה אע"פ שיעשו פחות מס' מנה חורשין כל בית סאה אלא צריך שלא יפחות ממה שצריך שיעשו כשהם שלשה **דהיינו** ס' מנה וזעירא בר' חנינא אמר שלא יפחות מחשבון מתושעים היינו לומר שמשלשה ולמעלה צריך שיהו כל שלשה ראויים לעשות ס' מנה וגמלא שכשהם ט' צריך שיהיו ראויים לעשות שלשה ככרים של ס' מנה כל אחד ופסק **רבינו** כרב ביבי משום דמשמיה דרבי חנינא קאמר לה דהוא מאריה דגמרא טובא טפי מזעירא:

ה היו עשרה אילנות וכו' עשר נטיעות **וכו'**. גם זה משנה שם (משנה ד). ומ"ש **ודבר** זה הל"מ. בפ' לולב וערבה (סוכה ל"ג):

ו היו עשויות שורה אחת וכו' עד לעטרה. משנה פ"ק דשביעית: כתב הראב"ד **היו** עשויות שורה אחת מוקפות א"א נ"ל מהגמרא דאו מוקפות עטרה קתני במתניתין עכ"ל. איני **יודע** מהיכא יליף לה ומ"מ לישנא דמתניתין **משמע** דאו מוקפות קתני דמוקפות בעטרה היינו

פ"ג א עבודת הארץ בשנה ששית וכו'. ס"פ דמועד קטן (דף ג) אלא אמר רב אסי ר"ג ובית דינו סבר להו כרבי ישמעאל דאמר הלכתא גמירי לה וכי גמירי הלכתא בזמן שבהמ"ק קיים דומיא דניסוך המים אבל בזמן שאין ב"ה קיים לא והכי מסקנא דתלמודא ואמרינן נמי התם אמר רבי יצחק כי גמירי הלכתא שלשים יום לפני ר"ה ואתו איהו ותקון מפסח ומעצרת והיינו דתנן עד אימתי חורשין בשדה האילן וכו' ובה"א עד עצרת ותנן נמי עד אימתי חורשין בשדה הלבן וכו' אלא בשדה הלבן עד הפסח ובשדה האילן עד עצרת ואמרי' נמי התם אמר ר"ש בן פזי אמר ריב"ל משום בר קפרא ר"ג ובית דינו נמנו על שני פרקים אלו והתירום וכל זה איירי בזמן שב"ה קיים אבל בזמן שאין ב"ה קיים אין שם הלכה למשה מסיני ולא הפרקים הנזכרים במשנה ולא הוצרכו לביטולם שהכל מותר עד ר"ה בדין תורה:

ב איזהו שדה האילן וכו'. שם במשנה אי זהו שדה האילן וכו'. ותנן נמי אחד אילן סרק ואחד אילן מאכל וכו' ותנן נמי שלשה אילנות של ג' בני אדם מצטרפין וחורשין כל בית סאה בשבילן וכמה יהא ביניהם ר"ג אומר כדי שיהא הבקר עובר בכליו וכל זה מפורש במשנה:

ד היו משלשה ועד תשעה וכו'. שם במשנה היה אחד עושה ככר דבלה ושנים אין עושין או שנים עושין ואחד אינו עושה אין חורשין להם אלא לצרכן עד שיהיו משלשה ועד תשעה ומשמע דאדסליק מיניה קאי דמקצתן עושין ומקצתן אין עושין אם היו ג' אין חורשין להם אלא לצרכן אבל אם היו משלשה ועד תשעה אע"ג דמקצתן עושין ומקצתן אין עושין כיון שעושין בין כולם ככר דבלה חורשין כל בית סאה בשבילן והם דברי רבינו אבל הראב"ד כתב שנראה מן הגמרא שצריך שיעשה כל אחד מהם חלק המגיע לו מככר דבלה וכן פירש ר"ש ולכאורה נראה שהירושלמי מסייע להו דגרסי' עלה דמתני' רב ביבי בשם רבי חנינא ובלבד שלא יפחות מחשבון משולשין זעירא בר חנינא אמר ובלבד שלא יפחות מחשבון מתושעין ע"כ והיכא לאקשויי עלה מאי אתא רב ביבי לאשמועינן מתניתין היא היה אחד עושה ושנים אינם עושין כו' אין חורשין להם אלא לצורכן וכי תימא דכשם שלשה בעינן משולשין כך תשעה בעינן מתושעין ליתא דאמורא אחרינא הוא דאמר ובלבד שלא יפחות מחשבון מתושעין והו דליתנא דמתני' משמע הכי כדפרישנא ולפיכך הוא מפרש הירושלמי ובלבד שלא יפחות וכו' שיהיו השלשה אילנות משולשים בקרקע וכן תשעה אילנות שיהיו מתושעים בקרקע שלא יהיו כל האילנות מצד אחד והשאר פנוי דאם היו ככה אין חורשין להם אלא לצרכן ודמיא להא דתנן עשר נטיעות מפוזרות בתוך בית סאה וכתב עלה רש"י ז"ל בפרק לא יחפור עשר נטיעות מפוזרות בבית סאה לארכו ולרחבו כולם בשוה יונקות בשוה מכל בית סאה וכולה צריך להם ע"כ. וא"ת א"כ למה לא כתב זה הירושלמי וי"ל דלא קי"ל הכי דדוקא גבי נטיעות בעינן מפוזרות בכל בית סאה אבל אילנות גדול אע"ג דאינן מפוזרים בכל בית סאה כיון שהבקר עובר בכליו ביניהם שני בהכי וחורשין כל בית סאה בשבילם והטעם לפי שיונקים הרבה יותר מהנטיעות ולפיכך השמיט זה הירושלמי ומיהו רש"י כתב גבי הך דשלשה אילנות של שלשה בני אדם ומפוזרין בבית סאה לארכו ולרחבו בשוה ע"כ ומנא ליה לרש"י הא אלא ודאי מהך ירושלמי למד ואע"ג דמצינא לפרושי שכן הוא דעת רבינו אלא שסמך עלה דהך מתני' דעשר נטיעות מפוזרות שכתב בסמוך מ"מ זה נ"ל נכון בדברי רבינו שיש חילוק בין אילנות לנטיעות והירושלמי מתפרש יפה כאשר כתבתי והוא דעת רש"י ז"ל ועלו דברי רבינו בכיוון יפה ודעת מפוקה דוק ותשכח:

ה היו עשרה אילנות וכו'. שם היו עשרה ומעשרה ומעלה בין עושין בין שאין עושין חורשין כל בית סאה בשבילן ומשמע בין עושין בין כולם ככר דבלה בין אין עושין חורשין כל בית סאה בשבילן, נמצאת למד שלשה חילוקים הם ג' בעינן שכל אחד יעשה שליש הככר מג' ועד ט' בעינן שיעשו בין כולם ככר דבלה מעשרה ומעלה אפי' אינן עושין בין כולם ככר חורשין כל בית סאה בשבילן: עשר נטיעות מפוזרות וכו'. שם משנה כלשון רבינו ואמרינן פרק קמא דמ"ק אמר רבי אסי אמר רבי יוחנן משום רבי נחוניא איש בקעת בית חורתן עשר נטיעות ערבה וניסוך המים הל"מ אע"ג דהלכתא היא שאין חורשין שדה אילן ל' יום קודם ר"ה אלו שהם נטיעות הלכה היא שחורשין אותם עד ר"ה כיון שהן נטיעות קטנות אם לא יחרוש השדה נפסדים ומזה הטעם בעינן שיהיו מפוזרות שאין יניקתם מרובה אבל אילנות גדולים יניקתם מרובה ולא בעינן מפוזרים וכבר ביארנו לעיל שלא נאמרו הל"מ אלא בזמן שב"ה קיים דומיא דניסוך המים וא"ת ניליף מערבה שנוהגת אפילו בזמן שאין ב"ה קיים י"ל דאמנהגא לא מדמינן וערבה מנהג נביאים היא אבל בזמן שאין ב"ה קיים אין שם הלכה והכל מותר עד ר"ה ולפי מה שכתבתי למעלה אפי' בזמן שאין ב"ה קיים יש חילוק בין עשרה אילנות לבית סאה ובין עשר נטיעות דאילו עשר נטיעות בעינן מפוזרות ואילנות אע"ג דאינם מפוזרים:

ו היו עשויות שורה אחת וכו'. שם משנה כלשון רבינו והטעם שבזמן שהם מפוזרות נראה כחורש לצורך האילן אבל היכא דקיימין במקום אחד נראה כמתקן את השדה ולא לצורך האילן כך כתב רבינו במשנה וקשיא לי דא"כ גבי אילנות אם אינן מפוזרים נראה כמתקן את השדה וכ"ת ה"כ אמאי לא תנן גבי אילנות אם היו עשויין בשורה וכו' אלא נראה הטעם שהנטיעות אין יניקתם מרובה ואם יחרוש כל השדה לא יועיל ולא יגיע לשרשי הנטיעות ונמצא מתקן את השדה לבד אבל האילנות שיניקתם מרובה אע"ג

שהם

חורשין להן אלא צרכן לכל אחד ואחד והדילועין עם הנטיעות מצטרפות לעשרה: ז אי זו היא נטיעה זה האילן הקטן כל זמן שקוראין לו נטיעה: ח אילן שנקצץ והוציא חליפין אם נקצץ מטפח ולמעלה הרי הוא כאילן. מטפח ולמטה הרי הוא כנטיעה: ט וכל הדברים האלו בזמן המקדש כמו שאמרנו. אבל בזמן הזה מותרין בעבודת הארץ עד ר"ה. אף בזמן המקדש מותר לסקל ולזבל השדות ולעדור המקשאות והמדלעות ובית השלחין עד ר"ה. ומזבלין ומפרקין ומאבקין ומעשנין ומקרסמין ומזרדין ומפסלין ומזהמין את הנטיעות וכורכין וקוטמין אותן. ועושין להם בתים ומשקין אותם. וסכין את הפגין. ומנקבין אותן. כל עבודות אלו מותרות בערב שביעית עד ר"ה של שביעית ואפילו בזמן המקדש: י פגי ערב שביעית שנכנסו לשביעית. ושל שביעית שיצאו למוצאי שביעית לא סכין ולא מנקבין. ובזמן המקדש אין בונין מדרגות ע"פ הגאיות ערב שביעית משיפסקו הגשמים. מפני שהוא מתקנן לשביעית: יא אף בזמן הזה אין נוטעין אילנות ואין מרכיבין ואין מבריכין ערב שביעית אלא כדי שתקלוט הנטיעה ותשהה אחר הקליטה ל' יום קודם ר"ה של שביעית וסתם קליטה שתי שבתות. ודבר זה אסור לעולם מפני מראית העין שמא יאמר הרואה בשביעית נטעו. נמצאת אומר שהנוטע או המבריך או המרכיב ערב שביעית קודם ר"ה במ"ד יום יקיים. פחות מכן יעקור. ואם לא עקר הפירות מותרין. ואם מת קודם שיעקור מחייבין את היורש לעקור:

פרק רביעי .

א כל שתוציא הארץ בשנה שביעית. בין מן הזרע שנפל בה מקודם שביעית. בין מן העיקרים שנקצרו מקודם וחזרו ועשו ושניהם נקראו ספיח. בין מן העשבים והירקות שעלו מאיליהן ואין להן זרע הכל מותר לאכלו מן התורה שנאמר והיתה שבת הארץ לכם לאכלה. ואפילו שדה שנטייבה בשביעית וצמחה פירותיה מותרין באכילה. וזה שנאמר את ספיח קצירך לא תקצור שלא יקצור כדרך שקוצר בכל שנה. ואם קצר כדרך הקוצרין לוקה. כגון שקצר כל השדה והעמיד כרי ודש בבקר. או שקצר לעבודת הארץ כמו שבארנו. אלא קוצר מעט מעט וחובט ואוכל: ב ומדברי סופרים שיהיו כל הספיחים אסורין באכילה. ולמה גזרו עליהם מפני עוברי עבירה. שלא ילך ויזרע תבואה וקטניות וזרעוני גנה בתוך שדהו בסתר. וכשיצמח יאכל מהם ויאמר ספיחים הן. לפיכך אסרו כל הספיחים הצומחים בשביעית: ג הא למדת שאין אוכלין מפירות שביעית אלא פירות האילנות והעשבים שאין זורעין אותם רוב האדם כגון

ואם עשויין כשורה או עטרה חורשין כל בית סאה בשבילן כי בכל מקום שיתרום יגיע תועלת לשרשי האילנות. ואיכא למידק דגבי נטיעות תנן עשר נטיעות משמע שאם היו יותר מעשר לבית סאה אין חורשין כל בית סאה ואילו גבי אילנות תנן מעשרה ולמעלה בין עושין בין אין עושין חורשין כל בית סאה בשבילן וי"ל דנטיעות אם הם יותר מעשר לבית סאה עומדין ליעקר ולפיכך אין חורשין אלא לצרכן אבל אילנות שעושין פירות אין עומדין ליעקר ולפיכך חורשין כל בית סאה בשבילן. כתב הראב"ד נ"ל מן הגמרא דאו מוקפות עטרה קתני מתני' ע"כ. משום דתנן במתניתין היו עשויות שורה ומוקפות עטרה בא הרב לפרש דאו קתני וכן כתב רבינו [או] מוקפות עטרה: והדלועין עם הנטיעות מצטרפות וכו'. שם משנה רשב"ג אומר כל עשרה דלועין לבית סאה חורשין כל בית סאה בשבילן עד ר"ה ונראה דפסק כת"ק וקשיא דקי"ל דכל מקום ששנה רשב"ג במשנתנו הלכה כמותו חוץ מערב ולידן וראיה אחרונה וכן פסק בפי' המשנה הלכה כרשב"ג וי"ל דאתא לאשמועינן דמצטרפין הדלועין לנטיעות ושיהיה הרוב נטיעות וזהו שסיים רבי' לשון המשנה וכתב והדלועין עם הנטיעות לאשמועינן שיהיו הרוב נטיעות דאילו במתניתין תנן הנטיעות והדלועין מצטרפין ואיירי מתני' בדלעת יונית לפי שדומה לנטיעה ולא הוצרך לכתוב הך דרשב"ג דהא קי"ל עודרין במקשאות ובמדלעות אפי' בזמן שבית המקדש קיים עד ר"ה וכ"ש בזמן שאין ב"ה קיים שהכל מותר עד ר"ה ומ"מ היה להוי שיודיענו בזמן שבית המקדש קיים אם חורשין כל בית סאה בשביל עשרה דלועין יוניות דדלמא הא דתנן עודרין במדלעות דוקא בשאר דלעות ודוקא התירן ולא כל בית סאה בשביל עשר דלועין והנכון שחזר בו ממה שכתב בפירוש המשנה מדפרישו בירושלמי והוא שהנטיעות רבות על הדלועין ואי איתא לדרשב"ג לא היו צריכין להאי ועדיין צריך עיון:

ז איזו היא נטיעה וכו'. שם פלוגתא דתנאי ופסק כר"ע דאמר נטיעה כשמה:

ח אילן שנקצץ והוציא חליפין. שם משנה כלשון רבינו: ט אף בזמן המקדש מותר לסקל השדות וכו'. כל אלו המלאכות הוזכרו בפ"ב עלה דמתני' דתנן בשדה הלבן עד הפסח ובשדה האילן עד עצרת והא ודאי בזמן שב"ה קיים גזרו פרקים אלו ועלה קאי מזבלין ומעדרין וכו' א"כ למדנו דאף בזמן שבהמ"ק קיים הותרו מלאכות הללו:

י פגי ערב שביעית. שם במשנה פלוגתא דתנאי ופסק כת"ק דאמר לא סכין ולא מנקבין אותם: אין בונין מדרגות ע"פ הגאיות. משנה פ"ג הזכרתיה לעיל ועיין במה שכתבתי עלה ורבינו סדר כל דבר במקומו:

יא אף בזמן הזה אין נוטעין אילנות וכו'. משנה בפ"ב אין נוטעין ואין מרכיבין ואין מבריכין ערב שביעית פחות משלשים יום לפני ר"ה: וסתם קליטה שתי שבתות וכו'. שם במשנה פלוגתא דתנאי ופסק כרבי יוסי ורבי שמעון דאמרי לשתי שבתות:

נמצאת אומר וכו'. הכי איתא פ"ק דר"ה (דף י) ופשוט הוא: פחות מכן יעקור וכו'. במשנה שם ואם נטע או הבריך או הרכיב יעקור: ואם לא עקר הפירות מותרין וכו'. בירושלמי פ"ב בעיא ואיפשיטא דמותרין: ואם מת וכו'. שם בעיא ואיפשיטא דאסור לקיימו מפני החשד:

פ"ד א כל שתוציא הארץ וכו'. זה מבואר ככתוב שכל מה שגדל מאליו בשנת השמיטה מותר באכילה דכתיב והיתה שבת הארץ לכם לאכלה וכו' תהיה כל תבואתה לאכול: אפילו שדה שנטייבה וכו'. משנה פ"ד פלוגתא דב"ש וב"ה והלכתא כב"ה שאמרו אוכלין פירותיה בשביעית ואמרינן בירושלמי אי זהו טיובה כל העם חורשין פעם אחת והוא חורש ב' פעמים והאי פלוגתא איירי בדינא דאורייתא קודם שגזרו על הספיחים א"כ בפירות האילן והעשבים שאין זורעים אותם רוב בני אדם שהרי לא גזרו עליהם כאשר יתבאר בסמוך וא"ת מאי שנא מרישא אם נטייבה בשביעית לא תזרע במוצאי שביעית והכא אמרינן בה אוכלין פירותיה י"ל דהתם קנסא הוא והכי אמרינן בפרק הבולה הטיבה ומה בנו זורעה אבל פירות שביעית הפקר נינהו ולא שייך קנסא: וזה שנאמר את ספיח ק"כ. פרשה בהר סיני לא תבצור כדרך הבוצרים מכאן אמרו חכמים של שביעית אין קוצרין אותן במוקצה וכו' וע"כ אית לן לפרושי קרא הכי דהא כתיב והיתה שבת הארץ לכם לאכלה וגו':

ב ומדברי סופרים שיהיו וכו'. פ"ט פלוגתא דתנאי ופסק כחכמים שאמרו כל הספיחים אסורין ותנן ברישא הפיגם והירבוזין השוטים והחלגלוגות הכסבר שבהרים והכרפס שבנהרות והגרגיר של עפר פטורים מן המעשרות ונלקחים מכל אדם בשביעית שאין כיוצא בהם נשמר:

אינו כתבנית עשויות שורה וכן פירש רבינו בפירוש המשנה שורה הוא שיהיו כשורה אחת על קו אחד. ומוקפות עטרה להיות כקשת עגולה עכ"ל. ור"ב פירש שורה שנטועה במקום אחד כחומה ואין מפוזרות וכו' מוקפות עטרה גדר סביב וא"כ איני יודע למה הוצרך להזהיר ולומר דאו קתני ויש ספרים דגרסי במתניתין או מוקפות וכתב רבינו שמשון שהטעם שאין חורשין להם אלא לצרכן משום דכשמפוזרות נראה כחורש לצורך האילן אבל היכא דקיימין במקום אחד נראה כמתקן את הארץ לצורך שביעית ולא לצורך האילן. ומ"ש והדילועין וכו'. שם וכתנא קמא:

ז איזו היא נטיעה וכו'. ג"ז פ"ק משנה ח' שם וכר"ע:

ח אילן שנקצץ וכו'. ג"ז משנה שם דברי רבי שמעון ויש לתמוה למה פסק כיחידאה ואין לומר שטעמו משום דאמרינן בירושלמי ר' שמעון ורשב"י אמרו דבר אחד וכמו שכתב בפירוש המשנה דכיון דחכמים פליגי עלייהו הוה ליה למיפסק כרבים ואין לומר דמשום דמשנת ראב"י קב ונקי שהרי בפ"א פסק רבינו דלא כוותיה ועוד דכי אמרינן פלוני ופלוני אמרו דבר אחד הוה ליה שיטה ולא קיי"ל כוותייהו:

ט אף בזמן המקדש מותר לסקל וכו' עד ולא מנקבין. משנה פרק שני דשביעית (משנה ב ג ד ה):

י ובזמן המקדש אין בונין מדרגות וכו'. משנה פ"ג דשביעית (משנה ח):

יא אף בזמן הזה אין נוטעין וכו'. משנה פרק ב' דשביעית (משנה ו) אין נוטעין ואין מבריכין ואין מרכיבין ערב שביעית פחות משלשים יום לפני ר"ה ואם נטע או הבריך או הרכיב יעקור רבי יהודה אומר כל הרכבה שאינה קולטת לשלשה ימים שוב אינה קולטת רבי יוסי ור"ש אומרים לשתי שבתות ואיפסיקא הלכתא בס"פ הערל (דף פ"ג) כר' יוסי ור"ש ואמרינן בפ"ק דר"ה (דף י') שמלבד השתי שבתות של קליטה צריך שלשים יום. ומ"ש ואם לא עקר הפירות מותרים ואם מת קודם שיעקור וכו'. ירושלמי שם (הלכה):

פ"ד א כל שתוציא הארץ וכו' הכל מותר לאכלו מן התורה שנאמר והיתה שבת הארץ לכם לאכלה ואפילו שדה שנטייבה וכו'. בת"כ והיתה שבת הארץ לכם מן השבות בארץ אתה אוכל ואי אתה אוכל מן השמור מכאן אמרו שדה שנטייבה ב"ש אומרים אין אוכלין פירותיה בשביעית וב"ה אומרים אוכלים ואיתא נמי להאי פלוגתא במתניתין פ"ד דשביעית (משנה ב) וידוע דהלכה כב"ה. ומ"ש וזה שנאמר את ספיח קצירך לא תקצור שלא יקצור כדרך שקוצר בכל שנה וכו' בת"כ לא תבצור כדרך הבוצרים: ב ומ"ש ומד"ס שיהיו כל הספיחים אסורים באכילה בת"כ חכמים אומרים אין ספיחים מן התורה אלא מד"ס ותניא תו התם את ספיח קצירך מכאן סמכו חכמים על הספיחים שיהיו אסורים בשביעית ובפ"ט דשביעית (משנה א) תנן וחכ"א כל הספיחים אסורים ואע"פ שרבינו בפירוש המשנה פירשה לענין אחר כאן הוא מפרשה לענין זה:

ומ"ש ולמה גזרו עליהם מפני עוברי עבירה וכו'. כן יש ללמוד מהמשנה הנזכרת דקתני התם ר' יהודה אומר ספיחי חרדל מותרין שלא נחשדו עליהם עוברי עבירה ואע"פ שאין הלכה כמותו אלא כחכמים שאמרו כל הספיחים אסורים יש ללמוד מדבריו טעם איסור הספיחים.

ומ"ש

ג והמלקטן מכין אותו מכת מרדות. לא ידעתי אם לקט ולא אכל אמאי מכין אותו וכ"ת מלקט ואוכל קאמר א"כ מי שלקט חבירו והוא אוכל אין מכין אותו והא ודאי ליתא וכ"ש דגזרו על המלקט שמא יבא לאכול אכילה גופה גזירה ואכן ניקוש ונגזור לקיטה אטו אכילה וי"ל דהדא גזירה הוא אבל עדיין צריך תלמוד שלא מצאתי מאין יצא לרבינו דבר זה. שוב מצאתיה בירושלמי : ד ספיחין העולין בשדה בור וכו'. ירושלמי דכלאים אמר ר' זריקא בשם דבי רבי ינאי כל הספיחין מותרין חוץ מן העולה בשדה בור ובשדה ניר ובשדה כרם ואמר חוץ משדה תלתן שזרעו לזרע. ובודאי טעותא הוא דהא כל הספיחין אסורין קי"ל ואפילו תימא דר"ש היא דאמר כל הספיחין מותרין ליתא שהרי לא הוציא רבי שמעון מן הכלל אלא ספיחי כרוב ותו הכי יש להתיר יותר מן הטעם שכתב רבינו אלא ודאי כל הספיחים אסורין גרסינן והימא על רבינו שכתב שדה זרע והלא לא אמרו אלא תלתן שזרעו לזרע וי"ל דלעולם כל שדה זרע הספיחים קשה לו ולא יניחם לגדל ולא שכיחי ולפיכך לא גזרו בהם אבל לענין כלאים אין הירקות הגדלים בשדות מפסידין אלא בשדה תלתן הזרוע לזרע ואפשר שהחמירו בכלאים לפי שהם מן התורה והכי תנן שדה תלתן שהעלה מיני עשבים אין מחייבין אותו לנכש והא דהתנה יהושע שיהיו מלקטים עשבים בכל מקום חוץ משדה תלתן התם איירי כשזרעו לירק : וכן התבן של שביעית וכו'. ואי קשיא הא דתנן פ"ט מאימתי נהנין ושורפין בתבן ובקש של שביעית ואפילו למאן דגרים עד אימתי נהנין ושורפין כדאיתא בפ"ק דתעניות משמע דשביעית נוהגת בתבן ובקש וי"ל דהכא איירי בתבן הגס שאינו ראוי לבהמה ומתניתין דהתם איירי בתבן וקש הראוין למאכל בהמה ועדיין יתבאר לקמן בע"ה. ירושלמי תבן של שביעית מהו שיהיה אסור משום ספיחי שביעית רבי לוי לגבריה שאל לרבי אבא בר זבדא ושרא ועל זה סמך רבינו וכתב התבן של שביעית מותר בכל מקום :

ה ספיחין של שביעית וכו'. תוספתא פ"ה ספיחין של שביעית אין תולשין אותם ביד אבל חורש כדרכו ובהמה רועה כדרכה וע"כ במוצאי שביעית איירי מדקתני חורש כדרכו :

ו ועד מתי אסורין ספיחי שביעית וכו'. הכי גרסינן לה במועד קטן ולא כמו שהוא כתוב בספרים שלנו מאימתי ועל זה השיג הראב"ד ז"ל כאשר מבואר בלשונו ואני אבאר דעת רבינו דעל התבן והקש לא גזרו ומותרין בכל מקום ובכל זמן דלא חל עלייהו קדושת שביעית כדהיבנא בשם הירושלמי וכי היכי דקבע זמן לכל הדברים היוצאין משביעית למוצאי שביעית כגון הבצלים והלוף והירק כאשר יתבאר בסמוך ה"נ קבע זמן להתיר הספיחין היוצאים למוצאי שביעית וממשנת תבן וקש נשמע לשאר ספיחין ותנן עד אימתי נהנין ושורפין בתבן וקש של שביעית עד שתרד רביעה שניה ורביעה שניה בשנה המאוחרת היא בכ"ח כסלו ולפי הגירסא השנויה במ"ק טעמא דמהני' ולבהמתך ולחיה אשר בארצך כל זמן שהחיה אוכלת בשדה האכל לבהמתך בבית ומשתרד רביעה שניה מרקיבין מלה.וחיה הגשמים וסובר רבינו דהאי טעמא לא שייך אלא בתבן וקש שהן מרקיבין מלהלוחית הגשמים אבל שאר ספיחים אינם נרקבים לפי שהם מחוברים בקרקע עד רביעה שלישית וזהו שכתב רבינו עד חנוכה

ג ומ"ש כגון הפיגם והירבוזין השוטים וכל כיוצא בהם. שם במשנה :

ד ספיחים העולים בשדה וכו'. ירושלמי פרק הספינה : וכן התבן וכו'. פ"ט דשביעית ירושלמי :

כתב הראב"ד א"א לא גזרו עליו איסור ספיחים וכו'. כך כתוב בספר כתיבת יד. וגם רבינו לא איירי אלא בדין ספיחין ודין קדושת שביעית כתב בפ"ה ושם כתב דין התבן :

ה ספיחים של שביעית שיצאו למוצאי שביעית וכו'. תוספתא פ"ד דשביעית ספיחים של שביעית אין תולשין אותן ביד אבל חורש כדרכו ובהמה רועה כדרכה ומדקתני חורש על כרחנו לומר דלא מיירי בשביעית אלא בספיחי שביעית שיצאו למוצאי שביעית :

ו ועל מ"ש רבינו ועד מתי אסורים ספיחי שביעית. כתב הראב"ד א"א הפשטי זו המימרא ולא מצאתיה וכו'. ואני אומר דאישתמיטתי' למרן מקום דין זה ודחק עצמו לבקש מקום מוצאו ולא עלה בידו ודברי רבינו מבוארים בפרק ב' דדמאי ירושלמי (הלכה) וז"ל ולענין ספיחים מר"ה ועד חנוכה איסור ספיחים מהחנוכה ועד עצרת היתר ספיחים מן העצרת ועד ר"ה צריכה ופסק רבינו דמעצרת ועד ר"ה לקולא משום דאיסור ספיחים אינו אלא מדרבנן והתוספות בפרק מקום שנהגו (דף נ"ח :) בד"ה כל הספיחים הביאו הירושלמי הזה וכתוב בו מחנוכה ועד ר"ה היתר ספיחים ונראה שכך היה גירסת רבינו : והזורע ספיחי שביעית במוצאי שביעית וכו'. משנה פרק ט' דתרומות (משנה ד) :

ז בצלים שיצאו משביעית למוצאי שביעית וכו'. תוספתא פ"ג. ומה שכתב וכן שאר הפירות אין לוקחין אותם במוצאי שביעית כו' עשה הבכיר וכו'. משנה בפרק ו' דשביעית מאימתי מותר אדם ליקח ירק במוצאי שביעית משיעשה כיוצא בו עשה הבכיר הותר האפיל רבי התיר ליקח ירק במוצאי שביעית מיד ומשמע בירושלמי (הלכה) דהלכה כרבי. וכן משמע בפ"ק דסנהדרין ומשמע לרבינו שדין שאר פירות כדין ירק לת"ק :

ח מאימתי מותר אדם ליקח לוף וכו'. משנה פ"ה דשביעית (משנה ה) וכת"ק :

ט באחד בתשרי ר"ה וכו'. משנה בריש ר"ה : פירות ששית שנכנסו לשביעית וכו'. פ"ק דר"ה (עלה י"ב ע"ב) מייתי מתני' דפ"ק דמעשרות מאימתי הפירות חייבים במעשרות התאנים משיבחלו התבואה והזיתים משיביאו שליש

כגון הפיגם והירבוזין *השוטים וכל כיוצא בהן. אבל הירקות שדרך רוב האדם לזורעם בגנות ומיני תבואה וקטניות כל הצומח מהן אסור מדבריהם והמלקטן מכין אותו מכת מרדות: ד *ספיחים העולים בשדה בור ובשדה ניר ובשדה כרם ובשדה זרע מותרין באכילה. ומפני מה לא גזרו עליהם לפי שאין אדם זורע מקומות אלו. שדה בור אין אדם נפנה לשם. ושדה ניר רוצה הוא בתיקונה. ושדה כרם אינו אוסר כרמו. ושדה זרע הספיחין מפסידין אותה. וכן התבן של שביעית מותר בכל מקום ולא גזרו עליו: ה ספיחין של שביעית שיצאו למוצאי שביעית אסורין באכילה ואין תולשין אותן ביד אלא חורש כדרכו. ובהמה רועה כדרכה: ו *ועד מתי אסורין ספיחי שביעית במוצאי שביעית מר"ה ועד חנוכה ומחנוכה ואילך הן מותרין. והזורע ספיחי שביעית אחר שביעית הגידולין מותרין: ז בצלים שיצאו משביעית למוצאי שביעית אם עשו כיוצא בהן מותרין ואם לאו אסורין. וכן שאר הפירות אין לוקחים אותם במוצאי שביעית אלא משיעשו כיוצא בהן מפירות מוצאי שביעית עשה הבכיר הותר האפיל ומותר ליקח ירק במוצאי שביעית מיד: ח מאימתי מותר אדם ליקח לוף במוצאי שביעית משירבה החדש: ט באחד בתשרי ר"ה לשמיטין וליובלות. פירות ששית שנכנסו לשביעית אם היו תבואה או קטניות או פירות האילן והגיעו לעונת המעשרות קודם *ר"ה הרי אלו מותרין. ואע"פ שאוסף אותם בשביעית הרי הן כפירות ששית לכל דבר. ואם לא באו לעונת המעשרות אלא אחר ר"ה הרי הן כפירות שביעית

השגת הראב"ד

*ספיחים העולים וכו' עד לא גזרו עליו. א"א לא גזרו עליו איסור ספיחים אבל קדושת שביעית ודאי יש בה לאכלה אסור ובלא לעשות בה סחורה :

השגת הראב"ד

*ועד מתי אסורין ספיחי שביעית וכו' מר"ה ועד חנוכה. א"א הפשטי זו המימרא ולא מצאתיה לא במשנה ולא בתוספתא ולא בירושלמי ואולי הוציאה ממה שאמרו במשנה מאימתי נהנין ושורפין בתבן וקש של שביעית משתרד רביעה שניה ולפי שבנ"ד גוזרין התעניות שניות וכן מגיעות עד חנוכה או סמוך לה סמך עליו וקבע זמן חנוכה וכל זה הבל ורעיון רוח וקשה מזה שלא אמרו אלא בתבן וקש שבשדה מפני שאותו שבשדה נסרח עם הגשמים והרי הוא כמבוער אבל ספיחים אחרים מניין לנו שיהא להם היתר ואולי כשעמדו בקרקע ורבה החדש על העיקר שהיתר מעלה את האיסור ברוב אבל זמן חנוכה מאין לו :

*[כן הוא במשנה בין בבבלי בין בירושלמי אבל בסוכה (דף ל"ט:) איתא והשוטין ולפירש"י שם הן שני מינין וע' פי"ט]: *[כך ראה השנה ר"ל ר"ה שלכן שהוא ט"ו בשבט כ"כ הש"כ] :

ור"מ דהס גירסא זו שכל דבר שקדושת שביעית נוהגת בו וחזי לאכילה אסור לשורפו דכתיב ולא להפסיד ויש לתרץ דהכי קתני נהנין מה שראוי לאכילת בהמה ושורפין מה שאינו ראוי לבהמה כגון התבן הגס הילכך הגירסא הנכונה היא השנויה במועד קטן והיא גירסת רבינו ועלו דבריו כהוגן וברות פיו אנו חיים ובהבל פיו העולם מתקיים והראב"ד ז"ל חשב שסמך רבינו על המסך התעניות ולפיכך כתב מ"ש ואני מה שנגלה לי בדברי רבינו כתבתי : והזורע ספיחי שביעית וכו'. הטעם דקי"ל כל שזה וזה גורם מותר והכי הספיחין של איסור וקרקע של היתר גורמין הגידולים ואפי' באיסורי ע"ז שהם מן התורה אמרי' הכי כ"ש באיסורי ספיחין שהם מדרבנן ותנן בפ"ט דתרומות גידולי תרומה תרומה גידולי גידולין חולין אבל טבל ומעשר ראשון וספיחי שביעית ותרומת ח"ל והמדומע והבכורים גדוליהן חולין :

ז בצלים שיצאו משביעית וכו'. במשנה פ"ז בצלים שירדו עליהם גשמים וצמחו אם היו העלין שלהן שחורים אסורים הוריקו מותרים וכו' וכנגד כן מוצאי שביעית מותרין ומוקמינן לה בשעקרן בשביעית ושתלן במוצאי שביעית אבל של שביעית שיצאו למוצאי שביעית אם עשו כיוצא בהם מותרין כדין שאר הפירות והכי תניא בתוספתא בצלים שנכנסו מערב שביעית או שיצאו משביעית למוצאי שביעית אם עשו כיוצא בהם מותרין ואם לאו אסורין דתלינן בדהיתר א"כ מפני שרבה ההיתר על האיסור : עשה הבכיר הותר האפיל וכו'. שם במשנה מאימתי מותר האדם ליקח ירק במוצאי שביעית משיעשה כיוצא בו עשה הבכיר הותר האפיל רבי התיר ליקח ירק במוצאי שביעית מיד ונראה הטעם לפי שהיו רגילין להביא ירק מח"ל במוצאי שביעית ונמצא בטל בשל ח"ל והכי משמע מן הירושלמי :

ח מאימתי מותר אדם ליקח לוף וכו'. פ"ה פלוגתא דתנאי ופסק כחכמים שאמרו משירבה החדש וגרסי' עלה בירושלמי אמר רבי יהודה מעשה שהיינו בעין כושין ואכלנו לוף ע"פ ר' טרפון במוצאי החג של מוצאי שביעית א"ל ר' יוסי עמך הייתי ולא היה אלא מוצאי פסח וקי"ל הלכה כרבי יוסי ורבינו לא הזכיר זמן אלא כתב לשון המשנה ואפשר לפי שאין כל המקומות שוין יש ממהר ויש מאחר הלכך הכל תלוי משירבה החדש הכל כפי המקום :

ט באחד בתשרי וכו'. פ"ק דר"ה משנה כלשון רבינו : פירות ששית שנכנסו לשביעית וכו'. תנן האורז והדוחן והפרגין והשומשמין שהשרישו לפני ר"ה מתעשרין לשעבר ומותרין בשביעית ואם לאו אסורין וכו' ומתעשרין להבא אמר רבה אמור רבנן אילן בתר חנטה תבואה וזיתים בתר שליש ירק בתר לקיטה הני כמאן שוינהו רבנן סדר אמר רבה מתוך שהם עשויין פרכין פרכין אזלי רבנן בתר השרשה והא דאמרי' הכא דפירות האילן בתר חנטה היינו לענין השנים ור"ה שלהם ט"ו בשבט אבל לענין מנין שנות השמטה ר"ה שלהם באחד בתשרי וכל מה שהגיע לעונת המעשרות של כל שנה שנים וכבר ביאר רבינו עונת המעשרות של כל דבר ודבר בפ"ב מהלכות מעשר

התבואה

שביעית: י התבואה והקטניות אסורין באכילה משום ספיחים. ופירות האילן אוכלין אותן בקדושת שביעית: יא האורז והדוחן והפרגים והשומשמין ופול המצרי שזרעו לזרע הולכין בהן אחר גמר פרי. אם נגמר פרים קודם ר"ה הרי אלו מותרין בשביעית כפירות ששית. ואם נגמרו אחר ר"ה אע"פ שהשרישו קודם ר"ה הרי אלו אסורים משום ספיחים: יב הירק בשעת לקיטתו. והאתרוג אפילו היה *כפול קודם ר"ה ונעשה כככר בשביעית חייב במעשרות כפירות ששית. ואפילו היה ככר בששית הואיל ונלקט בשביעית הרי הוא כפירות שביעית. ומתעשר כפירות ששית להחמיר: יג וכן פירות שביעית שיצאו למוצאי שביעית בתבואה וקטניות ואילנות הולכין *אחר עונת המעשרות. והפרגין והשומשמין והאורז והדוחן ופול המצרי שזרעו לזרע אחר נמר הפרי. והירק אחר לקיטתו: יד פול המצרי שזרעו לזרע בששית ונגמר פריו קודם ראש השנה של שביעית. בין ירק שלו בין זרע שלו מותר בשביעית. ואם זרע לירק ונכנסה עליו שביעית בין ירקו בין זרעו אסור כספיחי שביעית. וכן אם זרעו לזרע ולירק אסור: טו *עבר וזרעו בשביעית ויצא לשמינית אם זרעו לזרע בין זרעו בין ירקו אסור במוצאי שביעית כשאר הספיחים. ואם זרעו לירק הואיל ונלקט בשמינית בין ירקו בין זרעו מותר. זרעו לזרע ולירק זרעו אסור משום ספיחים וירקו מותר:

השגת הראב"ד

*עבר וזרעו בשביעית ויצא לשמינית וכו' עד וירקו מותר. א"א לא מצינו בזורע בשביעית שום היתר בפירי אמרו הנוטע והמבריך בזמן הזה על יום לפני ר"ה אסור לקיימן בשביעית והנוטע בשביעית במזיד יעקור ואין הולכין לא לחנטת פרי ולא לגמרו אלא משסשרים

בנות

*[ת"ע מניין לו לרבינו דחנטת האתרוג היינו כפול דדוקא סגפנים משיגריעו חנן ואמרינן בפסחים (דף נ"ג) הוא בוסר הוא גירוע הוא פול ואילו שאר אילנות משיוציאו ועוד קשה על דבריו דכאן כתב אפילו היה כפול ובהלכות מעשר שני פרק ראשון כתב אפילו היתה כזית וצ"ע]: *[הכי פירושו פירות האילן שבאו לעונת המעשרות קודם ט"ו בשבט של שמינית אע"פ שנגמרו ונאספו אח"כ בסוף שנה שמינית הרי הן כפירות שביעית גם בשל"ס]:

י התבואה והקטנית וכו'. תוספתא פ"ב התבואה והקטניות שהביאו שליש לפני ר"ה מתעשרין לשעבר ומותרין בשביעית ואם לאו אסורין בשביעית ומתעשרין הבא: ופירות האילן אוכלין וכו'. דלא שייך למגזר בהו כאשר כתב בראש הפרק ולקמן יתבאר מהו קדושת שביעית:

יא האורז והדוחן והפרגין. משנה היא פ"ב וכן פול המצרי שזרעו לזרע וא"ת הא תנן בהדיא בתר השרשה לענין שביעית ליכא מאן דפליג וא"כ איך פסק דאזלינן בהו אחר גמר פרי וי"ל דלא קי"ל כי הך מתני' דבשלמא מעשר דהוי מדרבנן יש ביד הכמים לקבוע זמנם כפי מה שיראה להם ולפי שעמוין פרכין פרכין קבעו זמנם משישרישו אבל לענין שביעית דאורייתא לא והכי אמרינן בפ"ק דר"ה אמינא לך הנא מעשר תרומין דרבנן ואת אמרת לי שביעית דאורייתא הרי דלא מסתבר טעמיה דתנא דמתניתין לענין שביעית ובלאו הכי פסק שמואל בהדיא דאזלינן בכל הני בתר גמר פרי דתניא רבי יוסי בר כיפר אומר משום ר"ש שזורי פול המצרי שזרעו לזרע מקצתו השריש לפני ר"ה ומקצתו לאחר ר"ה אין תורמין ומעשרין מזה על זה כילד הוא עושה צובר גרנו לתוכו וכו' הרי לך בהדיא דהאי תנא לא אזיל בתר השרשה בפול המצרי וה"ה לאורז ודוחן וחבירו ואמר ר' יצחק בר נחמני אמר שמואל הלכה כרבי יוסי בן כיפר ואמר שמואל הכל הולך אחר גמר פרי והתם עבדינן צריכותא למאמרי שמואל הלכך יפה פסק רבינו אחר גמר פרי כשמואל לענין שביעית ולענין מעשר ורבינו כתב בפי' המשנה ואין הלכה כר"ש שזורי ואע"ג דאיכא לפרש דאפול המצרי קאי מ"מ ע"כ אית לן לפרש דאכולהו קאי כדאוכחנא לעיל:

יב והאתרוג אפי' היה כפול וכו'. בפ"ה דר"ה תניא אמר רבי יוסי אבטולמוס העיד משום חמשה זקנים אתרוג אחר לקיטתו למעשר ורבותינו נמנו באושא ואמרו אחר לקיטתו בין למעשר בין לשביעית איתמר רבי יוחנן ור"ל דאמרי תרווייהו אתרוג בת ששית שנכנסה לשביעית לעולם ששית כי אתא רבין אמר רבי יוחנן אתרוג בת ששית שנכנסה לשביעית אפי' כזית ונעשה ככר חייבים עליה משום טבל וזו היא המחלוקה הראשונה שכתב רבינו שאע"פ שרובו גדל בשביעית ונלקט בשביעית וקי"ל דפירות שביעית פטורים מן המעשר אפ"ה חייבין עליה משום טבל ומתעשר כפירות ששית לחומרא: ואפילו היה ככר בששית הרי הוא כפירות שביעית וכו'. זו היא שאמרו אתרוג בתר לקיטתו לשביעית וצריך לנהוג בו קדושת שביעית ומתעשר כפירות ששית להחמיר דלגבי מעשר חשבינן ליה כשל ששית ולגבי שביעית חשבינן ליה כאילו הוא של שביעית אלא דקי"ל וכי פליג ר"י על מה שנמנו וגמרו באושא דאתרוג בתר לקיטתו בין למעשר בין לשביעית וי"ל דר"י אתי לפרושי מלתייהו דהא דאמרי בתר לקיטה למעשר היינו דאזלי בתר לקיטה לענין השנים אם נוהג בו מ"ע או מע"ם אבל אם נכנס משנה ששית לשביעית בהכי לא איירי מנין אושא ואתא איהו ואמר דאזלינן לחומרא והייבין עליו משום טבל ונוהג בו תומרת שביעית והומרת ששית ואע"ג דרובו גדל בשביעית אזלינן בתר חנטה וחייב במעשר ואע"ג דרובו גדל בששית אזלינן בתר לקיטה ונוהג בו חומרת שביעית ונתבלבלו דברי רבינו ובספרים שלנו יש טעות וכתבו שביעית במקום ששית ובזה תירון למה שכתב בפ"א מהלכות מעשר אתרוג אחר לקיטתו בין למעשר בין לשביעית:

יג וכן פירות שביעית וכו'. משנה פ"ג ואמר כל פירות האילן כשונתן למעשרות כך עונתן לשביעית כלומר שאין אוכלין מהם בשביעית עד שיגיעו לעונת המעשרות דכתיב לאכלה ולא להפסד ותניא בת"כ והיה כל תבואתה לאכול מלמד שאינה נאכלת אלא תבואה מכאן אמרו מאימתי אוכלין פירות האילן וכו': הפרגין והשומשמין וכו'. כבר כתבתי דקי"ל דשמואל דאמר דאזלינן בתר גמר פרי והירק בתר לקיטתו:

יד פול המצרי שזרעו לזרע וכו'. ירושלמי פ"ב זרעו לזרע לפני ר"ה של שביעית ונכנסה שביעית בין זרעו בין ירקו מותר זרעו לירק לפני ר"ה ונכנסה שביעית בין זרעו בין ירקו אסור זרעו לזרע ולירק לפני ר"ה ונכנסה שביעית פשיטא זרעו מותר ירקו מהו ואסיקנא אסור ותימה על רבינו שכתב סתם אסור משמע בין זרע בין ירק ותו דאפילו ירק איכא מאן דאמר מותר ומאן דאסר לא אסר אלא מפני מראית העין והכו דלא לוסיף עלה לאסור אפי' הזרע ותו דמילתא דמסתבר הוא כיון שדעתו היה לזרע ונגמר קודם ר"ה אמאי אסור ומהוך כך אני אומר מאי דכתב רבינו אסור לא קאי אלא אירק דאילו זרע פשיטא דמותר כדאיתא בירושלמי ולא הוצרך רבינו לבאר זה:

טו עבר וזרעו בשביעית וכו'. שם בירושלמי כלשון רבינו וע"כ איירי כשנגמר הפרי בשנה ח' לפי שיטת רבינו וכיון שזרעו לזרע הוו להו ספיחי שביעית ואם זרעו לירק הואיל ונלקט בשמינית אזלינן בתר לקיטתו ואפי' זרעו מותר: ואם זרעו לזרע וירק וכו'. מכאן אתה למד למה שכתבתי למעלה שהרי החלוקות מתהפכות. וכתב הראב"ד דלא משכחת לה אלא כשזרעו עכו"ם או במקומות דלא אמרינן בהו יעקור ורבינו כתב עבר וזרעו

שליש מנה"מ אמר רבי אסי אמר ר' יוחנן מקץ שבע שנים וכו' אלא לומר לך כל תבואה שהביאה שליש בשביעית לפני ר"ה אתה נוהג בו מנהג שביעית בשמינית ומשם יש ללמוד להביאה שליש בששית לפני ר"ה שאתה נוהג בו מנהג ששית בשביעית:

יא האורז והדוחן וכו' הולכים בהם אחר גמר הפרי וכו'. פ"ק דר"ה (דף י"ג ע"ב) מייתי הא דתנן בפרק ב' דשביעית האורז והדוחן והפרגין והשומשמין שהשרישו לפני ר"ה מתעשרין לשעבר ומותרים בשביעית ואם לאו אסורים בשביעית ומתעשרים לשנה הבאה ומייתי נמי בברייתא דר"ש שזורי סבר שזרעו לזרע אזלינן ביה בתר השרשה ובתר הכי אמר שמואל הכל הולך אחר גמר פרי ופירש"י במילי קטניות פליגי דר"ש אזיל בתר השרשה ורבנן לא אזלי [בתר השרשה] למדנו דאסכת שמואל הנא דלא אזיל בתר השרשה בקטניות אלא אחר גמר פרי ועליה סמיך לפלוגי עליה דר"ש שזורי ועלה דהא מתניתין דהנינן לעיל האורז והדוחן וכו' שהשרישו וכו' ומשמע לרבינו דהא דאמר שמואל הכל הולך אחר גמר הפרי גם לענין שביעית היא:

יב הירק בשעת לקיטתו וכו'. פרק קמא דר"ה (דף י"ב) אמרינן הכי לענין תרומה ומעשר ומשמע לרבינו דה"ה לענין שביעית: והאתרוג אפילו היה כפול וכו'. יש בקצת ספרי רבינו חסרון מט"ס בסוף בבא זו וכך צריך להגיה ואפילו היה ככר בששית הואיל ונלקט בשביעית הרי הוא כפירות שביעית והדין הוא בפ"ב דבכורים (משנה ו) תנן אתרוג שוה לאילן בג' דרכים ולירק בדרך אחד שוה לאילן בערלה וברבעי ובשביעית ולירק בדרך אחד שבשעת לקיטתו עישורו דברי ר"ג רבי אליעזר אומר שוה לאילן בכל דבר. ובפ"ק דר"ה (דף ט"ו) אמר רבה אתרוג בת ששית שנכנסה לשביעית פטורה מן המעשר וכו' עד חייבים עליהם משום טבל ופירש"י אמר רבה אתרוג בת ששית שחנטה בששית וכו' עד חייבת משום טבל דבתר חנטה אזלינן ובפרק לולב הגזול (דף ל"ט:) אמרינן דהתם מתני' דהתם סבר כרבותינו דאושא דאמרינן אתרוג בתר לקיטה לשביעית ורבינו נראה דספוקי מספקא ליה אי אזלינן ביה אחר חנטה לשביעית כחמשה זקנים וכמתניתין דפ"ב דבכורים או אחר לקיטתו כרבותינו דאושא וכסתם מתניתין דפ' לולב הגזול וכן מספקא ליה אי אזלינן ביה אחר חנטה למעשרות כרבי אליעזר דפ"ב דבכורים וכר"י ור"ל דבתראי נינהו או אזלינן ביה בתר לקיטה כר"ג דפ"ב דבכורים וכחמשה זקנים וכרבותינו דאושא ופסק בתרווייהו לחומרא:

יג וכן פירות שביעית שיצאו למוצאי שביעית וכו'. פשיטא דמילתא קאי דקתני פירות ששית שנכנסו לשביעית אם היו תבואה או קטניות וכו' והגיעו לעונת המעשרות האורז והדוחן וכו' אחר גמר פרי והירק בשעת לקיטתו והשתא קאמר דהוא הדין לפירות שביעית שיצאו למוצאי שביעית שהולכים בתבואה וקטניות וכו' אחר עונת המעשרות ובאורז ודוחן וכו' אחר גמר פרי ובירק אחר לקיטתו והוא מבואר שם ויליף מדכתיב במועד שנת השמטה לומר לך כל תבואה שהביאה שליש לפני ר"ה אתה נוהג בה מנהג שביעית בשמינית ושליש היינו עונת המעשרות:

יד פול המצרי שזרעו לזרע וכו'. בפרק שני דשביעית (משנה ז) גבי מתניתין דהאורז והדוחן וכו' בתר השרשה תנן רבי שמעון שזורי אומר פול המצרי שזרעו לזרע בתחלה כיוצא בהן כלומר דאזלינן בהו בתר השרשה וכבר כתבתי בסמוך דהלכה כשמואל דאמר לא הלכו בקטניות אלא אחר גמר פרי וגרסינן בירושלמי פרק שני דשביעית (הלכה ה') על פול המצרי זרעו לזרע לפני ר"ה השביעית ונכנסה שביעית בין זרעו בין ירקו מותר זרעו לירק לפני ראש השנה שביעית ונכנסה שביעית בין זרעו בין ירקו אסור זרעו לזרע ולירק לפני ר"ה השביעית ונכנסה שביעית פשיטא זרעו מותר ירקו מהו תני רבי חייא אסור תני רבי חלפתא בן שאול מותר מ"ד מותר דבר תורה מ"ד אסור מפני מראית העין ורבינו שתם וכתב וכן אם זרע לזרע ולירק אסור אפשר שהיתה לו נוסחא אחרת בירושלמי או שהוא סובר שאף ע"פ שבתחלה אמרו פשיטא זרעו מותר כי אסיקנא דמ"ד אסור מפני מראית העין קאי אף אזרעו:

טו עבר וזרעו בשביעית ויצא לשמינית אם זרעו וכו'. שם בירושלמי זרעו לזרע לפני ר"ה השמינית ונכנסה שמינית בין זרעו בין ירקו אסור זרעו לירק לפני ר"ה השמינית ונכנסה שמינית בין זרעו בין ירקו מותר זרעו לזרע ולירק לפני ראש השנה השמינית ונכנסה שמינית זרעו אסור וירקו מותר: וכתב הראב"ד לא מצינו בזורע בשביעית שום היתר וכו'. ואני אומר שמתוך דבריו ז"ל נלמד להלין בעד רבינו ולומר דאיירי במקומות שהשביעית מדבריהם. והר"י קורקוס ז"ל תירץ דאע"ג דאסור לזרוע ואם זרע אפילו בשוגג יעקור הכא איירי דעבר וזרע בשביעית ויצא לשמינית ומש"ה עבר וזרע ויצא וכו' וכבר נתבאר שפ"ג שאע"פ שהדין נותן לעקור אם עבר ולא עקר הפירות מותרים והולכים בו אחר גמר פרי ואין בפירות אלא איסור ספיחים בלבד ומשמע הדין שוה אפילו במקום שהשביעית מן התורה ואפילו זרעו ישראל כפשט הירושלמי ול"ק

ול"ק מידי עכ"ל: **טז בנות שוח וכו'**. משנה רפ"ה דשביעית (משנה א):

יז הבצלים הסריסים ופול המצרי וכו'. משנה פ"ב שם (משנה ט) וכחכמים ואע"פ שפסק רבינו לעיל בסמוך הולכים אחר גמר פרי י"ל שגמר פריין תלוי בשסמוך לגמרן ימנעו מהם מים שלשים יום ובשל בעל שלש עונות:

יח הדלועין שקיימן לזרע וכו'. ג"ז משנה שם (משנה י') ובירושלמי כיצד הוא בודק [רבי יוסי בן חנינא אומר] עוקצו אם מתאחה אסור ואם לאו מותר פירוש אם מתאחה הנקב ונסתם נראה שעדיין הוא לח ואסור ואם אין הנקב נסתם הדבר מוכיח שכבר הוקשו ומותר: וכן הירקות וכו'. תוספתא פרק שני דשביעית כל ירקות * שהוקשו לפני ר"ה מותר לקיימן בשביעית אם היו רכים אסור לקיימן בשביעית מפני מראית העין כלומר שיאמרו הרואים שנזרעו בשביעית וזהו שכתב רבינו אסור לקיימן משום ספיחים כלומר שאע"פ שהיה ראוי לומר שמותר לקיימן כמו שמותר לקיים הספיחים אסרו לקיימן מפני מראית העין מתוך שהם רכים יבואו לומר שנזרעו בשביעית: ואין מחייבים אותו לשרש את הלוף וכו' ואין מחייבים אותו לשרש את הקנדס וכו'. תוס' פ"ב דשביעית:

יט לוף של ערב וכו'. משנה פ"ה דשביעית (משנה ד) וכב"ה:

כ הבצלים שירדו עליהם גשמים וכו'. משנה פרק ו' דשביעית (משנה ג) ואיתא בפרק הנודר מן הירק. ומ"ש ובין כך ובין כך וכו'. פשוט הוא:

כא בצל שעקרו בשביעית וכו'. פרק הנודר מן הירק: כתב הראב"ד לא עשה רבי אבהו מעשה אלא במרוככים וכו'. וי"ל לדעת רבינו דבפרק הנודר מן הירק בגמרא דידן לא אוקמוה במרוככין אלא בדרך דילמא. ועוד דבירושלמי הכי איתיה רבי יוסי בשם ר' יוחנן בצל שעקרו ושתלו מכיון שהשחיר מתעשר לפי כולו ולא שנייא בין שעקרו בשביעית ושתלו למוצאי שביעית [בין שעקרו בשביעית] רבי זעירא אמר מכיון שרבה עליו החדש מותר ר' לא ורבי אימי תרויהון אמרי אסור וכו' רבי אבהו שאל לארבאל וכו' ושאלין ליה באילין בצליא והורי לון הדא דר' זעירא מכיון שרבה עליו החדש מותר המתון סמיכין עלוי אמר לון אני לא אמרתי אלא במרוככין א"ר יהודה בר פזי אנא ידע רישה וסופה כדשמע דר' לא ור' אימי פליגין שמע מיניה. משמע מהכא דרבי זעירא בכל גוונא שרי אפילו בשאינם מרוככים ולא א"ר אבהו אני לא אמרתי במרוככין אלא משום דשמע דרבי לא ורבי אימי פליגי ומאחר דגמרא דידן שרי אלמא ס"ל כרבי זעירא וכיון דרבי זעירא לא מפליג בין מרוככין לשאינם מרוככים אנן נמי לא מפלגינן:

כב הפירות שיוציא האילן וכו'. בת"כ ומשנה וירושלמי פ"ח דשביעית ופירוש מוקצה מקום שדרכן לשטוח בו התאנים ליבש. ולענין זיתים. לשון המשנה אין עושים זיתים בבד ובקוטב אבל כותש הוא ומכניס לבודידה ר"ש אומר אף טוחן הוא בבית הבד ומכניס לבודידה ובירושלמי (הלכה ') רבותינו התירו לעשות בקוטב ר"י הורי לאילין דרבי ינאי לטחון בריחיים כרבי שמעון ולעשות בקוטב כרבנן וכתב רבינו בפירוש המשנה קוטב הוא גת קטנה עד מאד ובזה נתבארו דברי רבינו. מ"ש כותש ומכניס לתוך גת קטן ביותר הם דברי רבנן שאמרו כותש ומכניס לבודידה. ומ"ש וטוחן בבית הבד ומכניס לבד קטנה הוא מ"ש בירושלמי שרבי יוחנן הורה לשל רבי ינאי לטחון בריחים ולעשות בקוטב ולכך כתב בתחלה קטנה ביותר כי כן הוא פירוש בודידה ובסוף לא כתב אלא בד קטנה והוא לא כי הקוטב אינו כ"כ קטן כמו הבודידה:

*[בספרים כתוב כשבות שהושקו במקום שהוקשו]:

מצות

טז בנות שוח הואיל והן נגמרות לאחר שלש שנים אם באו לעונת המעשרות קודם ר"ה של שמינית הרי הן נאכלות בשנה שנייה מן השבוע בתורת שביעית: **יז** הבצלים הסריסים ופול המצרי שמנע מהם מים ל' יום קודם ר"ה. ושל בעל שמנע מהם ג' עונות לפני ר"ה הרי אלו מפירות ששית. פחות מיכן הרי הם כספיחי' שביעית: **יח** הדלועין שקיימן לזרע אם הוקשו לפני ר"ה ונפסלו מלאכול אדם מותר לקיימן בשביעית שהן מפירות ששית. ואם לאו אסורין כספיחי שביעית. וכן הירקות כולן שהוקשו לפני ר"ה מותר לקיימן בשביעית ואם היו רכים אסור לקיימן משום ספיחים. אין מחייבין אותו לשרש את הלוף. אלא מניחו בארץ כמות שהוא. אם צמח למוצאי שביעית מותר. ואין מחייבין אותו לשרש את הקנדס אלא גוזז בעלין ואם צמח למוצאי שביעית מותר: **יט** לוף של ערב שביעית וכן בצלים של ערב שביעית הקיצונים ופואה שנגמרו לפני שביעית מותר לעקרן בשביעית בקרדומות של מתכת. ואין בזה משום עבודת הארץ: **כ** הבצלים שירדו עליהם גשמים בשביעית וצמחו כל זמן שהעלין שלהן ירוקין הרי אלו מותרין. ואם השחירו הרי הן כנטועין בארץ ואותן העלין אסורין משום ספיחין. ובין כך ובין כך הבצלים עצמן בהיתרן עומדין: **כא** *בצל שעקרו בשביעית ונטעו בשמינית ורבו גידוליו על עיקרו העלו גידוליו את עיקרו והותר הכל הואיל ושביעית אסורה ע"י קרקע כך נטילתה ע"י קרקע: **כב** הפירות שיוציא האילן בשביעית לא יאספם כדרך שאוסף בכל שנה שנאמר ואת ענבי נזירך לא תבצור. ואם בצר לעבודת האילן או שבצר כדרך הבוצרים לוקה: **כג** וכיצד עושה תאנים של שביעית אין קוצין אותן במוקצה אבל מייבשן בחרבה. ולא ידרוך ענבים בגת אבל דורך הוא בעריבה. ולא יעשה זיתים בבית הבד. אבל כותש הוא ומכניס לתוך בד קטן ביותר וטוחן בבית הבד ובקוטב ומכניס לבד קטנה. וכן בשאר הדברים

השגת הראב"ד

*בצל שעקרו בשביעית וכו' עד והותר הכל. א"א בירושלמי לא עשה ר' אבהו מעשה אלא במרוככים פירוש מרוככים שטי לא כדך תרגום ארכיבי כמן כלומר מעקלין האוחר שלהן שלא יגדלו וכיון שעשה כן גלה דעתו דלא ניחא ליה בגידוליהן ואם גדלו אותן גדולין מותרין ומבטלין את האיסור ואי לא אסורין דמינח ניחא ליה ובנטועין לכתחלה דמו:

וזרעו ובעכו"ס לא שייך לומר עבר גם מ"ש במקומות דלא אמרינן יעקור לא משמע הכי מן הירושלמי דה"א דומיא דהך רישא איירי דאין עליה חולק הילכך הדברים כפשטן וכגון שלא הספיקו לעקור אותם עד שנכנסה שמינית ואפילו הימא דקנסינן ליה מ"מ בעינן למידע אם יש עליהם איסור שביעית לאחרים או לא א"כ דמית ולא קנסי' בנו אחריו כללא דמלתא לא איירי הירושלמי אלא בדיני הפירות מה תהא עליהם:

משמשרים בשביעית יעקור ואין הולכין אחר הנטע אלא בפירות שאילן הישן ולא אחר גמר פרי אלא כשפיחין שיצאו מאליהן ואי משכחת לה בנזרעו לא משכחת לה אלא כשזרעו עכו"ס אי נמי במקומו' ששביעית מדבריהם דאפשר דלא אמרינן בהו יעקור:

טז בנות שוח הואיל והם וכו'. ריש פ"ה בנות שוח שביעית שלהם שנייה שהן עושות לשלש שנים דכיון שחנטו בשביעית אין נגמר בשולן עד שנה שנייה של שמטה והם מין ממיני התאנים הלבנים:

יז הבצלים הסריסים וכו'. משנה פ"ב כלשון רבינו והוא מלשון סרים שאינו עושה פרי הבצלים האלו כל שמנעו מהם מים שלשים יום נגמר בשולן והם משנה שנים:

ושל בעל שמנע מהם וכו'. שם פלוגתא דתנאי ופסק כחכמים שאמרו ג' עונות:

יח הדלועין שקיימן לזרע וכו'. שם משנה כלשון רבינו בירושלמי כיצד הוא בודק רבי יוסי בר חנינא אומר עוקצו אם מתאחה אסור ואם לאו מותר פי' אם מתאחה הנקב עדיין לח הוא ואסור לקיימן לפי שהן גדולי שביעית ואם הוקשו מותר לקיימן לפי שהם גדולי ששית: ואין מחייבין אותו לשרש את הלוף וכו'. תוספתא פ"ב כלשון רבינו:

יט לוף של ערב שביעית וכו'. משנה פ"ה שם פלוגתא דב"ש וב"ה ופסק כב"ה דאמרי עוקרין בקרדומות של מתכות ובצלים הקיצונים מיוחדות לקיץ ויבשו מאד ונגמרו בששית וסברי ב"ה דמעשיו מוכיחין עליו ואינו מתכוין לעבודת הקרקע:

כ הבצלים שירדו עליהם גשמים. משנה בפ"ו בפלוגתא דתנאי ופסק כת"ק דאמר אם היו העלין שחורין אסורין הוריקו הרי הם מותרין וכתב רבינו ובין כך ובין כך הבצלים עצמן בהיתרן הם עומדין משום דאיכא לפרושי אסורים ומותרין אבצלים עצמן קאי וכן פירש ר"ש וז"ל אם השחירו העלין בידוע שהן גדלין ומוסיפין ואתו גדולי שביעית ומבטלין העיקר אע"פ שהוא מרובה שובא ע"כ. אבל בירושלמי משמע כדברי רבינו דאמרינן עלה דמתניתין כיני מתני' שחורין אסורין וירוקין מותרין ומה בא לחדש עלה דמתני' אלא אתא לפרושי שהעלין השחורין אסורין והירוקים מותרין והא גרסינן עלה רבי יוסי בשם רבי יוחנן בצל שעקרו ושתלו מכיון שהשחיר מתעשר לפי כולו טעמא דשתלו אבל אם לא שתלו אף על גב דהשחיר אין מתעשר לפי כולו אמר רבי חייא בשם רבי יוחנן בצל שעקרו ושתלו מכיון שהשחירו מתעשר לפי כולו טעמא דשתלו והשחירו אבל ירדו עליו גשמים אין מתעשר לפי כולו וכל זה מבואר כדברי רבינו:

כא בצל שעקרו בשביעית. שם רבי זעירא אמר מכיון שרבה עליו החדש מותר ושקיל וטרי תלמודא טובא ומשמע דהלכתא הוא והגרינן התם רבי אבהו שאל לארבל ואתקבל גבי אבא בר בנימין אתון שאלין ליה באלין בצליא והורי לון הדא דרבי זעירא מכיון דרבה החדש עליו מותר המתון סמיכין עלוי א"ל אני לא אמרתי אלא במרוככין אמר רבי יהודה בר פזי אנא ידע רישה וסופה כד שמע רבי הילא ורבי אמי פליגין שמע מיניה ע"כ. פי' אמר אנא ידע כי בתחלה הורה לגמרי להיתר בכל גוונא אלא אחר ששמע שיש חולקין לא רצה שיסמכו עליו ונשמט בטענת אני לא אמרתי אלא במורככין אבל לעולם כרבי זעירא ס"ל ולא שבקיה הוראתו מפני השמטתו שלא רצה שיסמכו עליו במלתא דאיכא פלוגתא ונתבארו דברי רבינו באר היטב ונסתלקה השגתו של הראב"ד ז"ל:

כב הפירות שיוציא האילן בשביעית וכו'. משנה פ"ח תאנים של שביעית אין קוצין אותן במוקצה ופי' רבינו מקום שמשטחין בו התאנים והענבים והחרבה כששפה אבל י"מ מוקצה כלי מיוחד לקצוץ בו התאנים חרבה היינו סכין ובני הפירושים אמה דלעולם בעי לבנויי ואמרינן בת"כ לא תבצור כנגד הבוצרים מכאן אמרו תאנים של שביעית אין קוצין אותה במוקצה וכולה מתני' מייתי לה התם וכתב ר"ש וכל מאי דאסרינן הכא היינו מן המשומר אבל מן המופקר שרי כי אורחיה כדמוכח בירושלמי את ספיח קצירך לא תקצור וכו' מן השמור בארץ אין את בוצר את בוצר אבל בוצר כדרכך אבל בוצר את כדרכך מן המופקר ע"כ. ומשמע את השמור בארץ אין את בוצר אבל בוצר את כדרכך מן המופקר וק"ל עליה והלא כל השדות הפקר הם בשביעית וכי איצטריך קרא שלא יבצור כדרך הבוצרים למי שעבר ושמר כרמו ולא הפקירו ואפשר שמפני קושיא זו השמיט רבינו זה הירושלמי ואפילו תימא דשמור הוא מה שבתוך הבתים או בגנות והכתיב את ספיח קצירך לא תקצור שלא תקצור כדרך הקוצרים ובשם קציר בשדה הוא ולא בבתים ובגנות והפי' נמצא בגנות דרך עראי הוא ולא מוקמינן קרא אלא במה שהוא קציר דהיינו גם במופקר

משנה למלך

פ"ד יח ואם לאו אסורים כספיחי שביעית. עיין בפירוש המשנה ובמשרים ח"א סימן פ"ג:

כד מצות עשה להשמיט וכו׳. ומ״ש וכן אם אסף כל פירותיו לתוך וכו׳. במכילתא והשביעית תשמטנה שלא יאמר אדם מפני מה אמרה תורה וכו׳ לא שיאכלו העניים הריני מכניסה לתוך ביתי ומחלקם לעניים ת״ל והשביעית תשמטנה וכו׳ מגיד שפורץ בה פרצות אלא שגדרו חכמים מפני תיקון העולם כלומר שגדרו שלא יפרון פרצות בשדהו אבל לגדור ודאי שהוא עובר ומבטל מצות עשה אף אם דעתו להפקירם אח״כ: ומ״ש ויש לו להביא וכו׳. משנה פ״ח דשביעית (משנה ז):

כה אין שביעית נוהגת אלא בא״י בלבד וכו׳. ירושלמי פ״ו דשביעית (הלכה א׳) ומשנה בספ״ק דקידושין (דף ל״ו:) כל מצוה שהיא תלויה בארץ אינה נוהגת אלא בארץ:

הדברים כל שיכול לשנות משנה: **כד** מצות עשה להשמיט כל מה שתוציא הארץ בשביעית שנאמר והשביעית תשמטנה ונטשתה. וכל הנועל כרמו או סג שדהו בשביעית ביטל מצות עשה. וכן אם אסף כל פירותיו לתוך ביתו. אלא יפקיר הכל ויד הכל שוין בכ״מ שנאמר ואכלו אביוני עמך. ויש לו להביא לתוך ביתו מעט כדרך שמביאין מן ההפקר. חמש כדי שמן חמשה עשר כדי יין. ואם הביא יתר מזה מותר: **כה** אין שביעית נוהגת אלא בארץ ישראל בלבד שנאמר כי תבואו אל הארץ וגו׳. ונוהגת בין בפני הבית בין שלא בפני הבית: **כו** כל שהחזיקו בו עולי בבל עד כזיב אסור בעבודה וכל הספיחין שצומחין בו אסורין באכילה. וכל שלא החזיקו בו אלא עולי מצרים בלבד שהוא מכזיב ועד הנהר ועד אמנה. אע״פ שהוא אסור בעבודה בשביעית. *הספיחין שצומחין בו מותרים באכילה. ומהנהר ומאמנה והלאה מותר בעבודה בשביעית: **כז** סוריא אע״פ שאין שביעית נוהגת בה מן התורה גזרו עליה שתהיה אסורה בעבודה בשביעית כארץ ישראל. כדי שלא יניחו ארץ ישראל וילכו וישתקעו שם. אבל עמון ומואב ומצרים ושנער אע״פ שהם חייבות במעשרות מדבריהם אין שביעית נוהגת בהן:

עבר

*[נפירושו כתב רבינו נאכל ולא נאכל לענין גדולין וכאן לענין ספיחים ועיין בכ״מ]:

צמוסקר. ואפשר לארץ דילפינן לה מדכתיב את ספיח קצירך ענבי נזיריך משמע שמור ולא מופקר ושביק ליה לקרא דאיהו דחיק ומוקי אנפשיה ורבינו לא הוצרך להזכיר דין זה לפי שהתבואה וכל הספיחים גזרו עליהם ואפי׳ ע״י שינוי אסור וכתב הדין גבי פירות האילן דסתם אילנות שמורים הם בבתים או בגנות אבל בזמן שהיו הספיחים מותרים אפי׳ שלא ע״י שינוי היו מותרים:

כד מצות עשה להשמיט וכו׳. זה מבואר בכתוב ובת״כ:

כה אין שביעית נוהגת אלא בא״י. ג״ז מבואר בכתוב ובת״כ כי תבואו יכול משבאו לעבר הירדן ת״ל הארץ ארץ המיוחדת וכו׳ ולא נהגה שמיטה עד שהיה כל אחד מכיר חלקו שנאמר שדך כרמך ואחר י״ד שנה התחילו למנות דשנת כ״א לביאתם לארץ עשו שמטה נמצאת למד שאינה תלויה בבנין הבית:

כו כל שהחזיקו בו וכו׳. ריש פ״ו משנה כלשון רבינו וכבר כתבתי שהנוסחא המדוייקת מאמנה ולחוץ ואמנה וכזיב עצמן כלחוץ:

כז סוריא אע״פ שאין שביעית נוהגת בה וכו׳. שם במשנה עושין בתלוש בסוריא אבל לא במחובר דשין וזורין ודורכין ומעמרין אבל לא קוצרין ולא בוצרין ולא מוסקין ואמרינן בירושלמי אמר רבי אבהו שלא יהו הוקעין ומשתקעין שם והדר אמר ובתלוש למה הוא מותר מן גו דו חמי רווחא קריב לא נפיק כלומר כיון שימצא לו בקירוב ריוח מעט בשביעית לא נפיק מא״י להשתקע בח״ל:

עבר

ונוהגת בין בפני הבית וכו׳. בפרק השולח (גיטין דף ל״ו) לגבי פרוזבול רבי היא דתניא וזה דבר השמטה שמוט בשתי שמטות הכתוב מדבר אחת שמטת קרקע ואחת שמטת כספים בזמן שאתה משמט קרקע אתה משמט כספים ובזמן שאי אתה משמט קרקע אי אתה משמט כספים ופירש רש״י אע״ג דהלל בבית שני הוה ס״ל לאביי דבבית שני הואיל ולא היה היובל נוהג לא נהגו שמיטין מדאורייתא ודאמרי׳ בערכין מנו יובלות לקדש שמיטין מדרבנן קאמר [ומצאתי בתלמידי רבינו יצחק הלוי שכתב במס׳ גיטין] *בירושלמי מניין שאין השמטה נוהגת אלא בזמן שיובל נוהג שנאמר וזה דבר השמטה שמוט אהת שמטת יובל ואחת שמטת שביעית אבל בת״כ ראיתי דשביעית נוהגת בזמן שאין יובל נוהג ואומר אני שהוא מחלוקת עכ״ל. ומדברי רבינו פה נראה שהוא סובר דאף שלא בפני הבית נוהגת מן התורה ופסק כההיא דת״כ משום דמשמע דההיא כחכמים דפליגי עליה דרבי והלכה כרבים אבל קשה שהרי כתב בפרק ט׳ ההיא דקתני רבי בזמן שאתה משמט קרקע אתה משמט כספים ועוד דההיא דפרוזבול ליתא אלא אליבא דרבי וכיון שרבינו פסקה לההיא דפרוזבול משמע דסבר לה כרבי והיאך נאמר שכאן פסק כחכמים לפיכך נ״ל דלעולם כרבי ס״ל ול״ק שהוא ז״ל מפרש הא דאמר רבי בשתי שמטות הכתוב מדבר אחת שמטת קרקעות לא אשמטת קרקעות בשביעית קאמר דההיא לעולם נהגה אף שלא בפני הבית אלא ליובל קרי שמטת קרקעות שהרי השדות חוזרות לבעלים וכמבואר בדבריו רפ״ע וכן פירש ר״ת אבל קשה שכתב רבינו בפירוש בזמן שאין היובל נוהג אינו נוהג אחת מכל אלו חוץ משביעית בארץ והשמטת כספים בכל מקום מדבריהם הרי שכתב כשביעית בזמן שאין היובל נוהג אינה אלא מדבריהם ואפילו שביעית דקרקעות וי״ל דמדבריהם דקאמר לא קאי אלא להשמטת כספים דסמיך ליה דאילו שמטת קרקעות מדאורייתא נמי נהגא בכל זמן ואי הוה אמרינן שמה שכתב רבינו כאן דנוהגת אף שלא בפני הבית מדרבנן הוה ניחא אבל פשטא דמילתא דמדאורייתא קאמר:

כו כל שהחזיקו בו עולי בבל וכו׳. משנה בפ״ו דשביעית (מ״א) ג׳ ארצות לשביעית כל שהחזיקו בו עולי בבל מארץ ישראל ועד כזיב לא נאכל ולא נעבד וכל שהחזיקו בו עולי מצרים מכזיב ועד הנהר ועד אמנה נאכל אבל לא נעבד ומן הנהר ומאמנה ולפנים נאכל ונעבד ומפרש רבינו נאכל ולא נאכל לענין הספיחים. ובמשנה לא פירש כן:

כז סוריא אע״פ שאין שביעית נוהגת בה וכו׳. משנה ב׳ שם עושים בתלוש בסוריא אבל לא במחובר דשין וזורין ודורכין ומעמרין אבל לא קוצרין ולא בוצרין ולא מוסקין ובירושלמי (הלכה) אמר ר׳ אבהו שלא יהו הולכים ומשתקעין שם בתלוש למה הוא מותר מן גו דו חמי רווחא [קריב] לא נפיק: **אבל** עמון ומואב ומצרים ושנער וכו׳. פ״ד דידים (משנה ג) מתוך מחלוקת ר״ט ור״א ב״ע מתבאר שמותר לזרוע בהם בשביעית:

*[גרסינן בירושלמי כך היא וזה דבר השמיטה שמוט ר׳ אומר שני שמיטין שמיטה ויובל בשעה שהיובל נוהג השמיטה נוהגת מדברי תורה]

עבר

משנה למלך

כד מצות עשה להשמיט כו׳. עיין בהראב״ד פ״ה דעדיות משנה א׳ דגרים ובה״א אין אוכלין אלא בטובה וכתב דטעמייהו דב״ה משום דגזרי שביעית את ו שאר שבוע כדי שלא יהא אדם רגיל ליכנס בשדה חבירו שלא מדעתו אבל מן התורה ודאי מותר דכתיב והשביעית תשמטנה ונטשתה כו׳ וכבר הביא הר״ן דברי הראב״ד הללו בפ״ד דע״ז אמתניתין דשם דיש לה גנה או חרבן יע״ש. (*א״ה עיין מ״ש הרב המחבר):

כה ונוהגת בין בפני הבית בין שלא בפני הבית. מ״ש מרן דרבינו מפרש הא דא״ר בשתי שמטות הכתוב מדבר אחת שמטת קרקעות לאו אשמיטת קרקעות דשביעית כו׳. אני תמיה על מרן דהא אף לר״א דס״ל דפי׳ שמטת קרקע הוא יובל מ״מ מודה דשמיטת כספים כולל כל דין השביעית דהיינו חרישה וזריעה וכספים דלגמרי הוקש שביעית ליובל לומר דבזמן שאין היובל נוהג אין שביעית נוהגת מכל וכל ומאי דקאמר שמטת כספים לפי שאין דין זה נוהג ביובל וכ״כ בפ״ק דקידושין (דף ל״ח). ואפשר היה לומר דס״ל למרן דהי הוקש שביעית ליובל היינו במאי דדמי ליובל משום דביובל חוזרות השדות מלוקה למוכר ובשמטת כספים כמו כן מופקעין מאלוה ללוה וקרא דהשמטה שמוט בשמטת כספים איירי וה״ק בשתי שמטות הדומות זו לזו איירי קרא בזמן שהיובל נוהג שחוזרת השדות מלוקח למוכר שמטת כספים ג״כ שמופקעים ממלוה ללוה נוהגת אבל חרישה וזריעה בשביעית מעולם לא הוקשה ליובל ונוהגת אף בזמן שאין היובל נוהג. ומה שהביא רש״י מהירושלמי שאין השמטה נוהגת אלא בזמן שהיובל נוהג והביא רבי היא ובדמוכח בירושלמי פרק בתרא דתרומות ופרק השולח, היה אפשר לדחוק לומר דהתם נמי בשמטת כספים איירי. אך המדקדק היטב בדברי הירושלמי יראה דלרבי חרישה וזריעה בשביעית נמי הוקשה ליובל. ומלבד כל זה יש לתמוה דבפ״ק דמועד קטן (דף ב׳) אמרי׳ וחרישה בשביעית מי הרי אמר אביי בשביעית בזמן הזה ורבי היא כו׳. הרי סוגיית הגמרא מוכחת בהדיא דאליבא דרבי חרישה דשביעית בזמן הזה אינה כי אם מדרבנן וא״כ הדרא קושיין לדוכתה דרבינו מוכח שטרא גבי תרי דגבי פרוזבול פסק כרבי וגבי חרישה וזריעה דשביעית פסק כרבנן דפליגי עליה דרבי דלית להו היקשא:

כו כל שהחזיקו בו עולי בבל כו׳. תנן בריש פ״ו ממסכת שביעית ג׳ ארצות לשביעית כל שהחזיקו עולי בבל כו׳ לא נאכל ולא נעבד וכל שהחזיקו עולי מצרים כו׳ נאכל ונעבד ע״כ. ופי׳ הר״ש לא נאכל לאחר שביעית בלא ביעור ולא נעבד בשביעית כו׳ ונאכל לאחר הביעור וקסבר קדושה ראשונה לא קדשה לעתיד ומ״מ לענין עבודה החמירו דלא נעבד ע״כ. ורבינו בפי׳ המשנה פירש וענין לא נאכל ולא נעבד שאסור לנו עבודת הארץ ההיא ואם תעבד ע״י אחר אסור לאכול ממה שתוציא ומה שאמר נאכל אבל לא נעבד ר״ל שאינו מותר עבודתה ואם נעבדה יהיה כל הצומח בה נאכל בקדושת שביעית ע״כ ס״ל לרבינו שאין חילוק בין כבוש מצרים לכבוש בבל אלא היכא דנעבדה בשביעית דכבוש בבל אסור באכילה כיון שנעשה באיסור וכבוש מצרים מותר באכילה אבל לעולם צריך לאוכלו בקדושת שביעית ונראה דלרבינו כל מה שתולדה הארץ בכבוש מצרים אינו נאכל לאחר הביעור בין מה שתולדה בהיתר כגון פירות האילן או אם נעבדה בשביעית דלרבינו פירות כבוש מצרים יש בו כל דין שביעית. ובסברת הר״ש אני מסתפק במ״ש דכבוש מצרים נאכל לאחר הביעור אם קודם הביעור יש בו קדושת שביעית באכילתה או לא ומן הסברא נראה דאין בו קדושת שביעית כלל דכל דבר שיש בו קדושת שביעית צריך ביעור ודוחק הוא בעיני לחלק בין חיובא דביעור לחיובא דקדושת שביעית אך משמע דבריו נראה דדוקא לאכול אחר הביעור הקלו בכבוש מצרים אך לשאר דברים לא הקלו ויש בהם קדושת שביעית. אך אליבא דרבינו פשיטא לי דאין חילוק כלל וכיון שיש בו קדושת שביעית אינו אוכל אחר הביעור ובפירקין פירות דנאכל ואינו נאכל הוא לענין ספיחים כלומר דספיחים שאין איסורם כי אם מדרבנן וכמ״ש בראש הפרק לא גזרו בכבוש מצרים אבל כל שאר דיני שביעית נוהגים בכבוש מצרים ור״ע כתב שפירוש הר״ש הוא עיקר. הן אמת שפי׳ הר״ש לא יכולתי לכולמו מההיא דתנן בפ״ט ג׳ ארצות לביעור יהודה ועבר הירדן וכו׳ ועבר הירדן לא היה מכיבוש בבל וכמו שכתב הראב״ד בפירקין אלמא ביעור נוהג אף במה שלא כבשו עולי בבל וצ״ע. ואל תשיבני ממ״ש מרן על דברי הראב״ד דאין אנו יודעים אם כבשו עולי בבל קצת ארצות מעבר הירדן מ׳ שדברים אלו הם מתמיהים שאם כבשו עולי בבל קצת ארצות מעבר הירדן למה כתב רבינו שעבר הירדן שביעית נוהגת מדבריהם היה לו לומר דבארצות שכבשו עולי בבל יהיה שביעית נוהגת מן התורה אלא ודאי דס״ל דעבר הירדן לא היה מכיבוש בבל ומ״מ נראה דהר״ש ור״ע ס״ל דעבר הירדן היה מכיבוש בבל ודוחק ובעת הדבר צריך אלני תלמוד. ומדברי הר״ש בפ״ד ממסכת ידים נראה מתחילת דבריו דספוקי מספקא ליה אם עבר הירדן היה מכיבוש בבל אי לא יע״ש ומדברי התוס׳ בפ״ק דיבמות (דף ט״ז) ד״ה עמון נראה דס״ל דעבר הירדן המוזכר בפ״ט ממסכת שביעית היה מכבוש בבל אלא שכתבו דהוא דוקא בארץ סיחון ועוג שלא היתה של עמון ומואב ואף למה שכתבנו עוד בשם ר״ת דס״ל דעבר הירדן דפ״ט היה מכיבוש בבל ובפירות נאכל והינו נאכל נראה דס״ל כפי׳ הר״ש דהיינו נאכל לאחר הביעור שהרי הכריחו ממתניתין דפ״ט דעבר הירדן קדשו עולי בבל אלמא ס״ל דכל מקום שיש ביעור הוא מכבוש בבל והיינו כדברי הר״ש דאילו לרבינו אין להכריח משם דעבר הירדן יהיה מכבוש בבל וכמבואר:

כז אבל עמון ומואב ומצרים וכו׳. תניא בפ״ק דחגיגה (דף ג׳) נמנו וגמרו עמון ומואב מעשרין מ״ע בשביעית כו׳ ופירש״י נמנו וגמרו והתקינו שיהו ישראל הדרין בעבר הירדן במה שכבשו מסיחון ועוג ארץ עמון ומואב מעשרין עכשיו מ״ע בשביעית שכן היו זורעין בשביעית כדאמרינן לקמן שלא קדשה עולי גולה בקדושת הארץ ע״כ. ואני תמיה על זה דהא תנן בריש פ״ו דמס׳ שביעית וכל שהחזיקו בו עולי מצרים נאכל אבל לא נעבד אלמא לעבודה אף במה שלא היה מכיבוש בבל כיון שהיה מכיבוש מצרים אסור בעבודה וכפ״ק דיבמות (דף ט״ז) פי׳ רש״י גם כן דאף מה שהיה מכיבוש מצרים כיון שלא היה מכיבוש בבל זורעין בשביעית ולי נהו דברי רש״י מסוגיית הגמרא ליכא קושיא כלל מתרי טעמי חדא דאפשר דהאי עמון ומואב לא איירי בעמון ומואב שנתקדש ע״י כיבוש משה אלא בשאר עמון ומואב שלא

כח **עבר** הירדן שביעית נוהגת בה מדבריהם. בירושלמי פרק ו' דשביעית רבי יצחק בר נחמן וכ"ל שאל לרבי חנינא הקונה מעמון ומואב מהו [א"ל קשיתי קמי רבי יוסא לית עמון ומואב דמשה] אמר רבי מנא קשיתה קמי רבי חגיי לית עמון ומואב דמשה לית עמון ומואב דר"א בן עזריה אמר רבי יוסי בר בון כתיב כי חשבון עיר סיחון מלך האמורי היא צריכה לר"ש טהרה מיד סיחון ועוג או לא טהרה אין תימר טהרה חייבת אין תימר לא טהרה פטורה אמר ר' תנחומא הכל רש לרשת את ארצו שיתי את ארצו חולין לפניך משמע בפדיא דחייבת בשביעית ומתניתין היא בפ"ט דשביעית (משנה ב) ג' ארצות לביעור יהודה ועבר הירדן והגליל ומשמע לרבינו שאין חיובה אלא מדבריהם. ומ"ש רבינו וספיחי סוריא ועבר הירדן מותרים באכילה לא יהיו ארצות אלו חמורים וכו' כתב עליו הראב"ד מה היה צריך להביאו מק"ו הרי לא החזיקו עולי בבל עכ"ל. וי"ל דאין אנו יודעים אם כבשו עולי בבל קצת ארצות מעבר הירדן ומסוריא שהיו בבית שני מלכים תקיפים כמו שמצינו בינאי המלך שכבש ששים עיר כדאיתא בקידושין פרק האומר:

כח עבר הירדן שביעית נוהגת בה. לא נתבאר בדברי רבינו אם נוהגת בשלום ובמתוכר ומסתברא דנוהגת דומיא דא"י שכבשו עולי מצרים ולא כבשו עולי בבל: וספיחי סוריא ועבר הירדן וכו'. השיג הראב"ד מה היה צריך להביאו מק"ו הרי לא החזיקו עולי בבל ע"כ. ויש להרך דאי מהאי טעמא ה"א אם יש מקומות בעבר הירדן או בסוריא שכבשו בהם עולי בבל והוי כאילו החזיקו בהם והיו ספיחים אסורים להכי מייתי לה מק"ו א"כ אע"ג דלא החזיקו בהם עולי בבל ה"א עשו חיזוק לדבריהם כשל תורה בשביעית עצמה קמ"ל דאין סברא להחמיר עליהם יותר מאותן שכבשו עולי מצרים:

כט עכו"ם שקנה קרקע בא"י וכו'. זה מבואר דלא שייך גזירה בשל עכו"ס, ומ"ש רבינו בפירוש המשנה לא נאכל ולא נעבד ואם היעבד ע"י אחר אסור לאכול ממה שתוציא ע"כ איירי בשנעבדה באיסור כגון ישראל אבל אם עבדה העכו"ס עכו"ס לא נצטוה ולפיכך מותר לאוכלן הילכך אם עבדה ישראל אע"פ שהיא של עכו"ס כיון שנעשה איסור בעבודתה אין אוכלין את פירותיה ומדייק רבינו טעמא שלא גזרו על הספיחים משמע דפסק כמ"ד אין קנין לעכו"ס בא"י ופלוגתא היא בפרק השולח וכ"כ בפ"ק דתרומות עכו"ס שקנה קרקע בא"י לא הפקיעה מן המצות הילכך פירותיו מותרין שהרי לא נעשה בהם איסור וספיחין מותרין שהרי לא גזרו עליהם וזה דרך נכון לקיים דברי רבינו ולא כמו שכתב בעל הכפתור ופרח עיין בסמ"ג כי לפי דבריו כל ישראל הדרים בא"י אוכלין פירות שביעית באיסור ומיהו כתב לבסוף ואל הרב יש לי להאמין אף על שמאל שהוא ימין. ומיהו כיון שאין קנין לעכו"ס להפקיע קדושת הארץ כי דפירותיהן וספיחיהם מותרין מ"מ צריך לאכלן בקדושת שביעית הילכך יש למצוא טעם על מה סמכו שאין מדקדקין בדבר ועושין סחורה בפירות שביעית ונוהגין בה כשאר השנים וי"ל דסמכו להם על הגאונים דפסקו הלכה כרבי דאמר שביעית בזמן הזה דרבנן וכיון דעיקרו מדרבנן ואיכא מ"ד יש קנין לעכו"ס להפקיע הארץ מקדושתה סמכו עליו במילתא דרבנן אבל מדברי רבינו נראה דפסק כרבנן דאמרי שביעית בזמן הזה דאורייתא שהרי כתב סתם מ"ע להשמיט וכו' ולא חילק כאשר עשה פ"א מהל' תרומות לענין תרומות ומעשרות וכ"כ פ"ט מהלכות אלו וז"ל ואין פרוזבול מועיל אלא בשמיטת כספים בזמן שהיא מד"ס אבל שמיטה של תורה אין הפרוזבול מועיל בה ע"כ משמע דאפילו בזמן הזה השמטה היא של תורה הילכך יש להזהר לנהוג בפירות שביעית הנלקחים מן העכו"ס קדושת שביעית אע"פ שפירותיהם וספיחיהם מותרין ואין טעונין ביעור מ"מ קדושת שביעית יש בהם שהרי לא הופקעה קדושתם ע"י קנין העכו"ס ולפיכך אם עבד ישראל הקרקע אע"פ שהיא של העכו"ס איסורא עבד כאילו היה ביד ישראל ואין הפירות נאכלין שנעבדה בהם עבירה לפי שכל המקומות שדרין בהם ישראל בזמן הזה הם מכבוש עולי בבל והיינו דתנן מא"י ועד כזיב לא נאכל ולא נעבד והספיחין לעולם מותרים. וראיתי לבעל הכפתור ופרח שכתב וז"ל נמצא לפי זה שכבוש עולי בבל אינו נאכל ואינו נעבד ע"י עכו"ס וכן נראה נמי לפי דברי הראב"ד וזכרנוהו בפרק שאחר זה גבי פזקה ולא מסתברא לי דא"כ היה משיג על רבינו הכא ומה שנ"ל מכוון להלכה לפי שיטת רבינו כתבתי:

עיירות

כח *עבר הירדן שביעית נוהגת בה מדבריהם. וספיחי סוריא ועבר הירדן מותרין באכילה. לא יהיו ארצות אלו חמורין מארץ ישראל שהחזיקו בה עולי מצרים:

כט עכו"ם שקנה קרקע בארץ ישראל וזרעה בשביעית פירותיה מותרין. שלא גזרו על הספיחין אלא מפני עוברי עבירה. והעכו"ם אינן מצווין על השביעית כדי שנגזור

השגת הראב"ד

*עבר הירדן שביעית נוהגת בה. א"א עבר הירדן מה היה צריך להביאו מק"ו הרי לא החזיקו עולי בבל וכן סוריא:

כט **עכו"ם** שקנה קרקע בא"י וכו'. כתב על זה בעל כפתור ופרח בפרק מ"ז תימה על זה אמאי פירותיו של עכו"ס מותרים מזה הטעם שכך שנינו לא נאכל ולא נעבד והרב עצמו פירש שאם תיעבד על ידי אחר אסור לאכול ממה שתוציא וזה אפילו בקרקע העכו"ס שאם היה דעת הרב שאינו נעבד ר"ל בקרקע ישראל אבל בקרקע העכו"ס נעבד א"כ היה בא מטעם יש קנין ואם הוא כן לא היה צריך ז"ל לזכרון ספיחים ומ"ש ז"ל פה שלא גזרו על הספיחים וכו' אלא ודאי הוא שספיחי ישראל בקדושת עזרא אסורים משום גזירה אבל לזרוע אסור מן התורה והעכו"ס אינם מצווים על השביעית ומה"ה אין לנו לגזור עליהם ולאסור ספיחים אבל מה שהוא אסור מן התורה מפני שבת הארץ וקדושתה לא הופקע אותו איסור בקנינו מטעם שאין קנין לעכו"ס בארץ ישראל להפקיע מידי מעשר ושביעית שהרי אינם חייבים במעשר ואפילו הכי פירותיהם חייבים ה"נ אינם חייבים בשביעית אבל בפירותיהם נוהג שביעית שהרי ביטול גזירת ספיחים לא התיר עבודה בשביעית וכמו שכתב הוא ז"ל בהלכות שמטה שהספיחים מותרים והעבודה אסורה ואין לומר מי שספיחיו אסורים פירותיו ומי שספיחיו מותרים פירותיו מותרים שהרי איסור הפירות אינו בא מכח הספיחים אלא איסור הספיחים בא מכח איסורי הפירות ותלי תניא בדלא תניא והיאך נהלה היתר פירות העכו"ס מפני היתר ספיחיו והספיחים אסורים משום גזירה לא הפירות וכיבוש עולי מצרים אם עבדו ישראל אסור מדרבנן ולזה אם עבדו העכו"ס נאכל הוא וממשנת אינו נאכל ואינו נעבד נראה בפירות שפירות העכו"ס בעבודתו שהם אסורים ולזה לא מצא הרב היתר לפירות העכו"ס בשביעית אלא משום שהעכו"ס אינם מצווים על השביעית דאי לאו הכי לכתוב פירות העכו"ס בשביעית מותרים ולשתוק ע"כ לשונו והאריך עוד ובסוף דבריו כתב ואל הרב יש לי להאמין אף על שמאל שהוא ימין ובפרק חלק בענין בני כנען שבאו לדון עם ישראל בענין שאמר להם אלכסנדרוס החזירו להם תשובה וכו' הניחו שדותיהם כשהם זרועות וברחו ואותה שנה שביעית היתה וסמכו ישראל עליהם א"כ מה שזרע העכו"ס בקרקעו בארץ ישראל מקודשה שניה בשביעית אסור אבל ספיחיו מותרים ובקדושה ראשונה אם זרע העכו"ס נאכל הוא וכ"ש שספיחיו מותרים אבל לא נעבד לישראל ואם עבדו אסור דקדושה דרבנן יש בו עכ"ל. וכל דבריו הם שלא בהשגחה שמה שהוקשה לו מדקתני לא נאכל ולא נעבד ופירש רבינו שאם היעבד על ידי אחר אסור לאכול ממה שתוציא יש לומר שאע"פ שבפירוש המשנה כתב כן כאן בפרק זה פירשה לענין ספיחים ועוד מה שכתב בפירוש המשנה שאם תיעבד על ידי אחר אסור לאכול וכו' היינו דוקא בשאותו אחר ישראל אבל אם הוא עכו"ס מותר ומ"ש עוד אבל מה שהוא אסור מן התורה מפני שבת הארץ וקדושתה לא הופקע וכו' לא דק דבהדיא כתב רבינו בפ"ס ובפ"ו דשמיטת קרקע בזמן שאין היובל נוהג אינו אלא מדבריהם ומ"ש לא נפקע אותו איסור בקנינו מטעם שאין קנין לעכו"ס בארץ ישראל להפקיע מידי מעשר ושביעית אשתמיטתיה מה שכתב רבינו בפ"א מהלכות תרומות שמה שאמרו אין קנין לעכו"ס בארץ להפקיע מן המצות היינו לענין שאם חזר ישראל ולקחה ממנו אינה ככיבוש יחיד אלא הרי היא כאילו לא נמכרה לעכו"ס מעולם אבל בעודה ביד עכו"ס מופקעת היא ומה שפירותיהם חייבים במעשר אינו אלא כשמירחם ישראל דוקא. ומ"ש ה"נ אינם חייבים בשביעית אבל בפירותיהם נוהג שביעית שהרי ביטול גזירת ספיחים לא ביטל עבודה בשביעית וכמו שכתב הוא ז"ל שהספיחים מותרים ועבודה אסורה ע"כ הדבר ברור שאינה ענין זו לזו דהתם בשדה ישראל שהחזיקו בה עולי מצרים ולא עולי בבל והכא בשדה עכו"ס. ומ"ש ואין לומר מי שספיחיו אסורים וכו' עד ולשתוק אילו היה יורד לסוף דעת רבינו לא היה כותב כן שמה שכתב רבינו ולא גזרו על הספיחים לא לתת טעם להיתר פירות מזרע העכו"ס בשדהו בא כמו שנראה מדברי כפתור ופרח. שפירוש דברי רבינו כך הם עכו"ס שקנה קרקע בארץ ישראל וזרעה

משנה למלך

שלא עשרו בטיהון ורבים מגדולי המורים סוברים כן וכל שלא היה לא מכבוש ראשון ולא מכבוש שני נעבד בשביעית אף שחייב בתרומות ומעשרות מדרבנן מ"מ לעבודת שביעית אוקמוה אדין תורה מפני תקנת עניים והיינו דתנן בפ"ו דשביעית ומאמנה ולפנים נאכל ונעבד ופשיטא דאיצטריך לאשמועינן במקומות שחייבים בתרומה מדרבנן דאפ"ה בשביעית לא גזרו ולפי זה היה נראה דדוקא כה"ג גמור כגון מצרים ובבל ועמון ומואב שכל אלו לא נתקדשו לא בכיבוש ראשון ולא בכיבוש שני יש חיוב בהם בשביעית במעשרות אבל בכבוש מצרים כיון שביעית נוהגת בו אף שאינו אלא מדרבנן מ"מ אין תרומה נוהגת בהם בשביעית וטעמא דמילתא הוא משום דכיון דשביעית נוהגת בהם הרי חייב להשמיט מדרבנן כל מה שתוציא הארץ בשביעית דכל דתקון כעין דאורייתא תקון וכיון שכן פטור מן המעשר מטעם הפקר דמאי טעמא אין מעשר בכיבוש בבל בשביעית וכמבואר וכן נראה מדברי רבינו בפ"ו מהלכות מתנות עניים דין ה' שנת השמטה כולם הפקר כו' ובחוצה לארץ שאין בה שמטת קרקע מפרישין בארץ מצרים ובעמון כו' מתוך דבריו נראה דדוקא בח"ל גמור מפרישין בשביעית מעשר לפי שאין בה שמטת קרקע אבל בשאר ארצות אף שלא היו מכבוש בבל אין מעשר נוהג בהם בשביעית וזהו שלא פירש כיבוש מצרים מה יוציאו בשביעית מ"ע או מע"ש וכן סוריא מה יהיה דינו בשביעית לפי שאלו כיון ששביעית נוהג בהם אין בהם תרומות ומעשרות בשביעית ומה שכתב בתחלת דבריו שנת השמטה כו' כולל כל המקומות ששביעית נוהג בהם בין שיהיה מן התורה או מדרבנן אין בהם תרומות ומעשרות בשביעית ומ"מ קשה לדרך זה הא דאמרינן בחגיגה וביבמות עלה דהך דעמון ומואב הרבה כרכים כבשו עולי מצרים ולא כבשום עולי בבל וקדושה ראשונה קדשה לשעתה ולא קדשה לעתיד לבוא והניחום כדי שיסמכו עליהם עניים בשביעית משמע דאף מה שהוא כבוש מצרים כיון שאינו כבוש בבל חייב במעשר בשביעית. והסבור הייתי לומר דמאי דקאמר כדי שיסמכו לאו משום מתנות איירי אלא הכוונה היה שלא רצו לכובשם כדי שימצאו העניים ספיחים וכן ירקות שאם היו כובשים אלו הארצות הכל היה אסור אך עכשיו שלא כבשום אף ששביעית נוהג בהם מ"מ הספיחים מותרים ואף אליבא דהר"ש שכתבנו לעיל דאית ליה דמאי דתנן נאכל בזה לאתר הביעור מ"מ נ"ל דמודה לרבינו דספיחים אינם אסורים בכבוש מצרים כיון דאין איסורם כי אם מדרבנן משום עוברי עבירה וכמו שכתב רבינו בכבוש מצרים שהזריעה אינה אסורה כי אם מדרבנן לא גזרו בספיחים. והנה דרך זה מלבד שהוא דוחק בעיני הרואה יראה דברי רבינו ברים הלכות תרומות שכתב כל שהחזיקו וכו' והניחו אותם המקומות שהחזיקו בהם עולי מצרים ולא החזיקו עולי בבל כמשיו ולא פטרום מן התרומה והמעשרות כדי שיסמכו עליהם עניים בשביעית ע"כ. מוכח מדבריו דס"ל דכיבוש מצרים חייב במעשר מדרבנן בשביעית. ולפי זה לא ידעתי למה לא ביאר רבינו בפ"ו מהלכות מתנות עניים דין כיבוש מצרים בשביעית מה יהיה דינו לענין תרומות ועיין במ"ש מהר"ר דוד ערמאה ז"ל ברים הלכות תרומות ודוק. ועוד נ"ל דאף דנימא דעמון ומואב הוא מכיבוש מצרים אין לסברא מפני שהותרה הזריעה דאף שאסור בעבודה מ"מ כל מה שתוציא הארץ בשביעית חייב במעשר אלא שנחלקו אם מפרישין מעשר עני או מעשר שני ונמנו וגמרו שיהיו מפרישים מעשר עני משום דהרבה כרכים לא כבשום עולי בבל כדי שיסמכו עליהם עניים בשביעית בלקט שכחה ופאה ומעשר עני אבל אה"נ שהזריעה אסורה בהם וגלו הא בהא תליא. וראיתי למרן שכתב מתוך מחלוקת ר"ט וראב"ע מתבאר שמותר לזרוע בשביעית. ולא ידעתי מהיכן הוא הביאור הזה ואם היינו אומרים שחיוב המעשר בשביעית תלוי בקדושת שביעית שכל מקום ששביעית נוהג אין בו חיוב מעשר בשביעית היו דברי מרן ז"ל באים על נכון דכיון דאליבא דכ"ע חייבים במעשר ש"מ דאין שביעית נוהג. אך כבר כתבנו לעיל דמסוגיית הגמרא ומדברי רבינו ברים הלכות תרומות נראה דכיבוש מצרים חייב במעשר בשביעית ועיין במ"ש רבינו בפ"ד ממסכת ידים משנה ג' והמעיין בדבריו יראה דס"ל דכ"מ דהשמטה נוהגת אין בו מעשר בשביעית וכמ"ש בהלכות מתנות עניים וכעת הדבר צריך אגלי תלמוד. וממ"ש הר"ש ג"כ במתני' דידים יש להוכיח דס"ל דכל מקום שהשביעית נוהג אין בו תרומות שכתב אין זה עמון ומואב כו' שאפילו את"ל שלא כבשום עולי בבל ע"כ שביעית נוהג בהן כו' משמע דס"ל דכ"מ דשביעית נוהג אין בו מעשר בשביעית. אך מדברי התוס' בפ"ק דיבמות נראה דס"ל דאף כבוש מצרים חייב במעשר בשביעית וכל זה יראה המעיין כשידקדק במה שהקשה ר"ת וממה שתירץ עלה דהך דעמון ומואב יע"ש:

אבל

שנגזור עליהם: ל עיירות ארץ ישראל הסמוכות לספר מושיבים עליהם נאמן כדי שלא יפוצו עכו"ם ויבוזו פירות שביעית:

פרק חמישי

א פירות שביעית ניתנו לאכילה ולשתייה ולסיכה ולהדלקת הנר ולצביעה. מפי השמועה למדו תהיה אף להדלקת נר ולצבוע בה צבע: ב לאכילה ולשתייה כיצד. לאכול דבר שדרכו לאכול. ולשתות דבר שדרכו לשתות. כדין תרומה ומעשר שני: ג ולא ישנה פירות מברייתן כדרך שאינו משנה בתרומה ומע"ש. דבר שדרכו ליאכל חי לא יאכלנו מבושל. ודבר שדרכו להאכל מבושל אין אוכלין אותו חי. לפיכך אין שולקין אוכלי בהמה ואינו מטפל לאכול תבשיל שנפסד והפת שעפשה כדרך שאינו אוכל בתרומה ומעשר: ד ואין מבשלין ירק של שביעית בשמן תרומה שלא יביאנו לידי פסול. ואם בישל מעט ואכלו מיד מותר שהרי לא הניחן כדי לבוא לידי פסול: ה פירות המיוחדין למאכל אדם אין מאכילין אותן לבהמה לחיה ולעופות. הלכה הבהמה מאליה לתחת התאנה ואכלה אין מחייבין אותו להחזירה שנאמר ולבהמתך ולחיה אשר בארצך תהיה כל תבואתה לאכול: ו לסיכה כיצד. לסוך דבר שדרכו לסוך. לא יסוך יין וחומץ אבל סך הוא את השמן. ולא יפטם את השמן. ולא יסוך במרחץ אבל סך הוא מבחוץ ונכנס: ז שמן של שביעית אין חוסמין בו תנור וכירים. ואין סכין בו מנעל וסנדל. ואין סכין אותו בידים טמאות. נפל על בשרו משפשפו בידים טמאות. ולא יסוך רגלו בתוך המנעל. אבל סך הוא רגלו ולובש המנעל. וסך גופו ומתעגל על גבי קטבליא: ח להדלקת הנר כיצד. שמדליק את הנר בשמן שביעית עצמו. מכרו ולקח בו שמן אחר או שהחליף שמן בשמן שניהם אסורים בהדלקה. שאין מדליקין בדמי שביעית. ולא יתן השמן לתוך המדורה אלא מדליקו בנר: ט לצביעה כיצד. דברים שדרכן לצבוע בהן אף ע"פ שהן מאכלי אדם צובעין בהן לאדם

רדב"ז

ל עיירות א"י הסמוכות לספר וכו'. אע"ג דבשאר עיירות אין מושיבין שומרים לפי שהכל הוא הפקר מ"מ העיירות שהם בסוף גבול א"י מושיבין שומרים ואיכא לספוקי אם באו עכו"ם בכלל ישראל לזכות בפירות שביעית אם מונעין אותם או אין מונעין מפני דרכי שלום כדאמרינן גבי מתנות עניים ומסתברא מונעין אותם דלא דמי למתנות עניים דלית בהו קדושה אבל פירות שביעית אית בהו קדושה ואין להביא ראיה ממה שהיו מניחין שומרים בעיירות הסמוכות לספר משמע דבשאר עיירות לא היו שם שומרים ובאים אפי' עכו"ם ולוקחין מהפירות ולא היו מונעים אותם דאי לא תימא הכי בכל המקומות היו צריכין שומרים דאיכא למימר שלא היו חוששין אלא שמא יבואו העכו"ם ויבוזו כל הפירות אבל מפני המיעוט שבאים בכלל ישראל לא היו חוששין אבל אם היו שם הבעלים לעולם אימא לך שהיו מונעין אותם ועדיין הדבר צריך תלמוד:

פ"ה א פירות שביעית וכו'. משנה פ"ח דשביעית שביעית ניתנה לאכילה ולשתיה ולסיכה ותנן כלל גדול אמרו בשביעית כל שהוא מאכל אדם ומאכל בהמה וממין הצובעים ואינו מתקיים בארץ יש לו שביעית ולדמיו שביעית יש לו ביעור וכו' ואמרו בספרי והיה כל תבואתה לאכול תהיה אף להדלקת הנר אף לצבוע בו צבע כל תבואתה מלמד שאינה נאכלת אלא תבואה:

ב לאכילה ולשתיה כיצד לאכול דבר שדרכו לאכול וכו'. שם במשנה לאכול דבר שדרכו לאכול ולסוך דבר שדרכו לסוך ולא יסוך יין וחומץ אבל סך הוא את השמן וכן בתרומה ומעשר שני קל מהם שביעית שנתנה להדלקת הנר:

דבר שדרכו לאכול חי וכו'. בירושלמי עלה דמתני' כיצד דרכו לאכול וכו' אין מחייבין אותו לאכול לא פת מעופשת ולא קניבת ירק ולא תבשיל שנתקלקלה צורתו וכן הוא שביקש לאכול תרדין חיין או לכוס חיטין חיין אין שומעין לו:

ד ואין מבשלין ירק של שביעית וכו'. שם משנה כלשון רבינו ופסק כת"ק דאסר שאם נפסל בשביל התרומה ישרף הכל וגורם לפירות שביעית שלא יאכלו א"נ שלא יביא שמן של תרומה לידי פסול דשביעית עד הביעור ותו לא ולפי הפירושים אם היה דבר מועט ואכלום מיד מותר ואיתא בירושלמי אמר רבי יוסי אשתאלית לאילין דבי רבי ינאי אמרו נהגין הויק מבשלין על יד על יד ואוכלין:

ה פירות המיוחדין למאכל אדם וכו'. פ"ה תוספתא כלשון רבינו ויליף לה מדכתיב בארצך תהיה כל תבואתה לאכול והיא דעת רבינו אלא שהוא תפס רישיה דקרא דאי לאו הכי לא משמע מסיפיה דקרא מידי:

ו לא יסוך יין ושמן וכו'. משנה היא כתבתיה לעיל: ולא יפטם את השמן וכו'. כל החלוקות האלו הם בתוספתא פ"ה ובירושלמי:

ח להדלקת הנר כיצד וכו'. איתא בירושלמי פרק ז' וה"ה לכל הפירות של שביעית דקיימא לן אהרון נתפס והפרי עצמו אסור ויתבאר לקמן בעזרת האל: ולא יתן השמן לתוך המדורה. שם בתוספתא:

ט לצביעה כיצד וכו'. אמר הכתוב לכם לכל צרכיכם ומיבעיא לן בירושלמי אוכלי בהמה מהו לעשות מהם צבעונין לאדם מה אם אוכלי אדם שאין עושין מהם מלוגמא לאדם עושין מהם צבעין לאדם אוכלי בהמה שעושין מהם מלוגמא לאדם לא כ"ש שעושין מהם צבעין לאדם והתם איבעיא מהו לעשות אוכלי בהמה צבעין לבהמה דומיא דאוכלי אדם דעושין מהם צבעין לאדם אמר רבי יוסי מפני מה אוכלי אדם עושין מהם צבעין לאדם שכן צבעי האדם יש להם קדושה נעשה מאוכלי בהמה צבעין

כסף משנה

וזרעה בשביעית פירותיה מותרים כלומר מפני שהשדה של עכו"ם וגם לא נעבד גם עבודה ע"י ישראל הלכך מותרים ומשום דאיכא לאקשויי אהא אע"פ שלא נעבדה ע"י ישראל היה לנו לאסרה דלא גריעי מספיחים שלא עובדו על ידי ישראל ואפילו הכי אסורים לכך תירץ אילו היו הספיחים אסורים מן הדין היה כדבריך אבל מאחר שהספיחים אינם אסורים אלא משום שמא יזרע ובעכו"ם לא שייך לגזור שמא יזרעו שהרי אינם מצווים על השביעית הילכך ליכא קושיא מספיחים ומעתה אין שום פקפוק בדברי רבינו. ויש לתמוה עליו שהביא ההוא מעשה דפרק חלק שהיא מפורשת כדברי רבינו וא"כ לא היה לו לתמוה עליו וכן קשה שמביא אותו מעשה והוא מעשה לסתור דבריו. ויש להביא ראיה לדברי רבינו מדגרס בירושלמי ספ"ט דשביעית (הלכה) ריב"ל היה מפקד לתלמידיה לא תזבון לי ירק אלא מגנתא דסיסרא קם עמיה זכור לטוב אמר ליה אזיל אימור לרבך לית הדא גנתא דסיסרא דיהודאי הוה וקטליה ונסבה מיניה אין בעית מחמרא על נפשך אשתווי לחברך ונראה דה"פ שריב"ל צוה לתלמידו שלא יקנה ירק בשביעית אלא מגנתא דסיסרא דהוה משמע ליה שהיתה של סיסרא הכתוב במקרא ומעולם לא נכבשה מישראל והם כן אע"פ שהעכו"ם עובדה בשביעית פירותיה מותרים אבל בשדות אחרות שהיו עכשיו של עכו"ם יש להסתפק שמא מקודם היו של ישראל וכיון שנעבדו בשביעית פירותיהם אסורים אף ע"פ שעבדם עכו"ם אמר ליה זכור לטוב שגם שדה זו היא של ישראל מקודם ולפי חשבתו גם זה היה אסור אבל לפי האמת גם זה פירותיו מותרים כיון דבחזקת עכו"ם הוא ועכו"ם עבדו ולכן לא יחמיר על עצמו יותר ממה שמחמירים חביריו והא דאמרינן בירושלמי שאסור לשמור עם העכו"ם בארץ בשביעית צריך להעמידה בספיחים שגדלו בשדה ישראל:

ל עיירות א"י הסמוכות לספר וכו'. תוספתא פ"ד דשביעית:

פ"ה א פירות שביעית ניתנו לאכילה ולשתיה וכו'. ירושלמי רפ"ז דשביעית (הלכה): ומ"ש מפי השמועה למדו תהיה אף להדלקת הנר ולצבוע בה צבע בת"כ פ' בהר סיני:

ב לאכילה ולשתייה כיצד כו'. משנה בפ"ח דשביעית (משנה ב). ומה שכתב דבר שדרכו ליאכל חי לא יאכלנו מבושל זה נלמד ממה ששנינו שם לאכול דבר שדרכו לאכול:

ג ומ"ש דבר שדרכו להאכל מבושל אין אוכלים אותו חי. ירושלמי רפ"ה דשביעית (הלכה). ומ"ש לפיכך אין שולקין אוכלי בהמה זהו פירוש מה ששנינו שם גבי דבר שאינו מיוחד לא למאכל אדם ולא למאכל בהמה חשב עליו למאכל אדם ולמאכל בהמה נותנים עליו חומרי אדם וחומרי בהמה. ומ"ש ואינו מטפל לאכול תבשיל שנפסל והפת שעיפשה. ירוש' פרק שמיני דשביעית (הלכה):

ד ומ"ש ואין מבשלין ירק של שביעית וכו'. משנה שם (משנה ז) וכתנא קמא לגבי ר"ש ואע"ג דבירושלמי (משנה) משמע דהלכה כר"ש דשרי לא סמך עליו רבינו משום דירושלמי לטעמיה שסובר דר"מ ור"ש הלכה כר"ש אבל גמרא דידן בפ' מי שהוציאוהו מסיק להו בתיקו. ומ"ש ואם בישל מעט ואכלו מיד מותר וכו'. שם בירושלמי נהיגין הויין מבשלים על יד על יד ואוכלים מיד ומשמע דאפילו לכתחלה שרי וצריך טעם למה לא התיר רבינו אלא בדיעבד ונראה שגם רבינו מתיר לכתחלה. ומ"ש ואם בישל הכי קאמר רצה לבשל וסוף הלשון מוכיח כן שכתב מותר:

ה פירות המיוחדים למאכל אדם וכו' הלכה הבהמה וכו'. תוספתא פרק חמישי דשביעית:

ו לסיכה כיצד וכו'. משנה פ"ח דשביעית (משנה ב): ומ"ש ולא יפטם את השמן. תוספתא פ"ו דשביעית אין עושין היין אלונתית ואת השמן ערב ומפיים בה ואם עשה את היין אלונתית ואת השמן ערב סך את השמן ואין סך מהיין והשמיטו רבינו מפני שהוא בכלל מה שכתב לעיל בסמוך. ומ"ש ולא יסוך במרחץ אבל סך הוא מבחוץ ונכנס. ירושלמי פ"ח דשביעית (הלכה):

ז שמן של שביעית אין חוסמין בו תנור וכירים ואין סכין בו מנעל וסנדל. ירושלמי שם ותוספתא פ"ו דשביעית. ומ"ש ואין סכין אותו בידים טמאות נפל על בשרו משפשפו בידים טמאות. תוספתא שם. ומ"ש לא יסוך רגלו וכו' עד ע"ג קטבליא. תוספתא שם וירושלמי פ"ח דשביעית:

ח להדלקת הנר כיצד וכו' מכרו ולקח בו שמן אחר וכו'. תוספתא פ"ה דשביעית וירושלמי פ"ז (הלכה) שמן של שביעית מדליקין בו מכרו ולקח בו שמן אחר אין מדליקין בו ומפיים בה בירושלמי החליף שמן בשמן שניהם אסורים: ולא יתן השמן לתוך המדורה וכו'. תוספתא פרק שני דשביעית:

ט לצביעה כיצד וכו' אבל אין צובעין לבהמה וכו'. ירושלמי רפ"ח דשביעית:

ומ"ש

משנה למלך

פ"ה ו אבל סך הוא את השמן כו'. תניא בתוספתא פ"ק דדמאי ביצהא כר"ש שם שמן של שביעית טופלין אותו לגרדי ואין טופלין אותו לסורק: ז שמן של שביעית אין חוסמין בו תנור כו'. עיין לעיל פ"א מהלכות תרומות דין ללמוד ... של שביעית:

לאדם. אבל אין צובעין לבהמה מפירות שביעית אפילו מאכלי בהמה. שאין קדושת שביעית חלה על צבעי בהמה: י מיני כבוסים כגון בורית ואהל *קדושת שביעית חלה עליהן ומכבסין בהן שנאמר והיתה שבת הארץ לכם לכל צרכיכם. אבל אין מכבסין בפירות שביעית ואין עושין מהם מלוגמא שנאמר והיתה שבת הארץ לכם לאכלה ולא למלוגמא ולא לזילוף ולא להקיא ולא למשרה ולא לכביסה: יא כלל גדול אמרו בפירות שביעית. כל שהוא מיוחד למאכל אדם כגון חיטים תאנים וענבים וכיוצא בהן אין עושין ממנו מלוגמא או רטייה וכיוצא בו אפילו לאדם שנאמר לכם לאכלה כל שהוא מיוחד לכם יהיה לאכלה ולא לרפואה. וכל שאינו מיוחד למאכל אדם כגון קוצין ודרדרין הרכים עושין מהן מלוגמא לאדם אבל לא לבהמה. וכל שאינו מיוחד לא לזה ולא לזה כגון הסיאה והאזוב והקורנס הרי הוא תלוי במחשבתו. חשב עליו לעצים הרי הוא כעצים. לאכילה הרי הוא כפירות. למאכל אדם ולמאכל בהמה נותנין עליו חומרי מאכל אדם שאין עושין מהן מלוגמא. וחומרי מאכל בהמה שאין שולקין אותו: יב מותר למכור אוכלי אדם ואוכלי בהמה וליקח בהם אוכלי אדם. אבל אין מוכרין אוכלי בהמה ליקח בהם אוכלי בהמה אחרת. ואין צריך לומר שאין מוכרין אוכלי אדם ליקח בהם אוכלי בהמה. ואם לקח בהן או החליף בהן אוכלי אדם באוכלי בהמה הרי הן כאוכלי אדם שאין עושין מהן מלוגמא לאדם: יג פירות שביעית אין מוציאין אותן מהארץ לחוצה לארץ ואפילו לסוריא. ואין מאכילין אותן לא לעכו״ם ולא לשכיר. ואם היה שכיר שבת או שכיר שנה או שכיר חדש או שקצץ מזונותיו עליו הרי הוא כאנשי ביתו ומאכילין אותו. ומאכילין את האכסניא פירות שביעית: יד אין ב״ד פוסקין לאשה פירות שביעית. מפני שזה כמשלם חוב מפירות שביעית. אבל ניזונת היא משל בעלה: טו אין אוספין פירות שביעית כשהן בוסר שנא׳ תאכלו את תבואתה אינה נאכלת עד שתעשה תבואה. אבל אוכל מהן מעט בשדה כשהם פגין כדרך שאוכל בשאר שני שבוע. ולא יכנים לאכול בתוך ביתו עד שיגיעו לעונת המעשרות: טז ומאימתי יהיה מותר לאכול פירות האילן בשדה בשביעית. הפגין של תאנים משיזריחו אוכל בהן פתו בשדה וכן כל כיוצא בהן. הבוסר משיוציא מים ואוכלו בשדה וכן כל כיוצא בו. הזיתים משיכנסו סאה של זיתים רביעית שמן פוצע ואוכל בשדה. הכניסו חצי לוג כותש וסך בשדה. הכנים שליש מותר להכנים לביתו שהרי הגיעו לעונת המעשרות: יז מותר לקוץ אילנות לעצים בשביעית קודם שיהיה בהן פרי. אבל משיתחיל לעשות פרי לא יקוץ אותו שהרי מפסיד האוכל ונאמר לכם לאכלה ולא להפסיד. ואם הוציא פירות והגיעו לעונת המעשרות מותר לקוץ אותו שהרי הוציא פירותיו ובטל דין שביעית ממנו: יח ומאימתי אין קוצצין האילן בשביעית. החרובין משישלשלו. והגפנים משיגרעו. והזיתים משינצו. ושאר כל האילנות משיוציאו בוסר. ואין קוצצין את הכפניות בשביעית מפני שהוא הפסד פרי. ואם אין דרכן להעשות תמרים אלא

נ״א אין

כסף משנה

ומ״ש שאין קדושת שביעית חלה על צבעי בהמה. היינו לומר שכשלמדו מפי השמועה שפירות שביעית ניתנו לצביעה היינו לצביעת אדם שלצביעתו חל עליה קדושת שביעית ולפיכך מותר אבל על צביעת בהמה אינה חלה לפיכך אסור לצבוע בהם לבהמה:

י מיני כבוסים וכו׳ אבל אין מכבסין בפירות שביעית. בפרק לולב הגזול (דף מ׳) ובפ׳ הגוזל עלים (דף ק״ב) תניא אין מוסרין פירות שביעית לא למשרה ולא לכביסה רבי יוסי אומר מוסרין מאן וכו׳ כמאן אזלא הא דתניא לאכלה ולא למלוגמא לאכלה ולא לזילוף לאכלה ולא לעשות ממנה אפיקטויזין כמאן כרבי יוסי דאי כרבנן הא איכא נמי משרה וכביסה ופסק רבינו כרבנן דרבים נינהו וסובר רבינו דע״כ לא אפליגו אלא בפירות וכדדייק לישנא דברייתא ולישנא דקרא דלאכלה אבל במיני כבוסים שאינם פירות אף לרבנן מכבסים בהם ובירושלמי פ״ז דשביעית (הלכה) מיני כביסות מהו שיהא עליהן קדושת שביעית נשמעינה מן הדא הירעגין והבורית והאהל יש להן קדושת שביעית. פירות קדושת שביעית חלה על הכביסה ולפיכך מכבסים בהם ואע״ג דבפרק לולב הגזול הקשו לרבנן דממעטי משרה וכביסה הא כתיב לכם דמשמע לכל צרכיכם ותירצו לכם דומיא דלאכלה שהנאתו וביעורו שוה יצאו משרה וכביסה שהנאתן אחר ביעורן ופירשו שם שמשנה שמורה הפשתן או הבגדים ביין בשעה אחת נתקלקל והנאתן אינה עד לבישה י״ל שלא אמרו כן אלא בפירות דשייך לאכלה אבל מיני כביסות דלא שייך בהם לאכלה שפיר מתרבו מלכם אע״פ שהנאתם וביעורם אינו שוה:

יא כלל גדול אמרו בפירות שביעית וכו׳. משנה רפ״ח דשביעית (משנה א) :

יב מותר למכור אוכלי אדם וכו׳. תוספתא ספ״ה דשביעית וירושלמי פ״ז (הלכה) :

יג פירות שביעית אין מוציאין אותם וכו׳. משנה ספ״ו דשביעית (משנה ה). ומ״ש אפילו לסוריא שם אמר ר׳ שמעון שמעתי בפירוש שמוציאין לסוריא ומשמע דלת״ק אפילו לסוריא אין מוציאין ופסק כתנא קמא. ומ״ש ואין מאכילין אותם לא לעכו״ם ולא לשכיר וכו׳ עד אבל ניזונית משל בעלה. תוספתא פ״ה דשביעית:

טו אין אוספים פירות שביעית כשהם בוסר וכו׳. בת״כ. ומה שכתב ומאימתי יהיה מותר לאכול פירות האילן בשדה וכו׳ עד לעונת המעשרות. משנה פ״ד דשביעית (משנה ז) :

יז מותר לקוץ אילנות וכו׳ עד משיוציאו בוסר. משנה שם ופירש רבינו שמשון משישלשלו כשיתחיל להכביד ולתלות כעין שלשלת. משיגריעו משיגדלו הענבים קצת ונקרא גירוע ובפרק מקום שנהגו (דף נ״ג) מפרש דשיעורן כפול הלבן ובירושלמי (שביעית פ״ד ה״ח) א״ר יונה משיזחילו מים כמה דאת אמר כי יגרע נטפי מים עכ״ל:

יח ואין קוצצין את הכפניות בשביעית וכו׳. בפ׳ מקום שנהגו (דף נ״ב) :

רדב״ז

לצבוע לבהמה ולצבוע לבהמה אין בהם קדושה: י מיני כבוסים כגון בורית וכו׳. ירושלמי פ״ז מיני כביסות מהו שיהיה עליהם קדושת שביעית נשמעינה מן הדא סירעגין והבורית והאהל יש להם קדושת שביעית ותניא בתוספתא פ״ה הלפיפות והלבילין והירענס והבורית והאהל יש להם שביעית ולדמיהן שביעית יש להם ביעור ולדמיהן ביעור: אבל אין מכבסין בפירות שביעית וכו׳. בת״כ פרשת בהר סיני ולא נעשות ממנה זלחין ולא לעשות ממנו מלוגמא ולא אספלנית ולא לעשות ממנה אפיקטויזין ובתוספתא ולא למשרה ולא לכביסה ותנן כלל גדול אמרו בשביעית כל שהוא מיוחד למאכל אדם אין עושין ממנו מלוגמא לאדם וא״צ לבהמה וכל שאינו מיוחד למאכל אדם עושין ממנו מלוגמא לאדם ולא לבהמה: יא וכל שאינו מיוחד לא לזה ולא לזה וכו׳. שם במשנה מפרש בירושלמי חומרי אדם שאין עושין מהם מלוגמא חומרי בהמה שאסורים לשלקן: יב מותר למכור אוכלי אדם וכו׳. תוספתא פ״ה כלשון רבינו:

ואם לקח בהן וכו׳. זה מבואר במה שכתב בפרק שאחר זה שנאמר בשביעית שהיה בהוייתה תהיה לעולם ונקראת קדש ותופסת את דמיה נמצאת אומר דאוכלי אדם שהחליפן באוכלי אדם שניהם יש בהם דין אוכלי אדם ואין עושין מהם מלוגמא לאדם: יג פירות שביעית אין מוציאין אותם וכו׳. משנה פ״ו אין מוציאין שמן שרפה ופירות שביעית מהארץ לח״ל אמר ר׳ שמעון שמעתי בפירוש שמוציאין לסוריא ואין מוציאין לח״ל ואין הלכה כר״ש: ואין מאכילין אותם. תוספתא פ״ה כלשון רבינו ומכאן יש ראיה קצת שמונעין את העכו״ם מלקחת פירות שביעית:

ומאכילין את האכסניא פירות וכו׳. ג״ז שם כלשון רבינו דסלקא דעתך אמינא דהוי נמלא פורע חובו בפירות שביעית קמ״ל דאינו אלא גמילות חסדים ומותר:

יד אין ב״ד פוסקין לאשה וכו׳. ג״ז בתוספתא כלשון רבינו:

טו אין אוספין פירות שביעית וכו׳. בת״כ כל התבואה מלמד שאין נאכלת אלא תבואה מכאן אמרו מאימתי אוכלין פירות האילן בשביעית הפגים משהזריחו אוכל בהם פתו וכו׳ ותנן מאימתי אוכלין פירות האילן בשביעית וכו׳:

טז מאימתי אוכלין פירות שביעית וכו׳. משנה פ״ד מאימתי אוכלין פירות האילן הפגים משהזריחו אוכל בהם פתו בשדה ביחלו כונס להוך ביתו וכן כל כיוצא בהם בשאר שני שבוע חייב במעשרות ופירוש יזריחו יבהיקו ואמרינן בירושלמי מהו ביחלו אמר רבי חייא בר אבא כד״א וגם נפשם בחלה בי כלומר שנתבשלו ולא נתבשלו יפה: הבוסר משיוציא מים וכו׳. ג״ז שם במשנה כלשון רבינו ומסיים בה ושאר כל פירות האילן כעונתן למעשרות כך עונתן לשביעית:

יז מותר לקוץ אילנות וכו׳. שם במשנה מאימתי אין קוצצין את האילן בשביעית בש״א כל האילן משיוציא ובה״א החרובין משישלשלו והגפנים משיגרעו והזיתים משינצו ושאר כל האילנות משיוציאו וכל האילן כיון שבא לעונת מעשרות מותר לקוצצו כמה יהא בזית ולא יקצצו רובע רשב״ג אומר הכל לפי הזית ואמרינן עלה בפרק מקום שנהגו משום דלאכלה אמר רחמנא ולא להפסד ומשוציא פרי איכא הפסד הפרי אע״ג שדמי האילן לעצים מרובים אבל אם הגיע הפרי לעונת המעשרות תו ליכא פסידא בפרי וקוצץ האילן אם דמיו מרובים לעצים דליכא משום לא תכרות את עצה:

יח ושאר כל האילנות משיוציאו בוסר וכו׳. איכא למידק דמשמע דבשאר אילנות מודים ב״ה לב״ש משיוציאו ופי׳ ז״ל משיתחילו בו העלין הירוקים והכא כתב משיוציאו בוסר וי״ל דבשאר אילנות נמי פליגי ב״ה דאי לאו הכי למה אמרו ושאר כל האילנות משיוציאו אלא ודאי פליגי ויוציאו דסיפא לא הוי כיוציאו דרישא דב״ש אלא כי הנך החרובין משישלשלו שהענפים נמשכין וגדלים והגפנים משיגרעו משיעשו הגרעינים והזיתים משינצו שירצו בהם הנצנים ושאר האילנות משיוציאו הפרי והוא בוסר וליכא לפרושי דמשיוציאו דב״ש היינו בוסר דא״כ הוו ב״ה לחומרא כנ״ל ליישב דברי רבינו: ואין קוצצין את הכפניות וכו׳. בירושלמי עלה דמתניתין קור וכפניות הרי הם כעץ וכן הכי אומרים ועץ אסור לשלקו אלא כגון דקדושת שביעית חלה עליו

משנה למלך

יא וכל שאינו מיוחד כו׳ הרי הוא תלוי במחשבתו. עיין מהרימ״ט ח״א סי׳ פ״ג וכמ״ש התוס׳ פרק כל סימן (דף כ״א) ד״ה אלא ודוק: מן העכו״ם ומן הכותי פירות שביעית אהרים אומרים מוכרים לכותי עד אכבע איסרות ע״כ. ועיין במבי״ט ח״א סי׳ כ״א ודו״ק:

יג ואין מאכילין אותם לא לעכו״ם ולא לשכיר. גרסינן בתוספתא פ״ו דשביעית אין מוכרין ואין לוקחין

יד אין ב״ד פוסקין לאשה פירות שביעית. ירושלמי ר״ש שני דייני גזירות: פרק

אלא שיציץ מותר לקוץ אותן כפניות: **יט** אין שורפין תבן וקש של שביעית מפני שהוא ראוי למאכל בהמה. אבל מסיקין בגפת ובזגין של שביעית: **כ** *מרחץ שהוסקה בתבן ובקש של שביעית מותר לרחוץ בה בשכר. ואם אדם חשוב הוא אסור שמא יסיקו בה דברים אחרים בשבילו כדי שיהיה ריחה נודף. ונמצאו מפסידין פירות שביעית: **כא** הקליפין והגרעינין שמותרין בתרומה לזרים אין קדושת שביעית חלה עליהם והרי הן כעצים אא"כ ראויין לצביעה והקור קדושת שביעי' חלה עליו: **כב** הצורר תבלין של שביעית ונותן לתוך התבשיל. אם בטל טעמן הרי אלו מותרין לכל דבר. ואם נשאר בהן טעם עדיין הם בקדושת שביעית: **כג** אין נותנין תבן וקש של שביעית לא לתוך הכר ולא לתוך הטיט. * ואם נתן ה"ז כמבוער. תנור שהסיקוהו בתבן ובקש של שביעית יוצן. ומשתרד רביעה שנייה במוצאי שביעית נהנין ושורפין בתבן ובקש של שביעית:

פרק ששי

א אין עושין סחורה בפירות שביעית. ואם רצה למכור מעט מפירות שביעית מוכר. ואותן הדמים הרי הן כפירות שביעית וילקח בהן מאכל ויאכל בקדושת שביעית. ואותו הפרי הנמכר הרי הוא בקדושתו כשהיה:

לא

השגת הראב"ד

*מרחץ שאוסקה בקש של שביעית וכו' עד מותר לרחוץ בה. א"א המשנה לא אמרה אלא מותר לרחוץ בה ואם מתחשב הוא לא ירחוץ ופירשו בגמרא אם אדם חשוב הוא לא ירחוץ וג"ל דמותר לרחוץ דקתני בריפא בהגס קאמר אבל בשכר לא דהוי כסחורה ואם אדם חשוב הוא לא ירחוץ דהגס דידיה כשכר דמי ואם כדבריו אדם חשוב לא ירחוץ בשום מרחץ בשביעית ומאי איריא כשהוסק בתבן וקש של שביעית:

השגת הראב"ד

*ואם נתן הרי הוא כמבוער. א"א והוא שייחן עליו וכך איתא בירושלמי:

רדב"ז

עליו לפוס כן צריך מימר אסור וע"כ איירי בשעושין פרי ואם אין דרכה לעשות פרי ספיקא דמותר לקוצן והם הדקלים הרעים שעושין כפניות אשר אשכול התמרים גדל בתוכן ולא יבאו לידי גמר פרי לעולם ובמצרים יש מהם הרבה ומוכרין אותם ואוכלין אותם בעודם רכים כמו הקור ואינם מתבשלים לעולם:

יט אין שורפין תבן וקש וכו'. משנה פ"ט ואין שורפין תבן וקש של שביעית עד שתרד רביעה שניה ולמאן דגרים עד אימתי נמי משמע דתבן וקש אסור לשורפן בשביעית מפני שהוא מאכל בהמה ותניא בתוספתא פ"ה תבן של שביעית אין נותנין אותו לתוך הכר ולא לתוך הטיט ואם נתנוהו אחרים הרי הוא כמבוער תנור שהסיקוהו בקש ותבן של שביעית יוצן מכל הני משמע דאיסור שביעית נוהגת בתבן וקש ולעיל בפ"ד כתב וכן התבן של שביעית מותר בכל מקום ולא גזרו עליו וע"כ אית לן למימר דהתם איירי בתבן גס או פרות שאינו ראוי למאכל בהמה ולא גזרו עליו והכא איירי בתבן וקש הראויין למאכל בהמה ועדיין צ"ע דהוה ליה לפרושי:

כ מרחץ שהוסקה בתבן וקש של שביעית וכו'. משנה סוף פ"ח מרחץ שהוסקה בתבן וקש מותר לרחוץ בה ואם מתחשב הוא הרי זה לא ירחוץ ומהך מתני' נמי משמע דתבן וקש של שביעית אסור דליכא לפרושי דאיירי בתבן וקש שאינם ראויין למאכל בהמה דהא כתב לעיל מינה אין שורפין תבן וקש של שביעית מפני שהוא ראוי למאכל בהמה ועלה קאי מרחץ שהוסקה וכו' ואמרינן עלה בירושלמי אם היה אדם של צורה לא ירחוץ כהדא דריב"ל הוה אזיל מלוד לבי גוברין בגין מסחי כי בבית וברין לא היו מכירין אותו או שמא לא היתה שביעית נוהגת שם וכתב רבינו מותר לרחוץ בה בשכר וטעמו ז"ל דאמרינן לעיל מאכל בהמה עושין ממנו מלוגמא לאדם והמרחץ כמלוגמא ולפיכך מותר לרחוץ בו אפילו בשכר ואם היה אדם חשוב דאיכא למיחש שמא יסיקו בה דברים הראויים לאכילת אדם ואמרינן לעיל דמאכל אדם אין עושין ממנו מלוגמא ומה שהקשה הראב"ד ז"ל ואם כדבריו אדם חשוב לא ירחוץ בשום מרחץ בשביעית ומאי איריא כשהוסק בתבן וקש של שביעית וי"ל דהאין הכי נמי כעובדא דריב"ל וה"א דנקט תבן וקש משום ריחא דמותר לרחוץ בה כל אדם דהוי כמלוגמא וכדכתיבנא א"כ דוקא כשהוסק בתבן וקש שריחן קשה חיישינן שמא יסיקו דברים אחרים לתקן הריח אבל אם הוסק בעצים דעלמא שאין ריחן קשה לא חיישינן להכי ומ"מ מכל הני משמע דתבן וקש אסורין בשביעית ומן הירושלמי נראה שלא גזרו בתבן וקש וכתבן רבינו להלכה וכבר תירצתי דהך הירושלמי איירי בתבן הגס או בתבנא סריא דלא חזי למאכל בהמה תו איכא לתרוצי דהתם איירי בתבן של ספיחי שביעית דעיקר שביעית לא הוי אלא מדרבנן ובתבן וקש לא גזרו והכא איירי בתבן של שאר מיני קטניות של שביעית דאין איסורן משום גזירה אלא משום דכל מידי דראוי לבהמה אסור לאדם לשרוף אותו ולהאבידו דכתיב ולבהמתך ולחיה אשר בארצך תהיה כל תבואתה לאכול שהסיר מן התורה להפסיד מאכל בהמה כמו שאסור להפסיד מאכל אדם וזה נראה נכון לתרץ הירושלמי ודברי רבינו עם המשניות:

כא הקליפין והגרעינין וכו'. כבר ביאר זה בהלכות תרומות והדברים ק"ו אם תרומה שהיא במיתה לזרים הותרו הקליפות והגרעינים כ"ש לענין שביעית שאין בו מיתה: אלא א"כ ראוי לצביעה. דתבן וכל שהוא מין צבעים יש לו שביעית ולדמיו שביעית: **והקור** קדושת שביעית חלה עליו וכו'. כבר כתבנו זה למעלה בשם הירושלמי ואע"ג דקור עץ בעלמא הוא מ"מ קדושת שביעית חלה עלייהו שאכילתן הוא חבלית האילן ואם יתייבשו הרי הם עץ יבש:

כב הבורר תבלין של שביעית וכו'. זה מבואר בתוספתא והטעם כיון שנתן כל טעמו בקדרה הרי הוא כעץ בעלמא: **כג אין** נותנין תבן וקש וכו'. תוספתא הזכרתיה למעלה. ומה שכתב הראב"ד והוא שייחן עליו מבואר בירושלמי ורבינו העתיק לשון התוספתא כדרכו: **תנור** שהסיקוהו בתבן ובקש וכו'. בתוספתא הזכרתיה למעלה ולא פייך למימר הכא כל שהוא מאכל בהמה מותר לעשותו מלוגמא כדאמר גבי מרחן דהתם אדם עצמו נהנה מהחמימות של העצים עצמן אבל תנור שהסיקוהו בתבן וקש של שביעית אין הוא עצמו נהנה מהעצים עצמן ולא דמי למלוגמא וק"ל:

ומשתרד רביעה שניה במוצאי שביעית וכו'. משנה פ"ט מאימתי נהנין ושורפין בתבן וקש של שביעית משתרד רביעה שניה ומפרש בירושלמי אמר רבי חנינא מכיון שנשרה מה שבשדה מותר מה שבבית וכבר כתבתי למעלה שלמד רבינו שאר הספיחין מתבן וקש. שוב ראיתי בירושלמי פ"ד דשביעית אמר ר"ש בשם רבי יוחנן בן יהוצדק כיין עד הפסח בשמן עד העצרת ובגרוגרות עד הפורים רב ביבי בשם רבי חנינא ובתמרים עד החנוכה ואפשר שמכאן למד רבינו שכיון שאיסור ספיחין מגזירה דרבנן לא הפסי' איסורייהו אלא עד הזמן הקודם בפירות דהיינו בתמרים עד החנוכה וכ"ש דזמן רביעה שניה והחנוכה קרובים להיות שוים כאשר כתבתי לעיל:

פ"ו א אין עושין סחורה וכו'. כבר ביארנו למעלה דאמר קרא לאכלה ולא לסחורה ואמר הכתוב תהיה כל תבואתה לאכול שהיא בהוייתה שאפי' מכרו הרי הוא בקדושתו:

לא

כסף משנה

יט אין שורפין תבן וקש וכו'. בפ"ט דשביעית (משנה ז) מאימתי נהנין ושורפין בתבן ובקש של שביעית משתרד רביעה שניה משמע דקודם לכן אסור. ומ"ש אבל מסיקין בגפת ובזגין וכו'. תוספתא פרק שני דשביעית:

כ מרחץ שהוסקה וכו'. משנה בספ"ח דשביעית (משנה י"א). וא"ת מאחר שכתב בסמוך שאין שורפין תבן וקש של שביעית מפני שהוא מאכל בהמה היאך שרינן להסיק מרחץ בהן. וי"ל דאם הוסק דיעבד קאמר דמותר לרחוץ בה ועי"ל דלכתחלה נמי מותר להסיק בהן מרחץ משום דלורך אדם הוא וכדתנן כל שאינו מיוחד למאכל אדם עושין ממנו מלוגמא לאדם: וכתב הראב"ד המשנה לא אמרה אלא מותר לרחוץ וכו'. מ"ש אבל בשכר לא דהוי כסחורה י"ל דלא נאסרה סחורה אלא בדבר שראוי לאכילה וכדדרשינן לאכלה ולא לסחורה. ומ"ש ואם כדבריו אדם חשוב לא ירחוץ בשום מרחץ בשביעית ומאי איריא כשהוסק בתבן וקש של שביעית י"ל דאה"נ ותבן וקש של שביעית דנקט משום רישא לאשמועינן שאע"פ שהם של שביעית מותר לרחוץ במרחץ שהוסק בהן. ועי"ל דהוסקה בתבן וקש לרבותא נקט שאע"פ שידוע שלא הוסקה אלא בתבן וקש לא ירחון בה:

כא הקליפין והגרעינין וכו': והקור קדושת שביעית חלה עליו וכו'. ירושלמי פ"ד (הלכה ז'):

כב הצורר תבלין של שביעית ונותן לתוך התבשיל וכו'. תוספתא דשביעית פ"ו:

כג אין נותנין תבן וקש וכו'. ג"ז תוספתא ספ"ה וירושלמי פ"ט (הלכה ז'):

כתב הראב"ד ואם נתן הרי הוא כמבוער והוא שייחן עליו וכו'. ואפשר שלא היה כן בגי' רבינו ואת"ל שהיה כן בגירסתו י"ל שהוא מפרש דהוא שייחן עליו לא שייחן עליו ממש קאמר אלא שנתנו בכר כדי לישן עליו ולא הוצרך רבינו לפרש דמסתמא לכך נותנו בכר והר"י קורקוס ז"ל תירץ שמפרש שלא נאמר כן אלא לרבי אושעיא דמחמיר שלא ליהנות בתבן עד שתסרח:

תנור שהסיקוהו וכו'. ג"ז תוספתא שם. וכ' הר"י קורקוס ז"ל צריך טעם לחלק בין מרחן לתנור כי במרחן אמרו מותר לרחוץ בה ובתנור אמרו יוצן ואפשר דבמרחן היסקו הוא לרחוץ בה והנאה זו אינה ניכרת ולא נראית לעין ואין בה ממש אבל תנור היסקו הוא לבשל בו דבר או לאפות בו פת והנאה זו נראית וניכרת היא ושבח עצים ניכר בפת ובתבשיל כי על ידי תבן וקש של שביעית הוכשר דבר זה לאכילה ודבר ניכר הוא כי מתחלה היה חי ועכשיו מבושל ולכך אמרו בו יוצן עכ"ל: ומשתרד רביעה שניה וכו'. פ"ט דשביעית (משנה ז):

פ"ו א אין עושין סחורה בפירות שביעית. משנה פ"ח דשביעית. ומ"ש ואם רצה למכור מעט וכו'. בפ' לולב הגזול (דף ל"ט:) אוקימנא הא דתנן בפ"ט דשביעית הפיגם והסירבוזין וכו' ולוקחים מכל אדם בשביעית בכדי מן שנו כלומר בכדי מזונותיו דוקא ולא יותר ומשמע התם דהיינו מזון ג' סעודות ורבינו אע"פ שלא הזכיר פה מזון ג' סעודות סמך על מ"ש ברפ"ח דדוקא מזון ג' סעודות. ומ"ש ואותן הדמים הרי הם כפירות שביעית וכו' ואותו הפרי הנמכר וכו'. הוא ע"פ מה שיתבאר בפרק זה:

לא

משנה למלך

כ מרחץ שהוסקה כו'. מ"ש מרן ועי"ל דלכתחילה נמי מותר כו' קשה דא"כ למאי שכתב רבינו תנור שהסיקוהו בתבן או בקש למה יוצן הא אין לך צורך אדם כמו זה לאפות ולבשל יותר ממרחן ומשום קושיא זו הוצרך למטה לסכימה דברי הר"י קורקוס ודחק טובא לחלק בין זה לזה וצ"ע. ומ"ש הראב"ד ואם אדם חשוב הוא לא ירחוץ דהגס דידיה כשכר דמי. מצינו כיוצא בזה בפרק כל הצלמים דאמרינן שלא בטובה ר"ג כבטובת אחרים דמי ודו"ק (*א"ה עיין במ"ש הרב המחבר בהלכות ע"ז):

כא והקור קדושת שביעית חלה עליו. עיין בפ"ג מהלכות טומאת אוכלין דין י':

פ"ו א אין עושין סחורה בפירות שביעית. הרמב"ן מנאה במנין העשין סי' ג' משום דכתיב והיתה שבת הארץ לכם לאכלה ולא לסחורה ולאו הבא מכלל עשה עשה והעושה סחורה ביטל עשה זה. ומ"ש ואם רצה למכור מעט כו' הר"ן בפרק ד' דע"ז אמתניתין דשים לה גנה או מרחץ נכנין מהן שלא בטובה כתב דאם מוכר בשביל טובת הנאה פורתא שרי דהס"ג לאו סחורה עיקרי שאין זה כענין מקח ע"כ:

ב לא יהיה לוקח ירקות שדה ומוכר. ולא יצבע מקליפי שביעית בשכר. מפני שזה עושה סחורה בפירות שביעית. לקח ירקות לאכול והותיר מותר למכור המותר והדמים שביעית. וכן אם לקט ירקות לעצמו ולקח מהן בנו או בן *בתו ומכר ה"ז מותר והדמים דמי שביעית: ג *כשמוכרין פירות שביעית אין מוכרין אותן לא במדה ולא במשקל ולא במנין. כדי שלא יהיה כסוחר פירות בשביעית. אלא מוכר המעט שמוכר אכסרה להודיע שהוא הפקר ולוקח הדמים לקנות בהן אוכל אחר: ד ואוגד דברים שדרכן להאגד לבית למכור בשוק אכסרה כדרך שאוגדין להביא לבית לא כדרך שאוגדין לשוק. כדי שלא יהיה כמוכר בצמצום. ודברים שאין דרכן להאגד אלא לשוק לא יאגוד אותן: ה פירות חו"ל שנכנסו לארץ לא יהיו נמכרים במדה או במשקל או במנין. אלא כפירות הארץ אכסרה. ואם היו ניכרין שהם מח"ל מותר: ו חומר בשביעית מבהקדש. שהפודה את ההקדש יצא הקדש לחולין ויתפשו הדמים תחתיו. והשביעית אינה כן. אלא המוכר פירות שביעית יתפשו הדמים ויעשו כפירות שביעית. והפירות עצמן לא נתחללו ונעשו כפירות שאר שנים. שנאמר בה תהיה בהוייתה תהא לעולם. ולפי שנקראת קדש תופשת דמיה. נמצאת אומר האחרון נתפש בשביעית והפרי עצמו הוא כמו שהיה: ז כיצד לקח בפירות שביעית או בדמיהן בשר נעשה הבשר כאותן הפירות ואוכלו כפירות שביעית. וצריך לבער אותן בשעת ביעור השביעית. לקח באותו בשר או בדמיו דגים יצא הבשר ונתפשו הדגים. לקח בדגים או בדמיהן שמן יצאו דגים ונתפש שמן. לקח בשמן או בדמיו דבש יצא שמן ונתפש דבש. וצריך לבער הפירות הראשונות עם הדבש האחרון. כדדך שמבערין פירות שביעית. ואין עושין משניהם מלוגמא ולא מפסידין אותן כשאר פירות שביעית: ח אין שביעית מתחללת אלא על דרך מקח. בד"א בפרי ראשון אבל בפרי שני מתחלל בין דרך מקח בין דרך חילול: ט וכשמחללין פרי הנלקח שנית אין מחללין אותו על בהמה חיה ועוף חיים. שמא יניחם ויגדל מהם עדרים. ואצ"ל שביעית עצמה. אבל מחללין אותן הפירות על השחוטים: י דמי שביעית אין פורעין מהם את החוב. ואין עושין בהן שושבינות. ואין משלמין מהן תגמולין. ואין פוסקין מהן צדקה לעניים בבית הכנסת. אבל משלחין מהן דברים של גמילות חסדים וצריך להודיע. וכן אין לוקחין מהם עבדים וקרקעות ובהמה טמאה ואם לקח יאכל כנגדן כדרך שעושה במעשר שני. ואין מביאין מהן קיני זבים וזבות ויולדות וחטאות ואשמות. ואם הביא יאכל כנגדן. ואין סכים כלים ועורות בשמן של שביעית ואם סך יאכל כנגדן: יא אין נותנין מהן לא לבלן ולא לספר ולא לספן ולא לשאר האומנין. אבל נותן הוא למי שדולה מים מן הבור להשקותו מים. ומותר ליתן מפירות שביעית או מדמיהן לאומנין מתנת חנם: יב האומר לפועל הא לך איסר זה ולקט לי ירק היום שכרו מותר ואינו כדמי שביעית. אלא מוציאו בכל מה שירצה. ולא קנסו הפועל להיות

*נ"א ביתו

השגת הראב"ד

*כשמוכרין פירות שביעית וכו' עד ואוגד דברים שדרכן ליאגד. א"א לשון המשנה וב"ה אומרים את שדרכו ליאגד בבית אוגדין אותו בשוק ופירושו כואיל שדרכו לאגדו אפי' לאכלו בביתו כדי שידע בכמה אגודות הוא מסתפק בשבוע ג"כ כשימכור אותן בשוק אוגד אותו שאין אגודתו דרך סחורה אלא א"כ דרכו של ירק זה ליאגד אבל בין אגד לאגד לא שמענו בשום:

ב לא יהיה לוקח ירקות וכו'. משנה פ"ז ולא יהיה לוקח ירקות שדה ומוכר בשוק אבל הוא לוקט ובנו מוכר על ידו לקח לעצמו והותיר מותר למוכרו. ומ"ש רבינו ולקח מהם בנו וכן בתו היינו שלקח ממה שלקט אביו ומכר כיון שלא לקטן הוא והכי משמע ליבנא דמתני' אבל הוא לוקט ובנו מוכר על ידו כלומר במקומו וכן פירש בפי' המשנה שאם יקח הבן ממה שאסף אביו ומכרו אין עליו חובה בזה ע"כ. ונראה מדפתח בלוקח וסיים בלוקט דהיינו לוקח היינו לוקט ואם לקח למכור הוא בשוק אסור אבל בנו מוכר על ידו וכן אם לקט למכור הוא עצמו אסור אבל בנו מוכר על ידו והכי משמע בתוספתא דתניא לא יהא לוקט כשמוכר בשוק הוא עצמו אסור: ולא יצבע מקליפי שביעית בשכר וכו'. במשנה הצובע צובע לעצמו ולא יצבע בשכר שאין עושין סחורה בפירות שביעית ובירושלמי אסור לצבוע אפי' בטובת הנאה משום דהוי כסחורה וליכא למימר דפליג אמתניתין אלא הא דתנן בשכר לאפוקי שאם צבע בחנם מותר אבל בטובת הנאה היינו בשכר ואפילו למ"ד טובת הנאה אינה ממון מכל מקום אסור דמיחזי כסחורה:

ב לא יהיה לוקח ירקות שדה וכו' עד הרי זה מותר. משנה פ"ז דשביעית (משנה ג):

ג כשמוכרין פירות שביעית וכו' עד לא יאגוד אותן. משנה שם פ"ח (משנה ג): וכתב הראב"ד לשון המשנה וב"ה אומרים וכו' ואין פירושו מוכרח:

ה פירות חוצה לארץ וכו'. ירושלמי שם (הלכה) ותוספתא פ"ד:

ו חומר בשביעית מבהקדש וכו' האחרון נתפס בשביעית והפרי עצמו הוא כמו שהיה. משנה פ"ח דשביעית (משנה ז):

ז ומ"ש כיצד לקח בפירות שביעית או בדמיהם בשר וכו'. בס"פ האיש מקדש (דף נ"ד) ובע"ז פרק ר' ישמעאל (דף נ"ד):

ח אין שביעית מתחללת וכו'. בפרק לולב הגזול (דף מ:) אמר רבי אלעזר אין שביעית מתחללת אלא דרך מקח ורבי יוחנן אמר בין דרך מקח בין דרך חילול ואסיק רב אשי (דף מ"א) מחלוקת בפרי שני אבל בפרי ראשון דברי הכל דרך מקח אין דרך חילול לא ופסק כר"י:

ט וכשמחללין פרי הנלקח בניה וכו'. שם ברייתא וכחכמים:

י דמי שביעית אין פורעים מהם את החוב וכו' עד וצריך להודיע. ירושלמי פ"ג דדמאי (הלכה א') ותוספתא פ"ז דשביעית: וכן אין לוקחים מהם וכו' ואין מביאים מהם וכו' ואין סכין כלים וכו'. משנה בפ"ח דשביעית (משנה ח):

יא אין נותנים מהם לא לבלן וכו' עד מתנת חנם. ג"ז משנה שם (משנה ה):

יב האומר לפועל הא לך איסר וכו'. ג"ז משנה שם (משנה ד) ופי' רש"י בר"פ בהרא דע"ז (דף ס"ב) לקוט לי בו לשון מכר הוא דמשמע לקוט לי שוויו ירק שכרו אסור לשהותו אחר זמן הביעור אלא מתבער כשביעית לקוט לי ירק לשון שכירות הוא ולא לשון מכר ואין לו דמים שיתפסו בקדושת שביעית. ולדעת רבינו ז"ל דמתניתין בירקות שאין דרך לזרעם אבל בירקות שדרך לזרען אפילו גדלו בשמים כל גידולם אסורים בשביעית כמבואר בדבריו פ"ד וליסנא דמתניתין הכי מוכח דקתני לקח ממנו ירקות

ג כשמוכרין פירות שביעית וכו'. משנה פ"ח אין מוכרין פירות שביעית וכו' ויש מי שפירש שהטעם כדי שימכרו בזול והכי איתא בירושלמי והכל הוא בכלל מ"ש רבינו להודיע שהוא הפקר כי הזוכה מן ההפקר מוכר בזול:

ד ואוגד דברים שדרכן להאגד וכו'. שם במשנה וב"ה אומרים את שדרכו ליאגד בבית אוגדין אותו בשוק ופשטא דמתני' נראה כאשר כתב הראב"ד אבל נראה דקשיא ליה לרבינו דתנן לעיל שאין מוכרין במנין אלא אכסרה ואם אין שינוי באגד עצמו כמה יוכר שהם של שביעית כיון שדרכו ליאגד לבית ולשוק ותו דהכי הוה ליה למיתני לפי פי' של הראב"ד את שדרכו ליאגד בבית ולא בשוק וא"כ במה יודע ותו דגירסת הספרים אוגדין אותו בשוק ולפי פירוש הראב"ד אוגדין אותו לשוק מיבעי ליה וכן כתבה הוא ז"ל ומדלא קתני לשוק אלא בשוק משמע שאוגדין אותו לשוק אגד משונה מאגד הבית וע"י כך ניכר שהוא ירק של שביעית וימכר אכסרה ולא במנין כנ"ל לתרץ דברי רבינו:

ה פירות חוצה לארץ וכו'. ירושלמי שני פירות ח"ל שנכנסו לארץ וכו' כלשון רבינו:

חומר בפירות שביעית מבהקדש וכו'. אמרו בספרא כי יובל היא קדש תהיה לכם מה קדש תופס את דמיו אף שביעית תופסת את דמיה אי מה קדש תופס את דמיו ויוצא לחולין אף שביעית תופסת את דמיה ויוצאה לחולין ת"ל תהיה בהוייתה תהא ותנן בפ"ח והאחרון אחרון נתפס והפרי עצמו אסור כיצד לקח בפירות שביעית בשר אלו ואלו מתבערין בשביעית לקח בבשר דגים יצא בשר ונתפסו דגים וכו' כדאיתא פרק רבי ישמעאל בע"ז (דף נד):

ח אין שביעית מתחללת אלא על דרך מקח וכו'. ירושלמי פ"ח (ה"ז) בעו מיניה מרבי יוחנן שביעית מהו שתצא דרך חלול א"ל ולמה לא אמר ר"א אין שביעית יוצאה דרך חילול אלא דרך מכירה מתניתא מסייע לדין מתניתא מסייע לדין מתניתא מסייע לר' יוחנן כל מי שיש לו מעות מדמי שביעית והוא רוצה לחלל על עיסתו הוא מחללו ע"כ. ומשמע דרבי יוחנן גופא לא אמרה אלא בדמי שביעית אבל בשביעית עצמה מודה ליה לר"א שאינו יוצאה אלא דרך מכירה ואפי' תימא דרבי יוחנן אמרה אפי' בשביעית אנן לא פסקינן כמתני' דמסייעא ליה דדוקא פרי שני אבל פרי ראשון פסקי' כרבי אלעזר דאיכא מתני' דמסייעא ליה ומיהו הנכון דר' יוחנן לא אמרה אלא בפרי שני והכי משמע התם:

ט וכשמחללין הפרי הנלקח שנית וכו'. תוספתא פ"ו פלוגתא דתנאי ופסק כחכמים שאמרו לא אמרו אלא בזמן שהם שחוטין ואמרינן בגמרא טעמא שמא יגדל מהם עדרים וכבר כתבנו כיוצא בזה גבי מעשר שני:

י דמי שביעית אין פורעין וכו'. שם בתוספתא כלשון רבינו וסיים בה ונותנין אותם לחבר עיר בטובה ובירושלמי פ"ב דדמאי מייתי לה ולא מסיים בה הכי ולפיכך השמיטו רבינו:

ואין לוקחין מהם עבדים וכו'. משנה פ"ח כלשון רבינו. ומה שכתב ועורות פלוגתא דתנאי עור שסכו בשמן שביעית רבי אלעזר אומר ידלק וחכמים אומרים יאכל כנגדו והלכה כחכמים: יא אין נותנין מהם לא וכו'. שם משנה אין נותנין לא לבלן וכו' אבל נותן הוא לבייר להשקותו ובייר היינו מדולה מים לבני העיר ואין נותנין לו מדמי שביעית כדי שידלה לו מים לשאר תשמישיו אבל נותן לו כדי להשקותו שמשביעית ניתנה לבהמה וכן בסיפא ולכולם נותן מתנת חנם כלומר לכל הכי דמתני' יכול ליתן מתנת חנם אבל לא משכרן: יב האומר לפועל הא לך איסר וכו'. גם במשנה האומר לפועל הא לך איסר זה ולקוט לי ירק היום שכרו מותר לקט לי בו ירק היום שכרו אסור והאי מותר ואסור דקתני שינו מותר ואין בו קדושת שביעית ואסור שצריך לאוכלו בקדושת שביעית. ירושלמי מה בין האומר לקט לי בו והעלו שהוא מכלל הלכות שמעמו עליהם ושתיקום

להיות שכרו כדמי שביעית. ואם אמר לו לקט לי בו היום ירק. ה"ז כדמי שביעית ואינו מוציאו אלא באכילה ושתייה כפירות שביעית: יג החמרים העושים בפירות שביעית מלאכת שביעית האסורה. כגון שהביאו יותר מדאי הרי שכרן כדמי שביעית. ודבר זה קנס להם. ומפני מה קנסו בשכר החמרים ולא קנסו בשכר הפועל. מפני ששכרו מעט לא קנסו בו משום כדי חייו: יד הלוקח מן הנחתום ככר בפונדיון ואמר לו בשעת לקיחה כשאלקט ירקות שדה אביא לך בו ה"ז מותר. ואותו הככר הרי הוא כפירות שביעית. ואם לקח ממנו סתם לא ישלם לו מדמי שביעית שאין פורעין חוב מהן: טו אוכלין פירות שביעית בטובה ושלא בטובה. בטובה כיצד שיתן לו פירות שביעית כמו שעשה עמו טובה שנתן לו. או שיכניסו לגינתו לאכול כמי שעשה לו טובה. ומי שנתנו לו פירות שביעית במתנה או שנפלו לו בירושה הרי זה אוכלם כדרך שאוכל פירות שאוסף אותן הוא בעצמו מן השדה:

פרק שביעי

א פירות שביעית אין אוכלין מהן אלא כ"ז שאותו המין מצוי בשדה שנאמר ולבהמתך ולחיה אשר בארצך תהיה כל תבואתה לאכול. כ"ז שחיה אוכלת ממין זה מן השדה אתה אוכל ממה שבבית. כלה לחיה מן השדה חייב לבער אותו המין מן הבית וזהו ביעור של פירות שביעית: ב כיצד הרי שהיו לו גרוגרות שביעית בתוך ביתו אוכל מהן כל זמן שהתאנים באילנות בשדה. כלו התאנים מן השדה אסור לאכול מאותן שבבית אלא מבער אותן: ג היו לו פירות מרובין מחלקן מזון שלש סעודות לכל אחד ואחד. *ואסור לאכול אחר הביעור בין לעניים בין לעשירים. ואם לא מצא אוכלין בשעת הביעור שורף באש או משליך לים המלח ומאבדן לכל

השגת הראב"ד

*ואסור לאכול לאחר הביעור. א"א כחיי ראשי לא העיר ולא הזכיר מהו הביעור האוסר על כל אדם ואולי הוא סובר כי החילוק של ג' סעודות הוא גמר הביעור

רדב"ז (מכ"י)

והתירוס דקל הוא שהקלו בשביעית שהוא מדבריהם. ורש"י ז"ל פירש בפרק בתרא דע"ז לקט לי בו לשון מכר הוא דמשמע לקט לי שוויו ירק אבל לקט לי לשון שכירות הוא ומלשון רבינו נראה דמדינא היה מותר אלא שברישא לא קנסו ובסיפא קנס ועדיין צריך טעם ונראה דרישא הוא שכור לכל היום באותו איסר הילכך שכר יומו הוא נוטל ולא שייך למקנסיה אבל בסיפא לא הוי שכיר לכל היום ואפשר שילקוט בחצי שעה שוה איסר ירק נמצא שאינו שכיר יום אלא שכיר ירק ושייך למקנסיה:

יג החמרים העושים בפירות שביעית וכו'. ירושלמי עלה דמתניתין תני החמרין והכתפין וכל העושים שביעית שכרן שביעית הורי להון רבי הילא במכתפי פירות טבריה היא מתניתא ומהו שכרן שביעית כיי דאמר ר' אבהו בשם רבי יוחנן יין נסך קנס קנסוהו וכא קנס קנסוהו. וכתב רבינו ומפני מה קנסו בשכר החמרים וכו' וקשיא לי ומאן לימא לן דכתפין נמי אינם כדי חייהם וי"ל דסתם פועל אל שכרו הוא נושא נפשו מה שאין כן בחמרים ובכתפים:

יד הלוקח מן הנחתום וכו'. שם במשנה לקח מן הנחתום ככר בפונדיון כשאלקט ירקות שדה אביא לך מותר לקח ממנו סתם לא ישלם לו מדמי שביעית שאין פורעין חוב מדמי שביעית. וכתב רבינו ואותו הככר הרי הוא כפירות שביעית לפי שנתפס בקדושת שביעית נמצא שהחליף אותו הככר בירק של שביעית ונתפס בקדושת שביעית:

טו אוכלין פירות שביעית בטובה ושלא בטובה וכו'. פלוגתא דב"ש וב"ה פ"ד דשביעית וקי"ל כב"ה דאמרי אוכלין בטובה ושלא בטובה ורבי יהודה אומר חילוף הדברים זו מקולי ב"ש ומחומרי ב"ה ולא קי"ל כרבי יהודה אלא כת"ק דאמר זו מקולי ב"ה:

ומי שנתנו לו פירות שביעית וכו'. משנה פ"ט מי שהיו לו פירות שביעית שנפלו לו בירושה או שנתנו לו במתנה רבי אליעזר אומר ינתנו לאוכליהן לפי שאם יאכלם הוא נמצא אוכל בטובת הנאה וחכמים אומרים אין החוטא נשכר אלא ימכרו לאוכליהן והדמים יתחלקו לכל אדם וחכמים לדבריו דרבי אליעזר דאית ליה אין אוכלין פירות שביעית בטובת הנאה קאמרי ליה א"כ נמצא חוטא נשכר אלא ימכרו וכו' אבל לדידן דאוכלין בטובה ושלא בטובה אוכלין אותם הבעלים כדרך שאוכלין שאר פירות שביעית והכי איתא בירושלמי:

פ"ז א פירות שביעית אין אוכלין מהן וכו'. אמר קרא ולבהמתך ולחיה אשר בארצך כו' ואמרינן בספרא ומה חיה שאינה ברשותו אוכלת בהמה שהיא ברשותו אינו דין שתאכל אלא כל זמן שחיה אוכלת מן השדה האכל לבהמה מן הבית כלה לחיה מן השדה כלה לבהמתך מן הבית וחייב לבערו וזו היא ששנינו שלש ארצות לביעור כדמפרש ואזיל:

ג היו לו פירות מרובים וכו'. משנה פ"ט מי שהיו לו פירות שביעית והגיע זמן הביעור מחלק מזון שלש סעודות לכל אחד ועניים אוכלין אחר הביעור אבל לא עשירים דברי רבי יהודה רבי יוסי אומר אחד עניים ואחד עשירים אוכלין אחר הביעור ופירוש הגיע זמן הביעור לפי המקום ולפי הפירות וע"כ בשנה השמינית איירי דתניא בתוספתא ומייתי לה בפרק מקום שנהגו אוכלים בענבים עד הפסח בזיתים עד עצרת בגרוגרות עד שתכלה בתמרים עד הפורים וכל הני לא משכחת להו בשנת שביעית אלא בשמינית וזמנים הללו הם מן הסתם שאין ידוע אם כלה לחיה מן השדה אם לאו אבל אם ידוע הכל לפי מה שכלה לחיה הרי שהגיע זמן הביעור ויש לו פירות מחלק מזון שלש סעודות לכל אנשי ביתו ולשכניו ולמיודעיו ולקרוביו ומוציא ומניח על פתח ביתו ואומר אחינו כל מי שצריך ליטול יבא ויטול והוא בעצמו יכול לחזור ולזכות מן ההפקר כדאיתא בירושלמי ובזה נחלקו רבי יהודה ורבי יוסי רבי יהודה אומר עניים אוכלין אחר ביעור שנאמר ואכלו אביוני עמך ולא עמך רבי יוסי אומר אחד עניים ואחד עשירים אוכלים אחר הביעור קרי ביה אביוני וגם עמך ובתוספתא רבי שמעון אומר עשירים אוכלין מן האוצר אחר הביעור והלכה כרבי יוסי ועד כאן לא פליגי אלא במה שחלקו להם דלרבי יוסי דקי"ל כוותיה אוכלים אותו בין עניים בין עשירים אפילו שכלה לחיה מן השדה אבל במה שלא נתחלק והגיע זמן הביעור בהא לא פליגי דבין לעניים בין לעשירים אסור כיון שכלה לחיה מן השדה ומה שכתב אסור לאכול אחר הביעור וכו' אדלעיל קאי כלו התאנים מן השדה אסור לאכול מאותן שבבית אלא מבער אותם ואם לא ביערם אסורים בין לעניים בין לעשירים ומפני שהראב"ד הבין בדברי רבינו דהאי דקאמר אסור לאכול וכו' קאי על האי דסמיך ליה מחלקן מזון שלש סעודות וכו' השיג עליו ושמעתי אמאי שלי בוקי סריקי בגברא רבה כי האי דפסק דלא כחד מתלתא תנאי והלא

כסף משנה

ירקות שדה ומדנקט ירקות שדה משמע דבירקות שגדלו מאליהם בשדה מיירי:

יג החמרים העושים וכו' עד משום כדי חייו. בריש פרק בתרא דע"ז (דף ס"ב:) מסקנא דרבא ופירש רבינו הא דהחמרים בעושים מלאכה אסורה וכ"כ הר"ן וכך הוא בירושלמי (פ"ח הלכה ו'):

יד הלוקח מן הנחתום וכו'. משנה פרק ח' דשביעית (משנה ד):

טו אוכלין פירות שביעית בטובה וכו'. משנה פ"ד דשביעית (משנה ב) וכב"ה:

מי שנתנו לו פירות שביעית וכו'. בספ"ט דשביעית (משנה ט) מי שהיו לו פירות שביעית שנפלו לו בירושה או שנתנו לו במתנה ר"א אומר ינתנו לאוכליהן וחכמים אומרים אין החוטא נשכר אלא ימכרו לאוכליהן ודמיהם יתחלקו לכל אדם ומפרש בירושלמי (פ"ט הלכה ט) דר"א סבר כב"ש דאין אוכלין פירות שביעית בטובה וחכמים לדבריו דר"א קאמרי ומשמע דלדידהו מותר לו לאכלם:

פ"ז א פירות שביעית אין אוכלים מהם וכו'. בת"כ ופרק תשיעי דשביעית (משנה ב ג) ופרק מקום שנהגו (דף נ"ב):

ג היו לו פירות מרובין מחלקן מזון ג' וכו'. משנה פ' תשיעי דשביעית (משנה ח) מי שהיו לו פירות שביעית והגיע שעת הביעור מחלק מזון שלש סעודות לכל אחד ואחד ועניים אוכלים אחר הביעור אבל לא עשירים דברי רבי יהודה ר"י אומר אחד עניים ואחד עשירים אוכלים אחר הביעור וכך היא שנויה בת"כ ובירושלמי וכך היא גירסת רבינו שמשון וכך היא גירסת הרמב"ן שכתב בפירוש התורה וכתב פירוש עניים כל שלקטו הפירות משדות אחרים מן ההפקר עשירים בעלי השדות עצמם שלקטו אותם מן השדות שלהם בהפקרם. וכן גירסת התוס' בפרק מקום שנהגו (דף נ"ב:) בד"ה מתבערין וידוע דהלכה כר' יוסי וכתבו לפי גירסתם זו דהא דמשמע בכל מקום דאסור לאכול אחר הביעור היינו שמחזיק בהם כשלו אבל אחר שהפקירן והוציאן מרשותו שיאכל מהם בין אדם בין חיה אם חזר וזכה בהם והכניסם לתוך ביתו אוכל והולך עד שיכלו וכן אמרו בתוספתא פרק שמיני מי שיש לו פירות שביעית והגיע שעת הביעור מחלק מהם לשכניו ולקרוביו ולמיודעיו ומוציא ומניח על פתח ביתו ואומר אחינו בית ישראל כל מי שצריך ליטול יבא ויטול וחוזר ומכניסן לתוך ביתו ואוכל והולך עד שעה שיכלו, גם ספר מצות גדול כתב תוספתא זו וכתב עליה הנה למדת שהביעור הוא שלא יחזיק אדם בפירות אלא יפקיר הכל ודרך הפקר מותרים לאכול ובירושלמי פ"ט (הלכה ה) רבי יצחק בר רדופא הוה ליה עובדא וכו' פירוש שהיה זמן לבער פירות שביעית אתא וכו' שאל לרבי יאשיה אמר ליה תא תלת רחמין ואבקרה קומיהון פירוש שלשה אוהבים שאפילו שתפקיר הפירות לא יזכו בהם. קפודקאי דצפרי שאלון לרבי אמי כגון (*אנן דלית לן רחמין היך נורכא מתעביד) אמר לון כד תחמון רגלא נלילא תהוון מפקין לה לשוקא ומבקרין ליה והדרין וזכיין ביה ורבינו היה גורס במשנה כבהכי רבי יוסי אומר אחד עניים ואחד עשירים אין אוכלים אחר הביעור וכך מבואר בדבריו בהדיא בפירוש המשנה הלכה שליפית מפרק תשיעי ופסק כרבי יוסי. כתב הרב רבי' יעקב קורקוס ז"ל על גירסת התוספות ורבינו שמשון וספר מצות גדול וז"ל תקנה גדולה ליושבי הארץ בזמן הזה כי אע"פ שמותר לקנות פירות מעכו"ם כמו שיתבאר ספ"ד מ"מ כיון שאין קנין לעכו"ם חלה קדושת שביעית על הפירות וצריך לבערם בזמן הביעור והרי הם כספיחים העולים בשדה בור ודומיהם מהספיחים המותרים כי אע"פ שלא גזרו בהם גזירת ספיחים מ"מ קדושת שביעית עליהם וחייב לבערם והוא הדין לפירות העכו"ם כיון שאין קנין להם והרי הם כספיחים שגדלו בקרקע ישראל שחייבים בביעור כי הדלות רב ועצום ובמה שכתבתי יכולים לקיים מצות ביעור בלא ביעור וכאשר יען רבי אמי לאנהו קפודקאי אע"פ שלדעת רבינו צריך לשרוף אותם. ולבערם וזהו הביעור וכן כתב רש"י פ' מקום שנהגו שהביעור הוא במקום מדרס רגל חיה ובהמה, מ"מ כדאי הם הגאונים הנזכרים והראיות לסמוך עליהם כ"ש בשעת הדחק כי רב הוא עכ"ל. והראב"ד כתב ואסור לאכול אחר הביעור. אמר אברהם בחיי ראשי לא העיר ולא הזכיר מהו הביעור ומחלוקת תנאים הללו היא בפרק תשיעי דשביעית וכתב רבינו דינן לקמן בסמוך הכובש שלשה כבשים בחבית אחת וכו': ואם לא מצא אוכלין בשעת הביעור שורף באש וכו' גם הראב"ד מסכים עם רבינו שהביעור הוא לשרפם ולאבדם לגמרי וכבר נתבאר שאין כן דעת התוס' ורבינו שמשון וסמ"ג

*[גירסתינו כגון דלית לאילין פמא רחים ולא שאל שלם איך נורכא מיעבד]:

בפירוש

לכל דבר שמאבד: **ד** היו לו צמוקין של שביעית. וכלו הענבים מן השדה מן הגנות והפרדסים שהן הפקר אע"פ שעדיין יש ענבים בגפנים שבתוך החצרות אינו אוכל מן הצמוקין מפני ענבים אלו שבחצר. לפי שאינן מצויין לחיה. אבל אם יש ענבים קשים ביותר שאינן נגמרין אלא בסוף השנה הרי זה אוכל מן הצמוקין בשבילן וכן כל כיוצא בזה: **ה** אילן שעושה פירות שתי פעמים בשנה והיו לו מפירותיו הראשונות ה"ז אוכל מהן כל זמן שפירות שניות מצויות בשדה. שהרי מאותו המין בשדה. אבל פירות הסתיו אין אוכלים בשבילן. מפני שדומין לפירות של שנה אחרת: **ו** הכובש שלשה כבשים בחבית אחת. כל שכלה מינו מן השדה יבער מינו מן החבית. ואם התחיל בה הרי הכל כמבוער. וכשם שמבער אוכלי אדם כך מבער אוכלי בהמה מן הבית ואינו מאכילן לבהמה אם כלה אותו המין מן השדה: **ז** וכשם שמבערין את הפירות כך מבערין את הדמים. כיצד הרי שמכר רמונים של שביעית והרי הוא אוכל בדמיהן. וכלו הרמונים מן האילנות שבשדה ונשאר אצלו מן הדמים שמכר בהן חייב לבערן: **ח** כיצד עושה קונה בהן מאכלות ומחלקן מזון שלש סעודות לכל אחד ואחד. או ישליכם לים המלח אם לא מצא אוכלין: **ט** שלש ארצות לביעור. ארץ יהודה כולה ההר והשפלה והעמק ארץ אחת. עבר הירדן כולו שפלת לוד והר שפלת לוד ומבית חורון עם הים ארץ אחת. והגליל כולו העליון והתחתון ותחום טבריא ארץ אחת. ואוכלין בכל אחת ואחת משלשתן עד שיכלה האחרון שבה: **י** כיצד היו לו פירות בארץ יהודה. אוכל מהן כל זמן שיש מאותו המין בכל ארץ יהודה כולה. וכן אם היו לו פירות גליל וכן בעבר הירדן: **יא** ושלש ארצות אלו כולן חשובות כארץ אחת להרובין ולזיתים ולתמרים. ואוכלין בתמרים עד שיכלה האחרון שבצוער. ואימתי הוא כלה. עד

ואינו כן אלא כשיכלו פירות העיר והחומים מוציאין כל אדם מה שבבתיהם ומביאין אותם לאוצר ליד ב"ד והם מחלקים לכל אדם שלש סעודות כדי לשבת וכן בכל יום ויום עד שיכלו ואם אין שם אוצר ולא ב"ד מחלקין מוציאן לשוק ומפקירן ואף הוא יכול לחזור לזכות בהן ככל אדם ואוכל והולך בכן עד שיכלו אותם הפירות מכל הארץ ביהודה מכל ארץ יהודה ובגליל מכל הגליל ואחר שיכלו מכל הארץ אז יתבערו לגמרי לשריפה או לאיבוד ומאותו הביעור ואילך אינו אוסר במשהו לפי שאין לו שום היתר אבל לביעור הראשון כיון שיש לו היתר אכילת ג' סעודות אוסר במשהו וחייב לבער ביעורו מן הבית זה דעת ר"ש והוא שאמר כל הירק אחד לביעור בכל המינים שנכבשו בחבית כיון שכלה אחד מהם בשדה יבער את כולם מפני שהוא אוסר במשהו לזה הביעור אבל ר"א ורבי יהושע סברי הכל בנותן טעם ומר סבר הראשון נותן טעם באחרון ומר סבר האחרון נותן טעם בראשון ור"ג סבר אין הולכים בזה אחר נותן טעם שאין כאן איסור אכיל' אלא מצות ביעור בלבד הילכך דיו שיבער אותו המין בלבד וזהו עיקר של דברים הללו:

וסמ"ג ודעת הרמב"ן בפירוש התורה כמותם וכתב שלא מצינו שמנו פירות שביעית בכלל הנשרפין ולא בכלל הנקברים אלא ענינו שצריך להפקירן לא יותר והכריח הדבר מהתוספתא שכתבתי וביאר לשטה זו כל מ"ש הראב"ד ודהם סברת רבינו והראב"ד בשתי ידים, והראב"ד ליישב התוספתא כתב שהם שני ביעורים ופירוש עד שיכלה כלומר עד שיכלה אותו המין מכל הארץ ולשון אוכל והולך עד שיכלו לא משמע אלא עד שיכלו אותם פירות עצמם שזכה בהם מן ההפקר כי כבר קיים בהם מצות ביעור. וכתב עוד וכשאין אוצר בעיר ולא ב"ד והפירות ביד המלקט אותם מההפקר הוא צריך לבערם מן הבית בשעת הביעור ומפקירן על פתח ביתו ואוכלים והולכים לעולם וזו היא שביעית במינה במשהו לביעור כמו שמוזכר במסכת נדרים מפני שיש לה היתר בביעור מביתו ומ"מ אינם נאסרים באכילה כלל אבל אם עירבן בביתו אחר הביעור אסורים הם באכילה לגמרי וזו היא שביעית שאוסרת בנ"ט לאחר הביעור שאין לה מתירים והפשר שהאיסור הזה מדבריהם הוא ואולי הביעור כולו חומרא מד"ס והברייתות השנויות בת"כ בענין הביעור אסמכתא מדבריהם:

ד היו לו צמוקים וכו'. כך פירש רבינו ממה ששנינו בפרק ט' דשביעית (משנה ד) אוכלים על המופקר אבל לא על השמור. ומ"ש אבל אם יש שם ענבים קשים ביותר וכו' נראה שזהו פירוש מה ששנינו שם אוכלין על הספיחין ופירש רבינו שם ספיחין קיבוץ שופת והם הגרגרים הקשים ממיני התבואה והקטנית שאינם נזרעים אבל צומחין מכח הארץ וישארו בארץ ימים רבים לרוב יבשותם וחזקתם והם כשאר המינים כגון הקורטמאן ממין השעורים ששמו שופת עכ"ל. ועפ"ד דרך זה לקח פה הדמיון בענבים:

ה אילן שעושה פירות שתי פעמים בשנה וכו'. משנה פ"ט דשביעית [אוכלים] על הספיחין ועל הדיפרא אבל לא על הסתוניות:

ו הכובש שלשה כבשים וכו' משנה שם (מ"ה) *ופסק בירושלמי הלכה כר"ג:

ומ"ש ואם התחיל בה וכו'. שם בירושלמי מכיון שהתחיל באוצר כמבוער הוא:

ז וכשם שמבערים את הפירות וכו'. פ"ז (מ"א) כל שהוא מאכל אדם ומאכל בהמה וממין הצובעין ואינו מתקיים בארץ יש להם שביעית ולדמיו יש להם ביעור ולדמיו ביעור וביעור הדמים נתבאר בפ"ו מהמ' דלקח בפירות שביעית בשר וכו':

ט שלש ארצות לביעור וכו'. משנה פ"ט דשביעית (משנה ב) וכפי' רבינו שמשון. ומ"ש וג' ארצות אלו כולן חשובות כאחת לזיתים ולתמרים שם במשנה (מ"ג) ובירושלמי תני אף לחרובין:

יא ואוכלים בתמרים וכו' עד החנוכה. בפרק מקום שנהגו (דף נ"ג) ודקדק רבינו לכתוב בענבים עד הפסח של מוצאי שביעית משום דעל התלת שביעית כבר נגמר פריין בששית:

המגיה

*[בבבלי תנן כדיא והלכה כדבריו ובירושלמי לא גרסינן ליה אבל הרמב"ם גריס ליה ועיין בפירושו ובסי"ס]:

בפירוש המשנה כתב והלכה כר' יוסי ובכבר כתבתי שהראב"ד לא ראה פי' המשנה שבימיו עדיין לא הועתק מלשון הגרי. והשמיט התוספתא דהיו שלוחי ב"ד יוצאין וכו' לפי שאינה הלכה א"נ שאינה אלא ברשותנה שהיו שם בית דין אוצרין ומחלקים וכתב משנתנו כצורתה והכי פ"י מי שיש לו פירות שביעית והגיע זמן הביעור מחלק מהם לשכיניו ולקרוביו ולמיודעיו ומוציא ומניח על פתח ביתו ואומר אחינו בית ישראל כל מי שצריך ליטול יטול ומכניס לתוך ביתו ואוכל והולך עד שעה שיכלו והרי זה כמו שכתבתי והאירו דברי רבינו כשמש בחצי השמים עוד יש לפרש דלעולם אחר שכלה לחיה מן השדה אסור לאכול לכולם בשוה ומה שנחלקו תנאי היינו בכל פירות שביעית דרבי יהודה סבר לעניים ולא לעשירים ורבי יוסי סבר אף לעשירים והכי משמע מדאפליגו בקרא כדאיתא בירושלמי והא דקתני ועניים אוכלים אחר הביעור היינו ביעור דריפא דמי שהיה ירא שמא יגיע שעת הביעור מחלק מזון שלש סעודות וכו' ואתא רבי יהודה לאשמועינן דלא מיבעיא פירות שביעית דכתיב ואכלו אביוני עמך אלא זה שזכה בפירות הללו בתורת עני ובא לחלקם בתורת הפקר והפקר הוא בין לעניים בין לעשירים ולא הוצרך רבינו לבאר זה שכבר כתב למעלה שהיא הפקר לכל והא דתניא בתוספ' ואוכל והולך עד שיכלו עד שיכלה לחיה מן השדה קאמר וכן פירשה הראב"ד ז"ל ועל פי' זה אני סומך לפי שהוא להחמיר ולכל הפירושים מה שכתב רבינו ואסור לאכול אחר הביעור לא קאי למאי דסליק מיניה:

ד היו לו צמוקים של שביעית וכו'. משנה פ"ט אוכלין על המופקר אבל לא על השמור ר' יוסי מתיר אף על השמור והלכה כת"ק והטעם דכתיב ולחיה אשר בארצך וכיון שכלה לחיה מן השדה כלה למה שבבית:

אבל אם יש ענבים וכו'. זה פירוש עלה דתנן אוכלין על הספיחים והוא שם כולל לכל מיני גרגרים הקשים:

ה אילן שעושה פירות וכו'. ג"ז שם אוכלין על הספיחין ועל הדיופרא ופי' דיו פירי והוא אילן שעושה פירות ב"פ בשנה:

אבל פירות הסתיו וכו'. ג"ז שם אבל לא על הסתוניות: **ו** הכובש שלשה כבשים בחבית אחת וכו'. שם במשנה הכובש שלשה כבשים בחבית רבי אליעזר אומר אוכלין על הראשון ורבי יהושע אומר אף על האחרון ר"ג אומר כל שכלה מינו מן השדה יבער מינו מן החבית והלכה כדבריו ר"ש אומר כל ירק אחד לביעור ואמרינן עלה בירושלמי מ"ט דרבי אליעזר הראשון נותן טעם באחרון מאי טעמיה דרבי יהושע אחרון נותן טעם בראשון וקשיא על דעתיה דר"א אין אחרון נותן טעם בראשון וקשיא על דעתיה דרבי יהושע אין הראשון נותן טעם באחרון ולא משני מידי ופסק תנא הלכה כר"ג ואפשר דמשום הכי לא חש לתרוצי לרבי אליעזר ורבי יהושע ומשום דאין פוסקין הלכה מפי תלמוד הוצרכו לפסוק הלכה כר"ג וטעמו דאין הולכין בזה אחר הטעם שאין כאן איסור אכילה אלא מצות ביעור כדכתב הראב"ד ז"ל: ואם התחיל בה הרי הכל כמבוער וכו' שם בירושל' חזקיה אמר מכיון שהתחיל באוצר כמבוער הוא אתא עובדא קמי רבי ייסא והורי כחזקיה אמר לא דאנא סבר כוותיה אלא מן מ"ד דאנא חמיין רבנן עבדין כוותיה, וקשה לי וכי בשביל שהתחיל באוצר יהיה הכל כמבוער ויפקנו בלא ביעור וא"כ כל אדם יתחיל באוצרו ויניח השאר הילכך אני אומר דהכי פירושא אם התחיל בחבית הרי הכל כמבוער כאילו הגיע זמן הביעור לכל מה שבחבית וחייב לבער הכל אע"ג שיש בה מינין שעדיין לא כלה להיה מן השדה. ודע שאין רבינו מפרש דברי ר"ש כאשר פירש הראב"ד ז"ל אלא דעתו שר"ש מיקל שכולם שהוא מתיר לאכול מאיזה מין שירצה ממיני הירקות כל זמן שימצא במדברות ירק מהמין שיש לו או מזולתו מהמינים שכל הירקות (ענין) ביעור מין אחד הם והראב"ד פירש דברי ר"ש להחמיר כמו שמפורש בהשגתו ולדבריו ר"ש היינו רבי אליעזר דאמר אוכלין על הראשון וצריך לארץ דרבי אליעזר סבר הראשון נותן טעם באחרון ואם נתן טעם חייב לבער הכל ואם לא נתן טעם לא ור' שמעון סבר אע"ג דלא נתן טעם אוסר במשהו ומכל מקום מתני' דייקא כפירוש רבינו דיק ותשכח: וכשם שמבער אוכלי אדם וכו'. זה מבואר בכמה משניות מאימתי נהנין ושורפין בתבן ובקש וכו' המלקט עשבים לאיש וכו' עלי קנים ועלי גפנים וכו' וכל אלו מאכל בהמה הם ותקן כלל גדול אמרו בשביעית כל שהוא מאכל אדם ומאכל בהמה וממין הצובעים ואינו מתקיים בארץ יש לו שביעית ולדמיו ביעור:

ז וכשם שמבער את הפירות וכו'. נתבאר במשנה אשר כתבתי בסמוך עוד למדנו ממנה שאם מכר אוכלי בהמה חייב לבער את הדמים ואע"ג דכתב רבינו כיצד הרי שמכר רמונים ה"ה אם מכר מאכל בהמה אלא אורחא דמילתא נקט:

ח כיצד הוא עושה וכו'. כבר נתבאר זה למעלה ואתא לאשמועינן שלא יחלק להם מעות שמא לא יקנו בו מאכל אלא הוא קונה מאכלות ומחלק להם:

ט שלש ארצות לביעור וכו'. שם במשנה שלש ארצות לביעור יהודה ועבר הירדן והגליל ומפרש להו ואזיל ושלש ארצות לכל אחת ואחת מהם ותקן עלה ולמה אמרו ג' ארצות שיהיו אוכלין בכל אחת ואחת מהם עד שיכלה האחרון שבה:

יא ושלש ארצות אלו וכו'. שם במשנה וכל הארצות כאחת לזיתים ולתמרים ובירושלמי תני אף להרובין: ואוכלין בתמרים עד שיכלה וכו'. הכי איתא בפרק מקום שנהגו בפסחים

עד הפורים. ואוכלין בזיתים עד העצרת. ובענבים עד הפסח של מוצאי שביעית. ובגרוגרות עד החנוכה: **יב** המוליך פירות שביעית ממקום שכלו למקום שלא כלו. או ממקום שלא כלו למקום שכלו חייב לבער. לפי שנותנין עליו חומרי מקום שיצא משם וחומרי מקום שהלך לשם. ופירות הארץ שיצאו לחוצה לארץ מתבערים במקומן ולא יעבירם ממקום למקום: **יג** כלל גדול אמרו בשביעית כל שהוא מאכל אדם או מאכל בהמה או ממין הצובעין אם אינו מתקיים בארץ יש לו ולדמיו שביעית וחייב בביעור הוא ודמיו. כגון עלי הלוף השוטה ועלי הדנדנה והעולשין מאוכל אדם. וכגון החוחים והדרדרין מאוכל הבהמה. וכגון אסטס וקוצה ממין הצובעין. ואם היה מתקיים בארץ כגון הפואה והרכפה ממין הצובעין אע"פ שיש לו שביעית ולדמיו שביעית אין להם ביעור ולא לדמיהם *שהרי מתקיים בארץ אלא נהנין וצובעין בו עד ר"ה: **יד** *וכל שאינו מיוחד לא למאכל אדם ולא למאכל בהמה ואינו ממין הצובעים. הואיל ואינו לעצים יש לו ולדמיו שביעית אבל אין להם ביעור* אע"פ שאינו מתקיים בארץ. אלא נהנין בו או בדמיו עד ראש השנה כגון עיקרי הלוף השוטה ועיקר הדנדנה והערקבנין

*בדפוס ווינצי' ולא לדמיו ביעור.

השגת הראב"ד

*שהרי מתקיים בארץ וכו'. א"א זו דברי ר"מ אע"פ שאינם כלים לדמיהם יש ביעור בסוף השנה שמחמירין בדמים יותר מכן אבל חכמים אומרים לכן אין ביעור קל וחומר לדמיהן ומ"ט לא כרבי מאיר ולא כחכמים:

*וכל שאינו מיוחד וכו' עד הואיל ואינו לעצים יש לו ולדמיו שביעית. א"א אי אפשר לזה בלא שיבוש שאם אינו ממאכל אדם ולא ממאכל בהמה ולא ממין הצבעים ואינו לעצים הרי הוא תלוי במחשבה חשב עליו נותנין עליו חומרי אדם וחומרי בהמה חומרי אדם שיש להם שביעית חומרי בהמה שאסור לשלקן והם הסיאה והאזוב והקורנית ולא נתפרש באלו אם יש להם ביעור אם לא וכללו של דבר כל שאינו מתקיים בארץ יש לו ביעור ולדמיו ביעור ויש מין המתקיים בארץ שנחלקו עליו (ר"י) ר"מ וחכמים שר"מ אומר יש לדמיהם ביעור בסוף שנה שמחמירין בדמיהן יותר מכן וכטעם מפני שפעמים שאינם מתקיימין והולכין בדמים להחמיר:

רדב"ז

במשנה נותנין עליו חומרי המקום שיצא משם וחומרי מקום שהלך לשם: **יב** ופירות הארץ שיצאו וכו'. משנה פ"ו אין מוציאין שמן שריפה ופירות שביעית מהארץ לח"ל ופליגו בברייתא פירות שיצאו ח"ל מתבערין בכל מקום שהם דברי רבי ר"ש ב"א אומר מביאן לארץ ומבערן שנאמר בארצך תהיה כל תבואתה לאכול ואיכא מאן דפסק כר"ש בן אלעזר ואיכא מאן דפסק כרבי וזה דעת רבינו דהלכה כרבי מחבירו ומתניתין דהכא מתפרשא שפיר לדברי שניהם וק"ל: **יג** כלל אמרו בשביעית וכו'. שם משנה פ"ז כתבתיה לעיל וכל השמות הנזכרים במשנה בקש פירושם משם: ואם היה מתקיים בארץ וכו'. שם במשנה ועוד כלל אחר אמרו כל שאינו מאכל אדם ומאכל בהמה וממין הצובעין ומתקיים בארץ יש לו שביעית ולדמיו שביעית אין לו ביעור ולדמיו ביעור ואי זהו עיקר הלוף והשוטה וכו' אין להם ביעור ולא לדמיהם ביעור רבי מאיר אומר דמיהם מתבערין עד ר"ה אמרו לו להם אין ביעור ק"ו לדמיהם ואמרינן בתוספתא אמר להם ר"מ מחמיר אני בדמים מבעיקר וכו' משום דפרי מנכר ולא אתי לעשות בהם סחורה מ"מ קשיא על רבינו שפסק לא כר"מ ולא כחכמים כאשר השיג עליו הראב"ד ז"ל והיה גורס רבי יהודה במקום ר"מ ונראה לתרץ דמתני' איירי באותם שהם מתקיימים ודאי בארץ והלכה כחכמים שאמרו אין להם ביעור ולא לדמיהם ביעור אבל יש מאלו המינין שאינם מתקיימין בארץ ויש להם ביעור ולדמיהן ביעור עד ר"ה ולפי שאין בני אדם בקיאין בהם פסק שיש להם ביעור והכי משמע מן הירושלמי דגרסינן עלה ר' אילא בשם רבי שמעון בר ווא ר' יוחנן וחברותיה הוו יתבון ומקשין אמר יש להם ביעור או אין להם ביעור עבר רבי ינאי אמר הא גברא רבה נשאליה אתו שאלוניה אמר להם כל שדרכו ליפור יש לו ביעור ושאין דרכו ליפור אין לו ביעור ואלו מהם שדרכן ליפור ומהם שאין דרכן ליפור ע"כ. ופי' ליפור נושר ואינו מתקיים ואיכא למידק מאי קא מספקא ליה והלא מתני' היא דאין להם ביעור ולא לדמיהם ביעור וי"ל משום דאיכא מינים טובא דדמו להני ותנא לא שנה אלא מקצתם ולכולם אין ביעור או דילמא הני דמתני' דוקא אבל מיני אחריני אע"ג דדמו להני יש להם ביעור ואתא רבי ינאי ומסר להם סימן כל שדרכו להיות נושר כלומר שאינו מתקיים כ"כ זמן יש לו ביעור וכל שאין דרכו להיות נושר אלא מתקיים אין לו ביעור וסובר רבינו כיון שיש מינין שדומין לאלו השנויים ואי אפשר לעמוד עליהם אם מתקיימין או לא ראוי לבער הכל מן הספק זה נ"ל לקיים דברי רבינו אלא שהלשון קשה להולמו שכתב אין להם ביעור משמע דאין להם ביעור כלל והדר תני אלא נהנין וצובעין בו עד ר"ה משמע דיש להם ביעור והנכון לקיים דברי רבינו עיקר הלוף והשנויים במשנה צריך לאוכלן ולבערן עד ר"ה של במוצאי שביעית ומשם ואילך צריך להפקירן וכן כתב ר"ש ומתניתין הכי מתפרשא אין להם ביעור בשעת הביעור דאפי' כלה לחיה מן השדה עדיין יוכל ליהנות בהם עד ר"ה וחכמים לדברי רבי מאיר קאמרי לדידן אין להם ביעור אבל אין נהנין אלא עד ר"ה אלא לדידך שאתה מחלק בין עצמן לדמיהן שאתה אומר שיש לדמיהן ביעור וביעורן עד ר"ה אבל הם עצמן אין להם ביעור כלל ונהנה והולך עד שיכלו והלא דברים ק"ו להם אין ביעור ק"ו לדמיהן אבל לעולם הם ודמיהן אין להם ביעור בזמן הביעור אלא נהנים בהם עד ר"ה ומשם ואילך מפקירן לכל כללא דמלתא אין להם ביעור כשאר פירות שביעית דאחר שכלה לחיה טעונין שריפה אלא נהנין בהם עד ראש השנה ואח"כ מפקירן ונמצא שפסק רבינו כחכמים דוק ותשכח: **יד** וכל שאינו מיוחד לא למאכל אדם וכו'. משנה הזכרתיה לעיל. ואיכא למידק דתנא דמתניתין כלל מיני הצבעים עם שאר המינים ותנא ומתקיים בארץ ורבינו מחלק דבמין צבעים בעינן מתקיים בארץ ובשאר המינים כתב אע"פ שאינו מתקיים בארץ וי"ל דע"כ אית לן לפרושי דהא דקתני ומתקיים בארץ לא קאי אכל השנויים לעיל אלא אמיני הצבעים דהא תנן לעיל מינה בכלל הראשון בכלל הדבר שאינו מתקיים עלי הלוף ועלי הדנדנה וכו' ואיך אפשר שנקרא לעלין דבר שאינו מתקיים והעקרים שלהם דבר המתקיים אלא ודאי הדבר מגיד עצמו דבר שאינו מתקיים הוא אלא שהעלין מאכל אדם או מאכל בהמה והעקרים שלהם אינם לא מאכל אדם ולא מאכל בהמה אבל מיני הצבעים יש מהם שאין מתקיים בארץ והם ספיחי אסטים וקוצה ויש שהוא מתקיים בארץ והוא הפואה והרכפה תדע שאם כולם שוין לענין קיומם בארץ לא היה צריך למיתני בסיפא יש להן שביעית ולדמיהם שביעית אין להם ביעור ולא לדמיהן ביעור דהא תנא ליה רישא אלא ודאי מתני' פסקי פסקי קתני ועוד כלל אחר אמרו כל שאינו מאכל אדם ומאכל בהמה וממין הצבעים בארץ יש להן שביעית כו' אי זהו עיקר הלוף וכו' כל הני אינם לא מאכל אדם ולא מאכל בהמה ואינם מתקיימין בארץ והדר מפרש מיני הצבעים שמתקיימין בארץ ודינם משונה מדין הצבעים שאינם מתקיימים בארץ והיינו דאיצטריך למיתני בסיפא יש להם שביעית ולדמיהן שביעית אין להם ביעור ולא לדמיהם ביעור: הואיל ואינו לעצים וכו'. שאם הוא לעצים אין לו שביעית ולא לדמיו שביעית וגם ביעור ולא יועיל המחשבה בעצים יבשים שאינם ראויים להסקה ואם אינם עצים גמורים כגון הסיאה והאזוב והקורנית באלו תועיל המחשבה ואם חשב עליהם לאכילת אדם הרי הן כפירות שביעית ויש להם ביעור ולדמיהן

ביעור

כסף משנה

יב המוליך פירות שביעית וכו'. משנה פרק מקום שנהגו (דף נ') וכת"ק: **ופירות** הארץ שיצאו לח"ל וכו'. שם (דף נ"ב:) ת"ר פירות שיצאו לח"ל מתבערין בכ"מ שהן רשב"א אומר יחזרו למקומן ויתבערו ומשמע התם דאין הלכה כרשב"א וכן אמרו בירושלמי ספ"ו דשביעית (הלכה ד') הורי רבי אמי כהן תניא קמיה לקולא:

יג כלל גדול אמרו בשביעית וכו' עד והעקרבנין. משנה פ"ז דשביעית (מ"א) ומייתי לה בפרק בא סימן (נדה דף נ"א): כתב הראב"ד שהרי מתקיים בארץ אלא נהנין וצובעין בו עד ר"ה א"א זו דברי ר"מ וכו'. ואני אומר שנוסחא דידן בספרי רבינו אין להם ביעור ולא לדמיהם שהרי מתקיים בארץ אלא נהנין וצובעין בו עד ר"ה כך נמצא בספר מוגה והרי זה כחכמים שאמרו אין להם ביעור ולא לדמיהם ביעור אבל אי קשיא הא קשיא שמ"ש אלא נהנין וצובעין בו עד ר"ה נראה שאינו כחכמים דלדידהו אפילו אחר ר"ה נמי נהנין וצובעין בו ואפילו ר"מ אינו מחמיר אלא בדמיהם שיתבערו עד ר"ה אבל בהם עצמם מודה שאין להם ביעור כלל ואפשר שכוונתו לומר שאין להם ביעור כלל ומשום דכשיש ביעור היינו שיתבער קודם ר"ה נמצא שבאמרו נהנים וצובעים בו עד ר"ה הוי כאומר אינו מתבער כלל. ומ"מ לשון שהרי מתקיים בארץ צריך ליישבו לנוסחא זו דמה טעם היא זו לומר דאין לדמיהם ביעור וי"ל דה"ק אין להם ביעור שהרי מתקיים בארץ וכיון שכן א"א לבער אלא נהנים וצובעים בו עד ר"ה וכ"ש אחר ר"ה וכיון שלהם אין ביעור גם לדמיהם אין ביעור:

יד כתב עוד הראב"ד וכל שאינו מיוחד לא למאכל אדם וכו' א"א אי אפשר זה בלא שיבוש שאם אינו ממאכל וכו': וי"ל שרבינו מפרש שמה ששנינו בבבא שנית ומתקיים בארץ לא קאי אלא למין הצבעים כגון הפואה והרכפה אבל שאר דברים שאינם מאכל אדם ולא מאכל בהמה כגון עיקר הלוף והשוטה ועיקר הדנדנה והעקרבנין בין שהם מתקיימים בין שאינם מתקיימים אין להם ביעור ולא לדמיהם ביעור וכן נראה מדבריו בפירוש המשנה והראב"ד שכתב א"א זה בלא שיבוש וכו' טעמו מפני שהוא ז"ל מפרש המשנה כפשטה דמאי דקתני בבבא שנית ומתקיים בארץ קאי לכל מה ששנוי בבבא ההיא ולפיכך נראה לו שיש שיבוש וכבר כתבתי הפירוש שמפרש רבינו במשנה. ומ"ש שאם אינו ממאכל אדם וכו' עד והקורנית הוא משנה בפ"ח. ומ"ש הראב"ד שחומרי אדם היינו שיש להם שביעית במשנה הנזכרת משמע דחומרי אדם היינו שאין עושין מלוגמא וכן פירשו רבינו ור"ש ויש לתמוה על הראב"ד שעירב משנה זו עם האחרת שאין אותה משנה ענין לזו דהיא לענין שמאכל בהמה עושים ממנו מלוגמא ואין שולקין אותו ומאכל אדם אין עושין ממנו מלוגמא ושולקין אותו והעשוי לעצים תלוי במחשבה אבל משנה זו אינה עסוקה בזה אלא לומר שיש להם דין שביעית שאין עושים סחורה מהם ושאין להם ולא לדמיהם ביעור וזה אינו תלוי במחשבה אלא אע"פ שאינו מיוחד לא למאכל אדם ולא למאכל בהמה הואיל ואינם עצים ממש יש להם שביעית ולדמיהם שביעית אבל אין להם ביעור ולא לדמיהם ביעור וזה פשוט ומבואר ורבינו כתב דין אותה משנה בפרק ה'. ומ"ש הראב"ד וכללו של דבר כל שאינו מתקיים בארץ וכו' וכן מה שכתב ויש מין המתקיים בארץ שנחלקו עליו הוא ע"פ פירושו במשנה הנזכרת וכבר כתבתי שרבינו מפרש דלא מפלגא מתניתין בין מתקיים לשאינו מתקיים אלא במין הצבעים בלבד. ומ"ש עוד הראב"ד ויש מין המתקיים בארץ שנחלקו עליו רבי יהודה וחכמים וכו' טעות סופר יש כאן וצריך להגיה ר"מ במקום ר' יהודה. והר"י קורקוס ז"ל כתב וז"ל הנה מחלוקתם תלוי בחילוק גירסאות כי רבינו כתב כן מהמשנה שבפרק הנזכר ז"ל ועוד כלל אחר אמרו כל שאינו מאכל אדם ומאכל בהמה וממין הצובעים ומתקיים בארץ יש לו שביעית ולדמיו שביעית אין לו ביעור ואין לדמיו ביעור ואי זה זה עיקר הלוף השוטה ועיקר הדנדנה והעקרבנין וכו' וממין הצובעים הפואה והרכפא יש להם שביעית וכו' כך גירסת רבינו וה"פ כל שאינו מאכל אדם ולא מאכל בהמה ולא ממין הצובעים אפילו אינו מתקיים או שהוא ממין הצובעים ומתקיים בארץ יש לו ולדמיהם שביעית ואין להם ולדמיהם ביעור. ואל החלוקה הראשונה הביא משל מעיקר הלוף השוטה והדנדנה וכו' כי לדעת רבינו אינם מאכל אדם גם אינם מתקיימים בארץ. ואל החלוקה השנית שהיא ממין הצובעים ומתקיים הביא משל הפואה והרכפא ולשיטתו צריך לגרוס בפרק בא סימן (דף נ"א:)

יש

*והערקבנין: **טו** קליפי רמון והנץ שלו קליפי אגוזים והגרעינין יש להם שביעית ולדמיהם שביעית אבל אין להם ביעור ולא לדמיהם. לולבי זרדים והחרובים יש להם ולדמיהם שביעית וביעור. לולבי האלה והבוטנה והאטדין יש להן ולדמיהן שביעית אבל אין להם ביעור. אבל לעלים שלהן יש ביעור: **טז** איזו היא שעת ביעור העלין בעת שיבולו ונושרין מאילנותיהן. עלי זיתים ועלי קנים ועלי חרובין אין להם ביעור לפי שאינן נובלות וכלות: **יז** ועד מתי יהיה אדם רשאי ללקט עשבים לחין בשביעית עד שייבש המתוק. ויגבב עשבים יבשים עד שתרד רביעה שנייה במוצאי שביעית: **יח** ועד מתי יהיו העניים מותרין להכנס בפרדסות במוצאי שביעית לאסוף פירות שביעית. עד שתרד רביעה שנייה: **יט** הוורד והכופר והלוטם יש להן ולדמיהן שביעית. הקטף והוא שרף היוצא מהאילנות מן העלים ומהעיקרים אין לו שביעית. והיוצא מן הפגים יש לו ולדמיו שביעית: **כ** בד״א באילן מאכל. אבל באילן סרק אף היוצא מן העלין ומן העיקרים כפרי שלהן ויש לו ולדמיו שביעית: **כא** הכובש ורד שביעית בשמן של ששית ילקט את הוורד והשמן מותר. כבשו בשמן של מוצאי שביעית חייב לבער השמן שהרי הוורד יבש הוא וכבר נתחייב בביעור: **כב** חרובין של שביעית שכבשן ביין ששית או ביין מוצאי שביעית חייב לבער היין. שהרי טעם פירות

*[בירושלמי והערקבלין] :

כסף משנה

יש לו שביעית ואין לו ביעור הפואה והרכפא דאילו עיקר הלוף והדנדנה לדעת רבינו אינם מתקיימים ושם אמרו דכתיב וכו' והני לא כלו ניהו וע״כ צריך לשנות הגירסא אבל ר״ש והרא״ש גורסין ועוד כלל אחר אמרו כל שהוא מאכל אדם ומאכל בהמה וממין הצובעים ומתקיים בארץ ועלה קאי כגון הלוף השוטה והדנדנה והפרקבנין וכו' סוברים שכל אלו ראויים לאדם ולבהמה ומתקיים בארץ וזו נראה גירסת הר״א ולכן כתב שכל אלו תלויים במחשבה ושם האזוב וכו' ולא נתפרש באלו וכו' כי לפי גירסתם ודאי כן הוא כי לא הוזכר במשנה מה שאינו מאכל אדם ולא מאכל בהמה ולא הצובעים אלא פואה וקורנית ואזוב ובהם לא נתבאר דין ביעור אבל עיקר הלוף וכו' לדעתו ראוי למאכל אדם ולמאכל בהמה והוא כשיטת ר״ש והרא״ש שכתבתי ולפי זו השיטה כלל אמרו כללו של דבר כל שאינו מתקיים בארץ יש לו ולדמיו ביעור דעיקר הלוף וחביריו מתקיימים הם אבל לשיטת רבינו לאו כללא הוא דהא איכא לוף שוטה וחבריו שהם מתקיימים וגירסת התוספות בר״פ כלל גדול כגירסת רבינו שמשון והרא״ש והר״א עכ״ל:

טו קליפי רמון והנץ שלו וכו' עד ונושרים מאילנותיהם. משנה שם פ״ז (מ״ג) גרעינים לא אאגוזים קאי דאגוזים אין להם גרעינים אלא גרעיני שאר פירות קאמר וראויים להסקה ויש להם שביעית כיון שעיקר הפרי ראוי למאכל אדם חלה קדושת שביעית עליהן אבל אין להם ביעור כיון שאינם עיקר הפרי: **טז** עלי זיתים ועלי קנים וכו'. עלי קנים אין להם ביעור ירושלמי פ״ט (הלכה ה') . ומ״ש עלי זיתים:

יז יח ועד מתי יהיה אדם רשאי ללקט וכו' ועד מתי יהיו העניים מותרים וכו'. משנה פ״ט דשביעית (משנה ו ז): **יט** הורד והכופר וכו'. משנה פ״ז דשביעית (משנה ו): הקטף והוא שרף היוצא מהאילנות וכו'. בפ״ז דשביעית תנן הקטף יש לו שביעית ולדמיו שביעית ר״ש אומר אין לקטף שביעית מפני שאינו פרי וגרסינן בפ״ק דנדה (דף ח׳:) א״ל רבי ירמיה לרבי זירא ולית לא הסברא דמאן תנא קטפא פירא רבי אליעזר הוא והתנן ר' אליעזר אומר המעמיד בשרף הערלה אסור אפילו תימא רבנן ע״כ לא פליגי רבנן עליה דר״א אלא בקטפא דגוזא אבל בקטפא [דפירא] מודו ליה דתנן א״ר יהושע שמעתי בפירוש שהמעמיד בשרף העלין ובשרף העיקרין מותר ובשרף הפגין אסור מפני שהוא פרי ואב״א כי פליגי רבנן עליה דר״א באילן העושה פירות אבל באילן שאינו עושה פירות מודו דקטפו זה הוא פריו דתנן ר״ש אומר אין לקטף שביעית וחכמים אומרים יש לקטף שביעית מפני שקטפו זה הוא פריו מאן חכמים לאו רבנן דפליגי עליה דר״א ופסק רבינו כהני תרי תירוצי דמשמע דתרווייהו קושטא ניהו אבל איתא התם בתר הכי א״ל ההוא סבא הכי א״ר יוחנן מאן חכמים ר״א דאמר קטפו זהו פריו אי ר״א מאי איריא אילן שאינו עושה פרי קטפו זהו פריו לדבריהם דרבנן קאמר להו לדידי אפילו אילן העושה פרי נמי קטפו זהו פריו לדידכו אודו לי מיהת באילן שאינו עושה פירות דקטפו זהו פריו ורבנן אמרי ליה לא שנא והשתא יש לתמוה למה פסק דלא כרבי יוחנן ואפשר לומר שטעמו משום דלא אשכחן מאן דאמר הכי משמיה דרבי יוחנן אלא ההוא סבא לא סמכינן עליה דהא איתא בבי מדרשא הוו ידעי לה. ועוד דטעמא דהיקא הוא לומר דלדבריהם דרבנן קאמר ואפשר דהא איתא דאמרה רבי יוחנן דרך משא ומתן אמרה ולא לקושטא דמילתא:

כא הכובש ורד שביעית וכו'. משנה ספ״ז דשביעית (משנה ז) ורד חדש שכבשו בשמן ישן ילקט את הורד וישן בחדש חייב בביעור ובירושלמי (הלכה ב') הכא את אמר וילקט את הורד וכא את אמר חייב בביעור ר' אבהו בשם ר' יוחנן הרין תניין אינון א״ר זעירא יכיל אנא פתר [בתרי פתרי] ורד חדש שכבשו בשמן ישן ורד של שביעית שכבשו בשמן של ששית וישן בחדש ורד שביעית בשמן של שמינית וכמאן דמוקי לה בתרי פתרי נקיטינן דהוא עדיף מדמוקים לה בתרי תנאי וכדאמרי' בפרק אע״פ דמוקמינן מתניתין בתרי טעמי ולא מוקמינן לה בתרי תנאי. וז״ל רבינו בפירוש המשנה ורד חדש שכבשו בשמן ישן הוא שיטמין ורד של שביעית בשמן של ששית הרי הוא מלקט אותו מפני שלא יכנס כח הוורדים וטעמם בשמן שהשמן הוא ישן והוורד חדש אלא אם יניחהו זמן רב וישן בחדש הוא לאת ורד של ששית בשמן של מוצאי שביעית וזהו יכנס בו כח הורד וטעמו מיד ומפני זה יבער השמן עכ״ל פירוש כי הורד הישן נותן כח וטעם יותר מהר מן החדש והשמן החדש נוח לקלוט טעם יותר מהישן:

כב חרובין של שביעית שכבשן וכו'. ג״ז שם במשנה סופה דמתניתין דכסמוך חרובין חדשים

רדב״ז

ביעור וכן אם חשב עליהם לבהמה דינם כאוכלי בהמה ואם חשב עליהן למאכל אדם ולמאכל בהמה נותנין עליו חומרי מאכל אדם ומאכל בהמה וממילא ידעינן דיש להם ביעור ולדמיהן ביעור דומיא דמאכל אדם ומאכל בהמה וכן כתב רבינו לעיל פ״ה וז״ל לאכילה הרי הוא כפירות ותמהני על הראב״ד שכתב ולא נתפרש באלו אם יש להם ביעור או אין להם ביעור והא תנן שהמה נותנין עליו חומרי אדם וחומרי בהמה והא דאמרינן חומרי אדם שאין עושין מהם מלוגמא וחומרי בהמה שאין שולקן משום דלא משכח חומרא בזה שאין בזה אלא אלו אבל לענין ביעור שוין הן ויש להם ביעור ולדמיהן ביעור ולא נתכוון רבינו בזה הלשון אלא לומר שאם הוא לעצים אין לו שביעית ואם אינו לעצים כבר ביאר דינו למעלה דאזלינן בתר מחשבה ואין בדברי רבינו שיבוש שלא היה דעתו לומר שאם אינו לעצים יש לו שביעית ואין לו ביעור אלא אזלינן בתר מחשבה וכדכתיבנא:

טו קליפי רמון והנץ שלו וכו'. שם במשנה והטעם שהם ראויים לצביעה והם מתקיימין בארץ וקליפי אגוזים היינו הקליפה החיצונה שראויה לצביעה אבל הקליפה הפנימית הקשה הרי הוא כעצים ופשוט הוא:

לולבי זרדין והחרובין וכו'. שם במשנה והטעם לפי שהם ראויין למאכל אדם:

לולבי האלה והבוטנה וכו'. שם במשנה כלשון רבינו ואיכא למידק דמשמע מלשון רבינו דלולבי זרדין והחרובין אין להם ביעור שהרי כלל אותם עם לולבי האלה והבוטנים ואילו במתניתין תנן בהדיא לולבי זרדין והחרובין יש להם ביעור ולדמיהן ביעור ותו קשיא עלה דמתני' דמאי שנא לולבי זרדין והחרובין מלולבי האלה והבוטנים הרי הלולבים אינם נושרין ולא דמו לעלין ואמאי תנן יש להם ביעור ולדמיהן ביעור ועוד תניא בירושלמי עלי קנים ועלי האוג ועלי החרובין אין להם ביעור מפני שאין מינם כלה והלא הדברים ק״ו אם העלין אין להם ביעור כ״ש הלולבים וראיתי בספרים המדוייקים שכתוב בהן לולבי זרדין והחרובין יש להם שביעית ולדמיהן שביעית ויש להם ביעור כלשון המשנה והטעם שהלולבין שלהם נושרין דומיא דהעלין אבל לולבי האלה וכו' אין נושרין ומתקיימין ולפיכך אין להם ביעור אבל העלין של אלו ושל אלו יש להם ביעור מפני שהם נושרין מאביהם והא דתניא בירושלמי דעלי חרובין אין להם ביעור לא קי״ל הכי אלא כסתם מתניתין דקתני יש ללולביהן ביעור כ״ש לעליהן דהא גבי לולבי האלה תנן אין להם ביעור ויש לעליהן ביעור וכ״ש עלי חרובין שיש ללולביהן ביעור שראוי שיש לעליהן ביעור:

טז איזו היא שעת הביעור וכו'. שם במשנה עלי קנים ועלי גפנים עד שיפורו מאביהן וה״ה לכל העלין שיש להם ביעור זמנם עד שיפורו מאביהן: עלי זיתים ועלי קנים וכו'. וה״ה והא תנן במתני' עלי קנים ועלי גפנים עד שיפורו מאביהן ל״ק דאמרי בירושלמי עלה דמתני' אמר רבי יוחנן לית כאן עלי קנים אלא עלי גפנים וסמך רבינו על הכלל כל אילן שאין עליו נובלות אין להם ביעור והדבר נראה לעין שהזית והקנים והחרובין עליהן קיימין באילן כל השנה:

יז ועד מתי יהיה האדם וכו'. שם במשנה המלקט עשבים עד שייבש המתוק והמגבב יבשים עד שתרד רביעה שניה וכבר ביארנו למעלה כי המתוק הוא העשב המר הנקרא הנל״ל והוא על דרך סגי נהור והטעם בעשבים היבשים לפי שכיון שירדה רביעה שניה שכבר כלה לחיה מן השדה ונפסדו מחמת הגשמים ואין נהנה ואוכל אלא עד אותה שעה ומשם ואילך מבער ואינו נהנה:

יח ועד מתי יהיו העניים וכו'. שם במשנה עד מתי העניים נכנסים לפרדסאות עד שתרד רביעה שניה רבינו פירש לענין שביעית ורבינו שמשון פי' באחר בני שבוע כדי ליטול לקט שכחה ופיאה ונראה שדחק אותו לשון עניים ורבינו סובר דכולהו הוו עניים לענין פירות שביעית ושני הפירושים אמת:

יט הורד והכופר וכו'. שם במשנה והקטף פלוגתא דתנאי ופסק כרבי שמעון דאמר אין לקטף שביעית מפני שאינו פרי משום דאמרי' בירושלמי דס״ק היינו ר״א ור״ש כרבי יהושע וע״כ לא פליגי אלא בשרף העלין והעקרין אבל שרף היוצא מהפגין הרי הוא כפרי ומדקתני מפני שאינו פרי משמע דשרף הפגין הרי הוא כפרי ויש לו ביעור ולדמיו ביעור וכן כל השמויים הורד והכופר והלוטם יש להם ביעור ולדמיהן ביעור אע״ג דלא תנן בהדיא הכי ובנדה מייתי לה וגרסי' שם בכל הספרים יש להם ביעור ולדמיהן ביעור ומסתמא נמי הכי הוה מדלא תנן אין להם ביעור ולדמיהן ביעור ורבינו העתיק לשון המשנה וכן שרף של אילן סרק זהו פריו ויש לו שביעית ולדמיו שביעית ויש לו ביעור ולדמיו ביעור.

כא הכובש ורד שביעית וכו'. שם במשנה ורד חדש שכבשו בשמן ישן ילקט את הורד וישן בחדש חייב בביעור פירש רבינו בפי' המשנה מפני שלא יכנס כח הורד וטעמו בשמן שהשמן הוא ישן והורד חדש אלא אם יניחהו זמן רב וישן בחדש הוא ורד של שביעית בשמן של מוצאי שביעית וזה יכנס בו כח הורד וטעמו מיד ומפני זה חייב לבער השמן עכ״ל. וקשיא על זה ומי פסיקא ליה והלא אין הדבר תלוי אלא בנתינת טעם והכי הוה ליה למיתני אם נתן טעם חייב לבער ורבינו שמשון כתב שאין הורד נותן טעם בשמן וגם זה לא נתיישב אצלי שהרי אנו רואין שהורד נותן טעם בכל דבר הילכך הנכון אצלי מה שכתב רבינו הכא והוא מהירושלמי דגרסינן עלה דמתני' הכא את אמר ילקט את הורד וכא את אמר חייב בביעור רבי אבהו בשם רבי יוחנן הרי תניין אינון אמר רבי זעירא יכיל אנא פתר להון ורד בתרי בתרי ורד חדש שכבשו בשמן ישן ורד של שביעית שכבשו בשמן של ששית וישן בחדש ורד שביעית שכבשו בשמן של שמינית ע״כ. וטעמא דרישא משום שעדיין לא הגיע זמן הביעור וסיפא משום שכבר הגיע זמן הביעור ולפי זה כיון שלא הגיע שעת הביעור הכל מותר ואם הגיע זמן הביעור חייב לבער הכל שהרי נתן הורד טעם בשמן וא״ת מאי ילקט את הורד דקתני וי״ל משום דאין זמן ביעור הורד כזמן ביעור השמן ואע״ג דשניהם נקנו טעם זה בזה מ״מ זמן הביעור אזלינן בתר העיקר: **כב** החרובין של שביעית וכו'. שם במשנה חרובין חדשים שכבשן בין

ביין ישן ויכניס בחדש הייבין בביעור וא"ת מאי שנא מרישא דקתני ילקט את הורד וע"כ אית לן למימר דאיירי בשהגיע זמן הביעור דאי לא תימא הכי קשיא מתני' אתוספתא דתניא חרובין חדשים שכבשן ביין ישן ילקט החרובין אלא ברייתא איירי בשלא הגיע זמן הביעור ומתני' בשהגיע זמן הביעור ולא מצי למיתני ילקט החרובין כדקתני רישא גבי ורד משום דזמן ביעור החרובין והשמן אחד הוא כדאמרי' לעיל ושלש ארצות אלו כולן השוות כארץ אחת להרובים ולזיתים ולתמרים הילכך גבי ורד שייך למיתני שפיר ילקט את הורד שהורד הגיע זמנו והשמן לא הגיע זמנו אבל לא שייך למיתני ילקט את החרובין מן היין שהיין הגיע זמן ביעורו והחרובין לא הגיע זמן ביעורן וליכא לאקשויי דליתני יוציא את היין מן החרובין שהרי השמן והיין הם עיקר והורד אינו אלא ליתן ריח בשמן והחרובין לחזק את היין: זה הכלל פירות שביעית וכו'. שם במשנה ונתן כלל לכל האיסורין ולשביעית והא דאמרינן מין בשאינו מינו בנותן טעם היינו בדבר שאין לו מתירין אבל בדבר שיש לו מתירין אפי' באלף לא בטיל הלכך קודם זמן ביעור אוסר במשהו שהרי יש לו מתירין שיוכל לאכלו או לחלקו מזון שלש סעודות כדאמרינן לעיל ואחר זמן איסורו אין לו מתירין והוא בנותן טעם וכן כתב הראב"ד ולא האריך רבינו לבאר זה לפי שאינו מקומו אלא בהלכות מאכלות אסורות ואם נתערב דברים שאין זמן ביעורם שוה נראה שהולכין אחר הרוב דקי"ל רובא דאורייתא ואם נתערבו בשוה הולכין אחר החמור שבהם:

פ"ח א כדרך שאסור לעבוד הארץ וכו'. משנה פ"ה ומחזיקים ידי עכו"ם בשביעית אבל לא ידי ישראל:

ב ואלו הכלים שאין האומן וכו'. שם במשנה אלו הכלים שאין האומן רשאי למוכרן בשביעית מחרישה וכו' אבל מוכר הוא מגל יד וכו' זה הכלל כל שמלאכתו מיוחדת לעבירה אסור לאיסור ולהיתר מותר:

ד ומותר למכור סתם וכו'. ירושלמי עלה דמתניתין אמר ר' יונה כיני מתני' אלו כלים שאין האומן רשאי למוכרם בשביעית לחשוד על השביעית סתמן מאו מן מה דתני לאיסור ולהיתר מותר הדא אמרה סתמא מותר:

ה היוצר מוכר וכו'. שם במשנה היוצר מוכר חמשה כדי שמן וט"ו כדי יין שכן דרכו להביא מן ההפקר ואם הביא יותר מכן מותר ומוכר לעכו"ם בארץ ולישראל בח"ל:

ו ומוכר לחשוד פרה החורשת וכו'. שם במשנה פלוגתא והלכה כב"ה דאמרי מותר מפני שהוא יכול לשחטה: ומוכר לו שדהו וכו'. תוספתא פ"ג אין מוכרין שדה אילן לחשוד על השביעית אלא א"כ פוסק עמו ע"מ שאין לו באילן ע"כ. ומשמע דשדה בלא אילן מוכר לו שהרי אפשר שיובירה:

ומשאילו סאה וכו'. שם משנה כלשון רבינו וצריך טעם למה השמיט ומוכר לו פירות בשעת הזרע וי"ל דמילתא פשיטא היא דדילמא לאכילה קא בעי להו אבל הנך צריכי אע"ג דאית ליה גורן ואע"ג דאית ליה פועלים:

ז וכן משאלת אשה לחבירתה וכו'. שם משנה כלשון רבינו:

ח מחזיקין ידי עכו"ם וכו'. שם משנה כתבתיה לעיל ובפרק הניזקין תנן לה ואקשינן עלה והא אמר רב דימי בר שישא משמיה דרב אין עודרין עם העכו"ם בשביעית ואין כופלין שלום לעכו"ם לא צריכא למימרא לכו אחזוקי בעלמא: ומותר לרדות עמהם בכוורת וכו'. וקשיא לי הא עם ישראל אסור והא אי הכי אין כאן עבודת קרקע וי"ל דאיירי בכוורת מחוברת לקרקע ועם ישראל אסור דמיחזי כעבודת קרקע: והחוכרין שהם נירין וכו'. משנה פ"ד תוספתא פ"ב אין חוכרין נירין מישראל החשוד על השביעית אבל לוקחין ממנו שדה זרועה שלא גזרו אלא על מקום שהם יכולים לזרוע וממילא ידעינן דטעמא משום קנס שילך בעכו"ם לא שייך למקנסיה:

ט מותר לעשות בסוריא. שם במשנה פ"ו עושין בתלוש בסוריא אבל לא במחובר דשין וזורין וכו' ואמרי' בירושלמי שמא ילכו ויסתפקו ישראל שם כלומר משום דחמיר להו שביעית בארץ והדר קאמר בתלוש למה הוא מותר מן גו דו חמי רווחא קריב לא נפיק כלומר כיון שימצא לו בקרוב ריוח מעט בשביעית לא ילך מא"י להסתפק בסוריא:

י כשם שאסור לעשות סחורה וכו'. דכתיב ואכלה ולא לסחורה וכן אסור לשמרן עד אחר הביעור: כך אסור ליקח מע"ה וכו'. דחשידי על דמי שביעית וכבר נתבאר למעלה פ"ד. פירות שביעית קדישי בקדושת שביעית ולפיכך אין מוסרין אותם לע"ה:

יא הלוקח לולב מע"ה וכו'. תנן הסיגים והירבוזין השוטים והחלגלוגות כסבר שבהרים והכרפס שבנהרות והגרגיר של אפר פטורין מן המעשרות ונלקחים מכל אדם בשביעית שאין כיוצא בהם נשמר למדנו שאין לוקחין מע"ה דבר שחזקתו מן השמור לפי שנחשדים הם דמי שביעית ואין מוסרין להם דמי שביעית אבל דבר שחזקתו מן ההפקר לוקחין מהם והלולב אין נוהג בו שביעית שהרי אינו פרי אלא חריות של דקל ואע"ג בהדקל בעצמו חזקתו שמור היינו דוקא פירותיו אבל הלולבים אין נוהג בהם שביעית הלכך דמי הלולב אינם דמי שביעית אבל האתרוג הוא פרי ונוהג בו שביעית וחזקתו מן השמור לפיכך צריך שיתן לו במתנה או יבליענו בדמי הלולב שאם היה שוה ב' יתן בו ד' מפני האתרוג ולא מסר דמי שביעית לע"ה:

פירות שביעית בו. זה הכלל פירות שביעית שנתערבו בפירות אחרות מין במינו בכל שהוא ושלא במינו בנותן טעם:

פרק שמיני

א כדרך שאסור לעבוד הארץ בשביעית כך אסור לחזק ידי ישראל שעובדין אותה. או למכור להן כלי עבודה. לפי שאסור לחזק ידי עוברי עבירה: ב ואלו כלים שאין האומן רשאי למוכרן בשביעית למי שחשוד על השביעית. מחרישה וכל כליה העול והמזרה והדקר. זה הכלל כל שמלאכתו מיוחדת למלאכה שאסורה בשביעית אסור למכרו לחשוד. ולמלאכה שאפשר שתהיה אסורה ותהיה מותרת מותר למוכרו לחשוד: ג כיצד מוכר הוא לו המגל והעגלה וכל כליה. שאם יקצור בו מעט ויביא על העגלה מעט ה"ז מותר. ואם יקצור כדרך הקוצרין או יביא כל פירות שדהו אסור: ד ומותר למכור סתם למי שאינו חשוד אפילו דבר שמלאכתו מיוחדת למלאכה האסורה בשביעית. שהרי אפשר שקנה בשביעית לעשות לו מלאכה לאחר שביעית: ה היוצר מוכר חמש כדי שמן וחמשה עשר כדי יין. ומותר למכור לעכו"ם יתר מזה ואינו חושש שמא ימכור לישראל. ומוכר כדים רבים לישראל בחו"ל ואינו חושש שמא יביאם לארץ: ו ומוכר לחשוד פרה חורשת בשביעית שהרי אפשר לשוחטה. ומוכר לו שדהו שהרי אפשר שיובירה. אבל לא ימכור לו שדה האילן אלא אם כן פסק עמו על מנת שאין לו באילן. ומשאילו סאה למדוד בה אעפ"י שהוא יודע שיש לו גורן שהרי אפשר שימדוד בה בתוך ביתו. ופורט לו מעות אף ע"פ שהוא יודע שיש לו פועלים. וכולן בפירוש אסורים: ז וכן משאלת אשה לחברתה החשודה על השביעית נפה וכברה רחים ותנור. אבל לא תבור ולא תטחון עמה: ח מחזיקין ידי עכו"ם בשביעית בדברים בלבד. כגון שראהו חורש או זורע אומר לו תתחזק או תצליח וכיוצא בדברים אלו. מפני שאינם מצווין על שביתת הארץ אבל לא יסעדנו ביד. ומותר לרדות עמהן הכוורת וחוכרין מהן נירין לפי שאינן בני חיוב כדי לקנוס אותן: ט מותר לעשות בסוריא בתלוש אבל לא במחובר. כיצד דשין וזורין ודורכין ומעמרין. אבל לא קוצרין ולא בוצרין ולא מוסקין וכן כל כיוצא באלו: י כשם שאסור לעשות סחורה בפירות שביעית או לשמרן כך אסור ליקח מעם הארץ. לפי שאין מוסרין דמי שביעית לעם הארץ. ואפילו כל שהוא. שמא לא יאכל אותן בקדושת שביעית: יא הלוקח לולב מעם הארץ בשביעית נותן לו אתרוג מתנה. ואם לא נתן לו מבליע לו דמי אתרוג בדמי לולב

חדשים שכבשן ביין ישן ויכניס בחדש חייבים בביעור ופירש רבינו שם החרובין ביין יכנס בו טעם החרובין מיד ומפני זה על שני הדרכים חייב לבער היין עכ"ל פירוש שהחרובין קולטין טעם היין מיד ולא דמו לוורד בשמן: זה הכלל פירות שביעית שנתערבו וכו'. שם במשנה:

פ"ח א כדרך שאסור לעבוד הארץ בשביעית וכו'. ואלו כלים שאין האומן רשאי למוכרם וכו' עד וכל כליה. משנה פרק ה' דשביעית (משנה ו): ד ומ"ש ומותר למכור סתם למי שאינו חשוד וכו'. ירושלמי שם (הלכה ג'):

ה היוצר מוכר חמשה כדי שמן וכו' עד שמא יביא לארץ. משנה שם (משנה ז):

ו ומוכר לחשוד פרה וכו'. משנה ח' שם ובב"ק ואיתא פ"ק דע"ז (דף ט"ו): ומוכר לו שדהו וכו' אבל לא ימכור לו שדה האילן וכו'. תוספתא פס"ג דשביעית: ומשאילו סאה וכו'. עד וכולן בפירוש אסורין. משנה פרק ה' דשביעית (משנה ח):

ז וכן משאלת וכו' מחזיקין ידי עכו"ם וכו'. משנה ס' שם ובס"פ הניזקין (דף ס"א):

ח ומותר לרדות עמהם הכוורת. ירושלמי פרק ד' (הלכה ג') הורי רבי אמי לרדות עמו כלומר ולאפוקי מר"א דמשוי כוורת כקרקע בסוף שביעית (משנה ז) ובסוף עוקצין ובתוספתא דבסוף עוקצין: והחוכרים מהם נירין וכו'. משנה פ"ד דשביעית (משנה ג):

ט מותר לעשות בסוריא בתלוש וכו'. משנה פרק ששי דשביעית (משנה ב):

י כשם שאסור לעשות סחורה וכו' עד משום כדי חייו של מוכר. בפרק לולב הגזול (סוכה דף ל"ט):

בר"א

משנה למלך

פ"ז כב מין במינו בכל שהוא. גרסי' בתוספ' פ"ד דדמאי מגרפין פירות ערב שביעית כדי שילכו על פירות שביעית לפוטרן מן הביעור ועיין במבי"ט ח"א סי' נ"א ודוק:

פ"ח ה היוצר מוכר חמש כו'. כתב מ"ש תמה על רבינו דהשמיט בבא דאם הביא יותר מכאן מותר. וכבר כתב רבינו דין זה לעיל פ"ד דין כ"ד יע"ש:

לולב : **יב** במה דברים אמורים בזמן שהיה מוכר פירות שכמותן *בשמור כגון תאנים ורמונים וכיוצא בהן . אבל היה מוכר פירות שחזקתן מן ההפקר כגון הפיגם והירבוזין *והשוטים והחלגלונות והכסבר של הרים וכיוצא בהן ה"ז מותר ליקח ממנו מעט כדמי שלש סעודות בלבד משום כדי חייו של מוכר : **יג** וכל דבר שאינו חייב במעשרות כגון שום בעל בכי ובצל של רכפה וגריסין הקלקיות ועדשים המצריות וכן זרעוני גינה שאינן נאכלות כגון זרע לפת וצנון וכיוצא בהן הרי אלו נלקחין מכל אדם בשביעית : **יד** בד"א בעם הארץ סתם . אבל מי שהוא חשוד לעשות סחורה בפירות שביעית . או לשמור פירותיו ולמכור מהן אין לוקחין ממנו דבר שיש עליו זיקת שביעית כלל . ואין לוקחין ממנו פשתן אפי' סרוק. אבל לוקחין ממנו טווי ושזור : **טו** החשוד על השביעית אינו חשוד על המעשרות . והחשוד על המעשרות אינו חשוד על השביעית . שאע"פ שזה וזה מה"ת . מעשר טעון הבאת מקום מה שאין כן בשביעית . ושביעית אין לה פדיון משא"כ במעשר : **טז** החשוד על הטהרות אינו חשוד לא על המעשר ולא על השביעית. שהאוכל הטמא הזה שמכרו בחזקת טהור אינו מטמא אחרים אלא מדברי סופרים . והחשוד לדברי סופרים אינו חשוד לדברי תורה : **יז** כל החשוד על דבר אע"פ שאינו נאמן על של עצמו נאמן הוא על של אחרים חזקה אין אדם חוטא לאחרים . * לפיכך החשוד על הדבר דנו ומעידו : **יח** הכהנים חשודין על השביעית . לפי שהם אומרים הואיל והתרומות מותרות לנו אע"פ שהן אסורין על הזרים במיתה ק"ו פירות שביעית. לפיכך סאה תרומה שנפלה למאה סאה של פירות שביעית תעלה . נפלה לפחות ממאה ירקבו הכל ולא ימכרו לכהנים ככל מדומע לפי שהם חשודין על השביעית : **יט** הצבענין והפטמין לוקחין מורסן מכל מקום . ואינן חוששין שמא מספיחי שביעית הוא : **כ** גבאי קופה בשביעית לא יהיו מדקדקין בחצרות של אוכלין שביעית . ואם נתנו להן פת מותרת ואין חוששין לה שמא מספיחי שביעית הוא . שלא נחשדו ישראל להיות נותנין אלא או מעות שביעית או ביצים הנלקחות בדמי שביעית. ומותר ללות מן העניים פירות שביעית ומחזירין להן פירות בשנה שמינית :

פרק תשיעי

א מצות עשה להשמיט המלוה בשביעית שנאמר שמוט כל בעל משה ידו. והתובע חוב שעברה עליו שביעית עבר על לא תעשה שנאמר לא יגוש את רעהו ואת אחיו : **ב** אין שמיטת כספים נוהגת מן התורה

(*נ"ל שהוא ט"ס ול"ל השוטים וכן כתב רבינו בפרק רביעי מדינים אלו הלכה ג' ועיין מה שליינתי שם)

*[ס"א נשמר וכלל אחד] :

השגת הראב"ד

*לפיכך החשוד על הדבר דנו ומעידו . א"א כבר כתבתי למעלה בפי"ב מה' מעשר שאין לסמוך עלזה:

כסף משנה

יב בר"א בזמן שהיה מוכר וכו' אבל היה מוכר פירות שחזקתן מן ההפקר וכו'. משנה פ"ט דשביעית (משנה א) :
יג וכל דבר שאינו חייב במעשרות כגון וכו' . משנה בסוף מעשרות (משנה ח) :
יד בר"א בעם הארץ סתם וכו' . משנה בפרק עד כמה (בכורות דף כ"ט:) וכרבי שמעון ואע"ג דמתניתין לגבי חשוד להיות מוכר תרומה לשם חולין היא ילפינן מינה לחשוד על השביעית : ואין לוקחין ממנו פשתן וכו' עד ולא על השביעית . משנה שם ולשון המשנה אבל לוקחין ממנו טווי ובגדים ופירש רבינו שם בגדים אלו שבכאן ר"ל כעין בגדים כגון הגדילים שהם מעשה עבות מן הפשתן עצמו לא מן הטווי לפי שהואיל והתיר לקנות הטווי כל שכן הדבר העשוי מן הטווי עכ"ל והוא פירוש לדברי הגמרא שם . וז"ש שזור במקום בגדים השנוי שם במשנה, ובירושלמי (פ"ה ה"ג) סוף מעשרות ופשתן לאו קוסמין הוא א"ר חיננא מפני זרעה וז"ש רבינו שיש עליו זיקת שביעית :
יז כל החשוד על הדבר וכו' : כתב הראב"ד כבר כתבתי בפרק י"ב מהלכות מעשר שאין לסמוך על זה עכ"ל וכבר כתבתי שם טעם רבינו :
יח הכהנים החשודים על השביעית לפי שהם אומרים וכו' לפיכך סאה תרומה וכו'. בפרק זה בורר (דף כ"ו) :
יט הצבענין והפטמין וכו' . תוספתא פ"ה דשביעית ובירושלמי פרק ט' :
כ גבאי קופה בשביעית לא יהיו וכו' . תוספתא פ"ג דדמאי :
ומותר ללוות מן העניים וכו' . פרק בתרא דע"ז :
פ"ט א מצות עשה להשמיט המלוה וכו' :
ב אין שמיטת כספים נוהגת מן התורה וכו' עד כדי שלא תשתכח וכו' . בפרק השולח גיטין (דף ל"ו) וכרבי ונראה מדברי רבינו שמפרש שמה שאמרו שם בזמן שאתה משמט קרקע אתה משמט כספים ליובל קרי משמט קרקע שהרי שדות חוזרות לבעלים וכמו שכתב בספ"י אבל שמיטת קרקע אף בזמן הזה נוהגת מן התורה :
אין

רדב"ז (מכ"י)

יב בר"א בזמן שהיה מוכר וכו' . זה מבואר במשנה שכתבתי בסמוך ובירושלמי הקשו עלה ולמה לא תנינן אלא אילין שלא תאמר הואיל ורוב המינים הללו נזרעים ובאין מן האיסור יהו אסורין לפום כך צריך מימר מותרין ובפרק לולב הגזול מפרשינן מתני' בכדי מן שנו דהיינו מזון שלש סעודות משום כדי חייו בד"א בלוקח מן המופקר אבל בלוקח מן המשומר אפילו בחצי איסר אסור :
יג וכל דבר שאינו חייב במעשרות וכו' . משנה בשלהי מסכת מעשרות ולא נתבאר בדברי רבינו אם המינין הללו לוקחין מהן הרבה יותר מכדי מזון שלש סעודות או דילמא שלש סעודות לבד כי הנך דלעיל ומסתברא דלוקחין מהם הרבה ולא דמו להנך דלעיל דהתם לא התירו לקנות מהם אלא מפני שאנו סומכים על החזקה שאינם מן השמור אבל לעולם שביעית נוהגת בהנך ומשום הכי לא התירו אלא כדי חייו אבל הני דהכא הדבר ידוע שהם מן ההפקר שהרי פטורין מן המעשר ומן הדין נלקחין מכל אדם ולא משום חזקה ולפיכך לוקחין מהם הרבה וכן דקדקתי מלשון רבינו מדלא ערבינהו ותנינהו ודוק :
יד בר"א בע"ה סתם וכו' . בכורות פרק עד כמה משנה החשוד על השביעית אין לוקחין ממנו פשתן ואפי' סריק אבל לוקחין ממנו טווי ואריג . ומ"ש רבינו אין לוקחין ממנו דבר שיש עליו זיקת שביעית כלל הכי תנן בסמוך גבי החשוד להיות מוכר תרומה לשם חולין וחד טעמא הוא ואין לוקחין אפי' פשתן סרוק :
טו החשוד על השביעית. שם במשנה החשוד על השביעית אינו חשוד על המעשרות החשוד על המעשרות אינו חשוד על השביעית והטעם שכתב רבינו מפורש שם בגמרא :
טז החשוד על הטהרות וכו' . ג"ז שם במשנה החשוד על זה ועל זה חשוד על הטהרות ויש שהוא חשוד על הטהרות ואינו חשוד לא על זה ולא על זה ואמרינן בגמרא טעמא דרישא כיון דחשיד אדאורייתא כ"ש אדרבנן וטעמא דסיפא נהי דחשיד אדרבנן אדאורייתא לא חשיד :
יז כל החשוד על הדבר וכו'. שם במשנה זה הכלל החשוד על דבר לא דנו ולא מעידו ולא קי"ל כי הא סתמא דרבי מאיר דתנן בפרק כל פסולי המוקדשים רשב"ג אומר נאמן הוא על של חבירו ואינו נאמן על של עצמו ר"מ אומר החשוד על הדבר לא דנו ולא מעידו ואע"ג דתנן סתמא כר"מ הא קי"ל כל מקום ששנה רשב"ג במשנתנו הלכה כמותו חוץ מערב וצידון וראיה אחרונה ודעת הראב"ד ז"ל לסמוך על סתם מתניתין :
יח הכהנים חשודים על השביעית וכו' . תנן סאה של תרומה שנפלה למאה סאין של שביעית תעלה פחות מכן ירקבו ומייתי לה בפרק זה בורר והוינן בה אמאי ירקבו ימכרו לכהן בדמי תרומה חוץ מדמי אותה סאה א"ר חייא משמיה דעולא זאת אומרת נחשדו הכהנים על השביעית ואע"ג דאסור לעשות סחורה בפירות שביעית מ"מ פריך ימכרו לכהנים דלא אמרינן אלא דרך קבע אבל אקראי בעלמא כיון שנתערבו ולית להו תקנתא אלא שימכרו לכהן ואי לאו דחשידי מותר היה והטעם שכתב רבינו מבואר :
יט הצבעונים והפטמים וכו' . תוספתא פ"ה ואמרינן עלה בירושלמי רבי ירמיה סבר מימר אפילו מן החשוד א"ל רבי יוסי לא אמרו אלא בשאינו יודע אם הוא חשוד :
כ גבאי קופה בשביעית וכו' . מימרא לא ידעתי מקומה* ונ"ל דהא דקאמר אוכלי שביעית דחשידי לאכול שביעית אבל אי ידעי דודאי אכלי שביעית אפילו בפת חוששין שמא ספיחי שביעית הוא וכן נראה ממ"ש שלא נחשדו ישראל להיות נותנים אלא או מעות שביעית או ביצים הנלקחות מדמי שביעית והטעם שהן חושבין שאין שביעית תופסת דמיה : ומותר ללוות מן העניים וכו' . ודוקא לעניים משום תקנתא אבל לא לעשירים משום דמיחזי כעושה סחורה בפירות שביעית ואפשר דמהאי טעמא התירו אפילו שאם בסאה והנכון אלא דהכא כשיש לו דהא גבי איסור רבית לא חלקו בין עניים לעשירים :
פ"ט א מצות עשה להשמיט המלוה וכו' . מבואר בכתוב : **ב** אין שמיטת כספים נוהגת וכו' . בקידושין

*עיין בכ"מ

בפרק

משנה למלך

יד אבל מי שהוא חשוד כו' . גרסי' בתוספ' דשביעית פ"ו אין מוכרין פירות שביעית לחשוד על שביעית אלא מזון ג' סעודות כד"א בדבר שמתקיים אבל דבר שאינו מתקיים אפילו מאה סעודות מותר :

פ"ט א מצות עשה להשמיט המלוה בשביעית כו' . גרסי' בת"כ פרשת בהר סיני בשנת היובל הזאת זו מוציאה עבדים ואין השביעית מוציאה עבדים וכלא דין הוא ומה אם היובל שאינו משמט כספים מוציא עבדים השביעית שמשמטת כספים אינו דין שמוציאה עבדים ת"ל בשנת היובל הזאת

התורה אלא בזמן שהיובל נוהג שיש שם שמיטת קרקע. שהרי ישוב הקרקע לבעליו בלא כסף. ודבר זה קבלה הוא. אמרו חכמים בזמן שאתה משמיט קרקע אתה משמיט כספים בכל מקום בין בארץ בין בחוצה לארץ. ובזמן שאין שם שמיטת קרקע אין אתה משמיט כספים בשביעית אפילו בארץ: ג ומדברי סופרים שתהא שמיטת כספים נוהגת בזמן הזה בכ"מ. ואע"פ שאין היובל נוהג כדי שלא תשתכח תורת שמיטת הכספים מישראל: ד אין שביעית משמטת כספים אלא בסופה שנאמר מקץ שבע שנים תעשה שמטה וזה דבר השמטה ושם הוא אומר מקץ שבע שנים במועד שנת השמטה בחג הסוכות. מה שם אחר שבע אף השמטת כספים אחר שבע. לפיכך הלוה את חבירו בשביעית עצמה גובה חובו כל השנה. וכשתשקע חמה בלילי ראש השנה של מוצאי שביעית אבד החוב: ה *שחט את הפרה וחלקה על דעת שהיום ר"ה של מוצאי שביעית ונתעבר אלול ונמצא אותו היום סוף שביעית אבדו הדמים. שהרי עברה שביעית על החוב: ו שביעית משמטת את המלוה ואפילו מלוה שבשטר שיש בו אחריות נכסים ה"ז משמיט. ואם סיים לו שדה בהלואתו אינו משמיט. והשביעית משמטת את השבועה שנאמר לא יגוש מ"מ לא לשלם ולא להשבע: ז *בד"א בשבועת הדיינין וכל כיוצא בה מדברים שאם יודה בהן שביעית משמטתן. אבל שבועת השומרין והשותפין וכיוצא בהן משבועות

השגת הראב"ד

*שחט את הפרה וחילקה וכו'. א"א אשתמיטתיה מאי דאמור בירושלמי דהאי מתני' ר"י היא דאמר הקפת החנות הראשונה כראשונה משמט אבל לרבנן כל הקפת החנות אינה משמטת והא דפרה הקפת החנות היא:

*בד"א בשבועת הדיינין. א"א כמדומה לי דבר זה הוציאו מן הירושלמי במסכת שביעית האונס והמפתה והמוציא שם רע וכו' אמר רב יהודה בשם רב דר"מ היא דאמר כמלוה הדבר תלוי וכל מעשה ב"ד [אינו משמט] (אנו גורי דיינין פשיטא דלא מילתא) מלוה שהיא נעשית כפרנית אינה משמטת כפרנית שהיא נעשית מלוה משמטת):

בפרק האשה נקנית תניא רבי אומר וזה דבר השמטה שמוט בשתי שמטות הכתוב מדבר אחת שמיטת הקרקעות ואחת שמיטת הכספים בזמן שאתה משמט קרקע אתה משמט כספים:

ג ומדברי סופרים שתהא שמיטת כספים וכו'. בפ' השולח (ל"ו) אמר אביי בשביעית בזמן הזה ורבי היא דתניא רבי אומר וזה דבר השמיטה ותקינו רבנן דשמיט זכר לשביעית:

ד אין השביעית משמטת כספים וכו'. בספרי פרשת ראה מקץ שבע שנים יכול מתחלת השנה הרי אתה דן נאמר כאן קץ ונאמר להלן קץ מה קץ האמור להלן בסופה ולא בתחלתה אף קץ האמור כאן בסופה ולא בתחלתה:

לפיכך הלוה את חבירו בשביעית עצמה וכו'. כיון שאינה משמטת אלא בסופה גובה כל השנה:

ה שחט את הפרה וחלקה וכו'. משנה פרק בתרא דשביעית השוחט את הפרה וחלקה בר"ה אם היה החדש מעובר משמט ואם לאו אינו משמט וגרסי' בירושלמי רב מתנא בשם רב המלוה את חבירו על מנת שלא לתובעו שביעית משמטתו והתנן השוחט את הפרה וחלקה בר"ה וא"ר אלעזר דרבי יהודה היא ורלוי לתובעו בר"ה וכיון דמוקי רבי אלעזר מתני' כרבי יהודה דאמר גבי הקפת חנות הראשון משמט ולא קי"ל כרבי יהודה אלא כת"ק דאמר כל הקפת חנות אינה משמטת א"כ הך מתני' דהשוחט את הפרה לאו הלכתא היא דאתיא כרבי יהודה אבל לרבנן הקפת חנות היא ואינה משמטת כלל וזו היא כוונת הראב"ד בהשגתו דכתב אישתמיטתיה מאי דאמור בירושלמי וכו' וקשיא סוגיא דהא רבי יהודה גופיה מודה דוקא הקפה אחר הקפה נעשית ראשונה מלוה והכי פריך עלה התם ומפני שהוא מקיף לו פעם שניה נעשית ראשונה מלוה א"ר אלעזר דרבי יהודה היא ורלוי לתובעו בר"ה רבי בא בשם רבי זעירא בממון שהוא ראוי להאמינו ומכיון שהוא ראוי לתובעו כמי שהוא ראוי ליתן לו מעות וכאן הואיל והוא ראוי ליתן לו מעות ולא נתן נעשית ראשונה מלוה הרי לך בהדיא דאפי' לרבי יהודה הקפה אחרונה אינה נעשי' מלוה ואין שביעי' משמטתה הילכך גבי השוחט את הפרה אפילו אי מוקמת לה כרבי יהודה אי הקפה אחרונה היא אפאי משמט ולרבנן בכל גוונא אינו משמט וצריך לומר דהשוחט את הפרה לאו הקפת חנות היא דתנני דרכו להקיף אבל זה ששחט את הפרה כדי לחלקה לא היה דרכו להקיף והוי כעין מלוה ולפיכך משמט הדע דהא מקשינן עליה דרב עמרם דאמר המלוה את חבירו ע"מ שלא לתובעו בשביעית מדתנן השוחט את הפרה וכו' ואי איתא דהשוחט את הפרה היינו הקפה מאי מותיב מינה אלא ודאי דהשוחט את הפרה לאו היינו הקפה אלא מלוה ואתיא אפי' לרבנן דאמרי אין הקפת חנות משמט לא שנא ראשונה ולא שנא שניה ולרבי אלעזר דמוקי מתני' דהשוחט את הפרה כר"א צ"ל בהקפה ראשונה היא ולא אחרונה א"נ דר' יהודה כל הקפה משוי ליה כמלוה והכי משמע בתוספתא וס"ל דהשוחט את הפרה היינו הקפה וכי מתרץ רבי בא בשם ר' זעירי מכיון שהוא ראוי לתובעו וכו' לפי שיטת רבי אלעזר דמוקי מתני' כרבי יהודה מתני אבל אנן לא קי"ל הכי אלא לרבנן אתיא כפשטה דכל הקפה לא משמטת בשביעית וכו' והשוחט את הפרה לאו הקפה אלא מלוה ועלו דברי רבינו כהוגן:

ו שביעית משמטת את המלוה וכו'. שם במשנה ואמרינן בפרק השולח קריביה דרבי אסי הוה ליה הוא שטרא דהוה כתיב ביה אחריות נכסים אתי לקמיה דרבי אסי א"ל משמט או אינו משמט א"ל אינו משמט שבקיה ואתא לקמיה דרבי יוחנן א"ל משמט אתא ר' אבי לקמיה דרבי יוחנן א"ל משמט או אינו משמט א"ל משמט והא מר הוא דהאמר אינו משמט א"ל וכי מפני שאנו מדמין נעשה מעשה א"ל והתניא כוותיה דמר א"ל דילמא הויא ב"ש היא דאמרי שטר העומד לגבות כגבוי דמי: ואם סיים שדה בהלואתו וכו'. שם תניא ואם סיים שדה בהלואתו אינו משמט: והשביעית משמטת את השבועה וכו'. משנה פרק כל הנשבעין ובתוספתא וכשם שהשביעית משמטת את המלוה כך משמטת את השבועה שנאמר וזה דבר השמטה דבר שהשביעית משמטתו משמטת את שבועתו ודבר שאין השביעית משמטתו אין משמטת את שבועתו ובפ' כל הנשבעים יליף לה מדכתיב וזה דבר השמיטה אפי' דיבור משמט ורבינו כתב לא יגוש ללמדנו שאם נגש אותו עובר בלאו דלא יגוש:

ז בד"א בשבועת הדיינין וכו'. כתב הראב"ד כמדומה לי דבר זה הוציאו מן הירושלמי וכו' וכמדומה לי הסיוע שהוציאו מן התוספתא שהזכרתי בסמוך ודבר שאין השביעית

ד אין שביעית משמטת כספים אלא בסופה. בספרי ובערכין פ' המקדיש (דף כ"ח:):

ה שחט את הפרה וכו'. משנה בפרק בתרא דשביעית (משנה ב):

וכתב הראב"ד אישתמיטתיה מאי דאמור בירושלמי וכו'. וכתב בעל מגדל עוז שטעם רבינו מדמותיב מינה לרב יוסף בפרק שואל ודחיק לשנויי ולא דחי הא מני רבי יהודה היא עכ"ל. ולי נראה שטעם רבינו משום דק"ל היאך אפשר לומר דפליגי רבנן בההיא דהשוחט את הפרה דלא מקריא הקפת חנות אלא כשלקח ממנו כמה פעמים בהקפה אז אינו חוב עד שיזקפם עליו במלוה אבל אם לא לקח ממנו בהקפה אלא פעם אחת הרי הוא כשאר חוב ומשמט וכך נראה קצת מדברי רבינו בפירוש המשנה וא"כ הא דהשוחט את הפרה כרבנן נמי אתיא דמאחר שלא לקח ממנו אלא פעם אחת משמט וא"כ כי אמר רבי אלעזר דרבי יהודה היא היינו משום דמתני' סתמא קתני אפי' חזר והקיף בו ביום ומש"ה אסור דאי חזר והקיף ממנו בו ביום דמשמט היינו לרבי יהודה אבל כשלא הקיף ממנו אלא פעם זו ע"ד לשלם לו קודם שיקח ממנו פעם אחרת לרבנן נמי אם היה החדש מעובר משמט וא"כ שפיר עבד רבינו דפסקה למשנה זו להלכה דפשטה בשלא הקיף ממנו אלא פעם זו ע"ד לשלם לו קודם שיקח ממנו בהקפה פעם אחרת דלד"ה אם היה החדש מעובר משמט וצ"ל שכיון שאינו יכול לפרוע בשעת המכר מפני שהוא י"ט הרי הוא כאילו לא מכר לו בהקפה שאילו לא היה י"ט היה פורעו מיד וא"כ הוי כאילו זקפה עליו במלוה עד שיגיע עת שיוכל לתובעו וכך נראה מדברי רבינו בפירוש המשנה וכן נראה מהירושלמי וא"כ כר"ע אתיא:

ו שביעית משמטת את המלוה וכו'. בפ"י דשביעית (משנה א) תנן שביעית משמטת את המלוה בשטר ושלא בשטר ואיתמר עלה בפרק השולח (דף ל"ז) רב ושמואל דאמרי תרווייהו בשטר שיש בו אחריות נכסים שלא בשטר שאין בו אחריות נכסים וכל שכן מלוה על פה ור"י ור"ל דאמרי תרווייהו בשטר שטר שאין בו אחריות נכסים שלא בשטר מלוה ע"פ אבל שטר שיש בו אחריות נכסים אינו משמט כלומר דכיון שמשועבד לו קרקעותיו כגבוי דמי וכמי שהקרקעות בחזקת המלוה הם וגבויות ממש ואין כאן חוב תניא כוותיה דר"י ור"ל ש"ח משמט ואם יש בו אחריות נכסים אינו משמט תניא אידך סייס לו שדה אחת בהלואתו כלומר הראה בסימניה ומצריה וייחדה לו לגבותו כגבוי דמי ולא עיד אלא אפי' כתב כל נכסיו אחראין וערבאין אינו משמט כלומר אע"ג דלא דמי לגבוי כסייס ובתר הכי אמרינן דר"י פסק בשטר שיש בו אחריות נכסים דמשמט והקשו לו והא מר הוא דאמר אינו משמט והשיב וכי מפני שאנו מדמים כלומר נראה בעינינו וכמדומים אנחנו ולא שמענו מרבותינו נעשה מעשה כלומר להוציא ממנו בידים והיא ברייתא דילמא ב"ש היא דאמרי שטר העומד ליגבות כגבוי דמי הרי שאפי' ר"י פסק דמשמט. וכתב הר"ן בשם הרמב"ן דסייס לו שדה בהלואתו נמי משמט דהא סבר האי תנא בכל שטר שיש בו אחריות נכסים שאינו משמט ואידחי ליה ואמרינן באי זהו נשך (דף ס"ז:) האי משכנתא באתרא דמסלקי שביעית משמטת וכ"ש סייס ואפשר דמוקי לה באפותיקי מפורש ולאו מילתא היא דאפילו הכי משמט [כלומר] כיון שיכול לסלקו כל שעה שירצה אבל הרמב"ם פסקה בפ"ט מה"ש ומשמע לי דס"ל דלא מדחינן אלא מאי דמידחי בגמרא בהדיא אבל סייס לו שדה כיון דלא מידחי לא מדחינן ליה עכ"ל והאריך לדחות ההיא דמשכנתא וכתב בעל התרומות בשער מ"ה הרמב"ם פסק כברייתא דקתני סייס לו שדה בהלואתו אינו משמט ומסתברא דמיירי באתרא דלא מסלקי עכ"ל: והשביעית משמטת את השבועה. משנה בסוף פרק כל הנשבעין (דף מ"ה) ומייתי לה מדכתיב וזה דבר השמיטה ורבינו מייתי לה מלא יגוש ותניא בתוספתא דבר שהשביעית משמטתו משמטת שבועתו ודבר שאין השביעית משמטתו אינה משמטת שבועתו:

ז במה דברים אמורים בשבועת הדיינים וכו'. כן מתבאר מהתוספתא שכתבתי בסמוך וכן פירש"י על המשנה שכתבתי בסמוך ושביעית משמטת את השבועה לאו אהך שבועה דשותפות קאי דאין שביעית משמטת שותפות ולא שבועתה ובזה אין מקום למה שכתב הראב"ד כמדומה לי דבר זה הוציא מן הירושלמי וכו' ויש לדקדק בדברי רבינו שכתב אבל שבועת השומרים והשותפים וכיוצא בהם משבועות שאם יודה בהם ישלם הרי זה ישבע אחרי השמטה שהרי שבועת הדיינים אם יודה ישלם וא"כ היאך כתב דשביעית משמטתה וצ"ל דה"ק אבל שבועת השומרים והשותפים שאם יודה ואח"כ יעבור עליו שביעית ישלם ולא

משנה למלך

ו מוציאה עבדים ואין השביעית מוציאה עבדים ק"ו ליובל שישמט כספים ומה אם השביעית שאינה מוציאה עבדים משמטת כספים יובל שהוא מוציא עבדים אינו דין שישמיט כספים ת"ל וזה דבר השמטה שביעית משמטת כספים ואין היובל משמט כספים ויובל מוציא עבדים ואין שביעית מוציא עבדים ע"כ. ובזאת הברייתא שייכא קושיא שהקשינו לעיל דלמאי איצטריך קרא דזוה דבר השמטה למעט יובל מהשמטת כספים הא מדאיצטריך קרא למעט השביעית מהוצאת עבדים למדנו דאין היובל משמט כספים דאי לאו הכי לא איצטריך קרא דהא ליכא ק"ו והשיכון הוא כמו שפירשנו לעיל בברייתא הקודמת דין

משבועות שאם יודה ישלם ה"ז ישבע אחר השמטה : ח *הלוהו ותבעו וכפר בו . והגיע השמטה והוא בכפירתו . והודה אחר שעברה שביעית . או שבאו עליו עדים אחר השביעית אין השביעית משמטת : ט המלוה את חבירו וקבע לו זמן לעשר שנים אינו משמט . אף ע"פ שהוא בא לידי לא יגוש הרי הוא עתה אינו יכול לנגוש . התנה עמו שלא יתבענו שביעית משמטת : י המלוה את חבירו והתנה עמו שלא תשמטנו שביעית ה"ז נשמט שאינו יכול לבטל דין השביעית . התנה עמו שלא ישמיט הוא חוב זה ואפילו בשביעית תנאו קיים . שכל תנאי שבממון קיים . ונמצא זה חייב עצמו בממון שלא חייבתו תורה שהוא חייב : יא הקפת החנות אינה נשמטת . ואם עשאה מלוה נשמטת . שכר שכיר אינו נשמט ואם זקפו עליו במלוה נשמט : יב קנסות של אונס ושל מפתה והמוציא שם רע אינם נשמטין ואם זקפן במלוה נשמטים . ומאימתי נזקפין במלוה משעת העמדה בדין : יג המגרש את אשתו קודם השמטה אין כתובתה נשמטת . ואם פגמתה או זקפתה עליו במלוה נשכטת: יד המלוה על המשכון אינו משמיט . והוא שיהיה החוב כנגד המשכון . ואם היה יתר משמיט היתר:

המוסר

השגת הראב"ד

*הלוהו ותבעו וכפר בו וכו' עד והודה אחר וכו'. א"א הנה הוא סובר טעמא דחזר והודה או באו עדים משמע הא אם עמד בכפירתו אינו משמט כפשוטו של ירושלמי מלוה ונעשית כפרנית אינו משמט אולי אינו כמו שהיא סובר דלאו בכפירה תליא מי[לתא] אלא או שפטרוהו ב"ד כש[illegible] ונשבע קודם שביעית וחזר והודה או באו עדים או שמא שהוא חוזר על מעשה ב"ד הסמוך לו ואמר מלוה שנעשית כפרנית וכא לב"ד וחייבוהו וכתבו לו זכותו טיטרוף אינו משמע דהיינו מעשה בית דין אבל כפרנית ונעשית מלוה כלומר שהאריך אותו והמתין עליו לרגלו משמע שאם סוא כמו שהוא פושט דברים כפשוטן מתניתין דשביעית קשיא והשביעית משמטת את השבועה וה"ז עומד בכפירתו דוק ותשכח כללו של דבר לא נמסר הגמרא אלא או לבעלי הקבלה או לבעלי הסברא הנכונה :

כסף משנה

ולא שהא משמטתו שביעית מפני שאינם דרך מלוה ואין שביעית משמטת אלא מלוה ה"ז ישבע אחר השמיטה . ומכל מקום יש לגמגם על זה שירושלמי דהא משמע דרבנן פליגי ארבי מאיר ולמה פסק כיחידאה ואפשר דטעמא משום דסתם לן תנא כוותיה א"נ י"ל דליכא מאן דפליג אר"מ דהא מקרא מלא הוא אלא משום דאיתמר משמיה בית מדרשא קבעוה בשמו :

ח הלוהו ותבעו וכפר בו וכו' :
כתב הראב"ד הנה הוא סובר טעמא דחזר והודה וכו' . וי"ל דלדעת רבינו שמה שכתב הר"ן בפרק הנשבעים לא תקשה לרבינו ממתניתין דשבועות דבמתניתין עסקינן שתבעו קודם שביעית והודה במקצת וכפר במקצת והוא מקצת שכפר בו אין שביעית משמטתו כדאמרינן בירושלמי (שביעית פ"י ה"א) מלוה ונעשית כפרנית אינה משמטת וסד"א כיון שתבעו קודם שביעית והודה במקצת וכפר במקצת ותביעת אותה מקצת במקומה עומדת שלא נשמטה בשביעית ישבע עליה לאחר שביעית קמ"ל דשביעית משמטת שבועה זו דכיון שהשמיטה אותו מקצת שהודה בו נמצא שאינו אלא כופר בכל ואף השבועה מחמת אותו מקצת של הודאה נשמטה כיון שהממון נשמט אף הדיבור של שבועה שבא מכחו נשמט עכ"ל :
וכתב הרא"ש בתשובה סוף כלל פ"ו על הירושלמי דכפרנית ונעשית מלוה משמטת קשיא להו מדתנן בפירקא בתרא דשביעית כל מעשה בית דין אינם משמטים ומפרש בירושלמי גזרי דיינים כגון התובע את חבירו וכפר לו והביא עדים וחייבוהו ב"ד וכתבו לו פסק דין הוי כגבוי ואינו משמט וי"ל דהא דכפרנית ונעשית מלוה מיירי שלא כתבו פסק דין לכך [לא] הוי כגבוי עכ"ל . וכן נראה מלשון רבינו :

ט המלוה את חבירו וקבע לו זמן וכו' . מימרא בפרק קמא דמכות (דף ג') ופסק כליגנא בתרא וכן פסקו רבינו חם והרא"ש והרמב"ן וספר התרומות :
התנה עמו שלא יתבענו וכו' . ירושלמי פ"י דשביעית. וכתב הר"י קורקוס ז"ל נ"ל טעם הדבר שאע"פ שאינו יכול לנגוש אותו כיון שהחוב מוטל עליו והוא חייב לפרוע בכל עת לצאת ידי שמים גם אם יתפוס המלוה משל הלוה יכול ליקח אותו בחובו קרינן ביה לא יגוש ולא דמי לקובע זמן שאין עליו שום חיוב בתוך הזמן :

י המלוה את חבירו והתנה עמו וכו' . בפרק קמא דמכות מימרא דשמואל ע"מ שלא תשמיטני שביעית משמטתו על מנת שלא תשמטני בשביעית אין שביעית משמטתו ופירש"י שביעית משמטתו שהשביעית היא מסורה בידו להתנות שלא ההא משמטת וכתב הרא"ש בתשובה שלא תשמיטני בשביעית תנאי זה אגברא קאי ומועיל :

יא הקפת חנות וכו' שכר שכיר וכו' קנסות של אונס ומפתה וכו' . הכל משנה פ"י דשביעית וכתב רבינו בפירוש המשנה הקפת חנות היא האמנה במקח ובממכר שבין בני אדם ובעלי החניות שיוציא עליו כל מה שצריך וכשיקבץ סך ממון עליו יפרעהו וזה הנקבץ לא יהיה נשמט בשנה השביעית מפני שאינו על דרך חוב ולא מכר לו בעל החנות על מנת שיהיה חוב אבל מכר לו מעט מעט עד שנתקבץ לו הכל ויתן לו ממונו עכ"ל. ונראה לי שטעם הדבר שמאחר שדרך להקיף זמן אחר זמן ואינו נפרע ממנו עד שיזדמנו לו מעות ואין דרך לנוגשו הוי כאילו הלוהו עד אחר שביעית שאין שביעית משמטתו וזהו טעם שכר שכיר שאינו נשמט מפני שדרך לקבץ שכר שנה או שנתים ביד השוכר אותו ואינו נוגשו להתם לו אבל הם בידו כפקדון או כהלוהו עד אחר השביעית. וכתב עוד רבינו בפירוש המשנה הקנסות שחייב הכתוב לאונס ומפתה ומוציא שם רע אינם כשאר חובות אבל הם חיובים שהאיש הוא נתחייב בהם והאיש ההוא לא יהיה פטור עד שיפרעם עכ"ל . ואיני יורד לסוף חילוק זה דגם הלוה מחבירו חייב הוא לפורעו אלא שהשביעית משמטתו ואפשר לומר שמאחר שכתובים בתורה הוה ליה כגבויים או כמסורים ביד בית דין * : ומ"ש רבינו ומאימתי נזקפין וכו' . בפ"ב דגיטין (דף י"ח) :

יג המגרש את אשתו וכו' . בפ"ב דגיטין פלוגתא דרב ושמואל ופסק כשמואל דהלכתא כוותיה בדיני :

יד המלוה על המשכון. משנה פ"י דשביעית (משנה ב) . ומ"ש והוא שיהיה החוב כנגד המשכון וכו'. כתב רבינו שמתון שם בירושלמי אמר שמואל אפילו על המחט דכתיב אשר יהיה לך את אחיך תשמט ידך פרט שיש לאחיך בידך והיינו כרשב"ג דס"פ שבועת

רדב"ז

השביעית משמטתו אין משמטת שבועתו והדבר ידוע שהשומר והשותף אע"פ שידו אין השביעית משמטת שהרי לא באו לידו בתורת הלואה ואפשר כי לזה נתכוון הראב"ד בהא דאמר דר"מ היא דאמר במלוה הדבר תלוי כלומר כל שלא באו לידו בהלואה :

ח הלוהו ותבעו וכפר וכו'. ירושלמי פשיטא דא מילתא מלוה שהיא נעשה כפרנית אינה משמטת כפרנית ונעשית מלוה משמטת הרי זה כאשר כתב רבינו ולא הולך לכתוב כפרנית ונעשית מלוה משמטת דמילתא דפשיטא היא אם הלוהו ותבעו וכפר וחזר והודה או שבאו עדים שהלוהו הרי ההלואה במקומה עומדת ונשמטה בשביעית ומכללא דרישא משמע וגם הראב"ד ז"ל מודה שזהו פשטא דירושלמי אלא דקשיא ליה מתניתין דשביעית דקתני והשביעית משמטת את השבועה והרי זה עומד בכפירתו ומתוך קושיא זו דחק עצמו בפי' הירושלמי כמבואר בלשון השגתו ויש לתרץ דהא דתנן והשביעית משמטת את השבועה היינו שבא לב"ד וחייבוהו שבועה ולא הספיק לישבע עד שעברה שמיטה וקרינן ביה לא יגוש וזה דבר השמיטה ולא נקראת זו מלוה ונעשית כפרנית שהרי כבר נפסק דינה ונקראת מלוה שחייב עליה שבועה ולפיכך שביעית משמטת היא ושבועתה אבל הירושלמי איירי שתבעו וכפר ועדיין לא חייבוהו שבועה ובשעה שיצאה השמיטה אין כאן מלוה אלא כפירה דמאן לימא לן שהיתה שם מלוה הילכך כשחזר והודה או שבאו עדים אז נעשית מלוה ולא נשמטת בשביעית דוק ותשכח וגם לרבינו נמסר התלמוד והוא מבעלי סברא הנכונה, והוי יודע שאפי' לא היה בידינו לתרץ קושייתו של הראב"ד ז"ל אין על רבינו ז"ל השגה שהוא ז"ל כתב פשט לשון הירושלמי ומי שלבו רחב יתרץ :

ט המלוה את חבירו וקבע לו זמן וכו' . איתא בירושלמי ומילתא פסיקא נקט דאין עשר שנים בלא שמיטה וה"ה אם היה עומד בחצי שנות השבוע והלוהו לה' שנים אין שביעית משמטתו שהרי לא הגיע זמן הפרעון ולא קרינן ביה לא יגוש את רעהו :
התנה עמו שלא יתבענו וכו' . שם אמר רבי אבא בר ממל בשם רב עמרם רב כהנא בשם רב המלוה את חבירו ע"מ שלא לתובעו בשביעית משמטתו נ"ל טעמא דאע"ג שלא יתבענו כל שעה שהוא רוצה אותו הרי הוא נגוש מעצמו :

י המלוה את חבירו והתנה עמו וכו'. זה מבואר שכל המתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל וכל תנאי שבממון תנאו קיים והכי איתא פ"ק דמכות אמר רב ענן לדידי מיפרשא לי מיניה דשמואל ע"מ שלא תשמטני שביעית אין שביעית משמטתו ע"מ שלא תשמט בשביעית שביעית משמטתו :

יא הקפת חנות אינה נשמטת וכו'. שם במשנה ופסק כת"ק ולא כרבי יהודה דאמר הראשון ראשון משמטת ומשמע דמודה רבי יהודה בהקפה אחרונה שאינה נשמטת אבל בתוספתא משמע דפליג רבי יהודה בכל הקפה ושוי להו כמלוה והכי משמע בירושלמי דס"ל הכי לרבי יהודה ולפי זה צריך לומר דמתניתין דהכא רבי יהודה לדברי ת"ק קאמר לדידי כל הקפה מלוה היא אבל לדידכו אודו לי מיהת בהקפות הראשונות והחכמים ס"ל אין דעת החנוני לעשות הקפותיו מלוה אלא א"כ זקפם במלוה :
שכר שכיר וכו' . שם במשנה : יב קנסות של אונס וכו' . ג"ז שם :

יג המגרש את אשתו וכו'. פ"ב דגיטין איתמר מאימתי כתובה נשמטת רב אמר משתגרש ותזקוף ושמואל אמר פגמה אע"פ שלא זקפה זקפה אע"פ שלא פגמה ותניא כוותיה דרב ותניא כוותיה דשמואל ופסק כשמואל דהלכתא כוותיה בדיני ותו דמסתבר טעמיה דבשלמא פגמה ולא זקפה שפיר קאמר רב אבל זקפה אמאי אינה נשמטת כיון שזקפה מאי שנא מהקפה ושכר שכיר וכל הנך דאינם נשמטין ואם זקפם במלוה נשמטין :

יד המלוה על המשכון וכו' . שביעית פ"י ובפרק שבועת הדיינין (דף מד) איתא המלוה על המשכון והכונס שביעית אע"פ שאינו שוה אלא פלג משמע דברי רשב"ג רבי יהודה הנשיא אומר אם היה משכונו כנגד חובו אינו משמט ומסקינן לעולם כנגדו ובהא קא מיפלגי ת"ק סבר כנגדו כלומר

כנגד

*[ואפשר עוד לומר דאף שהלוה מחבירו חייב לפורעו היה ברצון המלוה ללוות או שלא ללוות פחות או יותר ואף אחר שהלוהו יכול הוא למחול על חובו מה שאין כן באונס ובמפתה שנתחייבו בחוב זה מן התורה ואין הב"ד יכול למחול כנ"ל] :

משנה למלך

מינה ואוקי באתריה . (*א"ה המאמר בדברי הרב המחבר הלכות מלוה ולוה יע"ש) :

י המלוה את חבירו והתנה עמו שלא תשמטנו כו' . כתב מרן הב"י ח"מ סימן ס"ז בשם הרב רבינו שלמה בן אדרת שאף במקום שנהגו לכתוב בשטרותיהם ע"מ שלא תשמטנו בשביעית אם בשטר א' לא נכתב תנאי זה לא אמרינן כמאן דנכתב דמי כמו שאנו אומרים גבי אחריות שהוא טעות סופר ונתן טעם להלך ביניהם. כתב הסמ"ע דהחילוק הוא משום דהלוה יאמר דהמלוה רצה לקיים מצות שביעית כו'. ואין ספק שלא כתב תשובת הרב רבינו שלמה בן אדרת במקומה כי שם ביאר הטעם דשאני הכא דשמיט בידיה לכתוב פרוזבול אבל אותם המנויים בסימן מ"ב אותם התנאים הם תלויים בשעת מעשה. ועיין מהרש"ך ח"א סימן י' מהרי"א סימן רל"ס מהרשד"ם חו"מ סימן ס"א :

ודין

טו המוסר שטרותיו לבית דין ואמר להם אתם גבו לי חובי זה אינו נשמט שנאמר ואשר יהיה לך את אחיך וזה בית דין תובעין אותו. וכן ב"ד שחתכו את הדין וכתבו איש פלוני אתה חייב ליתן לזה כך וכך אינו נשמט. שזה כגבוי הוא וכאילו בא לידו ואינו כמלוה: **טז** כשראה הלל הזקן שנמנעו מלהלוות זה את זה ועוברין על הכתוב *בתורה השמר לך פן יהיה דבר וגו' התקין פרוזבול כדי שלא ישמט החוב עד שילוו זה את זה. ואין הפרוזבול מועיל אלא בשמטת כספים בזמן הזה שהיא מדברי סופרים. *אבל שמטה של תורה אין הפרוזבול מועיל בה: **יז** אין כותבין פרוזבול אלא חכמים גדולים ביותר כבית דינו של רבי אמי ורבי אסי שהן ראויין להפקיע ממון בני אדם. אבל שאר בתי דינין אין כותבין: **יח** זהו גופו של פרוזבול. מוסרני לכם *פלוני ופלוני הדיינין שבמקום פלוני שכל חוב שיש לי שאגבנו כל זמן שארצה. והדיינין או העדים חותמין מלמטה: **יט** אין כותבין פרוזבול אלא על הקרקע. אם אין קרקע ללוה מוכר לו המלוה כל שהוא בתוך שדהו אפילו קלח של כרוב. השאילו מקום לתנור או לכירה כותבין עליו פרוזבול. היתה לו שדה ממושכנת כותבין עליה פרוזבול: **כ** כותבין לאיש על נכסי אשתו וליתומים על נכסי אפטרופום. אין לו קרקע ולערב יש לו קרקע כותבין עליה פרוזבול. היה לו חוב על חבירו ויש לחבירו קרקע הואיל והוא תחת שיעבודו כותב עליו פרוזבול: **כא** אחד שלוה מחמשה צריכים פרוזבול לכל אחד וא'. וחמשה שלוו מאחד דיו פרוזבול אחד לכולן: **כב** כתב הפרוזבול תחלה ואח"כ הלוה אינו מועיל. אלא משמיט עד שיכתוב הפרוזבול אחר שהלוה. נמצאת אומר שכל מלוה הקודמת לפרוזבול אינה נשמטת בפרוזבול זה. ואם הפרוזבול קודם למלוה נשמטת בפרוזבול זה:

לפיכך

השגת הראב"ד

*אבל שמטה של תורה וכו'. א"א זה אינו מחוור דאביי הוא דאמר הכי אבל רבא פליג ואמר הפקר בית דין הפקר והלכך נוהג בכל זמן:

*[עיין בכ"מ בריש פ"ב מה' ממרים דעיקר תקנת הפרוזבול לא היה סייג לתורה אלא עיקר תקנה לעשירים שלא יפסידו ולעניים שלא תנעול דלת]: *[רבינו העתיק המשנה כצורתה והטור כתב בסימן ס"ז בחו"מ פלוני ופלוני ופלוני ויהיב בית יוסף טעמא דפסיק כרב ששת וע"ש בב"י]:

כנגד המשכון אינו משמט ורבי יהודה הנשיא סבר אפי' כנגדו נמי משמט ודקאמרת למאי תפים ליה לזכרון דברים בעלמא ופסק כרשב"ג דמה שכנגד המשכון אינו משמט והיתר משמט:
טו המוסר שטרותיו וכו'. שם במשנה ואיתא נמי בפ"ק דמכות ובגיטין פרק השולח: וכן ב"ד שחתכו את הדין וכו'. ג"ז שם במשנה וכל מעשה בית דין אין משמטין:
טז כשראה הלל הזקן וכו'. ג"ז שם במשנה ומייתי לה פרק השולח:
ואין הפרוזבול מועיל אלא בשמטת כספים וכו'. בפרק השולח איפליגו בה אביי ורבא אביי אמר בשמטת כספים בזמן הזה ורבי היא דתניא רבי אומר וזה דבר השמטה וכו' ורבא מתרץ הפקר ב"ד הפקר ופסק רבינו כאביי משום דקושטא דמילתא דקי"ל כרבי דשמיטת כספים בזמן הזה דרבנן ותו דהשמטת כספים דומיא דהשמטת קרקעות מה השמטת קרקעות אין פרוזבול מועיל בה אף השמטת כספים אין פרוזבול מועיל בה בזמן שהיא מן התורה והא דקי"ל כרבא לגבי דאביי הני מילי היכא דאיפליגו בדנפשייהו אבל כי הכא דאיפליגו בפירושא דמתני' אפשר דהלכתא כאביי:
יז אין כותבין פרוזבול וכו'. הכי אמרי' בפרק השולח וכבר נהגו לכתוב פרוזבול בכל בתי דינין וסמכו להם דיפתח בדורו כשמואל בדורו דאי לא תימא הכי בטלה לה תקנת הלל דהא לית לן ב"ד כדרבי אמי ורבי אסי ומ"מ כשיש שיהיה גדול בעירו דחשוב לאפקועי ממונא ולא כמו שנהגו לכתוב פרוזבול אפי' בג' הדיוטות:
יח זהו גופו של פרוזבול וכו'. במשנה ובפרק השולח: אין כותבין וכו'. שם במשנה וטעמא משום דקרקע חשיבא כגביא:
יט אם אין לו קרקע וכו'. שם במשנה אם אין לו מזכה לו בתוך שדהו כל שהוא ופשטא דחזי למגבייה ולהדר וליגביי' עד דמשלם מוכיח: אפי' קלח של כרוב וכו'. בפ' השולח אמרינן וכמה כל שהוא אפי' קלח של כרוב: השאילו מקום וכו'. ג"ז שם בפרק השולח: היתה לו שדה ממושכנת וכו'. שם במשנה היתה לו שדה ממושכנת כותבין עליה פרוזבול אפי' היתה ממושכנת משכנתא דסורא דכתיב בה במשלם שניא אילין תיפוק ארעא דא בלא כסף שאינו יכול לפדות אותה עד תשלום השנים וכ"ש אם הקרקע ממושכנת אצלו דכותבין עליה פרוזבול:
כ כותבין לאיש על נכסי אשתו וכו'. ג"ז שם במשנה בלי חולק:
אין לו קרקע ולערב יש לו וכו'. בפרק השולח ברייתא אין לו קרקע ולערב יש לו קרקע כותבין עליו פרוזבול לו ולערב אין להם קרקע ולחייב יש לו קרקע כותבין עליו פרוזבול מדרבי נתן וכו' ומשמע דאפילו אין להם קרקע אלא מי שחייב לערב יש לו קרקע כותבין עליו פרוזבול דהד טעמא הוא מדרבי נתן:
כא אחד שלוה מחמשה וכו'. משנה פ"י דשביעית כלשון רבינו ואיתא בתוספתא חמשה שלוו מאחד ויש לאחד מהם קרקע כותבין עליו פרוזבול ולא הוצרך לכתוב זה דקי"ל חמשה שלוו בשטר אחד נעשו ערבים זה לזה:
כב כתב הפרוזבול תחלה וכו'. שם במשנה פרוזבול המוקדם כשר והמאוחר פסול ואמרינן בירושלמי פרוזבול המוקדם כשר מפני שהוא מורע כחו והמאוחר פסול מפני שהוא מייפה כחו ומבואר היטב בדברי רבינו כי כל המלוות הקודמות לפרוזבול אינם נשמטות לפי שנמסרו לב"ד וכל המלוות המאוחרות לפרוזבול נשמטות שהרי לא נמסרו והיינו דתקין פרוזבול שהקדים זמנו כשר שהרי הורע כחו והמאוחר פסול לפי שמייפה כחו והא דתניא בתוספתא רשב"ג אומר כל מלוה שלאחר הפרוזבול אינו משמט רבינו שמבין דהק לתולי ע"ש ומה שכ"ל דהוא פלוגתא דהנהו דמתניתין ס"ל צריך שתהיה המלוה קודמת לפרוזבול אבל אם היא מאוחרת אין הפרוזבול מועיל ומשמטת ורשב"ג סבר לפיכך אם היתה המלוה מוקדמת הלה עליה שם מלוה ואין הפרוזבול מועיל ומשמטת בשביעית

שבועת הדיינים דאמר אע"פ שאינו שוה אלא פלג אינו משמט עכ"ל. וכ"כ הרא"ש בפרק השולח והשתא קשה על רבינו למה פסק והוא שיהיה החוב כנגד המשכון וכו' וכ"ל שטעמו משום דהיא דס"פ שבועת הדיינים (דף מ"ד:) הכי איתא לימא כתנאי המלוה [את חבירו] על המשכון ונכנסה שמטה אף ע"פ שאינו שוה אלא פלג אינו משמט דברי רשב"ג רבי יהודה הנשיא אומר אם היה משכונו כנגד חוב אינו משמט ואם לאו משמט מאי אינו משמט דקאמר תנא קמא אילימא כנגדו מכלל דרבי יהודה הנשיא סבר כנגדו נמי משמט אלא אמאי תפים משכון אלא לאו כנגד כולו ובדשמואל קמיפלגי לא לעולם כנגדו והכא קא מיפלגי תנא קמא סבר כנגדו [אינו משמט] רבי יהודה הנשיא סבר כנגדו נמי משמט ודקא אמרת למאי תפים ליה משכון לזכרון דברים בעלמא. והשתא יש לתמוה על רבינו שמשון והרא"ש דנקטי בפשיטות דלרשב"ג אפילו אינו שוה אלא פלג משמט כל החוב דהא קאמרה גמרא לעולם כנגדו ואף ע"ג דדרך דחייה איתמר מ"מ לא מיפשט פשיטא מילתא דלרשב"ג משמט כולו ורבינו סובר דנקטינן כהאי אוקימתא דתנא קמא סבר כנגדו משום דלאוקימתא קמייתא קם ליה שמואל כרשב"ג ורבינו פסק בפ"י משכירות דלא כשמואל ובפלוגתא דתנאי אית לן למינקט כרשב"ג לגבי רבי יהודה הנשיא הילכך ע"כ לומר דנקיטינן כאוקימתא דתנא קמא סבר כנגדו ומהירוש' (שביעית פ"י ה"א) דאמר שמואל אפילו על המחט אין ראיה דשמואל לטעמיה אזיל דאמר אבד קתא דמגלא אבד אלפא זוזי ולית הלכתא כוותיה ועוד דמשמע דבירושלמי גופיה פליגי עליה דשמואל דלא גרסינן דכתיב אלא הכי גרסינן אשר יהיה לך את אחיך וכו' ולאו מדברי שמואל הוא אלא מדברי מאן דפליג עליה וה"ק דינא דמשכון לא ילפינן ליה אלא מפרש לשל אחיך בידך והיינו כנגד מה שיש לאחיך בידך דוקא לא על יותר ממה שיש לאחיך בידך ובכן עלו דברי רבינו על נכון ודעת הר"ן כדעת רבינו שכתב בפרק השולח כי אמרינן דאינו משמט דוקא כנגד החוב אבל מה שהחוב יתר על המשכון משמט דהכי מסקינן בפ' שבועת הדיינים עכ"ל:
טו המוסר שטרותיו לבית דין וכו'. שם במשנה: וכן בית דין שחתכו את הדין וכו'. גם זה משנה וכל מעשה ב"ד אין משמטין ובירושלמי מעשה ב"ד אלו גזרי דיינים:
טז כשראה הלל הזקן וכו'. משנה שם (מ"ג): כתב הראב"ד אבל שמטה של תורה אין הפרוזבול מועיל לו. א"א זה אינו מחוור דאביי הוא דאמר הכי וכו' טעמו דבפרק השולח (דף ל"ו) מקשה מי איכא מידי דמדאורייתא משמטא שביעית ותקין הלל דלא משמטא אמר אביי בשביעית בזמן הזה [דרבנן] וכו' ומי איכא מידי דמדאורייתא לא משמטא שביעית ותקון רבנן דמשמט ותירץ אביי שב ואל תעשה. פאני רבא אמר הפקר ב"ד הפקר. והראב"ד מפרש כרש"י שפירש דשינויא דרבא קאי גם למאי דאקשי ברישא ומי איכא מידי דמדאורייתא משמטא אבל רבינו נראה שמפרש כפי' התוספות דלא קאי אלא למי איכא מידי דמדאורייתא לא משמטא ורבנן תקינו דלשמיט וטעמא דכיון שאין הממון בידו הפקירוהו ב"ד אבל להוציא מידו שלא כדין תורה כלומר אילו היתה שמיטה בכספים דאורייתא לא הוו מתקני להוציא מידו ע"י הפקר אבל קושיא קמייתא דמי איכא מידי דמדאורייתא משמטא לא מיתרצא אלא כדאביי:
יז אין כותבין פרוזבול וכו'. בפרק השולח (דף ל"ז): וכתב הר"ן ומ"מ ב"ד דרבי אמי ורבי אסי לאו דוקא אלא ה"ה לכל ב"ד חשוב שבדור וכ"כ בתוספות שר"ת כתב פרוזבול מטעם זה עכ"ל וכ"כ הרא"ש בתשובה וכ"כ הריב"ש בשם הרשב"א וכתב שכן נראה מדברי הרי"ף שכתב סתם דיני פרוזבול וכן נראה דעת רבינו ממה שכתב אלא חכמים גדולים ביותר ולא סתם וכתב אין כותבין פרוזבול אלא בב"ד של רבי אמי ורבי אסי כלישנא דגמרא ועוד שכתב שהם ראויים להפקיע ממון וכיון דכל ב"ד חשוב שבדור ראוי להפקיע ממון ממילא משמע דכל ב"ד חשוב שבדור הוי כב"ד של רבי אמי ורבי אסי וכן משמע עוד ממ"ש בסמוך גבי מ"ח שהלוו זה את זה: **יח** זהו גופו של פרוזבול וכו'. משנה פרק עשירי דשביעית (משנה ד):
יט אין כותבין פרוזבול וכו'. ג"ז משנה ו' שם. ומ"ש אפי' קלח של כרוב השאילו מקום להגור או לכיריים וכו' בפרק השולח: היתה לו שדה ממושכנת בעיר כותבין עליה פרוזבול. גם זה במשנה שם היתה לו שדה ממושכנת בעיר כותבין עליה פרוזבול ופירש שם רבינו דאפי' היא ממושכנת במשכנתא דסורא דכתבי במישלם שנייא אילין תיפוק ארעא דא בלא כסף ואין לו בה רשות עד שישלם הזמן אפ"ה כותבין עליה פרוזבול ואע"ג דמתניתין קתני ממושכנת בעיר נראה דאורחא דמילתא נקט ולאו דוקא ולפיכך השמיט רבינו תיבת בעיר: **כ** כותבין לאיש על נכסי אשתו וכו'. גם זה במשנה שם בשם רבי חוצפית וכתב שם רבינו רבי חוצפית איני רואה חולק עליו: אין לו קרקע וכו' היה לו חוב על חבירו וכו'. ברייתא פרק השולח (דף ל"ז). ומה שכתב אחד שלוה מחמשה וכו' עד פרוזבול א' לכולן. גם זה משנה בפ"י דשביעית (משנה ה):
כב כתב הפרוזבול תחלה וכו'. בתוספתא אלא ששנויים בהיפך ונראה שם"ס הוא שהטעם מהופך וקל להבין:

ופ"ם

כג לפיכך פרוזבול המוקדם כשר. והמאוחר פסול. כיצד כתבו בניסן והקדים זמנו מאדר כשר. שהרי הורע כחו שאינו משמיט אלא עד אדר. אבל אם איחר זמנו וכתבו מאייר פסול שהרי מייפה כחו שאינו משמיט עד אייר שלא כדין. שאין דינו שלא ישמיט אלא עד ניסן בשעת מסירת הדברים לבית דין: **כד** המוציא שטר חוב אחר שביעית ואין עמו פרוזבול אבד חובו. ואם אמר היה לי ואבד נאמן. שמזמן הסכנה ואילך בעל חוב גובה שלא בפרוזבול. ולא עוד אלא כשיביא בעל חוב את שטרו או כשיבוא לתבוע במלוה על פה אומרים לנתבע שלם לו. ואם טען הנתבע ואמר איה פרוזבול שלו. אומרים לתובע היה לך פרוזבול ואבד אם אמר הן נאמן. ואם הודה שלא כתב פרוזבול אבד חובו והיתומים אינן צריכין פרוזבול: **כה** הוציא פרוזבול וטען הנתבע ואמר מלוה זו שהוא תובע אחר פרוזבול זה היתה והתובע אומר קודם פרוזבול היתה התובע נאמן. שאילו אמר היה לי ואבד נאמן ואף ע"פ שאין אנו יודעין זמן הפרוזבול שאבד: **כו** טען הנתבע ואמר מלוה יש לו אצלי. והתובע אומר לא כי אלא הקפת חנות היא שאינה נשמטת שהרי לא זקפתי' מלוה ה"ז נאמן. שהרי אם ירצה יאמר מלוה היתה ופרוזבול היה לי ואבד. שכיון שתקנו הכמים פרוזבול חזקה היא שאין אדם מניח דבר מותר ואוכל דבר אסור: **כז** תלמידי חכמים שהלוו זה את זה ומסר דבריו לתלמידים. ואמר מוסרני לכם שכל חוב שיש לי שאגבנו כל זמן שארצה אינו צריך לכתוב פרוזבול. מפני שהן יודעים שהשמטת כספים בזמן הזה מדבריהם *ובדברים בלבד היא נדחית: **כח** כל המחזיר חוב שעברה עליו שביעית רוח חכמים נוחה הימנו. וצריך המלוה לומר למחזיר משמיט אני וכבר נפטרת ממני. אמר לו *אעפ"כ רצוני שתקבל יקבל ממנו שנאמר לא יגוש והרי לא נגש. ואל יאמר לו בחובי אני נותן לך אלא יאמר לו שלי הם ובמתנה אני נותן לך: **כט** החזיר לו חובו ולא אמר לו כן. מסבב עמו בדברים עד שיאמר לו שלי הם ובמתנה נתתים לך. ואם לא אמר לא יקבל ממנו אלא יטול מעותיו וילך לו: **ל** מי שנמנע מלהלוות את חבירו קודם השמיטה שמא יתאחר החוב שלו ויישמט עבר בלא תעשה שנאמר השמר לך וגו'. והטא גדול הוא שהרי הזהירה עליו תורה בשני לאוין שנאמר השמר לך פן וגו'. וכל מקום שנאמר השמר או פן או אל הרי זה מצות לא תעשה. והתורה הקפידה על מחשבה רעה זו וקראתו בליעל. והרי הוסיף הכתוב להזהיר ולצוות שלא ימנע אלא יתן שנאמר נתן תתן לו ולא ירע לבבך בתתך לו וגו'. והבטיח הקב"ה בשכר מצוה זו בעולם הזה שנאמר כי בגלל הדבר הזה יברכך וגו':

השגת הראב"ד

*ובדברים בלבד היא נדחית. א"א דבריו סותרין זה את זה:

פרק עשירי

א מצות עשה לספור שבע שבע שנים ולקדש שנת החמשים שנאמר וספרת לך שבע שבתות שנים וגו' וקדשתם את שנת החמשים. ושתי מצות אלו מסורין לבית דין הגדול בלבד: **ב** ומאימתי התחילו למנות. מאחר ארבע עשרה שנה משנכנסו לארץ שנאמר שש

*[עי' בתוי"ט פ"י דשביעית משנה ח']:

כסף משנה

ומ"ש לפיכך פרוזבול המוקדם כשר וכו'. במשנה שם:

כד המוציא שטר חוב וכו' ואם אמר פרוזבול היה לי ואבד וכו'. ולא עוד וכו' אומרים לתובע היה לך פרוזבול ואבד וכו'. מימרא פרק השולח (דף ל"ז): ומ"ש שמזמן הסכנה ואילך וכו'. משנה ס"פ הכותב (כתובות פ"ט) ב"ח שהוציא ש"ח ואין עמו פרוזבול הרי אלו לא יפרעו רשב"ג אומר מן הסכנה ואילך וכו' ב"ח גובה שלא בפרוזבול ונראה מדברי רבינו כאן ובפירוש המשנה שהוא מפרש שבזמן הסכנה דהיינו שגזרו עכו"ם גזירה על המצות היו יראים לשמור פרוזבוליהם התקינו שיהא המלוה נאמן לומר פרוזבול היה לי ואבד ואע"פ שעבר הגזירה נאמן לומר פרוזבול היה לי ואבד שלא לחלק בין זמן לזמן ור"ש בן גמליאל מפרש הוא והלכה כמותו ואף"ל שהוא חולק הא קי"ל כל מקום ששנה רשב"ג במשנתנו הלכה כמותו: והיתומים אינם צריכים פרוזבול. מימרא בפרק השולח (דף ל"ז):

כה הוציא פרוזבול וטען הנתבע וכו' עד ואוכל דבר אסור. נלמד ממה שנתבאר שנאמן לומר פרוזבול היה לי ואבד:

כז תלמידי חכמים שהלוו זה את זה. בפרק השולח רבנן דבי רב אשי משרי מילייהו להדדי. כתב הראב"ד דבריו סותרים זה את זה עכ"ל. כלומר שהוא כתב לעיל שאין כותבין פרוזבול אלא חכמים גדולים ביותר כבית דינו של רבי אמי ורבי אסי שהם ראויים להפקיע ממון בני אדם אבל שאר בתי דינין אין כותבין וי"ל שכבר כתבתי שדעת רבינו דב"ד דרבי אמי ורבי אסי לאו דוקא אלא שהם גדולים בדורם כרבי אמי ורבי אסי בדורם דכל ב"ד השוב בדור ראוי להפקיע ממון וכותב פרוזבול דיפתח בדורו כשמואל בדורו ורבנן דרב אש הייגו גדולי בני בית דינו והיו השובים להפקיע ממון ורבינו לא חשש לכתוב כאן שצריך שיהיו ב"ד השוב שסמך על מה שכתב בפרק זה ולא בא כאן אלא להשמיענו שתלמידי חכמים שהלוו זה את זה אינם צריכים כתיבה ובמסירת דברים סגי ותלמידים שכתב היינו תלמידים מב"ד השוב שבדור וכרבנן דבי רב אשי:

כח כל המחזיר חוב וכו' אמר לו אע"פ כן וכו'. משנה פרק י' דשביעית (מ"ח וט'): ומה שכתב וצריך המלוה לומר וכו' ואל יאמר לו בחובי וכו' החזיר לו חובו וכו'. בפרק השולח (דף ל"ז:) ודברי רבינו כמה שכתוב בגמרא ותלי ליה עד שיאמר לו אעפ"כ שלא כפירוש רש"י אלא קרוב לפירוש הערוך:

ל מי שנמנע מלהלוות וכו'. מבואר בתורה וכפ"י דשביעית (מ"ג) שנינו כשראה הלל שהיו העם נמנעים מלהלוות זה את זה ועוברים על מה שכתוב בתורה השמר לך פן יהיה דבר עם לבבך בליעל וכו'. ומ"ש וכל מקום שנאמר השמר או פן או אל וכו'. בפ' השוחט והמעלה (זבחים דף ק"ו):

פ"י א מצות עשה לספור שבע שנים וכו'. ומאימתי התחילו למנות מאחר י"ד

רדב"ז (מכ"י)

בשביעית אבל כל מלוה שלאחר הפרוזבול הפרוזבול מועיל שהרי לא הלה עליה שם מלוה ואינו משמט וקי"ל כשהם מתני' דקתני פרוזבול המוקדם כשר וע"כ המוקדם בזמן קאמר דומיא דשטרי חוב המוקדמין פסולין דתנן בהדה ואע"ג דפי' רבינו בפי' המשנה המוקדם הוא שיכתוב הפרוזבול תחלה ואח"כ ילוה לו הממון המאוחר שילוה לו הממון תחלה ונעשה חוב ואח"כ כתב הפרוזבול וכו' אין פי' זה נכון אלא כדכתיבנא והכא חזר בו לפי שראה הירושלמי אשר כתבתי ויפה עשה: **כד** המוציא שטר חוב אחר שביעית וכו'. משנה בפרק הכותב וכן בעל חוב שהוציא שטר ואין עמו פרוזבול הרי אלו לא יפרעו ר"ש בן גמליאל אומר מן הסכנה ואילך אשה גובה כתובתה ובעל חוב גובה שלא בפרוזבול והמריק בפרק השולח אמר רב יהודה אמר רב נחמן נאמן אדם לומר פרוזבול היה בידי ואבד ממני מאי טעמא כיון דתקינו רבנן פרוזבול לא שביק היתרא ואכיל איסורא כי אתו לקמיה דרב א"ל מידי פרוזבול היה לך ואבד כגון דא פתח פיך לאלם הוא ואומר ר"ם דמהאי טעמא נאמן אפילו בלא שבועה:

ואם טען הנתבע וכו'. בא ללמד שאין אומרים לבעל השטר כלום היה לך פרוזבול עד שיטעון הנתבע איה הפרוזבול שלו וברור:

והיתומים אין צריכין וכו'. שם וכן תני רבי חייא יתומים אין צריכין פרוזבול דר"ג וב"ד אביהם של יתומים וה"ה לכל ב"ד:

כה הוציא פרוזבול וטען הנתבע וכו'. זה מבואר ממה שקדם שאין הפרוזבול מועיל אלא למלוות הקודמות לו ולא למאוחרות:

כו טען הנתבע ואמר וכו'. כל אלו החלוקות סמוכות על הכלל דחזקה לא שביק היתרא ואכיל איסורא ומינה דאי ידעי' ביה דשביק היתרא ואכיל איסורא אינו נאמן לומר פרוזבול היה לי ואבד:

כז תלמידי חכמים שהלוו זה את זה וכו'. שם רבנן דבי רב אשי משרי מלייהו להדדי רבי יונתן משר מיליה לר' חייא בר אבא א"ל צריכנא מידי אצריכנא א"ל לא צריכת: ובדברים בלבד היא נדחית וכו'. וה"פ שהם יודעים שהשמטת כספים מדבריהם ותקנו הפרוזבול להעמיד הדבר על דין תורה שלא תשמט החוב בשביעית הלכך בדברים בעלמא נדחית ולא ידעתי מקום הסתירה שכתב הראב"ד ז"ל ואפשר שכוונתו כיון דגופו של פרוזבול מוסרני לכם הדיינים וכו' א"כ מה הפרש בין ת"ח לשאר העם אלא ת"ח אין צריכין למסור דבריהם לב"ד של ג' והיינו דרבי יונתן מסר מיליה לרבי חייא בר אבא ושאר העם אם מסר דבריו לב"ד אפי' שלא כתב פרוזבול סגי בהכי:

כח כל המחזיר חוב בשביעית וכו'. משנה היא שילהי שביעית:

וצריך המלוה לומר לו וכו'. ג"ז שם במשנה ויליף לה מדכתיב וזה דבר השמטה:

ולא יאמר לו בחובי וכו'. ברייתא פרק השולח לא יאמר לו בחובי אני נותן לך אלא יאמר לו שלי הם ובמתנה אני נותן לך אמר רבה ותלי ליה עד דאמר הכי והשמיט רבינו דבר זה לפי שאין כח ביד כל אדם לתלות את חבירו עד שיאמר כן ותו דסתמא דמילתא כיון שהיא רוצה לפרוע חובו בלא תליים ובלא כפיים יאמר כן:

כט ואם לא אמר כן מסבב עמו בדברים וכו'. ואפשר שזהו פי' ותלי ליה עד דאמר הכי דלאו תלייה ממש אלא יסבב עמו בדברים עד שיאמר כן:

ל מי שנמנע מלהלוות וכו'. עד סוף הפרק מבואר בכתוב:

פ"י א מצות עשה לספור וכו'. זה מבואר בכתוב:

ב מאימתי התחילו למנות וכו'. זה מבואר בת"כ בפרשת בהר סיני ובס"ג דערכין דשבע שכבשו ושבע שחלקו לא מה שמפה

משנה למלך

פ"י א מצות עשה לספור שבע שנים וכו'. והיו מברכין על ספירתם כ"כ התוספות מנחות (דף ס"ה) ד"ה וספרתם:

שש שנים תזרע שדך ושש [שנים תזמור כרמך עד שיהיה כל אחד מכיר את ארצו ושבע שנים עשו] בכבוש הארץ ושבע שנים בחילוק. נמצאת אומר בשנת שלש וחמש מאות ואלפים ליצירה מר"ה מאחר מולד אדם הראשון שהיא שנה שניה ליצירה התחילו למנות. ועשו שנת עשר וחמש מאות ליצירה שהיא שנת אחת ועשרים משנכנסו לארץ שמטה. ומנו שבע שמטות וקדשו שנת החמשים שהיא שנת ארבע וששים משנכנסו לארץ:

ג *שבעה עשר יובלים מנו ישראל משנכנסו לארץ ועד שיצאו. ושנה שיצאו בה שחרב הבית בראשונה מוצאי שביעית היתה ושנת שש ושלשים ביובל היתה. שארבע מאות שנה ועשר שנים עמד בית ראשון. כיון שחרב הבית בטל מנין זה. משבטלה נשארה הארץ חרבה שבעים שנה ונבנה בית שני. וארבע מאות ועשרים שנה עמד. ובשנה השביעית מבניינו עלה עזרא והיא הביאה השנייה. ומשנה זו התחילו למנות מנין אחר. ועשו שנת י"ג לבנין בית שני שמטה. ומנו שבע שמטות וקדשו שנת החמשים. אעפ"י שלא היתה שם יובל בבית שני מונין היו אותו כדי לקדש שמיטות: ד נמצאת למד שהשנה שחרב בה הבית באחרונה שתחלתה מתשרי שאחר החרבן כשני חדשים שהרי מתשרי הוא המנין לשמיטים וליובלות אותה השנה מוצאי שביעית היתה. ושנת ט"ו מן היובל התשיעי היתה. ולפי חשבון זה שנה זו שהיא שנת אלף ומאה ושבע לחרבן שהיא שנת שמנים ושבעה ואלף וארבע מאות למנין שטרות שהיא שנת שש ושלשים ותשע מאות וארבעת אלפים ליצירה היא שנת שמיטה והיא שנת אחת ועשרים מן היובל: ה אבל כל הגאונים אמרו שמסורת היא בידיהם איש מפי איש שלא מנו באותן השבעים שנה שבין חרבן בית ראשון ובנין בית שני אלא שמטות בלבד בלא יובל. וכן משחרב באחרונה

השגת הראב"ד

*שבעה עשר יובלין מנו ישראל. א"א זהו לדעת ר' יהודה דאמר שנת חמשים עולה לכאן ולכאן דאלו לרבנן כלדי להו שבע שכבשו ושבע שחלקו אלא שיעור יובלות קאמר ומאי דאמר שנת שש ושלשים היתה זהו לדעת רבנן דאלו לרבי יהודה שנת שלש היתה ביובל:

רדב"ז

נמצאת אומר וכו'. יתבאר כפי החשבון אחר שתדע שתחילת המחזור הראשון היה בהר"ד: **ג שבעה עשר יובלים וכו'.** פ"ק דר"ה אמרי' ורבנן שנת החמשים אתה מונה ואי אתה מונה שנת חמשים ואתא לאפוקי מדר' יהודה דאמר שנת החמשים עולה לכאן ולכאן וכתבו התוספות דלע"ג דאמרינן לאפוקי מדרבי יהודה דאמר שנת חמשים עולה לכאן ולכאן אפשר דהלכה כרבי יהודה אבל רבינו אינו סובר כרבי יהודה אלא כרבנן אלא ע"כ שיעור יובלות קאמר דכתב הראב"ד ז"ל א"כ י"ז יובלות ממש וכיון שילא רובו של יובל האחרון שהרי יצאו ממנו שש ושלשים שנה כאשר כתב בסמוך מנה אותו בכלל ונמצאו דבריו אליבא דרבנן: **ביון שחרב הבית וכו'.** שאין היובל נוהג אלא בזמן שיושביה עליה: **ובשנה השביעית מבנינו וכו'.** ואותה שנה לא עלתה לחשבון שהרי מתשרי מונין לשמטות וליובלות: **ד נמצאת למד שהשנה שחרב בה הבית וכו'.** למדנו שכשנרצה לדעת שנת השמטה מנקח השנים שבינינו ובין חרבן הבית השני ונשליכם שבע שבע ובתנאי שתהיה התחלת החשבון מהשנה שאחר החרבן לא משנת החרבן עצמה ולדעת שנת החרבן עשו סימן עק"ב שנה אחר החורבן נשלמו ד' אלפים שנה לבריאת עולם דמיון לזה אנו עומדין היום בשנת חמשת אלפים ושכ"א ליצירה ובשנת שלשת אלפים ושמנה מאות וכ"ח שנה היה החורבן נמצא שאנו היום לחורבן אלף תנ"ב וכשאתה מונה לשמטות אתה מונה מתחילת שנת אלף תנ"ב השלך אותם ז' ז' רי"ב שמטות עולות אלף תנ"א נמצא שנה זו שהיא שנת חמשת אלפים ושכ"א הוא מוצאי שמטה כפי חשבון הגאונים בהסכמת רבינו שהרי בין המאריך של רבינו להאריך שלנו שפ"ה שנים והם ל"ה שמטות ועל החשבון זה סמכו כל בני א"י והשנה שעברה היתה שנת שמיטה. והראב"ד כתב שיש מפרשים דס"ל כרבי יהודה וכבר כתבתי זה לעיל. ומ"מ כיון שאמר התלמוד לאפוקי מדר' יהודה משמע דלית הלכתא כוותיה. ומה שכתב שלא יתכן לחשב אחר החרבן זכר לבנין חשבון אחר זולתי החשבון הראשון ע"כ, אין זה הכרח דבשלמא בבנין הראשון שהיה היובל עוסק בו מנו שבע שמטות והאריכם יובל וחוזרים חלילה אבל אחר שנתבטל היובל שהרי אין כל יושביה עליה לא מנו יובלות אלא שמטות ודי בזה זכר לבנין הראשון. ואם תרצה לעמוד על דעת אלו המפרשים עיין במ"ש בעל כפתור ופרח שהוא האריך וכתב כל הדעות ואני לא כתבתי אלא דעת רבינו והוא הנכון והנהוג בכל הגלילות וכך מונין היום בירושלים אלף תנ"ב להורבן: וכן

כסף משנה

י"ד שנה וכו'. בפ"ב דערכין (דף י"ב:). ומ"ש שנאמר שש שנים תזרע שדך כלומר דלא קרינן שביעית אלא היכא דהוי שדך המיוחד לך ועד שעברו שבע שכבשו ושבע שחלקו לא היה שדה מיוחד לכל אחד: ב ומ"ש י"ז יובלים משנכנסו לארץ וכו' עד ושנת ל"ו ביובל היתה. בפרק בתרא דערכין:

ג כתב הראב"ד י"ז יובלים מנו ישראל א"א זה הוא לדעת רבי יהודה וכו'. כלומר ואם כן קשיא דידיה אדידיה כי כתב י"ז יובלות מנו דהוי אליבא דר"י וכתב שנת ל"ו היתה שנה שחרב בה הבית דהוי אליבא דרבנן ותירץ הר"י קורקוס אמת הוא כי שם בגמרא הביאו ברייתא זו להקשות ממנה למאי דאוקימנא ברייתא אחרת שאמרו בה וכן בשניה פירוש שגם בית שני חרב במוצאי שביעית כר' יהודה דאמר שנת החמשים עולה לכאן ולכאן דבית שני עמד ת"כ שנה שמונה יובלות ועשרים שנה הוא שמונה שנים משמנה יובלות נמצא כ"ח שנים שהם ד' שמטות נמצא שבמוצאי שביעית חרב בית שני ועל זה מקשה אי ברייתא כר' יהודה קשיא בית ראשון דלדידיה בית ראשון לא חרב במוצאי שביעית דהניא י"ז יובלות וכו' ואילו לר' יהודה הוסף י"ז שנה של י"ז יובלות נמצא בשלש בשבוע חרב הבית אבל לא מפני זה אתיא ברייתא כר' יהודה דוקא דלעולם כר"ע אתיא ולאו דוקא י"ז שנים של יובל אלא מנין יובלות קאמר וכיון שמן היובל הי"ז מנו רובו חשיב ליה שהרי לא אמרו י"ז יובלות עשו דודאי לא עשו אלא ט"ז אבל מנין י"ז הם אע"ג דבצרי להו י"ד שנה מ"מ כיון שמן הי"ז מנו ל"ו שנה שפיר שייך למיתני י"ז יובלות מנו דמנין י"ז מנו וכן נראה מלשון רש"י דברייתא כר"ע אתיא ובודאי דכיון דסתמא מיתניא אין להעמיד אותה כיחידאה ומנו קתני ולא עשו כאשר דקדקתי ומנו רוב יובל הי"ז קאמר ובפירוש כתבו התוספות שם דהסיא ברייתא אתיא כרבנן דלר' יהודה לא אתיא מה שאמרו שם בברייתא שאם אתה אומר משנכנסו מנו נמצא בית חרב בתחלת יובל מוכח דלרבנן שייך לומר י"ז יובלות מנו עכ"ל. ומ"ש נמצאת אומר בשנת אלפים ותק"ג וכו' כל זה מבואר בהקדמה ששנה שילאו בה ישראל ממצרים היתה שנת אלפים ותמ"ח ליצירה כדאיתא בפרק קמא דע"ז עלה ס' ומ' שנה שהיו במדבר וי"ד שכבשו וחלקו סך שני אלפים ותק"ב ומשנה שלאחריה התחילו למנות. ומ"ש מר"ה מאחר מולד אדם הראשון שהיא שנה שנים ליצירה כלו' שהעולם התחיל להבראות בכ"ה לאלול למולד בהר"ד שהוא מולד תהו ואדם הראשון נברא ביום ו' והוא ר"ה ומולדו וי"ד וקאמר רבינו שכשאנו מונים כך שנים לבריאת עולם הוא מר"ה של מולד וי"ד ולא מר"ה של מולד בהר"ד שהוא מולד תהו שבאותה שנה התחילה היצירה שאין אנו מונין אלא על יצירת האדם שהוא עיקר בריאת העולם. ומ"ש רבינו שת"י שנים עמד בית ראשון כלומר מאחר שכתוב שבת"פ שנים ליציאת מצרים נבנה הבית והבית עמד ת"י שנים סך הת"ל הוצא מהם מ' שנה שהלכו במדבר ישארו תת"ג שהם שיעור י"ז יובלות הוצא מהם י"ד שכבשו וחלקו נשארו תתל"ו נמצא שחרב הבית בשנת ל"ו ליובל והיא שנה שאחר שמטה ולפיכך קראה מו"ש שהרי שנת ל"ה ביובל היתה שמטה: כיון שחרב הבית וכו' ובשנה השביעית מבנינו עלה עזרא וכו' ומשנה זו התחילו למנות. בפרק ב' דערכין (דף י"ב י"ג) וכרב אשי. ומ"ש אע"פ שלא היתה שם יובל בבית שני מונין היו אותו כדי לקדש שמטות. בפרק בתרא דערכין (דף ל"ב ל"ג) ופי' רש"י ודאי יובל לא היה נוהג שיהו עבדים נפטרים משום יובל ולא שדות של מוכר חוזרות אבל שמיטין היו נוהגים לשמט כספים ולשמט מזרע וקא"ר דהא לריכים למנות שנת יובל כדי שיבואו השמיטין במקומם שלסוף שבע שמטות היו מניחים שנת החמשים שלא היו מונים אותה לשמטה הבאה מפני שהיא ראויה להיות שנת יובל ושנה שלאחריה מתחיל המנין דאם לא היו מונים יובלות היו מונים אותה שנה לחשבון השמיטין והיו השמיטין שלא במקומן:

ד נמצאת למד שהשנה שחרב בה הבית באחרונה. כלומר כשאתה מונה שנה מיום החרבן עד י"ב חדש שכל מה שאירע באותה שנה מיקרי שאירע בשנת החרבן כשאתה תופס התחלתה מתשרי שאחר חרבן כשני חדשים אותה שנה מוצאי שביעית היתה ושנת ט"ו מן היובל הט' היתה והטעם שמונין מתשרי שממנו הוא המנין לשמיטין ויובלות. והכי אסיק רב אשי שבית שני נמי במוצאי שביעית חרבה והולך רבינו לפרש כמו שכתבתי שהנה שחרב בשניה פירושו כשאתה מונה מיום החרבן י"ב חדש וכו' הוא כדי שילדק לומר שם בבנייה חרב במוצאי שביעית והחשבון מבואר שבית השני עמד ת"כ שנים הוצא מהם קודם שעלה עזרא נשארו תי"ד הוצא השמות ליובלות נשארו י"ד נמצא שתשרי שאחר שחרבן היה שנה ראשונה של שמטה שלישית דהיינו מוצאי שביעית וט"ו ליובל וגירסת רבינו נראה לי שהיא גירסת רש"י אלא שאין כתוב בה ונטפי חד שתא וכך היא גירסת ספרים ישנים ומוגהים כפי מה שהעיד בעל כפתור ופרח. ומ"ש ולפי חשבון זה שנה זו שהיא אלף ק"ז לחרבן וכו' כלומר מאחר שהקדמנו ששנה שמתחלת תשרי שאחר חרבן היתה שנה ראשונה של שמטה כשתוליא אלף ק"ז שמאוהרות ליובלות ישארו בידך ז' והשביעית היא שנת שמטה שדעת רבינו שגם אחר חרבן בית שני מנו יובלות לקדש שמיטין דלענין זה כך לי אחר חרבן כמו קודם חרבן כרבנן דסברי הכי:

ה ומה שכתב אבל כל הגאונים אמרו וכו' שלא מנו באותם ע' שנה וכו' אלא שמטות בלבד בלא יובל. לשון זה קשה בעיני דמאי נ"מ בין זה למ"ש רבינו בתחלה נשארה הארץ חריבה ע' שנה כלומר ולא נמנו כלל ולא התחילו למנות עד שנה שביעית לבנין ואם כן לא מנו בהם יובל גם לאותו דרך וכן קשה מה שכתב וכן משחרב באחרונה לא מנו שנת השמטים אלא שבע שבע בלבד שנראה שלדרך הראשון גם משחרב מנו יובלות ורבינו כתב בדרך הראשון אע"פ שלא היה שם יובל בבית שני מונים היו אותו כדי לקדש שמטות משמע לכתוב בית שני דוקא עשו כן אבל אחר שחרב לא מנו יובלות ומיהו בהא איכא למימר דלענין זה כך לי אחר חרבן כמו קודם הרבן שאע"פ שלא היה יובל נוהג מנו אותו כדי לקדש שמיטין ויצא החשבון מכוון כמו שכתבתי לעיל אבל קמייתא קשיא. וצ"ל דהכי קאמר אבל הגאונים אמרו שאע"פ שחרב הבית לא בטל מנין השמיטין אבל לא היו מונין יובלות אבל שמיטין היו מונין בין בזמן חרבן בית ראשון בין בזמן בית שני בין לאחר חרבנו הילכך כיון ששנה שחרב בה הבית היתה מוצאי שביעית שהיא שנה ראשונה של שמטה כשאתה [illegible] חרבן ות"כ שעמד בית שני ואלף ק"ז מזמן חרבן בית שני שעולה הכל אלף תנ"ו תחלקם לשביעיות האלף וק' הם מאתים שמטות והקנ"ו הם כ"ח שמטות נשאר בידך אחת וסיה

באחרונה לא מנו שנת החמשים אלא שבע שבע בלבד מתחלת שנת החרבן וכן עולה בגמרא ע"ז חשבון זה שהוא קבלה: ו *ושנת השמטה ידועה היא ומפורסמת אצל הגאונים ואנשי א"י. וכולן לא מנו אלא לשני חורבן משליכין אותן שבע שבע. ולפי חשבון זה תהי שנה זו שהיא שנת שבע ומאה ואלף לחרבן מוצאי שביעית. ועל זה אנו סומכין. וכפי החשבון זה אנו מורין לענין מעשרות ושביעית והשמטת כספים שהקבלה והמעשה עמודים גדולים בהוראה ובהן ראוי להתלות: ז שנת יובל אינה עולה ממנין שני השבוע. אלא שנת תשע וארבעים שמטה ושנת חמשים יובל. ושנת חמשים ואחת תחלת שש שנים של שבוע וכן בכל יובל ויובל: ח משגלה שבט ראובן ושבט גד וחצי שבט מנשה בטלו היובלות שנאמר וקראתם דרור בארץ לכל יושביה בזמן שכל יושביה עליה. והוא שלא יהיו מעורבבין שבט בשבט אלא כולין יושבים כתקנן. בזמן שהיובל [נוהג בארץ] נוהג בחו"ל שנאמר יובל היא בכ"מ בין בפני הבית בין שלא בפני הבית: ט ובזמן שהיובל נוהג נוהג דין עבד עברי. ודין בתי ערי חומה. ודין שדה חרמים ודין שדה אחוזה. ומקבלין גר תושב ונוהגת שביעית בארץ והשמטת כספים בכל מקום מן התורה. ובזמן שאין היובל [נוהג] אינו נוהג אחד מכל אלו חוץ משביעית בארץ. והשמטת כספים בכל מקום מדבריהם כמו שביארנו: י מצות עשה לתקוע בשופר בעשירי לתשרי בשנת היובל. ומצוה זו מסורה לבית דין תחלה (שנאמר והעברת שופר תרועה) וכל יחיד ויחיד חייב לתקוע שנאמר תעבירו שופר. ותוקעין בשופר תשע כדרך שתוקעין בר"ה. ומעבירין שופר בכל גבול ישראל:

שופר

השגת הראב"ד

*ושנת השמטה ידועה היא וכו' עד וכן בכל כו'. א"א הגאונים שאמרו שאין מונין משנת החרבן אלא שבע אולי ג"כ קודם החרבן כי יש מפרשים דסבירא להו כרבי יהודה דאמר שנת חמשים עולה לכאן ולכאן וסומכין את דבריהם למה שאמרו בגמרא דע"ז ונשקול מכל מאה תרתי ונשדי אפרטי כי אמרו אלו שמפרשים לא יתכן לחשב אחר החרבן וכך לבנין הבנין אחר ואולי שחשבון הראשון מ"מ אני איני סובר לא כדבריהם ולא כדבריו ואיני מפרש נשקול מכל מאה תרתי ונשדי אפרטי על דרך פירושם אלא לומר שאינם נוהגים ליובל אחר חרבן שם זכר קדושה אלא כשאר שני שבוע שהם חול מ"מ חמשים חמשים הם מונין דלא כר' יהודה כמו שהיו מונין בתחלה ואולי דעת הגאונים כן הוא:

כסף משנה

והיא שנה ראשונה של שמטה דהיינו מוצאי שביעית. ואע"פ שדברי רבינו באו בכאן בקיצור בתשובה באו מבוארים יותר שכתב וז"ל אבל מצאנו תשובה לגאון רבינו האי ז"ל שנים שמנין ראשון לא בטל ושעליו אנו סומכים אבל לא מנו יובלות משחרב הבית ראשונה אלא שמיטין בלבד ואמר באותה תשובה שהחשבון הזה ירושה הוא בידיהם ושהיא סדורה בפי הכל וכך נמצא בתשובה שקודם רבינו האי ז"ל מכמה שנים כדברי הגאון ולפי חשבון זה נמצא הבית חרב במו"ש כמו שאמרנו ותהיה שנה שהיא תפ"ו לשטרות שנת שמטה והביא הראיה מהא דאמרינן בתחלת ע"ז האי מאן דבעי למידע כמה שני בשבוע וכו' דס"מ דלא מנינן יובל אלא ז' ז' בלבד מונה ולא השגיח על הדברים שנתפרשו במסכת ערכין כאילו אינם כתובים והדברים מראים דהאי מימרא ותוספתא דיליה אליבא דמ"ד עזרא לא קידש אלא זכר בעלמא עבד וקדושה ראשונה קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לבא ואזיל מימרא כמא דאמרינן והוא דסליק אליבא דשמעתא ממסכת ערכין אליבא דמ"ד עזרא קידש וקדושה ראשונה קדשה לשעתה ולא קידשה לעתיד לבא ודבר זה נחלקו בו התנאים והאמוראים כמו שנתבאר בגמ' שבועות פ"ב ובכמה מקומות בגמרא אזלא שמעתא כמ"ד לא קידש עד כאן לשונו. ולענ"ד נראה שהם טעם הגאונים משום דסבירא להו כמ"ד קדושה ראשונה קידשה גם לעתיד לבא כלומר ומש"ה אע"פ שחרב הבית בראשונה לא בטלה קדושתה הילכך לא בטל מנין ראשון כיון שקדושתה לעולם קיימת מה שנהגו קודם חרבן משנת יובל לא היתה נכנסת במנין השמטות וכרבנן דאמרי הכי ואחר שחרב הבית עשו כר' יהודה ולא מנו אלא שבע שבע וכן יקשה אם תאמר שקידשה לעתיד לבא. וע"ק דמה ענין קידשה לעתיד לבא או לא קידשה לענין זה דהא שמטת קרקעות נוהגת היא אע"פ שחרב הבית וכמבואר בדברי רבינו רפ"ט וכפי פירוש רבינו ופירוש ר"ת דבזמן שאתה משמט קרקעות היינו יובל אבל שמטת קרקעות לעולם נוהגת מן התורה מיהו בהא איכא למימר דבהכי תליא מילתא אבל קמייתא קשיא. לכך נראה לי שטעם הגאונים דסבירא להו דבזמן שהיובל נוהג עבדו כרבנן ואין היובל נכנס במנין השמטות שאחר שקדושת היובל לחוד וקידוש השמטה לחוד אינו בדין שיכנס היובל בכלל שני שבוע אבל כשאין היובל נוהג כיון שאין קדושה נוהגת בשנת החמשים יותר משאר שנים דין הוא שיכנס היובל בכלל שני שבוע כיון שאין לו קדושה ולכך משחרב הבית בראשונה לא מנו אלא שבע שבע ואע"פ שנכנס הבית מאחר שלא היה יובל נוהג מפני שאין יושביה עליה ואע"ג דאמרינן בסוף ערכין מנו יובלות לקדש שמיטין כבר אמרו שם דאתיא כרבנן דסברי דאף בזמן שאין היובל נוהג אין שנת החמשים עולה מן המנין ואע"פ שנראה מסוגיא דגמרא דרבנן ורבי יהודה פליגי בין בזמן שהיובל נוהג בין בזמן שאינו נוהג ונמצא שסברא זו שאני פושט לדעת הגאונים היא דלא כמאן אפשר לומר דגמרא רצה להשיב למקשה לפי שטתו אבל לפי האמת רבנן לא אמרו אלא בזמן שהיובל נוהג דוקא אבל בזמן שאין היובל נוהג לא והיא דאמרו בסוף ערכין דכשגלו שבט ראובן ושבט גד לדעת רבנן דאי קידשה לעתיד לבא נוהגת שמטה מן התורה מנו יובלות לקדש שמיטין לא קשיא דאיכא למימר דשאני התם שהיו מלאים שיחזרו כמו שחזרו לבסוף ולפיכך לא ראו להפסיק סדר היובלות ואפשר לומר עוד שלא אירע יובל בחומש שנים שהיו והא דקאמר משגלו שבט ראובן ושבט גד בטלו יובלות לא בטלו ממש קאמר אלא היו ראויים ליבטל אילו לא חזרו קאמר ואפשר שבאיזה מקום מצאו הגאונים גילוי לפרש כן כדרבנן או אפשר שהיא סברא שליפים מאלוה הגאונים בשום מקום. ומה שכתב אבל כל הגאונים אמרו וכו' וכן משחרב באחרונה וכו' וכן עולה מגמרת ע"ז וכו' כלומר מדאמרינן בפ"ק דע"ז (דף ט':) האי מאן דלא ידע בכמה בשבוע הוא עומד וכו' ונחשוב כללי ביובלי ופרטי בשבועי ונשקול ממאה תלתי ונשדי אכרפי ונחשובינהו לפרטי בשבועי וידע כמה שני בשבוע ומדקאמר ונשקול ממאה תרי דהיינו שתים של יובל משמע בהדיא שלא מנו אלא שמטות בלבד בלא יובל וכרבי יהודה: כתב הראב"ד ושנת השמטה ידועה היא וכו' א"א הגאונים שאמרו שאין מונים משנת החרבן וכו'. ואני כבר ביארתי דעת הגאונים באר היטב ע"פ דברי רבינו בתשובה והפירוש שפירש הראב"ד בו ונשקול מכל מאה תרתי בקשתי לו הכר ולא מצאתיו:

ו ולפי חשבון זה תהא שנה זו שהיא אלף וק"ז לחרבן מוצאי שביעית. כלומר מאחר שנתבאר שהחרבן היה בשנת השמטה כשתחלק אלף ומאה ליובלות יותרו בידך כ"ב שנים תוסיף עליהם שבע הנשארים הרי הם כ"ט הכ"ח הם ד' שמטות ישאר בידך אחת והיא תחלת שמטה שהיא מוצאי שביעית והיא שנת ד' אלפים ותתקל"ו ליצירה נמצא לפי זה שנת ה' אלפים ושלש מאות ועשרים ושבע היא שמטה וכך המנהג פשוט:

ז שנת יובל וכו'. בפ"ב דערכין (דף י"ב) ובפ"ק דר"ה (דף ט') ובפרק קונם יין וכרבנן דפליגי אדרבי יהודה דאמר שנת חמשים עולה לכאן ולכאן ואזדא לטעמיה שכתב בתחלה קודם סברת הגאונים שמנו יובלות לקדש שמיטין בין בזמן בית שני בין אחר שחרב כי על פי כן יצא לו שבשנת אלף וק"ז לחרבן היתה שנת שמטה לפי אותה סברא:

ח משגלה שבט ראובן וכו' והוא שלא יהיו מעורבבין וכו'. בפרק בתרא דערכין (דף ל"ב):

ט ובזמן שהיובל נוהג נוהג בח"ל וכו'. בספ"ק דקידושין (דף לח:) שילוח עבדים חובת הגוף היא כלומר ופשיטא שנוהג בח"ל ומשני סד"א הואיל דכתיב וקראתם דרור בארץ בארץ אין בח"ל לא ת"ל יובל היא מכל מקום אם כן מה תלמוד לומר בארץ בזמן שהדרור נוהג בארץ נוהג בח"ל ואיתיה בפרק קמא דר"ה (דף ט'). ומה שכתב שבזמן שהיובל אינו נוהג אין דין ע"ע ודין בתי ערי חומה ודין שדה אחוזה ודין שדה חרמים ואין מקבלים גר תושב. בערכין ס"פ המקדיש שדהו (דף כ"ט): ומה שכתב חוץ משביעית בארץ וכו'. לא קאי אלא לשמטת כספים דאילו שביעית בארץ אף בזמן הזה הוא מה"ת כמו שכתבתי ברפ"ט:

י מצות עשה לתקוע בשופר בעשירי בתשרי וכו' עד תעבירו שופר. ר"פ בתרא דר"ה (דף ל'). ומ"ש ותוקעין בשופר תשע וכו'. משנה פ"ג דר"ה (דף כ"ו:) שוה היובל לר"ה לתקיעה ולברכות ובפרק בתרא דר"ה (דף ל"ד) יליף מקראי שהן ט' תקיעות. ומ"ש ומעבירים שופר בכל גבול ישראל. מדכתיב תעבירו שופר בכל ארצכם:

שופר

רדב"ז

ה וכן עולה בגמרא ע"ז וכו'. בפ"ק דע"ז איתא ופירושים רבים נאמרו באותה סוגיא אין כאן מקום להאריך כי דרכו וחשבונו של רבינו נכון וישר וכבר נפלה מחלוקת גדולה בין חכמי הדור שעבר בירושלים ועלתה הסכמתם על החשבון אשר כתבתי לדעת רבינו כי עליו אנו סומכים בכל המלכות הזה:

ז שנת היובל אינה עולה וכו'. כבר כתבתי שהוא מחלוקת רבי יהודה וחכמים ויש קצת פסקו כרבי יהודה ואין כן דעת הגאונים ורבינו אלא כחכמים:

ח משגלה שבט ראובן וכו'. בפרק המוכר שדהו ברייתא משגלה שבט ראובן וכו' יכול היו עליה והם מעורבים שבט בנימין ביהודה ושבט יהודה בבנימין יהא יובל נוהג ת"ל לכל יושביה בזמן שיושביה כתקונם לא בזמן שהם מעורבים: בזמן שהיובל נוהג בארץ וכו'. פ"ק דר"ה והכתיב יובל היא שהוא אפילו בח"ל והכתיב בארץ ההוא בזמן שנוהג דרור בארץ נוהג בח"ל בזמן שאינו נוהג בארץ אינו נוהג בח"ל:

ט ובזמן שהיובל נוהג וכו'. פרק המקדיש שדהו (דף כט) בברייתא אין עבד עברי נוהג אלא בזמן שהיובל נוהג וכו' וכן שדה אחוזה ובתי ערי חומה ושדה חרמים וגר תושב כולם שנויים באותה ברייתא וכולהו יליף טעמא מקראי:

י מ"ע לתקוע בשופר וכו'. דכתיב ביום הכפורים תעבירו שופר בכל ארצכם וכו' וכתיב וקדשתם את שנת החמשים שנה בת"כ וספרת לך בב"ד: וכל יחיד ויחיד וכו'. פ"ק דר"ה תעבירו שופר בכל ארצכם מכאן שכל יחיד ויחיד חייב לתקוע אמר רב הונא ועם ב"ד מאי ועם ב"ד בזמן ב"ד:

ותוקעים תשע תקיעות וכו'. דילפינן בג"ש ליתן את האמור בזה לזה ואת האמור בזה לזה:

שופר

משנה למלך

ט ודין בתי ערי חומה. יש להסתפק אם הוא דוקא לדיני בתי ערי חומה שהזכיר רבינו לקמן פי"ב נפקא מינה שמצורע משתלח מהם אף בזמן הזה דהא קי"ל דטהרת מצורע נוהג שלא בפני הבית כמ"ש רבינו פי"א מהלכות טומאת צרעת דין ו' וכן נראה מדברי רש"י פ"ק דערכין (דף ס') והתוס' שם חלקו עליו וס"ל דבזמן שאין היובל נוהג ליכא קדושה בבתי ערי חומה והרשב"א ז"ל בחידושיו קיים דברי רש"י יע"ש:

שנאמר

יא שופר של יובל ושל ר"ה אחד הוא וכו'. פרק ראוהו ב"ד משנה שוה היובל לר"ה לתקיעה ולברכות וכו': אלא שביובל תוקעים וכו'. שם בפרק יו"ם מסקנא דהך ברייתא דכתיבנא לעיל לעולם בזמן ב"ד והכי קתני ביובל בזמן ב"ד תוקעין בין בפני ב"ד בין שלא בפני ב"ד בר"ה תוקעין בזמן ב"ד ובפני ב"ד ובה"כ ביום ולא בלילה ביוה"כ ואפי' בשבת וכו' ומסיק א"כ למה נאמר בעשור לחדש אלא בעשור לחדש את השבת דוחה את השבת בכל ארצכם ואין תרועת ר"ה דוחה שבת בכל ארצכם אלא בב"ד ונתבארו דברי רבינו:
יג שלשה דברים מעכבין ביובל וכו'. כולהו מפרשי בקרא: מר"ה ועד יוה"כ וכו'. שם בפרשת בהר סיני וכשהוא אומר וקדשתם את שנת החמשים מלמד שהיא מתקדשת מר"ה אמר רבי יוחנן בן ברוקא לא היו עבדים משועבדים וכו' כלשון רבינו:
טו דין היובל בשמטת הארץ וכו'. מבואר בכתובים שכל מה שכתוב בשמטה כתוב ביובל:
טז יתירה שביעית על היובל וכו'. בת"כ בפ' ראה בשנת היובל הזאת זו מוציאה עבדים ואין השביעית מוציאה עבדים והלא דין הוא וכו' ק"ו ליובל שישמט הכספים ומה אם שביעית שאינה מוציאה עבדים משמטת כספים יובל שהוא מוציא עבדים אינו דין שישמט כספים ת"ל וזה דבר השמטה שמוט שביעית משמטת כספים ואין היובל משמט כספים יובל מוציא עבדים ואין השמטה מוציאה עבדים: יובל משמט קרקע וכו'. זה מתבאר ממה שכתבנו מת"כ שנאמר וקדשתם את שנת החמשים שנה מלמד שהיא מתקדשת מר"ה: והשביעית אינה משמטת אלא בסופה וכו'. שנאמר מקץ שבע שנים כדכתיבנא לעיל ואיתא בפרק המקדיש שדהו:
פי"א א א"י המתחלקת לשבטים וכו'. זה מבואר בכתוב: ואם מכר לצמיתות וכו'. קי"ל כרבא דאמר כל מאי דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני:
ג לא ימכור אדם את ביתו וכו'. ת"כ מנין שאין אדם רשאי למכור את שדהו ולהניח אפונדתו וליקח לו בהמה וליקח לו כלים וליקח לו בית אלא א"כ העני ת"ל כי ימוך ומכר הא אינו מוכר אלא א"כ העני ואיתא נמי בתוספתא דערכין פרק בתרא:
ד דין מוכר שדה אחוזתו וכו'. כל זה מבואר בכתוב:
ו מכרה והיא מלאה פירות וכו'. פרק השג יד שתי שנים שבשדה אחוזה דכתיב במספר שני תבואות ימכר לך פעמים שאדם אוכל שלש תבואות בשתי שנים ותניא בפרק המוכר שדהו רבי אליעזר אומר מנין שאם

יא שופר של יובל ושל ראש השנה אחד הוא לכל דבר. ואחד ראש השנה ואחד היובל לתקיעות. אלא שביובל תוקעין בין בב"ד שקדשו בו את החדש בין בב"ד ש"א קדשו בו את החדש. וכל יחיד ויחיד חייב לתקוע כל זמן שבית דין יושבין ושלא בפני בית דין: יב ובר"ה שחל להיות בשבת לא היו תוקעין אלא בבית דין שקדשו בו את החדש. ואין כל יחיד ויחיד תוקע אלא בפני בית דין: יג שלשה דברים מעכבין ביובל. תקיעה ושלוח עבדים והחזרת שדות לבעליהן. וזו היא שמיטת קרקע: יד מר"ה עד יום הכפורים לא היו עבדים נפטרים לבתיהן ולא משתעבדין לאדוניהן. ולא השדות חוזרות לבעליהן. אלא עבדים אוכלין ושותים ושמחים ועטרותיהם בראשיהם. כיון שהגיע יום הכפורים תקעו ב"ד בשופר נפטרו עבדים לבתיהן וחזרו שדות לבעליהן: טו דין היובל בשביתת הארץ ודין השמטה אחד הוא לכל דבר. כל שאסור בשביעית מעבודת הארץ אסור בשנת יובל. וכל שמותר בשביעית מותר ביובל. ומלאכות שלוקין עליהן בשביעית לוקין עליהן ביובל. ודין פירות שנת יובל באכילה ובמכירה ובביעור כדין פירות שביעית לכל דבר: טז יתירה שביעית על היובל שהשביעית משמטת כספים ולא יובל. ויותר יובל על השביעית שהיובל מוציא עבדים ומשמיט קרקע. וזהו דין מכירת שדות האמורות בתורה והיא מצות עשה שנאמר גאולה תתנו לארץ. יובל משמיט קרקע בתחלתו ושביעית אינה משמטת כספים אלא בסופה כמו שבארנו:

יא שופר של יובל ושל ר"ה אחד הוא לכל דבר וכו'. משנה פ"ג דר"ה (דף כ"ו:). ומה שכתב אלא שביובל תוקעין בין בב"ד שקדשו בו את החדש וכו' עד אלא בפני ב"ד. שם (דף ל'):
יג שלשה דברים מעכבים ביובל וכו'. בפ"ק דר"ה עלה ט' ע"ב וכחכמים.
יד ומה שכתב מר"ה ועד יוה"כ לא היו עבדים נפטרים וכו'. שם עלה ח' ע"ב:
טו טז דין היובל בשביתת הארץ וכו' יתירה שביעית על היובל וכו'. בת"כ פרשת בהר ובסיפרי פרשת ראה: יובל משמיט קרקע בתחלתו וכו'. בערכין פרק המקדיש (דף כ"ח):
פי"א א ארץ ישראל המתחלקת לשבטים וכו': ואם מכר לצמיתות שניהם עוברים בלא תעשה ואין מעשיהם מועילים וכו':
ב והמוכר שדה לששים שנה וכו'. [בבא מציעא ע"ט]:
ג לא ימכור אדם את ביתו וכו' אא"כ העני אבל למכור ולהניח הדמים בכיסו וכו'. ת"כ פרשת בהר סיני. ומה שכתב ואם עבר ומכר מ"מ וכו'. בתוספתא פרק חמישי דערכין:
ד דין מוכר שדה אחוזתו וכו'. מפורש בכתוב לפי רוב השנים תרבה מקנתו וכו' וכתיב וחשב את שני ממכרו והשיב את העודף לאיש אשר מכר לו:
ה לא גאלה וכו'. מפורש בכתוב ואם לא מצאה ידו די השיב לו והיה ממכרו ביד הקונה אותו עד שנת היובל ויצא ביובל ושב לאחוזתו:
ו מכרה לו והיא מלאה פירות וכו'. משנה ובריי־תא בפירקא בתרא דערכין:
הקנים

פרק אחד עשר

א א"י המתחלקת לשבטים אינה נמכרת לצמיתות שנאמר והארץ לא תמכר לצמיתות. ואם מכר לצמיתות שניהם עוברין בלא תעשה. ואין מעשיהן מועילין אלא תחזור השדה לבעליה ביובל: ב והמוכר שדהו לס' שנה אינה יוצאה ביובל שאין חוזר ביובל אלא דבר הנמכר סתם או הנמכר לצמיתות: ג לא ימכור אדם ביתו או שדה אחוזתו אף ע"פ שהם חוזרין אחר זמן אלא אם כן העני שנאמר וכי ימוך אחיך ומכר מאחוזתו. אבל למכור ולהניח הדמים בכיסו או לעשות בהן סחורה או ליקח בהן כלים או עבדים ובהמה אינו רשאי אלא למזונות בלבד. ואם עבר ומכר מ"מ הרי אלו מכורין: ד ודנין בבית דין בתי ערי חומה ובשדה דין שדה אחוזה. דין מוכר שדה אחוזתו להשב את הדמים לפי השנים הנשארות ליובל. ובכל עת שירצה לפדות מחשב עם הלוקח על השנים שאכל. וגורע מדמי המוכר ומחזיר לו השאר: ה כיצד הרי הנשאר ליובל י' שנים ומכר לו שדה במאה דינר. אכלה הלוקח ג' שנים ורצה המוכר לגאול נותן לו ע' דינר ומחזיר שדהו. וכן אם אכלה ו' שנים נותן לו מ' דינר ומחזיר לו שדהו. לא גאלה אלא הניחה ביד הלוקח עד שנת היובל תחזור לבעלים בלא דמים שנאמר במספר שני תבואות ימכר לך: ו מכרה לו והיא מלאה פירות ולאחר ב' שנים גאלה אינו יכול לומר לו החזירנה לי מלאה פירות כמו שמכרתי לך. לפיכך אם מכרה לו מלאה פירות לפני ר"ה וגאלה אחר שתי שנים הרי זה אוכל ג' תבואות בשתי השנים ואינו מחשב עמו אלא לפי שתי שנים בלבד שנאמר על פי השנים

משנה למלך

פי"א א שנאמר והארץ לא תמכר לצמיתות. עיין במ"ש הרמב"ן בפי' התורה ובמנין המצות סי' רכ"ז. וכתב הרב בעל החינוך שאם מכרו שניהם לוקין אע"פ שלא הועילו מעשיהם. ולא ידעתי מנ"ל דהא רבינו כתב בפ"ו מהלכות בכורות דכל שמעשיו אינם מועילים אינו לוקה וכ"כ הרב גבי מעשר בהמה שאינו לוקה על המכירה וכן נראה שהוא דעת רבינו שהרי לא הביא לאו זה בפי"ט מהלכות סנהדרין. כתב הנ"י פרק חזקת דלא מהני תנאה ביובל לומר ע"מ שלא תחזירנו ביובל כדאמרינן בשביעית וטעמא דאין לו זכות להתנות עליה משום דאינה שלו שהיא קדש לה' דכתיב כי לי כל הארץ יע"ש. נסתפקתי במוכר שדהו בזמן היובל אם יכול הלוקח לחפור בה בורות שיחין ומערות או דילמא אינו יכול לשנותו לפי שלא מכר לו אלא אכילת פירות. וראיתי לרבינו בפכ"ג מהלכות מכירה שכתב דהקונה לזמן קצוב בונה והורס ועושה בכל זמנו הקצוב כמו שעושה הקונה קנין עולם. והנראה מדברי הראב"ד וה"ה שם דפשיטא להו דהקונה בזמן שהיובל נוהג דעושה בשדה כל מה שירצה אע"פ שידוע שתחזור הקרקע לבעלים ביובל וס"ל דרבינו דימה המוכר לזמן קצוב למוכר בזמן שהיובל נוהג. ואני תמיה על זה מהא דאמרינן בירושלמי ס"פ השואל קנה שדה ביובל ר' אילא אמר קנה קרקע ר' אבא בר ממל אמר לא קנה קרקע מתיב רבי אבא בר ממל לרבי אילא על דעתך דאת אמר קנה קרקע יחפור בה בורות שיחין ומערות א"ל התורה אמרה ושב לאחוזתו כענין ע"כ. ונראה מזה דלפ"ז הקונה בזמן שהיובל נוהג אין הלוקח משנה אותו משום דכתיב ושב לאחוזתו דומה למה שדרשו גבי עבד עברי דכתיב ושב למשפחתו למוחזק שבמשפחתו ומש"ה אמרינן דאין עבד עברי כהן נרצע משום דבעינן ושב למשפחתו כלומר כמו שהיה מקודם ה"נ גבי שדה בעינן שישוב לאחוזתו כמו שהיה מקודם. וא"ת דבפרק יש נוחלין (דף קי"ב) הקשו למאן דבעי למילף דירושת הבעל מן התורה מדכתיב ואלעזר בן אהרן מת ויקברו אותו בגבעת פנחס בנו וכי מנין לפנחס שלא היה לו לאלעזר דדילמא פנחס זבן מזבן ותירצו פנחס דזבן מזבן לא מצית אמרת דא"כ נמצאת שדה חוזרת ביובל ונמצא צדיק קבור בקבר שאינו שלו. ואי אמרת דמוכר שדה אינו יכול לבנותו לפי שלא מכר לו כי אם אכילת פירות תיפוק ליה דשדה דזבן פנחס לא היו יכולים לקבור בו לאלעזר דאין לך שינוי גדול מזה דהא במחזר אינו יכול לשנותו. הא לא קשיא משום דאפשר דדרשות בעל השדה היה שיוכל לעשותו בית הקברות ומש"ה הקשו דכיון שחוזר ביובל נמצא צדיק קבור בקבר שאינו שלו דלענין חזרה דיובל לא מהני תנאה דמלבד דאיכא איסור אין מעשיהם מועיל:
ב והמוכר שדהו לס' שנה כו'. בפרק האומנין (דף ע"ט):

מגן

שאם מכרה לו לפני ר״ה מלאה פירות שלא יאמר לו הנח לפני כדרך שהנחתי לפניך ת״ל במספר שני תבואות ימכר לך פעמים שאדם אוכל שלש תבואות בשתי שנים :

ז הקנים והזמורות וכו׳. תוספתא דערכין : **ח הלוקח שדה אחוזה וכו׳.** ג״ז שם ושמין לו וידו על העליונה שהרי ברשות ירד וכל זמן שהיא בידו לקוחה היא אצלו ואף על גב שהביא ראיה ממוכר הבית לשדה חד טעמא הוא ממכר חוזר ולא השבח :

ט המוכר את שדהו וכו׳. משנה בערכין פ׳ המוכר את שדהו בשעת היובל אין מותר לגאול פחות משתי שנים שנאמר במספר שני תבואות ימכר לך ואמרינן עלה בגמרא ולא מיבעיא מוכר דקאי בעשה דכתיב במספר שני תבואות ימכר לך אלא אפילו לוקח נמי קאי בעשה דבעינן שנים תקנה וליכא ולאו דוקא עשה שהרי לא נמנו בכלל המצות אלא איסור תורה (ונראה שאם עבר ומכרה ליותר משתי שנים שהיא מכורה לשתי שנים מיהא) :

י לפיכך אם היתה וכו׳. שם במשנה היתה שנת שדפון וירקון או שנה שביעית אינה עולה מן המנין ובפרק המקבל מפרש כגון שהשדפון או הירקון הוא נמי בכל העולם דאשתדוף כולהו כאגי בהכי תנן שאינו עולה לו מן המנין דיקא נמי דקתני דומיא דשביעית דאסור לזרוע בה בכל העולם והכי משמע לי נמי מדקתני היתה שנת שדפון וכו׳ משמע שהשנה היתה של שדפון בכל העולם מדלא קתני נשדפה והכי משמע מלשון רבינו :

יא הניחה הלוקח בורה וכו׳. שם במשנה נרה או הובירה עולה לו מן המנין ומדברי רבינו נראה שאם הובירה שתי שנים או נרה שתי שנים שאינם עולין לו מן המנין שכן כתב הובירה שנה ואכלה שנה וממתניתין לא משמע הכי וי״ל דממתניתין למד זה מדקתני עולה לו מן המנין ולא קתני עולות לו ותו דאי מצי לגאול מיד אחר שתי שנים אין כאן מנין וטעמא רבה איכא דהא שני תבואות מכר לו והוא לא אכל תבואה כלל הילכך לא מצי לסלוקי עד שיאכל תבואה שנה אחת לפחות : מכרה בשנת היובל עצמה. שם פלוגתא דרב ושמואל ופסק כשמואל דאמר אינה מכורה כל עיקר מק״ו ומה מכורה כבר יוצאה שאינה מכורה אינו דין שלא תמכר ושקיל וטרי תלמודא אליבא דשמואל ומסיק דמעות חוזרין ומותבינן עליה דרב ודחיק לתרוצי :

יב מכרה שנה לפני יובל וכו׳. שם הגיע אכלה שנה אחת לפני היובל משלימין לו שנה אחרת אחר היובל :

יג מכר נקעים מלאים מים וכו׳. משנה פרק אין מקדישין המקדיש שדהו בשנת היובל נותן בזרע חומר שעורים חמשים שקל כסף היו שם נקעים עמוקים עשרה טפחים או סלעים גבוהים עשרה טפחים אין נמדדין עמה ואמרינן עלה אמר מר עוקבא הכא בנקעים מלאים מים עסקינן דלאו בני זריעה נינהו דיקא נמי דקתני דומיא דסלעים ש״מ והתם אמרינן דמקדש קדשי והכי נמי נמכרים אבל אין דינם כשדה תבואות וגואל כל זמן שירצה ומ״מ קרקע הוא וחוזרת לבעליה ביובל :

יד מכר אילנות וכו׳. וע״כ איירי שמכר לו אילנות בלא קרקע שאם מכר שלשה אילנות סתם יש לו קרקע ושפיר קרינן ביה ושב לאחוזתו ומ״מ אין נגאלין לפחות משתי שנים דהא ראויים לתבואות ואפי׳ שלא מכר לו אלא אילנות לבד שפיר קרינן בה שני תבואות ואין גואל לפחות משתי שנים ומכאן אני אומר שאם מכר לו אילני סרק דגואל כל זמן שירצה דומיא דנקעים מלאים מים ואינן יוצאין ביובל דכתיב ושב לאחוזתו ולא לאילנות :

טו מכר שדהו לראשון וכו׳. שם בפרק המוכר שדהו במשנה מכרה לראשון במנה ומכרה ראשון לשני וכו׳ כאשר כתב רבינו דלעולם יד הבעלים על העליונה והתם יליף להו מקראי :

טז וכן אם מכר במאה וכו׳. ג״ז שם רבי דוסתאי בן יהודה אומר מכר לו במנה והשביחה ועמדה על מאתים מנין שאינו מחשב לו אלא במנה שנאמר והשיב את העודף וכו׳. והאי שבח היינו שבחא דממילא אבל שבח שע״י הוצאה הא אמרינן לעיל דשמין לו ובור הוא וכן הא דאמרינן והכסיפה היינו דהוכספה מאליה וכ״ש אם הכסיפה בידים כגון שחפר בה בורות שיחין ומערות ששמין לו כשעה שמכרה לו :

יז המוכר שדה אחוזה והיו לו שדות וכו׳. שם במשנה לא ימכור ברחוק ויגאל בקרוב ברעה ויגאל ביפה ולא ילוה ויגאל ולא יגאל לחצאין ובהקדש מותר וזה חומר בהדיוט מבהקדש וכולהו יליף להו התם מקראי : **יח ואם רצו קרוביו לגאול וכו׳.** זה מבואר בכתוב :

יט הנותן שדהו במתנה וכו׳. שם בברייתא לצמיתות לחלופין ד״א לצמיתות לרבות את המתנה מ״ע לצמית לצמיתות וזה מבואר בכמה דוכתי שהמתנה כמכר :

כ האחין שחלקו וכו׳. פרק יש בכור ובכמה דוכתי אמר רבי אסי אמר רבי יוחנן האחין שחלקו לקוחות הן ומחזירים זה לזה ביובל : **וכן הבכור והמייבם וכו׳.** שם במשנה ואלו

השנים לא על פי התבואות : **ז** הקנים והזמורות ופירות שקמה שבתוכה הרי הן של לוקח כשאר הפירות שלה. אבל אילן שנכסח או שיבש שניהן אסורין בו. כיצד יעשה ימכר וילקח בדמיו קרקע והלוקח אוכל פירותיה עד שתגאל השדה מידו : **ח** הלוקח שדה אחוזה ונטעה אילנות והשביחה כשהיא חוזרת ביובל שמין שבח האילנות שבתוכה. ונותן בעל השדה דמי השבח ללוקח שנא׳ ויצא ממכר בית ממכר חוזר ולא השבח : **ט** המוכר את שדהו בזמן שהיובל נוהג כמו שביארנו אינו מותר לגאול לפחות משתי שנים שנאמר במספר שני תבואות ימכר לך. ואפילו רצה הלוקח אסור שנאמר במספר שנים אחר היובל תקנה מאת עמיתך. אין פחות משתי שנים מעת לעת מיום המכירה : **י** וצריך שיאכל הלוקח שתי תבואות בשתי שנים ואח״כ יגאל שנאמר שני תבואות. לפיכך אם היתה אחת משתי השנים שביעית או שנת שדפון או ירקון אינה עולה מן המנין : **יא** הניחה הלוקח בורה שנה ואכלה שנה. או אכלה שנה ונרה שנה ולא זרעה הרי אלו עולין למנין. מכרה בשנת יובל עצמה אינה נמכרת והדמים חוזרין לבעלים : **יב** מכרה שנה אחת לפני היובל הרי הלוקח אוכל אותה שנה שניה אחר היובל שנאמר שני תבואות : **יג** מכר נקעים מלאים מים או סלעים שאינם ראויין לזריעה ה״ז פודה בפחות משתי שנים שנאמר במספר שני תבואות. שדה הראוי לתבואה הוא שאינה נגאלת אלא אחר שתי שנים. ואם לא גאלה אע״פ שאינה ראויה לזריעה חוזרת לבעלים ביובל : **יד** מכר אילנות אין נגאלין לפחות משתי שנים שהרי ראויים לתבואות. ואם לא נגאלו אינן חוזרין לבעלים ביובל שנאמר ושב לאחוזתו ולא לאילנות : **טו** מכר שדהו לראשון וראשון מכר לשני ושני לשלישי אפילו מאה זה אחר זה בשנת היובל תחזור לאדון הראשון. שנאמר בשנת היובל ישוב השדה לאשר קנהו מאתו לאשר לו אחוזת הארץ : **טז** מכרה לראשון במאה דינר וראשון לשני במאתים ורצה האדון לגאול אינו מחשב אלא עם הראשון שנאמר לאיש אשר מכר לו. מכרה לראשון במאתים וראשון לשני במאה ה״ז מחשב עם האחרון. וכן אם מכר במאה והשביחה ביד הלוקח והרי היא ראויה להמכר במאתים מחשב לפי מה שמכר. ואם מכרה במאתים והכסיפה והרי היא ראויה להמכר במאה מחשב לפי מה שהיא. ולעולם מיפים כח מוכר שדה אחוזה ומריעין כח הלוקח : **יז** המוכר שדה אחוזתו והיו לו שדות אחרות ומכר מאותם השדות כדי לגאול שדה שמכר אין שומעין לו. שנאמר ומצא כדי גאולתו עד שימצא דבר שאינו מצוי לו בשעה שמכר. וכן אם לוה לגאול אין שומעין לו שנאמר והשיגה ידו לא שלוה : **יח** מצא מעט ורצה לגאול חצי השדה שמכר אין שומעין לו שנאמר כדי גאולתו. או גואל את כולה או אינו גואל. ואם רצו קרוביו לגאול גואלים שנאמר ובא גואלו הקרוב אליו : **יט** הנותן שדהו מתנה ה״ז חוזרת לו ביובל שנאמר תשובו איש אל אחוזתו לרבות את המתנה : **כ** האחין שחלקו כלקוחות הן ומחזירין זה לזה חלקו ביובל. לא תבטל חלוקתן מכמות שהיתה. וכן הבכור והמייבם אשת אחיו מחזיר ביובל חלק שנטל ונוטל החלק שכנגדו : אבל

ז הקנים והזמורות וכו׳. בתוספתא דערכין פרק חמישי :

ח הלוקח שדה אחוזה וכו׳. במציעא פרק המקבל (דף ק״ט) :

ט המוכר את שדהו וכו׳. משנה ר״פ בתרא דערכין (דף כט:). ומ״ש ואפי׳ רצה הלוקח אסור. שם : ומ״ש מעת לעת. ברייתא בפרק השג יד (דף י״ח ע״ב) ויליף לה מקרא :

י וצריך שיאכל הלוקח וכו׳ עד הרי אלו עולין למנין. משנה שם (דף כ״ט ע״ב) וטעמא דהובירה פירש״י משום דאיהו אפסיד אנפשיה וא״כ ה״ה להובירה שתי שנים ורבינו דנקט הניחה בורה שנה ואכלה שנה לאו דוקא :

יא מכרה בשנת היובל עצמה וכו׳. שם פלוגתא דרב ושמואל ופסק כשמואל :

יב מכרה שנה אחת לפני היובל וכו׳. ג״ז שם :

יג יד מכר נקעים מלאים מים או סלעים וכו׳ עד ולא לאילנות. פ״ב דערכין (דף י״ד ע״ב) אלא שדין נקעים מלאים מים אינו שם ואפשר שחסרון הוא בספרים דידן אי נמי דמדאשכחן דיהיב גמרא טעמא לשרשין משום דלאו בני זריעה ממילא משמע דה״ה לנקעים מלאים מים שגם הם אינם בני זריעה וגם בכל דוכתא דינם שוה בין לענין מכר בין לענין הקדש :

טו מכר שדהו לראשון וכו׳ :

טז מכרה לראשון במאה דינר וכו׳. עד הרי זה מחשב עם האחרון. משנה פירקא בתרא דערכין (דף ל) : וכן אם מכר במאה והשביחה וכו׳ עד ומריעין כח הלוקח. שם :

יז יח המוכר שדה אחוזתו וכו׳ עד או אינו גואל. משנה שם. ומ״ש ואם רצו קרוביו לגאול וכו׳. מקרא מלא דבר הכתוב והוזכר פ״ק דקידושין ובספרי רבינו כתוב או דודו או בן דודו וגו׳ וט״ס הוא כי פסוק זה במוכר עצמו הוא דכתיב אבל במוכר שדה אחוזה כתיב ובא גואלו הקרוב אליו וכן נמצא בספר כתיבת יד :

יט הנותן שדהו מתנה וכו׳. משנה בס״פ יש בכור (דף נ״ב ע״ב) וכחכמים :

כ האחים שחלקו וכו׳. בס״פ יש בכור. ומ״ש חלקו ביובל וכו׳ :

וכן הבכור והמייבם וכו׳. משנה פרק יש בכור ואלו

ואלו שאין חוזרין ביובל הבכור והיורש את אשתו והמייבם את אשת אחיו והמתנה דברי רבי מאיר וחכמים אומרים מתנה כמכר ואמרינן עלה הני כולהו מתנה נינהו וקא סברי רבנן תשובו לרבות את המתנה :

כא אבל היורש את אשתו וכו'. אמרינן עלה דמתניתין אליבא דרבנן דפליגי עליה דרבי מאיר והני כולהו מתנה נינהו בכור לאת לו פי שנים והיורש את אשתו ירושת הבעל דרבנן והמייבם את אשת אחיו בכור קרייה רחמנא וכ"ש למ"ד ירושת הבעל דאורייתא שאינה חוזרת ביובל ומודו רבנן לר"מ בירושת הבעל שאי ה חוזרת ביובל ומשום דקי"ל ירושת הבעל דרבנן צריכין לטעמא דעשו חזוק לדבריהם כשל תורה : **ואם ירש** ממנה בית הקברות וכו'. שם במשנה רבי יוחנן בן ברוקא אומר היורש את אשתו יחזיר לבני המשפחה וינכה מהם את הדמים ואקשינן עלה מאי קא סבר אי קא סבר ירושת הבעל דאורייתא אמאי יחזיר לבני המשפחה ואי קא סבר ירושת הבעל דרבנן דמים מאי עבידתייהו לעולם קא סבר ירושת הבעל דאורייתא והכא במאי עסקינן כגון שהורישתו אשתו בית הקברות ומשום פגם משפחה אמור רבנן לישקול דמי וליהדר כו' ומאי ינכה להם מן הדמים דמי קבר אשתו ע"כ וכ"ש לדידן דקי"ל ירושת הבעל דרבנן שאם ירש ממנה דיחזיר ויטול דמים משום פגם מבפחה וינכה להם דמי קבר אשתו שהוא חייב בקבורתה ונראה דאפי' בתוך היובל אם רצו בני המשפחה לסלק את הבעל בדמים הדין עמהם דאיכא פגם משפחה כדתניא המוכר קברו ודרך קברו מקום מעמדו ובית הספדו באין בני המשפחה וקוברין אותו בעל כרחו משום פגם המשפחה :

פי"ב א המוכר בית בתוך עיר המוקפת חומה וכו'. פרק המוכר שדה משנה המוכר בית בבתי ערי חומה הרי זה גואל מיד וגואל כל י"ב חדש הרי כאן רבית ואינו רבית מת המוכר יגאל בנו מת הלוקח יגאל מיד בנו אין מונין שנה אלא משעה שמכר שנאמר עד מלאת לו שנה כשהוא אומר תמימה להביא את חדש העיבור ומדתנן הרי כאן רבית ידעינן שאינו מנכה לו כלום כמלא שנשתמש בבית בשכר המתנת מעותיו :

ב ואין הקרובים פודין וכו'. בעיא בפ"ק דקידושין (דף כ) ואיפשיטא דאין נגאל לקרובים : **אבל לא** ילוה ויגאל וכו'. התם בערכין שם פלוגתא דתנאי ופסק כרבנן דאמרי אין לוה וגואל לחצאין :

ג מת הלוקח וכו'. משנה הזכרתיה לעיל :

ד מכר לראשון וראשון לשני וכו'. פרק המוכר שדה ת"ר שנה איני יודע אם שנה לראשון או שנה לשני כשהוא אומר עד מלאת לו שנה תמימה הוי שנה לראשון ואמר רבי יוחנן הוחלט לשני מהטעם שכתב רבינו : **וכן אם** נתן הבית וכו'. הא אמרינן לעיל דקי"ל כרבנן דאמרי מתנה כמכר :

ה היתה שנה מעוברת וכו'. במשנה הזכרתיה למעלה :

ו מכר שני בתים וכו'. שם מימרא כלשון רבינו ומתקיף עלה רבינא ולימא ליה הנא קדים שאין נורא מקמי דידך משום דאמר ליה את נחית לעיבורא והם דברי רבינו :

ז הגיע יום י"ב וכו'. שם במשנה בראשונה היה נטמן יום י"ב חדש כדי שיהא חלוט לו התקין הלל שיהא חולט מעותיו ללשכה וכו' ורבינו כתב בב"ד וללשכה לאו דוקא אלא בב"ד שבלשכה וה"ה לב"ד שבכל מקום ופשוט הוא :

ח המקדיש בית עיר חומה וכו'. ברייתא שם המקדיש בית בבתי ערי חומה הרי זה גואל וגואל לעולם גאלו אחר מיד ההקדש הגיע יום י"ב חדש ולא גאלו היה חלוט לו מה"מ אמר שמואל דאמר קרא לקונה אותו ואפילו מיד ההקדש ולחלטיה הקדש אמר קרא לדורותיו יצא הקדש שאין לו דורות לא יצא ביובל למה לי אמר רב ספרא לא נצרכה אלא למוכר בית בבתי ערי חומה ופגע בו יובל בתוך שנתו כד"א ליפוק ביובל קמ"ל לא יצא ביובל :

י המוכר בית בבתי החצרים וכו'. שם במשנה בתי החצרים נותנין להם כח יפה שבבתי ערי חומה וכח יפה שבשדות נגאלין מיד וכל י"ב חדש כבתים ויוצאין ביובל ובגרעון כסף כשדות ונראה שאם גאל בתוך השנה אינו מגרע לו מידי כדין בתי ערי חומה ואם אחר י"ב חדש מגלגל עליו הכל ומחשב עליו אפי' מה שאכל בתוך השנה הראשונה. כדין השדות : **יא כל** שהוא לפנים וכו'. שם (ל"ב) במשנה פלוגתא דתנאי והכא כרבנן דאמרי חוץ מן השדות וילפינן לה מדכתיב אשר בעיר וממעטינן שדות מדכתיב בית :

כא אבל היורש את אשתו אעפ"י שירושת הבעל מדבריהם עשו חזוק לדבריהם כשל תורה ואינו מחזיר ביובל. ואם ירש ממנה בית הקברות יחזיר לבני משפחה משום פגם משפחה ויתנו לו דמיה ומנכין לו דמי קבר אשתו שהרי חייב בקבורתה :

פרק שנים עשר

א המוכר בית בתוך עיר המוקפת חומה ה"ז גואלה כל י"ב חודש מיום שמכר בכל עת שירצה. ואפילו ביום שמכר. וכשרוצה לפדות נותן כל הדמים שלקח ואינו גורע ללוקח כלום : **ב** ואין הקרובים פודין אותה אלא המוכר עצמו אם השיגה ידו. ויש לו למכור מנכסיו ולפדותו. אבל לא ילוה ויגאל ולא יגאל לחצאין : **ג** מת הלוקח יפדה מיד בנו. וכן אם מת המוכר יש לבנו לפדותה כל י"ב חדש : **ד** מכר לראשון וראשון לשני בתוך השנה מונין לראשון כיון ששלמה שנה ראשונה הוחלט הבית ביד השני. שהמוכר מכר לשני כל זכות שתבוא לידו. הגיע י"ב חדש ולא גאלה הרי זו נחלטת ביד הלוקח. וכן אם נתן הבית מתנה ולא גאלו כל י"ב חדש הרי זה נחלט ביד זה שנתן לו מתנה : **ה** היתה שנה מעוברת אינו נחלט עד סופה שנאמר עד מלאת לו שנה תמימה להביא חדש העיבור : **ו** מכר ב' בתים אחד בחצי אדר ראשון ואחד בראש אדר שני זה שמכר בראש אדר שני כיון שהגיע אחד באדר של שנה הבאה עלתה לו שנה. וזה שמכר בחצי אדר ראשון לא עלתה לו שנה עד חצי אדר של שנה הבאה מפני שירד הלוקח בחדש העיבור : **ז** הגיע יום י"ב חדש ולא נמצא הלוקח לפדות ממנו הרי זה מניח מעותיו בב"ד ושובר את הדלת ונכנס לביתו. ואימתי שיבוא הלוקח יבוא ויטול מעותיו : **ח** המקדיש בית עיר חומה וגאלו אחר מיד ההקדש כיון שעלתה לו שנה משעה שנגאל מיד ההקדש ולא גאלו בעליו נחלט ביד הגואל. שאין ההקדש חולט אלא הלוקח שנאמר לקונה אותו לדורותיו: **ט** מכר בית עיר חומה והגיע יובל בתוך שנת המכר אינו חוזר ביובל. אלא יהיה ביד הלוקח עד שירצה המוכר לגאול כל שנת המכר או תמלא שנה ויחלוט : **י** המוכר בית בבתי חצרים או בעיר שאינה מוקפת חומה כראוי ה"ז נגאל בכח יפה שבדין השדה ושבדין הבתים המוקפין חומה. כיצד אם רצה לגאול מיד גואל כדין הבתים. הגיע י"ב חדש ולא גאל ה"ז גואל עד שנת היובל כדין השדות. ובעת שגואל מחשב עם המוכר וגורע לו מה שאכל. הגיע יובל ולא גאל חוזר הבית בלא דמים כדין השדות : **יא** כל שהוא לפנים מן החומה כגון הגנות והמרחצאות

ואלו שאין חוזרין ביובל הבכור והיורש את אשתו והמייבם את אשת אחיו ואמרינן בגמרא דמחזירין זה לזה ומאי אין חוזרין אין חוזרין לבעלה כלומר שיהא מאבד חלק בכורתו אלא חוזרים וחולקים ונוטל פי שנים כבתחילה כך פירש"י ומדברי רבינו נראה דה"ק אין מחזירין לבטל החלוקה לגמרי ולחזור ולחלוק כבתחילה אלא החלוקה קיימת רק שמחליפים של זה בשל זה דאילו לפירוש רש"י קשה מהיכא תיסק אדעתין שיהיה מפסיד זה חלק בכורתו : **כא** ומ"ש אבל היורש את אשתו וכו'. לטעמיה אזיל שפסק בפרק [י"ב] מהלכות אישות כמ"ד הכי :

ואם ירש ממנה בית הקברות וכו'. משנה ס"פ יש בכור כר"י בן ברוקא ומשמע דליכא מאן דפליג עליה בהא :

פי"ב א המוכר בית וכו'. משנה בס"ב דערכין (דף ל"א) המוכר בית בבתי ערי חומה ה"ז גואל מיד וגואל כל י"ב חדש ואמרינן בגמרא די"ב חדש מעת לעת בעינן ויש לתמוה למה השמיטו רבינו :

וכשרוצה לפדות וכו' ואינו גורע ללוקח כלום. כלומר ולא כשדה אחוזה שמגרע מדמי המכר לפי הזמן שהיה בידו כמו שנתבאר בפרק שלפני זה :

ב ואין הקרובים פודים אותה וכו'. בפרק קמא דקידושין (דף כ' כ"א) בעיא דאיפשיטא : **ויש** לו למכור מנכסיו ולפדותו : **אבל** לא ילוה ויגאל ולא יגאל לחצאין. בפרק בתרא דערכין עלה ל"א וכרבנן :

ג מת הלוקח יפדה מיד בנו וכו'. משנה פרק בתרא דערכין (דף כ' כ"א) :

ד מכר לראשון וכו'. שם במשנה אין מונין שנה אלא משעה שמכר שנאמר עד מלאת לו שנה ופירש"י שאם מכרה ראובן לשמעון בניסן ושמעון ללוי באייר כיון שהגיע ניסן הבא נחלט שנאמר עד מלאת לו שנה משמע לזה שהיתה אחוזה שלו מונים ובגמרא (דף ל"א ע"ב) למי חולט רבי אלעזר אמר ראשון חולט רבי יוחנן אמר שני חולט משום דמה מכר ראשון לשני כל זכות שתבא לידו וידוע דהלכה כר"י לגבי ר"א דאין הלכה כתלמיד במקום הרב : **הגיע** י"ב חדש ולא גאלה וכו'. משנה שם. **ומ"ש** וכן אם נתן הבית וכו'. שם במשנה :

ה היתה שנה מעוברת וכו'. גם זה משנה שם :

ו מכר שני בתים וכו'. מימרא שם עלה ל"א ע"ב :

ז הגיע יום י"ב חדש ולא נמצא הלוקח וכו'. משנה שם תקנת הלל :

ח המקדיש בית עיר חומה וכו'. ברייתא שם עלה ל"א ע"ב :

ט מכר בית עיר חומה והגיע יובל וכו'. שם עלה ל"א : **י המוכר** בית בבתי החצרים וכו'. משנה שם (דף ל"ג) :

יא כל שהוא לפנים מן החומה וכו'. משנה שם (דף ל"ב) וכת"ק :

משנה למלך

פי"ב ב ואין הקרובים פודין אותה כו'. עיין בהרא"ש פרשת בהר ד"ה ובכל אחוזתכם וכו' גדם לדרך שם ובלח"מ פ"ב מהלכות עבדים : **הגיע** יום י"ב חודש וכו'. עיין בהרלב"ח סימן קל"ד :

והמרחצאות והשובכות הרי הוא כבתים שנאמר אשר בעיר. אבל השדות שבתוך העיר נגאלין כדין השדות שחוץ לעיר שנאמר וקם הבית אשר בעיר בית וכל הדומה לבית לא השדות: **יב** בית שאין בו ד' אמות על ד' אמות אינו נחלט כבתי ערי חומה. וירושלים אין הבית נחלט בה. ובית הבנוי בחומה אינו כבתי ערי חומה: **יג** עיר שגגותיה חומתה או שהים חומתה אינה כמוקפת חומה: **יד** אין המקום נקרא עיר חומה עד שיהיה בו שלש חצרות או יתר. ובכל חצר מהן ב' בתים או יתר ויקיפוה חומה תחלה ואח"כ יבנו החצרות בתוכו. אבל מקום שישב ואח"כ הוקף או שלא היו בו ג' חצרות של ב' בתים אינו עיר חומה אלא בתים שבו כבתי החצרים: **טו** *אין סומכין אלא על חומה המוקפת בשעת כיבוש הארץ. כיצד עיר שלא היתה מוקפת חומה בשעה שכבש יהושע את הארץ אע"פ שמוקפת עתה הרי היא כבתי החצרים ועיר שהיתה מוקפת חומה בימי יהושע אף ע"פ שאינה מוקפת עתה הרי היא כמוקפת. וכיון שגלו בחרבן ראשון בטלה קדושת ערי חומה שהיו בימי יהושע כיון שעלה עזרא בביאה השניה נתקדשו כל הערים המוקפות חומה באותו העת מפני שביאתן בימי עזרא שהיא ביאה שנייה כביאתן בימי יהושע. מה ביאתן בימי יהושע מנו שמיטין ויובלות וקדשו בתי ערי חומה ונתחייבו במעשר. אף ביאתם בימי עזרא מנו שמיטין *ויובלות וקדשו בתי ערי חומה ונתחייבו במעשר: **טז** *וכן לעתיד לבוא בביאה שלישית בעת שיכנסו לארץ יתחילו למנות שמיטין ויובלות ויקדשו בתי ערי חומה ויתחייב כל מקום שיכבשוהו במעשרות שנאמר והביאך יי' אלהיך אל הארץ אשר ירשו אבותיך וירשתה. מקיש ירושתך לירושת אבותיך. מה ירושת אבותיך אתה נוהג [בה] בחידוש כל הדברים האלו אף ירושתך אתה

*[נ"ל מנו יובלות לקדם שמיטין כן פסיק שם בגמרא דף ל"ב ע"ב]:

השגת הראב"ד

*אין סומכין אלא על חומה וכו' עד הרי היא כמוקפת. א"א חדוש גדול אני רואה בכאן דהוא סבר קדושת יהושע לא קידשה לעתיד לבא והדר אמר אע"פ שאינה מוקפת עתה הרי היא כמוקפת ר"ל שהקדושה הראשונה לא בטלה עד שבטלה הארץ חידוש גדול הוא זה ואין סומכין עליו שהראשונות בטלו משבטלה הארץ אע"פ שחומתה קיימת ואם נפלה חומתן מיד בטלה קדושתן:

השגת הראב"ד

*וכן לעתיד לבא. א"א הא דלא כרבי יוסי אלא במקומות שלא קידש עזרא:

כסף משנה

יב בית שאין בו ד' אמות וכו'. פרק קמא דסוכה (דף ג') ופירש"י אינו נחלט אלא פודהו לעולם ויוצא ביובל אם לא גאלו כשאר קרקע בלא בנין: וירושלים אין הבית נחלט בה. בפרק בתרא דערכין (דף ל"ב) ובפרק מרובה: ובית הבנוי בחומה וכו'. משנה שם וכרבי יהודה לגבי ר"ש:

יג עיר שגגותיה חומתה וכו'. משנה שם (דף ל"ב). ומ"ש או שהים חומתה. ברייתא שם:

יד אין המקום נקרא עיר חומה וכו'. משנה שם (דף ל"ג). ומ"ש ויקיפוה חומה תחלה וכו' מימרא דריב"ל פ"ק דמגילה (דף ג' ע"ב):

טו אין סומכין אלא על חומה המוקפת בשעת כיבוש הארץ וכו'. שם בעלה הנזכר:

וכתב הראב"ד חידוש גדול אני רואה בכאן וכו'. כוונתו לומר שרבינו דבריו סותרים את דבריו שכתב שמשגלו בטלה קדושת יהושע אפילו אם היא עדיין מוקפת והיאך כתב שאם היתה מוקפת בימי יהושע אף ע"פ שאינה מוקפת עתה הרי היא כמוקפת ונ"ל דעתה לאו אחר שגלו קאי אלא אקודם שגלו בחרבן ראשון קאי וקרי עתה לגבי שעת כיבוש יהושע וזה מבואר מאד בדברי רבינו:

וכיון שגלו בחרבן ראשון וכו' עד סוף הפרק. פרק בתרא דערכין (דף ל"ב) תניא רבי ישמעאל ברבי יוסי אומר למה מנו חכמים את אלו כלומר עיירות מוקפות חומה מימות יהושע שמנו שם במשנה שכשעלו בני גולה מצאו אלו וקידשום אבל ראשונות בטלו משבטלה קדושת הארץ קסבר קדושה ראשונה קידשה לשעתה ולא קידשה לעתיד לבא ורמינהי אמר רבי ישמעאל בר רבי יוסי וכי אלו בלבד היו והלא כבר נאמר ששים עיר כל חבל ארגוב כל אלה ערים מגורות אלא למה מנו חכמים את אלו שכשעלו בני גולה מצאו אלו וכו' ומנאום ולא אלו בלבד אלא כל שתעלה לך מסורת בידך מאבותיך שמוקפת חומה מימות יהושע בן נון כל מצות הללו נוהגות בה מפני שקדושה ראשונה קידשה לשעתה וקידשה לעתיד לבא איבעית אימא תרי תנאי ואליבא דרבי ישמעאל ואיבעית אימא חדא מינייהו ר' אלעזר ברבי יוסי אמרה דתניא ר"א ברבי יוסי אומר אשר לוא חומה אע"פ שאין לו עכשיו והיה לו קודם לכן מ"ט דמ"ד [קדושה ראשונה קידשה לשעתה] ולא קידשה לעתיד לבא דכתיב ויעשו כל *הקהל השבים מן השבי וכו' אלא מקיש ביאתן בימי עזרא לביאתן בימי יהושע וכו' ואומר והביאך ה' אלהיך אל הארץ אשר ירשו אבותיך וירשתה מקיש ירושתך לירושת אבותיך מה ירושת אבותיך בחידוש כל הדברים הללו אף ירושתך בחידוש כל הדברים הללו ואידך דבעו רחמי על יצרא דע"ז ובטלוהו וכו' ופסק רבינו כמ"ד דלא קידשה לעתיד לבא משום דמסתבר טעמיה טפי ועוד דאמרינן בפ"ק דחולין עלה ז' גבי רבי שהתיר בית שאן מפני שאכל שם ר"מ עלה ירק משום דסבר לה כי הא דאמר ר"ש בן אליקים משום ר"א בן פדת הרבה כרכים כבשום עולי מצרים וכו' וקסבר קדושה ראשונה לא קידשה לעתיד לבא כיון דכל הני תנאי ואמוראי סברי הכי אבל יש לתמוה על רבינו שפסק כמ"ד לא קידשה לעתיד לבא ופסק דעיר שהיתה מוקפת חומה מימות יהושע אפילו בזמן שאינה מוקפת הרי היא כמוקפת והיינו כר"א ברבי יוסי דדריש אשר לו חומה וכו' ומשום דדריש הכי מוכח בגמרא דסבר קידשה לעתיד לבא והרי זה כמזכה שטרא לבי תרי וי"ל דרבינו פסק כר"א ברבי יוסי משום דבפ"ק דמגילה עלה ג' מתיב לריב"ל מדר"א ברבי יוסי אלמא הלכתא כוותיה וכי היכי דלא תיקשי הלכתא אהלכתא איכא למימר אסבר דלא פליג אמאן דאמר לא קידשה לעתיד לבא והכי קאמר אע"פ שאין לו חומה עכשיו וכו' אקודם שגלו בחרבן ראשון דוקא קאי וכי מתני גמרא תרי תנאי ואליבא דרבי ישמעאל ולא בעי לשנויי הסיא ר"א בר"י היא סבר דאיכא לפרושי מילתיה כדאמרינן דלא פליג אמאן דאמר לא קידשה לעתיד לבא וכיון דהתם גמרא בפ"ק דמגילה מתיב מיניה נקיטינן כוותיה בגוונא דלא ליפלוג אמאי דקי"ל דלא קידשה לעתיד לבא: כתב הראב"ד וכן לעתיד לבא א"א הא דלא כרבי יוסי וכו':

*[בגמרא נדפס בטעות בני הגולה השבים וצריך להיות כל הקהל השבים כי כן כתיב בנחמיה]:

רדב"ז (מכ"י)

יב בית שאין בו ד' אמות וכו'. איתא פ"ק דסוכה והוא כלל לכל הדברים התלויים בבית כגון מזוזה ומעקה וכיוצא בהם אם אין בו ד' אמות על ד' אמות אינו חשוב בית: וירושלים אין הבית נחלט בה וכו'. והא דמני תנא ירושלים בכלל ערי חומה התם מתרצינן תרי ירושלים הוו ולרב אשי נ"ל דביהודה הוו תרי ירושלים ולרבא אין אנו צריכין לומר דהוו תרווייהו ביהודה אלא חדא בשאר ארצות ולכ"ע מוקפת חומה היתה והכי משמע בספר יהושע:

יג עיר שגגותיה חומתה וכו'. שם במשנה עיר שגגותיה חומתה ושאינה מוקפת חומה מימות יהושע אינה כבתי ערי חומה ות"ר חומה ולא שור איגר סביב פרט לטבריא שימה חומתה:

יד אין המקום נקרא עיר חומה וכו'. שם במשנה ואלו הם בתי ערי חומה שלש חצירות של שני שני בתים מוקפות חומה מימות יהושע בן נון: ויקיפוה חומה וכו'. הכי אמרינן לענין מגילה נמי דבעינן הוקף ולבסוף ישב ואמרינן נמי הכי בברייתא:

טו אין סומכין אלא על חומה המוקפת וכו'. תניא רבי אליעזר בר' יוסי אומר אשר לוא חומה אע"פ שאין לו עכשיו והיה לו קודם לכן ודרים הכי מדכתיב לוא בוא"ו ואל"ף:

ועיר שהיתה מוקפת חומה בימי יהושע אעפ"י שאינה מוקפת עתה וכו'. הבין הראב"ד בדברי רבינו דעתה שאמר הוא עתה ממש וא"כ קשיא מדידיה אדידיה שהרי כתב בסמוך וכיון שגלו בחרבן ראשון בטלה קדושת ערי חומה ולפיכך אמר שהוא חדוש גדול אבל אני לא הבנתי כן בדברי רבינו אלא הכל בזמן קדושת יהושע ועתה היינו בזמן מכירת הבית שאם היתה מוקפת חומה מימות יהושע אע"פ שאין לה חומה בזמן מכירת הבית הרי היא כדין בתי ערי חומה וכיון שגלו בחרבן ראשון בטלה קדושת ערי חומה אפילו אותן העומדות בחומתן מימות יהושע וכ"ש אותן שנפלה חומתן ומה שכתב הראב"ד ז"ל ואם נפלה חומתן מיד בטלה קדושתן הוא לפי שיטתו לפי שהוא סובר כי האי תנא דאמר קדושה ראשונה קדשה לשעתה ולעתיד לבא ורבינו פסק כרבי אלעזר בר יוסי וכרבי ישמעאל דאמר קדושה ראשונה לא קדשה לעתיד לבא: כיון שעלה עזרא וכו' עד סוף הפרק. שם בברייתא כלשון רבינו ונראה דנהג דין ערי חומה בימי עזרא כמו שנהג בימי יהושע שאם היה לו חומה בשעת קידוש עזרא אע"פ שלא היתה לו אח"כ הרי היא בתי ערי חומה וברייתא זו פשטא דידה אתי דלא כר' יוסי דאמר קדושת עזרא גם לעתיד לבוא וזהו שכתב הראב"ד הא דלא כרבי יוסי אלא במקומות שלא קידש עזרא ולפי שיטתו היה ראוי שנמנה עתה יובלות כדי לקדש שמיטות ויהיה דין בתי ערי חומה נוהג וכיוצא בזה לא שמענו והנכון אצלי דאתיא הך ברייתא אפי' כרבי יוסי דלא אמר רבי יוסי עזרא קידש לשעתה ולעתיד לבא אלא לענין שאר קדושות אבל לענין יובלות ושמטות ובתי ערי חומה לא נתקדשו לעתיד והיינו דתניא מה ירושת אבותיך בחידוש כל הדברים הללו אף ירושתך בחידוש דברים הללו משמע דוקא דברים הללו הם מחודשות לעתיד לבא ומזה הטעם סובר רבינו שהנכנס לבהמ"ק בזמן הזה שכולנו טמאי מתים חייב כרת שנאמר והשמותי את מקדשיכם אפילו בזמן שהם שוממים בקדושתן הם עומדין משום דקדושת עזרא לעולם היתה ואיך שיהיה אין השגה על דברי רבינו שהוא כתב הברייתא כפשטה וכדכתיבנא:

משנה למלך

טו מה ביאתן בימי יהושע כו'. לא נתבאר בדברי רבינו קידוש זה דבתי ערי חומה במה היה ורש"י בפרק בתרא דערכין (דף ל"ב) כתב דקדשום בשתי תודות ובשיר וב"ד מהלכין דומיא דמאי דאמרינן בפרק ב' דשבועות (דף י"ד) אך רש"י שם (דף ט"ו) ד"ה וקדשום כתב לא פורש לי במה מקדשים ערי א"י ובכך הביאו התוספות דברי רש"י הללו בערכין ד"ה וקדשו ועיין במ"ש התוספות פ"ב דשבועות (דף ט"ז) ד"ה ויוצא. וכתב מהרימ"ט חי"ד סימן ל"ז דבימי עזרא לא קדשו ערי חומה חוץ מאותם שהיו מוקפות חומה מימות יהושע בן נון יע"ש:

פי"ג א שבט לוי וכו'. כל זה מבואר בכתוב : ג ונותנין לכל עיר בית הקברות וכו'. בפ' אלו הן הגולין אמר רבי אבהו ערי מקלט לא ניתנו לקבורה ומגרשיהם יהיו לבהמתם ולרכושם ולכל חיתם לחיים נתנו ולא לקבורה מיתיבי שם תהא דירתו שם תהא מיתתו שם תהא קבורתו רולה פלוני דגלי ביה קרא :

ב אין עושין בערי הלוים וכו'. פרק המוכר שדה משנה כלשון רבינו ובגמרא דכ"ע מיהת בדלוים לא משנינן מה"מ דאמר קרא ושדה מגרש עריהם לא ימכר מאי לא ימכר אילימא לא ימכר כלל והא מדכתיב גאולת עולם תהיה ללוים מכלל דמזבני אלא מאי לא ימכר לא ישונה :

ה וכן בשאר ערי ישראל וכו'. שם במשנה אר"א בד"א בערי הלוים אבל בערי ישראל עושין שדה מגרש ולא מגרש שדה מגרש עיר ולא עיר מגרש שלא יחריבו את ערי ישראל ואע"ג דקי"ל כרבי אליעזר מ"מ למדנו שאין ראוי לאדם לסתור ביתו לעשות גנה וכו' שלא יחריבו את ארץ ישראל :

ז כהנים ולוים שמכרו שדה וכו'. שם במשנה הכהנים והלוים מוכרין לעולם וגואלים לעולם שנאמר גאולת עולם תהיה ללוים ובגמרא שקיל וטרי היכי משכחת לה בתי ערי חומה בלוים והלא כל עריהם היו קולטות ולא היה להם חומה ואסקה רב יוסף בריה דרב שלא חסידא כגון דנפלו לכן הן ומגרשיהן כלומר נפלו להם בגורל בימי יהושע כשהן מוקפות ופריך הני למסתרינהו קיימי א"ר אמי אילטריך סד"א אדמסתתרי מזדבני ליחלטו קמ"ל כלומר אם מכרום קודם שהידתן ליחלטו קמ"ל :

ח ישראל שירש את אבי אמו וכו'. שם במשנה פלוגתא דרבי ורבנן ופסק כרבנן שאמרו אין דברים הללו אמורים אלא בערי הלוים כלומר אין הדבר תלוי אלא בערים ולא במי שבא לגאול וזהו שכתב רבינו שלא נאמר גאולת עולם תהיה ללוים אלא בערי הלוים :

י כל שבט לוי מוזהרים שלא ינחלו וכו'. אמרו בספרי חלק בבזה ונחלה בארץ ובס"ה סימן ק"ע שהאריך הרבה לתת טעם למה מנה אותן בשני לאוין כיון שנאמרו בלאו אחד ולתרץ קושיא זו הביא הפסוק הנאמר בכהנים בארצם לא תנחל וחלק לא יהיה לך בתוכם וכו' והחינוך במצוה תקי"ד כתב שאינו לוקה לפי שניתן להשבון ואין בו מעשה : ובן לוי או כהן שנטל וכו'. נראה דדוקא שנטל ואכל אבל אם מה שנטל הוא בעין יחזיר מה שנטל ולא ילקה דומיא דמי שנטל נחלה בארץ דמעבירין אותה ממנו ואינו לוקה ואפשר דלאו זה לא ניתן לתשלומים ושאני נחלה דאין קרקע נגזלת והוי כאילו לא נטל כלום ולפיכך אינו לוקה וע"כ אית לן למימר הכי דאי ניתן לתשלומים אין לוקין עליו אע"פ שלא שילם אלא הנכון דלאו זה

אתה נוהג בה בחידוש כל הדברים האלו :

פרק שלשה עשר

א שבט לוי אעפ"י שאין להם חלק בארץ כבר נצטוו ישראל ליתן להם ערים לשבת ומגרשיהם . והערים הם שש ערי מקלט ועליהן שתים וארבעים עיר . וכשמוסיפין ערי מקלט אחרות בימי המשיח הכל ללוים : **ב** מגרשי הערים כבר נתפרשו בתורה שהם שלשת אלפים אמה לכל רוח מקיר העיר וחוצה שנאמר מקיר העיר וחוצה אלף אמה סביב . ולהלן הוא אומר ומדותם מחוץ לעיר את פאת קדמה אלפים באמה וגו' . אלף הראשונים מגרש ואלפים שמודדין חוץ למגרש לשדות וכרמים : **ג** ונותנין לכל עיר בית הקברות חוץ לתחום זה. שאין קוברין מתיהם לתחום עריהם שנאמר ומגרשיהם יהיו לבהמתם ולרכושם ולכל חייתם לחיים נתנו ולא לקבורה: **ד** אין עושין בערי הלוים עיר מגרש ולא מגרש עיר ולא מגרש שדה ולא שדה מגרש שנאמר ושדה מגרש עריהם לא ימכר: **ה** ומפי השמועה למדו שזה שנאמר לא ימכר לא ישונה אלא השדה והמגרש והעיר כל אחד משלשתן כמות שהוא לעולם. ופן בשאר ערי ישראל: **ו** לא יסתור אדם את ביתו לעשותו גינה ולא יטע חרבתו גינה שלא יחריבו ארץ ישראל: **ז** כהנים ולוים שמכרו שדה משדה עריהם או בית מבתי ערי חומה שלהן אין נואלין כסדר הזה. אלא מוכרין השדות ואפילו סמוך ליובל ונואלין מיד . ואם הקדישו שדה נואלים מיד ההקדש לאחר היובל . ונואלים בתי ערי חומה כל זמן שירצו אפילו אחר כמה שנים שנאמר גאולת עולם תהיה ללוים : **ח** ישראל שירש את אבי אמו לוי הרי זה גואל כלוים אע"פ שאינו לוי הואיל והערים או השדות של לוים גואל לעולם. שדין זה תלוי במקומות אלו ולא בבעלים: **ט** ולוי שירש את אבי אמו ישראל גואל כישראל ולא כלוים שלא נאמר גאולת עולם תהיה ללוים אלא בערי הלוים: **י** כל שבט לוי מוזהרין שלא ינחלו בארץ כנען . וכן הן מוזהרין שלא יטלו חלק בביזה בשעה שכובשין את הערים שנאמר לא יהיה לכהנים הלוים כל שבט לוי חלק ונחלה עם ישראל . חלק בביזה ונחלה בארץ וכן הוא אומר בארצם לא תנחל וחלק לא יהיה לך בתוכם בביזה . ובן

פי"ג א ב שבט לוי אע"פ וכו' אלף הראשונים מגרש וכו'. בסוטה פרק ה' (דף כ"ז) משנה וכר"א בנו של רבי יוסי הגלילי ודלא כר"ע דאמר אלפים תחום שבת משום דקיימא לן בפ"י דתחומין דרבנן וכתב רבינו בפ"ז מהלכות שבת דתוך י"ב מיל אינו אלא מדבריהם ומפרש רבינו כפשטא דמתני' שאלפים אמה היו ודלא כפירוש רש"י שלא היו אלא אלפים ואע"ג דברייתא דכילד מעברין (דף כ"ז:) מסייע ליה דחהה רבינו מקמי *מתני' כפשט :

ג ונותנים לכל עיר בית הקברות חוץ לתחום זה וכו'. פ"ב דמכות (דף י"ב) :

ד אין עושין בערי הלוים עיר מגרש וכו'. משנה בסוף ערכין (דף ל"ג ע"ב) :

ה ומ"ש מפי השמועה למדו וכו'. שם בגמרא. ומ"ש וכן בשאר ערי ישראל. משנה וכת"ק :

ו לא יסתור וכו'. תוספתא דערכין סוף פרק חמישי :

ז כהנים ולוים שמכרו שדה וכו'. משנה בסוף ערכין כהנים ולוים מוכרים לעולם וגואלים לעולם שנאמר גאולת עולם תהיה ללוים ופירש"י דלאו בשנת היובל עלמה דהא ליכא למימר ק"ו ומה מכורה כבר יוצאת וכו' ולכך כתב רבינו ואפילו סמוך ליובל :

ח ישראל שירש את אבי אמו לוי וכו'. ג"ז משנה שם וכחכמים :

י כל שבט לוי מוזהרים וכו'. סיפרי פרשת שופטים

*[תימא לי על התירוץ הזה דכיון דמתניתין סתמא קתני ואיכא למשמע הכי ולמשמע הכי כיון דברייתא מפרשא למילתיה הכי הוה לן לאסבורי ועוד דקיימא לן בכל דוכתי תפסת מועט תפסת וצ"ע] :

משנה למלך

פי"ג ה ומפי השמועה למדו וכו'. כתב הר"ב החינוך שאם שינה לוקה ונסתפק כמה יהיה שיעור השינוי שיתחייב עליו. אך דעת רבינו הוא שאינו לוקה שהרי לא מנאו בפי"ט מה' סנהדרין. ומ"ש רבינו וכן בשאר ערי ישראל נראה שדין זה אינו תלוי במוקף חומה אלא כל ערי ישראל אסור לשנותם. וראיתי לרש"י בפ"ב דשבועות עלה י"ו עלה דסוגיא דאמרי' כל שמעלה בידך מסורת מאבותיך שמוקפת חומה מימות יהושע בן נון כל מצות אלו נוהגים בה שכתב מלות בתי ערי חומה ושלוח מצורעים ושאין עושין מגרשיהן שדה ע"כ. ולכאורה נראה דס"ל שדין זה דאין עושין מגרש שדה אינו אלא במוקף חומה ולא ידעתי מנין לו. ודע דהא דלא תנינן מלוקש זו בפ"ק דכלים גבי עשר קדושות הם הוא משום שדין זה אינו משום קדושה אלא משום ישוב א"י ושתם לא תני אלא הדברים שהם משום קדושה וזה מבואר. ודע דבפרק לא יחפור עלה דמתניתין דמרחיקין את האילן מן העיר כ"ה אמה פריך בגמרא ות"ל דאין עושין שדה מגרש כו' ואם כדברי רש"י דדין זה אינו נוהג כי אם בבתי ערי חומה מאי פריך אימא דמתני' איירי בשאר ערי ישראל דלאו ערי חומה נינהו וכי תימא לרבינו נמי תיקשי דאימא דמתני' איירי בח"ל הא ליתא דודאי מתני' לא איירי כי אם בא"י דהא משום נוי העיר הוא טעמא דמתני' וכן כתב הטור סי' קנ"ה אך לרש"י קשה וצ"ע וכן קשה לרש"י מסוגיא דפ"ב דמכות עלה י"ב וצ"ע ונראה דס"ל דשאני ערי הלוים דכתיב בהו קרא דלא ימכר ולוים לית להו ערי חומה וכדאיתא בערכין עלה ל"ג יע"ש. עוד ראיתי בסוגיא זו דאמרינן דדין זה דאין עושין מגרש שדה הוא דוקא בזרעים אבל אילנות עבדינן ורבינו לא הזכיר חילוק זה ולא ידעתי למה. ולי משום דס"ל כתירוצא קמא דמתני' אילטריך לרבי אליעזר הא ליתא דהא בפ"י מהלכות שכנים הביא משנה זו כצורתה ואם משנה זו אתיא כרבי אליעזר לא היה לו להביא משנה זו דאינה הלכה ומשנה זו לסברת רבנן אין מקום ליישבה אם לא שנחלק בין זרעים לאילנות וא"כ סדרא קושיין לדוכתא דאיך לא חלק בין זרעים לאילנות וצ"ע. כתב הרב בעל תיו"ט בפרק בתרא דערכין דמדברי ר"ע נראה דסובר דר"א לפרושי אתא ולא לאיפלוגי וכו' יע"ש ודבריו תמוהים דמלבד דהתם בגמרא אמרינן דכ"ע מיהא בדלוים לא משנינן משמע דבערי ישראל איכא מחלוקת וכמ"ש. מהר"י הלגיז ז"ל שם עוד הדבר מפורש בפרק לא יחפור עלה דמתני' דמרחיקין את האילן מן העיר כ"ה אמה דבשאר ערי ישראל הוא מחלוקת ר"א וחכמים ופשוט הוא. עוד ראיתי בתוספת סוגיא דפרק לא יחפור דאמרינן לא צריכא לר"א דאמר עושין שדה מגרש ומגרש שדה וזה תימא דפרק בתרא דערכין תנן אמר ר"א במה ד"א בערי הלוים אבל בערי ישראל עושין שדה מגרש ולא מגרש שדה וכו' הרי דאליבא דר"ע אף בערי ישראל אין עושין מגרש שדה והיינו מסוגיא דפרק לא יחפור מוכח דלר"א עושין מגרש שדה דהא ממתני' מוכח דלהלן מכ"ה אמה מן העיר נוטעין אילנות ועושין המגרש שדה והפשטי בכל הנוסחאות ומלאתי נוסחת מתני' דערכין כמו שכתבתי ולא ראיתי לשום אחד ממפרשי המשניות שנתעוררו בזה וצ"ע וראיתי להרב בעל קרבן אהרן בפ' בהר שכתב עושים שדה מגרש ירצה עושים שדה מהמגרש במוסיפים בישוב אבל לא מגרש משדה שהוא ממעט את הזריעה ע"כ כללו של דבר דר"א לא חייש לנוי בשאר ערי ישראל אלא לישוב ובזה ניחא סוגיא דפרק לא יחפור : **י כל** שבט לוי מוזהרין שלא ינחלו בארץ כנען. כתב הסמ"ג לאוין סי' רע"ו דלעתיד לבא נוטלין חלק כארץ כנאמר שער לוי אחד כדאיתא בפרק יש נוחלין (דף קכ"ב). ומ"ש רבינו וכן לוי או כהן שנטל חלק בבזה לוקה תימה דבפי"ט מהלכות סנהדרין לא מנה לאו זה בכלל הלוקין. והר"ב החינוך סימן תקי"ד כתב שאין לוקין על לאו זה לפי שאפשר לעבור עליו מבלי מעשה וניתן להשבון וצ"ע. מ"ש מרן ע"ד הראב"ד ואני אומר שאין זו השגה כו' דבריו תמוהים דטעמא דהוריה שאין בה תרומות ומעשרות הוא לפי שכבשוה קודם שתכבש כל ארץ ז' עממין הא אילו נכבשה אח"כ היה לה דין א"י לכל דבר כמ"ש רבינו בריש הלכות תרומות ואילו הכא תליא טעמא בארץ שנכרתה עליה ברית לאבות אבל שאר כל הארצות נוטלין חלק בביזה ואין חילוק בהם וא"כ שפיר קא מתמה הראב"ד דא"כ לא יטלו בהם תרומות ומעשרות ולמה אילטריכו למעט סוריא משום דהוי כיבוש יחיד תיפוק ליה שאינה מז' עממין וא"כ יש לכהנים חלק בהם ומש"ה אינן נוטלין תרומות ומעשרות וצ"ע . ועוד אני התמה שנראה מדבריו שהבין בדעת הראב"ד דכ"מ שנוטלין חלק אין בה חיוב תרומה כלל לפי שהיא תחת חלק הארץ והם ליה להראב"ד ז"ל לומר זה כי מה שתלה הכתוב בחלק הארץ הוא דוקא הנתינה לכהן אבל איסור טבל אינו תלוי בחלק הארץ וזהו שכתב הראב"ד א"כ לא יטלו דדוקא מסנתינה לכהן הוא שבוקשה לו לפי שהיא תחת חלק הארץ וא"כ מאי שיאטים דסוריא הכא שאין בה חיוב תרומה כלל והיינו לפי שלא נתקדשה והדברים הם פשוטים לדעתי (*א"ס עיין במ"ש הרב המחבר בס' דרשותיו בדרך הקדש) :

סליק ספר שביעי והוא סדר זרעים והלכותיו שבע ופרקיו חמשה ושמונים :

זה לא ניתן לתשלומין . וכתוב בהשגות א"א א"כ לא יטלו בהם תרומות ומעשרות כי הם היו תחת חלק הארץ והרי בביזה מדין לא נטלו חלק בישראל אלא בתרומה ובמצות הי' פ"כ. ולא יכולתי להלום לשון זה שאם כוונתו לומר שלא יטלו תרומות ומעשרות לפי שהם חלק מן הארץ רחמנא אמר שיתנו להם תרומות ומעשרות כיון שאין נוטלין חלק בארץ אלא חלף עבודתם ומתוך הדוחק אני מפרש כוונתו כך שהם בזזו ישראל דברים החייבים בתרומות ומעשרות א"כ כיון שאין להם חלק בביזת הארץ לא יטלו אותם כי הם היו תחת חלק ביזת הארץ וכ"ת ה"נ שלא יטלו והרי בביזת מדין אע"פ שלא נטלו חלק בישראל הרי נטלו תרומה כל מה שהביאו במצות השם כמבואר בכתוב אלא מאי איכא לך למימר שיש להם חלק בביזה וליתא לדספרי דאמר חלק בביזה ונחלה בארץ אלא כוליה קרא חלק ונחלה בארץ לא בתורת נחלה ולא בתורת חלק ואם זו היא כוונת השגתו כמה תשובות בדבר . חדא דסמכינן אספרי דאמר חלק בביזה ונחלה בארץ ותו דאין תרומות ומעשרות נכנסות תחת חלק ביזת הארץ שזה חיוב מוטל על הישראל כיון שנגמרו הפירות ברשותו ותו דאין להביא ראיה מביזת מדין דהתם מכח קרייה רחמנא והוראת שעה היתה במצות השם שהרי לא היו שם דברים שחייבים בתרומות ומעשרות. ומפני שאני חושד שלא יצאה השגה זו מפי קדשו לא חשתי להאריך גם נראה שיש ט"ס ואין לי ספר להגיה ממנו :

יא יראה לי שאין הדברים אמורים וכו'. סברא נכונה היא ראויה לרבינו והסכים עליו הסמ"ג והוסיף עליו ולעתיד לבא נוטלין אף בארץ שנאמר שער לוי אחד כדאיתא פרק יש נוחלין ע"כ. וקרא מסייע לרבינו בארצם לא תנחל משמע בארצם המיוחדת להם אבל שאר ארצות אינם בכלל זה :

יב ולמה לא זכה לוי וכו' עד סוף הפרק. הוא מיוסד דעתו וסברתו ז"ל ודקדקתי בדבריו ז"ל שכתב ויזכה לו בעוה"ז דבר המספיק לו שהקב"ה יזכה לו להרויח בעולם דבר המספיק לו ולא שישליך עצמו על הציבור . ועיין במה שכתב בפירוש משנת ולא קרדום לחתוך בו :

סליק בריך רחמנא

*ובן לוי או כהן שנטל חלק בביזה לוקה. ואם נטל נחלה בארץ מעבירין אותה ממנו : **יא** יראה לי שאין הדברים אמורי' אלא בארץ שנכרתה עליה ברית לאברהם ליצחק וליעקב וירשוה בניהם ונתחלקה להם . אבל שאר כל הארצות שכובש מלך ממלכי ישראל הרי הכהנים והלוים באותן הארצות ובביזתן ככל ישראל : **יב** ולמה לא זכה לוי בנחלת ארץ ישראל ובביזתה עם אחיו מפני שהובדל לעבוד את יי' לשרתו ולהורות דרכיו הישרים ומשפטיו הצדיקים לרבים שנאמר יורו משפטיך ליעקב ותורתך לישראל . לפיכך הובדלו מדרכי העולם לא עורכין מלחמה כשאר ישראל ולא נוחלין ולא זוכין לעצמן בכח גופן . אלא הם חיל השם שנאמר ברך יי חילו . והוא ברוך הוא זוכה להם שנאמר אני חלקך ונחלתך : **יג** ולא שבט לוי בלבד אלא כל איש ואיש מכל באי העולם אשר נדבה רוחו אותו והבינו מדעו להבדל לעמוד לפני יי לשרתו ולעובדו לדעה את יי והלך ישר כמו שעשהו האלהים ופרק מעל צוארו עול החשבונות הרבים אשר בקשו בני האדם הרי זה נתקדש קדש קדשים ויהיה יי' חלקו ונחלתו לעולם ולעולמי עולמים ויזכה לו בעה"ז דבר המספיק לו כמו שזכה לכהנים ללוים. הרי דוד ע"ה אומר יי' מנת חלקי וכוסי אתה תומיך גורלי :

השגת הראב"ד

*ובן לוי או כהן שנטל חלק וכו' . א"א אם כן לא יטלו בהם תרומות ומעשרות כי הם היו תחת חלק הארץ והרי בביזת מדין לא נטלו חלק בישראל אלא בתרומה ובמצות יוצר הכל יתברך :

מופסים : ובן לוי או כהן וכו' :

כתב הראב"ד א"כ לא יטלו בהם תרומות ומעשרות וכו'. טעמו לומר שבמדין לא נטלו חלק בביזה כשאר ישראל אלא והרמות מכם לה' וגו' ממחציתם תקחו וגו' ונתת לאלעזר הכהן תרומת יי וממחצית בני ישראל תקח אחד אחוז מן החמשים וגו' ונתת אותו ללוים ומדין לא היתה מהארץ שנכרת עליה ברית ומאחר שלא נטלו הלוים בביזתם חלק שוה עם ישראל מוכח מילתא דל"ש בין ארץ שלא נכרת עליה ברית לארץ שנכרת עליה ברית ומה שנטלו שם לא בתורת ביזה נטלו אלא בתורת תרומה שצוה להם הוראת שעה ומאחר שתמורת חלקם בארץ נתן להם הקב"ה תרומות ומעשרות לפי דעת רבינו שבארץ שלא נכרת עליה ברית יש להם חלק בארץ ובביזה לא יטלו בו תרומות. ואני אומר שאין זו השגה דאימר דאה"נ והוריא שאין בה תרומות ומעשרות מדאורייתא וסובר רבינו דאדרבא משם ראיה דמדחזינן דבארץ שנכרת עליה ברית לא נטלו חלק בביזה כלל ובמדין נטלו אתא לגלויי דמדין כיון שלא נכרת עליה ברית לא היתה בכלל לא יהיה לכהנים חלק בביזה וה"ה לכל שאר הארצות שלא נכרת עליהן ברית ומה שלא נטלו במדין חלק שוה עם ישראל גזירת הכתוב היתה הוראת שעה :

סליק בריך רחמנא

בריך רחמנא דסייען

הגהות דשייבי לספר זרעים

הלכות חלה יש בה ל' סימנין . (א) ה' דברים חייבין בחלה ודין כיצד מצטרפין זה עם זה . (ב) אין עיסה חייבת בחלה אלא שגילושה למאכל אדם. (ג) עריסותיכם משתתערס. (ד) שיעור חלה שיהיה בה כדי מתנה לכהן. (ה) המפריש חלתו קמח אינה חלה. (ו) חלת ח"ל למי נאכלת וכיצד. (ז) דיני חלה שנייה. (ח) חלה שנתערבה בחולין. (ט) כמה יהיה בעיסה ותתחייב בחלה. (י) לשער מדת חיובי חלה. (יא) חלת ח"ל אוכל והולך ואח"כ מפריש. (יב) דיני צירוף בסל ולמאי אהני. (יג) דין כמה לשין בפסח בבת אחת. (יד) עיסת שני בני אדם המעורבין. (טו) אין לתרום עיסת חבירו. (טז) ישראל ועכו"ם שותפין בעיסה. (יז) כיצד מפרישין חלה ביו"ט. (יח) מותר לשרוף חלה בח"ה. (יט) גלגל עיסה מעיו"ט לא יפריש חלתה ביו"ט. (כ) חלה טמאה מפריש חלתה בסופה. (כא) מלמדין להנהגות שיהא חלה גם על השאור והעיסה והקמח אסר בו . (כב) דין עיסת סופגנין . (כג) הנותן שאור טבל לתוך עיסה שהורמה חלתה . (כד) הנותן שאור מעיסה מותרמת לתוך עיסת טבל. (כה) הלש עיסה ואח"כ עירב בה עיסה שקנה מעכו"ם. (כו) אין ללוש כדי חיוב חלה בבילים בלא מים. (כז) עכו"ם שגלגל עיסת ישראל או איפכא. (כח) העושה עיסה מן החטין ומן האורז . (כט) מראשית ולא כל ראשית. (ל) דין ברכת הפרשת חלה וקריאת שם :

תנן בפרק קמא דמסכת חלה וכן בפרק רבי ישמעאל במנחות ה' דברים חייבין בחלה החטין והשעורין והכוסמין השיפון והשבולת שועל הרי אלו חייבין בחלה ומצטרפין זה עם זה פי' אם לשן ובללן יחד ואין שיעור חיוב חלה אלא בכל העיסה אע"פ שבכל מין ומין בפני עצמו אין בו שיעור חיוב חלה עיסה זו חייבת בחלה והא דתנן בפרק רביעי דמסכת חלה החטין אין מצטרפין אלא עם הכוסמין והשעורין מצטרפין עם הכל חוץ עם החטין היינו כשלש כל מין ומין בפני עצמו והקיפן זו בזו בנשיכה שאז אין מצטרפין אלא למיניהן וכן מין שאין בו שיעור חיוב חלה אין מצטרף בשאין מינו כמפורש במתניתין ופטור מן החלה. אין עיסה חייבת בחלה אלא הנילושה לאכילת אדם דכתיב והיה באכלכם ותנן עיסת כלבים כיון שאין הרועים אוכלין ממנה אין חייב בחלה. תניא בספרי ראשית עריסותיכם משתתערס מכאן אמרו אוכלין אכילת עראי מן העיסה עד שתתגלגל בחטין ותטמטם בשעורין גלגל בחטין וטמטם בשעורים האוכל ממנה חייב מיתה מפני שהוא טבל כיון שנותנת מים מגבהת חלתה ובלבד שיהא שם ה' רבעים וכו' אע"פ שלא גלגל בחטין וכו' לקמן נפרש בע"ה דה"מ בחלה טהורה אבל בחלה טמאה מפרים לאחר גלגול . עוד תניא בספרי תתנו לה' עד שיהא בה כדי מתנה לכהן מכאן אמרו שיעור חלה של בעל הבית אחד מכ"ד ושל נחתום אחד ממ"ח וטעמא אמרו בירושלמי נחתום עיסתו מרובה ויש בה כדי מתנה לכהן בעה"ב עיסתו מועטת ואין בה כדי מתנה לכהן ודרשא זו דתתנו כתבו רבותינו בספר יראים ובסמ"ג דאינו אלא אסמכתא שהרי מן התורה אין לה שיעור וחכמים נתנו לה שיעור הזה וכתב רבינו אליעזר ממיץ דבמקום שיש כהן מקבל צריך ליזהר לתת כשיעור שאמרו חכמים עכ"ל :

תנן בפרק שני דמסכת חלה ומייתי לה בפרק ב' דקידושין המפריש חלתו קמח אין חלתו חלה וגזל ביד כהן פירש בספר יראים דוקא כשאומר בעודו קמח יחול עליו שם חלה אבל המפריש קמח ואומר כשתעשה העיסה יחול עליה שם חלה חלתו חלה אע"פ שהיא פטורה עתה וראייתו מהא דאמרינן בקידושין בפרק האומר יהא על כן אמר ראב"י האומר פירות ערוגה זו יהיו תרומה על פירות ערוגה זו לכשיביאו שלים ויתלשו והביאו שלים ונתלשו דבריו קיימין וקיימא לן משנת ראב"י קב ונקי* :

*עי' בתוס' נזיר דף י"ב

מכאן ואילך הלכות מפסקי ספר התרומה

הלש עיסה מפרים ממנה מעט לחלה ואם רוצה נותנה לכהן קטן שלא ראה קרי מימיו ויאכלנה או אפי' לכהן גדול שטבל לקריו והעריב שמשו מידי דהוה אתרומת ח"ל דאמרינן בפרק בנות כותים מעשה והטבילוה קודם לאמה לסוכה שמן של תרומה א"כ אפילו לא טבל לקריו יכול לבטלה ברוב *חולין ולאוכלה כדאיתא פרק עד כמה גבי *תרומת ח"ל מבטלה ברוב ואכיל לה בימי טומאתו *וה"ה לחלת חוצה לארץ ובשביל טומאת מת אין צריך למנוע מלאכלה כדאיתא

הגה"ה

*) כתב בכס"מ דאיתא בתוספתא בבכורות דדוקא לגבי טומאה בטלה ברוב אבל לגבי זר בעי ק' מין במינו וכתב ואם חוזר ונתערבה בעיסה טוב לשאול עליה ונ"ל בראייתו מהא דקי"ל שיש שאלה בהקדש כדתנן ב"ה אומר הקדש טעות אינו הקדש וכיון דבטעות אינו הקדש ה"ה דנשאלין עליו דהא בהא תליא דמכח חרטה נמצא הקדש טעות וחוזר לחולין ואפי' בשחוטי חוץ אם ככר שחט ונשאל על ההקדש פטור מכרת דאיגלאי מילתא למפרע דלאו קדשים בחוץ שחט ומייתי לה בבבא בתרא פרק יש נוחלין :

*רבה כהן הוא בפרק מצות חליצה :

*פסק רבינו משה דאין צריך רוב אלא אפילו חדא בחדא וכו' וכתב רבינו שמחה שא דמצריך רוב פרק עד כמה היינו לכתחילה אבל בדיעבד אפילו אחד באחד נוטל אחד מכן ואוכל דאמר רבי זעירא בירושלמי אפי' חד בחד ומתניתין אמר כן ונאכלת עם סור על שלחן :

איתא התם בפרק עד כמה היה איתא דאתאי לקמיה דרב עמרם וכו' וכי הזאה למו אכן זר אסור לאוכלה לעולם ואפי' נתבטלה ברוב חולין אם לא בק"א או בס' מו שאפרש לקמן בע"ה. עוד שם בפרק עד כמה אמר רבינא הלכך נדה קוצה לה חלה ואכיל לה כהן קטן ואי ליכא קטן שקלה פורתא דלישה ברים מסא ושדיא בנורא ומפרשה חלה אחריתי כדי שלא תשתכח תורת חלה ואכיל לה אפי' כהן גדול מכאן למדנו מה שמפרישין חלה שנייה בכל גדול ונותנה *לכהן ויאכלנה אפילו בעל קרי בלא טבילה ובלא ביטול ברוב ואר"י שחלה זו השנייה מותרת אפי' לנדות ולזבות וכן נהגו בה אבל לזר אסורה כמו חלת האור וצריך ליזהר שלא יתננה בקערה עם מרק רותח פן יאכל זר אח"כ בקערה ההיא ולפי שצריכה שימור גדול כזה לא נהגו להפרישה בכל מקום גם שמא אסורה לנדה כדתנן חלה שנייה אסורה לזבין ולזבות אלא שחילק ר"י ואוקי להא מתני' במקומות הקרובים לא"י כמו מהרי אמנון ולפנים ושמא דבר זה אינו ברור עד כמה חשובין רחוקין שתהא נדה מותרת בהן ואם לא הפרישו חלה זו השנייה אין העיסה טבולה בכך ולא כמו חלת האור שאסור לאכול מן העיסה אם לא יפרישנה או בתחילה או בסוף. אחד חלת האור ואחד חלה שנייה של כהן אם נתערבה בחולין מין במינו כגון חלת חטין בלחמי דחטין אסור הכל לזרים אם לא שיש בחולין ק"א כשל חלה אבל אם הוא מין בשאינו מינו כגון חלת חטין בלחמי דשערי אין צריך אלא ס' שאם יש בחולין ס' כנגד החלה מותר הכל *לזרים כדתנן במסכת ערלה ומייתי לה בפרק גיד הנשה מין במינו להחמיר כיצד שאור של חטין שנפל לתוך עיסה של חטין ואין בו כדי להעלות בק"א אסור מין בשאינו מינו להקל כיצד גריסין שנתבשלו עם עדשים אם אין בהם בנ"ט בין יש בה להעלות בק"א בין אין בה להעלות מותר וכן שניא קדרה שבישל בה תרומה לא יבשל בה חולין ואם בישל בה בנ"ט ולא מצינו חילוק בדבר בין תרומת א"י לתרומת ח"ל. אין העיסה חייבת בחלה עד שיהא בה עומר קמח שהיא ז' לוגין ובילה וחומש בילה וז' לוגין הם מ"ב בילים הרי כלי שהוא מחזיק מים כמדת מ"ג בילים וחומש בילה ימלאנו קמח והעיסה הנילושה מן הקמח ההיא חייבת בחלה ואע"פ שהסובין והמורסן עם הקמח נחשבין עמו למלאות המדה אבל אם פרשו הסובין והמורסן מתוכו וחזרו לתוכה אין זה דרך עיסה. כתב רבינו שמחה נראה אם יש שיעור חיוב חלה קודש שעירב לא גרע מאורז דתנן אם יש בה טעם דגן חייבת בחלה:

*כתו' כ"ת ובמקום דליכא כהן או איכא ואינו רוצה לקבל אין צריך כ"א חלה אחת דכיון דליכא כהן דאכיל לה ליכא היכרא לתורת חלה וכס"ה כתב בשם ריצב"א כי עכשיו בגלות אדום ובשאר גליות אין מפרישין כ"א חלה אחת וכו' והנה מהר"ם ז"ל הנהיג להפריש ב' חלות ככ"מ שיטתו אחת לאור ואחת לכהן כדמוכח בעמוד רא"ש כתב בהלכות חלה לא חילקו בין מקומות הקרובים לא"י לרחוקים ע"ש ע"כ:

הגה"ה

*בפרק כל שעה אמר רבין בר אדא א"ר יצחק אבא שאול גבל של בית רבי היו והיו מחממין לו המים בחטין של תרומה שנטמאו ללוש בהן עיסה בטהרה א"ת דלכהנים של בית רבי היו עושין דלישראל לא שריא אלא הנאה שאינה של כלוי כמו עירוב שמערבין לישראל בתרומה אבל להאכיל לבהמה או להדליק אסור לישראל ודלא כהרב משה מפונטוי"ש שהיה רוצה להתיר כדאיתא פרק קמא דע"ז כהן שהכיר פרה מישראל לא יאכילנה כרשיני תרומה וכמ' תרומות מדליקין בבתי כנסיות ובבתי מדרשות בשמן של תרומה שנטמא ברשות כהן פירוש אם יש שם כהן דבר לא' נר למאה ור"י נותן טעם משום דדרשינן משמרת תרומותי מה טהורה וכו' וה"ה מה תרומה טמאה דוקא לכהן אף טהורה דוקא לכהן ובטמאה ליכא אלא הדלקה לשון ר"י בפרק אלמנה לכ"ג עד כאן:

קבלה לשיעור עומר

ימלא כלי מים מלא על כל גדותיו ויעמידו בספל וישים בתוכו בילה אחר בילה עד שלשת מ"ג וחומש בילה והמים היוצאים הן הן שיעור עומר:

קבלה אחרת

ימלא כלי מלא מים שיהיה מלא על כל גדותיו ואז יריק המים לכלי אחר גדול ממנו פן ישפוך מהן ויתן מ"ג בילים בכלי הזה שהורקו המים ממנו ויחזיר המים לתוכו על הבילים עד שימלאנו כבתחילה והנשאר מן המים שלא יוכלו להכנס הם כשיעור הבילים ויוסיף עליהם מים כל שהו כשיעור חומש בילה וישער בהן מדת עומר. פרק קמא דביצה ופרק עד כמה אמר שמואל חלת ח"ל אוכל והולך ואח"כ מפריש היינו דוקא עיסה הנילושה כולו יחד אז לא צריך תו להקיף אלא אוכל העיסה ההוא ומשייר כדי *הפרשה וקורא לה שם אבל אם לא נילושה ביחד צריך להקיף בשעת הפרשה. בפ"ק דנדה ופרק אלו עוברין פוסק שמואל הלכה כרבי אליעזר דאמר אף הרודה ונותן לסל הסל מצרפן לחלה והיינו דוקא לחומרא כגון עושה עיסתו קביים שבכל אחת אין בה שיעור חיוב חלה הסל מצרפן להיות בשתיהן כשיעור וחייבות כדמוכח פרק אלו עוברין הכי נמי דנהיגי למיפא קפיזא וכו' ע"ש אבל להיות חשוב מוקף לא לכך יזהר כשרוצה ליטול חלה אחת מכמה ככרות על ידי צירוף סל ואין בכל ככר שיעור חיוב חלה צריכין ליגע כל הככרות זה לזה ואותן שאין מחוברין על ידי נגיעה עם זו שהוא מפריש לחלה לא נפטרו בהפרשתה אבל אם יש בכל הככר שיעור חיוב חלה אין צריכין נגיעה אלא רק צירוף הסל אפילו בלא נגיעה פוטרת אחת את חבירתה כדאיתא בירושלמי דמסכת חלה כיון שאין מקפיד על תערובתו אכן בין כך ובין כך המעט עיסה שהוא מפריש וקורא לה שם יגע אל אחת מן הגדולות בשעת קריאת שם וצירוף מועיל לפטור אחת את חבירתה ויזהר שלא יהא מן הככרות ההם למעלה מגובה דופני הכלי דאיבעיא לן פרק אלו עוברין אי בעינן תוך כלי או סגי לן באויר כלי ונשאר בתיקו וכל תיקו דאיסורא לחומרא: **גרסינן** פרק אלו עוברין א"ר יוסף הני נשי דידן נהוג למיפא קפיזא בפסחא אמר ליה אביי מאי דעתיך לחומרא חומרא דאתי לידי קולא הוא דקא פסקא ליה מחלה אמר ליה דעבדן כרבי אליעזר דתנן רבי אליעזר אומר וכו' לפיכך מי

הגה"ה

*כנה מהר"ם אומר בסוף ימיו ששמע משם גדול מצרפת דהיינו דוקא בשעת שראויס להפריש להפוקי שבת ויו"ט אבל בס"ס פסק כבעמוד וכן כתב בביצה ובפרק קמא דנדה:

שרוצה לעשות הרבה מצות בפסח טוב שילוש פחות מכדי חיוב חלה ואחר אפייה *יצרפם בסל ויפריש חלה כדפרשינן לעיל. אמנם אם אין רוצה לעשות אלא עיסה אחת לא יפקיענה מחלה אלא יעשנה יותר מכדי חיוב חלה כדי שיוכל לברך בודאי אחרי שאין לו כדי לצרפה ולהביאה לידי חיוב אחר אפייתה וליכא למיחש לחומרא בשביל ההוא פורתא שהוא מוסיף כדי להוציא עצמו מידי ספק. תנן במסכת חלה נחתום שעשה שאור לחלק חייבת בחלה פירוש אע"פ שדעתו לחלקה ומפרש טעמא בירושלמי מפני שאין תלוי בדעת הנחתום אלא בדעת הלקוחות שמא לא ימצא לקוחות ויחזור ויעשה אותם עיסה אבל נשים שנתנו לנחתום לעשות להם שאור אם אין בשל אחת כשיעור פטור מן החלה ואין של חבירתה מצטרפת עמה כיון שעומדת השאור לחלק ואמר רבי יוחנן *העושה עיסה על מנת לחלקה בצק פטורה מן החלה, למדנו מכאן שני בני אדם או תלמידים לפני רבם וכיוצא בהם שיש להן עיסה שנילושה ביחד ואין דעתם לחלקה אלא לאוכלה ביחד אע"פ שנחלק כל אחד לבדו אין בו כדי חיוב חלה כיון שיש בשל שניהם כשיעור חייב בחלה ואפילו נילושה ונתערבה יחד שלא מדעתו כדאיתא בירושלמי הממרת בידו שלא מדעתו רבי יוחנן אמר נטבל והילכתא כוותיה דרבי יוחנן לגבי רשב"ל והמפריש חלה צריך ליקח רשות מכל בעלי העיסה מידי דהוה אתרומה דדרשינן בה מה אתם לדעתכם אף שלוחכם לדעתכם ותלמיד הלומד בחון כמו אורח יכול לומר לבעל הבית להפריש חלה מכל עיסה שיהיה לו ואפילו מאותה שיקנה אח"כ ואין צריך שיטול רשות בכל פעם וכן אשה לחבירתה נותנת רשות לתרום עיסתה אפי' בעודה קמח ואין בעה הראויה לחלה וכן הוא רגילות ומנהג. אמר ר"י ישראל ועכו"ם שקנו קמח יחד פטורה מן החלה דבכל פורתא יש לעכו"ם חלק בו ואמרינן ברים ראשית הגז דשותפות דעכו"ם פטורה מן התרומה ומן החלה אבל קנה כל אחד לבדו קמח ואח"כ לשוהו ביחד אם יש בחלקו של ישראל כדי חיוב חלה הרי זה חייב בחלה וכן מוכח בירושלמי דמתניתין דמחייבה איירי שלא קנו קמח ביחד. חלת חו"ל מותר לאפותה ביו"ט ולא הוי אפייה שלא לצורך אם יש בעיר כהן קטן שלא יצאה טומאה מגופו או גדול שטבל לקריו והעריב שמשו כבר שיוכל לאוכלה בעוד היום ביו"ט אי נמי אפילו לא טבל לקריו שהרי יוכל לאוכלה ע"י ביטול בר"ב כדפירשתי לעיל לפיכך מפרישין חלת ח"ל ביו"ט כמו בחול אם יש כהן בעיר שהרי יכול לאפותה לאוכלה ואין אפייה שלא לצורך אבל עיר שאין בה כהן כלל יעשה כדין *המפורש בחלת א"י וכיצד דין חלת א"י אסור לאפותה ביו"ט דהוי שלא לצורך שהרי אינה נאכלת לשום כהן בטומאה לפיכך אם יו"ט של פסח הוא לא יקרא לה שם עד לאחר אפייה כרבי אליעזר שאם יקרא לה שם בעודה עיסה כיצד יעשה לאפותה אי אפשר כדפירשנו לשורפה אי אפשר שאין שורפין קדשים ביו"ט ואם ישהנה כך עיסה עד מוצאי יום טוב יבא לידי חימוץ לפיכך יאפה כל העיסה בלא הפרשה ויעשה עוגה לשמה חלה ויזהר שלא יקרא לה שם חלה עד לאחר אפייה ואז יצרף כל המצות בכלי כדפירשנו לעיל ויקרא לה שם ויניחנה בכלי ההוא ולא יזיזנה ממקומה עד החול שאינה ראויה לטלטל ביו"ט משא"כ בחלת ח"ל שראויה לטלטל אפילו בעיר שאין שם כהן כיון שראויה לכהן (אחר) ואע"פ שאינו בעיר כמו מטלטלין את הלוף מפני שהוא מאכל לעורבין ואפילו אדם שאין לו עורבים ואם אירע בדיעבד שקרא לה שם בעודה עיסה יתננה למים צוננין עד מוצאי יו"ט כבן בתירא ואז תשרף ואם הוא בשאר יו"ט שלא בפסח ואין ליראה מחימוץ יניחנה כמות שהיא עד מוצאי יו"ט אמנם לכתחילה אין טוב להפריש ולקרות לה שם בעודה עיסה אפילו בשאר יו"ט אלא יאפנה תחילה כדי שתהא נוחה להצניעה ולהצהותה מפני שהיא קשה ויבשה ולא תהא נדבקת בדברים אחרים כמו שהיא כשהיא עיסה. מותר לשרוף חלה בחול המועד שהרי מהיכן ילפינן שאין שורפין קדשים ביו"ט מקרא דכתיב גבי פסח לא תותירו ממנו עד בקר והנותר ממנו עד בקר באש תשרפו ליתן לו בקר שני לשריפתו והאי בקר יום ראשון של חול המועד הוא. תניא בתוספתא דביצה הלש עיסה מעיו"ט ושכח ולא הפריש ממנה חלה אסור לטלטלה ביו"ט ואסור להפריש ממנה חלה וזהו דוקא בשגמר לישתה מעיו"ט והיתה ראויה להפרשה מעיו"ט אבל אם לא גמר אלא ביו"ט אע"פ שהתחיל ועירב הקמח והמים מעיו"ט מותר להפריש ממנה חלה ביום טוב שהרי לא היתה ראויה להפרשה עד עתה שנגמרה לישתה דאמר בירושלמי עיסה טמאה מפריש חלתה בסופה וכל עיסות שלנו טמאות הן ואם כן הויא כמו לש עיסה ביו"ט דתני התם מפריש חלתה ביו"ט וכן טוב לעשות כל ימות השנה שלא יפריש חלה משום עיסה עד גמר לישתה וגם יש שממתינין עד לאחר שנתחממה וטוב הדבר דהא כל עיסות שלנו טמאות הן וכו'. עד כאן קצרתי מספר התרומה:

הגה"ה

*אבל עיסה שיש בה כדי חיוב חלה (צריכה צירוף סל) ולא ניטל ממנה חלה אין צריך צירוף סל ודלא כדמשמע מתוך סר"ם דאפילו יש בו מתחילה שיעור חיוב ח:ס צריכה צירוף סל וזה אין נראה לריצב"א דלא מייתי הא דר"א אלא היכא דלא הוה כדי חיוב חלה מתחלה כגון נשי דידן דנהוג למיפא קפיזא וכו' ובמסכת חלה מייתי לה הכא דתנן העושה עיסתו קביים פטור מן החלה וכו' ר"א אומר אף הרודה ונותן לסל וכו' ועוד מדרבי יהושע נשמע לרבי אליעזר דרבי יהושע אומר התנור מצרפן ומסתמא אין נוטלין חלה בתנור אלא ש"ק דצירוף תנור מכני אפילו לאחר שיוצאין לאכן וג"ש אם נילושה עיסה דלא צריכין צירוף ועוד דמ"ש מתרומה ומעשר דלא בעינן צירוף סל להפריש מזה על זה כיון שבכל מחוייב אלא ודאי גבי חלה לא בעי כל אלא בקשה בעלמא כתרומה ומעשר תו' ע"כ וג"ל ראיה לדידן מהא דפרק עד כמה חלה ח"ל אוכל והולך ואח"כ מפריש כבעמוד לעיל:

*כתב רבינו שמחה הא דאמרינן העושה עיסה ע"מ לחלקה בצק פטור לא תימא דוקא לחלקה בין שתי נשים אלא אפילו לחלק לעצמו או אפי' לעשות ממנו בלקות קטנות פטורות (עד) אם לא שיצרפם התנור אבל צירוף תנור מחייב בחלה או צירוף סל כמו שפירשנו בפנים גבי אפיית המצות:

הגה"ה

*וכן פר"י אלפס ורמב"ן דלא כר"ג ור"ח ורוב הגאונים שפסקו דאפילו ליתא לכהן בעיר דהילכתא כרבה דאמר הואיל ואי מיקלעי כו':

בירושלמי למדו לכהנים להיות מתנות בשעת הפרשת חלה שתהא החלה על העיסה ועל השאור ועל הקמח שתוסיף על ככר זה. ועל קמח לבדו א"ר שלא היה צריך להתנות שהרי הוא בטל בעיסה קודם שיקלוט לחלוחית של העיסה אבל אגב שצריך להתנות מפני העיסה שהיא טבל ושבל אין בטל מתנה כמו כן על הקמח

ועוד אמר קמח מעל הככר וככר מלמטה *לחלה. תנן בחלה פ"א עיסה שתחלתה סופגנין וסופה סופגנין פטורה מן החלה תחלתה עיסה וסופה סופגנין תחלתה סופגנין וסופה עיסה חייבת בחלה ופליגי רבי יוחנן ורשב"ל בפרק כל שעה בהדביק מבפנים והרדיה מבחוץ וכן בירושלמי פליגי בהא מילתא וכן איתא התם אמר רשב"ל כל שהאור מהלכת תחתיו פטורה מן החלה אמר לו רבי יוחנן ובלבד על ידי מים וכו' ואין לי להאריך. *והנה כתבו התוס' בפרק כל שעה ובפרק החולץ דעיסת רוסר"ש ופרפר"ש חייבת בחלה וברכת המוציא אבל ורומזיל"ש חייבת בחלה מטעם גלגול אבל לא ברכת המוציא דליכא עלייהו תוריתא דנהמא וכן כתב ר"ת דכל שתחלתו או סופו כעין לחם דחייב וכתב דלא פליגי רבי יוחנן ורשב"ל אלא היכא דאיכא תרתי לריעותא כגון הדביק מבפנים והרדיה מבחוץ וגם קדמה הדבקה להרתחה ובזה כתב המיקל לא הפסיד וכן פירש רבי שמחה שכל שתחלתה עיסה אע"פ שסופה סופגנין או אפי' תחלתה סופגנין וסופה נאפה בתנור כגון לחם חייב *בחלה והנה בסוף ימיו חזר בו רבינו שמשון וכתב דרוסר"ש ופרפר"ש ורומזיל"ש פטורין מן החלה ואין מברכין עליהן המוציא וכן כתב רבינו משה העושה עיסה ליבשה בחמה ולבשלה בקדירה פטורה מן החלה והגה מורי רבינו מאיר אמר כדי להסתלק מן הספק לאפות מן העיסה ההיא מעט חררה קטנה בגחלים דהויא אפיית לחם גמור ואחר כך יקיפנה אל העיסה ויפריש חלה משניהם מן העיסה ומן החררה מכל אחד מעט לפי שאין תורמין מן האפוי על שאינו אפוי לפיכך יקח גם מן העיסה וכן יצא ידי שמים והמותר בחררה יאכל ולא יניחנה *לאיבוד. לשון ס"ה הנופל שאור מן העיסה שלא הורמה חלתה ונתנה לתוך עיסה שהורמה חלתה הרי זה מביא עיסה שניה שיש בה עם שאור זה שיעור עיסה שחייבת בחלה ונותן אותה בצד העיסה שהורמה חלתה ומפריש מן העיסה השניה שיעור חלה עליו ועל השאור כדי ליטול מן המוקף ואם אין לו עיסה שניה נעשית זו כולה טבל שטבל במינו אוסר בכל *שהוא ע"כ. אמר מהר"מ מי שנותן שאור מעיסה שהורמה חלתה לתוך עיסה שלא הורמה חלתה אע"פ שבטל ברוב אין מפרישין ממנה וכן קי"ל כשמואל דאמר בפ"ק דר"ה לכל אין בילה חוץ מיין נסך ומשו לפיכך הנותן שאור של עכו"ם לתוך עיסתו או משאור מתוקן ופטור מן חלה לא מפרישין חלה מן העיסה ההיא כדפי' אלא ילוש עיסה מעט כביצה או כב' ביצים ויקיף אותה מעט אל העיסה ויפריש אותה מעט לחלה ויקרא לה שם ולכתחילה טוב מי שרוצה ליקח שאור מעיסתו כדי להחמיץ בו עיסה אחרת יקחנו מן העיסה בעודה בטבלה קודם הפרשת חלה כדי שיוכל להפריש מן העיסה אשר יחמיץ מיניה וביה. ועוד כתב מהר"ם ז"ל וז"ל נתערב בו טבל וחולין וכו' כאן משמע דאין להפריש אפילו בטבל דרבנן היכא דנראה דאחד חמור קצת מחבירו וה"ל מן הפטור על החיוב ומן החיוב על הפטור מכאן יש ללמוד דהיכא דלש עיסה שיש בה כדי חיוב חלה ונתערבה בעיסת עכו"ם שפטורה מן החלה אם רוב עיסת ישראל מקיף ומפריש מעיסה האחרת שלא הורמה חלתה על זו אע"ג דזו נתערבה בחולין וזו לא נתערבה כיון דרובה ישראל היא עיסת עכו"ם בטלה ברוב והו"ל כאילו היה טבל גמור כולה ולהכי מצי לאפרושי מטבל גמור עלה מיהו מיניה וביה לא מצי לאפרושי דילמא שקיל משל עכו"ם על של ישראל *תדע מדלא קאמר ליה רבי טרפון להרבות עליו טבל עד שיבטלו החולין ברוב ויפריש מיניה וביה ש"מ דלא בטיל

הגה"ה

*וכן כתב רבינו שמחה דכל קמח אם יכול להתגבל באלו המים אשר נתן בכר אין צריך תנאי אלא רק עיסה ושאור אשר יכלול בה אחר כך עליהם יש להתנות :

הגה"ה

*ואין אומרים עליו ברכת המוציא ואין אדם יוצא בה בפסח (אמר רבי יוחנן וכן) מתניתין פליגא ארבי יוחנן הסופגנין והדובשנין והאיסקריטין פטורין מן החלה פתר לה בסופגנין שנעשו בחמה דתניא יוצאין בסופגנין שנעשו באור ואין יוצאין בסופגנין שנעשו בחמה וסופגנין שנעשו באור לית הדא פליגא על ר"ל פתר לה בשהאור מהלכת מן הצד משמע בהדיא דר' יוחנן מודה לר"ל דע"י האור נמי היכא דליכא משקה בהדיה פטורה ומשמע נמי דברכת המוציא תלויה בחלה וכל דבר שבלילתו קשה אפילו בישלו במשקים היינו תחלתו עיסה וסופו סופגנין מברך עליו המוציא וטעון נטילת ידים וברכת המזון וכן תחילת בלילתו רכה וסופה על ידי האור בלא משקין עד שתסוי' בלילתו רכה וסופו ע"י האור ע"י משקה ותדע דבפרק כל שעה פטרינן חלוט ואפיפה מטעם מצה עשירה ולא מטעם דלאו לחם הוא :

*כמ"ש תו' לדברי הפוטרים הא דאמרי' תחלתה עיסה וסופה סופגנין חייבת היינו כשעשאה על מנת לאפות אפיית לחם גמור אבל אם תחילה עשאה על מנת לעשות סופה סופגנין פטורה. וכן נראה לרבינו אבי"ה :

הגה"ה

*ואילו לא היה אופה חררה עד לבסוף או היה יכול להפריש הכל מן החררה ולאפות המותר בחררה וגם זה קשיא לי אחרי שאין באפוי שיעור חלה אין מתחייב מכח עצמה וגם מכח הקפה היאך יתחייב הלא גם העיסה ספק ע"כ :

הגה"ה

*אבל בהם ריב"א מגלאי דלא חיישינן עתה שמא יטול מן הפטור על החיוב דאדרבא מן המחוייב להפריש נוטל שהוא רוב ולפיכך אין נזכרין עתה :

הגה"ה

* כל זה לא מיירי אלא שיש בשל ישראל כדי חיוב חלה לבד משל נכרי אבל אם אין בשל ישראל כשיעור פטורה מן החלה וכן כתב לעיל בסי' י"ז כדכתב ר"י :

לענין להתיר לאפרושי מיניה וביה וכו' עד וא בעי למשקל מיניה וביה צריך ליטול חלה גדולה כשיעור עיסת עכו"ם דהשתא ממה נפשך יש כאן משל ישראל ואם עיסת נכרי מרובה משל ישראל שנתערב בה לא מצי לאפרושי מיניה וביה ולא מצי לאפרושי מעיסה אחרת לפי החשבון דה"ל מן החיוב על הפטור כיון דזאת המעורבת בטלה ברוב מדאורייתא גם טורח יש להפריש מיניה כשיעור עיסת עכו"ם כיצד יעשה שילוש עיסה כשיעור חיוב חלה ויקח ממנה מעט כביצה או פחות ויערב בעיסה של עכו"ם וישאר שתהא עיסה של עכו"ם ג' ביצים כדי שתהא רבה על אותו ונמצא בטל ברוב ויקיף אותן ג' ביצים לעיסה בשל ויטול כל אותם ג' ביצים לחלה דנמצא דמפריש מכיוצא בו עליו דאידי ואידי בטל ברוב ואין להקשות והא אין מבטלין איסור לכתחלה דה"מ כדי ליהנות ולאכול מן האיסור אבל הכא לא קאכיל לה. מצאתי בשם רבינו נתנאל כי אין ללוש שיעור חלה בביצים בלא מים כי הדבן לא הוכשר במהוכר ומי פירות אין מכשירין אם כן לא הוכשרה עיסה זו לקבל טומאה והיאך ישרפו חלתה דהוי טהורה. תנן נכרי שנתן לישראל לעשות עיסה פטורה מן החלה וטעמא דדרשינן עריסותיכם ולא עיסת עכו"ם וה"ה עיסת ישראל שגילגלה עכו"ם דחייבת *דעריסותיכם קרינן ביה והא דאמרינן גלגול עכו"ם פטורה מן החלה היינו שהעיסה של עכו"ם וכן מצאתי לרבינו שמחה וכן פסק רא"ש ודלא כרבי עקיבא דאמר הכל הולך אחר הקרימה. העושה עיסה מן החטין ומן האורז אם יש בה טעם דגן חייבת בחלה פי' רבינו שמחה וכגון שיש חיוב חלה מן החיוב וראייתו בצדו ע"ש בספרו בסימן ע"ע. מראשית עריסותיכם חלה תרימו וגו' מראשית ולא כל ראשית מכאן אמרו העושה כל עיסתו חלה וכל גרנו תרומה אין בדבריו כלום. ובשאלתות דרב אחאי פרשת לו דחייבין ישראל לאפרושי וכו' עד ומיבעי ליה לברוכי אקב"ו על התרומה והדר לימא ליהוי חלה דאמר ר"י אמר שמואל כל המצות מברך עליהן עובר לעשייתן עכ"ל ורבינו משה כתב דהמפריש לעצמו מברך להפריש תרומה הפריש לאחרים מברך על הפרשת תרומה שאין עליו חובה להפריש מעיסתו של חבירו וי"א להפריש חלה אמנם הלה שם העוגה כן כתב בס"ה. עוד כתב וז"ל כתב רבינו משה כל האוכל תרומה מברך ברכת אותו מאכל ואח"כ מברך אשר קדשנו בקדושתו של אהרן וצונו לאכול תרומה וגם קיבל מרבותיו וגם ראה שנוהגין שמברכין אפילו בחלת ח"ל שגם קדשי הגבול נקרא עבודה כדאיתא פרק אלו דברים שנאמר עבודת מתנה את כהונתכם עכ"ל ורבינו משה כתבו בספר זרעים בסוף הלכות תרומה. גדולה היא מצות חלה וחביבה אמרו רבותינו בב"ר בזכות ג' דברים נברא העולם בזכות חלה שנאמר בראשית ברא ואין ראשית אלא חלה שנאמר ראשית עריסותיכם וכו' ואמרינן פרק במה מדליקין רבי אליעזר בן יהודה אומר בעון חלה אין ברכה במטעם ומארה משולחת בסעודתכם וזורעין זרעים ואחרים אוכלין אותן שנאמר אף אני אעשה זאת לכם והפקדתי עליכם בהלה אל תקרי בהלה אלא בחלה וכתיב וזרעתם לריק זרעכם ואם נותנין מתברכין שנאמר ראשית עריסותיכם תתנו לכהן להניח ברכה אל ביתך ובויקרא רבה אמר רבי יוחנן למה נסמכה פרשת חלה לפרשת עבודה זרה לומר לך כל המקיים מצות חלה כאילו ביטל עבודה זרה אמר רבי אלעזר כי בעד אשה זונה עד ככר לחם מי גרם שהיבעל כזונה ע"י שאכלה ככר שאינו מעושר והנה על מצוה זו נצטוו הנשים והוזהרו יותר מן האנשים כדתנן פרק במה מדליקין על ג' עבירות נשים מתות בשעת לידתן על שאין זהירות בנדה בחלה ובהדלקת הנר ומפרש טעמא בגמרא ראשית קראתי אתכם על עסקי ראשית הזהרתי אתכם ופי' רבינו משה גבי הדלקת הנר נשים מצוות על דבר זה יותר מן האנשים לפי שהן מצויות בבתיהם והן העוסקות במלאכת הבית ואעפ"כ צריך האיש להזהירן ולבדוק אותן על כך עכ"ל לפיכך יזהיר אדם בני ביתו וידרוש להם תמיד וילמדם כל הלכות המוטלות עליהם עד שיהו בקיאין בהן ובהלכותיהן ועל שם זה נקראת צדקת הגדולה הנה ר"ת חל"ה כד"ה הדלק"ה שקיימה ג' מצות אלו כראוי ובכן נתן לה הקב"ה האות לבה וארשת שפתים בל מנע ובכן תתהלל אשה תמיד בשעה שהמצות בידה ומקיימתה אותם בהלכותיה שיתן לה הרחמן בנים צדיקים ויראי השם ויודעין שמו יתברך כדלעיל בסוף הלכות נדה. תרי"ג בגימטריא זו היא מצות החלה ללמדך שכל הזהיר במצות חלה ומקיימה כראוי כאילו קיים תרי"ג מצות שבתורה. חלה *בא"ב ג"ד זכו. שבשבילה זכו ישראל ונכנסו לארץ וכן נמי בפרשת שלח בבואכם וגו' חלה תרימו תרומה ללמדך שזכו ישראל ונכנסו לארץ כדי לקיים מצות חלה :

*כ"ה בדפוס וויניציאה

מפתח לספר הרמב"ם ולפרקיו ספר ששי והוא ספר הפלאה :

הלכות שבועות

פ"א יבאר שד' מיני שבועות הן ומי ומי הם וכל אחד מהם כיצד :

פ"ב יבאר הנשבע בא' מד' שבועות או המושבע מאחרים אם הוא אחד. אם כנויי שבועה כשבועה. והמתפים בשבועה אם הנשבע חייב עד שיהיו פיו ולבו שוין בשבועה. מי שנשבע שלא יאכל ואמר על דעתכם אני נשבע ואם חזר בו תוך כדי דיבור :

פ"ג יבאר הנשבע שבועה באונס או שנאנס בשעת הקיום. אם דברים שבלב הם דברים בנדון זה. שבועת הבאי ושבועת שגגות ומה הם ואיזו היא שגגה בשבועת ביטוי שחייב עליה קרבן להבא או לשעבר :

פ"ד יבאר מי שנשבע שלא יאכל אוכל פחות מכזית. שבועה שלא אוכל היום ואכל מזון הרבה. שבועה שלא אוכל ככר זה או שלא אוכל תאנים וחזר ונשבע על תאנים וענבים : וטעם מפני מה לוקה מי שנשבע שאכל ולא אכל כיון שלא עשה מעשה :

פ"ה יבאר הנשבע על אחר שעשה כך או שלא עשה. שבועה שלא אוכל ואכל דברים שאינן ראויים לאכילה. נשבע לבטל מצוה או שהשמש גדולה מהארץ או קטנה :

פ"ו יבאר מי שנשבע וניחם על שבועתו. ואם אדם רשאי להתיר במקום שיש גדול ממנו. כיצד מתירין השבועה ואם מתירין בלילה ואפילו קרובים. אם נשאלין הנדרים בשבת לצורך השבת. ראובן שהשביע לשמעון אם יתירו לו שלא מדעתו. הנשבע על דעת רבים או מי שנשבע ובא לב"ד לקיים שבועתו. אם פותחין בנולד. ומי שנשבע על דבר ונשבע שלא יתיר השבועה. מי שנשבע שתי שבועות על דבר אחד ונשאל על הראשונה :

פ"ז יבאר מי שהשביעו התובע וכפר בממון ואם צריך עניית אמן. שכפר בממון שאם יודה לו לא יהיה חייב וכפר ונשבע. כפר ונשבע ד' או ה' פעמים או אבד ונשבע ואח"כ הודה:

פ"ח יבאר הגונב שורו של חבירו ונשבע. הנשבע על דבר שיש בו קנס וממון. כל שאינו פוטר עצמו מן התשלומין אלא בכפירה:

פ"ט יבאר שבועת העדות ועל כמה דברים העדים חייבים בשבועת התורה:

פ"י יבאר מי שאינם כשרים בעדותן ונשבעו. תבע שיעידו שחבל בו בנו ושהדליק פלוני גדישו בשבת וכפרו ונשבעו. ודין המשביע עדיו וכפרו שניהם:

פי"א יבאר שמצות עשה שישבע החייב שבועה. ואם ישבע לעשות מצוה. ג' מיני שבועות שהם מן התורה. ומי ומי הם השבועות שהם מדברי סופרים. והיאך היה שבועת הדיינין. ובאי זה לשון. ת"ח משביעין אותם מיושב. ומה בין שבועת היסת לשבועת הדיינין. אם מאיימין על הנשבע על שבועת ודאי וכיצד מאיימין:

פי"ב יבאר שצריך ליזהר מעון השבועה. והנשבע בשמים או בנביא מהנביאים. הנשבע בתורה או שנשבע בה שהם או שנטלה בידו ונשבע בה. עבד שנשבע או קטן שיודע כשיב השבועה. הנשבע לשוא במזיד שחייב נידוי. ומי ששמע בלשונו והוציא שם לבטלה:

הלכות נדרים

פ"א יבאר הנדר שנחלק לב' חלקים נדרי איסר ונדרי הקדש. מצות עשה שיקיים אדם שבועתו או נדרו. האוסר עצמו ממין ממיני מאכל ואכל מהם כל שהוא. מי שאסר עצמו מן אכילת התאנים וענבים אם מצטרפין. האומר פירות אלו עלי קרבן או שאמר פירות אלו עלי כבשר חזיר. כנויי נדרים וכינויי הכנויין אם הם כנדרים:

פ"ב יבאר מי שהדירוהו אחרים ואמר אמן. מי שנדר על דעת אחרים ואם חזר בו תוך כדי דיבור. מי שהתנה ואמר כל נדר שאדור אני חוזר בו. סתם נדרים להחמיר ופירושן להקל ולהחמיר. הנודר בחרם ואמר בלבי היה חרמו של ים. הפקר אם הוא כנדר. והאומר שדה זו מופקרת ליום א' לשבת אחת אם יכול לחזור בו. ודיני הפקר:

פ"ג יבאר ד' דברים שיש בין נדרים לשבועת ביטוי ומה הם. אין הנדרים חלים על דבר מצוה. אין הנדרים חלים אלא על דבר שיש בו ממש:

פ"ד יבאר דין נדרי אונסין שגגות והבאי. נדרי זירוזין והיתר נדרים והיתר שבועות. מי שנדר ושמע חבירו ואמר ואני. והמתפיס דברים הרבה בנדר. הנודר מאנשי העיר אם נשאל מחכם שבעיר. הנודר לצום עשרה ימים באיזה יום שירצה:

פ"ה יבאר מי שנדר שלא יהנה חבירו ממנו. מי שאסר עליו מין ממיני מאכל ונתערב במינים אחרים. האומר פירות קרבן עלי או קרבן הן לפי אם מותר בחילופיהן. האוסר פירותיו של חבירו בנדר או בשבועה אם מותר בגידוליהן:

פ"ו יבאר האומר לחבירו הנאה המביאה לידי מאכלך אסורה עלי. מה בין המודר הנאה מחבירו למודר ממנו מאכל. מי שנשבע או נדר שלא ידבר עם חבירו אם יכתוב לו:

פ"ז יבאר המודר הנאה מחבירו אם מותר להחזיר לו אבידתו. וכיצד יעשו ויהיו כס"ת ובהכ"נ ותיבה ומרחץ ביחד. אם היו שותפין בחצר שאין בו דין חלוקה. ואם נדר אחד מהם שלא יהנה בו חבירו. מי שאסר הנאה אומה מהאומות על עצמו. מי שאסר הנייתו על הכהנים והלוים אם נוטלין מתנותיהם. מי שאסר הנייתו על חבירו ואין לו מה יאכל:

פ"ח יבאר כל מתנה שאם הקדישה אינה מקודשת אם היא מתנה. דין הנודר בעבור דבר ולא נתקיים הדבר. כל הנודר או נשבע רואין הדברים שבגללן נדר. המדיר או שנשבע לחבירו שיבוא וישול כור א' חטים כו':

פ"ט יבאר שבנדרים הלך אחר לשון בני אדם ובאותו לשון וזמן. הנודר מן המבושל אם מותר בצלי שלא נתבשלה. הנודר מכל היורד לקדירה במה מותר. הנודר מן הדגים במה מותר וכן מן החלב ומן הגבינה כו'. והנודר מאנשי העיר או מעולי ירושלים במה מותר:

פ"י יבאר הנודר שאינו טועם היום או שבת או חדש או שנה. האוסר עצמו מדבר עד כ"ה אדר אם הכ"ה בכלל:

פי"א יבאר קטן וקטנה שנדרו ויודעים למי נדרו. אי זה היא עונת נדרים האמורה בכ"מ. האב מפיר נדרי בתו. ואימתי מפיר הבעל נדרי אשתו. נתן לה גט ע"מ כ"כ זמן אם יפר בימים שבינתיים. נערה מאורסה שאביה ובעלה מפירין נדריה:

פי"ב יבאר הנדרים והשבועות שהבעל מיפר. אם יש לבעל ולאב להפר נדרים שעדיין לא חלו. אם הפרת נדרים כל היום או מעת לעת:

פי"ג יבאר דין הפרה וקיום אם הוא בבל לשון. וכיצד מיפר ומקיים. אם מפירין נדרים בשבת. והאומר לאשתו כל נדרים שתדורי מכאן ועד שאבוא יהיו מופרין. אם אומרים בהפרה נדר שהופר מקצתו הופר כולו. מי שנדרה אשתו והתפיס עצמו בנדרה או אדם אחר. אלמנה או גרושה שאסרה עצמה ביין כשתנשא ונישאת. המקיים או המיפר בלבו והמקיים נדרי אשתו וניחם אם נשאל לחכם. נדרים סייג לפרישות ושאל הנודר כאילו בנה במה:

הלכות נזירות

פ"א יבאר נדרי נזירות ואם אומרים בו עד שיוציא בשפתיו. כנויי נזירות אם הם כנזירות. והמתנה על מה שכתוב בתורה. נדר בנזיר ואמר לא הייתי יודע שהנזיר אסור ביין. האומר הרי ראשי או כבדי נזיר. אם אמר הריני נזיר כשיהיה לי בן:

פ"ב יבאר דין הנודר בנזיר באונס או בשוגג. המתפיס בנזירות. ואם ספק נזירות להקל. קטן שהגיע לעונת נדרים. ואם האשה מדרת את בתה בנזיר. עכו"ם נשים ועבדים אם יש להם נזירות. אם נזירות נוהג בכל מקום:

פ"ג יבאר סתם נזירות לכמה זמן הוא. מי שאמר הריני נזיר ב' נזירות או ג' או ד'. מה בין נזיר עולם לנזיר לזמן קצוב. ואבשלום נזיר עולם היה. שמשון ושמואל נזירי עולם היו. ואם אמר הריני כשמשון סתם. האומר הריני נזיר כשער ראשי או כעפר הארץ:

פ"ד יבאר האומר הריני נזיר או מי שנדר ב' נזירות מתי יגלח. האומר הריני נזיר כשיהיה לי בן והריני נזיר כך וכך יום. האומר הריני נזיר לאחר זמן פלוני או יום אחד לפני מיתתו. נזיר שהשלים ימי נזירותו ולא גלח תגלחת טהרה. מי שנדר בנזיר וחשב שאינו נדר ונהג בו היתר שתה ואח"כ שאל לחכם:

פ"ה יבאר ג' מינין שאסורים לנזיר. ואם נתערבו עם היתר. ודין אם יעמוד במושב שותי יין. נזיר שגלח שער אחד או תלשה בידו. ואם העביר על ראשו סם. נזיר שנטמא למת או נכנס לבית ושהה שם עד שמת המת:

פ"ו יבאר נזיר ששתה יין או גלח שער ראשו באונס או ברצון. נזיר שנטמא בשוגג או שהיה אנוס. מי שנדר בנזיר והוא טמא מת או בבית הקברות. תגלחת טומאה מן המת כיצד:

פ"ז יבאר שיש טומאה שאין הנזיר מגלח עליהם ומי הם. נזיר שנצטרע ואם יטמא למת שאין לו קוברים. נזיר שנצטרע ונרפא בימי נזרו אם יתגלח. וטעם למה ידחה לא תעשה ועשה:

פ"ח יבאר תגלחת טהרה כיצד. ונזיר ממורט אם צריך להעביר תער. כל מקום שאמרו תגלחת פסולה מה דינו. היה הוא ואביו נזירים. והאומר הריני נזיר ושמע חבירו ואמר ואני או עלי לגלח נזיר:

פ"ט יבאר המפריש מעות לקרבנות נזירותו. שני נזירים שנטמא אחד מהם ואינו ידוע מי הוא. וכיצד יולד להם ספק זה בטומאה. מת שהיה מושכב לרחוב הדרך ועבר הנזיר עליו:

פ"י יבאר אם תגלחת אחר עולה לנזרו ולצרעתו. תגלחת הצרעת בזמן שהוא ספק מצורע אם דוחה את הנזירות. נזיר מצורע שנטמא מספק:

הלכות ערכין וחרמין

פ"א יבאר שהערכים הם נדר מכלל נדרי הקדש. ודין ערכים הקצובין בתורה. וטומטום או אנדרוגינוס אם מעריכין. עכו"ם או עבד אם מעריכין. והדמים אם הם כערכים. כהנים ולוים אם מעריכין ונערכין. וקטן שהגיע לעונת נדרים. האומר ערכי עלי ומת עד שלא יעמוד בדין:

פ"ב יבאר האומר ערך אברי עלי או דמי אברי עלי. האומר משקלי עלי או קומתי עלי כסף או זהב. האומר מטבע כסף עלי. ושאלו הדמים יהיו לבדק הבית. לשכת חפיים ולשכת הכלים:

פ"ג יבאר המעריך פחות מבן כ' ולא עמד בדין עד שהיה בן עשרים. ודין מי שאין ידו משגת כמה יתן. עשיר שהעריך והעני או איפכא. והמפריש הערך אם דנין אותו בהשג יד. ודין חייבי ערכין ודמין אם ממשכנין אותם. המקדיש כל נכסיו מה מחזירין לו:

פ"ד יבאר שדה אחוזה או מקנה שהקדישו. חשבון ערכי שדות כיצד. והמקדיש שדהו בשנת היובל. אין מודדין אלא מקומות הראויין לזריעה. המקדיש שדה שאינה ראויה לזריעה. והמקדיש שדה ולא נפדית ביובל. שדה ששמין אותם להקדש כמה ימים מכריזין עליה. הלוקח שדה מאביו או מאחר מורישיו והקדישה:

פ"ה יבאר שמצוה לפדות שדה אחוזה. המקדיש ביתו או בהמה טהורה או טמאה. המקדיש בהמה תמימה למזבח ונפל בו מום ונפסלה. האומר ערכי עלי למזבח או המקדיש שדה אחוזה למזבח:

פ"ו יבאר הקדש או חרם לבדק הבית או לשמים. מה בין חרמי כהנים לחרמי שמים. אם אדם מקדיש דבר שאינו שלו. והמקדיש עולה לבדק הבית אם ישתמש עד שתפדה. המקדיש את עצמו והמקדיש דבר שאינו ברשותו. האומר לא אפטר מן העולם עד שאהיה נזיר. והקדש טעות אם הוא הקדש:

פ"ז יבאר במה פודין את הקדשות. והמוסיף חומש. ואם הוא מעכב. בקדשי בדק הבית אם עושין תמורה. ויד הקדש על העליונה. המקדיש כל נכסיו והיתה עליו כתובת אשה. המקדיש כל נכסיו ואח"כ גירש את אשתו. ואם יצא עליו קול שהפקיר כל נכסיו:

פ"ח יבאר שבט"ו באדר בית דין מחפשין ובודקין צרכי הצבור. הבעלים קודמין בפדיון הקדשים מכל אדם. אם מעריכין ומחרימין ומקדישין בזמן הזה. הקדיש או החרים בהמה או עבד או מטלטלין מהם בזמן הזה. המבזבז אל יבזבז יותר מחומש:

ספר שביעי הוא ספר זרעים:
הלכות כלאים

פ"א יבאר כמה מינים יזרע ויהיה כלאים. והזורע בעציץ שאינו נקוב. אם אסור לזרוע כלאים לנכרי או לקיימם הישראל בשדהו. אם נוהג כלאים בחוצה לארץ או בזרעים שאינן ראוים למאכל אדם. ואם מותר לזרוע זרעים וכלאי אילן כאחת. כלאי אילנות. ושהזרעונין נחלקין לג' חלקים:

פ"ב יבאר זרע שנתערב בו זרע אחר. הזורע שדהו מן המינין ונשאלה דאם בו כלאים. הטומן אגודת לפת וצנון וכיוצא בה תחת גפן וכו'. שדה שהיתה זרועה וקלח הזרע ונשארו העיקרין בארץ אם יזרע בה מין אחר. בא' באדר משמיעין על הכלאים ובט"ו בו יוצאין השלוחין:

פ"ג יבאר שיש מינין בזורעים אחד נראה כשנים או איפכא וכן באילן. אין הולכים בכלאים אלא אחר מראית העין. כמה מרחיקין בין שני זרעים שהם כלאים. היתה שדהו זרועה ירק ובקש לזרוע ירק אחר שבה. היתה שדהו זרועה חטים ורצה לזרוע בתוכה ירק. היתה שדהו זרועה חטין אם מותר לחבירו לזרוע בצדו שעורים. והפסק בין שני המינין בור או ניר או גפה או דרך. היתה שדהו חטים ושל חבירו שעורים:

שעורים אם מותר לזרוע תלם פשתן בצד המין שלו. ודין אם היתה שדהו ושדה חבירו זרועה תבואה אם יזרע ביניהם חרדל:

פ"ד יבאר אם מותר לזרוע ב' שורות של קשואים זו בצד זו וב' ממין אחר ותלם באמצע. התלם או אמת המים שהן עמוקים טפח כמה מינין זורע בה. רצה לעשות שדהו משר או קרחת מכל מין ומה בין קרחת למשר. מיני ירקות שדרך לזרוע מהם מעט מעט. ערוגות ששה על ששה. הרוצה למלאות גינתו עם מיני ירקות ולא ירחיק ביניהם:

פ"ה יבאר הזורע ב' מיני תבואה או ירקות עם זרע הכרם. בכמה מינין חייב מן התורה בכלאי הכרם. ואם נוהג בחוצה לארץ. המסכך גפנו על גבי תבואות של חבירו. והרואה כלאים בכרם חבירו. הרוח שעקרה פארת הגפן ושלחה אותה על התבואה. מאימתי תבואה או ירק מתקדשין. והמקיים דבר שכמוהו מקיימין העם באותו מקום. איזהו נקרא ירק. והרואה ירק בכרם ואמר כשאגיע לו אלקטנו. ואם אסור להעביר עציץ נקוב בתוך הכרם:

פ"ו יבאר הזורע ירק או תבואה בכרם או המקיימו. ודין כמה גפנים יקדש. מי שהיה שדהו ירק או תבואה ונמלך ליטע בה גפנים או איפכא. המבריך את הגפן בארץ והזורע תחת מותר האפיפירות. המותח זמורה מאילן לאילן:

פ"ז יבאר הזורע בצד הכרם או בצד הגפן יחידית. שתים כנגד שתים ואחת יוצאה זנב. כרם החרב באמצעו ונשאר שלש מכל סביביו. ודין מחול הכרם מחיצה הראויה להפסיק בין כרם לירק. הגר קטנה שנפרצה במילואה לגדולה. שומרת או בית שבכרם אם זורעין בתוכו ירק:

פ"ח יבאר איזהו ערים ופסקי ערים וכמה מרחיקין מהם. גפן שעלה מן הארץ מעט ונעקר והזר ונמשך כיצד מודדין. זרע ירק או תבואה וצמחה ואח"כ סיכך עליה הגפן. מדות כלאים אם שוחקות אם מצומצמות וכלאי בהמה ובגדים. סוריא וחוצה לארץ לענין כלאים:

פ"ט יבאר המרכיב זכר על בהמה שאינו מינו. וסימני פרדות שמותר לזווגן. הילודין מן הכלאים אם מותרין בהנאה או להרכבה. העושה מלאכה בשני מיני בהמה או חיה. היושב בעגלה שמושכין אותה כלאים. בהמת פסולי המוקדשין:

פ"י יבאר כלאי בגדים שאינו אלא בצמר ופשתים בלבד. צמר רחל בת עז אם יש בה משום כלאים. קשר גדול של צמר בגדול של פשתן. הכלאים אם יש לו שיעור והקנבוס והפשתן שטרפן זה בזה. כלאי בגדים אם יכול לעשותן ולמוכרם או לישב עליהן. מנעל שהוא כלאים ותופרי כסות אם תופרן כדרכן. אין איסור כלאים אלא בגדים שהם דרך חימום. בגד צמר שחיברו עם בגד פשתן בתכיפה אחת. הלוקח כלי צמר מן העכו"ם והרואה כלאים של תורה על חבירו בשוק. ודין המלביש את חבירו כלאים. וכהן שלבש בגדי כהונה שלא בשעת עבודה:

הלכות מתנות עניים

פ"א יבאר שמצוה להניח פאה לעניים בסוף השדה או באילן. ודין אם עבר וקצר כל השדה ואסף כל פירות האילן. המעמר ושכח אלומה בשדה. ואם שכח מקצת קמה. מתנות עניים אלו אם יש בהן טובת הנאה לבעלים. ודין גר האמור במתנות עניים. ומאימתי מותרין כל אדם בלקט שכחה ועוללות. מתנות עניים אלו אם נוהגות בחוצה לארץ. וכמה שיעור הפאה:

פ"ב יבאר כל הדברים שחייבין בפאה וכמה שיעור הקרקע שיהיה חייב בפאה. ודין שהניח הפאה בקמה. והקוצר שדהו קודם שהוגמר או המקדיש והוא קמה. נכרי שקצר שדהו ואח"כ נתגייר. ואם שוכרים פועלים נכרים לקצור. באיזה מקום מן השדה מניחים הפאה. ואם הפועלים מוזהרים להניחם. פיאת דברים הנקצרים אם קוצרים אותם העניים ואם מחלקים אותה או בוזזין אותה. ודין בכמה עתות ביום מחלקין הפאה. והעני שנטל מקצת הפאה וזרקה על השאר:

פ"ג יבאר אם מניחין פאה משדה אחת לחברתה. ההפסק שעושה השדה כשתי שדות והזורע בין האילנות. הזורע שדהו מין אחד בשתי גרנות או ב' מינין בגורן א'. האחין שחלקו או השותפין שקצרו חצי השדה ואח"כ חלקו. המוכר מקומות מקומות משדהו. ושנים שחלקו אילן. שדה חרובין וזיתים. והבוצר מקצת כרם להקל מעל הגפן:

פ"ד יבאר איזהו לקט והרוח שפיזר עומרין ועירבן עם הלקט. והמרבין שדהו קודם שילקטו עניים. זרעים הנמצאים בחורי הנמלים ושבולת של לקט שנתערבה בגדיש. ודין אם ישכור הפועל על מנת שילקט בנו אחריו. מי שאינו מניח לעניים ללקט או המרבין אחרי בשדהו. המפקיר את הלקט עם נפילת רובו. ואי זהו פרט ואי זהו עוללות ואיזהו כתף ואיזהו נטף. כרם שכולו עוללות. ומאימתי העניים זוכין ליקח פרט העוללות. ודין המקדיש כרמו עד שלא נודעו העוללות. עכו"ם שמכר כרמו לישראל לבצור. מי שהיו לו חמשה גפנים ובוצרם לתוך ביתו:

פ"ה יבאר העומר ששכחוהו בעלים ולא פועלים או איפכא. ודין עשה עמריו לתוך שדה חבירו ושכח שם עומר. הנוטל עומר ראשון ושלישי ושכח הרביעי או שדה שעומריה מעורבבין ושכח. ודין הקוצר בלילה או הסומא או הבוצר שקצרו אגודות קטנות. שנים שהתחילו לקצור מאמצע השורה זה פניו לצפון וזה לדרום ושכחו לפניהם ולאחריהם. המפנה אלומות ממקום למקום ושכח. שתי כריכות או שני צבורין המובדלות זו מזו אם הוא שכחה. היו כל העומרים קב קב ואחד מד' קבין ושכחה. שכחת אילן בין האילנות מסויים או בלתי מסויים. היה כל שדהו זית נטופה. זית העומד באמצע השורות לבדו. אי זהו שכחה בערים. והמפקיר כרמו והשכים זכה בו:

פ"ו יבאר מעשר עני וסדר תרומות ומעשרות. שנת השמיטה שפטורה מכל המעשרות. בעל השדה שעברו עליו עניים והיה לו מעשר שני כמה נותן לכל אחד. היה לו מעשר בגורן ורוצה ליתנו לעני קרובו או מיודעו. שני עניים שקבלו שדה באריסות אם יקחו מעשר עני. המקבל שדה לקצור אם מותר בלקט שכחה ופאה ומעשר עני. המוכר שדהו קרקע והעני ואם פורעין ממעשר שני מלוה:

פ"ז יבאר שמצות עשה ליתן לעני צדקה כפי מה שראוי לעני. ודין לעולם לא ימנע אדם עצמו משלישית השקל. ואם בודקין אחר העני. אם מפרנסין ומכסין עניי עכו"ם עם עניי ישראל. עני המחזיר על הפתחים והעובר ממקום למקום. עני שאינו רוצה ליקח צדקה ומי שאינו רוצה ליתן. אם פוסקין צדקה על יתומים. ומגבי צדקה אם לוקחין מהנשים. עניי ביתו קודמין לעירו. והאומר הנו מאתים זוז לב"פ:

פ"ח יבאר הצדקה שהיא בכלל הנדרים והמתפיס בצדקה. הנודר צדקה ולא ידע כמה נדר ואם מותר לשנות הנדבה. אם מקבלין צדקה מן העכו"ם בפרהסיא. ועכו"ם שנדר לבדק הבית. אין לך מצוה רבה כפדיון שבויים ושקודם לכל דבר. אם פודין השבויים ביותר משוויין. ואם מבריחין אותם. עבד שנשבה וישראל שבוי שהמיר למצוה אחת. יתום ויתומה שבאו להשיאם מי קודם למי. האשה שקודמת לאיש לכל דבר ובאנשים מי קודם למי:

פ"ט יבאר שבכל עיר שיש בה ישראל מעמידין גבאי צדקה. ודין בתענית מחלקים מעות לעניים. הקופה בכמה נגבית ובכמה מתחלקת. ודין גבאי צדקה אם רשאין לפרוט זה מזה. ואם מצא הגבאי מעות בשוק. אם מחשבין בצדקה עם גבאי צדקה. מי שישב במדינה ל' יום כופין אותו ליתן צדקה. מי שהיה בידו מעות ושרי עליו חוב. מי מקבל מן הקופה ומן התמחוי. מי שהיה הולך ממקום למקום ותמו לו המעות. מי שהיו לו בתים שדות וכרמים אם מחייבין אותו למכור:

פ"י יבאר שחייבין אנו להזהר במצות צדקה יותר מכל המצות. ודין המעלים עיניו מן הצדקה או הנותנה בסבר פנים רעות. ודין ח' מעלות יש בצדקה זו למעלה מזו. ושידחק האדם עצמו ואל יצטרך לבריות. מי שאינו צריך ליטול ומרמה את העם:

הלכות תרומות

פ"א יבאר התרומות והמעשרות היכן נוהגים. אי זו היא ארץ ישראל וסוריא וחוצה לארץ. עכו"ם שקנה קרקע בארץ ישראל ופירות העכו"ם שגדלו בקרקע שקנה מארץ ישראל. הקונה שדה בסוריא או הקונה קרקע מן העכו"ם בסוריא. ישראל שהיה לו קרקע והוריד לה אריס ועלה לו פירות. ישראל ועכו"ם שלקחו שדה בשותפות. ופירות ארץ ישראל שיצאו חוצה לארץ או איפכא. ודין אילן שנוטה לארץ ועומד בחוצה לארץ ופירות חוצה לארץ שנכנסו לארץ. תרומה בזמן הזה אם היא מן התורה:

פ"ב יבאר הדברים שהם חייבים בתרומה. לקט ושכחה ופאה אם חייבים בתרומה וכל הפטורים ממנה ומן המעשר. ודין אם מוציאין תרומה מהארץ לחוצה לארץ או איפכא:

פ"ג יבאר שיעור תרומה גדולה מן התורה ומדרבנן. שתרומה שאין הכהנים מקפידין עליה. המתכוין לתרום אחד מעשרה ועלה בידו אחד מששים. המפריש מקצת התרומה או מקצת מכרי זה ומקצת מכרי אחר. תרומת מעשר ומי מפריש אותו ואם מפרישין אותה מאומד. ישראל שהפריש מעשר ראשון כשהוא בשבולין או בן לוי שלקח מעשר בשבולים. אם תורמים שלא מן המוקף. ודין אם תורם ממין אחד על הכל. אם הפריש תרומת מעשר תחילה. הרוצה להפריש תרומה גדולה ותרומת מעשר כאחד:

פ"ד יבאר אם עושה אדם שליח להתרום ומי הוא הראוי להתרום. והתורם שלא ברשות. האומר לשלוחו צא ותרום ואינו יודע אם תרם אם לאו. פירות השותפין אם חייבים בתרומה ואם צריך ליטול רשות זה מזה. ודין אריס שתרם ובא בעל הבית ועכב. והפועלים אם יש להם רשות לתרום. העכו"ם שהפריש תרומה משלו. והמתכוין לומר תרומה ואמר מעשר. המפריש תרומה על תנאי. והתורם את הגורן מה צריך שיכוין בלבו:

פ"ה יבאר מאי זה תורם מן המתקיים או מן היפה. אם תורם ממין על שאינו מינו. ומאימתי תורמין את הגורן. מאימתי תורמין את הגת ואת הזיתים. אם תורמין מן הטהור על הטמא. ודין אם תורמין מן המחובר על התלוש או איפכא. אם תורמין מן הלח על היבש ומן החדש על הישן. אם תורמין מפירות הארץ על של חוצה לה או איפכא. המפריש תרומה ממע"ר שלא ניטלה תרומתו על פירות אחרות. עציץ נקוב והתורם מן הדמאי והדברים שתורמין זה על זה. תרם חבית של יין ונמצאת מגולה. בשלשה פרקים בשנה צריך לבדוק את היין שהניחו לתרום עליו:

פ"ו יבאר מי הם הראויים לאכול תרומה ותרומת מעשר והראוי להאכיל ולפסול:

פ"ז יבאר אם הטמאין אוכלים בתרומה עד שיעריב שמשן. ודין רוכבי גמלים ומשמשת שלא נתהפכה. ותרומת חוצה לארץ אם היא אסורה באכילה. כהן ערל או משוך ונשיהן ועבדיהן. ואנדרוגינוס שנבעל. פצוע דכא וכרות שפכה וחרש שוטה וקטן שקנו להם עבדים. בת ישראל שנישאת לכהן והכניסה לו עבדים. ואין המאמר קונה ביבמה קנין גמור:

פ"ח יבאר שהעובר והיבם והאירוסין והחרש ובן ט' שנים ויום אחד פוסלין ולא מאכילין. מי שנישאת לכהן שוטה או שנאנס ופיתה אותה. אשת איש שבאו עליה עדי קינוי ועדי סתירה ואשת כהן שאמרה טמאה אני:

פ"ט יבאר האשה שעשתה שליח לקבל גיטה אם אוכלת בתרומה. עיר שהקיפוה כרכום וספינה המטרפת בים. מי שהניחה בעלה גוסס במדינה אחרת ואם אחד אומר מת ואחד אומר לא מת. מי שנגמר דינו בבית דין. המשחרר את עבדו. וישראל שמכר בהמה מכהן אם מאכילה תרומה. כהן שמכר פרתו לישראל ולקח הדמים ולא משך:

פ"י יבאר זר שאכל תרומה בשגגה וכמה יאכל ויהיה חייב. אם אכל וחזר ואכל אם מצטרף. ותרומה ותרומת מעשר אם מצטרפין. האוכל תרומה חמץ בפסח בשוגג או במזיד טהורה או טמאה. המאכיל לפועלים או לאורחים או לבניו הקטנים והמשלם את הקרן ולא את החומש. האשה שהיתה אוכלת תרומה ואמרו לה מת בעלך. שתי קופות אחת של תרומה ואחת של חולין ונפלה תרומה לאחת מהן. האוכל חומש בשגגה ובת ישראל שאכלה תרומה ואח"כ נישאת לכהן. ודין האוכל תרומה או ממה משלם. ואם גזל תרומה או הגונב תרומה או גזלה ולא אכלה:

פי"א יבאר שהתרומה נתנה לאכילה ולשתייה ולסיכה. מהו שמן שריפה. ואם מסנין הפירות מברייתן בתרומה. אם מבשלין יין של תרומה. והאוכל כזית תרומה אפילו פירות אם צריך נטילה. ודין קטן פחות משמנה אם חשוב ערל. כהנת שחפפה לאשה בתלתן של תרומה אם חופפת הישראלית אחריה. ודין עוקצי תאנים של תרומה וגרעיני אתרוג או זיתים והסובין וכיוצא אם מותר לזרים. אם מדליקין שמן שריפה

צריפה בבתי כנסיות או הכהן בביתו. גידולי תרומה או גידולי גידולין והזורע תרומה :

פי"ב יבאר שאסור לטמא תרומה ולהביאה לידי טומאה, תרומה שנטמאת בספק וחבית שנשברה בגת העליונה והתחתונה טמאה. ודין כרשינין ותלתן של תרומה אם מותר לעשות מעשיהן בטומאה. ודין אם עושין לעם הארץ תרומת זיתיו בטהרה. וישראל שעושה פירותיו בטומאה. זיתים וענבים שנטמאו או פת או שמן של תרומה. תרומה שנתגלה ואם יטול הכהן תרומה ומתנות עד שיפרישום הבעלים. כהן שנתנו לו תרומה ומצא שם דברים אחרים. אם יסייע הכהן לישראל בבית הגרנות. ועשרה אין חולקים להם תרומה בגרנות :

פי"ג יבאר שהתרומה עולה באחד ומאה. ואם הוא מין בשאינו מינו בנותן טעם. ודין סאה תרומה שנפלה למאה והגביה סאה מהכל ונפלה למקום אחר. סאה תרומה שנפלה למאה הגביה ונפלה אחרת כו'. לוג יין של תרומה צלול שנפל למאה לוגין עכורין. ב' קופות אחת של תרומה ואחת של חולין ואין ידוע איזו היא. ב' סאין אחת חולין ואחת תרומה ונפלו אלו לתוך אלו. היו לפניו ב' כריים וסאה אחת ואמר הרי זו תרומה על אחד מן הכריים :

פי"ד יבאר ג' תאנים שחורות וג' לבנות ונפלה לתוכן תאנה תרומה. ודין עיגולי דבילה גדולים וקטנים שנפל עיגול דבילה לתוכן ואין ידוע אם היה גדול או קטן. סאה של חטין שנפלה על פי מגורה של חטים וכל ספק תרומה. סאה תרומה טמאה או טהורה שנפלה לפחות ממאה חולין. שתי קופות שנפלה סאה תרומה לאחת מהן ואח"כ נפלה אחרת ולא נודע לאיזו נפלה :

פט"ו יבאר שחבית סתומה מדמעת בכל שהוא. בילה שנתבלה בתבלין של תרומה או שאור של תרומה שנפל לתוך העיסה. מין בשאינו מינו בתרומה אם הוא בנותן טעם. הכובש ירק של חולין עם ירק של תרומה או איזה דבר אחר. הרודה פת חמה ונתנה על פי חבית יין תרומה. ב' כוסות של יין אחד תרומה ואחד חולין מוזגין במים שנתערבו. שמן של תרומה שנפל על גבי פירות או על גבי דבר אחר. הדברים שנקראו תרומה. והאוכל תרומה מה הוא מברך :

הלכות מעשר ראשון

פ"א יבאר מה נקרא מעשר ראשון ואם מותר לאוכלו ישראל ואם יש בו קדושה. ודין אם הכהנים יאכלו פירותיהן בטבלן. ואם מוציאין המעשר מכהן לכהן. האוכל פירותיו טבלין או בן לוי האוכל מעשרו בטבלו. אם מותר להיות אוכל והולך ואח"כ יפריש. ואם מעשרין ממקום זה על אחר. ודין הדברים שהתרומה והמעשר שוין בהם. האומר לחבירו הריני מעשר על ידך. והדברים שפטורים מהמעשר. ודין אין מעשרין אלא מן המוכחר. ואם מעשרין באומד. ודין המפרים מקצה מעשר אם הוא מעשר :

פ"ב יבאר שאינו חייב להפריש מן התורה אלא הגומר פירותיו לאוכלן לעצמו. ודין פירות שאינן ראויות לאכילה בקוטן או הראויות. ודין איזה הוא עונת המעשרות. אם ימכור אדם פירותיו בעונת מעשרות למי שאינו נאמן עליהם :

פ"ג יבאר המקדיש פירותיו כשהן מחוברין. פירות שהגיעו לעונת מעשר ונתלשו ועדיין לא נגמרה מלאכתן. ודין שאחד מששה דברים קובע הפירות למעשרות. ואיזהו גמר מלאכתן של פירות. ודין מעשר ראשון שהקדימו בשבולין אם אוכל עראי וכיצד היא אכילת עראי. המוצא קציעות בדרך או גרוגרות וכיוצא בזה אם חייב לעשר. המקדים פירות תלושין ופדאם קודם שתגמר מלאכתן :

פ"ד יבאר שאין הטבל נקבע למעשרות מן התורה עד שיכנס לבית. ודין בית שיש בו ד' [אמות] אם קובע. ואיזו היא חצר הקובעת. המביא תאנים לאוכלן בחצר השמורה והכניסן לביתו. אם אויר החצר קובע למעשר וגפן הנטועה בחצר :

פ"ה יבאר הלוקח פירות תלושין מאימתי נקבעו למעשר. המחליף עם חבירו זה לאכול וזה לאכול ומהו חליפין. אם המתנה קובעת למעשר מרובה או מועטת. השוכר את הפועלים לעשות עמו בפירות. ודין המוציא פועלים לעשות לו מלאכה בשדה ואין להם עליו מזונות. המטבל או הטומן פירות באדמה או המוזג יין במים אם קבע. התורם תרומה שצריך לתרום אחריה שנייה. ותאנה שהיתה לו מיוחדת לאכול :

פ"ו יבאר שכל שאסור לזרים לאוכלו בתרומה אסור בטבל. ודין אם מותר ליהנות מהטבל. והמוכר פירות לחבירו וזכר שהם טבל. ודין הלוקח טבל בשני מקומות. והמקבל שדה מישראל או מן נכרי. ודין ב' שקבלו שדה באריסות או ירשו או נשתתפו. ודין כהן ולוי שלקחו או מכרו פירות תלושין או אם קבלו שדה מישראל. ודין המקבל זיתים להוציא מהן שמן. או כהן שמכר שדה לישראל על מנת שהמעשר שלו. ישראל שירש טבל ממורה והנותן שדהו בקבלה לנכרי :

פ"ז יבאר אם אומרים בשל תורה הוברר הדבר. הקובע מעשרותיו בפי החבית או בשולים. המניח פירות להיות מפריש עליהן מעשרות. המלוה מעות לכהן או ללוי להיות מפריש עליהם מחלקו. ישראל שאמר ללוי כור מעשר יש לך בידי אם הוא שלו בלתי משיכה. מי שהיו לפניו ב' כלכלות של טבל שנפל תרומתן :

פ"ח יבאר הפירות שנקראו חולין מתוקנין אם נתערבו בטבל מה דינם. מי שהיו לו י' שורות של כדי יין וקבע כד אחד משורה החיצונה למעשר ואינו יודע אי זו שורה ראשונה היא :

פ"ט יבאר שפירות ע"ה הם ספק ואין לומר מעושרין הם. כמה מעשרות מפרישין מן הדמאי. ואם מברכין עליו. וכיצד מעשרין אותו. הלוקח ככר מן הנחתום. והמזמין את חבירו שיאכל אצלו. אם אדם מתנה על דבר שאינו ברשותו על הודאי. הנחתומין אם חייבים להפריש מעשר שני משל דמאי. שנים שבצרו כרמיהן בתוך גת אחת והאחד אינו נאמן :

פ"י יבאר מה צריך לקבל עליו כדי שיהיה נאמן על המעשרות. ודין תלמיד חכם שמת והניח פירות או בת חבר או אשתו שנישאת לעם הארץ. אם ישמש חבר במשתה עם הארץ ובסעודתו. בן חבר שמיסב עם ע"ה. ודין ע"ה שנתן מנה לחבר לקנות לו אגודת ירק. אם מותר להאכיל את העניים דמאי. וגבאי צדקה אם גובין מהם. רופא חבר שמאכיל לחולה ע"ה אם נותן לתוך פיו :

פי"א יבאר שאסור למכור דמאי לע"ה ולשלוח לו דמאי. המשפיעין במדה גסה אם מותרין למכור דמאי. חבר ועם הארץ שירשו את אביהם עם הארץ. מי שהיה נושא ירק וככר עליו ורוצה להשליך ממנו לארץ. המוצא פירות בדרך. והנותן לפונדקית לבשל ולאפות לו. המפקיד פירותיו אצל עם הארץ או אצל נכרי :

פי"ב יבאר הלוקח פירות ממי שאינו נאמן לעשרן ונכנס שבת שאינו יכול לעשר. הנשבע על חבירו שיאכל עמו בשבת והוא אינו נאמן עליו. מי שאינו נאמן שראינוהו שהפריש תרומת מעשר מפירותיו. האומר למי שאינו נאמן קח לי ממי שהוא מעשר. הנכנס לעיר ושאל מי כאן מעשר ואמר אחד אני. המוכר פירות בסוריא ואמר משל ארץ ישראל הם. עניים שאמרו פירות אלו לקט שכחה ופאה הם אם הם נאמנים. החשוד ודאי שהעיד אחרים והמוכר פירות ואחר כך אמר פירות שמכרתי לך טבל הם :

פי"ג יבאר שפירות שחזקתן מן ההפקר פטורין מן הדמאי. כשגזרו על הדמאי לא גזרו אלא על פירות הארץ שהוחזקו בה עולי בבל. ודין התמרים שהביאו פירות לצור. והלוקח מתגר נכרי ואיזהו תגר. אם גזרו על פירות חוצה לארץ שנכנסו בה. דברים שלא גזרו עליהם כשגזרו על הדמאי. כל העיר מוכרין ודאי ואחד מוכר דמאי כיצד יתקן :

פי"ד יבאר הלוקח מן הסיטון וחזר ולקח ממנו פעם שנייה. הלוקח מן הפלטר או מן המנפול. וס' מנפולין שלקחו מד' נחתומין. ודין הלוקח מן העני. ופועלים שהיו אוכלין והותירו פרוסות :

הלכות מעשר שני

פ"א יבאר שבכל שנה מעשר שני ובשלישית וששית מעשר עני. מתי הוא ר"ה לתבואה וקטניות ור"ה למעשר אילנות. התרובין שהנצו פירותיהן והדבר שבשעת לקיטתו עישורו. האביונות של צלף והאורז והדוחן שהשרישו קודם ר"ה. הבצלים הסריסים שמנע מהם מים שלשים יום. ושל המצרי שהביא שליש לפני ר"ה. ודין זרעו לזרע והשב עליו לירק או איפכא. ודין פירות שנה שנייה שנתערבו בפירות שנה שלישית. הדברים ששוה עם מעשר ראשון. ופירות שתולש מהן מעשר קודם שיקבעו :

פ"ב יבאר מעשר שני שנאכל לבעלים. ואם נוהג בכל זמן. ואם פודין אותו בזמן הזה ודין אם פודין אותו שם בזמן הזה. והאוכל כזית ממנו חוץ לירושלים. מעשר שני שנכנס לירושלים אם מותר להוציאו. פירות שנגמרה מלאכתן ועברו בתוך ירושלים ויצאו. פירות מעשר שני שנטמאו בירושלים ופדאן. אילן שעומד לפנים מן החומה וגופו נוטה חוץ לחומה :

פ"ג יבאר האוכל מעשר שני בטומאה לוקה. והאוכל מעשר שני באנינות ואי זהו אונן. אם נותנין פירות מעשר שני לעם הארץ. אם מותר לאכול מעשר שני דמאי. מעשר שני אסור לאבד אפילו מיעוטו. וכמה הוא מיעוטו. במעשר אוכל דבר שדרכו לאכול ושותה דבר הראוי לשתות. שמרים של מעשר שני שנתן עליהם מים ויין של מעשר שנפלה לתוכו דבש. ודין מעשר שני אם ניתן לרפואה ואם מקדשין בו האשה וכיוצא בזה. המקדיש מעשר שני שלו לבדק הבית :

פ"ד יבאר הרוצה לפדות מעשר שני איך פודה אותם או המחלל פירות בפירות. הפודה מאי מברך. ואם מחללין מעות מעשר על מעות אחרות. באי זה כסף פודין מעשר שני. המניח מעות להיות מחלל עליהם מעשר שני. מי שעומד בסוריא ויש לו מעות בבבל. האומר מעשר שני יהיה מחולל על סלע שתעלה בידי מכיס זה. הפודה מעשר שני קודם שיפרישנו ושפודין אותו בשוויו :

פ"ה יבאר שהפודה מעשרו לעצמו מוסיף חומש ואם האשה חייבת בו. מעשר שאין בחומשו שוה פרוטה. והפודה מעשר ביותר על דמיו. סלע בסלע בעה"ב קודם. ואם מותר להערים בפדיון מעשרו. אשה שהכניסה לבעלה מעשר שני. והפודה מעשר שני לעצמו ולא נתן את החומש. מעות מעשר שני אם צורפים בדינרי זהב. ואם יחלל כסף מעשר עם פירות מעשר על הכסף :

פ"ו יבאר מעות חולין ומעות מעשר שנתפזרו ולקט מכאן ומכאן. סלע של מעשר שני ושל חולין שנתערבו. והאומר לבנו מעשר בזוית זו ומצא בזוית אחרת. מי שנשתתק או מי שאמרו לו בחלום מעשר שני של אביך במקום פלוני. האומר לבניו אל תגעו בזוית פלונית או שמן מעות בפניהם ואמר של פלוני הם. המוצא כלי וכתוב עליו מ' או ד' או ט' או ת' או ק'. ומעות הנמצאות בירושלים. ודין תיבה שנשתמש בה חולין ומעשר שני ומעשר של ודאי ושל דמאי שנתערבו. הזורע מעשר שני אחר שנכנס לירושלים :

פ"ז יבאר הומר הלקוח מכסף מעשר כפירות עצמם. אין לוקח בכסף מעשר אלא מאכל אדם. אין לוקחין תרומות בכסף מעשר וכיוצא בזה. הלוקח פירות או בהמה חוץ לירושלים בכסף מעשר. ואם לקח בהמה לשלמים ונפל בה מום. האוכל מעשר שני בתורת חולין :

פ"ח יבאר הלוקח בהמה לשלמים ממי שאינו תגר. והלוקח כדי יין סתומות במקום שדרכה להמכר בכך. מי שהיה לו יין של מעשר שני והשאיל קנקניו לאותו מעשר. לבי שלקחו בכסף מעשר ומת. והמניח דינר מעשר להיות אוכל כנגדו עד שיצא לחולין. הלוקח פירות של מעשר ומשך הפירות ולא נתן הסלע עד שהוקרו. מי שהיו לו פירות חולין בירושלים ומעות מעשר חוץ ממנה. אם מותר לחלל מעשר שני על פירות ע"ה או על מעותיו. שמאין שהיו אוכלין או שותין כאחד בירושלים :

פ"ט יבאר שנטע רבעי הוא קדש והיכן דינו להאכל ואם פודין אותו במחובר. אם משנין אותו מבריותו ואם מפרישין ממנו תרומה ומעשרות. כמה מהלך מעלין ענבי כרם רבעי. וכיצד פודין אותו. מי שהיה לו נטע רבעי בשנת השמיטה או בשני הערלה. אימתי הוא ר"ה לערלה ולרבעי ומאימתי מונין להם. העלין והלולבין והגפנים אם מותרין בערלה וברבעי :

פ"י יבאר שכל שהוא חייב בערלה יש לו רבעי וכו'. הנוטע אילן מאכל לסייג או נטעו לסייג וחשב עליו למאכל. הנוטע לרבים בתוך שדהו והנוטע בר"ה. ונכרי או גזלן שנטעו. הנוטע למצוה או הקדישו ואח"כ נטעו או איפכא. נכרי שהרכיב אילן מאכל על גבי אילן סרק. ואחד הנוטע נדעיצה או חסך ייחור מן האילן ממקומו וכו'. ילדה פחותה מטפח. ודין נוטעין ייחור של ערלה ולא אגוז ערלה. ודין עבר ונטע אגוז של ערלה :

יבאר

פי"א יבאר מהו וידוי מעשר ובאי זו שנה מתודין אותו. ואם מתודה ביום או בלילה. אינו מתודה עד שלא ישאר אצלו אחת מהמתנות. וכיצד הוא עושה אם נשארו. שצריך להפריש כל המתנות על הסדר ואח"כ יתודה. נשרף טבלו או אם נתן מעשר ראשון לכהן אם מתודה. מי שאין לו אלא בכורים או שאין לו אלא תרומה. ויפרש פסוקי הוידוי:

הלכות בכורים

פ"א יבאר שכ"ד מתנות ניתנו לכהנים. והכהן שאינו מודה בהן. והאוכל מהן מאי מברך. וטעם מה שמנו חכמים אלו המתנות על דרך אחרת:

פ"ב יבאר שמצות עשה להביא בכורים למקדש והיכן נוהגין. אין מביאין בכורים אלא משבעת המינין. ואם מביאין אותה משקין. אימתי מביאין הבכורים. ואם מביאין מן הישן על החדש או בהפך. הגדל בעציץ נקוב והנוטע אילן לתוך שדהו והבריכו לתוך שדה חבירו. האריסין ובעלי זרוע שאונסין ולוקחין הארצות בפחות. הקונה אילן בתוך שדה חבירו או הלוקח פירות תלושין ולקח הקרקע. המוכר שדהו לנכרי וחזר ולקחה ממנו. ואשרה שביטלה. הבכורים אם יש להן שיעור מן התורה. הפריש בכוריו והוסיף עליהן. וכיצד מפרישין הבכורים אם נטמאו הפירות כולם. ואם הפריש בכוריו וגמותו או נבזו. המפריש בכוריו להעלותן בידו לירושלים:

פ"ג יבאר שהבכורים נותנין אותם לאנשי משמר ושהם קרויין תרומה. כהן שאכל בכורים חוץ לירושלים אחרי שנכנסו לחומה. מאימתי הותרו לכהן. ואם הקריאה מעכבת אכילתן. בכורים שיצאו חוץ למחיצתן וחזרו. ומה בין אכילת בכורים לתרומה. ודין שהבכורים טעונין כלי ושלא יביאם בערבוביא. ואם הכלי הוא לכהן. תורים ובני יונה שמביאין עם הבכורים ושיהודה עליהם. אם יש לאדם רשות ליתן הבכורים לעבדו בדרך. והסדר של התנופה. אם הבכורים טעונים לינה:

פ"ד יבאר שהוידוי אינו שוה בכל שיש מביא ואינו קורא ומי הוא. הקונה ב' אילנות בתוך שדה חבירו או המוכר שדהו לפירות. אם צריך לקיחה והבאה כאחת. וזמן הבאת הביכורים. ודין התרומות והחלה כו' אם הם נכסי כהן ממש. הבכורים אם אוסרין בכל שהן. וכיצד מעלין אותם לירושלים:

פ"ה יבאר שמצות עשה להפריש מן העיסה תרומה לכהן ואם יש לה שיעור. עיסה שנטמאה בשוגג או באונס. ופירות חוצה לארץ שנכנסו לארץ או בהפך. שלש דינין לחלה בשלש ארצות. ואם היה כהן קטן בחוצה לארץ ורצה להפריש חלה. המפריש חלה מאי מברך. ואם הנדה או ערומה מברכת ומפרשת חלה בחוצה לארץ. אם היא מדמעת. ואם רצה לאכול תחילה ואח"כ יפריש. והדברים שחלה ותרומה שוים בהם:

פ"ו יבאר שהלוקח מן הנחתום חייב בחלה. וכמה מינים חייבים בחלה. לקט שכחה ופאה ותבואה שלא הביאה שליש אם חייבין בחלה. חלות תודה ורקיקי נזיר ועיסת השותפין. והעושה עיסה מן הסלת. ודין עיסת כלבים ועיסה שישראל ונכרי שותפין בה. המערב קמח חטים ואורז ועיסה או עיסה עבירה. העושה עיסה לייבשה בחמה ולהם העשוי לכותח. וכמה שיעור העיסה חייבת בחלה. אסור לעשות עיסתו פחות מכשיעור. והככרות שנושכות זו בזו. קמח שלשו בסובין שלו. והעושה עיסה לחלקה בצק:

פ"ז יבאר שתי עיסות שיש בשתיהן חיוב חלה ולא באחד מהן אם מצטרפות. עיסת מין אחד אם מצטרפת עם מין אחר או חדש על ישן. עיסה פחותה מכשיעור מכאן ועיסה פחותה מכשיעור מכאן ואחרת באמצע. שני נכרים שעשו עיסה כשיעור וחלקוה ואח"כ נתגיירו. הנוטל שאור מעיסה שלא הורמה חלתה. עיסה הטבולה לחלה ואם היא כחולין לענין טומאה:

פ"ח יבאר המפריש חלתו קמח אם היא חלה. ואימתי מפרישין חלה. מאימתי מתחייב העיסה בחלה. ואם נתגלגלה בחטים ונטמאה בשעורים. עיסה שנדמעה בטומאה אם לשין ועורכין עמה. הלוקח מנחתום עם הארץ בסוריא וא"ל הפרשתי חלה. והלוקח בחוצה לארץ מנחתום או מבעל הבית:

פ"ט יבאר שמצות עשה ליתן הזרוע והלחיים והקיבה לכהן. הקדשים שקדם מום קבוע להקדשן ונפדו. בהמת כלאים או בהמת שותפין או בהמת פירות שביעית או של כהנים ולוים. השוחט לנכרי ולכהן והמשתתף עם הכהן. גר שנתגייר והיה לו בהמה שחוטה ותרומה שלא הורמו מתנותיה. השולח בשר לחבירו והיו בה מתנות. ומקום שאין בו כהן. הרוצה ליתן המתנות לשני כהנים. ואיזהו זרוע ולחיים. מי הוא הכשר לאכול את המתנות. ואם מזכה אותם לישראל. אם יחטוף הכהן המתנות או ישאל לישראל בפיו:

פ"י יבאר שמצות עשה ליתן לכהן ראשית הגז. ואם יש לו שיעור. ודין אם נוהגת בחולין ובמוקדשין. ואם היה הצמר קשה או אדום או שחור. התולש צמר רחלים בידו. ואם נוהג בכלאים ובטרפה. אם חייב באחריותו. והלוקח גז צאנו של נכרי אחר שגזזן הנכרי. הלוקח גז צאנו של חבירו. וגר שנתגייר והיו לו גיזות. כמה צאן יהיה לו ויהיה חייב בראשית הגז. וצאן השותפין. ראשית הגז מצוה בתחילה. ואם מפרישין מחדש על הישן. הרוצה לחלק גיזותיו לכהנים. ואם הוא חולין לכל דבר:

פי"א יבאר שמצות עשה לפדות כל אחד מישראל בנו. ואם האשה חייבת בפדיון בנה. ואם חייב הבן לפדות את עצמו. ואם מברך. וכמה הוא הפדיון. אם בא האב לכהן שהוא חייב לו. ואם נתן לו כלים שאינו שוה בשוק חמש סלעים. נתן ה' סלעים לה' כהנים. ואם רצה הכהן להחזיר לו הפדיון. מי הוא החייב בפדיון הבן. ושצריך שיהיה פטר רחם. מאימתי יתחייב בפדיון. ומי שהוא ספק אם חייב בפדיון אם לאו. שתי נשים שלא בכרו וילדו שני זכרים או זכר ונקבה. ב' נשים אחת בכרה ואחת לא בכרה וילדו ב' זכרים ונתערבו. מבכרת שלא שהתה אחר בעלה שלשה חדשים. ואם ילדו שתי נקבות וזכר או ב' וכ':

פי"ב יבאר שמצות עשה לפדות כל אדם מישראל פטר חמור בשה. השה שפודין בו למי הוא. ושפטר חמור אסור בהנאה עד שיפדה. אם חייב באחריות השה. ומאימתי חייב לפדותו. באיזה ב"ח פודין אותו. ואם פודהו בשויו. וכהנים ולויים אם חייבים בו. הלוקח עובר חמורו של נכרי או המוכרו. ואם היה הנכרי שותף. ודין המקבל חמור מהנכרי או נכרי שקיבל מישראל. פרה שילדה כמין חמור. והחמור שלא בכרה וילדה ב' זכרים. ספיקות שיש בבני זכרים ושתי נקבות ומי שהיו לו עשרה פטרי חמורים בתוך ביתו:

הלכות שמיטה ויובל

פ"א יבאר שמצות עשה לשבות מעבודת הארץ ועבודת האילן בשנת שביעית. על איזו עבודה לוקה מן התורה. ואם נוטעין בשביעית אילן סרק. אם שורין הזרעים בשביעית. והדברים המותרים בשביעית. משרבו האנסים אם מותר לזרוע בשביעית. המעביר קוצים מארצו או הטומן לפת או צנון או לוף וכיוצא בהן. כראשונה היו אוסרים ללקוט עצים ואבנים מתוך השדה. הקוצץ אילן או ב' לעצים. ואם קוצצין בתולת שקמה בשביעית:

פ"ב יבאר שלא יוציא אדם זבלים מחצירו ויתן בתוך שדהו בשביעית. מאימתי מותר לעשות אשפה בשדהו. וכמה שיעור האשפה. אם מותר להוציא זבל מן הסוהר של צאן לתוך שדהו. ואם עשה דיר בתוכו. אם יפתח אדם מחצב לתוך שדהו. ואם בנה ממנו גדר אבנים גבוה עשרה. ואם ימלא ויעפר פרצה שהיא סוגה בעפר. ואם אסור לבנות גדר:

פ"ג יבאר שעבודת הארץ שלשים יום סמוך לשביעית אסורה. שדה אילן ושדה הלבן ומה הם ובזמן הזה עד אימת מותרין. אם מותר לזבל השדות ולעבוד המקשאות והמדלעות:

פ"ד יבאר מה הוא הנקרא ספיח. ושלא יקצור כדרך שקוצר בכל שנה. אם הספיחין אסורין ולמה אסורין. וספיחים העולין בשדה בור עד מתי אסורין. ספיחי שביעית ופירות ששית שנכנסו לשביעית. דברים שזרעם לזרע או לירק. הדברים שקיימם לזרע והוקשו קודם ר"ה. ולוף של ערב שביעית. ודין הפירות ביוצא האילן בשביעית איך יאספו אותם. מצות עשה להשמיט כל מה שתוציא הארץ בשביעית. השביעית היכן נוהג. ואם הוא בכל מין. ונכרי שקנה קרקע בא"י וזרעה בשביעית:

פ"ה יבאר שפירות שביעית מותר לאכלן וליהנות מהם. ואם ישנה מברייתן פירות שביעית אם מוציאין אותם מח"ל ואם מאכילין לנכרי. אם פוסקין לאשה פירות שביעית. ואם אוספין הפירות כשהם בוסר. ודין מאימתי מותר לאכול פירות האילן בשדה שביעית. מאימתי קוצצין האילן. ואם מותר לרחוץ במרחץ שהסיקוהו בתבן שביעית. ודין הקליפין והגרעינין שמותרין בתרומה לזרים. הגורר תבלין של שביעית ונותן לתוך התבשיל:

פ"ו יבאר שאין עושין סחורה בפירות שביעית. ואם מכר מעט מה דין הפירות והמעות. ודין איך מוכרין פירות שביעית. פירות ח"ל שנכנסו לה ודין חומר בשביעית מבהקדש. ואיך שביעית מתחללת. ודין דמי שביעית אם פורעין מהם את החוב. החמרים העושין בפירות מלאכת שביעית האסורה. הלוקח מהנחתום ככר בפונדיון. ואם אוכלין פירות שביעית בטובה ושלא בטובה:

פ"ז יבאר שפירות שביעית אין אוכלין מהן אלא כל זמן שאותו המין מצוי. אילן שעושה פירות ב' פעמים בשנה. ואם מבערין הדמים. ג' ארצות לביעור ושלשתן חשובות כאחת לקצור פירות. המוליך פירות ממקום שכלו למקום שלא כלו. כלל אמרו בשביעית. ואי זהו שעת ביעור העלין. עד מתי יהיה אדם מלקט עשבים לאיש בשביעית. הקטף אין לו שביעית והכובש ורד שביעית בשמן ששית:

פ"ח יבאר שאסור לחזק ידי עוברי עבירה. ומה הם הכלים שהאומן רשאי למכרן בשביעית. אם מותר למכור אותם למי שאינו חשוד. שמוכר היוצר כדים רבים בח"ל לישראל. אם מחזיקין ידי נכרים בשביעית. אם אסור ליקח פירות שביעית מע"ה. הלוקח לולב מעם הארץ בשביעית. ומי הוא חשוד לעשות סחורה בשביעית. החשוד על השביעית אם חשוד על המעשרות או בהיפך. החשוד אם הוא נאמן על אחרים. והכהנים אם חשודין בשביעית. הפטמין והצבעונין אם לוקחין מורסן מכל אדם:

פ"ט יבאר שמצות עשה להשמיט מלוה בשביעית. ואם נוהגת בזמן הזה. אין שמיטת כספים משמטת אלא בסופה. המלוה לחבירו וקבע לו זמן עשר שנים. והמתנה שלא תשמטנו שביעית. וקנסות של אונס ומפתה. המגרש את אשתו קודם השמיטה. המלוה על המשכון והמוסר שטרותיו לב"ד. תקנת פרוזבול. ולמה מועיל ומי רשאי לכותבו. ועל מה נכתב. אחד שלוה מחמשה או בהיפך. ופרוזבול המוקדם והמאוחר. המוציא שטר חוב אחר שביעית ואין עמו פרוזבול. אם היתומים צריכין פרוזבול. ומי שהוציא פרוזבול וטען הנתבע שהמלוה היתה אחר הפרוזבול. תלמידי חכמים שהלוו זה את זה. ומי שמונע להלוות קודם השמיטה:

פ"י יבאר שמצות עשה לקדש שנת החמשים. מאימתי התחילו למנות שנת יובל. אם עולה ממנין שני השבוע. ומאימתי בטלו היובלות. ודין כמה מצות תלויות בהנהגת היובל. מצות עשה לתקוע בעשירי לתשרי בשנת היובל. שלשה דברים מעכבין ביובל. דין היובל בשביעית ודין השמיטה אחד הוא:

פי"א יבאר שארץ ישראל המתחלקת לשבטים לא תמכר לצמיתות. לא ימכור אדם ביתו או שדה אחוזתו אא"כ העני. מוכר שדה אחוזתו לחשב את הדמים. הקנים והזמורות שבתוכה. ודין הלוקח שדה אחוזה ונטעה אילנות. ואם מותר לגאול פחות מעשרים שנים. ודין מכירה בשנת היובל עצמה. והאילנות אם חוזרין לבעלים ביובל. לעולם מייפין כח המוכר שדה אחוזה. הרוצה למכור שדות אחרות לגאול הראשון. אם רצה לגאול חצי השדה. ונותן שדהו מתנה. האחין שחלקו. והיורש את אביו:

פי"ב יבאר המוכר בית בתוך עיר המוקפת חומה. ואם הקרובין פודין אותה. אם מת הלוקח או המוכר. והמוכר לראשון וראשון לשני בתוך השנה. מכר ב' בתים האחד בחצי אדר ראשון והאחד בראש אדר שני. אם הגיע י"ב חדש ולא נמצא הלוקח. ודין המקדיש בית עיר החומה. ואם מכר בית עיר חומה והגיע יובל תוך שנת הממכר. המוכר בית בבתי החצרים או בעיר שאינה מוקפת. בית שאין בו ד' אמות על ארבע אמות ואם הבית נחלט בירושלים. העיר הראויה להקרא עיר חומה. כיון שעלה עזרא בבית שני נתקדשו כל הערים:

פי"ג יבאר שנצטוו ישראל לתת לשבט לוי ערים לשבת. נותנין לכל עיר בית הקברות. ואין עושין עיר מגרש או בהפך. לוים שמכרו שדה אם גואלין מישראל. ישראל שירש את אבי אמו לוי. ושבט לוי מוזהרין שלא ינחלו בארץ כנען. שלא יטול חלק בביזה ולא הכהן ואם נטל לוקה:

הלכות שבועות פ"ב הלכה י כתב הכ"מ ונ"ל שאין אנו צריכין לידחק וכו'. נ"ב ול"נ דרבינו אזיל לטעמיה דס"ל דהנודר סתם ואח"כ אמר כסבור הייתי כך וכך ואדעתא דהכי נשבעתי ה"ז מותר ומש"ה כתב בפ"ב מהל' נזיר דאם נזר ואח"כ נגנבה בהמתו אינו נזיר וכמו כן בפ"א מהל' נזיר דאם נזר ובא ואמר כסבור הייתי שחכמים מתירין לי לשתות יין כו' או מפני שהוא קובר מתים אינו נזיר דהוי נדרי שגגות והראב"ד ז"ל השיג עליו דהוי כנדרי אונסין:

פ"ג הלכה י נ"ב מ"ש בל"מ דהיינו טעמא משום דאין מביאין קרבן על הספק יע"ש, ק"ק לטעמא שכתב רבינו משום דהוי אנוס:

פ"ד הלכה יד וחזר ונשבע שלא יאכל תאנים וענבים וכו', נ"ב מדנקט כאחת נראה דהיינו טעמא דהש"ס תלה דעל אכילה מב' נשבע אבל קשה מ"ש אח"כ וכן הנשבע וכו':

פ"ו הלכה יז שבועה שלא אוכל היום שבועה שלא אוכל היום וכו'. נ"ב השבועה השניה הוי כנשבע לקיים המצוה כ"כ מהרש"י וגבי דפטור מקרבן ומלקות מ"מ שבועה איכא וכדאמרינן מנין שנשבעים לקיים את המצוה והכי אמרו בפ"ב דנדרים ליפנא אחרינא היובא הוא דליכא הא שבועה איכא ומשום הכי כתב רבינו ז"ל דמאי מתשיל אשניה ברישא:

פי"ב הלכה ד בד"א בשאר כתבי הקדש אבל הנשבע בתורה וכו'. והראב"ד ז"ל השיג וז"ל מה ראה לחלק בין תורה לשאר כתבי הקדש וכו'. נ"ב עיין מ"ש הרמז"ל בספ"א מהל' נדרים ז"ל נדר במה שכתוב בה הרי זה אסור שהרי כתוב בה איסר ונדר עכ"ל. ולכ ורה נראה מפשטן של דברים שמלבד מה שחלוקים עם הראב"ד לענין שבועה בנשבע בשאר כתבי הקדש גם יש מחלוקת ביניהם לענין מתפיס בנדר דלסברת הראב"ד ז"ל דבאזכרות קא מתפיס כל שכתוב בה אזכרות אף שאין כתוב בה איסר או נדר הויא התפסה אמנם לסברת הרמב"ם ז"ל לא הויא התפסה כי אם דוקא כשכתוב בה איסר או נדר ולאפוקי כשאין כתוב בה איסר או נדר כגון שאין לפניו אלא ספר בראשית או תפילין ומזוזות. ודוחק לומר דמ"ש הרמז"ל בהל' נדרים שהרי כתוב בה איסר ונדר וכו' דעל גופא דתורה קאמר ועוד יש ביניהם דבספרים שנדפסים לדעת הראב"ד ז"ל לא הויא התפסה ולדעת הר"מ ז"ל הויא התפסה כיון שכתוב בהם איסר או נדר, הן אמת דצריך להבין דאם איתא לפום פשטן של דברים דהרמז"ל ס"ל דוקא אם כתוב בה איסר או נדר דאמאי לא אמרינן דעתו על האזכרות כמ"ש בהלכות שבועות והאזכרות הם מוקדשים ע"י אדם וכוונתו לקדושה, ונ"ל דהרמב"ם ס"ל דהאומר בתורה לא אמרינן בקדושת התורה קאמר ואע"ג דכוונתו לכך משמעות הלשון נראה שנשבע על הכתוב שם ולא על הקדושה שבהם. ועדיין לא יצאנו ידי חובה דמהירושלמי שהביא הראב"ד הוי תיובתיה:

הלכות נדרים פ"ב הלכה יז בכ"מ אבל מ"ש בסיפא כו' אינו נוח לי וכו'. נ"ב עיין פ"ב מהל' תרומות. ונ"ל דה"ק כל ג' ימים יכול לחזור בו וא"צ לזכות בו אם בא אחר אח"כ וזכה בו מוציאין אותו מידו אחר ג' צריך לזכות בו:

פ"ג הלכה ט פגע בו חנוכה ופורים ידחה נדרו מפני הימים האלו וכו'. נ"ב לא שייך הכא לומר נדר שהותר מקצתו הותר כולו דהא אלמוה רבנן לדבריהם דוקא באותן ימים בלבד, ועיין פרק ואלו נדרים גבי אלמוה רבנן לשעבודיה: עוד שם ויש לדקדק בדברי רבינו שמראה שהוא סובר דבעיה"כ ור"ה אסור מן התורה עד וי"ל דאה"נ שאינן אסורות אלא מדרבנן אלא שכיון שיש להם קצת סמך מן התורה לא אתו לזלזולי בהו ולפיכך אינם צריכים חיזוק ע"כ. נ"ב ע' בה"ה ספ"ז מהל' שבת שכתב דהחמירו יותר בתחומין דדבריהם מד' אמות דר"ה לפי שדבריהם צריכים חיזוק. הרי דבתחומין עשו חיזוק אע"ג דיש להם סמך מן המקרא:

פ"ה הלכה יג בכ"מ ומ"ש רבינו ברישא ה"ז אסור בחילופיהן וכו' עד אבל באומר שאני טועם דמותר בחילופיהן ובגידוליהן איכא לספוקי במשקין ע"כ. נ"ב קשה דבדבר שאין זרעו כלה הגידולין אסורים ואפ"ה כתב רבינו דבמשקין הוי ספק ואיכא למימר דגידולין בכדי נקטיה:

הלכה טו ולמה לא יבטל העיקר אסור בגדולין שרבו עליו שהרי הן דבר שיש לו מתירין וכו'. נ"ב ע' בהלכה ט"ז וקשה בשבועה מאי מצוה לאיתשולי עליה איכא:

פ"ח הלכה ד ולא עוד אלא מי שראה אנשים מרחוק אוכלים תאנים שלו וא"ל הרי הן עליכם קרבן כיון שקרב אליהם והביע והרי הם אביו ואחיו הרי אלו מותרים ע"כ. נ"ב אע"פ שלא אמר כלום דמסתמא אילו היה יודע דהיו אביו ואחיו לא היה אוסר וה"ה אם היו זרים ופירש ואמר אילו הייתי יודע שהיה פלוני לא הייתי נודר דהוי נדר טעות וכל שיש טעות בעיקר הנדר הרי הנדר בטל מאליו משא"כ בקונם אשתי ואח"כ אומר שהייתי סבור שגנבה את כיסי הוי דברים שבלב וכ"כ הר"ן וע' מהרי"ט ח"א סימן ס"ה:

פ"ט הלכה ה בל"מ וא"ת כיון דבכל התורה כולה אזלינן בתר רובא הכא אמאי לא וכו'. נ"ב ע' הר"ן בקדושין גבי רובא דקדשי והדר מסבלי ותמלא נהת:

הלכה ט הנודר מן החטים אסור בהם בין חיים בין מבושלים וכו' עד חטים שאני טועם מותר באפוי וכו'. נ"ב החילוק הוא בין נודר מן החטים שהם למפרע ואמר שאני טועם והכי איתא במתני' גריסין שאני טועם אסור לכוס ומותר במבושל ואילו בנודר מהגריסין אסור במקפה:

פ"י הלכה ד שאיני אוכל בשר שנה זו וכו' עד ואם נתעברה השנה אסור בה ובעיבורה ע"כ. נ"ב ע' בפ"ק דר"ה דף ו' ע"ב לענין בל תאחר כיון שעברו עליו ג' רגלים או שנה בלא ג' רגלים, ודוק בלשון סוגיא והראה דכל שהשנה מעוברת אינה נקראת שנה אלא עם חדש העיבור:

הלכה ו שאיני שותה יין וכו' עד ואם נדר עד סוף אדר ה"ז אסור עד סוף אדר שני ע"כ. נ"ב נ"ל טעם לדבריו דאמר עד סוף אדר הרי לא התיר עצמו אלא בניסן וכוונתו הוא שיהא אסור עד שיכנס ר"ח ניסן משא"כ לשאמר עד ר"ח אדר דלא אסר עצמו אלא עד סוף שבט הסמוך לו:

פי"א הלכה ד מ"ש אע"פ שנדריהם קיימים אם הילכו נדרם וכו' פשוט הוא דהא לאו בני עונשין נינהו ע"כ. נ"ב קשה לי דבגמרא קאמר אי מופלא סמוך לאיש דאורייתא מילקא נמי לילקי:

הלכה ח נתן לה גט על תנאי או לאחר זמן לא יפר ימים שבינתים וכו'. נ"ב קשה לי דבנתן לה גט לאחר זמן אינה מגורשת אלא עד שיגיע הזמן. ושמא כיון דטעמא דמפר משום שלא תתגנה על בעלה הכא לא שייך דמגונה ועומדת היא:

פי"ב הלכה ט מפני שהוא משועבד לה בשאר וכו'. נ"ב בסמוך כתב דקונמות מפקיעין מידי שעבוד אלא מפני שמעשה ידיה מדרבנן עשו חיזוק אלא הכא היינו טעמא שאינו יכול לאסור עצמו לבעל המלוה:

הלכה י אמרה יקדשו ידי לעושיהן וכו' עד חכמים עשו חיזוק לשעבוד הבעל מפני שהוא מדבריהם. קשה לי דמשמע דמפני שהוא מדבריהם עשו חיזוק א"כ בעונה שהוא מן התורה אמאי אין מפקיעין:

הלכה יד בכ"מ דלית ליה אותה דוקא. וק"ל מההיא דכתב רבינו פ"ד מהל' פרה אדומה אין שוחטין שתי פרות אדומות כאחת שנאמר ושחט אותה, ודלא כבעל ל"מ שכתב דהא דכתב רבינו בהל' סוטה אין משקין ב' סוטות כאחת היינו טעמא משום דאף רבנן מודו בה אלא שלא היו דורשין אותה אלא מפני שלבה גס בחברתה ורבינו הביא הפסק ולא הביא הטעם. וזה אינו דהא קאמרו שם מאן ת"ק ר' שמעון דדריש טעמיה דקרא והרמב"ם ז"ל פסק בכל המקומות דלא כר"ש דדריש טעמיה דקרא:

פי"ג הלכה ב בכ"מ ז"ל וכיצד מפר אומר מופר וכו' עד דלפ"ז ענין התרת חכם אינו אלא הוראה וכו'. כלומר שהחכם מתיר את האיסור ולפיכך אומר אין כאן נדר כלומר אין כאן איסור אבל הבעל אינו יכול להתיר את האיסור אלא שמבטל הנדר והדיבור שאמרה כאילו לא אמרה כלל ולפיכך אין זה נדר משמעו שאין זה איסור וגם אמר כלום, אמר אין נדר זה כלום משמעו שאין הדיבור שאמרה כלום ודלא כהב"י: עוד בכ"מ שם אבל דעת הרא"ם בפסקיו ס"פ נערה מאורסה דהחכם עוקר הנדר מעיקרו לגמרי והבעל אינו מפר אלא מכאן ולהבא הלכך אם עברה על נדרה ואח"כ הפר לה בעלה לוקה מה שאין כן בחכם ע"כ. וצ"ע דבפי"ב כתב הרמב"ם ג"כ דאם נדרה ועברה על נדרה קודם שיפר אע"פ ששמע בו ביום והפר לה ה"ז חייבת מלקות:

הלכה כב בכ"מ אמר לה קיים ומופר לך בבת אחת וכו' עד וא"ת ה"ל לרבינו לכתוב בהדיא דהוי קיים מספק וי"ל דכי אמרינן דלא חיילי לא הקמה ולא הפרה ממילא הוא קיים דשתיקה הוי קיום ע"כ. נ"ב לפי דבריו ק"ל אמאי נקט אח"כ הרי זה קיים לעולם בהרי זה קיים לבד סגי. ולי נראה דאע"ג דאינו בזה אחר זה האי טעמא הוי לכשלא תהא חלה הפרה אבל הקמה ודאי חלה מכיון דלא חיילא הפרה ותפסינן לשון ראשון דהקמה:

הלכות נזירות פ"א הלכה י בכ"מ ז"ל אבל האומר הריני נזיר מן הגרוגרות וכו' עד ומאחר דסתם מתני' דלא כר' נתן הו"ל לרבינו לפסוק כסתם מתני' כו'. נ"ב פסק רבינו כליבנא קמא משום דלליבנא אחרינא ב"ה אתי כרבי שמעון ואילו אנן קי"ל כרבנן דפליגי אר"ש:

הלכה יד נדר בנזיר ואמר לא הייתי יודע שהנזיר אסור ביין כו' עד וכבר בארנו שאפי' לא נדר אלא מאחד מהם אסור בכולן ע"כ. נ"ב אע"ג דלשון כולל הוי והאומר פת סתם הרי זה אסור בפת שעורים אע"ג דבלבו היה לפת חטים כיון דהוי לשון כולל שאני הכא משום דלא היה יודע ומ"ש אילטריך לטעם דאפילו לא נדר אלא מאחד מהם אסור בכולן: עוד שם בכ"מ וז"ל וי"ל דכיון דמתני' סתמא מתנייא משמע דבכל גוונא אפי' אם בא לפני חכם ע"כ. נ"ב צריך ישוב מאי דקאמר בגמרא לרבנן אי מתשיל אחדא מתרי לכולהו וגם דברי הראב"ד ז"ל צריכים ישוב דמה חילוק יש בין רישא לסיפא לפי מ"ש הוא בהשגות בסמוך:

פ"ב הלכה ב בל"מ דהכא כיון דלהזיר את עצמו נתכוין אין זה מוטעה בעיקר הנדר יע"ש. נ"ב ל"ק דכל לגבי נפשיה נאמן לומר סבור הייתי כן אבל לאהדורי לא וצריך הוכחה:

הלכה יח נדר העבד שאר נדרים שיש בהם עינוי נפש וכו' עד נדר עבדו בנזירות ואמר מופר לך וכו'. נ"ב נראה מדברי רבינו בה' עבדים דצריך גט שחרור להתירו בבת חורין ולפי זה קשה ממאי דפריך בגמרא גבי עבר מכנגד פניו רמ"א לא ישתה ורי"א ישתה וקאמר עלה לימא בדשמואל קא מיפלגי דאמר שמואל המפקיר עבדו יצא לחירות וא"צ גט שיחרור דר"י לית ליה לדשמואל ומש"ה קאמר ישתה ולפי סברת הרמב"ם אמאי קאמר ר"י ישתה דאפי' אי לית ליה דשמואל וצריך גט שחרור מ"מ פקע שעבודיה מיניה ואפי' לרב ויצא לחירות אלא מוכח דבהפקעת שעבוד לבד כל שצריך גט שחרור עדיין אין נפשו קנויה לו:

פ"ה הלכה יד בכ"מ נזיר תופף על שער וכו' עד ואפי' באדמה המשרת כתב רבינו דאינו לוקה משום דאינו מתכוין להשיר ע"כ. נ"ב אינו כן דהא סורק במסרק דמתכוין להשיר ואפילו הכי אינו לוקה וטעמא משום דאדמה הוי כעין שם ושם נלמד מאדמה. ועיין בל"מ:

פ"ח הלכה יח האומר הרי עלי לגלח נזיר וכו'. נ"ב ע' פרק י"ז מהלכות מעשה הקרבנות הלכה פ' וצ"ע: שם כתב הראב"ד אינו מחוור זה ומה בין זה לאומר הרי עלי לגלח וכו'. נ"ב כשאמר הרי עלי קרבנות חצי נזיר קרבנות הוי סמוך וה"ק קרבנות של חצי נזיר ולא אשכחן חצי נזיר משא"כ כשאמר הרי עלי לגלח חצי נזיר חצי נזיר קאמר:

הלכות ערכין פ"ג הלכה יא האומר ערכי עלי וחזר ואמר ערכי עלי וכו' עד שערכין לאו כתובות הן וכו'. נ"ב בל"מ תמה על רבינו דבגמרא משמע דב"ח מאוחר שקדם וגבה מה שגבה גבה ולכך קאמר דיצא ידי שתיהן ורבינו פסק דבע"ח מאוחר מה שגבה לא גבה ואולי גירסא אחרת היתה לו בגמרא דקאמר מ"ט הקדש מאוחר מה שגבה גבה עכ"ד. וע' בהרא"ש בפרק מי שהיה נשוי דף קמ"ב ע"ג גבי מתני' דמי שהיה נשוי ד' נשים ומת הראשונה קודמת לשניה וכו' שהקשה כן וחילק כמו שחילק רבינו יע"ש:

פ"ו הלכה ט אבל אם אמר ה"ז הקדש מעכשיו לאחר שלשים יום כו' ואם הקדישו אח"כ למזבח אינו מוקדש ע"כ. נ"ב אף דהרמב"ם בהלכות גירושין פסק כרב דאמר מעכשיו ולאחר שלשים יום ספיקא הוא אי תנאה הוי אי חזרה הוי הכא גבי הקדש שאני דאף אם נאמר חזרה הוי לא מהני חזרתו דתוך כדי דיבור לאו כדיבור

דמי

דמי בהקדשות כמבואר בפ"ו מהלכות מעשה הקרבנות יע"ש: ודע עוד דמה שכתב רבינו כאן נראה דלא כהרשב"א ז"ל שכתב דאם הקדיש מעכשיו ולאחר שלשים יום דלא הוי הקדש ולא שייך לומר גופא מהיום ופירי לאחר מיתה ע"כ. ובפירוש אמרו בירושלמי פ"ג דקדושין הקדש זו לאחר שלשים יום אמר ר"י בייר גיזותיה, וע' בנדרים במחלוקת בר פדא אי פדאן חוזרות וקדשות מסקנא דשמעתין שם בהר"ן:

הלכה לא יראה לי שאע"פ שאין אדם מקדיש דשל"ל אם אמר הרי עלי להקדישו ה"ז חייב וכו'. נ"ב מכאן נ"ל דהנשבע למכור דבר שאינו שלו לכשיבא לידו חייב למוכרו ולקיים שבועתו, וע' במוהרא"ה ז"ל ח"א: שם בכ"מ ז"ל כתב הראב"ד הראיה מיעקב ראיה וכו' עד ודברי רבינו הם טענה למה יתחייב בנזירות כלל כיון שלא בא לעולם נדר הנזירות ע"כ. נ"ב ע' בפ"ק דנדרים דף ג' ע"ב שהביא הרא"ש י"מ דסבירא להו דמיד חל עליו הנזירות וזהו שכתב הראב"ד והרי הוא כאלו אמר הריני נזיר מיד ולפי זה לא שייך לעבור בבל תאחר:

הלכות כלאים פ"א הלכה ז הזורע זרעים כלאים כו'. עד מותר ליטע יחור מן האילן שהורכב כלאים ע"כ. נ"ב ק"ק דהא כתב לעיל אסור לקיים כלאים ומהירושלמי אין ראיה דאיירי בשל נכרי:

פ"ה הלכה ז כתב הכ"מ באמצע הלשון ועוד י"ל דמטעם אחר אין ראיה משם דהתם בח"ל ודברי רבינו כאן בא"י ע"כ. נ"ב זה סותר למ"ש הרב שפ"ח מהל' אלו:

הלכות תרומות פ"א הלכה כו וכן יראה לי שה"ה במעשרות שאין חייבין בזמן הזה אלא מדבריהם כתרומה ע"כ. נ"ב ע' פ' האומר התקבל דקאמר שם במעשר בזמן הזה דרבנן וע' בפ"ו מהלכות בית הבחירה:

פ"ב הלכה יב כתב הראב"ד ודוקא שלא עשה מהם גורן אבל עשה מהם גורן חייבין אפי בעיר ע"כ. נ"ב עיין מ"ש הראב"ד פ"ב מה' מעשר דין א' וצ"ע:

פ"ד הלכה ט בכ"מ ז"ל וכתב הראב"ד מה ראה זה המחבר שפסק כר"ל וכו'. ועוד יש לתמוה על רבינו דהתם בקידושין אותביה ר"י לר"ל ושני ליה שאני נתינת מעות ליד האשה דכמעשה דמי ומשמע דאפי' ר"ל לא אמר אלא כשיש מעשה ע"כ. נ"ב אי מהא לא איריא דבליסנא בתרא אמרו בגמרא הא דר"ל אפי' דלא עביד מעשה יע"ש:

פ"ה הלכה יח אין תורמין שבלים על הקמים עד גזרה שמא יטריח הכהן לדרוך ולכתוש. נ"ב איירי כשמיהם גמורים למעשר ומשום גזירה אמרו אינה תרומה אבל היכא דהוי מדבר שלא נגמרה לא גזרו כיון דאסור לעשות כן ובזה נתיישב כל מה שהקשה הר"ש בפירוש המשנה פ"ק דתרומות:

הלכה כד בכ"מ הבודק את החבית וכו'. עד ומכל מקום יש לתמוה דהא בסוף קידושין ובריש נדה רמי האי ברייתא אברייתא דמקוה כו'. נ"ב בפרק כל הגט גבי מתני' דהמניח פירות להיות מפריש עליהן מאן שאבדו ה"ז חושש מעת לעת ד"ר אלעזר וקאמר בגמרא חלוקים עליו חבריו על ר"א דתניא מקוה שנמדד וכו' הרי כל הטהרות שנעשו על גביו טמאות למפרע ור"א קאמר מעת לעת ופריך פשיטא ומשני מהו דתימא מאי למפרע מעת לעת. משמע דאי הוה מפרשינן הכי לא היו חולקים והא ר"א קאמר הכי זה חושש מספק ובההיא דמקוה קאמר ודאי. וזהו סיוע לרבינו:

פ"ז הלכה כ נמא שניה וכו'. בכ"מ ועוד מנין לנו דעבדי נ"ב שלא יאכלו. נ"ב איפכא ק"ל עבדי מלוג אמאי לא יאכלו. ושמא ט"ס נפל וצ"ל כמ"ש:

פ"ח הלכה ד בכ"מ בסוף דבריו ז"ל ומה שהקשה מהא דקי"ל עובר אית ליה זכיה כבר כתבו הראשונים דהא"ה הכא אינו פוסל וכו' עד ולמיעוטא לא חיישינן. נ"ב קשה לי דהא קי"ל כר"י דחיים למיעוטא:

פ"ט הלכה ג אחד אומר מת ואחד אומר לא מת הרי זו לא תאכל. נ"ב נ"ל דקאי אמה שכתוב בסמוך בהניחה בעלה גוסס. ובכ"מ כתב על דברי רבינו בפ' האשה תנן דלא תנשא ומשמע דמספיקא לא אכלה בתרומה. וקשה לי דהתם היינו טעמא משום דמוקמינן לה אחזקתה:

פ"י הלכה ז בכ"מ אבל היש משלם קרן דאכילה קרינן לה. נ"ב בפ' בכל מערבין אמרו שתיה להו בני אכילה נינהו:

הלכה כג בכ"מ ומ"מ איכא למידק שהרי אמרו שם אי דליה ביה שוה פרוטה קרן נמי לא לישלם. נ"ב לק"מ דהכי אמרו הכי משום דהברייתא איירי בפחות מכזית ומשום הכי פריך כיון דלית ביה שוה פרוטה קרן נמי לא לישלם אבל כל שיש בו כזית חייב:

פי"ג הלכה ט בכ"מ וי"ל במה שכתב רבינו שאין המים מעלין את היין הפסד שנתכוין למה שפירש הראב"ד. נ"ב עיין בפט"ו הלכה י"ז:

פט"ו הלכה ב חבית שתומה שנתערבה במאה חביות ונפלה אחת מהם לים הגדול הותרו כולן וכו' עד לפי שהחבית נפילתה ניכרת וכו'. נ"ב והא דמתיר רבינו בטבעת של ע"ז אע"ג דאין נפילתה ניכרת היינו הגלה בלבד וכ"כ הר"ן בפ"ב דע"ז גבי מתני' דחבית שנפל לבור. ולא הבנתי מ"ש הרמב"ן ז"ל דאין חילוק בין הכילה להגלה מהא דחבית של תרומה שהתיר ר"ל וכו' דשאני חבית שנפילתה ניכרת. ומ"ש לחלק דתרומה בזמן הזה דרבנן קשה דטבעת של ע"ז הוי דאורייתא: שם בכ"מ ולענין מה שהקשה הראב"ד דכיון דבגמרא לא מתוקמא אלא כר"א וכו' פשיטא דלית הלכתא כוותיה אלא כת"ק. נ"ב נ"ע דמכאן למד הרשב"א בת"ה לכל איסורין שבתורה וכתב שכן כתב הראב"ד:

הלכות מעשר פ"ג הלכה ו מותר להערים על התבואה להכניסה במוץ כדי שתאכל בהמתו הימנה וכו'. נ"ב פירוש כל מה שירצה כיון דעדיין לא נגמרה מלאכתו וכל היכא שמותר לאכול אכילת עראי מאכיל לבהמה כל מה שירצה וכ"כ הר"ש בפירוש המשנה:

הלכה כד המוצא זיתים תחת הזית וכו' עד. מלא התאנים תחת התאנה הרי זה ספק שהרי משתמטות ומתגלגלות בעפר שמא מתאנה זו נפלו או מתאנים שנתעשרו. נ"ב קשה דאמאי לא אמרינן חזקה שמתאנה זו נפלו, ואיכא למימר דשאני אלו דכיון דנכרות והם דומים להלו, אלא דעדיין קשה אמאי מותרות לו משום גזל כיון דהוו ספק. ובכ"מ כתב על שגגת הראב"ד ז"ל ואין בזה השגה דאיכא למימר חדא מתרי טעמי נקט. וקשה לי דא"כ אמאי חייב לעשר דהא הוי ספק ספקא ספק אם הן מתאנה זו ואת"ל שהם מתאנה זו הרי הפקירם ועוד דגם לטעם דהפקירם כיון דאינם נכרות ומ"ה מתייאש מהם ומפקירם בודאי שהוא פטור:

פ"ו הלכה ד כתב הראב"ד ז"ל נ"ל בדבר שאין זרעו כלה. וכ"כ הר"ן שם והכרים כן דהא כל האי שקלא וטריא בדבר שאין זרעו כלה הוא ע"כ. ולא מוכרע דאיכא למימר במכ"ש פריך וראיה לדבר דאין אסור לזרוע שבל אלא תבואה וקטנית וכיוצא בהם:

הלכה יב הלוקח שדה מן הכותי מעשר ואח"כ נותן לו קנס קנסוהו וכו'. נ"ב לפי מה שפסק רבינו דאין קנין לכותי דינא הוי ולא קנסא כ"כ התוס' ור' שמשון ז"ל:

הלכה טו כהן או לוי שלקחו פירות מישראל אחר שנגמרה וכו' עד קנס הוא וכו'. נ"ב מן הדין הרי הם של כהן דמתנות שלא הורמו כמי שהורמו דמיין וזכה בהם כהן דטובת הנאה אינה ממון:

פ"י הלכה ח בכ"מ עם הארץ שנתן מעה לחבר עד ומשמע התם דמיירי בשזה החבר קנה אגודה אחרת לעצמו וקמ"ל שאין אומרים זו שהוא נותן לע"ה היא אשר קנה לעצמו וכו' אלא אמרינן יש ברירה והא קי"ל דבדרבנן יש ברירה. נ"ב ק"ל דבסמוך כתב ה' שאמרו לאחד לא וסבא לנו המים אגודות הביא להם בערבוב חברים שבהם צריכים לעשר על הכל וכתב הכ"מ הטעם הוי כאלו שאחד נותן משלו לחברו והבר אסור ליתן דמאי לע"ה אלא א"כ עישר עכ"ד. ואמאי לא אמרינן כאן דיש ברירה. ודוחק לומר דהכא נמי איירי כשהמוכר ידע שקונה ג"כ לע"ה והלקו של ע"ה כבר היה מעושר הלכך חייבים, דאינו נכון דמאיזה טעם נתחייבו לעשר על הכל מאחר שהם לא עירבום:

פי"א הלכה יג הוליכן לטוחן כותי וכו'. נ"ב כיון דדמאי התקינו על הספק לא מיקרי זה ס"ס ודוק ע"כ:

פי"ב הלכה יז כתב הראב"ד ז"ל אין דבר זה מחוור שהרי הנכנס לעיר ואמר מי כאן מעשר ואמר אחד אני ס' נאמן הקשו עלה בגמרא ועד אחד נאמן וכו'. נ"ב אע"ג דעד אחד נאמן באיסורין ה"ד להעיד על גוף הדבר אבל לאחזוקי גברא להעיד עליו שהוא כשר אין עד אחד נאמן והכי אמרי לה בר"ה בפ' אם לא היו מכירין אותו:

הלכה יח המוכר פירות לחבירו ואחר שיצאו מתחת ידו אמר ללוקח פירות שמכרתי לך טבלים הם היין יין נסך שורת הדין שאינו נאמן. נ"ב ק"ל למה לא יהיה נאמן מתוך שנאמן להפסיד שכרו, ועיין בסוף הלכות מאכלות אסורות ומושב ויש לחלק וק"ל:

הלכות מעשר שני פ"ד הלכה ב בכ"מ וכן אם רצה לחלל פירות המעשר וכו' עד לרבינו י"ל דמחללין דהכא לאו דוקא כו' דלדעת רבינו דמי מעשר מחללין לכתחילה. נ"ב ק"ל דבפירוש כתב רבינו שם הלכה ו' אין מחללין מעות מעשר על הפירות וכו' הרי דדמי מעשר אין מחללין לכתחלה על הפירות:

פ"ט הלכה ו בכ"מ כתוב בתשובה הרמב"ן סימן קנ"ו על מ"ש ר' והגזעים היו מגיהים את המעות וכו'. נ"ב נ"ל דרבינו סמך אאותה סוגיא דנדרים דהאומר שדה שאמכור לך לכשאקחנה ממך תקדש דהדשה מחר דבידו לעשותו עכשיו וגבי חלה כתב רבינו דיכול להתנות קודם שתתגלגל העיסה כיון שבידו לעשותו עכשיו והכא נמי בידו לומר כל המתלקט ולעשותו עכשיו:

הלכות בכורים פ"ד הלכה יג בכ"מ ז"ל המביא בכורים וכו' עד ואע"ג דבירושלמי מוקי לה בשליקטן לשלחן על ידי שליח וכו'. נ"ב עיין בכס"כ שהביא רבינו הירושלמי וצ"ע:

פ"ו הלכה יז בכ"מ היו הככרות נושכות זו בזו וכו' עד ולענין מ"ש שרבינו מפרש שיפוכו דמתני' הוי לאחר אפיה. המהני שאיני יודע מה נשיכה שייך אחר גמר אפיה. נ"ב לק"מ דלאחר אפיה דקאמר היינו שנושכות בתנור כגון ככרות של בבל:

הלכה יט כתב הראב"ד נראה לי מהגמרא שאף האשה שעשתה עיסה לחלק חייבת בחלה שמא תמלך לעשותה עיסה מהכיא איתתא וכו'. נ"ב לפי סברת הראב"ד ק"ל מהכיא דעושה עיסה סופגנין דפטורה מן החלה:

פ"ט הלכה ג בכ"מ ובענין נסתפק בשנים ולקח הכהן האחד וכו'. עד איכא למימר דלאו דס"ל דלית הילכתא כותיה אלא דמ"מ רצו להעמיד סתם מתני' כרבי. נ"ב אין נראה כן דבהל' מעשר פ"ז בדין המלוה את הכהן פסק רבינו דלא כעולא:

הלכה י בכ"מ והא דתנן צריך שירשום וכו'. עד איכא למימר דלא דמי דהכי דאמרינן דשה ואפילו מקצת שה ה"מ דכל שיום שנו חייב דבכה"ג כוליה שה מיקרי אבל הכא דמקצת שיום פטור כה"ג לא חייב רחמנא. נ"ב ק"ל מההיא דכתב רבינו בסמוך היה הכהן שותף בראש פטור מן הלחי אבל בשאר חייב ואע"ג דמקצת שיום פטור:

הלכה טו בכ"מ אמר לטבח וכו'. עד ופירש"י נותנה זה לכהן ואין המוכר מנכה ללוקח שהרי היה יודע הלוקח כו'. נ"ב ק"ל דא"כ כי לקחם ממנו במשקל אמאי מנכה לו מהדמים כיון דידע מתנה הוא דקא יהיב ליה: עוד שם בסוף וי"ל משום דאמרינן בגמרא איכא דמתני לה באפי נפשה וכו' יע"ש. ודבריו צ"ע דבסמוך כתב הפך בהלכה י"ד ז"ל הקונה אותה מותר לאוכלן:

הלכות שמיטה ויובל פ"ה הלכה ב בכ"מ מרחץ שהוסקה וכו'. עד וי"ל דאם הוסק דיעבד קאמר דמותר לרחוץ. נ"ב זה אינו דבחמור כתב רבינו דיוצן:

פי"א הלכה כא אבל היורש את אשתו אף על פי שירושת הבעל מדבריהם כו'. נ"ב הל"מ בהלכות אישות פי"ב הקשה דבפ' הכותב אמרו דהאי מתני' היא ליה דירושת הבעל דאורייתא עכ"ד. ונ"ל ראיה לדברי רבינו מההיא דס"פ יש נוחלין אמר רב אסי גבי יובל שווייהו רבנן כלוקח ואין חוזר ביובל:

שאלו שלום ירושלים **ספר עבודה** ישליו אוהביך

והוא

ספר שמיני

הלכותיו תשע. וזהו סידורן.

הלכות בית הבחירה. הלכות כלי המקדש והעובדים בו. הלכות ביאת המקדש. הלכות איסורי מזבח. הלכות מעשה הקרבנות. הלכות תמידין ומוספין. הלכות פסולי המוקדשין. הלכות עבודת יום הכפורים. הלכות מעילה:

הלכות בית הבחירה

יש בכללן שש מצות. שלש מצות עשה. ושלש מצות לא תעשה. וזה הוא פרטן:

א) לבנות בית המקדש. ב) שלא לבנות המזבח גזית. ג) שלא לעלות עליו במעלות. ד) ליראה מן המקדש. ה) לשמרו סביב. ו) שלא להשבית שמירתו:

וביאור מצות אלו בפרקים אלו:

פרק ראשון

א מצות [א]עשה לעשות בית לה' מוכן להיות מקריבים בו הקרבנות. וחוגגין אליו שלש פעמים בשנה שנאמר ועשו לי מקדש. וכבר נתפרש בתורה משכן שעשה משה רבינו. והיה לפי שעה שנאמר כי לא באתם עד עתה וגו': **ב** כיון שנכנסו לארץ העמידו המשכן בגלגל ארבע עשרה שנה שכבשו ושחלקו. ומשם באו לשילה ובנו שם בית של אבנים ופרשו יריעות המשכן עליו ולא היתה שם תקרה. ושס"ט שנה עמד משכן שילה וכשמת עלי חרב ובאו לנוב ובנו שם מקדש. וכשמת שמואל חרב ובאו לגבעון ובנו שם מקדש ומגבעון באו לבית העולמים. וימי נוב וגבעון שבע וחמשים שנה: **ג** כיון שנבנה המקדש בירושלים נאסרו כל המקומות כולן לבנות בהן בית לה' ולהקריב בהן קרבן. ואין שם בית לדורי הדורות אלא בירושלים בלבד ובהר המוריה שבה נאמר ויאמר דויד זה הוא בית ה' האלהים וזה מזבח לעולה לישראל ואומר זאת מנוחתי עדי עד: **ד** בנין שבנה שלמה כבר מפורש במלכים. וכן בנין העתיד להבנות אע"פ שהוא כתוב ביחזקאל אינו מפורש ומבואר ואנשי בית שני כשבנו בימי עזרא בנוהו כבנין שלמה ומעין דברים המפורשים ביחזקאל: **ה** ואלו הן הדברים שהן עיקר בבנין הבית. עושין בו קדש וקדש הקדשים ויהיה לפני הקדש מקום אחד והוא הנקרא אולם. ושלשתן נקראין היכל. ועושין מחיצה אחרת סביב להיכל רחוקה ממנו כעין קלעי החצר שהיו במדבר. וכל המוקף במחיצה זו שהוא כעין חצר אהל מועד הוא הנקרא עזרה והכל נקרא מקדש: **ו** ועושין במקדש כלים. מזבח לעולה ולשאר הקרבנות. וכבש שעולים בו למזבח. ומקומו לפני האולם משוך לדרום. וכיור

א סמ"ג עשין קס"ג:

כסף משנה

פ"א א מצות עשה לעשות בית לה' וכו' שנאמר ועשו לי מקדש. ז"ל רבינו בספר המצות שלו מצוה עשרים היא שצונו לבנות בית הבחירה לעבודה בו יהיה ההקרבה והבערת האש תמיד ואליו תהיה ההליכה והעליה לרגל והקבוץ בכל שנה והוא אמרו יתעלה ועשו לי מקדש. ולשון ספרי ג' מצות נצטוו ישראל בעת כניסתן לארץ למנות להם מלך ולבנות להם בית הבחירה ולהכרית זרעו של עמלק הנה התבאר שבנין בית המקדש מצוה בפני עצמה והא דספרי איתא נמי בפרק כ"ב (סנהדרין דף כ':) וסמ"ג כתב וז"ל תניא ג' מצות נצטוו ישראל וכו' ואחר שינוח להם המקום מכל אויביה' מסביב לבנות בית הבחירה שנאמר ועברתם את הירדן וישבתם בארץ ואח"כ והיה המקום אשר יבחר ה' אלהיכם בו לשכן שמו שם שמה תביאו את כל אשר אנכי מצוה אתכם עולותיכם וזבחיכם וכו' זמן מצוה זו של בנין בית הבחירה לא הגיעה עד ימי דוד וכן הוא אומר בדוד ויהי כי ישב המלך בביתו וה' הניח לו מסביב מכל אויביו ויאמר המלך אל נתן הנביא ראה נא אנכי יושב בבית ארזים וארון האלהים יושב בתוך היריעה עכ"ל. ונראה שלא רצה לומר שהמצוה היא ועשו לי מקדש כמ"ש רבינו משום דההוא קרא במשכן שבמדבר איירי ורבינו לא נראה לו שהמצוה היא והיה המקום אשר יבחר ה' אלהיכם וגו' וכסמ"ג משום דהתם לא פקיד לבנות בית הבחירה אלא סיפור בעלמא הוא דקאמר שיביאו קרבנות למקום שיבחר ה' אבל לא מצינו במקרא ציווי שיבנו בית הבחירה ואע"פ שבפרק כ"ב הביאו מקרא דוהיה המקום אשר יבחר ה' לא לענין שיהא ציווי בבנין בית הבחירה ממקרא זה אלא לומר שהכרתת זרעו של עמלק קודמת לבנין בית הבחירה מדכתיב והיה בהניח לכם מכל אויביכם וכו' והיה המקום אשר יבחר ה' ולפיכך לא רצה להביא ראיה מפסוק זה והביא ראיה מועשו לי מקדש ואע"ג דההיא פרשה במשכן שבמדבר תיירי משמע דהאי קרא כלל הוא לכל מקום בין למשכן שבמדבר בין לשילה ונוב וגבעון בין לבית עולמים ודיקא נמי דקאמר ועשו לי מקדש ולא קאמר ועשו לי משכן. וכן הוא בגמרא סנהדרין פ"ז שבועות י"ד וכן תעשו לדורות וכו':

ב כיון שנכנסו לארץ העמידו המשכן בגלגל י"ד שנה וכו' עד כיון שנבנה המקדש בירושלים נאסרו כל המקומות כולן לבנות בהם בית לה' ולהקריב בהם קרבן וכו'. הכל מבואר בסוף זבחים במשנה (קי"ב:) ובגמרא (ד' קי"ז):

ד ואנשי בית שני כשבנו בימי עזרא וכו'. בפרק ב' דמדות (משנה ה) וארבע לשכות היו בארבעה מקצועותיה של מ' מ' אמה ולא היו מקורות וכך הם עתידים להיות שנאמר ויוציאני אל החצר החיצונה וכו' ובפרק שלישי גבי מזבח קאמר רבי יוסי כשעלו בני הגולה הוסיפו עליו וכו' שנאמר והאריאל י"ב ארך וכו' ובפרק ד' (דף ע':) ושני פשפשין היו לשער הגדול וכו' שבדרום לא נכנס בו אדם מעולם ועליו הוא מפורש על ידי יחזקאל ויאמר אלי ה' השער הזה יהיה סגור:

ה ואלו הן הדברים שהן עיקר בבנין הבית וכו' עד הוא הנקרא עזרה. בפ"ב דמדות ופ"ד ופ"ה. ומ"ש והכל נקרא מקדש. פשוט הוא:

ו ועושים במקדש כלים וכו' עד משוך לדרום בפרק ג' דמדות (משנה ו'):

מזבח

משנה למלך

פ"א א מצות עשה לעשות בית לה' וכו'. הרמב"ן במ"ע סי' ל"ג כתב דעשיית הארון והכפורת לשום שם שעדות תמנה מצוה בפני עצמה וכ"כ בסוף הספר שהלא לשלים מנין רמ"ח מצות עשה יע"ש:

ומזבח לקטרת ומנורה ושלחן. מפורש בתורה. ומ"ש ושלשתם בתוך הקדש וכו' עד ושלחן מימין. מבואר בפרשת תרומה ובפרשת פקודי: ומה שכתב ומזבח הקטרת משוך מבין שניהם לחוץ. בפ"ג דיומא (דף ל"ג:):

ז ועושים בתוך העזרה גבולין וכו'. בפרק שני דמדות (משנה ו') ראשי פספסין מבדילין בין עזרת ישראל לעזרת כהנים: **ובונים בה בתים וכו'**. במסכת מדות (שם):

ח כשבונים ההיכל והעזרה **וכו'**. במלכים כתיב אבנים גדולות אבנים יקרות ליסד הבית ובמכילתא פרשה מזבח אדמה ואם מזבח אבנים רצה של אבנים עושה רצה של לבנים עושה וילפינן מיניה לבנין הבית:

ואין מפצלין את אבני הבנין בהר הבית וכו' **ואח"כ** מכניסין אותם לבנין. ג"ז במכילתא פרשת מזבח אדמה אבל בפרק עגלה ערופה (סוטה דף מ"ח:) תנו רבנן שמיר שבו בנה שלמה את בהמ"ק שנאמר והבית בהבנותו אבן שלמה מסע נבנה הדברים ככתבן דברי רבי יהודה אמר לו רבי נחמיה וכי אפשר לומר כן והלא כבר נאמר כל אלה אבנים יקרות וגו' מגוררות במגרה א"כ מה תלמוד לומר לא נשמע בבית בהבנותו שהיה מתקן מבחוץ ומכניס מפנים אמר רבי נראין דברי רבי יהודה באבני מקדש ודברי רבי נחמיה באבני ביתו ופירש"י דברים ככתבן כמשמען אבן שלמה מסע כמה שהסיעה מן ההר ולא סיתתוה שוב בכלי ברזל וכיון דרבי אמר נראין דברי רבי יהודה באבני המקדש יש לתמוה על רבינו למה הניח דברי רבי יהודה ופסק כרבי נחמיה ואפשר דמשום דסתם מכילתא כרבי נחמיה ותו דפשטא דקרא מסייע ליה מש"ה פסק כוותיה והכרעת רבי אינה הכרעה מפני שהיא הכרעת דעת שלישית דלאו הכרעה היא כדאיתא בספ"ק דפסחים ועוד דגמרא

דגמרא בפ"ק דתמיד שאכתוב בפרק זה כרבי נחמיה את:

ט ואין בונין בו עץ בולט כלל וכו'. נלמד ממ"ש לקמן בסמוך: **ואין עושין אכסדרות** של עץ בכל העזרה וכו'. בספ"ק דתמיד (דף כ"ח:): כתב הראב"ד ואין בונין **בו עץ כלל א"א** וסלא לשכת כ"ג של עץ וכו'. מה שכתב וסלא לשכת כ"ג של עץ היתה הכי איתא בסוף מדות (פרק ה') שלשכת כ"ג היתה נקראת לשכת העץ. ומ"ש עוד ובשמהת בית השואבה מקיפין כל העזרה גזוזטרא וכו'. בפרק שני דמדות (משנה ה'). ומ"ש אבל בעזרת הנשים ובהר הבית מותר כלומר והיא דשמחת בית השואבה בעזרת הנשים היתה ובספ"ג מהלכות ע"ז תירץ דשאני היא דלשעתה היתה וכתב שם עוד ובימה של עץ שהיו עושים למלך בשעת הקהל לבשעתה היתה: ותמיהא לי הא דתנן בפרק ג' דמדות וכלונסות של *ארז היו קבועים מכתלו של היכל לכתלו של אולם כדי שלא יבעט ושמא יש לומר שלא קבועים ממש קאמר בבנין אלא קבועים בעלמא בלא בנין ועל פי זה יש להרן ללשכת כ"ג שלא היתה קבועה בבנין אלא בלא בנין ועי"ל שלשכת כ"ג לא של עץ היתה אלא בנין אבנים ולא נקראת של עץ אלא מפני שהניחו בה עצים אי זה פעם וטעמא דמסתבר הוא דאם לא כן למה נשתנית לשכה זו לעשותה של עץ יותר משאר לשכות שהיו של בנין. ועי"ל דהראב"ד ניחא ליה לשכת כהן גדול שהאה של עץ מפני שסובר שלשכה זו היתה בנויה במקום דריסת רגלי ישראל ולא אסרו אלא משער נקנור ולפנים שהוא אצל המזבח ומקשה לרבינו שסתם דבריו ומשמע מדבריו שבכל הבית אין בונין עץ אפילו בעזרת הנשים ולדעת רבינו יש לתרץ דכל העזרה דקאמר היינו משער נקנור ולפנים כדברי הראב"ד:

וכיור וכנו לקדש ממנו הכהנים ידיהם ורגליהם לעבודה. ומקומו בין האולם ולמזבח משוך לדרום שהוא שמאל הנכנס למקדש. ומזבח לקטורת ומנורה ושולחן ושלשתן בתוך הקדש לפני קדש הקדשים: **ז** המנורה בדרום משמאל הנכנס ושולחן מימין שעליו לחם הפנים. ושניהם בצד קדש הקדשים מבחוץ ומזבח הקטורת משוך מבין שניהם לחוץ. ועושין בתוך העזרה גבולין עד כאן לישראל עד כאן לכהנים. ובונים בה בתים לשאר צרכי המקדש כל בית מהם נקרא לשכה: **ח** כשבונין ההיכל והעזרה בונין באבנים גדולות. ואם לא מצאו אבנים בונין בלבנים ואין מפצלין את אבני הבנין בהר הבית אלא מפצלין אותן ומסתתין אותן מבחוץ ואח"כ מכניסין אותן לבנין. שנאמר אבנים גדולות אבנים יקרות ליסד הבית אבני גזית. ואומר ומקבות והגרזן כל כלי ברזל לא נשמע בבית בהבנותו: **ט** *ואין בונין בו עץ בולט כלל אלא או באבנים או בלבנים וסיד. ואין עושין אכסדרות של עץ בכל העזרה אלא של אבנים או לבנים:

ומרצפין

השגת הראב"ד

*ואין בונין עץ בולט כלל כו'. א"א וסלא לשכת כהן גדול של עץ היתה ובשמחת בית השואבה מקיפין כל העזרה גזוזטרא אלא לא אסרה תורה כל עץ אלא אצל מזבח ה' והיא עזרת כהנים משער ניקנור ולפנים אבל בעזרת נשים ובהר הבית מותר:

ומרצפין

*[בגירסתנו כתיב של אבן ולפי זה אין כאן תמיהא]

משנה למלך

ח כשבונין ההיכל והעזרה בונין באבנים גדולות וכו' ואין מפצלין את אבני הבנין בהר הבית אלא מפצלין אותם ומסתתין אותם מבחוץ ואח"כ מכניסין אותם לבנין שנא' אבנים גדולות אבנים יקרות ליסד הבית אבני גזית ואומר ומקבות והגרזן כל כלי ברזל לא נשמע בבית בהבנותו ע"כ. ובסוף פ' עגלה ערופה אמרינן ת"ר שמיר שבו בנה שלמה את בהמ"ק שנאמר והבית בהבנותו אבן שלמה מסע נבנה הדברים ככתבן דברי ר' יהודה אמר לו ר' נחמיה וכי אפשר לומר כן והלא כבר נאמר כל אלה אבנים יקרות מגוררות במגרה א"כ מה ת"ל כלי ברזל לא נשמע בבית בהבנותו שהיה מתקן מבחוץ ומכניס בפנים אמר רבי נראים דברי ר' יהודה באבני מקדש ודברי ר' נחמיה באבני ביתו ולר' נחמיה שמיר למאן אתא לאבני אפוד וכדתניא כו' ע"כ. ופי' רש"י דברים ככתבן כמשמען אבן שלמה מסע כמו שהסיעוה מן ההר ולא סיתתוה עוד בכלי ברזל ע"כ. והנה מרן תמה על מה שפסק רבינו כר' נחמיה דכיון דרבי אמר נראין דברי ר' יהודה באבני מקדש למה הניח דברי ר' יהודה ופסק כר' נחמיה ותירץ ואפשר דמשום דסתם מכילתא כר' נחמיה ותו דפשטא דקרא מסייע ליה מש"ה פסק כוותיה והכרע' רבי אינה הכרעה מפני שהוא הכרעה ג' שאינה הכרעה כדאיתא בספ"ק דפסחים ועוד דגמרא בפ"ק דתמיד שאכתוב בפרק זה כר' נחמיה אתיא ע"כ. ודברי מרן תמוהים הם בעיני במ"ש והכרעת רבי אינה הכרעה כו' כנראה דהוקשה לו דאמאי לא פסק כרבי דהוי מכריע וקי"ל דהלכה כדברי המכריע ותמהני דהא כלל זה לא נאמר כי אם במשנה ולא בברייתא וכדאיתא בפ"ג דשבת עלה מ' ואע"ג דבדרך ספק נאמר חילוק זה דקאמר דילמא ה"מ במתניתין אבל בברייתא לא וא"כ אפשר דלפי האמת אף בברייתא קי"ל דהלכה כדברי המכריע ויעיד על זה שהרי לפי שאמת ר' יוחנן פסק בפירוש דהלכה כר' יהודה בהביא דשבת ואע"ג דהתם מתני' הוי דלא כר' יהודה ור' יוחנן אית ליה דהלכה כסתם משנה וא"כ ע"כ לומר דטעמיה דר' יוחנן דפסק כר' יהודה הוא משום דס"ל דהלכה כדברי המכריע אף בברייתא וכמו שכתבו התוס' שם בד"ה אמר יע"ש. זאת ועוד שראיתי לתוס' שכתבו שם דילמא ה"מ במתניתין אבל בברייתא לא אע"ג דלא קאמר במסקנא הכא משמע דאין הלכה כמותו משום דסתם מתניתין דלא כוותיה ע"כ. והנה מדברי התוס' הללו מוכח דאפילו כפי הס"ד הוה ס"ל דמאי דקי"ל דהלכה כדברי המכריע הוא אף בברייתא מדלא קאמר הלכה כדברי המכריע במשנתנו אלא דשאני הכא דאין הלכה כדברי המכריע משום דסתם מתני' דלא כוותיה, הן אמת שדברי התוס' הללו בעיני קשים הם וצריכים תלמוד דא"כ לאיזה הלכות חלקו בגמ' בין מתניתין לברייתא והכי הוה להו למימר דלמא ה"מ היכא דליכא סתם נגד המכריע אבל היכא דאיכא סתם שלא כדברי המכריע אז לא קי"ל כדברי המכריע וכי תימא דס"ל לסתמא דתלמודא דבמתני' אף דהוי מחלוקת ואח"כ סתם דבעלמא קי"ל כסתם מ"מ קי"ל כדברי המכריע כיון שהוא במשנה אבל בברייתא כיון דאיכא סתם במתניתין לא קי"ל כדברי המכריע בברייתא מש"ה חלק בין מתניתין לברייתא הא ליתא דהא בפ"ק דפסחים (דף י"ג) הקשו בגמרא ונימא מר הלכה כר' מאיר דסתם לן הנא כוותיה ואע"ג דהתם רבן גמליאל הוא מכריע וכמו שהקשו שם בתר הכי ונימא מר הלכה כר"ג דהוה ליה מכריע הרי מבואר דס"ל דאף דר"ג הוא מכריע מ"מ היה לו לפסוק כסתם מתניתין וא"כ ע"כ כי אמרינן ה"מ במתני' הוא היכא דליכא סתם דאי איכא בתם קי"ל כסתם וא"כ כי אמרינן אבל בברייתא לא הוא אף דליכא סתם נגד המכריע דאי איכא סתם אף במתני' לא קי"ל כדברי המכריע וכדמוכח הסוגיא דפסחים. ועוד יקשה בדברי התוס' הללו דא"כ נמצאו סברות הפוכות מן הקצה אל הקצה מסברת הס"ד לסברת המסקנא שהרי לפי המסקנא קי"ל דהלכה כדברי המכריע בברייתא אף דאיכא סתם מתני' דלא כוותיה והיכא דהמכריע הוא במתני' והיכא סתם דלא כותיה קי"ל כסתם וכמו שכל זה הוא מבואר בדברי התוס' ולפי הס"ד דהיכא דהמכריע הוא בברייתא והיכא סתם במתני' דלא כותיה קי"ל כסתם אבל היכא דהמכריע הוא במתני' אף דאיכא סתם במתני' דלא כותיה קי"ל כדברי המכריע וזה הוא דוחק גדול בעיני. מ"מ העולה ממ"ש הוא דס"ל לתוס' דאליבא דכ"ע אף בברייתא נאמר כלל זה דהלכה כדברי המכריע וא"כ אפשר דמרן בשיטת התוס' אזיל ומש"ה הקשה לרבינו דאמאי לא פסק כרבי דהוא מכריע. ומיהו אכתי קשה דאי מרן אזיל בשיטת התוס' שהו

זה שכתב בסוף דבריו ועוד דגמרא דפ"ק דתמיד כר' נחמיה אתי. והנה סוגיא זו דתמיד דאתי כר' נחמיה היא לייתב סתמא דמתני' דתמיד דקתני דבית המוקד היה מוקף רובדין וכדאיתא התם וא"כ מה לאיש יש מכאן דהתלמוד ס"ל כר' נחמיה ואם כוונת מרן היא דכיון דהסוגיא מוכחת דמתני' דתמיד אתי כר' נחמיה מש"ה פסקינן כוותיה הא ליתא שהרי אליבא דהתוס' קי"ל כדברי המכריע אף דאיכא כתם מתני' דלא כוותיה וכמו שכתבנו לעיל. ומיהו לזה היה אפשר לייתב דמרן ז"ל לאו אהאי טעמא לחוד קא סמיך אלא שהביא ג"כ טעם זה לעפויו סניף לטעמים הקודמים שכתב א"נ דשאני הכא ברבי עצמו המכריע הכם כר' נחמיה וא"כ אפשר דבל כי האי לא קי"ל כדברי המכריע מאחר דהמכריע עצמו סתם כבר פלוגתיה א"נ דכוונת מרן היא דמתני' דתמיד היה אפשר לאוקמה כר' יהודה והרובדין היו ע"י שמיר והרב בעל באר שבע בחידושיו לתמיד כתב דמאי דאמרינן בגמרא אמר אביי דמתקף ומייתי מעיקרא היינו דמתקני ע"י שמיר ע"כ ומרן אזיל בשיטת המפרש שכתב דמאי דאמרינן מעיקרא היינו שהיו מכתתים אותם בכלי ברזל קודם בינותו האבנים כבית וכסברת ר' נחמיה וזהו פשטה של סוגיא וא"כ סברת מרן היא דמדאוקמוה בגמרא למתני' כר' נחמיה ולא אוקמוה כר' יהודה מוכח דסתמא דתלמודא ס"ל כר' נחמיה וזהו שדקדק מרן וכתב דגמרא דפ"ק דתמיד ולא כתב דמתני' דפ"ק דתמיד לפי שכל ההכרח אינו אלא מסוגיית הגמרא דאוקמוה למתני' כר' נחמיה ונראה דיש להביא ראיה לזה דמתני' דרובדין אפשר לאוקמה כר"י וע"י שמיר דאי לא תימא הכי תיקשי דהיכי הוה ס"ד דבפ"ק דיומא (דף ט"ז) דכהאי דמדות ר' יהודה גיגהו דהא בפ"ק דמדות מ"מ תנן דבית המוקד היה מוקף רובדין של אבן אלא ודאי דמהא לא קשיא דאפשר לאוקמה ע"י שמיר ובהמא דתמיד אוקמוה כסברת רבי נחמיה משום דבהמי דתמיד ר' שמעון איש המצפה קתני לה ומדאוקמוה כר' נחמיה משמע דס"ל לאביי דכר' נחמיה קי"ל. אך לעיקרא דדינא זה שכתבנו דמרן בשיטת התוס' אזיל ומש"ה הקשה לרבינו הוא תימה בעיני שהרי הרי"ף בפ"ק דקידושין עלה דהביא דנחלקו ר' טרפון ור' עקיבא אם העבד סותא ברא"ש איברים צריך גט שחרור או לא ואמרינן התם בברייתא שהכריעין לפני חכמים אומרין נראים דברי רבי טרפון בשן ועין ודברי ר' עקיבא בשאר איברים כתב דלא קי"ל כדברי המכריעין משום דלא אמרינן הלכה כדברי המכריע אלא במתני' אבל בברייתא לא והביא ראיה לדבריו מהסוגיא דפ"ג דשבת שכתבנו ורבינו בשיטת הרי"ף אזיל וכמ"ש בפ"ה מה' עבדים דין ד' (*א"ה עיין מ"ש הרב במתכר בפ"ע מה' ברכות). עוד יש לי קושיא בדברי מרן וגדולה היא אלו משום דדברי רבי דאמר נראין דברי ר"י באבני ב"ה כו' לאו הכרעה הם משום דאם היינו אומרים דר"י ס"ל דבין באבני ב"ה בין באבני ביתו היו ע"י שמיר ור"נ היה אומר דבכולם היה מתקן מבחוץ ומכניס מבפנים או הכרעה רבי היתה הכרעה אבל דבר זה לא ניתן ליאמר דאין רמז בשום מקום דאבני ביתו לא יניף ברזל ואפילו בפנים לכ"ע היו ע"י ברזל ואם כן ע"כ אית לן למימר דרבי הכי קאמר נראה כדקאמר ר"י באבני ב"ה משום דקרא דמייתי ר"נ לא מיירי אלא בבנין בית שלמה ואף שדרך זה הוא קצת רחוק מ"מ מוכרחים אנו לאומרו וכן כתב הרב בעל יפה מראה בפ"ט דסוטה וא"כ פשיטא דלא שייך כאן לומר דהלכה כדברי המכריע לפי שרבי לא בא כי אם לתת טעם לדברי ר"י ודברי מרן צל"ע:

ט ואין בונין בו עץ בולט כו'. כתוב בהשגות דלא אסרה תורה כל עץ אלא אצל מזבח ה' והיא עזרת כהנים משער נקנור ולפנים וכו'. נ"ל שצריך להגיה עזרת ישראל לפי שמשער נקנור ולפנים הוא עזרת ישראל וס"ל להראב"ד דעזרת ישראל בכלל האיסור שהרי הוים אבל בעזרת נשים ובהר הבית מותר. ולשכה זו דכ"ג אף דנימא שהיתה בעזרת ישראל לא קשה משום דע"כ לשכה זו לא נתקדשה בקדושת עזרה שהרי כ"ג היה ישן בה כל ז' ימים וגמירי דאין ישיבה בעזרה כ"א בעזרת נשים וכמבואר. ואפשר דלשכה זו אף שהיתה בנויה בקדש לא היה לה פתח לקדש כי אם לחול וקי"ל דתוכן חול וכמ"ש רבינו בפ"ו מה' אלו וא"כ דין עזרת נשים יש ללשכה זו ומש"ה הותר לעשותה של עץ. ודברי מרן ז"ל תמוהים הם בעיני ועיין במ"ש הרב תי"ע בסוף מדות ודו"ק:

המזבח

י ומרצפין את כל העזרה באבנים יקרות. ואם נעקרה אבן אע"פ שהיא עומדת במקומה. הואיל ונתקלקלה פסולה ואסור לכהן העובד לעמוד עליה בשעת העבודה *עד שתקבע בארץ: יא ומצוה מן המובחר לחזק את הבנין ולהגביהו כפי כח הציבור שנאמר ולרומם את בית אלהינו. ומפארין אותו ומייפין כפי כחן אם יכולין לטוח אותו בזהב ולהגדיל במעשיו ה"ז מצוה: יב אין בונין את המקדש בלילה שנאמר וביום הקים את המשכן ביום מקימין לא בלילה. ועוסקין בבנין מעלות השחר עד צאת הכוכבים. והכל חייבין לבנות ולסעד בעצמן ובממונם אנשים ונשים *כמקדש המדבר. ואין מבטלין תינוקות של בית רבן לבנין. ואין בנין ב"ה דוחה יום טוב: יג המזבח אין עושין אותו אלא בנין אבנים גזית וזה שנאמר בתורה מזבח אדמה תעשה לי שיהיה מחובר באדמה שלא יבנוהו לא על גבי כיפין ולא על גבי מחילות. וזה שנאמר ואם מזבח אבנים מפי השמועה למדו שאינו רשות אלא חובה: יד כל אבן שנפגמה כדי שתחגור בה הציפורן כסכין של שחיטה הרי זו פסולה לכבש ולמזבח שנאמר אבנים שלמות תבנה את מזבח יי'. ומהיכן היו מביאין אבני מזבח מן בתולת הקרקע חופרין עד שמגיעין למקום הניכר שאינו מקום עבודה ובנין ומוציאין ממנו האבנים. או מן הים הגדול ובונין מהן. וכן אבני ההיכל והעזרות שלמות היו: טו אבני היכל ועזרות שנפגמו או שנגממו פסולין ואין להן פדיון אלא נגנזים. כל אבן שנגע בה הברזל אע"פ שלא נפגמה פסולה לבנין המזבח ובנין הכבש שנאמר כי חרבך הנפת עליה ותחללה. והבונה אבן שנגע בה ברזל במזבח או בכבש לוקה שנאמר לא תבנה אתהן גזית. והבונה אבן פגום עובר בעשה:

אבן

*[פי' שמשכן שג"כ נקרא מקדש ככתוב ועשו לי מקדש]

השגת הראב"ד

*עד שתקבע כאחן. א"א עוד אמרו שאם נעקרה האבן ועמד הכהן ועבד במקומה (בגומא) אין *) דרך שירות בכך:

*)[בגמ' לא איפשיטא וקאי בתיקו]

כסף משנה

י ומרצפין את כל העזרה באבנים יקרות. הכי משמע בכמה דוכתי: ואם נעקרה אבן וכו'. פרק שני דזבחים (דף כ"ד). וכתב הראב"ד עוד אמרו שם וכו'. ויתבאר פרק ה' מהלכות ביאת המקדש:

יא ומצוה מן המובחר לחזק את הבנין וכו'. פשוט הוא. ומ"ש אם יכולים לטוח אותו בזהב וכו'. שכן שלמה טח אותו בזהב:

יב אין בונין את המקדש בלילה וכו'. בפרק ב' דשבועות (דף ט"ו:):

ועוסקין בבנין מעלות השחר עד צאת הכוכבים. הכי כתיב בעזרא. ומ"ש והכל חייבין לבנות ולסעד בעצמם ובממונם אנשים ונשים כמקדש המדבר. דכתיב ויבאו האנשים על הנשים וכתיב ויעשו כל חכמי לב וכתיב וכל אשה חכמת לב בידיה טוו:

ואין מבטלין תינוקות של בית רבן לבנין. מימרא פרק כל כתבי (דף קי"ט:): ואין בנין בהמ"ק דוחה יום טוב. בפ"ב דשבועות (דף ט"ו:):

יג המזבח אין עושין אותו אלא בנין אבנים וכו'. במכילתא רבי ישמעאל אומר מזבח אדמה תעשה לי שלא תבנהו לא ע"ג כיפין ולא על גבי עמודים והתם קאמר דקרא דואם מזבח אבנים חובה ואע"ג דתנאי פליגי עליה התם פסק רבינו כוותיה משום דבר"פ קדשי הקדשים זבחים (דף נ"ח) שתם גמרא כוותיה:

יד כל אבן שנפגמה וכו'. בפ"ק דחולין (דף י"ח) וכמה פגימת המזבח כדי שתחגור בה לפורן מיתיבי כמה פגימת המזבח רבי שמעון בן יוחאי אומר טפח ראב"י אומר כזית ל"ק הא בשידא הא באבנא ופירש"י באבנא כל דהו כדכתיב אבנים שלימות. וכתבו התוס' וכמה פגימת המזבח כדי שתחגור בה לפורן ואם תאמר והיאך בנו המזבח דהנה ימלאו אבנים בלא פגימה ואם ימליקו בברזל איכא איסורא דלא תניף עליהן ברזל וליכא למימר נמי ע"י שמיר דע"כ ע"י שמיר נמי לא יהיו חלוקות שלא תחגור בהן הצפורן מדאמרינן בפ"ד דע"ז גבי אבני המזבח ששקצום מלכי יון וגנזום בית החשמונאי היכי נעביד נתבריגהו אבנים שלימות אמר רחמנא נכסרינהו פי' לעשות בלא פגימה לא תניף עליהם אמר רחמנא *והשתא לעבדינהו ע"י שמיר אלא ודאי שמיר אין עושה אותן חלקות שלא תחגור בהם הצפורן וי"ל דבפרק איזהו מקומן משמע שבנו אותו באבנים קטנות חלקות שלא היה בהם שום פגימה כגון חלוקי אבנים של נחל. ומה שכתב רבינו הרי זו פסולה לכבש ולמזבח. בפ"ג דמדות (משנה ד') משמע שדין אבני הכבש שוים לדין אבני המזבח. ומה שכתב ומהיכן היו מביאים אבני מזבח מן בתולת הקרקע חופרין עד שמגיעין למקום הניכר שאינו מקום עבודה ובנין. שם אחד אבני הכבש ואחד אבני המזבח מבקעת בית כרם וחופרין למטה מבתולה ומביאים משם אבנים שלימות שלא הונף עליהם ברזל. ומ"ש או מן הים הגדול. בפרק אי זהו מקומן (דף נ"ד) אמרינן גבי בנין המזבח מביא חלוקי אבנים מפולמום: וכן אבני ההיכל והעזרות שלימות היו. נראה שלא כתב כן אלא לענין שלא יהיה בהם פגם כדכתיב אבן שלמה מסע נבנה אבל היו מסתתין ומשוין אותן בכלי ברזל מבחוץ ומכניסין אותן כמו שכתב לעיל מפלין ומסתתין אותן מבחוץ משא"כ באבני מזבח שאסור להניף עליהן ברזל הכי אמרינן בפ"ק דתמיד (דף כ"ו:) אהא דתנן שבית המוקד היה מוקף רובדין של אבן מקשה רובדין מאי ניהו גזרתא דאצטבתא וכו' ומי מפלגי אבנים והכתיב והבית בהבנותו אבן שלימה וגו' ושני אביי דמתקני ומייתו מעיקרא ופירש המפרש קודם שיביאו האבנים בעזרה היו מתקנות על ידי ברזל וכו' וחוץ לעזרה מותר להתכן ולהשוותן בברזל אבל משבאו לעזרה אסור להניף עליהן ברזל והכי מוכח במכילתא דאמרינן התם לא תבנה אתהן גזית בו אי אתה בונה גזית אבל אתה בונה גזית בהיכל ובבית קדשי הקדשים הא מה אני מקיים ומקבות והגרזן וכל כלי ברזל וכו' בבית אינו נשמע אבל בחוץ נשמע כי חרבך הנפת עליה ותחללה רשב"א אומר המזבח נברא להאריך ימיו של אדם וכו' עכ"ל. משמע דלא נאסר הנפת ברזל אלא על המזבח בלבד משום דנברא להאריך ימיו של אדם אבל אבנים של בנין בית המקדש אין הנפת ברזל עליהן פוסלן ובלבד שלא יתקן בפנים וכן מוכח מתוך דברי רבינו דעד השתא לא איירי אלא לענין שלא יהא בהם פגם ועדיין לא הזכיר פיסול הנפת ברזל ולקמן בסמוך שהזכירו לא הזכירו אלא לענין אבני המזבח בלבד:

טו אבני היכל ועזרות וכו'. תוספתא סוף פרק שני דמגילה: כל אבן שנגע בה הברזל וכו'. בפרק שלישי דמדות (משנה ד'): ומ"ש והבונה אבן שנגע בה ברזל במזבח או בכבש לוקה שנאמר לא תבנה אתהן גזית והבונה אבן פגום עובר בעשה. (דכתיב אבנים שלימות תבנה את מזבח ה' אלהיך) פשוט הוא. ומה שכתב שדין הכבש שוה בזה למזבח הוא מדתנן בפ"ג דמדות אחד אבני הכבש ואחד אבני המזבח מבקעת בית כרם וכו' ומביאים אבנים שלימות שלא הונף עליהם ברזל:

*[לא ידעתי לסוף קושיא זו שהרי תשובתה גלדם שהנים שני לא היה שמיר ואין מכאן ראיה]:

משנה למלך

יג המזבח אין עושין אותו אלא בנין אבנים וכו'. קשה לי על זה מההיא דתנן בפ"ג דפרה הר הבית והעזרות תחתיהם חלול מפני קבר התהום וכבר הביא רבינו משנה זו בפ"ב מהלכות פרה אדומה דין ז' ולכאורה נראה שכל בנין הבית היה חלול וכולל ג"כ אף מקום המזבח וכל מקום שאמרנו ותחתיהם חלול כו' היינו שהוא בנוי כיפין וכמ"ש רבינו בריש פ"ג מהל' פרה וא"כ קשה דהיכי קאמר שלא יבנוהו ע"ג כיפין והכור הייתי לומר דמאי דאמרינן שלא יבנוהו ע"ג כיפין היינו לומר דביעור גובה המזבח לא יהיה ע"ג כיפין אלא מחובר בארמה וכן המזבח עצמו לא יהיה כיפין אבל כל שהמזבח מחובר בארמה אם למטה מן הארמה יש כיפין ומחילות אינו מעכב. שוב ראיתי דזה אינו שהרי פ"ג דזבחים (דף נ"ח) אמרו וכ"ת דעביד מחילות בקרקע ושחיט בהו וכי האי גוונא מי הוי מזבח והתניא מזבח אדמה תעשה לי שיהא מחובר בארמה שלא יבננו לא ע"ג מחילות ולא ע"ג כיפין ע"כ הרי שהדבר מבואר דס"ל לסתמא דש"ס דאפילו תחת הארמה שהמזבח מחובר לו צריך שלא יהיה לא מחילות ולא כיפין. אשר ע"כ נראה דמוכרחים אנו לומר דדוקא הר הבית והעזרות היה תחתיהם חלול אבל המזבח לא היה תחתיו חלול מפני גזירת הכתוב דקאמר מזבח אדמה והיה נ"ל להביא ראיה לזה מההיא דאמרינן בירושלמי פ"ק דסנהדרין דחזקיה עיבר את השנה מפני הטומאה והטומאה היתה שמצאו גולגלתו של ארנן היבוסי תחת המזבח ע"כ ופשטן של דברים נראה שגולגלת זו לא היתה גלויה ע"ג הארמה אלא היתה טמונה תחת המזבח ועכשיו כשרצו לתקן את המזבח דאפשר שנהרס קצת בימי אחז מצאו הגולגולת וא"כ נמצא שכל היו טמאים מפני שהיתה טומאה רצוצה דקי"ל בוקעת ועולה כו' וכל מי שנכנס שם נטמא ואי אמרת שגם המזבח היו בנוי כיפין הא קי"ל דטפח על טפח חוצץ בפני הטומאה וא"כ אף אם מצאו טומאה תחת המזבח לא היו טמאים וכי תימא דלעולם שגם המזבח היה בנוי כיפין ע"ג כיפין אלא שהטומאה נמצאת למעלה מהכיפין במקום שלא היה חלל טפח הטומאה הא ליתא דהא הא דאמרינן דכל הר הבית היה בנוי כיפין ע"ג כיפין מפני הטומאה ע"כ לומר שהקרקע שהיה ע"ג נבדק שלא היה שם טומאה אלא שחששו שמא יש למטה ממקום הבדוק טומאה ומש"ה עשו אותו כיפין כדי שלא יהיה טומאה רצוצה ואם גם המזבח היה בנוי כיפין ע"כ שהטומאה נמצאת למטה ממקום הבדוק. ודוחק הוא בעיני לומר דעכשיו שמצאו הטומאה נטמאו הכהנים כמגע דאיך יעלה על הדעת שכל הכהנים או רובם נגעו בטומאה. כן אמת דכפי דרעתו נ"ל דמ"ד דהטומאה היתה משום גולגולת ארנן ס"ל כמ"ד דקברי עכו"ם מטמאים באהל ואפשר דכש"י דפירש בסנהדרין דהטומאה היתה מפני טומאת ע"ז שעבדו בימי אחז ולא קאמר כסוגיית הירושלמי הוא משום דטעם זה דירושלמי לא ידק כ"א למ"ד דעכו"ם מטמאים באהל ואיהו רצה לתת טעם כולל אף למ"ד דעכו"ם אינם מטמאים באהל ואפשר נמי דס"ל דהלכתא כמ"ד דעכו"ם אינם מטמאים באהל וכמו שפסק רבינו בהלכות טומאת מת ומש"ה כתב טעמא דטומאת ע"ז הכלל העולה מדברי הירוש' שלנו נראה בעיני דס"ל דהמזבח לא היה חלול תחתיו כלל וכדכתיבנא. ודע שאם עשה המזבח ע"ג כיפין או על ע"ג מחילות לא חשיב מזבח ופסול להעלות עליו קרבן וכדמוכח בסוגיא דרים פ"ו דזבחים. ובשיעור כמה יהיה חלל תחת המזבח ויפסל לא נתבאר בדברי רבינו אך ראיתי בתוספתא דהלכות הביאה כר"ם בפ"ט דהלכות דר' יהושע אומר אין מעלין עולות גבוה מן הארץ טפח ע"כ וכתב שם הר"ש בפ"ו דזבחים דרשינן מזבח אדמה שיהא מחובר בארמה שלא יבננו לא ע"ג כיפין ולא ע"ג מחילות ואם היה חלל טפח תחתיו חשיב כמילתא אחריתי ולא כמחובר ופסול להעלות עליו עולה ע"כ. ונסתפקתי אם הכבש ג"כ ישנו בדין זה דצריך שלא יבננו ע"ג כיפין לפי שרבינו כדין איסור בנין גזית ופסול אבנים פגומות השוה הכבש למזבח וכמו שכתב בדבריו ולא מצאתי טעם נכון לחלק בין דין זה דמחובר בארמה שלא הזכיר כי אם מזבח ונאמר הדינים השוה בפירוש הכבש למזבח:

יד ומהיכן היו מביאין אבני מזבח מן בתולת הקרקע וכו'. נראה דהטעם הוא משום דים לחוש שמא נגעה ברזל באבנים וקיימא לן דאבן שנגעה בה ברזל פסולה למזבח ומשום הכי היו מביאים האבנים מבתולת קרקע:

טו והבונה אבן פגום עובר בעשה. היינו מדכתיב אבנים שלמות תבנה וגו' ויש לדקדק דלמה לא מנה זה בכלל העשין לומר שנצטוינו לבנות המזבח מאבנים שלמות שלא יהיה בהם פגם איכו הא לא קשיא כלל משום דזה הוא חלק ממצות דועשו לי מקדש דרבינו כלל בזה כל מה שנעשה בבית המקדש במצוה אחת והוא בלוה שיעשו לו מקדש וא"כ ביאר מקדש זה יהיה בו כך וכך כגון מזבח ושלחן ומנורה וכדומה וחזר וביאר דמזבח זה יהיה מאבנים שלמות ונמצא דעשה זה דאבנים שלמות גם כן נכלל באומרו ועשו לי מקדש אבל שלא תעשה כגון לא תבנה אתהן גזית נמנית מצוה בפני עצמה משום דהעשה שפרטי נכלל בכלל העשה הכולל אבל לא תעשה אינו נכלל בכלל העשה ומילוק זה הוא מבואר ודומה לזה שרבינו מנה למצוה אחת לעשות חטאת וביאר על תואר כך וכך ולא מנה פרטי החטאת כגון מיליקות והבלילות ודכוותיה כל אחת ואחת למצוה בפני עצמה וכן לא מנה חטאת העוף למצוה בפני עצמה משום דהכל נכלל כמה שנצטוינו לעשות החטאת ואעפ"כ מנה במנין לא תעשה לאו שלא יבדיל במצות

שמוף

טז *אבן שנפגמה או שנגע בה ברזל אחר שנבנית במזבח או בכבש אותה האבן פסולה והשאר כשירו'. *ומלבנין את המזבח פעמים בשנה בפסח ובחג. וכשמלבנין אותן מלבנין במפה. אבל לא בכפים של ברזל שמא יגע באבן ויפסול: **יז** אין עושין מדרגות למזבח שנאמר לא תעלה במעלות על מזבחי. אלא בונין כמו תל בדרומו של מזבח מתמעט ויורד מראש המזבח עד הארץ והוא הנקרא כבש. והעולה במעלות על המזבח לוקה. וכן הנותץ אבן אחת מן המזבח או מכל ההיכל או מבין האולם ולמזבח דרך השחתה לוקה שנאמר ונתצתם את מזבחותם וגו' לא תעשון כן לי"י אלהיכם: **יח** המנורה וכליה והשולחן וכליו ומזבח הקטורת וכל כלי שרת אין עושין אותן אלא מן המתכת בלבד. ואם עשאום של עץ או עצם או אבן או של זכוכית פסולין: **יט** היו הקהל עניים עושין אותן אפילו של בדיל ואם העשירו עושין אותן זהב אפילו המזרקות והשפודין והמגרפות של מזבח העולה והמדות אם יש כח בציבור עושין אותן של זהב אפילו שערי העזרה מחפין אותן זהב אם מצאה ידם: **כ** אין עושין כל הכלים מתחילתן אלא לשם הקודש. ואם נעשו מתחילתן להדיוט אין עושין אותן לגבוה. וכלי גבוה עד שלא נשתמש בהן גבוה רשאי להשתמש בהן הדיוט. ומשנשתמש בהן גבוה אסורין להדיוט. אבנים וקורות שחצבן מתחילה לבית הכנסת אין בונין אותן להר הבית:

השגת הראב"ד

*ומלבנין את המזבח וכו'. א"א וכשהדין אותו לא היו סדין אותו אלא בכפים של עץ וכן מכל העזרות ומכל הלשכות שהן קדש:

פרק שני

א המזבח מקומו מכוון ביותר. ואין משנין אותו ממקומו לעולם. שנאמר זה מזבח לעולה לישראל. *ובמקדש נעקד יצחק אבינו שנאמר ולך לך אל ארץ המוריה ונאמר בדברי הימים ויחל שלמה לבנות את בית י"י בירושלים בהר המוריה אשר נראה לדויד אביהו אשר הכין במקום דויד בגרן ארנן היבוסי: **ב** ומסורת ביד הכל שהמקום שבנה בו דוד ושלמה המזבח בגורן ארונה הוא המקום שבנה בו אברהם המזבח ועקד עליו יצחק. והוא המקום שבנה בו נח כשיצא מן התיבה. והוא המזבח שהקריב עליו קין והבל. ובו הקריב אדם הראשון קרבן כשנברא ומשם נברא. אמרו חכמים אדם ממקום כפרתו נברא: **ג** מדות המזבח מכוונות הרבה וצורתו ידועה איש מאיש. ומזבח שבנו בני הגולה כעין מזבח שעתיד להבנות עשוהו ואין להוסיף על מדתו ולא לגרוע ממנה: **ד** ושלשה נביאים עלו עמהם מן הגולה. אחד העיד להן על מקום המזבח. ואחד העיד להן על מדותיו. ואחד העיד להן שמקריבין על המזבח הזה כל הקרבנות אע"פ שאין שם בית: **ה** מזבח שעשה משה ושעשה שלמה ושעשו בני הגולה ושעתיד להעשות כולן עשר אמות גובה כל אחד מהן. וזה הכתוב בתורה ושלש אמות קומתו מקום המערכה בלבד

א סמ"ג עשין קס"ג: *[נ"ל שצ"ל במקום המזבח]

כסף משנה

טז אבן שנפגמה וכו'. בפ"ג דמדות נפגמה אחת מהן היא פסולה וכולן כשרות ומשמע לרבינו דה"ה לנגע בה ברזל: ומלבנין את המזבח פעמים בשנה וכו'. שם. כתב הראב"ד וכן מכל העזרות והלשכות שהן קדש עכ"ל. ויש להקשות שהרי כתבתי בסמוך שאבני ההיכל והעזרות אע"פ שצריך שלא יהיה בהם פגם מותר להניף עליהם ברזל שהרי לא אסר הכתוב הנפת הברזל אלא על אבני המזבח ואפ"ה שאין מתקנים אותם בפנים בכלי ברזל לדכתיב ומקבות והגרזן כל כלי ברזל לא נשמע בבית בהבנותו ה"מ לעשות מלאכה בהם בכלי ברזל במקום שישמע קול הברזל אבל ליגע בהם ברזל אפי' בפנים אין בכך כלום:

יז אין עושין מדרגות למזבח. פשוט הוא. ומ"ש אלא בונין כמו תל בדרומו של מזבח וכו' והוא הנקרא כבש. בפ"ג דמדות שהכבש היה לדרומו של מזבח ובפרק קדשי קדשים (דף ס"ב:) מייתי לה מקרא. ומ"ש והעולה במעלות על המזבח לוקה. פשוט הוא:

וכן הנותץ אבן אחת מן המזבח וכו' לוקה שנאמר ונתצתם את מזבחותם כו'. בסיפרי מנין לנותץ אבן אחת מן ההיכל ומן המזבח ומן העזרות שהוא בל"ת ת"ל ונתצתם את מזבחותם לא תעשון כן לה' אלהיכם ואין לתמוה על רבינו שכתב או מן ההיכל או מבין האולם ולמזבח דמשמע דוקא הני אבל עזרות לא שסמך על מ"ש בפרק ו' מיסודי התורה שהוא עיקר דין זה. ולשון וכן שכתב רבינו אינו מדוקדק. ומ"ש דרך השחתה כלומר שאם נותץ כדי לתקן ודאי שרי:

יח המנורה וכליה וכו' אין עושין אותם אלא מן המתכת בלבד ואם עשאום של עץ וכו'. בפרק הקומץ רבה (מנחות דף כ"ח:) תני רב ספא וכו' מנורה היתה באה מן העשת ומן הזהב עשאה של כסף כשרה של בעץ של אבר ושל גיסטרון רבי פוסל ורבי יוסי בר יהודה מכשיר של עץ ושל עצם ושל זכוכית דברי הכל פסולה ופסק רבינו כר"י בר יהודה משום דאיתא התם ברייתא סתם דקתני משאר מיני מתכות כשרה ואע"ג דמייתי התם ברייתא אחריתי דקתני כלי שרת שעשאן של עץ רבי פוסל ור"י בר יהודה מכשיר פסק רבינו לפסול משום דמשמע התם דרבים פליגי עליה דר"י בר יהודה בהא. ומ"ש היו הקהל עניים עושים אותם אפי' של בדיל ואם העשירו עושים אותם של זהב בפרק הקומץ רבה שם ובפרק כל הצלמים (דף מ"ג) [וכן עוד בר"ה (כ"ד)]:

יט אפילו המזרקות והשפודין וכו' אם יש כח בצבור עושים אותם של זהב. בפרק אמר להם הממונה (יומא דף ל"ז) מונבז המלך עשה כל ידות הכלים של י"ה של זהב ומ"ש אפילו שערי העזרה מחפין אותם זהב אם מצאה ידם. בפ"ב דמדות (משנה ג') כל השערים שהיו שם נשתנו להיות של זהב חוץ משערי נקנור מפני שנעשה בהם נס:

כ אין עושין כל הכלים מתחלתן וכו'. בפשט' פרק שני דמגילה: ומה שכתב וכלי גבוה עד שלא נשתמש בהם גבוה רשאי להשתמש בהם הדיוט וכו'. שם *גבי העושה תיבה ומטפחות לספר: אבנים וקורות שחצבן מתחילה לבה"כ וכו'. שם אבנים וקורות שחצבן מתחילה להדיוט אין בונין אותם בהר הבית ומשמע לרבינו דלהדיוט היינו בית הכנסת ולגבי הר הבית הדיוט קרי ליה ויש לתמוה מי דחקו לרבינו לפרש כן ולמה לא פירש דלהדיוט ממש קאמר ואפשר דבדוכתא אחרינא איתיה בהדיא:

פ"ב א המזבח מכוון ביותר ואין משנין אותו ממקומו לעולם. בפרק קדשי קדשים (דף ס"ב) ג' נביאים עלו עמהם מן הגולה אחד שהעיד להם על מקום המזבח וכו':

ב ומסורת ביד הכל וכו' עד כשנברא. בפרקי רבי אליעזר ובמדרשות. ומה שכתב ומשם נברא בב"ר בפסוק וייצר ובירושלמי דנזיר פרק כה"ג:

ג מדות המזבח מכוונות הרבה וכו' ואין להוסיף על מדתו וכו'. בר"ה ק"ק (דף כ"ח:). ומ"ש וג' נביאים עלו עמהם מן הגולה וכו'. בפרק קדשי קדשים (דף ס"ב):

ה מזבח שעשה משה וכו'. בפרק קדשי קדשים (דף נ"ט:) תניא ושלש אמות קומתו דברים ככתבן דברי רבי יהודה ר' יוסי אומר נאמר כאן רבוע ונאמר להלן רבוע מה להלן גובהו פי שנים בארכו אף כאן גבהו פי שנים בארכו וכו' א"ל רבי יוסי והלא כבר נאמר ואת קלעי החצר ואת מסך שער החצר אשר על המשכן ועל המזבח מה משכן י' אמות אף מזבח י' אמות וכו' ומה ת"ל וג' אמות קומתו משפת סובב ולמעלה ופירש"י משפת סובב ולמעלה עד מקום הקרנות ולמטה הימנו ו' אמות וגובה הקרנות אמה הרי עשר וידוע דהלכה כרבי יוסי לגבי רבי יהודה ועוד דסתם גמרא בפרק שתי הלחם (מנחות דף נ"ו) כרבי יוסי ופירש"י וג' אמות קומתו במזבח

*[הרב בעל כ"מ הביא למוצא דין זה מה שכתב בתוספתא גבי העושה תיבה ובמהילם מכ"מ לא דק שדברי רבינו הם לשון התוס' ממש בסוף אותו פרק דוק ותשכח]:

משנה למלך

כעוף וכטעם הוא כמו שכתבנו שהעשה שכולל כולל כל הענין הפרטיים אבל אינו כולל לא העשה. אך קשה לי מה שכתב רבינו בשרשיו שורש י"ב שכתב שאין ראוי למנות חלקי המלאכה מהמלאכות שבא הצווי בעשייתם כל חלק וחלק בפני עצמו וביאר כל זה באר היטב כי המלאכה היא המצוה ואין ראוי למנות כל חלק וחלק מחלקי המלאכה מצוה אלא אם הם צווים כוללים מיני הקרבנות כולם ולא יתייחדו במין אלא זה המין או ראוי שימנה כל צווי מהם למצוה בפני עצמה לפי שאינו אז חלק מחלקי מלאכת הקרבן שהקרבנות כמו שהזהירו שמקריב קרבן בעל מום או צוותו שיהיה תמים וצוותו שיהיה בלתי מחוסר זמן והוא אמרו ומיום השמיני והלאה וצוותו שימלח כל קרבן והוא אומרו על כל קרבנך תקריב מלח והזהירו מהשביתו ולא תשבית מלח וכו' שכל אחד מאלו הצווין הוא מצוה בפני עצמה כי הם אין מהם גם אחד חלק מחלקי המצוה מכל מלאכת הקרבן מיוחד אבל צווין כוללים כל קרבן כמו שבאר כמנותנו אותם ע"כ. והנה לפי דרכנו לא היה צריך רבינו לאזהרת לא תעשה מהקריב בעל מום וכן לאזהרת שלא תשבית מלח למה בחלק לומר שמנה את אלו הוא מפני שהם צווים כוללים כל מיני הקרבנות שאף אם היו צווים אלו מיוחדים במין ממיני הקרבן ראוי היה שימנה אלו האזהרות לפי שאין העשה שכולל כולל כי אם הענין הפרטים אבל לא האזהרה וכמו שכתבנו ואפשר שגם רבינו מודה בזה וכמו שהכרחנו אלא שרצה לתת טעם כללי שהוא כולל בין למצות עשה ובין למצות לא תעשה שראוי שימנו מפני שהם צווים כוללים כל מיני הקרבנות ואפ"ה דלאזהרת ל"ת מלבד הטעם שכתב רבינו יש טעם אחר כדבר וכמו שכתבנו: **ומ"ש** רבינו דאבני היכל ועזרות שנפגמו נגנזים ואין להם פדיון. כתב מרן דהכי איתא בתוספתא. ונראה דיש להכריח דין זה מתלמודא דידן מסוגיא דאמרינן בפ"ד דע"ז (דף נ"ב:) דאבני מזבח שהקצום אנשי יון שגנזום והקשו בגמרא דאמאי גנזום ליתבריננו ונישקו לחולין משום דבאו בה פריצים וחללוה ותירצו דכיון דנשתמש בה גבוה לאו אורח ארעא להשתמש בה הדיוט. הרי הדבר מבואר דאף שיצאו לחולין אפ"ה אסור להדיוט להשתמש בהם וא"כ הטעם דנגנזים ואין להם פדיון הוא מהאי טעמא דאסור להדיוט להשתמש בהם. וליכא למימר דשאני התם דיצאו לחולין בלתי פדיון ומש"ה אסור להדיוט להשתמש בהם אבל כל שנפדה שכבר נכנס דבר אחר במקום המקדש מותר להדיוט להשתמש בהם. הא ליתא דכיון דמן הדין כבר יצאו לחולין מה לי אם יצאו ע"י פדיון או בלא פדיון לענין אורח ארעא ועוד דאם איתא תיקשי דאמאי גנזום יפדו אותם. הרב באר שבע בפרשת עגלה ערופה הקשה דאיך בנו המזבח בלא פגימה כו' וכתב דהיינו יכולים לחלק בין קודם שהוקדשו אבנים למזבח דעודן חולין בין לאחר שהוקדשו ע"כ. נראה דעלה בדעת הרב לומר דאיסור זה דלא תניף עליהם ברזל אינו אלא באבנים שכבר הוקדשו למזבח אבל באבנים שלא הוקדשו אף שהונף עליהם ברזל מותרים למזבח. וזה אינו נראה כלל דהאיסור אינו בשעת הנפת הברזל כי אם בשעת הבנין כדכתיב לא תבנה אתהן גזית: **יז והעולה** במעלות על המזבח לוקה. במכילתא (אמר) לא תעלה שיהלך עקב בצד גודל וגודל בצד עקב והכי איתא בירושלמי פרק קמא דברכות הלכה א' ש איתא במכילתא אין [illegible]

[illegible]

בלבד. ומזבח שעשו בני הגולה וכן העתיד להבנות מדת ארכו ורחבו ל"ב אמות על ל"ב אמות: ו י' אמות של גובה המזבח מהן באמה בת ה' טפחים. ומהן באמה בת ששה טפחים ושאר כל אמות הבנין באמה בת ששה טפחים. וגובה כל המזבח נ"ח טפחים: ז וכך היתה מדתו וצורתו. עלה ה' טפחים וכנס חמשה טפחים זהו יסוד. נמצא רוחב שלשים אמה ושני טפחים על רוחב שלשים אמה ושני טפחים. עלה שלשים טפחים וכנס חמשה טפחים זהו סובב [עלה י"ח טפחים זהו מקום המערכה] נמצא רוחבו שמונה ועשרים אמה וארבעה טפחים על כ"ח אמה וד' טפחים [עלה י"ח טפחים וכונס לקרן זוית של הי"ח בנין חלול מרובע לכל ארבע קרנות] ומקום הקרנות אמה מזה ואמה מזה סביב. וכן מקום רגלי הכהנים אמה סביב נמצא מקום המערכה *רוחבו עשרים וארבע אמות *וארבעה טפחים על עשרים וארבע אמות וארבעה טפחים: ח גובה כל קרן וקרן חמשה טפחים. ורבוע כל קרן אמה על אמה. וארבע הקרנות חלולות היו מתוכן. *וגובה מקום המערכה י"ח טפחים. נמצא חצי גובה המזבח כ"ט

השגת הראב"ד

*רחבו עשרים וארבע אמות וכו'. א"א אולי אינו כן כי שהארבעה טפחים הם כניסת הקרנות מדפני המזבח:

*[כתב פתו"ע שנראה שרבינו חזר בו כאן ממה שכתב בפירושו שגם בפירושו לא כתב אלו הד' טפחים. ואני אומר שאחר נטילת רשות ממעלת תורתו איבתמיטתיה מה שכתב רבינו בפירושו וז"ל וכן אמר נמצא כ"ח על כ"ח היינו כ"ח וד' טפחים וכו' אלא שהוא לא מנה הטפחים שהוא פחות מאמה כיון דלא הוי אמה לא חשיב ליה ע"כ הא קמן דאין בדבריו הורס כלל אלא נדקו יחדו]:

*וגובה מקום המערכה. א"א לא ידעתי מהו גובה המערכה אם אמר על הפאות

במזבח הנחשת כתיב ונאמר להלן רבוע במזבח הזהב אמה ארכו ואמה רחבו רבוע ואמתים קומתו אף כאן גבהו פי שנים כארכו הרי י' אמות וכו' משפת סובב ולמעלה עד מקום הקרנות ולמטה הימנו ו' אמות וגובה הקרן אמה ועיין במה שהכתוב לקמן בפרק זה: ומזבח שעשו בני הגולה וכו'. משנה בפ"ג דמדות (משנה א').

ו עשר אמות של גובה המזבח וכו'. בפי"ז דכלים (משנה י') תנן רבי יהודה אומר אמה של בנין בת ששה טפחים ושל כלים ה' ומייתי לה בפ' שתי הלחם במנחות (דף צ"ז) ומייתי עלה קרא דכתיב ואלה מדות המזבח באמות אמה אמה וטפח וחיק האמה ואמה רוחב וגבולה אל שפתה סביב זרת האחד וכו' חיק האמה זה יסוד אמה רוחב זה סובב וגבולה אל שפתה סביב וכו' אלו הקרנות ופירש"י מדות המזבח מזבח העולה. באמות אמה אמה וטפח באמות בינוניות יצא מאמותיו אמה וטפח דאמותיו וקן נפל חמשה דהוה ליה של ששה אמה וטפח באלו. וחיק האמה כלומר באלו אמות אני אומר שיהו בנות חמשה וחיק האמה דהיינו יסוד. אלו הקרנות זרת אמה האחד דמאמצעית האבן מודד והויא זרת לכל רוח דהיינו אמה כל זרת חצי אמה ומסיק התם חיק האמה בגובהה אמה רוחב כניסה ופירש"י חיק האמה בגובהה אותה אמה שמן הרצפה ועד היסוד באמה בת ה'. ואמה רוחב כניסה דסובב באמה בת ה' אבל כניסה דיסוד באמה בינונית. וגבולה על שפתה סביב דגבהו דקרן באמה בת ה' עכ"ל. אבל רבינו מפרש דכי אמרינן ואמה רוחב כניסה אתתי כניסות קאי בין דיסוד בין דסובב דתרווייהו באמה בת ה' טפחים ולפ"ז כי קתני חיק האמה זה יסוד אמה רוחב זה סובב ואסיקנא חיק האמה בגובהה לאו לאפוקי כניסה היא דכניסה נמי הוי באמה בת ה' אלא לאשמועינן דגובהה באמה בת ה' הוא דאתא וכי קאמר במסקנא ואמה רוחב כניסה היינו בין כניסה דיסוד בין כניסה דסובב: ומ"ש וגובה כל המזבח כ"ח טפחים. הכי אמרינן התם בגמרא ע"פ מה שנתבאר שגובה המזבח י' אמות וכל אמה בת ו' טפחים זולת אמות היסוד ואמות הקרנות שהם בנות ה' טפחים. ומ"ש וכך היתה מדתו וצורתו עלה ה' טפחים וכנס ה' טפחים זה יסוד וכו'. בפ"ג דמדות (משנה א') תנן המזבח היה ל"ב על ל"ב עלה אמה וכנס אמה זה יסוד נמצא ל' על ל' עלה ה' וכנס אמה זה הסובב נמצא כ"ח על כ"ח מקום הקרנות אמה מזה ואמה מזה נמצא כ"ו על כ"ו מקום הילוך רגלי הכהנים אמה מזה ואמה מזה נמצא כ"ד על כ"ד מקום המערכה ואמרינן עלה בפ' שתי הלחם (דף צ"ז:) עלה אמה וכנס אמה זה יסוד נמצא ל' על ל' שלשים ושני טפחים הויין כלומר כיון דכניסה דיסוד לא הוי אלא באמה בת ה' פשו טפח מכאן וטפח מכאן ותו עלה ה' וכנס אמה זהו סובב נמצא כ"ח על כ"ח וד' טפחים הוי אלא דכיון דלא הוי אמה לא חשיב ליה ואע"ג דהא דאמרינן כיון דלא הוי אמה לא חשיב ליה אתמר למאי דס"ד דחיק האמה כנסה ובתר הכי אסיקנא דחיק האמה בגבהה כבר נתבאר שרבינו סובר דלמסקנא נמי כנסה דיסוד באמה בת ה' טפחים וזהו שכתב רבינו בפי' המשנה פ"ג דמדות מה שאמר נמצא ל' על ל' הוא ל' ושני טפחים על ל' ושני טפחים לפי שלא כנס אלא ה' טפחים כמו שביארנו וכן אמר נמצא כ"ח על כ"ח היינו כ"ח וד' טפחים אלא שהוא לא מנה הטפחים שהוא פחות מאמה כיון דלא הוי אמה לא חשיב ליה וזה המאמר קיים עכ"ל. כלומר אע"ג דהא דכיון דלא הוי אמה לא חשיב ליה אתמר למאי דס"ד הוא מאמר קיים דגם למאי דאסיקנא אמרינן הכי. ודע דאפי' לפירוש רש"י אנו צריכין לומר דמתניתין לאו דוקא דהא גם למסקנא כניסה דסובב באמה בת ה' טפחים ואם כן ע"כ כי קתני נמצא כ"ח על כ"ח היינו כ"ח ושני טפחים על כ"ח ושני טפחים אלא דכיון דהוי בציר מאמה לא חשיב ליה ולדעת רבינו דכניסה דיסוד נמי הוי באמה בת ה' טפחים הוה ליה ד' טפחים דלא חשיב להו. ובהשגות רחבו כ"ד אמה וד' טפחים על כ"ד אמה וד' טפחים. א"א אולי אינו כן כי הד' טפחים הם כניסת הקרנות מדפני המזבח עכ"ל. ודבר פשוט הוא שטענת אולי אינה טענה וכל שכן למה שכתבתי דלפירש"י נמי כ"ח על כ"ח לאו דוקא. וכתוב בפירוש ה"ר שמעיה על מתניתין דבסמוך עלה אמה וכנס אמה עלה ה' וכנס אמה הכניסות שנה במשנה אבל עלה שלש זה מקום הקרנות שלא היה שם כניסה לא קא חשיב ואותן ג' כתובות במקרא וג' אמות קומתו משפת סובב ולמעלה עכ"ל. כלומר דאמרינן בפרק קדשי קדשים לרבי יוסי דנקטינן כוותיה דמאי דכתיב וג' אמות קומתו היינו משפת סובב ולמעלה וכמו שכתבתי לעיל והיינו מקום הקרנות ובסמ"ג מצאתי שהיה כתוב כן במשנה שלמה שהוא גורס במשנה עלה ה' אמות וכנס אמה זהו סובב עלה ג' וכנס אמה זהו מקום הקרנות כלומר וגובה כל קרן אמה הרי עשר אמות גובה המזבח וכיון שכן יש להגיה בדברי רבינו אצל מ"ש ונמצא רחבו כ"ח אמה וד' טפחים על כ"ח אמה וד' טפחים עלה י"ח טפחים וכונס לקרן זוית של הי"ח בנין חלול מרובע לכל ד' קרנות וכך מצאתי בספר מוגה. ומ"ש רבינו גובה כל קרן ה' טפחים וריבוע כל קרן אמה על אמה נתבאר בסמוך. ומ"ש וד' הקרנות חלולות היו מתוכן שם (זבחים דף כ"ד:) א"ר כהנא אבנים של קרנות חלולות היו שנאמר ומלאו כמזרק כזוית מזבח הכא נמי אבנים שלמות אמר רחמנא אלא דמחית מידי מהותיה ושקיל ליה ופירש"י קרנות של מזבח חלולות היו נקובים נקבים עמוקים בארבעתן שיפול דם החטאת ויבלע לתוכו. כמזרק כזוית מזבח אלמא בית קיבול יש במזרקים. דמחית מידי מהותיה מקלוה וקטמים דקים נתן בין חלוקי האבנים וכשיבש הוציאם ונשארו מקומות בנקבים חלולים ולא הוצרך לפגום פגימות לנקבים.

ח ומ"ש וגובה מקום המערכה י"ח טפחים. כתב הראב"ד על זה לא ידעתי מהו גובה המערכה וכו'. ובאמת שדבריו בזה תמוהים בעיני שאיך עלה על דעתו לומר דמקום מערכה הוא התפוח. גם מ"ש בהנוסחא המדוייקת רוחב מקום המערכה י"ח טפחים וכו' איני יודע איך אפשר לומר כך שהרי כתב רבינו בסמוך שרוחב המערכה כ"ד אמות וארבע טפחים ונתבאר שהוא משנה וגמרא ואיך יתכן לומר שרוחב מקום המערכה י"ח טפחים כמו שכתב הראב"ד שהיא הנוסחא המדוייקת גם מ"ש ושני הטפחים הם שפיחתו משתי הקרנות ברחבן ואולי יש לומר שאותם שני טפחים היו פגימה וכו' איני יכול ליישבו דרבינו איירי בגובה ואותם שני טפחים

משנה למלך

פנים ירידה מנין ת"ל אשר לא תגלה ולא ידעתי אמאי השמיט רבינו כל זה ועיין בכנה"ג. מ"ש מרן כלומר דאם נותן כדי לתקן ודאי שרי כ"כ רבינו לקמן פ"ט מהלכות כלי המקדש דין ג' יע"ש:

פ"ב ו עשר אמות של גובה המזבח וכו'. עיין במ"ש הראב"ד לקמן פ"ב מהלכות תמידין ומוספין דין ז' ודו"ק. מ"ש הראב"ד אולי אינו כן כי הד' טפחים הם כניסת הקרנות מדפני המזבח עיין בפרק לולב וערבה (דף מ"ה) שכתבו רש"י והתוספות כדברי רבינו שהקרנות לא היו משוכים לפנים כלום:

ז וכך היתה מדתו וצורתו כו'. הנראה מדבריו הוא דס"ל דמאי דאמרינן בפרק שתי הלחם אלא חיק האמה בגובהה לאו למעוטי כניסה אלא למעט גובה דסובב שהיה באמה בינונית והקרנות גובהן היה חמשה טפחים ורוחבן אמה בינונית אבל רש"י ס"ל דכניסה דיסוד באמה בינונית והקרנות בין רוחבן בין גובהן היא אמה בת חמשה וכן פירש בפרק שתי הלחם ובפ"ק דעירובין (דף ד') ולפי זה מאי דאמרינן בגמרא נמצא עשרים ושש על עשרים ושש אליבא דכ"ע הוי עשרים ושש וארבעה טפחים על עשרים ושש וארבעה טפחים אלא שלרש"י הארבעה טפחים הם מכניסה דסובב ורוחב הקרנות ולרבינו הם מכניסה דיסוד וסובב ומאי דאמרינן נמצא שלשים על שלשים לרש"י הוי כמשמעו ולרבינו הוי ל' ושני טפחים על ל' וכ"ש ומאי דאמרינן נמצא כ"ח על כ"ח לרש"י לא דק בב"ט ולרבינו לא דק בארבעה טפחים וקשה לי על מרן שכתב דלא תיקשי לרבינו יתור הטפחים שכתב שלא נזכרו במשנה דמדות משום דכיון דלא הוי אמה לא חשיב ליה וכתב שאף לפירוש רש"י צריכים אנו לומר כן שהרי כניסה דסובב לכ"ע הוי באמה בת חמשה וא"כ מאי דקתני נמצא כ"ח על כ"ח לאו דוקא דהא אייתר ליה שני טפחים אלא דלרבינו לא דק בארבעה משום כניסה דיסוד וסובב ע"כ. וקשה דאמאי לא הביא מאי דאמרינן נמצא כ"ו על כ"ו דאף לרש"י לא דק בארבעה טפחים שהרי לרש"י רוחב הקרנות היו באמה בת חמשה וכן כתב רש"י בפרק שתי הלחם דלפי המסקנא לא דק התנא בארבעה טפחים ועל רבינו קשה לי ממאי דאמרינן בגמרא וגבולה על שפתה סביב לא שנא הכי ולא שנא הכי דבשלמא לרש"י ניחא דכיון דנעשה דיסוד היה באמה בינונית א"כ מצינו למימר דאף רוחב הקרנות היו באמה בת חמשה דאין חילוק בין אי אמרינן דהתנא לא דק בשני טפחים כמו בארבעה טפחים כיון דלא הוו אמה שלמה אבל לרבינו דס"ל דכניסה דיסוד וסובב היה באמה בת חמשה ע"כ אית לן למימר דרוחב הקרנות היו באמה בינונית דאם לא כן נמצא שהתנא לא דק באמה אחת וקרא כתיב והראל שתים עשרה אורך בשתים עשרה רוחב כו'. עוד כתב רבינו נמצא מקום המערכה כ"ד אמה וד' טפחים על כ"ד אמה וד' טפחים ע"כ והא דכתיב והראל י"ב אורך בי"ב רוחב רבוע דמשמע דהוי כ"ד על כ"ד יש לומר דקרא נמי טפחים לא קא חשיב וקושיית הגמרא מהאי קרא לא היתה אלא לפי הס"ד דכל הכניסות היו באמה בת חמשה ונמצא דמקום המערכה היה כ"ה על כ"ה ובשלמא במשנה דקא חשיב יסוד וסובב כמה היה וטפחים אינו מונה משום הכי השתא אל מקום המערכה לא חשיב הב' טפחים אף שנצטרפו הטפחים לאמה אבל בקרא דלא חשיב אלא מקום המערכה הוה ליה למימר שהם י"ב וחצי על י"ב וחצי כיון שיש מקום לטעות באמה אורך ואמה רוחב אבל לפי המסקנא אמרינן דקרא לא חש להזכיר טפחים אבל הראב"ד כתב שהד' טפחים הם כניסת קרנות מדופני המזבח נראה דס"ל דקרא לעולם דק אפילו בטפחים ודוקא במשנה אמרינן דתנא לא דק בטפחים והא דלא מתרץ דלעולם כולהו כניסות היו באמה בת חמשה וכדקא ס"ד אלא שכניסת הקרנות היה אמה הוא משום דא"כ תיקשי דאמאי לא תני גבי קרנות כנס אמה וכדתניא גבי יסוד וסובב ובשלמא אי לא הוי אלא ד' טפחים כניסת הקרנות אפשר לומר כיון דלא הוי אמה לא חשיב וכמו דלא חשיב טפחים גבי מקום המערכה והא דלא קאמר דלעולם כולהו כניסות באמה בת חמשה אלא שכניסת הקרנות היה שני טפחים או ארבעה טפחים ומקום המערכה כ"ד וב' טפחים או ד' טפחים על כ"ד וב' טפחים או ד' טפחים הוא משום דקרא לעולם הוא בדוקא דאם איתא דהיה במקום המערכה טפחים הוה ליה למקרא לאשמועינן. ודאיסי למרן שכתב על דברי הראב"ד הללו שטענת אולי אינה טענה וכ"ש למה שכתבתי דלרש"י נמי כ"ח על כ"ח לאו דוקא ע"כ. ולפי מה שכתבנו אין טענה כלל מדברי רש"י דהראב"ד נמי מודה דמשנה לאו דוקא אלא בקרא פשיטא ליה דליכא למימר לאו דוקא וכמו שכתבנו:

והכהן

כ"ט טפחים מסוף הסובב ולמטה:

ט וחוט של סקרה היה חוגר באמצע המזבח [כששה טפחים מסוף הסובב ולמטה] להבדיל בין דמים העליונים לדמים התחתונים. ונמצא גובהו מן הארץ עד מקום המערכה תשע אמות פחות טפח:

י יסוד המזבח לא היה מקיף מארבע רוחותיו כמו הסובב. אלא היה היסוד משוך כנגד כל רוח צפון ומערבי ואוכל בדרום אמה אחת ובמזרח אמה אחת וקרן דרומית מזרחית לא היה לה יסוד:

יא ובקרן מערבית דרומית היו שני נקבים כמין שני חוטמין דקין. והן הנקראין שיתין שהדמים יורדין בהן ומתערבין באותה הקרן באמה ויוצאין לנחל קדרון:

יב ולמטה ברצפה באותו הקרן היה מקום אמה על אמה וטבלא של שיש וטבעת קבועה בה שבו יורדין לשיתין ומנקין אותו:

יג וכבש היה בנוי לדרומו של מזבח. ארכו שלשים ושתים אמה על רוחב ט"ז אמה והיה אוכל בארץ שלשים אמה מצד המזבח. ופורח ממנו אמה על היסוד ואמה על הסובב. ואויר מעט היה מפסיק בין הכבש למזבח כדי ליתן האיברים למזבח בזריקה. וגובה הכבש תשע אמות פחות שתות עד כנגד המערכה:

יד ושני כבשים קטנים יוצאים ממנו שבהם פונים ליסוד ולסובב ומובדלין מן המזבח כמלא נימא. וחלון היתה במערבו של כבש אמה על אמה *ורבובה היתה נקראת. שבה נותנין פסולי חטאת העוף עד שתעבור צורתה ותצא לבית השריפה

שבאמצע המזבח והלא הוא שאומר למטה שהתפוח הסובב אינו אלא הדשן המונח שם ועוד שהתפוח אינו מקום המערכה אבל שהנוסחא המדוייקת ורוחב מקום המערכה שמנה עשר טפחים ושני הטפחים הם שפתו משתי הקרנות ברחבן ואולי יש לומר שאותן שני טפחים היו פנימה שהקרנות היו כנוסים מדופן המזבח שני טפחים ז' טפחים מכאן וז' טפחים מכאן אחר כל זה התבוננתי מדבריו שהוא קורא מן הסובב ולמעלה מקום מערכה וזהו שכתב וגובה מקום מערכה שמנה עשר טפחים שהם שלש אמות ולמעלה במזבח של משה כתב כמו כן בזה הלשון כי בלשון אחרת ידבר אל העם הזה ומשנה לשון חכמינו:

השגת הראב"ד

*ורבובה היתה נקראת. א"א לא כי אלא החלון לבד והרבובה לבד וכך היא שנויה במסכת מדות:

טפחים הם ברוחב ומה ענין זה לזה. ומה שכתב אחר כל זה התבוננתי מדבריו שהוא קורא מן הסובב ולמעלה מקום מערכה מי יתן ואדע מאחר שהתבונן וירד לסוף דעתו למה לו לכתוב לנו מה שעלה בדעתו קודם שהתבונן בדבריו ומה גם בהיותם דברים תמוהים. ומה שסיים הראב"ד וזהו שכתב וגובה מקום מערכה י"ח טפחים שהם שלש אמות ולמעלה במזבח של משה כתב כמו כן בזה הלשון כי בלשון אחרת ידבר אל העם הזה ומשנה לשון חכמינו ע"כ. מ"ש ולמעלה במזבח של משה כתב כמ"כ בזה הלשון כלומר שכתב למעלה מזבח שעשה משה ושעשה שלמה ושעשו בני הגולה ושעתיד להעשות כולם י' אמות גובה כל אחד מהם וזה הכתוב בתורה וג' אמות קומתו מקום המערכה בלבד ולפיכך כתב כהוגן שהזכיר אמות וכאן שינה לשונו להזכיר טפחים ואני אומר דרבינו הכא דווקא הוא ומפני שאמות גובה המזבח קצתם בנות חמשה טפחים כמו שנתבאר הוצרך לכתוב מדת כל דבר גובה המזבח בלשון טפחים להודיענו באי זה מקום נמדד באמה בת ה' טפחים ובאי זה מקום נמדד באמה בת ששה יגמלהו ה' כצדקו שהאיר עינינו. ומ"ש רבינו נמצא חצי גובה המזבח כ"ט טפחים מסוף הסובב מבואר ממה שקדם:

ט ומה שכתב וחוט של סיקרא היה חוגר באמצע המזבח להבדיל בין דמים העליונים לדמים התחתונים. משנה בפ"ג דמדות (משנה א'). ומ"ש נמצא גובהו מן הארץ עד מקום המערכה ט' אמות פחות טפח. הוא פשוט ממה שנתבאר שאמות גובה היסוד היתה בת ה' ומשם עד הסובב ה' אמות בנות ששה וגובה מקום המערכה ג' אמות בנות ו' שהם ט' אמות בנות ו' טפחים פחות טפח:

י יסוד המזבח וכו'. בפ"ג דמדות תנן היסוד היה מהלך על פני כל הצפון ועל פני כל המערב ואוכל בדרום אמה אחת ובמזרח אמה אחת ובפרק איזהו מקומן (דף נ"ג:) אמרי' קרן מזרחית דרומית לא היה לו יסוד מ"ט אמר ר' אלעזר לפי שלא היתה בחלקו של טורף דאמר רב שמואל בר רב יצחק מזבח אוכל בחלקו של יהודה אמה ופי' רש"י טורף בנימין דכתיב ביה זאב יטרף שנתנבא עליו יעקב בבקר יאכל עד באחסנתיה יתבני מדבחא ואותה הקרן לא היתה בחלקו כדמפרש ואזיל וכו' מזבח היה אוכל בחלקו של יהודה אמה אמה במזרחו אמה בדרומו כל האורך וכו' על פני כל המזרח שכשמגיע לקרן מזרחית צפונית היתה כלה בסמוך לקרן אמה כל האורך בשוי האמה אלא שלא היתה אמה שבמזבח על פני כל המזרח וכו' וכן אכילת האמה הדרומית לא היתה מהלכת על פני כל הדרום שכשמגעת לקרן דרומית מערבית כלה בסמוך לקרן אמה כדתנן היסוד היה מהלך על פני כל הצפון ועל פני כל המערב ואוכל במזרח אמה אחת ובדרום אמה אחת נמצא יסוד לשלשת הקרנות ובתר הכי (דף נ"ד) אמרינן רב אמר בבנין ולוי אמר בדמים ופירש"י בבנין בקרן דרומית מערבית בנו יסוד אמה באורך הדרום וחדלו להם כל הדרום וכל המזרח עד אמה סמוך לקרן צפונית מזרחית כדתנן אוכל במזרח אמה ובדרום אמה ולוי אמר בדמים יסוד היה על פני כל המזרח אבל לא נותנים דמים בחלקו של יהודה ופסק רבינו כרב משום דפשטא דמתניתין כוותיה. ומוקי בגמרא אליבא דרב מתני' דהמזבח ל"ב על ל"ב מן הגד ופירש"י מן הגד לאו בארבעת רבעיו קאמר אלא מצד צפון היה ל"ב אבל מזרח ודרום לא היה אלא ל"א על ל"א דקרן דרומית מזרחית חסרה לה אמה לדרום ואמה למזרח ומותיב בגמרא לרב מדתניא כיצד בונים את המזבח מביא מלבן ל"ב על ל"ב וגובהו אמה ומביא חלוקי אבנים מפולמות בין גדולות בין קטנות ומביא סיד וקוניא וזפת וממחה ושופך וזהו מקום יסוד כלומר אלמא יסוד בולט בו מד' רוחותיו ומשני דגייז ליה אבנים שלימות כתיב דמחית מידי מתותיה ושקיל ליה ופירש"י דגייז ליה לאחר שיבש סתר הבנין מעל חלקו של יהודה ופרכינן והא אבנים שלימות כתיב שיהא חלק ולא פגימות וא"א לסתירה להיות חלקה. דמנח מידי תותיה כלומר במקומו על כנגד חלקו של יהודה הניח עץ ארוך ועביו כעובי המלבן והלך בתוך המלבן ולא יכול להדביק עם חלוקי האבנים ע"י שפיכת המיחוי של סיד ושל קוניא ולכשיבש קלח נטלו ונשאר מקומו חלק:

יא ובקרן מערבית דרומית וכו' עד ומנקין אותו. משנה בפ"ג דמדות (משנה ב') ולשון המשנה שהדמים ניתנין על יסוד מערבי ועל יסוד דרומי יורדים בהם ומתערבין באמה ויוצאים לנחל קדרון. ופי' ה"ר שמעיה שהדמים הניתנים על יסוד מערבי ועל יסוד דרומי באותה אמה שהיסוד אוכל בדרום. וכתב שם רבינו כבר נתבאר ששירי הדם יש מהם ששופכים על יסוד מערבית ויש מהם ששופכים על יסוד דרומית לפיכך נתן הב' נקבים בקרן מערבי דרומי עכ"ל. ובכן יהי' פשוט לפניך מה ששנינו מתערבין:

יג וכבש היה בנוי לדרומו של מזבח וכו'. גם זה משנה שם (משנה ג') ובפרק קדשי הקדשים (דף ס"ב:) מייתי מקראי דכבש בדרום ותניא במכילתא לא תעלה במעלות על מזבחי עשה כבש למזבח שלא יעשה מדרגות שגורמים לגילוי ערוה מחמת הרחבת הפסיעות אין לי אלא עליה ירידה מניין ת"ל אשר לא תגלה ערותך עליו. ומ"ש והיה אוכל בארץ ל' אמה מצד המזבח ופורח ממנו אמה על היסוד ואמה על הסובב. בפרק קדשי הקדשים רמו מתני' אהדדי דתני חדא כבש היה לדרומו של מזבח ארך ל"ב והמזבח ל"ב ארך הרי ארך המזבח והכבש ס"ד וכי תני להו אהדדי בפ' ה' דמדות (משנה) הכבש והמזבח ס"ב והא ס"ד הוי תופסין בקרקע העזרה והתם לגבי תפיסת הקרקע תני להו ומשני נמצא פורח אמה על יסוד ואמה על סובב ופירש"י שראש הכבש פורח ועולה על [שתי אמות של] כניסת היסוד והסובב [מגיע לראש המזבח] ונמצאו שתי אמות העליונות שלו נבלעות בל"ב אמות [של מזבח] ובפרק איזהו מקומן (דף נ"ד) מקשה לרב דאמר דהא דתניא מזרחית דרומית לא היה לו יסוד בבנין מדקתני פורח אמה על יסוד מכלל דאיכא כניסת היסוד לדרום דהא כבש לדרום הוא ומשני אימא כנגד אמה יסוד ופירש"י כנגד מקום שהכניסה ראויה להיות ולא שהיתה שם ומיהו שתי אמות נבלעות לתוך ל"ב של מזבח שהיה נכנס לתוך הפנימי שכנגד בליעה שהיסוד התחיל לאכול בה בדרום אמה אחת: ומ"ש ואויר מעט היה מפסיק בין הכבש למזבח כדי ליתן האיברים למזבח בזריקה. בפרק קדשי הקדשים (דף ס"ב:) שאל ר"ש בר יוסי בן לקוניא את ר' יוסי אומר היה רשב"י אויר יש בין כבש למזבח א"ל ואתה אי אתה אומר כן והלא כבר נאמר ועשית עולותיך הבשר והדם מה דם בזריקה אף בשר בזריקה א"ל שאני אומר עומד בצד מערכה וזורק כשהוא זורק למערכה דליקה הוא זורק או למערכה שאינה דליקה זורק הוי אומר למערכה דליקה הוא זורק התם משום דלא אפשר רב פפא אמר כי דם מה דם אויר קרקע מפסיקו אף בשר אויר מפסיקו ופירש"י אויר יש בין כבש למזבח שלא היה ראש הכבש נוגע במזבח אלא אויר מעט מפסיק בינתים וכו'. מה דם עולה שעומד בארץ וזורק מן הכלי כדכתיב וזרקו אף בשר בזריקה אלמא אויר יש ומחמת האויר הוא זריקה שעומד בכבש וזורק אל עבר האויר למערכה וכו' שאני אומר בצד המערכה בראש המזבח [וזורק] ולהכי אתא קרא. א"ל כשהוא זורק למערכה דליקה הוא צריך וכו' כלומר משום הא למה לי קרא פשיטא דע"כ הוא זורקו שהרי אין יכול לסדר סביב על ראשי העצים שאין המערכה דולקת שם אלא הימנו והלאה מקום שהמערכה דולקת והתם משום דלא אפשר הוא דע"כ כי אתא קרא לאשמועינן אתא דיש אויר בין כבש למזבח. רב פפא אמר לא מלית אמרת דהיקשא לאשמועינן אתא דעומד בצד המערכה וזורק דהפסקת אויר רצפה בעינן כי דם מה דם אויר קרקע הרצפה מפסיק בינו למזבח אף בשר וכו': ומ"ש וגובה הכבש ט' אמות פחות שתות עד כנגד המערכה. זה פשוט ממה שנתבאר שגובה המזבח עד ראש המערכה למעלה ט' אמות וכולם באמה בת ו' טפחים חוץ מאמה יסוד שהיא באמה בת ה':

יד ומ"ש ושני כבשים קטנים יוצאים ממנו שבהם פונים ליסוד ולסובב ומובדלים מן המזבח כמלא נימא. מימרא דרב יהודה בפרק קדשי הקדשים ומפיק לה משום שנאמר סביב ורבי אבהו אמר רבוע ופירש"י שני כבשים קטנים יוצאים מן הכבש וכו' אותו שפונין בו לסובב יצא במזרחו של כבש לימין ויוצא ומתחיל בשיפולו של כבש ונמשך ועולה באלכסון עד שמגיע לסובב והפונה ליסוד יוצא למערבו להוליך בו שירים של חטאת שיורד מן המזבח פונה לשמאלו ליסוד דרומי ומתחיל לצאת בשיפולו של כבש רחוק מן המזבח כדי שיהא נוח לפסוע ולירד ליסוד. משום שנאמר סביב שיהא היקף למזבח כל דהו ואי היה מחוברין שוב אין היקף אפילו כחוט: ומ"ש וחלון היתה במערבו של כבש אמה על אמה ורבובה היתה נקראת שבה נותנין פסולי חטאת העוף וכו'. במשנה פרק ג' דמדות ורבובה היתה לו במערבו וכו' ששם היו נותנים פסולי חטאת העוף. וכתב הראב"ד על דברי רבינו א"א לא כי אלא החלון לבד והרבובה לבד וכך היא שנויה במסכת מדות עכ"ל. ושמא דמר לא ידענא שאין במסכת מדות זולת המשנה שכתבתי בסמוך ורבינו כתב בפי' המשנה דאיתא בתוספתא בזבחים

משנה למלך

יא ובקרן מערבית דרומית שם היו שני נקבים כו'. עיין בברכת הזבח (דף מ"ד:) ודוק:

יד ושני כבשים קטנים וכו'. פירש"י שני כבשים קטנים יוצאין מן הכבש אותו שפונין בו לסובב יצא במזרחו של כבש לימין כו'. ודע דבפ"ו דזבחים (דף ס"ד) נחלקו רש"י והתוספות אם במערב הכבש היה כבש קטן שהיה פונה לסובב דרש"י ס"ל דדוקא במזרחו של כבש היה כבש קטן שהיה פונה לסובב אבל במערבו של כבש לא אך התוספות ס"ל דגם במערבו היה כבש קטן פונה לסובב ועיין במה שכתב הרב קיו"ע פרק ו' דזבחים משנה ג':

השריפה: **טו** ושני שולחנות היו במערב הכבש אחד של שיש שנותנין עליו את האיברים ואחד של כסף שנותנין עליו כלי השרת: **טז** כשבונין המזבח בונין אותו כולו אטום כמין עמוד ואין עושין בו חלל כלל. אלא מביא אבנים שלמות גדולות וקטנות ומביא סיד וזפת וקונייא וממחה ושופך לתוך מלבן גדול כמדתו ובונה ועולה. ונותן בתוך הבנין גוף של עץ או אבן בקרן דרומית מזרחית כמדת היסוד. וכן נותן בתוך כל קרן וקרן עד שישלים הבנין ויסיר הגופים שבתוך הבנין כדי שתשאר קרן דרומית מזרחית בלא יסוד וישארו הקרנות חלולין: **יז** ארבע קרנות של מזבח ויסודו ורבועו מעכבין. וכל מזבח שאין לו קרן יסוד וכבש וריבוע הרי הוא פסול שארבעתן מעכבין. אבל מדת ארכו ומדת רחבו ומדת קומתו אינן מעכבין. והוא שלא יפחות מאמה על אמה ברום שלש אמות כשיעור מקום המערכה של מזבח מדבר: **יח** מזבח שנפגם מבניינו אם נפגם מבניינו טפח פסול פחות מטפח כשר והוא שלא יהיה בנשאר אבן פגומה:

פרק שלישי

א המנורה מפורשת צורתה בתורה. וארבעה גביעים ושני כפתורים ושני פרחים היו בקנה המנורה שנאמר ובמנורה ארבעה גביעים משוקדים כפתוריה ופרחיה. ועוד פרח שלישי היה סמוך לירכה של מנורה שנאמר עד ירכה עד פרחה: **ב** ושלש רגלים היו לה. ושלשה כפתורים אחרים היו בקנה המנורה שמהן יוצאים ששת הקנים. שלשה מצד זה ושלשה מצד זה. ובכל קנה וקנה מהן שלשה גביעים וכפתור ופרח והכל משוקדים כמו שקדים בעשייתן: **ג** נמצאת כל הגביעים שנים ועשרים. והפרחים תשעה. והכפתורים אחד עשר. וכולן מעכבין זה את זה ואפילו חסר אחד מן השנים וארבעים מעכב את כולן: **ד** בד"א בשעשאוה זהב אבל שאר מיני מתכות אין עושין בה גביעים כפתורים ופרחי'. וכן מנורה הבאה זהב תהיה כולה ככר עם נרותיה ותהיה כולה מקשה מן העשתות. ושל שאר מיני מתכות אין מקפידין על משקלה. ואם היתה חלולה כשירה: **ה** ואין עושין אותה לעולם מן הגרוטאות בין שהיתה של זהב בין שהיתה של שאר מיני מתכות: **ו** המלקחים והמחתות וכלי השמן אינן מכלל הככר שהרי נאמר במנורה זהב טהור וחזר ואמר ומלקחיה ומחתותיה זהב טהור. ולא נאמר נרותיה זהב טהור מפני שהנרות קבועין במנורה והם מכלל הככר: **ז** שבעת קני המנורה מעכבין זה את זה. ושבעת נרותיה מעכבין זה את זה בין שהיתה של זהב בין שהיתה של שאר מיני מתכות. וכל הנרות קבועים בקנים: **ח** ששת הנרות הקבועים בששת הקנים היוצאים מן המנורה כולן פניהם לנר האמצעי

כסף משנה

בזבחים חלון היתה במערבו של כבש אמה על אמה ורבובה היתה נקראת ששם זורקין פסולי חטאת העוף עד שתעובר צורתה ותצא לבית השריפה עכ"ל. והוא הלשון שהעתיק פה תיבה בתיבה. ולשון רבובה פירש ה"ר עובדיה שהוא כמו נבובה כלומר שהיתה חלולה:

טו ושני שלחנות היו במערב הכבש א' של שיש וכו'. בפ"ו דשקלים (משנה ד'):

טז כשבונין המזבח וכו' עד וישארו הקרנות חלולים. הכל בפרק איזהו מקומן (דף נ"ד ע"א וב') ונתבאר בפרק זה. ופירש"י מלבן דפוס מרובע עשוי מד' קרשים. קוניא ניתוך אבר כעין שעושים לציפוי כלי חרס שקורין פלומי"ר:

יז ארבע קרנות של מזבח ויסודו ורבועו מעכבין וכו'. בפרק קדשי הקדשים (דף ס"ב) תנו רבנן קרן וכבש ויסוד וריבוע מעכבין מדת ארכו ומדת רחבו ומדת קומתו אין מעכבין מנא ה"מ אמר רב הונא אמר קרא המזבח כל מקום שנא' המזבח לעכב ופירש"י וריבוע אם אין המזבח מרובע. בכל מקום שנא' המזבח לעכב דהמזבח משמע כשהוא כן הוא דמיקרי מזבח ואי לא לא ובקרן כתיב קרנות המזבח וביסוד כתיב אל יסוד המזבח ובכבש כתיב אל פני המזבח והוא הכבש שהוא פניו של מזבח שעולין בו דכך שם כי היכי דכתיב נגד מזרחית פני אהל מועד מחמת שהפתח שם ובריבוע כתיב רבוע יהיה המזבח. והא דתניא מדת ארכו ומדת רחבו ומדת קומתו אין מעכבין אמר רבי מני ובלבד שלא יפחתנו ממזבח שעשה משה וכמה אמר רב יוסף אמה ארכו עליה המש אמות ארך והמש אמות רוחב רבוע יהיה המזבח א"ל אביי דילמא מקום מערכה קאמר מר אמר ליה מר דגברא רבא הוא ידע מאי קאמינא ופירש"י דילמא מקום מערכה קאמר דהוי אמה שבין הקרנות ומקום הילוך ממעטים בו אמתיים לכל צד פש ליה אמה על אמה:

יח מזבח שנפגם מבניינו וכו'. בפרק קמא דחולין (דף י"ח) אמרינן דפגימת המזבח כדי שתתגור בה צפורן מיתיבי כמה פגימת המזבח רשב"י אומר טפח ראב"י אומר כזית ל"ק הא בסידא הא בלבנה ופירש"י בלבנה כל דהו דכתיב אבנים שלימות ופסק רבינו כרשב"י משום דמאריה דגמרא הוא אפי מראב"י ואע"ג דקי"ל משנת ראב"י קב ונקי אפשר דה"מ במשנה אבל לא בברייתא:

פ"ג א המנורה מפורשת צורתה בתורה וכו' נמצאו כל הגביעים כ"ב וכו'. ברייתא בפרק הקומץ רבה (דף כ"ח) ובגמרא בשלמא גביעים כ"ב דכתיב ובמנורה ד' גביעים וכתיב ג' גביעים משוקדים בקנה ד' דידה וי"ח דקנים הא כ"ב כפתורים נמי י"א כפתורים תרי ושתא דקנים וכפתור וכפתור וכפתור הא י"א אלא פרחים ט' מנ"ל פרחים תרי ושתא דקנים תמניא הוו אמר רב שלמן כתיב עד פרחה ופירש"י י"ח דקנים דכתיב ג' גביעים משוקדים בקנה האחד. כפתוריה דמנורה גופה תרי ושית דקני דיש בכל קנה וקנה כפתור דכתיב ג' גביעים משוקדים בקנה האחד הרי ח' וכפתור תחת שני הקנים וכן לשנים האחרים וכו'. עד פרחה ריבה לך שכתוב חד פרח: ומ"ש והכל משוקדים כתב הר"י קורקוס ז"ל שכתב כן רבינו מדאמריק בפרק הוציאו לו (דף נ"ב:) ה' מקראות אין להם הכרע ואחד מהם משוקדים דמספקא לן אי קאי אגביעים או אכפתוריה ופרחים ולכך מפרש אתרווייהו דמספיקא עבדינן כולהו משוקדים שאף אם יעשו משוקדים ואין צריך להיות משוקדים אין בכך הפסד אבל אם יניח מלעשות משוקדים אם צריך משוקדים איכא קפידא עכ"ל. ומ"ש וכולן מעכבין זה את זה ואפילו חסר א' מהמ"ב מעכב את כולן. בתוספתא פ"ו דמנחות גביעיה כפתוריה ופרחיה מעכבין זה את זה:

ד במה ד"א בשעשאה של זהב וכו'. בפרק הקומץ רבה (דף כ"ח) ויליף להו מקראי ופירש"י מן העשת עשייתה חתיכה שלימה ומכה בקורנס עד שיצאו ממנה כל כליה. ומ"ש אם היתה חלולה נראה לפרש דהיינו לומר שאינה מקשה: **ה** ומ"ש ואין עושין אותה מן הגרוטאות וכו'. בפרק הקומץ רבה ויליף לה מקרא ופירש"י גרוטאות זהב שבור:

ו המלקחיים והמחתות וכלי השמן וכו'. בפ' שתי מדות (מנחות דף פ"ח) תניא מנורה ונרותיה באות מן הככר ואין מלקחי' ומחתותיה מן הככר רבי נחמיה אומר מנורה היתה באה מן הככר ולא נרותיה ומלקחיה ומחתותיה באות מן הככר במאי קא מיפלגי בהאי קרא דתניא ככר זהב טהור יעשה אותה למדנו למנורה שבאה מן הככר מניין לרבות נרותיה ת"ל את כל הכלים האלה יכול שאני מרבה אף מלקחיה ומחתותיה ת"ל אותה דברי ר' נחמיה קשיא דר' נחמיה אדר' נחמיה תרי תנאי ואליבא דר' נחמיה ר' יהושע בן קרחה אומר מנורה באה מן הככר ואין מלקחיה ומחתותיה ונרותיה באים מן הככר ואלא מה אני מקיים את כל הכלים האלה שהיו כלים של זהב ואמרינן בגמרא דאמוראי סברי כמ"ד מנורה ונרותיה באות מן הככר ומש"ה פסק רבינו כן. ומ"ש רבינו שהרי נאמר במנורה זהב טהור וחזר ואמר ומלקחיה ומחתותיה זהב טהור וכו'. מלאתי כתוב דאיתיה בברייתא דמלאכת המשכן פ"ט:

ז שבעה קני מנורה מעכבין זה את זה וכו'. משנה בפרק הקומץ רבה (דף כ"ח). ומ"ש בין שהיתה של זהב בין שהיתה של שאר מיני מתכות הכי אמרינן בגמרא ואיתא נמי בהא זהב באה קנים אינה באה זהב אינה באה קנים ההוא *פמוט מיקרי. ומ"ש וכל הנרות קבועים בקנים כך פירש"י שבעה נרותיה בראש כל קנה וקנה היה נר אחד כעין בזך ושם נותנין השמן והפתילות: **ח** ומ"ש ששת הנרות הקבועים בששת הקנים היוצאים מן המנורה כולם פניהם לנר האמצעי שעל קני מנורה וכו'. בפרק שתי הלחם (דף צ"ח:) תניא אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות מלמד שהיו מצדדין פניהם

*[פירש"י מנורה קטנה]

א סמ"ג עשין קס"ג:

משנה למלך

יח מזבח שנפגם וכו'. כתב מרן ואע"ג דקי"ל משנת ראב"י קב ונקי אפשר דה"מ במשנה אבל לא בברייתא ולקמן פ"ז מהלכות פרה אדומה כתב מרן סברא זו בפשיטות גבי כללא דכל מקום ששנה רשב"ג במשנתנו הלכה כמותו דלא נאמר כלל זה בברייתא אך ראיתי בב"י פרק יש נוחלין ההוא דפסק ולבסוף צוות באנו למחלוקת דרשב"ג ורבנן שכתב דאף דכללא רשב"ג אינו בברייתא כללא דראב"י הוא אף בברייתא ועיין בתשובת מהר"ר לוי סי' י' שהאריך בכלל זה ועיין עוד שם שנתן טעם למה פסק רבינו כרשב"י (*א"ה עיין בת"ש הרמ"ז בס' כפות תמרים):

פ"ג ב ושלש רגלים היו לה כו' והכל משוקדים כמו שקדים בעשייתן. וכתב מרן בשם הר"י קורקוס שכתב כן רבינו מדאמרינן בפרק הוציאו לו דאחד מן המקראות שאין להם הכרע הוא משוקדים דמספקא לן אי קאי אגביעים או אכפתורים ופרחים ולכך מפרש אתרוייהו דמספיקא עבדינן כולהו משוקדים ע"כ. ותימה לי דכדברי רש"י שם מוכח דלא מספקא ליה אלא בקרא דובמנורה ארבעה גביעים משוקדים כפתורים ופרחים דמיירי בגופה של מנורה אבל בכפתורים ופרחים שבקנים לא מספקא ליה אי בעינן משוקדים כיון דהפסיק בקנה האחד בין משוקדים לכפתור ופרח דהלא"ס הוה ליה למימר שלשה גביעים בקנה האחד משוקדים כפתור ופרח דליכוי דומיא דקרא דובמנורה ארבעה גביעים וכן נראה ג"כ מדברי רש"י בפי' התורה וכן כתבו התוס' דמשוקדים דקנים לא קאי אלא אגביעים ואם כן רבינו דקאי בששת הקנים מנא ליה דהכל משוקדים וצ"ע:

ג וכולן מעכבין זה את זה ואפי' חסר אחד מן המ"ב מעכב את כולן ע"כ. וכתב מרן דהכי איתא בתוספתא והכי איתא בגמרא בפרק הקומץ רבה (דף כ"ח) גביעין מעכבין זה את זה כפתורים מעכבין זה את זה פרחים מעכבין זה את זה גביעים כפתורים ופרחים מעכבין זה את זה:

ד ה בד"א בשעשאוה זהב כו' ואין עושין אותה לעולם מן הגרוטאות וכו'. והנה הנראה מדברי רבינו הוא דאלו הג' דברים שנתמעטו במנורה של זהב דהיינו גביעים כפתורים ופרחים ושתהיה כולה ככר לא פחות ולא יותר ושתהיה מקשה שנתמעטו במנורה של שאר מיני מתכות מקראי אין דינם שוה במיעוטם דאילו גביעים כפתורים ופרחים יש הקפדה שלא לעשות וזהו שכתב אין עושין בה ולא כתב אין מקפידין כמו שכתב גבי ככר ואילו גבי חלוקת ככר אי בעי עביד ככר או פחות או יותר ואלו השני חלוקות הסברא מוכחת עליהם דהוה ליה כאילו כתב קרא שתם ועשית מנורה דפשיטא

האמצעי שעל קני המנורה וזה הנר האמצעי פניו כנגד קדש הקדשים והוא הנקרא נר מערבי: ט הגביעים דומין לכוסות אלכסנדריאה שפיהן רחב ושוליהן קצר. והכפתורים כמין תפוחים כרותיים שהן ארוכין מעט כביצה ששני ראשיה כדין. והפרחים כמו פרחי העמודים שהן כמין קערה ושפתה כפולה לחוץ: י נובה המנורה היה שמונה עשר טפח. הרגלים והפרח שלשה טפחים. ושני טפחים חלק. וטפח שבו גביע כפתור ופרח. וטפחיים חלק. וטפח כפתור ושני קנים יוצאין ממנו אחד הילך ואחד הילך ונמשכים ועולין כנגד גובה המנורה. וטפח חלק. וטפח כפתור ושני קנים יוצאים ממנו אחד הילך ואחד הילך ונמשכין ועולין כנגד גובה המנורה. וטפח חלק. וטפח כפתור ושני קנים יוצאים ממנו אחד הילך ואחד הילך ונמשכין ועולין כנגד גובה המנורה. וטפחיים חלק. נשתיירו שלשה טפחים שבהן שלשה גביעים כפתור ופרח: יא ואבן היתה לפני המנורה ובה שלש מעלות שעליה כהן עומד ומטיב את הנרות ומניח עליה כלי שמנה ומלקחיה ומחתותיה בשעת הטבה: יב [א]השלחן היה ארכו שנים עשר טפח ורחבו ששה טפחים. והיה מונח ארכו לאורך הבית ורוחבו לרוחב הבית וכן שאר כל הכלים שבמקדש אורכן לאורכו של בית ורחבן לרוחב הבית חוץ מן הארון שהיה אורכו לרוחב הבית. וכן נרות המנורה כנגד *רוחב הבית בין הצפון ובין הדרום: יג ארבעה סניפין של זהב היו לשלחן מפוצלין בראשיהן שהיו סומכין בהן שתי המערכות של לחם הפנים. שנים מסדר זה. ושנים מסדר זה. והם הנאמרים בתורה וקשותיו: יד וכ"ח קנים של זהב כל אחד מהן כחצי קנה חלול היו לו. ארבעה עשר לסדר זה וארבעה עשר לסדר זה. והם הנקראים מנקיותיו. ושני הבזיכין שמניחין בהן הלבונה על השולחן בצד המערכות הן הנקראין כפותיו. והדפוסין שעושין בהם לחם הפנים הם הנקראים קערותיו: טו אלו הארבעה עשר קנים נותן החלה הראשונה על עצמו של שולחן ונותן בין ראשונה ושנייה שלשה קנים. וכן בין כל חלה וחלה שלשה קנים ובין ששית וחמישית שני קנים בלבד. לפי שאין על הששית אחרת נמצאו ארבעה עשר בכל מערכה ומערכה: טז ושני שולחנות היו באולם מבפנים על פתח הבית. אחד של שיש נותנין עליו לחם הפנים בכניסתו. ואחד של זהב נותנין עליו לחם ביציאתו שמעלין בקדש ולא מורידין: יז מזבח הקטרת היה מרובע אמה על אמה. והוא נתון בהיכל מכוון בין הצפון לדרום משוך בין השלחן והמנורה לחוץ

השגת הראב"ד

*רוחב הבית בין הצפון וכו'. א"א זהו מחלוקת התנאים וסדר התמיד אינו כן שהרי שנינו מצא שתי נרות מזרחיות דולקים וזהו לענין מזרח ומערב מונחים:

א שם סמ"ג עשין קס"ג:

מניחם כלפי נר אמצעי ופירש"י האמצעי עומד על גופה של מנורה והשאר על הקנים ומשמע קרא אותן שעל הקנים מצודדות כלפי אותה של מערב. ומ"ש וזה הנר האמצעי פניו כנגד קדשי הקדשים והוא הנקרא נר מערבי. יתבאר לקמן בפרק זה:

ט הגביעים דומים לכוסות וכו' עד נשתיירו שלשה טפחים שבהם ג' גביעים כפתור ופרח. הכל ברייתא בפרק הקומץ רבה (דף כ"ח:). ומ"ש כמין תפוחים כרותיים. פירש"י שם מקום:

יא ואבן היתה לפני המנורה וכו'. משנה בספ"ג דתמיד (דף כ"ט:):

יב השלחן היה ארכו י"ב טפח ורחבו ששה. בפרק שתי הלחם (דף נ"ו) תנן השלחן ארכו עשרה ורחבו חמשה וכו' דברי ר' יהודה ר' מאיר אומר השלחן אורכו י"ב ורחבו ששה ופירש"י ארכו י' ורחבו ה' כדכתיב אמתים ארכו ואמה רחבו ור' יהודה לטעמיה דאמר אמת כלים באמה בת חמשה וכו' ורבי מאיר לטעמיה דאמר כל האמות היו בינוניות וצריך טעם למה פסק כר' מאיר ואפשר שטעמו מפני ששנינו שם במשנה דהבא שאול ס"ל כוותיה. ומ"ש והיה מונח ארכו לאורך הבית וכו' וכן שאר כל הכלים ארכן לארכו של בית. משנה שם: ומ"ש חוץ מן הארון שהיה ארכו לרוחב הבית. שם (דף נ"ח) תנו רבנן כל הכלים שבמקדש ארכן לארכו של בית חוץ מארון שארכו לרחבו של בית וכו' מדבדיו כך היו מונחין ובדיו מנ"ל דתניא ויאריכו הבדים יכול לא היו נוגעים בפרוכת ת"ל ויראו אי ויראו יכול יהו מקרעין בפרוכת ויוצאין ת"ל לא יראו החוצה הא כיצד דוחקין ובולטין בפרוכת ודומין כמין שני דדי אשה שנאמר צרור המור דודי לי בין שדי ילין ומנ"ל דבדיו לפותיא דארון הוו יתבי דילמא לארכו דארון הוו יתבי אמר רב יהודה תרי גברי באמתא ופלגא לא מסתגי להו ומנ"ל דבארבעה הוו דרו להו דכתיב ונסעו הקהתים תרי משאי המקדש נמי תרי. ופירש"י כל הכלים כגון שלחנות ארכן לארכו של בית ממזרח למערב וכו'. [ובדיו] מנ"ל דכך היו בדיו מונחים ממזרח למערב וכו'. פרכת היתה פרוסה בפתח בית קדשי הקדשים וכו'. כמין שני דדי אשה אלמא בדים ממזרח למערב קיימי לאשן אחד למערב ולאשן אחד למזרח בתוך הפתח וש"מ רחבו של ארון ממזרח למערב שהיה ארכו של בית. תרי גברי באמתא ופלגא אי הוו בדים לארכו לא היה בין בד לבד אלא שתי אמות ומחצה עכ"ל: ומ"ש וכן נרות המנורה היו כנגד רוחב הבית בין הצפון ובין הדרום. בפרק שתי הלחם (דף צ"ח:) אמרינן דרבי סבר דמנורה מזרח ומערב ור' אלעזר בר' שמעון סבר צפון ודרום ואמרינן דטעמא דרבי משום דכתיב בנר מערבי יערוך אותו לפני ה' מכלל דכולהו לאו לפני ה' ואי ס"ד צפון ודרום כולהו נמי לפני ה' נינהו ור' אלעזר בר' שמעון וכו' הא כתיב יערוך אותו דמצדד להו אצדודי דתניא אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות מלמד שהיו מצדדין פניהם כלפי נר אמצעי. ופירש"י מזרח ומערב הג' קנים במזרח והשלשה במערב. מדכתיב בנר מערבי לפני ה' דכתיב יערוך אותו וכו' לפני ה' דמשמע אותו לפני ה' ואין אחר לפני ה' אלמא חד הוא דהוי כלפי מערב לצד בית קדשי הקדשים אלמא מזרח ומערב היו מונחים והחיצון של צד מערב קרי ליה נר מערבי דאי בצפון אמאי דכולהו פי הפתילות שוות למערב וכו'. והכתיב אותו דמשמע א' לפני ה' ותו לא. מצדד להו אצדודי לעולם צפון ודרום מנחי ואפ"ה ליכא אלא חד כלפי מערב והיינו אמצעי שפי הפתילה כלפי מערב ושאר הפתילות מצודדות פיהן כלפי האמצעי הג' של צד צפון מצודדות כלפי דרום ושלשה של צד דרום מצודדות כלפי צפון. אל

מול פני המנורה אמצעי עומד על גופה של מנורה והשאר על הקנים ומשמע קרא אותן שעל הקנים מצודדות כלפי אותם של מערב. וכר"פ במה מדליקין (דף כ"ב: ד"ה נר מערבי) כתב רש"י למ"ד מזרח ומערב היו מונחים סדר הקנים קרי מערבי נר שני שכנגד החילון שהוא במזרח ולמ"ד צפון ודרום [היו] מונחים האמצעי קרי מערבי על שם שהיה פיו כנגד מערב וכל שאר נרות כלפי האמצעי דכתיב אל מול פני המנורה דהיינו אמצעי יאירו וגו' של צפון היו פונים לדרום ושבדרום פונים לצפון. נרות לוצ"ם של זהב עכ"ל. ואע"ג דהלכה כרבי מחבירו פסק רבינו כר' אלעזר בר' שמעון משום דקרא דאל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות מסייע ליה, ואין לומר שטעם רבינו משום דהוה עדיף מיניה בתורה כדאיתא בפ' הפועלים שאף ע"פ כן לא יצא מגדר חבירו ותדע שהרי בפ"ח מהלכות כלי המקדש פסק כרבי לגבי ר"א בר' שמעון: וכתב הראב"ד וכן נרות המנורה היו כנגד רוחב הבית בין הצפון והדרום. א"א זה הוא מחלוקת תנאים וכו'. ומשנה ג פ"ג דתמיד ומדקתני נרות מזרחיים משמע ודאי דאתיא כמ"ד מזרח ומערב היו מונחים דאילו למ"ד צפון ודרום לא שייך למיתני מזרחיים ולא מערביים אלא צפוניים או דרומיים ואין מזה השגה על רבינו שהוא סובר שמשנה זו כרבי ולא קי"ל כוותיה וכ"כ רבינו בפירוש המשנה ואין להקשות דסתם מתני' דפרק שתי הלחם אתיא כרבי דקתני כל הכלים שבמקדש ארכן לארכו של בית דההוא כללא לאו דוקא דהא ארון לכ"ע ארכו לרחבו של בית כמו שנתבאר ולדרכם יש להוכיח דאתיא כר"א בר"ש ותנא ושייר ארון ונרות דאי כרבי דלא שייר אלא ארון קשיא מאי שייר דהאי שייר:

יג ארבעה סניפין של זהב היו לשלחן וכו'. משנה בפרק שתי הלחם (דף נ"ו) ופירש"י מפוצלים לתת ראשי הקנים באותם פיצולים והרבה פיצולין יש בהם למנין הקנים. ומ"ש והם הנאמרים בתורה וקשותיו שם בגמרא ופירש"י על שם שמקשה הלחם ומחזקו שלא ישבר: יד ומ"ש וכ"ח קנים של זהב כל אחד מהם כחצי קנה חלול היו לו וכו'. משנה שם (דף נ"ו). ומה שכתב והם הנקראין מנקיותיו. שם בגמרא (דף צ"ז) ופרש"י על שם שמנקים את הלחם מעיפוש. ומ"ש ושני הבזיכין שמניחים בהם הלבונה וכו' הן הנקראים כפותיו והדפוסים שעושין בהם לחם הפנים הם הנקראים קערותיו. גם זה שם בגמרא:

טו אלו הארבעה עשר קנים וכו' עד נמצאו ארבעה עשר בכל מערכה ומערכה. ברייתא שם ומסיים בה העליונה אינה צריכה אלא שנים לפי שאין עליה משאוי התחתונה אינה צריכה כל עיקר לפי שמונחת על טהרו של שלחן ופירש"י לפי שאין משוי עליה שיכבידנה על שלמטה הימנה. על טהרו של שלחן ולא מיעפש:

טז ושני שלחנות היו באולם מבפנים על פתח הבית וכו'. ג"ז שם במשנה (דף צ"ט:):

יז מזבח הקטרת היה מרובע אמה על אמה. מפורש בתורה בסוף פרשת תצוה אמה ארכו ואמה רחבו רבוע יהיה ובפרק שתי הלחם (דף נ"ז) ובפרק קמא דעירובין (דף ד') אמרי' דהוא אמה בת ה' טפחים ואיני יודע למה השמיטו רבינו. ומ"ש והוא נתון בהיכל מכוון בין הצפון לדרום וכו'. בפ"ג דיומא (דף ל"ג:) שלחן בצפון משוך מן הכותל שתי אמות ומחצה ומנורה בדרום משוכה מן הכותל שתי אמות ומחצה מזבח ממוצע ועומד באמצע ומשוך כלפי חוץ קימעא ונוקמיה להדייהו כיון דכתיב ואת המנורה נוכח השלחן בעינן דחזו אהדדי ופירש"י משוכה מן הכותל שתי אמות ומחצה

משנה למלך

דאין עושין בה גביעים כפתורים ופרחים וכמשקלה כמה דבעי עביד ואילו גבי חלוקה מקשה שכתב ואם היתה חלולה כשרה ופירשה מרן דהיינו לומר שאינה מקשה נראה דדוקא בדיעבד כשרה אבל לכתחילה צריך לעשותה מקשה ובזה ניחא מה שכתב ואין עושין אותה לעולם מן הגרוטאות דהיינו לכתחילה דאלפ"ה תיקשי דהא פסול דגרוטאות נפקא לן מדכתיב מקשה ותניא מקשה זהב באה מקשה אינה באה זהב אינה באה מקשה אם כן פסול דגרוטאות מנא לן אלא ודאי רבינו לא איירי אלא לכתחילה ומ"מ לא ידעתי מנא ליה דין זה ולדרבא ליסנא דגמרא דקאמר אינה באה זהב אינה באה מקשה משמע אפילו לכתחילה ומ"ש מרן על זה בפרק הקומץ רבה ויליף לה מקראי לא ידעתי היכן הוא:

יז מזבח הקטורת היה מרובע כו'. פ"ו דכלים משנה י':

לחוץ. ושלשתן היו מונחין משליש ההיכל ולפנים כנגד הפרוכת המבדיל בין הקדש ובין קדש הקדשים: יח הכיור היו לו שנים עשר דד כדי שיהיו כל הכהנים העוסקים בתמיד מקדשים ממנו כאחד. *ומוכני עשו לו שיהיו בה המים תמיד. והיא חול כדי שלא יהיו המים שבה נפסלין בלינה שהכיור מכלי הקדש ומקדש וכל דבר שיתקדש בכלי קדש אם לן נפסל:

השגת הראב"ד

*ומוכני עשו לו. א"א דברים זרים אני רואה בכאן ואנו מקובלים שהמוכני אינו מקבל מים והוא גלגל שהיו קושרים בו את הכיור בחבל ומשקעין אותו בור ומימיו בבור העזרה בערב כדי שיהיו מימיו מחוברים ולא יפסלו בלינה ומפורש כל זה ביומא וזבחים:

פרק רביעי

א אבן היתה בקדש הקדשים במערבו שעליה היה הארון מונח. ולפניו צנצנת המן ומטה אהרן. ובעת שבנה שלמה את הבית וידע שסופו ליחרב בנה בו מקום לגנוז בו הארון למטה במטמוניות עמוקות ועקלקלות ויאשיהו המלך צוה וגנזו במקום שבנה שלמה שנאמר ויאמר ללוים המבינים לכל ישראל הקדושים ליי' תנו את ארון הקדש בבית אשר בנה שלמה בן דויד מלך ישראל אין לכם משא בכתף עתה עבדו את יי' אלהיכם וגו'. ונגנז עמו מטה אהרן והצנצנת ושמן המשחה וכל אלו לא חזרו בבית שני. ואף אורים ותומים שהיו בבית שני *לא היו משיבין ברוח הקדש. ולא היו נשאלין בהן שנאמר עד עמוד כהן לאורים ותומים. ולא היו עושין אותן אלא להשלים שמנה בגדים לכהן גדול כדי שלא יהא מחוסר בגדים:

השגת הראב"ד

*לא היו משיבין. א"א והלא אורים ותומים ורוח הקדש שני דברים הם מן החמשה שחסרו בבית שני ולדבריו אינו אלא אחד ותיכור בגדים שאמר אינו כלום שאינו מחשבון הבגדים:

ב בבית ראשון היה כותל מבדיל בין הקדש ובין קדש הקדשים עביו אמה. וכיון שבנו הבית שני נסתפק להם אם עובי הכותל היה ממדת הקדש או ממדת קדש הקדשים לפיכך עשו קדש הקדשים עביו עשרים אמה תמימות ועשו הקדש ארבעים אמה תמימות והניחו אמה יתירה בין הקדש ובין קדש הקדשים ולא בנו כותל בבית שני אלא עשו שתי פרוכות אחת מצד קדש הקדשים ואחת מצד הקדש וביניהן אמה כנגד עובי הכותל שהיה בראשון. אבל במקדש ראשון לא היתה שם אלא פרכת אחת בלבד שנאמר והבדילה הפרכת לכם וגו': ג ההיכל שבנו בני גולה היה מאה אמה על מאה אמה על רום מאה. וכן היתה מדת רומו. בנו גובה שש אמות אטום סתום כמו יסוד לו. ורום כותלי הבית ארבעים אמה *ורום הכיור שבתקרה אמה ועל גביו גובה שתי אמות פנוי שיכנס בו הדלף והוא הנקרא בית דילפא. ועובי התקרה שעל גבי בית דילפא אמה. ומעזיבה גובה אמה. ועלייה בנויה על גביו גובה כותליה ארבעים אמה. ובגגה גובה אמה כיור ואמתים גובה בית דילפא ואמה תקרה ואמה מעזיבה וגובה המעקה שלש אמות וטס של ברזל כמו סייף גובהו אמה על גבי המעקה סביב כדי שלא ינוחו עליו העופות והוא הנקרא כלה עורב. הרי הכל מאה אמה:

מן

השגת הראב"ד

*ורום הכיור. א"א לא האיר ולא הסביר ולא היה כיור בתקרה אלא טוח בכותל חוץ מבפנים בכיוד וכיור כדי שלא יכנסו מים שבגגות התלוים בכותלי ההיכל והמתים בית דילפא כמו מרזבות קבועות בכותלים ובולטות לקבל דלף התקרה ולשופכו לחוץ ואיך אפשר להיות מ"ש ועדיין לא הגיע לתקרה:

כסף משנה

ומחלה שמדת השלחן דהא כתיב נכח השלחן זה כנגד זה. כלפי חוץ כלפי מזרח כנגד פתח ההיכל. לוקמיה בהדייהו מכוון בינייהו ולמה נמשך לחוץ: ומ"ש ושלשתן היו מונחים משליש ההיכל ולפנים וכו'. תוספתא פרק ב' דיומא:

יח הכיור היו לו שנים עשר דד וכו'. בס"פ א"ל הממונה (דף ל"ז) תנן בן קטין עשה שנים עשר דד לכיור שלא היו לו אלא שנים ובגמרא תנא כדי שיהו שנים עשר אחיו הכהנים העוסקים בתמיד מקדשין ידיהם ורגליהם בבת אחת. ומ"ש ומוכני עשו לו שיהיו בה המים תמיד וכו'. שם משנה אף הוא עשה מוכני לכיור שלא יהיו מימיו נפסלין בלינה ובגמרא מאי מוכני אמר אביי גילגלא דהוה משקעא ליה ופירש"י מוכני מפרש בגמרא גלגל לשקעו בו בבור שהיו מימיו מחוברים למימי הכיור והי לא הוו מיפסלי בלינה לפי שקדשו בכלי ולאו כבוד הוא ליפסל מים קדושים. ורבינו כתב בפירוש המשנה הכיור מכלל כלי שרת וכשהיו בו מים נתקדשו ונפסלו בלינה וזה עשה כלי סביב לכיור והיו בו המים תמיד והיו שותתין מאותו כלי לכיור כדי הצורך ראשון ראשון ואותו הכלי היה נקרא מוכני עכ"ל. וכך הם דבריו כאן ונראה שהוא מפרש גלגלא דהוה משקעא ליה היינו לומר שעשה כלי עגול כגלגל סביבות הכיור שהיה הכיור משוקע בתוכו וכשהיו רוצים היו פותחין פי אותו כלי והמים שותתין ממנו לכיור כדי הצורך ראשון ראשון. ועל דרך זה יש לפרש מה שאמרו בפ"ב דזבחים (דף כ') כיור שלא שיקעו מבערב מקדש ממנו לעבודת לילה ולמחר אינו מקדש והראב"ד הורגל על פירוש רש"י ולכך תמה על דברי רבינו וכתב עליו בהשגות דברים זרים אני רואה בכאן וכו' ויש לתמוה עליו דאטו מפני שהוא מקובל כפי' רש"י מי שפירש פירוש אחר דבר זר יאמר לו וגם על מה שכתב מפורש ביומא ובזבחים יש לתמוה שאין פירושו מפורש בגמרא יותר מפירוש רבינו: ודע שרבינו כתב בפ"ה מהלכות ביאת המקדש מי כיור נפסלין בלינה וכיצד היו עושים משקעים אותו במי מקוה או [במי] מעיין ולמחר מעלין אותו וממלאין אותו כל יום בבקר עכ"ל. נראה מדבריו אלה שהם כפירוש רש"י והראב"ד ואפשר שרבינו מפרש שני הפירושים וכאן כתב האחד ושם כתב האחר*:

פ"ד א אבן היתה בקדש הקדשים וכו'. מ"כ דאיתיה במלאכת המשכן פ"ד. ומה שכתב ונגנז עמו מטה אהרן והצנצנת וכו'. בפ"ק דכריתות (דף ה:) ובפרק שניפי דהוריות (דף י"ב) ובפרק חמישי דיומא (דף נ"ב) משנגנז ארון נגנז צנצנת המן וצלוחית שמן המשחה ומקלו של אהרן שקדיה ופרחיה וארגז ששגרו פלשתים דורון לאלהי ישראל ומי גנזו יאשיהו מלך יהודה גנזו שנאמר ויאמר ללוים המבינים כו' תנו את ארון הקדש וכו' ופירש"י בכריתות תנו את ארון הקדש בבית אשר בנה שלמה כי אין לכם משא בכתף ונרסינן בשקלים ירושלמי פ"ו אמר להם אם גלה עמכם לבבל שוב אין אתם מחזירים אותו בכתפיכם ונגנז. ומ"ש ואף אורים ותומים שהיו בבית שני לא היו משיבים ברוח הקדש וכו' עד כדי שלא יהא מחוסר בגדים. כ"כ התוספות ספ"ק דיומא. והראב"ד כתב לא היו משיבים א"א והלא אורים ותומים ורוח הקדש וכו' טעמו דתניא בספ"ק דיומא (דף כ"א ע"ב) אלו חמשה דברים שהיו בין מקדש ראשון למקדש שני ואלו הן ארון וכפורת וכרובים אש ושכינה ורוח הקדש ואורים ותומים ופרש"י ארון וכפורת וכרובים כולה חדא מילתא ושכינה לא שרתה בו ורוח הקדש לא היתה בנביאים משנת שתים לדריוש ואילך עכ"ל. ורבינו אפשר דחשיב ארון וכפורת וכרובים בתלתא ושכינה ורוח הקדש ואורים ותומים לא חשיב להו אלא בחדא ואפילו את"ל דחשיב לארון וכפורת וכרובים בחדא ושכינה ורוח הקדש ואורים ותומים בתלתא ל"ק שרבינו מפרש דרוח הקדש היינו נבואה שנסתלקה מהנביאים משנת שתים לדריוש וזהו חסרון גדול בישראל שלא היו נביאים להוכיחם בדבר ה' ועוד היה להם חסרון אחר שחסרו גם כן תשובת אורים ותומים. ומ"ש עוד הראב"ד שאינו מחשבון הבגדים טעמו שהוא קורא אורים ותומים לשם המפורש שהיו נותנין בין כפלי החשן כדכתיב ונתת אל החשן את האורים ואת התומים ורבינו קורא פה אורים ותומים להשן בדרך השאלה:

ב בבית ראשון היה כותל מבדיל וכו'. בפרק הוציאו לו (דף נ"א:) וכתב רש"י דבמקדש שני לא בנו אותו כותל מפני שהיה גבוה *מאה אמה ועביו לא היה אלא אמה דאינה יכולה לעמוד בגובה ק' אמה ולהוסיף על עביו א"א דכתיב הכל בכתב מיד ה' עלי השכיל והם דברי הגמרא בפרק קמא דבתרא (דף ג'): ומ"ש רבינו וכיון שבנו בית שני נסתפק להם וכו'. בירושלמי דכלאים פ"ח (הלכה ד') אמה טרקסין מה מבפנים או מבחוץ אמר ר' יוסי מן מה דכתיב וארבעים באמה היה הבית הוא ההיכל לפני הדא אמרה מבפנים אמר ר"ה רבי מנא והכתיב ויעש את בית קדש הקדשים עשרים אמה ארך ועשרים אמה רוחב הדא אמרה מבחוץ. ומ"ש רבינו אבל במקדש ראשון לא היה שם אלא פרוכת אחת וכו' נראה דלמשכן קרי מקדש ראשון דאילו בבית ראשון לא היה פרוכת אלא כותל:

ג ההיכל שבנו בני הגולה וכו' עד הרי הכל ק' אמה. משנה בפרק ד' דמדות (משנה ו'). ובהשגות א"א לא האיר ולא הזהיר וכו'. ואני אומר שהמנהג בארץ תוגרמה בבנין בית השרים לעשות גג מנסרים מצויירים בציורים והוא הנקרא טבא"ן ולמעלה ממנו התקרה העיקרית שהיא מגולית לאויר השמים והחלל בין הטבא"ן ובין אותה תקרה העיקרית ואם לפעמים הדלף אותה תקרה העיקרית ירד הדלף בתוכו חלל על גבי הטבא"ן ולכך נקרא אותו חלל בית דילפא והטבא"ן נקרא כיור ושיה גובהו אמה וכן כתב רבינו בעצמו בפירוש המשנה

*[נ"ל שהוא ט"ס ברש"י וצריך להיות מ' אמה וכן הוא במדות פ"ד כל ההיכל עד קירוי עליה ראשונה ושל בית ראשון היה גבוה רק ל' וכן כתב רש"י בד"ה ב' ג' ד' אחר כך מצאתי בתי"ט שהאריך בזה בפרק הוציאו לו ע"ש]:

*[זה דוחק לומר כן לפי ששני הפירושים אינם עולין לאחד ונמצא הרמב"ם יהיה כמסתפק והתי"ע כתב בתמיד פ"א משנה ד' דאשתמיטתיה להכ"מ מה שכתב רבינו בפירושו משנה ח' פ"ג דמכילתין דלפי פירוש זה מוכח שדבריו עולין כסגנון אחד ע"ש]

משנה למלך

פ"ד א ואף אורים ותומים וכו'. עיין לקמן פ"י מהלכות כלי המקדש דין י':

ד מן המערב למזרח מאה אמה וזהו חשבונן. ארבעה כתלים זה לפנים מזה וביניהן שלשה מקומות פנויין. בין הכותל המערבי ובין הכותל שלפנים ממנו חמש אמות ובין כותל שני ושלישי שש אמות ובין כותל שלישי ורביעי שש אמות. ואלו המדות הן של עובי הכותל עם המקום הפנוי שבין שני כותלים. ואורך קדש הקדשים עשרים אמה. ובין שתי הפרוכות המבדילות בינו ובין הקדש אמה. ואורך הקדש ארבעים אמה. ועובי הכותל המזרחי שבו השער שש אמות והאולם אחת עשרה אמה. ועובי כותל האולם חמש אמות. נמצא הכל מאה אמה: ה מן הצפון לדרום *מאה אמה. עובי כותל האולם חמש אמות. ומכותל אולם עד כותל הקדש עשר אמות. וכותלי הקדש ששה כתלים זה לפנים מזה וביניהן חמשה מקומות פנויין. בין כותל חיצון ובין השני חמש אמות. ובין שני ושלישי שלש אמות וחמש בין שלישי ורביעי. ובין רביעי וחמישי שש. ובין חמישי וכותל הפנימי שש נמצא הכל ארבעים אמה מצד זה. וארבעים אמה מצד שכנגדו ורוחב הבית מבפנים עשרים. הרי מאה אמה: ו הפשפש והוא שער הקטן. ושני פישפשין היו להיכל מצדי השער הגדול שבאמצע. אחד בצפון ואחד בדרום. שבדרום לא נכנס בו אדם מעולם ועליו הוא מפורש על ידי יחזקאל השער הזה סגור יהיה לא יפתח. ושבצפון בו נכנסין. ומהלך בין שני הכתלים עד שמגיע למקום פתוח לקדש משמאלו ונכנס לתוך ההיכל ומהלך עד שער הגדול ופותחו: ז השער הגדול היה רחבו עשר אמות וגובהו עשרים אמה. וארבע דלתות היו לו שתים בפנים ושתים בחוץ. החיצונות נפתחות לתוך הפתח לכסות עוביו של כותל והפנימיות נפתחות לתוך הבית לכסות אחורי הדלתות: ח פתחו של אולם היה גבוה ארבעים אמה ורוחב עשרים ולא היה לו שערים וחמש מלתריות של מילא היו על גבי פתחו מלמעלה. התחתונה עודפת על הפתח אמה מזה ואמה מזה. וכל אחת מחמשתן עודפת על שלמטה ממנה אמה מזה ואמה מזה. נמצאת העליונה שלשים אמה ונדבך של אבנים היה בין כל אחת ואחת: ט ההיכל היה בניינו רחב מלפניו וצר מאחוריו כמו ארי. ויציעים היו מקיפין לבית כולו מסביב חוץ לכותל המסיבה. ויציע התחתונה חמש ורובד

השגת הראב"ד

*מאה אמה עובי כותל האולם. א"א כל זה הבל ורעיון רוח שלא היה שם כותל לאולם כלל וטעות גדולה היא זו שלא היה לאולם אלא כותל המזרח שלפני ההיכל ועל כן אמרו ההיכל צר מאחריו ורחב מלפניו ורוחב האולם נמנה ברוחב ההיכל:

שמשנה היה נהוג אלא שנכנסים לעשות לבית שני קירויים קירוי למעלה מחבירו ונותנים בין שניהם מעט הרחקה וקורים אותו החלל בית הדילפא על שם הדלף כדי שאם יטיף הקירוי העליון יעמדו המים בתוך החלל: ודע שהר"ר שמעיה פירש במשנה האוטם שש אמות המפתן גבוה מהארץ שש אמות ובבנין אוטם תאמר שהואה וצריך לומר מעלות היו באולם שמשם עולים על המפתן ומורדות בהיכל ליורד בהן מהמפתן עכ"ל. וטעמו מפני שאם האוטם הוא היסוד המובלע בקרקע לא היה לתנא למנותו בכלל רום ההיכל. אבל רבינו פירש שם אוטם הוא בנין אטום שבונין בגוף הקרקע יסוד ועליו מעמידים הכתלים עכ"ל נראה שהאוטם היה כולו מובלע בקרקע. וכאן כתב כמו יסוד לו ויש לדון בדבריו לומר שסובר שלא היה האוטם הזה מובלע בקרקע *וכדברי ה"ר שמעיה:

ד מן המערב למזרח מאה אמה וכו'. נוסחת הדפוס שבספרי רבינו כתובה בטעות והילך הנוסחא המוגה ובין כותל שני ושלישי שש אמות ובין כותל שלישי ורביעי שש אמות ואלו המדות הן של עובי הכותל וכו' ובמקום שכתוב עשר אמות והאולם צריך למחוק ג' תיבות אלו ולכתוב והאולם י"א אמה ולכתוב אחריו ועובי כותל האולם חמש אמות וכל זה משנה שם (משנה ז') מן המזרח למערב מאה אמה כותל האולם חמש והאולם י"א כותל ההיכל שש ותוכו ארבעים אמה טרקסין אמה עשרים אמה בית קדשי הקדשים כותל ההיכל שש והתא שש כותל התא חמש מן הצפון לדרום ע' אמה כותל המסבה ה' והמסבה ג' כותל התא ה' והתא ו' כותל ההיכל ו' ותוכו עשרים אמה כותל ההיכל ו' והתא ו' וכותל התא ה' ובית הורדת המים ג' אמות והכותל ה' אמות האולם עודף עליו ט"ו אמה מן הצפון וט"ו מן הדרום והוא היה נקרא בית החליפות ששם גונזין את הסכינים. וכתב רבינו בפירוש המשנה בפרק הנזכר על מה ששנינו שם במשנה שלישית ול"ח תאים היו שם ט"ו בצפון וט"ו בדרום ושמנה במערב שבצפון ושבדרום ה' על גבי ה' וה' על גביהן ושבמערב ג' על גבי ג' ושנים על גביהן כשתסתכל בצורת ההיכל שציירנו תמצא בצפון ה' הרחקות והם כותל מסבה ומסבה וכותל התא והתא וכותל ההיכל וכמותם בדרום לפיכך אמר שעל אלו ה' הרחקות היו חמשה תאים ועל ה' תאים [חמשה] וכיוצא בו היה בדרום ואל יטעך שקראם כותל מסבה ומסבה וכותל התא והתא וכותל ההיכל אחר כך חזר וקראם כולם תאים לפי שההרחקה שיש בין שני הכתלים הוא התא וכולם תאים אבל בכותל המסבה וכותל התא וכותל ההיכל לא היה כותל סתום אלא שני כתלים וביניהם הרחקה (כמו שציירנו) ולקצת התאים היו שמות כגון שקרא הטורס התחתונה מהם מסבה ובית הורדת המים וזולתם וכו' וכשתסתכל בצורה גם כן תמצא במערב שלש הרחקות והם כותל התא והתא וכותל ההיכל והיו עליהם ג' תאים ושנים על גביהן עכ"ל. ועל פי הדברים האלה יהיו מבוארים לפניך דבריו פה כי מ"ש מן המערב למזרח ק' אמה וזהו חשבונן ארבעה כתלים זה לפנים מזה וביניהם ג' מקומות פנויים בין הכותל המערבי ובין הכותל שלפנים ממנו ה' אמות זהו מה ששנינו כותל התא ה' וכבר נתבאר שכותל התא ששנינו לא היה כותל סתום אלא שני כתלים וביניהם הרחקה ועובי השני כתלים עם ההרחקה שביניהם היו ה' אמות. ומה שכתב ובין כותל שני ושלישי שש אמות זהו מה ששנינו והתא ו' ומה שכתב ובין כותל ג' וד' ו' אמות זהו מה ששנינו וכותל ההיכל שש וכבר נתבאר שכותל ההיכל ששנינו לא היה כותל סתום אלא ב' כתלים וביניהם הרחקה ועובי ב' הכתלים עם ההרחקה שביניהם היה ו' אמות. ומה שכתב ואלו המדות הן של עובי הכותל עם המקום הפנוי שבין שני כתלים הוא מבואר במה שכתבתי. ומ"ש ואורך קדש הקדשים כ' אמה מבואר במשנה שכתבתי בסמוך. ומ"ש ובין שתי הפרוכות המבדילות בינו ובין הקדש אמה. נתבאר בפרק זה והוא מה ששנינו אמה טרקסין. ומ"ש ואורך הקדש מ' אמה זהו מה ששנינו ההיכל תוכו מ' אמה. ומ"ש ועובי הכותל המזרחי שבו השער

*[כמ"ם טועה שא"א שדברי הרמב"ם כדברי הרר"ש שהרי כתב בפ"ו המקדש כולו לא היה במישור וכו' ומסיים שהאולם וההיכל כולו גבוה והאריך בענין זה ע"ש בפ"ד דמדות:]

השער ו' אמות וזהו מה ששנינו כותל ההיכל ו'. ומ"ש והאולם י"א אמות ועובי כותל האולם ה' מבואר במשנה:

ה ומ"ש מן הצפון לדרום ק' אמה וכו'. זהו מה ששנינו האולם עודף עליו ט"ו אמות מן הצפון וט"ו מן הדרום ומפרש רבינו דהיינו לומר שעובי כותל האולם ה' אמות בצפון וה' בדרום כמו שהוא במזרח ותוכו של אולם בצפון י' אמות וכן בדרום כשם שארכו ממזרח למערב י"א אמה: וכתב בהשגות כל זה הבל ורעיון רוח וכו'. ואני אומר כל עצמו של הראב"ד לייחס טעות לרבינו הוא ממה ששנינו במשנה הנזכרת ההיכל צר מאחריו ורחב מלפניו ודומה לארי וכבר פירשו רבינו בפירוש המשנה וז"ל היה כל ההיכל ק' על ק' אבל היו מפיק הבנין מעט צר לצד המערב וכשיתפשט לצד המזרח מתרחב כדמות האריה שהוא רחב מלפניו וצר מאחוריו עד כאן לשונו. ולפי זה אינו ענין לנדון שלנו: ומ"ש רבינו וכותלי הקדש ששה כתלים זה לפנים מזה וביניהם ה' מקומות פנויין בין כותל חיצון ובין השני ה' אמות. זהו מה ששנינו כותל המסבה ה' וכבר נתבאר שכותל המסבה ששנינו לא היה כותל סתום אלא שני כתלים והרחקה ביניהם ועובי שני הכתלים עם ההרחקה שביניהם היו חמש אמות. ומ"ש ובין שני ושלישי ג' זהו ששנינו והמסבה ג'. ומ"ש וחמש בין ג' וד' זהו מה ששנינו כותל התא ה' וכבר נתבאר שכותל התא ששנינו לא היה כותל סתום אלא שני כתלים והרחקה ביניהם ועובי שני הכתלים עם ההרחקה שביניהם היה חמש אמות. ומ"ש ובין רביעי וחמישי שש זהו מה ששנינו והתא ו'. ומ"ש ובין חמישי וכותל הפנימי שש זהו מה ששנינו כותל ההיכל ו' ועל פי מה שנתבאר שלא היה כותל סתום אלא ב' כתלים והרחקה ביניהם ועובי שני הכתלים עם ההרחקה שביניהם היה ו' אמות. ומ"ש נמצא הכל מ' אמה מצד זה פשוט הוא. ומ"ש ומ' אמה מצד שכנגדו זהו ששנינו כותל ההיכל ו' והתא ו' וכותל התא חמש ובית הורדת המים ג' והכותל ה' ועל פי מה שנתבאר הרי כ"ה ועם כותל האולם שהם ט"ו עולה הכל מ'. ומ"ש ורוחב הבית עשרים. מבואר במשנה:

ו הפשפש הוא שער קטן וכו' עד ומהלך עד שער הגדול ופותחו. בפרק רביעי דמדות (משנה ב'):

ז השער הגדול היה רחבו י' אמות וגובהו וכו' עד לכסות אחורי הדלתות. שם ומסיים בה שכל הבית טוח בזהב חוץ מאחורי הדלתות ופירש ה"ר עובדיה ז"ל שתים בפנים בעובי הכותל שכלפי פנים ושתים בתוך בעביו שכלפי החוץ שעוביו של כותל ההיכל היה ו' אמות ולסוף אמה חיצונה של עובי הכותל היו הדלתות החיצונות אחת לימין הפתח ואחת לשמאלו כל דלת מהם רחבה ה' אמות וכשהיו נעולות היו נוגעות זו בזו וסותמות רוחב חלל הפתח שרחבו י' אמות וכשהיו נפתחות לצד פנים מכסות חמש אמות של עובי הכותל ושתים דלתות אחרות כמדת אלו היו קבועות בסוף עובי הכותל לצד פנים וכשהן נפתחות מכסות ה' אמות מפה וה' אמות מפה מרוחב כותל ההיכל בפנים ושם לא היה הכותל טוח בזהב כמו שאר הבית לפי שלא היה נראה ע"כ:

ח פתחו של אולם היה גבוה מ' אמה וכו' עד ונדבך של אבנים היה בין כל אחת ואחת. משנה בפ"ג דמדות. ופי' ה"ר עובדיה ז"ל מלתריות קורות מצויירות ומכויירות של מילא של אילן שגדלים בו עפצים שקרויים מילין. התחתונה הקורה התחתונה מוסכבת על משקוף הפתח לרחבו של פתח שהוא רחב כ' אמה והקורה עודפת על הפתח אמה מזה ואמה מזה נמצא ארכה כ"ב וקורה שניה שלמעלה הימנה עודפת על הראשונה אמה מזה ואמה מזה נמצא ארכה כ"ד והשלישית כ"ו והרביעית כ"ח והחמישית ל'. ונדבך שורה כמו נדבכין די אבן גלל. בין כל אחת ואחת חמש קורות אלו לא היו נוגעות זו בזו אלא שורה של בנין אבנים היתה בין זו לזו עכ"ל: כתבו התוספות בפ' כל הצלמים (דף מ"ג) אהא דתניא לא יעשה אדם בית תבנית היכל אכסדרה תבנית אולם שהאולם היה פרוץ בפילושו לרוח מזרחית:

ט ההיכל היה בנייו רחב מלפניו וצר מאחוריו כמו ארי. נתבאר בפרק זה:

ויציעים היו מקיפים לבית כולו וכו'. בפרק ד' דמדות (משנה ד') התחתונה ה' ורובד ו' האמצעית ו' ורובד ז' והעליונה ז' שנאמר היציע התחתונה חמש באמה

נמצא

רחבה והתיכונה שש באמה רחבה והשלישית שבע באמה רחבה ופי' ה"ר עובדיה מחוץ לכותל שמסבב שהוא הכותל החיצון של הקדש היו יציעים דהיינו גזוזטראות מקיפים את הבית מג' רוחות מערב לפון ודרום והיו היציעים הללו תחתיים שניים ושלישים היציע התחתונה חמש באמה רחבה והרובד שעליה דהיינו התקרה שעל התחתונה שהיא הרצפה שעל התיכונה שש באמה רחבה לפי שכותל המסבה היה הולך ומצר כלפי מעלה וכשמגיע אל הרובד שעל גג התחתונה היה נכנס לפנים אמה א' ועל אותה אמה הבולטת היו נתונים קורות היציע נמצאת היציע התיכונה רחבה אמה א' יותר מן התחתונה דהיינו אותה אמה שנכנס הכותל לפנים וכן כשמגיע לרובד שע"ג התיכונה שהיא הרצפה של שלישית היה הכותל מצר ונכנס לפנים אמה אחת כדי שיניח ראש הקורה על אותה אמה שכותל תיכונה בולט ויוצא לחוץ יותר מכותל העליונה ונמצאת היציע העליונה רחבה אמה יותר מן התיכונה ושתי אמות יותר מן התחתונה וזהו שנאמר כי מגרעות נתן לבית חוצה לבלתי אחוז בקירות הבית כלומר היה מגרע ומחסר מעובי הכותל מבחוץ אמה א' ברובד של התיכונה ועוד אמה אחרת ברובד של העליונה כדי שיהיה לו מקום לשום בהם ראשי הקורות של הרובד כדי שלא יצטרך לאחוז בקירות הבית לעשות חורים בכותל ולתחוב שם ראשי הקורות עכ"ל:

וכתב בהשגות רובד על גבה א"א איני יודע מהו על גבה אלא וכו'. ולשון על גבה שהוקשה לו כדברי רבינו מבואר במה שכתבתי. ודע ממה שכתוב פה בספרי הדפוס וכן סביב לכתלי האולם מלמטה עד למעלה כך היו הג' יציעים מקיפים לבית משלש רוחות הכל מיותר וצריך למחקו:

וכן סביב לכתלי האולם וכו'. בפרק ג' דמדות (משנה ו') אמה ורובד ג' אמה ורובד ג' והעליונה אמה ורובד ד' ופירש רבינו שכתלי האולם היו בנויים כסדר הזה והוא שאמה א' מגובה הכותל לארכו היה חלק ושום כשאר הכתלים אח"כ בנין בולט מהכותל כנון כצוצרא גבהו ג' אמות אח"כ מרחיק אמה ג"כ ויוצא בנין והוא הנקרא רובד וכן כל בניינו אמה ורובד שלש וכצוצרא העליונה היה בו ד' אמות וכן היה סובב ההיכל כמו שיתבאר בפרק זה עכ"ל. ומ"ש וכן היה סובב ההיכל היינו שהיה בו רובד למקום מקרת היציע התחתונה וכן לתקרת התיכונה ולא שיהא מוקף רובדים כמו של אולם:

י כל אלו המקומות הפנויים וכו' עד ואחד להיכל. בפ"ד דמדות (משנה ג'):

וכתב בהשגות בדיוטא אחת א"א אין צורך לזה ומה נשתנו שנים מן השלשה עכ"ל. ואני אומר שמ"ש בדיוטא אחת אפשר דקאי גם לשלשה שהשלשה היו בדיוטא אחת:

וכתב עוד בהשגות ואחד לתא שבו הפשפש א"א

א"א לא היה שם תא אחר וכו'. וז"ל רבינו בפי' המשנה מה שאמר אחד לפשפש ר"ל לתא שיש בו הפשפש הלפוני שבו נכנסים להיכל וזהו הפתח שהיה בלפונו של תא שהיו שם חמשה פתחים והתא הזה היה בשורה אמצעית מהתאים והוא שעל גבי המסבה עכ"ל. ולפי זה לא היה תא יתר ואין כאן השגה:

*ורובד על גבה שש ויציע אמצעית שש ורובד על גבה ז' והעליונה ז' שנאמר היציע התחתונה וגו'. וכן היו השלש יציעים מקיפים לבית משלשה רוחותיו וכן סביב לכתלי האולם סלמטה עד למעלה כך היו אמה אחת חלק ורובד שלש אמות. ואמה חלק ורובד שלש אמות עד למעלה. ונמצאו הרובדין מוקפין לכתלים. רוחב כל רובד שלש אמות עד למעלה. ובין כל רובד ורובד אמה ורובד העליון היה רוחבו ארבע אמות: י כל אלו המקומות הפנויים שבין הכתלים הם הנקראים תאים. נמצאו התאים *המוקפין למקדש חמשה מן הצפון וחמשה מן הדרום ושלשה מן המערב. ושלש דיוטות היו דיוטא על גבי דיוטא נמצאו ט"ו תאים בדרום חמשה ע"ג חמשה וחמשה על גביהן וכן בצפון חמשה עשר. ושמונה תאים היו במערב שלשה על גבי שלשה ושנים על גביהן *בדיוטא אחת הכל ל"ח תאים: יא ג' פתחים היו לכל אחד ואחד מן התאים. אחד לתא מן הימין. ואחד לתא מן השמאל. ואחד לתא שעל גביו. ובקרן מזרחית צפונית בתא שבדיוטא האמצעית היו חמשה פתחים. אחד לתא מימין. ואחד לתא שעל גביו. ואחד למסיבה. *ואחד לתא שיש בו הפשפש. ואחד להיכל: יב ומסיבה היתה עולה מקרן מזרחית צפונית לקרן צפונית מערבית שבה היו עולין לגגות התאים. היה עולה במסיבה ופניו למערב הלך את כל פני הצפון עד שהוא מגיע למערב. הגיע למערב הפך פניו לדרום הלך את כל פני המערב עד שהוא מגיע לדרום. הגיע לדרום הפך פניו למזרח והיה מהלך לדרום עד שהוא מגיע לפתחה של עלייה שפתחה של עלייה היה פתוח לדרום: יג ובפתחה של עלייה היו שתי כלונסות של ארז שבהן עולין לגגה של עלייה. וראשי פספסין היו מבדילין בעלייה בין גג הקדש לגג קדש הקדשים. ולולין היו פתוחין בעלייה לבית קדש הקדשים שבהן משלשלין את האומנין בתיבות כדי שלא יזונו עיניהם מבית קדש הקדשים. ופעם אחת בשנה מפסח לפסח מלבנין את ההיכל:

השגת הראב"ד

*ורובד על גבה. א"א איני יודע מהו על גבה אלא שבכותל של היכל היה מקצר אמה ונמצא חלל התא שש משש אמות ומעלה והוסף שש אמה שהתא בכן חללו חמש הם היו כנגד אוטם ההיכל שהיו שש אמות וזהו שהשבו רוחב ההיכל כותל התא חמש והתא שש וכותל ההיכל שש והוא למעלה מן האוטם:

השגת הראב"ד

*בדיוטא אחת. א"א אין צורך לזה ומה נשתנו השנים מן השלשה:

*ואחד לתא שבו הפשפש. א"א לא היה שם תא אחר לאותו הפשפש אלא באותו התא שבקרן מזרחית צפונית היה הפשפש למזרחו והיה פתח קטן כעין חלון שמכנים זרועו בה והוא נקרא פשפש ופותח פתח התא המזרחי שהיה המנעול מכפנים ושני מנעולים היו לו אחד יורד לאמת השחי ואחד פותח כיון ואם כדבריו היה תא למזרח והרי לא מנו אומן כמנין התאים:

יב ומסיבה היתה עולה וכו' עד כדי שלא יזונו עיניהם מבית קדשי הקדשים. בפרק רביעי דמדות (משנה ג') פי' מסיבה בנין כמין עמוד חלול עשוי כמו מעלות סביב והעולה בו עולה דרך היקף כן פתב הרד"ק בפי' יחזקאל וכן פירש"י בפ"ק דיומא מסיבה בנין אבנים מעלות מגלגלות וסובבות במקיף עמוד כמין עץ גלגל של גת. ולולים פי' הרמב"ם לול הוא פתח קטן. ומ"ש ופעם אחת בשנה מפסח לפסח מלבנין את ההיכל. בפ"ג דמדות (משנה ד'):

פ"ה א הר הבית והוא הר המוריה וכו'. בפרק שני דמדות (משנה א') הר הבית היה חמש מאות אמה על ת"ק אמה. ומ"ש והיה מוקף חומה ומ"ש וכיפין ע"ג כיפין היו בנויות מתחתיו וכו'. בפ"ג דפרה (משנה ג') הר הבית והעזרות תחתיהם חלול מפני קבר התהום ומשמע לרבינו שהיה כיפין ע"ג כיפין כמו ששנינו בפרק הנזכר גבי כבש פרה. ומ"ש וכולו היה מקורה*. ומ"ש סתיו לפנים מסתיו. בפ"ק דפסחים (דף י"ג:) ובפרק לולב וערבה (דף מ"ה) ופירש"י אצטבא סביב סביב מקפת ובתוך אותו היקף עוד אחר: ב ומ"ש וה' שערים היו לו אחד מן המערב ואחד מן המזרח וכו'. בפ"ק דמדות (משנה ג'). ומ"ש רוחב כל שער י' אמות וגובהו עשרים ויש להם דלתות. בפרק שני דמדות (משנה ג'): ג ומ"ש לפנים ממנו סורג וכו' עד גובהו י' אמות בפרק הנזכר ופירוש סורג מקלעות עלים ארוגות זו על גבי זו באלכסון כלשון מסרגין את המטות וכתב הרא"ש שהסורג נעשה *לטלטול שבת ולזה היה גבוה י' טפחים כדין כל מחילה דהיקף הר הבית לא מהני דהוי הוקף ולבסוף פתח דלא מהני. ומ"ש ועליו הוא אומר בקינות ויאבל חל וחומה. בפ' כילד צולין (דף פ"ו):

ד לפנים מן החיל העזרה וכו'. בפרק ה' דמדות (משנה א'). ומ"ש ושבעה שערים היו לה שלשה מן הצפון וכו' עד ואחד במזרח. בפ"ק דמדות (משנה ד'). ומ"ש בשערים שבצפון ושבדרום סמוכים למערב. שם בפ"ב (משנה א') ובשקלים פ"ו. ומ"ש ואחד במזרח מכוון כנגד בית קדשי קדשים באמצע. בפרק הרואה (דף נ"ד) שנינו לא יקל אדם ראשו כנגד שער המזרח שהוא מכוון כנגד בית קדשי הקדשים:

*פי' בפ"ג   ומ"ש

*[תימה לדבריו דלטלטול לא היה צריך שום דבר לפי שמן התורה כל הר שהוא מוקף בארבע מחיצות הוא רה"י גמורה כמו שאמרו בריש"א דשבת ובהוא במקדש לא גזרו. ועיין במ"ש בפ"ג דמדות]:

פרק חמישי

א הר הבית והוא הר המוריה היה חמש מאות אמה על חמש מאות אמה והיה מוקף חומה. וכיפין על גבי כיפין היו בנויות מתחתיו. מפני אהל הטומאה. וכולו היה מקורה סתיו לפנים מסתיו: ב וחמשה שערים היו לו. אחד מן המערב ואחד מן המזרח ואחד מן הצפון ושנים מן הדרום. רוחב כל שער עשר אמות וגובהו עשרים. ויש להם דלתות: ג לפנים ממנו סורג מקיף סביב גובהו י' טפחים ולפנים מן הסורג החיל [גובהו] עשר אמות. ועליו הוא אומר בקינות ויאבל חל וחומה זו חומת העזרה: ד לפנים מן החיל העזרה. וכל העזרה היתה אורך קפ"ז על רוחב קל"ה. ושבעה שערים היו לה. ג' מן הצפון הסמוכין למערב. וג' מן הדרום סמוכין למערב. ואחד במזרח מכוון כנגד בית קדש

*[נ"א המקיפין]

משנה למלך

פ"ה א והיה מקורה סתיו וכו'. בירושלמי פ"ג דשקלים [illegible]

ה ומ"ש כל שער מהם היה רחבו י' אמות וכו'. בפרק שני דמדות. ומ"ש ושער זה הוא נקרא שער העליון. ומ"ש והוא שער נקנור. בפ"ק דמדות (משנה ד'):
ו העזרה לא היתה מכוונת באמצע הר הבית וכו'. בפרק שני דמדות הר הבית היה חמש מאות אמה על ת"ק אמה רובו מן הדרום שני לו מן המזרח שלישי לו מן הצפון מיעוטו מן המערב ופירש רבינו אמר שהעזרה לא היתה באמצע הר הבית אלא היה הרוחק שיש בין חומת הר הבית ובין חומת העזרה לצד דרום יותר מן הרוחק שיש ביניהם מצד מזרח והרוחק ממזרח יותר מהצפוני והצפוני יותר מן המערבי עכ"ל:
ז ולפני העזרה במזרח היתה עזרת הנשים וכו' עד כדי שלא יהיו מעורבבין. בפ"ב דמדות:
ט ובית גדול היה בצד עזרה בצפונה מבחוץ וכו' עד בה יורדים לבית הטבילה. בפ"ק דמדות (משנה ו') ופרש"י בפ"ק דיומא (דף ס"ו:) וארבע לשכות היו לבית המוקד פתוחות לה שתים בקדש ושתים בחול של בית המוקד מקצתה בנויה בתוך עזרה מקודשת ומקצתה בחול וראשי פספסין החיכות עגים מבדילים לסימן במקום המפסיק בין קדש לחול. ומ"ש רבינו מערבית דרומית לשכת *הטלאים אע"ג דבפרק שליפי דתמיד (דף ל') תנן שהיתה לפונים מערבית בפ"ק דמדות (משנה ו') תנן מערבית דרומית ובפ"ק דיומא רמי להו ומסיק דמערבית דרומית הוא:
יא היורד לבית הטבילה מלשכה זו היה הולך במסיבה ההולכת תחת המקדש כולו וכו'. בריש מסכת תמיד (דף כ"ה):
יב אורך העזרה מן המזרח למערב קפ"ז וזהו המבונן וכו' עד מקום דריסת רגלי ישראל והוא הנקרא עזרת ישראל י"א אמה. בפ"ה דמדות (משנה א'): **יג** ומ"ש ורוחב העזרה מן הצפון לדרום קל"ה וזהו המבונן וכו'. שם מן הצפון לדרום קל"ה מן הכבש ולמזבח ס"ב מן המזבח לטבעות שמונה אמות מקום הטבעות כ"ד מן הטבעות לשלחנות ד' מן השלחנות לננסים ארבע מן הננסים לכותל העזרה ח' אמות והמותר בין הכבש לכותל ומקום הננסים ונראה מדברי רבינו שהח' אמות ששנינו עליהם מן הטבעות לשלחנות ארבע מן השלחנות ולננסים ארבע הם מקום השלחנות שח' שלחנות היו שם כדתנן בפרק שני ממסכת שקלים והיו נתונות בח' אמות אלו. וה"פ מן הטבעות למחצית השלחנות ארבע ומחצית השלחנות לננסים ארבע וממה ששנינו והמותר בין הכבש לכותל ומקום הננסים מפרש רבינו דהיינו י"ב אמות וחצי לבין הכבש ולכותל וי"ב ומחצה למקום הננסים. ופירוש ננסים הם עמודים קצרים והאנקליות של ברזל קבועים בהם שבהם תולין ומפשיטין כמו ששנינו בפ"ג דמדות (משנה ה'):
טו מכותל צפוני של עזרה עד כותל המזבח וכו' עד והוא המקום ששוחטין בו קדשי הקדשים. פלוגתא דתנאי בפ"ב דזבחים (דף כ') ופסק כרבי דאמר הכי:
יז שמונה לשכות היו בעזרת ישראל וכו' עד וגג שלשתן שוה. בפ"ה דמדות (משנה ג'). ומ"ש וחציה היה קדש וחציה היה חול וכו' עד היו הסנהדרין יושבין. בפ"ב דיומא (דף כ"ה). ומ"ש ושתי לשכות אחרות היו שם בעזרת ישראל וכו'. פ"ק דמדות (משנה ד') ופ"ק דיומא (דף י"ט):
פ"ו א המקדש כולו לא היה במישור וכו'. בפ"ב דמדות (משנה ג') לפנים ממנו החיל י' אמות וי"ב מעלות היו שם רום מעלה חצי אמה ושלחה חצי אמה ופירש"י

*[היא לשכת בית שמניא ובתמיד נקראת לשכת הטלאים וביומא לשכת טלי קרבן ובמדות לשכת קרבן]

קדש הקדשים באמצע: **ה** כל שער מהן היה רוחבו עשר אמות וגובהו כ' אמה. והיו לו דלתות מחופות זהב. חוץ משער מזרחי שהיה מצופה נחושת דומה לזהב. ושער זה הוא הנקרא שער העליון והוא שער ניקנור: **ו** העזרה לא היתה מכוונת באמצע הר הבית. אלא רחוקה מדרום הר הבית יתר מכל הרוחות וקרובה למערב יתר מכל הרוחות. ובינה ובין הצפון יתר ממה שבינה ובין המערב. ובינה ובין המזרח יתר ממה שבינה ובין הצפון: **ז** ולפני העזרה במזרח היתה עזרת הנשים. והיא היתה אורך ק' אמה ול"ה על רוחב קל"ה. וארבע לשכות היו בארבע מקצעותיה של ארבעים ארבעים אמה ולא היו מקורות וכן עתידין להיות: **ח** ומה הם משמשות. דרומית מזרחית לשכת הנזירים ששם מבשלין את שלמיהם ומגלחין את שערם. מזרחית צפונית לשכת דיר העצים ששם כהנים בעלי מומין מתליעים בעצים. שכל עץ שנמצא בו תולעת פסול. צפונית מערבית לשכת המצורעים. מערבית דרומית בה היו נותנין יין ושמן והיא היתה נקראה לשכת בית שמניא: **ט** עזרת הנשים היתה מוקפת גזוזטרא כדי שיהיו הנשים רואות מלמעלן והאנשים מלמטן כדי שלא יהיו מעורבבין. ובית גדול היה בצד העזרה בצפונה מבחוץ בין העזרה והחיל והיה בנוי כיפה ומוקף רובדין של אבן והוא היה נקרא בית המוקד. ושני פתחים היו לו אחד פתוח לעזרה ואחד פתוח לחיל: **י** וארבע לשכות היו בו. שתים קודש ושתים חול. וראשי פספסין מבדילין בין הקדש והחול. ומה היו משמשות מערבית דרומית לשכת הטלאים. ודרומית מזרחית לשכת עושי לחם הפנים. מזרחית צפונית בה גנזו בית חשמוני אבני מזבח ששקצום מלכי יון. צפונית מערבית בה יורדין לבית הטבילה: **יא** היורד לבית הטבילה מלשכה זו היה הולך במסיבה ההולכת תחת המקדש כולו והנרות דולקות מכאן ומכאן עד שמגיע לבית הטבילה. ומדורה היתה שם. ובית הכסא של כבוד וזהו כבודו. מצאו נעול בידוע שיש שם אדם: **יב** אורך העזרה מן המזרח למערב קפ"ז וזהו חשבונן. מכותל מערבי של עזרה עד פותל ההיכל אחת עשרה אמה. ואורך ההיכל כולו מאה אמה. בין האולם ולמזבח שתים ועשרים. המזבח שתים ושלשים. מקום דריסת רגלי הכהנים והוא הנקרא עזרת כהנים אחת עשרה אמה. מקום דריסת רגלי ישראל והוא הנקרא עזרת ישראל אחת עשרה אמה: **יג** ורוחב העזרה מן הצפון לדרום מאה ושלשים וחמש וזהו חשבונן. מכותל צפוני עד בית המטבחים שמונה אמות. בית המטבחים י"ב אמות ומחצה. ושם תולין ומפשיטין את הקדשים בצדו: **יד** מקום השולחנות שמונה אמות ובו שולחנות של שיש שמניחין עליהן הנתחים ומדיחין את הבשר לבשלו. ושמנה שלחנות היו. ובצד מקום השלחנות מקום הטבעות כ"ד אמה. ושם שוחטין את הקדשים: **טו** ובין מקום הטבעות והמזבח שמונה אמות והמזבח ל"ב. והכבש שלשים. ובין הכבש ולכותל דרומי י"ב אמה ומחצה. מכותל צפוני של עזרה עד כותל המזבח שהוא רוחב ששים ומחצה. וכנגדו מכותל האולם עד כותל מזרחי של עזרה שהוא אורך שש ושבעים: **טז** כל המרובע הזה הוא הנקרא צפון הוא המקום ששוחטין בו קדשי קדשים: **יז** שמונה לשכות היו בעזרת ישראל. ג' בצפון. וג' בדרום. שבדרום לשכת המלח. לשכת הפרוה. לשכת המדיחין. לשכת המלח שם נותנין מלח לקרבן. לשכת הפרוה שם מולחין עורות הקדשים. ועל גגה היתה בית טבילה לכהן גדול ביום הכפורים. לשכת המדיחין שם היו מדיחין קרבי הקדשים ומשם מסיבה עולה לגג בית הפרוה. והשלש שבצפון לשכת הגזית. לשכת העץ. לשכת הגולה. לשכת הגזית שבה סנהדרי גדולה יושבת. וחציה היה קדש וחציה היה חול. ולה שני פתחים אחד לקדש ואחד לחול ובחצי של חול היו הסנהדרין יושבין. לשכת הגולה שם היתה בור שממלאין ממנו בגולה ומשם מספקין מים לכל העזרה. ולשכת העץ היתה אחורי שתיהן והיא היתה לשכת כ"ג והיא הנקראת לשכת פרהדרין. וגג שלשתן שוה. ושתי לשכות אחרות היו שם בעזרת ישראל. אחת מימין שער מזרחי והוא לשכת פנחס המלביש. ואחת משמאלו והוא לשכת עושה חביתין:

פרק ששי

א **המקדש** כולו לא היה במישור אלא במעלה ההר. כשאדם נכנס משער מזרחי של הר הבית מהלך עד סוף החיל בשוה

משנה למלך

יב **מכותל** מערבי של עזרה עד כותל ההיכל כו'. נ"ב והוא המקום הנקרא אחורי בית הכפורת:
יד **ומדיחין** את הבשר. עיין לקמן פ"ו מהלכות מעשה הקרבנות דין ו':
טז **כל** המרובע הזה הוא הנקרא צפון. עיין בתוי"ט פ"ג דיומא:
יז **ועל** גגה היתה בית טבילה. כתבו התוס' פ"ג דיומא (דף ל"א) שגג זה היה שוה לקרקע העזרה ועיין בתוי"ט בסוף מדות: **ולשכת** העץ היתה וכו'. לשכה זו אם היתה בנויה בקדש או בחול וכן אם היתה פתוחה לקדש או לחול עיין בתוס' פ"ק דיומא (דף ח') ד"ה דאי ועיין בתוי"ט סוף מדות: **והוא** הנקראת לשכת פלהדרין. בפ"ק דיומא (דף כ"ט) נסתפקו בלשכת אבטינס ולשכת כ"ג איזו היתה בדרום ואיזו בצפון ועיין בלח"מ סוף פ"א מהלכות עבודת יום הכפורים:

בשוה. ועולה מן החיל לעזרת הנשים בשתים עשרה מעלות רום כל מעלה חצי אמה ושלחה חצי אמה :

ב ומהלך כל עזרת הנשים בשוה. ועולה ממנה לעזרת ישראל שהוא תחלת העזרה בחמש עשרה מעלות. רום כל מעלה חצי אמה ושלחה חצי אמה :

ג ומהלך כל עזרת ישראל בשוה ועולה ממנו לעזרת הכהנים במעלה גבוהה אמה ועליה דוכן יש בו שלש מעלות רום כל מעלה חצי אמה ושלחה חצי אמה נמצאת עזרת הכהנים גבוהה על של ישראל שתי אמות ומחצה :

ד ומהלך כל עזרת הכהנים והמזבח. ובין האולם ולמזבח בשוה. ועולה משם לאולם בשתים עשרה מעלות. רום כל מעלה חצי אמה ושלחה חצי אמה והאולם וההיכל כולו בשוה :

ה נמצא גובה קרקע ההיכל על קרקע שער המזרח של הר הבית שתים ועשרים אמות. וגובה שער הר הבית עשרים אמה. לפיכך העומד כנגד שער המזרח אינו רואה פתח ההיכל. ומפני זה עשו כותל שעל גבי שער זה נמוך. כדי שיהא כהן העומד בהר המשחה רואה פתח ההיכל בשעה שמזה מדם הפרה נוכח ההיכל :

ו ולשכות היו שם תחת עזרת ישראל פתוחות לעזרת הנשים. ששם הלוים נותנין הכנורות והנבלים והמצלתים וכל כלי השיר. ועל הדוכן העולה מעזרת ישראל לעזרת הכהנים היו הלוים עומדים בשעה שאומרים שירה על הקרבן :

ז הלשכות הבנויות בקדש ופתוחות לחול אם היו גגותיהן שוין עם קרקע העזרה תוכן חול וגגותיהן קדש ואם אינן שוין אף גגותיהן חול שהגגות והעליות לא נתקדשו. לפיכך גגים אלו אין אוכלין שם קדשי קדשים ולא שוחטין קדשים קלים :

ח היו בנויות לחול ופתוחות לקדש תוכן קדש לאכילת קדשי קדשים אבל אין שוחטין שם קדשים קלים והנכנס לשם בטומאה פטור. וגגותיהן חול לכל דבר :

ט המחילות הפתוחות לעזרה קודש והפתוחות להר הבית חול. החלונות *ועובי החומה כלפנים בין לאכילת קדשי קדשים בין לטומאה:

י בית דין שרצו להוסיף על ירושלים או להוסיף על העזרה מוסיפין. ויש להם למשוך העזרה עד המקום שירצו מהר הבית ולמשוך חומת ירושלים עד מקום שירצו

השגת הראב"ד

*ועובי החומה כלפנים. א"א אף אלו בששוים לקרקע העזרה ומשכחת להו בבר שורא :

ופירש"י בפ"ק דיומא (דף ע"ו) שלחה מסך רוחב המעלה חצי אמה וארכה בכל רוחב ההר לצפון ולדרום : ב ומ"ש ועולה ממנה לעזרת ישראל שהוא תחלת העזרה בפ"ו מעלות וכו'. בפ"ב דמדות וט"ו מעלות עולות *[מתוכה] לעזרת ישראל ושנינו באותו פרק כל המעלות שהיו שם רום מעלה חצי אמה ושלחה חצי אמה : ג ומ"ש ועולה ממנו לעזרת הכהנים במעלה גבוהה אמה ועליה דוכן יש בו ג' מעלות וכו'. שם גבי עזרת ישראל ועזרת הכהנים ראב"י אומר מעלה היתה [שם] וגבהה אמה והדוכן נתון עליה ובו ג' מעלות של חצי חצי אמה נמצאת עזרת הכהנים גבוהה מעזרת ישראל שתי אמות ומחצה ופירש"י בפ"ק דיומא ובו שלש מעלות של חצי אמה שעולים בה לדוכן : ד ומ"ש ועולה משם לאולם בי"ב מעלות וכו'. בפ"ג דמדות (מ"ו) ויש לגמגם על זה שהרי שנינו בפ"ב דמדות כל המעלות שהיו שם רום מעלה חצי אמה ושלחה חצי אמה חוץ משל אולם הרי שמעלות האולם לא היו במדה זו וה"ר עובדיה כתב גבי מעלות האולם ה"ג רום מעלה [חצי אמה] ושלחה אמה וכו' וכך גרים ה"ר שמעיה ולגירסת רבינו קשה בין האולם ולמזבח כ"ב אמה וי"ב מעלות היו שם רום מעלה חצי אמה ושלחה חצי אמה וצ"ע : ה ומ"ש נמצא גובה קרקע ההיכל על קרקע שער המזרח של הר הבית כ"ב אמות וגובה שער הבית עשרים אמה לפיכך העומד כנגד שער המזרח אינו רואה פתח ההיכל ומפני זה עשו כותל שעל גבי שער זה נמוך וכו'. בפרק שני דמדות וכל הכתלים שהיו שם היו גבוהים חוץ מכותל המזרחי שהכהן השורף את הפרה עומד בראש הר המשחה ומתכוון ורואה בפתחו של היכל בשעת הזיית הדם ופירש"י בפ"ק דיומא (פ"ז) כל הכתלים שהיו שם בכל בנייני הר הבית היו גבוהים הרבה מאד שהיו כל פתחים שבהם גבוהים עשרים אמה לבד ממה שעל הפתחים הרבה מאד. חוץ מכותל מזרחי והוא התחתון לרגלי הר הבית שבו נכנסים לחיל שלפני עזרת הנשים ומן החיל נכנסים לעזרת הנשים ומעזרת נשים לעזרה הגדולה. שכהן השורף את הפרה עומד בהר המשחה הוא הר הזיתים אשר על פני ירושלים מקדם ופני הכהן למ[ע]רב ומתכוין ורואה מעל גובה ראש הכותל דרך השערים שלפנים ממנו פתחו של היכל כשהוא מזה כדם כדכתיב והזה אל נכח פני אהל מועד ואם היה הכותל גבוה אע"פ שהשערים מכוונים זה כנגד זה שער הר הבית כנגד שער עזרת הנשים ושער עזרת הנשים כנגד שער העזרה הגדולה ושער העזרה כנגד פתח ההיכל לא היה יכול לראות את פתח ההיכל דרך פתחים לפי שההר הולך ומגביה ועולה עד שקרקע פתח ההיכל גבוה עשרים אמות יותר מקרקעי רגלי הר הבית ונמצאת אסקופת ההיכל גבוהה ממשקוף פתח הר הבית ולא יוכל לראות הלל פתח ההיכל דרך אותו פתח עכ"ל. ורבינו בפירוש המשנה פ"ב דמדות אמתני' דכל הכתלים שהיו שם היו גבוהים כתב ככל מה שכתב בפרק זה באר היטב : ו ומ"ש ולשכות היו שם תחת עזרת ישראל וכו'. בפרק ב' דמסכת מדות. ומה שכתב ועל הדוכן העולה מעזרת ישראל לעזרת הכהנים היו הלוים עומדים בשעה שאומרים שירה על הקרבן. בס"פ ב' דערכין (דף י"ג) : ז הלשכות הבנויות בקדש ופתוחות לחול וכו'. בפרק ג' דמעשר שני (משנה ח) תנן הלשכות בנויות בקדש ופתוחות לחול תוכן חול וגגותיהן קדש בנויות בחול ופתוחות לקדש תוכן קודש וגגותיהן חול ובס"פ כילד צולין (דף פ"ה:) אמר רב גגין ועליות לא נתקדשו וכו' ת"ש הלשכות הבנויות בקדש ופתוחות לחול תוכן חול וגגותיהן קדש תרגמה רב חסדא בשגגותיהן שוין לקרקע העזרה א"ה אימא סיפא בנויות בחול ופתוחות לקדש תוכן קדש וגגותיהן חול ואי ס"ד בשגגותיהם שוין לקרקע עזרה ה"ל מחילה ואמר רבי יוחנן מחילות לא נתקדשו כי קאמר ר' יוחנן בפתוחות להר הבית כי תניא ההיא בפתוחות לעזרה והתניא רבי יהודה אומר מחילות מתחת ההיכל חול כי תניא ההיא שפתוחות לחול. ת"ש וגגן קדש ותסברא והא קתני וגגין כלן אין אוכלין שם קדשי קדשים ואין שוחטין שם קדשים קלים ואלא קשיא גגן קדש אמר רב חמא בר גוריא לאותן שתי אמות דתקן שתי אמות היה בשושן הבירה וכו' ופירש"י גגין ועליות לא נתקדשו בין גגי ירושלים בקדושת ירושלים לקדשים קלים בין גגי לשכות העזרה בקדושת עזרה לקדושת קדשי קדשים. פתוחות לחול שאין להם פתח לעזרה אלא להר הבית. תוכן חול כקדושת הר הבית ולא כעזרה דבתר פתחא אזליך בשגגותיהם שוים לקרקע שהלשכות בנויות מחילות תחת הקרקע הילכך גגים דידהו ה"ל כי ארעא. כי אמרה רבי יוחנן להא דמחילות לא נתקדשו בפתוחות להר הבית דגבי שילוח בעל קרי המשתלח חוץ להר הבית אמרה בפרק אלו דברים וכו'. וכי תניא ההיא דתוכן קדש בפתוחות לעזרה להכי נקט פתוחות דבתר פתיחתן אזלינן. והתניא מחילו' שתחת ההיכל חול וקס"ד בפתוחות לעזרה קאמר ומשנינן בפתוחו' לחול [להר הבית]. ובפרק איזהו מקומן (דף נ"ו) תני תנא קמיה דרב נחמן כל העזרה היתה קפ"ז על רחב קל"ה א"ל הכי אמר לי אבא כגון זה כהנים נכנסים לשם ואוכלים שם קדשי קדשים ושוחטין שם קדשים קלים וחייבים משום טומאה למעוטי מאי וכו' למעוטי לשכות ואי בנויות בחול ופתוחות לקדש והא תנן תוכן קדש מדרבנן ודאורייתא לא והא תניא לשכות בנויות בחול ופתוחות לקדש מנין שהכהנים נכנסים לשם ואוכלים שם קדשי קדשים ושירי מנחה ת"ל בחצר אהל מועד יאכלוה התורה רבתה חצרות הרבה אלא אכילה אחת אמר רבא לאכילה שאני אבל לענין טומאה לא והתניא לשכות הבנויות בחול ופתוחות לקדש כהנים נכנסים לשם ואוכלים שם קדשי קדשים ואין שוחטין שם קדשים קלים וחייבים משום טומאה לאו אמרת אין שוחטין תני נמי אין חייבין. ופירש"י הא אנן תנן תוכן קדש וליחייב עלייהו משום טומאה. מדרבנן מלוה חכמים היא שלא יכנסו להם בטומאה אבל כרת וקרבן ליכא. והתניא מנין ללשכות וכו' ומדמרבינן להו לענין אכילה שמע מינה קודשם הן מן התורה דאי מדרבנן וקרא אסמכתא הוא היאך הקילו חכמים לעקור דבר ולהכשיר מקום חול לאכילת קדשי קדשים. חצרות הרבה במקום קדוש בחצר אהל מועד. לאכילה שאני דרבי בה קרא חצרות הרבה. ואין שוחטין שם קדשים קלים דהא בעינן לפני אהל מועד למעוטי אידי לדדין. לאו אמרת [דקתני] בה אין שוחטין אלמא לא קדישי תני נמי אין חייבין משום טומאה עכ"ל :

ט ומ"ש רבינו החלונות ועובי החומה כלפנים וכו'. בפרק כילד צולין (דף פ"ה:) תנן החלונות ועובי החומה כלפנים ובפרק איזהו מקומן משמע דבין לאכילת קדשי קדשים בין לטומאה היו כלפנים. ופירש"י (באיזהו מקומן) החלונות עובי חלל החלונות שבחומות העזרה סביב מבפנים ועובי החומה בראשה מלמעלה :

ודע דבפרק כילד צולין (דף פ"ו) אהא דמוקי רב חסדא מתניתין בלשכות בנויות בקדש ופתוחות לחול גגותיהן קדש בשגגותיהן שוים לקרקע העזרה מתיב מדתנן החלונות ועובי החומה כלפנים בשלמא החלונות משכחת להו דשוו לקרקע העזרה אלא עובי החומה היכי משכחת לה משכחת לה בבר שורא. ופירש"י עובי החומה אלמא ראש החומה נתקדש דדמו לגגין ועליות. בר שורא חומה קטנה לפנים מחומה גדולה והיא נמוכה ושוה לקרקע גובה העזרה שקרקע העזרה הולך וגבוה ועולה במעלות עכ"ל. ויש לתמוה על רבינו למה סתם דבריו ולא פירש דהא דהחלונות ועובי החומה כלפנים דוקא בשווים לקרקע העזרה אבל אם אינו שוה לקרקע העזרה אינו כלפנים וכבר השיג עליו הראב"ד בזה וכתב ועובי החומה כלפנים א"א אף אלו בששוים לקרקע העזרה ומשכחת להו בבר שורא עכ"ל וצריך לדחוק ולומר שסמך רבינו על מה שכתב לעיל בסמוך גבי לשכות אם היו גגותיהם שוים עם קרקע העזרה דממילא משמע דהוא הדין לחלונות ועובי החומה :

י ב"ד שרצו להוסיף על ירושלים וכו'. בפ"ק דסנהדרין (דף ב') ובפ"ב דשבועות (דף י"ד) :

*[נ"ל מעזרת נשים] :

אין

משנה למלך

פ"ו ז והעליות לא נתקדשו. מהסוגיא דס"פ כילד צולין מוכח דעליות דהיכל נתקדשו ונראה דטעמא שהנכנס לשם חייב כרת וכן נראה מדברי התוספות בפ"ב דשבועות (דף י"ז) ד"ה ועמא :

ט החלונות ועובי החומה כלפנים. עיין בספ"ג מהלכות מעשר שני ובפ"ז מהלכות מעשה הקרבנות דין ה' וברפ"ט מהלכות קרבן פסח :

ושוחטין

שירצו: יא אין מוסיפין על העיר או על העזרות אלא על פי המלך וע"פ נביא ובאורים ותומים ועל פי סנהדרין של שבעים ואחד זקנים שנאמר ככל אשר אני מראה אותך וכן תעשו לדורות. ומשה רבינו מלך היה: יב וכיצד מוסיפין על העיר עושין בית דין שתי תודות ולוקחין לחם חמץ שבהם והולכים בית דין אחר שתי התודות ושתי התודות זו אחר זו ועומדין בכנורות ובנבלים ובצלצל על כל פנה ופנה ועל כל אבן *(ואבן) שבירושלים ואומר ארוממך י"י כי דליתני וגו'. עד שמגיעין לסוף המקום שמקדשין אותו ועומדין שם. ואוכלים שם לחם תודה אחת משתי התודות והשנייה נשרפת וע"פ הנביא שורפין את זו ואוכלין את זו: יג וכן אם הוסיפו על העזרה מקדשין אותה בשירי המנחה מה ירושלים התודה שנאכלת בה מקדשתה אף העזרה שיירי המנחות שאין נאכלין אלא בה הן שמקדשין אותה בהן ואוכלין אותן בסוף המקום שקדשו: יד כל מקום שלא נעשה בכל אלו וכסדר הזה אין קדוש גמור וזה שעשה עזרא שתי תודות *זכרון הוא שעשה לא במעשיו נתקדש המקום שלא היה שם לא מלך ולא אורים ותומים. ובמה נתקדשה *בקדושה ראשונה שקדשה שלמה שהוא קידש העזרה וירושלים לשעתן וקידשן לעתיד לבא: טו לפיכך מקריבין הקרבנות כולן אע"פ שאין שם בית בנוי. ואוכלין קדשי קדשים בכל העזרה אע"פ שהיא חריבה ואינה מוקפת במחיצה ואוכלין קדשים קלים ומעשר שני בכל ירושלים אף על פי שאין שם חומות שהקדושה ראשונה קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לבא: טז ולמה אני אומר במקדש וירושלים קדושה ראשונה קדשה לעתיד לבוא, ובקדושת שאר א"י לענין שביעית ומעשרות וכיוצא בהן לא קדשה לעתיד לבוא. לפי שקדושת המקדש וירושלים מפני השכינה ושכינה אינה בטלה. והרי הוא אומר והשמותי את מקדשיכם ואמרו חכמים אע"פ ששוממין בקדושתן הן עומדים אבל חיוב הארץ בשביעית ובמעשרות אינו אלא מפני שהוא כבוש רבים וכיון שנלקחה הארץ מידיהם בטל הכבוש ונפטרה מן התורה ממעשרות ומשביעית שהרי אינה מן ארץ ישראל. וכיון שעלה עזרא וקדשה לא קדשה בכיבוש אלא

*[נ"ל שצריך לומר גדולה וכן הוא בגמ']:

*[כס"ה זבח ופסמ"ג כתב זכר וכן הוא בגמ']

השגת הראב"ד

*בקדושה ראשונה שקדשה שלמה. א"א סברת עצמו היא זו ולא ידעתי מאין לו ובכמה מקומות במשנה אם אין מקדש ירקב ובגמ' אמרו דנפול מחילות אלמא למ"ד קדושה ראשונה לא קדשה לעתיד לבא לא חלק בין מקדש לירושלים לשאר א"י ולא עוד אלא שאני אומר שאפילו לרבי יוסי דאמר קדושה שנייה קדשה לעתיד לבא לא אמר אלא לשאר א"י אבל לירושלים ולמקדש לא אמר לפי שהיה יודע עזרא שהמקדש וירושלים עתידים להשתנות ולהתקדש קידוש אחר עולמי בכבוד י"י לעולם כך נגלה לו מסוד ה' ליראיו לפיכך הנכנס עתה שם אין בו כרת:

כסף משנה

יא אין מגמיפין על העיר או על העזרות וכו'. בפרק שני דשבועות תנן שאין מוסיפין על העיר ועל העזרות אלא במלך ונביא ובאורים ותומים ובסנהדרין של ע"א ובשתי תודות ובשיר וב"ד מהלכים ושתי תודות אחריהם וכו' וכל שלא נעשה בכל אלו הנכנס לשם אין חייב עליה. ובגמרא מנה ה"מ אמר רב שימי בר חייא דאמר קרא ככל אשר אני מראה אותך את תבנית המשכן ואת תבנית כל כליו וכן תעשו לדורות ופירש"י מנה ה"מ דבעינן כל הני לתוספת עזרה. וכן תעשו קרא יתירא למדרש לדורות וכימי משה דהוא מלך ונביא ואחיו כ"ג ואורים ותומים וע' זקנים. שתי תודות מנחמיה בן חכליה גמרינן ובגמ' תני שתי תודות שאמרו בלחמן ולא בבשרן ויליף לה מקרא דמאי ניהו המן. ואמרינן תו בגמרא וב"ד מהלכין ושתי תודות אחריהם למימרא דב"ד קמי תודה אזלי והכתיב וילך אחריהם הושעיה והאי שרי יהודה ה"ק ב"ד מהלכין ושתי תודות מהלכות וב"ד אחריהם ואמרינן תו בגמרא כילד מהלכות רבי חייא ור' שמעון ברבי חד אמר זו כנגד זו וחד אמר זו אחר זו מ"ד זו כנגד זו הפנימית הך דמקרבא לחומה ומ"ד זו אחר זו הפנימית הך דמקרבא לב"ד. ואיני יודע מניין לו לרבינו לפסוק כמ"ד זו אחר זו ואפשר דמשום דפשטא דמילתא משמע שפי דמהלכות זו אחר זו מש"ה נקט *הכי:

יב ומ"ש ועומדים בכנורות ובנבלים וכו'. שם אהא דתנן ובשיר תנו רבנן שיר של תודה בכנורות ובנבלים ובצלצלים על כל פינה ופינה ועל כל אבן גדולה שבירושלים אומר ארוממך ה' כי דליתני וגו' ושיר של פגעים וכו' ואומר יושב בסתר עליון וגו' עד כי אתה ה' מחסי ואומר מזמור לדוד בברכו וגו' ופירש"י ארוממך ה' הוא מזמור חנוכת הבית לכך אומר אותו. שיר של פגעים יושב בסתר עליון לפי שאמרו משה בהקמת המשכן. ואומר מה רבו צרי וגו' לפי שנאמר בו רבים אומרים לנפשי אין ישועתה לו באלהים סלה שהיו מתלוצצים צרי יהודה ובנימין כשהיו בני ישראל בני הגולה בונים החומה ורבינו לא כתב אלא ארוממך ה' כי דליתני וצריך טעם למה ובשלמא מה רבו צרי איכא למימר דלא נאמר אלא באותו זמן שהיו הצרים מתלוצצים עליהם אבל היכא דאין צרים מתלוצצים עליהם לא אמרינן ליה אבל יושב בסתר עליון משמע דלעולם אמרינן ליה וי"ל דמזמור יושב בסתר עליון נמי אינו ענין לאומרו אלא כשיש צרים הנלחמים בהם דכתיב מחץ יעוף יומם וגו' יפול מצדך אלף וגו':

ומ"ש ואוכלים שם לחם תודה אחת וכו'. שם פלוגתא דכילד מהלכות השתי תודות תנן הפנימית נאכלת והחיצונה נשרפת בשלמא למ"ד זו אחר זו אמטו להכי פנימית נאכלת וכו' אלא למ"ד זו כנגד זו תרוייהו בהדי הדדי מיקדשי וליטעמיך למ"ד זו אחר זו הדא מי מיקדשא וכו' אלא אמר ר' יוחנן על פי נביא נאכלת וע"פ נביא נשרפת ומפרש רבינו דכי מסיק אלא א"ר יוחנן היינו לומר לא תיתני פנימית נאכלת וחיצונה נשרפת אלא האחת נאכלת והאחת נשרפת והנביא אמר להם אי זו יאכלנו ואי זו ישרפו:

יג וכן אם הוסיפו על העזרה וכו'. אמר רמי בר חמא אין העזרה מתקדשת אלא בשיירי מנחה מ"ט וכו' כירושלים מה ירושלים דבר הנאכל בה ויוצא ממנה נפסל אף עזרה דבר הנאכל בה ויוצא ממנה נפסל:

יד כל מקום שלא נעשה וכו'. שם (דף ט"ז) אהא דתנן כל שלא נעשה בכל אלו הנכנס

*[כוונתו דלשון הפנימית משמע טפי שהוא זו תהלכת אחר זו]:

הנכנס לשם אין חייבין עליה איתמר רב הונא אמר בכל אלו תנן רב נחמן אמר באחת מכל אלו תנן רב הונא אמר בכל אלו תנן קסבר קדושה ראשונה קדשה לשעתה וקידשה לעתיד לבא ועזרא זכר בעלמא הוא דעבד רב נחמן אמר באחת מכל אלו תנן סבר קדושה ראשונה קדשה לשעתה ולא קדשה לעתיד לבא ועזרא קדושי קדיש ואע"ג דלא היו אורים ותומים ואמרינן דתנאי פליגי בהאי מילתא מר סבר קדושה ראשונה קדשה לשעתה ולא קדשה לעתיד לבא ומר סבר קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לבא ופסק רבינו כמ"ד קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לבא ומדאמרינן התם בגמרא תנאי היא דתנן א"ר אליעזר שמעתי כשהיו בונים בהיכל עושים קלעים להיכל וקלעים לעזרות וכו' א"ר יהושע שמעתי שמקריבין אע"פ שאין בית אוכלים קדשי קדשים אע"פ שאין קלעים קדשים קלים ומעשר שני אע"פ שאין חומה מפני שקדושה ראשונה קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לבא מדר' יהושע סבר קדשה לעתיד לבא מכלל דר' אליעזר סבר לא קדשה לעתיד לבא והא קי"ל דרבי אליעזר ור' יהושע הלכה כר' יהושע וכ"ש למאי דדחי התם דילמא דכ"ע קדשה לעתיד לבא ומר מאי דשמיע ליה קאמר ומר מאי דשמיע ליה קאמר וכ"ת קלעים למה לי לצניעותא בעלמא דהשתא אף ר' אליעזר סבר דקדשה לעתיד לבא. ועוד דבפרק השוחט ומעלה (זבחים דף ק"ז:) גרסי' איתמר המעלה בזמן הזה רבי יוחנן אמר חייב ר"ל אמר פטור ר"י אמר חייב קדושה ראשונה קדשה לעתיד לבא ר"ל אמר פטור וכו' לא קדשה לעתיד לבא ובפלוגתא דר' אליעזר ור' יהושע ודחי דילמא דכ"ע קדשה לעתיד לבא ומר מאי דשמיע ליה קאמר וכו' וידוע דהלכה כר"י לגבי ר"ל וא"כ קי"ל דקדשה לעתיד לבא וכל שכן למאי דדחי דכ"ע קדשה לעתיד לבא. וכתוב בהשגות א"א סברת עצמו היא זו וכו'. ומ"ש שזו סברת עצמו ולא ידע מאין לו כבר הוכחתי מאין לו לומר כן במקדש וירושלים:

טז ומ"ש בשאר א"י שלא קדשה לעתיד לבא נתבאר בראש הלכות תרומות בס"ד. ומ"ש הראב"ד ובכמה מקומות במשנה אם אין מקדש ירקב ובגמרא אמרו דנפול מחילות אלמא למ"ד קדושה ראשונה לא קדשה לעתיד לבא לא חילק בין מקדש וירושלים לשאר א"י י"ל אין משם ראיה דכיון דחזינן דרבי יהושע דהלכתא כוותיה סבר דקדשה לעתיד לבא ולא הזכיר אלא ירושלים ומקדש ממילא אית לן למשמע דבהני דוקא קאמרי לא בשאר א"י ונתן רבינו טעם לדבר אך הנך מקומות דקתני אם אין מקדש ירקב קשו ואין לומר דאתו דלא כהלכתא שהרי רבינו פסק כן בפ"ז מהלכות מעשר שני וצ"ע. ומ"ש ולא עוד אלא שאני אומר שאפילו לרבי יוסי דאמר קדושה שניה קדשה לעתיד לבא לא אמר אלא לשאר א"י וכו' אני אומר אם קבלה נקבל ואם לדין יש תשובה דאפ"כ למה היה מניח עזרא מלקדש לעתיד לבא שמא בזמן החרבן יותן לנו רשות להקריב. ומ"ש לפיכך הנכנס עתה שם אין בו כרת אני תמה דמעיקרא משמע דכמסתפק אמרה ובסוף דבריו נראה דפשיטא ליה וחידוש גדול הוא והיה צריך להביא ראיה. ומ"ת מ"ש רבינו אבל חיוב הארץ בשביעית ובמעשרות אינו אלא מפני שהוא כיבוש רבים וכיון שנלקחה הארץ מידיהם בטל הכיבוש וכו' וכיון שעלה עזרא וקדשה לא קדשה בכיבוש אלא בחזקה שהחזיקו בה וכו' איני יודע מה כח חזקה גדול מכח כיבוש ולמה לא נאמר בחזקה גם כן משנלקחה הארץ מידנו בטלה חזקה ותו בראשונה שנתקדשה בכיבוש

משנה למלך

יב ועומדין בכנורות כו'. כתב מרן דיושב בסתר עליון משמע דלעולם אמרינן ליה ומדברי רש"י משמע דלעולם אמרינן ליה שנתן טעם לזה המזמור לפי שאמרו משה בהקמת המשכן אך התוספות שם כתבו עד כי אתה ה' מחסי דכתיב לעיל מיניה ושלומת רשעים תראה דמשמעי באויבים שהיו מיצרין להם בשעת הבנין הכל משם ואילך לא משמעי בהכי. הרי דס"ל דמזמור זה לא נאמר אלא באותו זמן והכי דייקא שמעתא דקאמר עד כי אתה ה' מחסי. ולדברי רש"י צריך טעם למה לא סיימו המזמור ולא ידעתי למה לא הביא מרן דברי התוס' כללו. ודע דבגמרא אמרינן ת"ר שיר של תודה בכנורות כו' ופירש"י שיר של תודה שיו אומרים שם בכנורות ומהו שיר של תודה מזמור לתודה. ורבינו לא כתב מזמור זה ונראה דרבינו מפרש לה הכי שיר של תודה כלומר שיר של הודאה זו שהיו מגילין לקדש העיר היה בכנורות ובנבלים כו' והיה אומר ארוממך ה' וגו':

יד ובמה נתקדשה בקדושה ראשונה כו'. כתב מרן אך הנך מקומות דקתני אם אין מקדש ירקב קשו כו' ועיין במ"ש רבינו לעיל רפ"ב מהלכות מעשר שני שכתב דמעשר שני אינו נאכל היום בירושלים משום דבעינן שיהיה הבית בנוי דומיא דבכור ופ"כ הטו"ד כו' שלא"ה דהיה ראוי לאוכלו בירושלים אע"פ שאין חומה דקדושת העיר והבית לא בטלו אלא שאי אפשר לאוכלו כיון שאין מזבח דאתקש לבכור וא"כ לא קשיא כלל לרבינו מאה ששנינו במשנה אין מקדש ירקבו וססוא דפרק הוכב דנפול מחיצות

אלא בחזקה שהחזיקו בה ולפיכך כל מקום שהחזיקו בה עולי בבל ונתקדש בקדושת עזרא השנייה הוא מקודש היום ואע״פ שנלקח הארץ ממנו וחייב בשביעית ובמעשרות על הדרך שביארנו בהלכות תרומה :

פרק שביעי

א מצות עשה ליראה מן המקדש שנאמר ומקדשי תיראו. ולא מן המקדש אתה ירא אלא ממי שצוה על יראתו : **ב** ואי זו היא יראתו לא יכנס אדם להר הבית במקלו או במנעל שברגליו או באפונדתו או באבק שעל רגליו או במעות הצרורין לו בסדינו ואין צ״ל שאסור לרוק בכל הר הבית אלא אם נזדמן לו רוק מבליעו בכסותו. ולא יעשה הר הבית דרך שיכנס מפתח זו ויצא מפתח שכנגדה כדי לקצר הדרך אלא יקיפו מבחוץ. ולא יכנס לו אלא לדבר מצוה : **ג** וכל הנכנסין להר הבית נכנסין דרך ימין ומקיפין ויוצאין דרך שמאל חוץ ממי שארעו דבר שהוא מקיף על השמאל לפיכך היו שואלין לו מה לך מקיף על השמאל. שאני אבל השוכן בבית הזה ינחמך. שאני מנודה השוכן בבית הזה יתן בלבבך ותשמע לדברי חבריך ויקרבוך : **ד** כל שהשלים עבודה ונסתלק לו אינו יוצא ואחוריו להיכל אלא מהלך אחורנית מעט מעט ומהלך בנחת על צדו עד שיצא מן העזרה. וכן אנשי משמר ואנשי מעמד ולוים מדוכנן כך הם יוצאין מן המקדש כמי שפוסע אחר תפלה לאחוריו. כל זה ליראה מן המקדש : **ה** לא יקל אדם את ראשו כנגד שער מזרחי של עזרה שהוא שער ניקנור. מפני שהוא מכוון כנגד בית קדש הקדשים. וכל הנכנס לעזרה *יהלך בנחת במקום שמותר לו להכנס לשם. ויראה עצמו שהוא עומד לפני י״י כמו שנאמר והיו עיני ולבי שם כל הימים. ומהלך באימה וביראה ורעדה שנאמר בבית אלהים נהלך ברגש : **ו** ואסור לכל אדם לישב בכל העזרה ואין ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד בלבד שנאמר ויבא המלך דוד וישב לפני ה׳. והסנהדרין שהיו יושבין בלשכת הגזית לא היו יושבין אלא בחציה של חול : **ז** אע״פ שהמקדש היום חרב בעונותינו חייב אדם במוראו כמו שהיה נוהג בו בבניינו. לא יכנס אלא למקום שמותר להכנס לשם ולא ישב בעזרה ולא יקל ראשו כנגד שער המזרח שנאמר את שבתותי תשמורו ומקדשי תיראו. מה שמירת שבת לעולם אף מורא מקדש לעולם שאע״פ שחרב בקדושתו עומד : **ח** בזמן שהמקדש בנוי אסור לו לאדם להקל את ראשו מן הצופים שהוא חוץ לירושלים ולפנים. והוא שיהיה רואה את המקדש. ולא יהיה גדר מפסיק בינו ובין המקדש : **ט** אסור לאדם לעולם שיפנה או שיישן בין מזרח למערב. ואין צריך לומר שאין קובעין בית הכסא בין מזרח למערב בכל מקום מפני שההיכל במערב. לפיכך לא יפנה למערב ולא למזרח מפני שהוא כנגד המערב. אלא בין צפון לדרום נפנים וישנים. וכל המטיל מים מן הצופים ולפנים לא ישב ופניו כלפי הקדש אלא לצפון או לדרום או יסלק הקדש לצדדין : **י** ואסור לאדם שיעשה בית תבנית היכל. אכסדרא תבנית אולם. חצר כנגד העזרה. שולחן בצורת שולחן. ומנורה בצורת מנורה. אבל עושה הוא מנורה של חמשה קנים או של שמונה קנים או מנורה שאינה של מתכת אע״פ שיש לה שבעה קנים : **יא** שלש מחנות היו במדבר. מחנה ישראל והוא ארבע מחנות ומחנה לויה שנאמר בה וסביב למשכן יחנו. ומחנה שכינה והוא מפתח חצר אהל מועד ולפנים. וכנגדן לדורות. מפתח ירושלים עד הר הבית כמחנה ישראל. ומפתח הר הבית עד פתח העזרה שהוא שער ניקנור כמחנה לויה. ומפתח העזרה ולפנים מחנה שכינה. והחיל ועזרת הנשים מעלה יתירה בבית עולמים : **יב** כל ארץ ישראל מקודשת מכל הארצות. ומה היא קדושתה

שמביאין

השגת הראב״ד

*מהלך בנחת. פי׳ שלא ילך דרך סדיוטות :

כסף משנה

פישוט וכי לא היה שם חזקה אטו מי עדיפא חזקה בלא כיבוש מחזקה עם כיבוש ולל״ע :

פ״ז א מצות עשה ליראה מן המקדש וכו׳ ולא מן המקדש אתה ירא וכו׳. בפרק קמא דיבמות (דף ו׳ :) :

ב ואיזהו יראתו וכו׳ עד אלא יקיפו מבחוץ. שם ובפרק הרואה (דף כ״ד). ומ״ש לא יכנס לו אלא לדבר מצוה. בפרק בני העיר (דף כ״ח :) אמרינן הכי לגבי בית הכנסת וכ״ש לבית המקדש :

ג וכל הנכנסין להר הבית נכנסין דרך ימין וכו׳ עד ויקרבוך. בפרק שני דמדות (משנה ב׳) וכר״י :

ד כל שהשלים עבודה וכו׳. בפרק הוציאו לו (דף נ״ג) כהנים בעבודתן ולוים בדוכנן וישראל במעמדן כשהן נפטרים לא היו מחזירים פניהם והולכים אלא מצדדין פניהם והולכים ומשמע דמצדדין דקתני היינו משום דא״א לאדם לילך לאחוריו לגמרי וכן א״א לו לילך לאחוריו אלא מעט מעט אע״פ שהוא מצדד ולפיכך כתב רבינו מעט מעט. ומ״ש בנחת איני יודע לו טעם דבכלל מעט מעט הוא וסמ״ג השמיטו :

ה לא יקל אדם את ראשו כנגד שער מזרחי של עזרה וכו׳. בפרק הרואה (דף כ״ד) :

וכל הנכנס לעזרה יהלך בנחת. כתב הראב״ד פי׳ שלא ילך דרך הדיוטות :

ו ואסור לכל אדם לישב בכל העזרה וכו׳. בסוף פרק אלו נאמרין (דף ו׳ :) ופ״ק דתמיד (דף כ״ז.) ופ״ב דיומא (דף כ״ה): ומ״ש והסנהדרין שהיו יושבים בלשכת הגזית לא היו יושבים בחציה של חול בפ״ב דיומא (דף כ״ה.) אמרינן דלשכת הגזית היתה בנויה חציה בקדש וחציה בחול מדקתני התם דזקן יושב במערבה ואי לאו דחציה בחול היכי מצי יתיב :

ז אף על פי שהמקדש היום וכו׳. בפרק בני העיר (דף כ״ח) ופ״ק דיבמות (דף ו׳ :). ומ״ש מה שמירת שבת לעולם וכו׳. לשון סיפרא :

ח בזמן שהמקדש בנוי וכו׳. בפרק הרואה (דף ס״א :) הא דתנן לא יקל ראשו כנגד שער המזרח אמר רבי יוחנן לא אמרו אלא מן הצופים ולפנים וברואה וכשאין גדר ובזמן שהשכינה שורה ופירש״י מן הצופים מקום שיכולים לראות משם הר הבית ומשם והלאה אין יכולים לראותו. וברואה שיכול לראות משם פרט אם מקום נמוך הוא. וכשאין גדר מפסיק בינו להר הבית. ובזמן שהשכינה שורה שבה״מ קיים :

ט אסור לאדם לעולם שיפנה או שיישן בין מזרח למערב וכו׳. בפרק הרואה (דף ס״א) [מדין שיפנה אמנם מדין שינה לא נזכר שם אלא (בדף ה׳) גבי אבא בנימין]. ומ״ש וכל המטיל מים מן הצופים ולפנים וכו׳. בירושלמי בפרק הרואה (דף י״ד:) וכל הדברים הללו ביארתי באר היטב בספר בית יוסף שעל טור א״ח בסימן ג׳ עיין עליו ויש ט״ס בדברי רבינו וצריך להגיה וכל המטיל מים מן הצופים ולפנים לא ישב ופניו כלפי הקדש אלא לצפון או לדרום או יסלק הקדש לצדדין וכן כתוב בספרי רבינו המוגהים :

י ואסור לאדם שיעשה וכו׳. עד אעפ״י שיש לה ז׳ קנים. בפרק כל הצלמים (דף מ״ג) :

יא שלש מחנות היו במדבר וכו׳ עד מעלה יתירה בבית עולמים. בפרק בתרא דזבחים (דף קי״ו קי״ז) :

יב כל א״י מקודשת מכל הארצות וכו׳.

עשר

משנה למלך

למעיין היטב בדברי רבינו פ״ו מהלכות מעשר שני שהביא דין זה יתיישב לו קושיא זו ודוק :

פ״ז ב או במנעל שברגליו כו׳. תנן בפ״ו דשבת בית קבול כתיתים טמא סמוכות שלו יוצאין בהם בשבת ונכנסים בהם בעזרה כסא וסמוכות שלו כו׳ ואין נכנסים בהם בעזרה ולא ידעתי אמאי השמיט רבינו חילוקי דינים אלו. בירושלמי פ״ז דפסחים רבנן שאלין סנדליהון תחת האגף של הר הבית הדא אמרה שלא קדשו תחת האגף של הר הבית ע״כ :

ה לא יקל אדם את ראשו וכו׳. נראה הוא לעמוד בלא מלגמת בעזרה. תוס׳ פ״ב דיומא (דף כ״ו) ד״ה קא :

ו ואין ישיבה לעזרה כו׳. לא נתבאר איסור זה אם הוא מדאורייתא או מדרבנן וראיתי לרש״י ז״ל בפרק חלק (דף ק״א) שכתב גמירי דאין ישיבה הלכה למשה מסיני ולא מקרא אך פ״ב דיומא (דף כ״ה) ובפ״ז (דף ס״ט) כתב אין ישיבה בעזרה דכתיב לעמוד ולשרת כעומדים שם לפני ה׳ כו׳ אלמא מקרא נפקא לן. ומיהו יש ליישב דהני קראי אסמכתא נינהו אך מאי דקשיא לי על פירש״י פ״ז דסוטה (דף מ׳) אין ישיבה בעזרה דאין כבוד שמים בכך ואפי׳ מלאכי השרת אין להם ישיבה כו׳ נראה דס״ל דמדרבנן הוא איסור זה. ומיהו יש ליישב דבא לתת טעם למה אסרה תורה הישיבה וכן נראה ממ״ש שם הון ממלכי בית דוד שחלק להם המקום כבוד כו׳ אלמא דס״ל דהכל הוא דבר תורה האיסור וההיתר. וקמא כ״ל להכריע דאיסור זה מן התורה מההיא דאמרינן בפרק ערבי יוחסין (דף ע״ח) דמפסקינן לקרא דושמואל שוכב בהיכל ה׳ משום דאין ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד בלבד ואי אמרת דאיסור זה הוא מדרבנן לא ידעתי מנ״ל דמזמן שמואל נאסר דבר זה אימא דב״ד שאחריו אסרוהו אך ראיתי להתוס׳ פ״ב דזבחים (דף ע״ו) ד״ה הגה״ס ז״ל וממא אינו מן התורה חדע כו׳ וכנראה מדבריהם דספוקי מספקא להו אם איסור זה הוא מן התורה או מדרבנן ועיין במ״ש פ״ב דיומא (דף כ״ה) ד״ה אין שהקטו והיכי אכל כו׳ דמוכח מדבריהם דס״ל דמן התורה אסור. אך קשיא לי אם איסור זה מן התורה אמאי לא תני לה בפ״ק דכלים גבי מעלות דעזרת ישראל. ודע שראיתי למהרימ״ט בדרשותיו פרשת קרח שכתב דכשעולה להשתחוות ולזבוח יש שם ישיבה ולא ידעתי זו מנין לו ולע״ע. ואף בלשכות הבנויות בחול אם פתוחות לקדש אסור לישב בהם כ״כ התוס׳ פ״ק דיומא (דף ח׳ ודף כ״ה) ופ״ק דיבמות (דף ו׳) (*א״ה עיין במ״ש הרב המחבר פ״ה מהלכות ביאת מקדש דין י״ז) :

עיירות

יג עשר קדושות הן וכו'. בפ"ק דכלים (משנה ז) : ומ"ש ואין קוברים בתוכן מת עד שירצו שבעה טובי העיר. לשון המשנה שם ומשהיבין* לתוכן מת עד שירצו יצא אין מחזירין אותו ופירש שם רבינו עד שירצו אנשי המדינה בכלל או ז' טובי העיר שאם רצו לקוברו במקום מהמדינה יוכלו לקוברו יצא המת מהמדינה אין להם להחזירו למדינה לקברו שם ואפילו ירצו כולם, נראה שהוא מפרש דמשהיבין לתוכן מת היינו שמניחין אותו במשכבו ואין קוברין אותו בעיר עד שירצו בני המדינה. ובהשגות א"א לא שמעתי כאן לא רצון טובי העיר וכו' נראה שהוא גורס ומסבבין לתוכן מת עד שירצו ואין בדבריו השגה לדברי רבינו כי לא שמעתי אינה ראיה:

רצו בני העיר להוציא הקבר מהמדינה וכו'. עד מפנין אותו. בהגהות רבתי פי"ד ובירושלמי סוף נזיר איתיה נמי אלא שיש שם קצת הילוף:

יד ירושלים מקודשת וכו'. בפ"ק דכלים (משנה ח) : ואלו דברים שנאמרו בירושלים אין מלינין וכו'. בס"פ מרובה (דף פ"ב :) עשרה דברים נאמרו בירושלים אין הבית חלוט בה ואינה מביאה עגלה ערופה ואינה נעשית עיר הנדחת ואינה מטמאה בנגעים ואין מוציאין בה זיזין וגזוזטראות ואין עושין בה אשפתות ואין עושין בה כבשונות ואין עושין בה גנות ופרדסין חוץ מגינת ורדין שהיתה מימות נביאים הראשונים ואין מגדלין בה תרנגולין ואין מלינין בה את המת ובגמרא יהיב טעמא לכולהו ופירש"י אין הבית חלוט בה כדין בתי ערי חומה : ומ"ש ואין מעבירין בתוכה עצמות אדם ואין נותנין בתוכה מקום לגר תושב. תוספתא בפ"ו דנגעים . ומ"ש ואין משכירין בה בתים . בפ"ק דיומא (דף י"ב) ובפרק בני העיר (דף כ"ו) ומפרש טעמא מפני שאינן שלהם ופירש"י אין משכירין בעלי בתים את בתיהם לעולי רגלים אלא בחנם נותנים להם ונכנסין לתוכן . ומ"ש ואין מקיימין בה קברות חוץ מקברי בית דוד וקבר חולדה וכו' . בתוספתא (שם) ובספ"ק דבתרא כל הקברות מתפנין מתפנין חוץ מקבר המלך ומקבר הנביא ר"ע אומר אף קבר המלך וקבר הנביא מתפנין אמרו לו והלא קבר בית דוד וקבר חולדה הנביאה היו בירושלים ולא נגע בהם אדם מעולם. ואע"ג דאמר ר"ע משם ראיה מחילה היתה עשויה להם והיתה מוציאה את הטומאה לנחל קדרון כדאיתא בירושלמי סוף נזיר לא חש רבינו לכתוב אלא דברי ת"ק. ומ"ש וכן לא יגדלו הכהנים תרנגולים בכל א"י וכו'. משנה בס"פ מרובה (דף ע"ט:) :

*[גירסתנו ומסבבין]

טו הר הבית מקודש ממנה וכו'. בפ"ק דכלים (משנה ח') : ומה שכתב ומותר להכניס המת עצמו להר הבית וכו'. בפרק אלו דברים (דף ס"ז) ובפרק היה נוטל (דף כ' ע"ב):

טז החיל מקודש ממנו וכו'. בפ"ק דכלים. כתב הראב"ד אף זה מדבריהם עכ"ל : ומ"ש ובועל נדה :

יז עזרת הנשים מקודשת וכו'. בפ"ק דכלים עזרת הנשים מקודשת ממנו שאין טבול יום נכנס לשם ואין חייבין עליה חטאת, ומ"ש אבל מן התורה מותר לטבול יום להכנס למחנה לויה. בפ"ק דיבמות (דף י') :

יח עזרת ישראל מקודשת וכו'. בפ"ק דכלים עזרת ישראל מקודשת ממנה שאין מחוסר כפורים נכנס לשם וחייבים עליה חטאת ותני עלה בתוספתא שחייבין על זדונה כרת:

יט עזרת הכהנים מקודשת ממנה וכו'. גם זה שם :

כ בין האולם ולמזבח וכו'. נ"ז שם . ומה שכתב וקרועי בגדים כתב הר"י קורקוס ז"ל דאפשר דטעמו מדכתיב ראשיכם אל תפרעו ובגדיכם לא תפרומו הוקשו קרועי בגדים לפרועי ראש :

כא ההיכל מקודש וכו' בית קדש הקדשים וכו'. גם זה בפרק קמא דכלים :

כג מקום שהיה בעלייה וכו'. תוספתא פרק קמא דכלים ואיתא בפרק כילד צולין (דף פ"ו) ואף על פי ששם שנינו אין נכנסים לה אלא פעם אחת בשבוע ואמרי לה פעמיים בשבוע ואמרי לה פעם אחת ביובל נקט רבינו כמ"ד אחת בשבוע דהיא סברא מציעתא

שמביאין ממנה העומר ושתי הלחם והביכורים מה שאין מביאין כן משאר ארצות: **יג** עשר קדושות הן בארץ ישראל וזו למעלה מזו. עיירות המוקפות חומה מקודשות משאר הארץ שמשלחין מתוכן את המצורעים *ואין קוברין בתוכן מת עד שירצו שבעה טובי העיר או כל אנשי העיר. ואם יצא המת חוץ לעיר אין מחזירין אותו לתוכה אע"פ שרצו כולן להחזירו. רצו בני העיר להוציא הקבר מן המדינה מפנין אותו. וכל הקברות מפנין חוץ מקבר נביא או מלך. קבר שהקיפתו העיר בין מד' רוחותיו בין משתי רוחות זו כנגד זו אם היתה בינו ובין העיר יתר מחמשים אמה לכאן וחמשים לכאן אין מפנין אותו עד שירצו כולן. פחות מכאן מפנין אותו: **יד** ירושלים מקודשת משאר העיירות המוקפות חומה. שאוכלין קדשים קלים ומעשר שני לפנים מחומתה. ואלו דברים שנאמרו בירושלים. אין מלינין בה את המת. ואין מעבירין בתוכה עצמות אדם ואין משכירין בתוכה בתים. ואין נותנין בתוכה מקום לגר תושב. ואין מקיימין בה קברות חוץ מקברי בית דוד וקבר חולדה שהיו בה מימות נביאים הראשונים. ואין נוטעין בה גנות ופרדסים. ואינה נזרעת ואינה נחרשת שמא תסרח. ואין מקיימין בה אילנות חוץ מגינת ורדים שהיתה שם מימות נביאים הראשונים. ואין מקיימין בה אשפה מפני השרצים. ואין מוציאין הימנה זיזין וגזוזטראות לר"ה מפני אהל הטומאה. ואין עושין בה כבשונות מפני העשן. ואין מגדלין בה תרנגולות מפני הקדשים. וכן לא יגדלו הכהנים תרנגולים בכל א"י מפני הטהרות. ואין הבית נחלט בה. ואינו מטמא בנגעים. ואינה נעשית עיר הנדחת. ואינה מביאה עגלה ערופה לפי שלא נתחלקה לשבטים: **טו** הר הבית מקודש ממנה שאין זבין וזבות נדות ויולדות נכנסין לשם. ומותר להכניס המת עצמו להר הבית ואין צריך לומר טמא מת שהוא נכנס לשם: **טז** *החיל מקודש ממנו שאין עכו"ם וטמא מת ובועל נדה נכנסים לשם: **יז** עזרת הנשים מקודשת מן החיל שאין טבול יום נכנס לשם. ואיסור זה מדבריהם אבל מן התורה מותר לטבול יום להכנס למחנה לויה. וטמא מת שנכנס לעזרת הנשים אינו חייב חטאת: **יח** עזרת ישראל מקודשת מעזרת נשים שאין מחוסר כפורים נכנס לשם. וטמא שנכנס לשם חייב כרת: **יט** עזרת הכהנים מקודשת ממנה. שאין ישראל נכנסין לשם אלא בשעת צרכיהם לסמיכה ולכפרה ולשחיטה ולתנופה: **כ** בין האולם ולמזבח מקודש ממנה שאין בעלי מומין ופרועי ראש וקרועי בגדים נכנסין לשם: **כא** ההיכל מקודש מבין האולם ולמזבח. שאין נכנס לשם אלא רחוץ ידים ורגלים: **כב** בית קדש הקדשים מקודש ממנו שאין נכנס לשם אלא כהן גדול ביוה"כ בשעת העבודה: **כג** מקום שהיה בעלייה מכוון על קדש הקדשים

השגת הראב"ד

*ואין קוברין מת בתוכן (עד שירצו יצא אין מחזירין אותו). א"א לא שמעתי בכאן לא רצון טובי העיר ולא רצון אנשי העיר אלא לעולם אין קוברין בהן אבל אם רצו לשהותו בעיר כדי להרבות בהספדו ובכבודו עד שירצו קרוביו להוציאו משהין :

*) [ס"א א"א לשון המשנה ומשהין המת לתוכה עד שירצו יצא אין מחזירין אותו] :

השגת הראב"ד

*החיל מקודש. א"א אף זה מדבריהם :

משנה למלך

יג עיירות המוקפות חומה מקודשות כו'. נראה דכל התנאים שהצריך רבינו בפי"ב מהלכות שמיטה ויובל לענין בתי ערי חומה צריכים ג"כ למעלות אלו שכתב כאן ועיין בהר"ם ובמ"ש מהרימ"ט חי"ד סי' ל"ז שרצה לחלק בין בתי ערי חומה למעלות אלו ודבריו צריכים אגלי תלמוד ודוק. עיר שרובה עכו"ם בטלה ממנה קדושת היקף חומה. תוספות פ"ד דכתובות (דף מ"ה:) ד"ה על ודו"ק. ולא ידעתי אם השערים נתקדשו בקדושת העיר או לא לפי שראיתי בפ"ז דפסחים (דף פ"ה) דאמרי' א"ר בר יצחק מפני מה לא נתקדשו שערי ירושלים מפני שמצורעין מגינין תחתיהם בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים ולפי זה יראה דגם בבתי ערי חומה לא נתקדשו השערים מפני המצורעים. ואפשר דדוקא בירושלים עשו כן כדי שלא יצאו מירושלים אבל בשאר עיירות לא עשו כן אלא אף השערים נתקדשו. ומ"מ לא ידעתי למה לא הביא רבינו דין זה דשערי ירושלים שלא נתקדשו דנפקא מינה טובא לאכילת מעשר שני ואכילת קדשים קלים שאין אוכלין אותם בשערים כיון שלא נתקדשו בקדושת ירושלים. ואולי סמך על מ"ש בפ"ט מהלכות קרבן פסח והלגף עצמו שהוא עובי הפתח כלחוץ. עוד אני תמיה דמאותה סוגיא דפסחים מוכח דכל שערי העזרה נתקדשו בקדושת העזרה חוץ משער נקנור מפני שמצורעים עומדים שם ומכניסים בהונות ידם ולא ידעתי אמאי לא הביא רבינו דין זה דנ"מ טובא דטמא שנכנס לשער נקנור פטור מכרת ואם נכנס בשאר הפתחים חייב כרת וכן נ"מ טובא לעניינים אחרים וכמבואר. עוד אני מסתפק בשערי הר הבית אם נתקדשו. ומסתברא דנתקדשו בקדושת הר הבית דדוקא בירושלים מבוס טעמא דמצורעים לא קדשו השערים. שוב ראיתי בירושלמי פ"ז דפסחים דדין זה מחלוקת אמוראים דרבי ירמיה בשם רב שמואל בר יצחק אמר דלא קדשו תחת האגף של הר הבית כדי שיהיו זבים מגינים תחתיהם בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים וקשו על זה דלא דמי למצורע שעשו תקנה בעדו משום דאין לו לגגן זב יש לו היכן לגגן בכל ירושלים רבי יוחנן בשם רבי פנחס מן מה דאנא תמי רבנן שאין סנדליהון תחת האגף של הר הבית הדא אמרה שלא קדשו תחת האגף של הר הבית ע"כ. ולפי סוגיא זו נראה דקי"ל שלא קדשו תחת האגף של הר הבית דמעשה רב ולא ידעתי אמאי השמיט רבינו דין זה :

טו הר הבית מקודש ממנה כו'. (*א"כ עיין במ"ש הרב המחבר פ"ג מהלכות סוטה דין ט"ז) דין זה בפ"ק דכלים אך לא ידעתי למה לא הזכירו ג"כ בעל קרי שהוא משתלח חוץ לב' מחנות כמו הזב כדאיתא בפסחים (דף ס"ז) וכן בפ"ג מהלכות ביאת מקדש לא הביא דין הבעל קרי בפירוש אך נראה שהדין אמת שהרי כתב שם הטמא המשולח מהר הבית אם נכנס עובר בלא תעשה כו' וקרא דמייתי בבעל קרי מיירי וכן מתבאר ממ"ש בפ"ח מהלכות אלו דין ז' :

טז ובועל נדה נכנסים לשם. בסוף מס' זבים תנן בועל נדה כטמא מת ובפ"ו דפסחים (דף ס"ט) אמרינן דלמחנותם קאמר :

כ שאין בעלי מומין ופרועי ראש וכו'. הר"ש הקשה דאמאי לא תנינן במתניתין שתויי יין ותירץ דהאי בעלי מום ופרועי ראש דפסולין בגופן וכן כתב הרע"ב דדוקא בעלי מום ופרועי ראש דפסולין בגופן הלכך שילוחן חמור. ולפי דבריהם קרועי בגדים נכנסין בין האולם ולמזבח. אבל דעת רבינו דאף שתויי יין אינן נכנסין מן המזבח ולפנים וכמ"ש בפ"א מהלכות ביאת מקדש דין י"ד. ויש עוד מחלוקת אחר בין הראשונים ז"ל אם בני מעלות הוו מן התורה ומ"מ לא ידעתי אמאי לא הביא

בשעה שנכנסין הבנאים לבנות ולתקן וכו'. בתוספתא דכלים פ"ק הכל נכנסים לבנות ולתקן ולהוציא את הטומאה מצוה בכהנים אין כהנים נכנסין לויים [אין לויים] נכנסין ישראלים [מצוה] בטהורים אין טהורים נכנסין טמאים מצוה בתמימים אין תמימים נכנסין בעלי מומין ומפרש בסוף עירובין (דף ק"ה) מצוה בתמימים אין שם תמימים נכנסין בעלי מומין מצוה בטהורים אין שם טהורים נכנסין טמאים אידי ואידי כהנים אין ישראלים לא. ומ"ש רבינו טמא ובעל מום וכו'. שם בסוף עירובין איבעיא להו טמא ובעל מום אי זה מהם נכנס רב חייא בר אבי אמר רב טמא נכנס דהא אשתרי בעבודת צבור ר"א אמר בעל מום נכנס דהא אשתרי באכילת קדשים ופסק רבינו כר"א דפליג ארב משום דאמר טומאה הותרה בצבור ובפ"ק דיומא (דף ו':) איתמר טומאת המת רב נחמן אמר הותרה בצבור ורב ששת אמר דחויה היא בצבור וקיימא לן דהלכה כרב ששת לגבי ר"נ באיסורי וא"כ דחויה היא בצבור ולא הותרה ולפ"ז הנוסחא הנכונה בספרי רבינו היא יכנס בעל מום ואל יכנס טמא כמ"ש בספרים ולא כמו שראיתי מי שהגיה יכנס טמא ואל יכנס בעל מום וטעות הוא בידו שעלה בדעתו שמ"ש רבינו שהטומאה דחויה בצבור הוא טעם להקל בטמא ואינו אלא הוא טעם להחמיר בטמא כמו שכתבתי: וכל הנכנסים להיכל לתקן יכנסו בתיבות. בפרק רביעי דמדות (משנה ה) ולולין היו פתוחים בעלייה לבית קדש הקדשים שבהם היו משלשלין את האומנים בתיבות כדי שלא יזונו עיניהם מבית קדש הקדשים ויש לתמוה דמשמע ממתניתין דדוקא בקדש הקדשים אמרו ולא בהיכל ורבינו שכתב הנכנסים להיכל *) מנין לו. ומ"ש אם אין שם תיבות או אי אפשר להם שיעשו בתיבות יכנסו דרך פתחים. בתוספתא דכלים פ"ק:

פ"ח א שמירת המקדש מצות עשה וכו' אינו דומה פלטרין שיש עליו שומרים וכו'. בספרי זוטא פרשת קרח על פסוק וזר לא יקרב:

ד מצות שמירתו וכו'. בספרי פרשת קרח על פסוק אתה ובניך אתך לפני אהל מועד: וארבע ועשרים עדה וכו' והיכן היו שומרים וכו' עד סוף הפרק. בפ"ק דתמיד דף

*) [ולי אני הצעיר נראה דיצא לו לרבינו מהתוספתא דפ"ק דכלים דתני התם הכל נכנסים לבנות ולתקן וכו' ואדלעיל קאי דקאמר כל הטמאין שנכנסו לפנים ממחיצותיהן הרי אלו באזהרה נכנסו לקודש הרי אלו חייבים רבי יהודה אומר על פני הקודש במיתה ושאר כל המקומות באזהרה. ואע"ג דהתם הכי מייתי קרא ויבאו הכהנים לפנים הבית לטהר לאו למימרא דדוקא בקדש הקדשים אלא דלא תימא בקדש דוקא נכנסו אבל לא בקדש הקדשים אלא כל קודש במשמע. וסבר רבינו דכיון דבתוס' אפילו בקדש מיירי לא פליגא אמתניתין דמתניתין רבותא קתני אבל ה"ה להיכל ודו"ק]:

הקדשים אין נכנסין לו אלא פעם אחת בשבוע לידע מה הוא צריך לחזק בדקו. בשעה שנכנסין הבנאים לבנות ולתקן בהיכל או להוציא משם את הטומאה. מצוה שיהיו הנכנסין כהנים תמימים. לא מצאו תמימים יכנסו בעלי מומין. ואם אין שם כהנים יכנסו לוים. לא מצאו לוים יכנסו ישראל. מצוה בטהורים. לא מצאו טהורים יכנסו טמאים. טמא ובעל מום יכנס בעל מום ואל יכנס טמא שהטומאה דחויה בציבור. וכל הנכנסין להיכל לתקן יכנסו בתיבות. אם אין שם תיבות או א"א להם שיעשו בתיבות יכנסו דרך פתחים:

פרק שמיני

א **שמירת** המקדש מצות עשה. ואע"פ שאין שם פחד מאויבים ולא מלסטים. שאין שמירתו אלא כבוד לו. אינו דומה פלטרין שיש עליו שומרין לפלטרין שאין עליו שומרין: ב ושמירה זו מצותה כל הלילה. והשומרים הם הכהנים והלוים שנאמר ואתה ובניך אתך לפני אהל העדות. כלומר אתם תהיו שומרים לו. והרי נאמר ושמרו את משמרת אהל מועד ונאמר והחונים קדמה לפני אהל מועד מזרחה משה ואהרן ובניו שומרי משמרת הקדש: ג ואם בטלו שמירה עברו בלא תעשה שנאמר ושמרו את משמרת הקדש. ולשון שמירה אזהרה היא הא למדת ששמירתו מצות עשה. וביטול שמירתו מצות לא תעשה: ד מצות שמירתו שיהיו הכהנים שומרים מבפנים והלוים מבחוץ. וכ"ד עדה שומרין אותו בכל לילה תמיד בכ"ד מקום. הכהנים בג' מקומות והלוים

משנה למלך

הניח רבינו שהוי יין כהדי בעלי מומין:

כג **בשעה** שנכנסין הבנאים כו'. דע שדין זה הוא דוקא בטומאה שנמצאת בהיכל אבל הטומאה שנמצאת בעזרה אז הכהנים לא מטמאינן אלא לוים מוציאין את הטומאה והכי כתיב בדברי הימים ויבאו הכהנים לפנימה בית ה' לטהר ויוציאו את הטומאה אשר מצאו בהיכל ה' לחצר בית ה' ויקבלו הלוים להוציא נחל קדרון חוצה. ומ"מ אם הטומאה היתה בהיכל מוציאין הכהנים אמנם את הטומאה עד חוץ לעזרה אלא שאם נמצאת בעזרה היו מוציאין אותה הלוים. וקרא דדברי הימים דמשמע דאף בטומאה הנמצאת בהיכל לא היו מוציאין אותה הכהנים כי אם עד העזרה ומשם ואילך הלוים, התם שאני שהיו צריכים לאנשים הרבה אגב היו מוציאין מן ההיכל לעזרה ואלו משם לחוץ וכמ"ש רש"י בס"פ בתרא דעירובין וקמ"ל קרא דאלו המוציאין לחוץ מן העזרה לא היו כהנים כי אם לוים דלא מטמאינן כהנים במקום שאפשר בלוים אבל במקום שאפשר שהמוציא מן ההיכל יהיה המוציא מן העזרה אז מוציא אותה הכהן אף שאפשר בלוים: וכל הנכנסין להיכל לתקן כו'. כתב מרן ז"ל ויש לתמוה דמשמע ממתני' דדוקא בקדש הקדשים אמרו ולא בהיכל כו'. ועיין בפרק כל שעה (דף כ"ו) שהביא רבא ראיה לדבריו ממשנה זו ועיין שם היטב גאוהה סוגיא והמנא דלרבא דהלכתא כוותיה לאו דוקא בית קדשי הקדשים ודו"ק. ועיין בספר ברכת הזבח (דף קמ"ח:) שכתב דמההוא' שהביא מרן אחר זה מוכח דקאי אהיכל ודו"ק: ומ"ש טמא ובעל מום יכנס בעל מום ואל יכנס טמא שהטומאה דחויה בציבור. וזו היא גירסת מרן ולפי זה לא יהיב רבינו טעם להכנסת בעל מום אלא למניעת הכנסת טמא דהוה ס"ד שיכנס טמא לפי שהטומאה הותרה בציבור לזה קאמר דליתא דלא הותרה אלא דחויה היא בצבור ועיקר טעמא הוא משום דבעל מום אישתרי באכילת קדשים ומחלוקת רב ורבי אלעזר הוא בזה האופן רב סבר יכנס טמא משום דמצינו דטומאה הותרה בציבור ואע"ג דגם בעל מום הותר באכילת קדשים לא דמי משום דאכן בכניסת פנים עסקינן ובכניסת פנים לא מצינו שהותר בעל מום כי אם טמא ורבי אלעזר סבר דבעל מום יכנס משום דטומאה לא הותרה בציבור אלא דחויה היא בצבור אבל בעל מום הותר באכילת קדשים ואי לאו האי טעמא דאשתרי באכילת קדשים היה קודם הטמא משום דנהי דלא הותרה טומאה בציבור מ"מ דחויה היא בציבור וא"כ קליש איסור טומאה מאיסור בעל מום אבל השתא דחזינן דבעל מום אישתרי באכילת קדשים בעל מום קודם משום דטמא לא הותר בעבודה ציבור ואלו בעל מום הותר באכילת קדשים. ומ"מ יש לדקדק בדברי מרן דלמה רבינו נתן טעם לבלילה הטמא ולא נתן טעם לכניסת בעל מום ולי היה נראה הגירסא האחרת שדחה הרב והיא גירסת הרב המגי"ט בקרית ספר והוא יכנס טמא ואל יכנס בעל מום שהטומאה דחויה בציבור דרב דס"ל דטמא קודם אית ליה דטומאה דחויה היא ולא הותרה ואפ"ה אית ליה דטמא קודם לפי שמצינו שנדחה כניסת פנים אצל הטמא וא"כ הכא נמי לתקן או להוציא את הטומאה יכנס טמא ורבי אלעזר ס"ל דבעל מום קודם משום דלטמא לא הותר לו שום דבר אבל לבעל מום הותר אכילת קדשים ופסק רבינו כרב:

פ"ח ב **ושמירה** זו מצותה כל הלילה כו'. המפרש למסכת תמיד כתב דהשמירה היתה ביום ובלילה אך רבינו שמעיה בריש מדות כתב דהשמירה היתה בלילה וכן הוא דעת הרע"ב. ודברי המפרש תמוהים הם בעיני:

ד **וארבע** ועשרים עדה שומרים כו'. תנן בריש מס' מדות בג' מקומות הכהנים שומרים בב"ה בבית אבטינס בבית הניצוץ ובבית המוקד והלוים בעשרים ואחד מקום ה' על ה' שערי הר הבית ד' על ד' פנותיו מתוכו ה' על ה' שערי העזרה ד' על ד' פנותיו מבחוץ וא' בלשכת הקרבן וא' בלשכת הפרוכת וא' לאחורי בית הכפורת ע"כ. ובפ"ק דמדות תנן ובגלפון שער הניצוץ וכמין אכסדרה היה ועלייה בנויה על גביו שהכהנים שומרים מלמעלן והלוים מלמטן ע"כ. והנה לכאורה נראה דאכסדרה זו הכהנים היו שומרים מלמעלה והלוים מלמטה אך ראיתי למפרש בתחילת מס' תמיד שהובאת שם משנה זו דמדות שכתב דשמירת לוים אינה מוכחת על בנין האכסדרה אלא למדך שאע"פ ששמירת כהנים צריכה שתהא למעלה מקום שמירת הלוים לא בעי למעלן אלא למטן כו' והביא ראיה לדבריו דהא תנן בכ"א מקומות הלוים שומרים וקא חשיב להו ולא קא חשיב שמירה זו דאכסדרה ואם איתא דלוים שומרים באכסדרה א"כ הוו להו עשרים ותרי ע"כ. ובגמרא הקשו על משנה זו דהלוים בכ"א מקום וקא חשיב ה' על ה' שערי עזרה ורמינהו שבעה שערים היו בעזרה ותירצו אמר אביי תרי מינייהו לא בעי שימור ופירש שם המפרש דתרי לא בעו שימור לוים דהא כהנים בג' מקומות שמרי ומאי נינהו שער בית המוקד ושער בית הניצון ובהשבון הז' שערים קא חשיב להו ע"כ. והנה הכלל העולה מדבריו הוא דלא מיבעיא דבג' מקומות אלו שהיו הכהנים שומרים בעליה שלא היו הלוים שומרים למטה אלא אף בשערים שהוא מקום שמירתן של הלוים בשער בית הניצון ובשער בית המוקד לא היו הלוים שומרים כיון שהכהנים היו שומרים בעליה וכן הוא דעת רבינו שכתב וארבע ועשרים עדה שומרים בכל לילה תמיד בכ"ד מקום הכהנים בג' מקומות והלוים בכ"א מקום ולא הזכיר כלל שמירת לוים במקום שהיו הכהנים שומרים ובדין ח' כתב ועל ה' שערי העזרה חוץ לעזרה שהרי הכהנים שומרים על שער המוקד ועל שער הניצון ע"כ כיון. למה שתירצו בגמרא תרי מינייהו לא בעו שימור והיינו שער המוקד ושער הניצון דלא היה שם שמירת לוים כלל כיון שהכהנים שומרים שם מלמעלה אך ראיתי להסמ"ג בחלק מצות עשה סי' קס"ה שכתב אף בבית אבטינס ובית הניצון ובית המוקד היו גם לוים שומרים וטפלים לכהנים כמו שנאמר וילוו עליך וישרתוך במקום שהיו עליות היו הכהנים שומרים מלמעלה ולוים מלמטה ובבית המוקד היה כהן מבפנים וגוי מבחוץ כדמפרש במסכת תמיד ובמסכת מדות בעינן שהלוים שומרים בכ"א מקומות לבדם כו' ובשני השערים האחרים היו כהנים ולוים שומרים ע"כ. והנה לפי סברא זו מתני' דמדות דקתני שהלוים שומרים מלמעלה והלוים מלמטה אתיא כפשטה דבאותה אכסדרה עצמה היו הלוים שומרים למטה ומתניתין דקתני דהלויים היו שומרים בכ"א מקום ולפי דברי הסמ"ג נמצא שהלויים היו שומרים בכ"ד מקום דהיינו ג' מקומות עם הכהנים וכ"א מקום לבדם והיינו משום דמתניתין לא קא חשיב אלא המקומות שהיו הלוים שומרים לבדם בלתי שותפות הכהנים אבל לעולם דבמקום שהיו הכהנים שומרים גם הלוים היו שומרים שם למטה מדכתיב וילוו עליך וישרתוך וזה למדנו ממתני' דמדות דקתני על האכסדרה דבית הניצון שהכהנים שומרים למעלה והלוים למטה והוא כלל לכל המקומות שהיו הכהנים שומרים שיהיו הלוים שומרים שם למטה ולפי זה מה שתירצו בגמרא תרי מינייהו לא בעו שימור אין הכוונה כמו שהבנו למעלה משום דהכהנים היו שומרים שם למעלה אלא הכוונה היא משום דהני תרי שערים כבר היו הלוים שומרים תחת העליות שהיו שומרים שם הכהנים וא"כ לא בעי שימור לשערים והמקשה היה סבור דמלבד מה שהיו הלוים שומרים תחת העליות שהיו הכהנים שומרים דכתיב וילוו עליך היה מן הדין שיהיו שומרים ג"כ בשערים שתחת העליות ותירץ אביי דאין צורך לזה דבחד מקום הוי שומרים למה לי וכיון שהיו שומרים תחת העליות שוב אינו צורך לשומרים בשערים. אך מה שאני תמיה לפי דברי הסמ"ג הללו הוא מהסוגיא דאמרי' בריש תמיד מנא לן דהלוים היו שומרים בכ"א מקום ואמרו מדכתיב למזרח לוים ששה וגו' והקשו על זה הני עשרים וארבעה הוו ותירצו דלא הוו כי אם כ"א וכמבואר שם עוד תירצו דלעולם עשרים וארבעה כדכתיב תלתא מינייהו דכהניה ועשרים וחד דלוים ע"כ. ולפי דברי הסמ"ג דס"ל דהלויים מלבד מה שהיו שומרים בג' מקומות עם הכהנים עוד היו שומרים בכ"א מקום לבדם ונמצא שהיו שומרים בכ"ד מקום מהו זה שהקשו בגמרא הני כ"ד הוו והלא פשיטא דכ"ד היו וכי תימא דהיינו מה שתירצו בתירוצא בתרא תלתא מינייהו דכהנים כלומר שהיו שומרים עם הכהנים הא ליתא דהא בגמרא הקשו על זה והא הכא לוים הוא ותירצו לומר דבכ"ד מקומות נקראו הכהנים לוים וליכא למימר דמה שהוצרכו לומר דתלתא דכהניה ובדריב"ל הוא מפני שהוקשה להם דאיך הכתוב הזכיר שמירת הלוים ולא הזכיר שמירת הכהנים דא"כ הכי תירוצא קמא דקאמר דקרא נמי לא קאמר כי אם כ"א מקום תיקשי אמאי לא קאמר קרא שמירת הכהנים. ומיהו היה אפשר לומר דאם הכתוב לא איירי כי אם בשמירת הלוים לבדם אין זה מהקושי אם הכתוב לא הזכיר שמירת הכהנים אך כפי תירוצא בתרא אי אמרת דקרא כ"ד מקומות קאמר וכג' הם מקומות שהיו הכהנים שומרים עם הלוים אז קשה איך לא הזכיר הכתוב הכהנים שהם העיקר והלוים טפלים להם כדכתיב וילוו עליך ומ"מ אין דברים הללו נוחים אלי. עוד קשה לי דבשלמא כפי תירוצא קמא דקאמר דקרא כ"א מקומות קאמר אף שהלוים היו שומרים בכ"ד מקום ניחא דהיכא למימר דקרא לא איירי אלא במקום שהיו הלוים שומרים לבדו ולא במקום שהיו שומרים

(דף כ"ה:) ובפ"ק דמדות (מ"א): ומ"ש והרובין פסקה בגמרא פ"ק דתמיד (דף כ"ג) דהיינו נערים

והלוים בכ"א מקום: ה והיכן היו שומרים. כהנים היו שומרים בבית אבטינס ובבית הניצוץ ובבית המוקד. בית אבטינס ובית הניצוץ היו עליות בנויות בצד שערי העזרה והרובין היו שומרים שם. בית המוקד כיפה ובית גדול היה מוקף רובדין של אבן וזקני בית אב של אותו היום היו ישנים שם ומפתחות העזרה בידם: ו לא היו הכהנים השומרים ישנים בבגדי כהונה אלא מקפלין אותן

נערים שלא הגיעו לעשות עבודה כגון פחותים מי"ג: ומ"ש

משנה למלך

שומרים עם הכהנים כי היכי דלא מיירי קרא בשמירת הכהנים אך לתירוצא בתרא דקרא איירי בשמירת הכהנים קשה דמאי לא קאמר נמי המקום שהיו הלוים שומרים עם הכהנים ואם כן הוו להו כ"ז מקום. אשר על כן נ"ל דלכ"ע עיקר מצות השמירה אינה אלא בכ"ד מקום ומקרא ילפינן דג' כהנים צריכים לשמור בג' מקומות ושמעינן נמי מקרא דגם הלוים צריכים לשמור במקום מיוחד כדכתיב משה אהרן ובניו אלא שבכתוב לא הוזכר גבי לוים בכמה מקומות צריכים לשמור ואדרבה מן הפסוק נראה דבחד לוי שומר בגי דהא בקרא לא הוזכר כי אם משה אלא דאפשר דדוד הקן שיהיו הלוים שומרים בכ"א מקום ונמצא שהיו הלוים עם הכהנים כ"ד שומרים והו שהוזכרו השומרים לא הוזכרו כי אם בביעור זה דהיינו כ"ד אלא דכיון דרחמנא אמר וילוו עליך וישרתוך למדנו מפסוק זה דגזירת הכתוב היא דבמקום ששומרים הכהנים שיהיו גם לוים טפלים להם ולאו משום שמירת הבית אלא שיהיו כמו משרתים לכהנים השומרים והם כמו שומרים לשומרים ומזה הטעם עצמו בעינן שיהיו הכהנים שומרים למעלה כדי שיהיו הלוים למטה לקיים הכתוב דקאמר וישרתוך שהם כמו המשרתים שהאדון עומד למעלה והמשרת עומד למטה וקרא דדברי הימים לא איירי אלא בלוים השומרים וכפי תירוצא קמא קרא לא איירי כי אם בלוים ולא בכהנים וכפי תירוצא בתרא קרא איירי בכל השומרים כהנים ולוים אבל במה שהיו הלוים שומרים עם הכהנים בהא לא איירי קרא משום דהני לאו משום שמירת הבית קא אתו אלא מדין שירות הכהנים וכדכתיבנא. והנה כפי מה שכתבנו רבינו והסמ"ג בפירושא דקרא דילוו עליך פליגי דרבינו ס"ל דקרא במצות שמירת הבית איירי וקאמר דהכהנים יהיו שומרים בעלייה והלוים למטה במקום שהשומרים שיהיו הלוים טפלים לכהנים והיינו דכתיב ילוו עליך והסמ"ג סובר דקרא לא איירי בשמירת הלוים אלא שגזר הכתוב דבמקום שהכהנים שומרים שיהיו שם לוים למטה כמו משרתים וא"ת מאחר דקרא לא איירי בשמירת הלוים מנא לן שהלוים לא ישמרו בעליות גם כן וי"ל דלעולם שמירה בהם אינה אלא למטה כשמירת תגרות המלכים וגבי כהנים דתנינן שהיה שמירתם בעלייה שאלו בגמרא מנא לן ותירצו מדקאמר רחמנא וילוו עליך וגו' כלומר בגזירת הכתוב דבמקום שהכהנים שומרים שיהיו שם לוים טפלים להם שמעת מינה דהכהנים מצות שמירתם הוא במקום גבוה וגזירת הכתוב הוא כדי שיהיו שם טפלים להם אבל גבי שמירת הלוים כדקיימא לן כהתם שמירה בהיא מלמטה. ודע דבסוף פ"ק דמדות תנן הגיע זמן הנעילה כו' ונעל הכהן מבפנים ובן לוי ישן לו מבחוץ גמר מלנעול החזיר את המפתחות וכו' נתן כסתו עליה ישן לו ע"כ. והנה מה שכתוב בנוסחא דידן ובן לוי ישן נראה שהוא ט"ס וצריך לגרוס ובן לוי יושב לו וכן כתב רבינו עובדיה ובן לוי זה הוא השומר שבבית המוקד שהיו שם הכהנים שומרים ובבית אבטינס ובבית הניצוץ שהיו עליות היו הכהנים למעלה והלוים למטה ובבית המוקד שלא היה שם עליה היה הכהן מבפנים ובן לוי מבחוץ וכמו שכתב ר"ע וכן הן דברי הסמ"ג שהבאנו למעלה ומ"ש כדמפרש במסכת תמיד היינו ההיא דאמרינן בריש מסכת תמיד דבעו בגמרא מנא לן שהכהנים שומרים מלמעלה והלוים מלמטה דת"ר וילוו עליך וישרתוך בעבודתך הכתוב מדבר אתה אומר בעבודתך או אינו אלא בעבודתם כשהוא אומר ונלוו עליך ושמרו הרי עבודתם אמור הא מה אני מקיים וילוו עליך וישרתוך בעבודתך הכתוב מדבר הא כיצד כהנים שומרים מלמעלה ולוים מלמטה ע"כ. והנה העתקתי סוגיא זו משום דמכאן מודעא רבה למה שכתבתי למעלה דמה שהיו הלוים שומרים במקום שהכהנים שומרים אינו משום שמירת הבית אלא כדי שיהיו נראים כמשרתים לכהנים והברייתא הכי מיתפרשא וילוו עליך וישרתוך בעבודתך כלומר כשאתה עובד ישרתו אותך הלוים דהיינו כשהכהנים שומרים דהיינו עבודה שלהם הלוים ילוו עליך וישרתוך דהיינו שיהיו מלמטה כמו שומרים לך או אינו אלא בעבודתם כלומר שגם הם יהיו שומרים כמוך כשהוא אומר ונלוו עליך ושמרו הרי עבודתם אמור הא מה אני מקיים וילוו עליך בעבודתך הכתוב מדבר הא כיצד כהנים שומרים מלמעלה ולוים מלמטה ואף שהמפרש פירש לברייתא זו בדרך אחרת היינו משום דאיהו ס"ל כדעת רבינו דבמקום שהכהנים שומרים לא היה שם לוים כלל אך לדעת הסמ"ג שכתבנו אתיא ברייתא זו כפשטא ודו"ק. ודע דהלכתא דרבינו והמפרש לא ידעתי מאי ביאטיה דבן לוי דקתני ובן לוי יושב לו בחוץ שהרי כפי דבריהם במקום שהכהנים שומרים לא היו שם לוים כלל וכמו שכתבנו לעיל והכור הייתי לומר דבן לוי זה הוא איש הר הבית המוזכר שם בתמיד ובמדות שהיה מחזיר בכל לילה ואפשר שמקומו הקבוע לו היה בבית המוקד מבחוץ ואפשר דמנין זה היה מן הלוים ולא מן הכהנים אך אינו מתיישב לי כל זה דלמה שינו את שמו דבההיא קראוהו כלשון מעלה איש הר הבית ועכשיו קראוהו בן לוי. וראיתי לרבינו שמעיה שכתב עלה דמשנה זו פירוש מחודש וז"ל הגיע זמן הנעילה כו' הגביה את הטבלא הכהן השומר כו' ונעל הכהן מבפנים כל השערים שיש לו לנעול ובעודו עוסק בנעילת שערים בן לוי יושב לו מבחוץ על הטבלא גמר מלנעול הגביה הטבלא כו' והחזיר הטבלא למקומה ונתן בן לוי כסתו עליה הוא וישן ע"כ. והנה כפי דבריו בן לוי זה היה יושב בפנים בבית המוקד והרב בעל תוספות י"ט הרבה להשיג בדברי רבינו שמעיה הללו דמנא ליה כל זה והנראה אצלי דרבינו שמעיה ס"ל כדעת רבינו דבבית המוקד לא היה שם שומר לוי כלל דבמקום דהכהנים היו שומרים לא היו הלוים שומרים מש"ה פירש דבן לוי זה אינו שומר המקדש אלא מינויו היה שהיה יושב על הטבלא שהיה בתוכה מפתחות העזרה. ודע שהמפתי הרבינו בחיבורו ולא ראיתי שהביא משנה זו דהגיע זמן הנעילה ולא ידעתי למה. ודע שדעת רבינו עובדיה הוא כדעת הסמ"ג וכמו שכתב בספ"ק דמדות ובביאור ההיא דאמרינן בריש תמיד הרי מינייהו לא בעו שימור לא גלה דעתו אלא כתב התם ברים מדות ולפי' לדברי האומר ז' שערים היה מודה שלא היה משמר אלא על חמשה ע"כ. והרב בעל תוי"ט הביא סוגיית הגמרא וכתב ופי' ה"ר שמעיה לפי שהיו תכופין לשאר השערים ע"כ ולא ידעתי למה בחר בפירוש זה דרבינו שמעיה מכל הפירושים ולדידי עד כאן לא הוזקק הר"ש לפירוש זה אלא משום דהכי ס"ל כרבינו דבמקום שהיו הכהנים שומרים לא היו הלוים שומרים ומש"ה הוקשה לו דהני הרי אמאי לא בעו שימור ולא ניחא ליה במה שכתב המפרש ורבינו דמשום דהיו הכהנים שומרים למעלה משום הכי לא בעי למטה ומש"ה פירש שאין הטעם אלא משום דהני שערים היו תכופין לשאר השערים אך לדעת הר"ע דבכל מקום שהיו הכהנים שומרים למעלה הלוים שומרים למטה אין צורך לדברי הר"ש אלא הטעם שלא היו שומרים בשער בית המוקד ובשער בית הניצוץ הוא משום דבבית הניצוץ היו שומרים תחת האכסדרה ובבית המוקד היו שומרים בחוץ ומש"ה לא היו שומרים בשערים. ודע שראיתי בפסקי תוס' בריש מדות כדברים האלה בג' מקומות במקדש שומרים כהנים וגם לוים וכהנים מבפנים ולוים מבחוץ ועוד ה"י מקומות שומרים לוים לבדם ובין הכל כ"א מקומות ע"כ. וכעין זה כתבו ג"כ בפסקי תוס' דתמיד. והנה מה שכתבו דבג' מקומות שהיו הכהנים שומרים היו הלוים שומרין הן הן דברי הסמ"ג שכתבנו לעיל אך מה שסיימו ועוד ה"י מקומות הדבר הוא תימה שהרי בפרטן אתה מוצא כ"א והנראה דהתוס' ס"ל דמאי דתנן והלוים בכ"א מקומות הוא בין כל המקומות דהיינו בין המקומות שהיו שומרים עם הכהנים ובין המקומות שהיו שומרים לבדם לפי שמירת הכהנים היתה בבית המוקד ובבית הניצוץ ובבית אבטינס והנה ידוע הוא דלשכת בית אבטינס היתה בדרום נגד שער המים וכמ"ש הרב בעל תוי"ט בציור הבית שעשה בסוף מדות יע"ש וא"כ כשמנינו בשמירת לוים חמשה על חמשה שערי העזרה בכלל השערים הללו הם שער בית המוקד ושער בית הניצוץ ושער המים וג' מקומות הללו שהכהנים היו למעלה והלוים למטה ונמצא שהיו הכהנים שומרים עם הלוים וי"ח מקומות אחרים היו שומרים הלוים לבדם. ולפי דברי התוס' כללו מאי דאמרינן בגמרא בריש תמיד הרי מינייהו לא בעו שמור אין הכוונה כמ"ש המפרש דהיינו משום דהכהנים שומרים למעלה שהרי כבר כתבנו דלפי דברי התוס' בכלל הה' שערים ששנינו במתני' שהיו הלוים שומרים הם שער בית המוקד ושער הניצוץ ושער המים אלא התוס' ס"ל כדעת הר"ש דהכוונה היא הרי שערים היו שם שהיו תכופים לשערים אחרים ומש"ה לא בעו שימור ואפשר שדעת הר"ש כדעת התוס' דהלוים היו שומרים בבית המוקד ובבית הניצוץ ומש"ה הוכרח לפרש דמאי דאמרינן דהרי לא בעו שימור דהיינו משום דהיו תכופים ואף שכתבנו לעיל דממה שפירש במתני' דהגיע זמן הנעילה נראה דס"ל דלא היה ללוים שמירה במקום הכהנים נראה דאין זה הכרח דלעולם דס"ל שהיו הלוים שומרים במקום שהכהנים שומרים אלא דס"ל דהך ב"ל לאו שומר הוא דמאי איריא הכא דיני השמירה שהרי כבר נשנו ברישא הפרק ועוד דאמאי שנה אותו בלשון יחיד ובן לוי יושב מבחוץ והרי בכ"מ ששנו שמירת הלוים הוא בלשון רבים וכן בדין דודאי לא היה איש אחד שומר ועוד אפשר דגירסתו היתה הוא וישב לו וקאי על ב"ל המוזכר למעלה וכיון שכן ע"כ לאו שומר הוא דהא אין לוי שומר מבפנים מכל הני טעמי ס"ל דבן לוי המוזכר כאן אינו שומר כי אם ממונה על מקום המפתחות: הכלל העולה ממה שכתבנו דבשמירת הלוים לפי דעתי איכא שלש מחלוקות הדעת האחת הוא דעת רבינו והמפרש דהלוים לא היו שומרים כי אם בכ"א מקומות דוקא ובשער בית המוקד ובית הניצוץ לא היו שם שומרים לוים לפי שהכהנים היו שומרים מלמעלה. הדעת השנית היא דעת התוס' וס"ל כדעת רבינו שהלוים לא היו שומרים כי אם בכ"א מקומות אך בהא פליגי עם רבינו דס"ל דהלוים היו שומרים בבית המוקד ובבית הניצוץ מלמטה וכבר כתבתי שנראה אצלי הוא שדעת הר"ש הוא כדעת התוס'. הדעת השלישית היא דעת הסמ"ג ורבינו עובדיה דהלוים מלבד מה שהיו שומרים בכ"א מקומות לבדם עוד היו שומרים בג' מקומות עם הכהנים וכבר ביארתי לעיל סברא זו באר היטב. והרב באר שבע אחר שהביא מה שכתוב בפסקי תוס' דמדות ודתמיד שכתבנו למעלה כתב ולי נראה שהוא טעות גדול שהרי משנה שלמה שנינו בשלשה מקומות כו' והלוים בכ"א וקא חשיב להו לשני כ"א מקום שהלוים היו שומרים לבדם בין שער ופנה דהר הבית ועזרה כו' ופריך בגמרא ורמינהי ז' שערים הוו ומשני הרי מינייהו לא בעו שימור פירש המפרש לא צריכי שימור דהא הכהנים בג' שמרי להו ומאי ניהו שער בית המוקד ושער בית הניצוץ וכ"כ רבינו בהדיא שהלוים לא היו שומרים כלל למטה בג' מקומות שהיו הכהנים שומרים דא"כ אף אלו הרי מינייהו צריכי שימור ועוד דא"כ היו בין הכל כ"ז מקומות ואנן ילפינן מקרא שלא היו בין הכל רק כ"ד מקומות כו'. וצ"ל דהמשנה דמדות הטעהו דקתני שער הניצון כו' שהכהנים שומרים מלמעלה והלוים מלמטה ועלה על דעתו דשמירת לוים מוספת על בנין שער הניצון ומשם למד דה"ה בבית אבטינס ובבית המוקד היו הלוים שומרים למטה אבל כבר גמר מזה בטעות הר"ש ופירש דשמירת לוים אינה מוספת על בנין שער הניצון אלא קאי על כ"א מקום שהיו הלוים שומרים לבדם וכן פירש המפרש ולאפוקי מהסמ"ג שכתב שהלוים היו שומרים בג' מקומות שהיו הכהנים שומרים והיו נמי שומרים בכ"א מקום לבדם עכ"ד. והנה הנך רואה שאין ממש בדבריו אלו כלל דמה שהקשה ממה דאמרינן הרי לא צריכי שימור והביא פי' המפרש כפי הנראה לא ראה דברי הר"ש בריש מדות שפירש פירוש אחר וכבר כתבנו דהתוס' ה"ל כפי' הר"ש ומה שאמר דא"כ היו בין הכל כ"ז כו' מה שאינו כתב דלדברי התוס' לא היו בין הכל רק כ"ד ואף אם היו כ"ז והסברת הסמ"ג לא קשה מידי מנה בקשבה וכמו שכתבנו לעיל גם מ"ש דהר"ש פי' דשמירת לוים אינה מוספת על בנין שער הניצון זה אינו דדוקא המפרש פי' כן אך דברי הר"ש יותר נוטים לדברי התוס' וכמו שיראה המעיין ומה גם דאחר שפירש דטעמא דהרי לא בעו שימור הוא משום דהיו תכופים שמעת מינה דאף במקום שהיו הכהנים שומרים הלוים ג"כ היו שומרים, הכלל העולה דכל מה שיש לבאר ולתת בדברי סמ"ג והתוס' כבר האריכנו בזה לעיל והכל מתוקן אצלנו וזה המחבר כפי הנראה לא השגיח בענין יפה בדבריהם ולא די לנו זה שלא אלא שהטיח דברים ושער פיו נגד רבותינו בעלי התוס' והתב כהנים ושלשה מקומות שמעו והנראה אצלי הכל דבר אחד והוא עוגבו ושרי ליה מרי' ולן: תנן בפ"ק דמדות ומקום היה שם אמה על אמה כו' שהמפתחות היו תלויות בה ע"כ. ונראה דמקום זה היה בבית המוקד עצמו ולא בד' לשכות שהיו בבית המוקד דהא קודם למשנה זו קתני בית המוקד כו' דעלה קתני ומקום היה שם משמע דבבית המוקד היה המקום אך ראיתי למפרש בריש פ"ק דתמיד עלה דמתניתין דמפתחות העזרה בידם שכתב דמקום זה דאמה על אמה היה בלשכת המוקד ולשכה זו הנקראת לשכת בית המוקד הוזכרה בפ"ג דתמיד והיתה לפונית מערבית ומ"מ לא ידעתי מנא ליה למפרש דבר זה והרואה בציור שעשה הרב בעל היו"ט בסוף מדות יראה דס"ל דמקום זה דאמה על אמה היה בבית המוקד עצמו ולא בשום אחת מהלשכות: תנן בפ"ק דתמיד ובפ"ק דמדות בית המוקד כו' וזקני בית אב ישנים שם ומפתחות העזרה בידם ע"כ. והנה לא ידעתי פי' משנה זו דקתני מפתחות העזרה בידם דמשמע דקאי על זקני בית אב ולמעוטי פרחי כהונה דהא בתר הכי קתני פרחי כהונה איש כסתו בארץ והלא המפתחות היו בבית המוקד שהיה שם מקום אמה על אמה וכדאיתא שם בפ"ק דמדות וא"כ למה זה יחסו המפתחות לזקני בית אב יותר משאר הכהנים. והכור הייתי לומר דמקום זה דאמה על אמה היה ברובדין שהיו ישנין שם זקני בית אב ומשום הכי יחסו המפתחות לזקני בית אב וראיתי למפרש בריש תמיד שכתב ומפתחות העזרה בידם כלומר בידי אותם כהנים לשם היו מונחות כל מפתחות העזרה ומפרש במסכת מדות היכן היתה מונחת מקום היה שם אמה על אמה כו' ע"כ. והנה דברים אלו הם לגורים ותמוהים והדבר צריך תלמוד. (א"ה עיין מ"ש הרב המחבר בפ"ד מהלכות כלי המקדש דין י"ז):

ה והרובין היו שומרים שם כו'. בגמרא אמרינן דמש"ה קרי להו רובין משום דלא מטו למעבד עבודה וגירס המפרש כגון פחותין מי"ג שנה וכ"כ מרן. ולאי תמיה על זה דאיך יתכן דמצוה זו שהיא שמירת המקדש שהיא מצות עשה יניחו אותה לעשות לקטנים שאינן בני מצוה וכי היא שהמצוה מתקיימת בשמירת הלוים הא ליתא דהא מקרא מלא הוא שהכהנים יהיו שומרים וכדאיתא בגמרא ריש מסכת תמיד. ומיהו לזה היה אפשר לומר דבבית המוקד השומרים לא היו קטנים דהא התם לא קתני רובין כי אם פרחי וכמו שעוד נעמוד על זה וא"כ הכי מתקיימת מצות שמירה שהם ומיהו אי דעתי מתיישבת בזה דהא מקרא ילפינן דכהנים ישמרו בג' מקומות מדכתיב אהרן ובניו וא"כ מן הדין דלוי דהשומרים יהיו בני מצוה. והנראה אצלי דהא דקאמר הכא דלא מטו למעבד עבודה היינו שהם פחותים מעשרים שנה וכמ"ש רבינו בפ"ה מהלכות כלי המקדש דין ט"ו והגיגדל הכהן ויעשה איש הרי הוא כשר לעבודה אבל אחיו הכהנים לא היו מניחין אותו לעבוד עד שיהיה בן עשרים שנה ע"כ, ולאלו הוא דקרי להו הכא רובין דהיינו שכן ראויין לעבודה אלא שהכהנים אין מניחין אותן לעבוד והיו עושין אותן שומרים. והסמ"ג עשין קס"ה כתב דהרובין היו נערים שלא הגיעו לחינוך עבודה ע"כ ודבריו תמוהים מהו חינוך עבודה. שוב ראיתי להרב באר שבע שכתב כן ודחה דברי המפרש. וראיתי בפסקי תוס' מסכת תמיד סי' ו' שכתב שם פחות מבן עשרים אין כשר לעבודה ולפי דעתי דבריהם הם על הרובין השנוי במשנתנו דאמרינן בגמרא דלא מטו למעבד עבודה ופי' הם דמיירי בפחות מכ' ומש"ה הוצרכו לומר דפחות מבן עשרים אין כשר לעבודה:

ו לא היו הכהנים השומרים ישנים וכו'. תנן בפ"ב דשקלים בן גבי על הפקיע ופי' רבינו שומרים על

כסף משנה

ומ"ש ומניחים אותם כנגד ראשיהם. הוא כאוקימתא דרב פפא בר"פ בא לו (דף ס"ט) דהכי מסיק גמרא דכנגד ראשיהם היו מניחים אותם לא תחת ראשיהם כי היכי דלא ליתהנו מבגדי כהונה ואע"ג דבתר הכי משמע דבגדי כהונה ניתנו ליהנות מהם איכא למימר דההיא דרך לבישה דוקא ועל מה שכתב רבינו (תמיד דף כ"ח) העמידו עושי חביתין לעשות חביתין פריך בגמרא למימרא דחביתין הוו קדימי והתניא מנין שאין דבר קודם לתמיד של שחר כו' אמר רב רב יהודה להחם חמין לרביכה ופי' ה"ר דמותר להחם חמין לעסוק בה ומשמגיע זמן הקטרתה לאחר שיקריבו איברי התמיד יקטיר כמו כן את החביתין ואיני יודע למה קיצר רבינו מלבאר זה. ומ"ש רבינו חוץ מלילי שבת וכו' ואע"ג דקיימא לן דאין שבות במקדש משום דכהנים זריזים הם ולטלטל נר בשבת אינו אלא שבות שאני הכא דאפשר בנרות הדלוקים מערב שבת:

סליקו להו הלכות בית הבחירה

אותן ומניחין אותן כנגד ראשיהן ולובשין בגדי עצמן וישנים על הארץ. כדרך כל שומרי חצירות המלכים שלא יישנו על המטות: **ז** אירע קרי לאחד מהן. הולך במסיבה שתחת הקרקע שהמחילות הפתוחות להר הבית לא נתקדשו וטובל וחוזר ויושב אצל אחיו הכהנים עד שנפתחין השערים בבוקר יוצא והולך לו: **ח** והיכן היו הלוים שומרים. על חמשה שערי הר הבית. ועל ארבע פנותיו מתוכו. ועל ארבע פינות העזרה מבחוץ שאסור לישב בעזרה. ועל חמשה שערי העזרה חוץ לעזרה שהרי הכהנים שומרים על שער המוקד ועל שער הניצוץ הרי שמנה עשר מקום: **ט** ועוד שומרים בלשכת הקרבן ובלשכת הפרוכת ואחורי בית הכפורת: **י** ומעמידין ממונה אחד על כל משמרות השומרים. ואיש הר הבית היה נקרא והיה מחזר על כל משמר ומשמר כל הלילה. ואבוקות דלוקות לפניו. וכל משמר שאינו עומד ואומר לו איש הר הבית שלום עליך ניכר שהוא ישן חובטו במקלו. ורשות היה לו לשרוף את כסותו עד שהיו אומרין בירושלים מה קול בעזרה קול בן לוי לוקה ובגדיו נשרפין שישן על משמרתו: **יא** בשחר קודם שיעלה עמוד השחר סמוך לו יבוא הממונה של מקדש וידפוק על הכהנים שבבית המוקד והן פותחין לו. נטל את המפתח ופתח את השער. הקטן שבין בית המוקד ובין העזרה ונכנס מבית המוקד לעזרה ונכנסו אחריו הכהנים ושתי אבוקות של אור בידם ונחלקו לשתי כתות. כת הולכת למזרח. וכת הולכת למערב והיו בודקין והולכין את כל העזרה עד שיגיעו שתי הכתות למקום בית עושי חביתין. הגיעו אלו ואלו אומרין שלום הכל שלום והעמידו עושי חביתין לעשות חביתין: **יב** כסדר הזה עושין בכל לילה ולילה חוץ מלילי שבת שאין בידם אור אלא בודקין בנרות הדלוקין שם מערב שבת:

סליקו להו הלכות בית הבחירה

משנה למלך

על ספקיע להלקות כהנים והלוים שנמצאו ישנים על משמרותיהם שהיו שומרים את המקדש בלילה כדאמרינן במסכת מדות מי שהיו מוצאין אותו ישן היו חובטין אותו ע"כ. והנראה מדבריו הוא שגם לכהנים היו מלקין אם היו מוצאין אותו ישן אך בפ"ק דמדות תנינן איש הר הבית היה מחזר כו' והם אומרים מה קול בעזרה קול בן לוי לוקה ובגדיו נשרפין שישן לו על משמרתו ע"כ. נראה דדוקא לוים היו לוקין ולא הכהנים ומיהו יש לדחות דלאו דוקא אלא כיון שברוב היו לוים דהכהנים לא היו שומרים כי אם בג' מקומות והלוים בכ"א משום הכי קרי לכולהו בן לוי דהכהנים נמי נקראו לוים וכדאמרינן בכ"ד מקומות נקראו הכהנים לוים א"נ שהשומע בירושלים את צעקת הלוקה היה אומר קול בן לוי הוא לפי שהיה תולה הדבר ברוב. והרב בעל תוי"ט בפ"ק דמדות דקדק מתוך דברי המפרש שאיש הר הבית לא היה מחזר כי אם על משמרות הלוים ולא על משמרות הכהנים וכתב בשם ההכס כה"ר אברהם רופא שהשיג על רבינו עובדיה במ"ש שגם הכהנים לוקין שלא מצינו כהנים לוקין ומההיא דברי רבינו שכתב ומעמידין ממונה אחד על כל משמרות השומרים כו' נראה דזה הממונה היה מחזר אף על משמרות הכהנים. ומיהו עדיין אפשר לומר דנהי שהיה מחזר אך לא היה מלקה כי אם ללוים אבל לא לכהנים. אך מתוך מה שדקדק הרב בעל תוי"ט מדברי המפרש נראה דאיש הר הבית לא היה מחזר על משמרות הכהנים כי אם על משמרות הלוים. ומיהו לכל הפירושים נראה לי שגם הכהנים השומרים לא היו ישנים דכיון דעיקר מצות השמירה הוא שיהיו נעורים מה נשתנו הכהנים מן הלוים אלא דקשה לי הא דתנן בריש תמיד ופרחי כהונה איש כסתו בארץ לא היו ישנים בבגדי קדש משמע דפרחי כהונה שהם השומרים היו ישנים אלא שלא היו ישנים בבגדי קודש כן אמת שמתוך דברי המפרש שכתב דהטעם שהיו הרובין שומרים הוא משום דאותם שיכולים לעבוד אינם רוצים לשמור ועוד הואיל ויכולין לעבוד אין אנו מניחין אותם לשמור כו' נראה מתוך טעמים אלו דגם בבית המוקד היו הרובין שומרין ופרחי כהונה לא היו שומרים אלא שהיו מוכנים שם כדי שיהיו וכן כתב הרב בעל באר שבע לדברי המפרש גם בבית המוקד לא היו שומרים אלא הרובין והכריח כן ממ"ש המפרש עלה דהיא דאמרינן בגמרא התם דלא חזו למיעבד עבודה כו' התם גבי שמירה דלא חזו וכו' משמע דהכא גבי פרחי כהונה אין בהם שמירה כלל כו' ואם כן הוי הברא זו לא קשה מידי דלעולם השומרים לא היו ישנים ומאי דתנן ופרחי כהונה איש כסתו בארץ הני לא היו שומרים אלא שהיו ישנים שם כדי שיהיו מזומנים למחר לעבודה וכמו שכתב המפרש. ומיהו אעיקרא דדינא הכלא זו שיחסנו למפרש היא תמוה דפשטא דמתניתין דקתני והרובין שומרים שם משמע דדוקא התם היו הרובין שומרים אבל בבית המוקד לא היו הרובין שומרים וכן כתב בפי' רבינו עובדיה דבבית המוקד פרחי כהונה היו השומרים וכן כתב הסמ"ג במצות עשה סי' קס"ה וכן הוא דעת רבינו שכתב לא היו הכהנים השומרים ישנים בבגדי כהונה כו' הנה דעת שהיו כרוך מללו דמאי דתנן לא היו ישנים בבגדי קדש קאי על השומרים ופשיטא שאינם רובים דהרובין דהיינו שלא הגיעו לעבוד עבודה בגדי כהונה מאי בעו גבייהו אלא ודאי דס"ל דהשומרים דבית המוקד לא היו רובין כי אם פרחי כהונה וכתב בפירוש דהשומרים לא היו ישנים בבגדי קדש משמע דשלא בבגדי קדש היו ישנים וקדרא קושיין לדוכתא דמה נשתנו הכהנים מהלוים דלוים מוכח ממתניתין דלא היו ישנים וכדכתיבנא. וראיתי בפסקי תוספות דריש תמיד וז"ל כהנים ולוים נחלקו למשמרות וזמן קבוע היה להם לישן ואם מצאו הממונה שישן יותר הוכהו במקל ושורף בגדיו אם לא שעומד תחלה ואומר שלום עליך גם כשמשמר אחד ישן משמר שני נעור ושומר ע"כ. והנה אין הפסק בזה ע"כ בסוף דברי התוס' כללו והנראה אלי דהתוס' הוקשה אליהם מה שהקשינו דאיך היו השומרים ישנים ולזה תירצו בשני אופנים האופן הראשון הוא דלעולם דהיו ישנים אלא דזמן קבוע היה להם לישן ואיש הר הבית היה מחזר ואם מצאו שישן יותר מהזמן הקבוע היה חובטו במקל ומאי דתנן לא היו ישנים בבגדי קדש היינו בזמן הקבוע להם לישן, עוד כתבו דבכל משמר ומשמר לא היו כולם נעורים אלא היה א' ישן ואחד נעור והיו חוזרים חלילה ולפי זה מאי דתנן דאיש הר הבית היה מכה למי שהיה ישן היינו למי שהיה זמנו להיות נעור ומאי דתנן לא היו ישנים בבגדי קודש הכונה היא במי שהיה זמנו להיות ישן לא היה ישן בבגדי קדש. ומה שסיימו התוספות וכתבו ומקומות יש שלא לישן בהם ולכאורה דברי התוס' הללו אין להם מובן דהאיזה מקום מיירי דהאי בעזרה הא אפי' ישיבה אסורה וכל שכן שינה והנראה דהתוס' הוקשה להם דלפי מה שכתבנו דבכל משמר ומשמר לא היו כולם נעורים אלא היה אחד ישן ואחד נעור א"כ איש הר הבית כשהיה מחזר איך היה יודע שזה שהוא ישן היה זמנו להיות נעור והאפשר דזמנו היה להיות ישן ואם כן איך היה מכה אותו לזה כתבו דמקומות יש שלא לישן בהם כלומר דהיה להם בכל משמר ומשמר מקום קבוע שלא לישן אלא לישב שם לשמור ובשהיה זמן אחד מהם לשמור היה יושב שם ובמקום אחר היה הולך חבירו וישן ובשהיה מחזר איש הר הבית והיה מוצא בן לוי במקום שלא היו ישנים שם והוא היה ישן היה מכה אותו לפי שישן במשמרתו. שוב ראיתי להרב בעל באר שבע שהקשה קושיא זו שכתבנו וכתב ונראה בעיני דזמן קבוע היה להם לישן בלילה ואם מצאו הממונה שישן יותר הוכהו במקל ושורף בגדיו אם לא שעמד תחלה ואמר שלום עליך ומשמר אחד היה ישן ומשמר שני היה נעור ושומר כדרך כל שומרי אוצרות המלכים וכן דייק לשון המשנה דמדות דקתני קול בן לוי לוקה ובגדיו נשרפין שישן לו על משמרו מדנקט על משמרתו משמע שאינו נלקה אלא על שישן על משמרתו אבל שלא משמרתו היה ישן בהיתר דאם לא כן על משמרתו למה לי והשומרים היו מתחלפין על פי משמרות עד שיגמרו כ"ד משמרות וחוזרים חלילה כמו בבאר עבודות והשתא לא קשיא מידי עכ"ד. והנך רואה בדבריו הם לקוחים מפסקי התוס' אלא שהרב נראה דפירש לדברי התוס' באופן אחר ממה שכתבנו ודבריו צריכים תלמוד ועוד אנופף ידי בדילים אלו אם יגמור ה' בעדי:

יב חוץ מלילי שבת שאין בידם אור כו'. כתב מרן ואע"ג דקי"ל דאין שבות במקדש כו' שאני הכא דאפשר בנרות הדלוקים מע"ש. וקשיא לי ממ"ש מהרי"א בכתביו סי' קנ"ד דלהקים באמצע השבת לשתק התינוק שרי והביא ראיה מדהבן בקש להתחמם פרחי כהונה מקיפין לפניו כו' ולא מידי עלה משום שאין שבות במקדש כדמסיק במאריך נחלה כו'. ואם כדברי מרן ע"כ טעמא לאו משום דאין שבות במקדש דהא היה אפשר להקינו בענין אחר אלא ע"כ טעמא הוא משום דהקשה אף במדינה שריא: תו קשיא לי ממ"ש רבינו בפ"ב מהלכות עבודת יום הכיפורים היה כ"ג זקן או חולה מלבנין עששיות של ברזל באש מבערב ולמחר מטילין אותם במים כדי להפיג צינתן שאין שבות במקדש או מערבין מים חמין בתוך המקוה עד שתפוג צינתן. ולפי דברי מרן למה היו מלבנין עששיות מבערב ולמחר מטילין אותם במים והיו עוברים על שבות מאחר שאפשר בתיקון אחר דליכא איסור שבות שהוא להחם מים חמין מבערב ולמחר יערבו אותם בתוך המקוה דליכא איסורא כלל:

סליקו להו הלכות בית הבחירה

הלכות כלי המקדש והעובדים בו

יש בכללן ארבע עשרה מצות. שש מצות עשה. ושמנה מצות לא תעשה. וזהו פרטן:

א) לעשות שמן המשחה: ב) שלא לעשות כמוהו: ג) שלא לסוך ממנו: ד) שלא לעשות כמתכונת הקטורת: ה) שלא להקטיר על מזבח הזהב חוץ מן הקטורת: ו) לשאת הארון על הכתף: ז) שלא יסורו הבדים ממנו: ח) שיעבוד הלוי במקדש: ט) שלא יעשה אחד במלאכת חבירו במקדש: י) לקדש הכהן לעבודה: יא) שיהיו כל המשמרות שוות ברגלים: יב) ללבוש בגדי כהונה לעבודה: יג) שלא יקרע המעיל: יד) שלא יזח החשן מעל האפוד:

וביאור מצות אלו בפרקים אלו:

פרק ראשון

א מצות עשה לעשות שמן המשחה שיהיה מוכן לדברים שצריכין משיחה בו שנאמר ועשית אותו שמן משחת קדש: **ב** וככה עשהו משה רבינו במדבר. לקח מן המור והקנמון והקדה מכל אחד משלשתן חמש מאות שקל בשקל הקודש. ומקנה הבושם חמשים ומאתים. וזהו שנאמר בתורה וקנמן בשם מחציתו חמשים ומאתים ששוקלים אותו בב' פעמים חמשים ומאתים בכל פעם. ושוחק כל אחד ואחד לבדו. ועירב הכל ושרה אותן במים זכין ומתוקין עד שיצא כל כחן במים ונתן על המים שמן זית הין והוא י"ב לוג. כל לוג ד' רביעיות. ובישל הכל על האש עד שאבדו המים ונשאר השמן והניחו בכלי לדורות: **ג** *המור הוא הדם הצרור בחיה שבהודו הידוע לכל שמתבשמין בה בני אדם בכ"מ. והקנמון הוא העץ שבא מאיי הודו שריחו טוב ומתגמרים בו בני אדם. והקדה היא הקושט. וקנה בושם הם הקנים הדקים כתבן האדומים הבאים מאיי הודו וריחן טוב והם ממיני הבשמים שנותנין אותם הרופאים בצרי: **ד** העושה שמן המשחה כמעשה הזה וכמשקל הזה ולא הוסיף ולא גרע במזיד חייב כרת. בשוגג מביא חטאת קבועה שנאמר אשר ירקח כמוהו ונכרת מעמיו. והוא שיעשה אותו להמשח בו. אבל אם עשהו להתלמד או ליתנו לאחרים פטור: **ה** הסך משמן המשחה כזית במזיד חייב כרת. ובשוגג מביא חטאת קבועה שנאמר ואשר יתן ממנו על זר ונכרת מעמיו. ואין חייבין אלא על סיכת שמן המשחה שעשה משה שנאמר ממנו. מזה שנאמר בו שמן משחת קדש יהיה זה לי. ומעולם לא נעשה שמן אחר חוץ ממה שעשה משה: **ו** אחד הסך את עצמו ואחד הסך את אחרים שנאמר ואשר יתן ממנו על זר. הסך כלים ובהמה ועכו"ם שהם כמותה או שסך מתים בו פטור שנאמר על בשר *אדם לא ייסך: **ז** אין מושחין ממנו לדורות אלא כהנים גדולים ומשוח מלחמה ומלכי בית דוד בלבד. אפילו כהן בן כהן מושחין אותו. שנאמר והכהן המשיח תחתיו מבניו וגו': **ח** בבית שני שלא היה שם שמן המשחה היה כ"ג מתרבה בלבישת בגדים בלבד שהיה לובש בגדי כהונה גדולה: **ט** כיצד מושחין את הכהן. צק את השמן על ראשו וסך ממנו על גבי עיניו כמין *כי יוונית כזה X שנאמר ויצק משמן המשחה על ראש אהרן וימשח

השגת הראב"ד

*המור הוא הדם הצרור. א"א אין דעתי מקבלת שיכנסו במעשה הקדש דם שום חיה בעולם כל שכן דם חיה טמאה אבל המור הוא כאמור בשיר השירים באתי לגני אחותי כלה אריתי מורי עם בשמי והוא ממין עשב או ממין אילן וריחו נודף:

כסף משנה

פ"א א מצות עשה לעשות שמן המשחה וכו' שנאמר ועשית אותו שמן משחת קדש. פשוט הוא: **ב** וככה עשהו משה רבינו במדבר לקח מן המור והקנמון והקדה וכו'. בפ"ק דכריתות (דף ה') תנו רבנן שמן המשחה מר דרור ת"ק קדה ת"ק קנמון בשם מחציתו ר"ן וקנה בשם ר"ן נמצאו כולם אלף ותש"ן מנינא למ"ל הא קא קשיא ליה אימא קנה בשם כקנמון בשם מה קנמון בשם מחציתו ר"ן אף קנה בשם מחציתו ר"ן דהוה ליה תרין אלפין ואימא הכי נמי אם כן לכתוב קרא קנמן בשם וקנה בשם מחצה ומחצה ר"ן. ופירש"י קנמון בשם ת"ק דהכי אמר קרא מחציתו ר"ן דלהכי נקט מחציתו שלא יהו שוקלים אותו הכל ביחד אלא למחצין כדי שיהו שם שתי הכרעות. תנא הכי קשיא ליה כלומר להכי אשמעינן ברייתא דאי ממשמעותא דקרא ה"א קנה בשם כקנמון בשם דמחציתו דקרא אתרווייהו קאי קמ"ל: ומ"ש רבינו ושוחק כל אחד ואחד לבדו ועירב הכל. נראה דיליף מקטרת דכתיב ביה ממולח ומתרגמינן מערב אבל צריך טעם מניין לרבינו ששוחק ואח"כ מערב דילמא מערב ואח"כ שוחק והכי משמע מקרא דבריתא כתיב ממולח ובתר הכי כתיב ושחקת ונראה דמשמע לרבינו שיותר יפה מתערב אחר שחיקה מקודם שחיקה וקרא לאו לסידרא איכתיב. ויותר נראה לומר שטעם רבינו מפני שהוא מפרש דמאי דכתיב בקטרת בד בבד יהיה היינו לומר שיהיו שחוקים כל אחד לבדו וכמו שפירש הרד"ק בספר השרשים: ומ"ש ושרה אותם במים זכים וכו'. בפרק קמא דכריתות ת"ר שמן המשחה שלקו העיקרים ד"ר יהודה א"ל ר' יוסי והלא לסוך העיקרים אינו סיפק כיצד עושה הביאו העיקרים ושראם במים והציף עליהן שמן המשחה וקלט את הריח וקפהו ופירש"י לסוך העיקרים בשמן אינו סיפק דשמן לא הוה אלא י"ב לוגין ועיקרין הוו טובא שס"ח מנין. ושראם במים שיבלעו המים ולכשיציף עליהם השמן לא יבליעוהו. וקפהו קנחו קפהו משה לשמן מעל העיקרים ונתנו בצלוחית: **ג** המור הוא הדם הצרור בחיה שבהודו וכו'. זה פשוט בפי העולם לומר שמור הוא מוסק. ובהשגות אין דעתי מקבלת שיכנסו במעשה הקדש וכו'. א"ש שאין דעתי מקבלת שיכנסו במעשה הקדש דם שום חיה כ"ש דם חיה טמאה יש לומר שכיון שנשתנה מצורת דם ונעשה כעפר בעלמא והוא בשם מריח ריח טוב ביותר למה יגרע. ומ"ש עוד אבל המור הוא האמור בשיר השירים באתי לגני וגו' אריתי מורי עם בשמי והוא מין עשב או ממין אילן וריחו נודף כן הוא דעת הרמב"ן בפירוש התורה בפרשת כי תשא וכתב שדעתו שהוא הפרף הנקרא מירא:

ומ"ש

כסף משנה

ומ"ש והקנמון הוא העץ שבא מאיי הודו וכו'. הוא נקרא בערבי עוד הנדי וכ"כ בפירוש המשנה. ומ"ש והקדה הוא הקשט יש לתמוה על זה שהרי אונקלוס תרגם קדה קציעתא ורבינו בפרק שאחר זה מנה קציעה וקשט בשתים. ומ"ש וקנה בשם הם הקנים הדקים כתבן האדומים וכו'. נראה שהוא התבן המבושם הנקרא בערבי אדכר ובלע"ז איסקינ"טי והרמב"ן כתב בפירוש התורה שקנה בשם הוא הנקרא בערבי דרליני והוא קנילא:

ד העושה שמן המשחה כמעשה הזה וכו' במזיד חייב כרת וכו'. ובפ"ק דכריתות שנינו שבשוגג חייב חטאת. ומ"ש והוא שעשה אותו להמשח בו אבל אם עשהו להתלמד או ליתנו לאחרים פטור וכו' ואין חייבין אלא על סיכת שמן המשחה שעשה משה שנאמר ממנו וכו'. שם (דף ה') ת"ר המפטם את השמן ללמד בו למוסרו לצבור פטור לסוך חייב והסך ממנו פטור לפי שאין חייבים אלא על סיכת שמן המשחה שעשה משה בלבד. והניא תו התם כמה יסוך ויהא חייב ר' מאיר אומר כל שהוא ר' יהודה אומר כזית וידוע דהלכה כר' יהודה. ומ"ש ומעולם לא נעשה שמן אחר חוץ ממה שעשה משה. בפ"ק דכריתות ת"ר שמן [שעשה משה במדבר] בו שלקו העיקרים וכו' ובו נמשחו כהנים גדולים ומלכים וכולו קיים לעתיד לבא ובפרק שתי מדות אמרו הין דעבד משה לשמן המשחה כיון דלדורות לא היה צריך לפי שעה הוא דעבדיה ואגניז:

ו אחד הסך את עצמו וכו'. פשוט הוא. ומ"ש הסך כלים ובהמה ועכו"ם שהם כמותה או שסך מתים בו פטור וכו'. ברייתא שם פ"ק דכריתות (דף ז':):

ז אין מושחין ממנו לדורות וכו'. בפ"ק דכריתות. ומ"ש ומשוח מלחמה פשוט הוא שמו מוכיח עליו שנקרא משוח. ומ"ש אפילו כהן בן כהן מושחין אותו. שם אפילו כ"ג בן כ"ג טעון משיחה ויליף לה מקרא: **ח** ומ"ש בבית שני שלא היה שמן המשחה היה כ"ג מתרבה בלבישת בגדים בלבד וכו'. בפרק בתרא דהוריות (דף י"ב) מתבאר זה ובפרק ד' כתב רבינו שכ"ג מושחים אותו שבעה ימים זה אחר זה וכן מרבים אותו בשמנה בגדים ז' ימים זה אחר זה:

ט כיצד מושחין את הכהן וכו' ומלכי בית דוד מושחים אותו כמין נזר על ראשו. בפ"ק דכריתות ת"ר מושחין את המלכים כמין נזר ואת הכהנים כמין כי [מאי כמין כי אמר רב מנשיא כמין כי יוונית] תני חדא בתחילה מציק שמן על ראשו ואח"כ נותן לו שמן בין ריסי עיניו ותני אחריתי בתחלה נותן לו שמן בין ריסי עיניו ואח"כ מציק לו שמן על ראשו ומפרש התם פלוגתייהו ופסק רבינו

*) [כן הוא בגמ' וקשיא לי מאי דאיתא בע"ז מניין שאפילו עכו"ם ועוסק בתורה שהוא ככהן גדול ת"ל אשר יעשה אותם האדם וחי בהם כהנים לוים וישראל לא נאמר אלא האדם וכו' משמע דעכו"ם נמי קרויים אדם ועיין שם בתוס' בד"ה כהנים]: *) [אות יוונית שתים ועשרים כסדר האותיות]:

משנה למלך

פ"א ג והקנמון הוא העץ שבא מארץ הודו כו'. וכתב הרמב"ן שהוא האדכיר הנקרא בלע"ז די מיק"א והוא מרעה הגמלים ותימה איך לא הזכיר הרב מהרי"ק דברים [illegible] שכתב הרמב"ן [illegible] כמבואר עליו של ס' דברי רבינו ע"ש:

וימשח אותו לקדשו. ומלכי בית דוד מושחין אותן כמין נזר על ראשו. ולא ימשח במקומות אחרות ולא ירבה בשמן: י הנותן משמן המשחה על גבי מלך או כהן גדול שכבר נמשחו פטור שנאמר ואשר יתן ממנו על זר ואין אלו זרים אצלו. אבל הסך ממנו אפילו למלך וכהן גדול חייב שנאמר על בשר אדם לא ייסך כל אדם במשמע. וכהן גדול שנטל שמן המשחה מראשו וסך במעיו חייב כרת *והוא שיסוך ממנו בכזית: יא אין מושחין את המלך אלא על גבי המעיין. ואין מושחין מלך בן מלך שהמלכות ירושה למלך לעולם שנאמר הוא ובניו בקרב ישראל. ואם היתה שם מחלוקת מושחין אותו כדי לסלק המחלוקת ולהודיע לכל שזהו מלך לבדו. כמו שמשחו שלמה מפני מחלוקת אדוניהו. ויואש מפני עתליה. ויהואחז מפני יהויקים אחיו. וזה שמשח אלישע ליהוא לא בשמן המשחה משחו אלא בשמן אפרסמון ודבר זה מסורת ביד החכמים: יב כל כלי המקדש שעשה משה במדבר לא נתקדשו אלא במשיחתן בשמן המשחה שנאמר וימשחם ויקדש אותם. ודבר זה אינו נוהג לדורות. אלא הכלים כולן כיון שנשתמשו בהן במקדש במלאכתן נתקדשו שנאמר אשר ישרתו בם בקודש בשירות הם מתקדשין: יג הכפות והקערות שמקבלין בהם המנחות וכן המזרקות שמקבלין בהן הדם ושאר כלי השרת כולן של כסף ושל זהב היו ומותר לעשותן משאר מיני מתכות כמו שביארנו וכולן מתקדשין במלאכתן. ואם נשברו מתיך אותם ועושה אותן כלי אחר ואין קדושתן מסתלקת מהן לעולם: יד כלי הקדש שנקבו או שנסדקו אין סותמין אותן אלא מתיכין אותן ועושין אותן חדשים: טו סכין שנשמט מן הנצב או שנפגם אין מחזירין אותו ואין משחיזין אותו. אלא גונזין אותו בצד ההיכל בין הקודש והאולם לדרום ועושין אחרים. שאין עניות במקום עשירות: טז שתי מדות של יבש היו במקדש. עשרון. וחצי עשרון. העשרון למנחות. וחצי העשרון לחלק בו מנחת כ"ג שבכל יום: יז ושבע מדות של לח היו שם. הין. וחצי ההין. ושלישית ההין. ורביעית ההין. ולוג. וחצי לוג. ורביעית. ולמה היו חצי ההין ושלישית ההין ורביעית ההין. למדידת הנסכים של זבחים. ולוג למדידת שמן המנחות. וחצי לוג למדידת שמן לכל נר מנרות המנורה. ורביעית לחלק בה השמן לחביתין: יח ואין לנו דבר למדוד בו הין ולמה היה שם. הואיל והיה במקדש מימי משה שמדד בו שמן לשמן המשחה. ובחצי לוג שיהיה במקדש היו מודדין מים למי סוטה ושמן לתודה. וברביעית שהיתה שם היו מודדין שמן לחם הנזיר. ומים לטהרת מצורע. ולא מפני מעשים אלו נתקדשו אלא מפני המלאכות של מקדש שאמרנו: יט כל המדות האלו קודש ומכלי השרת. אלא שמדות הלח נמשחו מבפנים ומבחוץ. וכלי היבש לא נמשחו אלא בפנים. לפיכך
בירוצי

השגת הראב"ד

*והוא שיסוך ממנו בכזית. א"א לא מחוור מתוך הגמרא דכריתות דבעינן לסיכה כזית אלא לנתינה בלבד כדעת ר"י:

כסף משנה

רבינו בברייתא קמייתא דמסתבר טעמיה. ומ"ש ולא ימשח במקומות אחרות ולא ירבה בשמן. פשוט הוא שכל שסך במקום שאינו צריך דמי לאומר אדם שסך בו וה"ה למרבה בשמן שהרי אינו צריך:

י הנותן משמן המשחה ע"ג מלך וכו'. שם (דף ו':) פלוגתא דר' מאיר ורבי יהודה ופסק כרבי יהודה דפטר: ומ"ש אבל הסך ממנו אפילו למלך וכ"ג חייב וכו'. נלמד ממה שיבא בסמוך. ומ"ש וכ"ג שנטל משמן המשחה שבראשו וסך במעיו חייב כרת. מימרא שם (דף ז') ויליף לה מדכתיב על בשר אדם לא ייסך. ומ"ש והוא שיסוך ממנו בכזית. כבר כתבתי בסמוך שזה דעת רבי יהודה דהלכה כוותיה לגבי ר' מאיר: וכתב בהשגות והוא שיסוך ממנו בכזית א"א לא מחוור מתוך הגמרא דכריתות וכו'. וטעמו מדתניא התם הסך בשמן המשחה למלכים ולכהנים ר"מ מחייב ורבי יהודה פוטר וכמה יסוך ויהא חייב רבי מאיר אומר כל שהוא רבי יהודה אומר כזית והאמר ר' יהודה פטר כי פטר רבי יהודה גבי מלכים וכהנים גבי הדיוט מחייב ר' מאיר ור' יהודה במאי פליגי אמר רב יוסף בהא פליגי רבי מאיר סבר על בשר אדם לא ייסך כתיב וכתיב ואשר יתן ממנו על זר מה סיכה כל שהו אף נתינה כל שהוא ורבי יהודה סבר ילפינן נתינה דעל זר מנתינה דעלמא מה נתינה דעלמא כזית אף נתינה דעל זר כזית אבל סיכה לממשח מלכים וכהנים ד"ה כל שהוא ואמר רב יוסף במאי פליגי ר' מאיר ור' יהודה גבי מלכים וכהנים ר' מאיר סבר ואשר יתן ממנו על זר כתיב ומלך וכהן השתא זרים נינהו ור' יהודה סבר בעינן עד דהיכא זר מתחלתו ועד סופו ומלך וכהן לאו זרים הוו ופירש"י למלכים וכהנים גדולים לאחר שנמשחו. מה סיכה כל שהוא דלא אשכחן שיעור בסיכה וכו'. נתינה בעלמא כזית דגמרינן מנתינה דונתן לכהן את הקדש דכתיב ביה אכילה [ואיש כי יאכל קודש] וכל אכילה כזית. מעיקרא לאו זרים הם דהא נמשחו מתחלה עכ"ל. ופשטא דגמרא כהראב"ד דדוקא בנתינה הוא דאמר רבי יהודה כזית משום דילפא מנתינה דעלמא אבל סיכה דלא ילפא מנתינה הויא בכל שהוא לכ"ע. ולדעת רבינו אפשר לומר דכי יליף רבי יהודה נתינה דעל זר בכזית מנתינה דעלמא ה"ה לסיכה דזר דהויא בכזית לדידיה דילפא מנתינה דאיתקש סיכה לנתינה והיינו דקתני וכמה יסוך ויהא חייב ר' מאיר [סבר] כל שהו ור"י כזית ואם איתא כמה יתן הוה ליה למיתני ולא כמה יסוך אלא ודאי בסיכה נמי סבר רבי יהודה דצריך כזית והא דמסייס רב יוסף אבל סיכה לממשח מלכים וכהנים ד"ה כל שהו סייס במושח מלכים וכהנים שלא נמשחו אבל אם כבר נמשחו פטור לרבי יהודה על הנתינה דלאו זרים נינהו ובפחות מכזית פטור אף על הסיכה:

יא אין מושחין את המלכים אלא ע"ג המעיין. שם (דף ה':) ויהיב טעמא כדי שתמשך מלכותן ומייתי לה מדכתיב והורדתם אותו אל גיחון: ואין מושחין מלך בן מלך וכו' עד מפני יהויקים אחיו. שם: ומ"ש וזה שמשח אלישע ליהוא לא בשמן המשחה משחו וכו'. גם זה שם:

יב כל כלי המקדש שעשה משה במדבר וכו' ודבר זה אינו נוהג לדורות וכו'. בפ' שני דשבועות (דף ט"ו) כל הכלים שעשה משה משיחתן מקדשתן מכאן ואילך עבודתן מחנכתן ומייתי לה התם מקראי ואיתא נמי להאי ברייתא בפ"ק דיומא עלה י"ב:

יג הכפות והקערות וכו' ושאר כלי שרת כולן של כסף ושל זהב היו. בס"פ המזבח מקדש (דף פ"ח:) אמרינן אין עניות במקום עשירות. ומ"ש ומותר לעשותן משאר מתכות כמו שביארנו. בפרק ראשון מהלכות בית הבחירה. ומ"ש וכולן מתקדשין במלאכתן. נתבאר בסמוך. ומ"ש ואם נשברו מתיך אותם ועושה אותם כלי אחר ואין קדושתן מסתלקת מהן לעולם:

יד כלי הקדש שניקבו או שנסדקו אין סותמין אותן וכו'. בסוף פרק המזבח מקדש ת"ר כלי קדש שניקבו אין מתיכין אותן ואין מתיכין לתוכן אבר נפגמו אין מתקנין אותן ופירש"י אין מתיכין אותן כמו שעושין למדות מנוקבות שמתיכין אותו סביבות הנקב ונסתם הנקב. ואין מתיכין לתוכן אבר לסתום הנקב וכולהו משום דמיחזי כעניות ולאו אורח ארעא:

טו סכין שנשמט מן הנצב וכו'. שם סכין שנפגמה אין משחיזין את פגימתה נשמטה אין מחזירין אותה הבא שאול אומר סכין מטרפת היתה במקדש וגמנו עליה כהנים וגנזוה ופירש"י נפגם פגימה גדולה שתיקון השחזתה ניכר. סכין מטרפת שהיתה רכה ליפגם פגימות דקות תמיד ומטרפת את הקדשי'. ומ"ש רבינו שגונזין אותם בצד ההיכל וכו':

טז שתי מדות של יבש היו במקדש וכו' עד הואיל והיה במקדש בימי משה שמדד בו שמן לשמן המשחה. משנה וגמרא במנחות פרק שתי מדות (דף פ"ח) ופסק כת"ק:

יח ומ"ש ובחצי לוג שהיה במקדש היו מודדין מים למי סוטה וכו' עד שאמרנו. משנה וגמרא שם:

יט כל המדות האלו קדש וכו'. משנה וגמרא שם ופסק כת"ק. ופירוש בירוצי היינו מה

משנה למלך

יב ודבר זה אינו נוהג לדורות כו'. כתבו התוס' בפרק כל המנחות (דף נ"ז) שדרשא זו דאותם במשיחה כו' היא דוקא לר"ע דאית ליה דמדת יבש לא נתקדשה אבל למאן דאית ליה דנתקדשה מבפנים הא איצטריך קרא למעט מדת יבש מבחוץ ולפ"ז קשיא לרבינו שסרי בסוף פירקין פסק דלא כר"ע ויש ליישב ודו"ק:

יד כלי הקדש שניקבו וכו'. ברייתא בפרק המזבח מקדש (דף פ"ח) והטעם הוא משום דמיחזי כעניות ואין עניות במקום עשירות. וא"ת והא אמרינן בפרק ב' דערכין (דף י') מכתשת היתה במקדש של נחשת היתה ומימות משה היתה והיתה מפטמת את הבשמים ונפגמה והביאו אומנין מאלכסנדריא של מצרים ותקנוה כו' הרי שכלי הקדש מתקנים אותם. וי"ל דהא דאמרינן דאין מתקנים אותם מיירי בכלים שאינם עושים מעין מלאכתם וכיון שכן תו לא מהני לכלי שרת ולפ"ז אין מתקנים אותם לעשותם כלי שרת משום דמיחזי כעניות אבל כלים שניקבו ועושין מעין מלאכתם דקי"ל שמקדשים אם רצו לסתום הסדק או הנקב משום ככוד בעלמא שפיר דמי והותה מכתשת אף שנפגמה היתה עושה מעין מלאכתה דהא תניא התם נטלו את תיקונה והיתה מפטמת כמו שהיתה. (א"ס שוב ראיתי בתוס' פ"ק דשבועות (דף י"א) ד"ה מכל שסקתו קושיא זו ותירצו דמכתשת של משה שאני שהיתה מפטמת ביותר וי"מ דמכתשת לא היתה כלי שרת אלא שהקטורת היה קדוש קדושת פה בדיבורו שהיה אומר יהא זה קטורת היה חל עליה קדושת הגוף אחר כתישה במכתשת ע"כ. והנה מדבריהם יש ללמוד דס"ל דהא דקי"ל דכלי שרת שנשברו אין מתקנים אותם מיירי אפי' שעושין מעין מלאכתם. ומ"ש דמכתשת לא היתה כלי שרת עיין בירושלמי פ"ד דשקלים הלכה ה' דאמרינן א"ר הונא מכתשת עשו אותה ככלי שרת לקדש. ודו"ק:

טז שתי מדות של יבש היו במקדש כו'. גרסינן בפרק שתי מדות (דף פ"ז) בעא מיניה רמי בר חמא מרב חסדא חצי עשרון לר"מ גדוש היה או מחוק ואיבעי ליה לרבנן עשרון גופיה קא מיבעיא ליה גדוש היה או מחוק אמר ליה מדר"מ נשמע לדר"מ ומדר"מ נשמע לרבנן מדא"ר מאיר עשרון מחוק הוי עשרון נמי מחוק מדר"מ מחוק לרבנן נמי מחוק. ולא ידעתי למה לא ביאר רבינו דין זה. ועיין עוד שם בגמרא (דף נ'):

בירוצי מדות הלח קודש. ובירוצי מדות היבש חול:

פרק שני

א הקטרת נעשית בכל שנה ושנה ועשייתו מצות עשה שנאמר ואתה קח לך סמים וגו'. ונתפרשו בתורה ארבעה מסממניה, והן. נטף. ושחלת. וחלבנה. ולבונה. ושאר סממניה הלכה למשה מסיני: **ב** אחד עשר סממנים נאמרו לו למשה מסיני והם שעושין אותה במשקל מכוון. ומוסיפין עמהן בלא משקל מלח סדומית וכפת הירדן. ועשב אחד שמעלה עשן. ולא היו יודעים אותו אלא אנשים ידועים והוא היה הלכה בידם איש מפי איש: **ג** וזהו משקל אחד עשר סמניה. נטף. ושחלת. וחלבנה. ולבונה. מכל אחד משקל שבעים מנה. והמנה מאה דינרין. ומור. וקציעה. ושבולת נרד. וכרכום. מכל אחד ששה עשר מנה. קושט שנים עשר מנה. קנמון תשעה מנים. קילופה שלש מנים משקל הכל שלש מאות וששים ושמונה מנה. שחוקין הכל הדק. מוסיפין לה רובע הקב מלח סדומית. וכפת הירדן ומעלה עשן כל שהוא. ומקטיר ממנה בכל יום על מזבח הזהב כנה. שלש מאות וששים והמשה מנה כנגד ימות החמה. והשלשה מנים הנשארים שוחק אותם ערב יום הכפורים דקה מן הדקה עד שמוציא ממנה מלא חפניו להקטיר ביום הכפורים והשאר הוא מותר הקטרת שאמרנו בשקלים: **ד** נטף האמור בתורה הוא עצי הקטף שיוצא מהן הצרי. והשחלת היא הצפורן שנותנין אותה בני האדם במוגמרות. והחלבנה כמו דבש שחור וריחו קשה והוא שרף אילנות בערי יון. וזהו שמות הסמנים בלשון ערבי עוד בלסאן *ואצפאר טיב. ומיעה. ולכאן. ומוסקי. וקציעה. וסנבלי *אלנטורין. וזעפרן. וקושט. ועוד [הירדי]. וקסר

*[הכ"מ גריס אצפר איל טיבו וכפי' המשנה אלטופאר]

*[נכ"מ אלגדרין]

כסף משנה

מה שנשאל מן הכלי לאחר שנתמלא:

פ"ב א הקטרת נעשית בכל שנה ושנה ועשייתו וכו' עד אחד עשר סממנים נאמרו לו למשה בסיני. בפרק קמא דכריתות (דף ו') ומפרש התם קראי דהוו אחד עשר:

ב ומ"ש ומוסיפין עליהם בלא משקל מלח סדומית. כן שנינו בברייתא בפ"ק דכריתות (דף ו' ע"א) ובירושלמי פרק שרף בקלפי מלח סדומית רובע כלומר רובע הקב והיינו שיעור משקל אלא שיעור מדה. ואין לתמוה למה לא כתב רובע הקב כלשון הברייתא די"ל שסמך על מה שכתב כן לקמן בסמוך. ומ"ש וכפת הירדן ועשב אחד שמעלה עשן. שם בברייתא הנזכרת. ומ"ש ולא היו יודעים אותו אלא אנשים ידועים וכו'. בפרק אמר להם הממונה:

ג ומ"ש וזהו משקל אחד עשר סמנים וכו' עד להקטיר ביוה"כ. הכל בברייתא שהזכרתי לעיל. ובמקום נטף שנו בברייתא הנזכרת צרי ובסוף הברייתא רבן שמעון בן גמליאל אומר הצרי אינו אלא שרף הנוטף מעצי הקטף. ודע שדינר הוא משקל מיתקאל שהוא דרמא ותלי והדרמא משקל ששים וארבע שעורות בינוניות. ומ"ש והשאר הוא מותר הקטרת שאמרנו בשקלים כלומר שבכל שנה היה נשאר מאותם שלשה מנין שלא היה מקטיר מהם אלא מלא חפניו והמותר היו עושים ממנו מ"ש רבינו בהלכות שקלים: **ד** ומ"ש נטף האמור בתורה הוא עצי הקטף וכו' בברייתא הנזכרת לעיל רבן שמעון בן גמליאל אומר הצרי אינו אלא שרף הנוטף מעצי הקטף. וכתב הרמב"ן בפירוש התורה ראיתי לרב רבינו משה שמכניס בקטרת עץ האילן הנקרא בערבי עוד בלסאן נראה שסבור כי רבן שמעון בן גמליאל בא לחלוק ולומר שאין הצרי מסמני הקטרת כי הוא אינו אלא שרף ובקטרת אין השרף נכנס בו אלא הקטף עצמו עכ"ל. ואיני יודע מניין לו שלא יכנס השרף בקטרת ועוד שהרי החלבנה והלבונה שרף הם והם נכנסים בקטרת ויותר נכון לומר שרשב"ג בא לפרש דברי ת"ק ולומר אל תחשוב שצרי השנוי כאן הוא שריאק"א כמו הצרי אין בגלעד שזה ודאי לא יכנס בקטרת אבל הוא שרף הנוטף מעצי הקטף שקוספים העץ ונוטף ממנו שרף הוא שהיה נכנס בקטרת ונכון הוא שיהיה העץ הזה עץ הבלסמ"ו כדברי הרמב"ן וכ"כ בערוך בערך קטף ולדעת רבינו שמכניס בקטרת עוד בלסאן נאמר שהוא ז"ל מפרש שהעץ עצמו של הבלסאן נקרא צרי ורשב"ג בא לחלוק ולומר שצרי אינו העץ עצמו אלא השרף הנוטף ממנו כשקוספין אותו והוא הנכנס בקטרת לא העץ ופסק כת"ק:

ד ומ"ש והשחלת הוא הצפורן וכו'. כן תרגם אונקלוס שחלת טופרא. ומה שכתב והחלבנה כמו דבש שחור וריחו קשה כך אמרו בפ"ק דכריתות שהחלבנה ריחה רע ונראה מדברי רבינו שהוא הנקרא בערבי מיעה שאילה שהוא כמו דבש שחור והעולם לועזים הלבנה גאלבנ"ו ובפירוש המשנה פרק קמא דכריתות כתב המעתיק שמיעה הוא אסטור"ק וטעות הוא בידו וכן מה שכתב שיש אומרים שחלבנה הוא מחלב ויש אומרים שהוא לדאן הכל טעות. ומ"ש רבינו וזהו שמות הסמנים בערבי עוד באלסאן הוא נטף וקראוהו בברייתא הנזכרת צרי וכבר נתבאר. ואצפר איל טיב הוא שחלת. ומיעה הוא חלבנה. ולכאן הוא לבונה. ומוסק הוא מור וכבר נתבאר בפרק ראשון שיש חולקים בזה וקליעה הוא שמו גם בברייתא הנזכרת. וסנבאל אלגדרין הוא שבלת נרד השנוי בברייתא הנזכרת. וזעפרן הוא כרכום השנוי בברייתא. וקושט הוא שמו גם בברייתא הנזכרת. ועוד הירדי הוא קנמון. וקשר קליפה הוא קלופה השנו בברייתא הנזכרת. ועגבר הוא כפת הירדן:

כתב סמ"ג קנמון אינו קניל"ה בלע"ז שהרי מקניל"ה יש הרבה ואילו מקנמון אמרינן בפרק במה אשה (דף ס"ג) שנגנז ולא נשתייר כי אם מעט ומשתכח בגזאי [דלימלמאי] מלכתא עכ"ל. ולפי זה גם כן אינו עוד הירדי שהרי נמצא הרבה:

כיצד

משנה למלך

פ"ב ג וזהו משקל אחד עשר סמנים וכו' מוסיפין לה רובע הקב מלח סדומית וכפת הירדן ומעלה עשן כל שהוא ע"כ. לא נתבאר בדברי רבינו המלח וכפת הירדן אם הם צריכים מצד עצמם להקטירם או שאינם באים כי אם לתקן איזה דבר דומיא דבורית כרשינה ויין קפריסין שבאין לתקן הצפורן ומשמע דבריו נראה שדברים אלו אינם באים לתקן שום דבר אלא הם הכרחים מצד עצמם שהרי בדין זה לא הביא הדברים שהם לתקן דבר אחר ובדין ה' הביא שהיו מביאין בורית כרשינה ויין קפריסין לתקן הצפורן משמע דהנהו דלעיל אינם באים לתקן והדבר מוכרח ממה שלא גילה לנו לאיזה תיקון היו באים והני תמיה בזה דבשלמא מעלה עשן מקרא מפורש דכתיב כי בענן אראה וגו' ודרשינן מיניה שהיה נותן בה מעלה עשן וכדאיתא ביומא פרק הוציאו לו וכן מלח סדומית אפשר שיש לו סמך ממאי דכתיב ממולח טהור וגו' שהכוונה היא שיתן בה מלח וכמו שפי' הרמב"ן בפי' התורה ואע"ג דבפרק הקומץ (דף ד') נחלקו אי קטרת בעי מלח או לא היינו בשעת הקטרה כדין כל קרבן דבשעת הקטרה בעי מלח משום דכתיב על כל קרבנך תקריב מלח אבל בשעת עשייה אפשר דלכ"ע בעי מלח משום דכתיב ממולח אך כפת הירדן לא ידעתי מהיכן למדו אותה דהא מקרא לא למדנו אלא אחד עשר סמנים וכדאיתא בגמרא וגם המלח שכתבנו דיש לו סמך מדכתיב ממולח הרואה יראה שפי' הכתוב אינו אלא שיהיה מעורב וכמו שתרגם אונקלוס וכן פירש"י והרמב"ן ורלב"ג ורא"ש כפסקי תוספות בפ"ק דכריתות שכתבו מלח סדומים לשרות בה הצפורן אבל לא יערב מלח בקטרת דהפי' למ"ד דבעי מלח היינו בשעת הקטרה כו' וכפת הירדן לרבי נתן נמי היינו לשרות בה ע"כ, אך כבר כתבתי שמדברי רבינו אינו נראה כסברת התוס' והדבר צריך אלוי תלמוד. כתב מרן בטור אורח חיים סימן קל"ג גם יש לך לדעת שמנין הי"א כמנין הם הצרי והצפרן כו' ואלו הם הסמנים שנאמרו למשה מסיני ואם חסר אחד מהם חייב מיתה ושאר דברים אינם באים אלא לתקן כו' ומעלה עשן כדי לתקן שיהיה העשן מתמר ועולה ומלח סדומית בא לשום תיקון אחר וכיון שאינם באים אלא לתיקון לא מנאתם תורה בכלל הסמנים ומשמע דהפי' אם הכרם אינו חייב כלום ואפשר דהפי' איכורא ליכא בחוסר דברים אלו שאינם באים כי אם לתקון אלא שמצוה מן המובחר שלא לחסרם ע"כ. ונוראות נפלאתי בזה דבשלמא מלח סדומית ניחא וכבר כתבנו לעיל שכן כתבו התוס' דמלח סדומית באה לשרות בה הצפורן אך מה שכתב במעלה עשן הוא תימה דבהדיא אמרינן בפרק הוציאו לו דאם לא נתן בה מעלה עשן חייב מיתה וילפינן לה מקרא דכתיב ענן הקטרת ולא ימות וכי תימא דפסוק זה לא נאמר כי אם בהקטרה דיום הכפורים שהיתה לפני ולפנים אבל בהקטרה דשאר ימות השנה לא אם כן גם בחיסר אחת מכל הסמנים נימא דליכא חיוב מיתה כי אם בהקטרה דיום הכפורים דהא דהיכר אחת מכל סמניה דחייב מיתה לא ילפינן לה אלא מדכתיב הקטרת ולא ימות דמשמע קטרה שלמה וכמו שפירש"י ופסוק זה בהקטרה דיום הכפורים נאמר וע"כ היה לן למימר דילפינן מיום הכפורים לשאר ימות השנה וכדאיתא התם בגמרא וא"כ ע"כ דהא לא נתן מעלה עשן בשאר ימות השנה דחייב מיתה דומיא דיום הכפורים. וראיתי למרן שהביא ראיה לדבריו מהכיא דאמרינן בסוף פרק אמר להם הממונה בהביאו אומנים שהיו יודעים לפטם את הקטרת ולא היו יודעים להעלות עשן שלא היה מתמר ועולה אלא מפציע לכאן ולכאן ופירש"י שלא היו מבירים בעשב שהוא מעלה עשן ומשמע שהיתה כן הקטרת פגים ולא שלא היה העשן מתמר ועולה דבחוץ אסור להקטיר הרי שאע"פ שחיסר מעלה עשן הקטירו אותו וה"ה לשאר דברים שאינם באים אלא לתקון ע"כ. ורא"ה זו איני מכיר דאומנים אלו אמרו שהם היו בקיאים בעשב זה וכשבו חכמים על דבריהם והקטירו וא"כ לאו שלא היה מתמר וידעו שלא היו בקיאים בעשב זה ושלחו אחר בית אבטינס ולעולם דחוזר והקטירו באותו יום פעם אחרת לפי שבקטרת שהקטירו אותם האומנים לא יצאו ידי חובתם וכי תימא דפוקפה למרן היך הכמים כשבו על דבריהם במקום חיוב מיתה אין זה מכוונות ועוד דאימא שניסו בחוץ ומ"ש מרן דבחוץ אסור להקטיר אפשר שעשו קטרת של חולין שלא כמתכונת הקטרת דהא שרי וכמבואר וניסו בחוץ אם היה מתמר ועולה כאופן שאין בראיה זו כדאי לדחות סוגיא שלמה שכתבנו לעיל דאם לא נתן מעלה עשן דחייב מיתה. שוב ראיתי להרב כאר בשע שתמה על מרן בדין זה מהותה הסוגיא שכתבנו והרב בעל שער אפרים סי' ט"ז ברכה יישב דברי מרן וכתב דמאי דאמרינן בגמרא שאם חיסר מעלה עשן חייב מיתה היינו כשלא הניח בתוכו שום עשב שמעלה עשן אבל אם הניח בתוכו עשב אף שאינו טוב כמו מעלה עשן שגורם לעשן לעלות וזקוף כמקל אינו חייב מיתה וזהו כוונת הב"י במ"ש שאם חיסר מעלה עשן שאינו חייב מיתה ואפי' איסור ליכא היינו שמ"מ נתן בתוכו עשב אחר שמעלה עשן אף שאינו מתמר ועולה וזקוף כמקל כמו העשב מעלה עשן ונראה גם הב"י מודה שאם לא נתן בתוכו שום עשב שמעלה עשן שחייב מיתה כו' ע"כ. והנה אין בדברים הללו כדי שביעה ומה שהביא ראיה לדבריו מדאמרינן התם אין לי אלא עלה מעלה עשן עיקר מעלה עשן מנין כו' וא"ל אביי והא איפכא תניא כו' א"כ מוכח מסוגיא זו שמרבה אף שאינו טוב כמו כעיקר מעלה עשן א"כ ה"ה שיכול לרבות מן רבוייא דקרא אף שאינו מתמר ועולה וזקוף כמקל רק שנותן בה עשב שמעלה עשן די ומוהיה דמר לא ידענא דדוקא נמין כעשב שנקרא מעלה עשן בין עיקר לעלה לא קפדינן ומרבינן ליה מקרא אבל בעשב אחר מנא לן והדרבא מסוגיא זו יש להוכיח דאין לרבות עשב אחר דא"כ נימא דאיצטריכו הרי קראי לרבות עשב אחר מדלא מרבינן כי אם עיקר ועלה שמעת מינה דאין לרבות עשב אחר, כן אמת שהראיה שהביא הרב הנזכר מאותה שאמרו בסוף פרק אמר להם הממונה ובשמעו חכמים בדבר אמרו כל מה שברא הקב"ה לכבודו בראו כו' וחזרו בית אבטינס למקומן כו' משמע דלא חזרו כי אם משום כבוד ה' ואי אמרת דאם חיסר מעלה עשן חייב מיתה תיפוק ליה דחזרו משום מצות קטרת דהוי אפשר לקיימה כי אם ע"י בית אבטינס שהיו מכירים בעשב שהוא מעלה עשן ראיה זו היא נכונה בעיני אלא שצריך ליישב הסוגיא דפ' הוציאו לו דמוכח מינה דאם לא נתן בה מעלה עשן דחייב מיתה. וראיתי שכתב רבינו היכר אחד מסמניה חייב מיתה ע"כ ולא הזכיר דין היכא דהיכר מעלה עשן ובסוף הלכות עבודת יום הכפורים דין כ"ה כתב חיסר מן הקטרת אחד מסמניה או מעלה עשן חייב מיתה עליה כו' ע"כ. ויש לתמוה דמשמע דס"ל דהא דאמרינן דהא לא נתן מעלה עשן דחייב מיתה דהיינו אלא ביום הכפורים משום דקרא דממעטין מיניה מיתה היכא דהיכר מעלה עשן לא כתיב כי אם ביום הכפורים ולא ילפינן מיניה לשאר ימות השנה א"כ גם הא דהא היכר אחד מסממניה דחייב מיתה מנא לן בדבר זה נוהג בשאר ימות השנה דהא קרא דמשמע

מיתה

ה כיצד מפטמין את הקטרת מביא תשעה קבין בורית כרשינה ושף בה את הצפורן. הגירסא הנכונה בדברי רבינו ואחר כך שורה את הצפורן בכ"א קב יין קפריסין או יין ישן לבן והוא יין חזק ביותר והוא בברייתא המוכרת לעיל יין קפריסין סאין תלתא וקבין תלתא אם לא מצא יין קפריסין מביא חמר חיור עתיק. ומ"ש ואחר כך שוחק כל אחד מן הסממנים בפני עצמו הדק אפשר שטעמו משום דכתיב ביה ממולח שתרגומו מערב ומשמע לרבינו דהיינו שישחוק כל אחד לבדו ואחר כך יערבם דאחר שחיקה מתערבים יותר יפה מקודם שחיקה ויותר נראה שטעמו מדכתיב

וקסר סליכה. וענבר: ה כיצד מפטמין את הקטרת מביא תשעה קבין בורית כרשינה ושף בה את הצפורן ואחר כך שורה את הצפורן באחד ועשרים קב של יין קפריסין או יין לבן ישן חזק ביותר ואחר כך שוחק כל אחד מן הסמנים בפני עצמו הדק. וכשהוא שוחק אומר הדק היטב הדק היטב כל זמן ששוחק ומערב הכל:
ו וכל מעשיה בקדש בתוך העזרה ומשל הקדש. והמפטם את הקטרת מן החולין או בכלי של חולין פסולה:

פעמים

מדכתיב דק בדק יהיה וכמו שכתבתי בר"א פ"א. ומ"ש וכשהוא שוחק אומר הדק היטב וכו'. בפ"ק דכריתות ופירש"י הממונה אומר כן לשוחק ומפרש טעמא בגמרא שהקול יפה לבשמים. ומ"ש ומערב הכל. כבר כתבתי דהיינו מדכתיב ממולח:

ו ומ"ש וכל מעשיה בקדש בתוך העזרה. בפ"ק דכריתות (דף ז') קדש היא קדש תהיה לכם כל מעשיה לא יהיו אלא בקודש. ומ"ש ומשל הקדש. בפ"ד דשקלים (משנה ה') ובפרק קמא דשבועות (דף י':) ומ"ש והמפטם את הקטרת מן החולין או בכלי של חולין פסולה. נראה דמשמע ליה הכי מדתניא

כל

משנה למלך

מיהו חיוב מיתה ליכא דהיכר אחד מסמניה ביום הכפורים כתיב לדכתיב הקטרת ולא ימות דמשמע קטורת שלמה והו דהכי איתא אמרינן בגמרא התם אין לי אלא ביום הכפורים בשאר ימות השנה מנין ת"ל והנה והתם במעלה עשן קיימינן ומרבינן לשאר ימות השנה מדכתיב והנה וכיון דקרא דוהנה איירי בשאר ימות השנה איכא חייב מיתה אם חיסר מעלה עשן דהא כתיב בהדיה ולא ימות. וקודם כל דבר אבית סוגיית הגמרא דקאמר כי בענן אראה וגו' מלמד שנותן בה מעלה עשן ומנין שנותן בה מעלה עשן ת"ל והנה ענן הקטרת הא לא נתן בה מעלה עשן או שחיסר אחד מסמניה חייב מיתה והקשו בגמרא על זה קרא לקרא ונאמרו בזה תירוצים הרבה והעולה מדברי כולם הוא דתנא דברייתא הוקשה לו דאיכא תרי קראי לומר דבעינן מעלה עשן חד כי בענן ואידך והנה והרי קראי לרבות מעלה עשן למה לי ולזה בא התנא ליישב דאיצטריכו תרי קראי למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה ויש לדקדק דכי קרא מייתר ליה אי קרא בתרא דוהנה הא איצטריך לומר דאיכא חיוב מיתה בהיכר מעלה עשן דמקרא קמא לא ילפינן כי אם אזהרה ואי קרא קמא דכי בענן הא ליתא דהא מכל הסוגיא מוכח דקרא בתרא הוא דמייתר דאמרינן אין לי אלא עלה כו' עיקר מנין ת"ל והנה וכן בשאר התירוצים מייתינן לקרא בתרא לבסוף אלמא דקרא בתרא הוא המיותר ומיניה מרבינן ולזה היה אפשר לדחוק ולומר דלעולם דקרא בתרא מיותר אלא דס"ל דמיתה נמי שמעינן מקרא קמא דלא ימות דאל יבוא קאי נמי אענן והנה זה הוא דוחק גדול דלא ימות קמא לא קאי כי אם אביאה ריקנית וכמו שפירש"י ועוד קשה בפשט הסוגיא דמאי נדחקו ביתור הפסוקים מאחר דאיכא למימר דקרא אתא לרבות שאר ימות השנה שהוא תירוץ מרווח וכן יש עוד דקדוקים רבים בהלכה. אשר על זה נ"ל שכל זה דאהם עינו של רבינו וס"ל דהתנא סובר שדין זה דצריך ליתן מעלה עשן אינו אלא ביום הכפורים דוקא ואין ללמוד הימנו לשאר ימות השנה דכי היכי דאשתני יום הכפורים בשיעור הקטרה דבעינן מלא חפניו מה שאין כן בשאר ימות השנה ה"נ נשתנה בחיוב שעשה הוא של מעלה עשן והוו שכתב הכתוב על הקטרה של כל יום ויום לא הזכיר אף ברמז דין זה דמעלה עשן כנראה שאינו נוהג בשאר ימות השנה אך הא דאם חיסר אחד מסמניה דחייב מיתה הוא כולל דכיון דלמדנו הכתוב הקטרת ולא ימות דמשמע קטרת שלמה לא ימות הא חסרה ימות גמרינן מינה לשאר ימות השנה דהמקטיר קטרת חסרה חייב מיתה דליכא למימר דשאני התם שהוא לפנים דהא ליכא ביאה רקנית וכמבואר בגמרא והתנא הוקשה לו דהרי קראי למעלה עשן למה לי דמאחר דכתיב כי בענן ומזה למדנו דצריך ליתן בקטרת פנים מעלה עשן למה לי קרא דוהנה ענן ללמד דחייב מיתה על חסרון מעלה עשן הא מקרא דהקטרת נפיק דכיון דלמדנו הכתוב דעל חסרון הקטרת חייב מיתה ממילא ידענו דאם לא נתן מעלה עשן דחייב מיתה שהרי היא קטרת חסרה ובתירוץ קושיא זו נחלקו האמוראים דרב יוסף אמר דפסוק ב' איצטריך לרבות עיקר מעלה עשן ואביי אמר דאיצטריך לעלה מעלה עשן ורב אשי לא הוה ליה בזה ואמר חד למצוה וחד לעכב כלומר דאי לא הוה כתיב אלא כי בענן הוה אמינא דליכא במעלה עשן כי אם מצוה בעלמא דכיון דבקטרת דכל יום לא היה בו מעלה עשן אפי' למצוה הו"א דמאי דהצריך הכתוב בקטרת של פנים שיהיה בו מעלה עשן אינו אלא למצוה אבל לא לעכב קמ"ל והנה ענן לומר דמעלה עשן מעכב ורבא לא הוה לו בתירוץ זה משום דאין לנדד ולומר למצוה ולא לעכוב משום דחוקה כתיב בפרשה ותירץ חד לעונש וחד לאזהרה כלומר דאי לא הוה כתיב כי אם כי בענן הוה אמינא דליכא בחיסור מעלה עשן כי אם אזהרה אבל חיוב מיתה ליכא ואע"ג דהוי קטרת חסרה אמינא דלא הקפיד הכתוב אלא על החסרון השוה בכל השנה דהיינו חיסור אחד מהסממנים אבל על חיסור מעלה עשן אף שהוא מעכב אינו חייב מיתה דומה למה שכתב רבינו בפ"ה מהלכות ביאת המקדש דין ז' דקדוש ידים דיום שלום אינו מעכב ואם לא קידש עבודתו כשרה קמ"ל והנה ענן ולא ימות לומר דאף על חסרון מעלה עשן חייב מיתה נמצא דלפי כל התירוצים כולנו ליכא חיוב דמעלה עשן בשאר ימות השנה מדלא נדרו לומר דאיצטריכו תרי קראי לרבות שאר ימות השנה ורב ששת שתירץ דאיצטריך קרא לרבות שאר ימות השנה הוא ליה יחיד כנגד רבים ולא קי"ל כוותיה, ולפי מה שכתבו התוס' דרב אשי דאמר חד למצוה וחד לעכב דמאי דקאמר דאיצטריך קרא לעכב הוא לשאר ימות השנה משום דליום הכפורים לא איצטריך קרא דהא חוקה כתיב בפרשה ובפרק השוחט והמעלה (דף ק"ט) אמרינן דרבא סבר דמלא חפניו לאו דוקא והקשה לו אביי והא כי כתיב חוקה בקטרה דפנים הוא דכתיב ורב אשי נראה שם מהסוגיא דהכי ס"ל הרי דאף השיעור זה דמלא חפניו אינו בהקטרה של כל יום ס"ל דהוא מעכב משום דחוקה כתיב מ"מ אפשר דהכתי לא קי"ל כרב אשי משום דרבים פליגי עליה ועוד שדברי התוס' כללו שכתבו דר"א ס"ל דכתוב השני בא לרבות שאר ימות השנה הוא דוחק דא"כ היינו תירוצא קמא ואף שהתוס' ישבו זה מ"מ לא ימלט מהדוחק וכמבואר. אשר על כן נראה דרב אשי נמי מודה שדין זה דמעלה עשן אינו בשאר ימות השנה ומה שהקשו דלעכב למה לי קרא תיפוק ליה דחוקה כתיב בפרשה אפשר ליישב וליראת האריכות לא כתבתיו. והנה מלבד מה שכתבנו דרוב מנין ס"ל דהיוב זה דמעלה עשן אינו בשאר ימות השנה עוד יש להוכיח כן מלשון הברייתא דבפ"ק דכריתות (דף ו') היכר אחת מכל סמניה חייב מיתה ולא אמרו דאם חיסר מעלה עשן דחייב מיתה והיינו ביומא אמרו דאם חיסר מעלה עשן חייב מיתה והטעם הוא דהתם בכריתות דמיירי בקטרת של כל יום ויום ליכא חיוב מיתה בחיסור מעלה עשן כי אם בחיסור הסממנים אבל הכא ביומא שבאו לדרוש הפסוקים הכתובים ביום הכפורים אמרו דאם חיסר מעלה עשן דחייב מיתה ואפשר דאף למ"ד הכא ביומא דאיכא חיוב מיתה בחיסור מעלה עשן אף בשאר ימות השנה מ"מ מודה דאידך ברייתא השנויה בכריתות פליג עלה וס"ל דליכא חיוב מיתה בחיסור מעלה עשן של כל יום ויום ואנן קי"ל כברייתא דכריתות ועוד דיש לפסוק כסברת האומרים דברייתא דיומא נמי ס"ל דליכא חיוב מיתה בחיסור מעלה עשן משום דלדידהו לא פליגי הברייתות. אך מה שקשה בעיני הוא הא דתניא התם ביומא תניא ר"א אומר ולא ימות עונש כי בענן אזהרה יכול יהיו שניהם קודם מיתת בני אהרן ת"ל אחרי מות שני בני אהרן יכול יהיו שניהם אמורים אחר מיתת שני בני אהרן ת"ל כי בענן אראה הא כיצד אזהרה קודם מיתה ועונש אחר מיתה ואלא מאי טעמא כדתנא ר"א אומר כו' והמתבאר מכאן הוא שאם היינו אומרים דגם העונש נאמר קודם מיתת בני אהרן אם ניחא שהיינו אומרים שבעון מעלה עשן שלא נתנו מתו וכמו שפירש"י והנה קטרת זה שהקטירו בני אהרן לא היה לפני ולפנים כי אם בחוץ ומשמע מהכא דאף קטרת של חוץ איכא חיוב מיתה בחיסור מעלה עשן והנה מלבד מה שנראה דהקטרה זו דבני אהרן לא היתה בקדש הקדשים דמהיכא תיתי שיכנסו במקום שאפילו אהרן לא הורשה ליכנס עוד נראה לי דאף על מזבח הפנימי לא הקטירו כי אם על מזבח החיצון וגזירת הכתוב היתה דהא אש לא היה יורד מן השמים כי אם על מזבח החיצון אבל על מזבח הפנימי לא היה בו אש והקטרת שהיו מקטירים בכל יום היו לוקחים אש ממזבח החיצון ממערכה שניה והיו מוליכין על מזבח הפנימי ושם היו מקטירים ומדאמרינן שדרשו אע"פ שאש יורד מן השמים מצוה להביא מן ההדיוט משמע שעל מזבח החיצון היתה ההקטרה. כן אמת דלפי זה היה אפשר לדחות הראיה הראשונה שאמרנו דמהיכא תיתי שיכנסו במקום שאביהם לא הורשה ליכנס דכיון דעכ"פ קטרת זה גזירת הכתוב היתה בו אפשר דגזירת הכתוב היתה שתהיה בקדש הקדשים דומיא דיום הכפורים וטעם גדול יש בדבר שהרי אותו היום שמיני למילואים היה והיה יום מחילה וסליחה על העגל ומש"ה שוה ליום הכפורים שהקטירו לפני ולפנים והוא שאם עונש מעלה עשן נאמר קודם מיתת בני אהרן אפשר דבעון זה מתו כיון שהיתה ההקטרה בפנים אך מדאמרינן דמשום דהורו בפני משה מתו משמע שהקטרה היתה בחוץ על מזבח החיצון וא"כ הדרא קושיין לדוכתה ונראה לומר דקטרת זה דבני אהרן גמרא גמירי שהיה בו חדוש מגזירת הכתוב שלא היה על מזבח הזהב כדין הקטרת של כל יום ויום ויש ברייתות נמי דאית להו דבבית קודש הקדשים היתה הקטרה זו ובודאי שגזירת הכתוב היתה והכי קאמר דאי אמרינן דעונש מעלה עשן נאמר קודם מיתת בני אהרן היינו אומרים שמה שהקטירו היה לפני ולפנים ומה שמתו היה משום דלא נתנו בהקטרה מעלה עשן אבל עכשיו דהוכחנו דהעונש לא נאמר כ"א אחר מיתת בני אהרן א"כ הקטרה היה על מזבח החיצון ונענשו משום דהורו הוראה בפני משה על נתינת האש ועיין במה שכתבו התוס' בפ"ו דעירובין (דף ס"ג) ד"ה מאי שכתבו דלבית קדש הקדשים נכנסו להקטיר יע"ש. וראיתי להרב בעל ב"ש בחידושיו לכריתות שתמה על דברי מרן וכתב שמדברי רבינו נראה דאף בחיסר מעלה עשן חייב מיתה וכבר כתבנו לעיל שמדברי רבינו נראה דבשאר ימות השנה ליכא חיוב מיתה בחיסר מעלה עשן ודברי מרן הן הן הדברים שנאמרו למשה. וראיתי בירושלמי פ"ד דיומא הלכה ה' לא נתן לתוכה מלח או שלא נתן לתוכה מעלה עשן חייב מיתה אמר רבי זעירא ועובר משום הכנסה יתירה ע"כ וכתב הרב בעל ב"ש דטעות סופר יש בדברי הירושלמי הללו דהא לא מצינו דליכא חיוב מיתה בחסרון מלח. והנראה מדבריו שם שרוצה לגרוס חיסר א' מסמניה או שלא נתן בה מעלה עשן. ולי נראה דיותר ראוי הוא להגיה במה שאמרו וחייב מיתה והגירסא הנכונה היא אינו חייב מיתה והא קא משמעינן דאף דצריך ליתן מלח ומעלה עשן אינו חייב מיתה על חסרונם ומיירי בקטרת של כל יום ויום והכי פסיק רבי זעירא ואמר ועובר משום הכנסה יתירה כלומר עובר על לאו דהכנסה יתירה דליכא דעובר לא שייך על דבר שהוא חייב מיתה עליו וזה פשוט. ואפשר שכך היתה גירסתו של רבינו וכבר ידוע שדרכו הוא לסמוך על הירושלמי. אך קשה דכיון דחיוב זה דמעלה עשן ומלח כדומים אינו כי אם מדרבנן משום תקון בעלמא למה עובר משום ביאה ריקנית. ואולי דכיון דהחכמים הצריכוהו חשיב ביאה ריקנית (*א"ה עיין במ"ש הרב המחבר לעיל פ"ו מהלכות תרומות ולקמן פ"ג מהלכות תמידין ומוספין יע"ש.) אך דבר זה אינו מתיישב כלל דכיון שאינו כי אם משום כבוד בעלמא פשיטא דאין בו משום ביאה ריקנית. ומה גם דמרן ז"ל כתב בפירוש דליכא אפי' איסור בעלמא בחיסור דברים אלו ע"כ נראה כמו שהגיה הרב בא"ר שבע אלא דאין מהירושלמי זה קושיא על מרן משום דהירוש' מיירי ביוה"כ כי שם ביתו. תניא בפ"ק דכריתות (דף ו') ת"ר פיטום הקטרת כו' חיסר אחת מכל סמניה חייב מיתה ע"כ ופירש"י חייב מיתה כי עייל ביום הכפורים דכתיב ואל יבוא בכל עת ולא ימות בזאת יבוא אהרן וכי מעייל קטרת שלא כהלכתה ביאה ריקנית היא וחייב מיתה עכ"ד. והנה הוכרח רש"י לומר כי עייל ביום הכפורים דוקא הוא משום דס"ל דחיוב מיתה דחיסר אחת מסמניה הוא משום ביאה ריקנית וליכא חיוב מיתה בביאה ריקנית אלא בקדש הקדשים אבל בהיכל ליכא מיתה כ"א אזהרה לבד וכדאיתא בפרק הקומץ רבה (דף כ"ז) וכמו שפסק רבינו ריש פ"ב מהלכות ביאת המקדש ואם כן בשאר ימות השנה דליכא הקטרה כי אם בהיכל ליכא חיוב מיתה בחיסר אחת מסמניה ונוראות נפלאתי על רש"י מהסוגיא דאמרינן בפרק הוציאו לו ומניין שנותן בה מעלה עשן שנאמר וכסה ענן הקטרת הא הסכורת הא לא נתן בה מעלה עשן או שחיסר אחת מכל סמנים חייב מיתה ופריך ותיפוק ליה דקא עייל ביאה ריקנית אמר רב ששת הכא במאי עסקינן כגון שגג בביאה והזיד בהקטרה רב אשי אמר אפי' תימא מזיד בזו ובזו כגון דעייל שתי הקטרות אחת שלמה ואחת חסרה אביאה לא מיחייב דהא עייל ליה שלמה אהקטרה מיחייב דהא מקטר קטרת חסרה ע"כ הרי סוגיית הגמרא ברור מללו דחיוב מיתה דקטרת חסרה לאו משום ביאה ריקנית הוא אלא גזירת הכתוב היא דאקטרה חסרה חייב מיתה ורבינו בסוף הלכות יום הכפורים הביא שתי אוקימתות הללו אך בהלכות כלי המקדש דין ה' לא כתב אלא חיסר אחת מסמניה חייב מיתה וטעמא דמילתא משום דבהלכות כלי המקדש מיירי בהקטרה דשאר ימות השנה שהיא בהיכל וליכא חיוב מיתה משום ביאה ריקנית וא"כ חיוב מיתה דקטרת חסרה הויא כפשטה אך ביום הכפורים דהקטרה היתה בקדש הקדשים ואיכא חיוב מיתה משום ביאה ריקנית או צריכים אנו לאוקימתא דרב ששת או דרב אשי ומש"ה כתבם שם רבינו. וראיתי למרן בהלכות כלי המקדש שהעתיק סוגיית הגמרא וכתב בסוף דבריו וכתב זה רבינו בסוף הלכות עבודת יום הכפורים ע"כ, ולא ידעתי לאיזה הכלים כיון שם אותה הסוגיא והורה לנו המקום בהלכה רבינו דינים אלו שהרי רבינו מיירי התם בהקטרה שבהיכל דליכא חיוב מיתה משום ביאה רקנית וא"כ אין שייכות כלל לאותה סוגיא שם וכמו שכתבנו. שוב ראיתי בבאר שבע ובגידים לדק פרשת כי תשא שעמד על דברי רש"י הללו וכמו שכתבנו אלא שראיתי להרב ז"ל שכתב דהמקטיר קטרת חסרה במזבח הזהב חייב משום קטרת חסרה ומשום ביאה ריקנית וזה אינו דליכא משום ביאה ריקנית כי אם בקדש הקדשים ולא בהכנסה דהיכל וכמבואר. וראיתי למרן בטור אורח חיים סי' קל"ג שכתב ואפילו לדעת הרמב"ם שכתב בפ"ב מהלכות כלי המקדש חיסר אחת מסמניה חייב מיתה שהרי נעשה קטרת זרה איכא למימר דטעמיה דכיון דקטרת זרה היא הוה ליה ביאה למקדש שלא לצורך כו' ע"כ. והנראה מדבריו ברור לומר דרבינו מיירי בקטרת דיום הכפורים ואחרי בקשת המחילה זה אינו דרבינו מיירי בקטרת של כל יום ויום והדבר מבואר בעצמו:

פ"ב ז וכל מעשיה בקודש בתוך העזרה וכו'. ובגמרא פ"ק דכריתות (דף ו') אמרינן קודש היא קדש תהיה לכם כל מעשיה לא יהיו אלא בקדש והנה פסוק זה לא נאמר בקטורת כ"א בשמן המשחה ונראה דט"ס הוא וצריך למיגרס פסוק אחר דקדש הנאמר בקטרת אך מדברי מרן נראה דגרים פסוק זה דכתיב ביה תרי קודש. ובגמרא הקשו לזה ממאי דתנן בפ"ד דשקלים המקדיש נכסיו והיו בהם דברים הראויים לקרבנות ינתנו לאומנים בשכרן הני דברים הראויים מאי ניהו אי בשמים ושוף

פטם

ז פעמים בשנה היו מחזירין אותו למכתשת. בימות החמה היו מפזרין אותה כדי שלא תתעפש. ובימות הגשמים צוברין אותה כדי שלא יפוג ריחה: ח נתן לתוכה דבש כל שהוא פסלה. חיסר אחד מסממניה חייב מיתה שהרי נעשית קטרת זרה. פטמה מעט מעט במתכונתה כשרה אפילו פיטם פרס בשחרית ופרס בין הערבים: ט העושה קטרת מאחד עשר סממנין אלו לפי משקלות אלו כדי להריח בה אע"פ שלא הריח חייב כרת על עשייתה אם עשה מזיד. ובשוגג מביא חטאת קבועה אע"פ שלא עשה המשקל כולו אלא חציו או שלישו. הואיל ועשה לפי משקלות אלו חייב כרת. שנאמר במתכונתה לא תעשו לכם איש אשר יעשה כמוה להריח בה ונכרת מעמיו: י עשאה להתלמד בה או למוסרה לציבור פטור. הריח בה ולא עשאה אינו חייב כרת אלא דינו כדין כל הנהנה מן ההקדש. לא חייבה תורה כרת אלא לעושה במתכונתה להריח בה: יא מזבח הזהב שבהיכל עליו מקטירין הקטורת בכל יום. ואין מקריבין עליו דבר אחר. ואם הקטיר עליו קטרת אחרת שאינה כזו. או שהקטיר עליו קטרת כזו שהתנדב אותה יחיד או רבים. או הקריב עליו קרבן. או הסיך נסך לוקה שנאמר לא תעלו עליו קטורת זרה ועולה ומנחה ונסך: יב בעת שמוליכין את הארון ממקום למקום אין מוליכין אותו לא על הבהמה ולא על העגלות אלא מצוה לנוטלו על הכתף. ולפי ששכח דוד ונשאו על העגלה נפרץ פרץ בעוזא. אלא מצוה לנשאו על הכתף שנאמר כי עבודת הקדש עליהם בכתף ישאו: יג כשנושאים אותו על הכתף נושאין פנים כנגד פנים ואחוריהם לחוץ ופניהם לפנים. ונזהרים שלא ישמטו הבדים מן הטבעות. שהמסיר אחד מן הבדים מן הטבעות לוקה. שנאמר בטבעות הארון יהיו הבדים לא יסורו ממנו:

פרק שלישי

א זרע לוי כולו מובדל לעבודת המקדש שנאמר בעת ההיא הבדיל י"י את שבט הלוי. ומצות עשה להיות הלוים פנויין ומוכנין

כל מעשיה לא יהיו אלא קדש וטעמא מדכתיב תרי זימני קדש ובירושלמי פרק ד' דשקלים (הלכה ז') פטמה בחולין רבי יוסי ברבי חנינא אמר פסולה ר' יהושע בן לוי אמר כשרה מאי טעמא דרבי יוסי ברבי חנינא קדש היא שתהא הויתה בקדש מ"ט דריב"ל קדש היא שתהא באה מתרומת הלשכה אתיא דר"י בר' חנינא כשמואל ודריב"ל כר"י ולפי זה היה ראוי להכשיר כריב"ל ור"י מ"מ מאחר דגמרא דידן כתם וכתב כל מעשיה לא יהיו אלא בקדש דמשמע דעיכובא הוא פסק כן:

ז פעמים בשנה היו מחזירין אותו למכתשת וכו' עד כדי שלא יפוג ריחה. בפ' קמא דכריתות (דף ו':) והוה משמע ליה דתרי מילי נינהו חדא שפעמים בשנה היו שוחקים אותה שנית שבימות החמה היו מפזרין אותה אפילו שלא בשעת שחיקה ובימות הגשמים צוברין אותה אף שלא בשעת שחיקה אלא שמלשון הברייתא נראה שכשמחזירה למכתשת קאמר שבימות החמה מחזירה פזורה ובימות הגשמים מחזירה צבורה:

ח נתן לתוכה דבש כל שהוא פסלה חיסר וכו'. בברייתא הנזכרת ובפרק הוציאו לו (דף נ"ג) מנין שנותן בה מעלה עשן שנאמר וכסה ענן הקטרת את הכפרת הא לא נתן בה מעלה עשן או שחיסר אחת מכל סמניה חייב מיתה ופירש"י או שחיסר דכתיב הקטרת שלימה ולא חסרה ומקשה התם ותיפוק ליה דקא מעייל ביאה ריקנית אמר רב ששת הכ"ע כגון ששגג בביאה והזיד בהקטרה רב אשי אמר אפילו תימא הזיד בזו ובזו כגון דעייל שתי הקטרות אחת שלימה ואחת חסרה אביאה לא מיחייב דקא עייל ליה שלימה אהקטרה מיחייב דקא מקטר קטרת חסרה. וכתב זה רבינו בסוף הלכות עבודת יה"כ: פטמה מעט מעט וכו'. בפ"ק דכריתות איפליגו תנאי ופסק כחכמים ומימרא הכא ומימרא דרבא התם אתיא כוותייהו:

ט העושה קטורת מי"א סממנים אלו וכו'. הכי משמע מדתנן בפ"ק דכריתות המפטם את הקטרת וקרא נמי כתיב איש אשר יעשה כמוה להריח בה ונכרת מעמיו הכי משמע: ומה שכתב ובשוגג מביא חטאת קבועה. ברים כריתות. ומ"ש אע"פ שלא עשה המשקל כולו אלא חציו או שלישו וכו'. בפ"ק דכריתות הכא דתניא וחכמים אומרים בכל יום היה מתקן במתכונתה ומכנים מסייע ליה לרבא דאמר קטרת שפטמה להאי חייב דכתיב והקטרת אשר תעשה כל שתעשה והא אפשר דעבדה פרס בשחרית ופרס בין הערבים ופירש"י במתכונתה ליתנא דקרא אם היה רוצה לפטם הקטרת דבר יום ביומו עושה הילכך יחיד שלא פיטם אלא מנה חייב והאי דרבא לאו דוקא אלא כל דראוי להקטיר:

י עשאה להתלמד בה או למוסרה לציבור פטור. ברייתא שם ויליף לה מקרא:

הריח בה ולא עשאה וכו'. ברייתא שם המריח בה פטור אלא שמעל ופירש"י המריח בה בקטרת של צבור:

יא מזבח הזהב שבהיכל וכו'. מבואר במקראות ס"פ תצוה ועשית מזבח מקטר קטרת וגו' לא תעלו עליו קטורת זרה ועולה ומנחה ונסך לא תסכו עליו וקטרת שאינה כזו או שהתנדב אותה יחיד או רבים כלומר ולא מסרה לצבור הרי היא בכלל קטרת זרה:

יב בעת שמוליכין את הארון ממקום למקום וכו'. בפרק אלו נאמרים (דף ל"ה):

יג כשנושאים אותו על הכתף כו':

ומ"ש ונזהרים שלא ישמטו הבדים מן הטבעות וכו'. בפרק בא לו (יומא דף ע"ב):

פ"ג א זרע לוי כולו מובדל לעבודת המקדש וכו'. פשוט הוא.

ומ"ש ומ"ע להיות הלוים פנויים ומוכנים לעבודת המקדש

משנה למלך

תנא ליה אי ויגנת שמנים וסלתות תנא ליה אלא לאו קטורת ופירש"י דאינו ראוי אלא לציבור אלמא עושין קטרת מן החולין ובחוץ וא"ת אמאי לא הקשו לרבי יוסי מהכיא ברייתא דאמרינן המפטם את הקטרה למוסרה לציבור פטור אלמא עושין קטורת בחוץ וכשר וכי תימא דהוה אמינא דמיירי בשפטם הקטרת בעזרה הכי נמי נימא דבהכי מיירי מתני' דשקלים וי"ל דמברייתא זו לא היה יכול להקשות משום דגבי שמן המשחה נמי אמרינן הכי בדף ס' והתם פשיטא דאינו כשר לציבור בלאו האי טעמא דרבי יוסי אלא משום דאין לנו אלא שמן המשחה שעשה משה כדכתיב זה לי והתום' בריש פרק כהן גדול (דף מ"ז) הקשו קושיא זו דשמן היכי משכחת לה שימסרנה לציבור ותירצו דהכוונה היא שילמדו לעשות ולא שימשחו ממנו וא"כ גבי קטרת נמי נוכל לפרש דמאי דתניא למוסרו לציבור הוא שילמדו לפטם ומש"ה הקשו ממתני' דשקלים, עוד נ"ל דהכא עיקר הקושיא היה דמדברי רבי יוסי דקאמר כל מעשיה לא יהיו אלא בקודש שמעינן מינה תרתי חדא דצריך שיהיה הפטום בעזרה ואידך שצריך שתהיה מתרומת הלשכה ולא משל חולין ולפי זה בההיא דמפטם למוסרה לציבור לא קשיא מידי משום דמיירי שפטמה בעזרה וכיון שמסרה לציבור הרי נחשב כאילו באה מתרומת הלשכה והרי קרבנות ציבור שאינם באים כ"א משל ציבור אם התנדב אותם יחיד ומסרם לציבור שפיר דמי וכמו שפסק רבינו בפ"ה מהלכות אלו דין ז' וכבר הארכתי במקום אחר בדין זה אך בההיא דשקלים דמקדיש נכסיו והיו בהם קטרת דקתני דראויים לציבור נהי דמצינן למימר דפטמה בעזרה אך ע"כ לומר דעושין קטרת מן החולין וליכא למימר דמיירי שמכרה לציבור משום דהאיזה זמן מכרה אי קודם ההקדש הרי אין קטרת זה בכלל ההקדש שהרי קודם שהקדיש נכסיו מכרו לציבור ואי לאחר שהקדיש כל נכסיו הרי אין בידו למוסרו לציבור לפי שאינו שלו שהרי הקדיש כל נכסיו וכי תימא אם עיקר הקושיא היא משום דהדין כדברי ר"י שאינה באה מן החולין וכי לזו צריכין אנו לרבי יוסי והלא פשוט הוא בכמה מקומות דקטרת אינו בא כי אם משל ציבור ומתרומת הלשכה הא בורכא היא דודאי פשיטא ליה לסתמא דתלמודא דקטרת אינו בא משל יחיד והדרבא קטרת זרה היא וכדאמרינן בפרק התכלת (דף נ') אלא דהוה ס"ל לתלמודא דאף אם פטמה בשל חולין שלא למוסרה לציבור ואח"כ מסרה לציבור דשפיר דמי דומיא דכל כלי שרת ובגדי כהונה שאם עשאם במעות חולין ואח"כ מסרם לציבור דמהני אך מדברי רבי יוסי משמע שכל שיהיה הפטום בשל חולין דלא מהני משום דבעינן שכל מעשיה יהיו בקודש ודוקא אם קודם שפטמה מסרה לציבור מהני אבל אם פטמה בשל חולין תו לא מהני מה שימסרנה לציבור דהא כבר איפסילא משעת פטום ומש"ה הוה ניחא ליה בההיא דהמפטם למוסרה לציבור והוקשה אליו ממתני' דשקלים דע"כ הפיטום היה בשל חולין קודם שימסרנה לציבור דאי מסרה קודם הקדש אין להקדש בה כלום ומאי דכתב רש"י אלמא עושין קטרת מן החולין ובחוץ הכוונה היא דכיון דע"כ עושין מן החולין א"כ למוד זה דקדש שכל מעשיה יהיו בקדש ליתיה וכיון שכן אף בחוץ נעשה אבל לעולם דעיקר הקושיא היא ממה שנעשה מן החולין וכל הישר הולך יראה שרש"י כיון למה שכתבנו דאי לא תימא הכי אלא שהמובן מדברי רבי יוסי אינו אלא שיהיה הפטום בעזרה ולזה הקשו עליו זה שכתב רש"י מן החולין אין לו שום והוא נדרש ללא שאלו אלא ודאי כדכתיבנא. ולפי מה שכתבנו מ"ש רבינו בדין י"א או שהקטיר עליו קטרת כזו בין יחיד בין צבור כו' מיירי אף במסרה לציבור דכיון שפטום היה בשביל של יחיד תו לא מהני מסירה לציבור ומ"ש מרן שם כלומר ולא מסרה לציבור לאו למימר דאם מסרה לציבור אחר פטום דמהניא אלא הכוונה היא דאם מסרה קודם פטום דלא הוי קטרת זרה דלא נימא שצריך דעיקרא דמלתא יהלו סמני הקטרת מתרומת הלשכה קמ"ל דלא. כן אמת שדין זה לא היה צריך ללמדנו דלא עדיפא קטרת מקרבנות הציבור דקי"ל דאם מסרה לציבור מהני וכדכתיבנא והא דאמרינן בפרק חטאת העוף (דף ט') שלמדין לפני חכמים אומרים יביא דבר שכולו למזבח מאי ניהו קטרת הכוונה היא שיביא סמני הקטרת וימסרם לציבור והציבור יפטמו אותם בעזרה בכלי שרת:

ח פטמה מעט מעט במתכונתה כשרה ובדין ט' כתב אע"פ שלא עשה המשקל כולו אלא חציו או שלישו הואיל ועשה לפי משקלות אלו חייב כרת שנאמר כו' ע"כ. והנה הדין הראשון דפטמה מעט מעט דכשרה הוא מחלוקת רשב"ג וחכמים בפ"ק דכריתות (דף ו') ופסק כחכמים ומ"ש בדין יחיד המפטם דאפי' פיטם חציו או שלישו דחייב כן מתבאר שם בסוגיא ונראה דלאו דוקא שלישו דה"ה פחות מזה הואיל ועשה לפי משקלות אלו וכדאמרינן התם אמר רבא קטרת שפטמה להאי חייב דכתיב והקטרת אשר תעשה כל שתעשה והא אפשר דעבדה פרס בשחרית ופרס בין הערבים ע"כ נמצא דכל דהוי שיעור הקטרה יחיד המפטם חייב. וראיתי לרש"י שכתב שם הלכך יחיד שלא פיטם אלא מנה חייב ע"כ. כנראה דס"ל דבבציר ממנה פטור ולא ידעתי מנא ליה הא דכיון דפרס הוי שיעור הקטרה א"כ יחיד המפטם פרס קרינן בה והקטרת אשר תעשה ואולי דס"ל לרש"י כיון דכל שתי הקטרות דבוקר ובין הערבים כולהו חדא מצוה נינהו לא קרינן והקטרת אשר תעשה כי אם במנה. ודין זה שכתבנו דהקטרה בבוקר ובין הערבים דכולהו חשיב מצוה אחת כן דעת רבינו במנין המצות וכמבואר ועיין בשרשיו שורש י"א אך הרמב"ן סובר שהם שתי מצות וכמ"ש בסוף הספר ועיין במה שכתב בסוף שורש ט' יע"ש אלא שלפ"ז היה נראה דמה שאמרו חכמים בכל יום מתקן במתכונתה דהיינו שהיה מתקן מנה בכל אחת הא בציר מהכי לא דאי אמרת דהמתקן פרס כשר א"כ גם המפטם פרס יהיה חייב דהא בגמרא מוכח דכל מה שהוא כשר חייב עליו שהרי לרשב"ג דאמר לשלים ולרביע לא שמעתי יחיד שפיטם שליש או רביע פטור ואין זה מן התימה דאף שאינו מקטיר כי אם פרס בשחרית ופרס בערב מ"מ אפשר דבשעת עשייה בעינן שיעשה כל המנה וסמך לזה מחביתי כ"ג שהיתה קריבה חצאין ובשעת הבאה היה מביא עשרון שלם וחולה וכמו שפסק רבינו בפי"ג מהלכות מעשה הקרבנות והרב בעל לב שמח בשורש י"א הביא דין זה לסיוע לרבינו שמנה החביתין מצוה אחת אך רבינו כתב בפירוש אפי' פיטם פרס בשחרית כו' וכן הוא מוכרח מסוגיית הגמרא דקאמר והא אפשר דעבדה פרס בשחרית ופרס בין הערבים משמע דנעשית פרס לבד סגי וא"כ יחיד המפטם פרס יתחייב דהא קרינן בה והקטרת אשר תעשה ומנא ליה לרש"י דבעינן שיפטם מנה כדי שיתחייב:

יא שהתנדב אותה יחיד או רבים וכו'. דין זה הוא בפרק התכלת (דף נ') ומ"ש מרן דמיירי שלא מסרה לציבור כ"כ התוספות שם ד"ה יכול:

והחצוצרות

ומוכנין לעבודת המקדש בין רצו בין שלא רצו שנאמר ועבד הלוי הוא את עבודת אהל מועד. ובן לוי שקבל עליו כל מצות לויה חוץ מדבר אחד אין מקבלין אותו עד שיקבל את כולן: **ב** עבודה שלהן היא שיהיו שומרין את המקדש. ויהיו מהן שוערין לפתוח שערי המקדש ולהגיף דלתותיו. ויהיו מהן משוררין לשורר על הקרבן בכל יום. שנאמר ושרת בשם י"י אלהיו ככל אחיו הלוים. אי זהו שירות שהוא בשם י"י הוי אומר זו שירה. ומתי אומר שירה על כל עולות הציבור החובה ועל שלמי עצרת בעת ניסוך היין. אבל עולות נדבה שמקריבין הציבור לקיץ למזבח. וכן הנסכין הבאין בפני עצמן אין אומרין עליהן שירה: **ג** לוי האונן מותר לעבוד ולשורר. ואין פוחתין משנים עשר לוים עומדים על הדוכן בכל יום לומר שירה על הקרבן ומוסיפין עד לעולם ואין אומרין שירה אלא בפה בלא כלי שעיקר השירה שהיא עבודתה בפה. ואחרים היו עומדים שם מנגנין בכלי שיר. מהן לוים ומהן ישראלים מיוחסין המשיאין לכהונה. שאין עולה על הדוכן אלא מיוחס. ואין אלו המשוררים על פי הכלים עולין למנין השנים עשר: **ד** ובמה הם מנגנין. בנבלים וחלילים וכנורות וחצוצרות והצלצל. ואין פוחתין משני נבלים ולא מוסיפין על ששה. ואין פוחתין משני חלילים ולא מוסיפין על שנים עשר. ואין פוחתין משתי חצוצרות ולא מוסיפין על עשרים ומאה. ואין פוחתין מתשעה כנורות ומוסיפין עד לעולם. והצלצל אחד בלבד: **ה** בימי המועדות כולם ובראשי חדשים היו הכהנים תוקעים בחצוצרות בשעת הקרבן והלוים אומרין שירה שנאמר וביום שמחתכם ובמועדיכם ובראשי חדשיכם ותקעתם בחצוצרות. החצוצרה היתה נעשית מן עשת של כסף. עשה אותה מן הגרוטאות של כסף כשירה. משאר מיני מתכות פסולה. והחלילין שהיו מנגנין בהן היה אבוב שלהן של קנה. מפני שקולו ערב ולא היה מחלק אלא באבוב יחידי מפני שהוא מחלק יפה: **ו** בשנים עשר יום בשנה החליל מכה לפני המזבח. בשחיטת פסח ראשון. ובשחיטת פסח שני. וביום טוב הראשון של פסח. וביום הראשון של עצרת. ובשמנה ימי החג. וחליל זה דוחה שבת מפני שהוא חליל של קרבן וחליל של קרבן עבודה היא ודוחה את השבת: **ז** אין בן לוי נכנס לעזרה לעבודתו עד שילמדוהו חמש שנים תחלה. שנאמר זאת אשר ללוים מבן חמש ועשרים שנה וכתוב אחד אומר מבן שלשים שנה. הא כיצד חמש ללמוד. ואינו נכנס לעבודה עד שיגדיל ויהיה איש שנאמר איש איש על עבודתו: **ח** זה שנאמר בתורה בלוים ומבן חמשים שנה ישוב מצבא העבודה אינו אלא בזמן שהיו נושאין המקדש ממקום למקום. ואינו מצוה נוהגת לדורות. אבל לדורות

אין

כסף משנה

המקדש בין רצו בין שלא רצו בסיפרי פרשת קרח שומע אני אם רצה יעבוד אם לא רצה לא יעבוד תלמוד לומר ועבד הלוי בעל כרחו: ומה שכתב ובן לוי שקיבל עליו כל מצות לויה חוץ מדבר אחד אין מקבלין אותו עד שיקבל את כולן. בפרק עד כמה (דף ל':) ופירש"י דברי לוים לשורר ולשרת ולהיות שוער*:

ב עבודה שלהם היא שיהיו שומרים המקדש. ברפ"ק מסכת מדות (פ"א מ"א). ומ"ש **ויהיו** מהם שוערים וכו' ויהיו מהם משוררים **וכו'** עד הוי אומר זו שירה. בפ"ב דערכין (דף י"א ע"א ב'):

ומתי אומר שירה על כל עולות הצבור החובה וכו'. בפ"ב דערכין (דף י"א:) בעי רבי אבין עולת נדבת צבור טעונה שירה או אינה טעונה שירה ואסיקנא ת"ש דתני רב מרי בריה דרב כהנא לעולותיכם ולזבחי שלמיכם מה עולה קדש קדשים אף שלמים קדש קדשים ומה שלמים קבוע להם זמן אף עולה קבוע לה זמן ופירש"י מה עולה האמורה כאן קדש קדשים דאין לך עולה קדשים קל"ס אף שלמים האמורים כאן שטעונין שיר בשלמים קדשי קדשים משתעי ואין לך שלמים קדשי קדשים אלא כבשי עצרת דשלמי צבור הן וכתיב בה קדש יהיו לה' לכהן ומה שלמים האמורים כאן לגבי שיר קבוע להם זמן דהא אוקימנא בכבשי עצרת אף עולה האמורה כאן שקבוע לה זמן לאפוקי נדבת צבור דאין קבוע לה זמן. ומ"ש בעת ניסוך היין. שם מימרא דרב שמואל בר נחמני (שם דף י"א. וי"ב. וברכות ל"ה): ומ"ש וכן הנסכים הבאים בפני עצמן אין אומרים עליהם שירה. שם (דף י"ב) בעיא דלא איפשיטא ופסקה לקולא:

ג לוי האונן מותר לעבוד ולשורר. בסיפרי פרשת שמיני פ"ב:

ואין פוחתין מי"ב לוים עומדים על הדוכן וכו' ומוסיפין עד לעולם. משנה בפ"ב דערכין (דף י"ג). ומ"ש ואין אומרים שירה אלא בפה בלא כלי וכו' ואחרים היו עומדים שם מנגנים בכלי שיר מהם לוים ומהם ישראלים מיוחסין וכו'. שם במשנה (דף י') גבי מכים בחליל ועבדי הכהנים היו דברי ר' מאיר רבי יוסי אומר משפחת בית הפגריא ובית צפריא מעימאום היו משיאים לכהונה רבי חנינא בן אנטיגנוס אומר לוים היו ופירש"י ועבדי הכהנים היו אותם המכים בחליל. משיאין לכהונה כהנים היו נושאים בנותיהם שישראלים מיוחסים היו ובגמרא (דף י"א) לימא בהא קא מיפלגי דמאן דאמר עבדים קסבר עיקר שירה בפה וכלי לבסומי קלא הוא דעביד ומאן דאמר לוים היו קסבר עיקר שירה בכלי והסברא ר' יוסי מאי קסבר אי קסבר עיקר שירה בפה עבדים סגיא אי קסבר עיקר שירה בכלי לוים בעינן לעולם קסבר עיקר שירה בפה והכא במעלין מדוכן ליוחסין ולמעשרות קא מיפלגי ופירש רש"י רבי יוסי דאמר ישראלים מיוחסים היו מאי קסבר אלא דכ"ע עיקר שירה בפה וידוע דהלכה כרבי יוסי לגבי רבי מאיר והוא הדין לגבי רבי חנינא בן אנטיגנוס דהא הוא מאריה גמרא טפי מיניה. ומ"ש ואין אלו המשוררים על פי הכלים עולין למנין השנים עשר. שם (דף י"ג:) במשנה אין פוחתין משנים עשר לוים עומדים על הדוכן ומוסיפין עד לעולם ובתר הכי תנן ר' אליעזר בן יעקב אומר אין עולים למנין ופירש רבינו שם כבר אמרנו שעיקר השירה בפה ואמר רבי אליעזר בן יעקב שהאומרים השיר על הכלים ואין אומרים בפה אינם עולים ממנין שנים עשר לוים:

ד ובמה הם מנגנים וכו'. אלו הם כלי הניגון המוזכרים שם במשנה: ומ"ש ואין פותחין משני חלילים וכו' עד ולא מוסיפין על שנים עשר. שם במשנה (דף י"ד) ומ"ש ואין פותחין משתי חצוצרות וכו'. שם במשנה (דף י"ג) אין פותחין משתי חצוצרות וכו' ומוסיפין עד עולם ובגמרא ועד כמה אמר רב הונא וכו' עד מאה ועשרים ומייתי לה מקרא מחצצרים בחצוצרות. ומ"ש ואין פותחין מתשעה כנורות וכו'. שם אין פותחין מתשעה כנורות ומוסיפין עד לעולם והצלצל לבד מנא הני מילי אמר רב אסי דאמר קרא ואסף במצלתים להשמיע מצלתים תרי הוו כיון דחדא עבידתא עבדי וחד גברא עביד בהו קרי להו חד ופירש"י עבידתא חד עבדי דאין אחד מועי' בלא חבירו שהן שתי חתיכות רחבות של מתכת ומכין זו על זו:

ה בימי המועדות כולם וכו':

החצוצרה היתה נעשית מן העשת של כסף וכו' עד פסולה. ברייתא בפרק הקומץ רבה (דף כ"ח) ויליף לה התם מקראי: והחלילין שהיו מנגנים בהם היה אבוב שלהם של קנה וכו' עד ובשמנת ימי החג. משנה בפרק שני דערכין (דף י') פירש"י אבוב היינו חליל. ולא היה מחלק מסיים אלא באבוב יחידי כשהיה מגיע לסיום הנעימה היה אחד מהחלילין מאריך לאחר פסיקת האחר שזו היא חילוק יפה יותר משיסיימו שניהם כאחד. חילוק היינו סיום שמחלק בין נעימה לנעימה ולא היו מסיימים כולם בבת אחת אלא אחד מסיים לבסוף וזה הוא נוי גדול:

ו בשנים עשר יום בשנה וכו'. משנה בפרק שני דערכין. ומ"ש וחליל זה דוחה שבת וכו'. בר"פ החליל (דף נ"א) א"ר ירמיה מחלוקת בשיר של שואבה וכו' אבל בשיר של קרבן דברי הכל עבודה היא ודוחה את השבת ורב יוסף דפליג עליה איתותב:

ז אין בן לוי נכנס לעזרה לעבודתו **וכו'**. בספ"ק דחולין (דף כ"ד). ומה שכתב ואינו נכנס לעבודה עד שיגדיל ויהיה איש וכו'. משנה בפ"ב דערכין (דף י"ג:) אין הקטן נכנס לעזרה ולעבודה אלא בשעה שהלוים עומדים בשיר ולא היו אומרים בנבל וכנור אלא בפה כדי ליתן תבל בנעימה ופירש"י אין לוי קטן נכנס לשום עבודה כגון לכבד את העזרה ולהגיף את הדלתות:

ואיכא למידק דמשמע מהכא דמשיגדיל ויהיה איש כשר לעבודה וזה סותר מ"ש למעלה שאינו נכנס לעבודה עד שיהא בן שלשים שנה. ויש לומר דהתם לשיר שהיא חכמה גדולה וצריכה לימוד המוסיק"א והכא לשאר עבודות שאינה צריכות לימוד כגון הגפת דלתות וכיוצא בהן. ועי"ל דהתם לשהיה עבודה מיוחדת לו תמיד והכא מיירי לעבוד אי זה פעם במקרה דיקא נמי דלעיל כתב לעבודתו והכא כתב לעבודה. ויש מי שתירץ דהתם בזמן שהיו נושאים בכתף שהיה צריך למשא ואין לדחות דמה לימוד צריך למשא דאמרינן בספ"ק דחולין גבי שצריך ה' שנים ללימוד שאני הלכות עבודה דתקיפין ופירש"י להוריד המשא ולפרקו ולנטותו ולהעמיד קרשיו וקרסיו והשיר לקרבן בפה ובכלי:

ח זה שנאמר בתורה בלוים וכו' אבל לדורות אין הלוי נפסל בשנים ולא במומין אלא בקול. בספ"ק דחולין (שם דף כ"ד):

שמואל

*[נ"א כרש"י ולהיות שומר ונראה לי דתרוייהו איתנהו]:

משנה למלך

פ"ג ח החצוצרה היתה נעשית מן עשת של כסף כו'. כתוס' בפרק הקומץ רבה (דף כ"ח) ובפ"ו דזבחים (דף ס"ח) ובפ"ג דע"ז (דף מ"ח) הקשו על סתמא' דסוף קנים דקתני שיריו לחצוצרות מוכח דבאות שלא מן הכסף וכן מוכח בפרק כל הצלמים דבעי בגמרא המשתחוה לבהמה שיריה שהו לחצוצרות. ותירצו דסוגיא דפרק הקומץ דקאמר דהיו של כסף מיירי בכלי משה ודחו תירוץ זה. ודעת רבינו ג"כ הוא שלא כתירוץ זה שסברי סוגיא לכלכם סוגיא דפרק הקומץ. עוד תירצו דחצוצרות דקנים מיירי בשופר. וגם תירוץ זה דחו אותו התוספות וכן נראה שהיא דעת רבינו שסברי בפ"ד מהלכות איסורי מזבח דין ז' סוגיא סוגיא דע"ז וכתב קרנים פסולות לחצוצרות והתם במכשירי קרבן מיירי וכמבואר. עוד תירצו דמאי דאמרי דבאות משל כסף היינו בחצוצרות של כהנים אבל של לוים היו באים מכל דבר. ונראה שדין זה הוא דעת רבינו ולא הוצרך לבאר דכיון דפסק דעיקר השירה בפה ומאי דמצרכינן כלי אינו אלא לבסומי קלא פשיטא דמאיזה דבר שירצה יעשה הכלים משא"כ בכהנים דמצוה הוא בחצוצרות ואיסור ע"ז שאני דאף שאינו כי אם לבסומי קלא בעינא אפ"ה אסור:

אין הלוי נפסל בשנים ולא במומין אלא בקול שיתקלקל קולו מרוב הזקנה יפסל לעבודתו במקדש. ויראה לי שאינו נפסל אלא לומר שירה אבל יהיה מן השוערים: ט שמואל הרואה ודוד המלך חלקו הלוים לארבעה ועשרים משמרות. ועובד משמר בכל שבת. וכל אנשי משמר מחלק אותם ראש המשמר לבתי אבות. וכל יום מימי השבת עובדים בו אנשים ידועים. וראשי האבות מחלקין אלו העובדים ביום שלהן איש איש על עבודתו. וכל הלוים מוזהרין על עבודת המזבח שנאמר אך אל כלי הקדש ואל המזבח לא יקרבו ולא ימותו לא יקרבו לעבודה אבל ליגע מותרין: י וכשם שהלוים מוזהרין שלא לעבוד עבודת הכהנים. כך הכהנים מוזהרין שלא לעבוד עבודת הלוים שנאמר גם הם גם אתם. וכן הלוים עצמם מוזהרים שלא יעשה אחד מלאכת חבירו. שלא יסייע המשורר לשוער ולא השוער למשורר שנאמר איש איש על עבודתו ואל משאו: יא לוים שעבדו עבודת הכהנים או שסייע לוי במלאכה שאינה מלאכתו חייבין מיתה בידי שמים שנאמר ולא ימותו. *אבל כהן שעבד עבודת לוי אינו במיתה אלא בלא תעשה:

השגת הראב"ד

*אבל כהן שעבד עבודת לוי. א"א והלא כבר נאמר ולא ימותו גם הם גם אתם ובספרי נמי הכי דריש לה לעונש ולאזהרה:

פרק רביעי

א הכהנים הובדלו מכלל הלוים לעבודת הקרבנות שנאמר ויבדל אהרן להקדישו קדש קדשים. ומצות עשה היא להבדיל הכהנים ולקדשם ולהכינם לקרבן שנאמר וקדשתו כי את לחם אלהיך הוא מקריב: ב וצריך כל אדם מישראל לנהוג בהן כבוד הרבה ולהקדים אותם לכל דבר שבקדושה. לפתוח בתורה ראשון. ולברך ראשון. וליטול מנה יפה ראשון: ג משה רבינו חלק הכהנים לח' משמרות. ארבעה מאלעזר. וארבעה מאיתמר. וכן היו עד שמואל הנביא. ובימי שמואל חלקם הוא ודוד המלך לארבעה ועשרים משמר. ועל כל משמר ומשמר ראש אחד ממונה. ועולין לירושלים לעבודה משמר לכל שבת. ומיום השבת ליום השבת הן מתחלפין משמר יוצא והאחר שהוא אחריו נכנס

ט שמואל הרואה ודוד המלך חלקו הלוים לכ"ד משמרות וכו'. בפרק בתרא דתעניות (דף כ"ז). ומ"ש וכל אנשי משמר מחלק אותם ראש המשמר לבתי אבות. איכא למידק דמשמע מדבריו אלה שראש המשמר מחלק אנשי המשמר לבתי אבות וכל בית אב עובד יום אחד מיוחד בשבוע א"כ מה זה שכתב וראשי האבות מחלקים אלו העובדים ביום שלהם והלא כבר חילקם ראש המשמר. וי"ל שראש המשמר מחלק אנשי משמר שלו לשבעה בתי אבות ואע"פ שיהיו במשמר אנשים רבים אינו מחלקם אלא לשבעה חלקים כל חלק נקרא בית אב אבל אינו מסיים אי זה בית אב יעבוד ביום א' ואי זה ביום שני וזה עושים ראשי בתי אבות שהם מסיימים ואומרים בית אב פלוני יעבוד ביום א' ובית אב פלוני ביום שני וכן כולם. כך היה נראה לפרש דברי רבינו פה אבל ממ"ש בפרק שאחר זה כל ראש משמר היה מחלק משמרו לבתי אבות עד שיהיה כל בית אב ואנשיו עובד ביום אחד מימות השבת והאחר ביום של אחריו והאחר ביום שלאחריו ולכל בית אב ואב ראש אחד ממונה עליו נראה שראש משמר היה מסיים היום שיעבוד בו בית אב זה וכן לכל בית אב יומו ולפי זה צ"ל פה וראשי בית אב מחלקים אלו העובדים ביום שלהם היינו שבית אב המיוחד לעבוד ביום א' ראש בית אב שלו מסיים לעבודתו פלוני ופלוני יהיו שוערים ופלוני ופלוני יהיו משוררים ופלוני יהיה שוער בשער פלוני ופלוני בשער פלוני ופלוני ישורר בכלי שיר פלוני ופלוני ישורר בכלי שיר פלוני וזהו שכתב וראשי האבות מחלקים אלו העובדים ביום שלהם איש איש על עבודתו וזהו בראשי בתי הלוים אבל ראשי אבות הכהנים לא היו מיחדים שום עבודה לשום אחד כי אם ע"פ הפייס ותמהני למה הוצרכו לפייס היה לראשי אבות לחלק העובדים ביום שלהם איש איש על עבודתו כמו שהיו עושים הלוים *וצריך עיון: וכל הלוים מוזהרים על עבודת המזבח וכו'. בפ"ב דערכין (דף י"א) ולא ימותו גם הם גם אתם אתם בשלהם והם בשלכם במיתה הם בשלהם אינם במיתה אלא באזהרה אמר אביי נקטינן משורר ששיער בשל חבירו במיתה שנאמר והחונים לפני המשכן קדמה לפני אהל מועד מזרחה וגו' והזר הקרב יומת מאי זר אילימא זר ממש הכתיב הדא זימנא אלא זר דאותה עבודה מיתיבי משורר ששיער ושוער ששורר אינם במיתה אלא באזהרה תנאי היא דתניא מעשה ברבי יהושע בן חנניה שהלך לסייע בהגפת דלתות אצל רבי יוחנן בן גודגדא א"ל בני חזור לאחוריך שאתה מן המשוררי' ולא מן השוערים מאי לאו בהא קא מיפלגי דמר סבר מיתה היא וגזרו בה רבנן ומר סבר אזהרה היא ולא גזרו בה (רבנן) דכ"ע אזהרה היא מ"ס מסייע גזרו ביה רבנן ומ"ס לא גזרו ביה רבנן ופירש"י התם בשלהם הכהנים שנכנסו בעבודת לוים וכו' כגון לוי משורר שהגיף דלתות ולוי משוער שאמר שיר שהרי הלוים היו חלוקין זה למשוער וזה למשורר. אלא באזהרה לא איתפרש לן. אביי לית ליה הא מתניתא דקתני לעיל הם בשלהם אינו במיתה דהא משכחת תנא אחרינא דקאי כותיה. זר ממש כגון ישראל. הא כתיב חדא זימנא בההיא פרשתא גופה וקאי נמי אעבודת הלוים. ר' יוחנן בן גודגדא סבר משורר ששער במיתה כשהוא מגיף לבדו וגזרו רבנן במסייע דלא ליתי למעבד להודיה ורבי יהושע סבר אפילו כי עביד להודיה אינו אלא באזהרה ולא גזרו רבנן במסייע. וסובר רבינו שמאחר דאביי דבתרא הוא מפרש פלוגתא דרבי יהושע בן חנניה ור' יוחנן בן גודגדא באי הויא במיתה או באזהרה ופסקה למילתיה כמ"ד במיתה נקיטינן כוותיה ואע"ג דבגמרא דחי דכ"ע אזהרה היא וכו' לא שבקינן מאי דפשיטא לאביי משום מאי דדחי הגמרא ועוד דליכא דסיפרי כאוקמתא דאביי משמע כמו שאכתוב בסמוך. וספר מצות גדול כתב (לאוין סימן רל"ו) אמר אביי נקיטינן משורר ומשוער בשל חבירו במיתה וכו' מיתיבי משורר ששיער ושוער ששורר אינו במיתה אלא באזהרה ומתרץ תנאי היא ודוחה שם ודילמא דכ"ע באזהרה ודומה שנדחו שם דברי אביי מאחר שאינו מתרץ כלום עכ"ל וכבר כתבתי טעם רבינו שפסק כאביי. ועדיין קשה היאך פסק רבינו דלוי שסייע לוי במלאכה שאינה מלאכתו חייב מיתה דהא אביי נמי לא חייב מיתה למסייע שהרי אמר מר סבר מיתה הוא וגזרו בה רבנן וצ"ל שבגירסת

*[ולי נראה דטעמא דמילתא כדי שלא להטיל קנאה בין הכהנים בעבודת הקטורת דמעולם לא שנה בה אדם מפני שמעשרת דכתיב ישימו קטורה וגו' ברך ה' חילו והכי תנן חדשים לקטורת באו והפיסו ומדאצטריך פייס לקטורת עשו כל העבודות ג"כ על פי הפייס:]

שבגירסת רבינו לא היה מסייס וגזרו בה רבנן אלא הכי גרים מ"ס מיתה היא ומ"ס אזהרה היא וקאי גם למסייע שכל שאינה עבודתו אפילו כל שהוא חייב מיתה ומה לי שיהיה מסייע סוף סוף הרי נתעסק בעבודה שאינה שלו ולשון סיפרי שאכתוב בסמוך דקתני שאמר לו רבי יוחנן בן גודגדא לרבי יהושע שאתה מתחייב בנפשך דהכי משמע שהיה חייב אע"פ שלא היה אלא מסייע. ומ"מ יש לתמוה על רבינו שפסק דכהן שעבד עבודת לוי אינו במיתה דהא תניא ולא ימותו גם הם גם אתם אתם בשלהם והם בשלכם במיתה. וספר מצות גדול כתב על דברי רבינו ועוד כתב שכהן שעובד עבודת לוי אינו במיתה אלא בלא תעשה כברייתא אחרת אשר שם עכ"ל ואני לא מצאתי בפרק הנזכר שום ברייתא שמנוי בה כן. ומצאתי בספר המצות לרבינו ז"ל לשון סיפרי אך אל כלי הקדש ואל המזבח לא יקרבו אזהרה שמענו עונש מניין ת"ל ולא ימותו אין לי אלא לוים שנענשים ומוזהרים על עבודת כהנים כהנים על עבודת לוים מניין ת"ל גם הם מעבודה לחברתה מניין ת"ל גם אתם ביקש רבי יהושע לסייע את רבי יוחנן ב"ג בהגפת דלתות אמר לו חזור בך שאתה מתחייב בנפשך שאתה מן המשוררים ואני מן השוערים הנה התבאר כי לוי שיעבוד במקדש זולת עבודתו חייב מיתה בידי שמים וכן הכהנים לא יתעסקו בעבודת הלוים אבל אם עבדו אינם במיתה אלא במלקות ובמכילתא אל כלי הקדש יכול אם נגעו יהיו חייבים תלמוד לומר על עבודתו משום עבודה הם חייבים ולא משום נגיעה אין לי אלא הלוים על ידי כהנים כהנים ע"י לויה מניין ת"ל גם אתם ושם אמרו הכהנים ע"י הלוים במלקות והלוים ע"י הכהנים במיתה עכ"ל. ואיני יודע למה דחה ברייתא השנויה בגמרא וסמך על ברייתא השנויה במכילתא. ועוד קשה לי על הלשון שהביא מסיפרי דאדרבה שם משמע דכשם שהלוים על עבודת כהנים במיתה כך כהנים על עבודת לוים במיתה דהא מייתי לה מגם הם והרי גם אתם דלית ליה ללוי בעבודת לוי חבירו במיתה ומשמע דגם הם נמי מידרש בגוונא דדריש גם אתם ומאי תיתי לן דגם הם לא קאי אעונש נמי דמסתמא משמע דגם אעונש קאי וזה דעת הראב"ד שכתב א"א והלא כבר נאמר ולא ימותו גם הם גם אתם ובסיפרי נמי הכי דריש ליה לעונש ואזהרה עכ"ל. וי"ל שטעם רבינו משום דבסיפרי מסיים בה רבי אומר אינו צריך שהרי כבר נאמר אל תכריתו וגו' וזאת עשו להם אין לי אלא לוים שענושים ומוזהרים על עבודת כהנים כהנים על עבודת לוים מניין ת"ל ובנסוע המשכן יורידו אותו הלוים מעבודה לחבירתה מניין ת"ל (עמהם) והחונים לפני המשכן קדמה וכו' מה ת"ל גם הם גם אתם לפי שבא קרח וערער כנגד אהרן וכו' ומדמייתי לכהנים על עבודת הלוים מדכתיב יורידו אותו הלוים כלומר ולא הכהנים והרי אין שם עונש אלא ל"ת הבא מכלל עשה ומדקאמר רבי אינו צריך משמע דלא פליגי לענין דינא אלא במשמעות דורשין וכיון דלרבי כהנים בעבודת לוים אין בהם עונש הוא הדין לת"ק כי מרבי לכהנים בעבודת לוים לא מרבי להו אלא לאזהרה ולא לעונש. ויש לדקדק כי מייתי מעבודה לחברתה מניין מוהחונים לפני המשכן קדמה ומשמע דלוי בעבודת לוי אחר קאמר ומייתי מדמסיים ביה קרא והזר הקרב יומת וקשה שהרי שם משה ואהרן ובניו שומרים שהם כהנים וי"ל דמשה לוי הוא. ודע שגירסת סיפרי היגה מיושבת בעיני דמייתי לכהנים על עבודת לוים מדכתיב גם הם והלא הם אלוים קאי ותו דמייתי (כהנים על עבודתם) מעבודת לוי לעבודת לוי מדכתיב גם אתם והלא אתם אכהנים קאי ולכן נראה שהגירסא הנכונה כהנים על עבודת לוים מניין ת"ל גם אתם מעבודה לחבירתה מנין כלומר מעבודת לוי אחד לעבודת לוי אחר מניין ת"ל גם הם ולפי סברת רבינו ה"פ לא יקרבו ולא ימותו גם הם דלוי שעבד עבודת כהן או עבודת לוי חבירו במיתה ומאי דכתיב בתר הכי גם אתם דהיינו כהן בעבודת לוי לא קאי אלא [אלא] יקרבו ולא אולא ימותו: ומה שכתב אבל ליגע מותרים בסיפרי זוטא פרשת קרח דריש הכי מקרא וכבר כתבתי בסמוך שכתב רבינו דאיתיה נמי במכילתא:

פ"ד א הכהנים הובדלו מכלל הלוים וכו'. כך מנאה במנין המצות: ב ומ"ש וצריך כל אדם מישראל וכו'. בס"פ הניזקין (דף נ"ט:) ועיין שם בפירש"י ותוספות: ג משה רבינו חלק הכהנים לשמנה משמרות וכו' ובימי שמואל. בפירקא בתרא דתעניות (דף כ"ז):

ומצות

נכנס. עד שיגמרו וחוזרין חלילה: ד ומצות עשה להיות כל המשמרות שוים ברגלים. וכל שיבא מן הכהנים ברגל ורצה לעבוד עובד וחולק עמהם. ואין אומרין לו לך עד שיגיע משמרך שנאמר וכי יבא הלוי מאחד שעריך וגו': ה בד"א בקרבנות הרגלים ובחילוק לחם הפנים ובחילוק שתי הלחם של עצרת. אבל נדרים ונדבות ותמידין אין מקריבין אותן אלא משמר שזמנו קבוע ואפילו ברגל. שנאמר חלק כחלק יאכלו לבד ממכריו על האבות. כלומר חלק כחלק יאכלו בקרבנות הצבור. ואין חלק כחלק בשאר הדברים שכבר חלקו אותם האבות וקבעום כל משמר ומשמר בשבתו: ו וכן עבודת לחם הפנים במשמר שזמנו קבוע. אבל עבודת שתי הלחם בכל המשמרות. ומניין שאינו מדבר אלא ברגלים שנאמר מאחד שעריך מכל ישראל בשעה שכל ישראל באין בשער אחד. ומניין שאינו מדבר אלא בכהנים שנאמר חלק כחלק יאכלו. ואין שם מתנות במקדש להאכל אלא לכהנים בלבד: ז וכן כהן שהיה לו קרבן ה"ז בא למקדש ומקריבו בכל יום שירצה שנאמר ובא בכל אות נפשו ושרת. ואפילו חטאתו ואשמו הוא מקריב ומכפר ע"י עצמו והעור של קרבנו ואכילתו שלו. ואם רצה ליתן את קרבנו לכל כהן שירצה להקריבו נותן ועור הקרבן *ועבודתו לאותו הכהן בלבד שנתן לו: ח היה הכהן בעל הקרבן בעל מום נותן קרבנו לאנשי משמר והעור שלהם. היה זקן או חולה שיכול לעבוד ע"י הדחק נותן קרבנו לכל כהן שירצה והעור והעבודה לאנשי משמר. ואם אינו יכול לעבוד כלל הרי הקרבן כלו לאנשי משמר: ט היה טמא בקרבנות הצבור וכל הכהנים טמאים *נותנו לבעלי מומין טהורים שבאותו משמר. ועורו ועבודתו לאנשי משמר הטמאים: י היה הקרבן של כ"ג והיה אונן נותנו לכל כהן שירצה ועורו ועבודתו לאנשי משמר. כיון שכ"ג האונן ראוי לעבודה כמו שיתבאר ה"ז עושה שליח לקרבנו: יא כל ראש משמר ומשמר מחלק משמרו לבתי אבות. עד שיהיה כל בית אב ואנשיו עובד ביום אחד מימות השבת. והאחר ביום של אחריו. והאחר ביום של אחריו. ולכל בית אב ואב ראש אחד ממונה עליו: יב וממנין כ"ג הוא ראש לכל הכהנים. ומושחין אותו בשמן המשחה. ומלבישין אותו בבגדי כהונה גדולה שנאמר והכהן הגדול מאחיו אשר יוצק וגו'. ואם אין שם שמן המשחה מרבין אותו בבגדי כהונה גדולה בלבד שנאמר אשר יוצק על ראשו שמן המשחה

השגת הראב"ד

*ועבודתו לאותו הכהן. א"א לא כי אלא אכילתו ועורו של בעליו:

השגת הראב"ד

*נותנו לבעלי מומין טהורין. א"א כל זה שבוש אלא נותנו לכל כהן שירצה לעבדה ועורה ואכילתה לבעלי מומין טהורין שבאותו משמר:

כסף משנה

ד ה ומצות עשה להיות כל המשמרות שוים ברגלים וכו'. עד וקבעום כל משמר ומשמר בשבתו. בס"פ החליל (דף נ"ו): ו ומ"ש וכן עבודת לחם הפנים במשמר שזמנו קבוע. שם בתוספתא לחם הפנים עבודתו במשמר הקבוע ואכילתו בכל המשמרות פי' עבודתו סילוקו וסידורו והקטרת הבזיכים ומפורש הטעם בתוספות משום דבגמרא מרבינן ליה חלק כחלק יאכלו משמע לאכילה רבייה רחמנא ולא לעבודה:

ומ"ש אבל עבודת שתי הלחם בכל המשמרות. נראה דהיינו מפני שהוא בכלל מה שאמרו בס"פ החליל שמה שאמור ברגלים היו כל המשמרות שוות. ומ"ש ומניין שאינו מדבר אלא ברגלים שנאמר מאחד שעריך מכל ישראל וכו'. שם. ומ"ש ומניין שאינו מדבר אלא בכהנים וכו'. בסיפרי פרשת שופטים:

ז ומ"ש וכן כהן שהיה לו קרבן ה"ז בא למקדש ומקריבו בכל יום שירצה וכו' והעור של קרבנו ואכילתו שלו. כך היא הגירסא הנכונה בדברי רבינו והיא גירסת סמ"ג והדין בס"פ הגוזל עצים (דף ק"ט:) תנו רבנן מניין לכהן שבא ומקריב קרבנותיו בכל עת ובכל שעה שירצה ת"ל ובא בכל אות נפשו גשרת ומניין שעבודתה ועורה שלו ת"ל ואיש את קדשיו לו יהיו ופירש"י עבודתה שכר עבודתה דהיינו בשרה. וכתב הראב"ד ועור הקרבן ועבודתו לאותו הכהן בלבד שנתן לו א"א לא כי אלא אכילתו ועורו של בעליו עכ"ל. ופשטא דגמרא כדברי הראב"ד דקאמר גבי היה זקן או חולה נותנה לכל כהן שירצה אי דמצי עביד עבודה עבודתה ועורה נמי תיהוי דידיה משמע תיהוי דידיה דבעל הקרבן קאמר הרי דכי משוי שליח עבודתה ועורה של בעל הקרבן אבל רבינו מפרש דכי קאמר תיהוי דידיה לאו אבעליו קאי אלא אכל כהן שירצה דקתני קאי דהיינו שליח. ומ"ש ואפילו חטאתו מקריב ומכפר ע"י עצמו. בפרק אלו מנחות (דף ע"ד) יליף לה מקרא:

ח ומ"ש היה הכהן בעל הקרבן בעל מום וכו' שם בברייתא הנזכרת מהיים כה אם היה בעל מום נותנה לכהן שבאותה משמר ועבודתה ועורה שלו ומדברי רש"י נראה שהוא גורס נותנה לאנשי משמר וכן נראה מדברי רבינו ופירש"י אם היה בעל מום ראוי לאכול ואינו ראוי להקריב אין ראוי לעשות שליח להקריבה כל מי שירצה אלא נותנה לבני המשמר והואיל והוא ראוי לאכילה קרינן ביה ואיש את קדשיו לפיכך עבודתה ועורה שלו ליסנא אחרינא גרסינן עבודתה ועורה לאנשי המשמר כיון דהם הקריבוה עכ"ל. ורבינו גורס כלשון הזה. ומ"ש היה זקן או חולה שיכול לעבוד ע"י הדחק נותן קרבנו לכל כהן שירצה וכו'. שם אם היה זקן או חולה נותנה לכל כהן שירצה ועבודתה ועורה לאנשי משמר האי זקן או חולה היכי דמי אי דמצי עביד עבודה עבודתה ועורה נמי תיהוי דידיה ואי דלא מצי עביד עבודה שליח היכי משוי אמר רב פפא שיכול לעשות ע"י הדחק עבודה [דכי עביד ע"י הדחק עבודה] היא משוי שליח אכילה דכי אכיל ע"י הדחק אכילה גסה היא ואכילה גסה לאו כלום היא מש"ה עבודתה ועורה לאנשי משמר:

ט היה טמא בקרבנות הצבור וכו'. שם אמר רב ששת אם היה כהן טמא בקרבן צבור נותנה לכל מי שירצה ועבודתה ועורה לאנשי משמר היכי דמי אי דאיכא טהורים טמאים מי מלו עבדי ואי דליכא טהורים עבודתה ועורה לאנשי משמר הא טמאים נינהו ולא מלו אכלי אמר רבא אימא לבעלי מומין טהורים שבאותו משמר. ופירש"י טמאים מי מלו עבדי וכיון דלא מלו עבדי שליח היכי משוו. ודברי רבינו תמוהים שכתב נותנו לבעלי מומין טהורים שבאותו משמר דמשמע שנותנו לבעלי מומין טהורים שיקריבוהו והא בעלי מומין לאו בני הקרבה נינהו ועוד שכתב שעורו ועבודתו לאנשי משמר הטמאים והרי בגמרא הקשו הא טמאים נינהו ולא מלו אכלי ושני רבא אימא לבעלי מומין טהורין שבאותו משמע והילך כתב רבינו בהפך ונראה דמש"ה כתב הראב"ד א"א כל זה שבוש אלא נותנו לכל כהן שירצה לעבדה ועורה ועבודתה לבעלי מומין טהורים שבאותו משמר. וגם על דבריו אני תמיה למה כתב שעורה לבעלי מומין ולמה לא יהיה לאנשי משמר:

וליישב דברי רבינו נראה שיש לדחוק מדבריו תיבת ועבודתו. ומ"ש נותנו לבעלי מומין טהורים שבאותו משמר לא לענין הקרבת הקרבן קאמר דפשיטא שאחד מהכהנים הטמאים מקריבו ולא בעלי מומין אלא לענין בשר הקרבן קאמר שנותנו לבעלי מומין טהורים שבאותו משמר שיאכלוהו ועורו לאנשי משמר הטמאים דכי אמר רבא אימא לבעלי מומין טהורים שבאותו משמר לא קאי אלא לעבודתה דהיינו אכילת בשר הקרבן שא"א לטמאים לאכלו אבל עורה לטמאים שבאותו משמר והשתא שפיר קאמר רב ששת עבודתה ועורה לאנשי משמר דהיינו לומר דעבודתה דהיינו אכילת בשרה לבעלי מומין טהורים שבאותו משמר ועורה לאנשי משמר הטמאים ועי"ל שאין צריך למחוק מדברי רבינו שום תיבה אלא להקדים תיבה לחבירתה דה"ג בדברי רבינו נותנו לבעלי מומין טהורין לעבודתו ועורו לאנשי משמר הטמאים וכמו שפירשתי: ודע שהתוס' כתבו תימה עורה אמאי הוא לבעלי מומין עכ"ל. וכמה שפירשתי לדעת רבינו ניחא דלא הוי אלא לאנשי המשמר הטמאים ולא חש רבינו לכתוב דנותן הקרבן לעשותו לכל כהן שירצה כדקתני בברייתא משום דכיון דכולם טמאים הוי כאילו כולם טהורים וככר קדם שהוא רשאי ליתן קרבנו להקריבו לכל כהן שירצה:

ואבתי קשיא דהתם כתב שעור הקרבן לאותו הכהן בלבד שנתן לו וכאן כתב שהוא לאנשי משמר וי"ל דרבינו ה"ק א"א לאכלו לא הוא ולא שאר אנשי משמר התמימים מפני שכולם טמאים אבל עורו לאנשי משמר הטמאים שאם הוא הקריבו הרי הוא לו ואם נתנו לאחר להקריבו הרי הוא של המקריבו:

ואפשר היה לקיים גירסת הספרים ועורו ועבודתו וע"פ מה שפירשתי ונפרש דנותנו לבעלי מומין היינו אכילת הבשר ועבודתה לטמאים היינו הקרבתה אלא שקשה שלפי זה עבודתו דנקט רבינו משונה מעבודתו שאמרו בגמרא:

י היה הקרבן של כ"ג והיה אונן וכו'. גם זה שם (ב"ק דף ק"י) אמר רב אשי אם היה כ"ג אונן נותנה לכל כהן שירצה ועבודתה ועורה לאנשי משמר מאי קא משמע לן תנינא כ"ג מקריב ואינו אוכל ואינו חולק לאכול לערב סד"א כי חס רחמנא עליה דכ"ג לקרובי הוא אבל לשוויי שליח לא מצי משוי קא משמע לן. ופירש"י אם היה כ"ג אונן ויש לו קרבן עצמו להקריב. נותנו לכל כהן שירצה כיון שכ"ג מקריב אונן:

יא כל ראש משמר ומשמר מחלק משמרו לבתי אבות וכו'. [נתבאר פ"ג ה"ט]:

יב וממנים כ"ג וכו'. נתבאר בפ"א:

ומ"ש ואם אין שם שמן המשחה וכו'. גם זה נתבאר שם:

כיצד

משנה למלך

פ"ד ה בד"א בקרבנות הרגלים כו'. בירושלמי פ"ב דחגיגה הלכה ד' סוכה דחל יום טובה אחר השבת עורות של מי רבי טבי בשם רבי יאשיה איתפלגון ר"י ורשב"ל ר"י אומר של המשמרות רשב"ל אמר של אותו משמר ע"כ. ולא ידעתי למה השמיט רבינו דין זה וגם על הירושלמי קשה למה נקטו הבעיא בעורות ולא נקטו בתם העבודה של מי גם לא ידעתי אמאי לא כתב ג"כ עומר התנופה שהיו מקריבין בי"ו בניסן שהיה מתחלק לכל המשמרות. ובפ"ה דסוכה (דף נ"ה) תנן בג' פרקים בשנה היו כל המשמרות שוות באימורי הרגלים ובחילוק לחם הפנים בעצרת א"ל הילך מצה כו' ופנה בליטנא דמתני' לא קשיא מידי משום דהכא באומרו באימורי הרגלים שפירושו מה שאמור ברגלים הכל בכלל קרבנות הרגלים ושתי הלחם ועומר התנופה והא"כ שנה ובחילוק לחם הפנים ללמד שאם אירע שבת ברגל שחולקין כל המשמרות לחם הפנים ומה ששנו עוד בעצרת א"ל פו' הוא ללמדנו דיו אחר שאין חולקין מנחה נגד מנחה אך לרבינו קשה למה לא כתב ג"כ עומר התנופה. ומ"ש רבינו אבל נדרים ונדבות ותמידין כו' לא ידעתי למה לא ביאר בפירוש דפר העלם דבר של ציבור ושעירי ע"ז וקין המזבח שאין מקריב אותם אלא משמר שזמנו קבוע דכל הני נשנו במשנה דתנן ושאר קרבנות צבור מקריב את הכל ואמרינן בגמרא דאתא לאתויי כל הני שכתבתי הרי דאחר דשנה התנא שהוא מקריב תמידין נדרים ונדבות הוצרך ג"כ לרבות את אלו וא"כ הי"ל לרבינו ג"כ לבארם. ודע דרבינו לא הביא הא דתנן בעצרת א"ל הילך מצה כו' לפי שסמך על מ"ש בפ"י מהלכות מעשה הקרבנות דין ס"ו שאין חולקין מנחה כנגד מנחה אפי' מעשה מחבת כנגד מעשה מחבת וכ"ש לחם הפנים כנגד שתי

המשחה ומלא את ידו ללבוש את הבגדים. כשם שמתרבה בשמן המשחה כך מתרבה בבגדים: **יג** כיצד מרבין אותו בבגדים. לובש שמנה בגדים ופושטן וחוזר ולובשן למחר שבעת ימים יום אחר יום שנאמר שבעת ימים ילבשם הכהן התחתיו מבניו. וכשם שרבוי בגדים ז' כך משיחה בשמן שבעה יום אחר יום. *ואם עבד קודם שיתרבה בבגדים כל שבעה. או קודם שימשח כל שבעה עבודתו כשירה. הואיל ונתרבה או נמשח פעם אחת נעשה כ"ג לכל דבר: **יד** אין בין כהן משוח בשמן המשחה למרובה בגדים אלא פר שמביא כהן המשיח אם שגג באחד מן המצות שחייב עליהן חטאת שנאמר אם הכהן המשיח יחטא וגו'. אבל לשאר הדברים שוים הם: **טו** אין מעמידין כ"ג אלא ב"ד של אחד ושבעים. ואין מושחין אותו אלא ביום שנאמר ביום המשח אותו וכן אם נתרבה בבגדים בלבד אין מרבין אותו אלא ביום. ואין ממנין שני כהנים גדולים כאחת: **טז** ממנין כהן אחד יהיה לכ"ג כמו המשנה למלך והוא הנקרא סגן. והוא הנקרא ממונה ויהיה עומד לימין כהן גדול תמיד וזה כבוד הוא לו וכל הכהנים מתחת יד הסגן: **יז** ועוד ממנין קתיקולין להיות לסגן כמו הסגן לכ"ג. ואין פוחתין משנים. וממנים אמרכלין אין פחות מז'. ומפתחות העזרה בידם רצה האחד לפתוח אינו יכול עד שיתכנסו כל האמרכולין ויפתחו: **יח** וממנין גזברין מתחת ידי האמרכולין. ואין פוחתין משלשה גזברין והגזברין הם שגובין כל ההקדשות. ופודין את הנפדה מהן ומוציאין אותן בדברים הראויין להן להוציאן: **יט** כהן הגדול המשוח קודם למרובה בגדים. ומרובה בגדים העומד לשרת קודם למשוח שעבר מחמת קרי. והעובר מחמת קרי קודם לעובר מחמת מום. והעובר מחמת מום קודם לכהן משוח מלחמה. ומשוח מלחמה קודם לסגן. וסגן קודם לקתיקול. וקתיקול קודם לאמרכל. ואמרכל קודם לגזבר. וגזבר קודם לראש משמר. וראש המשמר קודם לראש בית אב. וראש בית אב קודם לכהן הדיוט משאר הכהנים. נמצאו הכהנים תמיד שמנה מעלות זו למעלה מזו: **כ** כשימות המלך או כהן גדול או אחד משאר הממונים מעמידין תחתיו בנו או הראוי ליורשו. וכל הקודם לנחלה קודם לשררות המת. והוא שיהיה ממלא מקומו בחכמה. או ביראה אע"פ שאינו כמותו בחכמה שנאמר במלך הוא ובניו בקרב ישראל. מלמד שהמלכות ירושה והוא הדין לכל שררה שבקרב ישראל שהזוכה לה זוכה לעצמו ולזרעו: **כא** משוח מלחמה אין בנו מתמנה תחתיו לעולם אלא הרי הוא כשאר הכהנים אם נמשח למלחמה נמשח ואם לא נמשח לא נמשח. וכשכהן משוח מלחמה משמש במקדש משמש בד' כלים כשאר כהנים. מעלין משררה לשררה גדולה

השגת הראב"ד

*ואם עבד קודם. א"א נראה מדבריו ימים שהיה בהם המשיחה לא היה עובד ואין זה מן החכמה אלא כשאמרו נתרבה שבעה ונמשח שבעה דבעינן שבעה לכתחלה ה"מ לעבודת יוה"כ אבל לעבודה אותן הימים בכל יום עובד בשמונה בגדים:

יג כיצד מרבין אותו בבגדים לובש שמונה בגדים ופושטן וכו' וכשם שרבוי בגדים שבעה כך משיחה בשמן שבעה יום אחר יום. פ"ק דיומא עלה ה' תניא וכפר הכהן אשר ימשח אותו ואשר ימלא את ידו לכהן תחת אביו מה ת"ל לפי שנאמר שבעת ימים ילבשם הכהן תחתיו מבניו אין לי אלא נתרבה שבעה ונמשח שבעה. נתרבה ז' ונמשח יום א' נתרבה יום א' ונמשח ז' מניין ת"ל אשר ימשח אותו ואשר ימלא את ידו מ"מ אשכחן ריבוי ז' לכתחלה משיחה ז' לכתחלה מנא לן אב"א מדאצטריך קרא למעוטיה ואב"א דאמר קרא [ובגדי הקדש אשר לאהרן וגו'] למשחה בהם ולמלא בם את ידם איתקש משיחה לריבוי מה ריבוי ז' אף משיחה שבעה ובסיפרי תניא לפי שנא' שבעת ימים ילבשם הכהן תחתיו מבניו שיכול אין לי אלא שנמשח ז' ונתרבה יום אחד נמשח יום אחד ונתרבה ז' נתרבה יום א' נמשח יום א' (ונתרבה ז' נתרבה יום א' נמשח יום א') ואפילו שעה מניין ת"ל אשר יוצק על ראשו שמן המשחה אפילו שעה אחת ומילא את ידו ללבוש את הבגדים אפילו שעה אחת. כתב הראב"ד ואם עבד קודם שיתרבה בבגדים כל ז' א"א נראה מדבריו ימים שהיה בהם המשיחה וכו'. ואין בדבריו הכרע לדחות פירושו של רבינו, והר"י קורקוס ז"ל כתב שגם דעת רבינו כהראב"ד וביאור מ"ש ואם עבד היינו עבודה שצריך לה כ"ג דהיינו עבודת יוה"כ וזהו שסיים וכתב נעשה כ"ג לכל דבר כלומר אפילו לעבודת יה"כ: **יד** אין בין כהן משוח בשמן המשחה וכו'. משנה פ"ק דמגילה (דף ט':) ופרק בתרא דהוריות (דף י"א:): **טו** אין מעמידין כ"ג אלא ב"ד של ע"א. תוספתא בפרק ג' דסנהדרין: ואין מושחין אותו אלא ביום וכו'. בתורת כהנים פרשת צו אין כהן גדול נמשח אלא ביום דכתיב ביום המשח אותו. ומ"ש וכן אם נתרבה בבגדים בלבד אין מרבין אותו אלא ביום. אפשר דיליף לה מדאיתקש משיחה ורבוי להדדי: ואין ממנין ב' כהנים גדולים כאחת. בת"כ פרשת צו ומפיק לה מדכתיב אותו: **טז** וממנין כהן אחד יהיה לכ"ג כמו המשנה למלך וכו'. בסוף הוריות (דף י"ג): **יז** ומ"ש ועוד ממנים קתיקולין להיות לסגן כמו הסגן לכ"ג ואין פוחתין משנים. בירושלמי דשקלים פרק אלו הם הממונים (הלכה י"ב) ומוכח לה מקרא: ומ"ש וממנין אמרכלין אין פחות מז'. במשנה בפ' הנזכר ובירושלמי שם מוכח מקרא דהיו ז' ובסוף הוריות מאי אמרכל אמר רב חסדא אמר כלא ופירש"י אמר כלא שממונה על כולם ואין משיבין על דבריו. ומ"ש ומפתחות העזרה בידם רצה הא' לפתוח אינה יכול עד שיכנסו כל האמרכולין ויפתחו. בתוספתא פ"ב דשקלים: **יח** ומ"ש וממנין גזברין מתחת ידי האמרכולין ואין פוחתין מג' גזברים. משנה פ' אלו הם הממונים (משנה ב') ופירש"י בסוף הוריות גזבר ממונה על האוצרות שבמקדש. ומ"ש והגזברים הם שגובים כל ההקדשות ופודים וכו': **יט** כהן הגדול המשוח קודם למרובה בגדים וכו' עד משאר הכהנים. בסוף הוריות (דף י"ג) חוץ מקתיקול שאינו מוזכר שם ומ"מ למדו רבינו ממ"ש בסמוך דאיתא בירושלמי דשקלים ומשמע התם שהקתיקול מעולה מהאמרכל: ומ"ש נמצאו הכהנים תמיד שמנה מעלות זו למעלה מזו. נ"ל שכתב תמיד לומר דבזמן דליכא שמן המשחה הוי המרובה בבגדים במקום כהן משוח: ואיכא למידק דספי מח' מעלות מנה כאן וי"ל דעובר מחמת מום ומחמת קרי לא הוו בכלל המנין דהא לא הוו תמיד וקשה דאכתי ט' מעלות הוו. וי"ל דכהן הדיוט לא הוי בכלל המנין שהוא הלד התחתון שבכולן ולא יקרא בשם מעלה. ועי"ל דמשוח מלחמה אינו מכלל הח' מעלות מפני שאין המלחמה ענין לעבודה בבהמ"ק: **כ** כשימות המלך או כ"ג וכו'. בסיפרי פרשת שופטים הוא ובניו שאם מת בנו עומד תחתיו מניין לכל פרנסי ישראל שבניהם עומדים תחתיהם ת"ל בקרב ישראל מה שהוא בקרב ישראל בנו עומד תחתיו ובת"כ תניא ובנים לא היו להם הא אם היו להם בנים הם היו קודמים אע"פ שלא היו שקולים כאלעזר ואיתמר: ומ"ש והוא שיהיה ממלא מקומו בחכמה או ביראה אע"פ שאינו כמותו בחכמה. בס"פ הנושא (כתובות דף ק"ג:) ותניא בת"כ לכהן תחת אביו מלמד שהבן קודם לכל אדם יכול אע"פ שאינו ממלא מקומו ת"ל ואשר ימלא את ידו בזמן שממלא מקומו של אביו הוא קודם לכל אדם ואם לאו יבא אחר וישמש תחתיו: **כא** משוח מלחמה אין בנו מתמנה תחתיו לעולם וכו'. בס"פ בא לו (דף ע"ב ע"ג) יכול יהא בנו של משוח מלחמה משמש תחתיו כדרך שבנו של כ"ג משמש תחתיו תלמוד לומר שבעת ימים ילבשם הכהן תחתיו מבניו אשר יבא אל אהל מועד מי שראוי לבא אל אהל מועד: ומ"ש וכשכהן משוח מלחמה משמש במקדש וכו'. שם כי אתא רב דימי אמר בגדים שכ"ג משמש בהם משוח מלחמה משמש בהם ואותיבנא עליה מדתניא דברים שבין כ"ג לכהן הדיוט פר כהן משוח וכו' ומשמש בח' כלים וכו' וכולן אין נוהגות במשוח מלחמה ואע"ג דשני שינויא דחיקא הוא ושבר הכי אמריקן דאמוראי לא ס"ל להא דרב דימי ואסיקנא כי אתא רבין אמר לאו משמש כהן איתמר אלא נשאל בכהן איתמר ואע"ג דתניא התם משוח מלחמה אינו משמש לא בארבעה ככהן הדיוט ולא בח' ככהן גדול וקאמר עלה אביי אלא זר משוית ליה אלא ככהן גדול משום איבה ככהן הדיוט משום מעלין בקדש ולא מורידין היינו אליבא דרב דימי דסבר דראוי לשמש בשמונה כלים אי משמש בארבעה הוי הורדה אבל לדידן דסבירא לן דאינו ראוי לשמש בח' ליכא הורדה ובסוף הוריות מייתי הא דדברים שבין כהן גדול לכהן הדיוט פר כהן משוח וכו' ולא מייתי אידך ברייתא דמשוח מלחמה אינו משמש לא בארבעה ככהן הדיוט: מעלין משררה לשררה וכו'. בכמה דוכתי אמרינן מעלין בקדש ולא מורידין משם במשנה פרק שתי הלחם (דף צ"ט): ומ"ש

משנה למלך

כלהם שאין מעשיהם שוים. ומ"מ הי"ל להביא משנה זו ללמדנו מה חולקין בתחילה אם המן או מלה דבברייתא איפליגו בזה ונתבאר בגמרא טעם מחלוקתם וכעת לא ראיתי לרבינו שהביא דין זה: **יד** אין בין כהן משוח וכו'. כתבו התוס' יומא (דף כ"ז) ד"ה אני בשם ריב"א דפר העלם דבר של ציבור לא היה בבית שני לפי שלא היה שם כהן משוח כי אם מרובה בגדים ופר זה מקריבו כהן משוח ולא מרובה בגדים. ורבינו ס"ל כסברת ר"י דהביא דמגילה הוא דוקא בהוראת כהן משוח לעצמו וכ"כ בפ"ק דמגילה (דף ט') ד"ה אין יע"ש בתוס': **יז** ואין פוחתין משנים וכו'. אני תמיה על זה דברים תמיד וריש מדות שנינו בית המוקד וכו' זקני בית אב ישנים שם ומפתחות העזרה בידם ומבואר הוא בספ"ק דמדות מקום הנתון של המפתחות וראיתי להרב באר שבע בפ"ק דתמיד שהקשה קושיא זו ותירץ דמתניתין דשקלים איירי במפתחות העזרה של חדרים שהיה בהם ממון הקדש והכי דייק סיפא דקתני והגזברין נכנסים אחריהם ומוציאין מה שהם צריכים והתם מפרש מה היו עושין אלו ג' גזברין ואמר שהם מתעסקין בממון ההקדש והן פודין הערכין והחרמין וההקדשות כו' והכא איירי במפתחות העזרה של באר חדרים שלא היה בהן ממון הקדש כי אם צרכי העבודה ע"כ. והנה מ"מ בסוף דבריו והכא איירי במפתחות של שאר חדרים כו' לא ידעתי מהו דהכא פשיטא דמפתחות העזרה דקתני היינו מפתחות השערים דז' שערים היו לעזרה והיכא מ"ד י"ג כדאיתא פ"ו דשקלים. ואעיקרא דדינא החילוק שכתב אינו מתיישב אלא דמפתחות העזרה סתם לא שייך לומר במפתחות שחדרים ועוד דבתוספתא שנן ז' אמרכלין מה שן פתין

גדולה ממנה ואין מורידין אותו לשררה שהיא למטה ממנה. שמעלין בקדש ולא מורידין. ואין מורידין לעולם משררה שבקרב ישראל אלא אם סרח: **כב** וכהן גדול שעבר עבירה שחייב עליה מלקות מלקין אותו בב״ד של שלשה כשאר מחוייבי מלקות וחוזר לגדולתו:

פרק חמישי

א כהן [א]גדול צריך שיהיה גדול מכל אחיו הכהנים בנוי בכח בעושר בחכמה ובמראה. אין לו ממון כל הכהנים נותנין לו משלהן כל אחד לפי עשרו עד שיעשיר יותר מעשיר שבכולן: **ב** ואין אחד מכל אלו מעכב אלא כל זה למצוה אבל אם נתרבה מכל מקום נתרבה: **ג** וחייב כהן גדול לנהוג כבוד בעצמו. ולא יקל בעצמו עם שאר העם ולא יראו אותו ערום לא בבית המרחץ ולא בבית הכסא ולא כשמסתפר שנאמר הכהן הגדול מאחיו מלמד שנוהגין בו גדולה יתירה. רצה הוא שירחצו אחרים עמו הרשות בידו: **ד** לא יכנס לבית המשתה ולא לסעודה של רבים אפילו הם של מצוה. אבל הולך הוא אם רצה לבית האבל. וכשהוא הולך אינו הולך בערבוביא עם שאר הכהנים. אלא מסבבין אותו הכהנים וחולקין לו כבוד. והסגן ממצעו בינו לבין העם. והסגן ומשוח שעבר מימינו. וראש בית אב והאבלים וכל העם משמאלו. ואומר לאבלים תנוחמו. והן מכבדין אותו כפי כחן: **ה** מת לו מת אינו יוצא אחריו. ואינו יוצא מפתח ביתו או מן המקדש. וכל העם באים לנחמו לביתו. והוא עומד בשורה וסגן מימינו וראש בית אב וכל העם משמאלו. ואומרים לו אנו כפרתך והוא אומר להם תתברכו מן השמים: **ו** וכשמברין אותו כל העם מסובין על הארץ והוא מיסב על הספסל. ואינו קורע על מתו כשאר הכהנים שנאמר ובגדיו לא יפרום. ואם קרע לוקה. אבל קורע הוא מלמטה כנגד רגליו. ואינו מרבה פרע לעולם שנאמר את ראשו לא יפרע ואפילו בעת שלא יכנס למקדש. אלא מספר מערב שבת לע״ש. ואינו מספר בתער אלא בזוג ראש שערה זו בעיקר זו *עד שיראה כאילו הוא צמח כאחת שנאמר ראשם לא יגלחו ופרע לא ישלחו כסום יכסמו את ראשיהן: **ז** ובית יהיה לו מוכן במקדש והוא הנקרא לשכת כ״ג. ותפארתו וכבודו שיהיה יושב במקדש כל היום. ולא יצא אלא לביתו בלבד בלילה או שעה או שתים ביום. ויהיה ביתו בירושלים ואינו זז משם: **ח** כ״ג דן ודנין אותו ומעידין עליו. ואין דנין אותו דיני נפשות אלא בב״ד הגדול בלבד שנאמר כל הדבר הגדול יביאו אליך: **ט** היה יודע עדות אינו חייב להעיד ואפילו בב״ד הגדול שזה אינו כבוד לו שילך ויעיד. ואם היתה עדות למלך ישראל ה״ז הולך בב״ד הגדול ומעיד לו:

וכבר

א סמ״ג עשין קס״ג:

השגת הראב״ד

*עד שיראה כאילו הוא צמח. א״א איני מבין כמופת הזה אבל אני אומר ראש שער שעליון יורד עד עיקרו של תחתון וגוזז את התחתון עד עיקרו שלא יכד מראשו של עליון ולמטה כדי שיהא מלאו ופדחתו מגולה:

כסף משנה

ומ״ש אלא אם סרח: **כב** ומ״ש וכ״ג שעבר עבירה ושחייב עליה מלקות וכו׳. בירושלמי דפרק ב׳ דסנהדרין כהן גדול שחטא מלקין אותו ואין מורידין אותו מגדולתו ומשמע דבב״ד של שלשה מלקין אותו וכ״כ רבינו בפרק י״ז מהלכות סנהדרין. ומה שכתוב בקצת ספרי רבינו בב״ד של ע״א הוא שיבוש:

פ״ה א כהן גדול צריך שיהיה גדול וכו׳. בפ״ב דיומא (דף י״ח) ובפרק כהן משיח (דף ט׳) ובסוף פרק הזרוע (דף קל״ד):

ג וחייב כ״ג לנהוג כבוד בעצמו וכו׳ עד הרשות בידו. תוספתא פ״ד דסנהדרין: **ד** ומ״ש לא יכנס לבית המשתה ולא לסעודה של רבים וכו׳. ומ״ש אבל הולך הוא אם רצה לבית האבל וכשהוא הולך אינו הולך בערבוביא עם שאר הכהנים אלא מסבבין אותו הכהנים וחולקין לו כבוד והסגן ממצעו בינו לבין העם וכו׳. בפ״ב דסנהדרין (דף י״ח) וכשהוא מנחם אחרים דרך כל העם עוברים זה אחר זה והממונה ממצעו בינו לבין העם ופירש״י וכשהוא מנחם בשורה כשחוזרין מקבורת המת שאינו שלו דרך כל העם עוברים זה אחר זה ומנחמין את האבל שעומד במעמדו והממונה סגן הכהנים ממצעו לכ״ג בינו לבין העם שהממונה בימינו וכל העם בשמאלו והוא באמצע ובגמרא (דף י״ט) ת״ר כשהוא עובר בשורה לנחם את אחרים סגן ומשוח שעבר בימינו וראש בית אב ואבלים וכל העם משמאלו ופירש״י משוח שעבר כגון שאירע פסול בכ״ג ומינו אחר תחתיו ומשעבר פיסולו של ראשון חוזר לעבודתו והכי קרי ליה משוח שעבר. ומ״ש ואומר לאבלים תנוחמו גם זה שם (דף י״ט:). ומ״ש והם מכבדין אותו כפי כחן. פשוט הוא: **ה** ומ״ש מת לו מת אינו יוצא אחריו וכו׳. שם במשנה מת לו מת אינו יוצא אחר המטה אלא הן נכסין והוא נגלה וכו׳ ויוצא עמהם עד פתח העיר דברי ר׳ מאיר ר״י אומר אינו יוצא מן המקדש משום שנאמר ומן המקדש לא יצא וידוע דהלכה כר״י ולפיכך פסק רבינו שאינו יוצא מן המקדש. אבל יש לתמוה למה כתב שאינו יוצא מפתח ביתו דהא דלא כמאן וי״ל שטעמו מדאמרינן בגמרא שפיר קאמר ר׳ יהודה אמר לך ר׳ מאיר אי הכי לביתו נמי לא אלא הכי קאמר ומן המקדש לא יצא מקדושתו לא יצא וכיון דאית ליה היכרא לא אתי למגנע ור׳ יהודה אגב מרריה דילמא מיקרי ואתי ונגע ופי׳ רש״י מקדושתו לא יצא כלומר יעשה חיזוק בדבריו שלא יגרום לצאת מקדושה וליטמא עד כאן לשונו. וכיון דטעמיה דר״י אינו אלא משום דילמא מיקרי ונגע כשאינו יוצא מפתח ביתו סגי וכן משמע מדאמר ר״מ א״ה ביתו נמי לא וקרא דמן המקדש לאו דוקא מן המקדש דה״ה אם אינו יוצא מפתח ביתו ודבר זה מד״ס וקרא אסמכתא בעלמא וכ״כ הרמב״ן בפירוש התורה. ומ״ש וכל העם באים לנחמו לביתו והוא עומד בשורה וסגן בימינו וראש בית אב וכל העם משמאלו. שם בגמרא וקאמר בגמ׳ אבל משוח שעבר לא אתי גביה מ״ט חלשא דעתיה קסבר קא חדי בי ואיני יודע למה השמיטו רבינו. ומ״ש ואומרים לו אנו כפרתך וכו׳. שם במשנה ופירש״י אנו כפרתך בנו תתכפר אתה ואנו תחתיך לכל הראוי לבא עליך:

ומ״ש

ו ומ״ש וכשמברין אותו וכו׳ שם במשנה. ומ״ש ואינו קורע על מתו וכו׳. בסוף הוריות (דף י״ב:) תנן כ״ג פורע מלמטה וההדיוט מלמעלה ובגמרא אמר רב למטה למטה ממש למעלה למעלה ממש ואע״ג דשמואל פליג עליה פסק רבינו כרב משום דהלכתא כוותיה באיסורי. ומ״ש ואינו מרבה פרע לעולם וכו׳ אלא מספר מע״ש לע״ש. בפרק ב׳ דתענית ובפרק כ״ג (סנהדרין דף כ״ב:). ומה שכתב ואינו מספר בתער אלא בזוג וכו׳. בפרק הנודר מן המבושל (דף נ״א) ובס״פ כהן גדול תספורת של כהן גדול דכתיב כסום יכסמו את ראשיהם ס״ד אמר רבא ראשו של זה בצד עיקרו של זה ופירש הר״ן בצד עיקרו של זה מלמעלה היה שלא יעלה אחד מהשערות על חבירו והרא״ש כתב כסום יכסמו את ראשיהם כשספת הזה ראשו של בצד זה עיקרו של זה ובכ״ג איירי מדכתיב בקרא ויין לא ישתו כל כהן מכלל דסך לאו בכל כהן איירי ועוד דבריש׳ כתיב וראשם לא יגלחו והיינו בשאר כהנים עכ״ל: כתב הראב״ד איני מבין המופת הזה וכו׳. ולא ידעתי מה הוקשה לו שמאחר שבכל שערות ראשו גוזז משער התחתון שלא ישתייר ממנו אלא כדי שיגיע לעיקר שער שעליו הרי הוא נראה כאילו צמח כאחד ופירושו של הראב״ד נראה דהיינו לומר שגוזז שער התחתון כנגד ראשו של אותו שהוא למעלה ממנו בענין שמלאו ופדחתו מגולה משער התחתון ולא נשאר על מלאו ופדחתו שער אלא כנגד ראשו של עליון שלמעלה מהתחתון. ואם תאמר מה קושי יש בתגלחת זו שהוצרך בן אלעשה לפזר מעותיו עליה. וי״ל שלא שער התחתון בלבד היה מגלח אלא ע״ד זו היה מגלח שער שלישי שלמעלה מהשני ומשייר השער הרביעי כדרך ששייר השני ומגלח השער החמישי כדרך שגילח השער התחתון והג׳ ועל דרך זה היה משייר ומגלח עד תום כל השערות שבראש:

ז ובית יהיה לו מוכן במקדש והוא הנקרא לשכת כהן גדול. בפרק אחרון דמדות (משנה ה): ומ״ש ותפארתו וכבודו שיהיה יושב במקדש כל היום וכו׳:

ח כהן גדול דן ודנין אותו ומעידין עליו. בפ״ב דסנהדרין (דף י״ח). ומה שכתב ואין דנין אותו דיני נפשות אלא בב״ד הגדול בלבד. בפ״ק דסנהדרין:

ט ומ״ש היה יודע עדות אינו חייב להעיד וכו׳ ואם היתה עדות למלך ישראל ה״ז הולך בב״ד הגדול ומעיד לו. בפ׳ כ״ג תנן כ״ג מעיד ומעידין אותו ובגמרא מקשה מעיד והתניא והתעלמת פעמים שאתה מתעלם כגון כהן והוא בבית הקברות או זקן ואינה לפי כבודו כלומר והכא זילותא הוא לכ״ג למיתי לאסהודי לבעל דין אמר רב יוסף מעיד למלך והא תנן המלך לא דן ולא דנין אותו לא מעיד ולא מעידין אותו אלא אמר רבי זירא מעיד לבן מלך בן מלך הדיוט הוא אלא מעיד בפני המלך והא אין מושיבין מלך בסנהדרין משום יקרא דכ״ג אתי ויתיב מקבלי ניהליה סהדותיה קאי איהו ואזיל ומעיינין ליה אנן בדיניה ויש לתמוה על רבינו שכתב שאם היתה עדות למלך ישראל הולך בב״ד ומעיד לו דהא הסיא אוקימתא דאוקימנא דמעיד למלך אידחיא לה ולא הוה ליה לכתוב אלא שאם היה כ״ג יודע עדות מביאים המלך

ויושב

משנה למלך

עוין ז׳ מפתחות העזרה בידם וא״כ ע״כ דמפתחות העזרה דקאמר היינו מפתחות דו׳ שערים שהיו בעזרה דאי מפתחות החדרים מנין זה היכא רמיזא בחדרים ורבינו עובדיה הביא תוספתא זו בלשונה בשקלים. והנראה אצלי דמעלת השבעה אמרכלין היתה שלא היה שום אדם רשאי לפתוח עד שיתכנסו כל השבעה אמרכלין ויפתחו. ומשום האי מילתא קאמר ומפתחות העזרה בידם אבל לעולם שלא היתה בידם אלא ביד זקני בית אב וככר נתבאר בספ״ק דמדות דמקום היה בבית המוקד אמה על אמה ושם היו מונחים המפתחות ובבקר כשהיו רוצים לפתוח העזרה היו מתכנסין כל השבעה אמרכלין ופותחין. ודוחק נ״ל דלעולם כל שנכנסין לעבודה לא היו מתכנסין האמרכלין אלא איש אחד היה ממונה על נעילת שערים ועל פיו היו נועלין ועל פיו היו פותחין וכמ״ש רבינו לקמן פ״ז מהלכות אלו דין ג׳. [illegible] שהיו רגילים ליכנס כשבאים לשאול צרכים או לכתיבת שום דבר או לסכנים או היו מתכנסין כל השבעה אמרכלין ופותחין והגזברים נכנסים אחריהם ומוציאים מה שירצו להוציא ועיין בפיסקי תוס׳ דתמיד (*א״ה עיין במ״ש הרב המחבר לעיל פ״ח מהלכות בית הבחירה סוף דין ד׳):

כב וכהן גדול שעבר עבירה שחייב עליה מלקות. כתב מרן בירושלמי פ״ב דסנהדרין כהן גדול שחטא מלקין אותו ואין מורידין אותו מגדולתו ומשמע דבב״ד של שלשה מלקין אותו כו׳. והכי איתא בש״ס דידן בסנהדרין (דף י״ח):

פ״ה ה מת לו מת אינו יוצא אחריו וכו׳. כתב מרן וידוע דהלכה כר״י ועיין במ״ש מרן בפ״ז מהלכות אבל ודבריו שם הם תמוהים וכמ״ש שם הרב לח״מ יע״ש:

ו ואינו קורע על מתו כו׳. לא ידעתי אמאי לא ביאר רבינו שדין זה נוהג אף במשוח שעבר וכדאיתא בפ״ג דהוריות (דף י״ב) וגבי איסור האלמנה ופיזור השבועה ביאר רבינו בהלכות

איסורי

י וכבר ביארנו בספר קדושה שהוא אסור באלמנה ומצווה על הבתולה. ואינו נושא שתי נשים. ואם נשא שתים אינו יכול לעבוד ביום הצום עד שיגרש לאחת. וחולץ וחולצים לאשתו. ומייבמין את אשתו ואם גירש אשה מותרת להנשא לשאר העם: יא בזמן שכ״ג נכנס להיכל להשתחוות ג׳ אוחזין בו. אחד בימינו ואחד בשמאלו ואחד באבנים טובות שבאפוד מאחוריו. ויכנס להיכל וישתחוה. וכיון שישמע הסגן קול רגליו של כ״ג שהוא יוצא מגביה לו את הפרוכת. ואחר שיצא יכנסו אחיו הכהנים וישתחוו ויצאו: יב בכל יום שירצה להקטיר הקטרת מקטיר ונוטל חלק בראש בקדשי המקדש כולן. כיצד כשירצה אומר זו החטאת שלי וזה האשם שלי. ואינו עובד בפיים. אלא כל עת שירצה להקריב מקריב כל מה שירצה. והרי הוא בקדשי הגבול כשאר הכהנים: יג בזמן שרוצה כ״ג להקריב היה עולה בכבש והסגן מימינו. הגיע למחצית הכבש אחז הסגן בימינו והעלהו. והושיט לו הכהן שהוא מוליך את ראש העולה האברים שבידו וסומך עליהן וזורקן לאש: יד וכך היו מושיטין לו שאר האברים. כל אחד ואחד נותן האברים שבידו לראשון. והראשון נותן לכ״ג והוא סומך וזורק לאש. ואם רצה לסמוך בלבד ויהיה [כהן] אחר זורק לאש עושה. ואין שם סמיכה על האברים אלא לכ״ג בלבד מפני כבודו. אבל כל הסמיכות על בעלי חיים הם: טו כשיגדל הכהן ויעשה איש הרי הוא כשר לעבודה. אבל אחיו הכהנים לא היו מניחין אותו לעבוד במקדש עד שיהיה בן עשרים שנה. *ואינו נכנס לעזרה לעבודה תחלה אלא בשעה שהלוים אומרים שירה: טז אין הכהן עובד תחלה וכן כ״ג אינו עובד תחלה עד שיביא עשירית האיפה משלו ועובד בידו שנאמר זה קרבן אהרן ובניו אשר יקריבו לי״י ביום המשח אותו. ואם עבד קודם שיביא עשירית האיפה וכן כהן גדול שעבד בכהונה גדולה קודם שיביא עשירית האיפה עבודתו כשירה: יז כהן שלא עבד עדיין מימיו שמנוהו כ״ג ה״ז מביא עשירית האיפה ועובדה בידו בתחלה כשאר חינוך כל כהן הדיוט ואח״כ מקריב עשירית האיפה שנייה שהיא חינוך כ״ג. ואח״כ מקריב עשירית האיפה שלישית שהיא חביתי כ״ג שמקריב בכל יום

השגת הראב״ד

*ואינו נכנס לעזרה. א״א זהו טעות גדולה שלא אמרו דבר זה במשנה אלא על לוי קטן שאינו ראוי לעבודתו אלא לשיר ומסייעין לאחיו הגדולים מפני שקולן דק ומוסיפין תבל בנעימה ואין עולין מן הדוכן:

כסף משנה

ויושב בבית דין ושם יעיד הכ״ג וילך לו ויעיינו הדיינים בדין ואין לומר דבמלכי בית דוד דן ודנין אותם הוה ליה לרבינו לומר ואם היה יודע עדות למלך ממלכי בית דוד ומדנקט למלך ישראל משמע דבכל מלך ישראל מיירי אפי׳ אינו מבית דוד ואפשר לומר דמאחר שבזמן הזה בעונותינו שאין לנו לא מלך ולא שר ולא נפקא לן מידי בין מלכי ישראל למלכי בית דוד להכי סתם וכתב ואם היה יודע עדות למלך ישראל דמלך בית דוד גם הוא לא נפיק מכלל מלך ישראל ועי״ל שקיצר ולא חשש לפרש מפני שסמך על מ״ש בפ״ב מהלכות סנהדרין ועי״ל שמאחר שמן הדין אפי׳ מלכי ישראל דן ודנין אותם אלא דמשום מעשה שהיה בעובדא דשמעון בן שטח גזרו ואמרו מלכי ישראל לא דן ולא דנין אותם כתב רבינו כאן מה שהוא לפי הדין:

י וכבר ביארנו בספר קדושה וכו׳. מפורש בתורה: ואינו נושא שתי נשים. הרב בעל המגיד בהלכות א״ב בפרק י״ז כתב מהיכן למד רבינו לומר כן והראב״ד שם חלק על רבינו. ומ״ש רבינו ואם נשא שתים אינו יכול לעבוד ביום הצום עד שיגרש לאחת. בפ״ק דיומא (דף י״ג) וטעמא משום דוכפר בעדו ובעד ביתו אמר רחמנא ולא בעד שני בתים: וחולץ וחולצין לאשתו ומיבמין את אשתו. משנה בפרק שני דסנהדרין (דף י״ח). ומ״ש ואם גירש אשה מותרת ליגשא לשאר העם. הכי משמע מדתנן התם גבי מלך אין נושאין את אלמנתו ולא תנן הכי גבי כהן גדול:

יא בזמן שכ״ג נכנס להיכל להשתחוות שלשה אוחזין בו וכו׳. בפירקא בתרא דתמיד (דף ל״ג:) אלא שבמשנה לא הזכירו להיכל ורבינו כתבו כדי שלא תטעה לומר שהיה נכנס בבית קדשי הקדשים וכמו שעלה בדעת התוספות בפרק הקומץ רבה (דף כ״ז:) בד״ה להיכל לפי גירסת ספרינו ולפי מה שכתב רבינו צריך לומר דהא דתנן הגביה לו את הפרוכת שלפי דבריו גם בהיכל היה פרוכת:

יב ומ״ש בכל יום שירצה להקטיר הקטרת מקטיר. בפ״ק דיומא (דף י״ד) תנן דכ״ג כל שבעה ימים הוא זורק את הדם ומקטיר את הקטורת ומטיב את הנרות וכו׳ ושאר כל הימים אם רצה להקריב מקריב ומשמע לרבינו דאכל הנך עבודות דרישא קתני דבשאר כל הימים אם רצה להקריב מקריב ולא הזכיר מהנך עבודות אלא קטרת משום דאית בה הנאה שמעשרת כדאיתא בפ״ב דיומא (דף כ״ו) וכיון דבזו אם רצה להקריב מקריב כ״ש אינך. ומ״ש ונוטל חלק בראש וכו׳. בפ״ק דיומא (דף י״ד) תנן שכ״ג מקריב חלק בראש ונוטל חלק בראש ואיתא נמי בברייתא בסוף הוריות (דף י״ב:) ופירש״י ונוטל חלק בראש אע״פ שאינו מקריב וביומא פירש״י מקריב חלק בראש ראש הוא להקטיר ולהקריב כל חלק שיבחר. ונוטל חלק בחלוקת אכילת קדשים בראש מנה יפה שיבחר לו ובגמרא (יומא י״ז:) ת״ר כיצד מקריב חלק בראש אומר עולה זו אני מקריב מנחה זו אני מקריב כיצד נוטל חלק בראש אומר חטאת זו אני אוכל אשם זה אני אוכל ומשמע לרבינו שבכלל זה אם מקרבן אחד רצה ליטול מנה אחת יפה נוטל וכ״ש הוא. ומ״ש והרי הוא בקדשי הגבול כשאר הכהנים. כן משמע מדלא אשכחן שייפו כחו בהם:

יג בזמן שרוצה כ״ג להקריב וכו׳ עד ואם רצה לסמוך בלבד ויהיה אחר זורק לאש עושה. בסוף תמיד (דף ל״ג:) ומייתי לה בס״פ שתי מדות (דף ל״ד) ופירש״י הושיט הכהן מאותם י״ב שעסוקים בתמיד וסומך עליהם כהן גדול וזורקן על האישים ונמסר השני והולך לו ובא חבירו שלישי ומושיט לראשון והראשון לכהן גדול:

יד ומ״ש ואין שם סמיכה על האברים אלא לכ״ג בלבד מפני כבודו וכו׳. בס״פ שתי מדות ופירש״י משום יקרא דכ״ג שיהא נראה כמו שהקריב הוא את כולן:

טו כשיגדל הכהן ויעשה איש הרי הוא כשר לעבודה וכו׳. בסוף פ״ק דחולין (דף כ״ד:) תנו רבנן איש מזרעך לדורות מכאן אמר ר״א קטן פסול לעבודה [ואפי׳ תם] מאימתי כשר לעבודה משיביא שתי שערות אבל אחיו הכהנים אין מניחין אותו לעבוד עד שיהיה בן עשרים. ומ״ש ואינו נכנס לעזרה לעבודה תחלה וכו׳. בספ״ב דערכין (דף י״ג:) תנן אין קטן נכנס לעזרה לעבודה אלא בשעה שהלוים אומרים בשיר ואע״ג דמשמע דלא איירי בכהן אלא בלוי וכדפירש״י דהא גבי לוים מיתני וכמו שהשיג הראב״ד וכתב א״א זה טעות גדולה שלא אמרו דבר זה במשנה וכו׳ משמע לרבינו דהוא הדין לכהן דמ״מ והכי משמע מדקתני לעבודה דמיירי בכהן דאילו בלוי שאומר בשיר היינו עבודה אלא עבודה. ועוד שהאומר בשיר אינו עובד עבודה אחרת דמשורר משוער במיתה וא״כ מאי לעבודה דקתני הילכך משמע דה״ק אין קטן לוי וכהן נכנס לעזרה לוי לעבודת לוי וכהן לעבודת כהן אלא לוי בשעה שהלוים עומדים בשיר וכיון דשייך בכהן לישנא דעבודה אע״ג דבלוי הוי עבודה עבודה לית לן בה. וצ״ל לדעת רבינו דקטן דתנן היינו שהביא שתי שערות דאילו פחות מכאן פסול הוא לעבודה:

טז אין הכהן עובד תחלה וכו׳. בס״פ התכלת (דף נ״א:) תניא זה קרבן אהרן ובניו אשר יקריבו לה׳ ביום המשח אותו יכול יהו אהרן ובניו מקריבין קרבן אחד ת״ל אשר יקריבו לה׳ אהרן בפני עצמו ובניו בפני עצמן בניו אלו כהנים הדיוטות את אומר כהנים הדיוטות או אינו אלא כהנים גדולים כשהוא אומר והכהן המשיח תחתיו מבניו הרי כ״ג אמור הא מה אני מקיים בניו אלו כהנים הדיוטות ופירש״י כהנים הדיוטות דכשהכהן הדיוט נתחנך לעבודה באותו יום היה מקריב עשרון. ומ״ש ועובד בידו בתוספתא סוף שקלים: ומ״ש ואם עבד קודם שיביא עשירית האיפה וכן כ״ג שעבד וכו׳ עד כשרה. ירושלמי פ״ז דשקלים (הלכה ו׳) ותוספתא סוף שקלים:

יז כהן שלא עבד עדיין מימיו וכו׳. שם בירושלמי בו ביום נתקרב בתחילה לעבודה בו ביום נתמנה להיות כ״ג מביא שתים אחת לחינוכו ואחת לעבודת היום. ומ״ש ואח״כ מקריב עשירית האיפה שלישית וכו׳. פשוט הוא:

אי

משנה למלך

איסורי ביאה שנוהג אף במשוח שעבר ומיהו לזה אפשר לומר שסמך על מ״ש בריש הלכות עבודת יוה״כ וכל מצות כהונה גדולה עליו והכוונה שהוא אסור בדברים שכ״ג אסור בהם. אך מה שאני תמיה הוא דלמה לא ביאר שדין זה נוהג אף במשוח מלחמה וכדאיתא התם וכולן אין נוהגין במשוח מלחמה חוץ מחמשה דברים האמורים בפרשה לא פורע ולא פורם ואין מטמא לקרובים ומוזהר על הבתולה ואסור באלמנה. והביאו עוד ברייתא אחרת שם דמרבה מקרא למשוח מלחמה בחמשה דברים הללו. ובהלכות אבל כשהביא שכ״ג מוזהר על טומאת הקרובים גם שם לא ביאר שדין זה נוהג אף במשוח מלחמה ולא ידעתי למה:

יא בזמן שכ״ג נכנס להיכל וכו׳. עיין במ״ש מרן לקמן פ״ב מהלכות ביאת מקדש דין ד׳. ומ״ש וכיון שישמע הסגן כו׳. במתני׳ לא נזכר סגן כי אם ממונה ואולי סובר רבינו דכתם ממונה הוא הסגן וכמ״ש לעיל פ״ד דין ט״ז אך אין זה הכרח דמצינו בכמה מקומות שאמרו ממונה ואינו הסגן והרב כ״ה בשבע כתב שזה הממונה אינו הסגן כי אם הממונה על הפרוכת והסגן היה אחד מהג׳ שאוחזין בו והוא אוחז בו בימין יע״ש. ומ״ש מרן וגם מ״ש רבינו ז״ל דהא דתנן הגביה את הפרוכת שלפי דבריו גם שם היה פרוכת. הנה רבינו עובדיה רפ״ז דתמיד פירש דפרוכת שהיה תלוי בפתחו של אולם היה מגביה ובעל תוי״ט השיב לדבריו ותמה על מרן שכתב דגם על ההיכל היה פרוכת שזה לא שמענו בשום מקום. ואני תמיה על מרן למה אמרה במסתפק והלא גמרא ערוכה היא בפרק שני דייני גזירות (דף ק״ו) וביומא (דף נ״ד) א״ר זירא אמר רב י״ג פרוכות היו במקדש ז׳ כנגד ז׳ שערים אחד לפתחו של היכל ואחד לפתחו של אולם כו׳ והביא רבינו מימרא זו לקמן פ״ז מהלכות אלו דין י״ז יע״ש:

יב והרי הוא בקדשי הגבול כשאר הכהנים. כתב מרן כן משמע מדלא אשכחן שייפו כחם בהם. ובתוספתא פ״ק דיומא נוטל חלק בראש כיצד בקדשי מקדש אבל בקדשי הגבול אחד כהן גדול ואחד כהן הדיוט חולקין בשוה ע״כ:

טז אין הכהן עובד תחלה כו׳. פירש״י דכשהכהן הדיוט נתחנך לעבודה באותו יום היה מקריב עשרון. עוד כתב לישנא אחרינא ביום המילואים היה כך אבל לדורות לא נהג ע״כ. וזה אינו וכדאיתא בפרק התודה (דף ע״ח). ומ״ש רבינו שאם עבד בכהונה גדולה קודם שיביא עשירית האיפה עבודתו כשרה. בת״כ אמרינן דפסולה וכתב שם הרב קרבן אהרן דדייק לה מדכתיב זה דמשמע מיניה עיכובא. ונראה דט״ס הוא ועיקר הנוסחא היא דכשרה וראיה דאי אמרת פסולה א״כ היכא דאירע פיסול בכ״ג ביוה״כ זה האחר שנכנס ע״כ מביא עשירית האיפה דאי לא עבודתו פסולה והא ליתא דא״כ מאי קא בעי תלמודא בפ״ק דיומא אירע בו פיסול אחר תמיד של שחר במה מתחנך והלא היה צריך להקריב חביתי חינוך ויתחנכו אותו בהם שיקריב בה׳ בגדים אלא ודאי דעבודתו כשרה והכי איתא בירושלמי בפ״ח דשקלים. וכיון שכהן גדול ביוה״כ אינו מקריב חביתי חינוך לפי שהם קרבן יחיד ואין דוחים את השבת וכמ״ש התוס׳ בפרק התודה (דף ע״ח) ד״ה אחת יע״ש:

יז כהן שלא עבד עדיין מימיו וכו׳ ומעשה שלשתן שוה הוא. יש לתמוה על זה שהרי בפי״ג מהלכות מעשה הקרבנות דין ד׳ כתב והא״כ חולק כל חלה וחלה כו׳ ואם פיתה מנחת חינוך אינו חוצה

אא

פ"ו א אי אפשר שיהיה קרבנו של אדם קרב וכו' לפיכך תקנו נביאים הראשונים וכו' עד ודבר זה מנהג. בפרק בתרא דתעניות (דף כ"ז) וזולת מ"ש שקורים **נס"ח ג'** אנשים דהכי אמרינן בפרק הקורא עומד [כל שיש בו מוסף ואינו יו"ט קורין ארבעה מכלל] דכל יום שאין בו קרבן מוסף קורין ג':

וכתב בהשגות והיא יתירה להם א"א איני יודע מהו שאמר והיא יתירה להם וכו': **וכתב** עוד ובתפלה השניה א"א זו התפלה השניה שאמר וכו': וכתב עוד ובתפלה שניה א"א הראה דעתו בכאן וכו' הרי המוסף דוחה של מוסף ושל מנחה כהזכרתו של ר"ע וכו': ואני אומר שמ"ש שאיני מוצאה אלא ביום שיש בו מוסף טעמו מדתנן בפרק בתרא דתעניות (דף כ"ו) בג' פרקים בשנה הכהנים נושאים את כפיהם ד' פעמים ביום בשחרי' ובמוסף ובמנחה ובנעילת שערים בתעניות ובמעמדות וביוה"כ ומתמה בגמרא תעניות ומעמדות מי איכא מוסף חסורי מיחסרא והכי קתני בג' פרקים כהנים נושאים כפיהם כל זמן שמתפללים ויש מהם ד' פעמים ביום שחרית ומוסף ומנחה ונעילת שערים ואלו הם ג' פרקים בתעניות ובמעמדות וביו"כ ופירש"י יש מהם ד' פעמים ביום יה"כ שיש בו מוסף ומדמתמהינן ואמרינן תעניות ומעמדות מי איכא מוסף משמע דאין מוסף במעמדות אבל רבינו כתב שם בפירוש המשנה שנזכר שיעור זו המשנה כך בג' פרקים הכהנים נושאים את כפיהם בכל תפלה ויש מהם ד' פעמים ביום והוא יה"כ ומקצת המעמדות כמו שיתבאר כי בתעניות אין בהם תפלת מוסף אבל במעמדות היו מתפללים תפלה יתירה בכל יום והיא נקראת תפלת מוסף עכ"ל. וכתב עוד בפרק הנזכר [על משנת יום שיש בו הלל וכו'] אמרו כמה שקדם שאנשי המעמד קורים במוסף מורה שיש במעמד מוסף וכבר ביארנו כי ענין תפלתם היא הנוספת המיוחדת באנשי מעמד ושאנשי מעמד היו מתפללים תפלה יתירה בכל יום והיא נקראת מוסף וביום שיש בו תפלת מוסף לכל העם בכלל תדחה הקריאה באותה תפלה היתירה ובתפלת המנחה עכ"ל. ולפ"ז צ"ל שלא היה גורס תעניות ומעמדות מי איכא מוסף אלא כך היה גורס תעניות מי איכא מוסף כלומר דלא מתמה אלא אתעניות בלבד דאילו מעמדות ניחא ליה דהא אית בהו מוסף כמו ביוה"כ ואפשר לומר דגרים כגירסא דידן דמתמה נמי אמעמדות לומר דמדנקט מעמדות בהדי יום הכפורים משמע דכי היכי דביוה"כ לעולם איכא תפלת מוסף ה"נ במעמדות לעולם יש בהם תפלת מוסף והא ליתא שהרי יש ימי מעמד שאין בהם מוסף. ומתוך מה שכתבתי יתבאר שאין מקום להשגה ראשונה ושניה:

ח ומ"ש רבינו שמנת ימי חנוכה וכו'. שם (דף כ"ו) במשנה כל יום שיש בו הלל אין מעמד בשחרית קרבן מוסף אין בנעילה קרבן

קרבן עצים אין במנחה דברי ר"ע א"ל בן עזאי כך היה רבי יהושע שונה קרבן מוסף אין במנחה קרבן עצים אין בנעילה חזר ר"ע להיות שונה כבן עזאי ופירש"י כל יום שיש בו הלל אין בו מעמד שחרית אותם שהיו בירושלים לא היו מתפללין על קרבן אחיהם לפי שאין להם פנאי [לעשות מעמדו] שקורים את ההלל ומפני ההלל היו דוחים את המעמד. קרבן מוסף יום שיש בו קרבן מוסף בירושלים אין מעמד בנעילה בירושלים וכ"ש במנחה הסמוכה למוסף לפי שהיו טרודים במוסף שיש בו להקריב בהמות יותר מתמיד שהוא אחד ואין לך מוסף בלא שתי בהמות ולא היה להם פנאי כלל שהכהנים של מעמד טרודין במוסף וישראל שבהם היו טרודים לחטוב עצים ולשאוב מים ודוחה אפי' מעמד דנעילה וכו'. קרבן עצים אותו יום שהיה בו קרבן עצים אפילו לא היה בו מוסף היה נדחה מעמד של מנחה מפני קרבן עצים מפני שקרבן עצים קודם למנחה ודוחה מעמד הסמוך לו ושל נעילה. כך היה רבי יהושע שונה קרבן מוסף אין במנחה עכ"ל. ובגמרא מה הפרש בין זה לזה הללו דברי תורה והללו דברי סופרים וכתב רבינו בפי' המשנה יום שיש בו הלל בלי מוסף הם ימים של חנוכה ולפי שהם מד"ס עשו להם חיזוק ודחו המעמד מתחלת היום ויום שיהיה בו קרבן מוסף ידחה מעמד מתפלת מוסף שלהן ומתפלת מנחה. ומ"ש הראב"ד בהשגה שלישית שכתבתי בסמוך הראה דעתו בכאן וכו' שאם היה תפלת מוסף הרי המוסף דוחה של מוסף ושל מנחה נראה שטעמו לומר שאם היתה כוונתו באותה תפלה יתירה שכתב על יום שיש בו תפלת מוסף הרי יום שיש בו קרבן מוסף אין בו מעמד במוסף והוא כתב לא היה מעמד בתפלה שניה ומשמע שכוונת רבינו לומר שמתפללין תפלה שניה שלהם אלא שלא היו עושים בה מעמד כלומר שלא היו קורים בה בתורה כשאר ימים אבל התפלה השניה היא לעולם היו מתפללים אותה ולכן כתב שהראה דעתו שתפלה שניה שאמר איננה תפלת מוסף. ואני אומר שדבר פשוט הוא בדברי רבינו שתפלה שניה שלהם איננה תפלת המוספים אבל היא תפלה נוספת שהם מתפללים בכל יום וביום שיש בו תפלת מוסף לכל העם תדחה הקריאה באותה תפלה היתירה ובתפלת המנחה כלומר וכ"ש בתפלה היתירה שהיא וכמ"ש בפירוש המשנה שכתבתי בסמוך ובכן עלו דברי רבינו מכוונים כהלכה דהזכרתו של ר"ע קרבן מוסף אין במנחה ומיהו מה שסיים אלא בשחרית ובנעילה אינו נוח לי דאטו נעילה קריאה אית בה וכן יקשה על מ"ש וכל יום שהיה בו קרבן עצים לא היה בו מעמד בנעילה וע"כ צריך לפרש שיום שיש בו קרבן מוסף לא היו מתפללים תפלה שניה שלהם וגם לא תפלת המנחה מפני שהיו טרודים בהקרבת המוספין וכדפירש"י וכל יום שהיה בו קרבן עצים לא היו מתפללין תפלת נעילה ואע"פ שלפי זה דבריו מוחלקים פה ממ"ש בפירוש

יום כמו שיתבאר ומעשה שלשתן שוה הוא:

פרק ששי

א אי אפשר שיהיה קרבנו של אדם קרב והוא אינו עומד על גביו וקרבנות הציבור הן קרבן של כל ישראל ואי אפשר שיהיו ישראל כולן עומדין בעזרה בשעת קרבן לפיכך תקנו נביאים הראשוני' שיבררו מישראל כשרים ויראי חטא ויהיו שלוחי כל ישראל לעמוד על הקרבנות והם הנקראים אנשי מעמד. והחלקו אותם כ"ד מעמדות כמנין משמרות כהונה ולויה. ועל כל מעמד ומעמד אחד מהן ממונה על כולם והוא נקרא ראש המעמד: **ב** בכל שבת ושבת מתקבצין אנשי מעמד של אותה שבת. מי שהיה מהן בירושלים או קרוב לה נכנסין למקדש עם משמר כהונה ולויה של אותה שבת. והרחוקים שבאותו מעמד כיון שהגיע מעמד שלהן הן מתקבצין לבית הכנסת שבמקומן: **ג** ומה הן עושין אלו המתקבצין בין בירושלים בין בבתי כנסיות מתענין בשני בשבת שלהן. ובשלישי וברביעי ובחמישי. אבל בערב שבת לא היו מתענין מפני כבוד שבת ובאחד בשבת אינם מתענים כדי שלא יצאו מעונג שבת לצום: **ד** ובכל יום ויום משבת שהיה מעמדן מתפללין ארבע תפלות שחרית ומנחה ונעילה ועוד מוסיפין תפלה אחרת בין שחרית ומנחה *והיא יתירה להן ונושאין כפיהן הכהנים במעמד ג' פעמים בכל יום בשחרית ובתפלה זו היתירה ובנעילה וקורין בספר תורה שלשה אנשים שתי פעמים בכל יום בשחרית *ובתפלה השניה שמוסיפין אבל במנחה לא היו קורין בספר תורה אלא על פה כקוראין את שמע. ולא היו מתקבצין לתפלת מנחה בע"ש מפני שהן טרודין לשבת: **ה** וקיבוצן לכל תפלה מארבע תפלות אלו ועמידתן שם לתפלה ולתחינה ולבקשה ולקרות בתורה נקרא מעמד: **ו** ובמה היו קוראין במעשה בראשית. ביום הראשון קוראין בראשית ויהי רקיע. בשני יהי רקיע ויקוו. בשלישי יקוו ויהי מאורות. ברביעי יהי מאורות וישרצו. בחמישי ישרצו ותוצא הארץ. בששי ותוצא הארץ ויכולו: **ז** פרשה גדולה קוראין אותה בשנים וקטנה קורא אותה אחד. ושתי פרשיות שקוראין שחרית. הם שחוזרין וקורין אותן בתפלה השניה בספר. וחוזרין וקוראין אותן במנחה על פה: **ח** שמנת ימי חנוכה לא היו אנשי מעמד עושין מעמד בשחרית וכל יום שיש בו קרבן מוסף לא היה בו מעמד לא בתפלה שניה שלהם ולא במנחה. אלא בשחרית ובנעילה בלבד. וכל יום שהיה בו קרבן העצים לא היה בו מעמד בנעילה אלא בשחרית *ובתפלה שניה ובמנחה:

ומהו

השגת הראב"ד

*והיא יתירה לה. א"א איני יודע מהו שאמר והיא יתרה לכן שאיני מוצאה אלא ביום שיש בו מוסף והיא יתירה לכל ישראל ואינה בכל יום והוא אומר בכל יום משנת שהוא מעמדן מתפללין ד' תפלות:

*ובתפלה השניה. א"א זו התפלה השניה שאמר אם תפלת המוסף הוא כמו שאנו סוברים למה אמר שקורים בה ג' אנשים והלא במוסף קורין ד' אלא שהרביעי קורא בענינו של יום:

השגת הראב"ד

*ובתפלה שניה. א"א הראה דעתו בכאן על אותה תפלה שניה שאמר שאינה תפלת מוסף שאם היה תפלת מוסף הרי המוסף דוחה של מוסף ושל מנחה כתורתו של ר"ע סוף דבר אין דבריו מכוונים לעיקר ההלכה:

משנה למלך

אלא מקריבה כולה כאחת הרי שיש חילוק בין חביתי כ"ג למנחת חינוך ומיהו לזה י"ל דלעולם מעשה שלהם שוה הוא אלא דחביתי כ"ג שצריך להקריב מחצה בבקר ומחצה בערב חולה אך מנחת חינוך שמקריב כולה כאחת אינו חולה ואין זה סותר שמעשה שלשתן שוה דודאי עשייתם שוה היא אך באופן הקרבתם יש חילוק ביניהם. אך מה שקשי תמיה על רבינו הוא דבת"כ בפרש' חביתין אמרינן יכול מה אהרן מביא ג' לוגין לעשרון אף בניו יהיו מביאין ג' לוגין לעשרון ת"ל זה יכול מה אהרן מביא רבוכה אף בניו מביאים רבוכה ת"ל זה ע"כ הרי שנשתנה דין מנחת חינוך ממנחת חביתין בב' דברים באופן עשייתם בשיעור השמן ואם במהות החלות שלא היתה רבוכה במנחת חינוך והדבר צריך אלגי תלמוד. ודע שלפי הסברה ת"כ דמנחת חינוך לא היה מביא ג' לוגין נראה דהשיעור הוא לוג אחד ככל המנחות שמביא לוג שמן לעשרון וכמ"ש רבינו בפי"ב דין י"ב. ודע דבפרק התודה (דף ע"ח) תנן דהמלואים היו כחלים רבוכה והמרינן מה"מ דכתיב זה קרבן אהרן ובניו ביום המשח אותו וכי מה למדנו לבניו מיום המשחו אלא מקיש חינוכו להמשחו מה המשחו רבוכה אף חינוכו רבוכה ע"כ. והנה פירושו הוא דחינוכו הם המלואים וכי היכי דהמשחו רבוכה דכתיב מורבכת אף חינוכו רבוכה ומכאן יש ללמוד דהחינוך פשיטא ליה דבעינן רבוכה מפשטא דקרא דכתיב זה קרבן אהרן ובניו דמפסוק זה למדנו מנחת חינוך וכדאמרינן בפרק התכלת (דף נ"א) אלא דלא מצי למילף מלואים מחינוך בלא היקש שהרי מלינו שנשתנו דין המלואים

בפירוש המשנה בכמה מקומות אלינו כן: ט ומ"ש רבינו ומהו קרבן העצים וכו'. במשנה בפרק בתרא דתעניות (דף כ"ו). ומ"ש והיה להם כמו י"ט ואסורין בו בהספד ובתענית וכו'. בפ"ק דתעניות (דף י"ב) אמר רבי אלעזר בר צדוק אני מבני בניו של סנאב בן בנימין ופעם אחת חל ט"ב להיות בשבת ודחינוהו לאחר השבת והתענינו בו ולא השלמנוהו מפני שיו"ט שלנו היה

ט ומהו קרבן העצים. זמן קבוע היה למשפחות לצאת ליערים להביא עצים למערכה. ויום שיגיע לבני משפחה זו להביא העצים היו מקריבין עולות נדבה וזהו קרבן העצים והיה להם כמו יו"ט. ואסורין בו בהספד ובתענית ובעשיית מלאכה ודבר זה מנהג: י אפילו יחיד שהתנדב עצים או גזרים במערכה אסור באותו היום בהספד ובתענית ובעשיית מלאכה ודבר זה מנהג:

אנשי

היה ופירש"י כי יו"ט שלנו היה כדלקמן בשלשה פרקים זמן עצי הכהנים וכו' שעשרה בו בני סנאב בן בנימין: י ומ"ש רבינו אפי' יחיד שהתנדב עצים וכו'. בירושלמי פרק שני דתענית האומר הרי עלי עצים למזבח וגיזרין למערכה אסור בהספד ובתענית ומלעשות מלאכה בו ביום:

אנשי

משנה למלך

כמלואים שהיה חלות ורקיקים מש"כ במנחת חינוך ומש"ה איצטריך היקש וע"כ היקש זה לאו להינוך דעלמא איצטריך שהרי משמעות דקרא נלמד אלא ודאי דאתא ללמוד על חינוך דמלואים שדומה לכמשחו והוא ברבוכה ואי אמרת דבחס חינוך לא בעי רבוכה הוא דבר תימה שיקיש חינוך להמשחו לרבוכה ובחינוך דמשתעי בה קרא לא יהיה רבוכה. וראיתי לרבינו בפי' המשנה עלה דמתני' דהמלואים היו באים רבוכה שהביא דרשה זו והנראה מדבריו הוא דבגמרא לא רצו ללמוד מהיקש זה אלא על בחס חינוך דליבעי רבוכה כמו הביאתי כ"ג ומכאן נלמוד למלואים שהיו רבוכה והנה בין כפי פירושנו בין כפי מה שפירש רבינו נראה שעל סוגיא זו סמך רבינו ודהה דברי הת"כ ועדיין יש להתיישב בזה. ואלידך דרשא דת"כ דממעט ג' לוגין שמן ממנחת חינוך הנה כפי מ"ש רבינו גם זה יש ללמוד מהיקש ומה גם לפי שכתב רבינו בפירוש המשנה פ"ט דמנחות מ"ג שפירש מורבכת הוא מרובה בשמן וא"כ מאחר שלמדנו במנחה חינוך היא רבוכה ממילא למדנו שהיא מרובה בשמן ומיעוטא דזה כבר דרשו אותו בת"כ לדברים אחרים דהיינו שאין מנחת חינוך דוחה את השבת וכן אינו בא להאגים. ועיין בת"כ בפרשת הביתין דאמרינן אין לך רבוכה בתורה אלא זו ורבוכה שבתודה ושל מילואים ועיין במ"ש שם הרב בעל קרבן אהרן שהביא הסוגיא שכתבנו דפרק התודה יע"ש:

פ"ו ט י ומהו קרבן העצים וכו' ויום שיגיע לבני משפחה זו וכו' אפי' יחיד שהתנדב עצים או גזרים במערכה וכו'. ואני מסתפק בזה אם המנהג הזה מטעם שהתנדב אותם נאסר בהספד כו' אף קודם שיעלה אותם למזבח ומפשט דברי רבינו הכי מוכח מדלא קאמר אפילו יחיד שהעלה עצים ונקט הדין בנדבה ולא בנדר משום דבנדבה הרי התפיס אותם בקדושה ומש"ה נהגו לעשות אותו י"ט אבל בנדר אין כאן שום מעשה כלל עד שיגיעם ליד הגזבר ומ"מ הדבר קשה בעיני דמשום הנדבה יעשו אותו י"ט דבשלמא בהקטרה אלינו כיוצא בזה דהא קי"ל דערב פסח אסור במלאכה מדינא לפי שהוא זמן שמקטירים כל ישראל את קרבנותיהם וראיתי לתוס' ריש פ"ד דפסחים (דף נ') שכתבו בשם הירושלמי דאף יחיד ביום שמביא קרבן אסור במלאכה והקשו בירושלמי א"כ ערב פסח יהא אסור כל היום כמו יחיד שמביא קרבן ומפרש התם משום דראוי להקריב משחרים אבל פסח אינו יכול להקריבו אלא אחר חצות ע"כ. ותו אמרינן התם בירושלמי רבי אבהו בעי אמר הרי עלי עולה משש שעות ולמעלן מותר לעשות מלאכה משש שעות ולמטן אמר ר"י פסח שהקריבו בשחרית אינו פסח עולה שהקריבוה בשחרית עולה היא ע"כ. הרי מכל זה מבואר שמה שהיו עושים י"ט הוא בשביל ההקרבה ואולי נאמר שדברי רבינו לאו דוקא ומ"ש אפי' יחיד שהתנדב רוצה לומר שהתנדב והעלה על גבי המזבח וכל עצמו של רבינו לא בא ללמדנו אלא דאפי' עצים חשיבי קרבן וכדאמרינן בפרק הקומץ רבה (דף כ') ומש"ה אסור בהספד ובתענית ובעשיית מלאכה וכל שכן המקריב קרבן ממש ונראה דקרבן העצים שהיה להם כמו י"ט לא היה הטעם משום שהיו מתנדבים להביא עצים אלא מפני שהיו מקריבים אותו היום עולות נדבה וכמ"ש רבינו ומש"ה היה להם כמו י"ט אבל מטעמא דהיו מתנדבים להביא עצים לא היה נעשה להם י"ט מתרי טעמי חדא שהרי כבר כתבנו שהעיקר הוא ההקרבה והלא שהיו יוצאים ליערים להביא עצים מאן אמר לן שבאותו היום היו מביאים אותם ומעלים אותם על המערכה ועוד דאף דנימא שבאותו היום עצמו היו מביאים העצים ומעלים אותם על המזבח אפ"ה לא יתחייב משום זה לעשותו י"ט דהא"ה א"כ כל יום ויום שהיו מעלים מאותם העצים יעשו אותו י"ט וזה לא אמרה אדם מעולם וטעמא דמילתא אף דקי"ל דיחיד המעלה עצים חשיב כמו קרבן דעושה אותו היום כמו י"ט הכא שאני משום דע"כ אלו שהיו מתנדבים להביא עצים למערכה ע"כ מיירי שהיו מוסרים אותם לציבור דאי לא לא מהני לפי שכמו שהתמידין צריכים שיהיו משל ציבור הכי נמי עצים שהרי אפי' יחיד שהתנדב להביא קרבן צריך שהעצים יבאו משל צבור וכדאיתא בפרק הקומץ רבה (דף כ"א וכ"ב) ואף שבתלמודא דידן פ"ד דתעניות (דף כ"ח) כשהביאו ברייתא זו דזמן עצי כהנים לא הוזכר שם שהיו מוסרים אותו לציבור אלא אמרו סתמא ועמדו אלו והתנדבו משלהם מ"מ הדבר מוכרח מצד עצמו שהיו מוסרים אותם לציבור ובירושלמי ריש פ"ד דשקלים ובפ"ד דתעניות הלכה ו' הביאו ברייתא א ואמרו בפירוש ועמדו אלו והתנדבו עצים משל עצמן ומסרום לציבור ע"כ. ועוד היה רוצה רבי אחא שם לומר דברייתא זו דקתני דמהני מסירה לציבור רבי יוסי היא דאית ליה אף ברוצה מתנדב שומר חנם אבל חכמים דפליגי התם הכא נמי לא מהני וכבר סוברא מחלוקת זו דרבי יוסי וחכמים סוף פ"ב דמציעא והירצו בירושלמי דע"כ לא נחלקו רבי יוסי וחכמים אלא בגופו של קרבן אבל במכשירי קרבן כל עמא מודיי שהוא משתנה קרבן יחיד לקרבן ציבור ע"כ ומ"מ לכ"ע בעינן מסירה לציבור וכמ"ש רבינו בפ"ח מהלכות כלי המקדש דין ז' וז"ל וכן כלי שרת ועצי המערכה שמסרן יחיד לציבור הרי הן כשרים ע"כ הרי דלכ"ע בלתי מסירה לציבור לא מהני ומה שיש לשאת ולתת בדינים אלו כבר הארכתי בספר רביעי סימן ס"ד (המאמר בהלכות שקלים יע"ש באורך) וא"כ כיון שהיו מוסרים אותם לציבור נמצא דבשעה שהיו מעלים אותם על המזבח לא היה משלהם כי אם משל ציבור ומש"ה לא היו עושים י"ט בזמן הקרבת העצים ומה שהיו עושים י"ט נאותם הימים הוא משום עולות נדבה שהיו מקריבים באותם הימים. ומ"ש רבינו אפילו יחיד כו' לא מיירי בדמסר לציבור אלא הכוונה היא שהתנדב עצים משלו דע"כ לא בעינן שיהיו משל ציבור אלא כמה שהוא צורך למזבח אבל כל שיש צורך במערכה יכול להתנדב להביא עצים כמו כל קרבן נדבה וכמ"ש רבינו ריש פי"ד ופי"ז מהלכות מעשה הקרבנות דין י"ג יע"ש והלא שהיו מקריבים עצים משל עצמן היו עושין אותו י"ט כמו שהוא הדין במקריב קרבנות. וי"ל בדברי רבינו הללו דבכל החלוקות דהיינו זמן קרבן העצים שהיו מקריבים קרבן ובמקריב עצים כתב דמה שהיו אסורים בעשיית מלאכה הוא מנהג משמע דאית ליה דאפילו איסורא דרבנן ליכא והנה התוס' בריש פרק מקום שנהגו כתבו דמהירושלמי משמע דאיסור עשיית מלאכה הוא מדאורייתא והר"ן בריש פ' מקום שנהגו כתב והספר דמדרבנן הוא אלא דאסמכו לה אקראי יע"ש ועיין בחידושי הרא"ה במצות ל"ת לרמב"ג סי' ע"ה ד"ה דא"כ יע"ש ומ"מ לדברי הכל אינו מנהג לבד אלא איסורא נמי איכא. ורבינו בפ"ח מהלכות יו"ט דין י"ז כתב דהעושה מלאכה בערב פסח דמנדין אותו מפני שיש בו חגיגה ושחיטת קרבן והוא הטעם שנאמר בירושלמי וכמ"ש שם ה"ה ומבואר הוא דאיסור המלאכה אחר חצות אינו תלוי במנהג אלא אסור מן הדין וא"כ איך כתב כאן שאיסור עשיית המלאכה הוא מנהג ואולי ס"ל לרבינו דדוקא פסח וחגיגה שהוא כולל לכל ישראל אסרו חכמים המלאכה אבל יחיד המביא קרבן לא אסרו אלא שישראל נהגו כן וכעת לא ידעתי מנין חילוק זה. עוד אני תמיה במ"ש זמן עצי הכהנים מה שאסורים בהספד ובתענית הוא מנהג ולא מן הדין דהא בפ"ק דתעניות אמרינן א"ר אלעזר בן צדוק אני מבני בניו של סנאב בן בנימין ופעם אחת חל תשעה באב להיות בשבת ודחינוהו לאחר השבת והתענינו בו ולא השלמנוהו מפני שי"ט שלנו הוא ע"כ ואי אמרת דאיסור בתענית אינו אלא מנהג איך יתכן שנדחה בתענית שהוא תקנת חכמים מפני המנהג ובפ"ג דעירובין (דף מ"א) למ"ד דהמתענה בערב שבת דאינו משלים הקשו מהך עובדא ואמרו טעמא די"ט הא ערב יו"ט משלימין והיכא שאני י"ט של דבריהם מתוך שמתענין בו שעות משלימין בו ערבית ע"כ הרי מהך סוגיא מוכח בהדיא דאיסור התענית אינו מנהג לבד אלא איסורא דרבנן איכא וכעת הדבר צריך אלפי תלמוד. ודע שמדברי הירושלמי ריש פרק מקום שנהגו נראה דביום שהיה מביא קרבן מלבד שאסור במלאכה אסור נ"כ בהספד ובתענית וכן הוא בירושלמי פ"ב דחגיגה הלכה ד' ויראה בזו היא כוונת המשנה בפ"ב דחגיגה (דף י"ז) דתנן ומודים שאם חל להיות בשבת שיום טבוח אחר השבת כו' ומותרים בהספד ובתענית ע"כ ולא נתבאר מהיכא תיתי שיהיו אסורים בהספד ובתענית ולפי דברי הירושלמי שכתבנו ניחא שכיון שהיו מביאין קרבנות באותו היום היו אסורים בהספד ובתענית אלא שהתירו הכל שלא לקיים דברי האומרים עצרת אחר השבת. וגמרא התם (דף י"ח) רמינן אמתני' דהא איתמר מעשה ומת אלכסא בלוד נכנסו כל ישראל לסופדו ולא הניחם ר"ט מפני שיו"ט של עצרת היה כו' ותירצו לא קשיא כאן ביו"ט שחל להיות אחר שבת כאן ביו"ט שחל להיות בשבת הרי דס"ל לר"ט דהיכא דחל יו"ט אחר השבת דאסור בהספד ובתענית ולא מצאתי שום טעם לזה כי אם מפני שהיה יום הבאת קרבנות ואסור בהספד ובתענית ואע"ג דר"ט לא היה בזמן הבית כי אם אחר החורבן מכל מקום סבירא ליה לרבי טרפון דכיון שנאסר בזמן הקרבן אסור לעולם וכ"כ התוס' בריש פ"ד דפסחים גבי איסור מלאכה בערב פסח וז"ל ונראה דאף בזמן הזה דליכא הקרבה כיון שנאסר אז אסור לעולם וכ"כ הרמב"ן והר"ן ז"ל שם. ומכאן אני תמיה על הרז"ה שכתב דכיון דטעם איסור המלאכה בערב פסח אינו אלא מטעם הקרבן אינו אסור כי אם בזמן הבית אבל בזמן הזה שרי שהרי מדברי רבי טרפון הללו מוכח דכיון דנאסר בהספד ובתענית משום הקרבן אסור לעולם וצ"ע. ודע שיום טבוח כשם שאסור בהספד ובתענית כך אסור בעשיית מלאכה שכבר הוכחנו מדברי הירושלמי שבכל יום שהיה בו הקרבת קרבן אסור בעשיית מלאכה. שוב ראיתי הדבר מפורש להוס' בפ"ב דחגיגה (דף י"ז) ד"ה אלא לאו להשלומין שהביאו מן הירושלמי שיום טבוח אסור בעשיית מלאכה וכתבו בסוף דבריהם אף תלמוד שלנו לא פליג בהא דמדרבנן מיהא מיתסר יום טבוח ע"כ. וא"ת לפי זה אמאי לא תנן במתניתין דהיכא דחל יום טבוח באחד בשבת שיהיה מותר בעשיית מלאכה מפני הצדוקין הן אמת דלפי דברי התוס' דריש פרק מקום שנהגו שכתבו דמן הירושלמי נראה דמן התורה מיתסר בעשיית מלאכה ניחא דדוקא איסור של דבריהם רצו לעקור מפני הצדוקין אבל איסור התורה לא ואף שגדול כוחם של רבותינו אפילו לעקור דבר מן התורה היינו דוקא בשב ואל תעשה אבל בקום עשה לא. ונראה דאף לסברת הר"ן דאית ליה דאף הירושלמי מודה דאינו אסור בעשיית מלאכה כי אם מדרבנן והתוס' נ"כ מודים דתלמודא דידן ס"ל דלא מיתסר כי אם מדבריהם וכמו שכתבנו דבריהם ומוכרח מן הסוגיא דקאמר ה"א מה תשלומין של חג המצות אסור בעשיית מלאכה אף תשלומי עצרת אסור בעשיית מלאכה קמ"ל מ"מ נראה דטעמא דלא תנן במתניתין דמותרים בעשיית מלאכה הוא משום דאסבר דהחכמים לא רצו לעקור יום טבוח מכל דיניו אלא הניחו מקצת לעשות היכר ליום שהוא יום הקרבת קרבן והניחו אותו באיסור עשיית מלאכה והתירו בהספד ובתענית מפני הצדוקין. ודע שלפי מה שכתבנו איסור ההספד והתענית ואיסור עשיית מלאכה ביום הקרבן אחד הוא ולפי זה נראה דערב פסח אסור בהספד ובתענית משום הקרבן דלא גרע ערב פסח מיום טבוח ולא מצאתי דין זה. ואע"ג דבלאו הכי מרהם מדם ניסן עד אחר המועד אין מתענין בו ואין מספידין בו מטעם שכתוב במסכת סופרים מ"מ ע"כ תלמודא דידן לא ס"ל כך דמ"ס דהא בס"ו דמנחות (דף ס"ה) אמרינן ת"ר אילין יומיא דלא להתענאה בהון מריש ירחא דניסן איתוקם תמידא דלא להתענאה בה ומשמע דדוקא תענית אסור אבל בהספד שרי ולפי מ"ס אף בהספד אסורים ואע"ג דרש"י שם גרים דלא למיספד מ"מ כבר כתבו שם התוס' דעיקר הגירסא היא דלא להתענאה ואף לפי גירסת רש"י הדבר מוכרח דמ"ס דילן לא ס"ל הא דמ"ס מדאיצטריכו לטעמא דאיתוקם תמידא וכמבואר וא"כ נהי דלא ס"ל הך דמ"ס מ"מ היה להם לאסור בע"פ תענית והספד דומיא דיום טבוח. וכ"ת הכי נמי כל ליתא דהא בפ"ב דתעניות (דף י"ז) אמרינן אמר מר מתמניא ביה עד סוף מועדא איתותב חגא דשבועיא דלא למיספד למה לי עד סוף לימא עד המועד ומועד גופיה יו"ט הוא ואסור. ואם איתא דע"פ אסור בהספד ותענית היה לו להקשות לימא עד ע"פ וע"פ ופסח יו"ט הוא. ומיהו לזה יש לדחות ולעולם דאסור בהספד ובתענית אבל מ"מ אינו אסור אלא מחצות היום ולמעלה שהוא זמן הקרבת הקרבן ומש"ה אינו אסור בעשיית מלאכה כי אם מחצות ולמעלה וכמ"ש התוס' בר"פ מקום שנהגו ומש"ה לא הקשו לימא מתמניא עד ע"פ דהא איצטריך לטעמא דאיתוקם תמידא לע"פ כדי לאוסרו בהספד ותענית אף קודם חצות אבל ביום טבוח אסור כל היום בהספד ובתענית מפני שכל היום הוא זמן הקרבת הקרבנות. וא"ת כפי מה שכתבנו דשאני יום טבוח שאסור כל היום מפני שכל היום הוא זמן הקרבת הקרבן א"כ איך כתב רבינו בסוף ה' י"ט שהטעם שאסור במלאכה ע"פ אחר חצות הוא מפני שיש בו חגיגה ושחיטת קרבן דכיון שיש בו חגיגה יהיה כל היום אסור שהרי זמן הקרבתו דומיא דיום טבוח. הא לא קשיא כלל משום דחגיגה זו דנקט רבינו אינה חגיגת ט"ו דההיא אינה נשחטת מערב יו"ט וכדאמרינן בפ"ו דפסחים (דף ע') אמר עולא א"ר אלעזר שלמים ששחטן מעי"ט אינו יוצא בהם לא משום שמחה ולא משום חגיגה ורבין לא פליג עליה אלא שיוצא משום שמחה אבל מודה הוא שאינו יוצא משום חגיגה וכדאיתא התם וכבר הכריחו התוס' שם דאפילו הקדישן מאתמול ושחטן לשם חגיגת ט"ו לא מהני אלא חגיגה זו דנקט רבינו ז"ל היא חגיגת י"ד שהיו שוחטים עם הפסח כדי לאכול הפסח על השובע וכיון דמשום פסח קא אתיא זמן הקרבתה הוא עם הפסח ויש להביא קצת ראיה לזה מהסוגיא דאמרינן בפרק אלו דברים (דף ע') איבעיא להו לבן תימא נאכלת לגי או אין נאכלת לגי וכו' וכן נסתפקו שם בשאר דינים הנוהגים בפסח אי הוו ג"כ לבן תימא בחגיגת י"ד ומדלא בעי אי חגיגת י"ד נשחטת בזמן הקרבת הפסח ש"מ דבהא אף רבנן מודו דנשחטת עם הפסח. אך קשה מהסוגיא דאמרינן בפרק תמיד נשחט (דף נ"ט) אין לך דבר שמתעכב אחר תמיד של בין הערבים אלא קטרת ונרות ופסח ומדלא תני נמי בהדייהו חגיגת י"ד ש"מ דחגיגת י"ד דינה כשאר הקרבנות. וכבר הביא רבינו ברייתא זו בריש הלכות תמידין ומוספין יע"ש. שוב התבוננתי בזה וראיתי דע"כ חגיגת י"ד אינה נשחטת כל היום כדין חגיגת ט"ו שהרי בפ"ו דפסחים (דף ע"א) אמרינן לא ילין עד הבקר אשר תזבח בערב ביום הראשון לבקר לימד על חגיגת י"ד שנאכלת לשני ימים ולילה אחד ופירש"י שם אשר תזבח בערב בחגיגה י"ד מיירי דנשחטת עם הפסח בערב דהא ליכא למימר בערב של י"ט ראשון עצמו קאמר קרא דא"כ מאי בערב הלא שחיטתו ביום כולו ע"כ. הרי שהכריחו בגמרא דבחגיגת י"ד מיירי מדכתיב בערב דמשמע דס"ל לתלמודא דזמן שחיטת חגיגת י"ד היא בערב אלא שקשה לזה הסיא דר"פ תמיד נשחט שלא הוציאו מן הכלל חגיגת י"ד. ונראה אלי בזה הוא דודאי חגיגת י"ד נשחטת אחר חצות מדכתיב בערב אבל אינה נשחטת אחר תמיד של בין הערבים אלא קודם התמיד. וטעמא דמילתא דדוקא פסח הוא אחר התמיד משום דכתיב ביה בערב ובין הערבים ואמרינן יאכל דבר שנאמר בו בערב

ואן

כסף משנה

יא אנשי מעמד אסורים מלספר ומלכבס וכו' עד סוף הפרק. משנה וגמרא בפרק ב' דתעניות (דף ט"ו:):

פ"ז א חמשה עשר ממונים היו במקדש וכו'. בפ"ה דשקלים (מ"א) במשנה ונתבאר בדברי רבינו בפירוש המשנה:

וכתב בהשגות א"א ולמה לא מנה הממונה על הפקיע והוא מכין הפתילות:

ואני אומר אמת הדבר כי בירושלמי פירשו מה ששנינו במשנה הנזכרת בן *בבי על הפקיע כמו שפירש הראב"ד אבל בגמרא דידן פ"ב דיומא (דף כ"ג) אמר אביי מרים ה"א הא דתנן בן *בבי (ממונה) על הפקיע פתילה וכו' כיון דמעטנא להא דתניא ולא עוד אלא שלוקה מן הממונה בפקיע אימא מאי פקיע נגדא

*[בגמרא ביבאי] *[כן הוא שם בגמרא ובמשנה בסדר ירושלמי אבל בבבלי ליתיה]:

נגדא ופירש"י נגדא רצועות מלקות ורבינו תפס כגמרא דידן שדחה פירוש הירושלמי מכח הברייתא. ויש לתמוה על הראב"ד למה תפס על רבינו שעשה כהוגן וכשורה ובמקום דנמפייה אפריון הבינו ואין לומר שתמה עליו למה לא מנה גם הממונה על הכנת הפתילות דא"כ ה"ל י"ו ממונים והא דמתני' לא מני אלא ט"ו:

ב ומ"ש רבינו זה שעל הזמנים הוא ואנשיו כו' כיון שיגיע עת הקרבן מכריז וכו'. בירושלמי פרק הנזכר וזהו ששנינו במשנה הנזכרת גביני כרוז: **ג** ומ"ש ובכל יום תוקעין במקדש שלש תקיעות וכו'. בפרק החליל (דף נ"ג:): **ד** ומ"ש זה שעל השומרים הוא איש הר הבית וכו' עד ושורף את כסותו. בפ"ק דמדות (משנה ב) וזהו ששנינו בפ"ה דשקלים (משנה א) בן בבי על הפקיע:

יא אנשי מעמד אסורין מלספר ומלכבס כל שבת שלהן. ובחמישי מותרין מפני כבוד השבת ומפני מה אסרו עליהם לספר ולכבס כדי שלא יכנסו למעמדם כשהם מנוולין. אלא יספרו ויכבסו מקודם:

פרק שביעי

א חמשה עשר ממונין היו במקדש וכן ממנים לעולם על כל דבר מט"ו דברים אלו ממונה אחד. ואלו הן. א) על הזמנים. ב) על נעילת שערים. ג) על השומרים. ד) על המשוררים. ה) על הצלצל עם שאר כלי שיר. ו) על הפייסות. ז) על הקנים. ח) על החותמות ט) על הנסכים. י) על החולין. יא) על המים. יב) על מעשה לחם הפנים. יג) על מעשה הקטורת. יד) על מעשה הפרכת. טו) על מעשה בגדי כהונה: **ב** כל אחד ואחד ממונים אלו תחת ידו אנשים הרבה. כדי להכין המלאכה שהוא ממונה עליה. זה שעל הזמנים הוא ואנשיו משמרים את הזמנים כיון שיגיע עת הקרבן מכריז הוא או אחד מאנשיו ברשותו ואומר עמדו כהנים לעבודה ולוים לדוכן וישראל למעמד וכיון שישמע קולו יבוא כל אחד למלאכתו: **ג** זה שעל נעילת שערים על פיו נועלין ועל פיו פותחין ואין התוקעין תוקעין בכל יום לפתיחת השערים אלא ברשותו ובכל יום תוקעין במקדש שלש תקיעות לפתיחת השערים תקיעה תרועה ותקיעה: **ד** זה שעל השומרים הוא איש הר הבית שמסבב על הלוים בכל לילה וכל מי שישן על משמרו מלקה

השגת הראב"ד

* אחד על הזמנים וכו' עד על מעשה בגדי כהונה. א"א ולמה לא מנה הממונה על הפקיע והוא מכין הפתילות:

משנה למלך

וכין הערבים לדבר שלא נאמר בו בערב אלא בין הערבים וכדאיתא בר"ס תמיד נשחט. וא"כ גבי חגיגת י"ד נמי דכתיב ביה בערב לאשמועינן שיהא נשחט אחר חצות אבל לאחרו אחר התמיד מנין לנו כיון דלא כתיב ביה בערב ובין הערבים ולפ"ז ניחא הכיא דפרק תמיד נשחט משום דהתם מיירי בדבר שמתעכב אחר תמיד של בין הערבים. ומצינו כיוצא בזה שהרי פסח שני כתיב ביה בין הערבים ואפ"ה נסתפקו התוספות דפ"ג דיומא (דף כ"ט) ד"ה אלא ובפרק התכלת (דף מ"ט) ד"ה ת"ל וערך אם זמן הקרבתו הוא אחר התמיד משום דדוקא פסח ראשון הוא אחר התמיד משום דכתיב ביה ערב ובין הערבים כמו שיע"ש. ונראה דאף אם נאמר דפסח שני נקרב אחר התמיד אין ללמוד משם להגיגת י"ד משום דהאי פסח שני דמכח ראשון קא אתי וכיון דלמדנו קרא דהוא בין הערבים אמרינן דלכל דיני פסח ראשון אקשיה רחמנא וה"ה דנקרב אחר התמיד אבל חגיגת י"ד דיינו מה שאמרה תורה בערב לומר שיהא נשחט אחר חצות אבל לאחרו אחר התמיד זו מנין לנו מאחר דהזכירנו הכתוב עליה השלם כל הקרבנות כולם. וכ"ת לפי זה אמאי לא שאלו אליבא דבן תימא אם חגיגת י"ד נשחטת אחר התמיד כמו הפסח הא לא קשיא כלל דאסבר דאף לבן תימא אינה נשחטת אחר התמיד משום דכיון דאקשיה רחמנא לפסח ואפ"ה כתיב בה בערב ש"מ דדוקא לכך מילתא שיהא בערב הוא דאקשיה אבל שיהא אחר התמיד לא דאי לא תימא הכי למה לי דכתב רחמנא בערב. ועוד שאין ללמוד מהוסה כוניא כן מילתא דהכתי קשה אמאי לא שאלו לבן תימא אם נשחטת חגיגת י"ד על החמץ או לא, כן אמת דמדברי רש"י שכתב דנשחטת עם הפסח משמע דס"ל דנשחטת בזמן הקרבת הפסח דהיינו אחר התמיד והדבר צריך אלני תלמוד. ובדברי רבינו לא ראיתי גילוי לדין זה שלא כתב אלא בסוף פ' קרבן פסח דין י"ב וז"ל כשמקריבין את הפסח בראשון מקריבין עמו שלמים כו' ובדין י"ג כתב דהכתוב שאומר אשר תזבח בערב מיירי בחגיגת י"ד ומ"מ היה לו לבאר הדין בפירוש. שוב ראיתי להר"מ בחידושיו לסמ"ג במצות ל"ת סי' ע"ס שכתב דערב פסח אחר חצות אסור במלאכה מפני שיש בו הגיגה ושחיטת קרבן וזמן חיוב פסח מתחיל בחצות כתב על זה הרא"ם וליכא לאקשויי מכא דתניא אין שוחטין אחר תמיד של בין הערבים חוץ מקרבן פסח לבדו דמשמע דשחיטת הגיגה קודמת לשחיטת התמיד והיה ראוי לאסור המלאכה קודם חצות די"ל כיון דחגיגת י"ד אינה אלא כדי שיאכל הפסח על השבע והוי טפל אגל הפסח לא חשש התנא לומר חוץ מחגיגה וקרבן פסח א"כ אפילו א"ל דשחיטתו קודם התמיד מ"מ אינו נשחט אלא מחצות יום ולמעלה כו' א"נ כיון דחגיגת י"ד אינו אלא כדי שיאכל הפסח על השבע אין להוכרה המלאכה אלא בעד שחיטת הפסח לבדו ובשאה אתי שפיר הא דפסח בחגיגה ופסח והיים בפסח לבדו ע"כ. והנה כפי תירוץ האחרון נ"ל דס"ל דחגיגת י"ד זמנה הוא כל היום דומיא דחגיגת ט"ו אלא שאעפ"כ אין לאסור המלאכה בבילה והמכני איך עלה בדעת הרב לומר זה שהרי בגמרא אוקמוה לקרא דאשר תזבח בערב בחגיגת י"ד ואי כדברי הרב היכי כתב רחמנא בערב הא זמנה כל היום וצ"ע. העולה מפוך מה שכתבנו דלעולם כל היכא שזמן הקרבן הוא כל היום כל אותו היום אסור בהספד ובתענית ובעשיית מלאכה והאי ערב פסח שהקרבן שהיו מקריבין אותו היום היה אחר חצות ולפי זה היה מן הדין שיהא ערב פסח מחצות ולמעלה אסור בהספד ובתענית ולא מצאתי דין זה ואדרבה בפרק ערבי פסחים (דף ק"ח) אמרינן דרב ששת הוה יתיב בתעניתא כל מעלי יומא דפסחא והתוספות כתבו שם דהיה מקבל עליו ממש תענית והמגדיל עלי התימה הוא בגמרא היו רוצים דטעמיה דרב ששת הוה משום קרבן פסח וס"ל כבן בתירא דהיה מכשיר פסח ששחטו שחרית אלמא דס"ל דמשום הקרבן חייב להתענות שמא ישבע ולא יעשה הקרבן ולפי מה שכתבנו הקרבן הוא היכה למניעת התענית. וממה שבבכורות מהעינן לא קשה שהסבר דתענית זה היה תקנה קדומה והכי איתא במסכת סופרים ובירושלמי איתא ריש פרק ערבי פסחים דרבי היה מתענה ערב פסח לפי שהיה בכור אך מאי דקשה לי הוא מאותה דרב ששת דאיך יתכן בשביל הקרבן יתחייב להתענות והדבר צריך תלמוד. עוד אני נבוך בדינים אלו לפי מ"ש למעלה בשם התוס' דיום טוב אסור בעשיית מלאכה משום הקרבת הקרבנות ודין זה לא הוזכר בשום מקום וכ"ת דדוקא בזמן המקדש היה אסור אבל השתא דליכא קרבן לא כא ליהא שהרי ערב פסח לא נאסר אלא מטעם הקרבן והאידנא נמי אסור והכור הייתי לומר דפסח בהוא יום שכל ישראל מביאין בו קרבן אסרוהו חכמים בהם במלאכה מפני הקרבן וה"ה השתא נמי דליכא קרבן אסור במלאכה אבל יום טוב שאין קרבן לכל העולם דהא קי"ל כב"ה דמביאין בי"ט שלמים ועולות וא"כ יום טוב אינו אלא למי שלא הקריב בי"ט לא אסרוהו חכמים בעשיית מלאכה. ומ"ש התוס' דיום טוב אסור בעשיית מלאכה הוא דוקא למי שמקריב באותו יום דלא גרע ממי שמקריב בכל הימים שאסור בעשיית מלאכה אבל מעולם יום טוב לא נאסר במלאכה אלא שקשה לזה מהכיא דרבי טרפון שכתבנו לעיל דמשמע דיום טוב אסור בהספד ובתענית אפילו האידנא דליכא קרבן ולא ידעתי טעם לחלק בין הספד ותענית לעשיית מלאכה. עוד צריך להתיישב שהיא דאמרינן עלה דהך דרבי טרפון לא קשיא כאן בי"ט שחל לאחר שבת כאן בי"ט שחל ליום בשבת ולא ידעתי טעמו של ר"ט שאסר יום טוב בהספד מאיזה טעם הוא אי משום שמי שלא הקריב בחג יהיה מקריב ביום שאחריו א"כ כל שבעה ימים שאחר החג יאסר בהספד וזו לא שמענו וממקומו מוכרח דהולך לאוקמי עובדא דרבי טרפון בי"ט שחל אחר שבת משמע דאם חל בשבת לא משכחת יום שיאסר בהספד והכור הייתי לומר דר"ט ס"ל כבית שמאי דאין מביאים עולות בי"ט ולפי סברת רש"י לב"ש קרבן ראיה והגיגה אינה קריבה בי"ט ומש"ה ביום שאחר החג היו כל ישראל מקריבין קרבנותיהם ומש"ה ס"ל דאסור בהספד הוא מהיכא דחל בשבת מפני הצדוקין אבל בשאר הימים אף שהם השלומים אינם אסורים בהספד כיון שאינו זמן קבוע לכל ישראל אך הדבר הוא דוחק גדול בעיני שר"ט שנה משנתו כב"ש והאיכא דב"ה לא מצאתי טעם להלק בין יום שאחר שבועות לשאר ימי התשלומין וכל ימי התשלומים נקראים ימי טובות וכדאיתא בפ"ב דחגיגה (דף י"ז). ועוד אני תמיה שראיתי למרן בשולחנו הטהור טור א"ח סי' רצ"ד שפסק דאסור להתענות במוצאי חג השבועות ובשאר ימים טובים לא אסר להתענות ביום שאחר י"ט משמע דס"ל דנשתנה יום שאחר שבועות משום דהוי יום טבוח ומטי כה מכן דר"ט וכ"כ בהיבורו בשם הר"ר יעקב ן' חביב ז"ל ולא ידעתי לדידן דקי"ל כב"ה מה הפרש יש בין יום שאחר החג לשאר ימי התשלומין. וראיתי להרב בעל מגן אברהם שכתב דהטעם שאסור להתענות במוצאי חג שבועות הוא משום דכשחל עצרת בשבת היה יום טבוח הקרבנות אחר השבת והדברים אלו הם שלא בדקדוק דאדרבה היכא דחל בשבת מותרים בהספד ובתענית מפני הצדוקין כדתנן בעתני' ואדרבה יש להתוה על מרן דלמה לא ביאר שאם חל לעצרת בשבת שיום א' מותר בהספד ובתענית. והכור הייתי לומר פי' אחר דהכן מילתא דר"ט דמה שמנע ההספד ביום שאחר עצרת לא היה מפני הקרבן שהרי אינו זמן חיוב להקרבת קרבן לכל ישראל אלא מטעם שכל יום שאחר י"ט אסור בהספד ובתענית ובירושלמי קורא אותו בנה דמועדא וכמ"ש מרן בטור א"ח סי' תל"ד ובפ"ד דסוכה (דף מ"ה) אמרינן כל העושה איסור לחג מעלה עליו הכתוב כאלו בנה מזבח ופירש"י בשם יש אומרים שהוא יום שאחר החג וביה הוא ניחא לי הא דכתיב בנחמיה (סי' ט') וביום כ"ד לחדש הזה נאספו בצום ובשקים כו' ויש לדקדק דאמאי לא נאספו ביום כ"ג אלא ודאי משום דהיה אסרו חג ולא רצו לגזור בו תענית. אך ראיתי להתוס' בפ"ק דר"ה (דף י"ט) ד"ה מימות עזרא כו' שהכריחו מפסוק זה דבימי עזרא היה אלול מעובר וכתבו ואין לומר דשבקוה להעניתייהו משום מהרת י"ט ומשום הך במתינו עד כ"ד בו דמאז לא היו נוהגין בו ועוד דבר שבצבור היה ע"כ. ואף שמדברי התוס' נראה שדין זה אינו אלא מנהג מ"מ אסבר דבימי ר"ט כבר נתפשט מנהג זה ובגמרא הקשו לר"ט דאף דנימא שכל יום שאחר י"ט יהא אסור בתענית מ"מ ביום שאחר עצרת אינו אסור בתענית מפני הצדוקין שהרי אפילו בזמן הבית שהיו מקריבין קרבנות ביום שאחר העצרת והיו אסורין בהספד אפ"ה התירו מפני הצדוקין והירצו דעובדא דר"ט היה בשחל עצרת בימי החול ואף שמדברי המקשה נראה דס"ל דטעמי' דר"ט שמנע ההספד היה מפני שהיה יום טבוח דקאמר אלא אימא שיום טבוח היה י"ל דלעולם דהמקשה לא ידע דין זה דאיסור התענית באסרו חג ובזה ניחא דאיך נעלם מהמקשה תירוץ הגמרא שהוא פשוט עד מאד אלא דהוה ס"ל דע"כ טעמיה דר"ט הוא משום יום טבוח דהא ליכא טעמא אחרינא ויום טבוח לא משכחת לה אלא בשחל בשבת דאז יום טבוח הוא באחד בשבת לפי שכל ישראל חייבים להביא ביום זה קרבן ראיה וחגיגה לפי שאינם דוחים את השבת אבל אם חל עצרת באחד מימי החול אין לו יום טבוח שהרי בי"ט כבר הקריבו כל ישראל קרבנותיהם ומש"ה הקשה לו ממתני' דקתני ומותרים בהספד ובתענית ותירצו דר"ט מיירי בשחל עצרת באחד מימי החול ומה שאסרו בהספד הוא מטעמא אחרינא וכמ"ש ומה שלא פירשו בתירוץ דטעמיה דר"ט אינו משום הקרבנות כי אם משום אסרו חג הוא ללמדנו דאף לפי טעם זה דאסרו חג היכא דחל עצרת בשבת מותרים בהספד מפני הצדוקין אלא שקשה לזה דאמרינן בפ"ב דתעניות (דף י"ז) שבתות וימים טובים הן אסורים לפניהן ולאחריהן מותרין הרי מוכח בהדיא דלאחריהם דימים טובים מותרים בהספד ובתענית ולפ"ז יש לתמוה על מה שפירש רש"י בשם יש אומרים וליכא למימר דלאו דוקא דלאחריהם קאי לשבתות ולפניהם קאי לשבתות וימים טובים דהא התם הקשו לימא עד המועד ומועד גופיה י"ט הוא כו' ותירצו לא נצרכא אלא לאסור יום שלאחריו הרי מבואר דיום שלאחריו מותר בתענית וליכא למימר דרש"י לא אמר שחייב באכילה ובשתיה ביום שאחר י"ט כי אם ביום שאחר סוכות שהוא נקרא חג שמחה שהרי הרב בעל כמשה הביא דברי רש"י הללו בסוף סי' כ"ט דקאי בהלכות פסח. אך לפי דברי התוס' שכתבנו דמשמע מדבריהם שאינו אלא מנהג ניחא דאף דנימא שבמנהג הוא קדמון מימות התנאים הוצרכו לומר לאסור יום שלאחריו כדי לאוכרו מן הדין ולא מטעם מנהג ועדיין צריך אני להתיישב בכל זה:

יא אנשי מעמד אסורים מלספר כו'. דין זה חזר וכתבו רבינו בפ"א מהלכות ביאת מקדש ועיין במ"ש מרן שם:

והשכר

ה אין פותחין במקדש פחות מכ"א תקיעות בכל יום וכו'. משנה בפרק החליל. ומ"ש ואם חל ר"ח או יו"ט להיות בשבת וכו' עד לכל המוספין. שם (דף נ"ד) מסיק בתיובתא למ"ד הכל לפי המוספין תוקעין: **ו** ומ"ש ובע"ש מוסיפין שש ג' וכו' עד בשעה שמנסכין המים. שם במשנה ע"פ שבתוך החג היו שם שמנה וארבעים תקיעות שלש לפתיחת שערים שלש לשער העליון שלש לשער התחתון שלש למילוי המים ושלש על גבי המזבח ט' לתמיד של שחר ט' לתמיד של בין הערבים ט' למוספין ג' *להשביר את העם וג' להבדיל בין קדש לחול. ופירש"י ג' לשער עליון דאמרן לעיל גבי שמחת בית השואבה עמדו שני כהנים בשער העליון היורד מעזרת ישראל לעזרת נשים קרא הגבר תקעו והריעו ותקעו. ג' לשער התחתון דאמרן לעיל הגיעו לעזרה תקעו והריעו ותקעו והיו מאריכים בהם עד שהגיעו לשער היוצא למזרח והוא שער התחתון וכו'. ג' למילוי המים אחר שמילאו ושבו ובאו להם לעזרה דרך שער המים ותנן בפרק לולב וערבה הגיעו לשער המים תקעו והריעו ותקעו עכ"ל. ומדברי רבינו נראה שהוא מפרש דלשער התחתון דקתני היינו לפתיחת שער העליון ולפתיחת שער התחתון: **ודע** שיש בספרי רבינו חסרון הניכר וכך צריך להגיה וכן תוקעים ג' למילוי המים ואין תוקעים למילוי המים בשבת. ומ"ש ואין תוקעין למילוי המים בשבת גם זה שם ופירש"י שהכד נתמלא מע"ש כדתנן בפרק לולב וערבה אלא שהיה ממלא מע"ש:

ט הממונה שעל הקינים וכו' עד שיד הקדש על העליונה. נלמד מענין הממונה על הנסכים שיתבאר בסימן זה. ומ"ש וכן קן שנמצא פסול או שנפסל וכו'. בספ"ז דשקלים (מ"ז) רבי יוסי אומר *המספק את הקינין מספק את הפסולות ואין לתמוה למה לא פסק כת"ק דאמר והקינים פסולות באות משל צבור דאיכא למימר שפסק כרבי יוסי משום דמסתבר טעמיה ועוד דת"ק הוי ר"ש כמפורש בריש אותה משנה ופסק כרבי יוסי לגבי ר"ש:

וכתוב בהשגות א"א לא כי הממונה על הקינין וכו'. ואני אומר שאין זו השגה דפירושי נינהו ומר מפרש הכי ומר מפרש הכי: **י** זה שעל החותמות הוא שמקבל דמי וכו'. יתבאר בסמוך: **יא** ומ"ש כיצד ד' חותמות היו במקדש האחד כתוב עליו עגל וכו'. בפ"ה דשקלים (משנה ג'): **יב** ומ"ש כל מי שיביא קרבנותיו למקדש נותן דמי נסכים לזה הממונה על החותמות וכו' עד הנסכים. בפרק הנזכר. ומ"ש ואם היה מצורע עשיר מביא ג' עשרונין ולוג שמן ואין דוגמתו כשאר החותמות אבל מצורע עני אינו טעון להביא אלא עשרון אחד כמו שטעון הגדי ולכן נותנין לו חותם של גדי.

ומ"ש רבינו ושם כל היום כתוב על החותם וכו' עד שיוקרו הנסכים. שם במשנה ושם (כל היום כתוב עליהם מפני הרמאין ופירוש רבינו בה נכון וכן פירש בפי' המשנה וכתב שם עוד פירוש אחר והוא כדי שלא ימצא חותם שנפל קודם לכן לבעליו או לאחיה או ליוחנן ויגבה בו ואין אותו פי' נכון כ"כ משום דא"כ למה לכתוב שם היום יכתבו שם בעליו ודי והראב"ד כתב על דברי רבינו לא כי אלא שמא יעשנו אובד ויבא לידי אחר ויוציא חותמו ואין לומר בהוא מפרש כאותו פי' אחר שכתב רבינו בפי' המשנה דא"כ מאי שמא יעשנו אובד דקאמר שמא יאבדנו מיבעי ליה ויש ספר שהוגה בהשגת הראב"ד ליום אחר במקום לידי אחר וטעמו לומר שמא ילניענו ויאמר שאבד ממנו ויתבע מהממונין שיחזירו לו הדמים שנתן וימצאו דמי החותם ההוא יתר על החותמות הנמצאים ויחזירום לו וביום אחר יוציא אותו חותם ויתנו לו נסכים כדי אותו חותם. ומ"מ יש לתמוה גם בהשגה זו גם בקודמת למה דחה פי' רבינו לומר לא כי אלא בהיות פי' רבינו מתיישב ג"כ: **יג** משלשים יום לשלשים יום וכו' עד כשער הזול. בספ"ד דשקלים (מ"ט):

ומ"ש והשכר שמשתכר ההקדש בשערים וכו'. בפ"ד דשקלים (משנה ד') תנן ר"ע אומר מותר תרומה קיץ למזבח מותר נסכים לכלי שרת רבי חנינא סגן הכהנים אומר מותר נסכים קיץ למזבח ומותר התרומה לכלי שרת וכתב שם רבינו עוד יתבאר לך בפרק שאחר זה כי הנסכים היה הקדש משתכר בהם והיה מתקבץ ממנו דמים יתרים והם נקראים מותר נסכים ופסק רבינו כרבי חנינא. ויש לתמוה דהא קי"ל הלכה כר"ע מחבירו ואפשר שטעמו משום דכיון דרבי חנינא סגן הכהנים הוה מסתמא במילי דמקדש טפי הוה בקי מר"ע. ומ"ש ואין מקיצין את המזבח בעולות עוף וכו' בפ"ק דשבועות (דף י"ב:):

יד הכהנים מפני שהם עומדים על הרצפה תמיד וכו' עד להיכל ולשערים. הוא ביאור הממונין שכתב בראש הפרק ויש בספרי רבינו חסרון וכך צריך להגיה ושתי פרוכות

*[כן הוא בירושלמי אבל בבבלי להשביר]:
*[כן הוא בירושלמי אבל בבבלי מספיק]

מלקה אותו במקלו ושורף את כסותו: **ה** *זה שעל המשוררים הוא בורר בכל יום המשוררים שעומדים על הדוכן לומר שירה בפה. ועל פיו תוקעין על הקרבנות. אין פותחין במקדש מאחת ועשרים תקיעה בכל יום. שלש לפתיחת שערים. ותשע לתמיד של שחר ותשע לתמיד של בין הערבים. ויום שיש בו קרבן מוסף מוסיפין תשע על קרבן מוסף. ואם חל ראש חדש או יו"ט להיות בשבת או שחל ראש השנה להיות בשבת שיש שם שלשה מוספין אין תוקעין לכל מוסף ומוסף בפני עצמו אלא תוקעין תשע בלבד לכל המוספין: **ו** בערב שבת מוסיפין שש. שלש להבטיל את העם מן המלאכה ושלש להבדיל בין קדש לחול. וברגל מוסיפין שלש לפתיחת שער התחתון והוא שער עזרת נשים וג' לפתיחת שער העליון הוא שער נקנור ולמה נקרא שער עליון לפי שהוא למעלה מעזרת נשים. וכן תוקעין שלש למילוי המים שמנסכין בחג ואין תוקעים למלוי המים בשבת. ותוקעין ג' על גבי המזבח בשעה שמנסכין המים. וכל התוקעים שתוקעים על הקרבנות מתחת יד זה שעל המשוררים וברשותו וכל אלו התקיעות בחצוצרות הן: **ז** זה שעל הצלצל הוא המעמיד כל המשוררים על פי כלי שיר שסועדין עם הלוים כמו שביארנו: **ח** זה שעל הפייסות הוא מפיס בין הכהנים בכל יום עד שיהיה כל א"ש וא"ש עושה מלאכתו שזכה בה בפייס. וד' פעמים היו מפיסין בכל יום ובהלכות תמידין אבאר כיצד היו מפיסין: **ט** הממונה שעל הקינים הוא שפוסקין עמו שימכור הקנים לקרבנות כך וכך בסלע וכל מי שהוא חייב תורים או שני בני יונה יביא דמיהם למקדש. וזה הממונה נותן הקינים לבעלי הקרבנות ועושה השבון עם הגזברין ונותנין לו. *משלשים יום לשלשים יום פוסקין עמו השער. ואם הוזלו הקינים מספיק כשער הזול ואם הוקרו מספיק כמו שפסקו עמו שיד הקדש על העליונה. וכן קן שנמצא פסול או שנפסל קודם שיקרב נותן אחר תחתיו: **י** זה שעל החותמות הוא שמקבל דמי הנסכים ממחוייבי נסכים ונותן להן חותמות וזה שעל הנסכים הוא שמוכר הנסכים: **יא** כיצד ארבע חותמות היו במקדש. האחד כתוב עליו עגל. והשני כתוב עליו זכר. והשלישי כתוב עליו גדי. והרביעי כתוב עליו חוטא: **יב** כל מי שיביא קרבנותיו למקדש נותן דמי הנסכים לזה הממונה על החותמות ונותן לו חותמות כמנין הקרבנות שלו ואם היה מצורע עשיר נותן לו חותם אחד שכתוב עליו חוטא והלה הולך בחותמות שבידו לזה הממונה על הנסכים ונותן לו נסכים כמניין החותמות וכמ"ש בהן ולערב באים זה אצל זה מוציא את החותמות ומקבל כנגדן מעות אם הותירו המעות הותירו להקדש ואם פחתו המעות ישלם זה שעל החותמות מביתו. מי שאבד חותמו ממתינין לו עד הערב אם מצאו במעות יתר כדי חותם שטוען נותנין לו ואם לאו אין נותנין לו. ושם כל היום כתוב על החותם מפני הרמאים שלא ישהא החותם אצלו *עד שיוקרו הנסכים: **יג** משלשים יום לשלשים יום פוסקין שער היין והסולת עם הממונה על הנסכים אם הוקרו נסכים מספק להן כמו שפסקו עמו. ואם הוזלו מספק להן כשער הזול. והשכר שמשתכר ההקדש בשערים אלו הוא הנקרא מותר נסכים ולוקחין בו עולות לקיץ המזבח ואין מקיצין את המזבח בעולות עוף שאין בקרבנות הציבור עוף: **יד** הכהנים מפני שהן עומדין על הרצפה תמיד ואוכלין בשר הרבה ואין עליהן בגדים בשעת העבודה אלא חלוק אחד הם חולין במעיהן. לפיכך מעמידין ממונה אחד שיהיה מבקר אותן ומרפא כל תחלואיהן

השגת הראב"ד

*משלשים יום לשלשים יום וכו'. א"א לא כי הממונה על הקינין ועל הנסכים אינו אלא גזברות בעלמא וכל מי שהוא חייב קינין מביא לידו או הקינין בעצמו או דמיו ונותנן לשופר והוא משתדל להקריבן ואינו מתעצל וכן על הנסכים היה איש ממונה ולוקח במעות של תרומת הלשכה יינות שמנים וסלתות מבעלי בתים ועל אותו בעל הבית המוכר אמרו אם קצץ לספק מארבע ועמדו משלש או משלש ועמדו מארבע מספק מארבע וכל מתחייב נסכים מביא מעות ולוקח מזה הממונה ואם יש לו ריוח בזה הוא הנקרא מותר נסכים ועושין ממנו קיץ למזבח ואע"פ שאמרו אין משתכרין בשל הקדש הני מילי פירות שהוא כעין הגנות והוא דרך עניות אבל נסכים שהן צרכי ציבור לוקחין ואם הותירו מוכרין ליחידים מכ"מ הממונים לא מרויחין ולא מפסידין לעצמן כלום:

השגת הראב"ד

*עד שיוקרו הנסכים. א"א לא כי אלא שמא יעשנו אובד ויבא לידי אחר ויוציא חותמו:

א סמ"ג עשין קס"ג:

משנה למלך

[פ"ז] יג והשכר שמשתכר ההקדש בשערים אלו הוא הנקרא מותר נסכים. כתב מרן ופסק רבינו כרבי חנינא. והכי איתא בפרק שתי מדות (דף צ') ויש שהקשה סוגיא שיש שם שפסק רבינו כרבי חנינא וצ"ע:

כסף משנה

פרוכות היו עושים בכל שנה להבדיל בין הקדש לקדש הקדשים והוא משנה בפרק בתרא דשקלים (דף י"ח ע"א):

טז ומ"ש וחוטי הפרוכת כפולים ששה וכו' עד הרי כ"ד חוטים. שם ובפרק בא לו (דף ע"ב). ומ"ש וטפח היה עביה וכו' עד עשרים אמה. בפרק בתרא דשקלים:

יז ומ"ש וי"ג פרוכות היו במקדש שני וכו'. מימרא פרק הוציאו לו (דף נ"ד):

יח פרוכת שנטמאת בולד הטומאה מטבילין וכו' עד שהיא נאה. בפ"ב דשקלים:

יט וכל הכלים שהיו במקדש היו להם שניים ושלישים וכו'. משנה בסוף חגיגה (דף כ"ו:):

כ זה הממונה על מעשה בגדי כהונה וכו'. כתב הראב"ד אומר אני שהוא פינחס המלבים עכ"ל. ופשוט הוא ואיני יודע מה מלמדנו. ומ"ש רבינו ולשכה היתה לו במקדש. בפ"ק דמדות (משנה ד'):

פ"ח א בגדי כהונה ג' מינים וכו' בגדי כהן הדיוט הם ארבעה כלים וכו'. מפורשים בתורה. ומ"ש וארבעתן של פשתן וחוטן כפול ששה. בפרק בא לו (דף ע"ב). ומ"ש לבנים וכו'. ומ"ש והאבנט לבדו רקום בצמר. בפ"ק דיומא (דף י"ב:) כי אתא רבין אמר אבנטו של כ"ג בי"ה ד"ה של בוץ בשאר ימות השנה ד"ה של כלאים לא נחלקו אלא באבנטו של כהן הדיוט בין בשאר ימות השנה בין בי"ה שרבי אומר של כלאים ורבי אלעזר בר"ש אומר של בוץ וידוע שהלכה כרבי מחבירו:

ב בגדי זהב הם בגדי כ"ג והם ח' כלים וכו'. לשון זה קשה בעיני שהרי הארבעה של של כל כהן אינם של זהב וז"ל דס"ק בגדי זהב הם מיוחדים בכהן גדול ובגדי כ"ג הם שמנה כלים הארבעה של כל כהן ומעיל ואפוד וכו' ואלו הארבעה הנוספים בכהן גדול הם של זהב. ומ"ש ואבנטו של כ"ג מעשה רוקם הוא מדכתיב ואבנט תשבץ מעשה רוקם. ומ"ש והוא דומה במעשיו לאבנט כהן הדיוט נתבאר בסמוך:

ומ"ש ומצנפת האמורה באהרן היא האמורה בבניו וכו' לפיכך נקראת מגבעת. נ"ל שטעמו לומר כדברי הרמב"ן שהכתוב בסמוך שאותיות גיכ"ק מתחלפות והו"ל כאילו כתיב מקבעת והוא מלשון קובע וכן תירגם המתרגם מגבעות כובעין וכתב הראב"ד ולפיכך נקרא מגבעת א"א אני אומר אין מעשהו של זה כמעשהו של זה וכו'. והרמב"ן כתב בפרשת תצוה וז"ל כתב רש"י שהמצנפת כמין כובע שהרי במקום אחר קורא לה מגבעת ומתרגמינן כובעין וזה אינו שהרי אמרו שהמצנפת ארכה י"ו אמה והרי היא כעין צניף שלופף בה ראשו מגלגל ומחזיר מגלגל ומחזיר סביב ראשו כפל על כפל ומצנפת של כ"ג איננה קרויה מגבעת בשום מקום אבל בכהן הדיוט אמר הכתוב מגבעת ואף היא מצנפת היא אלא שקושר בה כל ראשו ומעלה הכפלים עליו כעין מגבעת שהוא כובע כדברי אונקלוס כי מגבעת כמו מקבעת כאשר אמרתי בחילופי הגימ"ל והקו"ף אלא שהמגבעת כמו המצנפת ולכך יזכירו החכמים תדיר בכ"ג והדיוט מצנפת בתורת כהנים ובמסכת יומא שנינו כהן גדול משמש בח' בגדים וההדיוט בארבעה בכתנת ומכנסים מצנפת ואבנט מוסף עליו כהן גדול חשן ואפוד ומעיל וציץ עכ"ל. ודבריו מסכימים לדברי רבינו:

בגדי

תחלואיהן ועוסק בהן תמיד הוא ואנשיו שתחת ידו:

טז וכן ממנין אחר להיות חופר בורות ושיחין ומתקן הבורות של רבים כדי שיהיו המים מצויין בירושלים לכל אחד מיושביה ולכל עולי הרגלים. ואחד ממונה על כל אומני לחם הפנים והוא מתקן כל מלאכתו. ואחד ממונה על כל אומני הקטרת והוא מתקן מלאכתה:

טז זה שעל הפרוכת ממונה על כל אורגי הפרוכות והרוקמין בהן שיהיו מוכנות להיכל ולשערים. ושתי פרוכות היו עושין בכל שנה להבדיל בין הקדש לקדש הקדשים וחוטי הפרוכת כפולין ששה ששה. וארבעה מינין היו בה שש ותכלת וארגמן ותולעת שני. וכל אחד מהן כפול ששה הרי כ"ד חוטין. וטפח היה עביה ועל שנים ושבעים *נירין היתה נארגת ארכה ארבעים אמה ורחבה עשרים אמה:

יז וי"ג פרוכות היו במקדש שני שבע על שבעה שערי העזרה ואחת על פתח האולם ואחת על פתח ההיכל ושתים לדביר בינו ובין הקודש ושתים כנגדן בעלייה:

יח פרוכת שנטמאת בולד הטומאה מטבילין אותה בפנים ומכניסין אותה מיד לפי שאינה צריכה הערב שמש. ושנטמאת באב הטומאה מטבילין אותה מבחוץ ושוטחין אותה בחיל מפני שהיא צריכה הערב שמש. ואם היתה חדשה שוטחין אותה על גב האצטבא כדי שיראה העם את מלאכתה שהיא נאה:

יט וכל הכלים שהיו במקדש היו להם שניים ושלישים שאם יטמאו הראשונים יביאו השניים תחתיהם:

כ זה הממונה על מעשה בגדי כהונה עוסק בהכנת בגדי כהנים הדיוטים ובגדי כ"ג ובארינתן *ומתחת ידו נעשה הכל ולשכה היתה לו במקדש:

השגת הראב"ד

*ומתחת ידו נעשה. א"א אומר אני שהוא פינחס המלביש:

פרק שמיני

א **בגדי** כהונה שלשה מינים. בגדי כהן הדיוט. ובגדי זהב. ובגדי לבן. בגדי כהן הדיוט הם ארבעה כלים כתנת ומכנסים ומגבעות ואבנט. וארבעתן של פשתן לבנים וחוטן כפול ששה והאבנט לבדו רקום בצמר:

ב בגדי זהב הן בגדי כהן גדול והם שמנה כלים. הארבעה של כל כהן. ומעיל ואפוד וחושן וציץ. ואבנטו של כהן גדול מעשה רוקם הוא *והוא דומה במעשיו לאבנט כהן הדיוט. ומצנפת האמורה באהרן היא המגבעת האמורה בבניו. אלא שכהן גדול צנוף בה כמי שלופף על השבר. ובניו צונפין בה ככובע *ולפיכך נקראת מגבעת

*פ"א נימין

השגת הראב"ד

*ולפיכך נקראת מגבעת. א"א אני אומר אין מעשהו של זה כמעשהו של זה מצנפת ארוך הרבה וכורך אותו כריכות הרבה ככריכות הישמעאלים אבל מעשה המגבעות כעין הכובעין שלנו הדין מלמעלה וכן קורין:

*בדפוס וויניציא ואינו דומה ועי' בפ"ג

משנה למלך

יז וי"ג פרוכות היו במקדש שני. בפרק שני דייני גזירות (דף ק"ו) וביומא (נ"ד). ומ"ש ואחת על פתח ההיכל עיין במ"ש מרן לעיל פ"ה מה' אלו דין י"א. (*א"ה ובדברי הרב המחבר שם):

יח ואם היתה חדשה שוטחין אותה על גב האצטבא. הרב בעל תי"ט בפרק ד' דשקלים משנה ד' כתב דלא גרסינן גב אלא גג והדין עמו יע"ש:

פ"ח א בגדי כהונה ג' מינים כו' וחוטן כפול ששה והאבנט לבדו רקום בצמר ע"כ. לא ידעתי למה לא ביאר לנו רבינו שהאבנט היה בו ד' מינים דהיינו שש תכלת וארגמן תולעת שני וכל מין היה כפול ששה דמצאו דהיה כפול כ"ד חוטין וכמו שביאר בסוף פ"ז שהפרוכת מכ"ד חוטין וכן בפ"ט ביאר בבגדי כ"ג מכמה חוטין היה כל בגד ובגד וא"כ היה לו ג"כ לבאר דגם כן באבנט ובפירוש אמרינן בפרק בא לו (דף ע"א) דאבנט היו חוטיו כ"ד ואמרינן אלא דנין מאבנט ודנין בגד כו' ומקרא מלא הוא בפ' פקודי את האבנט שש משזר ותכלת וארגמן ותולעת שני וגו' וכ"ת דס"ל דדין זה אינו אלא באבנטו של כ"ג אבל באבנט של כהן הדיוט לא היו מד' מינים כי אם משנים דהיינו צמר ופשתים זה אינו דהא למ"ד דאבנטו של כ"ג זהו אבנטו של כהן הדיוט אין שום חילוק ביניהם כלל וכמו שאבאר לקמן ועוד דהיה לו לבאר דהאבנט היו חוטיו י"ב דהיינו של דפשתים ושל דצמר ולומר דס"ל דבין הכל היו ו' חוטין זו לא ידעתי מנין לו שהרי בכ"מ שהצריך הכתוב ג' מינים או ד' צריך ו' חוטים מכל מין ומין ועוד דעדיין הדבר קשה דלמה לא ביאר באבנט של כ"ג שהיו בו ד' מינין סוף דבר דברי רבינו צריכים אלי תלמוד. וראיתי לרלב"ג בפ' תצוה דהאבנט של כהן הדיוט לא היה כי אם מין אחד של צמר ע"כ. ומדברי התוס' בפ"ב דשבת (דף כ"א) ד"ה שמחת מוכח דאבנט של כהן הדיוט היו בו ג' מינים של צמר שכתבו בסוף דבריהם דכיון שאין מן הפשתן אלא הרביע בטל בשאר מינין והוי כאילו אין בו פשתן כלל ע"כ וזה מבואר ודכתיבנא:

ב ואבנטו של כ"ג מעשה רוקם הוא והוא דומה במעשיו לאבנט כהן הדיוט. גם בזה לא ידעתי כוונת דבריו במ"ש דאבנטו של כ"ג הוא מעשה רוקם ונראה שכיון למ"ש בפרק זה דין ט"ו בפירוש כ"מ שנאמר בתורה מעשה רוקם וס"ל שזה הוא דוקא באבנט של כ"ג ולא באבנט של כהן הדיוט אלא שחזר וכתב שאעפ"כ דומה במעשיו לאבנט כהן הדיוט. ומ"מ לא ידעתי מנין לו דין זה שיש הפרש בין אבנט כ"ג לשל הדיוט לענין מעשה רוקם אי משום דכתיב בפרשת ואתה תצוה ואבנט מעשה מעשה רוקם ופסוק זה באהרן מיירי שאחר זה כתיב ולבני אהרן תעשה כתנות ועשית להם אבנטים הרי דאבנט אהרן כתיב מעשה רוקם ובאבנט בניו כתיב אבנטים ותו לא ומכאן הכריח דדוקא אבנט של כ"ג הוא מעשה רוקם א"כ קשה דבכתנות אהרן כתיב ושבצת הכתנת וגבי בניו לא כתיב כי אם ולבני אהרן תעשה כתנות וא"כ לפי דברי רבינו הללו נאמר דדוקא כתונת אהרן צריכה תשבץ ולא כתונת בניו ואילו רבינו בפרק זה דין ט"ז כתב הכותנות בין של כ"ג בין של כהן הדיוט משבצת היתה כו' הרי דס"ל דאע"ג דדין זה דמשבצת לא כתיב כי אם גבי כ"ג ס"ל דס"ה לכהן הדיוט ועל כרחין טעמא דמלתא הוא משום דס"ל דמאי דכתיב תעשה כתנות שהם הכוונה היא תעשה כתנות כמו הנזכר וכמ"ש הרמב"ן בפרשת פקודי וא"כ אף הכא נאמר דאע"ג דכתיב ועשית להם אבנטים סתם ולא כתיב בהו מעשה רוקם הכוונה היא כמו האבנט הנזכר ואפשר היה לומר דטעמו של רבינו שכתב דאף כתנת של כהן היתה משבצת הוא משום דכתיב בפרשת תצוה ואלה הבגדים וגו' וכתנת תשבץ וגו' ועשו בגדי קדש לאהרן אחיך ולבניו הרי שהשוה הכתוב כתונת אהרן לכתונת בניו אלמא דכולם הם תשבץ ואע"ג דהאבנט נמי הבוס מ"מ באני אבנט דלא כתיב התם גבי אבנט מעשה רוקם וא"כ אפשר דהשווי הוא אלא בכולל האבנט אבל בפרטיו אפשר שיהיה בהם חילוק של אהרן הוא רוקם ושל בניו לא אבל גבי כתונת דכתיב כתנת תשבץ ועלה כתיב לאהרן ולבניו אלמא דגם כתונת בניו היו תשבץ וכבר הביא הרמב"ן ראיה זו. אי נמי דטעמו של רבינו הוא משום דכתיב בפרשת פקודי ויעשו את הכתנות שש וגו' לאהרן ולבניו הרי דהשוה הכתוב בכתנות לאהרן ולבניו שמעת מינה דכולם היו משבצות אבל גבי אבנט אם איתא דמאי דכתיב מעשה רוקם באבנט אהרן ה"ה ג"כ באבנט בניו היה לו לומר ג"כ באבנט לאהרן ולבניו כדי ללמדנו דין זה שהרי כל עצמו של כתוב שכתב גבי כתנות לאהרן ולבניו אע"ג דלא היה צריך להומרו דמילתא דפשיטא היא הוא משום דבכתונת אהרן דוקא נאמר ושבצת ולא בכתנות בניו הוצרך לומר לאהרן ולבניו כדי ללמדנו שהדין שוה בכולם שצריכים משבצות וא"כ אם איתא דגבי אבנט גם כן הם שוים אהרן ובניו היה לו לומר גבי אבנט ג"כ לאהרן ולבניו. אך הכואה יראה איך הרמב"ן אחר שהכריח דבכתנת היו שוים אהרן ובניו חזר וכתב והאבנט כזה הוא ג"כ לאהרן ולבניו כו' הרי דס"ל דאין שום חילוק באבנט בין אבנט אהרן לאבנט בניו והדבר הקשה אלי בדברי רבינו הללו הוא דבפ"ק דיומא (דף ו') הקשו למ"ד דסבר הלבישה היתה אהרן ואח"כ בניו ממאי דכתיב ותגרם אותם אבנט ותירצו הכוא קמ"ל אבנטו של כ"ג זהו אבנטו של כהן הדיוט כו' הרי דמפיקא הכתוב דכתיב אותם אבנט למדים דאף אבנט של כהן הדיוט הוא של כלאים אף שלא נזכר בהם דין זה ואם

ג בגדי לבן הם ד' כלים שמשמש בהם כ"ג ביוה"כ וכו' וארבעתן לבנים וכו'. פ"ק שהם לבנים כך קורא אותם במשנה דיומא

מגבעת: **ג** בגדי לבן הם ארבעה כלים שמשמש בהן כ"ג ביוה"כ. כתנת. ומכנסים. ואבנט. ומצנפת. וארבעתן לבנים וחוטן כפול ששה ומן הפשתן לבדו הם.

דיומא בגדי לבן. ומ"ש וחוטן כפול ששה ומן הפשתן לבדו הם. בפרק בא לו (דף ע"ב). ומ"ש

ושתי

משנה למלך

מנא לן שיהיה הסיקה למתא ולא לכל דבר וכעת הדבר צריך אגלי תלמוד. ואגב גררא דסוגיא זו ראיתי לתוס' שם שכתבו דכ"ג שאר בגדיו היו נמי דכלאים אפוד ומעיל ע"כ ותמהני דמעיל לא היה כלאים כי אם כולו תכלת ושוליו היו בו ג' מינים דהיינו תכלת וארגמן ותולעת שני אבל פשתים לא היה כלל לא במעיל עצמו ולא בשוליו וכמבואר ואולי ט"ס הוא וצריך לגרוס במקום מעיל חושן שהיה כלאים וכמבואר. ודע שבדפוס מגדל עוז ראיתי גירסא אחרת ברבינו והיא אבנטו של כהן גדול מעשה רוקם הוא ואינו דומה במעשיו לאבנט כהן הדיוט ע"כ. וכן היא גירסת הרב בעל קרית ספר וכתב ואינו דומה במעשיו לאבנטו של כהן הדיוט דאבנטו של כהן הדיוט כתיב ביה תכלת והאי לא כתיב ביה אלא מעשה רוקם ע"כ ולא הבינותי דבריו דבאבנט כהן הדיוט לא כתיב ביה תכלת אלא כהם כתיב ולבני אהרן תעשה אבנטים ובאבנט כהן גדול כתיב ביה תכלת וכדכתב בפרשת פקודי ואת האבנט שש משזר ותכלת וארגמן ותולעת שני מעשה רוקם ופסוק זה באבנט כהן גדול איירי וכדאמרינן בפרק קמא דיומא (דף י"ב) כי אתא רבין אמר אבנטו של כהן גדול בשאר ימות השנה ד"ה של כלאים לא נחלקו אלא באבנטו של כהן הדיוט כו' הרי לך הדבר מבואר דבאבנט דכהן גדול כתיב ביה תכלת ומעשה רוקם אבל באבנט כהן הדיוט לא כתיב ביה אלא אבנט סתם ונחלקו בזה אם נלמוד מאבנט כהן גדול לאבנט כהן הדיוט או לא והם כן לדידן דקי"ל דאבנטו של כהן גדול זהו אבנטו של כהן הדיוט מנא לן לחלק בשום דבר ביניהם. ודע שמדברי מרן נראה דגרים והוא דומה במעשיו שכתב ומה שכתב והוא דומה במעשיו לאבנט כהן הדיוט נתבאר בסמוך ע"כ. ונראה שכיון למה שכתב בתחלת הפרק דהלכה כרבי דאמר דאבנטו של כהן הדיוט היה של כלאים ומיהו יותר מתיישב אגלי בדברי רבינו הגירסא האחרת דכפי גירסת מרן דגרים והוא דומה קשה דהיך תלי תניא בדלא תניא שהרי כהן גדול אינו למד מכהן הדיוט אלא כהן הדיוט למד מכהן גדול וא"כ לא הוה ליה למימר דהוא דומה במעשיו לאבנטו של כהן גדול. ודע שמדברי הסמ"ג במצות עשה סי' קע"ג יראה לי דסבירא ליה דאין שום חילוק בין אבנט כ"ג לאבנט כהן הדיוט אלא כולם שוים הם בכל מעשיהם. ומה שכתב רבינו ומגבעת האמורה באהרן כו'.

עיין בתוספות סוכה (דף ה') ד"ה ואל וביומא (דף י"ב) ד"ה אלא (ודף כ"ה) ד"ה נטל:

ג וארבעתן לבנים וחוטן כפול ששה וכו'. בפ"ת דיומא (דף ע"א:) תנו רבנן בגדים שנאמר בהם שש חוטן כפול ששה כו' מנא לן דאמר קרא ויעשו את הכתנות שש ואת המצנפת שש ואת פארי המגבעות שש ואת מכנסי הבד שש משזר המשה קראי כתיבי חד לגופא דכתנא ליהוו וחד שיהא חוטן כפול ששה וחד שיהיו שזורין וחד לשאר בגדים שלא נאמר בהם שש וחד לעכב ע"כ. והכי פירושה דארבע שש וחד בד כתיבי בהאי קרא והוה הכי כחד וליכתביה לבסוף ומה"ש דרשינן הכי חד לגופיה דכיתנא ניהוו וחד שיהא חוטן כפול ששה ולאו דוקא בהני דכתיבי בהאי קרא בעינן שיהא חוטן כפול ששה אלא בכל מקום שנאמר בו שש הוי דינא הכי וכדאמרינן בגמרא ערוכה כ"ד ד' דשיתא שיתא לית דינא ולית דיינא ופירש"י דהא נאמר בו שש ואמר מר דברים שנאמר בהם שש חוטן כפול ששה והטעם דכיון דמרבוי הכתוב למדנו דחד שש אתא לומר שיהא חוטין כפול ששה א"כ כל מקום שנאמר בו שש נמי אמרינן דמלבד פשטיה דקרא דהיינו כיתנא אתא נמי לומר שיהא חוטן כפול ששה והכל נכלל במשמעות שש וכן אידך שש נמי דאמרינן דאתא לומר שיהיו שזורין הוי נימא הכי דכל מקום שנאמר בו שש הכוונה היא דליהוו כיתנא וליהוו חוטן כפול ששה ושיהיו שזורין ואידך שש אתא לשאר בגדים שלא נאמר בהם שש ואין הכוונה דבגדים שלא נאמר בהם שש דליהוו כאילו נאמר בהם שש ונימא דליהוו כיתנא דהא ודאי מעיל שלא נאמר בו שש כי אם כליל תכלת פשיטא שלא היה בו פשתן אלא אהני יתור זה דשש לבגדים שלא נאמר בהם שש לומר שמאותו המין שהיו באים אותם הבגדים שלא נאמר שם צריך שיהיה אותו המין חוטיו כפול ששה ושיהיו שזורים וטעמא דבמקום שלא הזכיר הכתוב לא שש ולא בד א"כ גזירת הכתוב היא שאותו בגד לא יהיה בו כלאים ואם אנו אומרים דייתור זה דשש דאהני לדבר שלא נאמר בהם שש דהוי כאילו נאמר בו שש ובעי דניהוו נימא כיתנא א"כ אנו עוקרים הפסוק ממשמעותו דרחמנא אמר דלא הוי כלאים ומכח הייתור אמרינן דהוי כלאים אך אי אמרינן דאהני דוקא לשיהא חוטן כפול ששה ושיהיו שזורין אין אנו עוקרים הפסוק ממשמעותו והוה ליה כאילו כתיב במעיל תכלת שש דפירושו זה התכלת שלויתיך צריך שיהיה שש דהיינו שיהיה חוטיו כפול ששה ושיהיו שזורין. וראיתי להרב בעל קרבן אהרן בפרשת אחרי מות שהביא סוגיא זו וכתב וחד לשאר בגדים שלא נאמר בהם שש דליהוו נמי שש רלומר שיהא חוטן כפול ששה ע"כ וכן כתב בפרשת צו ונראה דאין כוונת הרב למעט ולומר דלא אהני יתור זה אלא לומר שיהא חוטן כפול ששה ולא לענין שיהיו שזורין דמאי שנא חוטן כפול ששה משזורין אלא כוונת הרב היא למעט דלא נימא דליהוו נמי שש לכל מילי וניהוו כיתנא אלא לשאר מילי דהיינו חוטן כפול ששה ושזורין ותדא מינייהו נקט וכן נ"ל בדברי רש"י שכתב לשאר בגדים שלא נאמר בהם שש שיהיו אף הם חוטן כפול ששה ע"כ ואידך שש אמרינן דאתא לעכב ונראה דלאו דוקא לבגדים שנאמר בהם שש דאם לא היה חוטין כפול ששה או שלא היו שזורין דמעכב אלא אף לבגדים שלא נאמר בהם שש כיון דמיתורא דחד שש אמרינן דגם בגדים שלא נאמר בהם שש צריך שיהא חוטן כפול ששה ושיהיו שזורין אהני ריבוי זה דחד שש דאמרינן דאתא לעכב אף לבגדים שלא נאמר בהם שש דאם לא היה חוטן כפול ששה או שלא היו חוטיו שזורין דמעכב בהם. ודע דבפ"ב דזבחים (דף י"ח) אמרינן א"ר בד שיהיו של בוץ בד שיהיו חדשים בד שיהיו שזורין בד שיהיו חוטיו כפול ששה בד שלא ילבש של חול עמהן א"ל אביי לר"י בשלמא שיהיו של בוץ הא קמ"ל בוץ אין מידי אחרינא לא אלא בד שיהיו חדשים הדשים אין שחקין לא והתניא מסוחקין כשרים א"ל וליטעמיך בד שיהא חוטיו כפול ששה בד חד חד לחודיה משמע אלא ה"ק בגדים שנאמר בהם בד צריכין שיהיו של בוץ חדשים שיהא חוטן כפול ששה יב מהן למצוה ויש מהן לעכב ע"כ. והכוונה דאביי הבין דהנא דברייתא ממשמעות בד דרים שיהיו חדשים כלומר כדבק שהוא מבריתו שעלה בבדיו ועל זה הקשה מברייתא דקתני מסוחקין כשרין ור"י השיב לו דאיך יתכן דתנא דברייתא כל הני דרשות ממשמעות בד מפיק להו דהסינח בוץ ושיהיו חדשים דנאמר דממשמעות בד מפיק להו אלא שיהא חוטיו כפול ששה איך יתכן דממשמעות בד מפיק לה דהא מלבד שאין המשמעות מורה כן אדרבה מורה בהיפך דבד חד חד לחודיה משמע אלא ע"כ דכוונת הברייתא היא דה"ק בגדים שנאמר בהם בד צריך שיהיה בהם כל אלו התנאים שהזכיר ולא ממשמעות דבד נפיק אלא כל אחד ואחד נלמד ממקומו דבוץ נפיק ממשמעות הכתוב וכמו שדרשי שם ושיהיה חוטיו כפול ו' ושיהיו שזורין נפיק מאותה הדרשא שאמרו ביומא דהמשה קראי כתיבי ותרי מינייהו אתו לומר שיהא חוטן כפול ששה וגם שיהיו שזורין והני הוו לעכובא דהא חד שש מייתר לעכב וכדכתיבנא ושיהיו חדשים נפיק משום דכתיב בבגדי כהונה לכבוד ובעינן שיהיו חדשים למצוה בעלמא משום נוי. וראיתי לרש"י ז"ל שם שכתב ויש מהם לעכב בוץ ושזורין וחוטן כפול ששה בוץ כדמפרש ואזיל כו' שזורין כיון דבד היינו בוץ ובעלמא קרי ליה שש משזר וחוטן כפול ששה כדילפינן בסדר יומא מקראי דברים שנאמר בהם שש חוטן כפול ששה ויליף ליה התם לעכובא עכ"ד ולא הבינותי דברי רש"י הללו במ"ש שזורין כיון דבד היינו בוץ ובעלמא קרי ליה שש משזר דבאיזה בגדים מיירי רש"י אי בבגדים שנאמר בהם שש הא מאי דבעינן דליהוו שזורין מיתורא דשש קא נפיק וכדאיתא ביומא ואי מיירי בבגדים שלא נאמר בהם שש הא נמי מיתורא דשש קא נפיק דאמרינן דאתא לבגדים שלא נאמר בהם שש וכמו שכתבנו והכי הימא דלעולם דמיירי בבגדים שלא נאמר בהם שש ואפ"ה ס"ל דהא דאמרינן דחד שש אתא לבגדים שלא נאמר בהם שש הוא דוקא לענין דליבעו

חוטן כפול ששה ולא לענין דליבעו שזורין וקצת נראה כן מדברי רש"י ביומא הא ליתא שהרי כתבתי לעיל דאין לחלק בין חוטן כפול ששה לשזורין ואף אם נרצה לדחוק לומר דרש"י ס"ל דיש לחלק אכתי קשה דבדברי רש"י נראה דמיירי בבגדים שנאמר בהם שש שהרי כתב כדאמרינן בגדים שנאמר בהם שש חוטן כפול ששה ומשמע דאיירי בבגדים שנאמר בהם שש ומיהו לזה אפשר לומר דכיון דקי"ל דחד שש אתא לבגדים שלא נאמר בהם שש וא"כ הוה ליה כאילו נאמר בהם שש לענין זה שיהא חוטן כפול ששה דהא קי"ל דכל מקום שנאמר בהם שש חוטן כפול ששה ולעולם דרש"י מיירי בבגדים שלא נאמר בהם שש. והנה בעיקר דברי רש"י הללו שכתב דשזורין ילפינן כיון דבד היינו בוץ ובעלמא קרי ליה שש משזר דנראה דס"ל דכיון דגלי קרא בחד רוכתא דבעינן שש משזר דמיניה ילפינן לכל מקום שנאמר בו שש דבעינן שיהיה משזר והוסיף רש"י לומר דגם במקום שנאמר בד בעינן שיהיה משזר כיון דבד היינו בוץ יש לדקדק דמסוגיית הגמרא דיומא שכתבנו מוכח דאיצטריך חד שש שהוא מיותר לומר דבעינן שזורין ולפי דברי רש"י אין צורך לשש מיותר וקודם ראותי דברי רש"י הללו נתקשיתי באותה סוגיא דיומא שכתבנו דקאמר דחד שש אתא לגופיה וחד לשזורין דלמה לי תרי שש דליכתוב קרא שש משזר ומיניה ילפינן דכתנא ניהוו וכן דליהוו שזורין דהא ודאי קרא לכל הבגדים הכתובים שם קאי וא"כ אי הוה כתיב קרא ואת המכנסים שש משזר שפיר הוה שמעינן מיניה דבעינן שזורין דהי היכי דשש קאי אכולהו הכי נמי משזר קאי אכולהו וי"ל דמאי דאמרינן דחד לגופיה דכיתנא ניהוו היינו מלת בד שהיא מורה על הפשתים וכדאיתא התם בגמרא דבר העולה מן הקרקע בד בד אבל מלת שש אינה מורה על הפשתים וא"כ איצטריך קרא לומר בד לומר שיהא פשתים וא"כ הדר ואמר שש משזר ללמד שיהיו שזורין אבל אי לא הוה כתיב בד כי אם שש משזר לא הוינו יודעים דכיתנא ניהוו וא"ת הניחא למאן דיליף דכתנא ניהוו ממשמעותיה דקרא דבד דאיצטריכו תרי קראי חד ללמדנו שיהא פשתים ואידך לשזורין אך למ"ד דמקרא דיחזקאל למדנו שיהא פשתים אכתי קשה דלא ליכתוב קרא בד כ"א שש משזר ומיניה ילפינן דפי' שש הוי כתנא מקרא דיחזקאל וילפינן נמי דבעינן שזורין הא לא קשיא משום דלכ"ע פי' מלת בד הוה פשתים וזה שמו אשר יקראו לפשתים בד אלא דאי לאו קרא דיחזקאל לא הוינו יודעים פי' מלה בד אם היא מורה והתא יחזקאל ולמדנו דבד פירושו הוא פשתים וא"כ לכ"ע איצטריך קרא למכתב בד להורות על הפשתים וא"ת משזר דכתב קרא למה לי תיפוק לי מרבוי דשש לבד דע"כ לשזורין אתא דאי לא למאי איצטריך הא לא קשיא משום דמלת שש אינה במשמעה שזורין וא"כ אי לא הוה כתיב כי אם שש לבד בלא משזר לא הוה ידעינן מאי קאמר קרא ומש"ה איצטריך קרא למיכתב שש משזר להורות דבעינן שזורין ומה שאמרו חד לשזורין הכוונה היא על שש משזר דאייתר ולמדנו מכאן לכל מקום שנאמר שם דבעינן שזורין דכיון דגלי קרא בחד שם שיהיו שזורין ילפינן מינה לכל מקום שנאמר שם דניבעי שזורין. ולפי מה שכתבנו כן הן דברי רש"י שכתב בזבחים כיון דבד היינו בוץ ובעלמא קרי ליה שש משזר דס"ל דמאי דבעינן שזורין הוא משום דכיון דגלי קרא בחד דוכתא דשש הוי משזר הוא הדין לכל מקום שנאמר בו שש או בד דבעינן שזורין אך אכתי קשה לי דליכתוב קרא בד וילפינן מיניה שפיר תרתי חדא דכתנא ניהוו מאומרו בד ושיהיו שזורין מדכתיב משזר וכי תימא דאיצטריך למיכתב שש משזר ללמד על מקום שנאמר בו שש דליבעי שזורין דאי לא הוה כתיב כי אם בד משזר לא הוה ילפינן לשש מבד הא ליתא שהרי רש"י גמר לבד משש משום דבד הוא בוץ ובעלמא קרי ליה שש משזר וא"כ אי נמי לא הוה כתיב כי אם בד משזר שפיר הוה גמרינן מיניה לשש דכיון דשש הוא בוץ ובעלמא קרי ליה בד משזר. אבר על כן היה נראה לי לומר דאי לא הוה כתיב כי אם בד משזר לא הוינו למדים למקום אחר דניבעי שזורין משום דהוה אמינא דדוקא בהני דכתיבי בהאי קרא בעינן שזורין אבל במקום אחר לא אבל השתא דכתב רחמנא חד שש מיותר דכתב בד ותזר וכתב שש משזר ע"כ אתא ללמד דכל מקום שנאמר בו שש בעינן שזורין ולפ"ז אין צורך למה שכתבנו לעיל דאיצטריך למיכתב בד משום דבד מורה על הפשתים ושש אינו מורה דאף דנימא דגם מלת שש מורה על הפשתים איצטריך למיכתב בד ושש משזר כדי שנלמוד למקום אחר שלא נאמר כי אם שש לבד שיהא משזר דאי לא הוה כתיב כי אם שש משזר הוה אמינא דדוקא הכתובים בענין הוו משזר ולא הוינו למדים למקום אחר וא"ת א"כ חוטן כפול ששה מנ"ל שיהא הדין בכל מקום אימא דוקא בהני דכתיבי בהאי קרא כי היכי דאמרת דאי לא הוה כתיב כי אם שש משזר לא הוינו למדין למקום אחר הא לא קשיא משום דדוקא כה דחוטן כפול ששה דנפיק ממשמעותיה דקרא ולמדנו הכתוב דפי' שש נמי מורה על מספר ששה שיהא חוטן כפול ששה שפיר שמעינן מיניה לכל מקום שנאמר בו שש שיהיה פירושו ג"כ מספר שש וניבעי חוטן כפול ששה אך שזורין דלא נפיק ממשמעות מלת שש צריך למיכתב חד שש יתירא להורות על כל מקום שנאמר בו שש דניבעי שזורין וכל זה הוא שלא כדברי רש"י שכתבנו דמדבריו נראה דכיון דגלי קרא בחד דוכתא דבעינן בששה יהיה משזר גמרינן מיניה לכל מקום בנאמר שש או בד דליהוו שזורין ולאו משום יתורא דשש הוא ומיהו עדיין יש לדחוק דברי רש"י הללו ולייבהם עם מה שכתבנו ודו"ק. עוד נראה לומר דמשש משזר לחודיה לא הוה שמעינן מיניה שיהיו כל הששה חוטין שזורין יחד משום דפשטיה דקרא הוא שהשש יהיה שזור אבל שיהיו כל ששה חוטין שזורין יחד זו לא ידענו אבל השתא דכתיב בד ללמד שיהא פשתים וכתיב שש אחר ללמד שיהא חוטן כפול ששה כי כתיב קרא שוב שש משזר הוא ללמד שכל הששה חוטין יהיו שזורין והכוונה היא דעל כל מה שמורה מלת שש צריך שיהיה משזר דאי כל הששה חוטין אינם שזורים יחד שש יתירא למה לי וזהו שהקדימו ביומא דרשא דחוטן כפול ששה לדרשא דשזורין משום דכל מאי דאיצטריך רבוי דשש לשזורין הוא ללמד שכל הששה חוטין יהיו שזורין כאחד ומש"ה הקדימו בתחלה ואמרו חד לחוטן כפול ששה והדר ואמרו חד לשזורין דהיינו הששה חוטין וכן פירש רש"י ביומא שיהיו שזורין יחד כל הששה. כן אמת דבזבחים הקדימו שזורים לחוטן כפול ששה ואי פירוש שזורים דזבחים הוי פירושו דומיא דשזורים דיומא היה להם להקדים חוטן כפול לשזורין אבר על כן היה נראה לי דמה שאמרו בזבחים שזורין לא קאי על הששה חוטין שיהיו שזורין כאחד אלא על הפשתן עצמו שיהיה שזור ובזה ניחא מה שפירש רש"י התם דשזורין נפקא לן משום דבד היינו בוץ ובמקום אחר קוראהו שש משזר והקשינו עליו דמפשטא דסוגיא דיומא מוכח דשזורין נפקא לן מרבוי דשש ולאו משום דבמקום אחד מצינו שש משזר ילפינן מיניה לכל מקום שנאמר שם דליהוו שזורין אך כפי מה שכתבנו ניחא דמאי דאיצטריך רבוי דשש הוא דוקא ללמד שיהיו כל הששה חוטין שזורין כאחד דאי לאו רבוי דשש הוה אמינא דאין צורך שיהיו כל הששה חוטין שזורין יחד אבל שזורין דזבחים דפירושו שהפשתים יהיה שזור אין צורך לזה לרבוי אלא כיון דגלי קרא במקום אחד דהשש הוא משזר ילפינן מיניה לכ"מ שנאמר בו שש דליהוי משזר והוא הדין לכל מקום שנאמר בו בד כיון דבד הוא בוץ ומיהו אם הדברים כן לא ידעתי אמאי לא אמרו בזבחים ג"כ דכל מקום שנאמר בד בעינן שיהיו הששה חוטין שזורין כאחד דהא כי היכי דילפינן דחוטן כפול ששה משום דבד היינו שש וככר ידענו דכל מקום שנאמר בו שש חוטן כפול ששה מהאי טעמא גופיה יש ללמוד דכל הששה חוטין בעינן דליהוו שזורין כיון דקי"ל דכל מקום שנאמר שם בעינן שיהיו כל הששה חוטין שזורין כאחד ובד היינו שש. הנה הארכנו מילין בדברים שלא נצרכו אלא לפלפולא והעולה מדברי רש"י הוא דס"ל דמאי דאמרינן יש מהם למצוה ויש מהם לעכב מאי דהוי למצוה הוא חדשים וכל השאר שהם בוץ ושזורין וחוטן כפול ששה הם לעכב והנראה עוד כפשט דברי רש"י הוא דמאי דאמרינן בגדים שנאמר בהם בד כו' דמיירי בבגדים שלא נאמר בהם שש ואע"ג דביומא אמרינן דחד שש אתא לבגדים שלא נאמר בהם שש היינו

ושתי כתנות אחרות היו לו לכהן גדול ביום הכפורים. אחת לובשה בשחר ואחת בין הערבים. ושתיהם בשלשים מנה משל הקדש ואם רצה להוסיף מוסיף משלו ומקדיש התוספת ואחר כך עושה בה הכתנת: ד בגדי כהונה מצותן שיהיו חדשים נאים ומשולשים כדרך בגדי הגדולים שנאמר לכבוד ולתפארת. היו מטושטשין או מקורעין או ארוכין יתר על מדתו או קצרים פחות ממדתו או שסלקן באבנט ועבד עבודתו פסולה. היו משוחקין או שהיו ארוכים וסילקן באבנט עד שנעשו כמדתו ועבד עבודתו כשרה: ה כל בגד מבגדי כהונה שנעשו צואין אין מלבנין אותן ואין מכבסין אותן אלא מניחן לפתילות ולובש חדשים. ובבגדי כהן גדול שבלו גונזין אותן. ובבגדי לבן שעובד בהם ביום הצום אינו עובד בהם פעם שניה לעולם

ומ"ש ושתי כתנות אחרות היו לו לכ"ג בי"ה וכו' עד מוסיף משלו. משנה בפרק ג' דיומא (דף ל"ד:). ומ"ש ומקדיש התוספת וכו'. כן משמע שם בגמרא (דף ל"ה):

ד בגדי כהונה מצותן שיהיו חדשים נאים ומשולשים וכו'. בפ"ב דזבחים (דף י"ח:) יליף מקרא דמצוה שיהיו חדשים. ומ"ש שיהיו נאים ומשולשים מתבאר ממה שיבא בסמוך:

היו מטושטשין או מקורעין או ארוכים יתר על מדתו או קצרים וכו'. בפ"ב דזבחים ת"ר היו מרושלין מסולקים משוחקים ועבד עבודתו כשרה היו מטושטשין או מקורעין ועבד עבודתו פסולה אמר רב יהודה אמר שמואל מרושלין כשרים מסולקים פסולים והתניא מסולקין כשרים אמר רמי בר חמא ל"ק כאן שסילקן על ידי אבנט כאן דליתנהו מעיקרא כלל רב אמר אחד זה ואחד זה פסולים וכו' ומי אמר שמואל וכו' מסולקין פסולים והתניא מסולקים כשרים א"ל בר מינה דההיא דשנייה רמי בר חמא אלא לרב קשיא וכ"ת מאי מרושלים מסולקין ע"י אבנט אבנט מיגז אגיז אלא מסולקים קשיא א"ר זירא רב הדא תני מרושלין שסילקן ע"י אבנט כשרים. ופירש"י מרושלין נגררין בקרקע מסולקים מן הקרקע מתוך שהם קצרים. משוחקים ישנים כשרים ואע"ג דכתיב מדו בד שתהא כמדתו מצוה בעלמא היא ולא לעכב. מטושטשין בטיט. מקורעים ואפי' הן חדשי' דלאו בגד הוא הראוי לעבודה דבעינן לכבוד ולתפארת. אחד זה ואחד זה אחד מרושלין ואחד מסולקין יותר מדאי שלא ע"י אבנט. אלא לרב קשיא מרושלין. וכ"ת מאי מרושלין דמכשר תנא כגון שסילקן עד למדתו ע"י אבנט וקא מכשר ליה תנא דקסבר אבנט מיגז אגיז כלומר כל סילוק שע"י אבנט הר"ל כהותך ונוטל היתר שבהן ומכשירו. אלא מסולקין קשיא דקתני כשרים ושם מסולקין גבוהים מן הקרקע למעלה מרגליו משמע ולרב ליכא לאוקומה כגון שסילקן ע"י אבנט כדתרצינן דהא ע"כ לרב דשני דסילוק אבנט מיגז אגיז השתא הוו כלהו כקצרים מעיקרא. רב הדא תני להנך מרושלין ומסולקים דברייתא בחדא מילתא תני להו מרושלין שסילק ריסולן ע"י אבנט עד כדי מדתו כשרים אבל מסולקים יותר מדאי פסולין ואפי' ע"י אבנט וידוע דהלכה כרב באיסורי: והשתא מ"ש רבינו לפסול בארוכין יתר על כדי מדתו היינו כרב דפסל במרושלין ומ"ש לפסול בסילקן באבנט כלומר ושהיו כדי מדתו וסילקן באבנט ונעשו פחות מכדי מדתן היינו כרב משום דאבנט מיגז אגיז ומ"ש להכשיר בארוכים וסילקן באבנט עד שנעשו כדי מדתו היינו כדפרים רב בברייתא:

ה כל בגד מבגדי כהונה וכו'. ברייתא בס"פ המזבח מקדש (דף פ"ה:) ופסק כיש אומרים משום דאין עניות במקום עשירות. ומ"ש אלא מניחן לפתילות. במשנה פרק החליל (דף נ"א:): ובבגדי כהן גדול שבלו גונזין אותן: ובבגדי לבן שעובד בהם ביום הצום וכו'. בפ' שני דיומא (דף כ"ד) ופרק קמא דכריתות (דף ו') ופרק ב"ש זבחים (דף מ"ו) והניחם שם מלמד שטעונין גניזה רבי דוסא אומר ראויים הם לכהן הדיוט ומה

משנה למלך

דוקא לבגדים שלא נאמר בהם לא שש ולא בד וכגון מעיל וכדאיתא התם בגמרא אך בבגדים שנאמר בהם בד הייתי אומר כאילו נאמר בהם שש בפירוש כיון דבד היינו בוץ. וראיתי לרבינו שכתב בגדי כהונה מצותן שיהיו חדשין כו' ונראה מדבריו דדוקא למצוה הוא דבעינן חדשים אבל לא לעכב ודבר זה הוא מוסכם לא נחלק בו אדם וכדתניא משוחקין כשרים אך בדין י"ד כתב כל מקום שנאמר בתורה שש או שש משזר צריך שיהיה החוט כפול ששה ומקום שנאמר בד אם היה חוט אחד לבדו כשר ומצוה מן המובחר שיהא החוט כפול ששה ע"כ. וראיתי למרן שכתב ונראה שרבינו מפרש יש מהם למצוה היינו שיהיה כפול ששה ויש מהם לעכב היינו חוט אחד ע"כ ולא ידעתי בחוט אחד מה שייך לומר לעכב דהא אי אפשר בלאו הכי ונראה דרבינו ס"ל דמאי דאמרינן יש מהם לעכב לא קאי אלא למאי דקאמר צריכין שיהיו של בוץ אך השאר דהיינו חדשים ושזורין דחוטן כפול ששה הוא לעכב דישנו במשמעות שש וכו"ל כדאמרינן בעלמא שנה הכתוב לעכב אבל שזורין דאינו במשמעות שש לא שייך לומר דאתא חד שש לומר דשזורין מעכב. אך רש"י ז"ל בזבחים כתב בפירוש דשזורין מעכב:

עוד יש לדקדק בדברי רבינו שכתב חלוקת בגדים שנאמר בהם בד אמאי לא ביאר דלמצוה בעינן שזורין וכדאיתא בהדיא בזבחים ונהי דלא איצטריך לאשמועינן דאינו מעכב דמכ"ש מבגדים שנאמר בהם שש נפיק מכל מקום לגבי מצוה היה לו ללמדנו דמצוה איכא. כן אמת דנגי' דת"כ שהביאו ברייתא א זבחים בפרשת צו ובפרשת אחרי מות לא הזכירו חלוקה דשזורין. עוד יש לדקדק בדברי רבינו בהבנייא דין ד' בגדים של כהן הדיוט לא כתב כי אם דחוטן כפול ששה ולא כתב דבעינן שזורין וכן במעיל לא כתב אלא דחוטיו כפולין שנים עשר ובשולי המעיל כתב שזור ח' וכתבן כתב וכופל השבעה חוטין כאחת ולא ידעתי למה לא ביאר רבינו בכולם דבעינן שזורין ונראה אלי דרבינו ס"ל דבאומרו חוטן כפול ששה כבר נתבאר בדברים אלו דבעינן שזורין דמלת כפול מורה על השזורין ומ"ש בגמרא חד לחוטן כפול ששה וחד לשזורין לאו דוקא אלא הכוונה היא חד לחוטן ששה וחד לשזורין אלא כיון דלפי האמת דינא הוא דבעי' שזורין לא דקדק התנא בלשונו וקאמר חד לחוטן כפול ששה. וזהו דנקטיה הברייתא אמרו בגדים שנאמר בהם שש חוטן כפול ששה ולא אמרינן ג"כ שזורין משום דבאומרה חוטן כפול כבר נתבאר שהם שזורין וזהו דבברייתא דת"כ נמי לא הזכירו גבי בגדי הבד דבעי' למצוה שזורין משום דבאומרה דלמצוה בעינן חוטן כפול ששה כבר נתבאר דלמצוה בעינן שזורין. ובזה מתיישב כל מה שדקדקנו בדברי רבינו ובתחילה כתב דכ"מ שנאמר שש או שש משזר צריך שיהא החוט כפול ששה והכוונה שיהיו שזורין כל הששה חוטין כאחת ואח"כ כתב דמקום שנאמר בד ל"מ דלא בעינן שזורין לעכב אלא אפי' אם היה חוט אחד לבדו כשר ומיהו מצוה מן המובחר הוא שיהא כפול ששה כלומר שיהיו כחוטין ששה וגם שיהיו שזורים וכמו שכתבנו דבאומרו כפול מורה על השזורין. ודע שראיתי להרב זוהר הרקיע על מ"ש המשורר ונעם לבת לבית הפרוכת בגדים מבוארים. שכתב אם לפני ולפנים הוא יש קיאור בשירו כי משזר חוטו שזור כמ"ש רז"ל ביומא ובגדי לבן אין חוטן שזור ע"כ ונראה שיש ספרש בין מבית לפרוכת ובין בין לפרוכת ובית הפרוכת הוא ההיכל ושם משמש בבגדי זהב שיש בהם משזר ואפשר שגם בבגדי לבן אע"פ שנאמר בהם בד חוטן כפול ששה ויתבאר זה ממ"ש בפ"ק דיומא אין בין כ"ג ביום הכפורים לכהן הדיוט אלא אבנט וכ"כ הר"מ ז"ל בחיבורו עכ"ל. והנה הנראה מדברי הרב הוא דס"ל דבבגדי הבד לא היה חוטן כפול ששה אפילו למצוה ושוב חזר בו ממ"ש ביומא אין בין כ"ג ביום הכפורים לכהן הדיוט אלא אבנט ואם איתא דבגדי הבד לא היה חוטן כפול ששה הא טובא איכא בינייהו ותמהני איך נעלם מהרב סוגיא דזבחים דאמרינן בפירוש דבגדים שנאמר בהם בד חוטן כפול ששה והיה לו להביא סוגיא זו ודברי רש"י דס"ל דחוטן כפול ששה אף בבגדים שנאמר בהם בד הוי לעכב. ודע שמדברי רבינו נראה דבבגדים שהיו מינים הרבה לא היה שזור כל המינים כאחת אלא כל מין ומין היה שזור בפני עצמו ודיו. שהרי גבי שולי המעיל לא כתב שכל הכ"ח חוטין היו כפולין כאחת. אך רש"י בפרשת תרומה כתב בפירוש שכל הד' מינים היו שזורין יחד כ"ד כפלים לחוט וכ"כ שם הרא"ם וכן נראה מדברי רש"י בסוגיית הגמרא דיומא שכתבנו וכ"כ בפי' הסמ"ג עשין קע"ג יע"ש:

ומ"ש רבינו ושתי כתנות אחרות היו לו לכ"ג ביום הכפורים אחת לובשה בשחר ואחת בין הערבים ושתיהם בל' מנה משל הקדש. דין זה הוא משנה בפ"ג דיומא (דף ל"ד) דתנן וחכמים אומרים בשחר היה לובש של שמנה עשר מנה ובין הערבים של שנים עשר מנה הכל שלשים מנה ע"כ. ואיכא לעיוני טובא בדברי רבינו כללו שכתב ושתי כתנות אחרות דמשמע ליה שדין זה הוא דוקא בכתונת ולא כלל לכל הבגדים ורש"י ז"ל כתב במתני' בשאר בגדים שלובש בטבילה זו הוא משתמש של מדינת פילוסין שהוא חשוב ומעולה הרי שלא חלק בין בגד לבגד אלמא ס"ל דמתניתין על כלל כל ארבעה בגדי לבן מיירי וכן נראה מסוגיית הגמרא דקאמר מנא לן אמר רב הונא בריה דרב עילאי אמר קרא בד בד בד מובחר בבד והנה הכתוב על כל ארבעה בגדי לבן כתיב בד ובין לדברי רש"י שפי' ארבעה דמני כתיב בלבישת בגדי שחרית למימר דהוו בד המובחר בבד ובין למה שכתבו התוס' גם לא ידעתי מאי לו לחלק בין כתונת לשאר הבגדים ואולי שיצא לו לרבינו ממאי דאמרינן התם בדף ל"ה אמרו עליו על רבי ישמעאל בן פאבי שעשתה לו אמו כתונת של מאה מנה כו'. ואמרו עליו על רבי אלעזר שעשתה לו אמו כתונת משתי רבוא כו' ונראה דס"ל דטעמא דהני שעשו הכתונת משיעורים מופלגים הללו הוא משום דראו שהכתוב הקפיד בכתונת של בגדי לבן שיהיו מעולים משל שאר הבגדים משום הכי רצו להפליג בהם ועשו אותו של מאה מנה ומ"מ עדיין אין זה מספיק דאפשר דגם שאר הבגדים היו מעולים מבגדים שעובד בהם שאר השנה אלא לפי שהכתונת הוא הבגד הגדול שמכסה בו כל גופו עשו אותו מעולה יותר ומה גם שלא ידעתי היכן רמיזא בקרא שהכתונת של בגדי לבן יהיה משונה משאר בגדים וצ"ע. עוד אני תמיה דבגמרא אמרינן והנא מנייהא אתא לאשמועינן הא קא משמע לן דצבור מהני לא נעביד הא אי בציר מהני ועפי אהני לית לן בה ע"כ והנה פשט ההלכה נראה דמאי דאמרינן דבגדי השחר היה שוה שמנה עשר מנה ובגדי בין הערבים י"ב מנה לאו דוקא אלא ה"ה אם עשה של שחר של י"ז מנה ושל ערבית של י"ד מנה דמהני שהרי בין הכל הא איכא שלשים מנה ולעולם בעינן דשל שחרית יהיו מעולים משל ערבית דאי לא תימא הכי לאיזה תכלית נקט התנא דשל שחר היו של י"ח ושל בין הערבים היו של י"ב לא הוה ליה למיתני אלא דבגדי השחר ושל ערב יהיו שוים שלשים מנה אלא ודאי כדכתיבנא דלעולם בעינן שיהו של שחר מעולים משל ערב אלא דשיעור העילוי אין לו קצבה רק שיהו שוים שניהם שלשים מנה ודבר זה מבואר בגמרא דבולי עלמא מיהא דשחר עדיף ופשיט לה מדכתיב ארבעה בד בכתוב ופירשו התוס' שהכוונה היא שבד שלישי לומר שיותר טוב מבד של שאר ימות השנה ושרביעי לומר שטוב משל ערבית ובירושלמי אמרי' דרב נחמן בשם רבי מנא בשחר כתיב בד בד ד' פעמים ובמנחה כתיב בד ובגמרא הקשו מדכתיב ולבשו בגדים אחרים מאי לאו אחרים חשובים מהן ותירצו לא אחרים פחותים מהם ע"כ הרי דפשיטא ליה שבגדי הערב צריך שיהיו פחותין משל שחר וכ"כ הרא"ש שצריך שיהיו של בקר טובים יותר וכ"כ רבינו עובדיה בפי' המשנה ולפי זה אני תמיה על רבינו למה סתם הדברים וכתב ושתיהם בשלשים מנה ולא ביאר שהאחת צריך שתהיה מעולה מחבירתה וכדכתיבנא והדבר צריך אלני תלמוד. ודע שעבודה זו של ערב שצריך שתהיה בבגדים פחותים פי' רש"י שהוא בבגדים שלובש להוצאת הכף והמחתה ובגמרא פי' רש"י הטעם לפי שעבודה שראשונה חשובה ומכפרת וזו אינה אלא לפנות המקום שאין כבוד שיהיו מונחים שם לפיכך שינה הכתוב בבגדים לפחות ע"כ ורבינו לא ביאר לנו דבר מזה לא כאן ולא בהל' עבודת יום הכפורים אלא כתב כאן ואחת בין הערבים כלשון המשנה ואפשר דטעמא דסתמא הוא משום דליכא עבודה בין הערבים בבגדי לבן כי אם הוצאת הכף ודע שרש"י בגמרא פירש הא אי בציר מהני בשחרית מי"ח ועפי אהני דערבית משנים עשר לית לן בה ונראה דס"ס איפכא אי בציר מהני דערבית מי"ב ועפי אהני דשחרית מי"ח וכגון שעשה של שחרית מעשרים ושל ערבית מי' מהני וכן כתב הרא"ש וז"ל לובש בגדי לבן שוין י"ח מנה או יותר או פחות רק שיהיו טובים מאותם שילבש בערב ובין שניהם יש להם להיות שוים שלשים מנה ע"כ. ומ"ש רבינו בגדי לבן הם ארבעה כלים כו' ואף על גב דאבנט דוקא נשתנה דאבנט שהיה לובש עם בגדי זהב היה כלאים ואבנט זה דבגדי לבן היה פשתן אבל כתנת ומכנסים ומצנפת אין הפרש בהם בין בגדי זהב לבגדי לבן מ"מ צריך שיהיו בגדי לבן כללו מיוחדים ליום הלוס ולא מהני הבגדים שלובש בהם כל השנה ואע"פ שהם שוים בעשייתם וגדולה מזו כתב רבינו לקמן בדין ה' בגדי לבן שעובד בהם ביום הצום אינו עובד בהם פעם שנייה לעולם כו' וכ"ש וק"ו שבגדים שעובד בהם כל השנה אינו עובד בעבודה הצריכה בגדי לבן וזה פשוט. עוד כתב רבינו ושתי כתנות אחרות היו לו לכהן גדול ביום הכפורים אחת לובשה בשחר ואחת בין הערבים ונראה מדבריו שהיו לו לכ"ג ביום הצום ג' כתנות הא' היא המוזכרת עם בגדי לבן וב' אחרות ולא ידעתי הא היכא איתא דממתניתין דפ"ג דיומא (דף ל"ד) לא מוכח אלא שהיו לו לכ"ג ב' כתנות מיוחדים ליום זה ועוד אני תמיה דב' כתנות הללו דשוויים שלשים מנה לא היה לובש אותם אלא בעבודות הצריכות בגדי לבן וכמבואר במתני' דקתני הביאו לו בגדי לבן והנה ביום הצום לא היה עובד בבגדי לבן כי אם ב' פעמים אחת בשחר בשעת פרו והקטורת ואחת בין הערבים בהוצאת הכף והמחתה וכמבואר כל זה בדברי רבינו בהלכות עבודת יום הכפורים ואם כן יש לתמוה בכתנת שכתב רבינו בהדי בגדי לבן לאיזה תכלית היתה נעשית שהרי לא היתה משמשת כלום ולומר דבעבודות דבגדי לבן יש מהם שהיתה בכתונת דבגדי לבן ויש מהם בכתנות הללו דשלשים מנה ונמצא שהיה פושט בגדי לבן וחוזר ולובש בגדי לבן דבר זה לא ראיתי בשום מקום וזה לא ניתן לאמר ודברי רבינו צריך עיון. עוד אני תמיה דמנ"ל לרבינו שינוי זה בכתונת דהא משמעה דמתני' נראה דעל כל ארבעה בגדי לבן מיירי וכן פירש"י שם וז"ל בגדים שלובש בטבילה זו וכו' ובין הערבים בגדים שלובש וכו' ע"כ ובגמרא אמרינן מנא לן אמר ר"ה בד בד בד בד מובחר בבד והני ד' בד בד' בגדים כתיבי ואם כן מנא לן שהכתונת נשתנה דינו משאר בגדי לבן וגם זה צריך אלני תלמוד. עוד כתב רבינו ואם רצה להוסיף מוסיף משלו ומקדיש ע"כ. וכתב על זה מרן כן משמע שם בגמרא ע"כ. ובעה לא מצאתי שום רמז לזה:

ה ובבגדי כ"ג שבלו גונזין אותם. בירושלמי פרק החליל תני מבלאי מכנסי כ"ג היו מדליקין את הנרות שבפנים ומבלאי מכנסי כהן הדיוט היו מדליקין הנרות שבחוץ ומה"ש רבית כאן

וכאן

לעולם אלא נגנזין במקום שיפשוט אותם שם שנאמר והניחם שם והם אסורין בהנאה: ו מכנסי כהנים הדיוטים שבלו ואבנטיהם היו עושין מהן פתילות ומדליקין בהן במקדש בשמחת בית השואבה. וכתנות כהנים הדיוטים שבלו היו עושין מהן פתילות למנורת תמיד: ז כל בגדי הכהנים אינן באים אלא משל ציבור. ויחיד שהתנדב בגד מבגדי כהונה מוסרו לציבור ומותר. וכן כל כלי השרת ועצי המערכה שמסרן יחיד לציבור הרי הן כשרין. אף כל קרבנות הציבור שהתנדב אותן יחיד משלו כשרים ובלבד שימסרם לציבור: ח בגדי כהנים הדיוטים היו עושין מהן מחלצות רבות. וששה ותשעים חלון היו במקדש להניח בהן הבגדים ארבעה חלונות לכל משמר; ושם כל משמר כתוב על חלונותיו וכולן סתומות. וכשיכנסו אנשי משמר לעבודה בשבת שלהן פותחין חלונותיהן כל ימי שבתן ונוטלין הכלים. וכשיצאו מחזירין הבגדים לחלונותיהן וסותמן: ט ולמה עשו ארבעה חלונות לכל משמר. לפי שלא יהיו הכלים מעורבין. אלא כל המכנסים בחלון אחד וכתוב עליו מכנסים. וכן האבנטים בחלון אחד וכתוב עליו אבנט וכן המצנפות כולן בחלון אחד. והכתנות כולן בחלון אחד: י כהן גדול מניח בגדי זהב בלשכה שלו בלילה או בעת שיצא מן המקדש: יא בגדי כהונה מותר ליהנות בהן. לפיכך לובשם ביום עבודתו ואפילו שלא בשעת עבודה חוץ מן האבנט מפני שהוא שעטנז: יב *אסור לכהן הדיוט ללובשו אלא בשעת עבודה. אין הכהנים לובשין לעבודה אלא צמר ופשתים בלבד: יג וכל מקום שנאמר בתורה שש או בד הוא הפשתים

השגת הראב"ד

*אסור לכהן הדיוט. א"א לא מחוור מן הגמרא הכי אלא כל היום מותר במקדש:

ומה תלמוד לומר והניחם שם שלא ישתמש בהם יה"כ אחר ופסק כת"ק:

ו מכנסי כהנים הדיוטים שבלו וכו'. משנה בר"פ החליל (דף נ"א). ומ"ש וכתנות כהנים הדיוטים שבלו היו עושין מהם פתילות למנורת תמיד. בפרק במה מדליקין (דף כ"א) תני רמי בר חמא פתילות ושמנים שאמרו חכמים אין מדליקין בהם בשבת אין מדליקין בהם במקדש משום שנאמר להעלות נר תמיד וכו' שתהא שלהבת עולה מאליה ולא שתהא עולה על ידי ד"א תנן מבלאי מכנסי כהנים ומהמייניהם היו מפקיעין ומהם מדליקין שמחת בית השואבה שאני ת"ש דתני רבה בר מתנה בגדי כהונה שבלו מפקיעין אותם ומהם היו עושים פתילות למקדש מאי לאו דכלאים לא דבוץ ופירש"י המייניהם כתיב ואת האבנט שש משזר ותכלת וארגמן וקי"ל תכלת עמרא הוא ותניא לעיל לענין שבת הוסיפו עליהם של צמר לפיסול וקתני מדליקין בהם במקדש. בית השואבה שאני דלא כתיב בה להעלות ולאו דאורייתא היא. מאי לאו דכלאים כגון אבנט עכ"ל. ודייק רבינו כתנות כהנים למעט אבנט דאין עושין מהם פתילות למנורת תמיד משום דאית בהו עמרא ואין להדליק בהם למנורת התמיד ומכנסים תנן דבשמחת בית השואבה מדליקין בהם ולא נשאר לפתילות מנור' התמיד כ"א כתונת ומצנפת וצריך טעם למה השמיט רבינו מצנפת ואפשר דתנא כתנות והוא הדין למצנפות אי נמי משום דמצנפות דקות ביותר ולא חזו לפתילות לכך השמיטם:

ז כל בגדי הכהנים וכו'. בפ"ג דיומא (דף ל"ה:) ובירושלמי פרק רביעי דשקלים (הלכה א'). ומה שכתב וכן כל כלי השרת ועצי המערכה שמסרן יחיד לצבור הרי הם כשרים אף כל קרבנות הצבור וכו'. עצי המערכה בסוף תעניות (דף כ"ח) אמרינן זמן עצי הכהנים שכשעלו בני הגולה לא מצאו עצים בלשכה עמדו אלו והתנדבו משלהם ובתוספתא פרק שני דשקלים כל קרבנות הצבור נתנדבו מעצמן כשרים ובלבד שימסרום לצבור *ולמד רבינו מזה לכלי שרת ועצי המערכה שצריך שימסרם לצבור:

ח בגדי כהנים הדיוטים וכו'. בפרק ה' דתמיד (דף ל"ב:) תנן חלונות היו שם וכתוב עליהם תשמישי הכלים ובסוף החליל (דף נ"ו) תנן בילגה חלונה סתומה וכתב שם רבינו כיוצא במה שכתב כאן:

ט ולמה עשו ד' חלונות לכל משמר וכו':

י כ"ג מניח בגדי זהב בלשכה שלו וכו': יא בגדי כהונה מותר ליהנות בהם וכו'. בעיא דאיפשיטא בר"פ בא לו (דף ס"ח ס"ט). ומ"ש חוץ מן האבנט וכו'. שם ובפ"ק דתמיד אהא דתנן לא היו ישנים בבגדי קדש אלא פושטין ומקפלין ומניחין תחת ראשיהם אמרינן (דף כ"ז) נהי דניתנו ליהנות בהם תיפוק ליה משום איסורא דכלאים הניחא למ"ד אבנטו של כ"ג בשאר ימות השנה לא זהו אבנטו של כהן הדיוט אלא למ"ד אבנטו של כ"ג זהו אבנטו של כהן הדיוט כלומר דשל הדיוט הוי של כלאים מאי איכא למימר וכבר נתבאר בר"פ זה שרבינו פוסק כמ"ד דאבנטו של כהן הדיוט הוי של כלאים ואע"ג דאסיק התם רב אשי דבגדי כהונה לית בהו משום כלאים משום דקשים הם היינו לענין הלעה אבל ללבוש אפילו שהם קשים אסור ולפיכך כתב רבינו דאבנט אסור לכהן הדיוט ללבשו אלא בשעת עבודה והוא הדין לכהן גדול בשאר ימות השנה שאז אבנטו כלאים כשל כהן הדיוט ולא נקט רבינו כהן הדיוט אלא לאפוקי כהן גדול ביה"כ: וכתב הראב"ד א"א לא מחוור מן הגמרא הכי אלא כל היום מותר במקדש עד כאן לשונו. ונראה שטעמו משום דמייתי שם בגמרא ברייתא דקתני בגדי כהונה היוצא בהם למדינה אסור ובמקדש בין בשעת עבודה בין שלא בשעת עבודה מותר ומשמע להרב רבי אברהם בן דוד דמדסתים ותני בגדי כהונה אף אבנט בכלל ומשמע ליה דבכל ענין שרי להו אף משום כלאים ורבינו משמע ליה דהאי ברייתא לאו לענין היתר כלאים מיתניא אלא לענין היתר הנאת בגדי כהונה וכדמסיים בה מפני שבגדי כהונה ניתנו ליהנות בהן אבל היתר אבנט שהוא כלאים אינו אלא בשעת עבודה בלבד וכדאמרינן בריש ערכין (דף ג':) בהדיא גבי כלאים דאשתרי גבי כהנים נהי דאשתרי בעידן עבודה בלא עידן עבודה לא אשתרי ויש לתמוה על הראב"ד מהסיא דערכין וצריך לדחוק ולומר שהוא מפרש דעידן עבודה לאו דוקא אלא הוה ליה כאילו אמר במקדש אלא משום דבמקדש דשרינן שלא בשעת עבודה טעמא משום דבמקום עבודה הוא מנו דאשתרי בשעת עבודה אשתרי אף שלא בשעת עבודה מש"ה נקט בעידן עבודה ומפני שראה הראב"ד חולשת דברים אלו לא כתב דבריו כגוזר אומר להשיג:

יב אין הכהנים לובשים לעבודה אלא צמר ופשתים בלבד. ברפ"ט דכלאים (משנה א'):

יג ומ"ש וכל מקום שנאמר בתורה שש או בד הוא הפשתים והוא הכון. בפרק בא לו (דף ע"א:) ובפ"ב דזבחים (דף י"ח:): ומ"ש

*) [ואני אומר במפורש הוא בירושלמי דשקלים (הלכה ו') דבהדיא איתא התם לא נמצאו כלי שרת באים משל יחיד כהדא דתני אשה שעשתה כתונת לבנה צריכה למסור לצבור וכו']:

משנה למלך

ובדין שאחר זה נראה דס"ל דבלאי בגדי כ"ג לא היו עושין מהם שום דבר אלא נגנזים. ובגדי כהונה אם יש להם דין כלי שרת עיין בתוס' קידושין (דף נ"ד) שכתבו שאם עדיין לא נתחנכו אין להם דין קדושת כלי שרת אלא קדושת בד"ה אבל אם נתחנכו יש להן דין כלי שרת שקדושים קדושת הגוף אך הריטב"א שם חולק בזה ונראה ליה דאינן קדושת הגוף ככלי שרת שהרי אין משתמשין בהן בגופם ומכשירי עבודה הם ודינן כקדושת דמים ע"כ. אך ק"ל לסברת הריטב"א מהא דקי"ל דבגדי כ"ג שבלו נגנזים ואי אמרת בשלמא דיש להם קדושת הגוף היינו טעמא דנגנזין משום דאין להם פדיון ככל כלי שרת דאין להם פדיון כמו שכתב רבינו בפ"ח מהלכות איסורי מזבח דין ד' אלא אי אמרת דדינם כקדושת דמים אמאי אין פודין אותם וצריך עיון:

ו מכנסי כהנים הדיוטים כו' היו עושין מהם פתילות כו'. כתבו התוס' בפ"ב דשבת (דף כ"א) ד"ה שמחת בית השואבה שאני תימה היכי שרי להדליק והא לאו צורך קרבן הוא והאמרינן פ"ב דקידושין בגדי כהונה שבלו מועלין בהן ודוחק לומר לב בית דין מתנה עליהן דמה צורך יש להם להתנות בשביל זה ונראה לר"י הואיל ולכבוד הקרבן היו עושים דכתיב ושאבתם מים בששון צורך קרבן חשיב ליה עד כאן. ויש לדקדק במה שכתבו ודוחק לומר לב בית דין מתנה שהרי כתבו לעיל (דף ע"ב) דלעולם אין ב"ד מתנין שיצא לחולין אלא שיהיה לו פדיון וע"י הפדיון יצא לחולין וי"ל דהיינו דוקא היכא דליכא שום הכלית לאותו דבר שיוצא לחולין אבל אם יש קצת מצוה באותו דבר שיוצא לחולין מתנין שיצא לחולין וכהכיא דתנינן בשקלים ועל המלח ועל העצים שיהיו הכהנים נאותים בהם דכיון דאיכא צורך מצוה דאוכלים בו קדשי שמים התנו ב"ד עליהם והתירו והכא נמי אם היה צורך בהם היו מתנים ומתירים אלא שהקשו דמה צורך יש להם להתנות בשביל זה דבשלמא מלח ועצים יש צורך להתנאי לפי שמלות עשה היא שיאכלו הכהנים קדשי שמים אבל הכא שמחה זו אין לה שום רמז כלל ותירצו דהואיל ולכבוד הקרבן כו' צורך קרבן חשיב ליה. ולכאורה נראה דלפי תירוץ ר"י אין צורך לתנאי ב"ד אלא דלפי מה שהקשו בתחילה והא לאו צורך קרבן הוא דמשמע דאם היה בו צורך קרבן היה מותר בלא תנאי ב"ד לזה תירץ ר"י דצורך קרבן חשיב ליה ואני תמיה בזה שהרי הלול שהיו תוקעין בחג משום נסוך המים משום דכתיב ושאבתם מים בששון וכמו שפרש"י בפרק החליל והליל אין איסורו כי אם משום שבות ואפ"ה לא התירו אותו לא בשבת ולא ביו"ט וכדתנן התם ואם איסור דרבנן לא התירו ולא חשיב צורך קרבן איך התירו איסור תורה דהא ודאי להדליק בבלאי בגדי כהונה אסור מן התורה דהא דקי"ל דקול ומראה וריח אינו אסור כ"א מדרבנן וכמו שפי' רבינו סוף פ"ה מהלכות מעילה היינו דוקא היכא דכודלקה כבר אז הנהנה מאותו האור אין בו משום מועל משום דאין בו ממש ובדאיתא בפרק כל שעה (דף כ"ו) אבל הלוקח פתילה של הקדש ומדליקה פשיטא שאין לך מועל גדול מזה. אבל על כן נ"ל דמירוצו של ר"י הוא בהצטרפות מה שכתבו בתחילה דלב ב"ד מתנה עליהם אלא שהקשו דמה צורך יש להם להתנות ולזה תירץ ר"י דהואיל ולכבוד הקרבן היו עושין צורך קרבן חשיב ומשום האי צורך קרבן התנו והתירו הכא דומיא דהכיא דמלח ועצים דמשום צורך קרבן התנו והתירו הכא נמי צורך קרבן חשיב ומש"ה התנו והתירו. ומ"ש מרן ולא נשאר לפתילות התמיד כי אם כתנות ומצנפות כו'. עיין בתוס' פרק החליל (דף נ"ב) ד"ה מבלאי ודו"ק:

ז כל בגדי הכהנים אינם באים אלא משל צבור כו'. כתב מרן בפ"ג דיומא ואני תמיה ע"ז דבפ"ג דיומא (דף ל"ה) אמרינן תני רב יהודה ואמרי לה רב שמואל בר יהודה אחר שגלתה עבודה צבור כהן שעשתה לו אמו כתנת לובשה ועובד בה עבודת יחיד ובלבד שימסרנה לצבור פשיטא מהו דתימא ליחוש שמא לא ימסרנה יפה קמ"ל. והנה מסוגיא זו נראה דדוקא לעבודת יחיד מהני מסירה לצבור אבל לעבודת צבור לא ורבינו סתם וכתב דיחיד שהתנדב בגד מבגדי כהונה מוסרו לצבור ומותר ולא חילק בין עבודת יחיד לעבודת צבור. הן אמת דבירושלמי לא חילקו בין עבודת יחיד לעבודת צבור אך בש"ס דילן חילקו והוא תימה דשבק ש"ס דילן ופסק כירושלמי. ומה שכתבתי לעיל (*מ"ש שמלאנו בפ"ד מהלכות שקלים יע"ש) בשם יש אומרים דלעולם דמסירה מהני אף לעבודת צבור ומאי דנקט עבודת יחיד לאו משום דחיישינן דלמא לא ימסרם אלא משום דהצבור מקפידים כדבר שאין עבודת צבור שלא יביא כי אם משלהם. עכ"ז דברי רבינו אינן מתיישבים שהיה לו לפרש כל זה. והנראה אלי דרבינו דחה סוגיא זו דפ"ג דיומא דמשמע מינה דלעבודת צבור לא מהני מסירה מכח כל אותם הסוגיות שכתבנו לעיל דמוכח מינייהו דמסירה מהני לעבודת צבור דהיינו הסיא דבן בוכרי והכיא דנשים ועבדים וקטנים ששקלו והכיא דפ"ק דר"ה והסיא דמעילה דמכל הני מוכח דמסירה מהניא אף לקרבן צבור. ואפשר דס"ל דסוגיא זו דיומא אתי כאוקימתא קמייתא דרבא בפרק הבית והעלים דקאמר דרבנן ור"י דפליגי אי חיישינן דלמא לא ימסרם יפה ולרבנן חיישינן. אך כפי אוקימתא האחרת דפליגי אי חיישינן לבעלי זרועות כבר כתבנו לעיל דלאוקימתא זו אפשר דרבנן מודו דלא חיישינן דלמא לא ימסרם ורבינו בהלכות שקלים פסק כאוקימתא זו יע"ש ואם נאמר דאף כפי אוקימתא זו ס"ל לרבנן דחיישינן דלמא לא ימסרם יפה נ"ל דרבינו ס"ל דים לחלק דבאגי שומר וכמ"ש התוס' בפ"ק דר"ה אך בשאר דברים לא חיישינן. ואף דמסוגיא דפ"ג דיומא משמע דלעבודת צבור חיישינן דהם אותם מכח הסוגיות האחרות הסותרות לכך אותה הסוגיא ומה גם דבירושלמי קאמר בהדיא דמסירה מהני לכתונת ומוכח התם דמהני אף לעבודת צבור: יא הוץ מן האבנט כו'. עיין לעיל בסוף הלכות כלאים ז

מתבלת

הפשתים והוא הבוץ. ותכלת האמורה בכל מקום היא הצמר הצבוע כעצם שמים שהוא פתוך מן הכוחל. *הארגמן הוא הצמר הצבוע אדום. ותולעת השני הוא הצמר הצבוע בתולעת: יד כל מקום שנאמר בתורה שש או שש משזר צריך שיהיה החוט כפול ששה. ומקום שנאמר בד אם היה חוט אחד לבדו כשר. ומצוה מן המובחר שיהיה כפול ששה. ומקום שנאמר בו משזר בלבד צריך שיהיה חוטן כפול שמנה: טו כל מקום שנאמר בתורה מעשה רוקם הוא שתהיינה הצורות הנעשות באריגה נראות מצד אחד בפני האריג. ומעשה חושב הוא שתהיה הצורה נראית משני צדדין פנים ואחור: טז וכיצד מעשה הבגדים. הכתונת בין של כ"ג בין של כהן הדיוט משבצת היתה שהיא בתים בתים באריגתה כמו בית הכוסות כדרך שעושין האורגין בבגדים הקשים. ובית יד שלה נארג בפני עצמו ומחברין אותו עם גוף הכתונת בתפירה: יז אורך הכתונת עד למעלה מן העקב. ואורך בית יד שלה עד פס ידו. ורוחבו כרוחב היד: יח המכנסים בין של כ"ג בין של כהן הדיוט הם ממתנים עד ירכים שהוא למעלה מן הטיבור קרוב מן הלב עד סוף הירך שהוא הארכובה. ושנצים יש להם ואין להם לא בית הנקב ולא בית הערוה אלא מוקפין כמין כיס: יט המצנפת של כ"ג או הדיוט ארכו שש עשרה אמות. והאבנט רוחבו כמו שלש אצבעות וארכו ל"ב אמה. מקיפו ומחזירו כרך ע"ג כרך. ובגדי כהונה כולן אין עושין אותן מעשה מחט אלא מעשה אורג שנאמר מעשה אורג:

כיצד

השגת הראב"ד

*הארגמן הוא הצמר. א"א לי נראה ארגמן ארוג משני מינין או משלשה צבעין על כן נקרא ארגמן:

כסף משנה

ומ"ש ותכלת האמורה בכל מקום היא הצמר הצבוע כעצם השמים. ומ"ש הארגמן הוא הצמר הצבוע אדום וכו'. כתב הראב"ד א"א לי נראה ארגמן וכו'. טעמו שארגמן מלה מורכבת ארוג מין והמפרשים פירשו כדברי רבינו:

יד כל מקום שנאמר בתורה שש וכו'. בפרק בא לו שם. ומ"ש ומקום שנאמר בד אם היה חוט א' לבדו כשר ומצוה מן המובחר שיהא כפול ששה. בפרק שני דזבחים אמרו בגדים שנאמר בהם בד צריכין שיהיו של בוץ חדשים שזורין ושיהיו חוטן כפול ששה יש מהם למצוה ויש מהם לעכב ונראה שרבינו מפרש יש מהם למצוה היינו שיהיה כפול ששה ויש מהם לעכב היינו חוט אחד ורש"י לא פירש כן וגם פשטא דשמעתא לא משמע הכי. ומ"ש מקום שנאמר משזר בלבד צריך שיהא חוטן כפול שמנה. בפרק בא לו:

טו כל מקום שנאמר בתורה מעשה רוקם וכו'. בפרק בא לו (דף ע"ב:) רוקם מעשה מחט לפיכך פרצוף אחד חושב מעשה אורג לפיכך שני פרצופות ומפרש לה רבינו כפשטה. ורש"י מפרש בע"א:

טז וכיצד מעשה הבגדים הכתונת וכו' משבצת היתה. מבואר בכתוב. ומ"ש ובית יד שלה נארג בפני עצמו ומחברין אותו עם גוף הכתונת. בפרק בא לו (דף ע"ב:): יז אורך הכתונת וכו'. הוא ע"פ מה שנתבאר בפרק זה שבגדי כהונה לא יהו ארוכים ולא קצרים. ומ"ש ואורך בית יד שלה וכו'. בפרק בא לו:

יח המכנסים בין של כ"ג בין של כהן הדיוט וכו'. מבואר בכתוב. ומ"ש ושנצים יש להם ואין להם לא בית הנקב ולא בית הערוה וכו'. בר"פ ב' דנדה (דף י"ג:) ופירש"י אין להם לא בית הנקב וכו' כלומר הללו רחב ותלוי למטה ולא היה תיק בין הירכים להיות האבר מתעטף בו שלא יבא האבר לידי הרהור והיינו בית הערוה ובית הנקב כשהן קצרות כנגד נקב הרעי כתבנית אדם נכנסות בעגבותיו ומלוכלכות בזיעה ונאי הוא לבגדי הקדש בכך. ל"א בית הנקב ובית הערוה דרכן היה לעשות נקבים במכנסי' כנגד בית הערוה להשתין מים לחוץ דרך שם וכן כנגד בית הרעי וכשגומר קושר הנקב ברצועה וסותמו עכ"ל:

יט המצנפת של כ"ג או הדיוט ארכו י"ו אמות. כן כתב הרמב"ן בפרשת תצוה בשם רז"ל. ומ"ש והאבנט רחבו כמו ג' אצבעות ואורך ל"ב אמה:

ובגדי כהונה כולן אין עושין אותן מעשה מחט וכו'. בפרק בא לו (דף ע"ב:) וס"פ המזבח מקדש (זבחים דף פ"ח):

כיצד

משנה למלך

יג ותכלת שאמורה בכל מקום כו'. כדומה לדברים כתב בריש הלכות ציצית ולא ידעתי למה לא ביאר רבינו שצבע זה צריך שיהיה בדם חלזון ואף אם ימצא צבע אחר שיהא עינו דומה לעצם השמים פשיטא דלא מהני כיון שאינו מדם חלזון וברים פ"ב מהלכות ציצית ביאר רבינו שתכלת האמור בציצית הוא מדם חלזון ופשיטא שגם כאן הדין כן ואולי סמך על מ"ש בהלכות ציצית:

והארגמן הוא הצמר הצבוע אדום. נראה שאין הקפידא אלא בצבע שיהיה אדום אך רש"י בפירוש התורה כתב בפרשת תרומה ארגמן צמר צבוע ממין צבע ששמו ארגמן. נראה דאף אם הצבע הוא אדום לא מהני אם לא יהיה מצבע ששמו ארגמן. ומ"ש הראב"ד ארגמן ארוג מב' מינין לא ידעתי פירושו. גם מ"ש או מג' צבעין לא ידעתי כוונתו למה במינים כתב ב' מינים ובצבעים כתב שלשה צבעין:

יד כל מקום שנאמר בתורה שש כו'. (*א"ה עיין לעיל בפירקין דין ג' שהאריך בזה הרב המחבר):

טו כל מקום שנאמר בתורה מעשה רוקם וכו'. בפ"ז דיומא (דף ע"ב) אמרינן מעשה רוקם כמעשה חושב א"ר אלעזר ברוקמין במקום שחושבין תנא משמיה דר"נ רוקם מעשה מחט לפיכך פרצוף אחד חושב מעשה אורג לפיכך שני פרצופות ע"כ. והנה פסוק זה דמעשה רוקם כמעשה חושב אינו ולא מצינו במקום אחד שיהא הכתוב שיעשה מעשה רוקם ומעשה חושב. והנראה שהוא ט"ס ועיקר הגירסא היא מעשה רוקם מעשה חושב והכוונה שבמקום אחד כתוב מעשה רוקם ובמקום אחר כתוב מעשה חושב וקא"ל שהכל הוא דבר אחד ובמקום שכתוב מעשה רוקם הו"ל כאילו כתוב ג"כ מעשה חושב וכן במקום שכתוב מעשה חושב הו"ל כאילו כתוב בו מעשה רוקם. והכוונה היא שרוקמים במקום שחושבין כלומר כתחילה מתקן הצורה על הבגד ע"י צבע ואח"כ רוקמה במחט וכמו שפירש"י. ור"נ פליג עליה וס"ל דבמקום שנאמר מעשה רוקם הוא דוקא מעשה רוקם ובמקום שנאמר מעשה חושב הוא דוקא מעשה חושב. והשתא שיש בין מעשה רוקם למעשה חושב הוא דמעשה רוקם הוא פרצוף אחד ומעשה חושב ב' פרצופין. ופירש"י חושב מעשה אורג שיש לה לאריגה ב' קירות וב' צורות על ב' קירותיה אין דומות זו לזו פעמים שמצד זה ארי ומצד זה נשר כמו החגורות של משי והיינו ב' פרצופין אבל רוקם כצורתו מכאן כך צורתו מכאן ע"כ. אך רבינו ס"ל דלעולם אף במעשה חושב ליכא צורות משתנות זו מזו אלא שהפרש הוא דמעשה רוקם הוא פרצוף א' כלומר שהצורה אינה נראית כי אם מצד אחד בפני האריג ומעשה חושב שהוא שני פרצופין היינו שהצורה נראית משני צדדין פנים ואחור. וראיתי בירושלמי בפרק בתרא דשקלים הלכה ד' כתוב א' אומר מעשה רוקם וכתוב אחד אומר מעשה חושב מעשה רוקם פרצוף אחד מעשה חושב ב' פרצופין ר"י ור"נ חד אמר מעשה רוקם ארי מכאן וארי מכאן מעשה חושב ארי מכאן ונשר מכאן וחורנא אמר מעשה רוקם ארי מכאן וחלק מכאן מעשה חושב ארי מכאן ונשר מכאן ע"כ וזו היא הגירסא הנמצאת בספרים אבל לא יכולתי לכוונה מכמה קושיות והנראה אצלי הוא דט"ס נפל בספרים והגי' הנכונה היא חד אמר מעשה רוקם ארי מכאן וארי מכאן מעשה חושב ארי מכאן ונשר מכאן וחורנא אמר מעשה רוקם ארי מכאן וחלק מכאן מעשה חושב ארי מכאן וארי מכאן והכוונה היא דכולהו אית להו דמעשה רוקם הוא פרצוף אחד ומעשה חושב הוא ב' פרצופין וכמו שהקדימו דבר זה בירושלמי ובברייתא זו הוא שמיעא להו לר"י ולר"נ אלא שנחלקו בפי' במה שנחלקו רש"י ורבינו ז"ל. דחד אמר דפי' פרצוף אחד וב' פרצופין הוא דפרצוף א' הוא ארי מכאן וארי מכאן והיינו מעשה רוקם וב' פרצופין הוא ארי מכאן ונשר מכאן וזהו פירש"י. וחורנא אמר דמעשה רוקם שהוא פרצוף אחד היינו ארי מכאן וחלק מכאן ומעשה חושב דהוא ב' פרצופין היינו ארי מכאן וארי מכאן והוא כפי' רבינו. וראיתי להרב יפה מראה שכתב דיש גירסאות שגורסין כמו שכתבנו ודחה הרב גי' זו וקיים הגירסא הנמצאת בספרים. ומלבד שהרואה יראה כמה נדחק הרב במה שרצה לקיים הגי' הנמצאת אלא ועוד יראה הרואה איך נעלם מהרב דברי הרי"ף שלנו ומש"ס דהם גירסתנו וכמבואר. אך הדבר שקשה אצלי בדברי רבינו הוא דבש"ס דילן קאמר דמעשה רוקם הוא מעשה מחט ומעשה חושב הוא מעשה אורג ורבינו השמיטו ולא הזכיר מכל זה כלום ולא ידעתי אם בנוסחאתו לא היה כתוב זה או שהיה כתוב והשמיטו ואם הדבר כן לא ידעתי טעם לרבינו וגם מרן לא הרגיש בזה ולא ידעתי למה. ובסמ"ג עשין קע"ג כתב כדברי רבינו כפי' פרצוף אחד וב' פרצופין וכתב ג"כ דרוקם הוא מעשה מחט וחושב מעשה אורג וכ"כ הרב קרית ספר יע"ש. ודע שצורות אלו שהצריך הכתוב לא נתבאר מאיזה תואר יהיו. והנראה דליכא קפידא בזה אלא מאיזה מין צורה שירצה יעשה וזהו בפשט רבינו ולא ביאר איזה פרצוף יעשה. ונראה דדוקא במקום שכתוב כרובים מעשה חושב אז צריך שיהיו הצורות צורת כרובים כגון בעשר יריעות שכתוב בפרשת תרומה דכתיב בהו כרובים מעשה חושב אבל במקום שלא כתב הכתוב כרובים כ"א מעשה חושב או רוקם כגון במסך דלפתח האהל ומסך דלשער החצר דלא כתיב בהו בפרשת תרומה כ"א מעשה רוקם בלבד וכן באפוד וחשן דלא כתיב בהו בפרשת תצוה כ"א מעשה חושב וכן באבנט כתיב בפרשת תצוה ובפרשת ויקהל מעשה רוקם בכל הני דלא כתיב בהו כרובים יעשה הפרצוף מאיזה מין צורה שירצה. ומה שפירש"י בגמרא שמצד זה ארי ומצד זה נשר לאו דוקא הכך צורות אלא שדיבר בהווה שכך היו עושין להגורות של משי ומה שלא כתב צורת כרובים הוא משום דמאי דכתיב בהו כרובים הוא דבר שאינו נוהג לדורות דהיינו יריעות דמשכן. ומזה הטעם עצמו לא הביא רבינו צורת כרובים לפי שלא נאמר כרובים כ"א בדבר שאינו נוהג. אך מה שאני תמיה ברבינו ז"ל הוא שהרי בפרשת תרומה גבי פרוכת שהוא דבר הנוהג תמיד כתיב ביה מעשה חושב יעשה אותה כרובים וא"כ בספ"ד דין ט"ז כשהביא סדר עשיית הפרוכת שהיה מד' מינים למה לא ביאר דבפרוכת צריך שתהיינה הצורות צורות כרובים. ולומר דס"ל לרבינו דמאי דכתיב בפרוכת כרובים אינו אלא בפרוכת דמשכן ואינו דבר הנוהג לדורות. זו לא ידעתי מנ"ל דהא בחד קרא נצטוינו שיהיה מד' מינים ושיהיו הצורות צורות כרובים ומאן פלגינהו לומר דמה שהצריך הכתוב ד' מינים הוא דבר הנוהג לדורות ומה שהצריך שיהיו הצורות צורות כרובים אינו נוהג לדורות. הן אמת שמדברי רש"י בפי' התורה נראה דס"ל דאף במקום שנאמר בו כרובים אין הכוונה צורת כרובים אלא כל איזה צורה שירצה יעשה. שהרי בפרשת תרומה גבי עשר יריעות דכתיב כרובים מעשה חושב פירש ארי מצד זה ונשר מצד זה וכן בפרוכת דכתיב כרובים כתב כרובים ציורים של בריות יעשה בה. והדבר הוא תימה בעיני דמאחר דפירוש כרובים הוא דמות פרצוף תינוק וכמו שפירש"י גבי כרובים דכפורת א"כ איך יתכן לומר בשאר המקומות שנאמר בהם כרובים שאינו דמות צורת פרצוף תינוק. שוב ראיתי להרא"ם פרשת תרומה שתמה בזה ועיין נמהר"ם יפה בלבוש שקלים ועיין במ"ש הרלב"ג בפי' התורה. ודע שראיתי להרא"ם דאחר שכתב דהאי דנקט ארי מצד זה ונשר מצד זה לאו דוקא כו' כתב ובמא לזה כיון שהמתרגם שתרגם כרובים דפרוכת ודמשכן צורת כרובים ותרגם כרובים דכפרת כרובים לא צורת כרובים ע"כ. ואחרי בקשת המחילה כהאי כוונת אונקלוס הוא דדוקא בכרובים דכפורת שלא היו ציור בעלמא כי אם ממש דמות תינוק היה עושה מזהב מש"ה תרגם כרובים ולא צורת כרובים אבל בכרובים דפרוכת ודמשכן שהיו צורות בעלמא מצויירים מש"ה תרגם צורת כרובים וזה נראה פשוט בעיני:

טז הכתונת בין של כ"ג בין של כהן הדיוט משבצת היתה כו'. כתב מרן מבואר בכתוב. והיינו דכתיב בפרשת תצוה ושבצת הכתונת שש אך הראב"ד כתב שדין זה הוא דוקא בכ"ג אבל בכהן הדיוט א"צ לשבצן והביא ראיות לזה. אך הרמב"ן בפרשת פקודי כתב שהיו הכתונות שוות באהרן ובניו אע"פ שאמר באהרן ושבצת הכתונת שש ובבניו אמר סתם תעשה כתנות הכוונה היא תעשה כתנות כמו הנזכרת. ויש סמך לדברי הרמב"ן ורבינו מההיא דאמרינן בפ"ב דיומא (דף י"ב) אירע בו פיסול אחר תמיד של שחר במה מחנכין אותו ואיתא תו התם אין בין כ"ג לכהן הדיוט אלא אבנט. מכל הני נראה דהכתונות היו שוים ועיין שם בתוס' ודו"ק:

יט מקיפו ומחזירו כרך ע"ג כרך וכו'. איתא במדרש שהיה הכהן מקיפו סביביו שתי פעמים כנגד לבו של אדם כ"כ התוס' פ"ג דערכין (דף ט"ו) ד"ה אבנט ובירושלמי ס"פ בא לו איתא שהיה אורכו ל"ב אמה יע"ש:

ששה

פרק תשיעי

א כיצד מעשה הציץ. עושה טס של זהב רחב שתי אצבעות ומקיף מאוזן לאוזן וכותב עליו שני שיטין קדש לה'. קדש מלמטה לה' מלמעלה. ואם כתבו בשיטה אחת כשר. ופעמים כתבוהו בשיטה אחת: ב והאותיות בולטות בפניו [כיצד] *חופר את האותיות מאחריו והוא מדובק על השעוה עד שבולט. והוא נקוב בשתי קצותיו. ופתיל תכלת למטה ממנו נכנס מנקב לנקב *כדי שיהיה נקשר בפתיל כנגד העורף: ג המעיל כולו תכלת. וחוטיו כפולין שנים עשר ופיו ארוג בתחילת אריגתו. *ואין לו בית יד. *אלא נחלק לשתי כנפים מסוף הגרון עד למטה כדרך כל המעילים ואינו מחובר אלא כנגד כל הגרון בלבד. והקורע פי המעיל לוקה שנאמר לא יקרע. והוא הדין לכל בגדי כהונה שהקורען דרך השחתה לוקה: ד ומביא תכלת וארגמן ותולעת שני כל מין משלשתן שזור שמונה לפי שנאמר בשוליו משזר. נמצאו חוטי השולים ארבעה ועשרים ועושה אותן כמין רמונים שלא פתחו פיהן ותולה אותן במעיל. ומביא שנים ושבעים זוגים ובהם שנים ושבעים ענבולים הכל זהב ותולה בו ששה ושלשים בשולי כנף זה וששה ושלשים בשולי כנף זה. והזוג עם הענבול התלוי בין שניהם כאחד נקרא פעמון עד שיהיו שוליו משני צדדיו פעמון ורמון פעמון ורמון: ה הזהב שבאריגת האפוד והחושן האמור בתורה כך הוא מעשהו. לוקח חוט אחד זהב טהור ונותנו עם ששה חוטין של תכלת וכופל השבעה חוטין כאחת. וכן הוא עושה חוט זהב עם ששה של ארגמן וחוט אחד עם ששה של תולעת שני. וחוט אחד עם ששה של פשתים. נמצאו ארבעה חוטי זהב ונמצאו כל החוטים שמנה ועשרים שנאמר וירקעו את פחי הזהב וגומר לעשות בתוך התכלת ובתוך הארגמן ובתוך תולעת השני ובתוך השש מלמד שחוט הזהב כפול בתוכן: ו כיצד מעשה החושן. אורג בגד מעשה חושב מן הזהב והתכלת והארגמן ותולעת השני והשש על שמנה ועשרים חוטין כמו שביארנו ארכו אמה ורחבו זרת וכופלו לשנים. נמצא זרת על זרת מרובע. וקובע בו ארבעה טורים של אבן המפורשים בתורה כל אבן מהן מרובע ומשוקע בבית של זהב שמקיפו מלמטה ומארבע רוחותיו: ז ומפתח על האבנים שמות השבטים כתולדותם ונמצא כותב על האודם ראובן ועל ישפה בנימין. וכותב בתחלה למעלה מראובן אברהם יצחק ויעקב וכותב למטה מבנימין שבטי יה כדי שיהיו כל האותיות מצויות שם: ח ועושה על ארבע זויות של חושן ארבע טבעות זהב. ונותן בשתי הטבעות של מעלה שהחושן נתלה בהן שתי עבותות הזהב. והם הנקראים

השגת הראב"ד

*חופר את האותיות. א"א אינו חופר אלא מכה בדפוס צורת האותיות מאחריו עד שהאותיות בולטות מלפניו ומדובק בשעוה שאמר אינו כלום:

*כדי שיהא נקשר בפתיל. א"א עוד יש בו נקב באמצע שמכניס בו פתיל תכלת וכורכו על המצנפת וקושרו עם הפתיל שבראשו שהוא קשור לו כנגד ערפו:

*ואין לו בית יד. א"א זו מנין לו:

*אלא נחלק. א"א וגם זו מנין לו:

כסף משנה

פ"ט א כיצד מעשה הציץ וכו'. בפרק במה אשה יוצאה (דף סג:) והיהיה נמי בפרק קמא דסוכה (דף ה') אלא בשם כתוב יו"ד ה"א מלמעלה וקדש למ"ד מלמטה *ורבינו כתב כגירסת פ' במה אשה ואע"ג דפליג התם ר' אליעזר בר' יוסי ואמר אני ראיתיו ברומי וכתוב עליו קדש לה' בשיטה אחת פסק כת"ק. ומ"ש ואם כתבו בשיטה אחת כשר נראה דהיינו מדאמר ר"א ברבי יוסי אני ראיתיו דאע"ג דהלכה כת"ק היינו לכתחילה אבל בדיעבד מוסף הלכה כרבי אליעזר ברבי יוסי ומטעם זה כתב ופעמים כתבוהו בשיטה אחת דכיון דעד ראיה הוא ר' אליעזר ברבי יוסי אמרינן דפעמים כתבוהו כן: וכתבו התוספות [בסוכה] קדש למ"ד מלמטה י"מ למטה ממש זה למעלה מזה ולא מסתבר שאין זה כדרך קריאתו אלא יש לפרש זה שלא כנגד זה קדש למ"ד בתחלת שיטה התחתונה והשם בסוף שיטה עליונה: ב ומ"ש והאותיות בולטות בפניו חופר את האותיות מאחריו וכו' צריך לכתוב בו האותיות משום דכתיב ויכתבו עליו מכתב וצריך שיחפור מאחריו משום דכתיב ופתחת עליו פתוחי חותם. וכתב הראב"ד אינו חופר אלא מכה בדפוס צורת האותיות וכו' כלומר דבדרך זה אין מקום לדיבוק על השעוה ולא נעלם מרבינו דרך זה ולא בחר בו משום דכשמכה בדפוס אינו יכול לכוון שיבא הפתות כנגד האותיות הכתובות בכיון ממש ועוד דפתוחי חותם אינו הכאה בדפוס: והוא נקוב בשתי קצותיו וכו'. כתב הראב"ד עוד יש בו נקב באמצע וכו'. דעתו כדעת רש"י בפרשת תצוה והרמב"ן הקשה עליו והעלה כדברי רבינו: ג המעיל כולו תכלת. מבואר בפסוק. ומ"ש וחוטיו כפולים י"ב. בפרק בא לו (דף עא:) יליף לה מקרא. ומ"ש ופיו ארוג בתחלת אריגתו. היינו מדכתיב בפרשת תצוה במעיל והיה פי ראשו בתוכו שפה יהיה לפיו סביב מעשה אורג ופירש"י פתיחת בית הצואר בתוכו כתרגומו כפיל לגויה כפול להיות לו לשפה כפול בו והוא מעשה אורג ולא במחט. ומ"ש ואין לו בית יד כתב הראב"ד א"א זו מנין לו עכ"ל. והנה הרמב"ן בפירוש התורה כתב כדברי רבינו ואפשר דבאי זו ברייתא מצאו כן. ומ"ש אלא נחלק לשתי כנפים כתב הראב"ד וגם זו מנין לו עכ"ל. וגם בזה פירש הרמב"ן כדברי רבינו: והקורע פי המעיל לוקה וכו'. וה"ה לכל בגדי כהונה וכו'. בפרק בא לו (דף ע"ב). ומ"ש דרך השחתה. פשוט הוא ונלמד ממה שנתבאר בפרק א' מהלכות בית הבחירה (פ"א דין י"ז) גבי נותץ אבן אחת מהמזבח: ד ומביא תכלת וארגמן ותולעת שני כל מין וכו'. בפרק בא לו (דף עא:). ומה שכתב ועושה אותם כמין רמונים שלא פתחו פיהם ותולה אותם במעיל ומביא ע"ב זוגים ובהם ע"ב ענבולים הכל זהב ותולה בו וכו'. בס"פ המזבח מקדש (דף פח:) ת"ר מעיל כולו של תכלת היה שנאמר ויעש את מעיל האפוד כליל תכלת הא כיצד מביא תכלת וארגמן ותולעת שני שזורין ועושה אותם כמין רמונים שלא פתחו

*) [בספרינו כתוב בין בשבת בין בסוכה יו"ד ה"א למעלה וקדש למ"ד מלמטה וצ"ל דבין להרמב"ם בין להכ"מ היה להם גירסא אחרת בפרק במה אשה]:

פתהו פיהן וכו' ומביא ע"ב זוגין שבהם ע"ב ענבלים ותולה בהם שלשים וששה בצד זה ול"ו בצד זה רבי דוסא אומר משום ר' יהודה ל"ו היו י"ח מצד זה וי"ח מצד זה ופסק רבינו כת"ק ופירש"י נראה בעיני דה"ג שולין כיצד היה מביא וכו' דברמונים נאמרו ג' צבעים וכו'. ענבלין מה שתלוי בתוכן לקשקש ותולה בו אצל הרמון והוא פעמון כדכתיב פעמון ורמון ובתוך הרמונים דקרא לאו בתוך החלל קאמר אלא ביניהם פעמון אחד בין שני רמונים. מצד זה מלפניו ומלאחריו עכ"ל. וכן פירש"י עוד בפרשת תצוה והוא כדברי רבינו ושלא כדברי ראב"ע והרמב"ן ופשט לשון הברייתא משמע כפירוש רבינו ורש"י דקתני מביא ע"ב זגין שבהם ע"ב ענבולין ותולה בהן דאילו לפי' הרמב"ן והראב"ע הרמונים היה תולה במעיל לא הזגין כי הם היו בתוך הרמונים לפי דבריהן: ה הזהב שבאריגת האפוד והחשן האמור בתורה וכו'. בפרק בא לו (דף ע"ב) יליף לה מקרא: ו כיצד מעשה החשן אורג בגד מעשה חושב וכו'. מבואר בכתוב. כתב הסמ"ג מעשה החשן היה ארוג ממינים הללו מעשה חושב ארכו אמה ורחבו זרת וכופלו לשנים נמצא זרת על זרת מרובע ונתן אל חשן המשפט את האורים ואת התומים פירש"י הוא כתב שם המפורש שהיה נותנו בתוך כפלי החשן שעל ידו הוא מאיר דבריו ומתמם דבריו עכ"ל וכך הם דברי הרמב"ן בפירוש התורה. ומ"ש וכותב בתחלה למעלה מראובן אברהם יצחק ויעקב וכתב למטה מבנימין שבטי יה בס"פ בא לו (דף ע"ג) כיצד נעשית רבי יוחנן אמר בולטות ר"ל אמר מלשפות והא לא כתיב בהו צד"י א"ר שמואל בר יצחק אברהם יצחק ויעקב כתיב שם והא לא כתיב טי"ת א"ר אחא בר יעקב שבטי ישורון כתיב שם ופירש"י והא לא כתיב בכל השבטים ואם צריך לה כגון והגל תגיל מהיכא באה ובירושלמי ס"פ בא לו אית תנויי תני הקול היה שומע אית תנויי תני הכתב היה בולט מ"ד הכתב [היה] בולט והא לית חי"ת בשבטים ולא צד"י ולא קו"ף אברהם יצחק ויעקב כתוב עליהם והא לית טי"ת בשבטים כל אלה שבטי ישראל היה חקוק עליהם יש להמוה למה שינה רבינו לכתוב שהיה כתוב למטה שבטי יה ונראה שהוא מפרש דעליהם דקאמר הוי כמו ועליו מטה מנשה דהוי פירושו סמוך לו ומשמע ליה דלמטה כתוב כן ולא למעלה דלא לשתמע דקאי אאברהם יצחק ויעקב דכתיבי לעיל ואכתי איכא למידק למה השמיט רבינו כל אלה וי"ל משום דלא כתיב בגמרא דידן ואם תאמר למה כתב יה במקום ישראל דירושלמי או ישורון דגמרא דידן וי"ל דכיון דבהד גמרא כתיב הכי ובאידך גמרא כתיב הכי משמע דישראל וישורון לאו דוקא דלא אתו למימר אלא דכתיב טי"ת וכיון שכן עדיף לן למימר דהוה כתיב שבטי יה דכתיב ביה עדות לישראל דדמי למאי דכתיב בחשן לזכרון (להם) לפני ה': ח ומ"ש ועושה על ארבע זויות של חשן ד' טבעות זהב וכו'. מפורש במקרא פרשת תצוה ורש"י בפירוש התורה בסוף פרשת פקודי כתב באורך מעשה האפוד ויש קצת שינוי בין דבריו לדברי רבינו ע"ש:

האפוד

משנה למלך

פ"ט א עושה טס של זהב רוחב ב' אצבעות כו'. שיעור זה הוא מדרבנן ומן התורה ליכא שיעור. כ"כ התוס' פ"ק דסוכה (דף ה'):

ג שהקורען דרך השחתה לוקה. בעל קרבן חגיגה סי' ס"ח כ"ל דדוקא בשאר בגדי כהונה אינו לוקה כי אם דרך השחתה אבל במעיל לוקה אפי' שלא בדרך השחתה ומטי בה ממ"ש רבינו בפ"ח מהלכות מעשה הקרבנות דין כ' יע"ש ולדידי ליתנהו להני מילי:

ו כל אבן מהן מרובע כו'. לא ידעתי דין זה היכא איתיה. ועיין בקרית ספר. ומ"ש רבינו שמקיפו מלמטה ומד' ר[illegible] כן [illegible] דעת רש"י שכל האבן היתה משוקעת בתוך הזהב ומטעם זה נקראו אבני מילואים על שם שממלאים את הגומא אבל הרמב"ן בפרשת תרומה כתב שהיו עושין מלמטה מושב כמוס האבן ומוציאין ממנו מזלג שלש השנים שיאחזו את האבן ע"כ וכבר נוהגין כן היום באבן יקרה שתהא נראית מכל צד וקורין אותו בלשון תורגמא ג"א רדאקל"י וכתב עוד שדעת אונקלוס הוא ג"ע כסברא זו:

ז ומפתח על האבנים שמות השבטים כו'. בפרק עגלה ערופה (דף מ"ח) אמרינן אבנים הללו אין כותבין אותם בדיו משום שנאמר פתוחי חותם ואין משרטין עליהם באיזמל משום שנאמר במלואותם אלא כותב עליהם בדיו ומראה להם שמיר מבחוץ והן נבקעות מאליהם כתאנה [illegible] שנבקעת

הנקראים שרשרות. ונותן בשתי טבעות של מטה שהן כנגד הדדים שני פתילי תכלת: **ט** האפוד רוחבו כרוחב גבו של אדם מכתף לכתף. ואורכו מכנגד אצילי הידים מאחוריו עד הרגלים. ויש לו כמו שתי ידות יוצאות ממנו באריג לכאן ולכאן שחוגרין אותו בהם והם הנקראין חשב האפוד. והכל ארוג זהב תכלת וארגמן ותולעת שני ושש על שמנה ועשרים חוטין כמעשה החושן. ותופר עליו שתי כתיפות כדי שיהיו על כתפות הכהן. וקובע על כל כתף וכתף אבן שוהם מרובע מושקע בבית של זהב. ומפתח על שתי האבנים שמות השבטים. ששה על אבן זו וששה על אבן זו כתולדותם. וכותבין שם יוסף יהוסף. ונמצאו כ"ה אות באבן זו וכ"ה אות באבן זו. וכך היו כתובין*.

ראובן	שמעון
לוי	יהודה
יששכר	זבולן
נפתלי	דן
גד	אשר
יהוסף	בנימן

והאבן שכתוב בה ראובן על כתיפו הימנית. והאבן שכתוב בה שמעון על כתיפו השמאלית. ועושה בכל כתף שתי טבעות אחת מלמעלה בראש הכתף ואחת מלמטה לכתף למעלה מן החשב. ונותן שתי עבותות זהב בשתי טבעות שלמעלה והם הנקראים שרשרות: **י** ואחר כך מכנים קצות העבותות של חושן בטבעות של מעלה בכתפות האפוד. ומכנים שני פתילי התכלת שבשולי החושן בשתי הטבעות של מעלה מחשב האפוד. ומורידין את השרשרות שבטבעות כתפות האפוד עד טבעות החושן העליונות כדי שידבקו זה בזה ולא יזח החושן מעל האפוד. וכל המזיח חושן מעל האפוד ומפרק חיבורן דרך קלקול לוקה: **יא** נמצא כשלובש האפוד עם החושן יהיה החושן על לבו בשוה והאפוד מאחריו *וחשב האפוד קשור על לבו תחת החושן. ושתי כתפות האפוד על שתי כתיפיו. ושתי עבותות זהב יורדות מעל כתיפיו מכאן ומכאן מכתפות האפוד עד טבעות החושן. ושני חוטי תכלת מרוכסין מתחת אצילי ידיו. משתי טבעות החושן התחתונות עד שתי טבעות כתפות האפוד התחתונות שהם למעלה מן החשב:

פרק עשירי

א כיצד סדר לבישת הבגדים. לובש המכנסים תחלה וחוגר את המכנסים למעלה מטיבורו מעל מתניו. ואחר כך לובש הכתונת. ואחר כך חוגר את האבנט כנגד אצילי ידיו ומקיפו כרך על כרך עד שגומר וקושר: **ב** ועל האבנט מפורש בקבלה ולא יחגרו ביזע במקום שמזיעין. וכך קיבל יונתן בן עוזיאל מפי הנביאים ותרגם על לבביהון יסרון. ואח"כ צונף במצנפת כמין כובע: **ג** כהן גדול אחר שחוגר באבנט לובש המעיל. ועל המעיל האפוד והחושן וחוגר בחשב האפוד על המעיל מתחת החושן ולפיכך נקרא מעיל האפוד שחוגרו באפוד. ואחר כך צונף במצנפת וקושר הציץ למעלה מן המצנפת ושערו היה נראה בין ציץ למצנפת ושם היה מניח תפילין בין ציץ למצנפת: **ד** מצות עשה לעשות בגדים אלו ולהיות הכהן עובד בהן שנאמר ועשית בגדי קדש. ואת בניו תקריב והלבשתם כתנות. וכהן גדול ששימש בפחות משמנה בגדים אלו. או כהן הדיוט ששימש בפחות מארבעה בגדים אלו הוא הנקרא מחוסר בגדים ועבודתו פסולה וחייב מיתה בידי שמים כזר

כסף משנה

ט האפוד רחבו כרוחב גבו של אדם מכתף לכתף וכו': ומפתח על שתי וכו' כתולדותם. בפרק ואלו נאמרים (דף ל"ו) תניא שתי אבנים טובות היו לו לכ"ג על כתפיו אחת מכאן ואחת מכאן ושמות י"ב שבטים כתוב עליהם ששה על אבן זו וששה על אבן זו שנא' ששה משמותם על האבן האחת וגו' שניה כתולדותם ולא ראשונה כתולדותם מפני שיהודה מוקדם וחמשים אותיות היו כ"ה על אבן זו וכ"ה על אבן זו ר' חנינא בן גמליאל אומר לא כדרך שחלוקין בחומש הפקודים חלוקין באבני האפוד אלא כדרך שחלוקים בחומש שני כילד בני לאה כסדרן בני רחל א' מכאן וא' מכאן בני השפחות באמצע ומה אני מקיים כתולדותם כשמותם שקרא להם אביהם ולא כשמות שקרא להם משה ראובן ולא ראובני שמעון ולא שמעוני ופי' רש"י כסדר לידתן שש האחרונים כסדרן גד אשר יששכר זבולן יוסף בנימין זהו סדר לידתן וששה ראשונים נכתבו בה יהודה ראובן שמעון לוי דן נפתלי כסדר לידתן חוץ מיהודה וכו'. לא כדרך שחלוקין בחומש הפקודים הוא ספר וידבר שנסדרו בראשו אלה שמות האנשים אשר יעמדו וגו' ובחומש שני בתחלת ואלה שמות ראובן שמעון לוי ויהודה יששכר זבולן באחת מהן בשנית בנימין דן ונפתלי גד ואשר ויוסף. א"כ מה ת"ל כתולדותם הואיל ולא כסדר תולדותם נסדרו עכ"ל. ותמהני על רבינו שכתב שהאבן שכתוב ראובן על כתפו הימנית וכו' שנראה שסובר שהיה כתוב על אבן זו ראובן לוי יששכר נפתלי גד יהוסף ועל השניה היה כתוב שמעון יהודה זבולן דן אשר בנימין וכן כתב בפירוש המשנה פרק בא לו שאינו מכוון עם מה שאמרו בגמרא שם לא אליבא דת"ק דמקדים יהודה ורבינו לא הקדימו ועוד דלת"ק דן ונפתלי גד ואשר קודמין ליששכר וזבולן שזהו סדר תולדותם ואילו רבינו הקדים יששכר וזבולן לדן ונפתלי גד ואשר וגם לא אליביה דרבי חנינא בן גמליאל דלדידיה בנימין בראש השנית ובני השפחות בתריה ובסוף יוסף כדפרש"י ואילו רבינו כותב יוסף בסוף הראשונה ובנימין בסוף השניה. וי"ל שרבינו היה מפרש דברי רבי חנינא בן גמליאל על פי מה שכתבו הוא ז"ל דבאמצע לאו באמצע בני רחל קאמר אלא בין בני לאה ובני רחל ואע"ג דרבי חנינא בן גמליאל הקדים בני רחל לבני השפחות לאו למימרא שיכתבו מוקדמים אלא שיהיו בני גבירה זו מלד זה ובני גבירה זו מלד זה ובני השפחות באמצע לבתי הגבירות ופסק כמותו משום דמסתבר טעמיה. ומה שכתב וכותבין שם יוסף יהוסף כן כתב גם בפירוש המשנה בפרק בא לו ותמהני עליו שהרי בפרק אלו נאמרים תניא ג' *ג' אותיות היו כ"ה על אבן זו וכ"ה על אבן זו ומקשה ג' נכי חדא הויין אמר רבי יצחק יוסף הוסיפו לו אות אחת מתקיף לה רב נחמן בר יצחק כתולדותם בעינן ופירש"י כשמות שקרא להם אביהם בעינן אלא כל התורה כולה בנימין והכא בנימין שלם כתיב כדכתיב ואביו קרא לו בנימין ומאחר דרבי יצחק דאמר שהיה כתוב יהוסף אידחי קשה היאך פסק רבינו כמותו ועוד קשה למה לא כתב שבנימין היה מלא כדאסיקנא וי"ל שרבינו מפרש דלא אקשי כתולדותם בעינן אלא אליבא דת"ק אבל לרבי חנינא בן גמליאל לא דריש כתולדותם אלא לענין דלא לכתוב ראובני שמעוני. ומה שכתב והאבן שכתוב בה ראובן על כתפו הימנית וכו' נראה דהיינו מדאמרינן בירושלמי פרק אלו נאמרין שראשונים נכתבים מימינו של כהן גדול משמאלו של קורא והאחרונים נכתבים משמאלו של כהן גדול מימינו של קורא:

ועושה בכל כתף וכו'. מפורש במקראות:

י וכל המזיח חשן מעל האפוד ומפרק חיבורן דרך קלקול לוקה. בפרק בא לו (דף ע"ב):

יא וחשב האפוד קשור על לבו. כתב הראב"ד א"א הפליג לעלות ואינו אלא למטה מטיבורו עכ"ל. ואני אומר שרבינו בפרק שאחר זה נתן טעם לדבריו:

פ"י א כיצד סדר לבישת הבגדים לובש המכנסים תחלה וכו'. בפ' שני דיומא (דף כ"ה) מנין שלא יהא דבר קודם למכנסים תלמוד לומר ומכנסי בד יהיו על בשרו:

ב ולא יחגרו ביזע במקום שמזיעין. בפרק שני דזבחים (דף י"ט):

ג ושערו היה נראה בין ציץ למצנפת כו'. בפרק ב' דזבחים שם. ודע דתניא בסוף פרק ראשית הגז (דף קל"ח) כיפה של צמר היתה מונחת בראש כ"ג ועליה ציץ נתון לקיים מה שנאמר ושמת אותו על פתיל תכלת ולא ידעתי למה השמיטו רבינו:

ד וכהן גדול ששימש בפחות מח' בגדים אלו וכו'. בסוף פרק הנשרפין (דף פ"ג:) גבי חייבי מיתה מני מחוסר בגדים ומייתי לה מדכתיב וחגרת אותם אבנט וכו' אין בגדיהם עליהם אין כהונתם עליהם וה"ל זרים ואמר מר זר ששימש במיתה ובפ"ב דזבחים (דף טו:) מייתי לה

* [ואני אומר דכיון דקתני בברייתא נ' אותיות היו כ"ה על אבן זו וכ"ה על אבן זו הוזקק רבינו לפסוק כרבי יצחק דאם איתא דבנימין נכתב שלם ויוסף בלא ה"א נמצא שבאבן א' היו כ"ד אותיות ובאבן האחת היו כ"ו אותיות דוק' ותשכח):

השגת הראב"ד

*וחשב האפוד קשור על לבו. א"א הפליג לעלות ואינו אלא למטה מטיבורו:

משנה למלך

שנקבעת בימות החמה ואינה חסרה כלום וכבשה זו שנקבעת בימות הגשמים ואינה חסרה כלום ע"כ. והרמב"ן ז"ל בפרשת תרומה לידד לומר שדין זה אינו אלא באבני החשן דכתיב בהו במילואותם אבל אבני האפוד מסרטין אותם באזמל ומה שכתב היכא שמיר דהאיתי מבם לאבני אפוד כחושן יקרא אפוד בדרך העברה ע"כ. ולא ידעתי אמאי השמיט רבינו כל זה:

ט ששה על אבן זו כו'. (א"ה עיין בס' גט פשוט סי' קכ"ט ס"ק קכ"ז):

פ"י **ד מצות** עשה לעשות בגדים אלו וכו'. רש"י בפרשת כי תשא עלה דקרא דואת בגדי השרד פי' דהיינו בגדי המסעות שהיו מכסים בהן את הארון וכן פירש בפרשת פקודי אך מסוגיית הגמרא יומא (דף ע"ב) מוכח דס"ל דבגדי השרד הם בגדי כהונה וכן פי' הרמב"ן בפרשת כי תשא אלא שהוא ז"ל כותב דבגדי שרד הם בגדי כ"ג ומן הסוגיא הנזכרת נראה שבגדי שרד כולל לכל הכהנים וראיתי לרש"י בפרק ראשית הגז (דף קל"ח) שכתב דבר הראוי לשרום לתכלת דבגדי שרד

כזר ששימש שנאמר וחגרת אותם אבנט והיתה להם כהונה. בזמן שבגדיהם עליהן כהונתן עליהן. אין בגדיהן עליהן אין כהונתם עליהן אלא הרי הם כזרים ונאמר והזר הקרב יומת: ה כשם שהמחוסר בגדים חייב מיתה ופוסל העבודה. כך היתר בגדים. כגון שלבש שתי כתנות או שני אבנטים. או כהן הדיוט שלבש בגדי כהן גדול ועבד ה"ז מחלל העבודה וחייב מיתה בידי שמים: ו נאמר בבגדי כהונה על בשרו ולבשם. מלמד שלא יהיה דבר חוצץ בין בשרו לבגדים. אפילו נימא אחת או עפר או כינה מתה אם היתה בין בשר לבגד הרי זו חציצה ועבודתו פסולה. לפיכך אין הכהן יכול לעבוד בתפילין של יד שהרי חוצצת. אבל של ראש אינה חוצצת. ואם רצה להניחם בשעת העבודה מניח: ז וצריך להזהר בשעה שלובש שלא יהיה אבק בין בגדו לבשרו ולא כינה אע"פ שהיא בחיים. ושלא תכנם הרוח בשעת העבודה בין בשרו לבגדו עד שיתרחק הבגד מעליו. ולא יכנים ידו תחת חלוקו לחיק. ולא יצא שערו מן הבגד. ולא יהיה בבגד נימא מדולדלת. ואם היה שם אחד מכל אלו עבודתו כשירה: ח כרך על בשרו בגד שלא במקום בגדים כגון שכרכו על אצבעו או על עקבו אם היה בו שלש אצבעות על שלש אצבעות ה"ז חוצץ ופוסל פחות מכאן אינו חוצץ. ואם היה צלצול קטן הואיל והוא חשוב בגד בפני עצמו הרי זה פיסל ואע"פ שאין בו שלש על שלש: ט כהן שלקה באצבעו מותר לכרוך עליה גמי בשבת. או בגד שאין בו שלש על שלש ועובד. ואם נתכוון להוציא דם אסור. *והוא שלא יחוץ הגמי או הבגד בין בשרו לכלי בשעת עבודה: י עשו בבית שני אורים ותומים כדי להשלים שמנה בגדים ואע"פ שלא היו נשאלין בהן. ומפני מה לא היו שואלין בהן מפני שלא היתה שם רוח הקודש וכל כהן שאינו מדבר ברוח הקודש ואין שכינה שורה עליו אין נשאלין בו: יא וכיצד שואלין עומד הכהן ופניו לפני הארון והשואל מאחריו. פניו לאחרי הכהן ואומר השואל אעלה או לא אעלה. ואינו שואל בקול רם ולא מהרהר בלבו אלא בקול נמוך כמי שמתפלל בינו לבין עצמו. ומיד רוח הקדש לובש את הכהן ומביט בחושן ורואה בו במראה הנבואה עלה או לא תעלה באותיות שבולטות מן החושן כנגד פניו. והכהן משיבו ואומר לו עלה או לא

השגת הראב"ד

*והוא שלא יחוץ הגמי. א"א דברין סותרים זה את זה שלא אמר שלא במקום בגדים פחות משלש אינו חוצץ בין ביד לכלי וכן הוא בעירובין ובזבחים:

לה נמי להא דתנן התם מחוסר בגדים עבודתו פסולה ופירש"י מחוסר בגדים כהן גדול ששימש בפחות משמונה וכהן הדיוט בפחות מארבעה והכי משמע התם בגמרא:

ה ומה שכתב כשם שהמחוסר בגדים חייב מיתה ופוסל העבודה וכו'. ברייתא בפ"ב דזבחים (דף י"ח) לבש שני מכנסים שני אבנטים חסר אחת יותר אחת וכו' ועבד עבודתו פסולה. ומה שכתב או כהן הדיוט שלבש בגדי כ"ג ועבד וכו'. שם אלא מהכא נפקא מהתם נפקא ונתנו בני אהרן הכהן הכהן בכיהונו כ"ג שלבש בגדי כהן הדיוט ועבד עבודתו פסולה אי מהתם הוה אמינא ה"מ עבודה דמעכבא כפרה וכו' ואכתי מהכא נפקא מהתם נפקא וערכו בני אהרן הכהנים הכהנים בכיהונם מכאן לכהן הדיוט שלבש בגדי כ"ג ועבד עבודתו פסולה אי מהתם ה"א ה"מ חיסור אבל ייתור לא קמ"ל:

ו נאמר בבגדי כהונה על בשרו ולבשם וכו'. בפרק שני דזבחים (דף י"ט). ומה שכתב לפיכך אין הכהן יכול לעבוד בתפילין של יד וכו'. שם אמר ר' אמי [למוד ערוך הוא בידינו] תפילין חוצצות וכו' והתניא [אם הניחן] אינם חוצצות ל"ק הא דיד הא דראש הא דיד דכתיב ילבש על בשרו שלא יהא דבר חוצץ בינו לבשרו דראש נמי כתיב ושמת המצנפת על ראשו תנא שערו היה נראה בין ציץ למצנפת ששם מניח תפילין ופירש"י הילכך ליכא חציצה ותנא דאיצטריך לאשמועינן אם הניחן אינם חוצצות משום יתור בגדים הוא דאיצטריך לאשמועינן דלאו בגד הוא עכ"ל. ונראה שזה כיון רבינו במה שהאריך וכתב ואם רצה להניחן בשעת העבודה מניח:

ז וצריך להזהר בשעה שלובש וכו'. שם בעי רבא נכנסה לו רוח בבגדו מהו על בשרו בעינן והא ליכא או דילמא דרך לבישה בכך כינה מהו בתחון מתה לא תיבעי לך דודאי חיילא היא מאי מי אמרינן כיון דאתא ואזלא רביתא היא ולא חיילא או דילמא כיון דקפיד עלה חיילא עפר מהו שיחוץ עפר ודאי חיין אלא אבק עפר מהו בית השחי מהו שיחוץ על בשרו בעינן והא ליכא או דילמא דרך לבישה בכך הכנים ידו לתוך חיקו מהו גופו מי חיין או לא נימא מהו שתחון נימא ודאי חיילא אלא נימא מדולדלת מהו בעי מר בר רב אשי יצא שערו בבגדו מהו שערו כגופו דמי. או לאו כגופו דמי ופירש"י נכנסה לו רוח בבגדו והבדילתו מבשרו בשעת עבודה. רביתא היא הרי היא כבשרו. כיון דקפיד עלה ברצונו לא תהא כבשרו. אבק עפר דק ואינו מרגיש בו. בית השחי מהו שיחוץ כגון בית יד של חלוקין שהוא רחב ואינו נוגע בבית השחי מהו שיחוץ וצריך שיהיו בתי זרועותיו דחוקים ונוגעים בבשר גופו. ידו שהיא גופו. נימא משמע דאתיא מעלמא. נימא מדולדלת מן הבגד מגורדין ותחובה בו קצת אלא שנתקה מעיקרה. יצא שערו מראשו למטה עד שנכנס בין כתנתו לבשרו מהו אמ"ל ידו לא חיילא שערו מאי עכ"ל. ולא איפשיטו כל הני בעיי ולפיכך פסק בהם רבינו דלכתחלה להזהר ומיהו בדיעבד אין לנו כח לפסול העבודה בכך ולומר יביא קרבן אחר דאיכא למיחש שמביא חולין בעזרה ואין לומר יביא קרבן אחר ויתנה דמאחר שיש קרבנות דלא שייך בהם להתנות דהיינו חטאות ואשמות וקרבנות הצבור לא מפליג בינייהו ונראה שרבינו לא היה גורס בית השחי מהו וביצא שערו בבגדו נראה שמפרש דלא כפירוש רש"י: ח כרך על בשרו בגד שלא במקום בגדים. בפ"ב דזבחים (דף י"ט) ופ"י דעירובין (דף ק"ג) אהא דתנן כהן שלקה באצבעו כורך עליה גמי במקדש אמר רבי יהודה ברי' דרבי חייא לא שנו אלא גמי אבל צלצול קטן הוי ייתור בגדים ורבי יוחנן אמר לא אמרו ייתור בגדים אלא במקום בגדים אבל שלא במקום בגדים לא הוי ייתור ותיפוק לי משום חציצה בשמאל אי נמי שלא במקום עבודה

ופליגא דרבא דאמר רבא וכו' במקום בגדים אפילו נימא אחת חוצצת שלא במקום בגדים ג' על ג' חוצצות פחות מכאן אינן חוצצות אדרבי יוחנן ודאי פליגא אדרבי יהודה ברי' דרבי חייא מי לימא דפליגא שאני צלצול קטן דחשוב ע"כ *כלישנא בתרא ופירש רש"י צלצול קטן אזור קטן שלש על שלש חוצצות כלומר הוי ייתור בגדים ואיידי דנקט במקום בגדים לישנא דחציצה דסייכא בה נקט נמי במסקנא לישנא דחציצה. ודאי פליגא דהא אמר לא הוי ייתור בגדים ואפילו ג' על ג' במשמע. מי לימא דפליגא דאמר צלצול קטן חוצץ ורבא אמר פחות מג' אינו חוצץ. דחשוב לפי שעשוי לנוי והוי בגד עכ"ל. ופסק רבינו כרבא דבתרא הוא:

ט כהן שלקה באצבעו וכו'. משנה בפרק י' דעירובין. ומ"ש או בגד שאין בו ג' על ג' ועובד נתבאר בסמוך. ומ"ש ואם נתכוון להוציא דם אסור. שם במשנה אם להוציא דם כאן וכאן אסור ופרש"י אם להוציא דם שמהדקה בגמי כדי להוציא דם וכו' אסור שאין זה צורך עבודה ועוד דה"ל חובל. ומ"ש והוא שלא יחוץ הגמי או הבגד בין בשרו לכלי בשעת העבודה כתוב בהשגות א"א דבריו סותרים זה את זה וכו': ואני אומר נראה שהראב"ד מפרש דהא דאמר רבא שלא במקום בגדים ג' על ג' חוצצות פחות משלש על שלש אינן חוצצות דחוצצות ואינן חוצצות לענין חציצה בין יד לכלי איתמר ומש"ה השיג וכתב שדבריו סותרים את דבריו אבל לפי האמת דעת רבינו כפירוש רש"י דחוצצות ואינן חוצצות לא לענין חציצה איתמר אלא לענין ייתור בגדים והריטב"א הכריע כפרש"י דאי חציצה קשיא למה הלקו בין במקום בגדים לשלא במקום בגדים והא כולה עבודה בגופו של כהן בעינן ולאוי שיחוץ אפילו נימא אחת בכל מקום ועוד דאם איתא דלהדיא אמר רב חסדא פחות מג' אינן חוצצות היכי אקשי לעיל להדיא ותיפוק לי משום חציצה דמשמע דמילתא דפשיטא היא דאפילו גמי וצלצול קטן חוצצין והא רבא ורב חסדא פליגי לפי שיטה זו ותו כשתירץ בשמאל אי נמי בימין ושלא במקום בגדים אמאי לא אמר דכרבא אמר רב חסדא ס"ל:

י עשו בבית שני אורים וכו'. הכי משמע מדאמרינן בפ"ק דקידושין (דף ל"ח) דבימי בית שני בקשו חכמים אבנים למלאות וז"ל סמ"ג בבית שני היה החשן שא"א להיות כ"ג מחוסר בגדים אבל אותו השם לא היה שם. ומ"ש וכל כהן שאינו מדבר ברוח הקדש ואין השכינה שורה עליו אין נשאלין. ברייתא בס"פ בא לו (דף עג:) ומייתי לה מקרא:

יא וכיצד שואלין עומד וכו'. בס"פ בא לו (שם ע"ג) ת"ר כיצד שואלין השואל פניו כלפי נשאל והנשאל פניו כלפי שכינה ופרש"י פניו כלפי נשאל כלפי כהן. כלפי שכינה כלפי אורים ותומים ושם המפורש שבתוך החשן עכ"ל. ורבינו לא בחר בפירוש רש"י משום דאם כן מאי והנשאל פניו כלפי שכינה דקתני כיון דלאורים ותומים קרי שכינה הרי האורים ותומים היו על לבו ולא שייך למיתני פניו כלפי שכינה דמשמע דאפשר שלא יהיו פניו כלפי החשן ועוד שאם השואל פניו כלפי הנשאל קאמר הל"ל השואל פניו כלפי שכינה מאחר דלאורים ותומים קרי שכינה ולפיכך פירש דלארון קרי שכינה וע"פ זה הוכרח לפרש דהשואל פניו כלפי נשאל דקתני שפניו פונות למקום שפונים פני הנשאל כלומר שהשואל לאחורי נשאל דאילו כלפי פני נשאל הל"ל השואל והנשאל פניהם כלפי שכינה: ואינו שואל בקול רם וכו'. שם. ומ"ש ומיד רוח הקדש לובש את הכהן וכו' באותיות שבולטות מן החשן כנגד פניו וכו'. שם ר' יוחנן אמר בולטות ר"ל אמר מצטרפות ופרש"י האותיות בולטות כגון עי"ן משמעון למ"ד מלוי ה"א מיהודה לומר עלה וכל אחת אינה זזה ממקומה אלא בולטת במקומה והוא מצרפן:

*[בספרים דידן הוא לישנא קמא בין בזבחים בין בעירובין]: ומ"ש

משנה למלך

וכתב עליו הרב בעל תיו"ט שם דרש"י בפי' התורה מפרש כפי פשוטו של מקרא וכמו שהשריש לנו הרא"ם ז"ל בכמה מקומות אך בפי' הגמרא נטה אחר דברי רז"ל דס"ל דבגדי שרד הם בגדי כהונה ונקט בלישניה בגדי שרד לפי שתרגם אונקלוס בגדי שמושא ועיקר ילפותא דהכא הוא משום דכתיב לעמוד לשרת. ומ"ש רבינו וכ"ג ששימש בהתות מח' בגדים אלו חייב מיתה כזר ששימש דוקא בעבודה שהיא דומיא דזר והכי איתא בפרק כתרא דזבחים (דף קי"ב) וכ"כ מרן לקמן בסוף הלכות ביאת מקדש יע"ש: י עשו בבית שני אורים ותומים כו'. עיין לעיל רפ"ד מהלכות בית הבחירה ובהשגת הראב"ד שם:

יא וכיצד שואלין עומד הכהן וכו'. גרסינן בפ"ו דיומא (דף ע"ג) כי אתא רבין אמר נשאל בהם איתמר תניא נמי הכי בגדים שכ"ג משמש בהם מהו מלחמה נשאל בהם ע"כ. וכעת לא ראיתי לרבינו שהביא דין זה:

לא תעלה: **יב** ואין שואלין על שני דברים כאחד. ואם שאל משיבין על הראשון בלבד. ואין נשאלין בהן להדיוט אלא או למלך או לבית דין או למי שצורך הציבור בו שנאמר ולפני אלעזר הכהן יעמוד וגו׳. הוא זה המלך. וכל בני ישראל זה הוא משוח מלחמה או מי שצורך הציבור בשאילתו. וכל העדה אלו ב״ד הגדול: **יג** זה שאתה מוצא בדבר נביאים שהכהנים היו חוגרין אפוד בד לא היו כהנים גדולים. שאין האפוד של כ״ג אפוד בד. ואף הלוים היו חוגרין אותו שהרי שמואל הנביא לוי היה ונאמר בו נער חגור אפוד בד. אלא אפוד זה היו חוגרים אותו בני הנביאים ומי שהוא ראוי שתשרה עליו רוח הקדש להודיע כי הגיע זה למעלת כהן גדול שמדבר על פי האפוד והחשן ברוח הקדש:

יב ומ״ש אין שואלין על שני דברים כאחד ואם שאל משיבין על הראשון בלבד. ברייתא שם: **ואין** נשאלין בהם להדיוט וכו׳ עד אלו ב״ד הגדול. משנה וגמרא שם: **יג זה שאתה** מוצא בדברי נביאים שהכהנים היו

היו חוגרים אפוד בד וכו׳. **כתב** **כן** כי היכי דלא תיקשי לן היאך כתוב גבי אחימלך בן אחיטוב פ״ה כהנים חגורים אפוד בד:

סליק להו הלכות כלי המקדש:

סליקו להו הלכות כלי המקדש

הלכות ביאת המקדש

יש בכללן חמש עשרה מצות. שתי מצות עשה. ושלש עשרה מצות לא תעשה. וזהו פרטן:

א) שלא יכנס כהן שכור למקדש: **ב)** שלא יכנס בו כהן פרוע ראש: **ג)** שלא יכנס בו כהן קרוע בגדים: **ד)** שלא יכנס כהן בכל עת להיכל: **ה)** שלא יצא כהן מן המקדש בשעת העבודה: **ו)** לשלח טמאים מן המקדש: **ז)** שלא יכנס טמא למקדש: **ח)** שלא יכנס טמא להר הבית: **ט)** שלא ישמש טמא: **י)** שלא ישמש טבול יום: **יא)** לקדש העובד ידיו ורגליו: **יב)** שלא יכנס בעל מום להיכל ולמזבח: **יג)** שלא לעבוד בעל מום: **יד)** שלא יעבוד בעל מום עובר: **טו)** שלא יעיד זר:

וביאור מצות אלו בפרקים אלו:

פרק ראשון

א כל כהן הכשר לעבודה אם שתה יין אסור לו להכנס מן המזבח ולפנים. ואם נכנס ועבד עבודתו פסולה וחייב מיתה בידי שמים שנאמר ולא תמותו. והוא ששתה רביעית יין חי בבת אחת מיין שעברו עליו מ׳ יום. אבל אם שתה פחות מרביעית יין. או שתה רביעית והפסיק בה. או מזגה במים. או ששתה יין מגיתו בתוך מ׳ אפילו יותר מרביעית פטור ואינו מחלל עבודה. שתה יתר מרביעית מן היין אע״פ שהיה מזוג ואף ע״פ שהפסיק ושהה מעט מעט חייב מיתה *ופוסל העבודה: **ב** היה שכור משאר משקין המשכרין אסור להכנס למקדש ואם נכנס ועבד והוא שכור משאר משקין המשכרין

השגת הראב״ד

*ופוסל העבודה. א״א לא מצאתי מן הגמרא שיהא חייב מיתה ויפסול עבודה אלא שהוא באזהרה:

כסף משנה

פ״א א כל כהן הכשר לעבודה וכו׳. מ״ש הכשר לעבודה בסיפרא אתה ובניך אתך מה אתה כשר אף בניך כשרים יצאו חללים ובעלי מומין. **ומ״ש** שאסור לו להכנס מן המזבח ולפנים. אף ע״ג דבקרא כתיב באהל מועד בת״כ מייתי מקרא דה״ה למן המזבח ולפנים וכתבתי ברייתא זו בסוף פרק זה. ומ״ש שעבודתו פסולה. בפ׳ כ״ג (סנהדרין כ״ב) אמרינן דשתויי יין מחלי עבודה ופירש״י דכתיב יין ושכר אל תשת וגו׳ וסמיך ליה ולהבדיל בין הקדש ובין החול משמע בין עבודה קדושה לעבודה מחוללת ומייתי לה בפ״ב דזבחים (דף י״ז ע״ב). ומ״ש וחייב מיתה בידי שמים. מבואר בכתוב ומשמע מדברי רבינו דהאסור להכנס מהמזבח ולפנים אע״פ שלא עבד אבל אינו חייב מיתה אא״כ עבד: ומ״ש והוא ששתה רביעית יין חי בבת אחת מיין שעברו עליו מ׳ יום אבל אם שתה פחות מרביעית יין וכו׳. בפ״ג דכריתות (דף י״ג ע״ב) ת״ר יין ושכר אל תשת יכול אפילו כל שהוא אפילו מגתו ת״ל ושכר אין אסור אלא כדי לשכר וכמה כדי לשכר רביעית יין בן מ׳ יום אם כן מה ת״ל יין לומר לך שמוזהרים עליו כל שהו ומוזהרים עליו מגתו רבי יהודה אומר יין אין לי אלא יין שאר משכרים מנין ת״ל ושכר א״כ מה ת״ל יין על היין במיתה ועל שאר משקין באזהרה ר׳ אליעזר אומר יין אל תשת ושכר אל תשתהו כדרך שכרותו הא אם הפסיק בו או שנתן לתוכו מים כל שהוא פטור במאי פליגי ת״ק סבר גמרי׳ שכר שכר מנזיר ור׳ יהודה לא יליף שכר שכר מנזיר ורבי אליעזר סבר מאי שכר מידי דהוא משכר כמאן אזלא הא דתניא אכל דבלה קעילית ושתה דבש או חלב ונכנס למקדש ושימש לוקה כמאן כר׳ יהודה אמר רב יהודה בר אחותאי הלכה כרבי אליעזר. ופירש רש״י מוזהרים עליו בכל שהוא ומגתו אבל אינו במיתה עד שישתה רביעית בן מ׳ יום וזהו שכתב רבינו אבל אם שתה פחות מרביעית יין וכו׳ פטור ואינו מחלל עבודה כלומר איסורא מיהא איכא. ומ״מ יש לתמוה כיון שמוזהרים על כל שהוא ועל מגתו למה לא כתב שלוקים עליהם. וי״ל דעל כל שהוא פשיטא שאין לוקין כשם שאין לוקין על כל שאר איסורין שבתורה בכל שהוא ומדלא לקי על יין כל שהו ה״ה דלא לקי על יין מגתו דתרווייהו חד טעמא להו שהוים משכרים: שתה יתר מרביעית יין וכו׳. שם אמרינן דרב אקי לא בעא להורויי משום שכרות וא״ל רב הלא והא אמר רב הלכה כר׳ אליעזר (דאמר יין אל תשת ושכר אל תשתהו דרך שכרותו הא אם הפסיק בה או שנתן לתוכו מים כל שהוא פטור) ומר הא קרמי ביה מיא א״ל הא ל״ק הא ברביעית הא ביותר מרביעית:

ועל מ״ש רבינו ופוסל את העבודה כתוב בהשגות א״א לא מצאתי מן הגמרא וכו׳ טעמו משום דכיון דלא אשכחן לגמרא דמפליג בין רביעית ליותר מרביעית אלא בענין הוראה כמו שכתבתי בסמוך מהי תיתי לן לחייב מיתה ולפסול עבודה וטעם רבינו דאע״ג דעל ענין הוראה הוא נאמר חילוק זה מ״מ משמע דר׳ אליעזר אף לענין עבודה פטר בהפסיק בו או נתן לתוכו מים ומאחר שלמדנו שאין דבריו אמורים אלא ברביעית ממילא משמע דיותר מרביעית כדקאי קאי לחייב מיתה ולפסול עבודה: **ב** היה שכור משאר משקים וכו׳. שם בברייתא שכתבתי בסמוך רבי יהודה אומר יין אין לי אלא יין שאר משכרים מנין ת״ל ושכר אם כן מה תלמוד לומר יין על היין במיתה ועל שאר משקין באזהרה ומשמע לרבינו דהלכה כרבי יהודה מדאמרינן התם כמאן אזלא הא דתניא אכל דבלה קעילית ושתה דבש או חלב ונכנס למקדש ושימש לוקה כמאן כרבי יהודה ואע״ג דבש״פ על אלו מומין (דף מ״ה:) אמרינן דמתניתין דהתם דלא כרבי יהודה הא דקאמר גמרא בדוכתא כמאן אזלא הא דתניא וכו׳ כרבי יהודה עדיף כנ״ל לדחוק לדעת רבינו ובספר המצות לרבינו כתוב דברייתא דסיפרא כרבי יהודה ואינו הכרע דסתם סיפרא רבי יהודה וכן השיגו הרמב״ן. ועדיין יש לתמוה עליו דהא אמרינן בגמרא במאי פליגי ת״ק ורבי יהודה ת״ק סבר גמרינן שכר שכר מנזיר ומש״ה סבר שלא הזהירה תורה אלא על היין ולא על שאר משכרים ורבי יהודה לא יליף שכר מנזיר וכיון שרבינו פסק בתחלת הפרק לומר דאיכא איסורא בפחות מרביעית וביין מגתו כתנא קמא היאך פסק כאן כרבי יהודה והוי כמזכה שטרא לבי תרי ויש לתמוה למה לא השיגו הראב״ד ואפשר לומר שאע״פ שרבינו סובר דהלכה כרבי יהודה מ״מ נראה לו לחוש לדברי התנא קמא לאסור כל שהוא ויין מגתו איסורא בעלמא ואין לדחוק ולומר דפטור דקתני רבינו גבי פחות מרביעית ויין מגתו פטור ומותר קאמר דאם כן היכי מסיים בה ואינו מחלל עבודה פשיטא וע״ק דמשמע דרבי אליעזר לא דרים ושכר אלא לדרך שכרותו לא לרבות שאר משכרים כרבי יהודה וכיון דאיפסיקא הלכתא בגמרא כרבי אליעזר וכן פסק רבינו היאך פסק כרבי יהודה ואפשר לומר שרבינו מפרש דרבי אליעזר לא פליג ארבי יהודה דודאי משמע ליה דשכר אתא לרבות שאר משכרים אלא דמוסיף עליה לומר דכיון דבמשכר תלה רחמנא ממילא משמע דלא אסר יין אלא דרך שכרותו ואפשר עוד לומר דאף את״ק לא פליג רבי אליעזר דכיון דאמשכר קפיד רחמנא וריבה שאר משכרים מיניה נשמע דביין לא אסר אלא כדי לשכר דהיינו רביעית ויין בן ארבעים יום והשתא אתי שפיר דפסק רבינו כתנא קמא וכדברי ר׳ יהודה משום דאיפסיקא הלכתא

המשכרין אפילו מן החלב או מן הדבלה הרי זה לוקה ועבודתו כשרה. שאין חייבין מיתה אלא על היין בשעת עבודה. ואין מחלל עבודה אלא שכור מן היין: ג וכשם שאסור לכהן להכנס למקדש מפני השכרות כך אסור לכל אדם בין כהן בין ישראל להורות כשהוא שתוי. אפילו אכל תמרים או שתה חלב ונשתבשה דעתו מעט אל יורה שנאמר ולהורות את בני ישראל. ואם הורה בדבר שהוא מפורש בתורה עד שידעוהו הצדוקים מותר כגון שהורה שהשרץ טמא והצפרדע טהור והדם אסור וכיוצא בזה: ד ומותר לשכור ללמד תורה ואפי' הלכות ומדרשות והוא שלא יורה. ואם היה חכם קבוע להוראה

כרבי אליעזר ור"א ס"ל כר"י וכת"ק ולפשר דמש"ה אמרינן בגמרא דקרי רב עליה דר"א שובינא דחכימי משום דמשכר משמע ליה כל תלת מילי דידיה ודרבי יהודה ות"ק. אח"כ מצאתי בתשובות הרשב"א סי' שש"ג שנשאל איך הלך רבינו בשיטת רבי יהודה ובגמרא כריתות פרק אמרו לו גרסינן כמאן אזלא הא דתניא אכל דבילה קעילית ושתה דבש או חלב ונכנס למקדש ושימש לוקה ארבעים כמאן כרבי יהודה והתם איפסיקא הלכתא כרבי אליעזר [וקרי רב עליה שובינא דחכימי] ורבי אליעזר כיון דאפקיה לשכר דרך שכרותו שאר משכרין לית ליה ואפילו נפרש [כמאן] כרבי יהודה דאילו לר"א מאמרינן שפי ומחייב מיתה בשאר משכרין וכו' מ"מ יש להשיג עליו [שכתב] על היין במיתה ועבודתו מחוללת וכו' ושיטה זו כרבי יהודה אזלא וכו' ושמא דעת הרמב"ם לפרש כמאן כר"י ולאפוקי מדת"ק אתי דכיון דיליף שכר מנזיר א"כ שאר משכרין לא כתיבי כלל לא למיתה ולא לאזהרה אבל לא אתי לאפוקי מדרבי אליעזר דכיון דברייתא דר"א לא יליף שכר מנזיר ודריש שכר כדי שכרותו שמא כל המשכרין כדי שכרותן הוו באזהרה. עכ"ל השאלה: והשיב נראה שהרמב"ם תפס לו דרך אחרת בהותה הלכה וכו' והדין עמו דכשתמצא לומר דר"א לא יליף שכר מנזיר א"כ [שכר] איצטריך לשאר המשכרין דכל היכא דאיכא לאוקמי בשאר המשכרין כפשוטו לא דרשינן ליה ליין ולראוי לשכר וכו' גם לפרש כמאן אזלא הא דתניא כמאן כר"י לאפוקי מדת"ק בלחוד ולא מדר"א אין נ"ל שיטת הגמרא כן דכיון שהזכיר מחלוקתן של ת"ק ורבי יהודה ורבי אליעזר ועלה קאמר כמאן אזלא הא דתניא כמאן כרבי יהודה דוקא קאמר ונראה לי שכך הוא מפרש יין אל שתה [יכול] אפילו כל שהוא ואפילו יין מגתו דיין אפי' כל שהוא במשמע ואפילו מגתו תלמוד לומר ושכר אין אסור אלא כדי לשכר כלומר אין איסור שנאמר בו דהיינו למיתה אלא כדי לשכר כלומר שיעור הראוי לשכר דהיינו רביעית ושיהיה ממנו ראוי לשכר דהיינו שעברו עליו ארבעים יום וכל ששתה ממנו כדי רביעית אפי' הפסיק בו ואפילו נתן לתוכו מים חייב [שהרי שתה] שיעור הראוי לשכר מיין שממנו ראוי לשכר תוך שיעור שתיה דהיינו תוך שיעור אכילת פרס אבל שאר המשכרים לעולם לא דילפינן שכר מנזיר ומיהו כיון דילפינן שכר מנזיר תו לא איצטריך יין דמיניה משמע יין ומשמע נמי שיש בו כדי לשכר דלהכי אפקיה בלשון שכר ולא אמר יין בהדיא אלא אם אינו ענין לכדי לשכר דהא משכר נפקא יין כדי לשכר תנהו ענין ליין שאינו כדי לשכר ולאזהרה דאי כולהו אפי' למיתה לכתוב יין ולא איצטריך שכר ורבי יהודה סבר שכר כמשמעו לכל המשכרין ובין יין בין שאר משכרים במשמע דלא ילפינן שכר מנזיר ושכר דאיצטריך לשאר משכרין לא דרשינן מיניה כדי לשכר אלא ששתה מהם ואפילו פחות מרביעית חייב וכל שכן אם שתה רביעית אע"פ שהפסיק בו או שנתן לתוכו מים דבדרך שכרותו ובכדי שכרות לא קפדינן אלא במינים המשכרים ותדע לך דהא לרבנן אי לאו דכתיב שכר דמיניה דרים כדי לשכר הוו אמרי יין אפי' כל שהוא והילכך רבי יהודה דאיצטריך ליה שכר לשאר המשכרין יין או שכר דכתב רחמנא אפילו כל שהוא ואפי' מגתו משמע ולמה נאמר יין לחלק יין למיתה ושאר משכרים לאזהרה ורבי אליעזר סבר יין אל תשת שכר אל תשת שלא תשתהו דרך שכרותו. ורבי אליעזר לא יליף שכר מנזיר ויין לחלק כרבי יהודה אלא דסבירא ליה כרבנן בכדי לשכר ועדיפא מדרבנן דבעינן רהוי לשכר בשעת שתייה ממש שישתנו דרך שכרותו שלא יפסיק בו ושלא יתן לתוכו מים. וטעמא דידיה דכל מקום שנאמר שכר אחד מכל המשכרין כדי לשכר קאמר ומדכתב הכא אל תשת כדי לשכר בשעת שתייתו ממש וכל שהפסיק בו או שנתן לתוכו מים כל שהוא ולא שתה ממנו אלא רביעית אינו ראוי לשכר בשעת שתייה ממש ותדע לך דר"א אפי' שאר המשכרין אית ליה כרבי יהודה מדקאמר יין אל תשת שכר אל תשת הזכיר אל תשת גבי יין ואל תשת גבי שכר ואילו לא בא ר"א לומר אלא שלא ישתה יין דרך שכרותו ויליף שכר מנזיר הכין הוה ליה למימר יין אל תשת שכר שלא תשתנו דרך שכרותו. ועוד דמדקאמרי בין ת"ק בין רבי יהודה א"כ יין למה לי שמע מינה דאינהו נמי בהא כר"י דלעיל מיניה ס"ל ולא בא לחלוק עליו בחילוק המינין דיין ודאי לחלק אלא בהא בלחוד הוא דפליג עליה בשלא ישתנו דרך שכרותו דמאי שכר הוא דמשכר והיינו נמי דאמרינן במאי פליגי ת"ק סבר ילפינן שכר מנזיר ור"י סבר לא ילפינן שכר מנזיר ור"א מאי שכר והוא דמשכר ולא מפרשינן מאי קסבר אי יליף שכר מנזיר כרבנן או לא יליף כר"י אלא מאי שכר והוא דמשכר דאלמא אדרבי יהודה דסמיך קאי וא"ל בשאר המשכרין מודינא לך ויין לחלק אלא בשעורן דבשתייתן פליגנא דמאי שכר' והוא דמשכר וכיון דכתיב אל תשת בשעת שתייה [ממש] קאמר והיינו דאוקימנא ברייתא דאכל דבילה קעילית כרבי יהודה דוקא דהיא ודאי מפקא מדת"ק דלדידהו שאר המשכרין אינן אפי' באזהרה ומפקא מדר"א דלדידיה שיעור הראוי לשכר בעינן ותנא דהיא ברייתא מדלא יהיב שיעורא שמע מינה אפילו בפחות מרביעית קאמר. והילכך כיון דאיפסיקא הלכתא כר"א אינו במיתה ולא באזהרה אפילו על היין אלא אם כן שתה ממנו רביעית מיין שעברו עליו ארבעים יום ורביעית נמי הוא שלא יפסיק בו ושלא יתן לתוכו מים כלל ושאר המשכרין לאזהרה עד שישתה מהן כדי לשכר וכן פסק הרב רבינו משה זכרונו לברכה. ונמצאו דבריו עולים כהוגן לפי פירושנו זה. ואם תאמר א"כ ברים פ"ק דנזיר דאמרינן שכר דכתב רחמנא גבי נזיר למילף מיניה שכר דמקדש [ולאפוקי מדרבי יהודה דתניא אכל דבילה קעילית וכו' אמאי לא קאמר] לאפוקי מדרבי יהודה ומדרבי אליעזר יש לומר דהתם לאו כרוכלא חשיב ואזיל אלא מכל מקום מדרבי יהודה וממאן דס"ל כוותיה קאמר. ועוד משום דר"י אמרה בהדיא קאמר הכין. ולכשתמצא לומר דר"א כוותיה ס"ל מפקא מיניה דר"א. וכ"ל עוד שהזקיקו לרב לפרש כן כדי שלא להוציא סתם מתניתין דנזיר לבר מהילכתא דלכאורה סתם מתניתין דפ"ק דנזיר כרבי יהודה דלא יליף שכר דמקדש מנזיר דתנן התם הריני נזיר מן החרצנים הרי זה נזיר וכל דקדוקי נזיר עליו ואמרינן עלה בגמרא מתניתין דלא כרבי שמעון דאמר עד שיזיר מכולן. ואמרינן מ"ט דר"ש דאמר קרא מכל אשר יעשה מגפן היין. ורבנן מאי טעמא דאמר קרא מיין ושכר יזיר. ור"ש הא כתיב מיין ושכר ההוא לאסור יין מצוה כיין הרשות. ורבנן הא מיבעיא להו לאסור יין מצוה כיין הרשות א"כ לימא קרא מיין מיין ור"ש היינו טעמיה דכתב שכר לאלופי שכר שכר למקדש דכתיב יין ושכר אל תשת מה נזיר יין הוא דמיתסר שאר משכרין לא אף גבי מקדש נמי יין הוא דליתסר אבל שאר המשכרין לא לאפוקי מדר"י דתניא ר"י אומר אכל דבילה קעילית ושתה דבש או חלב וכו' ומדלא קא בעי תו ורבנן הא מיבעי לאלופי אמקדש כדבעא בכל הנך דלעיל משמע לכאורה דרבנן לא איצטריך להכין דהשתא נמי לא ילפינן דשכר דמקדש אפילו שאר המשכרין קאמר. וכיון דהתם מתניתין כר"י שמע מינה הלכתא כוותיה. והאי דכריתות דאיפסיקא הלכתא כר"א לא מפקא מינה בעיקר משכרין דהא איכא לפרושה כדפרישית. ואלא מיהו למאי דפרישית דר"י אפילו בכל שהוא מחייב איכא למידק מהא דאמרינן בנזיר פרק ג' מינין אמר ר"א עשר רביעיות ומנקט רב ששת המם חיוורתא ותמם סומקתא נזיר ועושה פסח שהורו במקדש ומתו. ומקדש היינו שתה רביעית יין ושימש במקדש ואקשינן התם ותו ליכא והא איכא מי רביעית נוטלין לידים לאחד ואפילו לשנים ופרקינן בפלוגתא לא קא מיירי וכו' והא איכא כמה מים נותן לתוכן כל שהן ר"י אומר ברביעית בפלוגתא לא קא מיירי אלמא כל הנך עשר ליכא מאן דפליג אפילו בחדא מינייהו ולפי מה שפירשתי הא איכא מקדש דפליג רבי יהודה ומחייב אפילו בפחות מרביעית ויש לי לומר דפלוגתא דר"י לאו פלוגתא היא משום דכבר פסק רב הלכתא כר"א ולפום כן לא חש לה ר"א דעשר רביעיות דבתר רב הוה ודמיא להיא דאמרינן ברים פ"ק דיבמות גבי ליתני נמי עשרה אמו אנוסת אביו פלוגתא דרבי יהודה ורבנן היא ובפלוגתא לא קא מיירי ואקשינן והא בית שמאי מתירין צרות לאחין ובית הלל אוסרין ופרקינן בית שמאי במקום בית הלל אינה משנה. ואי נמי איכא למימר דבפלוגתא דחיוורתא קאמר דלא מיירי אבל בסומקתא איירי בפלוגתא דהא קא חשיב רביעית דם משני מתים דפליגי רבנן ואמרי דוקא רביעית ממת אחד והא קא חשיב רביעית יין לנזיר דלרבי עקיבא בכזית ואמרו רבותינו הצרפתים זכרונם לברכה דחיוורתא הוא דקאמר דלא איירי בהו בפלוגתא אבל בסומקתא איירי ואף אני אומר דרביעית יין דמקדש אע"ג דפלוגתא היא לא חש לה ואיירי בה:

עוד יש לפרש לדעת הר"מ ז"ל דר"י בפחות מרביעית לא מחייב דאין שתייה פחותה מרביעית ובמקדש אל תשת כתיב ואע"ג דאמר ת"ק יכול אפילו כל שהוא ואפי' יין מגתו. כל שהוא אינו עיקר אלא יכול יין מגתו הוא העיקר אבל כיון שהוסיפו לרבות כל שהוא ויין מגתו באזהרה נקט הכא בגררא יכול אפילו כל שהוא ואפילו יין מגתו. א"נ יכול אפי' כל שהו דקאמר ת"ק בדוקא קא אמר ולא כל שהוא ממש אלא כזית ומשום דאיהו יליף שכר דמקדש משכר דנזיר ושכר דנזיר למשנה אחרונה בכזית דיליף שתייה מאכילה בדין היה דנימא נמי דשכר דמקדש בכל שהוא דהיינו בכזית אלא דכיון דכתיב יין וכתיב שכר על כרחין שכר לכדי לשכר הוא דאתא. והא דקאמר יין יכול אפי' כל שהוא לאו למימרא דאי לא כתב רחמנא אלא יין הוה אמינא דאפילו כל שהוא דאדרבה למאי דפרישית משכר הוא דהוה ילפינן דמינה הוא דילפינן מנזיר אלא הכי קאמר יין ושכר יכול אפילו כל שהוא משום דילפינן מנזיר תלמוד לומר שכר כלומר כיון דכתיב יין וכתיב שכר על כרחין לכדי לשכר דאי לא כתב רחמנא אלא שכר הוה משמע אפי' יין כזית דילפינן שכר מנזיר ואפילו יין מגתו כנזיר ואי כתב נמי יין להודיה הוה משמע יין רביעית ואפילו מגתו אבל השתא דכתיב יין ושכר ממילא שמעינן דשכר יין כדי לשכר קאמר ומ"מ כיון דכתיב יין וכתיב שכר הוה ליה כמו שכתוב יין יין הרי זמני והוא דאפקיה בלשון שכר ליין כדי לשכר ולמיתה ואידך לפחות מרביעית ואפילו מגתו ולאזהרה. וכל שהוא דפרישית דיש לו שיעור יש לנו הרבה כיוצא בו בגמרא וחד מינייהו בעירובין בפ' חלון ומגביהו מן הקרקע כל שהוא וכמה כל שהוא טפח ואחד בראשית הגז וכמה הן גוזזות כל שהוא וכו' אבל לר"י דלא יליף שכר מנזיר וכתיב אל תשת אין שתייה פחותה מרביעית אבל איהו סבר דשאר משכרין נמי ברביעית ובהא פליג עליה רבי אלעזר דשאר המשכרין אין להם שיעור למעלה אלא עד שישתכר דלהכי אפקינהו רחמנא בלשון שכר ובריתא דקתני התם שתה דבש או חלב ולא קתני ונשתכר ומשמע דאפי' לא נשתכר אלא ששתה מהם שיעור הידוע דהיינו רביעית ששיעורו ליין חייב היינו ר"י ודלא כרבי אליעזר וכן יראה מדברי הר"מ ז"ל שכתב גבי יין והוא ששתה רביעית [יין] בבת אחת ובשאר המשכרין כתב היה שכור משאר המשכרין וכו' ואם נכנס ועבד והוא שכור דאלמא ביין לעולם ברביעית הי ובבת אחת ובשאר המשכרין עד שיהא שכור ממש ויש לו פנים עכ"ל:

ג וכשם שאסור לכהן להכנס למקדש וכו'. בפ"ג דכריתות (דף י"ג:) ופרק הדר (דף ס"ד) ומשמע דאין חייבין מיתה על ההוראה והכי יליף לה בסיפרא. ומ"ש אפי' אכל תמרים וכו'. בפ"ק דכתובות (דף י':) אמר רב אכל תמרים אל יורה. ומ"ש ואם הורה בדבר שהוא מפורש בתורה עד שידעוהו הצדוקים מותר כגון שהורה שהשרץ טמא וכו'. בפ"ג דכריתות (דף י"ג:):

ד ומ"ש ומותר לשכור ללמד תורה וכו'. שם תנו רבנן ולהבדיל בין הקדש ובין החול אלו דמים נערכים וכו' ביד משה זה הגמרא יכול אף המשנה ת"ל ולהורות רבי יוסי ברבי יהודה אומר יכול אף הגמרא ת"ל ולהורות אמר רב הלכה כרבי יוסי ברבי יהודה דהא רב לא מוקים אמורא [עליה] מיומא טבא לחבריה משום שכרות שאני רב דאורי מורי וניקוס דלא לורי כל היכא דיתיב רב לא שני ליה בלא תורא ולדברי רבינו מבוארים בפירושו ורש"י פירש בענין אחר:

שתת

להוראה לא ילמד שלימודו הוראה היא: ה *שתה כדי רביעית בלבד והיה בה מים כל שהוא, אוישן מעט או הלך כדי מיל כבר עבר היין ומותר לעבוד. אבל אם שתה יותר מרביעית אפילו מזוג. שינת מעט או הדרך מוסיפין בשכרותו. אלא ישהא לפי השכרות עד שלא ישאר משכרותו שום דבר שבעולם: ו אנשי משמר מותרין לשתות יין בלילות אבל לא בימי שבתן. ואפילו שאר בתי אבות של משמר שאין עבודתן היום. שמא תכבד העבודה על אנשי בית אב של יום ויצטרכו לאחרים מאנשי משמרתן לסייען. ואנשי בית אב של אותו היום אסורים לשתות בין ביום בין בלילה. שמא ישתה בלילה וישכים לעבודתו *ועדיין לא סר יינו מעליו: ז *כל כהן שיודע מאי זה משמר הוא ומאי זה בית אב הוא ויודע שבתי אבותיו קבועים בעבודה [היום] אסור לו לשתות יין כל אותו היום. היה יודע מאי זה משמר הוא ואינו מכיר בית אב שלו אסור לו לשתות כל אותה שבת שמשמרתו עובדין בה. לא היה מכיר משמרתו ולא בית אבותיו הדין נותן שאסור לשתות יין לעולם. אבל תקנתו קלקלתו והרי הוא מותר לשתות תמיד שאינו יכול לעבוד *עד שיקבע בבית אב שלו ובמשמרתו: ח כהן שגדל שערו אסור לו להכנס מן המזבח ולפנים ואם נכנס ועבד חייב מיתה בידי שמים כשכור שעבד. שנאמר ויין לא ישתו כל כהן וראשם לא יגלחו ופרע לא ישלחו. מה שתויי יין במיתה אף מגודלי פרע במיתה: ט ואין פרועי הראש מחללין עבודה אע"פ שהוא במיתה עבודתו כשירה: י כשם שאין הכהנים מוזהרין על היין אלא בשעת ביאה למקדש כך אין אסורין לגדל פרע *אלא בשעת ביאה למקדש. בד"א בכהן הדיוט אבל כהן גדול אסור לגדל פרע ולקרוע בגדיו לעולם. שהרי תמיד הוא במקדש ולכך נאמר בו את ראשו לא יפרע ובגדיו לא יפרום: יא כמה הוא גידול פרע. שלשים יום כנזיר שנאמר בו גדל פרע שער ראשו ואין נזירות פחותה משלשים יום. לפיכך כהן הדיוט העובד מגלח משלשים יום לשלשים יום: יב ואנשי משמר אסורין לספר ולכבס בשבתן כדי שלא יעלו למשמרתן כשהן מנוולין אלא מגלחין ורוחצין ומכבסין קודם שיעלו: יג מי ששלמה משמרתו בתוך הרגל מותר לגלח ברגל. אבל אם שלמה בערב הרגל אינו מגלח

השגת הראב"ד

*שתה רביעית. א"א אף זה לא מחוור דפטור קאמרינן אבל מותר לעבוד לא אמרינן אלא שהוא מותר להורות:

השגת הראב"ד

*ועדיין לא סר יינו מעליו. א"א אינו מן הטעם הזה אלא מפני שהקטרת אימורין כל הלילה:

*כל כהן שיודע וכו'. א"א הלכה כרבי שתקנתו קלקלתו שאין עכשיו שעת עבודה ולמהרה יבנה לא חיישינן ובין מכיר ובין שאינו מכיר מותר לשתות יין דהשתא אמר אביי כמאן שתו כהני האידנא חמרא כרבי:

השגת הראב"ד

*עד שיקבע בבית אב שלו. א"א כמה דבריו חלושים וקלושים וכי כשיבנה בית המקדש לא יהיה שם מצרף ומטהר ומודיע המשמרות הראויות ושבתם ויומם ואי זה שבות יהיה שם לקביעותם:

השגת הראב"ד

*אלא בשעת ביאה. א"א ליתיה להאי כללא שאפילו שלא בשעת ביאה אסור לגדל פרע שהרי חייב להסתפר משלשים יום לשלשים יום כדכתיב ופרע לא ישלחו. (ביאה למקדש פירוש במשמרתם):

כסף משנה

ה שתה כדי רביעית בלבד וכו'. בפרק כה"ג (דף כ"ב:) ובפרק הדר ובפ"ב דתעניות (דף י"ז:) אמר רב *אחא דרך מיל ושינה כל שהוא מפיגין את היין ואתמר עלה ל"ש אלא ששתה כדי רביעית אבל יותר מכדי רביעית כל שכן דדרך טורדתו ושינה משכרתו:

ועל מ"ש רבינו שתה כדי רביעית בלבד וכו' ומותר לעבוד כתב הראב"ד אף זה לא מחוור וכו'. וטעם רבינו דכיון דאמרינן דמותר להורות משום דלא הוי בכלל ושכר אל תשת ממילא משמע דמותר לעבוד והא דנקט רבי אליעזר פטור לאו דוקא אי נמי משום דבהפסיק בה דקתני בהדה נקט פטור דכיון דמכל מקום שתה רביעית יין חי אינו מותר לעבוד לא שייך למיתני בה אלא פטור אבל בהיה מים כל שהוא מותר נמי הוא והכי דייק לשון רבינו דהכא גבי מותר לעבוד נקט היה בה מים כל שהוא ולא נקט הפסיק בה. אבל הא קשיא לי שכתב לעיל שתה רביעית והפסיק בה או מזגה במים פטור ואינו מחלל עבודה וכאן כתב דרביעית אם היה בה מים כל שהוא מותר לעבוד ונראה לי דלעיל אגב איידי נקט למזגה במים דפטור ואינו מחלל עבודה והכא נקט להיה בה מים ואפקה מכלל הנך ואשמעינן דהאי לא בלבד שפטור ואינו מחלל עבודה אלא אף מותר לעבוד. ויותר נראה לי דלעיל היה רביעית שלם יין חי ולפיכך כשמזגו במים פטור אבל אסור אבל הכא שהיה פחות מרביעית יין חי והמים השלימוהו לרביעית מותר. ומ"ש באם שתה יותר מרביעית אפילו מזוג וכו'. כבר נתבאר בפרק זה שדין יותר מרביעית מזוג שוה לרביעית חי. ודקדק רבינו לכתוב שינה מעט כלומר דאילו שינה הרבה מפיגה את היין:

ו אנשי המשמר מותרים לשתות יין בלילות וכו'. משנה בפרק שני דתעניות (דף ט"ו:) אנשי משמר מותרים לשתות יין בלילות אבל לא בימים ואנשי בית אב לא ביום ולא בלילה ובגמרא (דף י"ז) תנו רבנן מפני מה אמרו אנשי משמר מותרים לשתות יין בלילות אבל לא בימים שמא תכבד העבודה על אנשי בית אב ויבאו ויסייעו להם ומפני מה אנשי בית אב לא ביום ולא בלילה מפני שהם עסוקין תמיד בעבודה וסובר רבינו שהטעם שמא ישתה בלילה וישכים לעבודתו ועדיין לא סר יינו מעליו וכתב עליו בהשגות אינו מן הטעם הזה אלא מפני שהקטרת אימורים כל הלילה עכ"ל וכך הם דברי רש"י ולדעת רבינו י"ל דאי משום הקטרת אימורים היה אפשר לתקן שיקטירו אותם קודם שישתו:

ז כל כהן שידע מאי זה משמר הוא וכו'. שם. ומה שכתב לא היה מכיר משמרתו ולא בית אבותיו וכו'. שם אינו מכיר משמרתו ומשמרת אבותיו ויודע שבתי אבותיו קבועים שם אסורים לשתות יין כל השנה רבי אומר אומר אני אסור לשתות יין לעולם אבל מה אעשה שתקנתו קלקלתו אמר אביי. כמאן שתו האידנא כהני חמרא כרבי ופירש"י רבי אומר אומר אני כהן אסור וכו' כלומר אי חיישינן לשמא יבנה יהא אסור לעולם אפי' המכיר משמרתו ומשמרת בית אבותיו דחיישינן שמא ישתנה סדר משמרות ושמא יעבדו כולם לחנוכת הבית בבת אחת ונמצא זה צריך לעבוד אבל מה אעשה שתקנתו קלקלתו דהרי כמה שנים שלא חזרה בירה וקלקלה זו תקנתו לשתות יין בהדיא ולשמא יבנה לא חיישינן עכ"ל. ודברי הראב"ד בהשגות כדברי רש"י ולפיכך כתב הלכה כרבי וכו' ורבינו סובר שלא בא רבי לחלוק אלא על אינו מכיר משמרתו ומשמרת בית

[כן היא הגירסא בסנהדרין אבל בתעניות ועירובין הובא המימרא בשם רמי בר אבא]:

אב שלו אבל במכיר משמרתו ומשמרת בית אב שלו וכן במכיר משמרתו ואין מכיר משמרת בית אב שלו ליכא פלוגתא בין רבי לת"ק ובאינו מכיר משמרתו ומשמרת בית אב שלו אינו גורס ויודע שאבותיו קבועים שם דאל"כ לא הו"ל להשמיטו: ועל מה שכתב רבינו שאינו יכול לעבוד עד שיקבע בבית אב שלו ובמשמרתו כתב הראב"ד כמה דבריו חלושים וקלושים וכו'. ואני אומר שכשיבנה בית המקדש אפילו אם יבנה בידי שמים לא בו ביום שיבנה יודיע המשמרות הראויות ושבתם ועוד שדעת רבינו שבלא בנין בית המקדש אפשר להקריב קרבנות כמו שכתב בספר שני מהלכות בית הבחירה ועוד יש לומר דרבינו לא בא ללמד שכשיבנה בית המקדש אסור לו לשתות עד שיקבע אלא בא ליתן טעם למה מותר לשתות יין בזמן הזה והכי קאמר שאינו יכול לעבוד עד שיקבע בבית אב שלו ובמשמרתו וכיון שעכשיו אינו קבוע אינו ראוי לעבודה ולפיכך מותר ביין ולכשיבנה בית המקדש ויקבע אז יאסר ולא קודם:

ח כהן שגדל שערו וכו'. בס"פ הנשרפין (דף פ"ג.) ואם תאמר מה צורך להיקש זה הא מקרא משמע דאשיכם אל תפרעו ולא תמותו הא אם תפרעו תמותו יש לומר דקרא אפשר לפרשו לרשות דהכי קאמר אע"פ שאתם אבלים שלא קרעו ולא פרעו במיתה אינכם בכלל חיוב זה:

ט ומ"ש ואין פרועי ראש מחללים עבודה אע"פ שהוא במיתה עבודתו כשירה. מסקנא דגמרא בפ"ב דתענית (דף י"ז:) ובס"פ כה"ג (דף כ"ב:):

י ומ"ש כשם שאין הכהנים מוזהרין על היין כו'. שם בפרקים הנזכרים: וכתב בהשגות א"א ליתיה להאי כללא וכו'. ותירץ במגדל עוז דלאו בשעת ביאה קאמר אלא בזמן ביאה למעוטי בזמן הזה עכ"ל. ואינו נראה שהרי בגמרא אמרו בזמן ביאה ורבינו שינה וכתב בשעת ביאה ולכן נ"ל שרבינו מפרש דאפילו בזמן הבית כהן שאינו רגיל לעבוד הוי שלא בזמן ביאה כלומר שלא בשעת ביאה ומותר לו לגדל פרע וכן מבואר בדברי רבי' שכתב לפיכך כהן הדיוט העובד מגלח מל' יום לל' יום: בד"א בכהן הדיוט וכו'. בסוף הוריות (דף י"א:):

יא כמה הוא גידול פרע שלשים יום כנזיר וכו' לפיכך כהן הדיוט וכו'. בס"פ כה"ג שם ובפ"ב דתענית ודקדק רבינו לכתוב העובד לרמוז למה שנתבאר בסמוך לדעתו שאין אסורים לגדל פרע אלא בשעת ביאה למקדש:

יב ואנשי משמר אסורים לספר ולכבס בשבתן וכו'. משנה (דף ט"ו:) וגמרא (דף י"ז) בפ"ב דתעניות ומסיים שם במשנה ובחמישי מותרים מפני כבוד השבת ואיני יודע מפני מה השמיטו רבינו:

יג מי ששלמה משמרתו בתוך הרגל כו'. ברייתא בפרק אלו מגלחין (דף י"ז:) ואמרינן התם דתנא דמתניתין פליג וא"כ יש לתמוה על רבינו למה פסק דלא כוותיה ואפשר שטעמו מדחזינן דאייתי בגמרא האי ברייתא ומפרש טעמה. וה"ה כתב בפרק ז' מהלכות יו"ט שטעם רבינו משום דהכי איתא התם תנא שאבל והכהן מותרים בגילוח ואוקמוה בששלים משמרתו ברגל תנא דידן סבר כיון דתקן בשלשה פרקים היו כל המשמרות שוות באימורי הרגלים ובחילוק לחם הפנים כמאן דלא שלים משמרתו ברגל דמי ותנא ברא סבר אע"ג דשייך בהנך משמרות משמרתיה מיהא שלמה ליה ומאחר דהלכה כתנא ברא באבל כנזכר שם כן הלכה כמותו בכהן. והר"י קורקוס ז"ל כתב דלא מכרעא מילתא דמתניתין פליגא דאיכא למימר תנא

משנה למלך

פ"א. יב ואנשי משמר אסורים לספר וכו'. כתב מרן ומסיים שם במשנה ובחמישי מותרים מפני כבוד השבת ואיני יודע מפני מה השמיטו רבינו וכבר כתב רבינו דין זה לעיל ספ"ו מהלכות כלי המקדש: מגבה

מגלח אלא בערב הרגל : **יד** דין קרועי בגדים ודין פרועי ראש אחד הוא שנאמר ראשיכם לא תפרעו ובגדיכם לא תפרומו ולא תמותו הא אם עבד והוא קרוע בגדים חייב מיתה בידי שמים אע"פ שעבודתו כשירה ולא חללה : **טו** יראה לי שכל כהן הכשר לעבודה אם נכנס *מן המזבח ולפנים והוא שתוי יין או שכור משאר המשכרין או פרוע ראש או קרוע בגדים כדרך שקורעין על המתים אע"פ שלא עבד עבודה הרי זה לוקה. הואיל והוא ראוי לעבודה ונכנס בשעת העבודה מנוול ככה והרי הוא מוזהר שלא יכנס : **טז** ודין הנכנס ככה מן המזבח ולפנים. ודין היוצא משם אחד הוא. כיצד *כגון ששתה רביעית יין בין האולם ולמזבח או קרע בגדיו שם ויצא לוקה. וכן אם עבד ביציאתו חייב מיתה : **יז** וכן אסור לכל אדם בין כהן בין ישראל להכנס למקדש כולו מתחילת עזרת ישראל ולפנים כשהוא שתוי יין או שכור או פרוע ראש דרך ניוול או קרוע בגדים. אע"פ שאינו באזהרה שאין זה כבוד ומורא לבית הגדול והקדוש שיכנס בו מנוול. אבל ישראל שגדל שערו עד שנעשה מחלפת ולא היה דרך ניוול הרי זה מותר להכנס לעזרת ישראל :

פרק שני

א אין כהן גדול נכנס לקדש הקדשים אלא מיום הכפורים ליום הכפורים. וכהן הדיוט נכנס לקדש לעבודה בכל יום : **ב** והוזהרו כל הכהנים שלא יכנסו לקדש או לקדש הקדשים שלא בשעת עבודה שנאמר ואל יבוא בכל עת אל הקדש זה קדש הקדשים מבית לפרוכת

השגת הראב"ד

*מן המזבח ולפנים. א"א זה לא מצאתיו אלא כשהוא קרב למזבח שכך שנו בתורת כהנים בבאכם אל אהל מועד [אין לי אלא אוהל מועד מנין לעשות מזבח כאהל מועד] ת"ל אתה ובניך אתך וגו' וכן יציאה כביאה מאתך מ"מ מזבח קאמר אבל לפנים מן המזבח מעלות דרבנן הם ואין בהן מלקות ולא מיתה :

*כגון ששתה רביעית יין. א"א אם לדבריו אין צורך שישתה יין בין האולם למזבח ומה שאמרו בתורת כהנים מנין אף ביציאה לומר שאף אם שתה בחוץ ונכנס להיכל חייב דס"ק רחמנא בזמן ביאה לא תהא שכרות בהיכל ובמזבח מיתה נמי איכא בשתוי יין :

כסף משנה

הגה ושייך כדשייך מי שאבדה לו אבידה :

יד דין קרועי בגדים ודין פרועי ראש אחד הוא וכו'. פשוט הוא. ומה שכתב שעבודתו כשירה ולא חללה. יתבאר בסמוך :

טו יראה לי שכל כהן הכשר לעבודה וכו' אע"פ שלא עבד וכו'. הראב"ד כתב אם נכנס מן המזבח ולפנים אמר אברהם זה לא מצאתיו וכו'. והרמב"ן בהשגותיו לספר המצות כתב שטעם רבינו ממה שאמרו בסיפרא מנין שאינו חייב אלא בשעת עבודה תלמוד לומר אתה ובניך אתך ומפרש רבינו דבשעת עבודה דקתני היינו ביום בשעה שהעבודה כשירה וחייב מלקות קאמר והרמב"ן חולק עליו ומפרש דבשעת עבודה היינו שעת עבודה ממש כלומר אם עבד והוא שתוי או פרוע ראש או קרוע בגדים אבל ליכנס בלבד בלא עבודה אינו אסור מן התורה ומה ששנינו בפ"ק דכלים (משנה ט) בין האולם ולמזבח מקודש ממנו שאין בעלי מומין ופרועי ראש נכנסים לשם אינו אלא ממעלות דרבנן והאריך עוד בזה לסתור דברי רבינו וכן כתב עוד בפירוש התורה בפרשת שמיני. וליישב דעת רבינו י"ל שרבינו סובר כמאן דאמר בפ' טרף בקלפי (דף מ"ד:) מעלות דאורייתא ומפרש דהיינו לומר שהאיסור ליכנס שם פרועי ראש וכו' הוא מדאורייתא אע"פ ששנו שם קלא מעלות שע"כ הם דרבנן היכא דאפשר לפרש שהם דאורייתא אמרינן ולפי שראה רבינו דהאי בשעת עבודה דקתני בסיפרא אפשר לפרשו כדפירש הרמב"ן כתב דין זה בדרך יראה לי ולא כתבו סתם :

טז ומ"ש ודין הנכנס ככה מן המזבח ולפנים וכו'. בתורת כהנים פרשת שמיני בבואכם אל אהל מועד אין לי אלא בביאה מנין אף ביציאה תלמוד לומר אתה ובניך מנין לעשות המזבח כאהל מועד תלמוד לומר אתה ובניך רבי אומר נאמר כאן בבואכם אל אהל מועד ונאמר בקידוש ידים ורגלים בבואכם אל אהל מועד מה להלן עשה גיפת מזבח כביאת אהל מועד ועשה בו יציאה כביאה ואינו חייב אלא בשעת עבודה אף כאן כן. וכתב סמ"ג מנין אף ביציאה תלמוד לומר אתה ובניך פירוש אפילו אחד מהם יוצא מנין לעשות המזבח כאהל מועד תלמוד לומר אתה ובניך פירוש בדבר שאתה ובניך הלוקים משאר ישראל ע"כ לשונו. ואיני יודע היכי יליף יציאה מאתה ובניך ואפשר דמייתורא דריש ליה דהל"ל יין ושכר אל תשת בבואכם ואתה ובניך אתך הוייתר למדרש בהם אינו ענין לאסור אף ביציאה :

ועל מה שכתב רבינו כגון ששתה רביעית יין בין האולם ולמזבח וכו'. כתב הראב"ד אמר אברהם אם לדבריו אין צורך שישתה יין בין האולם ולמזבח וכו' נראה שטעמו דאין לומר לחייב ביאה היינו שהכניס יין בפנים ושתה שם דמי נתן יין בפנים ותורת כהנים ה"פ אין לי אלא ביאה דבבואכם משמע כשהם נכנסים ממש רגל אחת בפנים ורגל אחת בחוץ לא ימתו אבל לשתות קודם שיתחילו ליכנס כלל לא קמשמע לן ולהאי קרי יציאה כיון דכששותים עדיין הם בחוץ. ומה שכתב אם לדבריו כלומר שהוא סובר דאף אם נכנס מן המזבח ולפנים לוקה דאילו להראב"ד לפנים מן המזבח אינו אלא ממעלות דרבנן כמו שכתב בהשגה שקודם זו. ומה שסיים וכתב ובמזבח מיתה נמי איכא בשתויי יין כלומר דלדעת רבינו אע"ג דבבואכם קאי בין למזבח בין לפנים מן המזבח ולא תמותו לא קאי אלא למזבח בלבד :

יז וכן אסור לכל אדם בין כהן בין ישראל וכו' עד סוף הפרק. נראה שהוא מסברא שזה בכלל מה שנצטוינו ליראה מהמקדש. ומה שכתב כשהוא שתוי יין או שכור היינו לומר דאפילו לא שתה יין אלא שהוא שכור משאר משכרין דאילו שכור מיין בקל וחומר אתי משתוי ולא הוה צריך למימר :

פ"ב א אין כ"ג נכנס לקדש הקדשים וכו'. משנה בפ"ק דכלים (משנה ט).

ומ"ש וכהן הדיוט נכנס לקדש לעבודה בכל יום. נראה דהיינו להקטיר קטורת על מזבח הזהב שהוא בהיכל :

ב והוזהרו כל הכהנים שלא יכנסו לקדש וכו'. אע"פ שמפשט הכתוב לא נלמוד בלא יבא אלא אהרן בתורת כהנים דרשו שאין תלמוד לומר אחיך ולמה נאמר אחיך לרבות את הבנים ובפסיקתא מסיים בה וכן הוא אומר וישמע אברם כי נשבה אחיו והוא לוט בן אחיו. ומה שכתב שנאמר ואל יבא בכל עת אל הקדש זה קדש הקדשים מבית לפרוכת להזהיר על כל הבית. *תמיה לי מאחר דקרא לא קאמר אלא הקדש מניין לנו לומר זה קדש הקדשים ותו היכי מנ"ה כל הבית מדכתיב מבית לפרוכת דמבית לפרוכת קדש הקדשים משמע והיכי מרבה מיניה כל הבית. ונראה דה"פ אילו לא נאמר אלא על הקדש הייתי אומר דלפני לפנים קרי קדש אבל להיכל לא נאסר משום דמפשט מועט תפשת והשתא דכתב מבית לפרוכת דהיינו קדש הקדשים על כרחך לומר דאל הקדש להזהיר על כל הבית אתא דאילו לפני לפנים כבר הזהיר במבית לפרוכת ודקדק רבינו לכתוב להזהיר על כל הבית לומר דאף ע"ג דמבית לפרוכת הוי במיתה בהיכל אינו אלא באזהרה כמו שיתבאר בסמוך :

כהן

*) אמר המגיה תמיהא לי על הרב הגדול בעל כ"מ איך נדחק להעמיד דברי רבינו כמ"ש בספרים דהא בגמרא דמנחות (דף כ"ז) (והביאה הסוגיא הרב למטה) נחלקו שם רבי יהודה ורבנן על משמעות קרא דואל יבוא בכל עת אל הקודש מבית לפרוכת וכו' רבנן סברי אל הקודש [דהיינו ההיכל] בלא יבא מבית לפרוכת ואל פני הכפורת בלא ימות ורבי יהודה סבר אל הקודש ומבית לפרוכת בלא יבוא ואל פני הכפרת בלא ימות ע"כ. א"כ כ"ע מודו דאל הקודש להזהיר על הקדש דהיינו ההיכל ומבית לפרוכת להזהיר על קדש הקדשים. ומכח סוגיא זו מוכרחים אנו לומר דטעות נפל בספרי רבינו וצ"ל ואל יבוא בכל עת אל הקדש זה הקדש מבית לפרכת להזהיר על קדש הקדשים :

משנה למלך

פ"ב ב אל הקדש זה קדש הקדשים וכו'. עיין במ"ש מרן ונראה דהכי פירושו וכו'. והאר כל הדוחק הזה עדיין קיימא לי דבפרק הקומץ רבה (דף כ"ז) אמרי' דרבי יהודה הוא דאית ליה דאי כתב רחמנא אל הקדש הו"א מאי קדש מבית לפרוכת אבל היכל לאו נמי ליכא אבל רבנן פליגי עליה ואמרי דהא לא מצית אמרת דהיכל כולו נקרא קדש דכתיב והבדילה הפרוכת לכם בין הקדש ובין קדש הקדשים וא"כ רבינו בפסק כרבנן קשה היאך כתב סברת רבי יהודה. ותו קשיא לי מהסיא דס"פ ח' דזבחים (דף פ"ב) ת"ר פנימה אין לי אלא פנימה היכל מנין ת"ל אל הקדש יאמר קדש ואל יאמר פנימה אמר רבא בא זה ולימד על זה וכו' כלומר דאי לא הוה כתיב פנימה הו"א דקדש הוי פנימה וכמ"ש רש"י. ודוחק הוא בעיני לומר דאותה סוגיא אתיא כר"י. ועוד אמאי לא הקשו התם לר"י אלא לרבנן דאית להו דהיכל כולו נקרא קדש יאמר קדש ואל יאמר פנימה וצ"ע. הא דאמרינן בכמה דוכתי בא זה ולימד על זה כגון לא תקום ולא תטור דקשו בגמרא וליכתוב קרא לא תטור וכ"ש נקימה ותירצו בא זה ולימד על זה דאי לא הוה כתיב לא תטור הוה אמינא מאי לא תטור נקימה אבל נטירה שרי אבל השתא דכתיב לא תקום ע"כ לומר דלא תטור הוא נטירה וכן נמי אמרינן תושב זה קנוי קנין עולם שכיר זה קנוי קנין שנים יאמר תושב ואל יאמר שכיר ואני אומר קנוי קנין עולם אינו אוכל קנוי קנין שנים לכ"ש אילו כן הייתי אומר תושב זה קנוי קנין שנים אבל קנוי קנין עולם אוכל בא שכיר ולמד על תושב שאע"פ שקנוי קנין עולם אינו אוכל. ודע דכלל זה לא נאמר אלא בתרי גופי אבל בחד גופא לא וכדאיתא בפ"ק דקידושין (דף ד') והטעם הוא מבואר שם בסוגיא ובדברי רש"י שם יע"ש והכי נמי אמרינן בפ"ה דזבחים (דף פ"ב) אלא הכא כיון דאי פסיל בהיכל לפני ולפנים מאי בעי. אך קשה מהסיא דאמרינן בפרק הקומץ רבה (דף כ"ז) מאי טעמא דרבנן אי ס"ד כדקאמר ר"י ליכתוב רחמנא אל הקדש ואל פני הכפרת בלא ימות ואנא אמינא היכל מיחייב מבית לפרוכת מבעיא מבית לפרוכת דכתב רחמנא למה לי ש"מ במיתה ורבי יהודה אי כתב רחמנא אל הקדש ולא כתב מבית לפרוכת הוה אמינא מאי קדש מבית לפרוכת אבל היכל לאו נמי לא והשתא קשה לרבי יהודה דהיכי כתב קרא דמבית לפרוכת חייב הרי איתחייב משום היכל ורבנן נמי לא פליגי עליה דרבי יהודה בטעם זה אלא משום דס"ל דהיכל איקרי קדש וכדאיתא התם וכי תימא דאתא קרא דמבית לפרוכת לחייבו שתים אחת משום אל הקדש ואחת משום מבית לפרוכת הא ליתא דאם כן מה הקשה רבי יהודה לרבנן דלא ליכתוב אלא פני הכפורת ואנא אמינא מבית לפרוכת במיתה אל פני הכפורת מיבעיא אימא דאיצטריך קרא לחייבו ב' משום מבית לפרוכת ומשום אל פני הכפורת וכי תימא דדוקא גבי לאוי שייך לומר לחייבו שתים ונפקא מינה למלקות אך גבי מיתה לא שייך לומר לחייבו שתים ומש"ה הקשה רבי יהודה דכיון דמתחייב מיתה משום מבית לפרוכת למאי איצטריך אל פני הכפרת ויש סמך לזה דגבי מיתה לא שייך לומר לחייבו שתים מהא דאמרינן בפ"ב דיומא (דף כ"ג) לא נתן בה מעלה עשן או שחיסר אחת מכל סממניה חייב מיתה והקשו ותיפוק לי משום ביאה ריקנית כו' ומאי קושיא אימא דאיצטריך קרא לחייבו שתים אלא ודאי דגבי מיתה לא שייך לומר לחייבו שתים (*א"ה עיין בפ"ג מהלכות איסורי ביאה דין י"ב) אך נראה דגם גבי מיתה בידי שמים שייך לומר לחייבו שתים ונפקא מינה למלקות דהא קי"ל דחייבי מיתה לוקין וכמו שפסק רבינו ריש פי"ט מהלכות סנהדרין ומה שלא תירצו ביומא דאיצטריך קרא לחייבו שתים הוא משום דאם לא נתן מעלה עשן או שחיסר אחת מכל סממניה אף שיש בו שתים אינו לוקה שהרי רבינו בפרק י"ט מהלכות סנהדרין כשמנה מחייבי מיתה שלוקין לא מנה את אלו בכללם והתוס' בפ"ב דשבועות (דף י"ז) עלה דהסיא דאמרינן אלא דקי"ל עמה שטימא במיתה היכי משכחת לה הקשו דמ"מ איכא נפקותא טובא דהא קי"ל חייבי כריתות שלקו נפטרו מידי כריתתן ואם ביטל כרת נשאר עליו מיתה והר"ן בחידושיו שם הקשה גם כן קושיא זו ונדחק בתירוצא ואמר דאין הכי נמי אלא

דתנא

לפרוכת להזהיר על כל הבית: ג כהן שנכנס לקדש הקדשים בשאר ימות השנה בין כהן הדיוט בין כ"ג או כהן גדול שנכנס לו ביום הכפורים שלא בשעת העבודה חייב מיתה בידי שמים שנאמר ולא ימות. וכמה פעמים הוא נכנס לשם ביום הכפורים ארבע כמו שיתבאר במקומו. ואם נכנס חמישית חייב מיתה בידי שמים: ד והנכנס לקדש חוץ לקדש הקדשים שלא לעבודה או להשתחוות בין הדיוט בין גדול לוקה. ואינו חייב מיתה שנאמר אל פני הכפורת ולא ימות. על קדש הקדשים במיתה ועל שאר הבית בלאו ולוקה: ה כהן שיצא מן המקדש בשעת העבודה בלבד חייב מיתה בין כהן גדול *בין כהן הדיוט שנאמר ומפתח אהל מועד לא תצאו פן תמותו. כלומר לא תניחו עבודה ותצאו מבוהלים ודחופים מפני גזירה זו. וכן זה שנאמר בכהן גדול ומן המקדש לא יצא אינו אלא בשעת העבודה בלבד שלא יניח עבודתו ויצא: ו אם כן מפני מה נשנית אזהרה זו בכהן גדול. שכהן הדיוט שהיה במקדש בעבודתו ושמע שמת לו מת שהוא חייב להתאבל עליו *אע"פ שאינו יוצא מן המקדש אינו עובד מפני שהוא אונן ואם עבד והוא אונן של תורה חילל עבודתו בין בקרבן יחיד בין בקרבן ציבור. אבל כ"ג עובד כשהוא אונן שנאמר ומן המקדש לא יצא ולא יחלל כלומר ישב ויעבוד עבודה שהיה

השגת הראב"ד

*בין כהן הדיוט. א"א תימה גדול הוא זה שלא נאמר אותו פסוק אלא לאותה שעה בשביל שנמשחו כניו ומה שאמרו בתורת כהנים מנין לכהנים שבכל הדורות לכהנים הגדולים שבכל הדורות קאמר שהרי שמן משחת קדש הוא מרבה אותם:

השגת הראב"ד

*אע"פ שאינו יוצא. א"א וכיון שהוא חייב להתאבל עליו למה אינו יוצא ודאי יוצא ומטמא כשל כהנו:

ג כהן שנכנס לקדש הקדשים וכו'. ובספרי ואל יבא בכל עת זה יום הכיפורים אל הקדש לרבות שאר ימות השנה: וכמה פעמים הוא נכנס לשם וכו'. תוספתא בפרק קמא דכלים:

ד והנכנס לקדש חוץ לקדש הקדשים וכו'. בפרק הקומץ רבה (דף כ"ז:) שהורין שנכנסו לפנים ממחיצתן להיכל כולו בארבעים מנית לפרכת אל פני הכפורת במיתה ר"י אומר כל היכל כולו ומבית לפרכת בארבעים ואל פני הכפורת במיתה במאי קא מיפלגי בהאי קרא ואל יבא בכל עת אל הקדש מבית לפרכת אל פני הכפורת אשר על הארון ולא ימות רבנן סברי אל הקדש בלא יבא מבית לפרוכת ואל פני הכפרת בלא ימות ורבי יהודה סבר אל הקדש ומבית לפרוכת בלא יבא ואל פני הכפורת בלא ימות ופירש"י מבית לפרוכה לפני לפנים ששם ארון ואל פני הכפורת נמי היינו מבית לפרוכת אלא שהלך עד לפני הארון וידוע דהלכה כרבנן. ומ"ש רבינו או להשתחוות ה"ק אם נכנס שלא לעבודה או להשתחוות דלהכנס לעבודה או להשתחוות מותר וזו היא ששנינו פ"ז דתמיד (דף ל"ג:) בזמן שכהן גדול נכנס להשתחוות ג' אוחזין בו וכך הם דברי התוספות בפרק הקומץ ומ"ש בפי"ט מסנהדרין כהן שנכנס להיכל שלא בשעת עבודה לוקה נ"ל דהשתחויה בכלל עבודה היא שם וסמ"ג כתב וז"ל הנכנס להיכל חוץ לקדש הקדשים שלא לעבודה או להשתחוות וכהנים שלא עבדו בין גדול ובין הדיוט לוקה ואינו חייב מיתה ומה ששנינו בזמן שכ"ג נכנס להשתחוות בגמר עבודה מדבר עכ"ל *נראה מדבריו דכשאינו בגמר עבודה אם נכנס להשתחוות לוקה ולפי זה דברי רבינו ה"פ הנכנס לקדש שלא לעבודה או שנכנס להשתחוות אם אינו בגמר עבודה לוקה:

ה כהן שילא מן המקדש בשעת העבודה בלבד חייב וכו'. בסיפרא פרשת שמיני ומפתח אהל מועד לא תצאו יכול בין בשעת עבודה בין שלא בשעת עבודה ת"ל ומן המקדש לא יצא ולא יחלל אימתי אינו יוצא ולא יחלל הוי אומר בשעת עבודה כי שמן משחת ה' עליכם אין לי אלא אהרן ובניו שאם יצאו בשעת עבודה חייבים מיתה מנין לכהנים שבכל הדורות ת"ל כי שמן משחת ה' עליכם. וכתב הראב"ד תימה גדול הוא זה וכו'. נראה שטעמו של הראב"ד משום דכתיב כי שמן משחת ה' עליכם ודעת הרמב"ן בזה כדעת רבינו ומתוך דבריו נתיישבה תמיהתו של הרמב"ן

הרמב"ן שכתב בהשגותיו לספר המצות בעיקר החמישי וז"ל ת"ל כי שמן משחת ה' עליכם לומר שאפילו כהנים הדיוטים שבכל הדורות כאלעזר ואיתמר באזהרה זו שלא להניח עבודה ולצאת כל זמן שיכולים לעשותה והראיה כי שמן משחת ה' עליכם מדלא כתיב כי בשמן הקדש נמשחתם ואמר שמשחת ה' עליהם שהוא לדורות כמו שאמר בהם והיתה להם משחתם לכהונת עולם לדורותם עכ"ל וכ"כ עוד בפי' התורה סוף פ' צו:

וכן זה שנאמר בכהן גדול:

ו אם כן מפני מה נשנית אזהרה זו בכ"ג וכו'. בר"פ כל הזבחים (דף ט"ז) אונן [דפסול] מנ"ל דכתיב ומן המקדש לא יצא ולא יחלל הא אחר שלא יצא חילל ופירש"י ומן המקדש וגו' לעיל מיניה כתיב לאביו ולאמו לא יטמא ובכהן גדול משתעי וסמיך ליה ומן המקדש וגו' כלומר אף ביום שמתו אביו ואמו אין צריך לצאת מן המקדש אלא עומד ומקריב ולא יחלל שאין הקדשים מתחללין בכך הא הדיוט שלא יצא ועבד חילל עכ"ל. ויש לדקדק בדברי רבינו שכתב שאפילו כהן הדיוט שילא מן המקדש בשעת עבודה חייב מיתה משמע שהטעם מפני שנראה כמזלזל העבודה אם יניחנה מפני ששמע שמת לו מת וילא נראה שגומר עבודתו ואח"כ יצא שהרי כתב שאינו מוזהר מלצאת אלא בשעת עבודה בלבד ואח"כ כתב שכהן הדיוט שהיה במקדש בעבודתו ושמע שמת לו מת אינו עובד נראה שמיד ששמע מפסיק ומסלק ידו מעבודתו ומאחר שאסור לגמור עבודתו למה אסור לו לצאת מיד דכך לי שעת עבודה כיון שאינו יכול לעבוד כמו שלא בשעת עבודה נ"ל שאע"פ שאינו יכול לגמור עבודתו אם יצא קודם שתגמר העבודה ע"י אחר נראה כמזלזל בעבודה ועי"ל שאם היה מותר לו להפסיק עבודתו ולצאת כששמע שמת לו מת איכא למיחש שמא כשיפסיק העבודה וילא בבהלה תהיה העבודה בטלה שאין מתעסק בה עד שיתעוררו שאר הכהנים לבא לגמור ואין לך זלזול גדול מזה ולפיכך אסרה לו לצאת עד שתגמר העבודה ע"י אחר: כתב הראב"ד אע"פ שאינו יוצא א"א וכיון שהוא חייב להתאבל עליו וכו'. ואיני רואה כאן השגה שלא כתב רבינו שאסור לו לצאת אלא בשעת עבודה בלבד ואחר גמר עבודה יצא ויטמא:

ומה שכתב ואם עבד והוא אונן של תורה חילל עבודתו וכו'. בס"פ הנשרפין (דף פ"ד) תניא דאונן אסור לעבוד ואמרינן בגמרא מנ"ל

דכתיב ומן המקדש לא יצא [ולא יחלל] הא אחר שלא יצא חילל ופירש"י ומן המקדש לא יצא כלומר אע"פ שמתו אביו ואמו אין צריך לצאת מן המקדש שאם יעבוד לא יחלל הא כהן אחר שלא יצא חילל. וברפ"ב דזבחים (דף ט"ז) נמי תנן דאונן שקיבל פסל ויליף לה מהאי קרא ומקראי אחריני ומייתי לה בק"ו. ומ"ש בין בקרבן יחיד בין בקרבן צבור. הכי אסיקנא ברפ"ב דזבחים שם. ומ"ש אבל כ"ג עובד כשהוא אונן שנאמר ומן המקדש לא יצא ולא יחלל וכו'. וככר נתבאר בסמוך ובפ"ק דיומא (דף י"ג:) תניא

*) ואני אומר שאף דברי התוספות אינם אמורים אלא כדברי הסמ"ג שכך לשונם דהשתחואה צורך עבודה היא ע"כ ומדלא כתבו עבודה היא ודקדקו לכתוב צורך עבודה ש"מ דאין דעתם לומר השתחויה אלא נשויא עם עבודה ומ"מ נ"ל שהעיקר דכל השתחויה שרי שכן בסוף חגיגה כהנים ע"ה שאינם ראויים לעבודה נכנסים להשתחוות. הפיו"ע:

משנה למלך

דבגמרא חד מתרי או מתלת טעמי נקט הרי דלדברי הכל גם במיתה איכא נפקותא היכא דחייב שתים וכי תימא ולפי האמת תיקשי דמה הקשה רבי יהודה לרבנן כיון שהוכחנו דגם במיתה איכא נפקותא לחייבו שתים הא לא קשיא כלל משום דהכא ליכא אלא חד לאו וחד מיתה אתרווייהו וא"כ לא שייך לומר לחייבו שתים ולא דמי כלל להכיא דשבועות דאיכא אזהרה ומיתה מייתי לכל איסור ואיסור וא"כ כפי זה ליכא למימר דלרבי יהודה איצטריך קרא דומבית לפרוכת לחייבו שתים כיון דליכא אלא חדא אזהרה וממקומו מוכרח מדאיצטריך רבי יהודה לומר הוה אמינא מאי קדש מבית לפרוכת ולא קאמר דאיצטריך קרא לחייבו שתים אלא ודאי כדכתיבנא דכיון דליכא אלא חדא אזהרה לא שייך לומר לחייבו שתים וא"כ הדרא קושיין לדוכתא דלא שייך הכא לומר בא זה ולימד על זה כיון דהוי חד גופא ונראה לומר דהכא נמי משכחת לה בתרי גופי וכגון בדרך משופע וא"כ שפיר איכא למימר בא זה ולימד על זה וכן תירצו בגמרא בפ"ח דזבחים (דף פ"ב) ואע"ג דהתם דחו תירוץ זה משום דהכאה כתיב ודרך משופע לא הוי דרך ביאה והכא נמי כתיב ואל יבוא כבר כתבו התוס' הכא והתם בשם הר"י מאורלינ"ש דיש לחלק בין הכאת דם להכאת גוף אדם וא"ת הא דרך משופע ממעטינן ליה מדכתיב אל פני הכפורת וכתנא דבי רבי אליעזר בן יעקב אל פני הכפורת קדמה זה כנה אב כל מקום שנאמר פני אינו אלא פני קדים ורבי יהודה נמי מודה מזה וכדאיתא בגמרא וי"ל דלא ממעטינן דרך משופע אלא ממיתה דהכי קאמר קרא אל פני הכפורת ולא ימות הא אם היה דרך משופע אינו בולא ימות אך אזהרה דולא יבא לעולם איכא אף בדרך משופע ואם כן שפיר איכא למימר אליבא דרבי יהודה דאתא קרא דומבית לפרוכת ללמד על הקדש שהוא ההיכל והוו תרי גופי כגון שנכנס מבית לפרוכת דרך משופע:

ג כהן שנכנס לקדש הקדשים וכו'. בגמרא אמרינן דלרבנן איצטריך אל פני הכפורת למעוטי דרך משופע ורבי יהודה מודה בדין זה וכדאיתא התם ולא ידעתי למה השמיטו רבינו:

ד והנכנס לקדש כו'. כתב מרן דה"ק אם נכנס שלא לעבודה או להשתחוות דלהכנס לעבודה או להשתחוות מותר. ועיין במ"ש התוס' בסוף חגיגה אמתניתין דהזכרו שלא תגעו בשלחן:

ה כהן שילא מן המקדש וכו'. מדסתם ולא חילק משמע דבשום לד לא יניח העבודה ויצא. ובפ"ט דיומא (דף פ"ה) אמרינן נענה ר"ע ואמר וכי יקום איש על רעהו מעם מזבחי תקחנו למות מעם מזבחי ולא מעל מזבחי ואמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן לא שנו אלא להמית אבל להחיות אפי' מעל מזבחי ופי' רש"י אבל להחיות כגון שידע ללמד זכות עליו אחר שנידון בב"ד ליהרג. וא"כ יש להקשות למה לא ביאר רבינו דין זה שאם יש לו ללמד זכות בינית העבודה ויבא וילמד. עוד אני מסתפק בדין זה במאי דקאמר רבא התם דר"ע נמי דילמא כדאביי דאמר אביי מסרינן ליה זוגא דרבנן לידע אם יש ממש בדבריו ואשכחן ודאי כספק מנ"ל ופירש"י וה"נ גבי כהן הו"ל נמי דהכי עבדינן ליה ואשכחן מסכא דאודאי פקוח נפש מחללין אבל בספק לא שמעינן מינה. ויש להסתפק אם דין זה אמרו רבה כדרך דחייה אבל לפי האמת גבי כהן העובד לא מסרינן ליה זוגא דרבנן או דילמא לקושטא דמלתא אמרו. ומיהו לכל הצדדין נ"ל דאף לבמואל דמפיק לפקוח נפש שדוחה את השבת מקרא אחרינא איצטריך קרא דלמות למידק מיניה אבל להחיות לא. דל"ל דפליג שמואל אדרבי יוחנן ולית ליה ההיא דרשה. דא"כ לשמואל נמי תקשי למות למה לי. א"נ דאע"ג דאית לן מקרא דפקוח נפש דוחה את כל המצות איצטריך קרא ללמדנו גבי עבודה שאם יודע ללמד זכות שיניח העבודה משום דסד"א כיון שנגמר דינו גברא קטילא הוא ואין כאן אפי' ספק פקוח נפש קמ"ל קרא דלהחיות אפי' מעל מזבחי. וא"כ הדרא קושיין לדוכתא דאף שככר למדנו רבינו דפקוח נפש דוחה את כל המצות מ"מ היה לו ללמדנו דין זה דאבל להחיות אפי' מעל מזבחי מאחר דאיצטריך קרא לדין זה. והנ"ל בזה דס"ל לרבינו ז"ל שדין זה דרבי יוחנן ליתיה כ"א אליבא דר"ע דדרים מעם מזבחי ולא מעל מזבחי וס"ל דדין זה דר"ע ליתיה אלא אפי' מעל המזבח רציחה דוחה את העבודה וכן מוכח מדבריו בפ"ה מהלכות רוצח דין י"ב. והטעם שדחה דברי ר"ע הללו כבר כתבתי במקום אחר פי' כ"ז (*ה"ה תמצאנו בהלכות רוצח יע"ש) וכיון דלדידן מעל לאו דוקא אלא ה"ה מעם הו לא מצינן למידרש לא שנו אלא להמית אבל להחיות אפי' מעל מזבחי וזה פשוט:

ו אבל כ"ג עובד כשהוא אונן וכו'. משמע דברי רבינו נראה דאף כ"ג אינו מתחיל בעבודה אלא אם התחיל גומר וזהו ההפרש שיש בין כ"ג להדיוט דהדיוט אף שהתחיל אינו גומר אבל כ"ג גומר אבל להתחיל עבודה אף כ"ג אינו מתחיל וברייתא דפ"ק דיומא (דף י"ג) דהניא היה עומד ומקריב על גבי המזבח ושמע שמת לו מת מניח עבודתו ויצא דברי רבי יהודה רבי יוסי אומר יגמור וברייתא זו בכ"ג איירי וכמו שכתבו התוס' שם וקי"ל כרבי יוסי ולפי מה שכתבנו דייקי דברי רבי יוסי דקאמר יגמור דמשמע דוקא אם התחיל יגמור אבל לא שיתחיל לא. כן אמת שהרא"ש לתוס' שם שכתבו דלכאורה משמע

תניא היה עומד ומקריב [ע"ג המזבח] ושמע שמת לו מת מניח עבודתו ויצא דברי ר' יהודה ר' יוסי אומר יגמור ופי' התוספות דבכהן גדול מיירי וכן דעת רבינו :
ז ומה שכתב ומנין שעבודת האונן פסולה מקל וחומר וכו'. בריש פרק שני דזבחים (דף ט"ז) :

טעמא משום דאנינות לילה דרבנן גבי פסח לא העמידו דבריהם במקום כרת גבי קדשים העמידו דבריהם במקום עשה. ומ"ש כמו שיתבאר במקומו. בהלכות פסח פ"ו :
יא האבל אינו משלח קרבנותיו כל ז'. בפ' אלו מגלחין (דף ט"ו) אבל אינו משלח קרבנותיו דקניא רבי שמעון אומר שלמים בזמן שהוא שלם ולא בזמן שהוא אונן ופירש"י

שהיה עוסק בה ואינה מתחללת: ז ומניין שעבודת האונן פסולה. מקל וחומר אם בעל מום שאוכל בקדשים אם עבד חילל. אונן שהוא אסור בקדשים שנאמר לא אכלתי באוני ממנו דין הוא שיחלל: ח ואע"פ שכהן גדול עובד אונן אסור לאכול בקדשים שנאמר ואכלתי חטאת היום הייטב בעיני יי'. וכן אינו חולק לאכול בערב. אונן שעבד אינו לוקה. ומותר *ליגע בקדשים אע"פ שלא טבל שלא עשו מעלה אלא באכילה אבל בנגיעה הרי זה טהור כמו שיתבאר במקומו: ט אי זהו אונן זה שמת לו מת מן הקרובים שהוא חייב להתאבל עליהן ביום המיתה בלבד הוא הנקרא אונן דין תורה. ולילה הוא אונן מדברי סופרים: י ומת ששהה ימים ואח"כ נקבר כל אותם הימים שאחר יום המיתה הוא אונן מדבריהם וכן יום הקבורה ואינו תופש לילו. לפיכך מי שמת לו מת * (וקברו) לאחר יום המיתה כל יום הקבורה אינו מקריב ואינו אוכל בקדשים מדבריהם. וטובל ואוכל לערב. ויום שמועה קרובה ויום ליקוט עצמות הרי הוא כיום קבורה שאינו תופש לילו ואפילו מדבריהם. לפיכך טובל ואוכל בקדשים לערב. אבל יום המיתה כשם שאסור לאכול בו קדשים מן התורה כך אסור לאכול בלילו מדבריהם. חוץ מן הפסח בלבד שהוא אוכל לערב כמו שיתבאר במקומו: יא האבל אינו משלח קרבנותיו כל שבעה. אפילו יין או עצים או לבונה. וכן מצורע אינו משלח קרבנותיו כל זמן שאינו ראוי לביאה אל המחנה אינו ראוי להקרבה. אבל המנודה יש בו ספק אם משלח אם אינו משלח לפיכך אם הקריבו עליו נרצה: יב טמא שרץ וכיוצא בו והערל משלחין את קרבנותיהם ומקריבין עליהן חוץ מפסח שאין שוחטין אותו על טמא שרץ ואין שוחטין על הערל פסח כמו שיתבאר. אבל טמא מת אין מקריבין עליו קרבן כלל עד שיטהר:

מצות

*) [כן כתב רבינו ס"ס י"ב מהלכות שאר אבות הטומאות ונראה דחזר בו ממה שכתב בפירושו בפרק י"ב דזבחים אונן אסור לו ליגע בקודש אלא אחר טבילה. ועיין במה שציינתי בסוף פרק י"ב משאר אבות הטומאות]

*) [ס"א ליתא וגם הכסף משנה לא הביאו] :

ח ומה שכתב ואע"פ שכהן גדול עובד אונן אסור לאכול בקדשים וכו'. משנה בסוף הוריות (דף י"ב:) כ"ג מקריב אונן ולא אוכל וההדיוט לא מקריב ולא אוכל. ומ"ש וכן אינו חולק לאכול לערב. ברייתא בר"פ טבול יום (דף נ"ט). ומ"ש אונן שעבד אינו לוקה. פשוט הוא דהא לית ביה לאו מפורש. ומ"ש ומותר ליגע בקדשים וכו'. משנה וגמרא (דף נ"ח נ"ט) וגמרא בר"פ טבול יום :
ט אי זהו אונן וכו'. בפרק טבול יום (דף נ"ט:) אנינות לילה מדברי תורה דברי רבי יהודה רבי שמעון אומר אינה [מדברי תורה] אלא מד"ס ופסק כר"ש משום דרבי ס"ל כר"ש כדאיתא בפ' הנזכר (דף ק"א) הן היום אני היום אסור ולילה מותר ולדורות בין ביום ובין בלילה אסור דברי ר' יהודה רבי אומר אנינות לילה אינה מדברי תורה אלא מד"ס ועוד דסתם לן תנא כוותיה בפסחים ס"פ האשה (דף צ"א:) וכן הכריע הרי"ף בפרק היה קורא (דף י"ח) :
י ומ"ש ומת ששהה ימים וכו'. בפרק טבול יום (דף ק"א) עד מתי מתאונן עליו כל זמן שאינו נקבר אפילו מכאן עד י' ימים דברי רבי וחכמים אומרים אין מתאונן עליו אלא אותו היום בלבד ואיתא תו התם [הכין הכי] עד מתי הוא מתאונן עליו כל אותו היום בלא לילו רבי אומר כל זמן שלא נקבר תופס לילו. ופירש"י [ע"כ] בליל יום קבורה פליגי דקאמר רבי אפילו קברו לסוף י' ימים מתאונן עליו ליל. יום קבורה וחכמים אומרים אינו מתאונן עליו ביום הקבורה אלא יום עצמו אבל לא לילו וידוע דהלכה כחכמים. ומ"ש לפיכך מי שמת לו מת לאחר יום המיתה כל יום הקבורה אינו מקריב ואינו אוכל בקדשים מדבריהם. כבר נתבאר. ומ"ש וטובל. בפרק חומר בקדש (דף כ"א) תנן דאונן צריך טבילה לקדש. ומ"ש ואוכל לערב. כבר נתבאר דהלכה כחכמים דיום קבורה אינו תופס לילו. ומ"ש ויום שמועה קרובה וכו'. בפרק טבול יום (דף ק') תניא יום שמועה כיום קבורה למנות ז' ול' ולאכילת פסחים כיום ליקוט עצמות אחד זה ואחד זה טובל ואוכל בקדשים לערב ופקיל ופרי בה גמרא ומסיק תנאי היא כלומר וסיפא כחכמים דאמרי יום קבורה אינו תופס לילו. ומ"ש אבל יום המיתה וכו'. כבר נתבאר. ומ"ש חוץ מן הפסח בלבד שהוא אוכל לערב. (אבל לא בקדשים) ומפרש בגמרא טעמא

לפיכך נקראים שלמים בזמן שהוא שלם כדעתו שדעתו מיושבת עליו ובתוספתא דזבחים פרק י"א אין אונן רשאי להביא זבחים כל שבעה. ומ"ש אפילו יין או עצים או לבונה. תוספתא פרק י"א דזבחים : וכן מצורע אינו משלח קרבנותיו וכו'. בפרק אלו מגלחין (דף ט"ו) יליף לה מקרא. ומה שכתב אבל המנודה יש בו ספק אם משלח אם אינו משלח. שם. ומ"ש לפיכך אם הקריבו עליו נרצה. נראה דטעמא משום דמייתי התם למפשטה מדהני כל אותן שנים שהיו ישראל במדבר מנודים היו ושלחו קרבנותיהם ודחי אביי דילמא מנודה לשמים שאני דקיל קיל והא אמרת המיר ספוקי מספקא ליה ומדחי ליה וכיון דחזינן דמנודין לשמים שלחו קרבנותיהם לכתחלה אפילו אם תימצי לומר דמנודה לשמים קיל ממנודה לבריות מסתיין דנימא דהיינו דמנודה לבריות לא ישלח קרבנותיו לכתחלה אבל לומר דאף בדיעבד לא נרצה אין לנו :
יב טמא שרץ וכיוצא בו וכו'. בפרק תמיד נשחט פסחים (דף ס"ב) בכל הזבחים ערל וטמא משלחין קרבנותיהם ואילו בפסח ערל וטמא אין משלחין פסחיהם ופירש"י ערל וטמא משלחין קרבנותיהם בעזרה חוץ מפסח דבעינן ראוי לאכלו שאכילה בעליו מעכבת בו דכתיב לפי אכלו תכוסו וכתבו התוספות קשה לר"י טמא היך משלח קרבנותיו והא בעי סמיכה וכו' וכל הסומך דאתו ורוכו מכנים והיכן דהכא מיירי בעופות וכן משני בהשולח אי נמי בבכור ובמעשר דלא בעו סמיכה ובפרק ב' דזבחים (דף כ"ב:) אמר ריש לקיש דטמא שרץ משלח קרבנותיו וטמא מת אינו משלח קרבנותיו ובפרק מי שהיה טמא פסחים (דף צ"ג) סבר רב נחמן כמ"ד שוחטין וזורקין על טמא שרץ : ומ"ש חוץ מפסח שאין שוחטין אותו על טמא שרץ. פירוש עד שיטבול אבל טבול יום דמת אין שוחטין עליו כמבואר בפרק ששי מהלכות קרבן פסח. ומ"ש אבל טמא מת אין מקריבין עליו כלל עד שיטהר. כבר כתבתי בסמוך דבפרק שני דזבחים אמרינן דריש לקיש אמר הכי ואע"ג דאמרינן התם דזקני דרום סברי דטמא מת משלח קרבנותיו משמע התם דלא קיימא לן כוותייהו דמתיב עלייהו ולא שני אלא בדוחק ואמרינן התם דאף זקני דרום לא אמרו אלא בדיעבד אבל למצוה לא ישלח וא"כ ריש לקיש דפליג עלייהו בדיעבד נמי קאמר ומש"ה כתב רבינו אין מקריבין עליו כלל כלומר

משנה למלך

משמע היה עומד ומקריב אע"ג דאכתי לא התחיל בעבודה אלא עבודה בידו כו' ע"כ. ולפי דברי התוס' הללו מאי דקאמר רבי יוסי יגמור הכוונה היא דכיון שכבר העבודה בידו אף שלא התחיל בה יגמרנה וגם למעט שאם לא היתה בידו עבודה לא יקחנה מחדש ואפשר להעמיס פי' זה בדברי רבינו ומאי דקאמר שהיה עוסק בה אין הכוונה שהתחיל בעבודה אלא הכוונה היא שהיה עוסק בה להתחיל בעבודה כגון שלקח המזרק לקבל הדם אף שעדיין לא התחיל לקבל אבל לעולם שאם לא לקח המזרק אינו יכול לקבל הדם וכעת אין שהרי אפי להעמיק ולעיין בדינים אלו. עוד אני מסתפק בזה אי טעמא דאמרינן דאם לא היה עסוק בעבודה כלל דאינו מתחיל בעבודה איכא דכ"ע אם הוא מן הדין או דילמא מדין תורה איכא דכ"ע אף אם לא היה עסוק בעבודה מתחיל וגו' אך מדרבנן פליגי דרבי יהודה סבר דמדרבנן אסור אף אם כבר היה עסוק בעבודה גזירה אטו אכילה ורבי יוסי סבר דלא גזרו אלא היכא דלא היה עסוק בעבודה כלל דלא יתחיל אבל אם כבר היה עסוק לא גזרו משום דאיכא בזיון קדשים ונראה דאיכא דכ"ע מדין תורה אף אם לא היה עסוק בעבודה מתחיל וגומר דאי אמרינן דלרבי יוסי אם לא היה עסוק מדין תורה אינו מתחיל פשיטא דרבי יהודה נמי מודה בזה דלא מצינו להם מחלוקת בזה ואין לומר שיהיו סברות הפוכות דהיכא דלא היה עסוק בעבודה דלרבי יוסי אינו עובד מדין תורה לר"י עובד מדין תורה והיכא דהיה עסוק בעבודה דלרבי יוסי עובד אף מדרבנן ולרבי יהודה אינו עובד מדרבנן ולר"י ע"כ אית ליה דאף אם לא היה עסוק עובד מדין תורה דאי לא תימא הכי תיקשי ליה היכי קאמר אף אשה אחרת מתקינין לו שמא תמות אשתו כו' ואם תמות אשתו היכי עביד עבודה ואם איסור התחלת עבודה הוא מדין תורה אין לחלק בין יום הצום לשאר ימים וכמבואר וכיון שהוכחנו דלרבי יהודה לעולם ליכא איסור עבודה מדין תורה אף אם לא היה עסוק בה פשיטא דאף רבי יוסי מודה בזה וכמו שכתבנו ומ"ש רבינו בפ"ד מהלכות כלי המקדש דין י' היה הקרבן של כהן גדול והיה אונן נותנו לכל כהן שירצה כו' לא תיקשי לפי שכתבנו דאף אם נאמר דלהתחיל בעבודה אסור כיון דאין איסורו כי אם מדרבנן אפשר דמני מבוי שליח דע"כ לא אמרינן דבמלתא דלא מצי עביד לא משוי שליח אלא באיסורי דאורייתא אבל בדרבנן משוי שליח. אך לעיקרא דדינא מה שכתבתי נראה דליתא אלא אף להתחיל שרי ודברי רבינו הכי מיפרשן דלפי שבכהן הדיוט פסק שאם הניח העבודה ויצא שחייב מיתה וגם כן פסק שהוא לא יגמרנה אלא ביעמוד שם עד שיגמרנה אחר לפי שאם נמרה הוא חייב מיתה כלפי זה פסק בכ"ג שיגמרנה הוא וכוא מחוייב לגומרה אבל להתחיל בעבודה ליכא חיוב אבל לעולם שאם רצה להתחיל בעבודה שהרשות בידו. (*א"ה עיין במ"ש הרב המחבר פ"ב מהלכות רוצח דין כ' אי שייך אין שליח לדבר עבירה במידי דרבנן יע"ש) :
והיה נ"ל דכהן בגירה את אשתו ע"מ שילך למקום פלוני ומתה אשתו קודם שיקיים התנאי אף במל עליו אנינות מ"מ אם הלך אח"כ וקיים תנאו שהיא מגורשת למפרע מבעה ראשונה דאין כאן אנינות כלל ומותר לאכול בקדשים ולעבוד. כן אמת שראיתי בפ"ק דיומא (דף י"ד) דאמרינן וכס"ג מי חיילא עליה אנינות והא מיגרשא נסי דאנינות לא חיילא עליה איטרודי מי לא מיטריד. ופירש"י ובקדשים בעינן שמחה וגדולה דכתיב לך נתתים למשחה כדרך שהמלכים אוכלים ולא מצאתי בשום מקום שטירדא מעכב מלאכול בקדשים וליכא למימר שדין זה הוא דוקא אליבא דר"י ורבנן פליגי עליה דהא בגמרא הקשו לר"י מגזידיה אדידיה משמע דפשיטא ליה לסתמא דש"ס דטירדא מעכב מלאכול בקדשים וזה פשוט שם וכעת בספרי אינם אתי והדבר צריך אלני תלמוד. (*א"ס עיין בתוס' ישנים). וג"ל דאף משום שעבר אם הקריב אונן לא חילל וכ"כ רש"י בפ"ג דהוריות (דף י"ב) דכ"ג מקריב אונן כין מרובה בגדים בין לאשון בחוזר לעבודה ואפי' שני וכו'. ואע"ג דסתם קיימינן אליבא דר"ש דס"ל כר"מ דשני כל מצות כהונה עליו ומשמש בח' בגדים וכל עבודת יום הכפורים כשרה בו ואנן קי"ל כרבי יוסי דפליג עליה וס"ל דשני אינו עובד ככ"ג וכמו שפסק רבינו בפ"ה מהלכות עבודת יום הכפורים. מ"מ לענין דין זה דאונן נראה דאם עבר ועבד בח' בגדים בשהוא אונן דעבודתו כשרה דהא מה שאינו עובד ככ"ג אינו אלא משום איבה וכיון דליכא איסור מן התורה נ"ל דלא חילל ועבודתו כשרה. (א"ה עיין לעיל פ"ב מהלכות כלי המקדש סוף דין ג') :
יא אפי' יין או עצים כו'. כתב מרן תוספתא פי"א דזבחים ומייתי לה פרק י"ב דזבחים (דף נ"ט) יע"ש :

כלומר אפילו בדיעבד לא מהני ובכלל זה גם כן לומר שאע"פ שטבל אין מקריבין עליו כמו שנתבאר :

פ"ג א ב מצות עשה לשלח כל הטמאים מן המקדש וכו' זה המחנה האמור כאן הוא מחנה שכינה וכו'. ומ"ש שמחנה שכינה הוא מפתח עזרת ישראל ולפנים וכן מ"ש שמחנה ישראל הוא מפתח ירושלים ולפנים. תוספתא פרק קמא דכלים כשם שהיו במדבר שלש מחנות מחנה שכינה ומחנה לויה ומחנה ישראל כך היו בירושלים מפתח ירושלים עד פתח הר הבית מחנה ישראל מפתח הר הבית עד שער נקנור מחנה לויה משער נקנור ולפנים מחנה שכינה וכן קלעים שהיו במדבר ואיתא נמי בספרי פרשת נשא ובסוף זבחים (דף קי"ו) :

ב ומ"ש שומע אני שהמצורע והזב וטמא מת וכו' מה מצורע שטומאתו חמורה חמור שילוחו משילוח חבירו וכו'. בספרי פ' נשא וישלחו מן המחנה כל צרוע וכל זב וגו' שומע אני שלשתן במקום אחד ת"ל במצורע בדד ישב מחוץ למחנה וגו' מצורע היה בכלל ויצא מן הכלל לימד על הכלל כולו מה מצורע שתמורה טומאתו וחמור שילוחו משילוח חבירו פירוש מדכתיב בדד ישב נראה שהוא לבדו שם שאין אחר במחיצתו אף כל שתמורה טומאתו חמור שילוחו משילוח חבירו מכאן מנו חכמים למחיצות כל שהזב מטמא מצורע מטמא חמור מצורע שמטמא בביאה כל שהמת מטמא הזב מטמא חמור הזב שמטמא תחת אבן מסמא וכיוצא בזה דרים בפסחים פ' אלו דברים (דף מ"ה) ובפרק ג' מינין (דף ס"ז) :

ד ומ"ש טמא מת אפילו המת עצמו וכו'. בפרק הנזכר :

ה ומ"ש החיל משלחין ממנו עכו"ם וכו'. בפ"ק דכלים (משנה ח') החיל מקודש ממנו שאין עכו"ם וטמאי מתים נכנסים לשם. ומה שהוסיף רבינו ובועלי נדות. ברייתא בפסחים פרק אלו דברים (דף ס"ח) ששנינו בה בועל נדה כטמא מת והעלו שם דלמחנות קאמר. ומ"ש אבל טבול יום נכנס לשם שכבר טבל, כן משמע שם :

ו ומ"ש עזרת הנשים משלחין ממנו טבול יום וכו'. ג"ז שם. ומ"ש ואסור טבול יום במחנה לויה מד"ס. ברפ"ג דזבחים (דף ל"ב) ובפ"ק דיבמות (דף ז':) אמר רבי יוחנן אפילו עשה לית ביה שאמר ויעמוד יהושפט בקהל יהודה [וירושלים בבית ה'] לפני החצר החדשה מאי חדשה שחידשו בה דברים ואמרו טבול יום לא יכנס למחנה לויה :

ומ"ש

פרק שלישי

א **מצות** עשה לשלח כל הטמאים מן המקדש שנאמר וישלחו מן המחנה כל צרוע וכל זב וכל טמא לנפש: ב זה המחנה האמור כאן הוא מחנה שכינה שהוא מפתח עזרת ישראל ולפנים. שומע אני שהמצורע והזב וטמא מת שלשתן במקום אחד. ת"ל במצורע בדד ישב מחוץ למחנה מושבו זה מחנה ישראל שהוא מפתח ירושלים ולפנים. מה מצורע שטומאתו חמורה חמור שילוחו משילוח חבירו. אף כל שטומאתו חמורה חמור שילוחו משילוח חבירו. לפיכך משלחין את המצורע חוץ לג' מחנות שהוא חוץ לירושלים. מפני שהוא מטמא בביאה. מה שאין הזב מטמא: ג ומשלחין זבין וזבות נדות ויולדות חוץ לשתי מחנות שהוא חוץ להר הבית. מפני שהן מטמאין המשכב והמושב אפילו מתחת האבן מה שאין המת מטמא: ד טמא מת אפילו המת עצמו מותר להכנס להר הבית שנאמר ויקח משה את עצמות יוסף עמו במחנה הלויה: ה החיל משלחין ממנו עכו"ם וטמאי מת ובועלי נדות. אבל טבול יום נכנס לשם שכבר טבל: ו עזרת הנשים משלחין ממנו טבול יום אבל לא מחוסר כיפורים, שמחוסר כיפורים העריב שמשו. ואסור טבול יום במחנה לויה מד"ס:

מעזרת

משנה למלך

פ"ג ב זה המחנה האמור כאן כו'. כתב הרא"ם ז"ל פרשת נשא ד"ה הצרוע וז"ל אך קשה מנ"ל לרז"ל לומר דמחוץ למחנה מושבו דמשמע שלא יהיו טמאים אחרים יושבים עמו כחוץ למחנה ישראל מיירי כו'. ואיכא לעיוני טובא בדברים אלו דמ"ש בתחלת דבריו ופירש ולא יהיו טמאים אחרים יושבים עמו שאין שום טמא אחר משולח שם דמשמע מדבריו דלפי מה שרצה לומר דמצורע אינו משולח כ"א ממחנה לויה אין הפירוש כן זה אינו דגם לפי דבריו פי' ולא יהיו טמאים אחרים יושבים עמו הוא שאין שום טמא אחר משולח שם וכמבואר. ובעיקר קושייתו אני תמיה דהא הדברים כן דמצורע אינו משולח כי אם ממחנה לויה וזב וטמא מת אינם משולחים כי אם ממחנה שכינה למאי איצטריך קרא לומר מחניהם ללמדנו שן מחנה לזה והן מחנה לזה לא לכתוב כ"א מחנם ואנא ידענא שהיר מקרא דבדד ישב מחוץ למחנה מושבו שיש מחנה למצורע בפני עצמו וא"כ ע"כ לומר דקרא דמחניהם אתא ללמדנו שן מחנה לזב והן מחנה לטמא מת שלא נאמר שיהיו הזב וטמא מת משתלחין למחנה אחת וכמ"ש בגמרא יכול יהיו זבין וטמאי מתים משתלחין למחנה אחת ת"ל ולא יטמאו את מחניהם. ונראה בדעת הרב ז"ל הוא דס"ל דכיון דע"כ איכא בתי מחנות לא מצי למיכתב מחנה דמשמע מחנה אחת ומש"ה כתיב מחניהם אע"ג דלא איצטריך ללמדנו דאיכא ב' מחנות. ולדידי זה אינו דהא כתיב וישלחו מן המחנה כל צרוע וכל זב ולא כתיב מן המחנות וע"כ הכוונה היא המחנה של כל אחד ואחד וא"כ הוה מצי למימר נמי מחנם והכוונה מחנה של כל אחד ואחד ומדכתב מחניהם ע"כ דאתא לדרשא ללמדנו דין מחודש שלא היינו יודעים אותו והוא שן מחנה לזב ושן מחנה לטמא מת. וכן מה שתירץ הרב ז"ל מסד' מצורעים שהיו חוץ ממחנה ישראל הנך רואה כמה יש מדוחק בתירוץ זה שנלמוד מדברי קבלה ועוד דהכי דלמדנו משם דמצורע משולח ממחנה ישראל עדיין קושיית הרב ז"ל במקומה עומדת דמנ"ל דהזב וטמא מת הם הנוקים במחניהם אימא דכולם אינם משולחים כי אם ממחנה שכינה ומותרים במחנה לויה. אך מאי דקשיא לי ודברי רז"ל דנהי דמסכת הכתובים למדנו דאיכא ג' מחנות מ"מ עדיין אני אומר דטמא מת משולח ממחנה שכינה דוקא כמו שלמדו מקרא דויקח משה את עצמות יוסף עמו והמצורע משולח ממחנה לויה ומותר במחנה ישראל והזב משולח אף ממחנה ישראל ובזה מתקיימים כל המקראות דמקרא דחוץ למחנה מושבו למדנו שלא יהיו טמאים אחרים יושבים עמו ומקרא דמחניהם למדנו שן מחנה לזב והן מחנה לטמא מת. וכ"ת דקרא דקאמר מחוץ למחנה מושבו דלמדנו משם שלא יהיו טמאים אחרים יושבים עמו הכוונה היא להחמיר בשילוח המצורע כלומר שאין שום טמא משולח שם וא"כ ע"כ לומר דהמצורע משולח חוץ ממחנה ישראל זה אינו בשרי הרא"ם כתב קס וליכא למימר דקרא דבדד ישב מחוץ למחנה מושבו דמשמע שלא יהיו טמאים אחרים יושבים עמו מכוון למחנה שכינה מיירי שהוא מחנה לויה ולא יהיו טמאים אחרים יושבים עמו שיהיו אסורים להיות במחנה ההוא שהר טמאים שהם זב וטמא מת ואינם מותרים לשבת אלא באחד מהם במחנה ישראל והאחר חוץ ממחנה ישראל. ונמצא בזה שהדבר הפוך שהמצורע קל מכולם כו' משום דמקרא דויקח משה את עצמות יוסף עמו למדנו שטמא מת מותר במחנה לויה ע"כ. הכי שנידד הרב לומר שיהיה המצורע קל מכולם וא"כ נהי דמקרא דויקח משה למדנו שהטמא מת קל מהמצורע אבל עדיין קשה דמנ"ל שהזב קל ממצורע אימא דמצורע קל מזב דזב משולח ממחנה ישראל ומצורע אינו משולח כי אם ממחנה לויה ומותר במחנה ישראל. כן אמת דמה שתירץ הרא"ם מסד' מצורעים שהיו חוץ מחומת ירושלים שהוא חוץ למחנה ישראל הוא נודק לקושיא זו שהקשינו וכבר עלה בדעתי להגיה קצת בדברי הרא"ם ולהעמיס קושייתנו זאת בדבריו והוא ניחא נמי מ"ש בתחלת דבריו ופי' ולא יהיו טמאים אחרים יושבים עמו שאין שום טמא אחר משולח שם שדקדקנו עליו דגם לפי דרכו הכי הוה פירושו ודוק היטב דהם נאמר קושיות הרב כיה על האומן שכתבנו אחי בפיר דברי הרב. ומיהו נראה דאין לגדד לד זה ולומר דהמצורע יהיה משולח ממחנה לויה ומותר במחנה ישראל משום [illegible]

בתרא דזבחים (דף קי"ז) :

ג ומשלחין זבין וזבות כו'. גרסינן בפ"ו דפסחים (דף ס"ז) וכל זב לרבות בעל קרי ואמרינן התם מסייע ליה לרבי יוחנן דאמר בעל קרי משתלח חוץ לשתי מחנות וכדף ס"ח אמרינן ויצא אל מחוץ למחנה זו מחנה לויה לא יבוא אל תוך המחנה זו מחנה שכינה ע"כ. למדנו מכל זה שהבעל קרי דינו כזב לענין שילוח שמשתלח חוץ לב' מחנות ומאי דתנן בסוף זבים בעל קרי כמגע שרץ הא אמרינן התם בפסחים דלאו למחנותם קאמר אלא לומר דמה מגע שרץ מטמא באונס אף בעל קרי מטמא באונס וכן פי' גם הר"ם אלא שראיתי לרבינו שם שפירש שכוונת המשנה היא ללמדנו שבעל קרי הוא ראשון לטומאה כנוגע בשרץ ואינו אב הטומאה* ולא ידעתי איך יתיישב לו סוגיא דפסחים ומה שאמרו בגמרא לומר דמתניתין דזבין אתא לאשמועינן שבעל קרי הוא ראשון לטומאה אפשר שהוא משום דהכר למדנו דין זה מדתנן בריש כלים אבות הטומאה השרץ כו' ומדלא תני בעל קרי במנין דאינו אב הטומאה וכן כתב שם הר"ם ז"ל ומדלא חשיב כאן בעל קרי בהדי אבות הטומאה היה נראה דאינו אלא ראשון בעלמא ומש"ה הוצרכו לומר דמתניתין דזבים אתא לאשמועינן דמטמא באונס ומ"מ למדנו מסוגיא דפסחים דבעל קרי משתלח חוץ ממחנה לויה. והא דתנן בריש תמיד אירע קרי לאחד מהם היה יוצא והולך לו במסיבה ההולכת תחת הבירה כו' הא אמרינן התם בגמרא מסייע ליה לרבי יוחנן דאמר מחילות לא נתקדשו ובעל קרי משתלח חוץ לב' מחנות. וראיתי לרש"י בפסחים שכתב שני הרתי מילי שמעינהו כי הדדי מרביה וכי הדדי אמרינהו ע"כ. נראה שהוקשה לו שאין שייכות זה לזה ולי נראה שהם תלוים זה בזה דכיון דאמרינן דבעל קרי משתלח חוץ לב' מחנות ע"כ מחילות לא נתקדשו דאי לא תיקשי מתניתין דתמיד ואסבר דשני דינים אלו דרבי יוחנן כולם הם נלמדים ממשנה זו ומשום הכי כמכם רבי יוחנן זה לזה והוא דמדתנן הולך במסיבה ההולכת תחת הבירה ש"מ דיש חילוק בין הר הבית למה שהוא תחת הר הבית וא"כ ע"כ משתלח חוץ לשני מחנות דאם לא נאסר כי אם במחנה שכינה למה לו לילך במסיבה ההולכת תחת הבירה ועוד דהיה יכול להמתין מלטבול עד היום שהרי לאחר שטבל נמי טבול יום הוא ואסור מדרבנן לישב שם אלא דכיון שנטמא בפנים לא גזרו עליו חכמים וכמו שכתבו התוס' בריש פ"ג דזבחים ע"ש אלא ודאי דבעל קרי אסור מן התורה במחנה לויה ומש"ה הצריכוהו לילך במסיבה ההולכת תחת הקרקע כדי לטבול. וראיתי לרבינו עודדים בריש תמיד שכתב בה ויצא לו בבית המוקד עד שהשערים נפתחים היה יוצא והולך לו להון לפי שטבול יום משתלח חוץ לעזרה כדאמרינן באלו דברים וכל זב לרבות בעל קרי ע"כ. ודברים אלו הם שלא בדקדוק דטבול יום אינו אסור כי אם מעזרת נשים ולפנים ואין איסורו כי אם מדרבנן אבל מן התורה אינו אסור כי אם מעזרת ישראל ולפנים אבל בעל קרי אסור מן התורה מפתח הר הבית ולפנים וזה פשוט. ודע שלא ראיתי לרבינו בפירקין שהביא דין זה דבעל קרי וכן בפ"ת מהלכות בית הבחירה לא הזכיר כלל דין דבעל קרי ולא ידעתי למה גם במתני' פ"ק דכלים מ"מ קתני הר הבית מקודש ממנו שאין זבין וזבות נדות ויולדות נכנסים לשם ורבינו העתיק משנה זו בפירקין ולא ידעתי למה לא אמרו גם כן בעל קרי והדבר אגלי צריך תלמוד. (*א"ה עיין לעיל בפ"ז מהלכות בית הבחירה דין ט"ו). וכי תימא א"כ דבעל קרי אסור במחנה לויה היכי קתני מתניתין בסוף זבים דבועל נדה כטמא מת ואמרינן בפסחים דלמחנותם קאמר ובועל נדה מיפוק לי משום רואה קרי הא לא קשיא כלל משום דקי"ל דבועל נדה הוי אפי' בשלא הוציא ש"ז דקי"ל אחד המערה ואחד הגומר וא"כ לא חשיב בעל קרי א"נ משכחת לה בטבל לקריו ואפילו הכי עדיין טמא הוא שבעה ימים משום בועל נדה וע"כ לריכים אנו לתירוצים אלו דהא אמרינן דבעל קרי אסור בד"ת שנאמר והודעתם לבניך כו' ולפ"ה קי"ל דבועלי נדות מותרים בדברי תורה אלמא משכחת לה בועל נדה שלא יהיה בעל קרי. וראיתי לרש"י בפ"ג דברכות (דף כ"ב) שכתב ובועלי נדות אם טבלו לקריין לדברי תורה כטבילה אינו עולה להם לטהרה מטומאת בועל נדה שהיא שבעה ימים אבל לתקנת עזרא עולה להם [illegible]

ירושה

ז מעזרת ישראל ולפנים אפי' מחוסר כיפורים לא יכנס לשם שעדיין לא טהר טהרה גמורה שנאמר וכפר עליה הכהן וטהרה מכלל שעדיין לא גמרה טהרתה: ח הטמא המשולח מהר הבית אם נכנס עובר בלא תעשה שנאמר ויצא מחוץ למחנה זה מחנה שכינה ולא יבוא אל תוך המחנה זה מחנה לויה. וכן מצורע שנכנס לירושלים לוקה. אבל אם נכנס לשאר הערים המוקפות חומה אע"פ שאינו רשאי לפי שנאמר בדד ישב אינו לוקה: ט נכנס המצורע להר הבית לוקה שמונים. אבל טמא מת או טבול יום שנכנס לעזרת נשים *או מחוסר כפורים שנכנס לעזרת ישראל אע"פ שאינו לוקה מכין אותו מכת מרדות: י וכשם ששילוח טמאים מן המקדש בעשה כך אם נכנסו עוברים בלא תעשה שנאמר ולא יטמאו את מחניהם זה מחנה שכינה: יא ומניין שאינו עובר אלא אם כן נכנס אבל אם נגע בעזרה מאחוריה פטור שנאמר ביולדת ואל המקדש לא תבוא: יב טמא שנכנס למקדש במזיד ענוש כרת שנאמר ואם לא יכבס ובשרו לא ירחץ ונשא עונו. בשוגג מביא קרבן עולה ויורד שנאמר או נפש אשר תגע בכל דבר טמא. ואין חייבין כרת או קרבן אלא מעזרת ישראל ולפנים או על תוספת העזרה שנתקדשה קדושה גמורה כמו שביארנו: יג ואי זהו הטמא שחייב כרת על המקדש כל שנטמא בטומאה מן המת שהנזיר מגלח עליה שכבר נתפרש בנזירות. *או שיגע באדם או בכלים שנטמאו באותן הטומאות שהנזיר מגלח עליהם שהרי הוא שני לראשון שנגע במת. או שנטמא בשאר אבות הטומאות של תורה שיתפרשו במקומן

השגת הראב"ד

*או מחוסר כפורים. א"א זה שבוש דמחוסר כפורים שנכנס למחנה שכינה דהיינו משער נקנור ולפנים יש בו כרת ובתוס' דכלים תניא כל הטמאים שנכנסו לפנים משער ניקנור אפילו הם מחוסרי כפרה הרי אלו חייבין על זדונן כרת ועל שגגתן חטאת:

השגת הראב"ד

*או שיגע באדם. א"א שבוש הוא זה שאין הנזיר מגלח על מגע כלים שנגעו במת ואפילו של חרב וכן אינו חייב על מגען על ביאת מקדש:

ז ומ"ש מעזרת ישראל וכו'. גם זה בפרק קמא דכלים. ומ"ש שנאמר וכפר עליה הכהן וטהרה. בס"פ הנשרפין (דף פ"ג:):

ח הטמא המשולח מהר הבית וכו'. כ"כ גם בסמ"ג ל"ת סי' ש"ד ותמהני על זה דגרסינן בר"פ אלו דברים (פסחים ס"ח) תני תנא קמיה דר' יצחק בר אבדימי ויצא אל מחוץ למחנה זו מחנה שכינה ולא יבוא אל תוך המחנה זו מחנה לויה מכאן לבעל קרי שיצא חוץ לשתי מחנות אמר ליה אכתי לא עיילתיה אפיקתיה וכו' אלא אימא מחוץ למחנה זה מחנה לויה ולא יבא אל תוך המחנה זה מחנה שכינה ונראה שלא היה כתוב כן בגירסתם וכן נראה מדברי רבינו בספר המצות שלו סי' ע"ח: ומ"ש וכן מצורע שנכנס לירושלים. תוספתא כתבה רבינו בפירוש המשנה פרק קמא דכלים (משנה ח') ופירשה ובפרק אלו דברים (דף ס"ז) אמר רב חסדא מצורע שנכנס לפנים ממחיצתו פטור שנאמר בדד ישב מחוץ למחנה מושבו הכתוב נתקו לעשה איתיביה מצורע שנכנס לפנים ממחיצתו בארבעים זבים וזבות שנכנסו לפנים ממחיצתן בארבעים וכו' תנאי היא דתניא בדד ישב לבדו ישב שלא יהיו טמאים אחרים יושבים עמו יכול יהיו זבים וטמאי מתים משתלחים למחנה אחת ת"ל ולא יטמאו את מחניהם ליתן מחנה לזה ומחנה לזה דברי רבי יהודה ורבי שמעון אומר אינו צריך הרי הוא אומר וישלחו מן המחנה כל צרוע וכל זב וכל טמא לנפש יאמר טמא מת ואל יאמר זב וכו' למה נאמר מצורע ליתן לו מחנה שלישית כשהוא אומר בדד ישב הכתוב נתקו לעשה ופירש"י תנאי היא דאיכא תנא דלא מייתי ליה קרא לעשה אלא ליתן לו מחנה שלישית ואע"ג דרב חסדא סבר דפטור כיון דפלוגתא דרבי יהודה ור' שמעון היא פסק רבינו כר' יהודה דהלכה כוותיה לגבי דרבי שמעון ורב חסדא איכא למימר דהאי ברייתא לא שמיע ליה מדלא אמר הלכה כפלוני ואי הוה שמיע ליה הוה אמר הלכה כר' יהודה כ"כ סמ"ג במל"ת סימן ש"ד. ומ"ש אבל אם נכנס לשאר ערים המוקפות חומה אע"פ שאינו רשאי לפי שנאמר בדד ישב אינו לוקה. כ"כ רבינו בפירוש המשנה פ"ק דכלים:

ט נכנס המצורע להר הבית לוקה שמונים. בתוספתא פ"ק דכלים ופירשה רבינו שם בפירוש המשנה ונראה דמשום דמקרא דולא יטמאו את מחניהם לוקה מ' כשנכנס לפנים מחומת ירושלים שהרי היא מחנה ישראל וכדתניא בסיפרי וכשנכנס עוד להר הבית לוקה עוד מ' מפני שהיא מחנה לויה ונמצא שעבר שנית על ולא יטמאו את מחניהם אי נמי כשנכנס להר הבית עבר משום ואל יבא אל תוך המחנה זה מחנה לויה וכמו שכתב רבינו לעיל בסמוך וקשה דאם כן הל"ל נמי שאם נכנס למחנה שכינה לוקה ק"כ שהרי היא גם מחנה שכינה ולוקה עליו שלישית ואפשר דכיון דגלי לן שאם נכנס למחנה לויה לוקה פ' ממילא משמע שאם נכנס למחנה שכינה לוקה ק"כ: אבל טמא מת או טבול יום שנכנס לעזרת הנשים וכו'. כבר נתבאר בפ"ז שמפתח הר הבית עד שער נקנור שהוא שער עזרת ישראל מחנה לויה ונתבאר שטמא מת מותר במחנה לויה והחכמים אסרו לטמא מת ליכנס בחיל כמו ששנינו בפרק קמא דכלים (משנה ח') אע"פ שהוא מחנה לויה ואסרו לטבול יום ליכנס בעזרת הנשים כמו ששנינו שם אע"פ שגם היא ממחנה לויה וכיון דאין איסורן אלא מדרבנן אין בהם מלקות אבל מכת מרדות יש בהם כשאר איסורי דרבנן. ומ"מ יש לדקדק בדברי רבינו שהיה לו לכתוב טמא מת שנכנס לחיל או טבול יום שנכנס לעזרת הנשים כמו שהוא במשנה פרק קמא דכליס וכן שנינו עוד בתוספתא כתבה רבינו בפי' המשנה פ"ק דכלים החיל ועזרת הנשים מעלה יתירה בבית עולמים והטמאים שנכנסו לשם פטורים: ומ"ש או מחוסר כפורים שנכנס לעזרת ישראל וכתב עליו הראב"ד זה שיבוש דמחוסר כפורים שנכנס למחנה שכינה וכו'. ותמהני למה הלך להביא ראיה מהתוספתא והניח מלהביא מדתניא בפרק הקומץ רבה (דף כז:) מחוסרי כפרה שנכנסו לעזרה בשוגג חייב חטאת במזיד ענוש כרת. וליישב דברי רבינו י"ל דמשמע בפרק שני דזבחים (דף י"ז:) דאיכא תנא דסבר מחוסר כפורים לאו כזב דמי ואע"ג דקאמר התם לא דכ"ע [מחוסר כפורים דזב] כזב דמי והכא בהא קא מיפלגי וכו' האי דחייב בעלמא היא אבל קושטא דמילתא דפלוגתא היא וכדמוכח קלא בפ' ג' מינין והיא דתוספתא והיא דהקומץ רבה כמ"ד מחוסר כפרה דזב כזב דמי ורבינו פסק כמ"ד לאו כזב דמי ומכל מקום צריך טעם למה פסק כן. ובפרק י"ח מהלכות פסולי המוקדשים כתב האוכל קדש אחר שטבל קודם שיעריב שמשו או קודם שיביא כפרתו לוקה ואינו חייב כרת שנאמר וטומאתו עליו עד שתהיה כל טומאתו עליו עכ"ל. ודרשא זו דטומאתו עליו באיזה מקום מייתי לה ועלה סמך רבינו גם בכאן. אחר כך מצאתי להר"י קורקוס ז"ל שכתב דטעמיה משום דבפרק שני דזבחים *בעינן לאוקמיה פלוגתא דרבנן ויוסף הבבלי בהכי ומוקי רבנן כמ"ד לאו כזב דמי גם רבי יוחנן הכי ס"ל גבי טבול יום וכל שכן גבי מחוסר כפורים ותו דבפ' ג' מינין אמרינן דכ"ע מחוסר כפורים דזב לאו כזב דמי גם בסמוך כתבתי בשם רבינו שמשון דתנא דכלים ס"ל דסבר לאו כזב דמי ותני לה גבי הלכתא פסיקתא גם סוגיא דמעילה ובסוטה דרבנן דפליגי אהבא אזול סברי לאו כזב דמי כאשר כתוב שם בתוספתא דלשיטת רש"י ז"ל כן ושיטת רבינו עד כאן לשונו:

י וכשם ששילוח טמאים מן המקדש בעשה וכו'. זה פשוט וכתב רבינו בספר המצות סימן ל"א וז"ל לשון מכילתא צו את בני ישראל וישלחו מן המחנה בעשה ומנין בל"ת ת"ל ולא יטמאו את מחניהם עכ"ל. אך מ"ש זה מחנה שכינה דמשמע לכאורה דאתא למעוטי שאר מחנות שאינו לוקה עליהם קשה דמאי תיתי לן דקרא בהם איירי משמע דאכולהו מחנות קאי ואין לומר דמדכתיב ולא יטמאו את מחניהם אשר אני שוכן בתוכם משמע דמחנה שכינה דוקא קאמר דעבר עליו בלא תעשה ולא על שאר מחנות שיקשה לזה ממה שכתב רבינו לעיל בפרק זה והוא שנוי בתוספתא נכנס המצורע להר הבית לוקה שמונים ואפשר לומר דמן המקדש דנקט רבינו מקום המקודש קאמר וכל המחנות בכלל:

יא ומניין שאינו עובר אא"כ נכנס וכו'. כתב רבינו בסה"מ שלו סי' ע"ז דהכי איתא בספרי:

יב טמא שנכנס למקדש וכו'. פשוט הוא: ואין חייבין כרת או קרבן וכו'. בפרק שני דשבועות (דף י"ז). ומ"ש כמו שביארנו. בהלכות בית הבחירה פרק ו':

יג כל שנטמא בטומאה מן המת שהנזיר מגלח עליה. בפרק כהן גדול דנזיר (דף נ"ו:) תנן רבי אליעזר אומר משום רבי יהושע כל טומאה מן המת שהנזיר מגלח עליה חייבין עליה על ביאת המקדש וכל טומאה מן המת שאין הנזיר מגלח עליה אין חייבין עליה על ביאת המקדש. ומ"ש שכבר נתפרש בנזירות. סוף בפ"ז. ומ"ש או שיגע באדם או בכלים שנטמאו באותן טומאות שהנזיר מגלח עליהם וכו': כתב הראב"ד שיבוש הוא זה שאין הנזיר מגלח וכו'. ואני אומר שפשטן של דברים כדברי הראב"ד דתנן בפרק כהן גדול (דף נ"ד) שאין הנזיר מגלח על כלים הנוגעים במת ותנן נמי (דף נ"ו) כל טומאה מן המת שאין הנזיר מגלח עליה אין חייבין עליה על ביאת המקדש ומאחר שאין הנזיר מגלח על כלים הנוגעים במת אין חייבין עליהם על ביאת המקדש אבל רבינו מפרש דהא דתנן כל טומאה מן המת שאין הנזיר מגלח עליה אין חייבין עליה על ביאת המקדש לא לענין כלים הנוגעים במת איתניא אלא לענין טומאות הפורשות מן המת כגון רביעית דם ורובע עצמות אבל כלים הנוגעים במת אע"פ שאין הנזיר מגלח עליהם חייבין עליהם על ביאת המקדש מדגרסינן בירושלמי בפרק כהן גדול תמן תנינן שנים טמאים במת אחד טמא טומאת ז' ואחד טמא טומאת ערב ג' טמאים במת שנים טמאים טומאת ז' ואחד טמא טומאת ערב ד' טמאים במת ג' טמאים טומאה ז' ואחד טמא טומאה ערב כיצד שנים בני אדם הנוגעין במת טמא טומאת ז' ואדם הנוגע בו טמא טומאת ערב (*כיצד ג' כלים הנוגעים במת וכלים בכלים טמא טומאת ז' והשלישי בין אדם בין כלים טמא טומאת ערב כיצד ד' כלים הנוגעים במת ואדם בכלים וכלים באדם טמא טומאת ז' הד' בין אדם בין כלים טמא טומאת ערב) רבי יוחנן בשם רבי ינאי וכולהון שירה הם אצל תרומה אבל על ביאת המקדש אינו חייב אלא על שני שנגע בראשון מה טעם ואיש אשר יטמא ולא יתחטא הטעון חיטוי חייב על ביאת המקדש ושאינו טעון חיטוי אינו חייב על ביאת המקדש. התיבון הרי אדם הנוגע בכלים ונוגעים במת טעון חיטוי והוא שני אמר ר' אבין בר חייא בטומאת אדם באדם לא בטומאת אדם בכלים מילתיה דרבי אבין בר חייא אינו חייב אלא על הראשון בלבד מאחר שאילו אדם באדם אינו חייב אלא על הראשון בלבד וה"ה דלגבי ביאת המקדש אינו חייב אלא על שני שנגע בראשון דהיינו הנוגע במי שנגע במת אבל שלישי שנגע בשני דהיינו הנוגע במי שנגע בנוגע במת פטור ויהיב טעמא משום דכתיב ואיש אשר יטמא ולא יתחטא וכו' וכיון דאדם הנוגע באדם שנגע במת אינו טעון חיטוי שהרי אינו טמא אלא טומאת ערב הנוגע בו אינו חייב על ביאת המקדש ולפ"ז ה"ה דקרא ואיש אשר יטמא במי שטעון חיטוי ולא יתחטא ונכרתה אבל אם יטמא במי שאינו טעון חיטוי לא. התיבון הרי אדם הנוגע בכלים הנוגעין במת טעון חיטוי שהרי הוא טמא טומאת שבעה ולפי זה יהיה אדם הנוגע בו חייב על ביאת המקדש אע"פ שהוא שלישי

*) [לא מצאתי זה בכל אותו הפרק וכ"ל שכך היה בגירסתו (דף מ"ס) וכן היה בגירסת בעלי התוספות שכתבו בזבחים (דף י"ד:) בד"ה קסבר רבה וכו' ועוד דהכי איתא סוגיא דנזיר וטמא יהיה לרבות טבול יום דכ"ע מחוסר כיפורים דזב לאו כזב דמי]: *) [אינו בירושלמי אבל הוא שיטת דמסכ' דפ"ק דאהלות]:

במקומן: **יד** כללו של דבר *כל הטעון ביאת מים מן התורה חייב כרת על ביאת המקדש ואפילו אחר שטבל עד שיעריב שמשו. אבל המתטמא בטומאות מן המת שאין הנזיר מגלח עליהן אע"פ שהוא טמא טומאת שבעה הרי זה פטור על ביאת המקדש: **טו** וכן הנוגע בכלים שנגעו באדם שנגע במת או שנגע באדם שנגע בכלים הנוגעים במת אע"פ שהוא טמא ראשון לענין תרומה ולטמא בשר קדשים הרי זה פטור על ביאת המקדש. שדברים אלו הלכה מפי הקבלה ואע"פ שהוא פטור מכין אותו מכת מרדות: **טז** המכניס שרץ וכיוצא בו במקדש או שהכניס אדם טמא למקדש הרי זה חייב כרת שהרי טימא מקדש יי'. אבל הזורק כלים טמאים למקדש אפילו היו כלים שנגעו במת פטור מן הכרת. אבל חייב מלקות שנאמר ואם לא יכבס וגו' מפי השמועה למדו על רחיצת גופו ענוש כרת *ועל כיבוס בגדיו לוקה ארבעים: **יז** יראה לי שאינו לוקה אלא על בגדים שהן אב טומאה. כגון בגדים שנגע בהן זה הטמא למת שהן אב הטומאה כמו שיתבאר. אבל בגד שהוא ראשון אם הכניסו למקדש אינו לוקה עליו אבל מכין אותו מכת מרדות: **יח** *וכן טמא שהכניס ידו למקדש מכין אותו מכת

השגת הראב"ד

*כל הטעון ביאת מים. א"א דבריו סותרין זה את זה:

השגת הראב"ד

*ועל כיבוס בגדיו לוקה ארבעים. א"א ומאמר שעל כבוס בגדים אין בו כרת המכניס כלי טמא למקדש למה ענוש כרת על כן אני אומר מה שאמר שמואל במסכת עירובין המכניס טמא שרץ למקדש חייב מלקות קאמר ומה שאמר בסוף יראה לי שאינו לוקה אלא על בגדים שהן אב הטומאה והלא טמא שרץ אינו אב הטומאה וחייב בסוף דבר צריך לדקדק אחריו:

*וכן טמא שהכניס וכו'. א"א שמעתין דזבחים קשיא עליה דעולא אמר ר"ל טמא שהכניס ידו למקדש לוקה ואמרי' התם עשה שיש בו כרת הוא ואי משום מעשה דמסכת יומא אדרבה מהתם משמע דאפילו בטבילת מעלות אמרינן ביאה במקצת שמה ביאה דהא בעי טבילה לכהנות (ואפילו פטור מכרת מלקין אותו):

כסף משנה

שלישי בשני והילך אמרת שאינו חייב אלא שני שנגע בראשון ושני רבי אבין בר חייא אמר בטומאת אדם באדם לא בטומאת אדם בכלים ולפי שאלו דברים סתומים בלי טעם דמשמע דאתא לפלוגי בין טומאת אדם באדם לטומאת אדם בכלים וקשה שזה סותר מאמר רבי יוחנן שאמר שהם אינו חייב אלא שני בראשון וכללא הוא אף לטומאת אדם בכלים לכך הולך לפרש דבריו ואמר מילתיה דרבי אבין בר חייא וכו' כלומר לאו כדקא ס"ד דמפליג בינייהו דלעולם אינו חייב אלא הנוגע בראשון ולא הנוגע בשני אפילו נוגע באדם שנגע בכלים שנגעו במת וטעמא משום דלית לן לפלוגי בינייהו וכיון דאדם הנוגע באדם שנגע במת אין הנוגע בו חייב על ביאת המקדש מפני שנגע במי שאינו בר חיטוי כן אדם הנוגע באדם שנגע בכלים שנגעו במת אע"פ שנגע במי שהוא בר חיטוי פטור על ביאת המקדש כיון שהוא שלישי בשני ואין לנו לחייב אלא שני בראשון בלבד ומשום דקשה דטפי הוה עדיף למיתלי כולה מילתא במי שטעון חיטוי דאידכר בקרא ולא למיתלי בשני שנגע בראשון דלא אידכר בקרא לכך הקדים רבי יוחנן ואמר כולהון תורה הם כלומר דברי קבלה הן וקאי נמי למאי דאמר אבל על ביאת המקדש אינו חייב אלא על שני שנגע בראשון וז"ש רבינו שדברים אלו הלכה מפי הקבלה ואע"פ שרבינו שמשון בפ"ק דאהלות פירש ירושלמי זה בדרך אחרת לדעת רבינו צריך לפרשו כמו שפירשתי ונתבארו דבריו ואע"ג דבתר הכי קאמר בירושל' אמר רבי אילא הוא עצמו שנגע במת חייב כלומר אבל הנוגע במי שנגע במת פטור כבר הביאו שם ברייתא החולקת עם רבי אילא וכיון דהיא כוותיה דרבי יוחנן הכי נקטינן. ודע דבתר הכי מייתי בירושלמי לסיועי לרבי יוחנן תדתנן כל טומאה שהנזיר מגלח עליה חייבים עליה על ביאת המקדש וכו' ראשון שהנזיר מגלח עליו חייבין עליו על ביאת המקדש שני שאין הנזיר מגלח עליו אין חייבין עליו [על ביאת מקדש] וה"פ לדעת רבינו ראשון דהיינו הנוגע במת שהנזיר אם נגע במת מגלח עליו חייבין עליו על ביאת המקדש כלומר הנוגע באותו ראשון ונכנס למקדש חייב שני דהיינו הנוגע במי שנגע במת שאם הנזיר נגע במי שנגע במת אינו מגלח עליו אין חייבין עליו על ביאת המקדש כל מר הנוגע באותו שני ונכנס למקדש פטור. ומ"ש או שנטמא בשאר אבות טומאות של תורה. קנה מקן מפורשות בפרשת ויקרא גבי טומאת מקדש וס"ה אמורה:

יד ומ"ש כללו של דבר כל הטעון ביאת מים מן התורה חייב כרת על ביאת המקדש ואפילו אחר שטבל עד שיעריב שמשו. משנה בפרק י"א דמסכת פרה (משנה ד') כל הטעון ביאת מים מד"ת אם בא אל המקדש בין לפני ביאתו במים בין לאחר ביאתו חייב. וכתב הרב רבי אברהם בן דוד על מה שכתב רבינו כל הטעון ביאת מים וכו'. דבריו סותרים את דבריו עכ"ל. ונראה שטעמו מפני שכתב אחר כך וכן הנוגע בכלים וכו' או שנגע באדם וכו' הרי זה פטור והרי אלו טעונים ביאת מים מן התורה ופטור ואם תאמר הרי הביא דכל הטעון ביאת מים מן התורה מתניתין היא והיא דהנוגע בכלים וכו' דעדיפא מינה קאמר הראב"ד שאינו חייב על מגע כלים על ביאת מקדש ויש לומר דמתניתין דכל הטעון ביאת מים לא קשיא דהכי מיתניא התם כל הטעון ביאת מים מן התורה מטמא את הקדש ואת התרומה ואת החולין ואת המעשר ואסור על ביאת המקדש לאחר ביאתו במים מטמא את הקדש ופוסל את התרומה ואם בא על המקדש בין לפני ביאתו במים בין לאחר ביאתו חייב ואיכא למימר דכללא דכל הטעון ביאת מים לשאר מילי הוא אבל לענין חיוב מקדש לאו כללא הוא אלא אתא למימר שהטעון ביאת מים מן התורה אם הוא חייב על ביאת המקדש אע"פ שבא במים חייב עד שיעריב שמשו אבל רבינו דלא מייתי ליה אלא לענין חיוב ביאת מקדש ולא עוד אלא שכתב כללו של דבר קשיא. והיה אפשר להרכן דדברי רבינו נמי כך הם מתפרשים כללו של דבר כל אחד מאלו שאמרנו שחייבים עליהם על ביאת המקדש והוא טעון ביאת מים מן התורה אפילו טבל חייב כרת עד שיעריב שמשו אבל המתטמא בטומאות מן המת שאין הנזיר מגלח עליהם אע"פ שהוא טמא טומאת ז' והוא טעון ביאת מים מן התורה הרי זה פטור על ביאת המקדש:

טו ומ"ש ואע"פ שהוא פטור מכין אותו מכת מרדות. הכי משמע מדאמרינן אין חייבין עליה על ביאת המקדש חיובא הוא דליכא הא איסורא איכא אבל מצאתי רבינו כתב בפ"ה מהלכות טומאת מת וז"ל נמצאת אומר אדם שנגע במת ואדם באדם אחר הראשון טמא טומאת שבעה והשני [טמא] טומאת ערב כלים הנוגעים במת וכלים בכלים שניהם טמאים טומאת ז' אבל השלישי בין אדם בין כלים טמא טומאת ערב כלים הנוגעים במת ואדם בכלים וכלים באדם שלשתן טמאים טומאת ז' הרביעי בין אדם בין כלים טמא טומאת ערב כד"א לענין תרומה וקדשים אבל לחייב כרת על ביאת מקדש או על אכילת קדשים אינו חייב אלא על השנים בלבד הראשון שנגע במת והשני שנגע בו כדין תורה שנאמר וכל אשר יגע בו הטמא יטמא אבל הנוגע בכלים שנגעו באדם או הנוגע באדם שנגע בכלים שנגעו במת פטור כמו שביארנו בהלכות ביאת המקדש שהדברים האלו אע"פ שהם דברי קבלה אינם דין תורה שהרי לא נתפרשו בתורה אלא זה שנטמא במת שהוא אב והשני הנוגע בו שהוא ראשון בין אדם בין כלים עכ"ל. וכך הם דבריו פה והשתא דברי רבינו מתיישבים כפשטן בלי סתירה שבתחילה אמר כל הטעון ביאת מים מן התורה כלומר מפורש ממש בתורה דהיינו הראשון שנגע במת והשני שנגע בו כדכתיב וכל אשר יגע בו הטמא יטמא אבל המתטמא בטומאות מן המת שאין הנזיר מגלח עליהם וכן הנוגע בכלים שנגעו באדם שנגע במת וכו' שנמצא שהוא שלישי לראשון שנגע במת הרי זה פטור על ביאת המקדש שדברים אלו הלכה מפי הקבלה כלומר ומאחר שאינם מפורשים בתורה אינם בכלל כל הטעון ביאת מים מן התורה וזה עיקר:

טז המכניס שרץ וכיוצא במקדש וכו'. בסוף עירובין (דף ק"ד:) [אמר רב ספי בר קיסנא] אמר שמואל המכניס טמא שרץ למקדש חייב שרץ עצמו פטור וכו' לימא כתנאי שרץ שנמצא במקדש וכו' מאי לאו בהא קא מיפלגי וכו' לא דכ"ע חייב והכא בהא קא מיפלגי וכו' וכיון דאסיקנא דכ"ע חייב משמע דהכי הלכתא ועוד דאמרינן בתר הכי אלא כהני תנאי דתנן מהיכן מוציאין אותו וכו' מאי לאו בהא קא מיפלגי וכו' אמר רבי יוחנן ושניהם מקרא אחד דרשו ופירש"י אמר רבי יוחנן לענין עיולי כ"ע המכניס שרץ חייב ולענין להוציא הנמצא בעזרה בשבת בהאי קרא פליגי עכ"ל ויש סיוע לדבריו מדקאמר מאי לאו בהא קא מיפלגי ולפי זה הא דאמר אלא כהני תנאי היינו לומר אלא לימא כהני תנאי וכיון דאסיקנא כ"ע דחייב משמע דהכי הלכתא ואפי' לפירוש התוס' דהא דרבי יוחנן מילתא באפי נפשה היא ולא אתא לדחויי הא דקאמר אלא כתנאי מ"מ הנה דאמר חייב הוא ר"ע והלכה כמותו. ומ"ש אבל הזורק כלים טמאים למקדש אפילו היו כלים שנגעו במת פטור מן הכרת אבל חייב מלקות. ומ"ש מפי השמועה למדו וכו'. הכי איתא בירושלמי פרק כהן גדול דנזיר: בתורת כהנים וכתב הראב"ד על זה ומאמר שעל כיבוס בגדים אין בו כרת וכו' ויש לתמוה עליו למה כתב כן על דברי רבינו שהרי דבריו דברי ת"כ הם וכמו שהיכן הרב רבי אברהם ב"ד לעצמו כך נתרץ לרבינו כ"ש שהמסתכל בדברי רבינו יבין דלדידיה קושיא מעיקרא ליתא שהוא מפרש הא דשמואל לא במכניס כלי טמא שרץ הוא אלא במכניס אדם טמא שרץ הוא וחייב כרת הוא כפשטא דליכנא דחייב:

יז יראה לי שאינו לוקה אלא על בגדים שהם אב הטומאה וכו' אבל בגד שהוא ראשון אם הכניסו למקדש אינו לוקה עליו כתב הראב"ד על זה והלא טמא שרץ אינו אב הטומאה וחייב סוף דבר צריך לדקדק אחריו עכ"ל. ואיני יודע היאך ילדק פה לשון סוף דבר ומ"ש צריך לדקדק אחריו איני יודע מה דקדוק שייך בזה דמלתא דסברא היא כיון שהקילה תורה בכלים לפוטרם מכרת כן נאמר שהקילה בכלי שהוא ראשון לפוטרו אף ממלקות ומה שהקשה מטמא שרץ כבר כתבתי דלרבינו לא בכלי טמא שרץ מיירי אלא באדם טמא שרץ:

יח וכן טמא שהכניס ידו למקדש מכין אותו מכת מרדות. בפ"ג דזבחים (דף ל"ב) [אמר עולא] אמר ר"ל טמא שהכניס ידו לפנים לוקה וכו' דביאה במקצת שמה ביאה לענין מלקות אבל לא לענין כרת ובתר הכי אמרינן (דף ל"ג:) כי אתא רבין אמר רבי אבהו לענין טמא שנגע בקדש איתמר ופירש"י לא יליף ר"ל מלקות מההוא קרא אלא לטמא שנגע בקדש ולא איירי בביאת מקדש כלל עכ"ל. וסובר רבינו דכיון דלרבי אבהו לא איירי ר"ל בביאת מקדש כלל אין לנו לחייבו מלקות משום ביאת מקדש כיון דפלוגתא היא ומיהו מדרבנן מיתסר ומכין עליו מכת מרדות. וכתב הראב"ד על דברי רבינו שמעתא דזבחים קשיא עליה וכו'. ויש לי קושיא בדבריו שכתב ואמרי' התם עשה שיש בו כרת הוא והא אסיק התם רבינא דלענין מלקות אמרה ר"ל ולא לענין כרת ומה לנו אי אמרינן התם עשה שיש בו כרת הוא וצ"ל דה"ק משמעתא דזבחים קשיא עליה דאמר

משנה למלך

יז יראה לי שאינו לוקה אלא על בגדים שהן אב הטומאה כו'. אני תמיה על זה דקרא דואם לא יכבס באוכל נבלה כתיב דמטמא בגדים בשעת אכילתו והבגדים הם ראשון לטומאה ובמבואר ועלה דהאי קרא הוא דאמרינן בת"כ על רחיצת גופו ענוש כרת ועל כיבוס בגדים באזהרה. וכ"ש פרק ופייטי גם הרא"ש והרב קרבן אהרן אהאי קרא דואם לא יכבס אמרינן על רחיצת גופו ענוש כרת ועל כבוס בגדים במ' או אינו אלא אף על כיבוס בגדים ענוש כרת אמרת ק"ו ומה מה חמור לא ענש בו על כיבוס בגדים האוכל מנבלה קלה דין הוא שלא יענש על כיבוס בגדים ע"כ. והנה מברייתא זו מוכח בהדיא דבגדים הנוגעים במת ובגדים הנוגעים בנבלה דינם שוה שחייבים מלקות ופטורים מכרת וכעת צ"ע. עוד אני תמיה בדברי רבינו שאלו מכה דתנן ר"ש כגון הקוצים והקוצים מטמאים [illegible]

דאמר ריש לקיש טמא שהכניס ידו למקדש לוקה וקס"ד השתא לומר דכרת נמי איכא משמע מדאורייתא הוא הילכך אע"ג דאסיק רבינא דלא לענין כרת אמרה ריש לקיש אלא לענין מלקות ע"כ מלקות דאורייתא קאמר ולא מכת מרדות דרבנן כדקאמר הרמב"ם ומ"מ במה שכתבתי נסתלקה השגתו. ומ"ש ואי משום שמעתא דיומא היינו דגרסינן בר"פ אמר להם הממונה (דף ל"א) א"ל אביי לרב יוסף ביאה במקצת שמה ביאה או לא א"ל בהונות יוכיחו שהם ביאה במקצת ותניא מצורע טובל ועומד בשער ניקנור ופירש"י שמה ביאה לענין טבילה זו וצריך לטבול אם בא להכניס אחד מאבריו לעזרה עכ"ל. והשתא הראב"ד שמא משם למד רבינו לומר דביאה במקצת אינה אלא מדרבנן דכיון דלענין טבילה לנכנס בעזרה שהיא דרבנן איבעיא כי פשיט ממצורע נמי מדרבנן היא וכן הוא דעת התוספות ודחה הראב"ד ראיה זו וכתב דאדרבה משם ראיה דביאה במקצת דמצורע דאורייתא

דאורייתא דאל"כ לא היו מחמירים במעלות דרבנן ואני אומר שאין טענה זו מוכרחת ועוד שמלבד זה כבר כתבתי טעם רבינו: וכן כל טמא באב מאבות הטומאות של דבריהם וכו'. זה פשוט:

יט טמא שנכנס למקדש דרך גגות פטור וכו'. ברייתא בפ"ב דשבועות (דף י"ז:) ומדקתני פטור משמע אבל אסור מדרבנן ומפני כך כתב רבינו ואף על פי שהוא פטור מכרת מכין אותו מכת מרדות. כתב הראב"ד ואע"פ שהוא פטור מכרת מלקין אותו א"א חסר מכאן עכ"ל. ואני שמעתי ולא אבין מה חסרון יש כאן ובנוסחא אחרת לא היה כתוב בה א"א חסר מכאן ובסוף ההשגה הקודמת המתחלת שמעתא דזבחים קשיא עליה וכו' היה כתוב ואע"פ שהוא פטור מכרת מלקין אותו. מצאתי ספר מוגה מספרי רבינו שכתוב בו [ואפילו נכנס במגדל הפורח באויר] בין שנכנס למקדש [במגדל] דרך גגות בין שנכנס דרך פתחים:

כל

מכת מרדות. וכן כל טמא באב מאבות הטומאות של דבריהם או שאכל אוכלין טמאים ושתה משקין טמאין ונכנס למקדש במזיד קודם שיטבול מכין אותו מכת מרדות: **יט** טמא שנכנס למקדש דרך גגות פטור שנאמר ואל המקדש לא תבוא דרך ביאה חייבה תורה. ואע"פ שהוא פטור מכרת מכין אותו מכת מרדות [ואפילו נכנס במגדל הפורח באויר] בין שנכנס למקדש [במגדל] דרך גגות. בין שנכנס בו דרך פתחים:

כל

משנה למלך

שתחתון בעליון כו' ואין חייבין עליהם על ביאת מקדש ע"כ. והנה בועל נדה אינו עושה משכב אב לטמא אדם וכלים אלא ראשון לטומאה הוא משכבו של בועל נדה וכדאיתא התם (דף ל"ג) וכן פסק רבינו רפ"ג מהלכות מטמאי משכב ומושב דמשכב בועל נדה הוא ולד הטומאה ואינו מטמא אלא אוכלים ומשקין בלבד ולפי מ"ש רבינו דבגדים שהם ראשון לטומאה אין שום חיוב עליהם על ביאת מקדש מאי איריא דנקט במתניתין דמשכב הכותים שטומאתם בספק אין חייבין עליהם על ביאת מקדש אפי' משכב דבועל נדה בודאי אין חייבין עליהם על ביאת מקדש. ואפשר לומר דהאי דתנן ואין חייבין אריישא דמתני' קאי דתנן בנות כותים נדות מעריסתן והני אי לאו דטומאתם מספק הוו חייבין על משכבן על ביאת מקדש לפי שמשכב כנדה הוא אב הטומאה ומטמא אדם וכלים וכמבואר. ואע"ג דמשוגיא בגמרא (דף ל"ג) נראה דמאי דתנן ואין שורפין קאי עלה דמשכב הכותים ולפי זה גם תלוקת ואין חייבין עלה קאי ולפי זה הדרא קושיין לדוכתא הא לא קשיא משום דהני הרי תלוקות דאין חייבים ואין שורפין אכולה מתני' קאי בין אבנות כותים ולכותים עצמם והכי קתני אין חייבים עליהם ואפילו על משכב בנות כותים לפי שטומאתם מספק ולעולם דלמשכב הכותים לא אצטריך לאשמועינן אלא עיקר הדין דאתא לאשמועינן הוא במשכב בנות כותים שהוא אב הטומאה וכן מאי דתנן ואין שורפין קאי עלה דכולה מתניתין בבנות כותים וכותים אלא דבגמרא לא הוקשה להם דאמאי אין שורפין על הספק בבנות כותים משום דמתניתין דבנות כותים ר"מ היא דחייש למיעוטא וכדאיתא בגמרא אבל לרבנן אינן נדות מעריסתן. ולפי זה נהי דר"מ חייש למיעוטא אבל מ"מ אפשר דס"ל דאין שורפין על מיעוטא ולא דמי להסיא דתנן על ששה ספיקות שורפין, דהתם לא הוה מיעוטא. אך מאי דקשיא להו בגמרא הוא על משכב הכותים דאמאי אין שורפין דהא לא הוי מיעוטא ומאי שנא מהסיא דתנן על ששה ספיקות שורפין. ותירצו דמתני' מיירי בכותי שטבל כו'. שוב ראיתי להרב תי"ט שכתב דמאי דתנן ואין חייבין הוא מכת מרדות דבעלמא חייבים מכת מרדות בבגדים שהם ראשון לטומאה והכא פטורים לפי שהם ספק טמאים ואין דבריו נכונים בעיני. ודע שראיתי לרש"י ז"ל בפרק הנחנקין (דף פ"ח) אהכיא דאמרי' רבי יונתן בן אבטולמוס אומר מנין לפריחה בבגדים שהיא טהורה כו' וכתב שם רש"י והיכא דפרח בבגד כולו והכניסו למקדש כו' לרבנן חייב כו' וזה הוא הפך מה"כ והסיפרא דאמרו דעל כיבוס בגדים ליכא כרת והתם גבי זקן ממרא קאי דלא מיחייב אלא בדבר שזדונו כרת ואפשר דמאי חייב מלקות קאמר היכא דהכניס הבגד וזקן ממרא נהרג על זה משום דאתי לידי חיוב כרת דומיא דהסיא דאמרינן היכא דנתלקו במכות אם הוא בג' או בכ"ג דחייב כממרא וכמו שפירש"י שם ודו"ק:

יט טמא שנכנס למקדש דרך גגות וכו'. ברייתא פ"ב דשבועות (דף י"ז) ונראה דאם שהה שם שיעור השתחויה דחייב אף שנכנס דרך גגות דלא גרע משבור שנכנס ונטמא שם דקי"ל דאם שהה חייב אף דלא קרינן ביה ואל המקדש לא תבא ונראה לזה מהסיא דאמרינן שם בגמרא אלא דקי"ל טמא ששימש במיתה היכי משכחת לה אי דלא שהה היכי עביד עבודה אי דשהה בר כרת הוא. והוצרכו לאוקומה בטמא שהסך בצינורא. ואי אמרת דכל שנכנס דרך גגות אף ששהה פטור אימא דמשכחת לה לטמא ששימש במיתה בנכנס דרך גגות. אלא ודאי דס"ל לסתמא דש"ס דכל ששהה חייב משום ביאה אף שנכנס דרך גגות ומש"ה פריך דלא משכחת לה טמא ששימש במיתה דאי לא שהה דלא מיחייב משום ביאה היכי עביד עבודה ואי דשהה בר כרת הוא לעולם אף שנכנס דרך גגות ומ"ש רש"י ז"ל היכי משכחת לה דאין בה כרת ע"כ בנטמא בעזרה הוא דמשכחת לה וכו'. לעולם דאף בנטמא בחוץ ונכנס דרך גגות משכחת לה אלא דכל הש"ג היינו נטמא בעזרה וזהו שסיים רש"י דאי בנטמא בחוץ ונכנס מיחייב כרת בכניסתו ע"כ הרי שלא שלל רש"י אלא נטמא בחוץ ונכנס כלומר דרך כניסה אבל כל שלא נכנס דרך כניסה היינו נטמא בעזרה. ולפי המסקנא משכחת לה טמא ששימש במיתה בנטמא בעזרה או בנטמא בחוץ ונכנס דרך גגות דהני תרי גווני חד דינא אית להו וכדכתיבנא. וכי תימא מנ"ל הא אימא דלעולם כל שנכנס דרך גגות אפי' אם שהה פטור ומאי דלא אוקי אביי לטמא ששימש דהוא במיתה בנכנס דרך גגות הוא משום דרצה לתרץ כפי סברת רבי זירא דלא נחית לאוקומי בהא דטמא ששימש בנכנס דרך גגות כי אם בשנכנס כדרכו ונטמא שם והיה רוצה להוכיח דשיעורא גמירי מש"ה הקשה לו אביי דאפי' כפי סברתך דלא בעית לאוקומה בנכנס דרך גגות כי אם בנטמא בעזרה עדיין אין להוכיח דשיעורא גמירי דאימא דמשכחת לה בהסך בצינורא אבל לעולם דמשכחת לה נמי בנכנס דרך גגות ועבד עבודה דמשום ביאה פטור אפי' אם שהה דהא על כרחך אית לן למימר דאביי תירץ כפי סברת רבי זירא דאי לא תיקשי מה שהקשו התוס' דהא איכא נפקותא טובא דהא קיימי לן חייבי כריתות שלקו נפטרו מידי כריתתן ועוד נפקא מינה כגון שהזיד בשימוש טומאה ושגג בביאת מקדש אלא ע"כ דאביי כפי שיטת רבי זירא דלא נחית להני נפקותות תירץ לו וא"כ אין להוכיח מכאן דנכנס דרך גגות דאם שהה חייב והר"ן בחידושיו הוקשה לו קושיית התוס' דהא איכא נפקותא טובא ותירץ דאין ה"נ אלא דחד מתרי ותלת טעמי נקט ע"כ וא"כ אין להוכיח מסוגיא זו מדלא נקט נפקותא אחרת דהא ע"כ איתא נפקותות אחרות וכמו שכתבו התוס' והר"ן מ"מ נראה לי דאף כפי תירוץ אביי יש להוכיח דין זה שכתבנו משום דאיכא לאקשויי התינח דתירץ אביי לטמא ששימש דמשכחת לה בנטמא בפנים והסך בצנורא דרך יציאתו אלא הא דקי"ל דטבול יום ששימש במיתה וגמרינן לה חילול חילול מתרומה וכדאיתא סוף פרק הנשרפין (דף פ"ג) היכי משכחת לה דהא קי"ל דטבול יום שנכנס למקדש חייב וכדתנן פי"א דפרה מ"ד ואם בא אל המקדש בין לפני ביאתו בין לאחר ביאתו חייב ונפקא לן מדכתיב טמא יהיה לרבות טבול יום וכדאיתא פ"ו דנזיר (דף מ"ד) וא"כ לא משכחת טבול יום ששימש במיתה דאי בנטמא בחוץ וטבל הרי נתחייב כרת בכניסתו ואם נטמא בפנים אין זה טבול יום ודוחק גדול הוא בעיני לומר דנטמא בפנים וטבל שם תיכף ומיד בלתי ששהה והסך בצינורא דבשלמא לרבי זירא ניחא דלדידיה שיעורא גמירי ומשכחת לה בנטמא בפנים וטבל שם והגיע שמשו בקצרה ועביד עבודה אלא לאביי דס"ל דלא גמירי שיעורא קשה מטבול יום וכי תימא דלקושיית טבול יום יתורץ דמשכחת לה בהני נפקותות שכתבו התוס' והר"ן מ"מ קשה דאמאי לא תירץ אביי תירוץ כולל לכל הטמאים ורבי זירא דלא נחית להני נפקותות אמאי לא הוה קשה לאביי מטבול יום להוכיח סברתו דגמירי שיעורא ומה שתירץ אינו מעלה ארוכה לטבול יום. עוד

יש לתמוה לרבי זירא ולאביי אליבא דהראב"ד דאית ליה דמחוסר כפורים ששימש במיתה היכי משכחת לה דהא איהו אית ליה דמחוסר כפורים שנכנס למקדש חייב וכדתניא בפרק הקומץ רבה (דף כ"ז) מחוסרי כפרה שנכנסו לעזרה בשוגג חייב חטאת במזיד ענוש כרת וא"כ לא משכחת כלל מחוסר כפרה ששימש במיתה והגיע שמשו בקצרה לא שייך הכא משום דאם נטמא בפנים הא בעי ספירת ימים ואחר ימי הספירה צריך שיטבול ויעריב שמשו ואח"כ יביא כפרתו וא"כ לא משכחת לה מחוסר כפרה ששימש שנטמא בפנים ואם נטמא בחוץ הא משעת כניסתו נתחייב כרת וא"כ הא דקי"ל דמחוסר כפרה ששימש במיתה לא משכחת לה וא"כ יש לתמוה על רבי זירא דאיך הוליד דין מהודם דשיעורא גמירי מהא דקי"ל דטמא ששימש במיתה ולא אשכח לה שהרי אם לא שנאמר דגמירי שיעורא והא אכתי קשה דמחוסר כפורים ששימש דבמיתה היכי משכחת לה ומה שנתרץ למחוסר כפורים נתרץ לטמא ששימש, אשר על כן נראה דודאי לכ"ע אית לנו דמשכחת טמא ששימש במיתה בנכנס דרך גגות אלא דס"ל דאם שהה חייב דומיא דנטמא בפנים ולא נעלם מרבי זירא אלא דלא אשכח עבודה בפחות מכדי שהייה ועל זה הקשה דטמא ששימש דבמיתה היכי משכחת לה והאי טמא דנקט הוא כולל לכל הטמאים טמא שרץ או טבול יום או מחוסר כפורים דכולהו איקרו טמא טבול יום מדכתיב ובא השמש וטהר מכלל דעד השתא טמא הוא וכתיב טמא יהיה ואמרינן לרבות טבול יום ומחוסר כפורים נמי איקרי טמא דכתיב וכפר עליה הכהן וטהרה מכלל דעד השתא טמאה היא וכתיב עוד טומאתו בו ודרשינן מינה לרבות מחוסר כפורים אלמא כולהו איקרו טמא וכדכתיבנא ועל זה הוקשה לרבי זירא כל הטמאים כללו ששמשו דהוו במיתה היכי משכחת לכו דאי נטמאו בחוץ ונכנסו כדרכם הא משעת כניסה חייבי כרת נינהו אלא ודאי דמיירי בנטמאו בפנים או שנכנסו דרך גגות דליכא חיובא משום הכניסה. אלא דאכתי קשה דכולהו בשהה חייבין והשתא לא ימנע אם שהו בר כרת הוו משום ביאת מקדש ואם לא שהו הא לא עביד עבודה דליכא עבודה בפחות מכדי שהייה אלא ודאי דשיעורא גמירי והא כן משכחת לה לכל הטמאים ששמשו דהוו במיתה בכי האי גוונא דהגיע שמשו וטמא שרץ שנטמא בפנים והגיע שמשו וטבול יום ומחוסר כפורים שנכנסו דרך גגות והגיע שמשו אלא אי אמרת דלא גמירי שיעורא לא משכחת לשום טמא ששימש דהוא במיתה ואביי הקשה לו דמשכחת לכו בהסך בצינורא דהיא עבודה דלא שהה וא"כ משכחת להו לכל הטמאים ששמשו דבמיתה בכי האי גוונא דהיינו טמא שרץ שנטמא בפנים והלך בדרך קצרה ודרך הליכתו הסך בצינורא וטבול יום ומחוסר כפורים שנכנסו דרך גגות והלכו בדרך קצרה ובהליכתם בקצרה הסכו בצינורא באופן דבין רבי זירא ובין אביי באו ליישב כל הטמאים היכי משכחת לכו דאם שמשו דהוו במיתה וא"כ יש להוכיח מסוגיא זו דאף בנכנס דרך גגות אם שהה חייב וכמו שכתבנו בתחילת דברינו. וראיתי להראב"ד ז"ל בפ"ד מהלכות אלו דין ד' שכתב א"א כיון שטבול יום שנכנס למקדש בכרת היכי משכחת לה טבול יום ששימש במיתה והא איכא נמי כרת בשביל ביאת מקדש ואיני מוצא אותו אלא בכמה אי נמי שעשה בית יד ארוכה לצינורא והסך באיברים מבחוץ ע"כ. וראיתי למרן ז"ל שם שהביא דברי הראב"ד הללו וכתב ויש לתמוה כיון דקושיא זו לכ"ע איתא למה כתבה בהשגות כאילו היא פרטית לרבינו ונ"ל שמכח קושיא זו היה אפשר לפרש דהא דתנן בפי"א ממס' פרה ואם בא אל המקדש בין לפני ביאתו בין לאחר ביאתו חייב היינו חייב מלקות אבל מכרת פטור מאחר שטבל אבל לרבינו שכתב חייב כרת קשיא עכ"ד. ודברי מרן הללו שגבו ממני שאם תמיהת הראב"ד היא על רבינו שכתב דטבול יום שנכנס למקדש בכרת א"כ היה לו לקבוע השגתו בפרקין כי שם כתב רבינו דין זה אבל מה שכתב דטבול יום ששימש שהוא במיתה הוא דבר מוסכם אין בו חולק. גם מ"ש דחייב דמתניתין היה אפשר לומר דחייב מלקות קאמר הנה מלבד דלישנא דחייב מורה דחייב כרת קאמר עוד יש להכריח דבר זה דהא בפ"ו דנזיר נפקא לן דין זה מדכתיב טמא יהיה ודרשינן דקרא אתא לרבות טבול יום וכיון דמהאי קרא ילפינן לה פשיטא דחייב כרת מאחר שכתוב קראי טמא והו קשה דאיך יתכן לומר דהראב"ד הוה סלקא דעתיה לומר דטבול יום אין בו כרת דהא איהו אית ליה דאפילו מחוסר כפרה שהוא יותר קל מטבול יום הוא בכרת וכמו שכתב בפרקין דין ט' והו דבהדיא תניא בפרק הקומץ (דף כ"ז) מחוסרי כפרה שנכנסו לעזרה בשוגג חייב חטאת במזיד ענוש כרת ואין צריך לומר טבול יום ע"כ, הרי לך הדבר מפורש שטבול יום הוא בכרת והנה מכל מה שכתבנו נתבאר שדין זה שכתב רבינו שטבול יום הוא בכרת הוא דבר מוסכם אין דרך לנטות ממנו ימין ושמאל וא"כ הדרא קושיית מרן לדוכתה דלמה כתבה הראב"ד לקושיא הלזו בהשגות כאילו היא פרטית לרבינו. ונראה אצלי בכוונת דברי הראב"ד הוא שהוקשה לו על רבינו שכתב בדין הקודם והיאך אפשר לו לעבוד ולא ישהה כו' כגון שנטמא בעזרה ויצא בקצרה וביציאתו הוה לצור בידו והסך בו אבר כו' ואח"כ כתב וכן טבול יום שטבל ועבד כו' וחייב מיתה ומשמע מדבריו דמה שכתב בתחלת דבריו ניחא נמי לטבול יום ועל זה תמה ואמר דבטבול יום לא משכחת לה שיתחייב מיתה על העבודה אלא בכמה א"נ שעשה בית יד ארוכה לצינורא והסך באיברים מבחוץ ויש לדקדק בדברי הראב"ד כיון דמוקי לה בעומד חוץ לעזרה ועושה בית יד ארוכה אמאי איצטריך לומר שהעבודה היא בסוך האיברים דע"כ לא איצטריך לאביי לומר דהעבודה היא בסוך האיברים אלא משום דמוקי לה בעומד בעזרה ולא אשכח עבודה בלתי שהייה כי אם בסוך האיברים אבל להראב"ד דמוקי לה בעומד בחוץ ועשה בית יד ארוכה הוה מצי לאוקומי בשאר עבודות כגון בהקטיר איברים או סדר שני גזרי עצים ע"י כלי ארוך ועוד יש לדקדק דאמאי לא מוקי לה אביי בכי האי גוונא דהראב"ד ולר' זירא נמי קשה דמנא ליה להכריח דין זה דשיעורא גמירי אימא דמשכחת לה בכי האי גוונא והו קשה לר' זירא דמה יענה לקושיית טבול יום היכי משכחת לה וכיון דמוכרח הוא ליישב קושית טבול יום בכי האי גוונא דכתב הראב"ד א"כ מנא ליה להוליד דין זה דשיעורא גמירי הא במאי דנתרץ לטבול יום היכי משכחת לה בההוא גוונא נמי משכחת לה לכל הטמאים ומיהו לקושיא זו כבר כתבנו לעיל דאי אמרינן דשיעורא גמירי משכחת לה נמי לטבול יום ששימש במיתה כגון שנטמא בפנים וטבל ועבד ורץ בקצרה וביעור הטבילה והעבודה היה פחות מכדי הלוך בינוני בקצרה אך הנראה אצלי הוא דס"ל להראב"ד דע"כ לא אמרינן דמהני אף אם היה עומד בחוץ אלא דוקא גבי הסוך איברים שאינה הכרחית ואף דזר וטמא שעושה אותה חייבים מיתה

מ"ע

מ"מ לא מצינו בשום מקום דאיכא חיוב בהיפוך איברים וכבר עמדתי על זה בספר רביעי סי' י"ט (*א"ה תמצאנו בפ"ו מה' תמידין ומוספין דין א' יע"ש) אבל בשאר עבודות פשיטא דלא מהני אלא בעומד בעזרה דדוקא גבי שחיטה קי"ל דאם היה השוחט בחוץ דמהני וכמו שפסק רבינו פ"א מהלכות פסולי המוקדשין ונפקא לן מדכתיב ושחט את בן הבקר לפני ה' ודרשינן בן הבקר לפני ה' ואין השוחט לפני ה' אבל בשאר עבודות בעינן שיהיה העובד לפני ה' ואפשר דטעמא דשחיטה הוא משום דשחיטה לאו עבודה היא וכדאיתא בכמה דוכתי ואפילו בשחיטה אינו דבר מוסכם אלא הוא מחלוקת תנאים וכדאיתא בריש פ"ג דזבחים (דף ל"ב) ומ"מ נראה דבשאר עבודות בעינן שיהיה העובד בפנים דומיא דקבלה דבעינן שיהיה המקבל בפנים וכדאיתא בפרק איזהו מקומן (דף מ"ט) וכ"כ רבינו בריש פ"א מהל' פסולי המוקדשין דין י"ב יע"ש. ומלבד כל זה היה נ"ל דלא משכחת עבודה בעומד בחוץ ע"י בית יד ארוך משום דהוי לקיחה ע"י דבר אחר וההקטרה בעינן שיקח האיברים בידו ויקטירם וכן שני גזרי עצים וכן הקטרת היה בידו ולא ע"י דבר אחר וכן ההזאות לא משכחת להו ע"י דבר אחר ואיני מאריך בזה לפי שיש בדינים אלו אריכות דברים ועיין בפרק לולב הגזול (דף ל"ז) ובמה שכתבו התוס' שם יע"ש. ומ"מ העולה מתוך מה שכתבנו הוא דאי אפשר לשום עבודה הכרתית שיהיה העובד בחוץ ומש"ה הוכרח הרלב"ד לומר דהעבודה שעושה הטבול יום בהיותו עומד בחוץ היא היפוך האיברים והנה ר' זירא נעלם ממנו עבודה זו דהיפוך איברים ואפשר שהיה סבור דכיון דאינה עבודה הכרתית אין הזר ולא הטמא חייב מיתה עליה ומש"ה הוקשה לו דטמא ששימש במיתה היכי משכחת לה והוקשה לו בין מטמא שהם בין מטבול יום דהיכי משכחת להו ובבמה לא ניחא ליה לאוקומי קראי דודאי לא מיתוקמי בדבר שאינו נוהג לדורות והרלב"ד ג"כ לא סמך עצמו על תירוץ זה דמשכחת לה בבמה אלא על התירוץ השני דמשכחת לה בעומד בחוץ אלא שכתבו לרווחא דמילתא לומר דבבמה משכחת לה בפשיטות דהא לא הוזהרו טמאים ליכנס בבמה ואיכא אזהרה לטמא העובד בבמה ועיין במה שכתבתי בספר ראשון סי' מ"ו (*א"ה תמצאנו בפ"א מה' קרבן פסח דין ג' יע"ש) וכן לא הוה מצי לאוקומי כגון שהיה הטמא בחוץ ועשה עבודה ע"י כלי משום דס"ל דכל עבודה הכרתית לא משכחת לה שתיעשה ויהיה העובד בחוץ ולאוקומי בהיפוך איברים לא הוה מצי לאוקמה משום דאיהו ס"ל דלאו עבודה היא וכמו שכתבנו ומש"ה לא אשכח פתרי לטמא ששימש דבמיתה אם לא שנאמר דשיעורא גמירי ובזה ניחא לכל הטמאים בין לטמא שהם או לטבול יום משכחת לה דאגיס נפשיה בקלרה וכמו שכתבתי לעיל ובא אביי והקשה לו דכיון דקאמר רב הונא זר שהסך בצנורא חייב אלמא עבודה היא לגבי זר והוא הדין לגבי טמא וא"כ שפיר משכחת לה לטמא ששימש דבמיתה כגון שנטמא בפנים והסך בצנורא דרך הליכתו א"נ שהיה עומד בחוץ והסך בצנורא לפנים ובזה ניחא נמי לטבול יום ואביי לא חידש אלא היפוך איברים היא עבודה שחייבין עליה מיתה הזר והטמא וכיון שלמדנו שחייבין עליה א"כ שפיר משכחת לכל הטמאים שיהיו חייבין מיתה על העבודה כגון שהיה עומד בחוץ והסך בצנורא באופן שהשגת הרלב"ד היא לרבינו דכיון דהוא הביא דין הטבול יום אם כן לא הוה ליה למימר כגון שנטמא בעזרה כו' דבמציאות זה אינו מעלה ארוכה לטבול יום ששימש שהוא במיתה והוה ליה למימר כגון שהיה בחוץ והסך בצנורא לפנים ובזה הוה ניחא גם לטבול יום ואף דבגמרא קאמר אביי משכחת לה כגון שבא בקלרה והסך בצנורא היינו משום דבגמרא לא מיירי אלא בטמא שהם לא בטבול יום וכיון שכן אין צורך לומר דמיירי בעומד בחוץ ועשה בית יד ארוכה אלא דמיירי בפשיטות שבא בקלרה והסך בצנורא ולעולם דטבול יום לא משכחת לה אלא בעומד בחוץ והסך האיברים לפנים אך רבינו שהביא דין טבול יום סמוך לו הוה ליה למינקט מציאות שיצדק לכל הטמאים אף לטבול יום דהיינו בעומד בחוץ והסך בצנורא האיברים לפנים:

עוד נראה לי לומר בכוונת השגת הרלב"ד הלזו שהיא הקדמה להשגה הבאה אחריה דהיינו על מה שכתב רבינו דמחוסר כפורים שעבד אינו חייב מיתה והרלב"ד הרבה להביא עליו מכמה מקומות דמחוסר כפורים שעבד חייב מיתה וגבי ביאת מקדש נמי נחלקו בזה דרבינו סובר דמחוסר כפורים שנכנס למקדש פטור וכמ"ש בפירקין דין ט' והרלב"ד השיגו בזה יע"ש נמצא דלרבינו מחוסר כפורים אינו בכלל הטמאים ואינו חייב לא משום ביאת מקדש ולא משום עבודה והרלב"ד ס"ל דהוא בכלל הטמאים וחייב משום ביאת מקדש ומשום עבודה והיה עולה על הדעת דמה שהכריחו לרבינו לומר דמחוסר כפורים אינו בכלל הטמאים הוא מהך סוגיא דשבועות דלא אשכחו פתרי לטמא ששימש דבמיתה כי אם בהיפוך לצנורא ואי אמרת דמחוסר כפורים הוא בכלל הטמאים א"כ מחוסר כפורים ששימש דבמיתה לא משכחת ליה דהירוצא דהסך בצנורא לא שייכא כלל גבי מחוסר כפורים וכמו שכתבנו למעלה וא"כ ע"כ אית לן למימר דאביי ס"ל דמחוסר כפורים אינו בכלל הטמאים לחייבו משום ביאת מקדש ומשום עבודה ואף שיש סוגיות מורות דמחוסר כפורים הוא בכלל הטמאים מ"מ אפשר דרבינו סמך עצמו על סוגיא זו דשבועות דרבי זירא ואביי דבתרא הוא סבירא להו דמחוסר כפורים דזב לאו כזב הוא ונפק כוותייהו לזה בא הרלב"ד לומר דאי משום הא לא איריא כלל דהא לדידך נמי תיקשי כיון שטבול יום שנכנס למקדש בכרת היכי משכחת לה טבול יום ששימש במיתה הא אף רבינו מודה דטבול יום הוא בכלל הטמאים בין לביאת מקדש בין לעבודה וכמבואר בדבריו וא"כ לא משכחת טבול יום ששימש במיתה אלא או בבמה או בעושה בית יד ארוך לצנורא והסך בהיפוך האיברים בחוץ וא"כ אף מחוסר כפורים לעולם אימא לך שהוא בכלל הטמאים ומשכחת לה מחוסר כפורים ששימש במיתה בכי האי גוונא וכיון דאודא ליה לרבינו סייעתא הלזו דסוגיא דשבועות תמה עליו איך פסק דמחוסר כפורים ששימש דאינו במיתה מאחר דאיכא כמה סוגיות המורות דמחוסר כפורים דזב כזב וכמבואר בדבריו באופן דליכא קושיא על הרלב"ד דלמה הביא קושיא זו בהשגות מאחר דאינה פרטית לרבינו דכוונת הרלב"ד אינו אלא לבלבל דלא נימא דטעמיה דרבינו הוא משום דסמך עצמו על סוגיא הלזו דשבועות דליתא וכמו שכתבנו ומ"מ כפי שיטת הרלב"ד דלא אשכח פתרי לטבול יום ששימש דבמיתה אלא בהני גווני דכתב עדיין יש להכריח מסוגיא זו כסברת רבינו דמחוסר כפורים אינו בכלל הטמאים וגבי דמדברי אביי אין להוכיח כלל וכמו שכתבנו דמה שנתרץ אליבא דאביי לטבול יום נתרץ גם כן למחוסר כפורים אך מדברי ר' זירא יש להכריח דהא ר' זירא מכח קושיא דטמא ששימש דבמיתה היכי משכחת לה הכריח דשיעורא גמירי ויש לתמוה עליו דנהי דהירוצא דאביי דהסך בצנורא נעלם ממנו או שהיה סבור דהיפוך איברים אינה עבודה להתחייב עליה מ"מ איך נחה דעתו בתירוץ זה דשיעורא גמירי וכי לא ידע דמחוסר כפורים הוא בכלל הטמאין וא"כ תיקשי מחוסר כפורים ששימש דבמיתה היכי משכחת לה ובשלמא אטבול יום לא קשה מידי משום דהאוקימתא זו דשיעורא גמירי ניחא נמי לטבול יום אך למחוסר כפורים אינו מעלה ומוריד כלל תירוץ זה דשיעורא גמירי וכמבואר ואם כן מוכרחים אנו לומר תירוץ אחר ליישב קושיית מחוסר כפורים ששימש דבמיתה היכי משכחת לה ומה שנתרץ למחוסר כפורים נתרץ גם כן לטמא ששימש ומנא ליה לרבי זירא להוליד דין מחודש כזה דשיעורא גמירי מאחר שתירוץ זה אינו מעלה ארוכה לכל הטמאים ומכח קושיא זו נראה שיש להכריח דר' זירא מעולם לא הוה קשיא ליה ממחוסר כפורים משום דאיהו סבירא ליה דמחוסר כפורים אינו בכלל הטמאים ואינו חייב לא משום ביאת מקדש ולא משום עבודה ולא היה קשיא ליה אלא מטמא שהם או מטבול יום דהוא בכלל הטמאים דהיכי משכחת להו דאם שמשו דהם במיתה והוה ניחא ליה דכיון דשיעורא גמירי משכחת להו דאם שמשו הוו במיתה וכמו שכתבנו לעיל באופן שיש להכריח מכאן דר' זירא ס"ל דמחוסר כפורים אינו בכלל הטמאים וכסברת רבינו ונראה דהרלב"ד לא הוקשה לו מדברי ר' זירא משום דאף שנאמר דר' זירא אית ליה דמחוסר כפורים אינו בכלל הטמאים מ"מ פשיטא שאין לפסוק כמותו ולדחות כמה סוגיות המורות בהיפך דמחוסר כפורים הוא בכלל הטמאים אך מדברי אביי הוקשה אליו משום דאם היינו אומרים דיש להכריח דאביי אית ליה דמחוסר כפורים אינו בכלל הטמאים היה עולה על הדעת דיש לפסוק כמותו משום דמרים דתלמודא הוא ובתרא הוא לזה בא לתרץ ולומר דע"כ אין מדברי אביי שום הכרח לומר דאית ליה דמחוסר כפורים אינו בכלל הטמאים. ומיהו אף שכתבנו דמדברי ר' זירא יש להוכיח דאית ליה דמחוסר כפורים אינו בכלל הטמאים הוא דוקא אליבא דהרלב"ד דלא אשכח פתרי לטבול יום ששימש דבמיתה **אלא בהני גווני דכתב אך לפי מה שכתבנו לעיל דמשכחת לה לטבול יום ששימש בנכנס דרך גגות** הו ליכא קושיא כלל לר' זירא ממחוסר כפורים דלעולם ר' זירא הוקשה לו מכל הטמאים אף ממחוסר כפורים דהיכי משכחת להו דבמיתה והיינו ס"ל דלא משכחת עבודה בלתי שיעור שהייה ועל זה הוקשה לו דהיכי משכחת לה דאי בנכנס דרך גגות הא כל ששהה חייב וכל שעבד הרי שהה אלא ודאי דשיעורא גמירי ובזה משכחת לה לכל הטמאים שיתחייבו מיתה על העבודה ואפילו מחוסר כיפורים וכגון שנכנסו דרך גגות וכמו שהארכנו בזה לעיל בתחלת דברינו. ובאמת נוראות נפלאתי על הרלב"ד אמאי לא קאמר דמשכחת לה לטבול יום ששימש דבמיתה כגון שנכנס דרך גגות דהא הלכה פסוקה היא דנכנס דרך גגות אינו חייב משום ביאת מקדש ובאוקימתא זו הוה ניחא קושייתי דמחוסר כפורים היכי משכחת לה בין לר' זירא בין לאביי וכמו שכתבנו. ואפשר לומר דהרלב"ד ס"ל דכל הנכנס דרך גגות אפילו שהה פטור ולפי זה הוקשה לו דלמה נדחק אביי לומר דמיירי בהסך בצנורא אימא דמיירי בכהם עבודה וכגון שנכנס דרך גגות דאפילו שהה כל היום כולו פטור משום ביאת מקדש וחייב על העבודה אלא ודאי מדלא אוקמה אביי בהכי שמעת מינה דלא ניחא ליה לאוקומי לקרא בנכנס דרך גגות דהוא מילתא דלא שכיחא ומש"ה אוקמיה לקרא בהסך בצנורא. ולפי זה כשהוקשה לו להרלב"ד מטבול יום לא קאמר דמשכחת לה בנכנס דרך גגות אלא בעומד בחוץ ומיירי בהסך בצנורא דוקא ולא בשאר עבודות וכמו שכתבנו למעלה ואם כן נמצא שדברי הרלב"ד הם נכללים בדברי אביי דלכולהו קרא מיירי בעבודה דהיפוך איברים אלא דאביי מיירי בטמא כהם ומש"ה קאמר כגון שבא בקלרה והרלב"ד דמיירי בטבול יום אוקמה בעומד בחוץ אבל לכולהו קרא לא מיירי אלא בעבודה דהיפוך איברים. שוב נתיישבתי בזה וראיתי יישוב זה שכתבנו לדעת הרלב"ד אינו מתיישב דמלבד מה שכתבנו דלדעת הרלב"ד כל שנכנס דרך גגות אפילו שהה פטור הוא דבר זר בעיני עד מאד דכיון דקי"ל דכל שנטמא בפנים אם שהה חייב אף דליכא ביאה למה יגרע נכנס דרך גגות שיפטר אם שהה והנה דבר זה לא ניתן להאמר כלל כפי דעתי. זאת ועוד קשה לי דכי היכי דכתב דמשכחת לה בבמה והנה תירוץ זה דבמה אין לו שום שייכות כלל עם דברי אביי הכי נמי הוה ליה למימר אוקימתא זו דנכנס דרך גגות אף דמיירי בעובד איזו עבודה שיהיה ואין לה שום שייכות עם דברי אביי וכי יעלה על הדעת דניחא טפי לאוקומי לקרא בבמה שהוא דבר שאינו נוהג לדורות מלאוקומי בנכנס דרך גגות סוף דבר דברי הרלב"ד שגבו ממני וצריכים אלו תלמוד:

ודע שראיתי למרן ז"ל שכתב על דברי הרלב"ד הללו שהקשה דהיכי משכחת לה טבול יום ששימש במיתה די"ל לומר דיש במיתה בידי שמים מש"כ בכרת דכרת היינו שאינו מגיע לס' שנים ש' ואיכא נמי כרת דיומי ומיתה בידי שמים אין לה זמן קבוע ועוד יש ביניהם דכרת הוא וזרעו נכרתים מה שאין כן במיתה בידי שמים ע"כ. והמשגי עליו דהא כפי שני התירוצים הללו דיותר חומרא יש בכרת ממה שיש במיתה בידי שמים מה שאין במיתה בידי שמים מה שיש בכרת אבל יש בכרת מה שיש במיתה בידי שמים ונוסף עליו דברים רעים וא"כ קושיית הרלב"ד במקומה עומדת דכיון דנתחייב כרת בשביל ביאת מקדש היכי משכחת לה שיתחייב מיתה בידי שמים על העבודה הרי נתחייב כרת על הכניסה ויש בכלל מאתים מנה ואם היה הדין בהיפך שעל ביאת מקדש היה חייב מיתה בידי שמים ועל העבודה כרת היה ניתן להאמר תירוץ מרן דאיצטריך לומר דאם עבד ניתוסף לו חומרא אחרת דחייב כרת אבל כיון שהדין הוא בהיפוך אין דברי מרן מעלים ארוכה לקושיית הרלב"ד, זאת ועוד קשיא לי על כל דברי מרן ואף כפי תירוץ האחרון דאית ליה דיש חומרא במיתה בידי שמים מה שאין בכרת דאם כן מי דחקו לאביי לאוקומי לקרא בהיפוך האיברים דוקא אימא דקרא איירי בכל העבודות ואיצטריך קרא לחייבו מיתה על העבודה לפי שיש במיתה בידי שמים מה שאין כן בכרת מאחר שהכי דבריו מוכרחים אנו לומר תירוץ זה לקושית טבול יום ותו רבי זירא דהוליד דין מחודש דשיעורא גמירי מכח קושיא דטמא ששימש במיתה היכי משכחת לה וכי לא ידע חילוקי דינים אלו דיש במיתה בידי שמים מה שאין כן בכרת דנהי דהסיא דרב הונא דזר שהסך בצנורא דחייב לא גמיר אבל כל כי האי מילתא דיש הפרש בין כרת למיתה בידי שמים היעלה על הדעת שנעלם ממנו א"ו שחילוקים אלו שכתב מרן בין כרת למיתה בידי שמים אינם מעלים ארוכה לקושייתו ואביי נמי הכי ס"ל ומש"ה הקשה הרלב"ד מטבול יום ודברי מרן צ"ע:

ודע שזה שכתבנו לעיל דאם נכנס דרך גגין אם שהה חייב נראה דיש להביא ראיה לדין זה ממה שכתבו התוס' ריש פרק כל הפסולין (דף ל"א) *שהקשה ה"ר אפרים דהיכי משכחת לה שחיטה בטמאין שיהיה הסכין ארוכה מהר הבית עד עזרת ישראל והאריכו הרבה בתירוץ קושיא זו וכתבו בסוף דבריהם דה"ר אפרים היה מפרש דמשכחת לה בשחט טמא דרך גגין ועליות דלא נתקדשו ובסכין ארוכה למ"ד ביאה במקצת שמה ביאה שאין יכול להכניס שם ידו ומיהו התינח בקדשים קלים דיכול לתלות הבהמה ולשוחטה אבל בקדשי קדשים לא אפשר דבעינן שחיטה על ירך אם לא שנאמר דעביד בסכין ארוכה מן העליה וסגג עד הרצפה ע"כ. ויש לדקדק בדבריהם דאם איתא דאם נכנס דרך גגין אפילו שהה פטור מאי דוחקיה לומר דשחט בסכין ארוכה למ"ד ביאה במקצת שמה ביאה והלא אפילו נכנס שם כל גופו פטור וכן מה שהוקשה להם מקדשי קדשים אי אמרת דאפילו שהה פטור ליכא קושיא דמיירי דנכנס בגופו דרך גגין ושחט כדרכו אלא ודאי דס"ל דלעולם אם שהה חייב וס"ל דשחיטה הוי שיעור שהייה ומש"ה כתבו דלמ"ד ביאה במקצת שמה ביאה צ"ל דשחט בסכין ארוכה דאי לא נמצא דהכניס ידו והכא שיעור שהייה ולדידיה כל שהכניס ידו הוי כנכנס כל גופו וכן בקדשי קדשים הוצרכו לומר דמיירי דעבד בסכין ארוכה מן העלייה ועד הגג. ומיהו יש לדחות ראיה זו דיש לומר דלעולם ס"ל דכל שנכנס דרך גגות אפילו שהה פטור אלא דס"ל דאיסורא מדרבנן איכא וכמו שכתב רבינו ואע"פ שהוא פטור מכרת מכין אותו מכת מרדות ואפילו הכניסה בלתי שהייה איכא איסורא דרבנן וכדמשמע פשטיה דלישנא דרבינו ומש"ה הוצרכו התוס' לומר דלמ"ד ביאה במקצת שמה ביאה דמיירי דשחט בסכין ארוכה וכן בקדשי קדשים צ"ל דמיירי דעביד בסכין ארוכה מן העליה וסגג עד הרצפה דאי לא לא משכחת לטמא שישחט דרך גגין דהא אסור ליכנס דרך גגין מדרבנן ולעולם דאיסור תורה ליכא אפילו אם שהה. אך קשה דאם איתא דהתוס' הוקשה להם אפילו מאיסורא דרבנן היכי כתבו ובסכין ארוכה למ"ד ביאה במקצת שמה ביאה דמשמע דלמ"ד לא שמה ביאה ניחא דאין צריך לאוקומה בסכין ארוכה והלא לכ"ע איסורא דרבנן איכא וכמו שפסק רבינו בדין י"ח וז"ל וכן טמא שהכניס ידו למקדש מכין אותו מכת מרדות ואי אמרת בשלמא דהתוס' לא הוקשה להם אלא מאיסור תורה ניחא דלא הוצרכו לידחק ולומר דמיירי בסכין ארוכה אלא למ"ד ביאה במקצת שמה ביאה אך אי אמרי' דהפי' דליכא איסור תורה כ"א איסורא דרבנן אכתי הוקשה להם דהיכי משכחת לה לטמא ששחט א"כ אף למ"ד דביאה במקצת לא שמה ביאה צ"ל דמיירי דשחט בסכין ארוכה וא"כ כפי זה שהוכחנו דהתוס' לא הוקשה להם אלא מאיסור תורה הדרינן למאי דכתבינן דיש להוכיח מדברי התוספות דאף אם נכנס דרך גגין ועליות אם שהה חייב. שוב התבוננתי בדבר וראיתי דעל כרחין דאף אי ליכא כי אם איסורא דרבנן אכתי הוקשה להם דהיכי משכחת לה לטמא שישחוט דהא בגמרא שם אמרו דטמאים לא ישחטו לכתחלה גזירה שמא יגעו בבשר ואי אמרת דאיכא איסור מדרבנן משום כניסה אכתי קשה דאימא דלכתחלה לא משום דאסור ליכנס מדרבנן ולמה איצטריכו לטעמא דגזירה שמא יגעו בבשר וכן יש להוכיח מדברי התוס' עצמם דאף מאיסור דרבנן הוקשה להם שהרי עיקר קושייתם היא דאיך יתכן שיהיה הסכין כל כך ארוכה מהר הבית עד עזרת ישראל ואפילו אם נאמר דמיירי בטבול יום מ"מ עזרת נשים ארוכה קל"ה אמה ואיך יתכן שתהיה הסכין ארוכה כל כך. והנה הדבר ידוע דכל הני מעלות דהר הבית והחיל ועזרת נשים אינם אלא מדרבנן דמן התורה ליכא איסור כי אם מעזרת ישראל ולפנים דהיינו משער ניקנור ואם כן על כרחין לומר דהתוספות אף מאיסורא דרבנן הוקשה להם משום דמסוגיית הגמרא מוכח דאי לאו משום גזירה דשמא יגע בבשר לכתחלה נמי היה שוחט הטמא ועל זה הוקשה להם כיון דמדרבנן מיהא אסור לטמא שיכנס לחיל או לעזרת נשים איך יתכן שיהיה הטמא לכתחלה ובסכין ארוכה הוא דוחק גדול לומר שיהיה כל כך ארוכה וכן מוכח בדבריהם שתירצו דהיכא דנטמא בעזרת נשים לא החמירו עליו כו' ולפי זה שהכרחנו דהתוס' אף אי ליכא כי אם איסורא דרבנן הוקשה להם **אודא לה** הוכחת התוספות שכתבנו דיש להוכיח מדבריהם דאם נכנס דרך גגין ושהה דחייב **דלעולם דפטור ואע"פ**

* וכריש מוגין גבי טמא במוקדשין בתוס' שם דף ב' ע"ב

ב כל מקום שחייבים על זדונו כרת ועל שגגתו קרבן. אם נמצאת שם טומאה בשבת מוציאין אותה. ושאר המקומות כופין עליו כלי עד אחר שבת. וכשהן מוציאין אין מוציאין אותה אלא בפשוטי כלי עץ שאין מקבל טומאה

ב כל מקום שחייבים על זדונו וכו'. בסוף עירובין (דף ק"ד) תנן שרץ שנמצא במקדש כהן מוציאו בהמיינו שלא לשהות את הטומאה דברי רבי יוחנן בן ברוקא רבי יהודה אומר בצבת של עץ שלא לרבות את הטומאה מהיכן מוציאין אותו מן ההיכל ומן האולם ולמזבח [דברי ר"ש בן ננס] רבי עקיבא אומר כל מקום שחייבין על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת משם מוציאין אותו ושאר כל המקומות כופין עליו פסכתר ופירש"י בצבת של עץ שהוא פשוטי

משנה למלך

הוצרכו לומר דמיירי בכהן ארוכה משום דאיכא איסורא דרבנן בנכנס דרך גגין אפילו לא שהה וכמו שכתבנו ולפי זה צ"ל דהתוס' פליגי עליה דרבינו וס"ל דלמ"ד ביאה במקצת לא שמה ביאה אפי' איסורא דרבנן ליכא שהרי כתבו והכהן ארוכה למ"ד ביאה במקצת שמה ביאה ואי אליבא דרבינו דלעולם איכא איסורא דרבנן אף למ"ד ביאה במקצת לא שמה ביאה אם כן לכ"ע צריך לאוקמה בכהן ארוכה:

ודע שמה שכתבנו לעיל דהא דממעטינן דרך גגין משום דאינו דרך ביאה שהוא דוקא בדלא שהה אבל אם שהה חייב נראה לי כן דאמרינן בפרק הקומץ (דף כ"ז) דאיצטריך אל פני הכפורת למעט דרך משופע וקשה דתיפוק ליה משום דכתיב ואל יבוא ודרך משופע אינו דרך ביאה אך כמה שכתבנו ניחא דאי משום דכתיב ואל יבא כל שהה חייב אך כיון דכתיב פני הכפרת ממעט דרך משופע אפילו שהה וא"ת דבסוף פ"ח דזבחים (דף פ"ב) אמרינן תנו רבנן פנימה אין לי אלא פנימה היכל מנין ת"ל אל הקדש פנימה והקשו כיון דאיפסלה בהיכל לפני ולפנים מאי בעי ותירץ אביי לא נצרכה אלא לדרך משופע אמר ליה רבא והא בהאי כתיב בה ואי אמרת דמדרך ביאה לא מימעט דרך משופע אלא בדלא שהה אבל אם שהה לא מימעט אימא דקרא דפנימה איירי בנכנס דרך משופע ושהה וי"ל דשאני הם דאין לחלק בין שהה ללא שהה וכיון דלא מיפסיל משום כניסתו לאלתר תו לא מיפסל אך גבי ביאת אדם יש לחלק בין שהה ללא שהה משום דכל דלא שהה עדיין הביאה הראשונה קיימת ומשום אותה ביאה אין לחייבו כיון שלא היתה דרך ביאה אך נשהה הגר כלתה ביאה ראשונה והוי כביאה שניה:

אך מדברי התוס' נראה דס"ל דכי ממעטינן גבי ביאה ריקנית כל שאינו דרך ביאה הוא אפילו שהה שהרי הקשו דלמה לי קרא דאל פני הכפרת תיפוק לי משום דכתיב ואל יבא והוכרחו לומר דדרך משופע הוי דרך ביאה משמע דס"ל דמאל יבוא ממעטינן כל שאינו דרך ביאה אפילו שהה מדלא אוקמוה לקרא דאל פני הכפורת בדשהה דלא מימעט מאל יבוא. ומיהו נ"ל דאף דס"ל לתוס' דכל היכא דכתיב ביאה ממעטינן כל שאינו דרך ביאה אף אם שהה מ"מ מודו גבי ביאת טמא דאם נכנס דרך גגין ושהה דחייב וכמו שכתבנו לעיל משום דשאני ביאת טמא דקי"ל דאפי' טהור שנכנס ונטמא בה ושהה חייב ואע"ג דלא קרינן ביה ואל המקדש לא תבוא שהרי בשעת ביאה טהור היה אפ"ה חייב ואזהרתיה מדכתיב ולא יטמאו את מחניהם וכתיב וישלחו וכמו שכתבו התוס' בפ"ב דשבועות (דף ט"ז) ד"ה תנהו יע"ש ומש"ה היכא דנכנס דרך גגין דין הוא דליחייב אם שהה אע"ג דמשום ביאה פטור משום דהוי כאילו ניטמא שם דחייב אע"ג דליכא ביאה באיסור אבל גבי ביאה ריקנית כל שאינו חייב משום ביאה תו לא מיחייב שהרי כל שנכנס להיכל או לקדש הקדשים לצורך עבודה וכלתה עבודתו ושהה כל היום כולו לא מיחייב כלל דכיון דמשום ביאה לא מיחייב תו לא מיחייב וראיה לזה שהרי שנינו גבי כ"ג שאם נכנס פעם רביעית ביום הכפורים חייב מיתה בידי שמים וכמו שפסק רבינו בפ"ב מהלכות אלו דין ג' ואם איתא דאם שהה לאחר שכלתה עבודתו דחייב לשמעינן רבותא דאם שהה לאחר שכלתה עבודתו דחייב וכל שכן אם נכנס פעם ה' אלא ודאי דליכא חיוב אלא בנכנס פעם ה' דאיכא ביאה באיסור אבל כל דליכא ביאה באיסור תו לא מיחייב ועוד ראיה לזה ממאי דתנן בפרק הוציאו לו (דף נ"ב) יצא ובא לו בדרך בית כניסתו והתפלל תפלה קצרה בבית החיצון וכו' והתפלה זו היתה בהיכל וכמו שפירש"י שם וכן כתב רבינו בפ"ד מהלכות עבודת יום הכפורים ותפלה פשיטא שתפלה זו אין לה שום רמז בכתוב אלא תקנת חכמים היא ואם איתא דכל ששהה לאחר שכלתה עבודתו חייב בדבר תמוה איך תקנו לכ"ג להתפלל בהיכל דאיכא איסור לאו דביאה ריקנית אלא ודאי דכל דלא מיחייב משום ביאה תו לא מיחייב אפי' אם שהה שם כל היום כולו. וגדולה מזו נ"ל דאפילו נכנס לעבוד ולא עבד ושהה שם פטור כיון דהכניסה היתה אדעתא דעבודה וראיה לזה מהא דאמרינן בפרק הוציאו לו (דף נ"ג) רב אשי אמר אפילו תימא הזיד בזו ובזו כגון דעייל בתי הקטרות אחת שלימה ואחת חסרה אביאה לא מיחייב דהא עייל ליה שלימה להקטרה מיחייב וכו' ומפשטן של דברים נראה דאפילו לא הקטיר השלימה כי אם החסרה לא מיחייב משום ביאה ריקנית כיון דהביאה היתה בהיתר דהא קא עייל שלימה ואף שאפשר לדחות ראיה זו מ"מ באמת יורה דרכו דבביאה ריקנית כל שלא נתחייב בשעת ביאה תו לא מיחייב ומש"ה אם נכנס דרך גגין אפי' אם שהה שם פטור וכמו שכתבנו אך גבי ביאת טמא דקי"ל דאפילו טהור שנכנס אם נטמא שם חייב אם נכנס דרך גגין ושהה שם חייב:

ב ומ"ש רבינו כל מקום שחייבים על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת כו'. תנן בסוף עירובין שרץ שנמצא במקדש וכו' מהיכן מוציאין אותו מן ההיכל כו' רבי עקיבא אומר מקום שחייבים על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת משם מוציאין אותו ושאר כל המקומות כופין עליו פסכתר ע"כ ולענין הלכה קי"ל כר"ע וכמו שפסק רבינו דין י"ט יע"ש. ולפי זה מ"ש רבינו עובדיה בפ"ב דתמיד מ"ה הוא דלא כהלכתא וכבר השיגו שם הרב בעל תוספות י"ט. והנה לא נתבאר אלא בנמצא בעזרה דקי"ל דמוציאין אותו להיכן מוליכין אותו דאפשר דכיון דהוציאו אותו משער ניקנור שהוא המקום שחייבין עליו כרת דשם היו מניחין אותו דכיון דאם נמצא שם לא היו מוציאין אותו אלא היו כופין עליו פסכתר הכי נמי כשנמצא בעזרה לא היו מוציאין אותו כי אם מהעזרה. וראיתי בירושלמי בסוף עירובין הוציא ממקום שחייבין עליו כרת ונפל למקום שאין חייבין עליו כרת. כבר נראה לצאת ומדברי הירושלמי הללו מוכח בהדיא דכשהיו מוציאין אותו מן העזרה היו מוציאין אותו אף ממקום שאין חייבין עליו כרת ולפי זה נסתפקו בנפל דס"ד דכיון דנפל למקום שאין חייבין עליו שלא יוציאו אותו משם ויהיה דינו כאילו נמצא שם ואסיקו דכבר נראה לצאת כלומר דשאני שרץ שנמצא בעזרה דכיון דנראה לצאת שרץ זה אף שנפל במקום שאין חייבין עליו כרת מוציאים אותו משם וכיון שהוכחנו דאם נמצא בעזרה שמוציאין אותו אף ממקום שאין חייבין עליו כרת נ"ל שמוציאין אותו חוץ להר הבית דאל"כ מה גבול יש בהוצאה זו שהרי מן הר הבית עד שער העזרה כולה חדא קדושה היא והכל נקרא מחנה לויה ומה ששנינו בריש כלים שהחיל מקודש מהר הבית ועזרת נשים מן החיל הנהו מעלות דרבנן נינהו אבל מן התורה מהר הבית עד פתח עזרת ישראל אין שום הפרש ביניהם וכולה חדא קדושה היא. ועוד דאם איתא דיש גבול להוצאה זו לאיזה מקום היו מוציאין אותו בתוך המקדש הי"ל לרבותינו לבאר לנו לאיזה מקום מוציאין אותו ובשלמא אם אנו אומרים שמוציאין אותו חוץ מהר הבית ניחא שלא הוצרכו לפרש זה משום דהכי הוי דבחול פשיטא דמוציאין אותו מן המקדש הכי נמי בשבת כשנמצא בעזרה דאמרו דמוציאין אותו היינו כמעשהו בחול וכן כפי מה שהיינו סוברים מתחילה דלא היו מוציאין אותו אלא משער ניקנור ניחא נמי שלא פירשו לנו דין זה משום דכיון שאמרו ושאר כל המקומות כופין עליו פסכתר ולא הותר אלא במקום שחייבין עליו כרת ממילא משמע שלא היו מוציאין אותו אלא ממקום שחייבין עליו אבל עכשיו שהוכחנו דאם נמצא בעזרה דהיו מוציאין אותו אף ממקום שאין חייבין עליו אי אמרת דאף במקום שאין חייבין עליו יש הפרש בין מקום למקום הוה להם לרז"ל לבאר לנו זה. וא"ת איך יתכן שנאמר שהוצאה היא חוץ להר הבית והלא הוא מוציא מרה"י לר"ה דהא פשיטא דבית המקדש דין רה"י יש לו ועיין מה שכתב מרן בפ"ה מהלכות בית הבחירה דין ג' בשם הרא"ש וי"ל דהא לא קשיא דהא אמרינן בפ"ק דעירובין (דף ו') א"ר יוחנן ירושלים אלמלא דלתותיה ננעלות בלילה חייב עליה משום רשות הרבים אם כן עכשיו דננעלות בלילה אין לה דין רשות הרבים כי אם דין כרמלית יש לירושלים והמוציא מרשות היחיד לכרמלית אין איסורו כי אם מדרבנן ומשום כבוד המקדש לא העמידו את דבריהם. ובזה ניחא לי מה שהקשה הרב בעל באר שבע בפ"ב דתמיד עלה דההיא דתנן ועל השרץ בשבת וז"ל קשה לי שהרי בר"פ מבילין אמרינן הכוה עכברא דאשתכח בי אשתמיקי דרב אשי א"ל רב אשי נקטוה בגלימיה ואפקוה א"כ אמאי לא יהיה מותר לטלטל השרץ לחוץ גם הכא אם נמצא בעזרה מפני הכבוד ומה צריך לכוף עליו פסכתר ודוחק לומר דכיון שאינו דר בעזרה הוי כחצר אחרת וצ"ע ע"כ. והנה מ"ש בעזרה נראה דלא דק דהא אם נמצא בעזרה לא היו כופין עליו פסכתר אלא מוציאין אותו לחוץ ונראה שהרב נמשך אחר דברי רבינו עובדיה בפירוש המשנה יע"ש ומ"מ קושיית הרב ז"ל שייכא אף לדידן דקי"ל בשאר המקומות כופה עליו פסכתר דאמאי לא התירו לו הטלטול מידי דהוה אגרף של רעי וכדמוכח ההיא דר"פ מבילין ולפי מה שכתבנו דאם נמצא בעזרה דמוציאין אותו לחוץ ניחא דהכא לאו משום איסור טלטול נגעו בה אלא משום איסור הוצאה וקאמר דאם נמצא במקום שחייבין עליו כרת מוציאין אותו לחוץ והותרה ההוצאה אך בשאר המקומות לא הותרה ההוצאה ומש"ה כופין עליה פסכתר כדי שלא יטמאו הכהנים שהרי אינו יכול להוציאה לחוץ אבל לעולם דמשום טלטול ליכא לן בה. תו הוה ניחא לי הא דקשיא לי דאמאי לא קאמר מתניתין בעירובין ובתמיד דאף ביו"ט כופין פסכתר דכיון דמשום איסור טלטול נגעו בה אין הפרש בין שבת ליו"ט. ולפי מה שכתבנו ניחא דהכא לאו משום איסור טלטול נגעו בה אלא משום איסור הוצאה וביו"ט ליכא איסור הוצאה ומש"ה לא נקט התנא כ"א שבת. וראיתי בפסקי תוס' למסכת תמיד סי' ל"ג גרף של רעי וכן שרץ מותר להוציא בשבת לחצר ע"כ. והנה לא זכינו לדברי התוס' במקומם ואי לאו דמספקינא הוה אמינא דהתוס' הוקשה להם דאמאי לא קאמר דאף ביו"ט כופין פסכתר ותירצו דהכא משום איסור הוצאה נגעו בה ולא משום איסור טלטול דהא גרף של רעי וכן שרץ מותר להוציא בשבת ומש"ה לא נקט התנא הדין כי אם בשבת דאיכא איסור הוצאה. והנה אחר כל אלה הדברים לא נתיישב לבי בזה מכמה טעמי. חדא דזה שכתבנו דירושלים הוי כרמלית הנה ממתניתין דפרק בתרא דעירובין (דף ק"א) מוכח בהדיא דס"ל להתם מתניתין דירושלים הוי רשות הרבים ואוקמוה בגמרא לאחר שנפרצו בה פרצות וכן נראה מסוגיית הגמרא בפ"ו דפסחים דס"ל דירושלים הוי רשות הרבים וכמו שכתבו התוס' שם וא"כ הוא דוחק בעיני לומר דהתם מתניתין דשרץ מיירי קודם שנפרצו פרצות ומתני' דלא יעמוד ברשות היחיד דמיירי אחר שנפרצו בה פרצות. עוד קשה בעיני לומר שיתירו הוצאה משום דנמצא בעזרה דבשלמא הטלטול ניחא דכיון שהותר הטלטול מתחילה כיון שנמצא בעזרה הותר גם כן כשמוציאין אותו מהעזרה אבל הוצאה אמאי הותרה שהרי להוציאו מן העזרה אין כאן הוצאה כלל ואם כן אמאי נתיר ההוצאה וליהוי כהיכא דנמצא השרץ בשאר המקומות שלא הותרה ההוצאה. ומלבד כל זה ראיתי לרש"י שכתב עלה דמתניתין דהכן מוציאו בהמיינו בשבת ולא חייש לטלטול דאין שבות במקדש ע"כ והנה דעת שהיו ברור מללו דהכא משום איסור טילטול נגעו בה ולא משום הוצאה ונראה אלי הוא כשהיה נמצא בעזרה דמוציאין אותו לחוץ לאו חוץ להר הבית אלא בתוך הר הבית למקום שהיה רוצה היה מוציאו ואפשר שהיה מוליכו במקום שאינו מדרך כף רגל דכיון שהותר הטלטול משום דהיה בעזרה הותר נ"כ אף כשמוציאו חוץ לעזרה ואם נפל מידו נ"כ מוליכו למקום שירצה אך אם נמצא חוץ לעזרה אינו מטלטלו אלא כופה עליו פסכתר. ודע שזה שכתבנו לעיל דהיכא דנמצא במקום שחייבים עליו כרת דהותר הטלטול אף במקום שאין חייבין עליו כרת והכרחנו כן מדברי הירושלמי אעיקרא דדינא אני נבוך בזה לפי שלא ראיתי לרבינו שהביא דין זה דירושלמי ולא ידעתי הטעם ואם נאמר דס"ל דלא הותר הטלטול כי אם במקום שחייבים עליו כרת ניחא שלא הביא דברי הירושלמי אלא שלא ידעתי מניין לו זה מאחר שבירושלמי לא ס"ל הכי והדבר צריך אגלי תלמוד. ודע דלפי מה שכתבנו דאף אם נמצא בעזרה לא היו מוציאין אותו חוץ להר הבית נראה דבמקום שמניחים אותו כופים עליו פסכתר דהא מסתימת דברי המשנה דקתני ושאר כל המקומות כופין עליו פסכתר נראה דבכל מקום שנמצא כופין עליו פסכתר וא"כ אף אם נמצא בעזרה כיון שלא היו מוציאין אותו חוץ מהר הבית כופין עליו את הפסכתר שהרי המקום שמניחים אותו שייך ביה דינא דמתניתין דקתני ושאר כל המקומות כופין עליו פסכתר ולפי זה אין צורך למה שכתב רבינו עובדיה בתמיד דמתני' דהכן ועל השרץ שנמצא בשבת דמיירי שנמצא בעזרה כו' ולפי מה שכתבנו מתני' בכל גווני איירי דאף אם נמצא בהיכל או באולם היה צורך לפסכתר כשהיו מוציאין אותו משם ומניחין אותו במקום אחר ואפשר לומר דדברי הרב לאו דוקא אלא הכוונה היא דאם נמצא בעזרה שם במקום שנמצא כופין עליו אבל אם נמצא באולם אין כופין שם אלא מוציאין אותו משם ובמקום שמניחין אותו שם כופין א"נ ס"ל להרב דדוקא אם נמצא בעזרה שאינו יכול לטלטלו אז הוא דכופה עליו פסכתר כדי שלא יטמאו בו הכהנים אבל אם נמצא באולם אין צורך לפסכתר לפי דכיון דיכולים להוציאו משם יכולים להניחו במקום מוצנע שאינו מדרך כף רגל וא"כ אין צורך לפסכתר. וראיתי לרש"י שכתב ושאר כל מקומות למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה לבן ננס כולה עזרה ולרבי עקיבא לשכות ע"כ ולא ידעתי כוונת רש"י דאם כוונתו לומר דלבן ננס דוקא בעזרה כופין וכן לרבי עקיבא בלשכות אבל בשאר המקומות אין כופין זו לא ידעתי מנין לו דלענין כפיית הפסכתר מה הפרש יש בין מקומות הללו למקומות אחרים ואולי ס"ל לרש"י דדוקא במקומות הללו דהיינו עזרה ולשכות דרוב תשמישם של הכהנים היה במקומות הללו מש"ה צריך לכפות את הפסכתר כדי שלא יטמאו הכהנים בשרץ אבל במקום אחר לא ומ"מ לא ידעתי מנין לו דין זה ומיהו נראה דאף לבן ננס בלשכות כופין את הפסכתר דהא לא מצינו דפליגי בהא ואין לנו לבדות מחלוקת מלבנו ומאי דקאמר דלבן ננס כולה עזרה לאו דוקא דה"ה לשכות אלא משום דלרבי עקיבא לא מיירי בעזרה נקט לה אליבא דבן ננס מיירי בעזרה ועוד אפשר לומר דכוונת רש"י לאו דוקא אלא נקט המקום היותר מקודש וכוונתו דהא דתנן במתניתין ושאר כל המקומות כופין כלומר דלא הותר הטלטול לבן ננס מיירי בעזרה שהוא המקום היותר מקודש מכל שאר המקומות ולרבי עקיבא מיירי בלשכות שהוא היותר מקודש משום דמיירי בפתוחות לקדש דאף שדינם כעזרה לאכילת קדשים מ"מ לענין טומאה טמא הנכנס לשם פטור וכדאיתא בפרק איזהו מקומן וכמו שפסק רבינו בפ"ו מהלכות בית הבחירה דין ח' אבל לעולם דלענין כפיית הפסכתר בכל המקומות צריך לכפות. עוד יש לומר דס"ל לרש"י דלא הותר הטלטול אלא במקום שמוציאין אותו משם אבל במקום אחר לא אף אם נמצא במקום שמוציאין אותו משם אלא הדין הוא שיוציאו אותו משם ויניחו אותו תיכף ומיד במקום הסמוך ולא יטלטלו השרץ במקום שאם היה נמצא שם השרץ לא היו מוציאין אותו. וכבר צדדנו לעיל צד זה בתחילת דברינו וס"ל דמאי דתנן ושאר כל המקומות אין הכוונה לאם נמצא שרץ בשאר המקומות אלא קאי לתחילת המשנה דקתני מהיכן מוציאין אותו מן ההיכל כו' ועלה קתני ושאר כל המקומות כלומר דממקומות הללו מוציאין אותו דוקא אבל משאר המקומות אין מוציאין אותו אלא מניחין אותו שם וכופין עליו פסכתר ועל זה בא רש"י לומר דמאי דתנן ושאר המקומות בלשון רבים אע"ג דמקום אחד היו מניחין אותו לאחר שהוציאו הוא למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה דלבן ננס שהוצאה היתה מן האולם ולמזבח הכונה היתה בעזרה שהוא המקום היותר קרוב ולרבי עקיבא שהוצאה היתה מן העזרה הכונה בלשכות שהיה המקום הקרוב יותר וכבר כתבנו דאף שפתוחות לקודש אין דינם כעזרה לענין טומאה. ודע שאף שכתבנו דמה שהותר גבי שרץ אינו אלא טלטול השרץ לא קשה מידי מה שהקשה הרב בעל באר שבע מההיא דפרק מבילין דלא נאמר אותו דין אלא במקום שהיא בית דירתו וכמו שנתבאר כל זה באר היטב בדברי מרן בטור א"ח סי' ש"ח אבל בית המקדש לא הוי בית דירה לשום אדם ומטעם זה כל הלשכות שבבית המקדש לא היה להם מזוזה וכדאיתא בפ"ק דיומא (דף י') וא"כ פשיטא דלא הותר טלטול השרץ במקדש כי אם מטעם דאין שבות במקדש ואף שהרב רמז לחילוק זה וכתב שהוא דוחק נראה לי שהוא תירוץ נכון ודו"ק:

ב וכשהן מוציאין אין מוציאין אותה אלא בפשוטי כלי עץ כו'. לא ביאר רבינו באיזו טומאה מיירי ומשמע מסתימות דבריו דכל טומאה שבעולם דינה שוה שמוציאין אותה בפשוטי כלי עץ אף בש"ס

טומאה שלא לרבות את הטומאה: **כא** אחד טמא שנכנס למקדש טהור. או טהור שנכנס למקדש שיש בו טומאה. כגון שהיה מת תחת אהל במקדש ונכנס הוא תחת האהל ה"ז חייב כרת שהרי ביאתו וטומאה באין כאחת. נכנס למקדש ונטמא שם אחר שנכנס אפילו טימא עצמו שם

פטומי מלי הן ופסק רבינו כרבי יהודה וכרבי עקיבא :

בא אחד טמא שנכנס למקדש טהור וכו' : נכנס למקדש ונטמא שם אחר שנכנס וכו'. בפ"ב דשבועות (דף י"ד:) תנן נטמא בעזרה וכו' והשתחוה או ששהה כדי השתחויה או בא לו בארוכה חייב ובקצרה פטור ופירש"י או שבא לו בארוכה שיוצא לו דרך ארוכה שיש קצרה ממנה לצאת חייב ואפי' לא שהה תחלה ושיעורים הללו הלכה למשה מסיני הם במי שנטמא בתוך העזרה. בקצרה פטור היכא דלא שהה ולא השתחוה ובגמרא (דף ט"ז:) השתחוה אמר רב לא שנו אלא שהשתחוה כלפי פנים אבל השתחוה כלפי חוץ שהה אין לו שהה לא ופירש רש"י לא שנו דבהשתחויה כל דהו אפי' לא שהה בה כדי השתחויה חייב אלא שהשתחוה כלפי פנים לצד מערב אבל השתחוה כלפי חוץ לצד מזרח אין זו השתחויה ואי שהה כדי השתחויה מיחייב משום שהייה ואי לא לא. ומ"ש אפילו טימא עצמו במזיד. שם (דף י"ז) בעי רב אשי טימא עצמו במזיד מהו באונס גמירי שהייה במזיד לא גמירי שהייה או דלמא בפנים גמירי

משנה למלך

כס"ם בתרא דעירובין תנן שרץ שנמצא במקדש כו' נראה דדוקא בשרץ הוא דאיפליגו ר"י בן ברוקא ורבי יהודה וטעמא דמילתא משום דשרץ אינו מטמא במשא ובמאהל ומש"ה שרץ שנמצא במקדש ס"ל לרבי יוחנן דכהן מוציאו בהמיינו דאף שמטמא המיינו במגע השרץ מ"מ ס"ל דהכי עדיף מלחזור אחר צבת של עץ שלא לשהות את הטומאה ואינו מוציאו בידו משום דטפי עדיף שיטמא המיינו משיטמא גופו משום דבגדים טמאים ליכא כרת ובאדם איכא כרת ומה שנטמא המיינו לא נטמא גופו משום דהמיינו הוא ראשון לטומאה ואין אדם מקבל טומאה כ"א מאב הטומאה ורבי יהודה ס"ל שמוציאה בצבת של עץ שלא לרבות את הטומאה שיטמא המיינו אבל בשאר טומאות שמטמאות במשא נראה דלכ"ע מוציאה הכהן בידו או בהמיינו היכף ומיד ולא יחזור אחר צבת של עץ משום דאף אם יוציאנה בצבת של עץ מ"מ נטמא גופו משום משא ובגדיו נמי טמאים דכל המטמא במשא מטמא בגדים בשעת ביאתו וא"כ לא הרווחנו כלום במה שאנו משהים הטומאה לחזור אחר צבת של עץ ולפי זה אני תמיה על רבינו שסתם ולא ביאר ובעת ל"ע :

כא אפילו טימא עצמו שם במזיד וכו'. בפ"ב דשבועות בעי רב אשי טימא עצמו במזיד מהו באונס גמירי שהייה במזיד לא גמירי שהייה או"ד בפנים גמירי שהייה ל"ש באונס ל"ש במזיד תיקו. והנה הר"י ס"ל דהך בעיא היא לענין מלקות וכגון שהזיד וטימא עצמו בעזרה וכתב דהך בעיא הוי כלא"ל דבעיא קמייתא דר"א וס"ק את"ל דצריך שהייה למלקות בטומאת אונס ושהיית מזיד טומאת מזיד מי בעיא שהייה או לא ע"כ. ומיהו נראה כמו שכתבו התוס' דמיירי דלא התרו בו אלא לאחר שטימא עצמו דאם התרו בו קודם לא בעי שהייה והר"י לא הוצרך לבאר זה לפי שכבר רמז דין זה בבעיא קמייתא דרבא דבעי צריך שהייה למלקות אם התרו בו שלא לעמוד כו' משמע שר"ל דע"כ שהתראה היתה אחר שנטמא דאם היתה קודם שנטמא פשיטא דלא בעי שהייה ומיהו עדיין יש לדחות דרש"י מאי דאוקים לאיבעיא קמייתא דרבא דההתראה היתה אחר שנטמא הוא משום דאם ההתראה היתה קודם א"כ טימא עצמו במזיד והיינו בעיא דרב אשי דאפשר דבמזיד לא גמירי שהייה ומש"ה אוקמה לבעיא דרבא כדנאנס בטומאה והתרו בו אחר ששהה אי גמירי שהייה למלקות היינו באונס אבל במזיד לא ולעולם דמיירי בשהתרו בו קודם שנטמא אך הסוגיא דנזיר שהביאו התוס' מוכחת בהדיא דאם התרו בו קודם שנטמא לא בעי שהייה והתוס' ס"ל דבעיא זו דרב אשי אפשר לאוקמה לענין קרבן וכגון שטימא עצמו במזיד וא"כ שכח הטומאה או המקדש בעינן לחייבו קרבן שהייה או לא אלא שכתבו דמיירי דבשעה שטימא עצמו לא ידע שהיה במקדש דאי ידע וטימא עצמו במזיד אפילו שכח אח"כ לא מיחייב קרבן דהא לא שב מידיעתו הוא ע"כ כלומר דאמרינן בפ"ק דחולין (דף ה') ובפ"ג דהוריות (דף י"א) דמומר לעבירה אחת אינו חייב חטאת אם שגג באותה עבירה משום דלא שב מידיעתו ולפי' זה כן בעיא דרב אשי לא הוי כלא"ל דבעיא דרבא שהרי בעיא זו דרב אשי אינה לענין מלקות כי אם לקרבן. וראיתי לתוס' בבעיא קמייתא דרבא דבעי צריך שהייה למלקות שכתבו בטומאת עצמו בשוגג איירי אבל אם היה שרץ במקדש והתרו בו שלא יטמא עצמו בלא שהייה נמי מילקא לקי כדמוכח בפרק מי שאמר הריני נזיר כו' ע"כ. ויש לדקדק בדברי התוס' דאמאי איצטריכו להאי דפרק מי שאמר מגופה דמתניתין מוכח דרבא בשוגג מיירי דאי במזיד היינו בעיא דרב אשי דטימא עצמו במזיד מהו וי"ל דאפשר דבעיא דרבא הוי בכל גווני בין בשוגג בין במזיד ובעי אי למלקות בעינן שהייה ואתא רב אשי ואמר דאף את"ל דאף למלקות בעינן שהייה אפשר דהוא דוקא בטומאת אונס אבל בטומאת מזיד לא אך כפי הפירוש האחר שכתבו התוס' דבעיא דרב אשי היא לענין קרבן נראה דיש להכריח דבעיא קמייתא דרבא היא בשוגג דאי במזיד מאי קא בעי אי לקרבן גמירי ולמלקות לא גמירי או דילמא בשניהם גמירי שהייה דמשמע דאי בשניהם גמירי פשיטא ליה דחייב מלקות דהא לענין קרבן גופיה מיבעיא לן אם בשנטמא במזיד אם גמרינן שהייה אף שלא ידע שהיה במקדש משום דלא גמירי שהייה אלא בטומאת אונס א"כ איך יתכן דלמלקות נגמור אף במזיד. ועוד יש לדקדק בדברי התוס' דהקשו שהכריחו דלא מיירי בשהתרו בו קודם שנטמא שלא יטמא משום דבכי האי גוונא פשיטא דלא בעי שהייה אך מנא לנו דמיירי בשוגג אימא דמיירי במזיד וכגון שהתרו בו אחר שנטמא ואם כוונתם היא משום דא"כ היינו בעיא דרב אשי א"כ תיקשי דאמאי איצטריכו להאי דפרק מי שאמר דמהתם אין לשלול אלא דלא מיירי בשהתרו בו קודם שנטמא אך עדיין יש לומר דמיירי במזיד והתרו בו אחר שנטמא וכדי לשלול חלוקה זו צריכים אנו לומר דהיינו בעיא דרב אשי וא"כ מטעם זה דבעיא דרב אשי יכולין אנו לשלול בשתי החלוקות ולומר דלא מיירי במזיד כלל בין שהתרו בו קודם שנטמא בין שהתרו בו אחר שנטמא משום דהיינו בעיא דרב אשי וא"כ ע"כ ליכא לן למימר דבשוגג איירי. והכור הייתי לומר דכוונת התוס' היא דאי לאו ההיא דפרק מי שאמר הוה אמינא דלעולם רבא במזיד איירי וכי טימא היינו בעיא דרב אשי תרתי גווני מזיד איכא חד שהתרו בו קודם שנטמא וחד שהתרו בו אח"כ ורבא מיירי בחד גוונא ורב אשי בחד גוונא אך כיון שהכריחו מההיא דפרק מי שאמר דאיכא חד גוונא דמזיד דלא בעי שהייה דהיינו התרו בו קודם שנטמא א"כ ע"כ בעיא דרבא היא בשוגג דאי במזיד והתרו בו אחר שנטמא היינו בעיא דרב אשי. אך אין דעתי נוחה בזה משום דמגדדי בעיית רב אשי דקאמר באונס גמירי שהייה במזיד לא גמירי שהייה משמע שבלל כל מין מזיד מדין שהייה וא"כ הדרא קושיין לדוכתא דאיך יתכן דרבא במזיד מיירי דא"כ היינו בעיא דרב אשי. הכלל העולה לדברי התוס' דאם התרו בו קודם שנטמא פשיטא דלא בעי שהייה ואם היה שוגג כשנטמא היינו בעיא דרבא אי בעינן שהייה למלקות ואם היה מזיד כשנטמא והתרו בו אחר שנטמא היינו בעיא דרב אשי ונראה דאף כפי הפירוש האחר שכתבו התוספות דבעיא דרב אשי היא לענין קרבן מכל מקום יש ללמוד ממנה גם כן לענין מלקות דאף אם תמצא לומר דגמירי שהייה אף למלקות אפשר דהיינו דוקא בטומאת אונס אך בטומאת מזיד לא דלא יתכן לומר דלענין קרבן כל שהיה מזיד בתחלתו בטומאה אף שהיה שוגג במקדש אין בו שהייה ולענין מלקות דניבעי שהייה אף שהיה מזיד אך נ"ל דמי שמפרש בעיא דרב אשי לענין מלקות אין ללמוד הימנו לענין קרבן דלא ליבעי שהייה במזיד משום דיש לחלק דשאני מזיד דמלקות דכיון שחטא במזיד בדין הוא דלא ליבעי שהייה אבל במזיד דקרבן שהיה שוגג במקדש דלא חטא במזיד אפשר דבעינן שהייה. ודע דכפי מה שכתבנו דאף למי שמפרש בעיית רב אשי לקרבן דיש ללמוד ממנו למלקות יש דומיא דקרבן דאם הזיד בטומאה ושגג במקדש והתרו בו דאפשר דלא בעי שהייה. ודע דכל הך שקלא וטריא לא נפקא מיניה לענין דינא למלקות כלל דכיון דבעיא דרבא לא איפשיטא א"כ במלקות נסתפקא לן אי בעינן שהייה אפי' בשוגג ואף כפי שכתב הגהות דכל את"ל הוי פשיטותא מ"מ כבר שהריבנו מרן דהיינו דוקא היכא דאיתמר בפירוש את"ל אך היכא דהוא מכללא לא הוי פשיטותא. אך מאי דאיכא לספוקי הוא לענין קרבן דלפי פי' אחר דבעיית רב אשי היא לענין קרבן הנה כל שהיה מזיד בקרבן יש לספק אי בעינן שהייה אך כפי הפי' הב' דבעיית רב אשי היא לענין מלקות הנה לענין קרבן פשיטא לן דגם שהיה מזיד בטומאה בעינן שהייה דמזיד דקרבן לא חשיב מזיד כיון שהיה שוגג במקדש ומ"ש **רבינו אפילו טימא עצמו שם במזיד כו'** והכוונה היא דאפילו טימא עצמו במזיד בעינן שהייה וכן כתב מרן על לשון זה שם בעי רב אשי כו' ופסק לקולא וכו' שגגות הביא בעיא זו לענין קרבן ונראה דס"ל דכי בעי רב אשי היינו לקרבן ולמלקות א"כ בעיית רב אשי היא לענין קרבן ולמד מזה לענין מלקות ויהא דלא כתב בפירוש דאם טימא עצמו במזיד דהוי כספק אם לוקה וכמ"ש גבי קרבן אלא שטעמו הוא משום דבעיית רב אשי הוא לקרבן ומש"ה כתבה בפירוש בהלכות שגגות אך למלקות שהוא דבר הנלמד מקרבן כתבו בדרך רמז לומר דאפי' במזיד גמירי שהייה ולומר דבעיית רב אשי היא למלקות ולמד נמי לקרבן הא ליתא וכדכתיבנא לעיל ובעיא דרבא קמייתא כתב מרן ברמזה במה שכתב אע"פ שלא שהה חייב כרת דמשמע דלמלקות נמי בעינן הנך תנאי דקרבן ואם נאמר דרבינו ס"ל דבעיית רב אשי היא אף למלקות אפשר דס"ל דבעיית רבא נפשטה דהא רב אשי כאת"ל דבעינן שהייה למלקות בעי ודרכו לפסוק כאת"ל אלא שמרן אזיל לשיטתיה דכל את"ל דלא נאמר בפירוש לאו פשיטות הוא. ומיהו בלאו הכי אפשר דנפשטה בעיא זו מההיא דבעי רבא בפ"ג דנזיר (דף י"ז) וע"ש. ודע דרבינו בפי"א מהלכות אלו דין ד' כתב מי שנטמא במזיד ולא שהה כשיעור הרי זה כספק כו' והיא בעיא דרב אשי וכמו שכתב מרן ולא ביאר דמיירי בשוגג במקדש משום דסמך על מ"ש פ"ג ממעשה הקרבנות דין ד' ובפ"ג מהלכות שגגות דין ז' דמומר לאכול חלב שאכל חלב בשגגה אינו מביא חטאת משום דלא שב מידיעתו וה"ה הכא. והאיתי לרבינו בפרקין דין כ"א שכתב אחד טמא שנכנס למקדש טהור או טהור שנכנס למקדש שיש בו טומאה כגון שהיה מת תחת אהל במקדש ונכנס הוא תחת האהל הרי זה חייב כרת שהרי ביאתו וטומאה כאין כאחת ע"כ. ונראה מדברי רבינו הוא דבחלוקות אלו לא בעינן שהייה ונכנס בחלוקה הא' שהיא טמא שנכנס למקדש טהור היא פשוטה דבטומאת חוץ לא בעינן שהייה אך בחלוקה הב' דהיינו דהיכא דביאתו וטומאתו באים כאחד דלא בעינן שהה איכא לספוקי אי טעמא דמילתא הוא משום דחשיב לה כטומאת חוץ דלא חשיב טומאת פנים אלא בקדמה ביאתו לטומאה אבל כל שבאו שניהם כאחד חשיב כטומאת חוץ דלא גמירי שהייה או דילמא דלעולם דחשיב כטומאת פנים אלא דמה שחייבו כרת הוא משום דהתרו בו אל תכנס לפי שתטמא וכל שהתרו בו קודם שנטמאו אל תטמא פשיטא דלא בעינן שהייה ונפקא מינה בין שני הפירושים הללו לענין קרבן דאי כפי פי' הא' דטעמיה דרבינו הוא משום דחשיב ליה טומאת חוץ הוא הדין לענין קרבן אם שגג ונכנס למקדש שיש בו טומאה חייב קרבן אף בלא שהה משום דבטומאת חוץ לא גמירי שהייה אך כפי הפי' הב' דלעולם טומאת פנים חשיב אלא דמיירי בהתרו בו קודם אל תכנס א"כ לענין קרבן פשיטא דבעינן שהה ולכאורה היה נראה כד זה מדכתב רבינו הרי זה חייב כרת ולא הייה ואם היה שוגג מביא קרבן וכמו שכתב בדין הסמוך לזה נראה דס"ל דבחלוקה זו דטומאתו וביאתו באים כאחד לא מיחייב בקרבן כי אם בשהה ושאני מלקות משום דהתרו בו אל תכנס. אך כד מעיינן בה שפיר נראה דהא ליתא והאמת הוא דטעמיה דרבינו הוא משום דכל שטומאתו וביאתו באים כאחד חשיב כטומאת חוץ שהרי בסמוך לזה כתב רבינו נכנס למקדש ונטמא שם כו' אפילו טימא עצמו במזיד כו' וכתב על זה מרן דהיינו בעיא דרב אשי דטימא עצמו במזיד מהו ופסק לקולא והשתא איכא לעיוני מה הפרש יש בין טהור שנכנס למקדש שיש בו טומאה למי שטימא עצמו שם במזיד דאם התרו בו קודם בכל גווני לוקה בלא שהייה וכמו שכתבו התוס' והכריחו מההיא דפרק מי שאמר ואם לא התרו בו כי אם אחר שנטמא בכל גוונא בעינן שהייה מאחר דאמרת דטומאתו וביאתו באים כאחד חשיבא כטומאת פנים ואם כן למה חלקם רבינו לשני בבות אלא ודאי טעמיה דרבינו הוא משום דס"ל דכל שטומאתו וביאתו באים כאחד חשיב כטומאת חוץ ומש"ה לא בעינן שהה ואף אם התרו בו אחר שנכנס לוקה אף בלא שהה ואח"כ כתב דאם טימא עצמו שם אפי' במזיד בעינן שהה כל שהתרו בו אחר שנטמא ולפי זה לענין קרבן נמי כל שטומאתו וביאתו באים כאחד לא בעינן שהייה משום דחשיב כטומאת חוץ ובטומאת חוץ לא גמירי שהייה : גרסינן בגמרא פ"ב דשבועות צריך שהייה למלקות או אין צריך שהייה כו' וכתבו התוס' דהכא משמע דלקי אשהייה דלא קא מיבעיא ליה אלא אי צריך שהייה כשיעור השתחואה ובפרק בתרא דמכות משמע דרב ביבי פליג אדרב אשי דמחייב גבי כלאים אפי' לא שהה אלא כדי לפשוט וללבוש ורב ביבי לא מחייב בשהייה ותירצו דרב ביבי לא פליג אדרב אשי אלא דלא נחית לאשמועינן חידוש של שהייה אלא לאשמועינן דבנכנסת בית אונקלי חייב אע"פ שאינו לובש כל המלבוש א"נ לרב ביבי לא לקי אשהייה משום דהוי לאו שאין בו מעשה והכא איירי למ"ד דלאו שאין בו מעשה לוקין עליו א"נ איירי לענין איסור מלקות ולא לענין חיוב. ולפי מה שנראה מדברי התוס' מעולם לא הוקשה להם אלא מרב ביבי דהוה ליה דלא לקי אשהייה גבי כלאים אבל לרב אשי ניחא דכי היכי דהתם לקי אשהייה הכא נמי. וראיתי לתוס' שכתבו ורב אשי דפליג עליה התם ומחייב שהייה כמעשה כיון דהתחלת הלבשה ע"י מעשה ע"כ. ולא ידעתי מה הוקשה להם לתוס' שאם כוונתם לומר דהיכי ס"ל לרב אשי דאם שהה כדי לפשוט וללבוש דלקי והא לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו הרי קושיא זו אינה נמשכת מסוגיא זו דשבועות ועיקרה היא במכות עלה דמילתיה דרב אשי. ואפשר לומר דהתוס' הוה ס"ל מתחלה דמאי דקאמר רב אשי התם דבשהה חייב לאו למימרא דלוקה אלא דחייב לשמים על כל אחת ואחת ויש בו איסור מלקות על כל שהייה ושהייה ולפי זה רב ביבי הוא חולק דליכא איסור מלקות בשהייה ומש"ה הוקשה להם מסוגיא זו דאפי' אם נאמר דהכא לענין איסור מלקות מיירי מ"מ תיקשי לרב ביבי דהתם אית ליה דאפי' איסור מלקות ליכא בשהייה והכא נפתות איכא איסור מלקות בשהייה ותירצו דרב ביבי לא פליג אדרב אשי ומודה דאיכא איסור מלקות בשהייה עוד תירצו דרב ביבי בהא פליג אדרב אשי משום דסבר דלאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו וסוגיא דהכא או אתיא כמ"ד דלאו שאין בו מעשה לוקין עליו או דאיירי לענין איסור מלקות ועל זה הוקשה להם דכיון דאמרת דרב ביבי חולק אדרב אשי משום דס"ל דלאו שאין בו מעשה אין לוקין א"כ אתי רב אשי דלא כהלכתא ותירצו דרב אשי חשיב שהייה כמעשה כיון וכו'. ומדברי הרב בעל חידושי הלכות נראה דס"ל דלרב אשי מאי דבעי רבא אי צריך שהייה למלקות הוא לענין איסור מלקות ולדידי אין צורך בזה דאם נטמא בשוגג נמי חשיב כמעשה ולפי זה בעיא דרבא היא לענין מלקות ממש. ודע שמה שכתבנו דאפילו לרב אשי לא חשיב שהייה כמעשה אלא כשהתחלת המעשה היה באיסור כגון לבישת כלאים או מי שנכנס למקדש וטימא עצמו בשוגג שהרי תחלת האיסור היה ע"י מעשה של איסור וכן מי שהיה טמא ונכנס למקדש בשוגג ואחר כך התרו בו לוקה אם שהה לפי שתחילת המעשה ע"י כניסה שהוא מעשה גמור אך טהור שנטמא במקדש באונס לא חשיב מעשה ואין לוקין עליו משום דאין כאן מעשה כלל דהטומאה באונס היתה שבא חבירו וטימאו והוא לא עשה מעשה כלל ואי משום הכניסה הרי בהיתר היתה שטהור היה ועד כאן לא אמרינן דכל שתחלת הפעולה היתה ע"י מעשה דאף דלבסוף ליכא מעשה דחשיב כמעשה היינו כשהתחלת הפעולה היתה באיסור אבל כשהיתה בהיתר אינה מצטרפת עם הוספה להחשיבה כמעשה. כך היה נראה לי מסברא אך אחרי העיון נראה דהא ליתא חדא דהא רב אשי בעי טימא עצמו במזיד מהו באונס גמירי שהייה כו' משמע דלמלקות בטומאת אונס ושהיית מזיד פשיטא ליה דלקי וכמו שפירש"י שם יע"ש ותו דהך בעיא דרב אשי דנזיר בקבר בטומאת אונס מיירי וכדקאמר באונס גמירי שהייה כו' וכי תימא דהתם חשיב מעשה מה שנכנס לקבר והיה באיסור הא ליתא שהרי בעיא דרב אשי איירי בנכנס בשידה

גמירי שהייה ל"ש באונס לא שנא במזיד תיקו ופסק לקולא : כב ומ"ש חייב כרת ואם היה שוגג מביא קרבן שם (דף ט"ז:) בעי רבא צריך שהייה למלקות או [אין צריך שהייה למלקות] לקרבן גמירי שהייה למלקות לא [גמירי שהייה] או דילמא בפנים גמירי שהייה לא שנא לקרבן לא שנא למלקות תיקו ופסק לקולא : כג ומה שאמר וכמה שיעור שהייתו כדי לקרות ויכרעו אפים ארצה וכו'. שם כמה שיעור שהייה פליגי בה רבי יצחק בר נחמני וחד דעמיה וכו' דחד אמר כמימריה דהאי פסוקא וחד אמר כמויכרעו לסופיה וכל בני ישראל רואים ברדת האש וכבוד ה' על הבית ויכרעו אפים ארצה על הרצפה וישתחוו והודות לה' כי טוב כי לעולם חסדו ופסוק זה הוא בדברי הימים ויש לתמוה למה פסק רבינו להחמיר כמ"ד מויכרעו לסופיה ולא כמ"ד כמימריה דהאי פסוקא דמשמע כמימריה דכוליה פסוקא מראשו עד סופו ושמא יש לומר שרבינו מפרש דמאן דאמר כמימריה דהאי פסוקא אינו כל הפסוק אלא עד ויכרעו בלבד ואם כן הוה ליה מ"ד מויכרעו לסופיה מיקל ופסק כוותיה ובירושלמי פרק אמר להם הממונה תניקן תמן השתחוה או ששהה כדי השתחויה עד כמה היא שיעור השתחויה רבי סימון בשם רבי יהושע בן לוי עד כדי ויכרעו אפים ארצה [על הרצפה] וישתחוו רבי אבהו מוסיף עד והודות לה' כי טוב כל"ח וע"פ זה יש לפרש דמ"ד כמימריה דהאי פסוקא היינו כדי ויכרעו אפים ארצה וישתחוו בלבד דהשתא הוי מאן דאמר מויכרעו לסופיה מיקל ומספיקא פסק כמאן דמיקל :

כד יצא בקצרה אע"פ שלא רץ וכו'. מימרא דרבא שם (דף י"ז) : יצא בארוכה וכו' הואיל ויצא בארוכה חייב. שם בעיא דאיפשיטא : יצא בקצרה והלך מעט וכו'. שם בעיא דלא איפשיטא ופסקה לקולא :

פ"ד א טמא שעבד במקדש חילל עבודתו. משנה ריש פ"ב דזבחים (דף י"ז:). ומ"ש אע"פ שלא שהה שם בפרק שני דשבועות (דף ט"ז:) ואם יקשה עליך היאך אפשר לו לעבוד ולא ישהה ביארו רבינו בסמוך. ומ"ש וחייב מיתה בידי שמים. בסוף פרק הנשרפין (דף פ"ד). ומ"ש שנאמר וינזרו מקדשי בני ישראל וכו' ולהלן הוא אומר ומתו בו כי יחללוהו מה חילול שאמור שם חייב מיתה בידי שמים וכו'. שם :

ב אף ע"פ שאם עבד בטומאה אינו חייב וכו'. משנה בס"פ הנשרפין (דף פא:) :

ג והיאך אפשר לו לעבוד ולא ישהה וכו' וביציאתו היה צנור בידו וכו'. בפ"ב דשבועות (דף י"ז :) : וכן

שם במזיד ימהר ויבהל ויצא בדרך קצרה : **כב** ואסור לו לשהות או להשתחוות או לצאת בדרך ארוכה. ואם שהה או שיצא בארוכה אע"פ שלא שהה או שהחזיר פניו להיכל והשתחוה אע"פ שלא שהה חייב כרת. ואם היה שוגג מביא קרבן : **כג** לא החזיר פניו אלא השתחוה דרך יציאתו כלפי חוץ אינו חייב אלא א"כ שהה כשיעור. וכמה שיעור שהייתו כדי לקרות ויכרעו אפים ארצה על הרצפה וישתחוו והודות ליי' כי טוב כי לעולם חסדו וזהו שיעור השתחוויה : **כד** ואי זו היא דרך ארוכה כל שאפשר לו לצאת מן המקדש בדרך קצרה ממנה. יצא בקצרה אע"פ שלא רץ אלא הלך עקב בצד גודל אפילו כל היום פטור. יצא בארוכה אע"פ שרץ ודחק עצמו בכל כחו ונמצא שיעור זמן שהלך בו הארוכה פחות משיעור הזמן שמהלך כל אדם בקצרה הואיל ויצא בארוכה חייב. יצא בקצרה והלך מעט ועמד ושהה מעט עד שנצטרף מכל השהיות כדי השתחוויה במזיד אינו לוקה בשוגג אינו מביא קרבן מפני שהדבר ספק. אבל מכין אותו מכת מרדות :

פרק רביעי

א טמא שעבד במקדש חילל עבודתו וחייב מיתה בידי שמים על עבודתו אע"פ שלא שהה שם שנאמר וינזרו מקדשי בני ישראל ולא יחללו את שם קדשי ה' אזהרה לעובד בטומאה. ולהלן הוא אומר ומתו בו כי יחללוהו. מה חילול האמור [שם] חייב מיתה בידי שמים אף כאן מיתה בידי שמים. וכל לאו שחייבין עליו מיתה בידי שמים לוקין עליו : **ב** אע"פ שאם עבד בטומאה אינו חייב בבית דין אלא מלקות אחיו הכהנים לא היו מביאין אותו לבית דין אלא מוציאין אותו לחוץ ופוצעין את מוחו ואין ממחין עליהן בכך : **ג** והיאך אפשר לו לעבוד ולא ישהה עד שלא יתחייב כרת אלא מיתה בידי שמים בלבד. כגון שנטמא בעזרה ויצא בקצרה וביציאתו היה צנור בידו והפך בו אבר על האש במזבח וקירב

משנה למלך

היכה ומגדל שתחלת ביאתו היתה בהיתר וכמו שפירש"י ובפ"ג דנזיר (דף י"ז) אמרינן בהדיא בכך בעיא כגון שנכנס בשידה תיבה ומגדל ובא חבירו ופרע עליו את המעזיבה וכתבו התוס' שם דוקא באונס כו' הרי מבואר דאף שהביאה היתה בהיתר והטומאה היתה באונס פשיטא ליה לתלמודא דלקי אלא דבעי אי בעי שהייה ולומר דאתי כמ"ד דלאו שאין בו מעשה לוקין עליו או דמיירי לאיסור מלקות הוא דוחק גדול ועוד דהתוס' עצמם שם בנזיר בתחלת הסוגיא דאמרינן היכי דמי אילימא דאמרי ליה לא תנזור למה לי שהייה כו' כתבו ולא הוי כלאו שאין בו מעשה כמה שמקבל נזירות דלאו שיש בו מעשה הוא כמה שאינו יוצא משם כשנודר בנזיר ע"כ הרי דס"ל לתוס' דבעיין דנזיר היא כמ"ד דלאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו ובעיין הוא לענין מלקות ממש ולא לאיסור מלקות. אשר על כן נראה דאליבא דתוספות כל שתחלת הדבר היה ע"י מעשה אף שהיה בהיתר חשיב כמעשה אם נעשה איסור אח"כ בלתי מעשה ומש"ה נזיר שנכנס לבית הקברות בשידה תיבה ומגדל ובא חבירו ופרע מעליו המעזיבה לוקה על השהייה אע"ם שאין מעשה בשהייה לפי שתחלת ביאתו לבית הקברות ע"י מעשה היתה ואף שהיתה בהיתר ודברי התוס' שכתבו הכי דייקי שכתבו דלאו שיש בו מעשה הוא במה שאינו יוצא משם כשנודר ודאי שאין כוונתם דס"ל דעקימת שפתיו שנודר בנזיר השיב מעשה דהא קי"ל דעקימת שפתים לא חשיב מעשה ועוד דאי טעמא דתוס' הוא משום עקימת שפתים הכי הוה להו למימר דלאו שיש בו מעשה הוא במה שנודר בנזיר בבית הקברות אלא ודאי דמה שנודר בנזיר לא חשיב מעשה ולא חייבוהו מלקות אלא משום דאינו יוצא משם ואע"ג דאינו עושה מעשה במה שאינו יוצא כיון שהביאה היתה על ידי מעשה אף מה שאינו יוצא חשיב כמעשה. עוד נ"ל לומר דהתוס' כשדחקו עצמם לומר דאיירי לענין איסור מלקות ולא לענין חיוב שהוא דוחק גדול מאחר דרבא נקט בלישניה מלקות הוא משום דלא הוה ניחא להו בתירוצא קמא דהכא איירי למ"ד לאו שאין בו מעשה דלוקין עליו משום דלא קי"ל הכי וא"כ איך יתכן דרבא דבתרא הוא אתי דלא כהלכתא ורבי יוחנן דהלכתא כוותיה אית ליה דלאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו וכדאיתא בפ"ג דמכות (דף ט"ז) ומש"ה דחקו עצמם לומר דרבא איירי לענין איסור מלקות ועל זה הוקשה להם דכיון דרב אשי דבתראה הוא אית ליה דלאו שאין בו מעשה לוקין עליו מאי דוחקין לומר דרבא ס"ל כרב אשי לזה תירצו דרב אשי דפליג עליה חשיב שהייה כמעשה והכא אפי' אי לא בעינן שהייה כו' דהוקשה להם דנהי דיישבנו סוגיא זו אליבא דרב דימי אך פליגא ארב אשי דאילו הכא משמע דלמלקות לא בעי שהייה ואילו רב אשי התם בעי שהייה למלקות דהכא אפי' לא בעינן שהייה כדי השתחואה מ"מ בעינן כדי יציאה וכניסה אבל בפחות מכאן לא כי היכי דבעינן גבי כלאים כדי פשיטה ולבישה והדר הוקשה להם דהאכי סוגיא זו לא אתי כרב אשי דאילו התם פשיטא ליה לרב אשי דכשיעור פשיטה ולבישה לקי ואילו הכא מספקא לן אי לקי בשיעור כניסה ויציאה דהוי דומיא דפשיטה ולבישה או דילמא דלא לקי כי אם בשיעור השתחואה ותירצו ונראה דאפי' את"ל דגמירי שהייה כדי השתחואה למלקות במקדש ובנזיר היינו משום דדמו לשהייה דקרבן דגבי מקדש אבל לגבי כלאים פשיטא דלא גמירי דלא שייך התם השתחוואה כלל ע"כ. הכלל העולה מדברי התוס' דכי איבעיא לן הכא אי צריך שהייה למלקות או לא לעולם פשיטא לן דבעי כדי יציאה וכניסה אך מאי דמספקא לן הוא אי בעי כדי השתחואה ומאי דפשיטא לן דבעי כדי יציאה והכנסה הוא משום דלגבי כלאים לא לקי כי אם בשהה כדי פשיטה ולבישה. וראיתי לתוס' בפ"ג דמכות (דף כ"א) שכתבו ואפי' לא שהה אלא להפשיט מלבוש חייב ובלא שהה לא מיחייב ולא דמי דין זה לסך דפ"ב דשבועות דאיבעיא להו מי צריך שהייה למלקות גבי טומאה מקדש ונזיר נקבר דמשא מיחייב בלא שהה וסכא אמרינן דלא מיחייב בלא שהייה דלא דמי לשהייה דהתם דכיון דבידו לפרוש מן הטומאה כי לא שהה כדי השתחואה דין הוא דמיחייב אבל הכא דאין לו שהות לפשוט וללבוש אין כאן עבירה אחרת דעדיין הלבישה הראשונה קיימת דהתם נמי אינו חייב עד שיכול לפרוש מן הטומאה ע"כ. והנה מתחלת דבריהם נראה דלא גרסי אלא אפי' לא שהה אלא כדי לפשוט משמע דבשיעור שהייה דכדי פשיטה לחוד חייב אף שלא שהה כדי לפשוט וללבוש וכן נראה קצת מסוף דבריהם שכתבו אינו חייב עד שיכול לפרוש מן הטומאה משמע דלא פסיקא להו אלא דבעינן כדי יציאה דומיא דמאי דבעינן הכא כדי פשיטה אבל לא בעינן כדי כניסה אך הרואה יראה מאמצע דבריהם דהכא בעינן כדי פשיטה ולבישה וא"כ גבי טומאת מקדש ונזיר פשיטא לן דבעי כדי יציאה וכניסה דהוי דומיא דפשיטה ולבישה כמו שכתבו בפ"ב דשבועות יע"ש. וגבי כלאים דקי"ל כרב אשי דלקי אם שהה כדי לפשוט וללבוש אף דקי"ל דלאו שאין בו מעשה אין לוקין הוא משום דחשיב שהייה כמעשה כיון דתחילת הלבישה ע"י מעשה וכמו שכתבו התוס' ויש לדקדק אי בעינן שתחלת המעשה היה במזיד והתרו בו ואז כל מה ששהה אח"כ חשיב כמעשה כיון שתחילת המעשה היה בו חיוב מלקות או דילמא אפילו שלא התרו בו בתחלה חשיב כמעשה. ונראה דהא ודאי פשיטא דכל שהיה מזיד חשיב כמעשה אך מאי דאיכא לספוקי הוא בשוגג מהו אי חשיב כמעשה או לא ואם נאמר דשוגג לא חשיב כמעשה א"כ צריכין אנו לומר דלרב אשי מאי דבעי הכא רבא אי צריך שהייה למלקות הוא לענין איסור מלקות דהא הך בעיא דרבא בשוגג איירי וכמו שכתבו התוס' אך אם נאמר דאף שוגג חשיב כמעשה אכי בעיא דרבה כפשטה דהיא למלקות ממש ואף שאין בו מעשה לוקה כיון שתחלת הטומאה באה ע"י מעשה שטימא עצמו אך לכ"ע אם נטמא באונס שבא חבירו וזרק עליו השרץ לכולי עלמא לא לקי דהא תחלת הטומאה לא באה על ידי מעשה :

פ"ד ב אחיו הכהנים לא היו מביאין אותו לב"ד כו'. ובפרק הנשרפין (דף פ"א) תנן מוציאין אותו להון לעזרה ע"כ. ואני מסתפק אי דוקא תנן חוץ לעזרה דהיינו עזרת ישראל שהוא מחנה שכינה אבל לא היו מוציאין אותו מעזרת נשים ואע"ג דתנן בפ"ק דכלים החיל מקודש הימנו שאין עכו"ם וטמא מת נכנסים לשם כו' אי משום הא לא קשיא דכל הני מעלות מדבריהם נינהו אבל מן התורה טמא מת מותר ליכנס במחנה לויה ואף המת עצמו וכדאיתא בפרק היה נוטל (דף כ' :) אבל מעזרת ישראל ולפנים טמא מת שנכנס לשם חייב כרת וכמו שביאר כל זה רבינו בפ"ז מהלכות בית הבחירה ולפי זה אפשר שהכהנים לא היו נזהרים אלא מלהמיתו בעזרת ישראל שהוא מן התורה אבל חוץ מעזרת ישראל לא כדי לקרב מיתתו. שוב ראיתי להוס' ז"ל ריש פ"ג דזבחים (ל"ב) שכתבו לאו דוקא חוץ לעזרת ישראל אלא אף חוץ לעזרת נשים וחוץ לחיל ואפשר דמשום הכי כתב רבינו מוציאין אותו לחוץ ולא העתיק לישנא דמתני' כמנהגו לרמוז דעזרה דמתני' לאו דוקא אלא מוציאין אותו חוץ כלומר במקום הראוי להורגו. והרב בעל תיו"ט כתב חוץ לעזרה דהכל הבית מותרים טמאי מתים ומת עצמו ע"כ. ולא ידעתי כוונתו דאם רצה לומר דלעזרה דמתניתין היא מלה מדוייקת כיכי מיתני ראיה ממתניתין דכלים דהא התם מוכח דחיל ועזרת נשים אין טמאי מתים נכנסים לשם ואולי כוונתו לומר דמותרים מן התורה ומ"מ דבריו הם סתומים והנכון דחוץ לעזרה לאו דוקא אלא חוץ לחיל היו מוציאין אותו וכמו שכתבו התוספות :

וקירב שרפתו שכל קירוב עבודה הרי הוא כעבודה: ד וכן טמא שטבל ועבד קודם שיעריב שמשו עבודתו פסולה *וחייב מיתה בידי שמים שנאמר ולא יחללו שם אלהיהם. כפי השמועה למדו שזו אזהרה לטבול יום שעבד שעדיין טמא הוא שנאמר ובא השמש וטהר מכלל שעדיין לא טהר. אבל מחוסר כיפורים שעבד אע"פ שעבודתו פסולה *וחילל ה"ז פטור: ה ומניין שעבודתו פסולה שנאמר וכפר עליה הכהן וטהרה. מכלל שעדיין לא נגמרה טהרתה. והוא הדין לכל מחוסרי כיפורים: ו כהן שעבד ואחר כך נודע שהיה טמא. אם היא טומאה ידועה כל הקרבנות שהקריב פסולין שהרי עבודתו חולין. ואם היא טומאת התהום הציץ מרצה. וכל הקרבנות שהקריב נרצו. ואפילו נודע לו שהוא טמא קודם שיזרוק הדם וזרק הורצה. שהציץ מרצה על טומאת התהום אע"פ שהוא מזיד וכבר ביארנו טומאת התהום בנזירות: ז וכן הציץ מרצה על טומאת דברים הקרבין שנאמר והיה על מצח אהרן ונשא אהרן את עון הקדשים. אבל אינו מרצה על טומאת הנאכלין. ולא על טומאת האדם שנטמא בטומאה ידועה. אלא אם כן היתה הטומאה הדחויה בציבור שהציץ מרצה עליה: ח ואין הציץ מרצה אלא בזמן שהוא על מצחו שנאמר והיה על מצחו תמיד לרצון להם לפני י"י: ט כל קרבן שאין קבוע לו זמן אינו דוחה לא את השבת ולא את הטומאה. שאם לא יקריב היום יקרב למחר ולמחרת מחר. וכל קרבן שקבוע לו זמן בין קרבן ציבור בין קרבן יחיד דוחה את השבת ודוחה את הטומאה. ולא כל הטומאות הוא דוחה אלא טומאת המת לבדה: י כל קרבנות הציבור קבוע זמנם. לפיכך כולן דוחין את השבת ואת טומאת המת: יא וכל קרבן מהן שקרב בטומאה אינו נאכל. אלא מקטירין ממנו דברים הראויין להקטרה והשאר הראוי לאכילה נשרף כשאר קדשים שנטמאו: יב כיצד דוחה את הטומאה. הגיע זמנו של אותו קרבן והיו רוב הקהל שמקריבין אותו טמאין למת. או שהיו הקהל טהורים והיו הכהנים המקריבין טמאים למת. או שהיו אלו ואלו טהורין והיו כלי השרת טמאים למת. ה"ז יעשה בטומאה ויתעסקו בו הטמאים והטהורים כאחד ויכנסו כולן לעזרה. אבל הטמאים בטומאה אחרת כגון זבין וזבות ונדות [ויולדות] וטמאי שרץ ונבלה וכיוצא בהן. לא יתעסקו ולא יכנסו לעזרה

השגת הראב"ד

*וחייב מיתה בידי שמים. א"א כיון שטבול יום שנכנס למקדש בכרת היכי משכחת לה טבול יום ששימש במיתה והא איכא נמי כרת בשביל ביאת מקדש ואיני מוצא אותו אלא בבמה אי נמי שעשה בית יד ארוכה לגינורא והסיף באיברים מבחוץ:

*וחילל ה"ז פטור. א"א והא אמרינן במכות עוד טומאתו בו לרבות מחוסר כיפורים ועוד מכסונות של מצורע דאמרינן בזבחים עשה שיש בו כרת הוא וכל שכן בביאת כולו ועוד וטהרה כתיב ביולדת מכלל דעד השתא טמאה היא ואמרינן בזבחים מחוסר כפורים דזב כזב דמי ובתוספתא דזבחים מונה אותו עם אותן שבמיתה:

כסף משנה

ד וכן טמא שטבל ועבד קודם שיעריב שמשו עבודתו פסולה. ברפ"ב דזבחים (דף י"ז). ומ"ש וחייב מיתה בידי שמים שנאמר ולא יחללו שם אלהיהם בס"פ הנשרפין (דף פ"ג:) טבול יום ששימש מנ"ל דתניא רבי סימאי אומר רמז לטבול יום שאם עבד חילל מנין תלמוד לומר קדושים יהיו לאלהיהם ולא יחללו אם אינו ענין לטמא ששימש דנפקא לן מוינזרו תנהו ענין לטבול יום ששימש ויליף חילול חילול מתרומה מה להלן במיתה אף כאן במיתה. ומ"ש רבינו שעדיין טמא הוא שנאמר ובא השמש וטהר וכו' הוא לתת טעם למה חלוק ממחוסר כפורים. וכתב הראב"ד על מ"ש רבינו טמא שטבל ועבד קודם שיעריב שמשו חייב מיתה בידי שמים א"א כיון שטבול יום שנכנס למקדש בכרת וכו'. ויש לתמוה כיון דקושיא זו לכ"ע איתא למה כתבה בהשגות כאילו הוא פרטית לרבינו. ונ"ל שמכח קושיא זו היה אפשר לפרש דהא דתנן בפרק י"א ממסכת פרה (משנה ד) ואם בא אל המקדש בין לפני ביאתו בין לאחר ביאתו חייב היינו חיוב מלקות אבל מכרת פטור מאחר שטבל אבל לרבינו שכתב חייב כרת קשיא וי"ל דיש במיתה בידי שמים מה שא"כ בכרת דכרת היינו שאינו מגיע לששים שנה כדאמרינן בשילהי מועד קטן (דף כ"ח) ואיכא נמי כרת דיומי כדאמרי' נמי התם *ומיתה בידי שמים אין לה זמן קבוע כמו שכתבו התוס' בפרק במה מדליקין (דף כ"ה) בד"ה כרת ועוד יש ביניהם דכרת הוא וזרעו נכרתים מה שא"כ במיתה בידי שמים כמו שכתבו התוס' בפ"ק דיבמות (דף ב') ועוד יש ביניהם שהחייב מיתה בידי שמים עלה מות בחלוניו וב"ח מקנה קינו מתים פרתו רועה באפר והיא מתה תרנגולתו רועה באשפה והיא מתה. ומ"ש אבל מחוסר כפורים שעבד אע"פ שעבודתו פסולה והילל. ברפ"ב דזבחים (דף י"ז). ומ"ש ה"ז פטור יש לתמוה דהא בס"פ הנשרפין מני בכלל אלו שבמיתה מחוסר כפורים ואמרי' בגמרא (דף פ"ג:) מנ"ל אמר רב הונא דאמר קרא וכפר עליה הכהן וטהרה מכלל שהיא טמאה ואמר מר טמא ששימש במיתה ורבינו עצמו בפרק י"ט דסנהדרין מנה מחוסר כפורים בכלל מחוייבי מיתה שחייבים מלקות וצ"ע וכבר השיגו הראב"ד וכתב אבל מחוסר כפורים שעבד אע"פ שעבודתו פסולה וחילל הרי זה פטור אמר אברהם והא אמרינן במכות עוד טומאתו בו וכו'. ולא ידעתי למה לא הקשה עליו גם מדידיה אדידיה כמו שהקשיתי וסמ"ג כתב בהדיא מחוסר כפורים שעבד תניא שהוא במיתה ועבודתו פסולה וחילל עכ"ל ומאחר שהוא רגיל להביא דברי רבינו בכל מקום יש לתמוה עליו למה לא הביאם גם פה ויקשה מהיא ברייתא. ולענין מה שהשיג הראב"ד יש לומר שרבינו סובר דהלכה כמ"ד מחוסר כפורים דזב לאו כזב דמי כמו שכתבתי בפ"ג:

ו כהן שעבד ואח"כ נודע שהיה טמא וכו' ואם היא טומאת התהום הציץ מרצה וכו'. משנה פרק כילד צולין (דף פ':) ואע"ג דבענין פסח איתניא משמע דה"ה לכל הקרבנות אלא שיש ביניהם קצת חילוק כמו שאכתוב בסמוך. ומ"ש ואפילו נודע לו שהוא טמא קודם שיזרוק הדם וזרק הורצה וכו'. שם וכלישנא בתרא אלא דאיכא למידק בממ"ש רבינו נראה דלכתחילה אינו זורק כל שנודע לו ובפרק ז' מהלכות קרבן פסח נראה מדבריו דלכתחילה נמי שוחט וזורק וצריך לומר שטעמו משום דשאני קרבן פסח שהוא חובה והיא מצוה עוברת. ומ"ש וכבר ביארנו טומאת התהום בנזירות. פ"ו:

ז וכן הציץ מרצה על טומאת דברים הקרבין וכו' אבל אינו מרצה על טומאת הנאכלים. בפרק כילד צולין (דף פ"ו) אמרי' דליכא תנא דשמעת ליה מרצה על אכילות אלא ר"א ופירש"י על אכילות על טומאה שנגעה בבשר ובשירי מנחה הנאכלים אלא על טומאת הדם וקמצים ואימורים. ומ"ש ולא על טומאת האדם שנטמא בטומאה ידועה. משנה שם (דף פ':) שהציץ מרצה על טומאת הדם ואינו מרצה על טומאת הגוף נטמא טומאת התהום הציץ מרצה. ומ"ש אלא א"כ היתה הטומאה הדחויה בציבור שהציץ מרצה עליה. משנה שם (דף ע"ט) נטמא הקהל או רובו או שהיו כהנים טמאים והקהל טהורים יעשו בטומאה:

ח ומ"ש ואין הציץ מרצה אלא בזמן שהוא על מצחו וכו'. בפרק כילד צולין (דף פ"ז) וברים יומא (דף ז') פלוגתא דרבי יהודה ורבי שמעון ופסק כרבי יהודה. וכתב הר"י קורקוס ז"ל דאיכא למידק דבגמרא אקשו לר"י ומי דקסבר דטומאה הותרה בצבור ומאחר שפסק רבינו בסוף הפרק שטומאה דחויה היא בצבור הוי תרתי דסתרן. ותירץ שסובר רבינו שאותה קושיא אינה מוכרחת לומר כן ותירץ לו כן לרווחא דמילתא והאריך בדבר להוכיח כן:

ט כל קרבן שאין קבוע לו זמן וכו' וכל קרבן שקבוע לו זמן וכו'. משנה רפ"ב דתמורה (דף י"ד). ומ"ש ולא כל הטומאות הוא דוחה אלא טומאת המת לבדה. פשוט בפ"ב דזבחים (דף כ"ב:):

י כל קרבנות הצבור קבוע זמנן וכו'. ברפ"ב דתמורה (דף י"ד) תנן יש בקרבנות הצבור מה שאין בקרבנות היחיד שקרבנות הצבור דוחים את השבת ואת הטומאה וקרבנות יחיד אינם דוחים לא את השבת ולא את הטומאה אמר ר"מ והלא חביתי כהן גדול ופר יוה"כ קרבן היחיד ודוחין את השבת ואת הטומאה אלא שזמנו קבוע ופירש"י אלא שזמנו קבוע כלומר אין הטעם תלוי אלא בקביעות זמן אותן שזמנן קבוע שאם עבר הזמן אין להם תשלומין דוחים שבת וטומאה אפי' דיחיד וכל שאין להם זמן קבוע אינם דוחים שבת וטומאה ואפי' דצבור כגון פר העלם דבר של צבור ושעירי ע"ז עכ"ל ומשמע שדברי ר"מ הם דברים אמתיים וכן כתב רבינו בפירוש המשנה וכן משמע בגמרא פרק הוציאו לו (דף נ') וכן בפ"ק דיומא עלה ז' וא"כ יש לתמוה על זה שכתב כאן כל קרבנות הצבור קבוע להם זמן שהרי פר העלם דבר של צבור ושעירי ע"ז אין זמנן קבוע ואפשר דה"ק כל קרבנות הצבור הקבועים:

יא ומ"ש וכל קרבן מהם שקרב בטומאה אינו נאכל וכו'. בפרק כילד צולין (דף ע"ו) תנן חמשה דברים באים בטומאה ואינם נאכלים בטומאה העומר ושתי הלחם ולחם הפנים וזבחי שלמי צבור ושעירי ר"ח ופירש"י אין לך קרבן *ציבור נאכל אלא אלו:

יב כיצד דוחה את הטומאה וכו'. משנה שם (דף ע"ט) נטמא קהל או רובו או שהיו הכהנים טמאים והקהל טהורים יעשה בטומאה. ומ"ש או שהיו אלו ואלו טהורים והיו כלי השרת טמאים למת. שם בברייתא. ומ"ש ויתעסקו בו הטמאים והטהורים כאחד ויכנסו כולם לעזרה. שם בברייתא שאין קרבן ציבור חלוק ופירש"י שאין קרבן ציבור הבא בטומאה חלוק מאחר שהקרבן רובו בטומאה אף היחיד עושה בטומאה. ומ"ש אבל הטמאים בטומאה אחרת וכו' לא יתעסקו ולא יכנסו לעזרה

*) [שם בשילהי מ"ק אמרו ששים זו היא מיתה בידי שמים מכלל דיש לו זמן קבוע ועיין בתוס' דמ"ק (דף כ"ח) בד"ה ומיתה]:

*[בפרש"י חסר תיבת ציבור וצ"ל אין לך קרבן ציבור נאכל]:

משנה למלך

ד מפי השמועה למדו שזו אזהרה לטבול יום וכו'. כתב מרן ע"ד הראב"ד וי"ל דיש במיתה בידי שמים כו'. וקשה דא"כ יש בזה מה שאין בזה סיהך כתב רבינו ז"ל ואיך אפשר לו לעבור עד שלא יתחייב כרת אלא מיתה בידי שמים, ומאי קושיא דלעולם מתחייב בשניהם דיש בזה מה שאין בזה וצ"ע. ועק"מ מ"ש וז"ל ועוד יש ביניהם דכרת הוא וזרעו נכרתים משא"כ במיתה בידי שמים, א"כ לפי זה חמור כרת ממיתה בידי שמים ותורה קושיא במקומה. ומה שרמז הרב בזה מדברי התוס' ביבמות הם מוכח דסברי דכרת חמיר טפי ממיתה בידי שמים. ואני תמה דאין אלו מדברי הרב ואיזה תלמיד כתבו וצ"ע. (*א"ה עיין לעיל פ"ג מהלכות אלו דין י"ט שהאריך הרב סותר בדברי הראב"ד ומרן ז"ל):

ו שהציץ מרצה על טומאת התהום כו'. בירושלמי רפ"ב דיומא לית מהו שירצה על טומאת ידים. ולא ידעתי מהו דהא קי"ל דאין טומאת ידים במקדש כמ"ש רבינו בפ"ח מהלכות שאר אבות הטומאה

לעזרה ואע"פ שנעשה בטומאה. ואם עברו ועשו או נכנסו לעזרה חייבין כרת על הביאה ומיתה על העבודה. שלא נדחית אלא טומאת המת בלבד: יג ופסח שבא בטומאה ודחקו טמאי מת ונכנסו להיכל פטורין. אע"פ שלא הותרו אלא לעזרה. הואיל ואין אני קורא בהם אל מחוץ למחנה תשלחום הרי אלו פטורין: יד היו מקצת בית אב טמאים ומקצתם טהורים אע"פ שרובן טמאי מת לא יקריבו אלא הטהורים. היה כל בית האב טמאי מת יביאו בית אב אחר. היתה כל המשמרה טמאי מת מחזירין על משמרה אחרת. אם היו רוב הכהנים הנכנסין שם בירושלים בזמן הקבוע טמאין יעשו בטומאה: טו ומפני מה מחזירין על הטהור מבית אב אחר. מפני שהטומאה לא הותרה בציבור אלא באיסורה עומדת ודחויה היא עתה מפני הדחק. ואין דוחין כל דבר הנדחה אלא במקום שאי אפשר ומפני זה צריכה ציץ לרצות עליה: טז ומנין שטומאת מת דחויה בציבור שנאמר ויהי אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם. כך למדו מפי השמועה שאנשים יחידים הם שידחו לפסח שני אם היו טמאים. אבל ציבור שהיו טמאי מת אינן נדחין אלא הטומאה תדחה ויעשו פסח בטומאה. והוא הדין לכל קרבן שקבוע לו זמן כפסח שהוא דוחה את הטומאה: יז והרי הדבר מפורש בכתובים שנאמר שם כי רבת בקהל אשר לא התקדשו והלוים על שחיטת הפסחים לכל לא טהור [להקדיש לה'] כי מרבית העם רבת מאפרים ומנשה יששכר וזבלון לא הטהרו. ומהו זה שנאמר כי אכלו את הפסח בלא ככתוב מפני שעיברו אותה השנה מפני הטומאה שנאמר ויועץ המלך ושריו וכל הקהל בירושלים לעשות הפסח בחדש השני כי לא יכלו לעשותו בעת ההיא כי הכהנים לא התקדשו למדי. וכבר ביארנו בקידוש החודש שאין מעברין את השנה לכתחלה מפני הטומאה: יח ועוד אחרת היתה שם באותה השנה. שעיבר חזקיה המלך את השנה ביום שלשים של אדר שראוי להיות ראש חדש ניסן ועשה אותו החדש אדר שני ולא הודו לו חכמים שאין מעברין ביום זה כמו שביארנו בקידוש החדש. ומפני דברים אלו שעשה שלא כהלכה נאמר כי אכלו את הפסח בלא ככתוב. וביקש רחמים על עצמו ועל החכמים שהסכימו על מעשיו שנאמר כי התפלל יחזקיהו עליהם לאמר ה' הטוב יכפר בעד ונאמר וישמע ה' אל יחזקיהו וירפא את העם שנרצה קרבנם:

פרק חמישי

א מצות עשה לקדש כהן העובד ידיו ורגליו ואח"כ יעבוד שנאמר ורחצו אהרן ובניו ממנו את ידיהם ואת רגליהם. וכהן שעבד ולא קידש ידיו ורגליו שחרית חייב מיתה בידי שמים שנאמר ירחצו מים ולא ימותו. ועבודתו פסולה בין כ"ג בין כהן הדיוט: ב ומניין שעבודתו פסולה שנאמר חוקת עולם לו ולזרעו. ובבגדי כהונה הוא אומר חוקת עולם. מה מחוסר בגדים מחלל עבודה כמו שביארנו. אף מי שלא רחץ ידיו ורגליו מחלל עבודה: ג אין הכהן צריך לקדש בין כל עבודה ועבודה

כסף משנה

לעזרה ואף ע"פ שנעשה בטומאה ואם עברו ועשו או נכנסו לעזרה חייבים כרת על הביאה ומיתה על העבודה וכו'. בפרק מי שהיה טמא (דף צ"ה:) תנן הפסח שבא בטומאה לא יאכלו ממנו זבין וזבות נדות ויולדות ואם אכלו פטורים [מכרת] ור"א פוטר אף על ביאת המקדש ופירש"י ואם אכלו פטורים מכרת דאוכל קדשים בטומאה כדיליף בברייתא בגמרא אבל ביאת מקדש לא פטרינהו [רחמנא] וידוע דהלכה כת"ק:

יג ומ"ש ופסח שבא בטומאה וכו'. שם בעיא ואיפשיטא בתרי לישני חד לחומרא וחד לקולא ופסק לקולא משום דמספיקא לית לך לחיובי ועוד דלישנא בתרא לקולא:

יד היו מקצת בית אב טמאים ומקצתם טהורים וכו'. בפ"ק דיומא (דף ו':) איתמר טומאת המת רב נחמן אמר הותרה היא בציבור ורב ששת אמר דחויה היא בציבור [כל] היכא דאיכא טמאים וטהורים בההוא בית אב כ"ע לא פליגי דטהורים עבדי טמאים לא עבדי כי פליגי לאהדורי ולאתויי טהורים מבית אב אחרינא רב נחמן אמר היתר היא בציבור ולא מהדרינן ורב ששת אמר טומאה דחויה היא בצבור [ומהדרינן] ופסק רבינו כרב ששת משום דהלכתא כוותיה באיסורי ועוד דאמרינן בפרק כיצד צולין (דף ע"ז) דליכא תנא דשמעת ליה דאמר טומאה הותרה בציבור אלא רבי יהודה ואמרינן בתר הכי (דף ע"ז) דרב חסדא סבר טומאה דחויה היא בצבור וכן א"ר יצחק וסובר רבינו דלמ"ד דחויה היא אפילו היתה כל המשמרה טמאה מחזירים על משמרה אחרת ואע"פ שלא הזכירו בגמרא אלא לחזור על בית אב אחר לאו דוקא אלא משום דלרב נחמן אפי' על בית אב אחר אין מחזירין נקטיה. ומ"ש אם היו רוב הכהנים הנכנסים בירושלים בזמן הקבוע טמאים יעשו בטומאה:

טז ומנין שטומאת מת דחויה היא בצבור וכו'. סיפרי פרשת בהעלותך:

יז והרי הדבר מפורש בכתובים שנאמר שם בדברי הימים אצל חזקיהו כי רבת העם אשר לא התקדשו וכו'. ומ"ש ומהו זה שנאמר כי אכלו את הפסח בלא ככתוב כלומר אם תאמר אדרבה משם ראיה שאין דוחין טומאה מפני קרבן ציבור שהרי חזקיהו שדחאה כתוב עליו כי אכלו את הפסח בלא ככתוב והוצרך לבקש רחמים על שעשה כן לא מפני כך כתוב עליו כן אלא מפני שעיברו אותה השנה מפני הטומאה:

יח ועוד אחרת היתה שם וכו'. בפ"ק דסנהדרין (דף י"ב) ת"ר אין מעברין את השנה מפני הטומאה ואם עיברוה מעוברת רבי יהודה אומר אינה מעוברת אמר רבי יהודה מעשה בחזקיה מלך יהודה שעיבר השנה מפני הטומאה ובקש רחמים על עצמו רבי שמעון אומר אם עיברוה מפני הטומאה מעוברת אבל מפני מה ביקש רחמים על עצמו שאין מעברין אלא אדר והוא עיבר ניסן בניסן ומפרש בגמרא דחזקיה טעה בדשמואל דאמר שמואל אין מעברין את השנה ביום ל' של אדר הואיל וראוי לקובעו ניסן והוא [עיברו משום] דסבר הואיל וראוי לא אמרינן רבי שמעון בן יהודה אומר מפני שהשיא את ישראל לעשות פסח שני ומפרש בגמרא דהיינו כגון שהיו ישראל מחצה טמאים ומחצה טהורים ונשים משלימות לטהורים ועודפות עליהם מעיקרא סבר נשים בראשון חובה דהוו מיעוטן טמאים ומיעוטן מידחו לפסח שני ולבסוף סבר נשים בראשון רשות דהוה ליה טמאים רובא ורובא לא מידחו לפסח שני ומשמע דלרבי יהודה לא ביקש רחמים מפני שעיבר ניסן בניסן אלא מפני שעיבר מפני הטומאה ולרבי שמעון לא ביקש רחמים מפני שעיבר מפני הטומאה אלא מפני שעיבר ניסן בניסן וא"כ יש לתמוה על רבינו היאך כתב שני הטעמים דהוי כמזכה שטרא לבי תרי ועוד דכיון דבדיעבד מעוברת למה הוצרך לבקש רחמים ואין לומר דאע"פ כיון דלכתחילה אין מעברין הוצרך לבקש רחמים דהא משמע בברייתא שכתבתי בסמוך שאילו היתה מעוברת בדיעבד לא היה צריך לבקש רחמים ועוד שכתב רבינו שביקש רחמים על עצמו ועל החכמים שהסכימו עמו דהא תניא בתוספתא שזה אחד משלשה דברים שעשה חזקיהו ולא הודו לו ועוד למה השמיט טעמו של רבי שמעון בן יהודה. ומיהו בהא דעל החכמים איכא למימר שאע"פ שרוב החכמים לא הודו לו קצת חכמים הסכימו עמו ובסמ"ג כתוב שריו במקום החכמים ומכל מקום קושיי קמאי צריכים יישוב. ונ"ל שרבינו כתב דעיברה מפני הטומאה כדברי רבי יהודה דהלכה כוותיה לגבי ר"ש ואף ע"פ דמשמע דאי הואי מעוברת בדיעבד כשעיברוה מפני הטומאה לא היה צריך לבקש רחמים היינו לרבי שמעון אבל לרבי יהודה אע"ג דבדיעבד מעוברת מכל מקום הוצרך לבקש רחמים על עצמו וסובר רבינו שאע"פ שעיבר השנה בטומאה כדרבי יהודה דקי"ל כוותיה ופשטא דקראי הכי מוכחי אין לנו לדחות ולומר שלא עיבר ניסן דהא סתם לן תנא דתוספתא הכי הילכך אית לן למימר דתרתי עבד חדא דעיבר ניסן ועוד שעיברה מפני הטומאה ולא חש רבינו לכתוב דברי ר"ש בן יהודה משום דיחידאה הוא דהא רבי יהודה ור"ש פליגי עליה:

פ"ה א מצות עשה לקדש הכהן העובד ידיו ורגליו וכו'. פשוט הוא בפסוק. ומ"ש ועבודתו פסולה משנה בפרק שני דזבחים (דף ע"ו:). ומ"ש בין כהן גדול בין כהן הדיוט דכתיב והיתה לו ולזרעו חק עולם:

ב ומ"ש ומנין שעבודתו פסולה וכו'. בפ"ב דזבחים (דף י"ט):

ג אין הכהן צריך לקדש בין כל עבודה ועבודה וכו'. שם תנו רבנן קידש ידיו ורגליו ביום אין צריך לקדש בלילה בלילה צריך לקדש ביום דברי רבי שהיה רבי אומר לינה מועלת בקידוש ידים ורגלים רבי אלעזר בר' שמעון אומר אין לינה מועלת בקידוש ידים ורגלים תניא אידך היה עומד ומקריב על גבי המזבח כל הלילה לאורה טעון קידוש ידים ורגלים דברי רבי רבי אלעזר ברבי שמעון אומר כיון שקידש ידיו ורגליו מתחלת עבודה אפי' מכאן עד עשרה ימים אינו צריך לקדש ופירש"י אינו צריך לקדש בלילה אם לא יצא ולא הסיח דעתו. צריך לקדש ביום כדמסיים מילתיה שהלינה פוסלת בקידוש ועמוד השחר הוא העושה לינה עכ"ל. ופסק רבינו כרבי משום דקי"ל הלכה כרבי מחבירו. ומ"ש והוא שלא יצא מן המקדש מתכאר שם:

ומ"ש

משנה למלך

שטומאה דין ו'. ואם הכונה כגון שנגע חוץ למקדש באוכלי קדש הא אין הציץ מרצה על טומאת הנאכלין והדבר צריך אלי תלמוד:

יג ופסח שבא בטומאה וכו'. עיין במ"ש רבינו בפ"ט מהלכות מעשה הקרבנות דין י"ג ובמ"ש מרן שם ומן הדין לא היה לו לרבינו לכתוב פיטורו ממיתה ודוק:

פ"ה א וכהן שעבד ולא קידש כו'. עיין בהר"ש פ"ק דכלים משנה ט' שנסתפק אם הנכנס מן ההיכל ולפנים שלא רחוץ ידים חייב אף שלא עבד ועיין במ"ש התוס' בפרק הנשרפין דף פ"ג ד"ה ולא וכד"ה אין ועיין במה שכתבו התוס' בפ"ק דיומא דף ס' ד"ה להביא בלבד

ועבודה. אלא פעם אחת מקדש בבקר ועובד והולך כל היום כולו וכל הלילה. והוא שלא יצא מן המקדש ולא יישן ולא יטיל מים ולא יסיח דעתו. ואם עשה אחד מארבעתן צריך לחזור ולקדש: **ד** יצא מן המקדש וחזר ועבד ולא קידש אם לא הסיח דעתו עבודתו כשירה. וזה הכלל היה במקדש אין אדם נכנס לעזרה לעבודה אע"פ שהוא טהור עד שהוא טובל: **ה** וכל המסיך את רגליו טעון טבילה. וכל המטיל מים טעון קידוש ידים ורגלים. יצא חוץ לחומת העזרה אם לשהות בחוץ יצא [*כשחוזר טעון טבילה ואם לחזור מיד יצא] כשחוזר טעון קידוש ידים ורגלים בלבד. ואם לא טבל ולא קידש ועבד הואיל ולא הסיח דעתו ולא הסיך רגליו ולא הטיל מים עבודתו כשירה. הוציא ידיו חוץ לחומת העזרה אינו צריך לחזור ולקדש: **ו** נטמאו ידיו מטבילן והן טהורות. ואינו צריך לחזור ולקדש. נטמא גופו באכילת אוכלין טמאין או שתיית משקין טמאין וטבל אף ע"פ שאינו צריך הערב שמש חוזר ומקדש אחר טבילה. שכל טובל מקדש ידיו ורגליו ואח"כ עובד. ואם לא קידש הואיל ולא הסיח דעתו לא חילל: **ז** כהן גדול שלא טבל ולא קידש ידיו ורגליו בין בגדים לבגדים ובין עבודה לעבודה ביוה"כ ועבד עבודתו כשירה. הואיל ואותן הטבילות והקידושין אינן שוים באהרן ובניו ונאמר ורחצו אהרן ובניו ממנו דבר השוה בכל הכהנים מעכב שהוא קידוש ראשון: **ח** קידש ידיו היום צריך לחזור ולקדש למחר אע"פ שלא ישן כל הלילה. שהידים נפסלות בלינה. קידש בלילה והקטיר החלבים כל הלילה צריך לחזור ולקדש ביום לעבודת היום: **ט** קידש ידיו ורגליו לתרומת הדשן אף ע"פ שהוא מקדש קודם שתעלה השמש אינו צריך לחזור ולקדש אחר שהאיר היום שהרי בתחלת עבודה קידש: **י** מצוה לקדש ממי הכיור ואם קידש מאחד מכלי השרת ה"ז כשר. אבל כלי החול אינם מקדשין. קידש בכלי שרת בחוץ או בכלי חול בפנים ועבד עבודתו פסולה. ואין מקדשין בתוך הכיור או בתוך כלי השרת אלא מהן שנאמר ורחצו אהרן ובניו ממנו ולא בתוכו. ואם קידש בתוכו ועבד לא חילל: **יא** הטביל ידיו ורגליו במי מקוה אפילו במעיין אין זה קידוש כלל עד שירחץ בכלי. ובכל כלי הקדש מקדשין בין שיש בהן רביעית *בין שאין בהן רביעית: **יב** כל המימות כשרים לקידוש בין מים חיים בין מי מקוה. ובלבד שלא ישתנה מראיהן. אלא יהיו כמים הכשרים לטבילה. טיט הנרוק שהפרה שוחה ושותה ממנו משלים למי כיור. זה הכלל כל המשלים למי מקוה משלים למי כיור: **יג** כמה מים צריכין להיות בכיור אין פחות מכדי לקדש ממנו ד' כהנים שנאמר אהרן ובניו והיו אלעזר ואיתמר ופינחס עמהם הרי ארבעה: **יד** מי כיור נפסלין בלינה כמו שביארנו. וכיצד היו עושין משקעים

*[כנ"ל נפי הכ"מ]

השגת הראב"ד

*בין שאין בהן (כדי) רביעית. א"א ובקודה מן הכיור שיש בו לקדש ממנו ד' כהנים:

ומ"ש ולא יישן ולא יטיל מים ולא יסיח דעתו. היסח דעת מבואר שם וממילא משמע לשינה דהשתא ישן מסיח דעתו ומטיל מים משנה פרק הממונה (דף כ"ח). ומ"ש ואם עשה אחד מארבעתן צריך לחזור ולקדש. כלומר ואם לא קידש ועבד עבודתו פסולה חוץ מיציאה מהמקדש כדבסמוך:

ד יצא מהמקדש וחזר ועבד וכו'. בפ"ב דזבחים (דף כ':) בעיא דלא איפשיטא ומספיקא לא פסלינן עבודה. ודע דבגמרא בעיין למפשטה מדתניא יצאו ידיו הרי אלו בקדושתן ודחי יצאו ידיו לא קא מיבעיא לן כי קא מיבעיא לן יצא כל גופו מאי וקשיא לי נפשטה מאידך גיסא דדוקא יצאו ידיו הרי אלו בקדושתן הא יצא גופו לא דא"ל כשמעינן יצא כל גופו וכל שכן ליצאו ידיו ויש לומר דאי הוה תני יצא כל גופו ה"א דוקא יצא כל גופו ולא ידיו אבל אם הוציא ידיו אפי' בלחודייהו נמי:

ה וזה הכלל היה במקדש וכו' וכל המיסך את רגליו וכו'. משנה בפרק הממונה (דף כ"ח): יצא חוץ לחומת העזרה וכו'. ברייתא בפרק שני דזבחים (דף כ':) יצא חוץ למחיצת חומת העזרה אם לשהות טעון טבילה אם לפי שעה טעון קידוש ידים ורגלים ובגמרא בעי למיפשט מיניה בעיין דבסמוך ודחי הב"ע כגון שיצא להסך את רגליו ופירש"י דקתני אם לשהות טעון טבילה שיצא להסך רגליו לגדולים ודכוותיה שיצא דקתני אם לפי שעה טעון קידוש שיצא להטיל מים והדבר מבואר שיש חסרון בלשון רבינו וכך צריך להגיה יצא חוץ לחומת העזרה אם לשהות בחוץ יצא כשחוזר טעון טבילה ואם לחזור מיד יצא כשחוזר טעון קידוש ידים ורגלים בלבד וכן מצאתי בספר מוגה. ומ"ש ואם לא טבל ולא קידש ועבד וכו' עבודתו כשירה היינו מדלא איפשיטא בעיין דבסמוך מספקא לן אי האי ברייתא בילה להסך רגליו או להטיל מים וכדדחי אי לא הילכך מספיקא לא פסלינן עבודה בדיעבד:

הוציא ידיו חוץ לחומת העזרה אינו צריך לחזור כו'. שם ברייתא כתבתיה בסמוך:

ו נטמאו ידיו מטבילן והן טהורים וכו'. שם בברייתא: נטמא גופו באכילת אוכלים טמאים וכו'. שם (דף כ':) איבעיא להו טומאה מהו שתועיל לקידוש ידים ורגלים וכו' תיפוק לי כיון דבעי למעבד הערב שמש אסוחי מסח דעתיה כגון דאיטמי סמוך לשקיעת החמה ומשום דהאי מילתא לא פשיטא נקט רבינו במקום נטמא סמוך לשקיעת החמה אכל אוכלים טמאים וכו' שאינו צריך הערב שמש ובעיין לא איפשיטא ומספיקא לא פסלינן עבודה בדיעבד:

ז כהן גדול שלא טבל ולא קידש ידיו ורגליו וכו'. ברייתא וגמרא שם (דף י"ט):

ח קידש ידיו היום צריך לחזור ולקדש למחר וכו' שהידים נפסלות בלינה. היינו כלבי בברייתא שכתבתי בפרק זה:

קידש בלילה וכו'. גם זה כלבי בברייתא שכתבתי בפרק זה:

ט קידש ידיו ורגליו לתרומת הדשן וכו' אינו צריך לחזור ולקדש אחר שהאיר היום וכו'. שם (דף כ') אמר רבי יוחנן קידש ידיו ורגליו לתרומת הדשן למחר אינו צריך לקדש שכבר קידש מתחילת עבודה למאן אי לרבי הא אמר פסלה לינה אי לרבי אלעזר ברבי שמעון הא אמר אין צריך לקדש אפילו מכאן עד עשרה ימים אמר אביי לעולם לרבי ולינה דרבנן היא ומודה דמקרות הגבר ועד לפרא לא פסלה לינה רבה אמר לעולם רבי אלעזר ברבי שמעון דתחלת עבודה ולא בסוף עבודה ופירש"י מתחלת עבודה שזו תחלת עבודה יום הבא. לעולם רבי אלעזר ברבי שמעון ורמזה רבי יוחנן דבריו של רבי אלעזר נכונים במקדש בתחילת עבודה היום דלא פסל בה לינה ולא במי שקידש בלילה להקטיר חלבים שהוא סוף עבודת יום התמול:

י מצוה לקדש ממי הכיור ואם קידש מאחד מכלי השרת ה"ז כשר. ברייתא בפרק שני דזבחים ומפרש טעמא משום דכתיב ירחצו לרבות כלי שרת. ומ"ש אבל בכלי החול אין מקדשין. שם (דף כ"ב) ומפרש טעמא משום דכתיב ממנו למעט כלי חול. ומ"ש קידש בכלי שרת בחוץ וכו'. ברייתא שם (דף כ':). ומ"ש ואין מקדשין בתוך הכיור וכו'. שם (דף כ"א) בעיא דלא איפשיטא הילכך לכתחלה לא יקדש אלא ממנו אבל אם קידש בתוכו ועבד מספיקא לא מחללינן עבודה:

יא הטביל ידיו ורגליו במי מקוה אפי' במעיין אין זה קידוש כלל וכו'. ברייתא שם (דף כ':) טבל במי מערה ועבד עבודתו פסולה ופירש"י במי מערה שהם כשרים לטבילה וה"ה למים חיים:

ובכל כלי הקדש מקדשין בין שיש בהם רביעית וכו'. שם (דף כ"א:) אמר ר' יוסי בר חנינא כל כיור שאין בו כדי לקדש ארבעה כהנים ממנו אין מקדשין בו שנאמר ורחצו ממנו משה אהרן ובניו מיתיבי בכל הכלים מקדשין בין שיש בהן רביעית בין שאין בהן רביעית ובלבד שיהו כלי שרת אמר רב אדא בר אהא בקודח בתוכו ופירש"י בקודח בתוכו קודח דפנו של כיור ותוחב בתוכו כלי קטן ומקלחו לחוץ ויוצא ממי הכיור ומוציא הכל באפי נפשיה בעינן שיעור ארבעה כהנים ולפי זה יש קילור בדברי רבינו שה"ל לפרש דהא דמכשירין באין בו רביעית היינו דוקא בקודח בתוכו והתוספות פי' בקודח מתוכו היינו שנוטל ממימיו בכלי קטן וכשר לקדש כיון שבאין מכלי גדול ורבי' אפשר שהיה מפרש כפי' התוספות. ולפיכך לא חש לפרש שמאחר שכתב בסמוך שצריך להיות בכיור מים כדי לקדש ארבעה כהנים ממילא משמע שכשכתב שמקדשין בכלי שרת אפי' אין בהם רביעית בנוטל בכלי שרת מהכיור היא דאל"כ הוה עדיף טפי כלי שרת מכיור ונראה שגם הראב"ד היה מפרש כדברי התוספות ולפיכך לא כתב על רבינו בדרך השגה אלא כמבאר תוספת ביאור שכתב וז"ל בין שאין בהם (כדי) רביעית א"א ובקודח מן הכיור שיש בו לקדש ממנו ד' כהנים:

יב כל המימות כשרים וכו'. שם (דף כ"ב:) פלוגתא דתנאי בברייתא ופסק כחכמים. ומ"ש ובלבד שלא ישתנה מראיהן וכו'. טיט הנרוק וכו' מימרא דר"ל שם:

יג כמה מים צריכים להיות בכיור וכו'. מימרא שם כתבתיה בסמוך וכתב רבינו פסוק הכתוב בפרשת כי תשא שאין כתוב בו אלא אהרן ובניו והוצרך לכלול פינחס עמהם כדי שיהיו ד' ותמיהא לי שבזמן שנאמרה אותה פרשה עדיין לא מתו נדב והביהוא וא"כ הוה ליה לאצרוכי שיהיו מים בכיור כדי לקדש ה' או ששה ורש"י גרים ורחצו ממנו משה ואהרן אהרן ובניו תרין והוא פסוק הכתוב בפרשת פקודי והשתא ניחא דה"ק יהיה בכיור מים שיעור שירחצו ממנו משה ואהרן ושנים מבניו דמיעוט רבים שנים דאם לא כן הול"ל וכל בניו:

יד מי כיור נפסלין בלינה כמו שביארנו. בפ"ג מהלכות בית הבחירה:

וכיצד היו עושין משקעים אותו במי מקוה כו'. בפרק הממונה (דף ל"ז) תנן אף הוא עשה מוכני לכיור שלא יהיו מימיו נפסלין בלינה ומפרש בגמרא דמוכני היינו גלגלא לשקועי ליה. וביארתי זה בפ"ג מהלכות בית הבחירה:

היה

משנה למלך

יב ובלבד שלא ישתנה מראיהן. עיין פ"ב דסוטה (דף ט"ו) וכמ"ש התוס' שם ד"ה ומה פיה ועיין לקמן פ"ו מהלכות מקואות: מעל

משקעים אותו במי מקוה או במעיין ולמחר מעלין אותו או ממלאין אותו בכל יום בבקר: **טו** הים שעשה שלמה כמקוה היה. מפני שאמה של מים היתה עוברת בתוכו מעין עיטם. לפיכך לא היו מימיו נפסלין בלינה כמי הכיור וממנו היו ממלאין הכיור: **טז** כיצד מצות קידוש. מניח ידו הימנית על גבי רגלו הימנית וידו השמאלית על גבי רגלו השמאלית ושוחה ומקדש. וכל החוצץ בטבילה חוצץ בקידוש ידים. ואינו מקדש כשהוא יושב מפני שהוא כעבודה. ואין עבודה אלא מעומד שנאמר לעמוד לשרת: **יז** וכל העובד והוא יושב חילל ועבודתו פסולה ואינו לוקה. מפני שאזהרה שלו מכלל עשה היא. וכן כל העוסק בעבודה מעבודת המקדש צריך שיהיה עומד על הרצפה. ואם היה דבר חוצץ בינו ובין הקרקע כגון שעמד על גבי כלים או בהמה או על רגלי חבירו פסל. וכן אם היה דבר חוצץ בין ידו ובין הכלי שעובד בו פסל: **יח** ואין עבודה אלא בימין. ואם עבד בשמאל פסולה ואינו לוקה. רגלו אחת על הכלי ורגלו אחת על הרצפה [רגלו אחת על האבן ורגלו אחת על הרצפה] רואין כל שאילו ינטל הכלי או האבן יכול לעמוד על רגלו אחת עבודתו כשירה. ואם לאו עבודתו פסולה. קבל בימין ושמאל מסייעתו עבודתו כשירה. שהמסייע אין משגיחין עליו: **יט** נתנדדה אבן מאבני העזרה לא יעמוד עליה בשעת עבודה עד שתחובר בארץ. ואם עבד עבודתו כשירה הואיל ובמקומה עומדת:

פרק ששי

א כל כהן שיש בו מום בין מום קבוע בין מום עובר לא יכנס למקדש מן המזבח ולפנים שנאמר אל הפרוכת לא יבוא ואל המזבח לא יגש. ואם עבר ונכנס לוקה אף ע"פ שלא עבד. ואם עבד במקדש פסל וחילל עבודה ולוקה אף על העבודה. שנאמר אשר יהיה בו מום לא יקרב. מפי השמועה למדו שאזהרה זו שלא יקרב לעבודה: **ב** וכן בעל מום עובר שעבד פסל ולוקה שנאמר כל איש אשר בו מום לא יקרב. מפי השמועה למדו שזו אזהרה לבעל מום עובר. ואין בעלי מומין שעבדו במיתה אלא במלקות בלבד: **ג** כל המומין כולן אחד שהיו בו מתחלת ברייתו ואחד שנולדו בו אחר כן בין עוברין בין שאינן עוברין הרי זה פסול עד שיעבורו: **ד** מום קבוע כגון שבר רגל או שבר יד. ומום עובר כגון גרב או ילפת והיא החזזית. ולא המומין הכתובין בתורה בלבד הן שפסולין בכהנים אלא כל המומין הנראין בגוף שנאמר כל אשר בו מום מכל מקום ואלו הכתובים בתורה דוגמא הן: **ה** שלשה מיני מומין הם. יש מומין שהן פוסלין הכהן מלעבוד והבהמה מליקרב. [ויש מומין שפוסלין באדם בלבד מלעבוד]. ויש מומין שאין פוסלין אבל מפני מראית העין אמרו שכל כהן שיש בו אחד מהן אינו עובד: **ו** כל מי שיש בו מום שפוסל באדם ובבהמה ועבד בין בשוגג בין במזיד עבודתו פסולה, ואם היה מזיד לוקה. וכל מי שיש בו

מום

טו הים שעשה שלמה כמקוה היה וכו'. ירושלמי פ"ג דיומא:

טז כיצד מצות קידוש וכו'. פלוגתא דתנאי בברייתא פרק שני דזבחים (דף י"ט:) ופסק כת"ק. ומ"ש וכל החוצץ בטבילה חוצץ בקידוש ידים. ומ"ש ואינו מקדש כשהוא יושב מפני שהיא כעבודה וכו'. שם וליתיב מיתב ולקדש אמר קרא לשרת ושירות מעומד הוא ופירש"י אמר קרא לשרת או בגשתם אל המזבח לשרת איתקש קידוש לשירות:

יז ומ"ש וכל העובד והוא יושב חילל ועבודתו פסולה. שם (דף כ"ג.). ומ"ש ואינו לוקה מפני שאזהרה שלו מכלל עשה היא. פשוט הוא: וכן כל העוסק בעבודה וכו' עד או על רגלי חבירו פסל. משנה שם (דף ט"ז:). ומ"ש וכן אם היה דבר חוצץ בינו ובין הכלי שעבד בו פסל. שם (דף כ"ד) ופירש"י לא יהא דבר חוצץ בין כהן לכלי [שרת] בקבלת הדם כדכתיב ולקח הכהן שתהא לקיחה בעצמו של כהן. ומ"ש ואין עבודה אלא בימין ואם עבד בשמאל פסול. שם במשנה. ומ"ש ואינו לוקה. היינו מדגמרינן לה מדכתיב באצבע ולקח מלמד שלא תהא קבלה אלא בימין באצבע ונתן מלמד שלא תהא נתינה אלא בימין וכיון דאתיא מכלל עשה אין לוקין עליו:

יח רגלו אחת על הכלי ורגלו אחת על הרצפה. יש בלשון רבינו חסרון וצריך להוסיף רגלו אחת על האבן ורגלו אחת על הרצפה וכך מצאתי בספר מוגה וכך היא שנויה בברייתא שם. וכן מבואר בסוף לשון רבינו שכתב רואין כל שינטל הכלי או האבן: קיבל בימין ושמאל מסייעתו עבודתו כשירה וכו'. תוספתא פרק קמא דזבחים:

יט נתנדדה אבן מאבני העזרה לא יעמוד עליה בשעת העבודה וכו'. בפ' ב' דזבחים בעי רבי אמי וכו' נדלדלה האבן ועמד עליה מהו היכא דאין דעתו להחזירה לא תיבעי לך דודאי חייצא כי תיבעי לך דדעתו להחזירה רבה זוטי בעי לה הכי נעקרה האבן ועמד במקומה מהו וכו' דרך שירות בכך או אין דרך שירות בכך תיקו ורבינו בפרק א' מהלכות בית הבחירה כתב ואם נעקרה אבן אע"פ שהיא עומדת במקומה הואיל ונתקלקלה פסולה ואסור לכהן העובד לעמוד עליה בשעת עבודה עד שתקבע בארץ ויש לתמוה עליו למה השמיט יתר הדברים ולא כתבם לא כאן ולא שם. והראב"ד כתב שם עוד אמרו שם שאם נעקרה האבן ועמד הכהן במקומה בגומא ועבד אין דרך שירות בכך עכ"ל. ויש לתמוה למה החליט המאמר דאין דרך שירות בכך דמשמע דעבודתו פסולה והלא כיון שעלתה בתיקו אין לנו לפסול העבודה מספק ועוד קשיא לי למה לא השיגו על שהשמיט לחלק בין דעתו להחזירה לאין דעתו להחזירה דהא עבודתו פסולה ובהא אין לנו כח לפסלה בדיעבד ולדעת רבינו יש לומר שהוא ז"ל סובר דכי אמריק דהיכא דאין דעתו להחזירה ודאי חייצא לא לפסול העבודה קאמר אלא לומר דצריך ליזהר לכתחלה ומיבעיא ליה היכא דדעתו להחזירה אי שרי לכתחלה לעמוד עליה וכיון דלא איפשטא נקטינן לחומרא דלכתחלה לא יעמוד עליה בין שדעתו להחזירה בין שאין דעתו להחזירה ואם עמד עליה בין כך ובין כך עבודתו כשירה ולא חשש לכתוב דין נעקרה האבן ועמד במקומה משום דמשמע דרבה זוטי הוא דבעי לה הכי אבל סתם גמרא לא אסתפקא ליה הא ומשמע דמיפשט פשיטא ליה דדרך שירות בכך:

פ"ו א כל כהן שיש בו מום בין מום קבוע בין מום עובר. [משנה] בפרק ז' דבכורות (דף מ"ג) מומין אלו בין קבועים בין עוברים פסולים באדם ובפרק טבול יום ובת"כ אין לי אלא בעל מום קבוע בעל מום עובר מנין ת"ל כל אשר בו מום. ומ"ש לא יכנס למקדש מן המזבח ולפנים דכתיב בפרשת אמור גבי בעל מום ואל המזבח לא יגש. ומ"ש ואם עבר ונכנס לוקה אע"פ שלא עבד. קשיא לי דבפרק י"ט מסנהדרין נראה מדברי רבינו שאינו לוקה אלא א"כ נכנס להיכל. ומ"ש ואם עבד במקדש פסול וחילל עבודה. בקידושין פרק האומר (דף ס"ו:) ובת"כ ובר"פ מומין אלו (דף מ"ג) ופ"ח דתרומות. ומ"ש מפי השמועה למדו שאזהרה זו לא יקרב לעבודה. בת"כ לא יקרב להקריב לחם אלהיו אין לי אלא תמידין שהם קרויים לחם שנאמר את קרבני לחמי לאישי שאר כל הקרבנות מנין ת"ל שוב להם מנין לרבות את הדם ת"ל להקריב ואומר ויקריבו בני אהרן את הדם אליו וא"ת מה צורך ללמוד מפי השמועה שאזהרה זו לא יקרב לעבודה הרי מפורש הוא בכתוב אשר בו מום לא יקרב להקריב לחם אלהיו ואפשר דה"ק מפי השמועה למדו שאזהרה זו לכל מין קרבן ולדם כדיליף לה מקרא בת"כ שכתבתי בסמוך ועי"ל דקרא כתיב בתר הכי כי כל איש אשר בו מום לא יקרב וה"א דעל קריבה למזבח לבד חייב אע"פ שלא עבד לכך הוצרך ללמוד מפי השמועה שאינו כן. ומ"ש וכן בעל מום עובר שעבד פסל ולוקה שנאמר כל איש אשר בו מום לא יקרב מפי השמועה למדו שזו אזהרה לבעל מום עובר. בת"כ ובר"פ מומין אלו:

ב ואין בעלי מומין שעבדו במיתה אלא במלקות בלבד. בסוף פרק הנשרפין (דף פ"ד) ובת"כ פלוגתא דרבי וחכמים ופסק כחכמים:

ג כל המומין כולם וכו'. בפרק טבול יום (דף נ"ה:) ובת"כ פרשת אמור פ"ב:

ד ומ"ש ולא המומין הכתובים בתורה בלבד וכו' עד ואם היה בו דבר מדברים

שהם

משנה למלך

יז וכל העובד והוא יושב חילל כו'. עיין במ"ש התוס' פ"ב דזבחים (דף ט"ו) ד"ה הגה"ה שכתבו בסוף דבריהם ומיהו איצטריך קרא לעובד כשפתחויה דס"ל דאין לעובד כשפתחויה והרב ברכת הזבח (דף י"ח:) תמה על דין זה יע"ש. ודע שכל זה הוא אי אמרינן דהא דאין ישיבה בעזרה הוא מן התורה אך אי אמרינן שהוא מדרבנן פשיטא שאין להוליד דין זה וזה מבואר בדבריהם וכבר נידדנו בזה בפ"ח מהלכות בית הבחירה דין ו' יע"ש. ועל מ"ש רבינו ואינו לוקה מפני שאזהרה שלו מכלל עשה כתב מרן פשוט הוא ודע דבפ"ב דזבחים (דף י"ט) אמרינן עמידה מן כלד איכא בינייהו ולת"ק עמידה מן כלד לא שמה עמידה וקי"ל כוותיה וכמ"ש רבינו בדין י"ו:

יט נתנדדה אבן וכו'. דברי מרן המוקים הם כמה שפירש דברי רבינו ז"ל דלשון חייצא משמע ודאי חוצץ וכיון דחוצץ אין לך פסול בדיעבד גדול מזה גם מה שפירש עלה דרבא דסתמא דתלמודא לא חשש לה הם דברים שלא שמענו דוגמתן וצ"ע:

פ"ו א כל כהן שיש בו מום וכו'. לא ידעתי אם פי' מן המזבח ולפנים הוא מסוף המזבח דהיינו ממקום שמתחיל שכ"ב אמה שהיו בין האולם ולמזבח אבל מקום המזבח שהיא ל"ב אמה אינו בכלל האיסור או דלמא מתחלת המזבח היה האיסור ובפ"א דכלים תנן בין האולם ולמזבח מ' שאין בעלי מומין נכנסין לשם ופשטן של דברים משמע דהיינו כ"ב אמה שהיו בין האולם ולמזבח אך כפי סברת רבינו דיליף דין זה מקרא דכתיב ואל המזבח לא יגש וקי"ל דהגשה זו היא אפי' שלא עבודה א"כ ע"כ לומר דאף המזבח עצמו בכלל האיסור ומאי דתנן בין האולם ולמזבח המזבח עצמו הוא בכלל. שוב ראיתי לרבינו במנין המצות לאוין סי' ס"ט שכתב שהזהיר כהן בעל מום מהכנס למקדש ר"ל המזבח ובין האולם והמזבח והיכל ע"כ. הרי לך הדבר מבואר שגם המזבח בכלל האיסור והרמב"ן ז"ל שם בהשיגו על רבינו לומר דמן התורה ליכא איסור בכניסה בלא עבודה כתב וכן נ"ל עוד מלשונם שלא הכרו עליו אלא במקום הנקרא בין האולם ולמזבח כ"ב אמה בעזרת כהנים הוא בלשון שאינו כמזבח ל"ב בין האולם ולמזבח כ"ב ואילו היו מן הכתוב הזה היתה המניעה נ"ד אמה לפני ההיכל אלא שהם מעלות וכל דלהדי מזבח כיון דאיכא מזבח אית לה היכרא גם זו שלא כדברי הרב שאסר בכניסת המזבח ובין האולם ולמזבח וההיכל ע"כ. נמצא שדין זה הוא מחלוקת בין רבינו והרמב"ן. וראיתי להרב מגלת אסתר שכתב שם ומה שלא אסרו שם ליכנס עד נ"ד אמה שמון להיכל נ"ל שזהו כמקובל [illegible]

[illegible]

מום מן המומין המיוחדין לאדם ועבד אף ע"פ שהוא לוקה לא חילל עבודתו. ואם היה בו דבר מדברים שהם מפני מראית העין אינו לוקה ועבודתו כשירה: ז אין פוסל באדם אלא מומין שבגלוי. אבל מומין שבחלל הגוף כגון שניטל כולייתו של אדם או טחול שלו או שניקבו מעיו אע"פ שנעשה טרפה עבודתו כשירה שנאמר שבר רגל או שבר יד מה אלו בגלוי אף כל בגלוי: ח הערל הרי הוא כבן נכר שנאמר כל בן נכר ערל לב וערל בשר. לפיכך ערל שעבד חילל עבודתו ולוקה כזר שעבד. אבל אינו חייב מיתה: ט כהן שהיה נושא נשים בעבירה אינו עובד עד שידירוהו ב"ד על דעת רבים כדי שלא יהיה לו הפרה שלא יוסיף לחטוא ועובד ויורד ומנרש. וכן אם היה מטמא למתים פסול עד שיקבל עליו בב"ד שלא יטמא. ואם עבר ועבד קודם שידיר או שיקבל אע"פ שהוא נשוי בעבירה לא חילל עבודה: י כהן שעבד ונבדק ונמצא חלל עבודתו כשירה לשעבר ואינו עובד להבא. ואם עבד לא חילל שנאמר ברך יי' חילו ופועל ידיו תרצה אף חולין שבו תרצה: יא ב"ד הגדול היו יושבין בלשכת הגזית. ועיקר מעשיהם התדיר שהיו יושבין ודנין את הכהונה ובודקין הכהנים ביוחסין ובמומין. כל כהן שנמצא פסול בייחוסו לובש שחורים ומתעטף שחורים ויוצא מן העזרה. וכל מי שנמצא שלם וכשר לובש לבנים ונכנס ומשמש עם אחיו הכהנים: יב מי שנמצא כשר בייחוסו ונמצא בו מום. יושב בלשכת העצים ומתלע עצים למערכה והולק בקדשים עם אנשי בית אב שלו ואוכל שנאמר לחם אלהיו מקדש הקדשים ומן הקדשים יאכל:

פרק שביעי

א כל המומין הפוסלים באדם ובבהמה חמשים וזהו פרטן: ב חמשה באוזן. ואלו הן מי שנפגם סחוס אזנו כדי שתחגור הצפורן בפגם. אבל העור המוקף לסחוס האוזן אין בו מום בין ניקב בין נסדק: ג מי שנסדק סחוס אזנו בכל שהוא אע"פ שלא חסר. מי שניקב סחוס אזנו *ככרשינה בין נקב ענול בין נקב ארוך אם מצטרף לכרשינה ה"ז מום. מי שיבשה אזנו כדי שתנקב ולא תוציא דם. מי שהיתה אזנו כפולה לשתים. אפילו הגדי שדרך אזניו להיותן נוטות וכפולות ובלבד שיהיו לו שני סחוסין. אבל אם אין לה אלא סחוס אחד והרי הוא כגוף אחד שנכפל כשר: ד שלשה ברים של עין ואלו הן. מי שניקב ריס מריסי עיניו בכל שהוא. מי שנסדק ריס מריסי עיניו בכל שהוא. [מי שנפגם ריס מריסי עיניו בכל שהוא]. ושלשה מומין אלו בכלל חרוץ האמור בתורה: ה שמונה בעין ואלו הן. העיור בין באחד מעיניו בין משתיהן. מי

*[רש"י פי' מלא גרעין של כרשינה והוא בלע"ז אירואלי"א]:

*נראה שרבינו היה גורס בברייתא בגמרא אזניו כפולות בתחתונות אחד אחד אינו מום בכ' תחתונות הכי זה מום והוא היפך גירסא שלנו. ולפי הסמ"ג נראה דהכי מפרשינן ע"ש]:

שהם מפני מראית העין אינו לוקה. בר"פ מומין אלו (דף מ"ג):

ז אין פוסל באדם אלא מומין שבגלוי וכו' אע"פ שנעשה טריפה עבודתו כשירה. בתוספתא פרק ד' היה בו מום מבפנים אינו מום שנאמר עור ופסח מה עור ופסח [המיוחדין] מום שבגלוי ואינו חוזר ובס"פ מומין אלו (דף מ"ה:) במשנה אלו כשרים באדם ופסולים בבהמה אותו ואת בנו וטריפה:

ח הערל הרי הוא כבן נכר וכו'. בפרק ב' דזבחים (דף י"ט). ומ"ש ולוקה כזר שעבד. ברייתא בס"פ הנשרפין (דף פ"ג) ערל אונן ויושב אינם במיתה אלא באזהרה ופירש"י ערל שמתו אחיו מחמת מילה ובגמרא ערל מנ"ל אמר רב חסדא דבר זה מתורת משה רבינו לא למדנו עד שבא יחזקאל בן בוזי ולמדו כל בן נכר ערל לב וערל בשר לא יבא אל מקדשי לשרתני ופירש"י והיינו אזהרה מדברי קבלה בעלמא ולא לקי עלה ורבינו שכתב שלוקה שמעו מדאמרינן בפ"ב דזבחים עד דאתא יחזקאל מנא לן ואסיקנא גמרא גמירי לה ואתא יחזקאל ואסמכיה אקרא וכיון דגמרא גמירי לה דלא יבא לשרת כי לקי לא משום אזהרה דדברי קבלה לקי אלא משום אזהרה דגמרא ועכ"ז רצה רבינו שיהא נרמז בתורה קצת ולפיכך כתב שהוא כזר:

ט כהן שהיה נושא נשים בעבירה וכו' וכן מי שהיה מטמא למתים וכו'. בס"פ מומין אלו (דף מ"ה מ"ו) משנה וגמרא. ומ"ש רבינו עבודתו פסולה היינו לומר דלכתחילה פסול מלעבוד אבל אם עבד לא חילל כמו שכתב בסמוך ובספר מוגה נמצאת מחוק עבודתו פסולה וכתוב במקומו פסול והוא הגירסא הנכונה. ואמרינן התם בגמרא מ"ט הלא דסבי ליה בקבלה ומ"ש התם דמדרינן ליה התם ילכו תוקפו. ובקצת ספרי רבינו כתוב נמי מטמא למתים עד שיקבל עליו בנדר והוא טעות סופר וצריך למוחקו ולכתוב במקומו בב"ד וכך מצאתי בספר מוגה:

י כהן שעבד ונבדק ונמצא חלל עבודתו כשירה וכו'. בקידושין פרק האומר (דף ס"ו) מנא היה עומד ומקריב על גבי מזבח ונודע שהוא בן גרושה או בן חלוצה עבודתו כשירה (*דכתיב ברך ה' חילו וגו' אפי' חולין שבו תרצה) ואע"פ דבפרק ח' דתרומות פליגי בה רבי אליעזר ורבי יהושע ידוע דהלכה כרבי יהושע דאמר הכי ועוד דגמרא תני סתמא כרבי יהושע ולכאורה הוה משמע דלא מכשרינן אלא מה שעבד קודם שנודע אבל אם עבד אחר שנודע חילל ורבינו משמע ליה דכיון דלא אשכחן בקרא דמחלל עבודתו אדרבה אשכחן בהדיא דלא מחלל מהי תיתי לן לומר שאם עבד לאחר שנודע חילל ותנא הורחא דמילתא נקט דאין דרך לעבוד אחר שנודע:

בית

*[ליתא בברייתא אלא משנה בפרק ח' דתרומות וכאי דפסיק דכתיב ברך וכו' הוא דברי אבות דשמואל]:

יא בית דין הגדול היו יושבים בלשכת הגזית וכו' עד ומשמש עם אחיו הכהנים. משנה בסוף מדות (פ"ה:). ומ"ש מי שנמצא כשר בייחוסו ונמצא בו מום יושב בלשכת העצים ומתלע עצים למערכה. בפרק ב' דמדות (מ"ה). ומ"ש וחולק בקדשים עם אנשי בית אב ואוכל. משנה בריש פרק טבול יום (דף ל"ח:) ובסוף מנחות (דף ק"ט):

פ"ז א כל המומין הפוסלין כו' וזהו פרטן:

ב ה' באוזן ואלו הם מי שנפגם סחוס אזנו וכו'. בר"פ (דף ל"ז) על אלו מומין שוחטין את הבכור נפגמה אזנו מן הסחוס אבל לא מן העור נסדקה אע"פ שלא חסרה ניקבה מלא כרשינה או שיבשה אי זו היא יבשה כל שתנקב ואינה מוציאה טיפת דם ופירש"י סחוס תנוך האוזן וכו' אבל לא מן העור דהדרא בריא ולא הוי מומא והאי עור היינו אליה רכה של אזן. פגימה איכא בלא חסרון אבל סדק משמע נמי בלא חסרון ובגמרא וכמה שיעור פגימה כדי שתחגור בה צפורן. ומ"ש מי שהיתה אזנו כפולה לשתים וכו'. משנה שם (דף מ':) אזן הגדי שהיתה כפולה אמרו חכמים בזמן שהוא עצם אחד מום *ואם אינו עצם אחד אינו מום ופירש"י שהיתה כפולה שיש לו שתי אזנים מצד אחד אזן בתוך אזן. בזמן שהיא עצם אחד שאין להם אלא תנוך א' שנכפל התנוך העליון לתוכו ונתחבר למטה ה"ז מום ואם אינו עצם אחד שהתנוכים מובדלים למעלה אינו מום וטעמא לא איתפרש לי עכ"ל ורבינו נראה שגורס בהיפך וכתב סמ"ג דהכי גרים בתוספתא והיא הגירסא הנכונה שנימוקה עמה:

ד שלשה ברים בעין וכו'. שם (דף ל"ח ע"ב) במשנה ובגמרא מאי ריס וכו' תורא ברא דעינא ופירש"י שורה איגונה של עין היינו בת עין המכסה את העין ובדברי התוס' בפרק מומין אלו (דף מ"ג:) בד"ה ושנשרו מבואר יותר שכתבו דהיינו עור המקיף את העין וכתב רבינו כפי' המשנה ריס עפעף העין:

ה שמונה בעין וכו'. בפ' מומין אלו (דף מ"ד) תנו רבנן עיור בין סומא בשתי עיניו בין באחת מעיניו ובמשנה פרק על אלו מומין (דף ל"ח:) היה בעינו דק שבלול תלזון נחש עינב איזהו תבלול לבן הפוסק בסירא ונכנס בשחור שחור נכנס בלבן אינו מום [שאין מומין בלבן] חורוור והמים הקבועים ופירש"י סילא שורה שבעין סביב לשחור וכו' ואם חוט של לבן יוצא מן הלבן ופוסק אותה שורה ונכנס בשחור הוי מום. שחור ונכנס בלבן אם חוט יוצא מהשחור ופוסק בסירא ונכנס בלבן אינו מום שאין מומין בלבן דלאו עין הוא אלא שומן העין ומפרש בגמרא דתלזון היינו נחש וכתב רבינו בפירוש המשנה דהיינו שיצמח בעין בשר מותר

*[גירסתנו במשנה בזמן שאין בו עצם אינו מום והיא גירסא משובשת וצ"ל ואם אינו עצם א' וכן גרים רמ"ז]:

משנה למלך

נמנית בתורה וכם מה שקבלו אסרו ולא יותר ע"כ. כנראה דסבירא ליה דלרבינו נ"כ ליכא איסור כי אם באותם כ"כ אמה ואין ספק אלא שלא כשגית בדברי רבינו דבפירוש אסר אף במזבח. ודע שראיתי להתוס' פ"ב דיומא (דף כ"ג) ד"ה יש שכתבו וז"ל וי"ל משום דבעל מום חשיב שיו זר וסד"א וכי העלה על דעתין שזר ובעל מום קרבין לגבי מזבח ולהכי צריך קרא לר"א ע"כ. והנה אי ס"ל לתוס' כהרמב"ן א"כ ליכא איסור כניסה לבעל מום אלא באותם כ"כ אמה שמבין האולם ולמזבח ואי ס"ל כרבינו למאי איצטריכו לאקושי בעל מום לזר תיפוק ליה כבעל מום איכא בפירוש אזהרה שלא יבוא למזבח ודבריהם צריכים אלי תלמוד (*א"ה עיין במ"ש הרב המחבר לקמן פ"ט מהלכות אלו דין י'). ומ"ש רבינו ולוקה

אף על העבודה היינו דוקא בעבודה תמה אבל עבודה שאינו תמה אינו לוקה וכמ"ש בפרק ט':

ו אע"פ שהוא לוקה לא חילל עבודתו וכו'. הכי איתא בפ"ח דבכורות (דף מ"ג) אך מ"ש שהוא לוקה הוא תימה בעיני דבגמרא אמרינן דליכא אלא עשה וכן פירש"י התם בהדיא ועיין בתוי"ט דבכורות משנה ג' וצ"ע:

י כהן שעבד ונבדק ונמצא חלל כו'. כתב מרן ורבינו משמע ליה דכיון דלא אשכחן בקרא דמחלל עבודתו כו' עיין בתוס' פ"ב דתעניות (דף י"ז) ד"ה דבר זה מתורת משה ודוק. ועיין בהלכות אלו שלא מנה חלל בכדי פרועי ראש וקרועי בגדים ודוק:

מי שאינו רואה בשתי עיניו או באחת מהן. אע"פ שאין נראה בהן שינוי כלל מחמת שירדו מים קבועים כנגד ראותיו. מי שאינו רואה בעיניו או באחת מהן ראייה ברורה מחמת שהיה בה סנורים קבועים. מי שבעינו כמו עינב אף ע"פ שהוא רואה. *מי שיצא בשר יתר בעינו עד שחפה מעט מן השחור של עין. מי שנמשך הלובן של עין ונכנס ממנו מעט בשחור עד שנמצא השחור מעורב בלובן והוא תבלול האמור בתורה. אבל אם יצא מן השחור לתוך הלבן אינו מום שאין מומין בלבן. מי שהיתה נקודה לבנה בתוך השחור וזהו דק האמור בתורה והוא שתהיה צפה על גבי השחור. אבל אם לא היתה צפה או שהיתה משוקעת בשחור אינו מום. וכן אם היתה נקודה שחורה בתוך הלבן אפילו צפה אינו מום שאין מומים בלבן. היתה נקודה שחורה שוקעת בתוך השחור אף זה נקרא דק. אבל אם היתה צפה הואיל והיא שחורה בשחור אינו מום: ו שלשה בחוטם. ואלו הן. מי שניקב חוטמו אפילו מצד אחד. מי שנסדק חוטמו. מי שנפגם חוטמו: ז ששה בפה. ואלו הן. מי שניקב שפתו אפילו אחת מהן. מי שנפגמה שפתו. מי שנסדקה שפתו והוא שנסדק מזר שלה עד שתחלק לשני ראשים. מי שעצם לחיו התחתון עודף על העליון כל שהוא. מי שפיו נבלם מחמת גופו ובריותו. אבל אם נבלם מחמת הרוח אינו מום. מי שניטל רוב המדבר של לשונו: ח שנים עשר באיברי הזרע ואלו הן. מי שנמעך הגיד שלו. או נכתת. או ניתק. או נכרת. מי שנמעכו הביצים שלו או אחת מהן. או נכתתו או אחת מהן. או נתקו או אחת מהן. או נכרתו או אחת מהן. מי שאין לו אלא ביצה אחת אע"פ שיש לו שני כיסין. מי ששתי ביציו בכיס אחד. הטומטום. האנדרוגינוס: ט ששה בידים וברגלים ואלו הן. הפסח. ומי שנשמטה יריכו הוא שרוע האמור בתורה. מי שאחת מירכותיו גבוהה מחברתה. מי שנשבר עצם ידו והוא שיהיה ניכר. מי שנשבר עצם רגלו והוא שיהיה ניכר. אף ע"פ שאינו ניכר כשעומד אם ניכר כשיהלך ה"ז מום. מי שרגליו מבולמות מחמת עצמן ובריייתן. אבל אם היו מבולמות מחמת הרוח אינו מום: י ארבעה ראויין להיות בכל הגוף ואלו הן. מי שיש בו גרב יבש כל שהוא וזהו הגרב האמור בתורה. מי שיש בו יבלת שיש בה עצם וזה הוא יבלת האמורה בתורה. מי שיש בו חזזית מצרית כל שהיא והיא חזזית קשה וכעורה וזו הוא ילפת האמורה בתורה: יא כל עצם שבגלוי שנחרץ בו חריץ הרי זה מום והוא בכלל חרוץ האמורה בתורה. ואין הצלעות בכלל עצמות שבגלוי: יב ועוד יש שם שלשה מומין אחרים ואלו הן. הזקן שהגיע להיות רותת ורועד כשהוא עומד. החולה כשהוא רועד מפני חוליו ובשלון כחו. אבל הטריפה כשר באדם ופסול בבהמה. וכן יוצא דופן כשר באדם ופסול בבהמה: יג המזוהם וכהן שהוא מזוהם בזיעתו רוחץ ושף כל גופו בבושם ועובד. היה ריח פיו רע נותן בפיו פלפל או זנגביל וכיוצא בהן ועובד. ואם עבד בזיהום זיעתו או בזיהום פיו הרי חילל עבודתו כשאר אלו הבעלי מומין כולם:

כל

השגת הראב"ד

*מי שיצא בשר יתר בעיניו. א"א לא ידעתי אם עשה זה כנגד תלזון האמור במשנה בגד עיניו ואינו נראה כן באם היה בו בשר יתר הוא יבלת בעינו האמור למטה במשנה ותלזון הוא שורש אדמימות המעורבת בשחור:

כסף משנה

מותר וימשך עד שתופה קצת משחור העין ושמו בערבי ספרא. ומה שהקשה הראב"ד וכתב מי שיצא בשר יתר בעיניו א"א לא ידעתי אם עשה זה כנגד תלזון וכו'. יש לומר שהדבר ברור שיבלת בעיניו השנוי שם היינו שיש בעיניו יבלת שקורין בירוג"ה ואינו ענין לספרא. ומ"ש רבינו מי שאינו רואה בשתי עיניו וכו' עד מחמת שהיו בה סנורים קבועים היינו חורוור והמים הקבועים. ומ"ש מי שהיתה נקודה לבנה בתוך השחור וכו' עד אבל אם היתה צפה הואיל והיא שחורה בשחור אינו מום. שם בגמרא:

ו שלשה בחוטם וכו'. שם במשנה (דף ל"ט) ותניא שם בגמרא ניקבו חוטמין זה לתוך זה מבחוץ הרי זה מום מבפנים אינו מום והשמיטו רבינו מפני שהוא סובר שמום זה מהמיוחדים בבהמה ואינם ראויים להיות באדם כמו שכתב בפרק ב' מהלכות איסורי מזבח ואיני יודע למה אינם ראויים להיות באדם:

ז ששה בפה ואלו הן מי שניקבה שפתו וכו' מי שנסדקה שפתו וכו'. שם במשנה שפתו שניקבה [שנפגמה] שנסדקה ובגמרא אמר רב פפא תורא ברא דשיפתיה. ומ"ש מי שעצם לחיו התחתון עודף על העליון שם במשנה מעשה שהלחי התחתון עודף על העליון ושאל ר"ג לחכמים ואמרו הרי זה מום ובגמרא והא גבי אדם הוא דתנן וכו' איש אשר בו מום מזרע אהרן אבל גבי בהמה לא ותירצו הא דאית בה עצם הא דלית בה עצם פי' כשעודף הוא בלחי בעצמו בין באדם בין בבהמה הוא מום אבל כשאין עודף אלא השפה בלבד לא עצם הלחי באדם הוי מום ובבהמה אינו מום. ומ"ש מי שפיו נבלם מחמת גופו ובריותו וכו'. שם ת"ר פיו בלום ורגליו מבולמות מחמת הרוח אינו מום מחמת העצם ה"ז מום ופירש"י בלום נפוח וכו' ובתוספתא אם מחמת הרוח אינו מום ואם מחמת עצמו הרי זה מום פי' מחמת עצמו מחמת גופו ובריותו כלומר שהיה כך מעצמו מתחלת ברייתו. ומ"ש ושניטל רוב המדבר של לשונו. שם במשנה (דף מ') גבי מומין שמנה אילא ביבנה ואף ע"פ שאינו שם שזה אחד מהמומים שאמרו לו חכמים לא שמענו את אלו יצא מסיים התם במשנה שבית דין של אחריהם אמרו הרי זה מום וקי"ל כוותייהו משום דבתראי נינהו ועוד שהסכימו לדברי אילא שהיה בקי מאד ועוד שהחכמים שלא הודו לו לא נחלקו עמו ממש אלא אמרו לא שמענו את אלו ואין לא שמענו ראיה:

ח שנים עשר באיברי הזרע וכו'. מקרא מפורש ומעוך וכתות ונתוק וכרות ואיפליגו בפרק על אלו מומין (דף ל"ט:) אי הוי דוקא בגיד או אי הוי בביצים דרבי יהודה אמר כולהו אף בביצים וראב"י סבר כולהו בגיד דוקא ורבי יוסי סבר מעוך וכתות אף בביצים נתוק וכרות בגיד דוקא ופסק רבינו דלא כראב"י משום דרבי יהודה ורבי יוסי פליגי עליה ובפלוגתא דרבי יהודה ורבי יוסי פסק כר' יהודה משום דמסתבר טעמיה דמעוך וכתות ונתוק בחדא מחתא מחתינהו הכא לית לן לפלוגי בינייהו: מי שאין לו אלא ביצה אחת וכו'. שם (דף מ') ור"ע אומר שם שבודקין אותו ע"י מיעוך וכתבו רבינו בפ"ג מהלכות בכורות. ומ"ש הטומטום והאנדרוגינוס. גם זה שם (דף מ"א):

ט ששה בידים וברגלים ואלו הם הפסח מבואר בתורה. ומ"ש ומי שנשמטה ירכו וכו'. גם זה שם (דף מ') בעל חמש רגלים או שאין לו אלא ג' וכו' השחול והכסול אי זהו שחול שנשמטה ירכו וכסול שאחת מירכותיו גבוהה. ומ"ש מי שנשבר עצם ידו וכו'. משנה שם נשבר עצם ידו או עצם רגלו אף ע"פ שאינו ניכר ובגמרא אינו ניכר מאי קא הוי מומא אמר רב פפא אינו ניכר מחמת עצמו אבל ניכר מחמת מלאכה ופירש"י מחמת עצמו שאין השבר נראה אבל ניכר הוא מחמת שצולע והילוך הרגל זו היא מלאכתו עכ"ל. ונראה דביד נמי אע"פ שאין השבר נראה אם כשעושה מלאכה ניכר הוי מום ולא נקט רש"י רגל אלא משום שאין עושין בו מלאכה והולך לפרש דהילוכו זו היא מלאכתו ומדברי רבינו נראה דאע"פ שאינו ניכר דקתני לא קאי אלא לעצם רגלו, אבל עצם ידו בעינן שיהא ניכר. ומ"ש ומי שרגליו מבולמות. שם בברייתא (דף מ':) גבי פיו בלום וכתבתיה בפרק זה:

י ארבעה ראויים להיות בכל הגוף וכו'. שם (דף מ"א) במשנה ואלו שאין שוחטין עליהם לא במקדש ולא במדינה וכו' בעל גרב ובעל יבלת ובעל חזזית ובגמרא [וגרב לא ופירש"י] וגרב לא [הוי מום גמור] והכתיב גרב באורייתא גבי עורת או שבור וכו' וחזזית לא הוי מום והא כתיב ילפת באורייתא [גבי מומין] ותניא [גרב זה החרס ילפת] זו חזזית המצרית וכו' בשלמא חזזית אחזזית לא קשיא כאן בחזזית מצרית כאן בחזזית דעלמא אלא גרב אגרב קשיא גרב אגרב נמי ל"ק הא בלח הא ביבש לח מיתסי יבש לא מיתסי ולח מיתסי והכתיב יככה ה' בשחין מצרים ובגרב ובחרס ומדכתיב ובחרס הרי גרב לח אמור וקאמר אשר לא תוכל להרפא אלא תלתא [גרב] הוי דקרא [גבי מומין] יבש בין מבפנים בין מבחוץ. דמתני' לח מבחוץ ומבפנים. דמצרים לח מבפנים ויבש מבחוץ. הרי דחזזית המצרים וגרב יבש מבפנים ומבחוץ וכן לח מבפנים ויבש מבחוץ הוו מומין קבועים ולח מבפנים ומבחוץ הוי מום שאינו קבוע ואם כן צריך לומר דגרב יבש שכתב כאן רבינו היינו אפילו לח מבפנים ויבש מבחוץ. ומ"ש וזהו הגרב האמור בתורה אע"ג דבגמרא אמרו דקרא יבש מבפנים ומבחוץ דמצרים לח מבפנים ויבש מבחוץ לאו למימרא דמצרים לאו היינו דקרא דגבי מומין דלא אתא אלא לפרושי מאי ניהו דמצרים ומ"מ כיון דמום קבוע הוא דכתיב אשר לא תוכל להרפא בכלל גרב דקרא דגבי מומין הוא. ומ"ש מי שיש בו יבלת שיש בה עצם וזהו יבלת. שם בגמרא (דף מ':). ומה שכתב מי שיש בו חזזית מצרית. שם (דף מ"א) במשנה ובגמרא:

יא כל עצם שבגלוי שנחרץ בו חריץ וכו'. במשנה שם (דף מ' ע"ב) שנפגם עצם ידו או עצם רגלו ופירש"י נפגם שניכר המום. ומ"ש ואין הצלעות בכלל עצמות שבגלוי. בתוספ' פ"ד נשתברו רוב צלעותיו או שהיה בו מום מבפנים אינו מום שנאמר עור ופסח מה עור ופסח המיוחדים מום שבגלוי ואינו חוזר ומשמע לרבינו דמדשמעיה למום מבפנים מהאי טעמא הוא דלא הוי מום והכי דריש לה בתורת כהנים בהדיא יכול שאני מרבה שבר צלע תלמוד לומר שבר יד או שבר רגל מה אלו מיוחדים שמומן בגלוי ואין חוזרין יצא שבר צלע שמומו בגלוי:

יב ועוד יש שם ג' מומין וכו' והמזוהם. שם (דף מ"א) במשנה זקן וחולה ומזוהם ובספ"ק דחולין (דף כ"ד) א"ר משיביא שתי שערות עד שיזקין כשר לעבודה וכו' עד שיזקין עד כמה א"ר אלעזר א"ר חנינא עד שירתת ופירש"י ידיו ורגליו רותתין מאין כח. ומ"ש אבל הטריפה כשר באדם ופסול בבהמה וכן יוצא דופן וכו'. משנה בסוף פרק מומין אלו (דף מ"ו:):

יג המזוהם. כבר כתבתי בסמוך דבמתני' מיתני גבי מומי בהמה. ומ"ש וכהן שהוא מזוהם בזיעתו רוחץ ושף כל גופו בב"ש ועובד היה ריח פיו רע נותן בפיו פלפל או זנגביל וכיוצא בהן ועובד. בס"פ המדיר (דף ע"ה). ומ"ש ואם עבד בזיהום זיעתו או בזיהום

פרק שמיני

א כל המומין המיוחדין באדם תשעים וזהו פרטן. שמונה בראש ואלו הן. מי שאמצע קדקדו שוקע למטה כמו שדחקו בידו. *מי שאמצע קדקדו עולה למעלה כמו ביצה. מי שפאת ראשו יוצא כנגד פניו כמו מקבת. מי שראשו יוצא מאחוריו כנגד ערפו. מי שראשו רחב ויוצא מכאן ומכאן עד שתמצא ראשו על צווארו כמו ראש הלפת על העלין שלו. הקרח שאין בכל ראשו שער כל עיקר. ואם יש בו שיטה של שיער מוקפת מאחוריו מאזן לאזן כשר. מי שהיה השער מקיף מאזן לאזן מלפניו בלבד ושאר הראש קרח הוא הרי הוא פסול. מי שהיה השער שלו מקיף את כל הראש סביב מלפניו ומאחריו ואין שם שער באמצע גם זה קרח ופסול:

ב שנים בצואר ואלו הם. מי שצווארו שוקע הרבה עד שנמצא ראשו כאילו הוא מונח על כתיפיו. מי שצווארו ארוך הרבה עד שנראה כשמוט מבין כתיפיו:

ג ארבעה באזן ואלו הן. מי ששתי אזניו קטנות הרבה. מי ששתי אזניו נפוחות דומות לספוג. מי שאזניו מדולדלות למטה. מי שאחת מאזניו משונה מחברתה במראה:

ד חמשה בגבינים ואלו הן. מי שאין לו שיער בגביניו והוא גבן האמור בתורה. מי שגביניו שוכבין. מי שאין לו אלא גבין אחד. מי שיש לו גבינין יתר על שנים. מי שאחד מגביניו משונה מחבירו בין ששערו של זה ארוך ושערו של זה קצר בין ששערו של אחד שחור ושערו השני לבן או אדום הואיל ויש ביניהם שינוי זה הרי זה פסול:

ה ארבעה ברים העין ואלו הן. מי שאין לו שער כלל בריסי עיניו. מי ששער ריסי עיניו מרובה מעובה הרבה. מי ששער אחד מריסי עיניו משונה משער ריס אחר כגון שאחד שחור ואחד לבן או שאחד נושר והשני מעובה. מי שעפעפיו סגורות מעט ואינן נפתחות הרבה כשאר כל האדם:

ו אחד עשר בעינים ואלו הן. מי שהיו שתי עיניו למעלה מן המקום הראוי להם קרובות מפדחתו. מי שהיו שתי עיניו למטה ממקום הראוי להם. מי שהיו שתי עיניו עגולות ואינם נמשכות באורך מעט משאר העינים. מי שעיניו מוזרות והן יוצאות כעיני הנמר וכמי שהוא מסתכל בעת שכועס כעס הרבה. מי שעיניו גדולות הרבה כשל עגל. מי שעיניו קטנות כשל אווז

השגת הראב"ד

*מי שאמצע [קדקדו עולה למעלה]. א"א דומה שלא בא זה אלא לערבב את העולם שלא תפס דרך הגמרא ופרטיו לא באו כאן דרך הגמרא:

מזוהם שיו הרי זה חלל עבודתו כן משמע מדחשיב להו מומין בפרק ג' מאיסורי מזבח מנה רבינו המומין המיוחדים בבהמה:

פ"ח א כל המומין המיוחדים באדם וכו'. בר"פ מומין אלו (דף מ"ג) בין קבועין בין עוברים פסולים באדם יתר עליהם האדם הכילון והלפתן והמקבן ושראשו שקוע והשקיפס ובגמרא כילון דדמי רישיה לאכלא. לפתן דדמי [רישיה] לגרגלידא דלפתא תנא וצוארו עומד באמצע ראשו. מקבן דדמי רישיה למקבת ושראשו שקוע מלפניו. והשקיפס מאחריו כדאמרי אינשי שקיל פיסא. וכתב רבינו בפי' המשנה אכלא כלי שיש לו צואר ארוך ששואבין בו היין מהחבית והענין הדמיון הזה שיהא אמצע ראשו בולט גבוה למעלה והלפתן נגזר מלפת והוא שיהא ראשו על צוארו כראש הלפת על העלין שלה וכו'. המקבן [גזור מן המקבות והוא] שיהא ראשו כמו מקבת ויהא קדקדו גבוה למעלה. ושראשו שקוע הוא שיהא דמות ראשו כמי שנתן ידו על גובה ראשו ונתפשט עד שבלטו לצדדיו וקורין אותו קובי. והשקיפס הוא שיהא אחורי ראשו בולט לצד ערפו כמו שבולטין הצדדין מהקובי עכ"ל. ולפי זה מאי שכתב רבינו מי שאמצע קדקדו שוקע למטה וכו' הוא פירוש שראשו שקוע. ומ"ש מי שאמצע קדקדו עולה למעלה וכו' הוא פירוש הכילון. ומי שראשו יוצא מאחריו כנגד ערפו הוא פי' השקיפס ולפי זה יהיה פירוש שקיל פיסא שנראה כמי שנטל חתיכה והניחה מאחריו. וכתב הראב"ד מי שאמצע א"א דומה שלא בא זה אלא לערבב את העולם וכו'. נראה שטעמו מפני שהוא גורס כגירסת רש"י שראשו שקוע לפניו ופירש דהיינו שראשו משופע לפניו באלכסון. ובשקיפס מאחריו פירש"י שגובה ראשו חסר מאחריו. שקיל פיסא שנראה כמי שניטל ממנו חתיכה ונראה להראב"ד שכל החולק על פירוש דברים אלו כחולק על פירוש הגמרא ומפני כך כתב שלא תפס דרך הגמרא וזו אינה השגה שכבר יישבתי פירוש רבינו על לשון הגמרא כפי גירסתו. עוד שנית השיגו ששינה סדר המשנה וכתב שראשו שקוע תחלה ושני לו הכילון ושלישי לו המקבן ורביעי לו השקיפס וחמישי לו הלפתן וזהו שכתב ופרטיו לא באו דרך הגמרא וגם זו אינה השגה שרבינו סידר דבר עם דבר שכנגדו מי שאמצע קדקדו שוקע אצל מי שהאמצע קדקדו עולה ומי שפאת ראשו כנגד פניו עם מי שראשו יוצא מאחריו:

הקרח שאין בכל ראשו שיער כל עיקר וכו'. משנה שם הקרח פסול איזהו קרח כל שאין לו שיטה של שער מקפת מאזן לאזן ואם יש לו הרי זה כשר ובגמרא איבעיא תרי ליפני וליפגא בהרא אם יש לו ה"ז כשר אמר רבא ל"ש אלא שיש לו לאחריו ואין לו לפניו אבל יש לו בין לאחריו בין לפניו פסול וכ"ש שיש לו לפניו ואין לו לאחריו ודאין לו כלל דפסול:

ב שנים בצואר וכו' מי שצוארו ארוך הרבה וכו'. שם:

ג ארבעה באזן וכו'. שם במשנה (דף מ"ד) הצמם והצומע אי זהו צומע שאזניו קטנות והצמם שאזניו דומות לספוג ופירש"י לספוג שכוולות וסתומות ובגמרא תניא אף הלימה לא הוו ידעי רבנן מאי לימה שמעו רבנן לההיא טייעא דהוה אמר מאן בעי לימה ואשכחה גדיא ומפרש רבינו דהיינו שאזניו מדולדלות למטה כמו של גדי וכן נראה מדברי רש"י ואע"ג דבהך הכי תניא התם יש דברים שהם כמומין ואינם כמומין וכו' הלימה והצומע סובר רבינו דהי היכי דלא קי"ל כההיא ברייתא בלימה וצומע משום דסתם מתני' תני דהוו מומין ה"ה דלא קי"ל כוותה בלימה ועי"ל דההיא ברייתא מיתניא גבי מומי בהמה ומתני' דחשיב להו מומין באדם כדפירש"י דטעמא לפי שאינו שוה בזרעו של אהרן. ומ"ש מי שאחת אזניו משונה מחבירתה במראה. איני יודע זה מנין לו דהא מדתנן בפרק על אלו מומין (דף מ':) עינו אחת גדולה ועינו אחת קטנה אזנו אחת גדולה ואחת קטנה במראה אבל לא במדה היינו לומר שנראה לכל שזו גדולה מזו אבל אם אינו ניכר אלא במדה אינו מום וכן פירש ה"ר עובדיה ז"ל ואם נאמר שרבינו אינו מפרש כן אלא אזניו משונות זו מזו במראה הוי מום אבל אם אינם משונות זו מזו אלא במדה אינו מום יקשה מאי אחת גדולה ואחת קטנה והפשר שהוא מפרש שמלבד שמשונות זו מזו במראה נראות אחת גדולה ואחת קטנה וכל זה דוחק אבל הנכון הוא שסובר רבינו שזהו זוגדום השנוי במשנה וכן פירש הוא ז"ל שם והכתוב לשונו בסמוך גבי מי ששער אחד מריסי עיניו משונה משער ריס אחר.

ד חמשה בגבינים וכו'. משנה בפרק מומין אלו (דף מ"ג:) אין לו גבינין או אין לו אלא גבין אחד זהו גבן האמור בתורה רבי דוסא אומר שגביניו שוכבים ר' חנינא בן אנטיגנוס אומר שיש לו שני גבין ושתי שדראות ובגמרא וגבן דאין לו משמע ורמינהו גבן שיש לו גבינין הרבה אין לו גבינין או אין לו אלא גבין אחד מנין תלמוד לומר או [גבן] אמר רבא זהו מדרש או גבן וכתב רבינו בפירוש המשנה גבינין גבות העין. גביניו שוכבים הוא שיהא שער גביניו רב עד שהוא מגיע על עפעפי עיניו וכו' ואין ר' דוסא ות"ק ור' חנינא חולקין אם אלו מומין [או אינן מומין] רק הכל מודים שהם מומין ואינם חולקין אלא אי זהו גבן האמור בתורה עכ"ל. ומ"ש רבינו מי שאין לו שער בגביניו והוא גבן האמור בתורה יש לתמוה עליו שכפי מה שאמרו בגמרא כך הל"ל והוא מדרש או גבן האמור *בתורה: מי שאחד מגביניו משונה מחבירו וכו'. בתוספתא דבכורות פ"ה מונה בכלל המומין גביניו אחד שחור ואחד לבן והוא בכלל זוגדום שאכתוב בסמוך:

ה ארבעה ברים העין וכו'. (דף מ"ד) בפרק מומין אלו שנשרו ריסי עיניו פסול מפני מראית העין ובגמרא תנא הזויר והלופין והתמין זויר *דמזויר עיניה ליפין דנפישי זיפי תימין שתמו זיפי ותנא גבי מומין תני להו ותנין שנשרו ריסי עיניו פסול מפני מראית העין לא קשיא הא דאסתיור גרדומי הא דלא אסתיור גרדומי ופירש"י אסתיור גרדומי שרשים לא הוי מום אלא מפני מראית העין ומשום דהכא מיירי רבינו לענין מומין ממש כתב מי שאין לו שער כלל. ומ"ש מי ששער אחד מריסי עיניו משונה משער ריס אחר. שם במשנה *זוגדום ובגמרא זוגדום מאי רב הונא חד מדידן וחד מדידהו ופירש"י שיש לו עין אחד דומה לעין אלו היושבים נגדי ועין אחת שלי מיתיבי וכו' זוגדום אחד שחור ואחד לבן תנא כל זוגא דלא שוי אהדדי זוגדום קרי ליה וכתב רבינו בפירוש המשנה ידוע שיש בגוף איברים שדומים זה לזה כגון העינים והאזנים וגבות העינים וזולתם וכשיהיה בין אחד לחבירו שינוי באי זה דבר שיהא אותו שינוי כגון שיהא בגבי עינו אחד שער הרבה מאד ובשני מעט מזעיר או שיהא האחד מרים שחור והשני לבן או עינו האחת שחורה והשניה כעין התכלת או עינו האחת גדולה והשניה קטנה או אחד משני עפעפיו לבן והשני *שחור וכן בשאר האברים שהם זוגות הרי הוא בעל מום ויקרא *זו גדום. ומ"ש מי שעפעפיו סגורות מעט וכו'. נראה שרבינו היה גורס כגירסת הערוך שכתב בערך טרוטות וזה לשונו בפרק מומין אלו טרוטות דמתרגמן עיניה פירוש שעפעפיו סגורות ואינם פתוחות אלא מעט עכ"ל:

ו אחד עשר בעינים ואלו הן מי שהיו שתי עיניו למעלה מהמקום הראוי להם קרובים מפדחתו מי שהיו שתי עיניו למטה מהמקומות הראוי להם. כך היא הגירסא הנכונה בספרי רבינו וכן מצאתי בספר מוגה וכן הוא בסמ"ג והיא במשנה בפרק מומין אלו שתי עיניו למעלה ושתי עיניו למטה ומפרש לה בגמרא הכי. ומ"ש מי שהיו שתי עיניו עגולות וכו' שם. עיניו *טרוטות ופירש"י עגולות. ומה שכתב מי שעיניו מוזרות וכו'. נראה דהיינו מה ששנו שם תנא הזויר ומפרש דהיינו דמזיר עיניה. ומ"ש עיניו גדולות הרבה כשל עגל מי שעיניו קטנות כשל אווז. שם במשנה ובפרק שני מהלכות מזבח אבאר דכל שכן עינו אחת גדולה והשניה קטנה דהוי מום:

ומ"ש

*[ויכול לומר דהאי דלא כתב מדרש או גבן משום דדרשה או להביא מי שאין לו אלא גבן אחד ורבינו כמי שאין לו שיער בגביניו קמיירי ואי קשיא הא קשיא דלפי פשטיה דמתני' גבן הכתוב בתורה הוי דאין לו גבינין או אין לו אלא גבין אחד וכפי פשטיה דברייתא גבן האמור בתורה היינו מי שיש לו גבינים הרבה ורבינו כתב לא כמר ולא כמר ותימה על הראב"ד דלא הרגיש בזה וצ"ע]: *[נ"א דזיר וכפ"י גרים זריין ובתוספתא הזויר והליפין והתמין]: *[כגירסתנו במשנה הזגן ובגמרא זגדיום וכתי"ע בעתיק זוגדם ורבינו כתב זגדם]: *[בפירוש נדפס בטעות האיש וצריך למחקו]: *[בפירוש נתחלפו בטעות שני שיטות אלו וצריך לכיום ויקרא זוג דום]: *[תמיה לי על הרב דהיך מוכח שטרא לבי תרי דהוא למעלה כתב עפעפיו סגורות והיינו פירוש דטרוטות כגירסת בעל הערוך וכאן כתב עגולות והיינו פירושו דטרוטות כפי גירסת רש"י והכ"מ כתב שניהם ולא דק בזה וצ"ע]:

אווז. מי שדמעיו זולפות תמיד. מי שלחלוחית נמשכת מראש עינו מכנגד החוטם או מזנב עינו מצד צדעיו. מי שמקבץ ריסי עיניו ועוצמן מעט בשעה שרואה אור או בשעה שהוא רוצה לדקדק בראיה. מי שראיית עינו מעורבבת עד שרואה את החדר ואת העלייה כאחת. ויודע דבר זה בעת שידבר עם חבירו ונראה כאילו הוא מסתכל באיש אחר. מי שאחת מעיניו משונה מחברתה בין במקומה בין במראה כגון שהיתה אחת שחורה ואחת פתוכה או אחת קטנה ואחת גדולה הואיל ויש בין שתיהן שינוי מ"מ פסול: **ז** ששה בחוטם ואלו הן. מי שעיקר חוטמו שוקע. אע"פ שאינו כוחל שתי עיניו כאחת וזה חרום האמור בתורה. מי שאמצע חוטמו בולט למעלה. מי שעוקץ חוטמו נוטף למטה. מי שחוטמו עקום לצד אחד. מי שחוטמו גדול מאיבריו. מי שחוטמו קטן מאיבריו. וכיצד משערין אותו באצבע קטנה שעל ידו אם היה חוטמו גדול ממנה או קטן ממנה הרי זה מום: **ח** שלשה בשפתים ואלו הן. מי ששפתו העליונה עודפת על התחתונה. מי ששפתו התחתונה עודפת על העליונה. מי שפיו רפוי ורירו יורד מפיו: **ט** שלשה בבטן ואלו הן. מי שכריסו *צבה. מי שטיבורו יוצא ואינו שוקע כשאר בני אדם. מי שדדיו שוכבין על בטנו כדדי אשה: **י** שלשה בגב ואלו הן מי ששדרתו עקומה. מי שיצאתה חוליא משדרתו בין שבלטה לחוץ או נכנסה לפנים או נטתה לצדדין וזהו בעל חטוטרת. מי שתפח בשר בגבו ונעשה כחטוטרת אע"פ שלא זזה חוליא ממקומה הרי זה מום: **יא** ששה בידים ואלו הן. מי שיש בידו אצבע יתירה באצבעות ידיו אפילו היו שש ושש. ואם חתך את היתירה כשר. ואם היה בה עצם אפילו חתכה פסול. מי שחסר אצבע מידו. מי ששתי אצבעות ידיו קלוטות עד למטה מן הפרק ואם חתכן והפרישן עד הפרק כשר. באי זה פרק אמרו בפרק ראשון הסמוך לכף היד. מי שאצבעותיו מורכבות זו על גבי זו. מי שפיקה יוצאת מגודלו. מי שהוא אטר יד ימינו. ואם היה שולט בשתי ידיו כשר: **יב** ארבעה באיברי הזרע ואלו הן. מי שכיס הביצים גדול וארוך עד שמגיע לארכובותיו. מי שהגיד שלו ארוך עד שמגיע לארכובותיו. מי שנמרחו אשכיו והם הכיס של ביצים. [מי שרוחו באשכיו] והוא מרוח אשך האמור בתורה: **יג** ט"ו *בשוקים וברגלים ואלו הן. מי ששוקיו עקומות עד שמחבר רגל לרגל ואין ארכובותיו נוגעות זו בזו. מי שפיקתו יוצאת והפיקה היא העצם העגול שלמעלה מן העקב מצד פנים והוא דומה לפיקה שטוות בה הנשים. מי שעקבו יוצא לאחוריו עד שנמצא השוק כאילו הוא באמצע רגלו עומד. מי שפרסותיו רחבות כשל אווז אע"פ שאינן קלוטות כשל אווז. מי שפיקה יוצאה מגודלו. מי שיש ברגלו אצבע יתירה אפילו שש ושש ואם חתכה כשר והוא

*[כצ"ל והוא לשון המשנה וכן כתב בפירושו וכן העתיק הכ"מ ובספרי רבינו נפל טעות וכתבו צבה במקום צבה] וכן הגיה הפי"ע במשנה ס' פ"ז דבכורים:

השגת הראב"ד

*בשוקים וברגלים עד שלמעלה מן העקב. א"א המשנה אמרה פיקה יוצאה מגודלו והוא פירש למעלה הפיקין והוא מסבב אותה לענין אחר ובלע"ז קורין אותו גלוטא ובעל הפיקין פירש בגמרא שיש לו כסתות הרבה והם עגבות והשופר שאין לו כל עיקר והוא אינו מונה אותו ודומה שכל דבר שיש לו עוגל גדול קורא אותו פיקה כמו שאמרו עד פיקה של גרגרת עד שיעגילו ראש כפיקה של פרך ופיקה מפרש סקעיות:

ומ"ש מי שדמעיו זולפות תמיד מי שלחלוחית נמשכת מראש עינו וכו'. שם במשנה הלירן ובגמרא הלירן עיניו *[טרוטות] לירניות דומעות דולפות וטורדות וכתב רבינו בפירוש המשנה לירן מי שעיניו דומעות או שנוזלים קלות עיניו תמיד וזהו מה שאמרו בפירוש השם הזה דומעות זולפות. ומ"ש מי שמקבץ ריסי עיניו ועוצמן וכו'. שם במשנה סכי שמש ובגמרא תני רב יוסף סני שמש ופירש"י שסונא השמש ואינו יכול לראות מקום שחמה זורחת שם. וכתב רבינו בפירוש המשנה סני שמש שונאי השמש והירח והכוונה בזה שבשעה שרוצה להביט אל השמש או לירח או לדברים המאירים מאמץ ומקבץ עפעפי עיניו ומקפין אותו. ומ"ש מי שראיית עינו מעורבבת וכו' שם במשנה רואה את החדר ואת העליה כאחד. ומ"ש מי שאחת מעיניו משונה מחבירתה בין במקומה. שם במשנה עינו אחת למעלה ואחת למטה. ומ"ש בין במראה כגון שהיתה אחת שחורה ואחת פתוכה וכו'. זהו זוגדום שכתבתי למעלה:

ז ששה בחוטם וכו'. שם במשנה החרום פסול אי זהו חרום הכוחל שתי עיניו כאחת ובגמרא תנו רבנן חרום שחוטמו שקוע וכו' רבי יוסי אומר אין חרום אלא הכוחל שתי עיניו כאחת אמרו לו הפלגת אע"פ שאינו כוחל שתי עיניו כאחת ופירש"י שקוע למעלה בין עיניו ומאחר שהוא סתם במתני' כרבי יוסי ומחלוקת בברייתא הוה לן למיפסק כרבי יוסי וכסתם דמתני' ויש לתמוה על רבינו שלא פסק כן ואפשר שפסק כן מפני שמוי"ה בלשון תימה הפלגת משמע דלאו סברא היא ולכך הביאו בגמרא אותה ברייתא לגלות דלא קי"ל כההיא סתם מתני'. ומ"ש מי שאמצע חוטמו בולט למעלה מי שעוקץ חוטמו נוטף למטה מי שחוטמו עקום לצד אחד. שם חוטמו בולט חוטמו סולד חוטמו נוטף. ומ"ש מי שחוטמו גדול מאיבריו מי שחוטמו קטן מאיבריו. שם במשנה. ומ"ש כיצד משערין אותו באצבע קטנה שעל ידו וכו'. שם בברייתא:

ח שלשה בשפתים וכו'. שם במשנה. ומ"ש מי שפיו רפוי ורירו יורד מפיו. שם (דף מ"ג:) א"ר יוחנן וכו' הזבלגנין פסולין ופירש רבינו כפירוש שני דערוך:

ט שלשה בבטן וכו'. שם במשנה (דף מ"ד:):

י שלשה בגב ואלו הן מי ששדרתו עקומה. שם במשנה (דף מ"ג:) מי שיש לו שני גבין ושתי שדראות ובגמרא למימרא דחיי והא איתמר השמטה בריה שיש לה שני גבין וכו' בששדרתו עקומה ופירש"י ומיחזי כשני שדרות הרבה. ומ"ש מי שיצאה חוליא משדרתו וכו'. שם במשנה (דף מ"ג) בעלי החטוטרת ר"י מכשיר והכמים פוסלין וידוע דהלכה כחכמים ודברי רבינו בפירוש המשנה כמו בהם כאן. ובגמרא דאית בה עצם כ"ע לא פליגי דפסלא כי פליגי דלית בה עצם ורבינו נראה שמפרש דאית בה עצם היינו לומר שיש פגע בעצם כלומר שיצאה חוליא משדרתו וכו':

יא ששה בידים ואלו הן מי שיש בידו אצבע יתירה וכו'. שם (דף מ"ה) במשנה יתר בידיו וברגליו. ומ"ש אפילו היה שש ושש שם במשנה שש ושש כ"ד ר"י מכשיר וחכמים פוסלין וידוע דהלכה כחכמים. ומ"ש ואם חתך את היתרת כשר ואם היה בה עצם אפי' חתכה פסול. משנה שם. ודע דבגמרא גרסינן אמר ר' יוחנן ובנספרת ע"ג היד ופירש"י שנספרת עם שאר האצבעות שעומדת בשורתן בההיא קתני מתניתין דחשיב אבר ולפי זה יש לתמוה למה השמיטו רבינו לכן נראה שרבינו מפרש דה"ק אפילו נספרת ע"ג היד הוי מום ולפיכך כתב סתם לפסול. ומ"ש מי שחסר אצבעו מידו פשוט הוא. ומ"ש מי ששתי אצבעות ידיו קלוטות עד למטה מהפרק ואם חתכן והפרישן עד הפרק כשר. משנה שם. ומ"ש באי זה פרק אמרו וכו' כן משמע מפשטא דמתני'. ומ"ש מי שאצבעותיו מורכבות זו על גבי זו מי שפיקה יוצאת מגודלו. משנה שם ופירש"י פיקה חתיכת בשר עגולה כפיקה יוצאת מגודלו. ומ"ש מי שהוא אטר יד ימינו וכו'. שם במשנה השולט בשתי ידיו רבי פוסל וחכמים מכשירים ובגמרא ת"ר אטר בין ביד בין ברגל פסול:

יב ארבעה באיברי הזרע וכו'. שם במשנה (דף מ"ד:) המאושכן ובעל גבר תנא מאושכן בבילים ובעל גבר בגיד וכו' ועד כמה מהוי רב יהודה עד רכובה תניא ר"א בן יעקב אומר עד רכובה פסול למעלה מרכובה כשר איכא דאמרי עד רכובה כשר למטה מרכובה פסול ויש לתמוה על רבינו שפסק כל"ק ואפשר שהוא ז"ל מפרש דאיכא דאמרי לא קאי אדר"א בן יעקב אלא אדר"י ויש הוכחה לדבר מדנקט לישנא דאוכא דאמרי ואי אדראב"י פליג לא הל"ל אלא וי"א והשתא אתי שפיר שפסק כראב"י שמשנתו קב ונקי. ועי"ל שפסק כל"ק משום דבשל תורה הלך אחר המחמיר. ומ"ש מי שנמרחו אשכיו וכו'. שם במשנה אין לו בילים אין לו אלא בילה אחת זהו מרוח אשך האמור בתורה ר' ישמעאל אומר כל *שנמרחו אשכיו ר"ע אומר כל שרוח באשכיו רבי חנינא בן אנטיגנוס אומר כל שמראיו חשוכים ופירש"י שנמרחו אשכיו שנימוחו ביציו ופירש רבינו בפירוש המשנה שכל אלו השנאים מודין שכל אלו הם מומין לא נחלקו אלא בפי' מרוח אשך האמור בתורה ויש לתמוה על רבינו שכתב ארבעה באיברי הזרע ובפרטן אי אתה מוצא אלא שלשה ומצאתי בסמ"ג ג' מי שנימוחו מבושיו והוא הכיס של בילים שנימוחו הבילים שלו בתוכו ד' מי שסרוח במבושיו ונפחו והוא מרוח אשך עכ"ל ונראה שכך צריך להגיה בספרי רבינו וכן מצאתי בספר מוגה. ועדיין יש לתמוה למה לא כתב שאע"פ שלא נימוחה אלא בילה אחד הוא בעל מום כדמשמע ממה ששנינו אין לו אלא בילה אחת ולכן נראה לי שרבינו מפרש אין לו אלא בילה אחת היינו שנבראת מתחלת ברייתו חסר בילה אחת אבל בנימוחו אשכיו לא מפסיל עד שימוחו שתיהן וכדמשמע מלישנא דרבי ישמעאל שנמרחו אשכיו לשון רבים ולדעת רבי ישמעאל הא דכתב קרא מרוח אשך לשון יחיד פירושו שאין לו שום אשך ואין לתמוה למה השמיטו רבינו אין לו אלא בילה אחת שכבר כתבו בפרק שקודם זה אצל מומין הפוסלים באדם ובבהמה:

יג ט"ו בשוקים וכו'. משנה שם. וכתב הראב"ד המשנה אמרה פיקה יוצאה מגודלו וכו'. ונראה שמ"ש רבינו מי שפיקתו יוצאת והפיקה היא העיגול שלמעלה מן העקב וכו' הוא מהא דאמרינן בפרק מומין אלו תנא השופנר ואמר רבי יוחנן דהיינו שאין לו כסתות כל עיקר ומפרש דהיינו שאין לו אותה פיקה שקורין בלע"ז טודילייו. ומ"ש מי שפיקתו יוצאת היינו שיצאה ואינה ודוחק. ומ"ש מי שעקבו יוצא לאחוריו וכו'. משנה וגמרא שם (דף מ"ה). ומ"ש מי שפרסותיו רחבות כשל אווז אע"פ שאינה קלוטה כשל אווז. משנה שם פרסותיו רחבות כשל אווז ובגמרא אר"פ לא תימא דטרפא ולא סדיקא אלא כיון דטרפא אע"ג דסדיקא ופירש"י טרפא קלוטה והערוך פי' טרפא רחבה ומשונה. ומ"ש מי שפיקה יוצאה מגודלו. משנה שם ופירש"י פיקה חתיכת בשר עגולה כפיקה. ומ"ש מי שיש ברגלו אצבע יתירה וכו' עד או שחתכן והפרישן כשר. נתבאר בפרק זה גבי יד:

ומ"ש

*[כצ"ל ובמשנה נימוחו והוא ט"ס]:

*[ברפוס דפ"ע לא גרים ליה סכא]:

והוא שלא יהיה בה עצם. מי שחסר אחת מאצבעות רגליו. מי שאצבעותיו מורכבות זו על גבי זו. מי שהיו אצבעות רגליו קלוטות עד למטה מן הפרק. ואם היו עד הפרק או שחתכן והפרישן כשר. מי שרגלו כולה שוה שנמצא רוחב פס אצבעותיו כרוחב עקיבו וכאילו היא חתיכה שוה. מי שרגלו עקומה דומה למגל שנמצא פס רגלו שיש בו האצבעות עם עקבו כאילו הם שני ראשי הקשת. מי שרגלו חלולה והוא שיהיה אמצעה גבוה מעל הארץ ונמצא כשעומד עומד על עקיבו ועל אצבעות רגליו. המקיש בקרסוליו בעת שמהלך. מי שמקיש בארכובותיו בעת שמהלך. מי שהוא אטר ברגל ימינו: **יד** ארבעה בכל הגוף ואלו הן. מי שגופו גדול מאיבריו. מי שגופו קטן מאיבריו. הארוך ביותר. הננס והוא הקצר ביותר עד שיהיו מופלגין משאר העם: **טו** שמונה בעור הבשר ואלו הן. הכושי. הלבן ביותר כמו גבינה. האדום כשני. בעלי נגעים טהורים שנשתנה העור מחמת עצמו כמו הבוהק. שנשתנה העור מחמת דבר אחר כגון צרבת המכוה וזה בכלל נגעים טהורין. מי שהיתה בעור פניו שומא שיש בה שיער אע"פ שאינה כאיסר אלא כל שהוא. מי שהיתה בעור פניו שומא כאיסר או יותר. בעלי הדלדולין והוא שידלדל העור והבשר או הלחלוחית שיש בעור שנדלדל באי זה מקום שיהיה מכל הגוף הרי זה מום: **טז** ועוד יש שם באדם ארבעה מומין אחרים ואלו הן. החרש. השוטה. והנכפה אפילו לימים רבים. מי שרוח רעה מבעתתו תמיד או בעתים ידועים: **יז** נמצאו כל המומין הפוסלין בכהנים מאה וארבעים וזהו כללם. שמונה בראש. ושנים בצואר. ותשעה באזנים. וחמשה בגבינים. ושבעה בריס העין. ותשעה עשר בעינים. ותשעה בחוטם. ותשעה בפה. ושלשה בבטן. ושלשה בגב. ושבעה בידים. וששה עשר באיברי הזרע. ועשרים ברגלים. ושמונה בכל הגוף. ושמונה בעור הבשר. ושבעה בכח הגוף וריחו. וכבר נפרטו כולן אחד אחד. ואלו פסלו מפני מראית העין. מי שנשרו ריסי עיניו אף ע"פ שנשאר השיער בעיקרן. ומי שניטלו שיניו:

פרק תשיעי

א זר שעבד במקדש עבודתו פסולה וחייב מיתה בידי שמים שנאמר והזר הקרב יומת מפי השמועה למדו שאין חיוב זה אלא לקרב לעבודה והיכן הזהיר עליו וזר לא יקרב אליכם. אי זהו זר כל שאינו מזרע אהרן הזכרים שנאמר וערכו בני אהרן. והקטירו בני אהרן. בני אהרן ולא בנות אהרן: **ב** אע"פ שהזרים מוזהרין שלא יתעסקו בעבודה מעבודת הקרבנות אין חייבין מיתה אלא על עבודה תמה לא על עבודה שיש אחריה עבודה. ואין הזר חייב מיתה אלא על ארבע עבודות בלבד. על הזריקה ועל ההקטרה ועל ניסוך המים בחג ועל ניסוך היין תמיד: **ג** כיצד על הזריקה. בין שזרק בפנים בין שזרק בחוץ בין שהזה הזאה אחת מכל הזיות הדם. בין שהזה הזאה אחת מכל הזיות קרבנות המצורע הרי זה חייב מיתה: **ד** כיצד על הקטרה. הקטיר איברים או קומץ או לבונה על המזבח אפי' הפך באיברים שלא נתעכלו וקרב שריפתן חייב מיתה והוא שהקטיר כזית. וכן אם הקטיר קטרת על מזבח הזהב משיקטר כזית חייב. אבל המקטיר קטורת ביום הכפורים בקדש הקדשים אינו חייב מיתה עליה עד שיקטיר מלא חפניו שיעור המפורש בתורה: **ה** והמסדר שני גזרי עצים על המערכה

כסף משנה

מ"ש מי שרגלו כולה שוה וכו'. בתוספתא דבכורות פ"ה רגלו מכים מלמעלה ומפסיע למטה ועוד שם אצבעותיו גדומות. ומ"ש מי שרגלו עקומה דומה למגל וכו'. בתוספתא דבכורות פ"ה פרסתו חלולה עקומה דומה למגל. ומ"ש מי שרגלו חלולה וכו'. כתבו התוספות וסמ"ג שכן פירש הערוך על מה ששנו בברייתא פרק מומין אלו תנא בעל הפיקן אמר רבי יוחנן בעל הפיקין שיש לו כסתות הרבה. ומ"ש המקיש בקרסוליו בעת שמהלך מי שמקיש בארכובותיו בעת שמהלך. משנה שם. מ"ש מי שהוא אטר ברגל ימינו. נתבאר לעיל גבי יד:

יד ארבעה בכל הגוף וכו'. משנה בפרק הנזכר (דף מ"ד). ומ"ש הארוך ביותר הננס והוא הקצר ביותר וכו'. משנה (דף מ"ה:) הקפח והננס ובגמרא קפח תני רב זכיד גבוה איני והתני ר' אבהו מנין שהקב"ה משתבח בבעלי קומה וכו' אמר רב פפא באריכא שמיטא שניא ופירש"י דארוך הוא דק שאינו עבה לפי ארכו:

טו שמונה בעור הבשר ואלו הן הכושי וכו'. משנה שם הכושי והגיחור והלבקן וכו' ובעלי נגעים טהורים ובגמרא גיחור וכו' סומקא ניהלא לבקן חיורא ופי' הערוך סומקא ניהיא אדום ביותר. ומ"ש מי שהיתה בעור פניו שומא שיש בה שער וכו' מי שהיתה בעור פניו שומא שיש בה איסר או יותר. הכל סוף פרק המדיר (דף ע"ה). ומ"ש בעלי הדלדולין וכו'. משנה בפרק מומין אלו:

טז ועוד יש באדם ד' מומין ואלו הן החרש והשוטה. שם במשנה. ומ"ש והנכפה אפילו לימים רבים מי שרוח רעה מבעתתו תמיד או בעתים ידועים. משנה שם (דף מ"ד:) נכפה אפילו אחת לימים רוח קצרית באה עליו ופירש"י רוח קצרית רוח שד וסובר רבינו דכי היכי דנכפה אפילו אחת לימים ה"ה לרוח קצרית דמאי שנא:

יז ואלו פסלו מפני מראית העין מי שנשרו ריסי עיניו. נתבאר בפרק זה. ומה שכתב ומי שניטלו שיניו. שם במשנה (דף מ"ד):

פ"ט א זר שעבד במקדש עבודתו פסולה וכו'. רפ"ב דזבחים (דף פ"ז:). ומ"ש וחייב מיתה בידי שמים שנאמר והזר הקרב יומת. ס"פ הנשרפין (דף פ"ג:) במשנה זר ששימש במקדש ר"ע אומר בחנק והחכמים אומרים בידי שמים וידוע דהלכה כחכמים. ומ"ש מפי השמועה למדו וכו' והיכן הזהיר עליו וכו'. בסיפרי פרשת קרח והזר הקרב יומת לעבודה עונש שמענו אזהרה לא שמענו ת"ל וזר לא יקרב אליכם: איזהו זר כל שאינו מזרע אהרן הזכרים שנאמר וערכו בני אהרן. כך היא הנוסחא הנכונה ובקצת ספרי רבינו יש חסרון היכר:

ב אע"פ שהזרים מוזהרים וכו' אין חייבין מיתה אלא על עבודה תמה וכו'. בזבחים (דף קט"ו) אבא דתנן אין חייבין עליה משום זרות ובפרק בני דיומא (דף כ"ד). ומ"ש ואין הזר חייב מיתה אלא על ד' עבודות בלבד וכו'. מימרא דרב פרק בני דיומא (דף כ"ד) ואע"ג דלוי פליג ואמר אף תרומת הדשן פסק רבינו כרב והתם יליף לה מדכתיב ועבדתם עבודת מתנה אתן את כהונתכם והזר הקרב יומת עבודת מתנה ולא עבודת סילוק ועבדתם עבודה תמה ולא עבודה שיש אחריה עבודה ופירש"י עבודת מתנה שאתה נותן על המזבח ולא עבודת סילוק שאתה מסלק וסר מעל המזבח כגון תרומת הדשן. עבודה תמה עבודה שהיא גומרת ומתממת את הדבר ולא שיש אחריה עבודה כגון שחיטה וקבלה והולכה שיש אחריה זריקה אבל זריקה עבודה אחרונה שבדם וכן הקטרה בקומץ מנחה ובאיברים ופדרים וכן ניסוך היין בכל השנה וכן המים בחג:

ג כיצד על הזריקה בין שזרק בפנים בין שזרק בחוץ. לאו בחוץ קאמר דהיאך יתחייב על זריקה בחוץ משום זר שעבד אלא בפנים היינו לפני לפנים ובחוץ היינו בהיכל והכי תניא התם עבודות שזר חייב עליהם מיתה זריקת דם בין לפנים בין לפני לפנים ופירש"י בין לפנים הזאות שעל הפרוכת בין לפני לפנים שעל בין הבדים דיוה"כ. ומ"ש בין שהזה הזאה אחת מכל הזיות הדם בין שהזה הזאה אחת מכל קרבנות המצורע. שם בברייתא ואין לתמוה על רבינו שכתב בין שהזה אחת מכל הזיות הדם למה חזר ופרט הזיות קרבנות המצורע דהתם דרים מדכתיב בההוא קרא לכל דבר המזבח ולמבית לפרוכת לכל דבר המזבח לאתויי שבע הזיות שבפנים ושבמצורע ופירש"י שבע הזיות שבפנים שמזה על הפרוכת מפר העלם דבר ופר משיח ופר יוה"כ. ושבמצורע שמזה מלוג שמן בהיכל וכו' דסלקא דעתך אמינא לאו דבר המזבח הוא להכי רבי לכל. ודע ששנו עוד שם בברייתא המזה בחטאת העוף והממצה ויש לתמוה למה השמיט רבינו ממצה ואפשר דמשמע ליה דבכלל אחת מכל הזיות הדם היא:

ד כיצד על הקטרה וכו' אפילו הפך באיברים שלא נתעכלו בצינורא. בפרק שני דשבועות (דף י"ז:) אמר רב הונא זר שהפך בצינורא חייב מיתה וקאמר עלה בגמרא ה"ד אי דלא הפיך לא מעכל להו פשיטא ואי דלא הפיך בהו נמי מעכלי מאי קא עביד לא צריכא דאי לא הפיך בהו מיעכלי בתרתי שעי והשתא מיעכל בחד שעתא הא קמשמע לן דכל קרובי עבודה עבודה היא: וכן אם הקטיר קטרת על מזבח הזהב וכו'. כן יש ללמוד קצת מפרק השוחט ומעלה בחוץ (דף ק"ט:) אהא דתנו רבנן המקטיר כזית בחוץ חייב חצי פרס בפנים פטור וצריך עיון:

ה והמסדר שני גיזרי עצים על המערכה וכו'. בפרק

משנה למלך

פ"ח טו מי שהיתה בעור פניו שומא כו'. מדברי הטוש"ע סי' ל"ט מוכח דשומא שיש בה שיער או שומא גדול כאיסר בכל מקום שהיא בגוף הוי מום ועיין שם במרן שתמה על רבינו דאית ליה דלא הוי מום אלא בפנים ועיין כה"מ פ"ו מהלכות אישות דין ז' ובלח"מ שם:

פ"ט ב ואין הזר חייב מיתה אלא על ד' עבודות בלבד כו'. מימרא דרב פ"ב דיומא (דף כ"ד:) וכתב מרן ואע"ג דלוי פליג ואמר אף תרומת הדשן פסק רבינו כרב כו'. ובירושלמי בפירקין הביאו מחלוקת זה בשם רבי יוחנן ור"ל ר"י מחייב ולפי זה הי"ל לפסוק כר"י:

ד הקטיר איברים או קומץ וכו'. בגמרא (דף כ"ד:) הביאו ברייתא אחת דקתני והמעלה ע"ג המזבח בין דבר כשר בין דבר פסול ואע"ג דברייתא זו אתיא כלוי דמחייב בתרומת הדשן ולא

המערכה הרי הוא כמקטיר איברים וחייב מיתה שהעצים קרבן הוא. אבל היוצק והבולל והפותת והמולח והמניף והמגיש ומסדר את לחם הפנים או את הבזיכין על השלחן והמטיב את הנרות והמצית אש במזבח והקומץ והמקבל דמים. אע"פ שנפסלו והרי הוא מוזהר על כל אלו ולוקה אינו חייב מיתה. מפני שכל אחת מהן עבודה שאחריה עבודה ואינה גמר עבודה: ו שחיטת הקדשים כשירה בזרים אפילו קדשי קדשים. בין קדשי יחיד בין קדשי צבור שנאמר ושחט את בן הבקר לפני י"י והקריבו בני אהרן מקבלה ואילך מצות כהונה. וכן ההפשט והניתוח והולכת עצים למזבח כשירה בזרים שנאמר באיברים והקטיר הכהן את הכל המזבחה זו הולכת איברים לכבש. הולכת איברים היא שצריכה כהונה ולא הולכת עצים: ז וכן הדלקת הנרות כשירה בזרים לפיכך אם הטיב הכהן את הנרות *והוציאן לחוץ מותר לזר להדליקן:

השגת הראב"ד

*והוציאן לחוץ מותר וכו': א"א הפליג כשאמר מותר לזר להדליקן אלא שאם הדליקן כשירות:

ח הרמת הדשן צריכה כהן שנאמר ולבש הכהן מדי בד וגו'. ואם הרים ישראל לוקה ואינו חייב מיתה אע"פ שאין אחריה עבודה שנאמר עבודת מתנה עבודת מתנה הוא שתהיה בכהן לבדו ואם קרב לה הזר חייב מיתה. אבל עבודת סלוק אין חייבין עליה מיתה. [וכן אם דישן מזבח הפנימי והמנורה אינו חייב מיתה]: ט סידר המערכה פורקה וחוזר הכהן וסודרה מפני שסידורה פסול: י הטמא ובעל מום ושלא רחוץ ידים ורגלים ששימש במקדש אינן חייבין אלא על עבודות שהזר חייב עליהן מיתה ועל שאר העבודות באזהרה: יא כהן טבול יום ומחוסר כפורים שנטמא והרי הוא מחוסר בגדים ושלא רחוץ ידים ורגלים *ועבד חייב על כל אחד ואחד. ואם היה זר אינו לוקה אלא אחת משום זרות: יב זר ששימש בשבת חייב משום שבת ומשום זרות. *וכן בעל מום ששימש בטומאה חייב משום טומאה ומשום בעל מום: יג כל כהן שעבד ע"ז בין במזיד בין בשוגג אע"פ שחזר בתשובה גמורה ה"ז לא ישמש במקדש לעולם שנאמר ולא יגשו אלי לכהן לי. אחד העובד אותה בשירות כגון שנעשה כומר לע"ז או המשתחוה לה או המודה בה וקבלה עליו באלוה הרי זה פסול לעולם. עבר והקריב אין קרבנו ריח ניחוח אע"פ שהיה שוגג בעת ששרת או שהשתחוה או שהודה. אבל השוחט לע"ז בשוגג אם עבר והקריב קרבנו ריח ניחוח

השגת הראב"ד

*ועבד חייב. א"א בתוספתא (פרק י"ב) דזבחים כהן שעבד טמא טבול יום מחוסר בגדים ושלא רחוץ ידים ורגלים אינו חייב אלא אחת ואפשר דפליגי תנאי באיסור כולל ואיסור בת אחת:

*וכן בעל מום. א"א שתיקן שבאו עליו בבת אחת זר ששימש בשבת שהכיא שתי שערות בשבת בעל מום שתחך אצבעו בסכין טמאה:

כסף משנה

בפרק שני דיומא (דף כ"ד:) פלוגתא דרב ורבי יוחנן ופסק כרבי יוחנן דאמר סידור שני גיזרי עצים עבודה תמה היא וסידור האיברים תחלת סידור אחר הוא: אבל היוצק והבולל והפותת והמולח וכו'. אלו חוץ ממליח אף על המזבח מנויים במשנה בסוף זבחים (דף קי"ב:) וקתני בהו אין בהם משום זרות וטעמא כמו שנתבאר שכולם עבודה שיש אחריה עבודה ולאו עבודה תמה היא ומליח אף על המזבח נמי לאו עבודה תמה היא שיש אחריה סידור שני גיזרי עצים:

ו שחיטת הקדשים כשירה בזרים וכו' מקבלה ואילך מצות כהונה. ברים פרק כל הפסולים (דף ל"ה:). ומה שכתב וכן ההפשט והניתוח והולכת עצים למזבח כשירה בזרים שנאמר באיברים והקטיר הכהן המזבחה וכו'. בסוף פרק שני דיומא (דף כ"ו כ"ז). ומ"ש וכן הדלקת הנרות כשירה בזרים שם הדלקה לאו עבודה היא. ופירש"י דהא כיון שהדליק ברוב היוצא השלהבת עולה מאליה אבל הצתת אש עבודה שיש בה טורח היא שצריך להצית האור בעצי המערכה. וכתב הריטב"א תימה דהא כתיב דבר אל אהרן וכו' בהעלותך את הנרות ואפשר לומר דלהכי לא אפקיה בלשון חיוב דבר אל אהרן ויעלה את הנרות לומר דלאו עבודה היא לחייב עליה מיתה בזר כשם שאין חיוב בעבודה שאינה תמה עכ"ל. ועל מה שכתב רבינו לפיכך אם הטיב הכהן את הנרות והוציאן לחוץ מותר לזר להדליקן כתב הראב"ד הפליג כשאמר מותר לזר להדליקן אלא שאם הדליקן כשירות עכ"ל. וטעמו של רבינו דכיון דלאו עבודה היא מישרא נמי שרי כמו שחיטה שהיא כשירה בזרים:

ח הרמת הדשן צריכה כהן וכו' ואם הרים ישראל לוקה ואינו חייב מיתה כו'. ככר כתנאי דבפ"ב דיומא פלוגתא דרב ולוי ופסק כרב: וכן אם דישן מזבח הפנימי והמנורה אינו חייב מיתה. כך מצאתי מוגה בקצת ספרי רבינו וטעמו מפני שהן עבודות סילוק וכמו שנתבאר בפ' זה גבי הרמת דשן:

ט סידר המערכה פורקה וחוזר הכהן וסודרה וכו'. בספ"ב דיומא (דף כ"ז:) אמר ר' אסי אמר ר' יוחנן זר שסידר את המערכה חייב כיצד הוא עושה פורקה וחוזר [הכהן] וסודרה מתקיף לה רבי זירא וכי יש לך עבודה שכשירה בלילה ופסולה בזר וכו' אלא כי איתמר הכי איתמר אמר רבי אסי אמר רבי יוחנן זר שסידר שני גיזרי עצים חייב הואיל ועבודה תמה היא ומשמע דסידור מערכה כשירה בזר וכהאתקפתא דרבי זירא ואם כן יש לתמוה על רבינו שפסק דסידור מערכה בזר פסולה ושמא יש לומר דמשמע ליה דלא מתמה ר' זירא וכי יש עבודה שכשירה בלילה וכו' אלא משום דמחייב ליה מיתה אבל משום פיסולא בלא חיוב מיתה לא הוה מתמה וכן פירש"י ההא דמתקיף לה רבי זירא וכי יש לך עבודה שיש אחריה עבודה ופסולה בזר להתחייב מיתה עכ"ל וטעמא משום דכיון דאמאי דאמר רבי אסי אמר רבי יוחנן זר שסידר את המערכה חייב מתקיף ע"כ לומר דמחיוב מיתה מתקיף:

י הטמא ובעל מום ושלא רחוץ ידים ורגלים וכו'. בסוף זבחים (דף קי"ב:) תנן דאין חייבים על עבודה שאינה תמה משום זרות ולא משום טומאה ולא משום מחוסר בגדים ולא משום שאינו רחוץ ידים ורגלים. ואיני יודע למה השמיט רבינו מחוסר בגדים וכתב הר"י קורקוס אפשר שכיון שכתב שמחוסר בגדים הוא כזר ומשום זר הוא דמחייבינן כמו שכתב בסוף הלכות כלי המקדש לא הוצרך להזכירו. וכתב עוד ובעל מום לא הוזכר במשנה ורבינו הזכירו אפשר שסובר רבינו דלאו דוקא נקט במתני' הכי אלא ה"ה לכל חיוב שחייבין משום עבודה שאין חיוב אלא בעבודה תמה ובעבודת מתנה דילפינן מזר דחד טעמא הוא וגם בבעלי מום כתיב ואל המזבח לא יקרב והיינו לעבודה כמו שנתבאר ודין כולם שוה דמאי שנא עכ"ל. ומדברי רבינו משמע דעל עבודה שהזר חייב עליה מיתה גם אלה חייבים מיתה ותימה שהרי ברפ"ו כתב אין בעלי מומין במיתה וצריך לומר דהכי קאמר אין חייבין כל חד כדאיתיה טמא ושלא רחוץ ידים ורגלים מיתה ובעל מום מלקות אלא על עבודה שהזר חייב מיתה:

יא כהן טבול יום ומחוסר כפורים שנטמא וכו' ועבד חייב על כל אחת ואחת. כתב הראב"ד א"א בתוספתא פרק י"ב דזבחים וכו' ומאחר שרבינו פוסק דאיסור חל על איסור בכולל או מוסיף או בת אחת והכא טבול יום ומחוסר כפורים בת אחת הן. כיצד שהרי יש טבול יום שאינו צריך להביא קרבן ואם כן אינו מחוסר כפורים והטמא שצריך להביא קרבן כמו המצורע אם טבל הרי הוא טבול יום ומחוסר כפורים וכשנטמא בטומאה אחרת נוסף עליו איסור שעד עתה היה מותר ליכנס לעזרת הנשים עתה היה אסור ליכנס להר הבית ומגו דאתוסף איסור בכניסה איתוסף איסור בעבודה שאינו רחוץ ידים ורגלים יש גו איסור אפילו לכהן הטהור ומגו דאתוסף חיוב לטהור איתוסף לטמא. וכתב הר"י קורקוס ז"ל הקדים רבינו טבול יום ומחוסר כפורים לטמא היפך מהתוספתא שאם היה טמא קודם לא שייך תו טבול יום ומחוסר כפורים שהכל בכלל טמא וגם בתוספתא צריך לפרש כן כהן טמא שהיה מקודם טבול יום ומחוסר כפורים עכ"ל. ואם כן יפה פסק דחייב על כל אחת ואחת. ומ"ש רבינו ואם היה זר אינו לוקה אלא אחת משום זרות. בתוספתא דזבחים פרק י"ב וטעמא משום דלא הוזהר מלעבוד טמא ומחוסר בגדים ושלא רחוץ ידים ורגלים אלא מי שהוא ראוי לעבוד אבל הזר הואיל ואינו ראוי לעבוד אינו עובר בשום אחד מאלה:

יב זר ששימש בשבת חייב משום שבת ומשום זרות וכו'. בס"פ ד' אחין (דף ל"ג:) פלוגתא דרבי יוסי ורבי שמעון ופסק כרבי יוסי. וכתב הראב"ד שתיקן שבאו עליו בבת אחת וכו'. ואיני יודע מי הזקיקו לכך דהא לא אוקי הכי בגמרא אלא גבי פלוגתא דרבי חייא ובר קפרא אבל בתר הכי אמרינן מיתיבי זר ששימש בטומאה וכו' ואילו מליקה שייכה למאן שייכה אילימא לר' יוסי השתא באיסור כולל מחייב שתים באיסור בת אחת מיבעי' ובלאו הכי כיון דרבינו פוסק כמ"ד איסור חל על איסור באיסור כולל כמ"ש בפ"ח ממאכלות אסורות שפיר עבד דסתים לה הכא סתומי ואיסור כולל היינו זר מעיקרא שרי במלאכה ואסור בעבודה אתיא לה שבת מגו דאתסר במלאכה אתסר נמי בעבודה בעל מום מעיקרא שרי באכילה ואסור בעבודה איתמי ליה מגו דאיתסר באכילה איתסר נמי בעבודה:

יג כל כהן שעבד ע"ז בין במזיד בין בשוגג וכו' ה"ז לא ישמש במקדש לעולם וכו'. בסוף מנחות (דף ק"ט:) איפלגו רב נחמן ורב ששת בעבד בשוגג ופסק כרב ששת דהלכתא כוותיה באיסורי. ומה שכתב אחד העובד אותה בשירות כגון שנעשה כומר לע"ז או המשתחוה לה או המודה בה וקבלה עליו באלוה הרי זה פסול לעולם עבר והקריב אין קרבנו ריח ניחוח אע"פ שהיה שוגג בעת ששרת וכו'. גם זה שם פלוגתא דרב נחמן ורב ששת בהיה שוגג ופסק כרב ששת. ומ"ש אבל השוחט לע"ז בשוגג אם עבר והקריב קרבנו ריח ניחוח. שם אמר רב יהודה כהן שזבח לע"ז קרבנו ריח ניחוח משום דכתיב יען אשר ישרתו אותם לפני גלוליהם וכו' ולא יגשו אלי לכהן

משנה למלך

ולא קי"ל כוותיה מ"מ בהאי דינא דמחייב אף המקטיר דבר פסול כיון שהוא מהדברים שאם עלו לא ירדו לא מצינו מי שחולק בזה ולפי זה לא ידעתי אמאי השמיט רבינו דין זה:

י הטמא ובעל מום כו'. דין שתויי יין לא ביאר רבינו אי בעינן עבודה תמה וכן במשנה דסוף זבחים לא הוזכר. ומסוגיא דזבחים (דף י"ח) נראה דמחוסר בגדים ושתויי יין דינם שוה. גרסינן בת"כ פרשת אמור איש מזרעך לדורותם אשר יהיה בו מום לא יקרב כו' יכול יהיו חייבים על הכל ת"ל לחם מה לחם מיוחד שהוא משום עבודה יצאו אלו שאינו משום עבודה. וכתב הרב קרבן אהרן דף רכ"ט ע"ג וז"ל יצאו אלו שאינן משום עבודה כדתנן במנחות לא יצק לא בלל כו' ע"כ. ולא דקדק הרב בזה שהרי מיעטו אף דברים המעכבים ואין הדבר תלוי בחיוב אלא בדבר שהוא עבודה תמה וכמ"ש רבינו בפירקין (*א"ה עיין במ"ש הרב המחבר פ"ב מהלכות תמידין ומוספין דין י'):

יב וכן בעל מום וכו'. בעל מום שתוי ששימש פטור הכי איתא בת"כ פרשת שמיני אחר וכיון יצאו חללים ובעלי מומין יע"ש:

ניחוח ונתקבל שהרי לא שרת ולא נעשה כומר אלא שחט בלבד והוא שוגג ואע"פ כן לכתחלה לא יעבוד:

יד מי שעבר ועשה בית חוץ למקדש להקריב בו קרבנו לשם אינו כבית ע"ז ואע"פ כן כל כהן ששימש בבית כזה לא ישמש במקדש לעולם. וכן כלים שנשתמשו בהן שם לא ישתמשו בהן במקדש לעולם אלא יגנזו. ויראה לי שאם עבד כהן ששימש שם במקדש לא פסל:

טו נמצאו כל הפסולין לעבודה שמונה עשר ואלו הן. העובד ע"ז. הזר. בעל מום. הערל. הטמא. טבול יום. מחוסר כפורים. האונן. השכור. מחוסר בגדים. יתר בגדים. פרום בגדים. פרוע ראש. שלא רחץ ידים ורגלים. היושב. מי שיש בין ידו ובין הכלי דבר חוצץ. מי שיש בין רגלו ובין הארץ דבר חוצץ. מי שעבד בשמאלו. כל אלו פסולין לעבודה ואם עבדו חללו. חוץ מפרוע ראש וקרוע בגדים והשוחט לע"ז בשוגג. שאם עבדו עבודתן כשירה:

וכהן לו אי עבד שירות אין שחיטה לאו עבודה הוא ונבי פלוגתא דרב נחמן ורב ששת בשוגג בזריקה לע"ז א"ר נחמן מגלא אמינא לה דתניא וכפר הכהן על הנפש השוגגת בחטאה בשגגה מלמד שהכהן מתכפר ע"י עצמו (כגון ע"ז) במאי אילימא בשחיטה מאי איריא שוגג אפי' מזיד נמי אלא לאו בזריקה ורב ששת אמר לך לעולם בשחיטה ובמזיד לא נעשה מורת לע"ז ואפ"ה דפשטא דברייתא משמע שהוא מתכפר על ידי עצמו אפילו לכתחלה סובר רבינו דמכיון דרב יהודה נקט קרבנו ריח ניחוח דמשמע אם עבר והקריב נתקבל אבל לכתחלה לא יקריב אית לן לפרושי דברייתא נמי מתכפר ע"י עצמו בדיעבד קאמר:

יד מי שעבר ועשה בית חוץ למקדש וכו'. משנה בסוף מנחות (דף ק"ט) הכהנים ששימשו בבית חוניו לא ישמשו במקדש. ומ"ש וכן כלים שנשתמשו בהם שם לא ישתמשו בהם במקדש לעולם אלא יגנזו. בפרק רבי ישמעאל (ע"ז דף נ"ב) בעיא דאיפשיטא. ומ"ש ויראה לי שאם עבד כהן ששימש שם במקדש לא פסל פשטא דמסתבר הוא דכיון דמשום קנסא הוא דמיפסלי כדאמרינן בפ' רבי ישמעאל בדיעבד אין לקנסס:

טו נמצאו כל הפסולים לעבודה שמונה עשר וכו'. ובספרי הדפוס יש חסרון הניכר וצריך להגיה ולהוסיף מי שיש בין רגלו ובין הארץ דבר חוצץ. ומה שכתב כל אלו פסולים לעבודה ואם עבדו חללו חוץ מפרועי ראש וקרועי בגדים. מסקנא דגמרא בפרק שני דתענית (דף י"ז:) ופרק כ"ג. ומ"ש והשוחט לע"ז בשוגג וכו'. כבר נתבאר בפרק זה:

סליקו הלכות ביאת המקדש

סליקו להו הלכות ביאת המקדש

משנה למלך

טו נמצאו כל הפסולין לעבודה י"ח כו'. מי שהרג את הנפש אם כשר לעבודה עיין במ"ש התוס' פ"ד דסנהדרין (דף ל"ה) ד"ה שנאמר ובפ"ק דיבמות (דף ז') ועיין במ"ש הרב תיו"ט בפ"ז דבכורות שלא ראה דברי התוס' שכתבנו יע"ש:

ודע דשתויי יין ופרועי ראש וקרועי בגדים ובעלי מום שהוזהרו שלא לעבוד עבודה ס"ל לרבינו דגם על הכניסה לבד בלא עבודה הוזהרו בביאת המקדש ולבאר באיזה מקום מן המקדש היא האזהרה כבר עמדנו על זה בדף קפ"ו (*א"ה נתבאר לעיל פ"ו דין א' יע"ש) אך באיסור זה לא הביא כ"א איסור העבודה אבל הכניסה בלא עבודה לא הזכירה ולפי הנראה ליכא איסור בכניסה בלא עבודה ומה ששנינו בפ"ק דכלים מ"ט עזרת כהנים מקודשת ממנה שאין ישראל נכנסים לשם אלא בשעת צרכיהם לסמיכה לשחיטה לתנופה ע"כ הויא מעלה מדרבנן היא דהא אפילו אותם שהוזהרו על הכניסה בלא עבודה אינם אסורים כ"א בין האולם ולמזבח ומיהו נ"ל דאליבא דרבינו ס"ל דבעל מום הוא באזהרה דכל שכן הוא דזר ג"כ מוזהר על זה דאיך יתכן דעדיף זר מבעל מום ומה שלא שנו גבי מאי דתנן בין האולם ולמזבח מקודש שאין בעלי מומין כו' זרים ג"כ הוא משום דזרים הם מבואהם מעזרת כהנים וכל שכן מבין האולם ולמזבח ואף שיש הפרש ביניהם דעזרת כהנים הוא מדבריהם ובין האולם הוא מן התורה מ"מ כיון שהוא מבואר מעזרת כהנים לא שייך למיתני גבי המשולחים מבין האולם ולמזבח אלא שלא ראיתי לרבינו בשום מקום שיאמר שיש לזר איסור תורה בכניסה בלא עבודה ואפשר דלא הוצרך לכותבו דכיון דאסר הכניסה לבעל מום מכ"ש לזר ושוכו למ"ד דאותם השנויים בכלים הם מעלות מדרבנן נראה דגם הזר אין בו איסור תורה אף בין האולם ולמזבח וכן נראה מדברי התוס' בפרק לולב וערבה (דף מ"ד) ד"ה אמר דלמ"ד מעלות דרבנן יכול הזר ליכנס בין האולם ולמזבח ואין בו איסור תורה וכן נראה שהיא דעת הרמב"ן בהשיגו על רבינו במנין המצות מל"ת סי' ס"ט שרצה להכריח דמאי דתנן בכלים הוא מעלות מדבריהם והביא ראיה לדבריו ממאי דאמרינן דלהקין היה נכנסים לשם אפילו לויים וישראלים כו' אלמא דס"ל דליכא משום זרות בכניסה בלא עבודה והוא מבואר בלותה ברייתא דספרי שהביא הרמב"ן שם דתניא והזר הקרב יומת לעבודה כו' אך אני תמיה מהא דתניא בפ"ד דיומא (דף מ"ה) אמר לו ר"ש וכי תעלה על דעתך שזר קרב לגבי מזבח כו' הנה התר הברת רבי יהודה דאמר דקרא אתא ללמד על הצתת האליתא שלא תהא אלא בכהן משום דמאחר שאתם למד מן הלאש על המזבח הוקד שיהא בראשו של מזבח הלוס הוצרכנו למקרא זה להטעינה כהן וכי תעלה על לב שזר קרב לגבי המזבח ופירש"י שם והלא נאמר אך אל כלי הקדש ואל המזבח לא יקרבו הרי מבואר דאיכא איסור לזר בכניסה אל המזבח. עוד אני תמיה בפסוק זה שהביא רש"י שהרי פסוק זה לא נאמר כ"א על העבודה ובא להזהיר הלוים שלא יתעסקו בעבודת הכהנים וכמו שביאר כל זה רבינו במנין המצות ל"ת סי' ע"ב ומוכרחים אנו לומר כן דהא קרא הכי ואמר ולא תמותו והכניסה בלא עבודה ליכא מ"ד דאיכא מיתה ומיהו בזה היה אפשר לומר דולא תמותו קאי אאל כלי הקדש דהיינו לעשות עבודה בכלי הקדש וגדולה מזו אית ליה לרבינו בשתויי יין ופרועי ראש דאף דכתיב באזהרתם ולא תמותו איכא נמי איסור כניסה בלא עבודה ומ"מ הדבר אגלי צריך תלמוד. ובפ"ו דזבחים (דף ס"ה) הכריח ר"ע דמליקה ביד ולא בכלי משום דכתיב ומלק הכהן ולגופה לא איצטריך משום דוכי תעלה על דעתך שזר קרב ע"ג המזבח ובפרק הקומץ רבה (דף כ') עלה דמליקה אמרינן וכי תעלה על דעתך שזר קרב לגבי מזבח הרי דס"ל לר"ע דמלת הכהן דכתיב גבי מליקה לא איצטריך לגופיה משום דפשיטא דלא יעשה המליקה כ"א הכהן כיון דלמדנו מקרא דהמליקה היא בראשו של מזבח ולהאורה כל זה הוא הפך סברת הרמב"ן. ונראה אלי הוא דסבירא ליה דכוונת אומרם וכי תעלה על דעתך שזר קרב ע"ג מזבח הוא דהפעולות שהצריך הכתוב שלא יהיו נעשות כ"א בראשו של מזבח אין צורך לכתוב ללמדינו דהן עבודות וצריכות כהן דממילא ידענו שהן עבודות ופסולות בזר מאחר שהצריכם הכתוב מזבח והכי קאמר וכי תעלה על דעתך שזר יקרב לעשות שום דבר ע"ג המזבח והלא כיון שהם צריכים מזבח פשיטא שאין זר יכול לעשות והפסוק שהביא רש"י כתיב ואל המזבח לא יקרבו לאו באיסור הכניסה איירי קרא דהתם קריבה והגשה היא לעבוד עבודה וכמו שכתב הרמב"ן אלא כוונת הכתוב הוא לומר דכל דבר שצריך מזבח לא יקרבו לעשות אותה העבודה וכן פי' הרמב"ן שהכתוב שמזהיר לבעלי מומין אך אל הפרוכת ואל המזבח לא יגש כו' וכזה ניחא מה שהקשינו לעיל דהא פסוק זה דואל המזבח לא יקרבו לא מתשתי כי אם בלוים שהוזהרו בעבודת כהנים ולפי מה שכתבנו ניחא דלעולם דבלוים איירי והזהיר את הלוים דכל דבר שצריך מזבח לא יקרבו לעבוד ול"ש זרים שהם מוזהרים בזה. אך קשה לי מהא שכתבו התוס' בפ"ב דיומא (דף כ"ג) ד"ה יש שהקשו לר"ל דהא ליה דתרומת הדשן והוצאת הדשן לאו עבודה היא מאי טעמא דה"ק דפסיל בעל מום ולר"א נמי אמאי איצטריך קרא לרבות בעלי מומין ותירצו משום דבעל מום חשיב כזר דס"ד אמינא וכי תעלה על דעתך שזר קרב ע"ג המזבח ע"כ והשתא אי אמרת נמצא כדבר שאין אנו יודעים אם היא עבודה וצריכה כהן המים או אינה עבודה תינח דאנו אומרים דע"כ היא עבודה מדהצריכה הכתוב מזבח ואין אנו צריכים קרא ללמד שהכא צריכה כהן דמקרא דואל המזבח לא יקרבו נפקא לן וכמו שכתבנו אבל בתרומת הדשן והוצאת הדשן דע"כ לפי האמת ס"ל לר"ל דאינה עבודה מדלא בעיא ד' כלים א"כ מה שהיא ע"ג המזבח אינה מעלה ומוריד כלל שהרי אין אנו יכולים להכריח שהיא עבודה שהרי אנו רואים שאינה עבודה מדלא בעיא ד' כלים ועוד דדוקא בדבר שהיא באפשרות שלא לעשותו במזבח והצריך הכתוב מזבח יש להכריח שהיא עבודה וזה וזבל ויום אינם נעשים לא אך בתרומת הדשן והוצאת הדשן דלא אפשר בלאו הכי אין להכריח שהיא עבודה

ובעיא כהן. אמנם על כן היה נראה דקושיית וכי תעלה על דעתך שזר קרב ע"ג המזבח משום איסור כניסה נגעו בה וכזה אתי שפיר דברי התוס' דאיצטריך קרא לר"א לרבות בעלי מומין ולרבנן פסולים משום הכניסה אך כבר כתבנו לעיל דמדברי התוס' בפרק לולב וערבה מוכח דס"ל דליכא איסור כניסה לזר מן התורה אפי' בין האולם ולמזבח. ואולי דס"ל לתוס' דמקרא דואל המזבח לא יקרבו שמעינן מיניה דגזירת הכתוב היא דכל דבר הנעשה במזבח אף שאינה עבודה ואף שאי אפשר בלאו הכי אפ"ה לא הויא כי אם בכהן וכי תימא וכי המקום גורם שתהא העבודה הנעשית במזבח צריכה כהן ובשלמא אם היינו אומרים דכיון דהצריך הכתוב מזבח שמעינן מינה שהיא עבודה ניחא דלאו משום דהמקום גורם אלא דלמדנו הכתוב דכל דבר הנעשה במזבח היא עבודה אך לפי דברי התוס' דאף מלתא דלאו עבודה היא כיון שנעשית במזבח בעיא כהן נמצא דמגד המקום שהוא מקודש בעינן כהן וכי תימא הכי נמי והלא הדלקת נרות אמרינן בפרק ב' דיומא (דף כ"ד) דלאו עבודה היא וקי"ל דזר יכול להדליק ואף שהנרות היו במקום מקודש יותר מהמזבח. ונראה דהא לא קשיא כלל משום דאפשר דגזירת הכתוב היא דוקא בדבר הנעשה במזבח והלכות אלו עקורות הם ואין למדין למקום אחר. עוד נראה דלא דמי להדלקה לפי שאף שהמנורה היתה בהיכל מ"מ יכול להוציא הנרות בחוץ ולהדליקן וכמו שכתב רבינו בפילקין וא"כ לא דמי לתרומת הדשן ולהוצאת הדשן. ועוד אפשר לומר בעד התוס' דמה שכתבו בפרק לולב וערבה דזר יכול ליכנס אף בין האולם ולמזבח הוא דוקא אליבא דמ"ד דמעלות דרבנן אך איכא מ"ד דמעלות דאורייתא וכדאיתא בפרק טרף בקלפי (דף מ"ד) ואפשר דר"ל הכי ס"ל וא"כ מה שכתבו התוס' וכי תעלה על דעתך שזר ובעל מום קרב ע"ג המזבח הוא כפשוטו דמשום כניסה נגעו בה. אך עדיין אני נבוך בישוב זה שכתבנו לדעת הרמב"ן והתוס' דבגמרא עלה דהיא דשאת אליתא דאמר ר"ש דלא צריך קרא ללמד שתהא בכהן משום דוכי תעלה על דעתך שזר קרב ע"ג המזבח אמרינן ורבי יהודה אי מהתם הוה אמינא קאי אארעא ועביד במצותא ע"כ ופירש"י ורבי יהודה אמר לך אי מהתם מהתם על המזבח וגו' אע"ג דשמעינן מיניה שצריכה בראשו המזבח לא שמעינן דפסלה בזר דהוה אמינא קאי זר אארעא ועביד במצותא ע"כ והתוס' כתבו שם דסברא זו דרבי יהודה מודה בה רבי שמעון במקום אחר אלא דס"ל דהאי הכא דלאו אורח ארעא למיעבד במצותא מרחוק והשתא אי אמרת בשלמא דרבי שמעון מטעם כניסה שאסורה הכריח דבריו ניחא דברי רבי יהודה שסתר דברי רבי שמעון ואמר דלעולם איצטריך קרא ללמד דשאת אליתא צריכה כהן וכי תימא מי הכניסו לזר במזבח אפשר דקאי אארעא ועביד במצותא אלא אי אמרת דמה שהכריח רבי שמעון הוא משום דס"ל דכיון דעבודה זו צריכה שתהיה במזבח פשיטא דחשיבא עבודה וזר פסול בה משום דכתיב ואל המזבח לא יקרבו מה השיב לו רבי יהודה אפשר דקאי אארעא ועביד במצותא והלא רבי שמעון לאו משום הכניסה הכריח דבריו אלא משום שהעבודה דצריכה מזבח וא"כ כי נמי קאי אארעא הכתי פשיטא דזר אינו יכול לעשותה כיון שהעבודה אינה נעשית כי אם בראשו של מזבח. ואולי יאמר הרמב"ן דכוונת הכתוב באומרו ואל המזבח לא יקרבו הוא שהזהיר את הלוים שלא יבואו במזבח לעשות שום דבר ולעולם דלא יקרבו הוא לעבוד עבודה אלא שהקפידה הפסוק הוא שלא יבוא הכהן במזבח לעשות שום פעולה מן הפעולות הנצרכות אך לפי סברת רבינו הדברים הם כפשטם דהמיכה רבי שמעון דוכי תעלה על דעתך שזר קרב ע"ג המזבח אינה אלא משום איסור כניסה.

ודע שזה שכתבנו דאליבא דרבינו איכא איסור כניסה לזר מן התורה ואף שלא הזכיר כן בחיבורו בפירוש מ"מ למדנו אותו מבעל מום דכתב בפירוש דהוזהר על הכניסה ופשיטא דלא עדיף זר מבעל מום הרב בעל מגילת אסתר חולק בזה שהרי כתב במצות ל"ת סי' ס"ט להכריח כדברי רבינו דס"ל דאיכא אזהרה בבעל מום בביאה ריקנית מהשיא דתנן היוצק והבולל כו' עד המסדר את השלחן המטיב את הנרות אין חייבין עליהם לא משום זרות ולא משום טומאה כו' ומדלא קאמר משום בעל מום שמע מינה בעל מום המטיב את הנרות שהיה בהיכל חייב וזה לפי שאסור ליכנס שם אפילו בלא עבודה ע"כ ואם איתא דס"ל דגם זר הוזהר על הכניסה תיקשי דהיכי תנא לא משום זרות ת"ל דחייב משום כניסה לבדה אף שהיא בלא עבודה ומיהו י"ל דלעולם דמודה הרב דגם בזר איכא אזהרה בכניסה אף בלא עבודה אלא דשאני זר דאיכא חיוב מיתה בעבודה שייך לומר דאינו חייב אם הטיב את הנרות לומר דליכא חיוב מיתה אבל לעולם דאיכא אזהרה משום כניסה אבל בעל מום דאפי' בעבודה ליכא כי אם לאו לא שייך למיתני דמטיב את הנרות אין בו משום בעל מום ולמעוטי מאזהרה כיון דבלאו הכי מוזהר הוא משום כניסה אך לדעת הרמב"ן דס"ל דליכא אזהרה בכניסה שפיר הוה מצי למיתני בעל מום למעט אותו מאזהרה ומ"מ אין דברי הרב מאירין בעיני מכמה טעמי חדא דכיון דבשאר החלוקות דהיינו יוצק ובולל ודכוותיה הוה שייך למיתני בעל מום ולמעט אותו מאזהרה אמאי נמנע מלמיתני בעל מום משום דים חלוקה דלא שייך למעט בעל מום משום דמוזהר הוא משיבה אחרת ועוד כפי סברתו אמאי תני ולא משום טומאה הא בלאו הכי חייב כרת משום כניסתו בטומאה וחיוב זה דכניסה בטומאה שייכא בכל החלוקות השנויות שם והחלוקה שכתב רבינו בפ"ד מהלכות אלו שיתחייב מיתה משום עבודה ולא יתחייב כרת משום כניסה לא שייכא בכל הני שנינו וכמבואר ועל כרחין אית לן למימר דהוצרך התנא לומר דבהני עבודות ליכא משום טומאה כדי ללמדנו דלא נימא שיתחייב שתים אחת משום כניסה ואחת משום עבודה אי נמי כגון אם שגג בכניסה והזיד בעבודה דאיצטריך התנא לומר דבעבודות אלו אינו חייב כלל וכהיא דאמרינן בפ"ב דיומא (דף כ"ג) עלה דהיא דאמרינן שאם חיסר אחת מכמניה חייב מיתה שהקבו ומ"ל דקא מעייל ביאה ריקניה והיכן לא משכחת כגון ששגג בביאה והזיד בהקטרה ושבל [illegible]

טעמי הוה יכול למיתני בעל מום דודאי איכא דרבינו בעל מום שעבד לפנים לוקה שהיה וא"כ היה לו לתנא ללמדנו שאם הטיב את הנרות שאינו לוקה כלל. וראיתי לרבינו בדין י' שהביא משנה זו והביא בכלל בעל מום ואולי יאמר הרב הנזכר דרבינו שלא הזכיר החלוקות בפרטם אלא כלל אותם מש"ה הזכיר בעל מום וקאי לחלוקות מהעבודות דלא שייכא בהו משום כניסה אך במתניתין דפרט אותם מש"ה לא תני בעל מום דלא שייך בעבודות הנעשות בפנים והנך רואה הולכת דברים אלו ומרן ז"ל כתב גם דרבינו הוכר דלאו דוקא נקט במתניתין הני אלא ה"ה לכל חיוב שחייבין משום עבודה שאין חיוב אלא בעבודה תמה כן אמת שאם לא היו דברי רבינו הללו הייתי אומר דטעמא דלא שנו במשנה בעל מום הוא משום דלא נתמעטו עבודות אלו אלא ממיתה אבל אזהרה איתא בהו ומש"ה לא תני בעל מום משום דבעל מום אף בעבודה תמה אין בו כי אם אזהרה וכיון שכן אין חילוק בין עבודה תמה לעבודה שיש אחריה עבודה דלעולם איכא בהו אזהרה והכר נדחי לך זה לעיל (בדף קכ"ג) (*א"ה המאמר לקמן בפ"ב מהלכות תמידין ומוספין דין י' יעו"ש) והואיל והביא אותנו משך הענין אומר שראיתי להרב הנזכר בכתב על מה שהביא הרמב"ן ראיה לדבריו ממה שאמרו בספרי והזר הקרב יומת לעבודה אתה אומר לעבודה או אינו אלא לעבודה ושלא לעבודה אמרת ומה בעל מום שלא ענש בו מיתה לא ענש בו אלא עבודה זר שענש בו מיתה דין הוא שלא יענש בו אלא לעבודה הא מה ת"ל והזר הקרב לעבודה והרי זה מבואר ע"כ וכתב הרב הנזכר נ"ל שהיא היפך כוונתו שהרי לא אמר לא הזהיר בו אלא עבודה דהוה משמע שאין אסור אלא בעבודה אבל אמר לא ענש בו דמשמע דעונש מיתה אין בו עד שיעבוד אבל לאו אכניסה בלבד קא עבר עכ"ד ואיני יודע מהו סח דהפירוש אמרו דגבי בעל מום שלא ענש בו אלא עבודה וע"כ כוונתה היא שלא הזהיר כי אם עבודה שהרי בבעל מום ליכא אף בעבודה כי אם אזהרה: מי שנטמא במזיד כו'. (*א"ה עיין במ"ש הרב המחבר לעיל פ"ג מהלכות אלו דין כ"א):

סליקו להו הלכות ביאת המקדש

הלכות איסורי מזבח

יש בכללן ארבע עשרה מצות. ארבע מצות עשה. ועשר מצות לא תעשה. וזהו פרטן:

א) להקריב כל הקרבנות תמימים: ב) שלא להקדיש בעל מום [למזבח]: ג) שלא ישחוט [בעל מום]: ד) שלא יזרוק דמו: ה) שלא יקטיר חלבו: ו) שלא יקריב בעל מום עובר: ז) שלא יקריב בעל מום אפילו בקרבנות העכו"ם: ח) שלא יטיל מום בקדשים: ט) לפדות פסולי המוקדשין: י) להקריב מיום השמיני והלאה. וקודם זמן זה הוא נקרא מחוסר זמן ואין מקריבין אותו: יא) שלא להקריב אתנן ומחיר: יב) שלא להקטיר שאור ודבש: יג) למלוח כל הקרבנות: יד) שלא להשבית מלח מעל הקרבנות:

וביאור מצות אלו בפרקים אלו:

פרק ראשון

א מצות עשה להיות כל הקרבנות תמימין ומובחרין שנאמר תמים יהיה לרצון זו מצות עשה: ב וכל המקדיש בהמה שיש בה מום לגבי המזבח עובר בלא תעשה ולוקה על הקדשו שנאמר כל אשר בו מום לא תקריבו מפי השמועה למדו שזו אזהרה למקדיש בעלי מומין אפילו הקדישו לדמי *[נסכים] לוקה שבזיון קדשים הוא: ג המתכוין לומר שלמים ואמר עולה עולה ואמר שלמים לא אמר כלום עד שיהיה פיו ולבו שוים. לפיכך המתכוין לומר על בעל מום עולה והקדישו שלמים או שלמים ואמר עולה אע"פ שנתכוון לאיסור אינו לוקה. מי שדימה שמותר להקדיש בעל מום למזבח והקדיש *ה"ז קדוש ואינו לוקה: ד השוחט בעל מום לשם קרבן לוקה שהרי נאמר בבעלי מומין לא תקריבו אלה לה'. ומפי השמועה למדו שזה אזהרה לשוחט. וכן הזורק דם בעלי מומין על המזבח לוקה שהרי נאמר בהן לא תקריבו (אלה) ליי' מפי

*[כן נ"ל לפי הגמרא וכ"כ כ"מ וכ"ה בדפוס וויניציאה]

כסף משנה

פ"א א מצות עשה להיות כל הקרבנות תמימים וכו'. בסיפרא: ב ומ"ש וכל המקדיש בהמה שיש בה מום לגבי המזבח עובר בל"ת ולוקה על הקדשו שנאמר כל אשר בו מום לא תקריבו מפי השמועה למדו שזו אזהרה למקדיש בעלי מומין. בפ"ק דתמורה (דף ו'). ומה שכתב אפילו הקדישו לדמים לוקה וכו'. שם (דף ז') אמר רבא השתא דאמור טעמא דבעל מום דלקי משום דבזיא מילתייהו אפילו מקדיש ליה לדמי נסכים נמי לקי והלכתא כוותיה דרבא וכתבו התוס' דה"ה למקדיש לדמי עולה ואיני יודע למה למדוהו בה"ה דהא כל שכן הוא שהרי פירש"י אפילו אקדשיה לדמי נסכים דהשתא ליכא בזיון כל כך שאין במינו ראוי לנסכים עכ"ל. ונראה שהנוסחא האמיתית בדברי רבינו אפילו הקדישו לדמי נסכים: ג המתכוין לומר שלמים ואמר עולה וכו' לא אמר כלום. בפ"ג דתרומות (משנה ח'). ומה שכתב לפיכך המתכוין לומר על בעל מום עולה והקדישו שלמים וכו' אינו לוקה פשוט הוא: מי שדימה שמותר להקדיש בעל מום למזבח בפרק שני דתמורה (דף י"ז) תנן עשה שוגג כמזיד בתמורה ולא עשה שוגג כמזיד במוקדשין ובגמרא מאי טעמא וכו' אמר קרא יהיה קדש לרבות שוגג כמזיד היכי דמי שוגג כמזיד אמר חזקיה כסבור שהוא מותר להמיר דכוותה גבי קדשים כסבור מותר להקדיש בעלי מומין למזבח גבי תמורה לקי גבי קדשים לא לקי. וכתב הראב"ד על דברי רבינו טעה בזה כי מי שדימה שמותר להקדיש בעל מום למזבח וכו'. ותירוץ השגה זו מבואר בדברי רש"י שכתב גבי תמורה לקי דרבי ביה קרא שוגג כמזיד גבי קדשים לא לקי דלא מצינו מלקות אלא במזיד ובהתראה עכ"ל. ועל מ"ש הראב"ד דהוי הקדש טעות יש לדון דלא מיקרי הקדש טעות אלא כגון אומר שור שחור שיצא מביתי ראשון ויצא לבן שנתכוון להקדיש גוף אחד ונמצא גוף אחר אבל אם דימה שמותר להמיר שוגג מיקרי ולא טעות: ד השוחט בעל מום לשם קרבן לוקה וכו'. וכן

השגת הראב"ד

*הרי זה קדוש: א"א טעה בזה כי מי שדימה שמותר להקדיש בעל מום למזבח והקדיש אינו קדוש כלל שהוא הקדש טעות וה"ג בתמורה עשה שוגג כמזיד בתמורה ולא עשה שוגג כמזיד בקדשים ואמרינן בגמרא היכי דמי שוגג כמזיד בתמורה אמר חזקיה כסבור מותר להמיר דכוותה גבי קדשים כסבור מותר להקדיש בעלי מומין למזבח גבי תמורה לקי גבי קדשים לא לקי פירוש גבי תמורה קדוש והגוזז והעובד בו לוקה אבל גבי קדשים לא לקי לפי שאינו קדוש מפני שהוא הקדש טעות וזה המחבר שדימה גבי קדשים לא לקי אבל קדוש הוי וגבי תמורה מילקי נמי לקי על שהמיר טעות גדולה טעה שלא מצינו לוקה על השוגג והאומר מותר שוגג קרי ליה ובהלכות תמורה ג"כ טעה בזה:

משנה למלך

פ"א ד השוחט בעל מום לשם קרבן לוקה. כתב מרן ודקדק רבינו לכתוב לשם קרבן וכו'. ולא הבינותי כוונת מרן דהא בגמרא לא הוזכר מיעוטא דקדשי בד"ה כי אם גבי שחוטי חוץ ולא גבי שוחט בעל מום. ואם מרן רוצה ללמוד משחוטי חוץ יש לדחות ובעיר השמטה יוכיח שאין בו משום שחוטי חוץ ויש בו משום מום. ואיהו הדין דין אמת דאין בקדשי בד"ה משום בעל מום דקרא לא איירי אלא בקדשי מזבח. ואיהו כוונת רבינו במ"ש לשם קרבן נ"ל שאין כוונתו למעט קדשי בד"ה כי אם למעט שוחט קדשי מזבח שלא לשם קרבן דהנח עצמך אם שחט אחד מקדשי מזבח שלא לשם קרבן

לחם משנה

פ"א א ולוקה על הקדשו וכו'. אע"ג דאין לוקין על לאו שאין בו מעשה שאני הקדש דבדיבורא עביד מעשה דעושה מחולין קדשים והכי אמר רבי יוחנן בפ"ק דתמורה לא תימא מימר דבדיבורא עביד מעשה ואע"ג דבפ"א מהלכות תמורה לא נתן רבינו טעם זה כבר הרגיש זה הרב המגיד ז"ל בפרק י"ג מהלכות שכירות ושם כתבתי הנראה לע"ד:

ב אפילו הקדישו לדמי לוקה וכו'. בתמורה (דף ז') אמר רבא השתא דאמר טעמא דבעל מום וכו' (עיין בכ"מ) ופירש"י ז"ל אפילו הקדישה וכו' דהשתא ליכא בזיון כל כך כו' ולפי פירוש זה הקשה הכ"מ ז"ל על התוספות ז"ל למה כתבו והוא הדין לדמי עולה דכ"ש הוא. ואני אומר לתרץ זה דהתוספות ז"ל מפרשים דלאו טעמא משום שאין במינו ראוי כו' אלא דאין זה בזיון מפני שלא הקדיש ליקרב בעל מום לומר דביזוי הוא שהקדיש להקריב בעל מום אלא דמיו הקדישו ליקח בדמיו קרבן תמים ואם בדמיו אמר שיקח עולה דהיינו עולה דליכא בזיון אבל אם אמר דמי נסכים הוה ס"ד דמ"מ הוי בזיון קצת דלא הקדיש תמים שהיה ראוי ליקרב הוא עצמו והקדיש בעל מום שאינו ראוי לקרבן אלא לנסכים אבל כשאמר יקרבו בדמיו עולה לא הוי בזיון ולא לקי קמ"ל התוספות ז"ל דה"ה כשאמר לדמי עולה ורבינו סתם וכתב לדמי כלומר בין שהקדישו לדמי עולה בין לדמי נסכים: ג מי שדימה שמותר וכו'. בפ"א מהלכות תמורה אכתוב בזה ע"ש:

ד הזורק דם בעלי מומין על המזבח לוקה שהרי נאמר בהן לא תקריבו לה'. זו היא הנוסחא הנכונה ולא גרסינן לא תקריבו אלה לה' דהפסוק קרא דכתיב ביה אלה

מפי השמועה למדו שזה אזהרה לזורק. וכן המקטיר אימורי בעלי מומין על המזבח לוקה שנאמר ואשה לא תתנו מהם על המזבח אלו החלבים. נמצאת למד שאם הקדיש בעל מום ושחטו וזרק דמו והקטיר אימוריו לוקה ארבע מלקיות: ה אחד בעל מום קבוע או בעל מום עובר אם הקריבו עובר בכל אלו שנאמר לא תזבח לה' אלהיך שור ושה אשר יהיה בו מום. מפי השמועה למדו שזה אזהרה לבעל מום עובר. כגון שהיה בבהמה גרב לח או חזזית אם הקריבה לוקה: ו ולא קרבנות ישראל בלבד אלא אף קרבנות עכו"ם אם הקריבן והן בעלי מומין לוקה שנאמר ומיד בן נכר לא תקריבו את לחם אלהיכם מכל אלה: ז המטיל מום בקדשים כגון שסימא עינו או קטע ידו לוקה שהרי נאמר בקרבן כל מום לא יהיה בו. מפי השמועה למדו שזה אזהרה שלא יתן בו מום. ואינו לוקה אלא בזמן שבית המקדש קיים שהרי היה ראוי לקרבן ופסלו. אבל בזמן הזה אע"פ שעבר בלא תעשה אינו לוקה: ח הטיל מום בקדשים ובא אחר והטיל בה מום אחר השני אינו לוקה: ט אחד המטיל מום בקדשים עצמן או בתמורתן חוץ מן הבכור ומן המעשר שהמטיל מום בתמורתן אינו לוקה לפי שאינן ראויין לקרבן כמו שיתבאר במקומו. וכן המטיל מום בתשיעי של טעות עשירי אינו לוקה: י המקדיש בעלת מום למזבח אף ע"פ שלוקה הרי זה נתקדשה ותפדה בערך הכהן ותצא לחולין ויביא בדמיה קרבן

כסף משנה

וכן המקטיר אימורי בעלי מומין על המזבח לוקה וכו'. בפרק קמא דתמורה (דף ו') ודקדק רבינו לכתוב לשם קרבן משום דאמר כן בגמרא שומע אני אף קדשי בדק הבית תלמוד לומר ואל פתח אהל מועד לא הביאו וכו' שאין ראוי לפתח אהל מועד אין חייבין עליו משום שחוטי חוץ כלומר והוא הדין לשוחט בעל מום שאינו חייב משום בעל מום. ומה שכתב נמצאת למד שאם הקדיש בעל מום ושחטו וכו' לוקה ד' מלקיות. שם אלא שהם אמרו שעובר משום ה' שמות משום דמני כל תקטירו ב' לאוין כל תקטירו כולו כל תקטירו מקצתו וכתב רבינו בסה"מ שלו (מלוה נ"ד) דאמרינן *בפרק קמא דתמורה (דף ז':) המעלה איברי בעלי מומין על גבי המזבח אמר אביי עובר משום כל תקטירו כולו וכל תקטירו מקצתו רבא אמר אין לוקין על לאו שבכללות מיתיבי המקדיש בעלי מומין לגבי מזבח עובר משום ה' שמות אלמא לוקין על לאו שבכללות וכו' תיובתא דרבא תיובתא הנה נתבאר לך שזה שאמרו עובר בה' אמנם הוא עם סברתו שסובר שלוקין על לאו שבכללות ולכן ימנה הלאו שכולל כולם ומקצתם בשני שמות וזה הוא המפורסם מדעת אביי בכל מקום ולדעת רבא שאמר אין לוקין על לאו שבכללות אמנם יתחייב מלקות אהם וכו' ויהיו כולם ארבעה לאוין לבד עכ"ל. ומשום דקי"ל בעלמא דהלכה כרבא לגבי אביי הילכך לא חיישינן להיא ברייתא דסברה דלוקין על לאו שבכללות ויש לתמוה דכיון דאיתותב רבא מברייתא היכי אפשר דנקטינן כוותיה כיון דלא אשכחן תנא דפליג אהאי ברייתא וי"ל דכיון דלא מני גמרא הא עם יע"ל קג"ס דהלכה כאביי משמע דקים ליה לגמרא דהלכה כרבא בהא ולא קי"ל כהיא ברייתא ואיכא תנא דפליג עלה ואע"ג דלא אידכר ההוא תנא הכא בגמרא. ודע דבנוסחא דידן בגמרא הגירסא מהופכת ונירסת רבינו עיקר:

ה אחד בעל מום קבוע או בעל מום עובר וכו'. ז"ל רבינו בספר המצות שלו ל"ה הזהירנו מהקריב בעל מום עובר והוא אמרו לא תזבח לה' אלהיך שור ושה אשר יהיה בו מום ונתבאר בספרי שבבעל מום עובר הכתוב מדבר וזה גם כן ילקה עליו כשעבר והקריבו עכ"ל. וטעמו ממה שפירשו שם על פסוק זה מנין לבעל גרב ובעל יבלת ובעל חזזית תלמוד לומר כל דבר רע והרי בעל יבלת מום עובר הוא וכן בעל גרב לח ובעל חזזית ומייתי להו מהאי קרא ואע"ג דבקרא דדרים מיניה בעל מום לא כתיב אלא לא תזבח איכא למימר דכיון דהזין דקפיד קרא בבעל מום עובר לענין זביחה כמו בבעל מום קבוע ילפינן מיניה דה"ה לשאר לאוין והרמב"ן בהשגותיו על סה"מ כתב וז"ל אני אומר שהמניעה במום קבוע ועובר לאו אחד תמנה שהכתוב מרבה והולך עד שאסר כל מום בין קבוע בין עובר וגם בלאו הראשון נתרבו וכך אמרו בסיפרא ויפנו בגמרא תמורה אשר בו מום אין לי אלא מום קבוע מום עובר מנין תלמוד לומר כל אשר בו מום ובשניהם עובר בכל חמשה שמות הללו ונאמרו הכתובים להשלים האיסור ולא אמרו בסיפרי בפסוק לא תזבח לה' אלהיך שור או שה אשר יהיה בו מום שבא למום עובר בלבד אלא גם שם נתרבה הכל וזה מאמרם שם אין לי אלא תם ונעשה בעל מום ממעי אמו מנין ת"ל כל דבר רע מנין בעל גרב ובעל יבלת ובעל חזזית ת"ל מום כל דבר רע מנין לזקן וחולה וכו' עכ"ל:

*[בספר מגלת אסתר נדפס בטעות בספרי וצ"ל בפרק קמא דתמורה]

ו ולא קרבנות ישראל בלבד וכו'. מבואר בכתוב:

ז המטיל מום בקדשים וכו' מפי השמועה למדו שזה אזהרה שלא יתן בו מום. בסיפרי ובפרק פסולי המוקדשין (דף ל"ד): ואינו לוקה אלא בזמן שב"ה קיים וכו'. בפרק קמא דע"ז (דף י"ג) אהא דתניא אין מקדישין וכו' בזמן הזה ואם הקדיש בזמן הזה בהמה נועל בפניה והיא מתה מאליה וכו'. ולשוייה גיסטרא אמר רבא מפני שנראה כמטיל מום בקדשים נראה מום מעליא הוא ה"מ בזמן שב"ה קיים דחזי להקרבה השתא דלא חזי להקרבה לית לן בה ופירש"י ה"מ דהוי מטיל מום גמור ואסור משום כל מום לא יהיה בו בזמן ב"ה דקיימא ביה תמים יהיה לרצון להקריב אבל השתא נראה בעל מום הוא ולא אסור מדאורייתא אבל דעת רבינו דאסור מדאורייתא אלא שאינו לוקה:

ח הטיל מום בקדשים וכו'. פלוגתא דתנאי בברייתא בפ' פסולי המוקדשין (דף ל"ג:) ופסק כחכמים:

ט אחד המטיל מום בקדשים עצמם וכו' וכן המטיל מום בתשיעי של טעות עשירי אינו לוקה. בפרק שלישי דתמורה (דף כ"א):

י המקדיש בעל מום למזבח וכו'. בפרק קמא דתמורה (דף ה) המקדיש בעלי מומין לגבי מזבח אע"פ שהוא בלא תעשה מה שעשה עשוי. ומה שכתב ותפדה בערך הכהן ותצא לחולין ויביא בדמיה קרבן. בסוף תמורה תניא (דף ל"ב) אם כל בהמה טמאה אשר לא יקריבו ממנה קרבן לה' והעמיד את הבהמה לפני הכהן והעריך הכהן אותה בבעלי מומין שפדו הכתוב מדבר וכתב שם רש"י דע"כ

לחם משנה

אלה לה' דהיינו עורת או שבור וגו' לא תקריבו את אלה לה' אתא לשהופה אבל הך דהכא סוי ומעוך וכתות ונתוק וכרות לא תקריבו לה' ולא כתיב ביה אלה והכי דרשינן ליה בפרק קמא דתמורה (דף ז') לזריקת דם לרבנן וכן כתב רש"י ז"ל בפירוש החומש ואע"ג דבברייתא בספרי מפיק ליה מעל המזבח כתב סמ"ג ברש"י ז"ל סמך על גמרא דידן דקאמר דההיא ברייתא אתי כר"י אבל לרבנן לא מפיק להו מעל המזבח דאורחיה דקרא הוא אלא מקרא דלא תקריבו. אבל מ"מ קשה לי על רבינו ועל רש"י דהיה להם לפרש כלישנא בתרא דאמר שם בגמרא דלרבנן נמי מפיק מעל המזבח וקרא דלא תקריבו אתי לבמת יחיד ולפי ההוא לישנא אתי ברייתא דספרי דנפיק ליה מקרא דעל המזבח ככ"ע:

ז ואינו לוקה אלא בזמן שבית המקדש קיים כו' אבל בזמן הזה אע"פ שעבר בלא תעשה אינו לוקה. הרבה יש לתמוה על דברי רבינו דאית ליה דעובר בלא תעשה אפי' בזמן הזה דהא שם בפ"ק דע"ז (דף י"ג:) הקשו על רבא וליהוי כמטיל מום בבעל מום דאע"ג דלא חזי להקרבה אסור ותירצו בעל מום נהי דלא חזי לגופיה לדמי חזי לאפוקי הכא דלא לדמי חזי ולא לגופיה חזי ע"כ משמע דמטיל מום בבעל מום גרע מנותן מום בזמן הזה דאע"ג דהתם אסור הכא מותר וכיון דקי"ל דמטיל מום בבעל מום דאינו עובר בלא תעשה א"כ כ"ש הוא בזמה"ז וע"כ התם אינו עובר בלא תעשה דמ"ש רבינו הטיל מום כו' ובא אחר והטיל וכו' אינו לוקה ר"ל דאינו עובר בל"ת דהא הך דינא נפקא ליה לרבינו מפלוגתא דר"מ ורבנן בבכורות בפרק פסולי המוקדשין (דף ל"ג) דלר"מ מטיל מום בבעל מום לקי מקרא דכל מום לא יהיה בו ורבנן דרשי לקרא דכל מום לא יהיה בו דלגרמא הוא דאתא ואנן קי"ל כרבנן ולכך פסק רבינו כן וכיון שכן ליכא קרא לאסור מטיל מום בבעל מום דלגרמא איצטריך קרא דכל מום לא יהיה א"כ כ"ש גבי מטיל מום בזמן הזה דהיה לו לרבינו לומר דאינו עובר בלא תעשה דעדיף ממטיל מום בבעל מום והתם אינו עובר בל"ת כמו שהוכחתי וכן לשונו מוכיח שלא כתב גבי מטיל מום בבעל מום אע"פ שעבר בלא תעשה כמו שכתב גבי מטיל מום בזמן הזה ועוד דאי איכא איסורא מדאורייתא אם כן הדרא קושיא לדוכתא לרבא דאמאי אמר נראה כמטיל מום דמטיל מום ממש הוא וכיון דמדאורייתא עובר בל"ת לא הו"ל נראה בעלמא לרש"י שפיר אמר נראה משום דמדאורייתא אינו עובר אלא מדרבנן אבל לרבינו קשה גם הלשון שאמרו אבל השתא דלא חזי להקרבה לית לן בה קשה דלשון לית לן בה משמע דליכא איסורא דאורייתא מיהו לזה יש לדחוק ולומר דכיון דליכא מלקות קאמר לית לן בה בערך המלקות דלית ביה וגם משום הכי קאמר נראה משום דלא הוי מטיל מום ממש כיון דלית ביה מלקות אבל קושיא הראשונה צ"ע:

י המקדיש בעלת מום למזבח וכו'. משמע דפסק כלוי דאפילו בעל מום מעיקרו היה בכלל העמדה והערכה ויש לתת טעם נכון לזה דבבכורות פ"ב (דף י"ד) אמר על מתניתין דאם מתו יפדו אמר רב יהודה זו דברי ר"ש כו' אבל חכמים אומרים אם מתו יקברו מאן חכמים תנא דבי לוי הוא דתנא דבי לוי הכל היו בכלל

משנה למלך

קרבן אלא לתכלית אחר אינו עובר בלאו דלא השחט בעל מום לפי שאין לאו זה כי אם בשוחט לשם קרבן דומיא דזורק ומקטיר אבל בוחט שלא לשם קרבן אינו עובר בלאו:

ז המטיל מום בקדשים כו'. דין זה אינו אלא בקדשי מזבח אך בקדשי בד"ה פשיטא דליכא איסור. אך ראיתי לתוס' פ"ק דע"ז דף י"ג ד"ה וגמתם שכתבו דמדרבנן אסור להטיל מום בקדשי ב"ה אטו קדשי מזבח דומיא דגיזה ועבודה וכ"כ בפרק קדשי קדשים דף נ"ט יע"ש ולפי דברי התוספות כללו אני מסתפק אם גם בשוחט קדשי בדק הבית גזרו עליו משום בעל מום אטו קדשי מזבח או לא ונראה דהיכא דאיתמר איתמר והחילוק הוא פשוט:

י המקדיש בעלת מום למזבח. בסוף תמורה נחלקו רבי יוחנן ור"ל אליבא דרבנן דר"י סבר דלרבנן אחד קדשי מזבח ואחד קדשי ב"ה היו בכלל העמדה והערכה ור"ל סבר דלרבנן קדשי ב"ה היו בכלל העמדה והערכה ק"מ לא היו ורבינו פסק כרבנן ואליבא דר"י שהרי בפ"ה מהלכות ערכין פסק דקדשי ב"ה היו בכלל העמדה והערכה ושם ביאר גם כן דק"מ היו בכלל ואמרינן בגמרא דר"י ור"ל מודו דאליבא דכ"ע בעל מום מעיקרו לא היה בכלל ולא נמלא מי שיחלוק בדין זה כי אם תנא דבי לוי דס"ל דאפילו בעל מום מעיקרו היה בכלל ומרן הקשה דאיך לא חילק רבינו בין בעל מום מעיקרו לנפל בו אח"כ וכתב שפסק כתנא דבי לוי ותירוץ זה דחאו מרן שהרי בפירוש כתב בסעיף שלאח"ז שמקדים בעלת מום לא היה בכלל העמדה והערכה ואם מתה תפדה וכן דקדק מרן בפ"ה מהלכות ערכין מדכתב רבינו בין קדשי מזבח שנפל בהם מום דהאי לאפוקי בעל מום מעיקרו ולעיקר הקושיא כתב דע"כ לא קאמר ר"י אותה למעוטי בעל מום מעיקרו אלא לומר דאפי' אם מת נפדה ולא בעינן ביה והעמיד אבל כשהוא חי לד"ה נפדה הוא בערך הכהן וזה עיקר ע"כ ודברי מרן הללו הם מוכרחים דפשיטא דלא גרע מקדים בעל מום למזבח ממקדים מטלטלין דנפדה הוא בערך הכהן כדכתיב ואיש כי יקדיש את ביתו וגו' ועוד דהא כתיב ואם בבהמה טמאה ופדה בערכך ולר"ש דאליבא דכ"ע אית ליה דקדשי ב"ם לא היו

דפ"כ בקדשי מזבח מיירי. ומה שכתב וכן הדין בבהמה קדשים שנפל בה מום. שם אמרינן לר' יוחנן דהאי ברייתא כוותיה דאותה למעוטי בעל מום מעיקרו שאינו בכלל העמדה והערכה לדברי הכל וקשה היכי רבינו לא מפליג בינייהו ואפשר דרבינו כך כלוי דאמר התם הכל היו בכלל העמדה והערכה ואפילו בעל מום ואע"ג דהקשינן ללוי והכתיב אותה ואסיקנא בקשיא אשכחן דמסיק בקשיא והלכתא כוותיה וכיון דלוי קאים כרבי יוחנן פסק רבינו כוותיה ועי"ל דכרבי יוחנן פסק רבינו דע"כ לא אמר ר' יוחנן אותה למעוטי בעל מום מעיקרו אלא לומר דבעל מום מעיקרו אפילו אם מת נפדה דלא בעינן בהו העמדה אבל בשהוא חי לדברי הכל נפדה הוא בערך הכהן וזה עיקר שהרי כן כתב רבינו בסמוך גבי מה בין בעלת מום קבוע לבעלת מום עובר:

ומצות עשה היא לפדות קדשים שנולד בהם מום וכו'. בפ"ב דבכורות (דף ט"ו ע"א)

וכבר ביארנו בערכין פ"ה שזה שנאמר וכו'. בסוף תמורה דף ל"ב וכר"ש על אלו מומין ל"ז ע"ב:

יא מה בין בעלת מום קבוע לבעלת מום עובר כו'. בפ"ב דבכורות (דף ט"ו:). ומ"ש ואם נתעברה קודם שתפדה וילדה אחר פדיון הולד חולין. ג"ז שם. ומ"ש ואם מתה קודם שתפדה נפדית אחר שתמות וכו'. במשנה שם (דף י"ד) ובפ' הזרוע (דף ק"ל). ומ"ש אבל המקדיש בעלת מום עובר או תמימה ואחר שהקדישה נולד לה מום קבוע אם מתה קודם שתפדה תקבר וכו'. במשנה פ"ב דבכורות ופ' הזרוע. ומ"ש ואם נשחטה קודם שתפדה ה"ז נפדית. בפ"ק דמעילה קדשי מזבח תמימים ונעשו בעלי מומין ועבר ושחטן רבי אומר יקברו וחכ"א יפדו. ומה שכתב נפדית כל זמן שהיא מפרכסת. בפ"ב דחולין (דף ל) וכ"ת דבעי העמדה והערכה והתנן שחט בה שנים או רוב שנים

שנים ועדיין היא מפרכסת הרי היא כחיה לכל דבריה. ומ"ש ואם ילדה יקרב ולדה. בפ"ב דבכורות (דף ט"ז) אמרינן על קדש הקדשן את מומן ולדותיהן שנולדו לפני פדיון מקדש קדשי ואמרינן דבפרק אלו קדשים איפליגו הי קדשי ליקרב או אי קדשי לרעייה ופסק רבינו כשמואל ורבא ולא כבר פדא ורב ספרא משום דשמואל ורבא הוו מארי דגמרא טפי מינייהו:

נתעברה קודם שתפדה וילדה אחר וכו'. בפ"ב דבכורות (דף י"ד) שנינו גבי קדש הקדשן את מומן ולדן אסור לאחר פדיון ומפרש בגמרא דמיירי באיעבר לפני פדיון ואוליד לאחר פדיון ואמרינן בגמרא (דף ט"ו:) אותן ולדות מה תהא עליהן אמר רב הונא כונסן לכיפה והן מתין דהיכי ליעבד לקרבינהו מכח קדושה דחויה קא אתו לפרקינהו לא אלימי למתפס פדיונן אמרי במערבא משום רבי חנינא סמוך לפדיונן מתפיסן לשם אותו זבח ופרש"י קדושה דחויה דאית בהו תרתי לריעותא חדא דאמותן בעלי מומין שנראו ונדחו ועוד דלאחר פדיון נולדו והן עצמן אין יכול להתפיסן לקדושה גמורה להקריב והואיל ואידחו תו לא מיחזו. לא אלימי למיתפס פדיונן בקדושתן כדי שיצאו הם לחולין שכבר ירדה קדושתן אגב פדיון דאמן וכו'. סמוך לפדיון אמן מתפיסן לשם אותו זבח דהשתא היילא עלייהו קדושה לעלמן דחשבינהו ולא פקעא קדושתייהו על ידי פדיית אמן עכ"ל ואמרינן בגמרא בעא מיניה רבינא מרב ששת מהו שמתפיסם לכל זבח שירצה א"ל אין מתפיסן (אלא לשם אותו הזבח) ותניא כוותיה ופסק רבינו כרבי חנינא משום דרב ששת ורבינא דבתראי נינהו סברי כוותיה וברייתא דתניא כוותיה דרב ששת כוותיה אתיא. ויש בקצת ספרי רבינו טעות סופר והנוסחא הנכונה לפי שאינו יכול להקריבו מכח אמו לפי שבא מכח קדושה דחויה:

יב כל פסולי המוקדשין כשיפדו וכו'. משנה בפרק פסולי המוקדשין (דף ל"א:):

התפים

קרבן. וכן הדין בבהמת קדשים שנפל בה מום. ומצות עשה הוא לפדות קדשים שנולד בהן מום ויצאו לחולין ויאכלו שנאמר רק בכל אות נפשך תזבח ואכלת בשר. כפי השמועה למדו שהכתוב מדבר בפסולי המוקדשין שיפדו. וכבר ביארנו בערכין שזה שנאמר ואם כל בהמה טמאה אשר לא יקריבו ממנו קרבן לה' שהוא מדבר בבעלי מומין שנפדו: יא מה בין בעלת מום קבוע לבעלת מום עובר. שבעלת מום קבוע אם ילדה והיא קדש יפדה הולד ויצא לחולין. אע"פ שהוא תמים כדי שלא יהיה טפל חמור מן העיקר. ואם נתעברה קודם שתפדה וילדה אחר פדיון הולד חולין. ואם מתה קודם שתפדה נפדית אחר שתמות. שהרי לא חלה קדושה גמורה על גופה אלא על דמיה מפני שהיתה בעלת מום קבוע. אבל המקדיש בעלת מום עובר או תמימה ואחר שהקדישה נולד לה מום קבוע. אם מתה קודם שתפדה תקבר כשאר הקדשים התמימים. מפני שהיא צריכה העמדה והערכה כמו שביארנו בערכין. ואם נשחטה קודם שתפדה ה"ז נפדית כל זמן שהיא מפרכסת ואח"כ תאכל ואם ילדה יקרב ולדה. נתעברה קודם שתפדה וילדה אחר שנפדית הולד אסור ואינו נפדה. אלא כיצד יעשה סמוך לפדיון אמו מתפיס זה הולד לשם אותו הזבח. לפי שאינו יכול להקריבו [מכח אמו] מפני שבא מכח קדושה דחויה: יב כל פסולי המוקדשין כשיפדו מותר לשוחטן בשוק של טבחים ולמוכרן שם ולשקול בשרם בליטרא כשאר החולין חוץ מן הבכור ומן המעשר. מפני שמכירתם בשוק מוסיף בדמיהן. שאר הקד"ים שדמיהן חוזרין להקדש שהרי מביא בדמיהם בהמה אחרת מוכרין אותן בשוק כחולין, אבל הבכור והמעשר שאין דמיהם להקדש אלא נאכלין במומן כמו שיתבאר אין שוחטין אותם בשוק של טבחים.

ואין

משנה למלך

היו בכלל מאי מוקי להאי קרא אי בק"מ וקרא לבעלי מומין בהמה טמאה למה נאמר הרי נאמר ואם כל בהמה טמאה אשר לא יקריבו אלא ודאי דמוקי לקרא בקדשי ב"ה ואע"ג דליתיה בהעמדה איתיה בהערכה וה"ה בעל מום מעיקרו דאע"ג דליתיה בהעמדה איתיה בהערכה דהכא לא פליגי ר"ש ורבנן וכל שכן לדברי הרמב"ן בפי' התורה דמקרא קמא דואם כל בהמה טמאה דרבנן קדשי מזבח וקדשי ב"ה וכאילו כתיב ואשר יקריבו דא"כ אייתר לן קרא דואם בבהמה שהרי ק"מ וקדשי ב"ה כבר נאמרו וע"כ אית לן לאוקומי בבעל מום מעיקרו דבעי הערכה אע"פ שאינו בכלל העמדה. וראיתי להרב בעל לחם משנה בפ"ה דערכין שכתב וגם שם כתב וכן הדין בבהמת קדשים שנפל בהם מום ויש לדקדק שם כמו שדקדק כו' ולא ידעתי מה שייך לדקדק כאן והלא הכא מיירי בכל גווני וכמ"ש המקדיש בעל מום משום דלא מיירי בהעמדה אלא בהערכה וסוף דבריו נמי נפלאו ממני שנראה דלא ניחא ליה אפי' בתירוץ אהרון דמכן ול"ע. עוד כתב רבינו ואם מתה קודם שתפדה נפדית אחר שתמות ואע"ג דקי"ל דאין פודין את הקדשים להאכילן לכלבים הכי כיון דקדם מומן להקדשן דיקלא בעלמא נינהו וכמ"ש רש"י בריש פרק הזרוע ובפ"ב דבכורות (דף י"ד) וליכא למימר דהאי אם מתו היינו שנשחטו ואשמעינן שלא היו בכלל העמדה אבל אם מתו אינם נפדים משום דאין פודין את הקדשים להאכילן לכלבים שהא ליתא דהא בפרק יש בקדשי מזבח (דף ל"ג) מותיב ר' ירמיה לר"ל דאמר קדשי מזבח בעלי מומין יפדו בשקדם הקדשן את מומן מיירי מ"מ פודין את הקדשים להאכילן לכלבים תשמע דלרבי יוחנן דמוקי לה בשקדם מומן לא קשה ולא מידי משום דדיקלא בעלמא נינהו. ומה שכתב עוד אם מתה קודם שתפדה תקבר כשאר הקדשים התמימים מפני שהיא צריכה העמדה כו' האי אם מתה לאו דוקא אלא בנשחטה מיירי דאי מתה ת"ל דאין פודין את הקדשים להאכילן לכלבים וככי אמרינן בסוף פ"ק דמעילה קדשי מזבח תמימין ונעשו בעלי מומין ועבר ושחטן רבי אומר יקברו וחכמים אומרים יפדו אלמא דוקא שחטן הא מתו אפי' לחכמים דס"ל דקדשי מזבח לא היו בכלל הפ"ה אין פודין משום דאין פודין לכלבים ואגב דנקט בהלוקה הא' ואם מתו לאשמועינן רבותא דאפי' מתו יפדו נקט נמי הכא אם מתה ונתן טעם מפני שהיא צריכה העמדה לתת טעם נמי להיכא דנשחטה וז"ש ואם נשחטה קודם שתפדה ה"ז נפדית כל זמן שהיא מפרכסת דתרתי בעינן שחיטה ומפרכסת אבל מפרכסה בלא שחיטה לא מהני דאף דשייך בה העמדה כיון שהיא מפרכסת מ"מ אין פודין לכלבים וזהו שכתב מרן על דין זה מחלוקת רבי וחכמים דעבר ושחטן לאשמועינן דאף מאן דלא בעי העמדה מודה דאין פודין לכלבים מדנקט ושחטן וה"ה לדידן במפרכסת דאף דשייך בה העמדה אין פודין לכלבים. וראיתי לרש"י שכתב בריש פרק הזרוע עלה דמתניתין דואם מתו יפדו ועוד אשמעינן דלא בעינן העמדה והערכה וקעבר קדשי ב"ה לא היו בכלל העמדה כו' ולא ידעתי איך אתי הא בהא דהא רבי יוחנן דאית ליה קדשי ב"ה היו בכלל מודה בקדם מומן דלא היו משום דגרע מקדיש בעל מום למזבח ממקדיש לב"ה ול"ע ונראה דה"ה למקדיש בהמה טמאה או היא למזבח דאינו בכלל וכל שכן הוא ובדליתא בסוף תמורה. שוב ראיתי מה שכתב הרב בעל לחם משנה כאן שהקשה למרן לתירוץ הב' דא"כ אמאי אסיק בקשיא ללוי אותה למאי אתא נימא דלוי לא אמר בבעל מום מעיקרו דאם מת יקבר אלא יפדה אך בשהוא חי צריך העמדה והערכה ע"כ ולא ידעתי איך אפשר דלוי סבר דאם מת יפדה והא בפ"ב דבכורות אמרינן אבל חכמים אומרים אם מתו יקברו מאן חכמים תנא דבי לוי הרי דס"ל לתנא דתלמודא דלתנא דבי לוי אם מת יקבר ואולי קושיית הלח"מ היא עלה דהכיא דמנה לן דנגו הא מה יקבר אימא דלוי לא קאמר אלא בשהוא חי ומ"מ היה לו להביא ג"כ מהא דבכורות. אך אעיקרא דדינא ג"ל דקושיא מעיקרא ליתא משום דהעמדה לא שייך אלא למעט מה אבל בשהוא חי לא שייך העמדה אלא הערכה וזהו שכתב כאן והפדה בערך הכהן ולא הזכיר העמדה ומה שכתב בפ"ה מהלכות ערכין הרי זו צריכה העמדה וכו'

[illegible] פשוט

לחם משנה

העמדה והערכה ואפילו בעל מום מעיקרו כו' מדקאמר אבל חכמים משמע דהלכתא כוותייהו והיינו לוי ולכך פסק רבינו ז"ל כוותיה אע"ג דאסיק בקושיא וכן כתב כאן הכל"מ ז"ל בתירוץ ראשון אע"פ שהוא נותן טעם אחר ג"כ מספיק כל הצורך. אך בהלכות ערכין פ"ה כתב שכתב שם רבינו דין קדשי מזבח שנפל בהם מום לאפוקי בעל מום מעיקרו והוא הפך זה ואולי מ"ש שם הוא כפי התירוץ השני שכתב כאן דכשמתה תפדה אבל אם היא חיה בעי' העמדה והערכה ולכך כתב שם שנפל בהם מום למעוטי בעל מום מעיקרו דלית ביה מה שכתב לקמן אין פודין אותם אחר שמתה אלא תקבר. ומ"מ מ"ש כאן בתירוץ שני קשה דא"כ אמאי אסיק בקושיא ללוי אותה למאי אתא נימא דלוי לא אמר בבעל מום מעיקרו דאם מת יקבר אלא יפדה אך בשהוא חי צריך העמדה והערכה ועוד קשה מנא ליה לרבינו חילוק זה דהאי נכנס בכלל העמדה והערכה אם מת יקבר ואם לא נכנס אפילו חי לא בעי העמדה והערכה. ועל התירוץ הראשון שפסק כלוי קשה דבהדיא כתב למטה גבי בעלת מום קבוע דאם מת תפדה והיינו דלא כלוי דלדידיה תקבר ולפי התירוץ השני ניחא וזהו שכתב הרב בסוף התירוץ השני שהרי כן כתב רבינו בסמוך גבי בעלת מום וכו' כלומר דלתירוץ הראשון קשה כדכתיבנא: כפי השמועה למדו שהכתוב מדבר כו'. בפרק שני דבכורות (דף ט"ו) מוקי לה בפסולי המוקדשין שאמור שם תזבח ולא גיזה כו' אבל אין ראיה משם דהיא מצות עשה אלא ממאי דאמר בסיפרי הא אינו מדבר אלא בפסולי המוקדשין שיפדו נראה משם דהיא מצות עשה ומכאן מייתי לה סמ"ג ז"ל:

יא ואם נשחטה קודם שתפדה הרי זה נפדית כו'. מ"ש הכל"מ ז"ל דמולא דין זה הוא ממ"ש בסוף פרק הנהנה פ"ה ממעילה (דף י"ט:) דחכמים אומרים קדשי מזבח בעלי מומין ששחטן יפדו לע"ד אין זה מקומו דהתם סברי דקדשי מזבח לא בעו העמדה והערכה ולית הלכתא כוותייהו ואולי מוצא דין זה הוא ממ"ש בפ"ב דחולין שכל זמן שהיא מפרכסת יכול להעמידה ולהעריכה: ואם ילדה יקרב ולדה וכו'. קשה דבפרק אלו קדשים (דף י"ח:) אמרו כן שמואל ורבא לר' אליעזר דאמר המקריב נקבה לעולה הוא עצמו יקריב עולה אבל לרבנן דאמרו ירעה עד שיסתאב וימכר ויביא בדמיו עולה ירעה ולא יקרב כדמוכח שם וא"כ רבינו ז"ל שפסק בסוף ה' תמורה כרבנן היה לו לפסוק כאן דירעה ולא הול"ל יקריב:

ויש

ואין מוכרין אותם שם. אפילו התפים בכור לבדק הבית אינו נשקל בליטרא ולא ימכר בשוק שאינו יכול להתפים אלא דבר הקנוי לו קנין גמור :

פרק שני

א כל המומין הפוסלין באדם ובבהמה חמשים וכבר נמנו : ב ויש מומין אחרים מיוחדין בבהמה ואינן ראויין להיות באדם וכ"ג הם ואלו הן. אם היה גלגל עינה עגול כשל אדם. עינה אחת גדולה כשל עגל והשניה קטנה כשל אווז. אבל אם היתה אוזן גדולה ואוזן קטנה אפילו קטנה עד כפול כשר. אם יש בלובן עינה יבלת שיש בה שער. אם ניקב העור שבין שני חוטמיה במקום הנראה. פיה דומה לשל חזיר פרוס אע"פ שאינו מחודד כשפוד : ג חטיה החיצונות שניקבו או שנפגמו אע"פ שנשאר מקצתן או שנגממו. אם נעקרו חטיה הפנימיות שהרי בעת שפותחת פיה וצווחת הן נראין חסרין : ד אם ניטלו קרניה וזכרותן עמהן ולא נשאר

כסף משנה

התפים בכור לבדק הבית וכו'. בפרק התערובות (דף ע"ה:) בעיא דאיפשיטא :

פ"ב א כל המומין הפוסלין באדם ובבהמה חמשים וכבר נמנו. בפ"ז מהלכות ביאת המקדש : ב ומ"ש ויש מומין אחרים מיוחדים בבהמה וכו'. קשה לי דהא חטיה החיצונות והפנימיות למה לא יפסלו באדם דהא [אחר שנמנו מומין האמורין בבכור שנינו בריש פרק מומין אלו] (דף מ"ג) מומין אלו פוסלין באדם. ומ"ש רבינו וכ"ג הם ואלו הם אם היה גלגל עינה עגול כשל אדם. בפרק אלו מומין במשנה (דף מ') את שגלגל עינו עגול כשל אדם ובגמרא למימרא דלאו היינו אורחיה ורמינהו המפלת כמין בהמה חיה ועוף וכו' מאי טעמא דרבי מאיר הואיל וגלגל עינו עגול כשל אדם אמר רב יוסף ל"ק הא באוכמא הא בחיורא ופירש רש"י באוכמא שחור של עין הבהמה אינו עגול כשל אדם הא בגיריא כל בית מושב הלובן והוא עגול כשל אדם ע"כ נראה שהוא גורס הא באוכמא הא בגיריא. ויש לתמוה על רבינו שסתם דבריו ולא חילק בזה אולי לא היה זה בגירסתו. ומ"ש עינה אחת גדולה כשל עגל והשניה קטנה כשל אווז אבל אם היתה אוזן גדולה ואוזן קטנה אפילו קטנה עד כפול כשר. שם (דף מ':) רבי חנינא בן אנטיגנוס אומר את שיבלת בעינו וכו' עינו אחת גדולה ואחת קטנה אזנו אחת גדולה ואחת קטנה במראה אבל לא במדה ובגמרא תנא גדולה כשל עגל קטנה כשל אווז אזנו אחת גדולה וכו' ורבנן עד כמה תניא אחרים אומרים אפילו אינה לשניה אלא כפול כשירה. ומשמע דעינו גדולה כשל עגל וכו' רבנן קאמרי לה והכי משמע בריש בכורות (דף ג') ולפיכך פסק רבינו כן ואמרינן בריש בכורות דדוקא עינה אחת גדולה והשניה קטנה הוי מום בבהמה אבל אם היו שתי עיניה גדולות או שתיהן קטנות בבהמה כשר ובאדם פסול וזהו שדקדק רבינו לכתוב כאן במומי בהמה עינה אחת גדולה והשניה קטנה ובפ"ח מהלכות ביאת מקדש גבי מומי אדם כתב מי שעיניו גדולות או שעיניו קטנות כלומר אפילו שתיהן גדולות או שתיהן קטנות דכשר בבהמה פסול באדם וכל שכן אם עינו אחת גדולה והשניה קטנה דאף בבהמה פסול : אם יש בלובן עינה יבלת שיש בה שיער בפרק על אלו מומין (דף מ':) על אלו מומין שוחטין את הבכור את שיבלת בעינו ודמיין עלה הא דתנן אלו שאין שוחטים עליהם לא במקדש ולא במדינה וכו' בעל יבלת ושני אידי ואידי בעיניו ולא קשיא הא בשחור הא בלבן והא אין מומין בלבן אלא אידי ואידי בלבן ואמר ר"ל ל"ק הא דאית בה שער הא דלית בה שער ומשמע שרבינו אינו מפרש כפירש"י אבל הוא מפרש אידי ואידי מתניתין דעל מומין אלו שוחטין את הבכור את שיבלת בעיניו ומתניתין דאין שוחטין עליהם לא במקדש ולא במדינה בלבן ול"ק הא דהוי מום כדאית בה שער והיא דאין שוחטין עליהם לא במקדש ולא במדינה בדלית בה שער ומ"מ ק"ל דמשמע דבשחור פשיטא דהוי מומא וכן פירש ה"ר עובדיה וא"כ יש לתמוה על רבינו דמשמע מדבריו דדוקא בלובן הוי מום ולא בשחור דאם לא כן הל"ל אם יש אפילו בלובן עיניה יבלת וצריך לדחוק ולומר דאם יש בלובן עיניה דנקט רבינו לרבותא נקטיה וכל שכן בשחור. ועוד יש לתמוה דכיון שהקשה והא אין מומין בלבן היכי מתרץ אידי ואידי בלבן ול"ק הא דאית בה שיער הא דלית בה שיער ומאי איכא בה שיער מאי הוי והא אין מומין בלבן ויש לדחוק ולומר דהכי מתרץ ליה כי שמיע לך דאין מומין בלבן ה"מ ביבלת שאין בה שער אבל בית בה שער בלבן נמי הוי מום :

אם ניקב העור שבין שני חוטמיה במקום הנראה. בתוספתא דבכורות פ"ד ניקבו חוטמיו זה לתוך זה בפנים לא יתחוב מבחוץ יתחוב פילוש מבפנים לא יתחוב במדינה מפני שאינו מום מבחוץ יתחוב שהוא מום ובגמרא פרק על אלו מומין (דף ל"ט) תנו רבנן ניקבו חוטמיו זה לתוך זה מבחוץ הרי זה מום מבפנים אינו מום : פיה דומה לשל חזיר פרוס וכו'. בפרק על אלו מומין (דף מ') :

ג חטיה החיצונות וכו'. משנה שם (דף ל"ט) חטיו החיצונות שנפגמו שנגממו והפנימיות שנעקרו ובספרי רבינו כתוב שניקבו ונראה שטעות סופר הוא אלא שבסמ"ג מצאתי כמו שכתוב בספרי רבינו ונראה שנוסחא אחרת היתה להם וכתב סמ"ג חטיה החיצונות ייגליג"א בלע"ז ופנימיות הם שהשינים הגדולות קבועים בהם :

ד אם ניטלו קרניה וזכרותן עמהם ולא נשאר מהם כלום. בפרק מומין אלו (דף מ"ד) אמר אמימר ניטלו קרניהן וזכרותן עמהן פסולה ואין פודין עליהם ניטלו טלפים וזכרותן

לחם משנה

פ"ב ב ויש מומין אחרין מיוחדים וכו'. הקשה הכ"מ ז"ל דחטיה החיצונות והפנימיות למה לא יפסלו באדם כו' ואני תמה על זה דבהדיא אמרו בגמרא בריש פרק מומין אלו קלוט ותטין דליתנהו באדם בבהמה נמי לפסלו ופירש"י ז"ל מומי חטין דאדם יש לו שינים ואין נראין החטין ובבהמה הוא דאית לה שנים למעלה ונראין החטין ונפסלת בפגימתה ע"כ אבל הא דיבלת שיש בה שיער קשה קצת למה לא מנה במומי אדם דקתני לה במתניתין את שיבלת בעיניו והיינו יבלת שיש בה שער כדאוקמוה במתני' דבתר הכי קאמרה בריש מומין אלו (דף מ"ג) מומין אלו בין קבועים בין עוברים פוסלין באדם וכו' ואולי אין מום זה מצוי באדם : אם היה גלגל עינה עגול כשל אדם וכו'. תמה עליו הכ"מ ז"ל דבגמרא חילקו בין אוכמא לגיריא ורבינו לא חילק ואני אומר דבנדה פרק המפלת (דף כ"ג) גבי המפלת כמין בהמה כו' דאיפליגו רבי מאיר ורבנן אמרו שם בגמרא מאי טעמא דר"מ ואמרו שם הואיל ונאמר בו יצירה כאדם ואמרו שם וכן אמר ר' אבא אמר רבי יוחנן היינו טעמא דר"מ הואיל ונאמרה בו יצירה כאדם פסק רבינו כן משום דבמוה"ל ור' חייא בר אבא משמיה דר' יוחנן שונה בהאי טעמא ודלא כרבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן דאמר דטעמא דר' מאיר הואיל ועיניו כשל אדם דמידמה הוא לגבייהו ולרבה בר בר חנה הקשו שם והא גבי מומין קתני לה כו' והוצרכו לומר הא באוכמא הא בגיריא ולדידיה הוצרכו בגמרא לחלק בכך ואליביה אתיא סוגיא זו דפרק על אלו מומין ורבינו ז"ל פסק דלא כוותיה אלא כקמאי דאמרי טעמי אחריני אליבא דמוה"ל כדכתיבנא ולכך רבינו ז"ל לא חילק בכך : אבל אם היתה אוזן גדולה ואוזן קטנה וכו'. בפרק על אלו מומין (דף מ':) במשנה אמר עינו אחת גדולה ועינו אחת קטנה אזנו אחת גדולה ואזנו אחת קטנה במראה אבל לא במדה ר' יהודה אומר אחת [מבילין] גדולה כשתים בחבירתה ולא הודו לו חכמים ואמרו שם בגמרא ורבנן עד כמה תניא אחרים אומרים אפילו אינה לשניה אלא כפול כשרה ופירש"י ז"ל ורבנן דלא הודו לו בבילים עד כמה תהא חבירתה קטנה דמכשירי ע"כ ורבינו ז"ל מפרש דלא קאי אבילים אלא אאוזן וקשה לפירושו בשלמא לפרש"י ז"ל בעי שפיר עד כמה משום דחכמים פליגי בבילים כדאמר ע"ז ולא הודו לו חכמים ולהכי בעי עד כמה אבל לפירוש רבינו ז"ל קשה דהיכן ראה דפליגי רבנן באוזן דבעי עד כמה אדרבה משמע דכי היכי דלא פליגי אעין לא פליגי אאוזן. ואולי יש לומר לפירושו דלא הוי שאלה אלא פירוש דמפרש משום דראה דבברייתא פליגי אחרים מפרש ואומר ורבנן פליגי ונותנין שיעור אחר ומפרש ואומר עד כמה והביא הברייתא דאחרים לפרש אבל פירוש רש"י ז"ל מתיישב יותר : אם יש בלובן עינה יבלת שיש בה שער וכו'. בגמרא (שם) רמו מתניתין אהדדי ואסיקו במסקנא אלא אידי ואידי בעינו ולא קשיא הא בשחור הא בלבן והקשו והא אין מומין בלבן ואפילו במקדש כשר לשחוט והיכי קאמר מתניתין דאין שוחטין לא במקדש ולא במדינה ותירצו אלא אידי ואידי בלבן ול"ק הא דאית בה שער הא דלית בה שער ופירש"י אידי ואידי בלבן הא דקתני אין שוחטין במקדש ולא במדינה בלבן והא נמי דקתני אין מומין בלבן כו' ולפירושו נראה דל"ג אלא דלא הדר מאוקימתא דלעיל דשני אמתניתין דהתם שיבלת בעיניו ומתניתין דאין שוחטין והך שינויא לא קאי אלא אמתני' דאין שוחטין והברייתא דאמרינן אין מומין בלבן ומ"מ אפילו לגירסתו ולפירושו קשה דלמה ליה למימר אידי ואידי דמשמע דעד השתא לא הוה מוקמינן בלבן והדרינן ממאי דאמרינן וגירסת התוס' נוחה יותר דגרסי אלא אידי ואידי בשחור והדרינן ממאי דמוקמינן בלבן וקאי ארומיא דרמינן מעיקרא מתניתין אהדדי אבל רבינו גורס כגירסת רש"י וגורס אלא וכדי ליישב לשון אלא ולשון אידי ואידי מפרש דקאי ארומיא דמתניתין דרמינן מעיקרא אבל קשה טובא לפירושו דמ"מ הדרא קושיא לדוכתה דהיכי קאמרה מתניתין דאין שוחטין עליהם לא במקדש ולא במדינה היכא דליה בה שער הא אין מומין בלבן והוי כשר אפילו לשחוט ואי המרה דמאי דאמרינן אין מומין בלבן ר"ל כדי לפסול ולהיות מום קבוע א"כ אמאי הדר משינויא קמא ואמר אלא אידי ואידי בלבן לישני ליה דהא דאין מומין היינו להיות מום קבוע ומתניתין דאין שוחטין לא קאמרה אלא דהוי מום עובר
גם

משנה למלך

כבונס היא למעט מת דלא שייך בה העמדה דאי לא קימא הכי העמדה זו מה היא וכי תימא שיביאנו אותה לפני ב"ד וישומו אותה הא כל הקדושות נמי דמטלטלין ובדוח ע"י ב"ד הם נפדין וכמ"ש ריש פ"ח מהלכות ערכין וא"כ מה הודה רבינו גבי בהמה שצריכה העמדה אלא ודאי למעט מת אתא וקרא נמי דכתיב והעמיד הוא למעט מת דלא שייך והעמיד וכי תימא דגבי בהמה צריך שיביאנו אותה לפני ב"ד וישומו אותה גם ולא שיבלת שמאים לשומה אבל בכאר הדברים אין צורך שיביאום לפני ב"ד אלא די שישלחו ב"ד שמאים וישומו אותם ואת"כ נפדים והנה חילוק זה היה לו לכתרו בפ"ח ומ"מ אף דנימא שחילוק זה הוא אמיתי וסמך בפ"ח על מ"ש בפ"ב מ"מ בבעל מום מעיקרו לא בעינן העמדה אפילו כשהוא חי ומת יפדה דהא לא בעי העמדה אפי' כשהוא חי אבל במילתא דבעינן העמדה כשהוא חי אם מת יקברו ורבינו לא הזכיר גבי מקדיש בעלת מום העמדה אלא הערכה דוקא אך לוי דתני העמדה ע"כ ס"ל דאם מת יקבר ומה שהקשה עוד דמנא ליה חילוק זה דאי נכנס בכלל העמדה והערכה אם מת יקבר ואי לא נכנס אפי' חי לא בעי העמדה והערכה לא ידעתי היכן כתב רבינו דבעי העמדה שיקשה לו דאם מת יקבר ולפי מה שכתבנו לעיל דקרא דווקא בבהמה טמאה מיירי במקדיש בעל מום אהי שביר דלא כתיב ביה והעמיד אלא ופדה בערכך ומה שהוקשה למרן שכתב עלה דוקא נשחטה קודם שתפדם הרי זו נפדית דמוגא דין זה הוא בפ"ס דמעילה מחלוקת רבי וחכמים וכתב דאין זה מקומו דחכמים דהתם סברי דקדשי מזבח לא היו בכלל כו' כבר כתבנו לעיל כוונת דברי מרן שהוא לומר דמנ"ל דבעינן שחיטה אפי' נבילה כל זמן שהיא מפרכסת היא בכלל העמדה אלא דטעמא הוא משום דאין פודין את הקדשים להאכילן לכלבים ומילא דין זה הוא מסקיא דפ"ס דמעילה דמשמע דוקא שחט ובדאמרינן בפרק יש בקדשי מזבח ד' ל"ג וזה שלא כתב מרן ופסק כפלוני כמנהגו משום דדבריו הם אליבא דכ"ע :

פ"ב ב ויש מומין אחרים מיוחדים כו'. כתב מרן קשיא לי דהא חטים החיצונות כו' ותמיהא לי מילתא טובא דבר"פ מומין אלו ד' מ"ג אמרינן קלוט וחוטין דליתנהו באדם כו' וצ"ע ועי' בלח"מ :

ג חטיה החיצונות שניקבו וכו'. טעם שכתב רבינו שהוא לפי שבעת שפותחת פיה כו' הוא בגמרא פרק כל פסולי המוקדשין (דף ל"ס) :
אם

נשאר מהן כלום. אבל נקבה שיש לה קרנים כשירה. אם נפגם העור שחופה את גיד הבהמה. אם נפגמה הערוה של נקבה. אם נפגם הזנב מן העצם אבל לא מן הפרק. אם היתה ראש הזנב מפיצל לשנים בשני עצמים. אם היה בין חוליא לחוליא מלא אצבע בשר. אם היה הזנב קצר ועד כמה בגדי חוליא אחת מום. שתים כשר. ובטלה אורך שתי חוליות מום. היתה שלש כשר. *זנב הגדי שהיה רך ומדולדל דומה לשל חזיר. אם נשבר עצם מן הזנב. אבל אם נשבר עצם מצלעותיו כשר מפני שאינו בגלוי: **ה** בעלת חמש רגלים או אין לה אלא שלש רגלים. אם היתה אחת מרגליו וידיו פרסתה עגילה כשל חמור אע״פ שהיא סדוקה ופרוסה. אם היתה ידו או רגלו קלוטה כשל חמור וזהו קלוט האמור בתורה. אם נגממו טלפיה וזכרותן עמהן אע״פ שנשאר מזכרותן מעט קרוב לבשר: **ו** כל מום משלשה ושבעים מום המנויין בבהמה פוסלין אותה מן הקרבן. ואם נפל אחד מהם בתמימה שהיא קדש תפדה ותצא לחולין. חוץ מזקן וחולה ומזוהם שאע״פ שאינו כשר לקרבן אינו נפדה. אלא יהי קיים ורועה עד שיולד בו מום אחר קבוע משאר המומין ויפדה. וכן בהמת קדשים שנולד בה מום עובר אינה קריבה ולא נפדית: **ז** ארבעה מומין עוברים יש באדם ובבהמה ואלו הן. גרב לח. חזזית שאינה מצרית. מים שיורדין בעין ואינן קבועין. סנוירין שאינן קבועין

השגת הראב״ד

*זנב הגדי. א״א דומה שהוא גורס דרכיכא וקטינא ולא היא אלא דרכיכא וקטינא פירוש עגולה וקטינא דקה וזנב הגדי אע״פ שהיא קצרה הרי היא רחבה וגסה:

כסף משנה

וזכרותן עמהם פסולה ונפדין עליהם מיתיבי ניטלו קרניו וטלפיו וזכרותן עמהם פסולים ונפדין עליהם לא קשיא הא דאתעקר אתעקורי הא דאיגום איגומי [דאיגום איגומי] פסול ורמינהו פרה שקרניה וטלפיה שחורים יגוד תרגמא זעירי מעילוי זכרות. ופירש״י זכרותן היינו עצם התחוב בתוך הקרנים זכרות הטלפים והיינו עצם שבתוך הטלפים דזו היא כף הרגל. ואין נפדין עליהם וכו׳. דלא הוי מום גמור אלא לאיפסולי. ומדאמרינן הא דאתעקר איתעקורי הא דאיגום איגומי וכן מדתרגמא זעירי מעילוי זכרות משמע בהדיא דכל שניטל מהזכרות אפילו איגום איגומי פסולה ולא שאני לן בין אתעקר אתעקורי לאיגום איגומי אלא לענין אם נפדין עליהם וכ״כ רבינו לקמן בפרק זה גבי אליים שהן פוסלין ואין נפדין עליהם אם נגממו קרניו אע״פ שנשאר מזכרותן מעט סמוך לבשר תפדה והטעם פשוט משום דכיון דמימרא דאמימר בקרנים אוקימנא באיגום איגומי סיפא דליתניה בטלפים ע״כ מיתוקמא נמי באיגום איגומי והפ״ה אמר דנפדים עליהם אלמא דבטלפים אפילו איגום איגומי הוי מום קבוע לפדות עליו. ומה שכתב אבל נקבה שיש לה קרנים כשירה. בריתא שם יש דברים שהם כמומין ואינם מומין וכו׳ ואלו הם עז שאין לו קרנים ורחל שיש לה קרנים ומשמע לי דהיינו בעז שאין לו קרנים מתחלת בריתו דומיא דרחל שיש לה קרנים ועוד דאילו בהיו לו וניטלו הא אמריק בסמוך דפסול ולפי זה יש לתמוה על רבינו למה לא כתב דין זה ואפשר שרבינו מפרש דעז שאין לו קרנים דמכשר בברייתא היינו בניטלו קרניו בלא זכרות:

אם נפגם העור שחופה את גיד הבהמה. במשנה (דף ל״ט:) בפרק על אלו מומין נפגם הזובן ובגמרא אמר רבי אלעזר נפגם ולא ניטל כיס ולא זכרות ופירש״י הזובן זהו נרתק שהגיד חבוי בו. נפגם הזובן הוי מום דלא הדרא בריא ולא ניטל דניטל לא הוי מום דהוזר לאיתנו כיס אם נפגם הוי מום אבל זכרות גיד עצמו שנפגם לא הוי מום דמעלה ארוכה עכ״ל ולא ידעתי למה קיצר רבינו מלהזכיר זה. ומ״ש אם נפגמה הערוה של נקבה. שם במשנה: אם נפגם הזנב מן העצם אבל לא מן הפרק. שם במשנה ופירש״י מן הפרק אם נפגם בין הפרקים מעלה ארוכה. ומ״ש אם היה ראש הזנב מפוצל לשנים כשני עצמים. שם במשנה היה ראש הזנב מפציל *עצם כשני עצמים ומפרש בתוספתא שהיה ראש הזנב מופצל לשני עצמות. ומה שכתב אם היה בין חוליא לחוליא מלא אצבע בשר. גם זה שם במשנה: אם היה הזנב קצר וכו׳ ובטלה אורך שתי חוליות מום וכו׳. שם משנה וגמרא: זנב הגדי שהיה רך ומדולדל דומה לשל חזיר. שם (דף מ׳:) במשנה זנב הגדי שהוא דומה לשל חזיר ובגמרא אמר רב פפא לא תימא דקטינא אלא דכריכא אע״ג דאלימא ופרש״י כריכא עגולה בזנב הטלה הוי רחבה יתר על עביה. קטינא דקה מאד עכ״ל. וכתב הראב״ד על דברי רבינו דומה שהוא גורס דרכיכא וקטינא וכו׳: אם נשבר עצם מן הזנב. נלמד מתוספתא דבסמוך דלא הכשיר בנשתברו רוב צלעותיו אלא מפני שאינם בגלוי אבל נשבר עצם מן הזנב מאחר שהוא בגלוי הוי מום: אבל אם נשבר עצם מצלעותיו כשר וכו׳. בתוספתא דבכורות פ״ד נשתברו רוב צלעותיו או שהיה בו מום מבפנים אינו מום שנאמר עור או פסח מה עור ופסח מומין [המיוחדין מום] שבגלוי. ובגמרא (דף ל״ט) פרק על אלו מומין בעי אם יש מחוסר אבר מבפנים למאי אי לבכור פסח או עור כתיב אי לקדשים עורת או שבור כתיב ופרש״י פסח או עור כתיב דמשמע בגלוי אין בסתר לא: **ה** בעלת חמש רגלים וכו׳. משנה פרק על אלו מומין (דף מ׳): אם היתה אחת מרגליו וידיו וכו׳. שם במשנה שרגליו קלוטות כשל חמור ובגמרא אמר רב פפא לא תימא דעגולין ולא סדיקן אלא כיון דעגילן אע״ג דסדיקן: אם נגממו טלפיה וכו׳. כבר נתבאר בפרק זה אצל ניטלו קרניה: **ו** כל מום מע״ג מום המנויים בבהמה וכו׳. בס״פ על אלו מומין (דף מ״א:) תנן על אלו מומין שוחטין את הבכור ופסולי המוקדשין נפדין עליהם. ומ״ש חוץ מזקן וחולה ומזוהם שאע״פ שאינו כשר לקרבן אינו נפדה וכו׳. שם במשנה ואלו שאין שוחטין עליהן לא במקדש ולא במדינה חוורור והמים שאינן קבועים וחוטיו הפנימיות שנפגמו אבל לא שנעקרו ובעל גרב ובעל יבלת ובעל חזזית וזקן וחולה ומזוהם ושנעבדה בו עבירה ושהמית אדם ע״פ עד אחד או ע״פ הבעלים וכתב רבינו בפירוש המשנה לא ישחוט עליהם במדינה לפי שאינן מומין קבועים: **ז** ומ״ש ארבעה מומין עוברים יש באדם ובבהמה. במשנה (דף מ״ג) מומין אלו בין קבועים בין עוברים פוסלין באדם. ומ״ש ואלו הן גרב לח. נתבאר במה שכתבתי בפ״ז מביאת המקדש דהיינו בלח מבפנים ומבחוץ שהוא יכול להתרפאת. ומ״ש חזזית שאינה מצרית. נתבאר שם. ומ״ש מים שיורדים בעין ואינן קבועים סנוירים שאינם קבועים. היינו דתנן בפ׳ הנזכר (דף מ״א) חוורור והמים שאינם קבועים גבי שאין שוחטין עליהם לא במקדש ולא במדינה:

ישׁ

*) בספרים שלנו בבבלי נמצא במשנה מפציל נקלף העור והבשר והעצם והוא ע״פ דנקלף העור והבשר הוא פי׳ רש״י וצ״ל מפציל עצם [ועי׳ לח״מ]:

משנה למלך

ה אם היתה ידו או רגלו קלוטה כשל חמור. בירושלמי פרק עגלה ערופה נסתפקו בזה אם משום מום נגעו בה או משום מחוסר אבר ונ״מ לדברים שאין המום פוסל ומחוסר אבר פוסל יע״ש:

ו כל מום מע״ג מום המנויין וכו׳ חוץ מזקן וכו׳ שאע״פ שאינו כשר לקרבן אינו נפדה. נראה דאם עבר והקריב זקן דפסול לפי שזקן יש לו דין מום שאינו קבוע וכמום עובר לא מצינו בשום מקום שיאמרו דאם עבר והקריב שכשר והרי גבי כהן שיש לו מום עובר קי״ל שאם עבד פסל וכמו שפסק רבינו בפ״ו מהלכות ביאת מקדש דין ב׳ וא״כ לגבי בהמה נמי שאם יש לה מום עובר שאם עבר והקריבה דפסולה ותשרף כדין פסולי המוקדשין וא״כ הוא הדין זקן שהרי דינו כמום עובר שהרי זקן שעבד עבודתו פסולה שהרי מנאו רבינו בפ״ז מהלכות ביאת מקדש בכלל המומים הפוסלים באדם ובבהמה וכמבואר שם ועוד שהרי כתב שם בדין ח׳ יש ד׳ אליים ההרים כו׳ ושיים וכתב ואם הקריבן ירצה לי שהורצו ע״כ משמע דדוקא בהני הוא דאם עבר והקריבן הורצו אבל כל השאר אם עבר והקריבן לא הורצו. אך לא ביאר כאן רבינו שיעור הזקן שנפסל בבהמה מה הוא ולכאורה נראה שבשיעור הוא שהגיעה להיות רותתת כדין כאדם וכמו שפסק בפ״ז מהלכות ביאת המקדש דין י״ב וסמך בהלכות איסורי מזבח על מ״ש בהלכות ביאת המקדש לפי שבבהמה והאדם שוים הם בדינם. אך ראיתי לרבינו בפ״א מה׳ מעשה הקרבנות דין י״א שכתב והגדולים בבקר כו׳ יותר על זה הרי הוא זקן ואין מקריבין אותו ע״כ משמע דס״ל דזקן האמור בבהמה הוא תלוי בשנים ולא דמי לאדם שאינו תלוי בשנים אלא שאני תמיה על זה דמסוגיא דפרק עגלה ערופה (דף מ״ו) מוכח דקדשים דלא כתיב בהו בן שנה אין שנים פוסלים בהם ולומר דכיון דאין פודים אותם משום זקנה מש״ה אמרינן דאין שנים פוסלים הא ליתא דכיון שכבר הכרחנו לעולם דפסולים ואם עבר והקריבן ישרפו ככל פסולי המוקדשין א״כ היכי אמרינן בהו דאין שנים פוסלים וכפ״ק דפרה מ״ב תנן והכ״א אף בני ג׳ ר״מ אומר אף בני ד׳ וה׳ כשירים אלא שאין מביאין זקנים מפני הכבוד ע״כ. והנה יש לדקדק בדברי ר״מ הללו דמדקאמר שאין מביאים זקנים מפני הכבוד משמע שאינן פסולים מן התורה וכמ״ש הראב״ד הביא דבריו הרב בעל קרבן אהרן בפרשת פר כהן משיח ואילו בסוף פ״ז דבכורות ממעטינן זקן מקרא ומאותה סוגיא מוכח דפסולו מן התורה הוא דוקא דומיא דאדם שהוא עד שירתת אבל כל שלא הגיע לשיעור זה אין פסולו כ״א מדרבנן מפני הכבוד וכ״כ הרב בעל תוי״ט ולפי זה היה אפשר ליישב דברי רבינו דהזקן שכתב בהלכות איסורי מזבח הוא הזקן שכתב במומי הכהנים שהוא תלוי הזקנה וזה הוא פסול ולא מצד השנים אלא לפי שתש כחו. ומ״ש בהלכות מ״ס יותר על זה הוא זקן ואין מקריבין אותו לאו למימרא שהוא פסול דהא זקן דמיעט קרא אינו זקן בשנים אלא הכוונה היא דלכתחילה אין מקריבין אותו מפני הכבוד ולפ״ז אתיא שפיר סוגיא דסוטה דאמרינן

לחם משנה

גם מה שפירש בפירוש המשנה דמאי דאמר במשנה דאין שוחטין לא במקדש ולא במדינה בעל יבלת הוי יבלת שבגופו קשה דזהו היפך דברי הגמרא דיבלת שבגופו הוי מום קבוע ולא הוי אלא בעיניו ולית בה שער וצ״ע:

ד אם היתה ראש הזנב מפוצל וכו׳. זהו פירוש למ״ש במשנה (דף ל״מ:) או שהיה ראש הזנב מפצל העצם ובקצת נוסחאות כתוב במשנה נקלף העור והבשר והעצם ושבוש הוא דאין זה אלא פירוש רש״י ז״ל שפירש בהא דראש הזנב וכו׳ וכתבוהו הסופרים במשנה: זנב הגדי שהיה רך ומדולדל וכו׳. על מתניתין דזנב גדי שהוא דומה לשל חזיר אמרו בגמרא (דף מ׳:) אמר רב פפא לא תימא דקטינא אלא דכריכא אע״ג דאלימא ופירש רש״י ז״ל כריכא עגולה הוי שהזנב של טלה הוי רחבה יותר על עוביה קטנה דקה מאד ע״כ משמע דלא בעי אלא חדא עגולה לחוד אבל רבינו נראה דסובר דתרתי בעי וגרים לא תימא דקטינא לחוד אלא דרכיכא וקטינא כלומר דתרתי בעינן ולא תימא דקטינא לחוד סגי והיינו רך כנגד רכיכא ומדולדל כנגד קטינא. וגם הר״א בהשגות נראה דסובר דתרתי בעינן וכגירסת רבינו אלא דהוא גורס כריכא ורבינו גורס רכיכא זה נראה בדעת רבינו והר״א והתימה מהבכ״מ ז״ל שהביא גירסת רש״י ז״ל על דברי רבינו והר״א ז״ל ואינו כן אלא דגירסתם משונה מגירסתו לפי הנראה כדכתיבנא:

ז ואלו הן גרב לח חזזית שאינה מצרית כו׳. בגמרא (דף מ״א:) הקשו על מתניתין דגרב אין שוחטין עליו לא במקדש ולא במדינה וכן חזזית דהא גרב וילפת כתיבי באורייתא ותניא גרב זה החרס ילפת זו חזזית המצרית כו׳ ואמר בשלמא חזזית אחזזית לא קשיא כאן בחזזית המצרית כאן בחזזית שאינה מצרית אלא גרב אגרב קשיא כו׳ ואמר במסקנא אלא הלכתא הוי דקרא יבש בין מבפנים בין מבחוץ דמתניתין לח מבפנים ומבחוץ דמצרים יבש מבפנים ולח מבחוץ כו׳ ופירש״י דקרא גבי מומין דדרשי זה החרס כו׳ דמצרים היינו האי דבקללות ובגרב ובחרס דהיינו שחין מצרים ואע״ג דהכי אמר בקרא בריסיה שאין מצרים ככר הקשו התוס׳ כן והניחו הדבר בתימה והרב מהר״ר אליה מזרחי בפרשת כי תבא תירץ וז״ל הזר וכתב ג״כ גרב שהוא הלח מבחוץ ויבש מבפנים אעפ״י שכבר כתב לעיל בשחין מצרים כו׳ איידי דבעי למכתב ובחרס שהוא השחין היבש מבח״ ומבפנים

קבועין : ח יש שם ארבעה חולייים אחרים אם נמצא אחד מהם בבהמה אין מקריבין אותה. לפי שאינה מן המובחר והכתוב אומר מבחר נדריך. ואלו הן . מי שלובן עינו יבלת שאין בו שער . אם נגממו קרניו אף ע"פ שנשאר מזכרותן מעט סמוך לבשר . אם נפגמו חיטיו הפנימיות אם היה אחד מאלו בקדשים לא קריבין ולא נפדין . אלא ירעו עד שיפול בהן מום ואם הקריבן יראה לי שהורצו : ט וכן בהמת קדשים שנעבדה בה עבירה או שהמיתה את האדם בעד אחד או על פי הבעלים לא קריבה ולא נפדית עד שיולד לה מום קבוע : י בהמה שנולד בה אחת מן הטרפיות האוסרות אותה באכילה אסורה לגבי המזבח הרי הוא אומר הקריבהו נא לפחתך הירצך או הישא פניך . ואע"פ שאינה ראויה לקרבן אין פודין אותה שאין פודין את הקדשים להאכילן לכלבים . אלא ירעו עד שיטותו ויקברו : יא נשחטה ונמצאת טריפה הרי זו תצא לבית השריפה וכן אם נמצא אחד מאיבריה הפנימיין חסר אע"פ שאינה טריפה כגון שנמצאת בכוליא אחת או שניטל הטחול הרי זו אסורה למזבח ותשרף . לא מפני שהיא בעלת מום שאין חסרון שבפנים מום אלא מפני שאין מקריבין חסר כלל שנאמר תמימים יהיו לכם. וכל היתר כחסר לפיכך אם נמצא שם שלש כוליות או שני טחולים פסולה : יב אי זו היא סנויירין קבועים כל ששהה שמונים יום ולא ראה ובודקין אותו שלש פעמים ביום שבעה ועשרים מעת שהרנישו בו וביום ארבעה וחמשים וביום שמונים אם ראה מונים לו שמונים מעת שפסקה הראייה : יג ובמה יודע שהמים קבועין כשאכלה עשבים לחים מראש אדר עד חצי ניסן ואכלה אחרי כן עשבים יבשים אלול וחצי תשרי ולא נתרפאה הרי אלו מים קבועים : יד וכמה תאכל מעשבים אלו הלחים בזמן הלח והיבשים בזמן היבש כגרוגרת או יותר קודם סעודה ראשונה של כל ימים בשלשה חדשים אלו . וצריך שתאכל אותן בכל יום אחר שתייה . ותהיה מותרת בשדה בעת אכילה . ולא תהיה לבדה אלא היא ובהמה אחרת לצוות עמה . אם נעשה לה כל אלו ולא נתרפאת הרי אלו קבועין ודאי ואם חסר אחד מכל אלו הרי זה ספק ואינה קריבה ולא נפדית : טו כיצד אכלה הלח כמשפטו באדר כולו וחצי ניסן ואכלה אחריו היבש כמשפטו בחצי ניסן ואייר שנמצא שאכלה בשלשה חדשים על הסדר . או שאכלה כגרוגרת אחר אכילה או קודם שתייה או שהיתה קשורה או שהיתה לבדה או שהיתה בגינה הסמוכה לעיר ולא נתרפאת מכל אלו ספק קבועין או עוברים . לפיכך אם הטיל בה מום אחר אינו לוקה . אכלה כמשפטה בזמני האכילה ולא נתרפאה הרי

ח יש ארבעה חוליים אחרים וכו' ואלו הם מי שלובן עינו יבלת שאין בה שיער . כבר כתבתי בפרק זה דבגמרא אוקימנא הא דתנן גבי אלו שאין שוחטין עליהן לא במקדש ולא במדינה בעל יבלת כשהיה בלבן יבלת שאין בה שער . ומ"ש אם נגממו קרניו אע"פ שנשארו מזכרותן מעט סמוך לבשר נתבאר בפרק זה . ומ"ש אם נפגמו חיטיו הפנימיות. במשנה שכתבתי בסמוך : ט ומ"ש וכן בהמת קדשים שנעבדה בה עבירה או שהמיתה את האדם וכו' . מפרש במשנה הנזכרת ובפ' כל האסורים תניא הרובע והנרבע הם כקדשים שקדם מום עובר להקדשן וצריכים מום קבוע לפדות עליהם :

י בהמה שנולד בה אחד מהטרפיות וכו' . כר"פ המזבח מקדש אמרינן דטריפה פסולה מעל גבי המזבח וכר"פ התערובות (דף ע"א:) אמרינן דטריפה שנתערבה בזבחים ירעו עד שיסתאבו . ומ"ש רבינו הרי הוא אומר הקריבהו נא לפחתך . יש לתמוה שהרי בת"כ ובפ"ו דתמורה (דף כ"ט) דורש כשהוא אומר מן הבקר למעה וכו' להוציא את הטריפה משמע שמן התורה הוא דהא דרים לה מקרא ובפרק בתרא דבכורות (דף כ"ז) יליף דטרפה פסול לקרבן כג"ש ואפשר שסובר רבינו דסמך בעלמא הוא דמסמיך להו אקרא ואג"ש דהא קיימא לן דלא מיפסיל משום מום אלא בגלוי דוקא אי נמי דה"ק אפילו לא היה בה איסור מן התורה הוי ליה לפסלה משום הקריבהו נא לפחתך . ומ"ש ואע"פ שאינה ראויה לקרבן אין פודין אותה וכו' . משנה בתמורה (דף ל') ס"פ כל האסורים על גבי המזבח : יא ומ"ש נשחטה ונמצאת טרפה הרי זה תצא לבית השרפה . בפרק כיצד צולין (דף פ"ב) אמרינן דמדכתיב בקדש באש תשרף לימד על כל פסולים שבקדש בשריפה :

וכן אם נמצא אחד מאיבריה הפנימיים חסר וכו' הרי זו אסורה למזבח ותשרף וכו'. בפרק על אלו מומין (דף ל"ט) בעי רב אחדבוי בר אמי יש מחוסר אבר מבפנים או אין מחוסר אבר מבפנים וכו' לאיתהויי ולאיפרוקי לא מיבעי' לן כי מיבעי' לן לאיפסולי מאי תמים יהיה לרצון אמר רחמנא תמים אין חסרון לא או דילמא תמים יהיה לרצון כל מום לא יהיה בו מה מום מאבראי אף חסרון מאבראי ת"ש ואת שתי הכליות ולא בעל כוליא אחת ולא בעל ג' כוליות ותניא אידך יתירה לרבות בעל כוליא אחת וכו' לימא בהא קא מיפלגי דמר סבר חסרון מבפנים שמיה חסרון וכו' ולא קשיא וכו' ופירש רש"י לאיתהויי בכור על חסרון שבפנים ולאפרוקי קדשים לא מיבעי' דלא חשיב מומא כולי האי :

יב אי זו היא סנורים קבועים וכו'. משנה וגמרא בפרק על אלו מומין (דף ל"ח):

יג ובמה יודע שהמים קבועים וכו' עד הרי אלו קבועים ודאי . משנה וגמרא שם: יד ומ"ש ואם חסר א' מכל אלו הרי זה ספק וכו' עד סוף הפרק . הכל שם בעיא דלא איפשיטו זולת שבנוסחא דידן בגמרא (דף ל"ט) קודם שתייה ודאי מעלי לה (בשערי) לאחר שתייה מאי ורבינו גרים איפכא . ודע שאמרו שם את"ל בסעודה ראשונה . וא"ת דלפי שיטת רבינו שהיא דכל היכא דאמרינן את"ל איפשיטא ההיא בעיא הוה ליה לפרש שאם לא היה בסעודה ראשונה אינה ספק אלא ודאי שלא הוקבע המום י"ל שמ"ש ואם חסר אחד מכל אלו הרי זה ספק לא קאי לסעודה ראשונה דכל שלא אכלה קודם סעודה ראשונה ודאי לא הוקבע המום ומפני כך כשכתב כיצד לא הזכיר לא סעודה ראשונה ולא שניה משום דאם לא היה קודם סעודה ראשונה אינה ספק כמ"ש :

אין

לחם משנה

ומבפנים ולפי מאי דנראה מפירוש רש"י בהלכה וביאר סדבר בהדיא בפירוש החומש נפרשת אמור דלא יש כי אם ג' מיני שהין יבש מבפנים ומבחוץ לח מבפנים ומבחוץ יבש מבפנים ולח מבחוץ והזיות המצרית מיקרי הא דלח מבחוץ ויבש מבפנים והיינו ילפת האמור בתורה ואע"ג דבגרבת כי תבא קרלו גרב בעמים קורלו גרב פעמים ילפת כשהוא כמוך אגל ילפת קורא לגרב יבש מבפנים ומבחוץ גרב כשהוא סמוך אגל חרס קורא ליבש מבפנים ולח מבחוץ גרב והזיות שאינה מצרית שכתב רבינו כאן הוי לח מבפנים ומבחוץ ובפ"י מהלכות ביאת מקדש כתב הב' אחרים שהם חזזית המצרית דהיינו לח מבחוץ ויבש מבפנים וגרב דהיינו יבש מבחוץ ומבפנים ואין כאן עוד מום וע"כ נפלאו בעיני דברי הכ"מ ז"ל שכתב שם דגרב שכתב רבינו הוי יבש מבפנים ולח מבחוץ דאיך אפשר לומר כן דהיינו חזזית המצרית שכתב שם . וע"ק לו הקושיא שהקשה הוא עצמו דאיך אמר שזה גרב האמור בתורה דיבש מבפנים ולח מבחוץ אינו אלא ילפת וזהו חזזית המצרית והוא ז"ל סובר דחזזית המצרים הוי מין אחד ויבש מבפנים ולח מבחוץ הוי מין אחר אבל עיקרן של דברים לע"ד כמו שכתבתי וניחא הכל :

יב ובודקין אותו ג' פעמים כו' . זהו פירוש למ"ש (דף ל"ט:) ובלבד שיהיו מפולשין ואע"ג דבפרק הקורא את המגילה גבי הוטי גידין דמגילה אמר שם בגמרא כזה הלשון ובלבד שיהיו מפולשין ולא פירש רבינו כן כמו שפירש כאן כמו שנתבאר בפ"ב מהלכות מגילה לא איכפת לן דכל אחד מתפרש לפי עניינו ואע"ג דהתוספות פירשו שניהם באופן אחד הכי במכות גבי ערי מקלט איכא נמי הך לישנא ואינו מתפרש על אופן זה אפי' לפי פירושם אלא ודאי כל אחד מתפרש לפי עניינו :

יד וכמה תאכל כו' . במשנה (דף ל"ח:) אמר שם ד[illegible] לח ויבש של גשמים ולא לח ויבש של שלחין כלומר שדה שצריך להשקות. דאין זה רפואה ולא ידעתי למה לא הזכירו רבינו . עוד אמר שם תחילה הלח והא"כ היבש אבל איפכא לא וזה לא הולך רבינו לבאר דמכלל סדרו שסדר הוא נשמע דבר זה : קודם סעודה ראשונה כו' . בגמרא אמר בעי במערבא כגרוגרת דסעודה וסעודה את"ל בסעודה ראשונה כו' . ולפי הנראה מלשון הגמרא משמע דהבעיא היא אם די שיהיה בכל יום בסעודה אחת דוקא שיאכל או צריך שיאכל כן בכל יום בכל סעודה שיסעוד ואמר באת"ל דאינו צריך אלא בסעודה ראשונה דוקא ועם זה אתי שפיר דרבינו לא כתב

אלא

משנה למלך

דאמרינן דאין שנים פוסלים בקדשים ואע"ג באם הגיע לשיעור גדול מהזקנה שפסל הכיא לאו משום שנים היא פסולה אלא מפני המקרה שקרה לה בזקנה והרי בפ"ק דחולין אמרינן שאין שנים פוסלים בכהנים דהפ"ס אמרינן התם (דף כ"ד) עד כמה עד שירתת. ודע שבע"כ מ"ש רבינו גרים מעס"ק דיותר על כן אין מקריבין אותו אין פיכוננו מהתורה שהרי מדבריו שם מוכח דגם האיל שהוא יותר מבן ב' אין מקריבין וזה לא יתכן שהרי בפרק שתי מדות (דף נ"א) אמרינן או נאיל מה ת"ל לפי שמלינו שחלק הכתוב בין נסכי בן שנה לנסכי בן שתים יכול נחלק בין נסכי בן ב' לנסכי בן ג' ת"ל או נאיל ע"כ ואי אמרת דאיל יתר מבן ב' פסולו מן התורה למה לי קרא והא פסול הוא וליכא למימר דאיצטריך קרא לכתחלה דהא ליתא וכמבואר בם אלא ודאי שמ"ש דיותר מזה אין מקריבים אינו אלא מדרבנן ומפני הכבוד ובפ"ב מהלכות מעס"ק דין ד' כשהביא דין נסכי האיל לא ביאר בין גדול בין קטן כמו שביאר בשאר המינים והטעם הוא לפי שכבר כתב בפרק הקודם דאיל יותר מבן שתים אין מקריבים אבל בגמרא כאו לאת טעם ליהור המקראות . כן אמת שדין זה דאיל יותר מבן ב' שאין מקריבין אותו כעת לא מצאתיהו ולא ידעתי למה לא ביאר נ"כ גבי עזים שאם הוא יותר מבן ב' בהוא זקן . ודע שבפרק ב' שעירי (דף ס"ג) עלה דהכיא דאמרינן התינה בעיר פר מאי איכא למימר שקבו התוס' הא בפר נמי אי עברה בנתן פסול והו לא חזי להקרבה כו' והנראה מדבריהם שם דס"ל דרבנן פליגי עם ר"מ דלרבנן כיון שהוא יותר מבן ג' פסול ולרבי מאיר אף בן ד' ובן ה' ואפי' טפי נמי כשרים אלא שאין מביאים זקנים מפני הכבוד ולפי סברת התוס' הלזו קשה אותה סוגיא דסוטה דקאמר דאין שנים פוסלים בקדשים וצ"ע וליכא למימר דאף התוס' מודו דאין פסול בפר ביותר מג' כי אם מדרבנן אלא דלר"מ אפי' פסול דרבנן ליכא כ"א משום כבוד בעלמא הא ליתא שהרי מדבריהם מוכח בהדיא דלרבנן יותר מבן בלש פסול מן התורה שכתבו דאפשר שלא קבלו הלכה דחטאת שעברה שנתה שתמות כ"א בשעיר אלמא דפסולו מן התורה ולפ"ז יקשה סוגיא דסוטה ועיין ברבינו בפי' המשנה פ"ק דפרה מ"ב וכמה שכתבתי לעיל (*א"ס תמצאהו לקמן פ"א מהלכות פרה אדומה יע"ש) :

יא נשחטה ונמצאת טריפה כו' . עיין פ"ג מהלכות בכורות דין י' ובפיו"ט פי"ב דזבחים משנה ד' :

תחלת

הרי היא בעלת מום קבוע: **טז** יש בדבר ספק אם למפרע היא בעלת מום קבוע מעת שבאו לה המומים או מעת שנתייאשו מרפואתה לפיכך הפודה אותה קודם שנתייאשו מרפואתה ונהנה באותו הפדיון אחר שנתייאשו מרפואתה הרי זה ספק מועל ואינו מביא קרבן מעילה כמו שיתבאר במקומו:

פרק שלישי

א אין המומין פוסלין בעוף וכן אחד הזכר ואחד הנקבה בעוף שלא נאמר תמים זכר אלא בבהמה בלבד. בד"א במומין קטנים אבל עוף שיבש גפו או נסמית עינו או נקטעה רגלו אסור לגבי המזבח שאין מקריבין חסר כלל. וכן אם נולד בו אחת מן הטריפות שאוסרין אותה באכילה הרי זה נפסל לקרבן: **ב** תורים קטנים פסולין ובני יונה גדולים פסולין שנאמר מן התורים או מן בני היונה. תחלת הציהוב בזה ובזה פסול. ועד מתי יהיו בני יונה כשרים כל זמן שעוקר כנף ומתמלא מקום עיקרו דם והתורים כשרים משיזהבו: **ג** הטומטום והאנדרוגינוס אף ע"פ שאין לך מום גדול מהן הרי הן פסולין למזבח מדרך אחרת לפי שהן ספק זכר ספק נקבה הרי הן כמין אחר. ובקרבנות נאמר זכר תמים ונקבה תמימה עד שיהיה זכר ודאי או נקבה ודאית. לפיכך אף העוף שהוא טומטום או אנדרוגינוס פסול למזבח: **ד** וכן הכלאים ויוצא דופן ומחוסר זמן פסולין אע"פ שאין בהם מום שנאמר שור או כשב או עז עד שיהיה כל מין ומין בפני עצמו לא שיהיה מעורב מכבש ועז. כי יולד פרט ליוצא דופן. והיה שבעת ימים פרט למחוסר זמן. תחת אמו פרט ליתום שנולד אחר שנשחטה אמו: **ה** הנדמה אע"פ שאינו כלאים הרי הוא פסול למזבח. כיצד רחל שילדה כמין עז ועז שילדה כמין כבש. אע"פ שיש בו מקצת סימנין הואיל והוא דומה למין אחר פסול כבעל מום קבוע שאין לך מום קבוע גדול מן השינוי:

וכן

פ"ג א אין הממונין פוסלין בעוף וכו'. בריש פרק ב' דתמורה (דף י"ד) ופ"ג דמנחות (דף כ"ה) תמות וזכרות בבהמה ואין תמות וזכרות בעופות. ומ"ש בד"א במומים קטנים אבל עוף שיבש גפו או נקטעה ידו או נסמית עינו או נקטעה רגלו אסור לגבי המזבח וכו'. משנה בפרק חטאת העוף (דף ס"ח) ובת"כ תמים זכר בבקר תמות וזכרות בבהמה ואין תמות וזכרות בעוף יכול שיבש גפו ושנסמית עינו ושנקטעה רגלו תלמוד לומר מן העוף ולא כל העוף. ומ"ש וכן אם נולד בו אחת מהטריפות וכו'. נתבאר בפרק שקודם זה דטעמא משום הקריבהו נא לפחתך והוא טעמא שייך גם בעוף:

ב תורים קטנים פסולים וכו'. משנה בפ"ק דחולין (דף כ"ב) ופירש"י תחלת הציהוב כשמתחילין להביא נוצה יפה להוצם סביב לצוארו פסולים בזה ובזה וכו' דבבני יונה פסולים משום גודלן ובתורים מפני קטנן דילאו מכלל קטנים ולכלל גדולים לא באו. ומ"ש ועד מתי יהיו בני יונה כשרים כל זמן שעוקר כנף ומתמלא מקום עיקרו דם. שם מאימתי בני יונה כשרים וכו' מכי שמיש גדפא מיניה ואתי דמא ופירש"י מאימתי בני יונה כשרים דביום שנולדו מאוסים הם ורבינו נראה שהיה גורס עד אימתי בני יונה כשרים ונראה שהיא הגירסא הנכונה. ומ"ש והתורים כשרים משיזהבו שם ופירש"י שיהיו כנפי גופם גדולים ואדומים ומזהיבים כזהב:

ג הטומטום והאנדרוגינוס וכו'. בסוף פרק על אלו מומין (דף מ"א) תנן דטומטום ואנדרוגינוס אין שוחטין לא במקדש ולא במדינה וחכמים אומרים אין מום גדול מזה. ומה שכתב הרי הם פסולים למזבח מדרך אחרת וכו' לפיכך אף העוף שהוא טומטום או אנדרוגינוס פסול למזבח הכי אמרי' בפ' המזבח מקדש (דף פ"ה) דטומטום ואנדרוגינוס דעוף מטמאים בגדים בבית הבליעה כלומר אם מלקה ופירש"י אע"פ שלא נאמר תמות וזכרות בעופות קסבר בריה בפני עצמה היא ואינה ספק זכר ספק נקבה עכ"ל. ואע"ג דרבי אליעזר פליג עליה בפרק על אלו מומין פסק רבינו כתנא דסתם ברייתא ואע"ג דתניא בת"כ העוף שלא נאמר בו זכר ונקבה אין טומטום ואנדרוגינוס פוסלין בו לא חש לה רבינו משום דס"ל דרבי אליעזר היא ולא קי"ל כוותיה. ומ"מ יש לדון על הטעם שכתב רבינו שהרי לא נאמר זכר תמים בעוף וצריך לומר דס"ק כיון שלמדנו בקרבנות שהטומטום והאנדרוגינוס מין אחר א"כ בעוף ג"כ הם מין אחר והתורה לא הכשירה מהעוף אלא תורים ובני יונה ואלו אינם לא תורים ולא בני יונה:

ד וכן הכלאים ויוצא דופן ומחוסר זמן וכו' עד פרט ליתום. בת"כ. ומ"ש שנולד אחר שנשחטה אמו. משנה בפרק בתרא דבכורות (דף נ"ז) איזהו יתום כל שמתה אמו או נשחטה ואחר כך ילדה ואיני יודע למה השמיט רבינו שמתה אמו:

ה הנדמה אע"פ שאינו כלאים וכו'. פרק יוצא דופן (דף מ"א) ופרק שני דבכורות (דף י"ז). ומ"ש אע"פ שיש בו מקצת סימנים וכו' שאין לך מום קבוע גדול מן השנוי. אע"ג דתנן בפרק שני דבכורות (דף ט"ז:) שאם יש בו מקצת סימנים חייב בבכורה הא אמרינן בריש מכילתין (דף ג':) כשם רבי יוחנן דמום קבוע הוי לישחט עליו ופירש"י דהא דקתני חייב ליתנו לכהן קאמר אבל למזבח לא קרב דהאי איטתני מום קבוע הוי לישחט עליו בחוץ והתוספות כתבו בפרק בתרא דכריתות בכל מקום רגיל לדלג נדמה כאילו הוא בכלל כלאים וזה דעת רבינו שכשמנה כל האסורים למזבח לקמן דילג נדמה:

לחם משנה

אלא סעודה ראשונה מפני דכך אמר באת"ל וכל את"ל לדעתו פשיטותא היא. ומ"מ קשה מ"ש בפירוש המשנה שכתב בכל סעודה וסעודה שהוא היפך דרכו לפרש באת"ל. אבל אם נפרש הבעיא דה"ק בסעודה ראשונה צריך שיאכל אותו הגרוגרת אבל אם לא אכלו בסעודה ראשונה לא מהני או דילמא אפי' לא אכלו בסעודה ראשונה באיזו סעודה שיאכלנו ביום שני א"כ נמצא לפי את"ל צריך שיאכלנו בסעודה ראשונה דוקא אבל אכלו בסעודה שניה לא מהני והיה לו לרבינו לפרש שאם אכלו בסעודה שניה דאינו מום ועם זה הפי' יפול הקושיא שהקשה הרב בעל כ"מ ז"ל על רבינו אך אם נפרש דברי הגמרא כפירוש הראשון והלשון שאמר בכל סעודה וסעודה מוכיח כן דאם לא כן הול"ל באי זו סעודה אין מקום לקושיית הכ"מ ז"ל ונ"ל שהוא פירוש רבינו ז"ל בגמרא הגם כי מדברי רש"י ז"ל נראה קצת כפירוש הכ"מ ז"ל ע"ש:

פ"ג א אין המומים פוסלים בעוף וכו'. בתמורה פ"ב (דף ד' ע"א) אמר תמות וזכרות בבהמה ואין תמות וזכרות בעופות והקשה מהר"ר אליה מזרחי ז"ל בפרשת ויקרא דנימא דהוי"ו דואם מן העוף מוסיף על ענין ראשון ונלמוד תמות וזכרות בעוף מכאן דכתב לעיל מיניה כי היכי דאמרינן דוי"ו דואם מן הצאן מוסיף על ענין ראשון ויליף צאן מבקר ובקר מצאן לענין צפון כדאמרינן בפרק איזהו מקומן והירך דה"כ למה לי דכתב שתי פעמים זכר תמים בפרשה חד בבקר וחד בצאן ניליף צאן מבקר מקרא דואם מן הצאן בוי"ו דמוסיף על ענין ראשון כי היכי דיליף לסמיכה והפשט וניתוח מדאיצטריך למכתב זימנא אחריתי בצאן לומר לך דוקא בצאן אין אבל לא בעוף וחזר והקשה הרב ז"ל שם אכתי נימא דאיצטריך למכתב זכר תמים בצאן כי היכי דנילף לה בעוף מוי"ו דואם מן העוף דאי לא לא הוה מצינן למילף ליה דצאן יליף ליה מבקר מהיקשא דוי"ו ואין למדין למד מן הלמד בקדשים ותירץ שם ז"ל דלא נאמר כלל זה אלא בדבר הלמד מהיקש דאינו חוזר ומלמד בהיקש אבל כד ילפינן בוי"ו מוסיף על ענין ראשון הוי כאילו כתיב בצאן בפירוש ולא הוי למד מן הלמד ולע"ד כלל זה של הרב ז"ל קושטא הוי אבל נראה שלא מטעם הרב ז"ל דבפ"ק דשבועות אמרו עלה י' אמר קרא שעיר ושעיר הוקשו כל השעירים זה לזה וי"ו מוסיף על ענין ראשון קס"ד כל חד וחד מחבריה גמר והא אמר רבי יוחנן כל התורה כולה למדין למד מן הלמד חוץ מקדשים שאין למדין למד מן הלמד הא לא קשיא כולהו מקמא גמרי וכו' משמע דאי הוה אמרינן דחד מחבריה גמר לא הוה אמרינן דהוי כאילו כתיב בחבריה ולא הוי למד מן הלמד כדאמר הרב ז"ל אלא היינו טעמא דלא הוי למד מן הלמד משום דכולהו גמרי מקמא ומ"מ קשיא לי על תירוץ הרב ז"ל דהא איצטריך זכר לגבי צאן למעט טומטום ואנדרוגינוס וכן אמרו בהדיא בבכורות פרק על אלו מומין וכתבו רש"י ז"ל בפירוש החומש גבי זכר דכתיב גבי בקר וז"ל זכר ולא נקבה כשהוא אומר למטה זכר שאין ת"ל זכר ולא טומטום ואנדרוגינוס א"כ כיון דזכר דכתיב גבי צאן איצטריך א"כ לא הוה למימר כן אלא בתמים דוקא דתמים דגבי צאן מיותר לומר לך דאין תמות בעופות אבל זכרות גבי צאן איצטריך למעט טומטום וכיון שכן מנא לך דאין זכרות בעופות לכך נראה לי לתרץ קושיית הרב ז"ל דבת"כ דרים יקריבנו דכתיב גבי בקר וכדכתב רש"י ז"ל בפי' החומש ולהאי יקריבנו דכתיב גבי צאן לא דרים דאין לו בת"כ שום דרשה משום הכי נראה לי לומר דלהך דרשא אתא יקריבנו לזה ולא לאחר כלומר דאין צריך אחר זכרות ותמות דהיינו עוף והכי קאמר קרא זכר תמים יקריבנו לזה אבל לעוף אפילו שלא יהיה זכר תמים לא איכפת לן ואף ע"ג דמלשון רבינו ז"ל אין נראה תירוץ זה שכתב שלא נאמר תמים זכר אלא בבהמה דמשמע דלא יליף אלא משום דלא אמר קרא גבי עוף זכר ולא משום דכתיב יקריבנו נ"ל דרבינו קיצר וכוונתו לומר אע"פ שאתה רואה בכתוב זכר תמים אינו אלא בבהמה דוקא וסיים מטעמא דיקריבנו דכתיב גבי צאן זה נ"ל לתרץ לקושייתו ז"ל אע"פ שתירוצו מדוקדק יותר בלשון ספרי כמו שדקדק הוא ז"ל שם מ"מ כפי הענין נאות בעיני תירוץ זה:

ג אע"פ שאין לך מום גדול מזה וכו'. תימה דנראה לכאורה דפסק כרבי ישמעאל בסוף פרק אלו מומין דאין לך מום גדול מזה גבי טומטום ואנדרוגינוס וכן נראה מדברי הכ"מ ז"ל וא"כ קשה טובא דהוא ז"ל פסק בפ"ב מהלכות בכורות כחכמים דאמר בס"פ על אלו מומין וחכמים אומרים אינו בכור אלא נגזז ונעבד ודלא כרבי ישמעאל ועוד דאפי' רבי ישמעאל לא קאמר דהוי מום אלא באנדרוגינוס אבל לא בטומטום וכדפירש"י וכן נראה שם בגמרא דאמר מ"ט דרבי אליעזר משום פשיטא ליה אנדרוגינוס היא ומומו עמו משמע דבטומטום לא איירי ועוד דטומטום כתב כאן דהוי מום ואלו בהלכות בכורות גבי טומטום דיאכל במומו לבעליו למה צריך מום אחר הא אין לך מום גדול מזה ועוד דא"כ דהוי מום למה לי קרא דזכר ונקבה למעוטי טומטום ואנדרוגינוס תיפוק ליה דהוי

בעל

משנת למלך

פ"ב ב תחלת הציהוב בזה ובזה פסול מספק הוא הפיסול. ועיין לקמן רפ"ו מהלכות מעשה הקרבנות ודוק:

ח הנדמה אע"פ שאינו כלאים כו'. כתב מרן וזה דעת רבינו שכשמנה כל האסורים למזבח לקמן דילג נדמה ע"כ. ואפשר דבכלל בעל מום הוא שהרי כתב שאין לך מום קבוע גדול מהשינוי

[illegible]

ו וכן הרובע והנרבע והמוקצה לע"ז והנעבד אע"פ שהן מותרין באכילה הרי הן פסולין לגבי המזבח שנאמר כי משחתם בהם כל שיש בו השחתה פסול. ובעבירה הוא אומר כי השחית כל בשר. ובע"ז כתיב כי שחת עמך. וכן בהמה ועוף שהרגו את האדם הרי הן כרובע או נרבע ופסולין למזבח: ז ויראה לי שאע"פ שאין כל הפסולין האלו ראויין למזבח לקרבן אם עבר והקריבן אינו לוקה מן התורה לפי שלא נתפרשה אזהרתן. אבל אתנן זונה ומחיר כלב אסורין לגבי המזבח והמקריב אחד מהן או שניהן כאחד לוקה אחת שנאמר לא תביא אתנן זונה ומחיר כלב. ומפני מה לוקה אחת על שניהן מפני שנאמרו בלאו אחד: ח מצות עשה להקריב כל הקרבנות מיום השמיני והלאה שנאמר והיה שבעת ימים תחת אמו ומיום השמיני והלאה ירצה. וכל שבעת הימים נקרא מחוסר זמן. ואע"פ שמחוסר זמן פסול אם עבר והקריבו אינו לוקה מפני שהוא לאו הבא מכלל עשה

ולא

כסף משנה

ו וכן הרובע והנרבע והמוקצה לעבודה זרה וכו'. משנה וגמרא בתמורה פרק כל האסורים (דף כ"ח). ומ"ש וכן בהמה או עוף שהרגו את האדם הרי הם כרובע ונרבע ופסולים למזבח. במשנה ריש פרק התערובות (דף ע"א:):

ז ויראה לי שאע"פ שאין כל הפסולים האלו וכו'. בפרק אותו ואת בנו (דף פ':) גבי הא דתנן דשוחט אותו ואת בנו קדשים בפנים לוקה ופריך ולילקי נמי משום לאו דמחוסר זמן דתניא מנין לכל הפסולים שבשור ושבשה שהוא בלא ירצה תלמוד לומר ושור ושה שרוע וקלוט וגו' לימד על הפסולים שבשור ושבשה שהוא בלא ירצה כי קא חשיב לאו דאותו ואת בנו לאוי נוכראי לא קא חשיב וכו' ר' זירא אמר הנח למחוסר זמן שהכתוב נתקו לעשה מ"ט דאמר קרא מיום השמיני והלאה ירצה מיום השמיני אין מעיקרא לא לאו הבא מכלל עשה עשה וי"ל מאחר שמפורש בדברי רבי זירא דלא לקי למה תלה הדבר בעצמו שכתב ויראה לי ואין לומר דמשום דיש מחלוקת בדבר דלמאי דשני לאוי נוכראי לא קא חשיב לוקה הוא ובפרק בתרא דזבחים (דף קי"ד) אמרינן דלא אמר רבי זירא אלא לרבנן אבל לר"ש לקי מש"ה תלה הדבר בעצמו לומר שהוא פוסק כרבנן וכדרבי זירא דמה נשתנה דין זה משאר דינין שהוא מכריע בין המחלוקות וכותבם סתם ואינו תולה הדבר בעצמו ועוד יש לתמוה עליו למה תולה הדבר בשלא נתפרשה אזהרתן ואינו כן שהרי הגמרא אומרת נתפרשה אזהרתן ולא פטר מחוסר זמן אלא מפני שניתק לעשה ועוד שכל

שכל שאר פסולים חוץ ממחוסר זמן ילקה עליהם שהרי לא נתקן לעשה ומיהו בהא אפשר לומר שרבינו הוקשה לו דהא לא ירצה לא משמע דמזהר דלא יקריבוהו ולא לימד אלא שלא יעלה לרצון אבל אזהרה שלא יקריבנו אין כאן ולכך משמע ליה דה"מ לשנויי הכי אלא דלפום מאי דס"ד דמקשה דלא ירצה היינו להזהיר שלא יקריבוהו שני ליה אבל אפשר דאין כאן אזהרה מלהקריב כדאמרינן ומפני כך לא רצה רבינו לכתוב שהכתוב נתקו לעשה דהוה משמע דפשיטא ליה דלא ירצה הוי אזהרה שלא יקריבוהו אלא תלה הדבר בשלא נתפרשה אזהרתן לומר דאפשר דלא ירצה לא בא להזהיר שלא להקריב ואפילו את"ל שבא להזהיר שלא להקריב כיון שאינו מפורש שהרי אפשר שלא בא להזהיר שלא יקריבנו אלא לומר שלא יעלה לרצון אין ללקות מספק ויש סעד לדבריו דלקמן בסמוך כתב רבינו טעם פיטור מחוסר זמן ממלקות מפני שהוא לאו הבא מכלל עשה ולא כתב מפני שניתק לעשה כדרבי זירא משום דדילמא לא ירצה לא בא להזהיר שלא יקריבנו ואין כאן לאו לשנצטרך לומר שניתק לעשה:

אבל אתנן זונה ומחיר כלב וכו'. זה על הכלל הידוע בכמה מקומות בגמרא לאו שבכללות אין לוקין עליו ודברי רבינו בכאן ע"פ דרכו בספר המצות שלו בשורש התשיעי בפירוש לאו שבכללות אין לוקין עליו אבל הרמב"ן בהשגותיו חולק עליו ומפרש בע"א:

ח מצות עשה להקריב כל הקרבנות מיום השמיני והלאה וכו' ואע"פ שמחוסר זמן פסול אינו לוקה וכו'. נתבאר בסמוך:

תורים

לחם משנה

בעל מום וכוי כמקדים בעל מום למזבח דפסול להקרבה מיהו לזה י"ל דאיצטריך קרא לומר דגרע מבעל מום דבעל מום קדיש בתמורה ומקדים בתמורה וכמו שנבאר בע"ה מאח"כ בטומטום ואנדרוגינוס דהוי כמקדים עלים ואבנים ועוד קשה גבי עוף מאי טעמא פסיל טומטום כיון דאין בו פיסול דלא תמות ולא זכרות וכדהקשה הכס"מ ז"ל. ועוד דבגמרא אמרו בהדיא כשהקשו מעוף שמי מכאן טומטום אליבא דרב חסדא דאמר דטומטום ספיקא הוי וכוותיה פסק רבינו בפרק שני מהלכות בכורות. וצ"ל לתרץ לכל זה דודאי רבינו גבי בכור אית ליה דאינו מום הטומטום ובהא אפי' רבי ישמעאל מודה ואפי' באנדרוגינוס לא קי"ל אלא כחכמים ולא כרבי ישמעאל דאמר דהוי מום אבל רבינו ז"ל אית ליה דלענין קרבן דטומטום ואנדרוגינוס מיקרי מום גדול משום הקריבהו נא לפחתך דודאי גבי קרבן צריך תמים וכדכתב רבינו לעיל והולך רבינו ז"ל לומר כן משום דקשיא ליה למקשה דמקשה לרב חסדא בפרק על אלו מומין מברייתא דקאמר אליבא דחכמים דטומטום ואנדרוגינוס מטמאין בגדים אבית הבליעה דלדידיה מי ניחא אפילו הו בריה מהיכא מעטינהו קרא גבי צאן ובקר משום דכתיב זכר תמים וכיון דליכא זכר תמים בעוף אמאי נמעט להו אלא ודאי צ"ל דבלא קרא ראוי למעטינהו אפי' בעוף משום דהוו מומין גדולים דכי ליכא מומין בעוף היינו מומין קטנים וכדכתב רבינו לעיל בד"א במומין קטנים ואילו הוו מומין גדולים כמחוסר אבר וכמ"ש רבינו ז"ל אין לך מום גדול מזה ומשום הכי פסול בעוף וקרא דממעט טומטום ואנדרוגינוס גבי בקר וצאן לא איצטריך לפסלה מעל גבי המזבח דבלאו הכי פסולים הוו אלא דלא לקדשו בתמורה כבעל מום וכדכתיבנא וכי מקשה בגמרא לרב חסדא לא פריך אלא מרבי אליעזר דאמר זכר ונקבה אתי למעוטי טומטום ואנדרוגינוס דאי טומטום ספיקא מי אתא קרא למעוטי ספיקא וכדפירש"י אבל הא דכתב רש"י ז"ל דפריך נמי מדרבנן לא ס"ל לרבינו הכי דמדרבנן ליכא פירכא כדכתיבנא דפוסלים טומטום ואנדרוגינוס גבי עוף משום דהוו מומין גדולים כמחוסר אבר וכי אמרו בגמרא שמי מכאן טומטום לא אמרו אלא על דברי רבי אליעזר ולא על דברי רבנן כמו שהוא לפירוש רש"י ז"ל ועם זה מ"ש רבינו ז"ל לפיכך אף עוף שהוא טומטום מתיישב שפיר וה"ק כיון דיש בטומטום ואנדרוגינוס שני פסולין חד משום דהוו בעלי מומין וחד מדמעטינהו קרא זכר ונקבה לכך פוסלין בעוף אבל אי לא הוה אלא חד טעמא משום דמעטינהו קרא לבד לא היו פוסלין בעוף דליכא קרא אבל כיון דטעמא משום מום גדול פסול בעוף זה נראה בדעת רבינו ז"ל ונסתייע רבינו ז"ל לומר דהוי מום לגבי מזבח משום דבגמרא אמרו כן דהוי מום משום דהוי שינוי וכדכתב רבינו ז"ל לקמן ובודאי דטומטום ואנדרוגינוס מומים והוו מומין גדולים ופוסלים בעוף ומ"מ קשה על רבינו ז"ל בשאר מקומות שהוזכרו שם שמי מכאן טומטום דרבינו ז"ל הזכירה בכ"מ יאע"ג דפסק כרב חסדא והוי כמזכה שטרא לבי תרי וכבר האריכתי בענין זה בפ"ב מהלכות איסור וכאן לא כתבתי אלא המספיק למה שיש להקשות מכאן להלכות בכורות וכדכתיבנא:

ז ויראה שאע"פ שאין כל הפסולים וכו'. הרב כסף משנה ז"ל הקשה איך קאמר ויראה שהוא דבר ברור בגמרא. ועוד חזר והקשה הרב ז"ל ותירץ לומר דרבינו סובר דלאו דלא ירצה לא הוי לאו ואע"ג דבגמרא אמרו דלוקה עליו לא הוי קושיא דמילתא אלא לפי מאי דס"ד דמקשה וכל הסוגיא היא לפי האמת ובאמת דבר גדול הוא זה ואילו לא היה לו שום הכרח לרבינו ז"ל לדחוק עצמו בכך היה מקום לומר כן אבל כיון שאין לו שום דבר מכריח מי הביאו לרבינו לדחוק עצמו בכל זה. לכך נ"ל דרבינו מפרש כפי' התוספות שפירשו בפרק אותו ואת בנו דהא דאמר רבי זירא הנח למחוסר זמן דהכתוב נתקו לעשה אין פירושו כפירש"י דהוי לאו הניתק לעשה אלא דהכתוב נתקו מלאו דלא ירצה ולא הוו בכלל שאר הפסולים דהוו בלאו דלא ירצה אלא נתקו לעשה ולית ביה אלא עשה דמיום השמיני והלאה וגו' והאריכו שם התוס' בפי' זה נ"ל שזהו פי' רבינו ומפני כן

לא

משנה למלך

ו והמוקצה לע"ז והנעבד כו'. כתבו התוס' בפרק בתרא דחולין (דף ק"מ) דבהמת עיר הנדחת וכן בהמה שהחליפוה בע"ז דכשרה למזבח אף שאסורה להדיוט ולא מימעיט ממשקה ישראל כיון דהיה לה שעת הכושר ע"כ. ותימה דהא בפרק כל הבשר (דף קט"ו) מוכח דכל דאסור להדיוט אסור לגבוה אף שהיה לו שעת הכושר וכ"כ התוס' בפ"ק דמנחות (דף ו') דילפינן מקרא דמשקה ישראל אפילו ליכא דהיה לו שעת הכושר והכריחו זה מסוגיא דפרק כל האסורין וע"ק לי דלפי האמת כי היכי דיליף מכפיר ממכפר ה"נ נילף מאסורי מגורע לשאר הקרבנות ובענין זה כתבו התוס' בפרק המביא אשם (דף כ"ה) וצ"ע:

ח מצות עשה להקריב מיום השמיני והלאה כו'. ואני מסתפק בדין זה היכא דידעינן דכלו לו חדשיו נולד דהיינו חמשה חדשים לבהמה דקה ותשעה חדשים לגסה ובדאיתא בפ"ק דבכורות (דף ח') אי שרי להקריבו קודם ח' ימים ומה שהביאני לזה הוא משום דטעמא דמיעט רחמנא מלהקריב קודם יום השמיני הוא כדי שיצא מכלל נפל דכי היכי דבאדם כל ששהה שלשים יום יצא מכלל נפל הכי נמי בבהמה כל ששהה שמונה ימים יצא מכלל נפל והכי איתא בפרק י"ט משבת (דף קל"ה) תניא רשב"ג אומר כל ששהה שלשים יום באדם אינו נפל שנאמר ופדויו מבן חדש תפדה שמונה ימים בבהמה אינו נפל שנאמר ומיום השמיני והלאה ירצה וגו' ע"כ הרי דס"ל לרשב"ג דטעמא דקרא הוא כדי שיצא מכלל נפל וא"כ כל שידענו שכלו לו חדשיו הרי יצא מכלל נפל ויהא מותר להקריבו קודם שמנה ימים וכי תימא דדוקא גבי אדם מהני כלו לו חדשיו להוציאו מכלל נפל אבל בבהמה אף שכלו חדשיו לא מהני להוציאו מכלל נפל הא ליתא דהא קי"ל דנפל אסור באכילה כנבלה ואין שחיטה מועלת לו וכמבואר ואפ"ה אמרינן בפ"ק דיו"ט (דף ו') עגל שנולד ביו"ט מותר ובפרק אין לדין (דף כ"ו) תני ושוין שאם נולד הוא ומומו עמו שזה מן המוכן וע"כ בדקים לן שכלו לו חדשיו איירי דאי לא תיפוק ליה שאסורים באכילה עד יום השמיני וכי איתא בהדיא בפי"ט דשבת (דף קל"ו) דאוקימנו לכל הני דיו"ט בדקים לן שכלו לו חדשיו וכן היא הסכמת כל הפוסקים דבדקים לן שכלו חדשיו אף ביום לידתו מותר באכילה וכמו שכתב רבינו בפ"ד מהלכות אסורות דין ו' והריב"ש בטור י"ד סי' ט"ו יעי"ש ולפ"ז היה נראה כי היכי דלהיתר אכילה בהד מהני גווני נפיק מתורת נפל ושרי באכילה הכי נמי להקרבה אלא שלא ראיתי לרבינו שביאר דין זה. והנראה אלי דלהקרבה לא מהני כלו חדשיו דגזירת הכתוב היא דכל שלא עברו שבעה ימים אינו ראוי להקרבה וכי תימא אם כן היכי יליף רשב"ג דשמונה ימים בבהמה אינו נפל מדכתיב ומיום השמיני וגו' שאני התם דגזירת הכתוב היא ואינו מטעמא דספק נפל דהא אפי' בדקים לן דכלו חדשיו אסור עד יום השמיני הא לא קשיא דודאי טעמא דקרא משום נפל נגע בה אלא שלא רצה הכתוב גבי קרבן לחלק בין כלו חדשיו ללא כלו חדשיו אלא כתם את הדרך וגזר ואמר דבשום אופן כל שלא עברו עליו שבעה ימים אינו ראוי לקרבן ומלינו דומה לזה גבי אדם דיליף לה רשב"ג מדכתיב ופדויו מבן חדש תפדה והתם פשיטא דאפילו ידעינן דכלו לו חדשיו לא מהני הפדיון קודם ל' יום ואם פדאו אינו פדוי ואם כן ע"כ לומר דטעמא דקרא הוא כדי שיצא מכלל נפל אלא שבתם הדבר ואמר דלעולם לא מהני הפדיון קודם שלשים אפי' בידעינן שכלו לו חדשיו הכא נמי גבי בהמה לעולם דטעמיה דקרא הוא כדי שיצא מכלל נפל וסתם הדבר דבכל גוונא אינו ראוי לקרבן אף שכלו חדשיו עד שיעברו עליו שבעה ימים. ויש להביא ראיה לזה ממה שכתב רבינו ואע"פ שמחוסר זמן פסול אם עבר והקריבהו אינו לוקה מפני שהוא לאו הבא מכלל עשה ואם איתא דטעמא דקרא אינו אלא משום ספק נפל וכל היכא דקים לן דכלו חדשיו שרי להקריבם ביומיה וקרא מיירי בדלא ידעינן מהיכא תיתי שילקה על הספק דדילמא כלו חדשיו והרי גבי איסור אכילה כתב רבינו בפ"ד מהלכות אסורות וז"ל ואסור לאכול מן הבהמה שנולדה עד ליל שמיני כו' ואין לוקין עליו ע"כ וא"כ גבי קרבן נמי מהיכא תיתי שילקה אלא ודאי דס"ל דהכא גזירת הכתוב היא שיצא מכלל נפל ע"י סימן זה דעברו עליו שבעה ימים ובימן אחר איננו מועיל ומש"ה אילו היה כתוב אזהרה זו בלשון לאו פשיטא דהיה לוקה משום דרחמנא לגבי קרבן בעי סימן זה וכדכתיבנא. ועוד נראה להביא ראיה לזה מסוגיא דאמרי' בפ"ד דערכין (דף י"ח) בן שנתו שנתו שלו ולא מנין עולם והקשו התוס' שם בשם ה"ר שמואל בן ה"ר אלחנן למה לי קרא לכדי תיפוק ליה מסברא דהא לא תימא הכי היאך נמלא תמידין כבשים לר"ה שאם נולד קודם ר"ה מיד כשנכנס ר"ה בן שתי שנים הוא ואם נולד יום ר"ה מחוסר זמן הוא ע"כ ונדחקו הרבה בתירוץ קושיא זו ואם איתא דעשה זה דמיום השמיני אינו אלא בדלא ידעינן דכלו חדשיו לעיקרא דמילתא קושיא ליתא דהא מצלחת לה תמידין בר"ה וכגון שנולדו בר"ה ודעינן דכלו חדשיו אלא ודאי דס"ל לתוס' דלענין קרבן אפילו בדידעינן דכלו חדשיו לא מהני עד שיעברו עליו שבעה ימים. שוב ראיתי שהדבר מפורש בפ"ק דר"ה (דף ו') דגרסינן התם איבעיא להו נזיר באיזמת מוכין [illegible]

אבוי

ולא נרצה הקרבן : ט תורים שלא הגיע זמנן שהן כמחוסר זמן בבהמה ובני יונה שעבר זמנן הכל כבעל מום והמקריבן אינו לוקה אע"פ שהקרבן פסול ולא נרצה : י המקדיש טומטום ואנדרוגינוס וטריפה וכלאים ויוצא דופן למזבח ה"ז כמקדיש עצים ואבנים. לפי שאין קדושה חלה על גופן והרי הן חולין לכל דבר וימכרו ויביא בדמיהם *כל קרבן שירצה. ואינן כבעל מום שבעל מום יש במינו קרבן. אבל המקדיש רובע ונרבע ומוקצה ונעבד ואתנן ומחיר ה"ז כמקדיש בעל מום עובר. וירעו עד שיפול בהן מום קבוע ויפדו עליו. וכן המקדיש מחוסר זמן ה"ז כמקדיש בעל מום עובר ואינו לוקה כמו שביארנו: יא נמצאו כל האסורין למזבח הרי הן י"ד ואלו הן. בעל מום. ושאינו מן המובחר. ומחוסר אבר מבפנים. וטריפה. וכלאים. ויוצא דופן. ורובע. *ונרבע. ושהמית האדם. הנעבד. המוקצה. האתנן. המחיר. מחוסר זמן: כל

השגת הראב"ד

*כל קרבן שירצה. א"א מדקאמר ויביא בדמיהן כל קרבן שירצה ולא אמר ויעשה מהן כל מה שירצה אלמא כשאמר הרי אלו למזבח מיירי ולא כשאמר הרי אלו קרבן דאילו אמר הכי לא קדישי כלל וא"כ בעל מום נמי כי האי גונא הוי דתנן בתמורה אמר על בהמה טמאה ועל בעלת מום הרי אלו עולה לא אמר כלום הרי אלו לעולה ימכרו ויביא בדמיהן עולות:

*ונרבע. א"א מאי טעמא לא תני יתום שנולד אחר שנשחטה אמו:

כסף משנה

ט תורים שלא הגיע זמנן וכו'. מחוסר זמן כבר נתבאר בסמוך שאינו לוקה עליו משום דלית ביה אלא לאו הבא מכלל עשה ותורים שלא הגיע זמנן ובני יונה שעבר זמנן לא לקי עלייהו מהאי טעמא דלית בהו לאו ולא שמעינן להו דפסולי אלא מדכתב והקריב מן התורים או מן בני היונה:

י המקדיש טומטום ואנדרוגינוס וטריפה וכו' ואינן כבעל מום שבעל מום יש במינו קרבן. בסוף פרק שני דתמורה (דף י"ז ע"א) תנן רבי אליעזר אומר הכלאים הטריפה ויוצא דופן [וטומטום ואנדרוגינוס] לא קדושים ולא מקדישין וכתב רבינו בפירוש המשנה שדברי ר"א אין עליהן חולק עכ"ל. ואפילו אם היה עליהם חולק מאחר דאמוראי שקלי וטרי לפרושי מילתיה הוה משמע דהלכתא כותיה ואע"ג דאתמר עלה בגמרא אמר שמואל לא קדושים בתמורה ולא מקדישין לעשות תמורה לא למעט ולומר שאם הקדישן בפה יהיו קדושים דאדרבה במכ"ש אתיא וכן פירש"י וז"ל לא קדושים בתמורה ואע"פ שהתמורה חלה קדושת הגוף על בעל מום קבוע אינה חלה על אלו וכל שכן שאין קדושת הגוף חלה עליה בהקדש הפה אלא קדושת דמים כעצים ואבנים ואינם צריכים מום ליפדות עכ"ל. ועל מ"ש רבינו וימכרו ויביא בדמיהם כל קרבן שירצה כתב הראב"ד מדקאמר ויביא בדמיהם כל קרבן שירצה וכו'. וי"ל שמ"ש רבינו ואינם כבעל מום לא לענין קדישי ולא קדישי קאמר אלא לענין מ"ש ה"ז כמקדיש עצים ואבנים קאי כלומר ואינו חייב מלקות ואתא למיהב טעמא אמאי לא מחייב מלקות כמו מקדיש בעלי מומין וקאמר דשאני התם שיש במינו קרבן. והם דברי רב פפא בגמרא:

אבל המקדיש רובע ונרבע וכו'. בר"פ כל האסורים (דף כ"ח) תניא הרובע והנרבע וכו' הם כקדשים שקדם מום עובר להקדשן וצריכים מום קבוע ליפדות עליהם:

וכן המקדיש מחוסר זמן וכו'. פשוט הוא: כתב הראב"ד ונרבע א"א מ"ט לא תני יתום שנולד אחר שנשחטה אמו עכ"ל. ומשמע דקאי למה שכתב אבל המקדיש רובע ונרבע וכו' הרי זה כבעל מום עובר אמאי לא תני בהדייהו יתום והר"י קורקוס ז"ל תירץ דיתום הוי בכלל יוצא דופן דכיון שנולד אחר שנשחטה אמו אין זו לידה וכך אמרו פרק שני דחולין

משנה למלך

אביי אמר משעה שנולד רב אחא ב"י אמר משעה שנראה לכרצאה ולא פליגי הא בתם הא בבעל מום מי מצי אכיל ליה דקים ליה ביה שכלו לו חדשיו ע"כ. הרי לך הדבר מבואר דאף דבבעל מום היכא דקים לן דכלו חדשיו מונין לו מיום שנולד בתם אף דקים לן שכלו חדשיו מונים לו מיום ח' משום דלא נראה לכרצאה אף דכלו לו חדשיו עד יום שמיני והנה אמת נכון הדבר. שוב ראיתי לתוס' ז"ל בסוף פ"ג דמנחות (דף ל"ז) ד"ה שומע אני אפי' נטרף כו' שכתבו ככל אשר כתבנו ומייתו הכיא דר"ס שכתבנו ודוק וכן כתבו בפ"ק דקמא (דף י"א) ד"ה בכור שנטרף יע"ש. ובזה ניחא לי מה שכתב מרן בטור י"ד סי' ט"ו וז"ל וכתוב בא"ח בשם קצת גאונים שלא אמרו בן ח' ימים אלא לקרבן אבל לאכילה אפילו ביומו מותר ע"כ והדברים תמוהים וכמה שכתבנו ניחא שכוונת הגאונים הללו היא לומר שלא אמרו בן שמונה ימים כלומר דלא מהני סימן אחר להוציאו מידי נפל אלא בן ח' ימים אלא לקרבן אבל לאכילה מהני סימן אחר דהיינו דקים לן דכלו חדשיו ואז אפילו בן יומו מותר ולפי פי' זה הגאונים הללו שלמים הם אתנו. אך ראיתי למרן ז"ל שכתב שם ואין כן דעת הפוסקים משמע דס"ל דדעת קצת גאונים הוא להתיר באכילה בן יומו אפי' בלא ידעינן שכלו חדשיו ולא נתבאר טעמם של גאונים הללו ואולי סוברים דכיון דרבנן פליגי עליה דרשב"ג קי"ל כרבנן דמאי דקי"ל הלכה כרשב"ג הוא דוקא במתניתין אבל בברייתא לא נאמר כלל זה דכל מקום ששנה רשב"ג עוד אפשר לומר דס"ל דרשב"ג מיירי בדידעינן שלא כלו חדשיו דהא מסוגיא דפרק הערל (דף פ') משמע דרשב"ג מאי דקאמר כל ששהה שלשים יום באדם אינו נפל מיירי בבן ח' וא"כ דכוותיה בבהמה הוי כי האי גוונא אבל בסתם ולדות מחזקינן להו בחזקת בר קיימא. ומ"מ לא נהה דעתי בכל זה דהא בפרק רבי אליעזר אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרשב"ג ומוכח התם דאף בסתם ולדות קאמר וכמו שכתבו התוס' שם ובפרק הערל ועוד דרב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע לא רצו לאכול מבכורא עגלא תלתא דעבדו להו ביומא דשבעה וכדאיתא בגמרא ועוד מהוכח סוגיא דפ"ק דר"ה שכתבנו לעיל בהקשה כתמא דתלמודא בעל מום מי מצי אכיל משמע דפשיטא ליה לתלמודא דכל שלא שהה שמונה ימים אסור לאוכלו כל היכא דלא קים לן שכלו לו חדשיו ותמהני על מרן שכתב ואין כן דעת הפוסקים דאמאי לא דחה דבריהם מסוגיית הגמרא מהני דוכתי דכתיבנא. וראיתי להרב בעל פרי חדש שכתב בטעמם של גאונים אלו ממאי דאמרינן בפרק כל הבשר (דף קט"ו) מדאסר רחמנא מחוסר זמן לגבוה מכלל דלהדיוט שרי אלמא דלהדיוט אפי' בן יומו מותר וגיתא דהיינו בדקים לן שכלו לו חדשיו דאע"פ שאסור לגבוה להדיוט שרי אבל בדלא קים לן פשיטא דאסור משום ספק נפל אף להדיוט כמבואר פרק ר"א דמילה עכ"ד. והנה נראה מדבריו דס"ל דמאי דאמרינן מדאסר רחמנא לגבוה מחוסר זמן קאי למחוסר זמן דקודם שמונה ימים ואלו הם דברים תמוהים דהא פירכו בגמרא לקושיית אותו ואת בנו ליתסר מדאסר רחמנא מחוסר זמן הא לא רמי זה כלאי זה דמאי דאסר הכתוב מחוסר זמן לגבוה אינו תעבתי לך ולהדיוט הרי דהא מיירי בדקים לן שכלו חדשיו אבל אותו ואת בנו תעבתי לך הוא ולא דמי כלל למה שתירצו על קושיית וכלאי בהמה גופיה ליתסר ותירצו מדאסר רחמנא כלאים לגבוה דהתם ניחא דאם איתא דכלאי בהמה היו אסורים משום תעבתי לך לא הוה צריך לאוסרו לגבוה דהשתא להדיוט אסור לגבוה מיבעיא אבל הכא שהקשו מאותו ואת בנו מה תירצו במה שחידש הכתוב מותרת אתה גבי גבוה דאפי' קים לן שכלו חדשיו דלא מהני עד שיעברו עליו שמנה ימים והנכון מה שכתבו התוס' ז"ל שם דהיינו הכיא דאמרינן בפרק אותו ואת בנו (דף פ') נתקו הכתוב ללאו דאותו ואת בנו לעשה ע"כ והשתא יליף שפיר דלמאי איצטריך לאותו ואת בנו לנתקו לעשה גבי קרבן ת"ל דאסור משום תעבתי לך. ולי נראה דמאי דקאמר תלמודא מדאסר רחמנא מחוסר זמן לגבוה היינו הכיא דאמרינן בריש אותו ואת בנו (דף ע"ח) מניין לאותו ואת בנו שנוהג במוקדשין ת"ל שור או כשב כו' והשתא פריך מדאיצטריך רחמנא ללמד דאותו ואת בנו נוהג במוקדשין ש"מ דאינו אסור להדיוט משום תעבתי לך דאי הוה שייך תעבתי לא איצטריך קרא ללמד שאותו ואת בנו נוהג במוקדשין דת"ל דאסור משום דאינו ממשקה ישראל. הכלל העולה דלכל הפי' מאי דאמרינן מדאסר רחמנא מחוסר זמן לגבוה האי מחוסר זמן הוי אותו ואת בנו ודלא כדברי בעל פרי הרב דהוי מחוסר זמן דביום השמיני:

לחם משנה

לא כתב במחוסר זמן דהוי לאו הניתק לעשה אלא דהוי עשה לחוד ולפ"ז הוה משמע מהכיא סוגיא דבשאר הפסולים אליבא דרבי זירא לקי משום דהוי לאו גמור ודוקא מחוסר זמן הוא דליכא אלא עשה לחוד אבל משום דקשיא ליה לרבינו ז"ל קושיית התוס' ז"ל שהקשו שם גבי מחוסר זמן דהיכי לקי בלאו דלא ירצה הא הוי לאו שבכללות כמו הסוא לאו דלא יאכל כי קדש הם דאמרינן בפרק כל שעה דהוי לאו שבכללות ולכך מכח קושיא זו הוצרך הרב לומר דהך סוגיא לא הוי קושטא והוא סבר דלא מיקרי ההוא לאו שבכללות או הוא סבר דלאו שבכללות כי האי לוקין עליו וכי הך סוגיא איתא בפרק אלו הן הלוקין (דף י"ח) דהקשו שם ולילקי נמי כדרבי אלעזר דאמר ר"א לא יאכל כי קדש הם וגם שם הקשו התוס' מפרק כל שעה דאמר דהוי לאו שבכללות ותירצו דעדיפא מינה משני וא"כ הני סוגיי לא הוו קושטא דמילתא ולכך כתב רבינו דלא לקי ולכך תלה הדבר בירא לי דאע"ג דסוגיא דפרק אותו ואת בנו משמע דלקי הכיא סוגיא סברה כסוגיא דפרק אלו הן הלוקין דאית ליה דלקי על הכיא דר"א ואידחייא לה מהכיא דפ' כל שעה וכדכתיבנא זה נ"ל בדעתו ז"ל. ומ"ם לפי שלא נתפרשה אזהרתן ר"ל שאין שם לאו מפורש אלא דהוי לאו שבכללות:

י ואינה כבעל מום וכו'. הכ"מ הלין בעד רבינו לתרץ השגת הר"א וכתב שדבר רבינו הם דברי רב פפא האמור בגמרא ול"נ דר"פ לא אמר בגמרא כן אלא לתרץ ב' חילוקין שיש בין טרפה לבעל מום גבי תמורה וכדכתב שם רש"י והרי בעל מום דלא קרב וגחתא ליה קדושת הגוף ע"י תמורה כדקתני מתני' שהתמורה חלה וכו' כלומר ובטריפה לא חלה דאם אמר על טריפה הרי זו תמורת זו לא חלה קדושה עליה כלל ועוד כתב חילוק אחר ואם קדם הקדשו את מומו עביד תמורה כדכתיב טוב ברע וגו' מה שאין כן בטריפה שאם הקדישה ואחר כך נטרפה לא עביד תמורה ולתרץ ב' החילוקים אלה הוצרך רב פפא לתרץ בגמרא דשאני בעל מום דיש במינו קרבן וכמ"ש רבינו ז"ל חילוק זה גבי תמורה בפ"ב מהלכות תמורה הלא השיג שם הר"א משום דהוצרך חילוק זה לחלק בענין התמורה מבעל מום לטריפה אבל בענין הקדש מעיקרו דאיירי כאן למה הוצרך רבינו ז"ל לחלק בכך וזו היא כוונת הר"א במה שהשיג כאן על רבינו דגבי הקדש מעיקרו אין חילוק דאם אמר הרי אלו עולה לא חל אפילו בבעל מום ואם אמר הרי אלו לעולה חל אפי' כאן. ואפשר לומר דרבינו כתב כאן כן להלק גבי תמורה ולא הוצרך לבאר דסמך על מ"ם שם וכ"ת יש חילוק לענין מלקות דמקדיש בעלי מומין לוקה וכדכתב רבינו בריש הלכות אלו ומקדיש את הטריפה לא לקי הא לכא לא צריכין לטעמא דיש במינו קרבן אלא משום דבשאר הפסולין לא נתפרשה אזהרתן כדכתב רבינו ז"ל:

יא נמצאו כל האסורין י"ד וכו'. קשה דאמאי לא מני טומטום ואנדרוגינוס. וי"ל דכיון דכתב רבינו לעיל דאין לך מום גדול מזה כללו רבינו ז"ל בכלל בעל מום וכן נדמה שכתב רבינו ז"ל לעיל דהוי כבעל מום מפני השינוי אפשר דכללו רבינו בכלל בעל מום ועוד כתב הכ"מ לעיל דכללו בכלל כלאים והשגת הר"א שהשיג דאמאי לא מני יתום נראה לי דהכא הוא דהשיג על רבינו ולא קאי אדלעיל דקאמר אבל המקדיש רובע ונרבע ומוקצה ונעבד וכו' כדכתב הכ"מ ז"ל דא"כ אמאי לא השיג על רבינו דאמאי

ולא ידעתי למה לא ביאר רבינו דכשם דאסור להקריב מחוסר זמן כך אסור להקדיש מחוסר זמן דהכי תניא בר"פ שני שעירי (דף ס"ג) ירצה לקרבן אשה לה' אלו אישים מנין שלא יקדישנו מחוסר זמן ת"ל קרבן. ובפרק הלוקח בהמה (דף כ"ה) אמרינן ואדיליף מבכור נילף מקדשים. משמע דפשיטא להו שאסור להקדיש מחוסר זמן. ובר"פ ולד חטאת (דף י"א) אמרינן מתקיף לה ר"ל וליתני נמי המפרים מעות לא נהנין ולא מועלין מפני שהם ראויים להביא שתי תורים שלא הגיע זמנן כו'. ואי אמרת בשלמא דליכא איסור במקדיש מחוסר זמן היינו דקא מותיב ר"ל דליתני נמי המפרים מעות לפי שיכול ליקח בהם מחוסרי זמן ורבא תירץ לו דשאני מעות דהתורה אמרה הבא שלמים שהרי מוכרח הוא להביא שלמים ממעות אלו אבל הכא מי אמרה תורה הבא מחוסרי זמן. אלא אי אמרת דאסור להקדיש לא ידעתי איך דימה ר"ל במפני שפטרנו במתני' מפני שלמים שנפטור לפי שיכול להביא מחוסרי זמן אטו לרשיעי ניחוש אך מהכיא דפ"ק דזבחים (דף י"ב) דאמרינן לילה לקדושה יום להרצאה משמע דאסור להקדיש קודם לזה וכ"כ התוספות זבחים (דף קי"ד) ד"ה רב נחמן וכמ"ש הראב"ד רפ"א מהלכות פרה אדומה ועיין בחינוך פרשת אמור:

י וכן המקדיש מחוסר זמן כו'. (*א"ה ומ"מ איסורא איכא להקדיש מחוסר זמן כמו שהוכיח הרב המחבר לעיל בפירקין דין ג' יע"ש):

יא נמצאו כל האסורים כו'. כתב הראב"ד מ"ע לא תני יתום כו' וכתב מרן ומשמע דקאי למ"ש אבל המקדיש רובע כו'. ול"נ דקאי למנינא דכתב רבינו די"ד [illegible] אמאי לא מני יתום דאצטריך קרא

יב כל האסורין לגבי המזבח אוסרין בכל שהן אפילו נתערב אחד בריבוא נפסד הכל ונפסל למזבח. וכולן ולדותיהן מותרין למזבח חוץ מולד נרבעת ונעבד' ומוקצת ושהמיתה את האדם שולדן אסורין למזבח כמותן: יג בד"א כשנעבדה בה עבירה או שהמיתה כשהיתה מעוברת שהרי הולד מצוי עמה בעת שנפסלה והיה כאבר מאיבריה. אבל אם נתעברה אחר שנעבדה בה עבירה או אחר שהמיתה הרי ולדה כשר למזבח אפילו נרבעה כשהיא מוקדשת ואח"כ נתעברה. ואין צ"ל אם נרבעה והיא חולין ואח"כ הקדישה ונתעברה שולדה מותר. וכן אפרוח ביצת טריפה מותר למזבח: יד המשתחוה לקמה חטיה מותרין למנחות שהרי נשתנו ונדמו לולדות של איסורי מזבח שהן מותרין. וכן בהמה שפטמה בכרשיני ע"ז מותרת למזבח שהרי נשתנו: טו לוקחין כל הקרבנות מן העכו"ם ואין חוששין להם לא משום רובע ונרבע ולא משום מוקצה ונעבד. עד שיודע בודאי שזה נפסל. הרי הוא אומר מעמלקי הביאום אשר חמל העם על מיטב הצאן והבקר למען זבוח ליי' אלהיך:

פרק רביעי

א אחד הבהמה ואחד העוף שנרבעה או שהמית את האדם או הוקצה או נעבד הכל פסול לגבי המזבח: ב הרובע והנרבע ושהמית את האדם אם היו שם שני עדים הרי הבהמה או העוף נסקלין ובשרן אסור בהנאה. ואין צריך לומר באלו שהן אסורין לגבוה. ובמה אמרו שהן אסורין למזבח כשהיו מותרין להדיוט. כגון שהיה שם עד אחד בלבד והבעלים שותקין או על פי הבעלים אע"פ שאין עד כלל. היה שם עד אחד והבעלים מכחישין אותו הרי אלו מותרין אף למזבח: ג בהמה ששחקו בה והניחוה עד שהמיתה את האדם הרי זו כשירה למזבח מפני שהיא כאנוסה. אין הבהמה נפסלת משום רובע או נרבע עד שיהיה האדם שרבעה בן תשע שנים ויום אחד. בין ישראל בין עכו"ם [בין] עבד הואיל ורבעה אדם נפסלה. ואם האדם הוא שנרבע מן הבהמה אינה נפסלת עד שתהיה האשה הנרבעת בת שלש שנים ויום אחד *או יהא האיש הנרבע בן תשע שנים ויום אחד: ד מאימתי תפסל הבהמה או העוף *משום מוקצה משיעשו בהן הכומרים מעשה. כגון שינזזו אותה או יעבדו בה לשם עבודה זרה אבל בדברים אינו נעשה מוקצה

כסף משנה

דחולין (דף ל"ח:) [אי דמתה אימיה] והדר ילידתיה מכי יולד נפקא וכתב רש"י דהיינו יוצא דופן ובה העמידו הפסוק ... שירש למיתה וזה פירש לחיים ומפום דקי"ל דא"א לאמם השמיטו רבינו:

יב כל האסורים לגבי המזבח וכו'. משנה בר"פ התערובות (דף ע':) ובתמורה ר"פ כל האסורים (דף כ"ח). ומ"ש וכולם ולדותיהן מותרים משנה בפרק כל האסורים (דף ל':). ומ"ש חוץ מולד נרבעת ונעבדת ומוקצת ושהמיתה את האדם. בפרק כל האסורים (שם:) אמר רבא ולד הנרבעת אסורה היא וולדה נרבעו ולד נוגחת אסורה היא וולדה נגחו ולד מוקצה ונעבד מותר מ"ט לאימיה אקציה לאימיה פלחי לה איכא דאמרי ולד מוקצה ונעבד אסור מ"ט דניחא ליה בניפחיה ופסק רבינו כלישנא בתרא. ומ"ש בד"א בשנעבדה בה עבירה או שהמיתה כשהיתה מעוברת וכו' אבל אם נתעברה אחר שנעבדה בה עבירה או אחר שהמיתה הרי ולדה כשר למזבח. שם פלוגתא דאמוראי ופסק כרבא דאמר הכי. ומ"ש אפילו נרבעת כשהיא מוקדשת ואחר כך נתעברה וכו'. שם מימרא דרב נחמן ואית בה תרי ליפני ופסק כלישנא קמא וכתב הר"י קורקוס ז"ל דטעמא דכיון דלא הוי אלא משום ביזוי אזלינן לקולא ותו דרבא דמוקי פלוגתייהו בזה וזה גורם משמע דלא מפליג מידי דהא לא קאמר דמודו אלא היכא דהיא וולדה נגחו ונרבעו וכל האחר זה וזה גורם הוא ומותר ולא מפליגין מידי וזה ברור עכ"ל. ומ"ש וכן אפרוח ביצת טריפה מותר למזבח. ברייתא שם:

יד המשתחוה לקמה חטיה מותרים למנחות וכו'. בעיא בפרק כל הצלמים (דף מ"ו:) ובעא מר זוטרא בריה דרב למפשטה מדתנן כל האסורים למזבח ולדותיהם מותרים כלומר וקמה למנחות דמי לולדות ואע"ג דדחי ליה התם מדאמר רב נחמן עיברו ולבסוף נרבעו ד"ה אסורים הא אסיקנא התם הכי השתא התם מעיקרא בהמה והשתא בהמה דהא הוא דאחיזא באנפה הכא מעיקרא חיטי והשתא קמחא: וכן בהמה שפטמה וכו'. ס"פ כל האסורים (דף כ"ט):

טו לוקחין כל הקרבנות מהעכו"ם וכו'. ברייתא בר"פ שני דעבודה זרה (דף כ"ד:):

פ"ד א אחד הבהמה ואחד העוף וכו'. נתבאר בפרק שקודם זה ולגבי עוף בפרק המזבח מקדש (דף פ"ה:) בעי ר' ירמיה אם יש נרבע בעופות ופשטינן ממתני' דיש נרבע בעופות אמר רב נחמן בר יצחק אף אנן נמי תנינא הנרבע והמוקצה והנעבד והאתנן ומחיר וטומטום ואנדרוגינוס כולם מטמאים בגדים בבית הבליעה שמע מינה:

ב הרובע והנרבע ושהמית את האדם וכו'. במשנה בריש פרק התערובות (דף פ') ובפ"ו דתמורה (דף כ"ח): ומ"ש

ומ"ש היה שם עד אחד וכו'. בקידושין פרק האומר (דף ס"ה ס"ו) אמר אביי אמר לו עד אחד שותק נרבע והלה שותק נאמן ותנא תולה וכו' ומשמע טעמא משום שהבעל שותק הא אם היה מכחיש אין העד נאמן:

ג בהמה ששחקו בה והניחוה עד שהמיתה את האדם וכו'. בפרק שור שנגח ד' וה' (דף מ':) פלוגתא דרב ושמואל ופסק כרב דהלכה כוותיה באיסורי: אין הבהמה נפסלת משום רובע וכו'. כתב הראב"ד זה המחבר דימה איסור מזבח וכו'. מ"ש ומתניתין היא בנדה הוא בפרק יוצא דופן (דף מ"ה). ומ"ש ואולי אין מדמין שהרי נרבע על פי הבעלים או ע"פ עד אחד שאינו במיתה ופסול למזבח י"ל דשאני התם שהביאה היתה ביאה ואע"פ שלא נודע הדבר בשני עדים כיון שנודע על פי עד אחד והבעל שותק מהימנינן ליה ליפסל מעל גבי המזבח אבל כשהנרבע פחות מכשיעור אפילו יש שני עדים בדבר אין כאן ביאה כלל וכיון שכן אין כאן נעבדה בה עבירה ואפילו אם תימצי לומר בהרובע נהגה לא מיפסלא משום הכי כיון שאין כאן ביאה דהוי ליה כמעשה הידודין דאע"פ ששניהם נהנים לא מיחייבי מיתה ולא מיפסלי מעל גבי המזבח. ומה שלא הזכירו בפרק יוצא דופן כשהבהמה רובעת לפחות משלש שנים משום דהיא מילתא דלא שכיחא כלל:

ד מאימתי הפסל הבהמה או העוף וכו'. בתמורה בפרק כל האסורים (דף כ"ט) אמר רב יצחק אין מוקצה אסור עד שיעבדו ופירש"י עד שיעבדו בו שום עבודה לצורך עבודה זרה או משיכת קרון או שום דבר אבל מקמי הכי לא מיתסרי. וכתב הראב"ד יש בספרים שלנו נוסחא אחרינא וכו' ונוסחא זו שכתב הראב"ד רש"י הזכירה גם כן ודברי רבינו כנוסחא האחרת והתוס' מכריע כדברי רבינו ומכל מקום קשיא לי על רבינו למה פסק כרב יצחק כיון דפליגי עליה דאמרי' עלה עולא אמר רבי יוחנן עד שימסרוהו למשרתי עבודה זרה בהא* אמר רבי יוחנן עד שיאכילוהו כרשיני עבודה זרה אמר ליה רבי אבא לבהא מפלגיתו אהון אעולא אמר ליה לא עולא נמי כי קאמר הוא דספי ליה כרשיני עבודה זרה ומאמר דרבי יוחנן פליג אדרב יצחק הוה ליה למיפסק כרבי יוחנן ויש לומר דבתר הכי אמרי' תני רב חנניה טריפה"ה קמיה דרבי יוחנן אין מוקצה אסור אלא עד שיעבו בו מעשה הוא תני ליה והדר אמר לה מאי מעשה עד שיגוזו ויעבדו בו וכיון דרב יצחק אתי כתני קמיה דרבי יוחנן פסק הכי ולא חש לעולא ולבהא ועוד דהא דתני קמיה דר' יוחנן ברייתא היא בתוספתא פרק שני ואיכא למימר דבתר דאמר רבי יוחנן לדעולא ולדבהא שמעה להאי ברייתא סדר ביה ומפום הכי שתיק כי תנא קמיה דקבלה מיניה:

ומ"ש

*בהא שם תכס:

השגת הראב"ד

*או יהיה האיש הנרבע בן ט' שנים ויום אחד. א"א זה המחבר דימה איסור מזבח לאיסור סקילה ואולי אין מדמין כן שהרי נרבע על פי הבעלים או על פי עד אחד שאינו במיתה ופסול למזבח הואיל ונעבדה בו עבירה מפני שהוא מאום ואם הבהמה נרבעה ודאי בעינן שיהא הרובע בן ט' שנים ויום אחד לפי שאין לה הנאה ממנו והיא אנוסה ומתני' היא במסכת נדה. אבל כשהבהמה רובעת שנהנית מן העבירה נפסלת מכ"מ:

*משום מוקצה. א"א יש בספרים שלנו נוסחא אחרינא אין מוקצה אסור אלא עד שעה שיגוזו או שיעבד בו כלום דמשעה שיגוזו אותו ככר נעלם סקלאתו ואלגוזו ועולם בסקלאתו לא בעינן מעשה הואיל והקלם את גופו להיות ע"ז:

לחם משנה

דאמאי לא מנה גם שהמית האדם ויש ליישב דברי הכ"מ דמשום דלעיל כתב רבינו דמי שהמית את האדם הוי כרובע ונרבע כיון דכתב רובע ונרבע הוי כאילו כתב שהמית את האדם אבל יתום היה לו למנות ומ"מ נראה לי עיקרא דהשגה זו כאן דמאי מגן הי"ד:

טו הרי הוא אומר מעמלקי הביאום וגו'. כן אמר בפרק אין מעמידין פסוק זה אליבא דרבנן אבל לרבי אליעזר דאית ליה דחיישינן על הרביעה אמרו שם מאי מיטב דמי מיטב:

פ"ד ג ואם האדם הוא שנרבע וכו'. כוונת הר"א בהשגות להשיג על רבינו ז"ל דכיון דבמתניתין דפרק יוצא דופן אמרו ופוסל את הבהמה מעל גבי המזבח ונסקלת על ידו גבי בן תשע שנים ויום אחד שבא על יבמתו וגבי מתניתין דבת שלש שנים ויום אחד לא אמרו שם ג"כ ופוסלת את הבהמה מעל גבי המזבח ונסקלת על ידה כמו

משנה למלך

קרא למעטו. והא דלא תני נדמה ככר ייסב מרן זה לעיל בדין ס' ועיין בפ"ס פס ודו"ק:

יב וכולן ולדותיהם מותרים כו'. עיין במ"ש מרן לקמן ספ"ד:

יד וכן בהמה שפטמה כו'. עיין בס' בית יעקב סי' א' ודו"ק:

פ"ד ג אין הבהמה נפסלת כו'. כתב מרן ומה שלא הזכירו בפרק יוצא דופן כו'. ועיין שפא שכתבו התוספות פ"ז דסנהדרין (דף נ"ה) ד"ה וחייבין בסוף הדיבור ודוק:

ד מאימתי תפסל הבהמה כו'. כתב מרן והנוסחא זו שכתב הראב"ד רש"י הזכירה ג"כ כו'. ול"ב הרמב"ן בחידושיו פרק יש נוחלין (דף קכ"ח) בסוגיית תוך כדי דיבור יע"ש:

שאין

ומ"ש רבינו שאין הקדש לע"ז. בתוספתא הנזכרת מסיים אבל אמר שור זה לעבודה זרה ובית זה לעבודה זרה לא אמר כלום שאין הקדש לע"ז:

ה הרובע והנרבע בין שהיתה הבהמה שלו בין של חבירו וכו' אבל המוקצה אם היה שלו וכו' הנעבד בין שעבד שלו בין של חבירו וכו' עד הרי זה אסור.

הכל בתוספתא דתמורה פ' רביעי אלא שמה שאמר רבינו שאם הקצה אחר הקדשו מותר לא מצאתיו בתוספתא. בנעבד כתוב באונס כפר ואפשר שחסרון וטעות סופר יש בתוספתא שבידינו:

ו וכתב הראב"ד בין שעבד שלו בין שעבד של חבירו א"א במסכת ע"ז פ' ר' ישמעאל (דף נ"ד) אוקמוה בשל חבירו כשעשה בה מעשה עכ"ל. ולדעת רבינו י"ל דהתם לאסרה להדיוט אבל לגבוה אע"פ שלא עשה בה מעשה נאסרה וכדתנן פרק כל האסורים גבי מוקצה ונעבד שאסורים למזבח זה וזה מותרים באכילה וכבר כתבתי שדברי רבינו הם דברי התוספתא:

והנעבד הוא וכל מה שעליו אסורים למזבח וכו'. משנה בר"פ כל האסורים שם איזהו מוקצה המוקצה לע"ז הוא אסור ומה שעליו מותר ואי זהו הנעבד כל שעובדים אותו הוא ומה שעליו אסור זה וזה מותרים באכילה. ומ"ש שכל ציפוי נעבד אסור בהנאה מפורש שם

שם מדכתיב לא תחמוד כסף וזהב עליהם וכו'. ומ"ש רבינו אסורים למזבח דמשמע אבל לא להדיוט אנעבד גופיה קאי דאילו מה שעליו אף להדיוט אסור בהנאה:

ז המשתחוה להר וכו'. בפרק כל הצלמים (דף מ"ו) בעיא דאיפשיטא. ומ"ש המשתחוה למעיין הנובע בארצו הרי מימיו פסולין לנסך. שם (דף מ"ז) בעיא דלא איפשיטא וספיקא לחומרא. כתב הר"י קורקוס ז"ל בשם התוספות שנובע בארצו ואינו מתפשט לחוץ שאם מתפשט לחוץ הא אמרינן במרובה מעיין היוצא בתחלה בני העיר מסתפקים אם כן מים של רבים הם ואינם נאסרים ולכך לא כתב רבינו מארצו במ"ש כלשון *הגמרא עכ"ל. ומה שכתב אשרה שבטלה אין מביאין ממנה גיזרין למערכה. שם בעי ר"ל המשתחוה לדקל לולבו מהו לנסכה כי אתא רב דימי אמר באשירה שביטלה קא מיבעי' ליה ולא איפשיטא ולחומרא וכיון דלענין לולב למצוה מספיקא פסלינן לה מכ"ש דפסלינן לה לגיזרין למערכה. ומ"ש וכן המשתחוה לבהמה כשם שנפסלה למזבח כך שלה פסול לבגדי כהונה וקרניה פסולים לחצוצרות וכו' עד ובני מעיה לנימין. שם בעיי דלא איפשיטו ולחומרא. ודע דהתם בעי בהאי ליפנה למדה מהו לתכלת וקא מתמה תכלת דמאי אי דכהנים היינו דרמי בר חמא ופירש"י תכלת

*[בגמ' דידן לא גרסינן אלא דקא נבעי מארעא]

מוקצה שאין הקדש לע"ז: ה הרובע והנרבע בין שהיתה הבהמה שלו בין שהיתה של חבירו בין באונס בין ברצון בין בזדון בין בשגגה בין לפני הקדשה בין לאחר הקדישה הרי זו אסורה למזבח. אבל המוקצה אם היא שלו והוקצה קודם שיקדיש נפסל. הקצה של חבירו או שהקצה שלו אחר שהקדישו הרי זה מותר. שאין אדם מקצה דבר שאינו שלו: ו הנעבד *בין שעבד שלו בין של חבירו בין באונס בין ברצון בין בזדון בין בשגגה בין לפני הקדש בין לאחר הקדש הרי זה אסור. וירעה עד שיפול בו מום קבוע ויפדה בו כמו שביארנו. והנעבד הוא וכל מה שעליו אסורין למזבח. שכל צפוי נעבד אסורין בהנאה. אבל המוקצה הוא אסור ומה שעליו מותר למזבח: ז המשתחוה להר אף ע"פ שהוא מותר בהנאה הרי אבניו אסורין למזבח. וכן המשתחוה למעיין הנובע בארצו הרי מימיו פסולין לנסך. אשרה שבטלה אין מביאין ממנה גזרים למערכה. וכן המשתחוה לבהמה כשם שנפסלה

השגת הראב"ד

*בין שעבד שלו בין שעבד של חבירו: א"א במס' ע"ז אוקמוה של חבירו בשעשה בה מעשה:

לחם משנה

כמו שאמרו גבי בן תשע שנים ויום אחד נראה דיש לחלק דהבהמה נהגית מהרביעה כשהיא בזה אפילו על בת פחות מג' שנים ויום אחד היא נפסלת ולכך לא המרה מהני' גבי בת שלש שנים ויום אחד דנפסלת דאפי' מפחות של שלש נפסלת אבל מי שבא עליה צריך שיהיה בן תשע דוקא לפי שאין לה הנאה ממנו ולכך אמר גם דפוסל את הבהמה כשהוא בן תשע דפחות מכאן אינו פוסל ולרבינו ז"ל יש לומר דלא הזכירו גבי בת שלש שנים ויום אחד כמו גבי בן תשע שנים ויום אחד משום דהוי מילתא דלא שכיחא כדכתב הרב בעל כסף משנה ז"ל:

ד שאין הקדש לע"ז וכו'. בפרק כל הצלמים איתא ברייתא כדברי רבינו ז"ל וא"כ יש לתמוה על הר"א ז"ל בהשגות שכתב הואיל והקלה את גופו להיות ע"ז לא בעינן מעשה. וי"ל דמ"ש הר"א ז"ל דבעי מעשה קאי שודאי יגיע גופו ויאמר זה לע"ז ובאמר לחוד לא סגי ומה שהשיג על רבינו ז"ל הוא שכתב דבעי שיעשה מעשה גמור בגופו שיגזוז אותו וכו':

ה הרובע והנרבע וכו' הנעבד וכו'. הרבה יש לתמוה בדברי רבינו ז"ל במה שכתב דהנעבד אפי' של חבירו אסור ועוד כתב בו דאפי' לאחר הקדש אסור ודברים אלו סותרות הסוגיות דזבחים דפרק בתרא (דף קי"ד) ובע"ז פרק רבי ישמעאל (דף נ"ד) דבמסכת ע"ז רמי ברייתא דקאמרה נעבד שלו אסור ושל חבירו מותר אברייתא דקאמרה דנעבד באונס אסור ואמרו שם דע"כ האי הוי שאנס בהמת חבירו והשתחוה לה ואע"פ כן מותר היפך הברייתא האחרת ותירצו בתירוצא קמא דשל חבירו לעולם מותר והאי אונס הוי דאנסוהו והשתחוה לבהמה דידיה וכו' ובתירוץ בתרא תירץ חזקיה דברייתא דקאמרה דבאונס אסור לעולם דאיירי שאנס בהמת חבירו והשתחוה לה ואיירי דעבד מעשה שניסך לה בין קרניה וברייתא דקאמרה דנעבד של חבירו מותר איירי שלא עשה מעשה ואמרו שם וכי הא דאתא עולא אמר רבי יוחנן אע"פ שאמרו המשתחוה לבהמת חבירו לא אסרה עשה בה מעשה אסרה וכו' ורבינו ז"ל כאן בנעבד ע"כ לא פסק כתירוצא קמא דלתירוצא קמא של חבירו בכל גוונא מותר אלא ודאי כתירוצא בתרא פסק וא"כ ע"כ צריך שיעשה מעשה וכמו שהשיג עליו הר"א בהשגות ומה שתירץ הרב בעל כסף משנה ז"ל דאיירי להדיוט אי אפשר לומר כן דלחזקיה הא דנעבד שלו אסור ושל חבירו מותר דאוקמוה בדלא עביד מעשה ע"כ לגבוה איירי דאי להדיוט א"כ היכי קאמר נעבד שלו אסור הא אפילו שלו מותר דמדאסריה רחמנא לגבוה מכלל דלהדיוט שרי וכן פסק רבינו ז"ל בפ' שמיני מהלכות ע"ז וגם קשה דשם פסק רבינו ז"ל דלא כעולא דאמר דהמשתחוה לבהמת חבירו ועשה בה מעשה אסרה אלא אפילו עשה מעשה כתב שם רבינו ז"ל דלא אסרה והיינו כרב נחמן ורב עמרם ורב יצחק דאמרי בפרק השותפין דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו אפי' שעשה בה מעשה וכמבואר שם טעמו בספר כסף משנה ז"ל וא"כ כיון דבגמרא תלי הא דחזקיה בהא דעולא ולית הלכתא כעולא לא היה לו לרבינו ז"ל לפסוק כחזקיה ואפי' עשה מעשה דאין לו לאסור בהמת חבירו ובשלמא הר"א ז"ל שהשיג על רבינו ז"ל דבעשה מעשה אסרה קאמר שפיר משום דהוא אזיל לטעמיה דשם בהלכות ע"ז פ"ז השיג על רבינו ז"ל ופסק כמ"ד דבעשה מעשה אסרה אבל רבינו ז"ל בכל גוונא היל"ל דאינו אוסר של חבירו אפי' עשה בה מעשה מיהו לזה יש לומר דאי איפסיקא הלכתא דלא כעולא היינו דאינו אסור להדיוט אבל לגבוה מיהא אסור ומה שאמרו כי הא דעולא ר"ל כי היכי דאמר עולא להדיוט אומר חזקיה לגבוה ואע"ג דלית הלכתא כמאן דאסר להדיוט מ"מ שפיר פסקינן כמאן דאסר לגבוה אבל מ"מ קשה לי השגת הר"א ז"ל דהיה לו להזכיר עשיית מעשה. גם במה שכתב דאפי' לאחר הקדש אסור סוגיא דפרק בתרא דפאת ופרק בתרא דזבחים הוי תיובתיה דשם אמרו על מתני' דהרובע והנרבע המוקצה והנעבד וכו' בשלמא רובע משכחת לה דאקדשינהו מעיקרא והדר רבע אלא מוקצה ונעבד אין אדם אוסר דבר שאינו שלו ופירש"י ז"ל אלא מוקצה ונעבד ע"כ מקמי דאקדשינהו הוה ליה מוקצה ונעבד דאי לבתר דאקדשינהו תו לא מתסרי בהקצאה ועבודה וכו'. וא"כ משמע מהאי סוגיא דכי היכי דבמוקצה יש חילוק בין קודם הקדש לאחר הקדש הכי נמי בנעבד ורבינו ז"ל שחילק ביניהם הוא דלא כסוגיית הגמרא ואפי' נאמר דרבי' ז"ל איירי בשעשה מעשה וכדברי הר"א ז"ל מנין לו לחלק בין מוקצה לנעבד בכך דודאי אי עשה מעשה אפי' במוקצה לאחר הקדש אסור. ומיהו לזה י"ל דרבינו ז"ל אזיל לטעמיה דאין איסור מוקצה בלא מעשה וכמ"ש לעיל שיגזוז בו וכיון דאמרו בגמרא דאין איסור מוקצה לאחר הקדש א"כ משמע דלא מהני איסור מעשה גבי מוקצה אחר הקדש אבל בנעבד אפשר דמהני מעשה. והשתא ניחא קושיא אחריתי דאמאי הוצרך לאוקומי מתניתין כרבי יוסי הגלילי ובקדשים קלים לוקמה אפי' כרבנן ואיירי דעביד מעשה ולכך אפי' דאקדשינהו מעיקרא חייל איסור מוקצה ונעבד ועם מה שכתבנו ניחא דכיון דלאיסור מוקצה לא מהני מעשה וכמו שכתבתי א"כ לא מצי לשנויי גמרא הכי משום הלוקה דמוקצה, וקושיא זו ג"כ היתא להר"א ז"ל דסובר דבשעשה מעשה סגי אמאי לא סגי גמרא בכי האי גוונא וכדכתיבנא וניחא דבין למוקצה בין לנעבד מהני מעשה לאסור אחר הקדש דלדידיה כל מוקצה אסור בלא מעשה בגופו כמו שהשיג על רבינו ז"ל וא"כ נוכל לומר דהיכא דהקדיש ועשה מעשה בגופו מהני לאסור כיון דהוא מעשה גמור ובשלמא רבינו ז"ל אזיל לטעמיה כדכתיבנא דאית ליה דאין מוקצה בלא מעשה בגופו ומ"מ קאמר גמרא דלא מהני באיסור מוקצה מעשה אחר הקדש אבל להר"א ז"ל אין לומר כן, ואולי י"ל לדעתו ז"ל דלא משמע ליה לגמרא לאסור מוקצה אפי' במעשה דגופו אחר הקדש ומשום מוקצה לא סגי גמרא הכי ועוד י"ל לדעתו ז"ל דאפי' בנעבד לא משמע ליה לגמרא לאסור במעשה אחר הקדש דאע"ג דבשל חבירו מהני מעשה לאסור בשל הקדש שהוא של גבוה לא מהני ולרבינו ז"ל ניחא שפי כדכתיבנא. אלא מה שנשאר לנו בקושי' הוא שרבינו ז"ל היה לו לבאר דבריו כאן דאיירי בשעשה מעשה וכמו שהשיג עליו הר"א ז"ל איברא דהתוספתא דתמורה פ"ד לשונה מבואר כדברי רבינו ז"ל דקאמרה דנעבד בין קודם הקדש בין לאחר הקדש אסור וכן אמרה דבשל חבירו אסור ולא הזכירה עשיית מעשה כלל ומ"מ כיון דבגמרא דידן לא משמע הכי (לא) היה לו לרבינו ז"ל לפסוק דלא כוותה דאולי התוספתא לא מתרצתא או אפשר דבנעבד לבד קאמרה התוספתא דמהני איסור אחר הקדש ואיירי בשעשה מעשה וגמרא דידן לא סגי בפ"ב דזבחים דעשה מעשה משום מוקצה כדכתיבנא ובין כך ובין כך לא היה לו לפסוק נגד גמרא דידן וצ"ע:

ז וכן המשתחוה למעיין וכו'. כל הני הוו בעיי דלא איפשיטו בפרק כל הצלמים וקשה כיון דהוו בספק למה לא כתב כאן רבינו ז"ל גבי מי נסכים לא יביא ואם הביא הורצה כמ"ש כן לקמן לגבי כמה ספיקות גבי קדמה והקדישתו בפרק זה וכן לקמן בפרק שני אמין שלקטן מגללי הבקר וזרעם הרי אלו ספק וכו' לפיכך לא יביא מהם מנחות ואם הביא הורצה משמע דדרכו לפסוק בכל ספיקות גבי קרבנות הכי ולמה כאן כתב בפשיטות פסולים בכל הני ספיקי דבעיי ולא כתב כמ"ש לקמן:

אשרה שביטלה וכו'. שם אמר באשרה שביטלה קא מיבעיא ליה יש דיחוי או אין דיחוי ומדכתב כאן רבינו ז"ל דפסולים משמע דאית ליה דמאי דבעי התם הוי אפילו בדיעבד אם יצא או לא וכיון דלא איפשיטא פסק לחומרא דאם היה סבור דבעיין לכתחילה דוקא וכמו שנראה שם מדברי התוס' ז"ל לא היה לו לפסוק כאן מספק פסולים אפילו בדיעבד

משנה למלך

ה שאין אדם מקצה דבר שאינו שלו. (*א"ה עיין בפ"ב פרש"א המחבר לקמן פ"ד משלפות מעילה דין מ'):

ז אשרה שבטלה כו'. יליף לה מהך מבעיא דהמשתחוה לדקל לולבו מהו למצוה כו'. ואין לך לזה דבשירות אמרינן בירושלמי פ"ק דבכורים הכל מודים באשרה שבטלה שאין מביאים ממנה ...

שנפסלה למזבח כך צמר שלה פסול לבגדי כהונה. וקרניה פסולין לחצוצרות ושוקיה לחלילין ובני מעיה לנימין הכל פסול: ח כל שיש בו שם לע"ז לא יעשה למלאכת הקודש אע"פ שהוא מותר בהנאה. אי זהו אתנן האומר לזונה הא ליך דבר זה בשכריך. אחד זונה כותית או שפחה או ישראלית שהיא ערוה עליו או מחייבי לאוין. אבל הפנויה אפילו היה כהן אתננה מותר. וכן אשתו נדה אתננה מותר אע"פ שהיא ערוה: ט נשא אחת מחייבי לאוין כל שיתן לה מחמת בעילה הרי זה אתנן ואסור. והזכור אתננו אסור. נתנה האשה אתנן לבועל הרי זה מותר משום אתנן: י האומר לחבירו הא לך דבר זה ותלין שפחתך אצל עבדי העברי הרי זה אתנן. והוא שאין לו אשה ובנים. אבל אם יש לו אשה ובנים הרי זה מותר בשפחה כנענית כמו שיתבאר. והוא הדין באומר לזונה הא ליך דבר זה והבעלי לפלוני הישראלי הרי זה אתנן: יא פסק עם הזונה ליתן לה טלה אחד ונתן לה הרבה אפילו נתן אלף כולן אתנן ואסורין למזבח. נתן לה אתננה ולא בא עליה אלא אמר לה יהי אצליך עד שאבוא עליך כשיבוא עליה יאסר. קדמה והקריבתו קודם שיבוא עליה כשר [ואם היתה חייבת קרבן יצאה י"ח]. והוא שיאמר לה בעת שנתן אימתי שתרצי לי קני אותו מעכשיו. אבל אם לא אמר לה כן אינה יכולה להקריב דבר שאינה שלה: קדמה

כסף משנה

מכלל דהספים דבגדי כהונה לצורך עבודה וקא מיבעיא לן מכשירי קרבן כקרבן דמו או לא ואת"ל כקרבן דמו היכא דנשתנה כשלובשין אותו יש שינוי בנעבד להתירו לגבוה או לא. היינו בעיא דרמי בר חמא דהיינו הרתי בעיי דבעא רמי בר חמא לעיל ע"כ. ובעיא דרמי בר חמא היא במשתחוה לקמה חטים מהו למנחות יש שינוי בנעבד או לא ופשטינן דיש שינוי לנעבד ומותר וכן פסק רבינו בס"פ שקודם זה וא"כ ה"ל למיפסק דלבגדי כהונה כשר מאחר דאיפשטי לכך נ"ל שרבינו מפרש דלא דמיא למשתחוה לקמה דהתם שינוי גמור הוא דמעיקרא חיטי והשתא קמחא אבל הכא דמעיקרא צמר והשתא צמר אע"ג דמעיקרא לבן והשתא תכלת לאו שינוי גמור היא ולא קאמר היינו דרמי בר חמא אלא משום בעיא דמשתחוה להר אבניו מהו לגבוה דמיבעי' ליה אי מכשירי קרבן כקרבן דמו או לא:

ח אי זהו אתנן האומר לזונה הא ליך דבר זה בשכריך. משנה בפרק כל האסורים (דף כ"ט). ומה שכתב אחד זונה כותית וכו' או ישראלית. שם פלוגתא דאביי ורבא בזונה ישראלית ופסק כרבא. ומ"ש שפחה. מתבאר שם במשנה האומר לחבירו הא לך טלה ותלין שפחתך אצל עבדי וכמו שיבוא בפרק זה. ומ"ש שהיא ערוה עליו. שם. ומ"ש או מחייבי לאוין. שם כגון אלמנה לכ"ג ואליבא דרבא מיתוקמא כרבנן דפליגי אר"ע וסברי דקידושין תופסין בחייבי לאוין. ומ"ש אבל הפנויה אפי' היה כהן אתננה מותר. שם לאפוקי מרבי אלעזר דאמר פנוי הבא על הפנויה שלא לשם אישות עשאה זונה כלומר והרי היא אסורה לכהן. ומ"ש וכן אשתו נדה אתננה מותר אע"פ שהיא ערוה. שם פלוגתא דרב ולוי ופסק כרב ואיני יודע למה ואדרבה משמע בגמרא דלית הלכתא כוותיה דאמרינן ורב האי תועבה מאי עביד ליה מיבעי ליה לכדאביי דאמר זונה כותית אתננה אסור וכו' וכיון דלא קי"ל כאביי אלא כרבא וכמו שפסק רבינו לעיל נסמוך היאך פסק כרב ואפשר שטעמו משום דרבי סבר הכי ואע"ג דאמרי' דרב מיבעי ליה לכדאביי לאו דוקא דלדידן דלא קי"ל כאביי נימא דלרב תועבה אתא לרבות הזכור: ט נשא אחת מחייבי לאוין וכו'. נראה שטעם רבינו דמשמע ליה דהי אוקימנא אליבא דרבא כגון אלמנה לכ"ג וכרבנן דתופסין בה קידושין אפילו בקידשה ונשאה מיתוקמא: והזכור אתננו אסור. מימרא בפרק כל האסורים. ומ"ש נתנה האשה אתנן לבועל הרי זה מותר משום אתנן. שם: ודע דתניא תו התם אם נתן לה שכר הפקעתה מותר ופירש"י שכר הפקעתה שכר מה שביטלה ממלאכתה ולא שכר ביאה ולא ידעתי למה השמיטו רבינו:

י האומר לחבירו הא לך דבר זה וכו'. משנה שם האומר לחבירו הילך טלה זה ותלין שפחתך אצל עבדי רבי [מאיר] אומר אינו אתנן וחכמים אומרים אתנן ובגמרא (דף ל') שפחה לעבד מישרא שרי ואסיקנא בעבד עברי וטעמייהו דרבנן משום דהב"ע כשאין לו אשה ובנים. ומ"ש וה"ה באומר לזונה הא ליך דבר זה והבעלי לפלוני הישראלי הרי זה אתנן. ק"ל דפשיטא ובמכ"ש אתיא מעבד שאינו חייב בכל המצות כמו הישראלי וי"ל דה"א שאני התם שהוא עבדו קמ"ל:

יא פסק עם הזונה ליתן לה טלה אחד ונתן לה הרבה וכו'. משנה וגמרא שם וקמ"ל דלא תימא מתנה היא דיהיב לה אלא כולהו מכח אתנן אתו: נתן לה אתננה ולא בא עליה וכו' (עיין בפנים) כך היא הגירסא הנכונה בדברי רבינו ודינים אלו בפרק כל האסורים (שם) נתן לה ואחר כך בא עליה אתננה מותר וליהוי עלה אתנן למפרע א"ר אלעזר שקדמה והקריבתו ה"ד אי דאקנייה ניהלה לאלתר פשיטא דמותר וכו' ואלא דאמר לה לא נקני לך עד שעת ביאה מי מציא מקרבה ליה כי יקדיש את ביתו קדש לה' אמר רחמנא מה ביתו ברשותו אף כל ברשותו לא צריכא דאמר ליה לא ניקני ליך עד שעת ביאה ואי מקדמיך ליך ניקני לך מעכשיו:

ומ"ש

לחם משנה

בדיעבד וכן לא היה לו לכתוב כמו שכתב בפ"א מהלכות לולב דאמרה פסול לגויים שמשמע אפי' בדיעבד דבדיעבד פשיטא לן דמותר ובזה ליכא בעיא אלא ודאי דאית ליה דבעיין אפילו בדיעבד והא דאמר רבא גבי לולב של ע"ז לא יטול לכתחלה ואם נטל יצא מחלק רבינו ז"ל בין אשרה לע"ז דהאי אשרה דנטעה מתחילה לכך וכן כתב הרב המגיד בפ"א מהלכות לולב דרבינו ז"ל מחלק בכך והניח הדבר עדיין בצ"ע. ונראה לי דמסוגיא זו הוכרח רבינו ז"ל לחלק בכך דסובר דהך בעיא הוי אפי' בדיעבד כדכתיבנא וכיון שכן ע"כ יש לחלק בין ע"ז לאשרה: צמר שלה פסול לבגדי כהונה וכו'. והשויה לא הוי שינוי דכדכתבו התוס' ז"ל דאית ליה לרבינו ז"ל דלא מיקרי שינוי אלא שינוי גמור כמו חטים ועשה קמח וכדכתב הרב בעל כ"מ ז"ל:

ח איזהו אתנן וכו' או ישראלית שהיא ערוה עליו או מחייבי לאוין וכו'. נראה מדברי רבינו דבעינן שהזונה שהיא אסורה לבוא עליה באיסור ערוה או לאו והאתנן שנתן לה באותה ביאה אסורה אסור וקשה דכיון דהוא פסק כרבא דאית ליה דאחד זונה כותית ואחד ישראלית אסור א"כ לדידיה ילפינן זונה כותית מישראלית לענין מלקות וזונה ישראלית דכתיבא גבי כהן מכותית זונה לגבי אתנן דאתננה אסור וזונה דגבי כהן הוא שהיא זונה מחייבי כריתות שבא עליה ועתה בא עליה כהן זה ונקראת זונה מפני שהיא זונה מקודם ולא שבבעילה זו נעשית זונה ואעפ"כ חייב עליה הכהן משום זונה א"כ גבי אתנן זונה כי האי גוונא שנעשית זונה מקודם שבלא בעילה זו היא זונה כגון שנבעלה לחייבי כריתות או לחייבי לאוין לדעת רבינו ז"ל דאית ליה דהוי זונה מחייבי לאוין כמו שכתב בהלכות איסורי ביאה א"כ ראוי שאתננה יהיה אסור אע"פ שלא יהא אסורה לבא עליה משום לאו או משום ערוה וכן כתבו התוס' ורש"י ז"ל שם וזה לשון התוס' ז"ל ורבא דאמר אפי' תפסי בה קידושין הויא אתנן בין שהיא זונה כבר כגון שנבעלה כבר לחייבי כריתות אי נמי כגון זונה מופקרת משמע דקתני כגון אלמנה לכ"ג וכו' ע"כ משמע דלדעתם קושיית הגמרא הוא דמאי נקט אלמנה לכ"ג שהיא אסורה לו בבעילה זו אפי' שהיא מותרת לו כיון שמקודם היא זונה אתננה אסור ורבינו ז"ל שאינו מפרש כן אלא שצריך שבבעילה זו יהא אסור לה בלאו א"כ מאי מקשה הגמרא אליביה נמי דלהכי נקט כגון אלמנה לכהן גדול לומר דתהא ביאה אסורה לו בלאו ולא שתהא מותרת לו והשתא זונה מקודם. ועוד קשה עליו דזונה דגבי כהן הוי כה"ג שהיא מקודם זונה וכמו שהקשיתי. גם קשה עליו מה שהקשה הרב ב"י ז"ל דהיכי מזכה שטרא לבי תרי דהוא פסק כרבא וכרב דאמר חוץ מאשתו נדה ובגמרא אמרינן דרב אית ליה דאביי. ונראה לתרץ דרבינו ז"ל אית ליה דאין לדמות לגמרי זונה דגבי כהן לזונה דהכא דהתם אסר הכתוב אשה פסולה לכהן ולכך אפי' שבבעילה זו אינה נעשה זונה מ"מ כיון שהיא זונה מקודם אסורה לו אבל אתנן זו אם אין איסור בבעילה זו ודאי דלא אסרה תורה האתנן דלא אסרה תורה אלא דבר שהוא בא באיסור וכמ"ש רבינו אין אתנן אסור אלא שבא לו בעבירה וא"כ אי אמרינן דזונה ישראלית אתננה אסור משום דילפינן מכותית היינו שבבעילה זו היא אסורה כמו הכותית הנזכר שהיא אסורה לו והכותית אתננה אסור מג"ש דתועבה תועבה דלרבא אית ליה לרבינו ז"ל דאית ליה נמי ג"ש דתועבה תועבה ומיניה ילפינן כותית והדר ילפינן ישראלית מכותית ודוקא דישא בה איסור לאו דומיא דזונה לכהן דאית בה איסור לאו לכהן דהא דילפינן זונה ישראלית מכותית הוא משום דכתיב זונה גבי כהן ואית לן לומר דליהוי דומיא דזונה לכהן דעליו היא בלאו כן כל זונה לשום אדם שהיא בלאו עליו אתננה אסור ואית ליה לרבינו ז"ל כגירסא דליתנא אחריתא דאית לן בגמרא דלא פריך לרבא כלל אלא לאביי ושני דהוי כר"א וכו' ואע"ג דבגמרא אית לן תרי לישני שמא בספרי רבינו ז"ל לא היה לו אלא ליטנא בתרא לבד וכן נראה באמת שהתוספות כתבו ב' הלשונות בב' נירסאות מחולפות דבתחילה כתבו גירסא ראשונה מיתיבי וכו' עוד כתבו ועוד יש גירסא אחרת בספרים מיתיבי וכו' משמע שהם שתי גירסאות חלוקות ורבינו ז"ל אית ליה כגירסא דלא פריך לרבא כלל דאדרבה לרבא ניחא דנקט כגון אלמנה לכ"ג לומר דכגון חייבי לאוין הוי זונה ולא מדבר אחר ובאמת כל אלו הם דברים דחוקים אבל הקושיות עצומות עביד לן דעיילנא נספאי בקופא דמחטא. והתוספות יש להם דרך אחרת כדכתיבנא אלא שגם להם קשה שאמרו דלרבא בין שהיא זונה כבר כגון שנבעלה לחייבי כריתות או מופקרת איך כתבו מופקרת דאין זו כזונה דכהן דזונה דכהן לא הויא אלא מחייבי כריתות לדעת התוספות והרא"ש ז"ל וכדכתב הטור ז"ל באבן העזר. ועוד אלמנה לכ"ג לא הוי זונה לכהן דאין זונה מלאוין המיוחדין לכהונה וכדכתב רבינו ז"ל בהלכות איסורי ביאה פי"ח וא"כ אמאי אתננה אסור הא לא הוי כזונה דכהן ודוחק לומר דמה שאמר כגון אלמנה לכ"ג הוי דכבר היא זונה מחייבי כריתות או מופקרת ולהכי פריך גמרא דאמאי נקט כגון אלמנה דבלאו הכי הרי היא זונה והיינו הגמרא לומר לך דצריך שיאמר הילך ועוד דלגירסא אחרת דלא פריך אלא לאביי ולא לרבא כלל ודאי דאלמנה לכהן גדול כפשוטו הוי ולא שהיא זונה מקודם. לכך נראה לומר לדעתם ז"ל דהם סוברים דרבא דלית ליה ג"ש דתועבה תועבה וכן נראה מדבריהם ומדברי רש"י ז"ל שם וכיון שכן כל בעילה של איסור שיש בה אתנן הוא חייב משום דיש בה איסור ומיקרי זונה וכן כל מה דמתקריא זונה אפילו שיהא בה איסור איקרי אתנן ולהכי זונה ישראלית שנבעלה לחייבי כריתות דמתקריא זונה וכן זונה מופקרת דמתקריא זונה כיון שהיא נקראת זונה אע"פ דלא הויא זונה לגבי כהן הכל נכנס בלשון אתנן זונה דקרא וגם זה דוחק לדעתם ז"ל. עוד הקשה הרב מהר"ר אליהו מזרחי ז"ל בפרשת אמור לדעתם ז"ל דאית להו דאין זונה אלא מחייבי כריתות ולא מחייבי לאוין סיפך דברי רבינו ז"ל והכיא ראיה מסוגיא דפרק כל האסורין דיליף אביי תועבה תועבה משום דלא תפסי קידושין

משנה למלך

גזירים למערכה רשב"ל בעי מהו שיגיה ממנה לולב יע"ש:

י והאומר לזונה וכו'. כתב מרן קשיא לי דפשיטא ובמכ"ש אתי מעבד שאינו חייב בכל המצות כו' ולא ידעתי כוונת מרן דהא עבד זה חייב הוא בכל המצות וכי משום דנשתחרר פקע קדושתו וצ"ע:

שאמר

יב קדמה והקדישתו קודם שיבוא עליה ואח"כ בא עליה ה"ז ספק אם הוא אתנן הואיל ובא עליה קודם שתקריבנו. או אינו אתנן שהרי הקדישתו קודם ביאה לפיכך לא יקרב ואם קרב נרצה: **יג** בא עליה ולא נתן לה ולאחר זמן נתן לה אפילו אחר כמה שנים הרי זה אתנן. בד"א בכותית שאמר לה הבעלי לי בטלה זה שאינה צריכה משיכה. או בישראלית שהיה הטלה בחצירה ואמר לה אם לא אתן לך מעות ביום פלוני הרי הוא שלך. אבל אם אמר לה הבעלי לי בטלה סתם ובא עליה ולאחר זמן שלח לה טלה הרי זה מותר משום אתנן: **יד** אין אסור משום אתנן ומחיר אלא גופן. לפיכך אינו חל אלא על דבר הראוי ליקרב על גבי המזבח. כגון בהמה טהורה ותורין ובני יונה ויין ושמן וסולת. נתן לה מעות ולקחה בהן קרבן ה"ז כשר: **טו** נתן לה חטים ועשאתן סולת. זיתים ועשאתן שמן. ענבים ועשאתן יין הרי אלו כשרים. שכבר נשתנו. נתן לה בהמת קדשים באתננה לא נאסרה למזבח ואפילו מנה אותה על פסחו ועל חגיגתו באתננה לא נפסלו המוקדשין שכבר זכה בהן גבוה משעה שהקדישן. וכן אם נתן לה דבר שאינו שלו לא פסלו שאין אדם אוסר דבר שאינו שלו אא"כ נתייאשו הבעלים. אבל אם נתן לה עופות *אע"פ שהן מוקדשין אתנן חל עליהם ואסורים ומדברי קבלה הוא דבר זה: **טז** אי זה הוא מחיר כלב. זה האומר לחבירו הא לך טלה זה תחת כלב זה. וכן אם החליף כלב בבהמה בהמות או עופות וכיוצא בהן כולן אסורות למזבח: **יז** שני שותפין שחלקו. זה לקח עשרה טלאים וזה לקח תשעה וכלב אחד. שעם הכלב מותרין. אבל העשרה שכנגדו אם יש אחד מהם דמו כדמי הכלב או יתר על דמי הכלב מוציאו מן העשרה כנגד הכלב ויהיה מחירו ושארן מותרים. ואם כל אחד ואחד מהן דמיו פחותין מדמי הכלב הרי העשרה כולן אסורים: **יח** נשתנה המחיר כגון שהחליף כלב בחיטים ונעשו סולת ה"ז מותר. אתנן כלב ומחיר זונה מותרין. אתנן זונה ומחיר כלב מותרין לבדק הבית שהרי הן משתנין. אבל נופן של אתנן לא יעשה ריקועין לבית

שנאמר

השגת הראב"ד

*אע"פ שהן מוקדשים. א"א לא כן אנו מקובלין שהעופות אם מוקדשין הן הרי אמרו פרט לנדור אלא בעופות של חולין היא שנויה והא קמ"ל אע"פ שאין המום פוסל בהן אתנן ומחיר חל עליהן כדאיתא במתני' דתמורה:

כסף משנה

יב ומ"ש קדמה והקדישתו וכו'. שם בעיא דלא איפשיטא: **יג** בא עליה ולא נתן לה ולאחר זמן נתן לה וכו'. שם בא עליה ואחר כך נתן לה אתננה מותר והא תניא בא עליה ונתן לה אפילו עד י"ב חדש אתננה אסור וכו' ל"ק הא דא"ל הבעלי לי בטלה זה הא דא"ל הבעלי לי בטלה סתם טלה זה והא מחוסר משיכה בזונה כותית דלא קניא במשיכה ואיבעית אימא אפי' בזונה ישראלית כגון דקאי בחצירה הא יהיב לה מעיקרא דשויא לה אפותיקי ואמר לה אם עד יום פלוני יהיבנא לך זוזי מוטב ואם לא טלה באתננך ופירש"י בטלה זה הואיל דיהביה בשעת ביאה חייל עליה אתנן מיד. טלה סתם דמשדר לה בתר הכי מתנה בעלמא הוא ואין אתנן אלא המיוחד בשעת ביאה. הא יהביה ניהלה מעיקרא דהואיל וקאי בחצירה קניא ליה בשעת ביאה מיד ואמאי קרי ליה ואחר כך נתן ועוד פשיטא וכו'. עד יום פלוני משקלין לך כך וכך ואי לא שקלי ליה הילכך מפי ולא יהיב לה זוזי איגלאי מילתא דאדידיה הואי ביאה ומיהו אח"כ הוא דהא לא הוי דידה עד דמטי יום פלוני ואיצטריך לאשמועינן דאסור עכ"ל. ולשון רבינו שכתב שאינה צריכה משיכה אינו מכוון עם לשון הגמרא שאמרה בזונה כותית דלא קניא במשיכה וטעם רבינו מפני שהוא סבור יד עכו"ם קונה בין בכסף בין במשיכה כמבואר בדבריו בפ"א מה' זכיה ולפי זה ע"כ לפרש בהאי דלא קניא במשיכה פירושו דלא צריכה משיכה דבכסף בלחוד קניא והביאה היא במקום כסף והילכך זונה ישראלית שאינה קונה בכסף בלא משיכה אינו אתנן אבל זונה כותית שאין צריך משיכה לקנייגה הוי אתנן: **יד** אין אסור משום אתנן ומחיר וכו' נתן לה מעות ולקחה בהם קרבן הרי זה כשר. משנה שם (דף ל'): **טו** נתן לה חטים ועשאתן סולת וכו'. שם ב"ש אוסרים וב"ה מתירים: נתן לה בהמת קדשים באתננה לא נאסרה למזבח. משנה שם. ומ"ש ואפילו מנה אותה על פסחו וחגיגתו באתננה לא נפסלו המוקדשין וכו'. שם הא דממעט מוקדשין מדכתיב לכל נדר להוציא את הנדור ומקשה טעמא דמעטינהו קרא הא לא מעטינהו קרא ה"א כי יהיב לה מוקדשין חל עליהם אתנן ומחיר והא לאו ממוניה הוא אמר רב הושעיא בממנה על פסחו ורבי היא וכו' [דאמר] אם אין לו ממנה אחרים עמו על פסחו ועל חגיגתו ומעותיו חולין ופסק רבינו בהלכות קרבן פסח פ"ד הלכה כרבי. ומ"ש רבינו שכבר זכה בהם גבוה משעה שהקדישן. היינו לומר דאע"ג דהממנה אחרים עמו על פסחו המעות חולין וא"כ כשמנה את זו על פסחו באתננה היה ראוי ליפסל לא נפסל מפני משעה שהקדישו זכה בו גבוה ואימעיט מדין אתנן מלכל נדר להוציא את הנדור: וכן אם נתן לה דבר שאינו שלו לא פסלו וכו'. נלמד ממה שכתבתי בסמוך שאמרו והא לאו ממוניה הוא: אבל אם נתן לה עופות וכו'. שם ת"ר נתן לה מוקדשים הרי אלו מותרים עופות הרי אלו אסורים שהיה בדין מה אם המוקדשין שהמום פוסל בהם אין אתנן ומחיר חל עליהם עופות שאין המום פוסל בהם אינו דין שלא יהא אתנן ומחיר חל עליהם תלמוד לומר לכל נדר להביא את העוף. ועל מה שכתב אפילו הם מוקדשים כתב הראב"ד לא כן אנו מקובלים וכו'. ואני תמה על הראב"ד היכי שבקיה לרבנותיה שלא כתב בדרך הפשט והיא קושיא חזקה שא"א לומר שנתרבו עופות לאיסור אתנן אפילו הם מוקדשין וכשנתמעטו מוקדשין מאיסור אתנן הוו ממוקדשי עוף הוא שנתמעטו דהא עופות לא בהדיא נתרבו כי היכי דתימא דנתרבו אפילו הם מוקדשין דלא איתרבו אלא מלכל נדר וא"כ כי ממעטינן נדור עופות נדור נמי ממעטינן ועוד דמוקדשין א"א בשום פנים לחול עליהם איסור אתנן דהא לאו ממוניה הוא כדמקשה גמרא. ובעל מגדל עוז תירץ דמאי אע"פ שהם מוקדשין דקאמר הרמב"ם שהם ראויים להיות מוקדשין כלומר תורים ובני יונה וכל שכן אווזים והרנגולים שאינם ראויים להיות מוקדשין שאתנן חל עליהם ואסורים עכ"ל ופי' דחוק הוא ביותר. ואפשר לומר דמאי אע"פ שהם מוקדשים דקאמר רבינו אע"פ שהקצה להקריבן אבל עדיין לא הקדישן בפה. ומ"ש רבינו ומדברי קבלה הוא דבר זה: **טז** אי זהו מחיר כלב וכו'. משנה שם (דף ל') ופשוט הוא. ומ"ש וכן אם החליף כלב בבהמה בהמות או עופות וכו'. פשוט הוא: **יז** שני שותפים שחלקו וכו'. משנה שם שני שותפין אחד נטל עשרה ואחד [נטל] ט' וכלב שכנגד הכלב אסור ושעם הכלב מותר ובגמרא ניפוק חדא להדי כלבא והנך כולהו ליסתרו הכ"ע כגון דשפי דמי כלב מחד מינייהו והאי שופייני דכלב שדי בכולהו: **יח** נשתנה המחיר וכו'. ברייתא שם גבי אתנן וב"ה מתירים משום דכתיב שניהם הם ולא שינוייהם ועוד דרשו שם הם ולא ולדותיהם ולא ידעתי למה השמיטו רבינו: אתנן כלב ומחיר זונה מותרים. משנה שם. ומ"ש אתנן זונה ומחיר כלב מותרים לבדק הבית שהרי הם משתנים. זה פשוט שאפי' למזבח שינוייהם מותרים. ומ"ש אבל נופן לא יעשה ריקועים לבית וכו'. שם תנו רבנן בית ה' אלהיך פרט לפרה שאין באה לבית דברי ר' אלעזר וחכמים אומרים לרבות את הריקועים ופסק כחכמים ואע"ג דאמר רב חסדא מאן חכמים רבי יוסי ברבי יהודה מכל מקום כיון דתנא דברייתא שנאו בלשון חכמים הכי נקטינן ועוד דבפרק שני דמסכת פרה (משנה ג') שנינו אתנן ומחיר פסולה ר' אלעזר מכשיר הרי שסתם דברי שחולק על רבי אלעזר בסתם אלמא לית הלכתא כרבי אלעזר:

שאור

משנה למלך

יג שאמר לה הבעלי לי בטלה זה כו'. עיין בתשובת מהרימ"ט ח"מ סי' כ"ג שכתב וטמא דאפי' חוב אין כאן עליו דכיון דאמר לה בטלה זה והיא לא זכתה בטלה וכו'. ומ"ש הרב וטמא דאפי' חוב אין כאן שמא גרוע הוא דנסדיא כתב הרא"ש ז"ל בהסיא דהבעלי בטלה זה כדי דמיו חייב ליתן כיון דשכר פעולתו לא בעי קנין קנה דמיו כנגד הטלה. עיין בפסקיו: **טו ואפילו** מנה אותה כו'. (*א"כ עיין מ"ש הרב המחבר לקמן פ"ד מהלכות קרבן פסח דין י"א). ומ"ש אבל אם נתן לה עופות כו'. כתב מרן בשם המגדל עוז וכ"ש אווזים והרנגולים שאינם ראויים להיות מוקדשין שאתנן חל עליהם כו' וזה אינו דלמזבח לא חזו ואם הקדיש דמיהם למזבח או גופן לבדק הבית פשיטא דשרו דהא קי"ל הם ולא שינוייהם וזה פשוט: **יח נשתנה** המחיר כו'. כתב מרן ועוד דרשו שם הם ולא ולדותיהם ולא ידעתי למה השמיטו רבינו. וכבר כתב רבינו דין זה לעיל פ"ג דין י"ב כי שם ביתו ודוק ברכת הזבח (דף ק"ג:):

שאור

לחם משנה

קידושין משמע דאין זונה אלא היכא דליכא תפיסת קדושין ואינו כן אלא בין לאביי בין לרבא כהן הבא על זונה בת ישראל אע"פ שלא נבעלה אלא למי שקדושין תופסין בה לוקה עליה משום זונה כדמוכח סוגיא דפ' כל האסורין ולי נראה לתרץ דשפיר מייתי ראיה מאביי משום דאביי אית ליה ג"ש דתועבה תועבה משמע דלא מיקריא זונה גבי אתנן אלא היכא דליכא תפיסת קידושין ואי כהן הבא על זונה חייב מלקות הוא משום דכבר היא זונה מקודם שנבעלה למי שאין תופסין בה קידושין וכיון שהיא זונה מקודם לוקה עליה משום זונה ומה שהביאו ראיה מאביי אע"ג דרבא פליג עליה דלית ליה ג"ש דתועבה תועבה לדעתם כדכתיבנא משום דרב סבר כוותיה: **יד** כגון בהמה ותורין ובני יונה. ולא אווזין ותרנגולין שאלו אינם קרבין לגבי המזבח. והתימה ממה שהביא הרב בעל כ"מ ז"ל בשם מגדל עוז דעופות שכתב רבינו ז"ל למעט הוא אווזים ותרנגולין דאלו ודאי אין חל עליהם אתנן דאינו קרב לגבי המזבח גם מה שתירץ הוא שהקצה להקריבן ולא הקדישן א"כ בהמה נמי כי האי גוונא הוי כיון שלא הקדישן אתנן חל עליהם ומאי שנא מעופות לבהמה. ונראה לי דאיירי שהם קדש ממש ואית ליה לרבינו ז"ל דעופות הוו גזירת הכתוב אע"פ שהם מוקדשים מקרא דלכל נדר וזהו שאמר ודבר קבלה הוא זה כלומר גזירת הכתוב והוכרח לומר דאיירי במוקדשים דאל"כ מאי עביד ק"ו מבהמה שאני בהמה שזכה בה גבוה ומפני כן אין אתנן חל עליה מה שאין כן בעופות שהם חולין ומשיכא תיתי לומר בעופות חולין דלא חל אתנן וכ"ת הרי איכא ממנה על פסחו דהוי שלו והוי כחולין מ"מ לא דמי לחולין גמורים וזכה בהם גבוה וכן כתב רבינו ז"ל ואפילו מנה אותה על פסחו וכו' שכבר זכה בהם גבוה משמע דטעמא דזכה בהם גבוה מהני הלא לממנה על פסחו אע"ג דלא הוה מהני לגמרי אי לא הוה קרא דנדר מ"מ מהני קלא השתא דאית לן קרא וא"כ לא עבדינן ק"ו מבהמה מוקדשין לעופות חולין ולכך סובר רבינו ז"ל דעופות הם מוקדשין ואע"ג דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו גזירת הכתוב הוא וזהו אומרו ודבר קבלה הוא זה כלומר דבר בלי טעם. ומ"ש במשנה שהיה בדין והוציא מק"ו בלאו ק"ו היו יכולים לומר דמסברא אין אדם אוסר דבר שאינו שלו אלא דרכה ללמוד הדבר בק"ו דעדיף טפי זהו דעתו ז"ל:

לכל

שנאמר לכל נדר להביא את הריקועים:

פרק חמישי

א **שאור** ודבש אסורין לגבי המזבח ואיסורן בכל שהן שנאמר כי כל שאור וכל דבש לא תקטירו וגו'. ואינו חייב אלא אם הקטירן עם הקרבן או לשם קרבן. ואחד המקטיר עצמן או המקטיר תערובות שלהן לוקה על כל אחד מהן בפני עצמו. ואם הקטיר *שניהן כאחד אינו לוקה אלא אחת לפי ששניהם נאמרו בלאו אחד: ב נפל מהם כל שהוא בקטורת נפסלה. ואם הקטיר ממנה בהיכל לוקה ואין הקטרה פחותה מכזית: ג העלה שאור או דבש בפני עצמן למזבח לשם עצים פטור שנאמר ואל המזבח לא יעלו לריח ניחוח. לריח ניחוח אי אתה מעלה אבל אתה מעלה לשם עצים *אפילו הקטיר דבר שאינו ראוי להקטרה בדבש או בשאור הואיל והוא מן הקרבן לוקה: ד כיצד המעלה מבשר חטא' ואשם או מבשר קדשים קלים או משיירי המנחות או ממותר

השגת הראב"ד

* שניהם כאחד וכו'. א"א בספרים שלנו רבא מחייב ב' וד' ואביי פוטר משום לאו שבכללות:

*אפילו הקטיר דבר שאינו ראוי. א"א בחיי ראשי נשתבש בלשון הברייתא מנין למעלה מבשר חטאת ומבשר אשם ומבשר קדשי הקדשים ומבשר קדשים קלים ומותר העומר ושתי הלחם ולחם הפנים ושירי מנחות שהוא בלא תעשה ת"ל כי כל שאור וכל דבש לא תקטירו ממנו אשה לה' כל שממנו לאישים הרי הוא בבל תקטירו הוא סבר מדאייתי הכא דקרא דוקא שהקטיר שאור ודבש עמהן שאינו חייב על שאור ודבש אלא א"כ יש עמהן צד קרבן וטעה:

כסף משנה

פ"ה א **שאור** ודבש אסורים לגבי מזבח וכו'. בת"כ כי כל שאור וכל דבש לא תקטירו אין לי אלא מרובה מניין אפילו מועט ת"ל כל. ודע דבפרק כל המנחות (דף נ"ח) ת"ר שאור כל תקטירו אין לי אלא כולו מקצתו מנין ת"ל כי כל מאי קאמר אמר אביי ה"ק שאור כל תקטירו אין לי אלא כזית חצי כזית מנין ת"ל כל [עירובו מנין ת"ל כי כל] רבא אמר ה"ק שאור כל תקטירו אין לי אלא קומץ אבי קומץ מנין ת"ל כל וכו' במאי קא מיפלגי אביי סבר יש קומץ פחות מב' זיתים [ויש הקטרה פחותה מכזית ורבא אמר אין קומץ פחותה מב' זיתים] ואין הקטרה פחותה מכזית ומשמע דרבא דפליג אאביי ודריש דרשא דכל לאתויי קומץ סבר דלא מיחייב על שאור ודבש בפחות מכזית כשאר איסורין דהא לית ליה קרא לאתויי בכאי זית וא"כ יש לתמוה למה פסק רבינו כאביי ודלא כרבא. ועוד שכתב לקמן בסמוך ואין הקטרה פחותה מכזית והיינו כרבא וזה סותר מ"ש כאן. ואפשר שרבינו מפרש דרבא לא פליג אאביי דדריש מכל לרבויי חצי זית דשאור ודבש אלא שמוסיף לדרוש נמי לאתויי קומץ דתרוייהו משמע. ומ"ש ואין הקטרה פחותה מכזית היינו בתערובות וצריך שיהא כזית אע"פ שאין בו אלא כל שהוא משאור ודבש לוקה. ומ"ש ואינו חייב אלא אם הקטירן עם הקרבן או לשם קרבן יתבאר בסמוך. ומ"ש ואחד המקטיר עצמן או המקטיר תערובות שלהם לוקה. ברייתא בפרק כל המנחות. ומ"ש לוקה על כל אחד מהם בפני עצמו ואם הקטיר שניהם כאחד אינו לוקה אלא אחת. בפרק כל המנחות (דף כ"ח:) פלוגתא דאביי ורבא והלכה כרבא דאמר לאו שבכללות אין לוקין עליו ודברי רבינו כאן הם ע"פ דרכו בספר"מ שלו בשורש הט' בפירוש לאו שבכללות אין לוקין עליו והרמב"ן בהשגותיו חולק עליו ומפרש בע"א. והראב"ד כתב א"א בספרים שלנו רבא מחייב שתים והרבע וכו' ואני אומר שגם גירסת ספרינו כגירסת הראב"ד אבל גירסת רבינו יותר נכונה משום דסוגיין דגמרא דאין לוקין על לאו שבכללות ואם כגירסת הראב"ד היה לנו לומר דלוקין כרבא שאין זו מיע"ל קג"ס דהלכה בהו כאביי:

ב נפל מהם כל שהוא בקטרת נפסלה. בברייתא דפיטום הקטרת פ"ק דכריתות (דף ו') תניא אם נתן בה דבש פסלה ומשמע דהיינו מדכתיב לא תקטירו וא"כ אין חילוק בין שאור לדבש ולא נקט תנא דבש אלא משום דמעלי לקטורת וכדקתני התם אם היה נותן קורטוב דבש אין אדם יכול לעמוד מפני ריחה ומפני מה אין נותנין בה דבש משום שנאמר כל שאור וכל דבש לא תקטירו. ומ"ש ואם הקטיר ממנה בהיכל לוקה. נראה שהטעם מפני שעבר בבל תקטירו. ומ"ש בהיכל מפני שהקטרת הקטורת בכל יום במזבח הזהב שהיה בהיכל ואינו עובר משום מקטיר דבש בקטורת אלא כשמקטיר במקום המיוחד לו אבל הקטיר חוץ מההיכל אינו עובר משום מקטיר דבש. ומ"ש ואין הקטרה פחותה מכזית. כרבא דאמר הכי כמ"ש בראש פרק זה:

ג העלה שאור או דבש בפני עצמן למזבח לשם עצים פטור וכו'. בפרק התערובות (דף ע"ו) אהא דתניא התם למחרת מביא אשמו ולוגו ואומר אם של מצורע ה"ז אשמו וזה לוגו וכו' ומקשה והא בעי הקטרה ומשני דאקטיר ליה ומקשה אימתי אי בתר מתנות שבע הוה ליה שירים שחסרו וכו' אי קודם מתנות שבע כל שממנו לאישים הרי הוא בבל תקטירו אמר רב יהודה בריה דר"ש בן פזי דמסיק להו לשם עצים דתניא רבי אליעזר אומר לריח ניחוח אי אתה מעלה אבל אתה מעלה לשום עצים ופירש"י בכל תקטירו דכתיב כי כל שאור וכל דבש לא תקטירו ממנו אשה לה' והאי ממנו יתירא הוא ודרשינן ביה נמי לא תקטירו כל שממנו אשה לה' בכלל הזה קדשים ושירי מנחה ולחם הפנים שקרב מהם כבשי לאישים האמורים [וכן הקומץ] וכן הבזיכים קיימי שירים בכל תקטירו וכו'. לריח ניחוח אי אתה מעלה בתר הכא קרא דכל שממנו לאישי' כתיב קרבן ראשית תקריבו אותם ואל המזבח לא יעלו לריח ניחוח קרבן ראשית אשאור ודבש הכתוב בראש המקרא העליון קאי וקאמר ת[?] לך להביא מהם בכורים מהדבש ושתי הלחם מהשאור ואל המזבח לא יעלו אכולהו קרא קאי והדרשא דכל תקטירו דשירים עכ"ל. ומ"ש אפי' הקטיר דבר שאינו ראוי להקטרה בדבש או בשאור הואיל והוא מן הקרבן לוקה כיצד המעלה מבשר חטאת ואשם וכו'. בפרק כל המנחות (דף נ"ז:) ת"ר מנין למעלה מבשר חטאת ומבשר אשם ומבשר קדשי קדשים ומקדשים קלים וממותר העומר וממותר שתי הלחם ולחם הפנים ומשירי מנחות שהוא בלא תעשה ת"ל כי כל שאור וכל דבש לא תקטירו ממנו אשה לה' כל שממנו לאישים הרי הוא בבל תקטירו עכ"ל: וכתב הראב"ד על דברי רבינו בחיי ראשי נשתבש בלשון הברייתא וכו'. ויש לתמוה על הראב"ד היאך משוי לרבינו טועה לומר שהוא סבור שאינו חייב על שאור ודבש אא"כ יש עמהם צד קרבן וח"ו מלטעות רבינו בזה והרי דבריו מבוארים בראש הפרק שכתב ואינו חייב אלא אם הקטירן עם הקרבן או לשם קרבן ומדכתב תיבת או המבדלת משמע בהדיא דבהקטירן בפני עצמן לשם קרבן חייב לאפוקי שאם העלה אותם בפני עצמן לשם עצים פטור כמו שנתבאר בסמוך ואם העלם עם הקרבן חייב בכל גווני אפי' העלה השאור והדבש לשם עצים וזה מבואר בדבריו שכתבתי בסמוך אם הקטירן עם הקרבן או לשם קרבן דהיינו לומר אם הקטירן עם הקרבן אפילו הקטירן לשם עצים כיון דאיכא קרבן בהדייהו חייב או אם הקטירן לשם קרבן אפילו הקטירן לבדם חייב והשתא קאמר דכשהקטירם לשם עצים דאמרן שאם הקטירן עם הקרבן חייב לא מיבעיא אם הקטירן עם חלק מהקרבן הראוי להקטרה אלא אפי' הקטירם עם חלק מהקרבן שאינו ראוי להקטרה כגון בשר חטאת ובשר אשם וכו' חייב כיון שהם קרויים קרבן אבל אי קשיא בדברי רבינו הא קשיא כיון דהאי דרשא דכל שהוא ממנו לאישים הרי הוא בבל תקטירו מיירי בלא הקטירם עם שאור ודבש כדאיתא בפרק התערובות שכתבתי בסמוך וכתבו רבינו לקמן בסמוך א"כ מנא ליה למדרשיה להקטירם עם שאור ודבש ואע"ג דאיכא למימר דמשמע לרבינו דברייתא דמנין למעלה מבשר חטאת ומבשר אשם וכו' במקטירם עם שאור ודבש היא מדקבעה הגמרא בר"פ כל המנחות באות מנה דעסיק בדיני הקרבת שאור אימתי חייב אכתי איכא למיבעי מנא ליה לגמרא למימר הכי וי"ל דמשמע ליה לגמרא דאי דרשא דכל שהוא ממנו לאישים הרי הוא בבל תקטירו לא אתיא אלא להקטירם בלא שאור ודבש בלבד היא לא הו"ל למכתביה גבי שאור ודבש ומדכתביה גבייהו משמע דאף במקטירם עם שאור ודבש היא וא"ת אכתי אימא דלא אתא אלא להקטירם עם שאור ודבש ולא להקטירם בלא שאור ודבש וא"כ הויא דפ' התערובות מנ"ל וי"ל

לחם משנה

יח לכל נדר להביא את הריקועים וכו'. קשה דבגמרא משמע דלא מרבינן לה אלא מבית אלהיך דהם אמרו בית אלהיך פרט לפרה והכ"א לרבות את הריקועים:

פ"ה א ואיסורן בכל שהן וכו'. מה שהקשה כאן הכ"מ ז"ל על רבינו ז"ל כתבתי על זה פי"ג מהלכות מעשה הקרבנות וכו' וע"ש. ומ"ש הוא דמוסיף ינא על אביי אי אפשר ליישבו במה שאמרו בגמרא במאי קמיפלגי וכו'. עוד קשה על רבינו ז"ל דבפרק אלו עוברין (דף מ"ג) אמרו וכי תימא כי כל ר"א לא דריש והתניא שאור כל תקטירו אין לי אלא כולו מקצתו מנין ת"ל כל עירובו מנין ת"ל כי כל מאן שמעת ליה דדריש כל רבי אליעזר וקא דריש כי כל קשיא. עוד אמרו שם על זעירי דאמר אף שאור בל תקטירו כמאן כר' אליעזר דדריש כל ופירש"י ז"ל ומהתם נפקא ליה כדאמרינן לעיל מקצתו מנין ת"ל כל וכו' משמע מכל זה דברייתא זו אתיא כרבי אליעזר דפליג על רבנן גבי חמץ דאית ליה דתערובות חמץ בלאו משום דדריש כל והיינו קרא דכל מחמצת לא תאכלו ורבינו ז"ל בהלכות חמץ ומצה פרק ראשון שכתב שם אין חייבין אלא על אכילת עצמו וכו' פי' שם הרב המגיד ז"ל דפסק רבינו ז"ל כרבנן וא"כ לדעתו הוי רבינו ז"ל מזכה שטרא לבי תרי ולדברי הטור ז"ל שכתב שרבינו ז"ל פסק כרבי אליעזר וכן נראה שהבין הר"א ז"ל בהשגות ניחא אבל לפירוש ה"ה ז"ל קשה. ויש לומר דמשום הכי אמרו בגמרא קשיא ולא אמר תיובתא משום דאין זו קושיא כ"כ דהא רבנן דרשי כל בכמה מקומות כדכתבו שם התוס' ז"ל אלא דגבי המן לא סבירא להו למדרש וא"כ מצינו לומר דהברייתא כרבנן אתיא ואתי שפיר דדריש כי כל דאתיא כרבנן דדרשי הכי ולא כרבי אליעזר דאיהו לא דריש כי כל:

ד כיצד המעלה מבשר חטאת וכו'. דברי רבינו ז"ל מתמיהין כמו שהשיג עליו הר"א ז"ל וכבר ראית מה שכתב הרב בעל כסף משנה ז"ל ואני מצאתי לו לרבינו ז"ל רפואה מספרי דאמרו שם פרשת ויקרא וז"ל ומנין המעלה מבשר חטאת ומבשר אשם ומבשר קדשים קלים ומותר העומר ושתי הלחם ולחם הפנים ושירי מנחות והקטירם מן השאור

משנה למלך

פ"ה א **שאור** ודבש אסורין לגבי המזבח כו'. לא ביאר לנו רבינו ז"ל דבש זה מהו אם הוא שהם דבש האמור בתורה שהוא דבש תמרים או שהוא כולל אף לדבש דבורים. וראיתי לרש"י פרשת ויקרא שכתב דכל מתיקת פרי קרוי דבש וכ"כ הרב החינוך שם. וכתב הרא"ם דמה שהכריחו לרש"י הוא מפני שאמר כל שאור וכל דבש לוה שנקריב מהם בקרבן ראשית שנאמר קרבן ראשית תקריבו אותם לה' ואילו לא היה הדבש נאמר אלא על דבש דבורים מהו זה שאמר ראשית תקריבו אותם והלא אין בקרבן ראשית דבש דבורים לפיכך צריכין אנו לומר שכל מתיקת פירי קרויה דבש דהשתא איכא דבש במנחת בכורים שהוא מתיקת התאנים והתמרים ע"כ. והנה לא יתחייב מהכרח זה אלא שנאמר דדבש זה אינו דבש דבורים אבל לא יתחייב מזה דכל מתיקת פרי קרוי דבש דלעולם דבש האמור כאן הוא דבש תמרים דוקא כשאר דבש האמור בתורה ומ"ש אמר זה קרבן ראשית תקריבו אותם לה' הוא על התמרים שמביאין מהם בכורים. שוב ראיתי לרשב"ם ז"ל בפרק הספינה (דף ע"ט) שכתב אילן מלא פירות כו' ולקרבן נמי לא חזו כדכתיב כי כל שאור וכל דבש לא תקטירו. וכ"כ התוס' פ"ג דמעילה (דף י"ב) וז"ל והפירות אין ראויים למזבח דכתיב כי כל שאור וכל דבש לא תקטירו ודבש היינו כל מיני מתיקה ע"כ. ובפ"ק דשבועות (דף י"ב) תניא מה כן מביאים מן המותרות קיץ כנות שות למזבח שהכתיב כי כל שאור וכל דבש כו' תני רב הגינא כנות שות לאדם ופירש"י וכל דבש וכל מיני פירות האילן בכלל ע"כ: אבל

ממותר העומר או מחטאת העוף או מלחם הפנים ושתי הלחם או מלוג שמן של מצורע המעלה כזית מאחת מאלו בחמץ או בדבש בין למזבח בין לכבש לוקה. אף ע"פ שאין כל אלו ראויין להקטרה הואיל והן קרויין קרבן חייב עליהן שנאמר קרבן ראשית תקריבו אותם לי"י וגו': ה וכן אסור להקטיר על המזבח דבר מכל דברים אלו שאינן ראויין להקטרה. כגון בשר חטאות ואשמות ושירי מנחות וכיוצא בהן מפי השמועה למדו שכל דבר שמקצתו לאישים הרי שאריתו בבל תקטירו: ו המקטיר איברי בהמה טמאה על גבי המזבח לוקה. ואע"פ שאיסור הקרבתה מכלל עשה שהרי נאמר מן הטהורה אכול ומן הטהורה הקרב הא טמאה לא תאכל ולא תקריב. כשם שלוקה על אכילת הטמאה הבא מכלל עשה כמו שביארנו במקומו *כך לוקה על הקרבתה. אבל המקריב איברי חיה טהורה עובר בעשה ואינו לוקה. ומנין שהוא בעשה שנאמר מן הבהמה מן הבקר ומן הצאן תקריבו את קרבנכם הא מן החיה לא תקריבו ולאו הבא מכלל עשה עשה: ז הגונב או הגוזל והקריב הקרבן פסול והקב"ה שונאו שנאמר שונא גזל בעולה ואין צ"ל שאינו מתקבל.
ואם

השגת הראב"ד

*כך לוקה על הקרבתה. א"א וכי עדיפא מבעלת מום אלא שאינו עולה כן מסוגיא דזבחים פרק כל הפסולים:

כסף משנה

ר"ל דה"ק לכתוב קרא לא תקטירו אשה ממנו ומדכתב ממנו אשה משמע למדרש כל שממנו לאישים הרי הוא בבל תקטירו אפי' אין עמו שאור ודבש. ועדיין יש לדקדק דא"כ כשהקטיר שאור ודבש אפי' לשם עלים עם חלק מהקרבן שאינו ראוי להקטרה ילקה שתים משום שאור ודבש ומשום כל שממנו לאישים וכההיא דפרק התערובות ומדברי רבינו לא משמע דלקי אלא אחת ואין לומר דטעמא דמשום דהוי לאו שבכללות שאינו לוקה על שניהם אלא אחת לדעתו ז"ל שהרי כתב בסמוך וכן אסור להקטיר על המזבח מכל דברים אלו שאינם ראויים להקטרה ולא כתב שלוקה ואפשר לומר שסובר רבינו שעיקר הלאו למקטיר שאור ודבש עם חלק מהקרבן שאינו ראוי להקטרה ולקי עליה ומדלא כתב אשה ממנו דרשינן דהוא הדין להקטיר דבר שממנו לאישים בלא שאור ודבש לדרשא בעלמא אבל לא ללקות עליו כיון דעיקר קרא לאו להכי אתא. ומ"ש רבינו חטאת העוף וכו' ולוג שמן של מצורע. בפרק כל המנחות (דף נ"ח) בעי רמי בר חמא מרב חסדא המעלה מבשר חטאת העוף על המזבח מהו כל שממנו לאישים אמר רחמנא והאי אין ממנו לאישים או דילמא כל ששמו קרבן והאי נמי שמו קרבן א"ל כל ששמו קרבן והאי נמי שמו קרבן וכו' כתנאי ר"א אומר כל שממנו לאישים רבי עקיבא אומר כל ששמו קרבן מאי בינייהו אמר רב חסדא בשר חטאת העוף איכא בינייהו רב אמר לוג שמן של מצורע איכא בינייהו ופירש"י כל ששמו קרבן אמר רחמנא דלא יקטירו משיריו דהכי כתיב בתר דההוא קרא קרבן ראשית ומקרא נדרש לפניו. עוף שמו קרבן דכתיב ואם מן העוף עולה קרבנו. לוג שמן של מצורע אין ממנו לאישים אבל קרבן איקרי כדאמרינן באלו מנחות לכל קרבנם לרבות לוג שמן של מצורע ובגופיה נמי כתיב והקריב אותו ואת לוג השמן עכ"ל ופסק רבינו כר"ע. ומ"ש רבינו המעלה כזית מאחת מאלו בחמץ או בדבש בין למזבח בין לכבש לוקה. שם אברייתא שכתבתי לעיל מנין למעלה מבשר חטאת אשם וכו' איתמר המעלה מכולם על הכבש רבי יוחנן אמר חייב דתניא מזבח אין לי אלא מזבח כבש מנין ת"ל ואל המזבח לא יעלו לרצון ורבי אלעזר אמר פטור מ"ט דאמר קרא שאור ודבש קרבן ראשית תקריבו אותם אותם הוא דרבי לך כבש כמזבח אבל מידי אחרינא לא ופסק רבינו כרבי אלעזר דגבי המעלה מבשר חטאת ואשם וכו' בחמץ או בדבש כתב בין למזבח בין לכבש לוקה וגבי אסור להקטיר על המזבח דבר מכל דברים אלו השמיט כבש ויש לתמוה למה פסק כר"א במקום רבי יוחנן וכתב הר"י קורקוס ז"ל דטעמא משום דסוגיא דבפרק התערובות (דף ע"ז) כוותיה (וע"ש תוס' ד"ה מרבנן וכו' הך סוגיא כרבי אלעזר וכו'): ו המקטיר איברי בהמה טמאה ע"ג המזבח לוקה וכו'. בפרק כל הפסולין (דף ל"ד) איתמר המעלה איברי בהמה טמאה ע"ג המזבח ר"ל אומר לוקה וכו' טהורה אין טמאה לא ולאו הבא מכלל עשה לוקין עליו ור' יוחנן אמר אין לוקין עליו מתיב רבי ירמיה אותה תאכלו ולא בהמה טמאה ולאו הבא מכלל עשה עשה א"ל רבי יעקב לרבי ירמיה [בר תחליפא] אסברא לך באיברי בהמה טמאה דכ"ע לא פליגי כי פליגי בחיה והכי איתמר רבי יוחנן אמר עובר בעשה וכו' בהמה אין חיה לא. ר"ל אמר אינו עובר עליו בלא כלום ההוא למצוה ואיתותב ר"ל ופירש"י ולאו הבא מכלל עשה עשה כך שנויה בתוך הברייתא ומסקינן בלא תעשה מנין ת"ל אך את זה לא תאכלו אלמא מדאיצטריך לא תעשה אחרינא לאו אזהרה הוא. דכ"ע לא פליגי דעשה הוא דאיכא ותו לא עכ"ל ולפי זה ליכא הכא אלא עשה וזהו שכתב הראב"ד כך לוקה על הקרבתה א"א וכי עדיפא מבעלת מום וכו' ביאור דבריו שכך ראוי ללקות על הקרבתה כיון שלוקה על בעלת מום מכ"ש שראוי ללקות על זו אבל מה נעשה שבגמרא אינו עולה כן. וליישב דברי רבינו יש לדקדק שכתב כשם שלוקה על אכילת הטמאה הבא מכלל עשה כמו שביארנו במקומו כך לוקה על הקרבתה ובפ"ב ממאכלות אסורות כתב מכלל שנאמר וכל בהמה מפרסת פרסה וכו' שומע אני שכל שאינה מעלת גרה וכו' אסורה ולאו הבא מכלל עשה עשה הוא ובגמל ובחזיר ובארנבת ובשפן נאמר את זה לא תאכלו ממעלי הגרה וממפריסי הפרסה וכו' הא למדת שכן בלא תעשה ואע"פ שיש בהם סימן אחד וכ"ש שאר בהמה וחיה טמאה שאין בה סימן כלל שאיסור אכילתה בלא תעשה יתר על עשה הבא מכלל אותה תאכלו עכ"ל וא"כ יש לתמוה מה מביא מאכילת בהמה טמאה שנאמר בה לא תעשה להקרבתה שלא נאמר בה לא תעשה וא"ת דכיון דאין מזהירין מן הדין האי לאו כליתיה דמי כבר כתב הרב המגיד שכיון שנאסרו בלאו הבא מכלל עשה אפשר ללאו שלהם לבא מק"ו ולא מיקרי מזהיר מן הדין וא"כ אין ראיה מאכילתה להקרבתה כלל וי"ל דכיון דבהמה טמאה גריעא מבעל מום כשהזהירה תורה על הקרבתו בלאו יש לנו להביא בהמה טמאה לאסור הקרבתה בלאו מק"ו ויש לחזק דין זה יותר דכיון דאשכחן דאפיק רחמנא בעל מום בלשון בהמה טמאה כדאמרינן בר"פ כל המנחות (דף ק"א) ובסוף תמורה (דף ל"ב) ואם כל בהמה טמאה אשר לא יקריבו ממנו קרבן לה' בבעלי מומין שיפדו הכתוב מדבר כי אסר רחמנא להקריב בעל מום בלאו בהמה טמאה בכלל ומעשה היא דפרק כל הפסולים לא הויא תיובתא דכי אמרינן ת"ל את זה לא תאכלו גמל וארנבת שפן וחזיר וילפינן מינייהו בק"ו לשאר בהמה טמאה לאסור אכילתה בלאו הכי נמי כיון שאסר בעל מום למזבח בלאו ילפינן בהמה טמאה למזבח בלאו מק"ו או משום דבכלל בעל מום היא וא"כ כי אמרינן באיברי בהמה טמאה כ"ע לא פליגי לא כדפירש"י אלא היינו לומר דכ"ע לא פליגי דלוקה משום דאזהר עליה בלאו כדאמרן: ז הגונב או הגוזל והקריב הקרבן פסול. בפרק מרובה (דף ס"ו:) קרבנו ולא הגזול.
ומ"ש

לחם משנה

השאור ומן הדבש עובר בלא תעשה ת"ל כי כל שאור וכל דבש לא תקטירו ממנו אשה לה' הא כל שיש ממנו לאישים הרי הוא בבל תקטירו ע"כ. וממאי דאמר והקטירם מן השאור ומן הדבש סובר רבינו ז"ל דר"ל שהקטירם יחד עם שאור ועם דבש וגומר לך דאע"פ שהקריבם השאור והדבש סתם ולא אמר לשם קרבן כיון דהקריבם עם אלו הוי כאילו הקריבם לשם קרבן ואע"ג דאלו אינם ראויים לקרבן מ"מ כיון דאיקרו קרבן הוי כאילו הקריבם עם הקרבן ומ"מ אם הקריבם לשאור ודבש בהדיא לשם עלים אפשר דאינו חייב אע"פ שהקריבן עם קרבן אלא דוקא כשהקריבן סתם ואע"פ שהרב בעל כסף משנה ז"ל לא כתב כן. והלשון מסייע לו קצת שכתב העלה שאור ודבש בפני עצמן למזבח לשם עלים פטור מ"מ אינו מוכרח. ודרשא קמייתא נראה מספרי דנפקא ליה מקרא דכי כל שאור וכל דבש דהוי רבויא כל בכל גווני שיקריבו אפילו עם דבר שאינו ראוי לקרבן ואע"ג דכבר אפיקתיה לכל לומר דאפילו מקצתו מ"מ מרבויא דכל כולהו שמעינן כן משמע מלשון ספרי ומאשה לה' שמעינן דכל שיש ממנו לאישים הרי הוא בבל תקטירו אפי' שיהא בפני עצמם בלא דבש ושאור כיון שאינם ראויים להקטירם והקטירם עובר בבל תקטירו ועם זה באו דברי רבינו ז"ל על נכון. אבל מ"מ קשה מה שכתב בסוף לשונו שנאמר קרבן ראשית תקריבו אותם לה' דמשמע דנפקא ליה דהכי קאמר קרא לא תוכל להקריב לשאור ולדבש אלא בקרבן ראשית לבד אבל עם שום קרבן אחר לא תקריבוהו ובכל גווני שיקריבוהו עובר בבל תקטירו ואין דרשא זו בספרי אלא מקרא דכל שאור כדכתיבנא היינו מרבויא דכל ואולי בגירסתו בספרי היה לו פסוק זה. מ"מ למדנו לו הכרח גמור מספרי וגמרא דידן אינו חולק על זה דכל הסוגיות שהביא הרב כסף משנה ז"ל מתיישבות לפי זה וכמו שכתב הוא בעצמו לפי פירושו בדברי רבינו ז"ל ומה שאומר אני נכון גם כן: ו כשם שלוקה על אכילת בהמה וכו'. פירוש הרב בעל כסף משנה ז"ל בדברי רבינו ז"ל נכון הוא אע"פ שהסוגיא דפרק כל הפסולים רחוקה דמפרש דכ"ע אית להו דלקי ואין זה דרך הגמרא לומר דכ"ע לא פליגי סתמא והוי המלקות מחמת דבר אחר אבל לא נזכר רמז ממנו בסוגיא כלל דהיינו הק"ו מבעל מום אבל מ"מ בדברי רבינו ז"ל הוא נכון והוא מיוסד על פירוש הרב המגיד ז"ל דכיון דאיכא ביה עשה לא מיקרי אזהרה מן הדין ודלא כהרמב"ן ז"ל שכתב בפירוש החומש דמיקרי אזהרה מן הדין והברייתא ליתא או דאתיא כמ"ד עונשין מן הדין כלומר כרבי שמעון בן יוחי דאמר הכי בפ' בן סורר ומורה (דף ע"ד) וכן ר' אלעזר בריה סבר הכי כאבוה דעונשין מן הדין אבל אביי ורבא דפליגי בפרק אלו הן הנשרפין גבי בתו כולהו סברי דאין עונשין מן הדין וכדאמרו שם בגמרא בהדיא אלא דאביי סבר דהוי גילוי מילתא בעלמא זו היא סברת הרמב"ן ז"ל ודחה דבריו הרב מהר"ר אליה מזרחי ז"ל בפרשת שמיני דהא אמרינן בפרק אלו הן הלוקין דאפילו למ"ד עונשין מן הדין אין מזהירין מן הדין וקושיא אלימתא היא אבל מה שכתב שם בסוף הלשון דאביי ורבא כולהו אית להו דעונשין מן הדין לא יחלוק על הברייתא ולא ידעתי מי הזקיקו לרב ז"ל לכתוב אלו הדברים דדברים פשוטים הם ולא עלה על דעת הרמב"ן ז"ל דפליגי אביי ורבא בה דהגמרא אומר בהיפך כדכתיבנא ואין כוונתו אלא על רבי שמעון בן יוחי דאמר כן בפרק בן סורר ומורה כדכתיבנא שהוא סותר את עצמו שאמר בתחילת הלשון דליכא למימר דברייתא כאביי דאמר בפרק אלו הן הנשרפין דעונשין מן הדין דבפרק אלו הן הלוקין אמרי' דאפילו למ"ד דעונשין מן הדין אין מזהירין מן הדין הרי מלשון זה משמע דאביי אית ליה דעונשין מן הדין והוא היפך מה שכתב לבסוף וכמו שכתבתי בשמו. גם היפך דברי הגמרא שאמר שם בהדיא דכולי עלמא אית להו דעונשין מן הדין ולא אמר אביי אלא דהוי גלוי מילתא בעלמא. ועוד קשה דמ"ש אביי שם לא הוי אפילו אזהרה דבבתו ליכא לא עונש ולא אזהרה כמו שכתב הרב ז"ל בפרשת אחרי מות וכן מבואר שם בדברי רש"י וכן בדברי הגמרא וא"כ היכי שייך לומר דלא אמר אביי שם אלא עונש אבל לא אזהרה. ועוד איך אפשר לומר דברייתא כאביי דלאו תנא הוא אלא אמורא ובאמת דברים מעורבבים אני רואה כאן על כן אני אומר שט"ס בדבריו בלי ספק אבל מ"מ עיקר קושייתו על הרמב"ן ז"ל היא קושיא כדכתיבנא ודברי רבינו ז"ל עיקר וכתירוץ הרב המגיד ז"ל שיסד עליו הרב בעל כסף משנה ז"ל: ז הגונב או הגוזל וכו'. בפרק י"ח מהלכות מעשה הקרבנות כתבתי על זה:
ואם

משנה למלך

ו אבל המקריב איברי חיה טהורה עובר בעשה וכו'. רבינו לא מנה עשה זה בכלל העשין והרמב"ן מנאו:
אין

ואם נתייאשו הבעלים הקרבן כשר. *ואפילו היה חטאת שהכהנים אוכלין את בשרה. ומפני תקנת מזבח אמרו שהחטאת הגזולה אם נודעה לרבים אינה מכפרת אע"פ שנתייאשו הבעלים כדי שלא יאמרו מזבח אוכל גזילות וכן העולה: ח הגונב עולת חבירו והקריבה סתם נתכפרו בה הבעלים הראשונים: ט אין מביאין מנחות ונסכים לא מן הטבל ולא מן החדש קודם לעומר ולא מן הטדומע ואין צ"ל מערלה וכלאי הכרם מפני שהיא מצוה הבאה בעבירה שהקב"ה שונאה. ואם הביא לא נתקדשו להיותן ראויין לקרבן אבל נתקדשו להפסל ויהיו כקדשים שנפסלו: י כל המנחות אין מביאין אותן מן החדש קודם שתי הלחם לכתחלה שהרי נאמר בהן בכורים לי"י ואם הביא כשר. ומביאים נסכים מן המוקצה ביו"ט: יא מצות עשה למלוח כל הקרבנות קודם שיעלו למזבח שנאמר על כל קרבנך תקריב מלח. ואין לך דבר שקרב למזבח בלא מלח *חוץ מיין הנסכים והדם והעצים. ודבר זה קבלה ואין לו מקרא לסמוך עליו. ומצוה למלוח הבשר יפה יפה כמולח בשר לצלי שמהפך את האבר ומולח. ואם מלח כל שהוא אפילו בגרגיר מלח אחד כשר: יב הקריב בלא מלח כלל לוקה שנאמר ולא תשבית מלח ברית אלהיך. ואע"פ שלוקה הקרבן כשר והורצה. חוץ מן המנחה שהמלח מעכב בקמיצה שנאמר ולא

השגת הראב"ד

*ואפילו היה חטאת. א"א אין כאן אפילו:

*[קשה לי דבפי"ו מה' מעשה הקרבנות כתב רבינו שנותן מלח על היין ועיין שם בכ"מ דתירץ קושיא זו]:

כסף משנה

ומ"ש ואם נתייאשו הבעלים הקרבן כשר אפילו היתה חטאת וכו' ומפני תקנת מזבח אמרו שהחטאת הגזולה אם נודעה לרבים אינה מכפרת וכו' וכן העולה. בפרק הניזקין (דף נ"ה) תנן העיד רבי יוחנן בן גודגדא וכו' על חטאת הגזולה שלא נודעה לרבים שהיא מכפרת מפני תיקון המזבח ובגמרא אמר עולא דבר תורה בין נודעה בין לא נודעה אינה מכפרת מ"ט יאוש כדי לא קני ומה טעם אמרו לא נודעה מכפרת שלא יהיו כהנים עצבים וכו' והא אנן מפני תיקון המזבח תנן וכו' כיון דכהנים עצבים נמצא מזבח בטל ורב יהודה אמר דבר תורה בין נודעה בין לא נודעה מכפרת מ"ט יאוש כדי קני ומה טעם אמרו נודעה אינה מכפרת שלא יאמרו מזבח אוכל גזילות בשלמא לעולא היינו דקתני חטאת אלא לרב יהודה מאי איריא חטאת אפי' עולה נמי לא מיבעיא קאמר לא מיבעיא עולה דכליל היא אלא אפילו חטאת נמי דחלב ודם הוא דסליק לגבי מזבח ואידך כהנים אכלי ליה אפ"ה גזור שלא יאמרו מזבח אוכל גזילות ופירש"י בין נודעה מכפר אם נתייאשו הבעלים וכו'. דכליל היא ואמרי מזבח אוכל גזילות. ופסק רבינו כרב יהודה וזה לתמוה שמאחר שרבינו פוסק דיאוש כדי לא קני כמבואר פ"ה מהלכות גניבה היאך פסק כרב יהודה דאמר יאוש כדי קני שזה סותר מה שפסק בהלכות גניבה ועוד דמתניתין לא מייתבא שפיר לרב יהודה דאמרינן בגמרא תנן החטאת הגזולה שלא נודעה לרבים שהיא מכפרת מפני תיקון המזבח בשלמא לעולא ניחא אלא לרב יהודה איפכא מיבעי ליה ה"ל קאמר לא נודעה מכפרת נודעה אינה מכפרת מפני תיקון המזבח והמתח כיון דמתני' כפשטא אתיא כעולא ה"ל למיפסק כוותיה וי"ל דאע"ג דבעלמא יאוש כדי לא קני הכא קני משום דאמרינן בגמרא מתיב רבא גנב והקדיש ואח"כ טבח ומכר משלם תשלומי כפל ואינו משלם תשלומי ד' וה' ותני עלה בהון כה"ג ענוש כרת ואי אמרת יאוש כדי לא קני מאי עבידתיה ואסיקנא אוקמוה רבנן ברשותיה כי היכי דליחייב עלה ומשמע דהכי הלכתא מדחזינן דבתר הכי שקיל וטרי רבא אליבא דהאי אוקימתא. ואמרינן בירושלמי (הלכה ו') דרבים היינו שלשה ולא ידעתי למה השמיטו רבינו: כתב הראב"ד ואפילו היה חטאת א"א אין כאן אפי' עכ"ל. טעמא משום דמשמע ליה דקאי למאי דסמיך ליה שאם נתייאשו הבעלים הקרבן כשר ויותר היה ראוי להכשיר חטאת שאין ממנה למזבח אלא חלב ודם מעולה שכולה למזבח וכדאמרינן בגמרא וכתבו רבינו בסמוך וא"כ לא יתכן להביא חטאת באפילו ול"נ לפרש דאריפא קאי שכתב הקרבן פסול וקאמר דאפילו חטאת שהכהנים אוכלים את בשרה אפי' הכי פסול ואינו מתקבל:

ח הגונב עולת חבירו והקריבה סתם וכו'. ירושלמי פ"ב דשקלים (הלכה א') ובפרק מרובה (דף ע"ו) גבי מתני' דר"ש אומר גונב קדשים שחייב באחריותן חייב בתשלומי תמומים לשם בעלים שריך והרי חזרה קרן לבעלים פי' שהבעלים נתכפרו בו. ומ"ש שם לשם בעלים לאו דוקא דסתמא נמי כשר כדאיתא בריש זבחים לאפוקי שלא לשמו נקט הכי:

ט אין מביאין מנחות ונסכים לא מן הטבל וכו' עד ואין צריך לומר מערלה וכלאי הכרם. בתוספתא דמנחות פ"ח וגם בתוספתא דמעילה ספ"ק ובפרק אלו עוברין (דף מ"ח) ממשקה ישראל מן המותר לישראל מכאן אמרו אין מביאין נסכים מן הטבל. ומ"ש ולא מן החדש קודם לעומר. איתיה נמי במשנה במנחות פרק רבי ישמעאל. ומ"ש ולא מן החדש וכו'. לא אמנחות בלבד קאי אלא אף אנסכים כדאיתא בפרק כל קרבנות הציבור. ומ"ש ואם הביא לא נתקדשו וכו'. במשנה (דף ס"ח:) פרק רבי ישמעאל דמנחות אין מביאים מנחת בכורים ומנחת בהמה קודם לעומר ואם הביא פסול ומשמע לרבינו דהיינו לומר דהוו קדשים שנפסלו ומשמע ליה דהוא הדין לכל איכך:

י כל המנחות אין מביאים אותם מן החדש וכו'. משנה במנחות פרק רבי ישמעאל:

ומביאים נסכים מן המוקצה ביום טוב. בפרק אלו עוברין עלה מ"ח ממשקה ישראל מן המותר לישראל מכאן אמרו אין מביאין נסכים מן הטבל יכול לא יביא מן המוקצה אמרת מה טבל מיוחד שאיסור גופו גרם לו אף כל שאיסור גופו גרם לו יצא מוקצה שאין איסור גופו גרם לו אלא איסור דבר אחר גרם לו:

יא מצות עשה למלוח כל הקרבנות וכו'. ואין לך דבר שקרב למזבח בלא מלח חוץ מיין הנסכים והדם והעצים. בפרק הקומץ רבה (דף כ) וכרבי ישמעאל בנו של ר"י בן ברוקא. ומ"ש ודבר זה קבלה ואין לו מקרא לסמוך עליו. איני יודע למה כתב כן שהרי מפורש שם שנתן רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן ברוקא טעם לדבריו מה הפרט מפורש דבר שמקבל טומאה ועולה לאישים ויש[נו] על מזבח החיצון וכו' יצאו עצים שאין מקבלין טומאה יצאו דם ויין שאין עולה לאישים יצא קטרת שאינה על מזבח החיצון. ונראה דמשמע לרבינו דהאי דרשא דכלל ופרט וכלל לאו דרשא גמורה היא למעט עצים שנקראו קרבן בהדיא כמו שכתוב והגורלות הפלנו על קרבן העצים ואילולי שקבלה לא היינו ממעטין אותם:

ומצוה למלוח הבשר וכו'. בפרק הקומץ רבה (דף כ"א) כיצד הוא עושה מביא האבר ונותן עליו מלח וחוזר והופכו ונותן עליו מלח ומעלהו. ומ"ש כמולח בשר לצלי ים לתמיה דאמרי' התם בתר הכי בסמוך אמר אביי וכן לקדרה ונראה שרבינו היה גורס וכן לצלי וכן גורס הר"ן וכתב ספר מצות גדול שכן גורס ריב"א. ומ"ש ואם מלח כל שהוא אפי' בגרגיר אחד מלח כשר. שם תקריב כל שהוא ומפרש רבינו דהיינו שאם מלח כל שהוא כשר ודלא כדפירש"י ובת"כ ובתוספתא דמנחות ספ"ט משמע כפי' רבינו: יב הקריב בלא מלח לוקה וכו':

ומ"ש ואף ע"פ שלוקה הקרבן כשר והורצה חוץ מן המנחה וכו'. כן משמע משום שכתוב על כל קרבנך תקריב מלח למצוה ולא לעכב אבל במנחה כתוב ולא תשבית משמע ודאי לעכב ובפרק הקומץ רבה עלה י"ט אמר רב כל מקום שהחזיר הכתוב בתורת המנחה אינו אלא לעכב וכן אמר שמואל אבל ק"ל דאמרינן שם בגמרא עלה

לחם משנה

ט ואם הביא לא נתקדשו וכו'. בהדיא אמרו בתוספתא סוף פ"ח דמנחות בכל הני דאם הביא פסול וסובר רבינו דהוו כקדשים שנפסלו וכמו שכתב הרב בעל כסף משנה ז"ל אבל אין צורך למה שכתב דממה שאמרה המשנה גבי חדש למד לאיכך דבהדיא אמר כן בתוספתא על כולן וכדכתיבנא:

יא דבר זה קבלה וכו'. הרב בעל כ"מ ז"ל כתב דרבינו ז"ל פסק כרבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה. וקשה לי על זה א"כ אמאי לא מנה רבינו ז"ל קטורת דלדידיה קרב בלא מלח. לכך נראה לי דפסק כרבנן דאמר שם בברייתא דשומע אני עצים ודם דאפיק עצים והעיל נסכים וכ"ל נסכים ודם ואלו מיעט אבל לא קטורת ועצים דלא צריך מיעוטא דלא מיקרו קרבן והני רבנן ליה להו קטורת וכדאמר שם אי רבנן קשיא קטורת ופסק רבינו ז"ל כוותייהו שהם רבים ועוד דברייתא סתמיה מסייע להו דאמרה בשלשה מקומות וכו' ברחבו של מזבח ששם מולחים הקומץ והלבונה והקטורת וכו' משמע דקטורת צריך מליחה ואע"ג דרבינו ז"ל לא כתב בסוף הפרק אלא הקומץ והלבונה והמנחות הנשרפות ולא הזכיר קטורת משום דמכללא דהכא שמעינן ליה דכיון דנתן כלל דלכל צריכים מלח זולת היין והדם א"כ שמעינן מהך כללא דקטורת צריך מלח. ומ"ש רבינו ז"ל שהוא קבלה ושאין מקרא לסמוך עליו נראה לי דאעצים לחוד קאי וכן נראה מדבריו בפירוש המשנה שכתב. וכן כל שנקרב על גבי המזבח למריפה אי אפשר בלא מלח אלא העצים בלבד וזו קבלה ע"כ משמע דהיה ראוי להצריך העצים מלח מפני שהם ראויים לשרפה והיה ראוי לנו לעשות מה הפרט עולה לאישים אף כל עולה לאישים והוה עייל עצים דדמי לפרט בחד צד דבהא סגי לרבנן וכדאמרו שם בפרק הקומץ דמדאיצטריך מעל מנחתך ולא מעל דמיך משמע דכיון דדמי לפרט בחד צד סגי וכיון שכן עצים דמו לפרט מחד צד והיה לנו לומר דצריך מלח וכ"ת לא איקרו קרבן מ"מ אע"ג דלא איקרו קרבן גמור קרבן מיהא איקרו אפילו לרבנן דאמר קרא על קרבן העצים וכדכתבו שם התוספות ז"ל בדיבור מאן שמעת ליה דאמר עצים מיקרו קרבן רבי וכו' דלרבנן נמי איקרו קרבן אלא מאי דדייק הוא משום דכייל לעצים בהדי דם משמע דלא הוו קרבן גמור כמו דם אבל מ"מ קרבן איקרו וא"כ כיון דדמו לפרט בחד צד דהוי עולה לאישים דהיינו חד צד מהלדדים שעשה רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה היה לנו לומר דצריכים מלח לכן אמר דאין לו מקרא לסמוך עליו וכו': הקריב בלא מלח כלל לוקה שנאמר ולא תשבית וכו'. קשה כיון דהאי גבי מנחה דוקא כתיב א"כ מנא לן מלקות בכל השאר ואי ילפינן ממנחה א"כ נילף עיכובא ממנחה דכתב בה ברית דמיניה יליף רבי יהודה עיכובא כדאמרינן בגמרא ומנין לו לרבינו ז"ל להשוותם לענין המלקות ולחלקם לענין עיכובא:

יב ואע"פ שלוקה הקרבן כשר וכו'. מה שכתב הרב בעל כסף משנה ז"ל ליישב דברי רבינו

משנה למלך

ט אין מביאין מנחות ונסכים כו'. עיין בתיו"ט פ"ו דמנחות ובס' ברכת הזבח (דף ק"כ:). ומ"ש רבינו ואין צ"ל מערלה וכלאי הכרם. נראה דטעמא דפשיטא ליה בהני הוא לפי שאסורים בהנאה ופשיטא דאין להביא מנחות מהם לפי שהוא נהנה בהבאתם והוי מצוה הבאה בעבירה. אך התוס' בפרק כתרא דהולין כתבו דבקרבנות לא שייך הנאה משום דמצות לאו ליהנות ניתנו יע"ש. (*א"ס מכאן יש להוכיח אותה הקירה שרמזתי בפרק ה' מהלכות איסות דין א' יע"ש בד"ה ודע):

יא חוץ מיין הנסכים וכו'. עיין במ"ש רבינו לקמן פי"ו מהלכות מעשה הקרבנות דין י"ד ובמ"ש מרן שם: ומצוה למלוח הבשר יפה כו'. תניא בפרק הקומץ (דף כ"א) ולא תשבית מלח שלא תהא מלח שאינה סובחת ואיזו זו מלח סדומית ומנין שאם לא מצא מלח סדומית שמביא מלח איסתרוקנית ת"ל תקריב תקריב כל שהוא תקריב מכל מקום תקריב ואפי' בשבת תקריב ואפי' בטומאה ע"כ. ולא ידעתי למה השמיט רבינו ברייתא זו: ואם מלח כל שהוא כו'. כתב מרן ומפרש רבינו וכו'. ונראה שיש

ולא תשבית מלח ברית אלהיך מעל מנחתך: **יג** המלח שמולחין בו כל הקרבנות משל ציבור כמו העצים. ואין היחיד מביא מלח או עצים לקרבנו מביתו. ובשלשה מקומות היו נותנין המלח. בלשכת המלח. ועל גבי הכבש. ובראשו של מזבח. בלשכת המלח היו מולחין עורות הקדשים. ועל גבי הכבש מולחין האיברים. ובראשו של מזבח מולחין הקומץ והלבונה ומנחות הנשרפות ועולת העוף:

פרק ששי

א כשם שמצוה להיות כל קרבן תמים ונבחר כך הנסכין יהיו תמימים ונבחרים שנאמר תמימים יהיו לכם ונסכיהם שיהיו הנסכים תמימים שלא יביא נסכים לא מיין מעושן ולא סולת שהתליעה ולא יבלול בשמן שריחו או טעמו רע: **ב** וכן עצי המערכה לא יהיו אלא נבחרים ולא יהיה בהם תולעת. וכל עץ שהתליע כשהוא לח פסול למזבח. התליע יבש גורר את המקום שהתליע. ועצי סתירה פסולין לעולם לא יביאו אלא חדשים: **ג** המקדיש יין פסול או סלת או שמן פסול או עצים פסולים למזבח הרי הדבר ספק אם דומים לבעל מום כבהמה ולוקה או אינן כבעל מום לפיכך אינו לוקה ומכין אותו מכת מרדות: **ד** הסולת והיין והשמן והלבונה והעופות והעצים וכלי שרת שנפסלו או שנטמאו אין פודין אותן שנאמר והעמיד והעריך. כל שישנו בהעמדה נערך ואלו אינן בכלל העמדה. לפיכך אין נפדין לעולם: **ה** בד״א בשנפסלו או שנטמאו אחר שנתקדשו בכלי שרת אבל קודם שיתקדשו בכלי אם נטמאו או נפסלו פודין אותן. אבל טהורין אע״פ שעדיין לא קדשי בכלי אין פודין אותן חוץ ממנחת חוטא שנאמר בה מחטאתו על חטאתו לומר שמביא חטאתו מדמי חטאתו. לפיכך קודם שתתקדש בכלי שרת הרי היא כקדושת דמים ופודין אותה אע״פ שהיא טהורה. וכל הנסכים שנטמאו עושה להם מערכה בפני

כסף משנה

פלא הרי מלח דלא תנא ביה קרא ומעכבא ביה דתניא ברית מלח עולם היא שתהא ברית אמורה במלח דברי רבי יהודה ר״ש אומר נאמר כאן ברית מלח עולם היא ונאמר להלן ברית כהונת עולם כשם שא״א לקרבנות בלא כהונה כך אי אפשר לקרבנות בלא מלח אמר רב יוסף רב כהנא דידן ס״ל דאמר בלא מלח כשר א״ל אביי א״ה לא יצק נמי לא יצק כלל אלא לא יצק כהן אלא זר ה״נ לא מלח כהן אלא זר אמר ליה וכי תעלה על דעתך שזר קרב לגבי מזבח ואיבעית אימא כיון דכתיבא ביה ברית כמאן דתנא ביה קרא דמיא ומשמע מהכא דבכל קרבנות מעכב מלח וכ״ל שרבינו גורס כמו שכתבו התוספות שגורס רבינו שם מלח ברית והוא קרא דכתיב בפרשת ויקרא לא תשבית מלח ברית אלהיך מעל מנחתך אבל ברית מלח עולם היא לא כתיב גבי קרבנות אלא גבי מתנות כהונה עכ״ל דהשתא לא אמרינן דמעכב אלא במנחה ואע״ג דמדברי ר״ש משמע דבכל קרבנות מיירי איכא למימר דכיון דלר׳ יהודה לא מיירי אלא במנחות נקטינן כוותיה דר״י ורבי שמעון הלכה כר׳ יהודה שסובר רבינו דבהא פליגי ולאפוקי מדסיכם״י דלא פליגי אלא במשמעות דורשין ואם תאמר והא מתניתין דלא מלח כשר גבי מנחה כתיב והיאך פסק רבינו דלא כסתם מתניתין וכיון דהפשר לומר דתנא דידן ס״ל דלא תנא קרא דמליחה הכי ה״ל למיפסק וי״ל דמתניתין דלא כר״י ודלא כרבי שמעון מאחר דאפשר לאוקמא דרב ס״ל כוותייהו הכי נקטינן ועי״ל דשינויא דשני בו איבעית אימא מסתברא דליפנא דברייתא כמאן דתנא ביה הוא מילתא דמסתבר הוא ונקטינן כוותיה ויש הוכחה לדבר לומר דלא קי״ל כהאי סתמא דמתניתין מדאקשי גמרא בפשיטות והרי מלח דלא תנא ביה קרא ומעכבא ביה:

יג המלח שמולחין בו הקרבנות וכו׳. בפרק הקומץ רבה (דף כ״א):

ובשלשה מקומות היו נותנים המלח וכו׳ עד סוף הפרק. בפרק הקומץ רבה:

פ״ו א כשם שמצוה להיות כל קרבן תמים ונבחר וכו׳. משנה במנחות ס״פ כל קרבנות (דף פ״ז) ר״י בר״י אומר יין שעלה בו קמחין פסול שנאמר תמימים יהיו לכם ומנחתם תמימים יהיו לכם ונסכיהם ואע״ג דמשמע דרבנן פליגי עליה לא פליגי עליה אלא למימר דיין שעלה בו קמחין שפיר הוי תמימים אבל עיקר דרשא לכ״ע איתא. ומ״ש שלא יביא נסכים לא מיין מעושן ולא מסלת שהתליעה. שם במשנה. ומ״ש ולא יבלול בשמן שריחו או טעמו רע. שם (דף פ״ו) שמן של ריח רע לא יביא ואם הביא פסול. ומ״ש וכן עצי המערכה לא יהיו אלא נבחרים ולא יהיה בהם תולעת וכו׳. בפ״ב דמדות (משנה ה׳) כל עץ שנמצא בו תולעת פסול מעל גבי המזבח. ומ״ש דה״מ כשהתליע כשהוא לח אבל אם התליע כשהוא יבש גורר המקום שהתליע. מימרא דשמואל בפרק כל קרבנות (דף פ״ה:). ומ״ש ועצי סתירה פסולים לעולם לא יביאו אלא חדשים. תוספתא פ״ט דמנחות:

ג המקדיש יין פסול וכו׳. בס״פ כל קרבנות (דף פ״ז) בעיא דלא איפשיטא:

ד ה הסולת והיין והשמן והלבונה וכו׳. בד״א שנפסלו או שנטמאו אחר שנתקדשו בכלי שרת וכו׳. בריפ״ב דמנחות (דף ק׳:) המנחות והנסכים שנטמאו עד שלא קדשו בכלי יש להם פדיון משקדשו בכלי אין להם פדיון העופות והעצים והלבונה וכלי שרת משנטמאו אין להם פדיון שלא נאמר פדיון אלא בבהמה ובגמרא (דף ק״א) אמר שמואל אפילו הם טהורים נפדים וכו׳ רב כהנא אמר טמאים נפדין טהורים אין נפדים וכן אמר רבי הושעיא וכו׳. איכא דאמרי אמר ר׳ הושעיא אפילו טהורים נפדים רבי אלעזר אומר כולם טמאים נפדים טהורים אין נפדין חוץ מעשירית האיפה של מנחת חוטא שהרי אמרה תורה מחטאתו ופסק כר״א דליכנא בתרא דאתי כרב כהנא ור׳ הושעיא דל״ק. ומ״ש רבינו שנאמר והעמיד והעריך כל שישנו בהעמדה נערך וכו׳:

וכל הנסכים שנטמאו וכו׳. בס״פ כל התדיר (דף נ״ב):

סי

לחם משנה

רבינו כן הוא מכוון ומה שהקשה דאמאי פסק דלא כסתם משנה יש לי לומר דרבינו ז״ל סובר דכשאמרו בגמרא ואי בעית אימא כיון דכתי׳ ביה ברית כמאן דתנא ביה קרא דמי לפי תירוץ זה מתני׳ בלא מלח מפרשים לה כדפירש אביי לא מלח כהן אלא זר ואע״ג דהקשה עליו וכי תעלה על דעתך שזר קרב לגבי המזבח אין זו קושיא כל כך דאע״ג דהמליחה היתה לכתחילה בראשו של מזבח מ״מ אפשר דאמרה המשנה היכא שאירע שמלחו זר למטה דכשר ובכי הא אתיא מתני׳ סתמא ככולי עלמא ויש הוכחה לפירוש זה דרבינו ז״ל בפירוש המשנה פירש דלא מלח הוי לא מלח כהן אלא זר ואם נדחה פירוש זה בגמרא איך פירש רבינו ז״ל במשנה הפירוש הדחוי אלא דהוא סובר דלתירוצא דמסקנא דהוא ואי בעית אימא מפרשינן מתני׳ כי האי גוונא ולכך פירש כן שהוא קושטא דמילתא לפי המסקנא:

יג בלשכת המלח היו מולחין עורות הקדשים וכו׳. קשה דבהלכות בית הבחירה פרק חמישי כתב רבינו ז״ל לשכת המלח שם נותנים מלח לקרבן לשכת הפרוה שם מולחין עורות קדשים והיא משנה במסכת מדות וא״כ איך אמרו כאן דבלשכת המלח מולחין עורות קדשים וכבר הקשו התוס׳ ז״ל קושיא זו ותירצו דהמלח היה נגנז בלשכת המלח אבל מליחת העורות היה בלשכת הפרוה והיו נוטלין המלח מלשכת המלח ואולי לזה דקדק רבינו ז״ל ממה שלא כתב כאן בלשכת המלח שם מולחין עורות קדשים ודלג מלת שם שאמר בגמרא ובהלכות בית הבחירה כתב שם דהכוונה לומר דהך בלשכת המלח אינו רוצה לומר שבתוכה היו מולחין את העורות ממש אלא עם אותה הלשכה היו מולחין העורות שהיו נוטלים משם המלח למלוח עורות ומה שהקשו התוספות ז״ל ד׳ מקומות הן יש לומר דאינו אלא שלשה מקומות שהמלח היה נתון שם והמלח למליחת העורות לבד היה נגנז בלשכת המלח ועל גבי הכבש היה שם המלח למלוח איברים ובראשו של מזבח היה נגנז לקומץ ולבונה ומנחות הנשרפות:

פ״ו ב ועצי סתירה וכו׳. בפרק כל המנחות (דף כ״ב) אמרו דעצים דפשיטא לתנא משל ציבור מנא לן דתניא יכול האומר הרי עלי וכו׳ רבי אלעזר בר״ש אומר מה מזבח שלא נשתמש בו הדיוט אף עצים ואם שלא נשתמש בהם הדיוט מאי בינייהו איכא בינייהו חדתי ועתיקי כלומר דלר׳ אלעזר בעינן תרתי ולת״ק לא דריש היקשא דעצים למזבח לומר דיהא משל ציבור ורבינו ז״ל דפסק שיהיו משל ציבור כדכתב לעיל בפרק שלפני זה וכתב כאן עצי סתירה דפסולים דהיינו שסתרו בנין ונטלו משם העצים שנשתמשו מטעם שהם פסולים משום דסובר דר׳ אלעזר דמקיש עצים למזבח לומר דצריך שלא נשתמש בהם הדיוט אית ליה נמי דהיקשא אתא לומר דיהא משל ציבור אלא דסובר דאין היקש למחצה ומקשינן נמי להא דאי ר׳ אלעזר פליג את״ק לומר שלא יהא משל ציבור ולא מקיש לגמרי א״כ אמאי לא אמרו בגמרא דאיכא בינייהו הא אלא ודאי מדאמר איכא בינייהו חדתי ועתיקי משמע דמשל ציבור כולי עלמא מודו דצריך שיהיו משל ציבור ופסק רבינו ז״ל כרבי אלעזר בן שמוע משום דתוספתא דאמרה עצי סתירה פסולים משמע דתרתי בעינן:

ד והעופות והעצים וכו׳. בפ״ה מה׳ ערכין כתב רבינו ז״ל כן ושם הארכתי [לא מצאתי בכ״מ שום ארוכות]:

ה במה דברים אמורים שנפסלו או נטמאו וכו׳. משמע דאכולהו קאי ואפילו עצים ולבונה ואפילו בעצים שייך קידוש כלי דבפרק כל הפסולין (דף ל״ד ע״א) אמרו והאמר מר והבשר לרבות עצים ולבונה הכא במאי עסקינן שקדשו בכלי משמע דשייך קידוש כלי בהן וא״כ כיון דהכל תלוי בקידוש כלי א״כ למה ברייתא פרק המנחות והנסכים חילקו בין מנחות ונסכים שנטמאו קודם קידוש כלי לאחר קידוש כלי דקודם קידוש יש להם פדיון ואחר קידוש לא וברישא דמתני׳ גבי עופות עצים ולבונה וכלי שרת כתבו סתם אין להם פדיון והיה להם לחלק בעצים ולבונה בין קודם קידוש לאחר קידוש וליתנינהו ברישא:

ושורפן

משנה למלך

ללמוד דין זה מבעיא דאמרינן בדף כ״א מהו דתימא מידה בה משכו למלוח בעלמא קמ״ל ודוק:

פ״ו ב ועצי סתירה פסולים לעולם וכו׳. פרק הקומץ רבה (דף כ״ב) ובפרק בתרא דזבחים (דף ק״ו) ועי׳ ברכת הזבח (דף נ״ד ע״א):

ג המקדיש יין פסול או סולת פסולה וכו׳. וראיתי לתוס׳ בפרק כל קרבנות הציבור (דף פ״ה) שכתבו דבעיא דעצים היא אליבא דרבי דאמר בפרק הקומץ דעצים קרבן גמור הם ובזיון בהם לא תקריבו ע״כ. והנה כפי דברי התוס׳ לדידן דלא קי״ל כרבי אין כאן מקום לספק בעצים אם לוקין עליהם משום בעל מום אך רבינו דפסק כרבנן דפליגי עליה דרבי והביא כאן בעיא דעצים נראה דס״ל דבעיא דרבנן היא דדוחק הוא לומר דבעיא דרבי היא דלא כהלכתא ומה גם שמדברי התוס׳ בפרק הקומץ (דף כ׳) נראה דאף לרבנן עצים הוו קרבן וכדכתיב על קרבן העצים יע״ש. ודע שכל הבעיות ראוי דלא נקטו בגמרא אלא המקדיש ולא ידעתי למה לא נקטו נמי המקטיר דהוי אמרינן דתניב ככבל מום בגופו

בפני עצמן ושורפן במזבח: ו מי החג שנטמאו והשיקן וטהרן [כמו שיתבאר בטהרות]. אם טיהרן ואחר כך הקדישן הרי אלו מתנסכין. ואם הקדישן ואח"כ נטמאו הואיל ונדחו ידחו: ז זיתים וענבים שנטמאו דורכן פחות מכביצה. והמשקין היוצאין מהן כשרים לנסכים. שהמקשה מופקד הוא באוכל וכאילו אינו מגופו: ח מעלה יתירה עשו חכמים בקדשים שזורעים שנטמאו אפילו זרען היוצא מהן פסולין לנסכים שאין זריעה מועלת בקדשים. וכן העצים והלבונה אף ע"פ שאינן אוכלין הרי הן מתטמאין כאוכל לענין הקרבנות ויפסלו העצים והלבונה בטומאה זו למזבח ואין מקריבין אותן: ט ואלו הן היינות הפסולין לגבי המזבח. המתיק והמעושן והמבושל באש או בשמש או שנשתנה טעמו בבישול. אבל יין שמחממין אותו בשמש ולא נתנה בו טעם בישול. וכן יין צמוקין ויין כגיתו שלא שהה ארבעים יום. ויין הדליות ויין כרם הנטוע בבית השלחין או בבית הזבלים. או יין גפנים שנזרע זרע ביניהן. או יין כרם שלא נעבד. כל אלו היינות לא יביא לכתחלה ואם הביא כשר: י יין שנתגלה פסול לגבי המזבח. הדלה גפן על גבי תאנה יינה פסול לנסכים מפני שנשתנה ריחו. הרי הוא אומר זבח ונסכים מה זבח שלא נשתנה אף נסכים שלא נשתנו: יא סולת שהתליעה רובה או התליעו רוב החיטים שנעשית מהן פסולה. התליע רוב חטה אחת ה"ז ספק. וכל סולת שנשאר בה קמח פסולה: יב כיצד בודקים מכנים הגזבר ידו לתוך הסולת אם עלה בה אבק פסולה עד שיחזור וינפה אותה. אבל סולת חיטים שנזרעו בבית השלחין או בבית הזבלים או בבית האילן או בארץ שלא נרה ולא עבדה לא יביא לכתחלה ואם הביא כשירה: יג חיטים שלקטן מגללי הבקר וזרעם הרי אלו ספק אם עברה מיאוסן בזריעה או עדיין הן מאוסין. לפיכך לא יביא מהן מנחות ואם הביא כשר: יד ואלו הן השמנים הפסולין שמן של גרגרים שנשרו במים או של זיתים כבושין או שלוקים או שמן של שמרים או שמן שריחו רע כל אלו פסולין. אבל שמן זית שנטעו בבית הזבלים או בבית השלחין או שנזרע זרע ביניהן. או שמן שהוציאו מזיתים שלא בשלו אלא עדיין הם פגין כל אלו לא יביא. ואם הביא כשר: טו כל המנחות והנסכים כשרים מהארץ ומחוצה לארץ מן החדש ומן הישן ובלבד שיביאו מן המובחר. חוץ מן העומר ושתי הלחם שאינן באין אלא מן החדש ומארץ ישראל:

כסף משנה

ו מי החג שנטמאו והשיקן וטיהרן וכו' אם הקדישן ואח"כ טיהרן וכו'. מימרא בפרק כל שעה (דף ל"ד):

ז זיתים וענבים שנטמאו וכו'. מימרא דרבי יוחנן שם:

ח מעלה יתירה עשו חכמים בקדשים וכו'. גם זה שם: וכן העצים והלבונה וכו'. משנה (דף מ"ה) וגמרא (דף מ"ז:) בזבחים בס"פ ב"ש ולשון וכן שכתב רבינו היינו לומר שגם אלו עשו מעלה בהם ואמרו שיקבלו טומאה:

ט ואלו הן היינות הפסולין לגבי המזבח וכו'. משנה בפרק כל קרבנות (דף פ"ו:) אין מביאין אליוסטן ואם הביא כשר וכו' אין מביאין לא מתוק ולא מעושן ולא מבושל ואם הביא פסול ובגמרא (דף פ"ז) והא קתני רישא אין מביאין אליוסטן ואם הביא כשר אמר רבינא כרוך ותני רב אשי אמר תולא דפירא לא מאיס תולא דשמשא מאיס ומדברי רש"י נראה דגרים תולא דפירא מאיס תולא דשמשא לא מאיס והיא הנוסחא הנכונה ופירש רבינו בפי' המשנה אליוסטן מלשון שמש ר"ל שנותנים אותו בכדים תחת השמש עד שיתבשל ומה שכתב רבינו בכאן נראה שהוא מפרש שאליוסטן הוא שמחממין אותו בשמש ולא נתן בו טעם בישול אבל אם נתבשל בשמש עד שנשתנה טעמו בבישול דינו כמבושל באש. ומ"ש וכן יין צימוקין ויין מגתו וכו'. בפרק המוכר פירות (דף צ"ז). ומ"ש ויין הדליות ויין כרם הנטוע בבית השלחין או בבית הזבלים או יין גפנים שנזרע זרע ביניהם או יין כרם שלא נעבד כל אלו היינות לא יביא לכתחלה. במשנה פ"ט כל קרבנות (דף פ"ו):

י יין שנתגלה פסול מעל גבי המזבח. בפרק המוכר פירות (דף צ"ח:) ובסוכה ספ"ד (דף מ"ח): הדלה גפן על גבי תאנה יינה פסול לנסכים. בפ"ב דבכורות (דף י"ז):

יא סלת שהתליעה רובה וכו'. ברייתא בפרק כל קרבנות (דף פ"ה:). ומ"ש התליע רוב חטה אחת הרי זה ספק שם בעי ר' ירמיה ברוב חטה אחת או ברוב סאה תיקו ומשמע דהכי פירושה הא דאמרינן דחטים שהתליעו רובן פסולות היינו כשהתליע רוב כל חטה וחטה אבל אם לא התליע רוב כל חטה וחטה אע"פ שהתליע רוב סאה או כולה מאחר שלא שהליע מכל חטה אלא מיעוטה כשר או דילמא כיון שהתליעה רוב סאה אע"פ שלא התליע מכל חטה אלא מיעוטה פסול אבל מדברי רבינו נראה שהוא מפרש מי שני ברוב חטה אחת שתהיה מתלעת אפילו היא מעורבת בסאה חטים שלא התליעו או דילמא לא מיפסיל עד שיתליעו רוב חטים שבסאה: וכל סולת שנשאר בה קמח פסולה:

יב כיצד בודקין מכנים הגזבר ידו לתוך הסולת וכו'. משנה בפרק כל קרבנות (דף פ"ה). ומ"ש אבל סולת חטים שנזרעו בבית השלחין וכו' לא יביא לכתחלה ואם הביא כשר. משנה שם. ומ"ש או בארץ שלא נרה ולא עבדה משמע לרבינו דהא דתנן בפ' כל קרבנות כיצד הוא עושה נרה שנה ראשונה וכן מה שאמרו שם בגמרא שעובדה היינו לכתחלה דוקא:

יג חטים שלקטן מגללי הבקר וזרעם הרי אלו ספק וכו'. בפרק ר' ישמעאל (מנחות דף ס"ט) בעיא דלא איפשיטא:

יד ואלו הן השמנים הפסולים וכו' עד כל אלו פסולים. משנה וברייתא בפרק כל קרבנות (דף פ"ה:) חוץ משמן של פגין דתנן התם אין מביאין אנפיקנון ואם הביא פסול ובגמרא (דף פ"ו) והתניא ואם הביא כשר וכו' ל"ק הא רבי חייא הא רבי שמעון ברבי ויש לתמוה למה לא פסק כסתם מתניתין. וי"ל שרבינו היה גורס במתניתין ואם הביא כשר וכך היה גורס רבינו תם. ומ"ש אבל שמן זית שנטעו בבית הזבלים או בבית השלחין או שנזרע וכו' עד ואם הביא כשר. משנה שם:

טו כל המנחות והנסכים כשרים מהארץ ומחוצה לארץ עד סוף הפרק. שם במשנה:

לא

לחם משנה

ושורפן במזבח וכו'. סוף פרק כל התדיר אמרו עושה להם מערכה בפני עצמן ושורפן במזבח ורש"י ז"ל לא פירש כן אלא שורפן בעזרה על הרצפה דלית ליה שישרפו נסכים טמאים במזבח עצמו אבל רבינו ז"ל סובר דבמזבח עצמו ולדידיה דייק דקאמר עושה מערכה וכו' דהיינו במזבח במקום שיש מערכות האש ואמר דלא ישרפם בשאר מערכות אלא מערכה בפני עצמה ובעזרה אין שם מערכות אחרות לומר מערכה בפני עצמה:

ח וכן העצים והלבונה אע"פ שאינם אוכלים כו'. אין זו מעלה דרבנן אלא דאורייתא היא דבהדיא פסק רבינו ז"ל בהלכות פסולי המוקדשין דהאוכל כזית מלבונה שנטמאת שלוקה והיינו מקרא דוהבשר ואין זו אלא דרשא גמורה ורש"י ז"ל שפירש בפרק כל שעה דהוי מעלה דרבנן וכן בפרק בית שמאי כתב כן כבר חלקו התוספות ז"ל על פירושו בפרק כל הפסולין (דף ל"ד) ופירשו דהוי מן התורה והוא פירוש רבינו ז"ל אבל הרב בעל כ"מ ז"ל כתב דוכן העצים ר"ל שגם אלו עשו מעלה בהם ואמרו שיקבלו טומאה ואי אפשר שיהיה מדרבנן אלא מדאורייתא כדכתיבנא:

ט ואלו הן היינות וכו'. קשה לי למה לא הזכיר רבינו ז"ל מ"ש בפרק המוכר פירות (דף צ"ז:) יין כותי בודק הליסטון של מרתף של צמוקים לא יביא ואם הביא כשר ולא הזכיר מכל אלו אלא הליסטון להוד ושתק מכל השאר גם שם קוסס מזוג מגולה ושל שמרים ושריחו רע לא יביא ואם הביא פסול ולא הזכיר מכל אלו אלא מגולה:

יג חטים שלקטן וכו'. קשה דבמנחות פרק ר' ישמעאל אמרו לא צריכא דנקטינהו וזרעינהו וקא בעי להתויי מנחות מינייהו מאי משום מאיסותא הוא וכיון דזרעינהו אזדא לה מאיסותייהו או דילמא משום כחישותא הוא והשתא נמי כחישי תיקו ופירש"י ז"ל והשתא כחישי דכיון דנתעכלו במעי הבהמה שוב אין מגדלין חטים מלאים ובריאים כדמעיקרא ע"כ משמע דלעולם פשיטא ליה לגמרא דאזדא למאיסותייהו אלא מאי דמספקא ליה הוא משום דכיון דכחישי אינם ראויים וא"כ איך כתב רבינו ז"ל ספק אם עברה מאיסותן או עדיין הם מאוסים. ואולי גירסא אחרת היה לו בגמרא או שמא דמפרש דה"ק הך מיאוס הוי משום דהוו ברעי הבהמה דהאי מאיסות כבר אזל אבל עדיין נשאר להם מאיסות אחר שהם כחושים וכיון שהם כחושים הם מאוסים ודוחק:

טו כל המנחות וכו'. בריש פרק כל קרבנות הציבור אמר שם במשנה חוץ מן העומר ושתי הלחם שאינם באים אלא מן החדש ודקדקו בגמרא מלשון אינם באים דמשמע אפי' בדיעבד הם פסולים מן הישן ואמר בגמרא דמתני' דלא כי האי תנא כו' ורבינו ז"ל בהלכות תמידין ומוספין פרק שמיני פסק כי האי תנא וכתב כאן ושם מאגם בגורסם

[illegible]

משנה למלך

פשיטא דחייב על ההקטרה נמי דומיא דבעל מום ואפשר דלאו דוקא שמקדים אלא דתחילת האיסור ניקטו וה"ה לאידך ולעולם דאת"ל דהשיב כבעל מום חייב ג"כ על ההקטרה. ורגיתי לתוס' בפ"ו דיומא עלה ס"ג ד"ה זריקה שכתבו דהא דמיבעיא פרק כל קרבנות אי לוקה משום בעלי מומין בכולת שהתליע מגינו למימר דהיינו דוקא במקדים אבל קמיצה לא אי נמי הויא לרבנן דרבי יוסי בר יהודה ועיין היטב בדבריהם שיש ללמוד למה שנסתפקנו. עוד כתבו שם בתוך דיבור דמנסך מים לא אשכחן שילקה עליהם משום בעל מום יע"ש:

ח וכן העצים והלבונה כו'. מפשט דברי רבינו נראה שדין זה הוא מדרבנן דקאי למה שכתב בתחילת הדין מעלה יתירה עשו חכמים כו' וכמ"ש מרן. אך בפ"ב דחולין (דף ל"ו) אמרינן חיבת הקדש דאורייתא מנ"ל ומסיק מדכתיב והבשר לרבות עצים ולבונה כו'. וכבר השיגו הראב"ד לרבינו בזה בפ"י מהלכות טומאת אוכלין דין י"ז ועיין במ"ש מרן שם. ועיין במ"ש מרן בפי"ב מהלכות שאר אבות הטומאה דין י"ג. ופשט הסוגיא דפרק כל שעה (דף ל"ה) מוכח דהוי מדרבנן דאמרינן עצים ולבונה בני איטמויי ניגהו אלא מעלה עשו כו'. ותיפוק ליה לברייתא מכאן דהא אמרינן התם בקדשים לא תמצי טסור הוא אלא מעלה כו' וממוכר כפורים שאכל קדש לכ"ע איסורו מן התורה ואליבא דרבינו לוקה ולהראב"ד חייב כרת כמבואר בפרק ח"י מהלכות פסולי המוקדשין דין י"ד. ורש"י פירש תיובתא דעבוד רבנן מעלה בקדשים אפי' מדאורייתא והדבר צריך תלמוד. ועיין בס"פ ד' דזבחים (דף מ"ו) דאמרינן וסאמר מר והבשר לרבות עצים ולבונה ותני לפיסולא בעלמא ועיין במ"ש רש"י שם ועיין במ"ש מרן ס"פ ח"י מהלכות פסולי המוקדשין ובפרק הקומץ רבה (דף כ"ה) דאמרינן יצאו עצים שאינן מקבלים טומאה ועיין ברש"י שם ובמ"ש התוס' ד"ה יצאו עצים ועיין בסוגיית הגמרא פ"ז דזבחים (דף ל"ד) ובמ"ש התוספות שם ד"ה ואפי' ודו"ק:

י יין שנתגלה כו'. משנה היא בפרק לולב וערבה (דף מ"ח:):

כל

פ"ז א ב לא כל דבר שאינו פסול מביא אותו לכתחלה וכו' אלא כל שיביא לקרבן יביא מן המובחר וכך היו עושים בזמן המקדש מביאים אילים ממואב וכו' עד ומביאין שמן מתקוע. בפ' כל קרבנות (דף פ"ה פ"ז):

ג כל העצים החדשים כשרים למערכה וכו' עד ובשל עץ שמן. משנה וגמרא בפ' ב' דתמיד (דף כ"ט) ובמקום מה שאמרו בגמרא בתאנה דלא עבדא פירי כתב רבינו תאנה של חרשים כלומר של יערים:

והגיזרין שעשה משה וכו'. מימרא בזבחים פרק קדשי הקדשים (דף ס"ב):

וכיצד

פרק שביעי

א לא כל דבר שאינו פסול מביא אותו לכתחילה. כיצד היה חייב עולה לא יביא שה כחוש וכעור ויאמר הרי אין בו מום. ועל זה נאמר *וארור נוכל וגו' אלא כל שיביא לקרבן יביא מן המובחר: ב וכך היו עושין בזמן המקדש. מביאין אילים ממואב. ומביאין כבשים שגביהן רחבים מחברון. ומביאין עגלים מן השרון. וגוזלות מהר המלך. ומביאין יין מקרחיין והלוטיין. וסולת ממכמש ויוחנה. ומביאין שמן מתקוע: ג כל העצים החדשים כשרים למערכה. ולא היו מביאין משל זית ולא משל גפן משום ישוב ארץ ישראל. ובאלו היו רגילין במורביות של תאנה של חדשים* שאינן ביישוב. ובשל אגוז ובשל עץ שמן. והגזרין שעשה משה אמה אורכן ואמה רחבן ועביין כמחק גדיש של סאה וכמותן עושין לדורות: ד וכיצד היו עושין בזריעת חיטי המנחות והנסכים. נר חצי השדה בשנה ראשונה וזרע חציה. ובשנה שנייה נר החצי שזרע בראשונה וזרע החצי האחר קודם לפסח שבעים יום. ואם לא היתה השדה עבודה חורש ושונה ואחר כך זורע. ובורר החיטים יפה יפה ואח"כ שף את החיטים ובועט בהן הרבה עד שיתקלפו: ה כל החיטים של מנחות טעונות שלש מאות שיפה. וחמש מאות בעיטה. שף אחת ובועט שתים. שף שתים ובועט שלש. נמצאו שלש שיפות וחמש בעיטות

*נ"ל חרשים כ"ס בכ"מ ובמ"ל

ד וכיצד היו עושין בזריעת חיטי המנחות והנסכים וכו' עד ואחר כך זורע. בפרק כל קרבנות (דף פ"ה) תנן כיצד הוא עושה נרה שנה ראשונה ובשנה שניה זורעה קודם לפסח ע' יום והיא עושה סלת מרובה ומפרש בברייתא ובגמרא נר חציה וזורע חציה. ופירש רבינו בה מבואר ורש"י פירש בע"א. ומ"ש ואם לא היתה השדה עבודה חורש ושונה וכו' שם. ומ"ש ובורר את החיטים יפה יפה. ומ"ש ואח"כ שף את החיטים ובועט בהם הרבה עד שיתקלפו:

ה כל החיטים של מנחות טעונות שלש מאות שיפה וה"ק בעיטה וכו'. משנה (דף ע"ו

לחם משנה

ומשמע שהם דברים סותרים והרב בעל כסף משנה ז"ל עמד על זה ושם כתבתי:

פ"ז ב כבשים שגביהן רחבים. בסוף פרק כל קרבנות איבור ת"ר אילים ממואב כבשים מחברון עגלים משרון גוזלות מהר המלך רבי יהודה אומר מביאין כבשים שגביהם כרחבן אמר רבה בר שילא מאי טעמא דר' יהודה דכתיב ירעם מקנך כו' כך היא גירסת רש"י ז"ל וגירסת התוס' ז"ל כגירסת רבינו ז"ל שגורס שגביהן להבין אלא שיש לתת טעם למה פסק כר' יהודה ואולי מפני שרבא מפרש טעמו:

ג ולא היו מביאין משל זית כו'. בפ"ב דתמיד פירש המפרש דמ"ד משום ישוב ארץ ישראל אית ליה טעמא משום דקטירי כרב פפא אלא שהוא אומר דהיכא דאיכא חד טעמא שני או קשרים או ישוב ארץ ישראל ותאנה אע"ג דליכא בה קשרים אסור משום ישוב ארץ ישראל ותאנה דמתני' איירי דלא עבדא פירי ולמ"ד משום קשרים לחוד תאנה בכל גוונא מותר דליכא בה קשרים ולא גזרינן משום ישוב ארץ ישראל כן פירש המפרש שם ולפ"ז למ"ד משום ישוב ארץ ישראל של זית ושל גפן בכל גוונא אסור אע"ג דלא עבדא פירי משום דאיכא ביה קשרים ומודה הוא דבקשרים לחוד שני ולפי זה לא קשה אמאי תני מתני' חוץ משל גפן ושל זית ולא תני דקל ותאנה דאיכא בהו גם כן משום ישוב א"י דמתני' מילתא פסיקתא קתני ותאנה ודקל דוקא אי עבדי פירי אסור אבל אי לא עבדי פירי מותר דלית בהו קשרים אבל גפן וזית אפילו לא עבדי פירי אסור אבל רבינו ז"ל לא הזכיר אלא טעמא דישוב ארץ ישראל לחוד ולא הזכיר כלל טעם קשרים משמע דלדידיה הכל תלוי בישוב א"י וא"כ גפן וזית והתאנה ודקל שוים דאי עבדי פירי אסור משום ישוב א"י ואי לא עבדי פירי מותר וא"כ יש לתמוה למה במתני' הזכירו חוץ מגפן וזית ולא הזכירו דקל ותאנה דאי עבדי פירי כולהו אסירי ואי לא עבדי פירי כולם מותרים. וי"ל דהזכיר המינים החשובים שבשבעה מינים וה"ה לאינך ורבינו ז"ל לא חשש לפרש אלא כתב לשון המשנה כמנהגו וכבר העירותי על זה בפ"ב מהלכות תמידין ומוספין. עוד יש להקשות לדברי רבינו ז"ל מה שהקשה המפרש לסתור פירוש זה דאדפריך בגמרא למ"ד משום ישוב א"י מדקל דהיכי קאמר ת"ק דמותר ליפרוך ליה מר' אליעזר דמוסיף לאיסור של אלון כו' דמאי טעמיה הא בהנהו ליכא ישוב ארץ ישראל ואולי יש לומר לדעת רבינו ז"ל דבהנהו נמי כיון דצריכים לארץ ישראל איכא בהו קצת ישוב ארץ ישראל ובפירוש המשנה ראיתי לרבינו ז"ל שכתב השני טעמים וגורס בגמרא דקטימי והכי איתא בספרים ומפרש דקטימי דנעשים אפר:

ד נר חצי השדה וכו'. בפרק כל קרבנות (דף פ"ה) אמרו במשנה כיצד הוא עושה נרה שנה ראשונה ובשנה שניה זורעה קודם לפסח שבעים יום וכו' ואמרו בגמרא דאיבעיא להו אי בעינן חרישה גם כן בשנה שניה או לא ופשטו לה מברייתא דאמרה כיצד עושה נרה שנה ראשונה ושניה חורש ושונה וזורעה קודם לפסח שבעים יום משמע דבשניה צריך חרישה וחזר הבעיין ואמר ולטעמיך מהני' לא קתני שונה וברייתא קתני שונה כלומר אפילו לדידך ע"כ פליגא מתניתין אברייתא דהברייתא אמרה דצריך שתי חרישות בשנה שניה ובמתניתין אפילו תפרש דחרישה קאי גם כן אשנה שניה מ"מ ליכא אלא חדא חרישה בשניה ולא שתי חרישות ואמרו שם לא קשיא כאן בעבודה כאן בשאינה עבודה כלומר מתני' איירי בעבודה וברייתא איירי בשאינה עבודה וכיון דאוקמינן מתני' בעבודה השתא ליכא שום פשיטותא מהברייתא דאי בעינן בברייתא חורש ושונה בשניה היינו משום שאינה עבודה אבל בעבודה אכתי מיבעיא לן אי לא בעיא אפי' חדא חרישה בשניה ולא קאי שניה דמתני' אחרישה או דילמא חדא חרישה מיהא בעי וקאי שניה דמתני' אנרה ומשום הכי בעי בתר הכי מאי הוי עלה כלומר בעבודה מאי הוי עלה דבשאינה עבודה ודאי ברייתא קא אמרה דבעינן דבשניה חורש ושונה אבל בעבודה מאי והילכו נר חציה וזרע חציה נר חציה וזורע חציה זו היא סוגיית הגמרא ופירושה אעפ"י שבלשון רש"י ז"ל אינו נראה פי' זה מ"מ נ"ל שיש ט"ס בדבריו ופירוש ההלכה כמו שכתבתי ובפירוש נר חציה וזורע חציה כתב רש"י ז"ל שנרה כולה בשנה ראשונה ובשנייה נר חציה וזורע חציה אבל רבינו ז"ל אינו נראה שמפרש כן אלא בראשונה נר חציה וזורע חציה ויש לתמוה בדבריו דהא מתני' איירי בעבודה ובה קא עסיק רבינו ז"ל ובהדיא אמרו במשנה דצריך נירה בראשונה וזריעה בשניה אבל נירה וזריעה בשנה ראשונה משמע דלא וכמו שכתב רש"י ז"ל ועוד קשה דבשאינה עבודה כתב חורש ושונה משמע אפילו בשנה ראשונה סגי בשתי חרישות ומסוגיא דכתיבנא לא משמע כן דברייתא דאיירי בשאינה עבודה קאמרה דבעינן נרה בשנה ראשונה ובשניה חורש ושונה. ויש מי שרצה לפרש ולתרץ קושיא זו דהאי ואם לא היתה עבודה כו' שכתב רבינו ז"ל לא קאי אלא אמאי דגמר מיניה וזורע חצי האחר קודם לפסח ע' יום ועל דא קאמר דהאי חצי שנרה בשנה הקודמת וזורעה בשניה צריך שיחרוש וישנה ואינו משמע לי אלא דרבינו ז"ל אתחלת דבריו קאי דבשנה ראשונה יחרוש וישנה וסגי. ונ"ל דרבינו ז"ל מפרש דבשנה הראשונה עדיין השדה היא בכל כחה וכיון שכן יכול לזרוע החצי ממנה ובשנה עצמה יחרוש כולה. ויזרע חציה ויחרוש חציה מפני שלזרוע כולה ודאי שאין בה כח כ"כ בשנה ראשונה אבל לחציה בלבד יש לה כח ובשנה השניה יזרע החצי האחר ומתני' דקאמרה שיחרוש בראשונה ויזרע בשניה היינו החצי שלא זרע בראשונה אבל החצי יזרע אפילו בראשונה דיש לה כח בשדה לחציה בלבד אפילו בראשונה ומינה דבשדה שאינה עבודה דקאמרה הברייתא שיחרוש בראשונה ובשניה יחרוש וישנה היינו החצי שלא זרע בראשונה אבל לענין החצי בלבד ודאי דסגי שיחרוש וישנה בראשונה בשאינה עבודה דכי היכי דמתני' איירי לענין החצי שלא זרע ולא לענין כולה דבחציה יש לה כח גם ברייתא לא איירי אלא לענין חציה שלא זרע דבחציה יש לה כח אפילו בשאינה עבודה כל זמן שיחרוש וישנה והוצרך רבינו ז"ל לדחוק בפירוש זה מפני שלא ראה בגמרא שהזכירו נרה בשנה הראשונה ואח"כ בשניה נר חציה וזרע חציה וכדכתב רש"י ז"ל: החצי האחר קודם לפסח שבעים יום כו'. התוס' ז"ל הקשו מהא דאמרינן בפרק המקבל דמאן מיקל מכולהו ר"ם ואית ליה דהזריעה הוי מרחשון וכסליו והקשו בגמרא שם למ"ד דהזריעה היא עד אדר ותירצו בגמרא הא בחרפי הא באפלי כלומר דחרפי דהיינו חיטים לא הוי אלא מרחשון וכסלו ואפלי דהיינו שעורים (לא) הוי עד אדר וא"כ היכי קאמר הכא דהוו עד שבעים יום קודם לפסח דהיינו ה' לשבט ותירצו דהך דהכא איירי בשעורים אבל רבינו ז"ל אינו נראה שסובר כן שמפרש הענין בחיטין שכן כתב וכיצד היו עושין בזריעת חיטים של מנחות והכי משמע מלישנא דמתני' דבחיטי מנחות איירי וא"כ קשה איך יתרץ סוגיית המקבל ואולי יש לומר דיש שדות טובות ביותר שנמשך הזריעה עד שבעים יום קודם לפסח:

משנה למלך

פ"ז ג כל העצים החדשים כשרים למערכה כו'. תנן בריש פ"ב דתמיד כל העצים כשרים למערכה חוץ משל גפן ושל זית אבל באלו היו רגילין במורביות של התאנה של אגוז ושל עץ שמן ע"כ ובגמרא אמרינן הני מאי טעמא כלומר מפני מה אין מביאין של זית ושל גפן ותירצו רב פפא משום דקטירי רב אחא אמר משום יישוב ארץ ישראל זו גירסת המפרש ופי' דקטירי שיש בהם קשרים ובשביל הקשרים אין שורפים יפה ומעלין עשן דכך קשר להיות כל שעה לח ואינו שורף יפה ומעלה עשן ואין זה כבודו של מקום להעלות עלים שאין שורפין יפה ע"כ. ובגמרא הקשו לרב אחא מהביא דתניא בת"כ על העצים אשר על האש עלים הנתונים להיות אש כל העצים כשרים היו חוץ משל זית ושל גפן ר"א מוסיף אף של אלון ושל דקל ושל חרוב ושל שקמה אבל באלו רגילין במירביות של תאנה ושל אגוז ושל עץ שמן ע"כ היא גירסת המפרש ופי' דרבי אליעזר בא להוסיף לפסול על דברי ת"ק דלא פסיל כי אם זית וגפן ואתא רבי אליעזר לומר דאף של מין ושל אלון פסולין ואמרו בגמרא דבשלמא לרב פפא דאמר דטעמא דמאן דפסיל גפן וזית הוא משום דקטירי ניחא דבהא פליגי דר"א דפסיל אף של אלון כו' הוא משום דסבי אע"ג דלא קטירי מגואי כיון דקטירי מברא' לא מייתינן ות"ק סבר כיון דלא קטירי מגואי אע"ג דמברא' קטירי מייתינן כלומר דזית וגפן הקשר שלהם הולך עד לפנים אבל הני דמני רבי אליעזר הקשר אינו אלא בחוץ אבל בפנים אין בהם קשר ורבי אליעזר ס"ל דכיון דיש בהם קשר בחוץ פסילי ות"ק סבר דכיון דאין הקשר בפנים כשרים ומש"ה לא פסלי אלא גפן וזית שהקשר הולך עד לפנים ובגמרא נקטו בתחילה טעמיה דר"א ואח"כ ביארו טעמיה דת"ק אלא למ"ד משום ישוב ארץ ישראל דקל מי לית ביה משום ישוב א"י והנה הקושיא היא לת"ק דמדלא פסל כי אם גפן וזית במעת מינם דפליג עליה דרבי אליעזר ומכשיר בזית והנה המפרש הכריח מכאן דרב אחא דאמר משום ישוב ארץ ישראל ס"ל נמי דקטירי אלא דמוסיף ואמר דאף בלא טעמא דקטירי איכא נמי טעמא דישוב ארץ ישראל דאי לא תימא הכי אלא דמאן דאית ליה טעמא דישוב ארץ ישראל לית ליה כלל טעמא דקטירי היה לו לתלמוד להקשות אלא למאן דאמר משום ישוב ארץ ישראל במאי פליגי אלא ודאי דלעולם דאף רב אחא מודה לטעמא דקטירי אלא דמוסיף איהו לטעמא דישוב ארץ ישראל ומש"ה ניחא דלדידיה נמי ניחא דפליגי ת"ק ורבי אליעזר במאי דפליגי אליבא דרב פפא אלא שהקשו דקל מי לית ביה משום ישוב א"י דנהי דלת"ק כיון דלא קטירי מגואי לא שייך ביה טעמא דקטירי מכל מקום הוה ליה למיפסלא משום ישוב א"י ותירצו אמר לך ולטעמיך תאנה מי לית ביה משום ישוב א"י אלא מאי אית לך למימר כתאנה דלא עבדה פירי דקל נמי בדלא עביד פירי כלומר ולטעמיך דמותבת לרב אחא מברייתא דת"כ

אמאי

אמאי לא מותבת ליה מתאנה דמתני' דאמר שהיו מביאין מורביות של תאנה אלא מאי אית לך למימר דלא מותבת מתאנה משום דכברת דאיירי בתאנה דלא עבדא פירי דקל נמי כי מותבת לרבי אחא אמאי לא פסלי רבנן הוה מתרץ לה בדקל דלא עביד פירי דלית ביה משום ישוב ארץ ישראל והוקשה למפרש דהמקשה דקארי לה מאי קארי לה דכיון דלא הקשה מתאנה משום דמוקי לה בדלא עבדא פירי א"כ מה הקשה מדקל וכתב דהמקשה היה סבור דבתאנה איכא הרבה דלא עבדי פירי וכדרתנא אבל בדקל ליכא כלומר דתאנה כיון דאיכא הרבה דלא עבדי פירי לא קשה על רב אחא אמאי כהיס לן תנא דהיו רגילין בתאנה לפי בהתנא סמך על הרוב אבל דקל שאינו נמצא כל כך דלא עבדי פירי היה מן הראוי שיוציא אותן מהכלל כמו שהוציא גפן וזית ומה שהקשו בגמרא ומי איכא תאנה דלא עבדא פירי כו' ומדלא הקשה ומי איכא דקל דלא עביד פירי משמע דבדקל ניחא ליה אך בתאנה אתמוהי קא מתמה ומי איכא תאנה. והנה היא כברא הפוכה ממה שהיה סבור המקשה דבתאנה איכא הרבה דלא עבדי פירי אבל בדקל ליכא כבר יישב זה המפרש וכתב בשלמא מדקל אין להקשות דבדקל לא היו רגילין אלא במתניתין אמרו דהיו רגילין בתאנה וכיון דבתאנה היו רגילין וכי עולין כל כך למצוא תאנים דלא עבדי פירי כמו שצריך למזבח ומשני אין ודאי יכולין למצוא הרבה דבשביל בנייני נמי הוו האגתא דלא עבדי פירי כו' ע"כ. כעולה ממה שכתבנו הוא דאליבא דכ"ע פלוגתייהו דר"א ורבנן הוא בעצים שאין הקשרים הולכים עד לפנים דרבנן מכשרי ור"א פוסל אלא דלרב ספא רבנן דמכשרי באין הקשר הולך לפנים הוא אף באילנות דעבדי פירי ומאי דתנן במתניתין דבתאנה היו רגילין הוא אף בתאנה דעבדא פירי ולדעת רב אחא לרבנן צריך ב' תנאים אחד הוא שלא יהיה הולך הקשר לפנים, והשני הוא שלא יהיה בהם משום ישוב ארץ ישראל ומה שהכשירו בדקל מיירי בדלא עבדא פירי וכן תאנה שהיו רגילין בה מיירי בדלא עבדא פירי ור"א נמי אית ליה טעמא דישוב א"י ונפקא מינה להיכא דאין בו קשר כלל ופי' מבראי דאינו כשר אלא אם לא יהיה בו משום ישוב א"י דהא בזה לא מצינו שנחלקו ר"א ורבנן לא נחלקו אלא כשהקשר הוא בחוץ ואינו הולך עד לפנים אם יש לפוסלו משום קשר או לא. ודע שהרב בעל קרבן אהרן בפרשת ויקרא כתב דאיכא גירסא אחרינא בטעם רב ספא והוא משום דקטימי ופירוש מפני שעושים אפר לאלתר והינם עושים אש והיינו דקאמר בברייתא שיהיו נתונין להיות אש פירוש שלא יעשו אפר לאלתר ורב אחא אמר משום ישוב ארץ ישראל וכתב דגרסינן כמו שהוא כתוב בספרים דברי רבי אליעזר אחר אומרו אבל באלו היו רגילין ורבי אליעזר סדר על מה שאמר ת"ק באלו רגילין ואמר הוא דאף באלו היו רגילין כגון בשל הרוב כו' וסוגיית הגמרא הכי קאמר דבשלמא למ"ד משום דלא קטימי ת"ק דאמר דלא היו רגילין בשל הרוב ודכוותיה הוא משום דהני אע"ג דלא קטימי מגואי כיון דקטימי מבראי לא מייתינן כלומר דאית להו קליפה מבחוץ ונעשית עפר ואפר מהרה ורבי אליעזר סבר דכיון דלא קטימי מגואי אע"ג דקטימי מבראי מייתינן וכתב עוד הרב דאף לפי גירסא זו צריכין אנו לומר כדברי המפרש דרב אחא דאמר משום ישוב ארץ ישראל אית ליה נמי טעמא דקטימי דאי לא אמאי לא הקשו בגמרא אלא לרב אחא במאי פליגי אלא ודאי דרב אחא מודה לטעמא דקטימי אלא שמוסיף טעמא אחרינא משום ישוב ארץ ישראל ונפקא מינה באילנות דלא קטימי כלל לא מגואי ולא מבראי לרבנן ולרבי אליעזר היכא דלא קטימי מגואי דלרב ספא היו רגילין באלו אף באילנות דעבדי פירי אבל לרב אחא באילנות דעבדי פירי לא היו רגילין כלל ואפילו דלא קטימי כלל אך בדלא עבדי פירי בזה הוא שנחלקו ת"ק ורבי אליעזר דת"ק סבר דלא היו רגילים אלא בהיכא דלא קטמו כלל ואפילו מבראי ורבי אליעזר סבר דהיו רגילים בהנך דקטימי מבראי כיון דלא קטימי מגואי. ודע שממרוצת דברי הרב בעל קרבן אהרן נראה דמה שפי' דרבי אליעזר קאי על מה שאמר ת"ק אבל באלו היו רגילין ואמר אף בשל הרוב ושל דקל היו רגילין הוא נמשך מהגירסא דגרסי משום דקטימי ומה שכתב המפרש דרבי אליעזר קאי על מה שפסל ת"ק גפן וזית ואתא איהו והוסיף לפסול אף של הרוב ושל שקמה הוא משום דגרים בדברי רב ספא משום דקטירי וכל זה הוא מבואר בדברי הרב וכן כתב הרב בעל באר שבע בחידושיו לתמיד וז"ל המפרש גרים דקטירי ומש"ה הוזקק לגרס הברייתא ולומר דהכי גרסינן חוץ משל זית וגפן רבי אליעזר מוסיף כו' אמנם לפי גירסתנו דקטימי בפירוש גרסינן דברי רבי אליעזר אחר אומרו אבל באלו היו רגילין ורבי אליעזר הוסיף לאלו רגילין ואמר דאף בשל הרוב היו רגילין כו' ודבריו הם מועתקים מתוך דברי הרב בעל קרבן אהרן בקצת שינוי לשון וכמו שיראה המעיין. אך לא ירדתי לעומק דבריהם שלו דאיך תלוי פי' דברי רבי אליעזר להיכא קאי בגירסת הספרים אי גרסינן קטירי או קטימי והנה אף לפי גירסת המפרש דגריס קטירי יכולים אנו לומר דרבי אליעזר קאי על דברי ת"ק דאמר באלו היו רגילים ואתא איהו והוסיף אף השרוב והכא פליגי דלת"ק לא היו מביאים בהו דר"א משום דאע"ג דלא קטירי מגואי כיון דקטירי מבראי לא מייתינן ור"א ס"ל דכיון דלא קטירי מגוואי אף דקטירי מבראי מייתינן. וכן כפי גירסת הרב בעל קרבן אהרן דגריס קטימי יכולים אנו לומר דרבי אליעזר קאי על דברי ת"ק דקאמר חוץ מן הגפן וזית ואתא איהו והוסיף לפסול אף של הרוב והכא פליגי דת"ק ס"ל דהני דר"א לא פסולי משום דלא קטימי מגואי ור"א ס"ל דכיון דקטימי מבראי אע"ג דלא קטימי מגואי פסולי. והאיתי לרבינו כל העצים החדשים כשרים למערכה ולא היו מביאין משל זית ולא משל גפן משום ישוב ארץ ישראל ובאלו היו רגילין במורביות של תאנה של הרבים שאינם בישוב ובשל אגוז ובשל עץ שמן ע"כ. והנה מה שכתב בתחילת דבריו החדשים הוא ע"פ מה שכתב בפ"ו דין ב' ועלי כתירה פסולין לעולם לא יביאו אלא חדשים אך מה שיש לתמוה הוא דלא נתן טעם לפסול הזית והגפן כ"א משום ישוב ארץ ישראל וכבר כתבנו לעיל דלכ"ע רב אחא דאמר טעם זה דישוב ארץ ישראל אית ליה נמי אידך טעמא דרב ספא או משום קטירי או משום קטימי דאי רב אחא לית ליה כ"א טעמא דישוב א"י א"כ במאי פליגי ת"ק ור"א וכמו שכתוב שכרח זה בדברי המפרש וכמו שכתבתי לעיל ונראה דס"ל לרבינו דמה שנחלקו רב ספא ורב אחא הוא דוקא אליבא דתנא דמתניתין דקאמר חוץ משל זית ומשל גפן והיינו ת"ק דר"א דברייתא דה"כ אבל ר"א לכ"ע ס"ל דאיהו אית ליה טעמא דקטירי מדפסיל של הרוב ושל שקמה ובהני ליכא משום ישוב א"י דהא לא שייך טעם זה דישוב ארץ ישראל כי אם באילנות שנשתבחה בהם ארץ ישראל וכמו שנבאר כל זה לקמן בע"ה וא"כ מוכרחים אנו לומר דטעמיה דר"א הוא משום קטירי אך בתנא דמתני' נחלקו דרב ספא אמר דכי היכי דר"א אית ליה טעמא דקטירי הכי נמי ת"ק אית ליה האי טעמא אלא ת"ק ס"ל דאין טעם זה דקטירי פוסל אלא אם כן הולך הקשר לפנים ור"א ס"ל דאף אם אין הקשר הולך לפנים מיפסל מטעם קטירי אך רב אחא ס"ל דאי אית ליה לת"ק טעמא דקטירי אין לחלק בין אם הקשר הוא מגואי או מבראי אלא דת"ק לית ליה טעם זה דקטירי ומש"ה לא פסיל כי אם גפן וזית דאית בהו משום ישוב א"י ור"א הוסיף ופסל אף דברים שאין בהם משום ישוב א"י מטעם קטירי ודקל דנקט ר"א דמשמע דת"ק ס"ל דכשר מיירי בדלא עביד פירי וכדאוקמוה בגמרא. עוד אפשר לומר דרבינו ס"ל דר"א קאי על מאי דקאמר ת"ק אבל באלו היו רגילין כו' ואתא רבי אליעזר לומר שאף באלו היו רגילין וכגירסת הת"כ דגרים דברי רבי אליעזר בתר דברי ת"ק דאמר אבל באלו היו רגילין וכמ"ש הרב בעל קרבן אהרן וס"ל דהברייתא הכי קאמר כל העצים כשרים חוץ משל זית וגפן משום ישוב א"י וליכא פסול מטעם קטירי או קטימי אך אף שמן הדין הוא כן דרוב העצים הם כשרים מ"מ לא היו רגילים להביא אלא מורביות של תאנה והגוז לפי שהיו מחמירים על עצמם ולא היו רוצים להביא דבר שיש בו משום קטירי או קטימי ומש"ה לא היו מביאים כי אם תאנה ואגוז וכרואה יראה שרבינו בפ' זה אינו מביא הדברים הפסולים אלא הדברים הכשרים אלא שאעפ"כ מצוה שיביא מן המובחר ור"א ס"ל דגם הרוב ודקל היו רגילים להביא וטעם מחלוקתם הוא דר"א סבר דכיון דמדינא אין לפסול לא משום קטירי ולא משום קטימי נהי שהיו מדקדקים על עצמם לחוש היינו דוקא בדבר שיש בו קשרים מבית ומחוץ אבל כל שאין הקשר הולך לפנים היו מביאים אותו ות"ק סבר שהיו מהדרים מן המהדרים וכל עץ שיש בו קשר ואף שהוא מבראי לא היו מביאים אותו נמצא לפי זה דלענין פסול ס"ל לת"ק לרב אחא דאין לפסול כי אם מטעם ישוב א"י ומיהו אף שאין לפסול כי אם מטעם ישוב א"י באלו היו רגילין בתאנה ובאגוז לפי שהיו רוצין להביא עצים שאין בהם משום קטירי מדרך כבוד והשתא אתי שפיר דברי רבינו דכתב בתחילה דלא היו מביאין משל זית ושל גפן משום ישוב א"י אבל משל שאר עצים היו מביאים ומ"מ באלו היו רגילים במורביות של תאנה כו' ופסק כת"ק דר"א דדוקא בהני היו רגילין ולא בחרוב ושקמה שבטעמים שכתבנו, ודע דזה שכתבנו דרבינו ס"ל דרב אחא דאית ליה טעמא דגפן וזית דפסולי שהוא מטעם ישוב א"י לית ליה טעמא אחרינא נגד דעת המפרש והרב בעל קרבן אהרן נראה דהכריחו לזה תרי טעמי חדא דאי אמרת דתנא דמתניתין אית ליה דתרי טעמי פסלינן לעצים או משום ישוב א"י אף דליכא טעמא דקטירי או משום קטירי אף דליכא משום ישוב א"י אמאי נקט התנא גפן וזית דאיכא תרתי לריעותא לשמעינן רבותא אף דליכא כי אם חדא לריעותא דפסול. זהא ועוד דהיכא לאקשויי לרב אחא דטעם זה דישוב א"י מנא ליה דכיון דע"כ ממחלוקת דת"ק ור"א בברייתא מוכרחים אנו לומר טעמא דקטירי או דקטימי מנא ליה לבדות טעם זה ולצרפו עם האחר ובשלמא אי ס"ל דליכא אלא חד טעמא ניחא דס"ל דטעמיה דרב ספא אינו טעם מספיק לפסול אלא אי אמרת דמודה רב אחא דטעמיה דרב ספא הוא טעם מספיק מי הכריחו לבדות טעם אחר, מכל הני טעמי הכריח רבינו לומר דכי היכי דרב ספא לית ליה טעמי' דרב אחא הכי נמי רב אחא לית ליה טעמיה דרב ספא.

ודע דבפשטא דמתניתין דקתני כל העצים כשרים כו' אבל באלו היו רגילים כו' נראה דמתניתין תרי מילי קאמר חדא דכל העצים כשרים חוץ משל זית וגפן והדר קאמר אע"פ שרוב עצים כשרים מ"מ באלו היו רגילין וכן פירשה למתני' המפרש ויש לדקדק מה למדנו מתניתין דבאלו היו רגילין ובשלמא במורביות דנקט ניחא שהיו בוחרים בהריות וענפים לפי שמורפים יותר ואין מעלין עשן אבל אילנות זקנים אינם נוחים לשרוף כמו אילנות בחורים א"נ לית בהו קשרים בבחורים כמו בזקנים ע"כ. והנה חלוקה זו דיש חילוק בקשרים בין בחורים לזקנים הכי איתא ברים פרק כילד צולין דאמרינן ואי בעית אימא בנבגא בת שתא דלית בה קיטרי אך מה שפירש דמורביות פירושו הוא אילנות בחורים זו לא ידעתי ובפ"ד דסוכה תנן מצות ערבה כיצד כו' ומלקטין משם מורביות של ערבה והתם פירושו הוא ענפים גדולים ומדברי רבינו שמשון בפ"ג דשביעית מ"ה נראה דס"ל דפי' מורביות הוא גדולות כלומר שהיו בוחרים שיהיו ארוכים שכתב לפי שהאגנים ארוכות קורין להם מורביות מלשון מורביות של תאנים דפ"ב דתמיד מורביות של ערבה דפרק לולב וערבה ע"כ. ולפי זה נראה לי דכוונת המשנה היא שהיו בוחרים ענפים גדולים משום כבוד. שוב ראיתי שכן פי' הרב בעל הערוך בערך מורביות ועיין בסמ"ג והטעמים שכתב המפרש הא' ניחא אך הטעם הב' שכתב משום קשרים לא ידעתי מהו דאי אית בהו קשרים פשיטא דפסולי ומאי אתא לאשמועינן דבאלו היו רגילין וכבר כתבנו דפשט הלשון דבאלו היו רגילין מורה דמשום זירוז מצוה בעלמא היו בוחרים באלו. ואולי דס"ל למפרש דכיון דבזקנים שכיחי קשרים אף באילנות דלית בהו קשרים לא היו נוהגין כי אם בבחורים א"נ במורביות לאו דוקא אלא דמאי דאתא לאשמועי' הוא שאיזה אילנות היו נוהגין ואגב זה דקאמר דהיו נוהגים במורביות של תאנה ושל אגוז ושל עץ שמן ובמאי דאתא מתני' לומר דהיו נוהגים באלו נראה דהכוונה היא דבאלו לית בהו קטרי כלל. והנה לדעת המפרשים דאליבא דכ"ע ס"ל טעמא דקטירי או קטימי נראה דהכוונה כך היא דכל העצים כשרים חוץ משל זית ומשל גפן דהני פסולי משום דקטירי או קטימי שיש להם מבראי ומגואי אך רוב העצים כשרים ואף שיש להן קטרי או קטימי מ"מ כיון שאינם מגואי כי אם מבראי לא פסולי אך אע"פ שהדין כן באלו היו נוהגים בתאנה ואגוז ועץ שמן לפי שאין בהם קטרי או קטימי אפי' מבראי אך לדעת רבינו ואליבא דרב אחא דלית ליה כי אם טעמא דישוב א"י לפסול אתיא מתני' כפשטא דאע"ג דמן הדין כל שאין בו משום ישוב א"י כשרים למערכה מ"מ באלו היו רגילין בשל תאנה ושל אגוז ושל עץ שמן משום דהני מלבד דלית בהו משום ישוב א"י לית בהו משום קטירי ולא משום קטימי ודרך כבוד הוא לבחור עצים למערכה שיהיו שורפין יפה. ודע שאחר שיישבנו דברי רבינו עם סוגיית הגמרא ועוד תזקנו זרועותיו מהסוגיא עצמה עדיין נשאר אלו מקשי מה שמצינו בתורת כהנים על העצים אשר על האש עצים שנתונים להיות אש ע"כ ואיכא דגרסי שאתונין להיות אש וכבר הובאו ב' גירסאות הללו בס' קרבן אהרן יע"ש, והנה בשלמא למ"ד דלית ליה טעמא דקטירי או דקטימי ואף רב אחא מודה בזה אלא שהוסיף טעם אחר והוא משום ישוב א"י ניחא לישנא דברייתא דמיעט על האש עצים דאית בהו קטרי או קטימי וכבר בא הדבר מפורש בדברי הרב בעל קרבן אהרן היכי יליף לה מהאי קרא ומה שלא הוכיחו מקרא הטעם האחר דהיינו משום ישוב א"י הוא משום דהאי טעמא אינו אלא מדרבנן אבל מן התורה פשיטא דלא שייך טעם זה דישוב א"י אך הטעם האחר הפסד שהוא מן התורה דבעינן שלא יהיה בעצי המערכה לא משום קטירי ולא משום קטימי אך כפי סברת רבינו דאית ליה דלרב אחא לית ליה לטעמיה דרב ספא כלל לא ידעתי היך יתיישב לו ברייתא זו שפרי בפירוש מיעטה קרא עצים שלא מטעם ישוב א"י ולומר דברייתא זו אתיא על פי מה שהיו רגילים וכבר כתבנו לעיל דאף לרבינו דס"ל דמן הדין אין לחוש כי אם לטעם ישוב א"י מ"מ על צד היותר טוב היו רגילים באלו משום דלית בהו לא משום קטירי ולא משום קטימי ומצאו להם סמך מן הפסוק הזה דכתיב עצים אשר על האש דבר זה לא ניתן לאמר כלל דדבר שאין בו שום פסול כלל שיבקשו לו סמך מן הפסוק משום על צד היותר טוב ועוד דאם כן דרשא זו היה להם לאומרה אחר דברי ת"ק דאמר אבל באלו היו רגילים לא בתחילת הברייתא שהם עסוקים בעצים הפסולים מן הדין. והנכון הייתי לומר דרבינו גירסתו היא עצים הנתונים להיות אש וס"ל דלרב אחא הכי מתפרשא דבא למעט דבר שעושה פרי וה"פ תדע באיזה עצים מיירי בעצים הנתונים להיות אש כלומר שהם מעותדים ומזומנים לזה לאפוקי באילן דעביד פירי שאינו מזומן להיות אש, כן אמת בדברי הברייתא ניתן להאמר דרך זה אך בגמרא כשהביאו ברייתא זו סיימו ומאי ניהו דוקרי שפוד דלא קטרי ואזוי מקטר ע"כ הרי דבגמרא הבינו בכוונת הברייתא שבאה למעט מקרא זה דעצים אשר על האש קטירי או קטימי ומה יענה רבינו בזה. שוב התבוננתי בדבר שאם הדברים כן דמברייתא דת"כ ומהסוגיא שנאמרה עליה מוכח דטעמיה דרב ספא הוא מוכרח אין מי שיחלוק עליו א"כ המפרש שרצה להכריח דרב אחא אית ליה נמי טעמא דקטירי אמאי לא הכריח דבר זה מהברייתא השנויה בת"כ ומהסוגיא שנאמרה עליה. אשר על כן נראה דלעולם הברייתא לדעת רב אחא מתפרשא כמו שכתבנו דהיינו משום ישוב א"י ומאי דאמרינן בגמרא ומאי ניהו דוקרי כו' הוא אליבא דרב ספא ומשום דברייתא זו הביאוה בגמרא להכריח דברי רב ספא ולסתור דברי רב אשי מש"ה פירשוה כולה אליבא דרב ספא אבל לעולם דלרב אחא ליכא קושיא כלל מברייתא זו דהוא יפרשנה כאשר כתבנו והמפרש לא הוצרך לפרש ברייתא זו אליבא דרב אחא משום דאיהו אזיל לשיטתיה דס"ל דרב אחא מודה בטעמא דרב ספא וא"כ הברייתא כי היכי דמתפרשא לרב ספא הכי נמי מתפרשא לרב אחא ומיהו להביא הכרח מברייתא זו אין רב אחא ס"ל טעמיה דרב ספא לא הביא משום דיש לדחות כמו שכתבנו אך רבינו ס"ל דלקושטא דמילתא הברייתא מתפרשא לדעת רב אחא שבא למעט עצים שיש בהם משום ישוב א"י ואף אם נאמר דטעם זה דישוב א"י אינו אלא מדרבנן אין זה מקושי כי כאלה רבות בברייתות בת"כ שהם אסמכתות וזו אחת מהם כאופן בדברי רבינו הם שרירין וקיימים אין בהם נפתל ועקש. ודע דזה שכתבנו לעיל דטעם זה דישוב א"י לא שייך כי אם בשבעה מינים שנשתבחה בהם א"י כן הוא מוכרח מהגמרא דפריך דקל מי לית ביה משום ישוב א"י ומדלא פריך מחרוב שמעת מינה דהרוב אין בו משום ישוב א"י וכן כתב המפרש שם מהכרח זה שכתבנו והכי דייקי דברי רבינו שכתב ובאלו היו רגילים במורביות של תאנה של הרבים שאינם בישוב ובשל אגוז ובשל עץ שמן ע"כ ומדלא כתב תנאי זה בשאינם בישוב כי אם בתאנה שמעת מינה דבאגוז אף שהוא בישוב מביאין ממנו משום דלא שייך בה ישוב א"י כיון שאינו משבעת המינין וזה פשוט ועיין במה שכתב הר"ע במתניתין דעץ שמן. ודע שהרב בעל באר שבע כתב ומיהו תימה למאן דלית ליה ישוב א"י ממילא איירי מתנתו דקתני אבל באלו היו רגילין במורביות של תאנה היינו אפילו בתאנה דעבדא פירי ואמאי לא יהיה אסור משום לא תשחית את עצה דהא בפרק המוכל משמע בהדיא דהאי קרא אפי' שלא במצור משתעי כו' ודוחק לומר דמיירי במשנתנו בתאנה שהיא מעולה בדמים דהוא לא הוה אמר רב אחא משום ישוב א"י ושמא י"ל דלצורך מצוה גדולה כי הכא מותר ע"כ ולא הבנתי קושיא זו דמאי דאסר משום לא תשחית אינו אלא לקצץ האילן עצמו משרשו אבל לקצץ ענפים והריות לא ידעתי היכא רמיזא איסור זה והכא לא היו כורתים כי אם הענפים כדרש שרשוהי בארעא שבוקו (*א"ה עיין בפ"ו מהלכות מלכים דין י'). ודע שרבינו בפ"ו מהלכות תמידין ומוספין שכתב דצריך לעשות ג' מערכות בכל יום כשהביא דין המערכה הראשונה לא הזכיר באיזה עצים נעשית ובמערכה ב' כתב ובורר עצי תאנה ומסדר מערכה ב' ומערכה ג' שהיא של קיום האש כתב סתם ולא הזכיר באיזה עצים נעשית ולכאורה נראה דס"ל דיש חילוק בין מערכה למערכה לענין העצים אך נראה דליתא אלא כולם דינם שוה אלא שכבר ידוע הוא שדרכו של רבינו הוא לתפוס לשון המשנה והנה במתניתין דתמיד

כתנא

בעיטות. וחוזר חלילה עד שיגמור שלש מאות שיפה וחמש מאות בעיטה כדי שיתקלפו הרבה. וחושב ההובאה וההולכה בשיפה אחת להחמיר ואחר כך טוחן ומרקד יפה יפה: **ו** היין מביא ענבים מן הרגליות מן הכרמים העבודים פעמים בשנה. ודורך וכונסין אותו בחביות קטנות. ואין מניחין אותן אחת אחת ולא שתים שתים אלא שלש שלש. ואינו ממלא את החבית עד פיה כדי שיהיה ריחו נודף. ואינו מביא לא מפי החבית מפני הקמחין העולה על פני היין. ולא משוליה מפני השמרים אלא משלישה ומאמצעה של אמצעית: **ז** היה הגזבר יושב והיין יוצא מן הנקב שבצד החבית כיון שיראה שינוי השמרים מתחיל לצאת פוסק ואינו לוקח. ומאימתי מביא מאחר מ׳ יום לדריכתו עד שתי שנים או יתר מעט. ואם הביא יין ישן מכמה שנים הרי זה כשר והוא שלא יפסד טעמו: **ח** תשעה מינין בשמן מפני שינוי מעשיו. כיצד זית שגרגרו בראש הזית ובררו אחת אחת וכתשו ונתנו לסל השמן שיצא ממנו הוא הראשון. חזר אחר כך וטענו בקורה השמן שיצא ממנו הוא השני. ואם חזר אחר שטענו וטחנו וטענו שנייה השמן שיצא ממנו הוא השלישי. זיתים שמסקן כולן בערבוביא והעלן לגג וחזר ובירר גרגר גרגר וכתשן ונתנן לסל השמן שיצא ממנו הוא הרביעי. ואם טענו בקורה אח״כ השמן שיצא הוא החמישי. וחזר וטחן וטען פעם שנייה השמן שיצא הוא הששי. זיתים שמסקן וטענן בתוך הבית עד שילקו והעלן ונגבן ואח״כ כתש ונתן לסל השמן שיצא הוא השביעי. חזר וטען בקורה השמן שיצא הוא השמיני. חזר וטחן וטען פעם ב׳ השמן שיצא הוא התשיעי: **ט** אע״פ שכולן כשירין למנחות. הראשון אין למעלה ממנו. ואחריו השני והרביעי ושניהן שוין. ואחריהם השלישי והחמישי והשביעי ושלשתן שוין. ואחריהם הששי והשמיני ושניהם שוין. והתשיעי אין למטה ממנו: **י** אין כשר למנורה אלא ראשון ורביעי ושביעי בלבד שנא׳ כתית למאור אין כשר למנורה אלא היוצא מן הכתוש בלבד. אבל למנחות כולן כשירין: **יא** ומאחר שכולן כשרין למנחות למה נמנו. כדי לידע יפה שאין למעלה ממנו והשוה והפחות שהרוצה לזכות עצמו יכוף יצרו הרע וירחיב ידו ויביא קרבנו מן היפה המשובח ביותר שבאותו המין שיביא ממנו. הרי נאמר בתורה והבל הביא גם הוא מבכורות צאנו ומחלביהן וישע יי׳ אל הבל ואל מנחתו. והוא הדין בכל דבר שהוא לשם האל הטוב שיהיה מן הנאה והטוב. אם בנה בית תפלה יהיה נאה מבית ישיבתו. האכיל רעב יאכיל מן הטוב והמתוק שבשולחנו. כסה ערום יכסה מן היפה שבכסותו. הקדיש דבר יקדיש מן היפה שבנכסיו וכן הוא אומר כל חלב ליי׳ וגו׳:

סליקו להו הלכות איסורי המזבח

כסף משנה

פ״ו) בפרק אלו מנחות. ומ״ש וחושב ההולכה וההובאה בשיפה אחת להחמיר. שם בעיא דלא איפשיטא:

ו **היין** מביא ענבים וכו׳. משנה וברייתא שם (דף פ״ו:) ופירש״י רגליות גפנים נמושים שהוא יפה. ומ״ש ואין מניחין אותן אחת אחת וכו׳. שם בברייתא (דף פ״ז) אין מניחין אותן שתים שתים אלא אחת אחת ואין כן גירסת רבינו. ומ״ש ואינו ממלא החבית עד פיה כדי שיהא ריחו נודף. משנה בפרק כל קרבנות ופירש״י כשהיא חסרה קימעא היין נודף יותר מכשהיא מליאה. ומ״ש ואינו מביא לא מפי החבית וכו׳ עד אלא משלישה ומאמצעה. משנה שם. ומ״ש של האמצעית נראה שכך היה גורס רבינו שם:

ז ומ״ש היה הגזבר יושב וכו׳ עד ואינו לוקח. משנה שם: מאימתי מביא מאחר ארבעים יום לדריכתו. משנה בפרק ו׳ ממסכת עדיות (משנה א׳). ומ״ש עד שתי שנים וכו׳. בפרק כל קרבנות (דף פ״ז:) תנן אין מביאין ישן דברי רבי וחכמים מכשירין ובגמרא (דף פ״ז) מאי טעמא דרבי אמר קרא לכבש יין מה כבש בן שנתו אף יין בן שנתו או מה כבש בן שתי שנים פסול אף יין בן שתי שנים פסול וכ״ת הכי נמי והא תניא יין בן שתי שנים לא יביא ואם הביא כשר מאן שמעת ליה דאמר לא יביא רבי וקאמר אם הביא כשר אלא אמר רבא היינו טעמא דרבי דכתיב אל תרא יין כי יתאדם וידוע דהלכה כת״ק ומשמע לרבינו דע״כ לא פליג ת״ק על רבי אלא בבן שתי שנים או יותר מעט אבל במיושן יותר לתנא קמא נמי לכתחלה לא יביא. ומ״ש והוא שלא יפסד טעמו. פשוט הוא דלא גריע ממעושן דפסול:

ח **תשעה** מינים בשמן וכו׳ עד והשוה והפחות. משנה שם (דף פ״ו).

ומ״ש שהרוצה לזכות עצמו יכוף יצרו הרע וירחיב ידו ויביא קרבנו מן היפה המשובח ביותר שבאותו המין שיביא ממנו וכו׳. הם דברי רבינו ראויים אליו:

בריך רחמנא דסייען

לחם משנה

ו **ולא** שתים שתים אלא שלש שלש וכו׳ נראה מדברי רבינו ז״ל שהוא גורס שלא כדברי רש״י ז״ל וזו היא גירסתו בברייתא כלשון שהוא הזכיר והוא מפרש שמשים שלש חביות זו על גב זו והאמצעית היא המשובחת ששומר ריחה יותר וזהו שאמר לקמן ומאמצעה של אמצעית כלומר מהחביות הממוצעת שלמעלה ממנה יש חבית ולמטה ממנה חבית אחרת:

ח **תשעה** מינים בשמן מפני שינוי מעשיו וכו׳. בפרק כל קרבנות הציבור ג׳ זיתים ופירש״י ז״ל ג׳ פעמים בשנה מלקטים את הזיתים לפי שאין מתבשלים בבת אחת והקשו התוספות לפירש״י ולפירוש רבינו ז״ל אתי שפיר דאין השינוי בא בשמן אלא מפני שינוי המעשים אבל הלקיטה כולה בבת אחת: **כיצד** זית שגרגרו וכו׳. קשה דהא בגמרא אמרינן מגרגרו תנן או מגלגלו תנן ופשטינן דמגלגלו תנן וא״כ אמאי כתב רבינו ז״ל מגרגרו והרב מהר״ר אליה מזרחי ז״ל בפרשת תצוה הקשה קושיא זאת על רש״י ז״ל שכתב שם מגרגרו מיהו י״ל לרש״י ז״ל דהוא פירש בגמרא דמגרגרו ומגלגלו הענין הוא אחד ולכך לא דק וכתב לשון המשנה אבל לרבינו ז״ל קשה דנראה שמפרש כפי׳ הערוך שכתבו התוס׳ ז״ל שמגרגרו ר״ל לוקט אחד אחד אותם המבושלות או מגלגלו תנן שעושה סימן שלא יתערבו עם האחרים ואין הענין אחד שכן כתב הוא שמגרגרו בראש הזית ובירכו אחד אחד וא״כ היה לו לכתוב מגלגלו כמו שפשטו בגמרא ואולי דהיה לו הגירסא בברייתא דפשטו מינה מגרגרו:

י **אין** כשר למנורה אלא היוצא מן הכתוש וכו׳. שם בברייתא אמרו ר׳ יהודה אומר כתית אין כתית אלא הכתוש יכול זית כתוש פסול למנחות תלמוד לומר ועשרון סלת בלול בשמן כתית א״כ מה תלמוד לומר למאור אלא מפני החסרון מאי חסרון כו׳ ע״כ. והקשה הרב מהר״ר אליה מזרחי ז״ל בפרשת תצוה דלשתוק מלכתית ולמאור ואנא אמינא דדוקא במנורה דכתיב כתית הוי כתית דוקא אבל במנחות דליכא כתית בכל גוונא מהני ותירץ דהוה ילפינן במה מצינו ואין אנו צריכים לכך דבהדיא אמרו שם בגמרא דאיכא ק״ו למילף מנחות ממנורה גבי זך דאמרו שם ומה מנורה שאינה לאכילה טעונה שמן זית זך מנחות שהן לאכילה אינו דין שיטענו שמן זית זך ת״ל זית זך כתית למאור ואין זית כתית למנחות ע״כ וא״כ הך ק״ו נמי עבדינן לכתית דלאכילה צריך יותר מעולה מלהדלקה ועם זה קשה לי על דברי הרב ז״ל על הקושיא האחרונה שהקשה דלשתוק מכתית ואנא ידענא דאין כתית פסול במנחות דהשתא שני ושלישי שפסול במנורה כשר למנחות ראשון דכשר במנורה אינו דין שכשר למנחות ותירץ דלענין אכילה עדיף השני שהוא מתוק יותר אם כן לדידיה נתבטל הק״ו שעשו בגמרא דנימא שהראשון שהוא זך הוא למנורה אבל לאכילה לא בעינן כל כך זך אלא השני אע״פ שאינו זך כל כך כיון שהוא מתוק יותר. עוד הקשה הוא בפרשת ויקרא דאמאי איצטריך בשמן בשמן שתי פעמים שכתב רש״י ז״ל שהוא להכשיר שני ושלישי במנחות הא מלמאור נפקא ונראה לי לתרץ דמלמאור לא ידעינן אלא שבמנחות לא בעינן כתושה אלא טחון אבל לעולם הראשון הטחון וכמו שהיה דעת ת״ק דפליג ארבי יהודה גבי מנורה דס״ל שם דלא בעינן כתוש למנורה אלא טחון ברחים והראשון הטחון מהני למנורה כיוצא בזה אני הייתי אומר לדעת רבי יהודה דהלכתא כוותיה גבי מנחות דדוקא גבי מנורה בעינן כתית אבל במנחות בטחון שני ובלבד הראשון להכי כתב קרא בשמן בשמן להכשיר שני ושלישי במנחות ואע״ג דהרב ז״ל הביא נוסחת הגמרא א״כ מה תלמוד לומר למאור להכשיר שני למנחות אין בנוסחא דילן כן אלא מה תלמוד לומר למאור אלא מפני החסרון ולפי זה יתיישב תירוץ זה כדכתיבנא:

משנה למלך

כשבאו לבאר דין מערכה א׳ אמרו באלו היו רגילין כו׳ ולא הוצרכו לבאר עוד שום דבר וכבר הביא רבינו משנה זו בהלכות אלו ואח״כ הביאו במשנה דין מערכה ב׳ ואמרו בררו עצי תאנה ולפי דעתי מאי דנקט עצי תאנה לאו דוקא אלא נקט חד מהני דהיו רגילין בהם וכן כתב הרב בעל תוי״ט ורבינו העתיק המשנה וכתב הוזר ונזכר עצי תאנה יפים ומערכה ג׳ לא הוזכרה בהם במסכת תמיד ואדרבא תנן בסוף פ״ב הציתו שתי מערכות כאש כו׳ ולכאורה היה נראה דמשנה זו אתיא כמ״ד בפ׳ טרף בקלפי דב׳ מערכות היו עושים בכל יום אך התוס׳ כתבו דכריתות פ״ו דזבחים מוקי למתניתין דתמיד כרבי יוסי ורבי יוסי ס״ל דג׳ מערכות עושים ומ״מ מדלא חשיב כי אם ב׳ מערכות משום דדמיין להדדי וכיון שלא הוזכר במשנה רבינו כשהביאה לא הוצרך לבאר באיזה עצים היה לפי שסמך על מ״ש באיסורי מזבח באיזה עצים היו רגילים גם מ״ש שהם עצי תאנה נ״ל דסמך על מ״ש שם דע״כ מיירי בתאנה דאינה ביישוב דאי לא איכא משום ישוב א״י וזה פשוט. כתב הרב בעל באר שבע תימה למה לא היו רגילין נמי בעצי ארזים וארנים וברושים שהיו מסדרים במערכה של שריפת הפרה כדתנן בפ״ג דפרה שלא היו עצים דבררו בודאי משום דשורפים יותר מבאר עצים ושמא י״ל מפני שהם מעלין עשן הרבה וגבי שריפת הפרה לא היו מקפידין על העשן ומיהו קשה למה לא לקחו לשריפת הפרה הנך עצים דחשיב בכל של אגוז ושל עץ שמן וצ״ע ע״כ. ומ״ש רבינו ובאלו היו רגילים במורביות של תאנה של אדשים נ״ל אדשים ברי״ש ותרגום של יער חרשא וכמ״ש מכן:

סליקו להו הלכות איסורי המזבח

משנה תורה

הוא

היד החזקה

להנשר הגדול רבינו משה בר מיימון זצ"ל

עם השגות הראב"ד זצ"ל, ופירוש הרב המגיד משנה, וכסף משנה להגאון מרן יוסף קארו זצ"ל
מגדל עוז, הגהות מיימוניות [עם תוספות מדפוס וויניציאה, ש"י, שי"א], גם תשובות מיימוניות,
ופירושי הרב רבינו עובדיה והרב הגאון מהר"ל בן חביב על הלכות קדוש החדש, עם כל הצורות השייכות
להם ולהלכות שבת וסוכה וכלאים. גם הלחם משנה להגאון מו"ה אברהם די בוטן זצ"ל, ומשנה למלך
להגאון מו"ה יהודא רוזאנים זצ"ל. כאשר היו בדפוסי יעסניץ, דיהרנפורט, וויען וברדיטשוב.
ונלוה לו ספר הקובץ חדושים ומקורי הדינים מהרב הגאון ר' נחום טריבימש זצ"ל אבד"ק נ"ש כפי שנדפס בוויען.

ועתה הוספנו חדשות אשר לא היו מעולם בכל ספרי הרמב"ם הנדפסים, יראו נבונים וישמחו:

א) פירוש המגיד משנה על הלכות שחיטה, אשר היה טמון בכתב יד ולא נדפס מעולם. נדפס על מקומו בפנים הספר.
ב) פירוש הרדב"ז על ספר קדושה, הפלאה, זרעים, שופטים, ממלא מקום המגיד משנה שלא נמצא בספרים האלה, כולו מכתב יד. נדפס גם כן על מקומו בפנים הספר.
ג) חדושים ומקורי הדינים מהרב הגאון בעל פרי חדש, נקראים בשם מים חיים.
ד) חדושים ומקורי הדינים מהרב הגאון בעל מחנה אפרים.
ה) חדושים ומקורי הדינים מהרב הגאון ר' ישעיה פיק זצ"ל.
ו) ביאורים על הלכות בית הבחירה מהרב הגאון ר' יעקב עמדין זצ"ל.
ז) השממות מתוספות הנהמ"י, מדפוס וויניצאה, שנת ש"י, שי"א.
ח) חדושים מהרב הגאון מהר"ם פאדווה זצ"ל.
ט) חדושים ומקורים מהרב הגאון מו"ר ר' אבוש זצ"ל אבד"ק פ"פ דמיין. *
י) חדושים ומקורים מהרב הגאון מו"ד זלמן זצ"ל מווילנא אחי הגאה"ג מוהר"ח זצ"ל מוולאזין.
יא) חדושים ומקורים מהרב הגאון מו"ד צבי הירש חיות זצ"ל. *
יב) חדושים ומקורים מהרב הגאון מו"ד יוסף זצ"ל בעל ספר מנחת חנוך. *
יג) חדושים ומקורים מהרב הגאון מו"ר אברהם משכיל לאיתן זצ"ל. *
יד) חדושים ומקורים מהרב הגאון מו"ד שמואל שטראשון זצ"ל.
טו) חדושים ומקורים מהרב הגאון מו"ר בצלאל הכהן זצ"ל מווילנא. *
טז) חדושים ומקורים הגיעו אלינו מהרב הגאון מוהר"ש ארינשטיין נ"י אבד"ק אוירקאוו. *
יז) חדושים ומקורים מהרב הגאון מו"ד משה נחום נ"י אבד"ק קאמינקא. *
יח) חדושים ומקורים מהרב הגאון מו"ר אברהם יונה יעוונין זצ"ל מהוראדנא. *
יט) באור בפרק י"ז מקדוש החודש מהרה"ג התוכן מו"ר רפאל מק"ק הנובר זצ"ל.
כ) ע"ד כתיבת שירת הים ושירת האזינו, מס' שתי ידות להה"ג ר"מ די לונזאנו זצ"ל.

☛ פירוש המגיד משנה, והרדב"ז, והמה בכתיבת יד, הגיעו לידינו מיד הרה"ג המנוח מוהר"ד זוססמאן יעב"ץ זצ"ל, אשר קנה אותם בתוך מרבית כתבי יד מגאונים הראשונים, מאת רבני חכמי ספרד אשר בירושלים, ושילם להם בכסף מלא לצורך דבר מצוה גדולה שנצטרכו אז. והרשומים באותיות ג' ד' ה' יבואו בסוף כל ספר, והרשום באות ו' יבוא בסוף ספר עבודה, והרשום מאות ז' ומעלה, בסוף כל חלק מד' חלקי הרמב"ם.

(המצויינים באות כוכב * המה מכתבי יד ולא נדפסו מעולם).

נדפס בהנח"ח מדויקת ובתיקון מרבית הטעיות שנשתרבבו בדפוסים הקודמים, כן בפנים הספר וכן בכל המפרשים מסביב.

ספר שמיני, הלכות מעשה הקרבנות, תמידין ומוספין, פסולי המוקדשין, עבודת יוה"כ, ומעילה.
ספר תשיעי, הלכות קרבן פסח, חגיגה, בכורות, שגגות, מחוסרי כפרה, ותמורה.

ווארשא

הובא לביה"ד ע"י ה"ה ר' מרדכי קאלינבערג נ"י, ושותפיו.

בשנת כי תורה מאתו תצא לפ"ק

МИШНА ТОРА, (РАМБАМЪ). Томъ X.

ВАРШАВА 1882.

Дозволено Цензурою.

С. Петербургъ, 12 Января 1881 года.

Варшава.—Въ Типографіи С. Оргельбранда Сыновей, Беднарская улица N. 20.

הלכות מעשה הקרבנות

יש בכללן שלש ועשרים מצות. עשר מצות עשה. ושלש עשרה מצות לא תעשה:

וזה הוא פרטן:

א) לעשות העולה כמעשה הכתובים על הסדר: ב) שלא לאכול בשר עולה: ג) סדר חטאת: ד) שלא לאכול מבשר חטאת הפנימית: ה) שלא יבדיל בחטאת העוף: ו) סדר האשם: ז) שיאכלו הכהנים בשר קדשי קדשים במקדש: ח) שלא יאכלום חוץ לעזרה: ט) שלא יאכל זר מקדשי קדשים: י) סדר השלמים: יא) שלא לאכול בשר קדשים קלים קודם זריקת דמים: יב) לעשות כל מנחה כסדר מעשיה הכתובים בתורה: יג) שלא ישים שמן על מנחת חוטא: יד) שלא יתן עליה לבונה: טו) שלא תאכל מנחת כהן: טז) שלא תאפה מנחת חמץ: יז) שיאכלו הכהנים שירי מנחות: יח) שיביא אדם כל נדריו ונדבותיו ברגל שפגע בו ראשון: יט) שלא יאחר נדרו ונדבתו ושאר דברים שהוא חייב בהן: כ) להקריב כל הקרבנות בבית הבחירה: כא) להביא קדשי חוצה לארץ לבית הבחירה: כב) שלא לשחוט קרבנות חוץ לעזרה: כג) שלא להקריב קרבן חוץ לעזרה:

וביאור מצות אלו בפרקים אלו:

פרק ראשון

א כל הקרבנות של מיני נפש חיה באין מחמשה מינין בלבד. מן הבקר ומן הכבשים ומן העזים ומן התורים ומן בני היונה: **ב** וכל הקרבנות בין של צבור בין של יחיד ארבעה מינין. עולה. וחטאת. ואשם ושלמים: **ג** ועוד יש שם שלשה מיני קרבן יחיד והם. הפסח. והבכור. והמעשר: **ד** כל קרבנות הצבור הן עולה או חטאת. ואין בקרבנות הצבור שלמים חוץ משני כבשים הבאים עם לחם התנופה בעצרת. והם הנקראים זבחי שלמי צבור. ואין הצבור מקריבין אשם לעולם ולא עוף: **ה** קרבנות הצבור הם שני תמידין של כל יום. ומוספי שבתות וראשי חדשים והמועדות ושעיר חטאת של יום הכפורים. וכן אם שגגו בית דין והורו בע"ז מביא כל שבט ושבט פר ושעיר. הפר עולה והשעיר חטאת. ואלו השעירים הם הנקראים שעירי ע"ז. ואם שגגו והורו בשאר המצות מביאין פר לחטאת והוא הנקרא פר העלם דבר של צבור: **ו** קרבנות היחיד הם הבכור והמעשר והפסח והחגיגה והיא שלמים. והראיה והיא עולות. וקרבן הגר והוא עולה מן הבהמה. או שני בני יונה או שתי תורים ושניהן עולה. או שתי בהמות אחת עולה ואחת שלמים. והנודר או המתנדב עולה או שלמים. ושלמים הבאין עם הלחם הם הנקראים תודה. וכן קרבנות הנזיר והן עולה וחטאת ושלמים וקרבנות מצורע והן חטאת ואשם ועולה. וקרבנות זבים ויולדות והן חטאת ועולה. וקרבן השוגג במצות לא תעשה שיש בה כרת והוא חטאת. ואם נסתפק לו אם עשה או לא עשה אותו החוטא מביא אשם והוא הנקרא אשם תלוי. ויש עבירות שמביא עליהן אשם והוא הנקרא אשם ודאי. וכן איל העולה ופר החטאת שמקריב כהן גדול משלו ביום הכפורים הרי הן קרבן יחיד. ופר זה הוא הנקרא פר יום הכפורים. וכל אלו הקרבנות מפורשין הן בתורה וכל אחד מהן יתבארו דיניו במקומו: **ז** כל קרבנות היחיד חייב

כסף משנה

פ"א א כל הקרבנות של מיני נפש חיה וכו'. הכל מבואר בתורה כמו שכתב רבינו בסוף דבריו:

ד ומ"ש ואין הצבור מקריבין אשם לעולם ולא עוף. בפ"ב דתמורה (דף י"ד) אשם ביחיד איתיה בצבור ליתיה, ובת"כ ואם מן העוף יחיד מביא עוף ואין צבור מביא עוף:

ו ומ"ש וקרבן הגר והוא עולה מן הבהמה או שני בני יונה או שתי תורים וכו'. פ' ד' מחוסרי כפרה (כריתות דף ח' ע'):

ז כל קרבנות היחיד חייב באחריותן וכו'. משנה בפ"ב דתמורה קרבנות היחיד חייבין באחריותן ובאחריות נסכיהם וקרבנות הצבור אין חייבין (לא) באחריותן ולא באחריות נסכיהם אבל חייבין באחריות נסכיהם משקרב הזבח, ופירש רש"י קרבנות היחיד חייבים באחריותם כלומר ויש להם מאותן שקבוע להם זמן שאפילו עבר זמנם חייבין להקריבם כגון עולת יולדת וקרבנות מצורע אם עבר שמיני שלו יכול להקריבן לאחר זמן אבל קרבנות הצבור יש להם זמן אם עבר זמנן בטל קרבן. משקרב הזבח שאם קרב הזבח בזמנו ולא קרבו נסכים עמו חייב להקריבם אפילו מכאן עד עשרה ימים עכ"ל, וכן פירש רבינו בפירוש המשנה והכי

לחם משנה

פ"א ד ה כל קרבנות הציבור הן עולה או חטאת כו' קרבנות הציבור הם שני תמידין שבכל יום וכו'. רבינו ז"ל בפירוש המשנה בהקדמתו לסדר קדשים כתב כל הדברים והכללים אשר כתב בפרק זה ונתן שם כלל ואמר שהקרבנות מתחלקים לארבעה מינים. א' קרבן יחיד. ב' קרבן ציבור. ג' קרבן ציבור דומה ליחיד. ד' קרבן יחיד דומה לקרבן ציבור. קרבן ציבור הוא מה שכתב כאן שני תמידין של כל יום ומוספי שבתות וראשי חדשים והמועדות ושעיר חטאת יוה"כ אלו הן קרבן ציבור ממש שדוחין את השבת ואת הטומאה. וקרבן יחיד נחלק לה' חלקים. הא' שיהא היחיד חייב קרבן על מעשה שעשה או דבר. הב' שיהיה היחיד חייב קרבן על ענין מן הענינים אשר בגופו. הג' שיתחייב על שום ענין מן הענינים שיהיה בנכסיו. הד' שיתחייב בהגיע זמן ידוע. החמישי שיתחייב בזה דרך נדבה. הראשון הוא מה שכתב רבינו כאן וקרבן השוגג במצות לא תעשה שיש בו כרת וכו' עד אומרו וכן איל העולה כו' שאלו באין על מעשה שעשה. וה"ה יש מי שחייב על מבטא כגון שבועות שנשבע לשקר וכתב שם אע"פ שלא כתבם כאן שכאן לא כתב אלא מה שבא על פי מעשה. הב' מה שכתב רבינו ז"ל כאן קרבנות מצורע וקרבנות זבים ויולדת ויש בנזיר כיוצא בזה שהוא תגלחת הטומאה כשנטמא הנזיר שמביא קרבן שאלו הן על הטומאה שאירע בגופו ומזה המין הוא קרבן הגר שכתב רבינו ז"ל כאן שהוא להיותו נכנס תחת כנפי השכינה ולהתגייר צריך קרבן זה. והג' הוא מה שכתב כאן הבכור והמעשר וכו' שהוא בא על דבר שהוא בנכסיו. והד' הוא מה שכתב כאן רבינו ז"ל החגיגה והראיה שהוא בהגיע זמן ידוע. החמישי הוא מ"ש כאן והנודר או מתנדב כו' ומזה המין מה שכתב וכן קרבנות הנזיר כו' שהם קרבנות תגלחת הטהרה שבא הנזירות בנדבה ומביא קרבן להשלמתו. המין השלישי קרבן ציבור דומה לקרבן יחיד הם מ"ש כאן רבינו ז"ל וכן אם שגגו ב"ד והורו בע"ז מביא כל שבט וכו' ואם שגגו והורו בשאר מצות וכו' עד אומרו קרבנות היחיד וכו' ונקרא קרבן ציבור מפני שהתורה אמרה והקריב הקהל וכו' ועשו כל העדה וכו' ודומה לקרבן יחיד מפורש שאינו דוחה את השבת ולא את הטומאה כקרבן יחיד. והד' קרבן יחיד הדומה לקרבן ציבור הוא מה שכתב רבינו ז"ל הפסח וכן מה שכתב למטה בסוף וכן איל העולה ופר החטאת שמקריב כ"ג משלו ביום הכפורים הרי הן קרבן יחיד ופסח הוי קרבן יחיד שכל אחד שוחטו לעצמו ודומה זה המין לקרבן ציבור מפני שדוחין את השבת ואת הטומאה. אלו הן דברי רבינו ז"ל בקצרה שכתב שם, והוצרכתי לכתוב זה כאן מפני טעם זה שיתיישב למה לא מנה רבינו ז"ל כל קרבנות היחיד שיש יותר מאלו וכן שאר הקרבנות שפרט שם רבינו ז"ל בפירוש המשנה ומה ראה למנות אלו ולא יותר, אלא שכוונתו למנות כאן חלוקת המינים כמו שכתב שם וכתב מכל מין ומין אחד או שנים ולא בא למנות יותר כיון שכבר כתב כל המינים שלא רצה להאריך ואע"פ שלא כתב כל מין ומין לבדו כמו שכתב בפירוש המשנה אלא ערבב אלו עם אלו אין קפידא בכך שאין דעתו כאן לכתוב אלא הדינים לבד. וכן מה שכתב בסוף דבריו וכן איל העולה ופר החטאת שמקריב כ"ג וכו' הרי הן קרבן יחיד, באו דבריו בדקדוק דהיה קשה לדבריו מה הוצרך

משנה למלך

פרק א א כתב הרמב"ן בהשגותיו לספר המצות בעיקר הי"ב שכל העבודות כגון היציקות והבלילות הפיתות והמליקות והתנופות והגשות הכהן כשעושה אחת מאלה עושה מצוה ומברך עליה, והנה בעל לב שמח כתב שם דרבינו חולק בזה וס"ל שלא יברך כי אם על העבודה הגדולה לבדה וכל שאר העבודות הקטנות שבה נפטרות עמה כו' ומקיים וכתב והיה הברכה אחת על מעשה אחד כולו עולה ע"ש. ואין דבריו מוכרחים דאפשר שגם רבינו מודה בזה. גם לא ידעתי היאך היא עבודה גדולה או קטנה. גם מה שסיים שהיה הברכה אחת על הסדר כולו זה יתכן אם כל הסדר נעשה בכהן אחד אך אם כל כהן וכהן יעשה עבודה אחת למה לא יברך על העבודה שעושה. ומשמעות הברכה נראה שהוא אשר קדשנו בקדושתו של אהרן וצונו לעשות כך וכך, דומיא דברכת אכילת תרומה שכתב רבינו בסוף הלכות תרומות וכן בכל אכילת קדשים מברך ברכה זו כמ"ש רבינו בריש הלכות בכורים יע"ש:

חייב באחריותן ובאחריות נסכיהן חוץ מן הנדבה. וכל קרבנות הצבור אינן חייבין באחריותן ולא באחריות נסכיהן. ואם קרב הזבח חייבין באחריות נסכיהם. וקרבן יחיד שקבוע לו זמן הרי הוא כקרבן צבור ואינו חייב באחריותו: **ח** [א]כל עולת בהמה אינה באה אלא מן הזכרים בלבד. והיא באה מן הכבשים ומן העזים ומן הבקר בין גדולים בין קטנים. ומן התורים ובני יונה ואחד בהן הזכר והנקבה: **ט** החטאת באה מחמשת המינים האלו מן הזכרים ומן הנקבות מן הגדולים ומן הקטנים: **י** האשם אינו בא אלא מזכרי כבשים בלבד. יש אשם בא מגדולי מין זה ויש אשם בא מן הקטנים: **יא** השלמים באים מן הכבשים ומן העזים ומן הבקר מזכרים ומנקבות מן הגדולים ומן הקטנים. ואין העוף בא שלמים. הקטנים הם מבן שמנת ימים עד שנה תמימה מיום ליום. אם נתעברה שנה נתעברה לו והגדולים בבקר עד שלש שנים שלימות מיום ליום. ובצאן עד שתי שנים שלימות מיום ליום. יותר על זה הרי הוא זקן ואין מקריבין אותו: **יב** אף על פי שכל הקרבנות כשרין מיום השמיני והלאה [ב]אין מקריבין לכתחלה אלא מיום שלשים והלאה. חוץ מן הבכור ומן הפסח ומן המעשר שאם רצה להקריבן בשמיני לכתחילה מקריב: **יג** [ג]שעות מונין לקדשים, ואם הוסיפו שעה אחת או פחתו שעה פסולין. כיצד קרבן שמצותו להיות בן שנה אם הוסיף על השנה שעה אחת נפסל. אפילו היה בן שנה בשעת שחיטה והוסיף על השנה בשעת זריקה נפסל עד שיהיה בן שנה עד שעת זריקה וכן בכל הזבחים: **יד** כל מקום שנאמר בתורה כבש או כבשה או כבשים הרי אלו בני שנה. וכל מקום שנאמר איל או אילים הם הזכרים בני שנתים. ומאימתי יקרא איל משיכנס בשנה שנייה אחד ושלשים יום. אבל ביום שלשים אינו כשר לא לכבש ולא לאיל והוא הנקרא פלגס. [ד]וכל מקום שנאמר בו עגל הרי זה בן שנה. פר בן שתים. שעיר עזים [בן שנה. שעיר] בן שתים. כל שנה שנייה הוא נקרא שעיר: **טו** כל קרבנות הצבור זכרים. וכן חטאות של צבור מן העז או מן הבקר. ואין בהן מן הכבשים. וכל עולות הצבור מן הכבשים ומן הבקר. ואין להן עולה מן העז. כל חטאת יחיד לנקבה ותאכל לכהנים ואינה באה מן הבקר. חוץ משלש חטאות. חטאת נשיא שהיא עז ונאכלת. וחטאת כהן משיח שהוא פר ונשרפת והוא פר הבא על כל המצות. והשלישי פר שמביא כהן גדול ביום הכפורים והוא

חטאת

א סמ"ג עשין קפג: ב סמ"ג שם: ג סמ"ג שם: ד סמ"ג שם:

לחם משנה

הוצרך לכתוב וכן אלו הם קרבן יחיד מה שלא כתב באחרים שהזכיר אלא בכולהו כתב וכן קרבנות הנזיר כו' וקרבנות זבים וכו' ולא יותר וכאן כתב בכה"ג הרי הם קרבן יחיד אלא משום דלא תיסק אדעתין דהך להוי קרבן ציבור משום שדוחים את השבת ואת הטומאה כקרבן ציבור קמ"ל דמ"מ קרבן יחיד הוא ואע"ג דפסח הוי כי האי גוונא ולא כתב רבינו ז"ל בו כיוצא בזה משום דשוה פסח וחגיגה יחד שבשניהם יחד ברגל אחד ולכך לא כתבו רבינו ז"ל עם איל העולה ופר החטאת של כ"ג אע"פ שהוא ממינם וכמו שכתב רבינו ז"ל בפירוש המשנה. ואע"ג דגבי קרבן ציבור דומה לקרבן יחיד שהם אם שגגו ב"ד והורו וכו' לא כתב בסוף הרי הם קרבן ציבור כי היכי דלא תיסק אדעתין דלהוי קרבן יחיד משום דאינם דוחין את השבת ואת הטומאה כקרבן יחיד התם ודאי פשוט יותר שהם קרבן ציבור וכמ"ש והוא הנקרא פר העלם דבר של ציבור ועם זה בא סדרו של רבינו על נכון:

ז ובאחריות נסכיהן חוץ מן הנדבה כו'. כתב בעל כ"מ שהוא מפרש שכל מ"ש קרבנות היחיד חייב באחריותן הוא שאם אבד חייב באחריותו. וקשה דא"כ איך אמר קרבנות הציבור אין חייבים באחריותן והלא אם אבדו קודם שיעבור זמנם ודאי שמביא אחרים תחתיהן דלא מייתי בגמרא מקרא דדבר יום ביומו אלא שאם עבר היום ולא הביאם אינו חייב באחריותם אבל אם לא עבר היום ונאבדו ודאי שיביאו אחרים תחתיהם. ואולי דה"ק גבי יחיד חייב בכל אחריות בין אם עבר יומו בין נאבד שחייב להביא אחר אבל קרבנות הציבור אינו חייב בכל אחריות אלא מקצת אחריות חייב ומקצת פטור כגון שאם נאבדו יביא אחרים אבל אם עבר יומו אינו חייב באחריותן:

יא והגדולים בבקר עד ג' שנים שלימות כו'. בפ"ק דפרה אמר ר"י הגלילי אומר פרים בני שתים כו' וחכמים אומרים אף בני ג' ר"מ אומר אף בני ד' ובני ה' כשרים אלא אין מביאין זקנים מפני הכבוד ע"כ. ופשוט הוא דמאי דקאמרי רבנן אף בני ג' דהכי קאמרי לא כמ"ש ר"י דכל שנה שניה נקראת פרה ולא יותר אלא כל שנת ג' נמי נקראת פרה וח"ש רבינו כאן עד ג' שנים ולמטה כתב דמבן שתים נקראת פרה דת"ק לא פליג אר"י אלא מוסיף וכדאמר אף בני שלש. וכן כתבו התוס' ז"ל פ"ק דר"ה ולכן לא ידעתי מקום לתמיהת הכ"מ שתמה לקמן שפסק רבינו כרבנן:

הא

כסף משנה

והכי משמע בגמרא. וממה שכתב רבינו חוץ מן הנדבה נראה שהוא מפרש שבכלל מה שאמרו ביחיד חייב באחריותן שאם הפריש קרבנו ואבד חייב באחריותו והדין מפורש בריש קנים: ומ"ש רבינו וקרבן היחיד שקבוע לו זמן הרי הוא כקרבן צבור וכו'. פשוט הוא דכיון שעבר זמנו בטל קרבנו. וקרבן יחיד שקבוע לו זמן היינו חביתי כ"ג ופר יוה"כ:

ח כל עולת בהמה אינה באה אלא מן הזכרים וכו' עד ואין העוף בא שלמים. הכל מבואר בתורה בפ' ויקרא. ומה שכתב בין גדולים בין קטנים דכתיב ומיום השמיני והלאה ירצה. ומ"ש ואחד בהן הזכר והנקבה, בפ"ב דתמורה (דף י"ד) אין תמות וזכרות בעופות:

ט ומ"ש החטאת באה מחמשה מינים האלו מן הזכרים ומן הנקבות. מפורש בפ' ויקרא שיש חטאות שהן באות זכרים ויש חטאות שהן באות נקבות. ומה שכתב מן הגדולים ומן הקטנים, בפ' ויקרא. כתוב בקצת החטאות פר שהוא גדול שבמינו ובקצת כתוב שעירת עזים שהיא קטנה שבמינה:

י ומ"ש האשם אינו בא אלא מזכרי הכבשים בלבד. מפורש בפ' ויקרא. ומ"ש יש אשם בא מגדולי מין זה וכו'. בפרשת ויקרא האשמות הם איל ובפ' נשא גבי נזיר האשם הוא כבש:

יא ומ"ש השלמים באים מן הכבשים וכו'. מפורש בפ' ויקרא. ומ"ש ואין העוף בא שלמים, בת"כ בפרשת ויקרא אין עוף בא שלמים: הקטנים הם בני שמונה ימים, מקרא מפורש ומיום השמיני והלאה ירצה. ומ"ש עד שנה תמימה וכו'. בפרקא בתרא דערכין (דף ל"א) גבי בתי ערי חומה תנו רבנן שנה תמימה רבי אומר מונה שס"ה ימים כמנין ימות החמה וחכמים אומרים מונה י"ב חודש מיום ליום ואם נתעברה נתעברה לו. ובסוף תוספתא דנגעים שנה האמורה בתורה שס"ה כנגד ימות החמה דברי רבי וחכמים אומרים מאחד בניסן לאחד בניסן מפ' באב לפ' באב אם נתעברה שנה נתעברה לו. ומ"ש ובבקר עד שלש שנים שלימות מיום ליום, בפ"ק דמסכת פרה (משנה ג') רבי יוסי הגלילי אומר פרים בני שתים וחכמים אומרים בני שלש. ומ"ש ובצאן עד שתי שנים שלימות. בפ"ק דפרה כבשים בני שנה ואילים בני שתים וכולם מיום ליום:

יב אע"פ שכל הקרבנות כשרים וכו'. משנה סוף פרק קמא דפרה, וכתב שם רבינו שנלמד זה מדכתיב והלאה אבל בבכור נאמר וביום השמיני תתנו לי ופסח ומעשר נשוו לבכור לענין מתן דמים כדאיתא בפרק איזהו מקומן. ושנוי שם שנדרים ונדבות דינם שוה לבכור ומעשר ופסח ולא ידעתי למה השמיטו רבינו:

יג שעות מונין לקדשים וכו'. בפ' שני דזבחים (דף כ"ה:) ובפרק על אלו מומין (דף ל"ט:) זאת אומרת שעות פוסלות בקדשים. ופירש"י דשנה האמורה בקדשים אמרינן בפרק יוצא דופן דאין מונין לה מתשרי כשאר דאשי שנים אלא מיום שנולד מעת לעת בשנה הבאה וילפינן לה מקראי דכתיב בנו בן שנתו שנתו שלו ולא של מנין העולם ואשמועינן הכא דלא תימא מיום ליום הוא דבעינן ולא משעה לשעה [אלא אף משעה לשעה] שאם נולד בניסן בי"ד בט' שעות ושחטו לשנה הבאה בי"ד בניסן בט' שעות אסור לזרוק דמו בעשירית שכבר עברה שנתו:

יד כל מקום שנאמר בתורה כבש וכו' עד והוא הנקרא פלגס. בספ"ק דפרה. ומ"ש וכל מקום שנאמר בו עגל הרי זה בן שנה. בפ"ק דר"ה (דף י'). ומ"ש פר בן שתים. בפ"ק דמסכת פרה ר"י הגלילי אומר פרים בני שתים שנאמר ופר שני בן בקר תקח לחטאת והכ"א אף בני שלש ופסק כר"י הגלילי. ואיני יודע למה לא פסק כחכמים דרבים נינהו ועוד דבפ"ק דר"ה (דף י') תניא כוותייהו ועוד שהוא עצמו כתב בסמוך הגדולים בבקר עד שלש שנים שלימות מיום ליום ובהקדמתו לפירוש משניות סדר זה כתב שפר הוא בן ג'. וי"ל שרבינו מפרש דחכמים נמי ילפי מפר שני שיהא בן שתי שנים והיינו לענין שאם התנדב פר לא יהא פחות משתי שנים אלא שסוברים שלא יהא גדול יותר מבן ג' ופסק כחכמים. ומ"ש שעיר עזים בן שתים כל שנה שניה הוא נקרא שעיר יש לתמוה על זה דהא תנן פ"ק דפרה חטאות הצבור וכו' כשרים מיום שלשים והלאה וחטאות הצבור היינו שעירי ר"ח ושל מועדות וכתיב בהם שעיר עזים אלמא דשעיר עזים הוא בן שנה. וכן נראה מפירש"י פ' שלח לך דשעיר עזים היא תוך שנה ובריש פרק פ"ז מהלכות אלו משמע דשעיר הוא נקרא שנה שניה שכתב אם אמר הרי עלי גדי והביא שעיר יצא וכתב עוד קבע בעזים ושכח יביא שעיר. ולכן נראה שיש להגיה בלשון רבינו ולגרוס שעיר עזים בן שנה שעיר בן שתים:

טו כל קרבנות הצבור זכרים. משנה בפ"ב דתמורה (דף י"ד). ומ"ש וכן חטאות הצבור מן העז או מן הבקר ואין בהם מן הכבשים וכו' עד ושלש לצבור אלו הם כללים לקוחים מפסוקי התורה:

כל

משנה למלך

יא הקטנים הם מבן ח' ימים עד שנה כו'. התוס' בפ' הש"ג יד (דף י"ח) כתבו בשם י"מ דשנה זו מונין מיום שנולד דהיינו לאחר ח' ימים והתוס' דחו סברא זו וכתבו דלא מנינן כי אם מיום הלידה, ועיין בחדושי הרשב"א ס"פ יוצא דופן:

והגדולים בבקר עד ג' שנים כו'. (א"ה עיין במ"ש הרב המחבר בפ"ב מה' איסורי מזבח דין ו'):

יד כל מקום שנאמר בתורה כו'. כתב מרן ולכן נראה שיש להגיה בלשון רבינו ולגרוס שעיר עזים בן שנה שעיר בן שתים. ועיין בהקדמת רבינו לקדשים שכתב דשעיר עזים הוא אחר שנה וכ"כ הרע"ב פי"ג דמנחות מ"ז אך בפ"ג דפרה מ"ד כתבו בספק. ולפי גירסת מרן אני תמה שא"כ מצינו חילוק במוספין בין זה לזה שהרי יש מוסף שכתוב בו שעיר עזים ויש מוסף שכתוב בו שעיל

נשלוש

חטאת ונשרף: **טז** כל חטאות של צבור נאכלות חוץ משעיר של יום הכפורים שחבירו משתלח. וכן שעירי ע"ז ופר העלם ופר. הבא על כל המצות ופר העלם נקראים פרים הנשרפים. ושעירי ע"ז נקראים שעירים הנשרפים. הא למדת שחמש חטאות *הם הנשרפות שתים ליחיד ושלש לציבור: **יז** כל הקרבנות האלו נקראים זבחים. וכל העולות והחטאות והאשמות ושני כבשי שלמים של עצרת נקראים קדשי קדשים. אבל שלמים של יחיד והבכור והמעשר והפסח נקראים קדשים קלים: **יח** האיברים ששורפין אותן ע"ג המזבח מן החטאות הנאכלות ומן האשמות ומן השלמים הם הנקראין אימורין. ואלו הן האימורין של שור או של עז החלב אשר על הקרב ובכללו חלב שעל גבי הקבה ושתי הכליות וחלב שעליהן עם החלב אשר על הכסלים ויותרת הכבד ונוטל מן הכבד מעט עם היותרת. ואם היה הקרבן ממין הכבשים מוסיף על אלו האליה תמימה עם החוליות מן השדרה עד מקום הכליות שנאמר לעומת העצה יסירנה. וכל האימורין נשרפין על מזבח החיצון: **יט** היתה הבהמה מעוברת אף על פי שכלו חדשיו של עובר ואפילו נמצא חי אינו מעלה חלבו עם חלב אמו אלא חלב אמו בלבד. והרי העובר כאחד מאיבריה:

פרק שני

א היין *והסולת שמביאין עם הקרבן הם הנקראין *נסכים והסולת לבדה נקראת מנחת נסכים. ומנחת נסכים אינה טעונה לא תנופה ולא הגשה ולא לבונה. אבל טעונה מלח. וכולה נשרפת על מזבח החיצון. ויתנסך היין על המזבח. ואין נותנין אותו על האש אלא מגביה ידו *ויוצק על היסוד והוא יורד לשיתין: אין

■ סמ"ג עשין קצג: *[בפירושו כתב רבינו בפ"ד דזבחים משנה ג' דנסכים הם היינות, ועיין שם בתוי"ט]:

השגת הראב"ד

*הם הנשרפות שתים ליחיד. א"א נראה שהוא מונה שעירת יחיד בכלל שעירים הנשרפין וכ"כ רבינו נסים ז"ל, והדבר זר מאד שיקראו לשעירה שעיר ועוד לא מצינו לה מן התורה שתהא נשרפת אלא שתהא נאכלת כשאר חטאות של יחיד, ושעירים הנשרפים שאמרו במשנה מפני שמביאין בע"ז פר ושעיר לכל שבט ושבט ושעיר לב"ד:

השגת הראב"ד

*ויוצק על היסוד. א"א זה שיבוש שלא היה יוצק על היסוד אלא בספל של יין שהיה בקרן מערבית דרומית עם ספל של מים של ניסוך המים בחג:

כסף משנה

יז כל הקרבנות האלו נקראים זבחים וכו' עד הם הנקראים אימורים. כל זה נלמד ממקומות ממסכת זבחים: כתב הראב"ד ז"ל הם הנשרפות שתים ליחיד א"א נראה שהוא מונה שעירת יחיד וכו'. דברי הראב"ד תמוהים שכתב נראה שהוא מונה שעירת יחיד בכלל שעירים הנשרפים וזה לא נמצא רמז לו בדברי רבינו שהרי כתב הא למדת שחמש חטאות הם הנשרפות שתים ליחיד וכבר נתבאר בתחלת דבריו שהחטאות היחיד הנשרפות הם פר כהן משיח הבא על כל המצות ופר של כ"ג ביוה"כ ולא באו כאן שעירי ע"ז אפילו ברמז וכן כתב ג"כ בפירוש המשנה בהקדמתו לסדר קדשים וז"ל יתבאר לך שאין שורפין מכל חטאות היחיד אלא פר הבא על כל המצות ופר יוה"כ ושאר כולם יאכלו עכ"ל. ולא נזכרו בדברי רבינו שעירי ע"ז אלא בקרבנות הצבור שכתב כל חטאות של צבור נאכלות חוץ משעיר של יוה"כ שחבירו משתלח וכן שעירי ע"ז ופר העלם עכ"ל. והם מה שמביאין בע"ז פר ושעיר לכל שבט ופר ושעיר לבית דין וכתב בפי"ב מהלכות שגגות שהם נשרפים והם הנקראים שעירי ע"ז. ולכן אני אומר שאין ספק שספר מוטעה נזדמן להראב"ד בדברי רבינו ולכן כתב מ"ש וגירסת ספרינו בדברי רבינו היא נכונה:

יח ואלו הם האימורים וכו'. מפורש בתורה פ' ויקרא. ומ"ש ובכללו חלב שעל הקיבה, שם בת"כ ואת כל החלב אשר על הקרב ר' ישמעאל אומר להביא חלב שעל הקיבה ר"ע אומר להביא חלב שעל הדקין ובפ' אלו טרפות (דף מ"ט) מייתי להאי ברייתא וקאמר דנהוג כהני כהא דר"ע ולא ידעתי למה פסק רבינו דלא כר"ע ואפשר שטעמו משום דבפרק אלו טרפות אמרינן בחלב הקיבה דאקשתא כ"ע לא פליגי דאסור כי פליגי בדאייתרא ואיכא דאמרי איפכא אלמא לכ"ע יש חלב אסור בקיבה ומפרש רבינו דהיינו כרבי ישמעאל דאילו לר"ע לא הוה מעלה מחלב הקיבה כלל ולא כדפירש"י. ומ"ש ונוטל מן הכבד מעט עם היותרת בת"כ יליף לה מקרא. ויותרת הכבד כתב רבינו בהקדמתו לסדר קדשים שהוא הקצה התחתון היוצא ממנו כמו הבהן מן היד. ומ"ש ואם היה הקרבן ממין הכבשים מוסיף על אלו האליה תמימה מפורש בתורה. ומ"ש עם החוליות מן השדרה בת"כ יכול יטלנה עם השדרה ת"ל לעומת העצה יכול לא יכנס לפנים מן העצה ת"ל יסירנה יכנס לפנים מן העצה ומשמע לרבינו דהיינו שיטול עמו חוליות השדרה ולא מיעט אלא שלא יטול כל השדרה. ומ"ש וכל האימורים היו נשרפים על מזבח החיצון. זה פשוט שהרי המזבח הפנימי אסור להעלות עליו כ"א קטרת בלבד כדאיתא בסוף פ' תצוה:

יט היתה הבהמה מעוברת וכו'. בפ' בהמה המקשה (דף ע"ה) מה חלב ושתי כליות האמור באשם מוצא מכלל שליל אף כל מוצא מכלל שליל. ופירש"י מוצא מכלל שליל חלב זה מוצא מכלל חלב שליל שאיך יכול לומר חלב שליל יקריב הנאמר באשם שהרי אין אשם נקבה אף כל אפילו בקרבנות שבאים נקבה חלב האמור בהם מוצא מכלל שליל:

פ"ב א היין והסולת שמביאין עם הקרבן וכו'. פשוט הוא: ומנחת נסכים אינה טעונה לא תנופה ולא הגשה ולא לבונה. במשנה פרק כל המנחות (דף נ"ט וס"א). ומ"ש אבל טעונה מלח. בפרק הקומץ רבה (דף כ"א:) בשלשה מקומות המלח נתונה וכו' בראש המזבח בשם מולחים הקומץ והלבונה וכו' ומנחת נסכים. ומ"ש וכולה נשרפת. פשוט הוא שהרי לא מצינו שתהא נקמצת ובהדיא תנן בפרק אלו מנחות (דף ע"ד:) מנחות ונסכים למזבח ואין בה לכהנים. ומ"ש על מזבח החיצון. גם זה פשוט שמזבח הפנימי אסור להעלות עליו כי אם קטרת בלבד כמו שמפורש בסוף פרשת תצוה. ומ"ש ויתנסך היין ואין נותנין אותו על האש. בפ' אלו מנחות אהא דתנן בזו יפה כח המזבח מכח כהנים ותו ליכא וכו' והא איכא נסכים לשיתין אזלי ומאי כוו לאפוקי מדשמואל דאמר שמואל המתנדב יין מביא ומזלפו על גבי אישים ופירש"י לשיתין אזלי ולא לאישים. ומ"ש אלא מגביה ידו, אין לומר שטעמו מדתנן בפרק לולב וערבה (דף מ"ח:) למנסך אומרים לו הגבה ידך שפעם אחת ניסך על גבי רגליו ורגמוהו כל העם באתרוגיהם דבניסוך המים דוקא אמרו כן שהיא הלכה למשה מסיני ואין הצדוקים מודים בה וחוששין שלא יהא אותו כהן צדוקי אבל בניסוך היין אין צורך להגביה ידו מפני חששא זו אלא אורחא דמילתא נקט: ועל מ"ש רבינו ויוצק על היסוד. כתב הראב"ד זה שיבוש שלא היה יוצק על היסוד אלא בספל של יין שהיה בקרן מערבית דרומית עם ספל של מים של ניסוך המים בחג עכ"ל. היה נראה לומר שטעמו מדתנן בפרק לולב וערבה שני ספלים של כסף היו שם וכו' ומנוקבים כמין שני חוטמין דקים וכו' מערבי של מים ומזרחי של יין וסובר הראב"ד שכך היו עושים לכל הנסכים שהיו נותנים אותו בספל וממנו יורד לשיתין, ורבינו סובר שמאחר שלא הוזכרו בגמרא ספלים אלא בניסוך דחג משמע שלא היו הספלים משמשים אלא לאותו ניסוך בלבד ואע"ג דתניא בסיפרי פ' נסכים על גבי ספלים או אינו אלא על גבי האישים אם אמר כן נמצאת מכבה את המדורה וזה מבואר כדברי הראב"ד, ל"ק דהיא כר' יהודה דאמר דבר שאין מתכוין אסור וכדאוקמוה בס"פ כל התדיר (זבחים צ"א:) ואע"ג דאמרינן לאפוקי מדשמואל דאמר מזלפו על האישים לדעת רבינו יש לומר דלאו מש"ה נימא דלספלים כיון דאפשר דנימא דליסוד דספלים שאמרו לאו דוקא אלא למעט שלא ינסך על גבי האישים ודוחק:
אין

לחם משנה

טז הא למדת שחמש חטאות הן הנשרפות וכו'. אולי להר"א בהשגות נזדמנה לו נסחא מוטעת בדברי רבינו שאומרת ו' חטאות הן הנשרפות ג' ליחיד וג' לציבור ומפני שלא מצא ג' ליחיד הבין שהוא סובר כדברי הגאון רבינו נסים ז"ל דכשמביא היחיד כשבא לו שעירה כששגג באחת ממ"ב כריתות וכמ"ש רבינו בריש הל' שגגות היא נכנסת בכלל מ"ש שעירים הנשרפין ועם זה ג' ליחיד הא' השעירה הנזכרת. הב' חטאת כהן משיח. הג' פר שמביא כהן גדול. אבל ודאי שהנוסחא זו מוטעת והגירסא הנכונה בדברי רבינו חמש חטאות כו' שתים ליחיד, וכן כתב בפירוש המשנה בהקדמתו לסדר קדשים וכך הם דברי הבעל כ"מ:

פ"ב א ויוצק על היסוד וכו'. הר"א ז"ל השיג דאינו יוצק על היסוד אלא בספלים ובודאי דכן נראה בפרק לולב והערבה ובפרק כל התדיר והרבה האריך הכ"מ ז"ל בפירוש הסוגיא דפרק כל התדיר דבהדיא אמר שם דלא קי"ל כשמואל אלא לספלים ואע"ג דשמואל סבר דדבר שאינו מתכוון מותר ואנן קי"ל הכי כבר הקשה זה הכ"מ בפ"י מהל' אלו והאריך בתירוץ הקושיא ומ"מ ודאי דלא קי"ל כשמואל אלא לספלים וכמ"ש דלספלים לא אתא אלא למעוטי אישים אבל מ"מ לא הוי ספלים דוקא ודוחק גדול לומר כן. ויותר נראה לי לומר שסמך רבינו ז"ל על מה שכתב בסוף הלכות תמידין ומוספין ודבריו שם מוכיחין כן שכתב שם ובקרן דרומית מערבית וכו' והכל יורד לשיתין כמו שביארנו והביאור הוא מ"ש כאן וכמ"ש שם הרב בעל כ"מ ז"ל ועל זה כתב שם כיצד היו עושין וכו' משמע דבא לפרש הניסוך כיצד הוא וניסוך שכתב כאן ושל שם הכל אחד ואין חילוק ביניהם מאחר שסמך שם על הביאור של כאן ולא בא רבינו ז"ל כאן אלא למעוטי שלא היה על האישים וכמו שהתחיל ואין נותנים אותו על האש וכו' ולאפוקי הא כתב ויוצק על היסוד וכו' ועוד דאתא לאפוקי מפי' רש"י ז"ל שסובר דלא היה מיד יורד לשיתין אלא יורד על גבי המזבח ומשם יורד לשיתין וכמו שדחו התוס' ז"ל פירושו בפרק לולב וערבה ורבינו ז"ל אית ליה כפירוש התוס' ז"ל וזהו שכתב כאן ויוצק על היסוד והוא יורד לשיתין אבל אין הכוונה למעט ספלים אלא סמך על מה שכתב שם בהלכות תמידין ומוספין. ודע דהשיתין בקרן מערבית דרומית היו וכמו שכתב רבינו ז"ל בפ"ב מהל' בית הבחירה:
ובירוצי

משנה למלך

וחילוק זה במוספין לא נמצא בשום מקום ורבינו בפ' תמידין ומוספין לא נמנע מלהזכיר שעיר עזים במקום שעיר וכמ"כ בפרק חטאת יחיד מרבינן כל שעירי הרגלים ושעירי ע"ז ושעיר נשיא שיהיו בני שנתן וכבר הביא הש"ס ברייתא זו בפרק שני שעירי (דף ס"ה וע"ש):

יח הם הנקראים אימורים כו'. פירוש מלת אימורים כתב בערוך מר על שם שהם מורים ואדונים על כל האיברים ועולים ע"ג המזבח לחלק אדון העולם. והאל"ף הוא נוסף כאל"ף אמרכל, ולי נראה שהוא מלשון את ה' האמרת, יתאמרו כל, וכן אמרכל אמר כל ודו"ק. ומ"ש רבינו וכל האימורין נקטרים כאחד כפ"ה דפסחים (דף ס"ד:):

פ"ב א ויוצק על היסוד כו'. עיין בכ"מ כאן ובס' ברכת הזבח (דף מ"ד:) ודו"ק:
בירותי

ב אין טעון נסכין אלא עולת בהמה ושלמים בלבד בין היו קרבן צבור או קרבן יחיד או כבש יולדת ואילו של כהן גדול הואיל והן עולות טעונים נסכים. אבל העוף והאשמות והחטאות אין מביאין עמהם נסכים. חוץ מחטאת מצורע ואשמו שנתפרשו נסכיהם בתורה: **ג** ומניין שאין מביאין נסכים עם החטאת והאשם שנאמר לפלא נדר או נדבה דבר הבא בנדר ונדבה יצאו חטאת ואשם ובכור ומעשר ופסח הואיל ואינן באין בנדר ונדבה אין טעונין נסכים. ומניין להביא שלמי חגיגה ועולת ראייה לנסכים שנאמר או במועדיכם: **ד** כמה הוא שיעור נסכים. נסכי כבש או כבשה עשרון סולת בלול ברביעית ההין שמן ויין לנסך רביעית ההין. וכן נסכי העז בין קטן בין גדול בין זכר בין נקבה או נסכי רחל אף על פי שהיא גדולה. אבל נסכי איל הן שני עשרונים סלת בלול בשלישית ההין שמן ויין לנסך שלישית ההין. ונסכי הפר או העגל בין זכרים בין נקבות שלשה עשרונים סלת בלול בחצי ההין שמן ויין לנסך חצי ההין: **ה** אלו הן הנסכים בין לעולה בין לשלמים כשיעור הזה לכל אחד ואחד שנאמר כמספר אשר תעשו ככה תעשו לאחד כמספרם. אין מוסיפין על השיעורין האלו ואין גורעין מהן. ואם גרע או הוסיף כל שהוא פסול. חוץ מכבש העולה שמקריבין ביום הנפת העומר שהנסכים שלו שני עשרונים בלול *בשלישית ההין שמן אע"פ שנכפלה סולתו לא נכפלו יינו [ושמנו] אלא יין לנסך רביעית ההין: **ו** המצורע מביא עם שלשה כבשים שלו שהן חטאת ואשם ועולה שלשה עשרונים. ומפי השמועה למדו שהן באין בכלל הזבחים שלו עשרון עם כל כבש בלול ברביעית ההין שמן. ורביעית יין עם כל עשרון משלשתן כשאר נסכי הכבשים. והמקריב את הפלגם מביא עמו נסכי איל ולא עולה לו זבחו: **ז** ההין הוא שנים עשר לוג. וכבר הודענו שיעור הלוג עם מדות אחרות בהלכות עירובין. והעשרון הוא העומר שהוא שיעור חלה וכבר ביארנו שיעורו בענין חלה: **ח** כשמודדין הנסכים או המנחות בין מנחת יחיד בין מנחת צבור אין מודדין אותו במדה של שלשה עשרונים לפר או של שנים לאיל אלא מודד הכל בעשרון אחד שהיה במקדש. וכן השמן של נסכים מודדין אותו במדתו שבמקדש. ושמן של מנחות היחיד בלוג שבמקדש. כמנין העשרונות כך מנין הלוגין: **ט** בירוצי המדות של סלת חול *שאין גב העשרון קודש. ובירוצי היין והשמן קודש לפי שהוא יורד על גב הכלי. וכלי הלח נמשחו מבפנים ומבחוץ. ולמה יתקדשו הבירוצין אע"פ שאין כוונת המודד אלא
למה

*[עיין תוי"ע מ"ב פ"א דמנחות ד"ה ליטמן]:

השגת הראב"ד

*בשלישית ההין שמן אע"פ שנכפלה וכו'. א"א זה שבוש ובהדיא גרסינן במנחות פרק שני ונסכה כתיב וקרינן ונסכו אלא נסכה דמנחה דהיינו שמן שנבלל עמה כנסכו דיין וקאמר רביעית:

לחם משנה

ט ובירוצי היין והשמן קדש וכו'. וא"ת בפ' שתי מדות איפליגו ר"מ ור"י דר"י חשיב מדת הלח מלמטה למעלה ור"מ חשיב מלמעלה למטה ואמר שם ר' יוחנן דלר' מאיר דחשיב להו הכי נראה לי דבירוצי מדות לא נתקדשו ורבינו ז"ל בהל' כלי המקדש פרק ראשון נראה דפסק כר"מ דמני להו מלמעלה למטה שכתב שם ושבע מדות של לח היו שם הין וחצי הין כו' א"כ היה לו לפסוק דבירוצי מדות לא נתקדשו ואיך כתב כאן דנתקדשו ואם נאמר דרבינו ז"ל פסק כאביי דאמר התם דלא פליגי ר' יהודה ור"מ בהכי אלא במלאים קמפלגי מכל מקום קשה למה פסק כר"מ לגבי ר' יהודה. ויש לומר משום דסתם מתני' דפרק שתי מדות כר"מ דמני להו מלמעלה למטה ופסק כאביי:
כל

כסף משנה

ב אין טעון נסכים אלא עולת בהמה ושלמים בלבד וכו' עד או במועדיכם. בפרק שתי מדות (מנחות צ':) תנן כל קרבנות הצבור והיחיד טעונין נסכים חוץ מן הבכור והמעשר והפסח והחטאת והאשם אלא שחטאתו של מצורע ואשמו טעונין נסכים ויליף לה בגמרא מקרא והתם יליף נמי דעוף אין לו נסכים:

ד כמה הוא שיעור נסכים וכו'. מפורש בתורה:

ה אין מוסיפין על השיעורים האלו וכו'. בפ"ק דמנחות תנן ריבה שמנה וחיסר שמנה וכו' פסולה ואמרינן בפרק המנחות והנסכים ובספרי שהטעם מדכתיב בנסכים ככה וא"כ ה"ה ליין. ובתוספתא רפ"ה דמנחות כל המנחות שריבה מדת הלוח או שחיסר מדת הלוח או שהיתה מדה חסרה מחבירתה או יתירה מחבירתה הרי אלו פסולות ומשמע דכללא הוא בין ליין בין לשמן: ומ"ש חוץ מכבש העולה וכו'. משנה בפרק שתי מדות (דף פ"ט:) הכבש הבא עם העומר אע"פ שמנחתו כפולה לא היו נסכיו כפולים ובגמרא בברייתא יכול כשם שמנחתו כפולה כך יינו כפול ת"ל ונסכו יין רביעית ההין יכול לא יהא יינו כפול שאינו נבלל עם מנחתו אבל יהא שמנו כפול שנבלל עם מנחתו ת"ל ונסכה כל נסכין לא יהו אלא רביעית מאי תלמודא אמר ר' אלעזר כתיב ונסכה וקרינן ונסכו כילד נסכה דמנחה כנסכו דיין מה יין רביעית אף שמן נמי רביעית. ונראה שיש חסרון בלשון רבינו וצריך להגיה ולכתוב לא נכפל יינו ושמנו כי השמן הוא עיקר החידוש שהוא נלמד מדרשא. ועל מה שכתב רבינו חוץ מכבש העולה שמקריבין ביום הנפת העומר שהנסכים שלו שני עשרונים בלול בשלישית ההין שמן. כתב הראב"ד זה שיבוש ובהדיא גרסינן במנחות וכו'. ונראה ודאי שיש טעות סופר בדברי רבינו וצריך להגיה ולכתוב ברביעית ההין שמן:

ו המצורע מביא עם שלשה כבשים שלו וכו' שלשה עשרונים ומפי השמועה למדו וכו'. ברייתא בפרק שתי מדות (דף צ"א) על הא דתנן אלא שחטאתו ואשמו של מצורע טעונין נסכים: והמקריב את הפלגס וכו'. משנה בסוף פ"ק דפרה ובפ' שתי מדות (דף צ"א) ועיין במ"ש בפ"י מהלכות אלו:

ז ההין הוא י"ב לוג. בפ' שתי מדות (דף פ"ט):

ח כשמודדין הנסכים או המנחות וכו' אין מודדין אותו במדה של שלשה עשרונים לפר וכו' אלא מודד הכל בעשרון שהיה במקדש. משנה בר"פ שתי מדות (דף פ"ז). ומ"ש וכן השמן של נסכים מודדין אותו במדתו שבמקדש. כלומר שהיו במקדש חצי ההין ושלישית ההין ורביעית ההין כמו ששנינו בפ' שתי מדות למדוד בכל מדה מהן לקרבן הראוי לו ע"פ מ"ש בפרשת שלח לך. ומ"ש ושמן של מנחות היחיד בלוג שבמקדש כמנין העשרונות כך מנין הלוגין. משנה שם (דף פ"ז) וכת"ק:

ט בירוצי המדות של סלת חול וכו' ובירוצי היין והשמן קדש וכו'. משנה שם (דף צ') ופירש"י בירוצי מה שנופל מן הכלי אחר שנתמלא. ומ"ש לפי שהוא יורד ע"ג הכלי וכו'. היינו כת"ק וכר"ע שם. ומ"ש ולמה יתקדשו הבירוצין וכו'. שם בגמרא וכרבינא דאסיק הכי ואע"ג דעל דברי ר"י הגלילי קאמר מיניה נשמע לת"ק ולר"ע:
מה

משנה למלך

ט בירוצי המדות של סלת חול וכו'. דין זה הוא במשנה פרק שתי מדות (דף צ') ופסק כת"ק וכפ' כל המנחות (דף נ"ז) אמרי' דטעמא דמ"ד דמדת יבש לא נתקדשה מכהון הוא משום דכתיב אותם ובא למעט מדת יבש מכהון ותוס' כתבו שם דאותה סוגיא דשבועות (דף ט"ו) דאמרינן אותם במשיחה ולא לדורות במשיחה אלא בעבודה אתיא כר"ע דאית ליה מדת לא נתקדשה מבפנים ומכהון מדת יבש לא נתקדשה כלל א"כ לא איצטריך אותם אלא למימרא דלדורות בעבודה ולפי זה יש להקשות לרבינו דהכא פסק כת"ק וא"כ אותם איצטריך למעט מדת יבש מכהון ואילו בפ"א מה' כלי המקדש דין י"ב פסק כאותה סוגיא דשבועות. וי"ל דדוקא כפי הס"ד שדין זה דלדורות בעבודה הוא נלמד דוקא מקרא דאותם שכתבו התוס' דע"כ דין זה אינו אלא לר"ע אבל לפי המסקנא דאית לן קרא דאשר ישרתו בם בקדש דהכתוב תלאן בשירות א"כ אותה הברייתא היא מוסכמת מכל אלא דלר"ע איצטריך אותם משום דס"ד דלדורות במשיחה ובעבודה קמ"ל אותם אבל לת"ק ס"ל דלעולם לא ס"ד דלדורות יהיה טעון שני דברים ומקרא דאשר ישרתו שמעינן דלדורות דוקא בעבודה וא"כ אייתר אותם למעט מדת יבש מכהון וזהו שרבינו לא הביא כי אם קרא דאשר ישרתו והא דלא משני סתם דאותם איצטריך למדת יבש הוא משום שרצה לאוקי גם אליבא דר"ע: ודע דבפ' ב' מדות (דף פ"ז) נחלקו ר' יהודה ור"מ דר"י חשיב ז' מדות מלמטה למעלה ור"מ מלמעלה למטה ואמרינן דמ"ד ממטה למעלה קסבר בירוצי המדות נתקדשו ומ"ד מלמעלה למטה קסבר בירוצי מדות לא נתקדשו ויש לדקדק דכיון דרבינו פסק דבירוצי מדות נתקדשו איך מנאם מלמעלה למטה בפ"א מה' כלי המקדש דין ע"ז. ונראה שדקדוק זה אינו מוכרח שהרי למתני' מני להו מלמעלה למטה וי"ל דס"ל דלא נתקדשו שהרי באותו פרק עצמו סתם לן תנא דבירוצי מדות נתקדשו ודוקא בברייתא שנחלקו ר"מ ור"י ואין מחלוקת ביניהם כי אם שזה מונה מלמעלה למטה וזה מלמטה למעלה בזה הוא שאמרו שכיונו למחלוקת אחר אבל אין להכריח מזה דמאן דמני להו מלמעלה למטה שסבור דבירוצי מדות לא נתקדשו ומה דרבינו מני להו מלמעלה למטה לישנא דמתני' נקט. וראיתי להרב בעל לחם משנה שכתב דרבינו פסק כאביי דלא פליגי ר"מ ור"י בבירוצי המדות אם נתקדשו ומלבד הקושי שיש בתירוץ זה דאיך פסק כאביי נגד ר' יוחנן עוד יש לדקדק דאמאי לא ביאר בפירוש מחלוקת זו דר"י ור"מ דבשלמא אי פסק כר' יוחנן ניחא דכבר פסק דבירוצי המדות נתקדשו אך אי פסק כאביי דנחלקו בדבר אחר אמאי לא הביא מחלוקת זו. ודע שבדברי הרב בעל קרית ספר ראיתי בדין זה ערבוב דברים שכתב שטעם לחלק בבירוצין בין של לח בין של יבש לפי שזה נעקר וזה לא נעקר כו' וטעם זה הוא לר' יוסי דאית ליה דאף מדות הלח לא נמשחו מבחוץ וכדאיתא בגמ' וזה פשוט:

ומ"ש רבינו ולמה יתקדשו הבירוצין אע"פ שאין כוונת המודד אלא למה שבכלי בלבד כדי שלא יאמרו מוציאין מכלי שרת לחול. אף שבגמ' לא הוזכר תירוץ זה כי אם לר' יוסי מ"מ ס"ל לרבינו דגם לת"ק ור"ע יש להקשות דמי שנתקדשו כלי הלח אף מבחוץ מ"מ גברא למאי דצריך מכוין ופסק כתירוצו של רבינא משום דרבינו ס"ל דכלי שרת אינם מקדשים כי אם מדעת וכמו שפסק בפ"ג מה' פס"מ דין כ'. ודע שהתוס' בדף פ"ח ד"ה בירוצי כתבו דלמ"ד לא נתקדשו ניחא למ"ד לקמן מותר נסכים לקיץ המזבח ומפרש ר' חייא בר יוסף דיש להם פדיון כו' אבל למ"ד נתקדשו קשה הא אין להם פדיון ותירצו דמיירי בנסכי ציבור דלב ב"ד מתנה עליהם ע"כ. ולכאורה דבריהם תמוהים דמה הוקשה להם משום דאין להם פדיון דנהי דס"ל דנתקדשו מ"מ אין דעת המודד אלא למה שבכלי והשאר הוא חולין אלא שהחכמים אסרוהו כדי שלא יאמרו וכיון דמשום תקנת חכמים הוא הם אמרו שיהיה לו פדיון וכי תימא דס"ל דטעם זה לא נאמר כי אם לר' יוסי אבל לת"ק ור"ע אינו מתקנת חכמים כי אם מהדין הגמור, זה אינו שהרי קושית הגמ' כי היכי דשייכא לר' יוסי שייכא נמי לת"ק ור"ע וכמו שכתבנו. וכי תימא שהתוס' לתירוצא דרב דאמר דכלי שרת מקדשים שלא מדעת הוא שהוקשה להם דלפי תירוץ זה קדושת הבירוצין אינו מתקנת חכמים כי אם מעיקר הדין ומש"ה הקשו דאין נפדין, גם זה לא יתכן דמה הקשו לר' חייא בר יוסי אימא דר' חייא ס"ל כרבינא דטעמא הוא משום גזירה ועוד שעדיין לא נתברר אצלי אם דין זה דכלי שרת שמקדשין שלא מדעת למ"ד אם הוא מן התורה דאפשר שאינו אלא תקנת חכמים. והנראה אצלי הוא דמחלוקת דר"מ ור"י לא דמי לההיא דאמרינן דמדות הלח בירוצין קדש דהתם מה שנתקדש הוא שלא מדעת המודד אלא לפי שנגע בדופני הכלי נתקדש ומש"ה אמרינן דאין קדושתו כי אם מתקנת חכמים אבל הכא מ"ד דבירוצין נתקדשו הוא מגזירת הכתוב דרביעית יהיב ליה רחמנא למטה ואמר ליה שער דקא עיילי ליה בירוצין וכיון דרחמנא גלי

למה שבכלי בלבד כדי שלא יאמרו מוציאין מכלי שרת לחול: י מה היו עושין בבירוצין. אם יש שם זבח אחר יקריבו עמו ואם לנו יפסלו בלינה. ואם לאו מקיצין בהן המזבח: יא כיצד לוקחין בהם עולות. הבשר לשם והעורות לכהנים: יב הסלת עם השמן של נסכים אינן מעכבין את היין ולא היין מעכבן. ולא הנסכים מעכבין את הזבח אלא מביא אדם קרבנו היום ונסכיו אחר עשרה ימים אחד יחיד ואחד צבור. והוא שלא קדשו הנסכים בכלי שרת אבל אם נתנן לכלי שרת אם לנו יפסלו בלינה: יג אין מביאין נסכים אלא מן החולין. לא יביאם לא מן התרומה ולא ממעשר שני ולא מן הבכורים. ואפילו תודה שמביא לחמה מן המעשר לא יביאו נסכים אלא מן החולין: יד כל שיעורי הנסכים האמורין בספר יחזקאל ומנין אותן הקרבנות וסדרי העבודה הכתובים שם כולם מלואים הן ואין נוהגין לדורות אלא הנביא צוה ופירש כיצד יהיו מקריבין המלואין עם חנוכת המזבח בימי המלך המשיח כשיבנה בית שלישי: טו וכשם שהקריבו הנשיאים בחנוכת המזבח דברים שאין כמותן לדורות והקריבו בשבת כך הנשיא מקריב חנוכתו בשבת לעתיד כאשר מפורש שם. וכן קרבנות שהקריבו בימי עזרא הבאים מהשבי מלואים היו ואינן נוהגין לדורות. אבל דברים הנוהגים לדורות הם דברי תורה שפירשנו כמו שהעתיקום מפי משה רבינו אין להוסיף עליהם ואין לגרוע:

שנים

כסף משנה

י מה היו עושים בבירוצים וכו' עד והעורות לכהנים. ברייתא שם (דף נ':). פירוש אם לנו שלא הקריבן עם הזבח האחר נפסלו בלינה דכיון שיש שם זבח אחר נתקדשו הבירוצין ליפסל בלינה אבל אם אין שם זבח אחר לא נתקדשו כלל ופודין אותן ויוצאין לחולין ודמיהן לקיץ המזבח. ולשון מקיצין מפרש בגמרא פ"ק דשבועות (דף י"ב) שהוא כאדם שמביא בקינוח סעודה מיני מתיקה והוא מלשון קיץ כדכתיב הלחם והקיץ לאכול לנערים כלומר מקריבין אותם שלא לשם תמידים אלא כמו מיני מגדים שאינם מעיקר הסעודה:

יב הסלת עם השמן של נסכים וכו'. משנה בפ' התכלת (דף מ"ד:). ומ"ש ולא הנסכים מעכבין את הזבח אלא מביא אדם קרבנו היום ונסכיו אחר עשרה ימים. בפ"ב דמנחות (דף ט"ו:) ובתוספתא דזבחים פ"ה. ומ"ש והוא שלא קדשו הנסכים בכלי שרת וכו'. משנה בפרק התודה (דף ע"ט) הנסכים שקדשו בכלי ונמצא הזבח פסול אם יש שם זבח אחר יקריב עמו ואם לא יפסלו בלינה הרי בהדיא שאם קדשו בכלי נפסלו בלינה. ומ"ש אחד יחיד ואחד צבור:

יג אין מביאין נסכים אלא מן החולין וכו'. ואפילו תודה שמביא לחמה מן המעשר לא יביא נסכים אלא מן החולין. משנה במנחות פרק התודה (דף פ"ב) הנסכים בכל מקום לא יביאו אלא מן החולין:

יד כל שיעורי הנסכים האמורים בספר יחזקאל וכו'. בפ' התכלת (דף מ"ה):

טו ומ"ש וכן קרבנות שהקריבו בימי עזרא וכו':

שנים

לחם משנה

יד כל שיעורי הנסכים האמורים וכו'. בפ' התכלת (דף מ"ה) הקשו שם על פסוק האמור ביחזקאל כה אמר ה' אלהים בראשון באחד לחדש תקח פר בן בקר תמים וחטאת את המקדש וכו' הקשו שם חטאת עולה היא ותירצו אמר ר' יוחנן פרשה זו אליהו עתיד לדורשה כלומר דעד שיבא אליהו ויפרשנה אין אנו יכולים לדורשה ורב אשי תירץ מילואים הקריבו בימי עזרא כדרך שהקריבו בימי משה כלומר דמה שאמר יחזקאל הוא שנתנבא על בית שני שהיה בימי עזרא ואמר שיקריבו מלואים כדרך שהקריב משה ומשה הקריב ביום השמיני למלואים שהיה ר"ח עגל בן בקר לחטאת וגם עזרא עשה כן ביום השמיני שלא היה ר"ח הקריב פר לחטאת והיינו דאמר יחזקאל וכן פירש"י ז"ל שם. ולפי זה קשה על רבינו ז"ל טובא דאיך כתב דנבואה זו היא על בית שלישי שעתיד ליבנות דנראה דזה לא כדברי מר ולא כדברי מר ועוד דהוא כתב שעזרא הקריב מלואים והיינו כתירוצא דרב אשי וכיון שכן הנבואה היא על עזרא ואיך כתב רבינו ז"ל שהיא על בית שלישי ואם נאמר דרבינו ז"ל מפרש דמ"ש פרשה זו אליהו עתיד לדורשה דהכוונה לומר דעל בית שלישי נתנבא ועם זה תירץ הקושיא דלעתיד לבא יהיה כן ואע"פ שאין כן עתה אינו כלום ולפ"ז פסק רבינו ז"ל כר' יוחנן מ"מ קשה מה שהקשיתי דהוא פסק כרב אשי ואיך פסק כר' יוחנן דמשמע דפליגי ועוד דכרב אשי ראוי לפסוק דבברייתא אמרו שהיא סברת ר' יוסי שחולק על ר' יהודה וכבר ידוע שהלכתא כוותיה לגבי ר' יהודה ועוד דבברייתא הודה לו ואמר לו תנוח דעתך שהנחת את דעתי. ונראה לי דרבינו ז"ל פסק כרב אשי ומטעמא דכתיבנא דר' יוסי סבר כוותיה אלא שלא רצה לפרש כפירוש רש"י ז"ל דהנבואה של יחזקאל על עזרא היה והקריבו מלואים כדרך שהקריבו בימי משה משום מה שהקשו התוס' ז"ל דשל משה עגל וכאן היה פר ועוד דהמתנות ג"כ היו חלוקות כמפורש ביחזקאל אל מזוזות הפתח וכו' וכמו שהאריכו

משנה למלך

שיהיו הבירוצין קדש אין להקשות שאין כוונת הסדר על הבירוצין דמה לנו ולדעתו מאחר דרחמנא אמר שיהיו קודש ומש"ה הקשו כיון שמן הדין הם קדש הרי הבירוצין הם כמנחה עצמה ואמאי יש לה פדיון ותירצו דהכא איירי בנסכי ציבור דלב ציבור מתנה עליהם ולפי זה מה שרבינו לא חלק בין נסכי ציבור לנסכי יחיד אלא סתם וכתב כר' חייא שהבירוצין הם לקיץ המזבח אינו חולק עם התוס' אלא דרבינו אזיל לשיטתיה שפסק דטעם שהבירוצין הם קודש הוא לפי שכלי שרת נתקדשו מבחוץ ולפי זה אינם קדש כי אם מתקנת חכמים שהרי אין כלי שרת מקדשים שלא מדעת ומש"ה יש להם פדיון. עוד כתבו ומיהו אם לנו מיפסלי בלינה כדאמרינן לקמן דלענין הכי לא התנו ומדמיפסלי בלינה יש לדקדק דקסבר בירוצי מדות נתקדשו ע"כ. והנה מסיום דברי התוס' הללו יש להכריח שפירוש שכתבו דאם הדברים כפשטן מאי אתו לאשמועינן דמדמיפסלי בלינה ש"מ דבירוצין נתקדשו פשיטא דאילו למ"ד לא נתקדשו הרי הם חולין גמורים ומה לינה שייך בהו, ועוד יש להכריח פירוש זה ממה שכתבו בתחלת דבריהם דלמ"ד לא נתקדשו אתי שפיר הסיפא דר' חייא ואיך יתיישב למ"ד לא נתקדשו דהא לדידיה הם חולין גמורים אלא ודאי כדכתיבנא דאף למ"ד לא נתקדשו מ"מ מודה שהם קודש מטעם שחוץ כלי שרת נתקדש ואע"פ שהוא שלא מדעת מ"מ כדי שלא יאמרו תקנו חכמים שיהיו קודש ועוד כתבו דאי אמרת דבירוצי המדות לא נתקדשו מגזירת הכתוב כי אם מתקנת חכמים ניחא דיש להם פדיון אך אם נתקדשו מגזירת הכתוב אמאי יש להם פדיון וכן מה שכתבו דמדמיפסלי בלינה יש לדקדק כו' אתי שפיר דאי אמרת דאין קדושתם כי אם מתקנת חכמים אמאי מיפסלי בלינה שהרי לא מצינו פסול לינה כי אם בקדשים שהם מן התורה אבל אי אמרינן דבירוצי מדות נתקדשו ניחא. ודע שלפי דרך זה אתי שפיר מה שרבינו מנה המדות מלמעלה למטה ואין צורך למה שכתבנו לעיל ואדרבא דברי רבינו באו בתכלית הדקדוק דאיהו (מנה המדות) מלמעלה למטה משום דסבר דבירוצי המדות לא נתקדשו מדין תורה ומ"ש שהבירוצין הם קדש מתקנת חכמים הוא. ומלבד כל מה שכתבתי עוד יש להכריח כל זה מסוגיא דאמרינן בפ' המזבח מקדש דף פ"ח דמ"ד אין מקדשין כי אם מתוכן ס"ל דבירוצי מדות לא נתקדשו ורבינו בפ"ג מהל' פסה"מ דין כ' פסק דאין מקדשין כ"א מתוכם ואעפ"כ אית ליה דהבירוצין הם קודש א"ו דהסיא בעיקר הבירוצין קודש שיגעו בגב הכלי הוא שנחלקו בזה ר"י ור"מ אם הם קודש או לא וזהו שכתב רש"י ופלוגתא היא במנחות ובמחלוקת זה ס"ל לרבינו דבירוצי מדות לא נתקדשו ומש"ה פסק דאין מקדשין כי אם מתוכם אלא שאעפ"כ הם קדש לפי שנוגעין בגב הכלי וכלי כלה נמשחו מבחוץ וזה פשוט. ועיין בלחם משנה בפ"ג מה' פס"מ שכתב שרבינו היה לו גירסא אחרת בסוגיא דהמזבח מקדש. ועיין בפ' השוחט והמעלה (דף ק"ח) דאמרינן בירוצי מדות איכא בינייהו ואתי שפיר נמי מתני' דמני להו מלמעלה למטה דהתם מתני' ר"מ היא דאית ליה דבירוצי המדות לא נתקדשו ומאי דתנן דהבירוצין הם קדש הוא משום דכלי שרת נתקדשו מבחוץ ומה שלא אמרו בגמרא דעמיד יש"ק הוא משום דאית ליה דבירוצין נתקדשו הוא משום דמני להו מלמעלה למטה וע"כ אית להו דבירוצין לא נתקדשו ועוד דהתם משנה ר"מ היא ומה גם דתחלת המשנה דקתני כל מדות שבמקדש היו נגדשות חוץ משל כו' ר"מ היא וכדאיתא התם (דף ל') וכמבואר. עוד הקשו התוס' שם וא"ת וניגזור שמא יאמרו מוציאין מכלי שרת לחול כדגזרינן התם לר' יוסי כלה דנעקר ולעיל בפ' התודה וי"ל דהכא לא גזרינן דאמרי בנפשייהו בירוצין לא נתקדשו ע"כ. נראה דס"ל דגזירה זו דשמא יאמרו כו' שייכא אף כשאנו מצריכין פדיון דהכתי יאמרו העולם שיש פדיון לקדושת הגוף ואע"ג דהסיא דהתודה (דף ע"ט) נאמרה גזירה זו על קושית וליפקו לחולין מ"מ לפי התירוץ איצטריך נמי לקושית דליתנו שיהיה לו פדיון דאי לא הכתי קשה שיתנו שיהיה לו פדיון כן הוא מבואר בדברי התוס' בפרק התודה סוף ד"ה וכי כדף פ"ו ומש"ה לר' חייא דאמר שיש פדיון לבירוצין שיאמרו העולם שיש פדיון לקדושת הגוף ותירצו דהכא ליכא למיגזר לפי שיאמרו העולם דבירוצין לא נתקדשו וא"ת א"כ יתנו ב"ד שיהיו שאין כיון דליכא גזירה דשמא יאמרו וכמו שהקשו בגמ' בפ' התודה י"ל דלעולם אין ב"ד מתנין שיהיו חולין גמורים עיין לקמן דף קפ"ט ע"א (א"ס תמצאנו לעיל בפ"ח מה' כלי המקדש דין ו'). ומה שהקשו בפ' התודה וליתנו עליהם דניפקו לחולין הכוונה היא שיהיה לו פדיון וע"י הפדיון יוצא לחולין. אך קשה בהסיא דשתי מדות דאמר רבינא גזירה שמא יאמרו מוציאין מכלי שרת לחול דכיון דרבינא חייש לגזירה זו אמאי יש לו פדיון הכתי יאמרו שיש פדיון לקדושת הגוף וכי תימא דרבינא ס"ל דמותר נסכים אינו בירוצי המדות אלא כאותה ששנינו המקבל עליו וכו' וכר' יוחנן הא ליתא שהרי האמת הוא שפירוש מותר נסכים הוא ככולהו אמוראי ושתי הברייתות הם הלכות פסוקות וכמו שפסקם רבינו. ונראה לומר דרבינא מודה דהעולם יאמרו בירוצין לא נתקדשו שהרי הדין הוא כן וכמו שכתבנו לעיל ומאי דאמרינן דבירוצין קדש משום דנגעו בגב הכלי וכלי כלה נמשחו מבפנים אין בו קדושת הגוף וכל זה יודעים העולם אלא שמן הדין היה שיהיה חולין לפי שלא היה דעתו לגזה אלא שלא יאמרו העולם שדבר שנתקדש מבחוץ יוצא לחולין מש"ה צריך פדיון. וגרסינן בפ' שתי מדות (דף נ') תניא בירוצי מדות הללו מה היו עושין בהן אם יש זבח אחר יקרבו עמו ואם לנו יפסלו בלינה ואם לאו מקיצין בהן את המזבח ע"כ. ופירש רש"י ואם לנו לפי שאין שם זבח אחר ע"כ. ונראה מדבריו דס"ל דלינה פוסלת אף אם לא היה שם זבח אחר ומאי דקתני ואם לאו מקיצין בהם את המזבח ה"ק ואם לאו שלא לנו וגם לא היה שם זבח אחר מקיצין בו את המזבח ולפי פירוש זה אין הברייתא מסודרת כהוגן והכי הוה ליה למימר אם יש זבח אחר יקרבו ואם לאו מקיצין בו ואם לנו יפסלו בלינה. אך מרן בפרקין דין י' כתב פירוש אם לנו שלא הקריבו עם הזבח האחר נפסלו בלינה דכיון שיש שם זבח אחר נתקדשו הבירוצין ליפסל בלינה אבל אם אין שם זבח אחר לא נתקדשו כלל ופודין אותם ויוצאין לחולין ע"כ. נראה מדבריו דס"ל דאין לינה פוסלת בבירוצין אלא כשהיה שם זבח אחר לפי שנתקדשו אבל אם לא היה שם זבח אחר לא נתקדשו. ובעור הייתי לומר דאפשר דגם מרן מודה דלינה פוסלת אף אם לא היה שם זבח אלא שכוונתו היא שאם היה שם זבח נתקדשו הבירוצין ליפסל בלינה ואינו יכול לפדות אותם אלא מניחם עד שיפסלו בלינה וישרפו וכהסיא דכתב רבינו בפ' י"ב מה' פה"מ דין ו' אבל אם לא היה שם זבח יכול לפדותו קודם שיפסלו בלינה אבל לעולם שאם לנו אף אם לא היה שם זבח נפסלו וישרפו. אך כל היושר הולך יראה שכוונת מרן היא הפירוש הראשון שכתבנו דכל שלא היה שם זבח לא נתקדש כלל ואין לינה פוסלת בו. ומיהו מה שכתבתי בפירוש השני דכל שהיה שם זבח ולא הקריבו הבירוצין שוב אינם יכולים ליפדות לפי שכבר נתקדשו ואפי' קודם לינה נראה לי שדין זה הוא אמיתי לפי שכיון שנראו לזבח שוב אין לו פדיון אלא מניחם עד שיפסלו בלינה וישרפו וכן יש לדקדק כדברי מרן ממה שפי' ואם לאו שלא היה שם זבח דהיינו דקאי ארישא דברייתא דקתני אם יש שם זבח ומדלא פירש דקאי נמי להלוקת ואם לנו כלומר ואם לאו שלא לנו מקיצין שמעת מינה דס"ל דכל שהיה שם זבח כבר נראו לנסכין ואין פודין אותם אלא יפסלו בלינה ואפשר שגם רש"י יודה בזה וצריך בעיון כדי שיוכל לפדות שלא היה שם זבח וגם שלא לנו ובסבלא אחד מהם ישרף ולמרן אין הדבר תלוי אלא באם היה שם זבח או לא. ודע שהתוס' בפ' שתי מדות (דף פ"ח) ד"ה בירוצי כתבו בתוך דבריהם ומיהו אם לנו מיפסלי בלינה דלענין הכי לא התנו ע"כ. ומדבריהם הללו נראה דס"ל כסברת רש"י דלינה פוסלת אף אם לא היה שם זבח וכסברת רש"י דאי ס"ל דלינה אינה פוסלת כי אם היכא דהיה שם זבח ועבר ולא הקריב הבירוצין מה הוקשה לפי תירוצם דס"ל דלב ב"ד מתנה ממה שנפסלים בלינה הא תנאי ב"ד לא היה כי אם היכא דלא היה שם זבח או הוא דהתנו שיהיה להם פדיון אבל היכא דיש זבח לא התנו שהרי יקריבם וכיון דלא התנו כשיש זבח ומש"ה מיפסלי בלינה אך אי ס"ל כרש"י דאף אם לא היה שם זבח מיפסלי בלינה ניחא שהוקשה להם דכיון דאיכא תנאי ב"ד אמאי מיפסלי בלינה ודו"ק:

יב אחד יחיד ואחד צבור כו'. התוס' בפ"ד דר"ה (דף ל') ד"ה ונתקלקלו כתבו דדין זה הוא דוקא בקרבן יחיד דאין טעון שירה יע"ש:

ישראל

לחם משנה

שהקריבו שם התוספות ז"ל לכך מפרש רבינו ז"ל דס"ק נבואה זו על בית שלישי היא והקרבנות יהיו באופן האמור ביחזקאל ואע"ג דיקשה לך דאמר שנתנה התורה לא יהיה שינוי בקרבנות כלל אלא מקריבין קרבנות הנהוגים לדורות אין זו קושיא דכן בבית שני בימי עזרא הקריבו קרבנות שאינם נוהגים לדורות כמו שהקריבו בימי משה א"כ גם בבית שלישי יקריבו קרבנות שאינם נוהגים לדורות ואין תימה על כך ונבואת יחזקאל על בית שלישי היה. ועם זה באו דברי רבינו ז"ל על נכון שפסק כרב אשי ודו"ק:

פ"ג ב אבל הנכרים אין מקבלין מהם אלא עולות בלבד וכו'. קשה דבמנחות (דף ע"ג) משמע דלא מפקיק איסורא אלא מקרא דהיא איש דכתיב ביה אשר יקריבו לה' לעולה ומרבין נכרים מאיש דוקא לעולה ולא לשאר קרבנות דלא כתיבי בקרא אליבא דר"ע דקי"ל כוותיה ואיך רבינו ז"ל הביא סדרשא אחרא דהך קרא מוקמינן ליה בתמורה פ"ק בבעלי מומין ומשמע הא תמימים תקריבו. וי"ל דהך דרשה דרבינו ז"ל איתא בת"כ כדכתבו התוס' ז"ל שם דהכי תניא שם מנין שאין מקבלין שקלים מן הנכרי מה ת"ל ומיד בן נכר לא תקריבו את לחם אין לי אלא תמידין שנקראו לחם שאר קרבנות ציבור מנין ת"ל מכל אלה ופירשו שם התוס' ז"ל וקא משמע לן קרא דאפי' בא נכרי ומוסר לציבור אין מקבלין ממנו כשם דאין מקבלין ממנו קרבנות של עצמו ומיהו השתא דאשמעינן איש איש דמקבלים מהם נדרים ונדבות מוקמינן נמי קרא בבעלי מומין כדאיתא בתמורה ע"כ. ורבינו ז"ל הביא דרשה דספרי דמההוא קרא נפקא לן דאין מקבלין ממנו קרבנות ציבור וכ"ש קרבנות עצמו וקרא דאיש איש מרבה נדרים ונדבות דהוס משמע לן איסורא מקרא דמיד בן נכר וכו' ולהכי אילטריך לומר דעולה מקבלים מהן: **אבל** אין מקבלים מהם שלמים כו'. בפ"ק דשקלים אמר הנכרי והכותי ששקלו אין מקבלין מהן ואין מקבלין מידן קיני זבים וקיני זבות וקיני יולדות אבל נדרים ונדבות וחטאות ואשמות מקבלין מהן זה הכלל כל שנידר ונידב מקבלין מידן כל שאין נידר ונידב אין מקבלין מהן ע"כ. כך היא הגירסא במשנתנו ונראה דט"ס היא וצ"ל ואין מקבלין מידן קיני זבים וקיני זבות וקיני יולדות חטאות ואשמות אבל מקבלין מהם נדרים ונדבות וכו' דחטאות ואשמות בהדי מילי דאין מקבלין מהם איה לן למיתנינהו דאיך באין בנדר ובנדבה וסיפא קאמר דכל שאינו בא בנדר ונדבה אין מקבלין מהן. כך היא הגירסא במשנה בירושלמי וכן הביאה הרב בעל הכסף משנה ז"ל. אבל ראיתי לרבינו ז"ל שכתב בפירוש המשנה הא דאמרו בירושלמי בסיפא דאין מקבלין מהן קיני זבים וכו' לא קאי אלא אכותי שהזכיר ולא אנכרי דבנכרי לא שייך זבים וזבות ועוד כתב דבכותי מקבלין ממנו חטאות ואשמות לפי שהוא כיון דנתכוון לכפרה אולי ישוב אבל הנכרים אין מקבלין מהם חטאות ואשמות ונראה ודאי דהוא גריס כגירסא דידן דגרסינן אבל מקבלין מהם נדרים ונדבות חטאות ואשמות ואית ליה דהך מילתא אכותי לחוד קאי דאיירי ביה דהלוקה דקיני זבים ביה איירי אבל בנכרים אין מקבלין מהם אלא נדרים ונדבות ולא חטאות ואשמות וסיפא דזה הכלל נמן כלל לנכרים דבנכרים דוקא אין מקבלין מהם אלא נדרים ונדבות ולא חטאות והאשמות ודוחק הוא לפרש המשנה כן אבל כאן לא חילק בין נכרי לכותי משמע דאית ליה דכותי ונכרי שוים הפך ממ"ש בפירוש המשנה וכגירסת הירושלמי וכדכתיבנא: **ד ישראל** שהוא מומר לע"ז כו'. כבר הארכתי ע"ז במקום אחר:

ה עולות הנכרים אין מביאין עמהן נסכים וכו'. הקשה הכ"מ ז"ל דלפי סוגיא דמתאמרה בפ' אלו מנחות (דף ע"ב:) לר"ע דקי"ל כוותיה נסכי הנכרי קרבין משלו ואם לא הביא משלו קריבין משל ציבור דהם אוקימו מתני' כוותיה משום דעולה וכל חבירתה קאמר ואי ס"ל דהסוא סיגויא דהיקא הוי א"כ אפי' משל ציבור נמי לא ליתו וכתב בתירוץ קושיא זו ותירץ דרבינו ז"ל מספקא ליה ולכך פסק כך. והר"י קורקוס תירץ דרבינו בפ"ק דתמורה גרים אזרח מביא עליכן נסכים ואין הנכרי מביא עליכן נסכים דמשמע אינו מביא כלל עליהם נסכים ומתני' היא התם וסמך על אותה סוגיא ומשנה דהתם. ואלו קשה על תירוץ הכ"מ ז"ל והר"י קורקוס ז"ל דבהדיא כתב רבינו בפ' ד' מהלכות שקלים ח"ל וכן נכרי ששלח עולתו ממדינה אחרת ולא שלח עמה דמי נסכים יעלו נסכיהם מתרומת הלשכה הרי דפסק בהדיא כמתני' בפ"ז דשקלים דקרבין משלהם

פרק שלישי

א שנים אשרצו להביא שלמים או עולה בשותפות מביאין בין בנדר בין בנדבה ואפילו עוף יבוא בשותפות: **ב** ואחד אנשים ואחד נשים או עבדים מביאין כל הקרבנות. אבל העכו"ם אין מקבלין מהן אלא עולות בלבד שנאמר ומיד בן נכר לא תקריבו את לחם אלהיכם. אפילו עולת העוף מקבלין מן הנכרי אע"פ שהוא עובד ע"ז. אבל אין מקבלין מהן שלמים ולא מנחות ולא חטאות ואשמות. וכן עולות שאינן באות בנדר ונדבה אין מקבלין אותן מן הנכרי כגון עולת יולדת וכיוצא בה מעולות שאינן באות משום נדר ולא משום נדבה: **ג** נכרי שהביא שלמים מקריבין אותן עולות שהעכו"ם לבו לשמים. נדר שלמים ונתנם לישראל על מנת שיתכפר בהן לישראל אוכלין אותן הישראלים כשלמי ישראל. וכן אם נתנן לכהן כהן אוכלן: **ד** ישראל שהוא מומר לע"ז או מחלל שבת בפרהסיא אין מקבלין ממנו קרבן כלל. אפילו העולה שמקבלין אותה מן הנכרים אין מקבלין אותה מן המומר הזה שנאמר אדם כי יקריב מכם מפי השמועה למדו מכם ולא כולכם להוציא את המומר. אבל אם היה מומר לשאר עבירות מקבלין ממנו כל הקרבנות כדי שיחזור בתשובה. היה מומר לעבירה והוא מפורסם וידוע לעשותה והורגל בה בין להכעים בין לתיאבון אין מקבלין ממנו קרבן לאותה עבירה. כיצד כגון שהיה רגיל לאכול חלב בין להכעים בין לתיאבון ושגג ואכל חלב והביא חטאת אין מקבלין אותה ממנו: **ה** עולות העכו"ם אין מביאין עמהן נסכים שנאמר כל האזרח יעשה ככה. אבל נסכיהם קריבין משל צבור שנאמר ככה תעשו לאחד כמספרם. ואינן טעונות סמיכה שאין סמיכה

א סמ"ג שם: ב סמ"ג שם: ג זבחים מה, סמ"ג שם:

כסף משנה

פ"ג א שנים שרצו להביא שלמים או עולה בשותפות מביאין וכו' ואפי' עוף יבוא בשותפות. משנה בס"פ המנחות (דף ק"ד:) ויליף לה בגמרא מקראי ואיתא נמי בת"כ פ' ויקרא:

ב ואחד אנשים ואחד נשים או עבדים מביאים כל הקרבנות. זה פשוט שהכתוב השוה אשה לאיש לכל דינין שבתורה וכבר אמרו שנשים אינן סומכות ושנינו בפ"ק דקדושין (דף ל"ו) הסמיכות והתנופות וכו' נוהגות באנשים ואינם נוהגות בנשים משמע שמביאות קרבן וכל מצוה שהאשה חייבת בהם עבד חייב בהן: **אבל** הנכרים אין מקבלין מהם אלא עולות. בפ"ק דחולין (דף י"ג:) ובפרק אלו מנחות (דף ע"ג:) תניא איש איש לרבות הנכרים שנודרים נדרים ונדבות כישראל. ומ"ש אפי' עולת העוף מקבלין מן הנכרי בפרק אלו מנחות תניא אין לי אלא עולה שלמים מנין תלמוד לומר נדריהם. תודה מנין תלמוד לומר נדבותם. מנין לרבות העופות והיין והלבונה והעצים ת"ל [נדריהם] לכל [נדריהם וכו'] א"כ מה ת"ל עולה עולה פרט לנזירות דברי ר"י הגלילי ר"ע אומר אשר יקריבו לה' לעולה אין לי אלא עולה בלבד ופסק רבינו כר"ע ומשמע לרבינו דעולת העוף לא נפקא מכלל עולה סתם. ומ"ש ולא מנחות אע"ג דגבי אלו מנחות נקמצות ושיריהם לכהנים (דף ע"ב:) מני מנחת נכרי הא מוקי לה בגמרא (דף ע"ג:) כר' יוסי הגלילי ואע"ג דסתם מתניתין כר"י הגלילי לא פסק רבינו כוותיה משום דרב הונא סבר דלא כוותיה. ומ"ש אע"פ שהוא עובד ע"ז הכי משמע בפ"ק דחולין. ומ"ש אבל אין מקבלין מהם שלמים וכו' נתבאר בסמוך בפ"ק דשקלים תנן גבי נכרי וכותי אין מקבלין מידם קיני זבין קיני זבות קיני יולדות חטאות ואשמות זה הכלל כל (שהוא) נידר ונידב מקבלין מידם וכל שאינו לא נידר ולא נידב אין מקבלין מידם ופה נתבאר בירושלמי שאין מקבלים מיד הכותים אלא עולות. גם שם (דף ג') נתבאר דקיני זבין וקיני זבות אכותי שהוזכר שם קאי דאילו בנכרי לא שייך זבים וזבות:

ג נכרי שהביא שלמים מקריבים אותם עולות וכו'. מימרא בפרק אלו מנחות (דף ע"ג:) ופירש"י לבו לשמים כוונתו היא שיהו קרבנותיו כליל לשמים ולא שיאכלו. ומ"ש נדר שלמים ונתנם לישראל וכו' עד כאן תוספתא. שם:

ד ישראל שהוא מומר לע"ז וכו'. בפ"ק דחולין (דף ה') מכם וכו' להוציא את המומר וכו' מן הבהמה להביא בני אדם שדומים לבהמה מכאן אמרו מקבלין קרבנות מפושעי ישראל כדי שיחזרו בהם בתשובה חוץ מן המומר וכו' לנסך את היין ולחלל שבתות בפרהסיא: ומ"ש היה מומר לעבירה וכו'. שם והא מהכא נפקא מהתם נפקא מעם הארץ פרט למומר ר"ש וכו' אומר השב לא העשיה בשגגה ואם השב מידיעתו מביא קרבן על שגגתו אינו שב מידיעתו אינו מביא על שגגתו ואמרינן מאי בינייהו ואמר רב המשנא מומר לאכול חלב והביא קרבן על הדם ששגג בו ואילו היה יודע שהיה דם לא היה אוכלו לת"ק מומר שמו ולא מקבלין מיניה ולר"ש שב מידיעתו הוא בדם ומקבלינן מיניה. ובפ"ג דהוריות (דף י"א) אמרינן אהא דרב המנונא והא רבא אמר דכ"ע מומר לאכול חלב לא הוי מומר לדם אלא הכא באוכל נבילה לתיאבון ונתחלף לו בשומן ואכלו קא מיפלגי מ"ס כיון דלתיאבון קא אכיל במזיד מומר הוא ומ"ס כיון דאילו אשכח דהיתרא לא אכיל דאיסורא לאו מומר הוא. ופי' רש"י באוכל נבלה לתיאבון דכי אין לו בשר דהיתרא אוכל חלב ונבילה ונתחלף לזה שומן בחלב ואכלו דסבור דשומן הוא ואכלו קמיפלגי ולכשנודע לו דחלב הוא רוצה להקריב קרבן ת"ק סבר כיון דלתיאבון אכיל במזיד מומר הוא ואין מקבלין מידו ופסק רבינו כת"ק וכאוקימתא דרבא:

ה עולות הנכרים אין מביאין עמהם נסכים וכו'. בפרק אלו מנחות (דף ע"ג:) כמאן אזלא הא דתנן אמר ר"ש שבעה דברים התקינו ב"ד וזה אחד מהם נכרי ששלח עולתו ממדינת הים אם שלח עמה נסכים קרבים משלו ואם לאו קרבים משל ציבור לימא ר"י הגלילי היא ולא ר"ע אפילו תימא ר"ע עולה וכל חבירתה אמאן קא להא דתנו רבנן אזרח אזרח מביא נסכים ואין הנכרי מביא נסכים יכול לא תהא עולתו טעונה נסכים ת"ל ככה מני לא ר"י הגלילי ולא ר"ע אי ר"י הגלילי הא אמר אפילו יין נמי אי ר"ע הא אמר עולה אין מידי אחרינא לא אי בעית אימא ר"י הגלילי סמי מהכא יין ואי בעית אימא ר"ע עולה וכל חבירתה ופירש"י אפילו תימא ר"ע דקא דאמר ר"ע דאין נודרין אלא עולה וכל חבירתה דהיינו נסכים אבל נסכי לחודייהו לא וכבר קדם שרבינו פסק כר"ע ולא הבנתי דעת רבינו דאי ס"ל דהך מתמיהא כר"ע ועולה וכל חבירתה קאמר ה"ל למיפסק דמביאין נסכים משלהם עם עולותיהם ואם לא שלחו עמהם נסכים יקרבו משל ציבור ואי ס"ל דהא דשניק דר"ע עולה וכל חבירתה קאמר שינויא דחיקא הוא אבל קושטא דמילתא היא דר"ע עולה דוקא קאמר א"כ אפי' משל

משנה למלך

פ"ג ד ישראל שהוא מומר לע"ז כו'. על סעיף זה סובא לקמן פ"ג מפ' שגגות דין ז'. ומ"ש מבן ופסק רבינו כת"ק וכאוקימתא דרבא עיין בלח"מ בפ"ב מס' שגגות ושיין בקרבן חגיגה סי' ע"ז: של

סמיכה אלא בישראל באנשים לא בנשים: ו [א]כל קרבנות בהמה שיקריב היחיד בין חובה בין נדבה סומך עליהן כשהן חיין. חוץ מן הבכור והמעשר והפסח. שנאמר וסמך ידו על ראש קרבנו. מפי השמועה למדו שכל קרבן במשמע חוץ מפסח ובכור ומעשר: ז העוף אינו טעון סמיכה וכן כל המעות שדינן שיפלו לתיבות של נדבה שכבר ביארנו בהלכות שקלים שכולן יבואו עולות אין בעל אותן המעות סומך על אותה העולה ואינו מביא עליה נסכים אלא נסכיה משל צבור ואע"פ שהיה כהן עבודתה ועורה של אנשי משמר: ח [ב]הכל סומכין חוץ מחרש שוטה וקטן ועבד ואשה וסומא ונכרי. ואין השליח סומך שאין סמיכה אלא בבעלים שנאמר וסמך ידו לא יד אשתו ולא יד עבדו ולא שלוחו: ט חמשה שהביאו זבח אחד כולן סומכין עליו זה אחר זה. לא שיסמכו כולן בבת אחת. [ג]מי שמת והניח קרבנו עולה או שלמים הרי יורשו מביאו וסומך עליו ומביא נסכיו: י אין סמיכה בקרבנות הצבור חוץ משתי סמיכות. על שעיר המשתלח ועל פר העלם דבר. ושלשה מן הסנהדרין סומכין עליו. ודבר זה הלכה מפי משה רבינו שאין בצבור אלא שתי סמיכות: יא אין סומכין אלא בעזרה. סמך חוץ לעזרה חוזר וסומך מבפנים. ואם היה בעל הקרבן עומד בחוץ והכניס ידו לפנים וסמך סמיכתו כשירה. והוא שיסמוך בכל כחו. ואין סומך אלא טהור ואם סמך הטמא סמך: יב ובמקום שסומכין שוחטין. ותכף לסמיכה שחיטה. ואם שחט במקום אחר או ששהה שחיטתו כשירה. והסמיכה שיירי מצוה היא לפיכך אם לא סמך כפר ואינה מעכבת ואע"פ כן מעלין עליו כאילו לא כפר: יג וצריך הסומך לסמוך בכל כחו בשתי ידיו על ראש הבהמה שנאמר על ראש העולה לא על הצואר ולא על הצדדין. ולא יהיה דבר חוצץ בין ידיו ובין הבהמה: יד וכיצד סומך. אם היה הקרבן קדש קדשים מעמידו בצפון ופניו למערב והסומך עומד במזרח ופניו למערב ומניח שתי ידיו בין שתי קרניו ומתודה על חטאת עון חטאת ועל אשם עון אשם. ועל העולה מתודה עון עשה ועון לא תעשה שניתק לעשה: טו כיצד מתודה אומר חטאתי עויתי פשעתי ועשיתי כך וכך וחזרתי בתשובה לפניך וזו כפרתי. היה הקרבן שלמים סומך בכל מקום שירצה מן העזרה במקום שחיטה. ויראה לי שאינו מתודה על השלמים אבל אומר דברי שבח:

א סמ"ג שם: ב סמ"ג שם: ג סמ"ג שם:

כל

מש"ל ציבור נמי לא ליתו. ושמא יש לומר דרבינו ספוקי מספקא ליה ומש"ה לפוטרן בלא נסכים א"א דדילמא ר"ע עולה וכל הבירתה קאמר ולומר שיביאום משלהם א"א דדילמא ר"ע עולה דוקא קאמר ומש"ה פסק שלא יביאו משלהם אלא משל ציבור. והר"י קורקוס כתב שרבינו סמך על המשנה וברייתא שבריש תמורה (דף ב':) והסוגיא שעליה כי שם אמרו בברייתא קדשי נכרים לא נהנים וכו' ואין מביאין עליהם נסכים ובמשנה (דף ק"ג) אמרו ואין מביאין עליהם נסכים ואמרו מנה"מ דת"ר אזרח אזרח מביא נסכים וכו' ולפי אותה סוגיא על כרחין צריכין אנו לפרש דלגמרי ממעט שאין הנכרי מביא נסכים שהרי במשנה אמרו דאין מביאין עליהם דהיינו עם העולות ויליף לה מברייתא מוכח דאזרח לגמרי ממעט ויכול לא תהא עולתו טעונה אפי' משל צבור קאמר וכן פי' רש"י שם לפי אותה גירסא דגרים במשנה עליהם והיא גירסת רבינו והאריך להת טעם למה סמך רבינו על אותה משנה ואותה סוגיא ולא על משנת שקלים וסוגיית מנחות. ומ"ש ואינן טעונות סמיכה שאין סמיכה אלא בישראל באנשים ולא בנשים. משנה בס"פ שתי מדות (דף צ"ג) ויליף לה בגמרא מדכתיב גבי סמיכה בני ישראל:

ו כל קרבנות בהמה שיקריב היחיד וכו' סומך עליהם כשהם חיים חוץ מן הבכור והמעשר והפסח וכו'. גם זה משנה שם (דף צ"ב):

ז ומ"ש העוף אינו טעון סמיכה. הכי משמע בפרק כל הגט (דף כ"ח:) על מתני' דהשולח חטאתו ממדינת הים:

וכן כל המעות שדינם שיפלו לתיבות של נדבה וכו' אין בעל אותם המעות וכו' עד של אנשי משמר. משנה בספ"ג דתמורה (דף כ'). ומ"ש אם היה כהן. לשון המשנה ואע"פ שהוא כהן וכך נראה לי להגיה בלשון רבינו אע"פ במקום אם:

ח הכל סומכין חוץ מחש"ו וכו' עד ולא יד שלוחו. בס"פ שתי מדות (דף צ"ג):

ט חמשה שהביאו זבח אחד כולם סומכים עליו. משנה שם (דף צ"ד). ומה שכתב זה אחר זה וכו'. בתוספתא דמנחות פ"י: מי שמת והביא קרבנו עולה וכו'. משנה בס"פ שתי מדות (דף צ"ב) ואע"ג דאמרי' בריש תמורה דר' יהודה סבר דיורש אינו סומך כיון דסתם לן תנא התם ובפרק שתי מדות וגרים ערכין דלא כוותיה נקטינן כסתם מתניתין:

י אין סמיכה בקרבנות הצבור וכו'. משנה פרק שתי מדות. ומ"ש ושלשה מן הסנהדרין סומכין. בפ"ק דסנהדרין (דף ב') סמיכת זקנים בשלשה. ומ"ש ודבר זה הלכה מפי משה רבינו שאין בצבור אלא שתי סמיכות. בס"פ שתי מדות שם:

יא אין סומכין אלא בעזרה. ברפ"ג דזבחים. ומ"ש סמך חוץ לעזרה חוזר וסומך מבפנים. ומ"ש ואם היה בעל הקרבן עומד בחוץ וכו'. ברפ"ג דזבחים (דף ל"ג) איכא דאמרי אמר רב יוסף כל הסומך ראשו ורובו מכניס מ"ט כל כחו בעינן. ומ"ש ואין סומך אלא טהור ואם סמך הטמא סמך. ברפ"ג דזבחים (דף ל"ב) אלא דתנן שהשחיטה כשרה בטמאים ורמינהי וסמך ושחט מה סמיכה בטהורים אף שחיטה בטהורים מדרבנן. ומשמע לרבינו דלסמיכה נמי קאי ומש"ה אם סמך סמך ואפי' אח"ל שסובר דסמיכה בטהורים כשסמכו טמאים אפי' אם נאמר דלא הויא סמיכה הא אמרן שאם לא סמך כפר:

יב במקום שסומכין שוחטין ותיכף לסמיכה שחיטה. משנה בס"פ שתי מדות *ובגמרא מאי קאמר ה"ק במקום שסומכין שוחטין שתיכף לסמיכה שחיטה ולא ידעתי למה לא כ"כ רבינו. ומ"ש ואם שחט במקום אחר או ששהא שחיטתו כשירה נלמד ממ"ש לקמן בסמוך. ומ"ש והסמיכה שיירי מצוה היא וכו' עד כאלו לא כפר. משנה וברייתא בס"פ שתי מדות ואיתיה בריש זבחים (דף ו') ויליף לה מקרא בריש יומא (דף ה'):

יג וצריך הסומך לסמוך בכל כחו. כבר כתבתי דאיתיה ברפ"ג דזבחים. ומ"ש בשתי ידיו על ראש הבהמה וכו' עד בין ידיו ובין הבהמה. בס"פ שתי מדות (דף צ"ג:):

יד וכיצד סומך וכו'. משנה בפ"ג דיומא (דף ל"ה:). ומ"ש ומתודה על חטאת עון חטאת וכו'. שם ובתוספתא דמנחות פ"י וכר"ע:

טו היה הקרבן שלמים וכו' עד סוף הפרק. פשוט הוא:

משלהם ואם לאו משל צבור ולדבריהן קשה דברי רבינו אהדדי. ועוד קשה על הר"י קורקוס דאיך לדבריו הניח רבינו מתני' דשקלים משום ברייתא דפ"ק דתמורה וסמי מתניתין מקמי ברייתא דהא דואין מביא עליהם נסכים כו' ברייתא היא התם ואע"ג דבפיסקא כתוב בספרים שלנו מתני' ואין מביא עליהם נסכים וכו' טעות סופר הוא דאינו אלא ברייתא והיא מתני' לשון משובש הוא ואינו אלא פיסקא מהברייתא כמבואר שם ואינה משנה כדכתב מהר"י קורקוס ז"ל לומר דסמיך משנה. לכך אני אומר לתרץ קושיות אלו דרבינו ז"ל גרס אזרח מביא עליהם נסכים ואין הנכרי מביא עליהם נסכים ולפי שהוקשה אלו ה"ב פליגא ברייתא דמשמע דקאמרה דאינו מביא כלל נסכים אמתניתין דשקלים דמשמע דקרבים משלו ואם לאו משל ציבור נראה דהוא מפרש דמאי דממעט קרא דאזרח הוי דאזרח הוא חייב להביא נסכים משלו אבל הנכרי אם שלח נסכים קרבים משלו ואם לאו הוי משל ציבור אבל אינו חובה שיהיו הנסכים משלו כמו האזרח, ומ"ש רבינו ז"ל כאן אין מביאין עמהן נסכים ר"ל אין חובה להביא נסכים משלהם אלא אם שלחו מרצונם הרי טוב ואם לאו קרבין משל ציבור ובהכי א"ש מתני' דפ"ז דשקלים דקאמרה דאם לא שלח נסכים יקריבו משל ציבור כלומר דאינו חובה להקריב נסכים משלו אלא אם שלח נסכים יקריבו משלו ואם לא שלח יקריבו נסכים משל ציבור. כנ"ל לפרש דברי רבינו ז"ל:

י שלשה מן הסנהדרין סומכין עליו וכו'. בריש סנהדרין תנן סמיכת זקנים ועריפת עגלה בשלשה דברי ר"ש ר' יהודה אומר בחמשה ורבינו ז"ל פסק כר' שמעון וכי תימא הא קי"ל הלכה כר' יהודה לגבי ר"ש וכדאמרינן בעירובין פ' מי שהוציאוהו (דף מ"ו:) ועוד דבעריפת עגלה פסק כר' יהודה בהלכות סנהדרין פ"ה דהוי בחמשה ולמה פסק כאן בג' י"ל משום דהם (בדף י"ג) אמרו תנא סמיכה וסמיכת זקנים בג' וכיון דהיא ברייתא אתיא כר' שמעון פסק רבינו ז"ל הכי אבל גבי עריפת עגלה דליכא ברייתא דמסייעא ליה הדרינן לכללין דהלכה כר' יהודה וכדכתיבנא:

יא ואם סמך הטמא סמך וכו'. כתב הכ"מ ז"ל דמ"ש בריש פ"ג דזבחים (דף ל"ב) מה סמיכה בטהורים אף שחיטה בטהורים דשחיטה הוי מדרבנן גזירה שמא יגע ואית ליה לרבינו ז"ל דה"ה בסמיכה דהוי מדרבנן ולכך כתב דאם סמך בדיעבד דהוי סמיכה ואי אפשר לומר כן דהם אמרו מאי שנא סמיכה דכתיב לפני ה' שחיטה נמי הכתיב וכו' ופי' רש"י ז"ל מאי שנא דבטהורים מדאורייתא דכתיב לפני ה' וכו' ומוכרח הוא לפרש כן משמע דסמיכה מדאורייתא, גם מה שהכין עוד דהא דאמרינן אם לא סמך כפר אינו נכון דהתם אמרינן מעלה עליו כאילו לא כפר וכאן כתב רבינו ז"ל דסמך משמע דסמיכתו כשרה וכפר. ונראה לי לומר דנסקא ליה לרבינו ז"ל משום דאמר שם סמיכה נמי אפשר דמעייל ידיה וסמך כלומר ומאי אמרת דסמיכה בטהורים מדאורייתא ותירצו קא סבר ביאה במקצת שמה ביאה וכיון דרבינו ז"ל פסק בפ"ג מהל' ביאת מקדש דביאה במקצת לא שמה ביאה לכך פסק כי קושיית הגמרא דסמיכה לאו דאורייתא בטהורין דאפשר דמעייל ידיה וסמיך אלא מדרבנן הוי גזירה שמא יכנס לעזרה לסמוך כשהוא טמא אבל מדאורייתא כשירה אפילו בטמאים:

יד ועל העולה מתודה עון עשה ועון לא תעשה שניתק לעשה וכו'. בפ"ג דיומא (דף ל"ו) איפליגו ר' יוסי הגלילי ור' עקיבא גבי עולה דר' יוסי הגלילי אית ליה דמכפרת על עון לקט שכחה ופאה ור"ע אומר אינה באה אלא על מצות עשה ועל מצות לא תעשה שניתק לעשה ואמרו שם במאי קא מיפלגי ואמר ר' ירמיה בלאו דנבילה קא מיפלגי ר' עקיבא סבר לאו מעליא הוא ור"י הגלילי סבר לאו לאו מעליא הוא ואביי אמר דכולי עלמא לאו דנבילה לאו מעליא הוי והכא בתעשה קא מיפלגי וכו' ולפי פירוש רש"י ז"ל לר' ירמיה סבר ר' עקיבא דלאו דנבילה הוי לאו מעליא ולוקין עליו דהיינו ניתק לעשה וה"ה ללאו דלקט שכחה ופאה דדמי ללאו דנבילה דלוקין עליו דאינו ניתק לעשה דעשה דבתריה מעיקרא משמע ולאביי כ"ע מודו בלאו דנבילה דלוקין עליו דאינו ניתק לעשה ופליגי בלקט שכחה ופאה דלר' עקיבא לוקין ולר' יוסי הגלילי אין לוקין

*[נ"ל דסבר רבינו דהא דאמרו בגמ' ה"ק שתיכף וכו' לאו לתקוני הגירסא אלא לפרושי ודייקא נמי דלא אמר הכי קתני אלא הכי קאמר וכן כתב בפירושו ותיכף לסמיכה שחיטה שהיא סמוכה ולא יהיה ביניהם איחור וכו' וכ"כ התוי"ט [פ"ט מ"ח בד"ה ובמקום]. ונ"ל דעכ"פ יש מקום לבע"ד לחלוק ודוק]:

לחם משנה

נוקין ואם רבינו ז"ל מפרש כן קשה עליו דכיון דהוא פסק כר' עקיבא איך פסק בפ"א מהל' מתנות עניים דאינו לוקה על לאו זה מפני שניתק לעשה אא"כ עבר כל הקציר דאז לא יוכל לקיים העשה הא לר"ע בין לחירובא דאביי בין לחירובא דר' ירמיה לוקה על לאו דלקט שכחה ופאה דאינו ניתק לעשה. לכך נראה דרבינו ז"ל מפרש כפירוש התוס' דלר' ירמיה דאמר בלאו דנבילה קא מיפלגי מודה ר"ע לר"י דלאו דלקט שכחה ופאה דאינו לוקה משום דהוי ניתק לעשה אלא משום דשמעיה לר"י הגלילי דאמר אפי' בלאו דנבילה משום דאיכא עשה אחריו אע"ג דלאו ניתק הוא לוקה הלאו שכבר עבר פליג עליה בלאו דנבילה דוקא ולהכי נקט בגמרא לאו דנבילה ולא נקט לאו דלקט שכחה ופאה דבהא מודה ר"ע וכמו שהאריכו שם התוס' נמצא לפי פי' זה לר' ירמיה מכפר לר"ע ג"כ אלאו של לקט שכחה ופאה משום דהוי ניתק לעשה ואע"ג דאביי אינו סובר כן אלא לר"ע לקי משום דהעזוב מעיקרא משמע פסק רבינו ז"ל כר' ירמיה דלר"ע לא לקי על לקט שכחה ופאה ועולה מכפרת עליו ובאו על נכון כל דבריו:

זה

פרק רביעי

א כל הקרבנות אין מקריבין אותן אלא ביום שנאמר ביום צוותו את בני ישראל להקריב את קרבניהם ביום ולא בלילה. לפיכך אין שוחטין זבחים אלא ביום ואין זורקין דמים אלא ביום השחיטה שנאמר ביום הקריבו את זבחו ביום הזביחה תהיה ההקרבה. וכיון ששקעה החמה נפסל הדם: **ב** כל שקרבו מתיריו ביום מעלין אותו על המזבח כל הלילה. כיצד זבחים שנזרק דמם ביום מקטירין אימוריהן בלילה עד שיעלה עמוד השחר. וכן איברי העולות מקטירין אותן בלילה עד שיעלה עמוד השחר. וכדי להרחיק מן הפשיעה אמרו חכמים שאין מקטירין האימורין ואיברי העולה אלא עד חצות הלילה: **ג** אע"פ שמותר להקטיר אימורין ואיברים בלילה אין מאחרין אותן לדעת. אלא משתדלין להקטיר הכל ביום. חביבה מצוה בשעתה שהרי הקטר אימורין ואיברים אע"פ שכשרים בלילה

א סמ"ג שם: ב סמ"ג שם:

כסף משנה

פ"ד א כל הקרבנות אין מקריבין אותם אלא ביום שנאמר ביום צוותו את בני ישראל וכו'. בכמה מקומות מהם פרק דם חטאת (זבחים צ"ח). ומ"ש וכיון ששקעה החמה נפסל הדם. מימרא בפרק איזהו מקומן (דף נ"ו):

ב כל שקרבו מתיריו ביום מעלין אותו וכו'. מקרא מלא הוא היא העולה על מוקדה על המזבח כל הלילה וכו'. בפ"ג דמנחות (דף כ"ו) תניא אין לי אלא דברים שדרכן ליקרב בלילה כגון איברים ופדרים מעלן ומקטירן מבוא השמש ומתעכלין והולכים כל הלילה ופירש"י אברי עולה התירן הכתוב בלילה דכתיב על מוקדה וכו' ואברים ופדרים מהאי קרא גופיה נפקי. ומה שכתב וכדי להרחיק את האדם מפשיעה אמרו חכמים וכו' עד אלא עד חצות הלילה. משנה ברפ"ק דברכות:

ג אע"פ שמותר להקטיר וכו' עד לא נאי שבת. במנחות פ' ר' ישמעאל (דף ע"ב) ובתוספתא דערכין פ"ב:

כל

משנה למלך

פ"ד א כל הקרבנות אין מקריבין אותן אלא ביום כו'. עיין בס' בית יעקב סי' ע"א שכתב כשיאמר סדר המעמדות קודם שיאיר היום נלע"ד שיאמר פ' ושחטו אותו וגו' וזרקו בני אהרן וגו' לפי שבפ' זה מוזכר שחיטת הקרבן וזריקתו דזה כשר כל הלילה כמ"ש הרמב"ם וכו'. וזה אינו דשחיטה וזריקה אינם כשרים אלא ביום כמ"ש רבינו בפרקין:

ב אלא עד חצות הלילה. כ"כ רבינו בריש פ' תמידין ומוספין. אך רש"י רפ"ק דברכות כתב דהקטר חלבים לא אמרו בו חכמים עד חצות כלל וכ"כ רבינו עובדיה ועיין בתי"ט שם:

ג אע"פ שכשרים בלילה דוחים את השבת וכו'. גרסינן בפ"ד דיומא (דף מ"ו) אמר ר' אלעזר משום בר קפרא אומר היה ר"מ איברי עולה שנותרו עושה מערכה בפני עצמן ושורפן ואפילו בשבת ע"כ. ופירש רש"י דלא גרסינן עולת חול דאי גרסינן ליה מאי תנינא דקא פריך ליה הא אתא לאשמועינן שבת, וא"ת הכי פריך ליה בכל יום תנן ואפי' בשבת הא הדר פריך ליה תו ואפי' בשבת קושיא אחריתי ע"כ. כוונת דבריו דאי גרסינן עולת חול א"כ מאי דאתא בר קפרא לאשמועינן הוא דאיברי ע"פ שנותרו דעושה להם מערכה בשבת וא"כ קשה דמאי פריך תנינא בכל יום כו' הא בר קפרא לא אתא ללמד אלא לשבת וכי תימא דממתני' דבכל יום משמע אפילו בשבת ולעולם יהקושיא היא דלשבת מאי אתא לאשמועינן הא ליתא דהא הדר פריך על מאי דקאמר אפי' בשבת קושיא אחריתי וא"כ ע"כ דקושיא ראשונה אינה משום שבת ולפי זה לא גרסינן עולת חול וא"כ בר קפרא תרתי אתא לאשמועינן חדא דאיברי עולה שנותרו למחר עושה להם מערכה וזאת שנית למדנו שדין זה הוא אפילו בשבת ועל זה הקשו על הדין הא' מאי קמ"ל דקאמר עושה להם מערכה בחול תנינא בכל יום היו שם ד' מערכות והדא מינייהו לאיברים שנותרו ותירצו אמר ר' אבין לא נצרכה אלא לפסולין כלומר הנך דאם עלו לא ירדו דאי ממתני' דקתני בכל יום הוה אמינא דוקא כשרים שנותרו עושה להם מערכה אבל פסולין שנותרו אימא לא קמ"ל בר קפרא דאף פסולין שנותרו עושה להם מערכה ודוקא שמעלה בהם האור אבל לא מעלה בהם האור לא. ולכאורה מפשט הסוגיא נראה שזה הוא דוקא בפסולים אבל בכשרים אף אם לא מעלה בהם האור עושים להן מערכה ואיכא דאמרי אחד כשרים ואחד פסולים אם מעלה בהן האור אין ואי לא לא תו הקשו ואפילו בשבת תנינא והיום ה' והרי יום הכפורים בשבת וקתני דאיברי תמיד של ערב יוה"כ עושין להם מערכה ביוה"כ, ויש לדקדק דמה הוקשה להם מדתנן והיום ה' אימא דבר קפרא למדנו דאף פסולין דוחין את השבת דאי ממתני' הו"א דוקא כשרים אבל פסולין נהי דבחול עושה להם מערכה אבל בשבת אימא לא קמ"ל אף בשבת. וי"ל דס"ל לגמרא דתלמודא דכיון דלמדנו ממתני' דאיברים שנותרו כי היכי דעושה להם מערכה בחול הכי נמי בשבת א"כ אף פסולים נמי כי היכי דעושה להם מערכה בחול הכי נמי בשבת דלגבי שבת אין לחלק בין כשרין לפסולים דאם היה לחלק בין שבת לחול דבשבת אינו עושה להם מערכה כלל אף לכשרים אבל אחר שלמדנו דשבת נדחה לגבי איברים כל היכא דעושה מערכה בחול עושה ג"כ בשבת ותירצו אמר ר' אחא בר יעקב אילטריך סד"א ה"מ היכא דחל יוה"כ אחר השבת דחלבי שבת קרבין ביוה"כ אבל באמצע שבת לא קמ"ל אמר רבא מאן האי דלא חייש לקמחיה הא בכל יום תנן ואפי' שבת במשמע קשיא, וכתבו התוס' אבל לא מעלה בהן האור לא לאו דוקא פסולין וה"ה אפי' כשירין אם לא מעלה בהן האור לא מדאמרינן עולת שבת בשבתו ולא עולת חול בשבת ע"כ. כלומר דהשתא דאמרינן דלאו דוקא פסולים דה"ה כשרים אם לא מעלה בהן האור לא ניחא ההיא דעולת שבת דמיירי דלא מעלה בהן האור. עוד כתבו ומקשים והא אמרינן בפ"ק דשבת בכל מושבותיכם למישרי איברים ופדרים אתא וע"כ היינו אברים ופדרים דחול דאי של שבת מעולת שבת בשבתו נפקא ולא ניחא להו לאוקומי ההיא דבכל מושבותיכם במעלה בהן האור ופירש ר"י פורת דההיא דלמישרי אברים ופדרים היינו של שבת דאי מעולת שבת בשבתו ההוא מיירי בשחיטה וזריקה אבל הקטרה הוה אמינא דלא אתא קרא דבכל מושבותיכם למישרי וזריקה והקשה ר"י לזה דאי קרא דעולת שבת לא מיירי כי אם בשחיטה וזריקה היכי גמרינן מיניה בפ' אלו קשרים דחלבי שבת קרבין ביו"ט או ביוה"כ אטו קרבן שבת נשחט ביו"ט או ביוה"כ אלא ע"כ הקטרת תמיד בשבת דרשינן גופיה דקרא כדדרשינן בפ' אלו דברים עולת שבת על עולת התמיד מכלל דתמיד דחי שבת ומסתמא בכל הקרבותיו קאמר ומייתורא דבשבתו דרשינן חלבי שבת קרבין ביו"ט או ביוה"כ למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה. אלא נראה לריב"א ולר"י דהא דאמרינן ולא עולת חול בשבת היינו דלא מעלה בהם האור והיא דלמישרי אברים ופדרים הוא דאתא במעלה בהם האור וא"כ הא דקאמר הכא ללישנא קמא דוקא מעלה בהן האור ודוקא פסולין אבל כשרים לא לא בעי למימר אבל כשרים אפי' לא מעלה בהן האור אלא ה"ק אבל כשרים לא איצטריך למימר דהרי היכא דמעלה בהן האור ומיהו אפי' ללישנא קמא לא שרי אפי' בכשרים אלא במעלה בהם האור דוקא ע"כ. והנה הרואה הוא יראה שאין בין דברי הר"י פורת לדברי ר"י וריב"א לענין דינא כלל ולהר"י פורת הא דאמרינן עולת שבת בשבתו ולא עולת חול בשבת מיירי בלא מעלה בהם האור דאי מעלה הא אמרינן ואפי' בשבת ומדברי התוס' נראה שלריב"א ולר"י הוצרכו לומר דהא דאמרינן ולא עולת חול בשבת דמיירי דלא מעלה בהם האור ולא כדברי ר"י פורת. עוד נראה מדברי התוס' שכתבו וא"כ הא דקאמר הכא ללישנא קמא כו' שדברים אלו נמשכו כפי פירוש ריב"א ור"י וקשה שאף לסברת ר"י פורת נ"ל ג"כ דללישנא קמא ג"כ אף בכשרים בעינן מעלה בהם האור כי היכי דלא תקשי מההיא דאמרינן ולא עולת חול בשבת וקא נראה כן מתחלת דברי התוס' שכתבו לאו דוקא פסולים כו' דמשמע שדברים הללו הם מוסכמים בהי הכל אלא שאח"כ הוקשה להם מההיא דבכל מושבותיכם וכתבו דר"י פורת מוקי לה באיברים ופדרים דשבת וריב"א ור"י מוקמי לה באיברים ופדרים של ע"ש ומעלה בהן האור. והנראה אצלי הוא דהתוס' כתבו דכפי דברי ר"י פורת דמוקי לקרא דעולת שבת בשבתו בשחיטה וזריקה כי ממעטינן ולא עולת חול בשבת היינו נמי בשחיטה וזריקה דמיירי ביה קרא והכוונה דקרבנות דחול דהיינו שאינם של שבת אינם דוחים את השבת דסד"א כי היכי דתמיד דשבת דוחה את השבת ה"נ שאר קרבנות קמ"ל אבל לעולם דהקטרה דשאר קרבנות דהיינו שנשחטו בערב שבת ונותרו מקטירים אותם בשבת ואפי' לא מעלה בהן האור ולפי זה ניחא דללישנא קמא אף שלא מעלה בהם האור מקטירים אותם בשבת וכן ההיא דעולת שבת ולא עולת חול בשבת לא שייך למימר דמיירי דלא מעלה בהם האור משום דקרא לא מיירי בהקטרה כ"א בשחיטה וזריקה ובשחיטה ובזריקה לא שייך למימר מעלה או לא מעלה וכמבואר. ולפי זה כשדחו דברי ר"י פורת והכריחו דקרא דעולת שבת מיירי בהקטרה מדגמרינן מיניה דחלבי שבת קרבין ביו"ט או ביוה"כ וא"כ מאי דדרשינן נמי ולא עולת חול בשבת מיירי בהקטרה ועל זה באו ריב"א ור"י ואמרו דההיא דולא עולת חול בשבת מיירי דלא מעלה בהם האור וכן אמר דלל"ק נמי אף בכשרים בעינן מעלה בהם האור וכל זה נמשך כפי דברי ריב"א ור"י אך לדברי ר"י פורת אין צורך לכל זה וכדכתיבנא ומה שכתבו התוס' בתחלת דבריהם לאו דוקא פסולים כו' דמשמע דהאי מלתא הוי לדברי הכל לא קשיא משום דכוונת התוס' כך היא דאי לא הוה קשה כי אם כן דהכא עם ההיא דולא עולת חול בשבת הייני יכולים לומר דלאו דוקא פסולים כו' אך מקשים מההיא דבכל מושבותיכם וכו' ותירץ הר"י פורת וכו' ולפי דברי ר"י פורת הותרה נמי הקושיא הראשונה מההיא דולא עולת חול בשבת משום דההוא קרא מיירי בשחיטה וזריקה כמו שכתבנו:

עוד כתבו התוס' ומיהו יכולנו ליישב שלא יקשה לפירוש הר"י פורת דודאי אי לא הוה כתיב קרא דבכל מושבותיכם למישרי איברים ופדרים מקרא דעולת שבת בשבתו לא הוה דרשינן אלא שחיטה וזריקה דמעכבי אבל הקטרה לא כיון דיכולים להמתין עד הלילה והא דכתיב עולת שבת בשבתו הוה דרשינן ליה הכי אם נאנסו ולא שחטו תמיד של שבת ישחטו אותו למחר ביוה"כ ולמר ביו"ט היכא דחל יוה"כ או יו"ט אחר השבת אבל בתר דנפקי לן מבכל מושבותיכם למישרי איברים ופדרים מוקמינן קרא דעולת שבת בשבתו אף לאיברים ופדרים ואמרי' דחלבי שבת קרבין ביוה"כ או ביו"ט למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה ע"כ. ודע שכפי יישוב זה שכתבו להר"י פורת דאחר דלמדנו מקרא דבכל מושבותיכם למישרי איברים ופדרים של תמיד דמוקמינן לקרא דעולת שבת אף באיברים ופדרים ודרשינן מבשבתו דחלבי שבת קרבין ביו"ט או ביוה"כ הכי נמי נאמר דדרשינן ולא עולת חול בשבת הוא באיברים ופדרים וא"כ ע"כ לומר דגם הר"י פורת מודה דאף ללישנא קמא בעינן בכשרים מעלה בהם האור וההיא דולא עולת חול בשבת מיירי שלא מעלה בהן האור וזה הוא שכתבו אחר יישוב דברי הר"י פורת ונ"ל לפירושו נמי דמודה הוא דאפי' דחול שרו בשבת היכא דמעלה בהן האור כדמשמע בשמעתין לכ"ע ולכל הפירושים נ"ל דוחק שאנו צריכין לפרש לל"ק דהכא דקאמר לא נצרכה אלא לפסולין דפסולין דנקט לאו דוקא וה"ה כשרים אלא דבכשרים לא איצטריך לאשמועינן ע"כ. כוונת דבריהם דאי אמרת בשלמא לפי מה שהיינו סוברים ור"י פורת ס"ל דאף לפי האמת קרא דעולת שבת לא מיירי כי אם בשחיטה וזריקה וכמו שהבינו בדברי ריב"א ור"י א"כ קושיא זו דנראה דוחק דפסולין דנקט לאו דוקא לא שייכא כ"א לריב"א ולר"י אך להר"י פורת לא שייכא קושיא זו אך כפי היישוב שיישבנו לה"ר פורת דס"ל דקרא דעולת שבת לפי האמת מיירי אף באיברים ופדרים כדי לתרץ הקושיא שהקשה אליו ר"י א"כ לכל הפירושים נ"ל דוחק וכו' דגם לה"ר פורת קשה לומר דפסולין דנקט לאו דוקא. ולפי מה שכתבנו אפשר לומר דהתוס' שכתבו בתחלת דבריהם לאו דוקא פסולין הוא לכל הפירושים והתוס' הגידו מראשית אחרית שגם לה"ר פורת נ"ל דלאו דוקא פסולין כדי ליישב ההיא דולא עולת חול בשבת כי היכי דלא תיקשי לה"ר פורת מה שהקשה אליו ר"י מההיא דפ' אלו קשרים ודקדק זה בדברי התוס' נ"ל שהוא אמת ויציב. ויש לדקדק ביישוב זה שכתבו התוס' אליבא דר"י פורת שכתבו והא דכתיב עולת שבת בשבתו הוה דרשינן ליה הכי אם נאנסו ולא שחטו תמיד של שבת ישחטו אותו ביוה"כ ולמר ביו"ט כו' וקשה היכי ס"ד לומר דקרבן צבור שקבוע לו זמן שיהיה לו תשלומין והא תנן בריש פ"ד דתמורה דעבר זמנו בטל קרבנו וילפינן לה מקרא דכתיב זבח ונסכים דבר יום ביומו ולחלק ולומר דהיינו דוקא היכא דלא הקריבו תמיד במזיד אבל אם היו אנוסין אז יש לו תשלומין דין זה לא מצאתי אותו בשום מקום. ונראה ודאי לפי האמת אין חילוק בין אנוסין למזידין דבכל גוונא אמרי' עבר זמנו בטל קרבנו אלא דאי לאו קרא דלא תבערו וגו' מקרא דעולת שבת לא הוה דרשינן אלא שחיטה וזריקה דוקא ולא הקטרה מטעם שכתבו התוס' אלא דהוה קשיא לן לפי זה קרא דשבת בשבתו דאתא לומר דחלבי שבת קרבין ביוה"כ או ביו"ט ואי האי קרא לא מיירי בהקטרה היכי אתיא דרשא דא אלא הוה אמינא שבקינן לקרא דאיהו דחיק ומוקי אנסים וכי כתיב דבר יום ביומו במזידין מיירי אבל באונסין יש לו תשלומין ומאי דכתב רחמנא שבת בשבתו הוא לאונסין שנאנסו בשבת שיקטירם ביו"ט או ביוה"כ אבל עכשיו דגלי לן קרא דגם הקטרה דוחה שבת מדכתיב בכל מושבותיכם מעתה אין אנו צריכין לאותו הדוחק ומוקמינן לקרא דעולת שבת אף באיברים ופדרים ודרשא דבשבתו לאפוקי לומר דחלבי שבת קרבין ביוה"כ או ביו"ט וגם זה אמת:

עוד

בלילה דוחין את השבת בזמנן ואין מאחרין אותן למוצאי שבת: **ד** כל דבר שאינו קרב אלא ביום כגון הקומץ והלבונה והקטרת ומנחות הנשרפות מותר להקריבן עם מבוא השמש. והם מתאכלין והולכין כל הלילה כאיברי עולה: **ה** הנסכים הבאים עם הזבח אין קריבין אלא ביום שנאמר ולנסכיכם ולשלמיכם. מקיש נסכים לשלמים מה שלמים ביום אף נסכים ביום. אבל הנסכים הבאים בפני עצמן מתקדשין בלילה וקריבין בלילה. לפיכך אם נזדמנו לו נסכים הבאין בפני עצמן מקדישן ומקריבן בלילה ועלות השחר פוסלת בהן כאיברי העולות: **ו** כל היום כשר לסמיכה ולשחיטה ולמליקה להקטר להגשה ולהזייה ולתנופה ולקמיצה ולקרבן המוספין. וכל הלילה כשר להקטיר אימורין ואיברים. זה הכלל דבר שמצותו ביום כשר כל היום. ודבר שמצותו בלילה כשר כל הלילה. ואף על פי כן זריזין מקדימין למצות: **ז** כל הזבחים אין שוחטין אותן לכתחלה אלא בסכין מכלי שרת. ואם שחט בכל דבר ששוחטין בו החולין אפילו בקרומית של קנה כשרין: **ח** וכל הזבחין שקיבל מדמם פחות מכדי הזייה לא נתקדש הדם. וצריך להתכוין לקבל כל הדם. כיצד הוא עושה אוחז הסימנים בידו ומוציאן עם הורידין לתוך

כסף משנה

ד כל דבר שאינו קרב אלא ביום וכו' מותר להקריבן עם מבוא השמש וכו'. ברייתא בפ' הקומץ רבה (דף כ"ו:) וברפ"ב דתמורה (דף י"ד) תניא אין לי אלא דברים שדרכן ליקרב בלילה כגון איברים ופדרים שמעלן מבוא השמש ומתעכלין והולכין כל הלילה כולו דברים שדרכן ליקרב ביום כגון הקומץ והלבונה והקטרת ומנחת כהנים ומנחת כהן משיח ומנחת נסכים שמעלן ומקטירן וכו' עם בוא השמש שמתעכלין והולכין כל הלילה מנין ת"ל זאת תורת העולה ריבה. ופירש"י אין לי אלא המזבח כל הלילה קאי. מבוא השמש אחר בוא השמש. קומץ ולבונה וכל הקרבנות דרכן ליקרב ביום דנפקא לן מביום צוותו במ"כ ולא יצא מאותו כלל אלא איברי עולה שהתירן הכתוב בלילה דכתיב על מוקדה וכו'. אברים ופדרים שדרכן ליקרב בלילה מהאי קרא גופיה נפקא במ"כ עם בוא השמש קודם בוא השמש:

ה הנסכים הבאים עם הזבח וכו' אבל הנסכים הבאים בפני עצמם וכו' עד כאיברי העולות. בפ"ב דתמורה שם. ביאור הדברים מקדישן לכתחלה בלילה בכלי שרת ומקריבן בלילה ואם הקדישן בכלי שרת בלילה ולא הקריבן עד שעלה השחר עלות השחר פוסלת בהם:

ו כל היום כשר לסמיכה וכו' עד כשר כל הלילה. משנה בספ"ב דמגילה (דף כ':). ומ"ש ואעפ"כ זריזין מקדימין למצות. בפ"ק דפסחים (דף ד'):

ז כל הזבחים אין שוחטין אותן לכתחלה אלא בסכין מכלי שרת. בס"פ דם חטאת (דף צ"ז:) ובס"פ התודה (דף פ"ב:) ומייתי לה מדכתיב ויקח את המאכלת והתם עולה הוה דכתיב ויעלהו לעולה תחת בנו. ומ"ש ואם שחט בכל דבר ששוחטין בו החולין אפילו בקרומית של קנה כשרים. אהא דתנן בר"פ כל הפסולים (דף ל"א:) שהשחיטה כשירה בשמאל פירש"י בשמאל שרך קאמר שאינו משמא כלי דלאו אב הטומאה הוא או בטמא מת וכגון שבדק בקרומית של קנה ושחט בה אבל בסכין לא שהוא מטמא את הסכין והסכין מטמא את הבשר והם דברי הגמ' בריש חולין (דף ב':) והקשו התוספות דהא בעינן כלי ותירצו כגון דהתקינה לקרומית ועבדה כעין כלי. ורבינו סובר דלא בעי כלי אלא לכתחלה:

ח כל הזבחים שקיבל מדמם פחות מכדי הזיה לא נתקדש הדם. בפ"ק דמנחות (דף ז':): וצריך להתכוין לקבל כל הדם. מימרא בפרק שני דזבחים (דף כ"ה) אמר רב יהודה אמר רב השוחט צריך שיקבל כל דמו של פר. ומ"ש כיצד הוא עושה אוחז הסימנין בידו ומוליכן עם הורידין לתוך המזרק. שם א"ר ירמיה בר אבא השוחט צריך שיתן ורידין

לחם משנה

פ"ד ו זה הכלל דבר שמצותו ביום כשר ביום וכו'. בספ"ב דמגילה (דף כ"א) אמרו זה הכלל לאתויי מאי לאתויי סידור בזיכין וסלוק בזיכין וכר' יוסי. ואע"ג דרבינו פסק בהל' תמידין ומוספין פ"ה דלא כר' יוסי כתב כאן לשון המשנה מפני שאין לטעות בדבריו ולומר דהלכה כר' יוסי דכבר ביאר הדבר שם בהלכות תמידין ומוספין:

ז אפילו בקרומית של קנה וכו'. התוס' ז"ל בפ"ק דחולין (דף ג') ובריש פרק איזהו מקומן בשם רבינו אפרים כתבו דלא בעינן כלי שרת בשחיטה ות"ת סכין בעינן שיהא כלי ואתי שפיר לפ"ז למה לא אמרו במשנה ושחיטתן בכלי שרת בצפון כמו שאמרו גבי קבלה אלא ודאי לא בעינן כלי שרת אבל מ"מ כלי בעינן כדמוכח בסוף התודה ובסוף דם חטאת דדריש מדכתיב ויקח את המאכלת לשחוט את בנו דמשמע דבעינן כלי ובריש איזהו מקומן דהו התוס' ז"ל סברא זו וכתבו דבעינן שיהא הסכין כלי השרת והאריכו שם, ולרבינו ז"ל נראה שיש לו דעת שלישית דאפילו כלי לא בעי דהכי משמע לשון קרומית של קנה דאינו כלי והא דאמרי' בסוף התודה ובסוף פ' דם חטאת דבעינן כלי היינו לכתחלה:

שהאויר

משנה למלך

ד כל דבר שאינו קרב אלא ביום וכו'. (א"ה עיין מ"ש הרב המחבר לקמן בפ"א מהלכות תמידין ומוספין סוף דין ג'):

עוד כתבו התוס' תירוץ אחר לעיקר קושייתם דהא דאמר ולא עולת חול בשבת ולא עולת חול ביו"ט היינו בליל שבת או בליל יו"ט דלא ניתנו שבת ויו"ט לידחות בההיא שעתא אבל שום קרבן והא דאמרינן למישרי איברים ופדרים הוא דאתא איכא לאוקומי קרא לדמהדרא היינו סמוך לבקר כי מסדר מערכה דיומים וכיון דבלאו הכי מבעיר את המערכה לצורך תמידין דיומא אמרינן דקרא דלא תבערו אתא למישרי איברים ופדרים דחול שנותרו ואפילו לא משלה בהם האור כשרים ללישנא קמא דהכא ופסולין כמשלה בהם האור ולאיכא דאמרי אחד כשרים ופסולים דוקא משלה בהם האור והא דאמרינן הלכי שבת קרבין ביוה"כ וביו"ט היינו אפילו בתחלת הלילה מעלן ומקטירן מה שאין כן בעולת חול ביוה"כ וביו"ט ע"כ. ויש לחקור בפשט ההלכה דכפי הנראה מאי דקאמר ר' אבין לא נגרסה אלא לפסולין ודוקא שמשלה בהם האור כו' דמשמע דבכשרים לא בעינן משלה בהן האור קאי לתוקפה דהאוכה דבר קפרא דמיירי בחול ואתא לאשמועינן דאף בפסולין עושה להם מערכה וקאמר ר' אבין דהיינו דוקא במשלה בהם האור אבל בכשרין לא בעינן משלה בהן האור אבל בחלוקה האחרת דקאמר בר קפרא ואפי' בשבת אפשר דאף ר' אבין יודה דאף בכשרים בעינן משלה בהם האור כדי שידחה שבת. ועוד היה נראה לומר דמאי דקאמר ואפי' בשבת הוא דוקא בכשרים אבל בפסולין אף שמשלה בהן האור משום דלא ניתנה שבת לידחות אלא פסולין שנותרו, וכ"ת אם יש לחלק בשבת בין כשרים לפסולים א"כ מאי פריך בגמ' ואפי' בשבת תנינא כו' וכבר הקשינו לעיל קושיא זו וכתבנו דס"ל דהלמודא דלגבי איסור שבת אין לחלק בין כשרין לפסולים אך כפי הלד הזה שלדדנו הדרא קושיין לדוכתא. ואפשר לומר דזיל לאידך גיסא דס"ל לתלמודא דליכא מ"ד דאיברים פסולים שנותרו דוחים את השבת. אך כרואה דברי התוס' יראה דכל הני לדדים שכתבנו ליתנהו שהרי כפי מה שרצו לומר דהיא דלמשרי איברים ופדרים דמיירי במשלה בהם האור נדחקו בדברי ר' אבין ואמרו דלאו דוקא פסולין אלא דה"ה אם לא משלה בהן האור לא והתוס' כתבו דזה דוחק כו' אלמא דס"ל דאי ר' אבין גחול לא בעי בכשרים משלה בהם האור ה"ה בשבת וקטעם דגמאי דמיירי התלת דברי בר קפרא בהכי נמי מיירי סוף דברי בר קפרא דלדידיה אין חילוק בין שבת לחול דכל היכא דבחול עושה להם מערכה בפני עצמו ה"ה בשבת וכן מתבאר מדברי התוס' בסוף ד"ה תחילתן דלבר קפרא אף פסולין שנותרו דוחים את השבת והכל הוא מטעם שכתבנו דמאי דקאמר בר קפרא ואפי' בשבת קאי לכל מה שעושה להם מערכה בפני עצמן בחול. ודע שהתוס' בפ"ק דשבת (דף כ') ד"ה למישרי לא הביאו כי אם תירוץ ר"י דמוקי הסיא דלמישרי איברים ופדרים דוקא במשלה בהם האור. ויש לחקור בדברי בר קפרא הללו דקאמר אומר היה ר"מ כו' מסברא הוא דקאמר דר"מ הכי ס"ל או משמיה דר"מ הוא דקאמר. והנה אי משמיה דר"מ הוא דקאמר לא ידעתי מאי הא דאמרו בגמ' ופליגא דרב הונא כו' והא בר קפרא לאו מסברא דנפשיה קאמר אלא ודאי דמסברא דנפשיה קאמר דלר"מ הכי הוא. ויש לדקדק אם דין זה דקאמר בר קפרא הוא אליבא דר"מ דוקא דס"ל דבכל יום עושה מערכה לאיברים שנותרו ומש"ה אמר דלדידיה עושה מערכה אפי' בשבת אבל לרבנן דאינו עושה מערכה אפשר דאינו מקטיר איברים שנותרו וטעם יש בדבר דדוקא לר"מ דאיברים חשיבי שהרי עושה להם מערכה מש"ה חשיבי נ"כ גבי שבת ודוחין את השבת אבל לרבנן דלא חשיבי איברים ה"נ דאינם דוחים את השבת. אלא נראה דזה אינו דא"כ מה הוקשה להם לתוס' מהסיא דלא עולת חול בשבת אימא דהסיא רבנן היא ונו מאי הא דאמרינן ופליגא דרב הונא אימא דרב הונא אליבא דרבנן קאמר, ומיהו לפי מה שכתבו התוס' בשם ר"י בפירוש דברי רב הונא דבא לומר דסופו אינו דוחה דהיינו שאינו עושה מערכה ע"כ דאליבא דר"מ קאי דאי לרבנן אף בחול אינו עושה מערכה לאיברים שנותרו אף שהם כשרים, והנראה דבר קפרא ס"ל דאף לרבנן איברים דוחים את השבת ומקטיר אותם דבהא לא פליגי ר"מ ורבנן אלא דאתא ללמדנו דלר"מ דבחול עושה מערכה ס"ה בשבת ועל זה אמרו ופליגא דרב הונא דס"ל דאף ר"מ מודה דאינו עושה מערכה בפני עצמה בשבת לאיברים שנותרו:

ח וכל הזבחים שקבל מדמם פחות מכדי הזייה לא נתקדש הדם. עיין במה שכתבתי (בדף פ"ט:) שדברי רבינו הללו הם למעט קבל פחות מכדי הזייה בכלי זה ופחות מכדי הזייה בכלי זה דלא מהני אף שחזר ועירבן (א"ה תמצאנו בפ"ק מהל' אלו דין ט' יע"ש) וכן הוא דעת מרן שהיה מקום דין זה וכתב שהוא בפ"ק דמנחות (דף ז'). אלא שאני נבוך בדין זה בשיעור זה דכדי הזייה שכתב רבינו לכל הזבחים מנ"ל והלא יש זבחים שטעון ז' הזאות ויש שטעון ד' מתנות ויש שטעון ב' שהם ד' וכל זה הוא מבואר בפ"ה ומדברי התוס' שם ד"ה ואם נראה דס"ל דצריך שיהיה בכלי כל מה שצריך להם וכן פירש שם רש"י בהדיא שאם קבל מדם שעירים ופרים הנשרפים שיעור ג' הזאות בכלי זה ושיעור ד' הזאות בכלי זה דלא מהני, והנה לדבריהם אין שיעור קצוב לקבלת הדם בכלי אחד כל קרבן וקרבן צריך שיהיה בכלי אחד כל שצריך מאותו הדם איך רבינו סתם וכתב דכל הזבחים צריך שיקבל שיעור הזייה וצ"ע מנ"ל דין זה. והנראה אצלי הוא דרבינו ס"ל דמלת וטבל דמשמעותו שלא יפסק מזה למדנו גם כן שצריך שיהיה בכלי שיעור הזייה דאל"כ הרי הוא מפסק וכן הוא משמעות דברי רבינו שבפ"ה וכמ"ש מרן שם וכמ"ש (בדף פ"ט) וא"כ כי כתב רחמנא בדם ללמדנו מזה הדם שצריך עכשיו צריך שיהיה בשעת הקבלה אין לנו ללמוד מזה אלא שגם בקבלה צריך שתהיה בכלי אחד שיעור הזייה דומיא דמאי דבעינן בשעת הזייה והוכרח רבינו לומר זה דאי אמרת דבעינן בשעת קבלה שיקבל בכלי אחד כל דם הצורך הא מהיכן יליף לה אי מדכתיב בדם אעיקרא דדינא מנא לן דבשעת הזייה בעינן שיהיה בכלי שיעור כל דם הצריך דהא מקרא דוטבל לא שמעינן מיניה אלא שלא יפסק אבל שיהיה בכלי שיעור כל ההזאות לא למדנו ומשום הכרח זה כתב רבינו דמדכתב רחמנא וטבל שמשמעותו שלא יפסק למדנו ג"כ שצריך שיהיה בכלי שיעור הזייה וכיון שכן כי כתב בדם להורות על הדם הידוע מיניה נשמע שגם בשעת הקבלה צריך שיהיה בכלי אחד שיעור הזייה ואף שבסוגיא דפ"ק דמנחות אמרינן הוה אמינא אע"ג דלא קבל שיעורו דהיינו הזאת ז' פעמים כו' נראה דגירסא זו ליתא ועיקר הגירסא היא למו שהיא שנויה בפ' דם חטאת (דף נ"ג) דאמרינן הוה אמינא אע"ג דליכא שיעור טבילה שהכוונה היא שיעור הזייה ולסברת התוס' ורש"י נ"ל דפשיטא ליה לתלמודא דבשעת הזאה צריך שיהיה בכלי שיעור כל ההזאות וא"כ כי כתב רחמנא בדם הוא ללמד שצריך שבשעת הקבלה גם כן יהא כל השיעור הזה בכלי אחד. והנה מלבד מה שכתבנו שיש מהדוחק בסברת התוס' ורש"י עוד נ"ל שיש לסברית סברת רבינו מהסיא דאמרינן התם בפ' דם חטאת ראוי לסואה למעוטי מאי למעוטי קבל פחות מכדי הזאה בכלי זה ופחות מכדי הזאה בכלי זה. והנה משטן של דברים נראה שכל שקבל שיעור הזאה בכלי אחד הוי ראוי להזאה וכסברת רבינו ואף שנדחוק ונאמר דלדעת התוס' ורש"י כדי הזאה הכוונה היא ההזאה הצריכה כל קרבן וקרבן מאי דצריך ליה לפי שיעורו המוגבל. אכתי קשה דמאי נקטו שיעור זה דהזאה שהוא בחטאת הנשרפת ולא נקטו לישנא דמתני' שהוא בחטאת הנאכלת ודין הכיבוס הוא שוה בין בחטאת הנאכלת ובין בנשרפת וכמבואר ואדרבה עיקר קרא דכיבוס בנאכלת כתיב וכדתנן ר"פ דם חטאת אך לסברת רבינו הדברים כפשטן דלעולם ליפא קפידא בקבלת הדם אלא אם קבל פחות מכדי הזאה וכמו שכתבנו. ודע דאליבא דכ"ע אף דקרא זה דוטבל מהדם לא נאמר כי אם בחטאת הנשרפת מ"מ ילפינן מיניה לשאר קרבנות ואף דכפ"ב דזבחים (דף כ"ה) עלה דהסיא דטהורה און ספר כו' אשכחן קדשי קדשים קלים מנין ואיצטריך קרא לרבות קדשים קלים י"ל דפיון דגלי קרא בחד מינייהו דה"ה לקדשים קלים ה"ה בשאר הדינים שנאמרו בקדשי קדשים שה"ה קדשים קלים וכן כתבו התוס' בפ"ב דיומא (דף מ"ח) ד"ה גורעין יע"ש. והנה המדקדק היטב בדברי רבינו נראה שדין זה דבעינן שיהיה בכלי בשעת קבלת הדם כדי שיעור הזאה הוא כולל לכל הקרבנות וכמ"ש וכל הזבחים כו' ואילו הדין האחר דבעינן שיהיה

בכלי

לתוך המזרק. ושוחט שנים או רוב שנים כדי שיתקבל הדם כולו בכלי. ומגביה הסכין למעלה כדי שלא ירד הדם מעליה אלא מן הצואר. ודם שבסכין מקנחו בשפת המזרק: ט אויר הכלי הרי הוא ככלי. היה מקבל הדם ונפחתו שולי המזרק קודם שיגיע הדם לאויר המזרק הנפחת לא נתקדש הדם. שהאויר שאין סופו לנוח אינו כמונח: י כל הזבחים צריך העובד שתהיה מחשבתו לשם הזבח ולשם בעליו בשעת זביחה ובשעת קבלת הדם ובשעת הולכת הדם ובשעת זריקתו על המזבח שנאמר ובשר זבח תודת שלמיו שתהיה זביחה עם שאר ארבע העבודות לשם שלמיו. וכן שאר הקרבנות. ואם שחט ועבד שאר עבודות סתם ולא חשב כלל בעולה ובשלמים הרי הן כשרים ועלו לבעלים: יא וצריך שתהיה מחשבתו בשעת שחיטת העולה לשם ששה דברים. לשם הזבח. ולשם הזובח. ושהזבח להשם ברוך הוא. ושיקטירו לאישים. ושהקטרתו לריח בלבד. ושריח זה נחת רוח לפני השם. ואם שחט סתם כשר כמו שביארנו. והשוחט חטאת ואשם צריך שתהיה מחשבתו לשם אותו החטא שבא עליו:

פרק חמישי

א כבר ביארנו ששחיטת הקדשים כשירה בזרים ומקבלת הדם ואילך מצות כהונה וכל הזבחים קיבול דמן בכלי שרת ביד כהן. אבל מקום שחיטתן ומקום קיבול דמן אינו שוה בכלן: ב כיצד קדשי קדשים אין שוחטין אותן ואין מקבלין את דמן אלא בצפון המזבח בכל המקום שביארנו גבולותיו בתחילת ספר זה. וקדשים קלים שחיטתן וקיבול דמן בכל מקום מן העזרה: ג ומנין שאין שוחטין קדשי קדשים אלא בצפון. שהרי נאמר בעולה ושחט אותו על ירך המזבח צפונה

לחם משנה

ט שהאויר שאין סופו לנוח אינו כמונח. בפ"ק דמציעא (דף י"ב) בעי רבא זרק ארנקי בפתח זה ויצא בפתח אחר מהו אויר שאין סופו לנוח כמונח דמי או לא ואסיקנא בתיקו, וכתב הטור ז"ל דין זה בח"מ סי' רמ"ג הלכות מתנה דכיון דהוי ספק אם היא מתנה לא זכה האחר ואם הוא הפקר כל הקודם זכה וכן כתב אביו הרא"ש ז"ל בפסקיו וכן כתב הרב הנמוקי ז"ל וכתב שמטעם זה השמיט הרי"ף ז"ל אותה בעיא, גם אפשר דרבינו אפשר שמה שהשמיטה מטעם זה הוא אבל אין טעמו של הרב הנמוקי ז"ל מספיק כ"כ דהיה להם להביאה להלק בין הפקר למתנה דבהפקר אמרינן כמונח דמי מטעם הספק. לכך נראה לי דמהכא נפשטה הך בעיא דהכא גבי הך בעיא אמרינן בפ"ב דזבחים (דף כ"ה:) את"ל אויר שאין סופו לנוח לאו כמונח דמי וכל את"ל לדעת רבינו ז"ל פשיטותא הוא ומשום הכי פסק רבינו ז"ל כאן דקאמר דלאו כמונח דמי אם כן ממילא נפשטה אותה בעיא דלאו כמונח ובהפקר לא אמרינן כל הקודם זכה ואע"ג דהיה אפשר להלק בין הך אויר שאין סופו לנוח להאי דפ"ק דמציעא וכמו שחלקו התוס' בפ' הזורק גבי מתני' דהיתה עומדת על ראש הגג בדיבור המתחיל דרך עליה וכו' מ"מ הרי"ף ורבינו ז"ל סוברים דהנושאים שוים כעין האי דזבחים ואיפשיטא בעיא ולכך השמיטה ואין חילוק בין הפקר למתנה דבכולם אויר שאין סופו לנוח לאו כמונח דמי:

י בעולה ובשלמים. מה שהקשה הרב בעל כ"מ ז"ל יש לתרץ דלאו דוקא נקט רבינו ז"ל עולה ושלמים למעוטי חטאת ופסח אלא אדרבה רבותא אשמעינן דאע"ג דעיקר לשם זבח בשלמים כתיב וכמו שהביא רבינו ז"ל לעיל מקרא דובשר זבח תודת שלמיו וכן בעולה כתיב לשם זבח בהדיא כמו שדרשו בסוף פ' ב"ש עולה לשם אפילו הכי אע"ג דבהדיא כתיב בהו כיון שהיה סתם כשר:

יא וצריך שתהיה מחשבתו בשעת שחיטת העולה לשם ששה דברים וכו'. בסוף פ' ב"ש (דף מ"ו:) אמרו כן. ויש לדקדק בדברי רבינו ז"ל דמדחזר וכתב כאן ואם שחט סתם כשר כמו שביארנו משמע דאית ליה בכל הני דאם שחט שלא לשם אחד מהם דאינו כשר להעלות לבעלים לשם חובה וכל הששה דברים שוים הפך מה שכתבו התוס' בריש זבחים שכתבו שם וא"ת אי אתיא קמי א"כ הוה ליה לפרושי מנא לן לשם אישים לשם ניחוח. וי"ל דלא אתי לפרושי הלא בהני דכשרים ולא עלו לשם חובה אבל הנך כשרים ועולין ועלו לשם חובה וכמו שאפרש וכן כתבו למטה בסוף הדיבור. וקשה דא"כ בפי"ג מהלכות פסולי המוקדשין כתב ואלו הן מחשבת שינוי השם וכו' וכתב שם מחשבת שינוי השם כיצד זה השוחט את הזבח שלא לשמו כגון שהיה עולה וחשב שהוא שלמים וכו' או ששחט הזבח שלא לשם בעליו זו היא מחשבת שינוי השם וכו' ולמה לא כתב שם דמחשבת שאר הד' דברים ג"כ פוסל כן אם חשב שלא לשם ריח שלא לשם שם שלא לשם אישים וכו' אלא לא כתב שפוסל אלא שינוי השם בלבד ודוחק לומר דסמך על מה שכתב כאן. גם נראה מדברי רבינו ז"ל דפליג על דברי התוס' ז"ל שכתבו בריש זבחים דאע"ג דקתני לשם ששה דברים הזבח נשחט הוא הדין הזבח נקטר דהא קרא דמייתי התם בהקטרה מיירי. ומ"מ שפיר דריש מקרא דהתם זביחה לשם ששה דברים מדאיתקש אל שם זבח דלשם זבח דהיינו שינוי קדש בין בעבודת דם בפרקין מקראי דפרקין בין בהקטרה מקרא דהתם הוא הדין שאר חמשה דברים דהוה בזביחה כמו בהקטרה וכו' נראה משם דס"ל לתוס' ז"ל דהקטרה צריך ג"כ לשם אלו הדברים אבל הקטרה לא מעכבא דאע"ג דלא עשה לשום אלו הדברים כשרים ועלו לבעלים לשם חובה. ומדברי רבינו ז"ל לא משמע הכי שכתב שבשעת שחיטת העולה צריך לשם ששה דברים ולא הזכיר הקטרה כלל משמע דאית ליה דבהקטרה לא איכפת לן כלל אבל רש"י ז"ל בפירוש החומש בפ' ויקרא נראה שדעתו כדעת התוס' ז"ל עולה אשה ריח ניחוח לה' עולה לשם עולה יקטירנו אשה כשישחטנו יהא שוחטו לשם האש וכו' משמע דצריך הקטרה שיהא לשם עולה והא דכתב גבי לשם עולה הקטרה וגבי אשה כתב שחיטה כיון לדברי התוס' ז"ל שכתבתי דלשם אית לן קרא לשחיטה שיהא לשם כך וכדנפקא לן מקראי בריש זבחים לכך קאמר דפסוק זה אידם לן ההקטרה וכדי שלא תאמר דוקא גבי לשם עולה דהיינו שינוי קדש דאית לן קרא לשחיטה בעינן לשם עולה בשחיטה אבל שאר ה' דברים דוקא בהקטרה כדמשמע האי קרא ולא בזביחה לזה כתב שחיטה בשאר דברים דכיון דאיתקוש אל שם זבח כי היכי דהתם בין בזביחה בין בהקטרה הכי נמי בשאר הה' ודקדק רש"י בדבריו דקדוק נכון ורמז בדבריו כוונת התוס' ונסתלקה מעליו תלונת הרב מהר"ר אליה מזרחי ז"ל בפירושו שנתרעם עליו והקשה מה שהקשיתי עיין שם, גם הוקשה בעיניו דלמה לא כתב רש"י ז"ל לשם ריח לשם השם וכדאמרו בפ' ב"ש, ואני ראיתי בסמ"ג עשין ק"פ שהביא ברייתות ספרי והביא ברייתא זו כלשון רש"י ז"ל. וא"כ גם מזה אין עליו תלונה כיון שהוא העתיק לשון הברייתא דספרי דאפשר דנוסחאתו כנוסחאות סמ"ג ז"ל הע"ג דבספרים שלנו כתיב בספרי הברייתא כמו שהביאוה בפ' ב"ש:

פ"ה ב ומנין שאין שוחטין קדשים אלא בצפון וכו'. תמה הרב בעל כ"מ ז"ל על רבינו ז"ל דכבר דחו בגמרא ראיה זו משום דהוי דבר הלמד בהיקש שאינו חוזר ומלמד בהיקש ואמרו היקש אחר מעולותיכם וזבחי שלמיכם וא"כ למה הניח רבינו ז"ל ההיקש הטונה לפי המסקנא והישב בהילון קושיא זו. ואני אומר דבסוף פ' איזהו

כסף משנה

ורידין לתוך הכלי. ומ"ש ושוחט שנים. או רוב שנים בריש פ' השוחט (דף כ"ז). ומה שכתב ומגביה הסכין למעלה וכו'. פ' שני דזבחים (דף כ"ה) אמר רב יהודה אמר שמואל השוחט צריך שיגביה סכין למעלה שנאמר ולקח מדם הפר ולא דם הפר ודבר אחר. ומ"ש ודם שבסכין מקנחו בשפת המזרק. גם זה שם פירוש בשפת המזרק מאחוריו שלא יכנס דם במזרק:

ט ומ"ש אויר כלי הרי הוא ככלי היה מקבל הדם ונפחתו שולי המזרק וכו' שם בעיא דאיפשיטו:

י כל הזבחים צריך העובד שתהיה מחשבתו לשם הזבח וכו'. בריש זבחים תנן כל הזבחים שנזבחו שלא לשמן כשרים אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה חוץ מן הפסח והחטאת, ומשמע בגמ' דהאי שלא לשמן היינו בין בשינוי קדש בין בשינוי בעלים ויליף בגמרא דבכל ד' עבודות אלו צריך שלא ישנה בקדש ולא בבעלים. ומ"ש רבינו ואם שחט ועבד שאר עבודות סתם ולא חשב כלל וכו'. שם בגמרא דייק טעמא דשלא לשמן הא סתמא עלו לבעלים לשם חובה אלמא סתמא נמי כלשמן דמי משום דזבחים בסתם לשמן עומדים. ואם כן יש לתמוה על רבינו למה כתב בעולה ובשלמים וכו' דמשמע דדוקא הני עלו לבעלים לשם חובה ולא חטאת ופסח והא ליתא דבכולהו סתמן כלשמן דמי ועלו לבעלים לשם חובה וצ"ע:

יא ומ"ש וצריך שתהיה מחשבתו בשעת שחיטת העולה לשם הזבח ולשם הזובח וכו'. משנה בס"פ ב"ש (זבחים מ"ו:) לשם ששה דברים הזבח נזבח לשם זבח לשם זובח לשם השם לשם אישים לשם ריח לשם ניחוח והחטאת והאשם לשם חטא. ופירש"י לשם זבח לאפוקי שינוי קדש כגון לשם זבח אחר לשם זובח לאפוקי לשם שינוי בעלים. ובגמרא לשם אישים לאפוקי כבבא ופירש"י כבבא ע"מ לעשותו היכות לצלות בגחלים. לשם ריח לאפוקי אברים שצלאן ואח"כ העלן. לשם ניחוח לשם נחת רוח לפני הקב"ה שאמר ונעשה רצוני. ומ"ש ואם שחט סתם כשר, כבר נתבאר. ומ"ש והשוחט חטאת ואשם וכו'. במשנה שכתבתי בסמוך:

פ"ה א כבר ביארנו ששחיטת הקדשים כשירה בזרים וכו'. בר"פ כל הפסולים (דף ל"א:). ומה שכתב וכל הזבחים קבול דמן בכלי שרת וכו' כיצד קדשי קדשים וכו'. בריש פ' איזהו מקומן (דף מ"ז):

ב ומ"ש בכל המקום שביארנו גבולותיו. בתחלת ספר זה בפרק ה' מהלכות בית הבחירה. ומ"ש וקדשים קלים שחיטתן וקיבול דמן בכל מקום מן העזרה. בפ' איזהו מקומן (דף נ"ה):

ג ומ"ש ומנין שאין שוחטין קדשי קדשים אלא בצפון וכו' עד ישחטו את האשם. בר"פ איזהו מקומן (דף מ"ז ומ"ח). ויש לשאול למה הוצרך רבינו לכתוב וכשם שהחטאת נקראת

משנה למלך

בכלי כדי שיעור טבילה בשעה שנותן הדם על המזבח לא כתבו כי אם בדין החטאת כנראה דס"ל שאין דין זה נוהג כי אם בחטאת בלבד לא בשאר קדשים. והנראה דהטעם הוא משום דמאי דבעינן שיהיה בכלי שיעור טבילה הוא כדי שלא יספג וכמו שכתבנו לעיל ודין זה דשלא יספג לא שייך כי אם בחטאת שהוא באצבע אבל בשאר הקרבנות דליכא אצבע בהן לא שייך סופג. וזה שכתב רבינו אין כל הקרבנות קרבן שטעון הויית דם באצבע אלא חטאת בלבד וכתב מרן איני יודע מה מלמדנו ולפי מה שכתבנו אתי שפיר שהוא הקדמה למה שיכתוב אחר זה ונתן טעם למה אין דינים אלו נוהגים בשאר קרבנות וכתב לפי שאינם טעונים אצבע:

י כל הזבחים צריך העובד שתהיה מחשבתו לשם הזבח כו'. עיין בח"ש התוס' רפ"ק דזבחים. ומ"ש אם שחט ועבד שאר עבודות סתם ולא חשב כלל בעולה ובשלמים כו'. עיין מה שתמה מרן ועיין בס' ברכת הזבח (דף ה':) שכתב דעולה ושלמים דנקט רבינו הוא לרבותא ודוק:

יא וצריך שתהיה מחשבתו בשעת שחיטת העולה לשם ששה דברים כו'. דע שדעת רבינו הוא דבשעת שחיטה דוקא בעינן כונה לשם ו' דברים אבל בשאר העבודות לא בעינן כוונה לשם ששה דברים וכ"ש בשעת הקטרה אבל כונת הזבח והזובח צריך בכל הד' עבודות דהיינו שחיטה וקבלה והולכה וזריקה אבל דעת התוס' רפ"ק דזבחים הוא שבכל ד' עבודות צריך כונה לששה דברים וכן

צפונה ובחטאת הוא אומר במקום אשר תשחט העולה תשחט החטאת. וכשם שהחטאת נקראת קדש קדשים כך העולה נקראת קדש קדשים. ובאשם הוא אומר במקום אשר ישחטו את העולה ישחטו את האשם. ושלמי צבור הוקשו לחטאת שנאמר ועשיתם שעיר עזים אחד לחטאת ושני כבשים בני שנה לזבח שלמים לפיכך הן קדשי קדשים כחטאת ונשחטין במקום שחיטתה. ומקום שחיטה הוא מקום הקבלה: ד [א]ומנין ששוחטים קדשים קלים בכל העזרה אפילו אחורי ההיכל. שהרי נאמר בשלמים ושחטו *פתח אוהל מועד להכשיר כל הרוחות שהרי לא ייחד להם רוח. והוא הדין לשאר הקדשים קלים ואם שחטם בהיכל כשרים. אבל אם שחטן בגגו של היכל פסולין שאין הגגות ראויות לשחיטה כלל אלא בקרקע העזרה: ה *[ב]שלמים ששחטן קודם שיפתחו דלתות ההיכל פסולין שנאמר פתח אהל מועד בזמן שפתוח. אפילו היו דלתותיו מוגפות הרי זה כנעול. אבל הפרוכת שעליו אינה פוסלת: ו העולה והאשם והשלמים בין של יחיד בין של צבור זריקת דם שלשתן על גבי המזבח שוה לעולה. וכיצד הוא עושה. כשלוקח הכהן הדם במזרק וזורק ממנו במזרק שתי זריקות על שתי זויות המזבח באלכסון מחצי המזבח ולמטה על קרן מזרחית צפונית ועל קרן מערבית דרומית. ומתכוין כשיזרק הדם על הקרן שיהיה הדם מקיף על הזויות כמין ג"ם. כדי שימצא הדם של שתי מתנות על ארבעה כתלי המזבח לפי שנאמר בעולה ובשלמים סביב והוא הדין לאשם. ושירי הדם נשפכין על *היסוד הדרומי: ז החטאות הנאכלות דמן טעון ארבע מתנות על ארבע קרנות המזבח החיצון מחצי מזבח ולמעלה לפי שנאמר בה על קרנות המזבח. וכיצד הוא עושה. כשלוקח הכהן הדם במזרק מוליכו אצל המזבח וטובל אצבעו הימנית

א שם: *[לפני הכ"מ נ"ל ושחט אותו לפני]: *[תימה לי על דבריו שהרי כל הקרבנות כן כדמשמע ממתניתין פ"ג דתמיד דתנן לא היה שוחט השוחט עד ששומע קול שער הגדול שנפתח, ועי' בתוי"ט שם]: ב שם: *[ס"א על גג יסוד]:

כסף משנה

נקראת קדש קדשים כך העולה שהרי בלאו הכי יש ראיה שנשחטה בצפון. וי"ל שלא הוצרך לכתוב כן אלא כדי שילדק השם שכתב לנשחטין בצפון שהם קדשי קדשים. ומ"ש ושלמי צבור הוקשו לחטאת וכו'. בפ' איזהו מקומן (דף נ"ה) מקשה על ראיה זו וכי חטאת מהיכן למדה מעולה דבר הלמד בהיקש חוזר ומלמד בהיקש אלא מדתני רב מרי על עולותיכם ועל זבחי שלמיכם מה עולה קדש קדשים אף זבחי שלמי צבור קדשי קדשים מה עולה בצפון אף זבחי שלמי ציבור בצפון. ויש לתמוה למה הניח רבינו פסוק שהוקשו לעולה והביא פסוק שהוקשו לחטאת דדחיק ליה בגמרא. ושמא יש לדחוק ולומר דהשתא דאתא קרא דהיקשא דלעולה מהיקשא דחטאת נמי גמרינן וכיון דעיקר שם קדש קדשים בחטאת הוא דכתיב מש"ה נקט היקשא דחטאת. ועי"ל דלפום מאי דאסיק אדעתיה דחטאת למדה מעולה בהקש אתיב ליה אלא כדתני רב מרי אבל לפי האמת לא למדה בהיקש אלא כאילו כתיב בחטאת גופיה בהדיא הוא דהא מפורש דבר הכתוב במקום אשר תשחט העולה תשחט החטאת והוי כאילו כתוב תשחט החטאת בצפון. ומה שכתב מקום השחיטה הוא מקום הקבלה בר"פ איזהו מקומן (דף מ"ט) קבלה בצפון מנא לן דכתיב ולקח הכהן מדם החטאת כלומר וילפינן שאר קדשי קדשים מחטאות. ופירש"י ולקח הכהן בתר ושחט כתיב ומשמע במקום העולה נמי וכך לקיחה קבלה היא דגמר בג"ש בתורת כהנים עכ"ל. ואיני יודע למה השמיט רבינו ראיה זו:

ד ומנין ששוחטין קדשים קלים בכל העזרה אפי' אחורי ההיכל וכו'. שם (דף נ"ה) ת"ר ושחטו פתח אהל מועד ושחט אותו לפני אהל מועד ושחט אותו לפני אהל מועד להכשיר כל הרוחות בקדשים קלים ק"ו לצפון ומה קדשי קדשים שלא הוכשרו בכל הרוחות הוכשרו בצפון קדשים קלים שהוכשרו בכל הרוחות אינו דין שהוכשרו בצפון ומפרש בגמרא דהני תלתא קראי חד לגופיה דמיבעי פתח אהל מועד כדלקמן בסמוך וחד להכשיר לדדין וחד לפסול [illegible] לדדין וצפון לא איצטריך קרא. ופירש"י לפני [illegible] כל שלפני ההיכל. וחד להכשיר לדדין [illegible] כתב העזרה דלא תימא כנגד הפתח דוקא [illegible] הדר כתב לפני ולא כתב פתח וכל האויר [illegible] לפני דלא כתב כנגד. וחד לפסול לידי [illegible] כגון לשכות ואפי' תוכן קדש פסולות [illegible] דלא תימא מדפתח לאו דוקא לפני [illegible] לאו דוקא. ודברי רבינו שכתב שהרי נאמר בשלמים ושחטו פתח אהל מועד להכשיר כל הרוחות נראה שהוא ט"ס דהא מהאי קרא לא ילפינן אלא דניבעי פתח אהל מועד לכך נ"ל שצריך להגיה ולכתוב ושחט אותו לפני אהל מועד. ומ"מ מ"ש רבינו אפי' אחורי ההיכל צריך למוד מנין לו [עיין תוי"ט זבחים פ"ה [illegible] דק נתבאר להדיא בסוגיין דזבחים נ"ה]. ומ"ש ואם שחטן בהיכל כשרים. בפ' קדשי קדשים (דף ס"ג) אמר ר' יוחנן שלמים ששחטן בהיכל כשרים שנאמר ושחטו פתח אהל מועד ולא יהא טפל חמור מן העיקר. ומ"ש אבל אם שחטן בגגו של היכל פסולים שאין הגגות ראויות לשחיטה כלל וכו'. בפ' כיצד צולין (דף פ"ה:) אמר רב גניא ועליות לא נתקדשו ואע"ג דמתיב עליה מדתניא שעלית בית קדשי הקדשים מקודשת ושני שאני היכל דכתיב ויתן דוד לשלמה בנו את תבנית האולם וגו' ועליותיו וגו' וכתיב הכל בכתב מיד ה' עלי השכיל אלמא עליות ההיכל נתקדשו ומשמע דה"ה לגגו, י"ל דשאני עליות שנזכרו בכתוב אבל גג שלא הוזכר בכתוב גם הוא בכלל מה שאמר רב גניא לא נתקדשו. ומ"ש אלא בקרקע העזרה. כתב כן למעט עליות. א"כ מצאתי בפרק ב' דזבחים אמר עולא השוחט על גגו של היכל חייב משום שחוטי חוץ הואיל ואין ראוי לשחיטת כל זבח וזה מבואר מדברי רבינו שאין גגו של היכל כשר לשחיטת שום זבח:

ה שלמים ששחטן קודם שיפתחו דלתות ההיכל פסולים וכו'. מימרא בפרק איזהו מקומן (דף נ"ה:). ומ"ש אפי' היו דלתותיו מוגפות. שם ופירש"י מוגפות סגורות ולא נעולות. ומ"ש אבל הפרוכת שעליו אינה פוסלת. שם בעיא דאיפשיטא:

ו העולה והאשם והשלמים וכו'. בשלשתן שנינו בפרק איזהו מקומן דמן טעון שתי מתנות שהן ד' ואיפליגו תנאי בפירושה ופסק כת"ק דאמר (דף נ"ג:) יכול יזרקנו זריקה אחת ת"ל סביב אי סביב יכול יקיפנו בחוט ת"ל וזרקו הא כיצד כמין ג"ם ופירש"י כמין ג"ם זורק כנגד הפינה מן הכלי והדם מתפשט לשתי רוחות הפינה והרי היא כמין אות יונית עשויה ככ"ף פשוטה. ואע"ג דרב ושמואל פליגי התם ואתי שמואל כת"ק ומשמע דרב סבר דלית הלכתא כת"ק וא"כ לא ה"ל למיפסק כשמואל לגבי רב באיסורי י"ל דאימא לא הוה שמיע ליה לרב דאי הוה שמיע ליה לא הוה פליג את"ק. ומ"ש רבינו מחצי המזבח ולמטה בריש קינים עולת בהמה למטה ואם שינה פסול פירוש למטה מחוט הסיקרא שהוגר באמצע המזבח: ומ"ש על קרן מזרחית צפונית וכו'. שם הא דתנן בעולה דטעונה שתי מתנות שהן ארבע פירש"י שתי מתנות בקרן מזרחית צפונית ובקרן מערבית דרומית שכנגדה באלכסון והכי תנן במסכת תמיד בא לו לקרן מזרחית צפונית נותן מזרחה צפונה מערבית דרומית נותן מערבה דרומה וטעמא משום דקרן מזרחית דרומית לא היה לה יסוד כדאמרינן בשמעתין ועולה טעונה מתן דמה כנגד היסוד וכדדרשינן לעיל. ומ"ש וה"ה לאשם. כלומר שגם הוא נאמר בו סביב בפ' צו. ומ"ש ושירי הדם נשפכים על היסוד הדרומי. שם (דף נ"ב) מאי דכתיב בפר כהן משיח ואת כל דם הפר ישפוך אל יסוד מזבח העולה דריש דה"ק תן יסוד למזבח של עולה ופירש"י תן יסוד למזבח של עולה תן תורת שפיכת יסוד שירים להלכות מזבח של עולה שיהא המזבח טעון בעולה ובכל הדמים הניתנין עליו שפיכת שירים אל היסוד אם נאמר בכלי בלום כשזורק ממנו זריקות לשתי קרנות ישפכנו ליסוד ומשום דבעולה לא כתיבי שפיכת שירים איצטריך למילף מהכא. ואמרינן נמי התם הכתוב דכתיב אל יסוד מזבח העולה אגגו דיסוד ופירש"י הכתוב דכתיב אל יסוד המזבח יסוד שהוא דומה למזבח דהיינו גגו של יסוד:

ז החטאות הנאכלות דמן וכו'. משנה בפ' איזהו מקומן. ומ"ש מחצי מזבח ולמעלה וכו'. בריש קינים חטאת בהמה נעשית למעלה ואם שינה פסל. ומ"ש וכיצד הוא עושה כשלוקח הכהן

לחם משנה

איזהו מקומן (דף נ"ז:) אמרו ואי בעית אימא חוץ מבפנים כחד זימנא גמר וכו' ופירש"י שם דאיידי דניתן היקש לידרוש בדברים המפורשים בפנים כגון למטה בשר [ולמעלה בשעיר] נדרוש ונלמוד בכה אחת אף הלמד בפנים בהיקש עמו וכן כתב רש"י ז"ל בפרק הואיל לו והקשו לו התוס' ז"ל שם ובסוף פ' איזהו מקומן מכמה מקומות ובתוכם הקשו לו מהא דאמרינן לעיל דהוי דבר הלמד בהיקש חוזר ומלמד בהיקש גבי שלמי צבור וחטאת אע"ג דאיתקש לדברים הכתובים בהדיא שהן קדשי הקדשים ואין נאכלין אלא לזכרי כהונה ודחו התוס' פירוש רש"י ורבינו ז"ל נראה לי דדעתו כדעת רש"י ז"ל וכן דעת ר"ת ז"ל שכתבוהו התוס' בסוגיא דשעירים פ"ק דשבועות ע"ש וסובר רבינו ז"ל דכל הני סוגיי דהשיב היקש מהיקש אע"ג דגמרינן מהיקשא מילי דכתיבן בגופא לא סבירא להו כתירוצא דהך ואי בעית אימא אלא כתירוצא קמא אבל הך לתירוצא לא חשבינן ליה דבר הלמד בהיקש חוזר ומלמד בהיקש וכיון דנקטינן כי הך תירוצא בתרא קמה ליה תירוצא דתרינו מהיקשא דזבחי שלמי ציבור לחטאת ולא חשיב דבר הלמד בהיקש כיון דאיכא מילי דכתיבי בהדיא דילפינן מיניה כגון קדשי קדשים ואינם נאכלים אלא לזכרי כהונה:

ד אם שחטן בגגו של היכל וכו'. מה שתירץ הכס"מ דגג לא כתיב בקרא גבי היכל בהדיא כתב רש"י ז"ל כן בפרק כיצד צולין גבי מ"ש וגגו קדש ומוכרח הוא מן הסוגיא:

ה אבל הפרוכת שעליו אינה פוסלת וכו'. שם (דף נ"ה:) בעו גובהה מאי ופירש"י ז"ל כגון הל או עץ מוטל כנגד הפתח מפסיק בין פתח לשחיטה ולא איפשיטא ועוד שם אמרינן אחורי בית הכפורת מאי וכו'. ולא ידעתי למה השמיט כל זה רבינו:

ו העולה וכו' וכיצד הוא עושה וכו'. הרב מהר"ר אליה מזרחי בפ' צו ביאר הענין היטב ע"ש:

ששירי

משנה למלך

[illegible] שעת הקטרה צריך כונה חוץ מכונת הזובח דלא שייך בהקטרה כי אם בד' עבודות. נמצא אתה אומר דהקטרה צריך כונת ה' דברים וכד' עבודות צריך כונת ששה דברים. ודע דאליבא דר"ע אם כיון בד' עבודות שלא לשם השם ושלא לשם האישים ושלא לשם ריח ושלא לשם ניחוח הזבח כשר ועלה לבעלים ולא הוצרכו אלו הכוונות אלא למצוה בעלמא וכ"כ התוס'. ומ"ש רבינו ואם שחט החטאת כשר כמו [illegible] לא קאי אלא לשם זבח ולשם זובח דבהני דוקא שהם אבל אלה לשמן יש מהם פסול ויש שלא עלה לבעלים. והרב לח"מ הבין בדברי רבינו שהששה דברים שוים בדינם ובכולם דוקא בשר פסול לאו הכי לא. ואחרי נשיקת עפרות רגליו דין זה איתא לנמי שיעיין היטב בדברי המחשבות בפ"ג מהל' פסולי המוקדשין ואילך דמשמע שהם דליכא פיסול כי אם בשם הזבח והזובח ונ"ע:

פ"ה ד אבל אם שחטם בגגו של היכל פסולים כו'. מ"ש מרן י"ל דשאני עליות שהוזכרו בכתוב אבל גג כו'. חילוק זה מוכרח שם באותה סוגיא וכן פירש"י יע"ש וכ"כ התוס' ס"פ דשבועות (דף י"ז) ד"ה וטמא:

ה שלמים ששחטן קודם שיפתחו דלתות העזרה כו'. כתבו התוספות בפ"ג דיומא (דף כ"ט) ד"ה לכל הקרבנות אבל מליקה וקמיצה אינן נפסלין קודם שיפתחו דלתות ההיכל וכ"כ בפ' הכלם (דף מ"ע) ועיין בתי"ט בה"י בפרק קדשי קדשים (דף פ"א) ובתוס' בפ' שתי הלחם (דף נ"ט)

הימנית הסמוכה לגודל בדם. וסומך באצבעו הגדולה מכאן ובגודל מכאן ומחטא ויורד כנגד חודה של קרן עד שיכלה כל הדם שבאצבעו. וכן הוא עושה בכל קרן וקרן. ואם נתן סמוך לקרן כאמה אחת מכאן או מכאן כפר: **ח** וצריך לטבול אצבעו על כל קרן וקרן. וכשגומר הנתינה על הקרן מקנח אצבעו בשפת המזרק. ואח"כ טובל פעם שניה. ששירי הדם שבאצבעו פסולין ליתן מהן על קרן אחרת: **ט** [א]אין בכל הקרבנות קרבן שטעון הזיית דם באצבעו אלא חטאת בלבד שנאמר בה וטבל אצבעו בדם. וצריך שיהיה שם דם כדי טבילה לא שיספג אצבעו מדם: **י** ומנין הוא מתחיל. עולה בכבש ופונה לימינו ומהלך על הסובב ונותן בקרן דרומית מזרחית תחילה. ואח"כ בקרן השניה הסמוכה לה שהיא מזרחית צפונית. ואח"כ בקרן שלישית הסמוכה לה שהיא צפונית מערבית. ואח"כ בקרן רביעית הסמוכה לה שהיא מערבית דרומית. ועל יסוד אותה הקרן שהשלים בה המתנות הוא שופך שירי הדם שנאמר ואת כל הדם ישפך אל יסוד *מזבח (העולה) זה יסוד דרומי: **יא** כל החטאות הנשרפות דמם נכנס לפנים להיכל ומזין ממנו שם כאשר מפורש בתורה. ושירי הדם שופכן על יסוד המערבי של מזבח החיצון שהוא פוגע בו תחילה בצאתו מן ההיכל: **יב** והיכן מזין מדמן. וכמה מזה

[א] סמ"ג עשין קפח: *[ככ"מ המזבח]:

ח ששירי הדם שבאצבעו פסולים ליתן מהם על קרן אחרת. בפ' דם חטאת (דף צ"ג) ובפ"ק דמנחות (דף ע"ב) הקשו שם ע"ז ממ"ש גבי פרה גמר מלהזות מקנח ידו בגופה של פרה ואמר שם אצבעו במאי מקנח כלומר דאינו יכול לקנח בגופה של פרה אי מפני שלא יתלכלך אצבעו בנימין כמו שפירש"י בפ' דם חטאת אי משום דא"א לו לירד מן ההר לקנח בין הזאה להזאה וכדפירש"י במנחות ותירצו שם אמר אביי בשפת מזרק. ותימה על רבינו שכתב בפ"ג מהלכות פרה אדומה שמקנח אצבעו בגופה של פרה. ונראה דרבינו ז"ל גריס כגירסא דאיתא בספרים דידן במנחות דאמרינן התם הכי אצבעו במאי מקנח דאי אמרת בגופה של פרה איבעי ליה למתני מקנח גופו ואצבעו בגופה של פרה ומדלא קתני הכי ש"מ דלא בעי קינוח אמר אביי בשפת מזרק ע"כ. ולפ"ז קושית הגמ' והכרח שלו הוא משום דלא תני קינוח אצבעו בברייתא וסובר רבינו ז"ל שכשתירץ אביי בשפולי זהב ה"ק הא דלא תני אצבעו בהדי ידו משום דבידו מקנח בגופה של פרה ולא בדבר אחר מפני שצריך לשרוף לכוליה דם וכמו שכתבו התוס' ז"ל בפ"ב דזבחים (דף כ"ה) אבל אצבעו שהיה לו שיקנח בשפולי זהב מפני שאינו יכול לטרוח לירד ולקנח בגופה של פרה בין הזאה להזאה ולכך אי בעי מקנח בגופה של פרה ואי בעי מקנח בשפולי זהב וכיון דמפרש כך רבינו לכך כתב שמקנח בגופה של פרה ואע"ג דלא כתב דאי בעי מקנח אצבעו בשפולי זהב אין קפידא בכך דחדא מינייהו נקט. ומ"מ עדיין צ"ע דהיה לו לבאר:

יא שהוא פוגע בו תחילה בצאתו מן ההיכל כו'. בפרק איזהו מקומן (דף נ"ב) אמר על מתני' דשירי הדם היה שופך כו' מ"ט אמר קרא אל יסוד מזבח העולה אשר פתח אהל מועד ההוא דפגע ברישא, והתוס' ביומא פ' אמר להם הממונה (דף ל"ג) בדיבור המתחיל אין מעבירין על המצות כתבו דרש"י ז"ל לא גרס ההוא דפגע ביה ברישא אלא מפתח אהל מועד קא גמר דיסוד מערבי של מזבח הוי כנגד הפתח וכן משמע התם בגמ' גבי שירי הדם היה שופך על יסוד דרומי ומפרש משום דילמד ירידתו מן הכבש מיציאתו מן ההיכל מה יציאתו מן ההיכל בסמוך לו דהיינו יסוד מערבי אף ירידתו מן הכבש בסמוך לו דהיינו יסוד דרומי ואי מאין מעבירין על המצות קא יליף מפנימיים דנשפכים על יסוד מערבי אמאי שפיכה ליה בפנימים שכן ביסוד מערבי מחיצון ביסוד דרומי הא אידי ואידי שייך בהו טעמא דאין מעבירין על המצות וכן משמע בפ' קדשי קדשים דפליך דשירי הדם בהדיא כתיב בהו אשר פתח אוהל מועד ע"כ. וקשה לפירושו דאשר פתח אהל מועד איצטריך למאי דדרשינן בפרק איזהו מקומן (דף נ"ב) דהוי מזבח החיצון ולא פנימי כדאמרו שם האי מיבעי ליה לגופיה והירצו מאשר פתח אהל מועד נפקא ופירש"י דהיינו חיצון וכו' וא"כ כיון דדרשינן להאי קרא לגופיה מהיכא ילפת מיניה דאתא למימר להכיא דסמוך לפתח אהל מועד. וי"ל דהרי פתח אהל מועד כתיבי בפרשת ויקרא חד בכהן משיח וחד בעדת ישראל והא דפר כהן משיח אתא לגופיה כדאמריק בגמ' והא דעדת ישראל תו לא איצטריך

הכהן הדם במזרק וכו'. ברייתא בפרק איזהו מקומן (דף נ"ג). ומ"ש וסומך באצבעו הגדולה מכאן. שם וחומר בגודל מלמעלה ובאצבע קטנה מלמטה ורבינו גורס גדולה במקום קטנה. אי נמי קטנה בערך הגודל קאמר. ונראה שמפרש רבינו חומר צובר מלשון חומרים כלומר שמעמיד הדם שיהיה צבור ולא יתפשט באצבע. ומ"ש וממחא ויורד כנגד חודה של קרן וכו'. שם ופירש"י וממחא זריקת חטאת קרוי מיחוי כמו הכהן המחטא. ומ"ש ואם נתן סמוך לקרן כאמה אחת מכאן ואמה אחת מכאן כפר. שם אמאי דתנן חטאות הצבור והיחיד דמן טעון ארבע מתנות על ארבע קרנות אמרינן בגמרא היכי עביד ר' יוחנן ור' אלעזר חד אמר נותן אמה אילך ואמה אילך וחד אמר ממחא ויורד כנגד חודו של קרן אליבא דר' אליעזר בר' שמעון דאמר היא עצמה אינה נעשית אלא בגופה של קרן דכ"ע לא פליגי כי פליגי אליבא דרבי (דאמר דמים העליונים ניתנין מחוט הסיקרא ולמעלה) מר סבר אמה אילך ואמה אילך כנגד קרן הוא ומר סבר כנגד חודה אין טפי לא. ופי' רש"י היא כלומר כל עצמה ועיקר מצותה אינו אלא שם. דכ"ע לא פליגי דלא בעינן חודה דקרן כתיב ואמה על אמה ברום אמה הניתן בראש המזבח בכל זוית וזוית בכל מקום שבה קרוי קרן כי פליגי אליבא דרבי דמכשיר לה מחוט הסיקרא ולמעלה ואע"ג דלאו קרן מ"מ כי היכי דקרן היא אמה על אמה אף כל שתחתיו כנגדו הוי קרן ומ"ס כיון דקרא לאו אקרנות ממש קפיד דשאר המזבח לא שייך לשון קרן אלא בחודה של זוית עכ"ל. ולפי זה פסק רבינו כרבי דהלכה כמותו מחבירו ועוד דאמוראי פליגי אליביה ובפלוגתא דאמוראי פסק כמאן דאמר אמה אילך ואמה אילך. ונראה לי שהטעם דכיון דלר' אליעזר בר"ש לא בעינן חודה של קרן עדיף טפי למימר דרבי מכשיר באמה אילך ואמה אילך כדי שלא להגדיל מחלוקתם ביותר. ועוד יש לומר דכיון דאיפליגו אמוראי במילתא אין אנו יכולים לפסול באמה אילך ואמה אילך ומ"מ פסק דלכתחלה בעינן חודה של קרן ואם נתן אמה אילך ואמה אילך בדיעבד כפר:

ח ומ"ש וצריך לטבול אצבעו על כל קרן וקרן וכשגומר הנתינה על הקרן מקנח אצבעו בשפת המזרק וכו'. בפרק דם חטאת (דף צ"ג:) תניא וטבל [ולא מספג וכו'] (והזה מן הדם) מן הדם שבענין למעוטי מאי למעוטי שירים שבאצבע. ופירש"י והזה מן הדם שבענין מדם האמור בענין טבילה שהזה ממנו ראשונה יזה את כולן שצריך לחזור לטבול בו אצבעו על כל הזיה טבילה. ומ"ש מקנח אצבעו בשפת המזרק. שם:

ט אין בכל הקרבנות קרבן וכו'. איני יודע מה מלמדנו. ומ"ש וצריך שיהא שם דם כדי טבילה לא שיספג אצבעו מדם. ברייתא בפרק ב"ש (דף מ':) ובפרק דם חטאת וטבל ולא מספג דם עד שיהא בדם שיעור טבילה מעיקרו ופירש"י מספג מקנח בשולי הכלי או בדפנותיו וכו'. שיעור טבילה מעיקרא וכו' משעת קבלה ראשונה למעוטי קבל פחות מכדי טבילה בכלי זה ופחות מכדי טבילה בכלי זה ועירבן והכי מפרש לה במנחות ובפרק דם חטאת ויליף לה מדקרינן וטבל בדם ולא קרינן כדם משמע בדם שהיה כבר משעה ראשונה עכ"ל. ומפשט דברי רבינו לא משמע הכי אלא כולה חדא מילתא היא וה"ק צריך שיהא שם כדי טבילה כדי שלא יהא מספג שאם לא יהא שם דם כדי טבילה נמצא שהוא מספג ואנן בעינן וטבל. ויש לתמוה דאי חדא מילתא היכי דריש ולא מספג מוטבל ושיהא בדם שיעור טבילה מבדם ועוד דבגמרא מצריך להו דאי כתב רחמנא וטבל ה"א אע"ג דליכא שיעור טבילה מעיקרו ואי כתב רחמנא בדם הו"א אפילו מספג אלמא תרי מילי נינהו לפיכך צריך לפרש דברי רבינו דתיבת וצריך מוסב עצמו ואחר עמו וה"ק וצריך שיהא שם דם כדי טבילה וכן צריך עוד שלא יספג:

י ומנין הוא מתחיל וכו'. משנה בפ' איזהו מקומן (דף נ"ג). ומ"ש זה יסוד דרומי. בגמ' יליף לה. ומ"ש שנאמר ואת כל דמה ישפוך אל יסוד מזבח העולה. נראה לפרש ולכתוב במקומו ואת כל דמה ישפוך אל יסוד המזבח וכן נמצא בספר מוגה דבחטאות פנימיות כתיב אל יסוד מזבח העולה אשר פתח אהל מועד והוא מערבי שפוגע בו תחלה בצאתו אבל בחיצוניות כתיב אל יסוד המזבח ולכך פנימיות מפורש וחיצוניות סתום:

יא כל החטאות הנשרפות וכו' ושירי הדם היה שופך על יסוד מערבי של מזבח החיצון וכו'. שם במשנה (דף מ"ז) שירי הדם היה שופך על יסוד מערבי של מזבח החיצון ובגמרא (דף נ"ב) מ"ט א"ק אל יסוד מזבח העולה אשר פתח אהל מועד ההוא דפגע ברישא ופירש"י יסוד שכנגד הפתח וזו היא מערבו של מזבח שהוא כנגד פתח ההיכל:

יב והיכן מזין מדמן וכמה מזה מהן וכו'. כמו שיתבאר בהלכות עבודת יוה"כ פ"ד:

ומ"ש

משנה למלך

ד"ה ר' ישמעאל ובפ"ו דיומא (דף ס"ג) ד"ה שלמים ועיין במ"ע רש"י פ"ו דנזיר (דף מ"ה) עלה דהיא דוגלת הנזיר בשלמים הכתוב מדבר ודוק:

ט וצריך שיהיה שם כדי טבילה. דין זה הובא בפרק דם חטאת (דף צ"ג) ובפ"ק דמנחות (דף ז') אלא שאני תמיה שמדברי רבינו נראה דליכא קפידא אלא שיהיה בדם בשעת הטבילה או שהזייה כדי שיעור אך אם קבל פחות מכדי הזייה בכלי אחד ופחות מכדי הזייה בכלי אחר וחזר ועירבן ליכא הקפדה כיון דבשעת הזייה איכא שיעור הזייה בכלי ואילו מסוגיית הגמרא מוכח בהדיא דבשעת קבלה בעינן שיקבל בכלי אחד שיעור הזייה וכן פירש"י שם ולא ידעתי למה לא ביאר דין זה רבינו. שוב ראיתי שכתב בפ"ד דין מ' וכל הזבחים שקבל מדמם פחות מכדי הזייה לא נתקדש הדם ע"כ. והנה אין ספק שאין כוונת רבינו שלא קבל כ"א פחות מכדי הזייה ולא יותר דהא מלתא דפשיטא היא דלא מהני לשום דבר אלא כונתו היא שקבל שיעור הזייה אלא שקבל בכלים נפרדים ובכל כלי יש בו פחות מכדי הזייה והוא הדין המוזכר בגמרא. ולפ"ז באו כל דברי רבינו על נכון דבפ"ד דמיירי בשחיטה וקבלה כתב שצריך שיקבל שיעור הזייה ובפ"ה כתב דבעינן דבשעת הזייה נמי יהיה בכלי שיעור הזאה דסד"א שאם קבל בכלי אחד שיעור הזייה ואח"כ חלקו בב' כלים ואין בכל כלי שיעור הזייה שיועיל קמ"ל דלא. ולפ"ז מתיישב מה שהקשה מרן דמדברי רבינו נראה דהטעם שצריך שיהיה שם כדי טבילה הוא כדי שלא יספג ומן הסוגיא מוכח דתרתי מילי נינהו דאיצטריך וטבל ובדם ונדחק הרבה בתירוץ קושיא זו וכמו שיע"ש. ולפי מה שכתבנו ניחא שדין הגמרא דבעינן שיהיה שיעור הזייה בשעת קבלה ונפקא לן מדכתיב בדם כבר הביא רבינו דין זה בפ"ד והכא דין אחר הוא דבעינן דבשעת הזייה נמי יהיה בכלי אחד שיעור הזייה ודין זה לא הוזכר שם וליכא לן קרא למעט זה אלא דס"ל לרבינו דמדממעטינן ולא מספג נתמעט גם כן היכא שאין בכלי שיעור הזייה לפי שהוא מספג ובפ"ט מה' פרה דין ג' כתב רבינו דאם קדש פחות מכדי הזאה בכלי אחד ופחות מכדי הזאה בכלי אחר לא נתקדשו ע"כ ובפ"י כתב מי חטאת כו' ובלבד שלא יספג ולא ביאר אי בעינן שיהיה בכלי אחד שיעור הזייה. והטעם שכיון שכתב שלא יספג ממילא שמעינן דבעינן שיהיה בכלי שיעור הזייה דאל"כ הרי הוא מספג וכמו שכתב בפרקין וסמך על מ"ש כאן. ודע דפסוק זה דוטבל אצבעו בדם לא נאמר אלא בחטאות הפנימיות אבל בחטאת הנאכלת לא נאמר וטבל אלא ולקח הכהן מדמה באצבעו ומ"מ צריך טבילת אצבע דולקח אאצבע דכתיב בתריה קאי ונפקא מינה בין וטבל לולקח דהיכא דכתיב וטבל המחשבה פוסלת בו בשעת טבילת אצבע אבל היכא דכתיב ולקח אף שצריך טבילה אין המחשבה פוסלת בשעת טבילת אצבע וכדאיתא בפ"ק דזבחים (דף י"ד) והביאו רבינו בפי"ג מה' פסולי המוקדשין יע"ש:

יב והיכן מזין מדמן כו'. אי בעינן שיגע הדם בפרוכת או כנגד בדים עיין בתוספות פ"ק דזבחים. (א"ס ועיין במ"ש הרב המחבר לקמן פ"ג מעבודת יוה"כ):

פרה

מזה מהם. פר ושעיר של יום הכפורים דם כל אחד מהן טעון שמונה הזיות על בין הבדים ושמונה על הפרוכת. ומערב דם הפר והשעיר ומזה משניהם ארבע הזאות על ארבע קרנות מזבח הזהב שבהיכל. ושבע הזיות על אמצעו של מזבח זה כמו שיתבאר בהלכות עבודת יום הכפורים. ואם לא כיון בהזיות שבפנים כשרות: **יג** פרים הנשרפין ושעירים הנשרפין זורק דם מכל אחד מהם שבע הזיות על הפרוכת המבדלת בין הקדש ובין קדש הקדשים. וארבע הזיות על ארבע קרנות מזבח הזהב: **יד** וכל הדמים הניתנין על מזבח הזהב כשהוא נכנס עומד בין המזבח למנורה והמזבח לפניו. ונותן על קרנות המזבח מבחוץ. מתחיל מקרן מזרחית צפונית לצפונית מערבית למערבית דרומית לדרומית

כסף משנה

ומ"ש ואם לא כיון בהזיות שבפנים כשרות. פ' הקומץ רבה (דף כ"ז):

יג פרים הנשרפין ושעירים הנשרפין וכו'. מפורש בתורה:

יד ומ"ש וכל הדמים הניתנין על מזבח הזהב וכו': כתוב בתשובת הרשב"א בסימן ש"ל שנשאל על מ"ש רבינו שהיה עומד בין מזבח למנורה והלא המזבח מסוך היה כלפי חוץ והוא צריך לצאת מכל המזבח ותשובתו כתבתי בהל' עבודת יוה"כ פ"ד. והר"י קורקוס כתב אפשר שרבינו מפרש עד דנפק מכוליה היינו שלא יעמוד בין מזבח לפרוכת אלא יוצא נגד ימינו עד שיצא מכנגד כל המזבח וזהו שכתב מזבח למנורה ונמצא עומד מהמזבח ולפנים מכנגד הצד הדרומי כמ"ש בפ"ד מהל' עבודת יוה"כ כי מצד צפון יוצא. ועדיין קשה עפ"כ למה אינו נותן תחלה בקרן דרומית מערבית שהוא יותר קרוב לו שהרי מנורה בדרום היתה לימין היוצא נמצא שזה מדלג קרן דרומית מערבית ודרומית מזרחית ונותן בשלישי שהוא צפונית ולמה, והספר שסובר רבינו שזהו מ"ש שנותן מבחוץ כלומר לצד האחר וזהו שאמר שיהו הזאות אלו הראשונות מלמטה למעלה כי אולי יתלכלכו בגדיו אבל האחרונה שהיתה לפניו מלמעלה למטה כדי שלא יתלכלכו בגדיו וכמ"ש שם וכתבו רבינו בעבודת יוה"כ ומשם כתב רבינו כן. ומ"ש שם לפני ה' מזבח לפני ה' ולא כהן היינו שלא יפסיק הכהן בין מזבח לפרוכת אבל עדיין אין מזבח בין כהן לפרוכת כי לצד דרום היה נמשך נמצא מזבח לפני ה' בלא הפסק והכהן אינו לפני ה' רק לצד המנורה או לחוץ יותר ועדיין סוגית הגמרא צריכה ישוב עוד עכ"ל. ומ"ש מתחיל מקרן מזרחית צפונית וכו'. משנה פ' הוציאו לו (דף נ"ח): וכתוב בתשובות הרשב"א סי' שפ"ח שנשאל שמשנה זו עכ"פ שנויה לדעת ר' יוסי שסובר שלא היתה שם אלא פרוכת אחת ופרופה לצפון לימין הנכנס וכשהוזר מן הפתח למזבח הזהב פוגע תחלה בצפונית ואינו יכול להתחיל שם כדאמרינן. וגמר שאלה זו ותשובתה אכתוב בהלכות עבודת יוה"כ פרק ד':

פר

לחם משנה

איצטריך וכדכתב רש"י ז"ל שם בפ' איזהו מקומן אל יסוד מזבח העולה האמור בפר העדה תו לא איצטריך דהא איתקוש להדדי ולהכי דריש התם בגמרא יסוד מזבח העולה דפר העדה וא"כ ראוי לדרוש גם כן אשר פתח אהל מועד דכתיבי ביה דכיון דאיתקוש לכהן משיח מיותר הוא וע"כ איצטריך לומר שישפוך אל יסוד מערבי שכנגד הפתח וזהו טעמו של רש"י ז"ל שפירש כן בפירוש החומש בפרשת ויקרא אשר פתח אהל מועד תניינא דפר העדה ולא אשר פתח אהל מועד קמא דפר כהן משיח דההוא איצטריך לגופיה לומר שהוא מזבח החיצון כדכתיבנא. וראיתי להרב מהור"ר אליה מזרחי ז"ל שכתב שדברי רש"י ז"ל בפי' החומש הם דברי ת"כ ומשמע ליה דפליג אגמרא דידן דבגמרא דידן הא דרשינן להאי קרא דאשר פתח אהל מועד לגופיה לומר שיהא מזבח החיצון ולפי מה שכתבתי א"ש דת"כ מפיק ליה מאשר פתח אהל מועד דפר העדה ואדלעיל מיניה קאי שהתחיל לומר כשהוא אומר בעדה אל יסוד וכו' והך אשר פתח אהל מועד דכתיב ביה דריש. ורש"י ז"ל גלה דעתו בפירוש החומש שתפס בתניינא דפר העדה ואני תמיה על הרב הנזכר איך רצה לפרש דברי ספרי דהעולה אתא לומר דלא נימא דאשר פתח אה"ל מועד הוי מזבח הפנימי והוי יסוד המזרחי שלו הא העולה איצטריך למיעוטא שלא יזרקם לפנימי וכדפירשו בפ' איזהו מקומן ולהכי מיותר תנינא לומר שאין יסוד לפנימי עצמו והג' לומר תן יסוד למזבח של עולם כדפירשו שם ואותה הברייתא שם היא שנויה לעיל מיניה והכי כתב רש"י ז"ל דהיא שנויה בתורת כהנים ואותה הברייתא הוא שפירשו בגמרא ואיך יעלה בדעת הרב ז"ל לומר שיחלוק ההיא ברייתא על דברי הגמרא סוף דבר לא ירדתי לסוף דעת הרב ונראה לי כמו שכתבתי. ואין לפרש דברי רש"י ז"ל בפירוש החומש במה שאמר זהו יסוד מערבי שכנגד הפתח דטעמא הוי משום דביה פגע ברישא כמו שרצה לומר הרב ז"ל דלא יסבול לשונו של רש"י ז"ל פירוש זה כלל דמשמע מקרא דנפקא ליה ורש"י ז"ל לא גרים בגמרא ההוא דפגע ברישא וכדכתבו התוס' ז"ל בשמו. אבל רבינו ז"ל שכתב שהוא פוגע בו תחלה בצאתו מן ההיכל משמע דגרים בגמרא ההוא דפגע ברישא ואם כן יפלו עליו הקושיות שהקשו התוס' ז"ל בפ' אמר להם הממונה וכדכתיבנא. לכך נ"ל לומר דרבינו ז"ל מפרש דהאי לאו קרא הוה אמינא דטעמא דאין מעבירין על המצות לא שייך אלא היכא דבעי למעבד תרוייהו שיש להקדים ההוא דפגע ביה ברישא אבל הכא דלא עבדינן אלא חד לא גמרינן מיניה וכו' וכמו שכתבו התוס' ז"ל בפ' אמר להם הממונה ולהכי אתא קרא לומר דאפילו דלא בעי למעבד אלא חד שייך טעמא דאין מעבירין משום דפגע ביה ברישא ואם כן הך סברא דפגע ביה ברישא מקרא שמעינן לה הכא:

יד עומד בין המזבח והמנורה והמזבח לפניו כו' מתחיל מקרן מזרחית וכו'. בהל' עבודת יוה"כ פ"ד כתב שם הכס"מ ז"ל ששאלו מהרשב"א ז"ל על דברי רבינו ז"ל ג' קושיות. הדא מ"ש רבינו ז"ל שמתחיל הזאה ממזרחית צפונית וכו' דבפרק הוציאו לו (דף נ"ח:) משמע דהיינו לר' יוסי דסבר דלא היה שם אלא פרוכת אחת ופתחה בצפון קאי אבל לר"ע דסבר כרבנן דשתי פרוכות היו ופתחא בדרום קאי מתחיל מדרומית מזרחית וכיון דקי"ל כרבנן דשתי פרוכות היו וכדכתב רבינו ז"ל בהלכות בית הבחירה איך פסק כאן דמצפונית מזרחית מתחיל ודחק עצמו הרשב"א ז"ל בתירוץ הקושיא והנה הגירסא וכמו שיראה המעיין שם. ולע"ד נראה למרן דרבינו ז"ל גרים כגירסא דידן דלא יהיב בגמרא טעמא כלל לא לרבי יוסי ולא לר"ע אלא אמר שהביאו הברייתא אמרו שם דר"ע מיהא בההוא קרן דפגע ברישא לא עביד מאי טעמא אמר שמואל דאמר קרא ויצא אל המזבח עד דנפיק מכוליה מזבח ולר"ע נקיף דרך ימין וכו'. וכיון דבגמרא לא איתפרש טעמייהו דר"ע ור"י הגלילי לא נראה לרבינו לפרש דפליגי בפלוגתא דר' יוסי ורבנן דא"כ סתמא דמתני' דקאמר מתחיל מקרן מזרחית צפונית אתיא כר' יוסי ולעיל קאמר סתם משנה החיצונה היתה פרופה מן הדרום והפנימית מן הצפון והיינו כרבנן וא"כ קשיא סתמא אסתמא דרבי סתם לן ברישא כרבנן ובסיפא כרבי יוסי לכך מפרש רבינו ז"ל דמתני' דקאמרה מקרן מזרחית צפונית כרבנן נמי אתיא והע"ג דפתחא בדרום קאי וא"כ כשהוא פוגע ברישא פגע בדרומית מערבית ולא מצי למעבד בההוא קרן משום דקרא קאמר ויצא אל המזבח עד דנפיק מכוליה מזבח א"כ לפחות צריך שיתחיל בקרן הסמוך לו שהוא דרומית מזרחית מ"מ סובר ר' יוסי דבעינן דנפיק פגע במערב תחילה ואח"כ יוצא אל המזבח ובקרן דרומית מערבית לא מצי למעבד משום דבעינן דנפיק מכוליה מזבח ואם יתן בקרן דרומית מזרחית שהוא סמוך לו הוא צריך להקיף דרך ימין דלית ליה לר' יוסי הקפה דרך שמאל בשום צד א"כ היה צריך ליתן אחר כך בצפונית מזרחית ואח"כ בצפונית מערבית ואחר כך בדרומית מערבית וזה אין נראה לו לעשות כן דנמצא דהקרן שפגע תחלה הוא נעשה באחרונה ועוד שהוא פגע במערבי תחלה ועתה עשה הקרנות של מזרח שניהם קודמים לקרנות של מערב לכך אמר ר"י שיתחיל מצפונית מזרחית ועתה כשיקיף דרך ימין הרי יקדימו קרנות של מערב שפגע בהם מתחילה לקרן אחר של מזרח לפחות. ועוד הקרן שפגע בו תחלה הרי לא נעשה באחרונה שהרי קודם הוא לא' של מזרח וכי תימא יתן על דרומית מזרחית ואח"כ יחזור דרך שמאל של דרומית מערבית לר"ע זה אין נראה לו לר' יוסי להקיף דרך שמאל בשום צד כדכתיבנא ועם זה ר"י הגלילי דקאמר מזרחית צפונית אתי כרבנן נמי אתיא והדבר נכון בעיני לדעת רבינו ז"ל. וכבר עלה בדעתי להביא לו סיוע לפירוש זה מדברי הירושלמי שהקשה על מתני' ואמר ויתחיל מקרן מזרחית דרומית אמר רבי אילא ימינית אין זו ימנית ויתחיל מקרן צפונית מערבית אר"א ויצא אל המזבח ויתחיל מקרן מערבית דרומית ומשני שלא יתן אחוריו לקדש ופריך והא סופו ליתן אחוריו לקדש ומשני חוזר היה לאחוריו ויעמוד בדרום ויתחיל מקרן מזרחית צפונית ומשני כי הא דאמר ר' אילא ימנית אין זו ימנית ע"כ. וקשיא בדברי הירושלמי אי ס"ל דפתחא בצפון קאי כדברי רש"י ז"ל ושאר המפרשים ז"ל מאי פריך ויתחיל מקרן מזרחית דרומית הא כיון דפתחא בצפון קאי אחרי שאינו יכול ליתן בקרן מערבית צפונית שהוא פוגע בו תחלה ודאי שראוי ליתן את הסמוך לו במזרחית צפונית אלא ודאי דסבירא ליה דפתחא בדרום קאי ומתני' רבנן היא וכדפרישית ולכך הקשה דיתחיל מקרן דרומית מזרחית ותירץ ר' אילא אם כן היה צריך לחזור למערבית דרומית דפגע ביה תחלה כדי שלא ישאר באחרונה כדפרישית ונמצא אתה מקיף דרך שמאל ואין אתה יכול להקיף אלא דרך ימין וכדכתיבנא אבל מ"מ אין לשון הירושלמי הזה ברור בעיני מכמה קושיות חדא דאפילו תימא פתחא בדרום קאי אמאי לא מקשה תחילה ויתחיל מקרן מערבית דרומית כיון שעדיין לא ידע תירוץ דויצא אל המזבח ואי אמרת דפתחא בצפון קאי מאי מקשה דיתחיל בקרן דרומית מזרחית אין ראוי לו שיתן אלא בצפונית מזרחית שהוא אחר לצפונית מערבית שאינו יכול ליתן בו וכמו שהקשיתי. ועוד אמאי לא מקשה מתחילה ויתחיל מקרן לצפונית מערבית כדמקשה בתר הכי כיון דפתחא בצפון קאי וביה פגע תחלה כיון שעדיין לא ידע תירוץ דויצא אל המזבח. והו קשה לכל הפירושים כיון דבתר תירוץ ויצא אל המזבח

משנה למלך

יג פרים הנשרפים ושעירים הנשרפים וכו'. דע שהזאות אלו שיהיו על הפרוכת צריכות שיהיו כנגד המקום המכוון כנגד בדי הארון והכי אמרינן [בת"כ פ"ג הל' י' בפרשת] פר כהן משיח אל פני הפרוכת יכול אל פני הפרוכת כולה ת"ל הקדש מלמד שהוא מכוון כנגד בין הבדים ע"כ. וסבור הייתי לומר שדין זה אינו נוהג אלא בבית ראשון שהיה שם ארון אבל בבית שני שלא היה שם ארון בכל מקום שיזה מהפרוכת מהני ומש"ה לא הביא רבינו דין זה כיון שלא היה נוהג בבית שני. אך ראיתי בפ"ד מה' עבודת יוה"כ דין ב' שכתב ומזה ממנו על הפרוכת כנגד הארון ע"כ. ולא ידעתי למה לא ביאר לנו רבינו דין זה כאן דעיקר קרא בפרים הנשרפים כתיב ומשם למדנו לכל ההזאות. ונ"ל דאף בבית שני צריך שיזה כנגד אותו מקום שהיה מכוון כנגד הארון ובהדיא דתנינן בפ"ה דיומא (דף נ"ב) מהלך לשמאלו וכו' עד שהוא מגיע לארון הגיע לארון נותן את המחתה בין שני הבדים ואמרינן בגמרא דמתני' בבית שני מיירי ומאי הגיע לארון מקום ארון והא קתני נתן את המחתה לבין שני הבדים אימא כבין שני הבדים ע"כ. והכונה שקדושה ראשונה לא זזה ממקומה וא"כ גבי הזאת הפרוכת צריך להזות נגד מקום ארון. ונראה דממקומו מוכרח דהא כוליה פרקין דהוציאו לו בסדר בית שני מיירי וכמבואר ותנן (בדף נ"ג) והזה ממנו על הפרוכת שכנגד הארון מבחוץ:

ודע שהזאות אלו של פרים הנשרפים לא בעינן שיהיו זו למטה מזו דומיא דהזאת פר ושעיר של יוה"כ דתנן (בדף נ"ג) ולא היה מתכוון להזות כו' אלא כמצליף ופירש רש"י זו תחת זו וראיה לדבר מהא דאמרינן (בדף נ"ז) א"ר אלעזר בר יוסי אני ראיתיה ברומי והיו עליה כמה טיפי דמים של פר העלם דבר של צבור ופריך ודלמא דפר ושעיר של יוה"כ נינהו ומשני דהוינהו דעבידי שלא כסדרן ע"כ. הרי מבואר בהדיא דיש חילוק בין הזאות דיוה"כ לשאר הזאות ונראה דטעמא דמלתא הוא משום דגבי הזאות דיוה"כ כתיב על פני הכפורת ולפני הכפורת וכן גבי שעיר כתיב על הכפורת ולפני הכפורת הרי שחלקן הכתוב להזאות הללו שיש מהם על הכפורת ויש מהם לפני הכפורת וכבר הכריעו חכמים דעל הכפורת לאו דוקא וכדתנן לא היה מתכוון להזות לא למעלה ולא למטה וכדאיתא (בדף נ"ה), וכיון דליכא מעלה ומטה בהזאות אלו א"כ למאי הלכתא פלגינהו רחמנא לבני הזאות וכתב דאחת תהיה על הכפורת והז' אל פני הכפורת אלא ודאי משום דבעינן שיהיו זו למטה מזו כשורה ותהיה אחת למעלה מכולם שעליה רמז הכתוב על פני הכפורת וגבי שעיר על הכפורת והז' האחרות זו למטה מזו ואי הוה כתיב יזה שמונה פעמים הוה אמינא דליכא קפידא בסדרן השתא דכתיב אחת ושבע להכי פלגינהו שיהיו כסדרן אבל גבי פרים ושעירים הנשרפים דלא פלגינהו קרא להזאות דהא כתיב יזה שבע פעמים לא בעינן כסדרן:

פר

לדרומית מזרחית: **טו** פר כהן משיח הבא על כל המצות כהן המשיח עצמו מקבל דמו ומזה ממנו מבפנים ואם קיבל והזה כהן הדיוט כשר: **טז** שעירי ע"ז והן שעירין הנשרפין לא נתפרש בהן בתורה כיצד נותן דמן ולהיכן הוא נותן. אלא לפי שהן חטאת הקהל דינן כדין פר העלם שהוא חטאת הקהל לכל האמור בו למתן דמים ולשריפה ולטמא את השורף: **יז** הבכור והמעשר והפסח דם כל אחד מהן טעון מתנה אחת בשפיכה כנגד היסוד באי זו רוח שירצה משלש זויות המזבח. שהרי קרן מזרחית דרומית לא היה לה יסוד כמו שביארנו. ומניין שאינן טעונין אלא מתנה אחת

לחם משנה

שמזבח מאי הדר מקשה ויתחיל מקרן מערבית דרומית הא בעינן וילא אל המזבח ולא נפיק מכוליה מזבח ולמאי איצטריך טעמא דבלא יתן אחוריו לקדש וכו'. ועוד יש גמגום בהבנת הירושלמי באופן שנ"ע ויעוב. אבל מ"מ בין שיהיה פירוש הירושלמי כמו שכתבתי או לא מה שכתבתי בדברי רבינו ז"ל בפירוש הסוגיא דפרק הוציאו לו נראה לע"ד נכון דודאי טעמא דר' יוסי משום דלדידיה לא עבדינן הקפה שמאל כפום לד וכדמשמע הסוגיא דאית ליה הקפות דרך ימין. הגם כי ראיתי להרב הרא"ם שכתב בפרשת אחרי מות על דברי ר' יוסי דקאמר דמתחיל ממזרחית צפונית דבדין היה להקיף דרך ימין והיה לו להקיף ממזרחית צפונית למזרחית דרומית דרומית מערבית מערבית צפונית אלא משום דיליאתו לבית קדשי הקדשים אל ההיכל פגע בקרן מערבית צפונית מיד כו' והאריך שם ונתן הטעם שנשאלו והנה בגמרא איבא דר"ע. ודבריו תמוהים הרבה דר"י הקפתו דרך ימין הוי דכיון שהוא בא דרך המערב אל המזרח דרך לפון הרי ימינו למערב ושמאלו למזרח וכיון שהוא נותן למזרחית צפונית ואח"כ לצפונית מערבית דרך ימין הוא וכן מבואר בסוגיא בפשיטות ולא דמי להעלאה דאמרו במשנה פ' איזהו מקומן (דף כ"ב) ופנה לסובב ובא לו לקרן דרומית וכו' דהתם כבש בדרום הוא וכשעולה ימינו למזרח ואותה ההקפה דרך ימין היא אבל הכא כשהוא בא דרך לפון מן המערב והוא מן הלד ימינו למערב ושמאלו למזרח והדברים פשוטים הם בעיני ולא ירדתי לסוף דעת הרב ז"ל ודבריו הם תמוהים ול"ע. גם מה שהקשה שם על לשון רש"י ז"ל בפירוש החומש דקאמר דקרא דויצא לפני ה' אתא לומר שיצא אל המזבח ויצא לחוץ ויזה ובתורת כהנים משמע דאדרבא לא בא לומר אלא שבהזאות שעל הפרוכת יעמוד מן המזבח ולפנים ויזה והניח הדבר בצ"ע יש לתרץ דרש"י ז"ל בפירוש החומש פירש פשטיה דקרא דהכי בודאי דהודיענו שצריך שיצא לחוץ אבל בתורת כהנים קשה דלמה לי קרא להכי דהא ידענא שהיא בחוץ דכיון דבפר הבא על כל המצות הוא עומד חוץ למזבח גם כאן הייתי אומר כן ולמה לי קרא להכי אלא ודאי דלא אתא קרא לפשטיה לאשמועינן שיצא לחוץ להזות למזבח אלא לאשמועינן דהזאות דעל הפרוכת יזה לפנים מן המזבח דמדקאמר שיצא אל המזבח מכלל דעד עתה היה עומד שם. והרי כתבתי מה שנראה לע"ד לשאלה הראשונה ומ"מ יש לדקדק קצת למה רש"י ז"ל בפירוש החומש שביק רבנן דאמרי שתי פרוכות היו שם ופוסק כר' יוסי ואולי משום דסתמא בגמרא דפ' הוציאו לו הוי כר' יוסי וכדכתבתי לפי פירוש רש"י ז"ל בגמרא: עוד שאלוהו דרבינו ז"ל פסק כר' אליעזר דאמר ועל כולן הוא נותן וכו' ופסק דהקפה ברגל הוא ולא ביד ולר"א הקפה ביד וגם בזה דחק עצמו הרשב"א ז"ל לתרץ. ולע"ד נראה דמ"ם רבינו ז"ל והוא מסבב והולך להו הולך ברגל קאמר אלא מסבב ביד ולסיבוב היד קרי הליכה ופוסק לגמרי כר' אליעזר דבמקומו הוא עומד: עוד שאלוהו מה שאמר רבינו שבין המזבח למנורה היה עומד והלא הוא צריך לצאת מכל המזבח והמזבח היה מסוך כלפי חוץ וגם בזה דחק עצמו ובסוף הניח הדבר בצ"ע. ונראה דטעותא ומשום השואל בדברי רבינו ז"ל לאו כנוסחא דידן היה דאנן אית לן בדברי רבינו ז"ל ועומד לפנים ממזבח הזהב בין המזבח והמנורה והם לא היה להם בדברי רבינו לפנים ממזבח הזהב דא"כ מה היה משיב הרשב"א ז"ל דהוא היה סובר דהמנורה והשולחן משוכים כלפי חוץ מהמזבח הא מ"מ איך יכול לעמוד לפנים ממזבח הזהב הא בעי דנפיק מכוליה מזבח אלא ודאי דהם אינם גורסים אלא ועומד בין המזבח והמנורה ולכך היה מתרץ הרשב"א ז"ל דחוץ למזבח היה עומד ומ"מ היה בין המזבח והמנורה שהמנורה משוך כלפי חוץ יותר ועל פי נוסחתם נראה לי לתרץ דרבינו ז"ל סובר דמ"ם דנפיק מכוליה מזבח לא קפיד קרא שהאדם שמזה יהא חוץ מהמזבח דאפילו יעמוד האדם בין המזבח והמנורה לא איכפת לן אלא דההזאה צריך שיהיה אחרונה למזבח כלומר שלא יזה למאי דפגע תחלה היינו לפונית או דרומית מערבית אלא ילך יותר מעט ויזה לאחרונה וקרי יציאה בערך ההזאה שהיא אחרונה אבל הוא עומד בין המזבח קרוב לקרן מזרחית לפונית להזות שם אע"פ שהוא יהיה כנגד המזבח לא איכפת לן וכתב כאן ועומד בין המזבח והמנורה כלומר עד עתה היה לפנים מן המזבח שהיה מזה על הפרוכת עתה שצריך להזות קרן מזרחית לפונית לריך שיקרב יותר כדי שיהא סמוך לו ויהיה עומד בין המזבח והמנורה ודוחק. וזה נראה לע"ד להשיב לאותם השאלות כי באמת הם בעיני קושיות גדולות:

יז דם כל אחד מהם טעון מתנה אחת בשפיכה כו'. דברי רבינו ז"ל מתמיהין דנראה דפסק כר"י הגלילי דאמר בפ' ב"ש (דף ל"ז) דמו לא נאמר אלא דמם חלבו לא נאמר אלא חלבם לימד על בכור מעשר ופסח שטעון מתן דמים ואימורים לגבי מזבח ור' יוסי אית ליה כולהו בזריקה כנראה שם בהדיא בגמרא וקרא ה"ק ואת דמם הזרוק. ואם נאמר שיש ט"ס בדברי רבינו ונאמר דכולהו בזריקה לא היא דפסח קי"ל דהוי בשפיכה וכדכתב רבינו ז"ל בפ"א מהל' קרבן פסח דם הפסח בשפיכה ודם השלמים בזריקה ואם נאמר דאמר כולם בשפיכה בדיעבד את עסה בכור ומעשר בשפיכה יצא וכדכתב רבינו ז"ל ברפ"ב מהל' פסולי המוקדשין וכל הניתנין בזריקה שנתן בשפיכה יצא שנאמר ודם זבחיך ישפך. גם שם לא הונח לי דרבינו ז"ל כתב בפסק בהל' המן ומלה פ"ה דפסק שם כר"ע דאמר ברכה של זבח אינו פוטר של פסח וברכה של פסח אינו פוטר של זבח משום דאית ליה דשלמים בזריקה דוקא ולא בשפיכה ופסח בשפיכה ולא בזריקה ולית ליה כל הניתנין בזריקה שנתן בשפיכה יצא וכמו שאמרו כר"ס ב"ש שם סבר לה כר"ע דאמר לא זריקה בכלל שפיכה וכו' כלומר ולית ליה כל הניתנין בזריקה שנתנס בשפיכה יצא וקושיא זו אליימתא היא. ועל מה שכתב הרב בעל כ"מ ז"ל שם בהלכות פסולי המוקדשין להעמיד דברי רבינו ז"ל עדיין לא עמדתי על תירוץ קושיא זאת. ונראה לע"ד להעמיד דברי רבינו ז"ל דמשום דקשיא ליה הלכתא אהילכתא דקי"ל הלכה כר"ע מחבירו וא"כ משמע דהלכתא כר"ע בההיא דפליג עליה ר' ישמעאל גבי ברכת פסח וזבח בפסחים (דף פ"ח) דפריך מברייתא זו דכל הניתנין בזריקה שנתן בשפיכה יצא וכיון דסתמא דגמרא פריך מתלמיה משמע דהלכתא היא לכך פירש רבינו דסוגיא דפסחים אית ליה דר"ע לא פליג אההיא ברייתא ומה שאמר שאינו פוטר לא של זבח פסח ולא של פסח לזבח משום דכיון דלכתחילה מיהא צריך ליתן זה בזריקה וזה בשפיכה ואין העבודות דומות לכך ראוי שלא לפטור ברכה של זו לזו ושל זו לזו והיינו דאמרי' בסוף ערבי פסחים לא שפיכה בכלל זריקה וכו' כלומר דלכתחלה מצות שלמים בזריקה דוקא ומצות פסח בשפיכה דוקא וכיון שכן אין ראוי לפטור ברכה של ז לזו וסוגיא דפרק ב"ש סברה דטעמא דר"ע הוא דמשום הכי אינו פוטר של פסח לשל זבח דשל זבח אפילו בדיעבד לא יצא בשפיכה ופליגא אסוגיא דפסחים ורבינו פסק הכי משום דלההיא סוגיא מתיישבא ברייתא אליבא דר"ע וא"כ אפילו לר"ע הניתנין בזריקה אם נתן בשפיכה יצא וזהו שכתב כאן רבינו שבכור ומעשר טעון שפיכה כלומר לעיכובא דלפחות בעי שפיכה בדיעבד ודאי דלכתחילה בעי זריקה וסמך על מ"ש בהל' קרבן פסח דם השלמים בזריקה וה"ה לבכור ומעשר שהם קדשים קלים והם בכלל שלמים ומ"ש כאן רבינו דמפי השמועה למדו דמעשר ופסח בכבור לא הוי מקרא דדמם דר"י הגלילי והוא לא פסק כמוהו אלא מקרא אהרינא מרבינן שפיכה לפסח ומעשר וכמו שכתבו התוס' ז"ל בפרק ב"ש (דף ל"ו ע"ב בד"ה מתן דם) וז"ל ונראה דר' ישמעאל דפסחים סבר דפסח בשפיכה מקרא אחרינא ולא מודה זבחיך ישפך וכו' הכי נמי אית ליה לרבינו ז"ל לסוגיא דפסחים דקאמרה מקרא דודם זבחיך ישפך ר"ע נמי אתי למר דכל הניתנין בזריקה שנתנם בשפיכה יצא וכדכתיבנא פסח בשפיכה מקרא אחרינא נפקא ליה והיינו דקאמר מפי השמועה למדו ונסתלקה קושית הרב בעל כ"מ ז"ל

כסף משנה

טו פר כהן משיח הבא על כל המצות וכו'. מדכתיב בה ולקח הכהן המשיח מדם הפר והביא אותו אל אהל מועד וכו'. ומ"ש ואם קיבל והזה כהן הדיוט כשר בס"ג פרשת ויקרא:

טז שעירי ע"ז והם שעירים הנשרפין וכו'. בפרק ב"ש (דף מ"א):

יז הבכור והמעשר והפסח וכו'. משנה בפרק איזהו מקומן (דף נ"ו:) ובר"פ ב"ש (דף ל"ז). ומ"ש באי זו רוח שירצה משלש זויות המזבח שהרי קרן מזרחית דרומית לא היה לה יסוד כמו שביארנו, בפ"ב מהל' בית הבחירה: ומנין שאינם טעונין אלא מתנה אחת וכו' מפי השמועה למדו שהוא הדין במעשר ופסח וכו'. בפ' ב"ש (דף ל"ז) ובפרק איזהו מקומן (דף נ"ו:) מדכתיב ואת דמם תזרוק מלשון רבים לימד על בכור ומעשר ופסח שטעונין מתן דמים ואימורין על גבי המזבח כנגד היסוד מנא לן וכו' אתיא זריקה זריקה מעולה. ואיני יודע למה תלה הדבר במפי השמועה דהא מקראי יליף לה מדכתיב דמם לשון רבים. ואפשר שטעמו משום דלא מפרש בהדיא דדמם מרבה מעשר ופסח:

כל

משנה למלך

טו פר כהן משיח וכו'. דין זה הוא בס"ג ולקח המשיח אין לי אלא בזמן שמשחה המרובה בגדים מנין ת"ל הכהן ואם סופנו לרבות כהן אחר מה ת"ל ולקח הכהן המשיח אלא מגוס שיקבל כהן המשיח ואם קבל כהן אחר עבודתו כשרה ע"כ. והנה דאע"ג דגבי הזייה לא כתיב משיח כי אם ועבל הכהן ונתן הכהן מ"מ ילפינן מקבלה דהי היכי דגבי קבלה בעינן למצוה כהן משיח הכי נמי להזאה. אך אני תמיה דגבי פר העלם דבר של צבור כתיב והביא הכהן המשיח מדם הפר והפשתי בת"כ ולא מצאתי שידרשו שם שיהיה מצוה בכהן משיח ולא ידעתי למה. וראיתי לתוס' בפ"ס דיומא (דף נ"ז) ד"ה אני שכתבו אבל פר העלם דבר של ציבור אפי' כהן הדיוט מצי לאקרוביה כדאיתא בת"כ ע"כ. וכיוצא בזה כתבו בפ"ק דמגילה (דף ט') ד"ה אין ולא מצאתי דרשא זו גבי פר העלם דבר של צבור. והבור אני לומר דלעולם דרשא זו היא גבי פר כהן משיח דהתם נמי אם הקריב כהן הדיוט כשרה והתוספות כוונתם היא לקתור סברת ריב"א דאית ליה דמאי דאמרינן בפ"ק דמגילה אין בין כהן משיח למרובה בגדים אלא פר הבא על כל המצות דהכונה היא אף על פר העלם דבר של צבור ור"י ס"ל דהתם לא מיירי אלא בכוראת כהן משיח לעצמו ולא בפר העלם משום דבפר העלם מרובה בגדים יכול להקריבו אף דכתיב והביאו הכהן המשיח דהא גבי פר כהן משיח דכתיב ולקח הכהן המשיח קי"ל שאם הביא כהן הדיוט כשר וה"ה לגבי פר העלם אף דכתיב והביא הכהן המשיח אם הביא הדיוט כשר וא"כ ע"כ דהכיא דפ"ק דמגילה לא מיירי אלא בפר כהן משיח ולא בפר העלם משום דגבי הקרבה בין בפר כהן משיח ובין בפר העלם אם הקריב ההדיוט עבודתו כשרה. וראיתי לתוס' בפ"ק דמגילה שכתבו אבל לא מיירי בפר העלם דבר של ציבור דכתיב ביה אם הכהן המשיח יחטא וכו' ופסוק זה לא נאמר אלא בפר כהן משיח שחטא. והנראה אלי שעיקר הגירסא כך היא אבל לא מיירי בפר העלם דבר של צבור דהא פר כהן משיח דכתיב ביה אם הכהן המשיח יחטא מרבינן בת"כ דאפילו כהן הדיוט יכול להביאו וכ"ש מרובה בגדים ע"כ: שוב ראיתי שהדין דין אמת דגם בפר העלם דבר של ציבור בעינן כהן משיח לכתחלה מסוגיא דפ"ק דקדושין (דף ל"ו) הואיל דהיכא אי דפנים משיח כתיב ביה ע"כ ופירש"י הזאת הפרוכת ומזבח הזהב כאמורים בפר כהן משיח ופר העלם דבר ע"כ. ומדברי התוס' שם נראה דגבי פר העלם אצטריך רבויא לכהן הדיוט דעבודתו כשרה ולפי זה יש לתמוה על רבינו שכתב פר כהן משיח כו' דמשמע דבפר העלם ליכא קפידא ומסוגיא זו דקדושין מוכח בהדיא דגם גבי פר העלם בעינן משיח מדלא מוקי למתני' דהזאות בפר העלם ול"ע. עוד נ"ל דשעירים הנשרפין נמי בעינן לכתחלה כהן משיח להקרבה מדלא מוקי למתני' דהזאות בשעירים הנשרפים ואע"ג דגבי שעירי ע"ז לא כתיב כהן משיח מ"מ כיון דהזאות דשעירי ע"ז ילפינן לה מפר העלם וכדאיתא פ"ד דזבחים (דף ל"ט) החטאת אלו שעירי ע"ז ופירש רש"י להביאן כדין פר העלם דבר ליטען הזייה על הפרוכת ועל מזבח הזהב כו' וכיון דילפינן מפר העלם ילפינן נמי דליבעי כהן משיח לכתחלה דומיא דפר העלם. ואני מסתפק לפי מה שכתבנו דגם בפר העלם דבר של ציבור בעינן לכתחלה כהן משיח אבל בדיעבד אף כהן הדיוט כשר לעבודה היכא דליכא כהן משיח כי אם מרובה בגדים אי אמרינן דלכתחלה יקריב הכהן הגדול אף שהוא מרובה בגדים או דילמא כיון דליכא משיח

אחת שהרי נאמר בבכור ואת דמם תזרוק על המזבח מפי השמועה למדו שהוא הדין במעשר ובפסח שנותן דמן מתנה אחת כבכור: **יח** [א]כל הזבחים מקטירין אימוריהן על גבי המזבח אחר שזורקין הדם תחילה וכל הזבחים מפשיטין אותן ואחר כך מוציאין את אימוריהן. ואין מפשיטין אותן עד שיזרק הדם. חוץ מחטאות הנשרפות שאין מפשיטין אותם כלל שנאמר את עורם ואת בשרם. נמצאת אומר זורק תחילה ואח"כ מפשיט וקורע ומוציא האימורין ומקטיר: **יט** כל עורות קדשי הקדשים לכהנים בין בקרבנות צבור בין בקרבנות יחיד שנאמר עור העולה אשר הקריב. אבל עורות קדשים קלים לבעלים. וכל עולה שלא זכה המזבח בבשרה לא זכו הכהנים בעורה שנאמר עולת איש עולה שעלתה לאיש: **כ** כל קדשי הקדשים שאירע בהן פיסול קודם הפשטן אין עורותיהן לכהנים. לאחר הפשטן עורן לכהנים. וכל העורות מחלקין אותן אנשי משמר ביניהן מערב שבת לערב שבת: **כא** המתפיס עולתו לבדק הבית. וכן המקדיש נכסיו והיו בהן זכרים שרינן שיקרבו עולות. אין עורותיהן לכהנים שנאמר עולת איש פרט לעולת הקדש. אלא ימכרו העורות ויפלו לבדק הבית. אחד עולת איש או אשה או עכו"ם או עבד עורותיהן לכהנים לא נאמר איש אלא להוציא ההקדש:

פרק ששי

א מצות [א]עשה לעשות העולה כמשפטה הכתובה בתורה. וכיצד מעשה העולה שוחט וזורק הדם כמו שביארנו. ומפשיט ומנתח ומקטיר כל הנתחים על גבי המזבח שנאמר והקטיר הכהן את הכל המזבחה: **ב** [ב]צמר שבראשי כבשים ושיער שבזקן התיישים והעצמות והגידים והקרנים והטלפים בזמן שהן מחוברין מקטירין את הכל. ואם פרשו לא יעלו שנאמר עולותיך הבשר והדם. וכולן שפקעו מעל המזבח לא יחזיר. וכן גחלת שפקעה מעל המזבח לא יחזיר: **ג** [ג]איברים שפקעו מעל המזבח אם יש בהן ממש אפילו פקעו אחר חצות הלילה יחזיר. שנאמר על מוקדה על המזבח כל הלילה. ואם אין בהם ממש אפילו פקעו קודם חצות לא יחזיר. נתחרך הבשר ויבש עליהן כעץ ופקעו קודם חצות יחזיר אחר חצות לא יחזיר: **ד** [ד]כשמנתח איברי העולה מוליכין את כל הנתחים לכבש ומולחין אותם שם. ואחר כך מעלין כל האיברים לראש המזבח. ומסיר גיד הנשה בראש המזבח ומשליכו על גבי הדשן שבאמצע המזבח. וזורק כל האיברים על האש שנאמר הבשר והדם. כשם שהדם בזריקה כך כל הבשר בזריקה. ואחר שזורקן חוזר ועורך אותן על האש שנאמר וערך הכהן אותם. ואיברים שצלאן ואחר כך העלן למזבח

א סמ"ג עשין קסג: ב סמ"ג עשין קס: ג גם זה שם: ד שם:

כסף משנה

יח כל הזבחים מקטירין וכו'. מפורש בתורה: וכל הזבחים מפשיטין אותן וכו'. בפרק טבול יום (דף ק"ג:) נתבאר דכ"ע מודו דאין הפשט קודם זריקה וכתב רש"י מפני שאסור לשהות הדם כ"כ ובסוף פ"ג' פסולי המוקדשין כתב רבינו זבח שהופשט קודם זריקה אינו פוסל:

יט כל עורות קדשי הקדשים לכהנים וכו' אבל עורות קדשים קלים לבעלים וכו'. משנה בפרק טבול יום (דף ק"ג):

כ כל הקדשים שאירע בהם פיסול וכו'. משנה שם: וכל העורות מחלקין אותם כו'. תוספתא בפרק בתרא דמנחות ובגמרא ס"פ מקום שנהגו (דף נ"ז) ופ' החליל ופ' הגוזל (דף ק"י):

כא המתפיס עולתו לבדק הבית וכו' עד אלא ימכרו העורות ויפלו לבדק הבית. בפ' טבול יום (דף ק"ג): אחד עולת איש וכו'. גם זה שם אלא שבגמ' כתוב גר במקום מ"ש בספרי רבינו עכו"ם. וגירסת רבינו נראית נכונה דלגירסת גמרא דידן קשה מאי קא משמע לן דמהיכא תיסק אדעתין לפלוגי בין גר לישראל:

פ"ו א מצות עשה לעשות העולה וכו'. פשוט הוא:

ב ג צמר שבראשי כבשים וכו' עד אחר חצות לא יחזיר. משנה וגמ' בפ' המזבח מקדש (דף פ"ה:) פירש"י אין בהם ממש שנשרפו כולן. ובפ' ב' דמעילה (דף ס':) דייק דדוקא פקעו מעל גבי המזבח לא יחזיר הא ע"ג המזבח יחזיר:

ד כשמנתח איברי העולה וכו'. בפ"ב דיומא (דף כ"ה) תנן הפיים השני מי שוחט וכו' מי מעלה איברים לכבש ובפ"ד דתמיד (דף ל"א:) תנן גבי איברי התמיד הלכו ונתנום מחצי הכבש ולמטה במערבו ומלחום ובפ' הקומץ רבה (דף כ"א:) תניא שאחד מג' מקומות שהמלח נתון היה על גבי הכבש ששם מולחים האיברים. ומ"ש ואחר כך מעלים כל האיברים לראש המזבח. בפ"ב דיומא (דף כ"ו) תנן הפיים הרביעי מי מעלה איברים מן הכבש למזבח ובפ"ה דתמיד תנן אמר להם בואו והפיסו מי מעלה אברים מן הכבש למזבח. ומ"ש ומסיר גיד הנשה בראש המזבח ומשליכו ע"ג הדשן שבאמצע המזבח. מימרא בר"פ גיד הנשה (דף צ'): ומ"ש וזורק כל האיברים על האש וכו'. כן משמע בסוף מסכת תמיד ובפרק טבול יום (דף ק"ד) אמרו מה דם בזריקה אף בשר בזריקה. ומ"ש ואחר שזורקן חוזר ועורך אותם על האש וכו'. כגירסא פ"ד. ומ"ש ואיברים שצלאן ואחר כך העלן למזבח אין בהם משום ריח ניחוח. מימרא בפרק הקומץ רבה (דף כ"א):

כיצד

לחם משנה

ז"ל שהקשה דאי כר"י הגלילי מאי מפי השמועה דקאמר מקרא מלא הוא ולפי מה שכתבתי דלא פסק כר' יוסי א"ם. זה נ"ל לדחוק ליישב דברי רבינו ז"ל ומ"מ לכל הפירושים קשה לי קצת לשונו שכתב ומנין שאינם טעונים אלא מתנה אחת דמשמע דאי לאו קרא אמרינן דהוה טעון ארבע מתנות ואינו כן אלא אדרבה אי לאו קרא הוה אמרינן דאינו טעון מתנה כלל ולשון הגמ' הוא הפך דברי רבינו ז"ל שאמרו למד על בכור מעשר ופסח שטעון מתן דמים משמע דאי לאו קרא לא הוה ידענא מתן דמים כלל ואולי דרבינו ז"ל אמר לשון זה משום דאית ליה דודאי מתן דמים בכל הקרבנות ידעינן לרבי מקרא דכדם ולתנא אחרינא מקרא דודם זבחיך ולכך נראה ודאי דמ"מ הברייתא שטעון מתן דמים ואימורים כלומר שטעון בכי האי גוונא דהוי בזריקה ומתנה אחת:

כא וכן המקדיש נכסיו והיו בהם זכרים שדינם שיקרבו עולות וכו'. דברי רבינו ז"ל תמוהין דהיינו כר' יהושע דפליג אדר"א בפ"ד דשקלים והכי אמרינן בפ' טבול יום (דף ק"ג) מוקמינן במקדיש נכסיו וכר' יהושע וכו' ואפי' לר' יהושע דאמר הדם הולך הקדשו ה"מ בשר אבל עור כהנים והוא פסק כר"א בפ"ה מהל' ערכין והרמין שכתב שם או שהקדיש נכסיו סתם וכו' זכרים ימכרו לצרכי עולות ויקריבו אותם עולות כו' והיינו כר"א ויש לו טעם נכון מפני שר"ע סבר כמותו שם במשנה וכן פסק שם רבינו ז"ל בפירוש המשנה וגם דבפ' בתרא דתמורה אמרו דהך ליטנא דסתם מתני' דאמרה שסתם הקדשות לבדק הבית אתיא כר' אליעזר וא"כ איך פסק כאן הפך מתה שפסק שם וצ"ע:

פ"ו ב ואם פרשו לא יעלו וכו'. בפרק המזבח מקדש (דף פ"ו) אמר ר' זירא לא שנו אלא שפירשו כלפי מטה אבל כלפי מעלה קרובי הוא דאקריבו לעיכול ואפי' פירשו אמר רבה הכי קאמר לא שנו אלא שפירשו לאחר זריקה וכו' ושם אמרו דר' אליעזר פליג ארבה ופסק רבינו כוותיה בפ"ב מהלכות מעילה ע"ש:

ד ומסיר גיד הנשה בראש המזבח וכו'. בריש גיד הנשה (דף פ"ט:) תנן דנוהג במוקדשין ואמרו שם (דף צ') לא שנו אלא קדשים הנאכלים אבל קדשים שאין נאכלים אין איסור גיד הנשה נוהג בהם ור' יוחנן אמר אחד קדשים הנאכלין ואחד קדשים שאין נאכלים איסור גיד הנשה נוהג בהם אמר רב פפא ולא פליגי כאן להלקותו כאן להעלותו כלומר דלהעלותו למזבח אין איסור גיד נוהג בהם ורב נחמן אמר שם דלהעלותו פליגי ור' יוחנן דאמר דאיסור גיד נוהג אית ליה כרבנן דאמרו דעצמות וגידין אפילו פירשו אל ירדו מקרא דוהקטיר את הכל דאי למחוברים לא איצטריך קרא מידי דהוה אראשה של עולה ואם מחוברין באיסורא כגון גיד הנשה ודאי דאסור להעלותו מקרא דממשקה ישראל ור' אית ליה דקרא אתא לרבות מחוברין דאיסורא כגון גיד הנשה דמותר להעלותו והיינו כר' חייא בר יוסף דאמר דקדשים שאין נאכלים אין איסור גיד נוהג בהם זו היא סוגית הגמ'. ורבינו ז"ל פ"ח מהל' מאכלות אסורות כתב דנוהג במוקדשין בין קדשים הנאכלין ובין שאינם נאכלים וכתב שם ה"ה ז"ל דפסק שם רבינו ז"ל כר' יוחנן וקשה דמנא ליה דהא בין לרב פפא דאמר דר' חייא ור' יוחנן לא פליגי בין לרב נחמן בר יצחק דאמר פליגי כ"ע מודו דלהלקותו איסור גיד נוהג וסתם איירי רבינו ז"ל להלקותו וא"כ מנא ליה דפסק כר' יוחנן. ואפשר דטעמו של ה"ה מפני שראה שכאן פסק רבינו ז"ל דהעלאה אסור שכן כתב הולכו ומשליכו ע"ג התפוח ולכך ודאי נראה דלא פסק כרב פפא דאמר דלא דלדידיה לכ"ע העלאה מותר אלא כרב נחמן דאמר דבהעלאה פליגי ופסק כר' יוחנן דאסר בהעלאה אבל מ"מ קשה דר' יוחנן אית ליה כרבנן ורבינו ז"ל פוסק כרבי שכן כתב לעיל ואם פירשו לא יעלו שנאמר ועשית עולותיך הבשר והדם וכן ב' לכות פסולי המוקדשין פ"ג כתב וגמר שבראשי הכבשים וכו' בזמן שאינן מחוברים אם עלו ירדו והיינו כרבי וא"כ רבינו ז"ל מוכי שטרא לבי תרי וצ"ע: כשם שהדם בזריקה כו'. בפ' טבול יום (דף ק"ד) פליגי ר' אליעזר ור' יהושע דר' יהושע דריש

משנה למלך

עשיה אין ספרש בדין זה בין יכהן הדיוט לכהן גדול שמרובה בגדים ונראה דכיון דליכא כהן משיח אף לכתחלה יקריב כהן הדיוט. ועיין במ"ש התוס' רפ"ג דנזיר (דף מ"ו):

כא אחד עולת איש או אשה או נכרי כו'. כתב מרן דלגירסת גמרא דידן קשה מאי קמ"ל כו'. ועיין בפ' ברכת הזבח (דף ס"ט פ"ב) ודוק:

פ"ו ד ואחר שזורקן חוזר ועורך אותן כו'. אפשר דהיינו דאמרינן פ"ב דיומא (דף כ"ד) איכא סידור איברים ודוק (א"ס עיין במ"ש הרב המחבר לקמן בהל' תמידין ומוספין דין ס'). ומ"ש רבינו ואח"כ מעלין כל האברים לראש המזבח נראה שאינו מדוקדק שהרי הסקטרה לא היתה כי אם בעומדו בסוף הכבש וכדאמרינן בפ"ו דזבחים (דף ס"ב) אומר היה רשב"י אויר יש בין כבש למזבח משום דכתיב ועשית עולותיך הבשר והדם מה דם בזריקה אף בשר בזריקה ואמר רב פפא כי דם מה דם אויר קרקע מפסיקו אף הבשר אויר קרקע מפסיקו וכבר הביא רבינו דין זה בפ"ב מה' בית הבחירה דין י"ג שכתב ואויר מעט היה מפסיק בין הכבש למזבח כדי ליתן האיברים למזבח בזריקה. הרי שבזריקה היתה מהכבש והכי דייקי דברי רש"י שכתבנו לעיל, (א"ס המעתיק לקמן בפרק ד' מהל' תמידין

למזבח אין בהם משום ריח ניחוח: ה כיצד מנתחין את העולה. לא היה שובר את הרגל אלא נוקבו ותולה בו ומפשיט. ואם היה שור מפשיטו בלי תלייה. ומפשיט עד שהוא מגיע לחזה. הגיע לחזה חותך את הראש ונותנו לכהן. וחותך את הכרעים ונותנן לאחר ומשלים את ההפשט. וקורע את הלב ומוציא את דמו. וחותך את הידים ונותנן לאחר. עלה לרגל ימיני חותכו ונותנו למי שזכה בראש ושתי ביצים עמה. ואחר כך קורע את הבהמה עד שיגלו (את) המעים. ונוטל את הפדר ונותנו על הראש מלמעלה על בית השחיטה. ונוטל את הקרביים ונותנן לאחר: ו הולך ומדיחן במים שנאמר והקרב והכרעים ירחץ במים. לא ביין ולא במזג ולא בשאר משקין. וכל המימות כשרין. כמה מדיחן. הכרס מדיחין אותה בבית [המדיחין] כל צרכה. הקרבים אין פוחתין משלש פעמים. ומדיחין אותן על שלחנות של שיש שבין העמודים: ז נטל את הסכין ומפריש את הריאה מן הכבד ואצבע הכבד מן הכבד ואינו מזיז הכבד ממקומו. ונוקב את החזה ונותנו לאחר. ועולה לדופן הימנית וחותך ויורד עד השדרה ולא יגע בשדרה. עד שהוא מגיע לשתי צלעות רכות חותכה ונותנה לאחר והכבד תלויה בה: ח בא לו לגרה מניח בה שתי צלעות מכאן ושתי צלעות מכאן. חותכה ונותנה לאחר והקנה והלב והריאה תלויין בה. בא לו לדופן השמאלית ומניח בה שתי צלעות רכות מלמעלה ושתי צלעות רכות מלמטה וכך היה מניח בחברתה. נמצא מניח בשתי הדפנות ארבע צלעות בזו וארבע צלעות בזו. חותכה ונותנה לאחר והשדרה עמה והטחול תלוי בה: ט בא לו לעוקץ חותכו ונותנו לאחר. והאליה ואצבע הכבד ושתי כליות עמה. נוטל את הרגל השמאלית ונותנה לאחר. וכסדר זה מפשיטין ומנתחין עולת בהמה. ואלו הן הנתחין האמורין בתורה ונתח אותה לנתחיה: י בכמה מוליכין את האיברים לכבש. אם מן הצאן היא העולה מוליכין אותה ששה: יא הראשון בראש וברגל. הראש בימינו וחוטמו כלפי זרועו. וקרניו בין אצבעותיו. ובית שחיטה למעלה והפדר עליה והרגל של ימין בשמאלו ובית עורה לחוץ: יב השני בשתי הידים של ימין בימינו ושל שמאל בשמאלו ובית עורן לחוץ: יג השלישי בעוקץ וברגל. העוקץ בימינו והאליה מדולדלת בין אצבעותיו ואצבע הכבד ושתי הכליות עמו והרגל של שמאלו בשמאלו ובית עורן לחוץ: יד הרביעי בחזה ובגרה. החזה בימינו והגרה בשמאלו וצלעותיה בין אצבעותיו: טו החמישי בשתי דפנות של ימין בימינו ושל שמאל בשמאלו ובית עורן לחוץ: טז הששי בקרבים נתונין בבזך וכרעים על גביהן מלמעלה. אם היתה העולה כבש או עז. אבל אם היתה איל מוליכין הקרבים שנים. וכן הסלת של נסכיה ביד אחד והיין ביד אחר. ואם היה איל הסלת בשנים והיין בשנים: יז נמצאת למד שהכבש או העז מוליכין אותו שמונה למזבח. והאיל מוליכין אותו אחד עשר: יח השור מוליכין אותו ארבעה ועשרים. הראשון מוליך את הראש. והשני והשלישי מוליכין הרגל של ימין. והרביעי והחמישי מוליכין את העוקץ. והששי והשביעי מוליכין את הרגל של שמאל. והשמיני מוליך את החזה. והגרה מוליכין אותה שלשה. תשיעי ועשירי ואחד עשר. ומוליכין שתי הידים בשנים. ושתי הדפנות בשנים. והקרבים והסולת והיין בשלשה שלשה הרי ארבעה ועשרים: יט ולמה לא יחלקו האבר הגדול של שור לחלקים שנאמר ונתח אותה לנתחיה ולא נתחיה לנתחים. במה דברים אמורים בעולות הצבור. אבל עולות היחיד אם רצו להוליך נתחיה בפחות מאלו או ביותר מוליכין: כ [א]עולת העוף כיצד היתה נעשית. עולה לכבש ופנה לסובב ובא לו לקרן דרומית מזרחית והיה מולק שם את ראשה ממול ערפה ומבדיל. ואם לא הבדיל פסולה. וממצה דם הראש ודם הגוף על קיר המזבח למעלה מן החוט שבאמצע המזבח. ואם מצה דם הראש ולא מצה דם הגוף פסולה. מצה דם הגוף ולא מצה דם הראש כשירה: כא ונוטל את הראש ומקיף בית מליקתו למזבח וסופגו במלח וזורקו על גבי האישים. ובא לו לגוף והסיר את המוראה והעור שעליה בידו עם הנוצה ואת

א סמ"ג שם:

לחם משנה

דרים להאי קרא אם אין דם אין בשר אם אין בשר אין דם דהיכא דנטמא הבשר לא יזרוק הדם לכתחלה ור' אליעזר דריש דם אע"פ שאין בשר וקרא הכי דרשינן ליה אם דם בזריקה א' בשר בזריקה וקשה דרבינו ז"ל בפ"א מהל' פסולי מוקדשין פסק כר' יהושע שכתב אם נטמאו שניהם לא יזרוק ואם זרק הורצה ואיך כתב כאן דרשה דר' אליעזר. וי"ל דסובר רבינו ז"ל דהך דרשא דר' אליעזר דרים נמי רבי יהושע מהאי קרא ותרתי דרשות משמע ליה מקרא תדע לך דבפ' קדשי קדשים (דף ס"ב:) אמרו שאל ר' שמעון בן ר' יוסי בן לקוניא את ר' יוסי אומר היה ר"א אויר יש בין כבש למזבח אמר לו ואתה אי אתה אומר כן והלא כבר נאמר ועשית עולותיך הבשר והדם מה דם בזריקה אף בשר בזריקה אמר לו שאני הומר עומד בצד מערכה וזורק וכו' משמע דהכך דרשא כ"ע לא פליגי לכך והאי לר' יהושע שמעינן תרתי מקרא כדכתיבנא:

כא והעור שעליה בידו עם הנוצה ואת בני מעיים וכו'. לכאורה נראה בזה דהוי

כסף משנה

ה כיצד מנתחין את העולה לא היה שובר את הרגל וכו'. במסכת תמיד פ' ד'. ומ"ש ואם היה שור מפשיטו בלי תליה. ומ"ש ומפשיט עד שהוא מגיע לחזה וכו' עד הולך ומדיחן. שם. ודע שיש בספרי רבינו חסרון הניכר שאצל מה שכתב וחותך את הידים ונותנן לאחר צריך לכתוב וחותך רגל הימנית ומתנה למי שזוכה בראש ושתי ביצים עמה:

ו ומ"ש לא ביין ולא במזוג ולא בשאר משקין בפ"ב דזבחים (דף כ"ב) במים ולא ביין במים ולא במזוג. ומ"ש וכל המימות כשרים. שם במים לרבות שאר מים ופירש"י שאר מים ואפילו מכונסים:

כמה מדיחן הכרס מדיחין אותה בבית המדיחין כל צרכה וכו' עד ומתנו ביד אחר. בפ"ד דתמיד (דף ל"א) ובפ"ב דיומא (דף כ"ה) מייתי לה מקרא ואע"פ ששנו שם שאדם אחר היה נוטל ההביתין לא מנאו רבינו מפני שחביתין הללו חביתי כ"ג הן ואינם הלויים בקרבן:

ז ומ"ש נוקב את החזה. הטעם שמניחו נקב מפני שהחזה כהאל על הדפנות וכשהו סלו משם נשאר המקום כחלון כי הוא קלר ונשאר מקומו כנקב. ויש בספרי רבינו ע"ס שכתב ונוקב את הריאה וצריך למחוק תיבת הריאה ולכתוב במקומה החזה גם בב' מקומות כתוב שזרה במקום שדרה:

ומ"ש עד השדרה. פירוש אצל השדרה כי השדרה היה מניח עד דופן השמאלי. פירוש גרה הוא הצואר על שם כי שם הוא מעלה גרה. ופירוש עוקץ הוא זנב:

יא ומ"ש שמוליך הרגל עם הראש. נתבאר טעמו בפ' שני דיומא (דף כ"ה כ"ו):

טז ומ"ש אבל אם היה איל מוליכים הקרבים שנים והסלת בשנים. משנה בפרק שני דיומא (דף כ"ו:):

יח ומ"ש השור מוליכים אותו כ"ד הראשון מוליך את הראש וכו' עד סוף כ"ד. שם במשנה:

יט ומ"ש ולמה לא יחלקו האבר הגדול של שור לחלקים וכו'. סיפרא פ"ה.

ומ"ש בד"א בעולות וכו'. במשנה:

כ עולת העוף כיצד היתה נעשית וכו' עד כל ששינה בה מאשר המניח הדם כשירה. משנה בפרק קדשי הקדשים (דף ס"ד.). ומ"ש למעלה מן החוט שבאמצע המזבח. בפ"ק דקינים שלא העוף נעשית למעלה וכו' ואם שינה וכו' פסל:

ומ"ש

משנה למלך

תמידין ומוספין), ועיין בתו"ס התוס' פ"ב דיומא (דף כ"ז) ד"ה אלא שהקשו תיפוק לי מוכי העלה על דעתך שור קרב על גבי המזבח ותירצו דאפשר דקאי בארעא ווריק למזבח ודוק. אשר ע"כ נראה דמ"ש רבינו לראש המזבח לאו דוקא אלא קרוב לראש המזבח דהיינו בסוף הכבש ומשם היה זורק וסתם הדברים לפי שסמך על מ"ש בהל' בית הבחירה. אלא שאני תמה על מ"ש רבינו בפ"ו מהלכות תמידין דין ג' דאיברים של ר"ח נותנים על המזבח מלמעלה בין קרן לקרן במקום הלוך רגלי הכהנים. והלא לא מקיימא זריקה דבעינן שיהיה אויר קרקע מפסיקן. הן אמת שדברי רבינו הם דברי הירושלמי אך אפשר דהירושלמי סובר כר"ש דאמר בפ"ו דזבחים שאני אומר עומד בצד המערכה וזורק אך כבר נדחית סברא זו כתם וכמו שפסק רבינו בה' בית הבחירה וא"כ איך כתב דשל ר"ח נותנים על המזבח. ולאותי לרש"י בפ' כהליל (דף כ"ד) שכתב דאיברים של ראשי חדשים נותנים היו בכבש סמוך לכרכוב המזבח למטה סימנו מעט דהיינו בחצי העליון של כבש כו'. ועיין בתוי"ט סוף שקלים והדבר צריך תלמוד:

ו וכל המימות כשרים. בפ"ב דזבחים (דף כ"ב) אמרינן מים שאין להם שם לווי יצאו מי כיור ומתבאר שם דכל היכא דכתיב מים אין מי כיור כשרים ולא ידעתי למה השמיט רבינו דין זה: ומ"ש ומדיחין אותם על שלחנות של שיש כו'. קושיא דכסוף מדות מכן לשכת המדיחין ששם היו מדיחין קרבי הקדשים וכבר הביא רבינו משנה זו בפ"ה מה' בית הבחירה דין י"ז ועיין עוד שם כדין י"ד. ועיין בתו"ס התוס' בפ"ק דיומא (דף י"ט) ד"ה ששם ובמ"מ פכ"ב תוי"ט בסוף מדות ודברי רבינו צריכים תלמוד:

יט ולמה לא יחלקו כו'. ס"ק דחולין (דף י"א). ומ"ש רבינו אבל עולות היחיד כו'. בירושלמי ספ"ב דיומא אמרו וערכו שנים בני אהרן שנים הכהנים שנים מכאן לפרו של יחיד שהיא קרב בששה. ונראה דרבינו דחה הירושלמי הזה משום דבש"ס דידן למדו מפסוק זה דטלה טעון ששה ואע"ג דקרא בבן הבקר איירי כבר יישבו זה שם בגמרא וא"כ אודא ליה ילפותא דירושלמי ודוק. ודע דרבינו בשרשיו שרש ג' תמה על בה"ג שמנה קנת מלות שאינן נוהגות לדורות והרמב"ן הלין בעד בה"ג וכתב דמה שמנה בה"ג פר חנוך מזבח בודאי חינוך המזבח היא מלוה לדורות כו' והביא ראיה לדבריו ממנה שעשה שלמה חנוכה כו'. והמליצים בעד רבינו כתבו דהקרבנות שהקריב בימי שלמה חנוכת הבית היו דכך נדבה היו ע"כ. ולדידי יש להביא ראיה להרמב"ן מהסיא דאמרינן במדרש איכה הטיר רבתי עם מבקש אם לידע כמה אוכלוסין היו כו' הס"ד ויזבח שלמה את זבח השלמים בקר כ"ב אלף וצאן מאה ועשרים אלף ותנינן פר קרב בעשרים וארבעה ואיל באחד עשר ע"כ. ויש לתמוה על המדרש הזה מהסיא דהתן בפ"ב דיומא (דף כ"ו) כר"א בקרבנות צבור אבל בקרבן יחיד אם רצה

ואת בני מעים היוצאין עמה ומשליכן לבית הדשן: **כב** ושסע אותו בכנפיו. בידו בלא סכין. ואינו צריך להבדיל שנאמר לא יבדיל ואם הבדיל כשר. וסופגו במלח וזורקו על גבי האישים. לא הסיר את המוראה ולא את הנוצה ולא את בני מעים ולא ספגה במלח כל ששנה בה מאחר תמצית הדם כשירה: **כג** כיצד מולקין. קוצץ ויורד בצפורן ממול עורף. אם רצה להוליך ולהביא מוליך ומביא. ואם רצה להיות דורס ויורד בצפורן דורס. ואם נעקרו הסימנים אינו חושש. וחותך שדרה ומפרקת בלא רוב בשר. שאם חתך רוב בשר הרי זו כמתה קודם שיגיע לסימנין. וצריך לחתוך שני הסימנים בעולה כשהוא יורד. והמולק בסכין או מן הצדדין אינה מליקה אלא כמי שחנק או נחר. וכל העורף כשר למליקה:

פרק שביעי

א מצות [א]עשה לעשות החטאות כמצותן האמורה בתורה. וכיצד מעשה חטאת הנאכלת. שוחט ונותן הדם כמו שביארנו. ומפשיטה ומפריש האימורים ומולחן וזורקן על גבי האשים. ואם רצה ליתן את האימורין בכלי כשמוליכן למזבח נותן ושאר בשרה נאכל לזכרי כהונה בעזרה: **ב** וכיצד מעשה חטאות הנשרפות. שוחט וזורק דמם כמו שביארנו. ואחר כך קורעם ומוציא האימורים ונותנן בכלי ומולחן וזורקן על גבי האשים. ומוציא שאריתן חוץ לעיר. ומנתחין אותן שם כנתחי העולה בעורן. ושורפין אותן שם בבית הדשן: **ג** שלשה מקומות לשריפה. אחד בתוך העזרה ובו שורפין פסולי המוקדשין ואימורים קדשים קלים שנפסלו ופרים ושעירים של חטאות הנשרפות. אם אירע בהם פסול בין לפני זריקה בין לאחר זריקה. כגון שנטמאו או שיצאו חוץ לעזרה עד שלא הגיע זמנן לצאת. או שלן הבשר או לנו האימורין שלהן: **ד** והמקום השני בהר הבית ושמו בירה. ובו שורפין חטאות הנשרפות אם אירע בהן פסול אחר צאתן מן העזרה. והמקום השלישי חוץ לירושלים והוא הנקרא בית הדשן. ושם שורפין חטאות הנשרפות בזמן שהן נשרפות כמצוותן: **ה** ושריפת כל הנשרפין כשירה בזר ובלילה. וכל הנשרפין חוץ לעזרה כל העצים כשרין לשריפתן אפילו בקש ובגבבא שנאמר על עצים

א סמ"ג עשין קפא:

כב ומ"ש ושסע אותו בכנפיו בידו בלא סכין. בפ' קדשי הקדשים (דף ס"ה:) מ"ר ושסע אין ושסע אלא בידו וכן הוא אומר וישסעהו כשסע הגדי:

כג ביצד מולקין קוצץ ויורד בצפורן. פרק קדשי קדשים (דף ס"ה) ובתוספתא דזבחים פ"ז. ומ"ש ואם רצה להוליך ולהביא מוליך ומביא. בפ"ק דחולין (דף כ') פלוגתא דרב הונא ורבה ופסק כרב הונא דרבי אבין ורבי ירמיה סברי הכי. ומ"ש ואם רצה להיות דורס ויורד בצפורן דורס. שם אמר רב כהנא מצות מליקה קוצץ ויורד וזו היא מצותה וכו' אמר רבי ירמיה כל שכן דמוליך ומביא כשר ומאי זו היא מצותה אף זו היא מצותה: ומ"ש ואם נעקרו הסימנין אינו חושש. שם תני רמי בר יחזקאל אין עיקור סימנים בעוף ופירש רבא בר קישי דהיינו במליקה ופירש"י דכיון דדרסה וחלדה לא פסלי בה עיקור סימנין נמי לא פסיל בה. ומ"ש וחותך שדרה ומפרקת בלא רוב בשר שאם חתך רוב בשר הרי זה כמתה קודם שיגיע לסימנים. שם. ומ"ש וצריך לחתוך שני הסימנים בעולה כשהוא יורד. שם פלוגתא דתנאי בברייתא ופסק כת"ק. ומ"ש והמולק בסכין אינה מליקה. משנה בפ' דם חטאת. ומ"ש או מן הצדדין. משנה פ"ק דחולין (דף י"ט:). ומ"ש וכל העורף כשר למליקה. גם זה משנה שם:

פ"ז א מצות עשה לעשות החטאות כמצותן וכו' כמו שבארנו. בפ"ס: **ומפשיטה** ומפריש האימורים ומולחן וזורקן על גבי האשים ואם רצה ליתן את האימורים בכלי כשמוליכן למזבח נותן. בפ' שני שעירי (דף ס"ז:) הכא דתנן הוציא את אימוריהן ונתנם במגס והקטירם ע"ג המזבח גרסינן בגמ' אטו במגס מקטר ליה אימא להקטירם והכי איתא נמי בפרק שני דסוטה (דף ט"ו) ובפרק תמיד נשחט (דף ס"ה:) ואע"פ שרש"י מחק גירסא זו התוספות קיימוה ופירשו דהכי פריך וכי חובה הוא שיוליכנו במגס למזבח נהי דכשקרען והוציא אימורין נותנן במגס ולא על גבי רצפה שלא יהו קדשי שמים מוטלים כנבלה מ"מ כשמעלן למזבח יכול להעלותם בידו ומדקתני ליה גבי סדר יוה"כ משמע דבך הוא ובענין אחר אין לעשות ולהכי פריך וכי חובה הוא לעשות כן להעלותם במגס עכ"ל. ונתבארו דברי רבינו:

ב וביצד מעשה וכו' כמו שבארנו. בפרק תמיד. ומ"ש ומנתחין אותם שם כנתחי העולה בעורן. בפ' איזהו מקומן (דף נ"א.) ובפ' שני שעירי (דף ס"ח:):

ג שלשה מקומות לשריפה אחד בתוך העזרה וכו' עד כמצותן. בפרק טבול יום (דף ק"ד:) וכדתני לוי:

ה ושריפת כל הנשרפין כשירה בזר ובלילה: וכל הנשרפין חוץ לעזרה

דכוי כאבא יוסי בן חנן דאמר בפרק קדשי קדשים (דף ס"ה) מטל את הקרקבן עמה אבל לפי האמת אינו כן אלא דת"ק דאבא יוסי הוי דלאבא יוסי מטל מוראה וקרקבן ולא נוצה וכמו שהאריך מהר"ר אליה מזרחי ז"ל בפרשת ויקרא ליישב דברי רש"י ז"ל ע"ש. ומ"ש קשה דשם אמרו קודרה בסכין כמין ארובה ופירש"י ז"ל קודרה בסכין למעלה מן הנוצה ונוטל הנוצה והעור שבו המוראה והזפק ע"כ. ורבינו ז"ל לא כתב כן אלא סתם וכתב ומסיר את המוראה והעור בידו ובגמ' לא משמע אלא בסכין כמין ארובה כדכתיבנא וצ"ע:

כג אם רצה להוליך ולהביא וכו'. כן אמרו בפ"ק דחולין (דף כ') על מ"ש רב כהנא קוצץ ויורד וזו היא מצותה דכ"ש מוליך ומביא וכן כתב מהר"ר אליה מזרחי ז"ל בפ' ויקרא אלא שאני תמיה עליו דלמאי פירש שם דמ"ש קוצץ ויורד לאו למעוטי מחזיר סימנין ומאן דאמר הכי אית ליה מוליך ומביא פסול וכדהביא הוא בעצמו לשון הגמרא וא"כ תמיה עליו איך פירש על רש"י ז"ל דברים סותרים: **בלא** רוב בשר. בסוף פרק קדשי קדשים (דף ס"ה:) משמע שאחר שיחתוך סימן אחד בחטאת העוף ושנים בעולה יחתוך רוב הבשר ואיכא מ"ד התם דרוב בשר מעכב ולכ"ע המריקן דלכתחילה צריך שיחתוך רוב בשר ואמרו שם מכלל דבעינן רוב בשר בתחילה אין וכו' ולא ידעתי למה לא הזכיר זה רבינו ז"ל:

פ"ז א ואם רצה ליתן את האימורים וכו'. הרב בעל כ"מ ז"ל כתב שמפרש רבינו ז"ל כפירוש התוס' דמקשה במגס מקטיר להו כלומר וכי חובה הוא שיעלנו במגס למזבח הרי יכול להעלותם בידיו וכו' ואע"ג דרבינו ז"ל כתב בהלכות עבודת יוה"כ פ"ג ונותנם בכלי ומקטירם ע"ג המזבח דמשמע דחובה להקטירם במגס וכן בהל' קרבן פסח פ"א כתב ומוציא את האימורים ונותנם בכלי ומקטירם הכהן ע"ג המזבח וכן לקמן בהלכות אלו גבי מנחה כתב ונותן על גבי האישים מכלי שרת דמשמע דחובה להקטירם במגס מ"מ י"ל שלא הוצרך שם רבינו לפרש שאינה חובה אלא סמך על מה שכתב כאן:

ג או שיצאו חוץ לעזרה וכו'. בסוף הלכות פסולי המוקדשין פ"י כתב רבינו ז"ל דין זה שהוא ספק וישרף בעזרה לחומרא ותמה שם מהר"י קורקוס דלא נאמר ספק זה בגמ' בפ' טבול יום (דף ק"ד:) אלא אליבא דר"ל דאמר עדיין לא הגיע זמנו לצאת אבל לר' יוחנן דאמר בפ' כל התדיר (דף צ') דאע"ג דלא הגיע זמנו לצאת אם יצא קודם כשר ליכא קך בעיא ורבינו ז"ל בפ"א מהלכות פסולי המוקדשין פסק כר' יוחנן דבשר קדשים קלים שיצא חוץ לעזרה קודם זריקת דמים הזבח כשר וא"כ קשה איך פסק שם דהוי ספק וכך קושיא איתא נמי כאן שכתב או שיצאו חוץ לעזרה עד שלא הגיע זמנם דפסול דלרבי יוחנן כשר. והרב המחבר תירץ שם דמ"ם בפרק טבול יום דלא בעי לרבי יוחנן הוא קודם שידענו שהזריקה מועלת ליוצא לשורפו אבל לא לאכלו וכו' וקשה לי טובא על דבריו דמה שכתב רבינו ז"ל דהזריקה מועלת לשורפו לא קאי לבשר קדשים קלים שיצאו חוץ לעזרה אלא שיצאו מחומותיהן דהיינו חוץ לחומת ירושלים דאין עתיד לצאת שם כלל ומפני כן שורפין אותן אם יצאו קודם למקום שעתידין לצאת אחרי כן ודאי דאוכלים אותם כדאמר התם הר"א ז"ל וכן פירש הבעל כ"מ ז"ל שם דברי רבינו ז"ל. ונראה לי להרץ דברי רבינו ז"ל ולומר דיש לדקדק עוד דשם נראה מדבריו דלא בעי בגמ' ביוצא גבי פרים הנשרפים אלא גבי בשר בלבד אבל האימורים ודאי כיון שאין עתידין לצאת אם יצאו קודם זריקה נפסלו וכי היכי דבעיא דבעי התם לא בעי אלא גבי בשר דגבי אימורים פשיטא ליה דנפסלו ה"ה ביוצאה וזה נראה מדברי רבינו ז"ל שכלל שתי הבעיות יחד בעיא דלינה ויוצאה וכתב פוסלת בשרן באימוריהן או אינה פוסלת בשרן ומדקאמר אינה פוסלת בשרן משמע דאבשר לחוד הוו הבעיות הללו וה"ה באימוריהן וא"כ קשה דבפ"א מהל' פסולי המוקדשין כתב גבי קדשים קלים דהאימורים אע"פ שאינם עתידים לצאת אם יצאו לא נפסל הזבח ואמאי פשיטא ליה גבי קדשי קדשים דהאימורים אם יצאו נפסל הזבח ונראה להרץ לקושיא זאת דודאי פ"ל לרבינו ז"ל דיש הפרש בין ק"ק שהם אמורים לקדשים קלים שמפני שהם קלים אין פוסל בהן יציאת אימורים אבל קדשי קדשים פשיטא ליה דיציאת אימורים פוסל דבעיא דיציאה ובעיא דלינה משמע ליה לרבינו ז"ל דבחד גוונא איתמרו וכי היכי דבעיא דלינה לא הוי באימורים כדאמריק התם ה"ה דבעיא דיציאה ועם זה נאמר להרץ הקושיא הראשונה דרבינו ז"ל מפרש מ"ם בפ' טבול יום מאי קמבעיא ליה הסך מפירוש רש"י ז"ל והכי קאמר בשלמא לר' יוחנן בעי שפיר דאע"ג דגבי קדשים קלים אע"פ שיצאו קודם זמנם מותר מ"מ מבעיא ליה בפרים הנשרפים שהם קדשי קדשים אם החמירו בהם כי היכי דאחמירו גבי אימורים דידהו יותר מקדשים קלים או לא אלא לר"ל מאי קא מיבעיא ליה פשטא קדשים קלים אמר ר"ל דפסול אם יצאו קודם זמנם

משנה למלך

רצה להקריב מקריב ע"כ. ופירש רש"י אם רצה להקריב כהן יחידי את הכל וכן פסק רבינו. וא"כ יש לתמוה מה זו סמיכה שכיונו במדרש מסכית דתניא פר קרב בעשרים וארבעה ובשלמא לדעת הרמב"ן דס"ל דהמיעוט היא מצוה שטעם לדורות אף שהשיעורים אין להם קצבה מ"מ כיון שמחוייבין להקריב אם שנים והם רצו לתקן בשיעור זה דין קרבן צבור יש לכל מה שסבירא ומש"ס מייתי מתניתא דפר קרב אלא לדעת החולקים כמו רבינו דהם שסקריבו כיוני שלמה נדבה היה סדבר טוח תימה מה שסבירא

כא ומשליכן לבית הדשן. במקום שהיו נותנין תרומת הדשן כמבואר לקמן פ"ב מהלכות תמידין ומוספין דין י"ב. ודע דהשלכה זו לא בעיא בגדי כהונה כ"כ התוס' פ"ק דיומא (דף כ"ג) ד"ה וסדרי: מסכית דפר קרב בכ"ד דסוגיא לא מיירי כי אם בקרבן צבור וצ"ע:

עצים באש אש מכל מקום. ולמה נאמר עצים להוציא את הסיד ואת הרמץ: ו [א]חטאת העוף כיצד היתה נעשית. מולק אותה בקרן דרומית מערבית כמו שביארנו ויורד בצפורנו עד שיחתוך הסימנין או רוב אחד מהן ואינו מבדיל הראש מן הגוף. [ב]ואם הבדיל פסל ולוקה שנאמר ומלק את ראשו ממול ערפו ולא יבדיל. ומזה מדמה על קיר המזבח למטה מאמצעו. ושירי הדם מתמצים על היסוד שנאמר והנשאר בדם ימצה על יסוד המזבח מכלל שהנתינה על קיר שהשירין שלו מתמצין אל יסוד וזהו קיר התחתון: ז ומצוי דם חטאת העוף מעכב. ואין למזבח בה אלא דמה והשאר נאכל לזכרי כהונה כבשר חטאת הבהמה: ח [ג]כיצד אוחז חטאת העוף בשעת מליקה. אוחז שתי רגליה בין שתי אצבעותיו ושתי אגפיה בין שתי אצבעותיו. ומותח צוארה אל רוחב שתי אצבעותיו ומולק. וזו מעבודות קשות שבמקדש. ואם שנה ואחז בכל מקום כשירה: ט וכל מקום מן המזבח כשר למליקתה. ובלבד שיזה דמה למטה מאמצע המזבח. ואם הזה בכל מקום כשירה. והוא שיתן למטה מעט מדם הנפש: י [ד]שלשה דברים היתה קרן דרומית מערבית משמשת למעלה ושלשה למטה. מלמטה חטאת העוף והגשת המנחות ושירי הדם של עולות וחטאות הנאכלות ואשמות ושלמים ששופכין עליה. והשלשה של מעלה ניסוך המים שמנסכין בחג וניסוך היין של נסכים ועולת העוף בזמן שהיא רבה. ואם אין קרן דרומית מזרחית מכילה אותה נפנין לקרן דרומית מערבית ועושין אותה שם: יא [ה]כל העולין למזבח עולין דרך ימין ומקיפין ויורדין דרך שמאל. חוץ מן העולה לאחד משלשה דברים אלו שלמעלה בקרן זו שהן עולין ונפנין על השמאל לקרן ועושין מלאכתן וחוזרין לעקב. ומפני מה נפנין לשמאל כדי שיפגעו בקרן מערבית דרומית תחלה. שאם נפנין על ימין ומקיפין את כל המזבח עד שיגיעו לקרן דרומית מערבית שמא יתעשן המים והיין או שמא ימות העוף בעשן המזבח: יב לפיכך המנסך מים

א סמ"ג שם: ב סמ"ג לאוין שכח ע"ש: ג סמ"ג עשין שם: ד סמ"ג שם: ה סמ"ג שם:

כסף משנה

למזרח כל העצים כשרים לשריפתן וכו'. בתורת כהנים פרשת ויקרא ובפרק כיצד צולין (דף ע"ה):

ו חטאת העוף כיצד היתה נעשית וכו'. בפ' קדשי קדשים במשנה (דף ס"ד:). ומ"ש כמו שביארנו. בפ' [המישי]. ומ"ש ויורד בצפרנו עד שיחתוך הסימנין או רוב אחד מהם. בפ"ק דחולין (דף כ"א). ומ"ש ואינו מבדיל הראש מן הגוף ואם הבדיל פסל. משנה בפרק קדשי קדשים והוא מבואר בכתוב ולא יבדיל. כתב ספר מגוח גדול פי' רש"י ולא יבדיל שאין מולק אלא בסימן אחד. בפ' קדשי הקדשים (דף ס"ה:) כיצד מולקין חטאת העוף חותך עורף ומפרקת בלא רוב בשר עד שמגיע לושט או לקנה חותך סימן אחד או רובו ורוב בשר עמו ובעולה שנים או רוב שנים ורבינו משה פירש לאו זה שלא יבדיל הראש מהגוף ואני מביא ראיה לדבריו שלמד שם שתם מליקה האמורה בעולת העוף ממליקה המפורשת בחטאת העוף מה להלן ממול עורף וכו' אי מה להלן (בחטאת העוף) מולק ואינו מבדיל אף כאן מולק ואינו מבדיל ת"ל ומלק והקטיר מה הקטרה הראש בעצמו והגוף לעצמו אף מליקה הראש לעצמו והגוף לעצמו ומנין שהקטרה הראש לעצמו והגוף לעצמו שהרי שתי פעמים כתיב והקטיר בפרשה אחד לראש ואחד לגוף וכתב ושפט כינתים עכ"ל. ומ"ש ומזה מדמה על קיר המזבח למטה מאמצע וכו' עד וזהו קיר התחתון בפ' קדשי הקדשים (דף ס"ד:) וכתב רש"י בריש מנחות (דף ג') הזאה אוחז בגוף העוף ומעלה ומוריד בכח והדם ניתז מעצמו. מיצוי סוחט בין אצבעותיו וגונק הדם הולך למרחוק: ז ומ"ש ומיצוי חטאת העוף מעכב. משנה שם [בזבחים] מיצה דם הגוף פסולה ובפרק ב' דמעילה (דף ח' פ') איפליגו אמוראי במילתא ולמ"ד היינו מעכב אוקבוה כמה אמוראי ושינהו שנויי דחיקי ולא כמפיק עלייהו. ומ"ש ואין למזבח בה אלא דמה וכו'. משנה בפ' קדשי הקדשים (דף ס"ד):

ח כיצד אוחז חטאת העוף בשעת מליקה וכו'. שם וכדתנא במתניתא. ומ"ש ואם שינה ואחז בכל מקום כשירה:

ט וכל מקום מן המזבח כשר למליקתה וכו' עד מדם הנפש. משנה וגמ' (דף ס"ג:) בפרק קדשי הקדשים:

י שלשה דברים היתה קרן דרומית מערבית משמשת למעלה ושלשה למטה וכו' עד סוף הפרק. שם:

ומ"ש

לחם משנה

ומגס כ"ש בקדשי קדשים דחמורים וכי תימא דלא בעי אלא לר' יוחנן מדבעי סתמא משמע דאליבא דכולהו בעי ותירץ דאיכא בעיא נ"כ אליבא דמ"ד עדיין לא הגיע זמנו לגהם דיש טעם להקל יותר מפני שחובה לגאת מה שאין כן בקדשים קלים ולפ"ז אתי שפיר לרבינו ז"ל דפסק כר' יוחנן שכתב כספק מפני דהבעיא לר' יוחנן גם כן היא כדפרישנא:

ה ולמה נאמר עצים להוציא את הסיד וכו'. קימה דבפ' כיצד צולין (דף ע"ה) אמרו שם באש ולא בסיד רותח ולא בגפסים והקשו בגמרא דכי היכי דממעטינן גבי שריפת פר כהן משיח סיד וגפסים מקרא דושרף אותו על עצים באש אמאי לא ממעטינן הכי נמי גבי נם כהן דאמר באש הש"ף ותירצו דהתם אם כתוב לבסוף וכו' והקשו דגבי פר נמי כתיב על שפך הדשן ישרף ותירצו דהתם אינטריך לומר ישרף אע"פ שאין שם דשן וכו' משמע מכולה סוגיא דמיעוטא הוי משום דכתיב אש ולא משום דכתיב עצים דא"כ מאי פריך גם כהן דהאי הכא דכתיב עצים ואם כן היך רבינו ז"ל כתב בהפך דלא משמע מכל מקום ומיעוטא הוי מעצים וגם בספרי קאמר כי סוגיין הפך דברי רבינו ז"ל. ועוד דרבינו ז"ל עצמו כתב בהלכות קרבן פסח פרק ח' צלהו על גבי סיד או הרסים או חמי טבריה הרי זה אסור שאין זה צלי אש משמע התם דמלשון אש ממעטינן. ונראה לתרץ בדוחק דאי לאו קרא דעצים אע"ג דכתיב אש לא הוה ממעטינן ליה משום דכתיב ישרף לבסוף וכדאמרינן בגמרא על שפך הדשן ישרף ואע"ג דאיכא דרשא אחרינא דישרף אע"פ שאין שם דשן לא הוה דרשינן ליה להכי אלא לרבות כל שרפות הבאות מחמת אש כי היכי דדרשינן השרף דגם כהן אבל השתא דכתיב עצים גלי לן דקרא דישרף אתא לדרשא דישרף אע"פ שאין שם דשן וזהו שהוצרך רבינו ז"ל לומר קרא דעצים ומה שכתב רבינו ז"ל אם מ"מ הוה אמינא כן מהכרח דישרף דכתיב לבסוף וכדכתיבנא:

ו ואינו מבדיל הראש מן הגוף וכו'. משמע דרבינו ז"ל פליג על דברי רש"י ז"ל דקאמר בפ"ק דחולין (דף כ"א) בחטאת העוף שפי משהיטת סימן אחד הוי הבדלה כיון דעוף הכשרו בסימן אחד כל מאי דעביד טפי הוי הבדלה אבל רבינו ז"ל שכתב עד שיחתוך הסימנין או רוב אחד מהם כו' משמע דאע"ג דשוחט שני הסימנין לא הוי הבדלה דלא מקרי הבדלה אלא הראש בעצמו והגוף בעצמו ומסייע ליה ברייתא דקאמרה בפ"ק דחולין (דף כ"א) מה הקטרה הראש בעצמו והגוף בעצמו אף מליקה הראש בעצמו והגוף בעצמו וכדכתב סמ"ק ז"ל. אבל קשה על רבינו ז"ל ברייתא דקאמרה מה להלן מולק ואינו מבדיל בסימן אחד וכן ר"א בר' שמעון אמר אי מה להלן בסימן אחד משמע דבסימן אחד הוי בחטאת העוף מליקה ויותר הוי הבדלה וע"ק דשם (דף כ':) אמרו אי הכי עור נמי כל המעכב בשחיטה מעכב בהבדלה וכו' והא מיעוט כיון וכו' אלא אימא כל שישנו בשחיטה ישנו בהבדלה משמע דשחיטת השני סימנים לתודייהו מיקרי הבדלה ולא איכפת לן בעור ולא בהבדלת הראש מהגוף אלא מילתא דשייכא בשחיטה דוקא והו קשיא דאמרינן התם על ברייתא דקאמרה דבעולה שוחט שנים או רוב שנים דשנים הוי כרבנן משמע דאפי' דאמרי רבנן הקטרה הראש בעצמו והגוף בעצמו לאו דוקא מבדיל הראש מהגוף אלא שנים דוקא כדפירש"י ז"ל התם. ויש לומר דרבינו ז"ל סובר דבהכיא ברייתא איכא תלתא תלוקות רבנן סברי דבעינן הבדלה גמורה הראש מהגוף וזהו שאמרו מה הקטרה הראש בעצמו והגוף בעצמו ור' ישמעאל סבר דלא בעינן אלא שחיטת שנים דוקא ולא דרים ומלק והקטיר כדפירש רש"י ז"ל דלרבנן קא סמיך הלא והקריבו דרים וכיון דמילקו הכתוב מחטאת ודאי דמוקמינן ליה אשנים וזהו שאמר מה להלן בסימן אחד אף כאן בסימן אחד ת"ל והקריבו ור"א בר"ש היא ליה דרוב שנים דוקא ולא שנים ומסייעה ברייתא יותר לפי פירוש זה מפירוש רש"י ז"ל דליתא דהקטרה הראש בעצמו משמע הבדלה גמורה וכן לא צריכין למימר רבי ישמעאל סמיך אמ"ק אלא מוהקריבו להודיה קא דרים ורבינו ז"ל פסק כת"ק דקאמר דבעינן הבדלה גמורה והא דאמר בגמרא התם הי רבנן שנים דוקא וכן מה שאמר שם והא מיעוט סימנים לרבנן דלא מעכבי בשחיטה ומעכבין בהבדלה סובר רבינו ז"ל דהיינו רבנן לאו הנא קמא הוא דלתנא קמא הבדלה גמורה הראש מהגוף בעינן אלא הך רבנן הוי ר' ישמעאל דאית ליה שנים כדכתיבנא וקרי ליה גמרא רבנן משום דבמנחות סוף פ' התודה משמע דר"ע נמי אית ליה הכי דדרים דרשא דמחולין וביום וכידו הימנים מחטאת דהיא דרשא הוי בין בעולת העוף בין בעולת בהמה וכדכתבנו התום' ז"ל דאפילו רבנן אית להו הכי א"כ משמע דכר' ישמעאל אתי דלרבנן מכחשש דרים ליה וא"ע שזה ודאי דוחק דקרי רבנן לר' ישמעאל דריהטא דסוגיא לא משמע הכי מ"מ מפרש רבינו ז"ל כן דלדידיה מסייעא ברייתא שפיר כדכתיבנא:

ז ומצוי דם חטאת העוף מעכב וכו'. קימה דבריס פ"ב דמעילה (דף ט':) גבי מתני' דחטאת העוף הוזה דמה שחייבים עליו משום פיגול טהר וטמא ואין בה מעילה ואמרו שם דמ"ד מיצוי חטאת העוף מעכב תני במתני' מיצה דמה דדוקא המיצוי מפיק ליה מידי מעילה ולא ההזאה ואם כן רבינו ז"ל דפסק כאן דמצוי חטאת העוף מעכב היך כתב בפ"ב מהל' מעילה שההזאה מוציאה מידי מעילה שכתב שם הוזה דמה אין בה מעילה אבל אסור ליהנות וכו' והנהגה בכן אחר ההזאה מעל ומי אמרינן דאית ליה לרבינו ז"ל דמ"ם בגמ' דהני שם מילה לאו משום מעילה דבהזאה לחודיה נפיק מידי מעילה הפי' שהמצוי מעכב אלא משום היוצ פגול וטהר וכו' קאמר דאין ראוי לחייבו אלא אחר מיצוי ורבינו ז"ל לא הוצרך לבאר גבי פגול וטהר דבעינן מיצוי מפני שכתב בפי"ח מהל' פסולי המוקדשין זה הכלל כל דבר שיש לו מתירין אין חייבין עליו משום פגול ונותר וכו' עד שיקריבו מתירין כהלכתן וכיון דכתב כאן דהמיצוי מעכב הרי ודאי שאין חייבים משום פיגול וכו' אלא אחר המיצוי דאם לא כן לא קרבו מתירין כהלכתן ומכל מקום אפילו תאמר כן קשה דמנא ליה לרבינו ז"ל לחלק בכך כיון דבמתניתין הניין מילה נימא דמשום מעילה נמי נקטיה כפשטא דמתניתין ואמאי דחיק אנפשיה לומר דמשום היוצ נקטיה אבל מעילה בהזאה לחודיה נפיק מידי מעילה:

ח וזו מעבודות קשות. כאן דקדק רבינו ז"ל בלשונו אבל בהלכות עבודת יוה"כ פ"ד כתב זו היא עבודה קשה וכו' וקשה דגם שם היה לו לכתוב מעבודות קשות כדכתב כאן דכן אמרו בגמרא נ"כ שם:

ט והוא שיתן למטה מעט מדם הנפש. קשה סוגיא דבפרק קדשי קדשים (דף ס"ג:) דהיינו ברייתא ואמרו שם מאי קאמר כלומר דאי אפשר לומר דבהזאה צריך שיתן קצת למטה

מים או יין כשהוא מקיף את המזבח לא יהיה בידו כלום. ומתחיל ומקיף מקרן דרומית מזרחית למזרחית צפונית לצפונית מערבית למערבית דרומית ולא יהיה בידו כלום. וכשמגיע למערבית דרומית נותנין המים או היין בידו ומנסך. ואם לא הקיף עולה ופונה על שמאלו ועושה מלאכתו ויורד:

פרק שמיני

א [א]חומר בחטאת הבהמה משאר קדשי קדשים. שדם חטאת הבהמה שניתז מן הכלי שקבל בו הדם קודם הזיה על הבגד טעון כיבוס במים בעזרה שנאמר ואשר יזה מדמה על הבגד אשר יזה עליה תכבס במקום קדוש: **ב** אחד הבגד ואחד העור הרך ואחד השק טעונין כיבוס. אבל העור הקשה הרי הוא כעץ וגורד הדם מעליו. ואחד דם חטאת הנאכלת או דם חטאת הנשרפת אבל לא דם חטאת העוף. שנאמר תשחט החטאת בנשחטת הכתוב מדבר לא בנמלקת: **ג** [ב]חטאת שנפסלה אין דמה טעון כיבוס. *בין שהיתה לה שעת הכושר בין שלא היתה לה שעת הכושר. אי זו הוא שהיתה לה שעת הכושר שלנה ושנטמאת ושיצאת חוץ לעזרה. ואי זו היא שלא היתה לה שעת הכושר שנפסלה בשחיטה או בזריקת הדם: **ד** אין טעון כיבוס אלא מקום הדם בלבד. והוא שיהיה על כלי שראוי לקבל טומאה וראוי לכיבוס. אבל אם ניתז על כלי עץ או כלי מתכת אינו טעון כיבוס לפי שאינן ראויין לכיבוס אלא גורדן בלבד: **ה** ניתז על עור הדג אינו טעון כיבוס לפי שאינו ראוי לקבל טומאה. אבל אם ניתז על עור בהמה. עד שלא הופשט אינו טעון כיבוס. אחר שהופשט טעון כיבוס. שאף על פי שאינו מקבל טומאה עתה הרי הוא ראוי לקבל טומאה לאחר שיתעבד: **ו** [ג]ניתז מן הצואר על הבגד או מעל קרן המזבח או שנשפך הדם על הרצפה ואספו וניתז ממנו על הבגד אינו טעון כיבוס שנאמר ואשר יזה מדמה. לא אמרתי אלא בדם שנתקבל בכלי שרת וראוי להזיה ויש בו כדי הזייה: **ז** נתן ארבע המתנות ואחר כך ניתז מן הכוס על הבגד משירי הדם אינו טעון כיבוס. אע"פ שעדיין לא זרק השירים על היסוד. וכן בחטאות הנשרפות:

ניתז

א סמ"ג עשין קפא: ב שם: [ב][סיינו כהסם מתני' דר"ש דס חטאת ודלא כת"ק דר"ש (דף ל"ס:) ולקמן בדין י"א כתב דברי ת"ק דר"ש ותמה עליו התוי"ט בפי"א דזבחים דהוו תרתי דסתרן אהדדי, ע"ש]: ג סמ"ג שם:

כסף משנה

יב ומ"ש ומתחיל ומקיף מקרן דרומית מזרחית וכו' נותנים המים או היין בידו ומנסך. הוא מדתנן בפ' בתרא דתמיד (דף ל"ג:) בא לו להקיף את המזבח מהיכן הוא מתחיל מקרן דרומית מזרחית וכו' נתנו לו יין לנסך:

פ"ח א ב חומר בחטאת הבהמה משאר קדשי קדשים וכו' עד טעונים כיבוס. משנה בפרק דם חטאת (דף צ"ג). ומ"ש אבל העור הקשה הרי הוא כעץ וגורד הדם מעליו. שם (דף צ"ד) אוקימתא דרבא. ומ"ש ואחד דם חטאת הנאכלת. משנה שם. ומ"ש אבל לא חטאת העוף וכו'. שם בגמרא:

ג חטאת שנפסלה אין דמה טעון כיבוס וכו' עד וראוי לכיבוס. משנה שם:

ד ומ"ש אבל אם ניתז על כלי עץ וכו' אלא גורדן בלבד. שם (דף צ"ד) בגמרא:

ה ניתז על עור הדג אינו טעון כיבוס וכו'. נלמד ממה ששנינו שם (דף צ"ג:) אין טעון כיבוס אלא דבר שהוא ראוי לקבל טומאה. ומ"ש אבל אם ניתז על עור בהמה. שם במשנה פלוגתא דתנאי ופסק כר' יהודה דסתם לן תנא *כוותיה (דף צ"ג):

ו ניתז מן הצואר על הבגד וכו'. משנה שם ניתז מן הצואר על הבגד אינו טעון כיבוס מן הקרן ומן היסוד אינו טעון כיבוס נשפך על הרצפה ואספו אינו טעון כיבוס אין טעון כיבוס אלא הדם שנתקבל בכלי וראוי להזאה ובגמרא ת"ר יכול ניתז מן הקרן ומן היסוד יהא טעון כיבוס ת"ל אשר יזה פרט לזה שכבר הוזה ואמרינן תו בגמרא הא תו למה לי מה טעם קאמר מה טעם נשפך על הרצפה ואספו אין טעון כיבוס לפי שאין טעון כיבוס אלא דם שנתקבל בכלי וראוי להזאה ראוי להזאה למעוטי מאי למעוטי קיבל פחות מכדי הזאה בכלי זה ופחות מכדי הזאה בכלי זה ופירש"י מן הקרן של מזבח ומן היסוד של שירים ובפ' ב"ש הנ"ימנא דמן הקרן מן הקרן ממש ומן היסוד מן הראוי ליסוד דמשניתן דמה אין שירים טעונים כיבוס וטעמא מפרש בגמרא עכ"ל. ומפני כך כתב רבינו ניתז מן הצואר על הבגד או מעל קרן המזבח והשמיט מן היסוד וכ"כ בפירוש לקמן בסמוך ופירש"י עוד הא תו למה לי למיתני אין טעון כיבוס אלא שנתקבל בכלי הא תנא ליה נשפך על הרצפה קיבל פחות מכדי הזיה בכלי זה וחזר ועירבו עכ"ל:

ז נתן ארבע המתנות וכו'. בר"פ ב"ש. ומ"ש וכן בחטאות הנשרפות. משנה בפ' דם חטאת אע"פ שאין הכתוב מדבר אלא בנאכלות

[י][נ"ל במאי דכתב וראוי לקבל טומאה ודוק]:

לחם משנה

למטה כדברי רבינו ז"ל מדקאמר ברישא הוזה דמה ולא קאמר מדמה וכדפרש"י ז"ל ואמרו שם דלא תניא הוזה אלא מילה אבל הזאה צריך על כל פנים כולה למטה וזהו שאמר ובלבד שיהן מחוץ הסיקרא ולמטה מדם הנפש דהיינו כל ההזאה אבל זה שכתב רבינו דההזאה באמצע למטה שני הוא כפך הסוגיא אם לא שנאמר דרבינו ז"ל לא גריס שם בפ' קדשי קדשים אלא הברייתא לתודה והו לא ולא גרים מאי קאמר וכו' הפירוש דפריש בגמ' וכדגרים רש"י ז"ל וכיון דלא גרים אלא ברייתא לתודה ודאי דמשמעותא כדברי רבינו ז"ל ועדיין צ"ע:

פ"ח ב אבל העור הקשה כו'. כרבנן בפ' דם חטאת (דף צ"ו) דקאמר דבקשה ליכא כיבוס ודלא כאחרים וקשה דבהלכות שבת (פ' כ"ב) גבי מנעל של עור כתב רבינו ז"ל ששם אסור לכבס והיה לו לחלק גם שם בין רך לקשה דקשה ודאי מותר דליכא כיבוס כדאמרינן הכא: **בנשחטת הכתוב** מדבר וכו'. בגמ' משמע דהא לתודיה לא סגי אלא צריך מיעוטא דזאת ורבינו ז"ל לא הוצרך להאריך בדבר דלא נפקא לן לענין דינא:

ג בין שהיתה לה שעת הכושר וכו'. קשה דמ"ד הכי בגמרא (דף צ"ג) הוי ר' שמעון דדריש תרי מיעוטי חד להיתה לה שעת הכושר וחד ללא היתה לה שעת הכושר אבל לתרומה לא צריך למעוטי משום דאית ליה דקדשים קלים אין טעונים מריקה ושטיפה וכ"ש תרומה וכיון דרבינו ז"ל לקמן בפרק זה פסק דלא כרבי שמעון דאפי' קדשים קלים טעונים מריקה ושטיפה אם כן מנא ליה הא דנימא דקרא לתרומה אתא וכר"ע וי"ל דברייתא הכי מתנייא התם מדמה מדם כשרה ולא מדם פסולה ר"ע אומר היתה לה שעת הכושר נפסלה וכו' ר' שמעון אומר אחד זה ואחד זה אין טעון כיבוס ופי' רש"י ז"ל דבהך ברייתא ליכא אלא תרי מחלוקות ותחילה אמרה הברייתא הדרשא ואחר כך מבארים אותה התנאים אבל רבינו ז"ל סובר דמדאמר רבי עקיבא אומר משמע דפליג אדלעיל ותלתא תנאי הוו הנא דלעיל סובר דמדם כשרה נתמעט הכל בין שהיתה לה שעת הכושר בין לא היתה דמיעוטא לגמרי משמע והיא ליה דקרא דאותה למעוטי תרומה ודלא כר"ש אלא קדשים קלים טעונים מריקה ושפיכה ורבי עקיבא אית ליה דמיעוטא לא הוי אלא ללא היתה לה שעת הכושר ור"ש סובר דאיכא תרי מיעוטי לתרוייהו ולר"ש לא אתא קרא למעוטי תרומה ובהא פליג אדרבנן והשתא אפי' מאן דדריש אותה למעוטי תרומה אלי סבר כרבנן דממעוטא דמדמה נתמעט הכל אפילו היתה לה שעת הכושר והשתא אתי שפיר דלא קשיא כתמא סתמא דבתחילה סתם רבי דבין היתה לה שעת הכושר בין לא היתה אין טעון כיבוס ואח"כ סתם דלא כר"ש דקדשים קלים טעונים מריקה ושטיפה ואי ממעטינן שעת הכושר ממיעוטא דאותה מאן דאית ליה כא על כרחיה אית ליה הדרשא וקשיא סתמא אסתמא אלא ודאי כדאמינא:

ה שאע"פ שאינו מקבל טומאה עתה וכו'. קשה דמשמע מדברי רבינו ז"ל דהא"ג דקודם שיתעבד אינו יכול לקבל טומאה מ"מ קרי ראוי לקבל מפני שאחר שיתעבד יקבל ודלא כפירוש רש"י ז"ל והתוס' ז"ל שפירשו אפי' קודם עיבוד ע"י מחשבה ראוי לקבל טומאה כגון שחשב להשתמש בו בלא עיבוד ואינו מחוסר מעשה אלא מחשבה ולפירושם סלקא שמעתתא שפיר דמדמי בגמרא בפרק דם חטאת (דף צ"ד) הא דעור אחר שהופשט לר' יהודה לבגד שחשב עליו לגורה או עולבה [שחשב עליה לבקעה] למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה דהתם במחשבה להודה יכול להביאו לידי טומאה ה"נ במחשבה להודה יכול להביאו לידי טומאה ומקרי ראוי אבל לפירוש רבינו ז"ל קשה דהתם אינו מחוסר אלא מחשבה אבל הכא מחוסר להביאו לידי טומאה ותו קשיא אי קרי רבינו ז"ל אפי' שמחוסר מעשה ראוי לקבל מפני שעתיד לקבל אחר המעשה אמאי הוצרכו לומר שם בגמרא גבי בגד שחשב עליו לעשות בו גורה דמיקרי ראוי מפני שיכול לבטל מחשבתו אחר חשב לעשות בו גורה אפילו לא יבטל מחשבתו נימא דמיקרי ראוי מפני שאחר הגיור יקבל ודמי להכא שאחר העיבוד יקבל. וי"ל דסובר רבינו ז"ל דהתם עורות לעיבוד קיימי אבל התם בגד לאו לגורה קאים ואם כן התם כיון דמחוסר גורה שהוא מעשה דלאו להכות מעשה קאי על הסתם לא מיקרי ראוי אבל הכא דהאי מעשה דעיבוד סתמיה להכי קאים לא מיקרי מחוסר מעשה כיון דע"כ עתיד לבא דסתמיה להכי קאי ולאו מעשה גמור הוא אלא הוי כמחשבה דעלמא ולכך מדמה הגמרא הך מחוסר מעשה דהכא למחשבה דבגד שיש בו גורה דכי היכי דהתם בביטול יבא נמי יורד לטומאה הכא נמי יורד לטומאה דמעשה כי האי דהוי כמו מחשבה והוצרך רבינו ז"ל לומר כן כדי להרן קושית התוספות ז"ל שהקשו בפרק במה טומנין אמרו דאין עור מקבל טומאה עד אחר עיבוד ובסוגיא דבפרק דם חטאת לא משמע כן והוצרכו לידחק בתירוץ הקושיא ולפי מה שפירשתי בדברי רבינו ז"ל ניחא:

ו וכן בחטאות הנשרפות וכו'. לא נפקא ליה לרבינו ז"ל הא מהא דאמרינן במתני' (דף צ"ב) אחד הנאכלות ואחד הפנימיות כמו שכתב הרב בעל כ"מ ז"ל דהרי כבר כתבו לעיל אחד דם חטאת הנאכלת והנשרפת אלא שהוצרך לומר כן משום דהוה אמינא דאי שירים לא מעכבי הוי בחטאות החיצונות אבל פנימיים לא כדאמרינן בפ' ב"ש ובפ' הבונה ומעלה קמ"ל וכן כתב רבינו ז"ל לקמן פ' י"ם אבל הזורק שיירי הדם בחוץ אפילו שיירי דמים פנימיים פטור:

ששיירי

משנה למלך

פ"ח ג בין שהיתה לה שעת הכושר כו'. עיין תוי"ט פי"א דזבחים פ"ז, ובספר ברכת זובח (דף ס"ג:) ודוק:

חין

ח ניתז מאצבעו אחר שיצאת הזייה מידו אינו טעון כיבוס ששירי הדם שבאצבע פסולין להזייה: **ט** ניתז מן הבגד לבגד שני אין הבגד השני טעון כיבוס. ניתז על בגד טמא אינו טעון כיבוס. ניתז דם החטאת על הבגד וניתז על דם החטאת דם חולין טעון כיבוס. אבל אם ניתז דם החולין תחלה (או אפילו דם עולה) וניתז עליו דם החטאת אינו טעון כיבוס שהרי לא נבלע בו: **י** כשמכבסין את מקום הדם מכבסין אותו במים יפה יפה עד שלא ישאר לו רושם. וכל שבעת הסממנים שמעבירין על הכתם מעבירין על דם חטאת. חוץ ממי רגלים שאין מכניסין מי רגלים למקדש: **יא** [א]כלי חרש שנתבשלה בו החטאת הנאכלת טעון שבירה בעזרה. וכלי מתכות שנתבשלה בו טעון מריקה ושטיפה במים בעזרה שנאמר וכלי חרס אשר תבושל בו ישבר. אע"פ שלא נאמר כאן במקום קדוש הרי דינן כדין הכיבוס. מה כיבוס הבגד בקדש אף שבירת כלי חרס ושטיפת כלי מתכות ומריקתו בקדש. ואחד כלי שבישל בו או כלי שהערה לתוכו רותח: **יב** מריקה בחמין ושטיפה בצונן. במים לא ביין ולא במזג ולא בשאר משקין. והמריקה והשטיפה כמריקת הכוס ושטיפתו. והשפוד והאסכלה מגעילן במים חמים על גבי האש ואחר כך מדיחן: **יג** במה דברים אמורים שבישל בהן אחר שנזרק דמה כהלכתו. אבל אם בישל קודם זריקה. או שבישל בה בשר חטאת הנשרפת אינו טעון מריקה ושטיפה. בישל במקצת הכלי כלו טעון מריקה ושטיפה: **יד** צלה הבשר [באויר] תנור של חרס יש בדבר ספק. אם ישבר הואיל ונתבשלה בו או לא ישבר הואיל ולא נגעה בו. ולא בחטאת בלבד אלא כל הכלים שמשתמשין בהן בקדשים על ידי חמין בין קדשי קדשים בין קדשים קלים *טעונין מריקה ושטיפה עקב אכילה. וכן השפוד והאסכלה מגעילן עקב אכילה. ואינו מניחן עד

א סמ"ג שם:

השגת הראב"ד

*טעונין מריקה ושטיפה עקב אכילה. א"א לא ידעתי מהו עקב אכילה אבל כך אמרו חכמים שממתין כל זמן אכילה והדר

ח ששירי הדם שבאצבע וכו'. מה שהוקשה על רבינו ז"ל ממה שכתב רבינו ז"ל בהלכות פרה כתבתי לעיל בפ"ה:

ט ניתז על בגד טמא אינו טעון כיבוס כו'. לתרץ קושיית הבעל כ"מ ז"ל דאמאי פסק רבינו ז"ל כרבנן נ"ל לתרץ עם מה שכתבתי לעיל דלת"ק מיעט מקרא דמדמה כל פיסול בין היתה לה שעת הכושר בין לא היתה לה שעת הכושר דמיעוטא לגמרי משמע ואם כן אכתי הבעיא קיימא לרבנן דאע"ג דבעלמא אין דנין טומאה קודמת מטומאה שבאותה שעה דלא דמו זו לזו מ"מ איכא לאיסתפוקי דדילמא קרא דמדמה ממעט אפילו פיסול של אותה שבאין כאחת כי היכי דאמרה דמיעוט דמדמה ממעט אפי' היתה לה שעת הכושר משום דמיעוטא לגמרי משמע הכי נמי אפשר דממעט פיסול הבא כאחת וא"כ מה שאמר בגמ' (דף נ"ב:) דהוי פלוגתא היינו דר' אליעזר על כרחין דאית ליה כאן דאין טעון כיבוס דהתם אפילו אמרת דקרא לא ממעט אלא נפסל הדם קודם הא איהו סבר דדנין פיסול הבא כאחת מפיסול הבא קודם אבל לרבנן איבעיא לן ודמי תירוץ זה להירוץ הר"י קורקוס ז"ל אלא שהוא כתב הדברים סתומים ולא נתן טעם:

י כשמכבסין וכו' חוץ ממי רגלים וכו'. תימה דבפרק דם חטאת (דף נ"ה) הקשו דהא בעינן שתגרת שבעה סמנין ואין מכניסין מי רגלים במקדש ואמרו במסקנא דמבלע להו ברוק תפל דאמר ריש לקיש רוק תפל צריך שיהיה עם כל אחד ואחד וא"כ איך כתב רבינו ז"ל דמי רגלים אין מכניסין הא אמרו בסוגיא דמכניסין אותם מובלעים ברוק תפל. עוד קשה דבהלכות איסורי ביאה פ"ט כשהזכיר שם הז' סמנין שמעבירין על הכתם למה לא כתב שם שצריך שיהיה רוק תפל עם כל אחד ואחד כי הא דריש לקיש. ונראה לתרץ דרבינו ז"ל פסק דלא כריש לקיש משום דבנדה פ' האשה (דף ס"ג) אמרו על מתנא דמי גריסין לעיסה גריסין לימא מסייע ליה לריש לקיש דאמר ריש לקיש רוק תפל צריך שיהיה עם כל אחד ואחד ושרינו דילמא הגלא דפומא מעלי וכיון דבגמרא דחו הך סייעתא דריש לקיש משמע ליה לרבינו ז"ל דלית הלכתא כוותיה ומפני כן כתב כאן דאין מכניסין מי רגלים מפני דההיא סוגיא דדם חטאת כר"ל אתיא ולא קי"ל כוותיה ואע"ג דשם באיסורי ביאה כתב עד שיתערב וכו' רוק הרבה לאו משום דר"ל כתב כן אלא משום הגלא דפומא וכדאמרו שם אבל מ"מ אין הדבר מוכרח לדחות מימרא דר"ל משום הא לחוד ועדיין צ"ע:

יד צלה הבשר בתנור של חרס יש בדבר ספק וכו'. זו היא בעיא בפרק דם חטאת (שם) ולשון הבעיא תלאו באויר תניר מהו מפני דאתרווייהו בעי אתנור של חרס אי בעי שבירה או של מתכת אי בעי שטיפה ומריקה אבל לשון רבינו ז"ל שכתב בתנור של חרס משמע דלא בעי אלא בחרס להודיע וקשה קצת למה לא פירש דאתרווייהו בעי וכדכתיבנא: מגעילן עקב אכילה כו'. רש"י ז"ל גורס וכן הר"פ ז"ל ממתין כל זמן אכילה אם

בגלגלות שנאמר במקום קדוש מאכל אחד הנאכלות ואחד הפנימיות שנאמר תורת החטאת תורה אחת לכל החטאות:

ח ניתז מאצבעו וכו'. בר"פ דם חטאת (דף נ"ג:). ויש בקצת ספרי רבינו שכתוב שבאצבע במקום שבאצבע וט"ס הוא:

ט ניתז מן הבגד וכו'. שם (דף נ"ב:) בעא מיניה לוי ניתז מבגד לבגד מהו מבגד קמא אידחי ליה בכיבוס או דילמא לא פ"ל זו שאלה טעון כיבוס ממה נפשך אי אוכשו וכשר הא כשר ואי אוכשו ופסול כר"ע דאמר היתה לו שעת הכושר ונפסלה דמה טעון כיבוס. ופירש"י אידחי ליה לכיבוס וכו' (דכיון) דאיזקיק לכיבוס אידחי ליה [מתורת הזאה] ולא קרינן בה ראוי להזאה ולא בעי כיבוס כפי אהרון. זו שאלה בניחותא יפה שאלת ואסיבך עליה. אי אוכשו וכשר אע"ג דאיזקיק לכיבוס לא בטל מתורת דם וכו'. הא כשר וטעון האחרון כיבוס. והת"ל שאם אוכשו מהראשון פסול וכו' אנא כר"ע ס"ל דאמר היתה לה שעת הכושר לזריקה ונפסלה דמה טעון כיבוס והאי הרי בתחילתו בכלי נתקבל והיתה לו שעת הכושר ואח"כ נפסל בנפילתו על בגד הראשון עכ"ל. והשתא כיון דקתני לן תנא דלא כר"ע לא חיישינן למאן דאמר דס"ל כוותיה ועוד דבבעיא דאיתא התם בגמ' בסמוך משמע בהדיא דאמוראי בתראי לא סבירא להו כר"ע כיון דמספקא לן אי אוכשו ופסיל בעיין לא איפשיטא ומיהו ק"ל נהי דלא איפשיטא בעיין מ"מ מספיקא ה"ל להחמיר ולהצריכו כיבוס ושמא יש לומר דכיבוס במקום קדוש אינו דרך כבוד כלפי מעלה ומספיקא לא מזלזלין ביה. ויותר נכון לומר דכיון דקתני לן תנא דלא כר"ע ואמוראי בתראי נמי לא ס"ל כר"ע הא איפשיטא בעיין אליבא מלוי: ניתז על בגד טמא אינו טעון כיבוס. שם בעי מיניה רמי בר חמא מרב חסדא ניתז על בגד טמא מהו אמר רב הונא בריה דרב יהושע מדקא מיבעיא ליה הכי ש"מ היתה לו שעת הכושר ונפסלה אין דמה טעון כיבוס ה"מ בזה אחר זה אבל בבת אחת לא או דילמא לא שנא א"ל פלוגתא דר' אליעזר ורבנן וכדמתרן אביי דתניא ר"א אומר מי חטאת שנטמאו מטהרין שהרי נדה מזין עליה וכו'. במאי קא מיפלגי אמר אביי בדנין טומאה קודמה מטומאה שבאותה שעה קא מיפלגי מר סבר דנין ומר סבר אין דנין. ופירש"י ניתז על בגד טמא ונטמא בנגיעתו בו מי הוי דם פסול כאילו נטמא קודם לכן ולא בעי כיבוס או דילמא כיון דבעידנא דנפל עליה אכתי כשר הוי והרי פסול דם וטעינה כיבוס לבגד באים כאחד כדמפרש ואזיל רב הונא בריה דרב יהושע. מדקא מיבעיא ליה הכי מכלל דפשיטא ליה בטמא קודם לכן דלא בעי כיבוס ואע"ג דהיתה לו שעת הכושר ש"מ סבר וכו' ומיהו היכא דפיסול דם ונפילת בגד באים כאחד מבעיא ליה הכי מי אמרינן ה"מ דפסולה אין דמה טעון כיבוס בזה אחר זה שנפסל ואח"כ ניתז וכו'. מטהרים את האדם מטומאת מת כאילו לא נטמא שהרי נדה שנטמאת במת מזין עליה לפני טבילת נידתה וטובלת אחת בשביל שתי הטומאות וכו'. בדנין טומאה קודמה כגון מי חטאת לפני הזאתו מטומאה שבאותה שעה כגון הזאת נדה שמטומאת המים וזאתה באים כאחד קא מיפלגי ר"א סבר דנין ורבנן סברי אין דנין ולגבי ניתז דם חטאת על בגד טמא דאיבעיא לן נמי פלוגתא דר"א ורבנן היא דלר"א אין טעון כיבוס דטומאה שבשעת נפילה כטומאה שלפני נפילה ולרבנן לא דמו אהדדי עכ"ל. וקשה דלפי זה ה"ל לרבינו לפסוק כרבנן דסברי בניתז על בגד טמא טעון כיבוס וצ"ע. וכתב הר"י קורקוס ז"ל ואפשר שסובר רבינו שאין הדבר מוכרח דרבנן שאין דנין שם טומאה קודמה מטומאה שבאותה שעה לומר שמי חטאת שנטמאו יטהרו שמפני זה יסברו שאם ניתז על בגד טמא שטעון כבוס שאפשר דלאו הא בהא תליא ומ"מ ודאי שר' אליעזר שדן שם טומאה קודמה מטומאה שעה ע"כ יסבור שגם כאן שאין טעון כיבוס כמו נפסל קודם שניתז הילכך הכי נקטינן. או אפשר שגירסא אחרת או שיטה אחרת היתה לרבינו באותה סוגיא. או אולי לשון רבינו בספרים מוטעה והוא צריך להיות טעון כיבוס והוא היותר קרוב אלי עכ"ל: ניתז דם חטאת על הבגד וכו'. בס"פ דם חטאת (דף נ"ח:). ומ"ש אבל אם ניתז דם החולין תחלה וניתז עליו דם החטאת אינו טעון כיבוס וכו'. שם בעיא דאיפשיטא:

י כשמכבסין את מקום הדם וכו' וכל שבעת הסממנין שמעבירין על הכתם מעבירין על דם חטאת וכו'. בפרק דם חטאת (דף נ"ה):

יא כלי חרס שנתבשלה בו החטאת הנאכלת וכו'. משנה בפרק דם חטאת (דף נ"ג). ומ"ש אע"פ שלא נאמר כאן במקום קדוש וכו'. שם (דף נ"ד:) מנא ה"מ דת"ר הכנסה במקום קדוש שבירת כלי חרס מנין ה"ל וכלי חרס אשר תבושל בו ישבר מריקה ושטיפה בכלי נחשת מנין ת"ל ואם בכלי נחשת בושלה ומורק ושוטף במים פירוש דכיון דכתיב וי"ו בתר במקום קדוש דכתיב בריבא בשריה גרירא: ואחד כלי שבישל בו או כלי שהערה לתוכו רותח. משנה שם (דף נ"ה:):

יב מריקה בחמין ושטיפה בצונן. שם (דף נ"ו:) פלוגתא דתנאי ופסק כחכמים וכסתם מתני'. ומ"ש במים לא ביין וכו' שם. ומ"ש והמריקה והשטיפה כמריקת הכוס ושטיפתו משנה שם. ופירש"י מריקה מבפנים ושטיפה מבחוץ ככוס של ברכה כדאמרינן בברכות שטעון הדחה מבפנים ושטיפה מבחוץ: והשפוד והאסכלה מגעילן במים חמין על גבי האש. משנה בפרק דם חטאת (דף נ"ז) השפוד והאסכלה מגעילן בחמין. ומ"ש ואח"כ מדיחן:

יג בד"א שבישל בהן וכו'. ברייתא בפרק דם חטאת (דף נ"ו:) הומר בחטאת שהחטאת ישנה בחטאות החיצונות ובחטאות הפנימיות וישנה לפני זריקה משא"כ במריקה ושטיפה: בישל במקצת הכלי כולו טעון מריקה ושטיפה. שם בברייתא:

יד צלה הבשר באויר תנור של חרס וכו'. שם (דף נ"ה:) בעי רמי בר חמא תלאו באויר תנור מהו אבישול ובילוע הוא דקפיד רחמנא או דילמא אבישול בלא בלוע ופירש"י תלאו לשפוד של חטאת לצלותו באויר תנור דנתבשל בו אבל לא נבלע בו כלום מהו מי הוי תנור טעון שבירה או לא ולא איפשיטא בעיין והוי שכתב רבינו יש בדבר ספק. ויש גמגום. למה לו להודיענו שהוא דבר ספק ולא שהקה לאוקמא שהם כדרכו בשאר ספקי דאורייתא וצריך עיון: ולא בחטאת בלבד וכו'. משנה שם ובגמרא יליף לה מקרא. ומ"ש

שקב

עד זמן אכילה שניה. אלא כשישלים לאכול יגעיל השפוד והאסכלה וימרק וישטוף הכלי בין כלי מתכות בין כלי חרס חוץ מן החטאת ששובר בה כלי חרס. ומבשל ושונה ומשלש מיד בין בכלי מתכות בין בכלי חרס וממרק ושוטף עד סוף אכילה: טו כלי גללים וכלי אבנים וכלי אדמה אינן טעונין מריקה ושטיפה אפילו בחטאת אלא הדחה בלבד. נאמר בחטאת כל אשר יגע בבשרה יקדש להיות כמוה. אם פסולה היא הנוגע בה פסול ואם כשירה הנוגע בה יאכל כמוה ובקדושתה: טז במה דברים אמורים כשנבלעה בו. אבל נגיעה בלא הבלעה אינה מקדשת. ואחד החטאת ואחד שאר קדשים בין קדשים קלים בין חמורים שנאמר זאת התורה לעולה למנחה: יז נגע בשרה ברקיק ונבלע במקצתו לא נתקדש כולו אלא חותך מקום הבלע: יח כלי שבישל בו קדשים וחולין או קדשי קדשים וקדשים קלים. אם יש בהן בנותן טעם הרי הכל נאכל כחמור שבהן. וטעון הכלי מריקה ושטיפה והכל כחמור שבהן לכל דבר. ואם לא נתן טעם זה בזה אין הקלין נאכלין כחמורים ואינן כמותן לכל דבר. אבל הכלי טעון מריקה ושטיפה: יט בגד שניתז עליו דם החטאת ויצא חוץ לעזרה מחזירו לעזרה ומכבסו שם. נטמא חוץ לעזרה כיצד יעשה. קורעו כדי שיטהר ומכניסו ומכבסו בפנים. וצריך להניח בו שלם כדי מעפורת לפי שנאמר בגד צריך לכבס בגד. ואע"פ שהוא טמא מדבריהם מפני כדי המעפורת שנשארה בו כיון שנקרע רובו טהור מן התורה ומותר להכניסו למקדש לכבס הדם:

מעיל

וסדר עביד ליה מריקה ושטיפה. ומה שאמר בכלי חרס טעון מריקה ושטיפה טעות הוא בידו וכדאיתא בתוספתא שאין טעון אלא שבירה אבל הכל טעון מריקה ושטיפה פירוש קדשי קדשים וקדשים קלים:

כסף משנה

עקב אכילה פירוש תיכף לאכילה והוא משנה שם (דף צ"ז:) ר' טרפון אומר בישל בו מתחלת הרגל יבשל בו כל הרגל וחכ"א עד זמן אכילה. ופירש"י יבשל בו כל הרגל בלא מריקה ושטיפה ולסוף הרגל ימרוק וישטוף ובגמ' (דף צ"ז) וחכמים אומרים עד זמן אכילה מאי קאמר אמר רב נחמן וכו' ממתין לה עד זמן אכילה והדר עביד לה מריקה ושטיפה: כתב הראב"ד לא ידעתי מהו עקב אכילה אבל כך אמרו חכמים שממתין כל זמן אכילה והדר עביד ליה מריקה ושטיפה עכ"ל. ונוסחתו בגמרא נכונה דגרים כל זמן אכילה ולאפוקי מספרים דידן בגמרא דגרסי עד זמן אכילה וגם רש"י שם אהא דתניא הא כיצד ממתין לה עד זמן אכילה והדר עביד לה מריקה ושטיפה כתב ממתין זמן אכילה והשמיט תיבת עד. ומ"ש וכן השפוד והאסכלה מגעילן עקב אכילה וכו'. הכי משמע לדברי חכמים שכתבתי בסמוך. ומ"ש וימרוק וישטוף בין כלי מתכות בין כלי חרס חוץ מן החטאת שנשבר בה כלי חרס השיגו הראב"ד וכתב טעות הוא בידו והדיא בתוספתא שאין טעון אלא שבירה עכ"ל. ורבינו מפרש דלא קיימא תוספתא אלא לחטאת בלבד אבל שאר קדשים אף כלי חרס אינם טעונים אלא מריקה ושטיפה דהכי לא מצינו שהצריכה תורה שבירה לכלי חרס אלא בחטאת בלבד. והילך לשון התוספתא בפ"י דזבחים ר"ש אומר קדשים קלים אין טעונין מריקה ושטיפה אבל טעונין הדחה מפום נותן טעם כבשים פסולים אין טעונין מריקה ושטיפה וכו' כלי חרס אין טעונין אלא שבירה היכן שובר בפנים יצא לחוץ נכנס ושובר בפנים. הראב"ד מפרש דאקדשים קלים דקתני לעיל קאי ורבינו סבר דמילתא באפי נפשה הוא ולא מיירי אלא בחטאת ויש סעד לדבריו מדמסיים בה שסובר בפנים שהוא כעין השנוי במשנה גבי חטאת. ועוד דקתני בו בתוספתא שם חומר במריקה ושטיפה שהמריקה ושטיפה נוהגים בקדשי קדשים ובקדשים קלים ומדשבקה לשבירה משמע שאינה נוהגת אלא בחטאת בלבד *ומ"ש ומבשל ושונה ומשלש מיד וכו'. הכי משמע לרבינו מלישנא דחכמים שאמרו זמן אכילה שכל תוך זמן אכילה מבשל והולך אפילו כמה פעמים. ומ"ש עד סוף אכילה הכי משמע לרבינו לישנא דזמן אכילה דהיינו עד סוף אכילה וכן בדין דהא אין דרך למרוק ולשטוף עד אחר אכילה:

[עיין פי"ע מ"ז פרק י"א דזבחים ד"ה טעונין].

טו כלי גללים וכלי אבנים וכו'. נראה שטעמו משום דכתיב וכלי חרס אשר תבושל בו ישבר ואם בכלי נחשת בושלה ומורק ושוטף משמע דוקא הני ולא שאר מינים וכלי אדמה שלא נתבשלו אינן בכלל כלי חרס, ואין לומר דלפי זה הוה ליה לרבינו למעוטי גם כן כלי עץ דלא איצטריך למעט אלא הני דדמו לכלי חרס הכתוב בתורה: נאמר בחטאת כל אשר יגע בבשרה וכו'. ברייתא בפרק דם חטאת (דף צ"ז:) כל אשר יגע בבשרה וכו' יקדש להיות כמוה הא כיצד אם פסולה היא תפסל כשרה היא תאכל כחמור שבה, ויש בקצת ספרי רבינו חסרון הניכר:

טז ומ"ש בד"א כשנבלע וכו'. שם בברייתא. ומ"ש ואחד החטאת ואחד שאר הקדשים וכו'. גם זה שם:

יז ומ"ש נגע בשרה ברקיק ונבלע במקצתו וכו'. משנה וברייתא שם:

יח כלי שבישל בו קדשים וחולין וכו'. משנה וגמרא שם. ומ"ש ואם לא נתן טעם זה בזה וכו' אבל הכלי טעון מריקה ושטיפה. שם אהא דקאמר אם אין בהם בנ"ט אין הקלים נאכלים כחמורים ואין טעונין מריקה ושטיפה פריך נהי דקדשי קדשים לא בעי קדשים קלים ניבעי. ופירש"י נהי דלא בעו מריקה לסוף זמן אכילת חמורים דהא מועטים ובטלי נבעי מיהא משום קלים לסוף זמן אכילתן אמר אביי מאי אין טעונים דקאמר קדשי קדשים אבל קדשים קלים טעונים. ומדברי הראב"ד נראה שהיה גורס בלשון רבינו אבל [הכל] במקום הכלי שכתב אבל הכל טעון מריקה ושטיפה פירוש קדשי קדשים וקדשים קלים עכ"ל. וגירסת הכלי עיקר וכמו שכתבתי:

יט בגד שניתז עליו דם החטאת ויצא חוץ לעזרה וכו'. משנה בפרק דם חטאת (דף צ"ד:). ומ"ש וצריך להניח בו שלם כדי מעפורת וכו'. שם בגמרא:

ומ"ש

לחם משנה

אכל ליום ולילה אחד ימתין עד שיעבור כל הלילה ויעשה נותר ואחר כך ימרקנו וישטפנו וכן פירשו שם התוס' ז"ל. אבל רבינו ז"ל נראה דמפרש קודם שיעשה נותר תיכף אחר אכילה וקשה קצת לפירושו מה שאמרו שם (בדף צ"ה) כתבו רבינו ז"ל לקמן בפרק זה גבי בישל קדשים וקדשי קדשים קלים ואין בהם בנותן טעם דאין טעון מריקה ושטיפה ופירשו בגמרא דאין טעון בקדשים חמורים אלא בקדשים קלים ולפירוש רש"י ז"ל ניחא דימתין שני ימים ולילה אחד בקדשים קלים שהוא זמן אכילה ולא יום ולילה אחד בקדשי קדשים אבל לפירוש רבינו ז"ל דבין בקלים בין בחמורים אחר אכילה יעשה המריקה ושטיפה מאי איכא טעון בקדשי קדשים דקאמר ודאי דאחר אכילה היה המריקה ושטיפה וכיון דאין נאכלין אלא בקדשים קלים כדקאמר ברישא אין הקלים נאכלים כחמורים אם כן היה די בזה דודאי מריקה ושטיפה אחר אכילה היא. ומ"ש חוץ מן החטאת שנשבר בה כלי חרס וכו'. מה שחלק רבינו ז"ל בין חטאת לקדשי קדשים לענין שבירת כלי חרס נראה מדברי רבינו ז"ל בפירוש המשנה דמשמע ליה דמתני' דקאמרה זה חומר בחטאת מבקדשי הקדשים אכולהו קאי אכיבוס והשבירת כלי חרס ולא כרש"י ז"ל שפירש דקאי אכיבוס להודיה אבל אמריקה והשטיפה לא קאי אע"ג דסמוך ליה משום שבמשנה שלאחריה אמר בין קדשי קדשים בין קדשים קלים טעונין מריקה ושטיפה ויש לתת הכרח קצת לרבינו ז"ל דאי אכיבוס להודיה קאי היה לו לומר חומר זה במתניתין קמייתא דפרק דם חטאת ואין לנו לומר שהמתין עד שהשלים כל דיני הכיבוס זה אינו דעדיין יש כמה דיני כיבוס במשניות הבאות אלא ודאי דקך זה חומר אתרוייהו קאי. זה נראה לתת קצת טעם לרבינו ז"ל בדין זה ולפיכך מ"ש בגמ' (דף צ"ה) גבי בעי דתלאו באויר תנור וכו' כיון דאיכא שיירי מנחות דאפייתן בתנור וכו' כלומר ולהכי בעיא שבירה לא קאי אלא אמנחת חטאת אבל לא בשאר מנחות דאין דין זה דשבירת כלי לדעתו אלא בחטאת בלבד:

יט ואע"פ שהוא טמא מדבריהם וכו'. תימה דבפ' העור והרוטב (דף קכ"ג:) איכא תרי לישני בגמ' גבי מתניתין דנקרע רובה טהורה דלחד לישנא קאמר דאם שייר כדי מעפורת טמאה וללישנא בתרא קאמר דאפילו שייר כדי מעפורת טהורה ובפרק דם חטאת פסקו כלישנא קמא ותירצו דהתם מדרבנן אבל ללישנא בתרא ליכא טומאה כלל אפילו שייר כדי מעפורת, ורבינו ז"ל פסק כאן כלישנא קמא ובס"פ כ"ג מהל' כלים פסק כלישנא בתרא שכתב שם אינה חיבור אפי' שייר כדי מעפורת דהיינו כלישנא בתרא דאי ללישנא קמא טמאה בשיור כדי מעפורת אע"פ שהוא טבול יום דרב הונא אמתני' קאי ומתני' איירי בטבולת יום כדמוקי לה רב נחמן התם ולא פליגי אהדדי. ותו קשיא דגירסא דידן היא לן גבי טלית טבולת יום דודאי קרע רובה אבל כשאינה טבולה דילמא לא אתיא למעבד רובה ורבינו ז"ל כתב דלמא לא אתי למעבד כולה ואכולה קיים דצריך שיעשה כן אבל ארובה לא קיים. מיהו לזה י"ל דאפשר דגירסתו בגמרא היה כך. ולק שיש הרהשוגה י"ל דרבינו ז"ל נראה לו דהדין לפסוק כלישנא בתרא דבפרק העור והרוטב דהכי הלכתא כלישנא בתרא ובפרק דם חטאת פריך שמעתא דגמ' מלישנא קמא דלכאורה משמע דהלכתא כוותיה ודברים אלו סותרים לכך נראה לו לרבינו ז"ל לפרש דלישנא קמא ולישנא בתרא דרב הונא לא פליגי לענין דינא אלא בפירושא דמתניתין דקאמרה נקרע רובה טהורה דללישנא קמא מפרש מתני' אפילו בשאינה טבולת יום ודלא כרב נחמן דמפרשה בטבולת יום ומפני כך אמר דמתני' איירי שלא שייר כדי מעפורת דאי שייר כדי מעפורת ודאי טמאה כיון דאיכא למיגזר בה דילמא לא אתי למקרעה כולה אבל ללישנא בתרא דרב הונא מפרש מתני' כמו שמפרשה רב נחמן דאיירי בטבולת יום דוקא ולכך קאמר דמתני' איירי אפי' שייר כדי מעפורת כיון דהוי טבולת יום דוקא ובין ללישנא קמא ובין ללישנא בתרא בטבולת יום טהורה אפי' שייר כדי מעפורת ובשאינה טבולת יום אם לא שייר כדי מעפורת טהורה ואי שייר טמאה ובפ' דם חטאת גבי מתני' דקורעו וכו' משמע ליה דמתני' דהתם אפי' בשאינה טבולת יום ומפני כך מקשה דכיון דשייר מעפורת טמאה היכא דאינה טבולת יום דילמא לא אתי למקרעה כולה וכך דינא הכי נמי הוי ללישנא בתרא כדכתיבנא ומכולהו לישני פריך ומשני דלא הוי אלא מדרבנן וא"כ אפי' מתני' באינה טבולת יום ושייר כדי מעפורת אתי שפיר דמדאורייתא טהורה. ומ"ש רבינו ז"ל בהלכות כלים בד"א בטבולת יום כו' הכי קאמר בד"א בטבולת יום אז ודאי אפי' שייר כדי מעפורת טהורה אבל בשאינה טבולת יום אם שייר כדי מעפורת טהורה והם לאו טמאה ואע"פ שהיה לו לפרש שם חילוק זה גבי טבולת יום בין שייר כדי מעפורת ללא שייר אולי סמך על מ"ש כאן דהיכא דשייר כדי מעפורת דוקא טמאה ואע"פ שזה דוחק, זה נ"ל ליישב דברי רבינו ז"ל. ובהא דקאמר דילמא לא אתי למקרעה כולה כבר כתבתי דגירסת רש"י ז"ל דילמא לא אתי למקרעה רובה אולי גירסת רבינו ז"ל דלמא אתי למקרעה כולה אבל קושית הגמרא שמקשה על הא מוכח קצת כדברי רש"י ז"ל דכולהו הגזירות הוי כעין כך גזירה ומ"מ לגירסת רבינו ז"ל שפיר קא מקשה גמרא דכי היכי דהתם לא גזר הכא נמי לא ניגזור דמ"מ גזירה הוי כי הא אע"פ שאינה דומה בדומה. ואם נדחוק לשון רבינו ז"ל דמה שאמר בהלכות כלים לא יהוס לקרוע את כולה דהאי כולה הוי רובה יסכימו דבריו עם דברי רש"י ז"ל אבל באמת אין הלשון סובל כן:

נוקבו

משנה למלך

יד חוץ מן החטאת שנשבר בה כלי חרס כו'. עיין בספר [illegible] (דף פ"ד) ודוק:

מעיל

כא נוקבו כדי שורש קטן כו'. כלומר דעדיין לא יצא מתורת כלי לגמרי כדי שיהא נקרא כלי וכמו שכתבו רבינו ז"ל בפרק י"ב מהלכות כלים דעדיין היה כלי לקבל בו זיתים וכו':

פ"ט ז וכיצד הוא מניף וכו'. גם בשלמי צבור יש הנפה אלא שיש חילוק בין ע לזו וכדכתב רבינו ז"ל בפ"ח מהלכות תמידין ומוספין:

י למעלה עד הצואר כו'. ברייתא בפ' אלו טרפות וברייתא אמר למטה עד הצואר מפני שהבהמה תלויה ברגליה ורבינו ז"ל קאמר למעלה לגד הראש דלא איירי בתלויה ברגליה כמו הברייתא:

אע"פ

כ מעיל שניתז עליו דם חטאת ויצא ונטמא לחוץ כיצד הוא עושה והרי הקורע אותו לוקה כמו שביארנו. מכניסו פחות משלש אצבעות ומכבסו בפנים. ואחר שיתכבס כל הדם מעט מעט מטבילין אותו בחוץ: **כא** כלי חרס שבישל בו החטאת ויצא מכניסו ושוברו בפנים. נטמא בחוץ נוקבו בכדי שרש קטן כדי שיטהר ומכניסו ושוברו בפנים. ואם נקבו נקב גדול מזה אינו שוברו בפנים שהרי אינו כלי ואין שוברין בפנים אלא כלים. וכן כלי מתכות שבישל בו ויצא חוץ לעזרה מכניסו ומורקו ושוטפו בפנים. נטמא כשיצא פוחתו עד שיטהר ומכניסו בפנים וחוזר ומרדדו עד שיסתם הפחת ויחזור כתבנית הכלים. ואחר כך מורקו ושוטפו בעזרה שנאמר ואם בכלי נחשת וגו' אין מוריקן בפנים אלא כלים:

פרק תשיעי

א [א]**מצות** עשה לעשות כל האשמות כמצותן האמורה בתורה. וכיצד מעשה האשמות בין אשם ודאי בין אשם תלוי. שוחט וזורק הדם כמו שביארנו. ומפשיט ומוציא האימורין ומולחן וזורקן על גב האשים. ואם רצה להוליכן בכלי מוליך ושאר בשרם נאכל לזכרי כהונה בעזרה כחטאת: **ב** אשם מצורע יש בקבלת דמו שינוי כמו שיתבאר בהלכות מחוסרי כפרה. ואעפ"כ שאר מעשיו וזריקת דמו על המזבח ואכילתו כשאר האשמות לכל דבר: **ג** [ב]עשיית כל שלמים כמצותן מצות עשה והן ארבעה מינין. האחד שלמי צבור והשלשה שלמי יחיד: **ד** וכיצד מעשה שלמי צבור. שוחט וזורק הדם כמו שביארנו. ומפשיט ומוציא האימורים ומולחן ומקטירן. והשאר נאכל לזכרי כהונה בעזרה כחטאת וכאשם מפני שהן קדשי קדשים כמו שביארנו: **ה** שלמי יחיד שלשה מינין. האחד הוא הבא שלמים בלא לחם כגון שלמי חגיגה ושמחה וזהו הנקרא שלמים. והשני שלמים הבאים עם הלחם בנדר או נדבה וזהו הנקרא תודה ואותו הלחם נקרא לחם תודה. והמין השלישי שלמים שמקריב הנזיר ביום מלאת נזרו והם באים עם לחם וזהו הנקרא איל נזיר: **ו** וכיצד מעשה שלשתן. שוחט וזורק הדם כמו שביארנו. *ומפשיט ומוציא האימורין. ואח"כ מנתח את הבשר ומפריש החזה ושוק הימין ונותן האימורין עם החזה והשוק על ידי הבעלים וכהן מניח ידו תחת ידי הבעלים ומניף הכל לפני ה' במזרח. וכן כל הטעון תנופה במזרח מניפין אותו: **ז** וכיצד הוא מניף מוליך ומביא מעלה ומוריד ואם היה הקרבן תודה לוקח מן הלחם הבא עמה אחד מעשרה ומניחו עם החזה והשוק והאימורים ומניף הכל על ידי הבעלים כמו שביארנו: **ח** וכיצד מניחן על ידי הבעלים. נותן את החלבים על ידי הבעלים וחזה ושוק למעלה ושתי הכליות ויותרת הכבד למעלה מהם. ואם יש שם לחם מניחו למעלה ומניף הכל: **ט** היה הקרבן איל נזיר מוציא האימורין ומפריש חזה ושוק ומבשל שאר האיל בעזרת הנשים. ולוקח הכהן הזרוע בשלה מן האיל עם אחד מעשרה מן הלחם הבא עמו עם החזה והשוק והאימורין ומניח הכל על ידי הנזיר. והכהן מניח ידיו תחת ידי הבעלים ומניף הכל כמו שביארנו: **י** אי זהו חזה כל הרואה את הקרקע למעלה עד הצואר. למטה עד הכרס. וחותך עמה שתי צלעות אילך ואילך. ואי זהו זרוע מן הפרק של ארכובה עד כף של יד שהם שני איברים מעורין זה בזה. והזרוע האמורה היא זרוע של ימין. ושכנגדה ברגל הוא השוק האמור בכל מקום: **יא** ואחר שמניפן מולח האימורין ומקטירן על גבי המזבח. אבל החזה והשוק נאכל לכהנים שנאמר כי את חזה התנופה ואת שוק התרומה. ושאר השלמים נאכלים לבעלים. ואין הכהנים זוכין בחזה ושוק אלא לאחר הקטר האימורין: **יב** וכן הלחם שמניף בתודה ובאיל נזיר והזרוע הבשלה נאכלין לכהנים. ושאר הלחם עם שאר הבשר נאכל לבעלים. והלחם שמניף עם החזה והשוק הם הנקראין תרום מתודה. והזרוע בשלה עם החזה

א סמ"ג עשין קפג: ב שם: *[מימרא דר"פ אמר אביי במנחות ע"ו]:

כ ומ"ש מעיל שניתז עליו דם חטאת ויצא ונטמא בחוץ וכו'. מימרא שם (דף ל"ה):

כא כלי חרס שבישל בו חטאת ויצא וכו'. משנה שם (דף ל"ד:). ומ"ש בכדי שורש קטן ואם ניקב נקב גדול מזה אינו שוברו בפנים וכו'. שם בגמרא: וכן כלי מתכות שבישל בו ויצא חוץ לעזרה וכו'. משנה שם. ומ"ש וחוזר ומרדדו וכו'. שם בגמרא:

פ"ט א מצות עשה לעשות כל האשמות וכו' כמו שביארנו. בפרק ה' מהלכות אלו. ומ"ש ואם רצה להוליכם בכלי מוליך נתבאר בפ"ז. ומ"ש ושאר בשרם נאכל לזכרי כהונה בעזרה כחטאת. משנה בפ' איזהו מקומן (דף נ"ד:):

ב אשם מצורע יש בקבלת דמו שינוי כמו שיתבאר בהלכות מחוסרי כפרה. בפרק ד':

ד וכיצד מעשה שלמי צבור שוחט וזורק הדם כמו שביארנו. בפרק ה'. ומ"ש והשאר נאכל לזכרי כהונה בעזרה כחטאת וכאשם. משנה בפרק איזהו מקומן (דף נ"ג). ומ"ש כמו שביארנו. הוא בפרק א':

ו וכיצד מעשה שלשתן וכו' ומפריש החזה ושוק הימין ונותן האימורים עם החזה והשוק על ידי הבעלים וכהן מניח ידו תחת ידי הבעלים ומניף הכל לפני ה' במזרח. בפ' כל המנחות (דף ס"א ס"ב:) יליף לה מקראי. ומ"ש וכן כל הטעון תנופה במזרח מניפין אותו. משנה שם (דף ס"א) תנופה היתה במזרח ופי' רש"י תנופה במזרח כלומר אפילו במזרחו של מזבח יכול להניף וכל שכן במערבו שקרוב יותר להיכל עכ"ל. ואין כן דעת רבינו. וכגמ' והניף לפני ה' במזרח והא אמרת לפני ה' יכול במערב אמרי ה"מ מנחה דאיקרי הגשה והגשה טעונה יסוד וקרן דרומית מזרחית לא היה לו יסוד אבל הכא לפני ה' קרינן ביה ופירש רש"י לפי דרכו ולישנא דלפני ה' קרינן ביה כוותיה משמע אבל רבינו מפרש דלא אמרי במערב אלא במנחה אבל בתנופה מזרח בעינן. והמיהא לי על דברי רבינו דלפני ה' ספי משמע במערב מבמזרח והיכי אפשר לומר דדוקא במזרח וצ"ע:

ז ומ"ש וכיצד הוא מניף מוליך ומביא מעלה ומוריד. שם במשנה: ואם היה הקרבן תודה וכו'. משנה בפ' התודה (דף ע"ז:). ומ"ש נותן את החלבים על ידי הבעלים וכו'. ברייתא בפ' כל המנחות באות (ס"ב) מניח אימורים על פיסת היד וחזה ושוק עליהם וכ"מ שיש לחם הלחם מלמעלה. ומשמע לרבינו דאימורים דקתני לא כל האימורים אלא החלבים בלבד דהא מקרא דעל אשי החלבים יליף לה:

ט היה הקרבן איל נזיר וכו'. בפרק שתי הלחם דמדות שהיו שבעזרת הנשים היתה לשכת הנזירים ששם הנזירים מבשלים שלמיהם. ומ"ש ולוקח הכהן הזרוע בשלה מן האיל מדסתם רבינו דבריו משמע שאחר האיל היה מבשל כשהזרוע מחובר בו ופלוגתא היא בפרק גיד הנשה (דף צ"ח) ופסק רבינו כלישנא קמא משום דאתי כפשטיה דקרא. ונראה שרבינו מפרש כפירוש התוס' שפירשו דלת"ק מבשלו כשהזרוע מחובר בו ופסק כוותיה. ומ"ש עם אחד מעשרה מן הלחם הבא עמו. בפ' התודה (דף ע"ח) שנינו נזירות היתה באה שתי ידות כמלה שבתודה חלות ורקיקין ואין בה רבוכה ובכל מין במלה שבתודה היו עשר חלות כמו ששנינו שם נמלא שהיה בנזיר י' חלות וי' רקיקין וכתיב ולקח הכהן את הזרוע וגו' וחלת מלה אחת ורקיק מלה אחד ונתן על כפי הנזיר. ומה שכתב עם החזה והשוק דכתיב והניף אותם הכהן תנופה לפני ה' קדש הוא לכהן על חזה התנופה ועל שוק התרומה. ומ"ש והאימורים ומניח הכל על ידי הנזיר וכו', נלמד ממה שנאמר בפירוש זבח שלמים בפרשת נזיר ונתבאר לעיל בסמוך:

י אי זהו חזה כל הרואה את הקרקע למעלה עד הצואר וכו'. ברייתא בר"פ אלו טרפות (דף מ"ה). ומ"ש ואי זהו זרוע מן הפרק של ארכובה וכו'. משנה ס"פ הזרוע (דף קל"ד). ומ"ש והזרוע האמורה היא הזרוע של ימין. ברייתא שם. ומ"ש ושכנגדה ברגל הוא שוק האמור בכל מקום. שם במשנה:

יא ואין הכהנים זוכין בחזה ושוק אלא לאחר הקטר אימורים. ברייתא בר"פ תמיד נשחט (פסחים נ"ט:) יכול יהיו כהנים רשאים בחזה ושוק קודם הקטרת אימורים תלמוד לומר והקטיר הכהן את החלב המזבחה והדר והיה החזה לאהרן ולבניו:

יב וכן הלחם שמניף בתודה ובאיל נזיר וכו'. משנה פרק התודה (דף ע"ד:): והלחם שמניף עם החזה ושוק וכו'. פשוט הוא:

הלחם

משנה למלך

כ מעיל שניתז כו'. בעל קרבן חגיגה פי' פ"ח כתב דדוקא במעיל הוצרכו לתיקון זה דמכניסו פחות פחות אבל בשאר בגדי כהונה יכול לקורעם כיון שאינו דרך השחתה יע"ש: לפיכך

יג הלחם המורם מן התודה וכו'. בפ' התודה (דף ע"ז:) בעיא דלא איפשיטא ופסק בה לקולא לענין מיתה וחומש. ומן הדין לא היה לרבינו לכתוב שפטורו ממיתה דהא מיתה בידי שמים הוא וקמי שמיא גליא ומיפשטא בעיא אלא שנגרר אחר לשון הבעיא. ועל מ"ש ואינו מדמע כתרומה יש לתמוה דכיון דספיקא הוא ה"ל למיפסק לחומרא: וכתב הר"י קורקוס ז"ל ואפשר שבתערובת המורם מן התודה קאמר כי שיעורה מדרבנן הוא לדעת הרב כמו שנתבאר במקומו הילכך אזלינן לקולא אבל בספק תודה ודאי לחומרא וזהו כוונת רבינו במ"ש אינו מדמע כתרומה עכ"ל:

יד היה בעל התודה כהן וכו':

טו שנים שהביאו שלמים בשותפות וכו'. משנה בס"פ שתי מדות (דף צ"ג:):

טז היתה אשה בעלת הקרבן אינה מניפה וכו' והאשה כהן מניף על ידה. בפרק כל המנחות (דף ס"ח:). ומה שכתב ולעולם אין אשה מניפה אלא הסוטה והנזירה בלבד. משנה בס"ק דקידושין (דף ל"ו). ומ"ש והתנופה קודמת להגשה וכו'. משנה פרק כל המנחות (דף ס"א):

יז כיצד הוא הלחם שמביא עם התודה וכו'. משנה בר"פ התודה (דף ע"ו ע"ז):

יח ומ"ש וכיצד מחמצן מביא שאור כדי המוצן ונותנו לתוך המדה וכו'. בר"פ כל המנחות (דף נ"ב) במשנה פלוגתא דר"מ ורבי יהודה ופסק כרבי יהודה. ומ"ש והרי הוא מודד עשרון עשרון שלימים. משנה ר"פ שתי מדות (דף פ"ז) עשרון מה היה משמש. בו היה מודד לכל המנחות לא היה מודד לא בשל שלשה לפר ולא בשל שנים לאיל אלא מודדן עשרונות. ומ"ש והעשרה עשרונים של מצה עושה מהם שלשים חלות שוות עשר חלות מכל מין עשר חלות מאפה תנור ועשר חלות רקיקין ועשר חלות מורבכת. משנה בפרק התודה (דף ע"ו):

יט וכיצד היא המורבכת וכו'. בת"כ מורבכת מלמד שנעשית ברותחין כל צרכה. ומ"ש ואופה אותה מעט ואח"כ קולה אותה בשמן. יתבאר בפרק י"ג גבי חביתי כ"ג:

כ וכמה שמן הוא עושה וכו' עד לרקיקין. משנה וברייתא בפ' שתי מדות (דף פ"ח פ"ט):

כא ומ"ש החלות לותת הסלת שלהן בשמינית של שמן וכו'. משנה פרק אלו מנחות (דף ע"ד:) החלות טעונות בלילה והרקיקין משיחה: והכהן נוטל מן הכל ארבע חלות וכו'. משנה בפ' התודה (דף ע"ז:):

כב ולחמי תודה שאפה אותן ארבע חלות יצא. מימרא דשמואל בסוף אלו מנחות (דף ע"ו) ואע"ג דאמריקן התם דרב הונא פליג פסק רבינו כשמואל. ומ"ש והוא שיפריש החלה שלהן אחת מכל קרבן כשהם בצק. שם. ומ"ש שאין מפרישין פרוסה וכו'. משנה בפ' התודה (דף ע"ז:):

כג וכיצד הוא הלחם הבא עם איל נזיר וכו'. משנה בפרק התודה (דף ע"ח). ומ"ש רקיקין משוחין בשמן ועשר חלות לותת הסלת שלהן בשמן. מפורש בתורה. ומ"ש והכל מאפה תנור. מפורש בפ' ויקרא שהחלות והרקיקין הם מאפה תנור. ומ"ש ושמן שלהן רביעית. משנה בפרק שתי מדות (דף פ"ח). ומ"ש ושיעור זה הלמ"מ. פרק ג' מינים (דף ל"ח) ופרק שתי מדות (פ"ט). ומ"ש והכהן לוקח שתי חלות אחת מכל מין. מפורש בתורה:

כד שני מיני לחם שבנזיר וכו'. משנה בפ' הקומץ רבה (דף כ"ז). ומ"ש ומעשה הלחם של שניהם חוץ לעזרה:

כה כיצד מעשה הבכור והמעשר והפסח וכו' עד סוף הפרק. משנה בפרק איזהו מקומן (דף נ"ו:):

פ"י א אכילת החטאת והאשם מצות עשה וכו' הכהנים אוכלים ובעלים מתכפרים. בפרק תמיד נשחט (דף נ"ט):

ב ומ"ש וכן אכילת שירי מנחות מ"ע וכו'. פשוט הוא:

ואין

החזה והשוק עם הלחם שמניף הם הנקראין מורם מאיל נזיר: יג הלחם המורם מן התודה ספק תרומה הוא. לפיכך אין חייבין עליו מיתה וחומש כתרומה ואינו מדמע כתרומה: יד *היה בעל התודה כהן. הרי שאר הלחם נאכל לבעלים כתודת ישראל. שאין הלחם הבא עם התודה או עם איל נזיר קרוי מנחה: טו שנים שהביאו שלמים בשותפות האחד מניף ברשות חבירו אפילו הם מאה אחד מניף על ידי כולן. מה שאין כן בסמיכה: טז היתה אשה בעלת הקרבן אינה מניפה. אבל הכהן מניף שקרבנה טעון תנופה והיא פסולה לתנופה. ולעולם אין אשה מניפה אלא הסוטה והנזירה בלבד כמו שביארנו. ותנופה קודמת להגשה בכל מקום:

יז כיצד הוא הלחם שמביא עם התודה. לוקח עשרים עשרון סולת ועושה מהם עשרה עשרונים חמץ ועשרה מצה. העשרה של חמץ עושה אותם עשר חלות: יח וכיצד מחמצן. מביא שאור כדי חמוצן ונותנו לתוך המדה וממלא את המדה אף על פי שסופה להיות חסירה או יתירה מפני השאור שפעמים יהיה עבה וקשה ופעמים רכה אין משגיחין אלא על מדתה עתה והרי הוא מודד עשרון עשרון שלמים. והעשרה עשרונים של מצה עושה מהן שלשים חלות שוות. עשר חלות מכל מין. עשר חלות מאפה תנור. ועשר חלות רקיקים. ועשר חלות מורבכת: יט וכיצד היא המורבכת. חולטה ברותחין ואופה אותה מעט ואחר כך קולה אותה בשמן על האלפס וכיוצא בו. כדרך שקולין הסופגנין. ומרבין בשמנה. וזהו הריבוך האמור בכל מקום: כ ובכמה שמן הוא עושה השלשים חלות. בחצי לוג שמן. ושיעור זה הלכה למשה מסיני. רביעית ממנו לרבוכה. ושמינית לחלות. ושמינית לרקיקין: כא החלות לותת הסולת שלהן בשמינית של שמן. ואחר כך לש ואופה אותן והרקיקין מושחן בשמינית שלהן אחר אפייתן. והכהן לוקח מן הכל ארבע חלות אחת מכל מין ומין שנאמר אחד מכל קרבן: כב ולחמי תודה שאפה אותן ארבע חלות יצא לא נאמר ארבעים אלא למצוה. והוא שיפריש החלה שלהן אחת מכל קרבן כשהן בצק. שאין מפרישין פרוסה שנאמר אחד מכל קרבן שלא יטול פרוס: כג וכיצד הוא הלחם הבא עם איל נזיר. לוקח ששה עשרונות ושני שלישי עשרון ועושה מהן עשרים חלות שוות והכל מצה. עשרה רקיקין משוחין בשמן. ועשר חלות לותת הסולת שלהן בשמן. והכל מאפה תנור ושמן שלהן רביעית ושיעור זה הלכה למשה מסיני. והכהן לוקח מהן שתי חלות אחת מכל מין: כד שני מיני לחם שבנזיר וארבעה מיני לחם שבתודה מעכבין זה את זה. ומעשה הלחם של שניהן חוץ לעזרה: כה כיצד מעשה הבכור והמעשר והפסח. אחר שזורק דמן כמו שביארנו מפשיט ומוציא האימורים ומולחן ומקטירן. ושאר בשר הבכור נאכל לכהנים. ושאר בשר המעשר נאכל לבעלים. ושאר הפסח נאכל למנוייו כהלכותיו כמו שיתבאר בהלכות הפסח:

פרק עשירי

א אכילת *החטאת והאשם מצות עשה שנאמר ואכלו אותם אשר כופר בהם. הכהנים אוכלים ובעלים מתכפרים. והוא הדין לשאר הקדשים שאוכלין אותן הכהנים שאכילתן מצוה: ב וכן אכילת שירי מנחות מצות עשה שנאמר והנותרת ממנה יאכלו

אהרן

*[מנחות דף מ"ז: מימרא אמו תודה ולחמה מי לא מנדבי ואכלי להו וכו' לחמי תודה לא איקרי מנחה]: א סמ"ג עשין קפ"ד קפ"ה:

יח אע"פ שסופה להיותה חסרה כו'. לשון זה דקאמר רבינו ז"ל שסופה להיותה חסרה אינו מכוון יפה דהא בריש כל המנחות (דף נ"ב:) נראה דטעמו של ר"מ הוא דבעינן שיהא עשרון מסולת ואם אתה מביא מעט שאור שם אם השאור יהיה עבה נמצא שאם אותו השאור היה סולת היה עשרון זה יותר מפני שיש בשאור סולת הרבה ומעט מים ובהפך כשהשאור רך ור' יהודה דקי"ל כוותיה אינו מדקדק בכך אלא שאע"פ שאילו היה סולת היה יותר מ"מ עתה אינו אלא עשרון וא"כ על הכוונה הזאת לא היה לו לרבינו ז"ל לומר שסופה אלא הכי הל"ל אע"פ שאם היה הכל סולת היתה חסירה או יתירה ואין לשון שסופה מכוון יפה:

כג והכל מצה עשרה רקיקין משוחין כו' ועשר חלות לותת וכו'. אע"ג דבפ"ז מהל' נזירות כתב רבינו ז"ל ומושח העשרים חלות דמשמע דכולן משוחות וכאן כתב העשר לבד מה שכתב כאן הוא בדקדוק אבל שם לא דקדק וכתב ומושח והכוונה כמו שיתבאר כאן עשר קודם אפיה ועשר אחר אפיה:

שנאמר

משנה למלך

פ"ט יג לפיכך אין חייבין עליו מיתה וחומש כו'. כתב מרן ומן הדין לא היה לו לרבינו לכתוב שפטורו ממיתה דהא מיתה בידי שמים היא וקמי שמיא גליא וכו'. ונראה דנפקא מינה למלקות דקי"ל דחייבי מיתה בידי שמים לוקין. ועיין במ"ש מרן פ"ד מהל' ביאת מקדש בדין ד' ודוק. ומתוך דברי התוס' פ' אלו נערות (דף ל"ח) ד"ה זר נראה דצריכין לספרים מספק דכיון דכפרה היא היא מספק אבל אינו נותן לכהן לפי שהכפרה תלויה בספקם:

כב והוא שיפריש החלה שלהן אחת מכל קרבן כשהן בצק. עיין בסה"ן ובהרא"ש פ"ק דנדרים (דף י"ב) ודוק היטב:

כד ומעשה הלחם של שניהם חוץ לעזרה. עיין בספר ברכת הזבח (דף קכ"ז: ודף קל"ס.) ודוק:

פ"י א אכילת החטאת והאשם מצות עשה וכו'. נראה דמלתא דפשיטא היא שהכהן מברך אשר קדשנו בקדושתו של אהרן וצונו לאכול חטאת או אשם. וכל זה מתבאר ממ"ש רבינו

יסף

אהרן ובניו: ג ואין חטאת ואשם ושירי מנחות נאכלין אלא לזכרי כהונה בעזרה ואם נאכלו בהיכל נאכלו שנאמר לכל מנחתם ולכל חטאתם ולכל אשמם בקדש הקדשים תאכלנו כל זכר יאכל אותו. וכן שלמי צבור הרי הן כחטאת וכאשם כמו שביארנו: ד חזה ושוק של שלמים נאכלין לכהנים זכרים ונקבות שנאמר בהם לך נתתים ולבניך ולבנותיך. וכן המורם מתודה והמורם מאיל נזיר שנאמר כל תרומת הקדשים אשר ירימו בני ישראל לה' נתתי לך ולבניך ולבנותיך: ה וכן הבכור שהרי נאמר בו ובשרם יהיה לך כחזה התנופה וכשוק הימין. וכל אלו הנאכלים לכהנות נאכלים לעבדי הכהנים ולנשיהם כתרומה. וכולן נאכלים בכל העיר שנאמר את חזה התנופה ואת שוק התרומה תאכלו במקום טהור לא נאמר בהן במקום קדוש שהיא העזרה אלא טהור שהוא כל מחנה ישראל שכנגדו לדורות ירושלים. והוא הדין למעשר ופסח שהרי הן קדשים קלים כשלמים. והחלונות ועובי החומה כלפנים: ו השלמים נאכלים ביום הזביחה וכל הלילה וכל יום המחרת עד שתשקע החמה שנאמר ביום הקריבו את זבחו יאכל וממחרת ואם האכל יאכל מבשר זבח שלמיו ביום השלישי וגו'. נמצאת למד שהן נאכלין לשני ימים ולילה אחד בין חלק הכהנים בין חלק הבעלים והוא הדין לבכור ומעשר שהרי הן קדשים קלים כשלמים: ז אבל התודה אע"פ שהיא קדשים קלים אינה נאכלת אלא ביום הזביחה עם הלילה שנאמר בה ביום קרבנו יאכל לא יניח ממנו עד בקר. וכן איל נזיר והלחם הבא עמהן וכיוצא בהן בין חלק הכהנים בין חלק הבעלים והוא הדין לחטאת ולאשם ולשלמי צבור ולשירי מנחות שהכל נאכל ליום ולילה שנאמר ביום קרבנו יאכל כל הקרבנות במשמע חוץ מן השלמים שפירש בהן הכתוב ובכור ומעשר הדומים להם: ח כל אלו הנאכלין ליום ולילה דין תורה שהן נאכלין עד שיעלה עמוד השחר וכדי להרחיק מן העבירה אמרו חכמים שאין נאכלין אלא עד חצות הלילה: ט כל הקרבנות בין קדשי קדשים בין קדשים קלים אין אוכלין אותם אלא הטהורים בלבד המולין. אפילו העריב שמשו ולא הביא כפרתו אינו אוכל בקדשים. והטומטום אסור לאכול בקדשים לפי שהוא ספק ערל אבל האנדרוגינוס יראה לי שאוכל בקדשים קלים: י [א]ומותר לאכול את הקדשים בכל מאכל. אפילו הכהנים מותרין לאכול חלקם בין מקדשים קלים בין מקדשי קדשים בכל מאכל. ולשנות באכילתן ולאוכלם צלויים שלוקים ומבושלים ולתת לתוכן תבלין של חולין אבל לא תבלין של תרומה שלא יביאו את התרומה לידי פיסול. והעצמות הנשארות מותרות ועושה אדם מהם כל כלים שירצה: יא היתה להם אכילה מועטת אוכלין עמה חולין ותרומות כדי שתהיה נאכלת עם השבע. היתה להן אכילה מרובה אין אוכלין עמה חולין ותרומה כדי שלא תהיה נאכלת אכילה גסה. וכן בשירי המנחות: יב אין מבשלין חטאת או אשם עם מורם מתודה או מאיל נזיר מפני שממעט באוכליהן ובמקום אכילתן. ולא מורם מתודה ומאיל נזיר עם בכור או עם חזה ושוק של שלמים מפני שממעט זמן אכילתן. ולא מורם משלמים של אמש עם חטאת ואשם של יום מפני שממעט באוכליהן ובמקום

[א] סמ"ג שם:

לחם משנה

פ"י ז שנאמר ביום קרבנו יאכל כו'. בזבחים פ' כל הפסולין (דף ל"ו) וכשר זבח תודת שלמיו למדנו לתודה שנאכלת ליום ולילה חליפין וולדות ממין תלמוד לומר וכשר חטאת אשם מנין ת"ל זבח לרבות שלמי מיר ושלמי פסח מנין ת"ל שלמיו לחמי תודה וחלות ורקיקין שבנזיר מנין ת"ל קרבנו וכו' ורבינו ז"ל כתב שממשמעות הכל משמע נראה דכוונתו לומר מהכרח היקורים כמו שאמרו בגמרא אלא שלא נראה לו להאריך כדרכו ולכך קצר ואמר משמע אבל אין כוונתו לומר דמשמעות הכתוב כן דלא משמע הכי בגמ' כדכתיבנא:

י אבל לא תבלין של תרומה כו'. צריך טעם למה פסק כר' מאיר לגבי ר' שמעון:

יא וכן בשירי מנחות וכו'. בס"ד דתמורה עיקר דרשא בשירי מנחות הוא דדריש מדכתיב בה תרי קראי חד יאכלו וחד יאכלוה ולא היה צריך הרב כס"מ ז"ל להביא ראיה מהתוספתא דבברייתא דתמורה במנחות איירי ומפני שרבינו איירי לעיל בקדשים כתב הדין בקדשים ואחר כך כתב וכן בשירי מנחות ולא כתב בשירי מנחות תחילה שהוא עיקר ואח"כ שאר קדשים הנלמדים משירי מנחה:

יב שממעט באוכליהן כו'. דמורם מתודה נאכלין

כסף משנה

ג ואין חטאת ואשם ושירי מנחות נאכלים אלא לזכרי כהונה בעזרה. משנה פ' איזהו מקומן (דף נ"ד:). ומ"ש ואם נאכלו בהיכל נאכלו וכו'. בפרק קדשי קדשים (דף ס"ג). ומ"ש וכן שלמי צבור הרי הן כחטאת וכאשם. משנה בפרק איזהו מקומן (דף נ"ד:). ומ"ש כמו שביארנו, הוא בפ"ט:

ד חזה ושוק של שלמים וכו' עד שהרי הם קדשים קלים כשלמים. (בפ' איזהו מקומן) [בפ' קרח]:

ה ומ"ש והחלונות ועובי החומה כלפנים. משנה בפרק כיצד צולין (דף פ"ה):

ו השלמים נאכלים ביום הזביחה וכו' עד ובכור ומעשר הדומים להם. בפרק איזהו מקומן (דף נ"ו:):

ח ומ"ש וכל אלו הנאכלים ליום ולילה דין תורה שנאכלין עד שיעלה עמוד השחר וכו'. שם (דף נ"ז:) ובפ"ק דברכות (דף פ'):

ט כל קרבנות בין *קדשי קדשים וכו'. בר"פ הערל (דף ע') וכו'. ומ"ש אפי' העריב שמשו ולא הביא כפרתו אינו אוכל בקדשים. בפרק בתרא דנגעים ובפרק טבול יום (דף נ"ח נ"ט) ובפסחים פ' האשה (דף נ':). ומה שכתב והטומטום אסור לאכול בקדשים וכו'. ברייתא בפרק הערל (דף ע"ב). ומ"ש אבל אנדרוגינוס יראה לי שאוכל בקדשים קלים. כלומר והוא שמל וכר"פ הערל תניא אנדרוגינוס אוכל בתרומה ואינו אוכל בקדשים. ופי' רש"י פירוש בקדשי קדשים מיירי שאין נאכלים אלא לזכרי כהונה וזה ספק אשה הוא עכ"ל:

י ומותר לאכול הקדשים בכל מאכל. משנה בפ' איזהו מקומן (דף נ"ה). ומ"ש אפילו הכהנים מותרין לאכול חלקם וכו' ולשנות באכילתן ולאכלם צלויים וכו'. משנה בס"פ כל התדיר (דף צ'.). ומ"ש אפילו הכהנים, נראה דכתב כן משום דסד"א שהכהנים צריכים שלא יאכלו אלא למ"ש ולכן לא יאכלו אותם במטעמים דרך תענוג קמ"ל משום דכתב בהו רחמנא למשחה ומתרגמינן לשון גדולה כמו שהמלכים אוכלים. ומ"ש אבל לא תבלין של תרומה וכו'. שם במשנה פלוגתא דר"ש ור"מ ופסק כר"מ: והעצמות הנשארות מותרות וכו'. בפרק המזבח מקדש (דף פ"ו) ובפרק דם חטאת (דף צ"ח) אשם מה אשם עצמותיו מותרין אף כל עצמותיו מותרין ופירש"י מה אשם עצמותיו מותרין לעשות מהם כלים אף שמעתי שהרי נאכל לכהנים וטהר בעצמות לא שייך אלא בדבר הנאכל. אף כל ואפילו עולה ומיבעיא לי הא כמי מחטאת הוא מאי יליף ונראה בעיני דמלו יהיה יתירא נפקא ליה באשם דכתיב ביה לכהן לו יהיה עכ"ל. כתב הר"י קורקוס ז"ל כתב רבינו הנשארות כלומר שאין בהם שום דבר ראוי לאכילה דהך בתרומות פרק י"א עצמות קדשים בזמן שמכנסן אסורות ואם השליכן מותרות ומיירי בית עליהם קצת בשר ולכן אם מחשיבן אסורות ואין מותר אלא הנשארות שאינו מחשיבן ולא מגיעין כ"כ תוספות שם עכ"ל:

יא היתה להם אכילה מועטת וכו' עד שלא תהא נאכלת אכילה גסה. בס"ד דתמורה (דף כ"ג). ומ"ש וכן בשירי המנחות. בס"כ והנותרת ממנה יאכלו אהרן ובניו ש' יאכלוה שיאכלוה עמה חולין ותרומה בזמן שהיא מועטת:

יב אין מבשלים חטאת או אשם וכו' עד ובזמן אכילתן. בתוספתא דזבחים פרק י':

*(בס' סערל גמיר תרומה מפסח ופסח מקדשים קלים הוא ונראה דקדשי קדשים גמיר רבינו מק"ו דקדשים קלים):

חתיכה

משנה למלך

בסוף הל' תרומות גבי אכילת תרומה וברים הלכות בכורים כתב כל האוכל מתנה שיש בה קדושה מברך כו'. (א"ה עיין במ"ש הרב המחבר לעיל רפ"א מהלכות אלו):

ג אלא לזכרי כהונה בעזרה. אם נאכלין מעומד כיון דאין ישיבה בעזרה עיין במ"ש התוס' פ"ג דיומא (דף כ"ו) ד"ה אין. ועיין בפ"ב דזבחים (דף ע"ו) ד"ה ומה ישב שאוכל כגון כמורם בקדשים ובכור. אלמא דס"ל דקדשי קדשים שנאכלין בעזרה אין נאכלין מיושב ודוק. כתבו התוס' בפ"ב דשבועות (דף י"ז) דקדשי קדשים שנאכלין בעזרה בעינן שיראה פתח העזרה בשעת אכילה ולא ראיתי לרבינו שהזכיר דין זה:

ה נאכלין לעבדי הכהנים ולנשיהם כתרומה. דע שיש חילוק בין תרומה לחזה ושוק דהיינו ישראלית שנשאת לכהן ונתגרשה וזרע אין לה דכתיב בה ושבה אל בית אביה חוזרת היא לתרומה ואינה חוזרת לחזה ושוק וכמו שנתבאר לעיל פ"ו מהל' תרומות דין ה'. ודע שהחוזרת בשביל בנה חוזרת אף לחזה ושוק וכדאיתא ביבמות (דף פ"ז) והיא הלכה פסוקה ורבינו לא הביא דין זה בפירוש. והכלל דכל אשה האוכלת תרומה בין מלד עצמה בין מלד בעלה בין מלד בנה אוכלת בחזה ושוק חוץ מחוזרת לבית אביה וזהו שכתב רבינו בפ"ו מהל' תרומות הלכה י"ו וכל המאכיל בתרומה מאכיל בחזה ושוק ולא אמרה שמשום אלא חוזרת לבית אביה ודוק. ומ"ש רבינו והחלונות ועובי החומה כלפנים, עיין ספ"ב מהל' מעשר שני ובפ"ו מהל' בית המקדש הלכה ט' וברפ"ט מהל' קרבן פסח:

ח וכדי להרחיק מן העבירה כו'. בנאכלין לשני ימים ולילה אחד לא עשו הרחקה עד תלות דניכר הוא שקיעת החמה אבל בלילה אינו ניכר כ"כ התוספות בס"פ איזהו מקומן (דף נ"ז:):

י ומותר לאכול את הקדשים בכל מאכל. עיין לעיל ספ"ט מהל' בכורים שכתב רבינו ז"ל דאין הכהנים אוכלים המתנות אלא צלי בחרדל וכבר עמדו התוס' על זה בפרק הזרוע (דף קל"ב) יע"ש. ודע שכתבו התוס' בפרק כל הזבחים (דף ע"ה) ד"ה בכור דבדבר דלא הוי מתנות כהונה לא שייך למשחה. ולפי זה אפשר לומר דלזה כיון רבינו לומר אפילו הכהנים כלומר לא מיבעיא בחלק הזכרים דלא שייך למשחה אלא אפילו בחלק הכהנים וכמ"ש התוס' בפרק הזרוע: אבל לא תבלין של תרומה כו'. פסק כר"מ כמ"ש מרן. והרב לח"מ תמה למה פסק כר"מ לגבי ר"ש ועיין בסוגיא דגמרא פ"ח דזבחים (דף ע"ו) ותמצא טעם למה שפסק כר"מ:

יא אוכלין עמה חולין ותרומות כו'. פירש"י דיאכלום מבחוץ דהא אין מכניסין בעזרה חולין והתוס' פ"ל דאוכלין בעזרה. ועיין במ"ש התוס' בפרק הקומץ (דף כ"ח) ד"ה חולין. (א"ה עיין במ"ש הרב המחבר פ"ב מהל' שביעה דין ג'):

חתיכה

כסף משנה

חתיכה של קדשי קדשים וכו' עד ומותר לטהורים. בפרק ב' דערלה (משנה ט"ז): כתב הראב"ד ומותרות לכהנים א"א והוא שיהא בשל היתר כדי להעלות את האיסור עכ"ל. ואני אומר שדבר פשוט הוא וכתבו רבינו בהדיא בפירוש המשנה שם אבל קשה שלא הוה ליה ליכתוב או או וצ"ע:

לחם משנה

נאכלין לגבי כהנים והוו לעזרה ועתה שנתערבו עם חטאת ואשם נאכלים כדין חטאת לפנים מן הקלעים ולזכרי כהונה לבד, ומורם של שלמים של אשם עם חטאת ואשם של יום השלמים נתמעטו באוכליהן שהם לזכרי כהונה לבד ובמקום אכילתן שהם לפנים מן הקלעים והחטאת והאשם נתמעטו מזמן אכילתם דהיה להם הנאי כל הלילה ועתה לא יאכל עד שקיעת החמה דכן שלמים של אשם אינם נאכלים אלא עד שקיעת החמה של יום שני שהם שני ימים ולילה אחד:

ובמקום אכילתן ובזמן אכילתן. אבל חטאת ואשם מתבשלין זה עם זה ותודה ואיל נזיר זה עם זה והבכור וחזה ושוק זה עם זה. חתיכה של קדשי קדשים או של פגול או נותר שנתבשלה עם חתיכות אחרות. אותן החתיכות אסורות לזרים *ומותרות לכהנים: **יג** בשר קדשי קדשים או בשר קדשים קלים שנתבשל עם בשר תאוה הרי בשר התאוה אסור לטמאים ומותר לטהורים: **יד** [א]נאמר בעולה עור העולה אשר הקריב לכהן לו יהיה. ונאמר בחטאת הכהן המחטא אותה יאכלנה. ונאמר באשם הכהן אשר יכפר בו לו יהיה. ונאמר בשלמים לכהן הזורק את דם השלמים לו יהיה. ונאמר במנחה הכהן המקריב אותה לו יהיה. אין הכתוב מדבר בכל אלו אלא בראוי. שהכהן הראוי לעבודה זהו שיש לו חלק לאכול. ומי שאינו ראוי בשעת הקרבן כגון שהיה טמא אין לו חלק לאכול אפילו כשיטהר לערב. אבל לענין חלוקה הכל לאנשי בית אב שמקריבין באותו היום. וכולם חולקים בכל קדשי המקדש איש כאחיו. בין זה שהקריב בין אחיו שעמו במקדש שלא הקריב: **טו** ולמה חלק הכתוב במנחות בין מנחות האפויות ומנחת הסלת. שהרי באפויות הוא אומר כל המנחה אשר תאפה בתנור לכהן המקריב אותה לו תהיה. ובמנחת הסלת הוא אומר וכל מנחה בלולה בשמן וחרבה לכל בני אהרן תהיה איש כאחיו. שהאפויה כשחולקין אותה אנשי בית אב כל שיגיע לו חלקו אפילו כזית פת הרי הוא ראוי לו שהרי אוכלו מיד. אבל הסלת אם יחלקוה ביניהן נמצא מגיע לזה מלא כפו סלת או פחות שאינו ראוי לא ללוש אותו ולא לאפותו לפיכך היה עולה על הדעת שיחלקו מנחה כנגד מנחה ולא יחלקו מנחה זו בפני עצמה על כל אנשי בית אב. הוצרך הכתוב לומר בה לכל בני אהרן תהיה איש כאחיו לומר שיחלקוה בפני עצמה. מכאן אמרו חכמים [ב]אין חולקין מנחה כנגד מנחה אפילו מעשה מחבת כנגד מעשה מחבת או סלת כנגד סלת. אלא כל אחת ואחת חולקין שיריה בפני עצמה: **טז** וכן אין חולקין עוף כנגד עוף. ולא חטאת כנגד חטאת. ולא חזה ושוק כנגד חזה ושוק. אלא כל חלק וחלק חולקין אותו ביניהן בשוה: **יז** אין הקטן חולק אפילו בקדשים קלים אע"פ שמותר להאכילו קדשי קדשים. וכן אשה ואנדרוגינוס אין חולקים להם בקדשי המקדש כלל שנאמר איש כאחיו. אבל בעל מום בין קבוע בין עובר בין שנולד במומו בין שהיה תמים ונפסל חולק ואוכל שנאמר לחם אלהיו מקדשי הקדשים וגו'. והוא שיהיה ראוי לאכילה. אבל אם היה טמא אינו חולק לאכול לערב: **יח** וכהן גדול אוכל

שלא

השגת הראב"ד

*ומותרות לכהנים. א"א והוא שיהא בשל היתר כדי להעלות את האיסור:

[א] סמ"ג שם: [ב] סמ"ג שם:

כסף משנה

יד נאמר בעולה עור העולה אשר הקריב לכהן לו יהיה וכו' ומי שאינו ראוי בשעת הקרבן וכו'. בר"פ טבול יום (דף צ"ט:):

טו ומ"ש ולמה חלק הכתוב במנחות כו'. ומ"ש אין חולקין מנחה כנגד מנחה וכו'. בפ' האיש מקדש (דף נ"ג) ובפרק אלו מנחות (דף ע"ג) ובתורת כהנים:

טז ומ"ש וכן אין חולקין עוף כנגד עוף וכו'. בתוספתא פ' י"א דזבחים:

יז אין הקטן חולק אפי' בקדשים קלים וכו'. בפ' האיש מקדש ובר"פ אלו מנחות לכל בני אהרן תהיה וכו' איש כאחיו וגו' איש חולק ואפי' בעל מום ואין קטן חולק אפי' מס. ומ"ש וכן אשה ואנדרוגינוס וכו'. אפשר דיליף לה מדכתיב לכל בני אהרן תהיה בני אהרן ולא בנות אהרן ואנדרוגינוס דספק אשה הוא אינו חולק מן הספק: אבל בעל מום בין קבוע בין עובר חולק ואוכל. בר"פ טבול יום (דף צ"ט). ומ"ש בין שנולד במומו וכו'. ברייתא שם. ומ"ש אבל אם היה טמא אינו חולק לאכול לערב. בר"פ טבול יום שם:

יח וכהן גדול אוכל שלא בחלוקה וכו'. משנה בריש יומא (דף י"ד) שכ"ג מקריב חלק בראש ונוטל חלק בראש:

כל

לחם משנה

חתיכה של קדשי קדשים או של פיגול וכו'. בסוף פ"ב דערלה (משנה ט"ז) אמרו חתיכה של קדשי קדשים של פיגול ושל נותר שנתבשלו עם חתיכה אסור לזרים ומותר לכהנים ע"כ. ופי' רבינו ז"ל שם דשלשתן נתערבו יחד עם שאר החתיכות אבל כאן פירש או זה או זה. ונראה טעם לפירוש המשנה משום שלפירושו שפירש כאן בחבור קשה כיון דאו או קתני כשנתבשל בשר הקדשים עם השאר למה אמר מותר לכהנים שהמאי היה לו לחלק בין טמאים לטהורים כמו שחילק בחלוקה דלקמיה בשלמא לפירוש המשנה ניחא דהוי שלשתן יחד וכיון דאיכא שם פיגול ונותר הרי זה נטמא ולכך מותר אפי' לטמאים כמו שפירש שם בפירוש המשנה, ועוד קשה לפירוש החיבור דפשיטא דמותרים לכהנים בשר קדשי הקדשים. מיהו הא ודאי לאו קושיא היא דמשום זרים נקטיה דאיכא פלוגתא דר"ש ורבנן דלרבנן אסור לזרים מפני שלא היתה להם שעת הכושר מעולם ולכך אסור להם אפילו יש בהם שיש אבל לכהנים ודאי דמותרים ולא בעינן שיש דאין זה איסור לכהנים ומה שקשה לפירוש המשנה והוא טעם לפירוש החיבור הוא החתיכות של קדשי קדשים אמאי נקטיה לימא שנתערבו הפיגול והנותר יחד עם שאר החתיכות ובהא הוי פלוגתא דלרבנן כיון שלא היה לזרים שעת הכושר אסור אפילו שנתבטלו ולר"ש כיון שנתבטלו מותרים אפילו לזרים אבל לפירוש החיבור דנקטיה להודיעך כחן דרבנן דלא מבעיא פגול ונותר דהוא חמור דאיסורו איסור כרת דודאי אסור לזרים אלא אפילו חתיכה של קדשים שאין איסורו חמור כ"כ אסור לזרים. ומה שהקשינו לפירוש החיבור למה לא חילק כאן בכהנים בין טמאים לטהורים אפשר דסמך אחלוקה דלקמיה. ולכולהו פירושי מה שאמר פיגול ונותר הוי של קדשי קדשים דאי של קדשים קלים הרי היה להם הכושר לישראל וא"כ כהנים וישראלים שוין בו אלא פיגול ונותר של קדשי קדשים הוי ולא הם הנא דמתני' לפרש דסמך על חלוקה קמא דהוי קדשי קדשים: ונאמר במנחה הכהן המקריב אותה יאכלנה וכו'. ט"ס הוא וצ"ל נאמר במנחה הכהן המקריב אותה לו יהיה:

טו ולמה חלק הכתוב כו'. קשה דבפ' האיש מקדש ובפ' אלו מנחות (דף ע"ג) אמר דקרא דלכל בני אהרן תהיה איש כאחיו קאי אכולהו מנחות דמאפה תנור ודרשו קרא בכל המנחות בברייתא למאי איצטריך והיכי קאמר רבינו ז"ל דלא נאמר קרא אלא במנחת הסולת וכן בספרי דרשו כן והקשו דקשו קראי אהדדי דחד קרא אמר המקריב אותה לו תהיה ואחרינא לכל בני אהרן תהיה ותירצו הא כיצד דהיא לבית אב ומכאן יצא לו לרבינו דחולקין אותו אנשי בית אב. עוד הקשה מוהר"ר אליה מזרחי ז"ל פרשת צו ג' קושיות. חדא דמנא להו לרבינו ז"ל לומר דקרא דלכל בני אהרן קאי אמנחות האפויות עד שיקשו קראי אהדדי. וצ"ל לתרץ לזה דבפרשת ויקרא אמר גבי מנחה כוללת כל המנחות והנותרת ממנו יאכלו אהרן ובניו משמע דכל המנחות שוות לאכילה וה"ה להלוק שיחלקו בשוה. עוד הקשה דאמאי אמר לבית אב של יום ולא אמר דפירוש הכהן המקריב אותה הוי למשמרת של אותה שבת דהכי אמרינן בריש פרק טבול יום דמשמרה מקרי ראוי לחיטוי כדאמר שם והרי משמרה כולה דאין מחמצין ואוכלין וכיון דפירוש המקריב הוי הראוי להקרבה מיפא דהוי משמרה. וי"ל דמשמרה מקרי ראויה במקצת מפני שאם הכבד העבודה על אנשי בית אב של יום יעלו אחרים מאנשי משמרתם לסייעם וכדכתב רבינו בפ"א מהלכות ביאת מקדש גבי שתויי יין אבל לא מקרי ראוי גמור כמו הבית אב עצמו שהיה יומו של בית אב כדהוה סבור מעיקרא בפ' טבול יום דהכהן המחטא אותה יאכלנה הוי אכילה ממש היה משמע דלענין אכילה לבד הוי כראוי קצת אבל כדהדרין בגמרא יחלקנה צ"ל דהך ראוי לחיטוי צריך שיהיה ראוי גמור כדי שיחלקו לו ובהכי מיתנלה בברייתא דספרי דקאמרה דיחלקו הבית אב ולא אמרה דיחלקו המשמרה וכן כתב רבינו ז"ל. עוד הקשה דאמאי לא הקשו בספרי קראי אהדדי מכהן המחטא ואחרנא אמר כל זכר בכהנים יאכל כדאקשי גבי הא דלכהן המקריב וכו' והא דלכל בני אהרן. ונראה לי לתרץ דשאר קראי לא קשו דאיכא למימר הא בחלוקה והא באכילה ומאי דקאמר לכהן המחטא אותה וכו' היינו חלוקה כדאמר בגמרא וכן כל שאר קראי הוי בחלוקה דדוקא לכהן המקריב יהיה אבל לאכול כולם יכולים לאכול אבל הך קרא דהמקריב אותה לו תהיה וקרא דלכל בני אהרן משמע דכולהו לענין אכילה דבכולהו כתיב תהיה וגם בקרא דלכל בני אהרן כתיב איש כאחיו דמשמע דכולם שוים לכך הקשה בספרי הכתובים ותירץ דהוי ללמד דהוי לבית אב. וא"ת מהיכא ממעטינן טבול יום מקרא דהמקריב לו תהיה דמנחה הא איצטריך קרא לומר דהוי לבית אב ומדברי רבינו ז"ל משמע דמהאי קרא ממעטינן טבול יום וכן משמע בפ' טבול יום (דף ק"ב) גבי ברייתא דר' אליעזר בר"ש דנהנה בה טבול יום וכו' וי"ל דממילא אימעיט דכיון דקרא דהמקריב במנחה הוי ראוי טבול יום אינו ראוי ונתמעט. וא"ת מנ"ל בכל הנך קראי דמאי דקאמר המחטא ואשר יכפר וכל היכא שכתב רבינו ז"ל דהוי ראוי לחיטוי דלמעוטי טבול יום אתא דלכהן המקריב ממש ולא ראוי דהכא ליכא קשו קראי אהדדי דאיכא לאוקמי הא באכילה והך בחלוקה. ורש"י ז"ל בפירוש החומש כתב דמדכתיב כל זכר יאכל למד דהמחטא הוי ראוי לחיטוי ולפי מה שכתבתי אין זו קושיא דהא באכילה הא בחלוקה. וי"ל דכיון דהך לכהן המקריב כו' המנחה הוי ע"כ ראוי כדכתיבנא משום דקשו קראי אהדדי גלי לאחריני ג"כ דהוי ראוי ולמעט טבול יום הוא דאתי וכדדרשינן בספרי:

כל

משנה למלך

יב חתיכה של קדשי קדשים כו'. כתב מרן אבל קשה שלא הי"ל למכתב או או. ועיין בתוי"ט ודוק:

בין

שלא בחלוקה אלא נוטל כל מה שירצה: **יט** כל הראוי לאכילת הקדשים בשעת הקרבן חולק לאכול. וכל מי שאינו ראוי לאכול בשעת העבודה אע"פ שהוא ראוי לעבודה והרי הוא ראוי לאכול לערב אינו חולק כדי להניח חלקו לערב. כיצד טבול יום ומחוסר כפורים והאונן ביום הקבורה בין כהן גדול בין כהן הדיוט אין חולקין לאכול לערב: **כ** *כל שאינו ראוי לאכול אינו ראוי לעבוד. חוץ מכהן גדול האונן שהוא מקריב ואינו אוכל כמו שביארנו. וכל שאינו ראוי לעבוד אינו ראוי לאכול חוץ מבעל מום שהרי נתפרש בתורה: **כא** כל שאין לו חלק בבשר אין לו חלק בעורות. אפילו טמא בשעת זריקת דמים וטהור בשעת הקטר חלבים אינו חולק בבשר שנאמר המקריב את דם השלמים ואת החלב מבני אהרן לו תהיה שוק הימין למנה. עד שיהיה טהור וראוי לעבודה משעת זריקה עד *אחר הקטר חלבים: **כב** נטמא אחר זריקה וטבל והרי הוא טהור אף בשעת הקטר חלבים הדבר ספק אם חולק אם אינו חולק לפיכך אם תפס אין מוציאין מידו: **כג** קרבן צבור הבא בטומאה אע"פ שהטמאים מקריבין אותו אין חולקין עם הטהורין לאכול לערב מפני שאינם ראויים לאכילה:

פרק אחד עשר

א כל [א]האוכל כזית מבשר העולה בין לפני זריקת דמה בין לאחר זריקת דמה לוקה שנאמר לא תוכל לאכול בשעריך מעשר דגנך תירושך ויצהרך וגו' וכל נדריך אשר תדור. מפי השמועה למדו שזו אזהרה לאוכל בשר העולה: **ב** וחלבה ובשרה וסלתה ושמנה ויין של נסכיה חמשתן מצטרפין לכזית: **ג** וכן האוכל כזית מכל האימורין בין לפני זריקה בין לאחר זריקה בין כהן בין ישראל [ב]לוקה. שהאימורין כליל למזבח ככל העולה והרי נאמר במנחת כהנים כליל תהיה לא תאכל כל שהוא כליל למזבח אכילתו בלא תעשה ולוקין עליו בכזית. [ג]וכן האוכל כזית מבשר חטאות הנשרפות לוקה שנאמר וכל חטאת אשר יובא מדמה אל אהל

*(בפירושו כתב רבינו עד שעת הקטר חלבים והיינו כהלכה שאול וכאן כתב אחר הקטר ונראה דחסר ס): א סמ"ג לאוין שכה: ב סמ"ג לאוין שכב: ג סמ"ג לאוין שכג:

השגת הראב"ד

*כל שאינו ראוי וכו' חוץ מכהן גדול. א"א ויש לנו אחרים כמו כן והם חמשה דברים שבאים בטומאה ואין נאכלים בטומאה שהן קרבנות צבור העומר ושתי הלחם ולחם הפנים וחגיגה ושלמי צבור ושעירי ראשי חדשים:

כסף משנה

יט כל הראוי לאכילת הקדשים וכו'. ר"פ (דף צ"ח:) טבול יום ומחוסר כפורים אינם חולקים בקדשים לאכול לערב אונן נוגע ואינו מקריב ואינו חולק לאכול לערב בעלי מומין בין בעלי מומין עוברין בין בעלי מומין קבועים חולקין ואוכלים אבל לא מקריבים כל שאינו ראוי לעבודה אינו חולק בבשר: **כ** ומ"ש רבינו שכהן גדול האונן מקריב ואינו אוכל. משנה בסוף הוריות (דף י"ב:):

ומ"ש וכל שאינו ראוי לעבוד אינו לאכול חוץ מבעל מום שהרי נתפרש בתורה. משנה וגמרא שם: כתב הראב"ד כל שאינו ראוי וכו' חוץ מכהן גדול א"א ויש וכו'. וחמשה דברים הללו שנויים במשנה פרק כיצד צולין. ומתוך דברי הראב"ד נתיישב למה לא כתב רבינו פה חמשה דברים אלו דהנך שאני שהם קרבנות הצבור ומחמת כן מקריבין אותם בטומאה שטומאה דחויה היא בצבור:

כא כל שאין לו חלק בבשר אין לו חלק בעורות. משנה ר"פ טבול יום (דף צ"ח:): אפילו טמא בשעת זריקת דמים וכו'. שם במשנה:

כב ומ"ש נטמא אחר זריקה וטבל והרי הוא טהור אף בשעת הקטר חלבים וכו'. שם (דף ק"ב:) בעיא דלא איפשיטא*:

כג קרבן צבור הבא בטומאה וכו'. שם (דף צ"ט) בעי רב אושעיא טמא בקרבנות צבור מהו שיחלקו לו מי אמרינן ממהשא אמר רחמנא והאי נמי מחמת הוא או דילמא ראוי לאכילה חולק שאינו ראוי לאכילה אינו חולק אמר רבינא ת"ש כ"ג מקריב אונן ואינו אוכל ואינו חולק לאכול לערב ש"מ ראוי לאכילה בעינן ש"מ. ופירש"י מהו שיחלקו לו מקרבן צבור לאכול לערב והקרבן צבור שהקריבוהו טהורים קא מבעיא ליה אי פלגינן מיניה להאי טמא הואיל וראוי לחטוי דקרבן צבור דוחה טומאה או דילמא ראוי לאכילה בעינן אבל בהקריבוהו טמאים לא מבעיא לן שהרי אינו נאכל כדאיתא בפרק כיצד צולין ורבינו בפ"ד מהלכות ביאת המקדש פסקה לההיא דפ' כיצד צולין וא"כ יש לתמוה היאך כתב כאן קרבן צבור הבא בטומאה וכו' אין חולקין עם הטהורים לאכול לערב דמשמע שהטהורים אוכלים אותו. וכתב הר"י קורקוס ז"ל שצריך לפרש דברי רבינו כך קרבן צבור שיכולים להביאו בטומאה כשהיה צורך לכך וז"ש הבא בטומאה ולא אמר שבא בטומאה אע"פ שהטמאין מקריבין אותו כלומר שיכולים להקריבו בשהשעה צריכה לכך ולכך לא כתב שהטמאים הקריבוהו אלא מקריבין דהיינו שיכולים להקריב ואעפ"כ אינם חולקים עם טהורים שהקריבוהו דסד"א שקרבן כזה שטמאים וטהורים שוים כיון שהיה אפשר שיקריבוהו טמאים וראוי לחיטוי קרינן ביה קמ"ל דלא שהרי אינם ראויין לאכילה ולעולם בהקריבוהו טהורים מיירי. ובהא ניחא נמי מה שלא הוציא זה מהכלל דכ"ג מקריב ואינו אוכל [דכ"ג] מהקרבן שהקריב קאמר הכל טמא בקרבנות צבור לאו בהקריב הוא מיירי ולא שייך למימר שאינו אוכל ומקריב עכ"ל. ולי אין צורך לידחק בכך בפירוש דברי רבינו אלא דבריו כפשטן שהקריבוהו טמאים שיש קרבן צבור שהוא בא בטומאה והוא קרבן פסח כדתנן בפרק כיצד צולין וכתבו רבינו בהל' קרבן פסח פ"י וכגון שהיו הקהל מחצה טהורים ומחצה טמאים שכולם עושים בראשון והטהורים עושים לעצמם בטהרה והטמאים עושים לעצמם בטומאה והאוכלים אותו בטומאה והשתא קאמר שאע"פ שיכולים הטמאים להקריב פסחיהם אינם יכולים להמנות עם הטהורים אע"פ שלערב יהיו טהורים ויהיו ראויים לאכילה עם הטהורים:

לחם משנה

יט כל הראוי לאכילת קדשים וכו' חולק לאכול כו'. קשה למה לא כתב חוץ מקטן דאוכל ואינו חולק וכן למשה שכתב וכל שאינו ראוי לעבוד אינו ראוי לאכול חוץ מבעל מום היה לו לומר קטן נ"כ שאוכל ואינו עובד וכי תימא שאני התם שכבר אמרו למעלה בפ"ל מום נמי אמרו לעיל ומ"מ הוציאו מן הכלל ואם כן גם קטן היה לו להוציא וצ"ע. ומה שהקשה הראב"ד אמאי לא הוציא מכלל דכל שאינו ראוי לאכול אינו ראוי לעבוד הה' דברים הבאים בטומאה יש לומר דשם אינו אוכל משום שאין הקרבן ראוי לאכילה אבל רבינו לא מנה אלא הדברים שראוים לאכילה ואחרים אוכלים ממנו והוא אינו אוכל:

פי"א א כל האוכל כזית כו'. קשה דלמה לא כתב כאן דלוקה שתים חדא משום לא תוכל לאכול כו' וחדא משום כליל תהיה לא תאכל דבגמרא הקשו בפרק אלו הן הלוקין (דף י"ז) לרבא גבי זר שאכל עולה דאמאי לא מני מלקות זה ותירצו דאין הכי נמי. ועוד דלקמן גבי אוכל כזית מבשר קדשי קדשים חוץ לעזרה אמאי לא כתב שם דלוקה שתים משום הלאו שכתב והלאו של בשר בשדה טרפה דכן שם הקשו לרבא דלילקי משום לאו זה ותירצו משום דלא חזי לכהנים בפנים משמע דלקי משום הא היכא דחזי לכהנים בפנים. ועוד קשה גבי אוכל כזית מבשר חטאת אמאי לא לקי נמי משום כליל תהיה דהרי הוא נשרף. מיהו לזה י"ל דלא נאמר כן אלא גבי ליקרב למזבח וכמו שדקדק רבינו בלשונו כליל למזבח ואילו חטאות הנשרפות שהם נשרפות חוץ אינן בכלל לאו זה אבל קושיא קמאי קשיא שוכא משום דמדכתב רבינו בסוף הפרק זר שאכל כזית מחטאת העוף לוקה שתים משמע דכל הני דלעיל לא לקי תרתי וצ"ע. ודע שרבינו ז"ל מפרש דמ"ש בגמרא אלא ליחודי להו לאוי לכל חד וחד דלא כפירוש רש"י ז"ל אלא כפירוש ר"י דלוקה חמש דרבא היינו חמש מלקיות ממש ע"ש וכן מתבאר מדבריו שכתב מלקות כמו בזה הפרק. ומה שקשה על רבינו ז"ל דכאן פסק כר"ש ובהלכות ביכורים משמע בהפך עיין במה שכתבתי בפרק ראשון מהלכות בכורות. והך קרא דלא תוכל לאכול דגבי עולה נראה מפרק ראשון מהלכות מעילה דהיינו אזהרה דמעילה וכדכתב שם רבינו בהדיא דאזהרה של מעילה מהכא אע"פ שהראב"ד ז"ל השיגו ואע"ג דקרא אמר אכילה הא קי"ל כר' אבהו וכדפסק רבינו ז"ל פ"ח מהלכות מאכלות אסורות דכל אכילה האמורה בתורה הוי אפילו הנאה והנאה מן ההקדש שכתב רבינו ז"ל בהלכות סנהדרין פרק י"ז מהכא נפקא דהיינו הנאה כדכתיבנא. ובהל' מעילה הבאר יותר לתרץ מה שהקשה הך מצאתי כתוב שכתב הכ"מ כאן:

וכן

בפירוש דברי רבינו אלא דבריו כפשטן שהקריבוהו טמאים שיש קרבן צבור שהוא בא בטומאה והוא קרבן פסח כדתנן בפרק כיצד צולין וכתבו רבינו בהל' קרבן פסח פ"י וכגון שהיו הקהל מחצה טהורים ומחצה טמאים שכולם עושים בראשון והטהורים עושים לעצמם בטהרה והטמאים עושים לעצמם בטומאה והאוכלים אותו בטומאה והשתא קאמר שאע"פ שיכולים הטמאים להקריב פסחיהם אינם יכולים להמנות עם הטהורים אע"פ שלערב יהיו טהורים ויהיו ראויים לאכילה עם הטהורים:

פי"א א כל האוכל כזית מבשר העולה וכו' לוקה. בפרק אלו הן הלוקין (דף י"ז): **ב** ומ"ש וחלבה ובשרה וסלתה וכו' חמשתן מצטרפין לכזית. משנה בפ"ד דמעילה (דף ט"ו):

ג וכן האוכל כזית מכל האימורין וכו' כל שהוא כליל למזבח אכילתו בלא תעשה. פ' אלו הן הלוקין (דף י"ח:) ר' אליעזר אומר כל שהוא בכליל תהיה ליתן לא תעשה על אכילתו: מצאתי כתוב דע כי אין מעילה באימורים עד אחר זריקת דמים ואע"ג דאוכל מבשר קדשים לוקה אינו לוקה משום לאו דמעילה דהא אם אכל בשוגג מאימורי קדשים קלים קודם זריקה אינו מביא אשם מעילות. וקשה דנראה לאו דלא לאכול מבשר עולה היינו לאו דמעילה ודאיס לזה שלא מנה הרמב"ם לאו דמעילה בהלכות מעילה מסמך על מה שכתב כאן וה"א לומר דלענין קרבן בשוגג אין מעילה באימורים עד לאחר זריקת דם ולמלקות יש בהם לאו דמעילה אפי' קודם זריקה דמים דהא מהניתין שמעא הך קדשים קלים לפני זריקת דמים אין מועלים לא באימורים ולא בבשר פ"ק דמעילה (דף ז'). ונראה דיש כאן שני לאוין האחד הוא לאו וכל מנחת כהן כליל תהיה לא תאכל ומשם למדנו לכל הראוי לאשים שאם אכלו הוא בל"ת ואם אכל בשר אימורים קדשים קלים לוקה משום לאו זה. ויש עוד לאו אחר שנהנה מן ההקדש במזיד ואם אכל מבשר עולה או מאימורי חטאת ואשם עובר על שנים לאו דמעילה ולאו דכל מנחת כהן. וכן מנה הרמב"ם שני לאוין פרק י"ט מהלכות סנהדרין ולא ידעתי לסוף דעתו למה לא כתב בהלכות מעילה לאו דנהנה מן ההקדש במזיד עכ"ל: וכן האוכל כזית מבשר חטאות הנשרפות לוקה וכו'. זה בכלל מה שנתבאר בסמוך כל שהוא בכליל תהיה ליתן לא תעשה על אכילתו ואיסיה בתורה ככהנים פרשת צו בהדיא לגבי פרים ושעירים הנשרפים:

*בגמרא נראה דבעיא דרב אשי היא אליבא דהלכה שאול וכן פירש"י והלכה שאול עד שעת קאמר, ועי' בתוי"ט:

כל

משנה למלך

פי"א ב בין כהן בין ישראל לוקה. בפ"ה דאיפשיטא בפ"ז דמנחות (דף ע"ד) ודוק. ועל מ"ש רבינו וכן האוכל כזית בשר מבשר חטאות כתב מכן זה בכלל מה שנתבאר בסמוך ס'. ופסוק זה אינו נלמד אלא כל מה שהוא כליל למזבח אבל חטאות הנשרפות שאין בהם חלק למזבח איצטריך קרא אהרינא לאסור אכילתן וכמ"ש רבינו וכדי איתא בהדיא בת"כ יע"ש:

של

אהל מועד לא תאכל באש תשרף: ד כל האוכל כזית מבשר הקדשים אפילו קדשים קלים קודם זריקת דמם לוקה. אשנאמר לא תוכל לאכול בשעריך מעשר דגנך תירושך ויצהרך ונדבותיך. כלומר לא תוכל לאכול נדבותיך בשעריך קודם שזורקין דמן בשערי המקום. מפי השמועה למדו שזו אזהרה לאוכל תודה או שלמים קודם זריקת דמים. והוא הדין לשאר קדשים בין קלים בין חמורים. וששה דברים שבתודה שהם החלב והבשר והסלת והשמן והיין והלחם כולן מצטרפין לכזית: ה בכל האוכל כזית מבשר קדשי קדשים חוץ לעזרה לוקה שנאמר לא תוכל לאכול בשעריך מעשר דגנך תירושך ויצהרך ובכורות בקרך וצאנך. מפי השמועה למדו שזו אזהרה לאוכל מבשר חטאות ואשמות חוץ לעזרה. והוא הדין לאוכל קדשים קלים חוץ לירושלים שהוא לוקה. שחומת ירושלים לקדשים קלים כחומת העזרה לקדשי קדשים. ואחד בשר חטאת ואשם או שירי מנחות: ו גבשר קדשי קדשים שיצא חוץ לחומת העזרה. ובשר קדשים קלים שיצא חוץ לחומת ירושלים נפסל ונאסר לעולם. ואע"פ שחזר למקומו אסור לאוכלו והאוכל ממנו כזית לוקה. שנאמר ובשר בשדה טריפה לא תאכלו. כיון שיצא בשר חוץ למחיצתו נעשה כטריפה כמו שביארנו בהלכות מאכלות אסורות: ז נכנס בשר קדשים קלים להיכל הרי זה כשר: ח דזר שאכל כזית מבשר קדשי קדשים בעזרה אחר זריקת דמים לוקה. שנאמר ואכלו אותם אשר כופר בהם וגו' וזר לא יאכל וגו'. במקום שהכהן אוכל ובעת שראוי לאכול אם אכלו שם הזר לוקה. אבל אם אכל הזר בשר קדשי קדשים בחוץ לוקה משום אוכל בחוץ לא משום זר שאכל קדש. שהרי אינם ראויין שם לכהנים. וכן אם אכלן בעזרה קודם זריקה לוקה משום אוכל קודם זריקה בלבד לא משום זרות: ט זר שאכל כזית מחטאת העוף לוקה שתים. אחת משום זר שאכל את הקדש. ואחת משום אוכל נבילה, שבל מליקה נבילה היא וכשהותרה לכהנים הותרה לא לזרים. והרי הן שני איסורין הבאין כאחד כמו שביארנו:

פרק שנים עשר

א **המנחות** הם מן הקרבנות. והמנחות הבאות בפני עצמן ואינן באות משום נסכים. מהם מנחת צבור. ומהם מנחת יחיד: ב וכל המנחות סולת חיטין חוץ ממנחת סוטה ועומר התנופה שהם מן השעורים: ג שלש מנחות לצבור. עומר התנופה והוא קרב למזבח כמו שיתבאר. ושתי הלחם שמביאין ביום עצרת. ואלו נקראו מנחה ואינן קריבין לגבי המזבח והן חמץ. ועליהם נאמר קרבן ראשית תקריבו אותם לה' ואל המזבח לא יעלו. והמנחה השלישית הוא לחם הפנים שעושין בכל שבת ואינו קרב לגבי המזבח אלא כולו נאכל לכהנים כמו שיתבאר: ד ותשע מנחות היחיד וכלן קריבין למזבח ואלו הן. מנחת חוטא והוא המנחה שמקריב העני כשיתחייב חטאת ולא תגיע ידו. מנחת סוטה והיא מנחת הקנאות שבבר נתפרשו מעשיה. המנחה שמקריב כל כהן תחילה כשיכנס לעבודה שמקריב אותה בידו והיא הנקראת מנחת חינוך. המנחה שמקריב כהן גדול בכל יום והיא הנקראת חביתין. מנחת הסולת והיא באה בנדר ונדבה. מנחת המחבת והיא באה בנדר ונדבה. מנחת המרחשת והיא באה בנדר זנדבה. מנחת מאפה תנור והיא באה בנדר ונדבה. מנחת רקיקין והיא באה בנדר ונדבה: ה כל המנחות הקריבות לגבי המזבח אין כל אחת מהן פחותה מעשרון. ומיעוטו מעכב את כולו. וחמש מנחות הבאות בנדר ונדבה

א סמ"ג לאוין שכד: ב סמ"ג לאוין שכה: ג סמ"ג שם: ד סמ"ג לאוין שכו:

כסף משנה

ד כל האוכל כזית מבשר הקדשים אפילו קדשים קלים קודם זריקת דמים לוקה וכו'. בפ' אלו הן הלוקין (דף י"ז י"ח):

ה ומ"ש וה"ה לאוכל קדשים קלים חוץ לירושלים שהוא לוקה וכו'. שם. ומ"ש ואחד בשר חטאת ואשם או שירי מנחות:

ו בשר קדשי הקדשים שיצא חוץ לחומת העזרה וכו'. בר"פ בהמה המקשה (דף ס"ח:):

ז נכנס בשר קדשים להיכל הרי זה כשר. בס"פ התערובת (דף פ"ב:):

ח זר שאכל כזית מבשר קדשי קדשים בעזרה וכו'. בפרק אלו הן הלוקין (דף י"ח:) אמר רב גידל אמר רב זר שאכל מחטאת ואשם לפני זריקה פטור מ"ט [דאמר קרא] ואכלו אותם אשר כופר בהם וכו' כל היכא דקרינן ביה ואכלו אותם אשר כופר בהם קרינן ביה וכל זר לא יאכל קדש וכל היכא דלא קרינן ביה ואכלו אותם אשר כופר בהם לא קרינן ביה וכל זר לא יאכל קדש. ומ"ש אבל אם אכל הזר בשר קדשי קדשים בחוץ לוקה משום אוכל בחוץ לא משום זר שאכל קדש וכו' וכן אם אכלן בעזרה וכו'. כל זה בכלל מימרא דרב גידל:

ט זר שאכל כזית מחטאת העוף לוקה שתים וכו'. בס"פ ד' אחין (יבמות ל"ג) ופירש"י כולל לא משכחת לה דהא בשעת מליקה חיילי תרוייהו דכל זמן שלא נמלקה היה עליה איסור מעילה ולא זה הוא איסור זרות [האמור] בקרבן שיותר לאכילת כהנים וכשנמלקה ונראית לכהנים פקע מינה איסור אזהרת מעילה וחייל עליה איסור זרות דזר לא יאכל ואיסור מליקה כאיסור בת אחת:

פי"ב א המנחות הם מן הקרבנות וכו':

ב וכל המנחות סולת חטים וכו'. משנה רפ"ב דסוטה (דף י"ד):

ג שלש מנחות לצבור עומר התנופה וכו' וכמו שיתבאר. בפרק שביעי מס' תמידין: והמנחה השלישית היא לחם הפנים וכו' כמו שיתבאר. בפרק הנזכר:

ד ותשע מנחות היחיד וכו'. במשנה בפ' כל המנחות באות (דף ס'). ויש בנוסחאות שלש בדברי רבינו חסרון וצריך לכתוב מנחת מאפה תנור והיא באה בנדר ונדבה מנחת רקיקין והיא באה בנדר ונדבה:

ה כל המנחות הקריבות לגבי המזבח וכו'. בהקומץ רבה (דף כ"ה) תנן העשרון מיעוטו מעכב את רובו ופירש"י שאם חסר כל שהוא פסול. ומ"ש וחמש מנחות הבאות בנדר ונדבה יש לו להתנדב ולנדור מהם כל מה

לחם משנה

ג ד וכן האוכל כזית כו' שנאמר לא תוכל לאכול כו'. קשה דבס"פ התערובות (דף פ"ב) היפלינו ר"י הגלילי ור"ע דלר"ע אתא הך קרא לומר דחטאת החיצונה שנכנס דמה לפנים דנפסלה ולר"י הגלילי אתא קרא לומר דחטאות הנשרפות דעובר בל"ת על אכילתן ולר"ע דפליג על ר"י הגלילי נראה ודאי דליכא ל"ת באכילה דחטאות הנשרפות כלל וכן כתב מהר"ר אליה מזרחי בפירושו בפ' ט ואם כן רבינו ז"ל שפסק בפ"ב מהלכות פסולי המוקדשין כרבנן שכתב שם שדם חטאת שנכנס להיכל אפי' חטאת יחיד הנאכלת אסורה שנאמר כל חטאת אשר יובא מדמה איך פסק כאן כר"י הגלילי ומזכי שטרא לבי תרי. וי"ל דרבינו סובר דר"י הגלילי אית ליה דהך קרא לא איירי כלל בחטאת החיצונה שנכנס דמה שכן אמרו שם בברייתא דהוא תירך דנפקא ליה מדין לא הובא דמה אבל לרבנן אית להו דתרתי נפקא לן מהך קרא ופשטיה דקרא כרבי יוסי הגלילי אלא משום דכתיב מדמה דאתא למעט ולא בשרה כלומר לא מי שנכנס בשרה לפנים משמע דקרא נמי בחטאת החיצונה איירי ותרתי שמעת מינה ודוחק. ועדיין צ"ע:

משנה למלך

ד כל שאוכל כזית מבשר הקדשים כו'. לא כתב רבינו דין שיירי המנחות אם אכל קודם קמילה אם לוקה. ובסעיף שאחר זה בדין האוכל חוץ למקומו כתב או שיירי מנחות משמע שאין מלקות במנחות באוכל קודם קמילה ומ"מ איסורא איכא אפילו קודם הקטרה וכמ"ש רבינו בפי"ג מהלכות אלו ומאימתי יותרו השיריים באכילה משיצית האור ברוב הקומץ וכן גבי קרבנות אע"ג דאוכל קודם זריקה אינו לוקה מ"מ איסורא איכא לאכלם קודם הקטרה וכדאמרינן בפרק תמיד נשחט (דף נ"ט) יכול יהיו הכהנים רשאים כתוס ושוק קודם הקטרת אימורין ת"ל כו'. ונראה דה"ה בחטאות ואשמות וכן הבעלים אינם אוכלין בשר השלמים קודם הקטרה וכמ"ש רבינו בפי"ח מהלכות פסולי המוקדשין הלכה ז' והאימורין מתירים את הבשר לאדם. ומ"מ לא דמו הקטרת אימורין להקטרת הקומץ דבאימורין אף שאסור לאכול קודם הקטרה אם נאבדו האימורין מותר הבשר אבל במנחות אם נאבד הקומץ נאסר באכילה משום דהקטרת הקומץ עומד במקום זריקת דם ולפיכך אם חשב בהקטרת הקומץ מחשבת פגול נתפגל וכמ"ש רבינו בפי"ג מהל' פסולי המוקדשין הלכה ו' ואילו גבי קרבן אין מחשבה פוסלת לאחר זריקה וכמבואר שם. וכן נמי נפקא מינה להא דקי"ל דאין חייבין משום פגול עד שיקרבו כל מתיריו דקרבן כיון שנזרק הדם הוקבע לפיגול אבל במנחות לא הוקבעו לפיגול עד לאחר הקטרת הקומץ. ואע"ג דגבי קרבן נמי אסור לאכול קודם הקטרה מ"מ כיון שאם אבדו האימורין מותר הבשר משעת זריקת הדם קרינן ביה הוקבע לפיגול. ונראה דמשיצית האור ברוב האימורים מותר הבשר באכילה דומיא דשיירי מנחות וכן נראה מדברי התוס' בפרק הקומץ רבה (דף כ"ו) ד"ה קומץ דמדמינן להו אהדדי יעי"ש. שוב ראיתי לרבינו שכתב בפס"ד מה' מחוסרי כפרה שהאוכל מלוג השמן קודם שיתן מתן שבע ומתן בהונות לוקה כאוכל קדשים קודם זריקה וכ"ג התוס' בפי"ג דזבחים (דף ק"י) ד"ה קומץ יעי"ש:

כתב הרב"ס ז"ל בפרק יש נוחלין (דף ק"ב) אסיפא דאמרי' ביה שאלה בהקדש שאם שחט קדשים בחוץ ונתחייב כרת ואח"כ הלך אצל חכם להתיר לו הקדשו ומצא לו פתח של חרטה ועקר את ההקדש מעיקרו ומבדיה כהקדש טעות איגלאי מלתא למפרע דלא הוה הקדש מעולם ופטור מכרת. ע"כ. ואני מסתפק בשוחט בפנים ואכל קודם זריקה דלוקה אי מהני ליה שאלה לפוטרו ממלקות דדלמא דוקא שוחט בחוץ דהיא שחיטה שאינה ראויה מהני ליה שאלה אבל בשוחט בפנים לא. וראיתי לתוס' בפ"ג דכריתות (דף י"ג) ד"ה ארבע שכתבו השתא שנשחטו ונזרקו דמן כהלכתן ליתיה בשאלה. ומשמע מדבריהם נראה דדוקא היכא דנשחט ונזרק דמם כהלכה לא מהני שאלה אבל קודם זריקה מהני שאלה. ועיין בתוס' פ"ק דסוטה (דף ו') ד"ה כי שמקשו למה אינו נשאל עליה ותלא לחולין. ועיין בפ"ז דנדרים (דף ס"ד) דאמרינן בתרומה ביד כהן דלא מצי מתשיל עליה ואפשר דכל שהביאו לכהן וכ"ש אם נתקדש בכלי דחשיב כתרומה ביד כהן ולא מצי מתשיל עליה ועיין היטב ועיין במ"ש הרא"ש שם בשם ה"ר אלעזר ממיץ ועיין בתוס' יאיר ס"ס ק"ל (א"ס עיין בס' מוגל מאש סי' י"ס):

ו והאוכל ממנה כזית לוקה. עיין במ"ש התוספות פ"ג דיומא (דף ל"ז) ד"ה לאו והס"ג דמכות (דף ק"י) ד"ה ולילקי:

ונדבה יש לו להתנדב ולנדור מהן כל מה שירצה אפילו אלף עשרון. אבל מנחת העומר ומנחת חוטא ומנחת קנאות ומנחת חינוך והחביתין כל אחת מהן עשרון אחת לא פחות ולא יתר: ו כל המנחות הקריבות לגבי המזבח טעונות הגשה במערב כנגד חודה של קרן דרומית מערבית. ואינן טעונות תנופה. חוץ ממנחת סוטה ועומר התנופה ששניהן טעונות תנופה והגשה: ז כל המנחות הקריבות לגבי המזבח טעונות שמן ולבונה. לוג שמן לכל עשרון. וקומץ לבונה לכל מנחה. בין שהיתה עשרון אחד בין שהיתה ששים עשרונים. שאין מביאין בכלי אחד יתר על ששים עשרון כמו שיתבאר. [א]חוץ ממנחת קנאות ומנחת חוטא שנאמר לא ישים עליה שמן ולא יתן עליה לבונה: ח [ב]נתן והקריב לוקה על השמן בפני עצמו ועל הלבונה בפני עצמה. נתן כלי שיש בו שמן או לבונה על גביה אינו עובר ולא פסל. מנחת חינוך והחביתין מוסיף לכל אחת מהן שמן כמו שיתבאר: ט כל המנחות הקריבות לגבי המזבח נקמצות ומקטיר הקומץ כולו על גבי המזבח והשאר נאכל לכהנים חוץ ממנחת זכרי כהונה שאינה נקמצת אלא מקטירין אותה כולה שנאמר וכל מנחת כהן וגו'. הא למדת שמנחת חינוך והחביתין וכהן שהביא מנחת חוטא או מנחת נדבה כולן נשרפות על גבי המזבח ואינן נקמצות: י *הכהנת מנחתה נקמצת כמנחת ישראל ושיריה נאכלין: יא ולדות שנתערבו והרי כל אחד מהן ספק מנחתם נקמצת כמנחת ישראל ואינה נאכלת כמנחת כהנים. כיצד עושים. הקומץ קרב בפני עצמו והשירים מתפזרין על בית הדשן: יב כל הנשואות לכהנים בין כהנת בין ישראלית אין שירי מנחותיהן נאכלים מפני חלק הבעל שאינו אוכל. ואינה כולה לאשים מפני חלק האשה. אלא הקומץ קרב לעצמו והשירים מתפזרין על בית הדשן. הקמיצה בכל מקום בעזרה ואם קמץ בהיכל כשירה: יג מקדישין מנחה בכלי שעל גבי קרקע וקומצין מכלי שעל גבי קרקע. ואין מקדישין הקומץ בכלי שעל גבי קרקע. ומאימתי יותרו השירים באכילה משיצית האור ברוב הקומץ: יד כל המנחות הקריבות לגבי המזבח מצה. וכן שירי המנחות שאוכלין הכהנים אע״פ שהן מותרין לאכלן בכל מאכל ובדבש אין אוכלין אותן חמץ שנאמר לא תאפה חמץ חלקם. אפילו חלקם לא יחמיצו ואם החמיץ שיריה לוקה. והמחמץ אחר המחמץ חייב [ג]ולוקין על כל עשיה ועשיה שבה: טו כיצד לשה חמץ או ערכה חמץ או קטפה חמץ או אפאה חמץ לוקה. שנאמר לא תעשה חמץ ונאמר לא תאפה חמץ לחייב על כל מעשה יחידי

שבה

השגת הראב״ד

*הכהנת מנחתה נקמצת. א״א כהנת זו לא ידעתי מה היא אם נשאת לכהן הרי כבר אמורה ואם נשאת לישראל מנחתה נאכלת:

א סמ״ג לאוין שכח: ב סמ״ג לאוין שכט: ג סמ״ג לאוין של:

לחם משנה

פ״ב ח נתן כלי שיש בו שמן או לבונה על גביה אינו עובר ולא פסל כו'. בפרק כל המנחות (דף נ״ט) אמרו נתן שמן על שיריה אינו עובר בלא תעשה נתן כלי על גבי כלי לא פסלה ע״כ. ורבינו ז״ל כתב גבי נתן כלי דאינו עובר ולא פסל וקשה דא״כ למה שנה במשנה ואמרה גבי נתן שמן על שיריה אינו עובר דפי' אינו עובר ולא פסל וכמו שכתב רבינו ז״ל בפרק י״א מהל' פסולי המוקדשין ובנתן כלי כתב ולא פסל דמשמע אע״ג דעובר אינו פוסל לימא נ״כ אינו עובר כדקאמר ברישא אלא משמע דעובר ודלא כרבינו ז״ל ולשון הברייתא אמרו שם יכול לא יתן כלי על גבי כלי ואם נתן פסל ת״ל עליה בגופה של מנחה הכתוב מדבר. ואפשר דמשמע ליה לרבינו ז״ל דממעט ליה מלשון עליה דכתיב גבי לאו דלא יתן משמע דאפילו מלאו ממעט ליה:

י הכהנת מנחתה נקמצת וכו'. כן כתוב בספרי רבינו ז״ל. ובהשגות א״א כהנת זו לא ידעתי מה היא וכו'. ואם היה לי להר״א ז״ל בדברי רבינו ז״ל הנוסחא שכתבתי דאיתא בספרים דידן דבריו קשו טובא דכתב דאם נשאת לכהן הרי כבר אמורה כלומר הא אמרה רבינו ז״ל לקמן והרי למה לי ואי נשאת לישראל מנחתה נאכלת משמע דכוונתו להקשות דאין הדין כמו שכתב רבינו ז״ל ולפי הנוסחא שכתבתי אין מובן לדברים אלו דאדרבה אם נשאת לישראל שפיר קאמר רבינו ז״ל דשיריה נאכלים דכן הוא הדין בין בפנויה בין בנשאת לישראל ואם נשאת לכהן הי״ל להקשות דאין הדין כמו שכתב רבינו ז״ל דשיריה נאכלים דאין נאכלים כמו שכתב רבינו ז״ל לקמיה כל הנשואות לכהנים בין כהנת וכו' ואינה כולה לאשים. לכך נראה לומר דהר״א ז״ל היה לו בנוסחת רבינו ז״ל נקמצת כמנחת ישראל ואין שיריה נאכלין ולכך הקשה דאי בנשאת לכהן הרי כבר אמורה לקמן דאין שיריה נאכלים ואי בנשאת לישראל אין הדין כן אלא דנאכלין וכן בפנויה גם כן אי אפשר דשיריה נאכלין כמנחת ישראל ולכך לא אוקמה הר״א ז״ל בפנויה כמו שתמה עליו הרב בכ״מ ז״ל:

טו כיצד לשה חמץ וכו'. כתב הרב בעל כ״מ ז״ל דיש לתמוה על רבינו ז״ל מהא דאמרי' בפ' כל המנחות (דף נ״ו) אמר רב פפא אפאה לוקה שתים אחת על עריכתה ואחת על אפייתה. ואני אומר דרבינו ז״ל מפרש מה שאמרו שם הא דערך הוא ואפה הוא הא דערך חבריה ויהיב ליה ואפה כפירוש התוספות ז״ל שם דצריך שיעשה גמר העריכה דאופה להתחייב שתים אבל אם לא עשה גמר עריכה אלא אפייה לחודה אז ודאי אינו חייב אלא אחת וכיון שרבינו ז״ל כתב לוקה על כל מעשה מהן ממילא משמע דאי עבד גמר עריכה דחייב:

תבל

כסף משנה

מה שירצה וכו', פשוט הוא. ומה שכתב אבל מנחת העומר ומנחת חוטא וכו' לא פחות ולא יתר. בס״פ אלו מנחות (דף ע״ז:) ת״ר כל המנחות שריבה במדת עשרון או שמיעט במדת עשרון פסולות, וע״כ לומר דכל המנחות הבאות שלא בנדר ונדבה קאמר:

ו כל המנחות הקריבות לגבי המזבח טעונות הגשה. משנה בפרק כל המנחות באות (דף ס'). ומ״ש שהגשה במערב. שם במשנה (דף ס״א). ומ״ש שהוא כנגד חודה של קרן דרומית מערבית ברייתא בפרק הקומץ רבה (דף י״ט:) ויליף לה מקראי. ומ״ש ואינן טעונות תנופה חוץ ממנחת סוטה ועומר התנופה וכו'. משנה בפרק כל המנחות (דף ס״א):

ז כל המנחות הקריבות לגבי המזבח טעונות שמן ולבונה חוץ ממנחת סוטה ומנחת קנאות וכו'. משנה בפרק כל המנחות (דף נ״ט). ומ״ש לוג שמן לכל עשרון וקומץ לבונה לכל מנחה בין שהיתה עשרון אחד בין שהיתה ס' עשרונים. פלוגתא דתנאי במשנה פרק שתי מדות (דף פ״ח) ופסק כת״ק ולא כראב״י משום דקראי מסייעי לת״ק. ומה שכתב שאין מביאין בכלי אחד יתר על ס' עשרון כמו שיתבאר. בפי״ז:

ח נתן והקריב לוקה על השמן בפני עצמו וכו'. משנה בפרק כל המנחות (דף נ״ט) גבי מנחת חוטא ומנחת קנאות. ומ״ש נתן בכלי שיש בו שמן או לבונה על גביה אינו עובר ולא פסל. גם זה שם במשנה:

מנחת החינוך והחביתין וכו' כמו שיתבאר. בפרק שלשה עשר:

ט כל המנחות הקריבות לגבי המזבח נקמצות וכו'. ר״פ (דף ע״ב) אלו מנחות נקמצות ושיריהם לכהנים מנחת הסלת והמחבת והמרחשת וכו'. ומ״ש חוץ ממנחת זכרי כהונה וכו' שם ומקרא מלא הוא. ודקדק רבינו לכתוב זכרי כהונה משום דמנחת כהנת נאכלת כמו ששנינו בפרק היה נוטל סוטה (דף כ״ג). ומה שכתב רבינו הא למדת וכו'. לאפוקי מרבי שמעון דאמר בפרק אלו מנחות מנחת חוטא של כהנים נקמצת:

י ומ״ש הכהנת מנחתה נקמצת וכו'. כבר נתבאר: כתב הראב״ד הכהנת מנחתה נקמצת. א״א כהנת זו לא ידעתי מה היא וכו'. כלומר בנשואה לכהן הפי' ישראלים כתב רבינו לקמן בסמוך שאין שירי מנחתה נאכלין וכו'. ואני אומר שאיני יודע ממה תמה הראב״ד על רבינו דהא איצטריך לאשמועינן שאע״פ שהיא בת כהן והיא פנויה מנחתה נקמצת ושיריה נאכלים כדין מנחת ישראל:

יא ולדות שנתערבו והרי כל אחד מהם ספק מנחתם נקמצת וכו'. בפרק נושאין (דף ק'):

יב כל הנשואות לכהנים וכו' עד מתפזרים על בית הדשן. בפרק היה נוטל (דף כ״ג) משנה וברייתא: הקמיצה בכל מקום בעזרה. משנה בפרק קדשי קדשים (דף ס״ג). ומ״ש ואם קמץ בהיכל כשירה מימרא בפ״ק דמנחות (דף ח') ובפרק קדשי קדשים שם:

יג מקדשין מנחה וכו'. מימרא בפ״ק דמנחות (דף ז'). ומ״ש ואין מקדשין הקומץ בכלי שעל גבי קרקע. שם בעיא דאיפשיטא: ומאימתי יותרו השירים באכילה וכו'. בפרק הקומץ רבה (דף כ״ו:) פלוגתא דאמוראי ופסק כר' יוחנן משום דמשמע התם דאמוראי סברי כוותיה:

יד כל המנחות הקריבות לגבי המזבח מצה. ר״פ (דף נ״ב:) כל המנחות באות מצה חוץ מחמץ שבתודה ושתי הלחם. ומ״ש וכן שירי המנחות וכו' עד ואם החמיצו שיריה לוקה. משנה שם (דף נ״ה). ומ״ש שמותר לאכלן בדבש. שם. ומ״ש והמחמץ אחר המחמץ חייב. מימרא דרבי יוחנן שם (דף נ״ו:) ופרק כל פסולי המוקדשין (דף ל״ג:). ומ״ש ולוקין על כל עשיה ועשיה שבה וכו'. משנה שם וחייב על לישתה ועל עריכתה ועל אפייתה: ודע דאיתא בגמרא (דף נ״ו) אמר רב פפא אפאה לוקה שתים אחת על עריכתה ואחת על אפייתה והא אמרת מה אפיה מיוחדת שהיא מעשה יחידי וחייבין עליה בפני עצמה ל״ק הא דערך הוא ואפה הוא הא דערך חבריה ויהיב ליה ואפה. ופירש״י לוקה שתים דאפיה גמר עריכה היא. ערך הוא ואפה הוא לאחיובי תרתי אתרווייהו. ערך חבריה ואפה הוא מחייב חבריה חדא ואיהו תרתי אאפיה ואעריכה דגמר גמרה עכ״ל. והתוס' פירשו בענין אחר ויש לתמוה למה השמיט רבינו מימרא זו:

הניח

משנה למלך

פ״ב ח נתן והקריב לוקה על השמן כו'. עיין במ״ש התוס' פ״ק דמנחות (דף ס') בשם ר״ת ז״ל דאם נתן בתחלה שמן ואח״כ לבונה אינו חייב על הלבונה וה״ה אם נתן לבונה דשוב אינו חייב על השמן ומתני' דקתני וחייב על השמן בפני עצמו מיירי בשתי מנחות באחת נתן שמן ובאחת נתן לבונה יע״ש. והדין הוא פלא בעיני וצ״ע:

יג משיצית האור ברוב הקומץ. עיין בירושלמי רפ״ב דיומא שאמרו מהו ברובו כלומר של קומץ או ברוב כל פרידה ופרידה ואסיקו דברוב כל פרידה ופרידה איתמר (א״ס עיין במ״ש הרב המחבר לעיל פי״א הלכה ד'):

ואפייתן

שבה. עשה חמץ מתחלה ועד סוף לוקה על כל מעשה מהן: **טז** הניח שאור על גבי העיסה והלך וישב לו ונתחמצה מאליה לוקה. שהנחת השאור הוא המעשה: **יז** תבל השירים בקצח או בשומשמין *או בכל מיני תבלין ושמנים כשירה. מצה היא אלא שנקראת מצה מתובלת: **יח** המחמיץ מנחה פסולה פטור. שנאמר אשר תקריבו לה' לא תעשה חמץ. הכשירה להשם לא הפסולה. חמצה כשהיא כשירה ויצאת לחוץ וחזר וחמצה אחר שנפסלה ביציאתה אינו לוקה. חמצה בראשו של מזבח אינו לוקה שנאמר אשר תקריבו וכבר קרבה זו והיא כשירה: **יט** המחמיץ לחם הפנים לוקה. שנאמר כל המנחה. אבל מנחת נסכים אין בה מלקות שאם גבלה במים הרי נפסלה קודם שתתחמץ. ואם גבלה ביין של נסכים מי פירות הן ואין מחמיצין: **כ** החטים של מנחות אין לותתין אותן שמא יחמיצו שהרי בחוץ לותתין אותן ואין הכל זריזין לשומרן. אבל מנחת העומר הואיל והיא של צבור לותתין אותה. שהרי הצבור זריזין הן ומשמרין אותה: **כא** כל המנחות הנאפות נילושות בפושרין ומשמרן שלא יחמיצו. הואיל ולישתן ואפייתן בפנים בעזרה אנשי פנים זריזין הן: **כב** ובמקום שמבשלין קדשי קדשים שם אופין את המנחות שנאמר זה המקום אשר יבשלו שם הכהנים את האשם ואת החטאת אשר יאפו את המנחה וגו': **כג** כל המנחות טחינתן והרקדתן בחוץ. ולישתן ועריכתן ואפייתן בפנים. וכל מעשיהן כשרים בזר עד שיבואו לבית הקמיצה. ומחבת ומרחשת היו בעזרה. ושתיהם מכלי השרת ומקדשין. ותנור של מקדש של מתכת היה:

השגת הראב"ד

*או בכל מיני תבלין ושמנים. א"א נראה לי במנה האפויה בשנים שמותר לאכול שיריה בתבלין ואין חוששין לבטול טעם מצה אבל למנחת הסולת ללוש את שיריה בתבלין אסור משום חמוץ:

פרק שלשה עשר

א מצות [א]עשה לעשות כל מנחה כמצותה האמורה בתורה: **ב** וכיצד עשיית חביתי כהן גדול. מביא עשרון שלם ומקדישו והוצהו בחצי עשרון שבמקדש שאע"פ שהיא קריבה חציין אינה מתקדשת לחציין. ומביא עמה שלשת לוגין שמן שנאמר בשמן תעשה להוסיף לה שמן כנסכי הכבש. ובולל הסולת בשמן וחולטה ברותחין. ולש מכל חצי עשרון שש חלות. נמצאו שתים עשרה חלות: **ג** ואחת אחת היו נעשות וכיצד עושה מחלק

[א] סמ"ג עשין קפו:

כסף משנה

טז הניח שאור על גבי העיסה והלך וישב לו וכו'. מימרא שם (ע"ב):

יז תבל השירים בקצח או בשומשמין וכו'. ברייתא בפרק הקומץ רבה (דף כ"ג:) תבלה בקצח או בשומשמין וכו' ומשמע לרבינו דהיינו דוקא בשירים אבל בקומץ פסול מפני שהוא יתר דהא תנן בפ"ק דמנחות (דף ו') קמץ ועלה בידו גרגיר של מלח או קורט של לבונה פסול מפני שאמרו הקומץ היתר והחסר פסול: כתב הראב"ד תבל השירים בקצח או בשומשמין או בכל מיני תבלין ושמנים כשירה א"א נ"ל במנה האפוים שנים וכו'. ואני אומר שאין זה מוכרח שהרי הע"פ שנגבלה בתבלין אפשר לשמרה שלא תחמץ כדרך שאמרו בנילושות בפושרין:

יח המחמיץ מנחה פסולה פטור וכו'. ברייתא בפרק כל המנחות באות מצה (דף נ"ז): חמצה כשהיא כשירה ויצאת לחוץ וכו'. שם בעיא דלא איפשיטא ולקולא. ומ"ש המנחה בראשו של מזבח אינו לוקה וכו'. ג"ז שם בעיא דלא איפשיטא ולקולא:

יט המחמיץ לחם הפנים אינו לוקה וכו' אבל מנחת נסכים אין בה מלקות וכו'. שם תניא אשר תקריבו לרבות מנחת נסכים לחימוץ דברי ר"י הגלילי ר"ע אומר לרבות לחם הפנים לחימוץ ופסק כר"ע ואמריק בגמ' מנחת נסכים מי פירות הם ומי פירות אינם מחמיצין אמר ר"ל אומר היה ר"י הגלילי מנחת נסכים מגבלה במים וכשירה משמע דר"ע לא סבר הכי. ומ"מ קשה דרבינו יליף לחם הפנים מכל המנחה וברייתא יליף לה מאשר תקריבו. וי"ל דבגמרא הכי איתא תנו רבנן אילו נאמר אשר תקריבו לה' לא תעשה חמץ הייתי אומר אין לי בלא תעשה חמץ אלא קומץ בלבד מנחה מנין ת"ל וכו' כל המנחה אשר תקריבו לה' וכו' למה לי מיבעי ליה לכדתניא אשר תקריבו לרבות מנחת נסכים לחמוץ דר"י הגלילי וכו' ואיכא למידק מאי קשיא ליה אשר תקריבו לה' למה לי הא דרשינן ליה למעוטי פסולה. וי"ל דמשמע ליה דהוה מצי למעוטי פסולה מדהוה ליה למיכתב כל מנחה וכתב כל המנחה משמע המנחה הידוע הכשירה ולא הפסולה וא"כ אשר תקריבו לה' למה לי וקאמר לרבות מנחת נסכים לר"י הגלילי ולחם הפנים לר"ע. ומשמע לרבינו דאשר תקריבו לאו באנפי נפשיה מידריש אלא היינו עמר דאתא לגלויי על כל המנחה דאף לחם הפנים בכלל ומפני כך תפס כל המנחה:

כ החטים של מנחות אין לותתים אותם שמא יחמיצו וכו'. בס"פ כל שעה (דף מ':). ומ"ש אבל מנחת העומר הואיל והיא של צבור וכו'. שם ומאי שנא ממנחת העומר ותניא מנחת העומר לותתין אותה צבור שאני ופירש רש"י שהיא קרבן צבור וכל עסקיה היו ע"פ ב"ד עושים ובודאי ב"ד זריזים הם:

כא כל המנחות הנאפות וכו'. משנה בפרק כל המנחות (דף נ"ה):

כב ובמקום שמבשלים קדשי קדשים שם אופים את המנחות וכו'. בפרק שתי הלחם (דף צ"ו) במשנה כל המנחות יש בהם מעשה כלי בפנים ובגמרא שאלו את רבי זו מנין אמר להם הרי הוא אומר ויאמר אלי זה המקום אשר יבשלו שם הכהנים את האשם ואת החטאת אשר יאפו את המנחה לבלתי הוציא אל החצר החיצונה ומפרש רבינו כפירוש התוספות דלמאי דקתני בפנים קאי ומשמע דלא גרס מאי דגרים בספרים דידן מה אשם וחטאת טעונים כלי *אף מנחה נמי טעונה כלי, ואת"ל דגרים ליה רבינו יפרש דאתרווייהו קאי אבפנים ואכלי:

כג המנחות טחינתן והרקדתן בחוץ וכו'. בתוספתא דמנחות פרק י"א מנחות יש בהן מעשה כלי בפנים טיחון והרקדתן בחוץ לישתן ועריכתן ואפייתן בפנים. וכל שכתב רבינו אינו מדוקדק שהרי שתי הלחם ולחם הפנים קרויין מנחה ופסק רבינו בפ"ח מהמידין ומוספין שלישתן ועריכתן בחוץ וכן שנוי בפ' שתי הלחם: וכל מעשיהם כשרים בזר וכו'. בפרק הקומץ רבה (דף י"ח): ומחבת ומרחשת היו בעזרה וכו'. בס"פ כל המנחות (דף ס"ג): ותנור של מקדש של מתכת היה. בפ' דם חטאת (דף צ"ו) ומפרש התם טעמא דכיון דאיכא שתי הלחם ולחם הפנים דאפייתן בתנור וקדושתן בתנור ה"ל כלי שרת וכלי שרת דחרס לא עבדיק ופירש"י וקדושתן בתנור שאין נעשים בכלי שרת לפי שאין טעונים שמן ואמרינן בפרק שתי הלחם לישתן ועריכתן בחוץ ואפייתן בפנים דתנור מקדש להו:

פי"ג א ב מצות עשה לעשות כל מנחה וכו' וכיצד עשיית חביתי כ"ג וכו'. בפרק התכלת (דף נ':) תנן חביתי כ"ג לא היו באים חצאים אלא מביא עשרון שלם וחוצהו ומקריב מחצה בבקר ומחצה בין הערבים. ובפ' שתי מדות (דף פ"ז) תנן חצי עשרון מה היה משמש שבו היה מודד חביתי כ"ג מחצה בבקר ומחצה בין הערבים ובגמרא ורמינהי חביתי כ"ג לא היו באים חצאים אלא מביא עשרון שלם וחוצהו אמר רב ששת מאי מודד נמי דקתני מחלק ובפ"ק דמנחות (דף ח') גרסינן חביתין של כ"ג ר' יוחנן אמר אינה קדושה לחצאין ורבי אלעזר אמר מתוך שקריבה לחצאין קדושה לחצאין א"ר אחא מ"ט דר"י אמר קרא מנחת תמיד מחציתה בבקר הבא מנחה ואח"כ חציה ופסק כר"י. ומ"ש ומביא עמה ג' לוגין שמן שנאמר בשמן תעשה וכו', בפ' התכלת (דף נ"א). ומ"ש ובולל הסולת. משנה פרק אלו מנחות (דף ע"ד:) חלות בוללן [דברי רבי] וחכ"א הסולת וידוע דהלכה כחכמים. ומ"ש וחולטה ברותחין. כך פירשו בת"כ מורבכת: ולש מכל חצי עשרון שש חלות נמצאו י"ב חלות. בפרק אלו מנחות (דף ע"ו) תנן חביתי כ"ג היו באות י"ב וקאמר בגמ' דאתיא חוקה חוקה מלחם הפנים:

ג ומ"ש ואחת אחת היו נעשות. נראה דטעמא משום דיליף מלחם הפנים. ומ"ש וכיצד עושה מחלק הג' לוגין ברביעית שבמקדש רביעית לכל חלה. בפרק שתי מדות (דף פ"ח:). ומ"ש

י[עיין סוי"ט פ"א מ"ד ד"ה יש]

לחם משנה

יז תבל השירים וכו'. ברייתא בפ' הקומץ (דף כ"ג) ופליגי התם רב חסדא ור' חנינא גבי גבילה בטלה בשתותה אי בתר בעל אזליק או בתר מבשל ולרב חסדא דאית ליה בתר מבשל אזלינן הקשו עליו מהך ברייתא ואוקמוה שם לדעתו דלא אפיש בה תבלי אלא רובה מצה וא"כ קשה על רבינו ז"ל דבסוף פרק א' מהל' שאר אבות הטומאות כתב שם גבלה שנתערבה בשתותה וכו' ופסק שם כרב חסדא וכמבואר שם בדברי הכ"מ ז"ל וא"כ למה לא כתב כאן דהיינו דוקא דרובה מצה וכדאוקימו בגמרא הך ברייתא אליביה וכדברי הר"א שהשיג על רבינו דלא איירי במנחת הסולת דודאי אסור ללוש את שיריה בתבלין משום איסור חמץ קשה דבהלכות חמץ ומצה פרק ה' כתב שם רבינו מותר ליתן התבלין והשומשמין וכו' לתוך הבצק וכן מותר ללוש העיסה במים ושמן וכו' והר"א השיגו שם זהו על דעת הרב שסומך על דברי ר"ע שאמר לפני לרבי אליעזר כו' מפשט דבריו שם משמע דלא השיגו אלא על מה שהתיר ללוש במים ושמן ודבש אבל לא על מ"ש מותר ליתן תבלין ואפילו נאמר שעל הכל השיגו מ"מ הרי כתב שם דלא נאמר אלא בזריזין וכבר ידענו דכהנים זריזין הם כדאמרו בסוף פרק כל שעה א"כ אמאי אסר הרב ללוש שירי מנחת הסולת בתבלין משום חימוץ:

כב ובמקום שמבשלין קדשי קדשים כו'. בפ' שתי הלחם (דף נ"ו) אמר שם על מתניתין דאמרה כל המנחות יש בהם מעשה כלי מבפנים שאלו את רבי זו מנין אמר להם הרי הוא אומר כו' מה אשם וחטאת טעונים כלי אף מנחה נמי טעונה כלי. ומפשט דברי רש"י ז"ל משמע דאתרתי בעי מנין הכלי ואבפנים ומייתי ראיה לתרווייהו מקרא דלענין כלי מפיק ליה מהיקשא ולענין בפנים מפשטיה דקרא דכתיב לבלתי הוציא אל החצר החיצונה וכו' וכדכתב שם רש"י ז"ל ובפנים משמעי קרא לבלתי הוציא אל החצר החיצונה וכן פירשו התוס' ג"כ שכתבו לשון זה שאמר רש"י ז"ל ומבפנים משמעי וכו' דסבירא להו דאתרווייהו מייתי ראיה כפירוש רש"י ז"ל ואני תמה על הרב בעל כ"מ ז"ל דסובר דיש חילוק בין רש"י ז"ל והתוספות ויש להם שנוי גירסא בגמ' דאין הדבר כן כדכתיבנא אלא פירושם שוה והוא פי' רבינו:

ואינו

משנה למלך

כג ואפייתן בפנים. (עיין בס"מ פרק פ"ז מהל' תמידין ומוספין דין ו'):

פי"ג ב מביא עשרון שלם ומקדישו. פירוש בעשרון של מקדש:

ג ואחת אחת היו נעשות. כתב לא ראיתי דין זה בפירוש אך סדין הוא מוכרח ממאי דאמרינן בפ' שתי מדות (דף פ"ח) ורביעית שבה היה מודד להביא כ"ג רביעית שמן לכל חלה וחלה אלא

מחלק השלשה לוגין ברביעית שבמקדש. רביעית לכל חלה. ואופה החלה מעט ואחר כך קולה אותה על המחבת בשאר רביעית השמן שלה. ואינו מבשלה הרבה שנאמר תופיני בין בשל ונא:

ד *ואחר כך חולק כל חלה וחלה לשנים באומד. כדי שיקריב החצי בבקר והחצי בערב ולוקח החציים וכופל כל אחד מהן לשנים ופותת עד שתמצא כל פתיתה כפולה לשנים. ומקריב החציין עם חצי קומץ לבונה בבוקר והחצי הנשאר עם

השגת הראב"ד

*ואח"כ חולק כל חלה וחלה. א"א זו לא שמענו ואין לה מורה בשום מקום שיחלקו כל חלה וחלה אלא לשש חלות בשחרית ושש בין הערבים והתורה נתנה להם מדות גדולות וקטנות שימודו בהן כדי שלא יגרעו ולא יוסיפו על השיעורין וסוף אמר שמחלקין את החלות באומד והתורה אמרה מחציתה בבקר ומחציתה בערב שלא יוסיף ולא יגרע עכ"ל:

לחם משנה

פי"ג ג ואינו מבשלה הרבה שנאמר תופיני בין בשל ונא. בפרק התכלת (דף נ':) איפליגו ר' חייא בר אבא בשם ר' יוחנן ורב אסי בשם רב חנינא דרבי חייא אמר אופה ואח"כ מטגנה ורב אסי אמר מטגנה ואח"כ אופה אמר ר' חייא בר אבא כוותיה דידי מסתברא תופיני תאפינה נאה רב אסי אמר כוותיה דידי מסתברא תופיני תאפנה נא כתנאי תופיני תאפנה נא רבי אומר תאפנה נאה רבי יוסי אומר תאפנה רבה אית ליה נא ואית ליה נאה ע"כ. ופירש"י ז"ל תאפנה נאה בשעת אפייתה בתנור תהא נאה ואם מטגנה תחלה כבר היא שחורה מן השמן ומן המחבת תאפנה נא בשעת אפייתה בתנור תהא נא כלומר תהא מבושלת קצת ואינה מבושלת כל צרכה והיינו טגון ובהא מודו כ"ע דתרווייהו בעינן כדכתיב על מחבת בשמן וכתיב תופיני תאפינה אפיות הרבה אופה ומטגנה ואופה אית ליה נא משום הכי אופה אחר טיגון ואית ליה נאה משום הכי אופה תחלה. ליתנא אתריגא וכו' ע"כ. הרב מהר"ר אליה מזרחי זלה"ה בפ' צו כתב דמ"ד אופה ואח"כ מטגנה הוא משום דאית ליה דפירוש תאפינה הוי תאפנה נא ונא הוי קודם טיגון והקשה דלמה לא נאמר במורכבת שהיא החליטה שנעשה אותה אחר האפיה כדי שתהא האפיה נא ותירץ דאפילו נחליטנה קודם האפיה אינו מוציאה מידי חיה יע"ש, ותימה על דבריו מן הסוגיא הנזכרת דאמרו שם בהדיא דר' חייא דאית ליה אופה ואח"כ מטגנה דריש תאפנה נאה וטעמו כדכתב רש"י ז"ל דאם הטיגון תחלה אין זו נאה ומ"ד טיגון תחלה אית ליה נא משום דנא קרינן למבושל שאינו מבושל והוא הפך דבריו והקושיא שהקשה דלהוי החליטה לבסוף ליתא לפי סוגית הגמרא דכיון דהטעם משום שתהא נאה לא שייך הא אלא בטיגון משום שהיא שחורה מן השמן ומן המחבת מה שאין כן בחליטה. עוד כתב שם על מ"ש רש"י ז"ל תופיני אפיות הרבה דאיך כתב רש"י דלא כמאן וכתב שם בשם רבינו הלל דגורס בתורת כהנים רבה ואין אנו צריכין לכך דבהדיא גריס רש"י בשמעתין רבה וכתב אפיות הרבה הגא מפכים לפירוש החומש וכמדומה לי שהרב לא ראה הסוגיא וכן נראה מדבריו שלא הזכירה כלל כדרכו להזכיר הברייתות אשר הובאו בגמ' ואומר ברייתא בתורת כהנים ומייתי לה בפ' פלוני. מ"מ אני אומר ליישב דעת רבינו ז"ל שסובר הפך מפירוש רש"י דאית ליה דנא הוי נא ממש שהוא בלא שום בישול וכמו שהבין מהר"ר אליה מזרחי דדברי רבינו קשו טובא. וכבר היה דעתי עתן במה שתירץ הבעל כ"מ ז"ל ורבינו נראה שהוא מפרשה כו' מדכתיב תופיני תאפינה חד לומר שתאפה נא כלומר שלא יאפה אותה אלא קלה כו' כוונתו לומר דהך תופיני דריש רבינו לענין האפייה שתהא האפייה נא כלומר שלא תהיה האפיה בהלם אלא נא וכן דורש נאה כלומר שתהיה קודם טיגון זו היא כוונתו ז"ל אע"פ שלשונו שכתב תאפנה חד הוא מבולבל וטעות סופר יש כאן וצ"ל תאפנה נא לומר דלשון חד לא יתיישב דאין כתיב אלא תופיני והאי מלה דרשי ליה למרי אגפי תאפנה נא או תאפנה נאה. ומ"מ ק"ל לפירושו בדברי רבינו ז"ל שכתב ואינו מבשלה הרבה שנאמר תופיני בין בשל ונא משמע דתופיני אתא לפרש הבישול דהיינו הטיגון שלא יהיה בחלטה ולא לפרש האפיה כמ"ש הרב בעל כ"מ. לכן נ"ל דרבינו מפרש דתופיני בא לפרש הבישול דהוזכר ברישיה דקרא דהיינו הטיגון על מחבת בשמן ומאי דאיפליגו בגמרא הוא דמ"ד הטיגון אחר האפיה הוא משום דתופיני דקרא דמפרש הטיגון ר"ל תאפנה נאה כלומר שיהיה הטיגון נאה וא"א לטיגון להיות נאה אלא א"כ שיהא אפוי מעט תחלה דהטיגון אינו מבושל לגמרי ומ"ד דהטיגון תחלה הוא משום דתופיני דמפרש הטיגון ר"ל תאפנה נא כלומר שהטיגון יהיה כשהוא נא דפירושו חי וכמו שפירשו הרב מהור"ר אליה מזרחי דכן פשוטו דלשון נא דהיינו שיהיה חי גמור קאמר קרא דהטיגון יהיה כשהוא חי ור"י אומר שהאפנה רבה אית ליה נא ואית ליה נאה. וכך היא גירסת רבינו בדברי ר"י רבה בכ"ף כלישנא בתרא דרש"י ולא בבי"ת כלישנא קמא וס"ק האפיה דהיינו הטיגון יהא רך כלומר שלא יהא מבושל הרבה ופירש הטעם דרוצה לדרוש נא ונאה. נאה דריש שיהא הטיגון אחר אפיה מעט דאז הבישול הוא נאה, ונא דריש שהבישול ההוא לא יהיה בישול גמור אלא קלת והיינו בין בשל ונא. ובאמת פירוש זה דחוק קצת דנאמר דתופיני שהוא לשון אפיה מפרש לבישול דקרא אבל בלשונו של רבינו מוכח פירוש זה וזה כפירוש הבעל כ"מ. ומ"ש רבינו בפ"ט דכל ריבוך הוא שיש בו אפיה נלמד מכאן כמ"ש הרב ז"ל בפ' ט':

ד וכופל כל אחד מהן לשנים ופותת וכו'. תימה דהאי פותת משמע שמשבר ומבדיל ובהדיא אמרי' בפ' אלו מנחות (דף ע"ה:) דמנחת כהנים אינו מבדיל וה"ה למנחת כהן משיח וכ"ש הוא וכן כתב רבינו לקמן דמנחת זכרי כהונה אינו מבדיל ופותת. וי"ל דבמשנה אמר שם ר"ש אומר מנחת כהן משיח אין בהם פתיתה וכו' ופירש"י ז"ל כלומר שלא היה מקפלה כו' משום דאית ליה לרש"י ז"ל דלת"ק ליכא פתיתה בהם וא"כ במאי פליג ר"ש לכך פירש דפתיתה דר"ש הוי קיפול ולרבינו נראה לו דוחק זה דפתיתה משמע פתיתה ולא קיפול ועוד קשה לו דלר"ש היכי מתוקם קרא דמנחת פתים דמשמע דבעי פתיתה דלדידיה לא בעי פתיתה ולא קיפול וכבר הקשה קושיא זו מהר"ר אליה מזרחי בפרשת צו ודחק עצמו הרבה בתירוץ הקושיא ולכך רבינו ז"ל מפרש דלת"ק אחר שכופל אותה לשנים פותת כלומר אין פותת השנים זה מזה אלא הכפל עצמו פותת וז"ש שנמצא כל פתיתה כפולה לשנים שאחר שכופל פותת אותו הכפל ור"ש פליג ואומר דכופל אבל אינו פותת הכפל וזהו שאמר אין בהם פתיתה והשתא מתוקם קרא דפתים לר"ש לענין הכפל דמודה ר"ש דמנחת כהן משיח כופל. זה נראה בדעת רבינו ז"ל. וראיתי לסמ"ג ז"ל במקום קס"ו שיש לו בזה דרך אחרת שכתב שם דמנחת פתים מלמד שכופל אחת לשנים ומבדיל וכן המסקנא בפ' אלו מנחות נקמצות. עוד כתב שם דמנחת החביתין כופל אותה לשנים ומבדיל מפני שצריך להקריבה לחצאין עם קומץ לבונה ע"כ. משמע דאית ליה דמ"ש אינו מבדיל בפ' אלו מנחות הוא דוקא במנחת כהנים אבל במנחת כהן משיח מבדיל שלא כדרכנו האמור לעיל שכתבנו דכ"ש במנחת כהן משיח שאינו מבדיל והוא דרך הרב מהר"ר אליה מזרחי זלה"ה בפ' צו. ועוד נראה מדברי סמ"ג ז"ל דפירוש מבדיל הוא שכופל כל החלה לשנים ופותת אותה לשני חלקים מחציתה לבקר ומחציתה לערב וכמו שאמר רבינו ז"ל חולק כל חלה וחלה לשנים וזה נראה מלשונו שכתב מפני שצריך להקריבם לחצאין ועדיין צריך עיון. ועל מה שהשיג הר"א ז"ל על רבינו ז"ל במ"ש חולק כל חלה וחלה לשנים

כסף משנה

ומ"ש ואופה החלה מעט ואח"כ קולה אותה וכו'. בפרק התכלת (דף נ':) אמרו חביתי כ"ג כיצד עושים אותם ר' חייא בר אבא א"ר יוחנן אופה ואח"כ מטגנה ורב אסי א"ר חנינא מטגנה ואח"כ אופה א"ר חייא בר אבא כוותיה דידי מסתברא תופיני תאפנה נאה כו' רבי אומר תאפנה נאה ר' יוסי אומר תאפנה ריבה אית ליה נא ואית ליה נאה. ופירש"י תאפנה נאה בשעת אפייתה בתנור תהא נאה ואם מטגנה תחלה הרי היא שחורה מן השמן ומן המחבת. תאפנה נא בשעת אפייתה תהא נא כמו אל תאכלו ממנו נא כלומר בשך תהא מבושלת קצת ואינה מבושלת כל צרכה והיינו טיגון בהא מודו כ"ע דתרווייהו בעינן כדכתיב על מחבת בשמן וכתיב תופיני עכ"ל. ורבינו נראה שהוא מפרש הא דא"ר יוסי תאפינה ריבה אית ליה נא ואית ליה נאה היינו לומר דמדכתיב תופיני תאפנה חד לומר שתאפה נא כלומר שלא יאפה אותה אלא קלת וזהו שכתב ואופה החלה מעט ואינו מבשלה הרבה וכן דורש שתאפה קודם הטיגון וזהו שכתב ואח"כ קולה אותה ופסק כר"י משום דנימוקו עמו וגם הכא מסתבר טעמיה:

ד ואח"כ חולק כל חלה וחלה לשנים באומד וכו': כתב הראב"ד ואחר כך חולק כל חלה וחלה א"א זו לא שמענו וכו'. ואין לומר שעוד יש לתמוה על רבינו מדתנן בפרק התכלת (דף נ':) וכן שהקריב מחצה שחרית ומת ומינו כהן אחר תחתיו לא יביא חצי עשרון מביתו (ולא) חצי עשרונו של ראשון משמע שאחר שהקריב מחצה שחרית עדיין מנחת הערב היא בשלא חצי עשרון, שיש לדחות דמאי חצי עשרון דקתני חצי החלות ויש סעד לזה שלא מצינו לחביתי כ"ג שיהו נעשות אלא בשחרית בלבד וא"כ ע"כ חצי עשרונו של ראשון דקתני היינו חצי עשרון מחלות אפויות: ולענין מ"ש הראב"ד נראה שטעמו של רבינו מדגרסינן בפרק שתי מדות (דף פ"ז:) בעי מיניה רמי בר חמא מרב חסדא חביתי כ"ג במה מחלקן ביד או בכלי פשיטא דביד דאי בכלי פורעני יבנים ויכנים כיון דבקללה כתיב לאו אורח ארעא עכ"ל. וזה מבואר כדברי רבינו דהא ההיא דקללה בלחם הוא דכתיב דקדק רבינו לכתוב באומד לרמוז למה שאמרו דחולקן ביד ולא בכלי ויש לתמוה על הראב"ד היאך כתב זו לא שמענו. ומ"ש ולוקח החציים וכופל כל אחד לשנים וכו'. בפרק אלו מנחות (דף ע"ה:) תנן

משנה למלך

אלמא דאחת אחת היתה נעשית אלא דהעיקרא דדינא יש לדקדק מהיכן למדו רז"ל שאחת אחת היתה נעשית ודוחק לומר שסבירא להו דין זה ממה שנמשח רביעית דאלת"ה למה ימשח וכדאיתא התם דיתיב רבי וקא קשיא ליה. וראיתי בר"פ שתי הלחם (דף צ"ד) ת"ר שני עשרונים יהיה החלה האחת מלמד שנילושות אחת אחת מנין שאף אפייתן כן ת"ל יהיה ע"כ. ויש לדקדק דאמאי לא אמרו דרבוי דיהיה אתא לחביתי כ"ג שיהיו נעשות אחת אחת. וי"ל דלחביתין לא איצטריך רבוי משום דילפינן לה בג"ש דחוקה חוקה וכדאיתא בפ' אלו מנחות (דף ע"ו) דילפינן מג"ש זו דחביתין היה בא י"ב חלות וכיון דאיתקוש למנין החלות ה"ה לעשייתן שצריך שיהיו נעשות אחת אחת וא"כ ריבויא דיהיה איתמר לשתי הלחם. אך באפייתן אני מסתפק אם יש שיעור דדילמא דוקא בלישתן צריך שילוש אחת אחת אבל בעשייתן ליכא קפידא ומה שירצה יעשה וא"ת דגם באפייתן איכא שיעורא אם השיעור הוא שתים שתים דומיא דלחם הפנים או דילמא אחת אחת דומיא דשתי הלחם ובאותה ברייתא שכתבתי בר"פ שתי הלחם אמרינן ומנין שאפייתן שתים שתים ת"ל ובמה אותם יכול אף שתי הלחם כן ת"ל אותם, ויש לדקדק דאימא דמעוטא דאותם אתא לחביתין ואולי ניחא להו למעט שתי הלחם דכתיב בקרא דלחם הפנים דהא יהיה אתא לרבות שתי הלחם וא"כ כי אתא מעוטא הוא למעט מאי דכתיב בההוא קרא ועדיין יש להתיישב בזה. ודע שממשמעות דברי רבינו נ"ל שכל עשייתם היה אחת אחת שאם לא היתה הקפידה כי אם בלישתן היה לו לומר ואחת אחת היו נילושות וכמו שכתב בפ"ה מה' תמידין ומוספין וכן נראה גם כן משתמיות דבריו. שוב ראיתי להרב בעל שיירי כנסת הגדולה שעמד בדברי רבינו ומרן הללו וקודם כל דבר אומר שכל [illegible] שכתוב בדברי הרב הטור הוא ט"ס וצריך לומר מנחת חביתין וכמבואר

וממוך מה שכתבתי יתיישב לך כל מה שדקדק הרב שמכר סן כדברי רבינו סן כדברי מרן ודוק ועיין במה שכתב הרב בעל שיירי כנה"ג בטור א"ח סי' תס"א בהגהת בית יוסף אות י'. תנן בפרק ב' מדות (דף פ"ז) רש"א לא היה שם הין כו' אלא מדה יתירה של לוג ומחצה היתה שם שבה היה מודד מנחת כ"ג לוג ומחצה שחרית ולוג ומחצה בין הערבים ואמרינן בגמרא דאמרו לו חצי לוג היה שם ואפשר לשער בחצי לוג ע"כ, ואני תמיה בזה בין לר"ש ובין לחכמים לאיזה תכלית אנו צריכים לשער לוג ומחצה ושלא עשיית החביתין אחת אחת היתה נעשית ובכל חלה וחלה היה נותן לה רביעית שמן ולא אותה וכדאמרינן בדף פ"ח דרביעית נמשחה שבה היה מודד לחביתין של כ"ג רביעית שמן לכל חלה וא"כ יביא ג' לוגין בכלי חול ואח"כ ימדוד ברביעית רביעית שמן לכל חלה וחלה. ואפשר לומר דס"ל דצריך שכל השמן הראוי להקריב בבקר צריך שיהיה כולו קדוש בשעה שמתחיל לעשות החלות והרי הסלת אף שלא היה מקריב כי אם חצי עשרון היה צריך לקדש עשרון ומה שלא הצריכו גבי שמן נמי שיקדש ג' לוגין דומיא דסלת דמקדיש עשרון הוא משום דשאני סולת דרחמנא אמר מחציתה דמשמע שיביאנה שלמה ויקדשנה שלמה אבל גבי שמן אין צורך לקדש כי אם מה שצריך להקריב באותה שעה ומש"ה מקדים לוג ומחצה ואח"כ מודד ברביעית לכל חלה וחלה. ומכאן אני תמיה לסברת רבינו שכתבתי (לעיל בפרקין) דאית ליה שעשיית החביתין היא שהיה עושה י"ב חלות מן העשרון וחולק כל חלה וחלה לשנים ומקריב י"ב חצאין בבקר וי"ב בערב וא"כ כל הג' לוגין היה צריך שיביא להקרבת חצי עשרון של בוקר ולא ימנע או יקדש כל השלשה לוגין או לא יקדש כי אם רביעית אחר רביעית שצריך לכל חלה וחלה אך שיעור זה דלוג ומחצה לאיזה תכלית הוא. ואולי שבזמן שאמר שהיה מקדש כי [illegible] בעשרון

הנן מנחת כהנים כופל אחד לשנים ושנים לארבעה מנחות כ"ג לא היה מכפלה, ובגמרא תניא מנחת כהן גדול היה מכפלה והא אנן תנן לא היה מכפלה אמר רבה לא היה מכפלה לארבעה אבל מכפלה לשנים. ומ"ש ואם היתה מנחת חינוך אינו חוצה וכו'. נראה שכ"כ מדתנן בפרק אלו מנחות מנחת כהן משיח לא היה מכפלה. ומפרש רבינו דמנחת כהן משיח דקתני היינו מנחה שמקריב ביום שנתחנך כדכתיב זה קרבן אהרן ובניו אשר יקריבו לה' ביום המשח אותו, ובפרק התכלת (דף ל"א:) תניא והכהן המשיח וגו' יכול יקריבוה חצאין תלמוד לומר אותה כולה ולא חציה דברי ר"י ר"ש וכו' כליל תקטר שתהא כולה בהקטרה ופירש"י שיקטירו כלה ולא לחצאין דהא לא פליג:
מנחת

עם חצי קומץ לבונה בערב. ואם היתה מנחת חינוך אינו חוצה אלא מקריבה כולה כאחת עם קומץ לבונה ושתיהן

לשנים וכו' כתב בעל קרית ספר ואפשר ליישב דברי הרב ז"ל שסמך על מה שדרש מחציתה בבוקר ומחציתה בערב מחציתה משלם הוא מקריב שיביא עשרון שלם וחולקו כדאמר לעיל וכיון דכתיב מחציתה תרי זימני דרשינן מחציתה משלם מהעשרון כדאמרי מחציתה משלם שאמר שמוסיף שם חלות מכל חצי עשרון חולק את כולם ע"כ. ואין לדברים אלו ראיה ודברי הרב בעל כ"מ ז"ל יותר נכונים: ואם היתה מנחת חינוך אינו חוצה וכו'. קשה דפשט הפסוק בפרשת צו משמע בהדיא דזה קרבן אהרן ובניו ביום המשח אותו וגו' היינו מנחת חינוך וכתיב שם מחציתה בבוקר ומחציתה בערב. ומ"ש הרב בעל כ"מ ז"ל דמפרש מנחת כהן משיח האמור בפ' ואלו מנחות דהיינו מנחת חינוך הדבר קשה אצלי דמ"ש רבינו ז"ל לעיל וכופל כל אחד לשנים מההוא דוכתא נפקא ליה ובדכתב הרב עצמו ואם כן משמע דמנחת כ"ג של כל יום מפרשה, ועוד אפילו לדבריו לא אמרו שם אלא שהיה כופל כל אחד לשנים אבל מנא ליה שהיה מקריבה כלה יחד נימא דמחציתה היה כופל לשנים כמו שהוא עכשיו בחביתי כ"ג של כל יום וכן מה שהביא מפרק התכלת שאמרו שם כולו ולא חציו קשה שלא אמרו שם כן אלא גבי כ"ג שמת שמנחתו קריבה משל יורשין שהיא קריבה לחצאין אבל לא במנחת חביתי כ"ג של כל יום. ויש לומר דהאי קרא דהכהן המשיח תחתיו מבניו יעשה אותה מוקי ליה בגמרא בפרק התכלת (דף נ"א:) לאחרי ענינים, הא' לכהן גדול שמת ומנחתו קריבה משל יורשין, הב' לכ"ג שיעמוד בכל דור שצריך לעשות זאת המנחה של חינוך וחד מפיק לה מן בניו והב' מ"ש דמבניו כמבואר שם וסובר רבינו ז"ל דהאי קרא כיון דבהני תרתי איירי הד דינא יהיב לתרוייהו וכי היכי דלכ"ג שמת ומנחתו קריבה משל יורשין אינה קריבה לחצאין א"א כולה גם כן במנחת חינוך אינה קריבה אלא כולה וקרא דכתיב שם מחציתה בבוקר כו' לא קאי המנחת חינוך אלא למנחת כ"ג של כל יום והכי קאמר קרא זה קרבן אהרן ובניו ביום חינוכם לעבודה וזו היא מנחת תמיד כלומר שמקריב אותה כ"ג בכל יום מחציתה בבקר ומחציתה בערב אבל בשעת חנוכו קריבה כולה יחד וכמו שכתב בסוף והכהן משיח יעשה אותה והאי אותה משמע כולה ולא חציה וכמו שאמרו שם בגמרא:
מנחת

משנה למלך

כעשרון של קודש היה חולק העשרון בחצי עשרון והיה עושה ממנו שש חלות ואח"כ היה עושה מחצי האחר שש חלות אלמא דבעינן שמחצית יהיה חלות בפני עצמו א"כ גם השמן צריך שמחצית יתקדש ומ"מ כבר כתבתי דסברא זו דרבינו היא תמוהה בעיני ועיקרא דדינא למה צריך לחלק העשרון בחצי עשרון כפי סברתו שהרי חצי עשרון זה לא היה מקריב בבקר אלא חצי המחצית של עשרון זה וכן מהלוג ומחצה לא היה מקריב חציו בבקר כי אם המחצית, סוף דבר דברי רבינו צריכין תלמוד: ודע שראיתי לרבינו שכתב ומביא עמה ג' לוגין שמן כו' וסתם הדברים ולא פירש אם הכוונה היא שיביא כל הג' לוגין ויקדש אותם או דילמא שיכול להביאם בכלי חול ואח"כ היה מקדש רביעית אחר רביעית שצריך לכל חלה וחלה וכן הכי ובין הכי אני תמיה שהרי מהסוגיא שכתבנו מוכח דבין לר"ש ובין לרבנן צריך לחלק לוג ומחצה בפני עצמו ולא ביאר לנו רבינו דין זה:

ד ואם היתה מנחת חינוך כו'. כתב מרן ובפ' התכלת תניא והכהן המשיח כו'. ולא ידעתי מה ענין סוגיא זו לכאן דהתם מיירי בכ"ג שמת ולא מינו אחר תחתיו דנחלקו ר"ש ור"י משל מי היתה קריבה ואליבא דכולי עלמא שלימה היתה קריבה שחרית ושלימה בין הערבים ולא שייך כלל למנחת חינוך וצ"ע. ומ"ש רבינו ואח"כ חולק כל חלה וחלה לשנים באומד כדי שיקריב חצי בבקר וחצי בערב. מדברי רבינו הללו למדנו שני דברים. הא' הוא שכל העשרון כולו היה לש ואופה מבבקר דקרא דקאמר מחציתה בבקר ומחציתה בערב היה אפשר לומר שחצי עשרון היה לש ואופה בבקר והנשאר היה לש ואופה בערב. והדין הב' שלמדנו הוא דמאי דכתב רחמנא מחציתה בבקר הכוונה היא מחצית כל חלה וחלה שנמצאו קרבים בבקר י"ב חצאי חלות ובערב י"ב חצאין. והנה בדין הא' דהיינו שהיו לשין ואופין כל העשרון בבקר לא נחלק עליו הראב"ד אך בדין הב' דהיינו שהיה מקריב י"ב חצאין בבקר חלק עליו וכתב זו לא שמענו אלא שיחלקו שש חלות בשחרית ושש בין הערבים והפורס נותנים להם מדות גדולות וקטנות שימודו בהם כדי שלא יגרעו ולא יוסיפו על השיעורין והוא אומר שמחלקין את החלות באומד כו' ע"כ. וא"ת בשלמא לדעת רבינו היינו דצריך ללוש ולאפות כל העשרון בבקר לפי שצריך להקריב י"ב חצאין אך להראב"ד שמקריב שש חלות בבקר למה אופין כל העשרון. ונראה דודאי לדעת הראב"ד אם ירצה ללוש חצי עשרון בבקר וחצי בערב הרשות בידו ומה שלא נחלק עליו בזה הוא משום דאף לדידיה יכול לעשות כמו שירצה ומה שחלק עליו נתבאר שהרשות בידו אם ירצה ללוש כל העשרון בבקר ילוש ואם ירצה ילוש חצי עשרון בערב: והנה מרן הביא ראיה לדברי רבינו די"ב חצאין היה מקריב מהסוגיא דאמרינן בפרק שתי מדות (דף פ"ז) בעא רמי בר חמא מרב חסדא חביתי כ"ג במה מחלקן לחלות ביד או בכלי כו' והנה פשטן של דברים נראים כרבינו שהבעיא היא חלות אלו שמחלקן כדי להקריב י"ב חצאין במה מחלקן אך הראב"ד נראה דס"ל דהבעיא היא לפי שצריך לעשות מכל חצי עשרון שש חלות ועל זה שאלו חלות אלו במה מחלקן וכן הוא דעת התוס' ורש"י יע"ש. והא דלא בעו בלחם הפנים שהיה גם כן י"ב חלות ועיקר שיעור זה די"ב חלות בלחם הפנים כתיב ומהתם ילפינן לחביתין וכדאיתא בפ' ואלו מנחות הא לא קשיא כלל משום דהלחם דלחם הפנים היתה שני עשרונים כל חלה וחלה וא"כ שיעורה ידוע אבל בחביתין שמכל חצי העשרון היה עושה שש חלות מש"ה שאלו במה מחלקן. אך קשה אמאי לא שאלו בפתם על כל המנחות שהיו באים עשר עשר וכדתנן בפ' ואלו מנחות [דף ע"ו] במה מחלקן, וי"ל דשאני שאר מנחות שנעשים היפה כאחת כלומר שהיה לש כל העשרון בבת אחת ואח"כ היה מחלק העיסה לעשר חלות וכיון שכן אין להקפיד אם החלה האחת היתה גדולה מחברתה או קטנה אבל חביתין שאחת אחת היו נעשות וכמו שפסק רבינו וצריך לתת לכל חלה וחלה רביעית שמן וכדאמרינן בפ' שתי מדות (דף פ"ח) רביעית למה נמשחה שבה היה מודד לחביתי כ"ג רביעית שמן לכל חלה וחלה א"כ צריך להקפיד טובא בשיעור החלות שיהיו שוות כדי שלא תהיה החלה האחת מרובה בשמן והאחת חריבה ומש"ה שאלו בגמ' במה מחלקן והשיבו לו שאעפ"כ מחלקן ביד ולא בכלי לפי שהכלי הוא סימן קללה: וראיתי למרן שכתב וזה מבואר בדברי רבינו דהסוף דקללה בלחם כתיב כנראה שרצה מרן לשלול דליכא למימר שהבעיא היה לפי שהיה צריך לעשות מכל חצי עשרון שש חלות וכדכתיבנא כבר כתבו התוס' דמשקולת ומאזנים הוא סימן קללה בסלת כמו בעיסה ולפי מה שכתבנו מה שתמה מרן על הראב"ד שכתב זו לא שמענו פלגד שאין כאן תמיה דודאי סוגיא זו שהביא מרן ראיה אותה הראב"ד אלא שפירשה כדכתיבנא עדיין יש לתמוה על רבינו איך הוליד דין מחודש כזה דבמלתא דרחמנא אמר מחציתה בבקר איך חלק באומד ואפשר שיוסיף או יגרע מדקדוק סוגיא זו. עוד אני תמיה בהכרח רבינו הללו מהא דתנן חצי עשרון מה היה משמש שבו היה מודד מנחת כ"ג כו' וסדר הבא בחביתין היה שהיה מביא עשרון ומקדשו לעשרון שבמקדש ואח"כ היה חולקו בחצי עשרון וכל זה הוא מבואר בדברי רבינו בראש הפרק. והנה בשלמא לדעת הראב"ד ודעמיה איצטריך חצי עשרון לפי שבו היה מודד לעשות שש חלות בבקר אך לדעת רבינו לא ידעתי לאיזה הכלים היו מחלקין אותו בחצי עשרון יעשו מן העשרון קודם חלוקה י"ב חלות ואח"כ יחלקו כל חלה לשנים ויקרבו י"ב חצאין בבקר וי"ב בערב והדבר אלי צריך תלמוד ועיין במה שכתבתי בדף ס"ז ע"א (א"ה המלאנו לקמן בפרקין דין ג' יע"ש). ודע שאחר שכתבתי כל זה נתיישבתי עוד בדברי רבינו הללו וראיתי שדבריו טעמם ונמוקם עמם והוא דתנן בפ' אלו מנחות (דף ע"ה) מנחת ישראל כופל אחת לשנים ושנים לארבעה ומבדיל מנחת כהנים כופל אחת לשנים ושנים לארבעה ואינו מבדיל מנחת כהן משיח לא היה מקפלה רש"א מנחת כהנים ומנחת כהן משיח אין בהם פתיתה מפני שאין בהם קמילה ע"כ. ופירש"י אין בהם פתיתה שלא היה מקפלן. ובגמרא הקשו

דבברייתא קתני מנחת כהן משיח היה מקפלה והא אנן תנן לא היה מקפלה ותירצו אמר רבא אינו מקפלה לארבעה אבל מקפלה לב' ע"כ. והנה פשטה דסוגיא משמע דלת"ק מנחת כהנים כופל אחת לב' וב' לד' ואינו מבדיל מנחת כהן משיח לא היה כופל כי אם אחת לב' ורש"י ס"ל דבין מנחת כהנים ובין מנחת כהן משיח לא היה מקפלה כלל דליכא למימר דמאי דקאמר ר"ש הוא דלא היה מקפלה אחת לשנים ושנים לארבעה אבל אחת לשנים מיהא היה מקפל דא"כ אמאי נקט במילתיה מנחת כהן משיח הא בזה גם ת"ק מודה דלא היה מקפל כי אם אחת לשנים אלא ודאי דלר"ש מנחת כהן משיח לא היה בה קפול כלל ולפי זה היכא לאתמוהי טובא דהא בקרא דמנחת כהן משיח כתיב מנחת פתים תקריב וגו' והיכי קאמר ר' שמעון דמנחת כהן משיח לא היה מקפלה כלל וכבר הקשו קושיא זו הראב"ד ורבינו ישעיה הראשון. והרא"ש בפ' לו כתב וז"ל ושמא י"ל דאין בהם פתיתה דקאמר ר"ש היינו שלא יכפל האחד לשנים ושנים לארבעה דומיא דמנחת ישראל דכתיב בה פתות פתים ופליג את"ק דאמר מנחת כהנים כופל אחד לשנים ושנים לארבעה ובא ר"ש ואמר שבין מנחת כהנים בין מנחת כהן משיח אינו כופל אלא האחד לשנים ולא שנים לארבעה דהכא לא כתיבא בה אלא פתים להודיע ומנחת כהנים דיינינן להו כמנחת כהן משיח מפני שכולם אין בהם קמילה ע"כ. והנך רואה כמה יש מהדוחק בפירוש זה דנקט ר"ש דין מנחת כהן משיח ללא צורך שהרי בדין מנחת כהן משיח לא נחלק תנא קמא. ומלבד זה הדוחק יש לתמוה דבגמרא הקשו עלה דברייתא דקתני מנחת כהן משיח היה מקפלה ממתני' דקתני לא היה מקפלה והדבר הוא תימה דהיכי הוה ניחא להו מתני' כפשטה דלא היה מקפלה כלל דהא כתיב מנחת פתים ותמהני מהרא"ש איך לא נתעורר בזה. וראיתי להרב בעל קרבן אהרן בפ' ויקרא עלה דקרא דפתות אותה שהביא קושיא זו דהרא"ש ותירץ דלר"ש מנחת פתים אינו ר"ל שיפתה אותה אלא שירצה שיעשנה כמו מנחת פתים והיא שאר המנחות או לענין שאפייה שתהא נעשית בכלי וזהו אפייה כמו מנחת פתים או לענין היציקה שיצוק עליה שמן והוצרך לומר זה מפני ששנה אותה באומרו תופיני אפיות הרבה נו"א שעם כל זה כמו מנחת פתים היתה עכ"ד: והנה דברים הללו מגד עצמם לא ניתנו ליכתב שהכתוב יאמר מנחת פתים לדמיון בעלמא גם מ"ש לענין האפיה שתהא נעשית בכלי כו' לא ידעתי פירושו לפי שבחביתין היו בו שתי מלאכות שהיו אופין ומטגנים ואם על הטיגון הרי כבר נאמר על מחבת ואמרי' בפ' התכלת (דף כ"ח) מחבת מלמד שטעונה כלי ואי על האפוי איבעיא דדינא כמה דיות משתכבות אם התנור היה קודש או לא, ואם ועוד דבמנחות דכתיב בהם פתיתה לא היה כי אם מחבת ובמחבת לא כתיב בקרא יציקה וא"כ היכי תלה הכתוב חיוב היציקה באומרו מנחת פתים ואף שהדין הוא שבכל המנחות חוץ ממנחת מאפה תנור היה בהם פתיתה היינו מדרשא דמנחה היא לרבות כל המנחות לפתיתה וכן יציקה לא כתיב בקרא כי אם במנחת סלת ושאר המנחות חוץ ממאפה תנור נלמדות מרבויא וא"כ לא יצדק לומר שקרא הכתוב מנחת פתים לחיוב היציקה ועוד דהא מלינו מנחה דבעיא פתיתה ולא בעיא יציקה והיא מנחת מאפה תנור וכמו שכתב רבינו בפרקין הלכה ח' ומלינו מנחה דלא בעיא פתיתה ובעיא יציקה והיא מנחת הסלת וכמו שהארכנו בזה בספר דף קל"ע (א"ה המלאנו לקמן בפרקין הלכה י' יע"ש), וא"כ היכי תלה הכתוב חיוב היציקה במה שקראה מנחת פתים. עוד הוקשה לו לרבינו שאם ת"ק ס"ל דבענין הקיפול אין חילוק בין מנחת ישראל למנחת כהנים ולא נתייחדה מנחת כהנים אלא בשלילת ההבדלה מפני שאין בה קמילה אבל לקפלה אף במנחת כהנים איתא כדי לקיים מצות פתיתה וכמו שפירש"י במתני' דאלו מנחות א"כ מנא להו דאשתנו מנחת כהנים ממנחת כהן משיח דמנחת כהנים כופל אותה לשנים ושנים לארבעה ואילו מנחת כהן משיח אינו כופל כי אם אחת לשנים ולא מצינו לא בגמרא ולא בפ"כ שהביאו שום רמז מהכתוב לזה, והרב בעל קרבן אהרן כתב שהטעם הוא כי מנחת כהנים היו מעשרון ומנחת כהן משיח לא היה אלא חצי עשרון דכן כתיב עשירית האיפה סולת מחציתה בבקר ומחציתה בערב ולזה אם עשרון חולק לארבעה חצי עשרון די שיחלוק אותו לשנים עכ"ד. וכן פירש רש"י בפ' אלו מנחות יע"ש, ורבינו לא נחה דעתו בזה לפי שאם היה הדין שמחצי עשרון היה עושה י"ב חלות היו דבריו טובים ונכוחים אבל כיון דמחצי עשרון לא היה עושה כי אם שש חלות אין הפרש בין מנחת כהנים למנחת כהן משיח אלא כמלא נימא דבמנחת כהנים היה עושה מחצי עשרון חמש חלות ובמנחת כהן משיח היה עושה מחצי עשרון שש חלות: והנה כל זה ראהו עינו של רבינו וליישב כל זה סבירא ליה דמה שאמר הכתוב מנחת פתים הוא כמשמעו דהיינו שהיה חולק אותם לשנים וזה משמעו של פתים דהיינו מבדיל דומיא דפתות אותה פתים וכן תרגם אונקלוס מנחת ביצוען שר"ל שיחלק אותה לשנים ואע"ג דבמתני' תנן ר"ש אומר אין בהם פתיתה כו' ופירש קפול מ"מ לשון תורה לחוד ולשון חכמים לחוד וס"ל דהטעם שלזה הכתוב דין זה אע"ג דקי"ל דכל מנחה שאין בה קמילה אין בה הבדלה במלות הוא משום דשאני הכא שההבדלה היא כדי לקיים מחציתה בבקר והתורה גזרה שיביא עשרון שלם ויעשה מהעשרון י"ב חלות ויחלוק כל חלה וחלה לשנים ויקריב י"ב חצאין בבקר וי"ב חצאין בערב וזהו מה שאמר הכתוב מנחת פתים דאי לא תימא הכי לאיזה תכלית זה הכתוב פתים כיון שלא היה כאן קמילה ובזה לא נחלק אדם מעולם ואף ר"ש מודה בזה לפי שזאת הפתיתה היא לקיים מחציתה בבקר ומה שנחלק עם חכמים הוא דחכמים ס"ל דנהי דקי"ל דמנחת כהנים לא היה בה הבדל מ"מ כופל אותה כדין מנחת ישראל דהיינו אחת לשנים ושנים לארבעה ומנחת כהן משיח נמי הוי דכוותה דהיינו דבתחילה היה חולק כל חלה וחלה לשנים לקיים מחציתה בבקר ואח"כ היה כופל כל חלק לשנים ולא היה מבדיל א"כ נמצא דגם במנחת כהן משיח היה אחת לשנים ושנים לארבעה
ור"ש

ושתיהן כליל לאשים: ה א מנחת הסולת כיצד היתה נעשית. מביא עשרון סולת או כמה עשרונות או כפי נדרו ושמן הראוי לה ומודד בעשרון של מקדש. ונותן שמן בכלי. ואח"כ נותן עליו את הסולת. ואח"כ נותן שמן

א סמ"ג שם:

ה מנחת הסולת כיצד היתה נעשית מביא עשרון וכו' ומודד בעשרון של מקדש. משנה בפרק שתי מדות (דף פ"ז) עשרון מה היה משמש בו היה מודד לכל המנחות לא היה מודד לא בשל ג' לפר ולא בשל שנים לאיל אלא מודדן עשרונות. ומ"ש ונותן שמן בכלי ואחר כך נותן עליו את הסלת וכו' משנה (דף ע"ה:) וברייתא פרק אלו מנחות כל המנחות הנעשות בכלי טעונות ג' מתנות

ה מנחת הסולת כיצד היתה נעשית וכו'. בפרשת ויקרא הוזכרו ד' מנחות א' אחר א' מנחת הסולת ומנחת מאפה תנור ומנחת מחבת ומנחת מרחשת. במנחת הסולת לא הוזכר בכתוב אלא מתנה אחת שהיא יציקה ולא מתן שמן בכלי ולא בלילה. במאפה תנור הוזכר בלילה ולא יציקה ולא מתן שמן בכלי. במחבת הוזכר בלילה ויציקה ולא מתן שמן בכלי. במרחשת הוזכר מתן שמן בכלי דכתיב בשמן תעשה ולא יציקה ולא בלילה ואמרינן בפרק אלו מנחות (דף ע"ד ע"ה) דמג"ש דקרבנך קרבנך שדינן מאי דאיתא במחבת במרחשת ומאי דאיתא במרחשת במחבת ונמצאו מחבת ומרחשת חייבים בשלשתן ובמאפה תנור אמרו שם בברייתא דמדכתיב גבי מחבת ויצקת עליה שמן מנחה היא נתרבו כל המנחות ליציקה ונתמעטה מנחת מאפה תנור מדכתיב עליה והיא, ורבינו ז"ל כתב בד' מנחות אלו הג' מתנות זולת יציקה במאפה תנור וצריך לדקדק היכן מצינו מתן שמן ובלילה במנחת הסולת ומתן שמן במאפה תנור. והתוס' ז"ל כתבו בפרק אלו מנחות שם ז"ל ומיהו צריך לדקדק דבמנחת הסולת ובמנחת העומר דלא כתיב בהו בלילה מנלן שמן בכלי קודם עשייתן הינח מחבת ומרחשת דכתיב קרבנך אלא שאר מנחות מנלן ואם נפרש מדכתיב מנחה במחבת מרבינן כל מנחות לג' מתנות שמן א"כ הכי דממעטינן מאפה מיציקה מדכתיב עליה והיא נתמעטה נמי ממתן שמן בכלי קודם עשייתה דהכך תיבות גבי הדדי כתיבן ויצקת עליה שמן מנחה היא. ונראה לפרש דגבי ג' מתנות שמן כל המנחות למדות זו מזו בלי שום ג"ש מסברא בעלמא דכיון דמצינו מתנות שמן נלמוד הסתום מן המפורש כעין גילוי מילתא בעלמא והא דצריך הכא קרבנך לג"ש היינו משום דבמחבת כתיב יציקה אחרונה ובמרחשת כתיב מתן שמן בכלי תחלה הוה אמינא שזו דינה בכך וזו דינה בכך אבל אחר שלמדנו בג"ש ליתן האמור בזה לזה הוא הדין בכל המנחות חוץ ממאפה דמיעטה הכתוב מיציקה ומשום דכתיבי מיעוטי גבי יציקה הוא דאיצטריך ליה מנחה לרבות כל המנחות ליציקה ע"כ דברי התוס'. עם שיש לדקדק בדבריהם למה לא הוקשה להם בתחילה אלא ממתן שמן בכלי ולא מבלילה ג"כ דכיון שלא הוזכר בכתוב בלילה א"כ מתן שמן בכלי ובלילה מנ"ל מ"מ למדנו מדבריהם טעם בדבר דצריכי ג' מתנות ואע"ג דבמתני' אמרו כל המנחות הנעשות בכלי לא ממעטה מתניתין מנחת הסולת ומנחת העומר דאע"ג דאינם טעונות כלי במחבת ומרחשת מ"מ נעשות בכלי שרת הם ואינם כמאפה תנור שאין התנור מקדש וכדכתבו שם התוס' ז"ל וכיוצא בזה תירץ מהר"ר אליה מזרחי ז"ל בפרשת ויקרא, אבל אין לתרץ כמו שתירץ שם ז"ל ועוד אפי' את"ל דממעט נמי למנחת הסולת הני מילי למתן שמן בכלי שכן אינה צריכה כלי אבל מבלילה ויציקה לא ע"כ, דא"כ אפשר לומר כן והרי מנחת העומר ג"כ אינה נעשית בכלי ותנן בפ' ר' ישמעאל (דף ס"ז:) בא לו לעשרון נתן עליו שמנו ולבונתו יצק ובלל וכו' הרי שם במנחת העומר הג' מתנות וכמו שפירשו שם רש"י ותוס' ז"ל וכן רבינו ז"ל אית ליה הכי ואע"פ שבהלכות תמידין ומוספין בפ"ז כתב ששם ובוללין אותו בלוג שמן בי"ו בניסן ולא הזכיר שם המתן שמן והיציקה סמך אסוף לשונו שכתב ומוקמין עליו קומץ כשאר המנחות וכיון שסדבר כן הוא ככל המנחות שצריך הג' הרי מבואר שהם צריך ג' ג"כ ובודאי דרבינו ז"ל לא פליג אמתניתין דר' ישמעאל כדכתיבנא א"כ לכולי עלמא בעיק ג' מתנות במנחת העומר אע"ג דאינה נעשית בכלי ודכוותה היא מנחת הסולת. ועוד קשה על דבריו דאי נתמעט ממתן שמן בכלי גם מהבלילה היה לה להתמעט מפני שהבלילה אינה צריכה כלי שרת וכמו שכתב רבינו ז"ל וכי היכי דמתן שמן אינו צריך כלי משום דאינו צריך כלי לדעתו ז"ל גם הבלילה לא בעי כלי שרת וכיון שכן לא ליבעי בלילה אלא ודאי דכל השלש מתנות צריכי כולהו חוץ מיציקה במאפה תנור משום דנתמעט מעליה והיא ומה שכתב רבינו במאפה תנור שנאמר חלות מצות וגו' אין כוונתו לתת טעם למעט יציקה מדכתיב בלילה דלא נתמעט בגמרא אלא מעליה והיא אלא פריעא דליפנים קאי כך שנאמר שכתב בתחלת דבריו בולל לזה אמר דהבלילה

משנה למלך

ור"ש ס"ל דהכי היכי דנשלל ההבדל ממנחת כהן הכי נמי נשלל הכפל ומ"ש במנחת כהנים לא היה כופל כלל אלא נפרסת כולה כמו שהיא ובמנחת כהן משיח חולק כל חלה לשנים לאומרו יתעלה מנחת פתים לקיים מחציתה בבקר אבל לא היה חוזר וכופל לפי שלא היה בה קמיצה ולפי זה נתיישבה כל הסוגיא והדקדוקים שדקדקנו: וראיתי בת"כ בפ' ט' מנחת פתים מלמד שכופל אחת לשנים ושנים לארבעה ומבדיל וכתב הרב בעל קרבן אהרן ושנים לארבעה ל"ג ליה דהוא דלא כמאן כו' ומבדיל נראה לפרש כו' אבל בגמ' נראה דגרסינן ואינו מבדיל בבזיל שאינה טעונה קמיצה ע"כ. ולא ידעתי היכן ראה בגמ' דגרסינן ואינו מבדיל, ולדידי מאי דקתני בברייתא ומבדיל קאי למאי דקאמר מלמד שכופל אותה לשנים שאז היה מבדיל לקיים מחציתה בבקר, והנכון דהגירסא הנכונה היא כופל אחת לשנים ומבדיל ושנים לארבעה וכן כן הדברים שכתבנו דאין שינוי בכפל בין מנחת כהנים למנחת כהן משיח ובמנחת כ"מ כופל אחת לשנים ומבדיל כדי לקיים מחציתה בבקר ואח"כ כופל אותם לארבעה כדין כל מנחת כהנים ולא ידעתי מה יענה הראב"ד ביום שידובר בו ברייתא הלזו דת"כ. וראיתי לסמ"ג במצות עשה סימן קפ"ו שכתב וז"ל מנחת פתים מלמד שכופל אחת לשנים ומבדיל וכן המסקנא בפ' ואלו מנחות ע"כ. ועוד כתב שם במנחת חביתין כופל אותה לשנים ומבדיל מפני שצריך להקריבה לחצאין עם חצאי הקומץ לבונה ע"כ. והרי זה מבואר כדברי רבינו אך מ"ש וכן המסקנא בפ' ואלו מנחות לא ידעתי היכא איתא להאי מילתא: ודע שמנחת חינוך של כהן שלא היה מחציתה בבקר אלא נקרבת כאחת פשיטא שלא היה חולק החלות דכיון דהיה מקריבה כולה כאחת וקמיצה אין בה לאיזה תכלית יחלוק החלות אבל מ"מ כופל אותה לב' ושנים לד' ואינו מבדיל כשאר מנחת כהנים וזה לא הוצרך רבינו לבארו מפני שסמך על מ"ש בדין י' ואם היתה המנחה של זכרי כהונה אינו מבדיל כו' הרי שלא הפריש בין מנחת ישראל למנחת כהנים אלא לענין ההבדלה אבל לענין הכפל שוים הם ומנחת חינוך הרי היא כמנחת כהנים וכן כתב הסמ"ג שם וז"ל מנחת חינוך הרי היא כשאר מנחת כהנים שכופל אחד לב' ושנים לד' ואינו מבדיל לפי שאינן נקמצות ואינו זוכ' אלא מקריבה כולה כאחת עם קומץ לבונה ע"כ: והואיל וביאו אותנו מסך הענין ראיתי לעמוד על מ"ש רבינו וז"ל ואם היתה מנחת חינוך אינו חולק כו' וכתב מרן נראה שכתב כן מדתנן בפ' אלו מנחות מנחת כהן משיח לא היה מכפלה ומפרש רבינו דמנחת כהן משיח דקתני היינו מנחה שמקריב ביום שנתחנך כו' ואני תמיה על זה דמנחת חינוך לא מיקריא מנחת כהן משיח לפי שמנחת חינוך שייכא אף בכהן הדיוט ביום שמתחנך לעבודה וכמו שכתב רבינו בפ"ה מהל' כלי המקדש דין ט"ז ולומר דס"ל דמנחת חינוך של כ"ג לא היה חולק אבל מנחת חינוך של כהן הדיוט היה חולק זו לא ידעתי היכן רמיזא ועוד דהתם בגמרא אמרו דלא היה מקפלה אחת לשנים וב' לד' וא"כ מנא לן שלא היה מקריב מחציתה בבקר גם הראיה שהביא מרן מההיא דפ' התכלת תמהני דמה ענין אותה סוגיא להכא דהתם מיירי בכ"ג שמת ולא מינו אחר תחתיו דנחלקו ר"ש ור' יהודה משל מי היתה קרבה ואליבא דכ"ע שלמה היתה קרבה שחרית ושלמה בין הערבים ולא שייך כלל למנחת חינוך וכבר השיגו בזה הרב בעל לחם משנה יע"ש גם מה שתירץ הרב בעל לחם משנה לזה הם דברים מבלי מלה ואני תמה על רבותי שדברי רבינו הם ברייתא בת"כ בפ' גו וז"ל יכול מה שהכהן מביא הגאים אף בניו יביאו הגאים ת"ל זה ע"כ. ואין ספק שכוונת הברייתא היא כסברת רבינו שהיה עולה על הדעת שגם מנחת חינוך תהיה מחציתה בבקר דומיא דמנחת חביתין קמ"ל זה שמעט לומר דוקא מנחת חביתין נקרבת לחצאין אבל מנחת חינוך נקרבת שלמה. ומה שיש לעמוד על ברייתא זו שחלקו ג"כ בין מנחת חינוך בשיעור השמן והלבונה ורבינו בסוף פ"ה מהל' כלי המקדש כתב ומעשה שלשתן שוה כבר עמדתי על זה לעיל סימן מ"א דף ס"ה (א"ה תמצאנו בפ' הנזכר). ודע שלא ראיתי לסמ"ג שכתב גבי מנחת חביתין אלא שכופל אחת לשנים ומבדיל ולא ביאר שאח"כ חוזר וכופל החציים וכמ"ש רבינו ולא ידעתי למה לא ביאר דין זה ואולי סובר הרב דמאי דאמרינן בגמרא דמנחת חביתין היה כופל אחת לשנים היינו מה שהיה עושה בתחלה שהיה כופל החלה לשנים ומבדיל ושוב לא היה כופל ולפ"ז יש להתמה דא"כ ר"ש דפליג ואמר דבמנחת כהן משיח לא היה פתיתה היכי מתוקמא והא כתיב מנחת פתים והדבר צריך תלמוד: ודע שלפי מה שכתבנו בדברי רבינו מתיישבים כל דבריו באר היטב אך זה לבד נשאר לי מקושי בדבריו שכתב ולוקח החציים וכופל כל אחד לשנים ופותת ע"כ, והאי ופותת דקאמר לא ידעתי פירושו דאם כוונתו דחוזר וכופל זה אינו דהא בגמרא אמרינן דלא היה כופל שנים לארבעה ואם פירושו הוא מבדיל זו לא ידעתי מנין לו דבשלמא מה שהיה חולק בתחלה כל חלה וחלה לשנים הוא כדי לקיים מאמר הכתוב מחציתה בבקר אבל אחר שלוקח החציים שיחזור ויבדיל אותם לא ידעתי מה סיבה לזה ולמה נשתנה מנחת חביתין ממנחת כהנים שלא היה בהן הבדל לפי שלא היה בהם קמיצה. ואלמלא דמסתפינא הייתי אומר דהאי ופותת הוא ט"ס והגירסא כך היא וכופל כל אחת מהן לשנים עד שתמצא כל פתיתה כפולה לשנים ע"כ. וקראה פתיתה לפי שכבר כתב דחולק כל חלה וחלה לשנים: וראיתי להרב בעל לחם משנה שנתקשה הרבה בדברי רבינו הללו וכתב דרבינו הוקשה לו קושית מהר"א מזרחי ז"ל דלר"ש היכא מתוקם קרא דמנחת פתים כו' ואני תמיה דכיון דהכי כתב דחולק כל חלה לשנים מאי קשיא ליה מקרא דמנחת פתים ור"ש גם כן מודה בזה ואם הרא"ם ורבינו ישעיה ז"ל הקשו קושיא זו הוא משום דאזלי בשיטת הראב"ד דס"ל שהיה מקריב שתי חלות שחרית ושתי בין הערבים אבל לרבינו ליכא קושיא כלל וכדכתיבנא. עוד כתב דרבינו מפרש דלת"ק אחר שכפל אותם לשנים פותת כלומר אין פותת השנים זה מזה אלא הכפל עצמו פותתו וז"ש שנמצא כל פתיתה כפולה לב' שאחר שכופל פותת אותו הכפל ור"ש פליג ואומר דכופל אבל אינו פותת הכפל וזהו שאמר אין בהם פתיתה והשתא מתוקמא קרא דפתים לר"ש דמודה ר"ש לענין הכפל דמנחת כהן משיח כופל עכ"ד. והנה מה שדקדק הרב לפי דרכו ממה שכתב רבינו שנמצא כל פתיתה כפולה לשנים שאחר שכופל פותת אותו ע"כ, לא ידעתי כוונת הרב בדברים הללו וכבר כתבנו שלפי דרכנו קורא אותם פתיתה לפי שכבר קדם דכל חלה וחלה חולק אותה לשנים, עוד יש לי לדקדק בדבריו וליראת האריכות קצרתי ובמקום אחר נאריך עוד בזה כל הצורך. ודע שלפי דרכו של הרב בכל מנחת כהנים היה בהם פתיתה דהיינו שפותת הכפל אלא שאינו מבדילם זה מזה ומה שכתב רבינו בדין י' ואם היתה המנחה של זכרי כהונה אינו מבדיל ופותת הכוונה היא אינו מבדיל אלא פותת וזה הוא דוחק בדברי רבינו (א"ה עיין לקמן בפירקין דין י' כי שם האריך הרב המחבר ע"ד הלח"מ והרא"ם יע"ש):

ה מנחת הסלת כיצד היתה נעשית כו'. דע שארבעה מיני מנחות נזכרו בכתוב מנחת סלת ומנחת מאפה תנור ומנחת מחבת ומנחת מרחשת ובמנחת הסלת לא הוזכר בה כי אם יציקה ובמנחת מאפה תנור לא הוזכר כי אם בלילה ובמנחת מחבת כתיב בה בלילה ויציקה ובמנחת מרחשת כתיב בה מתן כלי דכתיב סלת בשמן תעשה ורבינו חייב בכל המנחות חוץ ממנחת מאפה תנור שלש מתנות דהיינו בתחלה נותן שמן בכלי ואח"כ נותן עליו הסלת וחוזר ונותן שמן ובולל ואחר כל זה נותן הכל בכלי שרת וחוזר ויוצק שאר השמן והכי איתא בפ' אלו מנחות (דף ע"ד) דתנן כל המנחות הנעשות בכלי טעונות ג' מתנות שכן יציקה ובלילה ומתן שמן בכלי קודם לעשייתן ובגמרא ת"ר ואם מנחת מרחשת קרבנך סולת בשמן תעשה מלמד שטעונה מתן שמן בכלי קרבנך קרבנך לגזירה שוה מה כאן מתן השמן בכלי אף להלן מתן שמן בכלי ומה להלן יציקה ובלילה אף כאן יציקה ובלילה ע"כ. תו אמרינן התם מנחה היא לרבות כל המנחות ליציקה. והתוס' שם הקשו דהשתא דמחבת איצטריך לג"ש למילף ממרחשת מתן כלי אבל מרחשת אמאי איצטריך לג"ש למילף ממחבת יציקה ובלילה תיפוק ליה דמרבינן בסמוך מדכתיב מנחה לרבות כל המנחות ליציקה ולא ממעטינן אלא מנחת מאפה תנור, ותירצו דמצינו למימר דעיקר ג"ש למתן שמן בכלי אתיא ויציקה ובלילה דהכא ה"ס דבלא ג"ש הוה ידעינן מדכתיב מנחה עוד תירצו ועוד נראה דלבלילה נמי איצטריך ג"ש דמדכתיב מנחה לא מרבינן אלא יציקה למודה דעל יציקה כתיב ומרבינן נמי פתיתה לכל מנחות דפתיתה ויציקה כתיבי בהדיא קרא ע"כ. ודע שגם לפי תירוץ זה מאי דיליף מרחשת ממחבת יציקה בג"ש לאו דוקא דליציקה לא איצטריך ג"ש דתיפוק ליה מקרא דרבינן מיניה כל המנחות ליציקה אלא שהפרש גדול יש בין תירוץ א' לתירוץ שני דלתירוץ א' מרחשת אינו צריך ללמוד שום דבר ממחבת בג"ש ומה שאמרו בגמרא ומה להלן יציקה ובלילה כו' לאו דוקא דבלא ג"ש נמי הוה ידעינן דבמרחשת איכא יציקה ובלילה אבל לתירוץ ב' איצטריך ג"ש למרחשת שילמוד ממחבת בלילה דהא נפיק מקרא דמנחה ואגב בלילה נקטו נמי בגמ' יציקה. עוד כתבו ומיהו צריך לדקדק דבמנחת הסלת ובמנחת העומר דלא כתיב בהו בלילה מנא לן מתן שמן בכלי קודם לעשייתן הינח מחבת ומרחשת דכתיב קרבנך אלא שאר מנחות מנלן ואם נפרש מדכתיב מנחה במחבת מרבינן כל מנחות לשלש מתנות שמן א"כ היכי ממעטינן מאפה מיציקה דוקא מדכתיב עליה והיא נמעטה נמי ממתן שמן בכלי קודם עשייתן דהכך תיבות גבי הדדי כתיבן ויצקת עליה שמן מנחה היא ע"כ. ויש לדקדק בדברי התוס' שכתבו מנא לן מתן שמן בכלי דמשמע דלא הוקשה להם כי אם מזה דאמאי לא הוקשה להם ג"כ מבלילה דמנא לן. וכי תימא דס"ל לתוס' דאף דנימא דמלת מנחה דכתיבא במחבת מרבה כל המנחות לדיני המחבת היינו דוקא למאי דכתיב בהדיא במנחת מחבת דהיינו בלילה ויציקה אבל מתן שמן בכלי דלא כתיב בהדיא במחבת ולא יליף לה אלא ממרחשת בג"ש לא רבינן כל המנחות מדכתיב מנחה. הא ליתא מתרי טעמי חדא דהתוס' סיימו בדבריהם דמנחה אינו מרבה אלא יציקה דכתיב סמוך לו אבל בלילה אינו מרבה ואם כן איך כתבו תכף ומיד הפך זה, ועוד שבתחלת הקושיא כתבו דבמנחת סלת ובמנחת העומר דלא כתיב בהו בלילה מ' משמע שהוקשה להם ג"כ מבלילה.

ועוד

מתנות שמן יציקה ובלילה ומתן שמן בכלי קודם עשייתו. ומ"ש רבינו ובולל הסלת בו ואח"כ נותנה

שמן אחר על הסולת ובולל הסולת בו. ואח"כ נותנה בכלי

דהבלילה היא משום שנאמר חלות מצות בלולות וגו' וכן כתב במשיחת רקיקין הכתוב ורקיקי מצות

משנה למלך

והרב בעל לחם משנה נתעורר בזה ולא תירץ כלום ולי נראה שדברי התוס' הם מסורסים ועיקר הגירסא כך היא ומיהו צריך לדקדק דבמנחת סלת ובמנחת העומר מנא לן בלילה ומתן שמן בכלי קודם לעשייתן דלא כתיב בהו ולפי גירסא זו שהוקשה להם מבלילה ומתן שמן דמנא לן במנחת הסלת ובמנחת העומר ניחא מה שכתבו תינח מחבת ומרחשת כלומר דמחבת יליף מתן שמן ממרחשת ומרחשת יליף בלילה ממחבת אבל לפי הגירסא דלא הוקשה להם כי אם ממתן כלי ולא מבלילה לא היה להם לומר אלא תינח מחבת כלומר דיליף מתן שמן ממרחשת אבל במרחשת ליכא קושיא כלל דהא מתן שמן כתיב ביה בהדיא א"ו דמבלילה ומתן שמן הוקשה להם ומש"ה כתבו תינח מחבת ומרחשת וזה פשוט: ודע שמה שלא הוקשה להם מיציקה גם כן דמנא לן במנחת העומר דהא בפרשת אמור לא כתיב גבי מנחת העומר. הא לא קשיא כלל חדא דמלת מנחה מרבה לפחות יציקה לכל המנחות ועוד דבפ' ויקרא כתיב ואם תקריב מנחת בכורים דהיינו מנחת העומר וכתיב בתריה ונתת עליה שמן דהיינו יציקה. ודע שהתוס' בקושיא זו באו לסתור שני התירוצים שכתבו לקושיא דמרחשת אמאי איצטריך ג"ש למילף ממחבת יציקה ובלילה ובתחלה הקשו כפי התירוץ השני דמנחה אינו מרבה כי אם יציקה דכתיב ביה דא"כ מנחת הסלת ומנחת העומר מנא לן דבעו בלילה ומתן כלי וחזרו ואמרו ואם נפרש כלומר כתירוץ הא' דמנחה מרבה כל הדברים ולמרחשת לא איצטריך ג"ש למילף ממחבת דתיפוק ליה מקרא דמנחה ובמחבת כתיבי שלש מתנות דכאומרו קרבנך הרי מתן כלי אמור וכתיב בלולה בשמן וכתיב ויצקת ועל כולם כתיב מנחה לרבות כל המנחות לכל אלו הדברים ובזה הוה ניחא מאי דאית לן במנחת הסלת ובמנחת העומר בלילה ומתן שמן בכלי אכתי קשיא ליה אתריתי לפי פירוש זה דאמאי ממעטינן ממנחת מאפה יציקה דוקא מדכתיב עליה והיא נתמעטה נמי ממתן שמן בכלי דהכי תיבות גבי הדדי כתיבן ויצקת עליה שמן מנחה היא וכי היכי דמלת מנחה מרבה הכל הכי נמי נימא דמיעוטא דעליה והיא ממעט הכל ונהי דבלילה לא מצי ממעט דבהדיא כתיב בלולה בשמן מ"מ נתמעטה נמי ממתן כלי. וקושיא הלזו לא שייכא כי אם לפי התירוץ הא' אבל לפי התירוץ השני לא שייכא קושיא זו דהא כפי התירוץ השני מנחה אינו מרבה כי אם ליציקה דכתיבא בהך קרא וא"כ מעוטא דהיא ועליה נמי לא ממעטי אלא יציקה דכתיב בהאי קרא כאופן שכוונת התוס' היא לדחות השני התירוצים ולזה הוצרכו לעיקר קושייתם תירוץ אחר ובתירוץ זה יתורץ הכל וכתבו ונראה לפרש דגבי ג' מתנות שמן כל המנחות למדות זו מזו בלא שום ג"ש מסברא בעלמא דכיון דטעונות שמן נלמוד הסתום מן המפורש כעין גלוי מילתא בעלמא ומאי דאיצטריך הכא קרבנך לג"ש היינו משום דבמחבת כתיב יציקה שהיא אחרונה ובמרחשת כתיב מתן שמן בכלי שהיא בתחלה הוה אמינא שזו דינה בכך וזו דינה בכך אבל אחר שלמדנו בג"ש ליתן האמור של זה בזה ה"ה בכל המנחות חוץ ממנחת מאפה דמיעטה רחמנא מיציקה ומשום דכתיבי מיעוטא גבי יציקה איצטריך ליה מנחה לרבות כל המנחות ליציקה עכ"ד, וכוונת דבריהם דהג"ש למדנו שלא נדון מה שכתוב בכל מנחה בה לבדה ובזה יצאנו מזה הטעות ולמדנו לכולם מן הסברא שילמוד הסתום מן המפורש ואי לא הוה כתיב מיעוטא גבי יציקה למעט מאפה תנור מיציקה לא הוה צריך לרבויא דמנחה לרבות כל המנחות ליציקה דבלא רבויא היו כל המנחות למדות זו מזו ליתן את של האמור בזה בזה אלא כיון דאיצטריך מעוטא גבי יציקה כדי למעט מאפה תנור כדי שלא נטעה במעוט זה באיזו מנחה ממעט קרא כתב רחמנא רבויא דמנחה לרבות כל המנחות ליציקה ובזה נבין דמעוטא לא קאי כי אם אמאפה תנור ובתירוץ זה אתיא כל הסוגיא כפשטה וכמבואר. והנה כמה הלכתא רבעתא איכא למשמע מדברי התוס' הללו חדא דס"ל דמנחת הסלת ומנחת העומר יש בו ג' מתנות שמן ככל המנחות והנה מנחת הסלת כבר כתב כן בפירוש רבינו דבעיא מתן שמן בכלי ובלילה ויציקה אך במנחת העומר נראה מדברי רבינו בפ"ז מהלכות תמידין ומוספין דין י"ב שלא היה בה לא מתן שמן בכלי ולא יציקה שהרי לא כתב שם אלא ובוללין אותו בשמן כו' הרי שלא הזכיר כי אם בלילה אבל נראה דהא ליתא דהא בפ"ו דמנחות (דף ס"ז) תנן בא לו לעשרון יצק ובלל הרי דתייבו יציקה במנחת העומר ולפי מה שדקדקנו בדברי רבינו במנחת העומר לא היה בה יציקה ומה גם שהתוס' שם כתבו דמאי דתנן נתן עליו שמנו היינו מתן שמן בכלי וא"כ הרי הוזכרו כל השלש מתנות במנחת העומר אלא שנראה שרבינו מ"ש ונותן עליו קומץ לבונה כשאר המנחות האי כשאר המנחות קאי לפני פניו נמי דהיינו מ"ש בוללין אותו כלומר כשאר המנחות היו בוללין אותו וכוונתו היא דבעיא ג' מתנות וכן כתב הרב בל"מ יע"ש:

עוד למדנו מדברי התוספות הללו דמנחת מאפה תנור לא מעטה הכתוב אלא מיציקה דוקא אבל מתן שמן בכלי יש בה ודברי רבינו בדין זה באו סתומים דבדין ח' כתב וז"ל מנחת מאפה תנור כיצד אם חלות היה בולל השמן בסלת ולש בפושרין ואופה ופותתן ונותן בכלי שרת כו' ואין בה יציקת שמן ע"כ. והנה מסוף דבריו שכתב ואין בה יציקת שמן נראה דס"ל כסברת התוס' דלא מעט הכתוב מאפה תנור אלא מיציקה אבל מתן שמן בכלי לא מעטה אך מתחלת דבריו שלא הזכיר מתן שמן בכלי אלא כתב אם חלות היה בולל השמן וכו' משמע דאית ליה דבמאפה תנור לא היה בה מתן שמן בכלי וכבר הביא הרב בעל לחם משנה שני פירושים הללו וכתב שפירוש זה השני שכתבנו הוא מדוקדק יותר בדברי רבינו עם שהראשון יותר נכון עכ"ד. ולדידי מלבד שהפירוש השני הוא מדוקדק בדבריו הפירוש הראשון לא ניתן ליאמר בדעת רבינו כלל לפי שבפ' אלו מנחות (דף ע"ה) אמרי' יכול שאני מרבה אף מנחת מאפה ת"ל עליה אוציא את החלות ולא אוציא את הרקיקין ת"ל היא ע"כ. הרי שהכתוב מיעט החלות והרקיקין ופשיטא שאין הפרש ביניהם כלל אלא שבחלות נותן השמן בשעת בלילה וברקיקין אינו נותן שמן בשעת בלילה אלא במושחה אותם אחר כך ואי אמרינן דבחלות לא מיעט הכתוב מתן שמן בכלי אלא דוקא יציקה פשיטא שהוא הדין גבי רקיקין דלא מיעט מתן שמן בכלי ורבינו בדין ט' כתב וז"ל וכיצד מושחן מביא לוג שמן לכל עשרון ומושחן וחוזר ומושחן עד שיכלה כל השמן שבלוג ע"כ. והנה פשטן של דברים מורים שכל הלוג היה מושח ולפי דברי התוס' לא היה מושח כל הלוג כולו שהרי היה מתן שמן בכלי תחלה קודם שיתן הסלת אך אליבא דרבינו אתי שפיר כיון שלא היה בו מתן שמן א"כ כל הלוג היה למשיחה. ומלבד שפשט דברי רבינו מורים כן שכל הלוג היה למשיחה עוד יש להוכיח כן ממ"ש בדין הרקיקין מביא לוג שמן לכל עשרון כו' ובכל המנחות לא הזכיר שיעור ובמנחת הסלת כתב סתם ושמן הראוי לה ובמנחת מחבת ומרחשת והלות של מאפה תנור לא הזכיר כלל שיעור בשמן וסמך על מה שכתב בפי"ב מה' אלו דין ז' וז"ל כל המנחות הקרבות לגבי המזבח טעונות שמן לוג שמן לכל עשרון וא"כ למה זה גבי רקיקין הוצרך לומר שיעור השמן שמביא ובמה שכתבנו ניחא שהוצרך רבינו לומר כאן השיעור לפי שכיון שברקיקין לא היה נותן שמן כלל כי אם לאחר אפיה למשיחה היה עולה על הדעת דבפחות מלוג סגי קמ"ל דלעולם בעי לוג. אבל אם היה בו מתן שמן מהיכא תיתי שמנחה זו היתה משתנית משאר המנחות לענין שיעור השמן:

ובסברת התוס' אני תמיה מהסיא דאמרי' התם רקיקין הבאים בפני עצמם מביא לוג שמן ומושחן וחוזר ומושחן עד שיכלה כל שמן שבלוג ר"ש בר יהודה אומר משום ר"ש מושחן כמין כ"י ושאר השמן נאכל לכהנים ע"כ. ואיכא לאתמוהי טובא בסברת ר"ש הלזו דמנא ליה דנשתנה מנחת רקיקין מכל המנחות שיהיה חלק לכהנים בשמן אי משום דליכא לא בלילה ולא יציקה אימא דבתחלה היה נותן שמן בכלי שיעור רב עד כדי שלא ישאר מן הלוג כי אם כדי משיחה וכי תימא דס"ל לר"ש דכיון דהתורה נתנה שיעור זה דלוג לשלש מתנות שמן א"כ ברקיקין אף דאיכא מתן שמן בכלי מ"מ לא היה נותן שמן בכלי אלא כשיעור שהיה נותן בשאר המנחות הטעונות שלש מתנות ומש"ה אית ליה דכיון דמשח כמין כ"י השאר נאכל לכהנים הא ליתא דמעולם לא שמענו שיעור בשלש מתנות שמן ואם ירצה לרבות באחת ולמעט באחרת הרשות בידו ועוד אם הדברים כן שלא היה יכול ליתן שמן בכלי אלא כשיעור שהיה נותן בשאר המנחות הטעונות ג' מתנות א"כ גבי חלות דמאפה תנור נמי נימא שלא היה נותן שמן בכלי ובלילה אלא כשיעור שהיה נותן בשאר המנחות וא"כ הנשאר שהוא שיעור היציקה אמאי לא קאמר ר"ש שיהא ניתן לכהנים והדיא תנן בפרק כל התדיר (דף צ"א) אמר ר"ש אם ראית שמן שהוא מתחלק בעזרה אין צריך לשאול מהו אלא מותר רקיקי מנחות ישראל ע"כ אלמא דלא משכחת שמן הניתן לכהנים כי אם ברקיקין ולא בחלות לפי שבשעת בלילה היה נותן כל השמן וא"כ גבי רקיקין אמאי לא עשה ג"כ תיקון זה ליתן בתחלה בכלי שיעור רב עד שלא ישאר מן הלוג כי אם כדי משיחה וגם בדברי ת"ק דקאמר מושחן וחוזר ומושחן קשה לי דטורח זה למה דמעיקרא כשנותן שמן בכלי לא ישאר כי אם כדי משיחה על פני כולו שהרי גבי מנחה הבאה מחצה חלות ומחצה רקיקין אית ליה דשאר השמן מחזירו לחלות אלמא היכא דאיכא תקנתא לא מטרחינן ליה שימשח ויחזור וימשח וכי תימא דהכא מיירי בדיעבד שלא נתן שמן בכלי שיעור רב ונשתייר בלוג שמן יותר מכדי משיחה ומש"ה אית ליה לת"ק דימשח ויחזור וימשח ולר"ש אית ליה דנאכל לכהנים אבל לעולם דלכתחלה עבדינן תקנתא אחריתי דהיינו שיתן שמן בכלי שיעור רב עד כדי שלא ישאר בלוג כי אם כדי משיחה הא ליתא דלישנא דברייתא משמע דלכתחלה מיירי ובא ללמדנו אופן עשיית הרקיקין ועוד דמלישנא דברייתא דקתני מביא לוג שמן משמע דכל הלוג היה למשיחה וכמו שדקדקנו מדברי רבינו ולא היה צריך ללמדנו דין זה דהא דבר פשוט הוא דכל עשרון בעי לוג וכדאיתא בפרק שתי מדות (דף פ"ט). ויותר מגדיל עלי התימה הוא דהנראה מדברי התוס' דפשיטא להו מילתא דלא מיעט הכתוב מאפה תנור כ"א מיציקה דוקא ולא ממתן שמן שהקשו נמעטה נמי ממתן שמן בכלי דמשמע שהיא הלכה מקובלת בידם שלא מיעטה הכתוב ממתן שמן ולא ביארו לנו הא היכא רמיזא והדרכא סוגיא ההלכה מורה שאף ממתן שמן נתמעטה וכמו שכתבנו ואם נפשך לומר שהתוס' לא כתבו דממתן שמן לא נתמעטה אלא בחלות אך ברקיקין מודו דאף ממתן שמן נתמעטה וכמו שהכרחנו מסוגית הגמרא הא ליתא דמלבד דברי התוס' שכתבו היכי ממעטינן מאפה מיציקה מדכתיב עליה והיא משמע דקושיתם היא גם על מנחת רקיקין מדכתבו עליה והיא דהם שני מיעוטים דאיצטריכו חד לחלות וחד לרקיקין, זאת ועוד הדבר מגיד עצמו הוא דבר מתמיה שהכתוב יאמר שני מעוטין סמוכין זה לזה והאחד לא ימעט אלא יציקה דכתיב סמוך לו והמיעוט האחר למעט אף מתן כלי שלא נזכר בכתוב בפירוש ואינו נלמד כי אם מג"ש דקרבנך קרבנך. הכלל העולה שדברי התוס' נעלמו ממנו וצריכין אנו תלמוד וצ"ע והרא"ם בפ' ויקרא ד"ה ויצקת אזיל בשיטת התוס' יע"ש:

והנך רואה דלפי מה שפירשנו בדעת רבינו שמעתתא רווחא ואזלא דאיהו אית ליה דמרבויא דמנחה מרבינן לכל המנחות לשלש מתנות שמן וכמו שנדדו התוס' באומרם ואם נפרש כו' וכשם שמלת מנחה מרבה כל השלש מתנות הכי נמי מעוטא דהיא ועליה ממעט הכל זולת בלילה דכתיב בהדיא בחלות דמאפה תנור ומשיחה דכתיב ברקיקין אבל מתן שמן ויציקה נתמעטו מחלות ורקיקין וג"ש דקרבנך קרבנך לא איצטריך אלא כדי שילמוד מחבת ממרחשת מתן שמן בכלי וכמו שכתבו התוס' בתחלת דבריהם ובזה אתי שפיר מה שנחלקו ת"ק ור"ש בשמן דרקיקין דוקא משום דבחלות כיון דאיכא בהו בלילה היה נותן כל הלוג בשעת בלילה אבל ברקיקין שלא היה שום דבר מן השלש מתנות שמן כי אם משיחה נחלקו ת"ק ור"ש דת"ק אית ליה דמושחן וחוזר ומושחן כלומר דמושחן ושוהה עד שיבלע השמן וחוזר ומושחן וכן עושה תמיד עד שיכלה כל השמן אבל פשיטא דקודם שיתבלע השמן לא היה חוזר ומושח דאם כן היינו יציקה ור"ש אית ליה דמשיחה זו היא כמשיחת הכהנים שהיתה כמין כ"י וכמ"ש רבינו פ"א מהל' כלי המקדש ומש"ה אית ליה דשאר השמן נאכל לכהנים. וכה"ג ראיתי דטעמא דמ"ד דהמשיחה היתה כמין כ"י הוא משום דכתיב בשמן בשמן שתי פעמים ואין רבוי אחר רבוי אלא למעט יע"ש:

ודע שמה שכתבנו למעלה מדברי רבינו והתוס' דמנחת הסולת בעיא ג' מתנות ראיתי להרא"ם בפ' ויקרא בפרשת מנחת הסלת דספוקי מספקא ליה מלתא וז"ל ואע"פ שמנינו כל המנחות הנעשות בכלי טעונות ג' מתנות שמן ומשמע דוקא הנעשות בכלי טעונות ג' מתנות שמן אבל מנחת סלת שאינה נעשית בכלי אינה טעונה אלא היציקה המפורשת בה בלבד י"ל דהאי הנעשים בכלי דקאמר אינו אלא למעט מנחת מאפה תנור בלבד שכן אמרו בגמרא בהדיא כל המנחות הנעשות בכלי למעוטי מאי אמר רב פפא למעוטי מנחת מאפה תנור ועוד אפילו את"ל דממעט נמי למנחת הסלת ה"מ למתן שמן בכלי שכן אינה צריכה כלי אבל מבלילה ויציקה לא עכ"ד. ותמהני דאיך נדד לומר דמנחת הסלת לא בעיא מתן שמן בכלי מאחר שרבינו כתב בפירוש דבעיא וכן הוא דעת התוס' וכן כתב הסמ"ג במצות עשה סימן קפ"ו יע"ש. ועוד אני תמיה דלפי דבריו אמאי לא אמרו למעוטי מנחת הסלת ומנחת מאפה וכי תימא משום דמנחת מאפה מימעיט משני דברים דהיינו ממתן שמן בכלי ומיציקה אבל מנחת הסלת לא מימעיט אלא ממתן שמן וכמו שכתבנו לעיל לדעת רבינו, הנה מלבד שדבר זה במחלוקת הוא שנוי שהרי כתבנו לעיל שלדעת התוס' מנחת מאפה לא מימעיט אלא מיציקה ואם כן כי היכי דקאמר למעוטי מנחת מאפה שאין בה כל הג' מתנות כי אם שתים דהיינו מתן שמן ובלילה הכי נמי הוה ליה למימר למעוטי מנחת הסלת שאין בה כל הג' מתנות כי אם שתים דהיינו בלילה ויציקה. ועוד דאף למה שכתבנו לדעת רבינו דמנחת מאפה מימעיט ממתן שמן ומיציקה מ"מ הוה מצי למימר למעוטי מנחת מאפה ומנחת הסולת והאי כדאיתיה והאי כדאיתיה. ועוד אני תמיה דהא מנחת העומר היא מנחת הסלת ממש וכבר כתבנו למעלה דממתני' דפ"ו דמנחות (דף ס"ז) מוכח דבמנחת העומר היו בה כל שלש מתנות שמן ומלבד כל זה מ"ש הרב ה"מ למתן שמן בכלי שכן אינה צריכה כלי לא ירדתי לעומק דברים הללו מאי האי דכתב שכן אינה צריכה כלי שאם כוונתו היא שבכלי שהיו נותנין בו השמן בתחלה לא היה מכלי שרת במנחת הסלת אבל בשאר המנחות היה הכלי מכלי שרת לא ידעתי דין זה מהיכא גמר לה הרב שהרי דברי רבינו מבוארים בהדיא שכל המנחות לא היו נעשות בכלי שרת כי אם בשעת יציקה דהיינו לאחר הבלילה במנחת הסלת ולאחר פתיתה במנחות האפויות היה נותן המנחה בכלי שרת ויוצק עליה השמן ואין חלוק בדינים אלו בין מנחת הסולת לשאר מנחות כלל ואי ס"ל דהכלי שהיו בוללין בו הסולת היה מכלי שרת וכמו שנראה מסוגית הגמרא פ"ק דמנחות וכן נראה שהוא דעת התוס' בכמה מקומות וכבר הבאתי דבריהם בספר רביעי סימן קמ"ד יע"ש (א"כ יתבאר בסמוך) שא"כ גם מנחת הסלת ג"כ היתה צריכה כלי לבלילה ולא מצאתי חלוק בדינים אלו בין מנחת הסלת לשאר המנחות. ואם כוונת הרב באומרו שכן אינה צריכה כלי הוא לאפיית מנחת הסולת ולא דמי למנחת מחבת ומרחשת שהם כלי שרת וס"ל דגם מנחת הסולת צריכה אפיה אלא שאפיתה היתה אחר הקמיצה וכמו שכבר הארכתי בסברא זו לעיל והכרחתי שם דמנחת הסולת לא היה חיוב בה באפיה כלל אלא היתה מתחלקת להכהנים תיכף אחר קמיצה וכמו שיע"ש, מ"מ אף כפי סברת הרב דגם במנחת הסולת היה חיוב בעשיה אלא שלא היתה בכלי לא ידעתי איך טעם זה יגרום דוקא למעט מתן שמן בכלי ולא לבלילה ועוד לסברת הרב מנחת הסולת ומנחת מאפה שוים הם בעשייתם שלא היו נעשות בכלי ובגמרא לא מיעטו ממאי דתנן כל המנחות נעשות בכלי אלא מנחת מאפה. שוב ראיתי להרב בעל לחם משנה שעמד על דברי הרא"ם הללו והכריח כמו שכתבנו שגם במנחת הסולת איכא ג' מתנות שמן יע"ש:

ואח"כ נותנה בכלי שרת כו'. כתב מרן נראה שהכלי שהיה בולל בו לא היה כלי שרת כו' ובפס'

בכלי שרת וצק לתוכה שמן. ושמן שנתן תחלה עם השמן הבלול עם שמן שיצק הכל לוג לעשרון ונותן עליה לבונתה: ו [א]מנחת המחבת והמרחשת כיצד. נותן השמן בכלי ונותן עליו הסלת. ונותן על הסלת שמן אחר ובולל הסלת ואח"כ לשה בפושרין ואופה אותה במחבת או במרחשת כמו שנדר. ופותת אותה פתים ונותנה בכלי שרת ויוצק עליה שאר השמן ונותן לבונתה: ז מה בין מחבת למרחשת. מרחשת יש לה שפה והבצק שאופין אותו עליה רך שהרי יש לה שפה ואינו יוצא. ומחבת אין לה שפה והבצק שאופין אותו בה קשה כדי שלא יצא מכאן ומכאן: ח [ב]מנחת מאפה תנור כיצד. אם חלות היא בולל הסלת בשמן ולש בפושרין ואופה ופותת ונותן בכלי שרת ונותן עליה לבונתה ואין בה יציקת שמן שנאמר חלות מצות בלולות בשמן. ואם רקיקין היא לש את הסלת בפושרין ומושח את הרקיקין בשמן שנאמר ורקיקי מצות משוחים בשמן. ויראה לי שאחר אפייה מושח אותם: ט וכיצד מושחן. מביא לוג שמן לכל עשרון ומושחן וחוזר ומושחן עד שיכלה כל השמן שבלוג: י כל ארבע מנחות אלו האפויות

א סמ"ג שם: ב סמ"ג שם:

מצות משוחין בשמן וכו' עוד אפשר לדקדק מדברי רבינו ז"ל דלא הזכיר במאפה תנור מתן שמן אלא יציקה ובלילה דאית ליה כפירוש שכתבו התוס' ז"ל ואם נפרש כפי שכתבתי לעיל דממנחה היא איתרבו כל המנחות לג' מתנות וכיון שנתמעט מאפה תנור מהיא ועליה ליציקה נתמעטה ג"כ ממתן שמן בכלי ולית בה אלא בלילה לחוד וכמו שהקשו התוס' ז"ל דאית לן למעוטה אפי' ממתן שמן בכלי וכי הך קושיא ס"ל לרבינו ז"ל דהוי קושטא דמילתא ולכך לא הזכיר אלא בלילה בלחוד. ופי' זה מדוקדק יותר ברבינו ז"ל עם שהראשון יותר נכון. ומה שכתב רבינו ז"ל גבי מנחת הסולת דהבלילה אינה בכלי שרת ותמה עליו הכס"מ ז"ל מסוגיא דפ"ק דמנחות (דף ט') נראה לי דרבינו ז"ל מפרש דעשייתו בכלי שאמרי שם לאו בכלי שרת הוא מפני מאי דפקי' אתוס' ז"ל התם דאפילו דהבלילה לא בעיא פנים איפוק דנפסלה ביוצא כיון דנתקדשה בכלי שרת והוצרכו לידחק ולומר דכלי שרת היא מקדש ליפסל ביוצא ויפשו שם הסוגיות הנראות הפך זה גם הקשו בסוף הדבור דאי בקדושת כלי לא מפסלא ביוצא מנחת כהנים דלית בה קמיצה אימת מפסלא ביוצא והוצרכו לידחק ולרבינו ז"ל אתי שפיר דסובר דהבילה אינה בכלי שרת והוא נכון בדעת רבינו ז"ל:

ז והבצק שאופין אותו וכו'. משמע שרבינו ז"ל מפרש מעשים קטין ששופה אותו מתחילה הבצק קשה. אבל מדברי רש"י ז"ל אינו נראה כן אלא שמפרש שמאליו נעשה שם קשה כיון שאין בו הרבה שמן ע"ש בפרק כל המנחות באות:

ח ומושח את הרקיקין בשמן וכו'. הרב מהר"ר אליה מזרחי ז"ל כתב בפרשת ויקרא דאם שינה ועשה משיחה בחלות ובלילה ברקיקין פסל וכתב שם וא"ת דילמא הא דכתב בחלות בלילה וברקיקין משיחה אינו אלא למצוה אבל לעיכובא לא דהא דרשינן ק"ו כבר תירצו בזה בפרק אלו מנחות (דף ע"ה) אמר רבא לא ליסתמיך קרא דלכתוב חלות משוחות ורקיקין בלולות אלא ע"כ לומר דלעיכובא הוא חלות בבלילה ולא במשיחה ורקיקין במשיחה ולא בבלילה ע"כ. ומפני כן תמה דאמאי לא מני לה תנא בפ"ק דחולין וליתא כשר ברקיקין פסול בחלות וכן בהפך ולא ידעתי מנא ליה לרב לפרש כן בדברי הגמ' בפ' אלו מנחות דמ"ש שם אמר התלמודא אמר רבא לא ליסתמיך וכו' אין פירושו כדברי הרב ז"ל דרש"י ז"ל כתב שם כן אלא הכי כתב מאי התלמודא דהללו בוללין ולא אלו אימא דבלולות אתרוייהו והכי משמע משוחין ושניהן משוחין ע"כ. כלומר דקרא קאמר שניהם יהיו בלולות ושניהם יהיו משוחין ובין חלות ובין רקיקין בעו תרוייהו ותירץ הגמרא לא ליסתמיך וכו' אבל לעיכובא והאי דאינו מעכב דהא אמרינן לא בלל לא יצק ולא משח כו' אינו מעכב וכדכתב רבינו ז"ל לקמן ומתני' היא בהקומץ וכי תימא לא אמרו שם אלא אם לא בלל או לא משח אבל אם שינה מבלילה למשיחה לעולם דמעכב מנא ליה לרב ז"ל הא עד שיקשה מה שהקשה מפ"ק דחולין ומה שכתבתי נראה לי עיקר:

ט מביא לוג שמן לכל עשרון ומושחן וחוזר ומושחן וכו'. תמה על זה הרב בעל כ"מ ז"ל דהיה לו לפסוק כסתם מתני' דקאמרה דמושחן כמין כ"י. ואפשר היה לתרץ דהראב"י דאמר הכי בספרי נפקא ליה הא משום דכתיב בשמן בשמן שתי פעמים ואין ריבוי אחר ריבוי אלא למעט דאינו מושחן על פני כולן אלא כמין כ"י והרב מהר"ר אליה מזרחי ז"ל בפ' ויקרא הקשה דהא דריש הך בשמן ר' יהודה ור"ש בס"פ כל המנחות באות מצה מר כדאית ליה ומר כדאית ליה ותירץ דהינהו לית להו הא דראב"י וגם מאן דדריש בספרי בר פלוגתיה דראב"י בשמן בשמן להכשיר שמן שני למנחות אית להו לר' יהודה ור"ש דלא איצטריך קרא להכי דמקרא דלמאור נפקא וכמו שאמרו בפרק בא הקרבנות וכמו שהאריך הרב ז"ל יע"ש ומשום הכי היה אפשר לומר דכיון דר' יהודה ור"ש דדרשי בשמן בשמן בס"פ כל המנחות לית להו הך דרשא דכמין כ"י פסק רבינו ז"ל כוותהו אבל לפירוש זה קשיא טובא דקשיא דרבי שמעון אדר' שמעון דאיהו אמר בפרק אלו מנחות הך סברא דכמין כ"י דהכי אמרינן התם בברייתא ר"ש בן יהודה אומר משום ר"ש כמין כ"י ואי טעמא דר"ש הוי משום דבשמן בשמן ריבה שתי פעמים והוי למעט וכדאמרינן בספרי היכי דריש להך קרא בס"פ כל המנחות באות מצה אלא ודאי צ"ל דסובר גמרא דאין טעמו של ר"ש כהא דרשא דכמין כ"י משום קרא דבשמן בשמן אלא טעמא אחרינא אית ליה אי נמי אית ליה דטעמא הוי מהך קרא שמא משום הכרח משמע ליה לגמרא דתרתי שמעינן מקרא דבשמן בשמן הך דרשא דכמין כ"י ודרשא דפ' כל המנחות באות ולא פליגי אהדדי ואם כן אין כאן הכרח לרבינו ז"ל והדרא קושיא לדוכתה וצ"ע. ובמה שכתבנו יש טעם לרש"י ז"ל בפירוש התורה שכתב אחר שכתב דרשא דכמין כ"י ומה ת"ל בשמן בשמן כו' להכשיר שמן שני למנחות דהוא קשה לכאורה דמאן דאית ליה כמין כ"י לא דריש קרא אלא לאין ריבוי אחר ריבוי כדכתיבנא ודוחק לומר דהך דכתב רש"י ז"ל ומת"ל לא קאי אדסמיך ליה אלא אדפתח ביה דקאמר מושחן וחוזר ומושחן עד שכלה שמן שבלוג דלא משמע דקאי אלא אדסמיך ליה אלא שיש לומר דתרוייהו דרשינן דרשא דכמין כ"י ודרשה דלהכשיר שמן שני ואע"ג דבספרי לא משמע הכי הרי משמע בגמ' דיין דתרתי אפשר למדרש מהאי קרא כדכתיבנא או שמא דרשה דכמין כ"י משום קרא אחרינא ידעינן כדכתיבנא לעיל:

י כל ארבע מנחות אלו האפויות וכו'. היינו מנחת הסולת ומחבת ומרחשת ומאפה תנור אבל מנחת חביתין הוא י"ב כמו שאמר בראש הפרק וכאן חשב למאפה תנור לחדא אע"ג דברים פ' י"ב חשיב ליה בתרתי שכתב ותשע מנחות יחיד כו' וכתב שם מנחת מאפה תנור כו' מנחת מאפה רקיקין וכו' לעיל השגיח על ענין המנחות ולכן כתב שהם פ'
אבל

עושה בכלי שרת נראה שהכלי שהיה בולל בו לא היה כלי שרת אבל מדאמרינן בפ"ק דמנחות (דף כ') גבי בללה חוץ לחומת העזרה ר' יוחנן אמר פסולה דאע"ג דבלילה כשירה בזר כיון דעשייתו בכלי היא גהי דכהונה לא בעיא פנים מיהת בעיא משמע דבלילה בכלי שרת היא דאל"כ מאי עשייתו בכלי היא דקאמר וצ"ע:

ו מנחת המחבת והמרחשת כיצד. ג' מתנות השמן שם במשנה. ומ"ש ואח"כ לשה בפושרין בפרק כל המנחות באות מצה (דף נ"ב) כל המנחות נילושות בפושרין ומשמרן שלא יחמיצו:

ז מה בין מחבת למרחשת מרחשת יש לה שפה וכו'. בפרק כל המנחות באות מצה (דף מ"ג) פלוגתא דתנאי ופסק כר' חנינא בן גמליאל דמסתבר טעמיה ועוד דאמרינן בגמרא דבית הלל סברי כוותיה:

ח ט מנחת מאפה תנור כיצד וכו'. בפרק אלו מנחות (דף ע"ד:) אהא דתנן כל המנחות הנעשות בכלי טעונות שלש מתנות שמן אמרינן בגמרא למעוטי מאי אמר רב פפא למעוטי מנחת מאפה ופירש"י לאפוקי מנחת מאפה שאין כל מעשיה בכלי שהרי נאפות בתנור שאין טעונה יציקה אבל אידך שתי מתנות צריכה. ותנן תו התם חלות טעונות בלילה והרקיקין משיחה. ומ"ש רבינו וכיצד מושחן וכו' עד שיכלה כל השמן שבלוג בפרק אלו מנחות (דף ע"ה) תניא רקיקין הבאים בפני עצמם מביא לוג שמן ומושחן וחוזר ומושחן עד שיכלה כל שמן שבלוג ר"ש בן יהודה אומר משום ר"ש מושחן כמין כ"י ושאר השמן נאכל לכהנים ופסק כת"ק. ואיני יודע למה דהא סתם לן התם במתני' כר"ש וקי"ל סתם במתניתין ומחלוקת בברייתא הלכה כסתם דמתניתין:

י כל ארבע מנחות אלו האפויות כשאופין אותן אופין כל עשרון עשר חלות. בפרק אלו מנחות (דף ע"ו) פלוגתא דרבי יהודה ור"מ במשנה ופסק כר' יהודה.
ומ"ש

משנה למלך

ותוס' פ"ב דחולין (דף ל"ו) ד"ה צריך כתבו דהיה כלי שרת. ועיין בפרק כל המנחות (דף נ"ז) דאמרינן א"ל רב פפא לאביי והא איכא כיסא דלה הוא א"ל כגון ע"ג קטבליא ועיין בתוס' פרק שתי הלחם (דף צ"ה) ובפ' המזבח מקדש (דף פ"ח) ד"ה מדות כתבו דכיסא היה כלי שרת וכיסא הוא הכלי שבוללין בו הסולת עם השמן ועיין בתוס' פרק כל שעה (דף ל"ו) ד"ה במקום וריזים ועיין ברש"י פרק י"א דמנחות (דף נ"ו) ועיין בפ"ק דמנחות (דף ט') דאמרינן ור' יוחנן אמר פסולה כיון דעשייתו בכלי וכו' ועיין במ"ש התוס' שם:

י כל ארבע מנחות אלו האפויות כו'. זה הוא בפ"ז דמנחות (דף ע"ו) מחלוקת ר' יהודה ור' מאיר ופסק כר' יהודה ויש לדקדק בדברי רבינו במה שכתב כל ארבע מנחות אלו דהיה לו לומר כל חמש וליכא למימר דמנחת מאפה תנור אף דאיכא תרי גווני דהיינו או חלות או רקיקין כיון דכולם הם מאפה תנור חשיב להו בחדא, דהא בפי"ב מהלכות הנז' דין ד' כתב תשע מנחות הם ומנה מנחת מאפה תנור לשתים ובפ"ז מהלכות אלו דין ס' כתב האומר הרי עלי מנחה יביא אחת מחמשת מיני מנחות וכבר ראיתי להרב בעל לחם משנה שהרגיש בזה וכתב דרבינו הכא לא השגיח אלא על אופן עשייתה וכיון שהרקיקין והחלות כולן נעשות בתנור חשיב להו בחדא ע"כ. ולא נתקררה דעתי בדברים אלו. ונראה אלי דרבינו כיון למה שפירש"י בפירוש התורה פר' ויקרא וז"ל ושנינו במנחות כל המנחות האפויות לפני קמיצתן ונקמצות ע"י פתיתה כולן באות עשר עשר חלות ונראה מדברין הוא שבא למעט מנחת הסולת לפי שהקמיצה היא בעודה סלת וכמבואר ליכא קפידא שיעשו אותה עשר חלות וכן דקדק מדברי רש"י הללו הרא"ם וכדברי רש"י כדמותן כצלמן כתב הסמ"ג במצות עשה סימן קפ"ג גבי מאפה תנור. והרא"ם תמה על סברת רש"י הלזו דהא סתמא קתני מתני' כל המנחות באות עשר עשר דמשמע שכל הס' מנחות הן בכלל זה אף מנחת הסולת ומכח קושיא זו סתר דברי רש"י שבפירוש התורה בפירוש דחוק עד מאד. וגם הרב בעל לחם משנה דחה דברי רש"י וכתב דרבינו חולק עליו וסובר דאף מנחת הסלת היתה באה עשר. ואני תמיה על רבותי בזה דבשלמא במנחות שהלכך שכתוב בהם אפייה או במחבת או במרחשת או בתנור שייך לומר שיהיו עשר דילפינן מלחמי תודה אבל במנחת הסולת לא ראיתי בשום מקום שנזכר בו אפייה כלל. ונראה שחולקין אותה תיכף ומיד אחר קמיצה אפילו קודם לישה שהרי לישה לא הזכיר רבינו גבי מנחת הסולת. וראיתי לרבינו בפי"ב מהלכות אלו דין ט"ו שכתב ולמה חלק הכתוב וכו' אבל סולת אם יחלקום ביניהם נמצא מגיע לזה מלא כפו סולת או פחות שאינו ראוי לא ללוש אותו ולא לאפותו כו' הרי מבואר דאף קודם לישה היה נחלק וא"כ היאך זה דעשר באיזה זמן ולומר דכל כהן אחר שנוטל חלקו עושה אותו עשר חלות הא ודאי בורכא הוא. וכ"ל שאם רצה הכהן לאכול אותה כלא עוס ביטול הרשות בידו לפי שלא נזכר במנחה הלזו אפיה כלל ומאחר אני תמיה איך לא השגיח בדברי רבינו הללו שכתבנו דאית ליה דמנחת הסולת נחלקת תיכף ומיד אחר הקמיצה אף קודם לישה וכן כתב הסמ"ג במצות עשה סימן קפ"ד ולפי זה דייקי דברי רבינו שכתב כל ארבע מנחות אלו האפויות שכיון לשלול מנחת הסולת שאינה אפויה ואין בה מצוה כלל באפייתה וכדכתיבנא. וראיתי להרב בעל לחם משנה שרצה להכריח דגם במנחת הסולת בעינן שתהיה עשר ממאי דאמרינן בפרק כל המנחות (דף נ"ט) אמר רב פפא כל היכא דתנן עשר תנן ופירש"י כתר לישנא כל היכא דתנן במנחות דמתני' עשר תנן כלומר כולן באו עשר חלות כדאמרינן באלו מנחות ושם הוזכרים מנחת הסולת א"כ משמע דמנחת הסולת באה עשר ע"כ. והנה מלבד שאף כפי פירושו בדברי רב פפא אין
נסבריע

אבל כאן לא השגיח אלא על אופן עשייתן וכיון שרקיקין וחלות כולן נעשין בתנור חשיב לה בחדא: כל עשרון עשר חלות וכו'. רש"י ז"ל בפירוש החומש בפרשת ויקרא נראה דפליג על רבינו ז"ל דאית ליה דמנחת הסולת אינן באות עשר חלות שכתב שם ושנינו במנחות כל המנחות האפויות לפני קמיצתן וקמיצות ע"י פתיתה כולן באות עשר חלות משמע דמנחת הסולת דאינה נקמצת אלא קודם אפיה כשהיא סולת וכמ"ש רש"י ז"ל שם וכן נראה מלשון רבינו ז"ל לקמן שכתב בסדר הבאת המנחה ואם היתה מן המנחות האפויות אופה אותה וכו' משמע דוקא במנחות האפויות בעינן אפיה קודם קמיצה אבל במנחת הסולת הקמיצה הוא קודם אפיה דאינה באה עשר חלות וכבר תמה על זה מהר"ר אליה מזרחי ז"ל בפ' ויקרא

ומ"ש ואם רבה בחלות או מיעט כשר. שם: וכיצד פותתים אותן כופל את החלה לשנים וכו' עד וכולן פתיתין כזיתים. שם במשנה (דף ע"ה:) ומה שכתב ואם הגדיל הפתיתין או הקטין אותם כשרים. משנה וגמרא בהקומץ רבה (דף י"ח):

יא לא בלל לא פתת וכו'. משנה שם:

סדר

האפויות. כשאופין אותן אופין כל עשרון עשר חלות. ואם רבה בחלות או חסר כשירה. וכיצד פותתין אותן כופל החלה לשנים והשנים לארבעה ומבדיל. ואם היתה המנחה של זכרי כהונה אינו מבדיל ופותת. וכולן פתיתין כזיתים. ואם הגדיל הפתיתין או הקטין אותן כשרים: **יא** לא בלל לא פתת לא הגיש לא משח את הרקיקין

וגם על סמ"ג שכתב כדרך רש"י ז"ל ודחק עצמו לומר דסובר דמנחת הסולת בעינן עשר חלות מה שאין נראה כן מלשונו ז"ל אלא נראה דפליג על רבינו ז"ל ויש סעד לרבינו ז"ל ממה שאמרו בפ' כל המנחות (דף נ"ח) על מתני' דיש טעונות שמן וכו' אמר רב פפא כל היכא דתנן עשר תנן. ופירש"י ז"ל בחד לישנא כל היכא דתנן מנחות דמתני' עשר תנן כלומר כולן באות עשר עשר חלות כדאמרינן באלו מנחות ע"כ, והא הוזכרה מנחת הסולת א"כ משמע דמנחת הסולת באה עשר ולפ"ש שרש"י ז"ל פירש שם פירוש אחר רבינו ז"ל מפרש כפירוש זה וכן רש"י ז"ל בפירוש הגמרא סובר כדברי רבינו ז"ל וכדכתב הרב מהר"ר אליה מזרחי ז"ל אבל מה שהוא רגיל להקשות פירוש רש"י ז"ל שפירש בחומש עם הפירוש שפירש בגמרא לא משמע הכי כדכתיבנא אלא שבפירוש החומש פליג על מה שפירש בגמרא שהוא כדברי רבינו ז"ל. עוד כתב שם רש"י ז"ל גבי פתות אותה פתים לרבות כל המנחות הנאפות קודם קמיצה לפתיתה משמע דאית ליה במנחת הסולת דנקמצת קודם אפיה דאין בה פתיתה וטעמו פירש שם הרב מהר"ר אליה מזרחי ז"ל משום דפתיתה אינה אלא לקמיצה וכבר קדמה בה הקמיצה בעודה סולת ואין צורך לפתיתה ורבינו ז"ל נראה דמודה בזה דלעיל גבי מנחת הסולת לא הזכיר פתיתה כלל אלא גבי מנחת מחבת ומרחשת ומאפה תנור. וקשה דבפרק אלו מנחות (דף ע"ו) אמר במשנה כל המנחות הנעשות בכלי טעונות פתיתה ואמרו בגמרא למעוטי מאי אמר רב פפא למעוטי שתי הלחם ולחם הפנים ואמאי לא אמר דהוי למעוטי מנחת הסולת דלא בעי פתיתה ועוד איך נתמעט מנחת הסולת הא ללחם הפנים ושתי הלחם איכא קראי דהיא ועליה כדאמרו שם אבל מנחת הסולת ליכא קרא למעוטי ועוד דכיון דמתני' אמרה כל המנחות הנעשות בכלי טעונות פתיתה הרי מנחת הסולת בכלל הנעשות בכלי היא דהא רישא דקאמרה כל המנחות שנעשות בכלי טעונות שלש מתנות ומנחת הסולת בכלל וכדכתב רבינו ז"ל לעיל ועוד דבספרי אמרו דמה ראית להוציא שתי הלחם ולחם הפנים משום דאין ממנו לאשים והיינו הקומץ. וי"ל דמ"מ כיון דכבר היה קודם אפיה מה לנו בפתיתה וכדכתב הרב מהר"ר אליה מזרחי זלה"ה דאין הפתיתה אלא לקמיצה ומשום הכי נתמעטו שתי הלחם ולחם הפנים וכיון שכן מנחת הסולת דהאפיה היא אחר הקמיצה הוי כשתי הלחם ולחם הפנים דאחר האפיה אין ממנו

משנה למלך

להכריע מה שכתב דרב פפא לא מיירי אלא במנחה שנצטוינו לאפותה דבעינן שתהא באה עשר עשר וא"כ נכון זה לא נכנס מנחת הסלת וכמבואר, עוד אני תמיה למה רצה לייחס פירוש זה שכפי דעתי הוא דהוי מעיקרו לרבינו שכפי פירוש זה רב פפא בא ללמדנו דלית הלכתא כר' שמעון דאמר יביא מחצה חלות ומחצה רקיקין א"כ בדף ס"ג שהביא סברא זו דר"ש הוה ליה למיפסק הלכתא דלא כר"ש ועוד דמלבד דזה פשוט דר' יהודה ור"ש הלכה כר' יהודה רבי יוסי קאי כשיטת ר' יהודה וכדאיתא שם וא"כ פשיטא דלית הלכתא כר"ש, ועוד דאין בפשט דברי רב פפא הללו כפי פשטן שלילת סברת ר"ש דהא ר"ש מודה דבעינן עשר אלא דס"ל דחלות ורקיקין הכל הוא דבר אחד, ועוד לא ידעתי מה ראו חכמי התלמוד להכב כל כך דברי רב פפא הללו לשנותם פעמים ושלש בדף נ"ט ובדף ס' ובריש פרק ואלו מנחות (דף ע"ב). אבל הפירוש הנכון בדברי רב פפא הללו הוא הפירוש השני שכתב רש"י ז"ל מסקי' המשנה כשבאו לכתוב מנחות שהם שוים בדינם לא כתבו אלא עשרה מיני מנחות כגון גבי טעונות שמן ולבונה מנו עשרה מיני מנחות וכן גבי טעונות הגשה ואין טעונות תנופה וכן גבי מנחות הנקמצות ושיריהם לכהנים ולהכרת ר"ש הם אחד עשר מיני מנחות שהיא מנחה הבאה מחלות ורקיקין ולפי שרב פפא דקדק כל זה מהנך תלת מתני' בכל מקום שהביאו אותם משניות הללו הביאו דברי רב פפא מה שדקדק בזה וזה פשוט. (א"ה עיין לקמן בפי"ז מהלכות אלו דף ס'):

ודע שרש"י בפירוש התורה גבי פתות אותה פתים כתב לרבות כל המנחות הנאפות קודם קמיצה לפתיתה ע"כ. וכתב הרא"ם שכיון רש"י כדי למעט מנחת הסולת שנאפית אחר קמיצה משום שפתיתה אינה אלא לקמיצה וכבר קדמה לה הקמיצה בעודה סולת ואין צורך לפתיתה וכן כתב בעל לח"מ וכתב שגם רבינו מודה בדין זה משום דלעיל גבי מנחת הסלת לא הזכיר פתיתה כלל. והנה ראיתי לרש"י ז"ל בפרק אלו מנחות (דף ע"ה) ההיא דאמרינן כל המנחות הנעשות בכלי טעונות פתיתה למעוטי מאי למעוטי שתי הלחם ולחם הפנים שפירש למעוטי שתי הלחם ולחם הפנים שאין נעשין בכלי אלא נאפות בתנור שאין טעונים פתיתה אבל מנחת מאפה לא ממעט מפתיתה דלקמן מרבינן לה לפתיתה עם שאר מנחות אע"ג דנאפות בתנור ע"כ. והנה אם טעמו של רש"י דממעט מנחת הסולת מפתיתה הוא משום דאין כאן קמיצה שכבר קדמה לה הקמיצה א"כ אמאי איצטריך לומר דטעמא דשתי הלחם ולחם הפנים דאין בהם קמיצה הוא לפי שאינם נעשים בכלי אימא דטעמא הוא לפי שאין בהם קמיצה דומיא דמנחת הסולת דאין בה פתיתה מטעם זה. והוה ניחא בטעם זה דהוית קשיא ליה ממנחת מאפה תנור משום דמאפה תנור יש בה קמיצה וכ"ת דרש"י הוכרח לומר טעם זה משום לישנא דברייתא דקתני כל המנחות הנעשות בכלי טעונות פתיתה ועלה אמרינן למעוטי מאי דמשמע דהברייתא אתיא ללמדנו דין זה דשתי הלחם ולחם הפנים אין בהם פתיתה לפי שאינם נעשות בכלי, אעיקרא דדינא תיקשי עלה דברייתא אמאי נקט האי טעמא דלפי שטעונות כלי בעו פתיתה ושתי הלחם ולחם הפנים דלא בעו כלי לא בעו פתיתה הוה ליה למימר הנקמצות בעו פתיתה להוציא מה שהיו ממעטים שתי הלחם ולחם הפנים. ועוד קשה דכלל זה ששנו בברייתא אינו כלל חוזק שהרי מאפה תנור אינו נעשה בכלי ויש בו פתיתה ומנחת הסולת נעשה בכלי וכמו שכתב הרב בעל לחם משנה ואין בה פתיתה: וראיתי בת"כ פתות אותה פתים מנחה לרבות את כל המנחות לפתיתה יכול אף שתי הלחם ולחם הפנים ת"ל אותה מה ראית לרבות כל המנחות ולהוציא שתי הלחם ולחם הפנים אחר שריבה הכתוב ומיעט מה אלו מיוחדות שיש מהם לאשים אף כל שיש מהם לאשים יצאו אלו שתי הלחם ולחם הפנים שאין מהן לאשים ע"כ. והנה לא ידעתי למה לא מיעטו ג"כ מנחת הסולת מטעם זה שהרי בשעת פתיתה אין בה כלום לאשים ואדרבא אם היה ממעט מנחת הסולת מה"ט הוה מימעיט שתי הלחם ולחם הפנים דהשתא מנחת הסלת שהיה בה לאשים אפ"ה כיון דבשעת פתיתה אין בה לאשים אין בה פתיתה שתי הלחם ולחם הפנים דמעולם לא היה בה לאשים לכ"ש דאין בהם פתיתה. ועוד יגדל התימה לפי מה שפירש שם הרב קרבן אהרן דלאחר שהביא דברי רש"י שפירש שמטעם שנתמעטו שתי הלחם ולחם הפנים הוא משום שאינם נעשות בכלי כתב ולי נראה דלהכי בעי קרא ומה ראית משום מאפה תנור ויגלה אחר שגם מנחת מאפה תנור אינה נעשית בכלי מה ראית לרבות אותה ולמעט שתי הלחם ולחם הפנים אחר שכולם מאפה תנור ואמר שהטעם הוא משום הבדל אחר והוא שאין מהן לאשים וא"כ מאפה תנור לא הובדל אלא באחת ושתי הלחם ולחם הפנים הובדלו בשתים בתנור ובמה שאין מהם לאשים עכ"ד. וא"כ מנחת הסלת שלא הובדלה אלא באחת היכא תיתי שנמעט אותה והרי מאפה תנור שיש בו הבדל אחד ורבינו אותו לפתיתה וכי תימא שאני הבדל של מאפה תנור שאינו סיבה למעט הפתיתה שהרי אין הפתיתה תלויה אם נעשית בכלי או לא אבל הבדל שיש במנחת הסלת הוא סיבה למעט הפתיתה דכיון דאין כאן קמיצה למאי איצטריך פתיתה א"כ לישמעינן רבותא דהמיעוט בא למעט מנחת הסולת מפני שיש בה הבדל אחד שאין בה קמיצה ואם יקשה ויאמר ומה ראית למעט מנחת הסלת מפני שיש בה הבדל א' ולרבות מנחת מאפה תנור אף שיש בה הבדל אחד נשיב ונאמר דשאני ההבדל שיש במנחת הסולת שהוא סיבה למעט הפתיתה אבל ההבדל שיש במנחת מאפה תנור אינו סיבה למעט ממנו הפתיתה ובזה הוה ניחא דהו לא הוה צריך ללמדנו דשתי הלחם ולחם הפנים אין בהם פתיתה דהא מלתא דפשיטא היא שאין בהם פתיתה מאחר שיש בהם שני הבדלים אבל עכשיו שמיעטו שתי הלחם ולחם הפנים עדיין לא ידענו דין מנחת הסלת אי בעיא פתיתה או לא דאפשר דשאני שתי הלחם ולחם הפנים שיש בהם שני הבדלים. ואם תסתכל היטב בכל מה שכתבנו תראה שכל מ"ש בזה הרב ל"מ אין דבריו מעלים ארוכה למה שהקשינו: והנה כל זה הוא כפי סברת האומרים דגם הסולת היתה נעשית עשר חלות אך כפי מה שכתבנו לעיל דמנחת הסולת ליכא גווי בעשייתה ובעודה בלולה אפילו קודם לישה היתה נחלקת לכהנים וכמו שהכרחנו דבר זה לעיל מעתה ליכא קושיא כלל דלמנחת הסולת לא איצטריך מעוטא למעטה מפתיתה דמהיכא תיתי פתיתה כיון שהיתה מתחלקת בעודה בלולה אך לשתי הלחם ולחם הפנים שנצטוינו לאפות אותם איצטריך קרא למעט מהם פתיתה:

ודע שראיתי לרש"י במתני' דמנחת ישראל כופל וכו' דבדברי ת"ק דקתני מנחת כהנים כופל לא פירש רש"י באיזו מנחה מיירי אלא סתם הדברים ובדברי ר"ש דאמר מנחת כהנים פירש רש"י מנחת נדבה של כהנים ע"כ. והנה לפי פשטן של דברים נראה דרש"י הוקשה לו דהיכי קאמר ר"ש דמנחת כהנים אין בהם פתיתה מפני שאין בהם קמיצה דהא ר"ש אית ליה דמנחת חוטא של כהנים נקמצת וקומץ קרב לעצמו וכדאיתא בריש ואלו מנחות (דף ע"ב) ומש"ה הוכרח לפרש דר"ש איירי במנחת נדבה דאין בה קמיצה אבל בדברי ת"ק לא פירש כלום משום דמיירי אף במנחת כהן חוטא משום דס"ל דכל מנחת כהן אינה נקמצת וכן נראה מדברי הרב בעל תוי"ט שהבין כן בדברי רש"י שהביא דברי רש"י הללו וכתב ועיין בריש פרקין ואני תמיה על זה דהא מנחת חוטא מנחת הסולת היא וכמבואר ובמנחת הסלת כבר נתבאר לעיל שאין בה פתיתה ודברי רש"י צריכים אצלי תלמוד: והנני חוזר על הראשונות במאי דס"ל להרא"ם והרב בעל לחם משנה שגם מנחת הסולת היה בה אפייה והיתה באה עשר חלות דומיא דשאר מנחות אפיה זו דמנחת הסלת באיזה כלי היתה נעשית במחבת או במרחשת או בתנור ולא ראיתי בגמ' שום גלוי לזה וגם רבינו לא ביאר דין זה ואולי יאמרו דמנחת הסולת הרשות בידו לאפותה באיזה כלי שירצה דדוקא כאומר הרי עלי במחבת והביא במרחשת או מרחשת והביא במחבת קי"ל דלא יצא ידי חובתו וכמ"ש רבינו ריש פי"ז מהלכות אלו אבל כאומר הרי עלי מנחת הסלת יכול לאפותה באיזה כלי שירצה. ומיהו אכתי קשה דהיה לו לרבינו להביא דין זה. וראיתי להרב בעל לחם משנה שכתב עלה דהביא דרש"י דפתות אותה פתים שממעט מנחת הסלת מפתיתה שכתב דמנחת הסלת נעשית בכלי והכריח זה ממאי דתנן בפ' אלו מנחות (דף ע"ד) כל המנחות הנעשות בכלי טעונות ג' מתנות וכו' ומנחת הסלת בכלל דהא לא מיעטו בגמ' אלא מאפה תנור לפי שלא היתה נעשית בכלי משום דס"ל דתנור אינו מקדש ועכשיו יגדל התימה דמנא לן דין זה דמנחת הסולת בעיא כלי דהיינו או מחבת או מרחשת אבל תנור לא לפי שאינו מקדש ועוד דהיה לו לרבינו לבאר לנו דין זה אבל לפי מה שכתבנו לדעת רבינו ניחא דמנחת הסלת ליכא חיוב באפייה ולאחר בלילה היתה מתחלקת לכהנים וכל כהן וכהן היה אוכל חלקו כרצונו ומאי דתנן כל המנחות הנעשות בכלי ולא ממעטינן אלא מאפה תנור הוא משום דס"ל לסתמא דתלמודא דמתני' לא מיעט אלא מנחה דאיכא גווי באפייה ואינה נעשית בכלי והיינו דקאמר הנעשות בכלי כלומר דאיכא חיוב בעשייתה והיה בכלי ומש"ה מיעטו מאפה תנור אבל מנחת הסלת אעיקרא דדינא ליכא חיוב בעשייתה וזה לא מיעט התנא. ודע שמלבד מה שהוכחתי מדברי רבינו דבמנחת הסלת ליכא חיוב באפיה דהא היתה מתחלקת לכהנים קודם אפיה עוד יש לדקדק דין זה ממ"ש בפ' זה דין י"ב סדר הבאת המנחה כו' ואם היתה מן המנחות הנאפות כו' משמע דמנחת הסלת לא היתה נאפית דלפי סברתם היה לו לומר ואם היתה מן המנחות הנאפות קודם קמיצה ומדלא הזכיר קמיצה אלא הבדיל ביניהם במאי דקאמר הנאפות משמע דבמנחת הסלת ליכא חיוב באפייתה:

ודע שראיתי להרב בעל לחם משנה עלה דמנחת הסולת כיצד היתה נעשית שאחר שהביא כל דברי התוס' שגם במנחת הסולת היו בה שלש מתנות שמן כתב וז"ל ואע"ג דבמתני' אמרו כל המנחות הנעשות בכלי לא ממעטה מתני' מנחת הסולת ומנחת העומר דאע"ג דאינם טעונות כלי כמחבת ומרחשת מ"מ נעשות בכלי שרת הם ואינם כמאפה תנור שאין התנור מקדש ע"כ. והנה הנראה מדבריו דמנחת העומר ומנחת הסולת היתה נעשית בכלי שרת אלא שלא היה מחבת או מרחשת ולא ראיתי בשום מקום גלוי לדין זה שהיה כלי מיוחד למנחת הסולת ולמנחת העומר. הכלל העולה דלפי מה שכתבנו בדעת רבינו מנחת הסולת לא היה בה חיוב באפייה כלל אלא היתה מתחלקת לכהנים תיכף אחר הבלילה. אך ראיתי לרבינו עובדיה בפרק אלו מנחות עלה דמתני' דכל המנחות באות עשר שכתב וז"ל ומנחת הסולת נמי אע"ג דקודם אפיה נקמצת אפ"ה עשר חלות היא באה וכן כתב הרא"ם בפר' ויקרא שכן פירש רש"י עלה דמתני'. הן אמת שבדפוס שלי שהוא אמשטרדאם לא מצאתי גירסא זו. ודע שאף שכתבנו למעלה דרבינו אזיל בשיטת רש"י שבפירוש התורה מ"מ המדקדק בדברי רש"י שכתב כל המנחות האפויות לפני קמיצתן כו' שבא למעט מנחת הסולת מדבריו אלו נראה דס"ל דאיכא חיוב באפיית מנחת הסולת אלא שלא היתה באה עשר חלות דאם לא היה חיובא באפייה

הרקיקין כשירה. לא נאמרו כל הדברים האלו אלא למצוה שכך היא מצותה: **יב** סדר הבאת המנחה כיצד. מביא אדם סולת מתוך ביתו בקלתות של כסף או של זהב או של שאר מיני מתכות כלי שהוא ראוי לכלי שרת. ואם היתה מנחת הסלת נותנה לכלי שרת ומקדשה בכלי שרת. ואם היתה מן המנחות הנאפות אופה אותה שם במקדש ופותת כמו שביארנו ונותן הפתיתין לכלי שרת ונותן עליה שמנה ולבונתה ומוליכה אצל כהן. והכהן מוליכה אצל המזבח ומגישה בקרן דרומית מערבית כנגד חודה של קרן ודיו. ומסלק את כל לבונתה לצד אחד וקומץ ממקום שנתרבה שמנה שנאמר מסלתה ומשמנה. ונותן הקומץ לכלי שרת ומקדשו בכלי שרת. וקומץ שחלקו בשני כלים אינו קדוש וחוזר ומקדש ומלקט את כל לבונתה ונותנה על הקומץ שבכלי ומעלהו על המזבח ומולחו. ונותנו על גבי האשים מכלי שרת. ואם מנחת כהנים היא אינו קומץ אלא נותן מלח על כלה ומשליך הכל על גבי האשים: **יג** כיצד קומצין מנחות הנקמצות. כדרך שקומץ כל האדם פושט אצבעותיו על פס ידו וקומץ. קמץ בראשי אצבעותיו או מן הצדדין לא יקטיר ואם הקטיר הורצה. ואם הוסיף בקומץ כגון שהרחיק אצבעותיו וקמץ

לחם משנה

ממנו לאשים ואע"פ שנעשות בכלי מ"מ ראוי למעט מנחת הסולת מטעמא דנתמעט לחם הפנים ושתי הלחם ובגמרא לא אמרו כל המנחות הנעשות בכלי דמיעט מיעט מנחת הסולת משום דנעשית בכלי היא כדכתיבנא אבל אחר שנתמעטו לחם הפנים ושתי הלחם נתמעט מנחת הסולת מהכוא טעמא גופיה:

יב ונותן הקומץ לכלי שרת ומקדשו בכלי שרת. כך אמרו בברייתא בס"ב דסוטה (דף י"ד:) אמרו בגמ' דטעמא דילפינן מדם ואע"ג דבפ"ק דמנחות (דף ז') אבעיא הא לרבא בקידוש קומץ אי ילפינן מדם לא הוה שמיע ליה הא ברייתא ואפשר שמחזר ופשטה שמע לה ומ"ה אמרינן בגמ' דהדר ביה רבא מההיא דקומץ שחלקו בשני כלים ולא מהא משום דלהא דילפינן מדם משמע ליה הברייתא אבל התוספות ז"ל נתנו טעם אחר משום דסברא הוא דקס רבא בשיטת רב נחמן רביה:

יג כיצד קומצין מנחות הנקמצות וכו'. הרב בעל כ"מ ז"ל תירץ במה שדחה רב פפא ברייתא דחופה בג' אצבעות משום דידע דלא מיתניא בי ר' חייא ור' אושעיא ועדיין קשה מנא ליה לרבינו דדחאה רב פפא והי היכי דתירצו לעיל מה שאמר רבא כדקמצי אינשי דהיינו להשוות אמאי לא נתרץ כן הכי ר"פ ולא יחלוק על הברייתא. לכך נראה לומר דרבינו ז"ל אינו מפרש אלא להשוות כדפירש"י ז"ל דמתרץ כדקמצי אינשי דאמר רבא הוי להשוות דודאי לשון כדקמצי אינשי כל הג' אצבעות משמע אלא מפרש רבינו ז"ל דהדר ביה מתאי דקאמר כדקמצי אינשי וה"ק לא תימא כדקמצי אינשי אלא להשוות דוקא וכיון שהוא מפרש כן כשרבה אה"כ שר"פ חזר לומר כדקמצי אנשי פירש והאי דר"פ ידע דברייתא משבשתא היא וכדפירש הרב בעל כ"מ ז"ל:

אין

כסף משנה

יב סדר הבאת המנחה כיצד וכו' עד ונותנו ע"ג האשים מכלי שרת. הכל בפ"ב דסוטה (דף י"ד:) ובתוספתא פ"ק דמנחות. ומ"ש כלי שהוא ראוי לכלי שרת אמרינן שם בגמרא דהיינו לאפוקי של עץ דלא חזי לכלי שרת. ומה שכתב ודיו אמרינן בגמ' אלא תימא שהמנחה עצמה צריך שתגע במזבח. ומ"ש וקומץ שחלקו בשני כלים אינו קדוש. פ"ק דמנחות (דף ז'). ומ"ש ואם מנחת כהנים היא אינו קומץ. פלוגתא דתנאי בר"פ אלו מנחות (דף ע"ב:) ופסק כת"ק:

יג כיצד קומצין מנחות הנקמצות כדרך שקומץ כל האדם פושט אצבעותיו על פס ידו וקומץ. כך היא הגירסא הנכונה בספרי רבינו והדין בפ"ק דמנחות (דף י"א) מלא קומצו כדקמצי אינשי ופירש"י כדקמצי אינשי מכניס ג' אצבעותיו ודוחק בקמח והקמח נכנס בתוך ידו ושנינו שם במשנה כיצד הוא עושה פושט את אצבעותיו על פס ידו ובגמרא אמר ליה אביי לרבא כיצד קומצין אמר ליה כדקמצי אינשי איתיביה וכו' זו קמיצה. ופירש"י ממנה מתחיל הקומץ מלותה אצבע שאצל הקטנה. אלא להשוות כלומר קומץ מלא היד כדי שלא יהא חסר ואח"כ מוחק באצבע קטנה מלמטה. היכי עביד וכו' אמר רב חופה שלשה אצבעותיו עד שמגיע על פס ידו וקומץ וכו' בקומצו אי בקומצו יכול בראשי אצבעותיו ת"ל מלא קומצו הא כיצד חופה שלש אצבעותיו על פס ידו וקומץ. במחבת ובמרחשת מוחק בגודלו מלמעלה ובאצבעו קטנה מלמטה וזו (אחת) מעבודות הקשות שבמקדש. ופירש"י כי אמרינן דכלהו אצבעות בעינן לקמיצה להשוות דאם יוצא קמח למטה מן הקומץ מוחקו ומשויהו באצבע קטנה שלא יהא מבורץ וכן מלמעלה בגודל. היכי עביד אמתניתא מהדר דקתני זו קמיצה דממנה מתחיל הקומץ. ת"ל בקומצו והרים ממנו בקומצו. בראשי אצבעותיו מעט שלא יגיע עד פס ידו. במחבת ומרחשת דמעשיהם אפויים וכו' פותתן וקומץ שילך א"א לפותתן דקות כ"כ ובפחות קומץ יוצאות חוץ למקומם שילך מוחק בגודלו מלמעלה ובאצבע קטנה מלמטה. עבודה קשה שבמקדש דבקושי גדול הוא משום שלא יהא לא חסר ולא יתר עכ"ל. וכתב הר"י קורקוס ז"ל יש לתמוה על רבינו שלא כתב ג' אצבעות וכתב כאשר קומץ אדם כי לא נתבאר בגמרא כוונת לשון זה והוא ספק מסקנת הגמרא גם יש לתמוה למה לא כתב שזו מעבודות הקשות שבמקדש וראיתי שכתב בפירוש המשנה האמת בסדר הקמיצה והוא מה שלמדנו מהגמרא מה שאמר מלא קמצו כדקמצי אינשי ונדחו דברי שאומר שהוא מהעבודות הקשות עכ"ל, נראה שסמך על מה שאמר רב פפא בתר הכי פשיטא לי כדקמצי אינשי וחולק על מ"ש בשלש אצבעות לבד ושמוחק ושיש בה קושי. ומ"מ איני יודע איך יחלוק רב פפא על הברייתא ואיך נפסוק כרב פפא הפך הברייתא עכ"ל. ואני אומר שאפשר לומר דכיון דחזינן דר"פ דבתראה אמר פשיטא לי כדקמצי אינשי ממילא משמע דאיהו ידע דהאי מתניתא משבשתא היא ולא מיתניא בי ר' חייא ור' אושעיא. ומ"ש קמץ בראשי אצבעותיו או מן הצדדין. בעיא שם ופירש"י בראשי אצבעותיו שהכניס ראשי אצבעותיו בקמח ופס ידו כלפי קמח וקומץ מלא קומצו עד פס ידו כתקנו. מן הצדדין שנתן גב ידו על הקמח והוליך ידו עד שנכנס הקמח דרך צידי ידו לתוך ידו ל"א מן הצדדין מצידי הכלים שלא קמץ באמצע הכלי. ואיבעיא בתיקו ומש"ה נקיט לה רבינו בדיעבד לקולא. ודע דתו איבעיא לן התם מחפה למטה מאי ופירש"י שהכניס אצבעותיו בקמח וגב היד כנגד הקמח וקומץ וסלקא בתיקו ויש לתמוה למה השמיטה רבינו: ודע דבמתניתין תנן התם (קמצו בראשי אצבעותיו פסול) מפני שאמרו הקומץ החסר והיתר פסול איזהו יתר שקמצו מבורץ וחסר שקמצו בראשי אצבעותיו ופירש"י בראשי אצבעותיו מעט שלא פשטו על פס כל היד ולא הוצרך רבינו לכתוב זה שמאחר שכתב כדרך שקומץ כל אדם פושט אצבעותיו על פס ידו וקומץ ממילא משמע שכל שפיתם מזה פסול. ומ"ש ואם הוסיף בקומץ וכו'. זהו שכתבתי בסמוך ששנינו הקומץ היתר פסול:

אין

משנה למלך

לא היה צריך ללמדנו שלא היתה באה עשר חלות ועיין במה שכתבנו בהלכות סוף פי"ב דמנחות (דף ק"ד) ד"ה ממבה והדבר צריך תלמוד. ורציתי לבאר הא דאמרינן כל המנחות הנעשות בכלי טעונות פתיתה ואמרינן למעוטי מאי ואמר רב פפא למעוטי שתי הלחם ולחם הפנים ע"כ, וכתב רש"י אבל מנחת מאפה לא מימעיט משתיתה דלקמן מרבי לה לפתיתה עם שאר מנחות אע"ג דנאפות בתנור ע"כ. ולכאורה יש לתמוה על זה על הברייתא עצמה דהא מלת מנחה מרבה לכל המנחות לפתיתה ולייקה וכמבואר ועי היכי דמלת עליה מיעט מנחת מאפה הכי נמי נאמר דמלת אותה מיעט מנחת מאפה מפתיתה ואולי נאמר דמדאיצטריך קרא למיכתב גבי יציקה תרי מיעוטי דהיינו עליה והיא למעט מנחת מאפה מיציקה וגבי פתיתה לא כתיב אלא חד מעוטא ע"כ לא אתא קרא למעט מנחת מאפה מפתיתה מדלא כתיבי תרי מעוטי וכדאמרינן איזהו דבר שצריך שני מעוטין הוי אומר זו מנחת מאפה שיש בה חלות ורקיקין וזה דוחק:

והנבון בעיני הוא דהברייתא סוברת דודאי מלת מנחה אתא לרבויי פתיתה ויציקה לכל המנחות דלא כתיב בהו פתיתה ויציקה דליכא למימר דרבוית דמנחה לא אתא אלא ליציקה דכתיב סמוך לרבויא דהא כיון דכתיב מעוטא גבי פתיתה על כרחין איכא רבויא גבי פתיתה ומש"ה איצטריך מעוטא למעט איזה דבר וזהו מושכל ראשון הו ס"ל לברייתא דיותר נכון לומר שהמעוט ימעט מנחה שאינה כתובה כאן בכדי מנחות הללו מלומר שהמעוט ימעט מן המנחות הכתובות כאן והרבוי יבוא לרבות מנחות אחרות שאינן כתובות כאן וזה נלמד ממאי דאמרינן מאי תלמודא אימא לרבות מנחת כהנים ופי' רש"י ז"ל וז"ל מאי תלמודא כלומר מה ראית לרבות את מנחת מאפה שכתובה עם שאר מנחות אימא לרבות מנחת כהנים שהרי אינה כתובה בפרשת שאר מנחות ע"כ. ולפי זה ע"כ דרבויא דכתיב גבי פתיתה לא אתא אלא למנחת מאפה משום דפתיתה כתיבא גבי מחבת ומרחשת לא צריך לרבויא דמנחה לפתיתה דתיפוק ליה מג"ש דקרבנך קרבנך דכתיבי במחבת ומרחשת והם למדים זה מזה וכמו שהארכנו בזה לקמן (בדף קמ"א ע"א) (א"ה נתבאר לעיל בפרקין) ולומר דאתא קרא לרבות מנחת הסולת הא ליתא דלא מיבעיא למה שכתבנו לעיל לדעת רבינו דבמנחת סלת לא היה בה אפיה אלא אף לדעת החולקים וס"ל דהיה בה אפיה והיתה באה עשר עשר מ"מ מודים דלא היה בה פתיתה וכמו שכתבנו לעיל בשם רש"י וא"כ לא נשאר לנו לרבות מן המנחות הכתובות כאן כי אם מאפה תנור וא"כ על כרחין כי אתא מעוטא דאותה הוא למעט שתי הלחם ולחם הפנים אבל גבי יציקה אמרינן דרבויא אתא למנחת הסולת דלא כתיב בה יציקה ומעוטא אתא למנחת מאפה ודרך זה נכון בעיני, וא"ת גבי יציקה נמי נימא דמעוטא אתא לשתי הלחם ולחם הפנים הא לא קשיא כלל משום דהני אין בהם שמן כלל וכדתנן בפ' כל המנחות (דף נ"ט) וא"כ למאי איצטריך למעט גבי יציקה לך קשה גבי פתיתה נמי לן דמעוטא אתא לשתי הלחם ולחם הפנים אימא דמעוטא אתא למנחת כהנים שהרי גבי יציקה הקשו זה בגמרא ותירצו דמדכתב קרא תרי מעוטי שמעת מינה דקרא אתא למעט מאפה תנור שיש בה שני מינים וא"כ גבי פתיתה דליכא כי אם חד מועטא נימא דאתא למעט מנחת כהנים. וכבר הקשו התוס' קושיא זו בשם רש"י ותירצו דמסתברא דנרבה מנחת כהנים כדין מנחת מחבת דפתיכן מנחת יחיד ונמי כתיב בפרשה ונמעט שתי הלחם ולחם הפנים דציבור הם, ולי נראה לתרץ בהאופן אחר דעד כאן לא הקשו בגמ' אימא לרבות מנחת כהנים אלא גבי יציקה לפי שאמרו שהמעוט הוא למעט מנחת מאפה ולזה הקשו דמנא לן דהמעוט הוא למעט מנחת מאפה שכתובה עם שאר מנחות אימא דבא למעט מנחת כהנים שהרי אינה כתובה עם שאר מנחות וכמו שפי' רש"י אבל גבי פתיתה שדרשנו המעוט למעט שתי הלחם ולחם הפנים תו לא שייך לאקשויי ונימא למעט מנחת כהנים דכיון דגם שמעטנו אינו מן המנחות הכתובות שם אדרבא יותר יש טעם למעט שתי הלחם ולחם הפנים ממנחת כהנים לגבי שתי הלחם ולחם הפנים אין בהם לאשים כלל וא"כ הבדל שיש ביניהם לשאר מנחות הוא רב מאד וא"כ מן הסברא יותר יצדק למעט שתי הלחם ולחם הפנים ממנחת כהנים וגם זה נכון בעיני:

יב וקומץ שחלקו בשני כלים כו'. יש להסתפק אם חזר ועירבו בכלי אחד אי מהני דהא ודאי לא בעינן שיהיה הקומץ בכלי שניתן בו הקומץ מתחלה שאם נתן הקומץ בכלי אחד והוג' נתנו בכלי אחר ליכא הקפדה כל שבשני הכלים הם כלי שרת וזה מתבאר ממ"ש רפ"א מפה"מ דין כ"ד קבל בכלי קדש ונתן לכלי חול יחזיר לכלי קדש משמע דדוקא לפי שהיה כלי חול הא לאו הכי לא ונראה שה"ה למנחות. ומיהו בעיקר הספק נ"ל דלא מהני מה שחוזר ומערבן בכלי אחר דכיון שדין זה דקומץ מדם ילפינן ליה וכדאיתא בפ"ק דמנחות (דף ט') ובדם פשיטא דלא מהני מה שחוזר ומערבן ופלוגתא התם וכמו שנתבאר מעבר לדף (א"ה עיין לעיל פ"ה מהלכות אלו דין ט') והטעם דלא מהני ליה תיקון הוא מבואר משום דכל פסול שאירע לאחר קבלת הדם כגון נתן לשמאל או בכלי חול או זר יש לו תיקון משום דדמו לנשפך מהכלי על הרצפה דקי"ל דאוספו וכשר אבל כל פיסול שאירע בשעת קבלה אין לו עוד תיקון משום דהוי נשפך מצואר הבהמה על הרצפה דנפסל הזבח וכמ"ש רבינו בפ"א מה' פסולי המוקדשין דין כ"ה. אך ראיתי שהיים בדבריו וחוזר ומקדש נראה דס"ל דיש תיקון אם חזר ועירבן ונתנם בכלי אחר ולא ידעתי טעם דין זה דהא כיון דבשעת מתן כלי לא נתקדש כי חזר וקדש לא מהני משום דהוי כנשפך מצואר הבהמה ואף דרבינו בפי"א מה' פסולי המוקדשין דין ה' כתב נתפזר הקומץ ע"ג הרצפה יחזור ויאספנו כבר כתב מרן שם דהיינו דוקא אם נתפזר אחר שנתנו לכלי שרת: ומלקט את כל לבונתה וכו'. דין זה הוא פשוט בגמרא פ"ב דסוטה (דף י"ד) דבתחלה נותן הלבונה ע"ג הקומץ שבכלי ואח"כ מקטיר שניהם יחד. ולאפוקי לרש"י ברש הקומץ ונוא שכתב עלה דהכיא דלקט לבונה כור פסולה דלאחר הקטרת הקומץ [illegible]

וקמץ הרי זה פסול: **יד** אין קומץ פחות מכשני זיתים. ומקצת הקומץ מעכב את כולו. והקומץ והלבונה מעכבין זה את זה. הסלת והשמן מעכבין זה את זה ומקצת השמן מעכב את כולו. אין פחות מלוג לעשרון כמו שביארנו:

פרק ארבעה עשר

א [א]**מתנדב** אדם ונודר עולה ושלמים וכל מין שירצה מחמשה מיני מנחות הבאין בנדר ונדבה. ומתנדב או נודר מנחה ממנחת נסכים לבדה מאי זה מין משלשה מיני מנחות נסכים כמו שביארנו. ומתנדב או נודר יין בפני עצמו או לבונה בפני עצמו או שמן בפני עצמו או עצים למערכה מפני שהן כקרבן שנאמר ולקרבן העצים: **ב** שנים מתנדבין או נודרין קרבן אחד עולה או שלמים אפילו פרידה אחת של תורים או בני יונה מביאין אותה בשותפות. אבל המנחה אינה באה בשותפות. ודברים אלו הן דברי קבלה: **ג** הניח מנחה לשני בניו ומת הרי אלו מביאין אותה: **ד** אי זה הוא נדר ואי זו היא נדבה. האומר הרי עלי עולה או הרי עלי שלמים או הרי עלי מנחה או הרי דמי בהמה זו עלי עולה או שלמים זהו הנדר. אבל האומר הרי בהמה זו או דמי בהמה זו עולה או שלמים או הרי העשרון הזה מנחה הרי זו נדבה: **ה** מה בין נדרים לנדבות. שהנודר אם הפריש קרבנו ואבד או נגנב חייב באחריותו עד שיקריב כמו שנדר. והמתנדב ואומר זו אם מת או נגנב אינו חייב באחריותו: **ו** האומר דמי שור זה עלי עולה ודמי בית זה עלי קרבן ומת השור ונפל הבית חייב לשלם. אמר הרי עלי עולה על מנת שלא אתחייב באחריותה אינו חייב באחריותה: **ז** כבר ביארנו שהעושה בית חוץ למקדש להקריב בו קרבנות אינו כבית ע"ז והאומר הרי עלי עולה שאקריבנה במקדש והקריבה בבית זה לא יצא. שאקריבנה בבית זה והקריבה במקדש יצא. ואם הקריבה באותו הבית יצא. הרי הוא כמי שנדר עולה על מנת שלא יתחייב באחריותה ועונש כרת על העליתה בחוץ. וכן אם אמר הריני נזיר על מנת שאגלח בבית זה. אם גלח שם יצא. הרי הוא כמי שנדר לצער עצמו והרי ציער עצמו ואינה נזירות: **ח** חטאת ואשם אינן באין אלא על חטא. ואינן באין בנדר ונדבה. האומר הרי עלי חטאת או אשם. או שאמר הרי זו חטאת או אשם לא אמר כלום. היה מחוייב חטאת או אשם ואמר

א סמ"ג שם:

כסף משנה

יד אין קומץ פחות מכשני זיתים. בפרק הקומץ רבה (דף כ"ו) פלוגתא דריב"ל ור' יוחנן ופסק כריב"ל וכמו שכתבו התוספות בפרק אלו עוברין (דף מ"ג:) וגם בפרק כל המנחות (דף נ"ח:) נחלקו בזה אביי ורבא וסבר רבא כריב"ל: ומקצת הקומץ מעכב את כולו וכו' עד ומקצת השמן מעכב את כלו. משנה בפ' הקומץ רבה (דף כ"ז). ומ"ש אין פחות מלוג לעשרון כמו שביארנו. בפי"ב ובפרק זה:

פי"ד א מתנדב אדם ונודר עולה ושלמים וכו' כמו שביארנו. בפ"ב ובפרק י"ב מהלכות אלו: ומתנדב או נודר יין בפני עצמו. משנה בס"פ המנחות (דף ק"ד:). ומ"ש או לבונה בפני עצמה. בסיפרא פ"ט. ומ"ש או שמן בפני עצמו בס"פ המנחות פלוגתא דר"ע ורבי טרפון ופסק כר"ע וגם"ס כל התדיר (זבחים נ"א) במשנה סבר ר"ם כר"ע. ויש לתמוה למה דחה רבינו דבריהם ופסק כר' טרפון וכתב הר"י קורקוס ז"ל דטעמא משום דסתם לן תנא בפרק בתרא דמנחות (דף ק"ז) כרבי טרפון דתנן הרי עלי שמן לא יפחות מלוג וכתב רש"י הך סתמא כרבי טרפון וכיון שכן ה"ל מחלוקת ואחר כך סתם והלכה כסתם גם בפרק אלו מנחות ובפ' כל התדיר סובר כן שמואל עכ"ל ושפתים ישק, ועל הקדמתו אני מוסיף לחזק טעם לפסוק כן דרבי נמי סבור כר"ע דהכיא דמתני' הכי איתא הרי עלי שמן לא יפחות מלוג רבי אומר ג' לוגין. ומ"ש או עצים למערכה. בסיפרא פ"ט:

ב שנים מתנדבים או נודרים וכו' אפילו פרידה אחת אבל המנחה אינה באה בשותפות. משנה וגמרא בס"פ המנחות (דף ק"ד):

ג הניח מנחה לשני בניו וכו'. פ"ק דזבחים (דף ס'):

ד איזהו נדר ואי זו היא נדבה וכו' עד אינו חייב באחריותו. ברים קינים:

ו האומר דמי שור זה עלי עולה וכו'. משנה בערכין ס"פ האומר משקלי (דף כ':) ואמר בגמרא ל"ש אלא דאמר דמי שור זה עלי עולה אבל אמר שור זה עלי עולה כיון דאמר זה ומת אינו חייב באחריותו עלי להביאו קאמר: אמר הרי עלי עולה ע"מ שלא אתחייב באחריותה. פשוט בסוף מנחות:

ז כבר ביארנו. בסוף הלכות ביאת המקדש: והאומר הרי עלי עולה שאקריבנה במקדש וכו' עד ואינה נזירות. משנה וגמרא בסוף מנחות (דף ק"ט):

ח חטאת ואשם אינם באים אלא על חטא וכו'. מתבאר במשנה ס"פ המוהם (דף מ"ח:). ומ"ש האומר הרי עלי חטאת או אשם וכו'. תוספתא פרק ג' דתמורה הרי זה חטאת והרי זה אשם אע"פ שחייב לא אמר כלום הרי אלו לחטאתי והרי אלו לאשמי אם היה חייב דבריו קיימים ואם לאו לא אמר

לחם משנה

יד אין קומץ פחות מכשני זיתים וכו'. בפרק הקומץ (דף כ"ו) איפליגו בהא ריב"ל ור' יוחנן ובפ' כל המנחות איפליגו בהא אביי ורבא ורבא אית ליה פריב"ל והלכתא כרבא לגבי אביי וכדכתב הרב בעל כ"מ ז"ל אלא שיש לתמוה קצת דבהל' איסורי מזבח ר"פ ס' נראה דפסק כאביי דאמר שם והאסורים בכל שהם שנאמר כי כל שאור וגו' וכבר הקשה זה שם הרב בעל כ"מ ז"ל. ולי לא קשה כלל דהאסורין בכל שהן דקאמר לאו לענין מלקות הוי אלא לענין איסורא בעלמא ואפילו רבא דאמר דקרא לא אתא אלא לתני קומץ ולא לתני זית מ"מ איסורא מיהא איכא כשאר איסורים דחצי שיעור אסור מן התורה דקי"ל כר' יוחנן אע"ג דאינו לוקה עליו וכדכתב רבינו ז"ל ברפי"ד מהל' מאכלות אסורות ולעולם בענין מלקות אית ליה לרבינו ז"ל דלא לקי בפחות מזית דלא מרבינן מקרא דכי כל אלא אלא תני קומץ לבד:

פי"ד א מאיזה מין מן הסלת מנחת נסכים כמו שביארנו. בפ"ב ביאר נסכי איל ונסכי כבש ונסכי פר והיינו הג': או שמן בפני עצמו. הרב מהר"י קורקוס ז"ל כתב דטעמו של רבינו ז"ל משום דפסק כסתם משנה דפרק בתרא דמנחות (דף ק"ד:) וגם יש טעם אחר דבפ' אלו מנחות (דף ע"ד) על מתני' דבזה יפה כח מזבח מכח כהנים אמרו מסייע ליה לשמואל דאמר שמואל המתנדב שמן קומצו ושיריו נאכלים ע"כ מ"אמרי דמתני' מסייע לשמואל דהמתנדב שמן קומצו וכו' משמע דהלכתא הוי דמתנדב שמן:

ג הניח מנחה לשני בניו ומת וכו'. בפ"ק דזבחים (דף ה':) אמרו שם למימרא דקניא להו והא אמר ר' יוחנן הניח מנחה לשני בניו ומת קריבה ואין בה (משום) שותפות ואי ס"ד קניא להו נפש אמר רחמנא וחזרו והקשו דאי לא קניא א"כ היכי אמר ר' יוחנן הניח בהמה לשני בניו ומת קריבה ואין ממירין בה בשלמא אי קניא להו להכי אין ממירין דהוו כשותפין אבל אי לא קניא אמאי אין ממירין ותירצו דלעולם דלא קניא והפ"ה אינו מומר משום דאמר קרא המר ימיר אחד ולא שנים וחזרו והקשו דהיכי מצי למימר הכי הא א"ר יוחנן דמתכפר עושה תמורה וכיון דלא קניא להו לא מתכפר ותירצו מקיבעא לא מכפרי מקופיא מכפרי ע"כ. ומשמע מדברי רש"י ז"ל דלעולם לא היו שותפין ולכך קריבה דלא הוי נפש וטעמא דאינו מימר לפי זה הוי משום דאמר קרא אחד מימר ולא שנים וטעמא דאמר מימר אע"פ שאינו בעל משום דמקופיא מכפרי. ולפי זה יש לתמוה על רבינו ז"ל שכתב בפ"א מהלכות תמורה דאין ממירין מפני שהם כשותפין דמשמע דהך טעמא לא קאי אלא לפי המסקנא דאם הם כשותפין אמאי אמרינן הכא דקריבה הא בעינן נ"ם אלא טעמא משום דאמר קרא אחד ולא שנים ויש לומר דרבינו ז"ל מפרש דלפי המסקנא לא הוי טעמא דאחד ולא שנים אלא הם כשותפין במקצת משום דמקופיא מתכפרי והיינו שותפים לגמרי משום דמקיבעא לא מכפרי ולענין הקרבה קריבה משום דנפש מקרי כיון דלא הוו שותפין לגמרי אבל לענין מימר אין שנים ממירין דמשמע קרא אחד מימר ואע"ג דהתם נמי כתיב נפש ואמרינן דהוו כחד גבי המרה חשבינן ליה כשנים כיון דהא דמרבינן יורש משום המר ימיר הא לא מרבינן אלא יחיד כדמשמע מקרא והבו דלא לוסיף עלה וכן נראה מדברי התוס' ז"ל. ואפשר דדעת רש"י ז"ל כן הוא דמקרו שותפין לענין המרה אע"ג דלענין הקרבה לא מיקרי הכי:

האומר

משנה למלך

מלקט הלבונה מעל הסלת ומקטירו ע"כ. נראה דס"ל שלא היתה הקטרה בבת אחת אלא בזה אחר זה והוא תימה בעיני ובפ' לו כתב רש"י שמלקט הלבונה לאחר קמיצה ומקטירו הרי שהליקוט הוא לאחר קמיצה לא לאחר הקטרה וצ"ע:

יד אין קומץ פחות מכשני זיתים. עיין בירושלמי רפ"ב דיומא דר' יצחק בר רבי אלעזר שאל מעתה כהן שאין ידו מחזקת כשני זיתים פסול מן העבודה, ולכאורה נראה דפסול לכל העבודות כיון שאינו ראוי לקמיצה ולא ראיתי לרבינו שהזכיר דין זה ולומר דכונת הירושלמי היא דפסול לקמיצה מלבד שפשט הלכה אינו מורה כן עוד קשה דמלתא דפשיטא היא כיון דקי"ל דאין קמיצה פחות משני זיתים:

פי"ד א או נודר מנחה ממנחת נסכים וכו'. מימרא דרבא בפרק כל המנחות (דף ק"ד). ומ"ש או לבונה בפני עצמה. פי"ג דמנחות (דף ק"ו:):

ה מה בין נדרים לנדבות וכו'. דקדק רבינו לומר עד שיקריב כמו שנדר לומר שאפילו הביאו ליד הכהן כל שלא הקריבו כמו שנדר לא יצא י"ח נדרו ודין זה הוא פשוט ולא מיבעיא היכא דנפסל הקרבן דפשיטא דלא יצא ידי נדרו אלא אפילו שהקרבן כשר אפ"ה לא יצא ידי נדרו וכדתנן ברים זבחים כל הזבחים שנזבחו שלא לשמן כשרים אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה וכבר כתבתי לעיל (דף רל"ה) (א"ס שמצאתו לקמן בפ"ו מהל' פסולי המוקדשין דין ד' יע"ש) שדין זה הוא אפילו כמי שנדר קרבן ולאו דוקא בקרבן חובה ובזבחים אמרינן מולא שפתיך תשמור ועשית כאשר נדרת לה' אלהיך נדבה האי נדבה נדר הוא אלא אם כמו שנדרת עשית יהא נדר ואם לאו יהא נדבה, ופירש"י יהא נדר ויעלה לנדריך וכן הן הדברים שכתב רבינו עד שיקריב כמו שנדר. וראיתי להתוס' בפ"ק דחולין (דף כ"ב) אהביא דבעי ר' זירא האומר הרי עלי עולה מן התורים או מן בני יונה והביא תחלת הצהוב שבזה ובזה מהו וכו' שהקשו וא"ת כיון דממ"נ האחד פסול היאך יכול להקריבן. וי"ל דמבעיא ליה כגון דאם עבר כהן והקריב א"נ כיון שהביא ליד הכהן יצא ידי נדרו מאחר דמ"מ האחד מהם ראוי להקריב. והנה תירוץ זה האחרון הוא תמוה בעיני דמאחר שאין הכהן יכול להקריב משום ספק איך יתכן דיצא זה ידי נדרו והלא אף שהקריבו אלא שנחטו הכהן שלא לשמו לא יצא ידי נדרו כ"ש היכא דאין הכהן יכול להקריבו דפשיטא דלא יצא ידי נדרו וכעת דברי התוס' צריכין אלני תלמוד:

ח או שאמר ה"ז חטאת או אשם. כאשם תלוי איכא פלוגתא דתנאי אם בא בנדר ונדבה בפ"ו דכריתות. ודעת רבינו הוא דאינו בא בנדר ונדבה אך בטי"ד סי' ס' ס"ל דבא בנדר ונדבה משום דסתמא דספ"ב דחולין אתיא כר"א ועיין בזבח השלמים סי' א'. ומ"ש ואמר ה"ז לחטאתי ה"ס אם אמר ה"ז חטאתי או אשמי בלא למ"ד דדבריו קיימים כ"ה י"ד סי' ס' ס"ק ו' ודוק. ובעיקר הדין דמחלק רבינו בין האומר הרי עלי חטאת או אשם לאומר ה"ז חטאתי או לאשמי כתב מרן בתוספתא פ"ג

ט האומר קרבן וכו' עלי וכו'. בהל' מחוסרי כפרה בסופו אכתוב בזה:
יא האומר הרי עלי וכו'. כבר כתבתי בזה בפ"א מהל' נדרים ע"ש:
יד ואחד האיש ואחד האשה עובר בבל תאחר וכו'. כתב הרב בעל כ"מ ז"ל גבי יורש דהוי בעיא דאיפשיטא אליבא דר' זירא ואע"ג דמשמע דאביי פליג נקטינן כר' זירא ע"כ. וק"ם יש כאן ודברים אלו ראויים להיות גבי אשה דשם איכא פלוגתא בפ"ק דר"ה (דף ו':) אבל גבי יורש היא בעיא פשוטה בלי שום מחלוקת שם והכי איתא התם בעי ר' זירא יורש מהו בבל תאחר כי תדור נדר אמר רחמנא והא לא נדר או דילמא ובאת שמה וגו' ת"ש דתני ר' חייא מעמך פרט ליורש וכו' בעי ר' זירא אשה מהו בבל תאחר מי אמריק הרי הא לא מיחייבא בראיה או דילמא הא איתא בשמחה א"ל אביי ותיפוק ליה דהא איתה בשמחה ומי אמר אביי הכי והא אמר אביי אשה בעלה משמחה לדבריו דר' זירא קאמר ע"כ. ויש לדקדק בדברי רבינו דמשמע דאליבא דאביי אשה ליתא בבל תאחר דהא לא מיחייבא בראיה ולא מיחייבא בשמחה דאשה בעלה משמחה וכיון שכן היה לו לרבינו ז"ל לפסוק כאביי ולומר דאין אשה חייבת בבל תאחר משום דדברי אביי נאמרו בפ"ק דקדושין (דף ל"ד:) בסוגיא דמ"ע שהזמן גרמא דהקשו שם ואדילפינן מתפילין לפיטורא נילף משמחה לחיובא ותירצו אשה בעלה משמחה כלומר אין חובת השמחה תלויה בה כדכתב שם רש"י ז"ל ומשמע דהכי הוי קושטא דמילתא. וי"ל דסובר רבינו ז"ל דלפי המסקנא שאמרו שם דילפינן מהיקשא דתפילין דאמר קרא תהיה תורת ה' בפיך הו ליכא קושיא דנילף משמחה דשאני גבי תפילין דאיכא היקשא ולא צריכין לתירוצא דאשה בעלה משמחה והיינו טעמא דר"ז דלית ליה דאביי דלפי האמת אין אנו צריכין לתירוצו ופסק כר' זירא לחומרא דחייבת בשמחה ומפני כן כתב בפ"א מהלכות חגיגה דאשה חייבת בשמחה שכתב שם גבי שמחה ונשים חייבות בשמחה זו ונסתלקה ממנו קושית הר"א ז"ל שהשיג שם דאין אשה חייבת משום ההיא דאביי דפ"ק דקידושין ועם מה שכתבנו ניחא דהוא פסק כר"ז ולא כאביי אבל על הרב בעל כ"מ ז"ל דספר שם דפסק רבינו ז"ל כאביי ולא הוצרך לבארו קשה דא"כ איך פסק רבינו ז"ל כאן כר"ז וכדכתיבנא. ועוד אני תמה על הר"א ז"ל כיון דהוא סבור דהלכה כאביי וכמו שכתב בפ"א מהל' חגיגה למה לא השיג כאן על רבינו ז"ל דהיה לו לומר דאשה אינה חייבת בבל תאחר וצ"ע:

האומר

ואמר הרי זו לחטאתי או לאשמי או הרי המעות האלו לחטאתי או לאשמי דבריו קיימים: **ט** האומר קרבן מצורע זה או יולדת זו עלי. אם היה אותו מצורע או היולדת עניים מביא הנודר קרבן עני. ואם היו עשירים מביא הנודר קרבן עשיר אע"פ שהנודר עני: **י** האומר חטאתו ועולתו ואשמו ושלמיו של פלוני עלי. אם רצה אותו פלוני הרי זה מניחו להקריבן על ידו ומתכפר לו. רצה בשעת הפרשה ולא רצה בשעת הקרבה אלא חזר בו בעולה ובשלמים מקריבין ומתכפר לו בהן. אע"פ שאינו רוצה עתה שהרי רצה בשעת הפרשה. אבל בחטאת ובאשם לא נתכפר לו עד שירצה מתחלה ועד סוף: **יא** האומר הרי עלי כנדרי רשעים שמנדריהן נזיר וקרבן ושבועה חייב בכולן. כנדרי כשרין לא נתחייב כלום. הרי עלי כנדבות כשרין הרי זה נדר בנזיר ובקרבן. וכל כינויי קרבן כקרבן: **יב** אין הנודר ולא המתנדב חייב עד שיהא פיו ולבו שוין. כיצד המתכוון לומר הרי עלי עולה ואמר שלמים. או שנתכוון לומר הרי זו עולה ואמר שלמים לא אמר כלום. נתכוון לנדור בעולה ואמר קרבן. לנדור בחרם ואמר הקדש דבריו קיימים. שהעולה קרבן והחרם הקדש וכן כל כיוצא בזה. בנדרים ונדבות אינו צריך להוציא בשפתיו כלום אלא אם גמר בלבו ולא הוציא בשפתיו כלום חייב. כיצד גמר בלבו שזו עולה או שיביא עולה הרי זה חייב להביא שנאמר כל נדיב לב יביאה בנדיבות לב יתחייב להביא. וכן כל כיוצא בזה מנדרי קדשים ונדבותן: **יג** אחד נדרים ונדבות עם שאר הדברים שאדם חייב בהן מערכין ודמים ומעשרות ומתנות עניים [א]מצות עשה מן התורה שיביא הכל ברגל שפגע בו תחלה שנאמר ובאת שמה והבאתם שמה וגו' כלומר בעת שתבא לחוג תביא כל מה שאתה חייב בו ותתן כל חוב שעליך לשם. הגיע הרגל ולא הביא הרי זה ביטל מצות עשה. עברו עליו שלשה רגלים ולא הביא קרבנותיו שנדר או התנדב או שלא נתן הערכים והחרמים והדמים [ב]הרי זה עבר בלא תעשה שנאמר לא תאחר לשלמו אינו עובר בלא תעשה עד שיעברו עליו רגלי השנה כולה. ואין לוקין על לאו זה לפי שאין בו מעשה: **יד** הקדיש בהמה למזבח ועברו עליו שני רגלים ונפל בה מום ופדאה על גב בהמה אחרת אינו עובר בלא תעשה עד שיעברו על האחרת שלשה רגלים. ואחד האיש ואחד האשה עובר בבל תאחר. אבל היורש אינו עובר בבל תאחר: **טו** כל הקרבנות שעברו עליהן שלשה רגלים לא נפסלו. אלא מקריבן וכשרים. ובכל יום ויום אחר השלשה רגלים הוא עובר בלא תאחר. ובית דין מצווין לעשותו מיד עד שיקריב קרבנותיו ברגל שפגע בו תחלה: **טז** אע"פ שנאמר לרצונו כופין אותו עד שיאמר רוצה אני. בין שנדר ולא הפריש בין שהפריש ולא הקריב כופין אותו עד שיקריב:

כל

א סמ"ג עשין שם: ב סמ"ג לאוין שלא:

אמר כלום ע"כ. ומ"ש או הרי המעות האלו לחטאתי או לאשמי דבריו קיימים. מתבאר במשנה פ"ב דשקלים:
ט האומר קרבן מצורע זה או וכו'. בר"פ השג יד (דף י"ז) תנן עני שהעריך את העשיר נותן ערך עני ועשיר שהעריך את העני נותן ערך עשיר אבל בקרבנות אינו כן הרי שאמר קרבנו של מצורע זה עלי היה מצורע עני מביא קרבן עני עשיר מביא קרבן עשיר ובגמרא היה מצורע עני מביא קרבן עני ואע"ג דמדירו עשיר ואם דל הוא אמר רחמנא ולא דל הוא אמר ר' יצחק בשהיה מדירו עני וכו' אבל מדירו עשיר ה"ל דמייתי בעשירות א"כ מאי אבל בקרבנות אינו כן חדא אמצורע עני ומדירו עני וחדא למעוטי מצורע עשיר ומדירו עני. ולפי זה כשכתב רבינו מביא הנודר קרבן עני היינו דוקא כשהיה הנודר עני אבל אם היה הנודר עשיר מביא קרבן עשיר וכן כתב רבינו בפירוש בסוף הלכות מחוסרי כפרה ולא חשש לפרש כאן לפי שסמך על מ"ש שם:
י האומר חטאתו ועולתו וכו'. בס"פ האומר משקלי (דף כ"ח.) ואע"ג דפליגי התם עולא פסק כשמואל:
יא האומר הרי עלי כנדרי רשעים וכו'. בפ"ק דנדרים (דף ט') תנן כנדרי רשעים נדר בנזיר ובקרבן ובשבועה ובגמרא ודילמא הכי קאמר כנדרי רשעים לא נדרנא אמר שמואל כנדרי רשעים הריני עלי והימנו הריני בנזירות עלי בקרבן הימנו בשבועה הריני נזירות דילמא הריני בתענים קאמר אמר שמואל כשהיה נזיר עובר לפניו. וכתב הר"ן אם אמר כנדרי רשעים עלי חייב קרבן ומסתברא נמי דדוקא כשהיתה בהמה מונחת לפניו. ורבינו כתב בפ"א מהל' נדרים וז"ל האומר לחבירו הרי עלי כנדרי רשעים אם אוכל לך שמנדריהם נזיר וקרבן ושבועה ואכל חייב בכולן וכו' אמר כנדרי רשעים הריני והיה נזיר עובר לפניו חייב בנזירות כנדרי רשעים עלי חייב קרבן כנדרי רשעים שלא אוכל ממנו חייב בשבועה עכ"ל. ונראה מדבריו שהוא מפרש שדברי המשנה הם כוללים שני חלקים. האחד שאומר שמנדריהם נזיר קרבן ושבועה. השני הוא שלא אמר אלא כנדרי רשעים בלבד. ונראה שדעתו שלא הצריכו נזיר עובר אלא בהריני משום דדילמא הריני בתענית קאמר אבל באומר עלי אין צריך שתהא בהמה מונחת לפניו. ומ"ש כנדרי רשעים לא נתחייב בכלום הרי עלי כנדבות כשרים הרי זה נדר בנזיר ובקרבן. שם במשנה והטעם לפי שאין הכשרים נודרים אבל הם מתנדבים בנזיר ובקרבן. ומה שכתב וכל כינויי קרבן כקרבן. משנה שם:
יב אין הנודר ולא המתנדב חייב וכו'. משנה פ"ג דתרומות ומייתי לה בנזיר פרק מי שאמר (דף כ"ו) ופרק תמיד נשחט (דף ס"ג): נתכוון לנדור בעולה וכו': בנדרים ונדבות אינו צריך להוציא בשפתיו כלום כיצד גמר בלבו שזו עולה וכו'. בפ"ג דשבועות (דף כ"ו:):
יג אחד נדרים ונדבות עם שאר הדברים שאדם חייב בהם וכו' עד שיעברו עליו רגלי השנה כולה. ר"פ דר"ה (דף ד':) ואע"ג דתנאי פליגי התם כר"ש לא חש לה רבינו משום דת"ק דברייתא פליג ור"מ ורא"ב וכיון דרבים טובא פליגי עליה לא חיישינן לשמעון ועוד דמשמע דרבא סבר הכי והתם סברי כת"ק דברייתא. וכתב הר"י קורקוס ז"ל עוד דאפשר דהאי שמעתא דמתני' לא עדיף כולי האי דלאו האי דיקא אתא לאשמועינן אלא אתא למימר דניסן ר"ה לשנים ולר"ש לאו השנה לרגלים ולא לאיפסק כר"ש נחית עכ"ל. ומה שכתב ואין לוקין על לאו זה וכו', פשוט הוא:
יד הקדיש בהמה למזבח ועברו עליו שני רגלים וכו'. פ"ק דר"ה (דף ה':): ואחד האיש ואחד האשה עובר בבל תאחר. שם (דף ו':) בעיא דאיפשיטא. ומ"ש אבל היורש אינו עובר בבל תאחר. גם זה שם בעיא דאיפשיטא אליבא דר' זירא ואע"ג דמשמע דאביי פליג נקטינן כר' זירא:
טו כל הקרבנות שעברו עליהם שלשה רגלים לא נפסלו וכו'. ברייתא שם: ובבל יום ויום אחר השלשה רגלים הוא עובר בלא תאחר. מימרא דרבא שם: ובית דין מצווין לעשותו מיד וכו' עד כופין אותו עד שיקריב וכו'. ג"ז שם:

כל

משנה למלך

פ"ג דתמורה וכן מתבאר בגמ' ס"פ השוחט ובפ"ק דנדרים (דף ו') יע"ש:
יג אחד נדרים ונדבות עם שאר הדברים וכו'. מצאתי מקום דין זה שיהיה כאלו עשה ופשטיה דקרא לא איירי אלא במידי דהקרבה ומאי דכתיב ותרומת ידכם היינו בכורים כמו שפירש"י. וראיתי לבעל החינוך שכתב דעשה זה אינו נוהג כי אם בזמן הבית ולרבינו נוהג אף בזמן הזה. ומ"ש ה"ז עובר בלא תעשה וכו'. דע דעובר נמי משום לא יחל דברו עיין לעיל פ"א מהל' ערכין. ומ"ש והחרמים פירש"י חרמי גבוה אך התוס' כתבו בין חרמי גבוה בין חרמי כהנים.
ומ"ש עברו עליו ג' רגלים כו'. דע דג' רגלים הללו בעינן שלמים ואם הקדיש באמצע הרגל אינו עובר עד שיעברו עליו ג' רגלים אחרים. ודין זה נלמד מהסוגיא דאמרינן בפ"ק דר"ה (דף ה') אמר רבא הלכה במאי עסקינן כגון שהומם בתוך הרגל וכו'. וכ"כ התוס' שם דאין בל תאחר אלא בכל הרגל וכתבו התוס' (דף ו') ד"ה שנה דסוף רגל ה' מצטרף עם תחלת רגל ג' ועובר בבל תאחר אף קודם שיעבור כל הרגל יע"ש:

כל

יז כל חייבי עולות ושלמים ממשכנין אותם. אע"פ שאין מתכפר לו עד שירצה שנאמר לרצונו כופין אותו עד שיאמר רוצה אני. אבל חייבי חטאות ואשמות אין ממשכנין אותן הואיל והם מעוכבי כפרה אין חוששין להם שמא יפשעו וישהו קרבנותיהן. חוץ מחטאת נזיר הואיל ואינה מעכבתו מלשתות יין שמא יאחר אותה לפיכך ממשכנין אותו עליה:

פרק חמשה עשר

א **האומר** ולדה של זו עולה והיא שלמים דבריו קיימים. היא שלמים וולדה עולה. אם לכך נתכוון דבריו קיימים. ואם אחר שגמר בלבו והוציא בשפתיו שתהיה שלמים חזר בו ואמר וולדה עולה. אע"פ שחזר בו בתוך כדי דבור הרי וולדה שלמים. שאין חזרה בהקדש ואפילו בתוך כדי דבור: **ב** האומר ידה של זו עולה או רגלה של זו עולה תמכר לחייבי עולות ודמיה חולין חוץ מדמי אותו אבר. והוא שיהיה זה המחוייב עולה שקנה אותה נדר עולה בדמים קצובים. האומר לבה או ראשה של זו עולה. הואיל ודבר שהנשמה תלויה בו הוא כולה עולה. הקדיש אבר אחד מן העוף הרי זה ספק אם נתקדש כולו או לא נתקדש: **ג** האומר בהמה זו חצייה עולה וחצייה שלמים קדשה. ואינה קריבה אלא תרעה עד שיפול בה מום ותמכר ויביא בחצי דמיה עולה ובחצי דמיה שלמים. היה מחוייב חטאת ואמר חצייה חטאת וחצייה עולה או שלמים. או שאמר חצייה עולה או שלמים וחצייה חטאת. הרי היא תמות כמו שיתבאר בחטאות המתות: **ד** בהמת השותפין שהקדיש אחד מהן חצייה שלו וחזר ולקח חצייה האחר והקדישו הרי זה קדשה וקריבה. אע"פ שמתחילתה דחויה היתה כשהקדיש חציה אין הדחוי מעיקרו

כסף משנה

יז כל חייבי עולות ממשכנין אותם וכו'. משנה ס"פ האומר משקלי (דף כ"א). ומ"ש חוץ מחטאת נזיר וכו'. שם מימרא דרב פפא ואע"ג דאמר נמי רב פפא פעמים שחייבי עולות אין ממשכנין אותם בעולת מצורע דתניא ר' ישמעאל בנו של ר"י בן ברוקא אומר כשם שחטאתו ואשמו עיכבתו כך עולתו עיכבתו לא חש לה רבינו לכתבה משום דמשמע ליה דיחידאה היא דר' ישמעאל קאמר לה ורבנן פליגי עליה ואע"ג דרב פפא אמר פעמים וכו' לאו משום דס"ל כוותיה אלא אתא למימר דאע"ג דמתניתין סתמא מיתניא חייבי עולות ממשכנין אותם האי כללא ליתיה לכ"ע דלרבי ישמעאל אין ממשכנין בעולת מצורע:

פט"ו א האומר ולדה של זו עולה והיא שלמים וכו'. משנה פ' כילד מערימין (דף כ"ה) וכר' יוסי דפליג אר"מ. ומ"ש אע"פ שחזר בו בתוך כדי דיבור וכו'. מימרא דר"פ שם:

ב האומר ידה של זו עולה וכו'. ברייתא בפ"ק דתמורה (דף י"א) וכר"מ ור' יהודה ואע"ג דפליגי עלייהו ר' יוסי ור"ש פסק רבינו כר"מ ור' יהודה משום דשקלי וטרו אמוראי אליבייהו ועוד דת"ק דמתני' דתמורה כוותייהו וכדמפרש בפרק בהמה המקשה דהא דאמר ר' יוסי בפ"ק דתמורה (דף י':) והלא במוקדשים האומר רגלה של זה עולה כולה עולה לאו דת"ק מודה בהכי אלא ר' יוסי טעמא דנפשיה קאמר. ומ"ש והוא שיהא זה המחוייב עולה וכו'. שם (י"א:) אמר מר תמכר לצרכי עולות והא קא מייתי בהמה מחוסרת אבר אמר רבא באומר הרי עלי עולה בחייה. ופירש"י הרי עלי להקדיש כל האיברים שבבהמה חיה ממנה והרי כן עשה שהמוכר לא הקדיש אלא אבר שאינה חיה ממנו. וכתב עוד רש"י נ"א ירושלמי והא מייתי בהמה דמקדים גופה כי ליתיה כוליה לדידיה כלומר האי לוקח הא מייתי בהמה שאין הגוף שלו ומשני כגון דאמר כזוזא מן הדא בהמה לעולה כלומר שוה זוז מבהמה זו לעולה והרי קנה זוז [וזוז] הילכך יצא דהא לא נדר עולה שלימה עכ"ל. ודברי רבינו כלשון ירושלמי זה. ומ"ש האומר לבה או ראשה של זו עולה וכו'. שם מודה ר' יהודה בדבר שהנשמה תלויה בו: הקדיש אבר אחד מן העוף וכו'. שם בעי רבא בעוף מהו בהמה אמר רחמנא והא לאו בהמה היא או דילמא קרבן אמר רחמנא והא קרבן הוא תיקו. ופירש"י לרבי יוסי בעי לה הקדיש רגל עוף דתור או בן יונה מי פשטה קדושה בכוליה או לא עכ"ל. וא"א לומר כן לדעת רבינו שהרי הוא פסק שאם בבהמה הקדיש אבר שאין הנשמה תלויה בו אינו קדוש אלא אותו אבר בלבד והיאך אפשר להסתפק בעוף אם יהיה כולו קדוש ולכן נראה לומר שרבינו מפרש דבאבר שהנשמה תלויה בו מיבעיא ליה אי קדש כולו כמו בבהמה או לא:

ג האומר בהמה זו חציה עולה וחציה שלמים וכו'. ברייתא פ' כילד מערימין (דף כ"ו) ופסק כר' יוסי: היה מחוייב חטאת וכו'. שם בהמה חציה חטאת וחציה עולה תקרב עולה דברי ר"מ ר' יוסי. אומר תמות ושוין באומר חציה חטאת וחציה עולה שתמות וידוע דהלכה כר' יוסי ופירש"י דכיון דאינו מחוייב חטאת סילק תמות וקשה דהא אמרינן בפרק [קמא דנדרים] דאם אמר הרי זה חטאת אם אינו מחוייב חטאת לא אמר כלום וכבר הקשו עליו התוספות כן. ורבינו מפרש לה במחוייב חטאת וכיון שא"א לו להתכפר בה משום דחציה עולה חטאת לאו בת רעיה היא הילכך תמות:

ד בהמת השותפין שהקדיש אחד מהם חציה שלו וכו'. בפ"ק דזבחים (דף י"ב:) ובפרק בתרא דכריתות ופרק כילד מערימין ופ"ק דקידושין (דף ז') אמר ר' יוחנן בהמה של שני שותפין הקדיש חציה וחזר ולקח חציה והקדישה קדושה ואינה קריבה ועושה תמורה ותמורתה כיוצא בה ש"מ תלת שמע מינה בעלי חיים נדחים וש"מ דיחוי מעיקרו הוי:

לחם משנה

פט"ו ב האומר ידה של זו עולה וכו'. פסק כר"מ ור' יהודה מטעמא דכתב הרב בעל כ"מ ז"ל וכן נראה מדברי רש"י ז"ל בפירוש החומש שפירש שם הפסוק כן: הואיל ודבר שהנשמה תלויה בו וכו'. קשה דבפ"ק דתמורה (דף י"א:) פליגי בהא דרב חסדא אמר מודה ר' יהודה בדבר שעושה אותה נבילה ורבה אמר בדבר שעושה אותה טרפה ורב ששת אמר בדבר שהיא מתה ואמרו שם דרב חסדא סבר טריפה אינה חיה ורבה סבר דחיה ורבה [לא] סבר כר' אליעזר דאמר נטלה ירך וחלל שלה נבילה ורב ששת סבר כר' אליעזר. וא"כ קשה על רבינו ז"ל אי סבר טריפה אינה חיה הוה ליה למפסק בדבר שעושה אותה טריפה כרב חסדא ואפילו שיהיה סובר דטריפה חיה מ"מ היה לו לפסוק בדבר שעושה אותה טריפה משום דמאן דפליג על הא ליה דר' אליעזר ורבינו ז"ל פסק כר' אליעזר פ"ב מהל' שאר אבות הטומאות ובהל' שחיטה ואם כן היה לו לפרש דבדבר שהוא עושה אותה נבילה וצ"ע: הקדיש אבר אחד מן העוף וכו'. נראה מדברי רבינו ז"ל דמפרש בעיא דרבא בפ"ק דתמורה בעוף מהו דאיירי בדבר שהנשמה תלויה בו וקשה דאם כן היכי קאמר בהמה אמר רחמנא כו' הא קרא לר' יהודה לא איירי בדבר שהנשמה תלויה אלא באינה תלויה דאיהו דריש לקרא דיהיה קדש דתמורה לצרכי עולות וזה אינו לדעתו ז"ל אלא בדבר שאין הנשמה תלויה אבל בדבר שהנשמה תלויה הוי עולה. וי"ל דמכל מקום מקרא ילפינן דבאבר אחד חייל קדושה באותו אבר כשנשמה תלויה בו יחול על כולה אבל אי לאו קרא אין לנו לומר שיחול קדושה על אבר אפילו שיהיה דבר שהנשמה תלויה בו ולכך בעיא השתא שפיר כיון דמקרא ילפינן לה:

ג היה מחוייב חטאת וכו'. התוס' ז"ל כתבו לתרץ הקושיא שהקשו על רש"י ז"ל דהאומר ה"ז חטאת אינו כלום כיון דאינו מחוייב חטאת דאיירי שאמר ה"ז תמורת חטאת ולהכי קתני דתמורת חטאת מתה הלכה למשה מסיני. אבל לרבינו ז"ל קשה דהויא עולה והויא חטאת אמאי לא אמרינן תרעה כמו בחטאת שנולדה בה פיסול כגון שעברה שנתה וכיוצא בזה דתרעה וכמו שכתב רבינו ז"ל בפ"ד מהל' פסולי המוקדשין ע"ש הוה מספיק מ"ש הרב בעל כ"מ ז"ל ועכ"ז צ"ע:

ד בהמת השותפין וכו'. כל מ"ש כאן הרב בכ"מ ז"ל לתת טעם לרבינו ז"ל דבריו נכונים אבל מ"ש דמתני' דמי שהיה טמא דהמפריש נקבה לפסחו וכו' אית ליה דהוי דלא כהלכתא זה אי אפשר דהוא פסק כמותה פ"ד מהל' קרבן פסח שכתב יביא בדמים שלמים וע"כ צריך לחלק מה שחילקו התוס' פ' שני שעירי דהתם הוי דחיה גמורה דלעולם נקבה לא חזיא לקרבן וכו' וזהו טעם רבינו דאית ליה דאע"ג דקי"ל דדיחוי מעיקרו לא הוי דיחוי התם הוי דיחוי מטעמא דכתיבנא וכבר הארכתי על זה בפ"י מהלכות שגגות. ותמה כאן המאירי ז"ל על רבינו ז"ל שכתב ואע"פ שהיא קדושת דמים וכו' דלדרכה

משנה למלך

יז כל חייבי עולות ושלמים ממשכנים אותם כו'. כתב הרמב"ן בפ' ארבעה ותמשה שיש מפרשים דלא מחלקינן בין חייבי חטאות ואשמות לחייבי עולות ושלמים אלא קודם זמנן דהכי ממשכנין פי' היכי דלא ליפשע והכך לא פשע אבל לאחר שעברו ג' רגלים בכולם ממשכנין וכופין נמי במילי שוויי דכולהו כתיב ועשית וכענין שאמרו בשאר מצות מכין אותו עד שתצא נפשו ודבר נכון הוא ע"כ. ועיין במ"ש התוס' פ"ק דר"ה (דף ו') ד"ה יקריב. והא דאמרינן דחייבי חטאות אין ממשכנין אותן היינו דוקא באומר דלא ניחא ליה בכפרה אבל במי שהוא סבור שהוא פטור ומן הדין חייב ממשכנין אותו ע"כ התוס' ריש פ"ג דכריתות ד"ה או דלמא ובר"פ האשה רבה ד"ה ר"מ ואע"ג דאינהו קיימי אליבא דר"מ ואנן לא קי"ל כוותיה מ"מ בהך מילתא לא פליגי עליה רבנן ויש ללמוד מדר"מ לרבנן היכא דהוא סבר דפטור ומן הדין חייב. אף בהאשם פעמים דממשכנין כגון אשם נזיר וטמא ואשם מצורע כ"כ הלח"מ פ"ו מהל' נזירות ד"ה אבל האשם:

פט"ו א האומר וכו' אע"פ שחזר בו בתוך כדי דיבור וכו'. וכן כתב בסוף פ"ב מהל' תמורה יע"ש ובפירוש המשנה כתב רבינו בפ' כילד מערימין שעיקר בידינו תוך כדי דיבור כדיבור דמי זולתי במקדיש וכו'. והנה יש לתמוה על פסק זה מסוגיא דאמרינן במרובה (דף ע"ג) וסבר ר' יוסי תוך כדי דיבור כדיבור דמי והתנן כו' ומהדרינן תרי תוך כדי דיבור הוי כי לית ליה לר' יוסי כדי שאלת תלמיד לרב דהכים מיליה כדי שאלת רב לתלמיד אית ליה הרי דהגמ' השוו מקדים לשאר מילי ומאן דאית ליה דתוך כדי דיבור כדיבור דמי בעלמא אית ליה נמי בהקדש וטעמא דר' יוסי דנמלך הוא משום דאית ליה בעלמא דכדי שאלת תלמיד לרב לא הוי כדי דיבור אבל אם היה נמלך כדי שאלת רב לתלמיד היה מודה ר' יוסי דהיה תמורת שלמים ואילו מדברי רבינו נראה דטעמא הוא משום דבהקדש לא מהני חזרה ואפילו שחזר בו תיכף ומיד וזה הוא דבר מתמיה. שוב ראיתי להרב בעל שפתי כהן בח"מ סימן רל"ה ס"ק ד' שתמה על רבינו וכמו שכתבתי. והנראה לי הוא לומר דרבינו דחה סוגיא זו דמרובה מהלכה לפי שהוקשה לו קושית התוס' שהקשו תימה דרב אחא מדיפתי דאמר בפ"ק דמכות ובפ' שבועת העדות דתוך כדי דיבור כדיבור דמי והוא כדי שאלת תלמיד לרב כמאן דלרבנן לית להו כלל כדי דיבור ואפילו דיבור קטן ור' יוסי נמי בתלמיד לרב מודה דלאו כדיבור דמי עכ"ד. ומכח קושיא זו סברת רבינו דסוגיא דמרובה היא אליבא דמ"ד בפ' שבועת העדות דתוך כדי דיבור הוי כדי שאלת רב לתלמיד ולדידיה ניחא דלא פליגי דר' יוסי אר' יוסי דרבנן דאית ליה דתוך כדי דיבור כדיבור דמי מיירי בשאלת רב לתלמיד ור' יוסי דר' מאיר מיירי בשאלת תלמיד לרב וס"ל כר' יוסי אך לרב אחא ולר"ל דריש פ"ד דנזיר דאית להו דאפילו כדי שאלת תלמיד לרב כדיבור דמי אי אפשר לתרץ קושיא דר' יוסי אדר' יוסי כסוגיא דמרובה דא"כ אתי דלא כמאן וע"כ אית לן למימר לדידהו טעמא דר' יוסי דתמורה הוא משום דבהקדש לא אמרינן תוך כדי דיבור כדיבור דמי ולעולם דבעלמא אית ליה דתוך כדי דבור כדבור דמי ואפילו כדי שאלת תלמיד לרב אלא דשאני הקדש דלא מהני חזרה ואנן פסקינן הלכתא כר' יוסי דפליגי אדרבנן וכר' יוסי דפליג אר"מ. והנה מה שתירצו התוס' לקושיא זו לא הבנתי

דבריהם

מעיקרו דחוי ואע"פ שהוא קדושת דמים הואיל והיא בעלי חיים אין בעלי חיים נדחים. והרי נראית כולה להקרבה לפיכך תקרב ועושה תמורה: **ח** האומר דמי בהמה זו עולה או הרי זו לעולה. אם היתה ראויה ליקרב עולה נתקדשה קדושת הגוף והיא עצמה תקרב עולה. ואם אינה ראויה תמכר ויביא בדמיה עולה: **ו** אמר על בהמה טמאה וכיוצא בה מאסורי קרבן שאין קדושה חלה עליהן הרי אלו עולה לא אמר כלום כמו שביארנו בהלכות איסורי מזבח. אמר הרי אלו לעולה ימכרו ויביא בדמיהן עולה: **ז** האומר דמי פרה זו לעולה כל שלשים יום ולאחר שלשים יום לשלמים או

כסף משנה

הוי דיחוי ושמע מינה יש דיחוי בדמים. ובפרק מי שהיה טמא (פסחים ע"ח) קאמר גמרא על מתני' דהמפריש נקבה לפסחו דשמע מינה הני תלת דר' יוחנן, ורבינו שפסק דלא כוותיה משום דבפרק שני שעירי (דף ס"ד) פליג רב עליה דר"י ואמר בעלי חיים אינם נדחים ולייריין בגמ' דמתני' דיקא כרב דקתני אם של שם מת זה שעלה עליו הגורל לשם יתקיים תחתיו ואידך כדקאי קאי ובתר הכי מתיב מדתנן ועוד אמר ר' יהודה נשפך הדם ימות המשתלח וכו' בשלמא לרב בהא פליגי ר' יהודה ורבנן אלא לרבי במאי פליגי אמר רבא הא אמרינן דיקא מתניתין כוותיה דרב ובתר הכי קאמר גמרא (דף ס"ה) ואיכא דקא מותיב הכי ועוד אמר ר' יהודה נשפך הדם ימות המשתלח וכו' בשלמא לרב רישא פליגי בחטאת הצבור וסיפא פליגי בבעלי חיים אלא לר"י מאי. ועוד קשיא וכיון דמתניתין דיקא כרב נקטינן כוותיה ואע"ג דמתניתין ר"פ מי שהיה טמא דייקא כר' יוחנן י"ל דהיא כר"י דיחידאה הוא. ועוד דבפרק קדשי קדשים (דף ס"ט) אמרינן דר"ש ב"ר ור' ישמעאל ברבי יוסי ס"ל כרב ועוד דבפרק התערובת (דף ע"ג) אמרינן דהתם מתני' דקינים כמ"ד בעלי חיים אינם נדחים. מ"כ בשם המאירי אע"פ שהוא קדושת דמים אין לשון זה ברור אלא הכי בשאין בה אלא קדושת דמים ראוי לומר יותר שלא ידחה עכ"ל:

ח האומר דמי בהמה וכו' אם היתה ראויה ליקרב עולה נתקדשה קדושת הגוף וכו'. בפרק אלו קדשים (דף קי"ח:) תנן המפריש נקבה לעולה וילדה זכר ירעה עד שיסתאב וימכר ויביא בדמיו עולה ר' אליעזר אומר הוא עצמו יקרב עולה וע"כ לא פליג ת"ק אלא משום דהוי ולד אבל בהמה עצמה שאמר עליה דמי בהמה זו עולה לכ"ע אם היא ראויה נתקדשה קדושת הגוף והיא עצמה תקרב עולה. ושם (דף קי"ט:) תנן המפריש נקבה לאשם תרעה עד שתסתאב ותמכר ויביא בדמיה אשם וכו' ר"ש אומר תמכר שלא במום ובגמרא למה לי תסתאב תמכר כיון דלא חזיא למילתא היינו מומא אמר רב יהודה אמר רב היינו טעמא דאמרינן מיגו דנחתא לה קדושת דמים נחתא נמי קדושת הגוף אמר רבא זאת אומרת המקדיש זכר לדמיו קדוש קדושת הגוף ופירש"י המקדיש זכר לדמי עולה או אשם מיגו דנחתא ליה קדושת דמים נחתא ליה קדושת הגוף וכיון דאיהו גופיה חזי להקרבה קרב. ומה שכתב ואם אינה ראויה תמכר ויביא בדמיה עולה מפשט דברי רבינו נראה שהוא פוסק כר"ש דבסמוך, ויש לתמוה למה פסק כיחידאה ועוד דמאחר שבסמוך פסק כרבא דאמר זאת אומרת וכו' דאתי כת"ק היאך חזר בו כאן ופסק כר"ש ועוד דבפ"ד מהלכות פסולי המוקדשין פסק רבינו בפירוש כת"ק דר"ש ולכן נ"ל דתמכר דקאמר הכא רבינו לאו למימרא דתמכר שלא במום אלא כלפי שאמר ברישא שהיא עצמה תקרב עולה אמר בסיפא שלא תקרב אלא תמכר ולא חשש לבאר שלא תמכר אלא ע"י שיפול בה מום מפני שסמך על מה שכתב בפ"ד מהלכות פסולי המוקדשין:

ו אמר על בהמה טמאה וכו' עד ויביא בדמיהן עולה. משנה בס"פ כיצד מערימין (דף כ"ז:):

ז האומר דמי פרה זו לעולה כל שלשים יום וכו'. ס"פ ארבעה נדרים (דף כ"ט) שור זה עולה כל שלשים יום ולאחר שלשים יום שלמים כל שלשים יום עולה לאחר שלשים יום שלמים ואקשינן היכי פקעא קדושת הגוף בכדי ואוקימנא הב"ע דאמר לדמי. וכדי לבאר דברי רבינו ודברי הראב"ד אעתיק סוגיא דגמרא שם בס"פ ארבעה נדרים (דף כ"ח) תנן הרי נטיעות אלו קרבן אם אינן נקצצות טלית זו קרבן אם אינה נשרפת יש להם פדיון הרי נטיעות אלו קרבן עד שיקצצו טלית זו קרבן עד שתשרף אין להם פדיון ובגמרא ולעולם אמר בר פדא פדאן חוזרות וקדושות פדאן חוזרות וקדושות עד שיקצצו נקצצו פודן פעם אחת ודיו עולא אמר כיון שנקצצו שוב אין פודן א"ל רבא המנונא קדושה שבהן להיכן הלכה ומה אילו אמר לאשה היום את אשתי ולמחר אי את אשתי מי נפקא בלא גט אמר ליה רבא מי קא מדמית קדושת דמים לקדושת הגוף קדושת דמים פקעא בכדי קדושת הגוף לא פקעא בכדי אמר ליה אביי קדושת הגוף לא פקעא בכדי והתנן שור זה עולה כל שלשים יום ולאחר שלשים יום שלמים כל שלשים יום עולה לאחר שלשים יום שלמים התם קדושת הגוף היא ופקעא בכדי הב"ע דאמר לדמי אי הכי אימא סיפא לאחר שלשים יום עולה ומעכשיו שלמים אא"ב חדא בקדושת הגוף והדא בקדושת דמים היינו דאצטריך להנא למיתנא תרתי דסד"א קדושת הגוף לא פקעא בכדי קדושת דמים פקעה בכדי המנו להכי תנא תרתי אלא אי אמרת אידי ואידי קדושת דמים למה לי למיתנא הרתי השתא י"ל מקדושה חמורה לקדושה קלה פקעא מקדושה קלה לקדושה חמורה נריכא למימר לימא תהוי תיובתא דבר פדא וכו' ה"ק אם לא אמר מעכשיו שלמים לאחר שלשים יום עולה הוה מידי דהוה אאומר לאשה ההקדשי לי לאחר שלשים יום דמקודשת ואע"פ שנתעכלו המעות פשיטא לא נריכא דהדר ביה ע"כ בגמרא ופירש המפרש אימא סיפא דקהיא דאמר שור זה לאחר שלשים יום עולה ומעכשיו ועד ל' יום שלמים הכי הוי כדאמר איהו וכו'. השתא מקדושה חמורה לקדושה קלה פקעא וכו' והיובתא דעולא וליכא פירוקא. נימא תהוי תיובתא דבר פדא דהכא אמר דאפילו קדושת הגוף פקעא בכדי ובר פדא אמר נקצצו פודן פעם אחת דאפילו קדושת דמים לא פקעא בכדי. הסורי מחסרא והכי קתני האומר שור זה עולה כל שלשים יום ומעכשיו לאחר שלשים יום עולה לאחר שלשים יום שלמים דהואיל ואמר מעכשיו הל עליה שם שלמים מעכשיו ומשום הכי הוי שלמים לאחר שלשים יום דקדושת הגוף פקעא בהכי בכדי הואיל ואמר מעכשיו אבל אם לא אמר מעכשיו שלמים לאחר שלשים יום עולה הוי אפילו לאחר שלשים יום דהשם לא פקעא קדושת הגוף בכדי דמקודשת לאחר שלשים יום דכי לא אמר מעכשיו דמיא להא דהאומר לאשה הילך פרוטה זו והתקדשי לי

לחם משנה

דאדרבה כשאין בו אלא קדושת דמים ראוי לומר שלא ידחה. וכן יש לתמוה על מ"ש לשון זה בהלכות שגגות פרק עשירי, גם יש לתמוה דכאן נראה שלא הספיק טעם דיחוי מעיקרו לבד גבי קדושת דמים שכתב ואע"פ שהיא קדושת דמים הואיל והיא בעלי חיים משמע דהוצרך לטעם דהוו בעלי חיים ובפ"י מהל' שגגות לא כתב אלא טעם דיחוי מעיקרו לבד. מיהו לזה י"ל דסמך שם על מה שכתב כאן ומ"מ צריך לתת טעם מאי ליה שצריך גם כן טעם של בעלי חיים לקדושת דמים. ולתרץ כל זה אומר דרבינו ז"ל הוקשה לו בס' קדשי קדשים (דף ל"ט) גבי פלוגתא דרב ור' יוחנן דהקשו שם מברייתא דכל הקדשים שהיו עד שלא נבנה המזבח וכו' דהקשו שם דהויין מעיקרא ניהנו משמע התם דהוי אפילו לר' יוחנן והקשו שם בתוס' ז"ל דהא ר' יוחנן אית ליה דדיחוי מעיקרו הוי דיחוי ועוד תקשי ליה מתני' דמי שהיה טמא המפריש נקבה לפסחו כו' דמשמע התם דדיחוי מעיקרו הוי דיחוי וגם קשה לו מה שהקשו התוס' ז"ל בס"ק דקדושין (דף ז') בפרק נגמר הדין אמר ר' יוחנן אכל חלב והפריש קרבן והמיר וכו' דלמה לי הפריש קרבן הא אפילו לא הפריש נמי דדיחוי מעיקרו הוי דיחוי והתוס' ז"ל תירצו שם דלאו דוקא וה"ה המיר ואחר כך הפריש ומשמע ליה לרבינו ז"ל דהוי דוחק לכך מפרש רבינו ז"ל הפך מפירוש רש"י ז"ל והתוספות ז"ל דמאי דאמרינן בכולי גמרא יש דיחוי בדמים ה"פ בקדושת הגוף החמורה ודאי דאין דיחוי אבל בקדושה הדמים הקלה יש דיחוי והשתא יתורצו כל הקושיות דבפרק קדשי הקדשים דהוי קדושת הגוף דאיירו גבי כל הקדשים שהיו עד שלא נבנה המזבח ופריך שפיר דיחוי מעיקרא הוי ובקדושת הגוף אין דיחוי אע"ג דבקדושת דמים אית ליה לר' יוחנן דיש דיחוי וכן משמע ממתני' דמי שהיה טמא שאני התם דהוי קדושת דמים אבל קדושת הגוף לא והשתא אתיא שפיר דנקט ר' יוחנן הפריש קרבן קודם שהמיר דאז לא הוי דחוי מעיקרו וגבי קדושת הגוף אין דיחויו דיחוי ורבינו פסק דב"ח אין נדחין מטעמא דכתב הרב בעל כ"מ ז"ל כדכתיבנא ופסק דדיחוי מעיקרו לא הוי דיחוי ממה שהקשה סתמא בגמרא הכי בפ' קדשי הקדשים כדכתיבנא וכמו שכתב בפ"ג מהל' פסולי המוקדשין ועתה הוקשה לו דמנין לו דדיחוי מעיקרו לא הוי דחוי בקדושת דמים נימא דלאו אמרינן הכי בפרק קדשי הקדשים הוא משום דהוי קדושת הגוף אבל גבי קדושת דמים לעולם דהוי דיחוי כדכתיבנא לכך הוצרך לומר דאע"פ דאין טעם זה מספיק מפני שהוא קדושת דמים מ"מ איכא טעמא אחרינא דהוי בעלי חיים ולכך אין נדחין ובפ"י מהל' שגגות צריך ג"כ לטעם זה אלא שסמך שם על מה שכתב כאן כדכתיבנא. ומ"ה א"כ קשה לו מה שהקשו התוס' ז"ל וכיון דדיחוי מעיקרו הוי דיחוי לא משכחת לה אלא בקדושת דמים למה לי תרתי וה"א אי אפשר לדיחוי מעיקרו שלא יהא דיחוי בדמים והם תירצו דאיירי בקדושת הגוף ואהדרו לאשכוחי נוגא אבל רבינו ז"ל דסובר דאין דיחוי בקדושת הגוף איך יתרץ זה. וי"ל דסובר רבינו ז"ל דהני תרתי אינם שני דינים חלוקים אלא בדין אחד שני חידושין חדא דדיחוי מעיקרו הוי דיחוי והשני דיש דיחוי בדמים דהיה יכול להיות דין זה גבי מצוה וכדאמרינן בפרק לולב (דף ל"ג) דאיבעיא לן התם אם יש דיחוי אצל מצוה או לא וקמ"ל דהך דיחוי לא הוי כדבר מצוה דהתם לא הוי דיחוי אלא דיחוי זה בקדושת דמים הוא אבל בקדושת הגוף ודאי דאין דיחוי:

ז האומר דמי פרה זו וכו'. הרב בעל כ"מ ז"ל אחר שהעתיק סוגיית הגמרא כתב דאי רבינו ז"ל מפרש כפירוש רש"י ז"ל דאיתותב עולא והלכתא כבר פדא לא היה לו לרבינו ז"ל לאוקמה בדאמר לדמי אלא בדאמר מעכשיו. ואני אומר בלאו הכי בהדיא פסק רבינו ז"ל בספ"ד מהלכות מעילה כעולא שכתב שם האומר הנטיעות האלו קרבן אם אינם נקצצות כו' אבל אם אמר הנטיעות האלו קרבן כו' שבכל עת שיפדו יחזרו הקדש עד שיקצצו וכיון שנקצצו אינן צריכין פדיון אלא נהגין בהם מיד בד"א בשפדאן המקדיש כו' הרי מבואר שם דפסק כעולא וסובר דעולא לא פליג אבר פדא אלא בחדא ולא כדברי הר' משה קורסבי ז"ל שכתב הר"ן ז"ל בספ"ג דנדרים דסובר דפליג עולא על בר פדא בתרתי אלא בחדא מיהא פליג אבל בהא דאמר פדאן חוזרות וקדושות

משנה למלך

דבריהם דמה שכיוונו מסוגיא דנזיר ומפ' בתרא דנדרים אין ראיה משם אלא דתכ"ד כדיבור דמי ודלא כרבנן דר' יוסי אך פה שתמהו דמנא לכו דהוי כדי שאלת תלמיד לרב דהוי דלא כמאן לא ידעתי היאך העלו מזור לקושיא זו והדבר אגלי צריך עיון: שוב ראיתי בס"ב דזבחים (דף ל') דאמרינן כי פליגי דאמר תמורת עולה תמורת שלמים דר"מ סבר מדבוה ליה למימר תמורת עולה ושלמים ש"מ מיסדר קא סדר ביה ור' יוסי וכו'. והנה המעיין בהלכה זו יראה דבין לר"מ ובין לר"י כולהו ס"ל דלא מהני חזרה בהקדש ולא פליגי אלא בכוונת דבריו אי הוי חזרה או לא והוקימתא זו הובאה פ' כיצד מערימין (דף כ"ו) בלתי חולק והדבר פשוט אגלי אין דרך לנטות ממנו ימין ושמאל. תנן פ' כיצד מעריכין (כ"ה:) האומר כו' ואם משאמר הרי זו שלמים נמלך הרי זו ולדה שלמים ופריך בגמ' פשיטא ולדה שלמים אלא כל אימת דבעי מימלך ומשני אמר רב פפא לא נצרכה אלא שאמר בתוך כדי דבור מהו דתימא תכ"ד כדיבור והאי עיוני הוא דקא מעיין קמ"ל. והנה סוגיא זו אגלי כפשטו הסוגיא הוא דמאי דאמרינן קמ"ל הוא לאפוקי דלא נימא עיוני הוא דקא מעיין קמ"ל דכיון דשהה קצת אף שכל דבריו היו תוך כדי דיבור חשיב כנמלך וכהסיא דאמרינן בפ' מי שמת (דף קמ"ח) שכ"מ שכתב כל נכסיו לאחרים כותין אם כמתלק מה קנו כולם וכו' ואם כנמלך עמד אינו חוזר אלא באחרון ופירשו דכל ששהה בין זה לזה חשיב נמלך ופשיטא דאפילו תוך כדי דיבור חשיב נמלך דהא פריך התם בגמ' ודילמא עיוני הוא דקא מעיין ואם לאחר כדי דיבור מסיכא תימי שניחוש לעיוני הוא דקא מעיין דאם כן אין לדבר סוף אלא ודאי דאפילו תוך כדי דיבור חשיב נמלך ועל זה סקו ודילמא

או שאמר דמיה לשלמים כל שלשים יום ולאחר שלשים יום לעולה דבריו קיימים. ואם הקריב דמיה בתוך שלשים יום מביא בהן כמו שנדר *ואם הקריבו לאחר שלשים יום מביא כמו שנדר: ח היתה לו בהמה מעוברת ואמר אם תלד זכר הרי הוא עולה ואם היא נקבה זבחי שלמים. ילדה זכר יקרב עולה. ילדה נקבה תקרב זבחי שלמים. ילדה זכר ונקבה הזכר יקרב עולה והנקבה זבחי שלמים. ילדה שני זכרים אחד יקרב עולה והשני ימכר לצרכי עולה ודמיו חולין. וכן אם ילדה שתי נקבות אחת תקרב שלמים ושניה תמכר לצרכי שלמים ודמיה חולין. ילדה טומטום ואנדרוגינוס אינן קדשים והרי הן חולין כמו שביארנו. והמקדיש עובר במעי בעלת מום וכיוצא בה הרי זה קדוש:

הנודר

השגת הראב"ד

*ואם הקריבו לאחר שלשים יום. א"א ואם מכרה תוך שלשים יום כבר הלה קדושת עולה על דמים כשיקריב אותה לאחר שלשים יום כמאי פקעה מינייהו קדושת עולה שכבר חלה עליהם א"ו מחללין על בהמה או על מעות לצורך עולה ואחר כך מקריבין שלמים. ונראה לי שהפדיון כל דהו. ואם יטעון עלינו טוען ויאמר קדושת דמים פקעא בכדי נשיב ונאמר בר פדא חולק על זה וס"ל דלא פקעא וספק איסורא לחומרא ובר פדא מתרץ לברייתא פרה זו כל ל׳ או לאחר שלשים יום שלמים ולא אמר מעכשיו כלום דבריו קיימים ואע"ג דהדר ביה בתוך שלשים יום ורב פפא דהוא בתרא מתרץ לברייתא אליבא דבר פדא הכי. ועוד דקי"ל הקדיש זכר לדמיו הוא עצמו יקרב עולה אלמא כי אמר לדמי נמי קדש קדושת הגוף:

כסף משנה

נ׳ לאחר שלשים יום דמקודשת לאחר שלשים יום עכ"ל. והשתא כיון דאיתותב עולא קם לה הלכתא כבר פדא וכדאמרין רב פפא ברייתא אליביה ולפי זה לא ה"ל לרבינו לאוקומה בדאמר לדמי אלא בדאמר מעכשיו. והר"ן כתב א"א בשלמא חדא בקדושת הגוף וחדא בקדושת דמים היינו דקתני תרתי וכו׳ אלא לדידך דסבירא לך דקדושת הגוף לא פקעא בכדי ומוקמת לה בקדושת דמים תרתי למה לי ואיתותב רבא דודאי שמעינן מהא דאפילו קדושת הגוף לא פקעא בכדי הילכך רבא לא ה"ל לאהדורי לרב המנונא מי מדמית קדושת הגוף לקדושת דמים דאלמא ס"ל דקדושת הגוף דהקדש לא פקעא כקדושת הגוף דאשה אלא הכי הל"ל דלא דמי אשה להקדש משום דאין אישות לחצאין וכו׳ אבל הקדש איתיה לזמן ידוע ואפילו קדושת הגוף פקעא ביה בכדי הילכך פרכיה דרב המנונא ליתא דהא ברייתא מסייעא ליה לעולא דכיון דברייתא מוכחא דאפילו קדושת הגוף פקעא בכדי כ"ש קדושת דמים ומש"ה אמר לימא תיהוי תיובתא דבר פדא עכ"ל. וגם זה אינו מתיישב לדעת רבינו דלפי פירוש זה אפילו קדושת הגוף פקעא בכדי וה"כ לא ה"ל לרבינו לאוקמה בדאמר לדמי. ולכן נראה לי שרבינו סובר דכיון דרבא לא אהדר מידי לאביי וגם לא אמר גמרא תיובתא דרבא טעמא הוי משום דלא חש ליה דמאי דאמר אא"ב חדא בקדושת הגוף וחדא בקדושת דמים היינו דאיצטריך לתנא למיתני תרתי וכו׳ לאו קושיא היא דהיכא למימר כולה חדא וכרוך ותני והכי קאמר בין שאמר שור זה עולה כל שלשים יום ולאחר שלשים שלמים בין שאמר מעכשיו שלמים ולאחר שלשים יום עולה דבריו קיימים אי נמי הכי קאמר האומר שור זה עולה כל שלשים יום ולאחר שלשים יום שלמים הוי כאומר מעכשיו שלשים יום שלמים ולאחר שלשים יום עולה דכיון דקדושה בתרייתא המורה פשיטא דמפקעא לקדושה קלה דקדימה ואשמעינן דהוא הדין לקדושה קלה בתרייתא דמפקעא לקדושה המורה דקדימה כיון שתלאה בזמן וכל זה בדאמר לדמי. ויש הכרח לזה דמאי דבעא אביי למימר דאף קדושת הגוף פקעא בכדי פליגי כוותו אמוראי עליה עולא ורב המנונא ובר פדא ורבא ואף אביי לא אמרה מסברא אלא משום דקשיא ליה בברייתא למה לי למיתנא הרתי וכיון דאפשר לתרוצי דלא תנא אלא חדא כדאמרן קמה לה הלכתא לכ"ע דקדושת הגוף לא פקעא בכדי וקדושת דמים פקע בכדי לכ"ע בר מבר פדא ואף רב פפא אפשר דלא אתא אלא לשנויי אליבא דבר פדא וכדמוכח לישנא דאמר לך בר פדא וליה לא סבירא ליה אלא כאינך אמוראי דסברי דקדושת דמים פקעא בכדי: וכתב הראב"ד א"א ואם מכרה תוך שלשים יום הלא קדושת עולה על דמים וכו׳. מה שכתב אם יטעון טוען עלינו ויאמר קדושת דמים פקעא בכדי טעמו של טוען זה משום דרבא שהוא בתרא אומר הכי. ומ"ש נשיב ונאמר בר פדא חולק על זה כלומר וכיון דפלוגתא דאמוראי היא ה"ל ספיקא דאיסורא ולחומרא וה"א אית לן למיפסק כרבא דבתרא הוא ופליג אבר פדא לכך כתב ורב פפא דבתרא הוא מתרץ לברייתא אליבא דבר פדא כלומר גם בר פדא אית ליה אמורא בתרא דסבר כוותיה הילכך הוה ליה ספיקא דאיסורא ולחומרא ולא פקעא קדושה בכדי הילכך מחללין על בהמה או על מעות לצורך עולה והה"כ מקריבים שלמים. ומ"ש וג"ל שהפדיון כל שהוא, טעמו מדאמרינן בפירוש מימריה דשמואל הקדש שוה מנה שחללו על שוה פרוטה מחולל וק"ק א"כ למה תלה הדבר בנ"ל הא מימרא דשמואל היא י"ל דאיכא למימר דשמואל לא איירי אלא בהקדש בדק הבית דוקא ועוד דאיכא למימר דשמואל לא אמר אלא בדיעבד אבל לא לכתחלה והכא משום דלקיומי נדריה הוא אמר הראב"ד דנראה ליה דלכתחלה נמי פודין בכל דהו דאי אמרת שיפדה בשוויו איכא למיחש שיקשה עליו להוציא הוצאה מרובה ולא יקיים נדרו. ומ"ש ועוד דקי"ל הקדיש זכר לדמיו הוא עצמו יקרב עולה וכו׳ כתב כן להכריע דלא פקעא קדושה זו בכדי אבל ק"ל א"כ מאי דשני רבא הב"ע דאמר לדמי וכי אמר לדמי מאי הוי כיון דקי"ל הקדיש זכר לדמיו הוא עצמו יקרב עולה נמצא שהוא קדוש קדושת הגוף ולא פקעא קדושתיה בכדי. ואפשר לדחוק ולומר דאע"ג דקי"ל הוא עצמו יקרב עולה מ"מ כיון דכי אקדשיה לדמיו אקדשיה לא המיר כקדושת הגוף ממש וכי מטי זמן ל׳ יום דאמר פקע קדושתיה ומיהו לאו בכדי. ונ"ל שיש בלשון הראב"ד חסרון אלא מ"ש ובר פדא מתרץ לברייתא וכך יש להגיה פרה זו כל שלשים יום עולה לאחר שלשים יום שלמים אם אמר מעכשיו שלמים לאחר שלשים יום דבריו קיימים לא אמר מעכשיו אין דבריו קיימים: ודע שכתב הר"ן הנזכר דאמר לדמי וכגון דהוי בעל מום דאילו תם אפילו אמר לדמי קדוש קדושת הגוף דקי"ל המתפיס תמימים לבדה"ב מידי מזבח לא יצאו ואיכא מ"ד דהאי פירוקא פליג לרבא דס"ל דקדושת דמים פקעא בכדי אבל לבר פדא אכתי לא ניחא דהא לדידיה אפי׳ קדושת דמים נמי לא פקעא בכדי ואיכא מ"ד דאפי׳ לבר פדא ניחא דכיון דבמקדיש לדמי עסקינן מוקי לה בר פדא בשפדאו ומש"ה חיילא עליה לאחר שלשים יום קדושת שלמים וכ"ת א"ה פשיטא י"ל דסד"א דכיון שבשעה שאמר לאחר שלשים יום שלמים לא היה ראוי לחול לקדושת עולה לא פקעא בכדי וכיון שכן נימא דאפי׳ לאחר שפדאה לא תחול קדושת שלמים קמ"ל דקדושת שלמים מתלא תליא וקיימא וכי משכחת רווחא חיילא עכ"ל: ולדברי רבינו קשה מהא דהקדיש זכר לדמיו הוא עצמו יקרב עולה וא"כ בנדון דידן קדשה קדושת הגוף ואין לה פדיון דאין לומר דמוקי לה בבעל מום ולא בשפדאו דא"כ ה"ל לפרושי. ונראה לומר דסבר רבינו כמו שכתבתי לעיל דאע"ג דקי"ל הוא עצמו יקרב עולה מ"מ כיון דכי אקדשיה לדמיו אקדשיה לא המיר כקדושת הגוף ממש וכי מטי זמן שלשים יום דאמר פקע קדושתיה. ועי"ל דהאי הכא דאיכא תרתי לגריעותא חדא דאמר דמים תרתי דאמר לעולה בלמ"ד. ועי"ל דדייק רבינו שכתב פרה עמר דשור דנקט בגמרא לאו דוקא דלא מיירי אלא בנקבה שאינה ראויה לעולה ותירוץ זה מדברי הר"י קורקוס ז"ל:

ח היתה לו בהמה מעוברת וכו׳ והרי הן חולין. משנה בפרק כילד מערימין (דף כ"ד:). ומה שכתב כמו שביארנו. הוא בפ"ג מהל׳ איסורי מזבח: והמקדיש עובר במעי בעלת מום וכו׳. פלוגתא דאמוראי בסוף פ"ק דתמורה (דף י"א) ופסק כר׳ יוחנן:

לחם משנה

וקדשים עד שיקלנו מודה ליה ובכי הא אתי שפיר דרבי יוחנן דאמר לא אמנו שפדאן הוא אפי׳ אליבא דעולא הוי דהכא לא פליג אבר פדא אבל לדברי הר׳ משה ז"ל לא אתי אלא אליבא דבר פדא וקוי ר׳ יוחנן דלא כעולא והוא דוחק דמשמע דהלכתא כעולא מדקים רבא כותיה ואע"ג דאמרו שם יתבי וקאמרי לבר פדא דאמר פדאן חוזרות וקדושות תיפשוט דבעי ר׳ אושעיא וכו׳ דמשמע דעולא לית ליה הכי ולא היא דלא אמר לבר פדא אלא משום דהוא מריה דמימרא אבל ה"ה דעולא מודה ליה. ומ"מ יש לדקדק גם על רבינו למה לא כתב נמי אינם נקנות ביום חידושא דגמרא דאמר דאע"ג דכנישא זיקה וגבי מליה דקיימא שריפה ואולי לא הוצרך לכך דמכח הסתם משמע דהכי הוי מ"מ למדנו דפסק כעולא וכיון שכן ודאי דאינו מפרש כפירוש המפרש אלא כפירוש הר"ן ז"ל ולא כפירושו בהשגות עד שמפני כך הוצרך הרב בעל כסף משנה ז"ל לדחוק בדעת רבינו ז"ל דלא חש לקושיא דגמרא דאמר אי אמרת בשלמא כו׳ ואיכא קושיא לפי המסקנא. ולכך נראה לי דרבינו ז"ל מפרש דלעולא פריך מעיקרא כדכתב רש"י ז"ל (דף כ"ט) וכן הקשו שם התוס׳ ז"ל דהאמאי לא פריך לעולא והפירכא היא דע"כ עולא מחלק בין קדושת דמים לקדושת הגוף כדי לתרץ הקושיא דהיום את אשתי ולמחר אי את אשתי וסובר דקדושת הגוף לא פקעא ומהך ברייתא משמע דקדושת הגוף פקעא וקאמר בגמרא לתרץ זה מאי מקשה לעולא לימא תהוי תיובתא דבר פדא דאית ליה דאפילו קדושת דמים לא פקעא והיכן רב פפא דאמר לך בר פדא דסיפא איירי בקדושת הגוף ורישא בקדושת דמים ובדקיימא קיימא וכדכתב שם הר"ן ז"ל דסובר בר פדא ברישא דאיירי בשפדאו ובסיפא אשמעינן דקדושת הגוף לא פקעא בכדי ומובא חידושי אשמעינן בסיפא כמו שמנה שם הר"ן ז"ל בפירושה. ולפ"ז תירוץ זה יספיק נ"כ לעולא דעולא יתרץ דרישא בקדושת דמים ואשמעינן דפקעא וסיפא בקדושת הגוף ואשמעינן דלא פקעא ולאשמועינן חידושא דהר"ן ז"ל וא"כ שפיר פסקינן כעולא דלא איתותב ולכך כתב רבינו ז"ל דינים אלו בדמים ולא בקדושת הגוף וממילא שמעינן מדבריו דדוקא דמים אבל קדושת הגוף לא פקעא והידושא שכתב שם הר"ן ז"ל דאפילו אמר לאחר שלשים יום עולה תחילה ואחר כך אמר מעכשיו שלמים דלא פקעא קדושת שלמים אע"פ שהזכיר עולה תחילה דסד"א קדושת דמים לא משכחת רווחא אלא שלשים יום וכו׳ הא לא משמע לרבינו ז"ל חידושא ולכך לא הוצרך להשמיענו זה ועם זה באו דברי רבינו ז"ל על נכון ופסק כעולא דרבא כותיה. והר"א ז"ל בהשגות פסק כבר פדא לחומרא והביא הכרח דרב פפא תירץ אליביה ועם מה שכתבתי אינו הכרח דתירוץ רב פפא איצטריך לעולא כדכתיבנא ומ"מ היה לו להר"א ז"ל להשיג על רבינו ז"ל בהלכות מעילה דשם עיקר הדין אלא שאפשר שסמך על מה שכתב כאן גם מה שהקשה על הר"א ז"ל הרב בעל כסף משנה ז"ל דאמר דקי"ל דהקדיש זכר לדמיו הוא יקרב עולה א"כ מאי שני לדמי דהא קדוש קדושת הגוף. הרבה תירוצים בדבר הדא מ"ש הר"ן ז"ל דמוקי לה בבעל מום ועוד יש לי לתרץ דבפ׳ אלו קדשים אמרינן דרבה אמר מעיקרא דהקדיש זכר לדמיו אינו קדוש ולבסוף הדר ביה ואמר דקדוש קדושת הגוף. ואפשר דהאי דקילן הכא הוא קודם דהדר ביה אי נמי אמר דהדר ביה ומוקי הך ברייתא כר"ש דלית ליה הקדיש זכר לדמיו קדוש קדושת הגוף דלא אמר רבה כן אלא לרבנן דאית להו מינו דנחתא קדושת דמים נחתא קדושת הגוף ור"ש פליג כדאמרינן בפרק ואלו קדשים אבל לדעת רבינו ז"ל נריבים אנו לתירוצים שתירץ הרב בעל כ"מ ז"ל עכ"ס:

ח היתה לו בהמה מעוברת וכו׳. משנה בר"פ כילד מערימין (דף כ"ז:) ואע"ג דקלא נאמרו שם גבי בהמת הקדש כתב רבינו ז"ל כולם גבי בהמת חולין דליכא בה שם קדושה דודאי דינא הכי הוי גם: ילדה טומטום ואנדרוגינוס אינן קדשים והרי חולין וכו׳. בפ׳ כילד מערימין [שם] ילדה טומטום ואנדרוגינוס רשב"ג אומר אין קדושה

הנודר

משנה למלך

ודילמא עיוני הוא דקא מעיין והיינו סתמיה דהכ"מ מידק דייק וסדר יתיב ומש"ס כל שהסס הכיב נמלך. וסוגיא זו נמי הכי פירושה דמ"ד כיון שתוך כדי דבור אמר וולדה עולה לא שהסס קלא לא הכיב נמלך ומאי דהכה הוא משום עיוני קא מעיין קמ"ל דלא משום דמקדיש מידק דייק וסדר מקדיש וטעמו דלא מהני נמלך תוך כדי דבור לא שבכל מקום קי"ל דיכול לחזור בו תוך כדי דבור ומשו [illegible]

פרק ששה עשר

א הנודר גדול והביא קטן לא יצא. קטן והביא גדול יצא. כיצד אמר הרי עלי עולה או שלמים כבש והביא איל. או שנדר עגל והביא שור. גדי והביא שעיר יצא: **ב** נדר עולה מן הכבשים או מן האילים והביא פלגס הרי זה ספק אם יצא ידי נדרו או לא יצא. וכן הנודר עולת עוף מן התורים או מן בני היונה והביא תחילת הציהוב שבזה ושבזה הרי זה ספק. נדר שחור והביא לבן לבן והביא שחור זכר והביא נקבה נקבה והביא זכר לא יצא: **ג** הנודר סתם מביא מן הגדולים שבמין שנדר. ואם אותו המקום רגילין לקרות בסתם לאחד מן המינין מביא כאנשי המקום. כיצד נדר עולה מן הבקר יביא שור. אמר הרי עלי עולה אם דרך אנשי המקום לקרות עולה סתם אפילו לעולת העוף מביא פרידה אחת תור או בן יונה. ואם דרכן שאין קורין עולה סתם אלא לעולת בקר יביא שור וכן כל כיוצא בזה: **ד** מי שנדר שור או איל או כבש או עגל וכיוצא בהם לא יביא כחוש ביותר שבאותו המין מפני שדמיו מועטין. ואינו חייב להביא היפה השמן ביותר שאין שם למעלה ממנו אלא יביא הבינוני. ואם הביא הכחוש יצא ידי נדרו: **ה** האומר הרי עלי שור שוה מנה יביא שור ששוה מנה באותו מקום חוץ מנסכיו. הביא שנים במנה לא יצא: **ו** האומר שור זה עולה ונפל בו מום אם רצה יביא בדמיו שנים ואפילו הביא בדמיו איל אחד יצא. אמר שני שוורים אלו עולה ונפל בהם מום אם רצה יביא בדמיהם אחד. איל זה עולה ונפל בו מום אם רצה יביא בדמיו כבש. וכן אם נדר כבש ונפסל אם רצה יביא

לחם משנה

קדושה חלה עליהם, וקשה בפרק מי שמת (דף ק"מ) אמרינן דלית הלכתא כר"ש גבי האומר אם תלד אשתי זכר וכו' וכן פסק רבינו ז"ל פ"ח מהל' זכיה ומתנה ילדה טומטום ואנדרוגינוס נוטל בפחות שבניהם וכדכתב שם הרב המגיד ז"ל משום דלית הלכתא כר"ש ואם כן איך פסק כאן רבינו ז"ל כוותיה. וי"ל דלא אמרו שם דאין הלכה כר"ש אלא משום דהוא איירי בבהמת הקדש וקאמר דאע"ג דבהמה קדושה לא חלה קדושה כלל על הטומטום אגב האם דהכי משמע אין קדושה חלה עליהם וכדכתבו התוס' ז"ל בר"פ כילד מערימין דאפילו קדושה אגב האם לית ליה משום דהוי בריה בפני עצמה והכא ודאי דלית הלכתא כוותיה דקדוש אגב האם אבל בבהמת חולין דודאי דאם הקדיש העובר דאין קדושה חלה עליו אם הוא טומטום דהמקדיש טומטום ואנדרוגינוס הוי כמקדיש עצים ואבנים ומ"מ קשה במ"ש כמו שביארנו והיינו ודאי בפ"ג מהלכות איסורי מזבח וכדכתב הרב בכ"מ ז"ל ושם כתב וימכרו ויביא בדמיהם כל קרבן שירצה היינו ודאי בדאמר הרי אלו למזבח ומש"ה יביא בדמיהן קרבן וכדפירש שם הר"א ז"ל בהשגות דאם אמר הרי אלו קרבן הם חולין גמורים ויעשה בהם מה שירצה ומוכרח הוא בפ"ב דתמורה וכאן שאמר הרי זה עולה ודאי דלא חל כלל ויעשה כל מה שירצה. וי"ל דכמו שביארנו לאו דוקא אלא הכוונה לומר שהם חולין אבל ודאי דהכא הוי חולין ממש ויעשה בהם כל מה שירצה:

פט"ז ב והביא פלגס הרי זה ספק כו'. הרב בעל כ"מ ז"ל תמה דהך בעיא לא הוי אלא אליבא דרב פדא בפ"ק דחולין (דף כ"ג:) וכיון דרב פדא אסיק בקושיא בס' שתי מדות (דף צ"א:) לא היה לו לרבינו ז"ל לפסוק כמוהו. ואי משום הא לא קשיא לי דכיון דבעי ר' זירא אליביה ודאי דמשמע דהלכתא כוותיה וקרא דאו לאיל לשום דרשה דרים ליה דאע"ג דאסיקנא בקושיא לא אסיקנא בתיובתא. אבל הא קשיא לי דלא ראיתי לרבינו ז"ל בפ"ב מהלכות אלו שהכתב המקריב את הפלגס מביא נסכי איל ואינו עולה לו מזבחו שיזכור שם התנאי שצריך לעשות אליבא דרב פדא דקי"ל כוותיה. והר"ס מטראני ז"ל בספר קרית ספר עמד על זה ודחק עצמו בתירוץ זה ועדיין לא נחה דעתו וכתב בסוף דבריו והכי נל"ע:

ג הנודר סתם וכו'. מדברי רבינו ז"ל נראה דאם אמר הרי עלי עולת בקר צריך שיביא המובחר שבמין בקר דהיינו שור ולא עגל אבל כשאמר סתם הרי עלי עולה אע"פ שלשון עולה כולל עולת בקר ועולת צאן יכול להביא הפחות דהיינו הכבש ולא נאמר לו הבא המעולה דהיינו עולת בקר. וזה מבואר בלשונו שכתב אם דרך אנשי המקום לקרות עולה סתם אפילו לעולת העוף מביא פרידה אחת מדקאמר אפי' לעולת העוף משמע דקורין לעולת בהמה לעולה עולה סתם אלא משום דקורין ג"כ לעוף יכול להביא הפחות וזהו שאמרו במשנה בסוף מנחות הרי עלי עולה יביא כבש כלומר דיביא הפחות דהיינו עגל ולמה נאמר לו שיביא שור שהוא המעולה. וי"ל שאין זה דרך כבוד להביא לגבוה אלא המעולה שבמין אבל כשאומר עולה יכול להביא מן המין שירצה אפי' שהוא הקטן דדרך כבוד דמזה המין רוצה להביא ולא מאחר אבל באותו המין מיהא דרך כבוד הוא שיהיה המעולה:

ד אלא יביא הבינוני וכו'. מדברי רבינו ז"ל נראה דמפרש שיעורי דמתני' גבי שור דהוי הוא ונסכיו במנה וכל איך דהוי דמי הבינוניים לאותו מקום ולא כדפירש רש"י ז"ל שבקבלה הוא כן וכמ"ש כך דינו בתורה שבעל פה. וקשה לדברי רבינו ז"ל מ"ש בפ"ב דכריתות (דף י') האומר הרי עלי בסלע למזבח מביא כבש דאין דבר קרב בסלע אלא כבש ואמרו שם ואלא כבש ממאי מדאמר רחמנא איל אשם בכסף שקלים וכו' ולדברי רבינו ז"ל דכיון דהוא הדבר הקצוב באותו זמן שהוא בינוני מה שאלו בגמרא על זה דבשלמא לרש"י ז"ל דהדבר קצוב מן התורה שבעל פה שאלו לכבש מאין מנלהו בשלמא שאר דברים היה להם קבלה אבל היה להביא להם קבלה ולכך שאלו אבל לרבינו ז"ל קשה ועוד כיון דבגמרא אמרו דהדבר קצוב מן התורה למה לא קצב רבינו ז"ל דמים לכבש כדמשמע בגמרא אלא כללם עם איך ואמר שיהיה בדמים הבינונים לאותו מקום וכמו שקצב ברים הלכות מעילה כתב איל בשני סלעים ואם סמך על מה שכתב למעלה שאין לך דבר קרב בסלע ולמזבח אלא כבש מ"מ אין כל זה מספיק דהיה לו לבאר הדבר כאן:

ו ואפילו הביא בדמיו איל אחד יצא וכו'. קשה דמשמע דלכתחלה יביא שני אילים ולא אחד אפי' לרבנן מדקאמר רבינו ז"ל אם הביא יצא משמע דלכתחלה לא יביא וא"כ מה

כסף משנה

פט"ז א הנודר גדול והביא קטן לא יצא. משנה בסוף מנחות (דף ק"ז:). ומ"ש קטן והביא גדול יצא. ג"ז שם במשנה ופסק כת"ק ודלא כרבי:

ב נדר עולה מן הכבשים או מן האילים והביא פלגס ה"ז ספק. בעיא בסוף פ"ק דחולין (דף כ"ג:) וקאמר אליבא דר"י לא תיבעי לך דאמר בריה היא וכו' כי תבעי לך אליבא דבר פדא דאמר מייתי ומתני והלקא בתיקו. ובפרק שתי מדות (דף צ"א:) אסיקנא לבר פדא בקשיא. ויש לתמוה על רבינו שהי"ל לפסוק שלא יצא ידי נדרו כרבי יוחנן דאמר הכי ולא להניח הדבר בספק וכבר פדא דאסיקנא בקשיא. ותירץ הר"י קורקוס ז"ל דכיון דלא אסיקנא בתיובתא הוה אפשר למפסק כוותיה וה"ל ספיקא אי הלכה כר' יוחנן או אי הלכה כבר פדא עכ"ד: וכן הנודר עולת עוף מן התורים או מן בני היונה וכו'. בספ"ק דחולין (דף כ"ב:) בעיא דלא איפשיטא: נדר שחור והביא לבן וכו'. משנה בסוף מנחות (דף ק"ז:). ומ"ש זכר והביא נקבה וכו'. נלמד מק"ו משחור והביא לבן:

ג הנודר סתם מביא מן הגדולים שבמין שנדר. הכי משמע במשנה בסוף מנחות וכן מפורש בתוספתא פי"ג. ומ"ש ואם אותו מקום רגילים לקרות בסתם וכו'. שם במשנה הרי עלי עולה יביא כבש ראב"ע אומר תור או בן יונה ובגמרא ולא פליגי מר כי אתריה ומר כי אתריה, ודברי רבינו בפירושם מבוארים ורש"י פירש בע"א:

ד מי שנדר שור או איל וכו'. שם במשנה הרי עלי שור יביא הוא ונסכיו במנה עגל יביא הוא ונסכיו בחמש איל יביא הוא ונסכיו בשתים כבש יביא הוא ונסכיו בסלע. ומשמע לרבינו שדמים אלו הם דמי הבינוני שבכל מין וכ"כ בפירוש המשנה וז"ל אלו הדמים הם שדמים הבינונים לאלו הדברים באותו זמן באותן ארצות. ובתוספתא פרק י"ג איל לא גדול ולא קטן אלא בינוני ורש"י פירש בענין אחר. ומ"ש ואם הביא הכחוש יצא ידי נדרו:

ה האומר הרי עלי שור שוה מנה וכו' עד לא יצא. משנה בסוף מנחות (דף ק"ז:) ואע"ג דמסיים בה עגל בחמש יביא חוץ מנסכיו איל בשתים יביא בשתים חוץ מנסכיו כבש בסלע יביא בסלע חוץ מנסכיו לא חש רבינו לכתבו משום דמשור במנה נשמע להיך דכל שקבע דמים לקרבן אין הנסכים בכלל. ודע דמתני' הכי איתא שור במנה והביא שנים במנה לא יצא ואפי' זה במנה חסר דינר וזה במנה חסר דינר ולא ידעתי למה השמיט רבינו הא אפילו:

ו האומר שור זה עולה וכו'. גם זה משנה שם (דף ק"ח:). ומ"ש ואפי' הביא בדמיו איל אחד יצא. שם איבעיא להו ממינא למינא מאי ופירש"י שור זה עולה ונסתאב מהו שיביא בדמיו איל מי משמע שור זה עולה ונסתאב לא יביא בדמיו איל אבל מביא בדמיו שני אילים וכו' ש"מ א"ה מאי איריא תרי אפי' חד נמי דהא בנסתאב לרבנן לא שאני להו בין גדול לקטן הרי תנאי ואליבא דרבנן. ומשמע דהשתא ס"ל דרבנן דהתם מתני' אפי' ממינא למינא נמי דהא מדמינן נסתאב למינא אחרינא ופסק רבינו כרבנן דהתם מתני': אמר שני שוורים אלו עולה וכו'. משנה שם. ומ"ש איל זה עולה ונפל בו מום אם רצה יביא בדמיו כבש וכן אם נדר כבש ונפסל אם רצה יביא בדמיו איל גם זה שם במשנה:

אמר

משנה למלך

שפסק רבינו סוף פ"ה מהל' שבועות יש לומר דשאני הקדש דלא מהני בו חזרה אפילו תוך כדי דבור וכן כתב רבינו בפרקין. ומ"מ אני תמיה דאמאי לא הירצו בגמ' כשהקשו פשיטא ס"ד דכיון דבכל התורה תוך כדי דבור כדיבור דמו הכא נמי קמ"ל דשאני הקדש דלא מהני הזרה ואפילו תוך כדי דבור. וכתבו התוס' לא נצרכה אלא שאמר תוך כדי דבור פירוש כדי שאלת תלמיד לרב שלום עליך רבי דהא קי"ל תוך כדי דיבור כדיבור דמי והיינו כדי שאלת רב לתלמיד עכ"ד. ודברי התוס' הללו נפלאו ממני דמה שייך לכאן שיעור כדי דיבור מהו דהא סוגיא זו אתיא כב"ע בין למ"ד דהוי כדי שאלת רב לתלמיד בין למ"ד דהוי כדי שאלת תלמיד לרב דהדושא דר"י הוא דאפילו הו"ר ואמר בתוך כדי דיבור נמר כדאית ליה וס"ד דעיוני קא מעיין קמ"ל דלא אלא דנמלך הוא. ונראה דהתוס' לא הוו גרסי אלא מהו דתימא תוך כדי דיבור כדיבור קמ"ל וס"ל דסוגיא זו איתא בסוגיא דמרובה (דף ע"ג) דאמרינן הרי כדי דיבור הוו וכו' כדי שאלת רב לתלמיד אית ליה. והמתבאר מאותה סוגיא הוא דר' יוסי אית ליה דמהני חזרה בהקדש דומיא דכל התורה אלא דס"ל דתוך כדי דיבור לא הוי אלא כדי שאלת רב לתלמיד ומאי דקאמר רב ספא לא נצרכה אלא לתוך כדי דיבור הוא כדי שאלת תלמיד לרב דנפיש מילים ומש"ה לא מהני חזרה. אך מה שאני תמיה הוא שמדברי התוס' בס' התודה (דף פ"א) ד"ה תודה נראה דס"ל דטעמא דר' יוסי דהכא הוא משום דלא מהני חזרה בהקדש ספק מה שכתבו כאן וצ"ע. ודע שמדברי רש"י מוכח דס"ל דטעמא דר' יוסי הוא משום דלא מהני חזרה בהקדש וכן הוא דעת רבינו ודחו אותה סוגיא דמרובה וטעמא דמילתא הוא משום דגירסתם היתה כגירסתנו דהס"ד הוא דילמא עיוני קא מעיין ולפי גירסא זו ע"כ ר' יוסי אית ליה דלא מהני חזרה בהקדש ואף לפי גירסת התוס' ס"ל דהכוונה ס"ד תוך כדי דיבור כדיבור ומהני יוכח קמ"ל דשאני הקדש ודחו אותה סוגיא דמרובה משום דאותה סוגיא אתיא דלא כהלכתא וכמו שכתבתי לעיל ודוק:

זכר

ז אמר הרי על עולה וכו'. בפרק מרובה (דף ע"ח): אמר שור זה ודמיו עלי עולה וכו'. מימרא בסוף מנחות (דף ק"ח):

ח האומר אחד מכבשי הקדש וכו' עד ואח"כ יצא י"ח. משנה שם וגבי היו שלשה אמרינן בגמרא היכי עביד ממתין עד שיומם ומחיל ליה לקדושתיה בגדול ומפרש רבינו. דה"פ תחל הקדושה מאליה על הגדול. ומ"ש ואם אמר שור שבשורי הקדש וכו'. טעמא משום דשור שבשורי משמע המעולה שבהם:

ט וכן הנודר עולה מן הבקר וכו'. שם (דף ק"ז) פירשתי מן הבקר ואיני יודע מה פירשתי יביא פר ועגל, ובגמרא אמאי וליתי פר ממה נפשך הא מני רבי היא דאמר קטן והביא גדול לא יצא הי רבי אימא סיפא וסיפא רבי מציעתא רבנן אין והכי זה מחלוקת רבי ורבנן ופסק רבינו כרבנן. ומ"ש וכן אם קבע בכבשים ושכח יביא איל קבע בעזים ושכח (מה קבע) יביא שעיר. מתבאר מתוך המשנה שבסמוך. ומ"ש שכח באי זה מין מן הבהמה קבע עולתו וכו'. משנה שם מן הבהמה ואיני יודע מה פירשתי יביא פר ועגל איל ושעיר גדי וטלה, ומתוך מה שכתבתי בסמוך נראה דמתני' רבי אבל לרבנן אין צריך להביא אלא הגדול דהיינו פר ואיל ושעיר ומשמע שאם זכור שקבע בכבשים ושכח מה קבע יביא איל ואם זכור שקבע בעזים ושכח מה קבע יביא שעיר: כתב הראב"ד פירש אחד מהם וכו' עד הרי זה יביא שור א"א המשנה אמרה יביא פר ועגל וכו'. הדבר מבואר שאין זה השגה אלא טעם לדברי רבינו שפסק כרבנן דלא כהאי מתני' וכבר נתבאר. ומ"ש ואם נסתפק לו שמא קבע עולתו בעוף וכו'. שם במשנה:

י נדר תודה ושלמים וכו' עד שעיר ושעירה. שם במשנה ואע"פ דשנויה שם אליבא דרבי כבר נתבאר דנקטינן כרבנן דאמרי שאינו צריך להביא אלא גדול: האומר הרי עלי עולת העוף מביא תור או וכו'. ברפ"ב דכריתות (דף ט') לפי שנאמר בתורים והקריב שומע אני שהאומר הרי עלי עולת העוף לא יפחות משני פרידין ת"ל והקריבו אפילו פרידה אחת:

יא האומר הרי עלי למזבח יביא קומץ לבונה וכו'. בסוף מנחות (דף ק"ו:) ת"ר הרי עלי למזבח יביא לבונה שאין לך דבר שקרב לגבי מזבח אלא לבונה פירשתי ואיני יודע מה פירשתי יביא מכל דבר שקרב למזבח ותו ליכא והא איכא עולה איכא עורה לכהנים והא איכא עולת העוף איכא מוראה ונוצה והא איכא נסכים לשיתין אזלי והא איכא מנחת נסכים כיון דאיכא מנחה דאכלי כהנים מינה לא פסיקא ליה. ופירש"י פירשתי אחד מאותם הקריבים כולם למזבח ואיני יודע איזה מהם פירשתי וקס"ד דודאי מדנחים דעתיה אמידי דלית ביה היתר שירים לכהנים ואע"ג דאינו נקטר כולו כמו עולת העוף ומנחת נסכים והילכך יביא מכולם אבל היכא דאמר [הרי עלי] למזבח כמה שנקטר היינו לבונה, ותו ליכא אמילתא קמייתא קאי דאין לך דבר הקרב כולו למזבח אלא לבונה. מוראה ונוצה מרקין אצל מזבח הפנימי ונבלעים במקומם וכו'. לא פסיקא ליה דלימא דבר הקרב כולו למזבח משום מנחת נסכים הואיל ואיכא מנחת נדבה דאינה כולה למזבח עכ"ל. ומשמע לרבינו דכי אמרו גבי נסכים לשיתין אזלי הייט לומר דכיון שאינם נקטרים במזבח אינם בכלל אמירתו למזבח אבל בכלל אמירתו פירשתי ואיני יודע מה פירשתי הם. ומ"ש ויין בפני עצמו. כלומר מלבד היין שהביא עם מנחת נסכים דדילמא ליין לבדו נתכוון דהא קי"ל מתנדבין יין דאל"כ מאי קמ"ל רבינו הא יין לעולם הוא קרב בפני עצמו:

יב אמר הרי עלי בסלע למזבח יביא כבש וכו'. בפ"ב דכריתות (דף י'):

יביא בדמיו איל: ז אמר הרי עלי עולה והפריש שור ונגנב פוטר עצמו בשה. אמר שור זה ודמיו עלי עולה הוקבע ואם נפסל לא יביא בדמיו אלא שור: ח האומר אחד מכבשי הקדש ואחד משורי הקדש והיו לו שנים הגדול שבהן הקדש. היו שלשה הגדול שבהן הקדש וחוששין לבינוני. כיצד יעשה ימתין לבינוני עד שיפול בו מום ותחול הקדושה על הגדול לבדו. ואם אמר שור שבשורי הקדש הגדול שבהם הקדש ואין חוששין לבינוני: ט *פירש אחד מהן ושכח או שאמר לו אביו אחד מהן הקדש הרי זה מקדיש גדול שבהן ואחר כך יצא ידי חובתו. וכן הנודר עולה מן הבקר וקבע נדרו ושכח מה קבע אם שור אם עגל הרי זה יביא שור. וכן אם קבע בכבשים ושכח מה קבע יביא איל. קבע בעזים ושכח יביא שעיר. שכח באיזה מין מן הבהמה קבע עולתו יביא שור ואיל ושעיר. ואם נסתפק לו שמא קבע עולתו בעוף יוסיף תור ובן יונה: י נדר תודה או שלמים וקבע נדרו בבקר ושכח במי קבעו יביא פר ופרה. וכן אם נסתפק לו בכבשים יביא איל ורחל. נסתפק לו בעזים יביא שעיר ושעירה. שכח באי זה מין קבע נדרו מביא פר ופרה איל ורחל שעיר ושעירה. האומר הרי עלי עולת עוף מביא תור או בן יונה. פירש ושכח באי זה מין קבע נדרו מביא תור ובן יונה: יא האומר הרי עלי למזבח יביא קומץ לבונה שאין לך דבר שקרב כולו למזבח כמות שהוא אלא לבונה. פירש נדרו ושכח מה פירש יביא מכל דבר שקרב כולו למזבח. לפיכך מביא עולת בהמה ועולת העוף ומנחת נסכים ולבונה ויין בפני עצמו: יב אמר הרי עלי בסלע למזבח יביא כבש. שאין לך דבר שקרב בסלע למזבח אלא כבש. פירש ושכח מה שפירש יביא בסלע

מה שקשו במנחות (דף ק"ח) מאי איריא תרי אפי' חד נמי לימא דמאי דקאמר תרי היינו לכתחילה ואין זה דוחק דהא רבי אוכר דקאמר לכתחילה נמי הוא. וי"ל דנה̇ כתב רבינו ז"ל ואם הביא אלא משום דאינו מצוה מן המובחר אבל לכתחילה איל אחד יביא:

טי

השגת הראב"ד

*פירש אחד מהם וכו' עד הרי זה יביא שור. א"א המשנה אמרה יביא פר ועגל ואם קבע בכבשים ושכח יביא איל וטלה ואם קבע בעזים ושכח יביא גדי ושעיר ואם אמר מן הבהמה ושכח יביא פר ועגל איל וטלה וגדי ושעיר אלא שהוא לדעת רבי דאמר קטן והביא גדול לא יצא אבל לרבנן אם הביא גדול שבמין יצא:

האומר

משנה למלך

פט"ז ז אמר הרי עלי עולה וכו'. נסתפקתי במי שקנה אתרוג בדמים יקרים מפני חשיבותו ובא אחר וגנבו ממנו ופסלו אי מצי גנב פטר נפשיה בנתינת אתרוג אחר כשר אף שאינו חשוב כמו האחר משום דאמר ליה אתרוג זה אי נמי משום מצוה אינו שוה כי אם זוז וכיון דמשום דבעינן לקיומי מצות ולקחתם לכם כיון שאף באתרוג זה אתה מקיים המצוה או דילמא מצי אמר ליה אנא בעינא למיעבד מצוה מן המובחר. ונראה שיש להוכיח דין זה מסוגיא דאמרינן בפ' מרובה (דף ע"ח) בעי רבא הרי עלי עולה והפריש שור ונגנב מי פטר גנב נפשיה בכבש לרבנן בעולת העוף לראב"ע מי אמרינן עולה קבל עילויה או דילמא מצי אמר ליה אנא מצוה מן המובחר בעינא למיעבד הדר פשט גנב פטר עצמו בכבש לרבנן בעולת העוף לראב"ע ע"כ. הרי דטענה דבעינא למיעבד מצוה מן המובחר אינה טענה וא"כ ה"נ בנדון דידן נמי יכול גנב למיפטר נפשיה באתרוג שיוצא בו ידי חובה. אך כד מעיינינן שפיר נראה דלא דמי כלל משום דהתם השור זה שהפרים אין לו דמים דהא קי"ל דהמוכר עולתו ושלמיו לא עשה ולא כלום שאין חיובו של הגנב אלא משום תשלומו של הנודר ומש"ה פטר נפשיה בכבש לרבנן ובעולת העוף לראב"ע אבל הכא גבי אתרוג מצי למימר הנגזל אנא הוא מזביננא ליה בדמים יקרים כמו שלקחתי אותו ונמצא שיש כאן חיוב דמים שהפסידו. ועוד יש לחלק באופן אחר. גוב שמעתי שהר"מ ז"ל כתב דין זה והביא ראיה זו דפ' מרובה יע"ש. ועיין בשלטי הגבורים פ"ק דבתרא (דף קס"ו) שדבריו מתמיהים וצ"ע. (א"ה עיין בס' בני חיי):

יא האומר הרי עלי למזבח כו'. גרסינן בפ' הרי עלי עשרון (דף ק"ו) ת"ר הרי עלי למזבח יביא לבונה וכו' (עיין בכ"מ). ואני תמיה דהכי הקשי דהא איכא יין לשמואל דאמר (דף נ"ח) המתנדב יין מביא ומזלפו ע"ג האשים. ואפשר לומר דברייתא זו אתיא כמ"ד דכל שהוא בנדבה כולו לספלים דפלוגתא דתנאי הוא וכדאיתא התם. ואפשר שמכאן יצא לו לרבינו שהיין הבא בנדבה הוא לשיתין ותמהו עליו איך פסק דלא כשמואל ומלבד מה שכתב על ברייתא זו דאתיא דלא כשמואל מדאינו מביא יין. ומיהו יש לדחות דמה שאינו מביא יין הוא משום דאיכא נסכים דלשיתין אזלי לא פסיקא ליה דומיא דמנחת נסכים דאינו מביא משום דאיכא מנחה דאכלי כהנים מינה לא פסיקא ליה. ודע שהכור הייתי לומר דהא דאמר הרי עלי למזבח פירשתי ואיני יודע מה פירשתי שמביא מכל דבר שקרב למזבח אפי' הכי נסכים דלשיתין אזלי דדוקא עולת העוף אע"ג דאיכא מוראה ונוצה מדנחים לפרושי דעתים לומר דליכא בה היתר שיריים לכהנים ואע"ג דאינו נקטר כולו וכן מנחת נסכים מביא דלא שייך בה לפרושי ליה אלא באומר סתם הרי עלי למזבח אבל במפרש ואינו יודע מה פירש איכא לספוקי במנחת נסכים אבל בנסכים עדיף דליכא לספוקי כיון שהוא אמר הרי עלי למזבח ונסכים לשיתין אזלי ודאי שלא פירש נסכים כיון שהוא כפך מה שאמר הרי עלי למזבח. וכן יש לדקדק מדברי רש"י שכתב כמו עולת העוף ומנחת נסכים, ומדלא קאמר נסכים נראה דנסכים כיון דלשיתין אזלי ליכא לספוקי בהו. ועוד נראה לי לדקדק מדברי רש"י דעולת בהמה אינו מביא מדלא כתב כי אם עולת העוף ויש לחלק דדוקא עולת העוף שאין בו היתר שיריים לכהנים אף שאינו נקטר כולו למזבח הוי בכלל דהרי עלי למזבח ואיכא לספוקי שמא עולת העוף אמר ומאי דקאמר למזבח כוונתו היא דבר שהוא כולו למזבח ואין בו היתר שיריים לכהנים אבל עולת בהמה דאיכא עורה שהוא לכהנים ליכא לספוקי כיון דאמר הרי עלי למזבח משמע שלא התנדב דבר שיש בו היתר שיריים לכהנים. וראיתי למרן שכתב ומשמע לרבינו דכי אמור גבי נסכים לשיתין אזלי הייט לומר דכיון שאינם נקטרים במזבח אינם בכלל אמירתו למזבח אבל בכלל אמירתו פירשתי ואיט יודע מה פירשתי הוו ע"כ. והנה ממה שכתב רבינו ומנחת נסכים אין להוכיח זה דהא מנחת נסכים אין פירושו כי אם על הסלת וכמ"ש הרפ"ב מהלכות אלו היין והסלת שמביאין עם הקרבן הם הנקראים נסכים והסלת לבדה נקראת מנחת נסכים. ואפשר שמה שכתב רבינו שמביא מנחת נסכים הכוונה היא על הכלל לפי שהיא ע"ג האשים אבל הנסכים דאזלי לשיתין אינו בכלל מה שאמר הרי עלי למזבח אך ממה שסיים רבינו ויין בפני עצמו ואע"ג דיין הבא בנדבה ס"ל דאזיל לשיתין מ"מ ס"ל דהוי בכלל מה שאמר הרי עלי למזבח דא"כ צריך להביא יין עם מנחת נסכים אע"ג דאזיל לשיתין. ומ"מ יש לדקדק למה לא ביאר מרן גם כן שמביא נסכים עם העולה מלבד מה שמביא מנחת נסכים בפני עצמה, ונראה אולי דאינו מביא כי אם עולה לבדה בלא נסכים ומנחת נסכים בלא יין אלא סלת לבדה ויתנה ויאמר אם נדרתי עולה הרי עולה והרי נסכים שהוא מנחת הסלת והיין ואם התנדב מנחת נסכים הרי הביא מנחת נסכים ואם התנדב יין הרי הביא יין וע"כ לא כתבו התוס' בפ"ג דקדושין (דף כ"ב) ד"ה ודילמא שאינו מביא נסכי נדבה על תנאי אלא משום דס"ל דנסכי נדבה מולאי של כלאים וכמבואר שם. אבל רבינו דס"ל דנסכי נדבה נמי אזיל לשיתין יכול להביא נסכי נדבה על תנאי. אך כד מעיינינן שפיר נראה דאינו יכול להביא נסכין על תנאי שהרי רבינו בפס"כ מהל' איסורי מזבח כתב שהיין הנסכים אינו טעון מלח ואילו היין הבא בפני עצמו פסק בפרקין דטעון מלח ואם כן אינם שוים ומה שהתוס' בקידושין לא כתבו חלוק זה הוא משום דס"ל דהתם יין לא בעי מלח שהרי הרואה יראה שדברי רבינו הם מתמיהים לפי סוגיא הגמרא וכמ"ש הרב בעל לחם משנה אך לדברי רבינו מיהא לא מהני תנאה. ומ"מ נראה לי שאף שמביא נסכים עם עולת העוף מ"מ אינו מביא יין עם מנחת נסכים שהרי היין שמביא לבדו מביאו על תנאי שאם התנדב נסכים הרי הביא מנחת נסכים ויין ואם התנדב יין הרי הביא יין ומנחת נסכים היא נדבה שהרי יכול להתנדב מנחת נסכים לבדה בלא יין:

לו

בסלע מכל דבר ודבר שקרב למזבח: יג האומר הרי עלי לבונה לא יפחות מקומץ. הרי עלי עצים לא יפחות משני גזרים עביין כמחוקות וארכן אמה. הרי עלי עץ מביא גזר אחד ארכו אמה. ואם רצה להביא דמי העצים יביא: יד מי שנדר או התנדב שמן כיצד עושין בו. קומץ ממנו קומץ ונותן עליו מלח וזורקו על גבי האשים והשאר נאכל לכהנים כשירי מנחות. וכיצד עושין ביין הבא בפני עצמו נותן עליו מלח ומנסכו כולו על גבי השיתין ככל הנסכים. והלבונה הבאה בפני עצמה נותן עליה מלח וכולה לאשים: טו מי שנדר נדר לא יביאנו ממעות מעשר שני שהרי נתחייב בקרבן זה וכל המתחייב בקרבן לא יביא קרבנו אלא מן החולין: טז אמר הרי עלי תודה מן החולין ולחמה מן המעשר לא יביא לחמה אלא מן החולין. שהרי נדר בקרבן תודה והתודה אינה באה אלא עם הלחם מן החולין: יז פירש ואמר הרי עלי להביא תודה ממעות מעשר שני ולחמה מן החולין יש לו להביא כמו שנדר. ואם הביא הכל מן החולין יצא. וכן אם פירש ואמר הרי עלי תודה היא ולחמה מן המעשר יביא. ולא יביא לחמה מחיטי מעשר שני אלא ממעות מעשר שני כמו הבהמה שהיא ממעות מעשר שני. ואע"פ שפירש שיביא לחמה מן המעשר לא יביא נסכיה ממעות מעשר שני שאין הנסכים באין לעולם אלא מן החולין כמו שביארנו. לפי שנאמר בהן והקריב המקריב קרבנו עד שיהיו משלו ולא יהיה בהן צד לגבוה כלל:

פרק שבעה עשר

א הנודר מנחה מאפה תנור לא יביא מאפה כופח ולא מאפה רעפים ולא מאפה יורות הערביים: ב האומר הרי עלי במחבת והביא במרחשת. במרחשת והביא במחבת. מה שהביא הביא וידי חובתו לא יצא. ואם אמר זו להביא במרחשת והביאה במחבת. או במחבת והביאה במרחשת. הרי זו פסולה וכן כל כיוצא בזה. וכן האומר הרי עלי שני עשרונות להביאן בכלי אחד והביאן בשני כלים. בשני כלים והביאן בכלי אחד. מה שהביא הביא וידי חובתו לא יצא. שנאמר כאשר נדרת לה': ג אמר אלו להביא בכלי אחד והביא בשני כלים או להביא בשני כלים והביא בכלי אחד הרי אלו פסולין. לא קבען בשעת הנדר אלא אמר הרי עלי שני עשרונות ובשעת הפרשה קבען והפרישן בשני כלים וחזר והביאן בכלי אחד הרי אלו כשרים שנאמר כאשר נדרת ולא כאשר הפרשת. אמר הרי עלי שני עשרונות להביא בכלי אחד והביאן בשני כלים. אמרו לו בכלי אחד נדרת. הקריבם בשני כלים הרי אלו פסולין. הקריבם בכלי אחד הרי אלו כשרים: ד אמר הרי עלי שני עשרונות להביא בשני כלים והביא בכלי אחד. אמרו לו בשני כלים נדרת. הקריבן בשני כלים הרי אלו כשרים. הקריבן בכלי אחד הרי אלו כשתי

מנחות

לחם משנה

יד מי שנדר או התנדב שמן וכו' וזורקו ע"ג אשים וכו'. במנחות פ' כל התדיר על הא דאמר התם קומצו ושיריו נאכלים כתנאי לא יפחות מלוג רבי אומר שלשת לוגין ואמרו שם דרבי אית ליה דון מינה ואוקי באתרא ולדידיה כלו לאשים ורבנן סברי דון מינה ומינה ושיריו נאכלים ולכן לדידהו הוי לוג ולרבי שלשה לוגין בשהתנדב שמן כתם כמבואר שם, ורבינו ז"ל פסק כרבנן כאן וכן גבי לוג לקמן בסוף פי"ח ויש לתמוה דמשמע דקי"ל בעלמא דדון מינה ואוקי באתרא דשבועות הפקדון איפלגינו רבנן ור"מ כמבואר בפרק שבועת העדות דרבנן אית להו דון מינה ואוקי באתרא ור"מ הית ליה דון מינה ומינה ופסקו הפוסקים כרבנן וכן פסק רבינו בהלכות שבועות דבין מושבע מפי עצמו בין מפי אחרים חייב בין בב"ד בין שלא בב"ד וא"כ כיון דהתם פסקינן כרבנן דאית להו דון מינה ואוקי באתרא למה פסקינן הכא דלא כרבי וצ"ע: וכיצד עושין ביין וכו' נותן עליו מלח וכו'. הרב בעל כ"מ ז"ל הקשה דבסוף פ"ה מהלכות איסורי מזבח כתב דביין אין מתנים מלח ותירץ דהכא איירי ביין בנדבה ואין תירוצו מספיק דהא מהיכא דאימעיט בפרק הקומץ יין הבא עם נסכים דהיינו ממה הסרע שעולות לאשים יצא יין דאינו עולה לאשים הך טעמא היתה אפי' ביין הבא בפני עצמו וצ"ע: פי"ז ד אמר הרי עלי שני עשרונות להביא בשני

כסף משנה

יג האומר הרי עלי לבונה לא יפחות מקומץ הרי עלי עצים לא יפחות משני גזרים. משנה בפ"ו דשקלים. ומ"ש עביין כמחוקות וארכן אמה בפרק קדשי קדשים (דף ס"ב) גיזרין שעשה משה ארכן אמה ורחבן אמה ועביין כמחק גודש סאה וכתבו רבינו בפ"ז מאיסורי מזבח: הרי עלי עץ מביא גזר אחד וכו'. ירושלמי פ"ו דשקלים. ומ"ש ואם רצה להביא דמי העצים וכו'. כתב הר"י קורקוס ז"ל נראה שכתב כן ממ"ש במעילה פרק הנהנה (דף י"ט:) איכא בינייהו עצים פירוש דלרבי הם כשאר קרבן מזבח ואין להם פדיון ולרבנן הם הקדשי בדק הבית ויש להם פדיון ומביא דמים במקומם. ובהקומץ רבה (דף כ"א:) מה עצים משל צבור וכו' ואמרו יכול האומר הרי עלי וכו' יביא עצים מתוך ביתו ה"ע על העצים וגו' אשר על המזבח מה מזבח משל צבור אף עצים וכו' ומינה למתנדב עצים נ"כ שיכול ליתן דמיהם ולפ"ז יבואו העצים משל צבור כהותם דמים שנותן אבל אם נתכוון להביא במעילה אין צורך להביא עצים כי מצוה אלי פדיון הם והתוס' ורש"י נראה שאינם מפרשים כן ההיא דמעילה עכ"ל: יד מי שנדר או התנדב שמן כיצד עושין בו וכו'. בפ' כל התדיר (זבחים צ"א:) אמר שמואל לדברי האומר מתנדבין שמן קומצו ושיריו נאכלים ופירש"י קומצו ומקטיר הקומץ. ומ"ש ונותן עליו מלח. מתבאר מתוך מ"ש בספ"ה מהל' איסורי מזבח: וביצד עושין ביין הבא בפני עצמו נותן עליו מלח. קשיא לי שכתב בספ"ה מהל' איסורי מזבח שאין לך דבר שקרב למזבח בלא מלח חוץ מיין הנסכים והדם והעצים וי"ל דביין הנסכים דוקא קאמר והכא ביין הבא בנדבה. ומ"ש ומנסכו כולו וכו'. בפ"ם כל התדיר תניא דיין הבא בנדבה כולו לספלים ויש לתמוה על זה דהא גרסינן התם אמר שמואל המתנדב יין מביא ומזלפו על גבי האשים דאמר קרא ויין לנסך הקריב אשה ריח ניחוח והא קא מכבה ומשיק דסבר לה כר"ש דאמר דבר שאין מתכוון מותר והביא ברייתא דלספלים כר' יהודה וקשה כיון דקי"ל כר"ש אמאי לא פסק כשמואל. וי"ל שטעמו מדאמרינן בפרק אלו מנחות (דף ע"ד:) גבי הא דתנן בזה יפה כח מזבח לאפוקי מדשמואל דאמר המתנדב יין מביאו ומזלפו על גבי האשים וכיון דהתם מתני' מפקא מדשמואל לית הלכתא כוותיה. וא"ת סוף סוף כיון דקי"ל דבר שאין מתכוון מותר קשיא הלכתא אהלכתא י"ל דההיא ברייתא דאמרה שמה אמה אומר לאשים איכא לא תכבה היינו לתת פעמה אליבא דר' יהודה למה לא יהא על גבי האישים ולרווחא דמילתא אמר הכי אבל לפי האמת בלאו הכי פעמה קבלה היתה ביד האומר לספלים שכך היתה מלותה והיינו דההיא ברייתא קתני שהם יין בדברי ר"ע לספלים בלא שום טעמה. והר"י קורקוס ז"ל תירץ שרבינו סובר דהוי פסיק רישיה שא"א שיזלף שא"כ יכבה וכמו שאמרו שם בברייתא או אינו אלא לאשים אמרת לא יכבה ומה שהעמידו שם כר' יהודה היינו מקמי דתיקום לן דמודה ר"ש בפסיק רישיה אבל בתר דאסיקנא דמודה וליתא לדשמואל וברייתא אתי' לר"ש ויש סיוע לדברי רבינו ממה שמנינו ר"ע בהנהו דסבר כר"ש ולית אמר לספלים ע"כ משום דפסיק רישיה הוא עכ"ל: והלבונה הבאה בפני עצמה נותן עליה מלח. מתבאר מתוך מ"ש בספ"ה מהל' איסורי מזבח. ומ"ש וכולה לאשים. פשוט הוא דהא אינה ראויה לאכילה: טו מי שנדר נדר לא יביאנו ממעות מע"ש וכו' עד שהיא ממעות מע"ש. משנה בפ"ם התודה (דף פ"א:) ובגמרא תודה היא ולחמה מן המעשר יביא יביא לא סגיא דלא מייתי רב נחמן ורב חסדא אמרי רצה מביא לא רצה לא יביא. ופירש"י לא סגי דלא מייתי תרוייהו מן המעשר וכו' ולא מן החולין. רצה מביא מן המעשר. ויש לתמוה למה כתב ואם הביא הכל מן החולין יצא על אומר תודה ממעות מעשר ולחמה מן החולין ולא כתב כן על היא ולחמה מן המעשר כמו שהוא בגמרא וצ"ל שסמך על מ"ש וכן משמע שמתיבן שוות. ומ"ש ואע"פ שפירש שיביא לחמה מן המעשר לא יביא נסכים ממעות מעשר שני וכו'. משנה שם (דף פ"ב) ונסכים בכ"מ לא יבואו אלא מן החולין. וכתבו התוס' דכל דבר שכולו למזבח אינו בא מן המעשר כדתניא בספרי דמעשר עולות דבעינן אכילה שיש בה שמחה. ומ"ש רבינו לפי שנאמר בהם והקריב המקריב קרבנו וכו':

פי"ז א הנודר מנחה מאפה תנור וכו'. משנה בפ"ם כל המנחות באות מצה (דף ס"ג):

ב ג האומר הרי עלי במחבת והביא במרחשת וכו'. משנה בפרק המנחות (דף ק"ב:). ויש בספרי רבינו חסרון מש"ם שכתוב אמר להביא בכלי אחד וצריך להגיה ולכתוב אמר אלו להביא בכלי אחד. ומ"ש לא קבען בשעת הנדר וכו'. שם בגמרא (דף ק"ג):

ד אמר הרי עלי שני עשרונות להביא בכלי אחד וכו' עד כשתי מנחות שנתערבו. הכל משנה שם:

האומר

משנה למלך

יג לא יפחות מקומץ. כתבו התוס' בפרק בתרא דמנחות (דף ק"ו) ד"ה לא דבירושלמי דשקלים נחלקו אי בשיעור יד בעלים או לשיעור יד כהן: ומ"ש ואם רצה להביא דמי העצים וכו'. בתוספתא פ"ג דשקלים תניא האומר הרי עלי עצים מביא דמי שני גזירי עצים ונותן לשופר ובכהנים לוקחים בהם עצים ומקריבין לגבי מזבח והתוס' בפרק הקומץ רבה (דף כ') ד"ה מלמד הביאו תוספתא זו יע"ש ודברי הר"י קורקוס שהביא מרן נדחים מלמוד. ודע דבפ"ו דשקלים תנן דאחד מן השופרות היה כתוב עליו עצים ופירש שם הרע"ב שמתנדב עצים למערכה נותן דמיהן לתוכו ע"כ, והכוונה היא אם רצה לתת דמים וכמ"ש רבינו. אך שם בפירוש המשנה כתב שכל מי שיתנדב דבר לקנות בו עצים למערכה יטיל אותו שם וכ"כ בחיבור פ"ב מהל' שקלים דין ב' ולפי מ"ש כאן רבינו היה יכול לפרש מתני' דשקלים כפירוש הרע"ב ודוק: יד וכיצד עושין ביין הבא בפני עצמו וכו'. עיין בדברי מרן ועיין בפרק המזבח מקדש (דף פ"ז)

מנחות שנתערבו: ה האומר הרי עלי מנחה. יביא אחת מחמשת מיני מנחות הבאות בנדר ונדבה. אמר הרי עלי מנחות יביא שני (מיני) מנחות מחמשתן. אמר הרי עלי מין מנחות יביא שני מנחות ממין אחד. הרי עלי מיני מנחות יביא שתי מנחות משני מינים. וכן אם אמר מיני מנחה יביא שני מינין. קבע נדרו במין מהן ושכחו מביא חמשתן: ו אין היחיד מביא מנחה בכלי אחד יותר מששים עשרון. ואם נדר יותר מששים מביא ששים בכלי אחד והשאר בכלי שני. שאין יכולין להבלל כאחד אלא ששים אבל יתר על ששים אין נבללין. אע"פ שאין הבלילה מעכבת כמו שביארנו אמרו חכמים כל הראוי לבילה אין הבילה מעכבת בו וכל שאינו ראוי לבילה הבילה מעכבת בו: ז אמר הרי עלי מאה ועשרים ואחד עשרון מביא מאה ועשרים בשני כלים ששים בכל כלי ומביא עשרון אחד בכלי השלישי. אמר הרי עלי עשרון יביא עשרון אחד. הרי עלי עשרונות יביא שנים. פירש נדרו ושכח כמה עשרון פירש יביא ששים עשרון בכלי אחד. שכח כמה עשרון פירש ובאי זה מין קבעו. הרי זה מביא ששים עשרון מכל מין ומין מחמשתן: ח קבע נדרו ושכח כמה עשרונות נדר ובכמה כלים נדר הרי זה מביא מאחד ועד ששים בששים כלים. כיצד מביא עשרון אחד בכלי ראשון ושני עשרונים בכלי שני ושלשה עשרונים בשלישי עד שיהיו עד ששים עשרון בכלי האחרון. ואם שכח אף באי זה מין קבע מביא על סדר זה ששים כלים מכל מין

כסף משנה

ה האומר הרי עלי מנחה וכו'. משנה בס' בתרא דמנחות (דף ק"ד:) אלא שמ"ש בספרים האומר הרי עלי מנחות יביא שני מיני מנחות אינו נכון אלא יביא שתי מנחות ואפי' ממין אחד. ונראה דהאי מיני ט"ס הוא וצריך למוחקו וכך היא הגירסא הנכונה יביא שתי מנחות מחמשתן. וכן מ"ש בספרים אמר הרי עלי מיני מנחות גם הוא טעות סופר וצריך למחוק מיני ולכתוב במקומו מין וכן מצאתי בספר ישן: אמר הרי עלי מין מנחות וכו'. ברייתא שם (דף ק"ה). ומ"ש וכן אם אמר מיני מנחה וכו'. שם בעיא ולא איפשיטא ויש לתמוה למה פסקה לחומרא דהא איכא למיחש דמייתי חולין בעזרה וצ"ל דמייתי ומתנה שאם אינו חייב בה תהא נדבה:

קבע נדרו במין מהם ושכחו וכו'. משנה שם (דף ק"ד:):

ו אין היחיד מביא מנחה בכלי אחד יותר מס' עשרון וכו'. משנה בפ' המנחות (דף ק"ג) וכתב הר"י קורקוס ז"ל שדקדק רבינו לכתוב אין היחיד מביא לרמוז מה שאמרו שם שהצבור מביא בי"ט ראשון של חג שחל להיות בשבת ס"א עשרון*. ומ"ש ואמרו חכמים כל הראוי לבילה אין הבילה מעכבת בו וכו'. מימרא דרבי זירא שם (דף י"ח:) ובר"ש הקומץ רבה. ומה שכתב אמר הרי עלי קכ"א עשרון וכו'. פשוט הוא:

ז אמר הרי עלי עשרון וכו'. משנה בפ"ב דמנחות (דף ק"ה:). ומ"ש פירש נדרו וכו'. שם במשנה ופירש"י יביא ס' עשרונים דבטפי מהכי ליכא לספוקי (דאין מנחה יתירה על ס' עשרונים) דאי בציר מהכי נדר לא איכפת לן דמתנה ואומר כמה שפירשתי יהיו לנדרי והשאר יהא נדבה עכ"ל. וכתב רבינו בכלי אחד כן פירש"י ומוכרח הוא. ומ"ש שכח כמה עשרון פירש ובאי זה מין קבע הרי זה מביא ששים עשרון מכל מין ומין מחמשתן. שם במשנה פירשתי מנחה של עשרונים ואיני יודע מה פירשתי יביא ס' עשרון רבי אומר יביא מנחות של עשרונות מאחד עד ששים ומשמע דהלכה כת"ק. ולפי זה צריך לדחוק ולומר שמפרש רבינו דה"פ מביא ס' עשרון מכל מין מחמשתן ונמצא מביא שלש מאות עשרון וטעמא משום דכיון שאינו יודע מאיזו מנחה נדר וכמה עשרונות נדר הא איכא לספוקי שמא ס' עשרון נדר ואיכא לספוקי בכל מנחה מהחמשת המנחות:

ח ומ"ש קבע נדרו ושכח כמה עשרונות נדר ובכמה כלים נדר וכו'. שם (דף ק"ו) ת"ר פירשתי מנחה וקבעתי בכלי אחד של עשרונים ואיני יודע מה פירשתי יביא מנחה של ס' עשרון דברי חכמים רבי אומר יביא מנחות של עשרונים מאחד ועד ס' שהם אלף ותת"ל. פירשתי ואיני יודע מה פירשתי ואיזו מהם פירשתי ואיני יודע יביא ה' מנחות של ס' ס' שהן שלש מאות דברי חכמים רבי אומר יביא ה' מנחות של ס' עשרונים מאחד עד ס' שהם ט' אלפים וק"ן ע"כ בגמרא וכן שמי וכתבו התוספות שהם אלף ותת"ל כיצד קח בידך מאחד עד ס' וצרף תחלתך לסופך עד האמצע כגון אחד וס' הם ס"א שנים ונ"ט הם ס"א שלשה ונ"ח הם ס"א כן תמנה עד ל' דשלשים ול"א נמי הם ס"א ויעלה לך שלשים פעמים ס"א עכ"ל. ודברי רבינו במה שכתב קבע נדר ושכח כמה עשרונות נדר ובכמה כלים נדר וכו' וכן מ"ש ואם שכח אף באי זה מין קבע וכו' דברים מבוארים בטעמים הם לדעת ת"ק דמתני' כפי מה שם

[עיין תוי"ע מנחות פי"ב מ"ד ד"ס אלא עד]:

לחם משנה

בשני כלים וכו'. בפ' המנחות והנסכים (דף ק"ב:) משנה כלשון רבינו ז"ל אלא שבמשנה שכתב רבינו ז"ל הקריבן בכלי אחד כתוב במשנה נתנן בכלי אחד וקשה לתוס' ורש"י ז"ל מאי שנא מרישא סיפא דאמר להביא בשני כלים והביא בכלי אחד דפסול ותירץ רש"י ז"ל דסיפא איירי כגון דיכול לקמוץ מזו בפני עצמה ומזו בפ"ע כדאמרי' בהקומץ רבה וכתבו רבינו ז"ל בספי"א מהל' פה"מ ורישא איירי כגון דאין יכול לקמוץ מכלי אחד בפני עצמו. ועוד תירצו התוספות ז"ל תירוץ דמתחלה הביאם בכלי אחד ואח"כ הקריבן בשני כלים ואח"כ חזר ונתנן בכלי אחד ודייק לישנא דמתני' לאפוקי תחלה שאמרה נתנן בכלי אחד ולא אמרה הקריבן בכלי אחד כלשון רבינו אלא נתנן פר"ל שאחר שהקריבן בשני כלים חזר ונתנן בכלי אחד וכי תימא מאי קמ"ל פשיטא דהוי כשתי מנחות שנתערבו כיון שהקריבן בשני כלים, ותירצו דס"ד דכיון דמתחילה הביאם בכלי אחד לא הוו כשתי מנחות קמ"ל. ורבינו ז"ל נראה שאינו מפרש כאחד מהפירושים לא פירוש קמא שלא הוזכר החילוק של יכול לקמוץ מזו ומזו בדבריו ולא תירוץ בתרא שהרי כתב הקריבן בכלי אחד ולא כתב נתנן בכלי אחד שנראה שבא למעט הפירוש ההוא דהנתינה קאי להקרבה ולכך נ"ל דהוא מחלק דשאני רישא דידעינן דשניהם מאה שהתנדב ולכך פסלה אבל הכא דלא ידעינן ליה בודאי אלא ספק הוא דאפשר לשם נדבה מייתי לה אלא משום דלא הפיך כשאמרו לו בשני כלים נדרת לשם נדבה מייתיא ליה משמע דלשם נדר קמא מייתי ליה שכתב רש"י ז"ל וכיון שאין זה דבר מבואר לגמרי יהבינן ליה דין שתי מנחות שנתערבו ועדיין אין כל זה מספיק ואין זה טעם וצ"ע:

ז שכח כמה עשרון פירש כו'. דברי רבינו ז"ל ברורים אלא במשנה פרק הרי עלי עשרון ובברייתא דיש כאן ד' חילוקים. כשאמר פירשתי עשרונים אבל לא קבעתי בכלי אחד בהא בין רבי בין רבנן מודו דששים עשרונים יביא ולא יותר והיינו רישא דמתני'. והיכא דאמר פירשתי המנחה כשנדרתי הרי עלי מנחה דהיא בסולת או מחבת וכו' כולי עלמא מודו דיביא מחמשתן. וכשאמר פירשתי מנחה וקבעתיה בכלי אחד בהא פלוגתא דרבנן ורבי דלרבנן יביא ששים עשרונים בכלי אחד דזה לא ידע אם נדר עשרון הא שניה או שלשה אלא ידע שנדר בכלי אחד יביא ששים בכלי אחד ויהיה מה שראוי לו חובה והשאר בתורת נדבה ולרבי יביא מאחד ועד ששים משום דאם יביא יותר ממה שנדר בכלי אחד הוי מנחה יתירה אבל היכא דאמר נדרתי מנחת עשרונים ונפל לי ספק כמה עשרונים נדרתי וגם נפל לי ספק אם בכלי אחד או בשני כלים או בשלשה או בארבעה או יותר ולא ידעתי מנין הכלים אז ודאי מודו רבנן לרבי דיביא מאחד ועד ששים אחד בכלי אחד ושנים בכלי אחד ושלשה בכלי אחד עד שיהיו ששים בכלי אחד דאז נפיק דאם הוא נדר ששים עשרונים בששים כלים הרי יוצא דהרי מביא ששים כלים ואע"ג דיש בכל אחד יותר מעשרון אחד אין בכך כלום דהמותר נדבה ואם נדר ששים בכלי אחד הרי יוצא באחרון והשאר נדבה וכן אם נדר חמשה או ארבעה או ששה כל אחד בכלי שלו הרי יוצא דהמותר נדבה אבל אם לא יביא אלא ששים בכלי אחד אינו יוצא דהא לרבנן דאלו נדר ששים בששים כלים ואינו יוצא כשהביאן בכלי אחד דאם אמר להביא בשני כלים והביא בכלי אחד פסול ואם כן שפיר פסק רבינו ז"ל כרבנן ולכך כתב קבע נדרו ושכח כמה עשרונים נדר ובכמה כלים נדר דבהך חלוקה מודו רבנן לרבי והוא פסק כרבנן דאילו היה פוסק כרבי למה ליה לומר ושכח בכמה כלים נדר לרבי אפילו קבע בכלי אחד יביא מאחד ועד ששים אלא משום דפסק כרבנן כתב כן והברייתא והמשנה לא פליגי אהדדי וכל הדינים שכתב כאן רבינו ז"ל הוו לרבנן משום דשכח בכמה כלים נדר והוו כמו לרבי בדיני' דכתיבנא. ומ"ש רבינו ז"ל שכח כמה עשרון פירש ובאיזה מין קבע הרי זה מביא ששים עשרון מכל מין ומין מחמשתן

משנה למלך

דאמרינן ונסכים הבאים בפני עצמן לדברי כולם ירדו. אלמא דלא שוו לאשים ומש"ה לר' יהושע ירדו ודוק:

פי"ז ה האומר הרי עלי מנחה וכו'. בריש פי"ג דמנחות תנן הרי עלי מנחה יביא איזו שירצה ר' יהודה אומר יביא מנחת הסלת שהיא מיוחדת שבמנחות ע"כ. ורבינו פסק כת"ק וכ"כ רבינו עובדיה ז"ל דאין הלכה כר' יהודה ואף שרש"י ז"ל כתב בפירוש התורה עלה דקרא דכתיב נפש כי תקריב קרבנו שהאומר הרי עלי מנחה סתם מביא מנחת סלת שהיא הראשונה שבמנחות ע"כ. אלמא דכר' יהודה כבר הוקשה זה להרא"ם וכתב ואע"פ שאין הלכה כר' יהודה אלא כחכמים שאמרו מאיזו שירצה אעפ"כ פירש המקרא הזה על דעתו לפי שהוא קרוב לפשוטו של מקרא וכבר פירשנו פעמים רבות שהרב לא יכוין בפירוש התומם אלא זה עכ"ד. אך ראיתי לסמ"ג במצות עשה קצ"ו שכתב וז"ל סלת יהיה קרבנו כאומר הרי עלי מנחה סתם מביא מנחת סלת שהיא ראשונה במנחות ע"כ, ולא ידעתי למה שנה משנתו כר' יהודה וצ"ע. ודע דבס"פ כל המנחות האומר הרי עלי מנחת מאפה לא יביא מחצה חלות ומחצה רקיקין ר"ש מתיר מפני שהם קרבן אחד ע"כ. ואין ספק דאין הלכה כר"ש דהא ר' יהודה ור"י פליגי עליה דר"ש וכדאיתא בגמרא ובכמה דוכתי סתם לן תנא דלא כר"ש וכמו שנבאר. והנה כעת לא ראיתי לרבינו שהביא דין זה ואפשר לומר שדין זה רמז אותו כאומרו אחת מחמשת מיני מנחות ואליבא דר"ש הם ששה דאיכא במנחת מאפה תנור איכא ג' מינים דהיינו כולו חלות או כולו רקיקין או מחצה חלות ומחצה רקיקין ומנחת סלת ומנחת מחבת ומנחת מרחשת הרי ששה מיני מנחות וראיה לזה דלר"ש חשיבי ששה מיני מנחות דהא בפרק כל המנחות (דף ע"ו) וכולם ס' ואלו מנחות אמרינן אמר רב פפא כל היכא דתנן עשר תנן לאפוקי מדר"ש דאמר מחצה חלות ומחצה רקיקין יביא קמ"ל דלא ע"כ ופי' שם רש"י בלשון שני דהכוונה היא דבכל הני תני מתני' עשר מיני מנחות ואליבא דר"ש הם אחד עשר מיני מנחות דהא במנחת מאפה תנור איכא שלשה מנחות ומדלא תני לה מתני' במניינא שמעת מינה דסתם לן תנא דלא כר"ש ואף שרש"י שם פירש פירוש אחר בדברי רב פפא הללו כבר הארכתי בזה בדף קל"ט (א"ה תמצאנו לעיל בפי"ג מהלכות אלו דין ו' יע"ש) והכרחתי דפירוש שני דרש"י הוא העיקר וא"כ כאומרו אחד מה' הכי קאמר דלא מצטרף מחצה חלות ומחצה רקיקין וכן ממה שסיים רבינו וכתב קבע נדרו במין מהם ושכחו מביא חמשתן יש להוכיח גם כן דלית הלכתא כר"ש משום דאליבא דר"ש צריך להביא ארבע עשרה מנחות וכדאיתא בריש פרק הרי עלי עשרון (דף ק"ה) ואף שאביי אית ליה דאפי' לר"ש די בחמשה שמביא חמשה מיני מנחות ובתנאי וכדאיתא בגמ' מ"מ הרואה יראה כמה יש מהדוחק בדברי אביי הללו וכדאיתא בגמרא ועוד דאם איתא דרבינו הוה ס"ל כר"ש היה לו לבאר ולומר שיתנה ויאמר אם מחצה חלות ומחצה רקיקין נדרתי יצטרפו חלות מזה ורקיקין מזה ואם שנדרתי והשאר יהא נדבה. הכלל העולה שמדברי רבינו הללו יש להוכיח דאית ליה דלית הלכתא כר"ש אך הדבר קשה אצלי הוא דר' יהודה דאית ליה דלא יביא מחצה חלות ומחצה רקיקין יליף לה מדכתיב קרבן מנחה קרבן אחד אמרתי ולא שנים ושלשה קרבנות ור' יוסי ברבי יהודה יליף לה מדכתיב וכל המנחה וגו' וכל מנחה וגו' מה כל האמור למטה שני מינים חלוקין אף כל האמור למעלה שני מינים חלוקין והקשו בגמרא ר' יוסי ברבי יהודה היינו אבוה

מין ונמצא מביא מכל מין אלף ושמנה מאות ושלשים עשרון: ט *האומר הרי עלי מנחת שעורים או מנחת חצי עשרון או מנחת בלא שמן ולבונה הרי זה פטור. שלא התנדב דבר שכמוהו מקריבין. אמר הרי עלי מנחה מן השעורים או מן העדשים או מנחה בלא שמן ולבונה או מנחה חצי עשרון. שואלין אותו אם אמר לא נדרתי אלא על דעת שמותר להקריב כזה ואילו ידעתי שאין מקריבין אלא עשרון שלם סלת בשמן ולבונה לא הייתי נודר הרי זה פטור. ואם אמר אילו הייתי יודע הייתי נודר כדרך שמקריבין הרי זה חייב להקריב כדרך שמקריבין: י נדר עשרון ומחצה ואמר אילו הייתי יודע הייתי נודר כדרך המתנדבין הרי זה מביא שנים. אמר הרי עלי קמח או הרי עלי חצי עשרון ולא הזכיר שם מנחה הרי זה פטור כמי שלא נדר מעולם.

וכן

השגת הראב"ד

*האומר הרי עלי מנחת שעורים וכו' עד פטור שלא התנדב. א"א אין לסמוך על הכללות האלו שהם בדקו אותו ואמר אילו הייתי יודע הייתי מתנדב כדרך המתנדבים אע"פ שאמר מנחת שעורים מביא מן החטים וזעירי שמפליג בין מנחה למנחה לדעת ב"ש או לר"מ דאמר תפוס לשון ראשון הפליג שאם אמר מנחת שעורים אין כאן לשון ראשון. וכן מ"ש בסוף שאם אמר הרי עלי קמח או הרי עלי עשרון הרי הוא כמי שלא נדר משלם אינו כלום שהכל תלוי בבדיקה כמ"ש:

לחם משנה

מהמשנה הם דברי הברייתא שאמרו שם פירשתי ואיני יודע מה פירשתי. ואיזה מהן פירשתי ואיני יודע כמה פירשתי יביא חמש מנחות של ששים ששים עשרונים ואינו כמו שסבר הרב בכ"מ ז"ל שהם דברי המשנה דאמרה יביא ס' עשרון ופירוש מתני' הוי מהמשנה דאין פירוש מתני' אלא ס' עשרון לבד בכלי אחד דמתני' איירי ביודע איזו היא המנחה שקבע אלא דברי הברייתא הם ועם זה באו דברי רבינו ז"ל על נכון. ומה מאד נפלאתי הפלא על הרב בכ"מ ז"ל דכתב רבינו ז"ל פסק כרבי ואע"פ שאין דעתו כזה ופירש מתני' בגווני אחריני ועדיין לא יצא מידי קושיא דהפירוש שעשה במתני' אינו מספיק להרץ דברי הרב ז"ל וכן פירשו במשנה. סוף דבר דברי הרב בעל כ"מ ז"ל נפלאו ממנו בזה ודברי רבינו ז"ל מבוררים אצלי ודוק ותשכח:

ט אמר הרי עלי מנחה מן השעורים או מן העדשים וכו'. הרב בעל כ"מ ז"ל האריך לפרש דעת רבינו ז"ל ונמוקו עמו אבל מה שפירש דהא דרבינו ז"ל כתב או מן העדשים דזעירי פליג אמאי דקאמר לעיל ואית ליה דאפילו מן העדשים בעי אינים באמת אצלי קשה דזה מנא לו לרבינו ז"ל כן דאע"פ שאמר מנחה מוכרת לענין דבעי אינים בעדשים ודאי דכולי עלמא מודו דלא בעי ואינו יכול לומר אילו הייתי יודע וא"כ היכן גילה זעירי דעתו לחלוק על זה. לכך נראה לי לומר דאין הכי נמי דאינו אמר מנחה מן העדשים ודאי דלא מצי למימר אילו הייתי יודע דהא מדמינן ליה בפרק שני דנזיר לאומר הריני נזיר מן הגרוגרות והשם ודאי אילו אמר אילו הייתי יודע שאין נזיר אלא מן היין הייתי נודר כן לא מהני מדלא חילק רבינו בכך בפ"א מהלכות נזירות אלא מה שכתב רבינו ז"ל כאן הוא דינא מדתא דכשאמר תרווייהו כגון שאמר מנחה מאחד מהם או מן השעורים או מן העדשים אז אמרינן דבעי בכך דע"כ לא אמרינן בגמ' דלא בעי אינים אלא כשהזכיר מן העדשים לחוד אבל כשהזכיר מן השעורים או מן העדשים כיון דהזכיר מן השעורים ובהא ודאי בעי אינים אפשר דטעם גם כן בעדשים ודייק לשון רבינו ז"ל שלא כתב או מנחה מן העדשים כדכתב בתר הכי או מנחה בלא שמן ולבונה דבכל החלוקות שהזכיר אחר כך הזכיר מנחה ובזו לא הזכיר כן אלא או מן העדשים משמע אדלעיל קאי וה"ק מנחה מהשעורים או מן העדשים ותרווייהו קאמר אבל עדשים לחוד ודאי דלא בעי אינים ולא הזכיר רבינו ז"ל היכא דאמר מן העדשים לחוד דלא בעי אינים דמהא נפיק דדוקא כשהזכיר תרווייהו בעי אבל לא כשהזכיר עדשים לחוד ואע"פ שלא הוזכר דין זה בגמרא חידשו רבינו ז"ל מדעתו. כך נראה לי לפרש דעת רבינו והוא דוחק:

י נדר עשרון ומחצה וכו'. גם על זה תמה הרב בעל כ"מ ז"ל דבגמרא אמרו דדוקא כשאמר הרי עלי מנחה חצי עשרון ועשרון הכי אסיקו בגמרא ורבינו לא הזכיר מזה כלל. ונראה לי להרץ דסובר רבינו ז"ל דזעירי שחילק בין מנחה למנחה חילק כן בין אליבא דב"ש דאית ליה טעמא משום תפוס לשון ראשון בין אליבא דב"ה דאמר דהיכא דאמר יודע אני בהני דלא מהני לשום חד מהני אלא כשאמר מנחה מוכרת דלעיל כיון דהוא מוכרת תפוס לשון ראשון והוי כאילו אמר מנחה לחוד ולמנחה גמורה איתין כדפירש"י ז"ל ולב"ה טעמא כדכתב הרב המזכר בשם הר"י בנגנשת ז"ל דכשאמר מנחה מן השעורים הוי

כסף משנה

מה שפירשתי דבריו במשנה אבל איני יודע ליישבם ע"פ הברייתא שכתבתי לדברי חכמים ואם באנו לומר שרבינו פוסק כדברי ר"מ מאי זה טעם שיהיה בזה יתיישבו לדעתו השתי בבות האחרונות שכתב רבינו אך הבבא שכתב הרי זה מביא ס' עשרון מכל מין ומין מהמשנה דהיינו שלש מאות קשה שלא מצינו לו כן לא במשנה ולא בברייתא. ואולי נוסחא אחרת היתה לו לרבינו וצ"ע:

ט האומר הרי עלי מנחת שעורים וכו'. בפרק המנחות (דף ק"ג) האומר הרי עלי מנחה מן השעורים יביא מן החטים קמח יביא סלת בלא שמן ולבונה יביא שמן ולבונה חצי עשרון יביא עשרון שלם עשרון ומחצה יביא שנים רבי שמעון פוטר שלא התנדב כדרך המתנדבים ובגמרא שם ובפ"ב דנזיר (דף ט':) אמאי נדר ופתחו עמו הוא אמר חזקיה הא מני ב"ש היא דאמרי תפוס לשון ראשון וכו' ר' יוחנן אמר אפילו תימא ב"ה באומר אילו הייתי יודע שאין נודרין כך לא הייתי נודר כך אלא כך אמר חזקיה לא שנו אלא דאמר מנחה מן השעורים אבל אמר מנחה מן העדשים לא מכדי חזקיה כמאן מוקי לשמעתיה כב"ש וב"ש משום תפוס לשון ראשון הוא מה לי מן השעורים מה לי מן העדשים הדר ביה וכו' ורבי יוחנן אמר אפילו מן העדשים מכדי ר' יוחנן כמאן אמרה לשמעתיה כב"ה וב"ה משום דבעי הוא בשעורים בעי בעדשים לא בעי לדבריו דחזקיה קאמר ליה ומשמע דנקטינן כר' יוחנן דהא חזקיה הדר ביה. ובתר הכי אמרינן אמר זעירי לא שנו אלא דאמר מנחה אבל לא אמר מנחה לא. ומדברי רבינו משמע שהוא מפרש דלר' יוחנן דאמר אפי' תימא ב"ה היא קאי וה"ק לא שנו דבאומר אילו הייתי יודע שאין נודרין כך אלא כך יביא אלא דאמר מנחה מוכרת אבל לא אמר מנחה מוכרת אלא מנחה סמוך שאמר מנחת שעורים או מנחת חצי עשרון לאו כלום הוא. והשתא לפי זה באומר מנחת סמוך לית דין ולית דיין דלא אמר כלום ומתניתין באומר מנחה מוכרת והא קתני מתניתין דיביא וכששאלו אותו ואמר אילו הייתי יודע שאין נודרים כך לא הייתי נודר פטור וכדאוקי ר' יוחנן מתני' ולפ"ז מ"ש רבינו או מנחה בלא שמן ולבונה ט"ס הוא וצריך להגיה ולכתוב מנחת בתי"ו. ומ"ש רבינו באומר מנחה מן העדשים שואלין אותו וכו' אע"ג דבגמרא אמרינן דלרבי יוחנן אליבא דב"ה בשעורים בעי בעדשים לא בעי משמע לרבינו דהיינו מקמי דידעינן לדזעירי אבל בתר דידעינן לדזעירי דמפליג בין מנחה למנחת כיון דמנחה מוכרת באפי נפשיה הוא מה לי מנחה מן העדשים כמו מנחה מן השעורים. ויש לתמוה על רבינו למה לא חילק בקמח בין אומר מנחת לאומר מנחה כמו שחילק באחרים השנויים עמו במשנה ודוחק לומר דרבינו תנא ושייר קמח לבד: ומ"ש נדר עשרון ומחצה וכו'. נראה דבאומר עשרון ומחצה מיירי דאמר בסמוך אמר הרי עלי מנחה קאי אבל אם לא אמר מנחה אלא אמר הרי עלי עשרון ומחצה או שאמר הרי עלי מנחת עשרון ומחצה אינו מביא אלא עשרון אחד. ומ"ש רבינו אמר הרי עלי קמח וכו' ולא הזכיר שם מנחה ה"ז פטור וכו' מכלל דברי זעירי הוא נלמד דכל שלא אמר מנחה מוכרת בין שאמר מנחה סמוך בין שלא הזכיר שם מנחה פטור: ודע דבגמרא מתיב אהא דזעירי מדתנן במתני' קמח יביא סלת בלא שמן ולבונה יביא עמה שמן ולבונה חצי עשרון יביא עשרון שלם ולא תני בהו מנחה ואוקי לכולה בדאמר מנחה והדר מתיב אי הכי אימא סיפא עשרון ומחצה יביא שנים כיון דאמר מנחה איחייב ליה בעשרון כי אמר חצי עשרון לאו כלום קאמר לא צריכא דאמר הרי עלי מנחה חצי עשרון ועשרון דכיון דאמר מנחה איחייב ליה בעשרון ולאו כלום קאמר כי הדר אמר עשרון מייתי עשרון אחרינא ויש לתמוה על רבינו למה לא חילק בין אומר הרי עלי מנחת עשרון וחצי עשרון לאומר הרי עלי מנחת חצי עשרון ועשרון כמו שחילקו בגמ'. וי"ל דמשמע דגמ' הכי מיפרשא א"ה אימא סיפא וכו' כיון שאמר מנחה איחייב ליה בעשרון וכי אמר עשרון לאו מוסיף אעשרון קמא אלא הוי כאומר הרי עלי מנחה של עשרון מדלא אמר הרי עלי מנחה ועשרון ולפי האמת האי לאו תיובתא הוא דאיכא למימר כיון דפתח מנחה עשרון לא היה לו לומר עשרון ומדאמר עשרון הוי כאומר ועשרון והילכך אם אמר אם הייתי יודע הייתי אומר ועשרון או שתי מנחות או שני עשרונים כדרך המתנדבים מביא שנים אלא שרצה להשיב לו כפי דרכו דלא משמע ליה דועשרון קאמר וחילק לו בין אומר חצי עשרון ועשרון לאומר עשרון ומחצה וכיון דלפום קושטא לא צריכין לפלוגי בהכי מש"ה לא מפליג רבינו: והרב ראב"ד כתב על דברי רבינו האומר הרי עלי מנחת שעורים וכו' עד פטור שלא התנדב. א"א אין לסמוך על הכללות האלו שהם בדקו וכו'. הדבר מבואר שהראב"ד סובר דליתא לזעירי מפני שהוא מפרש דזעירי אליבא דחזקיה דאוקי מתני' כב"ש אמרה וכן פירש"י וכבר כתבתי שרבינו מפרשה דלר"י אליבא דב"ה אמרה משום דדוחק לומר דאיכפיל זעירי ואמוראי דשקלי וטרו אליביה לאשמועינן אליבא דב"ש ועוד דכיון דחזקיה דאוקי מתני' כב"ש הדר ביה היכי אפשר למימר דאתא זעירי למימר מלתא אליביה. ומ"ש עוד הראב"ד לר"מ דאמר תפוס לשון ראשון נראה שכוונתו לומר טעם אחר לדחויי לזעירי מהלכתא משום דבגמ' מסיק אהא דזעירי א"כ ר"ש פוטר שלא התנדב כדרך המתנדבים אמר רבא ר"ש בשיטת ר' יוסי אמרה דאמר בגמר דבריו אדם נתפס משמע דה"ק כר"מ וכיון דקי"ל דר"מ ור"י הלכה כר"י ממילא אזדא ליה מילתא דה"ק מהלכתא לזעירי ולע"ד נראה שאין זה הכרח דאיכא למימר דה"ק לזעירי. אף לר' יוסי אמרה דס"ל לזעירי דאין זה ענין לפלוגתא דר"מ ור"י וקל להבין. ומ"ש עוד וכן מ"ש בסוף שאם אמר הרי עלי קמח או הרי עלי עשרון הרי הוא כמי שלא נדר מעולם אינו כלום שהכל תלוי בבדיקה כמ"ש, ספר מוטעה מזדמן להראב"ד בדברי רבינו והנוסחא הנכונה או הרי עלי חצי עשרון וכבר ביארתי דבריו: מצאתי כתוב בשם הר"י בנגנשת ז"ל הרי עלי מנחת שעורים וכו'. כשאמר הרי עלי מנחה מן השעורים או מנחה בלא שמן ולבונה מנחה בה"א ושאלו אותו ואמר אילו הייתי יודע הייתי נודר כדרך המתנדבים ה"ז חייב להקריב כדרך שמקריבים ואע"ג דבשעה שנדר אין בנדרו ממש דהוי נדר ופתחו עמו דכשאמר מן השעורים הותר הנדר שנדר הרי עלי מנחה כשאמר אח"כ הייתי נודר כדרך שמקריבין ביטל הפתח של נדר והוה ליה כאילו לא אמר בשעת הנדר אלא הרי עלי מנחה לבד אבל כשאמר מנחת שעורים בתי"ו אע"פ שאמר אח"כ אילו הייתי יודע נודר כדרך שמקריבים א"א להבדיל פתח הנדר מן הנדר ולומר הרי הוא כאילו אמר מנחה בתי"ו ומנחת בהי"ו אין ממש בדבריו ואין נ"ל כשאמר הרי עלי מנחה מן השעורים ואמר אח"כ אילו הייתי יודע שמבדילין ואומרים הרי עלי דיבור בפני עצמו ומן השעורים הוה ליה כמאן דליתיה שאפשר שטעה וחשב שיכול להביא מן השעורים כיון שמצינו מנחת סוטה מן השעורים אלא אפילו אמר מן העדשים שאין יחיד ולא ציבור מקריבים עדשים אפילו הכי חייב כנ"ל, לפרש דבריו וצריך לעיין בגמ' ובזה נסתלקה קושיית הראב"ד בהשגות עכ"ל:

וכן

משנה למלך

ותרלוס היכא ביניינו דאי עבד ע"כ, דלר' יהודה בדיעבד יקריבם ולר' יוסי דמדמה להו למנחה פסולה ותריבם לא יקריבם וא"כ יש לתמוה אמאי לא ביאר לנו רבינו דעתו כמאן פסק אי כר' יוסי או כהכוס וצ"ע:

ט האומר הרי עלי מנחת שעורים כו'. עיין בקרבן אהרן אם יש חילוק בדינים אלו בין נדר לנדבה ועיין בתוס' פרק המנחות (דף ק"ד) ד"ה אין ודוק:

וכן

וכן האומר הרי עלי תודה בלא לחם וזבח בלא נסכים הרי זה פטור. ואם אמר אילו הייתי יודע שאין מקריבין כך הייתי נודר כדרך הנודרין הרי זה חייב להקריב כדרך המקריבין: **יא** האומר הרי עלי לחמי תודה יביא תודה ולחמה. שהדבר ידוע שאין מקריבין לחם בלא תודה וסוף הקרבן הזכיר. אמר הרי עלי לחם לפטור תודתו של פלוני יביא לחם תודה עם תודת חבירו: **יב** מתנדב או נודר אדם יין בפני עצמו. ואין מתנדבין לוג יין ולא שני לוגין. שאין בנסכים לא לוג ולא שנים. ואין מתנדבין חמשה שאין חמשת לוגין ראויין לא לנסכי בהמה אחת ולא לנסכי שתי בהמות. אבל מתנדבין שלשה וארבעה וששה ומששה ומעלה מפני שהן ראויין לנסכי בהמות: **יג** כיצד נדר שבעה הרי הן כנסכי כבש ואיל. נדר שמונה הרי אלו כנסכי שני אילים. תשעה כנסכי שור וכבש או כנסכי שלשה כבשים. נדר עשרה הרי אלו כנסכי שור ואיל או שני כבשים

כסף משנה

י וכן האומר הרי עלי תודה בלא לחם וזבח בלא נסכים. כך היא הגירסא הנכונה וכך היא שנויה בברייתא פרק התודה (דף פ"א:) ודע דהההיא ברייתא מסיים בה כופין אותו ומביא תודה ולחמה זבח ונסכים ובגמ' אמאי נדר ופתחו עמו הוא אמר חזקיה הא מני בית שמאי היא דאמרי תפוס לשון ראשון וכו' ר' יוחנן אמר אפי' קיימא ב"ה באומר אילו הייתי יודע שאין מודים כך (אלא כך) לא הייתי נודר כך אלא כך ומאי כופין דקא בעי הדר ביה וכבר נתבאר בסמוך דנקטינן כר' יוחנן. ויש לדקדק על דברי רבינו שכתב כאן ה"ז פטור ולא כתב שואלין אותו וכו' כמו שכתב לעיל ואין לומר משום שכאן אמר בפירוש בלא לחם ובלא נסכים לעולם הוא פטור עד שיאמר אילו הייתי יודע שאין מקריבים כך הייתי נודר כדרך הנודרים דלעיל נמי אמר בפירוש בלא שמן ולבונה ואפילו הכי כתב שואלין אותו לכך נראה דה"נ דהכא נמי שואלין אותו כדלעיל ולא חש להאריך דיגיד עליו רעו:

יא האומר הרי עלי לחמי תודה יביא תודה ולחמה וכו'. מימרא דרב הונא בפ"ק דחולין (דף כ"ג:). ומ"ש הרי עלי לפטור תודתו של פלוני וכו'. נלמד מתוך הסוגיא שם:

יב מתנדב או נודר אדם יין בפני עצמו. משנה בס"פ המנחות (דף ק"ד:).

ומ"ש ואין מתנדבים לוג יין ולא שני לוגין וכו'. משנה שם:

ומ"ש

לחם משנה

הוי נדר ופתחו עמו דהגדר הוא המנחה דקאמר והפתח הוא מ"ש מן השעורים וכפל הנדר אבל כשאמר אחר כך אילו הייתי יודע וכו' ביטל הפתח דמן השעורין וחזר הנדר למקומו דהיינו מ"ש הרי עלי מנחה וזה אי אפשר אלא כשאמר מנחה מוכרת דאז אמרינן מה שהזכיר מן העדשים כמאן דליתיה והוי כאילו אמר מנחה לחוד אבל כשאמר מנחת סמוך אי אמרה דביטל מ"ש אילו הייתי יודע הפתח של מן השעורים ונשאר דבריו הרי עלי מנחת שהוא לשון סמוך אין ממש בדבריו דלשון מנחת סמוך ואין לזה מובן ולפי טעם זה נאמר ג"כ לבית הלל דהיכא דאמרי הרי עלי מנחה עשרון ומחצה כשאמר אח"כ אילו הייתי יודע כו' בטל הפתח דהיינו מאי דקאמר ומחצה והוי כאילו לא אמרו אלא כאילו אמר הרי עלי מנחה עשרון וכיון דאמר אילו הייתי יודע כו' מפרשינן דבריו דמאי דאמר מנחה עשרון ר"ל מנחה ועוד עשרון דכיון דדבריו מובלים הפירוש נפרש כן כיון שהוא אמר יודע אני וכו' וא"כ מה שהוצרכו בגמרא לתרץ דאמר הרי עלי מנחה הגי עשרון ועשרון היינו אליבא דב"ש דוקא לדעת רבינו ז"ל מפני דזעירי אמרה למילתיה אליבא דכולי עלמא כדכתיבנא ומתני' כב"ע אתיא לב"ש משום תפוס לשון ראשון ולבית הלל משום טעמא דאילו הייתי יודע ולהכי מקשה בגמרא לב"ש לא מתוקמא מתני' דבין דאמר הרי עלי מנחה עשרון ומחלה ואמרה תפוס לשון ראשון והוי כאילו לא אמר מחלה א"כ לא איחייב אלא בעשרון לחוד ולא מניא אמרת דמנחה עשרון דקאמר הוי כאילו אמר מנחה ועשרון דאילו אמרינן כן לבית הלל הייט משום דאמר אח"כ אילו הייתי יודע וכו' וכיון שכן נפרש דבריו בכל מה שמלל כדי להעמיד כוונתו אבל לבית שמאי לא אצטריך הכי ולכך הוצרך הגמ' לאוקומי אליבא דב"ש דאמר הרי עלי מנחה הני עשרון ועשרון אבל לב"ה מתני' כפשטה וכדכתיבנא וכיון דקי"ל כב"ה לכך כתב רבינו מתני' כפשטה. כנ"ל לפרש דעת רבינו ז"ל הגם כי הוא דחוק קצת:

אבל

משנה למלך

י וכן האומר הרי עלי תודה כו'. גרסי' בתוספתא פי"ב דמנחות כהן שאמר הרי עלי מנחה שתקמץ וביה"כ וישראל שאמר הרי עלי מנחה שתעלה כולה לאשים כופין אותו ומביא מנחה כתקנה דברי ר"י ור"ש פוטר שלא התנדב כדרך המתנדבים הרי עלי עשרון אחד להביא בשני כלים כופין אותו ויביא ב' עשרונים בשני כלים דברי ר"י ור"ש פוטר שלא התנדב כדרך המתנדבים ע"כ. ואולי השמיט רבינו כל זה לפי שכל אלו המחלוקות נלמדות ממה שכתב:

יב מתנדב או נודר אדם יין בפני עצמו וכו'. ובדין י"ד כתב אבל אם נדר לוג או שנים פטור שהרי אינם ראויים כלל לא כן ולא מקלקן ע"כ. והנה התוס' בפרק המנחות (דף ק"ה) ד"ה אין הקשו תימה כי היכי דאמרי' גבי מנחות דאם אמר הני עשרון יביא עשרון שלם עשרון ומחצה יביא ב' ה"נ נימא כי אמר לוג או ב' יביא ג' שהם נסכי כבש וכי אמר חמשה יביא לוג כבש נסכי פר ושמא דאה"נ היכא דאמר הרי עלי אבל הכא בנדבה שיש לפניו לוג אחד או שנים ואמר הרי אלו לנסכים ובגמרא גבי יש קבע לנסכים פירש בקונטרס כגון דאמר הרי עלי כך וכן לוגין ע"כ. והנה דברי התוס' הם מבוארים דכל שאמר הרי עלי לוג או ב' מביא שלשה וכן אם נדר חמשה מביא ששה אך אם הוא נדבה או אם אמר על לוג או על שנים הרי אלו לנסכים לא אמר כלום ואם אמר על חמשה בזה נסתפקו בגמרא אם יש קבע או לא וגבי מנחה נמי דינא הכי דאם אמר על חצי עשרון שהיה מונח לפניו הרי זו למנחה לא אמר כלום ואם אמר על עשרון ומחצה הרי זו למנחה נראה דזה תלוי באם יש קבע או לא דאם אין קבע מושך עשרון ומקריב והעשרון הנשאר הוי נדבה ואי אמרת יש קבע אמרי' ליה שיביא עוד חצי עשרון מביתו והא דלא קבעו בגמרא בעיא זו באידך מתני' דמנחה משום דהתם איירי בנדר ואף את"ל דאין קבע חייב לנסכים לשני עשרונות דומיא דנודר הני עשרון אבל הכא דמיירי בנדבה דקי"ל דבלוג אחד או בשנים לא אמר כלום מספקא לן בחמשה אם יש קבע או לא: ודע דהסיא דמנחה דאמרינן דנודר חצי עשרון דמחייבין אותו להביא עשרון שלם הוא כתנאי שיאמר אילו הייתי שאין נודרין חצי עשרון הייתי נודר כדרך שמקריבין הא לאו הכי פטור. והנה הנראה מדברי התוס' דמתני' דלוג מיירי אף באומר אילו הייתי יודע שאין נודרים לוג או שנים הייתי נודר שלשה אפ"ה פטור ומש"ה הוקשה להם מתני' דמנחה. ולפי זה אני מסתפק אם מה שנסתפקו בגמרא אם יש קבע הוא דוקא באומר אילו הייתי יודע הייתי נודר אבל באומר אילו הייתי יודע לא הייתי נודר אף את"ל דיש קבע אפשר דפטור או דילמא בכל גוונא חייב את"ל דיש קבע ולפי זה נודר עשרון ומחצה את"ל דיש קבע אין שואלין אותו. עוד הכור אני לומר דאף שכתבו התוס' דנדבה קילא מנדר לענין לחייבו יותר ממה שנדר מ"מ נ"ל דאפשר דבעיא זו דיש קבע הוא דוקא בנדבה דכיון שחל עליהם קדושת הפה שהקדיש ה' לוגין וע"כ הבלעם הם קדושים מש"ה נסתפקו דילמא לא אמרינן שימשוך ארבעה לוגין לבד לפי שכל של לוג כבר חל עליהם קדושת נסכין ומש"ה אמרינן ליה שיביא עוד לוג אחד אבל בנדר אם יש או אין קבע אינו מעלה ומוריד כלל אלא לעולם הדבר תלוי בבדיקה ששואלין אותו. הנה ספק שנסתפקתי כפי הצד שלדדתי לעיל דאפשר דמאי דאיבעיא לן אם יש קבע הוא דוקא במונח שואלין אותו ואמר אילו הייתי יודע הייתי נודר כדרך הנודרים כפי צד זה לא יצדק הספק האחר שנודר שייך בעיא זו דקבע משום דלא ימנע אם בדקוהו לזה הנודר ואמר שהיה נודר כדרך הנודרים פשיטא שחייב להשלים דומיא דנודר חצי עשרון ואם אמר שלא היה נודר פשיטא דאין כאן סברי אף בנדבה לא מהני טעמא דקבע כי אם במונח שאלוהו ואמר שהיה נודר אך כפי הצד לומר דטעם זה דקבע מהני אף היכא שאלוהו ואמר שלא היה נודר בזה יש להסתפק הספק האחר אבל נדר אם שאלוהו ואמר שלא היה נודר דלא מהני טעמא דקבע משום דלא נאמר טעם זה דאמר כי אם בנדבה. ודע דמהסוגיא מוכח דאף את"ל דאין קבע מ"מ כל החמשה לוגין הם קדושים בכל שאין מחייבים אותו להביא עוד לוג אלא מקריבים הדם והלוג הנשאר אזיל לנדבה ודין זה שאמר ממה שהקשה רב אשי לרבה דאמר אין קבע מדתנן אין מתנדבין לוג ב' ה' קתני ה' אחד דב' מה שנים דלא חזו כלל אף חמשה דלא חזו כלל והשיבו לזה מידי איריא הא כדאיתיה לוגין. והנה מסוגיא זו נראה דאליבא דכ"ע בנודר לוג או שנים לא נאמר כלום ולא הוי אפילו נדבה אמר אך בנודר חמשה פשיטא ליה לסתמא דתלמודא דדבריו קיימים וכל החמשה לוגין הם קדושות לוג נסתפקו דאם יש קבע מחייבים אותו להביא עוד לוג אחר ואם אין קבע מושך ארבעה לוגין חייב ואידך הוי נדבה ורבה פשט דאין קבע ומנין שאם רצה להוסיף יוסיף פ"ל יוסיף ולזה נגד מאי יוסיף אילימא ארבעה ושם פשיטא מאי שנא אלא לאו חמשה ופירש רש"י אלא לאו מידי דלא חזי לאתויי אילטריך קרא לרבויי ולמישמע דמתנדבין ויקריבו הארבעה והחמשה יהיה מותר ורב אשי הקשה אליו דזה לא יתכן לפי שהדין הוא שהנודר חמשה לוגים לא אמר כלום דומיא דלוג ומחצה וא"כ לא יתכן לומר שמה שריבה הכתוב ממלת יהיה הוא לנודר ה' דבשלמא אי הוה פשיטא לן דמה שנדר היא קדוש אלא שהספק היה אם חייב להשלים עוד לוג אחר היה ניחא הילפותא דמוקמינן לברייתא בנודר חמשה והוה פשטינן מינה דאין קבע אבל כיון דממתני' מוכח דנודר ה' הוא כנודר לוג או שנים א"כ ע"כ רבוי הכתוב אינו בנודר חמשה והכריח דין זה רב אשי ממאי דתנן אין מתנדבין לוג שני וה' ה' דומיא דשנים מה שנים דלא חזו כלל אף חמשה נמי דלא חזו כלל ודחו בגמרא מידי איריא הא כדאיתא והא כדאיתא ופירש"י שנים אין מתנדבין כלל חמשה לכתחלה הוא דלא מפרישין משום דאין מפרישין תחלה למותרות אבל דיעבד מקריב ארבעה והחמשה יהיה מותר לנדבה ורלאיתי לרבינו שכתב אבל אם נדר לוג כו' פטור וכתב שם מרן דהכי משמע שם בברייתא דקתני יכול יפחות ת"ל ככה ע"כ. ולא ידעתי מאי רבותא דברייתא ממתני' דהא במתני' נמי תנן דאין מתנדבין לוג ושנים ותנן נמי וחמשה ואפ"ה קי"ל דנודר ה' חייב להשלים וא"כ אין הכרח מהברייתא דקתני שלא יפחות שיהיה פטור. והנראה דכוונת מרן היא משום דתחלת הברייתא דקתני שאם רצה להוסיף מוסיף מוקי לה רבה בנודר ה' ואפ"ה קתני סיפא שלא יפחות משמע שיש חלוק בין נודר לוג או שנים לנודר חמשה. ומ"מ אני נבוך בדעת מרן במה שבא ללמוד מהברייתא אם כוונתו היא דכי היכי דבנודר חמשה אומרים לו שישלים הוא הדין בנודר לוג או שנים לא ידעתי במה נסתפק הרב והלא מבואר הוא דלא נסתפקו אם יש קבע אלא בנודר חמשה שהרי יש כאן על כל פנים נסכים אבל בנודר לוג או שנים מה שייך בו קבע ואם כוונתו ללמוד דאף דימא דאין קבע עדיין הוה ס"ד שיביא מה שנדר ויהיה לנדבה זה אינו נלמד מהברייתא כי אם מדברי רב אשי וכמו שכתבנו ובתר הכי אמרי' בגמרא אביי אמר את"ל אין קבע כו' את"ל יש קבע וכתבו התוס' מספקא ליה לאביי משום קושיא דרב אשי ע"כ. ואני תמיה בדברי התוס' דלנו שהרי לפי מה שכתבנו אליבא דרב אשי לא שייך כלל קבע משום דאיהו ס"ל דנודר חמשה הוא כנודר לוג או שנים דלא חזו כלל וא"כ בעיא זו דאביי אתיא דלא כמאן דלרבה הא פשיטא ליה דאין קבע ולרב אשי לא שייך קבע וכמו שכתבנו. והנראה מכוונת התוס' הוא דס"ל דאביי ס"ל דיש קבע ופשט לה ממתני' דכי היכי דלוג או ב' לא חזו כלל דליכא למימר משיך חד מינייהו הכי נמי חמשה לא חזו כלל ולא אמרינן שימשוך הארבעה לוגין אלא ממתינין עד שיביא עוד לוג אחר ומקריבין כל הששה והדמוי הוא מצד שהשה כשהם לוג או שנים אין מקריבין כלל כך כשהם ה' אין מקריבין כלל משום דיש קבע ומש"ה נסתפק אביי אם יש קבע או לא: ודע שזה שכתבתי דבנודר לוג או שנים מלבד שאינו חייב להשלים אף קדושת דמים אין בו ולא אזיל לנדבה אין הכרח לזה מהסוגיא לפי שעדיין אפשר לומר דלעולם בנודר לוג או ב' דאף שאינו חייב להשלים אזיל לנדבה אלא שבנודר ה' נסתפקו אם חייב להשלים. ודע שהטעם דלא שייך קבע בנודר לוג או שנים הדבר הוא מבואר משום דדוקא בנודר חמשה שייך לומר קבע לפי שיש כאן נסכים גמורים אלא דאייתר לן לוג אחד ומש"ה מספקא לן אם יש קבע אבל בנודר לוג או ב' דאין כאן נסכים לא שייך כאן לומר קבע וזה פשוט: ודע שכפי מה שכתבנו דאליבא דכ"ע בנודר ה' כל החמשה לוגין חל עליהם קדושה אלא דנסתפקו אם יש קבע או לא ולדדנו בנודר לוג או שנים אם חייב ליתן לנדבה או לא נראה לי שעדיין יש להסתפק עוד ספק אחר כפי דברי התוס' שכתבו דהכא מיירי בנדבה דאפשר דאף את"ל דהכא במתנדב לוג או שנים דאף שאינו חייב להשלים מ"מ אזיל לנדבה מ"מ אפשר דהיינו דוקא בנדבה שהרי חל עליהם קדושת פה אבל בנדר לא ופסק זה הוא במונח דהמתנדב לוג או ב' שאף שאינו חייב להשלים מ"מ אזיל לנדבה הוא אף כששאלוהו ואמר אילו הייתי יודע לא הייתי נודר לפי שעדיין אפשר לומר דאף את"ל דנודר לוג או שנים אזיל לנדבה הוא דוקא באומר אילו הייתי יודע הייתי נודר שהרי סוף סוף לגבי מה שהתנדב הרי פיו ולבו שוין אבל אם אמר אילו הייתי יודע לא הייתי נודר אפשר דאין כאן אפי' קדושת דמים ולא אזיל לנדבה כפי זה לא יצדק הספק האחר אם בנדר שייך דין זה משום דלא ימנע אם בדקוהו ואמר הייתי נודר הרי חייב להשלים ואם אמר לא הייתי נודר אף בנדבה לא אמר כלום ולא אזיל לנדבה אלא הספק הוא את"ל דבנדבה אם אמר אילו הייתי יודע לא הייתי נודר דאזיל לנדבה אם גם בנדר הדין כך או יש לחלק וכן מה שכתבתי דאליבא דכ"ע אף אם אין קבע הלוג החמישי אזיל

לנדבה

כבשים ואיל וכן עד לעולם: **יד** נדר חמשה לוגין אומרין לו השלם ששה שהרי קבען לקרבן. אבל אם נדר לוג או שנים פטור שהרי אינן ראויין כלל לא הן ולא מקצתן. ואין מתנדבין ולא נודרין פחות מלוג שמן. שאין לך מנחה פחותה מעשרון והיא צריכה לוג אחד שמן: **טו** האומר הרי עלי יין לא יפחות משלשה לוגין. הרי עלי שמן לא יפחות מלוג. פירש נדרו ושכח כמה לוג נדר מן היין או מן השמן יביא ארבעים ומאה לוג. שאין לך יום שמקריבין בו הצבור קרבנות מרובות יותר מיום טוב הראשון של חג שחל להיות בשבת והיו הנסכים בו מאה וארבעים לוג שמן וכמותם יין כמו שיתבאר בהלכות תמידין ומוספין:

כל

כסף משנה

יד ומ"ש נדר ה' לוגין אומרים לו השלם ששה וכו'. בס"פ המנחות (דף ק"ד) איבעיא להו יש קבע לנסכים או אין קבע לנסכים ה"ד כגון דאייתי חמשה אי אמרת אין קבע לנסכים מעיך ומקריב ארבעה מינייהו דחזי לאיל ואידך הוי נדבה ומשמע התם דבעיין לא איפשיטא ופסקה רבינו לחומרא. ומ"ש אבל אם נדר לוג או ב' פטור. הכי משמע התם בברייתא דקתני שמתנדבין [נסכים וכמה] ג' לוגין וכו' יכול יפחות ת"ל ככה: ואין מתנדבים ולא נודרים פחות מלוג שמן וכו'. מפורש בגמ' אגב דין היכא בסמוך ואליבא דת"ק:

טו האומר הרי עלי יין לא יפחות מג' לוגין הרי עלי שמן לא יפחות מלוג. משנה בסוף מנחות (דף ק"ז): פירש נדרו ושכח כמה לוג נדר וכו'. שם במשנה פירשתי ואיני יודע מה פירשתי יביא כיום המרובה ובגמרא תנא כיו"ט הראשון של חג שחל להיות בשבת:

כל

לחם משנה

יד אבל אם נדר לוג או שנים פטור וכו'. התוס' ז"ל הקשו על מתניתין דאין מתנדבין לוג שנים והמשנה דכי היכי דאמרינן היכא דנדר חצי עשרון יביא עשרון שלם הכי נמי נימא היכא דאמר לוג או שנים יביא ג' ותירצו דבנדר אין הכי נמי ומתני' בנדבה איירי אבל לרבינו ז"ל אין לומר חילוק זה דהוא כתב בהדיא דאפי' בנדר איתו נדר. ונ"ל להכן לדעתו ז"ל הקושיא דגבי חצי עשרון אי מהני הוא משום דהזכיר מנחה וכדכתב רבינו ז"ל לעיל וכיון דהזכיר מנחה בתחלה ואמר אח"כ אילו הייתי יודע ביטל הפתח כדהתיבנא הוי כאילו אמר הרי עלי מנחה לחוד ומהני אבל הכא לא הזכיר מנחה. והרב מהר"ם מטראני ז"ל קרובי בס' קרית ספר כתב להכן זה נ"ל ואפשר לומר לדעת הרב ז"ל דבחצי עשרון הוא שנתחייב בעשרון משום דמקצת עשרון קרב בחביתי כ"ג חצי בבוקר וחצי בערב ומשום דמביאו שלם והוא הכא אם נדר חצי יביא אחד שלם וכדאמרינן אבל לוג אחד או שנים שאין ראויים כלל לא הם ולא מקצתם פטור אפילו אמר הרי עלי ע"כ:

אשם

משנה למלך

לנדבה מלבד מה שנסתפקתי לעיל דאפשר דאף למ"ד דיש קבע מ"מ צריך שאלה ובדיקה עוד אני מסתפק את"ל דצריך בדיקה אם בדקוהו ואמר לא הייתי נודר אם כלוג החמישי מיהא קדוש ואזיל לנדבה או לא. וכן יש עוד להסתפק בנדר מלבד מה שכתבתי לעיל דאפשר דבנדר לא שייך קבע אם היתרון מיהא קדוש בנדר או לא והנני מבאר כל הספקות אחד לאחד:

הכלל העולה מכל מה שכתבנו דלדעת התוס' שמתנדב לוג או שני לוגין או חצי עשרון אף שבדקוהו ואמר אילו הייתי יודע הייתי נודר כדרך שמתנדבין אינו חייב להשלים ואם הוא בנדר ואמר הרי עלי לוג או חצי עשרון בודקין אותו אם אמר אילו הייתי יודע הייתי נודר חייב להשלים ואם אמר לא הייתי נודר אינו חייב להשלים והשאר בנדבה שכתבנו דאינו חייב להשלים נסתפקתי אי אזיל לנדבה או לא ואת"ל דאזיל לנדבה אם הוא דוקא כששאלוהו ואמר הייתי נודר דנהי דלא מהני לחייבו להשלים אבל כדי שילך לנדבה מהני אבל אם אמר אילו הייתי יודע לא הייתי נודר אפשר דלא אזיל לנדבה או דלמא לא שנא ובנדר אני מסתפק את"ל דבנדבה אף שאמר אילו הייתי יודע לא הייתי נודר דמ"מ החצי שיעור שהתנדב אזיל לנדבה אם גם בנדר הדין כן או דילמא יש לחלק וכמו שכתבתי לעיל, ובנודר ה' לוגין אליבא דכ"ע שהארבעה לוגין חייב והחמישי אזיל לנדבה אלא שנסתפקו בגמרא אם יש קבע דאם יש קבע חייב להשלים ואם אין קבע מוסך ארבעה לוגין והה' אזיל לנדבה ונסתפקתי אם הא דפשיטא לן דהלוג החמישי אזיל לנדבה אם הוא כשבדקוהו ואמר הייתי נודר אבל אם אמר לא הייתי נודר לא או דילמא לא שנא. עוד נסתפקתי את"ל דלעולם דאף שבדקוהו ואמר הייתי יודע לא הייתי נודר דאזיל לנדבה למ"ד דיש קבע אם יש לחלק בזה ולומר דע"כ לא קאמר דיש קבע אלא כאומר הייתי נודר אבל כאומר לא הייתי נודר לא או דילמא לא שנא. ובנודר נסתפקתי את"ל דבנדבה הלוג החמישי אזיל לנדבה אף שבדקוהו ואמר אילו הייתי יודע לא הייתי נודר אם גם בנדר הוא דין זה לפי שיש סברא לחלק ביניהם או דלמא לא שנא. עוד נסתפקתי דאת"ל דבנדבה אליבא דכ"ע אין חלוק בין שיאמר הייתי נודר או שיאמר לא הייתי נודר ולמ"ד יש קבע לעולם צריך להשלים אכתי אני מסתפק בנדר דאף את"ל דבנדר הלוג החמישי אזיל לנדבה אף שאמר לא הייתי נודר למ"ד יש קבע מיהא אפשר לחלק בין נדר לנדבה או דילמא לא שנא. והנה כל מה שכתבנו למעלה הוא לדעת התוס' שמחלקים בין נדר לנדבה ואוקמוה למתני' דלוג בנדבה אך רש"י כתב עלה דבעיא דיש קבע דמיירי בנדר ופשיטא דלרש"י מתני' נמי איירי בנדר וכן הוא דעת רבינו שלא חלק ובפירוש כתב אבל אם נדר לוג כו' מוכח מדבריו דאף בנדר הדין כן. והנראה אצלי בדעת רבינו היא דאיהו אזיל לשיטתיה שחלק לעיל בין אומר הרי עלי מנחה חצי עשרון או הרי עלי מנחה עשרון וחצי לאומר הרי עלי חצי עשרון או עשרון וחצי דכל שהזכיר מנחה שייך בדיקה וכל שלא הזכיר מנחה אף שבדקוהו ואמר אילו הייתי יודע הייתי נודר הרי זה פטור כאילו לא נדר והכא מיירי באומר הרי עלי לוג או שני לוגין ומש"ה פטור לפי שלא הזכיר לנסכים. ודע שממרוצת דברי רבינו נראה לי דכל דליכא חיוב להשלים השיעור אין בדבריו כלום ולא אזיל לנדבה שהרי בקצת דברים כתב הרי זה פטור כמי שלא נדר מעולם משמע דליכא שום חיובא עליה. ודע שיישוב זה שכתבתי שדעת רבינו קיימתיו מסברא ושוב ראיתי שכתבו הרב בעל לחם משנה: **שוב** התבוננתי בזה וראיתי שעדיין יש לתמוה על רבינו שלפי מה שכתבנו דמיירי באומר דוקא הרי עלי לוג או שנים ולא הזכיר שם נסכים כשכתב נדר ה' לוגין אומרים לו השלם ע"כ מיירי אף שלא הזכיר שם נסכים והטעם הוא משום דיש קבע לנסכים א"כ גם בנודר עשרון והאי נמי נימא דיש קבע למנחה ויתחייב להשלים לשני עשרונות שהרי נודר ה' לוגין או נודר עשרון ומחצה שוים הם ואילו מדברי רבינו ומרן נראה שדין נודר עשרון ומחצה הוא שוה לנודר חצי עשרון. ואני תמיה איך לא נתעורר בזה הרב בעל ל"מ. והנראה אצלי ביישוב זה הוא דרבינו ס"ל שדין זה דיש קבע הוא דוקא כששאלוהו ואמר אילו הייתי יודע הייתי נודר אבל אם אמר לא הייתי נודר לא והחידוש הוא שאף שלא הזכיר שם נסכים ובנודר חצי שיעור שאף שאמר אילו הייתי יודע הייתי נודר לא מהני בנודר שיעור ומחצה מהני ודין זה רמזו רבינו במ"ש נדר עשרון ומחצה ואמר אילו הייתי יודע הייתי נודר כדרך שמתנדבין הרי זה מביא שנים ע"כ. והנה לכאורה דברי רבינו הם תמוהים דכיון שלא אמר מנחה אף שאמר אילו הייתי יודע הייתי נודר אין בדבריו כלום וכמו שכתב בדין שאחריו באומר חצי עשרון עלי ומרן ז"ל הרגיש בזה וכתב נראה דבאומר מנחה עשרון ומחצה מיירי ואמאי דאמר בסמוך הרי עלי מנחה קאי אבל אם לא אמר מנחה אלא אמר הרי עלי עשרון ומחצה או שאמר הרי עלי מנחת עשרון ומחצה אינו מביא אלא עשרון אחד עכ"ד. והנך רואה מה שיש מהדוחק בדברי מרן הללו. והנה רבינו בדין ט' כתב דין האומר מנחת עשרון והגר את הדלת וכתב הרי זה פטור ובדין י' כתב דין האומר הרי עלי ולא הזכיר מנחה וגם שם הגר את הדלת וכתב הרי זה פטור ובדין ט' כתב דין האומר הרי עלי מנחה כו' ושם הביא דין השאלה והבדיקה ובכל אלו הג' חלוקות לא הוזכר כי אם נדר חצי שיעור או נודר דבר שאינו עולה ע"ג המזבח כגון קמח או שעורים או עדשים או בלא שמן ובלא לבונה שדומה לדין שעורים ועדשים אבל דין הנודר שיעור וחצי לא הוזכר בכל אלו הג' חלוקות אלא כתבו דין בפני עצמו וכתב נדר עשרון ומחצה ואין ספק שלא בא זה על נד הקרי והזדמן. אשר על כן נראה לי שדין זה הוא מבונה מאלו החלוקות ומיירי בשאינו מזכיר מנחה אלא אומר סתם הרי עלי עשרון ומחצה. והנה הראנו רבינו בזה את חכמתו הנפלאה והוא שהוקשה אליו קושית התוס' דאמאי לא אמרינן בנודר חצי לוג או ב' שיביא ג' לוגין דומיה דנודר חצי עשרון ולזה היה אפשר לתרץ באחד משני פנים או שנאמר דמתני' דלוג מיירי באומר אילו הייתי יודע לא הייתי נודר או כשאינו מזכיר מנחה אלא אומר סתם הרי עלי ורבינו בחר לו לומר דמתני' דלוג מיירי באומר הרי עלי דוקא ולא באופן אחר משום דמתני' דמנחה לא הוזכר שם שאלה ובדיקה ואפ"ה מוקמינן לה באומר אילו הייתי יודע הייתי נודר וא"כ מתני' דלוג נמי בהכי מיירי דדוחק הוא לומר דהך מתני' איירי בשאמר הייתי נודר ואידך בשאמר לא הייתי נודר כיון דתרוייהו איתנייהו בסתמא אבל אי מוקמינן למתני' דלוג בשאינו מזכיר נסכים אתיא שפיר משום דמתני' דמנחות קתני באומר הרי עלי מנחה מן השעורים וכל השנויים שם מיירי כמזכיר מנחה דמנחה דרישא קאי לכולה בבי אבל מתני' דלוג לא הזכיר נסכים ומש"ה לא אמר כלום ובזה מתיישבים שתי המשניות מתני' דמנחה ומתני' דלוג. ומה שרבינו הקדים לא למדנו דין זה במנחה היכא דלא הזכיר מנחה הוא משום דמלתא אגב אורחיה רצה ללמדנו בדין נדבת היין ולפי זה כי אמרינן דבנודר יש קבע בנודר ה' לוגין ס"ל לרבינו דהיינו אף בשאינו מזכיר נסכים כ"א באומר הרי עלי מנחה כגוונא דאיירי מתני' וס"ל שדין זה דיש קבע הוא דוקא כששאלוהו ואמר אילו הייתי יודע הייתי נודר הא אם אמר לא הייתי נודר לא ודין זה הולידו רבינו אם מפאת הסברא דס"ל דכל שאמר אילו הייתי יודע לא הייתי נודר לא שייך בזה לומר דיש קבע כיון שאין פיו ולבו שוים ואם מפאת הדין שכיון דמתני' דמנחה איירי באומר אילו הייתי יודע הייתי נודר גם מתני' דלוג בהכי איירי וכיון שכן מאי דאיבעיא להו אם יש קבע או לא הוא בגוונא דאיירי מתני' וכיון שכן הבעיא היא באומרו אילו הייתי יודע הייתי נודר ולפי זה ס"ל לרבינו דכי תנן במתני' דמנחה דעשרון ומחצה יביא שנים הוא אף שלא הזכיר מנחה למ"ד שיש קבע לנסכים לפי שאין חלוק בדין זה בין נסכים למנחה דכי היכי דיש קבע לנסכים ה"נ יש קבע למנחה ומש"ה סדר דבריו באופן נאות כמנהגו ובתחלה כתב דין שאומר הרי עלי מנחת כו' בדברים שהם חצי שיעור או הדומה לכן ואחר כך כתב דין האומר הרי עלי מנחה מן חצי שיעור והדומה וכתב דין הבדיקה והשאלה ואח"כ כתב הדין המחודש והוא דין שנודר עשרון ומחצה ולא הזכיר מנחה שתלוי בבדיקה ואם אמר שאם היה יודע היה נודר שמביא שנים והטעם הוא משום דס"ל דיש קבע בנסכין והוא הדין למנחה ואח"כ חזר וכתב דין האומר הרי עלי ולא הזכיר מנחה לא בסמון ולא במוכרת שאין בדבריו כלום ואין שואלין אותו לפי שדינו כדין האומר מנחת ואח"כ כשהביא דין הלוג פסק וכתב שהמתנדב או שנודר לוג או ב' אין בדבריו כלום וסמך על מה שכתב בדין המנחה וכן כשכתב שהנודר ה' לוגין שחייב להשלים ולא פירש דמיירי באומר אילו הייתי יודע נודר הוא לפי שסמך על מ"ש בדין המנחה בנודר עשרון והאי שהכל תלוי בשאלה ובבדיקה וכבר ידוע דרכו של רבינו שהוא לקצר בכל מה שאפשר וכמה שכתבתי מתיישבין כל דבריו אין בהם נפתל ועקש. אך עדיין יש לי מקושי בדברי רבינו למה לא הביא בעיא דאביי דאמר את"ל יש קבע אחד עשר מיבעיא לי מאי גברא לשני פרים קא מכוין ועד דממלי להו לא קרבי או דילמא לשני אילים וכבש אחד קא מכוין תרי מחד מינא וחד מחד מינא אמרינן או לא תיקו. והנראה אצלי דרבינו ס"ל דבבעיא זו אזלינן לקולא דמספיקא לא מחייבינן ליה להשלים ומה שלא כתבו בפירוש הוא לפי שכבר נלמד דין זה ממה שכתב בדין י"ג וכן עד לעולם ועוד שהרי בנודר עשרה כתב הרי אלו כנסכי שור ואיל או שני כבשים ואיל הרי דאמרינן תרי מחד מינא וחד מחד מינא וא"כ ה"ה דבנודר אחד עשר דאמרינן דלשני אילים וכבש אחד קא מכוין ומה שפסק בבעיא דיש קבע לחומרא אפשר דטעמא לאו משום דס"ל דבעיא לא איפשיטא אלא משום דכיון דרב אשי שהוא מרי דתלמודא פשיט ממתני' דיש קבע וכמו שכתבנו לעיל מש"ה פסק דיש קבע ואע"ג דבגמ' דחו ראייה רב אשי מ"מ ס"ל דלא שבקינן מאי דפשיטא ליה לרב אשי ועוד דאביי נסתפק באת"ל דיש קבע וכבר ידוע הוא שדרכו של רבינו הוא לפסוק כאת"ל. כן אמת שטעם זה לא יצדק הכא לפי שאביי צדד כל הצדדים וקאמר את"ל דאין קבע כו' וכלל זה שכתבנו הוא דוקא כשאומר את"ל הצד האחד דוקא אבל לא כשמזכיר הצדדים. ועוד נ"ל דאף את"ל דמה שפסק רבינו דיש קבע הוא משום דבעיין לא איפשיטא ופסק לחומרא וכמו שכתב מרן מ"מ אפשר לחלק דשאני בעיא דיש קבע שאם אנו פוסקים לקולא נמצא שאין אנו מקריבים כל מה שנדר אלא מוסך ד' לוגין ומקריב ואידך אזיל לנדבה ומש"ה אזלינן לחומרא אבל כאידך בעיא דאביי אף כשאנו פוסקים לקולא הרי מביא כל מה שנדר שהם אחד עשר לוג שהם נסכי שני אילים וכבש:

ודע שהרב בעל תוי"ט הביא קושית התוס' ותירץ דשאני מנחה דנדבתה כתובה בהדיא משא"כ נדבת היין דלאו בהדיא כתיבא אלא מאורת וכיון דלאו בהדיא כתיבא לא נוכל לחייבו עד דפריש אלא אם כן מטעם דיש קבע. עוד כתב הרב שנזכר דמתני' דיין לגופה איצטריך לאשמועינן דנדבת יין אינה כאלו המנינים אלא כמנינים המפורשים האחרים אבל אה"נ שאם התנדב לוג ובדקוהו ואמר אילו הייתי יודע הייתי נודר כך וכן שמחייבין להביא ולהשלים השיעור והא דאיבעיא לן בהם אי מלי להו הייתו כי היכי דלא נצריכי לבודקו א"נ דאי בדיק ואמר שלא היה נודר יותר דאפילו הכי חייב ע"כ. והנך רואה שאין שום א' מהתירוצים הללו מספיקים ליישב דברי רבינו דבנודר עשרון ומחצה הצריך בדיקה ובנודר ה' לוגין לדעת הרב אין צריך בדיקה משום דיש קבע. והרב בעל קרית ספר כתב דשאני חצי עשרון שנתחייב בעשרון משום דמקצת עשרון קרב בחביתי כ"ג חצי בבקר וחצי בערב ומשום דמביאו שלם והוכו אם נדר חצי יביא א' שלם אבל לוג אחד או ב' שאין ראויין כלל לא הן ולא מקצתן פטור אפילו אמר הרי עלי ע"כ. והנך רואה שגם על הרב תסול הקושיא שהקשינו להרב בעל תוי"ט. ומלבד כל זה אין דבריו מחוורין בעיני שלפי דרכו דוקא בנודר חצי עשרון הוא דאמרינן שיביא עשרון אבל אם נדר שליש עשרון נשתנה דינו ולדידי זה אינו אלא אין חלוק בין נודר שליש או רביע לנודר חצי וכי גרע נודר שליש או רביע מנודר מנחה מן העדשים דקי"ל שיביא מן החטים ומאי דנקט במתני' חצי לאו דוקא זה נראה לי. ודע דנודר שמן קי"ל

שלא

פי"ח א כל הקרבנות כולם וכו' מ"ע להקריבן בבית הבחירה וכו'. בספרי פ' ראה: וכן מצות עשה להיות כל אדם מטפל וכו'. בספרי פרשת ראה והוזכר בגמרא פ' אלו קדשים (דף קט"ז:) וצריך טעם למה פרט רבינו וכתב קרבנות בהמה: ב המקריב קרבן חוץ לעזרה וכו'. בר"פ השוחט והמעלה (דף ק"ז). ומ"ש כרת וכו' פשוט הוא בתורה. ומה שכתב בשוגג מביא חטאת קבועה. משנה בריש כריתות: ג וכן השוחט קדשים חוץ לעזרה וכו'. פשוט הוא. ומ"ש ואם שחט בשוגג מביא חטאת קבועה. ג"ז משנה בריש כריתות: ד והיכן הזהיר על השחיטה בחוץ בהיקש וכו'. בריש פרק השוחט והמעלה (דף ק"ז):

פרק שמונה עשר

א כל הקרבנות כולן בין קרבנות בהמה ועוף בין קרבנות מנחות [א]מצות עשה להקריבן בבית הבחירה שנאמר ושם תעשה כל אשר אנכי מצוך. וכן מצות עשה להיות כל אדם מטפל ומביא קרבנות בהמה שנתחייב להקריבן מחוצה לארץ לבית הבחירה שנאמר קדשיך אשר יהיו לך ונדריך תשא וגו'. מפי השמועה למדו שאינו מדבר אלא בקדשי חוצה לארץ שהוא מטפל בהם עד שיביאם לבית הבחירה: ב [ב]המקריב קרבן חוץ לעזרה ביטל מצות עשה ועבר על לא תעשה שנאמר השמר לך פן תעלה עולותיך בכל מקום אשר תראה. ואם הקריב במזיד חייב כרת שנאמר אשר יעלה עולה או זבח ואל פתח אהל מועד לא הביאו ונכרת מעמיו. בשוגג מביא חטאת קבועה: ג וכן השוחט קדשים חוץ לעזרה אע"פ שלא העלם אם היה מזיד חייב כרת שנאמר אשר ישחט שור או כשב או עז וגו' דם יחשב לאיש ההוא דם שפך ונכרת. ואם שחט בשוגג מביא חטאת קבועה: ד והיכן הזהיר על השחיטה בחוץ בהקש. נאמר שם תעלה עולותיך ונאמר ושם תעשה כל אשר אנכי מצוך. מה העלייה בחוץ שענש עליה בפירוש הזהיר עליה בפירוש שנאמר השמר לך פן תעלה עולותיך. אף עשייה שבכלל השחיטה שענש עליה בפירוש הרי הוא מוזהר עליה. שלא ענש הכתוב אלא אם כן הזהיר:

השוחט

א סמ"ג עשין קפט: ב סמ"ג עשין שלג:

משנה למלך

יפחות מלוג אם נדר תלי לוג דינו כדין נודר יין לוג או שני לוגין וכן כתב הרב בעל קרית ואם נדר מהשמן לוג ותלי נראה שדינו הוא כדין נודר ביין ה' לוגין ואמרינן ליה שיביא עוד לוג שמן, ולפי דברי הרב בעל קרית ספר אפשר דמדמינן ליה לנודר מחצה עשרון שהרי כתיבי שהיו עשרון השמן שהיה ג' לוגין נמצא שמחצית השמן שהיה מקריב היה לוג ותלי וכשם דנודר עשרון אמרינן שישלים משום שהיה מקריב מחציתה בבקר הכי נמי בנודר לוג ותלי אמרינן ליה שישלים מהאי טעמא גופיה:

פי"ח ד והיכן הזהיר על השחיטה בחוץ כו'. תנן בריש פי"ג דזבחים השוחט והמעלה בחוץ חייב על השחיטה וחייב על העליה ר"י הגלילי אומר שחט בפנים והעלה בחוץ ... שחט בחוץ והעלה בחוץ פטור שלא העלה אלא דבר פסול אמרו לו אף השוחט בפנים והעלה ... כיון שהוציאו פסלו ע"כ. ובגמרא אמרינן דהעלאה כתיב עונש וכתיב אזהרה אבל שחיטה עונש כתיב בפירוש אלא אזהרה מנלן ואמר ר"י אתיא הבאה הבאה דבשחיטה כתיב לא הביאו ובהעלאה כתיב לא יביאנו מה להלן לא ענש אא"כ הזהיר אף כאן לא ענש אא"כ הזהיר ור' יונה אמר אתיא שם ... מה להלן לא ענש אא"כ הזהיר אף כאן לא ענש אא"כ הזהיר, ולפי הנראה דר' יונה גם כן מג"ש ... לא אלא שנחלקו דר' יוחנן עביד ג"ש דהבאה הבאה ור' יונה עביד ג"ש דשם שם אך רש"י כתב ה"ג ... יונה אמר קרא שם תעלה עולותיך ושם תעשה איתקוש שאר עשיות להעלאה ע"כ, נראה דס"ל ... יונה לאו מג"ש יליף אלא מהיקשא והדין עמו דהכי איתא בפ"ק דכריתות (דף ג') דאמרינן ... אלא דגמר מג"ש כו' אי למאן דמייתי לה בהיקש, ורבינו שכתב והיכן הזהיר על השחיטה בחוץ ... כו' עזב ג"ש דר' יוחנן ונקט היקש דר' יונה משום דכיון דליכא נפקותא לענין דינא נקט ... דהיקש הוא יותר פשוט במשמעות הכתוב. ואפשר דרבינו ס"ל דג"ש והיקש היקש עדיף וכבר ... מחלוקת זה בפ' התולה ובמקום אחר נאריך בזה בעז"ה (א"ה תמצאנו לקמן בפ"ב מהלכות קרבן ... דין י"ג יע"ש). אך מה שיש לי לדקדק בדבריו הוא שהיה וכתב נאמר שם וכו' ונאמר ושם ... ולשון זה דנאמר ונאמר לא יצדק אלא בג"ש וכמבואר והוא כתב שדין זה נלמד בהיקש והם ... סותרים אלו את אלו. והנכון אצלי דונאמר השני הוא ט"ס ועיקר הגירסא היא שנאמר שם ... ושם תעשה וכו' ואמרינן תו התם אשכחן מוקטרי פנים שהעלן בחוץ מוקטרי חוץ שהעלן לחוץ ... כדתנא ר' ישמעאל ואליהם תאמר לערוב פרשיות כלומר וי"ו מוסף על ענין ראשון ומערב ... יות. תו אמרינן התם והדתנן הזורק מקצת דמים בחוץ חייב מנלן נפקא לן מדתניא דם יחשב ... ת הזורק דברי ר' ישמעאל ר"ע אומר או זבח לרבות הזורק ואמרינן בגמרא שחט וזרק לדברי ... מעאל חייב אחת משום דלר' ישמעאל נפיק ליה אזהרה דזריקה מקרא דדם שפך דכתיב בעונש ... שחיטה ומש"ה היכא דשחט וזרק בהעלם אחד אינו חייב אלא אחת דהא חד עונש כתיב אתרווייהו ... ר"ע דנפקא ליה אזהרה דזריקה מאו זבח דכתיב בעונש של העלאה חייב ב' משום דשמוש ... קיש הם ואביי אמר אפי' לר"ע אינו חייב אלא אחת משום דאמר קרא שם תעלה ושם תעשה ... העליה לבדה והשאר כללן בעשיה אחת למימרא דלא מיחייב אכולהו עשיות אלא חדא, זרק ... לדברי ר' ישמעאל חייב שתים משום דלדידיה אזהרה דזריקה כתיב גבי שחיטה ולדברי ר"ע ... חייב כי אם אחת משום דלדידיה אזהרה דזריקה כתיב גבי העלאה וליכא כי אם חד עונש ... ייהו ואביי אמר דאפילו לר"ע חייב ב' דהכי פליגינהו קרא שם תעלה ושם תעשה הוציא העלאה ... שאר עשיות למימרא דמיחייב עלה באנפי נפשה ואשארא באפי נפשה כלומר דלמדנו דזריקה ... עונש שלה כתיב בהעלאה חייב ב'. תו אמרינן שחט וזרק והעלה לדברי הכל חייב ב' ... אם שדברים אלו הם דברי רבי אבהו והכוונה דלר' אבהו ר' ישמעאל ור"ע פליגי בתרתי חדא ... וזרק דלר"י חייב א' ולר"ע חייב ב' ואידך היכא דזרק והעלה דלר"י חייב ב' ולר"ע חייב ... ולזה קאמר דהיכא דעביד כולהו ליכא פלוגתא דאליבא דר"ע חייב ב' דלר"י חייב אחת משום ... וזורק וא' משום מעלה ולר"ע חייב א' משום שוחט וא' משום זורק ומעלה ונראה דלאביי ... פליגי ר"י ור"ע דלר"י אינו חייב כי אם ב' א' משום שוחט וזורק וא' משום מעלה אך לר"ע ... שלש אחת משום שוחט ושתים משום זורק ומעלה דלהכי פליגינהו קרא. ולא הבינותי כוונת ... כמ"ש וכלא לא פליג אביי אדר' אבהו דלאביי נמי לר"ס חייב ב' חדא אהעלאה וחדא אשאר ... ות ע"כ. דמהיכא תיתי שיחלוק אביי והלא משנה ערוכה היא דהשוחט והמעלה חייב ב' ואם ... לומר דאביי נמי מודה דלב"ע אינו חייב כי אם ב' וליכא מאן דמחייב ג' מלבד שאין זה ... במשמעות לשונו לא ידעתי מנין לו זה דהא לאביי אליבא דר"ע חייב שלש וכדכתיבנא:

... ה דין זה שכתבתי דלאביי אליבא דר"ע שחט וזרק והעלה דחייב ג' כעת לא ראיתי דין זה ... בפירוש אך נראה שהסברא נותנת כן וכ"ת א"כ תיקשי מתני' דריש כריתות דתני ל"ו כריתות ... לא תני זורק נמי והוה ליה ל"ז כריתות שאם עשאן בהעלם אחד חייב על כל או"א ובשלמא לר' ... ניחא דס"ל דבין לר"י ובין לר"ע שחט וזרק והעלה אינו חייב כי אם ב' אך לאביי קשה. ושמא ... דמתני' דכריתות ר' ישמעאל היא אלא דצריך עיון אותה סוגיא דריש כריתות (דף ג') דאמרינן ... תנא כריתות ר"ע היא. אך קשה לרבינו שכפי הנראה מדבריו בפי"ט מהלכות אלו דין י"א ... פסק כר"ע מהכלל המסור בידינו דהלכה כר"ע מחבירו שהרי כתב זרק הדם והעלה האיברים ... שתים שהרי חלק הכתוב בין מעלה לעושה וכו' ומדאיצטריך לטעמא דשהרי חלק הכתוב משמע ... ק כר"ע דלר' ישמעאל אין צורך לטעם זה דהא לדידיה אזהרה דזריקה מקרא דכתיב גבי שחיטה ... וא"כ פשיטא דחייב ב' וא"כ קשה לפי שכתבנו דברים הל' שגגות לא מנה כי אם ל"ו כריתות ... לו למנות ל"ז. הן אמת שראיתי להרב כל"מ בפ' י"ט מהל' אלו שכתב דרבינו פסק כר' ישמעאל ... לטעם קצת דלפי' ר"ע יודה בו כו'. והנה שהוא ירא' קצת יש מהדוחק בדברים אלו

ומלבד כל זה ממ"ש רבינו בדין ג' מכאן אמרו הזורק את הדם כו' נראה דס"ל דזריקה מקרא דהעלאה נפקא והיינו כר"ע וא"כ קשה שהיה לו למנות ל"ז כריתות: שוב ראיתי שהספרים שכתבתי טעות הם בידי דאף לאביי אליבא דר"ע שחט וזרק והעלה אינו חייב כי אם ב' אחת משום שחט וזרק דכתיב תעשה הכתוב עשאן כולן עבודה אחת ואחת משום מעלה דכיון דאם שחט וזרק לא היה חייב כי אם אחת לא יתכן שבשביל ההעלאה יתחייב עוד שתים, וראיה לזה מהא דאמרינן בפ"ד דסנהדרין (דף ל"ד) היכי דמי טעם אחד משני מקראות ואמרינן כדתניא דם יחשב כו' ומייתי שם פלוגתא דר"י ור"ע ומתבאר שם דלאביי ליכא שום נפקותא דדינא בין ר"י לר"ע דאי איכא נפקותא לאו טעם אחד הוא וכמבואר וזה פשוט: ודע דרבינו לא הביא חלוקה זו דשחט וזרק והעלה דחייב ב' משום דדבר פשוט הוא אך מה שיש לדקדק בדברי רבינו הוא דלמה לא באר דאם שחט וזרק דאינו חייב כי אם אחת וכי תימא ממ"ש דזרק והעלה דחייב ב' מינה נשמע דשחט והעלה דחייב אחת ליתא דאפשר דזרק והעלה איצטריך לומר דחייב ב' משום דאתרווייהו חד אזהרה וחד כרת כתיב אבל שוחט וזורק אפשר דפשיטא ליה דחייב ב' וא"כ היה לו לרבינו ללמדנו דאינו חייב כי אם אחת משום דכתיב וכן תעשה. הן אמת שכפי סברת הרב כל"מ דס"ל דרבינו פסק כר' ישמעאל ניחא דלא הוצרך לומר דשוחט וזורק דאינו חייב כי אם אחת משום דמילתא דפשיטא היא כיון דאתרווייהו חד כרת כתיב אך כפי מה שכתבנו דרבינו פסק כר"ע קשה דהיה לו ללמדנו דאם שחט וזרק דאינו חייב כי אם אחת. וכד מעיינינן שפיר נראה שגם להרב כל"מ קשה דכי היכי דהביא חלוקת דאם זרק והעלה דחייב ב' ורצה ללמדנו שדין זה הוא מוסכם לכ"ע ואף ר"ע מודה בו א"כ היה לו ללמדנו גם כן דאם שחט וזרק דאינו חייב כי אם אחת ואף ר"ע יודה בו וכי תימא שאני זרק והעלה דנקט משום דרצה ללמד הדין דלא נימא דאינו חייב כי אם אחת ולגבי אורחא נקט טעם השוה לכל א"כ גם בשחט וזרק ילמדנו דאינו חייב כי אם אחת דלא נימא שיתחייב ב' ויאמר טעם השוה לכל: ודע דכאותה סוגיא דסנהדרין שהבאתי לעיל ראיתי לרש"י שכתב אף לר"ע אינו חייב אלא אחת דאע"ג דאיכא ב' כריתות הואיל ואין בהם אלא אזהרה א' אין חלוק חטאות ביניהם דאילו במעלה כתיבא אזהרה באפי נפשה השמר לך פן תעלה עולותיך ואילו שוחט וזורק אין בהם אזהרה אלא מהיקשא דאיתקוש למעלה דכתיב שם תעלה עולותיך ושם תעשה איתקוש שאר עשיות להעלאה ומהכא נפקא לשוחט וזורק ע"כ. וא"ת כפי דברי רש"י הללו שוחט ומעלה נמי לא יהא חייב כי אם אחת דהא ליכא כי אם חד אזהרה וזו לא אמרה אדם מעולם דאליבא דכ"ע שוחט ומעלה חייב ב'. ונראה דלא קשיא מידי וזהו פירושן של דברים דבמעלה עולה כתיב אזהרה בפירוש ועונש בפירוש אבל זולך ודכוותיה נתרבו בגמרא מקרא דכתיב בעונש דהעלאה אבל אזהרה אין בהם וכן שוחט כתיב עונש בפירוש אך אזהרה לא כתיב בה אלא דאזהרה דשוחט וזורק וכל שאר העבודות שנתרבו מקרא דכתיב בעונש דהעלאה ילפינן לה מדכתיב שם תעלה ושם תעשה איתקוש כל העשיות להעלאה מה העלאה לא ענש אא"כ הזהיר אף כל העשיות לא ענש אלא אם כן הזהיר והוה ליה כאילו כתיב השמר לך פן תעשה כל העשיות שנענשת עליהם וא"כ אם שחט והעלה פשיטא שחייב ב' משום דאיכא תרי אזהרות השמר לך פן תעלה והשמר לך פן תעשה שנלמדת מהיקשא אך שוחט וזורק אין בה כי אם אזהרה אחת שהיא השמר לך פן תעשה שהיא כוללת כל העשיות ומש"ה אינו חייב כי אם אחת והיינו דאמרינן בגמרא ערבינהו רחמנא לכולהו עשיות כלומר שכל העשיות הם נכללות באזהרה זו. אך בפ' השוחט והמעלה כתב רש"י הוציא העליה לבדה והשאר כללן בעשיה אחת למימרא דלא מיחייב אכולהו אלא חדא נראה מדבריו דלאו משום דליכא אכולהו עשיות כי אם אזהרה אחת אלא מדפרט הכתוב עלייה לבדה והשאר כללן בעשייה אחת שמעת מינה דגזרת הכתוב היא שלא יתחייב על כל העשיות כי אם אחת:

ודע דסברת רש"י דסנהדרין דאית לה דכל שהא אזהרה אחת על שני דברים דאף שבעונשם הם חלוקים דאזלינן בתר אזהרה ואינו חייב כי אם אחת לא נפלאת היא והיא מחלוקת ר' יוחנן ור"ל בפ"ז דסנהדרין דף ס"ה ופ"ק דכריתות עלה ג' דר' יוחנן אית ליה דחלוקה דלאו שמה חלוקה ור"ל אית ליה דחלוקה דמיתה שמה חלוקה ופשיטא דקי"ל כר' יוחנן וכן כתב הרמב"ן בספר המצות מל"ת סי' ט' ועיין במה שכתב הרב בעל לב שמח דף קי"ד ולפי זה אפשר לומר דר' אבהו ואביי בהא פליגי דר' אבהו ס"ל כר"ל דחלוקה דמיתה שמה חלוקה ומשום הכי אמר דשחט וזרק לר"ע חייב ב' ואביי אית ליה כר"י ומש"ה אמר דאף לר"ע אינו חייב כי אם אחת משום דחלוקה דלאו שמה חלוקה ומה שפירש רש"י בזבחים באופן אחר הוא לפי שרצה ליישב דברי אביי לכ"ע ואף אליבא דר"ל דאית ליה דחלוקה דמיתה שמיה חלוקה שאני הכא דגזרת הכתוב הוא וכדכתיבנא. אך קשה לי לפי פירוש רש"י דסנהדרין הא דאמר רבי אבהו בזבחים זרק והעלה לדברי ר"ע אינו חייב אלא אחת אמאי דנהי דחד עונש כתיב אכלהו מ"מ חלוקים הם בלאו דמעלה אזהרתיה מדכתיב פן תעלה וזורק מהיקש וכי האי גוונא חשיבי חלוקים דלאו וכדאיתא בפ"ק דכריתות (דף ג') דחשיב שוחט ומעלה תרי לאוי. וכי תימא דר' אבהו ס"ל דבכל הלוי בעונש וכשהם חלוקים בעונש אף שאינם חלוקים בלאו ס"ל דשמה חלוקה מש"ה אמר דשחט וזרק לר"ע חייב ב' אך כשאינם חלוקים בעונש אף שהם חלוקים בלאו לא אזלינן בתר חלוקה דלאו ומש"ה אמר דזרק והעלה לר"ע אינו חייב כי אם אחת לפי שאינם חלוקים בעונש אף שהם חלוקים בלאו, הא ליתא דעל כרחך חלוקה דלאו שמה חלוקה אף שאינם חלוקים בעונש דהא הסך והמפטם משמן המשחה ליכא אלא חד עונש אתרוייהו ואפילו הכי חשבינן להו בתרתי בריש פ"ק דכריתות לחייבו ב' וע"כ טעמא הוא משום דחלוקים בלאו וע"כ לא נחלקו ר"י ור"ל אלא בחלוקה דעונש אך בחלוקה דלאו לכ"ע שמה חלוקה וא"כ

ה אהשוחט קדשים והעלם בחוץ חייב שתים. אחת על השחיטה ואחת על העלייה. שחט בפנים והעלה בחוץ חייב על העלייה. וכן אם שחט בחוץ והעלה בפנים חייב על השחיטה: ו אינו חייב אלא על שחיטת קדשים הראויין ליקרב לגבי מזבח. אבל השוחט בחוץ אחד מאיסורי מזבח או מחטאות המתות הרי זה פטור שנאמר לפני משכן ה' וכל שאינו ראוי לבוא אל משכן ה' אין חייבין עליו: ז שחט בחוץ מחוסר זמן בגופו או בבעלים הואיל ואינו ראוי עתה לבוא בפנים פטור: ח אי זהו מחוסר זמן בגופו. בהמה בתוך שבעת ימי הלידה. ותורין שלא הגיע זמנן. ואותו ואת בנו שנשחט אחד מהם היום שאין השני ראוי עד למחר: ט ואי זהו מחוסר זמן בבעלים. קרבן שעדיין לא הגיע זמן בעליו להקריבו. כיצד הזב והזבה והיולדת ששחטו חטאתם בחוץ [בתוך] ימי ספירה פטורין. וכן מצורע ששחט חטאתו ואשמו בחוץ בתוך ימי הספירה פטור. שעדיין לא נראו בעלי הקרבנות האלו לכפרה. אבל אם שחטו עולותיהן בחוץ בתוך ימי הספירה חייבין. שהעולה דורון היא והחטאת והאשם היא עיקר הכפרה. וכן נזיר ששחט חטאתו בחוץ בתוך ימי נזירותו

פטור

א סמ"ג לאוין שם:

ה השוחט קדשים והעלם בחוץ חייב שתים וכו'. משנה שם (דף ק"ז) וכה"ק. ומ"ש שחט בפנים והעלה בחוץ חייב על העליה וכן אם שחט בחוץ והעלה בפנים חייב על השחיטה. שם במשנה:

אינו

ו אינו חייב אלא על שחיטת קדשים הראויין ליקרב לגבי המזבח וכו'. משנה פרק בתרא דזבחים (דף קי"ב):

ז שחט בחוץ מחוסר זמן בגופו או בבעלים וכו'. משנה ובגמרא שם וכה"ק:

אשם

משנה למלך

וא"כ היכי קאמר ר' אבהו דלר"ע זרק והעלה אינו חייב אלא אחת הרי חלוקין הם בלאו וכן קשה לאביי דקאמר דאיצטריך קרא ללמדנו דזרק והעלה דחייב ב' דמהיכא תיתי שלא יתחייב ב' מאחר שהם חלוקים בלאו, ומיהו לאביי אפשר היה לומר דהא דקי"ל דחלוקה דלאו לר"ע שמה חלוקה מהכא נפקא לן דמדפלגינהו קרא להעלאה מאחר עשיות ע"כ הוא לחייבו ב' ואף דבעונש אינם חלוקים אשמעינן קרא דכיון דהם חלוקים בלאו שמה חלוקה וחייב ב'. ומאי דקי"ל דהך ומשום חייב ב' מהכא נפקא דכי היכי דזרק והעלה אף שאינם חלוקים בעונש חייבם הכתוב ב' משום שהם חלוקים בלאו הכי נמי הך ומשום אף שאינם חלוקים בעונש חייב ב' משום שהם חלוקים בלאו ומיהו כל זה דוחק. וכי תימא דל מהכא דהכי רש"י דסנהדרין תקשי לן הסוגיא מצד עצמה דהיכי קאמר ר' אבהו דזרק והעלה לר"ע אינו חייב כי אם אחת והלא חלוקים הם בלאו: והנה קודם שאכתוב סוגית הגמרא אומר מה שהיה אפשר להלין בעד רש"י דאפשר דס"ל דאזהרה דזורק אף שהיא חלוקה מאזהרה דמעלה דאזהרה דמעלה הוא מקרא דפן תעלה ואזהרה דזורק הוא מהיקש וכל כי האי גוונא חשיב להו בגמרא תרי לאוי בכריתות (דף ג') אפשר דכיון דאזהרה זו הנלמדת מהיקש היא כוללת דברים רבים שהיא אזהרה לשוחט וזורק וכל שאר העבודות שחייבים עליהם בחוץ לא חשיבא אזהרה לחלק וליחייב ב' ודוקא גבי שוחט ומעלה דכיון שהם חלוקים בעונש אף דאזהרה דשוחט כוללת דברים רבים מ"מ חשיב לאו דידיה חלוקה כיון שהם חלוקים בעונש אבל זורק ומעלה שאינם חלוקים בעונש וגם אזהרה דזורק אינה מיוחדת לזורק אלא כוללת דברים רבים לא חשיב חלוקה ליחייב ב' ומש"ה א"ר אבהו דזורק והעלה חייב אחת לר"ע ולאביי איצטריך קרא לומר דחייב ב' משום דאינם חלוקים בעונש וגם אזהרה דזורק אינה מיוחדת. אלא שכל זה אינו נוח לי דמאי איכפת לן אם אזהרה דזורק היא כוללת דברים רבים כיון שהמעשה האחר שעושה דהיינו העלאה יש לה אזהרה אחרת:

ומה שנראה לי בסוגית הגמרא הוא דדוקא אזהרה דשחיטה נפקא מהיקש אבל זורק לר"ע דעונשו כתוב בעונש דהעלאה וכן כל שאר העבודות דילפינן להו מקרא דהעלאה אזהרתם היא מקרא דהשמר לך פן תעלה והכוונה היא כל אותם דברים שהגבתי עליך משום מעלה הריני מזהירך והשמר לך אך שוחט דאית ליה עונש בפני עצמו ולא נפיק עונשו מקרא דמעלה דאית ליה אזהרה מיוחדת והיא הנלמדת בהיקש ולר' ישמעאל דאית ליה דעונש דזורק נפיק מקרא דשוחט אזהרתיה הוא מאזהרה דשוחט דהיינו מהיקש ובזה מתיישבת כל הסוגיא דבתחלה אמר ר' אבהו דשחט וזרק לר' ישמעאל אינו חייב כי אם אחת משום דחד כרת וחד לאו הוא ולר"ע חייב ב' משום דתרי לאו ותרי כריתות נינהו ואביי השיב לו דאף לר"ע אינו חייב כי אם אחת משום דכתיב ושם תעשה הכתוב עשאן כולן עבודה אחת וגזרת הכתוב היא שלא יתחייב כי אם אחת וכדכתיבנא והיכא דזרק והעלה ס"ל לר' אבהו דלר' ישמעאל חייב ב' משום דתרי לאוי ותרי כריתות נינהו ולר"ע אינו חייב כי אם אחת משום דחד לאו וחד כרת הוא ואביי אית ליה דאף לר"ע חייב ב' משום דלהכי פלגינהו קרא לחייבו ב' וגזרת הכתוב הוא. ודע שמה שהביאני לזה לומר שכל הדברים שנרמז עונשם בכתוב דהעלאה אזהרתם היא מאזהרת מעלה הוא משום דאי כדברי רש"י דסנהדרין דאית ליה דכל הדברים שנלמד עונשם מכתוב דהעלאה אזהרתם נלמדת מהיכא דנפיק אזהרה דשוחט הא תינח לרבי יונה דנפקא ליה אזהרה דשוחט מהיקש דהם תעלה ושם תעשה וא"כ מהיקש זה נוכל ללמוד אזהרה לכל הדברים שנתרבו מקרא דהעלאה ונאמר מה העלאה הוזהר אף כל שאר הדברים שענש עליהם הוזהר אך לר' יוחנן דנפקא ליה אזהרה דשחיטה מג"ש דאתיא הבאה הבאה מינה שחיטה דאיכא עונש ואזהרה אלא שאר העבודות שנתרבו מהכתוב דעונש דמעלה תיקשי עונש שמענו אזהרה מנין וא"כ ע"כ לומר דלר' יוחנן אזהרתם נלמדת מאזהרת מעלה וא"כ אף לר' יונה דיליף אזהרת שוחט מהיקש אזהרת שאר כל העבודות נלמדת מאזהרת מעלה דהא לא מצינו מחלוקת בין ר' יוחנן לר' יונה. ודע דרבינו ע"כ לומר דלא ס"ל כפי' רש"י דסנהדרין דאית ליה דטעמא דאביי דאמר אף לר"ע שחט וזרק אינו חייב כי אם אחת הוא משום דאף שהם חלוקים בעונש מ"מ כיון שאינם חלוקים בלאו אינו חייב שתים שהרי מדבריו בריש הלכות שגגות מוכח דאית ליה דאוב וידעוני חייב שתים ואוב וידעוני שניהם בלאו אחד נאמרו וא"כ ע"כ לומר דפסק כר"ל דאית ליה דחלוקה דמיתה שמה חלוקה וא"כ שחט וזרק לרבי עקיבא חייב שתים כיון שהם חלוקים במיתה ומדבריו בהלכות אלו נראה דדוקא זרק והעלה חייב שתים אבל שחט וזרק אינו חייב כ"א אחת. ומיהו עדיין אינו הכרח זה לומר דרבינו לא יכרע כפירוש רש"י משום דלא כתב בפירוש דשוחט וזורק שאינו חייב כ"א א' ואפשר דפשיטא ליה דחייב ב' כיון שהם חלוקים במיתה וכבר נתבאר מתוך דבריו דס"ל דאזהרת דזורק נפקא מקרא דעונש דהעלאה וא"כ פשיטא דחייב ב' אך בזורק ומעלה דליכא חלוק דמיתה הוצרך ללמדנו דחייב משום דפלגינהו קרא. והנה מלבד מה שיש מהדוחק בתירוץ זה וא"כ נמצא דרבינו פסק כר' אבהו בהדא וכאביי בהדא עוד יש לתמוה דמהסוגיא דסנהדרין דף ל"ד נראה דסברא זו דאביי דאמר דאף דלר"ע אינו חייב כ"א אחת היא הלכה דלא אשכח טעם אחד משני מקראות כי אם בסברא זו דאביי. הן אמת דפסק זה דרבינו דפסק כר"ל הוא תימה דשביק ר' יוחנן ופסק כר"ל ובכוליה תלמודא קי"ל כרבי יוחנן לגבי ר"ל חוץ מתלת וכדאיתא בפרק החולץ (דף ל"ו.): והנראה אצלי הוא דרבינו ס"ל כרש"י בהדא ואית ליה דכל הדברים שנתרבו מקרא דכתיב בעונש דהעלאה אזהרתם היא מאזהרת השוחט שהיא הנלמדת בהיקש אך בפירוש דברי אביי לא ס"ל כרש"י והכוונה היא כך דר' אבהו אמר דהם שחט וזרק לר"ע חייב ב' משום שהם חלוקים במיתה ואף שאינם חלוקים בלאו מ"מ חלוקה דמיתה שמה חלוקה וכסברת ר"ל ואביי השיב לו דודאי מהדין כך היה ראוי להיות משום דחלוקה דמיתה שמה חלוקה אך שאני הכא דכתיב שם תעלה ושם תעשה הזכיר העליה לבדה והשאר כללן בעשייה אחת למימרא דלא מיחייב אכולהו כי אם אחת וגזירת הכתוב היא כאן שלא יתחייב ב' וא"כ לפי פירוש זה נמצא דר' אבהו ואביי כולהו ס"ל כר"ל ומש"ה פסק כר"ל משום דר' אבהו ואביי אתו כוותיה. ומלבד זה יש עוד מקום להכריח דקי"ל כר"ל מהא דאמרינן בריש כריתות דף ז' דפריך תלמודא אמאי קתני אף המגדף ומשני רבנן שמעו ליה כו'. והנה סוגיא זו אתיא כר"ל דאילו לר"י קשה דאמאי תני אף המגדף וכבר תמה רש"י על זה אליבא דר"י. והנה פשט הסוגיא מורה דקי"ל כר"ל ולדידיה אתיא מתני' כפשטה דקתני אף המגדף ועוד דעותר ופגול שניהם בלאו אחד נאמרו וכמ"ש רבינו בפ' י"ח מהל' פסולי המוקדשין דין י' ואליבא דר"ע חייב שתים וזהו מורה כסברת ר"ל ואליבא דר' יוחנן יש ליישב בדוחק ודוק. ומה שלא מנו גם את זו בפ' החולץ דהלכתא כר"ל אין זה מהקושי לפי שכבר יש לנו כיוצא בזה דהלכתא כר"ל ולא מנו אותה בפ' החולץ ובמקום אחר כתבתי בזה (א"ס חבל על דאבדין): ודע דלהרמב"ן דפסק כר' יוחנן דחלוקה דמיתה לא שמה חלוקה אתו שפיר דברי רש"י דסנהדרין דאביי אית ליה כסברת ר' יוחנן ואפשר לומר דאף ר' אבהו ס"ל כר' יוחנן אלא דמאי דפליגי ר' אבהו ואביי הוא דר' אבהו ס"ל דאזהרת השוחט נפקא לן מג"ש דהבאה הבאה וכיון שכן ע"כ אזהרת זורק לר"ע נפקא מאזהרת מעלה וכדכתיבנא לעיל ומש"ה אמר דשחט וזרק לר"ע חייב שתים משום דאיכא תרי לאוי ושתי כריתות ואביי השיב לו דליתא אלא אזהרת שוחט נפקא לן מהיקש וא"כ כל העבודות הנלמדות מקרא דכתיב בעונש דמעלה אזהרתם נפקא מהיקש וכדכתיבנא, ומש"ה קאמר דאף לר"ע שחט וזרק אינו חייב כי אם אחת לפי שאף שהם חלוקים במיתה אינם חלוקים באזהרה וחלוקה דמיתה לאו שמה חלוקה והכל תלוי בחלוקה דלאו וכסברת רבי יוחנן: הכלל העולה ממה שכתבנו דכל העבודות שיעשה האדם עם העלאה בהעלם א' חייב שתים ואף דאיכא חד כרת אכולהו משום דלהכי פלגינהו קרא והוציא העלאה מכלל שאר עשיות למימרא דמיחייב עלה באפי נפשה ואשארא באפי נפשייהו ואף שדרשא זו לא אמרה אביי כי אם לר"ע מ"מ נראה לי שאף ר' ישמעאל מודה בה ואיצטריך למעלה עולה וקטרת דאף דלר"ע ליכא כי אם חד כרת אכולהו אפ"ה חייב ב' משום דלהכי פלגינהו קרא ולא פליגי ר' ישמעאל ור"ע בזה אלא דלר' ישמעאל בלאו האי חלוקה דפלגינהו קרא זרק והעלה חייב ב' משום דחלוקים הם במיתה ולר"ע מה שחייב ב' בזרק והעלה הוא משום דפלגינהו קרא אבל לעולם דאף לר' ישמעאל איצטריך האי דרשא דפלגינהו קרא להיכא דהעלה והקטיר. ובזה ניחא מה שכתב הרב בעל לחם משנה דרבינו פסק כר' ישמעאל ונדחק הרב ביישוב דברי רבינו שכתב שהרי חלק הכתוב. שהרי טעם זה איצטריך לר"ע אבל לר' ישמעאל בלאו האי טעמא זרק והעלה חייב ב' וכתב הרב ז"ל דרבינו רצה לתת טעם אף לר"ע אף דהלכתא לאו כוותיה וכבר כתבנו לעיל מה שיש מהדוחק בתירוץ זה. אך כפי מה שכתבנו אפשר לומר דרבינו נקט טעם זה ללמדנו היכא דהעלה והקטיר דחייב ב' משום דהלק הכתוב וס"ל דדרשא זו ר' ישמעאל נמי מודה בה ומה שלא כתב דין זה בפירוש דאם העלה והקטיר דמיחייב ב' הוא לפי שכבר ידוע הוא שדרכו של רבינו אינו אלא להביא מה שהוזכר בגמ' ובגמ' לא הוזכר כי אם זרק והעלה אך מהטעם שנתן לזרק והעלה משם נלמוד לשאר הדברים דכל עבודה אשר יעשה האדם עם העלאה חייב ב' שהרי חלק הכתוב כו' וכן כל העבודות אשר יעשה האדם עם השחיטה חוץ מהעלאה אינו חייב כי אם אחת משום דכתיב שם תעשה הכתוב עשאן כולן עבודה אחת לומר דלא מיחייב אכולהו כי אם אחת וגם בדרשא זו מודה בה ר' ישמעאל אלא דלשחט וזרק לא איצטריך אליביה דרשא זו דפשיטא ליה דאינו חייב כי אם אחת משום דליכא כי אם חד לאו וחד כרת אתרוייהו אך מודה דאיצטריך הך דרשא להיכא דשחט וקטיר דאיכא תרי מיתות דאפ"ה אינו חייב כי אם אחת משום דהכתוב עשאן כולן עבודה אחת ובין אם נאמר דכוונת אביי היא לפי שכולם הם באים מאזהרה אחת וכמו שפירש רש"י בסנהדרין בין אם נאמר דכוונת אביי היא דגזירת הכתוב היא וכמו שפירש בזבחים הכל הולך אל מקום אחד דאליבא דכ"ע בין לר' ישמעאל ובין לר"ע כל העבודות אשר יעשה האדם עם השחיטה חוץ מהעלאה אינו חייב כי אם אחת דכתיב ושם תעשה ונמצא דליכא נפקותא דדינא בין ר' ישמעאל ור"ע ובמסקנת הגמ' בסנהדרין: ודע שכל מה שכתבתי הוא לפי גירסתנו בגמרא אך מדברי מרן נראה שיש לו גירסא אחרת בגמ' ולא יכולתי ליישב דברי רבינו כפי גירסת מרן וכל דבריו מראשם לסופם לא יכולתי להולמם וכבר תמה עליהם הרב בל"מ יע"ש. ודע דבגמרא בסרלו לומר דזרק והעלה דחייב ב' הביאו הפסוק דשם תעלה ושם תעשה להורות דפלגינהו קרא אך רבינו הביא פסוק אחר שכתב שהרי הלק הכתוב בין מעלה לעושה שהרי נאמר אשר יעלה עולה ונאמר לעשות אותו ע"כ, ואולי גירסתו של רבינו היתה כן אך קשה לי דאף דנימא דמקרא דלעשות נתרבו כל שאר העבודות כל הקומץ והבוזים וכמו שנראה ממ"ש בדין ג' ומסוגית הגמ' דף ק"ט נראה דמקרא דלא יביאנו נתרבו וקרא דלעשות איצטריך לרבות פסולין ורבינו ריבה הפסולים מדכתיב לה' וכמ"ש בדין ז' וכבר עמד על זה הרב בעל לחם משנה יע"ש מ"מ זורק לכ"ע לאו מקרא דלעשות נתרבה אלא למר מדם שפך ולמר מאו וכי תימא דהם ס"ל דמאו נתרבה אלא דס"ל דקרא דלעשות קאי על כל הכתוב לעיל הא ליתא דא"כ גם אעולה דכתיב ברישא דקרא קאי וכודאי דפשטיה דקרא הכי הוא דלעשות על כל הכתוב לעיל וכמבואר. והנראה אצלי דהכוונה היא דמאחר דהוספנו לרבות כל העבודות מקרא דלעשות למאי פלגינהו קרא לעולה מכלל עשיות הוה ליה למימר אשר יעשה ואל פתח וגו' לעשות אותו אלא ודאי דלהכי פלגינהו קרא ללמדנו שהמעלה ועושה אחת מכלל עשיות חייב שתים. ומיהו איזך דרשא דאמרינן דשחט וזרק לר"ע אינו חייב כי אם אחת משום דהכתוב כללן כולן בעשיה אחת נראה דלא נפקא אלא מקרא דשם תעשה דשם כלולות כל העשיות ושחיטה בכלל:

ודע דבגמרא עלה דהסיא דאמרינן אבכת מוקטרי פנים אמרינן מתקיף לה רב ביבי הא דתנן ל"ו כריתות בתורה ל"ז הויין דאיכא המעלה והמעלה קשיא ע"כ. והנה קושיא זו דרב ביבי הובאה גם כן בפ"ק דכריתות יותר בהורך וגם שם הניחו הדבר בקשיא. ויש להסתפק דהנה לפי האמת ודאי דקושיא זו דרב ביבי ליתא אלא שנעלם התירוץ מעיני התלמוד אך בהעלם זה איכא לדידיה דאפשר דלפי האמת המעלה והמעלה חייב ב' ומה שלא מנו אותה הוא משום דשם דהעלאה קתני דומיא דשבת וע"ז אלא שיש להקשות דשאני שבת וע"ז דתני להו בדוכתייהו אבל המעלה והמעלה לא נשנה בשום מקום וזהו קושיתו דרב ביבי וזהו מה שהניחו בגמרא בקשיא. או אפשר לומר דלפי האמת צריכים אנו לומר דהמעלה והמעלה אינו חייב אלא אחת מדלא תני להו בל"ו כריתות אלא

פסקה

פטור. הקריב עולתו או שלמיו בחוץ חייב שהחטאת היא המעכבתו והיא עיקר הנזירות: י *אשם תלוי וחטאת העוף הבאה על הספק שהקריבן בחוץ פטור שהרי לא נקבע האיסור. אשם מצורע ששחטו בחוץ שלא לשמו חייב הואיל ושלא לשמו ראוי בפנים וכשר כמו שיתבאר. וכל קרבן שהוא פטור על שחיטתו בחוץ כך הוא פטור על העלאתו: יא *שני שעירי יום הכפורים ששחטם בחוץ. אם עד שלא התודה עליהם חייב כרת על שניהן הואיל וראויין לבוא לפני השם לוידוי. ואם אחר שהתודה פטור על המשתלח שהרי אינו ראוי לבוא לפני השם: יב השוחט שלמים בחוץ קודם שיפתחו דלתות ההיכל פטור. שהרי הן מחוסרים מעשה ואח"כ יהיו ראויין ליקרב לפני השם כמו

השגת הראב"ד

*אשם תלוי וחטאת העוף. א"א לא ידעתי מאין הוציא זה. ואני מצאתי בתוספתא דזבחים חטאת העוף הבאה על הספק והקריבה בחוץ חייבין עליה אשם תלוי הבא על הספק והקריבו בחוץ חייב עליו חטאת ובחיי ראשי אע"פ שנראית [זרה] בעיני היא מתוקנת. כחטאת העוף הבאה על הספק אינה ראויה למזבח אלא דמה אבל בשרו לא שאם עלתה נמי תרד הילכך אשם תלוי הוא דמיחייב שמא לא ילדה אבל אשם תלוי יש ממנו למזבח דמו ואימוריו ובשרו נאכל ככל אשמות שבתורה הילכך הוי ככל הקרבנות הראויים בפנים ואם הקריב דמו או אימוריו בחוץ חייב חטאת:

*שני שעירי וכו' עד אם לא התודה. א"א אני שונה בברייתא עד שלא הגריל עליהם חייב על שניהם ופירש רב חסדא הואיל וראויים לשעיר הנעשה בחוץ משהגריל עליהם חייב על של שם ופטור על של עזאזל אגמא אפילו קודם שהתודה כיון שהגריל ועלה עליו הגורל לעזאזל פטור עליו בחוץ אע"פ שעתיד להתודות עליו שאין ראוי לבא לפתח אהל מועד ויצא מיוחד לשם אלא שיהא ראוי לזריקה ולהקטרה שנאמר לה' והיי ראשי שמעתא דזבחים שטעמו שלא ירד לפירושה ומגמה משובשת:

י אשם תלוי וחטאת העוף הבאה על הספק וכו': כתב הראב"ד לא ידעתי מאין הוציא זה ואני מצאתי בתוספתא וכו'. ויש לתמוה עליו שכתב שלא ידע מאין הוציא זה דהא תניא פ"ד דכריתות (דף י"ח) השוחט אשם תלוי בחוץ ר"מ מחייב וחכמים פוטרים ופירש"י וחכמים פוטרים דלא איקבע איסורא דשמא חולין הוא והתוספתא שכתב הראב"ד הוא בפי"א דקרבנות ולא חש לה רבינו משום דאתיא כר"מ דלא בעי קביעותא לאיסורא ולא קיימא לן כוותיה אלא כחכמים: כתב הר"י קורקוס ז"ל דכיון דאמרינן דטעמא דחכמים בברייתא משום דלא איקבע איסורא הוא הדין והוא הטעם לחטאת העוף הבא על הספק דמ"מ הכי לא נקבע האיסור וברייתא נקט אשם תלוי משום דשכיח: אשם מצורע ששחטו בחוץ שלא לשמו חייב וכו'. מימרא בפ' בתרא דזבחים (דף קי"ד): וכל קרבן שהוא פטור על שחיטתו בחוץ כך הוא פטור על העלאתו. נלמד ממה שכתב רש"י בפרק השוחט והמעלה (דף ק"ח) אמתני' דהמולק את העוף:

יא שני שעירי יום הכפורים ששחטן בחוץ וכו' עד שהרי אינו ראוי לבא לפני ה'. משנה וגמ' פ' בתרא דזבחים (דף קי"ב): וכתב הראב"ד שני שעירי וכו' א"א אני שונה בברייתא עד שלא הגריל וכו'. ואני אומר שמעתא הכי איתא בפרק בתרא דזבחים אהא דתנן שעיר המשתלח שהקריבו בחוץ פטור שנאמר ואל פתח אהל מועד לא הביאו וכל שאינו ראוי לבא אל פתח אהל מועד אין חייבין עליו אמרינן בגמ' (דף קי"ג) ורמינהו קרבן שומע אני אפילו קדשי בדק הבית וכו' ת"ל ולפתח אהל מועד לא הביאו וכו' יכול שאני מוציא שעיר המשתלח תלמוד לומר לה' לרבות שעיר המשתלח ל"ק כאן קודם הגרלה כאן לאחר הגרלה אחר הגרלה נמי הא איכא וידוי אלא אמר רבי מני ל"ק כאן קודם וידוי כאן לאחר וידוי ופירש"י הא איכא וידוי דבעי ליכנס להתודות עליו עכ"ל. ופירוש ברייתא זו לדעת רבינו מבואר ורש"י פירש בע"א. ומה שהקשה הראב"ד על רבינו ממה ששנו בברייתא פרק שני שעירי עד שלא הגריל עליהם יש לומר דלמאי דמסיק בפרק בתרא דזבחים צריך לשנויי דהגא לוידוי הגרלה קרי ליה:

יב השוחט שלמים בחוץ קודם שיפתחו דלתות ההיכל פטור וכו'. מימרא בפרק שני שעירי (דף ס"ב):

פי"ח י אשם תלוי וחטאת העוף כו'. בפ"ד דכריתות (דף י"ח) תניא השוחט אשם תלוי בחוץ ר"מ מחייב וחכמים פוטרים וכתבו שם התוס' דהאי חכמים דפוטרים לאו היינו חכמים דפליגי עליה דר"מ פ' המביא כו' כלומר דבפ"ו דכריתות בתחלתו (דף כ"ג) איפליגו ר"מ וחכמים גבי מביא אשם תלוי ונודע לו שלא חטא דלר"מ יצא וירעה דזה לא הפרישו אלא מספק וכיון דנתברר לו דאין כאן חטא הוי חולין וחכ"א ירעה עד שיסתאב וימכר ויפלו דמיו לנדבה ופירשו שם בגמ' טעמייהו דרבנן מתוך שלבו נוקפו גומר ומקדיש וכן כתב רבינו פ"ד מהל' פסולי המוקדשין וא"כ לדבריהן כיון דהוי הקדש גמור ודאי דהשוחטו בחוץ חייב כרת והני רבנן דפטרי הכא לאו רבנן דהתם אלא סברי כר"מ דהתם דאמר דיצא וירעה. אלו הם דברי התוס' ועם זה נתבררו בעיני דברי התוספתא שהביא הר"א ז"ל בהשגות שחלקה בין אשם תלוי לחטאת העוף ואמרה דאשם תלוי בחוץ חייב עליו חטאת כלו' כשהקריבו בשוגג ובחטאת עוף שהקריב בחוץ אמרה דחייב אשם תלוי דהיא תוספתא אתיא כרבנן דפליגי אר"מ בריש פ' המביא ולכך באשם תלוי דבא על חטא אדם גומר ומקדיש מתוך שלבו דוה על חטאיו וכדכתב רבינו פ"ד מהל' פסולי המוקדשין ולכך הוי הקדש גמור וחייב חטאת כשהקריבו בחוץ בשוגג כדין המקריב קרבן גמור בחוץ אבל חטאת העוף שאינו בא על חטא אלא ספק יולדת היא שמביאה אותה אינו גומר ומקדיש וכיון דהוי ספק מביא אשם תלוי דשמא לא ילדה והוי חולין ואע"פ שהקריבו בחוץ אינו כלום ולכך מביא אשם תלוי כדין כל חוטא בספק וברייתא אתיא כפשטה ואין זרות בה ואנו צריכין לידחק במה שדחק הר"א. אבל מ"מ קשיא לי על רבינו דמזכי שפרא לבי תרי דהוא פסק כאן דפטור ובהלכות פ"ה פסק כרבנן דפליגי אר"מ וכבר כתבתי בשם התוס' דהם דברים סותרים ולכאורה משמע כדבריהם דלרבנן הוי הקדש גמור כיון דגומר ומקדיש ואולי י"ל דהוא סובר דלא כדברי התוס' אלא דאפי' רבנן דאמרי התם דגמר ומקדיש הכא מודו דפטור המקריב בחוץ דאע"פ שהקדישו מ"מ כיון דאם לא היה לו ספק חטא לא היה מקדישו לא הוי הקדש גמור: וכל קרבן שהוא פטור על שחיטתו בחוץ כו'. נראה דהייט משום דשחיטה והעלאה איתקשו להדדי בריש פרק השוחט ומעלה (דף ק"ז) ואליהם תאמר לערב פרשיות וכן כתב רש"י בפרק הנזכר (דף ק"ח) גבי מיעוטא דשעיר המשתלח ששחטו בחוץ דפטור דגלי רחמנא וה"ה בהעלאה דהא מגמר גמירי מהדדי כדאמרינן לערב פרשיות:

השוחט

יא אם עד שלא התודה עליהם כו'. בריש פרק בתרא דזבחים (דף קי"ב) אמר במתניתין דשעיר המשתלח ששחטו בחוץ פטור מקרא דואל פתח אהל מועד לא הביאו לא חייב הכתוב אלא הראוי להביאו בפתח אהל מועד מה שאין כן בשעיר המשתלח שאינו ראוי להביאו והקשו בגמרא (דף קי"ג:) ורמינהו או קרבן וכו' יצאו קדשי בדק הבית שאינן ראויין כו' אוציא את אלו ולא אוציא שעיר המשתלח ת"ל לה' להוציא את שעיר המשתלח כלומר א"כ קשה מתני' וברייתא אהדדי דמתני' קאמרה דשעיר המשתלח מפיק מקרא דואל פתח אהל מועד משום דאינו ראוי להבאה וברייתא קאמרה דמההוא קרא לא נפיק אלא קדשי בדה"ב משום דאינן ראויין להבאה אבל שעיר המשתלח ראוי להבאה הוא ולא נתמעט אלא מקרא דלה' ותירצו בגמרא לא קשיא כאן קודם הגרלה כאן אחר הגרלה כלומר מתניתין דמיעט מקרא דואל פתח אהל מועד הוי אחר הגרלה ולכך מיעטיה מהתם דאינו ראוי להבאה אבל ברייתא איירי קודם הגרלה דראוי להבאה ולהגרלה ולכך הוצרך למעטו מקרא דלה' ומקשו אחר הגרלה נמי הא איכא וידוי כלומר והיכי מעטיה במתני' מקרא דואל פתח אהל מועד הא ראוי להבאה לענין וידוי ותירצו אלא א"ר מני לא קשיא כאן קודם וידוי כאן לאחר וידוי כלומר דמתני' דמעטיה מקרא דואל פתח אהל מועד הוי אחר וידוי וראוי להבאה לענין וידוי ולכך הוצרך למעטו מקרא דלה' זו היא סוגית הגמ' ופירושה לפי דרך רש"י והתוס' והקשו שם בתוס' דבפרק שני שעירים (דף ס"ג) אמרינן בברייתא דעד שלא הגריל עליהם חייב על שניהם ופירש רב חסדא הואיל וראויים לשעיר הנעשה בחוץ משהגריל עליהם חייב על של שם ופטור על של עזאזל וא"כ היכי אמרינן הכא דקודם הגרלה מיעטו בברייתא מקרא דלה' והוצרך קרא למעטו משום דראוי להבאה ולכך הוצרך קרא למעטו ולכך אוקימנא דפטור הא התם משמע דחייב ותירצו דברייתא דהתם כפי מסקנא דסוגיא דזבחים דלמסקנא דסוגיא מתני' פטרה אחר וידוי וברייתא פטרה קודם וידוי משום דראוי להבאה לוידוי ולכך הוצרך קרא דלה' אבל קודם הגרלה אפילו לדברי הברייתא חייב הואיל וראוי לשעיר הנעשה בחוץ ומי שמיקן כאן קודם הגרלה וכו' לא ידע הביא ברייתא דב' שעירי וגמרא היתה יכולה להקשות לו מהביא ברייתא אלא דעדיפא מינה מקשה ליה אחר הגרלה נמי הא איכא וידוי כו' ונמצא לפ"ז שמכן של דברים דהדבר תלוי בהגרלה ולא בוידוי דבוידוי פטור בין קודם וידוי בין אחר וידוי מקרא דלה' דמביא הברייתא אחר וידוי משום דאינו ראוי להבאה כדמעטיה מתניתין ודבך זה הוא דרכו של הר"א ז"ל בהשגות ומפני כן השיג על רבינו ז"ל וכתב דשמעתא דזבחים הטעהו אבל לפי דרכו של רבינו ז"ל הכל מתורץ יפה ויצא לנו הדין כמו שכתבנו. והר"ב כ"מ ז"ל נראה דסלין בעד רבינו ז"ל דגירסתו בגמרא הוא הפוך מגירסת רש"י והתוס' והר"א דגורס בברייתא יכול שאני מוציא שעיר המשתלח כלומר משום דאינו ראוי להבאה ת"ל לה' לרבות דחייב שעיר המשתלח והשתא הוי הקושיא שהקשו בגמרא ממתני' לברייתא דהם חולקים בענין הדין ולא הוי הקושיא שחולקים בענין הדרשה כדהקשינא אלא בדינא דמתני' פטרה שעיר המשתלח וברייתא חייבה שעיר המשתלח ותירצו במסקנא במתני' דפטרה הוי אחר וידוי וברייתא דמחייבה הוי קודם וידוי וכן ראיתי למהר"מ מטראני ז"ל שהזכיר בספר קרית ספר גירסא זו. ותמיה אני עליהם דאין לה מקום לגירסא זו כלל דבפ' שני שעירים ובפ"ק דתמורה הקשו על מה שאמרו דלה' לרבות מקך בברייתא דלה' להוציא שעיר המשתלח דמשמע דלה' למעט ותירצו מעניינא דקרא דואל פתח אהל מועד לרבות ולכן אמרינן דהתא לה' למעט אבל התם דאתא להוציא ע"כ לה' לרבות א"כ משמע בהדיא דלה' להוציא שעיר המשתלח אתי והו קשיא מסוגיא דזבחים גופה דהי גרסינן בברייתא הל' לרבות שעיר המשתלח ולפי זה תירון הגמרא כאן קודם הגרלה הכי הוי ברייתא דמחייבה הוי קודם הגרלה ומתני' דפטרה הוי אחר הגרלה והקשו על זה אמאי פטרה מתני' הא אין לפוטרו מאל פתח משום דאינו ראוי להבאה דראוי הוא לענין וידוי אם כן לפ"ז מה תירצו כי פטרה מתני' הוי אחר וידוי דאינו ראוי להבאה וברייתא חייבה אחר וידוי א"כ למה לי לה' לחייב הא ודאי לא מסרינן ליה מקרא דואל פתח משום דראוי להבאה לענין וידוי וכדהקשה המקשה וכיון דלא היה פטור מהכתוב ההוא למה הוצרך לה' לרבות בלאו הכי ידענא ליה דחייב משום דראוי להבאה לענין וידוי וכי זו קושית המקשה. והו קשיא לי לפי דברי רבינו ז"ל מ"מ הברייתא בפ' שני שעירי קודם שהגריל חייב על שניהם הוי קודם וידוי וקרי לוידוי הגרלה כדכתב הרב בעל כ"מ ז"ל א"כ מהי הכי דקאמר רב חסדא למאי חזי לשעיר הנעשה בחוץ והא אחר הגרלה חזי למילתיה דהיינו לשעיר המשתלח ומ"מ חייב משום דראוי להבאה לענין וידוי ובאמת

משנה למלך

שהקשה רב ביבי דאמאי דכיון דילפת להו בהיקש או בג"ש הוה ליה כל חד וחד גוף עבירה וחייב על כל אחת ואחת אפילו בהעלם אחת וזו קושיתו דרב ביבי ומה שנעלם מעיני התלמוד הוא תירוץ דבר זו דהאמת הוא דאע"ג דנלמד בהיקש או בג"ש אינו חייב שתים. והנה לא ראיתי לרבינו שהזכיר דין זה דהמעלה והמעלה דחייב שתים ולפי הנראה דס"ל דלפי האמת מדלא שני לנו בכריתות במעת מינה דאינו חייב שתים ואע"ג דתנ"ם או מהיקש ילפינן לנו. וראיתי להרב בעל לחם משנה בפ"ה מהל' שגגות שתמה על רבינו למה לא מנה המעלה והמעלה וכו' וכתב בסוף דבריו ואע"ג דבכר כתב דין זה וכו' מ"מ הוה ליה למימנינהו הכא כו' עכ"ד. ולא ידעתי היכן מצא כדברי רבינו דס"ל דהמעלה והמעלה חייב שתים והנכון הוא מה שכתבתי:

כמו שביארנו. והשוחט את הפסח בחוץ אפילו בשאר ימות השנה בין לשמו בין שלא לשמו חייב. שהפסח בשאר ימות השנה שלמים הוא: **יג** בהמת חולין שעוברה קדשי מזבח אסור לשוחטה בחוץ. ואם שחטה אינו לוקה מפני שאינה ראויה לבוא לפני השם: **יד** גנב והקדיש ואחר כך שחט בחוץ חייב. ומאימתי העמידוה ברשותו כדי לחייבו עליה כרת. משעה שהקדישה. והוא ששחטה אחר יאוש אבל לפני יאוש אינה קדושה: **טו** היתה הבהמה כולה בחוץ וצוארה בפנים ושחט חייב שנאמר אשר ישחט שור או כבש או עז במחנה או אשר ישחט מחוץ למחנה. אחד השוחט במקדש וצוארה בפנים ושאר גוף הבהמה בחוץ או שהיה גופה בפנים וצוארה בחוץ חייב עד שתהיה הבהמה כולה במקדש שנאמר ואל פתח אהל מועד לא יביאנו. אבל השוחט בגגו של היכל אע"פ שאינו ראוי לזביחה כלל הרי זה פטור: **טז** שנים שאחזו בסכין ושחטו בחוץ פטורין שנאמר אשר ישחט או אשר ישחט אחד ולא שנים. ואחד ששחט בחוץ אע"פ שלא נתכוון לשחוט קדשים אלו לה' הרי זה חייב שנאמר דם יחשב לאיש ההוא דם שפך. אף על פי שזה הדם במחשבתו כדם הנשפך לא כקרבן הרי זה חייב: **יז** *השוחט בחוץ בלילה חייב הואיל והשחיטה בלילה כשירה בחוץ. וכן אם העלה בלילה מזה ששחט בחוץ בלילה חייב על העלאה. אבל אם שחט בפנים בלילה והעלה בחוץ פטור. לפי שלא העלה אלא דבר פסול שאין לך שחיטה כשירה בלילה במקדש. וכן אם קבל בכלי חול בפנים וזרק בחוץ

השגת הראב"ד

*השוחט בחוץ בלילה. א"א בחיי ראשי אין צורת ההלכה כפירושו ולא כטעמו שהשוחט בלילה בחוץ והעלה בחוץ ביום חייב שהרי כשוחט בחוץ ביום והעלה בחוץ הלא כבר נפסל בשחיטה ואע"פ שכבר נפסל זוכה בשחיטתו ואעפ"כ חייב על העלאתו מה לי חד פסולא דחוץ מה לי תרי פיסולי חוץ אבל אם שחט בפנים בלילה והעלה ביום בחוץ פטור אף בהעלאה מפני שכבר נפסל משום לילה שהוא פסול אחר שלא מפסולי חוץ אבל שחט בחוץ בלילה והעלה בחוץ בלילה לדברי הכל פטור:

כסף משנה

השוחט את הפסח בחוץ וכו'. שם (דף ס"ג) פלוגתא דאמוראי ופסק כרבין משום דרב אשי דבתרא הוא מתני הכי והאי שאר ימות השנה היינו בר מיום י"ד קודם חצות שאז שחטו אז בפנים פסול כמ"ש בפרק א' מקרבן פסח וכבר נתבאר בפרק זה שכל שאינו ראוי ליקרב אין חייבין עליו משום שחוטי חוץ:

יג בהמת חולין שעוברה קדשי מזבח אסור לשחטה בחוץ וכו'. בסוף פ"ק דתמורה (דף י"ב) בעא מיניה אביי מרב יוסף היא חולין וולדה שלמים ושחטה בחוץ מהו מי מיחייב עליה משום שחוטי חוץ או לא א"ל מי קרינן ביה והביאום לה', ל"א א"ל ראוי לפתח אהל מועד חייבים עליו בחוץ:

יד גנב והקדיש ואחר כך שחט בחוץ חייב. בפרק הניזקין (דף נ"ה:) גנב והקדיש ואח"כ טבח ומכר משלם תשלומי כפל ואינו משלם תשלומי ד' וה'. ותני עלה בחוץ כי האי גוונא ענוש כרת ואי אמרת יאוש כדי לא קני כרת מאי עבידתיה אמר רב שיזבי כרת וכו' שעל ידי דבריהם בא לו אוקמוה רבנן ברשותיה כי היכי דליחייב עליה אמר רבא הא ודאי קא מיבעיא ליה כי הוקמוה רבנן ברשותיה משעת גניבה או משעת הקדשה למאי נפקא מינה לגיזותיה וולדותיה מאי הדר אמר רבא מסתברא משעת הקדשה שלא יהא חוטא נשכר. ויש לתמוה על רבינו שכתב ומאימתי העמידוה ברשותו כדי לחייבו עליה כרת שהרי בהדיא אמרו למאי נ"מ לגיזותיה וולדותיה משמע דלא נפקא לן למידי אחרינא והיאך כתב רבינו דנ"מ לחייבו עליה כרת. ועוד דלענין לחייבו עליה כרת מה לי אם העמידוה ברשותו משעת גניבה או משעת הקדשה כיון שהעמידוה ברשותו הקדשה סגי לחייבו כרת אם ישחטנה בחוץ וצ"ע:

טו היתה הבהמה כולה בחוץ וצוארה בפנים ושחט חייב וכו' אחד השוחט במקדש וצואר בפנים ושאר גוף הבהמה בחוץ וכו' אבל השוחט בגגו של היכל הרי זה פטור. בפרק השוחט ומעלה (דף ק"ז:) אמר עולא השוחט על גגו של היכל חייב הואיל ואין ראוי לשחיטת כל זבח מתקיף לה רבא א"כ נכתוב רחמנא אל מחוץ למחנה ולא בעי אל פתח אהל מועד אל פתח אהל למה לי לאו למעוטי גגו (של היכל) ולרבא ה"נ נכתוב אל פתח אהל מועד במחנה אל מחוץ למחנה למה לי לאו לאיתויי גגו וכו' כוגה בפנים וצוארה בחוץ [בחוץ פשיטא] אמאי קפיד רחמנא אשחיטה שהיתה בחוץ היא אלא לאיתויי כולה בחוץ וצוארה בפנים. ומ"ש רבינו אחד השוחט במקדש וצוארה בפנים וכו' שנאמר אל פתח אהל מועד לא יביאנו אינו נוח לי דהא מהאי קרא לא ילפינן אלא למעוטי גגו של היכל. ונראה לי שצריך להגיה ולכתוב אבל השוחט בגגו של היכל אע"פ שאינו ראוי לשחיטה כלל הרי זה פטור שנאמר ואל פתח אהל מועד לא יביאנו. א"נ יש לומר דמשמע לרבינו דמואל פתח אהל מועד יליף שפיר דבעינן שתהא צוארה בפנים:

טז שנים שאחזו בסכין ושחטו בחוץ פטורין וכו'. משנה פ' השוחט ומעלה (דף ק"ח) ומייתי לה בגמרא מדכתיב ההוא ובתורת כהנים מייתי לה מדכתיב דם שפך. ולא ידעתי למה שינה רבינו להביא מפסוק אחר: ואחד ששחט בחוץ וכו'. משנה פרק השוחט ומעלה חומר בשחיטה מבעליה וכו' שהשוחט להדיוט חייב:

יז השוחט בחוץ בלילה וכו'. בפרק השוחט ומעלה (דף קי"א:) איפליגו במתני' ת"ק ור"ש ואמרינן עלה בגמ' אמר זעירי שחיטת בהמה בלילה איכא בינייהו וה"ק השוחט בהמה בפנים בלילה והעלה בחוץ פטור שחט בחוץ בלילה והעלה בחוץ חייב ר"ש אומר כל שחייבים עליו בחוץ וכו'. ומ"ש וכן אם קבל בכלי חול בפנים וזרק בחוץ פטור. שם על משנה זו רבא אמר קבלה בכלי חול איכא בינייהו וה"ק המקבל בכלי חול בפנים והעלה בחוץ פטור המקבל בכלי חול בחוץ והעלה בחוץ חייב ר"ש אומר כל שחייבים עליו בחוץ וכו' ואע"ג דאסיקנא דר"ש אחלק בחוץ והעלה בחוץ קאי מ"מ משמע דלא הוו בעו הני אמוראי למימר אליבא דת"ק אלא מאי דקים להו דהוי דינא הכי ואע"ג דבפ' המזבח מקדש (דף פ"ד) אמר רבי יוחנן השוחט בהמה בלילה בפנים והעלה בחוץ חייב הא איתותב ואסיקנא בתיובתא ואע"ג דבתר הכי אמרינן ואיבעית אימא וכו' פירוקא דחיקא הוא ולא סמכינן עליה: וכתב הראב"ד השוחט בחוץ בלילה א"א בחיי ראשי אין צורת ההלכה כפירושו וכו'. ביאור הדברים שרבינו מפרש שבשאמרו העלה בחוץ בין ברישא בין בסיפא אלילה דקתני רישא קאי. והראב"ד מפרש דלא קאי אלילה דרישא אלא היינו לומר שהעלה ביום ומפני כך הוצרך לתת טעם אחר לדבר. ואיני יודע מה על

מנא

לחם משנה

ובאמת אני איני מוצא מקום לגירסא זו אלא דגירסת רש"י והתוס' ז"ל היא עיקר והוא דרכו של הר"א בהשגות כדכתיבנא ולזה לא ידעתי טעמו של רבינו ז"ל וצ"ע:

יד גנב והקדיש ואח"כ שחט בחוץ חייב וכו'. תימה דלא אמרו בגמרא כן בפרק הניזקין (דף נ"ה) אלא לתרץ לעולא דקאמר יאוש כדי לא קני דהקשו לו מברייתא דגנב והקדיש ושחט בחוץ חייב כרת דהיכי חייב כרת מדבריהם בשלמא לרב יהודה הוי כרת מן התורה דיאוש כדי קני אבל לעולא קשיא ותירצו דהוי כרת מדבריהם ורבינו ז"ל דפסק בפ"ה מהלכות איסורי מזבח כר"י דאמר יאוש כדי קני איך כתב כאן דהוי כרת מדבריהם הא הוי כרת מן התורה והו תימה על הרב כ"מ ז"ל דכתב שם שרבינו ז"ל כתב כן מפני תירוץ הגמרא דתירוץ הגמ' אינו לרב יהודה כדכתיבנא. ומה שהקשה הוא ז"ל שם דרבינו ז"ל פסק בהלכות גניבה דיאוש לחוד לא קני לאו קושיא היא דמ"מ כאן רב יהודה יאוש כדי קני היינו יאוש ושנוי השם כדכתבו שם התוס' ז"ל דאיכא כאן שינוי השם מעיקרא חולין והשתא הקדש ולא קאמר כאן יאוש כדי אלא משום דליכא שינוי רשות וכמו שהאריכו שם התוס' ז"ל וא"כ אין קושיתו קושיא דשאני הכא דאיכא שינוי השם אבל יאוש לחוד ודאי לא קני אבל מה שהקשיתי קשה ומה שהקשה כאן דלא היה לו לרבינו ז"ל לכתוב לחייבו כרת אלא לענין גיזותיה וולדותיה כדאמר בגמ' דלענין כרת לא נפקא לן מידי הא ודאי קושיא היא. אך נ"ל לתרץ בכי האי גוונא דכוונת רבינו ז"ל לא הוי לשאול מאימתי העמידוה ברשותו אלא לענין גיזותיה וולדותיה כדאמרה גמ' ומ"ש כדי לחייבו כרת ה"ק מאימתי העמידוה ברשותו ונותן טעם למה העמידוה כדי לחייבו כרת ולקונסו כדכתב רש"י וא"כ לפי זה מ"ש כדי לחייבו כרת לא קאי אמאי דקאמר מאימתי דלענין חיוב כרת לא נפקא לן מידי אלא מ"ש כדי לחייבו הוא טעם לענין העמדה אבל השאלה לענין גיזות וולדות אע"פ שלא ביארה רבינו ז"ל. אבל ק"ק דלפי דברי התוס' ז"ל שם משמע דהך נפקותא לא הוי אליבא דר' יהודה דאית ליה גזילה חוזרת בעיניה אליבא דר"פ דאמר שבח דעל גבי גזילה דגזלן הוי והדין ודאי עמהם דהך נפקותא לא הוי כלל אליבא דר"י דדינא הכי הוי אפילו קודם הקדש וכיון דרבינו ז"ל בהל' גזילה פ"ג פסק כר"י וכרב פפא דקאמר אליביה דגזלן הוי אין מקום לנפקותא זו ולמה כתב כאן נפקותא זו ועוד קשה מה שהקשיתי לעיל וצ"ע:

טו שנאמר ואל פתח אהל מועד לא יביאנו וכו'. הקשה הרב בעל כ"מ ז"ל דלא היה לו לרבינו ז"ל להביא מקרא זה דבפ' השוחט ומעלה (דף ק"ז:) מוכח לרבא דפסק רבינו ז"ל כוותיה דקרא דואל פתח אתא למעוטי גגו ואל מחוץ למחנה אתא לרבויי כולה בחוץ וצוארה בפנים דחייב ואם כן היך הביא רבינו ז"ל קרא דאל פתח אהל מועד לחייב כולה בחוץ וצוארה בפנים. וי"ל דהוקשה לו לרבינו ז"ל בגמרא דאימא איפכא דאל פתח לרבות צוארה בפנים ובמחנה לרבות גגו של היכל ולזה יש לומר דמ"מ משמע טפי אל פתח גגו של היכל מצוארה בפנים דלא משמע צוארה בפנים שהביאו אל פתח אהל מועד דמשמע שהביאו כולו ולכך רבינו ז"ל הביא פסוק זה שמשמעותו הוא שמכריח לעשות הדרשות כן ולא איפכא:

טז שנאמר דם יחשב לאיש ההוא כו'. קשה דמאן דדריש דהשוחט להדיוט בחוץ חייב מהאי קרא דדם שפך היינו ר' יוסי דאית ליה בפ' השוחט והמעלה (דף ק"ח) דשנים שהעלו באבר פטורים ואית ליה דדיברה תורה כלשון בני אדם ואיש איש אשר יעלה דאמר קרא לא דריש ולכך היש איש דשחיטה נמי לא דריש ליה למעט הדיוט והוצרך ללמדו שם (דף קי"א) מדם שפך וכדאמרו שם ואלא השוחט להדיוט מנא ליה ההוא דם שפך ואפילו השוחט לאיש אבל לר' ישמעאל דאית ליה דשנים שהעלו באבר חייבים מקרא דאיש איש דכתיב גבי העלאה דאיש איש דכתיב גבי שחיטה לרבות השוחט להדיוט כמבואר שם וכיון דרבינו פסק בפרק שלאחר זה דשנים שהעלו באבר חייבין מקרא דאיש איש א"כ הוה ליה לאתויי רבוי להדיוט דחייב מקרא דאיש איש. וי"ל דאין דרכו של רבינו ז"ל להקפיד בזה וכותב הדרשה הפשוטה יותר אע"פ שהיא דלא כהלכתא:

יז השוחט בחוץ בלילה חייב וכו'. רבינו ז"ל נתן טעם לשוחט בחוץ בלילה דכשרה מפני ששחיטת חוץ דהיינו שחיטת חולין כשרה בלילה מה שאין כן בשחיטת פנים דקרבן בעינן ביום דכתיב ביום זבחכם וכן לענין שחיטת העוף נתן טעם לפי ששחיטה בחוץ כשרה והרי היא כמליקה בפנים. והר"א ז"ל השיג עליו בטעם זה וגם בדין שכתב השוחט בחוץ בלילה והעלה בחוץ בלילה דחייב והוא אית ליה דפטור וטעמו דברים פ' השוחט והמעלה (דף ק"ז) אמרו אשכחן מוקטרי פנים שהעלן בחוץ מוקטרי חוץ שהעלן בחוץ מנין ומפיק ליה מקרא דאליהם לערב פרשיות ואמרו שם דמאי אשר ישחט מפקינן רבוי בשחיטת העוף בחוץ ומשמע ליה להר"א ז"ל דלא מרבינן מוקטרי חוץ שהעלן בחוץ אלא שהעלם ביום בחוץ דקרא מוקמינן ליה במועט יותר והיינו דהעלן בחוץ ביום ולא מרבינן כולי האי אפילו שהעלן בחוץ בלילה אלא דוקא שהעלן בחוץ ביום. אבל רבינו ז"ל סובר דבי היכי דמוקטרי חוץ אע"פ ששחט בלילה בחוץ חייב ה"נ בהעלאה דאתקשו להדדי מקרא דואליהם. עוד סובר הר"א ז"ל דקרא ריבה לר' ישמעאל

מקרא

בחוץ פטור: יח וכן המולק את העוף בחוץ פטור. ואם העלהו פטור. מלק בפנים והעלה בחוץ חייב על העלאה. שחט בפנים והעלהו בחוץ פטור שלא העלה אלא דבר שאינו ראוי ליקרב. *שחט את העוף בחוץ והעלהו בחוץ חייב שתים שהשחיטה בחוץ כשירה והרי היא כמליקה בפנים:

פרק תשעה עשר

א אין [א]המעלה בחוץ חייב עד שיעלה לראש המזבח שיעשה בחוץ. אבל אם העלה על הסלע או על האבן פטור. שאין קרוי קרבן אלא על המזבח ואף על פי שהוא בחוץ שנאמר ויבן נח מזבח. ואינו חייב עד שיעלה לשם שנאמר לעשות אותו לה' עד שיתכוין לשם: ב אינו חייב אלא על העלאת דבר הראוי לאשים ולמזבח כגון העולה שנאמר אשר יעלה עולה או זבח מה עולה שראויה לאשים אף כל שראוי לאשים הוא שחייבין על העלאתו בחוץ: ג מכאן אמרו הזורק את הדם או המקטיר איברי עולה או אמורין או קומץ או לבונה או קטורת או מנחת כהנים או מנחת נסכים או המנסך שלשה לוגין יין או מים בחוץ חייב שנאמר לא יביאנו לעשות אותו כל המתקבל בפנים חייבין עליו בחוץ: ד אבל הזורק שירי הדם בחוץ אפילו שירי דמים הפנימים פטור. שזריקת שירי הדם שירי מצוה הם ואינן מעכבין. וכן המנסך יין או מים פחות משלשה לוגין בחוץ פטור בין בחג בין בשאר ימות השנה. *הואיל וחסר השיעור הרי אינן ראויין להתקבל בפנים. וכן המעלה מבשר חטאת מבשר אשם מבשר שלמים בין של יחיד בין של צבור משירי מנחות משתי הלחם מלחם הפנים בחוץ פטור. שכל אלו ראויין לאכילה לא לאשים: ה המעלה את הבהמה כולה בחוץ חייב מפני האימורין. ואע"פ שלא הפרישן אין בשר הזבח חוצץ. וכאילו הקטיר האימורים בפני עצמן. אבל המעלה מנחה שלא נקמצה פטור. שאין הקומץ ברור ומובדל. קמצה וחזר קומצה לתוכה והקריב כולה בחוץ חייב: ו היוצק והבולל והפותת והמולח והמניף והמגיש והמסדר את השלחן והמטיב את הנרות והקומץ והמקבל דמים בחוץ פטור. לפי שכל אחד מאלו אינו גמר עבודה ונאמר אשר יעלה עולה או זבח. מה העלאה שהיא גמר עבודה אף כל שהוא גמר עבודה חייבין עליו: ז פרה אדומה ששרפה חוץ ממקום שריפתה. וכן שעיר המשתלח שהקריבו בחוץ אחר שהתודה עליו פטור. שנאמר ואל פתח אהל מועד לא יביאנו כל שאינו ראוי לבא אל פתח אהל מועד אין חייבין עליו. אבל קדשים פסולין שהיה פיסולן בקודש אם העלה מהן בחוץ חייב. כיצד כגון הלן והיוצא והטמא ושנפסל במחשבת העובד שכולן נשרפין כמו שיתבאר בהלכות פסולי המוקדשין. אם עבר והעלה מהם בחוץ חייב שנאמר לעשות אותו לה' כל הנעשה לה' חייבין עליו ואלו נעשו לשם: ח כל דבר שחייבין על העלאתו בחוץ כיון שהעלה ממנו כזית בחוץ חייב. בין שהעלה בפנים תחלה ושייר ממנו כזית והעלהו בחוץ. בין שהניח הכל בפנים ולקח ממנו כזית והעלהו בחוץ. אבל אם חסר אותו דבר הקרב כל שהוא בפנים והעלה שאריתו בחוץ פטור: ט *[ב]כיצד הקומץ או הלבונה והאימורין והעולה

א סמ"ג שם: *[עי' תוי"ט פי"ג מ"ו בזבחים ד"ה רא"א]: ב סמ"ג לאוין שלג:

השגת הראב"ד

*שחט את העוף בחוץ וכו'. א"א זה הטעם אין בו טעם אלא שלא חייב הכתוב בעוף אלא מה שחייב בבהמה:

השגת הראב"ד

*כיצד הקומץ וכו' עד שהוליאו כלו עד העלה וחזר והעלה וכו' עד כין מעלה לעושה. א"א הספרים שלנו אינם משוים לזו הגירסא וכודאי היא משובשת אבל הגירסא שלנו

כסף משנה

אלא בדברי רבינו כי רחק מעליו דפשטא דמילתא משמע דטפי עדיף למימר דסיפא אלילא דרישא קאי מלמימר דסיפא לא הוי בגוונא דרישא:

יח וכן המולק את העוף בחוץ פטור וכו' עד סוף הפרק. משנה (דף ק"ח) שם. ועל מה שכתב רבינו שהשחיטה בחוץ כשירה והרי היא כמליקה בפנים כתב הראב"ד זה הטעם אין בו טעם אלא שלא חייב הכתוב בעוף אלא מה שחייב בבהמה עכ"ל. ולא זכיתי להבין דבריו שהרי ע"כ חייב בעוף מה שלא חייב בבהמה שהרי מלק בפנים והעלה בחוץ בעוף חייב ובבהמה פטור ושחט בפנים והעלה בחוץ בבהמה חייב ובעוף פטור:

פי"ט א אין המעלה בחוץ חייב עד שיעלה לראש המזבח וכו'. משנה פרק השוחט ומעלה (דף ק"ח) ופסק כת"ק: ואינו חייב עד שיעלה לשם וכו'. שם במשנה המעלה להדיוט פטור ובגמרא יליף לה מדכתיב ואל פתח אהל מועד לא יביאנו לעשות אותו לה':

ב אינו חייב אלא על העלאת דבר הראוי לאשים ולמזבח וכו'. נלמד ממה שיבא בסמוך. ובפרק השוחט ומעלה (דף ק"ט) דרים מדכתיב ואל פתח אהל מועד לא יביאנו כל המתקבל בפתח אהל מועד חייבים עליו בחוץ:

ג מכאן אמרו הזורק את הדם. בפ"ק דזבחים (דף ד':) מה לזביחה וזריקה שכן עבודה וחייבין עליה בחוץ. ומ"ש או המקטיר איברי עולה או אימורין או קומץ או לבונה או קטרת או מנחת כהנים או מנחת נסכים. משנה בפרק השוחט ומעלה (דף ק"ט:). ומ"ש או המנסך ג' לוגין יין או מים בחוץ חייב. שם בברייתא ומשמע הברייתא שנסוך מים זה יהא בחג וכן פירש"י ורבינו קיצר במובן:

ד אבל הזורק שירי הדם בחוץ וכו'. שם (דף ק"י:) במשנה רבי נחמיה אומר שירי הדם שהקריבן בחוץ חייב משמע דת"ק פטר ואמרינן בגמ' (דף קי"א) הספא דאמר רב אדא וכו' מהלוקת (אי שירים מעכבי) בשירים הפנימים אבל בשירים החיצונים דברי הכל לא מעכבי כי קאמר רבי נחמיה בשירים הפנימים וא"כ לת"ק דר' נחמיה אפי' שירים הפנימים שהקריבן בחוץ פטור. ועוד דבפ' איזהו מקומן (דף נ"ב) מסיק רב פפא דכ"ע בין ר"א בין ר' ישמעאל שירים אין מעכבין ומסדר ההם לאשכוחי תנא דסבר שיריים מעכבין. ומה שכתב וכן המנסך יין או מים פחות משלשה לוגין בחוץ פטור וכו'. נלמד מברייתא שכתבתי בסמוך. ומ"ש וכן המעלה מבשר חטאת מבשר אשם וכו' פטור. משנה בפ' בתרא דזבחים (דף קי"ב:):

ה המעלה את הבהמה כולה בחוץ חייב וכו'. משנה פ' השוחט ומעלה (דף ק"ט:) המקריב קדשים ואימוריהם בחוץ חייב ובגמרא (דף ק"י) אמאי והא איכא חלילה ופירש"י שהבשר אינו ראוי להקטרה חולץ בין אימורים למערכה ודכוותה בפנים לאו העלאה היא דהמשנה אמר על העלים אמר על האש אמר שמוהל בשהפכן וכו' רב אמר מין במינו אינו חולץ ופסק כרב דהלכתא כוותיה לגבי שמואל באיסורי ואע"ג דר' יוחנן אמר אפילו שלא הפכן הא מני ר"ש היא ולא חיישי ליה דהא משום דמוקי למתניתין כיחידאה וקרוב הדבר שאף הוא לא אמרה אלא לומר דאפשר לאוקומי מתניתין הכי ולא לומר שתהא הלכה כיחידאה: ומ"ש אבל המעלה מנחה שלא נקמצה פטור וכו' קמצה וחזר קומצה לתוכה וכו'. משנה וגמרא שם:

ו היוצק והבולל והפותת וכו'. משנה וברייתא בפרק בתרא דזבחים (דף קי"ב):

ז פרה אדומה ששרפה חוץ ממקום שריפתה וכו'. משנה שם: ומ"ש אחר שהתודה עליו. נתבאר בפרק זה: אבל קדשים פסולין שהיה פיסולן בקדש וכו'. משנה בפרק השוחט ומעלה:

ח ט כל דבר שחייבין על העלאתו בחוץ וכו' כיצד הקומץ או לבונה והאימורין וכו' ואיט חייב על החסר. משנה וברייתא שם (דף ק"ט:):

לחם משנה

מקרא דאו שחט ולר"ע מקרא דדם יחשב שחיטת העוף ומיעט המליקה לר"ע אלו ישחט ולר' ישמעאל מזאת כדאיתא בר"פ השוחט ונתן הר"א טעם לזה מפני שלא רלה הכתוב לחייב בשחיטת הען אלא מה שחייב בבהמה דהיינו השחיטה דוקא. זו היא כוונת הר"א ז"ל אע"פ שהרב בעל כ"מ ז"ל כתב שלא זכה להבין דבריו ולע"ד אפשר כדכתיבנא. ויתר הדברים שכתב בהשגה הקודמת ג"כ הם מבוארים:

פי"ט ג שנאמר לא יביאנו לעשות אותו כו'. קשה קצת דברייתא לא אמרה שם (דף ק"ח) לרבות אלו [אלא מפסוק] שנאמר ואל פתח אהל מועד לא יביאנו כל הבא אל אהל מועד חייבין עליו בחוץ אבל לא הביאו פסוק זה שם אלא לרבות הדינין שכתב רבינו ז"ל למטה כגון הלן והיוצא והטמא כו' וכן רבינו ז"ל למה הביאו מדרשא מלעשות לה' אבל רש"י ז"ל לא פירש אלא מלעשות לבד משמע הראויין לעשות ולשון הברייתא נאות יותר לפירוש רש"י ז"ל:

ט כיצד הקומץ כו'. נראה דרבינו ז"ל פסק כר' יוסי דאמר בפ' השוחט (דף ק"ח:) אינו חייב אלא אחת וכר' יוחנן דאמר דבאלרבעה והמסה איברים מודה ר' יוסי וכמו שכתב הכ"מ והדין עמו דהלכה כר"י לגבי ר"ש ור"ש גרסינן ולא ר' ישמעאל הדע לך דלכ"ע ת"ק דר"י אית ליה דמוקטרי פנים שהסרו

ומ"ש

משנה למלך

פי"ט א אין המעלה בחוץ כו'. גרסינן בפ' פרת חטאת (דף קי"ג) קרבן שומע אני אפילו קדשי בדק הבית ת"ל ואל פתח אהל מועד לא הביאו ע"כ. ועיין שם ברש"י שכתב שני פירושים ודחה הפירוש האחד שאמר שהטעם הוא משום דקדשי בדה"ב הם בעלי מומין ועיין שם בתוס' ובפ"ו דיומא (דף ס"ג) הובאת ברייתא זו וגם שם רש"י דחה אותו הפירוש ועיין שם בתוס' אך בפ"ק דתמורה (דף ו') כתב רש"י הפירוש הדחוי ועיין בקרבן אהרן בפ' מחוסר חוץ, ולא ראיתי לרבינו שהביא דין זה ולא ידעתי למה. ודע שמדברי התוס' פ"ק דע"ז (דף י"ג) ד"ה ובמתוה נראה מדרבנן אסור לשחוט קדשי בדה"ב בחוץ גזירה אטו קדשי מזבח ועיין במ"ש התוס' פ"ג דזבחים (דף כ"ט):

ג מכאן אמרו הזורק את הדם וכו'. עיין בכ"מ ומשנה ערוכה היא בפ' י"ג דזבחים (דף ק"ו) ובדף ק"ז כיארו משיכא נפקא לן דזורק בחוץ חייב:

העלה

והעולה ומנחה הנשרפת והנסכין שחסרו מקצתם בפנים והקריב שאריתן בחוץ פטור. שהרי נאמר לעשות אותו על השלם הוא חייב ואינו חייב על החסר. הוציאו שלם וחסר בחוץ והעלהו הרי זה ספק לפיכך אינו לוקה: **י** העלה אבר שאין בו כזית בשר והיה העצם משלימו לכזית חייב. מפני שהוא מחובר. היה מלח משלימו לכזית הרי זה ספק לפיכך אינו לוקה. ועולה ואימוריה מצטרפין לכזית: **יא** העלה וחזר והעלה חייב על כל אבר ואבר. זרק הדם והעלה האיברים חייב שתים. שהרי חלק הכתוב בין מעלה לעושה. שהרי נאמר אשר יעלה

שלנו אף לדברי ר' עקיבא חייב שתים להכי פלגינהו רחמנא שם תעלה ושם תעשה אבל שחט וזרק לדברי הכל אינו חייב אלא אחת דכתיב שם תעשה כלל כל העשיות:

לחם משנה

שחסרו והעלו בחוץ חייב וברים פירקין אמרינן דלר' ישמעאל פטור א"כ ודאי דר"ש גרסינן במתני' והלכה כר"י לגבי ר"ש כדאמרינן בפ' מי שהוציאוהו וקשה דשם אמרו כמאן מהדרינן פוקעין על גבי המזבח דלא כר"י כלומר דלר' יוסי מוקטרי פנים שחסרו והעלו בחוץ פטורין וא"כ כיון דלאו בני הקטרה נינהו היכא דחסרו לא הוה לן למהדר פוקעין על גבי המזבח וא"כ רבינו דפסק כר"י כאן איך פסק לעיל בפ"ו דמהדרין פוקעין שכתב שם איברים שפקעו מעל המזבח אם יש בהן ממש וכו'. ועוד קשה דרש"י ז"ל פירש גבי מתני' דכולן שחסרו כל שהו והקריבו בחוץ פטור פירש"י ז"ל הטעם משום דנפסלו בחסרון כל שהוא ולא קאי אלבונה דאי לבונה אם חסרה כל שהוא לא נפסלה וכן ודאי לא קאי אעולה ורבינו נתן טעם פיטור לכולן מקרא דאותו על השלם הוא חייב ואינו חייב על החסר ואין צריך טעם זה אלא לעולה ולבונה אבל לכולהו אחריני תיפוק משום שאינו מתקבל בפנים מיהו אין זו קושיא דרצה לתת טעם שוה לכולם אבל קשה מנא ליה הך דרשא דאותו על השלם וכו' ולא דריש הך דרשא דאותו למוקטרי פנים שחסרו והעלו בחוץ אלא ר' ישמעאל בפרק השוחט והמעלה אבל ר"ע דריש ליה למוקטרי חוץ שהעלו בחוץ ואמאי פסק דלא כר"ע דהלכתא כוותיה מחבירו. ועוד אני תמיה שם בפשטא דשמעתא דאמרינן דלר' ישמעאל צריכי תרי קראי חד למוקטרי פנים וחד למוקטרי חוץ וקשו בתוס' ז"ל ותיפוק ליה מואליהם או מנ"ש דהבאה הבאה ותירצו ס"ד אמינא כיון דבפנים מהדרינן פוקעין והויא הקטרה לא נילף ממוקטרי חוץ ויחייב קמ"ל א"כ היכי אמרינן גבי פלוגתא דר"י ור"ש כמאן מהדרינן פוקעין דלא כר"י נימא דאפי' כר"י אתי ואע"ג דמהדרינן פוקעין מוקטרי פנים שחסרו פטורי מקרא דאותו ואדרבא לכך אצטריך דלא נימא מוקטרי פנים ליחייב כיון דמהדרינן פוקעין כדכתבו התוס' ז"ל. ונראה לי דהך קושיא כדכתיבנא בפשטא דשמעתא הוא טעמו של רבינו ז"ל דפסק כר' יוסי ומהדרינן פוקעין דס"ל דלא פליגי הדינים אהדדי דגלי קרא אותו כדכתיבנא ומ"ד מהדרינן פוקעין דלא כר' יוסי לא דריש תרי קראי חד למוקטרי חוץ וחד למוקטרי פנים אלא חד למוקטרי חוץ לבד ולא ילפינן פנים מחוץ משום דמהדרינן פוקעין ולדידיה ר' ישמעאל דפליג אר"ע לית ליה תרי קראי חד למוקטרי פנים וחד למוקטרי חוץ אלא חד קרא לחוץ וילפינן פנים מבחוץ מואליהם או מנ"ש דהבאה הבאה ולא מהדרינן פוקעין וסוגיא דכר"פ השוחט והמעלה דלא כוותיה ופסק כסוגיא דריש פ' השוחט והמעלה וכדכתבינן ופסק כר' ישמעאל משום דס"ל דמתני' דכולן שחסרו כל שהו וכו' לא אתי כר"ע וכדפירש"י ז"ל דטעמא משום דאינו מתקבל בפנים שהוצרך לדחוק דלא קאי אלבונה ואי קאי מיירי שחסרה מעיעור הכשרה וכן נראה מדברי התוס' ז"ל שם שכתבו גבי כמאן מהדרינן פוקעין דטעמא דמתני' משום דנפסלו מחמת כן אבל רבינו ז"ל לא רצה לדחוק עצמו בכך ופירש דמתניתין כרבי ישמעאל אתיא וקאי אלבונה נמי ואעולה וטעמא דפיטור הוי מקרא דאותו על השלם הוא חייב ואינו חייב על החסר ודלא כר"ע דאית ליה דמוקטרי פנים חייב ולא דריש קרא דאותו להכי ומשום הכי פסק רבינו ז"ל כר' ישמעאל ודלא כר"ע ועוד פסק דלא כר' עקיבא משום דר' יוסי אית ליה כר' ישמעאל והלכתא כוותיה לגבי ר"ש כך נראה לי לפרש דברי רבינו ז"ל אלא שקשה לי דגבי זרק הדם והעלה האיברים חייב שתים נתן טעם שהרי חלק הכתוב בין מעלה לעושה וטעם זה אין צריך לומר אלא לר"ע כדאמרינן בגמרא והכי איתא בפרק השוחט והמעלה (דף ק"ז:) אמר ר' אבהו שחט וזרק לדברי ר' ישמעאל חייב אחת לדברי ר"ע חייב שתים אביי אמר אפילו לר"ע אינו חייב אלא אחת דאמר קרא שם תעשה עשאן הכתוב לכולן עבודה אחת זרק והעלה לר' ישמעאל חייב שתים לדברי ר"ע אינו חייב אלא אחת אביי אמר אפילו לר"ע חייב שתים להכי פלגינהו קרא שם תעלה ושם תעשה שחט וזרק (והעלה) לדברי הכל חייב שתים ע"כ הרי משמע הטעם שכתב רבינו ז"ל גבי זרק והעלה הוי הטעם שנתן לר"ע משמע דפסק כר"ע. אלא שיש לומר בזה דרצה רבינו ז"ל לתת טעם דאפי' ר"ע יודה בו אע"ג דלית הלכתא כוותיה וכן דרכו של רבינו ז"ל בראיות ובטעמים שמביא הראיות והטעמים פשוטים אע"פ שהם דלא כהלכתא:

יא זרק הדם וכו'. הנוסחא בספרים דידן בגמרא היא כמו שהבאתי והיא גירסת רבינו ז"ל והוא פשוט אבל הכ"מ הביא הגירסא בגמרא משובשת שכתב א"ר אבהו שחט וזרק לדברי ר' ישמעאל חייב אחת לדברי ר"ע חייב שתים אביי אמר אפי' לר' ישמעאל חייב שתים להכי פלגינהו קרא שם תעלה ושם תעשה ולפ"ז הוצרך לדחוק מאד וטמר דטעמא

כסף משנה

ומ"ש הוציאו שלם וחסר בחוץ והעלה ה"ז ספק. שם (דף ק"י) בעיא דלא איפשיטא:

י העלה אבר שאין בו כזית בשר והיה העצם משלימו לכזית חייב. שם (דף ק"ז) פלוגתא דר"י ור"ל ופסק כר"י. ומ"ש היה מלח משלימו לכזית וכו'. שם (דף ק"ח) בעיא דלא איפשיטא. ומ"ש ועולה ואימוריה מצטרפין לכזית. משנה שם (דף ק"ט) המעלה כזית מן העולה ומן האימורים בחוץ חייב:

יא העלה וחזר והעלה חייב על כל אבר ואבר. משנה שם (דף ק"ח) העלה וחזר והעלה חייב על כל עליה (ועליה) דברי ר"ש ר' יוסי אומר אינו חייב אלא אחת ובגמרא אמר ר"ל מחלוקת בארבעה וחמשה איברים וכו' אבל אבר אחד דברי הכל אינו חייב אלא אחת ור' יוחנן אמר מחלוקת באבר אחד וכו' אבל בארבעה וחמשה איברים ד"ה חייב על כל אבר ואבר ופסק כר' יוסי אליבא דר' יוחנן וה"ה בסמוך העלה אבר חסר פטור. ומ"ש שם הר"א ב"ד לא האיר דבריו שהרי שנינו המעלה כזית מעולה ומאימורים בחוץ חייב אלמא לא קפדינן אאבר שלם, יש לומר שאין זו ראיה דכיון דלרבי יוסי אם העלה וחזר והעלה אבר אחד אינו חייב אלא אחת והיינו אפילו יש בו כמה זיתים ממילא משמע דהא דתנן העלה כזית מעולה ומאימוריה בחוץ חייב שאותו זית הוא אבר אי נמי כשהוא ממקום שאינו אבר כגון שהוא בשר או חלב. ומ"ש וכי איתמרא שמעתא במוקטרי פנים שיחסרו בהקטרתן והוציאן והקטירן בחוץ דהלכה כרבי יוסי דפטור עכ"ל. ואין פשט המשנה מורה כדבריו דקתני העלה וחזר והעלה משמע דכל העליות בחוץ הן: זרק הדם והעלה האיברים חייב שתים וכו'. כך היא הגירסא הנכונה והדין שם (דף ק"ז) זורק מקצת דמים בחוץ מנ"ל (דחייב) מדתניא דם יחשב לרבות הזורק דברי רבי ישמעאל ר"ע אומר או זבח לרבות הזורק ובגמ' שם א"ר אבהו שחט וזרק לדברי ר' ישמעאל חייב אחת לדברי ר"ע חייב שתים וכו' אביי אמר אפילו לר' ישמעאל חייב שתים להכי פלגינהו קרא שם העלה ושם העשה שחט וזרק והעלה לדברי הכל חייב שתים ופי' רש"י לרבי ישמעאל נפקא ליה זריקה מדם שפך בעונש של שחיטה. אינו חייב אלא אחת דחד כרת וחד לאו הוא לר"ע נפקא ליה מאו זבח דכתיב גבי העלאה חייב שתים משום דשמות מוחלקין. שם תעשה ושם העלה הזכיר העליה לבדה והשאר כללן בעשיה אחת למימרא דלא מחייב אכולהו אלא חדא. פלגינהו קרא הוציא העלאה מכלל שאר עשיות למימר דמיחייב עלה באפי' נפשה והשאר באפי נפשייהו. שחט וזרק והעלה לד"ה בין לרבי ישמעאל בין לר"ע חייב שתים לרבי ישמעאל [כיון דכולהו בהעלה] מיחייב אהעלאה חדא דאית ליה קרא בהדיא ואשחיטה וזריקה חדא דמחד קרא נפקי ולר"ע אשחיטה מיחייב חדא ואהעלאה וזריקה חדא עכ"ל. ומדברי רבינו נראה שהוא מפרש דכי אמר אביי להכי פלגינהו קרא לר"ע נמי הוה הכי פשטא ולפיכך כתב שהרי חילק הכתוב בין מעלה לעושה ולפ"ז כי אמרינן בשחט וזרק והעלה חייב שתים לר"ע נמי אהעלאה חייב אחת ועל שחיטה וזריקה אחת וכבר עלו דברי רבינו כהוגן אלא שיש בו קצת קיצור שה"ל לכתוב שאם שחט וזרק והעלה אינו חייב אלא שתים. וי"ל דמשמע ליה דהא לא איצטריך לאשמועינן דמדכלל כולן בלעשות אותו ממילא משמע דלא מחייב אכולהו אלא חדא ומאי דאיצטריך לאשמועינן היינו שאם העלה וזרק חייב נמי אהעלאה מפני שהוציא הכתוב העלאה מכלל שאר עשיות וממילא משמע דה"ה לשוחט וזרק והעלה אינו חייב אלא שתים: כתב הראב"ד כיצד הקומץ וכו' א"א הספרים שלנו אינם משוים לזו הגירסא וכו'. והנך רואה שגירסת רש"י כגירסת רבינו ונראה מסוף דברי הראב"ד שהיה גורס בדברי רבינו שחט וזרק חייב שתים וכ"כ שהוא גירסא משובשת שאינו חייב אלא אחת ולא אמר שחייב שתים אלא במעלה ושוחט או זורק משום

משנה למלך

יא העלה וחזר והעלה וכו'. תנן בפ' י"ג דזבחים (דף ק"ח) העלה וחזר והעלה וחזר והעלה חייב על כל עליה ועליה דברי ר"ש ר' יוסי אומר אינו חייב אלא אחת ע"כ. ובגמרא אמרו מחלוקת בד' וה' איברים דר"ש כי כתיב לעשות אותו על השלם הוא חייב ואינו חייב על החסר אבל בהמה כתיב ור"ש אבל אבר ואבר כתיב אבל אבר אחד דברי הכל אינו חייב אלא אחת ע"כ. פירוש דרבי יוסי סבר דלעולם אינו חייב עד שיעלה כל הבהמה ומ"ה אם העלה ד' או ה' איברים בזה אחר זה אינו חייב כי אם אחת דכולה חדא העלאה היא דכי כתיב אותו על כל הבהמה כתיב ור"ש ס"ל דכי כתיב אותו על כל אבר ואבר כתיב ומש"ה אם העלה ד' או ה' איברים בזה אחר זה חייב על כל עליה ועליה אבל אם העלה אבר אחד בשתי פעמים לכ"ע אינו חייב אלא אחת והוקשה לרש"י דהיכי קאמר דלכ"ע אינו חייב אלא א' הא לר' יוסי אפילו אחת אינו חייב כיון שלא הקריב כי אם אבר אחד ואפילו הקריבו שלם האבר אינו חייב לר' יוסי משום דכי כתיב אותו הכולה בהמה כתיב וכתב דמיירי שכבר הקריב שאר האיברים ונשאר אבר א' והקריבו לחצאין דלכ"ע אינו חייב כי אם אחת דלר' יוסי חייב אחת לפי שבהקרבה זו נשלמה העלאה ולר"ש נ"כ חייב אחת בשביל מה שהקריב קודם אך בשביל מה שהקריב לחצאין אינו חייב כלל משום דלאו העלאה היא דהא אותו כתיב שלם ולא חסר א"כ משכחת לה שפקע חצי אבר ממה שהקריב בחוץ וחזר והחזירו דלכ"ע אינו חייב כי אם אחת בשביל מה שהקריב קודם שפקע. ור' יוחנן אמר מחלוקת באבר אחד דמ"ס מוקטרי פנים שחסרו והעלו בחוץ חייב ומ"ס פטור אבל בד' וה' איברים דברי הכל חייב על כל אבר ואבר ע"כ. ופירוש דר' יוחנן סבר דלכ"ע כי כתיב אותו אכל אבר ואבר כתיב אלא דהכא פליגי היכא דשחט בפנים ולקח אבר אחד שהקריבו בחוץ לחצאין דר"ש ס"ל דחייב ב' משום דס"ל דכי כתיב אותו לומר דבעינן שיקריב אבר שלם היינו דוקא במוקטרי חוץ כלומר שהוציא חוץ אבל במוקטרי פנים חייב אף על חצי אבר דהא מהדרינן פוקעין למזבח דהוה ליה חסר ור' יוסי ס"ל דאף במוקטרי פנים בעינן אבר שלם משום דתרי מיעוטי כתיבי אותו ולא יביאנו דמשמע שלם ולא חסר חד למוקטרי פנים וחד למוקטרי חוץ והיא סברת ר' ישמעאל בדף ק"ו ומש"ה ס"ל שאם העלה אבר אחד לחצאין שאינו חייב כי אם אחת לפי שכולה חדא העלאה היא אבל בד' וה' אברים ד"ה חייב על כל אבר ואבר משום דאבר אחד חשיב שלם ואמרינן התם וסלקא דעתך דאמר עולא הכל מודים במוקטרי פנים שחזרו שהוא חייב לא נחלקו אלא במוקטרי חוץ שחסרו והעלו בחוץ דמ"ס פטור ומ"ס חייב ע"כ. פירוש דעולא סבר דהמחלוקת הוא באבר אחד שהקריבו לחצאין אך ס"ל לעולא דאליבא דכ"ע אם אבר זה שהקריבו לחצאין אם היה מוקטרי פנים לכ"ע חייב על כל עליה ועליה משום דמוקטרי פנים שחסרו והעלם בחוץ חייב וא"כ כל העלאה והעלאה חשיבא וחייב על כל אחת ואחת ומה שנחלקו ר"ש ור"י הוא במוקטרי חוץ כלומר שזה האבר שהקריבו לחצאין היה מוקטרי חוץ ור"ש ס"ל דכי היכי דמוקטרי פנים שחסרו חייב הכי נמי מוקטרי חוץ שחסרו ומש"ה חייב על כל עליה ועליה משום דכל חדא חשיבא העלאה בפני עצמה ור' יוסי סובר שדמיון זה אינו דדוקא מוקטרי פנים שחסרו חייב משום דמהדרינן פוקעים אבל מוקטרי חוץ שחסרו פטור ומש"ה אם הקריב אבר אחד לחצאין אינו חייב כי אם אחת לפי שכולה חדא הקטרה היא ועל העלאת חצי אבר לא היה מתחייב אם לא היה מעלה החצי אבר האחר. וא"ת לר"ש דאית ליה דגם מוקטרי חוץ שחסרו חייב א"כ אותו למאי אתא פירש רש"י דס"ל דכי כתיב אותו למעוטי פתוח מכוות דלא חשיב הקטרה, ויש לבאר לר"ש דאית ליה דאותו איצטריך למעט פתוח מכוות ולדידיה מיירי

יעלה עולה ונאמר לעשות אותו *העלה אבר חסר פטור שנאמר לעשות אותו על השלם הוא חייב:

יב שנים ששחטו פטורים. שנים שאחזו באבר והעלוהו בחוץ חייבין. שנאמר איש איש אשר יעלה עולה אפילו איש ואיש שהעלו חייבין:

יג *הזורק מקצת מתנות בחוץ חייב. המקבל דם חטאת בכוס אחד נתן ממנו בחוץ וחזר ונתן בפנים חייב על הניתן בחוץ. שהרי כולו ראוי ליקרב בפנים. ואם נתן ממנו בפנים וחזר ונתן בחוץ פטור מפני שהן שירים. אבל אם

אם

השגת הראב"ד

*העלה אבר חסר. א"א לא האיר דבריו שהרי שנינו המעלה כזית מעולה ומאימורים בחוץ חייב אלמא לא קפדינן אאבר שלם וכי איתמרא שמעתא במוקטרי פנים שיחסרו בהקטרתן והוציאן והקטירן בחוץ דהלכה כר' יוסי דפטור:

*הזורק מקצת וכו' עד או אחד בפנים. א"א זה אינו כלום דאחד בפנים ואחד בחוץ בין למ"ד עושה את חבירו דחוי בין למאן דאמר עושה אותו שירים שני לא חזי בפנים:

כסף משנה

משום דפלגינהו קרא ואין ספק שטעות סופר היה בספרו והנוסחא הנכונה כמו שכתבתי. ומ"מ מה שכתב בדברי הראב"ד אף לדברי ר"ע חייב שתים איני יכול ליישבו דא"כ צריך לומר דלרבי אבהו לרבי ישמעאל חייב שתים ולרבי עקיבא אינו חייב אלא אחת והם דברים הפוכים כמו שנתבאר. והר"י קורקוס ז"ל כתב שמתוך דברי רש"י נראה לי דברים אביי אמר אפילו לר"ע אינו חייב אלא אחת: העלה אבר חסר פטור שנאמר וכו'. נתבאר בסמוך:

יב שנים שאחזו באבר והעלוהו בחוץ חייבים וכו'. משנה שם:

יג הזורק מקצת מתנות בחוץ חייב. משנה שם (דף ק"י): המקבל דם חטאת בכוס אחד וכו'. משנה שם (דף קי"א): חטאת שקבל דמה בכוס אחד נתן בחוץ וחזר ונתן בפנים בפנים וחזר ונתן בחוץ חייב שכולו ראוי (לבא) בפנים קבל בב' כוסות נתן שניהם בפנים פטור שניהם בחוץ חייב אחד בפנים ואחד בחוץ פטור אחד בחוץ ואחד בפנים חייב על החיצון והפנימי מכפר. ובגמ' (דף קי"ב) בפנים ונתן בחוץ שירים נינהו הא מני ר' נחמיה היא. אי ר' נחמיה אימא סיפא קבל דמה בשני כוסות וכו' אחד בפנים ואחד בחוץ פטור והאמר רבי נחמיה שיירי הדם שהקריבן בחוץ חייב: סיפא אתאן לת"ק דר"א בר"ש דאמר עושה דיחוי לחבירו. ופלוגתא דראב"ש ות"ק בפרק כל הפסולין (דף ל"ד) ושם מתבאר דלדברי שניהם אין השני ראוי ואם כן אינו חייב עליו בחוץ. ויש לתמוה על רבינו שכתב אחד בפנים ואחד בחוץ חייב וכבר השיגו הראב"ד וכתב הזורק מקצת וכו' עד או אחד בפנים א"א זה אינו כלום דאחד בפנים ואחד בחוץ בין למ"ד עושה את חבירו דחוי בין למ"ד עושה אותו שירים שני לא חזי בפנים עכ"ל וצ"ע. והר"י קורקוס ז"ל כתב וז"ל ונראה שרבינו סומך על מ"ש שם למה הדבר דומה למפריש חטאתו ואבדה והפריש אחרת תחתיה ואח"כ נמצאת הראשונה והרי שתיהן עומדות ששחט שתיהן בחוץ חייב אחד בפנים ואחד בחוץ פטור אחד בחוץ ואחד בפנים חייב וכו' ושאלו בגמרא דמה למדנו מדמיון זה ותירצו הא קא משמע לן הא מני רבי היא אבודה בשעת הפרשה מתה וה"ק טעמא דאבדה הא הפריש שתי חטאות לאחריות חדא מינייהו מעיקרא בטלה היא וכו' פירוש ולא אמרינן

לחם משנה

דטעמא הוי אפילו לרבי עקיבא ואינו כן דודאי לר"ע לא איצטריך הך טעמא דשחיטה וזריקה הרי שמות הוו דזריקה מאו דכתיב גבי העלאה נפיק ליה ועוד מה מקום לגירסא זו דקאמר פלגינהו קרא שם מעלה ושם העשה הא מאי דחילק הכתוב הוי העלאה לחוד ועשיה לחוד ובזרק והעלה שפיר שייך הך טעמא אבל בשחט וזרק אין מקום לזה הטעם דהכל הוי עשיה ועוד אם הוא גורס בדברי רבינו ז"ל זרק הדם והעלה האברים חייב שתים ולא גרים שחט וזרק דהוא כתב למטה שהוא שבוש אם כן מאי האי דקאמר דסובר רבינו ז"ל דהטעם ההוא הוי אפילו לר"ע הא הך טעמא לפי גירסתו לא הוי אלא לשחט וזרק ולא לזרק והעלה אלא ודאי דכגירסא דהשיבנא עיקר והיא גירסת הר"א ז"ל. ומ"ש הר"א ז"ל אף לדברי ר"ע חייב שתים להכי פלגינהו רחמנא כו' לא קאי אלא אזרק והעלה כגירסתו בגמ' ומיושב הוא ואין מקום לתמיהת הכ"מ שתמה עליו ומה שתמה הר"א על רבינו הוא מפני שהיה לו נוסחא משבשת בגמרא דשחט וזרק חייב שתים ואם כן נמצא לפי האמת דרבינו ז"ל ורש"י ז"ל והר"א ז"ל גירסא אחת להם וניחא הכל:

סליק הלכות מעשה הקרבנות בס"ד

משנה למלך

מיירי במוקטרי חוץ במוקטרי פנים מה יהיה דינו. ולכאורה נראה דבמוקטרי פנים אף בפחות מכזית חייב ואין זה מן התימה שיהא חייב על פחות מכזית דכיון דע"כ איצטריך קרא למעט פחות מכזית אלמא דאי לאו קרא הוה חייב על פחות מכזית א"כ למאן דלא דריש יביאנו ולית ליה מעוטא גבי מוקטרי פנים יתחייב אף על פחות מכזית ועוד דכיון דכל עדיפות שיש למוקטרי פנים הוא משום דמסדרינן פוקעין ושוקעין אלו דמסדרינן גם אפילו פחות מכזית אין זה מן התימה אם יתחייב במוקטרי פנים על פחות מכזית. וליכא למימר דכיון דלמדנו קרא דבעינן כזית במוקטרי חוץ ה"ה במוקטרי פנים לפי שלא מצינו לשום תנא שימעט מוקטרי פנים ומוקטרי חוץ מחד קרא וכל זה הוא מבואר בדף ק"ז דלר' ישמעאל איצטריכו תרי מיעוטי ור"ע דלית ליה כי אם חד מעוטא אינו ממעט כי אם מוקטרי חוץ. ואפשר היה לומר דדוקא למ"ד דאותו אתא למעט פחות מאבר שלם או כולם נסמה למ"ד וא"כ כיון דגזרת הכתוב הוא א"כ היכא דליכא אלא חד מיעוטא לא מוקמינן ליה אלא אמוקטרי חוץ ולא יליף מוקטרי פנים מיניה אבל למאן דאית ליה דאותו אתא למעט פחות מכזית אין סברא לחלק בין מוקטרי פנים למוקטרי חוץ. אך כד מעיינן שפיר נראה דהא ליתא דא"כ אמאי איצטריכו בדף ק"ז לומר דר"ע אית ליה דמוקטרי פנים שחסרו והעלו בחוץ דחייב אימא דאית ליה דאותו אתא למעט פחות מכזית ומש"ה לא איצטריכו תרי קראי אלא ודאי דכל היכא דליכא כי אם חד מעוטא לא מוקמינן ליה אלא במוקטרי חוץ. ומדברי רש"י שם יש להוכיח כן שכתב ואינו חייב על החסר לקמן פליגי בה איכא למ"ד על אבר חסר ואיכא למ"ד בשמה חסרה ואיכא למ"ד קטרת חסרה כגון פחות מכזית ע"כ. נראה דבכל אלו הלוקות כללו שייכא פלוגתא דר' ישמעאל ור"ע ולפי זה ר"ש ור' יוסי כולהו לית להו אלא חד מיעוטא ומוקמי ליה במוקטרי חוץ אלא דהכא פליגי דר"ש סבר דמעוטא דאותו הוא למעט פחות מכזית ומש"ה אית ליה דאם הקריב אבר אחד להלאן אף שהוא מוקטרי חוץ חייב על כל עליה ועליה ור' יוסי אית ליה דהכי כתיב אותו הוא למעט אבר חסר ומש"ה אם הקריב אבר אחד להלאן אינו חייב כי אם אחת. ודע שממחלוקת זו דנחלקו במוקטרי חוץ אם חייב על אבר חסר נמשך עוד מחלוקת אחר במוקטרי פנים אם הקטיר פחות מכזית דלמאן דאית ליה דמוקטרי חוץ חייב אף על אבר חסר וכי איצטריך אותו הוא למעט פחות מכזית א"כ מוקטרי פנים חייב אף על פחות מכזית אך למ"ד דאותו איצטריך למעט אבר חסר אף שמעט זה אינו אלא במוקטרי חוץ מ"מ במוקטרי פנים דנהי דחייב אף על אבר חסר מ"מ כזית מיהא בעינן. ולפי זה מ"ש עולא הכל מודים במוקטרי פנים שחסרו דחייב חסרון זה אינו שוה לכל דלר"ש הוא אפי' אם הקטיר פחות מכזית ולר' יוסי הוא אם הקטיר כזית אף שהוא אבר חסר והכי פירושו דעולא סובר דמחלוקת הוא באבר אחד שהקטירו להלאן ועל זה אמר שאם הוא מוקטרי פנים לכ"ע חייב שתים בין למר ובין למר כיון דאיכא כזית בכל העלאה והעלאה לא נחלקו אלא במוקטרי חוץ וכדכתיבנא: ודע שמחלוקת זו שנחלקו ר"ל ור' יוחנן ועולא בכונת מחלוקת ר"ש ור' יוסי הוא משום דר"ל ס"ל דר"ש ור' יוסי לא נחלקו במה שנחלקו ר' ישמעאל ור"ע דהא במתני' בהמה איתנייא ולא ביארו אי מיירי במוקטרי פנים או חוץ מש"ה אמר דמחלוקת זה לא שייכא להכא אלא דכ"ע מלו סברי או כר' ישמעאל או כר"ע אלא דהכא נחלקו במעוט אם הכונה הוא על כל הבהמה או על כל אבר ואבר לסברת ר' ישמעאל מהני' איירי בין במוקטרי פנים ובין במוקטרי חוץ ולסברת ר"ע מתני' איירי דוקא במוקטרי חוץ. ור' יוחנן לא נתקררה דעתו בדברי ר"ל כללו משום דס"ל דליכא מ"ד דכי כתיב אותו אכולה בהמה כתיב ואפושי פלוגתא לא מפשינן ומש"ה אמר דמתני' במוקטרי פנים ופליגי ר"ש ור' יוסי במה שנחלקו ר' ישמעאל ור"ע ור"ש ס"ל כר"ע ומש"ה חייב על כל העלאה והעלאה ור' יוסי ס"ל כר' ישמעאל ומש"ה אמר דאינו חייב כי אם אחת. אך לסברת עולא דאמר דהכל מודים במוקטרי פנים שחסרו והעלו בחוץ דחייב כלומר דכולהו כר"ע דלא דרש יביאנו כי אם מעוטא דאותו אלא דהד אמר דמעוטא דאותו הוא למעט פחות מכזית והידך ס"ל שהוא למעט אבר חסר לא ידעתי מי דחקו לומר דמתני' ר"ע היא ולא ר' ישמעאל ולא הוה ליה למימר אלא כדברי ר"ל מחלוקת באבר אחד דמ"ס כי כתיב אותו למעט פחות מכזית הוא ומש"ה חייב על כל העלאה והעלאה ומ"ס כי כתיב אותו למעט אבר חסר אתא ומש"ה אינו חייב כי אם אחת ומתני' אליבא דר' ישמעאל מיירי אף במוקטרי פנים ולר"ע לא מיירי כי אם במוקטרי חוץ אבל לומר דלא מיירי כי אם במוקטרי חוץ לא ידעתי מי הביאו לזה: ותו אמרינן התם איכא דאמרי אמר עולא הכל מודים במוקטרי חוץ שחסרו והעלו בחוץ שהוא פטור לא נחלקו אלא במוקטרי פנים שחסרו והעלו בחוץ דמ"ס פטור ומ"ס חייב ע"כ. והנה לפי האיכא דאמרי סברת עולא היא סברת ר' יוחנן דלא נחלקו ר"ש ור' יוסי בפירוש מעוט דאותו מה שיעור מיעט אלא נחלקו במחלוקת ר' ישמעאל ור"ע. אך ההפרש שיש בין ר' יוחנן לסברת עולא הלזו היא דר' יוחנן ביאר דלר"ע מעוט דאותו הוא למעט אבר חסר אך עולא לא הכניס עצמו בזה אלא מעוט דאותו יהיה מה שיהיה מחלוקתם הוא במוקטרי פנים אם יש להם דין מוקטרי חוץ או לא. גם אמרינן התם ופליגא דאבוה דשמואל אלישנא קמא דעולא דאמר אבוה דשמואל כמאן מסדרינן פוקעין לגבי מזבח כמאן דלא כר' יוסי ע"כ, כלומר דאבוה דשמואל ס"ל דמחלוקת ר"ש ור' יוסי הוא במוקטרי פנים ור' יוסי אית ליה דמוקטרי פנים שחסרו והעלו בחוץ דפטור דומיא דמוקטרי חוץ ולזה אמר דכמאן מסדרינן פוקעין דלא כר' יוסי דאם איתא דמסדרינן פוקעין כיון דבפנים הני הקטרה נינהו אע"ג שחסרו א"כ היה לנו לחייב בחוץ מוקטרי פנים אע"ג שחסרו. והנה סברת אבוה דשמואל היא כר' יוחנן וכלישנא בתרא דעולא דמחלוקת זו דר"ש ור' יוסי הויא מחלוקת ר' ישמעאל ור"ע ולא נתבאר בדברי אבוה דשמואל מה היא סברתו במעוט אותו איזה שיעור ממעט. וא"ת אמאי לא קאמר כמאן דלא כר' ישמעאל. וי"ל דאבוה דשמואל מילתא אגב אורחא רצה ללמדנו דלא נימא דמחלוקת זו דר"ש כר' יוסי הוא כסברת ר"ל או כסברת לישנא קמא דעולא דלפי שני הדברים הללו מאי סבר ר' יוסי דמסדרינן פוקעין אך אבוה דשמואל ס"ל דטעמיה דר' יוסי הוא משום דסבר כר' ישמעאל ולהורות על זה אמר כמאן מסדרינן פוקעין דלא כר' יוסי. אך מה שאני תמיה בסברת אבוה דשמואל הלזו דמסיקן סבריה דר' יוסי לית ליה דמסדרינן פוקעין דאי משום דאית ליה דמוקטרי פנים שחסרו פטור שאני הכא דבפירוש מיעט הכתוב דכתיבי תרי מיעוטי יביאנו ואותו וע"כ חד אתא למוקטרי חוץ וחד למוקטרי פנים וכיון דגזרת הכתוב היא היכי ילפינן מינה דלית ליה דמסדרינן פוקעין. והדבר המגדיל התימה הם דברי התוס' בדף ק"ז ד"ה חד שכתבו עלה דהיא דר' ישמעאל דאיצטריכו תרי קראי חד למוקטרי פנים וחד למוקטרי חוץ הכא לא שייך למילף מואליהם תאמר או הכא הכא משום דבפנים טעמא הוא משום דמסדרינן פוקעין והכיב הקטרתן ולא שייך למילף למוקטרי חוץ ע"כ, הרי לך דבר מבואר דאף ר' ישמעאל אית ליה דמסדרינן פוקעין ואפ"ה הכי טעמא כי היכי דלא נילף מואליהם או מג"ש ומש"ה איצטריך מעוטא למוקטרי פנים וא"כ היכי קאמר אבוה דשמואל דר' יוסי לית ליה דמסדרינן פוקעין והדבר אלוי צריך תלמוד: ודע בכל מה שכתבנו הוא לסברת רש"י אך התוס' ז"ל רוח אחרת אתם בסוגיא הלזו שכתבו דר"ל דאמר דמ"ס כי כתיב אותו על השלם הוא חייב ולא על החסר אכולה בהמה כתיב לאו למימרא דבעינן שיקריב כל הבהמה כדי שיתחייב אלא הכונה היא דבעינן שתהיה כל הבהמה שלמה בשעה שמקריב בחוץ כדי שיתחייב ומש"ה אית ליה לר' יוסי שאם העלה כמה איברים זה אחר זה אינו חייב אלא אחת אקמא מיחייב דאיתיה לכולה בהמה ואאחריני פטור שהבהמה חסרה דמה שהעלה הרי הוא כנאבד ומ"ס אכל אבר ואבר כלומר דדוקא האבר בעינן שיהיה שלם בשעת הקרבה ומש"ה חייב על כל אבר ואבר אבל אבר אחד שהעלה להלאן לכ"ע לא מיחייב אלא א' ומיחייב איות קמא כלומר דלכ"ע כל היכא דכל הבהמה שלמה והקריב כזית ממנה בחוץ חייב, אך אם לא היתה שלימה לר' יוסי אינו חייב אם הקריב בחוץ ממה שנשאר ומש"ה אמר דאם הקריב ארבעה או חמשה זה אחר זה אינו חייב כי אם אחת והוא על האבר הא' אבל על האחרים אינו חייב לפי שהיא חסרה ור"ש סובר דלא בעינן שתהיה כל הבהמה שלמה אלא כל שהאבר שלם מתחייב על כזית שהקריב ממנו ומש"ה אם הקריב ארבעה או חמשה איברים בזה אחר זה מתחייב על כל אבר ואבר אבל אם הקריב אבר א' להלאן לכ"ע אינו חייב כי אם אחת והוא על כהאי הראשון דאילו על האי השני פטור לפי שהאבר חסר האבר וכל שהאבר חסר לכ"ע פטור והא דאמרי' דאם הקריב אבר אחד להלאן דחייב אחת לר"י הוא דוקא היכא דכל הבהמה שלמה ולר"ש אף שנאבדה שאר הבהמה וכמבואר ור' יוחנן אית ליה דלכ"ע לא קפדינן שיהיה שלם אלא האבר וכל שהאבר שלם חייב אם הקריב כזית בפנים אלא דר"ש סבר מדין זה לא נאמר כי אם במוקטרי חוץ אבל במוקטרי פנים לא בעינן שיהיה האבר שלם ומש"ה אם הקריב אבר אחד להלאן חייב ב' ור' יוסי אית ליה דגם במוקטרי פנים בעינן שיהיה האבר שלם ומש"ה אמר דאם העלה אבר אחד להלאן דאינו חייב כי אם אחת והיינו על האי הראשון אבל על האי השני פטור לפי שהאבר חסר: וראיתי לתוס' שכתבו דטעמא דמאן דפטר הוא דסבר כר' ישמעאל דלעיל וקסבר דלא מסדרינן פוקעין, אך רש"י לא כתב אלא דמאן דפטר נפקא ליה מלא יביאנו. והנראה שהתוס' הוכרחו לומר דמאן דפטר ס"ל דלא מסדרינן פוקעין ליישב סוף הסוגיא דקאמר אבוה דשמואל כמאן מסדרינן פוקעין דלא כר' יוסי. והנראה אלי כדעת התוס' הוא דס"ל

דסוגיא

אמריך בכי הא שאם הקריב אחד בפנים ואחד בחוץ פטור אלא חייב בכל גוונא. והוכר רבינו שהכוונה לומר שגם גבי כוסות דמי לשתיקן לאחריות כי מתחלה לאחריות עומדים וזהו למה"ד כלומר מה שאני פוטר בכוסות היכא דאחד בפנים ואחד בחוץ היינו למאן דסבר דיחוי דדמי לאבודה אבל אם הפרים לאחריות חייב והוא הדין בכוסות דלא אמרינן דיחוי אלא

אם קבל בשני כוסות. בין שנתן שניהן בחוץ. או אחד בחוץ ואחד בפנים. או אחד בפנים ואחד בחוץ הרי זה חייב: **יד** הקומץ והלבונה של מנחה שהקריב אחד מהן בחוץ. או הקריב האחד בפנים והשני בחוץ חייב. וכן שני בזיכי לבונה של לחם הפנים שהקריב אחד מהן בחוץ או אחד בפנים והשני בחוץ חייב:

מי

אלא דמי לאחריות אי נמי אפילו אם הוא דיחוי אחר שהקריב אחד בפנים מתחלה לא היה דחוי וחייב. ומ"מ דחוק הוא פירוש זה ואולי גירסא אחרת היתה לו וצ"ע עכ"ל: **יד** הקומץ והלבונה של מנחה וכו' וכן שני בזיכי לבונה וכו' שהקריב אחד מהם בחוץ וכו'. משנה בפרק השוחט והמעלה (דף ק"ח) ופסק כת"ק:

מי

משנה למלך

דסוגיא זו חולקת עם הסוגיא דדף ק"ז דאילו בדף ק"ז אמרינן דטעמא דר' ישמעאל הוא משום דדרש יביאנו ור"ע לא דרש יביאנו להאי דרשא אך סוגיא דהכא ס"ל דבין ר"ש ובין ר' יוסי כולהו לא דרשי יביאנו לדרשא זו אלא דר"ש ס"ל דמהדרינן פוקעין ומש"ה אית ליה דמוקטרי פנים שחסרו חייב משום דלא ילפינן להו ממוקטרי חוץ ור' יוסי סבר דלא מהדרינן פוקעין וא"כ מוקטרי פנים ומוקטרי חוץ שוים הם וכחד מעוטא הגי למעט תרוייהו וכפי הנראה זו הוקשה להוס' וכתבו וא"ת מ"מ לא מיחייב אכזית שני נסי דלא מהדרינן פוקעין מ"מ אם מתקן אבר אחד לכמה זיתים חייב להעלות את כולן א"כ הקטרה היא ואמאי לא מיחייב עלה בחוץ כלומר דאי אמרת בשלמא דטעמא דמאן דפטר הוא משום דדרש יביאנו תו ליכא קושיא כלל משום דגזרת הכתוב היא דאף במוקטרי פנים בעי שלם אך לפי מ"ש דלכ"ע לא דרשי יביאנו וטעמא דמאן דפטר הוא משום דכיון דלא מהדרינן פוקעין א"כ מוקטרי פנים ותוך שוים הם וכחד מעוטא הגי למעט תרוייהו א"כ קשה דנהי דלא מהדרינן פוקעין מ"מ עדיין יש לחלק ביניהם ולתת טעם שיתחייב במוקטרי פנים אף על כחסר משום דאם מתקן אבר אחד כו', ותירצו דהא אם מתקן אבר אחד לכמה זיתים דחייב להעלות את כולן אינו סיבה ליתחייב מוקטרי פנים שחסרו משום דמאי דמיחייב להקטיר הכל לאו משום דתיהוי חשובה הקטרה בהאי אבר אלא משום דכולא חדא הקטרה היא וכיון שהתחיל גומר אבל אי מהדרינן פוקעין שחסר האבר שנקטר השאר מזה יש ללמוד דחשיבא הקטרה בהאי אבר ע"כ. והנה החלוק הוא מבואר. וכמאי דקאמר עולא דמחלוקת ר"ש ור' יוסי הוא במוקטרי חוץ דס"ל לר"ש דאף מוקטרי חוץ שחסרו חייב הסכימו התוס' לסברת רש"י דלר"ש הא דכתיב אותו הוא למעט פחות מכזית אבל שאינם הקטרה שלמה והקשו וא"ת מאי טעמא בעי קרא למעט פחות מכזית היכן מצינו שחייבה תורה בהאי שיעור והאי זית תלי שיעור הוא דלא מצינו הקטרה שיתחייב בפחות מכזית לא לענין מחשבה ושום דבר אלא דוקא גבי שאור ודבש דחייב בפחות מכזית למאן דאית ליה מכת קראי. וי"ל דשמא כיון דמהדרינן פוקעין פחות מכזית הוה אמינא דמיחייב בהון אי לאו דכתיב אותו: והנה מהסוגיא הלזו מוכח דטעם זה דמהדרינן פוקעין לא מהני אלא ליחייב במוקטרי פנים אבל ליחייב במוקטרי חוץ לא. ומדברי התוס' נראה דהא דמהדרינן פוקעין מהני אף למוקטרי חוץ דהא אליבא דעולא במוקטרי חוץ עסקינן. והנראה דדוקא היכא דכתיב אותו למעט או אבר חסר למ"ד או בהמה חסרה למ"ד והוא גזרת הכתוב או הוא דאמרינן שדין זה הוא דוקא במוקטרי חוץ אבל במוקטרי פנים לא משום דמהדרינן פוקעין אבל היכא דקרא לא מיעט שום דבר מהודש ואדרבא קשיא לן למאי איצטריך קרא למעט מוקטרי חוץ פחות מכזית כיון דלא אשכחן בשום דוכתא שתהא הקטרה בפחות מכזית חשובה הקטרה לזה אפשר לומר דכיון דבחד דוכתא אשכחן דחשיבא הקטרה אף שהוא במוקטרי פנים הו"א דאף במוקטרי חוץ קמ"ל קרא דלא:

ודע שאף שכתבתי לעיל דלפי סברא זו דעולא דאותו איצטריך למעט פחות מכזית למאן דלא דרש יביאנו מוקטרי פנים חייב עליהם אף על פחות מכזית מ"מ הוזרני בי ונראה דלכ"ע ליכא חיובא בפחות מכזית אף במוקטרי פנים וטעם דכיון דלא אשכחן בשום דוכתא הקטרה בפחות מכזית אלא משום דהו"א כיון דמהדרינן פוקעין בפחות מכזית אף הכא תהיה חשובה הקטרה בפחות מכזית קמ"ל קרא שדין זה הוא בכל הקטרות דבעלמא דלא חשיבי הקטרה בפחות מכזית וא"כ אין לחלק בדין זה בין מוקטרי פנים למוקטרי חוץ אלא בשניהם אינו חייב בפחות מכזית:

ודע דבדף ק"ט תנן המעלה כזית מן העולה ומן האמורין בחוץ חייב ע"כ. והנה כפי פירוש רש"י אליבא דר"ל האי מתני' לא ר' שמעון היא ולא ר' יוסי דהא לכ"ע לפחות בעינן שיקטיר אבר שלם ואולי נאמר דמתני' איירי דוקא במוקטרי פנים ואליבא דר"ל פלוגתא דר"ש ור' יוסי הוא דוקא במוקטרי חוץ ולפי זה מתני' דהמעלה כזית היא דברי הכל א"כ איפשר לומר דאף דנימא דמחלוקת ר"ש ור' יוסי הוא אף במוקטרי פנים איפשר לומר דמתני' איירי בשכבר הקריב כל השאר בפנים על גבי המזבח ונשאר סימנו כזית והקריבו בחוץ דבזה מודים ר"ש ור' יוסי דעל אותו כזית חייב. אך כד מעיינינן נראה שתירוץ זה ליתיה דהא באידך מתני' תנן הקומץ והלבונה וכו' ר"א פוטר עד שיקריב את כולן ופי' שם רש"י מדלא פליג ר"א ארישא גבי עולה משמע דגבי עולה מודה ר"א וכו' משמע דס"ל דמתני' דהמעלה כזית בחוץ מיירי אף שלא הקטיר כי אם כזית בחוץ והשאר קיים דאי מיירי בשהקריב בפנים ושייר מהן כזית פשיטא והלא אף בקומץ ולבונה בכי האי גוונא מודה ר"א דעל כזית חייב ועוד מגופה דמתני' דהקומץ והלבונה דקתני שאם הקריב מהן כזית חייב יש להקשות דמתני' מני לא ר"ש ולא ר' יוסי וא"כ אין לנו לומר אליבא דר"ל אלא דר"ש ור' יוסי לא נחלקו אלא במוקטרי חוץ אבל מוקטרי פנים חייב אף על כזית והיינו מתני' דהמעלה כזית מן העולה וכאידך מתני' דהקומץ נחלקו כדין אחר דת"ק סבר דכי היכי דגבי עולה כיון שהיא מוקטרי פנים חייב על כזית הכי נמי בקומץ והלבונה ור"ל ס"ל דשאני קומץ ולבונה דכיון דאם חסר ממנה פסולה מה שאין כן בעולה ומש"ה בעינן בקומץ שיקריב את כולו אף שהיא מוקטרי פנים ומאי דתנן בסיפא דמתני' דהקומץ וכולן שחסרו כל שהוא והקריבו בחוץ פטור טעמא הוא משום פסול ובהא פליגי ת"ק עם ר"א דת"ק סבר דוקא כשחסר כ"ש קודם שיקריב בחוץ או פטור משום דמה שהקריב בחוץ הוא דבר פסול אך כל זמן שהמנחה קיימת אף אם לא הקטיר כי אם כזית חייב ור"א סובר דמאחר שהמנחה נפסלת בחסרון בעינן שיקריב את כולה אבל לעולם דכולהו ס"ל דמעוטא דעל השלם ולא על החסר לא הוי במוקטרי פנים. אך מה שאני תמיה הוא לפי שראיתי לרש"י במתני' דהקומץ שכתב דהסבר כי כתיב אותו על השלם הוא חייב ולא על החסר אשיעור הקטרה כתיב והיינו כזית ור"א נמי דריש ליה אשיעור הקטרה כו' כנראה דס"ל דהני תרי מתני' דהמעלה ודהקומץ דמיירי במוקטרי פנים תרוייהו אית להו דאיכא מעוטא גבי מוקטרי פנים אלא דס"ל דהמעוט הוא על שיעור הקטרה והיינו כזית וא"כ איך יתכן במשנה אחת יביא רבי מחלוקת ר"ש ור' יוסי בשיעור ההקטרה כדי שיתחייב ולכ"ע אבר חסר פטור ובסמוך למשנה זו יביא עוד שתי משניות אחרות דאתו דלא כמאן. ועוד יש לתמוה דמי דחקו לר"ל לומר אבל באבר אחד דברי הכל אינו חייב אלא אחת כנראה שהוא דבר פשוט דליכא מאן דמיחייב אאבר חסר והלא משניות סתומות שנינו דמיחייב על כזית כאופן שדברי רש"י הללו לפום ריהטא הם מתמיהין בעיני:

אך כפי פירוש התוס' הכל מתיישב היטב שהם כתבו דבין לר"ש ובין לר' יוסי שיעור הקטרה הוא בכזית אלא שנחלקו אי בעינן בשעת ההקטרה שתהיה כל הבהמה שלמה או כאבר אחד שלם סגי וא"כ מתני' דהמעלה כזית מן העולה ומן האמורין דחייב דברי הכל היא ובשיעור כמה יהיה מן העולה בשעת הקרבה בזה לא איירי הך מתני' לפי שכבר נשנה דין זה במשנה הקודמת ובמתני' דהקומץ נמי נשנה מחלוקת ר"א ות"ק אם דין המנחה שוה לעולה או לא וא"כ שנה וכולן שחסרו כל שהוא והקריבן בחוץ פטור וקאי על הדברים השנויים באותה משנה שהוא דבר מוסכם מהכל דכל שחסר כל שהוא מן המנחה כבר נפסלה ושוב אם הקריבה בחוץ פטור אבל בחסרון דעולה לא מיירי משום דחסרון דעולה הוא מחלוקת ר"ש ור' יוסי דלר"ש כל שהאבר שלם חייב ולר' יוסי בחסרון כל שהוא דומיא דמנחה פטור המקריב אותה בחוץ ולפי אוקימתא דר' יוחנן כפי פירש"י נ"ל דהנהו תרי משניות דהמעלה כזית ודהקומץ אתו כר"ש משום דכפי פירוש רש"י לכ"ע אותו על אבר שלם כתיב דבעינן שיקריב כל האבר אלא דבמוקטרי פנים נחלקו ר"ש ור' יוסי דר"ש סבר דלא בעינן שיקריב כל האבר במוקטרי פנים אלא בכזית בלבד מתחייב ולר' יוסי אף במוקטרי פנים בעינן שיקריב כל האבר ולפי זה הנהו תרי מתני' דקאמרי דבמוקטרי פנים בכזית מתחייב אתו כר"ש דוקא וגם הוא קצת דוחק דהשתא לן תנא כר"ש נגד ר' יוסי דהלכתא כוותיה ומ"מ אין זה מהתימה שהרי בדף ק"ז אמרינן דר' יוחנן אמר על סתם מתני' הא מני ר"ש היא. אך כפי פירוש התוס' הנהו תרי מתני' דברי הכל הם דהתם לא מיירי אלא בשיעור מה שמקריב ולמדנו התנא דבכזית מתחייב אך כמה שיעור יהיה מן הבהמה בשעת הקרבה בזה לא איירו הנהו תרי מתני' אך דין זה נתבאר במשנה אחרת שהיא מחלוקת ר"ש ור' יוסי. הנה לא הואלתי לבאר הסוגיא כפי פירש"י והתוס' והרואה יראה כמה יש מהדוחק בדברי רש"י אך כפי פירוש התוס' הכל מתיישב היטב: ולענין הלכה הנה בדין מוקטרי פנים שחסרו נחלקו ר' ישמעאל ור"ע ולפי הכלל קי"ל כר"ע דהלכה כמותו מחבירו ולפי זה מוקטרי פנים שחסרו חייב עליהם אך כפי אוקימתא דר' יוחנן דפשיטא דקי"ל כוותיה דהא הלכתא כותיה לגבי ר"ל ותו דאבוה דשמואל וליטנא בתרא דעולא קיימי כוותיה וא"כ ר"ש ס"ל דמוקטרי פנים שחסרו חייב כר"ע ור' יוסי אית ליה דפטור כר' ישמעאל וא"כ יש לנו לפסוק כר' יוסי לגבי ר"ש ולא ידעתי היכי לידיינוה דייני להאי דינא. ומיהו לפי מה שכתבתי לעיל דסוגיא (דף ק"ז) חולקת עם הסוגיא דדף ק"ח אפשר לומר דלפי סוגיא דדף ק"ח אף ר"ע יודה דמוקטרי פנים שחסרו שיהא חייב דדוקא כפי הסוגיא דקאמר דטעמא דר' ישמעאל הוא משום דכתיב יביאנו א"כ ע"כ דר"ע דדרש יביאנו לדרשא אחריתי ס"ל דמוקטרי פנים שחסרו חייב אך כפי אידך סוגיא דמאן דפטר טעמיה הוא משום דגמר לה ממוקטרי חוץ א"כ אף אם ר"ע יאמר דיביאנו איצטריך לדרשא אחריתי מ"מ סבר דמוקטרי פנים שחסרו פטור משום דגמר להו ממוקטרי חוץ ולא מגיע לר"ע שאמר בפירוש דמוקטרי פנים שחסרו שיהא חייב דדוקא לר' ישמעאל מצינו שכתבו מפורש בברייתא. ולפ"ז נראה דיש לפסוק הלכה כר' יוסי מאחר דאפשר דר"ע יסבור כוותיה אלא שכל זה עדיין לא הונח לי לפי דמסוגיא זו מוכח דטעמיה דר' יוסי הוא משום דלא מהדרינן פוקעין והוא בפ' המזבח מקדש סתם לנו תנא דמהדרינן פוקעין וא"כ הוו תרי סתמי דסתרן אהדדי ולקמן נאריך עוד בזה בעז"ה. ודע שלפי פירוש רש"י נראה דקי"ל כר"ש מכמה טעמי חדא דסברת ר"ש היא סברת ר"ע דלא דרש יביאנו ותו דהא קי"ל דמהדרינן פוקעין וכדסתם לנו רבי ותו דהנהו תרי מתני' דהמעלה כזית מן העולה ומתני' דהקומץ אתו כותיה וכדכתיבנא לעיל:

מעתה אבוא לבאר דברי רבינו, כתב בדין ח' כל דבר שחייבין על העלאתו בחוץ כיון שהעלה ממנו כזית בחוץ חייב כו' אבל אם חסר אותו הדבר כל שהוא בפנים והעלה שאריתו בחוץ פטור כילד הקומץ והלבונה והאמורין והעולה ומנחה הנשרפת והנסכין שחסרו מקצתם בפנים והקריב שאריתן בחוץ פטור ע"כ. עוד כתב הלכה י"א העלה וחזר והעלה חייב על כל אבר ואבר וכו' העלה אבר חסר פטור שנאמר לעשות אותו על השלם הוא חייב ע"כ, והנראה אגלי בכוונת רבינו הוא דס"ל דמוקטרי פנים שחסרו פטור עליהם וכפלוגתא דר"ש ור' יוסי ס"ל דהלכתא כר' יוסי ופסק כאוקימתא דר' יוחנן דאמר מחלוקת באבר אחד וכמ"ש מרן וס"ל כפירוש התוס' דלכ"ע בכזית מתחייב אך צריך שאותו הדבר שמקריב הימנו כזית יהיה שלם. והנה בתחלה כתב שכל דבר שחייבין על העלאתו בחוץ כיון שהעלה ממנו כזית בחוץ חייב בין שהעלה בפנים תחלה ושייר ממנו כזית והעלה בחוץ בין שהניח הכל בפנים ולוקח ממנו כזית והעלהו בחוץ אבל אם חסר אותו הדבר כל שהוא בפנים והעלה שאריתו בחוץ פטור כילד הקומץ או הלבונה והאימורין והעולה כו' שחסרו מקצתן בפנים והקריב שאריתן בחוץ פטור כו' ע"כ. ואף שכלל בדין אחד הקומץ עם העולה לאו למימר שדין העולה שוה לדין הקומץ שאם חסר כל שהוא מן העולה והקריב שאריתו בחוץ שיהיה פטור שהרי לר' יוחנן כל שהקריב אבר א' מן העולה אף שחסר השאר חייב ומש"ה אמר דלכ"ע כל שהקריב ד' או ה' איברים חייב על כל אבר ואבר וכן פסק רבינו בהלכה י"א ועוד כתב בסוף דבריו העלה אבר חסר פטור משמע דוקא משום שהוא אבר חסר הא אם היה אבר שלם אף שחסר כל שאר הבהמה חייב, אלא שהכונה היא כמה שכלל העולה עם המנחה לומר שגם בעולה אם חסר ממנה מהשיעור שלם כל שהוא פטור וא"כ פי' שהשיעור העולה הוא אבר שלם ואם הקריב מהאבר כזית חייב אך אם חסר מהאבר כל שהוא והקריב שאריתו בחוץ פטור, ועוד אפשר לומר שכל שהקריב מן הבשר שאינו מן האבר כל שחסר מהבהמה כל שהוא פטור דדוקא כשהקריב מן האבר כזית והשאר האבר קיים חייב לפי דקרינן ביה שהקריב מהשלם אך אם הקריב מהבשר שאינו מהאבר או בעינן שתהיה כל הבהמה שלמה. ומ"ש שאם חסר מן העולה כל שהוא שפטור מיירי בשהקריב מהבשר שאינו אבר וא"כ כתב דין האבר שכל שהוא שלם חייב עליו אף שחסר שאר הבהמה ומש"ה חייב אם הקריב ד' או ה' איברים על כל אבר ואבר. ומ"ש העלה אבר חסר פטור אין הכונה דבעינן שיקריב כל האבר שהרי כתב בתחלת דבריו דבכזית מתחייב אלא הכונה היא שזה האבר נחסר כל שהוא הימנו והקריב שאריתו ומש"ה אמר דפטור לפי שהקריב מדבר שהוא חסר ואינו שלם וזהו שכתב רבינו העלה אבר חסר ולא כתב העלה מקצת מהאבר, והראב"ד כפי הנראה לא השגיח היטב בדברי רבינו והבין שמ"ש העלה אבר חסר דפטור הוא משום דבעינן שיקריב כל האבר ולזה השיג עליו וכתב לא הלכו דבריו שהרי שנינו המעלה כזית מהעולה ומהאימורים בחוץ חייב אלמא לא קפדינן אאבר שלם וכי איתמרה שמעתא במוקטרי פנים שחסרו והוציאן והקטירן בחוץ דהלכה כר' יוסי דפטור ע"כ. ומ"ש בדברי הראב"ד שחסרו בהקטרתן נראה לי שהוא ט"ס דהא פשיטא שכל חסרון שהוא בהיכת שהקטיר אותו במזבח לא שמיה חסרון וכדתנן וכולן שהקריב מהם בפנים ושייר מהן כזית והקריבו בחוץ חייב, הנראה אגלי הוא שעיקר הנוסחא היא שחסרו קודם הקטרתן. והנה לפי מה שכתבנו דברי רבינו הן הן דברי הראב"ד והכל הוא שפה אחת ודברים אחדים:

וראיתי למרן ז"ל שכתב ומ"ש הראב"ד לא האירו דבריו שהרי שנינו וכו' יש לומר שאין זו ראיה דכיון דלר' יוסי אם העלה וחזר והעלה אבר אחד אינו חייב אלא אחת והיינו אפילו יש בו כמה זיתים ממילא משמע דהא דתנן העלה כזית מעולה ומאימורים כזית בחוץ חייב כשאותו זית הוא אבר א"נ כשהוא ממקום שאינו אבר כגון שהוא בשר או חלב ע"כ. ולא ידעתי מי הכניסו בדוחק זה דהא מתני' דהמעלה כזית לא מיירי כי אם בשיעור ההקרבה שיתחייב עליה בחוץ וקאמר דבכזית מתחייב אך אי בעינן שתהיה כל הבהמה שלמה בשעת ההקרבה או שיהיה האבר שלם כמו

נא

לא איירי מתני' ודין זה הוא במשנה אחרת הוא מחלוקת ר"ש ור' יוסי וכמו שכתבנו לעיל. והנראה הוא דמרן ס"ל כפירוש רש"י דבעינן לר' יוחנן אליבא דר' יוסי שיקריב כל האבר בחוץ כדי שיתחייב ומש"ה נדחק במתני' דקתני דהמעלה כזית חייב ואוקמה בשאותו זית הוא אבר שלם או שאותו זית אינו אבר כי אם בשר או חלב אך כפי מה שכתבנו דרבינו ס"ל כפירוש התוס' מתני' דהמעלה כזית אתייא כפשטה וכמו שכתבנו לעיל. עוד ראיתי למרן שכתב ומ"ש וכי איתמרא כו' אין פשט המשנה מורה כדבריו דקתני העלה והזר והעלה משמע דכל העליות בחוץ הן ע"כ, ודבריו נעלמו ממני ולא ידעתי מה הבין בדברי הרא"ד דודאי אליבא דר' יוחנן מתני' דהעלה והזר והעלה היא במוקטרי פנים ואם הבין שהרא"ד מוקי למתני' שהקטיר מהעולה על המזבח וחזר והוציאן לחוץ והקריבם ולזה הוא דפטר ר' יוסי משום חסרון, מלבד שאין השגתו על הרא"ד השגה שהרי אף הרא"ד מודה דמאי דתנן העלה וחזר והעלה שכל העליות הם בחוץ אלא שקודם הקריב קצת בפנים עוד אני תמיה דאיך חשדו להרא"ד שיאמר דמה שהקריב בפנים יקרא חסרון לפטור אם הקריב שאריתו בחוץ מאחר דמשנה שלמה שנינו וכלן שחסרו מהן בפנים והקריב שאריתן בחוץ חייב ואף ר' אליעזר מודה בזה וכמבואר, סוף דבר דברי מרן צריכין תלמוד וכונת רבינו היא כמו שכתבתי:

ודע שעדיין יש לדקדק בדברי רבינו דפסק כר' יוסי שהרי אבוה דשמואל ס"ל דטעמיה דר"י הוא משום דלא מהדרינן פוקעין ואילו רבינו פסק בפ"ו מהלכות אלו דמהדרינן פוקעין ואילו הכא פסק כר' יוסי ולכאורה נראה דהוו תרתי דסתרן אהדדי. והנראה הוא דרבינו ס"ל דסברא זו דאבוה דשמואל ליתא דדוחק הוא לומר דכל אותן הדרשות דאמרינן בפ' המזבח מקדש לסוכית דמהדרינן פוקעין דלהוו דלא כר' יוסי וכמו שתמהו התוס' בדף ק"ט אלא דטעמיה דר' יוסי הוא דאף דמהדרינן פוקעין בחד מעוטא דאותו ילפינן למוקטרי פנים ולמוקטרי חוץ או דאית ליה דג"ש דהבאה הבאה או מואליהם תאמר ילפינן נמי למוקטרי פנים א"נ דס"ל דאיכא תרי מעוטי וכדאמרינן בדף ק"ז אליבא דר' ישמעאל וסוגיא זו דאבוה דשמואל חולקת עם אותה סוגיא וכמו שכתבנו לעיל ומה שקשה לזה ממ"ש רבינו גבי זרק והעלה דחייב ב' שהרי חלק כו' דמשמע דפסק כר"ע כבר כתבנו בזה לעיל (א"ה תמצאנו לעיל פ' ח"י דין ד'):

ודע שראיתי לרבינו בפירוש המשנה שכתב ונאמר עוד במעלה בחוץ לעשות אותו לה' על כן אמר ר"ש שזה הענין נופל על כל אבר ואבר ולפיכך אם העלה בחוץ חייב על כל אבר ואבר ור' יוסי אומר שהוא נופל על הקרבן כולו וכו'. והנה דברים אלו הם כפי אוקימתא דר"ל אך בחיבורו חזר בו וכתב כאוקימתא דר' יוחנן. וראיתי להרב בעל תי"ט שהביא דברי רבינו הללו דבפירוש המשנה בגירסא אחרת ולא יכולתי ליישבה שלפי גירסתו אין הפרש בין דברי ר"ש לדברי ר' יוסי, ודע שראיתי לרש"י שכתב עלה דמתני' דוכלן שחסרו כל שהוא והקריבו בחוץ פטור דהאי וכולן לאו אלבונה קאי דהא מיפלג פליגי בה במנחות פ"ק בלבונה שחסרה דלר' יהודה כשרה אפילו עמדה על קורט אחד ולר"ש בשני קרטין ואי בלבונה נמי קאי מיירי שחסרה משיעור הכשרה למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה ע"כ. והנראה דרש"י ס"ל דהני תרי מתני' דהמעלה כזית מהעולה ומתני' דהקומץ ס"ל דהא דבעינן שלם הוא דוקא במוקטרי חוץ אבל במוקטרי פנים חייב אף על החסר וכמו שכתבנו לעיל וס"ל דטעמא דר' אליעזר דבעי שיקריב את כולו לאו משום החסרון כי אם משום פסול ומש"ה אמר דמאי דתנן וכולן שחסרו כו' לאו אלבונה קאי דכיון שאינה נפסלת בחסרון כל שהוא חייב עליה בחוץ אף שהיא חסרה דבמוקטרי פנים לא בעינן שלם. אך עם מה שכתבנו לדעת התוס' ורבינו אין צורך לכל זה דלעולם אף במוקטרי פנים בעינן שיהיה שלם בשעה שמקריב ממנו כזית בחוץ ומש"ה קתני וכולן שחסרו כל שהוא בפנים והקריבו בחוץ פטור וטעמא הוא משום דכתיב אותו על השלם הוא חייב ואינו חייב על החסר וקאי נמי על הלבונה ואף שאינה נפסלת בחסרון. וראיתי להתוס' בדף ק"ח ד"ה כמאן שכתבו דהא דמחייבין מוקטרי פנים שחסרו והקריבן בחוץ היינו דוקא כגון אימורין או איברי עולה שחסרו דלא מיפסלי בהכי אבל מנחה שחסרה וקטרת ולבונה שחסרו דמפסלי מחמת חסרון פסול כדתנן וכולן שחסרו כל שהוא והקריבן בחוץ פטור וגבי עולה קתני המעלה וכו' ומשמע בגמרא דבניתותרו מיירי וכו' ע"כ. ודבריהם תמוהים הם בעיני דדוקא ברייתא דקתני מצטרפין לכזית להעלותן בחוץ ולחייב עליהם משום פגול ונותר מוקמינן לה בשניתותרו משום דקשיא לן גבי נותר מאי איירי עולה אפי' שלמים נמי וכדתנן כל הנותרים מצטרפין ומש"ה מוקמינן לה בשניתותרו אבל מתני' דלא איירי כי אם בדין העלאה בחוץ בדין קתני מן העולה דעולה והאמורים אין שלמים והאמורים לא משום דבשר שלמים לאו בר הקטרה הוא ולא קרינן ביה אל פתח אהל מועד לא יביאנו וא"כ אין הכרח לאוקומי מתני' בניתותרו אלא מתני' איירי כפשטה בשאר הבהמה היא שלמה ומתני' דוכולן שחסרו דפטור ס"ל דמוקטרי פנים שחסרו פטור ומטעם חסרון נגעו בה ולא משום פסול ולעולם דלמ"ד דהחסרון אינו מעלה ומוריד במוקטרי פנים מנחה שחסרה בפנים חייב עליה בחוץ ואף שהיא פסולה כיון שאם עלתה לא תרד. ומיהו נראה שהדין שכתבו התוספות דין אמת הוא דאף למ"ד דמוקטרי פנים שחסרו חייב במנחה שחסרה מודה דפטור אך לא מהסברה שכתבו התוספות אלא ממאי דתנן במתני' דהקומץ דרבי אליעזר פוטר עד שיקריב את כולן ולפי הנראה ר"א לא פליג במתני' דהמעלה כזית מהעולה והטעם משום דס"ל דהאי עולה דלא מיפסלא בחסרון מש"ה כל שהקריב ממנה כזית חייב כיון דשאר הבהמה או האבר קיים אבל במנחה שנפסלת בחסרון דל מהכא טעמא דאותו ה"ל דפטור לפי שאינו ראוי לבוא אל פתח אהל מועד וכל שאינו מתקבל בפנים אם הקריבו בחוץ פטור וא"כ אף לנמי שיחלוק בסברא זו דר"א משום דבשעה שמקריב מהמנחה מה שמקריב ממנה בחוץ הוא כשר מ"מ כל טיפה דחסרה קודם שיקריב בחוץ מודה דפטור לפי שנפסלה המנחה. ולפ"ז אף למ"ד דמוקטרי פנים שחסרו דחייב יודה במנחה שחסרה דפטור לפי שהיא פסולה בחסרון. ומיהו עדיין אפשר לדחות כל זה ולומר דטעמיה דת"ק דפליג עם ר' אליעזר הוא משום דס"ל דאף דמנחה נפסלת בחסרון מ"מ אם הקריב ממנה כזית בחוץ חייב כיון שהיא שלמה ואף שהיא פסולה קרינן בה ואל פתח אהל מועד לא הביאו כיון שאם עלתה לא תרד ור"א ס"ל דכיון דלכתחלה לא תעלה בעינן שיקריב כולה כדי שיתחייב עליה בחוץ ומאי דתנן וכולן שחסרו בפנים דפטור לאו משום פסול נגעו בה אלא משום חסרון וכתיב אותו על השלם ומינה דומיא דלא בעי שלם במוקטרי פנים אם חסרה המנחה בפנים והקריב ממנה בחוץ חייב כיון שאם עלתה לא תרד ובשבכת ת"ק. אך ממקום אחר נראה לי שהדין דין אמת לפי שאני סבור דהני תרי מתני' דהמעלה כזית מהעולה ומתני' דהקומץ דברי הכל היא. והנה רבינו בהלכה הביא מחלוקת ר"ש ור' יוסי אם במוקטרי פנים בעינן שלם או לא כפי אוקימתא דר' יוחנן דהלכתא כותיה וא"כ חזר ושנה דהמעלה כזית מהעולה דחייב ודין זה הוא מוסכם מהכל אלא דלמר הוא אף דנאכל בשאר ולמר בשלא נאכל אך במה שאמר דבהקרבת כזית מתחייב הכל מודים בזה וא"כ היא דין הקומץ והמנחה דבכזית נמי מתחייב דומיא דעולה וגם בזה מודים ר"ש ור' יוסי אלא שר"א נחלק במנחה מטעם פסול וא"כ חזר ושנה דוכולן אם חסרו בפנים והקריבן בחוץ דפטור ונראה שגם דין זה הוא מוסכם מהכל משום דאף למ"ד דבמוקטרי פנים לא בעינן שלם מ"מ מודה במנחה שחסרה דפטור משום דנפסלה בחסרון וזהו שלא שנה דין זה גבי עולה משום דבעולה למ"ד דמוקטרי פנים לא בעינן שלם אף אם לא נשאר מן העולה כי אם כזית והקריבו בחוץ חייב ומש"ה לא הביא דין זה דחסרון כי אם גבי מנחה שהוא מוסכם מהכל ומיהו לדידן דקיי"ל דאף במוקטרי פנים בעינן שלם טעמא דפטור המקריב מנחה שחסרה בפנים הוא משום דכתיב אותו וזהו שרבינו כשהביא דין זה דמנחה שחסרה דפטור נתן טעם משום דכתיב לעשות אותו על השלם הוא חייב ואינו חייב על החסר:

ודע דבדף ק"י עלה דמתני' דוכולן שחסרו אמרינן בגמרא איבעיא להו חסרון דחוץ שמיה חסרון או לא שמיה חסרון מי אמרינן כיון דנפקא איפסלי להו מה לי חסר מה לי יתר או דילמא יוצא דאיתיה בעיניה אין דליתיה בעיניה לא ולא איפשיטא. והנראה אצלי הוא דספק זה הוא משום דס"ל סתמא דתלמודא דטעמא דמתני' דוכולן שחסרו בפנים משום פסול נגעו בה וכמו שכתבנו לעיל דהכא זו היא מוסכמת מהכל אף למאן דאית ליה דבמוקטרי פנים לא בעינן שלם אפ"ה מנחה שחסרה והקריבה בחוץ פטור לפי שהיא פסולה. ולפי הנחה זו נסתפקו בחסרון דחוץ דכיון דגזרת הכתוב היא דיוצא אף שנפסל אפי' הכי חייב א"כ אם חסר בחוץ נמי יהיה חייב דמה לי חד פסולא מה לי תרי פסולי אך למ"ד שגם במוקטרי פנים בעינן שיהיה שלם וא"כ מנחה שחסרה פטור מטעם חסר נראה דאין מקום לבעיא זו דכיון דגזרת הכתוב הוא שיהיה שלם איך יתכן דבשביל שהחסרון הוא בחוץ שיתחייב דהיכן מצינו שדבר חסר יתחייב עליו ומיוצא דחייב קרא ליכא שום ראיה לחייב על חסרון דחוץ. אך ראיתי לרבינו שאחר שכתב דהמקריב מנחה חסרה דפטור משום דכתיב אותו דבעינן שלם כתב הוציאו שלם וחסר בחוץ והעלהו הרי זה ספק ואינו לוקה ע"כ. ולא הבינותי דין זה דמאחר שהטעם הוא משום דכתיב אותו איך יתכן שאם חסר בחוץ שיתחייב, והדבר צריך אצלי תלמוד:

ודע דרבינו לא כתב בפירוש דין מוקטרי חוץ שחסרו ומהסוגיא דדף ק"ז וק"ח מוכח דבמוקטרי חוץ לכ"ע בעינן שלם ולא נחלק בו אדם ומאי דאיבעיא לן אי חסרון דחוץ הוי חסרון הוא דוקא במוקטרי פנים אלא שהחסרון היה בחוץ אבל במוקטרי חוץ שנחסרו לכ"ע פטור משום דכתיב אותו. ונראה לומר דכיון דמהסוגיא מוכח דאף מאן דפליג במוקטרי פנים מ"מ מודה במוקטרי חוץ שאם חסרו דפטור א"כ כיון שלמדנו רבינו דאף במוקטרי פנים בעינן שיהיה שלם מכ"ש נלמד דבמוקטרי חוץ בעינן שיהיה שלם, ומיהו עדיין לבי מהסס בזה דכל כי האי מילתא היה לו לרבינו לומר אותו בפירוש. עוד יש לדקדק במ"ש רבינו העלה וחזר והעלה חייב על כל אבר ואבר זרק הדם והעלה האיברים חייב שתים ע"כ. והנה כתב שני דינים אלו בהתם כאילו בחד גוונא מיירי ואני תמיה בזה שהדין הא' דהעלה וחזר והעלה דחייב שתים הוא דוקא בב' העלמות דאילו בהעלם אחד פשיטא דאינו חייב כי אם אחת ואפי' אם העלה שתי עולות בזה אחר זה בהעלם אחד אינו חייב כי אם אחת שהרי כתב רבינו בפ"ו מהל' שגגות דין ב' דהשוחט חמשה זבחים בחוץ בהעלם אחד אינו חייב אלא חטאת אחת ופשיטא דהוא הדין למעלה ה' זבחים בהעלם אחד דאינו חייב כי אם אחת והדין השני דזרק והעלה הוא בהעלם אחד ואפי' הכי חייב שתים לפי שהכתוב חלקן והרי זה כאילו עבר על ל"ו כריתות שבתורה בהעלם אחד דקי"ל דחייב על כל כרת וכרת. והדבר הוא פשוט דמאי דסלקינן וטרינן בגמרא בזרק והעלה אם חייב שתים או אחת הוא בזורק והעלה בהעלם א' דאילו בשני העלמות פשיטא דחייב שתים ולא היה צריך הכתוב לאמרו ואין צורך לראיה בזה וא"כ היה לו לרבינו לבאר כל זה ולא לכתוב הדינים בהתם וצ"ע:

ומ"ש רבינו כל דבר שחייבין על העלאתו בחוץ כיון שהעלה ממנו כזית בחוץ חייב כלל בדין זה כל הפרטים שהזכיר בדין ג' חוץ מהמים והיין ששיעורם הוא ג' לוגין. ודע דבפרק השוחט והמעלה (דף ק"ט) תנן דאם הקטיר בחוץ כזית חייב ור"א פוטר ובגמרא אמרי' ת"ר הקטיר כזית בחוץ חייב חצי פרס בפנים פטור וקס"ד מאי פטור פטור דזר כלומר דזר שהקטיר חצי פרס פטור והקשו דאמאי פטור הא הקטרה היא כהון ותירצו אמר רב מאי פטור פטור ציבור דציבור שהקטירו כזית יצאו ידי חובתן משום דכזית הוה הקטרה. תו אמרינן התם דהכא מודה ר' אליעזר ואע"ג דאית ליה דאם הקטיר כזית בחוץ דפטור מ"מ מודה דציבור שהקטירו כזית חייב ועל זה תמה ר' זירא דאמאי מודה ר"א בציבור דכיון דלדידיה בחוץ פטור אלמא לאו הקטרה היא וא"כ ציבור נמי לא יצאו ידי חובתם ותירץ רבה דבהקטרה דהיכל כ"ע לא פליגי דכזית הוי הקטרה בין לחייב בחוץ ובין לפטור ציבור לפי שלא נאמר שיעור בהקטרה דהיכל שהיא של כל יום ויום וברייתא כולה רישא וסיפא ד"ה היא ובהקטרה דהיכל מיירי וכי פליגי במתני' בהקטרה דיוה"כ דלפני ולפנים שנאמר בה שיעור דמלא חפניו דוקא וכהא אתא דר"א סבר מלא חפניו דוקא ומש"ה בחוץ לא מתחייב כי אם אבלימה ות"ק סבר דמלא חפניו לאו דוקא ומש"ה חייב בחוץ על כזית ע"כ. ואני תמיה בזה דלמאי איצטריך רש"י לומר דמ"ד מלא חפניו דדוקא הוא בכת אחת דהא ר"א דאית ליה דאם הקטיר כזית בחוץ דפטור אף שיאמר דאם הקטיר מלא חפניו בשני פעמים דכשר מ"מ לגבי חוץ ס"ל דאם הקטיר כזית דפטור דומיא דהקומץ וליכא למימר דגבי קומץ נמי ס"ל לר"א דאם הקטיר קומצו פעמים דפסולה דהא משנה שלימה היא בפ' הקומץ רבה (דף כ"ו) הקטיר קומצו פעמים כשרה וליכא מאן דפליג עלה. ועוד שמדברי רש"י בפירוש המשנה נראה דר"א מודה דאם הקטיר הקומץ פעמים דמכשר אלא דטעמא דר"א הוא דכיון שכולן מתירין הם כל זמן שלא קרבו כולם לא הויא הקטרה דומיא דקומץ ולבונה ושני בזיכין דתנן בדף ק"י דר"א פוטר עד שיקריב את כולם ולא ראיתי בשום מקום מי שיאמר שאם הקריב שני הבזיכין בזה אחר זה דלא מהני ואביי הקשה לרבה דאיך יתכן לומר דמלא חפניו לאו דוקא והא כתיבא חוקה בהקטרה דפנים כתיב וחוקה עכובא הוא אלא אמר אביי דלעולם לכ"ע מלא חפניו דוקא וכי פליגי במתני' הוא בהקטרה דפנים וטעמייהו דרבנן דמחייבים על כל כזית דפנים בחוץ הוא משום דילפי פנים מחוץ וכי היכי דחוץ דהיינו הקטרה דהיכל מתחייב בכזית לכ"ע משום דלא נאמר בו שיעור ה"נ בהקטרה דפנים חייב בכזית ור"א ס"ל לא ילפינן פנים מחוץ ומש"ה אינו מתחייב עד שיקריב מלא חפניו בחוץ וברייתא כולה רישא וסיפא דברי הכל היא ומיירי בהקטרה דהיכל שלא נאמר בה שיעור ומש"ה אם הקטיר כזית חייב וציבור נמי שהקריבו כזית יצאו ידי חובתם. ורבא הקשה לדברי אביי הללו דאיך יתכן לומר דרבנן ילפינן פנים מחוץ השתא חוץ מחוץ לא ילפי רבנן דתניא יכול המעלה פחות מכזית קומץ וכו' והמנסך פחות מג' לוגין יין או מג' לוגין מים יהא חייב ת"ל לעשות אותו על השלם חייב ואינו חייב על החסר והא פחות מג' לוגין דאית ביה כמה זיתים ולא ילפי רבנן חוץ מחוץ מבפנים מיבעיא אלא אמר רבא כגון דקבעינהו בשני חלאי פרס במנא מ"ס קביעות מנא מילתא היא ומ"ס לאו מילתא היא כלומר דרבא ס"ל דמתני' וברייתא מיירי בהקטרה דהיכל אלא דברייתא מיירי כדלא קבע במנא וד"ה היא ומשום הכי אם הקטיר בחוץ כזית חייב וציבור נמי שהקריבו כזית יצאו ידי חובתם אך מתני' איירי דקבע לשני חצאי פרס במנא דר"א סבר דקביעות מנא מילתא היא ומש"ה אינו חייב עד שיקטיר הכל בחוץ ורבנן סברי דקביעות מנא לאו כלום היא ומש"ה מחייבים אף אם לא הקטיר בחוץ כי אם כזית אבל בהקטרה דפנים אף רבנן מודו שאינו מתחייב כהון עד שיקטיר כל השיעור דהיינו מלא חפניו ואם קבעו ציבור במנא והקטירו כזית נראה דלר"א לא יצאו ידי חובתם לפי דמתחלת הסוגיא מוכח דכל דלא הוי הקטרה לאתחייב עליה כהון לא יצאו הציבור ידי חובתם ולענין זר המקטיר כזית אם הקטיר מקטורת של פנים לכ"ע פטור ואם הקטיר מקטורת של היכל לכ"ע חייב אך אם הקטיר מקטורת של היכל כזית לאחר שקבע פרס במנא באנו למחלוקת ר"א ורבנן לרבנן חייב ולר"א פטור ורב אשי אמר ניסוך מהקטרה לא ילפי רבנן אע"ג דחוץ מחוץ הקטרה מהקטרה ילפי אע"ג דחוץ מפנים ע"כ. והכונה בא להחזיק תירוצו של אביי דמתני' איירי בהקטרה דפנים וטעמייהו דרבנן הוא משום דילפי פנים מחוץ אלא שהקשה לו רבא דהא רבנן לא ילפי אפי' חוץ מחוץ לזה בא רב אשי ואמר דמאי דלא ילפי רבנן חוץ מחוץ הוא משום דאינם שוים דהא הוי ניסוך והא הקטרה וניסוך מהקטרה לא ילפי אף דהוי תרוייהו חוץ אבל גבי קטורת דהיכל היא הקטרה אף שהוא חוץ מפנים ילפי הקטרה מהקטרה: והנה כפי סברת רב אשי כלוו גבי ציבור פשיטא דאם הקטירו בהיכל כזית דנפטרו אך בהקטרה דפנים פשיטא דלא נפטרו דלא שייך למילף פנים מחוץ לפטור הציבור ופשיטא שאם חסר כל שהוא ממלא חפניו דלא יצאו ידי חובתם דהא חקה כתיב ביה ולענין זר המקטיר אם הקטיר בהיכל פשיטא דבכזית מתחייב. אך אם הקטיר בפנים אני מסתפק לדעת רב אשי מי אמרינן כי היכי דילפינן פנים מחוץ ליחייב כהון אף על כזית הכי נמי ילפינן פנים מחוץ לחייב את הזר המקטיר בפנים כזית או דילמא היכא דאיתמר איתמר היכא דלא איתמר לא איתמר ודוקא גבי חיובא דכהן ילפינן פנים מחוץ אבל בחיובא דזר לא ילפינן פנים מחוץ. עוד אני מסתפק בזר שהקטיר כזית מן

השמן

טו מי ששחט קדשים בזמן הזה והעלם חוץ לעזרה חייב. מפני שהוא ראוי ליקרב בפנים. שהרי מותר להקריב אף על פי שאין בית. מפני שקדושה ראשונה קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לבא: **טז** השוחט קדשי נכרים בחוץ חייב. וכן המעלה אותן בחוץ. והנכרים מותרין להקריב עולות לשם בכל מקום. והוא שיקריבו בבמה שיבנו. ואסור לסייען ולעשות שליחותן שהרי נאסר עלינו להקריב בחוץ. ומותר להורות להם וללמדם היאך יקריבו לשם האל ברוך הוא:

סליקו להו הלכות מעשה הקרבנות בס"ד

טו מי ששחט קדשים בזמן הזה והעלם חוץ לעזרה. שם (דף ק"ז) פלוגתא דר"י ור"ל ופסק כר"י:

טז השוחט קדשי נכרים בחוץ חייב. במשנה פ' ב"ש (זבחים מ"ה) פלוגתא דר"ש ור' יוסי ופסק כר' יוסי. ומה שכתב וכן המעלן בחוץ פשוט הוא דדין מעלה הוא לדין שוחט: והנכרים מותרים להקריב עולות לשם בכל מקום וכו'. בסוף זבחים (דף קט"ז):

סליק הלכות מעשה הקרבנות בס"ד

משנה למלך

הקומץ אם חייב דומיא דחוצה דמנן או דילמא יש לחלק ביניהם דגבי זר בעינן כדי שיתחייב עבודה שלמה וכל שלא הקטיר כל הקומץ לא הוי עבודה שלמה. והנה לענין ספק זה נראה שיש להוכיח דגם בזר אם הקטיר כזית מן הקומץ חייב שהרי בתחלת הסוגיא עלה דברייתא דאם הקטיר כזית בפנים פטור וקס"ד מאי פטור פטור זר קא מתמה תלמודא אמאי הקטרה היא ופירש"י אמאי פטור הא הקטרה היא דהא האי תנא מחייב עלה בחוץ ע"כ. הרי דס"ל לסתמא דתלמודא דכל היכא דחשיבא הקטרה לחייבו בחוץ חייב עליה הזר ולפי זה גבי קומץ נמי כיון דבכזית חייב עליה בחוץ זר נמי חייב בכזית. ומיהו עדיין יש לדחות כל זה משום דמסוגיא נראה דבקטורת אם יש לה שיעור אינו מתחייב עליה בחוץ ומש"ה הוה ס"ל לרבה דטעמייהו דרבנן דמחייבי בחוץ בכזית הוא משום דס"ל דמלא חפניו לאו דוקא ואביי אמר דטעמייהו דרבנן הוא משום דילפי פנים מחוץ ורבא הוצרך לומר דלרבנן קביעות מנא לאו כלום היא משמע הא לאו הכי לא הוו מחייבי רבנן בכזית ויש לתמוה דאמאי איצטריכו להני טעמי הרי קומץ דאגיגא דכ"ע הוא דוקא ואם חסר ממנו כ"ש אינו מועיל כלל ואפ"ה מחייבי רבנן בכזית וכיון שהשאר קיים וא"כ נימא דטעמא דרבנן הוא דאף דרחמנא מלא חפניו דוקא קאמר מ"מ חייב על כזית כיון שהשאר קיים מידי דהוה אקומץ וכבר תמהו התוס' בקושיא זו ותירצו דע"כ לא מחייבי רבנן בקומץ אלא משום דחשיב להתפסל ע"מ להקטיר כזית עקומצו לאחר זמנו הילכך חשיבא נמי הקטרה לחייבו אכזית ממנו בחוץ אבל קטרת לא אשכחן דחשיב ההקטרה בכזית דלא שייך בה פגול הילכך הא דמחייבי רבנן בקטרת בכזית ע"כ הוא משום דמלא חפניו לאו דוקא או משום דקביעות מנא לאו כלום היא ע"כ. ולפי זה כשהקשו בגמרא אמאי הקטרה היא הכונה דכיון דחייב עליה בחוץ בכזית ע"כ טעמא הוא משום דכזית חשיבא הקטרה שלמה דאי לא לא הוה חייב על כזית בחוץ משום דלא דמי לקומץ וכיון דהוי הקטרה שלמה זר אמאי פטור עליה הרי עשה עבודה שלמה אבל קומץ אף שחייב על כזית ממנה בחוץ אין ללמוד מזה שיתחייב הזר נמי בכזית כיון שאינה עבודה שלמה. ועוד יש להוכיח דברי התוס' הללו דבתר דאמרינן מאי פטור פטור ליבור אמרינן אמר רבי זירא אי קשיא לי הא קשיא לי הא דאמר רב עלה בהא אפילו ר"א מודה דהא ר"א לאו הקטרה היא קאמר ע"כ משמע דאי לאו דברי רב הוה ניחא ליה בברייתא. ויש לתמוה דהיכי ניחא ליה וכי בשביל שחייב על כזית בחוץ נאמר דלבור נמי נפטרו בכזית וכי קומץ דמיחייב בכזית וכן שני בזיכין דחייב על אחד מהם בחוץ נאמר דגם הליבור נפטרו באחד מהם זו לא אמרה אדם מעולם אלא ודאי דהכוונה דאי לאו דברי רב הוה ניחא ליה משום דהוה ס"ל דהאי תנא דקאמר דהמקטיר כזית מהקטרת בחוץ דחייב ע"כ ס"ל דכזית חשיבא הקטרה שלמה דאי לא שיעור זה דכזית מנא ליה בקטורת ומש"ה הוה ניחא ליה מאי דתני סיפא דליבור פטור דכיון דחשיבא הקטרה שלמה מש"ה פטורים הליבור אך לרב דאמר דר"א מודה בליבור פטורים לוה הוקשה דאמאי והלא ע"כ ר"א פליג עם רבנן וס"ל דלא חשיבא הקטרה בכזית וא"כ אם הקטירו הליבור כזית לא נפטרו. ולענין הספק האחר שנסתפקנו בזר שהקטיר קטורת בפנים אי מתחייב בכזית משום דילפינן פנים מחוץ דומיא דהעלאת חוץ או לא נראה שיש להוכיח דהכא דבהעלאות חוץ ילפינן פנים מחוץ ה"נ לגבי חיובא דזר דאי לא תימא הכי מאי דותקייהו לומר דמאי דתניא תאי פרס בפנים דפטור דפטור ליבור קאמר אימא דפטור זר קאמר ומיירי בהקטרת פנים ובחוץ חייב משום דילפי פנים מחוץ וזר פטור משום דלגבי זר לא גמרינן פנים מחוץ וכי תימא דמאי דאמרינן דפטור ליבור קאמר הוא לפי הס"ד אך לפי המסקנא דטעמייהו דרבנן הוא משום דילפי פנים מחוץ הכי נמי דפטור דקתני פטור דזר קאמר הא ליתא דהא רב דקאמר בהא אפילו ר"א מודה ע"כ לפי המסקנא קאי וכל האי שקלא וטריא הוא ליישב דברי רב דקאמר דבהא אפילו ר"א מודה ומדקאמר בהא אפילו ר"א מודה מוכח בהדיא דפטור ליבור קאמר דאי פטור זר לא שייך לומר דר"א מודה דהא פשיטא דלר"א הזר פטור מידי דהוה דפטר בחוץ ולפי הנראה דרב דקאמר דפטור ליבור קתני ואפילו ר"א מודה משום הכרח זה הוא דברייתא קשיתיה דקתני בפנים פטור ואי בקטורת פנים האי פטור אין לו מובן כלל בין אם נאמר דקאי אליבור בין אם נאמר דקאי אזר משום דגבי זר נמי ילפינן פנים מחוץ אלא ודאי דמיירי בהקטרה דהיכל והפטור הוא פטור דליבור ולהורות על כל זה אמר דבהא אפילו ר"א מודה לומר דמיירי בהקטרה דבזית הויא הקטרה שלמה כאותן שלמדנו מזה דגם גבי חיובא דזר ילפינן פנים מחוץ: **שוב** ראיתי דהכרח זה אינו משום דטעמא דמוקמי לברייתא בהקטרה דהיכל הוא משום דלישנא דתאי פרס בפנים אינו נודק כ"א בהקטרה דהיכל שהיה מקטיר בכל יום מנה פרס בשחרית ופרס בין הערבים אבל בהקטרת פנים לא שייך לשון זה דתאי פרס לפי ששיעורו הוא מלא חפניו וכיון דע"כ בהקטרה דהיכל איירי מתני' מש"ה אמר דפטור ליבור קתני משום דבהקטרה דהיכל פשיטא דזר חייב בכזית כיון שאין לו שיעור מן התורה ולעולם דלפי המסקנא גם בהקטרת פנים פטור הזר אם הקטיר כזית משום דלא ילפינן פנים מחוץ לגבי חיובא דזר:

ודע דרבינו לא חלק כלל בין קטרת פנים לקטרת חוץ והנראה מדבריו דבשניהם מתחייב בכזית וכמו שכתבנו בתחלת דברינו והטעם הוא משום דפסק כאוקימתא דרב אשי דבתרא הוא. אך בפ"ט מה' ביאת מקדש הלכה ד' כתב וכן אם הקטיר קטרת על מזבח הזהב מתיקטיר כזית חייב אבל המקטיר קטרת ביום הכפורים בקדש הקדשים אינו חייב מיתה עליה עד שיקטיר מלא חפניו כשיעור המפורש בתורה ע"כ. הרי שדבר מפורש דס"ל דגבי חיובא דזר לא ילפינן פנים מחוץ. ומרן ז"ל הביא על דברי רבינו הללו סוגיא זו וכתב בסוף דבריו וצ"ע נראה שהוקשה לו דהי היכי דילפינן פנים מחוץ לגבי חיובא דחוץ הכי נמי היה לנו ללמוד לגבי חיובא דזר וליחייב אף בהקטרת פנים בכזית ומש"ה הצריך הדבר עיון: **וראיתי** בירושלמי פ"ד דיומא הלכה ה' תניא הקטיר כזית בחוץ חייב פחות מכזית בפנים פטור ר' זעירא בשם רב ירמיה נפטרו הליבור ידי חובתן ר' יוסי בר ר' בון בשם רבי ירמיה מן מן דתני הקטיר כזית בחוץ חייב מינה את שמע פחות מכזית בפנים פטור ע"כ. ולא יכולתי להלום גירסא זו דקאמר פחות מכזית בפנים דנפטרו הליבור דכיון דלא חשיבא הקטרה אמאי נפטרו וכן דברי ר' יוסי לפי גירסא זו הם תמוהים ואי לאו דמסתפינא אמינא דטעות נפל בספרים והגירסא היא כזית בפנים פטור כלומר דנפטרו הליבור כלומר דלא נימא דכל שלא הקטיר פרס לא נפטרו הליבור קמ"ל דשיעור דפרס אינו מעכב ואם הקטירו כזית יצאו ידי חובתם והיא סברייתא השנויה בתלמוד דידן שכתבנו בתחלת דברינו ומאי דקאמר ר' יוסי מן מה דתני כו' בא ללמדנו דשני דינים אלו תלויים זה בזה דהיינו חיוב חוץ ופטור ליבור ולאפוקי מסברת רב שכתבנו לעיל דקאמר על ברייתא זו דפטור ליבור בהא אפי' ר' אלעזר מודה ודו"ק. ומ"ש מרן בשם הר"י קורקוס שמתוך דברי רש"י כו'. עיין בפ"ד דסנהדרין (דף ל"ד):

טו מי ששחט קדשים בזמן הזה וכו'. עיין במ"ש התוס' בפ"ו דיומא (דף ס"ג) ד"ה שלמים ובפ"ו דזבחים (דף נ"ט) ד"ה עד. ועיין דמ"ש הרהמ"ד לעיל ספ"ו מה' בית הבחירה. ויש לדקדק דלמה נקט דין זה בשוחט ומעלה באחד מהם לבד חייב. ואפשר לומר דהאי והעלם הכונה היא או העלם. אלא שראיתי שבדין ס"ז כתב השוחט כו' וכן המעלה הרי שהזכיר השני חלוקות בפירוש וא"כ ה"נ הול"ל מי ששחט וכן מי שהעלם חייב אשר ע"כ נ"ל דכולה חדא מילתא היא ודו"ק:

טז והנכרים מותרים להקריב כו'. זה שהותר לנכרים להקריב עולות בכל מקום מותר להקריב בהמה חיה ועוף תמימין ובעלי מומין טהורים ולא טמאים וכן מחוסר אבר אסור לבני נח להקריב. כן מתבאר פ"ד דע"ז (דף נ"א) ובפ' בתרא דזבחים (דף קט"ו) ועיין במ"ש התוס' בפ"ק דע"ז (דף ה') ד"ה מני (א"ה עיין במ"ש הרב בפ"י מה' מלכים הלכה ז' ע"ד התוס' הללו) ובפ"ק דחולין (דף כ"ב) ד"ה והביא יע"ש. ומ"ש רבינו ואסור לסייען. הוא בירושלמי פ"ק דמגילה הלכה י"ג יע"ש:

סליקו להו הלכות מעשה הקרבנות בס"ד

הלכות תמידין ומוספין

יש בכללן תשע עשרה מצות. שמונה עשרה מצות עשה. ואחת מצות לא תעשה:

וזה הוא פרטן:

א) להקריב שני כבשים בכל יום עולות: ב) להדליק אש על המזבח בכל יום: ג) שלא לכבותה: ד) להרים את הדשן בכל יום: ה) להקטיר קטורת בכל יום: ו) להדליק נרות בכל יום: ז) שיקריב כהן גדול מנחה בכל יום והיא הנקראת חביתין: ח) להוסיף שני כבשים עולות בשבת: ט) לעשות לחם הפנים: י) מוסף ראשי חדשים: יא) מוסף הפסח: יב) להקריב עומר התנופה: יג) מוסף עצרת: יד) להביא שתי הלחם עם הקרבנות הבאות בגלל הלחם ביום עצרת: טו) מוסף ראש השנה: טז) מוסף יום צום: יז) מוסף החג: יח) מוסף שמיני עצרת: יט) לספור כל איש ואיש שבעה שבועות מיום הקרבת העומר:

וביאור מצות אלו בפרקים אלו:

מצות

פרק א א מצות עשה להקריב שני כבשים עולות בכל יום וכו'. מפורש בתורה:

ב ואימתי זמן שחיטתן וכו'. משנה פ"ג דתמיד (דף ל') ובפרק ג' דיומא (דף כ"ח). ומ"ש פעם אחת דחקה השעה. בפ"ו דעדיות ואמרינן בפ' תפלת השחר (דף כ"ז) דהכי הלכתא. ומה שכתב רבינו שהיה זה בבית שני רבינו כתב כן שם בשם הירושלמי:

ג תמיד של בין הערבים שוחטין אותו משיאריך הצל וכו'. עד קודם שיכנס השבת. בריש פרק תמיד נשחט (דף נ"ח):

אע"פ

פרק א ב ופעם אחת דחקה השעה את הציבור בבית שני וכו'. בעדיות פרק ו' ר' יהודה בן בבא העיד כו' ועל התמיד של שחר שקרב בד' שעות ומכאן אמרו בריש תפלת השחר דהלכה כר' יהודה דאמר תמיד עד ארבע שעות ותו לא ומפני כן כתב הר"מ ז"ל בפירושיו דהאי עדות מפני השמועה העיד ולא מפני מעשה שהם ראה תמיד שקרב בארבע שעות מאי סהדותיה דילמא כי אפשר נמי עד חמש או עד שש הכי מקרבי ליה ע"כ. כלומר והיכי דייקא עד ארבע שעות קרב ולא יותר. אבל רבינו ז"ל בפירוש המשנה פירש שזה היה מעשה והביא הירושלמי ונראה לתרץ לקושית הר"מ ז"ל שהעדות היה שאמרו באותו העת שעד ארבע שעות היו יכולים להקריבו מפני שהיו מגומגמים אם יכולים להקריב בארבע שעות ואמרו שעד אותו זמן יכולים להקריבו:

ג לפי שאסור להקריב קרבן כו'. קשה דמה טעם הוא שאסור להקריב קודם תמיד של שחר לשיאחר שתי שעות בשלמא מה שכתב שאין יכולין להקריב אחר תמיד של בין הערבים הוא טעם נכון שלא היו יכולים להקריב נדרים ונדבות ולכך הוצרכו לאחר אבל שלא יוכל להקריב קודם תמיד של שחר מה טעם לאיחור תמיד של בין הערבים הרי יכול להקריב אחר תמיד של שחר מה שהוא רוצה. ועוד קשה מ"ש חוץ מקרבן פסח לבדו שאי אפשר

א מצות

[א]עשה להקריב שני כבשים עולות בכל יום והם הנקראים תמידין. אחד בבקר ואחד בין הערבים שנאמר שנים ליום עולה תמיד וגו': **ב** ואימתי זמן שחיטתן. של בקר שוחטין אותו קודם שתעלה החמה משיאור פני כל מזרח. ופעם אחת דחקה השעה את הצבור בבית שני והקריבו תמיד של שחר בארבע שעות ביום: **ג** תמיד של בין הערבים שוחטין אותו משיאריך הצל ויראה לכל שהאריך. והוא משש ומחצה ומעלה עד סוף היום. ולא היו שוחטין אותו בכל יום אלא בשמונה שעות ומחצה וקרב בתשע ומחצה. ולמה מאחרין אותו שתי שעות אחר תחילת זמן שחיטתו. מפני הקרבנות של יחידים או של צבור. לפי שאסור להקריב קרבן כלל קודם

א סמ"ג עשין קל:

משנה למלך

פרק א א מצות עשה להקריב שני כבשים עולות וכו'. דע שיש מחלוקת אם קרבו תמידין קודם הקמת המשכן או לא וקרא דויעלו עולות איכא מ"ד עולת תמיד הואי ואיכא מ"ד עולת ראיה הואי כדאיתא בפ"ק דחגיגה (דף ו') ואמרינן נמי התם ר"ע אומר קרבה ושוב לא פסקה אלא מה אני מקיים הזבחים ומנחה הגשתם לי במדבר ארבעים שנה בית ישראל שבטו של לוי שלא עבדו ע"ז הם הקריבו אותה ע"כ. ופירש"י שלא הקריבו ישראל לפי שנזופין היו אלא שבטו של לוי הקריבו משלהם. ועיין בפרק ואלו מגלחין (דף ט"ו) דאמרינן מנודה מהו שישלח קרבנותיו ת"ש כל אותם מ' שנה שהיו ישראל במדבר מנודין היו ושלחו קרבנותיהם וצ"ע.

(א"ה עיין במ"ש הרב המחבר בה' שביתת יום טוב):

ג לפי שאסור להקריב קרבן כלל קודם תמיד של שחר ע"כ. והנה בפ' התכלת (דף מ"ט) תניא מנין שלא יהא דבר קודם לתמיד של שחר ת"ל וערך עליה העולה ואמר רבא העולה עולה ראשונה ע"כ. והנה התוס' ז"ל במקומות רבים הוקשה להם דבריש פ' כל התדיר אמרינן תמידין קודמין למוספים שנאמר מלבד עולת הבוקר וא"כ תרי קראי למה לי ונאמרו בזה תירוצים רבים והנני מבארם אחד לאחד. והנה בפ' התכלת כתבו דאצטריך קרא דהעולה למנחת חביתין דאע"ג שהיא תדירה כמו עולת תמיד העולה קודמת לפי שהיא מיני דמים ומהכא נפקא לן הא דאיתא בפ' כל התדיר העופות קודמין למנחות שהללו מיני דמים מדכתב רחמנא העולה וע"כ איצטריך למעט תדיר כמו העולה דהיינו חביתין דאם אינו תדיר תיפוק ליה מקרא דמלבד עולת הבקר אלא ודאי דקרא אתא אפי' לתדיר דהיינו חביתין וטעמא הוי משום דמיני דמים קודמין, ובריש פ' כל התדיר כתבו תירוץ זה בשם ה"ר חיים והביאו ראיה לזה מהא דאמרינן בסוף פ"ק דתמיד למימרא דחביתין הוו קדמי והתניא וערך עליה העולה וכתבו עוד דהא דאמרינן בפ' אמר להם הממונה (דף ל"ג) ואיברים למנחה דתניא וערך עליה כו' מיירי במנחת חביתין דאי במנחת נסכים תיפוק ליה מדכתיב עולה ומנחה דמהאי קרא ילפינן בפ' אמר להם הממונה דמנחה קודמת לחביתין. ומיהו אני תמיה על זה משום דהתם קיימי עלה דמימרא דאביי דהוה מסדר סדר המערכה וקאמר איברים למנחה ומנחה לחביתין משמע דמנחה דקאמר היינו מנחת הסלת שהיתה באה עם התמיד וכן פירש רש"י במימרא דאביי ולפי פירוש התוס' הכי קאמר איברים למנחת חביתין ולמנחת הסלת לא איצטריך קרא דת"ל מדכתיב עולה ומנחה ומנחת הסלת לחביתין מדכתיב עולה ומנחה ה"מ סמוך לעולה מנחתה ולפי תירוץ זה הקשו דהא בפ' התכלת עלה דתמידין קודמין למוספין הביאו קרא דהעולה וכן בסוף פ' הגוזל קמא הביאו קרא דהעולה לתמידין קודמין למוספין. עוד כתבו תירוץ אחר בריש פרק תמיד נשחט דתרי קראי צריכי חד למוספין וחד לנדרים ונדבות דאי כתב רחמנא מוספין ה"א משום דלא תדירי אבל נדרים ונדבות שרגילים ומצויין הוו תדירי כמו תמיד קמ"ל ואי כתב בנדרים ונדבות ה"א לפי שאינם קרבן צבור אבל מוספין דקרבן צבור אימא לא ליקדמה תמיד קמ"ל. ותירוץ זה הובא בפרק שני דייני גזירות (דף ק"ו) ובריש פרק כל התדיר ומיהו בשני המקומות הללו כתבו שהמה דנדרים ונדבות לא אתו ממוספין משום דמוספין לא תדירי ונדרים ונדבות חשיבי כתדיר מש"ה איצטריך קרא דהעולה אבל לא כתבו טעם דליפשוק מקרא דמוספין ולייתו מוספין מנדרים ונדבות וכן בפ' אמר להם הממונה שהובא תירוץ זה לא כתבו אלא הצד האחד ושמא קצרו במקומות הללו וסמכו על מה שכתבו בפ' תמיד נשחט ולפי שבשלשה מקומות הללו הביאו תירוץ זה בדרך דחיה לא האריכו בו לבארו היטב אבל בפ' תמיד נשחט לא כתבו תירוץ זה בדרך דחיה אלא בלשון וי"ל ובארו אותו היטב ונדדו הב' צדדים א"כ אפשר לומר דאעיקרא דדינא אין צורך לב' הצדדים אלא כיון דנדרים ונדבות לא אתי ממוספין אי לא כתב רחמנא קרא דמוספין הוה שדינא לקרא דהעולה למוספין דלא תדירי אבל נדרים ונדבות דתדירי אימא לא להכי אתא קרא דמוספין דהשתא ע"כ קרא דהעולה אתא לנדרים ונדבות ומש"ה התוס' בג' מקומות הללו לא איצטריכו לומר אלא דנדרים ונדבות לא אתו ממוספין ולפי התירוץ הזה ג"כ תיקשי מסוגיא דהתכלת והגוזל קמא דקיימי עלה דתמידין קודמין למוספין ומייתו קרא דהעולה. עוד כתבו דליכא למימר דאיצטריכו תרי קראי חד למצוה וחד לעכב דהא בפ' התכלת מוכח דליכא אלא מצוה. עוד כתבו דל"ל דאיצטריך קרא דמלבד להיכא דליכא אלא חד דעקרינן למוספין לגמרי ועבדינן תמידין דהא בפ' כל התדיר לא עסיק אלא בקדימה בעלמא ומייתי קרא דמלבד. עוד כתבו תירוץ אחר דתרי קראי צריכי חד להקטרה וחד לדם ומקרא דהעולה לא שמעינן אלא הקטרה דהא בהקטרה מיירי הכתוב דכתיב וערך עליה העולה ושמעינן מיניה דהקטרת תמיד קודם להקטרת שאר דברים אבל אכתי לא ידענא אי בשחיטה וזריקה איכא קדימה בתמיד להכי כתיב מלבד עולת התמיד תעשו את אלה ובעשיית דם מיירי והכי קאמר מלבד עולת התמיד שעשיתם כבר בדם תעשו את אלה בדם. ולפי זה ניחא הכיא דהגוזל קמא דמלבד מה שהקשה דלמא אייתי קרא דהעולה לתמידין קודמין למוספין דלפי הפירושים שכתבנו לעיל האי קרא לאו להכי אתא. עוד קשה דהיכי ס"ד דכסף ברישא מדכתיב מלבד מהאי קרא מוכח דאיל ברישא דהכי אמרינן בריש פרק כל התדיר דתמידין קודמין למוספין מדכתיב מלבד עולת הבוקר ש"מ תמידין קודמין למוספין אלא ודאי הכי קאמר דלעולם הוה אמינא דכסף ברישא מדכתבה רחמנא ברישא והיא דתמידין קודמין למוספין בעשיית דם מיירי ולמדנו שתמידין קודמים מדאקדמיה רחמנא מלבד עולת הבוקר שעשייתה כדם תעשו את אלה בדם דלעיל מיניה לא מיירי בעשיית דם אבל בהקטרה דכתיב לעיל אשה ריח ניחוח לעולם שקודם להקטרת התמיד דומיא דכסף דקדים לאיל משום דכתיב ברישא אבל השתא דשמענו מקרא דהעולה דאף בהקטרה איכא קדימה לתמיד א"כ ע"כ אית לן למימר דאין להכריח מדאקדמיה הכתוב שיהיה קודם דא"כ תיקשו דהיכי אקדמיה הכתוב להקטרת מוספין לתמיד וא"כ תיקשי דמנא ליה דכסף ברישא מדאקדמיה הרי הקטרת מוספין דאקדמיה לתמיד ואפי' הכי הקטרת תמיד ברישא כדכתיב העולה והיינו דפ' התכלת דמייתי קרא דהעולה עלה דתמידין קודמין למוספין הוא ללמדנו דאפילו בהקטרה איכא קדימה שזה לא למדנו מקרא דמלבד עולת הבוקר. עוד כתבו מנא דשלא יהא דבר קודם לתמיד של שחר משמע טפי לעכובא ותירוץ זה נוכל לומר לשני הפירושים שכתבנו לעיל דלא תיקשי לגו מסוגיא דפ' התכלת וכן כתבו התוס' בפ' התכלת דאליבא דמאן דמוקי קרא דהעולה במנחת חביתין לא תיקשי סוגיא דהתכלת משום דשלא יהא דבר קודם כו' משמע לעכובא טפי וה"ה אליבא דמאן דמוקי קרא דהעולה בנדרים ונדבות יכול לתרץ גם כן כזה דלא תיקשי סוגיא דהתכלת. ומיהו במקומות אחרים שהביאו התוס' קושיא וטריא זו לא הזכירו תירוץ זה אלא אליבא דמאן דמוקי לשני תרי קראי חד בדם וחד בהקטרה אבל שאר הפירושים דחו אותם מסוגיא דהתכלת. ושמא דבשלמא למאן דמוקי לשני תרי קראי חד בדם וחד בהקטרה והולהו קראי מיירו בתמידין ומוספין משתמא כי היכי דבהקטרה נקט לישנא דמשמע מיניה לעכובא ה"ה בדם דאין לחלק בין דם להקטרה ואדרבא בפ' כל התדיר דחו התוס' פירוש זה משום דהאי לא גמרינן דם והקטרה מהדדי ומש"ה אע"ג דבפ' התכלת קאי בדם קאי לישנא דנאמר בהקטרה אבל למאן דמוקי לשני תרי קראי בשני מיני קרבן דחד מוקי ליה במנחת חביתין וחד מוקי ליה בנדרים ונדבות אימא דהיכא דאתמר לישנא דעכובא הוי לעכובא והיכא דלא איתמר לא ואם כן תיקשי דהאי בפ' התכלת עלה דתמידין קודמין למוספין מייתו ברייתא דהעולה. ומיהו קשה לי כיון דאליבא דכולי עלמא הסוגיא ליכא וכדאיתא בפ' התכלת דליכא אלא מצוה למאי הלכתא הביאו בפ' התכלת ברייתא דהעולה משום דמשמע מינה לעכובא טפי כיון דלפי האמת ליכא אלא מצוה וממתני' דתמידין קודמין למוספין מינה נמי שמעינן דאיכא מצוה. ושמא נקט האי לישנא ללמדנו היכא דעבר ושחט המוספין ברישא שיהא אחד ממרס בדם עד שישחט התמיד ויקטירנו ואחר כך יזרוק הדם ואע"ג דכתב רבינו בפ"ט מהלכות אלו עבר או שכח ושחט את שאינו תדיר או המקודש תחלה מקריבו ואחר כך שוחט את התדיר ע"כ היינו בקרבנות שהם לאחר התמיד כגון מוספי שבת ומוספי ר"ח אבל היכא דהקריב מוספין קודם לתמידין לא אמרינן שיקריבנו ואחר כך יקריב תמיד אלא יהא אחד ממרס בדם עד שיקרב התמיד. ומ"מ אין זה נוח לי דאם כן מאי דוחקייהו דתוס' דתרי קראי למה לי אימא דאצטריכו להיכא דעבר ושחט המוספין קודם התמידין אלא ודאי דס"ל דהיכא דעבר ושחט יקריב השוחט ואח"כ ישחוט התמיד וכי תימא מנא להו לתוס' דין זה עד שיוקשה להם תרי קראי למה לי אימא דאפי' היכא דעבר ושחט קפיד רחמנא. וי"ל דכיון דהאי דינא דכל התדיר ילפינן ליה מדאקדמיה רחמנא תמידין למוספין וא"כ ע"כ אית לן למימר דחד דינא איכא לכל התדירין ובגמ' הוכיחו דהיכא דעבר ושחט שאינו תדיר שיקריבנו ואחר כך ישחוט התדיר ה"ה לתמידין היכא דעבר ושחט המוספין ברישא דאל"כ אמאי לא גמרינן לכל התדירין דין זה דתמידין כי היכי דגמרינן מיניה דין קדימה וא"כ הדרא קושין לדוכתה דלמאי הלכתא נקט לישנא דעכובא. ושמא י"ל להיכא דעבר ושחט שניהם כאחד שיהיה זה ממרס בדם עד שיזרק דם התמיד דממתני' דתמידין קודמין למוספין ה"א דוקא לשחיטה אבל היכא דנשחטו שניהם לא חשינן ליה לזריקה ויזרוק שניהם כאחד להכי נקט לישנא דשלא יהיה דבר קודם לתמיד לאשמועינן דאפי' היכא דנשחטו שניהם כאחד יהיה אחד ממרס בדם עד שיזרק דם התמיד ולפי זה כל התדירים שוים וכמו שכתב רבינו בפ"ט ותרי קראי להכי לא צריכי שהרי גבי פסח ליכא אלא חד קרא שיהיה אחר תמיד של בין הערבים ואפי' הכי היכא דנשחטו שניהם קיי"ל שיהיה אחד ממרס בדם הפסח עד שיזרק דם התמיד וכדאיתא בפ' כל התדיר (דף צ"א) דאע"ג דהאי לישנא דשלא יהא דבר קודם גבי הקטרה נאמר נקטוה גבי דם לאשמועינן דין זה:

ודע שהתוס' בפ' שני דייני גזירות הוקשה להם גם לפי פירוש זה סוגיא דפ' התכלת ולא הונח להם בשום אחד מהתירוצים שנאמרו בזה ובר"פ כל התדיר הקשו עוד לפירוש זה דקראי דקמי מלבד עולת הבוקר בעבודת דם איירו כדכתיב לעיל מיניה ושעיר חטאת אחד לכפר עליכם וכפרה בדם היא ועוד אמאי לא גמרי הקטרה ודם מהדדי עיין בפ' תמיד נשחט (דף ס"ד) דאמרי שנאי היא דאיכא דמקיש הקטרה לשחיטה ואיכא מאן דלא מקיש יע"ש ועיין בפירוש רש"י ז"ל. ולא תירצו בזה כלל. ואני תמיה על קושיא זו דאמאי לא גמר הקטרה דם מהדדי שהרי גבי תמיד של בין הערבים דקפיד רחמנא עליה השלם כל הקרבנות כולם ואפי' הכי לא נאמר אלא הקטרה אבל דם לא וכדאיתא בפ' תמיד נשחט דמוקי רב חסדא לההיא דר' ישמעאל בחטאת העוף שאין למזבח אלא דמה ורב ספא מוקי לה שמעלה ומלינה בראשו של מזבח הרי שלא נאמר אלא הקטרה וטעמא משום דקרא דוערך עליה העולה בהקטרה איירי ולא אמרינן דליגמור דם מהקטרה ופשיטא דה"ה דאי לא כתב רחמנא כי אם קרא דדם לא הוה גמר הקטרה מדם. ועוד יש לתרץ קושיא זו ולקמן אבאר אותו בעז"ה. והקושיא האחרת דקראי דמקמי מלבד בעבודת דם איירו י"ל דהדרים רחמנא וקאמר תעשו את אלה והכוונה היא עשיית הדם והולל כל הקרבנות הכתובים למעלה הא אקדמיה לדם

התמיד

קודם תמיד של שחר. ולא שוחטין קרבן אחר תמיד של בין הערבים חוץ מקרבן פסח לבדו. שאי אפשר שיקריבו כל ישראל פסחיהן בשתי שעות: ד אאין שוחטין את הפסח אלא אחר תמיד של בין הערבים. וכן מחוסרי כפורים מקריבין כפרתן אחר תמיד של

בין

א זבחים י"ב נ"ט, סמ"ג שם:

אפשר שיקריבו כל ישראל פסחיהן בשתי שעות דמשמע כוונתו דכן בפסח אינו קרב אלא אחר חצות דכתיב ביה בין הערבים כדכתב בריש הלכות קרבן פסח אם כן אם לא היו יכולים לשחוט אחר תמיד של בין הערבים היו צריכים ישראל לשחוט פסחיהן בשתי שעות שהוא אחר שש שעות ומחצה שהוא נקרא בין הערבים עד שיקרב תמיד של בין הערבים וזה א"א ולכך אמר שיכולים לשחוט הפסח אחר תמיד של בין הערבים ולזה קשה דבברייתא לא אמרו בפרק תמיד נשחט טעם זה אלא מפני שראוי לאחר פסח מפני שנאמר בפסח בערב ובין הערבים מה שאין כן בתמיד שלא נאמר אלא בערב ומטעם זה קודמין קטורת ונרות לפסח וכדפסק רבינו ז"ל בריש הלכות קרבן פסח ואע"ג

ואע"ג דבדיעבד אם הקריבו קודם תמיד של שחר כשר וכדפסק רבינו שם מ"מ כבר כתב רש"י ז"ל שם דהך טעם דיאוחר פסח מפני שנאמר בו בערב ובין הערבים לא סגי אלא להביאו לכתחילה אחר תמיד ומ"מ עיקר הטעם זה הוא ולא הטעם של רבינו ז"ל שאם כטעמו של רבינו ז"ל אפילו לכתחילה היו יכולים להקריב קודם התמיד והיה להם לתקן שיקריבו פסחיהן בין קודם התמיד בין אחר התמיד של בין הערבים מפני שאי אפשר שישראל יקריבו פסחיהן בזמן מועט בשתי שעות אלא ודאי אין הטעם אלא דראוי לאחר מפני שנאמר בו בערב ובין הערבים וזה הטעם הוא לקדימת הקטורת ונרות ואם כן מנא ליה לרבינו ז"ל טעם זה. וצ"ע אבל סמ"ג ז"ל בסימן ק"ן כתב טעם הגמרא כדכתיבנא:

ערבי

משנה למלך

בתמיד לכל דמי המוספין אבל הקטרה דלא כתיב אלא מקמי תמיד משמע דהקטרת מוספין קודם להקטרת תמיד. עוד הקשו בפ' התכלת לפי זה תימה למה לי קרא דתמיד קודם למוסף תיפוק ליה דתדיר קודם דאע"ג דקדמי בקרא אמרי' בזבחים דמוספי ר"ח קדמי למוספי ר"ה דכתיב מלבד עולת החודש כו' עד כאן. ודבריהם הם סתומים והנראה שיש טעות והכוונה כך היא דלמה לי קרא בהקטרה דכיון דגלי לן קרא גבי דם דקדים משום דתדיר ה"ה גבי הקטרה דקדים כיון דתדיר ואע"ג דהקטרת מוספין כתיב ברישא שהרי מוספי ר"ח קדמי למוספי ר"ה ואע"ג דמוספי ר"ה כתיבי ברישא כדכתיב מלבד עולת החודש וזה לא למדנו אלא מדכתב רחמנא גבי תמיד שקודם משום דתדיר ה"ה לכל התדירים ואי אמרת דלא מהני טעמא דתדיר להיכא דכתיב שאינו תדיר ברישא היכי אמרינן דמוספי ר"ח קודמין למוספי ר"ה משום דמוספי ר"ח תדירי הא מוספי ר"ה כתיבי ברישא ואע"ג שכתבנו לעיל דדם והקטרה לא ילפינן מהדדי ולמדנו זה מתמיד של בין הערבים מ"מ יש לחלק דשאני תמיד של בין הערבים שאין טעם בדבר משום הכי אמרינן מאי דאיתמר איתמר אבל הכא שהטעם הוא משום דתדיר כיון דגלי רחמנא גבי דם ה"ה גבי הקטרה דחד טעמא אית להו. ומה שכתבו ואי מיפסל ביולא ניחא גם בזה יש טעות והכוונה דאי אמרינן דאם הקדים קודם התמיד דמיפסל הוה ניחא דצריכי תרי קראי חד למצוה וחד לעכב ולעולם דדם והקטרה ילפי מהדדי והשתא קאי לתחלת הדבור שהקשו תרי קראי למה לי ולפי זה הכיא דהגוזל קמא שהביא קרא דהעולה אע"ג דהאי קרא לא איצטריך אלא לפסולא משום דמקרא דמלבד למדנו הקטרה ג"כ למצוה אע"ג דהקטרה כתיב ברישא לא הביאו קרא דהעולה אלא לחזק הקושיא שלא נטעה לומר דקרא דמלבד לא למדנו אלא דם דכתיב בהיפא אבל הקטרה דכתיב ברישא לא לזה הביא קרא דהעולה דלמדנו ממנו גם להקטרה אבל לפי האמת לא איצטריך קרא דהעולה אלא לפסולא. ומיהו תירוץ זה הוא דחוי מעיקרו דהא בגמרא מסיק דאינו אלא מצוה בעלמא וכמו שכתבו ובסמוך מסיק דלא מיפסל ותירצו דהיא גופא שמעינן וכוונתם דאין הכי נמי דאי לא כתב העולה הוה אמינא דלא מהני טעמא אלא לדם דכתיב בהיפא אבל לא להקטרה דכתיב ברישא אבל השתא דלמדנו מקרא דהעולה דטעמא דתדיר מהני אף להקטרה דכתיב ברישא למדנו ג"כ דמוספי ר"ח קדמי לר"ה משום דתדירי ואע"ג דמוספי ר"ה כתיבי ברישא דומיא דהקטרת התמיד דקדים להקטרת מוספין אע"ג דהקטרת מוספין כתיבי ברישא. עוד הקשו לפי זה תעשו את אלה בעשיית דם איירי מהכיא דאמרינן בריש כל התדיר יכול יהא חטאת קודם למעשה עולה משום דכתיב ועשה את האחד חטאת ואת האחד עולה אלמא בעי לאקדומי אפי' הקטרה אע"ג דכתיב ועשה דלא משמע מיניה אלא עשיית דם ותירצו דכיון דגלי קרא גבי תמידין דאף הקטרה קודם ע"כ תעשו את אלה דכתב קרא אף הקטרה במשמע וה"ה בכלל עשייה הויא הקטרה וא"כ מקרא דועשה את האחד חטאת ה"ה דחטאת קודמת אף בהקטרה ממה שנראה לי בכוונת התוס' שכתבו דכיון דגלי גבי תמידין ה"ה התם וליכא למימר שכוונתם היא דכיון דגלי גבי תמידין דהקטרה ודם כי הדדי נינהו ה"ה דאין חלוק ביניהם ובעלמא נמי ילפי מהדדי והיכא דלא כתיב אלא דם ה"ה להקטרה משום דשוים הם בדינם דומיא דתמיד משום דתיקשי מתמיד של בין הערבים שלא נאמר בדם משום דקרא לא קאי אלא בהקטרה וכי היכי דדם לא יליף מהקטרה ה"ה הקטרה לא יליף מדם וכמו שכתבנו לעיל. ומיהו יש לדחות דלעולם כוונת התוס' היא הפך הכ' ולא תיקשי מתמיד של בין הערבים דלא ילפי הקטרה ודם מהדדי משום דגלי קרא גבי חטאת ועולה שיש חלוק בין דם להקטרה אבל אי לאו קרא דופר שני בן בקר תקח לחטאת ה"א דהקטרה ודם כי הדדי נינהו וגמרי מהדדי ועליה הבלה כל הקרבנות כולם אע"ג דלא כתיב כי אם בהקטרה ה"ה לדם אבל השתא מאי הויא דגמר מתמיד ליגמור מחטאת ועולה. ומיהו הפך הכ' נוח אצלי יותר. עוד תירצו דהתם מוהקריב את אשר לחטאת ראשונה הוא דקא דריש דוהקריב משמע הקטרה א"כ אי לאו קרא ה"א מאי דבעי דהקטרה מקדים ברישא ולפי זה הא דקאמר יכול יהא חטאת קודמת לא שיהא מוכרח להקדימה אלא שאם ירצה יקדימנה ת"ל ופר שני בן בקר תקח לחטאת כו'. עוד הקשו דלמה לי קרא דהעולה תיפוק ליה דבתמיד כתיב בבקר ובמוספין כתיב ביום ויוקדם דבר שנאמר בו בבקר לדבר שלא נאמר בו אלא ביום דמשמע בעיצומו של יום דמינה שמעינן דמוספין קרבי עד שש. והנה קושיא זו היא כוללת לכל הפירושים. ותירצו דאי לא כתיב העולה ה"א דהקטרת תמיד תהיה אחר הקטרת מוסף מדכתיב מלבד אחר הקטרת מוספין וכדאיתא בפ' הגוזל והעשה בבקר דתמיד הוה מוקמינן ליה בעבודת דם כדי ליישב השני מקראות והוקשה להם לפי זה דליפתוק מקרא דמלבד: ודע דאין כוונתם דכל הפסוק הוא מיותר שהרי בפ' פנחס בכל המוספין בין דשבת בין דמועד כתיב לבסוף מלבד עולת הבקר וע"כ אית לן למימר דאיצטריך קרא לומר שלא נטעה דהיפא דאיפא מוסף לא בעינן תמידין קמ"ל בכולהו מלבד עולת הבוקר ללמדנו דלעולם בעינן תמידין וה"ה גבי פסח דאיצטריך קרא לומר מלבד עולת הבקר, אלא כוונתם היא מתעשה את אלה דשמעינן מיניה שעבודת הדם של תמיד קודם לעבודת הדם של מוספין וכמו שכתבנו לעיל שהוא מיותר דכיון דבתמיד כתיב בבקר פשיטא שקודם למוספין דלא כתיב בהו בבקר ואי משום הקטרה דכתיב קמי מלבד הרי למדנו זה מקרא דהעולה. ובפ' אמר להם הממונה ביארו התוס' היטב קושיא זו ותירצו שם דאיצטריך קרא למיגמר בעלמא דבכל מקום תדיר ושאינו תדיר תדיר קודם דמאי טעמא אשר לעולת התמיד פשיטא דעולת הבקר היא עולת התמיד אלא טעמא קא יהיב קרא למילתיה מ"ט אמרת מלבד עולת הבקר שהיא תקדום לפי שהיא עולת התמיד וכל דבר שהוא תדיר קודם לדבר שאינו תדיר וכן משמע בפ' כל התדיר כו' ע"כ. וקשה לי לתירוץ זה מאי מקשה בגמרא בריש כל התדיר דלמא תמידין קדמי למוספין משום דתדירי מוספין מנא לן ואיצטריך ר' אילעא ללמוד אותו מקרא דכאלה תעשו ליום ואביי מגופיה דקרא דאשר לעולת התמיד תיפוק ליה דע"כ קרא לא אתא אלא ללמד במקום אחר דלגופיה לא איצטריך דהא מקרא דבבקר והעולה שמעינן דתמידין קודמין למוספין, ובפ' התכלת תירצו עוד דמיוקדם דבר שנאמר בו בבקר לא שמעינן אלא שמצוה להקדים אבל אם הקדים ושחט אימא יגמור קמ"ל דלא ומהכא שמעינן לה מקרא דתעשו את אלה דלגופיה לא איצטריך וע"כ אתא להיכא דעבר ושחט שלא יגמור והשתא איצטריכו כולהו קראי דמהבקר שמעינן דאיכא מצוה בדם התמיד אך הקטרתו עדיין הייתי אומר שהקטרת מוסף קודמת משום דכתיב מקמי מלבד להכי כתיב העולה ללמדנו שגם הקטרת מוסף היא אחר הקטרת תמיד ועדיין לא למדנו אלא מצוה אבל היכא דעבר ושחט אימא יגמור קמ"ל תעשו את אלה לעכובא שיהא אחר ממרס בדם עד שישחט התמיד ויזרוק

דמו. ולפי זה ניחא ההיא דריש פ' כל התדיר דמקשה תמידין הן דקדמי למוספין כו' משום דקרא לגופיה איצטריך, ולפי זה הא דכתב רבינו בפ"ט עבר ושחט את שאינו תדיר מקריבו ואח"כ מיירי במוספי ר"ח ושבת אבל במקריב מוסף קודם התמיד לא יגמור ואע"ג דמוספי ר"ח ושבת גמרי מתמיד לאו לגמרי איתקוש אלא למצוה דוקא אבל לעכוב לא איתקוש. ומיהו בריש תמיד ובריש כל התדיר הקשו התוס' קושיא זו דליפתוק קרא מתעשו את אלה ולא תירצו כלל. ונראה דמה שתירצו בפ' אמר להם הממונה לא שוה להם משום דקשיתים סוגיא דר"פ כל התדיר וכמו שכתבנו לעיל ומה שתירצו בפ' התכלת ג"כ קשה דאין לומר להגאון ואי אמרת דגבי תמיד היכא דעבר ושחט לא יגמור ה"ה מוספין וזה אינו וכדאיתא בפ' כל התדיר (דף צ'): ודע שרש"י בפ' פנחס כתב עולת התמיד אלו מוספין לבד אותן שני תמידין ומגיד שאין קרבן אלא בין שני התמידין וכן כל מוספין נאמר על עולת התמיד לתלמוד זה ולאו דוקא על אלא אף היכא דכתיב מלבד ר"ל שהתמיד קרב ברישא וכן כתב בפ' שמיני מלבד עולת הבקר כל אלה עשה אחר התמיד וזה היפך מההיא דסוף פ' הגוזל קמא דמוכח מינה דאדרבא איפכא איכא למישמע היכא דכתיב מלבד. קשה דתעשו את אלה דכתב רחמנא גבי מוספי פסח למה לי דמקרא דמלבד עולת הבקר אשר לעולת התמיד שמעינן דתדיר קודם וצ"ע: ויש להסתפק אליבא דמאן דמוקי לתרי קראי חד לדם וחד או במנחת חביתין או בנדרים ונדבות וכדכתיבנא לעיל אי אמרינן דאין חילוק בין דם להקטרה או דילמא כפי פירוש זה מוקמינן לקרא דוערך עליה העולה כפשטה דלא מיירי אלא בהקטרה בעשיית הדם ליכא קפידא ומדברי התוס' בריש פ' כל התדיר מוכח דאליבא דכ"ע אין חילוק בין דם להקטרה שהרי הקשו למאן דמוקי חד קרא בדם וחד בהקטרה אמאי לא גמרי הקטרה ודם מהדדי ומכח קושיא זו פירשו הר' חיים דקרא דהעולה איצטריך למנחת חביתין ומדברי התוס' בפ' אמר להם הממונה מוכח דקרא דוערך עליה העולה הוי דוקא בהקטרה ומש"ה מליקת העוף וקמיצת המנחה אינה נפסלת משום דנעשה קודם התמיד משום דקרא לא קפיד אלא אהקטרה דומיא דתמיד של בין הערבים ואה"ת ת"ל מקרא דבבקר ויוקדם דבר שנאמר בו בבקר לדבר שלא נאמר בו בבקר ובעלמא קרא דמלבד איצטריך ללמד על מוספי שבת ור"ח אלא קרא דהעולה למה לי הניחא למאן דמוקי ליה במנחת חביתין משום דבמנחת חביתין נמי כתיב בבקר אלא למאן דמוקי בנדרים ונדבות ת"ל דתמיד קודם משום דנאמר בו בבקר ובנדרים ונדבות ליכא בוקר. וי"ל דהא גופה אתא ללמדנו דליכא קפידא אלא בהקטרה דומיא דתמיד של בין הערבים א"נ לעכובא וכמו שכתבנו לעיל דמיוקדם דם שנאמר בו בבקר לא משמע עכובא אלא מצוה קמ"ל. וכן נראה קצת מדברי רש"י בסוף פ"ק דתמיד דליכא קפידא אלא בהקטרה:

ודע שלפי האמת דמשום קדימת התמיד לא מיפסל וכדאיתא בפ' התכלת הא דממעטינן מליקה וקמיצת המנחה משום לילה ולא משום דנעשה קודם התמיד הטעם הוא פשוט משום דמשום שנעשה קודם התמיד לא מיפסל וכן כתבו בפרק תמיד נשחט ובפ' אמר להם הממונה ובריש עירובין, אך בפ' התכלת נראה מדבריהם דספוקי מספקא להו אי מיפסל משום קדימה התמיד או לא דהא דרבא קאמר בפירוש דהיינו אלא משום מצוה בעלמא מ"מ יש להסתפק אי סברת רבא הלזו מוסכמת משום דמסוגיא דסוף פ' אלו דברים (דף ע"ג) מוכח דהיכא דהקריב אחר תמיד של בין הערבים מיפסל ולפי זה ה"ה היכא דהקדים קודם התמיד מאחר דתרוייהו מחד קרא נפקי ומש"ה הם מגדדים הכ' לדדים ובריתא שהקשו תימה למה לי קרא כו' לדדו ואי מיפסל וכן כשחזרו להקשות ת"ל מיוקדם דבר לדדו ואי מיפסל וכן כשחזרו להקשות מההיא דשלמים דשחטן קודם פתיחת דלתות ההיכל דת"ל דקודם תמיד נשחט וכן מההיא דפ' אמר להם הממונה עולת העוף שנמלקה בלילה ומנחה שנקמצה פסולה משום לילה ות"ל משום דנעשה קודם התמיד ותירצו דכיון דהאכי לא מטא זמן התמיד קרא לא איירי בהכי. ותירוץ זה הוא במונח דדבר שנעשה קודם התמיד מיפסל ואח"כ חזרו לומר א"נ לא מיפסל משום הכי וכל הדיבור הוא על קוטב זה דלא ברירא להו מילתא אי מיפסל משום הכי או לא. ודע שהתוס' בפ' התכלת אזלי לפי שיטתם דהקטרה ודם כי הדדי נינהו אף שהונח להם ההיא דריש עירובין דשלמים ששחטם קודם פתיחת דלתות ההיכל וכן ההיא דפ' שתי מדות דעולת תמיד ששחטה שלא לשמה כשרה אע"פ שאינה עולה לבעלים וא"נ איתעביד קודם תמיד משום דשחיטה לאו עבודה היא ואינה בכלל עשייה ולא נאסר קודם התמיד אלא דבר שהוא עבודה אפ"ה הוקשה להם מההיא דעולת העוף שנמלקה ומנחה שנקמצה משום דמליקה וקמיצה חשיבי עבודה שהרי הם פסולים בזר ולא דמו לשחיטה שכשרה בזר וכמו שכתבו התוס' בפ' הקורא (דף כ') ד"ה לקמיצה אך בפ' אמר להם הממונה ס"ל דהקטרה ודם לאו כי הדדי נינהו ולא נאסר קודם התמיד אלא הקטרה ומש"ה אתיא להו כפשטה ההיא דמליקת העוף וקמיצת המנחה:

ודע דאליבא דכ"ע הא דאמרינן בעולה כהמונה שלא יהא דבר קודם לה ע"כ איירי כשנפתחו דלתות ההיכל דאי לא ת"ל דפסול משום דכתיב ושחטו אותו פתח אהל מועד וכן הא דממעטינן שחיטה בלילה משום דכתיב ביום צוותו וכמו שכתב רבינו ריש פ"ד מה' מעה"ק ע"כ מיירי שהיו פתוחות דלתות ההיכל בלילה ומיהו במליקה וקמיצה אפשר דאיצטריך אפילו היכא שהם סגורות משום דלא מיפסל משום דלתות היכל אלא שחיטה אבל מליקה וקמיצה לא הוי בכלל ושחטו אותו פתח אהל מועד וכמו שכתבו התוס' בפ' אמר להם הממונה אך אי אמרינן דמשום דקרא דעולה מיפסל נ"ל דהא דפסלינן שחיטה קודם שיפתחו דלתות היכל דמיירי שכבר קרב התמיד וחזרו וסגרו הדלתות א"נ דלא מיפסל משום שחיטה כיון דלאו עבודה היא ואליבא דמ"ד לא מיפסל אלא בהקטרה דוקא קרא דהעולה בהכי איירי וכן הא דפסלינן שחיטה משום לילה נ"ל דקרא דהעולה לא קפיד אלא בזמן תמיד א"נ דקרא דהעולה לא מיעט אלא עבודה לא שחיטה ואליבא דמ"ד לא מיעט אלא הקטרה. ודע שרבינו לא ביאר בזה דעתו כלל ומיהו נ"ל דס"ל דליכא פיסול בהקרבת שום דבר קודם התמיד ובפשטה דההיא דפ' התכלת מדכתב שאסור להקריב קרבן כלל קודם תמיד של שחר משמע דאיסורא איכא פיסולא ליכא ומיהו אם האיסור הוא כולל בכל העבודות או אפילו בשחיטה דלאו עבודה או דוקא בהקטרה לא ידענא מאי אדון לסברת רבינו ז"ל ואף שמדברי התוס' בפ' התכלת מוכח דאף למאן דמוקי הני תרי קראי חד בדם וחד בהקטרה מודה דשחיטה לאו עבודה היא ולא מצינו חולק בזה מ"מ אפשר דהיינו דוקא לפיסולא אבל לאיסורא אפילו שחיטה נמי וקצת נראה כן מההיא דספ"ק דתמיד דלא התירו אלא להחם חמין לרבינא משמע הא לקדש בכלי אסור וכ"ש שחיטה והדבר צריך תלמוד ואפשר שיש לדקדק כן מדברי רבינו שכתב קרבן כלל ומיהו אין זה כדאי.

בין הערבים ביום ארבעה עשר כדי שיהיו טהורין לאכול פסחיהן לערב: **ה** ערבי פסחים בין בחול בין בשבת היה התמיד נשחט בשבע ומחצה וקרב בשמונה ומחצה. כדי שיהיה להם פנאי לשחוט פסחיהם. ואם חל ערב פסח להיות ערב שבת היו שוחטין אותו בשש ומחצה בתחילת זמנו. וקרב בשבע ומחצה כדי שיהיה להם ריוח לצלות קודם שיכנס שבת: **ו** אע"פ שאין שוחטין אחר תמיד של בין הערבים. מקטירין כל דבר הראוי להקטרה כל היום. ומקטירין איברי עולות והאימורין עד חצי הלילה כמו שביארנו במעשה הקרבנות. ואיברין ואימורין שלא נתאכלו בין מן התמיד בין משאר הקרבנות מהפכין בהן כל הלילה עד הבקר שנאמר כל הלילה עד הבקר: **ז** איברים של תמיד דוחין את הטומאה

כסף משנה

ו אע"פ שאין שוחטין אחר תמיד של בין הערבים וכו'. בפרק ב' דמגילה (דף כ':) תנן כל היום כשר לקריאת המגילה וכו' ולהקטרה ופירש"י בהקטרת קומץ קאמר וכו' ואינה כשירה אלא ביום: ומקטירין איברי עולות והאימורים עד חצי הלילה כמו שביארנו במעשה הקרבנות. פ"ד: ואיברים ואימורים שלא נתאכלו וכו' מהפכים בהם כל הלילה עד הבקר וכו':

ז איברים של תמיד דוחין את הטומאה ואין דוחין את הטומאה אלא בערב שבת וכו'. כך היא הנוסחא בספרי רבינו וה"פ אלא בע"ש בלבד מקטירים כלומר מבעוד יום בלבד מקטירין אותם ולא בליל שבת והוא מדאמרינן בס"פ טרף בקלפי (דף מ"ו) אמר רב הונא תמיד תחלתו דוחה סופו אינו דוחה מאי אינו דוחה רב חסדא אמר דוחה את השבת ואינו דוחה את הטומאה ורבא אמר דוחה את הטומאה ואינו דוחה את השבת ופסק כרבא דבתרא הוא. וכתב הריטב"א בספ"ק דיומא אם לא היה פנאי להקטירם בערב שבת מעלים אותם בליל שבת לראש המזבח ואינם נפסלים בראש המזבח בלינה אפילו עד כמה ימים וזו שאמרו לא הסריח בשר קדש מעולם אפילו היו בראש המזבח כמה ימים עכ"ל:

חלבי

לחם משנה

ה ערבי פסחים בין בחול בין בשבת וכו'. ברים תמיד נשחט (דף נ"ח) ת"ר כסדורו בחול כך סדורו בשבת וכו' ואיפליגו בפירושה דהך ברייתא דאביי סבר דר"ע ור' ישמעאל פליגי בערב פסח שחל בשבת דר' ישמעאל סבר דקרב בשבע ומחצה ור"ע סבר דקרב בשש ומחצה וטעמו של ר' ישמעאל משום דמוספין קודמין לבזיכין וטעמו של ר"ע משום דבזיכין קודמין למוספין ורבא אקשי לאביי ופירש הברייתא דר' ישמעאל סבר דבשבת ערב הפסח קרב בשמונה ומחצה ור' עקיבא סבר דקרב בשבע ומחצה ומתני' דבין בחול בין בשבת ר"ע והדר אקשי רבה בר עולא לרבא ופירש דבשבתות דעלמא שאינם ערב הפסח פליגי דר' ישמעאל סבר בשבתות דעלמא קרב בשמנה ומחצה ור"ע סבר קרב בשבע ומחצה אבל בשבת ערב הפסח כ"ע מודו דהוו בשבע ומחצה מפני הפסחים הרבים הנשחטים ומתני' דבין בחול בין בשבת דברי הכל ושם האריכו בביאור טעם כל אחד ואחד. והשתא רבינו ז"ל נראה דלא פסק כאביי חדא דלר"ע בשבת ערב הפסח קרב בשש ומחצה ומתני' דבין בחול בין בשבת אתיא כר' ישמעאל ורבינו ז"ל פסק דבין בחול בין בשבת קרב בשבע ומחצה ולא היה לו לפסוק כר' ישמעאל לגבי ר"ע ועוד דלא היה לו לפסוק כאביי לגבי רבא ולא פסק כרבה בר עולא דאם כן לא היה לו לסתום ולומר דבכל השנה קרב בשמונה ומחצה ומשמע אפילו בשבתות דהיה לו לפסוק כר"ע לגבי ר' ישמעאל ולומר דבשבת בשאר ימות השנה קרב בשבע ומחצה. אלא נראה דפסק כרבא ובשאר שבתות דעלמא לא פליגי דקרב בשמונה ומחצה משום גזירה שבת אטו חול אע"ג דבשבת ליכא נדרים ונדבות כדאמרינן לר' ישמעאל אליבא דרבה בר עולא דחי לרבא ואמר התם מתקיף לה רבה בר עולא וכו' אלא אמר רבה בר עולא וכו' משמע דנדחו לפי המסקנא דברי רבא והיה לו לפסוק כרבה בר עולא. וי"ל דכיון דבתר הכי מהדר גמרא ליישב דברי אביי ודברי רבא דאקשי להו בתר הכי מברייתות ושני אליבא דידהו משמע דלא נדחו דבריהם ואע"ג דלשון הברייתא דחוק לפירושם אין כאוי בשביל כך לדחות פירושם בברייתא וכיון שלא נדחו דבריהם פסק כרבא דהוא מאריה דגמרא ספי יותר מרבה בר עולא:

ז איברים של תמיד דוחים את הטומאה כו'. כתב הה"מ ז"ל בעשין ק"ן כך אמר רבא אליבא דרב הונא בפ"ד דיומא (דף מ"ז) ורב חסדא חולק ואומר כי אף סופו דוחה שבת, אמנם בלא מעלה השור מבעוד יום הכל מודים שאין דוחין שבת כדאמרינן ולא עולת חול בשבת ולא עולת חול ביו"ט. ור"י פירש דבמערכה דבין הערבים שהוקטרו

משנה למלך

ונראה דע"כ לומר דאף במילתא דליכא פיסולא איסורא מיהא איכא שהרי התוס' בפ' אמר להם הממונה כתבו דקרא דוערך עליה העולה הוי דוקא בהקטרה ומש"ה איצטריך למעט קמיצת המנחה ומליקת העוף משום לילה וליכא למימר דהני שרו קודם התמיד וכדמוכח בספ"ק דתמיד. והתוס' בפ' התכלת כתבו א"כ מיוקדם לא שמעינן אלא שמצוה להקדים אבל אם הקדים ובתו יגמור קמ"ל. משמע דאף בשחיטה איכא איסור וטעמא דמלתא נ"ל דמהבקר שמעינן שמצוה להקדים התמיד בכל ענייניו אלא דבפיסולא איפליגו דאיכא מ"ד דלא מיפסל אלא בהקטרה ואיכא מ"ד דאף בעשיית הדם מיפסל אבל משום שחיטה אליבא לכ"ע לא מיפסיל ואיכא מ"ד דפיסולא ליכא בשום דבר אלא הכל הוא למצוה וקרא איצטריכו למאי דכתיבנא לעיל. ומיהו אף למאן דס"ל פיסולא עיכובא מיהא איכא ואם שחט לא יגמור וגם בדין זה לא ידענו דעת רבינו מה הוא ואני מסתפק אליבא דהתוס' בפ' התכלת דאיכא נמי פיסולא בין בהקטרה היכא דזרק הדם קודם הקטרת התמיד אי מיפסיל דאפשר דמקרא דהעולה לא שמענו אלא שתהיה הקטרת התמיד קודם להקטרת שאר דברים וכן מקרא דתעשו את אלה שמענו שתהיה עשיית דם התמיד קודם עשיית דברים אחרים אבל שתהיה הקטרת התמיד קודם עשיית דמים זה לא שמענו ודוק היטב, ועיין בירושלמי רפ"ב דיומא שאמרו בפירוש דהא דקי"ל דאין לך דבר שקודם לתמיד של שחר הוא למצוה ולא לעכב, ועיין בקרבן אהרן ר"פ לו:

ומ"ש רבינו ולא שוחטין קרבן אחר תמיד של בין הערבים ברים פרק תמיד נשחט והקטיר עליה חלבי השלמים אמר רבא עליה השלם כל הקרבנות כולם ע"כ. והנה בדין זה רבו הדעות והגני מבארם. התוס' בפ' התכלת דף מ"ט כתבו דלא מיפסל אם הקריב אחר תמיד של בין הערבים דומיא דקודם תמיד של שחר דלא מיפסל וכדאמר אביי בפ' התכלת דמצוה בעלמא היא. עוד הביאו ראיה לזה מדאמרינן ברים תמיד נשחט דאתי עשה דפסח ודחי עשה דהשלמה ואי הוה מיפסל לא שייך דחיה, עוד הביאו ראיה לזה מדאמרינן בשלהי מי שהיה טמא בכור שנתערב בפסח אם הבורם כהנים יאכלו והוה ליה למימר ירעו עד שיסתאבו דזמן שחיטת הפסח אחר תמיד היא אלמא דאפילו הכי לא מיפסל הבכור וכן משמע בסוף האשה ה' שנתערבו עורות פסחיהם ונמצא יבלת באחד מהם פטורים מלעשות פסח א' וב' ופריך ונייתי פסח ב' וליתנו במותר הפסח ודחי דהוי טובא לשנויי והשתא אי מיפסל מאי קשיא ליה הא פסח ב' נמי אחר תמיד דהא לא תשיב ליה כדברים שבין פסח א' לב' וא"כ אי שלמים הוו דמותר הפסח קרב שלמים הא מיפסלי ואין לומר דאתי עשה דפסח ודחי עשה דהשלמה דהא לא הוי אלא ספיקא בעלמא ע"כ וקשה שבתחלת דבריהם כתבו דאי מיפסל לא שייך דחיה ואיך כתבו ואין לומר כו' שמואין לומר עד ומיהו קשיא הכל הוא לשון מיותר וטעות הוא שנפל בספרים. עוד הורו והקשו דאף דנימא דליכא פסול קשה כיון דאיכא איסורא דאורייתא היכי מקרבינן לכתחלה וקושיא זו היא לבסיפא דבכור שנתערב בפסח וכן לבסיפא דה' שנתערבו עורות פסחיהם ואין לומר דמשום ספיקא דפסח דחי לעשה דהשלמה והאי ואין לומר לא קאי אלא אה' שנתערבו משום דהסיפא דבכור ליכא ספיקא דפסח כלל אלא אחמשה שנתערבו קאי שהיה עולה על דעת דכיון שאלו הם פטורים מפסח ראשון ושני היה אפשר לומר דאתי עשה דפסח ודחי עשה דהשלמה וכתבו שזה אינו משום דכל חד וחד אינו אלא ספק דשמא כבר קיים עשה דפסח ובפ' אמר להם הממונה ביארו היטב דחיה זו ותו דליכא למימר דאתי עשה דפסח ודחי לעשה דהשלמה דהא מסקינן בסוף האשה דמשום סמיכה שבקינן ליה אף דליכא בסמיכה כי אם מצוה. עוד כתבו וגם בכור נמי כו', ונראה שגם בזה יש טעות וכן נ"ל וגבי בכור נמי ליכא למימר דבמותר הפסח איירי והכוונה דאפשר לומר דהאי דבכור שנתערב בפסח הוא במותר הפסח שקרב שלמים ומה דאמרינן שאין מביאין קדשים לבית הפסול הוא משום דמותר פסח מותר לזרים והבכור נאכל לכהנים אלא פירוש זה אינו נוח אללם משום דלשון חבורת כהנים משמע פסח ובפ' אמר להם הממונה ביארו התוס' היטב דחיה זו. עוד כתבו לכך נראה כו' וכוונתם שלא נאמר עשה דהשלמה אלא אחר הקטרת התמיד אבל קודם הקטרתו אף שכבר נזרק דם התמיד מותר להקריב קרבנות אחרים דדוקא בתמיד של שחר דכתיב העלו כשם שנאסר להקטיר קודם הקטרת כך נאסר עשיית הדם קודם עשיית דם התמיד אבל בתמיד של ערב לא מעכבא אלא הקטרה משום דכולים קרא בהקטרה מיירי אבל קודם הקטרה מותר להקריב והכריחו זה מדאמרינן ברים תמיד נשחט דאינו אסור אחר התמיד אלא הקטרה אבל זריקת דם לא מדמוקי להסיא דר' ישמעאל בחטאת העוף שאין למזבח אלא דמה א"כ נכנסה ותלינה בראשו של מזבח אי אמרת בשלמא דקרא דהשלמה לא מיירי אלא בהקטרת התמיד

ניחא שלא נאסר אלא הקטרה אבל אי גמרינן מתעשו משום דמיסתבר להשוות תמיד של שחר לשל ערב וכי היכי דהתם קודם עשיית הדם אסור הכי נמי אחר עשיית הדם אסור א"כ גמוה אותה לגמרי דכי היכי דהתם אפי' עשיית הדם אסור הכי נמי אפי' עשיית הדם אסור וכוה ניחא הסיא דבכור שנתערב בפסח וכן הסיא דנתערבו עורות פסחיהם דמיירי בשלא הקטיר אימורין של תמיד הערב לפי שהקטרת אימורין היא כל הלילה וכי תימא הסיא דרים תמיד נשחט דמוקי לה בחטאת העוף אמאי לא מוקי לה כי האי גוונא בשלא הקטיר משום דאי הכי ליכא דחיה אבל השתא דמוקי לה בחטאת העוף איכא דחיה מדרבנן מיהא גזירה אטו הקטרה. וקשה לי דכי היכי דגזרו רבנן אחר הקטרה לזרוק הדם אטו הקטרה ה"נ ניגזור קודם הקטרה אטו אחר הקטרה ושמא דשאני אחר הקטרה שהוקבע האיסור דהשלמה גזרו זריקה אטו הקטרה אבל קודם הקטרה דאכתי לא הוקבע איסור דהשלמה לא גזרו אטו אחר הקטרה: עוד כתבו מיהו בשמעתין מוכח דלא הוי אלא למצוה ע"כ. ולא ידעתי האי ומיהו להיכא קאי ולכאורה היה נראה לומר דהשתא דאוקימנא להסיא דבכור ויבלת בקודם הקטרת התמיד דליכא איסורא א"כ ליכא לאוכוחי מהתם דליכא פסול כהשלמה דהא אוקימנא להו בגוונא דאפילו איסור ליכא ולעולם דהיכא דהקטיר אחר הקטרת התמיד דנפסל ומהסיא דתמיד נשחט דאתי עשה דפסח ודחי עשה דהשלמה לא אלימא לאוכוחי מינה דליכא פסול משום דאי איכא פסול מאי דחיה איכא משום דאיכא למידחי דאתי עשה דפסח ודחי פסולא וראיה לזה דבפ' א"ל הממונה לא הביאו ראיה זו דאתי פסח ודחי וא"כ ליכא לאוכוחי משום דוכתא דליכא פסולא לזה כתבו ומיהו בשמעתין מוכח דליכא פסולא דכי היכי דבתמיד השחר ליכא פסולא ה"ה בתמיד הערב שאין לחלק ביניהם ולזה הקשו מהסיא דפ' אלו דברים דפסח ונודע שמשכו הבעלים את ידיהם או שנטמאו ישרף משום דשחטו אחר תמיד של בין הערבים אלמא בהכי מיפסל. וי"ל דהאי שנשרף משום דלכתחלה אסור להקטירו וממילא יפסל ולינה מועלת ואע"ג דהקטרת אימורים לא מעכב כי אכדו כ"מ כי איתנו להקטרה אבל הכא הא לא איתנו ע"כ. והנה נראה מדבריהם שעשו סלעם לסקנות מהסיא דפ' אלו דברים משום דבשמעתין מוכח דליכא אלא מצוה הא לאו הכי ליכא קושיא וקשה דבלאו הכי קשה דכיון דליכא איסורא בזריקה כי אם בהקטרה היכי קאמר דפסולא הוי משום דשחטו אחר תמיד הא בשחיטה אפילו איסורא ליכא. וי"ל דהוה אמינא דשחטו לאו דוקא אלא סכוונה היא דהקטירו וכי תימא הכתי תיקשי דכיון דליכא איסורא אלא בהקטרה היכי משכחת לה שיפסל הזבח תהוי האי הקטרה כאילו לא נקטר והקטרה לא מעכב. וי"ל דהוה אמינא דאף דהקטרה לא מעכב מ"מ הקטרה באיסור מעכב ונפסל הזבח אבל ליכא למימר דהוה ס"ד דהוס' דמיפסל משום דאסור להקטירם לפי שזה הוא מה שחדשו לקושיהם דבשמעתין מוכח דליכא אלא מצוה. ומ"מ קשה לי דהוו סברות הפוכות דמעיקרא ס"ל דמשום דאסור להקטיר לא מיפסל ומשום דהקטירם מיפסל והולו לפי האמת לא מיפסל אלא משום דאסור להקטירם אבל אם הקטיר לא מיפסל. והנכון אצלי דהאי ומיהו או הוא טעות לגמרי או אין זה מקומו וקושית ותימה היא נקשרת למה שכתבו דליכא איסורא כי אם בהקטרה לזה הקשו דאי הכי היכי אמרינן בפ' אלו דברים דנפסל משום דהקריבו אחר תמיד הערב הא כיון דליכא איסורא כי אם בהקטרה ליכא פסול דתהוי כאילו לא נקטר ובשמעתין נמי מוכח דלא הוי אלא למצוה ותירצו דהפסול הוא לפי שאסור להקטירם. וגם דרך זה אינו נוח לי מדקאמרי ואע"ג דהקטרת אימורים לא מעכבא משמע דעכשיו נתחדש להם קושיא זו והלא מעיקרא במונח זה דהקטרה לא מעכבא הוא שהקשו. אשר ע"כ נראה שקושיתם היא מדקאמר משחטו אחר התמיד ולפי דבריהם בשחיטה ליכא אפילו איסורא וא"כ היכי קתני דמיפסל משום שחיטה ועוד דאף דנימא דאף בשחיטה איכא איסורא הא מוכח משמעתין דליכא אלא מצוה ותירצו שנשרף לפי שאסור להקטירו ועכשיו נתחדש להם קושיא אהרת דאי אמרת דאיכא איסורא בעשיית הדם תינח דמפסל אלא אי אמרת דפסולא הוי משום דאסור להקטיר הא הקטרת אימורין לא מעכב ותירצו הני מילי כי איתנו להקטרה אבל הכא לא איתנו להקטרה וחילוק זה נתברר היטב בדברי התוס' בפ' א"ל הממונה. עוד כתבו א"נ מדרבנן אסור לזרוק ולפי זה לא קשיא מידי כלומר לפי שכל זבח שלא נזרק דמו נפסל הוכח והסיא דר' ישמעאל דפ' תמיד נשחט כבר כתבו התוס' בפ' א"ל הממונה דלית ליה לר' ישמעאל האי גזירה דאסור לזרוק אטו הקטרה. ומיהו התוס' כאן לא כתבו זה ונראה דאין צורך דלעולם דאית ליה גזירה זו בעלמא ומיהו אתי עשה דאכילת קדשים ודחי גזירה זו דרבנן דדוקא עשה דתורה הוא דקשה היכי דחי אבל גזירה דרבנן דחי וכן כתבו התוס' לעיל

דלעי'

הטומאה ואין דוחין את השבת. אלא בערב שבת בלבד מקטירין איברי תמיד של ערב שבת. שהתמיד תחילתו דוחה שבת וסופו אינו דוחה. חלבי שבת קריבין בלילי יום טוב אם חל יום טוב להיות במוצאי שבת. אבל אין קריבין בלילי יום הכפורים שנאמר עולת שבת בשבתו ולא עולת שבת זו בשבת אחרת. ולא עולת חול ביום טוב: ח ארבעה עשר שחל להיות בשבת. מקטרין חלבי הפסחים בלילי יום טוב מפני שהם כחלבי שבת:
אין

שהוקשרו עליה הכל מודים שדוחה את השבת ומהפכין בהם כל הלילה לא נחלקו אלא לעשות להם בשבת מערכה שניה ע"כ. וגם בפ"ד דיומא האריכו בתוס' ז"ל ע"ש:
אבל אין קריבין בלילי יום הכפורים וכו'. תימה דבסוכה פ' החליל (דף נ"ד) אמרינן דכי מקלע יו"ט ראשון של חג בערב שבת מידחי דחיק ליה מ"ט כיון דאקלע יו"ט ראשון של חג להיות בערב שבת יוה"כ אימת הוי בחד בשבת הלכך דחיק ליה והקשו ומי דחיק ליה והתנן חלבי שבת קריבין ביוה"כ כו'. עוד הקשו מברייתא דאמרה יוה"כ שחל להיות בע"ש לא תוקעין ובמוצאי שבת לא היו מבדילין וכו' דמשמע מינייהו דיוה"כ חל להיות באחד בשבת ותירצו דאתו כאחרים דאמרי אין בין עצרת לעצרת ואין בין ר"ה לר"ה וכו', ומבואר הוא שאין הלכה כאחרים כדמשמע בפ"ב דערכין גבי מתניתין דאין פוחתין מד' חדשים

חלבי שבת קריבין בלילי יו"ט וכו'. בר"פ תמיד נשחט (דף נ"ט:) רמי ליה רב ספרא לרב כתיב לא ילין לבקר זבח חג הפסח לבקר הוא דלא ילין הא כל הלילה ילין והכתיב עולת שבת בשבתו ולא עולת חול בשבת ולא עולת חול ביו"ט א"ל וכו' הכא בי"ד שחל להיות בשבת עסקינן דחלבי שבת קריבים ביום טוב. ובסוף פרק אלו קשרים (דף קי"ד) תנו רבנן עולת שבת בשבתו לימד על חלבי שבת שקריבים ביוה"כ יכול אף של יוה"כ בשבת ת"ל בשבתו דברי ר' ישמעאל ר"ע אומר עולת שבת בשבתו למד על חלבי שבת שקריבים ביו"ט יכול אף ביוה"כ ת"ל בשבתו וידוע דהלכה כר"ע:
אין

משנה למלך

דלר' ישמעאל איכא דחיה דרבנן גזירה אטו הקטרה. עוד כתבו ולפי זה לא קשה מידי מה שמביא ריב"א דתניא בתוספתא כל הקדשים שהקריבן קודם תמיד של שחר או שעיכבן אחר תמיד הערב פסולין והשתא אי אמרת דמדרבנן גזרו שלא לזרוק ניחא וכי תימא בלאו הכי נמי ניחא דכיון שאסור להקטיר האימורין ממילא מיפסל הבשר וכהיא דמשכו הבעלים ידיהם דמיפסל משום האי טעמא הא ניחא משום דשאני התם דלא חזו אימורים מעיקרא להקרבה הילכך לא מיפטרי בשר בזריקת דם לחודים אבל הכא כיון דהוא הוי לקרובה קודם התמיד אע"פ שממתין עד אחר התמיד והשתא לא מלו לקרובא אמרי שפיר עשאוה כמו שניטמאו ואבדו וכמ"ש התוס' בפרק א"ל הממונה. עוד כתבו דהקריבו משמע שזרק הדם בדיעבד ואפילו עשה כל מצותו אפ"ה פסולין. עוד הקשו דהאי בשחט דוקא איירי בפינת תמיד של ערב דמיפסל לפי שאסור לזרוק הדם אבל קודם תמיד של שחר אפילו היכא אסור לזרוק אמאי פסלינן ליה ימתין ויזרוק אחר התמיד לכך נראה דמדרבנן מיפסל אפילו הקטיר ולא העמידו דבריהם היכא דלא אפשר ע"כ. והאי ולא העמידו קאי להיא דר' ישמעאל בפ' תמיד נשחט. וא"ת בלאו הכי הא כתבנו לעיל דלר' ישמעאל אף שאסור לזרוק מדרבנן מ"מ במקום דלא אפשר כגון דאיכא עשה דאכילת קדשים דחי לגזירה דרבנן וא"כ מה נתחדש להם אך שהוצרכו לומר ולא העמידו דבריהם במקום דלא אפשר. וי"ל דהוי אמרת בשלמא דליכא אלא גזירה דרבנן שלא לזרוק ואם זרק כשר היינו דדחי אבל אי מיפסל אפילו זרק מאי דחיה איכא וכמ"ש בתחלת דבריהם דבפסולא לא שייך דחיה לזה כתבו דלא העמידו דבריהם במקום דלא אפשר. וקשה לי במה שכתבו התוס' דמדרבנן פסול אפילו הקטיר דמשמע דעפי מיסתבר למיפסל בשלא הקטיר מבשהקטיר ואדרבא כשלא הקטיר לא עשה איסור תורה ואי משום שלא הקטיר הא הקטרת אימורים לא מעכב כדאיתא להקטרה וא"כ יותר רהוי שיפסל כשהקטיר משום דעבר אדאורייתא מבשלא הקטיר ודוחק לומר דקאי להיא דאלו דברים דהתם מיסתבר טפי שיפסל כשלא הקטיר משום דהתם הקטרת אימורין מעכב משום דלא איתו להקטרה משום דפשט התוס' משמע דקיימי עלה דתוספתא דפסחים והתם הקטרת אימורין לא מעכבא וכדכתיבנא ואולי דבהצטרפות דעבר אדרבנן שאסרו לזרוק וגם דליכא הקטרת אימורין מסתבר טפי לפסול יותר כשהקטיר דליכא אלא טעמא דעבר אדאורייתא א"כ הכי קאמר לא מיבעיא כשלא זרק דהתם מיפסל משום דאסור לזרוק אלא אפילו זרק והקטיר שנעשה כל מצותו אפ"ה מיפסיל מדרבנן:

ודע דהא דתני בתוספתא כל הקדשים שהקריבו קודם תמיד פסולים מיירי דוקא בזורק אבל אם שחט ולא זרק לא מיפסיל לפי שיכול לזרוק אחר התמיד ומיהו אי זרק מיפסל אבל לאחר תמיד של ערב אפילו אם שחט לבד מיפסיל וליכא שום נד סיתר בתמיד של ערב אלא בין זרק בין לא זרק בין הקטיר בין לא הקטיר בכל גוונא מיפסיל ומיהו לא מיפסיל אלא לאחר הקטרת התמיד אבל קודם הקטרתו אפי' בזרק דם התמיד לא מיפסיל ואיסורא נמי ליכא וכי תימא מדרבנן מיהא ליתסר קודם הקטרה אטו אחר הקטרה כי היכי דגזרו זריקה אטו הקטרה והיא דבכור ויבלת שאני משום דלא העמידו דבריהם במקום דלא אפשר הא ליתא משום דאי איכא איסורא אמאי לא מוקי ההיא דריש תמיד נשחט בכי האי גוונא דמיירי כשלא הקטיר התמיד ומוקי לה בטעת סעוף אלא ודאי דטעמא משום דכשלא הקטיר התמיד ליכא דחיה כלל וכמו שכתבו התוס':

ומעתה נבאר דברי התוס' שבפ' אמר להם הממונה (דף כ"ט) שהקשו מהיא דאלו דברים דמשמע דמיפסל משום עליה השלם ותירצו אם הקריבו כשר אבל אסור להקריב האימורין אחר התמיד. וא"ת יעלה וילין אותם בראשו של מזבח. וי"ל דסבר כמ"ד לינה פוסלת בראשו של מזבח דפלוגתא דאמוראים היא בפ' המזבח מקדש ודלמא ההוא אמורא דאמר התם לא בעי עקירה סבר כוותיה ע"כ. ודע דאע"ג דאליבא דכ"ע כל שלא ירדו מראשו של מזבח מקטירין לעולם מ"מ אליבא דמ"ד דאם ירדו לא יעלו משום דלינה מועלת אפי' אי לא ירדו נמי נפסלו בלינה ומה שלא ירדו הוי משום דאפילו לנו בעזרה אם עלו לראשו של מזבח לא ירדו ומש"ה כתבו התוס' דלמ"ד לינה מועלת לא מהני שיעלה וילין אותם בראשו של מזבח משום דנפסלים האימורים בלינה ואע"ג שאם העלה נקטרים לעולם היינו משום דמזבח מקדש את הפסולים וא"כ לפ"ז ההיא דריש תמיד נשחט דמוקי להיא דר' ישמעאל דמעלה ומלינה בראשו של מזבח סבירא ליה כמאן דאמר אין לינה בראשו של מזבח דאיך יתכן דכדי לקיים עשה דאכילת קדשים ישחוט אחר התמיד ויפסול האימורין וקא עבר אלאו דלא ילין. וראיתי להרש"י שכתב בפרק תמיד נשחט ולינה אינה פוסלת בראשו של מזבח כדאמרינן בפרק המזבח מקדש לר"ה דלא ירד ע"כ. משמע מתוך דבריו דהיא דר' ישמעאל אתי אפילו כמאן דאמר אם ירדו לא יעלו והוא תימה בעיני וצריך עיון ומדברי התוס' כאן ובפ' התכלת מוכח דלא כרש"י. עוד כתבו א"כ אסור לזרוק הד' מדרבנן גזירה דלמא אתי להקטיר אחר התמיד ור' ישמעאל לית ליה היא גזירה וכבר כתבנו לעיל שהתוס' בפ' התכלת לא נרגשו מהאי דר' ישמעאל ואפשר דס"ל דהאי עשה דאכילת קדשים ודחי גזרה דרבנן. וכתבו עוד דתנן בפ' תמיד נשחט דקאמר ר"ש ושאר כל הזבחים ששחטן על החמץ בזמן פסח בין לשמו בין שלא לשמו פטור ומפרש טעמא בגמרא דבזמן דמחוייב אפסח דלא מיחייב אזבחים וא"ל דפטור דזבחים פסולין הם כיון ששחטן בזמן פסח דהוי אחר תמיד של ערב ע"כ. ולפי מה שכתבו בפ' התכלת שלא נאסר אלא אחר הקטר התמיד ליכא לאוכוחי מהכא דליכא פסולא דאפשר לאוקמי דמיירי ששחט לאחר זריקת דם התמיד וקודם הקטרתו דליכא אפי' איסורא דומיא דהיא דבכור ודיבלת דמוקי לגו הכי. וא"ת אכתי תיקשי דמנא לן דס"ל לר"ש דבזמן דאיכא זבח דלא מיחייב אזבחים אימא דטעמא דידיה לפי שהזבח פסול וכהיא דקאמר ובמועד לשמו פטור וי"ל מדסתים ותני ושאר כל הזבחים בין לשמן בין שלא לשמן פטור משמע דמיירי בכל זמן פסח בין קודם הקטרת התמיד בין לאחר הקטרת התמיד. עוד כתבו ונראה דפסולין דקאמר היינו הבשר מלאכול אבל בעלים נתכפרו כדאשכחן כי האי גוונא ע"כ. ולכאורה נראה דלפי הלוק זה פסול הבשר הוא מן התורה ויהורן הכל דמאי דאמרינן דאינו אלא למצוה ולא לעכובא כלומר שאם עבר והקטיר יצא ידי חובתו ומיהו הבשר פסול מלאכול ומש"ה אמרינן בס"פ אלו דברים שיצא לבית הפריסה וכן ההיא דושאר כל הזבחים כו' ניחא דאיצטריך לטעמא דבזמן דמחוייב הזבח לא מיחייב הזבחים משום דכיון דבעלים נתכפרו זבח כשר מיקרי א"כ אפשר לומר דלעולם הבשר לא מיפסיל כי אם מדרבנן וכי תימא למאי איצטריכו התוס' לומר דבעלים נתכפרו הא בלאו הכי ליכא קושיא כיון דפסולא לא הוי כי אם מדרבנן לא מיקרי זבח פסול ומיחייב עליה משום לא תשחט על חמץ. וי"ל דאין הכי נמי אך לא מסתבר להו דמשום פסולא דרבנן יביא קרבן אחר לתוכתו דמיחזי כמביא חולין בעזרה כיון דמן התורה הזבח כשר א"נ כי היכי דלא תיקשי הא דאמר אביי בפ' התכלת לעולם דאית ליה יוקדם ודקא קשיא לך שלא יהא דבר קודם מנוה בעלמא הוא ואי אמרת דבעלים לא נתכפרו פשיטא שאם הקריב מוספין קודם התמיד לא יצאו ידי מוספין שהרי פסולין דתוספתא זו קאי בין לתמיד של שחר בין לתמיד של ערב וא"כ היכי תנן התם התמידין אינם מעכבין את המוספין ולא המוספין את התמידין ומוקמינן לה בקדם הא לא יצאו ידי חוב מוספין אלא ודאי דבעלים נתכפרו והבשר מיפסיל מדרבנן. ולפי זה נ"ל שגם ההיא שכתבו התוספות בפרק התכלת בסוף הדיבור לכך נראה דמדרבנן מיפסל היינו ממש מה שכתבו הכא ולעולם דס"ל דבעלים נתכפרו והשתא הויא ההיא תוספתא כהלכתא ולא תיקשי לה סוגיא דהתכלת דאביי דאמר מנוה בעלמא אלא שקצרו ולא ביארו היטב והרואה יראה שקצת דברים כאן שם בדברי התוס' בפ' התכלת בקיצור מופלג ובפרק א"ל הממונה נתבאר היטב ומה שהקשו מההיא דבכור שנתערב בפסח הוא אף במונח שאינו נפסל כי אם מדרבנן דכיון דהבשר אסור לאוכלו נמצא שהפסח נמנה שלא לאוכליו והוה לן למימר שימתין עד שיומו וכן ההיא דיבלת נמי הוא אף במונח שלא יפסל כי אם מדרבנן וכדכתיבנא: וראיתי לתוס' ז"ל שכתבו לקושיא דבכור מיהו מצינו לדחות דהפסח דהתם היינו מותר הפסח דהוי שלמים ושחט להו קודם התמיד והא דפריך והא אין מביאין כו' היינו שממעט באכילת פסח שנאכל לזרים ואוכלו כבכור שאינו נאכל אלא לכהנים ע"כ. משמע דס"ל דמותר הפסח דקרב שלמים דינו כשלמים ונאכל לשני ימים ולילה אחד ומש"ה הוקשה להם מאי קאי פריך והא אין מביאין קדשים כו' הא מותר הפסח ובכור זמן אכילתן שוה. ואני תמיה על זה דבפ' האשה (דף פ"ט) עלה דההיא דיבלת מוכח דמותר הפסח הוו כפסח ואינו נאכל אלא ליום ולילה וכמבואר שם ועיין במ"ש בס"פ התודה (דף פ"ה) ד"ה ושלמים ובפ' אלו דברים (דף ע"א) ד"ה למד ובפ' מי שהיה טמא (דף צ"ו) ד"ה ושלמים ובפ"ק דזבחים ד"ה ושלמים וצ"ע. ואי אמרינן דמותר הפסח דינו כפסח באכילתו ניחא מה שהקשו התוס' בתחלת הדיבור וא"ת ויעלה וילין אותו בראשו של מזבח וי"ל דסבר כמ"ד לינה מועלת ע"כ. ואין צורך לזה אלא אף דנימא דלינה אינה מועלת מ"מ לא מהני מידי ההלנה שהרי כל כמה דלא איקטרו אימורים לא מיתאכל בשר וכדאיתא בריש תמיד נשחט ובזמן ההקטרה לא הוי זמן אכילה משום דכיון דשלמים אלו מכח פסח קא אתו דינם כפסח בזמן אכילתם וכי תימא אכילת אימורים לא מעכב מ"מ שאני הכא דלא איתו להקטרה כלל וכמו שכתבו שם אלא שנראה שהתוס' ס"ל דמותר פסח הוי כשלמים לכל דיניו ומש"ה הקשו ויליין אותם ולמחר כשיקטירם יאכל. הטעם מהמקובן דלא נאסר מן התורה אלא ההקטרה וכדמוכח בריש תמיד נשחט וזה אליבא דכ"ע וכן הזבח נפסל מדרבנן דוקא ובעלים נתכפרו ואע"ג שדין זה לא נזכר בדברי התוס' שבפ' התכלת מ"מ כיון שבפ' אמר להם הממונה כתבו כן אף שבפרק התכלת לא ביארו זה כיון שלא כתבו בפירוש ההפך אפושי פלוגתא לא מפשינן וכמעט שהדבר מוכרח וכמ"ש לעיל: ודע שגם בתמיד של שחר אם הקריב קודם נפסל מדרבנן הבשר ובעלים נתכפרו דהד דינא אית להו לפי התוס' דבהדא מתחא מתחינהו והתוספתא זו אליבא דתוס' הויא כהלכתא. אך לבד חילוק זה יש בדברי התוס' חילוק מה שכתבו בפ' התכלת למה שכתבו בפ' הממונה דבהתכלת כתבו שאינו אסור כי אם אחר הקטרת התמיד אבל קודם הקטרתו אף שהוא אחר זריקתו ליכא איסור אפי' מדרבנן וכמבואר בדבריהם ואילו מדברי התוס' בפ' א"ל הממונה משמע דס"ל דאין חילוק בין אחר הקטרה לאחר זריקה והכל שוה לאיסור וה"ה לפסול מדלא אוקימו ההיא דבכור ודיבלת דלאחר זריקה וקודם הקטרה וכמו שכתבו בפ' התכלת:

ודע דרבינו ז"ל לא כתב פסול כלל לא בקודם תמיד של שחר ולא באחר תמיד הערב לא מדרבנן ולא מן התורה ופשטה דההיא דאביי דפ' התכלת דליכא אלא מנוה בעלמא והתוספתא הוי דלא כהלכתא וההיא דסוף אלו דברים דמשמע דאיכא פסולא אפשר דס"ל דמטעם שאסור לזרוק או להקטיר מיפסל אבל אם זרק והקטיר לא מיפסל וא"נ פליג אדאביי בפ' התכלת פסק כאביי משום דאלו דברים כבר אוקמוה למתני' באנפי' אחריני. ודע שדקדק רבינו לומר בתמיד של שחר אסור להקריב ובתמיד של ערב ולא שוחטין משום דבתמיד של שחר לא נאסרה השחיטה לפי שאינה עבודה וכמו שכתבו התוס' בפ' התכלת אבל בתמיד של ערב אפי' שחיטה שאינה עבודה אסור לפי שאינו יכול לזרוק וא"נ להקטיר לפי שרבינו פסק בפ"ג מהל' פה"מ דלינה פוסלת בראשו של מזבח וכ"ת א"כ תיקשי ליה ההיא דבכור ודיבלת וי"ל דס"ל דהתם איירי קודם הקטרת התמיד וכמו שכתבו התוס' בפ' התכלת א"נ דס"ל כמו שדחו התוס' בפ' א"ל הממונה:

ודע דבפ' ב' דמגילה (דף כ') תנן כל היום כשר וכו' ולהפלת המוספין ולמוספין ע"כ. וקשה היכי תנן דמוספין כל היום כשר והלא צריך שיהיו אחר תמיד של שחר וקודם תמיד של בין הערבים. שוב ראיתי בחדושי הרשב"א שם שהוקשה לו קושיא זו יע"ש:

ודע דמתוך דברי התוס' ס' הקומץ רבה (דף כ"ו) ד"ה אלא משמע דס"ל למנחות שאין קריבים אחר תמיד של בין הערבים ומ"ש רבינו בפ"ד מהל' מעשה הקרבנות הלכה ד' כל דבר שאינו קרב אלא ביום כגון הקומץ כו' מותר להקריבו עם מבוא השמש מיירי כשנקמצו קודם ומנחת כהנים שנתקדשו בכלי קודם דכל שאין לו מתירין משקדש בכלי חשיב כמתירין כמ"ש רבינו בפרק ח"י מהל' פסולי המוקדשין הלכה ט"ו אבל אם לא נתקדש בכלי מנחת כהנים או שלא קמץ מנחת ישראל אסור לעשותם אחר תמיד של בין הערבים:

ז שהתמיד תחלתו דוחה את השבת וסופו אינו דוחה וכו'. (א"ה עיין במ"ש הרב המחבר פ"ד מהל' מעשה הקרבנות) בגמרא גופא א"ר הונא תמיד תחלתו דוחה סופו אינו
דוחה

חדשים מעוברים בשנה וכו' דמשמע דפליג התם משנה על אחרים ופסקה רבינו ז"ל בהלכות קידוש החדש פ"ח וכיון שכן איך פסק רבינו ז"ל דאין קרב ביוה"כ דזה אי אפשר לדידן דקי"ל כרבנן היכא יוה"כ ושבת יחד ואי משום הא לא קשיא כולי האי דכוונת רבינו ז"ל לומר שאפילו שלא ידחוהו ב"ד ויארעו שניהן יחד אין קריבין ביוה"כ. אבל קשה דבסוף פ"ה מהלכות שבת פסק ביוה"כ שחל להיות בע"ש וכו' שחל להיות במוצאי שבת וכו' תוקעין ולא מבדילין ואיך פסק שם דין זה דאי אפשר אלא אליבא דאחרים דלרבנן לא יבואו שבת ויוה"כ יחד. ועוד קושיא על ה"ס ז"ל שכתב ורבינו ז"ל לא איירי אלא בזמן שמקדשין על פי הראיה אבל בזמננו שאין מקדשין על פי הראיה אין יוה"כ של לעולם לא בערב שבת ולא במוצאי שבת דהא מכח סוגיא שהבאתי משמע דאפילו בזמן שמקדשין ע"פ הראיה היו מזהרין שלא יבואו יוה"כ ושבת יחד ואע"ג דרש"י ז"ל בפרק תמיד נשחט (דף נ"ח) גבי בשני בשבת כתב ואית דאמרי יומא קמא דשבתא דחזי לאקרבה נקט וחד בשבת לא חזי לאקרבה דלא בד"ו פסח ולאו מילתא היא שהרי ע"פ הראיה היו מקדשין דמשמע דכשהיה ע"פ הראיה לא היו הם כללים דלא בד"ו פסח ולא אד"ו ר"ה הכר קשו מה התוס' ז"ל לרש"י ז"ל. ועוד דע"כ לא קאמר רש"י ז"ל אלא בכלל דלא בד"ו פסח אבל בלא אד"ו ר"ה שהוא כדי שלא יבאו שבת ויום כפור יחד מודה רש"י ז"ל דאפילו בזמן שמקדשין ע"פ הראיה היה כך דאיך יוכל רש"י ז"ל להכחיש סוגיא דפרק החליל וכן כתב המפרש בפ"ז מהלכות קידוש החדש ז"ל ודע שהנראה מדברי רבינו ז"ל שיש בידם קבלה שכל החדשים סומכים בהם על הראיה אבל בחדש תשרי כד איקלע ביומי אד"ו דחו ליה ואפילו בזמן שהיה המקדש קיים והסנהדרין בירושלים וכו' והכריח שם הדבר מכח הסוגיא שהבאתי הכי שכתב שבענין לא אד"ו ר"ה לבד היה כלל זה אפילו בזמן שהיה המקדש קיים וכן אפשר לומר שרש"י ז"ל יסבור כן אבל מה שכתב הרב החייד ז"ל דכלל זה דלא אד"ו ר"ה לא הוי בזמן הראיה וכן רבינו ז"ל שכתב להני דינים דאתו כאחרים צ"ע:

ט אין פוחתין מששה טלאים המבוקרין בלשכת הטלאים שבמקדש. ויהיו מוכנים קודם יום הקרבה בארבעה ימים. ואע"פ שהיו מבקרין אותו מתחלה לא היו שוחטין את התמיד עד שמבקרין אותו שניה קודם שחיטה לאור האבוקות. ומשקין אותו מים בכוס של זהב

ט אין פוחתין מששה טלאים המבוקרים וכו'. משנה וגמרא פ' שני דערכין (דף י"ג). ומה שכתב ואע"פ שהיו מבקרין אותו מתחלה לא היו שוחטין את התמיד עד שמבקרין אותו שניה קודם שחיטה לאור האבוקות ומשקין אותו מים בכוס של זהב. משנה פ"ג דתמיד (דף ל'):

ט ויהיו מוכנים קודם הקרבה בד' ימים וכו'. בסוף פ"ב דערכין (דף י"ג:) פירש"י ז"ל הרי פירושי לפירושא קמא הוי ד' ימים עם יום השחיטה ולפירוש בתרא הוי ד' ימים לבד מיום השחיטה והכריח רש"י ז"ל כפירוש בתרא דהוי דומיא דפסח ולפירוש בתרא שמונה היו מתחילה ומטלין שנים וכו ביום נותנים שנים אחרים כדי שיהיו שמונה, ורבינו ז"ל כתב לשונו כלשון הגמרא ואין בדבריו הכרח: **בכוס של זהב.** פ"ג דתמיד (דף ל') וריש פרק גיד הנשה איפליגו רבא ושמואל דרבא אמר גוזמא קאמר ושמואל אמר דוקא קאמר כוס של זהב משום דאין עניות במקום עשירות ופסק רבינו כשמואל דדייקא מתני' כוותיה דדוקא קאמר:

משנה למלך

דוחה מאי אינו דוחה ר"ח אמר דוחה את השבת ואינו דוחה את הטומאה ורבה אמר דוחה את הטומאה ואינו דוחה את השבת ע"כ. ורש"י פירש בזה שני פירושים. האחד הוא דרב חסדא אמר דתמיד תחלתו דהיינו שחיטה וזריקה דוחה את הטומאה סופו דהיינו הקטרתו אינו דוחה הטומאה אבל שבת דוחה אפי' סופו דהיינו הקטרתו ורבה אמר תחלתו דוחה תמיד של שבת נשחט וקרב בשבת סופו דהיינו תמיד של ערב שבת דאין איברים נקטרים משתחשך אלא מעלן מבעוד יום ולפי פירוש זה מאי דקאמר רבה דוחה את הטומאה היינו דאפי' סופו דהיינו איברים שנותרו בחול דוחים את הטומאה ופירוש זה תופס רש"י עיקר אך התוס' דחו פירוש זה וכתבו דנראה לר"י פי' ב' שכתב רש"י דתחלתו וסופו הכל על הקטר חלביו קאי וקאמר הקטר חלביו שלא נתותרו דוחים טומאה סופו איברים שנותרו אינם דוחים טומאה לעשות להם מערכה בפני עצמן ולהקטיר בטומאה אלא מקטירין בטומאה על מערכה גדולה ודוחה את השבת כדאמרינן מכל מושבותיכם ועושין להם מערכה בפני עצמן כיון דכשרים הם והיכא דאמרינן אינם דוחים את הטומאה דלא חשיב כתמיד דיומיה ואין עושין להם מערכה בפני עצמן אלא מקטירו על מערכה גדולה בטומאה ורבה ס"ל תחלתו דוחה את השבת איברים דתמיד דיומיה סופו איברים שנותרו אינם דוחים שבת לעשות מערכה בפני עצמן אפי' אם הם טהורים אבל דוחה את הטומאה אם נתותרו בחול עושין להם מערכה בפני עצמן ומקטירין בטומאה והיינו פליגא דלעיל דקאמר אפי' פסולין עושין להם מערכה בפני עצמן ואפי' בשבת והיינו פליגא דרב הונא בין לרבה בין לרב חסדא ורבה דאמר סופו אינו דוחה שבת לית ליה הרכא דרבה דאמר בכל יום תנן אלא ס"ל לבר משבת ע"כ. והנה התוס' דקדקו דכפי פירושם אתי שפיר מאי דקאמר בגמרא ופליגא דרב הונא וכו' וכן כפי פירוש רב חסדא וכן כפי פירוש רבה חולק עם בר קפרא דלבר קפרא אפי' פסולין שנותרו עושין להם מערכה בפני עצמן ואפי' בשבת ולרב הונא לכל הפירושים אין עושין מערכה לפסולין שנותרו בשבת ולדברי התוס' לאו דוקא טומאה אלא ה"ה לכל שאר הפסולין ומאי דאמרינן אינם דוחים את הטומאה אין הכונה שלא יקרבו כלל כמשמעות הדברים אלא דלא חשיבי כתמיד דיומיה לעשות להם מערכה בפני עצמן כיון שהם פסולין אלא מקטירן על מערכה גדולה וא"כ ע"כ הא דרב הונא פליג על בר קפרא דאף לרב חסדא דאמר דתמיד אף סופו דוחה את השבת היינו דוקא כשרין אבל פסולין אף בחול אין עושין להם מערכה בפני עצמן ורבה דקאמר מאי האי דלא חייש לקמחים הא בכל יום תנן לא פליג עליה דרב הונא אלא אליבא דרבה דאמר דסופו אינו דוחה את השבת אבל לרב חסדא אתי שפיר דהא איהו ס"ל דאף סופו דוחה את השבת ובדברי רבה לא נזכר דין פסולין ואפשר דס"ל כרב חסדא דפסולין אף בחול אין עושין להם מערכה בפני עצמן אם נתותרו וכבר ישבו התוס' קושית רבה אליבא דרבה דמאי דתנן בכל יום הוא לבר משבת ולפי הפירוש שתפס רש"י לעיקר מאי דאמרי' ופליגא דרב הונא כו' הוא דוקא לפי דברי רבה דאמר אינו דוחה שבת אך כפי רב חסדא דאמר דוחה את השבת ואינו דוחה את הטומאה ליכא קושיא דאפשר דרב חסדא יודה דאף פסולין שנותרו דוחים את השבת דהא כפי פירוש רש"י מאי דקאמר רב חסדא ואינו דוחה את הטומאה הוא דוקא מדין טומאה דקי"ל דקרבן ציבור קרב בטומאה על זה בא לומר דהקטרתם אינו דוחה טומאה ואיפשר דלדידיה אף פסולים שנותרו דוחים את השבת. ואפשר לומר דאף כפי פירוש רב חסדא פליגא דהא כיון דלרב חסדא סופו הוי הקטרה דיומיה ועל זה אמר דטומאה אינו דוחה אבל שבת דוחה ממילא משמע דדוקא הקטרה דיומיה דחי שבת אבל איברים שנותרו אינם דוחים את השבת דאי אף איברים שנותרו דוחים את השבת מאי אתא לאשמועינן דהקטרה דיומיה דחי שבת ואליבא דרש"י מאי דאמרינן ופליגא דרב הונא קאי לבר קפרא ורבה דאמר בכל יום תנן דכולהו ס"ל דאיברים שנותרו דוחים את השבת ולרב הונא בין כפי רב חסדא ובין כפי רבה איברים שנותרו אינם דוחים את השבת:

והנה קודם כל דבר יש לדקדק דמנא ליה לתלמוד לומר דפליגא דרב הונא הסיא דלעיל אימא דרב הונא מיירי דלא משלה האור אבל אם משלה אף רב הונא מודה דדוחה את השבת ואפילו פסולין שנותרו דוחין את השבת ורב הונא לא מיירי אלא בלא משלה בהם האור ולא מיבעיא ללישנא בתרא דאמר דאף כשרין בעינן משלה בהן האור אלא אף ללישנא קמא הרי כתבו שם התוס' בשם ר"י דאף לישנא קמא מודה דאף בכשרים בעינן משלה בהן האור וצ"ל דס"ל דמדקאמר אינו דוחה משמע דאינו דוחה כלל אף אם משלה. ויש לדקדק דכפי סברת התוס' דס"ל דתחלתו וסופו דרב חסדא הכל מיירי באיברים שנותרו מנא להו דרב הונא מודה דמקטירם בשבת אלא שר"ל דאינו עושה להן מערכה בפני עצמו אימא דמכל וכל אינו דוחה את השבת הא לא קשיא משום דע"כ דברי רב הונא כללו הם אפי' במשלה בהם האור דאי לא היכי קאמר תלמודא ופליגא דרב הונא וכו' הא בר קפרא לא קאמר אלא במשלה בהם האור ואי אמרת דרב הונא אף במשלה בהן האור ס"ל דאינם דוחים השבת כלל א"כ תיקשי הכיא דאמרינן בכל מושבותיכם אתא למשרי איברים ופדרים לזה הוצרכו התוס' לומר דאף רב הונא מודה דמקטירם בשבת על גבי מערכה ראשונה ולא בא לחלוק על בר קפרא אלא במה שאמר דעושה להם מערכה בפני עצמן. וא"ם כיון דע"כ קרא דבכל מושבותיכם לרב הונא לא בא להתיר לעשות מערכה בפני עצמה כי אם להתיר שיקטירם על המערכה א"כ מה הוקשה לתוס' דבמקום אחד אמרו ולא עולת חול בשבת וכאן אמרו למשרי איברים ופדרים והוצרכו לחלק בין משלה בהן האור ללא משלה אימא דכי כתיב עולת שבת בשבתו שבא למעט עולת חול בשבת היינו שלא לעשות מערכה לאיברים בפני עצמן ומאי דכתיב בכל מושבותיכם הוא להקטיר על המערכה וכי תימא הכי נמי ומה שחלקו התוספות בדיבור הקודם בין משלה ללא משלה הוא אליבא דבר קפרא דס"ל דעושה להם מערכה בפני עצמן ומש"ה הוצרכו לומר דהסיא דבכל מושבותיכם דמיירי במשלה דוקא אבל לרב הונא לעולם אימא לך דאין חילוק בין משלה ללא משלה והחילוק אינו אלא אם עושה להם מערכה או לא הא ליתא שהרואה דברי התוס' בשבת יראה איך אליבא דרב הונא חלקו בין משלה ללא משלה. ונראה דכיון דאליבא דחכמים דס"ל דאף בחול אינו עושה מערכה בפני עצמה א"כ ע"כ כדי ליישב שני מקראות הללו דעולת שבת ובכל מושבותיכם צריכין אנו לחלק בין משלה ללא משלה א"כ גם אליבא דר' מאיר יש לחלק בין משלה ללא משלה דהא בהא לא פליגי. ויש לחקור בדברי בר קפרא הללו דקאמר דדוקא במשלה בהם האור אי לא לא וכפי סברת ר"י לכל הלשונות בעינן משלה בהן האור אם הכוונה דאם לא משלה לא עבדינן להו מערכה בפני עצמן אך מקטירן על המערכה או דילמא כל שלא משלה בהן האור אין מקטירים אותם כלל בשבת. ונראה דכל שלא משלה אין מקטירין אותם כלל בשבת חדא דקרא דאמר ולא עולת חול בשבת נראה דאין מקטירים כלל עולת חול בשבת ולומר דמאי דמעט קרא הוא שלא לעשות מערכה בפני עצמה הוא דוחק, ועוד דכיון דלרבנן דאינו עושה מערכה אף בחול ע"כ קרא דמעט עולת חול בשבת אפי' מהקטרה על המערכה וא"כ גם לר"מ י"ל כן דהא בהא לא פליגי: **הכלל** העולה ממה שכתבנו דבר קפרא פשיטא ליה דלרבנן איברי תמיד שנותרו דמקטיר אותם בשבת ורצה ללמדנו דלר"מ דבחול עושה מערכה דבשבת נמי עושה מערכה ואף בפסולין ולרבנן נמי אף הפסולין מקטיר אותם בשבת ורב הונא חולק עליו וקאמר דתמיד תחילתו דוחה סופו אינו דוחה ובפירוש דברי רב הונא נחלקו אך לכ"ע רב הונא אליבא דר"מ קאי אלא דאיכא מ"ד דרב הונא ס"ק תמיד תחילתו דוחה שבת לעשות מערכה בפני עצמה לאיברים של שבת אך סופו דהיינו איברים שניתותרו מע"ש אין עושין להם בשבת א"א מקטיר אותם בשבת על המערכה הגדולה. ודע דכפי פי' זה נמי אין חילוק בין כשרין לפסולין אלא הכל שוה דתחלתו דוחה שבת אף בפסולין וסופו אינו דוחה לעשות מערכה אף בכשרין אלא מקטיר על המערכה אף הפסולין. ומה שהכרחנו לומר זה דכיון דלבר קפרא לר"מ אין חילוק בין כשרין לפסולין אלא בכל גוונא לר"מ עושה להם מערכה בפני עצמה הכי נמי לרב הונא נמי דס"ל דסופו אינו דוחה לעשות מערכה בפני עצמה מ"מ במאי דס"ל לבר קפרא דאין חילוק בין כשרין לפסולין בזה לא מצינו לרב הונא דפליג עליה ומנא לן לאפושי פלוגתא וכבר כתבנו לעיל דרב הונא מיירי ג"כ במשלה בהם האור ואפ"ה סופו אינו דוחה לעשות מערכה בפני עצמה דאי לא תימא הכי א"כ לא פליג רב הונא עליה דבר קפרא דהא בר קפרא לא מיירי אלא במשלה בהם האור אלא ודאי דמיירי במשלה בהם האור ומאי דאמרי' דלרב הונא סופו אינו דוחה לעשות מערכה בפני עצמה אבל מקטיר אותם הוא דוקא במשלה בהם האור אבל אם לא משלה אינו מקטיר אותם אפי' על המערכה והיינו דאמרינן ולא עולת חול בשבת ומאי דאמרינן למשרי איברים ופדרים מיירי במשלה בהן האור וכמו שכתבו התוספות בדיבור הקודם וכי תימא מנא לן הא אימא דלהקטיר ע"ג המערכה אפילו בלא משלה שפיר דמי ומאי דכתיב ולא עולת חול בשבת הוא שלא יעשה מערכה בפני עצמה ומאי דכתיב למשרי איברים ופדרים הוא להקטיר אותם על המערכה הא ליתא דהא לרבנן דס"ל דאף בחול אין עושין מערכה בפני עצמה לאיברים שנותרו ע"כ הני תרי קראי חד מיירי במשלה וחד בלא משלה וא"כ היכא דלא משלה אין מקטירים אותם בשבת כלל וא"כ לר"מ ג"כ הדין כן דכל שלא משלה אין מקטירים אותם כלל דהא לא מצינו שנחלקו ר"מ ורבנן וכולם שוים בדינם וזהו דרב הונא סתם דבריו ולא פירש אליבא דמאן קאי אלא לכ"ע אין סופו דוחה לעשות מערכה אלא מקטיר אותם על המערכה ובזה הוא שנחלק רב הונא עם בר קפרא דלבר קפרא לר"מ עושה מערכה בפני עצמה לאיברים שנותרו אם משלה בהן האור ולרב הונא מודה ר"מ לרבנן בשבת דאינו עושה מערכה לאיברים שנותרו אף אם משלה בהן האור אך מקטיר אותם על המערכה אם משלה וכסברת חכמים. ופירוש זה בדברי רב הונא הוא אליבא דרבה וסיים דבריו ואמר אבל דוחה את הטומאה כלומר דאף איברים שנותרו דוחים את הטומאה לעשות להם מערכה בפני עצמן בחול ולא נתברר אלי אם הוא דוקא במשלה בהם האור או לא ואליבא דרבנן איברים שנותרו מקריב אותם בטומאה על המערכה וכן אליבא דרבנן יש להסתפק במה שנסתפקנו אליבא דר' מאיר. ואליבא דרב חסדא פירוש דברי ר"ה כך הם תמיד תחלתו דוחה הטומאה כלומר הקטר חלבים שלא נתותרו דוחים את הטומאה סופו דהיינו שנותרו אינם דוחים הטומאה לעשות להם מערכה בפני עצמן אלא מקטיר אותם על המערכה ולפי לשון זה מאי דפליג רב הונא עליה דבר קפרא הוא דלבר קפרא אף הפסולין עושה להם מערכה אפי' בשבת ולרב הונא אפי' בחול אינו עושה להם מערכה וגם לפי פי' זה רב הונא מיירי אפי' במשלה בהם האור ואפ"ה ס"ל דאינו עושה להם מערכה דאי לא תימא הכי אלא דמיירי דוקא בלא משלה לא פליג רב הונא

זהב כדי שיהיה נוח להפשט: י *כמעשה תמיד של שחר כך מעשה תמיד של בין הערבים. והכל כמעשה העולה שכתבנו במעשה הקרבנות. ולא היו כופתין את הטלה שלא יחקו את המינין אלא אוחזין ידיו ורגליו בידיהן. וכך היתה עקידתו ראשו לדרום ופניו למערב

השגת הראב"ד

*כמעשה תמיד וכו' עד שלא יחקו את המינין. א"א אני שמעתי שמא יצטער בכפייתו ויפרכס עד שיטיל מום באחד מאיבריו ובגמ' דתמיד מצאנו דפליגי רב הונא ורב חסדא חד אמר משום בזיון קדשים וחד אמר משום חקי המינין ואפשר שהטעם הראשון הוא בזיון קדשים אבל חקי המינין לא ידעתי מהו:

כסף משנה

י והכל כמעשה העולה שכתבנו במעשה הקרבנות. בפרק ו' ופרק ס': ולא היו כופתין את הטלה וכו'. ריש פ' ד' דתמיד לא היו כופתין את הטלה אלא מעקדין אותו ובגמ' (דף ל"א:) תנא יד ורגל כעקידת יצחק בן אברהם. לא היו כופתין את הטלה מאי טעמא רב הונא ורב חסדא חד אמר משום בזיון קדשים וחד אמר משום דמהלך בחוקי המינין מאי בינייהו איכא בינייהו דכפתיה בשיראי אי נמי בהולא דדהבא: ועל מה שכתב שלא יחקו את המינין: כתב הראב"ד א"א אני שמעתי שמא יצטער בכפייתו ויפרכס עד שיטיל מום באחד מאבריו ובגמרא מצאנו דפליגי רב הונא ורב חסדא חד אמר משום בזיון קדשים וחד אמר משום חקי המינין ואפשר שהטעם הראשון הוא בזיון קדשים אבל חקי המינין לא ידעתי מהו עכ"ל. ודע שפירש המפרש לא היו כופתין את הטלה בשעת שחיטה ד' רגלים יחד וכו' אלא מעקדים אותו [יד ורגל] כעקידת יצחק בן אברהם ובגמרא פירש מפני שהוא מהלך בחוקי המינין כשמקריבין זבח לע"ז הם כופתין אותו כך ד' רגלים יחד. דכפתיה בשיראי וכו' משום חקי המינין איכא עכ"ל. ופסק רבינו כמ"ד משום דמהלך בחוקי המינין שהוא טעם יותר כולל ולחומרא. ומ"ש וכך היתה עקידתו וכו' עד שיהיו נשחטין כנגד השמש. פרק ד' דתמיד (שם):

טעו

לחם משנה

י ולא היו כופתין את הטלה שלא יחקו את המינין כו'. במשנה שם פרק ד' דתמיד (דף ל':) לא היו כופתין את הטלה אלא מעקידין אותו מי שזכו באיברים אוחזין בו וכך היה עקידתו ראשו לדרום ופניו למערב והשוחט עומד במזרח ופניו למערב כו' ובגמרא (דף ל"א:) תנא יד ורגל כעקידת יצחק בן אברהם וכתב המפרש שלא היו כופתין אותו ארבע רגלים יחד אלא יד ורגל לחוד ויד ורגל לחוד כעקידת יצחק בן אברהם וכן כתב סמ"ג בעשין קל"ב אלא מעקידין אותו יד ורגל כעקידת יצחק בן אברהם, ורבינו ז"ל אם מפרש כן קשה למה לא כתב כן אלא משמע שלא היו עוקדין אותו כלל אלא בידיהן אוחזין אותו כדי שלא ישמט. ואפשר שהוא מפרש דהכי קאמר לא היו כופתין אותו ומה היא הכפיתה שלא היו עושין כעקידת יצחק בן אברהם שהיה עוקד הידים והרגלים יחד לא היו עושין כן ומפרש כעקידת יצחק ללא היו כופתין ולא להיו מעקידין אותו. ואפשר ג"כ שזהו פירש"י ז"ל בחומש שכתב בפרשת וירא שעקידת יצחק בן אברהם היה ידים ורגלים יחד ואם כפירוש המפרש אינו כן ואם מפרש כדפרישית דקאי למאי דאמר לא היו כופתין אתי שפיר ודוחק. אה"נ מקשי לרבינו ז"ל שכתב בפירוש המשנה אבל היו אוחזין ידיו ורגליו לבד והוא מה שאמר עקידה יד ורגל כיצחק בן אברהם ע"כ. נראה שמפרש עקידה יד ורגל ר"ל אחיזה בידו וברגל וכמו שכתב כאן. ומ"מ יש לתמוה על רבינו ז"ל למה לא הזכיר שמי שזכה באיברים הוא שאוחז בידיו ומסייע דהיינו אחד מארבעה פייסות שהוא הפיים הרביעי שהזכיר רבינו ז"ל בפ"ד שמוליך איברים למזבח וזהו שאמר במשנה מי שזכה באיברים אוחז וגם יש לתמוה שלא הזכיר השוחט שעומד במזרח ופניו למערב וכל זה הזכיר סמ"ג ז"ל בעשין קל"ב. ומ"ש ראשו לדרום ופניו למערב. בפ"ג דיומא פרק אמר להם הממונה (דף ל"ו) אמרו כן גבי פר כהן גדול ואמרו היכי משכחת לה בעוקם את ראשו והקשו ומוקמיה אמר אביי שמא ירבין גללים ע"כ. ואפשר שזהו הטעם כאן גם כן. ומה שפסק רבינו ז"ל כמ"ד מהלך בחקי המינין אע"ג דהוי פלוגתא דרבנן והיה לו לפסוק לקולא ולא לחומרא כדכתב הכ"מ ז"ל מ"מ משום דלדעתו המשנה כוללת שלא היו כופתין אותו כלל אבל למ"ד משום בזיון קדשים היו יכולים לכופתו בשיראי

משנה למלך

הונא עליה דבר קפרא ובמאי דאמרינן דאינו דוחה לעשות להם מערכה אלא מקטיר אותם על המערכה הגדולה נראה דהוי דוקא במעלה אבל אם לא מעלה אינו מקטיר אותם כלל אלא יצאו לבית השרפה. ומיהו אפשר דלהקטיר אותם על המערכה לא בעינן מעלה אלא אף אם לא מעלה מקטיר אותם בטומאה דדוקא גבי שבת כתבנו לעיל דאם לא מעלה אינו מקטיר אותם כלל משום דיש תקנה דמלינם ע"ג המזבח ויקטיר אותם למוצאי שבת אבל הכא אי אמרת דאם לא מעלה בהם האור דלא יקטיר אותם כלל אם כן בטלת מהם דין הקטרה. וכבר נסתפקנו לעיל מעין זה אליבא דרבה דאמר דאפילו סופו דוחה את הטומאה ולר"מ עושה להם מערכה ולרבנן מקטיר אותם על המערכה אם הוא דוקא במעלה או אף בלא מעלה ולפי הצד הב' שכתבנו דכיון דאי אמרת שלא יקטיר אותם נמצא שנתבטל מהם דין הקטרה ומש"ה אף אם לא מעלה יקטיר אותם א"כ גם אליבא דרבה לרבנן אף אם מעלה יקטיר אותם בטומאה ומיהו לר"מ עדיין הספק במקומו אי הא דקאמר רבה דאפי' סופו דוחה את הטומאה ועושה להם מערכה אם הוא דוקא במעלה או לא ואליבא דרב חסדא סופו דוחה את השבת ועושה להם מערכה לר"מ כל שהם כשרים ומיהו דוקא במעלה דאי לא הא כתיב עולת שבת ולא עולת חול בשבת ואם לא מעלה אינו מקטיר אותם כלל אף לר"מ דכי היכי דמוכרחין אנו לומר אליבא דרבנן דאם לא מעלה לא יקטיר אותם כלל אף אתה אמור כן לר"מ. ולענין הלכה נראה דלדידן דקי"ל כרבנן דאף בחול אינו עושה מערכה לאיברים שנותרו לא נפקא לן מידי ממחלוקת זה דבר קפרא עם רב הונא דלא נחלקו כי אם אליבא דר"מ אך לרבנן אין מחלוקת ביניהם דמקטיר איברים שנותרו בשבת ע"ג המערכה אם מעלה בהם האור ואפי' פסולין נמי מקטיר אותם על המערכה וכמה שנחלקו רב חסדא ורבה בפירוש דברי רב הונא נמי לא נפקא לן מידי לדידן דקי"ל כרבנן דאינהו לא נחלקו כי אם אליבא דר"מ באיזה איברים שנותרו עושה להם מערכה בפני עצמן אבל להקטיר אותם על המערכה לכ"ע כל איברים שנותרו מקטיר אותם על המערכה בין בחול בין בשבת ומיהו בשבת אף הכשרין אינו מקטיר אותם אלא אם מעלה בהם האור הא לאו הכי לא אך בחול איברים טמאים שנותרו דמקטיר אותם על המערכה אי בעינן מעלה האור או לא צריך אני להתלמד ממקום אחר וכתב הסמ"ג במצות עשה סי' ק"ן ורבינו יצחק פירש דהמערכה דבין הערבים שהוקטרו עליה הכל מודים שדוחה את השבת ומהפכין בהם כל הלילה לא נחלקו אלא לעשות להם לשמור בשבת מערכה שניה ע"כ. ופשיטא דמיירי דוקא במעלה בהם האור ולא הוצרך הסמ"ג לבאר זה משום דסמך על מה שכתב קודם לכן אמנם בלא מעלה בהם האור מבעוד יום הכל מודים שאינם דוחין שבת כדאמרינן ולא עולת חול בשבת ע"כ. אך לא ידעתי למה לא ביאר הסמ"ג דלדעת ר"י אף אם הם פסולין מקטיר אותם בשבת:

וראיתי לרבינו שכתב איברים של תמיד דוחין את הטומאה ואין דוחין את השבת אלא בערב שבת בלבד מקטירים איברי תמיד של ע"ש, והנה סגר את הדלת ולא התיר להקריב בשבת איברים שנותרו ואפילו כשרין ואפי' מעלה בהם האור ויש לראות מה יאמר רבינו בההיא דשבת שהביאו התוספות דאמרינן דבכל מושבותיכם אתא למשרי איברים ופדרים. והנה מה שכתבו ריב"א ור"י לא יתכן לדעת רבינו דהא לדידהו ההוא מיירי במעלה בהם האור וכל היכא דמעלה בהם האור דוחין את השבת וכבר כתבנו דלדעת רבינו אף אם מעלה בהם האור אינם דוחים גם התירוץ שכתבו בסוף דבריהם דההיא דלמשרי איברים דמיירי סמוך לבוקר כי מסדר מערכה דיומיה וכו' גם זה לא יתכן לדעת רבינו שהרי כתב אלא בע"ש בלבד מקטירים איברי תמיד של ע"ש. והנראה הוא דס"ל כדברי הר"י פורת שכתב דההיא דלמשרי איברים ופדרים היינו של שבת דאי מעולת שבת בשבתו הוה מיירי בשחיטה וזריקה ואף שכתבנו לעיל דבין כפי מה שהביאו התוספות בשמם כדברי הר"י פורת ובין כפי מה שהביאו התוספות דבריהם אף להר"י פורת היכא דמעלה בהם האור מקטיר אותם בשבת היינו דוקא אליבא דבר קפרא אבל לדידן דקי"ל כרבה דתמיד תחלתו דוחה וסופו אינו דוחה אף אם מעלה אינו דוחה והקושיא שהקשו התוס' לר"י פורת במקומה עומדת אליבא דרבינו ואפשר ליישב כמו שיישבו התוס' ודוק. ויותר נראה לי דס"ל דההיא דרבה דפ"ק דשבת דבכל מושבותיכם הויא דלא כהלכתא ואתיא אליבא דבר קפרא ורבא דס"ל דאיברים של ע"ש דוחים את השבת ולדידהו אף לרבנן מקטיר איברים של ע"ש בשבת ומאי דנקט בר קפרא אומר היה ר"מ כו' לאו דוקא אליבא דר"מ אלא דאתא לאשמועינן דלר"מ דבחול עושה מערכה לאיברים שנותרו אף בשבת עושה להם מערכה ופשיטא דלרבנן נמי מקטיר אותם בשבת וכבר הכרחתי כן למעלה מדאמרינן ופליגא דרב הונא יע"ש ולדידהו אתא קרא דבכל מושבותיכם לדרשא זו אבל לדידן דקי"ל כרב הונא קרא דבכל מושבותיכם אתא לדרשא אחרינא. ואפשר דרבינו סמך עלה דההיא דאמרינן בפ"ק דקדושין (דף ל"ז) מושבות דכתב רחמנא גבי שבת למה לי וס"ל כרש"י שפי' שם דהיינו קרא דלא תבערו ומדלא תירצו דאתא לאותה דרשא דפ"ק דשבת דהיינו למשרי איברים ופדרים משמע [illegible] דההיא הויא דלא כהלכתא דלא אתי אלא אליבא דבר קפרא ואנן קי"ל כרב הונא וכפירוש דברי רב הונא דאמר תחלתו דוחה וסופו אינו דוחה פסק כרבה וס"ל כפירוש רש"י שפירש סופו אינו דוחה תמיד של ערב שבת אין איברין נקטרים משחשכה אלא מעלן מבעוד יום ע"כ. ולפי זה מאי דאמרינן דוחה את הטומאה הכוונה היא דבחול איברים טמאים שנותרו מקטיר אותם לעולם אף בטומאה ומה שכתב איברים של תמיד דוחים את הטומאה הכוונה היא איברים שנותרו וקאי לדלעיל מיניה שכתב ואימורים שלא נתעכלו בין מן התמיד בין משאר הקרבנות מהפכין בהם כל הלילה ועל זה כתב איברים אלו שאמרתי לך אם הם של תמיד דוחים את הטומאה דהיינו שמהפכים בהם כל הלילה אף בטומאה ואין דוחין את השבת:

ודע דהיכא דנפסלו איברי תמיד של שבת והם מאותם שאם עלו לא ירדו יש להסתפק אם מקטיר אותם בשבת דאפשר דדוקא בחול אמרינן דאם עלו לא ירדו ויקטיר אותם אבל בשבת נהי דתמיד דוחה שבת היינו דוקא הכשרים אבל פסולים לא או דילמא כיון דאיברים אלו ניתנה שבת לידחות אצלם אף שנפסלו נמי ניתנה שבת לידחות אצלם. ולכאורה נראה לי דכיון דלבר קפרא איברים פסולין של ע"ש מקטיר אותם בשבת נהי דלא קי"ל כוותיה במאי דקאמר דאיברים של ע"ש דוחין את השבת ואנן קי"ל דאף איברים כשרים של ערב שבת אינם דוחים את השבת אך באיברים עצמם של שבת נאמר שדוחין את השבת ומדבר קפרא באיברים של ע"ש נלמוד לדידן באיברים של שבת שהרי לא מצינו שנחלקו עליו בזה וכיון שכן אין לנו לבדות מחלוקת מדעתנו ובפרט שהוא מחלוקת מן הקצה אל הקצה דלבר קפרא אף איברים פסולים של ע"ש דוחים את השבת ולדידן אף של שבת כיון שהם פסולים אינם דוחים את השבת. וזה ימים בויכוח אחד שהיה לי עם החכם השלם הדיין המצויין כמהר"ר יעקב אלפנדרי נר"ו שהקשיתי לו עלה דההיא דתניא בפרק הקומץ רבה (דף כ"א) תקריב מלח ואפי' בשבת כו' דלמאי איצטריך קרא לזה הא ליכא איסור תורה במליחת בשר דקי"ל אין עבוד באוכלין וארכו הדברים ואחד מהפירושים שאמר לי (א"ה תמצאנו בפי"א מהל' שבת יע"ש) הוא דאיצטריך קרא לההיא ששנינו בת"כ ונתח אותה יכול אף הפסולה תהא טעונה הפשט וניתוח תלמוד לומר אותה ולא פסולה ופסולה שעלתה על גבי המזבח קריבה כמו שהיא מו' וכיון שהיא בעורה הרי הוא מעובד גמור עכ"ד. ובויכוח עמו בתירוץ זה נתתי לו דמנא לן הדין זה דקי"ל דכל הפסולין אם עלו לא ירדו שהוא אף בשבת אימא דלא ניתנה שבת לדחות כי אם בכשרים. והנה לפי מה שכתבנו הדין עמו דאף בשבת פסולין שעלו לא ירדו אלא מקטיר אותם כמעשהו בחול ומיהו עדיין אני נבוך בדין זה משום דבגמרא עלה דהך דבר קפרא אמרינן ודוקא שמעלה בהם האור כו' וא"כ אפשר דאף באיברי שבת הפסולים אף אם עלו אינו מקטיר אותם כיון שלא מעלה בהם האור הן אמת שכפי ר"י וריב"א שכתבנו לעיל דלכל הלשונות בעינן מעלה האור אף בכשרים אין ללמוד מכאן דאיברים של שבת הפסולים דלא יקטיר אותם כיון שלא מעלה בהם האור משום דתנאי זה דמעלה לאו משום פסולים איצטריך אלא אף לכשרים דס"ל לר' אבין דעד כאן לא קאמר בר קפרא דאיברים של ע"ש שדוחים את השבת אלא במעלה בהם האור אבל לעולם דאין חלוק בין כשרים לפסולים וא"כ לדידן באיברים של שבת כי היכי דמקטיר הכשרים ה"נ מקטיר הפסולים אך כפי הפירוש האחר שכתבו התוס' דלישנא קמא דרבי אבין לא בעינן מעלה כי אם לפסולין א"כ יש ללמוד מכאן דאיברי שבת שנפסלו אף אם עלו אינו מקטיר אותם מאחר שלא מעלה בהם האור ואף שעדיין היה אפשר לומר דע"כ לא בעי רבי אבין מעלה לפסולין אלא באיברים של ע"ש אך באיברים של שבת לא מ"מ הנראה אצלי הוא דאין לחלק בכך שהרי אליבא דבר קפרא אין לחלק בין איברים של ע"ש לאיברים של שבת וכ"ש אדרבא כפי פירוש זה דרבי אבין לא בעי מעלה כי אם לפסולים יש להוכיח דבאיברים של שבת אף אם לא מעלה דאי ל"ת הכי מאי אתא רבי אבין לאשמועינן דאיברים של ערב שבת הפסולים דאינו מקטיר אותם בשבת אלא אם כן מעלה בהם האור פשיטא וכי עדיף איברים של ע"ש מאיברים של שבת והלא איברים פסולין של שבת שעלו אינו מקטיר אותם אלא ודאי דס"ל דאיברים של שבת שעלו מקטיר אותם אף שלא מעלה ומש"ה איצטריך לאשמועינן דשל ערב שבת הפסולין בעינן מעלה בהן האור הא ליתא משום דלעולם איברי שבת הפסולים אף אם עלו אינו מקטיר אותם ומאי דאיצטריך ללמדנו גבי איברי ע"ש משום דהוה ס"ד כיון שכבר הוקטרו אף שלא מעלה בהם האור מקטיר אותם קמ"ל דבעינן מעלה בהם האור. הכלל דלכל הפירושים יש לצדד השני צדדים שכתבנו דאפשר דאיברי שבת הפסולין אם עלו מקטיר אותם אף שלא מעלה בהם האור ואפשר דאינו מקטיר אותם אלא מניחם שם ומקטיר אותם בערב. והנראה אצלי בדעתו של רבינו הוא דס"ל דאינו מקטיר אותם משום דאם איתא דמקטיר כל כי האי מלתא הוה ליה לאודועי: ועוד אני מסתפק בכוונת ההלכה במה שהביאו התוס' דלבר קפרא אף איברים פסולים של ע"ש מקטיר אותם בשבת דאין זה מוכרח מן הסוגיא דאפשר דמאי דקאמר ואפי' בשבת

הוא

כסף משנה

יב טעו או שגגו אפילו הזידו וכו'. משנה וברייתא פרק התכלת (דף מ"ט וכ') ודלא כר"ש:

פ"ב א מצות עשה להיות אש יקודה על המזבח תמיד וכו' אע"פ שהאש ירדה מן השמים מצוה להביא אש מן ההדיוט וכו'. בפ"ק דיומא (דף כ"א:):

ב בבקר עורכים עצים וכו'. בפרק שני דתמיד (דף כ"ט): וכן מצוה להעלות וכו' וכן מוסיפים שני גזרים עם תמיד של בין הערבים וכו' עד בכהן אחד. בפ' שני דיומא (דף כ"ו:) יליף לה מקראי:

ד ושלש מערכות של אש עושים בראש המזבח בכל יום וכו' עד בצדי מערכה גדולה. בפ' טרף בקלפי במשנה (דף מ"ג:) וברייתא (דף מ"ה) פלוגתא דתנאי ופסק כר"י:

המכבה

למערב: **יא** תמיד של שחר היה נשחט על קרן צפונית מערבית של בית המטבחים על טבעת שנייה. ושל בין הערבים על קרן צפונית מזרחית ממנה על טבעת שנייה כדי שיהיה כנגד השמש. דברי קבלה הן שיהיו נשחטין כנגד השמש: **יב** טעו או שגגו אפילו הזידו ולא הקריבו תמיד של שחר יקריבו תמיד של בין הערבים. במה דברים אמורים בשנתחנך המזבח. אבל היה מזבח חדש שעדיין לא קרב עליו כלום לא יקריבו עליו תחלה בין הערבים. שאין מחנכין מזבח העולה אלא בתמיד של שחר:

פרק שני

א [א] **מצות** עשה להיות אש יקודה על המזבח תמיד שנאמר אש תמיד תוקד על המזבח. אף על פי שהאש ירדה מן השמים מצוה להביא אש מן ההדיוט שנאמר ונתנו בני אהרן הכהנים אש על המזבח: **ב** בבקר עורכין עצים ועורכין בראש המזבח מערכה גדולה של אש שנאמר ובער עליה הכהן עצים בבקר בבקר. וכן מצוה להעלות שני גזרים של עץ עם תמיד של שחר יותר על עצי המערכה שנאמר ובער עליה הכהן עצים בבקר. וכן מוסיפין שני גזרים עם תמיד של בין הערבים שנאמר וערכו עצים על האש. מפי השמועה למדו שבתמיד של בין הערבים הכתוב מדבר: **ג** שני גזרים של בין הערבים מעלין אותן שני כהנים. כל אחד ואחד בעץ יחידי בידו שנאמר וערכו הרי כאן שנים. אבל של שחר בכהן אחד: **ד** שלש מערכות של אש עושין בראש המזבח בכל יום. ראשונה מערכה גדולה

א כמ"ג עשין קנא קנב:

לחם משנה

בהיכלי. ועל מה שפירש הראב"ד ז"ל דבזיון קדשים ר"ל שמא יתעבר בכליו ויפרכס עד שיטיל מום קשה דא"כ אפילו בשיחה בהיכלי נמי יפרכס ויטיל מום ואיך אמרו שם דאיכא ביניייהו דכפתים בהיכלי דמשמע דלמ"ד בזיון קדשים ליכא הא לפירוש הר"א ז"ל איכא:

פ"ב א מצות עשה להיות אש יקודה וכו'. בפרק טרף בקלפי (דף מ"ג:) איכא פלוגתא דתנאי ר"מ ור' יהודה ור"י אי בכל יום היו במזבח שתי מערכות או ג' או ד' ומחלוקתם תלוי משום דתלתא קראי כתיבי בפרשה צו חד היא העולה על מוקדה על המזבח וגו' ב' והאש המזבח תוקד בו ג' והאש על המזבח תוקד בו ר' יהודה דאית ליה בכל יום תרי דרים להו מתרי קמאי וקרא דוהאש על המזבח דרים להצתה אליתא שתהא בראשו של מזבח ולא יצית על הרצפה ויעלם כשהם דולקים ור' יוסי דאית ליה תלת נפקא ליה מהני תלתא קראי והצתה אליתא נפקא ליה מקרא דונתנו בני אהרן הכהן אש על המזבח ור"מ דאית ליה ד' נפקא ליה אחריתי מריבוי דואש ורבנן וא"ו לא דרשי ומריבויא דוהאש נפקא להו לכ"ע דמוסיף חד ביוה"כ דאפילו מאן דלא דרים וא"ו מ"מ וא"ו ה"א דרים וקרא דאש תמיד תוקד על המזבח לא תכבה אייתר ליה וקאמר גמרא שהוא דלימד על מערכה שניה של קטורת שלא תהא אלא במזבח החיצון ואי להאי לתודיה הוא הני דלימא קרא אש תוקד על המזבח לא תכבה ואמר קרא תמיד ללמד אש למנורה שתהא על מזבח החיצון והכי קאמר קרא אש תמיד שאמרתי לך לא תהא אלא בראשו של מזבח החיצון. זו היא סוגיא הגמרא ורבינו ז"ל פסק כר' יוסי דשלש מערכות בכל יום דהלכה כר' יוסי לגבי ר' יהודה וכ"ש לגבי דר"מ. ויש לתמוה על רבינו ז"ל בסדר הכתובים שהביא חדא דכיון דהוא פסק כר' יוסי למה הביא לקמן להצתה אליתא פסוק של והאש המזבח תוקד בו דהא לא הוי אלא לר' יהודה אבל לר' יוסי נפקא ליה הצתה אליתא מקרא דונתנו בני אהרן הכהן אש על המזבח ולא עוד אלא שלא הביא אפילו הפסוק של ר' יהודה דהיינו והאש על המזבח תוקד בו אלא והאש המזבח תוקד דהך קרא לכ"ע הוי למערכה שניה של קטורת גם מה שהביא כאן מצות עשה להיות אש יקודה על המזבח מקרא דאש תמיד תוקד קשה דהאי קרא דרשינן ליה בגמרא שתהא מערכה שניה של קטורת על המזבח החיצון ומלת תמיד לא אתי להזהיר שיהא תמיד האש על המזבח אלא מלה תמיד קאי אמנורה כדכתיבנא ולא היה לו להביא אלא אחד הפסוקים של יקודות דנפקין מינייהו ג' מערכות:

ב גם מ"ש בבוקר עורכים עצים ועורכין בראש המזבח מערכה גדולה של אש שנאמר ובער עליה הכהן עצים בבוקר בבוקר. קשה דהאי קרא לא אתי לסדור מערכה הגדולה אלא לסדור שני גזרי עצים של המערכה הגדולה וכמו שאמרו בפ"ב דיומא מנין לתמיד של בין הערבים שטעון שני גזרי עצים בשני כהנים שנאמר וערכו עצים אם אינו ענין לתמיד של שחר דכתיב ובער עליה הכהן עצים בבוקר בבוקר וכו' משמע דקרא דובער עליה אתא לומר שיערוך שני גזרי עצים על מערכה גדולה וכן רבינו לקמיה כתב וכן מצוה להעלות שני גזרים של עץ כו' שנאמר ובער עליה הכהן עצים בבוקר וכו'. ולתרץ כל אלו הקושיות נראה לומר דכיון דלא נפקא מיניה כלל לענין דינא רבינו ז"ל לא קפיד אלא מביא הפסוק שנראית הדרשא הפשוטה יותר אע"פ שהוא דלא כהלכתא וקרא דאש תמיד משמע פשוטו הוא שידליקו האש שם תמיד אע"ג דבגמרא דרשינן ליה לדרשא אחריתי מ"מ פשוט הכתוב הכי משמע וכן קרא דוהאש המזבח תוקד בו משמע פשטו שבמזבח עצמו יהיה היקידה לא למטה וזהו אומרו תוקד בו כלומר שתהיה היקידה ע כלומר בראשו של מזבח גם קרא דובער עליה עצים בבוקר משמע שעל המערכה יבער עוד שני גזרי עצים מכלל דצריך לבער המערכה מדקאמר עליה משמע דכבר היא מסודרת ואחר שפשט הכתוב משמע ומוכח הכי לא חש רבינו ז"ל אי הוי דלא כהלכתא וכן דרכו בקצת מקומות:

שלישית

משנה למלך

הוא דוקא בכשרים אבל פסולים לא שהרי הוא לא בא ללמד אלא דלא נימא דאין עושין מערכה בשבת לאיברים שנותרו מע"ש קמ"ל דעושין ולעולם שהוא דוקא בכשרים אבל פסולין לא ומה שאמר תני אבין לא נצרכה אלא לפסולין מיירי בחול שהרי כבר כתבנו בתחלת דברינו דבר קפרא תרתי אתא לאשמועינן חד בחול וחד בשבת והדושא דחול הוא אפילו פסולין והדושא דשבת דעושה מערכה בשבת לאיברים שנותרו מע"ש ולעולם דלא מיירי כי אם בכשרים אבל פסולין מנא לן וזה ניחא מה שהקשינו בתחלת דברינו דמה הקשו ואפי' בשבת תנינא כו' אימא דאיצטריך ללמד ואף לפסולין של ע"ש עושה להם מערכה בשבת ואף שכבר תירצנו זה לעיל מ"מ כפי פירוש זה ניחא טפי דס"ל לסתמא דתלמודא דלא יתכן לומר דאיברים פסולים ידחו את השבת ואפילו באיברים דומיה ומש"ה הקשו בפשיטות תנינא דכיון דע"כ לא מיירי בר קפרא כי אם בכשרים ורש"י לא גלה דעתו בזה אם מאי דקאמר בר קפרא ואפי' בשבת אם הוא אפי' פסולין אך התוס' ס"ל דאף פסולין של ע"ש מקטיר אותם בשבת. סוף דבר דין זה דאיברים פסולים של שבת שעלו אם מקטיר אותם הדבר הוא בספק אצלי וצריך אני להתלמד ממקום אחר ובהא דקאמר ר' אבין ודוקא שמעלה בהם האור אי בעינן שימשול האור ברובו או אפילו במקצתו הגי עיין במה שכתבתי בספר א' סימן פ"ט ותראה משם איך הסכמתי דכל מקום דבעינן מעלה האור משום דנעשו לחמו של מזבח כמעלה במקצתם סגי ודון מינה ואוקי באתרין (א"ה שמצאנו לקמן פ"ג מהלכות פסולי המוקדשין דין ט' יע"ש): ודע שראיתי להרמב"ן בספר מלחמות ה' בפ"ב דיומא כשרצה למצוא הרבה פייסות ביוה"כ כתב הפייס הרביעי מי מעלה איברים מן הכבש למזבח הם האיברים שנותרו מערב יוה"כ שסודרים אותם על המערכה הרביעית של איברים ופדרים כדברי ר"מ ואפילו למ"ד של חול אינם קריבים ביוה"כ משכחת לה בשל אחר השבת דחלבי שבת קרבין ביוה"כ והעלאה זו עבודת לילה היא או סוף של יום שעבר ואינה מסדר היום והיא צריכה פיים כדמפרש והרי איברים ופדרים דעבודת לילה היא ותקנו לה רבנן פייסא ומהכיא נמי שמעינן דהא דתנן מי מעלה איברים כו' בין על איברי תמיד של שחר בין על איברים שלא נתעכלו מבערב היא ע"כ. והנה מ"ש בתחלת דבריו שהפיים הד' הוא לאיברים שנותרו שסודרים אותם על המערכה הד' כדברי ר"מ קשה לי דמאי דוחקיה לאוקמי כר"מ הא אפילו רבנן דפליגי עליה דר"מ דס"ל שלא היה עושה מערכה בפני עצמה לאיברים שנותרו מ"מ ס"ל דחייב לסדרם אמערכה הגדולה וכדתניא בפ"ד דיומא (דף מ"ה) ורבנן איברים ופדרים שלא נתעכלו מבערב מאי עביד להו מסדר להו למערכה גדולה כדתניא וכו' ויליף לה מקרא וכדאיתא התם וא"כ אימא דהפיים הד' של יוה"כ היה מי מסדר איברים שלא נתעכלו על המערכה הגדולה. ואולי פ"ל להרמב"ן דדוקא אליבא דר"מ דס"ל דהיו עושין לה מערכה בפני עצמה תשיבא עבודה וצריכה פיים בין בחול בין ביוה"כ אבל לרבנן דלא היו עושין מערכה בפני עצמה נהי דחייב לסדרם על המערכה הגדולה מ"מ לא חשיבא עבודה להצריכה פיים. ומיהו כל זה אינו נוח לי כלל שהרי לפי דבריו שכתב שכל זה הפרק בסדר יוה"כ נשנה שאף בו ביום היו ד' פייסות נמצא דפשט לנו דהוי כר"מ דלית הלכתא כוותיה וכן הא דאמרינן בפ"ב דיומא (דף כ"ב) והרי איברים ופדרים דעבודת לילה היא ותקינו לה רבנן פייסה הוא אליבא דר"מ שהרי אליבא דהרמב"ן מאי דאמרינן והרי איברים ופדרים וכו' היינו על איברים שנותרו שלא נתעכלו וכמבואר בדבריו וכל זה הוא דוחק בעיני. ועוד קשה לבעלי הקרובן שהכניסו בפיוטיהן בסדר עבודת היום ד' פייסות איך שנו משנתם דלא כהלכתא וכל עצמו של הרמב"ן לא בא אלא ליישב דברי בעלי הקרובן לומר דס"ל דהלכתא כר"מ ועמייהו מדקתני לן תנא ביומא דד' פייסות היו שם ומשמע שאף ביוה"כ היו ד' פייסות ולא משכחת ד' פייסות כי אם אליבא דר"מ דס"ל דהקטרת איברים שניתותרו הויא עבודה חשובה דהא צריכה מערכה בפני עצמה וכן ממה שהקשו בגמרא והרי איברים ופדרים דעבודת לילה היא ותקנו לה רבנן פייסא וס"ל דכל זה אינו אלא אליבא דר"מ ומש"ה פסקו כוותיה, כל זה הוא דוחק בעיני ולא ראיתי לשום אחד מהראשונים שפסקו כר"מ אלא כולם פסקו כר' יוסי. הן אמת שהיה נראה להביא קצת ראיה לומר דקי"ל כר"מ מהכיא דאמרינן בפ"ד דיומא (דף מ"ו) א"ר אמר בר קפרא אומר היה ר"מ כו' והרואה יראה שמה שרצה לחדש ואפילו בשבת הוא יכול למינקט אליבא דרבנן ומדנקטה אליבא דר"מ משמע דס"ל דהלכתא כר"מ ומיהו המעיין היטב בכל מה שכתבנו למעלה בפירוש דברי בר קפרא הנלו יראה דאין שום הכרח מכאן. זאת ועוד אני תמיה מי הכניסו להרמב"ן בתגר זה לומר דדוקא אליבא דר"מ הוי עבודה חשובה וצריכה פיים ולא לרבנן אימא דאליבא דכולהו חשיבא עבודה וצריכה פיים. אחר על כן נראה לי דודאי הרמב"ן מודה דאליבא דכ"ע היה פיים לאיברים שנותרו אלא שבא לומר שאל תתמה דאיך יהכן שתקנו חז"ל פיים בפ"ע לאיברים שנותרו דאין זה מן התימה שהרי לאיברים אלו היו עושים מערכה בפ"ע אליבא דר"מ אלמא עבודה תשובה היא ואף דאנן לא קי"ל כר"מ משום דס"ל דלא היו בכל יום כי אם ג' מערכות מ"מ אליבא דכ"ע חשיבא עבודה לתקן עליה פיים:

יא על טבעת שניה וכו'. הר"ש שני שעירי כתבו סתום' דמן הדין היה לו לישחט על טבעת ראשונה אלא שלא רצו להקריבו כולי האי למזבח בלי הספק גזירה שמא יטיל גללים ורבינו זרחיה כתב טעם אחר יע"ש:

פ"ב ב וכן מצוה להעלות שני גזרין של עץ כו'. עיין במ"ש מכן לקמן פ"ד דין ה' בשם הריטב"א. בירושלמי רפ"ב דיומא מצוה להקדים אש לעצים שנאמר וערכו עצים על

האש

גדולה שעליה מקריבין התמיד עם שאר הקרבנות. שניה בצדה קטנה שממנה לוקחין אש במחתה להקטיר קטורת בכל יום. שלישית אין עליה כלום אלא לקיים מצות האש שנאמר אש תמיד תוקד: **ה** מפי השמועה למדו שזה שנאמר על מוקדה על המזבח זו מערכה גדולה. ואש המזבח תוקד בו זו מערכה שניה של קטרת. והאש על המזבח תוקד בו זו מערכה שלישית של קיום האש. אבל איברים ופדרים שלא נתאכלו מבערב נותנין אותן בצדי מערכה גדולה: **ו** [א]המכבה אש המזבח לוקה שנאמר לא תכבה. אפילו גחלת אחת ואפילו הורידה מעל המזבח וכבה לוקה. אבל אש מחתה ואש מנורה שהכינה במזבח להדליק ממנה אף על פי שכבה אותן בראש המזבח פטור שהרי נתקה למצוה אחרת ואין אני קורא בהן אש המזבח: **ז** *כשמסדר עצי מערכה גדולה מסדרה במזרח המזבח. ויהיה מראה שהתחיל לסדר מן המזרח. וריוח היה בין הגזרים. וראשי הגזרים הפנימיים היו נוגעין בדשן שבאמצע

א סמ"ג לאוין שלד:

כסף משנה

ו המכבה אש המזבח לוקה וכו' אפילו גחלת אחת ואפי' הורידה מעל המזבח וכבה לוקה. מימרא בס"פ כל התדיר (דף ל"א). ומ"ש אבל אש מחתה ואש מנורה וכו'. בס"פ טרף בקלפי (דף מ"ו:) אתמר המכבה אש מחתה ומנורה אביי אמר חייב רבא אמר פטור ואמרינן בלישנא בתרא דאתתיה אהרעא וכבייה דכ"ע ל"פ דפטור כי פליגי דכבייה ברא‍שו של מזבח וידוע דהלכה כרבא:

ז כשמסדר עצי מערכה גדולה מסדרה במזרח המזבח. בפ' ב' דתמיד (דף כ"ט) סידר את המערכה גדולה מזרחה. ומ"ש ויהיה מראה שהתחיל לסדר מן המזרח. זה פירוש על מה ששנינו שם וחזיתה מזרחה. ומ"ש וריוח היה בין הגזרים וכו'. שם: כתב הראב"ד כשמסדר עצי המערכה וכו'. א"א זה כתב במקום וחזיתה מזרחה ולא כיון יפה וכו'. ודברי הראב"ד על כל כנא זו אינם מוכרחים. ומה שפירש הראב"ד בתפוח אין נראה כן מדברי רש"י שם וכר"פ ניד הגשה (דף ל':):

ואחר

השגת הראב"ד

*כשמסדר עצי המערכה וכו'. א"א זה כתב במקום וחזיתה מזרחה ולא כיון יפה אלא לומר שלא יהיו הגזרים הולכין לפון ודרום אלא מזרח ומערב והיינו ראשי הגזרים הפנימים נוגעין בתפוח ולא בא להוסיף אלא שיהיו נוגעים בתפוח שלא ירחיקו מהלך רגלי הכהנים שהיה אמה שלא יקרעו ולא ישרפו בגדיהם. ומ"ש שהדשן שהיה באמצע המזבח הוא הנקרא תפוח מראה בדעתו שלא היה שם גבשושית אחרת אלא של הדשן המכונס שם וטעה טעות גדולה שהרי שנינו שהלו מעלים כאשר ע"ג התפוח ומאחר שהכהן מוליא בכל יום כל האפר מסיכן היה שם התפוח. וכן אמרו פעמים שעליו כשלש מאות כור והיה לו לומר פעמים היה בו כשלש מאות אלא שהיה שם טבלא מרובעת גבוהה אמה והיא כ"ב על ואותה אמה היא השלמת עשר אמות לגובה המזבח והיא נקראת תפוח על שם שהיתה גבוהה על כל הכיבים ואפשר שהיתה אותה הטבלא קצוצת קרנות כעין עגולה כדי להרויח מקום המערכה וכל דבר שהוא גבוה ועגול נקרא תפוח כדאמרינן כנדה מקום יש באותו מקום כעין תפוח ובע"ז אע"פ שנטל בידו ונתן לתוך התפוח:

לחם משנה

ד שלישית אין עליה כלום. בפ' טרף בקלפי (דף מ"ג) אמרו שלישית לקיום האש ופירש"י ז"ל שאש אין אש של מערכה גדולה מהגבר מוסיפין עליו מזה ע"כ. אבל רבינו ז"ל נראה שמפרש לקיום האש לקיים מצות האש שנאמר אש תמיד תוקד משמע שאחר המערכות הם לקרבנות וזו היא לקיים המצוה לבד אבל מ"מ איכא דכולי עלמא ודאי שמערכה של קיום האש הוי זולת השני גזירי עצים דשני גזירי עצים נפקא לן מובער עליה הכהן עצים בבוקר כו' וכן דקיום האש נפקא לן מקרא דואש על המזבח תוקד בו ועוד דהשני גזירי עצים מפימין על מערכה גדולה וכמ"ש רבינו ז"ל בפירוש ומערכה של קיום האש עושה אותה בכ"מ שירצה מן המזבח וכמ"ש רבינו ז"ל לקמן. ע"כ אני תמיה מאד על הרב מהר"ר אליה מזרחי זלה"ה שכתב בפרשת צו שמערכה של קיום האש היא השני גזירי עצים שכתב שם ואחר שסדר אותה היה נותן עליה אח"כ שני גזירי עצים כדי להוסיף לה הבערה יתירה וזאת המערכה נקראת מערכה של קיום האש וכו' ע"כ, דלע"ד א"א לומר כן מהטעמים שכתבתי אלא דתרי מילי הוו. וא"ת א"כ כיון דתרי מילי הוו רבינו ז"ל בפ"ו כשהסדיר שתי מערכות וסידור שני גזירי עצים למה לא הזכיר שם סידור מערכה של קיום האש וכן אביי בפ"ב דיומא דסדר מערכה משמיה דגמרא לא הזכיר אלא מערכה גדולה ומערכה שניה וסידור שני גזירי עצים ולא הזכיר מערכה שלישית. מיהו לאביי י"ל דסובר כר' יהודה דליכא אלא שתי מערכות אבל לרבינו ז"ל דפסק כר' יוסי קשה. ונראה לומר דאותה של קיום האש אין לה שעה קבועה ואין לה סדר שבכל שעה מהיום יכול לעשותה ולכך לא הזכירה רבינו ז"ל בפ"ו שלא הזכיר אלא הדברים שצריך לעשות על הסדר ואביי גם כן אף על גב דסבר כר' יוסי מהאי טעמא לא הזכירה:

ז ויהיה מראה שהתחיל לסדר מן המזרח וכו'. בפ"ב דתמיד (דף כ"ט) אמר שם במשנה סידר את המערכה גדולה מזרחה וחזיתה מזרחה וראשי גזירין הפנימיים היו נוגעים בתפוח וריוח היה בין הגזירין שהיו מציתין את האליתא משם ובגמרא אמרו (דף ל') מ"ט רב הונא ורב חסדא חד אמר כדי שתהא הרוח מנשבת (בהן) וחד אמר כדי שיהיו מציתין את האליתא משם מתיבי ריוח היה בהם בין הגזירין שהיו מציתין את האליתא משם אמר לך מקומות מקומות עבדי ע"כ. ופירש"י ז"ל וחזיתה מזרחה מראה היה עושה למערכה כמין חלון גבי מזרח כדי שתהא הרוח מנשבת בו הרוח בא דרך שער מזרח ומנשב שם. ועל מ"ד כדי שיהיו מציתין את האליתא פירש עצים דקים משימין באותו הזיז והאש סמוך לו ונדלקין העצים הגדולים על ידי עצים קטנים. מקומות עבדי כלומר במקומות הרבה היו נותנין עצים כדי שישרפו עצי המערכה מכל צד ע"כ. וכפירוש זה כתב סמ"ג ז"ל. ורבינו ז"ל בפירוש המשנה פירש ז"ל וכבר הקדמנו בתחלת בתרא עושה חזיה וביארנו שענינו שיעשה בראש הכותל אות שיראה על הכותל בשעה שמביטין אל הפנים הכוף וג"כ כאן בשעה שמסדרין עצי המערכה במזרחו של מזבח עושים על מערכה העצים יעשה אות לצד מזרח שיורה שמצד מזרח מתחילין לסדר המערכה ואליתא היא הגחלת שמסיקין בה מערכה שניה של קטורת ע"כ. ועל פי פירוש זה כתב כאן ויהיה מראה שהתחיל מן המזרח כלומר שיעשה אות על כך. וקשה לפירוש זה איך יתיישב סוגיית הגמרא דמה טעם הוא הרוח מנשבת לאות שמשימין על המערכה וכן האליתא שמציתין משם היכא ענין כלל לאות הכוף. ונראה לי לפרש דלפירוש רבינו לא שאלו בגמרא מ"ט אלא לענין סדור המערכה למה היא במזרח ולא ברוח אחר ותירץ רב חסדא מפני שתהא הרוח מנשבת ותדלוק מהרה כדי לשרוף איברי התמיד והאחר אמר דלא איכפת לן בהדלקתה מהרה אלא מפני שצריך להדליק מהרה מערכה שניה של קטורת וכדי שנקח משם אליתא להדליק מהרה במו כנגד המזרח ויתחילו להדליק מהרה ואע"ש שראשי העצים שכנגד התפוח לא ידלקו כל כך מהרה שאינם כל כך כנגד הרוח לא איכפת לן שמאותו הצד שהם כנגד המזרח ידליקו האליתא והאליתא היא הגחלת שמדליקין מערכה שניה של קטורת כמו שפירש רבינו ז"ל בפירוש המשנה. ודלא כפירוש רש"י ז"ל שפירש שהוא להדליק המערכה עצמו והקשו שם למ"ד שהמוה כנגד המזרח. משום כך במשנה אמרו ריוח היה בין הגזרים כלומר ששמו שם קסמין קטנים שידליקו מהרה כדי להדליק הגחלת של קטורת וא"כ קשה למ"ד שמדליקין מצד אחר כנגד הרוח של מזרח ותירצו מקומות מקומות עבדי מאותו הצד הם מדליקין כ"ל מראשי העצים שכנגד המזרח וגם מהקסמין שבין הגזירים מדליקין. ולפי זה לא נתן טעם הגמרא לענין החזיה דהחזיה אינו אלא היכר לאודיע לכל שמכאן מתחלת ההדלקה וטעם הגמרא אינו אלא למה מדליקין במזרח ולא ברוח אחר. ולהר"א ז"ל דרך אחר בהשגות דהוא מפרש דיש תפוח באמצע המזבח דהיינו שבלא של כ"ב על כ"ב ופעמו דהגזירין ארכן אמה ורחבן אמה וכמ"ש רבינו ז"ל פ"ו מהלכות איסורי מזבח ומקום המערכה הוי כ"ד אמות על כ"ד אמות לפי מ"ש רבינו ז"ל בפרק ב' מהלכות בית הבחירה אע"ג דשם כתב ז"ל ד' שכתים יותר כבר השיגו הר"א שם וסובר דאינו אלא ע"ד אמות כדי להשלים גובה המזבח שהם עשר אמות הנים אמה מכל צד כדי שישימו שם גזרי המערכה שהם אמה על אמה וכיון שהיו כ"ד על כ"ד וקצרו אמה מכל הצדדים לנות מקום לעצי המערכה עשו טבלא גבוהה עשרים ושתים על כ"ב וקצרו בטבלא ב' אמות באורך אחד מכאן ואחד מכאן וב' אמות ברוחב אחד מכאן ואחד מכאן כדי שיהיה מקום למערכה וכל אותה הטבלא נקראת תפוח. ומ"ש המשנה וחזיתה מזרחה רוצה לומר ששמו ראשי העצים למזרח והראשים אחרים לתפוח למעוטי שלא שמו אותם ברוח המזרח אבל היו מוסכבים בין לפון לדרום דא"כ לא היו מגיעים הראשים בתפוח דכיון דראש אחד לדרום וראש אחד לצפון ובין התפוח וצד המזרח יש שם מקום אמה לבד א"כ נמלאו לדדי הגזירין נוגעים בתפוח אבל לא הראשים וזו היא נורתו*. הם אותו הקו שהוא אמה על אמה כמו המקום אשר בין מזרח והתפוח אם היה ראשו למזרח הוי רגלו לתפוח אבל אם הוא מושכב (כזה) לדו נוגע בתפוח אבל לא ראשו והוא פשוט מאד. ונמצא לפירושו דוחזיתה מזרחה ר"ל שהראשים כנגד המזרח והם מושכבים בין מזרח למערב וכ"ת א"כ למה הזכיר אח"כ שהם נוגעים לתפוח פשיטא שהם נוגעים לתפוח כיון שאין בין מזרח לתפוח אלא אמה והגזירין ארכן אמה והם מושכבים בין מזרח למערב ודאי שהם נוגעים בתפוח לזה תירץ דאין הכי נמי אלא כוונת המשנה לומר שלא יוציא הגזירין קלת לחוץ שיהלכו קלת ממקום רגלי הכהנים שהם אמה שהם לפני המערכה שאם כן ידחקו רגליהם אלא יוסר שיכנים אותם לפנים כדי שיגעו הראשים בתפוח. זו היא כוונת הר"א ז"ל בהשגות. ולריך לפרש ג"כ לפירושו איך יתיישב סוגית הגמרא. ונראה דהכי פירושו מ"ט שמו הראשים כנגד המזרח ולא שמו אותם מושכבים בין לפון לדרום ותירץ חד משום דכיון דהראשים למזרח נושב הרוח יותר והאחר אמר שכיון שהראשים למזרח היו נוחין לידלק מהראשים שכנגד המזרח ומשם ידליקו הגחלת של קטורת וכמו שפירשנו לעיל לפירוש רבינו ז"ל וקושית הגמרא והתירוץ גם כן נפרש לפירוש הר"א ז"ל כמו לפירוש רבינו ז"ל. אי נמי יש לומר דיפרש אליתא כפירוש רש"י ז"ל שהוא להדליק המערכה עצמה וה"ק כשהראשים לצד המזרח יביא שם קסמין דקים מחוץ למזרח וידליק לראשים מפני שהראשים נוחים לידלק בקל יותר מגוף העץ שהראש הוא קלת דק יותר ועוד שכיון שהוא פתוח שם נוח לידלק מה שאין כן כשהראשים בפנים אם היו מושכבים מלפון לדרום שהשיפים האליתא מן המזרח לא ידליקו מהרה והקשה לו המקשה שהרי מפיס קסמין קטנים בין העלים וידליקו כדאמרו במשנה שיש ריוח בין הגזירין ותירץ מקומות מקומות עבדי כלומר מכל המקומות משימין בין הגזירין מבחוץ לצד המזרח כדי שידליקו מהרה. הכ"ל לפרש דברי הר"א ז"ל ודבריו באו כתומים ומ"מ

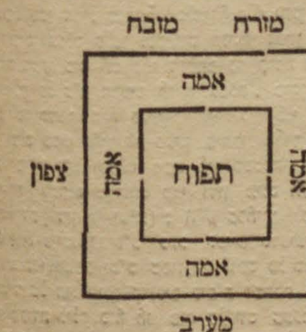

משנה למלך

האש קדם עלים לאש כו' יע"ש. (א"ה וגם הלש דמערכה שניה קודם לעלים כדאמר אביי אליבא דאבא שאול):

ד שעליה מקריבין התמיד עם שאר הקרבנות. בירושלמי רפ"ב דיומא גרסינן בקומץ שנתנו ע"ג מערכת עולה וכן באימורין ואמרו לאו מתניתא היא אין לך דבר קודם לתמיד של שחר ותירלו מתני' למצוה ומה לריכה ליה לעכוב:

ז כשמסדר מערכה גדולה כו'. מ"ש הראב"ד ואותה אמה היתה השלמת עשר אמות לגובה המזבח. עיין לעיל פ"ב מהל' בית הבחירה ובס' ברכת הזבח (דף קמ"ט:):

ובגור

שבאמצע המזבח והוא הנקרא תפוח: **ח** ואחר שמסדר מערכה גדולה חוזר ובורר עצי תאנה יפים ומסדר מערכה שניה של קטורת מכנגד קרן מערבית דרומית משוכה מן הקרן כלפי צפון ארבע אמות ובה כמו חמש סאין גחלים. ובשבת עושין בה כמו שמונה סאין גחלים מפני שעליה מקטירין בכל שבת שני בזיכי לבונה של לחם הפנים: **ט** מערכה שלישית של קיום האש עושה אותה בכל מקום שירצה מן המזבח. ומצית בה את האש. ולא יצית האש למטה ויעלה אותה למזבח אלא במזבח עצמו מציתין שנאמר ואש המזבח תוקד בו. מכאן להצתה שלא תהיה אלא בראשו של מזבח: **י** [א]הרמת הדשן מעל המזבח בכל יום מצות עשה שנאמר והרים את הדשן. והיא עבודה מעבודות כהונה. ובגדי כהונה שתורם בהן הדשן יהיו פחותין מן הבגדים שמשמש

א סמ"ג עשין קלב:

כסף משנה

ח ואחר שמסדר מערכה גדולה וכו' עד של לחם הפנים. משנה בפ"ב דתמיד (דף כ"ט) ומייתי לה בגמרא ר"פ קדשי הקדשים (דף נ"ח) ופירש"י עצי תאנה בשל תאנה היו רגילין וטעם אגדה הוא שבו היתה תקנה לאדם הראשון ויעשו להם חגורות. מערכה שניה של קטרת אבל מערכה גדולה היו מסדרים מערכה קטנה ליטול ממנה גחלים להכניס על מזבח הפנימי ג' קבין לכל בקר וערב להקטיר עליהם קטרת, ובגמ' יומא פרק טרף בקלפי בסופיה ילפינן מקרא דעל מזבח החיצון צריך להיות מערכה לכך כנגד מערבית דרומית של מזבח ומשוך לצד צפון להרחיקו מן הקרן ד' אמות וטעמא מפרש לקמיה וכו' כאומד חמש סאין גחלים לפי אומד ה' סאין גחלים היו עושים שם עצים. ובפ' קדשי הקדשים מפרש טעמא למה היתה כנגד קרן מערבית דרומית משוך מן הקרן לצד צפון ד' אמות גם נתבאר שם למה נותנין שני הבזיכים במערכה של קטרת:

ט מערכה שלישית של קיום האש וכו'. ומ"ש ולא יצית האש למטה וכו'. בפ' טרף בקלפי (דף מ"ה):

י הרמת הדשן מעל המזבח בכל יום מ"ע וכו' והיא עבודה מעבודות כהונה. בפ"ב דיומא (דף כ"ג). ומ"ש ובגדי כהונה שתורם בהן הדשן יהיו פחותים וכו' עד קדרה

לחם משנה

ומ"מ מבוארת אלי כוונתו ז"ל, כמו שכתבתי. ובענין פירוש התפוח פליגי עליה רבינו ורש"י דהם סוברים דתפוח מקרי הדשן עצמו והקשה הראב"ד ז"ל לפירוש זה ממתני' דהחלו מעלים באפר ע"ג התפוח דמאחר שכהן מוציא בכל יום האפר מהיכן היה התפוח. וקושיא זו ליתא לפירוש רש"י ז"ל שפירש בפרק ניד הגבה ופס במסכת תמיד שלא היו מוציאין האפר בכל יום אלא כשהיה רבה מאד היו מוציאין אותו ומוליכין אותו חוץ לעיר ואם כן שייך שפיר לומר על גבי התפוח דבכל יום היה שם תפוח אלא לפעמים מוציאין אותו. אבל הר"א ז"ל הקשה על רבינו ז"ל שכתב בסוף פרק זה שבכל יום היו מוציאין האפר ומורידין אותו למטה ואח"כ כשהיה רבה למטה מוציאין אותו חוץ לעיר לכך הקשה לו כיון שהיו מוציאין אותו בכל יום מהיכן היה התפוח. ולפירוש רבינו ז"ל יש לתרץ דאולי היה נשאר שם קצת אי נמי במתניתין בנסחאות דידן לא גרסינן על גבי התפוח בה"א הידיעה אלא על גבי תפוח ור"ל שאז היו עושין התפוח מהאפר ולא שהיה תפוח מעיקרא ואילו הייט גורסין התפוח בה"א הידיעה היה מקום לקושיתן דמשמע דהיה תפוח מעיקרא אבל אין אנו גורסין אלא תפוח. עוד הקשה לו שאמרו פעמים שעליו כשלש מאות כור ובו מיבעי ליה. ונראה לי לומר דבמשנה הכי אמרינן תפוח היה באמצע המזבח פעמים שהיו עליו כשלש מאות כור ואפשר דעליו קאי למזבח שהיה על המזבח כשלש מאות כור. זה נראה להלין בעד רבינו ז"ל:

ח ובורר עלי תאנה. ע"כ תאנה דלא עבדא פירי דרבינו ז"ל פסק בפ"ז מהלכות איסורי מזבח כמ"ד בפ"ב דתמיד משום ישוב א"י ולדידיה תאנה דעבדא פירי אין קוצצין לעצים משום ישוב א"י וכן כתב שם רבינו ז"ל במורביות של תאנה של חדשים שאינם בישוב כלומר דלא עבדא פירי ומ"מ צריך טעם למה פסק שם כמ"ד משום ישוב ארץ ישראל ועוד דא"כ אפי' דקל דעבדא פירי אין קוצצין וכל דבר המנוי בפסוק כדמשמע שם בגמרא ולמה כתב שם רבינו ז"ל גפן וזית דוקא דאי לא עביד פירי אפילו גפן וזית יכול לקצץ דאין כאן ישוב א"י ואי עביד פירי אפילו דקל נמי. מיהו לזה י"ל דהוא הדין נמי אלא הוא העתיק לשון המשנה כדבריו. ועוד מנא ליה התם דדוקא חדשים ולא ישנים דאע"ג דבמשנה אמר מורביות דהיינו חדשים היינו על צד היותר טוב אבל לעיכובא מנא ליה. וי"ל דהא דחדשים הוא משום דבפ"י כתב דעצי סהירה פסולים ולא יבואו אלא חדשים: משוכה מן הקרן כלפי צפון ארבע אמות וכו'. דברי רבינו ז"ל מתמיהין אלי דבזבחים פרק קדשי הקדשים (דף נ"ח) אמרו דהך מתני' סברה דכוליה מזבח בצפון קאי וחמש אמות לפנות של מזבח הם כנגד פתח ההיכל שהוא עשר אמות חמש לדרום וחמש לצפון וקאמרה מתני' שארבע אמות משוכות מקרן מערבית כלפי צפון דהיינו אמה יסוד אמה סובב ואמה מקום רגלי כהנים [ואמה מקום קרנות] ובה' מיד יעשה המערכה שיהיה כנגד פתח ההיכל דאם יעשה בששית הרי אינו כנגד פתח ההיכל ועוד אוקי שם רב אדא בר אהבה הך מתני' כר' יהודה דאמר מזבח ממוצע ועומד באמצע העזרה וכדי שיהיה כנגד פתח האולם צריך להרחיק לפאות שם ומתני' דקאמרה ד' הם שם אלא דמתני' לא מני יסוד וסובב ובהדי יסוד וסובב הוי שש וקסבר קדושת אולם והיכל חדא מילתא היא אלו ההוקימתות נאמרו שם, ועל כן אני תמיה על רבינו ז"ל נבל' בית הבחירה פרק חמישי וז"ל ורוחב העזרה מן הצפון לדרום קל"ה וכו' ופירש שם הדברים וכתב שם בסוף דבריו ומכותל לפוני של עזרה עד כותל מזבח שהוא רוחב ששים ומחלה וכו' כל המרובע הזה נקרא צפון הרי משם מבואר דרובו של מזבח בדרום קאי דששים ושבע ומחלה הוי הצפון וששים ומחלה יש מכותל לפוני עד כותל מזבח א"כ לא נשאר למזבח אלא שבע אמות וכל השאר בדרום הם, ובפ"ק (דף ע"ז) הוכיחו מהמשנה הזאת שהזכיר שם רבינו ז"ל דאית ליה להאי תנא דרובא דמזבח בדרום קאי ומוכרח הוא ודאי כפי החשבון שהזכיר שם רבינו ז"ל וא"כ כיון דרובו של מזבח בדרום איך יתיישב בדין זה שיהא משוך מן הקרן דרומית ארבע אמות הא כיון דלדעת רבינו ז"ל המזבח נחמש אמות בדרום ושבע בצפון א"כ צריך שירחיק מן הקרן דרומית עשרים אמות ואי קסבר קדושת היכל ואולם חדא מילתא היא א"כ צריך שירחיק ט"ו אמות לפי הדרך שכתבו שם בגמרא בפ' קדשי הקדשים ע"ש. והו קשיא טובא דשם הכריח רב שרביה מדברי ר' יוסי הגלילי דאמר דכיור היכן היה מונח בין האולם ולמזבח משוך קימעא כלפי דרום דמשמע דכוליה מזבח בצפון קאי כמו שהכריחו שם בגמרא וא"כ רבינו ז"ל דפסק בהלכות בית הבחירה דרוביה בדרום קאי כדכתיבנא איך פסק ברים הלכות בית הבחירה דהכיור מקומו בין האולם והמזבח משוך לדרום הא מאן דאית ליה האי סבר דכוליה מזבח בצפון קאי. וי"ל לקושיא ראשונה דכל הפלפול מעשו בפרק קדשי הקדשים הוא כפי סברת ר' יוסי הגלילי דאית ליה דצריך שהמערכה יהיה כנגד פתח אהל מועד ואע"ג דרש"י ז"ל כתב שם דכולהו אית להו הכי רבינו ז"ל אינו סובר כן אלא אדרבה מדאמר ר' יוסי אומר זה סימן כו' משמע דרבנן פליגי עליה וקי"ל כרבנן דלא איכפת לן שיהא כנגד הפתח ומאי דאמרו במשנה משוך מקרן דרומית ד' אמות קושטא דמילתא אמרו דאי אפשר בלא כן דחד אמה סובב וחד יסוד וחד מקום קרנות וחד מקום רגלי כהנים אבל כיון שעברו אלו הד' אמות יעשה המערכה דלא איכפת לן שיהא כנגד הפתח. ולקושיא שניה י"ל דלא דקדקו בגמרא מדברי ר' יוסי דאית ליה כוליה מזבח בצפון קאי אלא משום דהוא לא מנא מקום לייתב המקראות אלא שצריך שיתן הכיור בין האולם ולמזבח משוך קימעא כלפי דרום לזה הכריחו שם דכיון דהוא מהכרח הפסוקים נפקא ליה משמע דאית ליה דכוליה מזבח בצפון קאי דאי לא הרי יכול לייתב המקראות באופן אחר אבל אם לא היה הוא אומרו מהכרח הפסוקים אפילו שנאמר דאית ליה דמזבח בדרום קאי אינה קושיא דאפשר דקבלה היא כך דיהיה הכיור באותו המקום, תדע לך דהא מתניתין דמדות בפ"ג אמרה דמקום הכיור בין האולם ולמזבח משוך כלפי דרום כדאמר רבי יוסי ובפ"ק דיומא הוכיח דמתני' אית ליה דרובא דמזבח בדרום קאי כדכתיבנא אלא ודאי דלא הא בהא תליא ואם הכריחו בגמרא כן הוא לר' יוסי שלמד הדבר מן הפסוקים אבל הדיינים אינם סוברים ורבינו ז"ל פסק כפשט מתני' דמסכת מדות בשני הדברים דהכיור מקומו בין האולם ולמזבח משוך קימעא כלפי דרום ופסק דרובא דמזבח בדרום קאי דהכי פשט נמי מתני' התם:

י הרמת הדשן מעל המזבח בכל יום כו' ובגדי כהונה שתורם בהם הדשן וכו'. בפ"ק דיומא (דף י"ב) על ברייתא דילבש לרבות את השחקים כתב רש"י ז"ל שאף השחקים כשרים לעבודה ואני שמעתי להביא שחקים דוקא משום בגדים שבישל בהם קדרה לרבו לא ימזוג בהם כוס לרבו ואין נראה בעיני דבשלמא גבי הוצאת הדשן אמרינן הכי מפני שהבגדים מתבזין ומתלכלכין בהן אבל תרומת הדשן שאינו אלא מלא מחתה ליום דאמרינן במסכת תמיד אין שם ללכלך בגדים ע"כ. ורבינו ז"ל מפרש כפירוש ואני שמעתי וכן כתב הרב בעל כ"מ ז"ל בשם הריטב"א, וטעמו משום מה שהקשו התוס' ז"ל בפ"ב דזבחים בברייתא דאמרה משוחקים כשרים א"כ אמאי איצטריך קרא הכא לרבות משוחקין

משנה למלך

ח ובורר עלי תאנה וכו'. (א"ה עיין במ"ש הרב המחבר לעיל פ"ז מהל' איסורי מזבח):

י ובגדי כהונה שתורם בהן הדשן וכו'. גרסינן בפ"ב דיומא (דף כ"ג) ת"ר ופשט ולבש בגדים אחרים והוציא את הדשן מקיש בגדים שלובש לבגדים שפושט מה להלן בגדי קדש אף כאן בגדי קדש א"כ מה ת"ל אחרים פחותים מהם ר"א אומר אחרים והוציא לימד על כהנים בעלי מומין שכשרין להוציא בדשן ע"כ. והנה הדין הא' דגם השניים הם בגדי קדש הוא מרבוי הכתוב דכתיב ולבש בגדים דלא הוה למימר אלא ולבש ומדסדר קאמר בגדים לאקושי בגדים שלובש לבגדים שפשט והדר הוקשה לת"ק אחרים למה לי ודרש דאתא למימר שיהיו פחותים, אך קשה דלימא קרא ולבש אחרים בגדים למה לי והנה אמינא דע"כ בגדים שלובש בגדי קדש דאי לא אחרים למה לי לומר שיהיו פחותים ויש ליישב ודו"ק. ור"א דאמר דאחרים אתא לרבות בעל מום נ"ל דלא פליג אדרשא דת"ק דודאי פשטיה דקרא הוא דאחרים קאי לבגדים אלא דר"א דקדק עוד בפסוק דסמך אחרים לוהוציא דהוה מצי למימר אחרים בגדים וקאמר בגדים אחרים כדי לסמוך אחרים לוהוציא ללמד דכהנים בעלי מומין כשרים להוציא הדשן וזהו שדקדק ואמר אחרים והוציא למד כו' ובגמרא אמר ר"ל כמחלוקת בהוצאה כך מחלוקת בתרומה ור"י אמר מחלוקת בהוצאה אבל בתרומה ד"ה עבודה היא ואמרינן דטעמיה דר"ל הוא משום דאי ס"ד עבודה היא יש לך עבודה דכשרה בב' כלים ור"י גלי רחמנא בכתונת ומכנסים והוא הדין למצנפת ואבנט ע"כ. ויש לדקדק בסברת ר"ל הלזו דודאי הבגדים שלובש כשמוציא הם שוים לבגדים שלבש כשתרם שהרי כתבו לעיל דהיקשא דבגדים הוא שוים אהדדי וכן כתבו התוס' שם בד"ה יש וא"כ כיון דס"ל לר"ל דתרומה והוצאה שוים הם ויליפי מהדדי למאי איצטריך לומר דהרמה נמי לר"ל מכשיר בעלי מומין כמו הוצאה דהא אי הוה אמינא דהרמה בעיא ד' כלים פשיטא דגם הוצאה בעיא ד' כלים מכח היקשא וא"כ דין זה דס"ל לר"ל דגמרינן להרמה מהוצאה איך הוא תלוי באי הרמה היא עבודה ובעיא ד' כלים או אינה עבודה וסגי בב' כלים. ונראה דאי ס"ד דהרמה הויא עבודה ובעיא ד' כלים לא הוה מכשרינן בעלי מומין בהרמה כיון שהיא עבודה וה"א דהאי הוצאה דאף דבעיא ד' כלים בעלי מומין כשרין בה דגזירת הכתוב הוא ואפשר דגזירת הכתוב היא דאף דהיא עבודה בעלי מומין כשרין בה או דגזירת הכתוב היא דאף שאינה עבודה מ"מ בעיא ד' כלים וכין הכי וכין הכי לא ימלט מהיות דין מחודש בהוצאת הדשן דליכא מידי דבעיא ד' כלים ויהיו בעלי מומין כשרים בה וגזירת הכתוב היא ואין לך בו אלא חדושו דהיינו בהוצאת הדשן שנאמר דין זה ולא הוה גמרינן להרמה מהוצאה אבל השתא דאמרינן דהרמה לאו עבודה היא מדסגי לה בב' כלים א"כ במאי דהכשיר הכתוב בעלי מומין בהוצאה הוא משום דכיון דלאו עבודה היא דסגי לה ב' כלים מש"ה בעלי מומין כשרים לה וא"כ לפי זה גמרינן להרמה נ"כ דבעלי מומין כשרים לה משום דלאו עבודה היא מדסגי לה בשני כלים ור"י סתר סברת ר"ל הלזו ואמר דהרמה אליבא דכ"ע עבודה ובעיא ד' כלים ואף דהוצאה נמי בעיא ד' כלים מ"מ ס"ל לר"י דמאן דמכשיר בהוצאה בעלי מומין אף דבעיא ד' כלים הוא דגזירת הכתוב היא וכבר כתבנו דאפשר לפרש גזירת הכתוב באחד משני פנים או שהחידוש הוא דאף שהיא עבודה מדבעיא ד' כלים אעפ"כ בעלי מומין כשרים לה ולא גמרינן מינה להרמה או דס"ל דמדהכשיר בעלי מומין לאו עבודה היא אלא דגזירת הכתוב היא דאף דאינה עבודה בעיא ד' כלים ולא גמרינן מינה

משוחקין לעבודה ועם שזו אינה קושיא לפי מה שכתבו התוס' ז"ל בפ"ק דיומא דאדרבה משום הכי אמרו שם דהמשוחקים כשרים משום ריבויא דילבש מ"מ לא משמע ליה לרבינו ז"ל הכי דבלאו הכי סברא הוא דהמשוחקים יהיו כשרים ואע"ג דקרא אמר בד לא הוי אלא למצוה ולא לעכובא כדאמרינן בפ"ב דזבחים (דף י"ב) ואע"ג דהתם שהוזכרו שם הוי לעיכובא כבר פירש שם רש"י ז"ל הטעם משום דשאני הנהו דנפקי ממשמעותא דקרא אבל חדשים לא נפיק ממשמעותא דקרא ועל פי זה קשה דלמה הוצרך כאן ריבוי דילבש למשוחקים וזו היא כוונת התוס' ז"ל שם שהניחו הדבר בתימה דלמה לי ריבויא הכא דילבש משום דמפרשים כמו שפירש רש"י התם ולכך מכח הקושיא ההיא נראה לרבינו ז"ל לפרש כפירוש ואני שמעתי דרש"י דאתא קרא לומר דוקא משוחקים ואע"ג דאין שם לכלוך כדכתב רש"י ז"ל מ"מ בזוי הוא לעשות עבודה בזויה בבגדים שעושה מלאכה מכובדת, זה טעמו של רבינו ז"ל:

שמשמש בהם בשאר עבודות שנאמר ופשט את בגדיו ולבש בגדים אחרים והרים את הדשן. אינו אומר אחרים שיהיו בגדי חול אלא שיהיו פחותין מן הראשונים. לפי שאינו דרך ארץ שימזוג כוס לרבו בבגדים שבישל בהם קדרה

אימתי

קדרה לרבו. שם, אלא שלא אמרו שם כן אלא על הוצאת הדשן לא על תרומת הדשן וגם דקרא דופשט את בגדיו ולבש בגדים אחרים אהוציא את הדשן כתיב לא אוהרים את הדשן. ויש לתמוה על רבינו שמינה. ומצאתי כתוב בשם הריטב"א בפ"ק דיומא דתרומת הדשן צריכה בגדים פחותים משאר עבודות מדכתיב ולבש הכהן מדו בד ומכנסי בד ילבש על בשרו דהל"ל ומכנסי בד על בשרו ואמרו שם בגמרא ילבש לרבות את השחקים פירוש בגדי כהונה פחותין לפי שאינו דרך ארץ שימזוג כוס לרבו בבגדים שבישל הקדרות עכ"ל. וע"פ זה אפשר ליישב דברי רבינו דמדכתיב ילבש ילפינן דתרומת הדשן הויא בבגדים פחותים משום דרך ארץ א"כ כי כתיב ופשט את בגדיו ולבש בגדים אחרים לא אהוצאת הדשן בלבד קאי אלא אף אהרמת הדשן וה"ל כאילו כתיב והרים את הדשן וכבר קודם לכן פשט את בגדיו ולבש בגדים אחרים ומש"ה תפס רבינו הכתוב כאילו כתיב ופשט את בגדיו ולבש בגדים אחרים קודם והרים את הדשן ולא הוצרך רבינו

משנה למלך

מינה להרמה משום דבהרמה דלא מלינו בפירוש שיכשיר בעלי מומין ומש"ה הויא עבודה, וזה הנד נוח לי יותר דלר"א אליבא דר"י הוצאה לאו עבודה היא דהכי דייקי דברי ר"י דאמר מחלוקת בהוצאה אבל בהרמה דברי הכל עבודה הוא כלומר דבהוצאה נחלקו אי הויא עבודה וכ"כ התוס' בפירוש דלר"א אליבא דר"י הוצאה לאו עבודה היא ומיהו לת"ק פשיטא דהוצאה נמי עבודה היא שהרי בעיא ד' בגדים ובעלי מומין אינם כשרים לה ודברי התוס' מוכיחין כן דדוקא לר"א הוצאה לאו עבודה היא אבל לת"ק הויא עבודה. ומ"ש התוס' דטעמא דת"ק דפסיל הוא משום וכי תעלה על דעתך דבעל מום קרב לגבי מזבח הוא דוקא לר"ל דס"ל דלכ"ע הוצאה לאו עבודה היא דהא הני לה בב' כלים וכן הוא מבואר בדבריהם שקושייתם לא היתה כי אם אליבא דר"ל אבל לר"י פשיטא דלרבנן טעמא דזרים פסולים הוא משום דהויא עבודה. ולפי זה אני תמיה על רבינו כמה שכתב ואע"פ שאין הוצאתו לחוץ עבודה אין בעלי מומין מוציאין אותו דמנא ליה שאין ההוצאה עבודה והדבר אגלי צריך תלמוד. וי"ל דסברת ר"ל הלזו דהרמה נמי לאו עבודה היא מהא דאיפלגינו ביומא דף כ"ד אם זר חייב בתרומת הדשן דר"ל פטר ליה משום דכתיב עבודת מתנה ולא עבודת סילוק ולוי מחייב ליה משום דרבי רחמנא לכל דבר המזבח והשתא ר"ל כמאן ס"ל אי ס"ל כרב למה לי לטעמא דעבודת סילוק תיפוק ליה משום דאינה עבודה ואי ס"ל כלוי מי איכא מידי דלאו עבודה היא וזר חייב עליה ואדרבה נילף מהכא דהרמה עבודה היא מדרבי רחמנא לכל דבר המזבח לחייב זר. ונראה דר"ל סבר ליה כרב ולא מטעמיה אלא משום דהרמה לאו עבודה היא ומש"ה אינו חייב הזר עליה ומאי דהוצרכו התם לטעמא דעבודת סילוק הוא אליבא דר"י דאית ליה דהרמה הויא עבודה לכ"ע. אך קשה דבירושלמי בפרקין הובא מחלוקת זה דרב ולוי בשם ר"י ור"ל ור"ל פטר ליה לזר ואמרינן מ"ט דר"ל דכתיב עבודת מתנה יצא זה שהוא בהרמה והשתא קשה למה ליה לר"ל משום ה"ט תיפוק ליה משום דלאו עבודה היא וצ"ע:

עוד י"ל בסוגיא זו מהא דכתב רבינו בפ"ט מה' ביאת מקדש דין י' טמא ובעל מום כו' אינם חייבים אלא על עבודות שהזר חייב עליהן מיתה ועל שאר העבודות באזהרה ע"כ. והנה פשיטא דבבעל מום דליכא מיתה אף בעבודה דזר חייב עליה מיתה כי ממעטינן מיניה עבודות דאין הזר חייב עליהם היינו דאפי' אזהרה ליכא וא"כ מאחר דאפי' בהרמה קי"ל דאין זר חייב עליה מאי האי דאיצטריך לר"א רבוי לרבות בעלי מומין ורבנן פסלי ליה וכ"ת משום דוכי תעלה על דעתך דזר ובעל מום קרב לגבי מזבח וכמ"ש התוס' הא ליתא דטעם זה לא כתבו התוס' כי אם אליבא דר"ל דס"ל דלאו עבודה היא וכמבואר בדבריהם משמע דלר"י ניחא משום דהויא עבודה. כן אמת דבפ"ב דזבחים כשבאו למעט העבודות דאין הזר חייב עליהם לא מנו שם בעל מום ואפשר דס"ל לתוס' דבעל מום חייב אף על עבודות דאין הזר חייב עליהם ואין זה מן התימה דאיך יהיה הבעל מום חמור מהזר משום דקרא לא מיעט עבודות אלו אלא מעונש מיתה אבל אזהרה איכא וא"כ גבי בעל מום דלעולם ליכא חיוב מיתה אין חילוק בו בין עבודות לעבודות ובכל עבודה אף שאין הזר חייב עליה מיתה בעל מום מוזהר עליה. ומ"מ אין אנו צריכים לכל זה דאף דנימא דהתוס' ס"ל כרבינו דאף בעל מום מימעיט מעבודות דאין הזר חייב עליהם היינו דוקא ממלקות אבל לעולם דאיסורא איכא וכן דקדק מרן שכתב ובעל מום חייב מלקות ועבודתו נמי פסולה וא"כ מש"ה איצטריך הכא לר"א לרבות בעלי מומין לומר דעבודתו כשרה וליכא איסור כלל ורבנן פסלי ליה וזה פשוט:

ודע שראיתי לרבינו שחלק דין זה דהוצאת הדשן בשתי חלוקות ובתחלה כתב דאחר שהרים התורם שהיו באים הכהנים במגריפות וגורפין את הדשן על גבי התפוח ומורידין אותו למטה כו' ואחר כך כתב כל מי שירצה מן הכהנים ממלא מן הדשן שהורידו למטה ומוציא חוץ לעיר וכו' ואע"פ שאין הוצאתו לחוץ עבודה אין בעלי מומין מוציאין אותו ע"כ. והנה דין זה דבעלי מומין לא הביאו רבינו אלא בהוצאה דחוץ לעיר דהיינו אחר שהורידו אותו למטה ולא ידעתי אי ס"ל דמה שנחלקו ר"א ות"ק אם בעלי מומין מוציאין הדשן הוא בהוצאה דעל גבי המזבח ואפילו התם ס"ל לר"א דבעלי מומין מוציאין אותו אלא דס"ל דת"ק פליג עליה אף בהוצאה דאחר שהורידו אותו למטה דאין בעלי מומין מוציאין אותו ונקט רבינו דין זה דבעלי מומין בהוצאה זו לאשמועינן דאף לאחר שהורידו אותו למטה אין בעלי מומין מוציאין אותו וכ"ש בעוד הדשן במזבח דאין בעלי מומין מוציאין אותו. או דילמא דס"ל דע"כ לא נחלקו אלא בהוצאה דלאחר שהורידו אותו אבל בעודו במזבח אף ר"א מודה דאין בעלי מומין מוציאין אותו, ויש סמך לסברא זו דהא רבינו ס"ל דבעלי מומין מוזהרים על הכניסה אף בלא עבודה וכמ"ש בריש פ"ו מה' ביאת מקדש וכבר כתבתי שם דמ"ש רבינו מן המזבח ולפנים דאף המזבח הוא בכלל האיסור וא"כ ס"ל דע"כ לא התיר ר"א בעלי מומין להוצאה כי אם בהוצאה שאחר שהורידו הדשן למטה דס"ל דרחמנא שרייה משום דלאו עבודה היא אבל בעוד הדשן במזבח לא דאף דהוצאה זו אינה עבודה תיפוק ליה משום כניסה, ומיהו נראה דהא ליתא דהא כבר כתבנו לעיל דר"ל ס"ל כמחלוקת בהוצאה כך מחלוקת בהרמה משום דס"ל דהרמה לאו עבודה היא ואי אמרת דלא נחלקו אלא בהוצאה דאחר שהורידו הדשן למטה איך דימה ר"ל הרמה שהיא במזבח דאיכא משום כניסה להוצאה ור"י נמי לא סתר סברת ר"ל הלזו כי אם מטעמא דהרמה עבודה היא ולמה ליה להאי טעמא ת"ל דאף בהוצאה לא אמרה ר"א אלא בהוצאה דאחר שהורידו הדשן למטה אלא ודאי דהכי הכשיר ר"א בעלי מומין בהוצאה הוא אף בעוד הדשן במזבח ומש"ה דימה ר"ל הרמה להוצאה דהרמה נמי לאו עבודה היא ואי משום איסור הכניסה גם בהוצאה נמי איכא איסור הכנסה ורחמנא שרייה ור"י חלק עליו ואמר דאין לדמות הרמה להוצאה דשאני הרמה דלכ"ע עבודה היא, ומ"ש רבינו דין זה דבעלי מומין בהוצאת הדשן דחוץ לעיר הוא ללמדנו דאף בהוצאה זו ס"ל לת"ק דאין מוציאין אותו בעלי מומין וכ"ש בהוצאת הדשן מעל המזבח. וא"ת אי אמרת בשלמא לסברת החולקים על רבינו דס"ל דמן התורה ליכא בבעל מום איסור כי אם בעבודה אבל בכניסה לא ניחא הא דיליף ר"ל הרמה מהוצאה משום דס"ל דהרמה נמי לאו עבודה היא וכי היכי דהותר הוצאה משום דלאו עבודה היא ה"נ הותרה הרמה, אך לסברת רבינו דס"ל דאיכא איסור בכניסה אף בלא עבודה היכי יליף ר"ל הרמה מהוצאה וכי בשביל דמלינו דבמקום אחד התיר הכתוב הכניסה נלמוד ממנו למקום אחר. וי"ל דס"ל דתרומת הדשן והוצאת הדשן כולה חדא מלתא היא וכי היכי דהותרה הכניסה לבעלי מום בהוצאה הכי נמי הותרה בהרמה. ותירוץ זה צריכים אנו לומר ג"כ לסברת התוס' שכתבו דטעמא דפסיל ת"ק הוא משום דאין זר עולה על המזבח ומש"ה איצטריך קרא לר"א לרבות בעלי מומין ואפ"ה יליף ר"ל הרמה מהוצאה. אך הדבר הקשה אגלי בדברי רבינו הוא דמאחר דס"ל דהוצאה אינה עבודה מנא ליה דרבנן דפסלי בעלי מומין הוא אף בהוצאה דלאחר שהורידו הדשן למטה אימא דלא פסלו אלא בהוצאת הדשן מהמזבח דאיכא משום איסור כניסה וכן נראה לי שהוא דעת התוס' שכתבו דלר"ל דס"ל דלאו עבודה היא טעמא דפסיל ת"ק הוא משום דוכי תעלה על דעתך דזר ובעל מום קרבין ע"ג מזבח א"כ לפי דבריהם לא פסיל ת"ק בעלי מומין אלא בהוצאת הדשן מעל המזבח אבל בהוצאת הדשן לאחר שהורידו אותו למטה אף ת"ק מודה דבעלי מומין כשרים לה ואף דלדידהו ר"י ס"ל דלת"ק אף בהוצאה דחוץ לעיר פסלי בעלי מומין היינו משום דס"ל דלת"ק אליבא דר"י הוצאה הויא עבודה אך אליבא דרבינו דס"ל דאף אליבא דר"י הוצאה לא הויא עבודה יש ללמוד מדבריהם דאף ת"ק מודה בהוצאה דחוץ לעיר דבעלי מום כשרים ליה וקושיית התוס' שהקשו לר"ל דס"ל דהוצאה לאו עבודה היא למה ליה קרא לר"א להכשיר בעלי מומין ומ"ט דת"ק דפסל בעלי מום להוצאה שייכא אליבא דרבינו אף לר"י דמאחר דאינה עבודה אמאי פסל ת"ק והרי בפ"ט מהל' ביאת מקדש דין ח' כתב דהדלקת הנרות כשרה בזרים וטעמו משום דאמרינן בגמרא דהדלקה לאו עבודה היא וכמ"ש מרן שם והשתא יגדל התימה דהשתא זרים שרינן משום דלאו עבודה היא והכא פסלינן בעלי מום אף בדבר דלאו עבודה היא ומה שתירצו התוס' אליבא דר"ל לא יועיל לרבינו דהיכי אף בהוצאה דחוץ לעיר פסל לבעל מום, ומיהו לזה יש לומר דנהי דלאו עבודה היא מ"מ כיון דרחמנא אצרכיה בגדי כהונה כדכתיב ולבש בגדים וגזרת הכתוב היא דאף שאינה עבודה צריכה בגדי כהונה מש"ה פסל ת"ק בעל מום משום דאינו יכול ללבוש בגדי כהונה דאע"ג דאמרינן דבגדי כהונה ניתנו ליהנות בהם ומותר ללובשם שלא בשעת עבודה היינו דוקא לכהנים הואיל והותר אצלם בשעת עבודה הותר נמי שלא בשעת עבודה אבל בעלי מומין פשיטא דאסורים הם ליהנות מבגדי כהונה ומש"ה צריך קרא לר"א להכשיר בעל מום אך גבי הדלקה אין צורך לבגדי כהונה ומש"ה כיון דלאו עבודה היא מותר לזר להדליק: ובאמת שאני תמיה על רבותינו בעלי התוס' מה זה שתמהו אליבא דר"ל דלמה ליה קרא לר"א להכשיר בעלי מומין ומ"ט דת"ק דפסל דכיון דאף אליבא דר"ל בעינן שני בגדים א"כ אי לא קרא פשיטא דלא היינו מכשירים בעלי מומין כיון דגזירת הכתוב היא דאף שאינה עבודה דליבעי שני בגדי קדש ומש"ה פסל ת"ק ובאמת שהדבר בספק אצלי לר"א דמכשיר בעלי מום אם לובש בגדי קודש או דילמא דדוקא בכהן תמים כשעובד גזר הכתוב שילבש בגדי קדש אבל בעל מום לא ונהי דהכשירו הכתוב לעבודה זו היינו בלא בגדי קדש, ואין זה מן התימה לפי שראיתי להריטב"א בחידושיו לקדושין דף ל"ו שהקשה על הסיא דאמרינן דאתא קרא דבני אהרן למעט בנות אהרן מן העבודות והקשה בעבודות שפסולות בזר למה לי מיעוטא ת"ל דאפי' בני אהרן מחוסרי בגדים עבודתם פסולה ובנות אהרן ליתנהו בבגדי כהונה ותירץ דשמא אין בגדי כהונה מעכבין אלא לבני אהרן שנצטוו בהן אבל בנות אהרן שלא נצטוו בבגדי כהונה כלל אינם מעכבים בעבודתן ע"כ. והתוס' שם הקשו קושיא זו ותירצו דמיירי שלבשו את הבגדים א"נ י"ל כיון שלא נצטוו בבגדי כהונה לא הוו מחוסרי בגדים ע"כ. ועיין בחדושי מוהרימ"ט שם דלא חשיב עבודה כל שלא היתה בבגדי כהונה יע"ש. ומ"מ לא ידעתי למה לא ביאר רבינו בפירוש דהוצאת הדשן בעיא בגדי כהונה וכדאמרינן ופשט ולבש מקיש בגדים שפושט לבגדים שלובש והיא דרשא מוסכמת מהכל ואף ר"א מודה בה וכמ"ש לעיל. וראיתי להרמב"ן בפ' צו שכתב יש מרבותינו במס' יומא אומרים שאין הוצאת הדשן צריכה בגדי כהונה ויאמר ולבש בגדים אחרים בגדי חול ופשוטו של מקרא בכך הוא ע"כ. ודבריו תמוהים הם בעיני שיאמר הרב ופשוטו של מקרא בכך הוא כיון דת"ק דר"א ס"ל דאף הוצאת הדשן בעי בגדי קודש זאת ועוד דאף ר"א מודה בזה וכמו שכתבנו ולא מצאתי בשום מקום מי שיחלוק בזה ויאמר דהוצאת הדשן לא בעיא בגדי כהונה וכעת דברי הרב צריכין אגלי תלמוד:

ודע שזה שכתבנו לעיל דרבינו ס"ל דהוצאה לאו עבודה היא מלבד ממה שיש לתמוה דמנא ליה הא זאת ועוד דפשט הסוגיא מורה דלת"ק אליבא דר"י הוצאה הויא עבודה, עוד אני תמיה דבירושלמי רפ"ב דיומא הביאו דנחלקו ר"מ ור"י בזר שתרם דר"י מחייב מיתה ור"ל פוטר משום דכתיב עבודת מתנה יצא זה שהוא בהרמה ואחר זה הביא שאר הדשן בפלוגתא דר"י ור"ל ואמרו דמחלוקת זה אתיא כת"ק דאמר אחרים פחותים מהם ברם כמ"ד דאמר אחרים לרבות בעלי מומין הוא זר הוא בעל מום ע"כ, הרי דלכ"ע הוצאת הדשן עבודה היא כמו הרמת הדשן ומן הדין היה הזר חייב עליה מיתה אלא דמאן דפטר ס"ל דעל עבודת סילוק אין הזר חייב מיתה משום דכתיב עבודת מתנה יצא זו שהיא בסילוק וכ"ת דס"ל לרבינו דהוצאה מהמזבח עד שיורידנה למטה היא עבודה וכה הוא שנחלקו בירושלמי אם הזר חייב עליה מיתה אך בהוצאה דחוץ לעיר היא דקאמר דאינה עבודה זו לא ידעתי מניין לו לחלק בין הוצאה להוצאה. וראיתי לרבינו שכתב בפ"ט מהל' ביאת המקדש דין ט' הרמת הדשן וכו' ואם הרים ישראל לוקה ע"כ. ואילו דין אם הוציא ישראל את הדשן לא הזכירו כלל. ונראה אגלי מסברתו הוא דאם הוציא ישראל את הדשן אפילו מלקות ליכא דדוקא בזר שתרם הוא דאמרינן דכיון דעבודה היא דרחמנא פטריה ממיתה משום דהיא עבודת סילוק מ"מ מוזהר הוא עליה ולוקה דומיא דעבודה שיש אחריה עבודה דנהי דפטור ממיתה מלקות מיהא איכא וכמ"ש שם אבל הוצאה דאינה עבודה אפילו מלקות ליכא כי אם איסורא בעלמא וזה הוא הפך הירושלמי שכתבנו. ונראה דמה שהכריחו להרב לומר דהוצאה לאו עבודה היא הוא משום דבתלמוד דידן אמרינן בפירוש דכל עבודה שיש אחריה עבודה אין הזר חייב עליה ועל זה הוקשה דהיכי אמרינן דהרמת הדשן חייב עליה ואפילו מאן דפטר הוא משום דהיא עבודת סילוק ת"ל משום דיש אחריה עבודה דהיינו הוצאת הדשן ובדין זה דכל עבודה שיש אחריה עבודה דאין הזר חייב עליה לא מלינו מי שיחלוק בזה ומכח קושיא זו הוכרח רבינו לומר דהוצאה לאו עבודה

סו

רבינו לכתוב גבי הוצאת הדשן שיהיו בגדיו פחותים דמהכתוב הדשן הוא נלמד וכל שכן נמי הוא:

יא אימתי תורמין הדשן וכו'. משנה בספ"ק דיומא (דף כ'):

יב כיצד תורמין מי שזכה לתרום טובל וכו' עד והמנורה. בפ"ק דתמיד (דף כ"ח): כתב הריטב"א פ"ק דיומא שלא היה חותה מהגחלים שנעשו מהעצים שבמערכה אלא דוקא מהגחלים של איברים שנשרפו כמ"ש אשר תאכל האש את העולה אלמא שמהגחלים שנעשו מאיברי העולה היה חותה ויש לזה ראיה גדולה בגמרא, ולא ידעתי למה לא הוזכר בשום מקום תרומת גחלים אלא תרומת הדשן וכתב על זה הר"י בגבגשת ז"ל נלע"ד כי בעת תרומת הדשן היו שם קצת איברי עולה שנאכלו וקצת שלא נתאכלו לגמרי והם גחלים בוערות קרוב להיות דשן לזה לא היה חותה מאיברי העולה הנשרפין קצת אשר למעלה במערכה אבל מפנה את הגחלים אילך והותה מאברי העולה אשר הם למטה שנשרפו לגמרי עכ"ל:

קדרה לרבו: **יא** אימתי תורמין הדשן בכל יום. משיעלה עמוד השחר. וברגלים מתחלת שליש אמצעי של לילה. וביום הכפורים מחצות הלילה: **יב** כיצד תורמין. מי שזכה לתרום טובל ולובש בגדי הרמה. ומקדש ידיו ורגליו ואומרים לו הזהר שמא תגע בכלי עד שתקדש ידיך ורגליך. ואחר כך לוקח המחתה ושל כסף היתה. והיא היתה נתונה במקצוע בין כבש למזבח במערבו של כבש. ונוטל את המחתה ועולה לראש המזבח ומפנה את הגחלים אילך ואילך וחותה מן הגחלים

יא אימתי תורמין הדשן וכו'. בספ"ק דיומא (דף כ') אמרו במשנה בכל יום תורמין את המזבח בקריאת הגבר או סמוך לו בין לפניו בין לאחריו ואיפליגו בגמ' רב ור' שילא דרב אמר קריאת הגבר היינו הכרוז שמכריז עמדו כהנים לעבודתכם רב שילא אמר דהוי קריאת תרנגולא. ורבינו ז"ל לא ביאר כלל מזה אלא שהם משיעלה עמוד השחר ולא ידעתי למה ואולי דמשמע ליה דאידי ואידי חד שיעורא הוא:

יב מי שזכה לתרום טובל כו'. לאו דוקא דבמשנה פ"ק דתמיד (דף כ"ו) אמרינן דהיה טובל עד שלא יבא הממונה לפיים וכדאסיק רבה לפרושי מתניתין וכן כתב רבינו ז"ל לקמן בפ' שני וא"כ מה שכתב שם מי שזכה לתרום טובל אינו רוצה לומר שאחר שזכה לתרום והגיע לו הפיים טבל אלא מקודם טבל:

וחותה מן הגחלים וכו'. מ"ש הרב בעל כ"מ ז"ל בשם הריטב"א כתב הרב מהר"ר אליה מזרחי ז"ל בפרשת צו בשם ת"כ עיין שם. ומה שהקשה הריטב"א ז"ל דאמאי קאמר תרומת דשן ולא תרומת גחלים כבר יישב זה רש"י ז"ל בפ"ק דתמיד שכתב גחלים אחר שנאכלו ונעשו גחלים דקים דהוי דשן וכו'. ועוד כתב והא דבעינן הכא מאוכלות משום דנעשה דשן בעינן כו' ואם כן להכי קאמר דשן דהיינו גחלים דקות קרובות לדשן:

והופך

משנה למלך

היא ומש"ה הרמה הויא עבודה תמה דהא ליכא אחריה שום עבודה והוצאה דאיכא בתרה לאו עבודה היא ואמרינן בסוף פ"ב דיומא איכא דאמרי מתקיף לה ר' זירא וכי יש לך עבודה שיש אחריה עבודה ופסולה בזר והקשו בגמ' והרי איברים ופדרים כו' והרי תרומת הדשן, והנה רש"י לא גרס קושיות אלו משום דכל הני הוו עבודה שאין אחריה עבודה אך התוספות הם מקיימים גירסא זו וס"ל דמה שהקשו מתרומת הדשן הוא מפני שיש אחריה עבודה דהיינו הוצאת הדשן ואם רבינו היתה לו גירסא זו נ"ל דמה שתירץ בגמרא על קושיא והרי תרומת הדשן תחלת עבודה דיממא היא הכוונה היא דתה"ד היא עבודה שלמה משום דהוצאה הבאה אחריה לאו עבודה היא דמה שכתבו התוספת דהוצאת הדשן אינה עבודה בכל יום אלא כשהיו צריכים כו' זה אינו לדעת רבינו דהא איהו ס"ל דבכל יום היו מוציאין הדשן וכמ"ש לקמן דין י"ב א"כ צריכים אנו לדחוק ולומר דמה שאמרו תחלת עבודה דיממא היא הכוונה היא משום דהוצאה לאו עבודה היא אלא שלא יכולתי ליישב מה שהביאו ראיה לזה ממה שאמר ר"י קדש ידיו לתרומת הדשן למחר אינו צריך לקדש כו' דמה ענין זה לזה וגם כפי פירוש התוספות קשה קושיא זו. תו איכא לעיוני טובא בהא דאמרינן התם לתימרא דעבודה תמה בעי פיים וכו' והקשו והרי תרומת הדשן ותירצו משום מעשה שהיה ואי רבינו גרים לגירסא זו לא ידעתי למאי איצטריכו לומר משום מעשה שהיה ת"ל משום דהוצאה לאו עבודה היא ומש"ה הויא תרומת הדשן עבודה תמה וכל מה שנדחקו התוס' בזה לא יועיל כלום לרבינו וכמבואר, הן אמת דרש"י לא גרים לה ואפשר דרבינו נמי לא גרים לה ומיהו אחר כל אלה הדברים עדיין אין דעתי מתיישבת בכל זה משום דא"כ דברי הירושלמי אין להם מובן כלל דאיך חייבו בתרומת הדשן והזכו וחייבו בהוצאת הדשן ולפי סברת רבינו הם תרתי דסתרן אהדדי ולומר דהירושלמי לית ליה דין זה דבעינן עבודה תמה ומש"ה חייבו בתרווייהו אך תלמודא דידן דאית ליה דין זה דעבודה תמה ע"כ אית ליה דהוצאה לאו עבודה היא מדחייבו בהרמת הדשן זה לא ניתן ליאמר משום דדין זה דבעינן עבודה תמה ולא עבודה שיש אחריה עבודה היא משנה ערוכה בפ' אמרו דובחים. סוף דבר סברת רבינו לא יכולתי להולמה עד יערה ה' את רוחו עלינו ויפתח עינינו במאור תורתו:

ומ"ש מרן דברי הריטב"א דתרומת הדשן צריכה בגדים פחותים מדאמרינן כו'. הנה כפי גירסתנו שהיא לרבות את השחקים לא ידעתי היאך יתיישב פירוש זה דהא פי' לרבות הוא לומר שגם השחקים כשרים ולפי דברי הריטב"א דוקא בשחקים היא המצוה. וראיתי לרש"י פ"ק דיומא (דף י"ג) שכתב והני שמעתי להביא שחקים דוקא משום בגדים שבשל בהם קדרה לרבו כו'. ואפשר שגם גירסת הריטב"א היתה להביא אך בדברי הריטב"א שהביא מרן כתיב לרבות. ובת"כ אמרינן ילבש אפי' הן שחקים. וראיתי בתוס' שם שכתבו ילבש לרבות השחקים ואיצטריך קרא דלא תימא כי היכי דמטושטשין או מקורעין פסולים דכתיב בהו לכבוד ולתפארת ה"נ שחקים ליפסלו דאין נאות במקום עבירות קמ"ל ובפ"ב דזבחים תניא מבוהקים כשרים וזה משמע כגירסת רש"י דאיצטריך לאשמועינן דאפי' שחקים כשרים ע"כ. וכוונת דבריהם היא דליתנא דברייתא דתני מבוהקים כשרים משמע דהחדוש הוא שיהיו כשרים דאילו לפירוש האחר שכתב רש"י אדרבה להתחלה בעינן שיהיו שחקים. וא"ת מנ"ל להתוס' דאותה ברייתא דפ"ב דזבחים היא השנויה כאן דמפיק לה מקרא דילבש אימא דהתם לאו בהרמת הדשן מיירי אלא בשאר העבודות ומש"ה אמר דמבוהקין כשרים ואיצטריך לאשמועינן דאפי' שחקין כשרים אבל ביומא דדרשינן מילבש להביא את השחקין הוא דלעכובא דלהרמת הדשן בעינן שחקין דוקא משום דבך ארך. וי"ל דכוונת התוס' כך היא דמ"ד להביא את השחקין דוקא הוא משום דהוקשה לו דאם הכוונה היא להכשיר את השחקין הא לא צריך קרא דמהיכא תיתי דפסילי ומש"ה נדחקו לומר דהכוונה היא להביא את השחקין דוקא. והתוס' בתחלת דבריהם יישבו דלעולם דקרא איצטריך להכשיר את השחקים משום דהו"א דפסילי משום דכתיב לכבוד ולתפארת והביאו ראיה לזה דהא בפ"ב דזבחים אמרינן דמבוהקים כשרים הרי דאיצטריך לאשמועינן דכשרים דהיה עולה על הדעת דפסילי וא"כ אף אנו נאמר דברייתא זו דיומא הכי ס"ל דאיצטריך קרא לאשמועינן דשחקין כשרים. ומ"מ דברי התוס' הללו נעלמו ממני דאדרבא הסוגיא דזבחים מורה שלא כפירש"י דהכי איתא התם בד שיהיו של בוץ בד שיהיו חדשים כו'. והקשה אביי לרב יוסף בשלמא שיהו של בוץ הא קמ"ל בוץ אין מידי אחרינא לא אלא בד שיהיו חדשים חדשים אין שחקים לא והתניא מבוהקין כשרים. ואי כדברי רש"י מה הקשה דלעולם משמעות דבד משמע חדשים דוקא אלא דהדר רבינהו קרא להכשיר כדכתיב ילבש לרבות את השחקין ולעולם דאי לאו האי ריבויא הו"א דשחקין פסולים מדכתיב בד. ובשלמא לפירוש השני שהביא רש"י ניחא משום דס"ל לאביי דברייתא זו דקאמר דמבוהקין כשרים לאו מקרא יליף לה משום דילבש אתא לתרומת הדשן דבעינן שחקין דוקא ומש"ה הקשה אביי דאי ממשמעות דבד ילפינן דבעינן חדשים ה"ק דמבוהקין כשרים ותירץ לו דמאי דקאמר דבעינן חדשים לא ממשמעות דבד קא מפיק לה אלא מסברא ומש"ה קתני בברייתא דבדיעבד כשרים אבל לפירש"י קשה וכמו שכתבנו. ואפשר ליישב דה"ק דאביי הכין דברייתא דמפיק דבעינן חדשים ממלת בד דהוא לעיכובא משום דאי למצוה בעלמא תיפוק ליה משום דכתיב לכבוד ולתפארת וא"כ פשיטא דבעינן חדשים ועל זה קשה דאיך יתכן דבד אתא לחדשים והא תניא מבוהקין כשרים ומדאיצטריך בד ללמדנו דבעינן חדשים ע"כ הוא לעיכובא דאי למצוה תיפוק לי מקרא דלכבוד, ותירצו דלעולם דמאי דבעינן חדשים לאו מבד נפיק אלא ממקום אחר והברייתא ה"ק דברים שנאמר בהם בד צריך שיהיו חדשים ולאו ממשמעותיה דקרא אלא ממקום אחר ואיצטריך קרא דילבש להכשיר את השחקין דסד"א דפסילי משום דכתיב לכבוד קמ"ל דלא פסילי. ומיהו פשט הסוגיא מורה יותר כפירוש האחר שהביא רש"י. ואפשר שזהו מה שהכריחו לרבינו לומר דמאי דאמרינן ילבש להביא את השחקין הוא דבהרמת הדשן בעינן שחקין. וראיתי להתוס' פ"ק דזבחים שכתבו והתניא מבוהקין כשרים תימה דביומא דרשינן מה ת"ל ילבש לרבות את השחקין ואמאי צריך ריבוי ע"כ. ודברי התוס' הללו סתומים. והכור הייתי לומר דמ"ש בספרים ואמאי צריך ריבוי הוא ט"ס והקושיא אינה אלא דביומא דרשינן ילבש לרבות את השחקין והיא הקושיא שהקשינו למעלה דמה הוקשה לו לאביי דלעולם דממשמעות דבד נפיק דבעינן חדשים ואפ"ה בדיעבד כשרים משום דקרא רבינהו דכתיב ילבש. ואם באנו לקיים הגירסא הכתובה בספרים נראה דקושית התוס' היא לפי המסקנא דחדשים לאו מבד נפיק אלא מסברא משום נוי ומש"ה כשרים אמאי איצטריך רבוי דנוי להכשיר חדשים מהיכא תיתי שיהיו פסולים וכ"כ הרב לח"מ דכוונת התוס' היא דכיון דלפי המסקנא חדשים לאו ממשמעותא נפיק למה לי קרא להכשיר את השחקין אלא דזה סותר למ"ש ביומא דאיצטריך קרא דסד"א דמבוהקין פסולים משום דכתיב לכבוד ולתפארת, ויש ליישב ובמקום אחר אאריך עוד בזה:

ודע שראיתי בירושלמי פ"ג דיומא הלכה ו' דאמרינן בד שיהיו חדשים אם אומר את שלא ילבש שחקין והא תני ולבשם ואפילו שחקין ר"ח בשם ר' יוסא במחלוקת ע"כ. והנה הירושלמי פליג עם ש"ס דידן דהירושלמי סובר דממשמעות בד שמעינן דבעינן חדשים ועל זה הקשו מברייתא אחרת דמכשיר את השחקין ותירצו דבמחלוקת הם שנויות ומי שאמר זו לא אמר זו ולא ס"ל להירושלמי דברייתא דבעיא חדשים הוא דוקא למצוה. וכמ"ש בש"ס דידן משום דמשמע ליה דכיון דממשמעות דבד קא מפיק לה ע"כ לעיכובא הוא דאי למצוה לא איצטריך קרא דבלא דתיפוק לי משום דכתיב לכבוד ולתפארת וכמ"ש לעיל. ומיהו יש להכריח מדברי הירושלמי הללו הפך הפירוש שהביא רש"י מדקאמר אפילו שחקין ולפי אותו הפירוש דוקא שחקין בעיא. וליכא למימר דברייתא זו שהביא בירושלמי אינה השנויה בש"ס דידן ביומא דמפיק שחקין מילבש דכתיב בהרמת הדשן שהרי לא מצינו ברייתא זו בשום מקום. אלא ודאי דברייתא זו היא השנויה בש"ס דילן ביומא (ומאי דקאמר ולבשם אפילו שחקין נ"ל שהוא ט"ס וצ"ל ילבש שהרי לא מצינו פסוק זה דולבשם*) ולפ"ז יש להכריח מכאן כפירש"י ואם נפשך לומר דהפירוש השני גרים בירושלמי ילבש להביא את השחקין וכדאמרינן בש"ס דידן אכתי קשה דמה הקשו בירושלמי הני שני ברייתות אהדדי הא ברייתא דמיעט שחקין מדכתיב בד מיירי בשאר עבודות והברייתא האחרת מיירי בהרמת הדשן דאדרבה לכתחלה בעינן שחקין משום דבך ארך. ומיהו לזה י"ל דס"ל להירושלמי דע"כ מדבעי רחמנא שחקין בהרמת הדשן ע"כ דשחקין כשרים בשאר עבודות בדיעבד ונהי דלכתחלה בעינן חדשים בשאר עבודות משום כבוד הכא בהרמת הדשן בעינן שחקין משום כבוד אלא א"א דשחקין פסולים לעבודה איך יתכן דיכשיר הכתוב בגדים פסולים להרמת הדשן וזו סברא להימתא היא דלא מצינו בשום מקום שיכשירו בגדים פסולים אפילו להוצאת הדשן ולא אמרו אלא בגדים פחותים אבל פסולים לא אמרו. ומש"ה הכריחו בירושלמי דע"כ הני תרי ברייתות פליגי אהדדי דמאן דמפיק דבעינן חדשים מקרא דבד וס"ל דשחקין פסולים לא ס"ל כאידך ברייתא דדרשי מקרא דילבש דבעינן שחקים בהרמת הדשן דלא יתכן דיכשיר הכתוב בגדים פסולים בשום עבודה דבעינן בגדי כהונה:

אך מה שיש לתמוה על הפירוש שהביא רש"י דלמצוה בעינן שחקין להרמת הדשן ויתפשט הסברא זו לרבינו דאיך יתיישב הברייתא דזבחים דקתני בד שיהיו חדשים והא גבי הרמת הדשן כתיב מדו בד ומכנסי בד ולמצוה בעינן שחקים ואולי מ"ש בד שיהיו חדשים אינו על בד המוזכר גבי תרומת הדשן כי אם על בגדי לבן שלובש כ"ג ביום הצום הנקראים בגדי בד דכתיב בפ' אחרי מות משום דהני דבפ' צו אף דכתיב בהו בד כתיב בהו נמי שש אך הבגדים הנאמרים בפרשת אחרי מות לא נאמר בהם שש וברייתא זו דקאמרה בגדים שנאמר בהם בד מיירי בבגדים שלא נאמר בהם שש וכמו שהארכתי בזה בס' שמיני סימן ז' (א"ה תמצאנו בפ"ח מהל' כלי המקדש הלכה ג' יע"ש) ובת"כ הביאו ברייתא זו בפ' אחרי מות. אך יש לתמוה דבת"כ פ' צו נמי הביאו ברייתא זו אקרא דמדו בד וה"ק היכי קתני בד שיהיו חדשים ובסמוך לזה הביאו בת"כ דרשא דילבש להביא את השחקין ואפשר דמ"ש בירושלמי במחלוקת הם שנויות הוא על הברייתא האמורה בפרשת צו דמוכח מינה דאף לתרומת הדשן בעי חדשים אך הברייתא המוזכרת בש"ס דידן היא האמורה בפ' אחרי מות וכ"ת אכתי קשה היכי קתני בגדים שנאמר בהם בד צריך שיהיו חדשים והא גבי תרומת הדשן כתיב בד ואדרבא בעיא שחקין הא ל"ק דהא לפי המסקנא חדשים לאו ממשמעותא דבד נפיק אלא מקרא דלכבוד ולתפארת וא"כ גבי הרמת הדשן אדרבא הכבוד שיהיו שחקין. והמעיין היטב בסוגיא יראה דמ"ש בגדים שנאמר בהם בד הכוונה היא בד בלא שש וזה לא שייך כי אם בבגדי לבן של כ"ג הנאמרים בפ' אחרי מות וכמו שהארכתי (א"ה במקום הנזכר) ומ"מ עדיין הדבר אצלי צריך תלמוד:

יב כיצד תורמין כו'. לא ידעתי למה השמיט רבינו הא דאיבעיא לן ביומא (דף כ"ד) בעי רבי אבין תרומת הדשן בכמה מתרומה מעשר ילפינן לה או מתרומה מדין ת"ש דתני רבי חייא נאמר כאן והרים ונאמר להלן והרים מה להלן בקומצו אף כאן בקומצו ע"כ בירושלמי רפ"ב דיומא אמרינן סידר עד שלא תרם מפרק ותורם. (א"ה ומ"ש ותמיה זו כו' עיין מ"ש ה"ס לקמן הלכה י"ג ז'):

*(הוא בפ' אחרי ומינה ילפי בירושלמי ע"ש). המגיה

אחר

הגחלים שנתאכלו בלב האש ויורד למטה לארץ. והופך פניו לצפון ומהלך בארץ למזרח הכבש כמו עשר אמות כלפי הצפון. וצובר את הגחלים שחתה על גבי הרצפה רחוק מן הכבש שלשה טפחים. במקום שנותנים מוראת העוף ודשון המזבח הפנימי והמנורה. וחתיה זו שחותה במחתה ומוריד לרצפה אצל המזבח היא המצוה של כל יום: **יג** אחר שירד זה שתרם רצים אחיו הכהנים ומקדשין ידיהם ורגליהם במהרה. ונוטלין את המגרפות ואת הצנורות ועולין לראש המזבח. וכל איברי העולות ואימורי הקרבנות שלא נתאכלו כל הלילה מחזירין אותם לצדדי המזבח. אם אין הצדדין מחזיקין סודרים אותם בכבש כנגד הסובב. ואחר כך גורפין את הדשן במגריפות מכל צדדי המזבח. ומעלין אותו ערימה על גבי התפוח. וגורפין אותה הערימה בפסכתר. והוא כלי גדול שמחזיק לתך. ומורידין אותו למטה. וברגלים לא היו מורידין אותו אלא מניחין הערימה גבוהה באמצע המזבח מפני שהוא נוי למזבח: **יד** כל מי שירצה מן הכהנים ממלא מן הדשן שהורידו למטה ומוציא חוץ לעיר לשפך הדשן. ואין להוצאת הדשן לחוץ פיוס אלא כל הרוצה. ומעולם לא נתעצל כהן מלהוציא את הדשן: **טו** ואף על פי שאין הוצאתו לחוץ עבודה. אין בעלי מומין מוציאין אותו. וכשמוציאין אותו לחוץ לעיר מניחין אותו במקום שאין הרוחות מנשבות בו בחזקה. ולא חזירים גורפים אותו. ולא יפזרנו שם שנאמר *ושמו. שיניחנו בנחת. ואסור ליהנות בו:

לחם משנה

והופך פניו לצפון וכו'. אם תרצה לעמוד על ציור דבר זה עיין בספר הרב מהר"ר אליה מזרחי ז"ל בפרשת צו:

יג וגורפין אותה הערימה בפסכתר וכו'. נפקא ליה מהא דתנן פ' אמר להם הממונה במסכת תמיד וג' דברים היתה משמשת וכו' כתבו רבינו לקמן בפ' שלישי:

יד כל מי שירצה מן הכהנים כו'. הוצאת הדשן קרי רבינו אחר שהוא למטה ומעלו משם ומוציאו חוץ למחנה אבל להראב"ד ז"ל אינו נראה אלא כשהוא רבה מעלו מהתפוח ומוציאו חוץ למחנה. וכבר כתבתי זה למעלה:

פ"ג א לא הקטירו בבוקר יקטירנו בין הערבים וכו'. בפרק התכלת (דף נ') אמרינן דאפילו לר' שמעון דפליג גבי תמיד דאם לא הקריבו כבש בבוקר לא יקריבו היכא דהיו מזידין מודה בקטורת דיקריבו משום דכיון דלא שכיחא ומעתרא חביבה להו ולא פשעי ואם כן מה שכתב כאן רבינו ז"ל אתי ככ"ע להוציא מדברי הרב בעל כסף משנה שכתב שפסק כאן כת"ק. עוד פליג התם ר"ע ואמר דאם לא הקטירו בשחרית יקטירו בין הערבים כל המנה דהיינו שיעור של כל היום אבל רבנן פליגי עליה. ורבינו ז"ל כתב סתם יקטירנו בין הערבים דכוונתו כדברי ת"ק דיקטיר החצי מנה לבד וכן פסק בהדיא בפירוש המשנה:

פורשין

כסף משנה

יג אחר שירד זה שתרם רצים אחריו הכהנים וכו' עד מפני שהוא נוי למזבח. בפ"ב דתמיד (דף כ"ח:):

יד כל מי שירצה מהכהנים ממלא מן הדשן וכו': ומעולם לא נתעצל הכהן מלהוציא את הדשן. בפ"ב דתמיד:

טו ואע"פ שאין הוצאתו לחוץ עבודה אין בעלי מומין מוציאין אותו. בפ"ב דיומא (דף כ"ג) ופסק כת"ק אליבא דר' יוחנן:

וכשמוציאין אותו חוץ לעיר וכו':

ולא יפזרנו שם וכו'. בפרק כל שעה (דף כ"ו) ובשילהי תמורה (דף ל"ד) אמרינן דתרומת הדשן אסור בהנאה דתניא ושמו בנחת ושמו כולו ושמו שלא יפזר:

כתב הראב"ד ושמו שיניחנו בנחת. א"א זה לא נאמר אלא על תרומת הדשן וכו'. טעמו של הראב"ד משום דכי כתיב ושמו בתרומת הדשן שהכהן תורם בכל יום שחרית ונותנו אצל המזבח כמו שכתב רבינו לעיל בפרק זה הרמת הדשן מעל המזבח מ"מ על דשן זה הוא שאמרו שהוא אסור בהנאה ומועלין בו לא על שאר הדשן שנאמר שם שמורידין אותו למטה ומוציאין אותו חוץ לעיר:

כתב הר"י קורקוס ז"ל נראה שדין ההנאה למד רבינו מההיא דפרק ב' דמעילה שנחלקו רב ור"י בנהנה מאפר שעל תפוח לאחר שהרימו הדשן דר"י סבר שמועלין ורב סבר שאין מועלין והלכה כר"י וכן פסק רבינו בהל' מעילה:

פ"ג א מצות עשה להקטיר הקטורת וכו': לא הקטירו בבקר יקטירנו בין הערבים. משנה בפרק התכלת (דף מ"ט). ומ"ש ואפילו היו מזידין. שם כת"ק דר' שמעון. ומ"ש ואין מחנכין מזבח הזהב אלא בקטורת של בין הערבים. שם פלוגתא דתנאי (דף נ') ואמר אביי דמתניתא כמ"ד הכי:

במה

השגת הראב"ד

*ושמו שיניחנו בנחת. א"א זה לא נאמר אלא על תרומת הדשן ואין מעילה אלא בתרומת הדשן:

פרק שלישי

א *מצות עשה להקטיר הקטורת על מזבח הזהב שבהיכל פעמים בכל יום בבקר ובין הערבים שנאמר והקטיר עליו אהרן קטורת סמים. לא הקטירו בבקר יקטירנו בין הערבים אפילו היו מזידין. ואין מחנכין מזבח הזהב אלא בקטורת

א סמ"ג עשין קנ"ג:

משנה למלך

יג אחר שירד זה שתרם כו'. דע שדעת רבינו היא דבכל יום ויום היו גורפין את הדשן לאחר שהרים תרומת הדשן (היו גורפין את הדשן) ומעלין אותו ערימה על גבי התפוח וגורפין אותה ערימה בפסכתר ומורידין אותו למטה וכן הוא דעת הראב"ד וכמ"ש בפ' זה הלכה ז' שכתב ומאחר שהכהן מוציא בכל יום האפר מהיכן היה שם התפוח. אך רש"י כתב בפ' גיד הנשה דלא היו מוציאין אותו בכל יום אלא כשהיה רבה מאד היו מוציאין אותו ומוליכין אותו חוץ לעיר וכ"כ בפירוש התורה בפר' צו והוציא את הדשן הצבור בתפוח כשהוא רבה ואין מקום למערכה מוציאו משם ואין זה חובה בכל יום אבל התרומה חובה היא בכל יום ע"כ, וכן כתב המפרש ריש פ"ב דתמיד וז"ל וכשהיה רב כל כך שלא היו יכולין לסדר המערכות כו' היו מוציאין אותו לחוץ. והנה לישנא דמתני' דריש פ"ב דתמיד דייקא כרש"י דתנן החלו מעלין באפר על גבי תפוח וכו', והנה מסכתא זו הוקבעה על העבודות התמידיות בכל יום ואי כדברי רבינו והראב"ד הוה ליה לתנא למיתני מעלין האפר על גבי תפוח ומורידין אותו לארץ כו' ובשלמא לדעת החולקים ניחא כיון שאינה עבודה תמידית לא תני לה בלשון חיוב אלא אגב דתני וברגלים לא היו מדשנין אותו תני נמי ומימיו לא נתעצל כהן מלהוציא את הדשן כלומר בזמן שהיה רבה: **עוד** נראה שיש להכריח סברת רש"י מהא דתנן וברגלים לא היו מדשנין אותו מפני שהוא נוי למזבח ואי כדברי רבינו שהיא מצוה תמידית בכל יום כמו תרומת הדשן יש לתמוה איך מפני שהוא נוי למזבח לא יקיימו מצות עשה אך לדעת החולקים ניחא דכיון דאין לה זמן קבוע לא היו מדשנין ברגלים אך לרבינו קשה, ועוד יש להכריח סברת רש"י מהא דתנן בפ"ה דתמיד ובשבת היה כופה עליהן פסכתר כו' וג' דברים היתה משמשת כו' ומורידין בה את הדשן מעל גבי המזבח ע"כ, והנה הביאו דין זה דהורדת הדשן אגב גררא שהזכירו פסכתר משום שבת ואמרו וג' דברים היה הפסכתר משמש וכפי דברי רבינו אדרבא בפ"ב הוה ליה למימר ומורידים הדשן בפסכתר ואגב זה הוה ליה למיתני וג' דברים היתה משמשת, אך כפי החולקים ניחא דהתם בפ"ב לא מיירי כי אם בעבודה שהיא תמידית אך הכא בפ"ה כשבא להזכיר הסקטרס והוכרח לומר דאם נתפזר הימנו שהיה מכבדן לאמה ואגב זה קתני דבשבת כופה פסכתר תנא נמי דג' דברים היתה משמשת, וניחא נמי לסברא זו מה שהקשה הראב"ד לרבינו דס"ל דתפוח נקרא על שם אל הדשן המכונס שם והקשה עליו דהא תנן החלו מעלים באפר ע"ג התפוח ומאחר שהכהן מוציא בכל יום כל האפר מהיכן היה שם התפוח ע"כ, והנה מה שפירש רבינו במלת תפוח כן היא הסכמת כל המפרשים וכ"כ הרב בעל הערוך בערך תפוח, והנה לסברתם דס"ל דהוצאת הדשן לא היתה בכל יום ליכא קושיא כלל אך לדעת רבינו דס"ל דהוצאת הדשן היתה בכל יום קשה מה שהקשה הראב"ד והרב בעל לחם משנה תירץ דאולי היה נשאר שם קצת ע"כ, אך מדברי הראב"ד נראה דכל האפר היו מוציא בכל יום. עוד תירץ הרב דבמתני' בנוסחאות דידן לא גרסינן על גבי התפוח בה"א הידיעה אלא על גבי תפוח ור"ל שאז היו עושין תפוח מהאפר ולא שהיה תפוח מעיקרא ע"כ. והנה תמה איך נחה דעתו של הרב בזה שהרי רבינו כתב בפירוש ומעלין אותו ערימה על גבי התפוח ע"כ, ובין שנאמר שכך היתה גירסתו במשנה או שנאמר שגירסתו היתה כגירסת ספרים דידן מ"מ קושית הראב"ד במקומה עומדת לרבינו שכתב התפוח בה"א הידיעה. וראיתי להרב בעל באר שבע שתמה על הראב"ד במה שהקשה לרבינו וכתב דלא קשה מידי משום דדוקא תרומת הדשן היא חובה בכל יום אבל הוצאת הדשן אינה אלא כשהיא רבה ואין מקום למערכה כו' ע"כ. ואני תמה על תמיהתו שהרי קושית הראב"ד היא קושיא עצומה שהרי רבינו ס"ל דבכל יום היו גורפין את הדשן ומורידין אותו לארץ. עוד כתב הרב דסברא זו דרש"י איתא בהדיא ביומא ולא ידעתי למה לא ביאר לנו מקומו איו. ודע שהתוס' בפ"ב דיומא (דף כ"ז) ד"ה איכא כתבו בפירוש דהוצאת הדשן אינה עבודה בכל יום אלא כשהיו צריכין והביאו הראיה שכתבנו לעיל דתנן וברגלים לא היו מדשנים אותו מפני שהוא נוי למזבח:

עוד יש לחקור בדין זה דהוצאת הדשן אם הוא מן התורה או מדרבנן ואם הוא מן התורה יש לחקור מנא להו לרבותינו לומר שהוצאה זו לא היתה בכל יום איתא דדומיא דהרמה דכתיב והרים ה"נ הויא הוצאה דכתיב והוציא וכי היכי דהתם מצותה בכל יום הכי נמי ניתא בהוצאה, ואולי יש להם שום דרשא ואנחנו לא נדע. עוד י"ל למה לא מנו מוני המצות הוצאת הדשן כדכתיב והוציא את הדשן וליכא למימר דבכלל תרומת הדשן היא דהא הוצאה זו אינה ממש שהרים אלא מהדשן שנשאר במזבח לאחר שהרים. והנראה אלי בזה הוא דדוקא תרומת הדשן היא מצוה דגזירת הכתוב היא שירים מלא המחתה בכל יום ויניחנו אצל המזבח ויש להרמה זו שיעור דהיינו שלא יפחות מקומץ ואף שדין זה לא הביאו רבינו הדבר הוא מבואר בפ"ב דיומא (דף כ"ד) אך הוצאת הדשן אינה מצוה מצד עצמה אלא דמוכרחים אנו להוציא את הדשן כדי לפנות מקום המערכה וקרא דכתיב והוציא את הדשן לאו למימרא דצונו הכתוב שנוציא את הדשן דמהיכא תיתי שיניחו אותו שם לעולם אלא קרא הכי קאמר כשיוציאו את הדשן ולבש בגדים אחרים כלומר משום דרך ארץ נמצא דהוצאה זו אינה מצוה מצד עצמה כי אם מכשירי עבודה דהיינו לפנות מקום למערכה ומש"ה ס"ל לרש"י והתוס' דלא היתה ההוצאה כי אם כשהיתה מרובה דכיון דאין תכלית להוצאה זו כי אם לפנות מקום המערכה א"כ אין חיובה כי אם במרובה, אך רבינו ס"ל דבכל יום היו מוציאין אותה כדי שיהיה בכל יום המזבח פנוי ולעולם דאף לרבינו אינה מצות עשה להוציא את הדשן בכל יום ואם לא הוציאו בטלו מצות עשה אלא דס"ל דכך הוא דרך כבוד שבכל יום יוציאו את הדשן כדי שיהיה מקום המערכה פנוי ויהיו הכהנים מהלכים במזבח כרצונם ולא יעכב אותם הדשן ובזה ניחא מה שהקשינו לעיל לרבינו מההיא דתנן דברגלים לא היו מדשנים את המזבח וכיון דדשון זה אינו מצוה מצד עצמו כי אם דרך כבוד ברגלים שהיו באים כל ישראל והיו מקריבים היה נוי למזבח כשהיה עליו דשן רב משום הכי לא היו מדשנין אותו וזהו שכתב רבינו בסוף הלכה י"ב וחתיה שחותה במחתה ומוריד לרצפה אצל המזבח היא המצוה של כל יום. ונראה שר"ל דדוקא הרמה היא מצוה של כל יום אבל ההוצאה אינה מצוה של כל יום לפי שאין ההוצאה אלא כדי שיהא המזבח פנוי וכמו שכתבנו. ודע שראיתי להר"ב לח"מ שכתב דלדעת רבינו בכל יום היו מוציאין האפר ומורידין אותו למטה ואח"כ כשהיה רבה למטה מוציאין אותו חוץ לעיר ע"כ. ולא ידעתי מאין למד הרב דין זה דהוצאה דחוץ לעיר לא היתה בכל יום כי אם כשהיתה רבה ובדברי רבינו לא ראיתי כתב כזה. וראיתי להרב קרית ספר שכתב ובשהוא רב מורידין ממנה

למטה

בקטורת של בין הערבים: ב כמה מקטירין ממנה בכל יום. משקל מאה דינרין. חמשים בבוקר וחמשים בין הערבים. מזבח שנעקר מקטירין הקטורת במקומו. וקטרת שפקעה מעל המזבח אפילו קרטין שבה אין מחזירין אותן: ג בעת שמקטירין הקטורת בהיכל בכל יום פורשין כל העם מן ההיכל ומבין האולם ולמזבח לא יהיה שם אדם עד שיצא זה שהקטיר הקטרת. וכן בשעה שיכנס בדם חטאות הנעשות בפנים פורשים הכל מבין האולם ולמזבח עד שיצא שנאמר וכל אדם לא יהיה באהל מועד בבואו לכפר בקודש וגו' בנין אב לכל כפרה שבקודש שלא יהא שם אדם: ד כיצד סדר הקטורת בכל יום. מי שזכה בדישון המזבח הפנימי נכנס בכלי קודש וטני היה שמו ושל זהב היה ומחזיק קביים וחצי. מניח הטני בארץ לפניו וחופן בידיו האפר והפחם שבתוך המזבח ונותן לתוך הטני. ובאחרונה מכבד את השאר לתוכו ומניחו שם בהיכל ויוצא. ומי שזכה בקטורת נוטל כלי מלא קטורת גדוש. וכסוי היה לו ובזך היה שמו ונותן הבזך בתוך כלי אחר וכף היה שמו. ומכסה את הכף בבגד קטן ואוחז הכף בידו ונכנס עמו אחד במחתה של אש בידו: ה *וכיצד חותה. זה שזכה במחתה לוקח מחתה של כסף ועולה לראש המזבח ומפנה את הגחלים אילך ואילך. ונוטל מן הגחלים שנתאכלו במערכה שניה. ויורד ומערן לתוך מחתה של זהב. אם נתפזרו מן הגחלים כמו קב או פחות מכבדן לאמה ובשבת כופה עליהן הפסכתר. ואם נתפזר יתר על קב חוזר וחותה: ו שלשה דברים היה הפסכתר משמש. כופין אותו על הגחלים. ועל השרץ בשבת. ומורידין בו את הדשן מעל המזבח: ז ומקדים לפניהם זה שדשן המזבח הפנימי ונוטל הטני שבו דשון המזבח ומשתחוה ויוצא. וזה שבידו המחתה צובר את הגחלים על גבי המזבח הפנימי ומרדדן בשולי המחתה ומשתחוה ויוצא. וזה שבידו הכף נוטל את הבזך מתוך הכף ונותנו לאוהבו או לקרובו ורואה אם נתפזר מן הקטורת מעט בכף אוהבו או קרובו נותן לו לתוך חפניו זה שנתפזר עם הקטורת שבבזך ומשתחוה ויוצא: ח ואומרין לזה המקטיר הזהר שלא תתחיל מלפניך שלא תכוה. ומתחיל ומשליך הקטורת על האש בנחת כמי שמרקד סולת עד שתתרדד על כל האש: ט ואין המקטיר מקטיר עד שהממונה אומר לו הקטר. ואם כהן גדול הוא אומר לו הממונה אישי כהן גדול הקטר. ואחר שאומר יפרשו כל העם ויקטיר המקטיר וישתחוה ויצא: י אדישון המנורה והטבת הנרות בבוקר ובין הערבים מצות עשה שנאמר יערוך אותו אהרן ובניו. והדלקת הנרות דוחה את השבת ואת הטומאה כקרבנות שקבוע להן זמן שנאמר להעלות נר תמיד: וכמה

א סמ"ג עשין קל"ד:

כסף משנה

ב כמה מקטירין ממנה בכל יום וכו'. פ"ק דכריתות (דף ו':) וכפ"ד דיומא (דף מ"ג:): מזבח שנעקר מקטירין הקטרת במקומו. מימרא פ' קדשי קדשים (זבחים נ"ט): וקטרת שפקעה מעל המזבח אפילו קרטין שבה אין מחזירין אותן. מימרא פרק הקומץ רבה (דף כ"ו:) ופירש"י אפילו קרטים שלימים והטובים שבה:

ג בעת שמקטירין הקטורת בהיכל וכו'. בספ"ק דכלים ואיתא בפ' טרף בקלפי (דף מ"ד). וכתב רבינו בעת שמקטירים הקטרת בהיכל בכל יום לרמוז על מה שכתב בגמרא דבקטרת יוה"כ שהוא לפני ולפנים אין צריך לפרוש אלא מההיכל שהוא קרוב אבל מבין האולם ולמזבח אין צריך לפרוש. ומ"ש וכן בשעה שיכנס בדם חטאות הנעשות בפנים וכו'. ברייתא וגמרא שם:

ד כיצד סדר הקטרת הקטורת בכל יום וכו'. בפ' ג' דתמיד (דף ל':):

ומ"ש מי שזכה בקטרת נוטל כלי מלא קטרת וגדוש וכו'. בפרק ו' דתמיד (דף ל"ג):

ה כתב הראב"ד וכיצד חותה וכו'. עד שנתאכלו במערכה א"א אין זה נוסחא המדוייקת לענין קטרת אלא לענין תרומת הדשן עכ"ל. ואני אומר ששנינו דמתני' שבפ' הנזכר משמע דלענין קטרת מיתניא ואיני יודע *נוסחא אחרת:

ז ומ"ש ומקדים לפניהם זה שדישן המזבח הפנימי וכו' עד ויקטיר המקטיר וישתחוה ויצא. בפרק ו' דתמיד שם:

י דישון המנורה וכו'. יתבאר בסמוך: והדלקת הנרות דוחה את השבת ואת הטומאה וכו'. בתורת כהנים פרשת אמור:

וכמה

*[עי' בתוי"ע משנה ג' פרק ד' דיומא]:

השגת הראב"ד

וכיצד חותה וכו' עד שנתאכלו במערכה. א"א אין זה נוסחא המדויקת לענין קטרת אלא לענין תרומת הדשן:

לחם משנה

ג פורשין הכל מבין האולם ולמזבח וכו'. בפ' טרף בקלפי (דף מ"ד) אמרו דפורשין בשעת מתן פר כהן משיח ופר העלם דבר של ציבור ושעירי ע"א ואמרו שם בגמרא אתיא כפרה מיום הכפורים כלומר דביוה"כ כתיב וכל אדם לא יהיה באהל מועד בבואו לכפר בקדש וגו'. ומה שכתב רבינו ז"ל שיוה"כ הוי בנין אב אע"ג דבגמרא אמרו דג"ש הוי אפשר דהוא מפרש דאתיא כפרה כפרה לאו ג"ש גמורה היא לתרץ קושית התוס' ז"ל שהקשו דפר כהן משיח לא כתיב ביה כפרה ולכך מפרש דהך אתיא כפרה כפרה הוי כמו בנין אב כלומר כיון דהך הוי כפרה למדנו הדבר מיוה"כ שהוא כפרה והותה הכפרה היא בנין אב לכולם. וקצת נראה כן ממ"ש רבינו ז"ל בפירוש המשנה במסכת תמיד פרק ששי שכתב שם ולמדנו כל זה שאמר וכל אדם לא יהיה באהל מועד אתיא כפרה כפרה מיוה"כ איזו כפרה שתהיה בקדשים ע"כ. עוד נתבאר שם דפורשין מן ההיכל בשעת מתן דמים דלפני ולפנים כי היכי דפורש מקטורת דלפני ולפנים אבל מן האולם אין פורשין מקדושה דלפני ולפנים כלל. ורבינו ז"ל בהל' עבודת יוה"כ פ"ד כתב דפורשין מן ההיכל בשעת הקטרה דלפני ולפנים ולא כתב שם שפורשין בשעת מתן דמים דלפני ולפנים. והרב בעל כ"מ ז"ל הרגיש שם בזה:

ד כיצד סדר הקטרת הקטורת וכו'. סדר הדברים כתב רבינו ז"ל לקמן בפ"ו וכאן לא הקפיד על הסדר דהטבת חמש נרות קודמת לקטורת ותחלה הוי מ"ש לקמן דישון המנורה והטבת הנרות וכו' ולא בא לבאר כאן אלא ענין הקטורת דבדידיה קא עסיק ואינו מקפיד בענין הסדר: ומכסה את הכף בבגד קטן וכו'. במשנה פ"ד דתמיד (דף ל"ג) אמרו וכמין מטוטלת היתה עליו מלמעלה והכי פירש דהוי על הכף ובפירוש המשנה פירש דהוי על הבזך:

ה ועולה לראש המזבח וכו'. הר"א ז"ל השיג על רבינו ז"ל דלא נאמר זה לפי הנוסחא האמיתית אלא בתרומת הדשן וטעמו דהתם בעינן שיהיו הגחלים מאוכלות שיהו קרובות לדשן וגם התם צריך שיפנה אילך ואילך כדי שיקח מהגחלים של איברים שנשרפו ולא מהעצים אבל כאן אין טעם לשום אחד מהדברים דלמה לי כאן מאוכלות וגם למה צריך שיפנה אילך ואילך. וזהו טעמו של הר"א ז"ל: אם נתפזרו מן הגחלים כמו קב או פחות וכו'. מפזר קב משום דחותה בשל ד' קבין ומערה בשל ג' ולכך מפזר קב כודאי:

מהו

משנה למלך

מעס כו' ולא ידעתי אם גירסתו ברבינו היתה כך או אם מסברא כתב כן ואם הוא מסברא אחרי מחילה אם איתא דרבינו הוה ס"ל הכי היה לו לבארו בהדיא ואם דתקשה הקושיות שכתבנו למעלה לסברת רבינו גם בעינינו יפלא:

פ"ג ב כמה מקטירין ממנה בכל יום וכו'. שיעור זה דחייב להקטיר פרס בשחרית ופרס בין הערבים הוא פשוט בפ"ק דכריתות (דף ו') אך לא נתבאר אם שיעור זה מן התורה אם הקטירו פחות משיעור זה לא יצאו הציבור ידי חובתם דומיא דקטורת דיוה"כ דרחמנא אמר מלא חפניו ופשיטא דאם חסר מזה השיעור דלא יצאו הציבור ידי חובתם. וראיתי בפי"ג דזבחים (דף ק"ט) דתניא המקטיר כזית בחוץ חייב חצי פרס בפנים פטור ואמרי' מאי פטור פטור ליבור ומתבאר שם מן הסוגיא הוא דדוקא שיעור דמלא חפניו הוא דוקא אבל שיעור פרס לאו דוקא פירש רש"י דהאי שיעור דפרס דרבנן הוא אך לא ידעתי מה ראו חכמים לעשות תקנה זו שיקטיר פרס ולאיזה דבר סמכו השיעור הזה. וראיתי בפסקי תוספות בפ"ק דכריתות שכתבו בכל יום נקטר מנה פרס בבקר ופרס בין הערבים הלכה למשה מסיני ואם לא הקטיר אלא כזית שחרית וכזית ערבים לא ע"כ. ודברים אלו נוחים אילו שדבר זה הלכה למשה מסיני ואפשר שנכלל במאי דאמרי' שיעורין הלכה למשה מסיני ומש"ה לא מנאם רבינו בהקדמתו לסדר זרעים לפי שנכלל בכמה שעורין ומה שכתבו דאם לא הקטיר כי אם כזית דילא אין זה מסתימה דאפשר שפך נאמרה הלכה דלכתחלה בעי פרס ובדיעבד סגי בכזית ועוד דביום הכפורים דכתיב בפירוש מלא חפניו אי לאו דכתיב חקה בפרשה הוה אמינא דאם הקטיר כזית דנפטרו הצבור וכדאיתא בהדיא בסוגיא דפי"ג דזבחים שכתבנו לעיל וכ"ש בקטורת דכל שלא נאמר בפירוש שיעור דהוכל לומר דאף שהלכה היא מנה בכל יום היינו למצוה אבל אם לא הקטיר כי אם כזית בבקר וכזית בין הערבים דילאו ידי חובתם. ונראה ים לסברת סברת התוס' הלזו דס"ל דשיעור זה הוא הל"מ עפא דאמרינן בפ"ק דכריתות (דף) אמר רבא קטורת שפטמה לחלאין חייב דכתיב והקטרת אשר תעשה כל שמעשה וכו אפשר דעבדה פרס בשחרית ופרס בין הערבים ע"כ. ופירש"י שם אהכיא דאמרינן והכ"א בכל יום מתקן כמתכונתה וז"ל כמתכונתה ליגנא דקרא אם היה רוצה לפטם הקטרת דבר יום ביומו עושה הלכך יחיד שלא פטם אלא מנה חייב והגאין דרכא לאו דוקא אלא כל דראוי להקטיר ע"כ. ואי אמרת בשלמא דשיעור זה דמנה הוא הל"מ ניחא דיחיד דפטם לא מיחייב כי אם בשיעור דמנה דבבציר ממנה לא קרינן ביה והקטרת אשר תעשה דאע"ג דאליבא דכ"ע אם הקטיר כזית יצא אפשר דבעת עשיה בעינן שיעשה כשיעור דהיינו מנה ואף אם"ל דאם לא פטם כי אם כזית והקטיר דילא מ"מ כיון דלכתחלה אין מניחין אותו מן התורה להקטיר כזית ואומרים לו שיפטם עוד להשלים שיעור דפרס יחיד שפטם פחות משיעור זה פטור דלא קרינן ביה אשר תעשה. אך אי אמרת דשיעור זה דפרס אינו אלא מדרבנן ומן התורה בכזית סגי אף לכתחלה איך יתכן לומר דיחיד שפטם פחות מביעור דרבנן שיהיה פטור דכיון דמן התורה קרינן ביה והקטרת אשר תעשה. ואף דבספר שני סימן פ"ו נסתפקתי (א"ס תמצאהו לעיל רפ"ז מהלכות תרומות ועיין בפ"ב מהל' כלי מקדש דין ג') במי שאכל תרומה טמאה דרבנן אם חייב כרת מי אמרינן כיון דתרומה זו טהורה מן התורה שפיר קרינן ביה ומתו בו כי יחללוהו או דלמא אף שטומאתה מדרבנן ממעטינן לה ואמרינן פרט לזו שמחוללת ועומדת. והנה כפי הלד השני שצדדתי אפשר לומר דה"נ אף דשיעור זה דפרס הוא מדרבנן יחיד שפטם פחות משיעור זה פטור משום דלא קרינן ביה והקטרת אשר תעשה וכבר כתבתי שם דיש פנים לצד השני יע"ש. מ"מ הכא בנ"ד האמת יורה דרכו דשיעור זה דמנה פרס בשחרית ופרס בין הערבים הוא הלכה למשה מסיני. (א"ס עיין בס' חוות יאיר):

ד וכסוי היה לו ובזך שמו וכו'. הרב באר שבע כתב דמדתנן בפ' בתרא והכף והכסוי ביד אחד ש"מ שהכיסוי היה לכף ולא לבזך ועיין בתוי"ע. ומ"ש רבינו ונתן הבזך בתוך כלי אחר. עיין מה שהקשה הרב באר שבע:

חוה

יא וכמה שמן הוא נותן לכל נר. חצי לוג שמן שנאמר מערב עד בקר תן לו כמדה שיהיה דולק מערב עד בקר. ואין מחנכין את המנורה אלא בהדלקת שבעה נרותיה בין הערבים: **יב** מהו דישון המנורה. כל נר שכבה מסיר הפתילה וכל השמן שבנר ומקנחו ונותן בו פתילה אחרת ושמן אחר במידה והוא חצי לוג. וזה שהסיר משליכו במקום הדשן אצל המזבח עם דישון המזבח הפנימי והחיצון ומדליק נר שכבה. והדלקת הנרות היא הטבתם. ונר שמצאו שלא כבה מתקנו: **יג** *נר מערבי שכבה אין מדליקין אותו אחר דשונו אלא ממזבח החיצון. אבל שאר הנרות כל נר שכבה מהן מדליקו מנר חבירו: **יד** וכיצד מדליקו מושך הפתילה עד שמדליקה ומחזירה. לפי שהנרות קבועים במנורה ואינו יכול להדליק בנר אחר משום בזיון: **טו** כל הפתילות שאסור להדליק בהן בשבת אסור להדליק בהן במקדש במנורה שנאמר להעלות נר תמיד שתהא שלהבת

השגת הראב"ד

*נר מערבי. א"א נראה מדבריו שהוא עכוב לנר מערבי שלא להדליקו אלא ממזבח העולה. ואני אומר כשאמרו מצאו שכבה מדשנו ומדליקו ממזבח העולה מפני שלא היה במנורה נר דולק שכבר הטיב את כולם והתורה אמרה אש תמיד תוקד על המזבח את שיש לו תמיד לא יהא אלא ממזבח העולה שלא יביא ממזבח הפנימי ולא מבית הכירים אבל בזמן שיש נר דולק במנורה ומצא המערבי כבה מדליקו מן הדולק ומשנה שלימה היא נכנס ומצא שני נרות מזרחיים דולקים מדשן את האחר ומניח אלו דולקים במקומן שממנו מדליק המנורה בין הערבים מצאן שכבו מדשן ומדליקן מן הדולקין ואח"כ מדשן את האחר אלמא כל היכא דאפשר מיניה וביה עדיף:

כסף משנה

יא וכמה שמן הוא נותן לכל נר וכו'. משנה וברייתא פ' שתי מדות (דף פ"ח פ"ט), ומ"ש ואין מחנכין את המנורה וכו'. משנה בפ' התכלת (דף מ"ט): **יב** מהו דישון המנורה כל נר שכבה מסיר הפתילה וכו'. פ' שתי מדות (דף פ"ח:) נר שכבתה נדשן השמן נדשנה הפתילה כיצד עושה מטיבה ונותן בה שמן במדה ראשונה ומדליקה. ופירש"י נר שכבתה בחצי הלילה או קודם אור היום. נדשן השמן נדשנה הפתילה האי נדשן השמן לאו דוקא אלא הכי קאמר כשם שהפתילה שכבתה אין לה תקנה שהרי היא כדשן כן השמן שנשאר בנר הרי הוא כדשן ואין לו תקנה דהואיל ונדשנה הפתילה נדשן השמן כיצד הוא עושה מטיבה שמשליך כל מה שבנר לחוץ ונותן בה השמן ופתילה אחרת ומדליקה. במדה ראשונה חצי לוג כמו שנותן מתחילה או כמה שחסרה במה שזורק לחוץ. ומ"ש והדלקת הנרות היא הטבתם זהו דעת רבינו שהוא סובר שגם בבקר מדליק הנרות דכי כתיב והקטיר עליו אהרן קטרת סמים בבקר בבקר בהטיבו את הנרות פירוש בהטיבו בהדליקו. והאחרונים חולקים עליו ואומרים שאין הדלקת הנרות אלא בין הערבים ופירוש בהטיבו אינו הדלקה אלא תיקון הפתילות וכל זה תמצא בארוך בתשובות הרשב"א סי' *ש"ט ומ"ע. ומדברי רש"י שכתבתי בסמוך וממה שכתב בפירוש התורה נראה שדעתו כדעת האחרונים וכן נראה שהוא דעת הראב"ד ממה שכתב בפרק שני מעבודת יוה"כ וכן דעת אונקלוס. ומ"ש ונר שמצאו שלא כבה מתקנו: **יג** נר מערבי שכבה וכו'. בפרק ו' דתמיד. ומ"ש אבל שאר הנרות כל נר שכבה מהם מדליקו מנר חבירו בפרק ג' דתמיד (דף ל':): כתב הראב"ד נר מערבי וכו'. א"א נראה מדבריו שהוא עיכוב לנר מערבי שלא להדליקו וכו'. מה שהביא מדתנן מצאן שכבו מדשן ומדליקן מן הדולקין צריך לדחוק לדעת רבינו דאע"ג דקתני שכבו לשון רבים לאו דוקא דלא קאי אלא אחד מינייהו דהיינו נר מזרחי שכל נר מערבי לעולם אינו מדליק אלא ממזבח העולה ומפרש לה רבינו כפשטה ולא כדפירש הראב"ד דלא אתא אלא למעוטי מזבח הפנימי ובית הכירים בלבד ולא למעט הדלקתו משאר נרות אלא אף למעט הדלקתו משאר נרות אתא: **יד** ומ"ש וכיצד מדליקו מושך הפתילה עד שמדליקה ומחזירה לפי שהנרות קבועים במנורה. פרק שני דשבת (דף כ"ב:). ומ"ש ואינו יכול להדליק בנר אחר משום בזיון. שם וכשמואל וכמו שכתב המגיד משנה בהלכות חנוכה: **טו** כל הפתילות שאסור להדליק בהם בשבת וכו'. ברפ"ב דשבת (דף כ"א) ודקדק רבינו לכתוב במנורה משום דהתם מותיב מדתנן מבלאי מכנסי הכהנים ומהמייניהם היו מפקיעים ומהם היו מדליק כלומר ובגדי כהונה הוא בהו תכלת והוא צמר שהוא מהדברים שאסור להדליק בשבת בפתילתו ומשני שמחת בית השואבה שאני:

לא

*[זו שבסי' מ"ע נכתבה לפרש לזו שבסי' ש"ט, עי' הוי"ע סס"ג דתמיד]:

לחם משנה

יב מהו דישון המנורה וכו'. על מה שפירש רבינו ז"ל שההטבה היא הדלקת הנרות הקשה לו הרשב"א בסימן ש"ס מהא דאמרינן בפרק התכלת (דף נ'.) אמר אביי מסתברא כמ"ד בקטורת הסמים של בין הערבים דכתיב בבוקר בבוקר בהטיבו את הנרות יקטירנה ואי לאו דעביד הדלקה מאורתא הטבה בצפרא מאי היא ע"כ. ואי לדעת רבינו ז"ל ההטבה היא ההדלקה מאי איכפת לן דלא עביד הדלקה באורתא הא בצפרא עביד הדלקה דהיינו הטבה. וי"ל דרבינו ז"ל קרי הטבה לכל דבר שהיה דולק ואינו דולק יפה שמטיבו כדי שיהיה באיתנו הראשון דהיינו הדלקתו כאדם שהוא חולה ומרפאים אותו שיחזור לבריאותו וא"כ ההטבה היא הנר שכבה שידליקו אותה כדי שיחזור הדבר לאיתנו וכן נר שלא כבה מתקנו וכמ"ש רבינו ז"ל ונר שלא כבה ולהכי מקשה ואומר אי לא עביד הדלקה מאורתא היכי קרי הטבה להדלקה דצפרא דאין ראוי לקרותה הטבה אלא מפני שהוא מטיבה שיחזור הדבר למה שהיה ולא יפחת ממה שהיה קודם א"כ משמע דאיכא הדלקה באורתא כנ"ל להבין לדעת רבינו ז"ל. וכן הקשה לו ממה שאמרו בפ' שתי מדות (דף פ"ח:) מטיבה ונותן שמן ומדליקה דמשמע הדלקה לחוד והטבה לחוד. ובאמת הלשון מוכח שלא כדברי רבינו ז"ל אבל יש לדחוק דתנא והדר מפרש מטיבה וכיצד היה ההטבה שנותן שמן ומדליקה ויש סיוע לפירוש רבינו ז"ל מההיא דנר שכבתה ונדשן השמן ונדשנה הפתילה דאמרינן בפרק שתי מדות והתיא הדלקה על כרחין בשחרית היא וכמו שהכריח הרשב"א ז"ל שם בתשובה משובה מההיא דרבי זריקא דקאמר כשהיה נותן בה שמן כמדת הראשונה וכו'. עוד יש סיוע לרבינו ז"ל מההיא דאמרינן ביומא בסדר של בין הערבים במשנה שמטיב את הנרות ולדברי הר"א ז"ל לא הוי אלא נר מערבי בלבד וכמ"ש הר"א ז"ל בפ"ב מהל' עבודת יוה"כ ע"ש ובכ"מ ז"ל אבל לרבינו ז"ל מתני' כפשטה דמטיב כל הנרות:

יג נר מערבי שכבה וכו'. הקשה עליו הר"א ז"ל בהשגות דלא אמרו דמדליקין הנר המערבי ממזבח אלא כשאין אחר דולק שם אבל כשאחר דולק שם דולקים ממנו והביא ראיה ממתני' דפרק ג' דתמיד (דף ל':) דאמרו נכנס ומצא שתי נרות מזרחיים דולקין מדשן את האחר ומניח את אלו דולקין במקומן מצאן שכבו מדשן ומדליקן מן הדולקין ע"כ. ואם כן מ"ש בפ"ו דתמיד מדשנו ומדליקו ממזבח העולה ע"כ כשאין אחר דלוק מיירי. והרב בעל כסף משנה ז"ל כתב נזה יש לדחוק לדעת רבינו ז"ל דהא דקתני שכבו מדשן ומדליקן מן הדולקין לאו אנר מערבי אלא אנר מזרחי ע"כ. ואני אומר אילו ראה הרב ז"ל מ"ש רבינו ז"ל בפירוש המשנה לא היה כותב מה שכתב שהוא תירץ שם קושיא זאת בפירושו וגם קושיא אחרת דאיכא במשנה דמשמע דפליגא מתניתין דפ' שלישי אמתני' דפרק ששי דבפרק ששי אמר דאינו דולק את המזרחי אלא מדשנו לבד ובפ' שלישי אמריק דדולק לשני מזרחים אם מצאן שכבו וכבר האריך הרשב"א ז"ל בסימן ש"ע בתירוץ קושיא זאת. ורבינו ז"ל מפרש כמ"ש במשנה דפ"ו נכנס ומצא שתי נרות כו' לאו היינו שתי נרות מזרחיים שהזכיר בפ"ג אלא השתי נרות שהניח שהם המערביים וכמו שכתב שם בפירוש המשנה וגם שכתוב עליהם אל"ף בי"ת והמזרחיים שאמר במשנה בפ"ג שהם כתוב עליהם וי"ו זי"ן וכמו שכתב בפירוש המשנה ועל השנים שמניח אחר שהטיב הה' נרות של"ל דאמר שמדשן את המזרחי ומניח את המערבי דולק וקורא מזרחי שהוא מזרחי לעומת האחר כמו שכתב רבינו ז"ל בפירוש המשנה ואם כן מ"ש במשנה ראשונה שמדליק מן הדולקין היינו המזרחיים אבל המערביים אינו דולק מן הדולקים אלא ממזבח העולה וכמ"ש רבינו ז"ל בפירושו. ונראה דגרים רבינו ז"ל בפירושו ומצא שתי נרות מערביים דולקין וכמו דיש לנו בקצת נוסחי דידן ואפילו נאמר דגרים ומצא שני נרות מזרחיים כדגרס הראב"ד והרשב"א ז"ל מ"מ אפשר לומר לדעת רבינו ז"ל דאין קורא במשנה בפ"ו מזרחיים למה שקורא בפרק שלישי דבפרק שלישי קורא מזרחיים לוי"ו זי"ן ובפרק ששי קורא לאל"ף בי"ת ואע"ג דאין שניהם מזרחיים אלא האחד קרי לשניהן כן בשביל האחד וא"כ מה דמדשן את המזרחי ומניח את המערבי ומה שקראם התנא מזרחיים לא הוי אלא בשביל האחד של בי"ת שהיא מזרחית לעומת האחרת והוכרח רבינו ז"ל לומר כן כי היכי דלא תקשי אהדדי השתי משניות וכמו שהקשו אותם הרמב"ן והרשב"א ז"ל אבל מ"מ נראה בעיני עיקר דהוא גורס במשנה שני המערביים כדאיתא בקצת נוסחאות דידן. וא"ת אמאי לא כתב רבינו ז"ל הדין האמור בפ"ג דמצא שני מזרחיים דולקין מדשן את האחר ומניח את אלה דולקין במקומן מצאן שכבו מדשן ומדליקן מן הדולקין. וי"ל דהיינו משום דמתני' אתיא כמ"ד נרות מזרח ומערב מונחים כמו שכתב רבינו ז"ל בפירוש המשנה ורבינו ז"ל פסק בפ"ג מהלכות בית הבחירה דנרות צפון ודרום מונחים לכך לא כתב רבינו ז"ל אותו הדין דס"ל לרבינו ז"ל דלמ"ד צפון ודרום מונחין אין שינוי בין הב' לאחר דכולם שוים כיון שהם כנגד המערב ואין הפרש אלא לנר האמצעית שהיא הנקראת נר מערבי וכמ"ש שם ולזה קרא כאן נר מערבי וכו' אבל כל השאר כיון שכולם נגד המערב כלם שוים ואין הפרש ביניהם ובשלמא למ"ד מזרח ומערב מונחין נותן הפרש בין המזרחיים למערביים כמו שיש הפרש בין הנר המערבי לשאר אבל למ"ד צפון ודרום מונחים כלם שוים זולת הנר האמצעי שהוא הנר המערבי:

יד לפי שהנרות קבועים וכו'. נראה מדברי רבינו ז"ל שכתב ואינו יכול להדליק בנר אחר דסבר דשמואל דשרי בפרק במה מדליקין היינו מנר לנר דוקא אבל על ידי קינסא אסור וכמ"ש הרב המגיד ז"ל בהלכות חנוכה דאי לא תימא הכי אמאי אסור על ידי קינסא כיון דהא פסקו כשמואל דאמר כל מילי דמר עביד כרב וכו' ותימה דה"ל ההיא מתני' דמעשר אין שוקלין כנגדו דינרי זהב אפילו לחלל עליו מעשר שני אחר הוי טעמא משום דאע"ג דהוי לדבר מצוה דהוי לחלל מעשר שני אחר מ"מ לקינסא דמיא כיון דקינסא אסר ה"ה נמי הא וכמו שאמרו שם אי אמרת בשלמא דכי פליגי רב ושמואל מנר לנר אבל בקינסא אסר שמואל הא לא תהוי תיובתא אלא אי אמרת דקינסא נמי שרי הא תהוי תיובתא ותירצו שם גזירה שמא לא יכוון משקלותיו. וכיון דרבינו ז"ל פסק כאן דקינסא אסור אין אנו צריכין לטעם דשמא לא יכוון משקלותיו. וא"כ איך כתב רבינו ז"ל בהלכות מעשר שני פרק שלישי שכתב שם מ"ט אין שוקלין וכו' גזירה שמא לא יכוון ממנו משקלותיו וכו'. וי"ל דרבינו ז"ל דקדק לשון הגמרא שלא אמר אי אמרת בשלמא דכי פליגי רב ושמואל וכו' ניחא אלא אמרו הא לא תהוי תיובתא כלומר אע"ג דניחותא מיהא לא הוי מ"מ תיובתא גמורה לא הוי דיש לו מקום לשמואל להמלט מן הקושיא ולומר דהא דמי לקינסא אע"ג דיש לחלק דשאני קינסא דאין הקינסא גופא המצוה אבל הכא הדינרים שוקל הן הם המצוה שמחלל עליהם מעשר אחר מכל מקום לא הוי תיובתא אלא

משנה למלך

יב וזה שהסיר משליכו במקום הדשן וכו'. דישון המנורה ודישון מזבח הפנימי לא בעי בגדי כהונה. כ"כ התוס' יומא (דף כ"ט) סוף ד"ה ושרי:

טו כל הפתילות שאסור וכו'. פירוש כגון דבר שמדליקין בו על דבר שאין מדליקין בו אע"ג דבשבת אין מדליקין בו במקדש שרי כיון דאין איסורו כי אם משום גזירה דלמא ידליק בעינים כ"כ התוס' ר"פ דשבת (דף כ"א) ד"ה שמחת:

כסף משנה

טז לא היה מטיב כל הנרות בפעם אחת וכו'. פ"ג דיומא (דף ל"ג). ומ"ש כדי להרגיש כל העזרה. שם כר"ל ואע"ג דר' יוחנן פליג ואמר דטעמא משום דכתיב בבקר בבקר בהטיבו את הנרות חלקהו לשני בקרים כיון דלא נפיק לן מינה מידי לענין דינא לא חש מלאפוקי כר"ל. כך היה נראה לי אלא שאמרו שם בגמרא דלר"י צריך להפסיק בין הטבת חמש נרות להטבת שתי נרות בעבודה אחרת ולר"ל א"צ להפסיק בעבודה אחרת והשתא יקשה על רבינו שכתב שצריך לעשות ביניהם עבודה אחרת והיינו כרבי יוחנן וכתב שטעם חילוק הטבת הנרות לשתים הוא כדי להרגיש כל העזרה והיינו כר"ל והוה כמזכה שטרא לבי תרי. ונראה לי שטעם רבינו דלר"ל נמי לא אמר אלא שאין צריך להפסיק ביניהם בעבודה אחרת אבל אם רצה להפסיק ביניהם בעבודה אחרת לית לן בה הילכך כי מפסיק ביניהם בעבודה אחרת שפיר דמי לכולי עלמא ונקט טעמו של ר"ל מפני שאינו צריך דרשא ואריכות כמו בטעמו של רבי יוחנן*:

יז זה שזכה בדישון המנורה וכו'. בפ' ג' דתמיד. ומ"ש ואח"כ נכנס ומטיב שני הנרות וכו'. בפרק שני דתמיד (דף ל"ג):

יח חביתי כהן גדול מצות עשה להקריבם בכל יום מחצה בבקר וכו'. משנה בסוף פרק התכלת (דף נ':). ומ"ש ולישתן ואפייתן דוחין את השבת ואת הטומאה וכו'. שם (דף נ'). ומ"ש כמו שביארנו בפ' י"א ממעשה הקרבנות:

יט ומ"ש טחינת סולתן והרקדתן בחוץ ואינם דוחים את השבת. משנה בפ' שתי הלחם (דף צ"ו):

כ כהן שהקריב מחצה בשחרית ומת כו' ומינו כהן אחר תחתיו לא יביא חצי עשרון מביתו וכו' עד ושני חצאין אובדין. משנה בס"פ התכלת (דף נ':). ומ"ש דה"ה לנטמא או נולד לו מום:

כא ומ"ש ואלו השני חצאין האובדים וכו'. ברייתא בס"פ התכלת (דף מ"ח:). ומ"ש וכן אם אבד או נטמא החצי של בין הערבים. ברייתא פרק התכלת ואיתיה בתוספתא דמנחות פר"ז. ומ"ש והיכן שורפין אותן בעזרה:

כב מת כ"ג בשחרית וכו' שלימה היתה קריבה. בפ"ז דשקלים ובס"פ התכלת (דף נ"א:) במשנה פלוגתא דר"ש ור' יהודה ופסק כר"י: מת כ"ג קודם שיקריבו בבקר ולא מינו כהן אחר וכו' עד סוף הפרק. בס"פ התכלת שם: ומ"ש אין כופלין שמנה ולבונתה שם (דף נ"ב) וכרבנן דפליגי אאבא יוסי בן דוסתאי:

פ"ד א כל העבודות האלו שעושים בכל יום בפיים היה עושים אותם ומ"ש היו עושין אותם וכו'. בפ"ב דיומא (דף ל"ה:). ומ"ש ומלובשים הם בבגדי כהונה. שם פלוגתא דר"נ ורב ששת ופסק כרב ששת:

*ואפשר דנקט האי טעמא דגם ר"י מודה בלשם שמטין והוזרין ומפיסין:

משנה תורה

שלהבת עולה מאליה: טז לא היה מטיב כל הנרות בפעם אחת אלא מטיב חמשה נרות ומפסיק ועושין עבודה אחרת ואחר כך נכנס ומטיב השנים. כדי להרגיש את כל העזרה: יז כל נר שכבה מדליקין אותו מנר אחר מהן כמו שביארנו. וכיצד סדר ההטבה זה שזכה בדישון המנורה נכנס וכלי בידו וכוז שמו ושל זהב היה דומה לקיתון גדול. מדשן בו את הפתילות שכבו ואת השמן הנשאר בנר והטיב חמשה נרות ומניח הכוז שם לפני המנורה על מעלה שנייה משלש מעלות שלפניה ויוצא. ואחר כך נכנס ומטיב שני הנרות ונוטל הכוז בידו ומשתחוה ויוצא: יח *חביתי כהן גדול מצות עשה להקריבן בכל יום מחצה בבקר עם תמיד של שחר ומחצה בין הערבים עם תמיד של בין הערבים. ולישתן ואפייתן דוחין את השבת ואת הטומאה ככל קרבן שקבוע לו זמן שנאמר תופיני שתהא נאה ולא תאפה מבערב. ועוד אם תאפה מבערב תפסל בלינה שהמרחשת מכלי הקדש היא כמו שביארנו: יט טחינת סולתן והרקדן בחוץ ואינן דוחין את השבת: כ כהן שהקריב מחצה בשחרית ומת או נטמא או נולד לו מום ומינו כהן אחר תחתיו לא יביא חצי עשרון מביתו ולא חצי עשרון של ראשון. אלא מביא עשרון שלם וחוצהו ומקריב מחצה ומחצה אבד: (כא) נמצאו שני חצאים קריבין ושני חצאין אובדין ואלו שני החצאין האובדים מניחין אותן עד שתעובר צורתן ויוצאין לבית השריפה. וכן אם אבד או נטמא החצי של בין הערבים. והיכן שורפין אותן בעזרה: כב מת כהן גדול בשחרית אחר שהקריב חצי העשרון ולא מינו כהן אחר מביאין היורשין עשרון שלם עבור כפרתו ועושין אותו חביתין ושלימה היתה קריבה. מת כהן גדול קודם שיקריבו בבקר ולא מינו כהן אחר מקריבין אותו עשרון שלם בבקר ועשרון שלם בין הערבים ואין כופלין שמנה ולבונתה אף על פי שנכפלה הסלת. אלא מפרישין להם שלשה לוגי שמן וקומץ לבונה. לוג ומחצה שמן וחצי קומץ לבונה לעשרון של בקר ולוג ומחצה שמן וחצי קומץ לבונה לעשרון של בין הערבים:

פרק רביעי

א כל העבודות האלו שעושין בכל יום בפיים היו עושין אותן. וכיצד היו עושין. כל כהני בתי אבות של יום נכנסין ללשכת הגזית אחר שיעלה עמוד השחר ומלובשין הן בבגדי כהונה. והממונה שעל הפייסות עמהן והן עומדין בהקפה והממונה נוטל מצנפת מעל

א סמ"ג עשין קנ"ס:

לחם משנה

אלא אי אמרת דקינסא שרי הא תהוי תיובתא וכיון דלפי המסקנא פירשו גורס שמא לא יכוין מקלותיו ובתחלה אמר והא לא תהוי תיובתא דמשמע דלא היה הטעם נכון כ"כ כתב רבינו ז"ל הטעם הנכון דזה הטעם סובר רבינו ז"ל לפי המסקנא דהוא אמיתי בין שנאמר דקינסא שרי ובין שנאמר דקינסא אסור:

טז כדי להרגיש את כל העזרה וכו'. בפ"ג דיומא אמרו שם (דף ל"ג:) על הא דאמר אבא שאול והטבת חמש נרות קודמת לדם התמיד ודם התמיד קודמת להטבת שתי נרות וכו' אמר ליה רב פפא לאביי ולימא חד קדייה וכו' וחד קדייה לדם התמיד דנקדום להטבת חמש נרות וכו' ותירצו אם כן אפסוקי במאי מפסקת לכו הניחא לריש לקיש דאמר למה מטיבין וחוזרין ומטיבין כדי להרגיש את העזרה כולה שפיר אלא לר' יוחנן דאמר בבקר בבקר חלקהו לשני בקרים מאי איכא למימר. ופירש"י ז"ל א"כ דמקדמינן ליה לדם התמיד וכו' ובאיזה עבודה מפסיקו וא"כ מאי איכפת לן הניחא לריש לקיש דאמר אין הפסקתן אלא להרבות הרגש וכו' שפיר יש לך לומר יפסיק בינתים וכו' ולא תהא עבודה אחרת בינתים. וקשה על רבינו ז"ל תרתי חדא דאיך פסק כריש לקיש נגד ר' יוחנן ועוד דלריש לקיש אין צריך להפסיק בעבודה אחרת ואיך פסק רבינו ז"ל דצריך להפסיק בעבודה אחרת. ולתרץ זה כתב בעל כסף משנה ז"ל ונראה לי דרבינו ז"ל מפרש הסך מפירוש רש"י ז"ל דהאי הניחא לאו דברי המקשן הוא אלא דברי המתרץ הוא והכי מוכחא ריהטא דסוגיא והכי קאמר זה דפירש דע"כ צריך הפסקה בעבודה הניחא לריש לקיש דאמר דהטעם כדי להרגיש העזרה ופירש רבינו ז"ל בפירוש המשנה בפ"ג דמסכת תמיד ר"ל לפי זמן ידוע להותה עבודה עד שיהיה לה קול וכיון שהטעם הוא שיהיה שהות בינתים כדי שיהיה לה קול לאותה עבודה ודאי צריך הפסקה בעבודה אחרת אלא לר' יוחנן דטעמא הוי משום חלקהו למה לי הפסקה בעבודה אף על פי שלא הפסיק בעבודה אחרת כיון שעשה הדבר בשתי פעמים הרי הוא מחולק וכיון דר' יוחנן איתותב דמשמע דאבא שאול לא סבר כוותיה לכך לא פסק רבינו ז"ל כמוהו ופסק כריש לקיש וגם פסק כריש לקיש שצריך הפסקה אחרת דלריש לקיש צריך הפסקה לפי מה שפירשתי:

יח תופיני שתהא נאה ולא תאפה מבערב וכו'. קשה דאמאי כתב רבינו ז"ל טעם זה דכבר דחו הוא בגמרא (דף נ':) דאמרו שם אי אפי לה מאתמול איגשפה לה והקשו שם אימא דכבים לה בירקא כטמר טומנה בירקות כדי שלא ישלוט בה הרוח. ולזה תירצו הטעם האחר דנפסל בלינה. ואם כן רבינו ז"ל לא היה לו להזכיר טעם הדחוי כלל וצ"ע. ואע"ג דרבינו ז"ל כתב כאן תאפה נאה ובפ"ג מהל' מעשה הקרבנות כתב תאפה נא בין בשל וגא ומשמע דהכי פליגי שם בגמ' רבינו ז"ל פסק שם כר' יוסי דאית ליה תרוייהו וכדכתב הרב בעל כ"מ ז"ל שם: שהמרחשת מכלי הקדש כו'. שם אמר על מחבת מלמד שטעונה כלי כלומר שע"כ טעונה מחבת. ולא ידעתי למה שינה רבינו ז"ל וכתב מרחשת:

כב מביאין היורשין עשרון שלם וכו'. תימה דבפ"ז ממסכת שקלים אמר ר"ש דתנאי ב"ד הוא דכ"ג שמת ולא מינו כהן אחר תחתיו שתהא מנחתו קרבה משל ציבור ורבי יהודה אמר משל יורשין ומשמע דהיינו פלוגתא דאיפליגו בפרק התכלת (דף נ"א) וכיון דרבינו ז"ל פסק כאן כר' יהודה איך פסק בהלכות שקלים פ"ד כר"ש שכתב שם דכ"ג שמת ולא מינו אחר תחתיו מקריבין את החביתין מתרומת הלשכה. והרב בעל כסף משנה ז"ל נתעורר שם על זה ותירץ דלגב גברא דאיך נקטיה והגלי איתו כן. ועוד רבינו ז"ל בפירוש המשנה בפרק התכלת כתב הלכה כר' יהודה ובפרק שביעי מהל' שקלים פסק דאין הלכה כר"י א"כ קשיא מדידיה אדידיה. וי"ל דאית ליה לרבינו ז"ל דתרי מחלוקות הוו בפרק התכלת איפליגו מן התורה אי מביא מן היורשין או משל צבור דר' יהודה אית ליה מן היורשין מן התורה ור' שמעון סבר מן התורה משל ציבור ובפ"ז דשקלים איפליגו בתנאי בית דין דר"ש סבר מתנאי בית דין הוי משל ציבור. וא"ת למה הוצרכו לתקנה כיון דמן התורה הוא כן כבר הקשו זה בפרק התכלת ותירצו שתי תקנות היו ור' יהודה סבר דאפילו מתנאי ב"ד איתו כן, ורבינו ז"ל בההיא דהתכלת פסק כר' יהודה משום דקי"ל הלכה כר' יהודה לגבי ר' שמעון כדאמרינן בעירובין פרק מי שהוציאוהו ובההיא דשקלים פסק כר"ש משום דר' יוסי משמע דאית ליה כוותיה דמפליג רבי יוסי בסיפא גבי קינין פסולות ולא פליג עליה ברישא משמע דמודה ליה וא"כ אע"ג דאיפליג עליה ר' יהודה לית לן בה דקי"ל הלכה כר' יוסי לגבי רבי יהודה וכיון שכן כאן כתב הדין שהוא מדין תורה שמביא משל יורשין ושם כתב הדין שהוא מתנאי ב"ד שתקנו ב"ד על כך דהכהיא הלכתא כתב כר"ש דאמר תנאי ב"ד כן הוא מדרבי יוסי מודה ליה כדפרישית והשתא אתי שפיר דהוצרכו לחלוק ר' יהודה ורבי שמעון בתרי מחלוקות בפ' התכלת ובפ"ז דשקלים משום דהם שני ענינים חלוקים כדפרישית דאל"כ תרי מחלוקות למה לי כיון דהיפלגו חדא זימנא לא היה צריך יותר:

פ"ד א ומלובשין הן בבגדי כהונה וכו'. בפ"ב דיומא (דף מ':) מחלוקת רב נחמן ורב ששת ופסק כרב ששת דהך מילתא הוי כאיסורא והלכתא כרב ששת באיסורי. ושם

משנה למלך

ב אלא מביא עשרון שלם וכו'. מלבד זה שהעשרון עוד מביא עשרון אחר ומקריב משום תוכו, וכמ"ש רבינו פ"ט מהל' כלי המקדש:

מעל ראשו של אחד מהן ומחזירה והוא האיש שמתחילין למנות ממנו ומפיסין כמו שיתבאר: **ב** ויוצאין לעבודה אנשים שעובדין בו. ושאר הכהנים מוסרין אותן לחזנין ומפשיטין אותן את בגדי הקדש ולא היו מניחין עליהן אלא המכנסים בלבד עד שלובשין בגדי חול וחוזרין ופושטין את המכנסיים של קדש ומחזירים החזנים את הכלים להלונות: **ג** כיצד מפיסין עומדין בהיקף ומסכימין על מניין שמונים מאה או אלף או כל מניין שיסכימו עליו. והממונה אומר להם הצביעו והן מוציאין אצבעותיהן אחת או שתים. ואם הוציא שלש מונין לו שלש. ואין מוציאין גודל במקדש מפני הרמאים שהגודל קצר ונוח להוציאו ולכפותו. והמוציא גודל אין מונין אותו לו. ומתחיל הממונה למנות מן האיש הידוע שהסיר מצנפתו תחילה. ומונה על אצבעותיהן וחוזר חלילה עד שישלים המניין שהסכימו עליו והאיש ששלם המניין אצל אצבעו הוא שיצא בפיים ראשון לעבודה: **ד** ולמה מונה המניין שהסכימו עליו על האצבעות שהוציאו ולא היה מונה על האנשים עצמן לפי שאסור למנות ישראל אלא על ידי דבר אחר שנאמר ויפקדם בטלאים: **ה** ארבעה פייסות היו מפיסין בכל יום בשחרית. הפיים הראשון מי תורם את המזבח. הפיסו וזכה מי שזכה לתרום. והוא מסדר את המערכה. והוא מעלה שני גזרי עצים למזבח. והוא מכנים מחתה מלאה אש מן המזבח החיצון למזבח הזהב להקטיר עליה קטורת: **ו** הפיים השני זוכין בו שלשה עשר על סדר עמידתן. כיצד הממונה אומר להם הצביעו ומונה כדרך שביארנו. וזה שיצא בפיים ראשון הוא שוחט תמיד של שחר. והשני שעומד בצדו הוא מקבל את דם התמיד והוא זורקו. והשלישי הסמוך לשני מדשן המזבח הפנימי שהוא מזבח הקטורת. והרביעי שבצדו מדשן את המנורה ומטיב את הנרות. והחמישי מעלה ראש התמיד ורגלו לכבש. והששי מעלה שתי הידים. והשביעי מעלה העוקץ והרגל. והשמיני מעלה החזה והגרה. והתשיעי מעלה שתי הדפנות. והעשירי מעלה הקרבים. והאחד עשר מעלה סולת הנסכים. והשנים עשר מעלה החביתין. והשלשה עשר מעלה היין של נסכים: **ז** הפיים השלישי אומר להן הממונה לכל אנשי בית אב של אותו היום מי שלא הקטיר קטורת מימיו יבא ויפיס. ויתקבצו אצל הממונה ויפיסו ומי שיצא בפיים זה ראשון הוא שיזכה להקטיר קטורת: **ח** הפיים הרביעי מתקבצין כולן ומפיסין לידע מי מעלה איברים מן הכבש למזבח. הפיסו וזכה מי שזכה. תמיד של בין הערבים אין מפיסין לו פיים אחר. אלא כל כהן שזכה בעבודה מן העבודות שחרית יזכה בין הערבים. חוץ מן הקטורת שהן מפיסין לה פיים אחר בין הערבים ויבוא כל מי שלא הקטיר קטורת מעולם מאנשי אותו בית אב ויפיסו עליה. ואם כבר הקטירו

כולן

לחם משנה

שם (דף כ"ה) אמרו בגמרא לשכת הגזית וכו' היתה פיים במזרחה וזקן יושב במערבה כלומר הממונה לכך סדר הפיים כן ודקדקו משם בגמרא לשכת הגזית חציה קדש וחציה חול ושני פתחים יש לה אחד לקדש ואחד לחול וכתבו רבינו ז"ל בפ"ה מהלכות בית הבחירה וא"כ ראוי היה לו לכתוב כאן דהפיים היה במזרח והזקן יושב במערב וכמו שאמרו שם ולא ידעתי למה השמיטו:

ג והן מוציאין אצבעותיהן אחת או שתים ואם מוציא שלש מונין לו שלש ואין מוציאין גודל במקדש מפני הרמאין שנוח לו להוציאו ולכפותו והמוציא גודל אין מונין אותו לו. כן הם דברי רבינו ז"ל ודבריו מתמיהין לפי גירסתנו בגמרא בפ"ב דיומא (דף כ"ג) דהקשו שם על מתני' דאמרה ומה הן מוציאין אחת או שתים השתא שתים מוציאין אחת מבעיא אמר רב חסדא לא קשיא כאן בבריא כאן בחולה והביא סייעתא לדבריו ואמר והתניא אחת מוציאין שתים אין מוציאין בד"א בבריא אבל בחולה אפילו שתים מוציאין והיחידים מוציאין שתים ואין מונין להן אלא אחת והקשו ואין מונין לו אלא אחת והתניא אין מוציאין לא שלש ולא גודל מפני הרמאין ואם הוציא שלש מונין לו גודל אין מונין לו ולא עוד אלא שלוקה מן הממונה בפקיע ותירצו מאי מונין לו (נמי) אחת ע"כ, ופירש"י ז"ל החולה אין יכול לכווץ אצבעותיו וכשמוציא אחת יוצאת חברתה עמה. ויחידים כהנים שאין יושבין עם שאר בני אדם אלא שוכבין או יושבין לבדם. אלא אחת אינו נ"כ אלא איש אחד. אין מוציאין עם האצבע לא שלש ולא גודל דאין מוציאין שתים ואם הוציא שלש מונין לו שאינו רמאי לפי שהוא ניכר שאינו ממני בני אדם שאינו יכול להרחיק זה מזה. גודל אם הוציא גודל אין מונין לו כלל אלא מוציאין אותו מביניהם. מן הממונה בפקיע הממונה על רצועות המלקות. שלש אצבע שלישי אם הוציא שלישי מונין לו קס"ד מונין לו שנים ע"כ. והעולה מסוגית הגמרא לפי המסקנא לפירש"י ז"ל דבריא לא יוציא אלא אחת אבל החולה יוציא שתים ומהשתים לא ימנו לו אלא אחת וכן אם עבר והוציא הבריא שתים לא ימנו לו אלא אחת אבל אם הוציא גודל אין מונין לו כלל וכן הוא מוכרח בגמרא דתירצו דמונין דקאמר גבי שלש הוי אחת מכלל דגבי גודל אע"פ שהוציא אצבע אחרת ג"כ קנסוהו דלא ימנו לו כלל. אבל דברי רבינו ז"ל אינם עולים כפי גירסתנו כלל, הדא שלא חילק כלל בין חולה לבריא. ועוד שכתב שאם הוציא שלש מונין לו כל השלש ואם הוציא גודל אין מונין אותו לו דמדקאמר אין מונין אותו לו משמע הגודל אין מונין דוקא אבל אם הוציא אחר עמו מונין ובגמרא אמרינן איפכא דמוקמינן להא דאמר גבי שלש מונין לו דהוי אחת מכלל דגבי גודל אין מונין לו כלל וכן משמע מדברי רש"י ז"ל. ועוד מ"ש שלש גירסתנו אינו אלא שלש והוא האצבע השלישי ולא הוציא אלא שתים. מיהו לזה ודאי דגירסתו חלוק מגירסתנו דגורס שלש דר"ל שלש אצבעות אבל מ"מ כל שאר הדברים אין להם מקום לפי גירסתנו ואולי גירסא אחרת יש לו גם בפירוש המשנה דכתב הפך מפירוש רש"י ז"ל דהבריא מוציא שתים והחולה אינו יכול להוציא אלא אחת וקשה לזה דהברייתא שהביא לסייעא קאמרה איפכא דהחולה מוציא שתים וכן היחידים שהם כחולים ואולי גם בזה היתה גירסתו בברייתא הפוכה דבריא הוי שתים וה"נ כד"א בחולה אבל בריא מוציא שתים. ובאמת לא מצאתי לו מקום לגירסתו. ואפשר היה לומר בדוחק דהוקשה לו לרבינו ז"ל מה שהקשו בתוס' ז"ל דמאי מקשה השתא שתים מוציאין וכו' דנימא לא זו אף זו קתני ובכמה דוכתי אמריק הכי ולא דייק הכי בגמרא ובשלמא היכא דהוי זו ואין צריך לומר זו איכא למידק הכי משום דהוי דוחק וכדהביאו שם התוספות ז"ל כמה מקומות מפרק אלמנה ניזונית דקאמר אלמנה ששהתה שתים ושלש שנים וכו' וכן בסוף פ"ק פריך ליה הכי אבל בדוכתי אחריתי דהוו זו אף זו לא פריך בגמרא הכי בכמה דוכתי כיון דלא פריך ליה הכי בדוכתי אחריני משמע דהכא נמי לא דייקינן ליה הכי ורב חסדא הוא דדייק ליה הכא דוקא ולית הלכתא כוותיה כיון דבדוכתי טובא לא דקדק כן הגמרא. אבל אין זה כלום דכיון דרב חסדא הביא סייעתא לדבריו מהברייתא וכן מה שפירש בגמרא דמונין לו דקאמרה ברייתא שנייה הוי אחת הוא כדי שלא יחלוק על ברייתא קמייתא א"כ דל רב חסדא מהכא הדינים מוכרחים מכח הברייתות לכך נראה ודאי דגירסא אחרת יש לו בגמרא:

ה והוא מכניס מחתה מלאה וכו'. תימה דבפ"ב דיומא (דף כ"ה) איפליגו ר' יהודה ורבי אליעזר בן יעקב דלרבי יהודה לא היה פיים במחתה אלא כהן שזכה בקטורה אומר לזה

כסף משנה

ב ומ"ש ושאר הכהנים מוסרים אותם לחזנים וכו'. שם (דף ס"ו:) ובפרק ה' דתמיד:

ג כיצד מפיסין וכו' עד ויפקדם בטלאים. בפ"ב דיומא (דף כ"ב:) וכתב הריטב"א בשם התוספות שזה שנוטל המצנפת לא היה יודע סך המנין והאומר המנין לא היה יודע ממי נטל המצנפת:

ה ארבעה פייסות היו מפיסין בכל יום בשחרית וכו' עד למזבח. בר"פ ב' דיומא (דף כ"ב) ועניין שני גזרי עצים פירש"י רפ"ב דיומא שני בקעיות עצים ארוכים כמדת רוחב המערכה ונותן אותו ממעל לעצי המערכה ומקרא יליף לה לקמן עכ"ל. וז"ל הריטב"א פירש"י בריש יומא אחר שסידר המערכה והדלקה נותן לרוחב המערכה שני עצים ארוכים ארכן לרוחב המערכה. ומה שכתב והוא מכניס מחתה וכו':

ו הפיים השני זוכים בו י"ג על סדר עמידתן וכו' עד היין של נסכין. משנה וגמרא בפ"ב דיומא (דף כ"ה):

כתב הריטב"א פ"ב דיומא הזורק הוא מקטיר האיברים כדי שתעשה עבודת הדם והבשר בכהן אחד וכתב עוד משום דשחיטה וזריקה היא עיקר עבודת התמיד היו מקדימין אותה אף על גב דדישון מזבח הפנימי היו עושים תחלה:

ז הפיים השלישי אומר להם הממונה וכו' עד הפיסו וזכה מי שזכה. שם במשנה (דף כ"ו) ודלא כהרע"ב דאמר בפ"ה דתמיד (דף ל"ב:) המעלה איברים לכבש הוא מעלה אותם ע"ג המזבח:

ח תמיד של בין הערבים אין מפיסין לו פיים אחר וכו'. בפ"ב דיומא (דף כ"ו) מימרא דר"י ואע"ג דשני גזרים של שחר היו בכהן אחד ושל בין הערבים היו בשני כהנים כדתנן בפרק הנזכר כבר כתב הריטב"א שמי שזכה בהם בבקר אומר בערב לחבירו זכה עמי בעץ שני. ומ"ש חוץ מן הקטרת וכו'. שם. ומה שכתב ואם כבר הקטירו כולם מימיהם וכו':

בשבת

משנה למלך

פ"ד ג ומונה על אצבעותיהן וכו'. עיין בירושלמי פרק ב' דיומא הלכה ב':

ו הפיים השני כו'. כתב מרן בשם הריטב"א הזורק הוא מקטיר האיברים כו' ולא הבינותי דברים אלו שהרי בפיים הד' היה מי מעלה אברים מן הכבש למזבח, ופשטן של דברים נראה דהיינו להקטירם וכ"כ רש"י בפ' התכלת (דף כ"ד) ששה כהנים הולכים בהולכת איברים כו' עד שיבא המעלה ומקטירם מן הכבש למזבח. ונראה מכוונת הריטב"א ז"ל דס"ל דזה המעלה את האיברים מן הכבש למזבח אינו המקטיר אותם אלא מתחלה היו ששה כהנים מעלים את האברים לכבש מתניו ולמטה ואחר כך מי שזכה בפיים הד' היה מעלה אותם מן הכבש לראש המזבח ואח"כ היה הזורק ומקטיר. ומה שהביאו לזה הוא מדתנן מי מעלה איברים למזבח ולא תני מי מקטיר איברים. משמע דזה המעלה אינו מקטיר, אך לא ידעתי היכא רמיזא דבר זה, ומדברי רבינו כאן בפ"ו נראה דהמעלה הוא המקטיר וכדברי רש"י שהרי לא הזכיר אחר עליה זו הקטרה וכן הוא דעת הרמב"ן ז"ל שכתב בס' המלחמות בפ"ב דיומא דהא דתנן מי מעלה איברים כו' בין על איברי תמיד של שחר בין על אברים שלא נתעכלו מבערב היא ע"כ משמע דס"ל דמעלה איברים היינו הקטרה:

ח תמיד של בין הערבים כו'. כתב מרן ואע"ג דשני גזרים של שחר כו', ועיין במ"ש התוס' פ"ב דיומא (דף כ"ו) ד"ה אלא:

בשבת

כולן מימיהן מפיסין להן כולן בשחרית בפיים שלישי וזה שזכה בה שחרית מקטירה בין הערבים: **ט** בשבת שיש שם תמידין ומוספין ושני בזיכי לבונה כיצד הם עובדין. מפיסין בשחר אנשי אותו בית אב של משמר היוצא ומקריבין תמיד של שחר ושני כבשי עולה של מוספין. וכל שזכה בעבודה מעבודת התמיד של שחר הוא זוכה בה בשני כבשי מוסף. והמשמר האחר שנכנס בשבת מפיסין פייסות אחרות לתמיד של בין הערבים. ואלו ואלו חולקין בלחם הפנים: **י** ואין אוכלין את הלחם עד שיקטירו שני בזיכי לבונה על האש. והלבונה טעונה מלח כשאר הקרבנות: **יא** ואחר קרבן המוספין מקטירין שני הבזיכין. ושני כהנים מקריבין את שני הבזיכין: **יב** כיצד חולקין לחם הפנים בכל שבתות השנה. משמר הנכנס נוטל שש חלות. ומשמר היוצא נוטל שש. הנכנסין חולקין ביניהם בצפון שהרי הן מוכנים לעבודה. והיוצאין חולקין בדרום. ובזמן שיהיה יום טוב של אחד משלשה רגלים בשבת וכן בשבת שבתוך החג חולקין כל המשמרות בשוה בלחם הפנים. וכן אם חל יום טוב הראשון של חג בשבת חולקין כל המשמרות בשוה מערב יום טוב שהוא שבת בלחם הפנים מפני שהקדימו לעבודה. *וכן אם חל יום טוב האחרון להיות בערב שבת חולקין כל המשמרות בשוה בלחם הפנים באותה שבת שהיא מוצאי החג. ודבר זה תקנה כדי שיתאחרו הכהנים בשביל חילוק לחם הפנים ואם נתאחר אחד מבעלי משמר ולא בא ימצא אחר: **יג** *חל יום אחד להפסיק בין השבת ובין יום טוב כגון שהיה יום טוב הראשון של חג בשני או יום טוב האחרון בחמישי או יום של עצרת שחל להיות בשני או בחמישי. משמר שזמנו קבוע באותה שבת נוטל עשר חלות וזה הנכנס נוטל שתים. שהרי לא נשאר להם לעבודה הם לבדם אלא יום אחד שהוא ערב שבת או אחד בשבת ומתעצלין

כסף משנה

ט בשבת שיש שם תמידין ומוספין ושני בזיכי לבונה וכו'. בסוף סוכה (דף נ"ו:) משמרה היוצאה עושה תמיד של שחר ומוספין וכתב הריטב"א פ"ב דיומא העומד אחר י"ג כהנים הי"ד זוכה בבזך אחד והט"ו זוכה בבזך שני. ומ"ש והמשמר האחר שיכנס בשבת מפיסין פייסות אחרות לתמיד של בין הערבים שם ובפ"ב דיומא אהא דאמר ר"י אין מפיסין על תמיד של בין הערבים אלא כהן שזכה בו בשחרית יזכה בו בין הערבים מתיב והתניא כשם שמפיסין שחרית כך מפיסין בין הערבים וכו' אמר רב שמואל בר יצחק הכא בשבת עסקינן דהויל ומשמרות מתחדשות: ואלו ואלו חולקין בלחם הפנים. משנה בסוף סוכה (דף נ"ו):

י ומ"ש ואין אוכלים את הלחם עד שיקטירו שני בזיכי לבונה על האש. בפרק שתי הלחם (דף נ"ט:) תנן הקטירו הבזיכים והחלות מתחלקות לכהנים. ומ"ש והלבונה טעונה מלח וכו'. בסיפרא פי"ד:

יא ומ"ש ואחר קרבן המוספין מקטירים שני הבזיכין. בפ"ג דיומא (דף ל"ג) אביי (הוה) מסדר סדר מערכה משמא דגמרא ואליבא דאבא שאול וכו' ומוספין קודמין לבזיכין. ומ"ש ושני כהנים מקטירים שני הבזיכין. משנה פרק שני דיומא (דף כ"ו:):

יב כיצד חולקין לחם הפנים וכו' והנכנסין חולקין ביניהם בצפון כו'. משנה בסוף סוכה (דף נ"ו). ומ"ש ובזמן שיהיה יו"ט של אחד משלשה רגלים בשבת וכו' עד ימצא אחר. משנה וגמרא בסוף סוכה:

כתב הראב"ד וכן אם חל יו"ט האחרון להיות בערב שבת וכו' עד ודבר זה תקנה א"א איני יודע מה שאמר כדי שיתאחרו וכו'. וי"ל לדעת רבינו דמאי כדי שיתאחרו דקאמר שיתאחרו במקדש ולא ימנעו מלבא למקדש וכ"ת מה תועלת יש לנו כשיבאו למקדש שאם יתאחר אחד מבעלי משמר מלבא למקדש ימצא אחר שיבא במקומו וטעם מתיישב הוא:

יג חל יום אחד להפסיק בין השבת ובין יום טוב וכו'. משנה שם חל יום אחד להפסיק ביניהם משמר שזמנו קבוע היה נוטל י' חלות והמתעכב נוטל שתים. ופירש"י חל יום אחד להפסיק ביניהם כגון שחל יו"ט ראשון בשני בשבת שהיו יכולים לבא באחד בשבת והם קדמו ובאו מע"ש או שחל יום טוב אחרון להיות בחמישי שהיו יכולים לילך מע"ש ונתעכבו עם בשבת כל המשמרות שנתעכבו אין נוטלין אלא שתי חלות ומשמר שזמנו קבוע נוטל עשר וחולקין אותם בין משמר הנכנס למשמר היוצא כדרך כל שבתות השנה עכ"ל. וכך הם דברי הראב"ד שכתב חל יום א' וכו' עד וזה הנכנס נוטל שתים א"א כל מ"ש כאן הבל ורעיון רוח שהמשמר שזמנו קבוע הם שתי משמרות של אותה שבת והם נוטלין עשר חלות והמשמר שבא רחוק מביתו ולא יגיע לביתו ביום א' ונתעכב שם ונוטל שתי חלות עכ"ל. אבל רבינו מפרש חל יום א' להפסיק ביניהם הוא שיהיה יום טוב ראשון של חג בשני (בשבת) או יום טוב אחרון יום ה' וכשאירע כן לא ישאר למשמר השני הנכנס אלא עבודת יום ראשון בלבד ויבוא החג וישתתפו כלם בעבודה אם יחול יו"ט הראשון יום שני או יכנס המשמר שני יום שבת אם יחול יו"ט האחרון יום ה' לפי שכל יום שבת הוא יום שמתחלפין תוך אחת ונכנס השני ומחלקים לחם הפנים וכשיזדמן לאחת מהמשמרות זה המשמר שלא ישאר לו לעבוד אלא יום אחד יתעצל בדבר ויתעכב מלבא והרגוש וישתהה ואיתעכב ולפיכך תקנו לו שיקח מלחם הפנים שתי ככרות בלבד עכ"ל בפירוש המשנה. נמצא לפירוש זה כשחל יום טוב ביום שני בשבת שקודם יו"ט משמר היוצא נוטל עשר והנכנס נוטל שתים וכשחל יו"ט האחרון להיות בחמישי בשבת שאחר המועד משמר הנכנס נוטל עשר והיוצא נוטל שתים. ופירוש מתיישב הוא ואיני יודע למה הבהיל אותו הראב"ד ואדרבא לישנא דהמתעכב דנקט מתניתין אתי שפיר טפי לפירוש רבינו דהיינו המתאחר מלבא לעבודה ואילו לפירוש רש"י והראב"ד נהי דכשחל יו"ט האחרון בחמישי שייך לומר המתעכב כשחל יו"ט הראשון בשני לא שייך לומר אלא המקדים:

השגת הראב"ד

*וכן אם חל יו"ט וכו' עד ודבר זה תקנה. א"א איני יודע מה שאמר כדי שיתאחרו ושלא על כרחם מתאחרים ולפיכך הם חולקים. ומ"ש ואם נתאחר אחד מבעלי משמר וכו' הכל הבל:

השגת הראב"ד

*חל יום אחד וכו' עד וזה הנכנס נוטל שתים. א"א כל מה שכתב כאן הבל ורעיון רוח שהמשמר שזמנו קבוע הם שני משמרות של אותה שבת והם נוטלין י' חלות והמשמר שהוא רחוק מביתו ולא יגיע לביתו ביום אחד מתעכב שם ונוטל שתי חלות:

לחם משנה

לזה שעמו זכה עמי במחתה. ולר' אליעזר בן יעקב איכא פיים במחתה ורבינו ז"ל שפסק מי שזכה בתרומת הדשן זכה במחתה לא אתי לא כמר ולא כמר וגם רבנן כתבו שם התוס' ז"ל דלא פליגי על ר' יהודה אלא דלאו בדעת כהן תליא מילתא ומיהו מודו דאין מוזריו ומפיסין אלא דהעומד לימינו זוכה מכח פיים וא"כ רבינו ז"ל אתי דלא כמאן. ואולי מקום אחר מצא רבינו ז"ל אשר נתלה שם והגהנו לא נדע וצ"ע:

יג חל יום א' להפסיק וכו'. כבר ביאר רבינו ז"ל בפירוש המשנה פירוש מסכים למה שכתב כאן וכמ"ש הרב בעל כסף משנה ז"ל. וי"ל עליו במה שכתב בעצרת שחל ביום שני או חמישי דהא עצרת לא הוי אלא יום א' בשבוע ונשארו כל החמשה ימים להם לעבודה ואינם מתעצלים. וי"ל דמכ"מ כיון דביום עצרת הם מתעצלים ואינם באים שם מפני שיש אחרים א"כ אינם באים בשביל יום אחד שנשאר כשחל עצרת בחמישי דכיון דהתחילו שלא לבא בעצרה מתעצלים הם אחרי כן. וכן כשחל בשני מתעצלים הם ביום הראשון מפני שאין להם אלא אותו היום לבד והיקף בא עצרת ואע"ג דאחר עצרת לא יתעצלו שנשארים ארבעה ימים מכ"מ בשביל יום ראשון מתעצלים הם וכל זה דוחק. ועוד יש לדקדק בלשון רבינו ז"ל שכתב וזה הנכנס נוטל שתים ונתן טעם שהרי לא נשאר להם אלא יום א' שהוא ערב שבת או אחד בשבת וכשנשאר להם ערב שבת דהיינו חל בחמישי הוי איפכא דבשבת אחר המועד משמר הנכנס נוטל עשר והיוצא נוטל שתים דכן הוא לפי פירוש רבינו ז"ל וכמ"ש הרב בעל כ"מ ז"ל ואיך פסק רבינו ז"ל בשני חלוקות בין חל בשני בין חל יום טוב האחרון בה' דנוטל משמר הנכנס שתים, וי"ל דמשום עצרת נקט ליה דבשבת שלפני עצרת בין כשחל עצרת ביום שני בין כשחל ביום ה' משמר הנכנס דהיינו של שבוע של עצרת נוטל שתי חלות והיוצא דהיינו של שבוע שלפני עצרת נוטל עשר וטעמו שאותו של שבוע של עצרת הוא מתעצל ביום ראשון או ביום שני ומשני אותו העצלות אין נותנין אלא שתי חלות. וא"ת לפירוש רבינו ז"ל היכי קאמר רבא בפ"ק דיומא גבי ברייתא דנוטל חלק משתי חלות וכו' רבי אומר לעולם חמש שנאמר והיתה לאהרן ולבניו מחצה לאהרן ומחצה לבניו רבא אמר כולה וכו' וסבר לה כרבי יהודה והלא מאי ארבע וכו' לא קשיא הא דאיכא משמר המתעכב הא דליכא משמר המתעכב. ולפירוש רבינו ז"ל לעולם איכא משמר המתעכב כיון דקרי מתעכב למשמר הקבוע בההוא שבת ומה שייך לומר היכא דליכא. וי"ל דלפירוש רבינו ז"ל ה"ק היכא דליכא משמר שנוטל ב' חלות כגון בכל שבתות השנה אז נוטל המשמר [שנוטל] כשחל יום א' בשני בשבוע או בחמישי בשבוע דאז משמר הקבוע נוטל שתי חלות לבד אינו דין שמאותן השתי חלות יקח מהם כ"ג אחת כיון שהגיע להם חלק מועט בגלמא כשאר ימות השנה שמגיע לכל משמר ומשמר יקח מכל א' שנים ומחצה שהרי השאירים לו שנים ומחצה אבל כשאינו מגיע לו אלא שנים אין ראוי שיקח ממנו א' ולכך אינו נוטל הכ"ג חלק מהמשמר המתעכב אלא מהמשמר אחר ולכך נוטל ארבע. כך נראה לי לפרש לפי פירוש רבינו:

ואין

כהן

משנה למלך

ט בשבת שיש שם תמידין ומוספין כו'. נסתפקתי בדין הפייסות שתקנו חכמים ארבעה פייסות בכל יום לקרבן התמיד ביום שהיה בו קרבן יחיד מי היה זוכה בו. ואפשר לומר דהכהן שזכה בעבודה מעבודת התמיד היה זוכה ג"כ בקרבן יחיד וכמ"ש רבינו דבשבת שיש שם תמידין ומוספין וכו' כל שזכה בעבודה מעבודות התמיד של שחר הוא זוכה בה בשני כבשי מוסף, ולפי זה הזוכים בפיים השני הם הזוכים בקרבן יחיד וכן הזוכה בפיים הד' ואם היה קרבן יחיד זה מן האיל או שור דקי"ל דהאיל מוליכין אותו שמונה כהנים והפר כ"ד נראה שהכהנים העומדים אחר הי"ג כהנים שזכו בפיים שני הם זוכים על הסדר בעבודות המיותרות שיש באיל או בפר דומה למ"ש דבשבת שהיו שני בזיכי לבונה העומד אחר י"ג כהנים הי"ד זוכה בבזך אחד והט"ו זוכה בבזך שני. שוב ראיתי שזה אינו שהרי כתב רבינו בפ"ו מהל' מעה"ק דין י"ט אבל עולות היחיד אם רצו להוליך נתחים בפחות מאלו או ביותר מוליכין ע"כ, ולפי זה עדיין לא ידענו מי יזכה בהקרבת קרבן יחיד, כן אמת שראיתי בירושלמי סוף פ"ב דפרו של יחיד היה קרב בפשה ולפי הירושלמי הזה ניחא שבפשה שזכו בקרבן התמיד הם זוכים בקרבן יחיד אך רבינו שלא הביא הירושלמי הזה נראה שדחאו מהלכה ונראה שטעמו הוא משום דבירושלמי למדו דין זה מדכתיב וערכו בני אהרן הכהנים כהרי כאן פשט ופסוק זה מיירי בבן הבקר דקרבן יחיד, אך בתלמודא דידן בפ"ב דיומא (דף כ"ז) למדו מפסוק זה לעולה שטעון פשט ואע"ג דהאי קרא בבן הבקר כתיב כבר הקשו זה שם בגמרא ותירצו קושיא זו וא"כ סדרא קושיין לדוכתא דמי זוכה בקרבן זה. שוב ראיתי לרש"י בפ"ב דיומא (דף כ"ו) עלה דמתני' דקתני אבל בקרבן יחיד אם רצה להקריב מקריב שכהן אם רצה להקריב כהן יחידי את הכל ובלא פיים ע"כ פרי דפ"ל דלא היה פיים לקרבן

יחיד

ושתעצלין ואין באין מהן אלא מעט: **יד** כהן גדול לעולם נוטל מכל משמר חצי החלות שזכה בהן שנאמר והיתה לאהרן ולבניו מחצה לאהרן ומחצה לבניו. ואין כהן גדול נוטל פרס שאין זה כבודו:

פרק חמישי

א מצות [א]עשה לסדר לחם הפנים בכל יום שבת על השולחן לפני ה' בהיכל שנאמר ביום השבת ביום השבת יערכנו הכהן וגו': **ב** ודבר ברור בתורה שהוא שתים עשרה חלות כל חלה שני עשרונים. ועורכין אותו שני סדרים. שש חלות בכל סדר. חלה על גבי חלה ובין כל שתי חלות שלשה קנים של זהב כדי שתהיה הרוח מנשבת בו. וסומך כל מערכה בשתי קשוות. ונותנין בצד כל מערכה כלי שיש בו קומץ לבונה שנאמר ונתתה על המערכת לבונה זכה. וכלי זה הוא הנקרא בזך. נמצאו שני קומצי לבונה בשני הבזיכין. ושוליים היו לבזיכין כדי שיניחום על השולחן: **ג** שני הסדרים מעכבין זה את זה. ושני הבזיכין מעכבין זה את זה. והסדרין והבזיכין מעכבין זה את זה. ואין מחנכין את השולחן אלא בלחם הפנים בשבת. מיום השבת ליום השבת מוציאין את הלחם שהוא שם על השולחן משבת שעברה ומסדרין לחם אחר. וזה שמוציאין הוא שחולקין שתי המשמרות הנכנסת והיוצאת עם כהן גדול ואוכלין אותו: **ד** [ב]כיצד מסדרין את הלחם ארבעה כהנים נכנסים. שנים בידן שני סדרין. ושנים בידם שני בזיכין. וארבעה מקדימין לפניהם שנים ליטול שני סדרים ושנים ליטול שני בזיכין שהיו שם על השולחן. הנכנסין עומדין בצפון ופניהם לדרום. והיוצאין עומדים בדרום ופניהם לצפון. אלו מושכין ואלו מניחין וטפחו של זה בתוך טפחו של זה שנאמר לפני תמיד: **ה** יצאו ונתנו את הלחם שהוציאו על שולחן זהב אחר שהיה באולם והקטירו הבזיכין ואחר כך מחלקין החלות. ואם חל יום הכפורים להיות בשבת החלות מתחלקות לערב: **ו** כיצד מעשה לחם הפנים. מביא ארבע ועשרים סאים חטים הראויין למנחות. ושפין אותם ובועטין בהן כשאר חטי מנחות. וטוחנין אותן ומנפין מהן באחת עשרה נפה ארבעה ועשרים עשרון סולת. ועושין מהם שתים עשרה חלות מצות. לא נפה אותם באחת עשרה נפה או שלא הוציאן מעשרים וארבע סאים הואיל ונעשו סלת מכל מקום כשירות. לא נאמרו השיעורין האלו אלא למצוה: **ז** *לישתן ועריכתן בחוץ ואפייתן

א סמ"ג עשין קל: ב סמ"ג שם: *[עי' טו"ע מנחות מ"כ פי"א ד"ס ליפתן וע"ם ד"ס אפייתן]:

כסף משנה

יד כהן גדול נוטל לעולם מכל משמר חצי החלות וכו' עד סוף הפרק. בפרק קמא דיומא (דף י"ז:):

פ"ה א מצות עשה לסדר לחם הפנים וכו'. ועורכים אותו שני סדרים וכו'. מבואר בתורה:

ב ומ"ש ובין כל שתי חלות שלשה קנים של זהב וכו' וסומך כל מערכה בשתי קשוות. פרק שתי הלחם (דף נ"ו) במשנה. ומ"ש ונותנין בצד כל מערכה כלי שיש בו קומץ לבונה וכו' כתוב בתורה ונתת על המערכת לבונה זכה ובמשנה פרק שתי הלחם אמרינן שהיה בשני בזיכין. ומ"ש ושולים היו לבזיכים וכו'. בברייתא פרק תמיד נשחט (דף ס"ה:) ובתוספתא דמנחות פי"א. ומ"ש בצד כל מערכה. הוא כאבא שאול דאמר [מנחות נ"ו.] ונתת על המערכת לבונה זכה הוא כמו ועליו מטה מנשה שפירושו אצלו ופסק כמותו מפני שדעת רבי שם [דף ס"ב] גבי הנפת לחם וכבשים כמוהו והלכה כרבי מפום דמפרשי אמוראי טעמו ועוד דבפ' הקומץ [דף כ"ו: כ"ז] בעו ר' יצחק אליבא כן כתב הר"י קורקוס ז"ל:

ג שני הסדרים מעכבים זה את זה וכו'. משנה בפ' הקומץ רבה (דף כ"ז:):

ואין מחנכין את השולחן אלא בלחם הפנים בשבת. משנה בפרק התכלת (דף מ"ט):

מיום השבת ליום השבת מוציאין את הלחם וכו'. משנה בפ' שתי הלחם (דף ק':):

ד ומ"ש וכיצד מסדרים את הלחם וכו' עד החלות מתחלקות לערב. משנה שם (דף צ"ט:):

ו כיצד מעשה לחם הפנים וכו'. משנה בפ' אלו מנחות (דף ע"ו:). ומ"ש ומנפין מהם בי"א נפה שם במשנה. ומ"ש לא נפה אותם בי"א נפה או שלא הוציאן מכ"ד סאין וכו'. שם בברייתא כל המנחות שריבה במדתן כשרות שלהם או שמיעט במדתן שאין שלהם כשירות:

ז לישתן ועריכתן בחוץ ואפייתן בפנים וכו'. משנה פרק שתי הלחם (דף צ"ה:) אחד שתי הלחם ואחד לחם הפנים לישתן ועריכתן בחוץ ואפייתן בפנים וכו' רבי יהודה אומר

לחם משנה

יד ואין כ"ג נוטל פרס לפי שאין זה כבודו. שם בפ"ק דיומא (דף י"ז:) אוקי אביי ברייתא רישא ומציעתא כרבנן ומודו רבנן בפרוסה דלאו אורח ארעא למיתבה לכ"ג ורבה אוקי כולה כרבי וכדקתיבנא לעיל. וקשה הי רבינו ז"ל פסק כרבא א"כ מנא ליה דאין כ"ג נוטל פרס הא אין זה אלא לפי אוקימתא של אביי לא לפי אוקימתא של רבה. ועוד אי פסק כרבא היה לו לחלק בין היכא דאיכא משמר המתעכב להיכא דליכא כיון דכולה ברייתא רבי וליכא מאן דפליג עליה וה"נ דאיהו סבר כר"י ובהא לית הלכתא כוותיה מ"מ במאי דחלק בין משמר המתעכב להיכא דליכא משמר המתעכב בהא לא איפליגו עליה, ואי פסק כאביי אם כן כיון דרבנן איפליגו על רבי למה פסק כרבי היה לו לפסוק כרבנן דלעולם נוטל חדא בגיר מפלגא ועוד דכאוקימתא דרבא יש לו לפסוק דקי"ל בכולה גמרא דהלכתא כרבא לגבי אביי. וי"ל דפסק כאביי משום דשם הקשו לרבא אי הכי מאי רבי אומר לעולם חמש ואסיק בקשיא וכיון דאסיק בקשיא לכך פסק כאביי, והא דפסק כרבי ולא כרבנן משום דבפרק מי שמת גבי ההוא דאמר לדביתהו נכסי לך ולבניך אמר רב יוסף קנתה מחצה והביא ראיה מדברי רבי דאמר והיתה לאהרן ולבניו מחצה לאהרן ומחצה לבניו וכיון דרבי יוסי הביא ראיה מדבריו משמע דהלכתא הכי:

פ"ה ב וסומך כל המערכה וכו'. אלו הם הארבעה סניפין שהוזכרו בפרק שתי הלחם (דף צ"ד:) וכמ"ש רבינו ז"ל בס"ג מהל' בית הבחירה ופרש הדברים שם וכתב שהם שנקראו בתורה קשותיו וכמו שכתב כאן; ושם כתב ארבעה סניפין היו לשלחן וכו'. ואע"ג דנראה נראה דמ"ש היו לשלחן באלו הסניפין על השלחן היה נראה דאין פירוש דבריו כן אלא דע"ג קרקע היו מונחים ומפני שהם צורך השלחן קאמר שם שלחן דאל"כ קשה מדברי רבינו ז"ל מדידיה אדידיה דלקמן נראה דרבינו ז"ל פסק כמ"ד דלחם הפנים כמין תיבה פרוצה וכמ"ש כל חלק מהם וכמ"ש שם הרב בעל כ"מ ז"ל. ולדידיה אמרינן בפרק שתי הלחם [שם] דסניפין על גבי קרקע מונחין וכמ"ש שם לדברי האומר כמין ספינה רוקדת סניפין ע"ג שלחן מונחין ולדברי האומר כמין תיבה פרוצה סניפין ע"ג קרקע מונחין וא"כ כיון דהאי פסק כמ"ד תיבה פרוצה כדכתיבנא לא היה לו לכתוב שם ע"ג שלחן דהיינו כמ"ד כמין ספינה רוקדת לכך ודאי כוונתו כמ"ש: ונותנין בצד כל מערכה וכו'. היינו כאבא שאול שעל בסמוך משמע. ובפ' הקומץ פרק שליפי דמנחות (דף כ"ו כ"ז) בעי רבי יצחק נפחא אליביה איברים שסידרן בצידי מערכה מהו וכו' ומדבעי אליביה משמע דהלכתא כוותיה ועוד בפרק שתי הלחם רבי סבר כוותיה וכמ"ש הר"י קורקוס ז"ל:

ג ואין מחנכין את השלחן וכו'. בפ' התכלת (דף מ"ט) הקשו אלא בחול איחנוכי הוא דלא איחנוך הא קדושי מקדיש כלומר דמשמע דאין מחנכין בחול משמע דבחול מיהא הוי קדוש והא קי"ל בפרק שתי הלחם דלא מקדיש לחם הפנים אלא בשבת ותירצו היא גופה קמשמע לן דחינוך וקידוש דשלחן בשבת הוא. ורבינו ז"ל העתיק לשון המשנה ומה שמתפרש במשנה יפורש בלשונו:

ד הנכנסין שעומדין בצפון ופניהם לדרום וכו'. כך הוא שם לשון המשנה והיינו כמ"ד שלחנות מזרח ומערב מונחין ורחבן לצפון ולדרום וכן פירש"י ז"ל שם וכן פסק רבינו ז"ל בהדיא בפ"ג מהלכות בית הבחירה דשלחן מזרח ומערב מונח דהיינו לאורך הבית ורחבו בין צפון לדרום. וקשה דהא הוי פלוגתא דרבי ור"א בר"ש בפרק שתי הלחם ואמרו שם דטעמא דרבי דגמר ממנורה ור"א סבר דמנורה גופא צפון ודרום מונחת. ורבינו ז"ל פסק בפ"ג מהל' בית הבחירה גבי מנורה דצפון ודרום מונחת וכמ"ש שם היו כנגד רוחב הבית בין צפון ודרום איך פסק שם דשלחן מזרח ומערב מונח הא טעמיה דרבי לא הוי אלא משום דיליף ממנורה וכיון דליתיה במנורה ליתיה בשלחן וצ"ע:

ו ובועטין בהן כשאר חיטי מנחות וכו'. וכמו שביאר רבינו ז"ל בסוף הלכות איסורי מזבח:

ז לישתן ועריכתן בחוץ וכו'. בפרק שתי הלחם (דף צ"ה:) אמרו במשנה אחד שתי הלחם ואחד לחם הפנים לישתן ועריכתן בחוץ ואפייתן בפנים והקשו בגמרא הא גופא קשיא אמרת לישתן ועריכתן בחוץ אלמא מדת יבש לא נתקדשה והדר תני ואפייתן בפנים אלמא מדת יבש נתקדשה ואמרו שם מאי קושיא דילמא עשרון לא מקדש תנור מקדש אלא אי קשיא הא קשיא ואפייתן בפנים אלמא תנור מקדש ואין דוחות את השבת איפסילא בלינה והירך שם רב אשי מאי מבפנים מקום זריזין ואמר שם דהא דרב אשי בדוחק וכתבו

משנה למלך

יחיד, אך לא ידעתי אם הדבר תלוי בדעת בעלים דלמאי שירצו הבעלים יתנו אותו להקריב או דלמא כל הקודם זכה. ומפשטן של דברים נראה דכל הקודם זכה ולא ידעתי למה לא תקנו חכמים לדלמא אתו לאינצויי בקרבן יחיד כמו שתקנו בקרבן צבור והיה להם לתקן פיים ג"כ בקרבן יחיד ואולי דרוקא בקרבן ציבור תקנו חכמים דאתו לאינצויי משום דחביב להם עוכא עבודת ציבור ודוחק. שוב מצאתי להרב בעל תוי"ט שגם הוא הקשה כן יע"ש:

ודע דמוספי שבת אמרינן כל"ם שני שעירי דלמטה בעינן שיהו שוין והתוספות כתבו שם דשני לעצרת ולא דמו לשני שעירים ושני כבשים ושתי צפורים דלא הוו אלא למצוה. אך רש"י ז"ל חולק על זה וסבירא ליה דגם מוסף שבת מאי דבעינן שוים אינו אלא למצוה. ורבינו לא הזכיר כלל דין זה ולא ידעתי למה:

פ"ה ז לישתן ועריכתן בחוץ כו'. תנן בפ' שתי הלחם (דף צ"ה) אחת שתי הלחם ואחת לחם הפנים לישתן ועריכתן בחוץ ואפייתן בפנים ואינן דוחות את השבת ובגמ' הקשו הא גופא קשיא אמרת לישתן ועריכתן בחוץ אלמא מדת יבש לא נתקדשה ואפייתן בפנים אלמא מדת יבש נתקדשה ופירש"י דמדת יבש היא עשרון שנמדד בו ואם היתה מדת יבש מוקדשת היה נפסל ביוצא דס"ל כר"י דכל שנתקדש בכלי נפסל ביוצא אך כתום' חולקים בזה וס"ל דאינו נפסל ביוצא

כסף משנה

אומר כל מעשיהם בפנים ופסק כת"ק. ומ"ש כשאר כל המנחות, הוא תימה שהרי כתב בפי"ב ממעשה הקרבנות המנחות ליפתן ועריכתן ואפייתן בפנים. ודוחק* לומר שמ"ש כשאר כל המנחות לא קאי אלא אאפייתן. ומ"ש ולשין אותן אחת אחת וכו'. משנה פרק שתי הלחם (דף צ"ד):

ט כל חלה מהן מרובעת וכו'. בפרק שתי הלחם (דף צ"ו) תניא על אפיים לחם הפנים כמין כוורת היה לה בתנור ודומה כמין טבלא מרובעת ובגמ' (דף צ"ד) אתמר לחם הפנים כיצד עושים אותו ר' חנינא אמר כמין תיבה פרוצה ר' יוחנן אמר כמין ספינה רוקדת ומתיב בגמרא לר"י מהאי ברייתא דדומה כמין טבלא מרובעת ושני ופיה דומה כמין טבלא מרובעת ומדסתם רבינו וכתב שהיתה מרובעת משמע שפסק כר' חנינא וצריך טעם למה דהא בגמרא [שם צ"ה.] קאמר דתניא כוותיה דר"י. ואפשר שטעמו משום דר' חנינא עדיף מר"י וקשיש מיניה דהא פקיד [כתובות ק"ג:] ר' חנינא בר חמא ישב בראש והוי כמו תנא: אורך כל חלה מהם עשרה טפחים וכו'. משנה פרק שתי הלחם (דף צ"ו) פלוגתא דר"י ור"מ ופסק כר"מ ונראה שהטעם משום דאבא שאול סבר כוותיה. ומ"ש ורומה ז' אצבעות. הוא פי' מה שתנינו וקרנותיו ז' אצבעות. והרלב"ג כתב בפירוש התורה פרשת תרומה וז"ל כופל מן האורך טפחיים מכאן וטפחיים מכאן ואותם הטפחיים עומדים בגובה כמו דפנות. ועניין קרנותיה לפי הנראה לא היתה החלה בעלת ארבע צלעות בשלימות אבל היתה בעלת ח' צלעות ארבע צלעות לצד הזויות באלכסון והם אשר קראום קרנות ואורך כל קרן מהם היה ז' אצבעות ובזה האופן ישלם לזה הלחם שיהיו לו פנים רבים בכל אחד משטחין המקיפים בו כי כל אחד משטח השטחים המקיפים בכל גוף שיהיה בזה התואר נחלק לג' שטחים עד שכבר יקיפו בו י"ח שטחים ששה שטחים בכל א' מדפניו וארבע בתושבת החלה. ואולם עובי אלו החלות לא סוגבל כי כבר יתחלף לפי קושי הבצק ורכותו, ולפי דעתי היה עביו פחות מאצבע וזה יתבאר משיעור העשרון שהיה עשירית ג' סאין ואמה על אמה ברום שלש אמות היה מחזיק מ' סאה ולזה יהיה שיעור העשרון אמה על אמה ברום חצי אצבע וחמישית חומש אצבע שהם כמו ש' אצבעות ורביע האצבע בקירוב. ובהיות העניין כן הנה החלה הנעשית משני עשרונים מעשרה טפחים אורך וחמשה טפחים רוחב לא יהיה כי אם שש שמיניות אצבע בקירוב כשהונח שיעור הבצק כשיעור הסלת אשר ממנו נעשה והוא מבואר שהבצק כשיהיה מנה לא יהיה נוסף כמותו על כמות הקמח ואם היה שיהיה נוסף הנה הוא מעט אבל ירחם בהם שכמות הבצק הזה הוא פחות מכמות הקמח ולזה לא יתכן שיהיה עובי אלו החלות כי אם פחות מאצבע ולזאת השבה המתנו על הרמב"ם במה שפירש וקרנותיו ז' שעובי החלה היה ז' אצבעות ועוד שכבר התבאר שם שיעור שתי הלחם שהיו באים בעצרת שהם באים חמץ שהיה כל אחד מהם עשרון והנה היה ארכו שבעה טפחים ורחבו ארבעה וקרנותיו ארבע אצבעות והוא מבואר שהבצק שיהיה חמץ הוא רב הכמות ממה שהיה בהיותו מצה ואם היה הרצון בקרנותיו עביו הנה יהיה שיעור החלה שהיא מצה הבאה משני עשרונים יותר מג' שיעורים מהחלה שהיא חמץ הבאה מעשרון אחד וזה בלתי אפשר בשום פנים עם שהוא רחוק שיהיה מוגבל האורך והרוחב והעובי כי הכמות יתחלף לפי קושי הבצק ורכותו וכו' ולזה הוא מבואר כי הרצון בקרנותיו כמו שפירשנו אנחנו עכ"ל:

י אין אפיית לחם הפנים דוחה את השבת ולא את יום טוב וכו' עד ונותנן לאורך השלחן. משנה שם:

יב סידר הלחם בשבת כמצותו וכו' אבל אם הקטיר הבזיכים בשבת נפסל הלחם. כך היא הגירסא בספרים שבידינו ואיני יכול להלום לשון אבל. ומצאתי בספר ישן

*(איני רואה מקום לדוחק הזה כלל דאשמעינן רבינו דאע"ג דלישתן ועריכתן של הלות לחם הפנים בחוץ ושאר מנחות בפנים באפייתן הושוו כולם דאלו ואלו בפנים):

[משנה תורה]

ואפייתן בפנים בעזרה כשאר המנחות. ולשין אותן אחת אחת. ואופין אותן שתים שתים: ח ושלשה דפוסין של זהב היו להם. אחד שנותנין בו החלה והיא בצק. והשני שאופין אותה בו. והשלישי שנותנין אותה בו כשרודה אותה מן התנור כדי שלא תתקלקל: ט כל חלה מהן מרובעת שנאמר לחם הפנים שיהיו לו פנים רבים. אורך כל חלה מהן עשרה טפחים. ורחבה חמשה טפחים. ורומה שבע אצבעות. והשולחן אורכו שנים עשר טפח ורחבו ששה טפחים. נותן אורך החלה על רוחב השולחן נמצאת החלה יוצאת שני טפחים מכאן ושני טפחים מכאן. וכופל את היוצא מכאן ומכאן וישאר בין שני הקצוות רוח באמצע. וכן מניח חלה על גבי חלה עד שעורך שש חלות. וכן עושה בצד המערכה שנייה שש חלות: י [א]אין אפיית לחם הפנים דוחה את השבת ולא את יום טוב. אלא בערב שבת אופין אותן ועורכין אותן למחר. ואם חלו שני ימים טובים של ראש השנה להיות בחמישי ובערב שבת אופין אותן מיום רביעי: יא לא סדור הקנים ולא נטילתן דוחה את השבת. אלא מערב שבת נכנס ושומטן ונותנן לאורך השולחן. ובאחד בשבת נכנס ומכנים את הקנים בין החלות: יב סידר הלחם בשבת כמצותו ולא הניח עמו בזיכי לבונה עד למחר ולשבת הבאה הקטיר הבזיכין נפסל הלחם ואינו קדוש. וכן אם סידר הלחם והבזיכין באחד בשבת והקטיר הבזיכין לאחר שבת הבאה הלחם אינו קדוש ונפסל. אבל אם הקטיר הבזיכין בשבת

א סמ"ג שם:

לחם משנה

וכתבו שם התוספות ז"ל ותברא מי ששנה זו לא שנה זו ע"כ. וכיון דנראה דפליגא רישא אסיפא דלמ"ד התנור מקדש אפייתן בפנים ודוחות את השבת דהא איפסלא בלינה ומ"ד אין דוחות את השבת אית ליה דתנור אין מקדש ואפייתן בחוץ א"כ קשה על רבינו ז"ל איך פסק תרווייהו דסתרן אהדדי ועוד דבלאו הכי ק"ש מהבאתי כ"ג דכתב רבינו ז"ל לעיל בפ"ג דדוחה את השבת משום שהמרחשת מכלי הקדש הוא ונפסל בלינה הכא נמי כיון דתנור מקדש איתיה להך טעמא והו קשיא מאי דקשו בגמ' מעיקרא דאמאי ליפתן ועריכתן בחוץ וליכא לשנויי מאי דתירצו בגמרא דעשרון לא מקדש וכדפירש רש"י ז"ל במשנה דהבאתי כ"ג כמ"ד לא משחו עשרון הכלים משני שכל אדם מודד בו מנחתו דפעמים שמוציאו דבה"מ כתב רבינו ז"ל בפ"א מהלכות כלי מקדש שמשה שכתב שם שתי מדות של יבש היו במקדש וכו' ואחר כך כתב כל המדות האלו קדש ומכלי שרת. וי"ל דרבינו ז"ל מפרש שכשאמרו בגמ' דרב אשי בדוחק אינו רוצה לומר דמתניתין הוי סברא כדכתבו התוספות ז"ל אלא תירוץ המשנה דהתנור מקדש קצת ואינו מקדש לגמרי אינו מקדש ליפסל בלינה אבל מקדש שתהא אפייתו בפנים ודיקא נמי דאית ליה לרבינו ז"ל הכי דבסוף פרק י"ב מהלכות מעשה הקרבנות כתב רבינו ז"ל ומחבת ומרחשת היו בעזרה נשתיהן מכלי שרת ומקדשין ותנור של מקדש של מתכת היה ע"כ. ומדלא כתב שהיא מכלי שרת כמו המחבת והמרחשת משמע דאינו מקדש לגמרי ואע"ג דבפרק דם השחט אמרו דהוי של מתכת משום דלחם הפנים אפייתן בפנים דתנור מקדש להו לאו קידוש גמור קאמר לפסול בלינה אלא לענין שתהא אפייתו בפנים. זה נראה לי לתרץ קושיות הלשונות אבל מ"מ הא דעשרון שהקשיתי צ"ע: בשאר מנחות וכו'. לא קאי אלא לענין האפיה אבל הלישה והעריכה כתב רבינו ז"ל בפי"ב מהלכות מעשה הקרבנות דמתניתן והרקדתן בחוץ. וה"מ מאי שנא הא משאר מנחות כבר כתבו התוס' ז"ל בפ' שתי הלחם משום דשתי הלחם ולחם הפנים אינם מעוגות שמן אבל המנחות המעוגים שמן בעינן בפנים דומיא דהבאתי כ"ג ובמתני' דנקט חביתי כ"ג לאו דוקא דה"ה שאר מנחות המעוגות שמן דליפתן ועריכתן בפנים והביאוהו הדבר שם (דף נ"ב) מהתוספתא:

ח ושלשה דפוסין [של זהב] היו שם. ברייתא ברים פ' שתי הלחם (דף צ"ד) ואע"ג דבמשנה לא הזכירו אלא שני דפוסין כבר ישב זה הרב מהר"ר אליה מזרחי ז"ל בפרשת תרומה וע"ש ושם הראה גם כן צורת לחם הפנים לדידן דקי"ל כמין תיבה פרוצה: אחד שנותנין בו החלה והיא הבצק וכו'. התוס' ז"ל כתבו ברים פרק שתי הלחם וא"א לברר אם היה מתקן הלחם מתוך לדפוס שהיה הדפוס בתוך הלחם או הלחם בפנים כו' והאריכו שם. ולשון רבינו ז"ל שכתב שנותנין בו החלה משמע שנותנין הבצק בתוך הדפוס:

ט כל חלה מהן מרובעת וכו'. נראה דפסק כמ"ד כמין תיבה פרוצה וכדכתב הרב בעל כ"מ ז"ל. וקשה מה שהקשה הרב הנזכר דהא בגמרא תניא כמ"ד ספינה רוקדת. ואפשר דטעמו משום דבגמרא מקשה שם כמה קושיות אליביה ושני להו בשנויי דחיקי וגם התוס' ז"ל הקשו שם קושיות אחרות לפי סברתו שצריך לדחוק הרבה ומפני שראה רבינו ז"ל כל אלה הדוחקים לא פסק כוותיה. ומ"מ אין כל זה מספיק אחר שאמרו שם תניא כותיה ועוד ר"י דאמר הלחם מעמיד את הכסיסים וכו' סבר כוותיה וצ"ע: ורומה שבע אצבעות. הוא פירוש מה ששנו שם וקרנותיו שבע אצבעות וקשה לזה דשם הקשו לרבי יוחנן דאמר דשלחן מקדש פ"ו טפחים לר"י ושנים עשר לר"מ דהא מקדש ששי דהא איכא קרנות והירצו קרנות לגויה דלחם בייף להו, ובשלמא לפירש"י ז"ל שפירש דקרנות ר"ל שהיה מדביק בצק בכל זוית כעין קרנות אתי שפיר דמקשה דהא איכא קרנות שבולטין בראש הדופן והוי יותר מטפחים בין זה לזה אבל לפירוש רבינו ז"ל דקרנות היו רוב הלחם אין מקום לקושיא זו דאין זה מרבה בגובה כלל וצ"ע*: והשלחן ארכו י"ב טפחים וכו'. פסק רבינו ז"ל כר"מ משום דכיון דהלכה כאבא שאול דהבזיכין היו בצד המערכה ולא עליו וכמו שנתבאר למעלה אם כן ע"כ הלכה כר"מ דאל"כ לא היו הבזיכין בצד המערכה דלר' יהודה כל השלחן מלא בלחם הפנים ולא נשאר מקום פנוי לבזיכין:

י ולא את יו"ט וכו'. משנה בסוף פרק שתי הלחם (דף ק':):

יב סידר הלחם וכו' ולשבת הבאה הקטיר הבזיכין נפסל הלחם כו'. ואלולי מאי דנקט בשבת הבאה אפשר לדעת רבינו ז"ל דדוקא הכא דלא נשלמו שבעה ימים לבזיכין דלא היו הבזיכין אלא שבה אז נפסל הלחם ואינו קדוש ליחייב עליו משום פיגול ונותר אבל אם הקטיר הבזיכין והלחם ביום א' אחר השבת כיון דנשלמו שבעה ימים לבזיכין הלחם

*[וכן הקשה התוי"ט בפי"א מ"ס דמנחות וע"ש באריכות]:

משנה למלך

ביוצא אלא שקושית הגמ' היא דאי מדם יבש מתקדשי מיגליא מלתא אי אפיק לשון אברהי, ובגמ' תירצו לזה דהאי תנא ס"ל דעשרון אינו מקדש אבל תנור מקדש. ונראה שהכוונה היא דכיון שהתנור מקדש אם היו אופין אותם בחוץ היה נפסל ביוצא לרש"י ולתוס' משום גגאי אלא שקשה יאפו בחוץ בתנור של חול דומיא דלישתן ועריכתן שהיתה בכלי חול שאם היתה בכלי שרת הוה בעי פנים וכדאמרינן בפ"ק דמנחות (דף ט') אלא נראה שהטעם הוא דבעינן שהתנור יקדש את הלחם וקי"ל דאין כלי שרת מקדשים כי אם בפנים וכמו שפסק רבינו סוף פ"ד מהל' פסה"מ. פו אמרינן שפה אלא אי קשיא הא קשיא ואפייתן בפנים אלמא תנור מקדש ואין דוחות את השבת איפסלא בלינה וכו' אשי רלה לתרץ לזה דמאי דתנן דאפייתן בפנים הכוונה היא במקום זריזין ולא בעזרה לפי שאין התנור מקדש אלא בחוץ יאפום כהנים וזריזים כדי שלא תחמיץ ובגמרא דחו דברי רב אשי הללו משום דמה נפשך אי אפיה בעינן זריזין ליפה ועריכה נמי בעינן זריזין ואי ליפה לא בעינן זריזין אפיה נמי לא בעינן זריזין שהרי בכל המלאכות הללו יש לחוש לחמוץ וסיימו בגמרא דהא דרב אשי בדוחקא היא וכתבו התוס' דתברה היא ומי ששנה זו לא שנה זו ע"כ. ומ"ש מהן ודוחק לומר וכו' אחר כל זה שדוחק אין ספק שכוונתו היא כן וכבר כתב בלשון מזה בפ"ט מהלכות אלו דין ז' יע"ש:

בשבת [לא] נפסל הלחם: **יג** כיצד יעשה בלחם ובזיכין שסדרן לאחר השבת. יניחם שם על השולחן עד שיעבור עליהן יום השבת והן מסודרין. ואחר כך יקטיר הבזיכין לשבת הבאה אחר השבת שעברה עליהן והן מסודרין. שאפילו נשאר הלחם עם הבזיכין על השולחן כמה שבתות אין בכך כלום: **יד** סידר את הלחם ואת הבזיכין בשבת כמצותן והקטיר את הבזיכין לאחר השבת בין לאחר שבת זו בין לאחר שבת אחרת הבאה נפסל הלחם. והרי הוא כקדשים שנפסלו שחייבין עליהן משום פיגול ונותר וטמא כמו שיתבאר: **טו** נפרסה חלה אחת מן הלחם. אם עד שלא הסיר הלחם מעל השולחן נפרסה הלחם פסול ואינו מקטיר עליו את הבזיכין. ואם אחר שהסיר הלחם נפרסה הלחם פסול ומקטיר עליו את הבזיכין: **טז** הגיע זמן הלחם להסירו הרי זה כמי שהסירו. ואם נפרס הלחם מקטיר הבזיכין ואף על פי שלא פירק המערכה. נטמא אחד מן הסדרין בין לפני הקטרה בין לאחר הקטרה או שנטמא אחד מן הבזיכין. הטמא בטומאתו והטהור בטהרתו:

פרק ששי

א סדר *עבודות התמידות בכל יום כך הוא. סמוך לעלות השחר יבוא הממונה שעל הפייסות ויקיש על העזרה ופותחין לו. ומבלשין את כל העזרה. ומעמידין עושי חביתין לעשות החביתין. וכל הכהנים ששם כבר טבלו קודם שיבוא הממונה ולבשו בגדי כהונה. ויבואו ויעמדו בלשכת הגזית. ויפיסו פיים ראשון ושני ויזכה כל אחד במלאכתו כמו שביארנו. ומתחיל זה שזכה בתרומת הדשן ותורם על הסדר שאמרנו. ואחר כך מסדר מערכה גדולה. ואחר כך מסדר מערכה

א סמ"ג עשין קלב:

לחם משנה

הלחם קדוש ליחייב עליו משום פיגול ומשר אבל מ"מ הלחם נפסל בין כך ובין כך דהא אפילו סדר לחם ובזיכין בשבת והקטיר הבזיכין לאחר שבת שניה כתב רבינו ז"ל לקמיה דנפסל הלחם אע"ג דסדור הלחם והבזיכין הוו כמצותן ונשלמו שבעה ימים לסידור הלחם והבזיכין. אי נמי אפשר דהיכא דהקטיר הבזיכין באחד בשבת גם כן הלחם אינו קדוש ליחייב עליו משום פיגול כו' כיון דלא נקדשו הבזיכין כמצותן ולא הוקטרו כמצותן ומאי דנקט הכא ולשבת הבאה לרבותא נקטיה דאף על גב דהוקטרו בשבת דמצותן ליקטר בשבת וסד"א אע"ג דלא נשלמו שבעה ימים לבזיכין כיון דנשלמו שבעה ימים לסדור הלחם והקטר הבזיכין היה כמצותן בשבת ולא ליפסל קמ"ל דמיפסל והראשון נראה יותר. ומ"ש הרב בעל כ"מ ז"ל דיש לרבינו ז"ל חילוף גירסא במשנה בין בבבא תנינא בין בבבא תליתאה ודאי בבבא תנינא יש לו חילוף הגירסא וכמ"ש הוא אבל בבבא תליתאה נראה לי דגירסתו כגירסתנו והגירסא דבדבריו כגירסת ספר ישן שהוא אבל אם הקטיר בשבת לא נפסל הלחם. ומ"ש אבל אם הקטיר בשבת לא נפסל הלחם היינו שבת שניה לסידור הלחם והבזיכין דהם נסדרו באחד בשבת ועבר שבת אחד והה"נ בשבת שניה הוקטרו הבזיכין דכיון דהוקטרו הבזיכין דמצותן בשבת ועברו ז' ימים על הלחם לכך לא נפסל הלחם כלל ומתני' דקאמרה בבבא תליתאה דהקטיר הלחם בשבת פסולה היינו בשבת ראשונה אחר סדור הלחם כגון שסדרו באחד בשבת ולשבת הבא ראשון הקטיר דאז לא נשלמו ז' לסדור הלחם ולכך נפסל ומ"ש אח"כ כיצד יעשה הוא הדין עצמו שאמר תחילה אבל אם הקטיר בשבת כו' וה"ק לא די לך שזה מותר בדיעבד אלא אפילו לכתחילה מותר לעשות כן שיניחנו עד שבת הבאה כך נראה לי לפרש דברי רבינו ז"ל. ומה שפירש הכ"מ ז"ל בזה קצת דוחק וכמו שהקשה דמאי נפק"מ מינה בין נפסל ללא נפסל, ועוד קשה במה שנתן טעם דהיכא דהקטיר הבזיכים בשבת לא נפסל הלחם דכיון דביום השבת היו הבזיכים עם הלחם על השלחן נתקדש הלחם דא"כ כן בריש דהקטיר הבזיכים היינו לאחר השבת הבאה וכבר עבר שבת א' שהיו הבזיכים עם הלחם על השלחן ואמאי לא נתקדש הלחם ואמאי נפסל לגמרי. ואפשר לתרץ זה דשאני התם דההקטרה לא היתה כדינה אבל הכא ההקטרה היתה כדינה. ומיהו אין זה מבואר יפה בדברי הרב בעל כ"מ ז"ל. ומ"מ נראה לי עיקר כמו שכתבתי ואין אנו צריכין לשינוי גירסא בבבא שלישית וכן נראה מדבריו בפירוש המשנה שלא היה לו שינוי גירסא בכך כלל:

יג שאפילו נשאר הלחם עם הבזיכין על השלחן כמה שבתות וכו'. קשה דמשמע מדברי רבינו ז"ל דאפילו סדר הלחם בשבת ונשתהה שם כמה שבתות אח"כ אין בכך כלום ובסוף פ' שתי הלחם לא משמע הכי אלא דטעמא משום דכלי שרת אין מקדשין שלא בזמנן משמע דאם סדרו בזמנו נפסל אח"כ בלינה. וי"ל דדברי רבינו ז"ל כדברי הגמרא בפרק המזבח מקדש דאמר שם לשלחן מדמינן לה דתנן דאפילו נשתהה על השלחן ימים רבים אין בכך כלום דמשמע דאין לינה פוסל כלל שם וכ"ת קשו דברי הגמרא פרק מזבח מקדש אההיא דפרק שתי הלחם כבר הקשו התוספות ז"ל זה בפרק שתי מדות (דף צ') דלשון שאפילו הוא על השלחן משמע נתינת טעם וקאי אפילו היכא דסדרו בזמנו ע"ש:

פ"ו א וכל הכהנים ששם כבר טבלו וכו'. הכי אסיק רבא בפ"ק דתמיד רבא אמר אידי ואידי לאחר תקנה והכי קתני מי שהוא רוצה לבא ולפיים משכים וטובל עד שלא יבוא הממונה: ואחר כך מסדר וכו'. כל זה סדר אביי בפ"ג דיומא דהוה מסדר סדר מערכה וכו' וכתוב כל זה הסדר זולת מ"ש רבינו ז"ל דדם התמיד קודם להטבת חמש נרות והטבת חמש נרות קודם לקטורת וקטורת קודם להטבת שתי נרות דהיינו לרבנן דפליגי אאבא שאול ולדידהו כך הוא הסדר דישון מזבח הפנימי קודם

כסף משנה

ישן אבל אם הקטיר הבזיכים בשבת לא נפסל הלחם. ודינים אלו משנה בפרק שתי הלחם (דף ק') סידר את הלחם בשבת ואת הבזיכים לאחר השבת והקטיר את הבזיכים בשבת פסול ואין חייבין עליו משום פגול נותר וטמא. סידר את הלחם ואת הבזיכים בשבת והקטיר הבזיכים לאחר השבת פסול ואין חייבין עליהן משום פגול נותר וטמא סידר את הלחם ואת הבזיכים לאחר השבת והקטיר הבזיכים בשבת כיצד יעשה יניחנה לשבת הבאה שאפילו היא על השלחן ימים רבים אין בכך כלום. ופירש"י פסול דמחוסר זמן הוא שלא היה על השלחן אלא ששה ימים והכא א"א לתקן ולומר יניחנו עד שבת הבאה דכיון דלחם נסדר כדינו בשבת קידשו שלחן ושוב אינו יכול להשהותו אלא עד שבת ראשונה דמפסיל בלינה הואיל ולן הלחם בלא בזיכין, משום פגול אם הקטירו על מנת לאכול מן הלחם למחר אינו פגול שלא קרב המתיר כמצותו, ולא משום נותר שאין נותר חל על הלחם משרי אין ראוי לאכילה, וטמא שאוכלו בטומאת הגוף אינו בכרת כדאמרינן בהקומץ הניתר לטהורים חייבים עליו משום טומאה וזה לא ניתר לטהורים מעולם דבזיכין הוו מתירים דידים ולא קרבו כהלכתן לאחר השבת למחר. יניחנה לשבת הבאה ויעמוד שבועים על השלחן דכיון דלא נסדר בשבת אין שלחן מקדשו עד השבת הילכך לא מפסיל בלינה למוצאי שבת עכ"ל. ובבבא בתרייתא מייתי לה בפרק שתי מדות (דף צ') ופירש"י סידר את הלחם ואת הבזיכין לאחר השבת שלא כמצותו דמצותו היה לסדרו בשבת פסולה לפי שצריך שיהא הלחם על השלחן שתי שבתות. כיצד יעשה שיהיו כשרים הלחם והבזיכים יניחנו שלא יקטיר הבזיכין ולא יסלק הלחם עד לשבת שניה הבאה ונמצא הלחם והבזיכין על השלחן ט"ו ימים ושני ימי שבת שאפי' הוא על השולחן אותם ז' ימים שעד לשבת יותר מדינו אין בכך כלום עכ"ל. נראה שהוא גורס בהאי בבא נמי פסולה ובפ"ג דיומא (דף כ"ט) נמי מייתי בגמרא האי בבא וגרים בה פסולה. ורבינו נראה שגורס בבבא שניה סידר את הלחם ואת הבזיכין בשבת והקטיר הבזיכים לאחר השבת פסול וחייבין עליו משום פגול נותר וטמא. ואין לומר שטעמו משום דכיון שסידר הלחם והבזיכים כמשפטם חל עליו שם קדושה ליפסל משום פגול נותר וטמא ומכל מקום כיון שלא הקטיר הבזיכים בשבת כדינם אלא לאחר השבת פסול דהא הכן בפ"ב דמעילה (דף ט') דאין חייבין על הלחם משום פגול נותר וטמא עד שיקרבו הבזיכין ומאחר שלא קרבו הבזיכין כמצותן לא ה"ל להתחייב משום פגול נותר וטמא כדאמרינן בריש שמפני שלא הוקטרו הבזיכין כמצותן אין חייבין עליו משום פגול נותר וטמא. ואפשר שטעם רבינו דשאני התם דכיון שלא סידר הבזיכין בשבת לא היה כח ליחייב בהקטרתם משום פגול נותר וטמא אע"פ שהוקטרו בשבת אבל כשסידר הבזיכין עם הלחם בשבת חל על הבזיכין כח לחייב בהקטרתן משום פגול נותר וטמא כשיוקטרו אע"פ שלא יוקטרו כמצותן ואע"ג דתנן בפ"ק דמנחות (דף י"ב) ובפ"ב דזבחים (דף כ"ט) שאין חייבין עליו משום פגול עד שיקרב המתיר כמצותו י"ל דלא אתא לאפוקי אלא שלא יהא עירוב מחשבת פסול אחר עם מחשבת הפגול אבל בגוונא דל"ד לא. ובבבא שלישית גורס סידר הלחם והבזיכים לאחר השבת נפסל הלחם הקטיר הבזיכין בשבת לא נפסל הלחם כיצד יעשה יניחנה לשבת הבאה וכו' והטעם דכיון שסידר הלחם והבזיכין לאחר השבת לא נתקדשו ואע"פ שיבא יום שבת והם על השלחן הילכך אם הקטיר הבזיכין לאחר השבת כלומר קודם שיגיע שבת הלחם אינו קדוש מאחר שלא הונחו שם בשבת וגם לא הוקטרו בשבת שהרי אין שם בזיכין ונפסל שאין לו תקנה עוד ואינו קדוש כלומר שאין חייבין עליו משום פגול נותר וטמא אבל אם הקטיר הבזיכים בשבת לא נפסל הלחם דכיון דביום השבת היו הבזיכים עם הלחם על השלחן נתקדש הלחם וזהו שכתב רבינו לא נפסל הלחם שזו היא הנוסחא הנכונה בדברי רבינו לא נפסל ולא כספרים דגרסי נפסל. ומ"מ יש לדקדק מאי נ"מ בשלא נפסל הלחם דכיון דאין לו בזיכים שיוקטרו בשבת הבאה להתיר הלחם אינו ניתר ואין לומר שיש לו תיקון ע"י שיסדר עמו בזיכים אחרים בשבת זו ויקטירם בשבת הבאה וע"י כך יותר הלחם דאם כן לא ה"ל למשנה ולרבינו להשמיט תיקון זה. ואפשר לומר דכי אמרינן נפסל הלחם ישרף וכי אמרי' לא נפסל היינו שלא ישרף. ואין לתמוה על רבינו שהיפך סדרי המשנה וכתב בבא שלישית בשניה שעשה כן מפני שבבא שלישית כשהקטיר הבזיכים לאחר שבת הבאה אינו קודם הלחם ונפסל כמו בבבא ראשונה לפיכך סמכה לה:

טו נפרסה חלה אחת מן הלחם וכו' עד ואע"פ שלא פירק המערכה. ברייתא ומימרא בפ"ק דמנחות (דף ט':):

טז נטמא אחד מן הסדרין בין לפני הקטרה וכו' עד סוף הפרק. משנה פרק הקומץ זוטא (דף י"ד:) ופסק כחכמים:

פ"ו א סדר עבודות התמידות בכל יום כך הוא וכו'. בפרק קמא דתמיד (דף כ"ו). ומה שכתב ואחר כך מסדר מערכה גדולה וכו'. שם בפרק ב' (דף כ"ט): ומ"ש

משנה למלך

פ"ו א סדר עבודות התמידות כו'. גרסי' בר"פ ארבע מיתות א"ר ששת אף סדר יומא דוקא קתני רב הונא בר"ה דרב יהושע אמר אף סדר תמיד דקתני עלה וזו סדר התמיד ואיך ששא למנות כעלמא ע"כ. ודע דשא דאמרינן בפ"ב דשבועות (דף י"ו) זר שהפך בגנורא חייב מיתה משום דכל קרובי עבודה היא והכי איתא בפ"ק דיומא (דף י"ב) נראה דאין שום חיוב להפך בגנורא כדי לקרב העבודה אלא שהעושה אותה חשיב עבודה וכ"ג מתחנך בה וזר חייב עליה מיתה אבל חיובא ליכא שלא מצאתי בשום מקום חיוב לזה. עיין במה שכתבתי בספר המישו דף נ"ד

מערכה שנייה ואחר כך מעלה שני גזרי עצים ומניחן על מערכה גדולה להרבות האש. ואחר כך נכנסין ללשכת הכלים ומוציאין כל כלי השרת הצריכין להן כל היום. ומשקין את התמיד מים וזה שזכה בשחיטתו מושכו לבית המטבחים. והולכין אחריו הכהנים שזכו להעלות האיברים ושוהין שם עד שפותחין שער ההיכל הגדול. ובשעת פתיחת השער שוחטין את התמיד ואחר כך נכנסין להיכל שני כהנים. האחד שזכה בדישון המזבח הפנימי והשני שזכה בדישון המנורה: ב והמדשן את המזבח מדשנו בשעה שהשוחט שוחט את התמיד. ואחר כך זורק הדם זה שקבלו: ג ואחר שזורקין את הדם מטיב זה שבהיכל חמש נרות ויוצאין שניהן מן ההיכל. ואלו שבבית המטבחים מפשיטין ומנתחין וכל אחד ואחד מעלה אבר שזכה בו לכבש. ונותנין האיברים מחצי כבש ולמטה במערבו. ושל מוספין היו נותנין אותן מחצי כבש ולמטה במזרחו. ושל ראשי חדשים נותנין על המזבח מלמעלה בין קרן לקרן במקום הילוך רגלי הכהנים כדי לפרסמו שהוא ראש חדש

כסף משנה

ומ"ש ואח"כ נכנסין ללשכת הכלים כו' עד השני שזכה בדישון המנורה. שם בפ"ג (דף ל'):

ב ומה שכתב והמדשן את המזבח מדשנו בשעה שהשוחט שוחט את התמיד:

ג ומה שכתב ואחר שזורקין הדם מטיב זה שבהיכל חמש נרות. בפ"ג דיומא (דף ל"ג) גבי אביי הוה מסדר מערכה אליבא דאבא שאול אמרינן דישון מזבח הפנימי קודם להטבת חמש נרות והטבת חמש נרות קודם לדם התמיד ודם התמיד קודם להטבת שתי נרות והטבת שתי נרות קודם לקטורת. ובפ"ק (דף י"ד:) אמרינן דהא דמפסיק בין הטבת חמש נרות להטבת שתי נרות בדם התמיד פליגי רבנן עליה ואמרי דלא הוה מפסיק בינייהו אלא בקטורת ופסק רבינו כרבנן ולפי זה כך הוא הסדר דישון מזבח הפנימי קודם לדם התמיד ודם התמיד קודם להטבת חמש נרות והטבת חמש נרות קודמת לקטרת וקטורת קודמת להטבת שתי נרות. ומ"ש וכל אחד ואחד מעלה אבר שזכה בו לכבש הוא ע"פ מה שנתבאר בפרק ד'. ומה שכתב ונותנים האיברים מחצי כבש ולמטה במערבו ושל מוספין היו נותנין אותו מחצי הכבש ולמטה במזרחו. בסוף שקלים ובפרק ד' דתמיד (דף ל"א:) ושם כתב המפרש הטעם וכ"ה בפרק החליל (דף נ"ד:): ומ"ש ושל ר"ח נותנים על המזבח מלמעלה. בסוף שקלים משנה ושל ר"ח ניתנים על כרכוב המזבח מלמעלה ובירושלמי איזהו כרכוב המזבח אמה בין קרן לקרן מקום הילוך רגלי כהנים. ומ"ש ומולחים שם האיברים. גם זה במשנה שם. ומ"ש כדי לפרסמו שהוא ר"ח בפרק החליל (דף נ"ס) ופירש"י

לחם משנה

קודם לדם התמיד ודם התמיד קודם להטבת חמש נרות והטבת חמש נרות קודמת לקטורת וקטורת קודמת להטבת שתי נרות וכ"כ הרב בעל כ"מ ז"ל כאן דזה הוא הסדר לרבנן ולא כמ"ש בא"ח הלכות ברכות שחרים סימן מ"ח דלפי דברי רבינו וסמ"ג ז"ל ששוחט את התמיד בשעה שמדשן את המזבח הסדר הוא כן לרבנן שני גזרי עצים קודם לדישון מזבח הפנימי ודם התמיד ודישון מזבח הפנימי ודם התמיד קודם להטבת חמש נרות והטבת חמש נרות קודמת כו' דדם התמיד הוי זריקת דם התמיד וכיון שכן מזבח הפנימי קודמת לו דאע"ג דשחיטת התמיד בשעת דישון מזבח הפנימי מ"מ זריקת דם התמיד אחר דישון מזבח הפנימי היה וא"כ הסדר הוא לרבנן דדישון מזבח הפנימי קודם לדם התמיד וכדכתיבנא. ומ"מ יש לתמוה על רבינו ז"ל במ"ש כאן ששוהין את התמיד בשעת דישון מזבח הפנימי דבמס' תמיד לא משמע הכי דאחר דישון המנורה דפ"ב אמרו בפ"ג לא היו פותחין את הטלה כו' ושם הוא מפרש שחיטתו משמע דשחיטת התמיד אחר דישון המנורה וכ"כ התוס' ז"ל ביומא פ"ק (דף י"ד) וז"ל ובמס' תמיד קתני ברישא מי שזכה בדישון מזבח הפנימי והדר מי שזכה במנורה והדר קתני שחיטת תמיד וקבלת דמו וכו'. וי"ל דהרי כתבו התוס' ז"ל שם דאפי' לפי המסקנא דתירץ אביי סדר יומא אסדר יומא לא קשיא כאן בהטבת שתי נרות וכו' על כן מוקמינן הסיפא דסדר תמיד דאתי כר"ש איש המצפה משום דהתם קתני זריקת התמיד אחר דישון המנורה הפך ממאי דקאמר הכא וכיון שכן לא פסק רבינו ז"ל כהסיא דסדר תמיד משום דהתם כר"ש דהוי דלא כהלכתא אלא כרבנן דפליגי אאבא שאול דבקטורת מפסיק בין הטבת חמש נרות והטבת שתי נרות ודם התמיד קודם להטבת חמש נרות. אי נמי י"ל דאית ליה לרבינו ז"ל דכיון דבמס' תמיד אמרינן דהכיא מתני' דלא היה שוחט השוחט עד ששומע השער הגדול שנפתח משמע דתיכף לפתיחת השער של היכל היה שוחט את התמיד ומה שסדר שחיטת התמיד אחר דישון המנורה אין קפידא כיון דכבר גלה לנו דשחיטת התמיד ליכנס בפתיחת שער גדול של היכל א"כ ליכא למיטעי כלל דודאי פתיחת שער גדול קודם לדישון המנורה. וא"ת מ"מ מנא ליה לרבינו ז"ל דבשעה שמדשן שוחט ממה דהוי קודם לדישון לו אח"כ. וי"ל דמדלא קאמר אביי בסדרו דשחיטת התמיד קודם מזבח הפנימי משמע דאית ליה לאביי דאין שחיטת התמיד קודם לדישון מזבח הפנימי וכ"ת הוי אחר דישון א"כ מה דאביי הטבת חמש נרות קודמת לדם התמיד לא היה לו לומר אלא לשחיטת התמיד מאי דם התמיד דמשמע הזריקה דוקא ולא השחיטה אלא ודאי דשחיטה ודישון בבת אחת הוי ולכך לא הזכיר אביי השחיטה כלל דאינו מזכיר אלא דבר הקודם והמאוחר ולא הדברים שהם בבת אחת. כך נראה לי לפרש דברי רבינו ז"ל. וא"ת כיון דזריקת התמיד אחר דישון איך כתב רבינו ז"ל לעיל בפ"ד בפייסות דשני זורק והשלישי מדשן והא כיון דדישון קודם לזריקה כמ"ש רבינו הי"ל בהפך דאע"ג דמה שכתב רבינו בפ"ד הוי מתני' בפ"ב דיומא מ"מ כתבו התוס' בפ"ק דיומא דהכיא מתני' לא אתי כהלכה שאול שכן הקשו לרב פפא שתירץ שם הא רבנן הא אבא שאול דהיכי מצי לאוקמי מתניתין כאבא שאול הא מתניתין קתני מי שוחט מי זורק והדר מי מדשן ואבא שאול סובר דדישון מזבח הפנימי קודם להטבת חמש נרות וכדאמר אביי לקמן בפ"ג ותירצו דילמא רב פפא סליג על אביי וס"ל אפילו לאבא שאול דם התמיד ברישא והדר דישון מזבח הפנימי א"כ לרבינו דפסק כסדרו של אביי דדישון מזבח קודם להטבת חמש נרות א"כ איך כתב להסיא מתני'. וי"ל דרבינו יפרש כמו שתירץ המפרש בפ"ג דתמיד גבי מ"ש אמר להם הממונה בואו והפיסו כו' כתב שם ולע"פ שסדר העבודה לא היה כך כדאמר אביי בסדר יומא וכו' וכסדר

משנה למלך

נ"ד (א"ס תמלאנו לעיל פ"ג מה' ביאת מקדש דין י"ח יע"ש). ומ"ש רבינו בפ"ו מהל' מעשה הקרבנות דין ד' ואחר שזורקין חוזר ועורך אותם על האש התם הוא לאחר גמר זריקה שיש איברים שלא נתנו על האש בזריקתם ומשום הכי חוזר ועורך אותם אך לאחר שערך אותם על האש להפך אותם בלינורא לא מצינו שיהא חיוב בדבר ומיהו הדבר רשות ואיכא קרובי עבודה וכדכתיבנא, ונראה דכל כהן שירצה להפוך בצנורא יכול להפוך ואף מי שלא זכה בהקטר האיברים. אך ראיתי ברינו עובדיה בסוף מס' תמיד מ"ג שכתב בתוך דברו ובעוד שהוא מקיף מהפך בצנורא דהיינו מולג את האיברים שלא נתאכלו על המזבח וכו' והיים וכתב וגם יש לו רשות להפך בצנורא בלא פיים כו' ע"כ. נראה מתוך דבריו שהפוך זה דצנורא לא היה יכול לעשותו כל כהן שירצה אלא הים כו פיים ונראה דלאו למימרא שהיה בו פיים לבדו שהרי לא נזכר פיים זה בכלל הפייסות ומאחר אלא הכוונה היא שהזוכה בהקטרת האיברים היה זוכה בהפוך זה. ול"ל דמ"ש הרב מהפך מ"ש רבינו וחוזר ועורך אותם שהרי מפשט דברים נראה דהיינו לאחר שערך אותם על האש שכתב מהפך בצנורא את האיברים שלא נתאכלו וכוונת המשנה לפי דבריו כך היא דתנן התם בא לו להקיף את המזבח מהיכן הוא מתחיל מקרן דרומית מזרחית לפונית כו' נתנו לו יין לנסך כו' והנה משנה זו בכ"ג שנוי וכדתנן ברחש המשנה בזמן שכ"ג רוצה להקטיר. והנה קי"ל דסמוך את היין היה הולך דרך שמאל מן הכבש לדרומית מערבית ששם היה מקום ניסוך היין ודאיתא בפ"ו דזבחים (דף ס"ג) ונתבאר שם הטעם בגמרא והשתא למדנו המשנה דכ"ג כשהיה מנסך היה מקיף דרך ימין והטעם לזה הוא דכל שאר הכהנים שהזוכה בנסוך לא היה זוכה בהקטרה לפי הפיים לכל אחד ואחד וכמבואר א"כ המנסך לא היה מקיף דרך ימין לפי שמה לו להלך כל אותו המקום ללא צורך ומש"ה מקיף דרך שמאל אך כ"ג שעובד בלא פיים מהלך דרך ימין לפי והכהנו עובד עבודה דמהפך בצנורא ומיהו אינו מקיף עם היין שמא יתעטן בהלוכו מן העשן. עוד כתב הרב דכ"ג דומה לבן בית שיש לו רשות להלך כמו שהוא חפץ מה שאין שאר הכהנים הפיים לעשות כן כלומר דאף בלא טעמא דהפוך בצנורא י"ל דשאני כ"ג שיכול להקיף ללא צורך לפי שהוא כבן בית אבל שאר כהנים לא והפרש יש בין שני טעמים הללו שכתב הרב הוא דלפי הטעם שכתב דכ"ג מהפך בצינורא אף כ"ג אינו מקיף ללא צורך אלא שהפרש הוא דכ"ג כיון שעובד בלא פיים נמצא שהקפתו היא לצורך להפך בצנורא אבל שאר כהנים שעובדים בפיים נמצא שהקפתם שלא לצורך ומש"ה מקיפים דרך שמאל ולפי הטעם האחר כ"ג מקיף שלא לצורך לפי שהוא כבן בית ויש לו רשות להלך כמו שהוא חפץ מה שאין כן בשאר כהנים, נמצא דלכל הפירושים שאר כהנים אינם מקיפים דרך ימין לפי שהיא הקפה שלא לצורך. וא"ת אמאי איצטריכו התם בפ"ו דזבחים לומר מ"ט א"כ יותן נסכים שמא יתעשנו ועולת העוף שמא תמות תיפוק ליה משום דאין לנס להקיף שלא לצורך. וי"ל דאם היה יכול להקיף והיין בידו וכן העולה של עוף פשיטא שהיה מקיף דרך ימין כיון שבדרך הלוכו מוליך היין או עולת העוף אין לך עבודה גדולה מזו אך כיון שאינו מוליך שום דבר בידו מטעמים שנאמרו שם א"כ אין בהקפה זו שום צורך עבודה ומש"ה שיש מקיף דרך ימין כי אם דרך שמאל. ורש"י בפ"ו דזבחים (דף ס"ד) לא כתב אלא טעם האחד

דהיינו דשאני כ"ג דאין לו פיים ועולה להקטיר ומש"ה עולה דרך ימין כדרך כל העולין ומקיף וכא למקום שמנסכין שם ונותנין לו יין לנסך אבל שאר כהנים שהזוכה בפיים לא זכה לעבודה אחרת א"כ אינו עולה דרך ימין אלא עולה והיין בידו ופנה לשמאל וחוזר על העקב. והנה יש הפרש בין שני הטעמים שכתב ר"ע לענין דינא והוא כשכ"ג אינו עולה להקטיר אלא שרצה לעלות לנסך דלפי הטעם דכ"ג הוא כבן בית אף אם אינו עולה להקטיר עולה דרך ימין אך לפי הטעם האחר כשאינו עולה להקטיר אינו עולה כו'. ומדברי רש"י נראה דהך מתני' דכ"ג עולה דרך ימין מיירי בשעולה להקטיר ומיהו לא פירש רש"י הקטרה זו מה היא אם היא הפך בצנורא וכדברי ר"ע או היא הסם הקטרה ומה שהביאו לר"ע לומר דעלייה זו דכ"ג היא להפוך בצנורא הוא משום דעליה למזבח לא משכחת לה בהסם הקטרה שהרי כשהיה מקטיר האיברים לא היה מקיף אלא עומד בראש המזבח וזורק על האש וכמ"ש רבינו בפ"ו מהל' מעה"ק ולא משכחת עלייה על המזבח להקיף אלא בסדור המערכה או למתן דמי חטאת והכא גבי כ"ג שבא לנסך לא שייכי הני דסדור המערכה לא מצינו שהיה עושה אותה כ"ג. ועוד דסדור המערכה היה קודם הרבה לנסוך היין וכמבואר וכן חלוקות מתן דמי חטאות לא שייך הכא שהרי בתמיד של כל יום ויום אנו עסוקים. ומש"ה פירש דמיירי שעולה להפך בצנורא ובשביל זה היה עולה ומקיף כל המזבח וכמ"ש רש"י בפ"ו דזבחים (דף ס"ג) עלה דמתני' דכל העולין למזבח עולין דרך ימין כו'. ומיהו אפשר לומר דלהקטיר שכתב רש"י היינו מ"ש רבינו דלאחר שזורק האיברים על האש חוזר ועורך אותם על האש ואפשר דלעבודה זו היה צריך להקיף כדי לעורכן היטב אלא שמדברי רש"י במתני' דכל העולין שלא כתב חלוקה זו נראה דס"ל דלעבודה זו דעריכת האיברים על האש לא היה מקיף אלא בעודו בראש המזבח היה עורך אותם על האש ומלבד כל זה נראה שהוכרח הר"ע לומר חלוקה זו דהפוך בצנורא משום דאי מטעם דעריכת האיברים הרי עריכה זו לא היתה סמוכה לנסוך היין לפי שהעריכה היתה אחר הקטרת האיברים ואחר כך היה מעלה הסלת ואחר כך היה מקטיר החביתין ואחר החביתין היה הנסוך וכל זה הוא מבואר בדברי רבינו בפרקין הלכה ה' ובשתי עבודות הללו דהיינו העלאת הסלת והקרבת החביתין לא היה מקיף כי אם עומד בראש המזבח ומקטירם ומש"ה הוכרח רבינו עובדיה לומר דמה שהיה מקיף כ"ג היינו שהיה מהפך בצנורא. ודע שרבינו בפ"ב מהל' כלי המקדש כשביאר המעלות שהיו לכ"ג בזמן שהיה רוצה להקריב לא הביא משנה זו דבא לו להקיף את המזבח אך בפ"ו מהל' מעשה הקרבנות הלכה י"ב כתב לפיכך המנסך מים או יין כשהוא מקיף את המזבח לא יהיה בידו כלום ומתחיל ומקיף מקרן דרומית מזרחית למזרחית לפונית כו'. וכתב שם מרן שדין זה הוציאו רבינו ממאי דתנן בא לו להקיף כו'. והנראה מכוונת רבינו הוא שדין זה אינו מיוחד בכ"ג וכמ"ש בפירוש המשנה אלא בכל אדם מיירי ולהשמיענו דאם רצה להקיף זה המנסך צריך שלא יהיה בידו כלום אלא מקיף בידים ריקניות וכשמגיע לקרן מערבית דרומית או נותנין לו המים או היין. וכן מאי דתנן התם נתנו לו יין לנסך הסגן עומד על הקרן כו' הוא דין כולל לכל מי שמנסך וכמ"ש בפ' הלכה ו' יע"ש:

ג ושל ראשי חדשים נותנין על המזבח מלמעלה בין קרן לקרן כו' (א"ס עיין במ"ש הרב המחבר לעיל פ"ו מהל' מעשה הקרבנות הלכה ד'):

והמוד

חדש. ומולחין שם את האיברים *וזורקין מלח על גבי הכבש אפילו בשבת. כדי שלא יחליק ויפלו הכהנים שם בעת הליכתן בעצים למערכה. ואף על פי שהמלח חוצץ בין רגליהם ובין הכבש הואיל ואין ההולכה הזאת עבודה אינן חוששין: ד ואחר שמעלין האיברים לכבש מתכנסין כולן ללשכת הגזית. והממונה אומר להם ברכו ברכה אחת. והן פותחין וקורין אהבת עולם ועשרת הדברות ושמע והיה אם שמוע ויאמר ואמת ויציב ורצה *ושים שלום. ובשבת מוסיפין ברכה אחת והיא שיאמרו אנשי משמר היוצא לאנשי משמר הנכנס. מי ששכן את שמו בבית הזה ישכין ביניכם אהבה אחוה שלום וריעות. ואחר כך מפיסין פיים שלישי ורביעי וזוכה בקטורת מי שזכה ונכנס ומקטיר ואחר כך נכנס זה שזכה בדישון המנורה ומטיב שתי הנרות ויוצא זה שהקטיר עם מדשן המנורה. ועומד על מעלות האולם הוא ואחיו הכהנים: ה כשיגיע בין האולם ולמזבח. נטל אחד המגריפה. וזרקה בין האולם למזבח. והיה לה קול גדול. ושלשה דברים היתה משמשת בהן. השומע את קולה היה יודע שאחיו הכהנים נכנסין להשתחוות והוא רץ ובא. *ובן לוי השומע את קולה היה יודע שאחיו הלוים נכנסין לדבר בשיר והוא רץ ובא. וראש המעמד כשהיה שומע את קולה היה מעמיד את *הטמאים על שער המזרח מפני החשד. שידעו הכל שעדיין לא הביאו כפרתן. ואחר כך מעלה זה שזכה באיברים את האיברים מן הכבש למזבח. ואחר שמעלין את האיברים. מתחילין אלו שעל מעלות האולם ומברכין ברכת כהנים ברכה אחת בשם המפורש כמו שביארנו במקומה. ואחר כך מעלין סלת הנסכים. ואחר הסלת מקטיר החביתין. ואחר החביתין מעלין את היין לניסוך. ובשעת הניסוך אומרין הלוים השיר. ומכין המשורדין במיני ניגון שבמקדש ותוקעין תשע תקיעות על פרקי השיר: ו כשהיו נותנין היין למנסך. היו שני כהנים עומדין על שולחן החלבים ושתי חצוצרות בידן. והסגן עומד על קרן המזבח והסודרין בידו ותקעו והריעו ותקעו. ובאו ועמדו אצל זה הממונה על הצלצל. אחד מימינו ואחד משמאלו: ז שהה המנסך לנסך. מניף הסגן בסודרין. הקיש זה בצלצל ותקעו אלו בחצוצרות ודברו הלוים בשיר. הגיעו לפרק תקעו והשתחוו כל העם שבעזרה. על כל פרק תקיעה ועל כל תקיעה השתחויה. וכל התקיעות שעל התמיד תשע כמו שביארנו: ח אין אומרין שירה אלא על עולות הצבור וזבחי שלמיהם האמורין בתורה. אבל עולות נדבה שמקריבין ממותר תרומת

*כמשנה ובוזקין: *עי' תוי"ט: *עי' פירוש המשניות להרמב"ם ועי' תוי"ט:

ובסדר הסדור היה להם להפיס מ"מ אמרו דכי משום הכי מפייסין קודם בשחיטת התמיד שקודם דישון מזבח הפנימי הוא לוקחין הטלה אותו הכהנים שזוכין בו ודולין ומכניסין אותו לשחוט ומבקרין אותו לאור האבוקות והילכך כיון שהיו עוסקין במילי דתמיד קודם דישון המזבח והמנורה היו מפיסין נמי קודם שחיטת התמיד וזריקתו שמתוך שמתחלת עבודה היה בתמיד חביבה היתה והקדימוה בפיים כו' והתירוץ זה אית ליה לרבינו. ועל דברי התוס' ז"ל דאין סוברים תירוץ זה יש לתמוה דא"כ קשיא מתני' דסדר תמיד גופא דמהסיא מתני' משמע דשחיטת התמיד וזריקתו היה אחר דישון המנורה וכמ"ש הם עצמם בפ"ק דיומא בדיבור המתחיל ורמינהו וכו' וא"כ היכי קאמר התם אמר להם הממונה בואו והפיסו מי שוחט מי זורק מי מדשן דמשמע דהוי דישון אחר זריקה וקשו מתניתין דסדר תמיד אהדדי אלא ודאי התירוץ שכתבתי הוא עיקר ודברי התוס' צ"ע:

ד ונכנס ומקטיר ואח"כ נכנס כו'. כתב הרב בעל כ"מ אע"ג דבפ"ו דתמיד שנוי הטבת שתי נרות קודם לקטורת כו' כן נראה שם בהדיא דאהר שאמר שם מי שזכה בדישון המנורה נכנס ומצא שתי נרות מערביים דולקים כו' אמר שם מי שזכה בקטורת היה נוטל את הכף וכו' ומלמדין אותו כו' דמשמע דהקטרת הקטורת היתה אחר הטבת שתי נרות, על כן יש לתמוה על התוס' שכתבו בפ"ק דיומא (דף י"ד) בדיבור אמר אביי וקשיא לן מאי לא ומשני נמי הכי דמתני' דהכא בשתי נרות ומתני' דהתם בחמש נרות, דמאי קושיא הא ע"כ מתני' דתמיד אית ליה דהטבת שתי נרות קודמת לקטורת כדהיבנא והיכי מצית אמרת דהא דאמרה דקודמת לקטורת היינו חמש נרות ולא שתים דא"א לומר כן וצ"ע:

ה מגריפה. פירש"י ז"ל פ"ב דערכין (דף י') מגריפה שבה גורפין את דשן המזבח ווידי"ל בלעז והוא כמין כף: שידעו הכל שעדיין לא הביאו כפרתן כו'. בפרק כילד צולין (דף ס"ב) אמריק תנן התם ראש המעמד היה מעמיד את הטמאין על שער המזרח מ"ט אמר רב יוסף כדי לבייש רבא אמר מפני החשד מאי בינייהו איכא בינייהו מפנקי א"נ דגדיל שורא ופי' רש"י ז"ל מפנקי הכל יודעים שבטלין ממלאכתן ואין מניחין עבודה מפני מלאכתן דהכי משום חשד ליכא ואין צריך להעמידם שם א"נ דקא דגדיל שורא משפיל חבלים שהיא אומנות קלה ושכרה מעט ואין בני אדם חושדין שיהדלו מלבוא לעבודה מפני ביטול מלאכה זו ע"כ. וה"נ איפליגו התם גבי פסח שנטמא בלא לשורפו לפני הבירה ומעצי עצמן אין שומעין להם ואמרו שם מ"ט לא רב יוסף אמר שלא לביים את מי שאין לו רבא אמר מפני החשד ואמר שם איכא בינייהו דאייתי קני וחריתא ופסק רבינו ז"ל ג"כ שם כרבא בפ"ד מהלכות קרבן פסח אלא שם כתב לפיכך אם ישרפוהו בקש ובקנים וכלו לשרוף משל עצמן שורפין דהיינו הדין היוצא לפי טעמו של רבא אבל כאן קשה שלא כתב שאם היה מפונק או גדיל שורא שאין צריך להעמידו שם דליכא טעמא דמפני החשד דהוא הדין היוצא לפי טעמו של רבא. לכך נראה לי דרבינו ז"ל מפרש איפכא מפירוש רש"י ז"ל דלאלו אין להם בושה אבל חשדא איכא דיחשדו שלא באו מפני ביטול מלאכה, ומפונק אינו ר"ל שבטל ממלאכה כדפי' רש"י ז"ל אלא אדם שהוא מעונג יותר ואע"פ שהוא עושה מלאכה ואין לו בושה מפני מה לא נזהר שלא נטמא דרך המעונג הוא שלא להקפיד בדברים מפני תענוגיו וכן גדיל שורא הוא אדם פחות שעושה אומנות פחותה ואין לו בושה אבל מפני החשד איכא ולכך כתב רבינו ז"ל סתם מפני החשד ולא חילק דלטעמא דמפני החשד אין חילוק:

ואחר שמעלין את האיברים וכו'. אע"ג דבמשנה לא נראה שמשאין כפיהם אלא אחר הקטרת הקטורת וכ"כ קצת מדברי התוס' ז"ל בפ"ק דברכות (דף י"א) בדיבור המתחיל וברכת כהנים וכו' מ"מ סמ"ג ז"ל כתב בסימן קנ"ב וז"ל אע"פ שהמשנה סתמה הסדר למדנו מתוך המקראות וההלכות שבמס' יומא שאלו העומדין על מעלות האולם לא היו נושאין את כפיהם עד שהעלה מי שזכה באיברים את האיברים מן הכבש למזבח שנאמר וירד מעשות וגו' וישא אהרן את ידיו וכו' ע"ש:

ז וכל התקיעות של תמיד של שחר תשע וכו'. כן הוא במשנה פרק החליל (דף נ"ג) וכן כתב רבינו ז"ל בפרק ז' מהלכות כלי מקדש:

ופירש"י לכך סודרים אותו למעלה מאחר איברים להראות שהם משובים ולהודיע שהוקבע החדש בזמנו. ומ"ש וזורקין מלח ע"ג הכבש אפילו בשבת כדי שלא יחליק וכו'. משנה בסוף עירובין (דף ק"ד) בוזקין מלח על גבי הכבש בשביל שלא יחליקו. ופירש"י בוזקין מלח מפזרין ומכתתין ובגמרא א"ל רב אחא בריה דרבא לרב אשי הפי. מלח ה"ד אי דמבטלה קא מוסיף אבנין וכתיב הכל בכתב מיד ה' עלי השכיל ואי דלא קא מבטלה הא הויא חציצה וכו' בהולכת עצים למערכה דלאו עבודה היא:

ד ואחר שמעלים האיברים לכבש מתכנסין כולם ללשכת הגזית. בפרק ד' דתמיד (דף ל"א:). ומ"ש והממונה אומר להם ברכו ברכה אחת וכו' עד מוסיפין ברכה אחת בפ"ה דתמיד (דף ל"ב:). ומה שכתב והיא שיאמרו אנשי משמר היוצא לאנשי משמר הנכנס מי ששיכן את שמו בבית הזה וכו'. בסוף פרק קמא דברכות (דף י"ב). ומ"ש ואח"כ מפיסין פיים שלישי ורביעי וכו'. בפ"ה דתמיד. וכתב רבינו שים שלום במקום ברכת כהנים האמור במשנה שם משום שלא היה שם ברכת כהנים עד לאחר הקטרה כדאיתא שם במשנה וכתבו רבינו בסמוך. וקרי לשים שלום ברכת כהנים מפני שסמוך לה מברכים ברכת כהנים והתוס' כתבו דברכת כהנים ממש קאמר שקורין אותה עכשיו בלא נשיאות כפים. ומ"ש ונכנס ומקטיר ואח"כ נכנס זה שזכה בדישון ומטיב שתי הנרות. אע"ג דבפ"ו דתמיד שנוי הטבת שתי נרות קודם לקטרת כבר נתבאר בפרק זה דלא קי"ל הכי אלא כרבנן דאמרי בקטרת היה מפסיק בין הטבת חמש נרות להטבת שתי נרות. ומ"ש ויוצא זה שהקטיר עם מדשן המנורה ועומד על מעלות האולם הוא ואחיו הכהנים. בפ"ו דתמיד שנינו באו ועמדו על מעלות האולם:

ה כשיגיעו בין האולם ולמזבח וכו' עד היה מעמיד את הטמאים על שער המזרח. בפ"ו דתמיד. ומ"ש מפני החשד. בפרק כילד צולין (דף פ"ב) וכרבא דאמר הכי ופירש"י מפני החשד שלא יחשדום שמפני מלאכתן הם נמנעים מלעבוד עבודה*:

ודע שזה שכתב כשיגיעו בין האולם ולמזבח הוא מוקדם למה שכתב קודם לכן ועומד על מעלות האולם הוא ואחיו הכהנים וכן הוא במשנה דמסכת תמיד. וכך היה הסדר שאחר שהפיסו פיים שלישי ורביעי בעזרה היו הולכין בעזרה מצד המזרח לצד המערב וכשהגיעו בין המזבח והאולם נטל אחד מהם את המגריפה וזרקה בין האולם ולמזבח והיו הולכים לאולם וכשהחלו עולים במעלות האולם מי שזכה בקטרת ומי שזכה בדישון המנורה היו מקדימין לפניהם ועובדים עבודתם ובאו גם הם ועמדו על מעלות האולם ומברכים ברכת כהנים. ומ"ש ואח"כ מעלה זה שזכה באיברים את האיברים מן הכבש ולמזבח. בפ"ג דיומא (דף ל"ג) הא דמסדר אביי סדר מערכה אליבא דאבא שאול הטבת שתי נרות קודם לקטרת וקטורת קודם לאיברים וכבר נתבאר בפרק זה דרבנן פליגי עליה ואמרו קטרת קודם להטבת שתי נרות והטבת שתי נרות קודם לאיברים. ומ"ש ומברכין ברכת כהנים ברכה אחת בשם המפורש כמו שביארנו במקומה. בפי"ד מהל' תפלה:

ואח"כ מעלים סלת הנסכים וכו'. בפ"ג דיומא הא דמסדר אביי סדר מערכה אמריק איברים קודמין למנחה ומנחה לחביתין וחביתין לנסכים. ופירש רש"י איברים להקטיר איברי התמיד על מזבח החיצון. למנחה מנחת נסכו של תמיד דכתיב ועשירית האיפה סלת למנחה לנסכים לנסך יינו של תמיד: ובשעת הניסוך אומרים הלוים השיר וכו':

ו כשהיו נותנים היין למנסך וכו' עד ועל כל תקיעה השתחויה. בסוף תמיד:

ח ואין אומרים שירה אלא על עולות הצבור וכו'. בפ"ב דערכין (דף י"א:) איבעיא לם עולת נדבה לצבור טעון שירה ואסיקנא על עולותיכם ועל זבחי שלמיכם מה שלם קדש קדשים אף שלמים קדש קדשים פירוש ואין לך שלמים קדשי קדשים אלא כבשי עצרת

*[תוי"ט בתמיד ספ"ח כתב על זה דלא דק ע"ש]:

תרומת הלשכה אע"פ שהן של צבור אין אומרין שירה עליהן. וכן נסכים הבאין בפני עצמן אין אומרין עליהן שירה: ט השיר שהיו הלוים אומרין. ביום הראשון היו אומרין לה' הארץ ומלואה. בשני היו אומרין גדול ה' ומהולל מאד בעיר אלהינו הר קדשו וגו'. בשלישי היו אומרין אלהים נצב בעדת אל בקרב אלהים ישפוט. ברביעי היו אומרין אל נקמות ה' אל נקמות הופיע. בחמישי היו אומרין הרנינו לאלהים עוזנו הריעו לאלהי יעקב. בששי היו אומרין ה' מלך גאות לבש לבש ה' עוז התאזר וגו'. בשבת היו אומרין מזמור שיר ליום השבת. במוספי שבת אומרים שירת האזינו וחולקין אותה לששה פרקים הזי"ו ל"ך כדרך שקוראין אותה ששה בבית הכנסת. ואומרין פרק בכל שבת. גמרו השירה בששה שבתות חוזרין לראש. במנחה של שבת אומר אז ישיר משה ומי כמוכה וגו'. במוסף של ראש השנה היו אומרין הרנינו לאלהים עוזנו. ואם חל להיות בחמישי אומר הסירותי מסבל שכמו וגו'. במנחה של ראש השנה היו אומרים קול ה' יחיל מדבר וגו': י ראש חדש שחל להיות בשבת שירה של ראש חדש דוחה את שירה של שבת כדי לפרסם שהיום ראש חדש: יא בשבת מקטירין את שני בזיכי לבונה עם המוספין. קודם ניסוך היין של מוספין. וכסדר שעושין בכל יום בבקר כך עושין בין הערבים. חוץ מהרמת הדשן ממזבח החיצון. וסדור המערכות והפייסות. שאין עושין דברים אלו אלא בכל יום בשחר לבד כמו שביארנו:

פרק שביעי

א בראשי [א]חדשים מקריבין מוסף ראש חדש אחר תמיד של שחר. וכמה הוא מוסף ראש חדש. פרים שנים ואיל אחד ושבעה כבשים הכל עולות. ושעיר עזים חטאת: ב מעשה כל העולות אחד הוא כמעשה התמיד. ומעשה החטאות של ראשי חדשים ושל מועדות כמעשה החטאת הנאכלת שביארנו: ג [ב]בפסח מקריבין קרבן מוסף בכל יום. מיום הראשון עד יום השביעי כמוסף ראשי חדשים. פרים שנים ואיל אחד ושבעה כבשים הכל עולות ושעיר חטאת הנאכלת. [ג]ביום שני של פסח שהוא יום ששה עשר בניסן מקריבין יתר על מוסף של כל יום כבש לעולה עם עומר התנופה. והיא מנחה של צבור כמו שביארנו: ד וזמנו קבוע ולפיכך דוחה את השבת ואת הטומאה: ה אין מביאין מנחה זו אלא מארץ ישראל שנאמר והבאתם את עומר ראשית קצירכם אל הכהן. מצותו לבוא מן הקרוב. לא בא מן הקרוב מביאין אותה מכל מקום מארץ ישראל: ו מצותו להקצר בלילה בליל ששה עשר. בין בחול בין בשבת: ז וכל הלילה כשר לקצירת

א סמ"ג עשין קלו: ב שם קלח: ג שם קלט:

כסף משנה

מנחת דכתיב בהו קדש יהיו ומעתה מה שלמים דמיירי קבוע להם זמן אף עולה שקבוע לה זמן לאפוקי נדבת ציבור. ומ"ש וכן נסכים הבאים בפני עצמם וכו'. גם זה שם*:

ט השיר שהיו הלוים אומרים וכו'. בסוף מסכת תמיד ויהיב טעמא בפ' בתרא דר"ה (דף ל"א): במוספי שבת אומרים שירת האזינו וחולקין אותה לששה פרקים וכו' עד ומי כמוכה. בפרק בתרא דר"ה שם: במוסף של ר"ה היו אומרים הרנינו לאלהים עוזנו וכו' עד יחיל מדבר. שם (דף ל' ע"ב):

י ראש חדש שחל להיות בשבת וכו'. ברייתא בפרק החליל (דף נ"ד:) ואע"ג דהתם אוקי רב ספרא מאי דוחה דוחה לקדם היינו כדי לתרוצי ברייתא אליבא דרבי אחא ומכיון דאיתותב התם ר' אחא נקטינן ברייתא כפשטה:

יא בשבת מקטירים את שני בזיכי לבונה עם המוספין. בפ"ג דיומא (דף ל"ד) בסדר מערכה דמסדר אביי מוספין קודמין לבזיכין והא תניא בזיכין קודמין למוספין תנאי היא אמר אביי מסתברא כמ"ד מוספין קודמין לבזיכין. ורבינו שכתב עם המוספין קודם ניסוך יין של מוספין היינו לומר שבזיכין אחר המוספין והכי דייק לישניה שכתב קודם ניסוך היין של מוספין ומ"מ צריך לימוד מנין לו שהיו קודם לניסוך היין:

וכסדר שעושים בכל יום בבקר וכו' כמו שביארנו. בפרק ד':

פ"ז א בראשי חדשים מקריבין מוסף ראש החדש אחר תמיד של שחר. כסדר מערכה שסידר אביי בפרק ג' דיומא (דף ל"ג) תמידין קודמין למוספין:

ב מעשה כל העולות אחד הוא וכו' כמעשה החטאת הנאכלת שביארנו. בפרק ו' ופרק ז' מהלכות מעשה הקרבנות:

ג ביום שני של פסח וכו' כמו שביארנו. בפרק י"ב מהלכות המוקדשין:

ד ומ"ש וזמנו קבוע לפיכך דוחה את השבת ואת הטומאה. משנה בפ"ב דתמורה (דף י"ד) ואיתא בפרק ר' ישמעאל (מנחות ע"ב:):

ה אין מביאין מנחה זו אלא מא"י וכו' עד יביאו מן הישן. משנה במנחות פרק כל קרבנות הצבור (דף פ"ג:) וקאמו בת"כ:

דרכן

[א]נ"ב. בעיא דלא איפשיטא ופסקה לקולא וכ"כ הכ"מ פ"א מהל' כלי המקדש סוף ה"ב:

לחם משנה

ט במוספי שבת אומרים שירת האזינו וכו'. בפ"ד דר"ה (דף ל"א.) אמרו במוספי דשבתא מה היו אומרים אמר רב ענן בר רבא אמר רב הזי"ו ל"ך וכו' במנחתא דשבתא מה היו אומרים אמר ר' יוחנן אז ישיר ומי כמוך ואז ישיר איבעי להו הני כלהו בחד שבתא אמר להו או דלמא כל שבתא ושבתא אמרי חד ת"ש דתניא אמר ר' יוסי עד שהראשונה אומרת אחת שניה חוזרת שתים ש"מ כל שבתא ושבתא אמרי חד ש"מ ע"כ. ופירש"י ז"ל אז ישיר שירת הים עד מי כמוך מי כמוך עד סוף השירה ואז ישיר ישראל דעלי באר. כולהו בחד שבתא אמרי להו הלויים והיו חולקים הפרקים בנעימות קול להפסיק ובמחלפות כלי שיר ובתקיעת חצוצרות. או דילמא כל פרק ופרק לשבת אחת פרק אחד. עד שהראשונה שירת המוספין חוזרת חלילה פעם אחת. שניה שירת המנחה של תמיד של בין הערבים חוזרת שתים דהתם שיתא פירקי והכא תלתא האזינו בשבת אחת אזור בשבת שניה וכן כולם ע"כ. למדנו מזה דבמנחה של שבת אלו השלשה פרקים שהזכיר אומרים כל חד בשבת אחד כמו שמה שאומרים במוסף אומרים כל חד בשבת א' דכן אמרה הברייתא דהאזינו דאית ביה ששה פרקים דאומרים אותם בששה שבתות והני תלתא פרקי דמנחה שהם אז ישיר ומי כמוך ואז ישיר אומרים אותו בשלשה שבתות וחוזר חלילה נמצא כשפרקי מוסף חוזר חלילה כבר אמרו של מנחה שתי פעמים. ולכן יש לתמוה על רבינו ז"ל שסתם וכתב במנחה שאומר אז ישיר ומי כמוך דמשמע דכל חד שבת אומרים תרתי דאינו כן אלא כל חד בשבת דיליה. וכן יש לתמוה אמאי לא הזכיר ג"כ אז ישיר ישראל דעלי באר וצ"ע. וסמ"ג בסימן קנ"ב כתב במנחה בשבת אומר אז ישיר משה וגם עליו קשה שלא הזכיר אלא פרק אחד לבד ודבריו ג"כ צריכין עיון:

ואם חל להיות בחמישי אומר הסירותי וכו'. בפ"ד דר"ה (דף ל':) אמרו ובזמן שחל ר"ה להיות בחמישי בשבת שהשירה שלו הרנינו לאלהים עוזנו לא היה אומר בשחרים הרנינו מפני שחוזר וכופל את הפרק אלא מהו אומר הסירותי מסבל שכמו וגם דברי רש"י ז"ל אלא שאמרו שם עוד ואם באו עדים אחר תמיד של שחר אומר הרנינו אע"פ שחוזר וכופל את הפרק ע"כ. ולא ידעתי למה לא הזכירו רבינו ז"ל:

יא בשבת מקטירין וכו'. כתב הרב בעל כסף משנה ז"ל ומ"מ צריך לימוד מנין לו שהיו קודם לניסוך היין ע"כ. ואפשר לתת טעם דכיון דאיכא פלוגתא אי מוספין קודמין או לא לא מפסיקן במחלוקת כולי האי ומסתייה דמאחרין לבזיכין אחר מוספין גופייהו אבל קודם ניסוך דידהו יש לנו להקדימן ועדיין צ"ע: כך עושין בין הערבים חוץ מהרמת הדשן כו'. כתב סמ"ג בסימן קנ"ב ועוד מחלק שם כמשנה בפ"ג הקטורת של בין הערבים היתה קרבה בין איברים למנחת נסכים כו' ע"ש:

פ"ז ד וזמנו קבוע וכו'. עיין בפ"ד מהל' ביאת מקדש כי שם האריך רבינו ז"ל בדבר זה:

ה שנאמר והבאתם וכו'. בריש פרק כל קרבנות הצבור אמרו חוץ מן העומר ושתי הלחם שאינם באין אלא מן החדש ומן הארץ ולא כרבי יוסי דאמר התם עומר בא מח"ל ומה אני מקיים כי תבואו אל הארץ שלא נתחייבו בעומר קודם שנכנסו לארץ וקסבר חדש בח"ל דאורייתא ואע"ג דרבינו ז"ל פסק בהלכות מאכלות אסורות דחדש בח"ל הוי דאורייתא מ"מ אית ליה דלקרובי לא מקרבינן אלא מן הארץ משום דכתיב קרא כי תבואו אל הארץ דביאה בארץ הכתוב מדבר ומאי דהביא רבינו ז"ל ראיה ממאי דכתיב עומר ראשית קצירכם אל הכהן אריא דקרא הוא סמיך דכתיב כי תבואו אל הארץ וכן מבואר בסמ"ג סימן קל"ט:

ו מצותו להקצר בליל ששה עשר בין בחול בין בשבת כו'. תימה דמשמע בפרק רבי ישמעאל (דף ע"ב) דמאן דאית ליה דקצירת העומר דוחה שבת אית ליה דנקצר ביום פסול דאי סלקא דעתך כשר נקצריה מערב שבת דהא כ"ע אית להו כרבי עקיבא דאמר כל מלאכה שאפשר לעשותה מערב שבת אינה דוחה שבת וכן פסק רבינו ז"ל בפ' לשון מהלכות קרבן פסח ואם כן רבינו ז"ל איך פסק דברים סותרים שדוחה שבת ואם נקצר ביום כשר וכן התוס' ז"ל בפ'

משנה למלך

יא וכסדר שעושים בכל יום בבקר כך עושים בין הערבים. תמיהא לי מלתא טובא דבפ"ג דיומא (דף ל"ד) אמרינן דבתמיד של בקר קטורת קודמת לאיברים ובתמיד של ערב איברים קודמין לקטורת ודוקא לנסכים קודמת הקטורת וא"כ לא ידעתי למה לא ביאר רבינו חילוק זה ועיין בסמ"ג. ומ"ש מנין ומ"מ צריך לימוד מנין לו שהיו קודם לניסוך היין עיין במ"ש הרב לח"מ דכיון דאיכא פלוגתא אי מוספין קודמין או בזיכין מסתייה דמאחרין לבזיכין אחר מוספין גופייהו אבל קודם נסך דידהו יש לנו להקדימן. ואין דבריו נראים אלא דמדברי הרב הלזו נראה דבזיכין אינם קודמים פי' אם לנסוך היין אבל לא למנחת הסלת ולפי דברי הרב גם למנחת הסולת היה להם לקדם, ועיין בירושלמי פ"ב דיומא סוף הלכה ג' ועיין היטב שם:

פ"ז א בראשי חדשים מקריבין מוסף וכו'. כתב רש"י בפ' שמיני מלבד עולת הבקר כל אלה עשה אחר עולת התמיד. וכתב הרא"ם ז"ל אבל בעבור עולת התמיד לא הגיד אם היה הוא הקודם מאלה או אלה ממנו כי אולי אין בהם סדר ע"כ. וזה סותר למ"ש לפני בד"כ את המאמר עגל בן בקר ואם תאמר פ"ל שלא תאמר שקרבן ספק עולה שעיר עזים ושאר

[illegible]

לקצירת העומר. ואם קצרוהו ביום כשר: **ח** מצותו לבוא מן הקמה. לא מצאו יביאו מן העומרים: **ט** מצותו לבוא מן הלח. לא מצאו יביאו מן היבש: **י** דרכן היה להביא משדות שבדרום. היה נר חצי השדה וזורע חצייה בשנה זו ובשנה אחרת נר חצי השדה שזרע וזורע החצי שנר ומביא ממנו: **יא** עומר זה מן השעורים היה בא. ודבר זה הלכה ממשה רבינו. וכיצד היה נעשה. מערב יום טוב יוצאין שלוחי בית דין ועושין אותו כריכות במחובר לקרקע כדי שיהיה נוח לקצור. כל העיירות הסמוכות לשם מתכנסות כדי שיהיה נקצר בעסק גדול. וקוצרין שלש סאין שעורין בשלשה אנשים. ובשלש קופות. ובשלשה מגלות. כיון שחשכה אומר להם הקוצר לכל העומדים שם. בא השמש אומרין לו הין. בא השמש אומרין לו הין. בא השמש אומרין לו הין. מגל זה אומרין לו הין. מגל זה אומרין לו הין. מגל זה אומרין לו הין. קופה זו אומרין לו הין. קופה זו אומרין לו הין. קופה זו אומרין לו הין. ואם היה שבת אומר להן שבת היום אומרין לו הין. שבת היום אומרין לו הין. שבת היום אומרין לו הין. ואחר כך אומר להן אקצור והן אומרין לו קצור. אקצור והם אומרים לו קצור. אקצור והם אומרים לו קצור. שלש פעמים על כל דבר ודבר. וכל כך למה מפני אלו הטועים שיצאו מכלל ישראל בבית שני. שהן אומרין שזה שנאמר בתורה ממחרת השבת הוא שבת בראשית. ומפי השמועה למדו שאינה שבת אלא יום טוב וכן ראו תמיד הנביאים והסנהדרין בכל דור ודור שהיו מניפין את העומר בששה עשר בניסן בין בחול בין בשבת. והרי נאמר בתורה ולחם וקלי וכרמל לא תאכלו עד עצם היום הזה. ונאמר ויאכלו מעבור הארץ ממחרת הפסח מצות וקלוי. ואם תאמר שאותו הפסח בשבת אירע כמו שדמו הטפשים. היאך תלה הכתוב היתר אכילתם לחדש בדבר שאינו העיקר ולא הסיבה אלא נקרה נקרה. אלא מאחר שתלה הדבר במחרת הפסח הדבר ברור שמחרת הפסח היא העילה המתרת את החדש ואין משגיחין על אי זה יום הוא מימי השבוע: **יב** קצרוהו ונתנוהו בקופות והביאוהו לעזרה וחבטוהו. וזורין ובוררין. ולוקחין את השעורין ומהבהבין אותו באור. באבוב מנוקב. כדי שיהיה האש שולט בכולן שנאמר אביב קלוי באש גרש כרמל. מפי השמועה למדו שאינו מדבר אלא במנחת העומר בלבד. ואחר שקולין אותו שוטחין אותו בעזרה והרוח מנשבת בו. ונותנין אותו לריחים של גרוסות וטוחנין את השלש סאין ומוציאין מן הכל עשרון שהוא מנופה בשלש עשרה נפה. והשאר נפדה ונאכל לכל אדם. וחייב בחלה ופטור מן המעשרות כמו שביארנו. ולוקחין זה העשרון של סולת השעורים ובוללין אותו בלוג שמן בששה עשר בניסן ונותנין עליו קומץ לבונה כשאר המנחות. ומניפו במזרח מוליך ומביא מעלה ומוריד ומגישו כנגד חודה של קרן מערבית דרומית כשאר המנחות. וקומץ ומקטיר והשאר נאכל לכהנים כשיירי כל המנחות. ואימתי קומצין אותו. לאחר שמקריבין מוסף היום וכבש העולה קודם תמיד של בין הערבים: **יג** אסור לקצור בארץ ישראל מין מחמשת מיני תבואה קודם לקצירת העומר שנאמר ראשית קצירכם שיהיה תחלה לכל הנקצרים. במה דברים אמורים בקציר שראוי להביא ממנו עומר. אבל בית השלחין שבעמקים הואיל ואינו ראוי להביא ממנו קוצרין אותו מלפני העומר. אבל לא יגדוש: **יד** תבואה שהשרישה קודם העומר העומר מתירה. ואם לאו אסור לקצרה כדרך שאסור לאכלה עד שיבא העומר הבא: **טו** תבואה שלא הביאה שליש. מותר לקצור ממנה להאכיל לבהמה וקוצרין מפני הנטיעות שלא יפסדו. וקוצרין לפנות

כסף משנה

י דרכן היה להביא משדות שבדרום. במנחות שם (דף פ"ה) והטעם מפני שבהם חמה זורחת כל היום. ומ"ש היה נר חצי השדה וכו'. שם:

יא עומר זה מן השעורים היה בא וכו'. במנחות פרק ר' ישמעאל (דף ס"ח) ופרק כל קרבנות (דף פ"ד): וכיצד היה נעשה וכו' עד מפני הבועים. משנה במנחות פרק ר"י (דף ס"ה):

יב קצרוהו ונתנוהו בקופות וכו' עד כשיירי כל המנחות. גם זה משנה שם (דף ס"ו). ומ"ש כמו שביארנו. הוא בפ"ג מהל' ביכורים ופרק י"ג מהלכות מעשר ראשון: ואימתי קומצין אותו לאחר שמקריבים מוסף היום. משום דתדיר קודם. ומ"ש וכבש העולה בסוף הוריות (דף י"ג) עומר קדם לכבש הבא עמו:

יג יד אסור לקצור בארץ ישראל מין מחמשת מיני תבואה וכו' עד אלא יניחם לכתים. משנה במנחות פרק ר' ישמעאל (דף ע"א): ומ"ש קודם לקצירת העומר. יש לתמוה דבגמרא משמע דקודם הבאת העומר קאמר:

טו ומה שאמר תבואה שלא הביאה שליש וכו'

טו תבואה שלא הביאה שליש וכו'. בפרק ר' ישמעאל (דף ע"א) אמרו קוצר לפחה ומאכיל לבהמה אמר רבי יהודה אימתי בזמן שמתחיל עד שלא הביא שליש ושם בגמ' גרסה דקלי קא בענין הפסק לפאה דאי לא מקרי קצירה הוי הפסק לענין פאה ואי מקרי קצירה לא הוי הפסק. ורבינו ז"ל כתב בפ"ו מהלכות מתנות עניים או שקצר באמצע אסי' קודם שהביא שליש והרס מקום שקצר וכו' כלומר דבעינן הרישה ולא סגי קצירה לחוד וצריך לומר דדוקא איירי התם בקוצר לאדם ומשום הכי בעינן שיהרוס כדי שיהא

לחם משנה

בפ' ר' ישמעאל (דף ס"ו.) בדיבור זכר למקדש כו' פסקו דנקצר פסול והכריתו הדבר בראיות והדא מינייהו משום דקי"ל דדחי שבת וכיון דדחי שבת ע"כ נקצר ביום פסול ולרבינו ז"ל שחילק הדברים לא ידעתי טעם וצ"ע:

י נר חצי השדה וזורע חציה וכו'. בפ' כל קרבנות הציבור (דף פ"ה) אמרו שם תניא נמי הכי אבא שאול אומר עומר היה בא מבקעת בית מקלה וכבת ג' סאין היתה ושדה מודרמת היתה וכו' היתה חמה זורחת ומגה חמה שוקעת נר חציה וזרע חציה וכו'. ובמשנה אמרו ובשנה שניה נזרע קודם לפסח שבעים יום וכתב רש"י ז"ל שם שכבר יש כח לחמה שזורחת עליו וכתבו רבינו ז"ל בסוף הלכות איסורי מזבח אבל כאן לא כתב קודם לפסח שבעים יום ואפשר שסמך על מה שכתב שם אי נמי כיון דאין מביאין עומר אלא משדה מודרמת בודאי החמה זורחת ואין צריך ביזרענו קודם הפסח שבעים יום כדי שתהא המה זורחת דבלאו הכי זורחת שם כיון דמודרמת. וכתב רש"י ז"ל שם נר חציה וזרע חציה כגון שנרה כולה בשנה ראשונה ובשנה שנייה נר חציה וזרע חציה:

יא ונאמר ויאכלו מעבור הארץ וס'. זו היא ראיית רבינו ז"ל וראיות אליו וכתבה סמ"ג בסי' קנ"ט:

יב מנופה בי"ג נפה וכו'. בסוף פ' אלו מנחות אמרו בגמרא ת"ר בנפה נדקה ר"ש בן אלעזר אומר י"ג נפות היו במקדש וכו' ופירש"י ז"ל נדקה בגסה שתי נפות היו במקדש אחת גסה ואחת דקה וכו' וא"כ ודאי דהלכתא כת"ק ולא ידעתי למה לא הזכירו רבינו ז"ל: ונותנין עליו קומץ לבונה כשאר המנחות וכו'. שנתבאר משפטן פי"ג מהלכות מעשה הקרבנות: אימתי קומצין אותו כו'. כתב מהר"ם מטראני בספר קרית ספר אחר שמקריבין מוסף היום וכבש העולה קודם תמיד של בין הערבים בהדי כבשים דמוסף היום מקריבין כבש העולה ואחר כך העומר הכל קודם התמיד של בין הערבים ע"כ, אבל הרב בעל כ"מ ז"ל נראה דמפרש דברי רבינו ז"ל בהפך שהוא מפרש שקומצין אחר מוסף היום וקודם כבש העולה ואחר כך אמר דכבש העולה קודם להתמיד של בין הערבים כלומר ואחר העומר וכדבריו אמר בסוף הוריות עומר קודם לכבש הבא עמו וכן כתב רבינו ז"ל לקמן בפ"ט והוי תיובתא לפי' מהר"ם מטראני ז"ל אע"פ שפשט לשון רבינו ז"ל מוכיח כדבריו. ואולי יש לומר דאע"פ שאומר דהעומר בא קודם הכבש מ"מ קמיצת העומר היא מאוחרת לכבש ומה שכתב רבינו ז"ל בפ"ט שקודם לעומר היא ההגשה והנפה אבל כאן כתב שהקמיצה מאוחרת לכבש ואתי שפיר לפירוש זה דהוצרך רבינו ז"ל בפ"ט דהעומר קודם לכבש דלפירוש הרב בעל כ"מ ז"ל למה הוצרך לכותבו שם כיון שכבר כתבו כאן ומ"מ הדבר כדברי הרב בעל כ"מ ז"ל:

יג אסור לקצור שדה וכו' קודם לקצירת העומר וכו'. מה שתמה הרב בעל כ"מ ז"ל דבגמרא קודם הבאה אמרו יש לומר דלא אמרו שם כן אלא לענין אכילת החדש לבד אבל הקצירה של חדש אחר שנקצר העומר מותר לקצור וכן אמרו שם (דף ע') בשלמא למ"ד קודם הבאת העומר היינו דלא קא עריב ותני להו ופירש"י ז"ל היינו דלא עריב אכילה וקצירה בי הדדי משום דקצירה שריא ממוצאי יו"ט ואכילה לא שריא עד הקרבת העומר ע"כ. ובפרק עשירי מהלכות מהלכות אסורות לענין אכילת חדש תלה הדבר רבינו ז"ל בהקרבת העומר אבל כאן תלה הדבר בקצירה משום דאיירי לענין קצירת חדש. זה נראה לי פשוט:

משנה למלך

וכבש של חובת היום וגם מוספי ר"ח עמהם מפני שמוסף ר"ח אחר תמיד של שחר מיד שם קרבים כדכתיב בהו על עולת התמיד דמשמע אחר התמיד מיד שלא יפסיק ביניהם ובין תמיד של שחר שום קרבן אחר ע"כ וצ"ע:

יב ובוללין אותו בלוג שמן כו'. דאף מנחה זו בעיא מתן שמן בכלי ויציקה כשאר מנחות כ"כ התוס' מנחות (דף ע"ה) ד"ה מ"ס, שוב ראיתי שדין זה היא משנה ערוכה פ"ו דמנחות (דף ס"ז) דתנן בא לו לעשרון כו' ושם הוזכרו ג' מתנות שמן וכמ"ש התוס' שם וכ"כ הרב גל"א בסי"ג מהל' מעשה הקרבנות יע"ש:

יג אסור לקצור בא"י כו'. כתב מרן יש לתמוה דבגמ' משמע דקודם הבאת העומר קאמר. עיין ברכת סוכה (דף ק"כ קכ"ב) ועיין בפני"ע פ"ק דמלש:

לפנות מקום לבית האבל או לבית המדרש. שנאמר קצירכם ולא קציר מצוה: **טז** ואע"פ שמותר לקצור לא יעשה אותן כריכות כדרך הקוצרין. אלא יניחם צבתים צבתים: **יז** כבר ביארנו שאין מביאין מנחות ולא מנחת נסכים ולא ביכורים מן החדש קודם הבאת העומר ואם הביא פסול. ולא יביא קודם להבאת שתי הלחם. ואם הביא כשר: **יח** וכל המקריב מנחה מן החדש תחילה מברך שהחיינו: **יט** תבואה שזרעה אחר שקרב העומר וקצרה אחר שקרב העומר של שנה הבאה הרי זו ספק אם מביאין ממנה מנחות לכתחילה טרם הבאת שתי הלחם הואיל ותבואה זו עבר עליה הבאת שתי הלחם וקצירת העומר. או אין מביאין עד שיביאו שתי הלחם אחר הבאת העומר של שנה אחת: **כ** וכן תבואה שהיתה בקרקע וחנטו עליה או הנצו עלים שלה כשהביאו שתי הלחם הרי זה ספק אם הנצת העלין או חנטתן כמו השרשה והותרה להביא ממנה מנחות או אינה חשובה השרשה. לפיכך לא יביא ואם הביא הורצה: **כא** והקוצר קודם קצירת העומר אינו לוקה והקציר כשר: **כב** [א]מצות עשה לספור שבע שבתות תמימות מיום הבאת העומר שנאמר וספרתם לכם ממחרת השבת שבע שבתות. ומצוה למנות הימים עם השבועות שנאמר תספרו חמשים יום. ומתחילת היום מונין לפיכך מונה בלילה מליל ששה עשר בניסן: **כג** שכח ולא מנה בלילה מונה ביום ואין מונין אלא מעומד. ואם מנה מיושב יצא: **כד** מצוה זו על כל איש מישראל ובכל מקום ובכל זמן. ונשים ועבדים פטורין ממנה: **כה** וצריך לברך בכל לילה בא"י אמ"ה אקב"ו על ספירת העומר קודם שיספור. מנה ולא בירך יצא ואינו חוזר ומברך:

פרק שמיני

א [ב]ביום חמשים מספירת העומר. הוא חג השבועות. והוא עצרת. וביום הזה מקריבין מוסף כמו מוסף ראש חדש שני פרים ואיל ושבעה כבשים כולם עולות ושעיר חטאת. ואלו הן הקרבנות האמורות בחומש הפקודים והם מוסף היום. ועוד מביאין יתר על המוסף ביום הזה מנחה חדשה שתי הלחם ומקריבין עם הלחם פר ושני אילים ושבעה כבשים. הכל עולות. ושעיר חטאת. ושני כבשים זבח שלמים. ואלו הן הקרבנות האמורות בחומש ויקרא. נמצא הקרב ביום זה יתר על שני התמידין שלשה פרים ושלשה אילים וארבעה עשר כבשים. הכל עשרים בהמה עולות. ושני שעירי חטאות נאכלים. ושני כבשים שלמים נאכלים: **ב** *שתי הלחם אינן באין אלא מן הארץ ומן החדש שנאמר ממושבותיכם תביאו לחם תנופה וגו'.

לא

השגת הראב"ד *שתי הלחם. א"א הלכה זו כספק:

א סמ"ג עשין ר, טור או"ח סי' תפט: ב סמ"ג עשין רא רב:

כסף משנה

וכו'. פלוגתא דתנאי הם ופסק כר' יהודה דאמר אימתי אינו אלא לפרש דברי תנא קמא:

יז כבר ביארנו. פרק ז' מאיסורי מזבח: שאין מביאין מנחות וכו'. גם זה משנה שם (דף ס"ח ע"ב):

יח וכל המקריב מנחה מן החדש תחלה מברך שהחיינו. הכי משמע בהא דתניא בפרק כיצד מברכין (דף ל"ז ע"ב) היה עומד ומקריב מנחות בירושלים אומר ברוך שהחיינו ודלא כפירש"י והתוספות:

יט תבואה שזרעה אחר שקרב העומר וכו'. כך היא הגירסא הנכונה בדברי רבינו והוא במנחות פרק ר' ישמעאל (דף ס"ח ע"ב) בעיא דלא איפשיטא:

כ וכן תבואה שהיתה בקרקע וחנטו עליה וכו'. גם זה שם בעיא דלא איפשיטא:

כא והקוצר קודם קצירת העומר אינו לוקה והקציר כשר:

כב מצות עשה לספור שבע שבתות תמימות וכו' עד מליל ט"ז בניסן. במנחות פרק רבי ישמעאל (דף ס"ו):

שכח ולא מנה בלילה מונה ביום. כן כתב בה"ג:

כג ואין מונין אלא מעומד וכו'. כתב הר"י בן גיאת שזה קבלה מפי רבותינו ואסמכוה אקרא דבקמה קרי ביה בקומה. ובזוהר פרשת תצוה כתב סוד הדבר למה צריך למנות מעומד:

כד מצוה זו על כל איש מישראל. בפרק ר' ישמעאל תנו רבנן וספרתם לכם שתהא ספירה לכל אחד ואחד. ומ"ש בכל מקום ובכל זמן. דעת רבינו שאף בזמן הזה היא מצוה מן התורה ובפרק ר' ישמעאל (דף ס"ו) אמרינן אמר אביי מצוה למימני יומי ומצוה למימני שבועי [רבנן] דבי רב אשי מני יומי ומני שבועי אמימר מני יומי ולא מני שבועי אמר זכר למקדש [הוא]. ופירש"י ולא מני שבועי אמר האי מניינא דהשתא לאו חובה הוא דהא ליכא עומר אלא זכר למקדש בעלמא הוא הילכך ביומי סגי עכ"ל. ומשמע דאביי ודבי רב אשי נמי סברי דזכר למקדש בעלמא הוא ואפ"ה מצוה למימני שבועי. ומדברי רבינו נראה שהוא מפרש דאי הוה סבירא להו דזכר למקדש בעלמא הוא לא הוו מצרכי למימני שבועי ומשום דסבירא ליה דגם בזמן הזה מצוה מן התורה מצרכי למימני שבועי ופסק כוותייהו וג"כ הכ"ן לדעת רבינו. ומ"ש ונשים ועבדים פטורין ממנה. משום דמצות עשה שהזמן גרמא הוא:

כה וצריך לברך בכל לילה וכו'. פשוט הוא שמברכין עליה כדרך שמברכין על כל המצות. ומ"ש מנה ולא בירך יצא וכו'. פשוט הוא דברכות אינם מעכבות:

פ"ח א ביום החמשים מספירת העומר וכו'. בפרשת אמור כתוב והקרבתם על הלחם שבעת כבשים ופר בן בקר אחד ואילים שנים יהיו עולה ושעיר חטאת ושני כבשים שלמים ובפרשת פנחס כתוב והקרבתם עולה פרים שנים איל אחד שבעה כבשים שעיר עזים אחד מלבד עולת התמיד. ובפרק התכלת (דף מ"ה ע"ב) איפליגו תנאי ודעת ר"ע שאין [כבשים] של ת"כ הן האמורים בחומש הפקודים והנאמר שם שאותם שבפרשת אמור באים בגלל הלחם אבל שבפרשת פנחס בגלל עצמם הם באים כי הם מוספי היום ואע"ג דרבי טרפון פליג עליה פסק רבינו כר"ע:

ב שתי הלחם אינן באים אלא מן החדש ומן הארץ וכו'. במנחות (דף פ"ג:) ר"פ כל קרבנות הצבור והיחיד באים מהארץ ומחו"ל מן החדש ומן הישן חוץ מהעומר ושתי הלחם שאינם באים אלא מן החדש ומן הארץ ובגמ' מתני' דלא כי האי תנא דתניא עומר הבא מן הישן כשר שתי הלחם הבאות מהישן כשירות אלא שחיסר מצוה עומר דכתיב תקריב את מנחת בכוריך ואפי' מן העליה ופירש"י

מן

לחם משנה

שיהא הפסק דאי לא הקצירה לא הוי הפסק כיון דקוצר לאדם אע"פ שלא הביא שליש דלא אמר ר' יהודה דלא הוי קצירה אלא בקוצר לבהמה אבל לא בקוצר לאדם כדאמרו שם בגמרא ומ"מ סתם רבינו ז"ל דבריו שם דהיה לו לבאר דדוקא קוצר לאדם בעינן שיחרוש אבל קוצר לבהמה ולא הביא שליש הוי הפסק אע"פ שלא יחרוש דלא מקרי קצירה וכמו שכתב כאן דהיכא דלא הביא שליש קוצר קודם קצירת העומר דלא מקרי קצירה:

יח וכל המקריב מנחה מן החדש וכו'. בפ' כיצד מברכין (דף ל"ז:) אמרו היה עומד ומקריב מנחות בירושלים אומר ברוך שהחיינו וכו' נטלן לאכלן מברך וכו'. ופירש"י ז"ל דלבעל הבית קאי שיברך שהחיינו אם לא הביא מנחות זה ימים רבים ובתוספות ז"ל הקשו על פירושו דמשמע דקאי אכהן המקריב וכן משמע הלשון דקאמר נטלן לאכלן ולכך פירשו בכהן העומד להקריב במשמרתו ורבינו ז"ל נראה שמפרש במקריב מנחה קודם מן החדש. וכדי לאכן קושית התוס' ז"ל דמשמע דקאי לכהן המקריב אפשר דכוונת רבינו ז"ל ג"כ היא על כהן המקריב מנחה מן החדש תחילה שיברך שהחיינו:

כ וכן תבואה שהיתה בקרקע וכו'. שם בעי רמי בר חמא שתי הלחם הגלה שרישה או הנצה ואסיקנא הגלה דעלה והנצה דעלה ופירש"י מי הויא הגלה דעלה בפירות האילן כהשרשה דתבואה או לא ע"כ. משמע דלא בעי אלא בפירות האילן אבל רבינו ז"ל שכתב תבואה שהיתה בקרקע וכו' משמע דבתבואה גופה בעי אם הגלת עלים הוי כהשרשה או לא. ויש לדקדק רבינו ז"ל אדבעי לענין הבאת קרבן אמאי לא בעי להתיר להדיוט אם הגלת העלין קודם קריבת העומר הוי כהשרשה ומותר אחר העומר או לא הוי השרשה ואסור עד העומר הבא בשלמא לפירש"י ז"ל דהאי הבעיא באילן אבל בתבואה ל"ל הגלת עלה להכי לא בעי בהדיוט דאין בו איסור אלא בתבואה קודם העומר אבל לרבינו ז"ל דאיירי בתבואה קשה. וגם לפירש"י ז"ל קשה אמאי לא בעי לענין קרבן הגלת עלה באילן קודם העומר ואמאי נקט שתי הלחם מיהו אין זה קושיא דנקט שתי הלחם שהוא מאוחר יותר מעומר וכ"ש לעומר הקודם לו שיש בעיא בו אם אסור או לא:

פ"ח ב שתי הלחם אינן באים וכו'. לא מצאו הדש יביאו מן העליה. הרב בעל כ"מ ז"ל תמה על רבינו ז"ל בתרתי. חדא דכתב לשון המשנה ופסק כדברי הברייתא דאמרה דאפילו מן העליה ובגמרא בר"פ כל קרבנות אמרו דהם סותרים ולזה תירץ דלשון המשנה דקאמרה באין מן החדש שפירש באין אתי כברייתא ומה שדקדקו בגמרא דהוי דלא כברייתא משום דלא סיימו במשנה לא יביא ואם הביא כשר והדין עמו דכ"כ שם התוס' ז"ל דבאין משמע אפילו אם הביא מן הישן פסול הוא מן מהכך דתני לא יביא ואם הביא כשר כלומר דבמתני' התם אמרו אין מביאין לא מבית הזבלים וכו' וסיימה ואם הביא כשר וכן אמרו שם גבי יין אין מביאין לא מבית הזבלים וכו' ואם הביא כשר אין מביאין מן פליוסטין ואם הביא כשר משמע דכל היכא דהוי כשר בדיעבד מפרש ליה מתני' והיכא דלא פירש פסול וא"כ כאן שלא פירש אם הביא כשר ודאי דאפילו בדיעבד פסול ואע"ג דאמר שם אין מביאין מן הגרגרים שנשרו במים כו' ואם הביא פסול דהוצרכו לפרש שם דאם הביא פסול: דמשמע דהיכא דלא פירש כן דכשר י"ל דאגב: דתני ברישא גבי אין מביאין מבית הזבלים וכו' ואם הביא כשר תני בסיפא גבי אין מביאין מן הגרגרים שאם הביא פסול אבל לעולם דבסתמא היכא דלא פירש הוי פסול ולכך דקדקו בגמ' דמתני' ובריית' פליגי אהדדי אבל רבינו ז"ל שפירש בהדיא אם הביא כשר ליכא למפרשי בהא. עוד תמה על רבינו ז"ל שפסק כברייתא דלא כמתני' ונדחק לפרש פירוש אחר בסוגיא

לדעת

משנה למלך

יח וכל המקריב מנחה כו'. עיין בתוס' מנחות (דף ע"ה) ד"ה היה:

לא מצאו חדש יביאו מן העליה: ג חטים שירדו בעבים יש בהם ספק אם אני קורא בהם ממושבותיכם או אינם ממושבותיכם לפיכך לא יביא ואם הביא כשר. וכיצד היו עושין מביאין שלש סאין חטין חדשות ושפין אותן ובועטין בהם כדרך כל המנחות וטוחנין אותן סולת ומנפין מהן שני עשרונות מנופה בשתים עשרה נפה והשאר נפדה ונאכל לכל אדם. וחייב בחלה ופטור מן המעשרות כמו שביארנו: ד שתי הלחם שהן מן החדש צריכין לבוא עשרון מכל סאה ומחצה ומנפין אותן בשתים עשרה נפה. ולחם הפנים שהוא בא מן הישן די לו באחת עשרה נפה והוא בא עשרון מכל סאה. אבל העומר שהוא בא מן השעורים חדשות אינו בא מן המובחר אלא משלש סאין ובשלש עשרה נפה: ה וכולן אם רבה במדת הסאין שבאין מהן או מיעט כשר: ו ולוקחין שני העשרונות ולשין אותן אחת אחת ואופין אותן אחת אחת: ז ולישתן ועריכתן בחוץ ואפייתן בפנים ככל המנחות: ח ואין עשייתן דוחה יום טוב ואין צריך לומר שבת אלא אופין אותן מערב יום טוב שנאמר הוא לבדו יעשה לכם לכם ולא לגבוה: ט היה ערב יום טוב שבת אופין אותן מערב שבת ונאכלות בשלישי לאפייתן שהוא יום טוב. והרי מפורש בתורה שהם חמץ וכיצד עושה מביא שאור ממקום אחר ונותנו לתוך העשרון וממלא העשרון סולת ומחמצו באותו השאור: י ומרובעות הן. אורך כל חלה שבעה טפחים ורחבה ארבעה טפחים וגובהה ארבע אצבעות: יא כיצד הנפת הלחם עם שני כבשי השלמים מביא שני הכבשים ומניפם בעודן חיים שנאמר והניף אותם תנופה. ואם הניף זה בפני עצמו וזה בפני עצמו יצא. ואחר כך שוחטין אותן ומפשיט. ולוקח חזה ושוק מכל אחד משניהם ומניחן בצד שתי הלחם ומניח שתי ידיו מלמטן ומניף הכל כאחד במזרח במקום כל התנופות. מוליך ומביא. מעלה ומוריד. ואם הניפן אחד אחד יצא. ואחר כך מקטיר אימורי שני הכבשים ושאר הבשר נאכל לכהנים. וכן שתי החלות נוטל כהן גדול אחת מהן. והשניה מתחלקת לכל המשמרות ושתיהן נאכלות אותו היום וחצי הלילה כבשר קדשי קדשים: יב שחט שני כבשים על ארבע חלות. אם אמר יקדשו שתים מתוך ארבע מושך שתים מהן ומניפן. והשאר פודין אותן בפנים ונאכלין בחוץ כשאר החולין. ואם לא התנה

לחם משנה

לדעת רבינו ז"ל. ואולי י"ל להרץ עם שנקשה קושיא אחרת אי רבינו ז"ל פסק כברייתא אמאי לא כתב ג"כ בפ"ז גבי עומר דכי האי גוונא דלא יביא אלא מן החדש ואם הביא מן הישן כשר דברייתא ג"כ גבי עומר נמי אמרינן דאם הביא מן הישן כשר. לכך נראה לי לומר דאית ליה לרבינו דמתני' לא פליגא אברייתא גבי שתי הלחם דאם הביא מן העליה כשר דהכי אמרי' התם רבי מתן ור"ע אמרו שתי הלחם הבאות מן הישן כשרות ואי מתניתין לית ליה הכי גבי שתי הלחם קמה לה מתני' דלא כר"ע ועוד דמאי דדריש ר"ע מקרא דמנחה חדשה שתהא חדשה לכל המנחות מתני' אית ליה הכי דבפ' רבי ישמעאל אמרו במשנה דקודם לשתי הלחם לא יביא ואם הביא כשר ופירש"י ז"ל שם הטעם דגבי לחם כתיב מנחה חדשה שתהא חדשה לכל המנחות א"כ ודאי דלא פליגא מתני' אברייתא גבי שתי הלחם ומ"ש מתני' דלא כי האי תנא הוא משום עומר דגבי עומר קא אמרה מתני' שאינו בא אלא מן החדש ומדלא אמרה אם לא הביא כשר משמע דאפילו בדיעבד פסול וכ"ת גבי שתי הלחם ג"כ כיון דאית לה דאם הביא כשר אמאי לא פירשה מתני' הכי דאם הביא כשר י"ל משום דכייל לשתי הלחם בהדי עומר דקאמרה חוץ מן העומר ושתי הלחם שאינן באין אלא מן החדש וכיון דגבי עומר אם הביא פסול לכך לא תני אם הביא כשר דלא הוי מילתא דשוית לתרווייהו ושתקתו בגמרא והכתיב חדשה דמשמע דצריך אשתי הלחם דאם הביא אמאי אינו פסול הך קושיא הויא למתניתין ולברייתא, כך נראה לומר לדעת רבינו בדוחק:

יא ומניחן בצד שתי הלחם כו'. מלשון רבינו ז"ל נראה שזאת ההנחה עם שתי הלחם הוי כשהוא מניחן שחוטין וקשה דבפ' כל המנחות (דף ס"ב) אמר שם והניף הכהן אותם על לחם הבכורים וכו' אלא מניח זה בצד זה ומניף וכך הנפה דקרא כשהם חיים דהנפה דשחוטין מפקינן ליה מג"ש דשלמי יחיד ולרבינא מפיק ליה משלמיהם אבל הנפה דקרא בחיין איירי. ואולי י"ל דכך ומניח בצד שתי הלחם דקאמר רבינו ז"ל אשתי הנפות קאי בין דחיין בין דשחוטין ואהנפה דלעיל שכתב ומניפן בעודם חיין נמי קאי וסובר רבינו ז"ל דאע"ג דהנפה דקרא דקא אמרה על הלחם איירי בחיים מ"מ הנפה דשחוטים דילפינן הוי דומיא דהנפה דחיים שיהא בצד הלחם:

ושאר הבשר נאכל לכהנים וכו'. במשנה פ' איזהו מקומן זבחי שלמי צבור ואשמות כו' ונאכלים לזכרי כהונה בכל מאכל ליום ולילה עד חצות:

יב שחט שני כבשים על ארבע חלות כו'. בפרק התכלת (דף מ"ח) אמרו שם ת"ר שחט שני כבשים על ד' חלות מושך שתים מהם ומניפן והשאר נאכלות בפדיון אמרו רבנן קמיה דרב חסדא הא דלא כרבי דאי רבי כיון דאמר שחיטה מקדשה דפריך להו היכא אי דפריך להו מאברא כיון דכתיב לפני ה' איפסילו להו ביוצא ופירש"י ז"ל איפסילו להו שמקודשות, ביוצא ומתוך שאין אתה מכירן הרי כולן פסולות ואי דפריך להו גוואי ופירש"י ז"ל ואוכלם בפנים לארבעתן השתים חולין והשתים קדש ותירצו דפריך להו גוואי וחולין ממילא קא אתיין ומשמע לפי פירוש רש"י ז"ל דכל הד' אוכל בפנים בשעודה אותם מפני דשתים מקדשן ואין אתה מכיר אי זה החולין ואי זה המקודשין, וכן מ"ש בברייתא מושך שתים מהם ומניפן כתבו התוס' לאפי דמוקי לה כרבי נ"ל שמניף

כסף משנה

מן העליה ישנים שבעליה. ורבינו פסק כברייתא ויש לתמוה למה הניח המשנה ופסק כברייתא ואפשר שלזה נתכוון הראב"ד שכתב הלכה זו בהפך עכ"ל. ואפשר שכוונתו לומר דליתנא דמתני' דקתני שאינם באים היינו לומר שאם לא הביא מהחדש פסול מדקאמר עלה מתני' דלא כי האי תנא וכיון שרבינו פוסק כברייתא לא ה"ל לתפוס בלשון המשנה, ולזו י"ל דליתנא דשאינם באים שפיר משמע לכתחלה כי מסיים בה אם הביא מן הישן כשר ומאי דדייק בגמ' מתניתין דלא כי האי תנא היינו משום דלא מסיים בה הכי. ולענין אמאי שבק מתני' ופסק כברייתא י"ל דטעמיה משום דבגמרא מפרש טעמא דברייתא ולא פירש טעמא דמתני', ואפשר לומר עוד שרבינו מפרש דלתנא דמתניתין נמי אם הביא מן הישן כשר ולישנא דמתני' הכי משמע דהא כל קרבנות וכו' באים מן הישן היינו אפילו לכתחלה ובההוא גוונא קאמר דעומר ושתי הלחם אינם באים אלא מן החדש דהיינו לכתחילה ומאי דקאמרה גמרא מתני' דלא כי האי תנא היינו ללמד דלתנא דברייתא לכתחילה נמי מותר להביא שתי הלחם מן הישן מדלא קתני לא יביא מן הישן ואם הביא כשר ועוד מדפלגינהו בברייתא לעומר ושתי הלחם ולא ערבינהו למיתני עומר ושתי הלחם הבאים מן הישן כשרים משמע דטעמא משום דלא שוו בדינייהו דעומר לכתחלה צריך להביא מהחדש אבל שתי הלחם לכתחלה נמי יכול להביא מן הישן לדעת הברייתא ומאי דקאמר בגמרא על הברייתא והא כתיב ראשית למצוה היינו למצוה מן המובחר ומאן דלא בעי מצוה מן המובחר יכול להביא מן הישן אף לכתחלה לתנא דברייתא אבל לתנא דמתני' לכתחלה צריך להביא מן החדש ומאי דקאמר ע"כ לא פליגי אלא בחדש היינו לכתחלה אבל אם לא מצא לכ"ע יביא מהישן ולפי פי' זה שפיר פסק רבינו כתנא דמתני' ואע"פ שרש"י בכמה לשונות הוא נזהר מפירוש זה רבינו אפשר שמפרשו:

ג חטים שירדו בעבים וכו'. במנחות פרק רבי ישמעאל (דף ס"ט:) בעיא דלא איפשיטא ופירש"י שירדו בעבים עם המטר כששתו העבים באוקיאנוס בלעו ספינה מלאה חטים: וכיצד היו עושים מביאין שלש סאין חטים חדשות וכו' עד וי"ג נפה. בפ' אלו מנחות (דף ע"ז:). ומ"ש כמו שביארנו, בפ"י מהלכות בכורים ובפי"ג מהלכות מעשה הקרבנות:

ה ומ"ש וכולן אם ריבה במדת הסאים שבאים מהם או מיעט כשר. ברייתא פ' כל המנחות ואיתיה בתוספתא דמנחות פ"ח העומר ושתי הלחם ולחם הפנים שריבה מדת עשרון או שחיסר מדת עשרון שהיתה מדה מרובה מחברתה או חסרה מחברתה הרי אלו פסולות ריבה מדת סאין או שחיסר מדת סאין הרי אלו כשירות:

ו ולשין אותן אחד אחד וכו' עד סוף י"ט. משניות בפרק שתי הלחם (דף צ"ד):

ט ומ"ש וכיצד עושה מביא שאור ממקום אחר וכו'. משנה בר"פ כל המנחות (דף נ"ב ע"ב) פלוגתא דר"מ ור"י וידוע דהלכה כר"י:

י ומ"ש ומרובעות הן אפשר דיליף לה מלחם הפנים. ומ"ש אורך כל חלה שבעה טפחים ורחבה ארבעה טפחים וגובהה ד' אצבעות. משנה בפרק שתי הלחם (דף צ"ו) ומפרש רבינו קרנותיו גובהה ורש"י פירש בע"א:

יא כיצד הנפת הלחם וכו' ומניפם בעודם חיים. משנה בפרק כל המנחות (דף ס"א). ומ"ש ואם הניף זה בפני עצמו וזה בפ"ע יצא. שם יליף מקראי גבי אשם ולוג שמן שטעונים תנופה כאחד ואם הניף זה בעצמו וזה בעצמו יצא ומשמע דילפינן מהתם לשני כבשי עצרת. ומ"ש ולוקח חזה ושוק. שם (דף ס"ב) ת"ר זבחי שלמי ציבור טעונים תנופה לאחר שחיטה ותנופתן כמות שהן דברי רבי וחכ"א כחזה ושוק. שם פלוגתא דהני בברייתא ופסק כרבי משום דמסתבר טעמיה ועוד דהלכה שאול סבר כוותיה. ומ"ש ומניח שתי ידיו מלמטה. שם במשנה. ומ"ש ומניף הכל כאחד במזרח במקום כל התנופות מוליך ומביא מעלה ומוריד. שם במשנה. ומ"ש ואם הניפן אחד אחד יצא. אפשר שהוא כלמד מאשם ולוג שמן כדכתבתי: ומה שכתב וכן שתי החלות נוטל כ"ג אחת מהן. זה על פי מה שנתבאר בספ"ד שכ"ג בלחם הפנים נוטל מכל משמר חצי החלות: ושאר הבשר נאכל לכהנים. כלומר ואינם כשאר שלמים שהם קדשים קלים ונאכלים לבעלים חוץ מהאימורים אבל שלמים אלו קדש קדשים הם ואינם נאכלים אלא לכהנים. ומ"ש ושתיהן נאכלות אותו היום וחצי הלילה וכו':

יב שחט שני כבשים על ארבע חלות וכו'. בפרק התכלת (דף מ"ז:) ת"ר שחט שני כבשים על ארבע חלות מושך שתים מהם ומניפן והשאר נאכלים בפדיון ואמרינן בגמרא אליבא דר"י דהיינו דוקא בדאמר ליקדשו תרתי מגו ארבע אבל אם לא אמר כן לא קדשי. ומ"ש והשאר פודים אותם בפנים. שם אמרינן הכי אליבא דרבי דאמר שחיטה

משנה למלך

פ"ח ה"ז ולישתן ועריכתן בחוץ ואפייתן בפנים ככל המנחות. אאפייתה בפנים קאי דאילו לישה ועריכה בשאר מנחות בפנים היא וכמ"ש רבינו בפי"ב מהלכות מעשה הקרבנות, ועיין מ"ש מזה לעיל בפ"ה הלכה ו' ע"ש

התנה לא קדש הלחם: **יג** שחט ארבעה כבשים על שתי חלות. מושך שנים מהם וזורק דמן שלא לשמן. ומניף השנים הנשארים הכשרים עם שתי הלחם: **יד** שתי החלות מעכבות זו את זו. ושני הכבשים מעכבין זה את זה. מת אחד משניהם. או ברח. או נעשה טריפה. יקח זוג לשני. שחט אחד לשמו. יקח לו זוג: **טו** *שתי הלחם מעכבים את הכבשים. ושני הכבשים אינן מעכבים את הלחם. *ואם הונפו עם הכבשים מעכבין זה את זה. ואם אבד הלחם יאבדו הכבשים אם אבדו הכבשים יאבדו הלחם ויביאו לחם אחר וכבשים אחרים: **טז** שתי הלחם הבאות בפני עצמן בלא כבשים כיצד עושין בהן. יונפו ותעובר צורתן ויצאו לבית השריפה גזירה שמא ימצאו כבשים לשנה הבאה ויביאו לחם בלא כבשים. הפר ושני האילים ושבעת הכבשים והשעיר הבאים ביום זה בגלל הלחם אינן מעכבין את הלחם ולא הלחם מעכבן: **יז** שני פרים של מוסף היום ופר הבא בגלל הלחם אינן מעכבין זה את זה: **יח** *איל של מוסף היום ושני אילים הבאין בגלל הלחם אינן מעכבין *(זה את זה): **יט** שבעה כבשים של מוסף היום ושבעה כבשים הבאים בגלל הלחם אינן מעכבין זה את זה. ואם נשחטו כולן מעכבין זה את זה: **כ** התמידין אינם מעכבין את המוספין ולא המוספין מעכבין את התמידין ולא המוספין מעכבין זה את זה ולא מנין העולות כולן מעכב. כיצד הרי שלא מצאו אלא ששה כבשים מקריבין ששה אפילו לא מצאו אלא אחד מקריבין אותו בין בראשי חדשים בין בימי המועדות והשבתות. ואינן חייבין להקריב השאר למחר או למועד אחר אלא כל קרבן צבור שעבר זמנו בטל קרבנו. לא מצאו אלא שני כבשים אם יקריבו אותן למוסף היום אין להן תמידין למחר. הרי הדבר שקול אם הקריבום למוסף היום הקריבו ואם רצו להניחם למחר לתמידין יניחו:

באחד

*[בגירסת הכ"מ לא היה כתוב זה את זה ובדפוס וויניציאה איתא ועי' בל"מ]:

השגת הראב"ד

*שתי הלחם וכו'. א"א הלכה זו בהפך:

*ואם הונפו. א"א ספק הוא בגמרא:

השגת הראב"ד

*איל כו' ואם נשחטו כו'. א"א לא ידעתי שחיטה זו בכאן מה היא והיה לו לומר אבל הן עצמן דת"כ ומעכבין זה את זה מ"ע הויה כתיב בהו:

כסף משנה

שחיטה מקדשם אבל לר"א ברבי שמעון דפליג עליה אין פודין אותם אלא בחוץ. ופסק רבינו כרבי דהלכה כרבי מחבירו:

יג שחט ארבעה כבשים על שתי חלות וכו'. שם (דף מ"ח):

יד שתי החלות מעכבות זו את זו ושני הכבשים מעכבין זה את זה. משנה פרק הקומץ רבה (דף כ"ז): **מת** אחד משניהם וכו' יקח זוג לשני. תוספתא בפ"ה דמנחות: **שחט** אחד מהם לשמו. כלומר ואח"כ מת האחר או נעשה טריפה או ברח יקח לו זוג לראשון והוא בתוספתא הנזכרת:

טו שתי הלחם מעכבין את הכבשים וכו'. במשנה פרק התכלת (דף מ"ה:) פלוגתא דתנאי הלחם מעכב את הכבשים ואין הכבשים מעכבים את הלחם דברי ר"ע אמר ר"ש בן ננס לא כי אלא הכבשים מעכבים את הלחם והלחם אינו מעכב (את) הכבשים שכן מצינו כשהיו ישראל במדבר ארבעים שנה קרבו כבשים בלא לחם אף כאן יקרבו כבשים בלא לחם אר"ש הלכה כדברי בן ננס אבל אין הטעם כדבריו [שכל האמור בחומש הפקודים קרב במדבר] וכל האמור בת"כ אין קרב במדבר משבאו לארץ קרבו אלו ואלו ומפני מה אני אומר יקרבו כבשים [בלא לחם] שהכבשים מתירים את עצמם ולא הלחם בלא כבשים שאין לו מי יתירנו, ולכאורה משמע דהלכה כר"ש ור"ש בן ננס דרבים נינהו ועוד דיהבי טעמא למילתייהו *ויש לתמוה על רבינו שפסק כר"ע וז"ש הראב"ד הלכה זו בהפך עכ"ל. וי"ל לדעת רבינו שהוא סובר דמ"מ הלכה כר"ע דהוא מאריה דגמרא טפי מהנך תנאי וטעמא דבן ננס הא איפרך וטעמא דרבי שמעון איכא למידחי דאע"ג דר"ש יהיב טעמא שלחם בלא כבשים אין לו מי יתירנו איכא למימר דאע"ג דכשהלחם בא עם הכבשים הכבשים מתירין את הלחם כשהלחם בא לבדו הוא עצמו מתיר את עצמו. ועוד דבגמרא אמרינן מ"ט דרבי עקיבא גמר יהיו מהיינה מה להלן לחם אף כאן לחם ובן ננס גמר יהיו יהיו מה להלן כבשים אף כאן כבשים ושקיל וטרי גמרא ובסוף קמה שיטתיה דר"ע ולפיכך פסק כוותיה ועוד דאיתא התם בגמרא (דף מ"ו) ת"ר שתי הלחם הבאות בפני עצמן יונפו כו' עד אף שתי הלחם נמי לאכילה והאי ברייתא כר"ע אתיא ומדשקלי וטרו בה אמוראי משמע דסברי דהלכתא כוותיה. ומ"ש ואם הונפו עם הכבשים מעכבים זה את זה ואם אבד הלחם יאבדו הכבשים וכו' בפרק התכלת (דף מ"ו) איבעיא לן תנופה עושה זיקה או לא ואסיקנא בתיקו וא"כ לא היה לרבינו לכתוב הלכה פסוקה בדבר וכבר השיגו הראב"ד וכתב א"א ספק הוא בגמרא עכ"ל. ואפשר שטעם רבינו מדאמרי' בתר הכי א"ל אביי לרבא מ"ש ב' כבשים דמעכבי לחם ומאי שנא שבעה כבשים ופר ואילים דלא מעכבי לחם ולא מעכבי א"ל הואיל והוזקקו זה לזה בתנופה משמע דס"ל דתנופה עושה זיקה:

טז שתי הלחם הבאות בפני עצמן וכו'. ברייתא וגמרא שם: **הפר** ושני האילים וכו'. משנה שם (דף מ"ד):

יז שני פרים של מוסף היום ופר וכו'. משנה שם הפרים והאילים והכבשים והשעירים אינם מעכבים זה את זה ובגמרא הני פרים וכבשים וכו' דעצרת וכו' אילים דהכא וכו' אי דת"כ הויה כתיב בהו לעולם דעצרת דת"כ וה"ק לא אילים דת"כ מעכבי ליה לאיל דחומש הפקודים ולא איל דחומש הפקודים מעכב לאילים דת"כ אלא פרים דאפילו אהדדי לא מעכבי ואילים דהכא והכא הוא דלא מעכבי איגהו מעכבי תנא מילי מילי קתני. פי' וגבי פרים וכבשים אין מעכבים אפילו אהדדי אבל אילים אהדדי מעכבי אלא שבת"כ עם של חומש הפקודים אינם מעכבין אלו לאלו:

יט ומ"ש שבעה כבשים וכו' אינם מעכבים כו'. לא אלו את אלו ולא הם בעצמם וכמו שביאר מיד שאין המוספין מעכבין וכו' והוא כמו שנתבאר מהמשנה דבהו אין עיכוב כלל ומילי מילי קתני. ודברי רבינו מדוייקים כן דגבי פרים כתב שני פרים אין מעכבין זה את זה וגבי אילים לא כתב כן אלא כתב איל וכו' ושני אילים אין מעכבין ולא כתב כמו שכתב גבי פרים אין מעכבין זה את זה מוכח דשני אילים גופייהו מעכבין ולא דמו לפרים וגבי פרים היה יכול לכתוב כמו שכתב גבי אילים דהשם נמי איכא פר אחד ושני פרים אלא ודאי לכך נתכוון. ומ"ש ואם נשחטו כולן מעכבין זה את זה. שם (דף מ"ו:) אמר ר"י הכל מודים שאם הוזקקו זה לזה שמעכבין זה את זה ואי זו היא זיקה שלהם שחיטה ופירש"י שאם הוזקקו זה לזה שהיה ביחד ואח"כ אבד לחם או כבשים שמעכבין זה לזה והנותר לפנינו יצא לבית השריפה דנדחה באיבוד חבירו ואי זו היא זיקה שלהן הקבועין יחד שחיטה שאם היה לחם בשעת שחיטה ואח"כ אבד או לחם או כבשים אבד הכל. ויש לתמוה על מה שכתב הראב"ד איל של מוסף וכו' א"א לא ידעתי שחיטה זו בכאן מה היא וה"ל אבל הן עצמן דת"כ מעכבין זה את זה מ"ע הויה כתיב בהו עכ"ל, שהרי מ"ש רבינו שאם נשחטו מעכבין זה את זה מבואר הוא בברייתא וכדברי ר"י שכתבתי. וכתב הר"י קורקוס ז"ל דעת הראב"ד כרש"י דהכיא דר"י אכבשים שאין מעכבין את הלחם לחוד קאי דבהנהו דוקא קובעת שחיטה עכ"ל:

כ ומה שכתב ואינם חייבים להקריב השאר למחר וכו': **לא** מצאו אלא שני כבשים וכו'. בפרק התכלת (דף מ"ט) בעיא דלא איפשיטא:

*[עיין בפי"ע דהביא ראיה לפסק הרמב"ם משום דהוי מחלוקת ואח"כ סתם והלכה כסתם]:

לחם משנה

שמניף כולם ובהא לא ידעינן הי אקדים וכן רש"י ז"ל כתב שם והוא הדין דהוה מצי למפרך ברישא דאי ארבעתן בעי לאנופי בהדייהו דהא לא ידעי מי הן דקדושה וכו'. אבל רבינו ז"ל נראה דפליג שכתב מושך שתים ומניפן ולא הזכיר הנפת הד' ועוד כתב שנאכלין בחוץ ודבריו מתמיהין דכיון דלא ידעינן הי ניהו קדושות אמאי נאכלים בחוץ דילמא אותן הנאכלים הם הקדושות וכ"ת הרי נתברר אחרי כן דאלו השתים שפודה הם חולין הא קי"ל דבדאורייתא אין ברירה ועוד אם יכול לברר ולומר אלו השתים יהיו קדושות בקדושת שתי הלחם והב' אחרים הם קדושת דמים א"כ אפילו בחוץ יכול לפדותם ואינם נפסלים ביוצא דקדושת דמים הוו ובידו לבררם ויהיו השנים קדושת דמים. וכן יש לתמוה עליו על מה שכתב בפי"ב מהל' פסולי המוקדשין גבי תודה שנשחטה על פ' חלות לוקח ארבעים מתוך פ' ומרים מהם ד' מכל קרבן והמ' האחרות יפדו ויצאו לחולין ע"כ דמדברי התוס' ז"ל לפ' התודה (דף ע"ח) לא משמע הכי אלא שצריך להרים שמונה חלות לכהן ד' מכל ארבעים אחת מכל מין דאי לאו הכי כיון דאין ברירה דילמא דחולין קא שקיל וכן י"ל לדבריהם דלא יצאו לחולין המ' כיון דאין ברירה אלא יאכלו לבעלים כמו השאר והדברים פשוטים כיון דקי"ל דאין ברירה בדבר דאורייתא וכיון שכן על רבינו ז"ל יש לתמוה ג"כ על מה שכתב שם דהא קי"ל דאין ברירה ואיך כתב שמרים ארבע לבד ועוד שכתב שהמ' אחרים יצאו לחולין ואם כן במ"ש כאן וצ"ע:

טו שתי הלחם מעכבים את הכבשים וכו': הרב בעל כ"מ ז"ל נתן טעם לרבינו ז"ל למה פסק כר"ע ודבריו נכונים ועוד אני נותן טעם אחר משום דבגמרא בפרק התכלת בעי רבי ירמיה אליביה היכא דהביא לחם וכבשים והניפו ואבד הלחם והביא לחם אחר וכו', ועוד טעם אחר דבפ"ח מהלכות אישות גבי האומר לאשה הרי את מקודשת לי מעכשיו ולאחר שלשים יום כתב שם הרב המגיד ז"ל ועוד דשמואל נמי פליג עליה דר' יוחנן בהא והוו להו תרי לגבי רבי יוחנן ואע"ג דפליג נמי עליה דרב מ"מ ליכא תרי לגבי רב מחד טעמא אלא מתרי טעמי ע"כ. גם אנו נאמר כאן כיון דבן ננס ור"ש הם נגד ר"ע מתרי טעמי לא הוו תרי לגבי ר"ע אלא חד מחד טעמא וכיון שכן הא קי"ל הלכה כר"ע מחבירו דלא הוי מחביריו כיון דכל אחד בא עליו בטעם אחר:

יז שני פרים של מוסף היום ופר הבא בגלל הלחם אינן מעכבין זה את זה איל של מוסף היום ושני אילים הבאים בגלל הלחם אין מעכבין זה את זה. כך הנוסחא בדברי רבינו ומדברי הרב בעל כ"מ ז"ל נראה דגבי איל לא היה לו בגירסתו אלא אין מעכבין סתמא ולא זה את זה כמו גבי פרים דגבי פרים ליכא עיכובא כלל אבל אילים הם עצמם מעכבים זה את זה:

יט ואם נשחטו כולן מעכבין כו'. לפי פירוש רבינו ז"ל דהא דאמר ר' יוחנן בפ' התכלת (דף מ"ו) הכל מודים שאם הוזקקו זה לזה שמעכבין זה את זה ואינה זיקה שלהם שחיטה דקאי נמי אכבשים של מוסף היום ושבעה כבשי הלחם א"כ מאי קאמר התם

באחד

משנת למלך

יט ואם נשחטו כולם מעכבין כו'. עיין בהלכה שכתב (דף ק"ז ע"ב) ודוק:

[illegible]

פרק תשיעי

א "באחד בתשרי מקריבין מוסף היום פר ואיל ושבעה כבשים הכל עולות ושעיר חטאת הנאכלת. וזה מוסף היום יתר על מוסף ראש חדש הקרב בכל ראש חדש. לפיכך אם חל להיות בשבת היו שם שלשה מוספין מוסף שבת ומוסף ראש חדש ומוסף היום: ב וכיצד סידור הקרבתן. מוסף שבת תחלה ואחריו מוסף החדש ואחריו מוסף יום טוב. שכל התדיר מחבירו קודם את חבירו וכן כל המקודש מחבירו קודם את חבירו. היה לפניו תדיר ומקודש יקדים איזה מהם שירצה: ג עבר או שכח ושחט את שאינו תדיר או הפחות בקדושה תחלה מקריבו ואח"כ שוחט את התדיר או את המקודש: ד ואם נשחטו שניהם כאחד יהיה זה ממרס בדם עד שיזרק דם התדיר או דם המקודש: ה דם החטאת קודם לדם העולה מפני שדם החטאת מכפר. איברי עולה קודמין לאימורי חטאת מפני שהעולה כולה לאשים. דם חטאת ואיברי עולה אי זה שירצה יקדים. וכן דם עולה ואימורי חטאת או דם עולה ודם אשם אי זה שירצה יקדים: ו חטאת קודמת לעולה אפילו חטאת העוף קודמת לעולת בהמה שנאמר את אשר לחטאת ראשונה בנין אב לכל חטאת שהיא קודמת לעולה הבא עמה. וכן בשעת הפרשה מפריש החטאת תחלה ואחר כך העולה: ז בקרבנות החג אינו כן אלא קריבין על סדר הכתוב שנאמר כמשפטם. כיצד בתחלה פרים. ואחריהם אילים. ואחריהם כבשים. ואחריהם שעירים. אע"פ שהשעירים חטאת. וכל אלו שקדמו אותן עולות. וכן בשגגת צבור בע"ז שהן מביאין פר עולה. ושעיר חטאת. הפר קודם שנאמר בו כמשפט. ופר כהן משיח קודם לפר העלם דבר של צבור. ופר העלם קודם לפר ע"ז. ופר ע"ז קודם לשעיר שלה. אע"פ שהפר עולה והשעיר חטאת. שכך הוא סדר הכתוב בתורה. שעיר ע"ז קודם לשעיר נשיא שהנשיא יחיד. ושעיר נשיא קודם לשעירת יחיד. ושעירת יחיד קודמת לכבשה. אע"פ ששניהם חטאת. שהשעירה ראויה לבוא על הכריתות שמביאין עליהם חטאת. והכבשה אינה באה על שגגת ע"ז: ח אפילו חטאת העוף של יולדת קודמת לכבשה. חטאת קודמת לאשם מפני שדמה ניתן על ארבע קרנות ועל היסוד. וכל חטאות שבתורה קודמין לכל האשמות. חוץ מאשם מצורע מפני שהוא בא על ידי הכשר. האשם קודם לתודה ולאיל נזיר מפני שהוא קדשי קדשים. תודה ואיל נזיר קודמין לשלמים מפני שהן נאכלין ליום אחד וטעונין לחם. והתודה קודמת לאיל נזיר מפני שיש בה ארבעה מיני מנחה. שלמים קודמין לבכור מפני שהן טעונין מתן שתים שהן כארבע וטעונין סמיכה ותנופה ונסכים. הבכור קודם למעשר בהמה מפני שקדושתו

מרחם

א סמ"ג עשין ת:

לחם משנה

התם איפשוט מדר' יוחנן דתנופה לא הויא זיקה משום דקאמר דשחיטה עושה זיקה ימא דמאי דנקט ר' יוחנן שחיטה משום דקאי נמי אכבשי מוסף ושבעה כבשי הלחם דליכא נהו תנופה דזיקה דידהו הוי שחיטה. וי"ל דמ"מ היה לו להודיענו דשני כבשי הלחם תנופה הויא זיקה ומינה ידעינן דכ"ש בשאר כבשים דשחיטה הויא זיקה:

פ"ט ג עבר או שכח ושחט את שאינו תדיר. בפרק כל התדיר (דף צ"א) איבעיא להו תדיר ושאינו תדיר וקדש ושחט לשאינו תדיר וכו' ואמרו שם היכי משכחת לה דשחיטנהו לתרווייהו אבל לא שחיטנהו לתרווייהו תיבעי לך ע"כ. ומפני כן כתב רבינו ז"ל ואם נשחטו שניהם כאחד דזה פשוט בגמ' ואין כאן בעיא ואין אנו צריכין למ"ש הרב בעל כ"מ ז"ל וזה נלמד ממה ששנינו בפרק תמיד נשחט וכו' דזה גמרא ערוכה היא בזבחים פ' כל התדיר כדכתיבנא:

ה דם עולה ודם אשם וכו'. שם (דף פ"ט) בעיא ובעי למפשטה מדאמרינן חטאת קודם לאשם חטאת הוא דקדמה ליה לאשם וכו' כלומר ודאי דקאי אאימורין דאי בדם שהיא ניתנת מבעי ליה וכתב הרב בעל כ"מ ז"ל דרבינו ז"ל לא גריס דיקא נמי דאי גריס ליה נפשטה בעיין. ואני לע"ד אומר דאפילו גריס ליה ומתני' איירי באימורים עדיין בעיא במקומה עומדת דאימורי חטאת קודמין לאשם וכ"ש אימורי עולה אבל דם עולה אפשר דקדמה לאשם או לא קדמה ואע"ג דבעיא דתדיר ושאינו תדיר איפשיטא ליה לרבינו ז"ל דנפשטה דמקריבו ואח"כ שוחט את התדיר וטעמא משום דבמסקנא אמרה מתני' נמי דייקא דקתני עד שיזרק דם התמיד ולא קתני עד שישחוט ויזרוק דם התם הוא דהכא הדייקא נפשטה הבעיא לגמרי דמדאיירי מתני' בדשחיט לתרווייהו ולא תני דיניה בשחט האחד וליתא עד שישחוט וכו' משמע דאית לה למתני' דהם שחט לאחד קודם שישחוט לאחר דמקריבו ואח"כ מקריב את התדיר:

ז ופר ע"ז קודם לשעיר שלה וכו'. שכך הוא הסדר הכתוב בתורה אע"פ שכבר כתב זה לעיל במ"ש וכן בשגגת ע"ז שהם מביאין פר עולה וכו' הפר קודם שנאמר בו כמשפט כאן סיים לפרש הדבר ואמר שכן הוא הסדר הכתוב בתורה:

ח אפילו חטאת העוף של יולדת קודמת לכבשה וכו'. במפיק ה"א גרסינן כדכתב הרב בעל כ"מ ז"ל דה"ק החטאת בכל ענין קודמת לעולה אפילו של יולדת שאינו על חטא ידוע. ולא כדכתב מהר"ם מטראני ז"ל בספר קרית ספר שלו וז"ל נראה מפני דהחטאת העוף של יולדת באה במקום בהמה והכבשה אינו באה במקום שעירה ע"כ. ודברי הרב בעל כ"מ ז"ל נכונים ביותר כמו שכתבתי:

הפרים

כסף משנה

פ"ט א באחד בתשרי מקריבים מוסף היום וכו'. מפורש בפרשת פנחס. ומ"ש לפיכך אם חל להיות בשבת היו שם ג' מוספין וכו'. בפ' החליל (דף נ"ד):

ב שכל התדיר מחבירו קודם את חבירו. משנה בזבחים ר"פ כל התדיר (דף פ"ט). ומ"ש וכן כל המקודש מחבירו קודם את חבירו. שם במשנה. ומ"ש היה לפניו תדיר ומקודש וכו', שם (דף צ':) בעיא דלא איפשיטא ולפיכך פסק רבינו דאי זה מהם שירצה יקדים ופירש"י תדיר ומקודש כגון דם עולת תמיד ודם חטאת התמיד תדיר והחטאת מקודשת ממנו כדתנן דם חטאת קודם לדם עולה מפני שהוא מרצה:

ג ומ"ש עבר או שכח ושחט את שאינו תדיר וכו'. שם (דף צ') בעיא בשחט את שאינו תדיר תחלה ומשמע דאיפשיטא ולמד רבינו ממנו לשחט את הפחות בקדושה תחלה:

ד ומ"ש ואם נשחטו שניהם כאחד יהיה זה ממרס בדם וכו'. נלמד ממה ששנינו בפרק תמיד נשחט (דף ס"א) שחט קרבן פסח קודם לתמיד יהיה אחד ממרס בדמו עד שיזרק דם התמיד:

ה דם חטאת קודם לדם עולה וכו' איברי עולה קודמין לאימורי חטאת וכו'. משנה שם זבחים (דף פ"ט): דם חטאת ואיברי עולה וכו'. שם בעיא דלא איפשיטא. ומ"ש דם העולה ודם אשם וכו'. בעיא שם (דף צ') ואתיק למיפשטה מדתנן חטאת קודמת לאשם חטאת הוא דקדמה ליה לאשם אבל עולה לא מאי לאו דם לא אאימורים דיקא נמי דקתני מפני שהיא מתנה ש"מ. ולפ"ז משמע דבעיין איפשיטא ורבינו דמשמע מדבריו דלא איפשיטא אפשר שלא היה גורס האי דיקא נמי דקתני:

ו חטאת קודמת לעולה וכו'. משנה וברייתא שם. וכתב הר"י קורקוס ז"ל נראה שהכוונה שישחוט החטאת ויקריב אותה לגמרי ואח"כ העולה ולעיל דמפליג בין דם לאיברים שאמרו שהדם של החטאת הוא שקודם ואיברי עולה קודמין היינו כשנשחטו שניהם ושני הדמים לפנינו ואנו באים לידע אי זה דם יקדים שזורק של חטאת ואחר שזורק שני הדמים ואיברי שניהם לפנינו ואנו באים לדון על האיברים אז מקדים של עולה מפני שכולה כליל עכ"ל. והאריך להוכיח שכן צריך לפרש. ומ"ש וכן בשעת הפרשה וכו'. *תוספתא פרק י' דזבחים:

ז בקרבנות החג אינו כן וכו' עד שכך הוא סדר הכתוב בתורה. בפרק כל התדיר (דף צ') וכרבינא דאמר כמשפט כתיב בהו: שעיר ע"ז קודם לשעיר נשיא. בסוף הוריות (דף י"ג) ויהיב טעמא משום דהאי צבור והאי יחיד. ומ"ש ושעיר נשיא קודם לשעירת יחיד שם ויהיב טעמא משום דהאי מלך והאי הדיוט. ומ"ש ושעירת יחיד קודמת לכבשה. שם ואע"ג דאמר התם אביי דתנאי היא פסק רבינו כתנא דמתם גמרא כוותיה ויהיב טעמא התם שעירה עדיפא שכן נתרבה אצל ע"ז ביחיד. ונראה שרבינו מפרש דה"ק שכשנתרבה אצל ע"ז ביחיד לא לענין זה לבדו נתייחדה שהרי לחטאות אחרות היא באה ונתרבית לבא גם על ע"ז דיחיד:

ח אפילו חטאת העוף של יולדת קודמת לכבשה. תוספתא פ"י דזבחים פירוש לכבשה לכבש שלה במפיק ה"א וה"ק החטאת בכל ענין קודם לעולה אפילו של יולדת שאינה על חטא ידוע: חטאת קודמת לאשם וכו'. עד שהם מיני דמים. משנה בפרק כל התדיר (דף פ"ט:): וכל החטאות שבתורה וכו'. משנה שם (דף צ':) ופירש"י מפני שהוא בא על ידי הכשר מפני שהוא בא להכשיר את המצורע לקדשים ולביאת המקדש הילכך חשיבות הוא לגביה שטהרה תלויה בו: ומ"ש והתודה קודמת לאיל נזיר וכו'. שם (דף צ') בעיא דאיפשיטא:

*(עי' תוי"ט בפ"י דזבחים משנה ד'):

הרי

משנה למלך

פ"ט ו חטאת קודמת לעולה כו'. אין דין זה כי אם למצוה ולא לעכב כ"כ התוס' בפ' תמיד נשחט (דף נ"ט) יע"ש. ועיין בפ"ק דמנחות (דף ד':) במ"ש התוס' שם ובפ"ק דזבחים (דף ס') ועיין בחדושי הרשב"א והריטב"א אי קדימת החטאת הוא דוקא למצוה בפ"ק דקדושין (דף י"ג) דלסברת הריטב"א דוקא חטאת דמצורע לא הוי לעיכובא אבל שאר חטאות הוי לעיכובא ודוק: ועל מ"ש רבינו וכן בשעת הפרשה כו' כתב מרן תוספתא פרק י' דזבחים. ומתני' דמשנה ערוכה היא בפרק כל התדיר (דף פ"ט) חטאת העוף קודמת לעולת העוף וכן בהקדשה ופירש"י כשהוא מפרש קיני קורא שם לחטאת תחלה. ודע שכתבו התוס' אהכיא דלמקראה הקדימה הכתוב שדין יולדת נמשה שצריך לפרש תחלה העולה ואח"כ החטאת אע"פ שבהקרבה החטאת קודם ורבינו לא חילק בזה משום דמפרש הוא דלמקראה הקדימה הכתוב כפירש"י דהיינו שתהא נקראת בענין תחלה ולפי זה הא דתנן במתני' וכן בהקדשה הוא כולל אף ליולדת ועיין ברא"ם פרשת תזריע ועיין בקרית ספר:

ז ופר עכו"ם קודם לשעיר וכו'. לא ידעתי למה חזר רבינו וכתב דין זה שהרי כבר כתבו לעיל וכן בשגגת צבור כו':

ח אפילו חטאות העוף של יולדת כו'. כתב מרן וה"ק שהחטאת בכל ענין קודם כו' ולא ידעתי מי הזקיקו לזה דכוונת רבינו מבוררת דאפילו יולדת דלמקראה הקדימה הכתוב וסד"א דאף להקרבתה קמ"ל ועיין בקרית ספר ובלח"מ. הגן שאשם מצורע. אף שכתבנו למעלה דהא דחטאת

קודמת

מרחם ונאכל לכהנים בלבד. המעשר קודמין לעופות מפני שהוא זבח ויש בו קדשי קדשים דמו ואימוריו. והעופות קודמין למנחות מפני שהן מיני דמים. הרי שהיו לפניו חטאת העוף ומעשר. המעשר קודם מפני שהוא זבח. היו שם חטאת העוף ומעשר ועולת בהמה הואיל ועולה קודמת למעשר וחטאת העוף קודמת לעולת בהמה מקריב חטאת העוף תחילה ואחר כך העולה ואחר כך המעשר: ט הרי שהיו מיני בהמה הרבה ממין קרבן אחד כיצד הן קריבין. הפרים קודמין לאילים שכן נתרבו בנסכים. ואילים קודמין לכבשים שכן נתרבו בנסכים. וכבשים קודמין לשעירים שכן נתרבו באימורים. שבכלל אימורי כבשים האליה ואין בשעירים אליה. העומר קודם לכבש הבא עמו. ושתי הלחם קודמין לשני כבשים. זה הכלל דבר הבא בגלל היום קודם לדבר הבא בגלל הלחם: י מנחת האיש קודמת למנחת האשה. מנחת חטים קודמת למנחת שעורים. מנחת חוטא קודמת למנחת נדבה מפני שהיא באה על חטא. מנחת נדבה ומנחת סוטה אי זו שירצה מהם יקדים: יא מנחות קודמין ליין. והיין קודם לשמן. והשמן קודם ללבונה. ולבונה קודמת למלח. ומלח קודם לעצים. אימתי בזמן שבאו כולן כאחד. אבל הבא ראשון קרב ראשון והבא אחרון קרב אחרון: יב כל הקודם בהקרבה קודם באכילה: יג היו לפניו שלמים של אמש. ושלמים של יום. של אמש קודמין שהרי קרב זמנן. שלמים של אמש וחטאת או אשם של יום. חטאת ואשם קודמין מפני שהן קדשי קדשים כמו שביארנו:

פרק עשירי

א [א]ביום הכפורים מקריבין מוסף כמוסף ראש השנה פר ואיל. ואיל זה נקרא איל העם. ושבעה כבשים כולן עולות. ושעיר חטאת והוא נאכל לערב: ב ועוד מקריבין הצבור שעיר חטאת והוא נשרף שבן זוגו שעיר המשתלח: ג [ב]ביום הראשון של חג הסכות מקריבין מוסף היום שלשה עשר פרים ושני אילים וארבעה עשר כבשים כולן עולות ושעיר חטאת נאכלת. וכן כל יום ויום משבעת ימי החג מקריבין שני אילים וארבעה עשר כבשים ושעיר חטאת: ד אבל הפרים פוחתין אחד אחד בכל יום. בשני מקריבין שנים עשר. בשלישי אחד עשר. עד שימצא קרבן יום שביעי פרים שבעה אילים שנים כבשים ארבעה עשר הכל עולות ושעיר חטאת: ה [ג]ביום השמיני עצרת מקריבין מוסף היום פר ואיל ושבעה כבשים כולן עולות ושעיר חטאת. וזה מוסף בפני עצמו: ו [ד]כל שבעת ימי החג מנסכין את המים על גבי המזבח. ודבר זה הלכה למשה מסיני. ועם ניסוך היין של תמיד של שחר היה מנסך המים לבדו: ז ואם עירה המים לתוך היין או היין לתוך המים ונסך שניהם מכלי אחד יצא. ואם הקדים ניטוך המים לזבח. אפילו נסכן בלילה יצא. ובקרן דרומית מערבית היה מנסך למעלה מחצי המזבח והכל יורד לשיתין כמו שביארנו. כיצד היו עושין. צלוחית של זהב מחזקת שלשה לוגין היה ממלא אותה מן השילוח. הגיעו לשער המים תקעו והריעו ותקעו. עלה לכבש ופנה לשמאלו ונותן המים מן הצלוחית לתוך הספל שהיה שם. ושני ספלים של כסף היו שם. מערבי היה בו המים. ומזרחי היה בו היין של נסך. והיו מנוקבין כמין שני חוטמין דקין. ושל מים היה נקב שלו דק משל יין כדי שיכלה המים עם היין כאחד: ח זה שמנסך המים היו אומרין לו הגבה ידך. שפעם אחת נסך אחד על רגליו ורגמוהו כל העם באתרוגיהן שאמרו צדוקי הוא שהן אומרין אין מנסכין מים: ט כמעשהו בחול כך מעשהו בשבת. אלא שהיה ממלא מערב שבת חבית של זהב ואינה מכלי השרת ומניחה בלשכה ולמחר ממלא ממנה: י אם נשפכה או נתגלתה ממלא מן הכיור ומנסך:

בכל

א סמ"ג עשין לד: ב סמ"ג עשין רס: ג סמ"ג עשין כו: ד סמ"ג עשין רס:

כסף משנה

הרי שהיו לפניו חטאת העוף ומעשר וכו' היו שם חטאת העוף ומעשר ועולת בהמה וכו'. שם (דף צ':) איבעיא להו חטאת העוף ועולת בהמה ומעשר איזה מהם קודם וכו' הכא תרגימו מין זבח עדיף במערבא אמרי עיילא בה עולת בהמה בחטאת העוף והגבהתה ממעשר. ופירש"י הכא תרגימו בבבל. מין זבח עדיף ויקדים מעשר ואח"כ חטאת ועולה דאילו עולת בהמה לא מצי קדמה לחטאת העוף מגזירת הכתוב. עיילא בה חשיבות דעולת בהמה שבאה עמה והיא חשובה ממעשר שהיא קדשי הקדשים וכליל ומגזירת הכתוב החטאת קודמת ואע"פ שזו מין זבח. והגבהתה ממעשר לבטל חשיבות שם מין זבח שבו דהא בעולה נמי איתיה לאותה חשיבות ובטל ליה מגזירת הכתוב הילכך יקדים חטאת העוף לעולה ועולה למעשר. ופסק רבינו כבני מערבא משום דמסתבר טעמייהו:

ט הרי שהיו מיני בהמה הרבה ממין קרבן אחד וכו'. ג"ז שם: העומר קודם לכבש הבא עמו וכו' עד לדבר הבא בגלל הלחם. ברייתא בסוף הוריות (דף י"ג:):

י מנחת האיש קודמת למנחת האשה וכו'. תוספתא פ"י דזבחים. ומ"ש מנחת חוטא קודמת למנחת נדבה וכו' מנחת נדבה ומנחת סוטה אי זו מהם שירצה יקדים. בעיא בפרק כל התדיר (דף צ') נדבה קודמת שכן טעונה שמן ולבונה א"ד מנחת סוטה קודמת שכן באה לברר עון ולא איפשיטא הלכך אי זו מהם שירצה יקדים דשקולות הם:

יא ומ"ש מנחות קודמין ליין וכו' עד והבא אחרון קרב אחרון. תוספתא פ"י דזבחים אע"פ שיש בה קצת ש"ס ומשמע התם שמה שאמרו אימתי בזמן שבאו כולם כאחת וכו' קאי גם למנחת האיש קודמת וכו' ומנחת חטים קודמת וכו':

יב יג כל הקודם בהקרבה קודם באכילה היו לפניו שלמים של אמש וכו' עד סוף הפרק. משנה בפ' כל התדיר (דף צ':) וכחכמים:

פ"י א ביום הכפורים מקריבים מוסף כמוסף ר"ה וכו'. מפורש בפרשת פנחס. ומ"ש ואיל זה נקרא איל העם, בפרק בא לו (דף ע':) בברייתא נחלקו אם איל האמור בחומש הפקודים הוא של מ"כ או הוא אחר ופסק רבינו כרבי מהכירו ועוד דתנאי אחריני סברי כוותיה:

ב ומ"ש ועוד מקריבים הצבור שעיר החטאת וכו'. בפרשת אחרי מות:

ג ביום הראשון של חג הסוכות מקריבים מוסף היום י"ג פרים וכו' עד ושבעה כבשים כולם עולות ושעיר חטאת. מפורש בפרשת פנחס:

ה ומ"ש וזהו מוסף בפני עצמו:

ו כל שבעת ימי החג מנסכין את המים על גבי המזבח. משנה בפרק לולב וערבה (דף מ"ד). ומ"ש ודבר זה הל"מ שם ובריש תעניות (דף ג'). ומ"ש ועם ניסוך היין של תמיד של שחר היה מנסך המים לבדו. בפרק שני דיומא (דף כ"ו:) אין מנסכין מים בחג אלא עם תמיד של שחר ובתוספתא דסוכה פ"ג מאימתי מנסכין אותן עם איברי תמיד ומשמע לרבינו דהיינו בשעת ניסוך היין:

ז ואם עירה המים לתוך היין וכו'. משנה פרק לולב וערבה (דף מ"ח.). ואם הקדים ניסוך המים לזבח אפילו נסכן בלילה יצא: ובקרן דרומית מערבית היה מנסך למעלה מחצי המזבח. משנה בפרק קדשי קדשים (זבחים ס"ג). ומ"ש והכל יורד לשיתין. ומ"ש כמו שביארנו. הוא בפ"ב מהלכות מעשה הקרבנות: כיצד היו עושים וכו' עד ממלא מן הכיור ומנסך. משנה בפרק לולב וערבה (דף מ"ח):

בכל

לחם משנה

ט הפרים קודמין לאילים כו'. בפ' כל התדיר (דף צ') אוקימנו ברייתא דפרים קודמין לאילים ואמר לא לנדבה פרים קודמין לאילים שכן נתרבו בנסכים ואע"ג דבמסקנא לא קאי הך אוקימתא דאמרו השתא דאתית להכי אפי' תימא פרים דחג כמשפט כתיב בהו וכי הך אוקימתא פסק רבינו לעיל מ"מ סובר רבינו ז"ל דהדין דין אמת:

יג היו לפניו שלמים של אמש וכו' שהרי קרב זמנן. כלומר שנשחטו השלמים אמש והם נאכלין ביום הזבחים ובלילה וביום שלאחריו ומפני כן קרב זמנן ודלא כרש"י ז"ל דנראה מדבריו דשחטן היום ותלה הטעם בזלזול להשהותן כל כך הואיל ובאו ראשונה יקרבו ראשונה ומדברי התוס' ז"ל נראה שמפרשים כדברי רבינו ז"ל שסובר ששחטן אמש והזלזול הוא מפני שנותר הבשר מתקלקלת אבל בנוסחאותינו בדברי רש"י ז"ל כתוב ששחטן היום:

פ"י ו ועם ניסוך היין של תמיד של שחר היה מנסך המים לבדו וכו'. כתב הרב בעל כ"מ ז"ל ומשמע לרבינו ז"ל דהיינו בשעת ניסוך היין ע"כ. מוכרח הוא מן המשנה בפ' לולב וערבה דקאמרה דשני ספלים של כסף היו שם מערבי היה בו המים כו' והיו מנוקבין כמין שני חוטמין דקין וכו' דמדקאמר של מים היה דק ושל יין היה עב יותר משמע דהיה מנסך שניהם יחד וכדי שיכלו יחד עשו כן הנקבים:

חוזרין

משנה למלך

קודמת לעולה אינו אלא למצוה מ"מ הא דאשם מצורע קודם לחטאת הוא לעכובא וכדאמרינן בפ"ק דמנחות (דף ה') הקדים חטאתו לאשמו לא יהיה אחר ממרק בדמה אלא תעובר צורתה ותצא לבית השריפה וכבר הביא רבינו דין זה בפ"ה מהל' מחוסרי כפרה הלכה ג'. ובטעמא דמלתא עיין בדברי התוס' דזבחים (דף ס') ובחדושי הרשב"א והריטב"א פ"ק דקדושין (דף י"ג) יע"ש:

פ"י ז ואם הקדים נסוך המים לזבח כו'. כוונת רבינו היא דאפילו הקדים הניסוך מהלילה יצא ודין זה מתבאר בפ"ק דתעניות (דף ב') דאמרינן מה ניסוך המים מאורתא כו' וע"ש בתוס' דמשמע דס"ל דאף לכתחלה יכול לנסך מהלילה ומאי דאמרינן דאין מנסכין אלא בתמיד של שחר הכוונה היא דאינו חייב לנסך אלא בתמיד של שחר. ובירושלמי פ' לולב וערבה הלכה ח' רשב"ל בעא קומי ר"י

לחם משנה

יג חוזרין חלילה ובשמיני חוזרין לפיים כולן כאחד. קשה דבפ' החליל (דף נ"ה) איפליגו רבי ורבנן דלא מפייסין המשמרות כולן ולרבנן אחד משני משמרות דלא שלשו בפרים עושה אותו ומפרש התם כי היכי דתיתי מתני' כרבי דהפיים הוא בין שני משמרות. ואם כן קשה אמאי פסק רבינו ז"ל כרבי ולא כרבנן דאע"ג דקי"ל הלכה כרבי מחבירו הא קי"ל ולא מחביריו ואולי משום דפשטה דמתני' וכן ברייתא דכל המשמרות שוות ומשלשות כרבי מוכחי אע"ג דאוקמינהו התם כרבנן סובר רבינו ז"ל דהיינו דחיים בעלמא אבל פשט דידהו כרבי אתיא ולכך פסק כרבי:

טו ולעולם אין מערבין וכו'. הרב בכ"מ ז"ל כתב סוגית הגמרא והעלה בדברי רש"י ז"ל שטעות הוא מ"ש והא דקתני מציעתא דמתני' אבל אין מערבין היינו בשלא נתערבו סלתן וכו' דצריך למחוק תיבת בשלא וצ"ל אפי' נתערבו סלתן ושמנן ע"כ. ואני אומר אדרבה מ"ש רש"י ז"ל עיקר ועל פירוש רבינו ז"ל יש לתמוה דפשט הברייתא דאמרה בד"א בסלת ושמן אמתני' קאי וכן פירש"י ז"ל שם וכיון דאמתני' קאי ע"כ הכי קאמרה הא דתני מתני' דאין מערבין נסכי כבשים בנסכי אילים ופרים היינו כשהסלת והשמן קיים כלומר שלא הוקטר ולא נתערבו אבל היכא דהוקטר סלת ושמן או נתערבו ולא נשאר אלא יין מערבין וע"כ הך מערבין הוי נסכי פרים בנסכי אילים דעל זה התחיל תנא דברייתא דבריו ראשונה במה שאמר בד"א דאמתני' קאי ומתני' לא קאמרה דאין מערבין אלא בנסכי פרים ונסכי כבשים וא"כ ע"כ מה שאמרה המשנה אבל אין מערבין כו' איירי בשלא נתערבו ושפיר כתב רש"י ז"ל במה שכתב דמציעתא בשלא נתערבו דמוכרח הוא כיון דברייתא אמתני' קאי. אבל לרבינו ז"ל קשה דאיך אפשר לומר דאפי' נתערבו אין מערבים נסכי כבשים בנסכי פרים הא ברייתא אוקי מתני' בשלא הוקטר הסלת והשמן או לא נתערבו ועל זה קאמר אין מערבין נסכי כבשים בנסכי פרים. אלא שיש לומר בדוחק לדעת רבינו ז"ל דס"ל דברייתא לא קאי אמתני' אלא מתני' איירי בכל גוונא אפי' נתערבו אלא ברייתא קא אמרה דין אחר דאין מערבין נסכי כבשים ונסכי כבשים יחד ועל זה קאמרה בד"א בסלת ושמן וכו' והגמ' לא חש להביא דברי הברייתא האמורים קודם ועל זה קאמרה הברייתא בד"א דאין מערבין נסכי כבשים בנסכי כבשים אלא בסלת ושמן קיים שלא הוקטר ולא נתערב אבל הוקטר או נתערב מערבין היין כלומר דוקא נסכי כבשים בנסכי כבשים ולא נסכי כבשים בנסכי פרים ודוחק הוא. ויותר מרווח הוא פשט רש"י ז"ל כדכתיבנא דפירש שם דקאי

כסף משנה

יא בכל יום ויום מימי החג וכו'. בפרק החליל (דף נ"ה) ופירש"י ואם חל שבת באחד מהם ידחו שיר המועד מלפני שיר שבת ימוטו ידחה שהוא שיר אחרון ונדחה מפני שאמרו באחד בשבת שיר שהיה ראוי לומר אתמול שאין מדלגין סדר השיר ובשני שיר של אחד בשבת נמצא האחרון נדחה:

יב כבר ביארנו. בהלכות כלי המקדש פ"ג ופ"ד. ומ"ש וכולם עובדים בשוה ברגלים ובחג הסוכות היה כל משמר מקריב פר אחד או איל אחד וכו' עד ובשמיני חוזרים לפיים כולם כאחד כשאר הרגלים. משנה בפרק החליל (דף נ"ה:):

יג ומ"ש כמו שביארנו. הוא בהלכות כלי המקדש פ"ב:

יד ביו"ט הראשון של חג שחל להיות בשבת היה שם מנחת נסכים וכו'. משנה בפ' המנחות והנסכים (דף ק"ג:). ומ"ש ולא היו מערבים אותם. שם במשנה:

טו ומ"ש ולעולם אין מערבים נסכים וכו'. בפרק שתי מדות (דף פ"ט) תנן מערבין נסכי פרים בנסכי אילים נסכי כבשים בנסכי כבשים של יחיד בשל ציבור של יום בשל אמש אבל אין מערבין נסכי כבשים בנסכי פרים ואילים ואם בללן אלו בפני עצמן ואלו בפ"ע ונתערבו כשרים אם עד שלא בלל פסול ובגמ' ורמינהי והקטירו שלא יערב חלבים בחלבים א"ר אם נתערבו קאמר א"ה והיו מערבין נסכי כבשים בנסכי פרים ואילים ואפילו נתערבו נמי לא והא מדקתני סיפא בללן אלו בפני עצמן ואלו בפני עצמן ונתערבו כשרים מכלל דרישא לכתחילה קאמר אמר אביי ה"ק מערבין יין אם נתערבה סלתן ושמנן ויין לכתחלה לא ותניא בד"א בסלת ושמן אבל יין מערבים אלא אמר אביי ה"ק היכא דהוקטר סלתן ושמנן מערבין יין לכתחילה היכא דלא הוקטר אם נתערב סולתן ושמנן מערבין נמי יינן ואם לאו אין מערבין דילמא אתי לערובי סלת ושמן לכתחלה. ופירש"י מערבין נסכי פרים כשי מיין ושמן קאמר וה"ק מערבין יין נסכי פרים ביין נסכי אילים ואע"ג דלפר אית ליה ג' עשרון סלת והאי ההין יין ושמן ולאיל שני עשרון סלת ושלישית ההין יין וכו' שמן אפ"ה מערבין זה בזה משום דשניהן בלילתן שוה דלתרווייהו איכא שני לוגין לעשרון דבאיל כתיב שלישית ההין לאיל דהיינו ארבעה לוגין וה"ה לשמן וכתיב שלשה עשרונים לפר דהיינו שני לוגין לעשרון וכיון דבלילתן שוה מה"ה מערבין נסכיהם ומערבין נמי נסכי כבשים בנסכי כבשים כגון בנסכי מוספין משום דתרווייהו בלילתן רכה דבנסכיהם יש ג' לוגין שמן לעשרון וכו'. אבל אין מערבין וכו' משום דהללו בלילתם רכה והללו בלילתן עבה. בללן לנסכי פרים בפ"ע ולנסכי כבשים בפני עצמן ושוב נתערבו כשרים ואם נתערבו עד שלא בלל פסולה. שלא יערב חלבים הכי נמי לא יערב נסכים. אמר ר' יוחנן לא תימא מערבין לכתחלה אלא אם נתערבו קאמר והא דקתני והקטיר שלא יערב לכתחלה מיירי. א"ה דקתני במתני' אבל אין מערבין נסכי כבשים בנסכי פרים דאפילו נתערבו דיעבד נמי לא והא מדקתני סיפא נתערבו כשרות דהיינו דיעבד מכלל דרישא אין מערבין לכתחלה וה"ה רישא דרישא נמי מערבין לכתחלה והדרא קושיא לדוכתיה שלא יערב חלבים בחלבים. אמר אביי ודאי רישא דמתני' דתני מערבין לכתחלה היא ולא תיקשי לך ונתערבו נסכים דמתני' ביין קא מיירי וה"ק מערבין יין של נסכים פרים ואילים לכתחלה אם נתערב כבר סלתן בשמנן מאליהן הואיל והתחיל לערב ליכא משום לא יערב חלבים והא דתני אבל אין מערבין נסכי כבשים בנסכי פרים אפילו היכא דנתערב סלתן ושמנן. ויין לכתחילה לא אפילו דכבשים ופרים אם לא נתערב סלתן ושמנן והא תניא בד"א דאין מערבין נסכי כבשים בנסכי פרים ואילים בסלת ושמן אבל יין מערבין לכתחלה בין נתערב סלתן ושמנן בין לא נתערב אלא אמר אביי היכא דהוקטר כבר סלתן ושמנן של פרים ואילים כמלוקן מערב יין לכתחלה דליכא למיחש דילמא אתי לערובי סלתן ושמנן דבני הקטרה נינהו ואיכא משום והקטירו שלא יערב חלבים בחלבים שהרי כבר מעורבין ועומדין ואם לאו דלא הוקטר סלתן ושמנן אין מערבין דחיישינן דילמא אתי לאיערובי סלת ושמן לכתחילה דאסור שלא יערב חלבים בחלבים והא דקתני ברישא אבל יין מערבין היינו אם הוקטר סלתן ושמנן והא דקתני מציעתא דמתניתין אבל אין מערבין היינו בשלא נתערב סלתן ושמן עכ"ל. נמצא דאין מערבין חלבים בחלבים ולא סלתן ושמנן מדינא דכתיב והקטירו ויין ביין אין מערבין לכתחלה משום גזירה וסלתן ושמנן

רמב"ם

יא [א]בכל יום ויום מימי החג היו אומרים שירה בפני עצמה על מוסף היום. בראשון מימי חולו של מועד היו אומרין הבו לה' בני אלים. בשני ולרשע אמר אלהים וגו'. בשלישי מי יקום לי עם מרעים. ברביעי בינו בוערים בעם וגו'. בחמישי הסירותי מסבל שכמו. בששי ימוטו כל מוסדי ארץ וגו'. ואם חל שבת להיות באחד מהן ימוטו ידחה: יב כבר ביארנו שכל משמרות כהונה עשרים וארבעה. וכולן עובדין בשוה ברגלים. ובחג הסוכות היה כל משמר מקריב פר אחד או איל אחד או שעיר החטאת. אבל הכבשים יש משמר שמקריב מהן שני כבשים. ויש משמר שמקריב כבש אחד. כיצד ביום טוב הראשון של חג היו שם שלשה עשר פרים ושני אילים ושעיר. כל משמר מקריב בהמה אחת מהם. נשארו שם ארבעה עשר כבשים לשמונה משמרות. ששה משמרות מקריבין שנים שנים ושני משמרות מקריבין אחד אחד. בשני היו שם שנים עשר פרים ושני אילים ושעיר. כל משמר מקריב אחד. נשארו שם ארבעה עשר כבשים לתשעה משמרות. חמשה מקריבין שנים שנים. וארבעה מקריבין אחד אחד. בשלישי היו שם אחד עשר פרים ושני אילים ושעיר. כל משמר מקריב אחד. נשארו ארבעה עשר כבשים לעשרה משמרות. ארבעה מקריבין שנים שנים וששה מקריבין אחד אחד. ברביעי היו שם עשרה פרים ושני אילים ושעיר. כל משמר מקריב אחד. נשארו שם ארבעה עשר כבשים לאחד עשר משמר. שלשה מקריבין שנים שנים ושמונה מקריבין אחד אחד. בחמישי היו שם תשעה פרים ושני אילים ושעיר. כל משמר מקריב אחד. נשארו שם ארבעה עשר כבשים לשנים עשר משמר. שני משמרות מקריבין שנים שנים ועשרה מקריבין אחד אחד. בששי היו שם שמונה פרים ושני אילים ושעיר. כל משמר מקריב אחד. נשארו שם ארבעה עשר כבשים לשלשה עשר משמר. משמר אחד מהן מקריב שני כבשים ושנים עשר משמר מקריבין אחד אחד. בשביעי היו שם שבעה פרים ושני אילים ושעיר. וארבעה עשר כבשים כמנין המשמרות. נמצא כל משמר מקריב בהמה אחת: יג וכל מי שהיה מקריב פר היום לא היה מקריב פר למחר אלא חוזרין חלילה. בשמיני חוזרין לפיים כולן כאחד כשאר הרגלים כמו שביארנו: יד ביום טוב הראשון של חג שחל להיות בשבת היה שם מנחת נסכים של מוספין ושל תמידין ששים ואחד עשרון ולא היו מערבין אותו: טו ולעולם אין מערבין נסכים. אלא נסכי הפרים לבדם ונסכי האילים לבדם ונסכי כבשים לבדם. בין בקרבנות צבור בין בקרבנות יחיד: טז וכל החלבים של קרבנות בין קרבנות צבור בין קרבנות יחיד אין מערבין אותן זה בזה אלא מקטירין אימורי כל קרבן וקרבן בפני עצמו. ואם נתערבו מקטיר הכל כאחד: יז מנחות של נסכים שנתערבו זו בזו אחר שנבלל כל

א סמ"ג שם:

משנה למלך

ר"י הקדימון לזכאי מהו נסכן בלילה מהו לא נסך היום מהו שינסך למחר א"ל הקדימון לזכאי כשר נסכן בלילה כשר לא נסך היום לא ינסך למחר של שם עבר יומו בטל קרבנו ע"כ:

סליקו להו הלכות תמידין ומוספין בס"ד

כל מין ומין בפני עצמו כשירות: יח וכיון שנבללו המנחות ונתערב שמנן וסולתן הרי זה מותר לערב יין שלהן לכתחלה. וכן אם הקטיר מנחות של נסכים כל אחת ואחת בפני עצמה הרי זה מותר לערב היין שלהן: יט כשמערבים היין של נסכים יש לו לערב יין נסכים של אמש בשל יום ושל יחיד בשל צבור. וכשמערב מערב יין נסכי פרים ביין נסכי אילים יין נסכי כבשים ביין נסכי כבשים. אבל אין מערבין יין נסכי כבשים ביין נסכי פרים ואילים: כ ולעולם אין מערבין היין לכתחלה אלא אחר שנתערבה הסלת או אחר שהקטירו כמו שביארנו:

סליקו להו הלכות תמידין ומוספין בס"ד

כסף משנה

ושמן לע"ס אין מערבין אלו עם אלו ואם בללו אלו בפ"ע ואלו בפ"ע ואח"כ נתערבו כשרים אם עד שלא בלל פסל ויין אם הוקטר שמנן ויינן מערבין ויינן לכתחלה ואם לא הוקטרו אם נתערב סלתן ושמנן מערבין נמי יינן לכתחלה ואם לאו אין מערבין. ומדכתב רש"י והא דקתני מציעתא דמתני' אבל אין מערבין היינו בשלא נתערבו סלתן ושמנן משמע בהדיא דהא דקתני מערבין נסכי פרים בנסכי אילים נסכי כבשים בנסכי כבשים נמי ביין היא שנוייה וכן פירשה רבינו גם בפירוש המשנה אלא שרש"י מפרש דמיירי בשלא נתערבו ורבינו מפרש לה בשנתערבו. ועל פירש"י קשה לי דאי בשלא נתערבו מיירי מאי איריא נסכי כבשים בנסכי פרים ואילים אפילו נסכי כבשים בנסכי כבשים נמי אין מערבין יינן משום גזירה. לכן נ"ל למחוק ברש"י תיבת בשלא ולגרוס והא דקתני מציעתא דמתני' אבל אין מערבין היינו אפילו נתערבו סלתן ושמנן ומה שפירש"י במתניתין בנסכי סלת ושמן הוא למאי דקס"ד ולפ"ז הא דקתני אם בללן אלו בפ"ע ואלו בפ"ע וכו' מילתא באפי נפשה היא דהא לא קאי איין דאיירי ביה ברישא אלא אסלת ושמן *ומשמע דאכולהו קאי אפילו לנסכי פרים בנסכי אילים נסכי כבשים בנסכי כבשים דכיון דטעמא משום דכתיב והקטירו בהני נמי איכא משום והקטירו. ומ"מ א"כ דמערבין ואין מערבין דקתני רישא ביין מיירי מ"ש הני מהני וי"ל דכיון דנסכי כבשים אינם שוים לנסכי פרים ואילים מחמירין בהו טפי שאפילו נתערבו סלתן ושמנן אין מערבין יינן כל זמן שלא הוקטרו סלתן ושמנן. וע"פ הדברים האלה נתבארו דברי רבינו עד סוף הפרק, אלא שאצל מ"ש וכשמערב מערב נסכי פרים ביין נסכי אילים נראה שצריך להגיה ולכתוב וכשמערב מערב יין נסכי פרים ביין נסכי אילים יין נסכי כבשים ביין נסכי כבשים:

י(עי' תוי"ט בפ"ט דמנחות):

סליקו להו הלכות תמידין ומוספין בס"ד:

לחם משנה

דקאי אמתני' ודבריו הם מיושבים על נכון ואין בהם טעות כלל. ולענין מה שהקשה הרב בעל כ"מ ז"ל לפירש"י ז"ל דכיון דלא נתערב הא איכא גזירה ואפי' נסכי כבשים בנסכי כבשים נמי יהא אסור לערב גם לפירוש רבינו ז"ל קשה בהכי כמו שהקשה הוא בעצמו דאי בנתערבו אמאי אין מערבין נסכי פרים בנסכי כבשים הא ליכא גזירה ותירץ הם דמ"מ כיון דנסכי כבשים ונסכי פרים אינם שוים מחמירין טפי. גם אני אומר לפירש"י ז"ל כיון דנסכי כבשים ונסכי כבשים שוים לא מחמרינן בהו כולי האי לאסור כשנתערבו אע"ג דאיכא גזירה, ופירוש רש"י ז"ל מכוון יותר:

סליק הלכות תמידין ומוספין בס"ד

הלכות פסולי המוקדשין

יש בכללן שמונה מצות. שתי מצות עשה. ושש מצות לא תעשה:

וזה הוא פרטן:

א) שלא לאכול קדשים שנפסלו או שהוטל בהם מום: ב) שלא לאכול פגול: ג) שלא יותיר קדשים לאחר זמנם: ד) שלא יאכל נותר: ה) שלא יאכל קדשים שנטמאו: ו) שלא יאכל אדם שנטמא הקדשים: ז) לשרוף הנותר: ח) לשרוף הטמא:

וביאור מצות אלו בפרקים אלו:

פרק ראשון

א כל הפסולין לעבודה מותרין לשחוט קדשים לכתחלה ואפילו קדשי קדשים. חוץ מן הטמא שאינו שוחט לכתחלה. ואף על פי שהוא חוץ לעזרה ופשט ידיו ושחט בעזרה גזירה שמא יגע בבשר: ב ואם עבר ושחט הזבח כשר. וכן פר כהן גדול של יום הכפורים. אע"פ שנאמר בו ושחט אהרן אם שחטו זר כשר. אף פרה אדומה ששחט הזר כשירה שאין לך שחיטה פסולה בזר: ג השוחט את הקדשים ולא נתכוין לשחיטה אלא כמתעסק. הרי אלו פסולין עד שיתכוין לשחיטה: ד ולא ישחוט שני ראשים כאחד בקדשים ואם שחט הרי אלו כשרים: ה אבל שנים שוחטין בהמה אחת בקדשים

כסף משנה

פרק א א כל הפסולים לעבודה וכו' עד הזבח כשר. משנה וגמרא בפרק כל הפסולין (דף ל"א ל"ב):

ב ומ"ש וכן פר כהן גדול של יוה"כ וכו' אף פרה אדומה ששחטה זר כשירה. בפ' טרף בקלפי (דף מ"ב) אתמר שחיטת פרה (אדומה) ופרו וכו' חד אמר פרה פסולה ופרו כשירה וחד אמר פרו פסולה ופרה כשירה ובתר הכי (דף מ"ג:) אמרינן תני תנא קמיה דר"י כל השחיטות כשירות בזר חוץ משל פרה א"ל ר"י פוק תני לברא לא מצינו שחיטה בזר פסולה ור"י ל"מ לתנא דלא ניים אלא אפי' לרביה לא ניים דאמר ר"י משום ר"א בן יהוצדק שחיטת פרה בזר פסולה ואני אומר כשירה לא מצינו שחיטה שפסולה בזר. ופסק רבינו כר"י משום דלגבי פרו הלכה כרב באיסורי ועוד דה"ל רב ור"י הרי לגבי שמואל ולגבי פרה ה"ל שמואל ור"י הרי לגבי רב ואע"ג דר"א בן יהוצדק רביה פסל בפרה כיון דהא ר"י דבריו ודהאן נקטינן כוותיה:

ג השוחט את הקדשים ולא נתכוין לשחיטה וכו'. בס"פ ב"ש (זבחים דף מ"ז) ובפ"ק דחולין (דף י"ג) בעיא דאיפשיטא:

ד ולא ישחוט ב' ראשים כאחד בקדשים וכו'. ברפ"ב דחולין (דף כ"ט) תני רב יוסף תזבח שלא יהו שנים שוחטין זבח אחד תזבחהו שלא יהא אחד שוחט ב' זבחים ואמרינן עלה הכי אמר רבה"ח אר"י זו דברי ר"א בר"ש [בהימתאה] אבל חכ"א שנים שוחטין זבח אחד ובהם מתני' שם (דף ל':) השוחט שני ראשים כאחד שחיטתו כשירה ואוקמוה בקדשים ומש"ה דיעבד אין לכתחלה לא:

ה ומ"ש אבל שנים שוחטים בהמה אחת וכו'. משנה שם ומשמע דבקדשים מיירי דומיא דרישא:

לחם משנה

פרק א א ופשט ידיו וכו'. אע"ג דבריש פ' כל הפסולין אמרו דעביד סלין ארוכה ושחיט כתב רבינו ז"ל ופשט ידיו משום דהוא פסק בפ"ג מהל' ביאת מקדש דביאה במקצת לא שמה ביאה:

ב וכן זר וכו'. כתב הרב בעל כ"מ ז"ל טעם למה פסק כר"י. ועוד יש טעם אחר דהלכתא כר"י לגבי רב וכ"ש לגבי שמואל דהלכתא כוותיה דרב באיסורי לגבי שמואל ואפ"ה הלכה כר"י וא"כ כ"ש לגבי שמואל:

ג עד שיתכוין לשחיטה וכו'. לשון רבינו ז"ל מורה קצת כדעת התוס' ז"ל שפירשו בפ"ק דחולין וגם' ב"ש דאפי' מתכוין לחתיכת סימנין נקרא מתעסק עד שיתכוין לשחיטה דאי לא מתכוין אפי' לחתיכת סימנין בחולין נמי פסול ואע"ג דהם לא כתבו כן אלא לרבנן ואנן קי"ל כר' נתן דפליג עלייהו בפ"ק דחולין ובחולין כשר מ"מ אפשר דאפי' ר' נתן מודה דבקדשים בעינן שיתכוין ממש לשחיטה דליכא פלוגתא בין ר' נתן ורבנן בקדשים אלא בחולין דוקא:

ה אבל שנים שוחטין בהמה אחת וכו'. היינו כרבנן דאמרי שנים שוחטין זבח אחד בפ"ב דחולין. ולא ידעתי למה הוצרך הרב בעל כ"מ ז"ל לדקדק ג"כ ממתניתין דאמרה שנים אוחזין בסכין כו' דאיירי בקדשים דומיא דרישא דבהדיא אמרי רבנן כן. ועוד מהתם ליכא ראיה כ"כ דשחיטתו כשרה קאמר ומשמע בדיעבד דוקא:

הקטן

בקדשים כחולין: ו הקטן אינו שוחט קדשים אע"פ שהגדול עומד על גביו. שהקדשים צריכין מחשבה וקטן אין לו מחשבה. אפילו היתה מחשבתו ניכרת מתוך מעשיו אינה מחשבה להקל אלא להחמיר. כיצד היתה עולה עומדת בדרום ומשכה הקטן והביאה לצפון ושחטה שהרי ממעשיו ניכר שמחשבתו לשחיטת קדשים הרי זו פסולה: ז קדשי קדשים שנשחטו בדרום או שנתקבל דמם בדרום פסולין: ח היה עומד בדרום והושיט ידו לצפון ושחט שחיטתו כשירה: ט היה עומד בדרום והושיט ידו וקיבל הדם בצפון. קבלתו פסולה: י הכניס ראשו ורובו לצפון הרי הוא כעומד בצפון: יא שחטה בצפון ופרכסה ויצאת לדרום. אפילו הוציאה לדרום כשירה. פרכסה ויצאת לדרום וחזרה לצפון ואחר כך קיבל דמה בצפון כשירה. וכן קדשים קלים שהיו בפנים ועמד חוץ לעזרה והכניס ידו לפנים ושחט שחיטתו כשירה: יב הכניס ידו וקיבל קבלתו פסולה אפילו הכניס ראשו ורובו. אפילו היה העובד כולו בפנים וציצתו בחוץ עבודתו פסולה. שנאמר בבואכם אל אהל מועד עד שיבואו כולן: יג פרכסה הבהמה ויצאת לחוץ אחר קבלת דמה כשירה. שאפילו יצאו האימורין והבשר קודם זריקה בקדשים קלים הזבח כשר כמו שיתבאר: יד היתה הבהמה כולה בפנים ורגליה בחוץ ושחטה הזבח פסול. שנאמר והביאום לה' עד שתהיה כולה בפנים: טו *שחטה והיא כולה בפנים. ואח"כ הוציאה רגלה לחוץ. חותך הבשר עד שהוא מגיע לעצם ואחר כך מקבל הדם. ואם

השגת הראב"ד

*שחטה והיא כולה וכו' עד מפני שמנונית. א"א לא ידעתי זה מהו שיוצא בקדשי קדשים בין לפני קבלה בין לאחר קבלה נפסל ולענין טומאה בפ' כיצד צולין בעיא ולא איפשיטא הילכך טמויי נמי מטמא ליה למה שבפנים דהכורי אוכלין כמאן דמפרתי דמו ורבינא דהוא בתרא הכי ס"ל במס' חולין פ' בהמה המקשה ושמעתא דזבחים דלא כרבינא היא ולא חיים לטומאה אלא לבליעת בשר מבשר והגן כרבינא סבירא לן והיכא משום טומאה מיהו איכא למימר הך שמעתא לאו לאכשורי בשרה לאכילה קאמר אלא לאכשורי זבחא לבעלים לכפרה קאמר וכן עיקר:

לחם משנה

ו הקטן אינו שוחט וכו' אע"פ שהגדול וכו'. טעמו משום דבפ"ק דחולין על מתני' דכחולין כשאחר עומד על גביו כשר אמרו מאן תנא דלא בעינן כוונה לשחיטה וכו' משמע דבמוקדשין דבעינן כוונה לא סגי שיהא אחר עומד על גביו: אפילו היתה מחשבתו ניכרת מתוך מעשיו וכו' כיצד היתה עולה עומדת בדרום וכו'. מדברי רש"י ז"ל בפ"ק דחולין נראה דלא אמר הקטן בפירוש כשהביאה לצפון הריני מביאה לצפון לשוחטה לעולה שאינה כשרה בדרום דמהאי אבל התוס' ז"ל חולקים עליו וסוברים דאפי' הכי לא מהני ומדשתם רבינו ז"ל ואמר דמחשבתו ניכרת מתוך מעשיו לא מהני משמע דבכל גוונא לא מהני וכדעת התוס' ז"ל: אלא להחמיר. ר"ל לענין הכשר וכדלתב רבינו ז"ל בפרק י"ד מהל' טומאת אוכלין היכא דהעלו הקטנים פירות על הגג ושכנו בהם וירד עליהן הטל שהוכשרו. אבל מ"ש הרב בעל כ"מ בשם מ"כ דשחט על מנת לזרוק דמו אחר שתשקע החמה דלא אמרינן כיון דהביאה לצפון ודאי דכוונתו לשוחטה לשם קדשים ונפסלה מחשבתו, לא ברירא לי דלא דמי למחשבה דהכשר דהתם מוכיח מתוך ההיפוך דניחא ליה בהאי טל שירד עליהם ולכך הוכשרו אבל בהבאה לצפון לא הוכיח ענין המחשבה שחשב לזרוק דמו אחר שתשקע החמה ובהא לא פסלה מחשבתו:

יד היתה הבהמה כולה בפנים וכו'. בפ"ב דזבחים (דף כ"ה) אמר ר' אמי אמר ר' אלעזר היא בפנים ורגליה בחוץ כו' (עיין בכ"מ). ופירשו שם התוס' חתך ואח"כ שחט כשרה ובסמוך דקאמר והביאום כתיב שתהא כולה לפנים היינו לכתחלה ע"כ. כוונתם ז"ל דהוקשה להם לפי מאי דס"ד מעיקרא דחתך ואח"כ שחט כשרה דהיכי אפשר לומר כן הא בעינן שיביאוה כולה לפנים ותירצו דהיינו לכתחלה דוקא והכא לא אמר אלא כשר בדיעבד. ורבינו ז"ל לכאורה נראה דחולק על זה שכתב הזבח פסול שנאמר והביאום לה' וכו' משמע אפי' בדיעבד. ואפשר דהתוספות ז"ל מודים לרבינו ז"ל דלפי האמת כן הוא הדין ולא כתבו כן אלא לפי מאי דס"ד מעיקרא דחתך ואח"כ שחט כשרה דאמאי לא הקשה המקשה דבעינן שיביאוה כולה ותירצו דהמקשה היה סבור דאינו אלא לכתחלה אבל לפי האמת ודאי דהוא לעיכובא ואם לא הביאוה כולה הזבח פסול ומוכרח לומר כן מדנייד גמ' משחט ואוקמיה בקיבל דמאי טעמא נייד אי משום דהחתך הוי בעל מום הא לפי האמת מוקי דחותך בבשר עד שמגיע לעצם ואין כאן מום וא"כ לפ"ז אפי' בחתך ואח"כ שחט נמי מצי לאוקמיה ואמאי נייד משחיטה לקבלה אלא משום קושיא. אחריתי דהוה קשיא ליה למקרן נייד משחיטה משום דאי חתך קודם שחיטה הא בעינן שיביאה כולה בפנים והזבח פסול דהמתרן סבור דהזבח פסול ולכך הוצרך לאוקמיה בקבלה ולפי האמת כששחטה היה כולה בפנים וכן כתב רבינו ז"ל בסמוך שחטה והיא כולה בפנים ואח"כ הוציאה רגלה לחוץ כלומר דאם לא היתה כולה בפנים הזבח פסול מטעמא דהביאוה וכו' ועם זה יבואו דברי התוס' ורבינו ז"ל יחד ואין בהם חילוק. ולפי הפירוש הראשון שאמרנו שרבינו ז"ל חולק על דברי התוס' ז"ל ואפי' המקשה היה סבור לדעתו דהזבח פסול י"ל דמאי דהקשה לו מבעל מום ולא הקשה לו משום דהא בעינן שיביאוה כולה משום דעדיפא מינה פריך ולפי האמת נייד משחיטה לקבלה משום קושיא דהא בעינן שיביאוה כולה כדכתיבנא:

טו חותך הבשר כו'. מה שהקשה הר"א ז"ל בהשגות מסוגיא דפרק כיצד צולין דהוי בעיא דלא איפשיטא לענין טומאה ונקטינן לחומרא, אין זו קושיא על רבינו ז"ל דבהדיא נקיט להדיא לקולא שכתב בפרק ח' מהל' אבות הטומאות וז"ל בשר קדש שיצא חוץ למחיצתו הרי הוא ספק אם הוא מטמא את הידים או לא ולפיכך אינו מטמא שספק טומאת הידים טהור כמו שיתבאר ע"כ. וע"כ אני תמיה על הרב בעל כ"מ ז"ל בחירוץ ראשון שרצה להעמיד דרבינו ז"ל נקיט לה לחומרא דבהדיא נקיט לה רבינו ז"ל לקולא בפ' הנזכר כדכתיבנא ורבינא נמי דאמר חבורי אוכלין כמאן דמפרתי דמי משמע לכאורה דרבינו ז"ל פסק דלא כוותיה דבפ"ב מהל' שאר אבות הטומאות כתב רבינו ז"ל גבי

כסף משנה

ו הקטן אינו שוחט קדשים אע"פ שהגדול עומד וכו'. הכי משמע בהדיא בפ"ק דחולין (דף י"ב:). ומ"ש אפי' היתה מחשבתו ניכרת מתוך מעשיו אינה מחשבה להקל אלא להחמיר כיצד היתה עולה עומדת בדרום וכו'. שם (דף י"ג) בעיא דהיפשיטא מחשבתו ניכרת מתוך מעשיו מדאורייתא אין לו מדרבנן יש לו. ופירש"י מדרבנן יש לו ולהומרא במעלה פירותיו לגג מפני הכנימה והיפך בהם ס"ז בכי יותן מדאורייתא אין לו וגבי היה עולה בדרום ומשכה לצפון ושחטה לא סמכינן עלה. ומ"ש אלא להחמיר. כגון ששחט ע"מ לזרוק דמו אחר שתשקע החמה הויא מחשבתו מחשבה והזבח פגול:

ז קדשי קדשים שנשחטו בדרום או שנתקבל דמן בדרום פסולים. נלמד ממה שיבא בסמוך:

ח היה עומד בדרום והושיט ידו לצפון ושחט שחיטתו כשירה. ברייתא בפ"ב דזבחים (דף כ"ו):

ט ומ"ש היה עומד בדרום והושיט ידו וקיבל הדם בצפון קבלתו פסולה. שם. ופירש"י שחיטתו כשירה לקמן ילפינן לה אותו בצפון ואין השוחט בצפון אבל המקבל בצפון:

י ומ"ש הכניס ראשו ורובו בצפון הרי הוא כעומד בצפון. גם זה שם:

יא שחטה בצפון ופרכסה כו'. שם פרכסה ויצתה לדרום וחזרה כשירה ופירש"י (משום) דאין פיסול יוצא אלא מתוך המחילות והאי וחזרה לאו דוקא. ורבינו מפרש דהאי וחזרה איצטריך לאשמועינן שאם אחר שחזרה קיבל דמה בצפון כשירה ואם קיבל דמה עד שלא חזרה פשיטא דפסולה. ומ"ש אפי' הוציאה לדרום כשירה. בר"פ דם חטאת (דף צ"ב:):

יב וכן קדשים קלים שהיו בפנים כו' הכניס ידו וקיבל קבלתו פסולה וכו'. שם (דף כ"ו) בברייתא ופירש"י הכניס ראשו ורובו כאילו לא נכנס כדילפינן לקמן בשמעתין בבואם אל אהל מועד עד שיבא כלו וגבי עזרה דכתיב לעמוד לפני ה' בעינן כולו דכיון דגלי בחדא גלי בכולהו והכי אמרינן בשמעתין. ומ"ש אפי' היה העובד כולו בפנים וציצתו בחוץ עבודתו פסולה וכו' שם בעיא דאיפשיטא ופירש"י ציצתו ציצת ראשו דהיינו שערו:

יג פרכסה הבהמה ויצאה לחוץ וכו'. זה מבואר בטעמו. ומ"ש כמו שיתבאר הוא בס"פ זה ושם מבואר שאין הזריקה מועלת ליוצא אלא לפרשו אבל לא לאכלו ומשמע דהוא הדין הכא:

יד היתה הבהמה כולה בפנים וכו'. שם בעא מיניה אבוה דשמואל משמואל היא בפנים ורגלה בחוץ מהו א"ל כתיב והביאום לה' עד שתהא כולה בפנים:

טו ומ"ש שחטה והיא כולה בפנים ואח"כ הוציאה רגלה לחוץ וכו'. ג"ז שם (דף כ"ה:) א"ר אמי א"ר אלעזר היא בפנים ורגליה בחוץ חתך ואח"כ שחט כשירה שחט ואחר כך חתך פסולה חתך ואח"כ שחט כשירה בעל מום קא מקריב אלא אימא קיבל ואח"כ חתך פסולה חתך ואח"כ קיבל כשירה והא א"ר זירא הגורם אוזן בבכור ואח"כ קיבל דמו פסול וכו' א"ר חסדא אמר אבימי חותך בבשר עד שמגיע לעצם. קיבל ואח"כ חתך פסולה שמעת מיניה דם המובלע באיברים דם הוא דילמא משום שמנונית ש"מ בשר קדשים קלים שיצא לפני זריקה פסול דילמא בקדשי קדשים. ופירש"י חותך בבשר עד שהוא מגיע לעצם דלאו מום הוא והדם מעוכב ע"י החיכה מלצאת וליכנס לפנים. ש"מ דם המובלע באיברים דם ובשר נמי לא הוי דאלת"ה אסיכא חייל פיסול יוצא אמיא בעלמא. דילמא משום שמנונית דחזיא לאכילה והשיבא להיפסולי ביוצא וכו' ומובלע בדם הרגל ונפקא דרך בית השחיטה ופסלה ליה לדם שבמזרק:

כתב הראב"ד שחטה והיא כולה וכו' עד מפני שמנונית וכו'. א"א לא ידעתי זה מהו שיוצא בקדשי קדשים וכו' עד לבעלים לכפרה קאמר וכן עיקר. דבריו מבוררים שהוא משיג על רבינו שנראה מדבריו שהוא מכשיר בחותך הבשר עד שהוא מגיע לעצם ואח"כ מקבל הדם דהא לענין טומאה איבעיא לן בפ' כיצד צולין (דף פ"ה) אי גזרו רבנן טומאה ביוצא או לא ולא איפשיטא ונקטינן לחומרא דגזרו טומאה ביוצא ואע"ג דמידי דרבנן הוא משום חומרא דקדשים נקטינן ביה לחומרא ומאחר דיוצא טמא אף מה שבפנים טמא דהא רבינא דבתרא הוא סבר בפ' בהמה המקשה דהיבורי אוכלים כמאן דמפרתי דמו ונגעי בהדדי וא"כ טימא היוצא למה שבפנים ופסול ושמעתא בפ' שני דזבחים (דף כ"ה כ"ו) דמכשר דלא כרבינא ולא הו"ל לרבינו לפסוק כוותיה אלא כרבינא דבתרא הוא ומשום דקשה לומר דשמעתא דזבחים ליפלוג ארבינא הדר ואמר דאפשר דאף שמעתא דזבחים סברה כרבינא דנפסל הבשר לאכילה ולא אהיא אלא לאכשורי זיבחא לבעלים לכפרה אבל הבשר אה"נ דאסור וה"ל לרבינו לפרושי. וליישב דעת רבינו ז"ל דאי נימא דשמעתא דזבחים פליגא ארבינא למינקט כשתם גמרא

עדיף

משנה למלך

פרק א ו אינה מחשבה להקל כו'. עיין רפי"ד מהל' טומאת אוכלין. (א"ה עיין בדברי הרב שהאריך לקמן פי"ד מהלכות אלו הלכה כ'):

ז קדשי קדשים שנשחטו בדרום כו'. כתב הרי"ן כמנין הלאוין שלו סי' ד' ששחטו בדרום שעבר בלאו דלא תוכח לפי' אלסין כל דבר רע יע"ש:

טו שחטה והיא כולה בפנים וכו'. והראב"ד השיג בדין זה וכתב לא ידעתי זה מהו וכו'. והנה מרן כתב לזה ג' פירושים. הא' הוא דסבר רבינו דבעיא דכיצד צולין דלא איפשיטא נקטינן לקולא כיון דבדרבנן הוא והבאת שמעתא דזבחים לא פליגא ארבינא ולאכשורי בשרא לאכילה אתא ע"כ. והנה דברי מרן פשוטים הם שכן כתב רבינו בפ"ח מהל' אבות הטומאה הלכה ה' דבעיא

▪

ואם קיבל *ואח"כ חתך פסול מפני שמנונית הבשר שבחוץ. ובקדשים קלים אין צריך לחתוך אלא מחזיר רגלה לפנים ומקבל. שבשר קדשים [קלים] שיצא קודם זריקה כשר:

טז תלה הבהמה ושחטה באויר העזרה פסולה*. שנאמר על ירך המזבח עד שישחוט בארץ: **יז** היתה הבהמה בארץ ונתלה ושחט והוא תלוי באויר. *בקדשי קדשים פסול. בקדשים קלים כשר: **יח** שחט מיעוט סימנים בחוץ וגמרן בפנים. או ששחט מיעוטן בדרום וגמרן בצפון פסולין. שישנה לשחיטה מתחילתה ועד סוף: **יט** נתלה וקיבל הדם מצואר בהמה המונחת בקרקע פסול. שאין דרך שירות בכך: **כ** היה עומד בעזרה ותלה המזרק בידו וקיבל הדם באויר. או שהגביה הבהמה וקיבל הדם באויר כשר. שאויר המקום כמקום: **כא** נתן מזרק לתוך מזרק וקיבל כשר. מין במינו אינו חוצץ. הניח סיב בתוך המזרק וקיבל כשר. מפני שהסיב חלול והרי הדם יורד לתוך המזרק ואין כאן חציצה אבל אם עשה כן בקמיצת המנחה וקמץ מתוך הסיב פסולה: **כב** קבלת הדם והולכתו למזבח וזריקתו וכן הולכת איברים לכבש כל אחת מאלו אינה כשירה אלא בכהן הכשר לעבודה כמו שביארנו בקמיצת המנחה ובמליקת

*עי' כ"מ:

השגת הראב"ד

*ואח"כ חתך פסול מפני וכו'. א"א אפילו אחר זריקה אע"פ שיצא חוץ לעזרה שהרי נאכל בכל ירושלים:

כסף משנה

מדין מלמינקט כרבינא ואפי' למ"ש דהך שמעתא לאו לאכשורי בישרא לאכילה קאמר וכו' אין השגה על רבינו שהרי דרכו להעתיק לשון הגמרא כמות שהיא. ועי"ל דסבר רבינו דבעיא דס כילד צולין דלא איפשיטא נקטינן לקולא כיון דדרבנן היא והשתא שמעתא דזבחים לא פליגא ארבינא ולאכשורי בישרא לאכילה אתא: כתב עוד ואח"כ חתך פסול וכו' א"א אפילו אחר זריקה וכו'. כלומר משיג על מ"ש רבינו שבשר קדשים קלים שיצא קודם זריקה כשר דמאי איריא קודם זריקה אפילו אחר זריקה נמי ואפשר לומר דמאי יצא דקאמר רבינו יצא חוץ לחומת ירושלים. ועי"ל דאפי' את"ל דיוצא חוץ לעזרה מיירי ה"ק אע"ג דדם האיברים לאו דם הוא לענין שנאמר שאם הזה ממנו כשר מ"מ כיון דאית ביה שמנונית לא חשבינן ליה כמיא בעלמא למימר דלא ליחול עליה פיסול יוצא כלומר שע"י השמנונית חשיב דם לחול עליו פיסול יוצא:

טז תלה הבהמה ושחטה באויר העזרה פסולה וכו'. שם:

יז ומ"ש היתה הבהמה בארץ ונתלה וכו'. (זבחים כ"ו) נתלה ושחט מהו א"ל פסולה א"ל איסתכבת שחיטה על ירך ולא שוחט על ירך נתלה וקיבל מהו א"ל כשירה א"ל איסתכבת אין דרך שירות בכך תלה וקיבל מהו א"ל פסולה א"ל איסתכבת שחיטה על ירך ולא קבלה על ירך אמר אביי בקדשי קדשים כולם פסולים בר מנתלה ושחט בקדשים קלים כולם כשירים בר מנתלה וקיבל אמר רבא מ"ש תלה וקיבל בקדשים קלים דכשרה דאויר פנים כפנים דמי בקדשי קדשים נמי אויר צפון כצפון דמי אלא אמר רבא בין בקדשי קדשים בין בקדשים קלים כשירים בר מתלה ושחט בקדשי קדשים נתלה וקיבל בין בקדשי קדשים בין בקדשים קלים. ופירש"י בר מתלה ושחט בקדשי קדשים דבעינן על ירך אבל בקדשים קלים דלא כתיב על ירך כשירה. תלה וקיבל כשר בכולן דדרך שירות בכך ואויר צפון כצפון דמי וקבלה לא כתיב על ירך. ונתלה וקיבל בקדשים קלים נמי פסול דקבלה שירות היא ואין דרך שירות בכך אבל נתלה ושחט כשרה דשחיטה לאו שירות הוא ועל ירך נמי לאו בשוחט כתיב אלא בבהמה עכ"ל. ומזה יתבאר לך שיש טעות סופר בדברי רבינו וכן צריך להגיה, היתה הבהמה בארץ ונתלה ושחט והוא תלוי באויר כשירה תלה את הבהמה ושחטה באויר העזרה בקדשי קדשים פסול בקדשים קלים כשר:

יח שחט מיעוט סימנים בחוץ וגמרן בפנים. בפ"ב דחולין (דף כ"ט:) אמר ר"ל וכו' אינה לשחיטה אלא בסוף ור' יוחנן אמר ישנה לשחיטה מתחלה ועד סוף ואסיקנא לא נחלקו אלא כגון ששחט מיעוט סימנים בחוץ וגמרן בפנים למ"ד ישנה לשחיטה מתחלה ועד סוף מיחייב למ"ד אינה אלא לבסוף לא מיחייב וידוע דהלכה כר' יוחנן. ומ"ש או ששחטן בדרום וגמרן בצפון פסולים. נלמד ממה שנתבאר בסמוך:

יט נתלה וקיבל הדם וכו' היה עומד בעזרה ותלה המזרק בידו וקיבל הדם באויר וכו'. נתבאר בסמוך:

כא נתן מזרק לתוך מזרק וקיבל כשר. בפ' הוציאו לו (דף נ"ח) בעא מיניה רמי בר חמא מרב חסדא הניח מזרק בתוך מזרק וקיבל בו את הדם מהו מין במינו חוצץ או אינו חוצץ ובעא למיפשטה ודחי ליה ואעפ"כ כיון דאסכמן לרבא דאמר בפרק לולב הגזול (דף ל"א) דמין במינו אינו חוצץ פסק רבינו כן. ועוד דאמרינן בפ' הוציאו לו איכא דאמרי הכי בעא מיניה דרך שירות בכך או אין דרך שירות בכך ת"ש דתנא דבי ר' ישמעאל ואת כלי השרת אשר ישרתו בם בקדש שני כלים ושירות אחת: הניח סיב בתוך המזרק וקיבל וכו'. שם בעיא ובעא למיפשטה ודחי לה ובתר הכי אמרינן איכא דאמרי הכי פשטו ליה בדם כשר בקומץ פסול ופסק כליבנא בתרא:

כב קבלת הדם והולכתו למזבח וזריקתו וכו' אינה כשירה אלא בכהן הכשר לעבודה. בספ"ק דזבחים (דף י"ג וי"ד). ומ"ש וכן הולכת איברים לכבש בפ"ג דיומא (דף כ"ה). ומ"ש כמו שביארנו בקמיצת המנחה. פי"ג ממעשה הקרבנות. ובמליקת העוף בפ"ו מהלכות המחרות:

והולכה

לחם משנה

גבי בהמה המקשה לילד והוציא העובר את ידו דהיכא דשחטה והדר חתך האבר כטרפה שנשחטה ולרבינא לא בעינן חתיכת האבר דלדידיה איבורי אוכלין כמאן דמפרתי דמו ולא תני חתיכה דסיפא דמתני' בפרק בהמה המקשה (דף ע"ב) אלא אגב רישא דאמרו שם בגמ' אליביה כשהקשו אליבא דר"מ דאמר מגע נבילה דאמאי טומאת בית הסתרים היא ואמרו במסקנא דלרבינא נקט החיכה בסיפא אגב רישא ואע"ג דקי"ל כרבנן דהוי מגע טרפה ולא נבילה מ"מ משמע דנ"ל לרבינא דלא בעינן חתיכה בסיפא וא"כ רבינו ז"ל אמאי כתב חתיכה אלא ודאי דלית ליה דרבינא, ואין זה כל כך הכרח דאפשר דכתב משנה כצורתה וכיון דבמתני' תני לה בסיפא אגב רישא כתב כן רבינו ז"ל אגב רישא. אבל יש להכריח עוד כן ממאי דכתב רבינו ז"ל בהל' קרבן פסח פ"ט אבר שיצא מקצתו חותך הבשר ויורד עד שמגיע לעצם וכו' ולרבינא אוקמוה בגמ' דפרק כילד צולין דלית ביה כזית ולמ"ד כבולה דלית ביה כבילה וכל כי האי נמי היה לו לרבינו ז"ל לפרש ולא פירש אלא כתב משנה כצורתה משמע דלית ליה דרבינא. וא"כ נסתלקה השגת הר"א ז"ל מפני לדדין דלא קי"ל כרבינא וגם הבעיא דכילד צולין נקטינן לה לקולא והטעם דלא פסק כרבינא משום דלדידיה צריך לדחוק המשניות דבפרק בהמה המקשה וצ"ל דנקט חתיכה בסיפא אגב רישה ובההיא דפ' כילד צולין צ"ל דאיירי דלית ביה כזית וכו'. ומה שהשיג עוד הר"א ז"ל על מה שאמר רבינו ז"ל שבשר קדשים קלים שיצא קודם זריקה דאמאי נקט קודם אפילו אחר זריקה פליאה דעת ממני דאדרבה נקט קודם זריקה לרבותא דאע"ג דלא הגיע זמנו לצאת ויצא דלא נפסל וכ"ש אחר זריקה וכי האי גוונא אמרינן בפרק כל הסדיר גבי פלוגתא דר"י ור"ל וכן אמרו בפ"ב דזבחים ש"מ בשר שיצא לפני זריקה דמים פסול כלומר משום דהוי לפני זריקה ועדיין לא הגיע זמנו לצאת פסול. ויותר תמהני על הרב בעל כ"מ ז"ל שכתב דיצא חוץ לחומת ירושלים קאמר רבינו ז"ל דא"כ איך כתב דמשמע דאפילו הבשר כשר ואינו כן. כפי מ"ש רבינו ז"ל בסוף פרק זה דאין הבשר כשר אלא הזבח כשר והזריקה אינה מועלת ליוצא אלא לשרפו אבל לא להכלו גם מ"ש בתירוץ השני דאפי' את"ל ביוצא חוץ לעזרה קאמר ה"ק אע"ג דדם האיברים לאו דם הוא וכו' איני יודע מה ענין ושייכות יש להא דדם האיברים לענין זה ומ"ש בתירוץ השגת הראב"ד ז"ל פשוט בעיני:

כ ותלה המזרק וכו'. בפירוש תלה וקיבל שאמרו בגמ' פירש רבינו ז"ל כן דהיינו שתלה המזרק או הבהמה:

כא מין במינו אינו חוצץ וכו'. אע"ג דאליבנא בתרא דפרק הוציאו לו פשיטא ליה הא והבעיא הוי אי דרך שירות בכך והיה לו לרבינו ז"ל לכתוב ולהודיענו דדרך שירות בכך שהוא הענין המסופק בלשון אחרון מ"מ לא חשש רבינו ז"ל בכך. וא"ת כיון דרבינו ז"ל פסק דמין במינו אינו חוצץ א"כ מתני' דנתן את המלא בריקן מפרשינן לה כפשטה כמו שהיה סבור הפשטן דהושיב מזרק מלא לתוך מזרק ריקן ולא מפרשינן עירה דם הפר לתוך דם השעיר כדי לערבן יפה דהא לכאורה תירוצא דחיקא הוא וא"כ רבינו ז"ל איך פסק בפ"ב מה' עבודת יוה"כ כי ההוא תירוצא דאמר שם ומחזיר נבל למזרק שהיה בו דם הפר כדי שיתערבו יפה יפה. וי"ל דמ"מ משמע ליה לרבינו דקושטא דמילתא הכי הוי כיון דהמתרץ תירץ כן ולא בדרך דחייה איתמר: אבל אם עשה כן בקמיצת המנחה וקמץ מתוך הסיב וכו'. רש"י ז"ל לא פירש כן בפ' הוציאו לו (דף נ"ח) אלא כתב שם גבי קומץ דהיינו אחר הקמיצה שנתן הקומץ בכלי אחר ובאותו הכלי נתן הסיב ונתן לתוכו הקומץ ולפירושו הוי ממש כדם שבכלי שהוא מקבל נותן הסיב וכן בקומץ בכלי שהוא נותן בו הקומץ נותן הסיב ומפני שאמרו בדם כשר בקומץ פסול פירש"י ז"ל הענין בחד גוונא ולענין הדין אין ביניהם חילוק:

כב כמו שביארנו בקמיצת המנחה ובמליקת העוף וכו'. לא ידעתי היכן ביארו דבהלכות בפי"ג מהל' מעה"ק ביאר קצת גבי קמיצה שכתב שם והכהן מוליכה אל המזבח דמשמע דהכהן הוא המוליך אבל בפ"ו מהל' הנזכרות לא ראיתי רמז מזה גבי מליקה:

והולכה

משנה למלך

* דכילד צולין נקטינן לקולא משום דמידי דרבנן. ותמיהני מהראב"ד איך השיג לרבינו מאחר שהוא כתב בפירוש דנקטינן לקולא ואם הראב"ד חולק עליו וס"ל דמשום חומרא דקדשים נקטינן לחומרא היה לו להשיגו בפ"ח מהלכות אבות הטומאה. עוד תירץ מרן דרבינו ס"ל דלא קי"ל כרבינא מאחר דשמעתא דגמרא דזבחים פליגא ארבינא. והנה ראיתי להרב בעל ל"מ שרצה להכריח דרבינו ס"ל דלא קי"ל כרבינא ממ"ש רבינו בפ"ט מהלכות קרבן פסח אבר שיצא מקצתו חותך הבשר ויורד עד שמגיע לעצם וכו' ולרבינא אוקמוה בגמרא בפ' כילד צולין דלית ביה כזית ולמ"ד כבילה כו' וכל כי האי ה"ל לרבינו לפרש ולא פירש אלא כתב המשנה כצורתה משמע דלית ליה דרבינא ע"כ. ואני תמיה על הרב דמאי דאוקמוה דלית ביה כזית הוא לפי הס"ד דגזרו טומאה על היוצא אך לפי האמת דקי"ל דאינו מטמא מתני' דאבר שיצא מקצתו אתיא כפשטה ומיירי אף אם יש בו כבילה ומש"ה סתם רבינו ולא פירש: ודע שמ"ש מרן דרבינו ס"ל דלא קי"ל כרבינא משום דשמעתא דזבחים אתיא דלא כוותיה מלבד זה י"ל דפסק דלא כרבינא משום דסוגיא דהעור והרוטב (דף קכ"ח) דאמרינן החותך כזית בשר מאבר מן החי כו' דמוקי לה כר"מ דאמר דטומאת בית הסתרים טמאה אתיא דלא כרבינא וכמ"ש התוס' בפ' הקומץ רבה (דף כ"ד) ואע"ג דהתוס' שם ובפרק בהמה המקשה רצו לחלק אליבא דרבינא לא אמר דאיבורי אוכלין כמאן דמיפרקי דמי אלא בדבר שעומד ליקצץ ולפ"ז אתיא סוגיא דהעור והרוטב אף כרבינא מ"מ אפשר לומר דרבינו לא נחה דעתו בחלוק זה וס"ל דסוגיא דהעור והרוטב אתיא דלא כרבינא ומש"ה פסק דלא כוותיה. ויש לדקדק בדברי הראב"ד שלנו דנראה מדבריו דעיקר קושיתו היא משום דקי"ל כרבינא הא אף דנימא דלא קי"ל כרבינא עדיין קושיתו במקומה עומדת דכיון דחתך בשעת פרישתו מאליו קבל טומאה וכדקאמר עולא בפ' בהמה המקשה (דף ע"ג) והכרח עולא הלזו היא הלכה פסוקה וכ"פ רבינו בפ' כ"ג מהל' כלים הלכה ט'. והנראה אצלי לומר כדעת הראב"ד הוא דהאי לאו דרבינא היא דהך דזבחים מיירי בניתוזין בכל כחו או בסכין רחבה או שהוא חותך מעט מעט. וכבר הובאו חילוקים אלו בדברי התוס' שם ובפ' הקומץ רבה וכבר כתוב כל זה אצלי בהרהבה. (א"ה תמצאנו לקמן פכ"ג מהל' כלים הלכה ט' יע"ש). אך אי קי"ל כרבינא חילוקים הללו אינם מעלים ולא מורידים כלל וכמבואר. ולפי מה שכתבנו מה שרצה מרן לתרץ בעד רבינו דס"ל דלא קי"ל כרבינא אכתי קשה מדעולא והיה לו לפרש דמיירי בניתזין בכל כחו או כאחד מהתירוצים שנאמרו שם. ומיהו לזה י"ל דרבינו תפס לשון הגמרא כדרכו וכמ"ש מרן:

טז תלה הבהמה ושחטה באויר העזרה כו'. (א"ה עיין במ"ש הרב המחבר בפי"א מהל' שגגות הלכה ד'):

והולכה

ובמליקת העוף: **כג והולכה שלא ברגל אינה הולכה.** לפיכך כהן גדול שקיבל את הדם ועמד במקומו וזרקו למזבח

שהרי

כג והולכה שלא ברגל אינה הולכה וכו'. בפ"ק דזבחים (דף ט"ו) בסוגיא דהולכה שלא ברגל מחלוקת ר"ש ורבנן ופירש"י ז"ל שם דלר"י דאמר הולכה שלא ברגל לא שמה הולכה ליכא למפרך מחטאת העוף דליכא תרי גווני דמקרו הולכה שלא ברגל, חדא דאין דרכה בכך כלומר שהוא רחוק מן המזבח ובהא קאמר ר"י דאינה הולכה והדא שדרכה בכך כגון ששחט בצד המזבח ובהא מודה ר"י דשמה הולכה ורבינו ז"ל סתם וכתב דהולכה שלא ברגל לא שמה הולכה ולא חילק משמע דבכל גוונא הוי, ולדבריו י"ל דגרסינן במ״קנא אלא בהולכה זוטרתי כ"ע לא פליגי דלא פסלה כלומר הולכה זוטרתי דהיינו שעומד בצד המזבח לא פסלה דלאו שמה הולכה וא"כ לפי גירסא זו אפי' הולכה כי האי לא שמה הולכה ולכך סתם רבינו ז"ל ובחטאת העוף לא משכחת פיסול מחשבה בהולכה אלא מדפרים עד דמטא למזבח וזהו שכתב רבינו ז"ל פי"ג מהלכות אלו דהעוף נפסל בשני דברים במחשבה במליקה ובמצוי הדם:

כג והולכה שלא ברגל אינה הולכה וכו'. מימרא דר"י בספ"ק דזבחים (דף י"ד וט"ו):

קיבל

משנה למלך

כג והולכה שלא ברגל אינה הולכה כו'. דע שנראה מדעת רבינו הוא שעכ"פ צריך הלוך ואפילו שוחט בצד המזבח אינו יכול לעמוד במקומו ולזרוק הדם אלא צריך להלך מעט ולזרוק כדי לקיים מצות הולכה ואם לא הוליך הדם ברגל אלא זרקו בלא הולכת רגל נפסל הזבח. ומיהו אין צורך שכל ההולכה ממקום הקבלה עד שעת הזריקה תהיה ברגל אלא אם קבל ונתנו לחבירו בהושטת יד וכן חבירו לחבירו כיון שיש קצת הלוך בין בתחלה בין בסוף הגי וזהו שלא פסל רבינו אלא כהן שקבל וזרק שלא היה שם הלוך רגל כלל והשתא אתיא כפשטה הא דכתב נשפך מן הכלי על הרצפה ואספו כשר ע"כ דפשיטא דמיירי אפילו שנשפך לגואי וכדאיתא בסוף פ"ק דזבחים ואי איתא דבעינן שכל ההולכה תהיה ברגל היה לו לפרש ולומר שיחזירנו למקום שנשפך אלא ודאי לא בעינן שתהיה כל ההולכה ברגל וכן זר שהוליך שלא ברגל לא פסל משום דלא מיקרי הולכה וכ"נ מדברי רבינו שכתב קבל הכשר ונתן לפסול ולא הלך בו הפסול אלא עמד במקומו יחזיר לכשר אבל אם הוליך הפסול כו' ע"כ. ומדקאמר יחזיר לכשר משמע דלא סגי שיהא הכשר לצד המזבח ויטלנו מידו אלא יחזירנה לאחוריו למי שנתנה לו וטעמא משום דהנתינה שנתן הכשר לפסול הוי כהולכה שלא ברגל. ולפי מה שכתבנו שאין צורך שתהיה כל ההולכה ברגל הל"ל יחזור הכשר ויקבלנה והכי מדקדק התלמוד בסוף פ"ק דזבחים. ואולי הא דנקט יחזיר לכשר הוא דאי הוה נקט יחזור הכשר ויקבלנה ה"א דהמקבל יכול לזרוק אף שלא הלך ברגל וזה אינו משום דלא היה בזה הולכה ואין הכי נמי שאם המקבל מן הפסול היה מהלך דסגי בהכי אלא משום דלא פסיקא מלתא מש"ה נקט יחזיר לכשר ובגמרא דקדקו אליבא דמ"ד דהולכה שלא ברגל שמה הולכה אמאי נקט יחזיר לכשר אבל לדידן דס"ל דהולכה שלא ברגל לא שמה הולכה אף דס"ל דלא בעינן שתהיה כל ההולכה ברגל נקט יחזיר לכשר לאשמועינן דבעינן הלוך ברגל דאי הוה תני יחזור הכשר ה"א דלא בעינן הולכה ברגל כלל נה"ק יחזיר לכשר לאשמועינן דבעינן קצת הולכה ברגל ולעולם לא בעינן שתהיה כל ההולכה ברגל. או הלך לדרך זה דלעולם בעינן שתהיה כל ההליכה ברגל וכוונת דברי רבינו כך היא כהן שקבל את הדם ועמד במקומו וזרקו למזבח נפסל הזבח לפי שלא היה בו הלוך אבל אם אחר שקבל הלך קצת וזרק אף שהוא רחוק מן המזבח כשר הזבח אבל אם נתן לחבירו בהושטת יד ואח"כ קבלו הימנו לצד המזבח אף שהלך בו ברגל נפסל וצריך לחזור לאחוריו למקום שנתנו לחבירו לפי שעשה הולכה שלא ברגל ובכלל משעת קבלה עד שעת זריקה בעינן שתהיה ההולכה ברגל ולפ"ז אתי שפיר מאי דנקט יחזור לכשר לפי שהנתינה שנתן הכשר לפסול היתה שלא ברגל. ומש"ה לא מהני היבוא הכשר לצד המזבח ויקבלנו מיד הפסול ויהלך מעט ויזרוק לפי שנמצא שהוליך הדם קודם זריקה שלא ברגל ומש"ה קאמר יחזיר לכשר דס"ל דהולכה שלא ברגל אפשר לתקונים ודלא כעולא. אלא שלפי פירוש זה היכא דנשפך מן הכלי על הרצפה לצד פנים צריך לאחר הסיפה שיחזיר לאחוריו למקום שנשפך דאי לא הוי הולכה שלא ברגל ודין זה לא הוזכר בדברי רבינו וכן היה לו לפרש היכא דקבל כשר ונתן לחבירו בהושטת יד שצריך לחזור לאחוריו. ולבאר כל זה צריך לעיין היטב באותה סוגיא דסוף פ"ק דזבחים ובפלוגתא דר"ש ורבנן אי מחשבה פגול שייך בהולכה או לא. והנני מבאר כל אותה סוגיא:

תנן התם ר"ש מכשיר בהלוך שהיה אומר א"א שלא בשחיטה ושלא בקבלה ושלא בזריקה אבל אפשר בלא הלוך שוחט בצד המזבח וזורק ע"כ. ויש להסתפק לדעת ר"ש אי לא בעי הלוך ברגל כלל או דילמא שאינו חולק אלא בהלוך שלא לצורך שהיה אפשר לשחוט בצד המזבח אבל לעולם דבעינן הלוך קודם זריקה. וכן בדעת חכמים יש להסתפק אם חולקים על ר"ש בראייתו וס"ל דאי אפשר בלא הלוך כמו שא"א שלא בשחיטה או דילמא דאף דמודו ליה שאפשר שלא בהלוך מ"מ היכא דהוליך חשיב עבודה ומחשבה פוסלת בה. וראיתי לרבינו שכתב בפירוש המשנה וז"ל וכבר ביאר ר"ש טעם מה שאמר והכ"א עבודה שנעשית לבטלה שמה עבודה ע"כ. ואין לומר דחכמים ס"ל שאין צורך להלוך כלל שהרי כתב רבינו שאם קבל וזרק שלא בהלוך נפסל הזבח אלא הכוונה היא בהלוך המרובה שהוא לבטלה שהיה אפשר לשחוט בצד המזבח ולקצר ההלוך אפ"ה שמיה עבודה. ואפשר היה עוד לומר דלעולם לא בעינן הלוך כלל היכא דשחט בצד המזבח שאז אין צורך להלוך אבל היכא דלא שחט בצד המזבח שאז יש צורך בהלוך שאין רגילות לזרוק הדם מרחוק או הוא דהולכה שלא ברגל לא שמה הולכה ואמרינן התם איתמר הולכה שלא ברגל מחלוקת ר"ש ורבנן בהולכה רבתי כ"ע ל"פ דפסולה כי פליגי בהולכה זוטרתי ע"כ. והנראה מפירש"י הוא שהכוונה היא כך בהולכה רבתי דהיינו הלוך ברגל כ"ע לא פליגי דפסל בה מחשבה כי פליגי בהולכה זוטרתי דהיינו שוחט בצד המזבח ומוליך הדם בהושטת יד לר"ש לא פסל בה מחשבה משום דלא הוי הולכה כיון דהוי שלא ברגל ולרבנן פסל בה מחשבה משום דהולכה שלא ברגל כי האי גוונא שדרכה בכך הוי עבודה ומיקרי הולכה ולפ"ז הולכה רבתי הוי ברגל וזוטרתי הוי שלא ברגל. וקשה לי לפי פירוש זה למה שינה הלשון והל"ל בהולכה ברגל כ"ע לא פליגי כי פליגי בהולכה שלא ברגל ואפשר לומר דלהכי נקט דבהולכה זוטרתי פליגי דהיינו שוחט בצד המזבח וזורק ודוקא הכא הוא דס"ל לרבנן דשמה הולכה משום דדרכה בכך אבל הולכה שלא ברגל שאינה בצד המזבח אפילו רבנן מודו דלא הויא הולכה משום דאין דרכה בכך ואי הוה נקיט בהולכה שלא ברגל פליגי הוה משמע דאפילו שאינה בצד המזבח לרבנן הויא הולכה להכי נקט בהולכה זוטרתי דהיינו בצד המזבח. ולפ"ז הא דאמר הולכה שלא ברגל מחלוקת ר"ש ורבנן הוי דוקא בשוחט בצד המזבח הא לאו הכי לכ"ע לא שמה הולכה ולפ"ז היכא דשוחט בצד המזבח אף לר"ש לא בעי הלוך ברגל ואף דלר"ש הולכה שלא ברגל לא שמה הולכה מ"מ היכא דשחט בצד המזבח לא בעינן הלוך ולרבנן נמי היכא דשחט בצד המזבח לא בעינן הלוך ברגל משום דלדידהו הולכה שלא ברגל כדרכה הויא הולכה וכ"ת מנא לך הא אימא דלר"ש כיון דהולכה שלא ברגל אף בהליכה זוטרתי לא שמה הליכה ולא פסלה מחשבה בה א"כ נימא דלדידיה אף בשוחט בצד המזבח בעי הלוך ברגל ובהא לא פליגי ר"ש ורבנן אי בעינן הליכה או לא אלא דלרבנן הליכה שלא ברגל כדרכה הוי הליכה וקיים הליכה במצותה ולר"ש לא קיים ההליכה ולא פסל בה מחשבה הא ליתא משום דליסנא דמתני' דקאמר ר"ש מכשיר בהלוך משמע בהלוך הנעשה במצותו. ומיהו אין מזה הכרח דאפשר דמאי דקאמר בהולכה זוטרתי פליגי לאו בשוחט בצד המזבח מיירי אלא בשחט רחוק מהמזבח והוליך ברגליו עד המזבח והושיט ידו לזרקו ובהושטה זו חשב לר"ש אינה פוסלת מחשבתו משום דלאו שמה הולכה ולרבנן פוסלת משום דשמה הולכה והשתא לר"ש כבר קיים זה מצות הולכה לפ"ז היכא דשחט בצד המזבח לר"ש בעי הולכה ברגל ולרבנן לא בעי. עוד אפשר לפרש ולומר דהולכה רבתי וזוטרתי כולהו בהולכה ברגל מיירי וה"ק בהולכה רבתי דהיינו שהוא רחוק מהמזבח ומוליך הדם ברגליו כ"ע לא פליגי דפסל בה מחשבה משום דעבדיו דשחט רחוק מהמזבח א"א לבטל הליכה זו של רגל שאין דרך לזרוק הדם מרחוק שלא ברגל כי פליגי בהולכה זוטרתי דהיינו שכבר היה קרוב אצל המזבח או שנתקרב או דאעיקרא דדינא בצד המזבח שחט והיה יכול לזרוק הדם בהושטת יד וזה לא רצה אלא להוליכו עוד ברגליו לר"ש הולכה זו שעשה ברגל שהיה יכול לעשותה שלא ברגל אין המחשבה פוסלת בה לפי שהיה אפשר לבטלה שהיה יכול להוליכו שלא ברגל ואז לא היתה המחשבה פוסלת משום דהולכה שלא ברגל לא שמה הולכה ולרבנן הולכה זו שעשה ברגל שהיה אפשר לעשותה שלא ברגל המחשבה פוסלת בה לפי שאף אם היה עושה אותה שלא ברגל המחשבה היתה פוסלת לפי שהולכה שלא ברגל שמה הולכה. עוד אפשר לפרש דהולכה רבתי וזוטרתי מיירי בהולכה שלא ברגל וה"ק בהולכה רבתי שלא ברגל כ"ע לא פליגי דפסולה ולא מיירי במחשבה אלא מצד עצמה פסולה כיון שאין דרכה לעשותה שלא ברגל כי פליגי בהולכה זוטרתי דהיינו שוחט בצד המזבח לר"ש לא שמה הולכה ופסולה ולרבנן שמה הולכה וכשרה ומש"ה פסלה בה מחשבה ואין הכוונה דר"ש מיירי בשוחט בצד המזבח וזורק בהושטת יד דלא פסל בה מחשבה שהרי כבר כתבנו דפשטה דמתני' איירי בהלוך שנעשה בהכשר. ולפי פירוש זה ע"כ לומר דלר"ש אפילו שוחט בצד המזבח בעינן הלוך ברגל דהא כי פליגי הוי דומיא דלא פליגי וכיון דלא פליגי כתבנו דמיירי בפסול מצד עצמו ולא בפסול מחשבה כי פליגי נמי הוי בפסול מצד עצמו ולא בפסול מחשבה אלא דבמתני' איירי בשכבר הלך ברגל ואצל המזבח הושיט ידו וזרק דלר"ש הולכה שלא ברגל לא שמה הולכה ומש"ה לא פסל בה מחשבה ומינה ילפינן לשוחט בצד המזבח ולא הלך ברגל דנפסל הזבח משום דלא קיים מצות הליכה ולרבנן פסל בה מחשבה משום דהליכה שלא ברגל כי האי גוונא דדרכה בכך מיקרי הליכה ומינה לשחט בצד המזבח דלא בעינן הלוך משום דהליכה שלא ברגל שמה הליכה: **ונחזור** לפרש כל הפירושים שאפשר שיסבלם טבע הלשון. הפירוש האחד הוא דהולכה רבתי הוי הלוך ברגל והולכה זוטרתי הוי שלא ברגל ואין הפרש בין שוחט לצד המזבח או רחוק מהמזבח אלא דבהולכה ברגל כ"ע לא פליגי דפסל בה מחשבה ובהולכה שלא ברגל לר"ש לא פסל ולרבנן פסל ואפילו שלא היה דרכה בכך מיקרי הולכה וא"ש מאי דקאמר הולכה שלא ברגל ומחלוקת ר"ש ורבנן שהוא כולל בכל ההליכות שהם שלא ברגל בין כדרכה בין שלא כדרכה לרבנן הוי הליכה וקיים מצות הליכה ופסל בה מחשבה ולר"ש לא קיים מצות הליכה ולא פסל בה מחשבה. והנה מה שהוא מוכרח לכל הפירושים הוא דר"ש ס"ל דהליכה שלא ברגל אפילו שתהיה כדרכה לא שמה הולכה מדפריך עלה אלא חטאת העוף דפסלה בה מחשבה היכי פסלה בה מחשבה אלא דמאי דאיכא לספוקי הוא אליבא דרבנן דאפשר דעד כאן לא פליגי וס"ל דשמה הליכה אלא כשדרכה בכך אבל כשאין דרכה בכך מודו לר"ש דלא שמה הליכה ולפ"ז הולכה שלא ברגל שהוא מחלוקת ר"ש ורבנן הוי בהולכה כדרכה או דילמא דלרבנן ל"ש לכו בין כדרכה בין שלא כדרכה ובגמרא אסיקו אלא בהולכה זוטרתי כ"ע לא פליגי דלא פסלה כו'. ויש גורסין כ"ע לא פליגי דפסלה. והנה לפי הגירסא דלא פסלה פשיטא דהליכה זוטרתי כולל כל ההליכות אך לפי הגירסא דפסלה ע"כ הליכה זוטרתי לא הוי אלא כדרכה ולפ"ז כי הוכי דהך הליכה זוטרתי הוי בהליכה כדרכה דוקא ה"נ הליכה זוטרתי שנאמר בתחלה היא בהליכה כדרכה דוקא. הפירוש הב' דהולכה רבתי וזוטרתי הוי ברגל אלא דהליכה רבתי הוי היכא דשחט רחוק מהמזבח שאז ההליכה ברגל היא הכרחית שאין דרך לזרוק הדם בהושטת יד ומש"ה פסלה מחשבה בהליכה זו כי פליגי בשהיה קרוב למזבח ולא היה צורך בהליכה זו שהיה יכול לזרוק בהושטת ידו וזה רצה להלך לר"ש אין המחשבה פוסלת לפי שהיה יכול לעשותה שלא ברגל ואז לא היתה פוסלת המחשבה לפי שהולכה שלא ברגל לא שמה הולכה ולרבנן המחשבה פוסלת לפי שאף אם היה עושה אותה שלא ברגל היתה פוסלת המחשבה לפי שהליכה שלא ברגל שמה הליכה. וגם לפי פירוש זה יש להסתפק אליבא דרבנן דסברי הליכה שלא ברגל שמה הליכה אם הוא כולל או לא וקושיית הגמרא ניחא נמי לפי פירוש זה דהא כי פליגי בהולכה רבתי דהיינו רחוק מהמזבח מדקאמר ר"ש אפשר לשחוט בצד המזבח משמע דברחוק מהמזבח איירי ואי גרסינן בהולכה זוטרתי כ"ע לא פליגי דלא פסלה ניחא דהכוונה היא דהולכה ס"ל דהולכה שלא ברגל לא שמה הולכה וכיון שלא היה צורך בהליכה זו שהיה יכול לעשותה שלא ברגל אליבא דכ"ע לא פסל בה מחשבה וגם לפי הגירסא האחרת דגרסי כ"ע לא פליגי דפסלה יש ליישב פירוש זה ודוק. הפירוש הג' דהליכה זוטרתי ורבתי הוי שלא ברגל לא ניתן להאמר משום קושית הגמרא דפריך והליכה רבתי לא פליגי והא כי פליגי בהליכה רבתי פליגי ואי אמרת דהליכה רבתי דקאמר הוא שלא ברגל אי אפשר לומר דבהא פליגי ר"ש ורבנן דהא טעמא דר"ש הוא לפי שהיה יכול לשחוט בצד המזבח. ועוד דליכא למימר דלפי האמת לרבנן הליכה שלא ברגל שמה הליכה אפילו שלא כדרכה. באופן שלא ניתנו להאמר אלא הפירוש הראשון והשני ואין חלוק ביניהם לענין דינא אי גרסינן בהולכה זוטרתי כ"ע לא פליגי דלא פסלה דלפי הפירוש הב' אף שיהיה ההולכה ברגל לא פסל בה מחשבה כיון שהיה יכול לעשותה שלא ברגל ולפי הפירוש הא' ליתא להאי דינא אך אי גרסינן כ"ע ל"פ דפסלה אין חלוק בין שני הפירושים לענין דינא כלל. ומה שנראה מפירש"י הוא הפירוש הא' וכן הוא דעת רבינו וגרים לא פסלה מדסתם וכתב הולכה שלא ברגל לא שמה הולכה ולא חלק בין שהיא כדרכה בין שלא כדרכה וכן התולדה שהוליד לפיכך כהן שקבל את הדם ועמד במקומו וזרקו למזבח נפסל הזבח מיירי אפילו בשוחט בצד המזבח מדלא חילק וכ"כ הרב בעל לח"מ ז"ל וכן בפי"ג מהלכות פס"מ כתב דהולכה שלא ברגל לא פסל בה מחשבה ולא חילק כלל משמע דס"ל דאין חלוק כלל בין כדרכה בין שלא כדרכה אלא בכל גוונא לא מיקרי הולכה:

ודע דלפי מ"ש לדעת רבינו הולכה אי אפשר לבטלה דאפילו שוחט בצד המזבח צריך הלוך אך התוס' בפ"ק דזבחים (דף י"ג) ד"ה אתה אומר כתבו דהולכה אפשר לבטלה וכן כתב רש"י ז"ל שם וכן כתבו התוס' בפ"ב דיומא (דף כ"ז) ד"ה והקריבו ובפ"ק דחגיגה (דף י"א) ונראה שהם גורסים בהולכה זוטרתי כ"ע לא פליגי דפסלה משום דדרכה בכך ומש"ה כתבו דהולכה אפשר לבטלה ולדבריהם היכא דשחט בצד המזבח ופשט ידו לזרוק קיים מצות הליכה ופסלה בה מחשבה ולרבינו לא קיים ולא פסל בה מחשבה. אך את זו אדרוש דקתינה לפי הגירסא דגרסי דכ"ע פסלה אתי שפיר ליסנא דמתני' דקתני ר"ש מכשיר בהלוך שהיה אומר אפשר שלא בהלוך שוחט בצד המזבח וזורק אבל לפי הגירסא דגרסי לא פסלה א"כ אפילו שוחט בצד המזבח בעי הלוך והיכי קאמר אפשר שלא בהלוך ואפשר לומר דס"ל לר"ש דאף שהולכה שלא ברגל לא הויא הולכה היינו דוקא שלא לפסול בה אבל לעולם לקיים מצות הולכה אפילו ש"א ברגל. אך מן הסוגיא דאיבעיא לכו הולכה שלא ברגל שמה הולכה או לא משמע דאי לא שמה הולכה אם הוליך שלא ברגל נפסל הזבח ואולי דהיינו דוקא בהולכה שלא כדרכה שאז לא הוי הולכה כלל אבל כדרכה מיקרי הולכה לענין שנאמר שכבר קיים מצות הולכה ואפשר דאעיקרא דדינא לא חייב הכתוב הולכה אלא כשדרכו להלך ולפי זה אפשר דרבנן לא פליגי

כד כה קיבל בימינו ונתן לשמאלו וכו' עד ואספו ונתנו לכלי השרת נפסל הזבח. משנה רפ"ב (דף ע"ו:) ורפ"ג דזבחים (דף ל"ב):
כו נשפך מקצת הדם מצואר בהמה על הארץ וכו'. בפ"ב דזבחים דף כ"ה) אלא דתנן נשפך על הרצפה ואספו פסול א"ר ולקח הכהן המשיח מדם הפר מדם הנפש ולא מדם העור ולא מדם התמצית, ומשמע לרבינו דכל שאינו מדם העור ולא מדם התמצית אע"פ שנשפך מקצתו בארץ כשר ואע"ג דאמרי' התם השוחט צריך שיקבל את כל דמו של פר י"ל דהיינו לכתחלה דוקא פי נמי היה בשלא נשפך דם מצואר לארץ אבל אם נשפך מקצת דם מצואר לארץ הדם הנשאר היינו כל הפר והיינו דתנן נשפך על הרצפה ואספו פסול הא אם לא אספו לא נפסל הזבח דמקבל דם הנשאר בצואר כשר:

כז כל הזבחים שקיבל דמן אחד מהפסולים לעבודה נפסל הזבח. משנה ריש פ"ב דזבחים (דף ט"ו:). ומ"ש או שהוליך את הדם למזבח או שזרקו למזבח כהלכתו נפסל הזבח. בסוף פרק קמא דזבחים (דף י"ד) תניא זר אונן טבול יום מחוסר בגדים מחוסר כפורים שלא רחוץ ידים ורגלים ערל טמא יושב עומד על גבי כלים על גבי בהמה על גבי רגלי חבירו פסלו. ...בעל מום בקבלה בהולכה בזריקה פסל וכן יושב וכן שמאל. ומ"ש רבינו כהלכתו נראה דה"ק אפילו אם זרקו כהלכתו נפסל הזבח, ויותר נראה לומר דדוקא זרקו כהלכתו פסל אבל זרקו שלא כהלכתו לא פסל: דלא מיגלא זריקה: קיבל הכשר ונתן לפסול וכו' עד שהרי א"א לתקן דבר זה. בספ"ק דזבחים אמר עולא א"ר יוחנן הולכה שלא ברגל לא שמה הולכה אפשר לתקונה או לא אפשר לתקונה וכו' אלמא אמר עולא א"ר יוחנן הולכה שלא ברגל שמה הולכה אלמא לא אפשר לתקונה ובתר הכי אמרינן הוליכו זר והחזירו כהן וחזר והוליכו פליגי בה רבי חייא ור' ינאי ח"א כשר וח"א פסול מר סבר אפשר לתקונה ומ"ס לא אפשר לתקונה הוליכו כהן והחזירו וחזר והוליכו זר א"ר שימי בר אשי לדברי המכשיר פסול לדברי הפוסל מכשיר רבא אמר אף לדברי הפוסל פסול מ"ט דהא צריך לאמטוייה. ופסק כמ"ד לא אפשר לתקונה משום דרבי יוחנן קאי כוותיה ופסק נמי כרבא:

כח קיבל הפסול וכו'. משנה ברפ"ג דזבחים (דף ל"ב). ומ"ש שאין הפסולים לעבודה עושים הדם הנשאר שירים חוץ מן הטמא וכו'. בפ"ק דמעילה (דף ב'):
כתב הראב"ד עושה שירים כיצד וכו' א"א כבור אני שטעה בזה וכו'. ואני אומר שגם רבינו סובר כן וכשכתב כאן כיצד קיבל הטמא קיבל וזרק קאמר וסמך על מ"ש בפ"ג מה' מעילה קיבלו הפסולים את הדם וזרקוהו וחזרו הכשרים לעבודה וקיבלו שאר דם הנפש וזרקוהו אין מועלין בכהן שאין הפסולים עושים שאר דם הנפש שירים חוץ מן הטמא כיצד קיבל הטמא וזרק אע"פ שחזר הכשר וקיבל שאר דם הנפש וזרקו הרי אלו לא היתה להם שעת היתר וכו':

כז שהרי א"א לתקן דבר זה. כתב הרב בעל כ"מ ז"ל דרבינו ז"ל פסק כן משום דר"י קאי כוותיה. ואינו כן דהיא דר"י אינו ענין לכאן דהתם לית הלכתא כוותיה דאמר דהולכה שלא ברגל אינו יכול להזור לעשותה ברגל ובהא איתותב עולא ולית הלכתא כוותיה וכ"כ רבינו ז"ל בפי"ג מהלכות אלו והרב בעל כ"מ ז"ל בעצמו כתב שם כן אלא הכא הוא כהולכה של פסול שזה א"א לתקן ודברים חלוקים הם:

למזבח נפסל הזבח: **כד** קיבל בימינו ונתן לשמאלו יחזיר לימינו. קיבל בכלי חול נפסל הזבח. קיבל בכלי קודש ונתן לכלי חול יחזיר לכלי קודש: **כה** נשפך מן הכלי על הרצפה ואספו כשר. אבל אם נשפך מצואר הבהמה על הרצפה ואספו ונתנו לכלי השרת נפסל הזבח: **כו** נשפך מקצת הדם מצואר בהמה על הארץ ולא אספו וקבל מקצתו מצואר בהמה. הרי זה כשר ובלבד שיהיה זה הדם שנתקבל דם הנפש. לא דם התמצית ולא דם העור: **כז** כל הזבחים שקיבל דמם אחד מן הפסולין לעבודה. או שהוליך את הדם למזבח. או שזרקו למזבח כהלכתו. נפסל הזבח קיבל הכשר ונתן לפסול ולא הלך בו הפסול אלא עמד במקומו יחזיר לכשר. אבל דם שהוליכו הפסול לעבודה והחזירו לכשר והוליכו. או שהוליכו הכהן תחילה והחזירו ונתנו לפסול והוליכו. הואיל והוליכו הפסול בין בתחילה בין בסוף נפסל הזבח. שהרי אי אפשר לתקן דבר זה: **כח** קיבל הפסול. אם נשאר דם הנפש חוזר הכשר ומקבל ומוליך וזורק. שאין הפסולין לעבודה עושין הדם הנשאר שירים. חוץ מן הטמא הואיל והוא ראוי לעבודה בקרבן הבא בטומאה כמו שביארנו *עושה שירים. כיצד קיבל הטמא. אע"פ שקיבל אחריו הכשר דם הנפש וזרקו נפסל הזבח. שזה שקיבל הכשר באחרונה שירים הוא ואינו כלום: **כט** בהמה שחסר מאיבריה כל שהוא אחר שחיטה קודם קבלת הדם נפסלה. אפילו צרם באזנה קודם קבלה הרי זה לא יקבל שנאמר ולקח מדם הפר שיהיה שלם כולו בשעת הקבלה. ואם קיבל מן החסרה וזרק הרי זה פסול: **ל** אבל אם חסרה אחר קבלה קודם זריקה. אפילו אבד הבשר קודם זריקת הדם או נשרף. אם נשתייר כזית מן הבשר. או כזית מן האימורין זורק את הדם. ואם לאו אינו זורק. ובעולה אפילו כחצי זית מן הבשר וחצי זית מן האימורין. מפני שכולה לאשים:

נשאר

השגת הראב"ד
*עושה שירים כיצד. א"א כבור אני שטעה בזה שהוא סבור כשאמרו הוא עושה שירים דהוי או שירים בקבלה בלבד אמרו אפילו בלא זריקה ואינו כן שאין השאר לא דהוי ולא שירים עד שיזרק מן הראשון ואפילו קיבל הכשר תחלה וכ"ש פסול:

כט בהמה שחסר מאיבריה כל שהוא וכו'. מימרא דר' זירא בפ' שני דזבחים (דף כ"ו) ובפרק על אלו מומין (דף ל"ט):
ל ומ"ש אבל אם חסרה אחר קבלה קודם זריקה אפי' אבד הבשר קודם זריקת הדם או נשרף אם נשתייר כזית מן הבשר או כזית מן האימורים זורק את הדם ואם לאו אינו זורק. גם זה שם. ומ"ש ובעולה אפי' כחצי זית מן הבשר וחצי זית מן האימורים וכו'. בהקומץ רבה (דף כ"ו) ובתוספתא דזבחים פ"ד והטעם פשוט משום דכולה להקטרה.
ומ"ש

משנה למלך

פליגי עליה דר"ש כהאי דינא ואיהו נמי ס"ל דמותב בגד המזבח לא בעינן סלוק כלל ואפ"ה לא פסל בה מתהפכה משום דלא הויא עבודה ולפי זה אפשר דהתוס' דכתבי דסלוק אפשר לבטל גרסי נמי לא פסלה ובדין סמתהפכה אינם חולקים עם רבינו דכולהו ס"ל דלא פסלה בה מתהפכה. ולפי זה יש לתמוה על רבינו לפי מ"ש דס"ל דאפילו מותב בגד המזבח בעי סלוק וע"כ הכי ס"ל שהרי מדין זה הוליד הלפיק שכתב וכבר כתבנו דהולכה שלא ברגל דלא שמה הולכה הוא הולך כעי סלוק במותב בגד המזבח וכמ"ש וכי תימא דס"ל דרבנן חולקים עליו אף בדין זה דסלוק ברגל אפילו מותב בגד המזבח זו מנין לו. ועוד דבפירוש המשנה נראה דרבנן לא פליגי אלא משום דעבודה שאפשר לבטלה שמה עבודה ואולי דבפירוש המשנה אזיל בתר דכ"ע פסלה ומ"ש פירש דמה שתלקו חכמים הוא דס"ל דעבודה שנעשית בגופו וכספר סיד אזיל כפי הגירסא האחרת דגרסי דכ"ע לא פסלה וס"ל דרבנן חולקין עליה וס"ל דהוי אפשר שלא בסלוק כשר פה"א שלא בהויעה או שנאמר דס"ל לרבינו דאפילו טעה אחת סמוך למזבח אליבא דכ"ע פסל בה מתהפכה שהרי היא הכרתים לקיים וכולי עלמא לא פליג אלא בהולכה רבתי שלא היה בה לורך והכמים חולקים עליו משום דס"ל דעבודה שאפשר לבטלה שמה עבודה וצ"ע. ועיין היטב בתחלת הסוגיא דאמרינן הולכה בזר מתנוקת וצריך א"ל אביי וכא שחיטה דעבודה שאי אפשר לבטלה וכשרה ועיין בפירש"י דלרבנן ועיין בפ' הקומץ זוטא (דף י"ג) דאמרינן לקוע לגונה בזר פסולה ומשום הולכה נגע בה שלא ברגל שמה הולכה ועיין בפ' ה' סי' ל' ובפ' ג' סי' ל' ועיין בפ' ראשון על דאכדין ועיין לקמן בפי"א מהלכות אלו): גרסינן בפ"ק דזבחים איבעיא להו הולכה שלא ברגל שמה הולכה או לא שמה הולכה פירש רש"י דנפקא מינה לפסול בה המתהפכה בזר ויש נפקותא אחרת דאי לא שמה הולכה היכא דהוליך הכשר שלא ברגל צריך להחזירו לאחוריו ולעשות ההולכה ברגל וכן אם עשה זר יחזירנה לאחוריו אבל אי שמה הולכה הפסול בהושטת יד אין תקנה בחזרה שהכשר נפסל הזבח בהושטת הפסול וכן כתבו התוס' בדבריהם חסרון לשון אבל כוונתם היא כמ"ש ודקאמר התוס' וי"ל דאמאי איצטריך למילתא דקא מדיוקא דהא עומד דומיא דיושב כשר אלמא שמה הליכה א"ל מדפסיל יושב ואי שמה הולכה אמאי פסול יחזירנה לאחוריו אלא ודאי דשמה הולכה ותירצו דה"א דמיירי שהזיר הדם לאחוריו לעשות הולכה ברגל ובגמרא דייק דמשמע הא היה עומד כשר ודחו דנייד פורתא. ודע שהגראה מהסוגיא הוא דאם הוליך שלא ברגל אף שהלך צריך תקון ויחזיר המזרק לאחוריו ויוליכנו ברגל ואין לומר דדוקא היכא שלא הוליך כלל אלא מהקבלה ועד הזריקה הוליך שלא כרגל או הוא דצריך תקון קודם זריקה שיחזיר המזרק לאחוריו אבל היכא דהוליך בין בתחלה בין בסוף אין צורך בתיקון שהרי קיים מצות הליכה דא"כ מאי פריך לשלא ממתני' דנשפך מן הכלי על הרצפה ואספו כשר דאימא דהתם מיירי שהבשר הלך ברגל קודם שנשפך או ברגל לאחר שנשפך אלא ודאי דבעינן שתהא ועד סוף הליכה ברגל. ולפ"ז יש

לתמוה על רבינו למה השמיט דין זה ולמדנו היכא שהיתה מקצת ההולכה שלא ברגל דצריך תיקון ובפרט דאיכא למ"ד בגמרא דלא מהני תיקון. ועוד אני תמיה שכתב דין נשפך מן הכלי על הרצפה ואספו כשר ולמה לא ביאר שצריך לאחר שאספה שיחזור המזרק לאחוריו למקום ששפיכה דהתמא דמילתא לגבאי נמי עייל וכדאיתא בגמרא. ואפשר לומר שהבשר רמז לנו רבינו דין זה במ"ש קבל הפסול ונתן לכשר כו' יחזיר לכשר ומדנקט יחזיר לכשר ולא יחזור הכשר ויקבלנו משמע שהולכה שעשה הכשר שלא ברגל צריכה תיקון וכה"ג דייק תלמודא התם ודוחק. עוד אני תמיה דבתחלת הדין שלמדנו רבינו דהולכה שלא ברגל לא שמה הולכה נקט לפיקך כהן שקבל הדם ועמד במקומו וזרקו למזבח נפסל הזבח ע"כ דהיינו שלא היתה הולכה ברגל כלל ליטמעינן רבותא דהיינו היכא שהוליכו שלא ברגל בתחלה ולא תקן ואח"כ הוליכו ברגל מן המקום שהניחו בתחלה שלא ברגל שנפסל הזבח ואולי דרבינו מיירי בשומע בגד המזבח ולהם גלמדנו דאפילו הליכה כזו דדרכה בכך אפ"ה לא שמה הליכה וכ"ש היכא דהוליך בתחלה שלא ברגל ואח"כ הלך ברגל דהסליכה הראשונה שהיתה שלא ברגל היתה שלא כדרכה דפשיטא שאם לא תקן שנפסל הזבח. והרי בפי"ג גבי פסול מתהפך נקט נמי קבל הדם והוא עומד במקומו ופשט ידו לזורקו על המזבח והתם ודאי ע"כ לרבותא נקט הה"ג גלמדנו בהיכות שדרכו בכך ועדיין לא נתקררה דעתי בזה והדבר צריך תלמוד:
ויש להסתפק היכא דהוליך הדם ברגל מעט וזרקו בהושטת יד ולא היה דרכו להושיטו מאותו מקום אם נפסל הזבח או לא דאף שכתבנו לעיל שאפילו שהוליך בתחלה ברגל כל שהוליך אח"כ שלא ברגל צריך תיקון אפשר דהיינו דוקא היכא שההולכה שלא ברגל לא היתה לצורך זריקה אלא שפשט ידו ונתנו לחבירו וחבירו עמד וזרק אבל היכא דזרק אף שהוא ממקום רחוק שאין דרך הולכה בכך אפ"ה לא נפסל הזבח כיון שהבשר קיים מצות הליכה ברגל מקודם. או דילמא כיון שלא כדרכה לא מהני ולזה דעתי נוטה דלא מהני כיון שאין דרכה בכך. ודע דהיכא דהוליך הפסול נפסל הזבח וא"א לתקן כמ"ש רבינו בפרקין דין ז"ך. ומ"ש מרן ופסק כמ"ד לא אפשר לתקוני משום דר"י קאי כוותיה הוא דברי דר"י דס"ל דהולכה שלא ברגל א"א לתקן מכ"ש שיסבור כן בהולכת פסול ברגל ואף שנדחו דברי ר"י היינו דוקא בהולכה שלא ברגל אבל בהולכת פסול לא נדחו דבריו ופסק כוותיה ובזה נסתלקה תמיהת הרב לח"מ מעל מרן ז"ל יע"ש. (א"ה עיין עוד בזה בפי"א מהלכות אלו):
כד קבל בימינו ונתן לשמאלו כו'. (א"ה עיין בפי"ג מהל' מעשה הקרבנות הלכה י"ב):
כז או שהוליך את הדם למזבח כו'. נראה מדברים אלו דדוקא בקבלה והולכה וזריקה אם נעשה אחת מכל אלו ע"י אחד מן הפסולין נפסל הזבח אך בהולכת איברים לכבש לא נפסל הזבח אף דלמצוה צריך כהן כשר וכמ"ש הלכה כ"ב. אך קשה מסוגיא דפ"ק דזבחים (דף י"ד) דפריך והרי הולכת איברים לכבש דעבודה שאפשר לבטלה היא ופסולה בזר דכתיב והקריב הכהן את הכל המזבחה ואמר מר זו הולכה לכבש ומשמע שהם דמדמינן הולכת איברים להולכת דם לענין פסול:

ונפל

לא נשאר פחות מכזית לא יזרוק. ואם זרק לא הורצה. *נפסל הבשר קודם זריקה. או שיצא חוץ לעזרה לא יזרוק הדם. ואם זרק הורצה: **לב** בשר קדשים קלים שיצא חוץ לעזרה קודם זריקת דמים. אע"פ שנזרק הדם והבשר בחוץ הזבח כשר מפני שסוף הבשר לצאת. והזריקה מועלת ליוצא לשרפו אבל לא לאכלו: **לג** וכן אימורי קדשים קלים שיצאו לפני זריקת דמים ונזרק הדם והם בחוץ לא נפסל הזבח. *ואם החזירן מקטירין אותן. ואע"פ שלא החזירן חייבין עליהן משום פיגול ונותר וטמא: **לד** כל הזבחים של יחיד. בין שנטמא בשר והחלב קיים בין שנטמא חלב והבשר קיים. זורק את הדם. נטמאו שניהן לא יזרוק. ואם זרק הורצה. שהציץ מרצה על הטומאה. וכן אימורין או איברי עולה שנטמאו והקטירן. הציץ מרצה כמו שביארנו. וכל קרבנות הצבור שנטמא הבשר

השגת הראב"ד

*נפסל הבשר וכו' עד והזריקה מועלת ליוצא. א"א לא ידעתי מהו זה בשר קדשים קלים שיצא חוץ לעזרה למה לא יאכל ואולי על יוצא חוץ למחיצתו קאמר אלא שדבריו מבולבלין:

השגת הראב"ד

*ואם החזירן מקטירין. א"א זה אינו מחוור:

לא נפסל הבשר קודם זריקה וכו'. ואם זרק הורצה וכו'. וא"ת בשלמא לקמן גבי נטמא כתב רבינו ז"ל דאם זרק הורצה דציץ מרצה על הטומאה אבל הכא אין ציץ מרצה על היוצא, כבר הקשו התוס' ז"ל כן בפ' כל שעה (דף ל"ד) ותירצו דר' יהושע סבר דזריקה מועלת ליוצא כר"ע לאפוקיה מידי מעילה וכ"ש להרצאה ועיין שם וגם רש"י ז"ל עמד על זה שם:

לב בשר קדשים קלים וכו'. כל מה שיש לדקדק כאן כתבתי בפרק ז' מה' מעשה הקרבנות:

לג וכן אימורי קדשי קלים וכו'. בפרק כל התדיר אמר רב פפא גבי פלוגתא דר"א ור"ע דלא פליגי בהדר עיילינהו אלא באיתנהו אברהי והלכה כר"ע וכתב הרב בעל כ"מ ז"ל דאע"ג דמשמע לכאורה דר"פ בדרך דחייה אמר כן מ"מ מדאקשינן והא ר"פ הוא דאמר וכו' משמע דקושטא דמילתא הוי ובס"פ י"ז מהלכות אלו פסק רבינו ז"ל דשתי הלחם שיצאו בין שחיטה לזריקה הזריקה מועלת ליוצא אע"פ שהן בחוץ וכתב שם הרב בעל כ"מ ז"ל דאע"ג דבפ' התכלת (דף מ"ז) אמר רב פפא דבאיתנהו אברהי כ"ע לא פליגי סובר רבינו ז"ל דר"פ אמר כן בדרך דחייה וקשה על מ"ש שם עם מ"ש כאן דאי ר"פ אמר כן גבי שתי הלחם בדרך דחייה איך מקשה בפרק התדיר מהסיא דר"פ להא דאמר ר"פ גבי אימורין הא התם דרך דחייה הוא וכמ"ש הוא עצמו ז"ל כאן דאם היה בדרך דחייה אין מקום להקשות מר"פ מדידיה אדידיה. לכך נ"ל טעמו של רבינו ז"ל שם משום דבפרק התכלת הקשו על ר"פ דא"א לומר כדברי ר"פ מכח הא דרב גידל דאמר זריקת פיגול אינו מביא לידי מעילה ואינו מוציא מידי מעילה ורבינו ז"ל פסק כרב גידל בפ"ג מה' מעילה וכמו שהאריך הרב בעל כ"מ ז"ל לתת טעם לדבריו דאע"ג דאמרו בפרק התכלת לאו איתותב רב גידל לא קי"ל הכי א"כ ע"כ ודאי גבי שתי הלחם בדאיתנהו אברהי פליגי דאי בדהדר עיילינהו ור"ע כר' אלעזר דאמר זביחה לא מקדשה א"כ לא מקדשה זריקת פגול לרב גידל כדאמרו בפרק התכלת וא"כ כיון דבהכיא דשתי הלחם פליגי בדאיתנהו אברהי ואפ"ה אמר ר"ע הזריקה מועלת כ"ש הכא גבי אימורין דגופא דזביחה הוא כדאמרו בפ' כל התדיר וא"כ מש"ה פסק רבינו ז"ל הכא דאפילו איתנהו אברהי זריקה מועלת. ועל מ"ש שם הר"י קורקוס ז"ל בפ"ג מהל' מעילה דרבינו ז"ל פסק כרב גידל בחדא דהיינו שזריקת פיגול אינה מביאה אבל באידך דזריקת פיגול אינה מוציאה לא פסק כוותיה דבהא דוקא איתותב וכ"נ מדברי רש"י ז"ל בפ"ק דמעילה (דף ו') שכתב שם כל להתוי וכו' כל לאפוקי וכו' כגון זריקת פיגול מפקא מידי מעילה והיינו דאמרינן במס' מנחות הא איתותב רב גידל וכו' ע"ש, אלא שקשה לי דסוגיא דמנחות בפ' התכלת איירי לענין זריקת פיגול דמקדשה וקאמר התם דלא מקדשה דהוי כי הא דרב גידל ומשמע דלא דמי אלא למאי דקאמר רב גידל דאינה מביאה ועל דא קאמר ולאו איתותב רב גידל משמע דתיובתא הוי לענין ההבאה וצ"ע ושם אבאר בהלכות מעילה בעז"ה:

לד כל הזבחים של יחיד וכו'. פסק כר' יהושע לגבי דר"א דאיפליגו בפ' כיצד צולין ומה שקשה על זה עיין בפ"ו מהלכות מעשה הקרבנות. ועדיין הוקשה לי כאן דבפרק כיצד צולין (דף ע"ח) אמרו ולר' יוסי מזכי שטרא לבי תרי הוא דתניא אמר ר' יוסי רואה אני את דברי ר' אליעזר בזבחים ודברי ר' יהושע במנחות ודברי ר' יהושע במנחות דברי ר"א בזבחים וכו' ותירצו מסתברא קאמר כי קאי בזבחים אמר כי היכי דפליגי בזבחים פליגי נמי במנחות כי קאי במנחות אמר מסתברא כי היכי דפליגי במנחות פליגי נמי בזבחים והקשו התינח כי קאי בזבחים אמר מסתברא כי היכי דפליגי וכו' אלא כי קאי במנחות אמר כי היכי דפליגי במנחות וכו' והא עיקר קראי בזבחים כתיבי ואמרו אלא ל"ק וכו' ואסיקו במסקנא דה"ק רואה אני דברי ר' יהושע לכתחילה ודברי ר' אליעזר בדיעבד והיינו באבוד ושרוף דבדיעבד מהני ומשמע דבין בזבחים בין במנחות ואין חילוק ביניהם על כן יש לתמוה על רבינו ז"ל שכתב לקמן בפי"ג מהלכות אלו קמץ את המנחה ואח"כ נטמאו שיריה כולן או נשרפו או יצאו חוץ לעזרה או אבדו לא יקטיר הקומץ ואם הקטיר הורצה ע"כ נראה דפסק שם כר' יוסי דבדיעבד מהני ולהכי כתב שם הורצה וא"כ גם כאן בזבחים היה לו לומר דהיכא דאבדו או נשרפו דאם הקטיר הורצה ואיך כתב כאן דהיכא דנשאר פחות מכזית אם זרק לא הורצה ועוד אפי' בנטמאו כולן קשה לי שם על רבינו ז"ל דכיון דהוא סובר דאין הציץ מרצה על אכילות כמו שנבאר בהל' הוי כאילו אבדו כולן והרב בעל כ"מ כתב שם שמה שכתב רבינו ז"ל הוא הוספתא בפ"ד דמנחות ואני לא ראיתי שהזכירו בהוספתא אלא נטמאו ויצאו חוץ לעזרה אבל לא אבדו או נשרפו ומדהזכיר רבינו ז"ל כן משמע דדעתו לפסוק כר' יוסי דהכריע כר"א בדיעבד דאי כר' יהושע אפילו בדיעבד לא מהני וכיון דפוסק כר"י היה לו לפסוק ג"כ בזבחים כן. ואין לומר דהתם ט"ס הוא וצריך לגרוס שם בדברי רבינו ז"ל ואם הקטיר לא הורצה דא"כ קשה יצאו חוץ לקלעים אמאי לא הורצה הא אמרינן כאן דהורצה לכך. נראה דרבינו ז"ל הוקשה לו בדברי המתרץ דלמה אמר ר' יוסי הרי רואה אני חד דזבחים וחד דמנחות בחד להודיה סגי ולכך הוצרך לפרש הגמ' כשתירץ כן במסקנא לא הוי אלא לפרש רואה אני שאמר ר"י גבי מנחות אבל רואה אני הראשון שאמר גבי זבחים הוא כדאמרינן מעיקרא דקאי בזבחים ואמר כי היכי דאמרי' דפליג בזבחים ה"נ אני אומר דפליג במנחות וז"א ראשונה רואה אני דברי ר' יהושע בזבחים ודברי ר"א במנחות ועל זה קאי מ"ש בגמרא קאי בזבחים אמר מסתברא כי היכי דפליגי בזבחים וכו' כלומר דהגמ' מפרש תחלה לשון רואה אני שאמר ר' יוסי גבי זבחים תחלה ואח"כ פירש רואה אני דמנחות שאמר אחרונה וכמו שאמר אחרי כן קאי במנחות וכו' ואע"ג דלכאורה מפשטא דשמעתא משמע דבתחלה מפרש הגמ' רואה אני דקאמר גבי מנחות ועל זה אמר קאי בזבחים כלומר כשהיה עומד בזבחים היה אומר רואה אני שמחלוקת זה הוא במנחות וכשהיה עומד במנחות היה אומר רואה אני שמחלוקת זה הוא גבי זבחים והוא פי' הרואה אני שאמר ר' יוסי גבי זבחים דלשון הברייתא מתיישב לפי פירוש זה יותר מ"מ רבינו ז"ל מפרש כמו שפירשתי ראשונה משום דלפי מה שפירשתי הגמרא מפרש הראשון תחלה ואח"כ האחרון כפי הסדר ולפ"ז לא הוקשה לו לגמ' אלא מן הרואה אני דמנחות דה"ק ר' יהושע אבל רואה אני דזבחים פירשו כבראשונה שר"ל כי היכי דפליג בזבחים פליג במנחות ומ"ש הגמ' אלא לא הדר אלא ממאי דפירש בלשון רואה אני בתרא דגבי מנחות ולא ממה שפירש בלשון רואה אני קמא דגבי זבחים דא"כ הרי רואה אני למה לי וכמו שהקשיתי אלא רואה אני קמא כדקאי קאי והגמ' מפרש רואה אני בתרא דפירושו דבאבוד ושרוף היה ליה לר' יוסי גבי מנחות דמהני בדיעבד כרבי אליעזר ומיקל טפי במנחות מבזבחים דעיקר קרא בזבחים כתיב ולהכי כתב רבינו ז"ל גבי מנחות דבאבוד ושרוף מהני משא"כ בזבחים וכמ"ש כאן: וכל קרבנות הציבור וכו'. קשה דהא שתירצו בגמ' בפ' כיצד צולין לא קשיא כאן ביחיד כאן בציבור פירש רש"י ז"ל דטעמא משום דטומאה הותרה בציבור ולכך בציבור יזרוק לכתחילה והתוס' ז"ל פירש דטעמא משום דהציץ מרצה על אכילות וביחיד לכתחילה לא יזרוק מדרבנן ורבינו ז"ל כתב בפ"ד מהלכות ביאת מקדש וכן הציץ מרצה וכו' אבל אינו מרצה על טומאת הנאכלין ועל טומאת האדם שנטמא בטומאה ידועה אלא א"כ היתה הטומאה הדחויה בציבור שהציץ מרצה עליה ע"כ. וא"כ כיון דהיא ליה דאין ציץ מרצה על אכילות וטומאה דחויה היא בציבור א"כ אמאי כתב כאן דבציבור יקרבו לכתחילה דליכא שום חד מטעמי שפירש רש"י והתוס' ז"ל. וי"ל דמ"ש רבינו ז"ל בהל' ביאת מקדש אלא א"כ היתה הטומאה הדחויה בציבור אחרי דינים שהזכיר קודם קאי וס"ק דבשהיא טומאה ציבור הציץ מרצה אפילו על האדם שנטמא וכן על האכילות וא"כ טעמא דציבור דזורק את הדם לכתחילה הוא משום דהציץ מרצה על
אכילות

לא ומ"ש נשאר פחות מכזית וכו' ואם זרק לא הורצה. הכי משמע שם: נפסל הבשר קודם זריקה כו'. בפרק כיצד צולין (דף ע"ט):

לב בשר קדשים קלים וכו'. בזבחים פרק כל התדיר (דף צ') פלוגתא דרבי יוחנן ור"ל ופסק כר' יוחנן וכן היא ג"כ פלוגתא דר' אליעזר ור"ע ופסק כר"ע. ומ"ש והזריקה מועלת ליוצא לשרפו אבל לא לאכלו בספ"ק דמעילה (דף ז':) כי אמר ר' עקיבא זריקה מועלת ליוצא לשריפה אבל לאכילה הוא דלא מרצה. ופירש"י דלהכי מהניא ליה זריקה שאינו נשרף לאלתר כפסולים אלא עד שתעובר צורתו: כתב הראב"ד א"א לא ידעתי מה זה וכו'. כלומר דהשתא מהדר רבינו למ"ש לעיל או שיצא חוץ לעזרה לא יזרוק הדם ואם זרק הורצה וקאמר דלא הורצה אלא להעלותו ע"ג המזבח אבל לא לאכלו וה"ה לבשר קדשים קלים שיצא חוץ לחומת ירושלים שאם זרק הדם הורצה לשרפו אבל לא לאכלו, וכתב שדבריו מבולבלים שהכניס דין בשר קדשים קלים שיצא חוץ לעזרה בין הדבקים וכך ה"ל לכתוב ואם זרק הורצה וה"ה לבשר קדשים קלים שיצא חוץ לחומת ירושלים ואח"כ ה"ל לכתוב דין בשר קדשי קדשים שיצא חוץ לחומת העזרה. ואני אומר שטעמו של רבינו שבתחלה כתב דין בשר קדשי קדשים שיצא חוץ לעזרה (ואח"כ כתב דין בשר קדשים קלים שיצא חוץ לעזרה) ואח"כ כתב דין בשר שיצא חוץ למחיצתו קודם זריקה דהיינו בשר קדשי קדשים חוץ לעזרה ובשר קדשים קלים חוץ לחומת ירושלים שהזריקה מועלת בהם לשורפו אבל לא לאכלו:

לג וכן אימורי קדשים קלים כו'. בפ' כל התדיר (דף צ') מייתי הא דתנן בפ"ק דמעילה אימורי קדשים קלים שיצאו לפני זריקת דמים ר"א אומר אין מועלין בהם ואין חייבין עליהם משום פגול נותר וטמא ר"ע אומר מועלין בהם וחייבים עליהם משום פגול נותר וטמא והסיק רב פפא בדהדר עיילינהו כ"ע ל"פ והכא בדאיתנהו אברהי פליגי. ואע"ג דלכאורה משמע דרב פפא בדרך דחייה אמרה מ"מ מדאקשינן והא רב פפא הוא דאמר בדאיתנהו אברהי כ"ע ל"פ וכו' ושתי ה"מ גבי שתי הלחם וכו' משמע דקושטא דמילתא אמרה: וכתב הראב"ד ואם החזירן מקטירין אותם א"א [זה] אינו מחוור עכ"ל. טעמו דס"ל דאע"ג דמועלים בהם וחייבין עליהם משום פגול וכו' כיון שיצאו לחוץ נפסלו מלהקטירן. ורבינו סובר שאחר שמועלין בהם וחייבין עליהם משום פגול וכו' לא נפסל הזבח:

לד כל הזבחים של יחיד וכו'. בפרק כיצד צולין (דף ע"ז) אהא דתנן חמשה דברים באים בטומאה ואינם נאכלים בטומאה העומר ושתי הלחם וכו' אמרינן לימא מתני' דלא כר' יהושע דתניא (ועשית עולותיך הבשר והדם) ר' יהושע אומר אם אין דם אין בשר אם אין בשר אין דם. ופירש"י אם אין בשר ראוי כגון שנטמא או שאבד אין הדם נזרק וכיון דאמר ר"י בעינן תרתי וציץ אאכילות לא מרצה היכי אתי בטומאה ואסיקנא (דף ע"ח) מתני' כר"י וה"ק כאן ביחיד כאן בצבור. ופירש"י ביחיד לכתחלה פסולה ואם זרק הורצה ומתני' בצבור באין לכתחלה דטומאה לצבור דחויה היא. ומ"ש וכן אימורים או איברי עולה שנטמאו והקטירן הציץ מרצה כמו שביארנו. בפ"ד מהל' ביאת המקדש. ומ"ש וכל קרבנות הצבור שנטמא הבשר והחלב כולו ה"ז זורק את הדם. נתבאר בסמוך דטומאה דחויה היא בצבור:

דם

הבשר והחלב כולו הרי זה זורק את הדם: **לה** דם קדשים שיצא חוץ לעזרה נפסל הזבח. ואע"פ שחזר והכניסו וזרקו על המזבח לא נרצה: **לו** וכל דם הקדשים אינו מקבל טומאה כלל שנאמר בדם על הארץ תשפכנו כמים. דם שנשפך כמים הוא הנחשב כמים ומקבל טומאה אבל, דם קדשים שאינו נשפך כמים אינו מקבל טומאה: **לז** ודם ששקעה עליו חמה ולא נזרק נפסל הזבח. ואם זרקו לא הורצה:

פרק שני

א כל הדמים הניתנין על מזבח החיצון. אם נתן מתנה אחת בלבד כיפר. ואפילו בחטאת מתנה אחת היא העיקר ושאר הארבע מתנות למצוה. שנאמר ודם זבחיך ישפך על מזבח ה' אלהיך. שפיכת הדם על המזבח היא העיקר: **ב** וכל הניתנין בזריקה שנתנן בשפיכה יצא. שנאמר ודם זבחיך ישפך: **ג** כל הדמים הניתנין על מזבח הפנימי. אם חסר אחת מהן לא כיפר. אלא כולן הן עיקר הכפרה. שהרי הכתוב הקפיד על מניינן שנאמר שבע פעמים: **ד** חטאת שנתן ממנו מתנה אחת ומתו הבעלים. ישלים ארבע מתנות לאחר המיתה: **ה** אבל אם נתן האחת ביום לא יתן השלש בלילה: **ו** ואם נתן אחת בפנים והשלימן בחוץ חייב משום מעלה בחוץ: **ז** היה מזה ונקטעה ידו של מזה קודם שיגיע דם לאויר המזבח. לא עלתה לו הזייה: **ח** שינה מתן קרבנות בחטאת. בין בחטאת הנעשית בפנים בין בחטאת הנעשית בחוץ נפסל. אבל בשאר קדשים כשרין: **ט** נתן הדם מן הקרן ולפנים. בין בחטאת בין בשאר קדשים. בין במזבח הפנימי בין במזבח החיצון. פסול: **י** דם שמצותו ליתן אותו למעלה מחצי המזבח שנתנו למטה. או שמצותו ליתנו למטה ונתנו למעלה. או שמצותו ליתנו בפנים בהיכל ונתנו על מזבח

כסף משנה

לה דם קדשים שיצא חוץ לעזרה וכו'. בס"פ התערובות (דף פ"ב) תנן גבי דמים פסולים שאין הלין מרצה על היוצא:

לו וכל דם הקדשים אינו מקבל טומאה כלל וכו'. בסוף פרק ב"ם (דף מ"ו:). ומ"ש על הארץ תשפכנו כמים וכו'. בספ"ק דפסחים (דף ט"ז:) מנין לדם קדשים שאינו מכשיר שנאמר על הארץ תשפכנו כמים וכו' ומותיב התם מדתניא דם שנטמא וזרקו במזיד לא הורצה ומשני התם מדרבנן. וק"ל מדתנן בפרק כיצד צולין (דף פ':) הנזיר ועושה פסח הציץ מרצה על טומאת הדם ומשמע דמדאורייתא טומאת הדם מדקתני הציץ מרצה וצ"ע:

לז ודם ששקעה עליו החמה וכו'. מימרא בס"פ איזהו מקומן (דף נ"ו):

פ"ב א כל הדמים הניתנים על מזבח החיצון וכו'. ברפ"ד דזבחים (דף ל"ו:) וכב"ה:

ב ומ"ש וכל הניתנים בזריקה שנתנם בשפיכה יצא וכו'. שם ת"ר מנין לניתנים על מזבח החיצון שנתנן במתנה אחת שכיפר ת"ל ודם זבחיך ישפך. ופירש"י ישפך בשפיכה אחת משמע דלא כתיב כביב. והאי להכי הוא דאתא האי מבעי ליה לכדתניא וכו' מנין לניתנין בזריקה שנתנן בשפיכה יצא ת"ל ודם זבחיך ישפך סבר לה כר"ע דאמר לא זריקה בכלל שפיכה ולא שפיכה בכלל זריקה. ופירש"י מנין לניתנין בזריקה כל הדמים שכתוב בהם זריקה וכו' וכל זריקה מרחוק משמע שזורק מן הכלי למזבח למרחוק שפיכה עומד אצל היסוד ושופך. ודם זבחיך ישפך כל זבחים במשמע. ובתר הכי אמרינן (דף ל"ז:) וכל הנך תנאי דמפקי להאי ודם זבחיך ישפך לדרשא אחרינא האי כל הניתנים על מזבח החיצון שנתן מתנה אחת כיפר מנא להו סברי כב"ה דאמרי אף חטאת שנתנה מתנה אחת כיפר וילפינן כולהו מחטאת. ויש לתמוה על רבינו דמייתי לה מודם זבחיך ישפך דכיון דפסק כב"ה דאמרי אף חטאת שנתנה מתנה אחת כיפר מחטאת ילפינן לה ולא מודם זבחיך ותו כיון דאמרינן דמאן דיליף שאם נתן מתנה אחת כיפר מודם זבחיך ישפך סבר לה כר"ע דאמר הניתנין בזריקה שנתנן בשפיכה לא יצא היאך רבינו מזכי שטרא לבי תרי. מיהו בהא איכא למימר דאע"ג דמאן דיליף וכו' סבר לה כר"ע לפסוק דר"ע לא סבר לה כוותיה אבל אכתי קשה דכיון דהכיא דמנין לניתנין בזריקה שנתנן בשפיכה יצא אתיא דלא כר"ע לא ה"ל להביאה. והר"י קורקוס ז"ל כתב שפסק כאותה ברייתא דאם נתן בשפיכה יצא משום דמשמע דהלכתא היא דבפסחים (דף פ"ט.) פריך מינה ומסיק דאמרינן בדיעבד אבל לכתחלה לא עכ"ל.

ולענין קושיא קמייתא איכא למימר שדרך רבינו לסמוך הדבר לפסוק שנראה לו שהוא שוה ללמוד ממנו הדין יותר מהפסוק שמביא ממנו הגמרא ודרך הגמרא לעשות כן בכמה מקומות:

ג כל הדמים הניתנים על מזבח הפנימי וכו'. שם במשנה:

ד חטאת שנתן ממנה מתנה אחת ומתו הבעלים וכו' עד חייב משום מעלה בחוץ. מימרא דר' יוחנן שם (דף ל"ח:) ופירש"י אינם באות בלילה ואע"פ שאינן מעכבות ולאו זריקה גמורה היא מיהו דם נפסל בשקיעת החמה ואין מעלין לגבי מזבח בלילה באות לאחר מיתה אם נתן מתנה ראשונה ומתו בעליה כבר כיפר בראשונה ואין שם חטאת גמורה על הדם עוד ליפסל משום חטאת שמתו בעליה וכו' הזורק אותה בחוץ חייב שהרי ראויות לפנים בתורת זריקה גמורה:

ז היה מזה ונקטעה ידו של מזה וכו'. בספ"ק דזבחים (דף ט"ו:) בעיא דאיפשיטא:

ח שינה מתן קרבנות בחטאת וכו':

ט נתן הדם מן הקרן ולפנים וכו':

י דם שמצותו ליתן אותו למעלה וכו' עד הרי בשר הזבח פסול. משנה בפרק שני דזבחים

לחם משנה

אכילות של ציבור אע"ש שאין מרצה על אכילות דקרבן יחיד. וא"ת א"כ היכי אמרינן התם מתני' דלא כר' יוסי משום דאמר אין הציץ מרצה על אכילות נימא דכי קאמר ר' יוסי היינו ביחיד אבל בציבור הציץ מרצה על אכילות. וי"ל דכיון דר' יוסי קאמר סתמא אין הציץ מרצה על אכילות משמע בין בציבור בין ביחיד אבל ר' יהושע לא אמר לשון זה בהדיא אלא מפקינן מכללא דאית ליה הכי כדאמרינן בסוגיא דהתם. ומש"ש דרש"י ז"ל פירש דטעמא משום דטומאה הותרה בציבור יתבאר לך דהרב בעל כסף משנה ז"ל שהעתיק בלשון רש"י ז"ל דטומאה דחויה היא טעות סופר וצ"ל דטומאה הותרה בציבור:

לו וכל דם קדשים אינו מקבל וכו'. קשה דרבינו ז"ל כתב בפרק עשירי מהל' טומאת אוכלין וז"ל משקה בית המטבחיים שבעזרה והוא דם הקדשים והמים שמשתמשים בהם שם טהורים לעולם ואינם מתטמאין ולא מכשירין ודבר זה הלכה מפי הקבלה וכו' משמע דפסק כרב דאמר בפ"ק דפסחים (דף ט"ז) דמשקה בית מטבחייא דכן ממש ואפי' טומאת עצמן אין להם וא"כ ע"כ משמע מהתם דאית ליה טומאת משקין דרבנן וכי גזרי רבנן במשקה דעלמא אבל במשקה בית מטבחייא אוקמוה אדין תורה ולכך אינם מטמאין ואינם מכשירין וא"כ איך כתב רבינו ז"ל דטעמא דדם הקדשים אינו מקבל טומאה משום דאמרה תורה דאינו מכשיר דמשמע דבכל דם אחר דמכשיר הוא מקבל טומאה מן התורה דאינו כן אליבא דרב דפסק רבינו ז"ל כוותיה אלא מן התורה אין טומאה למשקין כל עיקר. ותו קשיא שם בגמ' אמרו אליבא דרב דאיכא תרי קראי להכשיר מים חד לתלושין וחד למחוברים והקשו דאיך אפשר דמים תלושים מכשירין מן התורה דהא אמר ר' יוסי בר חנינא דמשקה בית מטבחייא לא דיין שהן דכן אלא שאין מכשירין וכיון שאין מכשירין ודאי דאין למים תלושים הכשר מן התורה דאם היה להם הכשר לתלושין מן התורה היכי אתו רבנן ושקלוה ממשקה בית מטבחייא ותירצו שרגמא על דם דדוקא על דם אמרו שאינו מכשיר אבל מים מכשירין וא"כ רבינו ז"ל דפסק כרב איך כתב שם דהדם והמים אינם מכשירין. ועוד קשה דכתב שם דדבר זה הלכה מפי הקבלה ומשמע דהיינו כר"פ דאמר בפ"ק דפסחים (דף ט"ז) אמר ר"פ אפי' למ"ד טומאת משקין דאורייתא משקה בית מטבחייא הלכתא גמירי לה והקשו שם על ר"פ ואסיק בקשיא וכיון דכן האיך פסק רבינו ז"ל כן. ונראה דרבינו ז"ל פסק דטומאת משקין מדאורייתא מפני שראה שם כמה תנאי דאית להו הכי ר' יוסי דאמר טומאת משקין לטמא אחרים דאורייתא ור"מ נ"כ אית ליה דטומאת עצמן היא דאורייתא וא"כ משמע דכולהו סברי דטומאת משקין מדאורייתא וזולת ר' אליעזר דאית ליה התם אין טומאה למשקין כל עיקר ולכך פסק רבינו ז"ל כן ופסק נ"כ כרב דאמר דכן ממש להכריע בין ב' הפסקים נ"ל כר"פ דאע"ג דטומאת משקין דאורייתא מ"מ משקה בית מטבחייא דכן ממש דהלכתא גמירי לה ולא כדאמר שם דקא סבר רב דטומאת משקין דרבנן דא"כ אתי רב דלא כהלכתא דרוב הגאונים סברי דהוה דאורייתא כדכתיבנא ואע"ג דאסיק רב פפא בקשיא לא אסיק בתיובתא ולית לן בה. וסובר רבינו ז"ל דלענין דם קדשים דאינו מקבל טומאה לא היה צריך בזה הלכה דאע"ג דטומאת משקין דאורייתא מ"מ דם קדשים כיון דרחמנא מעטיה מהכשר ה"ה מקבלה וכן כתב ברים הל' טומאת אוכלים דכל מי פירות זולת משקים הנזכרים כדרך שאין מכשירין אין מקבלין טומאה דאית ליה לרבינו ז"ל דכיון דאין שם הכשר אין שם קבלת טומאה ולא באה ההלכה אלא לענין המים של בית המטבחים דהיה אסור מן התורה והלכתא גמירא לה שהוא טהור. ועם זה באו דברי רבינו ז"ל על נכון במה שנתן טעם לדם קדשים שאינו מקבל מפני שאינו מכשיר. ומה שהקשה הרב בעל כ"מ ז"ל ממתני' דפרק כיצד צולין דקתני הציץ מרצה ומשמע דהוי טומאה דם מן התורה המהני עליו מי אלימא מברייתא דעל מה הציץ מרצה על וכו' שהיכלו שם מרבנן ואע"ג דהזכירו שם הרצאת הציץ:

פ"ב א שנאמר ודם זבחיך ישפך וכו'. מה שהקשה הרב בעל כ"מ ז"ל דבגמרא נראה דהכיא דלא כב"ה ע"ש בתוספות דשם אמרו דאתיא אפילו כב"ה וכמו שהאריכו כר"פ ב"ש אבל מ"מ אי אפשר לומר כן בדברי רבינו ז"ל אלא דמחטאת יליף דהא איצטריך קרא לדעתו ז"ל לומר דכל הניתנין בשפיכה שנתנן בזריקה יצא אלא דרצו לסמוך הדבר לפסוק היותר פשוט כמ"ש הרב בעל כ"מ ז"ל. ומ"ש לדחות קושיא שניה וז"ל מיהו בהא איכא למימר וכו' לא ידעתי מה מקום לתירוץ זה שהיה שבור לומר ולקושיהו עם קושייא אחרונה שהוקשה אללי האריכתי בפ"ה מהלכות מעשה הקרבנות ע"ש:

ג שהרי הכתוב הקפיד על מנין וכו'. קשה דלא אמרו טעם זה בפ' ב"ש (דף ל"ט) אלא משום דכפילן וכהיבן וכו' ורבינו ז"ל הניח הטעם האמור בגמ' ולא ידעתי למה:

י אבל אם קבל הכשר ונתן לפסול וכו'. קשה דלמאי נקט קבל הכשר ולא אמר דהפסול קבל וזרק ועוד פסול מאי איריא שלא במקומו אפי' במקומו נמי הרי כתב רבינו ז"ל לעיל דאין

משנה למלך

לו וכל דם הקדשים כו'. עיין בפרק י' מהלכות טומאת אוכלין הלכה פ"ו ובספר ברכת הזבח (דף ל"ד.):

פ"ב ב וכל הניתנין בזריקה כו'. עיין במ"ש הרב לח"מ בס"ם הפ"ל ממזן זמנם ובפ"א מהלכות מעשה הקרבנות ובס' קרבן חגיגה סי' ל':

מזבח החיצון. או הניתנין על מזבח החיצון שנתנן לפנים בהיכל. או שנתן דם הניתנין בחוץ על הכבש שלא כנגד היסוד הרי בשר הזבח פסול. ואע"פ כן נתכפרו הבעלים בו כיון שהגיע דם למזבח. אף על פי שהגיע שלא למקומו הרי הוא כמו שהגיע למקומו לכפר. במה דברים אמורים כשהיה זה הזורק כשר לעבודה. אבל אם קבל הכשר ונתן לפסול ונתן הפסול את הניתנין למעלה למטה. ואת הניתנין בפנים בחוץ. ואת הניתנין בחוץ בפנים. או שנתן על הכבש שלא כנגד היסוד. לא נפסל בשר הזבח אם נשאר דם הנפש. אלא יחזור הכשר ויקבל שאר דם הנפש ויזרוק הדם במקומו: **יא** דמי קדשים שנתערבו. בין דם בדם. בין כוסות בכוסות. אם נתערבו הניתנין מתנה אחת בניתנין מתנה אחת. יתן הכל מתנה אחת. וכן הניתנין מתן ארבע בניתנין מתן ארבע. יתן הכל מתן ארבע. נתערבו הניתנין מתנה אחת בניתנין מתן שתים שהן ארבע. יתן הכל מתנה אחת. נתערבו הניתנין למעלה בניתנין למטה. ישפך הכל לאמה והזבחים פסולין. אפילו נתערבו שירי החטאת עם דם העולה שמקום הכל למטה ישפך הכל לאמה: **יב** ואם לא שאל אלא נתן מן התערובות למעלה ולמטה הרי זה כשר. נתן למעלה ושאל יתן למטה ואלו ואלו עלו לו: **יג** נתערבו הניתנין בפנים בניתנין בחוץ. ישפוך הכל לאמה. ואם לא שאל ולקח דם התערובת ונתן ממנו בפנים ובחוץ. בין שנתן בפנים וחזר ונתן בחוץ. או בחוץ וחזר ונתן בפנים הכל כשר. במה דברים אמורים בשאר דמים הניתנים בחוץ חוץ מן החטאת. אבל דם חטאת הנעשית בחוץ שנתערב בדם חטאת הנעשית בפנים. אם נתן בחוץ וחזר ונתן בפנים כשר. נתן בפנים וחזר ונתן בחוץ פסולה. שדם חטאת שנכנס להיכל אפילו חטאת יחיד הנאכלת אסורה. שנאמר וכל חטאת אשר יובא מדמה וגו'. והוא שיבא דרך שער ההיכל. שנאמר יובא דרך ביאה. אבל אם הכניסו בפשפש. או דרך חלון או גג. אינו נפסל: **יד** *פר העלם ושעיר ע"ז שדמם נכנס להיכל. אם הכניסו לקודש הקדשים נפסל שבמקום זה פנימה של מקומן הוא. וכן פר ושעיר של יום הכפורים שדמם נכנס לקודש הקדשים אם הכנים דמם לקודש הקדשים והזה ממנו והוציאו להיכל וחזר והכניסו לקודש הקדשים נפסל ואינו גומר ממנו הזיות שבקודש הקדשים כיון שיצא. וכן אם גמר הזיות שבקודש הקדשים והוציאן להיכל. והזה מקצת הזיות והוציאן חוץ להיכל וחזר והכניסן להיכל

לחם משנה

דאין פסול עושה שיריים מיהא לזה תירצו התוס' ז"ל פ"ב דזבחים (דף כ"ז) דאיירי אפילו בטמא דעושה שיריים כשזרק במקומו הכא דלא הוי מקומו ממש אינו עושה שיריים ועם זה נוכל לומר דהא דנקט רבינו ז"ל קבל הכשר לרבותא נקטיה דאע"ג דטמא עושה שיריים ואיכא כאן קבלת כשר מ"מ כיון דהזריקה היא שלא במקומה אינו עושה שיריים וכ"ש היכא דהקבלה בפיסול והזריקה שלא במקומו דאיכא תרתי לריעותא:

יא נתערבו הניתנין מתנה אחת בניתנין מתן ב' שהם ד' וכו'. מ"ש רבינו ז"ל ג"כ לעיל וכן הניתן מתן ד' במתן ד' ע"כ איירי ג"כ דנתערבו מתן ב' שהם ד' במתן ב' שהם ד' וכדכתב רש"י ז"ל בפרק התערובות בפירוש המשנה דם עולה בדם שלמים או בדם אשם דאי מתן ד' ממש ליכא אלא חטאות דוקא וא"כ קשה על רבינו ז"ל דכתב כאן בניתנין מתן ב' שהן ד' דמשמע דלעיל איירי במתן ד' ממש, וי"ל דאפשר דלעיל איירי במתן ד' ממש כגון נתערבו חטאות בהדדי כגון שאכל חלב וחלב שבת והביא ב' חטאות ונתערבו דמן:

יב נתן למעלה ושאל כו'. תימה דבפרק התערובות (דף פ"א) הקשו למ"ד דעוף חטאת ועולה ישפך לאמה משום דמקום עולה לאו מקום שיריים מברייתא דקאמרה נתן למעלה אלו ואלו מודים שיחזור ויתן למטה ואלו ואלו עולין לו מאי לאו דאיערוב חטאת ועולה וכיון דיהיב ליה למעלה הוו להו שיריים וקתני אלו ואלו עלו לו כלומר דכיון דזרק למעלה הוי מה שנשאר שיירי חטאת ועולה ואמר דלכתחילה יזרוק למטה וא"כ קשה למ"ד מקום עולה לאו מקום שיריים והולך לתרץ דאיערוב חטאת החיצונה בשיריים וכו' וא"כ רבינו ז"ל דפסק דמקום עולה לאו מקום שיריים שכ"כ לעיל אפילו נתערבו שיירי חטאת וכו' איך כתב כאן דיתן למטה דהיינו קושיא דפריך בגמ' דהם דברים סותרים דלפ"ז משמע דמקום עולה מקום שיריים וצ"ע:

יג אם נתן בחוץ וחזר ונתן בפנים וכו'. וא"ת למה לי חזר ונתן בפנים בלא"ה כשר במה שנתן בחוץ דהא כתב רבינו ז"ל לעיל דאם הניתנין בפנים נתנו בחוץ יצא, וי"ל דהתוס' ז"ל הרגישו קושיא זו במשנה שם (דף פ"א) וז"ל וכגון דיהיב דמים הפנימיים בחוץ לשום מים דאי לא"ה היאך חוזר ונותן בפנים הלא נתכפר לשמואל וכו': שנאמר כל חטאת אשר יובא מדמה וכו'. מה שקשה על זה כתבתי בפי"א מהלכות מעשה הקרבנות: אבל אם הכניס וכו'. בגמרא אמרו שם אלא אמר רבא כל מידי דחזיב עליה לפני ולפנים לא מיפסיל בהיכל ופירש"י ז"ל אלא אמר רבא לעולם דעייל דרך פתחים ואשמעינן קרא דהיכא דחזיב עליה מתחילתו להכניסו לפנים ותחילת הבאתו להיכל ע"מ פנים הוא לא מיפסיל עד דמטי לפנים ואם החזירו לחוץ כשר ע"כ. ולא ידעתי למה לא הזכיר זה רבינו ז"ל:

יד והוציאן חוץ להיכל וכו'. קשה דלא היה לו לרבינו ז"ל לכתוב חוץ להיכל אלא למזבח הזהב דהיינו תוך ההיכל והבעיא דבעו בגמ' הוא משום דרחמנא שויה ב' מקומות וקרי ליה יציאה דכתיב ויצא אל המזבח אבל יצא מן ההיכל ממש לחוץ הא לא מבעיא ליה דודאי ב' מקומות הם וא"כ אמאי לא כתב רבינו ז"ל הוציאו למזבח דהיינו עיקר הבעיא דבמ"ש חוץ להיכל ליכא בעיא וגם קשה על הר"י קורקוס ז"ל שכתב שרבינו ז"ל סובר דנשאר בעיין משום מה דאמרו בפרק טבול יום שמא בחוץ היתה וקודש היינו היכל משמע שכל שיצאה מן ההיכל נפסלה דנהי דכשיצא מן ההיכל נפסלה אבל

כסף משנה

דזבחים (דף כ"ו). ומ"ש ואע"פ כן נתכפרו הבעלים בו מימרא דשמואל שם ואע"ג דר"י פליג עליה הא אסיקנא בקשיא ואמוראי טובא התם ס"ל כשמואל מדשקלי וטרו אליביה. ומ"ש במה דברים אמורים כשהיה זה הזורק כשר לעבודה וכו' עד ויזרוק הדם במקומו. ג"ז שם:

יא דמי קדשים שנתערבו וכו' עד יתן הכל מתן ד'. משנה בפ' התערובות (דף פ'). ומ"ש בין דם בדם בין כוסות בכוסות הכי משמע התם בגמרא. ומ"ש נתערבו הניתנין מתנה אחת בניתנין מתן שתים שהן כארבע וכו' גלמד ממה ששנו שם במשנה ופלוגתא דר"א ור' יהושע ופסק כר' יהושע: נתערבו הניתנים למעלה בניתנין למטה ישפך הכל לאמה. שם במשנה פלוגתא דר"א ורבנן ופסק כרבנן. ומ"ש אפי' נתערבו שירי החטאת עם דם העולה וכו'. שם פלוגתא דאמוראי ופסק כרבי יהודה:

יב ומ"ש ואם לא שאל אלא נתן מן התערובת למעלה ולמטה ה"ז כשר. שם במשנה. ומ"ש נתן למעלה ושאל יתן למטה ואלו ואלו עלו לו. ברייתא שם:

יג נתערבו הניתנין בפנים בניתנין בחוץ וכו' בד"א בשאר דמים הניתנין בחוץ חוץ מן החטאת וכו' עד פסולה. שם במשנה (דף פ"א:) ופסק כחכמים דפליגי אר"ע ואר"א. ומ"ש שדם חטאת שנכנס להיכל אפי' חטאת יחיד הנאכלת אסור וכו'. שם (דף פ"ב) בברייתא דברי ר"י הגלילי. ומדברי רבינו נראה שהוא גורס אין לי אלא חטאת צבור של יחיד מנין ת"ל כל. ומ"ש והוא שיבא דרך שער ההיכל וכו'. ג"ז שם בסוף הפרק:

יד פר העלם ושעיר ע"ז וכו' וכן פר ושעיר של יוה"כ וכו' עד נפסל. שם (דף פ"ב ע"ב) בעי רבא פר העלם דבר של צבור ושעיר ע"ז שהכניסם דמן לפנים מהו מי אמרי' אל הקדש פנימה [כל היכא דקרינן אל הקדש] קרינן ליה פנימה כל היכא דלא קרינן אל הקדש לא קרינן פנימה או דילמא שלא מקומן הוא ואת"ל שלא מקומן הוא פר ושעיר של יוה"כ שהזה מדמן על הבדים והוציא להיכל והכניסן מהו מי אמרינן מקימן הוה או דילמא הואיל ונפק נפק ואת"ל הואיל ונפק נפק הזה דמן על הפרוכת והוציאו למזבח והכניסן [מהו] הכא ודאי חד מקום הוא או יציאה קרינן ביה תיקו. ופירש"י פר העלם דבר שמצותו כפרתו בהיכל והכניסו לפני לפנים מהו מי אמרי' כל היכא דקרינן ביה פיסול דאל הקדש כגון בחטאות החיצונות קרינן ביה פיסול דפנימה וכו' דהא כי הדדי כתיבי או דילמא שלא במקומו הוא והויא הכנסה ומיפסיל. והוליאן להיכל להזות על הפרוכת כמשפטן. מקומן הוא שהרי הוזקקו לשם תחלה. או דילמא כיון דנפק בעשיית כל מצותו נפיק ליה לגמרי וה"ל שלא מקומו. והוליאו למזבח להזות ז' (הזאות) על טהרו. ומתן ד' על קרנותיו כדכתיב ויצא אל המזבח אשר לפני ה' וכפר עליו ותנן זה מזבח הזהב בפרק הוציאו לו ואמרי' התם דלהכי כתיב ויצא עד דנפיק מכוליה מזבח שלא יעמוד בין המזבח ולפרוכת בשעת מתנות המזבח אלא בין המזבח לפתח ללד המזבח הכא חד מקום הוא שאין הפסק מזבח ביניהם ולא הויא הכנסה שלא במקומה או דילמא רחמנא שוייה שני מקומות דכתיב ביה יציאה עכ"ל. וכדרך פירש"י הוא פירוש הראב"ד שכתב וז"ל א"א אני איני סובר כפירושו כו'. ורבינו דחה פירוש זה משום דלישנא דהואיל ונפק נפק משמע דמטעם שיצא חוץ למקומו הוא דפסלינן ליה ולא משום הכנסה. ולענין הרי בעיי קמאי כיון דאיפשיטו באת"ל פסק כן רבינו והשלישית שעלתה בתיקו פסקה להומרא. והר"י קורקוס ז"ל כתב שיש לתמוה על רבינו שהיה לו לכתוב בבבא השלישית לא יעשה מספק ואם עשה הורצה ואפשר דלא שייך בזה הורצה כיון דספק יוצא הוא ואין הצין מרצה על היוצא מ"מ ה"ל לכתוב ספק כמו בסמוך כי לשון שכיון שיצא הדם חוץ למקומו נפסל משמע דמן הודאי קאמר. ואפשר דסבר רבינו דרבא הוא דאסקה בתיקו ומיהו גמרא מספקא התם

השגת הראב"ד

*פר העלם וכו' עד כיון שיצא יצא. א"א אני איני סובר כפירושו כי הסוגיא שלו דומה דמשום יציאה הוא הפסול והענין אינו כן אלא משום ביאת פנים שילך לריך לפרש הבעיא פר ושעיר של יום הכפורים שהזה דמם על הבדים והוציאן להיכל כדינו וחזר והכניסן לפני ולפנים נפסלו מלהזות על הפרוכת או לא מי אמרינן מקומו הוא ואינו נפסל בו או לא ואם תמצי לומר כיון דנפק נפק ושוב לא נקרא מקומו מפרוכת למזבח הזהב שהכל בהיכל מהו הא ודאי מקומו הוא או דילמא יציאה כתיבא ביה ויצא אל המזבח וכי סדר עייל ליה לבית הפרוכת וכא קרינן ביה:

משנה למלך

יג שדם חטאת שנכנס להיכל כו'. בסוף פ"ח דזבחים (דף פ"ו) הקשו בגמרא דיאמר קדש ואל יאמר פנימה ומשני רבא כל מידי דחזיב עלה לפני ולפנים לא מיפסיל בהיכל. ולא ידעתי למה השמיט רבינו דין זה:

להיכל. אינו גומר הזיות שבהיכל. שכיון שיצא הדם חוץ למקומו נפסל: **טו** חטאת שקיבל דמה בשני כוסות ויצא אחד מהם לחוץ. הפנימי כשר ויזה ממנו. נכנס אחד מהם להיכל והזה ממנו שם. אף החיצון פסול. שנאמר אשר יובא מדמה אפילו מקצת דמה אם נכנס לכפר בקדש נפסלה: **טז** דם חטאת שהכניסו לכפר בו בפנים. ולא כיפר אלא הוציאו ולא הזה ממנו בפנים כלום. אם הכניסו בשוגג הרי זה כשר ומזה ממנו בחוץ שהרי לא כיפר בקדש. ואם הכניסו במזיד פסול: **יז** הכנים החטאת עצמה להיכל כשירה שנאמר אשר יובא מדמה ולא בשרה: **יח** חטאת העוף שפרכסה ונכנסה להיכל כשירה: **יט** הכנים דם חטאת העוף להיכל בצוארה הרי זה ספק אם הצואר חשוב ככלי: **כ** נשפך דם חטאת העוף ואספו. הרי זה ספק אם הכלי פוסל בדמה או אינו פוסל. לפיכך תשרף ככל חטאת העוף שהוא ספק: **כא** חטאת שקיבל דמה בארבעה כוסות. ונתן מתנה אחת מכל כוס וכוס. שיירי ארבעתן נשפך על היסוד שנאמר ואת כל דמה ישפוך. נתן ארבע המתנות מכוס אחד. שיירי אותו הכוס נשפך על היסוד ושאר הכוסות נשפכין לאמה: **כב** דם שנפל לתוך המים או לתוך דמי חולין לא יזה ממנו ואם הזה פסול. נפל מים לתוך הדם שבמזרק. אם יש בו מראה דם כשר. נפל לתוכו יין או דם חולין. אומדין אותו אילו היו מים. אם ראויין לבטל דם שבמזרק עד שלא

דם

התם דלא מספקא ליה וכ"נ שם בברייתא דר"י הגלילי גם בפרק טבול יום נראה כן גבי העולה אהרן שמא בחוץ היתה בקדש היתה וקדש היינו היכל משמע שכל שיצאה מן ההיכל נפסלה עכ"ל:

טו חטאת שקיבל דמה בב' כוסות וכו'. משנה שם (דף פ"ב). ומ"ש נכנס אחד מהם להיכל וכו' אף החיצון פסול. שם במשנה מחלוקת ופסק כחכמים. ומ"ש והזה ממנו. שם במשנה שנזכרת נכנס לכפר אע"פ שלא כיפר שבל דברי ר"א ר"ש אומר עד שיכפר ופסק כר"ש משום דר' יהודה סבר כוותיה כמו שיתבאר בסמוך:

טז ומ"ש דם חטאת שהכניסו לכפר בו בפנים ולא כיפר אלא הוציאו וכו' אם הכניסו בשוגג ה"ז כשר וכו'. שם במשנה ר' יהודה אומר אם הכניס שוגג כשר ומשמע לרבינו דר"י אר"ש קאי וה"ק הא דמכשיר ר"ש כשלא כיפר היינו דוקא כשנכנס שוגג אבל אם הכניסו במזיד אע"פ שלא כיפר פסול. אבל קשה דהתם בגמרא (דף פ"ג) אמרינן אר' יהודה דאמר אם הכניס שוגג כשר הא מזיד פסול בשכיפר או בשלא כיפר ושילה"י בשכיפר וכר"ש ס"ל או אפי' בשלא כיפר וכר"א אמר ר' ירמיה ממשמע שנאמר ואת פר החטאת וכו' ורבי יהודה לכפר לא משמע ליה מ"ט לאו משום דמיבעיא ליה לג"ש. ופירש"י מ"ט לאו משום דמפיק להאי לכפר לג"ש דר"ש ללמד על דמים החיצונים שנכנס דמם לפנים שאין פסול אא"כ כיפר כר"ש ועוד דבס"פ כל הפסולין אמרינן (דף ל"ו) והתנן א"ר יהודה הכניס בשוגג כשר הא במזיד פסול וקי"ל בשכיפר הרי בהדיא דמפרש גמרא דר' יהודה לא פסל במזיד אא"כ כיפר. וא"כ היאך פסק רבינו שבמזיד אע"פ שלא כיפר פסל. וכתב הר"י קורקוס ז"ל שטעם רבינו משום דמסיק שם בפ' כל הפסולים על תרי תנאי ואליבא דרבי יהודה פי' דתנא דההיא ברייתא דמוכח מינה לר' יהודה דדוקא בכיפר פליג אההיא מתני' וגם מתני' דפרק התערובות מלינן לפרושה כההיא דכל הפסולים ובדלא כיפר מיירי, ומעתה הדין עם רבינו שלא לסמוך על אותו פשיטות ולהניח משנה דכל הפסולים אלא דחינן ברייתא מקמי מתניתין ומפרשים בלא כיפר עכ"ל, ודבריו אלו נל"ע:

יז הכנים החטאת עצמה וכו'. בפ' דם חטאת (דף צ"ב) ובפ' דם חטאת נתבאר שאפי' הכניסה קודם שקיבל דמה וכשהוציאה קיבל דמה כשירה ולכך כתב רבינו הכנים החטאת עצמה ולא כתב הכנים בשר כלשון הגמ' כך כתב הר"י קורקוס ז"ל:

יח חטאת העוף שפרכסה ונכנסה להיכל כשירה. שם (דף צ"ב:):

יט הכנים דם חטאת העוף וכו'. גם זה שם בעי ר' אבין חטאת העוף שהכניס דמה בצוארה בפנים מהו צוארה ככלי שרת דמי ומיפסיל או דילמא כצואר בהמה מדמה אמר רחמנא ולא בשרה. ופירש"י שהכניס דמה בצוארה בפנים בין מליקה להזיה מהו שתפסל משום וכל חטאת אשר יובא. ככלי שרת דמי שהרי לא הוזקקה בקבלת כלי וזהו כליה ומיפסיל בהכנסת הדם שהכניסה בכלי להיכל או דילמא וכו' ובהמה שהכניסה לפנים משנשחטה הוציאה וקיבל דמה לא מיפסלה דמדמה אמר רחמנא ולא שהכניסו עם בשרה עכ"ל ולא איפשיטא:

כ ומ"ש נשפך דם חטאת העוף ואספו וכו'. שם בעי רבי אבין נשפך על הרצפה ואספו מהו אצרוכי הוא דלא אצרכיה רחמנא כלי שרת והילכך אוספו וכשר או דילמא מיפסל פסל ביה רחמנא כלי שרת והילכך אוספו ופסול. ופירש"י נשפך על הרצפה מצואר העוף. אצרוכי הוא דלא אצרכיה רחמנא כלי שרת וצואר דידיה הוא במקום כלי שרת והילכך לאוספו כשר ולהזותו למזבח דה"ל כנשפך מן הכלי על הרצפה ואספו דכשר. א"ד מיפסל פסל ביה רחמנא כלי שרת דדוקא שייר ולא כתב ביה קבלה משום דבעי להזותו מן העוף עצמו למזבח וכ"ש ברצפה פוסלתו עכ"ל ולא איפשיטא. ומ"ש לפיכך תשרף וכו'. קאי גם להכנים דם חטאת העוף להיכל בצוארה ופשוט הוא:

כא חטאת שקיבל דמה בארבעה כוסות וכו' עד נשפכים לאמה. בפ' שלישי דזבחים (דף ל"ד ע"ב) ופ' הוציאו לו (דף ל"ז:) ברייתא ואע"ג דפליג ר' אלעזר בר"ש פסק כת"ק:

כב דם שנפל לתוך המים וכו'. בפרק התערובות (דף ע"ז:) שנינו דם שנתערב במים אם יש בו מראה דם כשר ובגמרא אמר רבי חייא בר אבא א"ר יוחנן לא שנו אלא שנפלו מים לתוך דם אבל נפל דם לתוך מים ראשון ראשון בטל. ומ"ש או לתוך דמי חולין וכן מ"ש נפל לתוכו יין או דם חולין וכו'. שם במשנה נתערב ביין וכו' בדם בהמה או בדם החיה רואים אותו כאילו הוא מים:

אבל מנ"ל דכשיצא למזבח דהיינו תוך ההיכל דנפסלה דהיינו עיקר הבעיא וצ"ע:

טז אם הכניסו בשוגג ה"ז כשר וכו'. כתב הרב בעל כ"מ ז"ל שהקשה הר"י קורקוס ז"ל דמשום דאמרו בפ' כל הפסולין (דף ל"ו) תרי תנאי ואליבא דר' יהודה דמשמע כלומר דברייתא דמוכח דפליג בכיפר וכמו שהוכיחו בס"פ המזבח מקדש מברייתא דואת פר החטאת וכו' דמשום דר' יהודה לא דריש שם לכפר משמע דאיצטריך ליה לג"ש וא"כ על כרחין אית ליה כפר דוקא פליג אמתני' דפ' התערובות דמייתי התם דלית ליה לר' יהודה שליש' במחשבה הכנסה נמי פסול א"כ ע"כ אית ליה להאי תנא אליבא דר' יהודה דלא בעינן כפר דאל"כ קשיא התם עיולי עייליה אי כפר אין אי לא כפר לא הכ"ז דחשיב וכו' וכדפריך התם א"כ כיון דאית ליה להאי תנא דר' יהודה אמרה למילתיה בלא כפר פסק רבינו ז"ל כותיה קשה טובא דממ"נ יליף ר' יהודה ג"ש דר"א לומר דאיירי בלא כפר או ג"ש דר"ש לומר דאיירי בכפר אי יליף ג"ש דר"א א"כ מנא ליה דבשוגג היכא דכפר פסול ואי יליף דר"ש דאיירי בכפר א"כ מנא ליה דבמזיד בלא כפר חייב וכ"ת יליף ג"ש דר"ש לענין שוגג דוקא ולא לענין מזיד קשה דמנא ליה לחלק ועוד היכי אמרינן בפ' כל הפסולין תרי תנאי ואליבא דר' יהודה אמאי שמרינן הוו תרי תנאי הא תנאי דסוף פרק המזבח דאיירי ר' יהודה דכפר לא מוכחינן מיניה הכי אלא משום דאייתר ליה לכפר וע"כ לג"ש הוא דאתא וכיון דאפי' מאן דפליג עליה דהיינו הך תנא דפרק כל הפסולין יליף ג"ש לענין דבעינן כפר לשוגג גומתא דהך תנא נמי אית ליה הכי ולא יליף לה אלא לענין שוגג וליכא פלוגתא בין הני תנאי ואמאי המריך תרי תנאי ואליבא דר' יהודה. וי"ל דודאי דר' יהודה כר' אליעזר אית ליה להאי תנא דפרק כל הפסולין דאי כר"ש דיליף ג"ש לענין כפר אפילו מזיד נמי בעינן כפר דעיקר ג"ש למזיד הוא דעיקר קרא דאתר הובא את דמה לכפר במזיד איירי וא"כ ע"כ תנא דכל הפסולין יליף ג"ש דר"ש אליבא דרבי יהודה ופליג אתנא דס"פ המזבח מקדש דיליף אליבא דר' יהודה ג"ש לענין כפר אלא דאית ליה לתנא דפרק כל הפסולין דיליף ג"ש דר' אליעזר לענין לא כפר ולדידיה בלא ג"ש הוה מוקמינן קרא בכפר דלכפר משמע כיפר ואתא ג"ש דאדם ומפיק קרא מפשטיה ומוקי לה בלא כיפר ואית ליה לר' יהודה דמקיימינן פשטיה דקרא ומקיימינן ג"ש ופשטיה דקרא דאיירי בכיפר דוקא איירי בשוגג וג"ש דילפינן מאדם דלא כיפר איירי במזיד. זה נראה ליישב דברי רבינו ז"ל ע"פ מ"ש הר"י קורקוס ז"ל:

יז אשר יובא מדמה ולא בשר חטאת וכו'. בפרק התערובות (דף פ"ב) ברייתא דרבי יוסי הגלילי כמה שאמרו שם הרי אמרו מדמה ולא בשרה פירש רש"י ז"ל דהרי דמה כתיב אשר לא הובא מדמה וכן לא הובא את דמה ע"כ, ורבינו מפיק תרי דרשות מחד מדמה שכתב כאן ולא בשרה ולעיל כתב מדמה ולא מקצת דמה משום דמשמע ליה דכולהו ממשמעות נפקי ודלא כרש"י ז"ל ולשון הגמרא מסייעו שבשתי הדרשות הביאו שם בברייתא לשון מדמה ולדברי רש"י ז"ל היה להם להזכיר בשניה דמה ולא מדמה:

כב אומדין אותו אילו היה מים וכו'. בפרק התערובות (דף ע"ח) הקשו על ריש לקיש דאמר דבמין בשאינו מינו בטעמא מין במינו ברובא ונשער מין במינו במין בשאינו מינו דהא נתערב ביין רואין אותו כאילו הוא מים כו' ותירצו תנאי היא דתניא כלי שיש בו יין לבן וחלב והטבילו הולכין אחר הרוב ר"י אומר וכו' ריש לקיש כרבנן ומתני' דרואין אותו כאילו הוא מים כר"י ומזרו והקשו מברייתא דאמרה כלי שהוא מלא רוקין וכו' מלא מי חטאת עד שירבו המים על מי חטאת מאן שמעת ליה דאית ליה רואין ר"י וקתני דבעי ליה ברובא ותירץ רבא במסקנא דהאי דקאמר ר"י דמי חטאת ברובא כגון שהיה הכלי טמא מדרבנן לכך שתוכו טהור וגבו טמא. ורבינו ז"ל כמ"ש כאן מתני' דרואין אותו כאילו הוא מים משמע דפסק כר"י דמתניתין כוותיה אתיא ותימה דבהל' מקואות פ"ג כתב היה בו מי חטאת אם היה רוב הכלי שטי כדי שירבו מי מקוה על מי חטאת שבתוכו הרי זה טהור וכו' הרי דפסק שם כרבנן דאזלי בתר הרוב דלר"י דלא אזלינן בתר רובא במי חטאת אלא בכלי טמא מדרבנן ולא בכלי שהוא טמא מן התורה כדמוכח מסוגיא דפרק התערובות שהבאתי ונו קשה שם מדידיה אדידיה שכתב שם כלי שתוכו טהור וגבו טמא והיה מלא יין לבן או חלב והטבילו הולכין אחר הרוב וכו' מפני שטומאתו מדבריהם משמע דדוקא היכא דטומאתו מדבריהם אזלינן בתר רובא והיינו כר"י וא"כ למה גבי מי חטאת כתב דאזלינן בתר רובא אפילו שהוא טמא מדאורייתא גם על הר"א ז"ל שהשיג שם עליו כן קשה דלדעתו של הר"א ז"ל לפסוק שם כרבנן א"כ למה לא השיג כאן על רבינו ז"ל דפסק כאן כי מתני' דרואין דהיינו כר"י דלרבנן אזלינן בתר רובא כדמוכח בסוגיא שהבאתי ומדלא השיגו כאן משמע דהודה לו וא"כ כיון דהוא פסק כאן כר"י איך השיג על רבינו ז"ל דלדעת רבנן אינו כן דאין לו לפסוק כרבנן כיון דפסק כן כמתני' דרואין. ולהרץ דברי רבינו ז"ל יש לי לומר דלרבינו ז"ל הוקשה בדברי הגמרא שהקשה לר"ל דאמר דמין במינו ברובא ממתניתין דרואין דלטעמיה קשו מתניתין אהדדי הך מתני' דרואין עם מתניתין דסוף מקואות דקאמרה גבי מי חטאת דאזלינן בתר רובא דברייתא בכל מה שהביא שם דאמרה מלא מי חטאת עד שירבו המים על מי חטאת מתני' היא בסוף מקואות דאמרה הכי וא"כ היכי קאמר הכא רואין דהא המקשה לא ה"ה סבור פלוגתא דתנאי כי היכי דלוקמה ההיא מתני' כרבנן ומתני' דרואין כר"י דא"כ לא היה מקשה כלל לריש לקיש אלא המתרץ חידש לו דאיכא פלוגתא בהכי וכמו שאמר תנאי היא אלא ודאי ע"כ דיש לחלק בין מי חטאת לשאר דברים דמי חטאת היה ראוי שיועיל טבילה להם וכמו שמועיל השקה למים טמאים עם הכלי במקוה אלא משום חומרא דהקדש לא מועיל לגו השקה וכמ"ש התוס' ז"ל ולכך

לא

שלא יהיו מראיו מראה דם הרי זה לא יזה ממנו. ואם אינם ראויין לבטל מראיו יזה ממנו: **כג** דם הקדשים שנתערב בדם פסולי המזבח או בדם הקדשים שנפסלו בשחיטה. ישפך הכל לאמה. ואפילו קרבו כל הכוסות חוץ מאחד ישפך לאמה וכל אותן הזבחים פסולים. נתערב בדם התמצית ישפך לאמה ואם לא שאל ונתן כשר: **כד** האימורין ואיברי העולות והקמצים והלבונה ומנחות הנשרפות אחר שנתקדשו בכלי שרת. אם זרק אחד מכל אלו על גבי האשים בין ביד בין בכלי בין בימין בין בשמאל הרי אלו כשרים: **כה** היין והמים שנסכן בין בקערה בין בהין בין בשאר כלי השרת כשרים. נסכן בכלי חול או בידו פסולין: **כו** איברים שסידרן וכן קומץ שסידרו וסידר העצים של מערכה למעלה מהם. או שסידרן מצדי העצים. הרי זה ספק אם דרך הקטרה בכך או אין דרך הקטרה בכך. לפיכך לא יעשה כן לכתחלה ואם עשה הורצה:

פרק שלישי

א קדשי קדשים ששחטן בראש המזבח כאילו שחטן בצפון שנאמר וזבחת עליו את עולותיך ואת שלמיך. מלמד שכל המזבח ראוי לשחיטת העולה ושחיטת השלמים: **ב** עולה ששחטה בראש המזבח. או ששחטה למטה והעלה אותה לראש המזבח. יפשיט אותה וינתחנה במקומה. ומוריד הקרבים ומדיחן למטה. וחוזר ומעלה אותן ומוריד העור ונותנו לכהנים: **ג** וכן זבחים שחוטים שעלו לגבי המזבח. מפשיטן ומנתחן במקומן ומוריד הקרבים ומדיחן במים וחוזר ומעלה אותן ומוריד את העור ואת הבשר ונותנו לבעלים וחוזר ומקטיר את השאר. ומפני מה לא יוריד הכל אלא יפשיט וינתח בראש המזבח. שכל הראוי לאשים אם עלה לראש המזבח לא ירד. שנאמר כל הנוגע במזבח יקדש. יכול אע"פ שאינו ראוי. תלמוד לומר היא העולה על מוקדה. מה עולה שהיא ראויה לאשים אם עלתה לא תרד אף כל הראוי לאשים אם עלה לא ירד: **ד** עולה שהעלה חיה לראש המזבח תרד שעדיין

לא החמירו שם כ"כ לומר רואין אלא ברובא שני אבל בשאר איסורין אמרינן אפי' במין במינו רואין וכך מקשה גמרא ממי חטאת בהדי הכי לא גרים רבינו ז"ל כגירסת רש"י ז"ל אלא כגירסת התוס' ז"ל ופריך אמתני' דקאמר ר"י דאין דם מבטל דם משום דמינו לא בטיל דהרי מי חטאת ששם מים ובטלי ברובא וכ"ש שאני מי חטאת דאין איסורן חמור כדכתיבנא מ"מ די שנאמר כן היכא דבעלמא מהני ביטול דמקלינן בביטול דמי חטאת טפי מבעלמא דבעלמא אמרינן רואין וגבי מי חטאת בטלינן ליה ברוב אבל אי בעלמא לא מהני ביטול כלל אין ראוי להקל כ"כ במי חטאת ולומר דבטלינן להו ברוב אע"ג דבעלמא מין במינו לא בטיל כלל ולהכי פריך מדר' יהודה אדר' יהודה ואיכא רבא דאי בטיל הוי משום דטומאתו הוי מדרבנן וכו' ורבינו ז"ל פסק כר"י ופסק כאן כמתניתין דרואין וגבי חטאת פסק דברוב בטיל דיש לחלק בין מי חטאת לשאר איסורין כדמשמע מהסוגיא שהבאתי דלא הוה קשה ליה לאקשויי משניות אהדדי ומ"מ לא פסק רבינו ז"ל כר' יהודה בהא דאמר אין דם מבטל דם דבשלמא באידך פסק רבינו כוותיה משום דסתמא דמתני' דרואין סתם הכי אבל בהא דאין דם מבטל דם לא פסק כוותיה וכיון שכן גבי מי חטאת אית ליה דבטיל ברובא אע"ג דהוי מין במינו ומ"מ יליף רבינו ז"ל מדקאמר ר' יהודה גבי מי חטאת דהיכא דהוי טומאתו מדבריהם בטיל ברוב גבי יין לבן לדידן ליהוי דינא הכי דבטיל ברוב היכא דטומאתו מדבריהם וכתב רבינו ז"ל הדין שאמר ר' יהודה לפי סברתו גבי מי חטאת לדידן גבי יין לבן. זה נ"ל ליישב דעת רבינו ז"ל. וא"ת איך כתב רבינו ז"ל בהל' מ"א בפט"ו דמין במינו בטיל ברוב מן התורה ומתני' לא אמרינן התם רואין כבר הקשו התוס' כן ותירצו דה"א לברר טעם בזה אלא היכא דאיתמר איתמר היכא דלא איתמר לא איתמר זה דרכו של רבינו ז"ל. אבל מ"מ קשה על הר"א ז"ל דנראה דפסק שם כרבנן איך לא השיג כאן על רבינו ז"ל אלא הודה לו וכמו שהקשיתי למעלה:

כג וכל אותן הזבחים פסולים וכו'. מ"ש הרב בכ"מ ז"ל שהוא פשוט לע"ד אינו פשוט כל כך דאין ראוי לפסול הזבחים מספק כיון דקרבו כל הכוסות חוץ מאחד דילמא הנשאר הוא הפסול והכשרים נקרבו וכיון שכן אין ראוי להביא זבח אחר על הספק דדילמא הראשונים כשרים ומדקאמר רבינו ז"ל הזבחים פסולים משמע דיביא זבחים אחרים והראשונים לא עלו כלל:

כד האמורין וכו'. בפ' הקומץ (דף כ"ו) איפלינו רבנן ור"ש במתני' היכא דהקטיר הקומץ בלא כלי שרת דר"ש מכשיר ורבנן פסלי ובסברא דר"ש פליגי אמוראי חד אמר דבעינן לר"ש עבודה בימין ולר' ינאי כיון שקמצו בכלי שרת מעלאו ומקטירו והקשו בגמ' למ"ד דבעי ימין מברייתא דאמרה שהקטר חלבים ואיברים שהעלן בין ביד בין בכלי בין בימין וכו' ופירשו לגדדין קתני ביד בימין בכלי בין בימין בין בשמאל. עוד אמר שם רב נחמן אליבא דר"ש מודה דבעינן שיקמוץ מתוך כלי שרת ואח"כ יתן לכלי שרת אחר אלא שאחרי כן אחר שנתנו לכלי שרת בהא קאמר ר"ש דלהקטרה לא בעינן כלי שרת אלא אפילו בידו ולרבנן בעינן כלי שרת והקשו שם מברייתא לר"נ ואתותב אלמא לר"ש לא בעינן שיתנו אח"כ לכלי שרת. עוד הביאו שם ברייתא דאמרה וחכ"א קומץ טעון כלי שרת כיצד קמצו מכלי שרת וכו' ומשמע מברייתא זו דלרבנן בעינן הקטרה ג"כ מכ"ש וא"כ קשה על רבינו ז"ל שכתב שאם העלהו ביד כשר וכ"ת דרבנן לא קאמרי אלא לכתחילה אבל רבינו ז"ל כתב דבדיעבד כשר קשה דמנא ליה לרבינו ז"ל כך ועוד דא"כ מאי פריך בגמרא לר' יהודה בריה דרבי חייא מברייתא דהקטר חלבים ואיברים וכו' שהעלן ביד נימא דברייתא אתיא כרבנן אבל לר"ש בעינן ימין דוקא דבשלמא בפשטא דשמעתתא ליכא קושיא כדפירש רש"י דע"כ ברייתא רבי היא מדמכשיר שלא בכלי שרת אבל לרבינו ז"ל דבדיעבד כשר לימא דברייתא רבנן והשמיענו הברייתא דבדיעבד כשר וכ"ת דברייתא משמע שאפילו שהעלן ביד אחר שקמצו כשר ולא בעי כלי שני להקדים הקומץ וא"כ ע"כ ר"ש היא דלרבנן ע"כ בעינן שני להקדים עדיין קשה דלרב נחמן דאמר דלר"ש נמי בעינן קידוש בכלי שני שמקדים הקומץ א"כ לדידיה הא ברייתא לא איירי אלא אחר שנתקדש הקומץ בכלי שני דאז אם העלהו ביד כשר אבל קודם קידוש כלי שני לא וא"כ כי היכי דמתיישבא ברייתא לרב נחמן יתרץ אותה רבי יהודה בריה דרב חייא ומאי הוצרך לומר לגדדין קתני וכ"ת הא איתותב רב נחמן מ"מ לא איתותב אלא מכח ברייתא אחריתי אבל מהא לא איתותב משמע דמתיישבא שפיר אליביה. וי"ל דהוא הדין דהוה מצי לאותובי ליה נמי מכך דהקומץ שהעלן ביד משמע אחר שנקמץ הוא טעון כלי שני אלא ביד כשר אלא דמהכא ברייתא דאיתותב איתותב שפיר כפי בהדיא כדמוכח שם והא דהוצרך רבינו ז"ל לומר דהא דאמרו חכמים ומע"א ומקטירו בכלי שרת לא הוי כדמשמע פשט הברייתא דהוי דוקא אלא דאם רצה שלא בכלי שרת הרשות בידו הוא מוכרח משום מאי דהקשו בפרק ד' דסוטה גבי מנחת סוטה, וכבר הערותי על זה רפ"ז מהלכות מעשה הקרבנות:

כו הרי זה ספק אם דרך הקטרה בכך וכו'. קצת קשה דבפרק הקומץ (דף כ"ו) בעי שם תלתא בעיי חד בקומץ ותרי באיברים וטעמא דבעיא דקומץ הוי משום דיבעיא לי דרך הקטרה בכך או לא אבל טעמא דאינך תרי בעיי משום דכתיב על העצים מי אמרינן דוקא על העצים או דלמא אפילו תחת העצים משום דבקרא כתיב על המזבח וכן טעם בעיא שניה משום דעל העצים הוי סמוך או דילמא על ממש דומיא דעל המזבח וא"כ קשה על רבינו ז"ל דנתן טעם אחד לכולן ספק אם דרך הקטרה וכו' ואין זה אלא טעם לבעיא דקומץ לבד:

פ"ג ב מה עולה שהיא ראויה לאשים וכו'. רבינו ז"ל פסק כר' יהושע משום דבדם ונסכים פליג עליה ר"ג ואמרו שם בנסכים הבאים עם הזבח לדברי כולן ירדו לדברי רבן גמליאל ור"ש לא ירדו וראוי לפסוק ככולן נגד רבן גמליאל ור"ש ואי בנסכים הבאים עם הזבח אמרו שם דלדברי ר"ג לחודיה לא ירדו וראוי לפסוק כרבים אבל יחיד וא"כ הרי בנסכים דהלכתא כר' יהושע וגבי דם נמי רבי יוסי הגלילי ור"ע פליגי עליה דמר יליף מכבשים ומר מעולה וא"כ ראוי לפסוק כר' יהושע ואיך מילי דפליגי תנאי דמתני' עם תנאי דברייתא פסק רבינו ז"ל כתנאי דמתני' דנראה עיקר ומשום הכי כתב קומץ המנחה שלא נתקדש בכלי שרת כלומר דאם נתקדש בכלי שרת לא ירד כתנאי דמתני':

כג דם הקדשים שנתערב בדם פסולי המזבח וכו'. משנה שם (דף ע"ט:) דם התמימים בדם בעלי מומין ישפך לאמה כוס בכוסות ר"א אומר אם קרב כוס אחד יקרבו כל הכוסות וחכ"א אפי' קרבו כלם חוץ מאחד מהם ישפך לאמה. ומ"ש וכל הזבחים פסולים. פשוט הוא מאחר שלא נזרק הדם לא הותרו ואע"פ שאין בדם הפסול שיעור לבטל הכשר ישפך לאמה דגזרינן דילמא אתי לאכשורי כשיש בדם הפסול או התמצית לבטל הכשר והא דלא גזרינן בנתערב בדם חולין משום דדם חולין לא שכיח בעזרה: נתערב בדם התמצית וכו'. משנה שם (דף ע"ח):

כד כה האימורים ואיברי העולות ומ' עד או בידו פסולים. בתוספתא דזבחים ספ"ק ואיתא בגמרא פרק הקומץ רבה (דף כ"ו):

כו איברים שסידרן וכן קומץ שסידרו וכו' עד סוף הפרק. בפ' הקומץ בעיי דסלקו בתיקו ואע"פ שאמרו שם דאליבא דמ"ד על ממש לא תיבעי כבר נתבאר בפרק שרבינו פוסק כמ"ד על סייגו בסמוך:

פ"ג א קדשי קדשים ששחטן בראש המזבח וכו'. משנה בר"פ קדשי קדשים (דף נ"ח) פלוגתא דתנאי ופסק כר' יוסי דנימוקו עמו ופריך בגמרא השתא כולו לעולה כשר כולו לשלמים מיבעיא ומשני סד"א עולה היא דדחיק ליה מקום אבל שלמים דלא דחיק ליה מקום אימא לא קמ"ל:

ב עולה ששחטה בראש המזבח או ששחטה למטה וכו'. משנה בפ' המזבח מקדש (דף פ"ד) עולה שעלתה חיה לראש המזבח תרד שחטה בראש המזבח יפשיט וינתח במקומה. ומ"ש ומוריד את הקרבים ומדיחן. הכי אמרי' שם בברייתא ואע"ג דהתם מיירי בנפסלה ילפינן מינה לכשירה במכ"ש. ומ"ש ומוריד העור ונותנו לכהנים. פשוט הוא. ומ"ש דה"ה לשחטה למטה והעלה לראש המזבח. הכי משמע מדתנן בראש הפרק הנזכר (דף פ"ג) כל הראוי לאשים אם עלה לא ירד ועוד דמשמע דאתיא בכ"ש משחטה בראש המזבח:

ג ומ"ש וכן זבחים שחוטים שעלו לגבי מזבח וכו' שכל הראוי לאשים אם עלה לראש המזבח לא ירד וכן מ"ש מה עולה שהיא ראויה לאשים וכו'. משנה הזכרתיה בסמוך לר' יהושע ואע"ג דפליג עליה ר"ג לא פסק רבינו כמותו משום דר"ע ור"י הגלילי ור"ש פליגי עליה. ומ"ש שנאמר כל הנוגע במזבח יקדש. שם במשנה ובגמרא:

ד עולה שהעלה חיה לראש המזבח תרד וכו'. משנה כתבתיה בסמוך:

ומ"ש

ואם

שעדיין אינה ראויה: ה וכן קומץ המנחה שלא נתקדש בכלי שרת. וכל איסורי המזבח שעלו ירדו לפי שאינן ראויין מתחילתן: ו וכן בהמת קדשים שנשחטה בלילה או נשפך דמה או שיצאת חוץ לעזרה אם עלתה תרד: ז אבל קדשים שלנו או שלן הדם או הבשר או האימורים. וזבח שיצא חוץ לעזרה. או שנטמא או נפסל במחשבת הזמן או במחשבת מקום או במחשבת שינוי. או שקבלו הטמאים וזרקו את דמו. הואיל וראויין בעבודת קרבן הבא בטומאה. ושנתן דמו חוץ למקומו או קדשי קדשים שנשחטו בדרום או שנתקבל דמם בדרום. אע"פ שכל אלו פסולים אם עלו לראש *המזבח לא ירדו: ח כל שפיסולו בקודש. הקדש מקבלו וכשם שאם עלו לא ירדו כך אם ירדו לא יעלו שנייה שהרי פסולין הם: ט ואם משלה בהם האור אע"פ שירדו יעלו שנייה וישלים הקטרתן: י קומץ שנתפגל ומקצתו בארץ ומקצתו משלה בו האור יעלה כולו:

איברים

*[תימה לי איך לא העתיק כאן רבינו דברי ר' חנינא סגן הכהנים דאמר דוחה היה אבא את בעלי מומין מע"ג המזבח ובפירושו פסק הלכה כמותו ואם הוא כן היה לו להביא דברי ר"ע דמכשיר במומין ר"ל בדוקין שבעין]:

כסף משנה

ה ו ומ"ש וכן קומץ המנחה שלא נתקדש בכלי שרת. בר"פ המזבח מקדש שם. ומ"ש וכל איסורי המזבח שעלו ירדו וכו' וכן בהמת הקדשים שנשחטה בלילה וכו'. שם במשנה (דף פ"ד) אלו אם עלו לא ירדו הלן והיוצא והטמא ושנשחט חוץ לזמנו וחוץ למקומו ושקבלו פסולים וזרקו את דמו ר' יהודה אומר ושנשחטה בלילה ושנשפך דמה ושיצא דמה חוץ לקלעים אם עלתה תרד רבי שמעון אומר לא תרד שהיה פיסולו בקדש שרבי שמעון אומר כל שפיסולו בקדש הקדש מקבלו לא היה פיסולו בקדש אין הקדש מקבלו ואלו לא היה פיסולן בקדש הרובע והנרבע והמוקצה והנעבד והאתנן והמחיר והכלאים והטרפה ויוצא דופן ובעלי מומין ובגמרא תניא ר' יהודה אומר זאת והיא העולה מיעוטים פרט לנשחטה בלילה ושנשפך דמה ושיצא דמה חוץ לקלעים שאם עלתה תרד ר"ש אומר עולה אין לי אלא עולה כשירה מנין לרבות שנשחטה בלילה וכו' והניתנין למטה שנתנן למעלה ולמעלה שנתנן למטה והניתנין בחוץ שנתנן בפנים בפנים שנתנן בחוץ וכו' ת"ל תורת העולה ריבה וכו' ור' יהודה מייתי לה מכלל מפני מה אמרו לן בדם כשר שהרי לן כשר באימורין לן באימורין כשר שהרי לן כשר בבשר יוצא שהיוצא כשר בבמה טמא הואיל והותרה לעבודת צבור חוץ לזמנו הואיל ומרצה לפיגולו חוץ למקומו הואיל ואיתקש לחוץ לזמנו שקבלו פסולים וזרקו את דמו בהני פסולים דחזו לעבודת צבור וכי דנים דבר שלא בהכשרו מדבר שבהכשרו הנח לזאת תורת העולה ריבה כמיך ליה. ופירש"י לן בדם כשר שאם עלה לא ירד. שהרי לן כשר באימורים שאם עלו לא ירדו. שהרי לן כשר בבשר כגון בשר שלמים הנאכלים לשני ימים. יוצא וכו' וביוצא דאימורי שלמים ואימורי קדשים אבל יוצא דדם פסל ר' יהודה ולכך כתב רבינו זבח שיצא ופירש"י חוץ לזמנו דאשכחן ליה ריצוי אפילו בפנים שמרצה לפיגולו ליענש כרת. דחזו לעבודת צבור כגון טמא. דבר שלא בהכשרו כגון לן ונשפך. מדבר שבהכשרו לן בבשר ויוצא דמקדש מיוצא דבמה שאין שם מחילה עכ"ל. ופסק רבינו כר' יהודה:

ז ומ"ש או קדשי קדשים שנשחטו בדרום או שנתקבל דמן בדרום אע"פ שכל אלו פסולים אם עלו [לראש המזבח] לא ירדו. יש לתמוה דבריש מעילה (דף ב') גבי קדשי קדשים ששחטן בדרום וקיבל דמן בצפון וקיבל דמן בדרום איבעיא להו עלו מהו שירדו רבה אמר אם עלו ירדו רב יוסף אמר אם עלו לא ירדו אליבא דר' יהודה לא תיבעי לך דכ"ע לא פליגי שאם עלו ירדו כי פליגי אליבא דר"ש ואע"ג דאיתותב רבה דאמר אם עלו ירדו היינו משום דאמר הכי לר"ש אבל לר' יהודה לכ"ע ירדו. ורבינו שפסק בסמוך כר' יהודה ה"ל לפסוק כאן שאם עלו ירדו ושמא נוסחא אחרת היתה לרבינו בזה. והר"י קורקוס ז"ל נדחק מאד ליישב זה ולא כתבתיו שלא להאריך:

ח וכשם שאם עלו לא ירדו כו'. משנה בפ' המזבח מקדש (דף פ"ד):

ט ומ"ש ואם משלה בהם האור אע"פ שירדו יעלו שניה וכו'. מימרא דעולא שם (דף פ"ה:) ובפרק ב"ש (דף מ"ג): י קומץ שנתפגל כו'. גם זה בפ' ב"ש (דף מ"ג):

לחם משנה

ז ואם עלו לראש המזבח לא ירדו. אע"ג דבמעילה אמרו דלר"י לא תבעי דודאי ירד נ"ל דרבינו ז"ל סובר דפליג אסוגיא דמעילה סוגיא דפ"ב דזבחים וסוגיא דפ' כל הפסולין שהקשו התוס' ז"ל בהמזבח מקדש (דף פ"ב) מסוגיא דמעילה דמשמע דר' יהודה פליג בניתנין למעלה שנתנן למטה דהאמרו שם ע"כ לא קאמר ר"ש אלא בניתנין למטה שנתנן למעלה וכו' משמע משום דפסל ר' יהודה בהכי אמרינן דפשוט אליביה דאם עלו לא ירדו גבי קדשים ששחטן בדרום וכן פירש"י ז"ל שם בפ"ק דמעילה בסוגיא בפ' כל הפסולין דאמרה דלא פסל ר' יהודה במחשבה דלמטה למעלה משמע דמודה ר' יהודה בהו וכן בסוגיא דפ"ב דזבחים דקאמר קתני מיהא הניתנין למטה שנתנן למעלה ולא פליג ר' יהודה וכו' והוצרכו התוס' ז"ל לידחק לתרץ הסוגיות ורבינו ז"ל נ"ל דסובר דפליגי סוגיי אהדדי ואית לן למפסק כתרי סוגיי לגבי חדא דהייט היא דמעילה ואית לן כסוגיי דפ"ב דזבחים ודפ' כל הפסולין דאית להו דר' יהודה לא פליג בניתנין למעלה שנתנן למטה ור' יהודה ור"ש שוים בזה ולהני סוגיי כי היכי דאתו רבה ורב יוסף אליבא דר"ש ופליגי אליבא דרבי יהודה דרבי יהודה ור"ש שוים בזה דניתנין למעלה וכו' דתלי סוגיא דמעילה טעמא בהכי וכיון דקי"ל כרב יוסף א"כ אפי' לר' יהודה אם עלו לא ירדו. זה נ"ל נכון לדעת רבינו ז"ל אבל קשה ממ"ש רבינו ז"ל בהלכות מעילה ריש פ"ג דקדשי קדשים ששחטן בדרום מועיל בהם מדברי סופרים דלא אמרו כן בגמ' בפ"ק דמעילה אלא למ"ד אם עלו ירדו אבל אך דקי"ל אם עלו לא ירדו מועלין בהם מן התורה וכבר הקשה שם כן הרב בעל כ"מ ז"ל ותירץ דאמרו שם דלר' יהודה אם עלו ירדו ואנן קי"ל כרבי יהודה. ודבר תימה הוא זה דהא פסק רבינו ז"ל כאן אם עלו לא ירדו לכך נ"ל לומר דסובר רבינו ז"ל דכשתירצו בגמ' מאי מועלין מדרבנן אליבא דכולהו קאמר והמתרץ גלה לו פירוש המשנה למקשה ואומר לו אינו כמו שאתה סבור דלמ"ד לא ירדו הוי מדאורייתא דלכולי עלמא הוי מעילה מדרבנן דוקא אפילו אם עלו לא ירדו כיון דאינם יכולים לעלות לכתחילה אין מועלין בהם דבר תורה והוצרך רבינו ז"ל לומר כן משום דקשיא ליה מאי דאמרו שם לימא תניא להא דעולא אמר ר"י כלומר ומאי קמ"ל עולא ואי איתא דלא הירכן כן אלא:

משנה למלך

פ"ג ו וכן בהמת קדשים שנשחטה בלילה כו'. יש להסתפק אם משלה בהם האור אם תרד או לא דאפשר דכי היכי דמהני משלה האור לאתר פסולים שירדו שיעלו ה"נ מהני לגבי דלא ירדו. או דלמא לא דמי. ובה"פ פרת חטאת (דף ק"כ) גרסינן קדשי קדשים ששחטן בדרום אם עלו לא ירדו איבעיא להו ירדו מהו שיעלו כך היא גירסת התוס' שם וכתבו דבריש פ"ק דמעילה נחלקו רבה ורב יוסף אם עלו מהו שירדו והכא פשיטא ליה דאם עלו לא ירדו הכא מיירי במשלה בהם האור ומש"ה אליבא דכ"ע אם עלו לא ירדו. נקטינן דאף לרבה דס"ל בשחיטת דרום אם עלה ירד אם משלה בהם האור לא ירד וה"ה לדידן בשאר פסולים כגון שחיטת לילה או נשפך דמה או יצא דאם משלה בהם האור לא ירדו. ומיהו נ"ל דאליבא דכ"ע אם ירדו הנך פסולים אע"ג דמשלה בהם האור לא יעלו ורב יוסף דקאמר יעלו היינו דוקא בשחיטת דרום דס"ל דאם עלה לא ירד אפילו שלא משלה בו האור מהני ליה משלה בו האור לאם ירד שיעלה. אבל בדברים שאם עלה ירד לא מהני משלה בו האור אלא חד דרגא דהיינו שאם עלה לא ירד אבל לא הרי דרגי שאם ירד יעלה. ומחלוקת זו דאם ירדו מהו שיעלו תלוי באותו מחלוקת דפ"ק דמעילה דאם עלו מהו שירדו. ורבינו לא ביאר לנו דין זה ואולי גירסתו היא כגירסת רש"י ז"ל. ועיין ברכת סוכה ריש דמ"ח ודו"ק:

ט י ואם משלה בהם האור כו' קומץ שנתפגל וכו'. לא נתן שיעור רבינו במאי דקאמר ואם משלה בהם האור אי בעינן כולו או רובו או מקצתו. והנה הגד האחד שהוא דבעינן שימשול האור נמלו א"א דהא בפ' כ"ש אמרינן ס"מ אבר דמיחבר איתא לא קמ"ל ואי איתא דבעינן שימשול האור בכולו אין חלוק בין קומץ לאבר. אך אכתי יש להסתפק אי בעינן רובו או לא. והנה רש"י כתב אבר דמיחבר איכא למימר כיון שמשלה האור במקצתו נלקט כולו בקדושו כו' ולפ"ז נראה דס"ל בהיא דר"י דהפיגול והנותר והטמא שהעלן לגבי מזבח פקע איסור מהם ומוקי לה ר' זירא שמשלה בהם האור כיון שמשל במקצתו פקע איסור מהם. אך ראיתי לרבינו שכתב בפ' ח' מהלכות אלו דין כ"א פגול או נותר או טמא שהעלן לראש המזבח משמשלה האור ברובן פקע איסורן מהם הרי שהצריך רוב ובדין זה לא ביאר דעתו ומסתמא נראה דהכא נמי בעינן רוב שהרי כחד לישנא נאמרו וכי היכי דמשלה בהם האור דר"ז הוי ברובו ה"נ דעולא ולרש"י בין דעולא בין דר"ז הוי במקצת ונ"ל דלא פליגי רש"י ורבינו לענין דינא וזה תלוי בההיא דאמרינן בפ' הקומץ רבה (דף כ"ו) איתמר קומץ מאימתי מתיר שירים באכילה ר' חנינא אומר משמשלה בו האור ר"י אמר משמצית בו את האור ברובו ופירש"י משלה במקצת ור"ח ור"י לא פליגי אלא בהדא אבל משלה והצית כולה חדא מילתא היא וא"כ אליבא דר"ח מימרא דעולא ודר"ז מיירי שמשלה האור במקצת דכיון שנעשו מנותן פקע איסורן מהם ואפילו אם ירדו יעלו ולר"י דוקא שמשל האור ברוב דאז הכי לא נעשה מנותן ולא פקע איסורם מהם ואם ירדו לא יעלו ורבינו כיון שפסק בפי"ב מה' מעשה הקרבנות כר"י מש"ה כתב בפ"ח מהלכות אלו משמשלה האור ברובן דוקא דאי לא לא נעשה מנותן ולא פקע איסורן וכבר כתבנו לעיל דהקטרת קומץ והקטרת איברים כולה חדא מלתא הוי ומר דינא אית להו ורמב"י קאי אליבא דר' חנינא ופירשם אליבא דר' חנינא משום דלישנא דמשלה האור סתמא הכי משמע ובההיא דהקומץ רבה. ומ"מ אני תמיה למה לא פירש רבינו כאן דבעינן רוב כי היכי דפירש בפ"ח. אשר על כן נ"ל דדוקא בההיא דפ' ח' בעינן רוב משום דטעמא דר"י דקאמר הפגול והנותר והטמא שהעלן פקע איסורן מהם הוא מטעמא דעולא דקאמר קומץ פיגול שהעלהו על גבי המזבח פקע פיגולו ממנו משום דאם אינה מתקבלת היאך מביא אחרים לידי פיגול ופירש"י מאחר שמתקבל לרצות אחרים לפיגולו הוא עצמו לא כ"ש שיתקבל ומה שמרצה אחרים לפיגולו היא מבילית האור ברובו דאז הוקבעו השיריים באכילה אבל קודם לכן לא משום דלא ירצה כתיב כהרצאת כשר כך הרצאת פסול וכדאיתא בפ' כל הזבחים (דף כ"ט) וכיון שלא למדנו שנפקע פיגולו אלא ממה שמרצה אחרים פשיטא דכי היכי דאינו מרצה אלא משמשלה האור ברובו ה"נ לא פקע פיגולו אלא משמשלה האור ברובו ואע"ג דבאימורין לא מרצו לפיגול דמשעת זריקת הדם הוקבעו לפיגול מ"מ ילפינן מקומץ דכי היכי דקומץ ע"כ פקע פיגולו משנעשית מנותו שהוי מרצה אחרים לפיגולם ה"נ אימורים משנעשה מנותן פקע מהם איסורם אבל ההיא דעולא דאם משלה בהם האור דאפילו אם ירדו יעלו טעמא הוי משום דנעשו לחמו של מזבח וכיון שנעשו לחמו אפילו אם ירדו יעלו בהא לא בעינן רוב אלא מכיון שמשלה בהם האור הרי נעשו לחמו של מזבח ואפילו אם ירדו יעלו ומש"ה לא הצריך רבינו כאן רוב. ודע דאמרינן בפ"ג דכריתות (דף י"ד) דהיכא דהעלה אבר פיגול לגבי מזבח ופלגיה אגב על גבי מזבח ופלגיה מאבראי דמזבח דהשתא דאבראי לא פקע פיגולו ואע"פ שמשלה האור ברוב האימורין ואפילו היכא דרוב האבר הוא על גבי המזבח היא בעיא דרמי בר חמא אם הלכו באיברים אחר הרוב ולא איפשיטא ונראה דה"ה נמי דלא מסקינן ליה ואפילו היכא דרוב האבר הוא על גבי המזבח מספיקא לא יעלו ומש"ה לא הביא רבינו דין זה. ולפ"ז יש לתמוה על מ"ש רבינו קומץ שנתפגל כו' דהשתא ומה אבר דמחובר אמרינן דאפילו עלה רובו לא יעלה בכל קומץ דמיפרת לא כל שכן דלא יעלה, ואין לומר דההיא דכריתות היא לענין אכילה דוקא אבל לענין עליה אפילו שלא העלה אלא מקצת האבר יעלה כולו משום דמוכח כהא דעליה ואכילה מדמינן להו להדדי שהרי לענין אכילה הביאו בגמ' ההיא דעולא וההיא דעולא לענין עליה נאמר וכדאיתא בפ' ב"ש והתוס' בפ"ג דכריתות ובפ' ב"ש (דף מ"ב) כתבו דההיא דרב אחאי דקומץ פיגול דפלגיה מגיא אארעא ופלגיה אסקיה למערכה ומשלה בו האור אסיקנא ליה לכתחלה מיירי בההיא כבר על המזבח ההיא פלגא דנחית אארעא אבל היכא דלא עלה למזבח מעולם לא, ונראה דלפי זה האי משלה בו האור דנקט רב אחאי מיירי לאחר ירידה ואשמעינן דאע"ג דקודם ירידה לא משלה בו האור ואם היה יורד כולו לא היה עולה אפ"ה היכא דלא ירד כולו חשבינן ליה כמחובר ואם משלה בו האור מסיקנא ליה דאי משלה בו האור קודם ירידה הא אפילו ירד הכל יעלה וכדעולא לא שנו אלא שלא משלה בהם האור אבל משלה בהם האור יעלו. והכי הייתי לומר דאפילו דנימא דמשלה בו האור והוא קודם ירידה ניחא דהכא מיירי כשהורידה ועד כאן לא קאמר עולא דאם ירדו יעלו אלא כשירדו מאליהן אבל כשהורידם לא יעלו ואשמעינן רב אחאי דאם לא הוריד אלא מקצת לא יעלה משום

דחשוב

יא איברים וחלבים וקמצים שלנו בראשו של מזבח כאילו לנו בעזרה ואם ירדו לא יעלו. אבל אם לא ירדו מקטירין אותן לעולם: **יב** ואויר מזבח כמזבח. ואימורי קדשים קלים שהעלן קודם זריקת דמים לא ירדו. שהרי נעשה לחמו של מזבח: **יג** הפריש *שני אשמות לאחריות ושחט את שניהם וקדם והעלה אימורים של אחד מהם קודם זריקה הרי אלו ירדו: **יד** הזבח הפסול והנסכים הפסולים שעלו למזבח. הזבח לא ירד כמו שביארנו מפני שהוא ראוי לאשים. והנסכים ירדו. וכן נסכים הבאים בפני עצמן שנפסלו ועלו וירדו: **טו** עוף שמלקו זר ועלה לא ירד וקומץ המנחה שקמצו ועלה ירד אע"פ שזה פסול וזה פסול זה כאילו לא נתקדש כלל. ואחד הזר ואחד שאר הפסולים: **טז** ואלו אם יעלו ירדו. כל שאינו ראוי לאשים. בשר קדשי קדשים ובשר קדשים קלים. מותר העומר ושיירי מנחות ושתי הלחם ולחם הפנים והקטרת. וצמר שבראשי כבשים ושער שבזקן התיישים והעצמות והגידים. והקרנים והטלפים בזמן שאינן מחוברים אם עלו ירדו: **יז** *קומץ שמיצה שמנו על העצם וירד העצם יחזירו. שהדבר ספק שמא חבורי עולין כעולין הם חשובין: **יח** מזבח הפנימי מקדש פסולים בין ראויין לו בין שאינן ראויין לו. אבל מזבח החיצון אינו מקדש אלא פסולין הראויין לו כמו שביארנו. כיצד מזבח החיצון שעלו לו זבחים שנפסלו לא ירדו. עלתה לו קטרת זרה תרד שאין הקטרת זרה ראויה למזבח החיצון. אבל מזבח הפנימי שעלה לו קומץ מנחה בין כשר בין פסול לא ירד וכן כל כיוצא

השגת הראב"ד

*שני אשמות וכו' עד הרי אלו ירדו. א"א והוא שזרק דם האחד ולא נזרק דמו של זה ומשום מחוסר זמן קאתי לוה:

השגת הראב"ד

*קומץ שמילה שמנו על העצם. א"א בנוסחא שלנו שמילה שמנו על העצים ומה שפירש הענין לאם ירדו אם יעלו לא נסיר דבר למד מענייננו ואין הענין הסוא מדבר לירידה ועלייה אלא לענין חסרון קומץ או חסרון שמנו אם נמצא שמנו על העצים אם נחשוב אותו קודם הקטרתו שהרי עדיין לא מעלה בו האור אע"פ שנפל ע"ג עצים שבמערכה דחבורי עולים דהיינו עצים שהם חיבור לקומץ לאו כקומץ דמו והרי חסר שמנו או דילמא כעולים דמו והרי לא חסר שמנו קודם הקטרה וזה הבעיא במנחות פרק הקומץ רבה:

לחם משנה

אלא לרבה מוכח אשמעינן עולא דלא נימא מעילה מדבר תורה כרב יוסף ולא"ג דרס"י ז"ל כתב שם דאליבא דרבה פריך מאי אשמעינן שלא סובר רבינו ז"ל דפליגי בפירושה דמתני' ואשמעינן דלא כרב יוסף לכך פירש רבינו ז"ל דכולהו מודו דפירושא דמתני' כמו דרבנן והכי פריך שפיר:

יב ואויר מזבח כמזבח כו'. בפרק המזבח מקדש (דף פ"ז) אמר ולאי אמרת אויר מזבח כמזבח עולת העוף דפסלה במחשבה היכי משכחת לה והילכו הריני מולק על מנת להורידה למחר ולהעלותה ולהקטירה וא"כ כיון דקי"ל דאויר מזבח כמזבח היה לו לרבינו ז"ל לכתוב בפי"ג מהלכות אלו כשכתב פיסול מחשבה דבעוף הוא בכי האי גוונא ולא שסתם פיסול מחשבה בבהמה ובעוף באופן אחד וכתב והעוף בשני דברים במליקה ומצוי הדם:

טו עוף שמלקו זר ועלה לא ירד וכו'. בפרק חטאת העוף (דף ס"ח) כתבו התוס' ז"ל דהיינו לר"ש אבל לר' יהודה ירד כמו לילה ויוצא ודרוס דעבודה דם לא יליף רבי יהודה מדמה ע"כ. כלומר דבפרק המזבח מקדש (דף פ"ד) איפליגו ר' יהודה ור"ש גבי אם עלו לא ירדו דר' יהודה סבר שנשחטה בלילה ושנשפך דמה ויוצא דמה חוץ לקלעים אם עלתה תרד מהלת מיעוטי דאיתא התם ואמרו שם יוצא יליף מבמה ודם לא יליף מבמה משמע דדם לא יליף מבמה ורבינו ז"ל אינו סובר כן דהוא פסק לעיל בפרק זה כר"י וכאן פסק דלא ירד משום דילפינן מבמה כדאמרינן בפרק חטאת העוף והוא סובר דאפילו עבודת דם ילפינן מבמה אלא שאני התם גבי אם עלו דירדו בפ' המזבח מקדש דאיכא הלכתא מיעוטי ומסתבר ליה לר"י לאוקומי חד מינייהו בדם דלא ילפינן מבמה כיון דאיכא מיעוטא אבל היכא דליכא מיעוטא ילפינן:

יז קומץ שמילה שמנו וכו' שמא חיבורי עולין כעולין. כלומר השמן שהוא מחובר לעולין שהוא הקומץ הוא כקומץ וכי היכי דהקומץ אם ירד צריך להעלותו ה"ל השמן אבל לאו משום חסרון קומץ איכפת לן. ויש סיועי לפירוש רבינו ז"ל ממה שהקשו התוס' שם בד"ה חרב שנתערב בבלול כו' דדילמא טעמא משום חיסר שמנה ואיכן דלא הסיב ליה חיסר שמנה והוקשה להם לפירושו מבעיא דרבה גבי קומץ שמילה שמנה ותירצו דשאני גבי חרב שנתערב בבלול שמניהם נקמצין ולפירוש רבינו ז"ל אין מקום לקושיא זו מבעיא דרבה דהתם לאו משום חסרון דשמן איפיק עלה אלא לענין שאם ירד יעלה: ונבלי

כסף משנה

יא איברים וחלבים וקמצים שלנו בראשו של מזבח וכו'. בפ' המזבח מקדש (דף פ"ז) אתמר איברים שלנו בעזרה מקטיר והולך כל הלילה לנו בראשו של מזבח מקטיר והולך לעולם ירדו רבה אמר יעלו רבא אמר לא יעלו ופסק כרבא דבתרא הוא:

יב ומ"ש ואויר מזבח כמזבח. שם בעא ר"ל מר"י ואסיקנא דבעומד האדם בראש המזבח ואוחז האבר בידו פשיטא דאויר מזבח כמזבח דמי כי מיבעיא ליה [דעומד בקרקע העזרה] *ונקיט ליה בקניא כנגד המזבח מאי סיקו. ויש לתמוה על רבינו שסתם דבריו ולא חילק והר"י קורקוס ז"ל דחק עצמו להוכיח שנפשטה הבעיא ממקומות אחרים ולי אין צורך לכך אלא מאחר דלא איפשיטא בעיא מספיקא לא תרד: אימורי קדשים קלים וכו'. כלומר אע"פ שהעלום בפסלות כיון שנזרק הדם אח"כ לא ירדו. בר"פ המזבח מקדש ובספ"ק דמעילה מימרא דעולא ובפ' המזבח מקדש (דף פ"ג:) בעיא דאיפשיטא ועיין בפ"ב רבינו רפ"ב מהל' מעילה. וכתבו התוס' דאימורי קדשים קלים דנקט לרבותא וכ"ש קדשי קדשים:

יג הפריש שני אשמות לאחריות ושחט את שניהם וכו' הרי אלו ירדו. בסוף פרק קמא דמעילה (דף ז') אילו הפריש שתי אשמות לאחריות ושחט את שניהם וקדם והעלה אמורים של אחד מהם קודם זריקה אי אתה מודה שאם עלו ירדו. ופירש"י לאחריות שאם יאבד אחד מהם שיתכפר באחר והאי דנקט שני אשמות וכ"ש שתי העולות דהשתא חמירא קדושתם מאשם. ושחט את שניהם וקדם והעלה אימורים של אחד מהם קודם זריקה ואח"כ זרק הדם ואפ"ה שלא קרבו אמורים אי אתה מודה שאם עלו באותן אימורים שירדו דזריקת דם דאידך לא מכניא להני אימורים דלאו דידיה משום דמגופא אחרינא נינהו עכ"ל. וכתב הראב"ד והוא שזורק דם האחר וכו'. ומבואר הוא בדברי רש"י שכתבתי ואין מזה השגה על רבינו שלא כתבו שהוא המתיק דברי הגמרא כמנהגו:

יד הזבח הפסול והנסכים הפסולים שעלו למזבח וכו'. פלוגתא דהגלי במשנה ר"פ המזבח מקדש (דף פ"ג) ופסק כר"ש שסובר כר' יהושע. ומ"ש וכן נסכים הבאים בפני עצמן שנפסלו ועלו וירדו. שם (דף פ"ד) נסכים הבאים בפני עצמן לדברי כולן ירדו:

טו עוף שמלקו זר ועלה וכו'. בפ' חטאת העוף (דף ס"ח) א"ר יצחק שמעתי שתים אחת קמילה זר ואחת מליקה זר אחת תרד ואחת לא תרד [ולא ידענא] א"ר חזקיה מסתברא קמילה תרד מליקה לא תרד מ"ט מליקה דישנה בבמה קמילה נמי ישנה בבמה וכו' אלא אימא אין קידוש בכלי שרת במנחה בבמה. ופירש"י הילכך לא ילפינן זר במקדש לענין קמיצה מזר בבמה דלא דמי הך קמיצה לכך קמיצה דבמקדש הואיל וקדשה בכלי שרת איפסלא בזר עכ"ל. ומ"ש רבינו כאילו לא נתקדש כלל לעיל קאי וה"ק וקומץ המנחה שקמצו זר ועלה ירד כאילו לא נתקדש כלל אע"פ שזה פסול וזה פסול. ומ"ש ואחד הזר ואחד שאר הפסולים. הכי משמע משום דמהי תיתי לן לפלוגי בינייהו:

טז ואלו אם עלו ירדו וכו' עד אם עלו ירדו. משנה בפרק המזבח מקדש שם:

יז קומץ שמילה שמנו על העצם וכו'. בפרק הקומץ רבה (דף כ"ג) בעיא דלא איפשיטא, ורש"י והראב"ד גורסים על העצים ומפרשים אותה בענין אחר וז"ל ההשגות א"א בנוסחא שלנו שמנו על העצים ומה שפירש וכו' עד וזה הבעיא במנחות פ' הקומץ. וז"ל הגמרא בעא רבא קומץ שמילה שמנו על העצם מהו חיבורי עולים כעולים דמו או לאו כעולים דמו ומפרשה רבינו לענין ירד אם יחזיר ולא איפשיטא ופסק רבינו דיחזיר משום דמספיקא לא מזלזלינן בקדשים אלא להעלותם שמא הדין נותן להעלותם. ומה שהקשה הראב"ד שדבר הלמד מעניינו הוא וכו' ומהם דבריו וזו הבעיא במנחות פ' הקומץ כלומר תדע שאין בעיא זו ענין עליה וירידה שהרי היא במנחות פרק הקומץ דמיירי בענין חסרון הקומץ או שמנו ואלו היתה ענין לירידה ועליה בזבחים פ' המזבח מקדש ה"ל לאתויי. ואני אומר שאע"פ שטענה זו טענה היא מ"מ אינה מכרחת ולפי גירסת רבינו הוצרך לפרש כמו שפירשה ויש בדמות ראיה לגירסת רבינו מדאמרינן עלה לאו הייתו דר"י ור"ל דאתמר המעלה אבר שאין בו כזית ועצם משלימו לכזית וכו':

יח מזבח הפנימי מקדש פסולים וכו' עד וכן כל כיוצא בזה. בפרק שני דזבחים (דף כ"ז:) ניתיבו טעמא בגמרא משום דמזבח הפנימי כלי שרת ופירש"י שהוא כלי שרת ונמשח *בגמרא ותליגהו:

משנה למלך

דחשיב כמחובר וכאילו לא הוריד וסומכין אהאי לחלוק זה. ומ"ש התוס' בכריתות שאני התם שהיה כולו מתהפך על גבי המזבח ואח"כ הוריד אליו למטה ע"כ, ומדנקטו הוריד ולא ירד משמע שכוונו לחילוק זה. אך הרואה יראה מ"ש התוס' בפ' המזבח מקדש (דף פ"ה) ד"ה וכולן שפקעו דיותר י"ל שיעלו כשהורידן משיכה דירדו מאליהן באופן דע"כ אית לן למימר דהאי ומשלה בהם האור הוא לאחר ירידה. והנה מדברי רבינו נראה דהאי מימרא דרב אתאי הוא אפילו היכא דלא עלה אלא מקצת וכ"כ רש"י בפירוש דאפילו שלא עלה אלא מקצת מפקינן לפולים וא"כ הדרא קושיא לדוכתה. ונראה דס"ל כמו שפירש ר"ת דשאני קומץ מאימורים דהקומץ כולו חשיב אוכרה אחת והוא פלגא דעל המזבח משיך ליה לפלגא דארעא דהאי לאו הכי הסנא דעל המזבח קומץ שמסר הוא וירד וכיון דמשיך ליה הקא פיגול ממנו אבל פלגא דאמר לא משיך אידך פלגא דכן עצמן שלא הוקטרו אימורין כשר ע"כ. ודע שהתוס' כתבו בפ' המזבח מקדש (דף פ"ה) ד"ה וכולן שפקעו דמימרא דעולא מיירי שמשלה בהם האור פורתא אבל נתעכלו קצת לא יעלו ועוד חילקו דהאי דעולא מיירי בשהוריד אבל אם ירדו לא יעלו ועוד כתבו דאפשר דיעלו דנקט עולא שיש אם ירדה אבל אין מובא להעלותה אבל זה כתבו פ' שיטה דלא אוקמי לעולא מתני' דקתני ושלם שפקעו מעל גבי המזבח לא יעלו ורבינו לא חלק בזה כלל ונראה דטעמא הוא משום דע"כ לא נגרפו הלוקים אלא אליבא דרש"י דפירש דוכלם דמתני' קאי אפסולין וכן אליבא דרב חנינא מסורא דמתני' מימרא דעולא איפכא אבל רבינו פסק לרב מרי דמימרא דעולא לא קאי אלא אריפא וס"ל דוכולן דמתני' לא קאי אלא אעצמות וגידים וכמבואר מדבריו בפ"ו ממעשה הקרבנות שוב אין אנו צריכים לחילוק התוס' ז"ל משום דמתני' דוכולם אתיא כפשטם:

יא איברים וחלבים וקמצים שלנו כו'. ה"ה אם לנו גכבש וכן בסובב אין לינה פוסלת תוס' פ"ד דיומא דף מ"ה ד"ה סודרן וגו"ק. ודין הכבש אפשר שרמזו רבינו לקמן בדין ח"י ודוק:

יב ואויר מזבח כמזבח כו'. (א"ס עיין בדברי הרב המחבר פי"א מהלכות שגגות דין ד'):

יח מזבח הפנימי מקדש כו'. דע דהא דקיי"ל דכלי שרת מקדשין כל דבר שראוי להם מ"מ כל דבר שיש לו שיעור ונתן בכלי שרת יותר מכשיעור לא נתקדש כלל, זה מתבאר בסוגיא דס"פ לולב וערבה (דף מ"ט) דפריך בגמ' ואמאי נייתי במקודשת ואמר זעירי אין שיעור למים ס"ד משמע דאם היה שיעור למים אינם ראויים לכלי ואין הכלי מקדשן וכמו שפירש"י שם ותוקים ואפי' יגאי כולם מודים בדין זה כמבואר שם:

כסף משנה

ונמצא שם המשכן: כשם שהמזבח מקדש את הראוי לו וכו'. משנה פרק המזבח מקדש (דף פ"ז). ומ"ש וכן כשיגיע לכלי שרת כל דבר הראוי לו מתקדש. שם. ומ"ש ולא יפדה לעולם. משנה בריש פרק המנחות (דף ק'):

יט אין כלי הלח מקדשות את היבש וכו'. משנה פרק המזבח מקדש (דף פ"ח). ומ"ש בד"א במדות הלח ויבש וכו' אבל המזרקות מקדשות הלח והיבש. מימרא דשמואל שם ופ"ק דמנחות (דף ח'): כלי שרת מקדשים דם הפסול ליקרב. בר"פ בתרא דכריתות (דף כ"ג) תנן אשם תלוי שנודע שלא חטא לר' יוסי אם כבר נשחט וקיבל הדם בכוס יזרק ופסק כר' יוסי דנימוקו עמו:

ב כל כלי השרת אין מקדשין אלא במקדש. מימרא דשמואל בפ' המזבח מקדש. ומ"ש אלא מדעת. מימרא דר"י פ"ק דמנחות (דף ז'). ומ"ש ואין מקדשין אלא מתוכן. מימרא דשמואל בפ' המזבח מקדש (דף פ"ח). ומ"ש ואין מקדשין אלא שלימים ניקבו אם עושים מעין מלאכתן שהיו עושים והם שלימים מקדשין ואם לאו אין מקדשין. משנה שם. ומ"ש ואין מקדשין אלא מליאים. מימרא דשמואל שם. ומ"ש אבל המדות אין מקדשות חסרות אלא אם דעתו למלאותם וכו'. שם ופ"ק דמנחות (דף ח') מימרא דר"י וברייתא שניהם מליאים אין מליאים אלא שלימים וכו' א"ר יוסי אימתי בזמן שאין דעתו להוסיף אבל דעתו להוסיף ראשון ראשון קידש ופירוש מלאים פירש"י שיש בהם שיעור הצריך לאותו דבר ואין דעתו להוסיף פירש שאין דעתו להשלים השיעור. ומדברי רש"י נראה שיש במסכת' דידן בגמרא חסרון לשון המדבר בענין המדות. ומה שכתב ואם אין למלאותן מקדשות להפסל אבל לא ליקרב. נראה שלמד כן מדאמרינן בפ"ק דמנחות (דף ז') בעא מיניה מר"י כלי שרת מהו שיקדשו פסולים (ופירש"י) כגון אם קמץ זר ונתן בכלי ויש לדקדק שדין זה סותר מ"ש לעיל בפ' זה כלי שרת מקדשים דם הפסול ליקרב. ושמא י"ל דשאני בין דם לשאר דברים ועי"ל שלמד כן מדאמרינן בס"פ המזבח (דף פ"ח) אין כלי הלח מקדשים את היבש אמר רב אין מקדשין ליקרב אבל מקדשין ליפסל:

כא כלי שרת מקדשין שלא בזמנן כו'. בסוף פ' שתי הלחם (דף ק'):

כב כג מזבח שנפגם וכו' אבל קדשים חיים שהיו שם בעזרה כשנפגם לא נפסלו וכו'. בפ' קדשי קדשים (דף נ"ט) אמר רב מזבח שנפגם כל הקדשים שנשחטו שם פסולים והכי א"ר [שמעון] ברבי משום רבי ישמעאל בר' יוסי ומייתי לה מדכתיב וזבחת עליו את עולותיך ואת שלמיך וכי עליו אתה זובח אלא כשהוא שלם ולא כשהוא חסר וכו' ור"י אמר אחד זה ואחד זה פסולים במאי קא מיפלגי רב סבר בעלי חיים אינם נדחים ור"י סבר ב"ח נדחים. ופירש"י שנשחטו שם בעזרה כשהוא שלם והאי עליו בניינו ובשבילו קאמר. אחד זה ואחד זה בין שנשחטו בשעת פגימתן בין שנשחטו אחר תיקונו פסולים. ופסק רבינו כרב ונתבאר בפט"ו מהלכות מעשה הקרבנות:

כד הקדיש בהמות עד שלא נבנה המזבח כו'. שם הא דתניא כל הקדשים שהיו עד שלא נבנה המזבח פסולים פריך נבנה דחויים מעיקרא נינהו כלומר וכשרים הם:

כה וכן אין אוכלים קדשים והמזבח פגום וכו'. שם (דף ס') א"ר אלעזר מזבח שנפגם אין אוכלים בגינו שירי מנחה שנאמר ואכלוה מצות אצל המזבח וכי אצל המזבח אכלוה אלא בזמן שהוא שלם ולא בזמן שהוא חסר אשכחן שירי מנחה קדשי קדשים מנ"ל ק"ל קדש קדשים קלים מנין אמר אביי אתיא מדרשא דר' יוסי וכו':

ולד

כיוצא בזה. כשם שהמזבח מקדש את הראוי לו כך הכבש ושאר כלי השרת מקדשין את הראוי להם שהרי נאמר בכלים כל הנוגע בהם יקדש. משיגיע לכבש דבר הראוי לו לא ירד ואף על פי שנפסל. וכן כשיגיע לכלי שרת כל דבר הראוי לו מתקדש ולא יפדה לעולם ואע"פ שנפסל כמו שביארנו באיסורי המזבח: **יט** אין כלי הלח מקדשות את היבש. ולא כלי היבש מקדשות את הלח. במה דברים אמורים במדות הלח והיבש שהיו במקדש כמו שביארנו בהלכות כלי המקדש. אבל המזרקות מקדשות הלח והיבש. וכלי שרת מקדשין דם הפסול ליקרב: **ב** כל כלי השרת אין מקדשין אלא במקדש ואין מקדשין אלא מדעת ואין מקדשין אלא מתוכן ואין מקדשין אלא שלימים. ניקבו אם עושין מעין מלאכתן שהיו עושין והם שלימים מקדשין ואם לאו אין מקדשין. ואין מקדשין אלא מליאין. אבל המדות אין מקדשות חסרות אלא אם דעתו למלאותן. ואם אין דעתו למלאותן מקדשות להפסל אבל לא ליקרב: **כא** כלי שרת מקדשין שלא בזמנן להפסל אבל לא להקרב. כיצד דבר שמצותו ביום שנתקדש בכלי שרת בלילה נפסל וישרף. אבל אינו קרב. כגון שקמץ מנחה בלילה ונתן קומצה לכלי שרת הרי זו נשרפת: **כב** מזבח שנפגם נפסלו כל הקדשים שהיו שם שחוטין במקדש שעדיין לא נזרק דמם. שהרי אין שם מזבח לזרוק עליו ונאמר וזבחת עליו את עולותיך ואת שלמיך כלומר תזבח והוא עומד בתקונו לא פגום: **כג** אבל קדשים חיים שהיו שם בעזרה כשנפגם לא נפסלו. אלא כשיבנה המזבח יקרבו שאין בעלי חיים נדחין: **כד** הקדיש בהמות עד שלא נבנה המזבח. כשיבנה מקריבין אותן שהדחוי מעיקרו אינו דיחוי: **כה** וכן אין אוכלין קדשים והמזבח פגום. שנאמר ואכלוה מצות אצל המזבח

לחם משנה

יט וכלי שרת מקדשין דם הפסול ליקרב וכו'. כתב הרב בעל כ"מ ז"ל משום דבפרק בתרא דכריתות אמרו שם בריש פרקא במשנה ר"י אומר אפילו הדם בכוס יזרק ופסק רבינו ז"ל כמותו דנימוקו עמו כלומר דשם אמרו בגמרא דכלי שרת מקדשין בו את הפסול לכתחילה ליקרב וקשה על זה דבהדיא פסק רבינו ז"ל דלא כר' יוסי בפרק שלאחר זה שכתב שם הדם והבשר ישרף וכו' נודע לו אחר שנזרק הדם הבשר יאכל וכו' משמע דדוקא אם נודע לו אחר שנזרק הדם אבל קודם זריקת הדם לא ותו קשיא דבפרק קמא דמנחות (דף ז') אמר והא בעא מיניה ר"ל מר"י כלי שרת מהו שיקדשו פסולים לכתחילה ליקרב ואמר ליה אין מקדשין ומירצו ליקרב אבל מקדשין ליפסל משמע בהדיא דאין מקדשין ליקרב ואיך כתב רבינו ז"ל דמקדשים ליקרב. ואולי י"ל דרבינו ז"ל ראה בפרק המזבח דאמרו שם בעא מיניה ר"ל מר' יוחנן מהו שיקדשו כלי שרת את הפסולים א"ל תניתוה כשם שהמזבח והכבש מקדשין את הראוי להם כך כלים מקדשין א"ל לכתחילה ליקרב קא מבעיא לי הא נמי תנינא שקבלו פסולים וזרקו את דמו מאי לאו וכו' ומפרש רבינו ז"ל שם כפירוש רש"י ז"ל דפשיט דלפתחילה מקדש ליקרב והוקשה לו מה שהקשו התוס' ז"ל לרש"י ז"ל מההיא דפ"ק דמנחות דמשמע שם דפשט רבי דאין מקדשים ליקרב ולתרץ זה מפרש רבינו ז"ל דתרי מילי פשיט רבי חדא הא דפ"ק דמנחות דכל הפסולים אינו מקדש הכלי שרת אלא ליפסל ולא ליקרב ואידך הביא דפ' המזבח מקדש דפשיט דהיינו גבי דם דוקא הוא דמקדש אפילו ליקרב מתניתין דזרקו את דמו כשיש דהיינו קיבלו פסולים הדם ודוקא גבי דם אמרינן הכי ודעת הרב בעל כ"מ ז"ל למטה שהוא מחלק בין דם לשאר דברים וטעמא כדכתיבנא:

ב ואין מקדשין אלא מתוכן. בגמרא בפרק המזבח מקדש (דף פ"ח) אמר שמואל כלי שרת אינן מקדשין אלא שלימים אין מקדשין אלא מלאים אין מקדשין אלא מתוכן אין מקדשין אלא מבפנים א"ר אסי אמר ר"י לא שנו אלא שאין דעתו להוסיף אבל דעתו להוסיף ראשון ראשון קדש ע"כ. ואיכא נוסחאות דהכי גרסי אמר שמואל כלי שרת אינן מקדשין אלא שלמין אין מקדשין אלא מלאין אין מקדשין אלא מתוכן ואמרי לה אין מקדשין שלמין ומלאין ובפנים מאי בינייהו בירוצי מדות במתניתא תנא אין מקדשין אלא שלמין ומלאין ומתוכן ומבפנים א"ר יוסי אמר ר"י כו' ע"כ וזהו היה גירסת רש"י ז"ל שפירש בירוצי מדות וכו' ואם רבינו ז"ל היה לו הגירסא הזאת קשה דא"כ כיון דקאמר אין מקדישין אלא מתוכן משמע דאית ליה דבירוצי מדות חול ובהל' כלי המקדש פ"א בירוצי מדות הלח קדש ובירוצי מדות היבש חול וא"כ איך כתב כאן שהם דכל כלי שרת אין מקדשין אלא מתוכן דמשמע דכל בירוצי המדות חול מדקאמר מתוכן דוקא לכך נראה דגורס רבינו ז"ל כגירסא הראשונה בגמרא: אבל המדות אין מקדשין חסרים וכו'. קשה מהו זה שאמר אבל המדות דמשמע דיש חילוק בין מדות למזרקות לענין זה שאין מקדשין חסרים אלא אם דעתו למלאותן ולא ראינו בגמרא חילוק בזה ועוד דלשון רבינו ז"ל שכתב בתחלה ואין מקדשין אלא מלאין משמע דאכל הכלים קאמר. לכך אני אומר דהאי המדות ט"ס הוא וצ"ל אבל אין מקדשין חסרין וכו' ואכל הכלים קאי ומ"מ קשה דלא נאמר שם בגמרא הא דמקדשין ליפסל אלא על כלי הלח שמקדשין את היבש וכדפירש"י ז"ל שם וכי אמר בגמרא על פיסקא דאין כלי הלח כו' אמר רב ותני תימא רב אסי אין מקדשין ליקרב אבל מקדשין ליפסל אבל גבי הא דחסרים לא נאמר כלל בגמרא דמקדשין ליפסל ואיך כתב רבינו ז"ל בהפך שאמרו בהא דמקדשין חסרים ובהא דכלי הלח אין מקדש את היבש לא אמרו כלל. ואולי רבינו ז"ל לא היה לו בגירסתו פיסקא דאין כלי הלח מקדש אלא אמר רב וכו' וקאי אדלעיל מיניה הברייתא שהביא אמר ר"י אימתי בזמן שאין דעתו להוסיף וכו' ועל זה בא רב ואמר אין מקדשין ליקרב וכו' כלומר כשהם חסרים אין מקדשין ליקרב אלא ליפסל אך קשה דהם אמרו היכא דמתני לה אהא אין מנחות ונסכים ומנחת בהמה ובכורים מן המדומע ואין צ"ל מערלה וכלאי הכרם ואם הביא לא קדש אמר רב ותני תימא רב אסי לא קדש ליקרב אבל קידש ליפסל ורבינו ז"ל בפ"ק מהלכות איסורי מזבח כתב דאין מביאין מנחות ונסכים לא מן הטבל ולא מן החדש קודם לעומר ולא מן המדומע ואין צ"ל מערלה וכו' ואם הביא לא נתקדשו להיותן ראויים לקרבן אבל נתקדשו ליפסל ויהיו כקדשים שנפסלו ע"כ. והוא ודאי כי הא דליכא דמתני לה שאמרו בפרק המזבח מקדש אע"פ שהרב בעל כ"מ ז"ל לא מצא שם מקומו ודקדק כן מפסול שאמרו במשנה בפרק רבי ישמעאל ודאי דמקומו הוא בפרק המזבח מקדש וא"כ איך רבינו ז"ל פסק כתרי לישני. וי"ל דסובר דלא פליגי אהדדי לענין דינא אלא דמר מתני לה אהא ומר מתני לה אהא:

כד המקדיש בהמות עד שלא נבנה המזבח וכו' שהדיחוי מעיקרו אינו דיחוי וכו'. קשה דמיפוק ליה מטעמא דאמר לעיל דבעלי חיים אינם נדחים. וי"ל דאמר טעמא שיועיל אף למנחות דאינם בעלי חיים:

והוא

משנה למלך

יט וכלי שרת מקדשין דם הפסול ליקרב. עיין בהרב סוכה (דף נ"ט ריש ע"ב) ודוק:

ב ואין מקדשין אלא מדעת וכו'. ר"ל דאינן מקדשין כלל אף ליפסל ואף שיש דברים שאינן מקדשין ליקרב אבל מקדשין ליפסל וכמ"ש רבינו בפרקין דין יט ודין כ"א מ"מ כשהוא שלא מדעת אינן מקדשין אף ליפסל כן מתבאר בסוגיא שנזכר יע"ש. ודע דאף למ"ד דכלי שרת אין מקדשין שלא מדעת מ"מ משום גזירה דבמה יאמרו לדעת נתקדשו מתקדשין סבי ס"ל לחוקים בפ' לולב וערבה (דף נ') ועיין שלא עלה בנקודים וכמבואר שם. אך קשה מסוגיה דאמרינן פ' שם

[illegible]

המזבח . והוא הדין לקדשים קלים שאין אוכלין אותן בירושלים והמזבח פגום עד שיבנה :

פרק רביעי

א ולד חטאת ותמורת חטאת וחטאת שמתו בעליה וחטאת שאבדה ונמצאת אחר שכיפרו הבעלים הרי אלו ימותו . נמצאת אחר שנשחטה החטאת השניה שהפריש קודם שיזרק דמה . הרי זו ספק אם תמות אם תרעה עד שיפול בה מום . לפיכך תמות . וכיצד הן מתות לא שיהרגם בכלי או בידו אלא יכניסם לבית וננעל עליהם עד שימותו . ודברים אלו כולם מפי משה רבינו נשמעו . אין כל הדברים אמורים אלא בחטאת יחיד בלבד . אבל חטאת צבור שאבדה ונמצאת אחר כפרה בין ראויה בין אינה ראויה תרעה עד שיפול בה מום ותמכר ויפלו דמיה לנדבה . ואין אתה יכול לומר בחטאת צבור ולד או תמורה או שמתו בעליה . שכל קרבנות הצבור זכרים ואין הצבור עושין תמורה כמו שיתבאר ואין כל ישראל מתים : **ב** פר ושעיר של יום הכפורים שאבדו והפריש אחרים תחתיהן . וכן שעירי ע"ז שאבדו והפריש אחרים תחתיהן . ירעו עד שיפול בהן מום וימכרו ויפלו דמיהן לנדבה שאין חטאת הצבור מתה . ולמה לא יקרבו עצמן נדבה שהרי זכרים הם . גזרה לאחר כפרה משום לפני כפרה : **ג** המפריש חטאתו ואבדה והפריש אחרת תחתיה ונמצאת הראשונה והרי שתיהם עומדות . משך אחת משתיהן ונתכפר בה האחרת תמות . בא להמלך אומרין לו שיתכפר בזו שהפריש בראשונה והשניה תרעה עד שיפול בה מום ויפלו דמיה לנדבה . היתה אחת מהן תמימה ואחת בעלת מום . תמימה תקרב ובעלת מום תפדה . נשחטה בעלת מום קודם שיזרק דם התמימה הרי זו אסורה בהנאה . היו שתיהן בעלי מומין ימכרו שתיהן ויביא מדמיהם חטאת והשאר יפול לנדבה : **ד** הפריש חטאתו ואבדה . והפריש אחרת תחתיה ואבדה . והפריש אחרת ונמצאו האובדות והרי שלשתן עומדות ונתכפר בראשונה . שנייה מתה ושלישית רועה . נתכפר בשלישית שנייה מתה וראשונה רועה . נתכפר באמצעית שתיהם מתות : **ה** המפריש שתי חטאות לאחריות . מתכפר באי זו שירצה והשנייה תרעה עד שיפול בה מום ויפלו דמיה לנדבה : **ו** הפריש חטאת מעוברת וילדה . הרי היא וולדה כשתי חטאות שנתפרשו לאחריות

כסף משנה

פ"ד א ולד חטאת ותמורת חטאת וכו'. משנה רפ"ד דתמורה (דף כ"א:) ופ"ג דמעילה (דף י':). ומ"ש נמצאת אחר שנשחטה החטאת השניה שהפריש קודם שיזרק דמה ה"ז ספק וכו'. בפ"ד דתמורה (דף כ"ב:) בעיא דלא איפשיטא. ומ"ש וכיצד הן מתות וכו'. פ"ק דע"ז ופ"ד דנזיר (דף כ"ה). ומ"ש ודברים אלו כולם מפי משה רבינו נשמעו. ברפ"ג דתמורה (דף י"ח) ופ"ג דבכורות (דף ט"ז): אין כל הדברים אמורים וכו' עד ואין כל ישראל מתים. בפרק שני דתמורה (דף ט"ו) :

ב פר ושעיר של יוה"כ וכו'. בפ' שני שעירי (דף ס"ה) פלוגתא דתנאי ופסק כר' אלעזר בר"ש דסתם מתני' כוותיה ובפ"ק דשבועות (דף י"ב) מייתי לה וגרים ר' אלעזר ור"ש ולפי גירסא זו פסק כוותייהו משום דרבים נינהו. ומ"ש ולמה לא יקרבו עצמם נדבה וכו'. בפ"ק דשבועות שם :

ג המפריש חטאתו ואבדה וכו'. בפ"ד דתמורה (דף כ"ב:) איפליגו ר' ורבנן בנמצאת קודם כפרה דלרבי תמות ולרבנן תרעה וידוע דהלכה כרבנן ואמר רב הונא אמר רב (דף כ"ג) הכל מודים שאם משך אחת והקריבה ששניה מתה לא נחלקו אלא בבא לימלך דרבי סבר לא עשו תקנה בקדשים וכו' ורבנן סברי עשו תקנה בקדשים ואמרינן ליה התכפר באבודה ושאינה אבודה תרעה. ופירש"י שאם משך אחת מהן והקריבה מדעתו דחה האחרת בידים דגלי דעתיה דלא איכפת ליה מינה ואפי' משך האבודה ונתכפר בה והנשארת היא שלא נאבדה מעולם מתה וכי פליגי רבנן היינו בבא לימלך דגלי דעתיה דניחא ליה עכ"ל. ואע"ג דר' אבא פליג אהרב הונא פסק רבינו כרב הונא משום דמסתבר טעמיה ועוד דאתיא ליה סתם מתני' כדברי הכל :

היתה אחת מהן תמימה ואחת בעלת מום וכו'. בפ"ד דתמורה (דף כ"ד) תניא היו לפניו שתי חטאות אחת תמימה ואחת בעלת מום תמימה תקרב בעלת מום תפדה נשחטה בעלת מום עד שלא נזרק דמה של תמימה מותרת משנזרק דמה של תמימה אסורה ר' אלעזר בר"ש אומר אפילו בשר בעלת מום בקדירה ונזרק דמה של תמימה יוצא לבית השריפה. ונראה מדברי רבינו שהוא פוסק כר' אלעזר בר"ש וצריך טעם למה פסק כיחידאה ואפשר שטעמו משום דבגמרא העמידו ברייתא דאין מרגילין כראב"ש ושקלו וטרו אליבא בטעמא. ויותר נראה לומר שפסק כרבנן ויש חסרון בדברי רבינו וכך צריך להגיה נשחטה בעלת מום קודם שיזרק דם התמימה מותרת אחר שנזרק דמה אסורה בהנאה : היו שתיהן בעלי מומין ימכרו שתיהם וכו'. משנה שם (דף כ"ג) :

ד הפריש חטאתו ואבדה וכו'. מימרא דר' זירא פ' התודה (דף פ':) ואע"ג דאביי פליג עליה פסק רבינו כר' זירא וצריך טעם למה מאחר דאביי בתרא הוא, ואפשר שטעמו משום דאמאי דאמר התם רבא הפריש תודתו ואבדה וחזר והפריש אחרת תחתיה וכו' א"ר זירא וכן לענין חטאות הפריש חטאתו ואבדה והפריש אחרת תחתיה וכו' וכיון דר"ז בשעת רבא אמרה פסק כמותו ולא חש לדאביי:

ה המפריש שתי חטאות וכו'. פ' כיצד מערימין (תמורה כ"ה). ומ"ש והשניה תרעה וכו'. פ' ולד חטאת (שם כ"ד) ופ' מי שהיה טמא (דף צ"ז:) :

ו הפריש חטאת מעוברת וילדה וכו'. מימרא דר"י פרק כיצד מערימין (דף כ"ה):

המפריש

לחם משנה

כה והוא הדין לקדשים קלים וכו'. בפרק קדשי הקדשים אמר שם דהא דקדשים קלים אתיא מדרשא דר' יוסי ורבינו ז"ל פסק להא דר' יוסי בהל' מעשר שני פרק שני שכתב שם מפי השמועה למדנו מה בכור אינו נאכל אלא בפני הבית אף מעשר שני אינו נאכל אלא בפני הבית וכו'. וי"ל דרבינו ז"ל גורס בפרק קדשי הקדשים אמר רבינא לעולם קסבר קידשה לעתיד לבא וכמו שגורסים שם התוס' ז"ל ולא כגירסת רש"י ז"ל דגרים קא סבר קידשה לשעתה ולא לעתיד לבא דלדידיה מיתוקם הא מילתא דר' יוסי כמ"ד דלא קידשה לעתיד לבא ורבינו ז"ל פסק בפ"ו מהל' בית הבחירה כמ"ד קידשה לעתיד לבא ולא הוה ליה למיפסק להא דרבי יוסי דפליג עלה אלא ודאי שהוא גורס שם כגירסת התוס' ז"ל דגרסו קידשה לעתיד לבא והאריכו שם בדיבור ליישב הגירסא ולדחות גירסת רש"י ז"ל ע"ש. אבל מ"מ קשה דבתמורה (דף כ"א) על מתניתין דאם בהו המימים מה"ל יקריבו הקשו מבן אנטיגנוס דהעלה בכורות מבבל ולא קבלו ממנו ותירצו שם דמתני' דאמרה דקרבו הוא רבי ישמעאל דדריש להיקשא דמעשר לבכור לומר דמעשר אינו נאכל אלא בפני הבית וברייתא דאמרה דאין מקבלין ממנו היא ר"ע דדריש להיקשא דבכור למעשר לומר דממקום שאתה מעלה בכור אתה מעלה מעשר שני. ורבינו ז"ל בפ"ב מהל' מעשר שני כתב דהיקשא דבכור למעשר הוא לענין שאינו נאכל אלא בפני הבית כר' ישמעאל ובפ"א מהלכות בכורות כתב אין מביאין בכורות מח"ל לארץ שנאמר ואכלת וכו' והיינו היקש דר"ע וא"כ הוי כמזכי שטרא לבי תרי. וי"ל דרבינו ז"ל סובר דר"ע לא פליג על ר' ישמעאל ור' ישמעאל הוא דפליג על ר"ע ואומר דהיקשא לענין דאינו נאכל אלא בפני הבית אתא לחוד ולא לשום דבר אחר ור"ע מוסיף עליו ואומר דאתי נמי לענין דאין מביאין מח"ל לארץ משום דאין היקש למחצה ומקשינן מעשר לבכור לכל מילי והא דמפרש רבינו ז"ל כן משום דבפרק קדשי קדשים שקיל וטרי גמ' אליבא דר"י טובא ואמר דהא דקדשים קלים אין נאכלים כשנפגם המזבח מיניה נפקא משמע דהלכתא כוותיה וקי"ל הלכה כר"ע מחבירו ולכך הוצרך לומר רבינו ז"ל דהא דר"י לא פליג עליה דר"ע אלא שמוסיף עליו כי היכי דלא תקשי הלכתא אהלכתא :

פ"ד ג נשחטה בעלת מום קודם שיזרק דם התמימה מותרת אחר שנזרק דמה אסורה בהנאה . כך צריך להגיה בדברי רבינו ז"ל דפוסק כרבנן וכ"כ הר"ב כ"מ ז"ל בסוף אבל מ"ש בתחילה דפסק כר' אלעזר בר"ש משום דבסוף פ"ד דתמורה אוקמוה ההיא דאין מרגילין כוותיה דאל"כ בההיא פוסק רבינו ז"ל בסוף פ"א מהלכות בכורות הסך מההיא דאין מרגילין שכתב שם המפשיט בכור וכו' אם רצה להרגיל מרגיל וכן בשאר פסולי המוקדשין וכתב שם הרב בעל כ"מ ז"ל משום דאוקמוה כתנאי דלית הלכתא כוותייהו א"כ ודאי דא"א לומר דפסק כאן כר"א ב"ש :

ו הפריש מעוברת וילדה כו'. קשה דבפ' כיצד מערימין (דף כ"ה) א"ר יוחנן כן ואיתותב שם מברייתא דהאומר לשפחתו ואמרו שם תיובתא דר"י תיובתא וא"כ איך פסק כן רבינו ז"ל. וי"ל משום דבתר הכי אמרו אם שיירו מפוייר תנאי ורבנן כר"י דאם שיירו מפוייר ור' יוסי סבר אינו מפוייר ורבינו ז"ל פסק כרבנן והשתא ליכא תיובתא מההיא ברייתא דברייתא אתיא כר"י ור"י כרבנן גם דבתר הכי אמר דכ"ע שיירו מפוייר כר"י ואע"ג דבדבך דחיה איתמר מ"מ כפי סברת המקשה ר"י כרבנן ופסק רבינו ז"ל כן אבל ק"ק דהם אמרו דאי אמרינן שיירו מפוייר איך אמרינן במתני' היא שלמים וולדה עולה הרי זו ולד שלמים הרי זו שלמים מבעי ליה ותירצו דכן נ"ל ואמר רב לתנא תני הרי זו שלמים וא"כ כיון דרבינו ז"ל פסק כר"י דאם שיירו מפוייר איך כתב בהלכות מעשה הקרבנות היא שלמים וולדה עולה וכו' הרי ולדה שלמים היה לו לומר הרי זו שלמים ואולי רבינו ז"ל לא דקדק אלא נקט לשון המשנה ועוד י"ל דרבינו ז"ל פוסק אם שיירו אינו מפוייר ומ"מ פסק כר"י גבי מפריש חטאת מעוברת מטעמא דמתכפר בשבח הקדש דאמרו שם מתקיף לה רבא ממאי דטעמא דר"י אם שיירו מפוייר דילמא היינו טעמא דר"י דאדם מתכפר בשבח הקדש והקשו בתוס' ז"ל דהכא משמע דלית ליה לר"י אדם מתכפר בשבח הקדש ובפ' בתרא דכריתות אית ליה לר"י הכי ותירצו דיש לחלק בין שבח הקדש דתודה לשבח הקדש דחטאת. ורבינו ז"ל נראה דליתא מחלק בכך אלא דסובר דר"י אין הכי נמי דאית ליה הכי אלא מאי דאיתותב ר"י ולא אהדר כלל הוא בטעמא ולא בדינא דדינא קושטא הוי משום דאדם מתכפר בשבח הקדש אלא בטעמא דהיה אומר דאם שיירו מפוייר בהא איתותב ולהכי לא אהדר ליה כלל:

כל

משנה למלך

מדות (דף ל') וכי נעקר מאי הוי גברא למאי דלריך קא מכוין ותירצו משמיה דרב זאת אומרת כלי שרת מקדשין שלא מדעת, ולפי סברת התוס' אימא דטעמא הוא משום שמא יאמרו לדעת הם. ושמא שאני התם דאין שיעור למים ואיכא למיחש שמא יאמרו אבל הכא דאיכא שיעור ליכא למיחש:

כה והמזבח פגום עד שיבנה. עיין בתוס' פ' שובר (דף כ"ג) סוף ד"ה לא ודו"ק:

ז המפריש חטאתו ועברה שנתה וכו'. מימרא דר"ל בפ"ד דתמורה. מ"ש וכן אם הפריש חטאתו ונפל בה מום יביא בדמיה אחרת. משנה בספ"ד דתמורה (דף כ"ב):

ח כל חטאת שאבדה וכו'. בר"פ ד' דתמורה תנן ולד חטאת וחטאת שמתו בעליה ימותו ... שעברה שנתה ושאבדה ונמצאת בעלת מום אם משכיפרו הבעלים תמות וכו' ואם עד שלא כיפרו הבעלים תרעה עד שתסתאב ותמכר ויביא בדמיה אחרת ובגמרא אמר ר"ל חטאת שעברה שנתה רואין אותה כאילו עומדת בבית הקברות ורועה. ופירש"י רועה עד שתסתאב. תנן שעברה שנתה ואבדה ונמצאת בעלת מום אם אחר שכיפרו בעלים מתה תיובתא ופירש"י תיובתא דר"ל דפסיק ואמר רועה ומשמע אפי' כפרו הבעלים. ואביקנא הכי קתני עברה שנתה ואבדה או אבדה ונמצאת בעלת מום אחר שכיפרו הבעלים מתה קודם שכיפרו הבעלים תרעה עד שתסתאב ותמכר ופירש"י עברה שנתה ואבדה ונמצאת תמימה וכיפרו הבעלים באחרת או אבדה ונמצאת בעלת מום דאיכא נמי תרתי לריעותא וכיפרו הבעלים באחרת מתה קודם שכיפרו הבעלים שאין רוגים להתכפר באחרת תרעה הך דעברה שנתה ואבדה ונמ.את תמימה וכי אמר ר"ל דאפי' כיפרו אח"כ רועה בלא אבדה דחדא הוא דאיכא לריעותא. ונראה שיש ייהור לשון בדברי רבינו וצריך לתוקנו וכך צריך להגיה כל חטאת שאבדה ונמצאת קודם כפרה אינה מתה אלא תרעה עד שיפול בה מום ויפלו דמיה לנדבה:

ט היתה גנובה או גזולה וכו'. מימרא דאביי שם: היתה עיקר אבידתה בלילה אע"פ שהיתה אבודה בשעת כפרה אינה מתה אלא תרעה. ג"ז שם:

י אבדה ממנו ולא מן הרועה וכו'. מימרא דרב פפא שם:

יא וכל אלו שרועות רועות עד שיפול בהם מום ויפלו דמיהן לנדבה. בפ' שלישי דתמורה (דף י"ט):

יב היתה אבודה ממנו ומן הרועה וכו'. בפ"ד דתמורה (דף כ"ב:) בעיא דלא איפשיטא:

יג היתה נחבאת אחורי הדלת. שם פ"ד אבודה א"ר אושעיא אפילו אמת ... וכו' ור"י אמר אחורי הדלת הוא דליכא דקא חזי לה אבל אבראי דאיכא דחזי לה לא הויא אבודה או דילמא אחורי הדלת דאי מהדר אפיה חזי לה הויא אבודה וכ"ש אבראי דלא קאי לה תיקו. ופסק רבינו כר"י ונראה שהוא מפרש אבראי בסתר המדרגה ומספק פסק לחומרא. ורש"י פירש בע"א: היתה בשדה או באגם וכו'. אפשר שרבינו מפרש שגם זה בכלל אבראי שכתבתי בסמוך:

יד השולח חטאתו ממדינת הים וכו'. משנה בפ' כל הגט (דף כ"ח). ומ"ש בד"א בחטאת העוף וכו'. שם בגמרא (כ"ח:) והא בעי סמיכה אמר רב יוסף ... נפים רב פפא אמר בחטאת העוף: אבל אשם ודאי שמתו בעליו וכו'. משנה פ"ב דתמורה (דף כ"א ע"ב). ומ"ש שכל שבחטאת תמות באשם ירעה וכו'. בר"פ ג דתמורה (דף י"ח):

טו וכל אשם שניתק לרעייה אם הקריבו עולה כשר. שם ופ"ק דמנחות (דף ד') ובפסחים פרק אלו דברים (דף ע"ג) [ובזבחים פ"א] (דף ס':) אמר רב הונא אמר רב אשם שניתק לרעייה ושחטו סתם כשר לעולה ניתק אין לא ניתק לא ופירש"י ניתק לרעייה שמתו בעליו או שנתכפרו באחר וניתק מדין אשם לרעייה שאמרו לו ב"ד לרועה וירעה ושחטו סתם כשר לעולה הואיל וסופו לקיץ המזבח שהוא עולה. ניתק אין דמיתקר שם אשם מיניה משנמסר לרועה וקם סתמיה לעולה לא ניתק לא הוי סתמיה לעולה דאמר קרא [אשם] הוא בהוייתו יהא. ובפסחים פרק אלו דברים מסיק עלה לא שנו ששחטו סתם [כשר לשום עולם] אלא אימא ששחטו לשום עולה כשר. ומ"ש רבינו ולמה לא יקרב בעצמו לכתחלה וכו'. בפסחים פ' אלו דברים שם:

המפריש

לאחריות: ז המפריש חטאתו ועברה שנתה. תרעה עד שיפול בה מום ותמכר ויביא בדמיה אחרת. וכן אם הפריש חטאתו ונפל בה מום יביא בדמיה אחרת: ח כל חטאת שאבדה ונמצאת קודם כפרה. (אע"פ שנמצאת בעלת מום או שנמצאת אחר שעברה שנתה). אינה מתה אלא תרעה עד שיפול בה מום ויפלו דמיה לנדבה. נמצאת אחר כפרה אע"פ שנמצאת בעלת מום או עברה שנתה הואיל והיתה אבודה בשעת כפרה הרי זו תמות: ט היתה גנובה או גזולה בשעת כפרה ואחר כך חזרה. אינה מתה אלא תרעה. לא שמעו ממשה רבינו אלא אבודה. היתה עיקר אבידתה בלילה אע"פ שהיתה אבודה בשעת כפרה. אינה מתה אלא תרעה: י אבדה ממנו ולא מן הרועה. או שאבדה מן הרועה ואינה אבודה מבעליה. אינה מתה אלא רועה: יא וכל אלו שרועות רועות עד שיפול בהן מום ויפלו דמיהן לנדבה: יב היתה אבודה ממנו ומן הרועה ואחר מכירה אפילו בסוף העולם. הרי זו ספק לפיכך תמות: יג היתה נחבאת אחורי הדלת או בסתר המדרגה הרי זו אבודה. שהרי אין אדם רואה אותה בשעת כפרה. היתה בשדה או באגם הרי זו ספק אבודה שמא יש שם אדם רואה אותה בשעת כפרה. לפיכך תמות מספק: יד השולח חטאתו ממדינת הים. מקריבין אותה בחזקת שהוא קיים. במה דברים אמורים בחטאת העוף. או בחטאת בהמה של אשה שאינה בת סמיכה כמו שביארנו. אבל אשם ודאי שמתו בעליו. ושכפרו בעליו. ירעה עד שיפול בו מום וימכר ויפלו דמיו לנדבה. שכל שבחטאת תמות באשם ירעה עד שיפול בו מום ויפלו דמיו לנדבה: טו כל אשם שניתק לרעייה. אם הקריבו עולה כשר. ולמה לא יקרב בעצמו

ח כל חטאת שנאבדה ונמצאת קודם כפרה אע"פ שנמצאת בעלת מום או שנמצאת אחר שעברה שנתה אינה מתה אלא תרעה עד שיפול בה מום וכו'. בריש פ"ד דתמורה אמרו במשנה ושעברה שנתה ושאבדה ונמצאת בעל מום אפילו משכפרו הבעלים תמות ואינה עושה תמורה. ופירש"י ז"ל שם דמתניתין היא אפילו נמצאת קודם כפרה לכ"ע ואפילו רבנן דפליגי עליה דרבי גבי מפריש חטאתו ואבדה שאם נמצאת קודם כפרה תרעה מודו הכא דתמות משום דאיכא תרתי לריעותא דהיא בעלת מום והתוס' כתבו בהפך דאדרבא ריבוי הריעותות מביאות לידי רעיה ומתני' לרבנן לא הוי אלא בנמצאת לאחר כפרה והא דנקט בעלת מום לרבותא נקטיה דאפי' בעלת מום דאיכא תרתי לריעותא והיה אפשר לומר דתרעה קמ"ל דאפילו הכי תמות כיון שנמצאת אחר כפרה אבל קודם כפרה בכל גוונא תרעה לרבנן. ודעת רבינו כפירוש התוס' ז"ל שכתב למטה נמצאת אחר כפרה אע"פ שנמצאת בעלת מום או עברה שנתה הואיל והיתה אבודה וכו' וזהו כדעת התוס' והודיענו דאע"ג דאיכא ריבוי ריעותות מ"מ תמות כיון שהיה אחר כפרה וכאן קודם כפרה כתב שתרעה כשנמצאת בעלת מום הפך מדברי רש"י ז"ל דסובר דאפי' לרבנן כיון דאיכא ריבוי ריעותות תמות אלא שקשה לשון רבינו ז"ל שכתב כאן אע"פ שנמצאת בעלת מום דכיון דהוא סובר דריבוי ריעותות גורם לרעיה כדפירשו התוס' ז"ל וכמו שגלה דעתו למטה אע"פ שנמצאת כו' לא היה לו לכתוב כאן אע"פ שנמצאת וכו' דמשמע דריבוי ריעותות גורם למיתה ונמצא דלשון אע"פ האמור בתחלה ולשון אע"פ האמור בסוף סותרים זה את זה לכך נראה להגיה לשון רבינו ז"ל כמו שהגיהו הרב בעל כ"מ ז"ל אבל מ"מ מה שהביא פירש"י ז"ל על רבינו ז"ל אינו נאות דאין דעתו אלא לפרש כפירוש התוס' ז"ל כמו שכתבנו:

יג או בסתר המדרגה וכו'. לאו היינו בעיא דאבראי כדכתב הרב בעל כ"מ ז"ל אלא בעיא דאבראי הוא מ"ש לקמיה היתה בשדה או באגם וכו' והיינו הבעיא אבל הא דסתר המדרגה אין זו הבעיא אלא נפקא ליה לרבינו ז"ל משום דמשמע דהיינו אחורי הדלת דכיון דאינו רואה אותה הוי כאחורי הדלת. והתימה מהרב בעל כ"מ ז"ל שהיה כבור לומר דהיינו בעיא דהבראי שהרי כתב כאן שהרי אין אדם רואה אותה והבעיא הוא אם יש שם אדם רואה או לא ועוד דכאן כתב דהרי זו אבודה בהחלט כאילו אין כאן בעיא ובבעיא כתב הרי זו ספק וכן דעתו לכתוב בכל הבעיות. ותו תימה על הרב בעל כ"מ ז"ל שכתב על הבעיא דבשדה או באגם אפשר שגם זו בכלל אבראי והיך עשה מעיקר טפל ומי שהיא אפי' טפל עשאו עיקר ומ"ש הוא אפשרי: שמא יש שם אדם רואה. בגמרא אמרו אבל אבראי דאיכא דחזי לה ופירש"י ז"ל שהלכה למדברות ומתערבת שם בבהמות של אחרים ואותם אחרים עצמם אין מכירין בה אפ"ה כיון דאיכא דחזי לה דאותן אחרים חזי לה ואע"ג דאין מכירין אותה הויא אבודה ע"כ. ורבינו ז"ל מלשון שכתב שמא יש שם אדם רואה וכו' נראה שמפרש דה"ק אולי איכא איניש דחזי לה:

טו ולמה לא יקרב בעצמו עולה לכתחילה וכו'. בפסחים פ' אלו דברים (דף ע"ג) אמרו אמר רב הונא אמר רב אשם שניתק לרעיה ושחטו סתם כשר לעולם אלמא קא סבר לא בעי עקירה אי הכי כי לא ניתק נמי גזירה לאחר כפרה אטו לפני כפרה ולפי גירסא זו אין מקום לדברי רבינו ז"ל שכתב שהטעם שאינו נקרב לכתחילה משום גזירה דבגמרא לא אמרו אלא דהיכא דלא ניתק אינו כשר משום גזירה אבל אין הטעם הזה לומר שלא יקרב לכתחילה אלא ודאי שהוא גורם כמ"ש התוס' ז"ל בפ"ק דמנחות (דף ד') לתרץ הקושיא דהקשו סוגיות אהדדי דסוגיא דפסחים משמע דניתוק דרבנן ובסוגיא דזבחים משמע דניתוק דאורייתא וז"ל ורבינו שמואל לא גרים התם כי לא ניתק נמי אלא הכי גרים אי הכי לכתחילה נמי פי' יכול לשוחטו כיון דלא בעי עקירה ואמאי נקט ושחטו סתם דמשמע דיעבד דבשלמא דאי הוה אמר ושחטו לשם עולה דבעי עקירה ...א דנקט בדיעבד אפי' לאחר ניתוק גזרה שמא יפסח לעוקרו ומשני דכי לא בעי עקירה נמי אסור לכתחילה אטו לפני כפרה ע"כ. וגירסא זו היה לו לרבינו ז"ל ואע"פ ... כתבו דקשה למחוק הספרים אולי בספרי רבינו ז"ל היה גירסא זו ודבריו הם כדברי הגמ'. אבל עדיין קשה דנראה דרבינו ז"ל פוסק דבעי עקירה ובתירוץ שתירצו ...א אימא שחטן לשם עולה כשר וכן כתב הרב בעל כ"מ ז"ל וכן נראה מדבריו שכתב אם הקריבו עולה כשר ולא כתב הקריבו סתם משמע דבעינן שיהא לשם עולה וכן נראה

משנה למלך

יד השולח חטאתו ממדינת הים וכו'. משנה בפ' כל הגט (דף כ"ט). ואף שרבה חילק שם בין זקן שהגיע לגבורות לזקן שלא הגיע לגבורות הא אסיק ליה אביי ... ס"ס סוף פ"ו מהל' גירושין. אך קשה דהיה לו לחלק ולומר דאם הניחו גוסס אין ... וכמ"ש בס' גירושין. ורלאיתי להתוס' בפ"ב דיומא (דף כ"ס) ד"ה והכהן שכתבו דהא ... אבל הגיע לגבורות לא ה"מ גבי גט משום חומר דא"א אבל בשולח חטאתו אין חלוק בין הגיע ללא הגיע ותדע דאמתני' דסמכיה גט קאמר לה הכא ולא אמתני' דשולח חטאתו ע"כ. ולכאורה נראה דאף מאי דקאמר רבה התם דאם גוסס לא לא קאי אלא לחלוקת המביא גט משום חומר דא"א אבל בשולח חטאתו אפילו הניחו גוסס מקריבין אותו שהרי מסברא שהכריחו דבשולח חטאתו אין חלוק בין הגיע ללא הגיע גם אנו נכריח ג"כ דבשולח חטאתו אין חלוק בין הניחו חולה לגוסס ובזה הוא ניחא מה שסתם רבינו וכתב בשולח חטאתו ולא חילק. אבל הדבר צריך עיון

בעצמו עולה לכתחילה. גזירה לאחר כפרה משום לפני כפרה: **טז** המפריש נקבה לאשמו תרעה עד שיפול בה מום ותמכר ויביא בדמיה אשם. אם הקריב אשמו יפלו דמיה לנדבה. וכן ולדה: **יז** הפריש נקבה לעולתו וילדה זכר ירעה עד שיפול בו מום ויביא בדמיו עולה: **יח** *אבל הדיוט שהפריש זכר לחטאת ונשיא שהפריש שעירה לחטאת. וכהן משיח שהפריש פרה לחטאת הרי אלו אין מתקדשין לא קדושת הגוף ולא קדושת דמים. לפיכך ימכרו שלא במום: **יט** הביא אשם תלוי ונודע לו שלא חטא או שחטא ודאי. אם עד שלא נשחט ירעה עד שיפול בו מום ויפלו דמיו לנדבה מפני שלבו של אדם דוה על עונותיו והואיל ועל ספק הפרישו נמר בלבו להקדיש. הפרישו אפילו ע"פ עדים והוזמו יפלו דמיו לנדבה. ואם אחר שנשחט נודע לו. הדם ישפך והבשר ישרף כשאר פסולי המוקדשין. נודע לו אחר שנזרק הדם. הבשר יאכל לכהנים ככל האשמות: **כ** אשם ודאי אינו כן. אם עד שלא נשחט נודע לו שלא חטא יצא וירעה בעדר כשאר החולין ואין בו קדושה כלל. ואם משנשחט הרי זה יקבר. ואם משנזרק הדם. הבשר יצא לבית השריפה כשאר פסולי המוקדשין: **כא** מי שנתחייב באשם תלוי והפריש שנים לאחריות. מתכפר באחד והשני ירעה עד שיפול בו מום ויפלו דמיו לנדבה. ואין צריך לומר באשם ודאי שהוא כן: **כב** כל האשמות שבתורה באין בני שתים ובאים בכסף שקלים. חוץ מאשם מצורע ואשם נזיר שהם בני שנה ואין לדמיהם קצבה. אשם תלוי בא מן הקטנים או מן הגדולים. ומפי השמועה למדו שאינו בא אלא בכסף שקלים: **כג** הוזלו אילים ולא ימצא איל בשתי סלעים אין לו תקנה אלא ישהא עד שיוקרו ויביא בשתי סלעים

שהרי

השגת הראב"ד

*אבל הדיוט וכו' עד הרי אלו אין מתקדשין. א"א אין דבריו מחוורים שכל אותן דברים שאמורים בתמורה לדעת ר"ש הם דקא סבר כל דלא חזי לאלתר להקריבה לא חיילא קדושה עליה. וכן אמר על מפריש נקבה לאשם תמכר שלא במום ואולי מפני שאמר אין אני רואה דבריו של ר"ש בפסח מכלל דבאשם רואה את דבריו. ועוד דבגמרא קא טרח לפרושי טעמא דר"ש באשם:

לחם משנה

נראה ממ"ש רבינו ז"ל בפ"ד מהל' קרבן פסח דאם שחטו אחר שיודע שמשכו הבעלים את ידיהם או מתו או נטמאו ונדחו לפסח שני הרי זה ישרף מיד. ומזה נראה דבעי עקירה דאי לא בעינן עקירה סתמיה לשלמים הוא ואין זה פסולו בגופו אלא מחמת דבר אחר והיה לו לומר תעובר צורתו וכמו שהקשו בפ' אלו דברים וח"ל אלא אי אמרת לא בעי עקירה מרישא הוה ליה שלמים וכו' ומשמע ואפילו שחטו אחר שנודע שמשכו הבעלים איתא להך קושיא כיון דסתמיה לשלמים קאי א"כ נראה דפסק דבעי עקירה וזהו תימה דתירוץ זה שאמרו אלא אימא שחטו לשום עולה כשר וכו' לא קאי בגמרא לפי המסקנא דהא הקשו שם ולר' חייא בר גמדא וכו' ותירצו אלא אמר רב הונא וכו' ודחו התירוץ הראשון. ואין לומר דסובר רבינו ז"ל דמ"ש ולר' חייא ר"ל דלדידיה הקשי ברייתא דלעיל דאית ליה דלא בעי עקירה ולדידיה תרין רב הונא ואוקי כגון שהפרישו קודם חצות וכו' אבל רב אית ליה דבעינן עקירה וכמו שתירצו אלא אימא שחטו לשם עולה כשר אי אפשר לומר כן חדא דגמרא קאמר אלא וכו' דמשמע דהדר לגמרי ממאי דקאמר מעיקרא ועוד דהקשו בתר הכי מידי הוא טעמא אלא לרב וכו' משמע דתירוץ זה תירצו ג"כ בעד רב כי היכי דלא לפלוג אר' חייא בר גמדא דאי תירוץ זה אינו לרב א"כ אין כאן מקום להקשות מידי הוא טעמא וכו' וא"כ ודאי דכל זה הוי אליבא דרב וא"כ משמע דתירוצא קמא לא קאי לפי המסקנא ועוד קשה דמדנתן טעם גזירה אחר כפרה אטו לפני כפרה משמע דאית ליה דלא בעי עקירה דהא בגמרא לא אמרו טעם זה אלא למאי דאמרינן דלא בעי עקירה דקסה לן אפילו לכתחילה נמי וכמו שפירשתי לפי גירסתו ז"ל וצ"ע:

יח אבל הדיוט שהפריש וכו'. מ"ש הרב כ"מ ז"ל ואפשר לדחוק ולומר וכו' לאכן דברי רבינו ז"ל הם דברים מבוארים בדברי רבינו ז"ל בסוף פ"א מהל' תמורה שהוא מחלק בכך שכתב שם שכל המשנה בחטאות לא נתקדשה כלל וכו' שם הארכתי לבאר טעם רבינו ז"ל, והתימה מהר"א ז"ל שכתב לומר דבאשם פוסק רבינו ז"ל כר"ש דהא כתב רבינו ז"ל בהדיא בהפך ואולי דעת הר"א ז"ל לומר דיש מקום להעמיד דין זה אבל לא מטעמו של רבינו ז"ל דהוא פסק כרבנן בכל ואין לפסוק כמוהם אלא בהא דוקא:

כ אשם ודאי אינו כן וכו' עד הבשר יצא לבית השריפה. גם זה שם במשנה:

כא מי שנתחייב באשם תלוי וכו'. שם אמר רב שאף דמודה ר"מ בהא [ויהיב טעמא] משום דכיון דאפריש תרי סבר אי מירכס חד מיכפרנא באידך וכיון דגלי דעתיה דלבו נוקפו היה כו' גמר והקדישו ופירש"י לאחריות שאם יאבד האחד יקריב חבירו:

כב כל האשמות שבתורה באים בני שתים וכו'. משנה בפ' כל התדיר (דף צ':) ופירש"י ובאים בכסף שקלים (כדיליף בפ' דם שחיטה) דכתיב בערכך כסף שקלים באשם מעילות ואתי אשם תלוי ואשם גזילות בג"ש בערכך בערכך ואשם שפחה חרופה גמר באיל באיל וכו'. חוץ מאשם נזיר. דכתיב כבש בן שנתו ומדאיל בן שתי שנים בשתי סלעים כבש בן שנה לאו בשתי סלעים הוא: אשם תלוי בא מן הקטנים או מן הגדולים. ומ"ש מפי השמועה למדו שאינו בא אלא בכסף שקלים בפ' דם שחיטה (דף כ"ב:) יליף מקרא דאשם תלוי בכסף שקלים: **כג** הוזלו אילים וכו'. בסוף כריתות (דף כ"ז):

כסף משנה

טז המפריש נקבה לאשמו וכו' עד ויפלו דמיה לנדבה. משנה בפ"ג דתמורה (דף י"ט:), ומ"ש וכן ולדה. שם הנא דתנן דמפריש נקבה לעולה וילדה זכר ירעה עד שיסתאב וימכר ויביא בדמיו עולה ר"א אומר הוא עצמו יקרב עולה א"ר יוסי בר חנינא מודה ר"א במפריש נקבה לאשם דאין בנה קרב אשם:

יז הפריש נקבה לעולתו וילדה זכר וכו'. משנה כתבתיה בסמוך:

יח ומ"ש אבל הדיוט שהפריש זכר לחטאת ונשיא שהפריש שעירה לחטאת וכו'. שם ת"ר המפריש נקבה לעולתו ולפסחו ולאשמו עושה תמורה וכו' עד רשב"א אומר תור או בן יונה. ופירש"י לפסחו ולאשמו לא מצינו אשם ופסח נקבה וכו' עד דאפילו גבי נדבה דעשיר פסח הויא עולת העוף:

וכתב הראב"ד אבל הדיוט וכו' עד הרי אלו אין מתקדשים א"א אין דבריו מחוורים שכל אותם דברים וכו' עד לפרושי טעמא דר"ש באשם. ואיני יודע איך נהפיים הראב"ד ביישוב השגה זו במ"ש ואולי מפני שאמר רבינו אין אני רואה דבריו של ר"ש בפסח וכו' שאילו היה רבינו פוסק במפריש נקבה לאשם תמכר כר"ש היו טענות אלו טענות אבל מאחר שרבינו פוסק בה שתרעה וכרבנן אין טענות אלו טענות דס"ל כמזכי שטרא לבי תרי. ואפשר לדחוק ולומר שטעם רבינו הוא מדאמרי' אלא מעתה כ"ג שהקדים פרה לפרו הקדש יחיד שהפריש שעיר לשעירתו הקדש א"נ נשיא שהפריש שעירה לשעירו תקדש משמע דפשיטא ליה לגמרא בכל הני דלא קדש לדברי הכל ואע"ג דבמקריב נקבה לאשם סבר ת"ק דתרעה בהני דחטאת מינהו סבר דלא קדשי:

יט הביא אשם תלוי ונודע לו שלא חטא וכו'. בכריתות רפ"ו (דף כ"ג:) המביא אשם תלוי ונודע לו שלא חטא [אם עד שלא נשחט] יצא וירעה בעדר דברי ר"מ וחכ"א ירעה עד שיסתאב וימכר ויפלו דמיו לנדבה ובגמרא במאי פליגי ר"מ סבר כיון דלא צריך ליה לא מקדים ליה ורבנן סברי מתוך שלבו נוקפו גומר ומקדים הגא בין שנודע לו שחטא ובין שנודע לו שלא חטא פליגי ר"מ ורבנן. ומ"ש הפרישו אפי' ע"פ עדים והוזמו יפלו דמיו לנדבה. שם (דף כ"ד) אמר רב יהודה אמר רב מודים חכמים [לר"מ] באשם תלוי שהוזמו עדיו שילא וירעה בעדר מ"מ ע"כ לא פליגי רבנן עליה אלא היכא דאפרשיה על פי עצמו דאמרינן לבו נוקפו אבל היכא דע"פ עדים אפרשיה לא הוה סמוך עילוויהו דעדים דסבר דילמא אתו אחריני ומזמי להו מתיב רבא שור הנסקל אינו כן וכו' בפלוגתא אשם תלוי שהוזמו עדיו ר' אלעזר אומר הרי היא כמנחה קנאות וכו' הלא לחולין ר"י אמר ירעה עד שיסתאב וימכר ויפלו דמיו לנדבה ופסק רבינו כר"י לגבי רב ועוד דרבא דבתרא הוא מתיב לרב ואע"ג דהוי תיובתא דחיקא הוא. ומ"ש רבינו יפלו דמיו לנדבה. כלומר אחר שרעה עד שנסתאב. ומ"ש ואם אחר שנשחט נודע לו הדם ישפך והבשר ישרף וכו'. שם במשנה. ומ"ש נודע לו אחר שנזרק הדם הבשר יאכל וכו'. גם זה שם במשנה:

הפריש

משנה למלך

בעיני לומר דאם הניחו גוסס שיקריבו את חטאתו כין דקי"ל דרוב גוססין למיתה וממה שהכריחו התוס' לסגיע לגבורות אין להכריח לגוסס דלעולם דגבי גוסס שויה הם גט ותטאת אלא דרבה רצה ללמדנו שני חלוקים דהיינו הגיע וגוסס ומש"ה קאמר לה המתני' דמביא גט דהתם שייכי כולהו אבל אמתני' דחטאת אף דשייך חילוק דגוסס לא שייך חילוק דהגיע. זאת ועוד דאף שנכתוב כל זה ונאמר דס"ל לתוס' דגבי חטאת אין חלוק בין גוסס לאינו גוסס אכתי לא הועלנו כלום לדברי רבינו שהרי בפ"ע מה' תרומות דין ג' חילק בין גוסס לאינו גוסס גבי תרומה וא"כ תיקשי ליה אמאי לא חילק כן גבי חטאת ולומר דס"ל דיש חלוק בין תרומה לחטאת ושאני תרומה דתמירא וזהו דבר שראוי להקלוהו מן הדעת, והנכון שרבינו סמך על מ"ש בה' גירושין וה' תרומות שוב ראיתי להרב בעל ל"מ בפ"ו מה' גירושין שעמד בדברי רבינו הללו יע"ש: ודע שמכן בה' תרומות הקשה דאמאי לא חלק רבינו בין הגיע ללא הגיע ותירץ משום דאסיקנא לרבה בתיובתא ולפי מ"ש בשם התוס' אפשר לומר דאף רבה יודה גבי תרומה דאף בהגיע לגבורות אוכלת בתרומה:

כא מי שנתחייב באשם תלוי כו' וה"ה באשם ודאי שהוא כן. לא הבנתי ק"ו זה דהא בגמ' מוכח דיותר יש להחמיר באשם תלוי מאשם ודאי שהרי אשם ודאי אם נודע לו שלא חטא הרי הוא חולין ואילו אשם תלוי ירעה עד שיפול בו מום וטעמא משום דלבו נוקפו ובגמ' דאפילו ר"מ דלית ליה האי טעמא דלבו נוקפו ואית ליה במפריש אשם תלוי ונודע לו שחטא או שלא חטא דירעה בעדר מ"מ במפריש ב' אשמות לאחריות מודה דשייך טעמא דלבו נוקפו ואם מפריש ב' אשמות לאחריות וא"כ נודע לו שחטא או שלא חטא דירעו עד שיסתאבו דודאי מאי דאמרינן בגמ' דמודה ר"מ במפריש ב' אשמות לאחריות כו' אין הכוונה לענין שאם נתכפר באחד מהם השני ירעה עד שיסתאב דהאי דינא לא תלי בהא דלבו נוקפו או לא שהרי מפריש ב' אשמות ודאים לאחריות או ב' חטאות לאחריות דלא שייך בהו לבו נוקפו ואם נודע לו שלא חטא הם חולין גמורים אפ"ה היכא דלא נודע לו ונתכפר באחד מהם השני ירעה עד שיסתאב אלא כוונת הגמרא היא דמודה ר"מ היכא דהפריש שני אשמות תלויין וא"כ נודע לו שחטא או שלא חטא דשניהם ירעו עד שיסתאבו משום דגלי דעתיה דלבו נוקפו וגמר והקדיש וכן כתבו התוס' בפירוש אבל רבינו שבא ללמדנו שמתכפר באחד והשני ירעה עד שיסתאב לא ידעתי מה הפרש יש בין אשם תלוי לאשם ודאי שכתב ואין צ"ל באשם ודאי שהוא כן וטעמא דמילתא היכא דהפריש שנים שהשני ירעה נ"ל שהוא לפי שחל על שניהם קדושת קרבן מספק שהרי הפריש שניהם ואמר שאם יאבד האחד שיקריב השני. ולפי זה נ"ל דהיכא דהפריש אחד וא"כ הפריש אחר לאחריות ואבד הראשון שהשני הוא חולין לפי שלא חלה קדושה על השני אלא לאחר אבידת הראשון שהרי על תנאי הקדיש השני אבל כשהפריש שנים כאחד לאחריות על שניהם חלה קדושת קרבן שהרי אינו מבורר איזה מהם הוא עיקר הקדשו ואיזה הוא התנאי ולפיכך מתכפר באחד והשני ירעה דשמא השני הוא עיקר ההקדש והראשון הוא התנאי:

כב ובאים בכסף שקלים כו'. אבל חטאת לא בעי שיעור וכדאיתא בפ' בתרא דכריתות ושיש

שגגה

שהרי הקפידה תורה על דמיו ונתנו לו קצבה: כד הפריש אשמו והיה בשעת הפרשה יפה סלע ובשעת כפרה יפה שתים כשר. שהדחוי מעיקרו אינו דחוי ועדיין לא נראה עד שנעשה שוה שתים. ואף על פי שהשביח מאליו אדם מתכפר בשבח הקדש. היה בשעת הפרשה יפה שתים ובשעת כפרה יפה סלע הרי זה פסול. חזר ונעשה יפה שתים יחזור לכשרותו שאין בעלי חיים נדחין כמו שביארנו. למה הדבר דומה למום שנפל ועבר: כה הפריש שתי סלעים לאשם ולקח בהם שני אילים לאשם. אם היה אחד מהן יפה שתי סלעים. יקרב לאשמו והשני ירעה עד שיפול בו מום ויפלו דמיו לנדבה: כו היה חייב באשם בן שנה והביא בן שתים או בבן שתים והביא בן שנה. או ששחטו מחוסר זמן בבעלים. פסול ותעובר צורתו ויצא לבית השריפה. זה הכלל כל הפסול בחטאת פסול באשם. חוץ מן האשם ששחטו שלא לשמו שהוא כשר כמו שיתבאר: כז עולת נזיר. עולת יולדת. עולת מצורע. ששחטן בני שנים עשר חדש ויום אחד. או מחוסרי זמן בבעלים. כשרים וטעונין נסכים. זה הכלל כל שאינו פוסל בעולת נדבה. אינו פוסל בעולת ·חובה. בין עלתה לבעלים בין שלא עלתה להם:

פרק חמישי

א המפריש מעות לחטאתו ומת ילכו המעות לים המלח. וכן המפריש מעות לחטאתו ואבדו והקריב חטאת תחתיהן ונמצאו המעות אחר כפרה ילכו לים המלח: ב הפריש מעות לחטאתו ואבדו והפריש מעות אחרות תחתיהן. ולא הספיק ליקח בהן חטאת עד שנמצאו מעות הראשונות יביא מאלו ואלו לחטאת והשאר יפלו לנדבה: ג הפריש מעות לחטאתו ואבדו והפריש חטאת תחתיהן ולא הספיק להקריבה עד שנמצאו המעות והרי החטאת בעלת מום. תמכר ויביא מאלו ואלו חטאת והשאר יפלו לנדבה: ד הפריש חטאתו ואבדה והפריש מעות תחתיה ולא הספיק ליקח בהם עד שנמצאת חטאתו והרי היא בעלת מום. תמכר ויביא מאלו ואלו חטאת והשאר יפלו לנדבה: ה הפריש שני צבורי מעות לאחריות. מתכפר באחד מהם והשני יפול לנדבה: ו המפריש חטאתו או דמי חטאתו וכסבור שהוא חייב ונמצא שאינו חייב. הרי אלו חולין ולא נתקדשו. הפריש שתים או דמי שתים וכסבור שהוא חייב שתים ונמצא שאינו חייב אלא אחת. יביא אחת והשאר יפלו לנדבה: ז *הלוקח מעות בידו או שהיה מלקט ואמר אלו אביא מהם חטאתי. המותר חולין. וכן יראה לי שהדבר קל וחומר

השגת הראב"ד

*הלוקח מעות בידו עד ק"ו בשאר קרבנות. א"א אני אין לי אלא קרבן חובה אבל קרבן נדבה הרי שנינו מותר עולה לעולה

כסף משנה

כד הפריש אשמו והיה בשעת הפרשה יפה סלע וכו'. שם איבעיא להו אדם מתכפר בשבח הקדש או לא ואסיקנא *מ"ש בשעת הפרשה יפה סלע בשעת כפרה יפה שתי סלעים יצא: היה בשעת הפרשה יפה שתים וכו'. תוספתא בסוף כריתות. ומ"ש חזר ונעשה יפה שתים יחזור לכשרותו שאין ב"ח נדחים כמו שביארנו. בפט"ו ממעשה הקרבנות:

כה הפריש שתי סלעים לאשם וכו'. משנה שם (דף כ"ו:):

כו היה חייב באשם בן שנה והביא בן שתים וכו' עד ויצא לבית השריפה. [בתוספתא דזבחים פ"ק] ובפ' התכלת (דף מ"ח:): זה הכלל כל הפסול בחטאת פסול באשם וכו'. בתוספתא דזבחים פ"ק שם:

כז עולת נזיר עולת יולדת וכו'. בתוספתא דזבחים פ"ק אלא שכתוב שם שלא עלו לבעלים לשם חובה ולא ידעתי למה השמיטו*. ומ"ש זה הכלל כל שאינו פוסל בעולת נדבה וכו'. גם זה שם:

פ"ה א המפריש מעות לחטאתו וכו'. משנה בכמה מקומות מהם פ"ד דנזיר (דף כ"ד) ופ"ג דמעילה (דף י"א):

ב הפריש מעות לחטאתו ואבדו וכו' עד ולא הספיק ליקח בהם עד שנמצאת חטאתו והרי היא בעלת מום תמכר ויביא מאלו ומאלו חטאת והשאר יפלו לנדבה. הכל משנה בפ"ד דתמורה (דף כ"ב):

ה הפריש שני צבורי מעות לאחריות וכו'. מימרא דר' אמי שם (דף כ"ג:):

ו המפריש חטאתו או דמי חטאתו וכסבור שהוא חייב וכו'. ירושלמי בפ"ב דשקלים. ומ"ש הפריש שתים או דמי שתים וכו'. שם הפריש שתים וסבור שהוא חייב שתים ונמצא שאינו חייב אלא אחת אותה השניה מה את עביד לה אלא רועה. ומ"ש והשאר יפלו לנדבה, אדמי שתים קאי כפשטיה ואשתים הייני לומר רועה עד שתסתאב ויפלו דמיה לנדבה:

ז הלוקח מעות בידו או וכו'. *שם במשנה המכנס מעות ואמר הרי אלו לשקלי ב"ש אומרים מותרן נדבה וב"ה אומרים מותרן חולין אלו לחטאתי בוין שהמותר נדבה שאביא מהם חטאתי בוין שהמותר חולין ופירושם הבולר דכשאומר שאביא מהם חטאתי לא הקדיש אלא מה שצריך מהם לחטאתו בלבד ורבינו כתב סיפא והשמיט רישא אלו לחטאתי ולא ידעתי למה. ומ"ש הלוקח מעות בידו או שהיה מלקט. שם בירושלמי לגבי שקלים חילקו בין מכנים פרוטרוט לאומר אלו לשקלי ורבינו שהשוה אותם לענין שאביא מהם חטאתי צ"ע מהיכא יליף לה. ועל מ"ש רבינו שנ"ל שהדבר ק"ו בשאר הקרבנות. כתב הראב"ד א"א אני אין לי אלא קרבן חובה וכו'. ואני בעניי נ"ל שי"ל דלפי' בעולה ושלמים כל שאמר שאביא מהם משמע שלא התנדב כל אותם הדמים דלשון שאביא מהם מורה שלא הקדיש מהם אלא כדי עולה ושלמים בלבד ומה ששנינו מותר עולה לעולה ומותר שלמים לשלמים אינו אלא באומר הרי אלו לעולה או לשלמים אבל אם אמר שאביא מהם עולה או שלמים דינו כאומר שאביא מהם חטאתי

*[כן היא גירסת רש"י בתוספתא אבל בגמ' יש גירסא אחרת ולשון התוספתא הפריש איל אחד מעדרו בשעת הפרשתו יפה סלע ובשעת הקרבתו יפה שתים יצא):

(נ"ל שהוא ט"ס ולא השמיט רבינו דהא בסוף הפרק גבי נשדיא בין עלתה לבעלים בין שלא עלתה לשם):

(קי היא שנויה בירושלמי וכן הביאה בעל תוי"ע):

לחם משנה

כד הפריש אשמו וכו' שהדיחוי מעיקרו אינו דיחוי. וא"ת תיפוק ליה דאין בעלי חיים נדחין כדאמרינן לקמיה וי"ל דעדיפא מיניה קאמר: ואע"פ שהשביח מאליו אדם מתכפר וכו'. בכריתות (דף כ"ו) אמרו דהיכא דקנאו בסלע ונתייקר ועמד בשתים דאע"ג דאדם מתכפר בשבח הקדש מ"מ יתן סלע לגזבר ואמרו בגמ' טעמא גזירה שמא יאמרו איל פחות מב' סלעים מכפר ומשמע התם דהאי דינא ליכא מאן דפליג עליה ולא ידעתי למה לא הזכירו רבינו ז"ל לא כאן ולא בהלכות מעילה:

פ"ה ב יביא מאלו ומאלו לחטאת וכו'. טעמא מפרש בפ"ד דתמורה משום דהוי השאר מותר חטאת אבל אם לא הקריב מאלו ומאלו אלא הביא מאחד מהם המעות האחרים יוליכו לים המלח ואע"ג דלרבנן דקי"ל כוותייהו כיון שנמצאו קודם הקרבה יפלו דמיהן לנדבה מ"מ מודו רבנן היכא דמשך אחת והקריבו השנייה שהשנייה מתה וכדפסק רבינו ז"ל לעיל בפ"ד ומתני' קתני האי הקנאה מילתא פסיקתא בין משך בין לא משך ורבינו ז"ל לא חש להאריך אלא כתב לשון המשנה כמנהגו:

ו הפריש חטאתו וכו'. בירושלמי פ"ב דשקלים אמרינן הכי הפריש שקלו וסבר שהוא חייב ונמצא שאינו חייב לא קדש הפריש שנים וסבור שהוא חייב שנים ונמצא שאינו חייב אלא אחד את השני מהו את עביד ליה כשמעניה מן הדא הפריש חטאתו וסבור שהוא חייב ונמצא שאינו חייב לא קדשה הפריש שנים וסבור שהוא חייב שתים ונמצא שאינו חייב אלא אחת אותה שניה מאי את עביד ליה אלא רועה הכא נמי לנדבה ע"כ. מוכח מכאן בהדיא דהפריש ב' שקלים כסבור שהיה חייב שנים ונמצא שאינו חייב אלא אחד יביא אחד והאחר יפול לנדבה דהשוה הירושלמי שקלים לחטאת וא"כ תימה על רבינו ז"ל שכתב בפ"ג מהל' שקלים הפריש שנים ונמצא שאינו חייב אלא אחד אם בזה אחר זה האחרון לא קדש ואם בבת אחת האחד שקלים והשני מותר שקלים ע"כ. נמצא דמחלק בין שקלים לחטאת דבשקלים בזה אחר זה אומר דהאחרון לא קדש ובבת אחת אומר דהאחד מהם שירצה יהיה שקלים והשני מותר שקלים והיינו חולין כדכתב שם לקמן דמותר השקלים חולין וכאן כתב בין בזה אחר זה בין בבת אחת יפלו הדמים לנדבה. ואפשר דגירסא אחרת היתה לו לרבינו ז"ל בירושלמי שהיה מחלק בין שקלים לחטאת וכמו שהוא כותב ומ"מ צריך לתת טעם בחלוק הענינים דממתני' דשקלים משמע דרמויים להיות שוים כדינים אלו שהוצרכו לתת טעם מה שחילקו בין היכא שאומר הרי אלו לשקלים דהמותר חולין והיכא דאומר הרי אלו לחטאת שהמותר נדבה ואמרו שם אמר ר"ש מה בין שקלים לחטאת וכו' משמע דהיכא דאין טעם לחלק ביניהם ראוי להיות שוים בדינם ואולי החמירו בחטאת משום דהמותר של חטאת הוי נדבה אבל בשקלים שהמותר חולין הקלו ועדיין צ"ע:

ז הלוקח מעות בידו או שהיה מלקט וכו'. כתב הרב בעל כ"מ ז"ל שצריך עיון מנין לו לרבינו ז"ל להשוות לוקח מעות בידו עם מלקט. ואני אומר כעמו ונימוקו עמו דהוא פסק בפ"ד מהל' שקלים כרב ביבי דאמר בירושלמי במתני' דפ"ב דשקלים דפליגי בית שמאי ובית הלל גבי מכנים מעות וכו' היינו במכניסן בפרוטרוט אבל באומר אלו לשקלי דכולי עלמא המותר נדבה וכיון שכן מתני' איירי במכנים בפרוטרוט וסיפא דשאביא מהן לחטאת בכי האי גוונא מיהניא דהיינו גוונא דרישא ועל זה קאמר דהמותר נדבה א"כ כ"ש היכא דלא היה מלקט אלא לוקח המעות בידו דהמותר נדבה דהא לרב ביבי הכי הוא דפשי' אית לן למימר דהוי מותר נדבה בלוקח מעות בידו מבמלקט: וכן יראה לי שהדברים ק"ו וכו'. על מה שהשיג הר"א ז"ל דמתני' אמרה דמותר עולה לעולה וכו' נ"ל דיפה תירץ הרב בעל כ"מ ז"ל דמתני' איירי דאמר הרי

משנה למלך

פ"ה א המפריש מעות לחטאתו ומת ילכו המעות לים המלח כו'. בתורת כהנים פרשת ויקרא אמרינן הפריש חטאתו ומת יביאנו יורשיו עולתו. וכתב הרב בעל קרבן אהרן (דף קכ"ד ע"ג) וזה לשונו אבל לא חטאתו שחטאת שמתו בעליו מת היא כו' ואף על גב דחטאת למיתה אזלא משום דמתו בעליו אף על פי כן כיון דהפרישה לחטאת כאילו הקריבה

[...] מן שהמובחר שיביא בסלע ואם הביא בפחות מדנקא הוי עבריינא כ"כ התוס' פ"ב דכריתות (דף י') ד"ה מכלל וס"פ דזבחים (דף פ"ח) ד"ה ומעלה יע"ש:

כד והוזר ונעשה יפה כו'. בפירוש המשנה פ' בתרא דכריתות משנה ו' כתב רבינו בספק וצ"ע (א"ס ועיין עוד לקמן בפ"ד מהל' מעילה):

הרי אלו לעולה דהא רישא דמתניתין דאמרה מותר קיני זבים וכו' חטאות ואשמות וכו' ע"כ איירי דקאמר הרי אלו לחטאת ואפילו להר"א ז"ל דהא בחטאת אמרה מתני' דלעיל דסיפא דאמר שאביא מהן חטאת שהמותר חולין וא"כ מתני' דקאמרה גבי חטאת שהמותר נדבה ע"כ איירי דלא אמר שאביא מהן חטאת א"כ נסתלקה קושית הר"א ז"ל דסיפא דעולה נ"כ בגוונא דרישא מיתניא דהיינו שלא אמר שאביא מהן אלא הרי אלו לעולה:

ח אבל מותר עשירית האיפה וכו'. בפרק בתרא דמנחות גבי שש שופרות דנדבה איפליגו ר' הושעיא ושמואל דשמואל תני בהד מותר עשירית האיפה של כהן גדול ור' הושעיא לא תני ליה משום דס"ל כמ"ד ירקב ופסק רבינו ז"ל כוותיה דרב נחמן בר יצחק דאמר שם דמסתברא כוותיה וכן בפ"ב מה' שקלים בענין השופרות כתב שם כר' הושעיא דמפיק עשירית האיפה של כהן גדול ומעייל מותר קינין וכן פירש רבינו ז"ל שם הלא קשה דבשופר שלש עשר כתב שם דהוי למי שהתנדב מעות לעולת בהמה ושם לא אמר אלא מותר מנחת חוטא בין לר' הושעיא בין לשמואל ומה שהוקשה להרב בעל כ"מ ז"ל דלא הסכימו דבריו עם הירושלמי אינו קושיא דגמ' דידן דפרק בתרא דמנחות שהבאתי עיקר ואלת השופר הי"ג שלא הסכים עם גמרא דידן לכן אגלי נ"ע: מותר לחמי תודה וכו'. בפרק בתרא דמנחות אמר שם רבה כן דירקב אלא קשה שנראה דרבה חולק על ר' הושעיא דקאמר דמותר עשירית האיפה ירקב ומוקי ברייתא דמותר מנחה בעשירית האיפה של כ"ג והיכו מוקי לה במותר לחמי תודה וכיון דרבינו ז"ל פוסק כר' הושעיא כדכתיבנא לא הוה ליה למפסק כרבה בהא אלא שאולי שהוא סובר דרבי הושעיא סובר בתרוייהו ירקבו ולמדו רבינו ז"ל מדין מותר לחמי נזיר דירושלמי כדכתב הרב בעל כ"מ ז"ל. וי"ל דלהכי קאמר הרב בעל כ"מ לעיל דהאמאי לא הסכימו דבריו עם הירושלמי:

יג מי שהיה מחוייב חטאת וכו'. בפ"ד דנזיר (דף כ"ו ע"א) תניא מי שהיה מחוייב חטאת וכו' (עיין בכ"מ), וזו היא הגירסא דאית ליה להר"א ז"ל בתוספתא והקשו שם התוס' ז"ל וז"ל וצ"ע דמ"ש לעיל גבי הפריש מעות רצה להביא בהן חטאת או עולה יביא ולא אמרינן דהפרשה היתה לשניהם דוקא וכו' ותירצו שני תירוצים האחד כי כאן אמר לחובתו משמע לכל מה שהוא חייב הילכך הפרשה היתה לשניהם ולא יוכל להביא בכולן אחד מהן אבל לנזירותו או לצרעתו משמע שפיר למקצת נזירותו או למקצת צרעתו. ועוד י"ל דהיכא דהפריש לנזירותו או לצרעתו וכל קרבנות נזיר ויולדת ונרעת בני חד בוקתא לכך יכול להביא מתחילה מכל דמי הקן פרידה אחת או חטאת או עולה הילכך כשהעשיר מביא מכולן או חטאת או עולה אבל הכא דמחוייב חטאת מחלב שאכל ועולה נדורה לאו בני חד בוקתא נינהו וכשהפריש מעות לשניהם אין יכול להביא מכולם אחד מהם ע"כ. ונסתלקה הקושיא שהקשה הרב בעל כ"מ ז"ל על התוס' שבעבורה כתב שהר"א ז"ל כתב שהתוספתא מתוקנת יותר כוונתו לומר אע"פ שגם קשה עליה ובמ"ש בשם התוס' ז"ל אין כאן קושיא. והלשון שכתב הרב בעל כ"מ ז"ל וז"ל ומ"ש הראב"ד ז"ל בשם התוספתא שאם מת יפלו המעות לנדבה מפני שכולן ראויים לבא עולה הוא בפ"ק דמעילה ומסיים בה וכו'. לשון זה אין לו מובן ובודאי שט"ס נפל כאן בדברי הרב בעל כ"מ ז"ל: ומדברי רבינו ז"ל והר"א ז"ל נראה שהיה גורס בגמ' דידן בפ"ד דנזיר רצה להביא בהן חטאת בהמה יביא עולה בהמה יביא ולכך הוקשה לו להר"א ז"ל על גירסא זו דא"כ אמאי כשמת ילכו לים המלח כיון שהיה יכול להביא מכולן עולה וצ"ל לתרץ לפי גירסא זו ויתיישב דעת רבינו ז"ל דכל זמן שלא פירש ואמר לחובתי סתם ודאי דהדבר מסופק אם הוא לעולה או לחטאת ולכך כשמת ילכו לים המלח אבל כשהוא עושה מעשה בחייו ומביא עולה ה"ז מפרש דבריו במעשה שעושה שמביא עולה דמ"ם לחובתי ר"ל לעולתי דאין לומר דס"ד ביה כיון דהלשון דלחובתי שאמר ראשונה סתם שפי איש לן לומר דהשתא מפרש דבריו מלומר דהוזר בו מדבריו הראשונים אבל כשמת ולא פירש דבריו ילכו לים המלח מפני דכיון שלא פירש אולי לחטאת נתכוון ולכך ילכו לים המלח:

חטאתי או אשמי שלא הקדיש מהם אלא כדי אותו קרבן שאמר בין שהוא חובה בין שהוא נדבה:

ח המפריש מעות למנחת חוטא וכו'. בפ' בתרא דמנחות (דף ק"ח): וכן מותר לחמי תודה. בפ"ב דשקלים ירושלמי מותר לחמו של נזיר ירקב א"ר יוסי ויאות להקריבו בפ"ע אי אתה יכול שאין לך להם קרב בפ"ע להקריבו עם נזירות אחרת אי אתה יכול שאין לך נזירות באה בלא להם לפום כן איצטריך למימר מותר לחמו של נזיר ירקב סברין למימר הוא מותר לחמי הוא מותר נסכים א"ר יוסי בר בון מותר נסכים קדשי קדשים אינון ויפלו לנדבה. ומ"ש מותר לחמי תודה. נראה שהוא נלמד מדין מותר לחמו של נזיר שהטעם בשניהם שוה:

כבר ביארנו בשקלים שמותר השקלים חולין וכו' עד מותר נזיר לאותו נזיר. הכל משנה במס' שקלים פ"ב:

ט בד"א שמותר חטאת לנדבה וכו'. מ"ש רבינו שאם הפריש מעות לחטאת בהמה והעני מביא תחתיהן עוף וכו' עד שאין לעוף פדיון. הכל משנה בסוף כריתות ומתוך שנראה דמתני' דשקלים ומתני' דסוף כריתות (דף כ"ז:) קשו אהדדי תירץ רבינו דמתני' דשקלים בחטאת קבועה ומתני' דסוף כריתות בקרבן עולה ויורד:

יא כל חייבי קינין שבתורה שהפרישו מעות לקיניהם וכו' עד שאין הקינין מתפרשות אלא בלקיחת הבעלים. בפרק טרף בקלפי (דף מ"א) ובסוף כריתות (דף כ"ח) אמר רב חסדא אין הקינין מתפרשות אלא או בלקיחת הבעלים או בעשיית כהן. פי' בלקיחת הבעלים כשקנאם אמר זה לחטאתי וזה לעולתי אבל אם קנה שנים לחובתו ואחר זמן אמר זה לחטאתי וזה לעולתי לא הוקבעו ויכול לשנותם:

יב ומ"ש לפיכך אם הפריש מעות לקינין סתם וכו'. הוא ע"פ מה שנינו בפ' ולד חטאת וכתבו רבינו בפ' זה:

יג מי שהיה מחוייב וכו' רצה להביא בהם חטאת בהמה יביא עולת בהמה יביא. תוספתא* בפרק קמא דמעילה אלא שאינה מכוונת כלשון רבינו וזה לשון הראב"ד א"א מצאתי דבר זה בגמרא דנזיר והתוספתא שהוא בחילוף וכו' עד אמאי ילכו לים המלח. ומ"ש שהוא בגמ' נזיר הוא בפ"ד (דף כ"ו) מי שהיה מחוייב חטאת ואמר הרי עלי עולה והפריש מעות ואמר הרי אלו לחובתי רצה להביא בהם חטאת בהמה לא יביא עולה בהמה לא יביא מת והיו לו מעות סתומים ילכו לים המלח ורבינו גורס יביא. ומ"ש הראב"ד שהסבר דהכי הוא וכו' כלומר הוא משיג על גירסת רבינו שאם רצה להביא מהם חטאת או עולה יביא וא"כ למה כשמת ילכו לים המלח מ"ש ממה שנתבאר בסמוך גבי הפריש מעות לקינין סתם ומת שיפלו לנדבה מפני שהם ראויים לבא כולם עולה. ואפשר שגירסת רבינו רצה להביא חטאת בהמה יביא עולת בהמה לא יביא והטעם מבואר דלא שביק איניש מלהביא מה שהיה חייב מקודם ומביא מה שנתחייב אח"כ וכ"ש בהיות מה שנתחייב תחלה חטאת ומה שנתחייב אח"כ עולה. ומ"ש הראב"ד בשם התוספתא שאם מת יפלו המעות לנדבה מפני שכולם ראויים לבא עולה. הוא בפ"ק דמעילה ומסיים בה מת הדמים ילכו לים המלח מפני שדמי חטאת מעורבין בהם וקשה עליו וגם על התוספתא למה אם רצה להביא בהם עולת העוף לא יביא מ"ש ממ"ש בסמוך שאפי' אמר אלו דמי חטאתי ואלו דמי עולתי יש לו לערב המעות וליקח בכל חטאת או עולה. ונראה שמפני שהרגיש הראב"ד בקושיא זו כתב והתוספתא יותר מתוקנת מן הגמרא כלומר אע"פ שגם על התוספתא קשה למה לא יביא עולה מ"מ היא מתוקנת יותר מהגמרא מפני שעל הגמ' קשה מינה וביה:

לעולה מותר שלמים לשלמים והטעם מי שאמר (הרי אלו שאביא מהם חטאתי או אשמי וכל מי שמחוייב קרבן שיאמר) הרי אלו שאביא מהן חובתי הרי זה פירש בפיו שאינו מפריש אלא חובתו אבל מי שאמר הרי אלו שאביא מהן עולה או שלמים מרבה בנדבה הוא:

וחומר בשאר הקרבנות שהמותר חולין: **ח** המפריש מעות למנחת חוטא והביא מהם מנחתו. או שהפריש מנחת חוטא והותירה. המותר יביא מנחת נדבה. אבל מותר עשירית האיפה של כהן גדול שהיא החביתין ירקב. וכן מותר לחמי תודה ומותר לחמו של נזיר ירקבו. ומותר דמי נסכיו יפלו לנדבה. כבר ביארנו בשקלים שמותר השקלים חולין: **ט** מותר קיני זבים. קיני זבות. קיני יולדות. חטאות ואשמות. מותריהם יפלו לנדבה ויקרבו עולות כמו שביארנו. מותר עולה לעולה. מותר שלמים לשלמים. מותר מנחה למנחה. מותר פסח לשלמים. מותר נזירים לנזירים. מותר נזיר לאותו נזיר. במה דברים אמורים שמותר חטאת לנדבה. בחטאת קבועה. אבל מי שהוא חייב בקרבן עולה ויורד שהפריש מעות לחטאת בהמה והעני. מביא תחתיהם עוף ומחללן על העוף ויהנה מהם. וכן אם הפריש דמי העוף והעני. מביא תחתיהם עשירית האיפה ויחלל המעות עליה ויהנה בהם: **י** הפריש בהמה ונפל בו מום. תמכר ויביא בדמיה עוף. אבל אם הפריש עוף ונפסל. לא יביא בדמיו עשירית האיפה. שאין לעוף פדיון כמו שביארנו באיסורי המזבח: **יא** כל חייבי קינין שבתורה שהפרישו מעות לקיניהן. רצה להביא בכל המעות חטאת העוף לבדה יביא. רצה להביא בהן עולת העוף לבדה יביא. אפילו אמר אלו דמי חטאתי ואלו דמי עולתי. יש לו לערב המעות וליקח בהן כאחד חטאתו ועולתו. או ליקח בכל חטאת או עולה. שאין הקינין מתפרשות אלא בלקיחת הבעלים או בעשיית כהן: **יב** לפיכך אם הפריש מעות לקינין סתם ומת. יפלו כל אותן המעות הסתומין לנדבה. שהרי כולן ראויין לבא עולה: **יג** *מי שהיה מחוייב חטאת ואמר הרי עלי עולה והפריש מעות ואמר אלו לחובתי. רצה להביא בהן חטאת בהמה יביא. עולת בהמה יביא. מת והניח המעות ילכו לים המלח:

כל

השגת הראב"ד

*מי שהיה מחוייב חטאת וכו' עד ואמר אלו לחובתי. א"א מצאתי דבר זה בגמרא דנזיר בתוספתא שהוא בחילוף ולשון התוספתא שאם רצה להביא בהן חטאת העוף לא יביא עולת העוף (לא יביא) ומועלין בכולן ומועלין במקצתן וכו' והתוספ' יותר מתוקנת מן הגמ' ומסתבר דהכי הוא דכיון דאמר הרי עלי עולה נעשה הכל חובה עליו וחטאת ועולה מעורבין בהן ולפיכך אם מת כולן ילכו לים המלח ואם היו כולן ראויים לעולה אמאי ילכו לים המלח:

*(לא ידעתי למה לא הביא מקור הדין זה שגמ' דנזיר פ"ד כדלקמן אלא שרבינו גורס יביא במקום לא יביא):

ואם

משנה למלך

הקריבה ולזה יכולים יורשין עולתו בתר מיתתו ע"כ. ודין זה הוא תימה בעיני דהפרשה הינו מעלה ומוריד כלל ודוקא בהקריבה חטאת מביאין היורשים עולתה וליכא דמתני' ספ"ב דקינין הכי דייקא דקתני האשה שהביאה חטאתה ט'. וכ"ע בפירוש הרע"ב והריטב"א בפ"ק דקדושין (דף י"ג) גבי האשה שהביאה חטאתה יע"ש. וגירסתנו דקתני שאם הפרים נראה שהוא ט"ס וצ"ל שאם הביא חטאתו וכן היא גירסת התוס' במנחות יע"ש:

איברי

פ"ו א כל הזבחים שנתערב וכו'. משנה ר"פ התערובות (דף ע':). ומ"ש ואם הקריב הורצה שם אמר רבא אי אקריב ארצי ואותבוה ממתני' דקינין ואוקמוה הסיא מתניתין כמ"ד ב"ח אין נדחים. וכבר נתבאר בפט"ו ממעשה הקרבנות דהלכה כמ"ד אין בעלי חיים נדחים:

ב נתערב בהם אחד וכו'. עד שהרי דמי חולין הם. משנה שם:

ד נתערב שור הקדש בשוורים. בפ' בתרא דמנחות (דף ק"ח:) שור של הקדש שנתערב באחרים הגדול שבהם הקדש וכלם ימכרו לצרכי עולות ודמיהם חולין, ודבר פשוט דלדוגמא נקט עולות כלומר אם היה אותו שור עולה ומינה נילף שאם היה מין זבח אחר ימכרו לצרכי אותו המין וכן מפורש בתוספתא בפ' הנזכר: נתערבו קדשים בקדשים וכו'. משנה בפרק התערובות (דף ע"ח:). ומ"ש בד"א בקרבנות נשים וכו'. שם מימרא דרב יוסף (דף ע"ד:):

ה נתערבו מין בשאינו מינו וכו'. משנה שם (דף ע"ה:):

ו ומ"ש שאין ממעטין באוכליהן ולא במקום אכילתן. נתבאר בפ"י ממעשה הקרבנות:

ז ומ"ש אע"פ שכבר הקריב עולה שחייב בה או שלמים וכו'. תוספתא בפ"ח ממס' זבחים:

ח חטאת שנתערבה וכו'. תוספתא פרק שמיני דזבחים אלא שם כתוב שנתערבה באחת מכל הזבחים: ואם קדם והקריב וכו'. שם:

ט וכן אם נתערבו וכו'. גם זה שם:
כתב הר"י קורקוס ז"ל איני יודע טעם למיתה זו או להולכה מעות לים המלח כי כבר נתבאר שלא קבלו הלכה שחטאת מתה אלא באבודה דוקא לא בגנובה. ואפשר היה לומר דנתערבה הוי אבידה טפי מגניבה וכאשר הוזכר פ"ד דתמורה (דף כ"ב:) בדעת ר' אושעיא שאפילו נתערבה אחת באחת הויא אבודה ואפי' בדברי ר"י שאמרו שם אבל אבראי כתב רש"י שהלכה ונתערבה. אלא שאין נראה כן דעת רבינו כלל כי דברי הבעיא דבעי אליבא דר"י פי' באבודה ומשום שמא יש אחד שרואה אותה ולא הזכיר נתערבה או שסובר דאביי דאמר נקטינן אבודה ולא גזולה פליג או שר"י חולק וסובר שאין תערובת אבודה אלא אחורי הדלת וכאשר כתב רש"י בצד אחד מהבעיא דבעדר כיון דחזו לכולהו אף על פי שאינה ניכרת אינה אבודה ופסק כר"י כיון דבעי אליביה ואם כן מיתה זו כאן למה כיון דאפשר ברעיה וצ"ע עכ"ל:

י תודה שנתערבה וכו'. שם: כתב הראב"ד תודה שנתערבה א"א והא קא ממעט אכילת זרוע בשלה עכ"ל. ואסיפא דמלתא קאי דקתני נתערבה באיל נזיר שניהם יקרבו וכו' ומשיג על רבינו שמאחר שכל אחד מהם ספק איל נזיר צריך ליקח מכל אחד מהם זרוע בשלה ואינו נאכל אלא לכהנים ובני ביתם ונמצא שממעט באכילת זרוע של תודה שניתנה ליאכל לכל אדם. ואני אומר שאם השגה זו השגה היא על רבינו מפני שהוא העתיק דברי התוספתא אבל לפי האמת אפשר לומר דכיון שאינו ממעט באכילת כל הקרבן אלא במקצתו לא חיישינן: כתב הראב"ד ויביא בדמי היפה א"א אינה טעונה לחם עכ"ל. וי"ל שהשגה זו היא על מ"ש וכן אם נתערבה התודה בשאר זבחים וכו' ויביא בדמי היפה תודה אחרת וכתב על זה שאינה טעונה לחם וכ"נ מדברי התוספתא ורבינו שלא הזכירו כאן לחם וצריך טעם למה לא יביא לחם בשביל התודה כמו שהוא מביא בנתערבה בתמורתה שאע"פ שאין התמורה טעונה לחם מביא לחם בשביל התודה. וי"ל דלא קאי אלא אסיפא דקתני אע"פ שקרבה תודתו דהשתא כיון דקרבה תודתו שוב אין כאן לחם. ומ"מ תמיהא לי דמילתא דפשיטא היא ולא היה צריך הראב"ד לכתבו ושמא י"ל דאתא לאשמועינן דבהא אע"פ שנראה משום סיפא דידה לרישא דידה אינם שוים לגמרי דרישא דנתערבה בשאר זבחים יביא עמה לחם וסיפא דקרבה תודתו לא יביא עמה לחם:

יב בכור שנתערב בפסח שניהם ירעו וכו'. בפרק מי שהיה טמא (דף צ"ח) תנן פסח שנתערב בבכורות ר"ש אומר אם חבורת כהנים יאכלו ובגמ' וכה קא מייתי קדשים [illegible]

פרק ששי

א כל הזבחים שנתערב בהן אחת מחטאות המתות. או שור הנסקל. אפילו אחד ברבוא כולן ימותו לפי שבעלי חיים חשובין הן ואינם בטלין. ואם הקריב הורצה שאין בעלי חיין נדחין: **ב** נתערב בהן אחד מאיסורי המזבח. ירעו כלם עד שיפול בהן מום וימכרו ויביא בדמי היפה שבהן מאותו המין של קדשים שנתערב: **ג** נתערבו קדשים בחולין תמימים ימכרו החולין שבתערובת לצרכי אותו המין ויקרבו כולן. כיצד ארבע בהמות שלמים שנתערבו בארבע בהמות חולין תמימים. ימכרו הארבע של חולין למי שהוא צריך להביא שלמים ויקרבו הכל שלמים. וכן בעולה או באשם. והדמים חולין לכל דבר שהרי דמי חולין הן: **ד** נתערב שור הקדש בשוורים של חול. גדול שבכולן הקדש וימכרו השאר לצרכי אותו המין. נתערבו קדשים בקדשים מין במינו. זה יקרב לשם בעליו וזה יקרב לשם בעליו אע"פ שאין כל אחד מהן מכיר קרבנו. במה דברים אמורים בקרבנות נשים שאין בהם סמיכה אבל קרבנות אנשים הואיל וכל אחד צריך לסמוך על ראש קרבנו. הרי אלו לא יקרבו עד שיתן האחד חלקו לחבירו. או עד שיפול מום בכל וימכרו ויביאו כל אחד בדמי היפה שבהן מאותו המין: **ה** נתערבו מין בשאינו מינו כגון עולה בשלמים. לא יקרבו אפילו כחמורה שבהן שאין מביאין קדשים לבית הפסול: **ו** וכשם שאין ממעטין בזמן אכילתן כך אין ממעטין באוכליהן ולא במקום אכילתן אלא כיצד יעשה ירעו הכל עד שיפול בהם מום וימכר כל אחד מהן לבדו ויביא בדמי היפה שבהן ממין זה ובדמי היפה שבהן ממין האחר ויפסיד המותר מביתו: **ז** אע"פ שכבר הקריב עולה שחייב בה או שלמים שהיה חייב להקריבן. הרי זה מקריב מדמי התערובת עולה אחרת ושלמים אחרים: **ח** חטאת שנתערבה בשלמים ירעו הכל עד שיפול בהן מום ויביא בדמי היפה שבהן שלמים ובדמי היפה שבהן חטאת. ואם קדם והקריב חטאת אחרת על חטאת שהפרישה לו כולן ימותו: **ט** וכן אם נתערבו מעות חטאת במעות אשם. לוקח שתי בהמות ומחלל דמי חטאת בכל מקום שהוא על חטאת ודמי אשם על אשם. ואם כבר קרבה חטאתו. יוליך כל המעות לים המלח. ואם כבר קרבה אשמו. יפלו הכל לנדבה: **י** *תודה שנתערבה בתמורתה שתיהן תקרבנה ויניף הלחם עמהן. וכך אם נתערבה תודה בשאר זבחים אע"פ שקרבה תודתו. ירעו הכל עד שיפול בהן מום *ויביא בדמי היפה תודה אחרת. ובדמי היפה זבח אחר: **יא** נתערבה באיל נזיר שתיהם תקרבנה ויניף הלחם עמהן: **יב** *בכור שנתעו״ב בפסח שניהם ירעו עד שיפול

השגת הראב"ד
*תודה שנתערבה. א"א והא קא ממעט באכילת זרוע בשלה:

השגת הראב"ד
*ויביא בדמי היפה. א"א אינה טעונה לחם:

השגת הראב"ד
*בכור שנתערב ויאכלו כבכור. א"א והבכור בעל מום אי זה אכילה

פ"ו א ואם הקריב הורצה שאין בעלי חיים נדחין וכו'. נראה דטעם זה לא שייך אלא כשהיה אותם דלא ליהוי כקבוע כדאמרן בפ' התערובות דאז ודאי אמרינן כל דפריש מרובא פריש והם מותרים ואע"פ שמתחילה כשהן במקום הקביעות נדחו אמרינן אין בעלי חיים נדחין אבל כשלקחן ממקום הקביעות והקריבם אז ודאי כל קבוע כמחצה על מחצה דמי ואם הקריב לא הורצה וכן מוכח שם בגמ' ואע"פ שרבינו ז"ל סתם הדברים ולא ביאר סמך על המבין ומ"מ סתם הדברים יותר מדאי:

ב נתערבו בהן אחד מאיסורי מזבח וכו'. בר"פ התערובות אמרו במשנה נתערבו בשור שנעבד בו עבירה או שהמית את האדם וכו' ימכרו ויביא בדמי היפה שבהן מאותו המין ע"כ. ופירש"י ז"ל שנתערב אחד מהקדשים ברוב איסורי מזבח ולשון ויביא בדמי היפה שבהן דיקא לפירושו דכיון דאין שם אלא אחד שהוא קדש יקח מעות דמי היפה שבהן ויחללהו עליו אבל אם נפרש איפכא דנתערב אחד מאיסורי מזבח ברוב קדשים אין הלשון דיביא בדמי היפה שבהן מדוייק דכיון דכולן קדשים אלא האחד צריך לחלל כל הקדשים וצריך להביא דמי היפה של כל אחד ואחד ומניח הגרוע שבהן שלא יחלל וא"כ אין לשון המשנה מדוייק ומ"מ התוספות ז"ל פירשו כן משום דליכא סיפא דומיא דרישא דברישא איירי שנתערב אחד מחטאות המתות ברוב קדשים וכן נראה דעת רבינו ז"ל שכתב נתערב בהן אחד מאיסורי מזבח וכו' ופירוש ויביא בדמי היפה שבהן הוא כדפרישית והוא פירוש התוס' ז"ל וכן משמע בגמ' שאמרו שם בשלמא כולהו וכו' אלא האי טריפה ה"ד אי דידיע ליה וכו' משמע דהטרפה היא שנתערבה:

ח ואם קדם והקריב חטאת אחרת כולן וכו'. כן מבואר בתוספתא פ"ח דקרבנות וז"ל אם כבר קרבה חטאתו שניהם ימותו ע"כ. והר"י קורקוס ז"ל תמה על זה דנתערבה לא הוי אבודה אלא גנובה וכתב דאילו היה רבינו ז"ל מפרש כפירש"י ז"ל בבעיא דבעי בפ"ד מתמורה גבי הא דאמר ר"י אחורי הדלת אי הוי דוקא ולא אבראי או דילמא כ"ש אבראי שכתב שם רש"י דפירוש אבראי הוי נתערבה בבהמות של אחרים במדברות היה אפשר לפרש דבריו אבל רבינו ז"ל פירש בפ"ד מהלכות אלו דאבראי לא איירי בנתערב אלא שאבדה בשדה או באגם וטעמו הואיל יש אדם רואה אותה אבל נתערבה לא קרי רבינו ז"ל אבודה זה כלל דבריו עם שהרב בעל כ"מ ז"ל האריך יותר בלשונו. ואני תמהתי עליו דאדרבה איכון רבינו ז"ל מכוון יותר דאי פירוש אבראי הוא דנתערבה בעדרא כרש"י ז"ל א"כ בגמרא דמסקינן לה בתיקו אמאי פשטוה מהתוספתא שהבאתי דקאמר כבר קרבה חטאתו שניהם ימותו משמע דנתערבה הוי כאבודה אלא ודאי צ"ל דבנתערבה כ"ע לא פליגי דאבודה מקרי ור"י לא פליג על ר' אושעיא בנתערבה דמקרי אבודה אלא בא להוסיף דאחורי הדלת אע"ג דאי מהדר אפיה חזי לה מ"מ מקרי אבודה והבעיא דאבראי אין הספק בנתערבה דהא ודאי אבודה מקרי וכדברי התוספתא אלא שאבדה באגם והספק הוא דילמא לא מיקרי אבודה כיון שיש אדם שרואה אותה ולפי זה הפירוש אין שום קושיא לתוספתא עם הבעיא. אבל לפירוש רש"י ז"ל קשה דפשטוה בעיא מן התוספתא כדכתיבנא ואולי י"ל לדעתו דלא שמיעא ליה התוספתא ולפירוש רבינו ז"ל ניחא טפי:

ט יוליך כל המעות לים המלח וכו'. טעמו משום דאע"ג דהאשם נחלל החטאת לא יוכל לחלל שכבר קרב אותה וא"כ נמצאו דמי חטאות ודמי חולין מעורבין ולכך יוליך הכל לים המלח והקרב כבר האשם נמצא שהפסד

שיפול בהם מום ויאכלו כבכור. ולמה לא יקרבו. לפי שהפסח נאכל לכל אדם עד חצות והבכור לשני ימים ואינו נאכל אלא לכהנים. ואין מביאין קדשים לבית הפסול ואין ממעטין באכילתן: **יג** וכן מעשר שנתערב בפסח כשיפול בהן מום יאכלו כמעשר. הבכור והמעשר שנתערבו יאכלו במומן: **יד** וכן שאר קדשים שנתערבו בבכור ובמעשר ירעו עד שיפול בהם מום ויאכלו כבכור שנפל בו מום או כמעשר שנפל בו מום: **טו** אשם שנתערב בשלמים. אע"פ שאין מקריבין משניהן אלא האימורין אבל הבשר נאכל. לא יקרבו אלא ירעו עד שיפול בהן מום ויביא בדמי היפה אשם ובדמי היפה שלמים והמותר יפסיד מביתו. ואם קדם והקריב אשמו שניהן יפלו לנדבה: **טז** כל הקדשים אפשר שיתערבו מין במינו. חוץ מן החטאת עם האשם שאין האשם אלא מזכרי כבשים. ואין לך חטאת מן הכבשים אלא נקבה: **יז** וכל אלו המתערבין בחיים אם הקריב הורצה שאין בעלי חיים נדחין: **יח** בהמה שנמצאת מירושלים ועד מגדל עדר וכמדתה לכל רוח. אם נקבה בת שנתה היא כונסה לכיפה עד שתמות שמא חטאת היא. היתה בת שתים יביאנה שלמים ויביא עמה לחם שמא תודה היא. מצא זכר בן שתי שנים אין לו תקנה. שמא אשם הוא ועדיין לא כפרו בעליו. מצא זכר בן שנה מניחו עד שיפול בו מום. ומביא שתי בהמות תחתיו ומתנה ואומר אם עולה היה זה עולה תחתיו ואם שלמים היה זה שלמים תחתיו. ומקריב האחד עולה ונסכיו משל צבור. והאחר שלמים עם הלחם שמא תודה היה. ומה יעשה בזה הנמצא יאכל במומו שאפילו היה בכור או מעשר במומו הוא נאכל. ואם פסח אחר זמנו הוא הרי זה שלמים ובזמנו הכל נזהרין בו. ואם תאמר שמא אשם נזיר או אשם מצורע הוא. אינן מצויין תמיד. לפיכך לא חשו להן: **יט** נתערבו קדשים בקדשים אחר שנשחטו יאכלו כחמור שבהן. נתערבו בפסולי המוקדשין או בחולין שנשחטו בעזרה תעובר צורתן ויצאו לבית השריפה: **כ** איברי חטאת שנתערבו באיברי עולה. מניחין הכל עד שיפסדו ותעובר צורתן. ושורפין אותן בעזרה במקום ששורפין פסולי המוקדשין: **כא** אבר של בעלי מומין שנתערב באיברי קדשים אפילו אבר באלף איברים. יצאו הכל לבית השריפה. ואפילו קרבו כולן חוץ מאחד מן התערובת. הרי זה ישרף בעזרה במקום ששורפין פסולי המוקדשין: **כב** חתיכות קדשי קדשים שנתערבו בחתיכות קדשים קלים. או הנאכלין ליום אחד בנאכלין לשני ימים. יאכלו כחמור שבהן: **כג** חתיכה של חטאת טמאה שנתערבה במאה חתיכות של חטאת טהורה

אכילה תמורה שבו ועוד מה תיקון לבעל הפסח והיה צריך לפרש תיקונו :

לחם משנה

כחטאת שכבר חללו והאשם לא יוכל להלל שכבר קרב ונמלאו דמי אשם והולין מעורבין ולכך יפלו הכל לנדבה כדין מותר האשם :

יג וכן מעשר שנתערב בפסח וכו'. גם כאן צריך תיקון לפסח שיחללנו וכמ"ש בפ"ד מהל' קרבן פסח וכן גבי שאר קדשים שנתערבו בבכור ומעשר שכתב לקמיה אבל בכור ומעשר שנתערבו אין צריך תיקון אלא יאכלו במומן דהשתא במומן דיין הוה :

יח בהמה שנמצאת מירושלים וכו' שמא תודה היא. בפרק האיש מקדש הקשו דילמא תודה היא ותירצו דמייתי נמי תודה והקשו והא בעיא לחם דמייתי נמי לחם והקשו התוס' אמאי צריך להביא בהמה אחרת להודה בתודה עצמה שיעשה זבחי שלמים יתנה ויאמר אם היא שלמים תהא תודה ואם משום דלא שנו באכילתן דשלמים נאכלין לשני ימים ולילה אחד ותודה ליום ולילה עד חצות ואין מביאים קדשים לבית הפסול על כרחך האי תנא סבר דמביאין מדקתני בסמוך פסח שלא בזמנו שלמים הוא ואע"ג דפסח אינו נאכל אלא ליום ולילה ושלמים נאכלין לשני ימים ולילה אלמא לא מיירי מן האכילה. וי"ל משום דתודה בעי לחם וא"ת לייתי לחם ויתנה אם הוא תודה הרי לחמה ואם היא שלמים תהא הלחם נדבה הא אין לחם בא נדבה וחולין בעזרה הוא כדאמרינן בפרק התודה ע"כ. ורבינו ז"ל מפני שהוקשה לו קושיא ראשונה שהקשו התוס' ז"ל נראה דפירש דהאי דקאמר בגמרא דמייתי תודה לאו דמייתי בהמה אחרת אלא באותה עצמה מתנה אבל דבריו תמוהין דאין זה אלא למ"ד מביאין קדשים לבית הפסול ורבינו ז"ל פסק לעיל בהיפך והאי דהתוס' ז"ל הקשו קושיא זו הוא משום דהכריחו דהאי תנא סבר מביאין משום דקאמר פסח שלא בזמנו שלמים אבל רבינו ז"ל דפסק דאין מביאין קשה בין מ"ש כאן דמתנה בתודה לבין מ"ש בפסח אחר זמנו שלמים דאין זה אלא למאן דאמר מביאין קדשים לבית הפסול ובפרק התודה (דף פ') נראה בהדיא כדברי התוס' ז"ל שהקשו שם גבי תודה שנתערבה בתמורתה ומתה אחת מהם הנשארת אין לה תקנה וליתי בהמה ולחם ולימא אי הך דקיימא תמורה היא הא תודה והא לחמה ואי הך דקיימא תודה היא הא לחמה והא תהוי שלמים ותירצו משום דקא ממעט באכילה דשלמים כו ומר ואין מביאין קדשים לבית הפסול והוא כדברי התוס' ז"ל הפך דברי רבינו ז"ל : גם מ"ש שהביא הלחם לבדו הוא הפך הסוגיא דתמורה שם וכדכתבו התוס' ז"ל שהקשו שם ולייתי לחם ולימא אי הך דקיימא תודה היא הא לחמה אי לאו ליפוק לחולין ותירצו וכי מכניסין חולין לעזרה משמע דלא משכח גוונא לאהניי לחם להודיה ואיך כתב רבינו ז"ל כאן דמייתי לחם להודיה ומתנה דהך דמעבדיק הכא הוה לן למעבד גבי תודה ואי משני הכא התם נמי ליתני ולכן דברי רבינו ז"ל צריכין לי עיון :

כג חתיכה של חטאת וכו'. קשה דרבינו ז"ל כתב בפי"ו מהלכות מאכלות אסורות

כסף משנה

לבית הפסול וכו' ורבנן היכי עבדיק אמר רבא ממתין לו עד שיומם ויביא בהמה שמינה ולימא כל היכא דאיתיה לפסח תחול עליה דהאי ואכיל להו בתורת בכור בעל מום. ופירש"י ורבנן דאמרי אין מביאין (קדשים לבית הפיסול) היכי עבדי לפסח שנתערבה בבכורות בשלמא גבי אשם שנתערב בשלמים או פסח שנתערב בעולה ואשם איכא למימר ירעו וימכרו ויביא בדמיהם אותם קרבנות וכו' אבל בכור נאמר בו לא תפדה ואין לו פדיון ואינו תופס את דמיו ואינו יוצא מקדושתו לחול על המעות אלא נאכל לכהן במומו ופסח בר פדיון הוא ואינו נאכל בלא פדיון. ממתין עד שיוממו ויביא בהמה שמינה כיפה שבהם ונימא כל היכא דאיתיה לפסח תיחול קדושתה אהנך מעות ומייתי בהנך מעות שלמים כדין מותר הפסח עכ"ל :

כתב הראב"ד בכור שנתערב ויאכלו כבכור א"א והבכור בעל מום וכו'. ואני תמה על מה שהשיג על רבינו בכור בעל מום אי זו אכילה המורה יש בו שאין תלונתו על רבינו דרבינו לישנא דגמ' נקט דקאמר דאכיל להו בתורת בכור בעל מום כ"ש שלפי האמת אין כאן תלונה כלל שהרי פירש"י ואכיל להו לכל התערובת בתורת בכור בעל מום ואי זו היא תורתו אינו נשחט באיטליז ואינו נמכר באיטליז ואינו נשקל בליטרא ואם היה מכיר בפסח שנפדה היה שוחטו ומוכרו באיטליז אם ירצה עכ"ל. ומ"ש מה תיקון לבעל הפסח והיה צריך לפרש תיקונו. י"ל שרבינו סמך על מ"ש בפ"ד מקרבן פסח :

יג וכן מעשר וכו'. בתוספתא דזבחים פ"ח: הבכור והמעשר שנתערבו וכו'. שם ודלא כר"ש :

יד וכן שאר קדשים וכו'. משנה בפרק התערובות (דף ע"א:) :

טו אשם שנתערבה וכו'. משנה בפרק התערובות (דף ע"ה:) וכרבנן דפליגי אר"ש. ומ"ש ואם קדם והקריב אשמו שניהם יפלו לנדבה. תוספתא פ"ח דזבחים :

טז כל הקדשים אפשר וכו'. משנה בפרק התערובות (דף ע"א:) :

יז וכל אלו המתערבים וכו'. שם אמר רבא הכא דאמרי רבנן לא נקריב אי אקריב לא מרצי והיינו ממתני' דקיימי ופני הא כמ"ד ב"ח נדחים הא כמ"ד אינם נדחים וכיון דפסק רבינו כמ"ד ב"ח אינם נדחים כמו שנתבאר בפרק ט"ו ממעשה הקרבנות ממילא קמה לה הלכתא דלא כרבא ואע"ג דרבא בתרא הוא וה"ל למיפסק כוותיה איכא למימר דאליבא דמ"ד ב"ח נדחים אמרה וליה לא ס"ל :

יח בהמה שנמצאת מירושלים ועד וכו'. בפ"ז דשקלים תנן בהמה שנמצאת מירושלים ועד מגדל עדר וכו' זכרים עולות ונקבות זבחי שלמים ומייתי לה בפרק האיש מקדש (דף נ"ה) ומסיק עלה ר"י ממתין לה עד שתומם ומייתי שתי בהמות ומתנה וכו' זכרים עולות דילמא תודה היא דמייתי נמי תודה והא בעיא לחם דמייתי נמי לחם ודילמא אשם הוא אשם בן שתי שנים והאי בן שנה ודילמא אשם מצורע הוא נזיר הוא לא שכיחי ודילמא פסח הוא פסח בזמנו מיזהר זהירי ביה ושלא בזמנו שלמים הוא ודילמא בכור ומעשר הוא למאי הלכתא למיכלינהו במומן ס"ל במומן מתאכלי וכו' נקבות זבחי שלמים דילמא תודה היא דמייתי תודה והא בעי לחם דמייתי נמי לחם ודילמא חטאת היא חטאת בת שנתה והאמרת בת שתי שנים ודילמא חטאת שעברה שנתה לא שכיח אשתכח בת שנתה מאי וכו' אמר אביי (בת שנתה) כחטאת (ודאי) כונסה לכיפה והיא מתה מאליה ומשמע מדברי רבינו דכי אמרינן דמייתי תודה היינו לומר דמייתי לה ומתנה עליה ואומר אם שלמים היא הריני מקריבה לשם שלמים ואם תודה היא הריני מקריבה לשם תודה דתרווייהו קדשים קלים נינהו ומתנותיהם שוה ותאכל כחמור שבהם ליום ולילה עד חצות. ומ"ש רבינו ונסכיו משל צבור. בפ"ז דשקלים :

יט נתערבו קדשים בקדשים וכו'. נלמד ממה ששנינו במשנה בפרק התערובות שם : נתערבו בפסולי המוקדשין וכו'. נלמד מדאיפליגו בפ' התערובות במשנה ר' אליעזר ורבנן באיברים שנתערבו באיברי בעלי מומין ופסק כרבנן :

כ איברי חטאת שנתערבו באיברי עולה וכו' עד ה"ז ישרף בעזרה וכו'. משנה בפרק התערובות (שם ע"א) פלוגתא דר"א ורבנן ופסק כרבנן :

כא ומ"ש אפילו אבר באלף איברים : **כב חתיכות** קדשי קדשים וכו'. משנה שם (דף ע"ב ע"ב) :

כג חתיכה של חטאת טמאה וכו' עד סוף הפרק. ברייתא בפרק הערל (דף פ"א ע"ב) ופירש"י דטעמא דקתני לא יעלו משום דאפשר למכרן לכהן בהעבד מומם :

נל

משנה למלך

פ"ו **כ איברי** חטאת שנתערבו כו'. עיין בכ"מ מכן בפ"ז מהל' ע"ז ובריש פט"ו מהל' תמורות יע"ש :

טהורה. וכן פרוסה של לחם הפנים שנטמא שנתערבה במאה פרוסות של לחם הפנים הטהור. הרי זה תעלה כמו שביארנו בתרומות: **כד** אבל חתיכה של חטאת שנתערבה במאה חתיכות של חולין. וכן פרוסה של לחם הפנים הטהור שנתערבה במאה פרוסות של חולין. הרי אלו לא יעלו אלא יאכל הכל לכהנים ככל המדומעות:

פרק שביעי

א כל הפסולין לעבודה שמלקו מליקתן פסולה. ואע"פ שאותו העוף פסול אינו כנבלת העוף הטהור לטומאה. וכן אם מלק בלילה או ששחט חולין בפנים וקדשים בחוץ. אינם כנבלה: **ב** מלק תורים שלא הגיע זמנן ובני יונה שעבר זמנם ושיבש גפה ושנסמית עינה ושנקטעה רגלה הרי זו נבלה לכל דבר. זה הכלל כל שהיה פסולה בקדש פסולה ואינה נבלה. לא היתה פסולה בקדש הרי זו נבלה לכל דבר: **ג** לפיכך המולק ונמצאת טריפה. או שמלק בסכין או שמלק חולין בפנים וקדשים בחוץ. הרי זו נבלה לכל דבר שאין המליקה מתרת ומטהרת אלא דבר שהוא כשר למזבח: **ד** אבל הנרבע והמוקצה והנעבד והאתנן והמחיר והטומטום והאנדרוגינוס שנמלקו. הרי אלו נבלה לכל דבר ומטמאין בגדים בבית הבליעה. שאין הקדושה חלה עליהן והרי אין פסולן בקדש: **ה** כבר ביארנו במעשה הקרבנות שחטאת העוף נעשית למטה ועולת העוף למעלה. חטאת העוף שעשאה למעלה פסולה. בין שעשה הזייתה כמעשה חטאת. בין שעשאה כמעשה עולה. בין שעשאה לשם עולה. בין שעשאה לשם חטאת: **ו** וכן עולת העוף שעשאה למטה אפילו מלק סימן אחד למטה וסימן אחד למעלה פסולה בין שמלקו כמליקת עולה בין שעשאה כמעשה חטאת. בין שעשאה לשם חטאת בין שעשאה לשם עולה: **ז** חטאת העוף שמלקה למטה כמליקת עולה לשם חטאת. או כמעשה חטאת לשם עולה. או כמעשה עולה לשם עולה פסולה: **ח** וכן עולת העוף שעשאה למעלה כמעשה חטאת לשם עולה. או כמעשה חטאת לשם חטאת פסולה. כמעשה עולה לשם חטאת כשירה. ובלבד שלא עלתה לבעלים לשם חובה: **ט** כל אלו העופות שנפסלו מפני מקום עשייתן או מפני שינוי מעשיהן או שינוי שמם. אינן כנבלת העוף לטומאה. וכן חטאת העוף או עולת העוף שנתפגלה או נטמאה או נעשית נותר. אינה מטמאה בבית הבליעה כנבלת העוף שכל אלו פסולן בקדש: **י** חטאת העוף הבאה על הספק נעשית כמצותה ואינה נאכלת אלא תשרף ככל פסולי המוקדשין. וכיצד תבא על הספק. כגון שהיתה האשה ספק זבה או ספק יולדת וכל כיוצא בזה. ואין לנו חטאת בהמה על ספק. שאם נסתפק לו אם חטא אם לא חטא יביא אשם תלוי כמו שיתבאר בהלכות שגגות: **יא** חטאת העוף הבאה על הספק ונודע שהיא חייבת בה ודאי. אם עד שלא נמלקה נודע לה תעשה ודאית ותאכל. ואם אחר שנמלקה נודע לה הרי זה גומר הזיית דמה ותמציתו ותשרף כדי שלא יאמרו חטאת העוף הבאה על הספק תאכל שהרי בתחלה על ספק באה: **יב** נודע לה שאינה חייבת בה מאחר שנמלקה הרי זו תקבר:

פרק שמיני

א חטאת העוף שנתערבה בעולת העוף. או עולת העוף שנתערבה בחטאת העוף. אפילו אחת ברבוא כולן ימותו. במה דברים אמורים כשהיו מפורשות בשעת לקיחת הבעלים זו חטאת וזו עולה. אבל אם הביא עופות לחובתו מהן חטאת ומהן עולה ולא פירש אלא כולן סתומות ונתערבה חטאת או עולה בחובה זו הסתומה יש להן דינים אחרים: **ב** וכיצד דיניהן. אם נתערבה חטאת בחובה זו הסתומה. אין כשר אלא מניין חטאות שבחובה בלבד. אבל מניין העולות שבחובה עם החטאת שנתערבה בהן פסולין. שהרי נתערבה חטאת בעולות: **ג** לפיכך אם היתה החובה שתים בחטאת.

חצי

כסף משנה

פ"ז א כל הפסולים לעבודה שמלקו מליקתן פסולה וכו'. משנה בפ' חטאת העוף (זבחים דף ס"ח) כל הפסולים שמלקו מליקתן פסולה ואינם מטמאות בבית הבליעה. ומ"ש וכן אם מלק בלילה וכו' עד אלא דבר שהוא כשר למזבח. שם במשנה:

ד ומ"ש אבל הנרבע והמוקצה וכו' עד והרי אין פיסולן בקדש. נלמד מהמשנה הנזכרת והוא מפורש בברייתא פרק המזבח מקדש (דף פ"ה):

ה כבר ביארנו במעשה הקרבנות. בפ"ז: חטאת העוף שעשאה למעלה פסולה וכו' עד ובלבד שלא עלתה לבעלים לשם חובה. בפ' חטאת העוף (דף ס"ו) ודקדק רבינו לכתוב בחטאת העוף ומעשה הזייתה משום דאילו מליקתה בכ"מ כשרה כמו שמפורש שם ע"ב בגמ':

ט כל אלו העופות שנפסלו מפני מקום עשייתן וכו' עד שכל אלו פיסולן בקדש. נלמד מהמשנה שהזכרתי בר"פ זה:

י חטאת העוף הבאה וכו'. מתבאר ממה שיבא בסמוך: וכיצד תבא על הספק וכו'. פשוט הוא. ומ"ש ואין לנו חטאת בהמה על ספק וכו' ג"ז פשוט. ומ"כ שדקדק רבינו לכתוב כגון שהיתה ספק זבה או ספק יולדת מפני שאינן יכולות לאכול בקדשים עד שיביאו כפרתן ולכך התירו להן להביא ספק חולין לעזרה אבל ספק חטאת מקדש לא התירו לו להביא ספק חולין לעזרה:

יא חטאת העוף הבאה על הספק וכו'. משנה בכריתות פ' דם שחיטה (דף כ"ב:) האשה שהביאה חטאת העוף ספק אם עד שלא נמלק נודע לה שילדה ודאי תעשנה ודאי שממין שהיא מביאה על לא הודע מביאה על הודע. ובפרק המביא אשם תלוי (דף כ"ו:) אתמר עלה אמר רב מזה דמה וממצה דמה וכיפרה ומותרת באכילה ור"י אמר אסורה באכילה גזירה שמא יאמרו חטאת העוף הבאה על הספק נאכלת ופירש"י האשה שהביאה וכו' ועלה קאי רב ואמר אם משנמלקה נודע לה כן שילדה ודאי מזה וכו' תניא כוותיה דר"י חטאת העוף הבאה על הספק אם עד שלא נמלקה נודע לה שלא ילדה תצא לחולין או תמכר לחברתה אם עד שלא נמלקה נודע לה שילדה ודאי תעשה ודאי שממין שמביאה על לא הודע מביאה על הודע אם משנמלקה נודע לה שילדה אסורה ופסק כר"י ואע"ג דתני לוי כוותיה דרב ברייתא דתני סתם גמרא עדיפא מינה וגם ממתניתין בפרק דם שחיטה דקתני אם עד שלא נמלקה וכו' כר"י דייקא דלרב ה"ל למיתני אם עד שלא הזה:

יב ומ"ש נודע לה שאינה חייבת בה מאחר שנמלקה ה"ז תקבר. משנה בפ' המביא אשם תלוי:

פ"ח א חטאת העוף שנתערב בעולת העוף וכו'. פ"ק דקינים ופירש"י אחד ברבוא ימותו כולם דבכל אחת איכא לספוקי שמא עולה היא ופסולה למטה או שמא חטאת ופסולה למעלה:

בד"א כשהיו מפורשות בשעת לקיחת הבעלים וכו':

ב וכיצד דיניהם אם נתערבה חטאת בחובה זו הסתומה וכו'. וכן אם נתערבו עולה בחובה זו הסתומה וכו'. שם ופירש"י חובה קרי קן שלם של יולדת או של זבה והוא אחת חטאת ואחת עולה וכו' ואם פרידה המופרשת לחטאת מעורבת עם ב' קינים של חובה שהם סתומים ועתה חמש פרידים מעורבין יחד אין יכול לעשות אלא שתים חטאת שזהו מנין הכשר בשני קינין של חובה דאי עבד ג' חטאות שמא משני קינין עבד להו ולא מהמעורב בהם ומב' קינים אינו יכול לעשות רק ב' חטאות ולא מצי עביד אפי' אחת עולה שמא יקח החטאת המעורבת וכן עולה שנתערבה בחובה בקן סתומה אין כשר אלא מנין עולות שבחובה כדפרישית גבי חטאת. ומ"ש רבינו ברישא ויראה לי שהוא עושה כולם למטה כמעשה חטאת ובסיפא כתב ויראה לי שהוא עושה כולם למעלה כמעשה עולה תמה עליו הראב"ד וכתב שזה טעות גדולה וכו'. נ"ל שודאי שרבינו נראה לו שברישא עושה למטה כמעשה חטאת ואין בזה פשוט

לחם משנה

אסורות דהתיכה לא בטלה כלל משום דראויה להתכבד בה לפני האורחין ואיך כתב כאן דבטלה. ויש לפרש דסובר כפירוש התוספות ז"ל שכתבו בפרק הערל דטעמא דלא בטלה נמי דכי עלה אין ראויה להתכבד בה דלא שייך כיבוד בפני כהנים במקדש ע"כ:

פ"ז א מלק בלילה וכו'. התוספות ז"ל בפ' חטאת העוף כתבו דמתני' ר"ש היא דאמר בפרק המזבח מקדש כל שפיסולו בקדש אם עלה לא ירד דהא דאמרי' בגמרא דמליקה מתרת את האיסור פירוש דאם עלה לא ירד ומליקת לילה לר' יהודה ירד דאמרינן בפ' המזבח מקדש פרט לנשחטה בלילה ורבינו ז"ל ודאי דאינו סובר כן דהא איהו פסק כאן דמליקה בלילה אינה כנבלה ולעיל בפ"ג פסק כר' יהודה אלא דסובר רבינו ז"ל דמתני' אפילו כר' יהודה אתיא ומ"ש מליקה מתרת את האיסור ר"ל כדפרש' שבחייה לא היתה ראויה להקרב לגבוה והותרה במליקה זו:

י כגון שהיתה ספק זבה וכו'. כ"כ הרב בעל כ"מ ז"ל דדוקא נקט רבינו ז"ל הא ולא ספק מקדש דדוקא אלו משום לאתרויי בקדשים התירו. כן כתב רבינו ז"ל בהדיא בהלכות שגגות פרק אחד עשר וז"ל יראה לי שאלו המחייבים קרבן מספק וכו' עד אומרו אבל מי שאינו מחוסר כפורים אינו מביא קרבן מספק יעויין שם:

חצי החובה כשר וחצייה פסול. *ויראה לי שהוא עושה כולן למטן כמעשה חטאת: ד וכן אם נתערבה עולה בחובה זו הסתומה. אין כשר אלא מניין עולות שבחובה. אבל מניין החטאות שבחובה עם העולה שנתערבה בהן פסולין. שהרי נתערבה עולה בחטאת. בין שהיתה החובה הסתומה מרובה על העולות שנתערב בה. בין שהיו העולות מרובין על החובה הסתומה. בין שהיו שתיהן שוות. אין כשר אלא מניין עולות שבחובה. לפיכך אם היתה החובה שתים בעולות חצי החובה כשר וחצייה פסול. ויראה לי שהוא עושה כולן למעלה כמעשה עולה: ה חובה סתומה וחובה אחרת סתומה שנתערבו. בין שהיו שתיהן משם אחד. כגון קיני זבים עם קיני זבים. או משני שמות כגון קיני זבים עם קיני יולדות. בין שהיו שתיהם לאדם אחד. בין שהיו לשנים. אם היו שתיהן שוות מחצה כשר ומחצה פסול. בין שעשה הכל למעלה או הכל למטה. או עשה חציין למעלה וחציין למטה לעולם מחצה כשר ומחצה פסול. מפני שהכל חציין עולה וחציין חטאת. והחטאת למטה והעולה למעלה. אם עשה הכל למעלה חציין כשירות והן עולות. ואם עשה כולן למטה חציין כשירות והן חטאות. עשה חציין למטה וחציין למעלה חצי החצי שנעשה למעלה כשר מפני התערובת והוא עולות וחצי החצי של מטה כשר והוא חטאות: ו היו שתי החובות הסתומות שנתערבו זו גדולה מזו. כגון שהיתה אחת ארבע עופות והשנייה שש. אם עשה הכל למעלה או עשה הכל למטה מחצה פסול ומחצה כשר ומטעם שביארנו. *עשה חציין למטה וחציין למעלה. אם אחר ששאל עשה כן המועט כשר. ואם מדעתו עשה המרובה כשר: ז זה הכלל כל שעשה הכהן מדעתו חציין למעלה וחציין למטה. ואי אפשר שלא יהיה משל אחד למעלה ולמטה הרי זה המרובה כשר. הואיל ודבר ידוע שמקצת קרבנותיו למעלה ומקצתם למטה יהיו כל קרבנותיו כשרים: ח שנים שלקחו קיניהן בעירוב או שנתנו דמי קיניהן לכהן לאיזה שירצה הכהן יקריב חטאת ולאיזה שירצה יקריב עולה. שאין הקינין מתפרשין אלא בלקיחת הבעלים או בעשיית הכהן כמו שביארנו: ט היו לפני הכהן חטאות ועולות. עשה שתיהן למעלה או שתיהן למטה

השגת הראב"ד

*ויראה לי שהוא. א"א טעה טעות גדולה ואם בא לימלך היאך אומרים לו הקרב פסולין למזבח והעופות אם יעשה אותן למטה יפסלו אלא ודאי אומרים לו לא תקריב אלא כמנין חטאות שבחובה עשה אותן למטה ואם יאמר הרי כלן למטה שכתב על מנין חטאות שבחובה קאמר וכן כולן למעלה שכתב מנין העולות שבחובה קאמר א"כ מה יראה לי ואין זה צריך ראיה ועיון ואם לא יעשה אותן כתקונן היאך יהיה כשר כמנין חטאות או כמנין עולות:

השגת הראב"ד

*עשה חציין למטה. א"א זה כתב בשביל שראה במשנה בראש פ"ג כד"א בכהן שנמלך אבל בכהן שאינו נמלך אחת לזו ואחת לזו וכו' ומחצה כשר ומחצה פסול וכו'. וכמה לשונו מקולקל שאם עשה כל הפרידין שנתערבו חציין למעלה וחציין למטה מה לי אם שאל מה לי אם לא שאל לעולם מחצה כשר ומחצה פסול אלא שאם שאל אומרים לו אל תקריב מהן אלא כשיעור המועט ועשה אותן חציין למעלה וחציין למטה שאין מקריבין פסולין למזבח ואם בא לעשות חטאת יותר אומרים לו שמא מן המועט היא וכבר עשית חטאתיה וכן אם בא לעשות עולות אומר לו שמא מן המועטת היא וכבר הקרבת עולותיה אבל בשלא נמלך ועשה חציין למעלה וחציין למטה כשיעור המרובה כשר שאפשר שעשה מהן חציין חטאות וחציין עולות ולא שיעלה לה לחובותיה כולן שהרי אינה יודעת כמה עשה משלה למעלה ולמטה וכמה עשה משל חברותה אלא שמביא עם חברותה בתנאי וכל מה שהוכשר בעשייתו יועיל לו עם תנאו וממעט בהשלמת חובתה:

כסף משנה

משום מקריב פסולים למזבח כיון שקינים סתומים הם ולא קרא שם עולה על שום א' מהפרידים ועל דרך זה הוא מ"ש בסיפא ויראה לי שהוא עושה כולן למעלה כמעשה העולה, ונראה שהוקשה לרבינו למה אמרו ברישא שאין כשר אלא מנין החטאות שבחובה והרי אם יעשה כלם למטה תהיה בשוה גם החטאת שנתערבה וע"ד זה יקשה גם בסיפא ולפיכך כתב שנ"ל דמתני' לא מיירי אלא בשלא הקריב למטה אלא חציין. ומ"ש אין כשר אלא מנין חטאות שבחובה שבין שהיה באותם שהקריב למטה החטאת שנתערבה בין שלא היה כשירות הן וע"ד זה בסיפא אבל אם הקריב כלם למטה כשר המנין שבחטאות שבחובה וגם החטאת שנתערבה וע"ד זה בסיפא. וזה כפתור ופרח ביישוב דברי רבינו אלה. ומ"מ קשה לי על דברי רבינו שבפרק התערובות (דף ע"ג:) משמע דמאי דתנן בר"פ ג' דקינים כד"א בכהן נמלך וכו' קאי אמאי דקתני ברים מסכתא חטאת שנתערבה בעולה ועולה בחטאת אפי' אחד ברבוא ימותו כלם וקאמר דהיינו בכהן שבא לימלך בב"ד מה יעשה יאמרו לו שימותו כלם אבל אם לא נמלך אלא הלך הוא מדעתו והקריב בהאי הוא דאמרינן כל הני בבי דתנן במתני' ולפי זה אין מקום לומר יראה לי שהוא עושה כולן וגם אין מקום למה שאמר בפרק זה כד"א שהיו מפורשות וכו' שהרי אף בסתומות הוי דינא הכי דימותו כלם וצריך עיון איך היה מפרש רבינו הסוגיא דפרק התערובות שלא תקשה לדרכו:

ה חובה סתומה וחובה וכו' שנתערבו בין וכו' היו שתי החובות הסתומות שנתערבו זו גדולה מזו וכו'. שם כד"א בחובה ובנדבה אבל חובה שנתערבה זו בזו אחת לזו ואחת לזו שתים לזו ושתים לזו שלש לזו ושלש לזו מחצה כשר ומחצה פסול אחת לזו ושתים לזו ושלש לזו ועשר לזו ומאה לזו המועט כשר. ופירש"י אבל חובה שנתערבה זו בזו קן סתומה של לידה שהוא אחד חטאת ואחד עולה ונתערבו השני פרידין בקן אחת סתומה של לידה או של זיבה מאשה אחרת מחצה כשר ומחצה פסול יכול להקריב שני פרידין אחד עולה ואחד חטאת ולא יותר דאי עביד שני עולות שמא יעשה אותן מקן אחד של לידה או של זיבה וכן אם נתערבו הרבה קינים יחד יקריב חציו אחד חטאת ואחד עולה ותנא קמא הרבה פסולים והיינו כי נתערבו בשוה כדאמרינן אחת לזו ואחת לזו או שתים לזו ושתים לזו או שלש לזו ושלש לזו שיכול ליקח השלשה קינים אי זה שלש פרידים שירצה אי זה להחטאת ואי זה לעולה אבל אחד לזו ושנים לזו ושלש לזו ועשר לזו ומאה לזו המועט כשר. אם נתערבו קן חטאת סתומה של זיבה בשני קינים של לידה או בשלשה אינו יכול להקריב אלא קן אחד פרידה אחת להחטאת ופרידה אחת לעולה אבל שתי עולות לא מצי עביד פן יקח הקן שהוא מבורר תחלה ללידה אחת שאינו יכול להקריב ממנו רק אחת חטאת ואחת עולה וכן אם נתערבו כולם יחד האחת והשתים והשלש והעשר לא יוכל להקריבן רק קן אחד שני פרידים או עשר קינים במאה יקריב עשרים פרידים כמו שיכול לעשות מעשר קינים וזהו המועט כשר. בין משם אחד לידה ולידה משתי נשים בין שני שמות לידה וזיבה אפי' מאשה אחת כדמפרש (במתני') כיצד משם אחד. וז"ל רבינו בפירוש המשנה אומר כי מה שהקדים לומר אין כשר אלא מנין עולות שבחובה אינו אלא אם נתערבו קינים נדבה שהם עולות כולם בקיני חובה שחציין עולות וחציין חטאות אבל חובה שנתערבה בחובה וכו' שאם היו שוות אלו כנגד אלו יהא המחצית כשר והמחצית פסול בהכרח בלי זה לך משאלן וכו' ויהיה שוה בזה כהן נמלך ר"ל ששואל לאשה אי זה יעשה חטאת ואי זה יעשה עולה וכהן שאינו נמלך אלא שהדבר מסור לו אבל אם היה מנין אחת משתיהן יותר ממנין האחרת [הרי יש בזה חילוק והוא] שאם עשה הכל למעלה או למטה המחצית כשר והמחצית פסול בהכרח וכו' ואם עשה האי למעלה והאי למטה וכו' המועט אז כשר ע"מ שיהא נמלך ולא יהיה מסור לו לעשות עולה מה שירצה וחטאת מה שירצה הרי

בעלת המנין המועט אומרת לו בזה המחצית שנעשה למעלה בו נבלעה עולה שלי לפי שהוא המועט והמחצית שנעשית למטה בו נבלעה חטאת שלי לפי שהוא ג"כ המועט ואני לא מכרתי הדבר אליך ולא פרשוה עכ"ל:

ו עשה חציין למטה וחציין למעלה אם אחר ששאל עשה כן המועט כשר וכו' ז זה הכלל כל שעשה הכהן מדעתו וכו'. שם בפ"ג כד"א בכהן נמלך אבל בכהן שאינו נמלך אחת לזו ואחת לזו שתים לזו ושתים לזו שלש לזו ושלש לזו עשה כולן למעלה מחצה כשר ומחצה פסול כולם למטה מחצה כשר ומחצה פסול חציין למעלה וחציין למטן את שלמעלה מחצה כשר ומחצה פסול ואת שלמטה מחצה כשר ומחצה פסול אחת לזו ושתים לזו ושלש לזו ועשר לזו ומאה לזו עשה כלן למעלה מחצה כשר ומחצה פסול כולם למטה מחצה כשר ומחצה פסול חציין למעלה וחציין למטה המרובה כשר זה הכלל כ"מ שאתה יכול לחלוק את הקינים ולא יהו משל אשה אחת בין למעלה בין למטה מחצה כשר מחצה פסול וכ"מ שאי אתה יכול לחלוק את הקינין עד שיהיו משל אשה אחת בין למעלה בין למטה המרובה כשר. ופירש המפרש כד"א בכהן נמלך אפירקא קמא קאי והכי קאמר כד"א דחטאת שנתערבה בעולה ועולה בחטאת אפי' אחת בריבוא ימותו כלם וכן אחת לזו ושתים לזו ושלש לזו דמועט כשר כל אלו הדינין בכהן נמלך כלומר לכתחלה נמלך הכהן איך משפטן אבל בכהן שאינו נמלך ועשה הכל מדעתו בדיעבד ועשה קן שלם למעלה לאשה אחת וכן קן שלם לאשה אחת שילך כולם למעלה מחצה כשר עולות ומחצה פסול חטאות וכן למטה בענין זה וכן משמע בריש פרק התערובות דהאי כד"א אפרקין קמא קאי. וז"ל רבינו בפירוש המשנה זה שהוציא מן הכלל הוא שב על הלכה רביעית מהפרק הראשון שאמר המועט כשר אמר שאין זה אלא בכהן נמלך אם עשה חציין למעלה וחציין למטה אבל כהן שאינו נמלך אלא עושה לרצונו למעלה ולמטה כשר המרובה והוא מגיד מאי זה טעם יהיה כן ואמר שכל זמן שאפשר לחלק הכלל המעורב ואין מעופות האשה האחת בשני החלקין יחד הרי כשעשה חציין למטה וחציין למעלה מחצה כשר ומחצה פסול לפי שאנו אומרים אפשר שעופות של אחת היו כולן למעלה או למטה שהיו לעולם כשר וזה אפשר לעולם כל זמן שיהיה מנין כנגד מנין (הנה הכל אפשר) לחלק בשני חלקין ומקריבין האי למעלה והאי למטה ושלא יהיו מקצת העופות שהקריבו למעלה ומקצת מה שהקריבו למטה משל אשה אחת ואז המחצית שנעשה באחד משני הצדדין וכל זמן שא"א לחלק הכלל המעורב ולעשות חציו למעלה וחציו למטה אלא שעופות האחת כבר נעשה מהם למעלה ולמטה הרי הרוב כשר לפי שבעלת הרוב היא שנעשה מעופות שלה למעלה [ולמטה] בהכרח וא"א זה אלא כשיהיה מנין זו יותר ממנין זו עכ"ל. והראב"ד כתב על דברי רבינו עשה חציין למטה א"א זה כתב בשביל שראה במשנה רפ"ג וכו' עד וממעט בהשלמת חובתה. וצ"ל להגיה ולכתוב במקום חבירותיה חבירתה כלומר אותה שנתערב קינים עמה. וטעם רבינו לחלק בין נמלך לשאינו נמלך נתכוון רבינו לבאר בפירוש המשנה שכתבתי בסמוך ואין דבריו מובנים לי:

ח שנים שלקחו קיניהם בעירוב וכו'. שם כדברי ר' יוסי. ומ"ש שאין הקינין מתפרשים וכו' כמו שביארנו. הוא בפ"ק ושם נתבאר ואע"ג דבפ' בכל מערבין (דף ל"ז) בעי לאוכויי מהכא דרבי יוסי סבר יש ברירה ומוקי לה בשהתנו ורבינו פוסק דבדאורייתא אין ברירה וכיון שכן קשה על רבינו שהיה לו לומר דבשהתנו מיירי. וי"ל דאמרינן עלה א"כ מאי למימרא קמ"ל כדרב חסדא דאמר אין הקינין מתפרשות אלא אי בלקיחת בעלים או בעשיית כהן ומפרש דהשתא דקמ"ל כדרב חסדא אין צריך להעמיד אלא אע"ג דלא התנו כהתנו דמי:

ט היו לפני הכהן חטאות ועולות וכו' עד סוף הפרק. בפ' ג' דקינים חטאת לזו ועולה לזו עשה כולן למעלה מחצה כשר ומחצה פסול וכו' ואם שאמר ושכן

בעלת

הכן חטאת שנתערבה בעולה אפי' אחד בריבוא ימותו כולם. וי"ל שאין כאן תערובת כלל אלא כל קן היה בפני עצמו וכל אחד הקריב בפני עצמו אלא שטעה הכהן בהקרבתן וכשהקריב חציין ותציין יודע היה ואח"כ שכח ומסופק אם טעה אם לא. זה דעת רבינו בפירוש המשנה: יש לה ששה והששית יש לה שמונה והשביעית יש לה י"ב. במשנה [שם] שנינו השלישית יש לה אחת הרביעית שתים החמישית יש לה שלש הששית יש לה ארבע השביעית שש. והטעם דבמתני' נקט מנין הקינים וכל קן זוג אחד ורבינו נקט מנין הפרידין והיינו דנקט בלישניה עופות וע"ד זה סקים והדין בשפר. וע"ש בפירוש המשנה לרבינו ותמצא הכל מבואר:

למטה. מחצה כשר ומחצה פסול. עשה חציין למעלה וחציין למטה ולא ידע אם החטאות הם שעשה למטה או העולות. הרי הכל פסול. שאני אומר העולות הם שעשה למטה והחטאות למעלה: י היו לפניו שלשה צבורי עופות אחד חטאות ואחד עולות והאחד סתום חציו עולות וחציו חטאות ולא פירש. אם עשה כלן למעלה או למטה. מחצה כשר ומחצה פסול: יא עשה חציין למעלה וחציין למטה. אין הכשר אלא הסתום בלבד שעשה חציו למעלה וחציו למטה. והוא מתחלק בין הבעלים ועולה לשניהן. שהרי הכהן אינו יודע לאי זה מהן פירש. ולאי זה מהן היה הסתום. ושני הצבורין המפורשין פסולין. שהרי לא ידע אי זה עשה למעלה ואי זה עשה למטה ושמא העולה נעשית למטה והחטאת למעלה:

י היו לפניו ג' צבורי עופות וכו'. ג"ז שם ופירש רבינו במשנה ע על דרך שכתבתי שפירש במשנה שקודם זו שלא היה כאן תערובת כלל וע"ש:

פ"ט א קן סתומה שפרח ממנה גוזל לאויר וכו'. בפרק ב' דקינים וכתב רבינו שם דע כי (כל) מה שנאמר בכל הלכות אלו הזר איני ר"ל שחזר אותו העוף בעצמו לפי שכל זמן שיהא כן אין שם הפסד כל עיקר אבל ר"ל כשאמר וחזר שאחר שפרח לכת ראשונה והרי הפסד שהוא הראשון בעצמו שחזר לתכורתו או הוא עוף אחר:

ה ומ"ש והשלישית יש לה שני עופות והרביעית יש לה ארבעה והחמישי' יש

ו קן סתומה וקן מפורשת וכו'. ג"ז שם:

ז חטאת מכאן ועולה וסתומה באמצע וכו' עד סוף הפ"ק. שם:

פ"י א האשה שאמרה הרי עלי קן כשאלד זכר וכו' עד סוף הפרק. בס' ג' דקינים ואיתא בפרק חטאת העוף (זבחים ס"ז): כתב הראב"ד בד"א כשהביאה וכו' עד ושתים למטה א"א ולא ידע הכהן אי זה מין עשה למטה ואי זה מין עשה למעלה עכ"ל. ואני אומר בזה פשוט הוא ובכלל לא ידע אי זה מהן עושה למעלה הוא:

ב פירשה נדרה ואמרה לכהן אלו לנדרי וכו' ויעשו השלשה למעלה. היכא השלשה

פרק תשיעי

א קן סתומה שפרח ממנה גוזל לאויר. או שפרח לבין העופות שימותו כולן או שמת גוזל אחד. יקח זוג לשני: ב פרח לבין הקריבות. פסול ופוסל אחד כנגדו. שהגוזל הפורח מקן סתום לבין הקריבות פסול ופוסל אחד כנגדו. כיצד פרח גוזל מן הסתום לעשרה עופות סתומות. אם עשה חמשה למטה וששה למעלה. הרי חמש עולות כשירות מהששה של מעלה וארבע חטאות כשירות מהחמשה עופות שנעשו למטה. שאני אומר שמא הגוזל הפורח הוא אחד מחמשה של מטה. וכן אם עשה מהם ששה למטה וחמשה למעלה נמצאת הכשר חמש חטאות וארבע עולות. שאני אומר שמא הגוזל מחמשה של מעלה. נמצאת הכשר מהעשרה תשעה הרי פסל אחד: ג ארבעה עופות סתומות וארבעה עופות שניות סתומות. פרח אחד מן הראשונות לשניות פסל אחד מן השניות. אחר שנתערבו חזר אחד מן השניות ופרח לראשונות. פסל אחד מן הראשונות ונמצא הכשר מן הראשונות שתים בלבד: ד חזר אחד ופרח מן הראשונות לשניות אפילו כל היום אינו מוסיף להפסיד יתר על זה שאפילו הן מעורבות כולן זו בזו מחצה כשר ומחצה פסול כמו שביארנו: ה צבור אחד יש בו שני עופות. ובשני ארבעה. ובשלישי ששה. וברביעי שמונה. ובחמישי עשרה. ובששי שנים עשר. ובשביעי ארבעה עשר. ופרח גוזל מן הראשונה לשנייה. ואחד מן השניה לשלישית ומשלישית לרביעית. מרביעית לחמישית. ומחמישית לששית. ומששית לשביעית. וחזר אחד ופרח מצבור לצבור עד שחזר לראשונה שפרח ממנה ראשונה. פוסל אחד בהליכתו ואחד בחזירתו. הראשונה והשנייה אין להם כלום. והשלישית יש לה שני עופות. והרביעית יש לה ארבעה. והחמישית יש לה ששה. והששית יש לה שמונה. והשביעית יש לה שנים עשר. חזר אחד ופרח פעם שנייה מזו לזו וחזר אחד ופרח מן האחרונה לשלמעלה ממנה עד שחזר לראשונה. פוסל אחד בהליכתו ואחד בחזירתו. השלישית והרביעית אין להם כלום. והחמישית יש לה שני עופות כשרים. והששית יש לה ארבעה. השביעית יש לה עשרה. פרח פעם שלישית גוזל מזו לזו. וחזר פעם רביעית מזו לזו. פוסל אחד בהליכתו ואחד בחזירתו: והחמישית והששית נפסלו כולן. והשביעית נשארו לה שמונה עופות כשרין. כשיעשה ארבעה עשר שבע למעלה ושבע למטה יהיו שמונה מהן כשרין והששה פסולין מפני תערובת נוזלות אלו שפרחו בהליכה ובחזרה: ו קן סתומה וקן מפורשת. פרח מן הסתומה למפורשת. יקח זוג לשני. חזר או שפרח אחד מן המפורשת לסתומה. ולא ידע זה שפרח אם היה עולה או חטאת. ימותו כל העופות שבסתומה. שאם נתערבה בהן עולה כל החטאות שבה פסולות. ואם חטאת נתערבה כל העולות שבה פסולות לפיכך ימותו כולן: ז חטאת מכאן ועולה מכאן וסתומה באמצע. פרח מן האמצע לצדדין אילך אחד ואילך אחד. לא הפסיד כלום. אלא יאמר זה שהלך אצל החטאות חטאת וזה שהלך אצל העולות עולה. חזר אחר שנתערבו ופרח אחד מכאן ואחד מכאן לאמצע. השניים האמצעיים ימותו שהרי הן חטאת ועולה מעורבין. והצדדין אלו יקרבו חטאת ואלו יקרבו עולה כשהיו. פרח מן האמצעית לצדדין כולן ימותו. שמא עולה נתערבה בחטאות וחטאת בעולות:

פרק עשירי

א האשה שאמרה הרי עלי קן כשאלד זכר. ילדה זכר מביאה ארבעה עופות. שנים לנדרה והן עולה כמו שביארנו. ושנים לחובתה משום לידה והן אחד עולה ואחד חטאת. נמצאת למד שהכהן צריך לעשות שלש פרידין למעלה. ופרידה אחת למטה. טעה ועשה שתים למעלה ושתים למטה ולא נמלך צריכה להביא עוד פרידה אחת ויקריבנה למעלה. *במה דברים אמורים כשהביאה הארבעה ממין אחד כגון שהיו כולן תורין או בני יונה. אבל אם היו שתי תורין עם שני בני יונה ועשה שנים למעלה ושנים למטה. צריכה להביא עוד תור ובן יונה ויעשה שתיהן למעלה כדי לצאת ידי חובתה. שאם עשה בתחילה שתי התורין למטה צריכה תור למעלה להשלים חובתה. ואם עשה שני בני היונה למטה. צריכה בן יונה למעלה להשלים חובתה. שאין אדם מביא חובתו גוזל אחד תור אחת או בן יונה אלא או שניהן תורין או שניהן בני יונה: ב פירשה נדרה ואמרה לכהן אלו לנדרי ואלו לחובתי. ועשאם הכהן שתים למעלה ושתים למטה ולא ידע אי זה מהן עשה למעלה ואי זה מהן עשה למטה. צריכה להביא שלשה עופות. שנים לנדרה ואחד להשלים חובתה ויעשו השנים למעלה שהרי פירשה נדרה ושמא שנים של נדרה נעשה למטה שהם פסולות. במה

השגת הראב"ד
יבד"א כשהביאה וכו' עד ושנים למטה. א"א ולא ידע הכהן אי זה מין עשה למטה ואי זה מין עשה למעלה:

דברים אמורים בשהביאה הארבעה שפירשה נדרה בשנים מהן ממין אחד. אבל אם היו שני מינין תביא ארבעה אחרים. שנים ממין שפירשה בו נדרה יעשו לנדרה ושנים מאי זה מין שתרצה יהיו לחובתה ויעשו אחד למעלה ואחד למטה: ג קבעה נדרה ואמרה אם אלד זכר הרי עלי שתי תורים. וילדה והביאה ארבעה עופות. שנים לנדרה ושנים לחובתה ועשה שנים למעלה ושנים למטה. ולא ידע אי זה נעשה למעלה ואי זה נעשה למטה. וגם היא שכחה ולא ידעה באי זה מין קבעה נדרה אם בתורים או בבני היונה. הרי זו צריכה להביא שתי תורים עם שני בני יונה לנדרה ויעשו ארבעתן למעלה. ותביא גוזל אחד להשלים חובתה ויעשה למעלה. (שכבר עשה שנים למטה שהם חטאת). *במה דברים אמורים כשהביאה הארבעה תחלה ממין אחד. אבל אם היו שני מינין. צריכה להביא ששה עופות. שתי תורים עם שני בני יונה לנדרה. ותביא לחובתה שתי תורים או שני בני יונה ויעשה אחד למעלה ואחד למטה. וכן אם נתנתם לכהן ושכחה מה נתנה לו. והלך הכהן ועשה ואינו יודע היכן עשה אם הכל למעלה או הכל למטה. או מחצה למעלה ומחצה למטה. הרי זו תביא שתי תורים עם שני בני יונה לנדרה. ותביא שתי תורים או שני בני יונה לחובתה: ד קבעה חובתה וקבעה נדרה. ושכחה במה קבעה. ואפשר שחובתה כבש לעולה ופרידה אחת תור או בן יונה לחטאת. לפיכך תביא ששה פרדין. ארבעה לנדרה ושנים לחובתה. ועוד תביא חטאת אחד בן יונה או תור עם כבש. נמצאת שהביאה שבעה עופות [וכבש]: ה וכל החטאות האלו אינן נאכלות מפני שהם ספק:

פרק אחד עשר

א כל המנחות שקמצן אחד מן הפסולין לעבודה הרי הם פסולות. וכן אם לקט הלבונה פסל אע"פ שלא

השגת הראב"ד

*בד"א כשהביאה הארבעה בתחלה ממין אחד וכו' עד וכן אם. א"א דבריו מבולבלים ולא מתוקנים וצריכין הלעם גדולם וכבר הוא מפורש אצלו ושם יראה הרואה ויבין:

ההגהה צריך למחוק ולכתוב במקומה השנים וכן מ"ש אבל קבעה נדרה ואמרה אם אלד זכר וכו' שכבר עשה שנים למטה שהם חטאת שם תיבות אלו נראה שהם שיבוש וצריך למוחקם: כתב הראב"ד בד"א כשהביאה הארבעה בתחלה וכו' עד וכן אם. א"א דבריו מבולבלים וכו'. והר"י קורקוס ז"ל כתב וז"ל כתב רבינו במשנה ענין קבעה שפירשה (בשעת נדרה) מין פלוני והביאה אותו לכהן עם חובתה ועשה שתים למטה ושתים למעלה ולא ידע אם הנדר נעשה למעלה או למטה וגם היא נסתפק לה איזה משני המינים קבעה בו נדרה אם התורים או בני יונה וזה הוא ההפרש שיש בין קבעה לפירשה שפירשה הוא שהאמר בשעת הבאת נדרה וחובתה אלו לנדרי ואלו לחובתי וקבעה נדרה הוא שהאמר בשעת הנדר הרי עלי קן ממין פלוני והוא מדבר כאן במי שקבעה נדרה והביאה אותו ואח"כ שכחה מאיזה מין קבעה אבל ודאי הגלה שהוא קבוע עכ"ל בספר מוגה. ונראה שבבא זו מדברת שאינה יודעת אי זה מין הם הד' פרידים שנתנה לכהן אבל מ"מ יודעת היא שהם מין אחד שאם יודעת אי זה מין הוא שנתנה א"א להסתפק באי זה מין קבעתו שהרי נדרה נתנה. וזה נראה מוכרח וביארו רבינו במשנה ח"ל וזה אם היו הארבעה מין אחד והיה ודאי אלא שנתנה לכהן מין ולא ידעה מאי זה מין הוא גם כתב שאין אנו יודעים מאי זה מין הוא הארבעה שנולד בהם הספק ע"כ. והוא מוכרח וע"פ הקדמה זו הדבר ברור שלא נפטרה מספק נדרה כלל וצריכה להביא ד' לנדרה שתי תורים ושני בני יונה. אבל קשה טובא איך יספיק אחד להשלים חובתה והרי אינה יודעת מאי זה מין היה החטאת ואם תביא תור שמא היה בן יונה או להפך וכבר נתבאר שצריך חטאת ועולה ממין אחד ובמשנה כתב ותביא גוזל אחד תור או בן יונה להשלים חובתה והצריכו תור או בן יונה לפי שאין אנו יודעים מאיזה מין היו הארבעה וכו'. ודברים אלו צריכים ביאור וכפי הכתוב בספרים שהגוזל הוא לעולה א"א לייסבו שהרי גבי פירשה חייבת להביא כל החובה מספק לפי שאינה יודעת מאי זה מין היו העולות שתביא החטאת מאותו המין ומה לי אם היו שני מינים או מין אחד ואינה יודעת אי זה מין היה הכל ספק אחד הוא. ואפשר לפרש כוונת רבינו ביודעת איזה מין נתנה לכהן אלא ששכחה באיזה מין קבעה נדרה וד"מ נתנה תורים ונסתפקה שמא בני יונה פירשה ושלא כדין נתנה לכהן תורים ואם היו יודעים שמה שנתנה לנדרה נעשו למעלה לא היה נשאר עליה מספק נדרה אלא שני בני יונה ובהם נפטרת מנדרה ועתה שמא מה שנתנה לנדרה עשו למטה ונמצא כל ספיקה עליה לכך מביאה שתי תורים ושני בני יונה וכולם למעלה בספק נדרה ומחובתה תביא גוזל אחד כי מעולה אחת נפטרה בתורים ראשונים ממ"נ אם שלמעלה היו נדרה הרי לא היתה צריכה להביא אלא שני בני יונה להשלים נדרה ומהשני תורים שמביאה עתה אחד יעלה לחובתה והאחר פסול וצריכה חזרה לחטאת להשלים חובתה ואינה צריכה יותר ואם שנים ראשונים היו נדרה הרי שלמעלה היו חובתה והרי נפטרה מהעולה בראשונים ונמצא לפי זה שממ"נ צריכה להביא גוזל אחד לחטאת ממין הראשונים. ומ"ש בספרי רבינו גוזל אחד למעלה. מ"כ שהוא טעות ובמשנה כתב בפירוש תביא תור ובן יונה ותעשה חטאת ממ"נ והוא הנשאר מחובתה. והשתא דאתינא להכי שהכרחתי שהאחד הוא חטאת י"ל שמקריב מאיזה מין שתרצה ויוצאת ממ"נ שאם תביא תור כשר ממ"נ אם הראשונים היו תורים א"כ הנדר היו תורים ואם קרבו למעלה הרי נפטרה והשתי תורים אחרונים יעלה אחד מהם לחובתה והרי תור לחטאת ויצאת ידי חובתה ואם קרבו למטה הרי יצאה מידי עולת חובה באחד מתורים ראשונים של מעלה ותורים שניים לנדרה והרי תור לחטאת ואם היו בני יונה א"כ הנדר היה בני יונה ובבני יונה אחרונים ממ"נ יצאה ונמצאו תורים שניים עולה אחד מהם לחובתה וכן כשמביאה בני יונה יוצאה ממ"נ על הדרך שנתבאר כי ידוע כי מין שהביאה נדרה. ובהשגות א"א דבריו מבולבלים וכו'. ובודאי כי הלשון ההוא סתום ומוטעה כאשר הכרחתי ולא פירשה איזה מין נתנה לכהן וצריך לתקן כאשר כתבתי וילמוד סתום אשר כאן ממפורש במשנה. וכתב עוד אבל וכו'. טעם בבא זו מבואר שכיון שהראשונים שני מינים ואינו יודע מה עשה למעלה ומה עשה למטה א"א שיועיל דבר לנדרה כי שמא כל קרב למטה ולא לחובתה כי אינו יודע איזה מין למעלה ואיזה למטה ואנן בעינן עולה וחטאת מין אחד ולכך מביאה הכל. וצריך לדעת כי גם בבא של קבעה מיירי לשיטת רבינו כשפירשה אלו לנדרי דאל"כ איך שייך לומר ולא ידע איזו עשה וכו' כיון שהכל מין אחד מה שייך לומר כן גם אין שייך לומר שמא הנדר עשה למטה שכתב במשנה אלא דודאי היא ייחדה אשר לנדרה אלא שלא אמרה כן לכהן כמו בפירשה והיא שכחה ומ"מ בשנים שמביא מקריב סתם ולכך שייך ממ"נ שנתבאר. ואפשר שלא ידע שכתב רבינו מפני בגם שני מינים נקט לה ולעולם לא ייחדה. אלא שלשון המשנה אינו מוכיח כן גם הענין נראה שהוא כאשר כתבתי: וכתב עוד וכן אם נתנתם וכו'. טעם בבא זו מבואר כי לא עולה לה דבר מחמת הספק לכך תביא כל חובה והלוקה זו לא הוזכרה במשנה אמנם אמרו שם נתנתם לכהן ואינה יודעת מה נתנה ועשה הכהן ואין ידוע מה עשה צריכה להביא ד' פרידים לנדרה ושתים לחובתה וחטאת א' בן עזאי אומר שתי חטאות והוקשה לרבינו החטאת זה למה כיון שהביאה כל חובתה ולכך פירשה דקבעה גם חובתה ולא ידעה מה קבעה ולפ"ז הוצרך להוסיף כבש אע"פ שלא הוזכר שכיון שקבעה ולא ידעה מה קבעה מביאה קן מאיזה מין שתרצה וכבש ופרידה וא"ת וניחוש דילמא חובתה בתורים או בבני יונה ולמה תפטר בקן מאיזה מין שתרצה ונראה דלהא לא חייש כי אין דרך לפרש לחיובה תורים או בני יונה רק קרבן עני או קרבן עשיר עכ"ל. ומ"ש ששני פרידין שבכן צריך שיהיו ממין אחד נלמד בספרא מדכתיב שתי תורים וכו' אחת לעולה ואחת לחטאת ממין שיביא עולה יביא חטאת:

ה ומ"ש וכל החטאות האלו אינן נאכלות מפני שהן ספק. פשוט הוא בסוף תמורה (דף ל"ד) חטאת העוף הבאה על הספק תשרף:

פי"א א כל המנחות שקמצן אחד מהפסולים לעבודה הרי הן פסולים. משנה בפ"ק דמנחות (דף ו'). ומ"ש וכן אם לקט הלבונה פסל אע"פ שלא קמץ. בריש פ"ב (דף י"ג:) מימרא דר' ינאי ופירש"י ליקוט לבונה דלאחר הקטרת הקומץ היה מלקט [הלבונה] מעל הסולת ומקטירו:

קמץ

משנה למלך

פי"א א כל המנחות שקמצן אחד מן הפסולין פסולה וכו'. בריש הקומץ זוטא אמרינן אמר ר' ינאי לקט לבונה בזר פסולה מ"ט אמר ר' ירמיה משום הולכה נגעו בה קסבר הולכה שלא ברגל שמה הולכה והולכה בזר פסולה ע"כ. ולפי זה יש לתמוה על רבינו שפסק לפסול דהא בגמ' אלו טעמא דפסולה משום דהולכה שלא ברגל שמה הולכה ואילו רבינו בפ"א מהל' אלו פסק דהולכה שלא ברגל לא שמה הולכה ומבואר שם מדבריו שאם עשאה זר לא פסיל וכן בס"פ י"ג מהלכות אלו פסק דהולכה שלא ברגל לא שמה הולכה ואין לומר דס"ל דע"כ לא אמרינן דהולכה שלא ברגל לא שמה הולכה אלא כשאין דרכה בכך אבל כשדרכה בכך שמה הולכה וכמ"ש רש"י בסוף פ"ק דזבחים (דף ט"ו) וגרים אלא בהולכה זוטרתי כ"ע לא פליגי דפסול משום דדרכה בכך הא ליתא שהרי כבר כתבנו במקום אחר (ה"ה תמצאנו לעיל פ"א מהלכות אלו הלכה כ"ג) דדעת רבינו הוא דהולכה שלא ברגל אפי' שדרכה בכך לא שמה הולכה ואיהו גרים דכ"ע בהליכה זוטרתי לא פסלה וכן כתב הרב לח"מ בפ"א שדעת רבינו הוא כמ"ש. וקושיא זו שייכא ג"כ למה שפסק רבינו בפי"ג מהלכות אלו דין ג' טבילת אצבע בדם החטאות הפנימיות מפגלת ובפ"ק דזבחים (דף י"ג) מוכח דמדין הולכה נגעו בה וטבילת אצבע הוי הולכה שלא ברגל ולפי מה שפסק רבינו דלא שמה הולכה לא היה לו לפסוק דטבילת אצבע מפגלת. ונראה אלי דרבינו לא גרים גבי לקוט לבונה קסבר הולכה שלא ברגל שמה הולכה כי היכי דלא גרסינן לה גבי טבילת אצבע דהתם נמי שייך לומר הולכה שלא ברגל שמה הולכה כמו גבי לקוט לבונה ומדלא גרסינן ליה התם ש"מ דליתיה להאי טעמא ואפי' למ"ד דלא שמה הולכה טבילת אצבע מפגלת ולקוט לבונה פסולה בזר וטעמא דמלתא משום דהני כיון דלא סגיא בלאו הכי עבודות חשובות הם ומגומם בכך שצריך ללקט הלבונה ולטבול האצבע ולא דמי להושטת יד לזרוק או להקטיר דהתם הושטת היד לאו עבודה בפני עצמה היא אלא סופה דהולכה היא והא דאיצטריך בגמ' לומר דמטעם הולכה נגעו בה וכן בטבילת אצבע מוכח בגמרא דמטעם הולכה נגעו בה הוא משום דאנן לא למדנו מן התורה אלא שבד' עבודות נפסל הזבח במחשבה ובג' בזר דהיינו קבלה והולכה וזריקה וכל עבודה שהיא חשובה דלא סגיא בלאו הכי פוסל בה מחשבה וזר ומדמינן לה למאי דדמי לה טפי אע"פ שאין דמיונם עולה יפה כמו מתן כלי לקבלה וטבילת אצבע להולך ולקוט לבונה להולך אבל אין לומר בהם שכיון שאינם ברגל שלא יהיו נקראים עבודה לפי שאין מגומם מטעם הולכה אלא דבדאי לפוסלה בזר ובמחשבה מדמינן להו להלוך ואע"ג דהכא בפ' הקומץ דחי תלמודא דשאני מתן כלי דדמי לקבלה אבל לקוט לבונה דלא דמי להכך לא אפ"ה פסק רבינו כרב מרי שבשוה אותם משום דהתלמוד לא דחה אלא הראיה דכל הקומץ אבל בעיקר דינו דרבי ינאי ובטעמו של רבי ירמיה איש הולך ומהניא דטבילת אצבע דסוף פ"ק דזבחים מוכח דלמפקגא כל מילא עבודה דלא סגיא בלא

הכי

שלא קמץ: ב קמץ הכשר ונתן לפסול. קמץ בימינו ונתן לשמאלו ואחר כך נתנו לכלי. קמץ מכלי קודש ונתן לכלי חול פסל: ג קמץ ועלה בידו צרור או גרגיר מלח או קורט לבונה פסול: ד קמץ עד שהוא בחוץ ונכנס לפנים. יחזור ויקמוץ בפנים וכשר: ה נתפזר הקומץ על גבי הרצפה. יחזור ויאספנו: ו היתה המנחה שלא בכלי שרת. או שהיתה קומצה שלא בכלי שרת. או שהעלהו למזבח שלא בכלי שרת. או שבללה בשמנה חוץ לעזרה פסולה עד שתהיה בלילתה בפנים: ז כל המנחות שיצק עליהן השמן פסול לעבודה כגון הזר וכיוצא בו. או שבללן או פתתם או מלחן כשירות. הגישן או הניפן. חוזר הכהן ומגיש או מניף ואם לא הגיש ולא הניף הכהן כשירות. שנאמר והביאה אל בני אהרן וקמץ. מקמיצה ואילך מצות כהונה למד על יציקה ובלילה שכשירה בזר: ח מנחה שנפל לתוכה שמן מנחה אחרת או שמן חולין כל שהוא נפסלה. חיסר שמנה פסולה. חיסר לבונתה כשירה. והוא שיהיו עליה שני קורטי לבונה אבל קורט אחד פסולה שנאמר את כל לבונתה: ט ריבה שמנה ולבונתה עד שני לוגין לכל עשרון. ושני קומצי לבונה לכל מנחה כשירה. שני לוגין או שני קומצין או יתר על זה פסולה: י מנחת חוטא שנתן עליה שמן או על הקומץ שלה נפסלה. נתן עליה לבונה ילקטנה. היתה שחוקה הרי זו פסולה מספק. שהרי אי אפשר ללקט: יא נתן שמן על שיריה אחר שקמץ. אינו לוקה ולא פסלה שהרי הקומץ כשר: יב נתן משהו שמן על גבי כזית מן המנחה פסלה מספק. אבל אם נתן השמן על פחות מכזית לא פסלה. ואינו פוסל הלבונה עד שיתן כזית לבונה: יג אפילו נתן הלבונה על כל שהוא מן המנחה פסל עד שילקט: יד גבלה במים וקמץ כשירה. לא נאמר חריבה אלא משמן: טו מנחה שקמצה פעמים כשירה אפילו פעמים רבות. והוא שיקטיר כזית בבת אחת. שאין הקטרה פחותה

ב קמץ הכשר ונתן לפסול וכו'. בפ"ג דזבחים (דף ל"ב) תנן קיבל הכשר ונתן לפסול יחזיר לכשר קיבל בימינו ונתן לשמאלו יחזיר לימינו קיבל בכלי קדש ונתן לכלי חול יחזיר לכלי קודש ופריך בגמרא (דף ל"ד:) ולהוי דחוי ואסיקנא כל שבידו לא הוי דחוי ומדין זבחים יש ללמוד למנחות. וא"ת אמאי לא תנא רבינו בהו תקנתא כדתנן במתני' שכתבתי בסמוך לענין קבלת דם. וי"ל משום דאיתא בתוספתא דמנחות פ"ה קמץ הכשר ונתן לפסול יחזיר לכשר וכו' קמץ בימינו ונתן לשמאלו יחזיר לימינו וכו' בכלי קדש ונתן לכלי חול יחזיר לכלי קדש וכו' דברי ר' אלעזר ור"ש וחכ"א קמץ הכשר ונתן לפסול פסלתו מתנתו קמץ בכלי קדש ונתן לכלי חול פסלתו מתנתו קמץ בימינו ונתן לשמאלו פסלתו מתנתו וידוע דהלכה כחכמים. ואם תאמר ולחכמים מאי שנא קמיצה מדם וי"ל דבפרק הקומץ רבה (דף כ"ו:) מייתי מאי דתני בהאי תוספתא וחכ"א כיון שנתנו לשמאל פסלהו מתנתו וקאמר עלה בגמ' מ"ט משום דבעי לקדושי בכלי וכיון שנתן לשמאל נעשה כדם שנשפך מצואר בהמה על הרצפה ואספו שפסול. ופירש רש"י פסלתו מתנתו (מה שנתן בשמאלו) ושוב אין לו תקנה בחזרה מאי טעמא משום דבעי לקדושי בכלי וכו' ואכשר שפוסל עוד להקדישו בכלי דאי לא הוי עוד האי קומץ קידוש כלי לא הוה מיפסל דהוה כדם שנשפך מן הכלי על הרצפה שכשר אבל מאחר דבעי כלי לית ליה תקנתא בחזרה כהפרישות דהוה ליה כנשפך על הרצפה מן הצואר שפסול דנפקא לן מולקח מדם הפר דם מהפר יקבלנו וקידוש קומץ במקום קבלת דם ושמאל בלא כלי הרי היא כרצפה עכ"ל:

ג קמץ ועלה בידו צרור או גרגיר מלח או קורט לבונה פסול. משנה בפ"ק דמנחות (דף י':):

ד קמץ עד שהוא בחוץ ונכנס לפנים וכו'. תוספתא פ"ה דמנחות. ומה שצריך קמיצה בפנים איתיה בפ"ק דמנחות. ופירוש בפנים כל העזרה:

ה נתפזר הקומץ על גבי הרצפה יחזור ויאספנו. תוספתא פ"ה דמנחות. מ"כ מ"ש נתפזר הקומץ על הרצפה יחזור ויאספנו מיירי שנתפזר אחר שנתנו לכלי שרת אבל אם קמץ ונפל מידו לארץ פסול כמו שהוא דין הדם:

ו היתה המנחה שלא בכלי שרת וכו'. בפרק הקומץ רבה (דף כ"ו) תניא חכמים אומרים קומץ טעון כלי שרת כיצד קמצו מכלי שרת ומקדשו בכלי שרת ומעלו ומקטירו בכלי שרת: ומה שכתב או שבללה בשמנה חוץ לעזרה פסולה וכו'. בפ"ק דמנחות (דף ט') אתמר בללה חוץ לחומת העזרה ר' יוחנן אמר פסולה ר"ל אמר כשירה וידוע דהלכה כר' יוחנן ועוד דתניא כוותיה ומפרש בגמרא טעמא דר' יוחנן אע"ג דבלילה כשרה בזר כיון דעשייתו בכלי היא אע"ג דכהונה לא בעיא קדושת פנים מיהת בעיא:

ז כל המנחות שיצק עליהם השמן פסול לעבודה וכו'. בפרק הקומץ רבה (דף י"ח) תנן לא יצק לא בלל ולא פתת ולא מלח ולא הניף לא הגיש וכו' כשירה ובגמ' מאי לא יצק אילימא לא יצק כלל עיכובא כתיב בה אלא לא יצק כהן אלא זר הכי לא בלל נמי לא בלל כהן אלא זר הא לא בלל כלל פסולה והתנן ששים נבללין ששים ואחד אין נבללין והוינן בה כי אין נבללין מאי הוי והא תנן לא בלל כשירה ואמר ר' זירא כל הראוי לבילה אין בילה מעכבת בו וכל שאינו ראוי לבילה בילה מעכבת בו מידי הידיא הא כדאיתא והא כדאיתא לא יצק כהן אלא זר לא בלל לא בלל כלל ובתר הכי אמרינן מתני' (דמכשיר יציקה בזר) דלא כר"ש (דאמר יציקה ובלילה ופתיתה ומליחה בעו כהן) מ"ט דרבנן אמר קרא ויצק עליה שמן ונתן עליה לבונה והביאה אל בני אהרן הכהן מקמיצה ואילך מצות כהונה לימד על יציקה ובלילה שכשירה בזר. ומ"ש רבינו הגישן או הניפן חוזר הכהן ומגיש או מניף. ומ"ש ואם לא הגיש ולא הניף הכהן כשירות וכו'. נתבאר בסמוך:

ח מנחה שנפל לתוכה שמן מנחה אחרת וכו'. בפ' ראשון דמנחות (דף י"א) תנן ריבה שמנה חיסר שמנה וכו' פסולה ובגמ' היכי דמי ריבה שמנה א"ר אלעזר כגון שהפרים לה שני לוגין ולוקמה כגון דעריב בה שמן דחולין ושמן דחבירתה וכו' ר"א לא מיבעיא קאמר לא מיבעיא דחולין ודחבירתה דפסיל אבל הפרים לה שני לוגין הואיל והאי חזי ליה והאי חזי ליה אימא לא ליפסיל קמ"ל:

חיסר לבונתה כשירה וכו'. שם במשנה חיסר לבונתה פסולה ובגמ' ת"ר חסרה ועמדה על קורט אחד פסולה על שני קורטים כשירה דברי ר' יהודה ר"ש אומר על קורט אחד כשירה פחות מכאן פסולה וכו' א"ר יצחק בר יוסף א"ר יוחנן ג' מחלוקת בדבר דר"מ סבר קומץ בתחלה וקומץ בסוף. ופירש"י ר"מ סתם מתני' דקתני חיסר לבונתה פסולה ופסק רבינו כר' יהודה וצריך ליתן טעם למה לא פסק כסתם מתני' ואפשר שטעמו משום דר"י ור"ש פליגי עליה והו"ל ר"מ יחידאה לגבייהו ולא חיישינן לסתמא כיון דרבים פליגי עליה ובפלוגתא דר"י ור"ש ידוע דהלכה כר"י וא"ת כיון דסתם רבי כר"מ הוה ליה למיפסק כוותיה י"ל דכיון דלא אשכחן בברייתא דפליגי אלא ר"י ור"ש טפי הוה עדיף לפרושי מתני' אליבא דר"י דהלכתא כוותיה לגבי ר"ש מלאוקומי לה בפלוגתא אחריתא ור"י דאמר ג' מחלוקות בדבר בעא לדיוקי לישנא דהסר לבונתה דמשמע אפי' חיסר כל שהוא. ואינו מוכרח. ועוד דמדר"י נשמע דס"ל דהלכה כר"י מדאמר ג' מחלוקות בדבר ר"מ ור"י ור"ש בידוע דהלכה כר"י לגבייהו דאל"כ לא הל"ל הכי אלא אמתני' דחיסר לבונתה הו"ל א"ר יוחנן אפילו חיסר כל שהוא:

ט ריבה שמנה ולבונתה וכו'. שם בגמרא אמתני' דחיסר לבונתה פסולה הא יתיר [כשירה והתניא יתיר] פסולה אמר רמי בר חמא כגון שהפרים לה שני קמצים ומשמע לרבינו דכי אמר ר' אלעזר גבי ריבה שמנה כגון שהפרים לה שני לוגין שני ענין דוקא קאמר ויגיד עליו רעו יתיר לבונתה דלא מיפסיל בפחות משני קמצים ולא כדפירש"י שכתב הכא דאמרינן ולוקמה כגון דעריב שמן דחולין וכו' ולוקמה כגון דעריב ביה פורתא שמן דחול וכו':

י מנחת חוטא שנתן עליה שמן וכו'. בפ' כל המנחות באות מצה (דף נ"ט:) וחייב על השמן בפני עצמו ועל הלבונה בפני עצמה נתן עליה שמן פסלה לבונה ילקטנה. ומ"ש או על הקומץ שלה. ומ"ש היתה שחוקה ה"ז פסולה מספק וכו'. שם בעא רבה בר רב הונא מר"י נתן עליה לבונה שחוקה מהו משום דאפשר ללוקטה והא לא אפשר ללוקטה או דילמא משום דלא מיבלעא והא נמי לא מיבלעא ובתר הכי אמרינן מאי הוי עלה אמר ר"נ בר יצחק תניא מנחת חוטא ומנחת קנאות שנתן עליה לבונה תלקט את הלבונה וכשירה וכו' ופירש"י אלמא מדקאמר כל זמן שלבונה בתוכה פסולה היא ש"מ בלקיטה תליא מילתא. ורבינו שכתב מספק נ"ל דלא גרים מאי הוי עלה וברייתא דמייתי ר"נ בר יצחק מילתא באפי נפשה היא דמייתי לה לאקשויי עלה ואמאי פסלה במחשבה דתני הוא ואינה ענין לבעיא דילן:

יא נתן שמן על שיריה וכו'. שם במשנה:

יב נתן משהו שמן ע"ג כזית מן המנחה וכו' עד פסל עד שילקט. שם א"ר יצחק בר יוסף א"ר יוחנן נתן משהו שמן ע"ג כזית מנחה פסל מ"ט לא ישים שימה כל דהו עליה עד דאיכא שיעורא וא"ר יצחק בר יוסף א"ר יוחנן נתן כזית לבונה ע"ג משהו מנחה פסל מ"ט לא יתן כתיב עד דאיכא נתינה עליה הוי ריבוי אחר ריבוי ואין ריבוי אחר ריבוי אלא למעט ואיכא דאמרי א"ר יצחק בר יוסף בעי ר' יוחנן נתן משהו שמן ע"ג כזית מנחה מהו מי בעינן שימה כנתינה או לא תיקו. ופירש"י בלבונה כתיב נתינה ונתינה בכזית כדכתיב ונתן לכהן את הקדש ובבכיא נתינה כתיב אכילה וכל אכילה בכזית. עליה משמע דבמנחה בעינן כזית הוי ריבוי אחר ריבוי דגבי שמן כתיב עליה דהיינו כזית וגבי לבונה עליה הוי ריבוי אחר ריבוי ואינו אלא למעט דגבי לבונה לא בעינן כזית מנחה דעל משהו נמי חייב:

יד נגבלה במים וקמץ כשירה וכו':

טו מנחה שקמצה פעמים כשירה וכו'. בפ' הקומץ רבה (דף כ"ו) תנן הקטיר קמצה פעמים כשירה ובגמרא אמר ריב"ל פעמים ולא פעמי פעמים ור"י אמר פעמים ואפילו פעמי פעמים מאי בינייהו א"ר זירא יש קומץ פחות משני זיתים ויש הקטרה

משנה למלך

שכי עבודה חשובה היא ומדמינן לה למאי דדמי טפי אע"פ שאינו דומה בכל לגדדיו. ועיין במ"ש התוס' בד"ה משום הולכה נגעו בה שנראה דלא ניחא להו בגירסא זו דקסבר הולכה שלא ברגל משום דגבי טבילת אצבע לא גרסינן לה. ועיין בס"ג סי' ל' (ה"ס מבל על דאכדין):

ודע שלא נתבאר בדברי רבינו אם הליכת הזר לאחר מתן כלי פוסלת או לא אך ממ"ש מקמילה ואילך מצות כהונה נ"ל דפוסל משום דהוי דומיא דהולכת דם למזבח דפסולה בזר ועוד דכיון דמתנה פוסלת בהולכת הקומץ ה"ה דפוסל בזר והכי אמרי' בפ"ק דזבחים הולכה בזר מחלוקת ר"ש ורבנן ואיתא נמי התם הולכה שלא ברגל מחלוקת ר"ש ורבנן הכי דמדמינן להו להדדי אך לא ידעתי אי בעינן הולכה ברגל כי היכי דבעינן בהולכת הדם ובסוף הקומץ זעירא (דף ע"ז) אמרינן קסבר ר"י כל עבודה שאינה מתרת עבודה חשובה היא לפגל עליה ופירש"י כל עבודה שאינה מתרת כגון הולכה דלא מעכבא דאפשר לשוחט זה לצד זה ע"כ. ור"י הוא מן הסוברים דהולכה שלא ברגל לא שמה הולכה וכדאיתא בספ"ק דזבחים ומ"מ עדיין הדבר בספק אצלי וצריך להתלמד ממקום אחר:

טו מנחה שקמצה פ'. נראה שעיקר הנוסחא היא מנחה שהקטיר קמצה פ':

פחותה מכזית: **טז** הקריב הקומץ בלא מלח פסולה. שהמלח מעכב במנחה כמו שביארנו. מנחה שחסרה קודם קמיצה. יביא מתוך ביתו וימלאנה. שהקמיצה היא הקובעת לא נתינתה בכלי שרת: **יז** התנדב קומץ לבונה בפני עצמו. אם חסר כל שהוא פסול. וכן שני בזיכי לבונה שעם הלחם אם חסר אחד מהן כל שהוא פסולין. עד שיהיו שני קמצין מתחלה ועד סוף: **יח** הפריש שני קמצין למנחה אחת. ואבד אחד מהן קודם קמיצה לא הוקבע, לאחר קמיצה הוקבע ופסולה מפני שריבה לבונתה. וכן אם הפריש ארבעה קמצים לשני בזיכי לחם ואבדו שנים מהם קודם סלוק הבזיכים לא הוקבעו וכשירים. לאחר סלוק הבזיכין הוקבעו ופסולין מפני הרבוי: **יט** קומץ מנחה שנטמא והקטירו. הציץ מרצה שנאמר ונשא אהרן. יצא הקומץ חוץ לעזרה והכניסו והקטירו. אין הציץ מרצה שהציץ מרצה על הטמא ואינו מרצה על היוצא: **כ** קמץ את המנחה ואחר כך נטמאו שיריה כולן או נשרפו או יצאו חוץ לעזרה או אבדו. לא יקטיר הקומץ ואם הקטיר הורצה. נשאר מעט מן השירים בכשרותן. יקטיר הקומץ ואותן השירים שנשארו אסורין באכילה: **כא** היתה מחיצה מלמטה בכלי שיש בו עשרון של מנחה. אע"פ שהוא מעורב מלמעלה לא יקמוץ. ואם קמץ פסולה: **כב** היה הכלי חלוק במחיצה מלמעלה ומעורב מלמטה. קומץ ממנו: **כג** חלק העשרון בכלי אחד ואין חלקיו נוגעין זה בזה ואין ביניהן מחיצה. הרי זה ספק אם מצרף הכלי לקמיצה או אינו מצרף. לפיכך לא יקמוץ. ואם קמץ לא יקטיר. ואם הקטיר הורצה. ולא יאכלו השירים: **כד** קמץ ונתן הקומץ למעלה על השלחן כנגד נובה מערכת לחם הפנים קדשו השלחן להפסל. אבל אינו מקדשו ליקרב. ואינו קרב עד שיתקדש בכלי שרת הראוי לקומץ: **כה** הדביק הקומץ לדופן הכלי וקמץ. או שהפך הכלי על ידו וקמץ מתוכו ופיו למטה. לא יקטיר ואם הקטיר הורצה: **כו** עשרון שחלקו ואבד אחד מחלקיו והפריש חלק אחר תחתיו ונמצא האבוד והרי שלשתן מונחין בכלי אחד ואין נוגעין זה בזה. נטמא זה שאבד הרי הוא מצטרף עם חלק ראשון ונפסלו. וזה שהפריש אינו מצטרף אלא ישלים עליו. נטמא המופרש. מופרש וראשון מצטרפין ונפסלו. וזה שנמצא אינו מצטרף עמהן. נטמא החלק הראשון הרי האבוד והמופרש תחתיו מצטרפין: **כז** וכן לענין קמיצה. קמץ מן הנמצא. שיריו עם החלק הראשון נאכלין. והמופרש אינו נאכל. קמץ מן המופרש. שיריו נאכלין והנמצא אינו נאכל. קמץ מן הראשון. שניהן אין נאכלין. לפי ששניהן שירים יתירים שהרי הן עשרון שלם ודומין למנחה שלא נקמצה שהיא אסורה. והיאך קרב הקומץ הזה והרי לפניו עשרון ומחצה. מפני שהקמיצה תלויה בדעת הכהן ובעת שקומץ אין דעתו אלא על העשרון בלבד. והרי החלקים אינן נוגעין זה בזה: **כח** קומץ מנחה שנתערב בקומץ מנחה אחרת. מקטיר שניהן כאחת והן כשירות. וכן אם נתערב הקומץ במנחת כהנים או במנחת הנסכים או בחביתי כהן גדול. הרי אלו כשירות ויקטיר הכל כאחד שהכל לאשים: **כט** שתי מנחות שלא נקמצו שנתערבו זו בזו אם יכול לקמוץ מזו בפני עצמו ומזו בפני עצמו כשירות ואם לאו פסולות: **ל** קומץ שנתערב במנחה שלא נקמצה לא יקטיר. ואם הקטיר הכל. זו שנקמצה עלתה לבעלים. וזו שלא נקמצה לא עלתה לבעלים: **לא** נתערב קומצה בשיריה. או שנתערבו שיריה בשירי חברתה. לא יקטיר. ואם הקטיר עלתה לבעלים:

פרק שנים עשר

א שתי הלחם ולחם הפנים ועומר התנופה שהוסיף במדתן או חסר כל שהוא פסולות: **ב** חלות תודה ורקיקי נזיר שחסרו עד שלא נזרק דם הזבח פסולין. משנזרק דם הזבח כשירין: **ג** וכן שתי הלחם שחסרו עד שלא נזרק דמן של כבשים פסולין. משנזרק דמן כשירים: **ד** וכן שני סדרים שחסרו עד שלא הוקטרו הבזיכין פסולין. משהוקטרו כשירים: **ה** אבל

הנסכים

הקטרה פחותה מכזית ריב"ל סבר אין קומץ פחות משני זיתים ואין הקטרה פחותה מכזית ור"י סבר יש קומץ פחות משני זיתים ויש הקטרה פחותה מכזית ופסק כריב"ל לגבי ר"י כמו שכתבו התוס' בפ' בני העיר (דף כ"ז בד"ה כוותיה דרב פפי) ומשמע דלרבינו ה"ש ריב"ל סבר אין קומץ פחות משני זיתים ומשום הכי קתני מתני' הקטיר קומצה פעמים כלומר שהקטיר בכל פעם חצי קומץ דהיינו כזית כשירה אבל אם הקטיר קומצה בשעמי פעמים דהיינו שיקטיר בכל פעם פחות מכזית פסולה דאין הקטרה פחותה מכזית ולפי זה אם היה הקומץ גדול שיש בו כמה זיתים אפי' הקטירו בכמה פעמים כשירה והוא שלא יהא בכל קומץ פחות מכזית:

טז הקריב הקומץ בלא מלח פסולה וכו'. הכי דרשינן בפרק הקומץ רבה (דף כ'): מנחה שחסרה וכו'. בפ"ק דמנחות (דף ס') פלוגתא דר"י ור"ל וידוע דהלכתא כר"י ועוד דהא איתותב ר"ל:

יז התנדב קומץ לבונה בפ"ע וכו'. בפ"ק דמנחות (דף י"א:) מימרא דרב יצחק בר' יוסף אמר ר"י:

יח הפריש שני קמצים למנחה אחת וכו' וכן אם הפריש ארבעה קמצים וכו'. שם מימרא דרמי בר חמא:

יט קומץ מנחה שנטמא וכו' יצא הקומץ חוץ לעזרה וכו'. משנה בפרק הקומץ רבה (דף כ"ה):

כ קמץ את המנחה ואחר כך נטמאו שיריה כולם וכו'. משנה שם (דף כ"ו) נטמאו שיריה נשרפו שיריה אבדו שיריה כמדת רבי אליעזר כשירה וכמדת ר' יהושע פסולה, ופירש"י כמדת ר' אליעזר דאמר בפ' כיצד צולין דם אע"פ שאין בשר ה"נ קומץ אע"פ שאין שירים (בשיריה) כשירה להקטיר הקומץ. כמדת ר' יהושע דאמר אם אין בשר אין דם אם אין דם אין בשר. ובגמ' אמר רב והוא שנטמאו כל שירים אבל מקצת שיריה לא ואסיקנא דהוא הדין לנשרפו והבדו. ובתוספתא פ"ד דמנחות תניא דהוא הדין ליצאו חוץ לקלעים. ופירש"י והוא שנטמאו כל שיריה הוא דאמר ר' יהושע דפסול להקטיר הקומץ וידוע דהלכה כרבי יהושע. ומ"ש ואם הקטיר הורצה. תוספתא בפרק ד' דמנחות:

נשאר מעט מן השירים וכו'. בפ"ק דמנחות (דף ט'):

כא היתה מחיצה מלמטה וכו'. בפ' הקומץ רבה (דף כ"ג כ"ד) איבעיא לן עשרון שחלקו והניחו בכישא מהו לקמוץ מזה על זה אמר רבא ת"ש דתניא והרים ממנו מן המחובר שלא יביא עשרון בשני כלים ויקמוץ הא בכלי אחד דומיא דשני כלים קומץ אמר ליה אביי דילמא שני כלים ה"ד כגון קפיזא

קפיזא דקבא דלע"ג דעריבי מעילאי כיון דמפסקן מחילתא דקפיזא מתתא. הא כלי אחד דומיא דשני כלים ה"ד כגון עריבת תרנגולים ולע"ג דמפסקן מחילתא הא נגיע אבל הכא דלא נגיע כלל תיבעי לך. ונראה שרבינו מפרש כגון קפיזא דקבא היינו שהיתה מחיצה מלמטה והוא מעורב מלמעלה ולהכי קרי שני כלים ופסול כלומר והתם משום דמפסקי מחילתא מתתא מיהא פסול אבל הכא דליכא מחילה כלל אפשר דכשר וכגון עריבת התרנגולים היינו שהוא חלוק מלמעלה ומעורב מלמטה ולהאי קרי כלי אחד וכשר:

כג ומ"ש חלק העשרון בכלי אחד וכו' לא יקמוץ ואם קמץ לא יקטיר. הטעם משום דכיון דהיא בעיא דלא איפשיטא ספיקא היא. ומ"ש ואם הקטיר הורצה ולא יאכלו השירים. נראה דיליף לה מהדין שכתב לעיל בסמוך:

כד קמץ ונתן הקומץ למעלה על השלחן וכו'. בפ' שתי מדות (דף פ"ז:) בעא מיניה רמי בר חמא מרב חסדא שלחן מהו שיקדש קמצים בגודש שלו מדמקדש לחם קמצים נמי מקדש או דילמא דחזי ליה מקדש דלא חזי ליה לא מקדש [א"ל אינו מקדש] איני והא אמר ר' יוחנן לדברי האומר טפחים ומחצה כופל נמצא שולחן מקדש ט"ו טפח למעלה לדברי האומר טפחים כופל נמצא שלחן מקדש י"ב טפח למעלה א"ל אינו מקדש ליקרב אבל מקדש ליפסל. ודברי רבינו באינו מקדש ליקרב וכו' כפירוש רש"י בפירוש ראשון שכתב הא דאמרינן אינו מקדש מאי דלא חזי ליה היינו ליקרב שאין הקומץ מתקדש שם שעדיין יש לו לקדשו בכלי אחר קודם שיקטירנו אבל מקדש הקמצים ליפסל דקדשי ליפסל בלינה:

כה הדביק הקומץ לדופן הכלי וכו'. בפ"ק דמנחות (דף י"א) וברי"ף הוליתו לו (פ"ז:) בעיא דלא איפשיטא:

כו עשרון שחלקו ואבד אחד מחלקיו וכו' עד והרי החלקים אין נוגעים זה בזה. מימרא דרבא פ"ג דמנחות (דף כ"ד):

כח קומץ מנחה שנתערב בקומץ מנחה אחרת וכו' עד הרי אלו כשירות. משנה בפ' הקומץ רבה (דף כ"ב):

כט שתי מנחות שלא נקמצו ונתערבו זו בזו וכו' עד סוף הפרק. הכל משנה שם (דף כ"ג):

פי"ב א שתי הלחם ולחם הפנים וכו'. תוספתא פ"ח דמנחות ואיתא בגמ' ס"פ אלו מנחות (דף ע"ו:) ת"ר כל המנחות שריבה במדת עשרון או שמיעט במדת עשרון פסולות:

ב חלות תודה ורקיקי נזיר שחסרו וכו' עד ויביא נסכים אחרים למלאותן. תוספתא פ"ד דמנחות:

נסכים

הנסכים שחסרו. בין משקרב הזבח. בין עד שלא קרב כשרים. ויביא נסכים אחרים למלאותן: ו נסכים שקדשו בכלי שרת ונפסל הזבח. אם נפסל בשחיטה לא קדשו הנסכים ליקרב. *נפסל מקבלה ואילך קדשו הנסכים ליקרב. שאין הנסכים מתקדשים ליקרב אלא בשחיטת הזבח. ומה יעשה בהן. אם היה שם זבח אחר זבוח באותה שעה יקרבו עמו. ואם לא היה שם זבח אחר זבוח באותה שעה נעשו כמי שנפסלו בלינה וישרפו. במה דברים אמורים בקרבן צבור מפני שלב בית דין מתנה עליהן. אבל בקרבן יחיד הרי אלו לא יקרבו עם זבח אחר ואף על פי שהוא זבוח באותה שעה אלא מניחן עד שיפסלו בלינה וישרפו: ז וכל הזבחים שנזבחו שלא לשמן יקרבו נסכיהם: ח ולד תודה ותמורתה. והמפריש תודתו ואבדה והפריש אחרת תחתיה. אם הביאן לאחר שכפר בתודה ראשונה אינן טעונין לחם. ואם עדיין לא כפר בה והרי היא וחליפתה. או היא וולדה. או היא ותמורתה. עומדת. הרי שניהן צריכין לחם. במה דברים אמורים בנודר תודה. אבל תודת נדבה חליפתה ותמורתה טעונין לחם. וולדה אינו טעון לחם. בין לפני כפרה בין לאחר כפרה: ט הפריש תודתו ואבדה. והפריש אחרת תחתיה ואבדה. והפריש אחרת תחתיה ונמצאו הראשונות והרי שלשתן עומדות. נתכפר בראשונה. שנייה אינה טעונה לחם. שלישית טעונה לחם. נתכפר בשלישית. שנייה אינה טעונה לחם. ראשונה טעונה לחם. נתכפר באמצעית שתיהן אינן טעונות לחם: י המפריש מעות לתודתו ואבדו והפריש מעות אחרות תחתיהן ולא הספיק ליקח בהן תודה עד שנמצאו מעות הראשונות. יביא מאלו ומאלו תודה בלחמה. והשאר יביא בהן תודה. ואינה טעונה לחם אבל טעונה נסכים. וכן המפריש תודתו ואבדה והפריש מעות תחתיה ואחר כך נמצאת. יביא במעות תודה בלא לחם. וכן המפריש מעות לתודתו ואבדו והפריש תודה תחתיהן ואחר כך נמצאו המעות. יביא מן המעות תודה ולחמה. וזו התודה האחרונה תקרב בלא לחם: יא האומר הרי זו תודה והרי זה לחמה. אבד הלחם מביא לחם אחר. אבדה התודה אינו מביא תודה אחרת. מפני שהלחם בא בגלל התודה ואין התודה באה בגלל הלחם: יב הפריש מעות לתודתו ונותרו. מביא בהן לחם. הפריש ללחם והותיר אינו מביא בהן תודה: יג *האומר הרי זו תודה ונתערבה בתמורתה ומתה אחת מהן ואין ידוע אי זו היא. הרי זו הנשארת אין לה תקנה שאם יביא עמה לחם שמא התמורה היא. ואם הביאה בלא לחם שמא התודה היא. לפיכך לא תקרב זו לעולה אלא תרעה עד שיפול בה מום: יד *תודה שנפרסה חלה מחלותיה כולן פסולות.

השגת הראב"ד

*נפסל מקבלה ואילך. א"א זה כתב לר"א כר"ש דבעי שני דברים המתירין ואם נתקבל הדם ונשפך כמי שנזרק דמו אבל לרבי אפילו בשחיטה לחוד קדשו ליקרב עם זבח אחר:

השגת הראב"ד

*האומר הרי זו תודה ונתערבה וכו' עד אלא תרעה. א"א מה תקנה יש בזה אלא יביא אחרת ולחמה ודמים של זו יביא תודה בלא לחם שהיא מותר דתודה:

השגת הראב"ד

*תודה שנפרסה וכו' עד או נטמאה אחר השלום. א"א במאי עסקינן

כסף משנה

ו נסכים שקדשו בכלי ונפסל הזבח וכו'. משנה בפ' התודה (דף ע"ט) הנסכים שקדשו בכלי ונמצא זבח פסול אם יש שם זבח אחר. יקרבו עמו ואם לאו יפסלו בלינה, ובגמ' אמר זעירי אין הנסכים מתקדשים אלא בשחיטת הזבח מ"ט אמר קרא זבח ונסכים תנן נסכים שקדשו בכלי ונמצא הזבח פסול אם יש זבח אחר יקרבו עמו ואם לאו יפסלו בלינה מאי לאו דאיפסיל בשחיטה לא דאיפסיל בזריקה כמאן כרבי דאמר שני דברים המתירים מעלים זה בלא זה אפי' תימא ר"א בר"ש כגון שקיבל דמן בכוס ונשפך וכו' סבר לה כוותיה דאבוה דאמר כל העומד ליזרק כזרוק דמי. ונראה שרבינו מפרש דהכי פריך מאי לאו דאיפסיל הזבח בשחיטה ואם איתא דשחיטת הזבח מקדש את הנסכים ולא קודם אמאי יפסלו בלינה הא לא קדשו כלל דהא שחיטה דפסול לא חשיבה שחיטה לקדושי נסכים. ומשני לא דאיפסיל בזריקה דהואיל וכבר קדשו נסכים בשעת שחיטה הילכך אע"ג דאיפסיל זבח בזריקה אם יש שם זבח אחר יקרבו עמו וכן פירש"י בלשון אחר. והראב"ד כתב על דברי רבינו נפסל מקבלה ואילך א"א זה כתב לר"א בר"ש דבעי שני דברים המתירים ואם נתקבל הדם ונשפך כמי שנזרק דמי אבל לרבי אפי' בשחיטה לחודה קדשו ליקרב עם זבח אחר עכ"ל: ודע שפירש"י כמאן כרבי דאמר בפרק התכלת שחט הכבשים לשמן וזרק דמן שלא לשמן הלחם קדוש ואינו קדוש. שני המתירים כגון זריקה ושחיטה מקדשין הקרבן לקדושה. מעלים זה בלא זה והכי שחיטה וזריקה מקדשים הם הנסכים וכיון דנסכים אלו הוקדשו בשחיטה אע"ג דאיפסיל זבח בזריקה קדשו נסכים בשחיטה וכו'. אפילו תימא ר' אלעזר דאמר אין מעלין זה בלא זה דאמר לא קדש הלחם עד שישחוט ויזרוק דמן לשמן. הכא"ע כגון שקיבל הדם בכוס ונשפך אח"כ נפסל בזריקה ור' אלעזר סבר לה כאבוה דאמר כל העומד ליזרק כזרוק דמי להכי דנתקדשו שני המתירים בשחיטה ובזריקה דלהכי לא הוי כזרוק שיהא הזבח כשר ע"כ. ופסק רבינו כרבי וזהו שכתב אם נפסל בשחיטה לא קדשו הנסכים ליקרב נפסל מקבלה ואילך קדשו הנסכים ליקרב כלומר אם השחיטה היתה כתקנה אע"פ שנפסל אח"כ בקבלה או בזריקה קדשו הנסכים ליקרב. וזה מבואר בדברי רבינו ואיני יודע למה כתב הראב"ד על רבינו זה כתב לר' אלעזר בר"ש וכו' שהרי מבואר בדבריו שאינו פוסק אלא כרבי וכדפרישית. ואין לדחוק ולומר שטעמו מפני שהיה לו לרבינו לכתוב ואם לא נפסל בשחיטה קדשו הנסכים ואם נפסל אח"כ אם היה זבח אחר זבוח וכו' ומאחר שכתב נפסל מקבלה ואילך משמע ליה דנפסל אחר קבלה קאמר דהוה ליה שני דברים המתירים בכשרות שחיטה וקבלה ואח"כ נשפך הדם וכר"א בר"ש דאין לפרש כן בדברי רבינו משום דהא זעירי דאמר אין הנסכים מתקדשים אלא בשחיטה לא אתי אלא כרבי דאילו לר"א בר"ש אינם מתקדשים עד שיעשה שני המתירים שחיטה וזריקה בכשרות וכי שני אפי' תימא ר"א בר"ש קאי אאוקימתא דאוקימנא דאיפסיל בזריקה דהילו זעירי פשיטא דלא אתי כוותיה וא"כ מאחר שרבינו פסק כזעירי שאין הנסכים מתקדשים ליקרב אלא בשחיטת הזבח וכמבואר בדבריו עוד בפרק י"ז גבי כבשי עצרת ע"כ לומר שפסק כרבי ולא כר"א בר"ש. ומ"ש ואם נפסל מקבלה ואילך היינו לומר שנפסל בקבלה עצמה או באחר עבודות שאחר קבלה ומה שלא כתב ואם לא נפסל בשחיטה מפני שהיה צריך להאריך ולכתוב עוד ואח"כ נפסל בקבלה או באחר עבודות. וליישב דברי הראב"ד צריך לומר שהוא ז"ל היה מפרש דכי שני אפי' תימא ר"א בר"ש לזעירי נמי קאי לומר דשפיר אתי כר"א בר"ש והא דלא אדכר זעירי אלא שחיטה משום דעיקר מילתיה אתא להשמועינן דלא נימא דבכניסתן בכלי בלבד נתקדשו אלא שצריך ג"כ שחיטת הזבח וזעירי לא נחית נפשיה לפלוגתא דלכ"ע צריך נמי שחיטת הזבח אלא לרבי בהכי סגי ולר' אלעזר בר"ש צריך נמי קבלה ואע"ג דמייתי לה מדכתיב זבח ונסכים דמשמע דבשחיטה בלחוד סגי איכא למימר דלר' אלעזר בר"ש כיון דגלי קרא דצריך שחיטה כיון דס"ל דב' דברים המתירים אין מעלין זה בלא זה ממילא משמע דקבלה נמי צריך. כל זה לתת מקום לדברי הראב"ד אבל דברי רבינו מבוארים שהם כרבי וכמו שנתבאר: ומ"ש רבינו אם היה שם זבח אחר זבוח באותה שעה. הכי אמרינן בגמרא דמתני' הכי מיפרשא אם יש שם זבח אחר יקריבו עמו בד"א בשהיה זבח זבוח באותה שעה אבל (אם) אין זבח זבוח באותה שעה נעשה כמי שנפסלו בלינה ופסולים. ומ"ש רבינו בד"א בקרבן צבור וכו' שם אם יש שם זבח אחר יקרבו עמו והאמר רב חסדא שמן שהפרישו לשם מנחה זו פסול לשם מנחה אחרת אמר רבי ינאי לב ב"ד מתנה עליהם אם הוצרכו הוצרכו ואם לאו יהו לזבח אחר. ומ"ש רבינו דלא אמרינן לב ב"ד מתנה עליהם אלא בקרבנות צבור. בפרק קמא דזבחים (דף ו':) קרבנות צבור קאמרה שאני קרבנות צבור דלב ב"ד מתנה עליהם:

ז וכל הזבחים שנזבחו שלא לשמן יקרבו נסכיהם:

ח ולד תודה ותמורתה והמפריש תודתו ואבדה וכו' עד בין לפני כפרה בין לאחר כפרה. משנה וגמרא בפרק התודה (דף ע"ט:):

ט הפריש תודתו ואבדה והפריש אחרת תחתיה וכו' עד שתיהם אינן טעונות לחם. מימרא דרבא שם (דף פ':):

י המפריש מעות לתודתו וכו' עד וזו התודה האחרונה תקרב בלא לחם. תוספתא פ"ח דמנחות:

יא האומר הרי זו תודה וה"ז לחמה וכו'. בפרק התודה (דף פ') מימרא דר' אבא:

יב הפריש מעות לתודתו וכו'. שם מימרא דרבא ומפרש טעמא משום דלחם איקרי תודה תודה לא איקרי לחם:

יג האומר הרי זה תודה וכו'. שם תני ר' חייא תודה שנתערבה בתמורתה ומתה אחת מהן חבירתה אין לה תקנה היכי נעביד נקריב לחם בהדה דילמא תמורה היא לא נקריב לחם בהדה דילמא תודה היא. והראב"ד כתב על דברי רבינו א"א מה תקנה יש בזה וכו'. ואיני מבין מה השגה היא דהא בגמרא אמרינן ה"ד אי דאמר עלי לא סגי דלא מייתי ליה בהמה אחריתא ולחם ולימא אי כך דקיימא תמורה היא הא תודה והא לחמה אי כך דקיימא תודה היא הא לחמה והא הכוי אחריות לא צריכא דאמר הרי זו ע"כ. ומאחר שרבינו פתח באומר הרי זו תודה וכדאוקימנא לדרבי חייא לא נשאר עליו שום תלונה. ואין לומר שמשיג על רבינו שכתב אלא תרעה שלא הכר בדברי ר' חייא ואם בא לומר שיש לה תקנה ברעייה הא לאו תקנה היא ואם היה רוצה לומר תקנה הל"ל יביא אחרת ולחמה וכו' דמי הגיד לו שבא לומר תקנה שבכל עצמו לא בא לומר אלא שלא תקרב זו לעולם וכדתני ר' חייא אין לה תקנה אלא שבא לומר מה יעשה בה. גם אין לומר שסובר הראב"ד שמ"ש ר' חייא אין לה תקנה היינו לומר שלה בעצמה אין תקנה אבל ליפטר מחיובו צריך לעשות תקנה שיביא אחרת ולחמה וכו' דכיון דלא אמר הרי זו אין כאן שום חיוב:

יד תודה שנפרסה חלה מחלותיה כולן פסולות. ברייתא בספ"ק דמנחות (דף י"ב:) ודייק רבא הא יצאה הוי דליתא גוואי כשירות ומוקי לה כר"ע ואע"ג דאפי דמי

משנה למלך

פי"ב ו נסכים שקדשו בכלי שרת וכו'. מ"ש מכן דהואיל וכבר קדשו נסכים בשעת שחיטה כו'. עיין בסוי"ט ובס' ברכת הזבח (דף ק"ב ע"ב) ודוק: ז וכל הזבחים שנזבחו שלא לשמן וכו'. פ"א דמנחות (דף נ"א):

דחי התם ואמר דילמא ר' אליעזר היא דהייה בעלמא היא ועוד דכרבא נקטיה וכיון דמכשר ביצאה כ"ש דמכשר בנטמאה שהציץ מרצה ומפרש לה רבינו בתודה דאע"ג דקרא דמייתי בגמרא בלחם הפנים כתיב ילפינן מיניה לתודה וגם במנחה כתיב הכי ולשון הגמ' שאמרו ציצה מועלת בתודה הוא דאיך. ומ"ש נפרס לחמה או נטמא או יצאה וכו' עד וממה שבפנים על מה שבחוץ. הכל ברייתא פ' התכלת (דף מ"ו): וכתב הראב"ד קודם שנפרסה וכו'. א"א במאי עסקינן אי קודם שחיטה נפרסה וכו'. תחלת דבריו דבר פשוט הוא נלמד מברייתא דפ' התכלת שהזכרתי בסמוך. ומ"ש בין נפרס בין יצא בין נטמא הכל פסול וכו'. למדו הראב"ד מברייתא הנזכרת דקתני משנשחטה נפרס לחמה הדם יזרק והלחם פסול וכו' משנשחטה יצא לחמה הדם יזרק והלחם פסול משנשחטה נטמא לחמה הדם יזרק וכו' והלחם פסול ומשמע ליה להראב"ד דכיון דנפרס לחמה ויצא ונטמא בחדא גוונא תננהו אין חילוק ביניהם וכיון דתניא בספ"ק דמנחות שאם נפרסה אחת מהן כולן פסולות וע"כ היינו בין שחיטה לזריקה כמו שנתבאר הוא הדין לנטמאת אחת מן החלות או שיצאה ואע"ג דבברייתא בספ"ק דמנחות אהא דתניא שאם נפרסה אחת מהן כולן פסולות דייק רבא הא יצאה הני דאיתא גוואי כשירות ואביי דייק הא נטמאת הנך כשירות אפשר דאכתי לא הוה שמיע להו ברייתא דפ' התכלת ורבינו לא נראה לו לומר דלא הוה שמיע להו ההיא ברייתא אע"ג דשמיע להו ההיא ברייתא דייקי מהאי ברייתא דנפרס לחמה דוקא קתני ואע"ג דברייתא דהתכלת תני להו בחד גוונא איכא למימר מידי איריא הא כדאיתא והא כדאיתא:

טו תודה שנשחטה על שמונים חלות וכו' ואם אמר יקדשו ארבעים מתוך שמונים וכו'. בפ' התודה (דף ע"ח:) פלוגתא דחזקיה ור"י ומייתי לה בפ' האיש מקדש (דף נ"א) ובפ' מי שהוציאוהו (דף נ') ופסק רבינו כר"י ויש לתמוה אמאי לא פסק כחזקיה דרביה הוא. ומ"ש מושך וכו'. נתבאר בפ' התכלת:

טז השוחט את התודה וכו'. משנה וברייתא בפ' התודה (דף ע"ח:) ופירש"י חוץ לחומת בית פגי היינו לחומת הר הבית:

יז שחטה עד שלא קרמו פני הלחם בתנור וכו' עד סוף הפרק. משנה שם:

מ"ב

פסולות. יצאת החלה או נטמאה. שאר החלות כשירות. נפרס לחמה או נטמא. או יצא עד שלא נשחטה התודה. מביא לחם אחר ושוחט. ואם אחר שנשחט נפרס או נטמא או יצא. הדם יזרק והבשר יאכל. והלחם כולו פסול וידי נדרו לא יצא. נזרק הדם ואחר כך נפרס מקצת הלחם. או נטמא. או יצא. תורם מן השלם על הפרוס. ומן הטהור על הטמא. וממה שבפנים על שבחוץ: טו תודה שנשחטה על שמונים חלות. לא קדשו ארבעים מתוך שמונים. ואם אמר יקדשו ארבעים מתוך שמונים. מושך ארבעים מתוך שמונים ומרים מהם אחת מכל קרבן. והארבעים השניות יפדו ויצאו לחולין: טז השוחט את התודה והיה לחמה חוץ לחומת בית פגי לא קדש הלחם. אבל אם היה חוץ לעזרה קדש הלחם אע"פ שאינו לפנים: יז שחטה עד שלא קרמו פני הלחם בתנור. ואפילו קרמו כולן חוץ מאחת מהן לא קדש הלחם: יח שחטה ונפסלה בשחיטתה במחשבת זמן או במחשבת מקום קדש הלחם. נמצאת בעלת מום או טריפה או ששחטה שלא לשמה. לא קדש הלחם. וכן הדין באיל נזיר עם הלחם שלו:

עסקינן אם קודם שחיטה נפרסה אחת אמאי כולן פסולות יביא מתוך ביתו וימלא ואם לאחר זריקה הרי תורם מן השלם על הפרוס. אלא בין שחיטה לזריקה בין נפרס בין יצא בין נטמא הכל פסול דהא כלהו בחד גוונא תני להו ולא תני בהו תורם מן השלם על הפרוס ולא מן הטהור על הטמא ולא ממה שבפנים על מה שבחוץ אלא הכל פסול ולית להו תקנתא:

יח מ"ב שחטה ונפסלה בשחיטתה וכו' קדש הלחם. אע"ג דאמר שנתפגל הביאה קודם לשפסל בטבול יום ובלינה דאין חייבים משום פגול ומשום נותר אלא הכשר שהותר שעה אחת קאמר קדש הלחם להתחייב עליו משום פגול. ומ"ש וכן הדין באיל נזיר וכו'. שם בגמרא:

פי"ג א שלש מחשבות הן וכו'. מתבאר והולך. ומ"ש מחשבת שינוי השם וכו'. בפ"ק דזבחים תנן כל הזבחים שנזבחו שלא לשמן כשרים אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה חוץ מן הפסח והחטאת ובגמרא יליף מקראי דבפסח וחטאת פוסל בין שינוי קדש בין שינוי בעלים. ומ"ש רבינו כגון שהיה עולה ויחשב שהוא שלמים אע"ג דכל הזבחים חוץ מפסח וחטאת כשרים שלא לשמן כיון דלא עלו לבעלים לשם חובה שפיר שייך למימר בהו שם פיסול. ומה שכתב או ישחטנו לשם עולה ושלמים או לשם שלמים ולשם עולה. הוא ממה ששנינו בספ"ק דזבחים (דף י"ג) גבי פסח וחטאת ששחטן לשמן ושלא לשמן או שלא לשמן ולשמן: מחשבת המקום כיצד וכו'. מבואר במשנה פ"ב דזבחים (דף כ"ז):

מחשבת הזמן כיצד וכו' עד הרי הקרבן פגול. מבואר שם במשנה:

ב ומ"ש מפי השמועה למדו שזה שנאמר בתורה ואם האכל יאכל וכו'. בפ"ב דזבחים (דף כ"ט). ומ"ש אחד אכילת אדם ואחד אכילת מזבח וכו'. שם (דף כ"ח):

ג ד ומ"ש אבל קרבן שלא נפסדה מחשבתו אלא נזרק על המזבח כהלכתו וכו'. שם (דף כ"ו כ"ט). ומ"ש לפיכך אין מתפגל

פרק שלשה עשר

א שלש מחשבות הן שפוסלין את הקרבנות. ואלו הן. מחשבת שינוי השם. ומחשבת המקום. ומחשבת הזמן. מחשבת שינוי השם כיצד. זה השוחט את הזבח שלא לשמו. כגון שהיה עולה ויחשב שהוא שלמים. או ישחטנו לשם עולה ושלמים. או לשם שלמים ולשם עולה. או ששחט הזבח שלא לשם בעליו. זו היא מחשבת שינוי השם. מחשבת המקום כיצד. כגון ששחט את הזבח לשמו על מנת לזרוק דמו. או להקטיר ממנו דבר הראוי להקטרה חוץ לעזרה. או לאכול ממנו דבר הראוי לאכילה חוץ למקום אכילתו. זו היא מחשבת המקום. וזבחים שחשב בהן מחשבה זו הם הנקראים זבחים ששחטן חוץ למקומן. [א]מחשבת הזמן כיצד. כגון ששחט את הזבח לשמו על מנת לזרוק דמו מאחר שתשקע החמה שאינו זמן זריקתו. או להקטיר ממנו דבר הראוי להקטיר למחר מאחר שיעלה עמוד השחר שאינו זמן הקטרתו. או לאכול ממנו דבר הראוי לאכילה לאחר זמן הראוי לאכילתו זו היא מחשבת הזמן. וזבחים שחשב בהן מחשבה זו הם הנקראים זבחים שנשחטו חוץ לזמנן והם הנקראים פגול בכל מקום. וזהו פגול האמור בתורה: ב מפי השמועה למדו שזה שנאמר בתורה ואם האכל יאכל מבשר זבח שלמיו אינו מדבר אלא במחשב בשעת הקרבה שיאכל ממנו בשלישי. והוא הדין לכל קרבן שחשב עליו בשעת מעשיו שיאכל ממנו לאחר זמן הראוי לאכילת אותו קרבן. וכן אם חשב להקטיר ממנו במזבח דבר הראוי להקטרה *[לאחר זמן הראוי להקטרה]. כך למדו מפי השמועה. אחד אכילת אדם ואחד אכילת מזבח. אם חשב עליהן אחר זמנן הרי הקרבן פגול: ג אבל קרבן שלא נפסדה מחשבתו אלא נזרק דמו על המזבח כהלכתו. ונשאר ממנו לאחר זמן אכילתו. אותו הנשאר נקרא נותר ואסור לאכלו. והקרבן כבר נרצה וכפר. הרי הוא אומר בדם ואני נתתיו לכם על המזבח לכפר כיון שהגיע דם למזבח כהלכתו נתכפרו הבעלים ונרצה הקרבן. לפיכך אין מתפגל אלא דבר שיש לו מתירין בין לאדם בין למזבח כמו שיתבאר

א משנה קמא טוס בסמ"ג לאוין שלו: *[כן הוא בספרים מדוייקים וכן צריך להיות]:

משנה למלך

טו תודה שנשחטה כו'. כתב הרשב"א בשם הראב"ד דאם שחט על פ' חלות ואמר פיקדום פלגא דכל חדא לא קדשה דהו"ל פרוסה ע"כ. ועיין עוד שם שכתב דהלכתא כחזקיה וכתמיהת מרן. ועיין בחדושי הרשב"א פ"ק דחולין (דף כ"ג) אהכיא דאמרינן הכא במאי עסקינן לפטור וכו' ודוק. ועיין ברכת הזבח (דף קכ"ח סוף ע"ב):

ומ"ש רבינו מושך ארבעים מתוך פ' ומרים מהם אחת וכו'. התוס' בפ' מי שהוציאוהו (דף נ') ובפ' התודה הולקים בזה וס"ל דאם כל מ' לבדן מפריש ד' מכל מ' ומ' אבל אם כולן יחד אי אפשר לתקן אם לא יפריש י"א מכל מין ומין דהא כל מין ומין יש לו עשר חולין ועשר קדושות ואי אי אפשר בלא תכא אחת תרומה מן הקדושות יע"ש:

פי"ג א שלש מחשבות הם וכו'. מדברי רבינו נראה דכל מחשבה דקדשים אף אפי' בלא הוצאה בפה. (א"ה וכן הוא דעת הר"ב בתימוך פ' נו) אך התוס' בפ"ק דזבחים (דף ד') ד"ה מחשבה נראה דס"ל דכל מחשבה דקדשים צריך הוצאה בפה וקרי לה מחשבה לפי שאין בה מעשה וכ"כ בפ' תמיד נשחט (דף ס"ג) ועיין במ"ש בפ"ב דחולין (דף ל"ט) ועיין בפ' הניזקין אהכיא דכ"ג יוכיח וכן הוא דעת רש"י בפרק כ"ש (דף מ"א) ובפ"ק דמנחות (דף ב') וכ"כ התוס' בפ' המפקיד וכ"כ הסמ"ג. והתימה מהרמב"ם ז"ל שכתב בפ' שופטים פ' לא תזבח לה' כל דבר רע דדרשינן כל דיבור רע והוי אזהרה למפגל דלאו דוקא דיבור אלא אפילו במחשבה כדנפקא לן מלא יחשב ע"ש. ומי הכניסו בתגר זה מאחר דהתוס' ורש"י וסמ"ג ס"ל דדוקא באמירה ועיין ברש"י פ' האיש מקדש (דף מ"א) אהכיא דאמרי' שכן ישנו במחשבה. (א"ה עיין בזבחים (דף ל"ט) דמשמע קצת כדברי התוס'. ועיין בפ"ק דזבחים (דף כ"ט) דמחשב בקדשים לוקה ופריך והא לאו שאין בו מעשה הוא כו'. ואם איתא דבמחשבה תליא מלתא מלקות היכי משכחת לה אטו מאן דאכיל תמרי בארבלא לקי דהכא פריך תלמודא בס"פ הנחנקין גבי הכובש את נבואתו יע"ש). ומ"ש מחשבת שינוי השם כיצד כו'. עיין לעיל ספ"ד מה' מעשה הקרבנות ומ"ש הר"ב לת"מ שם. ומ"ש מחשבת הזמן כיצד כו'. דע דשפיכת שירים הוי אכילת מזבח ובכלל איכא היא שאם שחט או קבל או הוליך או זרק לשפוך שירים למחר הוי פגול וכדאיתא בפ"ק דזבחים (דף י"ג) וכ"כ רבינו לקמן בפי"ז דין ז'. ומיהו אם חשב בשעת שפיכת שירים להקטיר או לאכול חוץ לזמנו לא הוי פגול לפי שאינה מד' עבודות שהזבח נפגל בהם. ודין שפיכת שירים הוי כהקטרת אימורין והא דאיבעיא לן בפ"ק דמעילה (דף ז') חשב לנסכין מהו כבר פירשו התוס' שם ובפ"ק דזבחים דהבעיא היא היכא דנסכן מקצת הדם מן הכלי על הרצפה דקי"ל דכשר ובשעת הולכת הדם שבכלי חשב לזרוק מהנשפכין חוץ לזמנו מהו מי אמרינן כיון דליכא מצוה באסיפתן לא הוי פגול או דלמא כיון שאם יאספנו ויזרקנו הויא אריכה פגול נמי הוי. והאנא

כסף משנה

...אלא דבר שיש לו מתירין בין לאדם בין למזבח. משנה בפ' ב"ש (דף מ"ג): אחד זבח שחשב בו אחת משלש מחשבות אלו וכו' נמצאת למד שבארבע עבודות הזבח נפסל וכו'. משנה בספ"ק דזבחים (דף י"ג):

ה ומ"ש והעוף בשני דברים וכו'. משנה בפרק קדשי קדשים (דף ס"ד ס"ב):

ו ומ"ש והמנחות הנקמצות בד' וכו'. משנה בפ"ק דמנחות (דף י"ב) וכרים ס"ב דמנחות [י"ג] ובספ"ק דזבחים (דף י"ג:) מדמה ארבע עבודות אלו לארבע עבודות שבזבח דקומץ היינו שוחט. מוליך היינו מוליך. מקטיר היינו זורק. נותן בכלי דמי לקבלה. ופירש"י קומץ דמי לשוחט שזה נוטל ומפריש חלק לגבוה מחלק כהנים וכן זה:

ח וכן המחשב באחת מארבע עבודות אלו וכו' כיצד המחשב בשעת שחיטה וכו' להניח דם הזבח או אימורין למחר וכו' עד הזבח כשר. משנה בפ"ג דזבחים (דף ל"ו). ומ"ש וכן אם חשב בשעת קמיצת המנחה וכו' להניח קומצה או לבונתה למחר וכו'. הוא נלמד מדין הזבח:

ט כבר ביארנו שהולכה שלא ברגל אינה הולכה וכו'. בסוף פ"ק דזבחים (דף י"ד ע"א) אמר ר"י הולכה שלא ברגל לא שמה הולכה ואע"ג דאמרינן התם דאותביה ר"נ ולמסקנא בתיובתא משמע לרבינו דלא אותביה לעיקר מימריה אלא למאי דסיים בה אלמא לא אפשר לתקונה הוא דאותביה. וכן יש לדקדק ממה שפירש"י תיובתא דעולא כלומר לעולא דאמר אלמא לא אפשר לתקונה הוא דמותבינן ולא למאי דאמר משום ר"י הולכה ברגל לא שמה הולכה: ומ"ש רבינו והמהלך במקום שאינו צריך הרי זה הולכה וכו'. בספ"ק דזבחים (דף י"ג) תנן שהזבח נפסל בארבעה דברים בשהיטה ובקיבול ובהילוך ובזריקה ר"ש מכשיר בהילוך וכו' ר"א אומר המהלך במקום שהוא צריך להלך מחשבה פוסלת ובמקום שא"צ להלך אין מחשבה פוסלת ואמרינן בגמ' (דף ס"ו:) דלר"א קבלו בפנים והוציאו לחוץ זהו הילוך שאין צריך הא חזר והכניסו הילוך שצריך להלוך הוא. ופרש"י בפנים לצד המזבח והוציאו לחוץ כלומר ריחקו מהמזבח [הסק] חוץ ופנים כולהו בעזרה. ולת"ק אפי' קבלו בפנים והוציאו לחוץ וחשב עליו בשעה שהוציאו לחוץ פוסלת וידוע דהלכה כת"ק. והראב"ד כתב כבר ביארנו וכו' עד הרי זו הולכה א"א לא נהיר דסוגיין כולה כר' אלעזר דאמר לא שמה הולכה עכ"ל. וליישב דעת רבינו י"ל שאין הכרח לומר דסוגיין כר' אלעזר דאע"ג דאיפליגו אביי ורבא בפירוש מילתיה דר' אלעזר ורבנן לאו משום דס"ל הלכה כר"א אלא לפרושי מילתיה דת"ק דמדר"א נשמע לת"ק. ודעת רבינו שלא כדברי רש"י באי הניא תניא שרבינו מפרש דלת"ק הילוך פוסל בכל נוונא אפילו במקום שאינו צריך להלך:

פי"ד א אין המחשבה הולכת אלא אחר העובד וכו'. בס"פ ב"ש (זבחים מ"ו:) א"ר יוסי שאין המחשבה הולכת אלא אחר העובד ובגמ' (דף מ"ז) מתני' דלא כי האי תנא דתניא א"ר אליעזר בר' יוסי שמעתי שהבעלים מפגלים. ומשמע לרבינו דהלכה כמתני' ועוד דאמרינן התם בגמרא אמר אביי ר"א בר' יוסי ור' אלעזר ורשב"א כולהו ס"ל זה מחשב וזה עובד הויא מחשבה וכל כה"ג ה"ל שיטה ולית הלכתא כחד מינייהו:

ב ואין המחשבה [מועלת] וכו'. מימרא דרבא בפ"ב דזבחים (דף כ"ו ע"ב) ובמנחות (דף ה':). ומ"ש ממי שהוא ראוי כיצד אחד מן הפסולים לעבודה שקבל הדם או הוליך כו' ואותו דם שקיבל או שזרק מקבלתו

שיתבאר. אחד זבח שחשב בו אחת משלש מחשבות אלו בשעת שחיטה. או שחשב בשעת קבלת הדם. או בשעת הולכתו למזבח. או בעת זריקתו על המזבח: ד נמצאת למד שבארבע עבודות הזבח נפסל במחשבה. בשחיטה. ובקבלה. ובהולכת הדם. ובזריקתו על המזבח: ה והעוף בשני דברים. במליקה. ובמצוי הדם: ו והמנחות הנקמצות בארבעה. בקמיצה. ובנתינת הקומץ בכלי שרת. ובהולכת הקומץ למזבח. ובזריקתו על האש: ז אבל אם חשב בדברים אחרים חוץ מאלו. כגון שחשב בשעת הפשט או בשעת ניתוח או בשעת הולכת אימורין למזבח. או בשעת בלילת המנחה. או בשעת הגשתה. וכיוצא בדברים אלו. אין אותה המחשבה מועלת כלום. בין שהיתה מחשבת שינוי השם. בין מחשבת המקום. בין מחשבת הזמן: ח וכן המחשב באחת מארבע עבודות אלו או בכולן מחשבה אחרת חוץ משלש מחשבות אלו אין אותה המחשבת מפסדת כלום. כיצד המחשב בשעת שחיטה וקבלה והולכה וזריקה להניח דם הזבח או אימוריו למחר. או להוציאן חוץ לעזרה. או שחשב לזרוק הדם על הכבש שלא כנגד היסוד. או ליתן את הניתנין למעלה למטה ואת הניתנין למטה למעלה. או ליתן דמים הניתנין במזבח החיצון במזבח הפנימי. או את הניתנין בפנימי לחיצון. או להכנים דם החטאת לפנים. או שחשב שיאכלו הזבח טמאים או שאר הפסולין לאכילה. או שיקריבום טמאים או שאר הפסולין לעבודה. או לערב דם הזבח בדם הפסולין. או שחשב לשבר עצמות הפסח ולאכול ממנו נא. או שחשב לשרוף חטאת הנשרפת חוץ לזמנן. או חוץ למקומן. בכל אלו המחשבות וכיוצא בהן הזבח כשר. וכן אם חשב בשעת קמיצת המנחה ובשעת נתינתו לכלי ובשעת הולכתו ובשעת זריקתו על האש להניח קומצה או לבונתו למחר או להוציאו לחוץ הרי זו כשירה: ט *כבר ביארנו שהולכה שלא ברגל אינה הולכה. לפיכך אין המחשבה פוסלת בה. והמהלך במקום שאינו צריך הרי זו הולכה והמחשבה פוסלת בה. כיצד קבל הדם והוא עומד במקומו ופשט ידו לזורקו על המזבח. וחשב בעת שפשט ידו בדם אין המחשבה פוסלת בה. אבל אם קבל הדם בפנים ולא הלך בו לגבי המזבח אלא הלך בו והוציאו לחוץ. וחשב בשעת הלוכו לחוץ במחשבת הזמן וכיוצא בה. הרי זו פוסלת:

השגת הראב"ד

*כבר ביארנו וכו' עד הרי זו הולכה. א"א לא נהיר דסוגיין כולה כר' אלעזר דאמר לא שמה הולכה:

פרק ארבעה עשר

א אין המחשבה הולכת אלא אחר העובד. אבל מחשבת בעל הקרבן אינה מועלת כלום. אפילו שמענו הבעלים שפגלו והיתה מחשבת העובד נכונה הרי זה כשר: ב ואין המחשבה מועלת אלא ממי שהוא ראוי לעבודה. ובדבר הראוי לעבודה. ובמקום ראוי לעבודה. ממי שהוא ראוי כיצד. אחד מן הפסולין לעבודה שקיבל הדם. או הוליך. או זרק. וחשב

משנה למלך

דלא כי פגול. ורש"י ז"ל פירש בבעיא זו שני פירושים וכולם הם תמוהים למי שיעיין בסוגיא דפ"ק דזבחים. ורבינו ז"ל לא הביא בעיא ולא ידעתי למה:

ו ובהולכת הקומץ למזבח. נראה שדקדק רבינו לומר הולכה דמתן כלי דלא חשיב הולכה. ומיהו יש לתמוה מההיא דה"ס הקומץ זוטא (דף י"ו) דמוקי תלמודא אליבא דר"ל דהילוך דמיא בהילוך דמתן כלי משמע דהילוך דמתן כלי הוי כהילוך דהקטרה ואע"ג דלר"י הוי כהילוך דהקטרה מ"מ בעיקר דינא דהילוך דמתן כלי אי חשיב עבודה או לא משמע דלא פליגי אלא בהלוך דהקטרה אי חשיב בקמיצה או בהקטרה. וי"ל דכיון דאקשינן לר"ל אי הכי מתן כלי שייך בהילוך ובמתן כלי מיבעי ליה. משמע דלדידן דס"ל דהולכה כהקטרה אפי שפיר. ואי אמרת הילוך ומתן כלי חשיב עבודה לפגל בה א"כ מקשי נמי לר"י דליתני בהילוך ובמתן כלי כיון דהא הוא ויהא נכלל בה גם הליכת ההקטרה כי היכי דעכשיו נכלל בהליכת ההקטרה הליכה דמתן אלא ודאי דלר"י הליכה דמתן כלי לא חשיב עבודה לפגל בה ולדידיה אתיא ברייתא כסדרה דהילוך דתני הוי הילוך דהקטרה:

ז או בשעת הגשתה. כ"כ התוס' בפ"ק דזבחים (דף י"ג) ד"ה זה הכלל דהגשה אין פיגול דקמילה כנגד שחיטה ואין לו פיגול קודם שחיטה יע"ש:

ח או שחשב לשרוף חטאת הנשרפת כו'. מדברי רש"י פרק כל הפסולין (דף ל"ה) נראה דאם חשב שתאכלהו אש חוץ לזמנו או חוץ למקומו דפוסלת המחשבה:

ט ומ"ש רבינו כבר ביארנו כו'. הוא בפ"א ושם נתבאר בארוכה:

והמהלך במקום שאינו צריך כו'. ביאור דברי רבינו והראב"ד ז"ל עיין בקרבן אהרן פרשת צו פי"ב הי' ה' יע"ש: ומ"ש רבינו אבל אם קבל הדם בפנים וכו'. בספ"ק דזבחים בן ר"א אומר המהלך במקום שצריך להלך מחשבה פוסלת במקום שאינו צריך להלך אין מחשבה ...ונגמרא פליגו בפירושא ורבא אמר הכל מודים קבלו בחוץ והכניסו בפנים זהו הילוך שצריך להלך קבלו בפנים והוציאו בחוץ זהו הילוך שאין צריך להלך לא נחלקו אלא כשהכניסו וחזר והוציאו מר סבר הא צריך לאמטויי ומר סבר נהו כהילוך הצריך לעבודה דמי ע"כ. ונ"ל שטעות נפל בספרים וצריך לגרוס לא נחלקו אלא בהוציאו וחזר והכניסו ואביי אומר דכתור והכניסו לכ"ע שמחשבה פוסלת כי פליגי בשהוציאו לחוץ וחשב בעת הוצאתו לר"א לא חשיב הולכה ולרבנן חשיב הולכה ומחשבה פוסלת בה ורבינו פסק כרבנן ואליבא דאביי. והראב"ד השיג עליו וז"ל לא נהיר דסוגין כולה כר' אליעזר דאמר לא שמה הולכה. וטעמו משום דאיפליגו אביי ורבא בפירושא דמילתא דר' אליעזר. ואני תמיה על זה שהרי רבא דס"ל דבצריך לאמטויי פליגי קאמר אפילו לדברי הפוסל פסול דהא צריך לאמטויי והאי טעמא דצריך לאמטויי לדידיה הוא אליבא דרבנן וא"כ משמע דרבא סבירא ליה דהלכתא כרבנן ואף שנדחו דברי רבא היינו בפירושא דר"א אבל במאי דפסק כרבנן לא נדחו דבריו. ושמא י"ל דס"ל להראב"ד דמימרא זו דרבא דאפילו לדברי הפוסל פסול היינו לבתר דשמע מאביי דתניא בהדיא דלכ"ע בצריך לאמטויי צריך עבודה הוא. ומרן ז"ל כתב דמאי דאיפליגו אביי ורבא בפירושא דר"א הוא לפרושי מלתיה דרבנן דמדר' אליעזר נשמע לרבנן ע"כ. ואני סבור שטעמו של הראב"ד אינו משום דאיפליגו בפירושא דמילתיה דר' אליעזר אלא דס"ל דאם הוצאה לחוץ חשיב הולכה ופסיל בה מחשבה ה"ה דאם הוציאו זר לחוץ פסול כמו שפוסל בהולכה וכן אליבא דמ"ד הולכה שלא ברגל דהי אפשר לתקונים או הוליאו שלא ברגל נפסל הזבח דכיון דחשיבה הוצאה הולכה לענין שמחשבה פ"ס לכל דיני הולכה שייכא בהוצאה ובגמ' הקשו למ"ד הי אפשר לתקן הולכה שלא ברגל מההיא דתנן קבל הכשר ונתן לפסול יחזיר לכשר והירצו מי סברת דקאי זר גואי לא דקאי זר בראי ע"כ, דמשמע דהוצאה בחוץ שלא ברגל לא חשיב כהולכה שלא ברגל וא"ס ה"ס לענין מחשבה לא חשיב כהולכה מוכח מינה דסוגיין כר"א. ובגמ' נמי נראה דמחשבה וזר והולכה שלא ברגל כולם שוים בדינם והא כהא תליא ובתחלת הסוגייא אמרו רבא ורב יוסף בזר מפלוגתא ר"ש ורבנן וגרסי' נמי בהם איתמר הולכה שלא ברגל

מקלתו ישפך לאמה. פשוט הוא. ומ"ש ואם נשאר דם הנפש יחזור הראוי לעבודה ויקבל וכו'. משנה בפ"ג דזבחים (דף ל"ב). ומ"ש אבל אם חשב הפסול במחשבתו בשעת שחיטה פסל במחשבתו וכו'. שם במשנה. ומ"ש יש קרבנות שאם נעשו שלא לשמן כשרים כמו שיתבאר. הוא פט"ו: לפיכך אם קיבל הדם כהן זה וכו' פסל הזבח כאילו עשאו לשמו וכו'. נראה שהטעם שמאחר דשלא לשמו פסל בעלמא והכא לא פסל הוי כמי שאינו ראוי לעבודה כראוי לענין שיהא פוסל במחשבה שאע"פ שיש דם הנפש לא מהני שיחזור הכשר ויקבל אבן צריך לימוד מנין לו לרבינו זה:

ג בדבר הראוי לעבודה כיצד וכו'. בפ"ק דמנחות (דף ה':) איפליגו אמוראי במילתא ורבא דהוא בתרא אמר מנחת העומר שקמצה שלא לשמה כשירה ושיריה נאכלין ואינה צריכה מנחת העומר אחר להתירה שאין המחשבה מועלת אלא במי שהוא ראוי לעבודה ובדבר הראוי לעבודה ובמקום הראוי לעבודה במי שהוא ראוי לעבודה לאפוקי כהן בעל מום ובדבר הראוי לעבודה לאפוקי מנחת העומר דלא חזיא דהידוש הוא ובמקום הראוי לעבודה לאפוקי נפגם המזבח. ופירש"י מנחת העומר של שעורים ואינה ראויה אלא לעבודה זו להתיר ולא משום קרבן אתיא וכו' והא דפסלה מחשבה במנחת קנאות משום דרחמנא קרייה חטאת. ומ"ש וכן המחשב במנחת קנאות והלבונה עליה וכו'. כן משמע בתוספתא דמנחות ספ"ה: וכתב הראב"ד על דברי רבינו לא מחוורא האי גירסא וכו' עד שקרב העומר והותר באכילה. ולפי נוסחתו מנחת העומר היינו מנחה שהוקרבה אחר שהביאו העומר קודם שיביאו שתי הלחם והך רואה כמה דחוק פירוש זה והנכרע שכתב אינו כדאי לדחות גירסת רבינו ורש"י דאיכא למימר לבונה דנקט במנחת קנאות הדא ועוד קאמר חדא שהיא של שעורים ועוד שאין עליה לבונה:

ד במקום הראוי לעבודה כיצד מזבח שנפגם וכו'. מבואר במימרא דרבא שכתבתי בסמוך. ומ"ש קמץ את המנחה בחוץ וחשב וכו'. פשוט הוא:

ה אלו דברים שאינם ראויים לאכילה וכו' עד דבר העומד לשריפה. הוא הקדמה למה שיבא אח"כ:

ז ומ"ש ואלו שאינם ראויים לא לאכילה ולא להקטרה בשר חטאת הנשרפת. זה פשוט

פשוט דלא מיקרי ראוי להקטרה אלא דבר הנקטר ע"ג המזבח בלבד. ומ"ש והעור של בהמה כולו חוץ מעור *שתחת האליה שהוא ראוי לאכילה. בפרק שני דזבחים (דף כ"ח) אמרינן דעור שתחת האליה ראוי למאכל אדם. ומ"ש אבל המוראה בפרק ג' דזבחים (דף ל"ה) מני בברייתא מוראה בהדי הנך דאין מפגלין ולא מתפגלין מפני שאינם ראויים לא למאכל אדם ולא למאכל מזבח. ומה שפירש בו רבינו שהוא הקרום הדק הדבק בעור ומבדיל בינו ובין הבשר אפשר שפירש כן מפני שהוא שם בברייתא סמוך לאלל. ומ"ש וכן העצמות והגידים והטלפים. משנה שם בפרק ג' דזבחים. ומ"ש והנוצה של עוף. משנה בפ"ק דטהרות דאינה מצטרפת לטומאה. ומה שכתב והצפרניים והחרטום. שם במשנה החרטום והצפרניים מטמאין ומיטמאים ומצטרפין ובפ' העור והרוטב (דף קכ"א) מקשה חרטום עץ בעלמא הוא ומוקי לה בחרטום תחתון של עליון ופירש"י קליפת רצועה דקה יש בתוך הפה דבוקה לחרטום עליון לארכו והצפרניים מוקי לה במקום שמובלעים בבשר. ומה שכתב וראשי גפיים וראש הזנב. גם זה שם וכת"ק ולא כר' יוסי דאמר התם דמצטרפין לטומאה שכן מניחים בפטומות. ומ"ש אפילו מקומות הרכים מכל אלו הדבוקים בבשר וכו'. נכתב במ"ש בסמוך דמוקי בגמרא הא דקתני לצפרניים מצטרפים במקום שמובלעים בבשר תמצא דראשי גפיים וראשי הזנב דקתני אינם מצטרפין אפי' במובלעין בבשר נמי קאמר דאינן מצטרפין. ומ"ש וכן המרק והתבלין והשליל והשיליא וביצת העוף והבשר שפולטתו הסכין בשעת הפשטן וכו'. משנה בפ' ג' דזבחים (דף ל"ז):

ח ומ"ש ומחשבין על דבר העומד לאיבוד או לשריפה. בפ"ק דמעילה (דף ז'): המחשב באחת מאותן ארבע העבודות וכו' עד הזבח כשר. גם זה שם במשנה. ומ"ש כיצד חשב לשתות מדם הזבח וכו' בפרק הקומץ רבה (דף י"ז:) תניא השוחט את הזבח לשתות מדמו למחר וכו' כשר. ומ"ש

וחשב בשעת העבודה מחשבת מקום או מחשבת הזמן. לא פסל במחשבתו. לפי שאינו ראוי לעבודה. ואותו הדם שקבל או שזרק מקצתו ישפך לאמה. ואם נשאר דם הנפש יחזור הראוי לעבודה ויקבל במחשבה נכונה. אבל אם חשב הפסול בשעת שחיטה פסל במחשבתו. שהשחיטה כשירה בפסולין כמו שביארנו. יש קרבנות שאם נעשו שלא לשמן כשירין כמו שיתבאר. לפיכך אם קבל הדם כהן זה שאינו ראוי לעבודה. או הוליכו. או זרקו. פסל הזבח כאילו עשאהו לשמו שהוא פסול. ואע"פ שיש דם הנפש. וחזר הכשר וקבל. וזרק. כבר נפסל הזבח. ולא מפני מחשבת שינוי השם פסל אותו אלא מפני שהוא פסול לעבודה כמו שביארנו: ג *בדבר הראוי לעבודה כיצד. מנחת העומר שקמצה שלא לשמה הרי זו כמי שנעשית לשמה ושיריה נאכלין. מפני שהיא מן השעורים ואין השעורים דבר הראוי לשאר קרבנות. וכן המחשב במנחת קנאות והלבונה עליה קודם שילקט הלבונה. אין מחשבתו מועלת שהרי אינה דבר הראוי לעבודה. וכן כל כיוצא בזה: ד במקום הראוי לעבודה כיצד מזבח שנפגם וחשב מחשבת זמן או מחשבת מקום. לא פסל הזבח במחשבה זו. שהרי אין המקום עתה ראוי לעבודה. קמץ את המנחה בחוץ וחשב בשעת קמיצה מחשבת זמן או מחשבת מקום. אין מחשבה זו כלום: ה אלו דברים שאינן ראויין לאכילה מן הקרבנות וראויין להקטרה. הדם והאימורין ובשר העולה והקומץ והלבונה מן המנחות הנקמצות: ו ואלו ראויין לאכילה ואינן ראויין להקטרה. הבשר הנאכל מכל הזבחים בין הנאכל לכהנים בין הנאכל לכל אדם. ושיירי המנחות. ושתי הלחם ולחם הפנים: ז ואלו דברים שאינן ראויין לא לאכילה ולא להקטרה. בשר חטאת הנשרפת. והעור של בהמה כולו חוץ מעור *האליה שהוא [ראוי] לאכילה. אבל המוראה והוא הקרום הדק הדבק בעור ומבדיל בינו ובין הבשר אינו ראוי לאכילה. וכן העצמות והגידים והקרניים והטלפיים. והנוצה של עוף והצפרניים והחרטום שלו וראשי אנפיים וראש הזנב. אפילו מקומות הרכים מכל אלו הדבוקים בבשר שאילו יחתכו מן החי יבצבץ הדם ויצא הואיל ואינן חשובין נקראים דבר שאינו ראוי לאכילה לענין הקרבנות. וכן המרק והתבלין והשליל והשליא וביצת העוף והבשר שפולטתו הסכין בשעת הפשט וישאר מודבק בעור והוא הנקרא אלל. כל אלו אינן חשובין לענין מחשבת הקרבנות והרי הן כדבר שאין ראוי לאכילה: ח ומחשבין על דבר העומד לאבוד או על דבר העומד לשריפה. המחשב באחת מאותן ארבע העבודות או בכולן. לאכול דבר שאין דרכו לאכילה. או להקטיר דבר שאין דרכו להקטרה. בין במחשבת המקום בין במחשבת הזמן הזבח כשר. כיצד חשב לשתות מדם הזבח. או לאכול מאימוריו. או מן הקומץ ומן הלבונה. בחוץ או למחר. או שחשב להקטיר מבשר הזבח או משיירי המנחה בחוץ או למחר הרי הזבח כשר. וכן אם חשב לאכול או להקטיר מן העור ומן העצמות והגידין והמרק או האלל וכיוצא בהן. בין במחשבת זמן בין במחשבת מקום הזבח כשר. וכן

השגת הראב"ד

*בדבר הראוי לעבודה וכו' עד מפני שהיא מן השעורים. א"א לא מחוורא האי גירסא דא"כ מנחת קנאות מאי איריא שכן נוב' עליה תיפוק לי דקמח שעורים היא אלא נוסחא דווקנא לאפוקי מנחת העומר דחדש הוא ואין מביאין מנחות ובכורים קודם לשתי הלחם ואע"פ שקרב העומר והותר באכילה:

*(רבינו העתיק המשנה כלורתה ולא כתב אלא עד האליה אבל לפי משנתנו דחולין בהעור והרוטב (דף קכ"ב) מוכח בהדיא שצריך להיות שתחת האליה ורבינו סמך על המבין):

*[נוסחת הטוי"ע כמו שהיא בסה"ט, אבל נראה לי שגירסת הכ"מ יותר מדוקדק]:

משנה למלך

ברגל מחלוקת ר' שמעון ורבנן ורבינו לא גלה דעתו אי פסל הזר בהולכתו לחוץ ברגל והדבר צריך תלמוד. ודע שרש"י ז"ל ס"ל דלאביי לא פליג ר' אליעזר ורבנן לענין דינא אלא דר"א אדר"ש קאי ופליג עלה:

פי"ד ב אבל אם חשב הפסול בשעת שחיטה פסל במחשבתו שהשחיטה כשירה בזרים ע"כ. ולפי זה נ"ל שקטן ששחט אינו מפגל שהרי שחיטתו פסולה. וראיתי למרן בפ"א מהלכות אלו עלה דהיא דהיתה מחשבתו ניכרת מתוך מעשיו שכתב שיש מי שפירש אלא להחמיר כגון ששחט ע"מ לזרוק דמו אחר שתשקע החמה הויא מחשבתו מחשבה והזבח פגול ע"כ. כוונת דבריו דאי אמרינן דאין לו מחשבה והשחיטה פסולה הוי חומרא דאתי לידי קולא דהא אין הזבח נפסל אלא במי שראוי לעבודה ומש"ה היכא דחשב הקטן בשעת שחיטה מחשבת פיגול אמרינן דיש לו מחשבה ושחיטתו כשרה להחמיר עליו לעשותו פגול ודין זה לא שייך אלא במחשבת פגול שהוא חוץ לזמנו דאי במחשבת השם הזבח כשר אלא שלא עלו לבעליו ואי מחשבת המקום לא נפקא מידי לענין דינא אי יהבינן ליה לקטן מחשבה משום דמחשבת המקום אינו מפגל אלא פוסל וא"כ אף דנימא דאין לו מחשבה פסול הוא ואין הפרש בין פסולו של זה לפסולו של זה אבל במחשבת הזמן איכא חומרא לפי שהפגול הוא בכרת והפסול בלאו. ונ"ל דהיכא דשחט הקטן ולא היתה מחשבתו ניכרת מתוך מעשיו וחשב מחשבת פגול דלא הוי פגול משום דדוקא היכא דמחשבתו ניכרת מתוך מעשיו אמרינן דהיכא דנפיק מניה קולא אמרינן דיש לו מחשבה ואזלינן לחומרא אבל היכא דאין מחשבתו ניכרת אף דאתי לידי קולא אמרינן דאין לו מחשבה וא"כ השחיטה פסולה ושוב אינו מפגל דהא בפירוש איתמר בפ"ק דחולין אין לה מחשבה ואפי' מדרבנן. ומ"מ קשיא לי אכתי היכי מפגל הא אין מחשבתו ניכרת מתוך מעשיו שהיא מפגל וא"כ אף דנימא דשחיטתו כשרה לחומרא משום דמשנה מדרום לצפון והורה דמחשבתו לשם קדשים כשפגל אין מחשבתו ניכרת שפגל וכבר הוקשה זה להרב בעל לחם משנה ז"ל וצ"ע:

עוד קשיא לי בדין זה דע"כ פגול זה הוא מדרבנן דהא מדאורייתא במחשבתו ניכרת מתוך מעשיו אין לו וכמבואר בגמרא וכיון דמן התורה שחיטתו פסולה פשיטא דאין כאן פגול מן התורה ולמאי נפקא מינה דהוי פגול דרבנן אי לאיסור אכילה תיפוק ליה דאסור באכילה מן התורה משום קדשים שנפסלו ואולי נפקא מינה לענין טומאה דקי"ל שפגול והנותר הרי הם כראשון לטומאה וכמ"ש רבינו בפ"ח מהלכות אבות הטומאה וא"כ אם חשב הקטן מחשבת פגול מטמא את הידים:

ג וכן המחשב במנחת קנאות. כתב מרן הכי משמע בתוספתא דמנחות ספ"ה. והוא בפ' כל המנחות (דף נ"ט) והביאו רבינו לקמן ספי"ו. והרב קרבן אהרן פ' נו (דף כ"ט) תמה מאד כמה שהבין מרן בסברת הראב"ד, ועיין ברכת הזבח (דף כ' ע"א):

ח כיצד חשב לשתות מדם הזבח כו'. עיין לקמן ריש פ"ד מהל' פרה אדומה. ומ"ש וכן אם חשב לאכול מפרים ושעירים הנשרפים כו'. עיין לקמן רפ"ד מהל' פרה אדומה. ומ"ש

מכן

וכן אם חשב לאכול מפרים ושעירים הנשרפין בחוץ או למחר הרי הן כשרים. וכן כל כיוצא בזה: ט חשב שיאכלו הטמאים או הפסולין מדבר הראוי לאכילה. או שיקטירו הטמאים או הפסולין מדבר הראוי להקטרה. חוץ לזמן אכילה והקטרה. הזבח פגול כמו שביארנו. חוץ למקום אכילה והקטרה. הרי זה פסול ואינו פגול: י אין אכילה פחותה מכזית. ולא הקטרה פחותה מכזית. לפיכך המחשב לאכול מדבר הראוי לאכילה פחות מכזית או שחשב להקטיר מדבר הראוי להקטרה פחות מכזית בין במחשבת זמן בין במחשבת מקום. הזבח כשר. חשב לאכול כחצי זית בחוץ. ולהקטיר כחצי זית בחוץ. או שחשב לאכול כחצי זית אחר זמן אכילה. ולהקטיר כחצי זית אחר זמן הקטרה. הזבח כשר. שאין אכילה והקטרה מצטרפין. ואם הוציאו בלשון אכילה ואמר שיאכל כחצי זית ותאכל האש חצי זית. הרי אלו מצטרפין לשון אכילה אחד הוא. חשב לאכול או להקטיר כחצי זית. וחזר וחשב על חצי זית אחר באותה המחשבה. הרי אלו מצטרפין. חשב לאכול כחצי זית. ושתאכל בהמה או חיה כחצי זית. בין במחשבת מקום. בין במחשבת זמן. הרי אלו מצטרפין ששם אכילה אחד הוא. חשב על כזית שיאכלוהו שנים הרי אלו מצטרפין. חשב לאכול כזית ביותר מכדי אכילת פרס הרי זה מצטרף. חשב בשעת זביחה לאכול כחצי זית ובשעת זריקה לאכול כחצי זית הרי אלו מצטרפין בין במחשבת המקום בין במחשבת הזמן. וכן אם חשב על *כזית בשעת קבלה ועל כזית בשעת הולכה שארבע העבודות מצטרפות והרי הן כעבודה אחת. חשב להקטיר כחצי זית מן הקומץ וכחצי זית מן הלבונה הרי אלו מצטרפין. שהלבונה עם הקומץ למנחה כאימורין לזבח. לפיכך אם חשב להקטיר כזית מן הלבונה חוץ לזמנו הרי זה פגול כמו שנתבאר. אחד המחשב לזרוק דם הזבח כולו בחוץ או למחר. או שחשב לזרוק מקצת דמו בחוץ או למחר. כיון שחשב על כדי הזייה מן הדם פסל:

פרק חמשה עשר

א כל הזבחים שנשחטו במחשבת שינוי השם. בין בקרבנות יחיד בין בקרבנות צבור כשרים אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה. חוץ מן החטאת והפסח שאם נעשו במחשבת שינוי השם פסולין. ואחד המשנה שם הזבח בשעת שחיטה או בשעת קבלה או בשעת הולכה או בזריקה כמו שביארנו. כיצד לא עלו לשם חובה, כגון ששחט עולה לשם שלמים לא עלתה לבעלים. לא משום עולה שהם חייבין בה ולא משום שלמים. אלא חייבין להביא זבח אחר. וכן אם שחט עולת ראובן לשם שמעון. לא עלתה לא לראובן ולא לשמעון. במה דברים אמורים כשעקר שם הזבח בזדון. אבל אם טעה ודימה שזו העולה שלמים היא. ועשה כל עבודותיה לשם שלמים עלתה לבעלים לשם חובה. וכן החטאת והפסח שעשאן במחשבת שינוי השם בטעות כשרים. שעקירה בטעות אינה עקירה. וכן עולת העוף שמלקה או שמצה דמה במחשבת

כסף משנה

ומ"ש וכן אם חשב לאכול מפרים ושעירים הנשרפים וכו'. בס"ג דזבחים (דף ל"ה) חישב באכילת פרים ובשריפתן לא עשה ולא כלום. וצריך טעם למה השמיט מלכתוב דה"ה אם חשב לשרפן למחר שהם כשרים:

ט חשב שיאכלו הטמאים וכו'. בפ"ג דזבחים (דף ל"ו ע"ב) אמר רב חסדא אמר רבינא בר שילא חישב שיאכלוהו טמאים למחר הייב (כרת) אמר רבא הדע דבשר לפני זריקה לא חזי וכי מחשב ביה מיפסיל ולא היא התם זריק ומיחזי הכא לא מיחזי כלל ומשמע לרבינו דהא דקאמר ולא היא לא לדחויי דינא דרב חסדא אתמר אלא לדחויי ראייתא דאייתי רבא והע"ג דסייעתא אידחיא דינא לא אידחי מאחר דרב חסדא ורבינא בר שילא ורבא ס"ל הכי וליכא מאן דפליג עלייהו. ויש סעד לזה מדאמר ר' ינאי זבחים (דף ל"ה) חישב שיאכלוהו כלבים למחר הוי פגול דכתיב יאכלו הכלבים ומי עדיפי כלבים מטמאים. ומ"ש כמו שביארנו. כלומר שהזבח מתפגל במחשבת חוץ לזמנו:

י אין אכילה פחותה מכזית וכו' עד הזבח כשר. משנה בפרק ג' דזבחים (דף ל"א:). ומ"ש חשב לאכול כחצי זית בחוץ ולהקטיר כחצי זית בחוץ וכו' שאין אכילה והקטרה מצטרפין. שם. ומ"ש ואם הוציאו בלשון אכילה וכו' לשון אכילה אחד הוא. שם בגמ' (דף ל"א): חשב לאכול או להקטיר כחצי זית וכו'. מתבאר בספ"ב דזבחים (דף ל"א): חשב לאכול כחצי זית ושתאכל בהמה או חיה כחצי זית וכו'. שם מימרא דר' ינאי: חשב על כזית שיאכלוהו שנים הרי אלו מצטרפין. שם ע"ב בעיא דהיפשיטא: חשב לאכול כזית ביותר מכדי אכילת פרס הרי זה מצטרף. שם בעיא דרבא ונפשטא אביי למפשטה ממתניתין ודחי ליה. ומשמע לרבינו דדחייה בעלמא היא דפשטא דאביי כדאמר אביי היא והכי הלכתא. ופשטר שלא היה בגירסתו דחייה כלל: חשב בשעת זביחה לאכול כחצי זית וכו'. ברייתא בפ"ב דמנחות (דף י"ד:). ומ"ש וכן אם חשב על כזית בשעת קבלה ועל כזית בשעת הולכה. נ"ל שטעות סופר יש כאן וצריך להגיה כחצי זית בשעת קבלה וכחצי זית בשעת הולכה והוא הם בגמרא אהאי ברייתא דבסמוך א"ד שחיטה וזריקה דמרווייהו מתירין אין קבלה והולכה לא ואיכא דאמרי הנך דמירחקן וכ"ש הני דמיקרבן ופסק רבינו כלישנא דמחמיר ועוד דבתרא הוא ועוד דבגמ' משמע דלרבנן מצטרפות ארבע עבודות: חשב להקטיר כחצי זית וכו'. בפ"ב דמנחות (דף י"ג) תנן דלת"ק לבונה נמי מפגלת כמו המנחה עצמה וכן מבואר במתניתין בפ"ק: אחד המחשב לזרוק דם הזבח וכו'. משנה בפ' שני דזבחים (דף כ"ח). ומ"ש כיון שחשב על כדי הזיה מן הדם פסל. פשוט הוא שאם לא חשב על כדי הזיה לא פסל:

פט"ו א כל הזבחים שנשחטו במחשבת שינוי השם וכו'. משנה בריש זבחים. ומ"ש ואחד המשנה שם הזבח בשעת שחיטה או בשעת קבלה או בשעת הולכה או בזריקה. גם זה משנה שם (דף י"ג). ומ"ש בין בקרבנות יחיד בין בקרבנות צבור. מתבאר בפ"ק דזבחים (דף ד') דשנוי קדש ישנו בצבור כביחיד אבל שינוי בעלים לא שייך בצבור שהרי הכל בעליו: כיצד לא עלו לשם חובה וכו' וכן אם שחט עולת ראובן וכו'. שם בגמ' יליף מקראי דבין שינוי קדש בין שינוי בעלים בעינן בכולהו קרבנות לשמן למצוה ובפסח וחטאת לעכב. ומ"ש בד"א כשעקר שם הזבח בזדון אבל אם טעה ודימה שזו העולה שלמים הוא וכו'. בפ' התכלת (דף מ"ט) איפליגו אמוראי עקירה בטעות אי הויא עקירה או לא ורבא דהוא בתרא אמר דעקירה בטעות לא הויא עקירה ואביי נמי משמע דסבר כוותיה ובפסחים פ' אלו דברים [דף ע"ב.] מתמה גמרא אמתני' דהכא שמע מינה עקירה בטעות הויא עקירה משמע דס"ל דלא הויא עקירה. ומ"ש וכן החטאת והפסח שעשאן במחשבת שינוי השם בטעות כשרים וכו'. הוא מה שכתבתי בסמוך דאיתא בפ' אלו דברים גבי הפסח: וכן עולת העוף שמלקה וכו'. ארים פירקא קאי דקתני כל הזבחים שנשחטו במחשבת שינוי השם כשרים אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה חוץ מן החטאת והפסח קאמר דהוא הדין לקרבן העוף דשינוי השם פסול בחטאת ובעולה כשר אלא שלא עלה לבעלים לשם חובה והוא מבואר במשנה פ' קדשי קדשים (דף ס"ד:):

וכן

משנה למלך

מרן וצריך טעם למה השמיט מ'. השמטים ליה מ"מ רבינו בפי"ה דין ח' או שחשב לשרוף הטמא ... כו' ובפי"ג מיירי בסוג המחשבות מה הם וכתב דין השרפה שאינה מחשבה ובפרקין ביאר באיזה דברים לא פסל מחשבה וכתב דין אכילת פרים:

י לפיכך אם חשב להקטיר כו'. דע דבפ"ק דמנחות (דף י"ח) לא נקט במשנה כזית אלא בקומץ אבל בלבונה נקט כחס להקטיר לבונה, ורש"י פירש דקך סתמא כרבנן דאמרי לקמן ... כשרה אפי' בקורט אחד הלכך לא הנא בזית, ועיין במ"ש רבינו לעיל פי"א מהלכות אלו דין ... ע. ועיין בפי"ט מס' מעשה הקרבנות דמשמע מדברי רבינו דמקטיר בחוץ פחות מכזית דלבונה ... , ועיין בפי"ג דזבחים (דף ק"ט) במשנה דהקומץ והלבונה דמוכח מינה דבעינן כזית דלבונה ... לחייבו משום חוץ, ועיין במשנה פ"ג דזבחים (דף ל"ה) הביאה רבינו לעיל דין י' יע"ש:

פט"ו א כל הזבחים שנשחטו במחשבת שינוי השם וכו'. שמיעה לי מלתא טובא שהשוה רבינו דין שינוי קודש לשינוי בעלים ובגמ' מוכח שיש הפרש ביניהם דאילו שינוי קודש ישנו בד' עבודות כגון שוחט עולה לשם שלמים או קבל או הוליך או זרק ואילו שינוי בעלים ליתיה כי אם בזריקה ... שוחט או מקבל או מוליך ע"מ לזרוק דמו שלא לשם בעליו אבל אם שחט או קבל או הוליך ... לשם בעליו לא הוי שינוי בעלים משום דשינוי בעלים לא שייך אלא בכפרה וכפרה לא הוי אלא ... וכי איתא בפ"ק דזבחים (דף י') ומה במקום שאם אמר הריני שוחט לשם פלוני שהוא כשר

לזרוק דמו של פלוני פסול וכן בדף ד' מס לשינוי קודש שכן פסולו בגופו וישנו בד' עבודות וכן בפ' תמיד נשחט (דף ס"א) אמרי' שאמר בשינוי בעלים דאין פסולו בגופו ואינו בד' עבודות וכן [illegible]

במחשבת שינוי השם כשירה ולא עלתה לבעלים. וחטאת העוף פסולה: **ב** וכן כל המנחות שנעשו במחשבת שינוי השם כשירות ולא עלו לבעלים. חוץ ממנחת חוטא ומנחת קנאות שאם חשב באחת מארבע עבודות שלהן מחשבת שינוי השם פסולות. שינוי השם במנחה כיצד. כגון שקמץ מנחת נדבה לשם מנחת חוטא. או מרחשת לשם מחבת. או מחבת לשם מרחשת. וכן כל כיוצא בזה: **ג** אסור להשב בקדשים מחשבה שאינה נכונה כמו שיתבאר. לפיכך זבח ששחטו שלא לשמו. או מנחה שקמצה שלא לשמה. בין בזדון בין בשגגה חייב להשלים שאר עבודות לשמן. אפילו שחט וקבל והוליך במחשבת שינוי השם חייב לזרוק במחשבה נכונה. ומפני מה נשתנה דין החטאת והפסח מכל הזבחים. ודין מנחת חוטא ומנחת קנאות מכל המנחות. מפני שעיין עליהם הכתוב. הרי הוא אומר בחטאת ושחט אותה לחטאת. שתהיה שחיטה לשם חטאת. וכן שאר עבודותיה לשמה. ונאמר על חטאתו שתעשה לשם אותו החטא. ונאמר וכפר עליו שתהיה לשם בעליה. ונאמר בפסח ועשית פסח לה' אלהיך שתהיה כל עשייתו לשם פסח ונאמר ואמרתם זבח פסח הוא לה' שתהיה זביחתו לשם פסח. הא אם שינה שמו או שם בעליו פסול. ובמנחת חוטא הוא אומר מנחה היא. ובמנחת סוטה נאמר כי מנחת קנאות היא. שיהיו כל מעשיה לשמן: **ד** חטאת ששחטה לשם זבח אחר כגון ששחטה לשם עולה. או לשם אשם. או לשם שלמים. פסולה כמו שביארנו. אבל אם שחטה לשם חולין. הרי זו כשירה ולא עלתה לבעלים: **ה** מפי השמועה למדו שהקדשים מחללין קדשים ואין החולין מחללין קדשים: **ו** שחטה לשם חטא אחר כגון שבאה על אכילת חלב ושחטה על אכילת דם פסולה: **ז** שחטה לשם אדם אחר שהוא מחוייב חטאת. אפילו חטאת שאינה קבועה הרי זו פסולה: **ח** אבל אם שחטה לשם אחד שהוא מחוייב עולה הרי זו כשירה ולא עלתה לבעלים. וכפר עליו ולא על חבירו שהוא מחוייב חטאת כמותו: **ט** שחטה לשם מת כשירה ולא עלתה לבעלים שאין כפרה למתים. שחטה לשם מי שאינו מחוייב קרבן כלל לא חטאת ולא עולה ולא שאר קרבנות. הרי זו פסולה. שמא מחוייב הוא ואינו יודע: **י** שחטה לשמה והשב בשעת השחיטה לזרוק דמה שלא לשמה הרי זו פסולה. לפי שמחשבין מעבודה לעבודה. וזאת המחשבה שחשב בשעת השחיטה כאילו חשבה בשעת זריקה ולפיכך פסולה: **יא** הפסח ששחטו במחשבת שינוי השם. בין ששינה שמו לשם זבח אחר בין ששינהו לשם חולין פסול שנאמר ואמרתם זבח פסח הוא לה'. *במה דברים אמורים ששחטו בזמנו שהוא יום ארבעה עשר בניסן אפילו שחטו בשחרית במחשבת שינוי השם פסול. אבל אם שחטו שלא בזמנו במחשבה שלא לשמו כשר. שלא לשם בעליו נעשה כמי שאין לו בעלים בזמנו ופסול: **יב** פסח ששחטו לשמו בארבעה עשר קודם חצות פסול לפי שאינו זמנו. עברה שנתו ושחט בזמנו לשם פסח. וכן השוחט

השגת הראב"ד

*במ"א ששחטו בזמנו. א"א זהו כבן בתירא ור' יהושע מכשיר:

כסף משנה

ב וכן כל המנחות וכו'. משנה בריש מנחות כל המנחות שנקמצו שלא לשמן כשירות אלא שלא עלו לבעלים משום חובה חוץ ממנחת חוטא ומנחת קנאות. ומ"ש שאם חשב באחת מארבע עבודות שלהן מחשבת שינוי השם פסולות וכו'. משנה שם (דף י"ב) ובפי"ג ביאר רבינו מה הן ארבע עבודות דמנחות: שינוי השם במנחה כיצד וכו'. מתבאר בגמ' בריש מנחות:

ג אסור לחשב בקדשים וכו' לפיכך זבח ששחטו שלא לשמו וכו' חייב להשלים שאר עבודות לשמן וכו'. דיוקא דמתני' ומימרא דרבא בריש זבחים ובריש מנחות. ומה שכתב אפילו שחט וקבל והוליך וכו' חייב לזרוק במחשבה נכונה. מימרא דרבא בפ"ק דזבחים (דף ז'). ומ"ש רבינו כמו שיתבאר. הוא בפרק י"ז: ומפני מה נשתנה דין החטאת והפסח וכו'. בריש זבחים (דף ז') ובריש מנחות (דף ד':):

ד חטאת ששחטה לשם זבח אחר וכו' אבל אם שחטה לשם חולין הרי זה כשירה וכו' עד ואין החולין מחללין קדשים. מימרות אמוראים בפ"ק ב"מ (זבחים מ"ו:):

ו שחטה לשם חטאת אחרת וכו' פסולה. בפ"ק דזבחים (דף ז') אמר רבא חטאת ששחטה לשם חטאת כשירה וכו' מ"ש ושחט אותה לחטאת אמר רחמנא והרי חטאת וכו' שחטה על מי שמחוייב חטאת פסולה על מי שמחוייב עולה כשירה מ"ט וכפר עליו ולא על חבירו דומיא דידיה דמחוייב כפרה כמותו. ופירש"י חטאת חלב ששחטה לשם חטאת דם כשירה ועלה לבעלים אפי' שינוי קדש אין כאן. ובדף י' ע"ב גרסינן אמר רבא חטאת חלב ששחטה לשם חטאת ע"ז כשירה. לשם חטאת נזיר לשם חטאת מצורע פסולה. הני עולות נינהו כלומר דכיון שאינן באות אלא להכשיר ולא לכפר על חטא ידוע ה"ל עולות. בעי רבא חטאת חלב ששחטה לשם חטאת דטומאת מקדש מהו מי אמרינן כרת כמותה או דילמא אין קבוע כמותה. רב אחא בריה דרבא מתני טלהו לפיסולא ושחט אותה לחטאת לשם אותה חטאת אמר ליה רב אשי לרב אחא בריה דרבא היכי מתניתו לה א"ל אנן בשינוי בעלים מתנינן לה אמר רבא חטאת ששחטה על מי שמחוייב חטאת דם וחטאת ע"ז פסולה על מי שמחוייב חטאת נזיר וחטאת מצורע כשירה ובעינן לה הכי בעי רבא חטאת חלב ששחטה על מי שמחוייב חטאת דטומאת מקדש וקדשיו כלומר שהיא בעולה ויורד מהו מי אמרינן כרת כמותה או דילמא אין קבוע כמותה תיקו. ופסק רבינו כרב אחא בריה דרבא משום דרב אשי דהוא בתרא משמע דסבר דהכא כוותיה דהא לא אהדר ליה מידי משמע דקיבלה מיניה. ועוד דבהם גמרא דסוף כריתות (דף כ"ז) כוותיה דקאמר שאם הפרים בהמה על החלב והביאה על הדם על החלב והביאה על החלב לא כפר ובבעיא דרבא דסלקא בתיקו פסק להומרא. ומ"מ עדיין יש לתמוה למה השמיט הא דאמר רבא חטאת ששחטה על מי שמחוייב חטאת נזיר חטאת מצורע כשירה וצ"ל שלא היה כן בגירסתו אלא הכי גרים א"ל רב אשי לרב אחא בריה דרבא היכי מתניתו לה א"ל אנן בשינוי בעלים מתנינן לה והכי מתנינן לה בעי רבא חטאת חלב ששחטה וכו':

ט שהשוחטה לשם מת כשירה וכו'. מימרא דרבא שם: שחטה לשם מי שאינו חייב קרבן כלל וכו'. גם זה מימרא דרבא שם (דף ז') ולקמן בסמוך מבאר:

י שוחטה לשמה וכו'. שם (זבחים ס':) פלוגתא דר"י ור"ל ופסק כר"י דהלכה כוותיה לגבי ר"ל ועוד דר"ל אמר פסולה ורבה אמר כשירה והדר ביה רבה מק"ו דרב אשי:

יא הפסח ששחטו במחשבת שינוי השם וכו'. אפשר שהטעם מדכתיב ביה לה' משמע דלשם חולין פסול: בד"א ששחטו בזמנו וכו' אבל אם שחטו שלא בזמנו במחשבה שלא לשמו כשר. משנה בריש זבחים כל הזבחים שנזבחו שלא לשמן כשרים אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה חוץ מן הפסח והחטאת הפסח בזמנו והחטאת בכל זמן. ומ"ש אפילו שחטו בשחרית וכו'. שם במשנה (דף י"ב) פלוגתא דתנאי ופסק כבן בתירא דפסק משום דשקלי וטרו אמוראי אליביה. והראב"ד שכתב על דברי רבינו א"א זהו כבן בתירא ור' יהושע מכשיר עכ"ל. משיג עליו למה הניח ר' יהושע דהוא מארי דגמרא ספי וכבר כתבתי טעם לדבר. ומ"ש שלא לשם בעליו נעשה כמי שאין לו בעלים בזמנו ופסול. בפסחים פ' תמיד נשחט (דף ס':) בעיא דאיפשיטא:

יב פסח ששחטו (שלא) לשמו בי"ד קודם חצות פסול וכו'. נתבאר בסמוך ואיני יודע למה שנאו. וצ"ל דהאי שלא ט"ס הוא ומוכיחים הדברים כן מדמסיים בה פסול לפי שאינו זמנו והיינו טעמא לא שייך אלא בלשמו והוא מדאמר ר"י פוסל היה בן בתירא בפסח ששחטו [בי"ד] שחרית בין לשמו בין שלא לשמו לשמו דבעי בין הערביים ובפ' תמיד נשחט שם תנן שחטו (לפסח) קודם חצות פסול שנאמר בו בין הערבים: עברה שנתו ושחטו בזמנו וכו' הרי אלו כשרים וכו'. בפ"ק דזבחים (דף י"א:) ובפסחים פרק תמיד נשחט (דף ס"ב:) פלוגתא דר"א ור' יהושע ופסק כר' יהושע:

תודה

משנה למלך

פיריים למחשבה בד' עבודות לסקטיר או לשמן חוץ לזמנם או חוץ למקומם משום דמקרא דאם האכל יאכל מרבינן מינים אכילת אדם ואכילת מזבח הוי זריקה והקטרה ושפיכת שיריים אבל מחשבת שינוי השם לא הוי אלא בד' עבודות דוקא:

ב חוץ ממנחת חוטא שאם חשב באחת מד' עבודות וכו'. דע דרש"י בפירוש התורה גבי חטאת היא כתב נקמצה ונקטרה לשמה כשרה שלא לשמה פסולה. והקשה הרא"ם דבגמ' מוכח דלא נפסל אלא בקמיצה מדקתני כל המנחות שנקמצו שלא לשמן כשרות אלא שלא עלו לבעלים חוץ ממנחת חוטא ולא הוזכרו בה הקטרה שלא לשמה אלא קמיצה שלא לשמה וכן אגיע בריש זבחים וכו' והאריך בקושיא זו יע"ש. ודבריו הם תמוהים בעיני משום דמתניתין דכל הזבחים שנזבחו פשיטא דלאו דוקא זביחה דה"ה לכל שאר העבודות דהיינו קבלה והולכה וזריקה ובפסח וחטאת כל ארבע עבודות אלו פוסלות שלא לשמן וכדאיתא בהדיא בפ"ק דזבחים (דף ד') וגבי מנחות נמי איכא ארבע עבודות דהיינו קמיצה ומתן כלי והלוך והקטרה וכדתנן בפ"ק דמנחות (דף י"ב) ומאי דתנן כל המנחות שנקמצו שלא לשמן לאו דוקא קמיצה דה"ה לשאר העבודות אלא דעבודה קמייתא נקט וה"ה לאינך וכת"ם כפוס' בריש מנחות. ומה שהקשה עוד הרא"ם דהא קי"ל דבהקטרה המנחה פסל מחשבה אהאמימתים ומכן דבהדיא אמרי' בפ"ק דזבחים (דף י"ג) ובר"ש שהקטן אעא דמקטיר דמנחה הוי במקום ורק דוכת והסברא גוזרת כן משום דשאני זבח שאף אם לא הוקטרו האימורין אינו נפסל הזבח אבל גבי מנחה האוכל קודם הקטרת הקומץ לוקה ולא הותרו השיריים אלא לאחר שתלויה האור בזמנו וא"כ דמי לזריקה שלא הותר הבשר אלא לאחר זריקה כדכתיב הדם ישפך והבשר תאכל, ומ"מ יש לדקדק בדברי רמ"י אמאי נקט הני שני עבודות לבד ולא כתב נמי מתן כלי והלוך:

ד אבל אם שחטה לשם חולין וכו'. עיין בפ"א מהל' פרה אדומה דין ט':

י שחטה לשמה וכו'. דע דכתבו התוס' בפ"ק דזבחים (דף ט') ד"ה מחשבין דדוקא משחיטה לזריקה מחשבין אבל משחיטה לקבלה לא דהא מפיגול יליף לה ופיגול לא הוי במחשבה דשחיטה לקבלה וכן ק"ו דרב אשי דיליף משינוי בעלים לא הוי אלא משחיטה לזריקה. ודע דלאו דוקא משחיטה לזריקה דה"ה מקבלה לזריקה או מהולכה לזריקה. ולא מעטו התוס' אלא מחשב מעבודה לעבודה שאינה זריקה אבל מחשב באחת משלש עבודות לזריקה מחשבין דומיא דפגול ומק"ו דרב אשי נמי נלמד וזה פשוט:

יא הפסח ששחטו וכו'. עיין ברכת סוכה (דף ב' ע"א) שתמה על רבינו בדין זה דלשם חולין פסול ודוק:

שני

השוחט שאר זבחים לשם פסח אפילו שחטן אחר חצות הרי אלו כשרים ולא עלו לבעלים לשם חובה: **יג** תודה ששחטה לשם שלמים עלתה לבעלים. ושלמים ששחטן לשם תודה לא עלו לבעלים. לפי שהתודה נקראת שלמים ושלמים לא נקראו תודה: **יד** עולה ששחטה על מי שאינו מחוייב קרבן כלל לא עלתה לבעלים. שהרי שחטה שלא לשם בעליה. ואע"פ שזה ששחטה לשמו אינו מחוייב כלום בעניינו. אי אפשר שלא יהיה חייב כפרה לשמים שאין לך אדם בישראל שלא עבר מעולם על מצות עשה: **טו** עולה הבאה לאחר מיתה שעשאה שלא לשם בעליה. עלתה לבעלים לשם חובה שאין בעלים לאחר מיתה: **טז** שני כבשי עצרת ששחטן לשם אילים לא עלו לצבור לשם חובה. ואם דימה שהן אילים ושחטן לשם אילים עלו להן. מפני שהיא עקירה בטעות: **יז** אשם מצורע ששחטו שלא לשמו. או שלא נתן מדמו על גבי בהונות. טעון נסכים. שאם יקרב בלא נסכים נמצא כמקריב נדבה ואין האשם בא נדבה: **יח** כבש הבא עם העומר ששחטו שלא לשמו. לא יביא מנחת נסכים שלו שני עשרונים אלא עשרון אחד כשאר הנדבות. שהרי לא עלה לשם חובתו. וכן תמיד ששחטו שלא לשמו לא יעלה עמו שני גזרי עצים כשאר התמידים. שהרי לא עלה לחובת התמיד אלא הרי הוא ככל הנדבות: **יט** שני כבשי עצרת ששחטן שלא לשמן. או ששחטן בין לפני זמנן בין לאחר זמנן. הדם יזרק והבשר יאכל אף על פי שלא עלו לצבור לשם חובה. ואם היתה שבת לא יזרוק ואם זרק הורצה להקטיר אימורין לערב: **כ** וכן שלמי נזיר ששחטן שלא לשמן. אע"פ שלא עלו לבעלים הרי הן נאכלין ליום ולילה ואינן טעונין לחם. וכן אשם נזיר ואשם מצורע ששחטן שלא לשמן. אע"פ שלא עלו לבעלים הרי הן נאכלים:

כסף משנה

יג תודה ששחטה לשם שלמים וכו'. פ"ק דזבחים (דף ד'):

יד עולה ששחטה על מי שאינו מחוייב קרבן כלל וכו'. נלמד ממ"ש בסמוך שאמר רבא גבי חטאת בפ"ק דזבחים (דף ז') אלא שים לגמגם ששם נתן טעם שמא מחוייב הוא ואינו יודע וכאן נתן טעם שא"א שלא יהיה חייב כפרה לשמים וכו' ובגמרא נשנו טעם זה ולא הראשון. ומשמע לי דרבינו הוה גריס בגמרא תרוייהו כלשון שכתבה ואי ניחיב הכי טעמי חדא שמא מחוייב הוא ואינו יודע ועוד דודאי הוא מחוייב שאין לך אדם מישראל וכו':

טו עולה הבאה לאחר מיתה וכו'. מימרא דרבא בפ"ק דזבחים (דף ז':) ואע"ג דאיכא מאן דפליג עליה התם פסק כרבא דבתרא הוא:

טז שני כבשי עצרת ששחטן לשם אילים וכו' עד מפני שהיא עקירה בטעות. בפרק התכלת (דף מ"ט) תני רבה בר בר חנה קמי דרב כבשי עצרת ששחטן לשם אילים כשירים ולא עלו לבעלים לשם חובה א"ל רב עלו ועלו אמר רב חסדא מסתברא מילתיה דרב בכסבור אילים ושחטן לשם כבשים אבל כסבור אילים ושחטן לשם אילים לא עקירה בטעות הויא עקירה רבא אמר עקירה בטעות לא הויא עקירה. ופסק כרבא דבתרא הוא ועוד דאביי משמע התם דסבר כוותיה ומשמע דלוקמא משום דהוי עקירה בטעות קאמר רבא דעלו לבעלים אבל אם לא היתה בטעות לא עלו:

יז אשם מצורע ששחטו שלא לשמו וכו'. ברייתא בפ"ק דמנחות (דף ס') ובפרק שתי מדות:

יח ומ"ש כבש הבא עם העומר ששחטו שלא לשמו וכו'. שם (דף ס"ם) א"ר יוחנן אשם מצורע ששחטו שלא לשמו טעון נסכים שאם אי אתה אומר כן פסלתו מהקריב לה רב מנשיא בר גדא אלא מעתה כבש הבא עם עומר ששחטו שלא לשמו תהא מנחתו כפולה שאם אי אתה אומר כן פסלתו ותמיד של שחר ששחטו שלא לשמו יהא טעון שני גזירים כבין הערבים שאם אי אתה אומר כן פסלתו וכו' אין ה"נ אלא אמר אביי חדא מינייהו נקט רבי ינאי אמר בשלמא התם עולה ניהלו אי נמי לא הוי לשולחנו חובה קרבי לעולה נדבה אלא הכא אי לא מוקמת ליה במילתיה אשם נדבה מי איכא ופסק כר' ינאי דמסתבר טעמיה:

יט שני כבשי עצרת ששחטן שלא לשמן וכו' עד להקטיר אימורים בערב. ברייתא בפ' התכלת (דף מ"ז):

כ וכן שלמי נזיר ששחטן שלא לשמן אע"פ שלא וכו'. שם תני לוי: וכן אשם נזיר ואשם מצורע ששחטן שלא לשמן וכו'. גם זה שם תני לוי ובפ"ק (דף ד') דאמר רב וכו' אשם נזיר ואשם מצורע ששחטן שלא לשמן פסולים ואסיקנא בתיובתא:

פט"ז א כבר ביארנו וכו' ואם חשב מחשבת הזמן הקרבן פגול עד אין זה פגול אלא פסול. משנה בפ"ב דזבחים (דף כ"ט). ומ"ש וה"ה בעופות. משנה בפ' קדשי הקדשים (דף ס"ד:). ומ"ש ובמנחות. משנה בפ"ק דמנחות:

ב המחשב באחת מארבע עבודות וכו' עד הרי הקרבן פסול ואינו פגול. משנה בפרקים הנזכרים. ומ"ש וכן אם עירב המחשבה בהקטרה ה"ז פסול ואינו פגול. גם זה משנה בפרקים הנזכרים לאכול כחצי זית להקטיר כחצי זית כשר שאין אכילה והקטרה מצטרפים:

ג חשב לאכול או להקטיר וכו'. מבואר ממה שיבא:

ד חשב על חצי זית במחשבת הזמן וכו'. פלוגתא דאמוראי בפ"ב דזבחים (דף ל"א) ופסק כרבא: וכן אם חשב על חצי זית וכו'. שם מימרא דרב אשי:

ה חשב על הדמים הניתנים למטה וכו' ועירב עמהם מחשבת הזמן הרי זה פגול. ברייתא שם (דף כ"ז). ומ"ש ואם חשב עמהם וכו' ברייתא הנזכרת ופשוט ה"א. ומ"ש לבדה לאו דוקא דה"ה דאפילו עירב עם מחשבת המקום מחשבת הזמן אינו פגול כמו שנתבאר:

ו חשב על הדם הניתן למעלה וכו' עד הרי זה פסול ואינו פגול. שם: כתב הראב"ד חשב על הדם א"א כדומה לי שיש כאן שבוש עכ"ל. טעמו מדאמרי' התם

פרק ששה עשר

א כבר ביארנו שהמחשב באחת מארבע העבודות מחשבת המקום. הקרבן פסול ואינו פגול. ואם חשב מחשבת הזמן הקרבן פגול. במה דברים אמורים בשלא עירב עם מחשבת הזמן מחשבה אחרת. אבל אם עירב מחשבת מקום או מחשבת שינוי השם בפסח ובחטאת עם מחשבת הזמן. הקרבן פסול ואינו פגול. כיצד שחט וקבל והוליך וזרק ומחשבתו בארבע עבודות אלו מחשבת הזמן. או שהיתה מחשבתו באחת מארבעתן מחשבת הזמן ובשאר העבודות היתה מחשבתו נכונה או לא היתה שם מחשבה כלל בשאר העבודות הרי זה פגול. אבל אם שחט במחשבת הזמן וקיבל או הוליך או זרק במחשבת המקום. או ששחט במחשבת המקום וקיבל או הוליך או זרק במחשבת הזמן. הרי זה אינו פגול אלא פסול בלבד. וכן הפסח והחטאת ששחטן במחשבת שינוי השם וקיבל והוליך במחשבת הזמן. או ששחטן במחשבת הזמן וקבל או הוליך או זרק במחשבת שינוי השם. אין זה פגול אלא פסול. והוא הדין בעופות ובמנחות. אין שם פגול אלא קרבן שנפסל במחשבת הזמן ולא עירב עמה מחשבת המקום לא בתחלה ולא בסוף ולא עירב עמה מחשבת שינוי השם בקרבנות שנפסלין במחשבת שינוי השם: **ב** המחשב באחת מארבע העבודות או בכולם לאכול כזית מדבר הראוי לאכילה בחוץ וכזית למחר. או כזית למחר וכזית בחוץ. או כחצי זית בחוץ וכחצי זית למחר. או כחצי זית למחר וכחצי זית בחוץ. הרי הקרבן פסול ואינו פגול. וכן אם עירב המחשבה בהקטרה הרי זה פסול ואינו פגול: **ג** חשב לאכול או להקטיר כחצי זית במחשבת המקום ולאכול או להקטיר כזית במחשבת הזמן הרי זה פגול. בין שהקדים מחשבת כזית בין שאיחר אותה שאין חצי זית חשוב אצל כזית: **ד** חשב על חצי זית במחשבת הזמן ועל חצי זית במחשבת המקום וחזר וחשב על חצי זית אחר במחשבת הזמן הרי זה פגול. וכן אם חשב על חצי זית במחשבת הזמן וחזר וחשב על כזית חציו במחשבת הזמן וחציו במחשבת המקום הרי זה פגול: **ה** חשב על הדמים הניתנין למטה ליתן אותם למעלה או על הניתנין למעלה לתתם למטה וכיוצא במחשבות אלו שאינן פוסלין כמו שביארנו ועירב עמהן מחשבת הזמן הרי זה פגול. ואם חשב עמהן מחשבת המקום לבדה הרי זה פסול ואינו פגול: **ו** *חשב על הדם הניתן למעלה

השגת הראב"ד

*חשב על הדם. א"א כמדומה לי שיש כאן שבוש:

משנה למלך

יט שני כבשי עצרת כו'. פ"ב דחולין (דף כ') וכס"ד דגיר (דף כ"ט) ועיין לקמן פ"כ מהלכות פגולות הלכה י"ג והלכה י"ד ודוק:

שהם בגמרא דטעמא מידי דהוה אמחשבת שינוי ופירש"י ור' יהודה היא דפסל ליה, ורבינו פסק דלא כר' יהודה ונמצא סותר מ"ש פה ולכן כתב שיש כאן שיבוש. וי"ל שרבינו אינו מפרש כפירוש רש"י אלא לפי שפשטה ה"ס היפסולי נמי לא ליפסול אהדר ליה דכי היכי דאשכחן לר' יהודה במחשבת שינוי דאע"ג דלא הוי פגול מיפסיל ה"נ לרבנן דחשב על הדם הניתן וכו' אע"פ שאינו פגול מיפסיל.

ומ"ש ומאחר שביארנו וכו' למה לא יהיה פגול במחשבה זו וכו' עד הרי זה פסול ואינו פגול. שם בדף הנזכר:

ז חשב מחשבת זמן בשעת קמיצה וכו' אינה פגול עד שיחשב מחשבת הזמן בכל המתיר. משנה בפ"ב דמנחות (דף ט"ז) פלוגתא דת"ק ור"מ ופסק כת"ק. ומה שכתוב בדברי רבינו או בשעת זריקתן ט"ס הוא וצריך למוחקו ולכתוב במקומו או בשעת הקטרתן:

ח חשב בשעת הקטרת הקומץ וכו'. פלוגתא דאמוראי בספ"ב דמנחות (דף י"ז) ופסק כמ"ד דאין הקטרה מפגלת הקטרה משום דרב וכמה אמוראי סברי הכי. ומ"ש וכן אם הקטיר הלבונה לבדה או הקומץ לבדו וכו'. כבר נתבאר בסמוך דהלכה כת"ק דאמר אין מפגלין בחצי מתיר. ומ"ש אבל אם הקטיר הקומץ לבדו וחשב שיקטיר לבונה למחר ואח"כ הקטיר הלבונה וחשב שיאכל השירים למחר הרי זה פגול וכו'. שם הקטיר קומץ להקטיר לבונה ולבונה לאכול שירים למחר פיגול מאי קמ"ל אי הקטרה מפגלת הקטרה קמ"ל לימא הקטיר קומץ להקטיר לבונה אי מפגלין בחצי מתיר קמ"ל לימא הקטיר קומץ (להקטיר לבונה) ולאכול שירים למחר אי תרוייהו קמ"ל לימא הקטיר קומץ להקטיר לבונה ולאכול שירים למחר אמר רב אדא בר אהבה לעולם קסבר אין הקטרה מפגלת הקטרה ואין מפגלין בחצי מתיר ושאני הכא דפשטה לה מחשבה בכולה מנחה. ופירש"י מאי קמ"ל קס"ד דמשום הדא מחשבות מיפגלא והד מינייהו אשמעינן ופיגול משום מחשבה להקטיר לבונה למחר הוא ולא משום לאכול שירים דאין מפגלין בחצי מתיר, לימא הקטיר קומץ להקטיר לבונה ולא לימא לאכול שירים כיון דהכיא מחשבה לא מהניא למה לי מחשבה בהדי קמייתא ואי פגול משום לאכול שירים הוא דמפגלין בחצי מתיר אבל להקטיר לבונה לא מהניא למה לי למיתנייה בהדיה. ואי תרווייהו קמ"ל ואי לאכול קאמר שלא חישב באחד מהן לימא להקטיר לבונה ולאכול שירים דמשמע תרתי מילי וכו'. דפשטה לה מחשבה לכולה מנחה ואע"ג דלא מיפגיל בחדא מינייהו השתא דחשיב בתרווייהו מיפגלא:

ט הקטיר כדי שומשום מן הקומץ וכו'. שם (דף ט"ז:) הקטיר שומשום לאכול שומשום עד שכלה קומץ כולו רב חסדא ורב המנונא ורב ששת חד אמר פגול וחד אמר פסול וחד אמר כשר, ורבינו לא פסק כמ"ד כשר משום דהוי ספיקא ולחומרא ולא פסק כמ"ד פגול וחייב כרת משום דספק עונשים להקל. ועי"ל דטעמיה משום דמ"ד כשר ה"ל חד לגבי תרי דפסלי ומ"ד דחייב כרת ה"ל חד לגבי תרי דפטרי ליה:

י מנחת חוטא וכו'. ברייתא פרק כל המנחות (דף כ"ט):

יא שירים שחסרו בין קמיצה להקטרה וכו'. בספ"ק דמנחות (דף י"ב) בעיא דלא איפשיטא:

פי"ז א כל הדמים הניתנים וכו' עד היא העיקר. משנה בר"פ ב"ש (דף ל"ו:). ומ"ש אבל כל הדמים הניתנים על מזבח הפנימי וכו'. שם במשנה כל הניתנים על מזבח הפנימי אם היכר אחת מהמתנות לא כיפר לפיכך אם נתן כולן כתקנן ואחת שלא כתקנה פסול ואין בו כרת. ופירש"י לפיכך הואיל וכולן מתירות אין זו מתרת בלא זו ואין מפגלת בלא זו אם נתן כולם בשתיקה ואחת שלא כתקנה כגון שנתנה במחשבת חוץ למקומו או חוץ לזמנו פסול שלא כיפר בראשונות ואין בו כרת שאין האחרונה מפגלתו שאין מפגלין בחצי מתיר:

ג טבילת אצבע וכו'. בפ"ק דזבחים (דף י"ג):

היה

למעלה לתתו למחר למטה: **או** על הדם הניתן למטה לתתו למחר למעלה. **או** שחשב על הדם הניתן בפנים בהיכל לתתו למחר במזבח החיצון. **או** שחשב על הדם הניתן במזבח החיצון לתתו למחר בפנים בהיכל אינו פגול. אע"פ שחשב מחשבת הזמן הואיל ושינה מקום נתינת הדם במחשבתו הרי זה פסול ואינו פגול. ומאחר שביארנו בהלכות אלו שהדם שניתן שלא במקומו כאילו ניתן במקומו למה לא יהיה זה פגול במחשבה זו שחשב ליתן הדם שלא במקומו למחר. מפני שהדם הניתן שלא במקומו אע"פ שהזובח כשר אינו מתיר הבשר באכילה כמו שביארנו. וכל זריקה שאינה מתרת הבשר באכילה אם חשב ליתנה חוץ לזמנו לא פיגל. לפיכך אם חזר וחשב בזבח זה מחשבת הזמן הרי זה פסול ואינו פגול: **ז** חשב מחשבת זמן בשעת קמיצה אבל לא בשעת ליקוט הלבונה. או שחשב מחשבת הזמן בשעת ליקוט הלבונה אבל לא בשעת קמיצה. הרי זו פסולה ואינה פגול עד שיחשב מחשבת הזמן בכל המתיר שהוא הקומץ עם הלבונה. בשעת קביצת הקומץ וליקוט הלבונה. או בשעת נתינת שניהן בכלי. או בשעת הולכתן או בשעת זריקתן*: **ח** חשב בשעת הקטרת הקומץ שיקטיר הלבונה למחר אינה פגול שאין הקטרת מפגלת הקטרה. וכן אם הקטיר הלבונה לבדה או הקומץ לבדו והוא מחשב לאכול שירים למחר הרי זו פסולה ואינה פגול שאין מפגלין בחצי מתיר. אבל אם הקטיר את הקומץ לבדו וחשב שיקטיר לבונה למחר ואחר כך הקטיר הלבונה וחשב שיאכל השירים למחר הרי זה פגול. שהרי פשטה מחשבת זמן בכל המנחה: **ט** הקטיר כדי שומשום מן הקומץ עם הלבונה והוא מחשב שיאכל כדי שומשום מן השירים למחר. עד שהשלים כל הקומץ עם הלבונה במחשבת הזמן הרי זו פסולה ואינה פגול. שאע"פ שדרך אכילה בכך מעט מעט אין דרך הקטרה בכך אלא הרי זו כמנחה שלא הוקטר קומצה: **י** מנחת חוטא או מנחת קנאות שהיה עליה לבונה וחשב בה מחשבת הזמן קודם שילקט הלבונה הרי זו פסולה ואינה פגול. ואם אחר שליקט הלבונה חשב עליה מחשבת הזמן הרי זה פגול: **יא** שירים שחסרו בין קמיצה להקטרה. והקטיר הקומץ במחשבת הזמן הרי זה ספק אם נקבעו לפגול והרי הן פגול. או לא נקבעו ואינו פגול:

פרק שבעה עשר

א כל [א]הדמים הניתנין על מזבח החיצון שנתן מהם מתנה ראשונה במחשבה נכונה. ונתן ממתנה שניה ואילך במחשבת שינוי השם או במחשבת המקום או מחשבת הזמן הרי זה כיפר והורצה הקרבן. ואם נתן את הראשונה במחשבת הזמן והשלים המתנות במחשבת המקום. הרי זה פגול. שמתנה ראשונה היא העיקר. אבל כל הדמים הניתנין על מזבח הפנימי. הואיל וכולן מעכבין זה את זה כמו שביארנו. אם נתן אחת מהן שלא כתקנה אלא הפסיד בה המחשבה. אע"פ שנתן כל השאר כתקנן הזבח פסול: **ב** חשב בראשונה מחשבת הזמן ושתק בשאר. או שנתן כולן כתקנן חוץ מן האחרונה שנתן במחשבת הזמן. הרי זה פסול. ואינו פגול עד שיזה במחשבת הזמן שהרי כלם במתנה אחת הן: **ג** טבילת אצבע בדם החטאות הפנימיות מפגלת. כיצד חשב בשעת טבילת אצבע בדם מחשבת הזמן. הרי זה כמחשב בשעת הזייה:

היה

*[הקטרתן נפי כס"מ]: א כמ"ג נאוין סלם: *[ס"א הראשונה]:

משנה למלך

פט"ז **ז חשב** מחשבת הזמן בשעת קמיצה וכו'. בפ' הקומץ זוטא (דף י"ז) איפליגו רב ושמואל דרב ס"ל דמחלוקת כשהכניס ור"מ הוא דוקא שנתן את הקומץ בשתיקה ואת הלבונה במחשבה אבל נתן הקומץ במחשבה ואת הלבונה בשתיקה ד"ה פגול שכל העושה על דעת אחד עושה ושמואל אמר עדיין היא מחלוקת ופסק רבינו כרבנן אליבא דשמואל משום דרב קאי בקשיא. אך אני תמיה בדין זה דבגמרא שם איפליגו היכא דפיגל בהולכה מהו דר"י אמר הולכה כקמיצה ור"ל אמר הולכה כהקטרה ושמעא דהלכה כר"י. ועוד דאסיקנא שם לר"ל בקשיא מהא דתניא כד"א בקמיצה ובמתן כלי כו' וברייתא זו הובאה בפ' ב"ש (דף מ"ב). שמעינן מהאי ברייתא דקמיצה לבד מתפגל ולא בעינן שיחשוב בשעת ליקוט הלבונה משום דאין קמיצה בלבונה והוי עבודה בפני עצמה וכן מתן כלי דקומץ לבד וכן בהילוך דמתן כלי אליבא דכ"ע בקומץ לבד מתפגל ולא בעי' שיפגל גם בלבונה אלא בהקטרה דוקא לפי שאז מניחם שוים ובהילוך דהקטרה פליגי. והכי כתבנו דהוי כקמיצה דא"כ איך כתב רבינו בשעת קמיצת הקומץ וליקוט הלבונה או בשעת נתינת שניהם בכלי או בשעת הולכתן וצ"ע. ומ"ש מכן דלא בשעת זריקתן ט"ס הוא כו'. גם לעיל בפי"ג הלכה ו' כתב רבינו ובזריקתו אלא יתעשו נמס לא נבנס עם מכן. ועיין כמס שפירש"י בפ' הקומץ זוטא (דף י"ז) ד"ס ואלא משני כולא פרק ועיין בס"ע ר"ס הקומץ זוטא:

י מנחת חוטא כו'. עיין לעיל פי"ד:

פי"ז **ג טבילת** אצבע וכו'. בפ"ק דזבחים (דף י"ג) תני חדא טבילת אצבע מפגלת בחטאת ותניא אידך לא מפגלת ולא מתפגלת מאי לאו תנאי היא לא הא רבנן והא ר"ש. ופירש"י ר"ש היא דאמר במתני' הולכה לא מפגלה ע"כ. ותמיהא לי מלתא דע"כ לא קאמר ר"ש אלא בהולכה דרם משום דעבודה שאפשר לבטלה היא אבל בטבילת אצבע אף דמדין הולכה נגעו בה ועיקר הפגול בשלמים כתיב וכיון דהולכה בשלמים לא מפגלה משום דאפשר לבטלה ה"ה בטבילת אצבע הא ליתא דהא עלה דהא הל"מ אדרבא"ל מודה ר"ש בהולכת חטאת הפנימיות שמחשבה פוסלת בה הואיל ועבודה שאי אפשר לבטלה היא הרי דלר"ש בהולכה שאי אפשר לבטלה חשיב עבודה וה"ה לטבילת אצבע וצ"ע. ועיין בדברי התוס' בד"ה תהי בה ר"ל (א"ה ועיין פ"ס מה' מעשה הקרבנות הל' ט' ופי"א מהלכות אלו דין א'). ודע דאליבא דכ"ע טבילת אצבע אינה מפגלת שאם שמה או קבל או הוליך לטבול אצבעו למחר לא חשיב פגול משום דלא הוי לא אכילת אדם ולא אכילת מזבח וברייתא דקתני ולא מפגלת כדי נסבה דליכא מאן דפליג עלה אלא נקטיה לדוגמא בעלמא כמו שאינה מתפגלת כך אינה מפגלת:

ד היה עומד בעזרה וחשב מחשבת הזמן בחטאות הנעשות בפנים בדבר הנעשה בפנים אינו פגול. חשב בדבר הנעשה בחוץ הרי זה פגול: ה כיצד היה עומד בעזרה ואמר הריני שוחט להזות דמו למחר. אינו פגול שההזיה לפנים בהיכל: (ו) היה עומד בהיכל ואמר הרי אני מזה לשפוך שירים למחר. אינו פגול שהרי חשב בפנים בדבר הנעשה בחוץ. אבל אם היה עומד בעזרה ושחט והוא מחשב לשפוך שירים למחר או להקטיר אימורין למחר. הרי זה פגול. שהרי חשב בחוץ בדבר הנעשה בחוץ: ז התודה מפגלת את הלחם והלחם אינו מפגל את התודה. כיצד השוחט את התודה והוא מחשב שיאכל מבשרה. או יזרוק דמה. או שיקטיר אימוריה למחר. הזבח עם הלחם פגול. אבל אם חשב לאכול מן הלחם למחר. הלחם לבדו פגול וזבח התודה אינו פגול: ח וכן הדין בשני כבשי עצרת עם שתי לחם הבאות עמהן שאם חשב מחשבת זמן בכבשים נתפגלו שתי הלחם. חשב שיאכל משתי הלחם למחר. שתי הלחם פגול והכבשים אינן פגול. חשב באחת מארבע העבודות לאכול כזית מבשר הזבח עם הלחם למחר. הלחם לבדו פגול והתודה או הכבשים אינן פגול: ט המקטיר שני בזיכי לבונה שעם לחם הפנים וחשב בשעת הקטרתן שיאכל לחם הפנים למחר. הרי הלחם פגול: י השוחט שני כבשי עצרת וחשב לאכול אחת משתי החלות למחר שתיהם פגול: יא הקטיר שני הבזיכים והוא מחשב לאכול אחד משני הסדרים למחר. שני הסדרים פגול: יב וכן אם חשב מחשבת הזמן באחת מחלות התודה. או באחת מחלות מנחת מאפה התנור. הרי כל החלות פגול: יג אבל אם נטמאת אחת משתי החלות. או אחד משני הסדרים. או אחת מחלות התודה. בין לפני זריקה בין לאחר זריקה. אותה החלה ואותו הסדר אסור. והטהור בטהרתו יאכל: יד חשב בעבודת אחד משני הכבשים שיאכל כזית משתי הלחם למחר. וכן אם חשב בהקטרת אחד משני הבזיכין שיאכל כזית מלחם הפנים למחר. הרי הלחם פסול. ואינו פגול עד שיחשב בכל המתיר שהוא עבודת שני הכבשים והקטרת שני הבזיכין: טו שחט אחד וחשב לאכול חצי זית מחלה זו למחר ושחט השני וחשב לאכול חצי זית מחלה שנייה למחר הרי אלו מצטרפין לפגול. והוא הדין בשני הבזיכין עם שני הסדרים: טז חשב באחד משני הכבשים מחשבת הזמן. ועשה השני במחשבה נכונה. זה שעשאהו במחשבת הזמן פגול והשני כשר: יז שחט אחד מהן וחשב בשעת שחיטתו שיאכל מבשר השני למחר שניהן כשירים שאין מחשבין מזה על זה: יח שני כבשי עצרת אין מקדשין את הלחם אלא בשחיטה. כיצד שחטם וזרק דמם במחשבת שינוי השם לא קדש הלחם. שחטן לשמן וזרק דמם שלא לשמן הלחם קדוש ואינו קדוש. שחטן שלא לשמן אף על פי שזרק לשמן לא קדש הלחם: יט שתי הלחם שיצאו בין שחיטה לזריקה וזרק דם הכבשים במחשבת הזמן. נתפגלו שתי הלחם אף על פי שהן בחוץ. שהזריקה מועלת ליוצא אף על פי שעדיין הוא בחוץ: כ כבשי עצרת ששחטן לשמן ואבד הלחם. אם זרק דמן לשמן הרי אלו פסולין. זרק דמן *במחשבת הזמן אחר שאבד הלחם. הרי אלו ספק אם הותרו באכילה או לא הותרו:

*[עי' בכ"מ]:

כסף משנה

ד היה עומד בעזרה וכו' עד שהרי חשב בחוץ בדבר הנעשה בחוץ. בפ"ב דמנחות (דף י"ד) ואיתיה נמי בפרק ב"ש (דף מ"ג):

ז התודה מפגלת את הלחם וכו' עד והכבשים אינם פגול. משנה בפ' שני דמנחות (דף ט"ו):

ח ומ"ש חשב באחת מארבע עבודות וכו'. שם ע"א בעא מיניה ר"א מרב השוחט את התודה לאכול למחר כזית ממנה ומלחמה מהו. ופירש רש"י ממנה ומלחמה כחצי זית מזה וכחצי זית מזה. לאיפגולי תודה לא מיבעיא לי השתא כולו מלחמה לא מיפגלא ממנה ומלחמה מיבעיא כי קא מיבעיא לי לאיפגולי לחם מי מצרף תודה לאיפגולי לחם או לא א"ל אף בזו הלחם מפוגל והתודה אינה מפוגלת וכו' ואיכא דמתני לה אהכבשים בעא מיניה השוחט את הכבשים לאכול למחר כזית מהם ומלחמה מהו וכו' מי מצטרפי כבשים לאיפגולי לחם או לא אמר ליה אף בזו הלחם מפוגל והכבשים אינם מפוגלים וכו' מאן דמתני לה אתודה כ"ש אכבשים ומאן דמתני לה אכבשים כבשים הוא דהוזקקו זה לזה בתנופה אבל תודה דלא הוזקקה זה לזה בתנופה לא. ופירש"י אבל תודה לא פשיטא ליה דליפגול לחם. ופסק כלישנא דתודה משום דהוי וכ"ש לכבשים ואע"ג דלישנא קמא הוא משום דכיון דאיכא תרי לישני ה"ל כספיקא ולחומרא. והר"י קורקוס ז"ל כתב טעם אחר דלא שבקינן מאי דפשיטא להאי לישנא למנקט ספיקא דאידך לישנא:

ט המקטיר שני בזיכי לבונה וכו'. מתבאר ממה שיבא:

י יא השוחט שני כבשי עצרת וכו' עד שני הסדרים פיגול. משנה בפ"ב דמנחות (דף י"ג:) פלוגתא דתנאי ופסק כחכמים:

יב וכן אם חשב מחשבת הזמן וכו'. שם (דף י"ד:) בעיא דר"י ופשטוה מברייתא:

יג אבל אם נטמאת אחת משתי החלות וכו'. גם זה שם במשנה פלוגתא דתנאי ופסק כחכמים. ומ"ש בין לפני זריקה בין לאחר זריקה שם א"ר אלעזר מחלוקת לפני זריקה אבל לאחר זריקה דברי הכל וכו' והטהור יאכל:

יד חשב בעבודת אחד משני הכבשים וכו'. ג"ז שם במשנה פלוגתא דתנאי ופסק כחכמים:

טו שחט אחד וחשב לאכול כחצי זית מחלה זו למחר ושחט השני וחשב לאכול כחצי זית מחלה שנייה למחר הרי אלו מצטרפין לפגול. כך היא הגירסא הנכונה והדין בפ"ב דמנחות (דף י"ד) פלוגתא דרבי ורבנן ופסק כחכמים. ומ"ש וה"ה בשני הבזיכים עם שני הסדרים נלמד מהדין שכתב בסמוך:

טז חשב באחד משני הכבשים וכו'. משנה בפ"ב דמנחות (דף ט"ז):

יז ומ"ש שחט אחד מהם וחשב בשעת שחיטתו שיאכל מבשר השני למחר וכו'. גם זה שם במשנה ולשונה שיאכל מחבירו ובעי ר' אבא זוטי (דף ט"ו) מחבירו כבש חבירו ממש ולא מיפגיל או דילמא לחם ממש ומפגיל ליה ואסיק למפשטה ממתניתין ודחי דילמא דסריס ואמר מחבירו כבש ולכך כתב רבינו מבשר דליכא לספוקי בלחם. ויש לתמוה למה השמיט רבינו דין שאומר מחבירו:

יח שני כבשי עצרת אין מקדשין את הלחם אלא בשחיטה וכו' שחטו לשמן וכו' הלחם קדוש ואינו קדוש. כך היא הגירסא הנכונה בלשון רבינו והוא בפרק התכלת (דף מ"ז) פלוגתא דתנאי ופסק כרבי מחבירו. ועוד שם העמידו דר"ע ור"א כרבי ס"ל והא דתניא קדוש ואינו קדוש מפרש רבא דהיינו לומר קדוש ואינו ניתר לכהנים:

יט שתי הלחם שיצאו בין שחיטה לזריקה וכו'. שם פלוגתא דתנאי ופסק כר"ע. וכתב רבינו אע"פ שהם בחוץ בגמרא מתקיף לה ר"פ ממאי דכי איתנהו אבראי פליגי דילמא בדאיתנהו אבראי כ"ע לא פליגי דאין זריקה מועלת ליוצא וכהדר עיילינהו פליגי. ומה שראו להכריע מדרב גידל שאמרו ולא איתותב רב גידל אעפ"כ תפס רבינו דבדרך דחייה אמר כן ר"פ אי נמי דגרס רבינו ולאו איתותב רב גידל בניתותא כמו שכתבו התוספות:

כ כבשי עצרת ששחטן לשמן וכו'. שם (דף מ"ה) א"ר יוחנן הכל מודים שאם הוזקקו זה לזה שמעכבין זה את זה ואיזהו זיקה שלהן שחיטה. ופירש"י שאם הוזקקו זה לזה שהיו ביחד ואח"כ אבד לחם או כבשים שמעכבים זה לזה והנותר לפניו יצא לבית השריפה דנדחה כאביד חבירו. ומ"ש זרק דמן במחשבת הזמן אחר שאבד הלחם הרי אלו ספק אם הותרו באכילה או לא. שם (דף מ"ז:) בעא מיניה ר' ירמיה מר' זירא כבשי עצרת ששחטן לשמן ואבד הלחם מהו שיזרקו דמן לשמן להתיר בשר באכילה א"ל יש דבר שאינו כשר לשמו וכשר שלא לשמו ולא והרי פסח וכו' והרי תודה שאני תודה דרחמנא קרייה שלמים. ופירש"י מהו שיזרוק דמן שלא לשמן אלא לשם שלמים להתיר בשר באכילה דודאי לשמן לא הוו כדאמרינן לעיל הכל מודים שאם הוזקקו זה לזה מעכבין זה את זה עכ"ל. ומשמע דכיון דלא אשכחן מידי ה"ל לתפוש בתמיהתו של ר' זירא ולומר דפסול ולפיכך יש לתמוה על רבינו שפסק דהוי ספק. וכתב הר"י קורקוס ז"ל שסובר רבינו דכיון דלא בדרך פשיטות אמר בעיין לא איפשיטא. ודע שמ"ש בספרי רבינו וזרק דמן במחשבת הזמן ט"ס הוא וצריך להגיה וזרק דמן שלא לשמן. ומוכרח הוא דאי כגירסת הספרים אטו מחשבת הזמן נותרת היתר אכילה. והגיד רבינו יהושע מבני בניו של רבינו ביאר הלכה זו בתשובה וז"ל כששחטן לשמן וזרק דמן לשמן אחר אבד הלחם היו שני הכבשים פסולים להעדר הלחם לפי שהלחם מעכב את הכבשים כמו שנתבאר בפ"ח וכשאבד הלחם נפסלו הכבשים וכשאבד הלחם תחלה הנה אין לשחיטת כבשי עצרת תכלית כלל וכאילו שחט חולין ולכן אם שחטן קודם שיאבד הלחם וזרק דמן במחשבת הזמן אחר אבידת הלחם היה זה אצל החכמים ספק אם הם חולין לגמרי ויותרו לפי שנזרק דמן אחר שאבד הלחם ואין כאן פגול או מאחר ששחטן קודם שיאבד הלחם לא יותרו באכילה ולכן היה ספק עכ"ל:

כל

משנה למלך

יג או אחד משני הסדרים כו'. יש להסתפק אם נטמאת חלה אחת מן הסדר אם נטמא כל הסדר, ועיין במ"ש בסוף' בכ"מ הקומץ ואפא ד"ה נאכל אחת מן הסדרים יע"ש:

כל

פי"ח א כל המחשב מחשבה שאינה נכונה בקדשים וכו'. בסוף פרק ב' דזבחים [דף כ"ט]:

ב ומ"ש ואעפ"כ אינו לוקה שאין המחשבה מעשה. פשוט הוא ומבואר סוף פ"ב דזבחים:

ג ד כל קרבן שנאמר שהוא פסול וכו' עד הרי הם בכלל כל תועבה. בספרי פרשת ראה:

ה ומ"ש עד שיולד להם מום אחר. כחכמים בפ"ה דבכורות (דף ל"ד):

ו כל קרבן שנתפגל במחשבת הזמן וכו'. משנה ברים כריתות. ומ"ש שנאמר והנפש האוכלת ממנו עונה תשא. שם בגמרא:

אין

ז ח אין חייבין כרת אלא על אכילת דברים שהותרו וכו' עד והקטורת והדם. בפרק ב"ש (דף מ"ג) משנה. ומ"ש והיין בין יין הבא עם הנסכים בין יין הבא בפ"ע. שם במשנה גבי אלו דברים שאין חייבין עליהם משום פגול הני והנסכים הבאים בפני עצמם דברי ר"מ והכ"א אף הבאים עם הבהמה ופסק כחכמים. ומ"ש ולוג שמן של מצורע. שם במשנה ר"ש אומר אין חייבין עליו משום פיגול ור"מ אומר חייב עליו משום פיגול שדם האשם מתירו ופסק כר"ש דמיקל דליכא לן לחיובי מספיקא ועוד דמסתבר טעמיה כמו שביאר רבינו בסמוך. ומ"ש ואם תאמר והלא דם האשם מתירו אינו תלוי בו וכו'. בפ"ב דמנחות (דף ט"ו):

אסור

פרק שמונה עשר

א כל *המחשב מחשבה שאינה נכונה בקדשים. הרי זה עובר בלא תעשה שהרי הוא אומר לא יחשב. (ב) מפי השמועה למדו שבכלל דין זה שלא יפסיד הקדשים במחשבה. שהרי זה דומה למטיל מום בקדשים. ואע"פ כן אינו לוקה שאין המחשבה מעשה: ג כל קרבן שנאמר שהוא פסול בין שנפסל במחשבה בין במעשה בין שאירע בו דבר שפסלו. כל האוכל ממנו כזית במזיד לוקה שנאמר לא תאכל כל תועבה. (ד) מפי השמועה למדו שאין הכתוב מזהיר אלא על פסולי המוקדשין: ה וכן קדשים שהוטל בהם מום. האוכל מהם כזית לוקה. הרי הם בכלל כל תועבה עד שיולד להם מום אחר ויאכלו במומן כמו שביארנו. וכל שפיסולו מספק אין לוקין עליו: ו כל קרבן שנתפגל במחשבת הזמן כמו שביארנו כל האוכל ממנו כזית במזיד חייב כרת שנאמר והנפש האוכלת ממנו עונה תשא. ואם אכל ממנו בשגגה מביא חטאת קבועה: ז אין חייבין כרת אלא על אכילת דברים שהותרו בין לאדם בין למזבח. אבל אם אכל מן המתיר עצמו אינו חייב כרת אלא לוקה כאוכל פסולי המוקדשין שאין בהם פגול. כיצד מנחה שנתפגלה. האוכל כזית משיריה במזיד חייב כרת. אבל אם אכל מן הקומץ שלה או מן הלבונה אינו חייב כרת. לפי שהן הן המתירים את השירים לאדם. וכן זבח שנתפגל. האוכל כזית מבשרו או מאימוריו או מבשר העולה חייב כרת. אבל אם אכל כזית מן הדם אינו חייב עליו משום פגול שהדם מתיר את האימורין ליקרב למזבח. והאימורין מתירין את הבשר לאדם. ודם העולה מתיר בשרה למזבח. ודם חטאת העוף מתיר בשרה לכהנים. ודם עולת העוף מתיר בשרה למזבח. ודם חטאות הנשרפות מתיר אימוריהם למזבח. לפיכך חייבין על אימוריהן משום פגול. הקומץ והלבונה מתירין השירים לכהנים. שני כבשי עצרת מתירין שתי הלחם לכהנים. וכן שני בזיכי לבונה מתירין לחם הפנים לכהנים. אבל דברים שאין להם מתירין כגון בשר חטאות הנשרפות ומנחות הנשרפות אינן מתפגלין לעולם: ח ואלו דברים שאין חייבין עליהן משום פגול לעולם. הקומץ והלבונה. והקטרת והדם והיין. בין יין הבא עם הנסכים בין יין הבא בפני עצמו. ומנחות הנשרפות כולן. שהרי אין להם קומץ להתירן. כגון מנחת כהנים ומנחת נסכים ובשר החטאות הנשרפות. ולוג שמן של מצורע. ואם תאמר והלא דם האשם מתירו. אינו תלוי בו שהרי אדם מביא אשמו היום ולוג אחר במה ימים כמו שיתבאר במקומו

*סמ"ג לאוין שלו ע"ש בלשון שהוא מפקפק מכאן אני אומר שאין למנות בלאוין הא דאמר רב מרי וכו' שמחשב בקדשים עובר בלא תעשה:

משנה למלך

י"ח א כל המחשב וכו'. הרמב"ן במנין המצות כתב שכל המחשב מחשבה שאינה נכונה בקדשים עובר בלאו דלא תוכח לה' כל דבר רע שפירושו דיבור רע וכן כתב רש"י בפירוש התורה והרמב"ן מנאה במנין הלאוין שלו. וכתב עוד שיש ג"כ עשה והוא ביום הבאה יאכל יע"ש שנתן טעם למה לא מנה רבינו לאו זה, ועיין בספר החינוך פרשת צו:

ה וכן קדשים שהוטל בהם מום כו'. (א"ה עיין מ"ש הרב המחבר פ"ד מהל' בכורות יע"ש):

ז אין חייבין כרת כו'. דע שרש"י ז"ל בפרק הקומץ זוטא (דף י"ד) הקשה דלמה לן טעמא בקומץ משום דאיהו מתיר ואין לו מתירין תיפוק ליה משום דאי אכיל מיניה פקע פגוליה שהרי לא קרב המתיר ואיכא כגון שבולת האור ברובו דחשיב כמאן דקרב כו' ע"כ. והתוס' שם ובפ"ג דכריתות (דף י"ד) ובפ' בית שמאי (דף מ"ב) עלה דמתני' דואלו דברים הכיאו קושית רש"י הלזו ודחו תירוצו משום דאי בולע האור ברובו פקע פגולו, וכבר כתבנו במקום אחר בדין זה (א"ה לעיל פ"ג יע"ש) וכתבו בשם ר"ת דטעמא דקומץ לאו משום דהוא מתיר אלא משום דלא שייך ביה הרצאה דאי אכלו ולא העלהו א"כ לא קרבו מתיריו והא דקאמר בגמ' ומוליא אני את הקומץ בהדי הנהו דאין להם מתירין כדי נכבה. וא"כ בין לרש"י בין לר"ת האוכל מן הקומץ קודם הקטרה אין בו פיגול משום דליכא הרצאה וא"כ אין בקומץ קודם הקטרה לא משום טמא ולא משום נותר דהא לא אשמעי פגול מנותר וטמא אלא בדבר שאין לו מתירין או שהוא שמתיר עצמו דמשום פגול ליכא ומשום טמא ונותר חייב אבל להרצאה שוים הם דכל שלא קרבו מתיריו שוים הם דליכא לא משום פיגול ולא משום נותר ולא משום טמא וכדאיתא בפ' ב"ש (דף מ"ה) ובסוף פ"ב דמעילה (דף י'). וקצת היה נראה לדקדק בדברי רש"י ור"ת מהכילא דתנן בפ' התודה הטוף (דף ט') המנחות כו' קרב הקומץ חייבין עליו משום פגול נותר וטמא משמע דקודם שקרבה אין חייבים עליו וע"כ טעמא דמלתא הוא משום דליכא הרצאה דאי משום דאיהו גופיה מתיר הא משום טמא ונותר חייבין אף על המתירין. ודע שאף לר"ת מנחות הנשרפות טעמא דליכא בהו פגול הוא משום דאין להם מתירין ומש"ה חייבין עליהם משום נותר וטמא דדוקא בקומץ שבא להתיר השירים אמרי' דטעמא דקומץ הוא משום דליכא הרצאה אבל בדברים שאין להם מתירים ואינם באים להתיר שום דבר לא שייך בהו טעמא דהרצאה דאלת"ס תיקשי לר"ת מתני' דפ' חטאת העוף דקתני הקומץ והלבונה והקטורת ומנחת כהנים ומנחת כהן משיח ומנחת נסכים משהוקדשו כו' חייבין עליו משום נותר ומשום טמא ופגול אין בה ואי אמרת דמנחות הנשרפות נמי שייך בהו הרצאה האי ומחייבין עליו משום נותר ומשום טמא אסיקא קאי אלא ודאי כדכתיבנא. ודעת רבינו נראה שאינו לא כרש"י ולא כר"ת שהרי כתב בפירוש דטעמא דקומץ הוא משום דהוא המתיר את השירים וליכא למימר דליתא דגמרא נקט ולעולם דאית ליה כר"ת דאיכא טעמא אחרינא בקומץ דהיינו משום דליכא הרצאה שהרי כתב בפ"ה זה הל' י"ז וכן המתירין עצמן אע"פ שאין חייבין עליהם משום פגול חייבים עליהם משום נותר וטמא ע"כ. והמתירין הם הקומץ והלבונה, ולומר דס"ל כרש"י והא דקאמר דהמתירין חייבין משום נותר וטמא מיירי לאחר שמשלה האור ברובו וכן הא דפירש הקומץ משום דהוי מתיר מיירי בכי האי גוונא הא לאו הכי מימעיט משום טעמא דהרצאה, הא ליתא דמלבד שהוא דוחק גדול לומר דרבינו ס"ל כרש"י וכהם דבריו ולא פירש מלבד זה א"א לומר כן שהרי התוס' בפ' ב"ש ובפ"ג דכריתות הוכרחו לומר דלרש"י הסיה דרב אחאי דהאי קומץ פגול דפלגיה מחית אארעא ופלגיה אסקיה למערכה ומשלה בו האור אסיקנא ליה לבהמלה דמיירי בשכבר עלה הכל קודם אכל אם לא עלה לא יעלה וכבר כתבנו במקום אחר (א"ה תמצאנו לעיל פ"ג הל' מ') דלרבינו אפי' אם לא עלה יעלה וא"כ בסברא הוא דלא ס"ל כרש"י וא"כ הדרא קושיין לדוכתיה דלמה חייב על המתירין משום נותר וטמא הא ליכא הרצאה. ולומר דס"ל דדוקא גבי קרבן שייך הרצאה משום דהא אכל קודם זריקה לוקה משום לא תוכל לאכול אבל במנחה דליכ' לאו לאוכל קודם הקטרה וכמ"ש במקום אחר מדלא כתב רבינו בפ' י"א מהל' מעשה הקרבנות גבי אוכל קודם זריקה דין האוכל מנחה קודם הקטרה וכמ"ש גבי האוכל חוץ למקומו או שירי המנחה לא שייך ביה הרצאה ואע"ג דאסור לאכול מן המנחות קודם שיצית האור ברובו וכמ"ש בפי"ב מה' ונעשה מ"מ כיון דליכא לאו לא מתסרו הרצאה. תדע דהא אכילת בשר קודם הקטרת אימורין אינה איסורא וכדאיתא בפ' תמיד נשחט (דף נ"ט) ואפ"ה לא חשיב מחוסר הרצאה קודם הקטרת אימורין אלא משנזרק הדם הוקבע הפגול משום דליכא לאו באוכל קודם הקטרת אימורין ה"ג גבי מנחה לא הוי מחוסר הרצאה כיון דליכא לאו באוכל קודם הקטרת הקומץ. הא ליתא הדא דמעיקרא דדינא הא מילתא דהאוכל מן המנחה קודם הקטרת הקומץ אי עבר בלאו דלא תוכל לאכול כמו האוכל קודם זריקה צריכה רבה דאפשר דלוקה ומאי דכתב רבינו גבי האוכל חוץ למקומו או שירי מנחות קאי נמי לדינא שכתב קודם. וכמקום אחר נאריך בזה בעז"ה (א"ה תמצאנו בפ"ט מה' מעשה הקרבנות יע"ש) ועוד אפי' תימא דליכא לאו מ"מ לא דמי הקטרת הקומץ להקטרת אימורין משום דאימורין אם נאבדו או נטמאו הזבח כשר והותר הבשר באכילה ומשום הכי לא שייך בו הרצאה אבל קומץ שאם נאבד או נטמא נפסלו השירים פשיטא דשייך בהו הרצאה וזה הטעם כתבוהו התוס' במקום ת רבים ממסכת זבחים, ומשום האי טעמא לא חשיבי אימורים מתיר כמו הקומץ משום דדוקא קומץ, אי ליכא קומץ נפסלו השירים חשיב מתיר אבל אימורים אף שאסור לאכול קודם הקטרתן כיון שאם יאבדו הרי בשר באכילה לא חשיבי מתיר וכמ"ש התוס' בפרק ב"ש (דף מ"ג) ד"ה והלבונה ועוד דאי לא תימא הכי תיקשי מתני' דפרק חטאת העוף דקתני קרב הקומץ חייבין עליו משום פגול נותר וטמא הרי דקודם הקרבה אין חייבין עליו דומיא דמאי דקתני התם נזרק הדם חייבין עליו משום פגול נותר וטמא. אשר ע"כ נ"ל דרבינו ס"ל כתירוצא בתרא שכתבו התוס' בפ' ב"ש דהיינו טעמא דקומץ וכולהו דאי הוו בני תובלא היה דינם משיקדש בכלי וקידוש כלי היינו הרצאה דידיה כיון דאינהו גופייהו מתירין אחר וכדאמרי' גבי טומאה יש לו מתירין משיקרבו מתיריו אין לו מתירין משיקדש בכלי ע"כ, וכוונתם מבוארת דדוקא בדברים שיש להם מתירים הרצאה שלהם היא שיקרבו מתיריהם אבל המתיר עצמו שאין לו מתירין אין לומר שהרצאה שלו הם הם בהקרבת עצמו שהרי ההקרבה היא להתיר אחרים והרצאת המתיר הוא משיקדש בכלי. ובזה אתו דברי רבינו כפשטם דממעט הקומץ מפגול משום דהוי מתיר וחייבו משום נותר וטמא שהרי נעשית הרצאתו משיקדש בכלי. ומיהו האוכל מן המנחה או מן השירים קודם הקטרת הקומץ ליכא בהו לא משום נותר ולא משום טמא שהרי לגבי שירים ההרצאה היא הקטרת הקומץ והיינו מתני' דחטאת העוף דקתני קרב הקומץ חייבין עליו משום פגול נותר וטמא הא קודם הקרבה אין בו לא משום פגול ולא משום נותר ולא משום טמא והיינו דוקא בשירים אבל בקומץ עצמו אפי' קודם הקרבתו אף דליכא ביה משום פגול משום נותר וטמא איכא. ובזה נדחה מ"ש לעיל לדקדק ממשנה זו סברת רש"י ור"ת דלא קאי חייבין אלא אשירי מנחות אבל הקומץ אף קודם הקטרה חייבין עליו משום נותר וטמא אבל לא משום פגול:

ומ"ש רבינו והאימורין מתירין את הבשר לאדם ע"כ. לא ידעתי לאיזו סיבה כתב דברים הללו דאדרבא מכח שהם מתירים היה לנו לומר שלא יהיה בהם פיגול שהרי המתיר אינו נפגל והתוס' ומ' בית שמאי (דף מ"ג) ד"ה והלבונה ובפ' הקומץ זוטא (דף י"ד) ד"ה והלבונה הוצרכו לתת טעם למה יש באימורים דין פגול מאחר שהם מתירין וכתבו דלא חשיבי מתירין כיון דאם נטמאו או נאבדו הרי בשר באכילה. ואי כוונת רבינו היא דמשום הכי חשיב הבשר דבר שיש לו מתירין ומתיריו הם האימורין הא ליתא דמתירי הבשר לא הוי אלא זריקת הדם כדכתיב ודם יזבחיך ישפך והבשר תאכל ואי קאמר האימורים

ט אסור להותיר וכו' שנאמר בקרבן תודה לא תותירו ממנו עד בקר. בפרשת אמור ובת"כ פרשת צו מרבה כל הקרבנות. ומ"ש אינו לוקה שהרי הכתוב ניתקו לעשה שנאמר והנותר ממנו עד בקר וכו'. בקרבן פסח בס"פ אותו ואת בנו (דף פ"ג) לא תותירו וכו' והנותר בלשם תשרופו בא הכתוב ליתן עשה אחר לא תעשה לומר שאין לוקין עליו דברי ר"י רבי יעקב אומר לא מן השם הוא זה אלא משום [דהוה ליה לאו שאין בו מעשה וכל] לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו. ויש לתמוה על רבינו מאחר דקי"ל דלאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו אמאי שבק האי טעמא ונקט טעמא אחרינא, וי"ל דלרבותא נקט לומר דאפילו אם היה לאו שיש בו מעשה לא היו לוקין עליו:

י האוכל כזית מבשר קדשים וכו'. משנה בריש כריתות. ומה שכתב שנאמר ואוכליו עונו ישא. שם (דף ה') בגמ' יליף לה בג"ש נאמר כאן ואוכליו עונו ישא ונכרתה ולהלן הוא אומר והנפש האוכלת ממנו עונה תשא: ומאימתי יתחייב כרת על אכילת הנותר וכו'. בפרק איזהו מקומן (דף נ"ז:) כר"י דה"כ ולאפוקי מחזקיה:

והיכן הזהיר הכתוב על הפגול ועל הנותר במלואים וכו'. פ' אלו הן הלוקין (דף י"ח:):

יא ומ"ש והפגול והנותר מצטרפים זה עם זה לכזית. בפ"ד דמעילה (דף י"ז.) במשנה הפגול והנותר אין מצטרפין (זה עם זה) ובגמרא אמר רב יהודה אמר שמואל לא שנו אלא לטומאת ידים דמדרבנן היא אבל לענין אכילה מצטרפין דתניא ר"א אומר לא יאכל כי קדש הם כל שבקדש פסול בא הכתוב ליתן לא תעשה על אכילתו. ומ"ש וכל הפגולין והנותרים מצטרפין. שם (דף פ"ו) במשנה כל הפגולים מצטרפין זה עם זה כל הנותרים מצטרפין זה עם זה וכבר נתבאר בסמוך דלענין אכילה פגול ונותר מצטרפין זה עם זה:

אסור

יב אסור לטמא את הקדשים או לסבב להם טומאה. בפרק ג' דזבחים (דף ל"ג:) ובפ' אלו הן הלוקין (דף י"ד) נחלקו רבי יוחנן ור"ל במטמא קדשים ר"ל אמר לוקה ור' יוחנן אמר אינו לוקה ומשמע דאיסורא מיהא איכא: אבל אדם טהור שאכל כזית מקדשים שנטמאו לוקה. בפרק כל שעה (דף כ"ד:) והבשר כל טהור יאכל בשר למה לי לרבות אימורים, ופירש"י אימורים שנטמאו ואכלן הטהור ומקשי אימורים מהתם נפקא דתניא והנפש אשר תאכל בשר מזבח השלמים אשר לה' לרבות את האימורים התם טומאת הגוף בכרת הכא טומאת בשר בלאו, ולפ"ז הא דתנן בפרק הטוהש ומעלה טהור שאכל טמא פטור שאינו חייב אלא על טומאת הגוף לענין כרת קאמר אבל מלקא לקי גם על טומאת בשר. ובפרק כל הפסולים (דף ל"ד) אתמר טמא שאכל בשר קדש לפני זריקה ר"ל אמר לוקה רבי יוחנן אמר אינו לוקה וגו' אמר אביי [מחלוקת] בטומאת הגוף אבל בטומאת בשר [ד"ה] לוקה וכו' ורבא אמר אבל בטומאת בשר ד"ה אינו לוקה וידוע דהלכה כרבא. ולפיכך צ"ל שמ"ש כאן רבינו שטהור שאכל כזית מקדשים שנטמאו לוקה באוכל אחר זריקה: וה"ה לשאר הקרבנות. כלומר דבשר לאו דוקא דה"ה ללבונה ובדתנן בספ"ג דמעילה (דף י"ג) ובספ"ד דזבחים (דף מ"ו:) מרבה לה מוהבשר: אחר קדשים שנטמאו לפני כפרה וכו': ואינו לוקה אלא כשאוכל אחר זריקת דמים וכו'. פלוגתא דר' יוחנן ור"ל בפ' כל הפסולין (דף ל"ד) ופסק כר' יוחנן:

יג כל אדם שנטמא וכו'. בר"פ הטוהש ומעלה (דף ק"ו) תנן הטמא שאכל בין קדש טמא בין קדש טהור חייב. ומה שהתחיל בלשון היא חייב על ביאת המקדש אפשר שהטעם מדתנן קדש למקדש כדאיתא בפרק כל הפסולים (דף ל"ג:). ומ"ש במזיד הרי זה נתחייב כרת וכו'

וגם

במקומו: **ט** אסור להותיר מבשר הקדשים לאחר זמן אכילתן שנאמר בקרבן תודה לא תותירו ממנו עד בקר והוא הדין לשאר הקדשים כולם. והמותיר אינו לוקה שהרי ניתקו הכתוב לעשה שנאמר והנותר ממנו עד בקר באש תשרופו: **י** האוכל כזית מבשר קדשים שנותר. במזיד חייב כרת. בשוגג מביא חטאת קבועה שנאמר ואוכליו עונו ישא כי את קדש ה' חלל ונכרתה. ומאימתי יתחייב כרת על אכילת הנותר. אם קדשי קדשים הם חייב עליהן מאחר שיעלה עמוד השחר. ואם קדשים קלים הם חייב עליהן משקיעת החמה של יום שני שהוא תחלת הלילה של יום שלישי. והיכן הזהיר הכתוב על הפגול ועל הנותר. במלואים. שהרי נאמר שם לא יאכל כי קדש הם להזהיר על כל שפסולו בקדש שהוא בלא תעשה על אכילתו: **יא** והפגול והנותר מצטרפין זה עם זה לכזית. וכל הפגולים והנותרין מצטרפין: **יב** אסור לטמא את הקדשים או לסבב להם טומאה שהרי פוסלן. והמטמא את הקדשים אינו לוקה. [א]אבל אדם טהור שאכל כזית מקדשים שנטמאו לוקה. שנאמר והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל והוא הדין לשאר הקרבנות שאם אבל כזית מלבונת המנחה שנטמאה אחר שנתקדשה בכלי לוקה. אחד קדשים שנטמאו לפני כפרה או לאחר כפרה. בין שנטמאו באב הטומאה או בולד הטומאה של דברי תורה. אבל אם נטמאו בטומאות של דבריהם אינו לוקה על אכילתן. אבל מכין אותו מכת מרדות. ואינו לוקה אלא האוכל אחר זריקת דמים. אבל אם אכל קודם זריקה אינו לוקה משום אוכל קודש טמא אבל מכין אותו מכת מרדות: **יג** כל אדם שנטמא טומאה שחייבין עליה כרת על ביאת המקדש ואכל כזית מן הקדשים בין בקדש טהור בין בקדש טמא. במזיד

הרי

א סמ"ג לאוין שלו:

משנה למלך

האימורים השיבי מתירי הבשר א"כ לא היה נקבע לפיגול עד שיקטיר האימורין דהא בעינן שיקרבו מתיריו: ודע דלדעת רבינו ה"ה במחשבת המקום שלוקה אם אכל מהמתיר וכההיא דאמרי' בפ"ק דזבחים (דף י"ד) דמודה ר"ש לפסול מק"ו כו' ואמרינן חוץ למקומו מנא לן היקשא הוא שליפי זה חוץ לזמנו פיגול הוא חוץ למקומו ע"כ, שמעינן מינה דהיכא דפוסל חוץ לזמנו ה"ה חוץ למקומו וכן בפסח ותו"את שנפסל שלא לשמו ה"ה דאם אכל מן המתיר דלוקה משום פס"ה וטעמא דמילתא משום דהא דממעטינן הקומץ ומנחת נסכים משום דדין פגול נאמר בשלמים ומינה ילפינן לכל הזבחים ואמרינן מה שלמים מיוחדים שיש להם מתירין בין לאדם בין למזבח אף כל שיש לו מתירים וכדאיתא בפ' ב"ש (דף מ"ד) אבל בפוסל שלא לשמה מהיכא תיתי שיש חילוק בין דבר שיש לו מתירים לדבר שאין לו מתירים. וכן הוא מוכרח מההיא דפ"ק דזבחים דלר"ש פשיטא ליה בשלא לשמו פוסל בחטאות הפנימיות משום דדוקא מפגול מימעט משום דלא הוי דומיא דשלמים לפי שאין דמם נתן על מזבח החיצון וס"ד אמינא דאפי' פסולא ליכא וכן חוץ למקומו כתיב בשלמים. ודע שהתוס' ז"ל בפ"ב דזבחים (דף כ"ג) ד"ה הא אינו נושא חולקים על רבינו וס"ל דליכא פסולא באוכל מהמתיר ויכולו ראיה לדבריהם מההיא דפ"ק דזבחים דאמרינן דמודה היה ר"ש לפסול מק"ו משמע דאי לאו ק"ו הוה אמינא דאפי' פסולא ליכא א"כ במנחת כהנים ומנחת נסכים דליכא ק"ו דלא מיפסל שלא לשמן ליכא פסולא כלל וכן כתבו בפ' הקומץ רבה (דף כ"ב) ד"ה וגשא אהרן ובפ"ק דפסחים (דף ע"ז) ד"ה הא אינו נושא ובפ"ק דיומא (דף ו') ד"ה הא אינו נושא, והנראה מדבריהם דה"ה חוץ למקומו דאינו פוסל כדבר שאין לו מתירים דמהיכא תיתי פסולא ועוד דהיקשא הוא שליפי זה חוץ לזמנו פגול זה חוץ למקומו וכי היכי דאקשינן לחומרא ה"ה לקולא, ומ"מ נראה לי דאם נפסל במחשבה דשלא לשמו כגון מנחת חוטא וקנאות או העולות הנשרפות דאם אכל מן הקומץ או מבשר החטאות דלוקה משום פסולי המוקדשין ובזה יודו התוס' משום דמהיכא תיתי למעטם וכדכתיבנא לעיל דלא ממעטינן דבר שאין לו מתירים אלא בחוץ לזמנו או חוץ למקומו משום דהני בשלמים כתיבי ואמרינן דומיא דשלמים אבל בשלא לשמו ליכא טעמא למעט דבר שאין לו מתירים או האוכל מן המתיר עצמו. והשתא דאתינא להכי הכור אני לומר דהכי פוסל מחשבת חוץ לזמנו משום ק"ו שהרי פוסל בהם שלא לשמו וקצת היה נראה לדקדק כן מדברי התוס' דלא נקטו בדבריהם אלא מנחת כהנים ומנחת נסכים משום דהני אין פוסל בהם שלא לשמה וליכא ק"ו אבל בדברים שפוסל שלא לשמה כגון האוכל מבשר החטאות הנשרפות יפסול בהם מחשבת חוץ לזמנו מק"ו ומחשבת חוץ למקומו מהיקשא דשליפי, ועיין מ"ש במקום אחר (א"ה לקמן בסמוך) שנסתפקנו אי בעינן קרבו מתיריו לחוץ למקומו ומדברי התוס' בפ' התודה (דף ע"ט) ד"ה וסדר מוכח דלא בעינן רצוי אלא למקבעיה בפגול דחוץ לזמנו אבל חוץ למקומו לא בעי ריצוי. וכן נראה קצת מההיא דפ' המזבח מקדש (דף פ"ד) חוץ לזמנו הואיל ומרצה לפגולו חוץ למקומו הואיל ואתקדם לחוץ לזמנו ועיין היטב ובמקום אחר נאריך בזה בעזה"י:

ויש להסתפק היכא דאוכל מדברים שאינם ראויים לאכילה כגון מן העור או מן המרק שאין בו פגול כמבואר בפרקין דין כ"ב אם לוקה משום אוכל פסולי המוקדשין ולא אימעטו אכילות אלו אלא מכרת. ונראה לדקדק כן מדכתב רבינו וכן טמא הגוף שאכל דברים אלו כו' אבל מכין אותו מכת מרדות. ומדיוקא דלישנא משמע דלא קאי מכת מרדות זו אלא לטמא דהיינו טמא הגוף ולא לפגול ונותר דרישא מדלא קאמר מכין אותם. וטעמא דמלתא דבפגול ונותר לא שייך מכת מרדות שהרי לוקה משום פסולי המוקדשין שהוא מוזהר בו שלא יאכל כל תועבה. אבל טמא שאכל מקרבן הבשר מכין אותו מכת מרדות. וכן נראה קצת דהא קי"ל דלבונה אין חייבין עליה כרת לא משום פגול ולא משום נותר ולא משום טמא הגוף כמ"ש רבינו בסוף פרקין. ואילו לבונה שנטמאת לוקה עליה משום והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל וכמ"ש רבינו בפרקין הלכה י"ב. משמע דדברים שאינם ראויים לאכילה לא אימעוט ממלקות ואולי שאני התם דבפירוש רבינו קרא דכתיב והבשר לרבות עצים ולבונה ואפשר דשאר דברים שאינם ראויים לאכילה אינו לוקה עליהם משום טומאת בשר. וכן יש להסתפק באוכל פגול קודם שקרבו מתיריו שאין בו כרת אם לוקה משום פסולי המוקדשין וכן יש להסתפק במחשב מחשבת מקום ואכל מהדברים שאינם ראויים לאכילה או שאכל קודם זריקת הדם אם לוקה דאפשר דלא בעינן זריקה למקבעיה אלא לפגול אבל לפסול קודם זריקה נפסל. ועיין בריש פ"ק דמעילה דאמרינן חוץ לזמנו וחוץ למקומו לאתויי מאי הוו הואיל ומרצה לפגולים והדבר צריך תלמוד. ודע דאמרי' בפ"ק דזבחים (דף י"ד) דאפי' לר"ש דאמר כל שאינו על מזבח החיצון כשלמים אין חייבין עליהם משום פגול מודה שנפסל כזבח ואפשר דלדידן נמי אף שלא הוקבע לפגול קודם זריקה מ"מ הזבח נפסל. ועיין במ"ש התוס' בפ' התודה (דף ע"ט) ד"ה סדר ובפרק המזבח מקדש (דף פ"ד) חוץ לזמנו הואיל ומרצה חוץ למקומו:

ט והמותיר אינו לוקה כו'. כ"כ רבינו בפ"י מהל' קרבן פסח דין י"א אך בפ"א מהלכות שגגות הלכה ג' כתב המניח אימורין וכו' ואע"פ שעבר אינו לוקה לפי שאין בו מעשה. והנה באימורין לא נקט טעמא דניתק לעשה לפי שלא מצינו באכילת מזבח ניתק לעשה ואע"ג דרבינו יליף לכל הקדשים דנתקו לעשה מקרא דוהנותר ממנו עד בקר דמיירי בקרבן פסח, הא לא"ק דאכילת אדם מאכילת אדם ילפי אהדדי דבפסח גבי אכילת אדם נתקו הכתוב לעשה ה"נ כל קדשים שהם אכילת אדם נתקו לעשה אבל אכילת מזבח לא יליף מאכילת אדם ומש"ה בפ"א דקרבן פסח דמיירי באימורין ליכא טעמא לפטורא ממלקות אלא משום דהוי לאו שאין בו מעשה. אך הדבר קשה הוא דלמה לן באכילת אדם טעמא דפטורא משום דנתקו הכתוב לעשה תיפוק לי משום דהוי לאו שאין בו מעשה. וכבר הוקשה כל זה למרן ותירץ יע"ש. ולא נתקררה דעתי בתירוץ זה משום דאם טעם זה דניתק לעשה היה כולל כמו הטעם דאין בו מעשה היה ניחא ליאמר על צד הדוחק תירוצו של מרן אך רואה אני דטעם זה דניתק לעשה אינו כולל שהרי היכא דאינו יכול לקיים העשה לוקה עליו וכמ"ש רבינו בפ"א מה' נערה בתולה הלכה ז' שאם מתה גרושתו הרי זה לוקה וכ"כ בפי"ג מהל' שחיטה גבי שלוח הקן ובריש הלכות מלוה ולוה גבי החזרת משכון. וא"כ הנח לעצמך שאכל הנותר או אבדו הרי אין לנו עוד תקון ללאו היה מן הדין שילקה לולא מן הטעם דאין בו מעשה. וא"כ הו"ל למנקט טעמא דאין בו מעשה שהוא כולל בכל המלקות דהא לא משכחת לה שיהיה בלאו זה מעשה והדבר צריך אלפי תלמוד:

יב והמטמא את הקדשים אינו לוקה. עיין בלח"מ רפי"ט מה' סנהדרין. ומ"ש מרן ולפיכך צ"ל שמ"ש כאן רבינו שטהור שאכל כזית מקדשים שנטמאו לוקה באוכל אחר זריקה בפירוש כתבו רבינו בסוף הלכה. ודקדק לומר אינו לוקה משום אוכל קדש טמא לפי שהוא לוקה משום לא תוכל לאכול בשעריך וכמו שפסק בפי"א מה' מעשה הקרבנות יע"ש:

יג כל אדם שנטמא כו'. (א"ה לענין טמא שנגע בתרומה אם חייב מלקות עיין במ"ש הרב המחבר לעיל פ"ז מה' תרומה הלכה א' ולקמן פי"א מהלכות טומאת צרעת סוף הל' ב'):

הרי זה נתחייב כרת שנאמר והנפש אשר תאכל מזבח השלמים אשר לה' וטומאתו עליו ונכרתה. ואם אכל בשגגה מביא קרבן עולה ויורד. ומניין שאינו מדבר אלא בטומאת הגוף שנאמר ונפש כי תגע בכל טמא בטומאת אדם או בבהמה טמאה או בכל שקץ טמא ואכל מבשר זבח השלמים אשר לה' ונכרתה. והוא הדין לשאר קדשי מזבח. והיכן הזהיר על עון זה ביולדת שהרי נאמר בה בכל קדש לא תגע. (יד) מפי השמועה למדו שזו אזהרה לטמא שלא יאכל קדש קודם שיטבול. *והאוכל קדש אחר שטבל קודם שיעריב שמשו קודם שיביא כפרתו לוקה. ואינו חייב כרת שנאמר וטומאתו עליו עד שתהיה כל טומאתו עליו: טו היה טמא בטומאות של דבריהם אינו לוקה. ואין צריך לומר שאינו חייב כרת. אבל מכין אותו מכת מרדות: טז אינו חייב כרת על קדש שיש לו מתירין עד שיאכל ממנו אחר שקרבו מתיריו. אבל אם אכל את הבשר קודם זריקת הדם אינו לוקה משום טמא שאכל את הקדש. זה הכלל כל שיש לו מתירין אין חייבין עליו משום פגול או משום נותר או משום טמא עד שיקרבו מתיריו כהלכתן. וכל שאין לו מתירין כיון שקדש בכלי חייבין עליו משום טומאה. אפילו נטמא הבשר קודם שיטמא האוכל הואיל וקרבו המתירין ואחר כך אכל חייב כרת. וכן אם אכל מבשר חטאות הנשרפות והוא טמא אחר שנזרק דמם הרי זה חייב כרת: יז כבר נתבאר לך שאף דברים שאין חייבין עליהן משום פגול חייבין עליהן משום נותר וטמא. כיצד דברים שאין להם מתירין אין חייבין עליהן משום פגול וחייבין עליהם משום נותר וטמא. וכן המתירין עצמן אע"פ שאין חייבין עליהם משום פגול כמו שביארנו חייבין עליהן משום נותר וטמא. חוץ מן הדם שאין חייבין עליו לעולם אלא משום דבר אחד בלבד: יח טמא שאכל אימורין חייב כרת: יט אכל פסח שלא נצלה. ולחמי תודה שלא הורמה חלתן. הרי זה חייב כרת משום טומאת הגוף. אע"פ שאינן ראויין למה שהן. אי אפשר שיתחייב אדם על אכילה אחת משום פגול ומשום נותר. שהפגול הוא הקרבן שנפסל במחשבת הזמן ואינו עולה לשם קרבן ולא נרצה כלל. והנותר הוא הנשאר מקרבן שקרב במצותו לאחר זמן אכילתו: כ הפגול והנותר והטמא שבללן זה בזה ואכלן חייב. אע"פ שריבה מין על חבירו אינו מבטלו שאין האיסורין מבטלין זה את זה: כא ופגול או נותר או טמא שהעלן לראש המזבח משמשלה האור ברובן פקע איסורן מהן. והאימורין מצטרפין עם הבשר לכזית בין בעולה בין בשאר קדשים לחייב עליו משום פגול או נותר או טמא: כב זבח שנתפגל. או שנותר לאחר זמנו ואכל ממנו. מן העור. או מן המרק. או מן התבלין. או מן האלל. או מן המוראה. מן הגידים ומן הקרניים ומן הטלפיים. מן הצפרניים מן החרטום ומן הנוצה ומביצי העוף. אינו חייב כרת. וכן טמא הגוף שאכל דברים אלו מקרבן כשר אינו חייב כרת. אבל מכין אותו מכת מרדות: כג אכל מן השליל. או מן השליא. חייב משום פגול ונותר וטמא *כאוכל משאר בשר הזבח: כד קדשי עכו"ם אין חייבין עליהם משום פגול ונותר וטמא. וכן דם הקדשים

השגת הראב"ד

*והאוכל קדש וכו' עד לוקה ואינו חייב כרת. א"א זה שבוש שכבר כתבנו למעלה שהוא בכרת:

השגת הראב"ד

*כאוכל משאר בשר הזבח. א"א דוקא כשפגל הזבח נתפגלו הם עמו אבל במחשבת עצמן לא:

כסף משנה

ואם אכל בשגגה מביא קרבן עולה ויורד. משנה בריש כריתות ומפורש בתורה. ומ"ש ומנין שאינו מדבר אלא בטומאת הגוף וכו'. בפ' ב"ש (דף ל"ג:) מייתי לה מקראי אחריני ורבי מייתי לה מהאי קרא ומשמע לרבינו דמהאי קרא משמע טפי: והיכן הזהיר על עון זה ביולדת וכו'. בפרק כל הפסולין (דף ל"ג:) ובפרק אלו הן הלוקין (דף י"ד) אמר ר"ל הכי ואע"ג דר"י פליג ויליף לה מקרא אחרינא כתב רבינו כר"ל משום דתניא כוותיה:

יד והאוכל קדש אחר שטבל וכו'. בפי"א דמס' פרה תנן גבי טעון ביאת מים מן התורה אם בא אל המקדש בין לפני ביאתו בין לאחר ביאתו חייב ומשמע דה"ה לאוכל קדש ומשמע לרבינו דהיינו דוקא לענין מלקות אבל פטור מכרת מדכתיב וטומאתו עליו ונכרתה דמשמע דלא מיחייב כרת אלא בזמן שכל טומאתו עליו: וכתב הראב"ד לוקה ואינו חייב [כרת] א"א זה שיבוש שכבר כתבנו למעלה שהוא בכרת עכ"ל. וכבר כתבתי בזה בפ"ג מהלכות ביאת המקדש:

טו היה טמא בטומאות וכו'. פשוט הוא ואיתיה במשנה פי"א ממסכת פרה:

טז אינו חייב כרת וכו'. משנה בפ"ב דמעילה (דף י'). ומ"ש אבל אם אכל את הבשר קודם זריקת הדם אינו לוקה וכו'. בפרק כל הפסולים (דף ל"ג:) פלוגתא דר"י ור"ל ופסק כר"י. ומ"ש זה הכלל כל שיש לו מתירים אין חייבין עליו וכו' עד חייבים עליו משום טומאה. משנה בפ"ב דמעילה (דף י'). ומ"ש אפי' נטמא הבשר קודם שיטמא האוכל וכו'. בפרק השוחט והמעלה (דף ק"ח) פלוגתא דר"י הגלילי ורבנן ופסק כרבנן. ומ"ש וכן אם אכל מבשר חטאות הנשרפות והוא טמא וכו'. משנה פ"ב דמעילה (דף ט') פרים [הנשרפים] ושעירים הנשרפים מועלים בהם משהוקדשו וכו' הוזה הדם חייבין עליהן משום פגול נותר וטמא ומייתי לה בפ' כל הפסולים (דף ל"ה:):

יז כבר נתבאר לך שאף דברים וכו'. משנה בפ' ב"ש (דף מ"ה:) דברים שאין חייבים עליהם משום פגול חייבין עליהם משום נותר ומשום טמא חוץ מן הדם ובגמרא יליף לה מקראי:

יח יט טמא שאכל אימורים חייב כרת אכל פסח שלא נצלה וכו'. בספ"ג דזבחים (דף ל"ו:) אמר רב חסדא מרגלא בפומיה דרב דימא בר חיננא בשר פסח שלא הוצלה ולחמי תודה שלא הורמה חייבין עליהם משום טומאה אמר רבא הדא תניא אשר לה' לרבות אימורי קדשים קלים לטומאה אלמא אע"ג דלאו בני אכילה נינהו חייבין עליהם משום טומאה ה"נ אע"ג דלאו בני אכילה נינהו חייבין עליהם משום טומאה ולא היא התם אימורי קדשים קלים חזו לגבוה לאפוקי בשר פסח שלא הוצלה ולחמי תודה שלא הורמה דלא חזו לא לגבוה ולא להדיוט, ליתא אחרינא אימורים לא חזו ולא היא הכך הא למילתייהו הכי לא הוא כלל, דמשמע לכאורה דכיון דאסיקנא ולא היא אידחייא לה מהלכתא ויש לתמוה על רבינו שפסקה. וצ"ל שרבינו סובר דלא אמרינן ולא היא אלא לדחויי ראייה דבעא רבא לאתויי מאימורי קדשים קלים אבל עיקר דינא דאמר רב חסדא דמרגלא בפומיה דרב דימא בר חיננא לא אידחי ועוד דרבא הכי סבר ותיבת אבל שכתב רבינו לעיל קאי שכתב אינו חייב כרת על קדש שיש לו מתירים עד שיאכל ממנו אחר שקרבו מתיריו ולפ"ז הוה ס"ד דה"ה לפסח שלא נצלה ולחמי תודה שלא הורמה הלחן מאחר שאינם ראויין כמות שהן הם דומים לאוכל קדש קודם שיקרבו מתיריו ולא ליחייב כרת עלייהו קמ"ל:

אי אפשר שיתחייב אדם על וכו'. בפ"ג דכריתות (דף י"ד) אהא דתנן יש אוכל אכילה אחת וחייב עליה ד' חטאות פריך וניתני חמש חטאות ונוקמה כגון [דאכל] כזית פגול בהדא בהמה קמיירי בשתי בהמות לא קמיירי ונותר ופגול בהדא בהמה לא משכחת לה. ופירש"י ונותר ופגול בהדא בהמה ליכא דפגול אינו אלא בארבע עבודות של דם הילכך מדפגלה לא חזיא לא לאכילת אדם ולא לאכילת מזבח הילכך לא חייל עלה נותר. ידע דבתר הכי פריך אלמה לא משכחת לה כגון שהעלה אבר פגול לגבי מזבח דפקע פגוליה מיניה וה"ל נותר וכדאמר עולא קומץ פגול שהעלה לגבי מזבח פקע פגולו ממנו וה"ל נותר באבר אחד קא מיירי בשני איברים לא קא מיירי, ומשמע לי דה"פ דהשתא אבר פגול שהעלהו ע"ג המזבח דפקע פיגוליה מיניה וה"ל נותר תו לא מיחייב עליה משום פגול ואי בעית לחיובי על אכילה אחת משום פגול ומשום נותר צריך לאוקומי שאכל חצי אכילה מאבר פגול זה שהעלהו ע"ג המזבח וחצי אכילה מאבר איברי בהמה הפגולה שלא הועלה ע"ג המזבח ובשני איברים לא קא מיירי מתני'. ויש לתמוה עליו שסתם דבריו ולא פירש דה"מ באבר אחד אבל בשני איברים משכחת לה וצ"ל דנקט ליסנא דמתני' לבד:

כ הפגול והנותר והטמא וכו'. בפ' התערובת (דף ע"ח) פלוגתא דר"פ* ור"א ופסק כר' אלעזר משום דרבא אותביה לר"פ ושני ליה בשינויי דחיקי. ועוד דבירושלמי פ"ק דחלה איפלגו ר"י ור"ל במילתא ור"י סבר כר"א:

כא ופגול או נותר או טמא וכו'. בפרק ב"ש (דף מ"ג) מימרא דר"י ופריך לה ר' זירא: ואימורים מצטרפים וכו'. ברייתא וגמ' בפ"ב דזבחים (דף כ"ט):

כב זבח שנתפגל וכו'. משנה בפ"ג דזבחים (דף ל"ה). ומ"ש מן הצפרנים מן החרטום ומן הנוצה. נתבאר בפי"ד:

כג אכל מן השליל או מן השליא וכו'. שם מימרא דר"א: כתב הראב"ד א"א דוקא בשפיגל הזבח וכו'. וכך מבואר שם בגמ' ואע"פ שגם רבינו לא איירי אלא בשפיגל הזבח וכן מבואר בדבריו בפי"ד מפני שכתב רבינו כאוכל משאר בשר הזבח חשב הראב"ד שלא נכון לומר שדינו לגמרי כשאר בשר הזבח וכתב אבל במחשבת עצמן לא:

כד קדשי עכו"ם אין חייבים עליהם משום פגול ולא משום נותר וכו'.

משנה

*[נ"ב איתא ר"ש בן לקיש].

משנה למלך

יד והאוכל קדש אחר שטבל כו'. עיין בפרק כל שעה (דף ל"ה) דאמרינן בקדשים לא אמאי טהור הוא אלא מעלה כו' וצ"ע. ועיין ברש"י פ' תמיד נשחט (דף נ"ט) ודו"ק:

יח טמא שאכל אימורין כו'. בסוף פ' דם שחיטה (דף כ"ג) אשר לה' לרבות את האימורין ועיין בס"פ חטאת העוף ובמ"ש התוס' בפ' הקומץ רבה (דף כ"ה) ד"ה ת"ל ובפרק כל שעה (דף כ"ד) ד"ה לרבות ובתוס' כל הפסולין (דף ל"ו) ד"ה בשר:

כא משמשלה האור ברובן וכו'. עיין לעיל פ"ג דין ט':

כב אבל מכין אותו וכו'. עיין לעיל בפרקין דין ז':

כד קדשי עכו"ם כו'. כתב מרן ופסק כר"ם וצריך טעם למה. ועיין בכרתי הזבח [illegible] ודוק. עוד כתב מרן משום דמשמע ליה דדרשא דוהבשר לרבות עולים [illegible] גמורה היא כו'. ועיין במ"ש רבינו לעיל פ"ו מהל' איסורי מזבח דין ח' ובמה שרמזתי שם [illegible]

עוד

הקדשים כמו שביארנו. וכן הלבונה והקטורת והעצים אין חייבין עליהן כרת *לא משום פגול ולא משום נותר ולא משום טומאת הגוף:

השגת הראב"ד *לא משום פגול. א"א זה לדעת ר"ש [אבל לרבנן חייבים עליהם כרת]:

פרק תשעה עשר

א [א] מצות עשה לשרוף כל הקדשים שנטמאו שנאמר והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל באש ישרף. וכן הנותר מצות עשה לשרפו שנאמר והנותר מבשר הזבח ביום השלישי באש ישרף. ובכלל הנותר הפגול וכל פסולי המוקדשין הכל נשרפין: **ב** קרבן שנתפגל או נפסל ישרף במקדש מיד. וכל שפיסולו מספק תעובר צורתו ואחר כך ישרף במקדש: **ג** פרים ושעירים הנשרפים יש בהם ספק אם הלינה והיציאה קודם שיגיע זמנם לצאת פוסלת בשרם כאימוריהן או אינה פוסלת בשרן. לפיכך פוסלין אותן להחמיר וישרפו בעזרה. וכן אם יצא חצי הבהמה ברוב האבר אם מחזיקין אותן כיוצא הואיל ויצא רוב האבר או עדיין אינן יוצאין שהרי לא יצא רוב הבהמה. *לפיכך נפסלו מספק וישרפו בעזרה. *וכן אם נשאום חמשה להוציאן ויצאו שלשה ונשארו שנים. והוציאו השלשה חצי הבהמה הרי אלו נפסלו מספק וישרפו בעזרה. ויראה לי שאין אלו צריכין להמתין עד שתעובר צורתן. הואיל והן עומדין לשריפה לעולם אפילו לא נפסלו: **ד** בשר הנמצא בעזרה. איברים עולות וחתיכות חטאות. והנמצא בירושלים שלמים. הכל תעובר צורתן ויצאו לבית השריפה שמא נותר הוא. אם כן מה הועיל שתהיה חזקתו עולה או חטאת או שלמים. *למי שעבר ואכל. אין שורפין את הנותר אלא ביום שנאמר ביום השלישי באש ישרף: **ה** אע"פ שהשלמים אסורין באכילה מתחלת ליל שלישי. אין שורפין אותן אלא ביום. בין בזמנו בין שלא בזמנו. וכן הפגול אינו נשרף אלא ביום. ואין שריפת טמא ונותר ופגול דוחה את יום טוב ואין צריך לומר את השבת. ומותר לשרוף טמא ונותר ופגול כאחד: **ו** בשר קדשי קדשים שנטמא בפנים. שורפין אותו בפנים. ואם נטמא בחוץ שורפין אותו בחוץ. בין שנטמא באב הטומאה

א סמ"ג עשין רו רח:

השגת הראב"ד *לפיכך נפסלו מספק. א"א לא היתה אותה בעיא לענין פסלות אלא לענין טומאת בגדים שכן מטמאין משיצאו חוץ לחומת העזרה וביציאת רובן הם מטמאין וקא מבעיא ליה ביציאת רובן במיעוט אבר: *וכן אם נשאום. א"א אף זו לענין טומאת בגדים ומי שיש לו לב יבין זאת:

השגת הראב"ד *למי שעבר ואכל. א"א לספק מעילה:

כסף משנה

משנה בפ' ב"ש (דף מ"ה) פלוגתא דר"ש ור' יוסי ופסק כר"ש וצריך טעם למה. ואפשר שטעמו מדגרסינן בריש תמורה (דף ב':) דבעי רמי בר חמא עכו"ם מהו שימיר ולא אפשר לאוקומי הבעיא לר' יוסי וכמו שכתבו התוס' שם בתירוץ שני וכיון דרמי בר חמא בעי אליבא דר"ש אלמא הלכתא כוותיה ועוד דגמ' מפרש טעמיה בפשט. ויש מי שאומר שרבינו מפרש דמתני' דקתני דברי רבי שמעון ורבי יוסי מחייב לא קאי אלא אשוחטן בחוץ דסמיך ליה לא לאין חייבין עליהם משום פגול נותר וטמא דלעיל מיניה דההוא סתם מתני' היא:

וכן הלבונה והקטרת והעצים וכו'. משנה בפ' ב"ש (דף מ"ה:) דברים שאין חייבין עליהם משום פגול חייבין עליהם משום נותר וטמא חוץ מן הדם ר"ש מחייב בדבר שדרכו לאכול אבל כגון העצים והלבונה והקטרת אין חייבין עליהם משום טומאה, ופסק רבינו כר"ש ולא ידעתי למה וכבר השיגו הראב"ד וכתב לא משום פגול א"א זה לדעת ר"ש אבל לרבנן חייבים עליהם כרת עכ"ל. ועוד יש לתמוה דר"ש נמי לא פליג אלא בטומאה ולא בנותר וא"כ למה כתב רבינו שאין חייבין עליהם משום נותר וטמא וי"ל דמשמע ליה דנותר וטמא בחדא שייטא שייפי וילפי מהדדי. ועוד יש לתמוה על מ"ש ולא משום טומאת הגוף דמשמע אבל משום טומאת עצמן חייבין בגמ' (דף מ"ו:) איפליגו אמוראי חד אמר מחלוקת בטומאת בשר אבל בטומאת הגוף דברי הכל אינו לוקה וחד אמר מחלוקת בטומאת הגוף אבל בטומאת בשר ד"ה לוקה ות"א כמחלוקת בזו כך מחלוקת בזו אמר רבא מסתברא כמ"ד כמחלוקת בזו כך מחלוקת בזו מ"ט כיון דלא קרינן ביה וטומאתו עליו ונכרתה לא קרינן ביה והבשר אשר יגע בכל טמא והאמר מר והבשר לרבות עצים ולבונה ההוא לפיסולא בעלמא ופירש"י מעלה דרבנן היא וקרא אסמכתא בעלמא, והשתא ה"ל לרבינו למיפסק כרבא דבתרא הוא, ואפשר לדחוק ולומר דלא פסק כרבא משום דמשמע ליה דדרשא דוהבשר לרבות עצים ולבונה דרשא גמורה היא מדאורייתא ולא כרבא דאמר דאסמכתא בעלמא היא והשתא אע"ג דלמ"ד מחלוקת בטומאת הגוף אבל בטומאת בשר ד"ה לוקה פסק כר"ש למ"ד מחלוקת בטומאת בשר אבל בטומאת הגוף ד"ה אינו לוקה פסק בטומאת הגוף כדברי הכל ובטומאת בשר כת"ק. אבל קשה דבנותר משמע שפסק כר"ש כמ"ש ואפשר לומר דלא איפליגו ת"ק ור"ש אלא לענין מלקות אבל לכ"ע אין חייבין כרת ומדכתב רבינו אין חייבין עליהם כרת משמע אבל מלקות חייבין והיינו כת"ק:

פי"ט א מ"ע לשרוף כל הקדשים שנטמאו וכו': וכל פסולי המוקדשין הכל נשרפין. משנה בסוף תמורה (דף ל"ג:) ואיתיה בפ' כל שעה (דף ל"ד.) ואמרינן בפ' כיצד צולין (דף פ"ב:) דגמרא גמירי לה:

ב קרבן שנתפגל או וכו'. בפ' כל שעה ובפ' כיצד צולין (דף פ"ב) תנן הפסח שיצא או שנטמא ישרף מיד נטמאו הבעלים או שמתו תעובר צורתו וישרף בי"ו ותנן נמי התם (דף פ"א:) נטמא שלם או רובו שורפין אותו לפני הבירה מעצי המערכה נטמא מיעוטו והנותר שורפין אותו בחצרותיהם ועל גגותיהם מעצי עצמם וכתבו רבינו בפ"ד מהל' קרבן פסח:

ג פרים ושעירים הנשרפים וכו'. בס"פ טבול יום (דף ק"ה:) בעיא דלא איפשיטא: כתב הר"י קורקוס ז"ל יש לתמוה על רבינו שכתב ספק זה שהרי לא נסתפקו בגמ' אלא לדעת ר"ל שאמר פרק כל המדיר עדיין לא הגיע זמנו לצאת אבל לר"י שנותר שבשר כיון שסופו לצאת ליכא לספוקי מידי מכ"ש כאן שחייב להוציאו וכמו שהקשו תאי קא מבעיא ליה ותירצו דלא מיבעיא אלא לר"ל וכיון דרבינו פ"א פסק כר"י אין עוד ספק ואיך כתב רבינו שהוא ספק. ונראה שסובר רבינו שמ"ש שם כן הוא קודם שידענו שאין זריקה מועלת לאכלו אבל אחר שהעלינו במעילה שאין זריקה מועלת לאכלו אלא לשרפו כיון שילא הפסול באכילה כיון שעדיין לא הגיע זמנו, ואפשר שמ"ש אליבא דמ"ד וכו' הכוונה לומר שמפני אותו טעם נסתפקו כאן ולכך לא אמרו אליבא דר"ל קא מיבעיא ליה והשתא ניחא דבעי אליבא דהלכתא דודאי כיון שהדבר ברור שאין הלכה כר"ל לגבי ר"י לא ה"ל לשאול שהם מהו אלא ודאי גם לר"י שייכא בעיין עכ"ל: וכן אם יצא חצי הבהמה ברוב האבר וכו' וכן אם נשאום ה' להוציאן ויצאו ג' וכו'. גם זה שם בעיא דלא איפשיטא:

כתב הראב"ד לפיכך נפסלו מספק א"א לא היתה אותה בעיא וכו'. ואני אומר אע"פ שאותה בעיא היתה שהתם בעי רבי אליעזר פרים ושעירים הנשרפים [שיצא רובן במיעוט אבר] יש לפרש לענין פיסול יוצא כדברי רבינו ועוד דלעיל בסמוך מייתי גמרא בעי רבי אליעזר יציאה (קודם זריקת דמים) מהו שתועיל בפרים ושעירים הנשרפים והיכא למימר מדקך בעיא לענין פיסול יוצא האי בעיא נמי לענין פיסול יוצא. ועל מ"ש רבינו וכן אם נשאום כתב א"א אף זו לענין טומאת בגדים וכו'. טעמו מדאמרינן בתר רוב מתעסקין אזלינן או בתר רוב בהמה ומדנקט רוב מתעסקים משמע ליה דלענין טומאת המתעסקים הוא ועוד דאמרינן התם בסמוך בעי ר"א פרים ושעירים הנשרפים שיצאו וחזרו מהו מי אמרינן כיון דנפקי איטמו להו או דילמא כיון דסדור הדור ומדבעיא זו לענין טומאה קמייתא נמי לענין טומאה ונראה שלפיכך כתב ומי שיש לו לב יבין זאת. ולדברי רבינו י"ל דהיא דרוב מתעסקין לא מכרעא דתהוי לענין טומאה ולא לענין פיסול יוצא וכן בעיא דבסמוך לא מכרעא ואע"פ שפירש"י כדברי הראב"ד כבר הקשו עליו התוס' והעלו כפירוש רבינו וגם רש"י גבי בעיא דיצא חצי כתב דלענין אם נטמא אח"כ שישרף בפנים קא מיבעיא ליה. כתב הר"י קורקוס ז"ל כתב רבינו שא"צ בהלו עיבור צורה אלא מפני שמא הוא שורף קדשים שאין ראויים לשריפה ומשום ביזוי קדשים נגעו בה אבל אלו שממ"נ נשרפין הם ומתחלתם דינם לשריפה לענין שינוי מקום אין צורך לעבור צורה ואין כאן ביזוי הקדשים עכ"ל:

ד בשר הנמצא בעזרה וכו'. בפ"ז דשקלים וכתב רבינו בפירוש המשנה העולה כולה כליל ולפיכך אין חותכין אותה חתיכות ודי לעשותה איברים, וכתב דנ"מ לאם עבר אדם ואכלו אם אכל מה שנמצא בירושלים אינו חייב כלום לפי שהוא שלמים ואם אכל כאן החתיכות הנמצאים בעזרה אינו חייב כלום: וכתב הראב"ד למי שעבר ואכל א"א לספק מעילה עכ"ל. נראה דהיינו לומר שאם הוא חטאת או שלמים אינו חייב עליהם קרבן מעילה שהרי הם מותרים לזרים ואם הוא עולה חייב קרבן מעילה. ומשמע מדקדוק דברי הראב"ד דלהורה דאיברים שנמצאו בעזרה אע"פ שהם בחזקת עולה אין חייבין עליהם קרבן מעילה ודאית אלא קרבן ספק מעילה אבל א"א לומר כן משום דבפ' רביעי דכריתות (דף י"ז) ת"ק סבר דאין חייב על ספק מעילות אשם תלוי:

ה אין שורפין את הנותר אלא ביום וכו' אע"פ שהשלמים אסורים באכילה מתחלת ליל שלישי וכו'. בפ' איזהו מקומן (דף נ"ו:) ובריש פסחים (דף ג'). ומ"ש וכן הפגול אינו נשרף אלא ביום. נראה שטעמו משום דפגול ונותר בחדא שייטא שייפי: ואין שריפת טמא ונותר ופגול דוחה את יו"ט וכו'. משנה פרק כיצד צולין (דף פ"ג) ואיתיה בגמרא דתמורה (דף ד') ובפ' במה מדליקין: ומותר לשרוף טמא ונותר ופגול כאחד. ברייתא פ"ק דפסחים (דף ט"ו:) וכב"ה:

ו בשר קדשי קדשים שנטמא בפנים וכו' עד בולד הטומאה. פלוגתא דתנאי בפירקא בתרא דשקלים ופסק כר"ע:

ומימיהם

משנה למלך

עוד כתב מרן אבל לכ"ע אין חייבים כרת כו', ודברים אלו תמוהים הם בעיני דבפירוש מוכח בסוגיא דלענין כרת נחלקו. ועיין ברכת הזבח (דף ל"ד ע"א):

פי"ט ב קרבן שנתפגל או נפסל כו'. ר"ל פסול שהוא מחמת דם כגון נשפך דמה או לן או שילא דמה תעובר צורתו וא"כ ישרף הכי אמרינן בפ"ב (דף ל"ד) ובפ"ז (דף פ"ב) כדם ובבעלים תעובר צורתו ורבינו סמך על מ"ש בפ"ד מה' קרבן פסח הלכה ד':

ד בשר הנמצא בעזרה כו'. גרסי' בפ"ב דפסחים (דף ל"ד) אמר חזקיה הדעת ר"י אמר פסול טומאה הוי ור"ש אמר פסול הגוף הוי. וכעת לא מצאתי דין זה ברבינו ועיין במ"ש רבינו עובדיה בפ"ז דשקלים משנה ד'. ועיין בדין זה של רבינו ודוק:

כל

ומימיהם של כהנים וכו' ולא עוד אלא אפילו שמן שנפסל בטבול יום וכו'. משנה ובגמ' בפ"ק דפסחים (דף י"ד). ויש בלשון רבינו ז"ל שחסר תיבה אחת והגירסא הנכונה שנטמא בולד הטומאה:

ז נותר של קדשים קלים שורפין אותו בעליו בבתיהם. משנה בפ' כיצד צולין (דף פ"ב.):

ח מי שיצא מירושלים וכו'. משנה בפ"ק אלו עוברין (דף מ"ט). ומ"ש אם יש בו כזית וכו'. שם פלוגתא דתנאי ופסק כחכמים וכר' יהודה. ומ"ש ואם הוא אורח וכו'. אוקימתא דגמ' בפ' כיצד צולין (דף פ"ב) והשלום דינין אלו כתב רבינו בפ"ד מהלכות קרבן פסח:

ט כל עצמות הקדשים שאין בהם מוח וכו'. ברייתא פ' כיצד צולין (דף פ"ג) כל עצמות הקדשים אינם טעונין שריפה חוץ מעצמות הפסח מפני התקלה הני עצמות ה"ד אי לימא דלית בהו מוח עצמות הפסח למה להו שריפה אלא פשיטא דאית בהו מוח ואי ס"ד שימוש נותר מילתא היא עצמות קדשים אמאי אין טעונין שריפה א"ר נחמן בר יצחק הכ"ע כגון שמצאן חלולים עצמות קדשים דאין בהם משום שבירת עצם קמי דנהוו נותר חלצינהו ולא הוו שימוש נותר ולא בעי שריפה עצמות הפסח דיש בהם משום שבירת עצם לבתר דנהוי נותר הוא דחלצינהו וה"ל שימוש נותר ובעו שריפה. ופירש"י כל עצמות נותר מן הקדשים אינם טעונים שריפה אלא שוברם ומוציא המוח ושורפו ומשליך את העצמות חוץ מעצמות פסח שאינו יכול לשברן מפני תקלת עצם לא תשברו בו לפיכך נשרפים ע"י מוח שבהם וכו'. שמצאם חלולים כולה שמעתין מיתוקמא במוצא עצמות חלולין כלומר שבורין ונחלץ מוח מהם. עצמות קדשים דמותר לשברן אמרי סתמא דמילתא לא אתא מוח דידהו לידי נותר ומקמי איסורייהו דניתו לידי נותר חלצינהו ואין כן שימוש נותר. לבתר הכי דאיפסיל חלצינהו דהו ליה ביה איסור שבירה כר"ש ויש כאן שימוש נותר עכ"ל:

וכתב הראב"ד אינם טעונים שריפה א"א שמצאן חלולים מפסולי קודשים עכ"ל.

ואם היתה כוונתו ללמדנו שהיו חלולים לא היה צריך לכך שהרי בביאור כתב רבינו שאין בהם מוח, ולכן נ"ל שמפני שרבינו סתם וכתב כל עצמות הקדשים דמשמע בכל גוונא מיירי בא לבאר שאינו כן דלא מיירי אלא כשמצאן ואינו יודע מה טיבן ואנו אומרים באומד הדעת מאחר שהם חלולים פסולי המוקדשין היו כלומר נותר ולפיכך מפלגין בין עצמות פסח לעצמות שאר קדשים וכמו שנתבאר. ועי"ל משום דליסנא דשאין בהם מוח משמע אפילו שלא היה בהם מוח מעולם לכך כתב שמצאם חלולים כלומר דוקא כשהיה בהם מוח ונחלץ ממנו אבל אם לא היה בהם מוח מעולם לא: כבר ביארנו. בקרבנות ספ"ה. ומ"ש אבל אם נפסל קודם הפשט הרי העור כבשר וישרף הכל. משנה פ' טבול יום (דף ק"ג.): וכן זבח שהופשט ונמצא טריפה. שם במשנה פלוגתא דתנאי ופסק כחכמים. ומ"ש או שנפסל במחשבת הזמן או במחשבת המקום וכו'. משנה שם (דף ק"ג) כל שלא זכה המזבח בבשרה לא זכו כהנים בעורה. ופירש"י כל שלא זכה המזבח בבשרה כגון שאירע בה פיסול קודם זריקה לא היתה בה שעת היתר למזבח. ומ"ש אבל אם נעשה במחשבת שינוי השם וכו'. גם זה משנה שם. ומ"ש וזבח שהופשט קודם זריקה אינו פוסל. שם פלוגתא דתנאי בברייתא ופסק כרבי שרום(?) אם הופשט קודם זריקה אין העור נפסל עוד אפי' נפסל בשר קודם זריקה זריקה מרצה על העור לבדו:

י אלו הן הנשרפים כו'. משנה בסוף תמורה (דף ל"ג) כל הקדשים שנשחטו חוץ לזמנן וחוץ למקומן הרי אלו ישרפו. ומ"ש וכן המנחה שנטמאת. משנה פ' היה נוטל (דף כ"ב ע"ב) ומשמע ליה דה"ה לנפסלה או נותרה. ומ"ש ואשם תלוי שנודע לו שלא חטא קודם שנזרק דמו. משנה בפרק בתרא דכריתות (דף כ"ג:). ומ"ש וחטאת העוף הבאה על הספק. במשנה בסוף תמורה (דף ל"ד) פלוגתא ופסק כת"ק. ומ"ש ושער נזיר טהור. גם זה שם בגמרא. ומ"ש והערלה וכלאי הכרם ודבר שאין דרכו להשרף. שם במשנה:

יא ואלו הם הנקברים קדשים שמתו שם. במשנה וכת"ק. ומ"ש וקדשים שהפילו נפל הפילו שליא וכו' עד שנשחטו בעזרה. ג"ז שם במשנה וכת"ק:

יב האורג מלא הסיט משער נזיר ומפטר חמור בשק ידלק. בערלה פ"ג:

כל

הטומאה בין שנטמא בולד הטומאה. ומימיהם של כהנים לא נמנעו מלשרוף את הבשר שנטמא באב הטומאה שהרי הוא ראשון לטומאה עם הבשר שנטמא בולד הטומאה שהרי הוא שלישי אע"פ שמוסיפין לו טומאה על טומאתו. שהשלישי שנגע בראשון יחזור שני כמו שיתבאר במקומו. ולא עוד אלא אפילו שמן שנפסל בטבול יום שהוא שלישי מותר להדליקו בנר של מתכת שנגע בה טמא מת שהנר אב הטומאה. אע"פ שזה השמן נעשה ראשון כשיגע בנר הואיל ויש שם שום טומאה אין מקפידין על תוספתה ואין נזהרין אלא מן הטהור שלא יפסל: ז נותר של קדשים קלים שורפין אותו בעליו בבתיהן: ח מי שיצא מירושלים ונזכר שיש בידו בשר קדש. אם עבר הצופין שורפו במקומו. ואם לאו אם יש בו כזית או יתר חוזר ושורפו בירושלים. ואם הוא אורח שאין לו בית שורפו לפני הבירה מעצי המערכה: ט כל עצמות הקדשים שאין בהן מוח. *אינן טעונין שריפה חוץ מעצמות הפסח. כבר ביארנו שהקרבן שנפסל אחר שהופשט העור לכהנים או לבעליו כקדשים קלים. אבל אם נפסל קודם הפשט. הרי העור כבשר וישרף הכל. וכן זבח שהופשט ונמצא טריפה או שנפסל במחשבת הזמן או במחשבת המקום. הואיל ולא נרצה הזבח ישרף העור בין בקדשי קדשים בין בקדשים קלים. אבל אם נעשה במחשבת שינוי השם. אע"פ שלא עלה לבעלים הואיל ונרצה הרי העור לכהנים או לבעליו כמו שביארנו. וזבח שהופשט קודם זריקה אינו פוסל: י אלו הן הנשרפים בשר קדש שנטמא או נותר או נפסל. וכן המנחה שנטמאת או נפסלה או נותרה. ואשם תלוי שנודע לו שלא חטא קודם שנזרק דמו וחטאת העוף הבאה על הספק. ושער נזיר טהור. והערלה וכלאי הכרם. ודבר שאין דרכו להשרף כגון משקין של ערלה ושל כלאי הכרם הרי אלו יקברו: יא ואלו הם הנקברים. קדשים שמתו בין קדשי מזבח בין קדשי בדק הבית. וקדשים שהפילו נפל. הפילו שליא תקבר. ושור הנסקל. ועגלה ערופה. וצפורי מצורע. ושיער נזיר טמא. ופטר חמור. ובשר בחלב. וחולין שנשחטו בעזרה: יב האורג מלא הסיט משער נזיר ומפטר חמור בשק ידלק:

כל

השגת הראב"ד

*אינן טעונין שריפה. א"א שמצאן חלולים מפסולי קדשים:

משנה למלך

ט כל עצמות הקדשים שאין בהם מוח כו'. את זו שאלתי לאחר קדוש סנהדרא רבא ויקירא החכם השלם הדיין המצויין כמהר"ר יעקב אלפנדארי זצוק"ל. בדיק לן מר במ"ש הר"ם בסוף הל' פס"מ וכל עצמות כו' ועל זה הוקשה למעכ"ת דלפי הסוגיא דכיצד צולין לא מצאו מקום לחלק בין עצמות קדשים לעצמות הפסח כי אם אליבא דר"ש דאית ליה דאפי' ה"ל שעת הכושר ונפסל אין בו משום שבירת עצם ולהר"ם שפסק בפ"י מהל' קרבן פסח דלא כר"ש לא הו"ל לחלק בין מוקדשין לפסח ע"כ תורף קושייתו. ולדידי אין זה מן התימה דאף דרש"י פירש כדברי ר"נ בר יצחק דטעמא דעצמות הפסח טעונים שריפה ומשום דאית ליה לתנא דברייתא כר"ש מ"מ נראה דאין זה מוכרח דאף לר' יעקב דאית ליה דכל שהיתה לו שעת הכושר יש בו משום שבירת עצם יש לחלק בין מוקדשין לפסח דבשלמא מוקדשין דלעולם אין בו משום שבירת עצם אמרי' סתמא דמלתא מקמי דנהוי נותר חלצינהו כדי שלא יבא לידי נותר ומגוס קא עביד שמציל את המוח מידי נותר וא"כ לא שמשו נותר ומש"ה לא בעי שריפה. אבל גבי פסח דמלבד דליכא מגוס איסורא נמי איכא אין כאן מקום לתלות ולומר דמקמי דנהוי נותר חלצינהו ומידי ספיקא לא נפיק ומש"ה בעו שריפה, ופירוש זה יצדק יותר לפי גירסת התוספות דגרסינן אימור לבתר איסורא חלצינהו ולפי מ"ש טעמא דעצמות הפסח דטעונים שריפה לא משום דאיכא אומדנא לומר דבתר איסורא חלצינהו אלא כיון דליכא אומדנא כמו במוקדשין מספק שורפין אותם דאימור לבתר איסורא חלצינהו. ואי הוה ס"ל לר"נ כר"ש הו"ל דעצמות הפסח ודאי לבתר איסורא חלצינהו דאחזוקי אינשי ברשיעי לא מחזקינן אלא ודאי כדכתיבנא. ומ"ש בברייתא מפני התקלה הכוונה דכיון דאיכא תקלה ליכא אומדנא וכדכתיבנא:

עוד נראה שיש להכריח פירוש זה מדקא חזינן דרב זביד פליג אדר"נ ואוקי לברייתא כאוקימתא אחריתי ופירש"י דס"ל לרב זביד דאי מצאן חלולין לא תמיד שמום נותר כולי האי לסריכו שריפה מספק. ואי אמרת דר"נ אוקי לברייתא כר"ש הא מאי דבעו שריפה היכא דמצאן חלולין לאו משום ספק הוא אלא קרוב לודאי הוא דבתר איסורא חלצינהו דמסתמא לא עביד איסורא וא"כ אמאי פליג רב זביד אר"נ וכבר הקשה קושיא זו הר"ב חדושי הלכות יע"ש. ולפי מ"ש לדעת הר"ם ניחא דר"נ אוקי לברייתא אליבא דר' יעקב ומש"ה פליג עליה רב זביד משום דאליבא דרבי יעקב ליכא אומדנא לומר דלבתר איסורא חלצינהו אלא ספק הוא וכיון דשמום נותר לא הוי כי אם מדרבנן לא בעו שריפה מספק. והא דלא אוקי לברייתא כאוקימתא דר"נ ואליבא דר"ש הוא משום דבעי לאוקמי ברייתא כר' יעקב דהלכתא כוותיה. הכלל העולה דבין ר"נ בין רב זביד כולהו אוקימו לברייתא אליבא דר' יעקב. וראיתי למעכ"ת שכתב דגם רב זביד לא מצא מקום לחלק כי אם אליבא דר"ש. ולא ידעתי אנה מצא מעכ"ת דרב זביד אוקי לברייתא אליבא דר"ש דלפי אוקימתא דרב זביד שפיר מיתוקמא הברייתא אליבא דר' יעקב דעצמות הקדשים דלית בהו משום שבירה לא בעי למיבדק התחתונים משום דאמרינן כי היכי דחלין להני חלין לאחריני וכולהו הוי חלולים. אבל עצמות הפסח דאית בהו איסור שבירה אמרינן דהני חלצינהו דוקא ובעו בדיקה התחתונים דבשביל שעשה איסור בעצם אחד לא נאמר שעשה איסור בשאר העצמות והעצמות החלולים לא בעו שריפה משום דליכא למימר דקודם שנעשה נותר חלצינהו ומש"ה אין להטעינם שריפה ואי לאו דמסתפינא הייתי אומר דרב זביד לא פליג אר"נ דלעולם דרב זביד מודה דאליבא דר"ש כשמצא עצמות בפסח חלולים דבעו שריפה משום דאחזוקי אינשי ברשיעי לא מחזקינן ומסתמא לאחר שנעשו נותר חלצינהו ולא משום ספק מצרכינן להו שריפה אלא משום דאיכא חזקה אלימתא ומאי דאוקי לברייתא באוקימתא אחריתי הוא משום דבעי לאוקומי לברייתא אליבא דר"י דהלכתא כוותיה ולדידיה כיון דליכא אומדנא מש"ה אין להצריכם שריפה ולומר דדלמא בתר שנעשו נותר חלצינהו כיון דשימוש נותר לא הוי כי אם מדרבנן ומש"ה אוקי לברייתא באוקימתא אחריתי ולפי זה ר"נ ורב זביד לא פליגי לענין דינא דר"נ מודה לרב זביד דאליבא דר"י עצמות החלולים לא בעו שריפה מספק ורב זביד מודה לר"נ דאליבא דר"ש בעו שריפה כיון דאיכא אומדנא דשמשו נותר. אלא דר"נ אוקי לברייתא אליבא דר"ש ורב זביד אליבא דר"י, ורש"י שכתב דרב זביד פליג אדר"נ עכ"ל דס"ל דמדלא אוקי לברייתא כאוקימתא דר"נ ואליבא דר"ש ש"מ דס"ל דאף אליבא דר"ש לא בעו שריפה ואף דאיכא חזקה. אבל לשלם דאף לרש"י רב זביד אוקי לברייתא אליבא דכ"ע. ולפי מ"ש לדעת הר"ם ניחא טובא דבין לר"נ בין לר' זביד כולהו מוקמי לברייתא אליבא דר"י והלכתא כוותיה אלא דבמוצא עצמות חלולים פליגי דר"נ בעי שריפה מספק ולרב זביד לא בעו. ומכאן יש סיוע לפירש הר"ם דכי היכי דרב זביד הוא אליבא דר"י ה"נ ר"נ הוי אליבא דר"י. ולדעת רש"י והתוס' ר"נ הוא אליבא דר"ש ורב זביד אליבא דכ"ע. ונראה דמה שהכריחם לדוחק זה לומר דר"נ אוקי לברייתא כר"ש הוא משום דס"ל דאליבא דר"י אליבא דכ"ע לא בעו עצמות חלולים שריפה מספק כיון דאין שריפתם אלא מדרבנן ומש"ה כתבו דר"נ מוקי לברייתא כר"ש דאיכא אומדנא. ולהר"ם לא נראה בעיניו הכרח זה ובפרט שכפי פירושו שמעתתא רווחא ואזלא. (א"ה עיין עוד מזה בפ"י מהל' קרבן פסח):

יב האורג מלוא הסיט כו'. בסוף תמורה מוקי לה כגמרא הא לאו הכי בטל ברוב ורבינו לא חילק. ועיין במ"ש מרן בפט"ג מהלכות בכורות:

פל

יג כל הנקברין אפרן אסור. וכל הנשרפין של הקדש אפרם מותר *חוץ מדשן המזבח החיצון והפנימי ודישון המנורה:

יד כל הנשרפין לא יקברו. וכן כל הנקברים לא ישרפו. שאע"פ שהוא מחמיר בשריפתו הרי הקל באפרן. שאפר הנקברים אסור:

טו היה מקריב עמו בזבחים ואמר לו נתפגלו. עושה עמו בטהרות ואמר לו נטמאו. *נאמן. לא נחשדו ישראל על כך. אבל אם אמר לו זבחים שהקרבתי לך באותו היום נתפגלו. ואותן הטהרות נטמאו. אם היה נאמן לו סומך על דבריו. ואם לאו שורת הדין שאינו נאמן והרוצה להחמיר על עצמו הרי זה משובח:

השגת הראב"ד

*חוץ מדשן המזבח. א"א הרמת הדשן:

השגת הראב"ד

*נאמן. א"א כל שבידו נאמן:

סליקו להו הלכות פסולי המוקדשין בס"ד

כסף משנה

יג כל הנקברים אפרן אסור. בסוף תמורה (דף ל"ד). ומ"ש וכל הנשרפין של הקדש אפרם מותר חוץ מדשן המזבח וכו'. שם דנשרפים אפרן מותר ומותיב עליה מדתניא כל הנשרפים אפרם מותר חוץ מאפר אשרה ואפר הקדש לעולם אסור ומשני כי תניא אפר הקדש אסור בתרומת הדשן דלעולם אסור דתניא ושמו בנחת ושמו כולו ושמו שלא יפזר. ופירש"י ושמו כולו וכיון דטעון גניזה אסור בהנאה:

וכתב הראב"ד חוץ מדשן המזבח א"א הרמת הדשן עכ"ל. נראה שטעמו לומר שלא אמרו אסור אלא דשן שהיה מרים כהן בכל יום ממזבח העולה כדכתיב והרים את הדשן אשר תאכל האש את העולה ושמו אצל המזבח וכדמפרש טעמא בגמרא וכדפירש"י ודישון מזבח הפנימי ודישון המנורה אינם בכלל זה, ורבינו סובר דילפינן להו מדישון מזבח העולה. ועי"ל דרבינו לטעמיה אזיל שהוא סובר דדשן שע"ג המזבח אסור בהנאה וכמבואר בדבריו בסוף הפרק:

יד כל הנשרפין לא יקברו וכל הנקברין לא ישרפו וכו'. משנה בסוף תמורה שם:

טו היה מקריב עמו בזבחים וכו'. בפרק הניזקין (דף נ"ד:) א"ר היה עושה עמו בטהרות א"ל טהרות שעשיתי עמך נטמאו וכו' נאמן אבל א"ל טהרות שעשיתי עמך ביום פלוני נטמאו וזבחים שעשיתי עמך ביום פלוני נתפגלו אינו נאמן מ"ש רישא ומ"ש סיפא אמר אביי כל שבידו נאמן רבא אמר כגון דאשכחיה ולא אמר ליה ולא מידי ולבתר הכי אשכחיה וא"ל. ופירש"י כל שבידו לעשות בשעה שמודיעו נאמן וריפא כגון שעודן בידו לטמאן ולפגלן וגבי קרבנות בכהן העובד מיירי כגון שהודיעו בין שחיטה לזריקה ואמר פיגלתי בשחיטה שעדיין בידו לפגלן בשאר עבודות אבל ביום פלוני שכבר יצאו מידו לאו כל כמיניה. רבא אמר אע"פ שאין בידו נאמן וסיפא כגון דאשכחיה מקמי הכי ולא א"ל והשתא א"ל. והרשב"א כתב שהראב"ד פירש דהא דאמר אביי כל שבידו נאמן היינו כל זמן שהוא תחת ידו ואם א"ל בשעה שהוא יוצא מתחת ידו [אינו] נאמן. ולענין דינא משמע דהלכה כרבא כדקי"ל בכל דוכתא. אבל הראב"ד פוסק כאביי משום דעובדי דמייתי התם דאתא קמא דרב אמי משמע ליה דאתו כאביי ולפיכך כתב על דברי רבינו א"א כל שבידו נאמן עכ"ל. ולי קשה על רבינו דלא אתי לא כאביי ולא כרבא דאי כאביי ה"ל לפלוגי בין ישנן בידו לאין בידו ואי כרבא ה"ל לפלוגי בין אשכחיה ולא אמר ליה ללא אשכחיה. ואפשר לומר דפסק כאביי דטעמא דנאמן כרישא משום דהוו בידו ולישנא דברייתא הכי דייק דקאמר היה עושה עמו בטהרות ואמר ליה דמדקתני עושה עמו משמע שהיו מסורות בידו ודייק רבינו לכתוב וא"ל נתפגלו ולא כתב וא"ל זבחים שעשיתי עמך נתפגלו כדקתני בברייתא כדי לרמוז יותר על התכיפות לומר דבעודו עושה בזבחים שעדיין היו בידו א"ל נתפגלו וכן נראה מדבריו בפ"א מהלכות תפילין שפוסק כאביי. ונראה שהראב"ד כמפרש דברי רבינו כתב כל שבידו נאמן וע"פ מ"ש דטעמא דפסק כאביי משום דעובדא דרבי אמי דמייתי התם משמע דלא כרבא ודברי רבינו בפ"א מהל' תפילין הכי משמע. ונראה עוד שרבינו אינו מפרש כל שבידו כפירש"י מדסתים לה סתומי אלא כפירוש הראב"ד. ועדיין נשאר לדקדק בדברי רבינו בסיפא למה האריך ולא סתם וכתב אינו נאמן כלישנא דברייתא ונראה שטעמו משום דקשיא ליה על הך סיפא דקתני אינו נאמן מדמשמע בקידושין פרק האומר (דף ס"ה) דבין לאביי בין לרבא אם א"ל ע"א נטמאו טהרותיך והלה שותק נאמן ואע"ג דאינו בידו, וניחא ליה דהתם מיירי כשהוא נאמן לו. ומ"ש ואם לאו שורת הדין שאינו נאמן וכו' נראה שטעמו מדאמרינן בפ' הניזקין ההוא דאמר לחבריה טהרות שעשיתי עמך ביום פלוני נטמאו אתא לקמיה דרבי אמי אמר ליה שורת הדין אינו נאמן אמר לפניו רבי אסי רבי אתה אומר כן הכי אמר ר' יוחנן משום ר' יוסי מה מעשה שהתורה האמינתו היכן האמינתו אמר ר' יצחק בר ביסנא כה"ג ביה"כ יוכיח דכי אמר פיגול מהימן ומנא ידעינן והא כתיב וכל אדם לא יהיה באהל מועד אלא לאו משום דמהימן וכו' ודילמא דחזיניה בפשפש קשיא, ומדקאמר שורת הדין אינו נאמן משמע דה"ק הרוצה לנהוג כפי הדין אינו נאמן אבל הרוצה להחמיר לעצמו הרי זה משובח ועוד דר' יוחנן אמר משום ר' יוסי מה מעשה שהתורה האמינתו ואע"ג דאפיקנא בקשיא מכ"מ יש להוש לו לומר שהמחמיר על עצמו הר"ז משובח. אחר שכתבתי כל זה מצאתי לרבינו שכתב בסוף הל' מטמאי משכב ומושב כדברי רבא ולכן נ"ל שרבינו מפרש דאביי ורבא לא פליגי לענין דינא אלא בפירושא דברייתא היכי מייתבה שפיר טפי ולכך כתב רבינו דברי שניהם וסמך כאן על מ"ש שם ושם סמך על מ"ש כאן:

סליקו להו הלכות פסולי המוקדשין בס"ד

משנה למלך

יג כל הנקברין אפרן מותר כו'. מה שכתב מרן וכמבואר בדבריו בסוף פרק. הוא בסוף פרק ג' מהלכות מעילה:

טו היה מקריב עמו בזבחים כו'. עיין בתוספתא פ"ב דתרומות ועיין בת"ס רפ"ט בסוף פרק י"ב מהלכות מעשר:

סליקו להו הלכות פסולי המוקדשין בס"ד:

הלכות עבודת יום הכפורים

מצות עשה אחת.

והיא שיעשה מעשה יום הכפורים כולו על הסדר כמו שכתוב בפרשת אחרי מות. הקרבנות. והוידוין. ושילוח השעיר. ושאר העבודות:

וביאור מצוה זו בפרקים אלו:

פרק ראשון

כסף משנה

פרק א א ביום הצום מקריבין תמיד בשחר וכו'. מפורש בתורה פ' אחרי מות ופרשת פנחס. ומ"ש ואיל הבא משל צבור האמור בפרשת אחרי מות והוא האיל האמור בחומש הפקודים. בפ' בא לו (דף ע':) פלוגתא דרבי ור' אלעזר בר"ש דרבי סבר אחר הוא ור' אלעזר בר"ש סבר אחד האמור בפרשת אחרי מות ואחד האמור בחומש הפקודים ופסק כרבי משום דהלכה כרבי מחבירו ועוד דאמריך התם

לחם משנה

פ"א א ואיל הבא משל ציבור וכו'. נ"ל דוא"ו דוהוא האיל מיותרת וצ"ל הוא האיל האמור בחומש הפקודים והוא גזרת הלשון ופירושו כך שהרבינו כתב על דבריו הראשונים דאיך לא מנה שני אילים בקרבן ציבור ולזה תירץ דהאיל האמור בשתי הפרשיות אחד והכי קאמר הוא האיל אבל לגירסא והוא האיל אין גזרה בלשונו כלל:

א ביום הצום מקריבין תמיד בשחר ותמיד בין הערבים כסדר כל יום ויום. ומקריבין מוסף היום פר ואיל ושבעה כבשים כלם עולות. ושעיר חטאת נעשה בחוץ והוא נאכל לערב. ועוד מקריבין יתר על מוסף זה. פר בן בקר לחטאת והוא נשרף. ואיל לעולה. ושניהם משל כהן גדול. ואיל הבא משל צבור האמור בפרשת אחרי מות. והוא האיל האמור בחומש הפקודים בכלל   הקריבין

משנה למלך

פ"א א ושניהם משל כ"ג כו'. בפ"ק דשבועות תניא אשר לו יכול לא יביא ואם הביא כשר ת"ל שוב אשר לו שכתוב שנה עליו לעכב והכי איתא בפ"ק דיומא (דף ג' א) ולא ידעתי למה השמיט רבינו דין זה: עבודה

ב הקריבין ביום זה וגו' לאפוקי שעיר המשתלח דאינו קרב. על מ"ש הרב בעל כ"מ ז"ל בשם הריטב"א ז"ל אבל רבינו ז"ל שאין חובה בכהן גדול אלא בעבודת היום ממש אבל תמידין ועבודות של כל יום כשרות בכהן הדיוט אלא דמצוה בכהן גדול קשה דבהוריות (דף י"ב) וביומא בברייתא הזכירו חילוקים אשר בין כ"ג לכהן הדיוט וחד מינייהו שעבודת יוה"כ אינה כשירה אלא בכ"ג ובשלמא להנהו דמפרשי דברייתא כל עבודת יוה"כ קאמרה אפילו תמידין של כל יום ניחא דמני בברייתא כל חלוקים שבין גדול להדיוט אבל לרבינו ז"ל דמפרש דברייתא דקאמרה עבודת יוה"כ אינה כשרה לא איירי אלא בעבודת היום ממש דבתמידין לא שייך לומר אינה כשרה דבדיעבד כשרה היא בכהן אחר א"כ אמאי לא מני חילוק אחר אשר בתמידין של כל יום דבכהן הדיוט בדיעבד כשרה ובכהן גדול לכתחלה. וי"ל כיון דמני מעלה בעבודה בענין עבודת היום דהיא מעלה יתירה דבהדיוט אפי' בדיעבד פסולה ובכהן גדול אפי' לכתחילה כשרה א"כ המעלה של שאר עבודות שהיא קטנה דבכהן הדיוט בדיעבד כשרה ובגדול לכתחילה כשרה לא הוצרך לשנותה כיון שמנה המעלה הגדולה:

ג אלא עבודתו מחנכתו וכו'. קשה קצת דבפ"ק דיומא איתא שם (דף י"ב) דבאבנט מחנכין אותו אלא מפני שהקשו שם היינו למ"ד אבנטו של כ"ג זהו אבנטו של כהן הדיוט אלא למ"ד אבנטו של כהן גדול לאו אבנטו של כהן הדיוט מאי איכא למימר והוצרך שם רב פפא להרך עבודתו מחנכתו. ורבינו ז"ל כיון דפסק בהלכות כלי המקדש ריש פרק שמיני דאבנטו של כהן גדול ושל כהן הדיוט שוים דשניהם מכלאים א"כ למה הוצרך עתה כאן דעבודתו מחנכתו, אלא שי"ל שסובר רבינו ז"ל דרב פפא דאמר הכי והביא ראיה מהברייתא אפי' למ"ד אבנטו של כהן גדול ושל כהן הדיוט שוים אמר הכי דאין צריך חינוך שאבנט דעבודתו מחנכתו:

והשני עובר וכו'. יש ספרי רבינו כתוב עובד בכל מצות כהונה ובספרים של הר"ב כ"מ כתוב והשני עובד וכל מצות כהונה עליו וכבר פי' דברי רבינו ז"ל הרב בעל כ"מ ז"ל ולפי פירושו צריך לומר דעובד דקאמר רבינו ז"ל לא לכתחילה הוא אלא שאם עבד עבודתו כשרה וזהו לשון עובד. ולפי הגירסא האחרת יש ליישב לשון רבינו ז"ל דה"ק עובד הוא כאילו היה בכל מצות כהונה גדולה כלומר דכל מצות כהונה גדולה עליו, ויש נוסחים עובר כרי"ם כלומר עובר בלאו דלא יפרום ולא יפרע שהם לאוי כהונה גדולה:

ה ומטיב את הנרות וכו'. אוקמה אביי בפ"ק דיומא היינו הטבת שתי נרות דאילו הטבה חמש נרות קודם קטורת היו והיכי קאמר קטורת ברישא ורבינו ז"ל לא פירש וסתם כלשון המשנה:

בכלל המוסף. והוא הנקרא איל העם. ועוד מביאין משל צבור שני שעירי עזים. אחד קרב חטאת והוא נשרף. והשני שעיר המשתלח. נמצאו כל הבהמות הקרבים ביום זה חמש עשרה. שני תמידין. ופר. ושני אילים ושבעה כבשים כולם עולות. ושני שעירים חטאת אחד נעשה בחוץ ונאכל לערב והשני נעשה בפנים ונשרף. ופר כהן גדול לחטאת והוא נשרף:

ב עבודת כל חמש עשרה בהמות אלו הקריבין ביום זה אינה אלא בכהן גדול בלבד. אחד כהן המשיח בשמן המשחה או המרובה בבגדים. ואם היתה שבת אף מוסף שבת אין מקריב אותו אלא כהן גדול. וכן שאר העבודות של יום זה כגון הקטרת הקטורת של כל יום והטבת הנרות הכל עשוי בכהן גדול נשוי שנאמר וכפר בעדו ובעד ביתו ביתו זו אשתו:

ג [א]שבעת ימים קודם ליום הכפורים מפרישין כהן גדול מביתו ללשכתו שבמקדש ודבר זה קבלה ממשה רבינו. ומפרישין אותו מאשתו כל שבעת ימים אלו שמא תמצא אשתו נדה ונמצא טמא שבעת ימים ואינו יכול לעבוד. ומתקינין לו כהן גדול אחר שאם יארע בזה פיסול יעבוד האחר תחתיו. בין שאירע בו פיסול קודם תמיד של שחר בין שאירע בו פיסול אחר שהקריב קרבנו זה שנכנס תחתיו אינו צריך חינוך אלא עבודתו מחנכתו ומתחיל מעבודה שפסק בה הראשון. עבר יום הכפורים הרי הראשון חוזר לעבודתו והשני עובר וכל מצות כהונה גדולה עליו אלא שאינו עובד ככהן גדול ואם עבד עבודתו כשירה. ואם מת הראשון זה השני מתמנה תחתיו:

ד בשבעת ימים אלו מזין עליו מאפר הפרה בשלישי להפרשתו ובשביעי שהוא ערב יום הכפורים שמא נטמא במת ולא ידע. ואם חל יום שבת בשלישי או בשביעי שלו דוחין את ההזייה:

ה כל שבעת הימים מרגילין אותו בעבודות. זורק את הדם ומקטיר את הקטרת ומטיב את הנרות ומקטיר איברי תמיד על המזבח כדי שיהיה רגיל בעבודה ביום הכפורים. ומוסרין לו זקנים מזקני בית דין וקוראים לפניו ומלמדין אותו עבודת היום וסידורה ואומרין לו אישי כהן גדול קרא אתה בפיך שמא שכחת או שמא לא למדת דבר זה. וערב יום הכפורים בשחרית היו מעמידין אותו בשערי המזרח ומעבירין לפניו פרים ואילים וכבשים כדי שיהיה מכיר ורגיל בעבודה:

ו [ב]כל שבעת הימים לא היו מונעין ממנו מאכל ומשקה. ערב יום הכפורים עם חשיכה לא היו מניחין אותו לאכול הרבה שהמאכל מביא את השינה. ולא היו מניחין אותו לישן שמא יראה קרי. ולא היו מאכילין אותו דברים המרגילין לשכבת זרע כגון ביצים וחלב חם וכיוצא בהן:

ז בימי בית שני צץ המינות בישראל. ויצאו הצדוקין מהרה יאבדו שאינן מאמינין בתורה שבעל פה. והיו אומרין שקטרת של יום הכפורים מניחין אותה על האש בהיכל חוץ לפרוכת וכשיעלה עשנה מכניס אותה לפנים לקדש הקדשים. הטעם. זה שכתוב בתורה כי בענן אראה על הכפרת אמרו כי הוא ענן הקטורת. ומפי השמועה למדו חכמים שאין נותן הקטרת אלא בקדש הקדשים לפני הארון. שנאמר ונתן הקטרת על האש לפני ה'. ולפי שהיו חוששין בבית שני שמא כהן גדול

א סמ"ג עשין רס: ב שם: ג שם:

התם דר"מ ור"ש סברי כוותיה. ומ"ש והוא נאכל לערב. משנה בפ' שתי הלחם (דף צ"ט):

ב עבודת כל ט"ו בהמות אלו וכו'. בפ"ק דיומא (דף ל"ב:) ובהוריות (דף י"ב) כל עבודות יוה"כ אינם כשירות אלא בכ"ג. ומ"ש ואחד כהן המשוח בשמן המשחה או המרובה בבגדים. הכי משמע במשנה פירקא בתרא דהוריות (דף י"א) והכי תניא התם בהדיא בדף י"ב. ומ"ש ואם היתה שבת אף מוסף שבת אין מקריב אותו אלא כ"ג: ומ"ש וכן שאר הקטורת של יום זה וכו' והטבת הנרות הכל עשוי בכ"ג. נראה דמשמע ליה הכי מדתנן בריש יומא (דף י"ד) כל שבעת הימים הוא מקטיר את הקטרת ומטיב את הנרות והיינו כדי שיהא מלומד לעשותם ביוה"כ: כתב הריטב"א בפ"ק דיומא בשם הרמב"ם דמדאורייתא אין חובה בכ"ג אלא בעבודת היום ממש אבל תמידין ועבודות של כל יום כשירות בכהן הדיוט אלא דמצוה בכ"ג ור"ם כתב דאפי' תרומת הדשן שהיתה עבודת לילה אינה כשירה אלא בכ"ג ולדעת ר"ש והרז"ה אין פייסות ביוה"כ לפי שכל העבודות בכ"ג אבל הגאונים בפיוטיהם הזכירו פייסות ביוה"כ לכן כתב הרמב"ן בספר המלחמות דאף ביוה"כ היו פייסות אחד לתרומת הדשן והשני מי מדשן מזבח הפנימי והמנורה דמכשירי עבודה הם ונעשים בכהן הדיוט וסידור המערכות ושני גזרי עצים הכל נעשה בכהן הדיוט שהם מכשירי עבודה. וה"נ מי מוליך מחתה למזבח פנימי להקטיר וכ"ג מקטיר וזה מוליך המחתה גחלי אש עכ"ל: ומ"ש נשוי שנאמר וכפר בעדו ובעד ביתו. משנה בריש יומא:

ג שבעת ימים קודם ליוה"כ מפרישין כ"ג וכו'. משנה בריש יומא. ומ"ש ומפרישין אותו מאשתו כל שבעת ימים אלו שמא תמצא אשתו נדה וכו'. שם (דף ז') בגמרא. ומ"ש ומתקינין לו כהן אחר שאם יארע בו פיסול וכו'. שם במשנה:

בין שאירע בו פיסול קודם תמיד של שחר וכו' אינו צריך חינוך אלא עבודתו מחנכתו וכו'. שם (דף י"ב) פלוגתא דאמוראי ופסק כרב פפא משום דברייתא מסייעא ליה. ומ"ש ומתחיל מעבודה שפסק בה ראשון. הכי משמע שם לרב פפא: עבר יום הכפורים וכו'. שם (דף י"ב:) ת"ר אירע בו פיסול ומינו אחר תחתיו ראשון חוזר לעבודתו שני כל מצות כהונה גדולה עליו דברי ר"מ ר' יוסי אומר ראשון חוזר לעבודתו שני אינו ראוי לא לכ"ג ולא לכהן הדיוט וכו' כ"ג משום איבה כהן הדיוט משום מעלים בקדש ולא מורידין אמר רבה בר בר חנה אמר ר"י הלכה כר' יוסי ומודה ר' יוסי שאם עבר ועבד עבודתו כשירה וכו' ואם מת ראשון שהוזר לעבודתו. ויש לתמוה על רבינו שפסק כר' יוסי ולא שבק מלמינקט לישנא דר"מ והוי כמזכי שטרא לבי תרי. וי"ל דלישנא דכל מצות כהונה גדולה עליו כולל שני דברים אחד שהוא עובד בכ"ג שני שהוא אסור בדברים שכ"ג אסור בהם ור' יוסי לא פליג עליה אלא במאי דאמר שהוא עובד בכ"ג אבל במאי דאמר דאסור בדברים בכ"ג אסור בהם מודה דהא מדינא עובד בכ"ג הי לאו משום איבה. ואכתי איכא למידק למה השמיט רבינו שאינו ראוי לכהן הדיוט וי"ל דמתמ"ש כל מצות כהונה גדולה עליו משמע.

ד בשבעת ימים אלו וכו'. בפ"ק דיומא (דף ח') תניא אחד כ"ג של יוה"כ ואחד שורף את הפרה מזין עליו כל שבעה וכו' דברי ר"מ ר' יוסי אומר [אין מזין עליו אלא] שלישי ושביעי בלבד ר' חנינא סגן הכהנים אומר כהן השורף את הפרה מזין עליו כל שבעה כ"ג ביום הכפורים אין מזין עליו אלא שלישי ושביעי (בלבד) וכיון דר' יוסי ור' חנינא סברי בשל יום הכפורים בשלישי ובשביעי הלכתא כוותייהו ובלאו הכי הא קי"ל דהלכה כר' יוסי לגבי ר"מ. ומ"ש ואם חל שבת בשלישי או בשביעי שלו דוחין את ההזייה. שם:

ה כל שבעת ימים מרגילין אותו בעבודות וכו' עד שהעסקין עמו עד שיגיע זמן שחיטה. במשנה פ"ק דיומא (דף י"ד):

ומ"ש

משנה למלך

ב עבודת כל ט"ו בהמות אלו כו'. פ"ש מ"ש בשם הרמב"ן דאף ביוה"כ היו פייסות אחת לתרומת הדשן והשני מי מדשן כו'. עיין בתו"ס התוספות פרק ט' דזבחים (דף פ"ט:) ד"ה משום תולא שבין

ח ומ"ש ולא היו שוחטין עד שמכירים שעלה עמוד השחר בודאי וכו'. משנה בפ"ג דיומא (דף כ"ח) ופ"ג דתמיד (דף ל'):

פ"ב א כל מעשה התמידין והמוספין וכו'. בפ"ג דיומא (דף ל"א ל"ב):

ב ומ"ש כל עת שישנה הבגדים וכו'. שם: ומ"ש כיצד בתחלה פושט בגדי חול שעליו וטובל וכו' עד עם החביתין והנסכים. משנה שם: כתב הראב"ד ומטיב את הנרות וכו'. א"א אמת כך הוא לשון המשנה וכו'. כוונת הראב"ד שהוא סבור שפירוש בהטיבו את הנרות אינו הדלקת הנרות כמ"ש רבינו בפרק שלישי מתמידין ומוספין אלא הטבת הנרות היינו דישון ותיקון הפתילות החדשות וכסברת האחרונים שנתבאר בתשובות הרשב"א סימן ש"ע שהם סוברים שלא היה מדליק הנרות אלא בין הערבים בלילה ובבקר היה מטיבן ולא מדליקן זולת נר המערבי שלא היה מטיבו בבקר לפי שצריך שיהיה דולק תמיד ובין הערבים היה מטיבו ומדליקו ועליו קתני ומטיב את הנרות. ורבינו סבור שגם בבקר היה מדליק הנרות דבהטיבו היינו בהדליקו כמ"ש בפ"ג מתמידין ומוספין וא"כ בין הערבים היה נכנס לדשן ולתקן ולהדליקן ולדידיה אתי שפיר לישנא דמתני' דקתני בין הערבים ומטיב את הנרות כלישנא דכתיב בבקר בהטיבו את הנרות. ומ"ש ומקריב הפר ושבעה כבשים של מוסף היום. במשנה פרק בא לו (דף ע') פלוגתא דתנאי ופסק כר"ע. ומ"ש ואח"כ מקדש ידיו ורגליו וכו' עד ולובש בגדי חול ויוצא. מבואר במשנה מפ"ג דיומא עד סוף פ' שביעי:

גדול זה נוטה לצד מינות. היו משביעין אותו ערב יום הכפורים ואומרים לו אישי כהן גדול אנו שלוחי בית דין ואתה שלוחנו ושליח בית דין. משביעין אנו עליך במי ששכן את שמו בבית הזה שלא תשנה דבר שאמרנו לך. והוא פורש ובוכה על שחשדוהו במינות. והן פורשין ובוכין לפי שחשדו למי שמעשיו סתומין שמא אין בלבו כלום: ח [א]כל לילי יום הכפורים כהן גדול יושב ודורש אם היה חכם. ואם היה תלמיד דורשים לפניו. אם היה רגיל לקרוא קורא ואם לאו קורין לפניו. כדי שלא יישן. ובמה קורין לפניו. בכתבי הקדש. בקש להתנמנם [ב]פרחי לויה מכין לפניו* באצבע צרדה. ואומרים לו אישי כהן גדול עמוד והצטנן מעט על הרצפה כדי שלא תישן. ומתעסקין עמו עד שמגיע זמן שחיטה. ולא היו שוחטין עד שמכירין שעלה עמוד השחר בודאי שמא ישחטו בלילה:

פרק שני

א כל מעשה התמידין והמוספין של יום זה כהן גדול עושה אותן והוא לבוש בבגדי זהב. ועבודות המיוחדות ליום זה בבגדי לבן. ועבודה המיוחדת ליום זה היא מעשה הפר של כהן גדול. ושני השעירים שאחד מהן שעיר המשתלח. והקטרת הקטורת בקדש הקדשים. כל אלו בבגדי לבן הם נעשים: ב כל עת שישנה הבגדים ויפשוט בגדים ולובש בגדים אחרים טעון טבילה. שנאמר ופשט את בגדי הבד ורחץ את בשרו במים במקום קדוש ולבש את בגדיו. וחמש טבילות ועשרה קידושין טובל כהן גדול ומקדש בו ביום. כיצד בתחלה פושט בגדי חול שעליו וטובל ועולה ומסתפג ולובש בגדי זהב ומקדש ידיו ורגליו. ושוחט את התמיד ומקטיר קטורת של שחר של כל יום *ומטיב את הנרות ומקטיר איברי התמיד עם החביתין והנסכים ומקריב הפר ושבעה כבשים של מוסף היום. ואחר כך מקדש ידיו ורגליו ופושט בגדי הזהב וטובל ועולה ומסתפג ולובש בגדי לבן. ומקדש ידיו ורגליו ועובד עבודת היום כל הוידויים עם ההגרלה וזריקת הדמים בפנים והקטרת הקטורת בקודש הקדשים. ומוסר השעיר למשלחו לעזאזל. ומוציא אימורי הפר והשעיר הנשרפים ומוסר שארן לשריפה. ואחר כך מקדש ידיו ורגליו ופושט בגדי לבן וטובל ועולה ומסתפג. ולובש בגדי זהב ומקדש ידיו ורגליו. ומקריב שעיר חטאת של מוסף היום ואילו ואיל העם. והם עולות. ומקטיר אימורי פר ושעיר הנשרפין. ומקריב תמיד של בין הערבים. ואחר כך מקדש ידיו ורגליו ופושט בגדי זהב. וטובל ועולה ומסתפג ולובש בגדי לבן. ומקדש ידיו ורגליו. ונכנס לקדש הקדשים. ומוציא משם את הכף ואת המחתה. ואחר כך מקדש ידיו ורגליו ופושט בגדי לבן. וטובל ועולה ומסתפג. ולובש בגדי זהב ומקדש ידיו ורגליו. ומקטיר קטרת של בין הערבים של כל יום ומטיב את הנרות בין הערבים ומקדש ידיו ורגליו. ופושט בגדי זהב

השגת הראב"ד

*ומטיב את הנרות וכו'. א"א אמת כך הוא לשון המשנה אבל לא היה בין הערבים הטבה אלא לנר המערבי בלבד שהיה דולק מערב לערב:

א סמ"ג שם: ב סמ"ג כתב פרחי כהונה: [י]ס"א אותו, ועי' מ"ל:

ז היו משביעין אותו וכו'. בפ"ק דיומא אמרו במשנה מסרוהו זקני ב"ד לזקני כהונה והעלוהו בבית אבטינס והשביעוהו וכו' ואמרו שם ללמדו הפינת הקטורת כלומר שזקני ב"ד מסרו לו לזקני בית אבטינס שילמדוהו חפינת הקטורת. וי"ל על רבינו ז"ל למה לא הזכירו וי"ל דכיון שכתב למעלה כל שבעת הימים מרגילין אותו בעבודה ודאי דהיו מלמדין לו זאת ג"כ שהרי זו היא עבודה קשה שבמקדש וכדכתב רבינו ז"ל לקמן בפ"ד. וא"ת אמאי רבינו ז"ל בפ' ה' מהל' בית הבחירה כשכתב שם שמונה לשכות היו בעזרת ישראל וכתב לשכה כ"ג למה לא כתב שם ט' לשכות דשתי לשכות היו לו לכ"ג כדאמר שם רב פפא בגמ' אחת לשכת פרהדרין ואחת לשכת בית אבטינס שמלמדין לו חפינה שם. וי"ל דסוחה לשכת בית אבטינס היינו הלשכה שעושין שם הקטורת והיא הנקראת בית אבטינס וכבר הזכירה רבינו ז"ל בפ"ח מהלכות בית הבחירה בית אבטינס ובית הניצוץ היו עליות וכו' ומ"ש רב פפא בגמ' הוא שאותו בית אבטינס היה מיוחד לכ"ג ללמוד שם חפינת הקטורת אבל לא שיהיה לכהן לשכה מיוחדת שם ללמוד חפינת הקטורת. זה נראה דעת רבינו ז"ל. אבל אין לומר דרבינו ז"ל אזיל לטעמיה שכתב בפירוש המשנה וז"ל היו מוליכין אותו לעליית בית אבטינס ללמדו חפינת הקטורת וזה לדעת האומר שהוא מעבודות קשות שבמקדש ועוד נבאר בתחלת מנחות כי אין הדבר כן אלא כמו שאמרו שם מלא חפניו כדחפני אינשי ע"כ וכיון דרבינו ז"ל סובר דלימוד החפינה דמשנתנו הוי דלא כהלכתא לכך לא הזכירו כאן בחיבור וכן בפ"ה מהל' בית הבחירה לא הזכיר לשכה ללמוד הפינה מפני שהוא סובר שדברים אלו דלא כהלכתא ולא היה לו לשכה לכ"ג ללמוד החפינה. דזה ודאי א"א דכבר כתב רבינו ז"ל בפ"ד מהלכות אלו שהחפינה היא עבודה קשה שבמקדש. ומ"ש בפירוש המשנה דבריו תמוהים בעיני בכמה אנפי חדא דחפינה המוכרת בפ"ק דיומא שמלמדין אותו הייט חפינה שעושה כהן גדול בפנים והחפינה שאמר ר"פ במנחות פשיטא לי מלא חפניו כדחפני אינשי היינו החפינה שמבחוץ ולא אמרו שהיא קשה אלא החפינה שבפנים וכדאמרו בברייתא פ' הוציאו לו (דף מ"ט) ואיך דימה רבינו ז"ל הטעאים. וגם מ"ש כיולא ב"ה בענין קמיצה דנדחו דברי האומר דהיתה עבודה קשה דבריו תמוהים הם וכדכתב הרב בעל כ"מ בהלכות מעשה קרבנות פי"ב ע"ש. ועוד קשה כיון דהך לימוד דחפינה הוי דלא כהלכתא משום דר"פ אמר בסוף מנחות מלא חפניו כדהפני אינשי א"כ איך אמר ר"פ בפ"ק דיומא שתי לשכות היו לו לכהן גדול ואחת מהם ללמוד הפינה הא לדבריו אין החפינה עבודה קשה וקשו דברי רב פפא אהדדי וצ"ע. וא"ת למה כתב רבינו ז"ל בפ"ה מהל' בית הבחירה דלשכת פרהדרין היה בלפון הא בפ"ק דיומא מספקא לן ואדרבה אמרי' התם מסתברא בדרום קאי ואע"ג דדחיק להך מסתברא מ"מ מידי ספיקא לא נפקא. ויש לומר דסובר (ואומר) רבינו דכיון דכשדוחה המסתברא דהי ליה בהכרח דקאמר דאי לא תימא הכי ליעבדינהו לתרוייהו בהדי הדדי וכו' משמע דקושיא הוי כמו הדחיה ובודאי בלפון קאי ובעי למתרמיה לכ"ג:

ח בכתבי הקדש וכו'. במשנה פ"ק אמרו ובמה קורין לפניו באיוב ובעזרא ובדברי הימים. ופירש"י ז"ל שהם דברים ממשיכין את הלב. זכריה בן קבוטל אומר הרבה פעמים קריתי לפניו בדניאל וא"כ היה לו לרבינו ז"ל לפרש אלו כתבי הקדש דוקא דמשמע דהם מושכין את הלב ולא אחרים:

פ"ב ב ומוציא משם כף ומחתה וכו'. נפל מחלוקת בין רבינו ורש"י ז"ל בענין הכף והמחתה דלרש"י ז"ל בפרק שלישי דיומא הכף והמחתה מפסיק בין אילו ואיל העם לתמיד של בין הערבים ולרבינו ז"ל היה אחר תמיד של בין הערבים וכן כתב רש"י ז"ל בפירוש החומש והרמב"ן ז"ל הסכים לדעת רבינו ז"ל. והאמת דלרש"י ז"ל מסייע לו ברייתא דפ"ג (דף ל"ב) דקאמרה וחמש עבודות הן תמיד של שחר בבגדי זהב וכו' כף ומחתה בבגדי לבן תמיד של בין הערבים בבגדי זהב ע"כ. הרי בהדיא הקדימו כף ומחתה ואח"כ תמיד של בין הערבים ועוד שאמרו שתמיד של בין הערבים עבודה מחולקת משמע כדברי רש"י ז"ל דהתמיד של בין הערבים לחוד אחר כף ומחתה וא היא הברייתא השנויה בת"כ שכתב הרמב"ן ז"ל בפירוש התורה דמסייעא לרש"י ז"ל ובתורת כהנים מפורשת יותר. ועוד יש סיוע לרש"י ז"ל מסדר שכתוב דמשמע דוכא אהרן דהוי הוצאת כף ומחתה אחר כל המעשה הנזכר בפרשה הוי אבל לרבינו אינו אחר זה אלא אחר התמיד של בין הערבים שלא נזכר בפרשה, וזה דקדק רש"י ז"ל בפירוש החומש שכתב וסדר המקראות וכו'. ולרבינו ז"ל יש ראיות אחרות והם דברי הירושלמי שהזכיר הרמב"ן ז"ל שם וסדר המשנה שאמרה נכנס להוציא את הכף ואח"כ נכנס להקטיר את הקטורת של בין הערבים דמשמע דהוא אחר המחתה. ועוד יש סיוע לרבינו ז"ל מר"ע דתוספתא שהזכירו שם ואח"כ תמיד של בין הערבים ולדברי רש"י ז"ל קשה דאין תמיד של

משנה למלך

ח מכין אותו באצבע צרדה וכו'. במתני' תנן מכין לפניו ועיין בכתבי מהרי"א סי' קנ"ד (א"ס עיין בת"ם הרב המחבר פ"ה מה' בית הבחירה הלכה י"ב):

פ"ב ב וטובל ועולה ומסתפג. והנה ספוג זה הוזכר בגמרא במקומות הרבה וכל שמזכיר טבילת כ"ג קתני עלה ומסתפג ולא ראיתי למפרשים אם ספוג זה הוא חיוב או הורתא דמלתא נקט דמסתמא כל הטובל מסתפג לאחר טבילה. ומדברי רבינו דקאמר ומסתפג משמע דחיובא הוא. ונראה דחיוב זה הוא משום דקי"ל דאפי' נימא אחת או עפר אם היתה בין בשר לבגד הרי זו חוצץ ועבודתו פסולה וכמ"ש רבינו בפ"י מהל' כלי המקדש הל' ו'. ולפי זה יש לחוש שמא בטבילה נדבק לבשרו מעפרורית המים נימא או עפר ומש"ה חייב להסתפג אחר טבילה ולפי דהיינו דאין לחוש נמי

זהב ולובש בגדי חול ויוצא: **ג** כל הטבילות האלו והקידושין כולן במקדש שנאמר ורחץ את בשרו במים במקום קדוש. חוץ מטבילה ראשונה שהוא רשאי לטבול אותה בחול שאינה אלא להוסיף כוונתו. שאם יזכור טומאה ישנה שבידו יפרוש ממנה בטבילה זו לשמה. וכל כהן שלא טבל בין בגדים לבגדים או שלא קדש בין בגד לבגד ובין עבודה לעבודה ועבד. עבודתו כשירה: **ד** היה כהן גדול זקן או חולה מלבנין עששיות של ברזל באש מבערב ולמחר מטילין אותן במים כדי להפיג צינתן שאין שבות במקדש. או מערבין מים חמין במי המקוה עד שתפיג צינתן: **ה** בבל יום כהן גדול מקדש ידיו ורגליו מן הכיור כשאר הכהנים והיום מקדש מקיתון של זהב משום כבודו. בכל יום הכהנים עולים במזרחו של כבש ויורדין במערבו והיום עולים באמצע ויורדין באמצע לפני כהן גדול כדי להדרו. בכל יום מי שזכה במחתה חותה במחתה של כסף ומערה האש למחתה של זהב והיום חותה כהן גדול במחתה של זהב ובה נכנס להיכל, שלא ליגעו בתוספת עבודה. וכן מחתה של כל יום מחזקת ארבעה קבין ושל היום *שלשה קבין ובכל יום היתה כבידה והיום קלה. ובכל יום ידה קצרה. והיום ארוכה כדי להקל על כהן גדול שלא ייגע. בכל יום ויום היו על המזבח שלש מערכות של אש והיום היו שם ארבע. מוסיפין מערכה כדי להדר המזבח ולעטרו: **ו** זה שנאמר בתורה וכפר בעדו ובעד ביתו ובעד כל קהל ישראל. מפי השמועה למדו שזה וידוי דברים. נמצאת למד שהוא מתודה ביום זה שלשה וידויים. אחד על ידי עצמו תחילה. וידוי שני על ידי עצמו עם שאר הכהנים. ושניהם על פר החטאת אשר לו. והוידוי שלישי על ידי כל ישראל על שעיר המשתלח. ומזכיר את השם בבל וידוי מהן שלש פעמים. כיצד הוא אומר אנא השם חטאתי עויתי ופשעתי לפניך אנא השם כפר נא לחטאים ולעוונות ולפשעים שחטאתי ושעויתי ושפשעתי וכו' שנאמר כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו. הרי שלש פעמים הזכיר את השם. וכן בכל וידוי

*[פירוש לי איך לא כתב ג"כ בכל יום היתה ידה עבה והיום דקה דאל"כ הוו להו תרתי דסתרי אהדדי זו זהב וזו כסף וקב אחת אינה מכרעת לכבודו ולאריכות ידו]:

כסף משנה

ג כל הטבילות האלו והקידושין כולן במקדש וכו'. משנה בפ"ג דיומא. ומ"ש שאינה אלא להוסיף כוונתו וכו'. פ"ג דיומא (דף ל') בברייתא פלוגתא דבן זומא ור"י ופסק כר"י: וכל כהן שלא טבל וכו'. שם:

ד היה כ"ג זקן או חולה וכו'. משנה וברייתא שם (דף ל"א ע"ב):

ה בבל יום כ"ג מקדש ידיו ורגליו מן הכיור וכו' עד שלא ייגע. משנה בפ"ד דיומא (דף מ"ג): בכל יום ויום היו על המזבח וכו'. פלוגתא דתנאי משנה שם ופסק כר' יוסי:

ו זה שנאמר בתורה וכפר בעדו וכו' מפי השמועה למדו שזה וידוי דברים. ברייתא בפ"ג דיומא (דף ל"ו). ומ"ש נמצאת שהוא מתודה ביום זה ג' וידויים וכו' עד עשר

לחם משנה

של בין הערבים אחר אימורי חטאת דכף ומחתה מפסיק. וכבר הרגיש רש"י ז"ל קושיא ז. ועוד סיוע לרבינו ז"ל מהמשנה שאמרה ושעיר הנעשה בחוץ היו קרבין עם תמיד של בין הערבים ולרש"י ז"ל קשה דתמיד של בין הערבים לא היה קרב עמו שום דבר והתוס' ז"ל הקשו לרש"י קושיא זו ופירשו דאימורי חטאת היו קרבים עם תמיד של בין הערבים ודחקו הרבה בפירוש המשנה בדיבור המתחיל ואח"כ שעיר הנעשה בחוץ. ולפירוש רבינו ז"ל ניחא דשעיר הנעשה בחוץ ואימורי חטאות היו עם תמיד של בין הערבים ומפני שנסתייע רבינו ז"ל מכל זה הפסר שריהק אותה הברייתא שהזכרתי למעלה שמסייעת לרש"י ז"ל. וא"ת הך דתנא דבי שמואל ר"א אומר ויצא ועשה אילו ואיל העם ואימורי חטאת אבל פר העולה וכו' מאי אבל לדברי רבינו ז"ל הא אילו ואיל העם עם תמיד של בין הערבים היה קרב וכולם היו נקרבים יחד אילו ואיל העם ואימורי חטאת ופר העולה ושבעה כבשים ותמיד של בין הערבים לר"א בשלמא לרש"י ז"ל דכף ומחתה מפסיק בין אילו ואיל העם לתמיד של בין הערבים ניחא. וי"ל דרבינו ז"ל אינו גורס אבל פר העולה ושבעה כבשים כו' אלא ופר העולה ושבעה כבשים כגירסא שכתבו התוס' ז"ל בשם יש ספרים ולדברי רבינו ז"ל ליכא לאקשויי מה שהקשו התוס' דא"כ היכא למבעי עלה כמו אמתני' דכיון דאין שם הפסק אלא כולם נקרבים יחד עם תמיד של בין הערבים הו ליכא בעיא. אבל התוס' הקשו כן לפי פירושם שהם מפרשין כפירש"י ז"ל דכף ומחתה מפסיק בין אילו ואיל העם לתמיד של בין הערבים ולהכי ליכא למיבעי פר העולה אי קרב עם אילו ואיל העם או עם תמיד של בין הערבים. ולרש"י ז"ל בפירוש החומש הסכים למ"ש בגמרא דכף ומחתה מפסיק בין אילו ואיל העם לתמיד של בין הערבים אלא שדבריו שם תמוהים שכתב בפ' אחרי מות וזהו סדר העבודות תמיד של שחר בבגדי זהב ועבודות פר ושעיר הפנימיים וקטרת של מחתה בבגדי לבן ואילו ואיל העם ומקצת המוספין בבגדי זהב והוצאת כף ומחתה בבגדי לבן ושירי המוספין ותמיד של בין הערבים וקטורת היכל שעל מזבח הפנימי בבגדי זהב וכו' ע"כ. ודברים אלו אתו דלא כמאן דלר"א בפ' בא לו כל המוספין היו קרבין עם תמיד של בין הערבים ואיך כתב שיירי המוספין עם תמיד של בין הערבים ומקטר המוספין עם אילו ואיל העם ולר"ע כל המוספין קרבין עם תמיד של שחר ולא נשארו שיירי מוספין ליקרב עם תמיד של בין הערבים ואי אליבא דר' יהודה ור"א כר"ם אליבא דר"ע דאמרי התם דמקטר עם התמיד של שחר ומקטר עם התמיד של בין הערבים אילו היה רש"י ז"ל אומר כן הוה ניחא אבל הוא לא כתב אלא עם אילו ואיל העם מקטר מוספין ועם התמיד של שחר לא הזכיר קריבת מוספין כלל. וכבר עלה בדעתי לומר דהסי כהני הגאי אליבא דר"ע ומקטר המוספין דקאמר שקרב עם אילו ואיל העם הוי שעיר הנעשה בחוץ דמן המוסף הוא ואין זה מספיק דאיך קרי לחד לחוד מקטר ועוד שהיה לו להזכיר עם תמיד של שחר שהיו קרבים מקטר מוספין וצ"ע. וכתב מוהר"ר אליה מזרחי ז"ל בפירושו בדיבור ועשה את עולתו שכתב רש"י ז"ל שם איל לעולה וכו' כתב רש"י דאית ליה כר"ע דמוספין קרבין עם תמיד של שחר ותימה על זה כל מה שהקשיתי ועוד כתב שם דרש"י נסמך דלא ניחא כר"א דעם אילו ואיל העם היו קרבים המוספים וגם זה תימה דלרש"י דסובר דכף ומחתה מפסיק אינו כן אפי' לר"א אלא אחר שקרב אילו ואיל העם מכניס כף ומחתה ואח"כ קרבים המוספין ותמיד של בין הערבים. והרמב"ן ז"ל בפירוש התורה הסכים לדעת רבינו ז"ל אלא שכתב שהמוספין עם תמיד של בין הערבים וצ"ע למה פסק דלא כר"ע דהלכתא כוותיה מחבירו ואולי משום דאמרו בפ' בא לו דהיקשא דמלבד עולת הבכורים אתי לומר דעל מה שזה מכפר זה מכפר והוא כסתם משנה דפ"ק דשבועות. והר"ז הלוי ז"ל בפרק בא לו הסכים לפירש"י ז"ל אלא שכתב דלר"א תמיד של בין הערבים קרב להודיע אחר כף ומחתה וכל השאר עם אילו ואיל העם ואינו גורס בהא דתני שמואל אבל:

ד שאין שבות במקדש וכו'. בפרק אמר להם הממונה (דף ל"ד) הקשו שם על ר"י דאומר עששיות וכו' והלא מצרף ותירץ אביי דדבר שאינו מתכוין מותר והקשו והא תניא וכו' ואמר אביי לר"י דדבר שאינו מתכוין אסור ה"מ בכל התורה כולה אבל הכא צירוף דרבנן הוא ואין שבות במקדש. כך היא גירסת התוס' ז"ל ורש"י ז"ל לא גריס ואין שבות במקדש אלא דאיסורא אפי' דרבנן ליכא כיון דהוי דבר שאינו מתכוין והוי צירוף דרבנן, ורבינו ז"ל שכתב ואין שבות במקדש נראה דגורס כגירסת התוס' ז"ל ותימה דלפי' התוס' לר"י דבר שאינו מתכוין בשבת אסור מדרבנן ולר"ש מותר גמור וכיון דרבינו ז"ל פסק כר"ש בפ"א מהל' שבת דדבר שאין מתכוין מותר א"כ הכא נמי ליכא איסורא כלל ולא שבות והיכי קאמר ואין שבות במקדש ובפרק כירה גבי מיחם הקשו בכי האי גוונא והלא מצרף ותירצו דאתי כר"ש דאמר דבר שאינו מתכוין מותר משמע דלר"ש ליכא איסורא כלל. ונראה דרבינו ז"ל מפרש דהך צירוף דעששיות הוי פסיק רישיה דא"א שלא יצרף ויש הכרח לזה מדמדמי ליה להיא דבשר ערלתו דהוי פסיק רישיה כדאמרי' בפ' ר"א דמילה וכמו שכתבו התוס' ז"ל בפ"ג דיומא בד"ה הני מילי באיסורא דאורייתא וכו', ואע"ג דבפ' כירה כשהקשו שם והלא מצרף לא הוי פסיק רישיה אלא פירושו דאפשר שיצרף מדמתרץ דאתי כר"ש דאמר דבר שאינו מתכוין מותר ואי הוי פסיק רישיה אפילו ר"ש מודה דאסור מ"מ הך צירוף דעששיות אית ליה לרבינו ז"ל דהוי פסיק רישיה מדמדמי ליה להיא דבשר ערלתו כדהקיבנא ותירץ אביי דדבר שאינו מתכוין מותר ואע"ג דהוי פסיק רישיה והקשו דקשיא אביי אדידיה דאף ע"ג דאית ליה לאביי מעיקרא קודם שקבל מרבא דלר"ש פסיק רישיה מותר כדאמרי' בפ' ר"א דמילה מ"מ לר"י הוי פסיק רישיה אסור כדאמר גבי ההיא דבשר ערלתו לא נצרכה אלא לר"י וא"כ הכא דקיימינן אליבא דר"י דאיהו אמר בברייתא הא דעששיות היך מירך אפי' אליביה דפסיק רישיה אסור ותירצו כי אמר אביי התם דפסיק רישיה אסור הוי באיסור מן התורה אבל הך איסור צירוף הוי דרבנן כלומר כשאינו מתכוין אע"ג דפסיק רישיה לא הוי אסור אלא מדרבנן הע"ג דבמתני' אסור מן התורה ומשום הכי תלה אביי טעם ההיתר בדבר שאינו מתכוין משום דהא ליכא אלא איסורא דרבנן כיון דהוי פסיק רישיה ואין שבות במקדש אבל במתכוין אסור מן התורה. ויש להביא לזה מ"מ רבינו ז"ל בפי"ב מהלכות שבת בתחילתו המכבה גחלת של מתכת פטור ואם נתכוין לצרף חייב וכתב שם ה"ה ז"ל שכל שאינו מתכוין אין ראוי לומר בו פסיק רישיה וגם ימות וליחייב מפני שכשהוא מתכוין עושה מלאכה וכו' ועמ"ש רבינו ז"ל שם כ"ל לייטב הסוגיא הנזכר כמ"ש אבל מדברי ה"ה ז"ל שם נראה דאית לרבינו ז"ל מתך ליסנא דהכא דצירוף דעששיות אפי' במתכוין הוי מדרבנן וקשה א"כ לפ"ז למה תלה אביי הדבר בשאינו מתכוין ולימא דבר שאינו מתכוין מותר אפי' מתכוין נמי ליכא אלא איסורא דרבנן ואין שבות במקדש וצ"ע:

ה והיום עולים באמצע וכו'. בפרק טרף בקלפי אמר בכל יום כהנים עולים במזרחו של כבש ויורדים במערבו והיום כ"ג עולה באמצע ויורד באמצע ור"י אומר לעולם כ"ג עולה באמצע ויורד באמצע ע"כ. ופשט המשנה כפירש"י ז"ל דלכ"ג קאי דהיה עולה באמצע להראות שבכן של ישראל שהוא עושה עצמו כבן בית. ונראה דרבינו ז"ל מפרש דקאי אשאר כהנים שעולים לשבר שכ"ג הוא גורם בכל יום כהנים עולים במזרחו של כבש והיום עולים באמצע ויורדין באמצע וכן הוא בלשון הגמרא שאמרו שם על המשנה

משנה למלך

גם מ"מ הרי כתב רבינו שם מדין ו' שצריך ליזהר שלא יהנה הרבה בשעת עבודה בין בשרו לבגדו עד שיתרפק הבגד מעליו ושיעור דלא גרעי מים מרוח וא"כ צריך להפוג משום דשאת המים יהיו מבדילים בין הבגד לבשר ועמ"ש אשר כתב רבינו ושלש ומשנה. ושאם דפ"ק דתמיד מ"ל שגן ילך ועכל עלה ונשתנע וסתם משנה דאורחא דמלתא נקט וזהו שרבינו בפ"ח מהלכות בית הבחירה כשמסתפק משנה זו השמיט הא דעלה ונשתנע יע"ש:

המשנה

כסף משנה

עשר פעמים. במשנה ובברייתא בפרק הנזכר (דף ל"ו ל"ז) ובפ' טרף בקלפי. ומ"ש ובכולם היה מזכיר השם ככתבו וכו' בראשונה היה מגביה את קולו בשם וכו' עד אפי' חביריו הכהנים. ברייתא בריש פרק עשרה יוחסין (דף ע"א):

ז כל הכהנים והעם העומדים בעזרה וכו'. במשנה פ"ג דיומא (דף ל"ה:) ובפ' טרף בקלפי (דף ל"ט) ובפ' שני שעירי (דף ס"ו). ומ"ש ובשלשת הוידויים היה מתכוין לגמור את השם כנגד המברכים וכו':

וכל היום כשר וכו'. משנה בסוף פרק שני דמגילה (דף כ':):

פ"ג א שני הגורלות וכו'. עד ובבית שני עשו אותם של זהב. בפ"ג דיומא (דף ל"ו). ומ"ש ומניחים הגורלות בכלי אחד וכו' עד וקלפי שמו. בפרק טרף בקלפי (דף ל"ט):

ב היכן מגריל וכו'. משנה בפ"ג דיומא (דף ל"ז) בא לו למזרח העזרה לצפון המזבח ובגמרא מדקאמר לצפון המזבח מכלל דמזבח להו בצפון קאי מני ראב"י היא דתניא צפונה לפני ה' שיהא צפון כולו פנוי דברי ראב"י והא רישא ר"א בר"ש היא כולה ראב"י היא ותני בבין האולם ולמזבח. ופירש"י מדקאמר לצפון המזבח שהולך למשכו מכנגד המזבח ולצפון. מכלל דמזבח לאו בצפון הוה קאי. אין כלום מהמזבח בצפון העזרה ואי הוו קיימי כנגד מזרחה של מזבח פורתא לאו בצפון קיימי. צפונה על ירך המזבח צפונה ל' אויר משמע אל צפון שהוא האויר הפנוי. והא רישא ר' אלעזר בר"ש דאמר מזבח מקצתו בצפון והכהן שהיה עומד כבין האולם ולמזבח. כולה ראב"י ותני ברישא פרו היה עומד כבין האולם ולמזבח סמוך לבין האולם ולמזבח אלא מקצוע צפונית של מזבח שהיה מקרבו אלא הפתח בכל יכולת משום חולשא דכ"ג ויותר מכאן לא היה יכול לקרבו דאי מעייל ליה כנגד מזרח המזבח לאו בצפון הוא עכ"ל. ומשמע דהלכה כראב"י אי משום דמשנתו קב ונקי או משום דסתם לן תנא כוותיה. ורבינו שכתב כאן כוותיה שפיר. אבל יש לתמוה על מ"ש בפ"ד ופרו היה עומד בין האולם למזבח ולראב"י ה"ל לכתוב כבין האולם ולמזבח ונראה שצריך להגיה שם כן. ומ"ש ומעמיד השעירים פניהם למערב ואחוריהם למזרח. הכי תניא בפרק הנזכר (דף ל"ו) כיצד סומך הזבח עומד בצפון ופניו למערב ואע"ג דתנן התם (דף ל"ה:) פרו היה עומד בין האולם ולמזבח ראשו לדרום ופניו למערב ואמריק בגמ' היכי משכחת לה אמר רב בעוקם ראשו הא אמריקן בגמרא ונוקמיה להדיא אמר אביי גזירה שמא ירבין גללים. ופירש"י ונוקמיה להדיא אחוריו למזבח ופניו להיכל. שמא ירבין גללים ונגאי הוא להראות בית הרעי שלו נגד המזבח והכי שפיר טפי להיות זנבו בצפון וראשו לדרום נמצא זנבו שלא כנגד המזבח שאינו מושכו נגד דרום כל אורך הפר אלא שיהא מקצת גופו בין האולם ולמזבח עכ"ל. וא"כ הכא דמעמידן במזרח העזרה לצפון המזבח דליכא למיחש שמא יראה בית הרעי שלו נגד המזבח שהרי הם מרוחקים מהמזבח נגד מזרח העזרה מעמידן כדתניא הזבח עומד בצפון ופניו למערב וממילא דהוו אחוריו למזרח. ומ"ש וכ"ג בא לשם והסגן מימינו וראש בית אב משמאלו. משנה שם (דף ל"ז):

ג ומ"ש טרף בקלפי והעלה שני גורלות וכו' עד ושל שמאל על של שמאל. משנה בפ' טרף בקלפי (דף ל"ט). ומ"ש ואם לא נתן לא עיכב אלא שחיסר מצוה שההנחה מצוה שאינה מעכבת. הכי אמרינן שם (דף מ':). ומ"ש וההגרלה מעכבת. שם אסיקנא למ"ד הגרלה לא מעכבא בתיובתא. לפיכך ההנחה כשירה בזר והעלאת הגורלות מן הקלפי פסולה בזר. נלמד ממ"ש בסמוך:

ד וקושר לשון של זהורית וכו' עד כנגד בית שחיטתו. שם במשנה (דף מ"א) ומפרש הגמ' דס"ק ולנשחט יקשרנו כנגד בית שחיטתו שלא יתערב זה בזה ולא באחרים. ופירש"י דקושר לנשחט לשון כנגד צוארו. ויש לתמוה על רבינו שסתם במקום שהיה לו לפרש. ומ"ש שהלשון משקל שתי סלעים. שם פלוגתא דאמוראי ומשמע הסם כמאן דאמר הכי. ומ"ש ושוחט את פר החטאת אשר לו ואת השעיר שעלה עליו הגורל וכו' עד אלא כמגליף. במשנה פ' הוציאו לו (דף נ"ג):

וידוי מהן. וכשהוא נותן את הגורל על שעיר החטאת אומר להשם חטאת. נמצא מזכיר את השם ביום זה עשר פעמים. ובכולם הוא מזכיר ככתבו שהוא השם המפורש. בראשונה היה מגביה את קולו בשם. כיון שרבו פרוצין חזרו לאומרו בקול נמוך ומבליעו בנעימות עד שלא יכירו בו אפילו חביריו הכהנים: ז כל הכהנים והעם העומדים בעזרה כשהם שומעים את השם המפורש יוצא מפי כהן גדול בקדושה ובטהרה. היו כורעים ומשתחוים ונופלים על פניהם ואומרים בשכמל"ו שנאמר כי שם ה' אקרא הבו גודל לאלהינו. ובשלשת הוידויים היה מתכוין לגמור את השם כנגד המברכין ואומר להן תטהרו. וכל היום כשר לוידוי יום הכפורים ולוידוי הפרים הנשרפים:

פרק שלישי

א שני הגורלות אחד כתוב עליו להשם ואחד כתוב עליו לעזאזל. והם כשרים מכל דבר בין מן העץ בין מן האבן בין מן המתכת. אבל לא יהיה אחד גדול ואחד קטן. אחד כסף ואחד זהב. אלא שניהם שוין. ושל עץ היו. ובבית שני עשו אותם של זהב. ומניחין שני הגורלות בכלי אחד המחזיק שתי הידים כדי שיכנים שתי ידיו ולא יתכוין. וכלי זה חול הוא. ושל עץ היה וקלפי שמו: ב היכן מגריל. במזרח העזרה בצפון המזבח. מניחין שם הקלפי. ומעמידין שני השעירים פניהן למערב ואחוריהם למזרח. וכהן גדול בא לשם והסגן מימינו וראש בית אב משמאלו ושני השעירים לפניו אחד לימינו ואחד לשמאלו: ג טרף בקלפי והעלה שני הגורלות בשתי ידיו לשם שני השעירים ופותח ידיו. אם של שם עלה בימינו הסגן אומר אישי כהן גדול הגבה ימינך. ואם בשמאל עלה ראש בית אב אומר לו אישי כהן גדול הגבה שמאלך. ונותן שני הגורלות על שניהם. של ימין על ימין ושל שמאל על של שמאל. ואם לא נתן לא עיכב אלא שחיסר מצוה. שההנחה מצוה שאינה מעכבת וההגרלה מעכבת אע"פ שאינה עבודה. לפיכך ההנחה כשירה בזר והעליית הגורלות מן הקלפי פסולה בזר: ד וקושר לשון זהורית משקל שתי סלעים בראש שעיר המשתלח ומעמידו כנגד בית שלוחו ולנשחט כנגד בית שחיטתו. ושוחט את פר החטאת אשר לו ואת השעיר שעלה עליו הגורל לשם: ה ומכנים דמן להיכל ומזה מדם שניהן ביום הזה ארבעים ושלש הזיות. ואלו הן. מזה תחילה מדם הפר

שמונה

לחם משנה

המשנה ובדברי ר"י גורם לעולם כהנים עולים באמצע ויורדים באמצע. עוד הזכירו שם במשנה דכל יום פרס והיום אלא הפניו יותר וכן היום דקה מן הדקה ולא הוצרך רבינו ז"ל להזכירו דבכל הדינים שיתבארו בהלכות אלו יובן זה:

ו ומבליעו בנעימות וכו'. קשה דבפרק עשרה יוחסין לא אמרו כן אלא על שם של בן י"ב ולא על שם בן ארבע ועוד דשם נראה דכ"ג היה אומרו במהרה בזמן שהיו מנעימים קולם אחיו הכהנים ורבינו ז"ל נראה שכתב בהפך שכ"ג היה מבליעו בתוך נעימותיו והיה מזמר כשאומר השם שלא יבינו אותו:

פ"ג ב במזרח העזרה בצפון המזבח וכו'. תימה דבגמ' איתא דקך אתיא כאביי דאמר כל המזבח קאי בדרום ואין כלל ממנו בצפון ולכך הוצרך להרחיק מכנגד המזבח לצפונו ורבינו ז"ל בפ"ה מהלכות בית הבחירה פסק דרובו בדרום ומקצתו בצפון כפי החשבון הנאמר שם דהיינו שבע אמות הוה בצפון דשבעים ושבע ומחצה הוי חלק לפוני מחצית מאה ושלשים והמש שהוא רוחב העזרה מן הצפון לדרום ושם נתבאר שמכותל צפוני עד המזבח שמים ומחצה נמצא המזבח שבע אמות בצפון וכמו שהארכתי על זה בפ"ב מהל' תמידין ומוספין א"כ כיון דמקצתו בצפון קאי למה כתב רבינו ז"ל שהיו מרחיקין מכנגד המזבח לצפונו דהיינו כראב"י. ועוד קשה למה מה שהקשה הרב בעל כ"מ ז"ל דהיה לו לומר כבין האולם ולמזבח ודחק עצמו להגיה כן. וי"ל דרבינו ז"ל ראה סוגיא דלעיל דאמרה מאן שמעת ליה בין האולם וכו' ר"א בר"ש וקאמרה הכי בסתמא משמע דהוי קושיא ועוד דבפ"ב דזבחים (דף כ') הביאו אותו בסתמא משמע דהלכתא הוא א"כ משמע דפליגי הני סוגיי אסוגיא דאמרה דמתני' ראב"י ותני כבין האולם ולמזבח אלא מתני' דוקא בין האולם קתני ור"א בר"ש היא והא דקאמרה לצפון המזבח אינו ר"ל דמרחיק מכנגד המזבח לצפונו כדדייק הידך סוגיא אלא משום דרובו של מזבח בדרום ומיעוטו בצפון קאמרה מתני' דהיה מגריל כנגד המזבח במזרחו בחלק צפוני שלו כלומר בחלק שהיה בצפון לאפוקי שלא היה כנגד החלק שהיה בדרום דהגרלה טעונה צפון ופירוש לצפון המזבח ר"ל בחלק צפוני של מזבח במזרחו ולעולם מקצת המזבח בצפון קאי כן מפרשים הני סוגיי הך מתני' ולהכי אוקימו לה כר"א בר"ש ופסק רבינו ז"ל כי הני סוגיי משום דלדידהו מתני' כפשטה בין האולם ולמזבח ואין צריך להגיה כבין והשתא אתי שפיר לשון רבינו ז"ל ואין צריך להגיה בדבריו כבין:

ג והעליית הגורלות מן הקלפי פסולה וכו'. משמע בדברי רבינו ז"ל דמשום דמעכבה פסולה בזר. וקשה דבפ' טרף בקלפי (דף מ"ב) אמרו בגמרא דשחיטת פרו לרב כשרה בזר והקשה הא כתיב אהרן ומוקם ותירצו שחיטה לאו עבודה היא משמע דלדידן דקי"ל דשחיטת פרו כשרה בזר וכדכתב רבינו ז"ל בריש פ"א מה' פסולי המוקדשין הית לן לומר דאע"ג דשחיטה מעכבא כיון דלאו עבודה היא כשרה בזר הכי נמי בהגרלה כיון שכתב רבינו ז"ל דלאו עבודה היא אע"ג דמעכבא ליהכשריה בזר. וי"ל דשחיטה לא דמי להכא דהתם לאו עבודה כלל שנוהגת בחולין או בנשים ועבדים וכו' וכדפירשו שם התוס' ז"ל מה שאין כן בהגרלה דלא קרי לה שאינה עבודה אלא משום דליכא מ"ד דכשרה בסגן וכדכתב רש"י ז"ל בפרק טרף בקלפי (דף ל"ט):

שמא

ומ"ש

משנה למלך

פ"ג ה ומכנים דמן כו'. לא ביאר רבינו ז"ל אם לא נגע הדם בבדי הארון או בכפורת אם עלתה לו הזיה או לא. ומדברי התוס' בפ"ק דזבחים (דף ע"ו) ד"ה אלא חטאת העוף מוכח דלא בעינן שיגע הדם בפרוכת ובין הבדים. ולפ"ז אם נקטעה ידו של מזה עד שלא הגיע הדם לא נפסלה ההזיה משום בעל מום. אבל בשאת מזבח אם נקטעה ידו קודם שיגיע הדם לאויר המזבח נפסל וכמו שפסק רבינו בפ"ב מהל' פסולי המוקדשין וכן בוריקה אבל לא ראיתי לרבינו שחלק בזה:

מעש"ב

שמונה הזיות בקדש הקדשים בין בדי הארון קרוב לכפורת בטפח שנאמר ולפני הכפורת יזה וגו'. ומזה שם אחת למעלה ושבע למטה. מפי השמועה למדו שזה שנאמר שבע פעמים יזה יתר על הזייה ראשונה. וכך היה מונה. אחת. אחת ואחת אחת ושתים אחת ושלש אחת וארבע אחת וחמש אחת ושש אחת ושבע. ולמה מונה ככה שמא ישכח וימנה הזייה ראשונה מכלל השבע. ואחר כך מזה מדם השעיר בין בדי הארון שמונה אחת למעלה ושבע למטה ומונה כדרך שמונה "בדם הפר. וחוזר ומזה בהיכל על הפרוכת מדם הפר שמונה. אחת למעלה ושבע למטה *שכך נאמר בדם הפר על הכפורת ולפני הכפורת. ומונה כדרך שמונה בפנים. וחוזר ומזה מדם השעיר כן על הפרוכת שמונה הזיות אחת למעלה ושבע למטה. שנאמר בדם השעיר ועשה את דמו כאשר עשה לדם הפר. ומונה כדרך שמונה בפנים. וכל אלו ההזיות אינו מתכוין בהן להזות לא למעלה ולא למטה אלא כמצליף. ואחר כך מערב שני הדמים דם הפר ודם השעיר ומזה משניהם ארבע הזיות על ארבע קרנות מזבח הזהב שבהיכל ושבע הזיות על אמצעו של מזבח זה: ו וכל אלו הארבעים ושלש הזיות טובל אצבעו בדם טבילה על כל הזייה לא שיזה שתי הזיות מטבילה אחת. ושירי הדם שופך על יסוד מערבי של מזבח החיצון: ז ואחר כך משלח את השעיר החי ביד איש המוכן להוליכו למדבר. והכל כשרים להוליכו אלא שעשו כהנים גדולים קבע ולא היו מניחים את ישראל להוליכו. וסוכות היו עושין מירושלים עד תחלת המדבר. ושובת איש אחד או אנשים הרבה בכל סוכה וסוכה מהן כדי שיהיו מלוין אותו מסוכה לסוכה. על כל סוכה וסוכה אומרין לו הרי מזון והרי מים. אם כשל כחו וצריך לאכול אוכל. ומעולם לא הוצרך אדם לכך. ואנשי הסוכה האחרונה עומדין בסוף התחום ורואין את מעשיו מרחוק. כיצד היה עושה חולק לשון של זהורית שבקרניו. חציו קושר בסלע וחציו קושר בין שתי קרניו. ודוחפו לאחוריו והוא מתגלגל ויורד. לא היה מגיע לחצי ההר עד שהוא נעשה איברים איברים. ובא ויושב לו תחת סוכה האחרונה עד שתחשך. ודרכיות היו עושין ומניפין בסודרין כדי שידעו שהגיע שעיר למדבר. ואחר שמשלח את השעיר ביד מוליכו. חוזר אצל הפר והשעיר שהזה דמן לפנים וקורען ומוציא את אימוריהן ונותנם בכלי ומקטירן על גבי המזבח ומחתך שאר בשרן חתיכות גדולות מעורות זו בזו כמין קליעה ואינו מפרק אותן ומשלחן ביד אחרים להוציאן לבית השריפה. ומנתחין אותן שם בעורן כמו שביארנו: ח כיון שהגיע שעיר למדבר יצא כהן גדול לעזרת הנשים לקרות בתורה. ובזמן קריאתו שורפין הפר והשעיר בבית הדשן. לפיכך הרואה כהן גדול כשהוא קורא אינו רואה פר ושעיר הנשרפין. ושריפתן כשירה בזר כמו שביארנו: ט קריאה זו אינה עבודה לפיכך אם רצה לקרות בבגדי חול לבנים משלו קורא. ואם רצה לקרות בבגדי לבן קורא שבגדי כהונה ניתנו ליהנות בהן שלא בשעת עבודה כמו שביארנו: י כיצד הוא קורא יושב בעזרת הנשים וכל העם עומדין לפניו. וחזן הכנסת נוטל ספר תורה ונותנו לראש הכנסת וראש הכנסת נותנו לסגן והסגן נותנו לכהן גדול. וכהן גדול עומד ומקבל עומד וקורא אחרי מות ואך בעשור שבפרשת מועדות עד סוף הענין וגולל את התורה ומניחה בחיקו ואומר יותר ממה שקראתי לפניכם כתוב כאן. ובעשור שבחומש הפקודים עד סוף הענין קורא אותו על פה. ולמה קורא על פה לפי שאין גוללין ספר תורה בציבור. ולמה לא יקרא בספר אחר. לפי שאין אחד קורא בשני ספרים משום פגם ראשון: יא בעת שקורא מברך לפניה ולאחריה כדרך שמברכין בבית הכנסת. ומוסיף *לאחריה שבע ברכות ואלו הן. רצה ה' אלהינו וכו' מודים אנחנו לך וכו' סלח לנו אבינו כי חטאנו וכו' וחותם בה בא"י מוחל עונות עמו ישראל ברחמים. הרי שלש ברכות כתקנן. ומברך על המקדש ברכה בפני עצמה יהיה עניינה שיעמוד המקדש ושכינה בתוכו וחותם בה בא"י שוכן בציון. ומברך על ישראל ברכה בפני עצמה עניינה שיושיע ה' את ישראל ולא יסור מהן מלך וחותם בה בא"י הבוחר בישראל. ומברך על הכהנים ברכה בפני עצמה עניינה שירצה המקום מעשיהם ועבודתם ויברכם וחותם בה בא"י מקדש הכהנים. ואחר כך אומר תפלה ותחנה ורנה ובקשה כפי מה שהוא רגיל וחותם הושע ה' עמך ישראל שעמך ישראל צריכין להושע בא"י שומע תפלה:

פרק רביעי

א סדר כל המעשים שביום זה כך הוא. כחצות הלילה מפיסין לתרומת הדשן. ומסדרין את המערכה ומדשנין את המזבח כדרך שעושין בכל יום על הסדר שביארנו עד שיגיעו לשחיטת התמיד. בכשיגיעו לשחוט את התמיד פורסין סדין של בוץ בין כהן גדול ובין העם. ולמה של בוץ כדי שיכיר שעבודת היום בבגדי בוץ. ופושט בגדי חול וטובל ולובש בגדי זהב ומקדש ידיו ורגליו. ושוחט בתמיד רוב שנים ומניח אחר לגמור השחיטה. ומקבל הדם וזורקו על המזבח כמצותו

לחם משנה

ח שמא ישכח וימנה וכו'. קשה דלמה פסק כר"א דאמר כן בפרק הוציאו לו [דף נ"ה] ולא פסק לתומרא בשל תורה כר"י דפליג עליה ונפקא ליה מקרא דיזה דלדידיה פשיטא דלא מנה ולא טעה לא מהני כדאמרו שם. וי"ל דבירושלמי אמרו בהם ר"י הך טעמא דשמא ישכח וכיון דבגמ' דידן ובגמ' דירושלמי פליגי בסברת ר"י ור"א אית ליה בבירור הכי דטעמא משום שמא ישכח לא שבקינן מאי דאמר ר"א בודאי משום מאי דמספקא לן אדאמר ר"י: שכך נאמר וכו'. לשון זה אינו מכוון משמע דהוא ראיה למה שאמר קודם דחוזר ומזה בהיכל על הפרוכת ואינו כן דהך נפקא לן בגמרא מקרא דוכן יעשה לאהל מועד והך קרא לאו ראיה היא אלא לומר שמזה אחת למעלה ושבע למטה ולעיל גבי הזיה דאמר אחת למעלה ושבע למטה היה לו להביא מקרא זה. ונראה דכוונת רבינו ז"ל דה"ק כיון דנאמר בדם הפר בפנים על הכפורת ולפני שהרי אמור שם אחת למעלה ושבע למטה א"כ הוא הדין על הפרוכת מקרא דוכן יעשה לאהל מועד ומ"מ הרבה כחס רבינו ז"ל במה שלא הזכיר אפילו ברמז קרא דוכן יעשה וכדכתיבנא: אלא כמצליף. רש"י ז"ל פירש כשורה זו תחת זו כמי שמכה והולך מתחיל מן הכתפים והולך למטה ולדידיה מסייע ליה מה שאמרו שם בגמרא גבי פרוכת שראו ברומי דכסדרן הוי ומשום הכי ידעו שהוא של יוה"כ כלומר שהיו זו תחת זו וכדפירש"י ז"ל שם. ולפירוש רש"י ז"ל מה שאמרו שם תנא כשהוא למעלה מגדד ידו למעלה כו' לא באה הברייתא לפרש פירוש לשון כמצליף דאין זה פירוש כמצליף לפי פירוש רש"י ז"ל אלא באה לפרש איך אמר הכתוב על הכפורת ולפני הכפורת דלמתני' קאמרה דאינו ממש למעלה וכן ולפני הכפורת אינו למטה מאמצעה וכדפירש"י ז"ל במתני' לא היה מתכוון להזות וכו'. והערוך בערך נגד פירש פירוש כמצליף בענין אחר ע"ש ולהבא פירושא הברייתא דקאמרה תנא וכו' באה לפרש פירוש כמצליף:

י לפי שאין אחד קורא בשני ספרים וכו'. מדלא כתב רבינו ז"ל אין אחד קורא ענין אחד בשני ספרים וכדכתב בהלכות תפלה פי"ב משמע דענין אחד דכתב שם לאו דוקא וכדכתב שם הרב בעל כ"מ ז"ל שהוא מוכרח מן הגמרא:

פ"ד א כחצות הלילה מפיסין וכו'. רבינו ז"ל סובר דיש פייסות ביוה"כ לתרומת הדשן וכמו שהאריך הרמב"ן ז"ל

כסף משנה

ה ומ"ש בין בדי הארון קרוב לכפורת בטפח: ומ"ש ואח"כ מערב שני הדמים וכו' עד אמצעו של מזבח זה. משנה בפרק הוציאו לו שם:

ו ומ"ש וכל אלו המ"ג הזיות טובל אצבעו בדם טבילה על כל הזיה וכו'. תוספתא פ"ג דיומא ובגמרא פ' דם חטאת ופ"ק דמנחות. ומ"ש ושירי הדם היה שופך על יסוד מערבי של מזבח החיצון. משנה בפ' הוציאו לו (דף נ"ח ע"ב):

ז ואח"כ משלח את השעיר החי ביד איש המוכן וכו' עד להוציאן לבית השריפה. במשנה בפ' שני שעירי (דף ס"ז). ומ"ש ומוציא את אימוריהן ונותנם בכלי ומקטירן. לישנא דמתניתין נקט והיה ראוי לכתוב להקטירן כדמניה בגמרא ולא חש מפני שסמך על מ"ש בפ"ד כילד הוא הסדר. ומ"ש ומנתחין אותם שם בעורן כמו שביארנו. הוא בפ"י מהלכות מעשה הקרבנות:

ח כיון שהגיע שעיר למדבר וכו' עד סוף הפרק. במשנה פ' בא לו כ"ג (דף ס"ח:) זולת חתימת הברכות שאינם מבוארות בגמ' אבל בירושלמי שם מכרו קצתם:

פ"ד א סדר כל המעשים וכו'. פ"ב דיומא (דף כ"ב). ומ"ש כשיגיעו לשחוט את התמיד פורסין סדין של בוץ בין כ"ג ובין העם וכו' עד והחביתין והנסכים. משנה

כמצותו. ואחר כך נכנס להיכל ומקטיר קטורת של שחר ומטיב את הנרות. ומקטיר איברי התמיד והחביתין והנסכים ככל סדר התמיד של כל יום שביארנו. ואחר התמיד מקריב הפר ושבעת הכבשים של מוסף היום. ואחר כך מקדש ידיו ורגליו ופושט בגדי זהב. וטובל ולובש בגדי לבן ומקדש ידיו ורגליו. ובא לו אצל פרו. ופרו היה עומד בין האולם ולמזבח ראשו לדרום ופניו למערב והכהן עומד במזרח ופניו למערב. וסומך שתי ידיו על ראש הפר ומתודה. וכך היה אומר אנא השם חטאתי עויתי פשעתי לפניך אני וביתי. אנא השם כפר נא לחטאים ולעונות ולפשעים שחטאתי ושעויתי ושפשעתי לפניך אני וביתי ככתוב בתורת משה עבדך לאמר כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו. ואחר כך מגריל על שני השעירים. וקושר לשון של זהורית בראש המשתלח ומעמידו כנגד בית שלוחו ולנשחט כנגד בית שחיטתו. ובא לו אצל פרו שנייה וסומך שתי ידיו על ראשו ומתודה וידוי שני. וכך הוא אומר אנא השם חטאתי עויתי פשעתי לפניך אני וביתי ובני אהרן עם קדושיך. אנא השם כפר נא לחטאים ולעונות ולפשעים שחטאתי ושעויתי ושפשעתי לפניך אני וביתי ובני אהרן עם קדושיך ככתוב בתורת משה עבדך כי ביום הזה וגו'. ואחר כך שוחט את הפר ומקבל את דמו ונותנו למי שהוא מנדנדו שלא יקרש *(ומניחה) על הרובד הרביעי של היכל מבחוץ. ונוטל את המחתה וחותה בה אש מעל המזבח מן הסמוך למערב. שנאמר מעל המזבח מלפני ה'. ויורד ומניחה על הרובד שבעזרה. ומוציאין לו את הכף וכלי מלא קטרת דקה מן הדקה. וחופן ממנה מלא חפניו לא מחוקות ולא גדושות אלא טפופות הגדול לפי גדלו והקטן לפי קוטנו ונותן לתוך הכף. כבר ביארנו שהולכה בשמאל פוסלת בדם הקדשים ושאר העבודות. ולפיכך היו מן הדין שיוליך המחתה בשמאלו וכף הקטורת בימינו. אבל מפני כובד המחתה ועוד שהיא חמה. אינו יכול לסובלה בשמאלו עד הארון. לפיכך נוטל המחתה בימינו וכף הקטורת בשמאלו. ומהלך בהיכל עד שהוא מגיע לקדש הקדשים. מצא הפרוכת פרופה נכנס לקדש הקדשים עד שהוא מגיע לארון. הגיע לארון נותן המחתה בין שני הבדים ובבית שני שלא היה ארון היה מניחה על אבן השתייה. ואוחז שפת הכף בראשי אצבעותיו או בשיניו. ומערה הקטורת בגודלו לתוך חפניו עד שמחזירה למלוא חפניו כשהיתה. וזו היא עבודה קשה שבמקדש. וצובר את הקטרת על גבי הגחלים בידו לפנים במחתה. כדי שתהיה הקטורת קרובה לארון ורחוקה מפניו שלא יכוה. וממתין שם עד שיתמלא הבית עשן ויצא. והוא מהלך אחורנית מעט מעט פניו לקדש ואחוריו להיכל עד שיצא מן הפרוכת. ומתפלל שם בהיכל אחר שיצא תפלה קצרה שלא להבעית את העם שמא יאמרו מת בהיכל. וכך היה מתפלל. יהי רצון מלפניך ה' אלהינו שאם תהיה שנה זו שחונה תהיה גשומה. ולא יסור שבט מבית יהודה. ולא יהיו עמך בית ישראל צריכין לפרנסה*. ואל תכנס לפניך תפלת עוברי דרכים: ב בשעת הקטרת הקטורת בקדש הקדשים. כל העם פורשים מן ההיכל בלבד ואינן פורשים מבין האולם ולמזבח. שאין פורשים מבין האולם ולמזבח אלא בשעת הקטרה בהיכל בכל יום ובשעת מתן דמים בהיכל כמו שביארנו

*עי' בתוי"ט ר"פ הוציאו לו: *בגמ' מסיים זה מזה:

כסף משנה

משנה פ"ג דיומא (דף ל'). ומ"ש ואחר התמיד מקריב הפר ושבעת הכבשים של מוסף היום. פלוגתא דתנאי במשנה פ' בא לו (דף ע') ופסק כר"ע: ואח"כ מקדש ידיו ורגליו ופושט בגדי זהב וטובל וכו' עד לפני ה' תטהרו. במשנה פ"ג דיומא (דף ל"ה:). ואח"כ מגריל על שני השעירים וכו' עד ומניחן על הרובד שבעזרה. במשנה פ' טרף בקלפי (דף מ"ג:). ומ"ש ונותנו למי שממרסו כדי שלא יקרוש (ומניחו) על הרובד של היכל מבחוץ. לשון המשנה על הרובד הרביעי שבהיכל ופריך בגמ' והא כתיב וכל אדם לא יהיה באוהל מועד וא"כ איך היה ממרס בהיכל ותירצו תני של היכל. ופירש"י כל הרצפה עשויה שורות שורות מבלטות אבני שיש וכל שורה קרויה רובד. תני של היכל כשיוצא מהיכל לעזרה מונה את הרובדין והוי האי רביעי להיכל. ומה שכתב וחותה בה אש מעל המזבח מן הסמוך למערב וכו': ומוציאין לו את הכף וכלי מלא קטרת וכו'. במשנה פ' הוציאו לו (דף מ"ז). ומ"ש דקה מן הדקה. בפ"ק דכריתות (דף ו') בברייתא דפטום הקטרת. ומ"ש לא מחוקות ולא גדושות. בפ' הוציאו לו (דף מ"ח) בעיא דאיפשיטא: כבר ביארנו שהולכה בשמאל פוסלת וכו'. מהל' ביאת המקדש פ"ה. ומ"ש אבל מפני כובד המחתה ועוד שהיא חמה וכו'. בר"פ הוציאו לו (דף מ"ז). וק"ל כיון שהולכה בשמאל פוסלת היאך הכשירו כאן מפני טעמים הללו. ואפשר דהולכה בשמאל לא פסלה אלא מדרבנן א"כ אע"ג דהולכה בשמאל בדם פסלה מדאורייתא משום דא"א שלא בהילוך בקטרת לא פסלה ובהכי אכשר רחמנא:

ומהלך בהיכל עד שהוא מגיע לקדש הקדשים וכו' עד על אבן השתיה. במשנה פ' הוציאו לו (דף מ"ט ע"ב). ומ"ש ואוחז שפת הכף בראשי אצבעותיו או בשיניו וכו' וזו היא עבודה קשה שבמקדש. ברייתא בפ' הוציאו לו (דף נ"א:). ומ"ש וצובר את הקטרת על גבי הגחלים. שם בברייתא הנזכרת וצוברה כדי שיהא עשנה שוהה לבא וי"א מפזרה כדי שיהא עשנה ממהרת לבא ופסק כת"ק. ומ"ש לפנים במחתה כדי שתהיה הקטרת קרובה לארון ורחוק מפניו שלא יכוה. בפ"ו דמסכת תמיד (דף ל"ג). ומ"ש וממתין שם וכו' שלא להבעית את העם. משנה בפ' הוציאו לו (דף נ"ב:). ומ"ש וכך היה מתפלל וכו' שם בגמ' (דף נ"ג:). ורבינו לא כתב שיפרשו בשעת הולכת הנעשות לפני ולפנים לפי שסמך על מה שכתב בפ"ג מהל' תמידין זה בנין אב לכל הכפרות וכו':

ב בשעת הקטרת הקטורת וכו' עד ובשעת מתן דמים בהיכל. בפ' טרף בקלפי

לחם משנה

ז"ל בספר המלחמות בפ' בראשונה וביאר סברתו: מן הסמוך למערב וכו'. בפ' טרף בקלפי (דף מ"ו) אמר ומדקאמר קרא מלפני ה' מוכח דהוי מזבח חיצון ולא פנימי דחיצון מקצתו לפני ה' ומדקאמר מעל המזבח משמע אפי' דהאי גיסא והאי גיסא כלומר לא יהיו כנגד פתח ההיכל ממש אלא מן המערב שהוא סמוך להיכל וכתבו שם התוס' ז"ל דברים ש' קדשי הקדשים מוכח דלכתחלה בעינן כנגד הפתח וטעמא דבזבחים (דף נ"ח) אמר רבי יוסי הנוטל בחוץ ליתן בפנים אינו נוטל אלא בסמוך שאין לפנים ופירשו שם גחלים דכל יומא ויומא דגמרינן מגחלים דיוה"כ ופירש"י ז"ל שקבע להם כנגד הפתח לנטילתן. ולכן קשה על רבינו ז"ל שהיה לו לפרש כן דלכתחילה בעינן מכנגד הפתח. ואולי רבינו מפרש כמו שאמר בסמוך שאין לפנים ר"ל שהוא מצד המערב אבל כנגד הפתח דוקא לאו דה"ה מהאי גיסא ומהאי גיסא וכדאמרינן בפרק טרף בקלפי דדוחק לחלק בין לכתחלה לבדיעבד דכבר הקשו שם התוספות ז"ל לפירושם והאריכו הרבה אבל מ"מ קשה קצת לדעת רבינו ז"ל דמדקאמר בסמוך שאין לפנים משמע דאין בכ"מ המזבח סמוך ממנו ובודאי דנראה דהוי כנגד הפתח:

כבר ביארנו שהולכה בשמאל פוסלת לפיכך היה מן הדין כו'. וא"ת וכי יוליך כף בימינו ומחתה בשמאלו עדיין היה קשה דהולכת מחתה עבודה היא ואיך היתה כשרה בשמאל. וי"ל דלא דמי להולכת הקטורת דדמי להולכת הדם שהוא הדבר הנזרק וכן הקטורת הוא הדבר הנקטר. וא"ת א"כ מאי פשיט רב ששת בפ' הוציאו (דף מ"ח) דהולכה בשמאל כשרה מהא דנוטל את הכף בשמאל נימא דשאני התם מפני שהמחתה כבדה וחמה וכמו שנתן טעם רבינו ז"ל. וי"ל דרב ששת היה סבור דאם הולכה בשמאל פוסלת לא היה לנו להכשיר מפני הטעמים הללו וכמו שהקשה הרב בעל כ"מ ז"ל. אבל לפי האמת כפשטו מברייתא אחרת דהולכה בשמאל פסולה הוצרך רבינו ז"ל לחלק בין היא דכף להולכה דדם כי היכי דלא תיקשי אהדדי וטעמו פירש הרב בכ"מ ז"ל:

מצא הפרוכת פרופה וכו'. אין דעת רבינו ז"ל לפסוק כרבי יוסי דבהדיא פסק רבינו ז"ל כרבנן בפ"ד מהל' בית הבחירה דשתי פרוכת היו שם וכאן קצר וסמך על מ"ש שם:

ומערה הקטורת בגודלו כו'. בפ' הוציאו לו (דף נ"א) אמרו ומעלה בגודלו עד שמגעת לבין אלילי ידיו וכו'. ופירש"י ז"ל שמגעת הבית יד לבין אלילי ידיו וכו'. אבל רבינו ז"ל מפרש בענין אחר שעם הגודל היה מסיר הקטורת מהכף ומשים לתוך חפניו. ונראה לדחוק הברייתא דקאמר עד שמגעת וכו' לפירושו דה"ק ראש הכף היה ארוך קצת וזה היה מסיר עם הגודל הקטורת ממנו והיה מושך ראש הכף אליו כדי להסיר מה שהוא סמוכה לבית יד עד שהיה מגיע ראש הכף לבין אלילי ידיו. ודוחק הוא זה וגם לשון והוזר ומחזירה לתוך חפניו קשה לפירוש זה ואולי היה לו לרבינו ז"ל גירסא אחרת שם: לפנים במחתה וכו'. בפ' הוציאו לו (דף נ"ב) כאביי דאמר מסתברא כמ"ד פנימי שהוא חולה לו:

ועומד

משנה למלך

פ"ד א ואח"כ מקדש ידיו ורגליו ופושט בגדי זהב וטובל ולובש וכו'. לא ידעתי למה לא כתב רבינו בטבילה זו דפורסין סדין של בוץ בין כ"ג ובין העם וכמ"ש בטבילה ראשונה ובמתני' נאמרה פריסת סדין הלזו בשני מקומות האחת היא בדף ל' שהיא הטבילה הראשונה שהיפס בחול שהיה פושט בגדי חול ובדף ל"ד תנן הביאוהו לבית הפרוה כו' פרסו סדין של בוץ וזו היא הטבילה השניה שהיה פושט בגדי זהב ולובש בגדי לבן. וכמבואר וליכא למימר דס"ל לרבינו דבכל חמש טבילות היה פריסת סדין וכיון דלמדנו בטבילה הראשונה ה"ה לאינך ומש"ה לא הוצרך לבאר בכל טבילה וטבילה היתה פריסת סדין. משום דנהי דבעיקר פריסת הסדין פשיטא שהיה עסק בכל הטבילות משום דטעמא דפריסת סדין הוא לפי שנגלי הוא לראות כ"ג כשהוא ערום וכמ"ש רבינו ריש פ"ה מהל' כלי המקדש ומש"ה כשהיה פושט את בגדיו וטובל שהיה ערום היו פורסין סדין ובגמ' לא קא יהבי טעמא אלא למה שהיה של בוץ ולא מדבר אחר אבל עיקר הפריסה הוא מטעמא דכתיבנא ולפי זה פשיטא שדבר זה נוהג בכל הטבילות אבל כמה שהיה של בוץ היה צריך רבינו ללמדנו דגם בטבילה שניה היה של בוץ לפי שהיה עולה על הדעת שכיון שכבר הכיר בטבילה ראשונה שעבודת היום בבגדי לבן שוב אין צריך לעשות היכר אחר והיה פורסין סדין ממין שירצה ורצה לומר שהרי עיקר מילתיה דרב כהנא לא אמרה אלא בטבילה שניה וטבילה ראשונה אמרינן בגמרא

כדאמר

שביארנו בהלכות תמידין. ואחר כך נוטל דם הפר מזה שהוא מנדנדו. ונכנס בו לקדש הקדשים ומזה ממנו שם שמונה הזיות בין בדי הארון. ויוצא ומניחו בהיכל על כן הזהב שהיה שם. ואחר כך יוצא מן ההיכל ושוחט את השעיר ומקבל את דמו ונכנס בו לקדש הקדשים. ומזה ממנו שם שמונה הזיות בין בדי הארון. ויוצא ומניחו על כן הזהב שני שבהיכל. ואחר כך נוטל דם הפר מעל הכן ומזה ממנו על הפרוכת כנגד הארון שמונה הזיות ומניח דם הפר ונוטל דם השעיר ומזה ממנו על הפרוכת כנגד הארון שמונה הזיות. ואחר כך מערה דם הפר לתוך דם השעיר ומחזיר הכל למזרק שהיה בו דם הפר כדי שיתערבו יפה יפה. ועומד לפנים ממזבח הזהב בין המזבח והמנורה. ומתחיל להזות מדם התערובת על קרנות מזבח הזהב. והוא מסבב והולך ומזה על הקרנות מבחוץ. ומתחיל מקרן מזרחית צפונית. לצפונית מערבית. למערבית דרומית. לדרומית מזרחית. ועל כולן הוא נותן מלמטן למעלן. חוץ מן האחרונה שהיתה לפניו שהוא נותן מלמעלן למטן. כדי שלא יתלכלכו כליו. וחותה הגחלים והאפר שבמזבח הזהב הילך והילך עד שמגלה זהבו. ומזה מדם התערובת על טהרו של מזבח שבע פעמים בצד הדרום במקום ששלמו מתנות קרנותיו. ויוצא ושופך שירי הדם על יסוד מערבי של מזבח החיצון. ואחר כך בא אצל שעיר המשתלח וסומך שתי ידיו על ראשו ומתודה. וכך הוא אומר אנא השם חטאו עוו ופשעו לפניך עמך בית ישראל. אנא השם כפר נא לחטאים ולעונות ולפשעים שחטאו ושעוו ושפשעו לפניך עמך בית ישראל ככתוב בתורת משה עבדך כי ביום הזה יכפר עליכם וגו'. ואחר כך משלח את השעיר למדבר. ומוציא אימורי פר ושעיר שהכנים דמן לפנים ונותנן בכלי. ומשלח השאר לבית הדשן לשריפה. ויוצא לעזרת הנשים וקורא שם אחר

ב ועומד לפנים ממזבח הזהב בין המזבח והמנורה וכו'. בהלכות מעשה הקרבנות פרק ה' כתבתי להשיב על השאלות אשר הביא כאן הרב בית יוסף ז"ל בשם הרשב"א ז"ל ושם העליתי לקושיא הראשונה דאית ליה לרבינו ז"ל פתחא בדרום קאי ואעפ"כ מתחיל מקרן מזרחית צפונית מן הטעם אשר כתבתי שם ושם הארכתי, ולדידי ניחא מ"ש רבינו ועומד בין המזבח והמנורה דמשמע דהוא אתי בדרום ועומד שם וכדאמרי' (דף נ"ח) דמ"ד בין המזבח למנורה היה מהלך אית ליה פתחא בדרום קאי והכי נמי רבינו ז"ל דאומר דעומד בין המזבח והמנורה משמע דפתחא בדרום קאי ושם היה מהלך וע"כ צריך שיעמוד שם. וא"ת גבי טהרו של מזבח דפליגי (בדף נ"ט) תניא ור' יוסי דתניא אית ליה בצד צפוני הוא נותן דפתחא בדרום קאי ורבי יוסי סבר פתחא בצפון קאי אמאי הוצרך לומר דפתחא בצפון אפי' פתחא בדרום נימא דאית ליה לר' יוסי דמתחיל מקרן צפונית ומסיים בקרן דרומית מערבית מהטעם אשר ביארתי בהל' מעשה הקרבנות. וי"ל דאין הכי נמי אלא משום דאליבא דר' יוסי קיימינן ואיהו אית ליה דפתחא בצפון קאי דפלוגתא דמתני' דב' פרוכות היו שם ומשמע דפליגי אי פתחא בצפון קאי או לא לכך קאמר דאזיל לטעמיה אבל פלוגתא דמהיכן הוא מתחיל דאמר ר"ע מקרן מזרחית דרומית ור"י הגלילי מקרן מזרחית צפונית סברי כרבנן דאמרי פתחא בדרום קאי. ולהרשב"א ז"ל דאית ליה דר' יוסי ורבנן דמתני' לא פליגי בפתחא אלא בפרוכות דוקא ולכולהו פתחא בדרום קאי קשה טובא מ"ש (בדף נ"ט) בהך פלוגתא דטהרו דר' יוסי סבר פתחא בצפון ובדף נ"א דאמרה בין שלחן לכותל ואמרינן התם דהוא כר' יוסי דאמר פתחא בצפון קאי משמע דאפתחא נמי פליגי ולדידי ניחא דר' יוסי דמתני' פליג בפתחא ור"ע ורבי יוסי הגלילי כולהו אית להו פיתחא בדרום קאי וכ"ת א"כ אמאי פסק דהוי בצד דרומי של מזבח ההזאה כיון דאמרי' בגמ' דמ"ד הכי אית ליה פתחא בצפון קאי וכאן לא קי"ל הכי י"ל דאע"ג דכאן קי"ל פתחא בדרום מ"מ כיון דאית ליה מתחיל מקרן מזרחית צפונית ומסיים בדרומית ראוי שיהיה ההזאה בצד הדרומי דשם הוא מסיים וכיון דמסיים שם ראוי שההזאה יתחיל משם דמקום שקידשו שם טהרו כדאמרו בגמרא:
עוד כתבתי בהל' מעשה הקרבנות דרבינו ז"ל פסק כר"א דהקפה ביד והטעם דבדף נ"ט

בקלפי (דף מ"ד): **ואח"כ נוטל** דם הפר מזה שהוא מנדנדו וכו' עד על יסוד מערבי של מזבח החיצון. במשנה פ' הוציאו לו (דף נ"ג ע"ב). ומ"ש ועל כולן הוא נותן מלמטה למעלה חוץ מן האחרונה וכו'. שם (דף נ"ח ע"ב) כר"א דפליג את"ק. ונראה שטעם רבינו משום דבגמרא פליגי ר"מ ורבי יהודה אליביה: כתוב בתשובות הרשב"א סימן שפ"ח אמרת שהוקשה במה ששנינו בפרק הוציאו לו מהיכן הוא מתחיל מקרן מזרחית צפונית. עכ"פ משנה זו שנויה לדעת ר' יוסי שסובר שלא היתה שם אלא פרוכת אחת ופרופה לצפון לימין הנכנס וכשחוזר מן הפתח למזבח הזהב פוגע תחלה בצפונית מערבית ואינו יכול להתחיל שם כדאמרינן עד דנפיק מכולים מזבח ומתוך כך הולך מזרחית צפונית הא לרבנן מן הדרום היה יוצא ועכ"פ צריך להתחיל מדרומית מזרחית. ונפלאתי מדברי הרמב"ם ז"ל אחר שפסק גם הוא כרבנן היאך פסק כזו דמצפונית מזרחית הוא מתחיל: והשיב נ"ל שהרב ז"ל סבור דההוא תנא דמהיכן הוא מתחיל לאו ר' יוסי היא אלא תנא אחרינא ור' יוסי הוא דפליג את"ק בפרופות הדרום החיצונה לת"ק מדלא קתני ולא היתה אלא אחת ופרופה מן הצפון והאי תנא דמהיכן הוא מתחיל פליג אפתחא אבל אפרוכות לא דלדידיה נמי אית ליה דשתי פרוכות היו שם וברייתא דאיפלוגו בה ר"ע ור' יוסי דקתני מהיכן הוא מתחיל מקרן מזרחית דרומית וכו' דברי ר"ע ור' יוסי הגלילי אומר מקרן מזרחית צפונית ואוקימנא פלוגתייהו בפתחא או בצפון או בדרום וכתוב בספרים דר"י הגלילי סבר לה כר' יוסי דאמר פתחא בצפון דר"ע סבר כרבנן דאמר פתחא בדרום. ונראה שרש"י ז"ל גרים כן לדעת הרב ז"ל לא גרסינן בה ר"י הגלילי סבר לה כר' יוסי אלא סבר לה כרבנן דהיינו תנא דמהיכן הוא מתחיל. ובספרים שלנו כן הגיהו בהם סבר לה כרבנן ומתקו גירסת הספרים שכתוב בהם סבר לה כר' יוסי ואפשר דמשום הכי הגיה כן נמצא דלרבנן דמהיכן הוא מתחיל שתי פרוכות היו שם שלא מניח מחלק בזה בהדיא אלא שהחיצונה פרופה מן הצפון ופנימית מן הדרום וכי נפיק נפיק מן הצפון ובזה יתקיימו דברי הרב ז"ל שהוא פסק בפרוכות כת"ק משום דלא תנא דפליג עליה בהדיא אלא ר' יוסי ויחידאה הוא ובפתחים פסק כת"ק דמהיכן הוא מתחיל דהוי סתמא בתרא ואע"ג דמחלוקת ר"ע ור"י הגלילי הוא בברייתא ור"ע כת"ק וקי"ל כר"ע מחבירו אפי' הכי סתמא בתרא דמתני' עדיפא דאי רבי לא שנאה ר' חייא מנין לו. עוד כתב אמרת עוד וכן הוספתי תמה במשנה זו נ"ל במה שאמר ר"א במקומו הוא עומד כלומר שאינו צריך הקפה רגל דודאי מאי דקאמר בתר הכי שעל כולם הוא נותן מלמטה למעלה אדר"א קאי דלא מצריך הקפה ברגל אלא ביד ונמצא שבשלש הזאות שבשלש קרנות נעשות ברחוק אמה יכול להזות מלמטה למעלה כלומר שמשפיל ידו וזורק כלפי מעלה ואינו חושש שיפול דמו על זרועותיו חוץ מזו שעומד לפני הקרן וקרוב לו ביותר שנותן בה מלמעלה למטה. ואני רואה לר"מ ז"ל שפסק שצריך הקפה ברגל ועם זה פסק שעל כולם הוא נותן וכו' ואחר שהוא מסבב הקרנות ברגל מה הפרש בין זו לזו והם כלן סמוכות לו עכ"ל: באמת פשוטה של משנה משמע דלת"ק כולן מלמעלה למטה, הן ובדקתני התחיל מחטא ויורד משום דלדידיה מקיף ברגל ומתני' דקתני על כלן הוא נותן מלמטה למעלה חוץ מזו בלבד ר' יהודה היא דתניא ר"י אומר ר"א אומר במקומו הוא עומד ומחטא על כולם הוא נותן מלמטה למעלה חוץ מזו שהיא לפניו ממש שנותן מלמעלה למטה דהלמא ר"א בלחוד היא דתני לה למתני' אבל לרבנן כולן מלמעלה למטה, אלא אפשר שהרב ז"ל סובר דאף ת"ק הוא ומ"מ לא מפקא מדר"א והא דאמרינן מתני' מני ר' יהודה היא משום דלר"מ ר"א אית ליה בכולן נותן מלמעלה למטה חוץ מזו שהיא לפניו באלכסון אמרינן דמתני' ר' יהודה היא דמתני' ודאי אף לכתחלה לומר דאף ת"ק היא מ"מ לא מפקא מדר"א. ודקא קשיא לך ואחר שהוא מסבב הקרנות ברגל מה הפרש בין זו לזו והרי כלם סמוכות לו אפשר לומר לדעת הרב שזו בלבד שהיא לפניו ממש לפי שיש לו לצאת מכל המזבח נותן מלמעלה למטה כי היכי דלא ליתווסן מאניה אבל בצפונית מערבית שהוא לו באלכסון נותן מיד ממקומו כדי שלא יעבור על המצות ויפסק המתנה ואחר כך מקיף ברגל לצפונית מערבית ומשם נותן מיד לקרן מערבית דרומית ונותן מיד לקרן דרומית מזרחית ונמצא שאין מכולן אחת מכון לפניו ממש אלא זו בלבד כנזכר לעיל דכך הרב בזו אע"פ שפשטה של משנה נראית כמו שאמרת. עוד כתב אמרת עוד אתמה אתפלא במ"ש שבין מזבח למנורה היה עומד והלא המזבח משוך היה כלפי חוץ והוא צריך לצאת מכל המזבח עכ"ל. ובאמת כך נ"ל כמו שאמרת אלא שהיה באפשר לומר שהרב סבור דמזבח לפני ה' ממש מדכתיב ויצא אל המזבח אשר לפני ה' דמשמע דביציאתו פוגע במזבח מיד ועוד מדקתני לפני ה' מה ת"ל דאמר ר' נחמיה לפי שמצינו בפרשת יוה"כ שעומד לפנים מן המזבח ומזה על הפרכת יכול אף זה כן ת"ל מזבח קטרת סמים אשר לפני ה' מזבח לפני ה' ואין הכהן לפני ה' דאלמא המזבח לפני ה' ממש שאין דבר חוצץ בין הכהן לפרוכת אלא המזבח בלבד ומנורה ושלחן משוכים כלפי חוץ מן המזבח הפנימי ולחוץ ואינו באפשר שהרי היה מקדים כהן לדישון מזבח הפנימי לנרות ואמרינן (דף פ') אמר להם הממונה מ"ט אמר אביי גמרא גמירנא סברא לא ידענא רבא אמר כדר"ל דאמר אין מעבירין על המצות ומאי פגע ברישא מזבח הפנימי ואף הרב עצמו כן כתב בפ"ג מהל' בית הבחירה שכך. כתב שם מזבח הקטרת היה מרובע והוא נותן בהיכל מכוון בין הצפון לדרום משוך מבין השלחן והמנורה לחוץ עכ"ל. ומ"ש הר"י קורקוס בזה כתבתי בהל' מעשה הקרבנות פ"ה. ומ"ש רבינו ומזה מדם התערובת על טהרו של מזבח שבע פעמים בצד הדרום. שם (דף נ"ח:) איפליגו תנאי ופסק כר' יוסי דאמר בצד דרומי היה נותן וטעמא משום דנמוקו עמו ועוד שהוא מאריה דגמרא ספי מהידך תנא דפליג עליה. וטהרו של מזבח פירשו בגמ' דהיינו גילויו כלומר שמגלה הגחלים והאפר ממקום שמזה. וכתב הר"י קורקוס ז"ל דאיכא למידק שבפ"ג כתב על אמצעו של מזבח וכן כתב בפרק תמידי ממעשה הקרבנות והיאך כתב כאן בצד הדרום ותירץ דאמצעו לאו דוקא אלא הכוונה לאפוקי שלא היה בקרנות כשאר ההזאות ולעולם בחלק הדרומי מאמצעו היה נותן כאשר כתב וביאר כאן: **ואח"כ בא** אצל שעיר המשתלח וכו' עד אחר שהגיע שעיר למדבר. במשנה פ' שני שעירי (דף ס"ח:). ומ"ש שהקריאה בעזרת הנשים.
בגמרא

משנה למלך

כדאמר רב חסדא כדי שיכיר כו' ס"ל והתוס' בדף ל"א ד"ה כדאמר הקשו דמ"ש דאמרה למילתיה אסיפא ולא ארישא ותירצו דברישא לא הוצרך לאומרו דפשיטא דצריך היכר כו' וסד"א דכיון דכבר פירשו פעם אחת סדין של בוץ כדי שיכיר סגי בהכי להכי איצטריך רב חסדא לפרש דהדרי היכרי אנו עבדי עכ"ד. ולפי זה יש לתמוה על רבינו דלמה לא ביאר לנו דלא סגי בחד היכרא. ודע דמדברי התוספות נראה דלא היה היכר כי אם בב' טבילות הראשונות אבל בשאר טבילות לא היה צריך היכר ומדברי רבינו נ"ל דלכל הטבילות היה היכר והיו פורסין סדין של בוץ:

ב מ"ש מרן בשם הר"י קורקוס דאיכא למידק דבפרק שלישי כתב על אמצעו של מזבח וכו'. עיין תשובת מהרימ"ע ח"ב סימן מ' ודוק:

אחר שיגיע השעיר למדבר. ואחר כך מקדש ופושט בגדי לבן וטובל ולובש בגדי זהב ומקדש ידיו ורגליו. ועושה השעיר הנעשה בחוץ. שהוא מכלל קרבנות מוסף היום ומקריב אילו ואיל העם שנאמר ויצא ועשה את עולתו ואת עולת העם. ומקטיר האימורין של פר ושעיר הנשרפין. ומקריב תמיד של בין הערבים. ואחר כך מקדש ידיו ורגליו ופושט בגדי זהב וטובל ולובש בגדי לבן ומקדש ונכנס לקדש הקדשים ומוציא את הכף ואת המחתה. ואחר כך מקדש ופושט בגדי לבן וטובל ולובש בגדי זהב ומקדש ומקטיר קטרת של בין הערבים ומטיב את הנרות של בין הערבים כשאר הימים. ואחר כך מקדש ידיו ורגליו ופושט בגדי זהב ולובש בגדי עצמו ויוצא לביתו וכל העם מלוין אותו עד ביתו. ויום טוב היה עושה על שיצא בשלום מן הקדש:

פרק חמישי

א כל עבודות שעובד בבגדי לבן בפנים בהיכל צריך לעשותן על הסדר שביארנו. ואם הקדים בהן מעשה לחבירו לא עשה כלום: ב קטרת שחפנה קודם שחיטת הפר לא עשה כלום. אע"פ שהחפינה בעזרה צורך פנים בעבודת פנים היא. וכן שעיר ששחטו קודם מתן דמו של פר לא עשה כלום. אע"פ שהשחיטה בעזרה הרי דמו נכנס לפנים: ג איל ושעיר המוספין שעשה אותן קודם עבודת היום אינן כלום: ד הקדים דם השעיר לדם הפר בקדש הקדשים קודם שיגמור עבודתו. יזה מדם הפר כמצותו ואחר כך יביא שעיר אחר וישחוט אותו ויזה מדמו בקדש הקדשים כמצותו ויפסל הראשון. הקדים דם השעיר לדם הפר במתנות שבהיכל על הפרוכת יחזור ויזה מדם השעיר פעם שנייה לאחר דם הפר: ה נשפך הדם עד שלא גמר מתנות שבקדש הקדשים. יביא דם אחר ויחזור ויזה בתחילה בקדש הקדשים: ו גמר מתנות שבקדש הקדשים והתחיל במתנות שבהיכל ונשפך הדם עד שלא גמר יביא דם אחר ויתחיל מתחילת הזיות שבהיכל: ז גמר מתנות שבהיכל והתחיל ליתן על מזבח הזהב ונשפך הדם עד שלא גמר. יביא דם אחר ומתחיל מתחילת מתנות המזבח שכולן כפרה בפני עצמן הן: ח גמר מתנות המזבח ואחר כך נשפך הדם אינו צריך להביא דם אחר. ששפיכת השירים על מזבח החיצון אינה מעכבת. ואם דם הפר הוא שנשפך קודם שיגמור כל המתנות הרי זה מביא פר אחר. ויחפון קטרת פעם שנייה קודם* שחיטת הפר. ויקטיר הקטורת ואחר כך יביא דמו ויזה ממנו: ט ואין מטמא בגדים ואין נשרף בבית הדשן אלא הפר הזה האחרון שבו נגמרה הכפרה: י נתערב לו דם הפר בדם השעיר קודם שיגמור ההזיות. נותן אחת למעלה ושבע למטה לשם פר. וחוזר ונותן אחת למעלה ושבע למטה לשם שעיר. נתערבו במתנה אחרונה. נותן אחת למטה

*עי' כ"מ שצ"ל אחר:

כסף משנה

בגמרא פרק בא לו (דף ס"ט:) : ואח"כ מקדש ופושט בגדי לבן וכו' עד ומקריב תמיד של בין הערבים. משנה וברייתא בפרק בא לו (דף ע') ופסק כר"ע : ואח"כ מקדש ידיו ורגליו ופושט בגדי זהב וכו' עד סוף הפרק. במשנה שם פרק בא לו :

פ"ה א כל עבודות שעובד בבגדי לבן וכו'. בסוף פרק הוציאו לו (דף ס' ע"א) ופסק כרבי יהודה לגבי ר' נחמיה אי משום דהוא מאריה דגמ' טפי ואי משום דר' יוסי אמר אימתי משמע דלפרש דברי ת"ק אתא :

ב קטרת שחפנה וכו' וכן שעיר ששחטו וכו'. מימרות שם:

ג איל ושעיר המוספין וכו'. במשנה בס"פ הוציאו לו (דף ס') כל מעשה יוה"כ האמור על הסדר אם הקדים מעשה לחבירו לא עשה כלום ויתבאר עוד בסמוך:

ד הקדים דם השעיר וכו'. שם במשנה הקדים דם השעיר לדם הפר יחזור ויזה מדם השעיר לאחר דם הפר. ובגמ' (דף ס"א) הכא דאמר עולא שעיר ששחטו קודם מתן דמו של פר לא עשה כלום תנן הקדים דם השעיר לדם הפר יחזור ויזה מדם השעיר אחר דם הפר ואם איתא יחזור וישחוט מיבעי ליה תרגמה עולא במתנות שבהיכל. ופירש"י הקדים דם השעיר קס"ד במתנות שבפנים קאמר דה"ל שעיר ששחטו קודם מתן דמו של פר. תרגמה עולא במתנות שבהיכל קאמר אבל שחיטת השעיר במקומה היתה לאחר מתן הפר בפנים:

ה נשפך הדם עד שלא גמר וכו'. משנה וברייתא שם:

ח ומ"ש גמר מתנות המזבח ואח"כ נשפך הדם א"צ להביא דם אחר וכו'. שם בברייתא: ואם דם הפר הוא שנשפך וכו'. שם הא דאמר ר' חנינא קטרת שחפנה קודם שחיטתו של פר לא עשה ולא כלום תנן אם עד שלא גמר מתנות שבפנים נשפך הדם יביא דם אחר ויחזור ויזה בתחלה בפנים ואם איתא יחזור ויחפון מיבעי ליה בקטרת לא קא מיירי. ופירש רש"י ומיהו ודאי צריך להקטיר קטרת אחר שחיטת פר זה, וא"כ יש לתמוה על רבינו שכתב ויחפון קטרת פעם שנייה קודם שחיטת הפר. והגיה רבינו יהושע מפני כבוד של רבינו כתב שנפלו ממנו שמאחר שרבינו כתב בתחלת הפרק קטרת שחפנה קודם שחיטת הפר לא עשה כלום היאך כתב כאן שיחפון קטורת פעם שנייה קודם שחיטת הפר. והטיב מאחר ששחט פר בתחלה ולא קרה לו מה שיפסידנו הנה יותר חפינת הקטרת קודם שחיטת הפר השני מאחר שהוא אחר שחיטת הפר הראשון שלא אירע בו פיסול עכ"ל. ולשון הגמרא דקאמר בקטרת לא קא מיירי קצת משמע דודאי צריך לחפון אחר שחיטת פר שני, וצריך לדחוק ולומר שרבינו מפרש בקטרת לא קא מיירי רבי חנינא כלומר אין כאן צורך להפינה קטורת אחר שחיטת פר שני דקודם לו שפיר דמי. ול"נ דטעות סופר יש כאן וצריך להגיה ולכתוב אחר במקום קודם :

ט ואין מטמא בגדים וכו'. שם פלוגתא בברייתא (דף ס"ח:) ופסק כחכמים :

י נתערב לו דם הפר בדם השעיר. שם (דף נ"ו) מימרא דרבי ירמיה. ופירש"י נתערב וכו' קודם שנתן בפנים כלום. והקשה הר"י קורקוס ז"ל שא"כ איך יתן אחת למעלה ושבע למטה לשם פר וכן לשם שעיר ויהא שמתא שעיר קודם שנתן דם הפר ואמר שהוא פסול אלא ע"כ מיירי כשגמר מתנות לפני ולפנים ובא ליתן בהיכל וכמו שתירצו בגמרא מתני' דסמוך לכך כתב רבינו קודם שיגמור ההזיות כלומר אבל נתן מקצתן עכ"ל. ומ"ש נתערבו במתנה אחרונה נותן אחת למטה לשם פר וכו'. שם נתערבו לו דמים בדמים במתנות

לחם משנה

ל"ט אמרו דכ"ע הקפה ביד אע"ג דאידחי שם הך מילתא מ"מ סברא מעליא ולפי זה הפירוש ניחא מ"ש דעומד בין המזבח והמנורה שהוא בצד דרומית מזרחית ונותן לקרן צפונית מזרחית כדינא מטעם שנתבאר שם. ולדברי הרשב"א ז"ל כיון שהוא מתחיל ממזרחית צפונית והוא מסבב ברגל אין לעמוד בראשונה אלא בין המזבח והשלחן שהוא בצפון ולא בין המזבח והמנורה שהוא בדרום. לכן אמרתי כי הדרך ההוא אשר ביארתי לתרץ הקושיא הוא נכון מאד ואין בו נפתל ועקש :

פ"ה א כל עבודות שעובד וכו'. בפ' הוציאו לו (דף ס') א"ר יהודה אימתי בדברים הנעשים בבגדי לבן מבפנים אבל דברים הנעשים בבגדי לבן מבחוץ וכו' ופירש"י ז"ל מבפנים לפני ולפנים אבל רבינו ז"ל שכתב בפנים בהיכל משמע דאינו מפרש כפירוש רש"י ז"ל אלא בפנים הוי פירושו בהיכל ובחוץ אית ליה דפירושו בעזרה. וקשה על דברי רבינו ז"ל דבגמרא אמרו שם טעמו של ר' יהודה אחת בשנה מקום שמתכפרים בו אחת בשנה וקך לא הוי אלא לפני ולפנים דוקא כפירוש רש"י ז"ל דאי היכל הרי כמה פעמים נכנסים בו בשנה. וי"ל דרבינו ז"ל יפרש דגבי כדאמרינן דטעמא דר' יהודה הוי משום הא ודאי דדברי רבי יהודה לא הוי אלא לפני ולפנים אבל כד דחיק במסקנא הך ואמרינן דטעמיה משום דכתיב אחת וכתיב זאת חד למעוטי בבגדי לבן מבחוץ וחד למעוטי בגדי זהב א"כ דברי רב יהודה אמורים אפילו בהיכל משום דאל"כ תקשי לך כיון דאם לאו מיעוטי הוה מוקמינן עיכובא דחוקה אכולה פרשה אפי' הגרלה דהוי בעזרה השתא נוקי מיעוטי בדבר הפחות יותר והאמר דחד מיעט בגדי לבן בעזרה וחד מיעט בגדי זהב אבל היכל כלפני ולפנים הוי לכך מפרש רבינו ז"ל דלהך טעמא קושטא דמילתא הכי הוי דלר' יהודה לא מיעט קרא אלא עזרה אבל היכל כלפני ולפנים הוי. ועוד יש סיוע לזה משום דבגמרא אוקימו מתני' דהקדים דם השעיר לדם הפר יחזור ויזה וכו' במתנות שבהיכל ואי היכל לר' יהודה כחוץ דמי למה הוצרך לחזור ולהזות הא בדיעבד שפיר דמי ודוחק לומר דמתני' דלא כר' יהודה. וזה היה נ"ל נכון בדעת רבינו ז"ל אבל ראיתי בזבחים פ' ב"ש (דף מ') שאמרו שם גבי לפר זה פר יוה"כ דהלכה לרבי יהודה ס"ד אמינא מדכסדרן לא מעכבי הזאות נמי לא מעכבי קמ"ל משמע דר' יהודה היכל כחוץ דמי וכדברי רש"י ז"ל דאי כפנים דמי הא כל הזאות הפר בהיכל ולפני ולפנים הוו והיכי קאמר דכסדרן לא מעכבי הא לרבי יהודה מעכבי דפנים והיכל כפנים דמי אלא ודאי מוכח כדברי רש"י ז"ל דהיכל לר' יהודה כחוץ דמי. ודוחק לומר דמאן דתירץ התם הכי סבר דטעמא דר' יהודה כדאוה ס"ד בפרק הוציאו לו דהוי משום אחת בשנה דלהך טעמא לא מיקרי פנים אלא לפני ולפנים כדכתיבנא דהכי דחו בגמ' הך טעמא כאן בפרק הוציאו לו. לכן אפשר לומר דגרסינן בדברי רבינו ז"ל כל עבודות שעובד בבגדי לבן לפנים מן ההיכל והוי כדברי רש"י ז"ל ואע"פ שגבי הקדים דם השעיר לדם הפר במתנות ההיכל יחזור ויזה וכדכתב רבינו ז"ל לקמן בפרק זה יש לתרץ למה שהקשיתי דכיון דאפשר לחזור ולהזות אע"ג דבדיעבד שפיר דמי לא מקרי בדיעבד כיון דאיכא דם דיכול לחזור ולהזות :

ח ששפיכת השירים על מזבח אינו מעכב וכו'. וא"ת א"כ למה פסק רבינו ז"ל לעיל כר' יהודה דאמר דברים הנעשים בבגדי לבן בחוץ אינו מעכב הא אמרו שם דלא דריש רבי יהודה קרא למעוטי שירים משום דאית ליה דשירים הוו כשאר דברים ובכולהו איכא עיכובא אם לא עשאן כלל וא"כ מאן דקי"ל דשירים לא מעכבי אית לן למדרש כר' נחמיה. וי"ל דלא אמרו כן בגמרא אלא אליבא דר"י דאמר דאית ליה לר' יהודה שירים לא מעכבי אבל לא לריב"ל דמשמעות דורשין איכא בינייהו ולרב יהודה נמי שירים לא מעכבי ע"כ אית לן לומר דטעמא דרבי יהודה הוא משום דמשמע ליה דבשירים לא צריך קרא דפשיטא לן דשירים לא מעכבי ולא צריך קרא להכי ורבינו ז"ל פסק כריב"ל:

י נתערב לו וכו'. מה שהקשה הר"י קורקוס ז"ל על רש"י התוס' הקשו כן שם (דף נ"ס) בד"ה נותן וחוזר ונותן:

נכנס

למטה לשם פר וחוזר ונותן אחת למעלה ושבע למטה. לשם שעיר: **יא** נתחלפו הכוסות ולא ידע אי זה הוא כוס דם הפר ואי זה הוא כוס דם השעיר נותן מאחד מהן אחת למעלה ושבע למטה. ונותן מן השני אחת למעלה ושבע למטה. (וחוזר ונותן מן *הראשון אחת למעלה ושבע למטה). נמצא מכל מקום שנתן מדם הפר ואחריו מדם השעיר: **יב** קיבל דם הפר בשתי כוסות. וקיבל דם השעיר בשתי כוסות. ונתערבו מקצת הכוסות. ולא נודע כוס דם הפר מכוס דם השעיר. הרי זה מזה כל ההזיות כמצותן מן הכוסות שלא נתערבו. ושופך שירי אלו שהזה מהן על היסוד כמצוה. ואותן הכוסות שנתערבו ישפכו לאמה: **יג** פר יום הכפורים אף על פי שכהן גדול קונה משלו שנאמר פר החטאת אשר לו. המקום הפקיר ממונו בו לכל אחיו הכהנים. שאילו לא היה להן בו שותפות לא היו מתכפרין בו. לפיכך אם מת כהן גדול קודם שישחט הפר. הכהן שעומד תחתיו אינו מביא פר אחר אלא שוחט את של ראשון. ואינו חטאת שמתו בעליה שתמות שאין חטאת הרבים מתה. שחט את הפר ומת קודם שיכפר בדמו. הכהן האחר נכנס בדם זה ומכפר בו: **יד** שני שעירי יום הכפורים מצותן שיהיו שוין במראה ובקומה ובדמים. ולקיחתן כאחת. אע"פ שאינן שוין כשירין. לקח אחד מהן היום ואחד למחר כשירים: **טו** מת אחד מהן. אם עד שלא הגריל מת יקח זוג לשני. ואם משהגריל מת יביא שנים ויגריל עליהן בתחילה ורואה אי זהו שמת. אם היה של שם אומר זה שעלה עליו הגורל לשם יתקיים תחתיו. ואם היה המת של עזאזל יאמר זה שעלה עליו הגורל לעזאזל יתקיים תחתיו. והשני מן השנים שהגריל עליהן בסוף ירעה עד שיפול בו מום וימכר ויפלו דמיו לנדבה שאין חטאת הצבור מתה: **טז** פר ושעיר של יום הכפורים שאבדו והפריש אחרים תחתיהן וקרבו ונמצאו הראשונים. ירעו עד שיסתאבו וימכרו ויפלו דמיהן לנדבה. וכן אם נמצאו הראשונים קודם שיקרבו אלו יקרבו הראשונים וירעו השניים עד שיפול בהן מום ויפלו דמיהן לנדבה שאין חטאת הצבור מתה: **יז** המום פוסל בשעיר המשתלח אפילו מום עובר. וכן אם נעשה מחוסר זמן נפסל. כגון שנשחטה אמו לחולה ביום הכפורים שדחייתו לעזאזל היא שחיטתו: **יח** היה טריפה פסול שנאמר יעמד חי: **יט** חלה השעיר ואין יכול להלך מרכיבו על כתפו ואפילו בשבת: **כ** חלה המשלח הרי זה משלחו ביד אחר: **כא** נטמא המשלח הרי זה נכנס למקדש ונוטלו ויוצא. שנאמר ביד איש עתי המדברה. ביד זה שהוכן אפילו נטמא: **כב** דחפו ונפל השעיר ולא מת. ירד אחריו וימיתנו בכל דבר שממיתו. ואיברי שעיר זה מותרין בהנייה: **כג** נפחתה תקרה של היכל לא היה מזה. שנאמר באהל מועד: **כד** מזבח שלא נתחנך בקטרת לא יזה עליו. שנאמר מזבח קטרת הסמים: **כה** חסר מן הקטרת אחד מסמניה או מעלה עשן חייב מיתה עליה שנאמר ולא ימות כי בענן אראה על הכפורת. וכן חייב מיתה על ביאתו בלא מצוה. לפיכך אם שגג בביאה והזיד בקטרת. או שנכנס בקטרת שלימה עם החסירה חייב מיתה: **כו** הקטיר מן הקטרת של קדש הקדשים כזית בהיכל חייב מיתה:

חפינת

כסף משנה

במתנות אחרונות וכו' נותן שבע למטה לשם פר וחוזר ונותן אחת למעלה ושבע למטה לשם שעיר. ופירש"י במתנות אחרונות אחר שנתן אחת למעלה מדם הפר. ורבינו גורס נתערבו לו דמים במתנה אחרונה נותן אחת למטה לשם פר וחוזר ונותן אחת למעלה ושבע למטה לשם שעיר:

יא נתחלפו הכוסות וכו'. שם. ויש בלשון רבינו הוספת שכתב וחוזר ונותן מן השני אחת למעלה ושבע למטה וצריך למוחקו וכך מצאתי בספר מוגה: כתב הר"י קורקוס ז"ל דע שזה ג"כ מדבר במתנות היכל דמתנות לפני ולפנים א"א מהטעם שנתבאר בסמוך דשעיר שמתנו קודם הזיות הפר לא עשה כלום וגם בזה לא דק רש"י עכ"ל:

יב קבל דם הפר בשתי כוסות וכו'. גם זה שם. ומ"ש ואותה הכוסות שנתערבו ישפכו לאמה. הכי אמר התם ר"פ ואע"ג דרב הונא בריה דרב יהושע פליג עליה פסק כר"פ:

יג פר של יוה"כ אע"פ שכ"ג קונה אותו משלו וכו'. בפרק הוציאו לו (דף נ"א:). ומ"ש לפיכך אם מת כ"ג קודם שישחט הפר וכו' עד נכנס בדם ומכפר בו. שם (דף מ"ט:) פלוגתא דאמוראי ופסק הכי משום דרב אשי דבתרא הוא אמר (דף נ') מסתברא כמ"ד דם איקרי פר:

יד שני שעירי יוה"כ וכו' עד שאין חטאת הצבור מתה. משנה בר"פ שני שעירי (דף ס"ב):

טו ומ"ש והשני מן השנים שהגריל עליהם. בסוף דף ס"ד פלוגתא דרב ור"י ופסק כרב דאמר אין ב"ח נדחים וכבר כתבתי בפט"ו מהל' מעשה הקרבנות למה פסק כן. ומ"ש שיקריבו הראשונים. נלמד מדין הפרים שאבדו ואבדה דפסולי המוקדשין:

טז פר ושעיר של יוה"כ שאבדו וכו'. בברייתא פרק הוציאו לו (דף נ') ופרק שני שעירי (דף ס"ה) פלוגתא דתנאי ופסק כר"א ור"ש דאמרי הכי משום דרבים נינהו ועוד דאתו כסתם מתני'. ומ"ש וכן אם נמצאו הראשונים קודם שיקרבו אלו יקרבו הראשונים היינו כרבא דאמר בפ' שני שעירי (דף ס"ד) דסבר לה כר' יוסי דאמר מצוה בראשון. ומ"ש וירעו השניים וכו' שאין חטאת הצבור מתה. כבר נתבאר:

יז המום פוסל בשעיר המשתלח וכו' וכן אם נעשה מחוסר זמן וכו' עד היא שחיטתו. שם (דף ס"ג ס"ד):

יח היה טריפה פסול וכו'. בפ"ק דחולין (דף י"א) גבי הא דאמרינן מנא הא מילתא דאמור רבנן זיל בתר רובא וכו' אתיא משעיר המשתלח וכו':

יט חלה השעיר וכו' עד בכל דבר שממיתו. בפ' שני שעירי (דף ס"ו ע"ב):

כב ומ"ש ואיברי שעיר זה מותרים בהנאה. שם (דף ס"ז) פלוגתא דרב ושמואל ואמר רבא מסתברא כמ"ד מותרים:

כג נפחתה תקרה של היכל לא היה מזה וכו'. בפ' ב"ש (דף מ'):

כד מזבח שלא נתחנך בקטרת לא יזה עליו וכו'. בתורת כהנים פ' ויקרא גבי כהן משיח על פסוק מזבח קטרת הסמים שיתחנך בקטרת הסמים ולא בדם. ופ' התכלת (דף מ"ט) שנינו שאין מחנכין את מזבח הזהב אלא בקטרת:

כה חסר מן הקטרת וכו'. בפ' הוציאו לו (דף נ"ג). ומ"ש וכן חייב מיתה על ביאתו בלא מצוה לפיכך אם שגג בביאה וכו' או שנכנס בקטרת שלימה וכו'. שם:

כו הקטיר מן הקטרת של קדש הקדשים כו'. נלמד ממה שאמרו בפרק השוחט ומעלה (דף ק"ט ע"ב) גבי אם הקטיר כזית בחוץ חייב:

חפינת

לחם משנה

יג נכנס בדם זה ומכפר בו וכו'. משמע דלית לן בכד ואפי' בדמו של פר ושם הקשו (בדף נ"ח) מספר המור דאמר קרא תפדה בשה ותירצו דשאני התם דיליף שה שה מפסח וכו' משמע דשה סתמא אפי' שהוא הוי אלא משום דהכא גלי קרא מג"ש וא"כ קשה קצת על דברי רבינו ז"ל שכתב בהלכות בכורים פי"ב אין פודין לא בעגל וכו' שנאמר תפדה בשה ואין קרוי שה אלא כבשים ועזים חיים בלבד ע"כ משמע דכללא כייל רבינו ז"ל ואינו כן דאדרבה שה שחוט נמי מקרי שה אלא דשאני התם דאיכא ג"ש. ואולי מ"ש אין קרוי שה ר"ל שה זה אינו קרוי אלא כבשים וכו' והוא מהברת הג"ש ולא הם רבינו ז"ל להאריך:

טו והשני מן השנים שהגריל וכו'. נראה דפסק כרב ואמרו ביומא (בדף ס"ד) דסבר כרבי יוסי דאמר גבי מי שאבד פסחו ומצאו אחר שהפריש פסח אחר והרי שניהם עומדים דמצוה בראשון ובפ"ד מהלכות קרבן פסח פסק רבינו דלא כר' יוסי והוא תימה דקשיא דידיה אדידיה. והרב מהר"י קורקוס ז"ל תירץ שני תירוצים. האחד דאפילו רבנן מודו הכא משום שבא הדיחוי מחמת הגירו ולא דמי לפסח שאבד והפרים שבא הדיחוי מצד עצמו ובשעת הפרשה לא היה הראשון שם והפסיד הגיבורו. ועוד תירץ דדעת רבינו ז"ל כאן דאיזה שירצה יקריב מפני שלא כתב כאן הראשון יקריב וכו'. וכמו שהאריך שם הרב בכ"מ ז"ל. ואני תמה עליו דאין אחד מאלו התירוצים יעלה למה שכתב רבינו ז"ל פר ושעיר של יוה"כ שאבדו והפרים אחרים תחתיהם וכו' יקרבו הראשונים וירעו השניים עד שיפול בהם מום וכו'. הרי דהם דהויים מצד עצמם שנאבדים ודמי לפסח שנאבד וגם התירוץ האחר ליתא דבהדיא אמרינן הכא הראשונים יקרבו א"כ הדרא קושיא לדוכתא. ונ"ל להרבן דשאני הכא דהא חטאת דבאה לכפרה ותמידא ואפילו רבנן מודו דמצוה בראשון ואי פליגי רבנן התם הוא משום דהוי פסח ולא בא לכפרה ואינו חמור כל כך ולכך איזה מהם שירצה יקריב אבל גבי חטאת דבא לכפרה חמיר אפילו רבנן מודו וה"ק כי היכי דאמר ר' יוסי התם אמר רב נמי הכא דלכולי עלמא הוי דינא הכי. ומה שיש לפלפל על מה שפסק כאן דב"ח אין נדחין כתבתי בהל' שגגות פ"י:

יח היה טרפה פסול שנאמר יעמד חי וכו'. קשה דבפ"ק דחולין לא אמרו דפסול טרפה גבי משתלח אלא משום דאין הגורל קובע לעזאזל אלא בדבר הראוי לשם וכדאמרו שם. וא"ת מאי נפקא לן מינה הא אין גורל קובע לעזאזל וכו' והא דקאמר מקרא דיעמד חי לא ידענא מנא ליה:

כה חסר מן הקטורת אחד וכו'. בגמרא משמע דנפקא ליה הא מקרא דוכסה ענן הקטורת את הכפורת ולא ימות אבל קרא דאל יבא בכל עת אל הקדש ולא ימות כי בענן וכו' הך לא איירי אלא בביאה ולא בחיסור סמנים וא"כ קשה על רבינו דהביא קרא דולא ימות כי בענן וכו' דאיתיה גבי ביאה גבי חיסור סמנים:

שמבשירי

*[הגהות מהרל"י אבוהב הראשון בה"א מן השני וצריך להמחק עכ"ד. ולפי הכ"מ צריך למחוק כל ההלכה ע"ש]:

משנה למלך

פ"ה **יד** שני שעירי יוה"כ כו'. כתב מרן ופסק כרב דאמר אין ב"ח נדחים כו'. ועיין לקמן רפ"ד מהל' קרבן פסח הלכה ו'. ועיין בקרבן חגיגה סי' ג': **יח היה** טריפה פסול וכו'. הקשה הר"ב לח"מ דבפ"ק דחולין ממעטינן טריפה משום דאין גורל קובע לעזאזל אלא בדבר הראוי לשם וא"כ קרא למה לי. ונ"ל דאיצטריך משום דנטרף אחר הגורל

סמ"ס

כז חפינת הקטרת עבודה והמחשבה פוסלת בה. בר"פ הוציאו לו (דף מ"ח) בעיא דאיפשיטא: וכן חתיית הגחלים לקטורת נפסלת במחשבה וכו'. שם בעיא דלא איפשיטא ופסק לחומרא ולא כתב שהיא ספק כמ"ש באינך בעיי דבסמוך משום דלא שייך למימר ביה לא יחתה לכתחלה דיחזור ויחתה לכתחלה שפיר דמי:

כח חפן בראשי אצבעותיו וכו' עד וקרב זו לזו. (דף מ"ז:) שם בעיא דלא איפשיטא. ומ"ש או שנתפזרה קטרת מידו על הארץ ואספה. שם (דף מ"ח) בעיא דלא איפשיטא. ומ"ש או שחפן חבירו ונתן להפניו או שחפן ומת ונכנס שני במה שחפן ראשון וכו'. שם (דף מ"ט) בעיא דלא איפשיטא:

סליק הלכות עבודת יוהכ"פ בס"ד

כז חפינת הקטורת עבודה. והמחשבה פוסלת בה. וכן חתיית הגחלים לקטורת נפסלת במחשבה. שמכשירי קרבן כקרבן: **כח** חפן בראשי אצבעותיו או מן הצדדין או ממטה למעלה או שחפן בידו זו ובידו זו וקרב זו לזו. או שנתפזרה קטורת מידו על הארץ ואספה. או שחפן חבירו ונתן לחפניו. או שחפן ומת ונכנס שני במה שחפן ראשון. כל אלו ספק ולא יקטיר ואם הקטיר הורצה:

סליקו להו הלכות עבודת יום הכפורים בס"ד

כז שמכשירי קרבן כקרבן וכו'. קשה כיון דהוא בעיא היה לו לרבינו ז"ל לכתוב דהוי ספק וכדכתב באינך בעיי ואם תאמר נפקא מינה דאי חיתה בחתיית גחלים והקטיר הקטורת על אלו הגחלים הורצה ואין צריך להקטיר קטורת אחר או שחפן ומת וכו' בהך בעיא אמר רב פפא בגמרא דאי הופן והוזר וחופן חבירו נכנס בחפינתו ורב הונא בריה דרב יהושע אמר איפכא דאינו חוזר בחפינתו והכן קיימא לן דחופן וחוזר וחופן וא"כ קשה על רבינו ז"ל דמשמע דליכא בעיא לא לרב פפא ולא לרב הונא בריה דרב יהושע והיה לו לפסוק כחד מינייהו. ונראה דפסק כרב הונא בריה דרב יהושע ומ"ירא ליה דכי אמר רב הונא אדרבא אי הופן והוזר והופן לא יכנס אחר בחפינתו לאו לפשיטותא קאמר הכי אלא לדחות פשיטותא דרב פפא ומכל מקום לרב הונא מבעיא ליה ולכך הוי ספק אליביה ופסק כוותיה. אבל קשה דפלוגתא כי הא איפליגו רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע גבי נתערב מקצת דמים (בדף נ"ח) פרק הוציאו לו ופסק רבינו ז"ל כרב פפא שופך לאמה ולא ליסוד ודלא כרב הונא וצריך טעם למה לא פסק כאן כן וצ"ע:

סליקו להו הלכות עבודת יום הכפורים בס"ד

משנה למלך

בהלכה וכה"ג אמרינן בפ' שני שעירים (דף ס"ג) דאיצטריך קרא למעט בעל מום ומחוסר זמן מטעיר המשתלח והתם בפ"ק דחולין כלאו האי קרא פשיט דאוליע כשר חובא ודוק:

סליקו להו הלכות עבודת יום הכפורים בס"ד

הלכות מעילה

יש בכללן שלש מצות. אחת מצות עשה. ושתים מצות לא תעשה:

וזה הוא פרטן:

א) לשלם המועל אשר חטא בתוספת חומש. וקרבן. וזהו דין המועל: ב) שלא לעבוד בקדשים: ג) שלא לגזוז קדשים:

וביאור מצות אלו בפרקים אלו:

פרק ראשון

כסף משנה

פרק א א אסור להדיוט ליהנות מקדשי השם וכו'. בריש פ' ד' דמעילה (דף פ"ו). ומ"ש וכל הנהנה בשוה פרוטה מקדשי השם מעל. שם (דף י"ח) בריש פרק ה':

ב דברים שהותרו באכילה מן הקרבנות וכו'. ואפילו נפסלו ונאסרו באכילה וכו'. משנה בריש מעילה כלל אמר רבי יהושע כל שהיה (לה) שעת היתר לכהנים אין מועלין בה ואיזו היא שהיה לה שעת היתר לכהנים שלנה שנטמאה ושיצאת:

א אסור להדיוט ליהנות מקדשי השם. בין מדברים הקרבין על גבי המזבח. בין מקדשי בדק הבית. וכל הנהנה בשוה פרוטה מקדשי השם מעל: **ב** דברים שהותרו באכילה מן הקרבנות. כגון בשר חטאת ואשם אחר זריקת דמן. או שתי הלחם אחר זריקת דם שני הכבשים אין בהן מעילה אפילו אכל הזר מאלו וכיוצא בהן. הואיל והן מותרין למקצת בני אדם ליהנות בהן כל הנהנה מהן לא מעל. ואפילו נפסלו ונאסרו באכילה. הואיל והיתה להן שעת היתר אין חייבין עליהן מעילה: **ג** [א]כל המועל בזדון לוקה *ומשלם מה שפגם מן הקדש בראשו. *ואזהרה של מעילה מזה שנאמר לא תוכל לאכול בשעריך מעשר דגנך וגו' ונדריך. מפי השמועה למדו שזו אזהרה לאוכל מבשר עולה הואיל וכולו לשם והוא

[א] סמ"ג לאוין שמב ועשין שם:

כסף משנה

ג כל המועל בזדון וכו'. בס' דם שחיטה (דף כ"ב:) וס"פ הנשרפין (דף פ"ג) הזיד במעילה רבי אומר במיתה וחכ"א באזהרה וידוע שהלכה כחכמים: *אזהרה של מעילה וכו' ונדריך מפי השמועה למדו שזו אזהרה לאוכל מבשר עולה וכו'. בפ' אלו הן הלוקין (דף י"ז) נדריך זו עולה ומסיק דהיינו דאתא לאוכל עולה אפי' לאחר זריקה ואפי' בפנים *ואפי' כאן שהוא לוקה: כתב הראב"ד ואזהרה של מעילה מזה וכו' א"א ופשוטה מזו היא בתרומת הקדשים לא תאכל עכ"ל. וטעמו מדאמריק

*[כן היא גירסת הש"ן]:

השגת הראב"ד

*ואזהרה של מעילה מזה וכו'. א"א ופשוטה מזו היא בתרומת הקדשים לא תאכל:

*[תימה וכא אין אדם לוקה ומשלם ורבינו עצמו פסק בהלכות תרומות פ"ו הלכה ו' שהאוכל תרומה בזדון לוקה ואינו משלם שאין אדם לוקה ומשלם. וכבר נשאלה שאלה זו מאת הרב הגדול מורה צדק מוהר"ר שלמה אאיליון להרב המובהק מוהר"ר שמואל אבוהב ותשובתו שמצא בספר דבר שמואל להרב הנ"ל שאלה סכ"ו וע"ש]: (ואחר כתבי זה שמעתי משם הרב המורה כשואל הנ"ל דהיכן דאגדרים קתני והאריך בקונטרס על זה דלפעמים הרמב"ם קיצר במקום שאמרו להאריך):

משנה למלך

פרק א ג כל המועל בזדון לוקה כו' ואזהרה של מעילה מזה שנאמר לא תוכל כו' וה"ה לאחר כל קודש וכו'. כתב מרן ומ"ש רבינו וה"ה לאחר כל קודש כו' אין לתמוה עליו ולומר דהא התם מייתי קרא לתודה ושלמים ובכור ותעאת ואשם דהתם באוכל בחוץ ע"כ. ואני תמיה על מרן דהא פשיטא דכל הני דהיינו תודה ושלמים ותעאת ואשם לא נפקי מקרא דנדריך דמיירי בעולה אלא מקרא אחרינא דנדבותיך וכמ"ש רבינו בפי"א מהל' מעשה הקרבנות הלכה ד' וא"כ הדרא קושיית מרן לדוכתה דהיכי כתב וה"ה לאחר כל קודש. ועוד אני תמיה לפי פשוטן של דברים במ"ש אם שנה נהנה כשוה פרוטה לוקה דכיון דמקרא דלא תוכל לאכול נפיק מלקות זה מנא לן לחלקותו בהנאה. ומ"ש הרב לח"מ בפי"א מהל' מעשה הקרבנות דטעמא דמלתא הוא משום דקי"ל כר' אבהו דכל אכילה האמורה בתורה הוי אפילו הנאה, אמאי בקשת המעילה אין דבריו נכונים דאף דקי"ל דכל אכילה האמורה בתורה הוי אפילו הנאה היינו לאיסורא בעלמא אבל מלקות ליכא בהנאה והרי דין ההנאה כדין חצי שעור דאסור מן התורה וליכא מלקות וכל זה הוא מבואר בדברי רבינו וה"ה בפ"א מהל' מאכלות אסורות הלכה ע"ו וע"ז (א"ה עיין מ"ש כה"ם מהל' יסודי התורה). ועוד יש לתמוה דשיעור זה דשוה פרוטה למלקות מנא לן דהא התם אכילה היא כזית וכיון דמקרא דלא תוכל לאכול נפיק מלקות זה שיעור זה דשוה פרוטה היכא רמיזא: והנראה אצלי בביאור של דברים הוא

ופע"ל

והוא הדין לשאר כל קדש שהוא להשם לבדו. בין מקדשי המזבח בין מקדשי בדק הבית אם נהנה בהן שוה פרוטה לוקה. מעל בשגגה משלם מה שנהנה ותוספת חומש. ומביא איל בשני סלעים ומקריבו אשם ומתכפר לו וזהו הנקרא אשם מעילות. שנאמר וחטאה בשגגה מקדשי ה' והביא את אשמו וגו' ואת אשר חטא מן הקודש ישלם ואת חמישיתו וגו'. ושילום הקרן בתוספת חומש עם הבאת הקרבן מצות עשה: ד תשלום הקרן והבאת האשם מעכבין הכפרה. ואין החומש מעכב. שנאמר באיל האשם איל ואשם מעכבין ואין החומש מעכב: ה הביא מעילתו עד *שלא הביא אשמו לא יצא. נסתפק לו אם מעל או לא מעל פטור מן התשלומין ומן הקרבן. והחומש הרי הוא כתחילת ההקדש ואם נהנה בו מוסיף חומש על החומש. וכבר ביארנו כמה פעמים שהחומש אחד מארבעה מן הקרן עד שיהיה הוא וחומשו חמשה: ו יש דברים שאין חייבין עליהן מעילה מדברי תורה אבל אסור ליהנות בהן מדברי סופרים והנהנה מהן משלם קרן בלבד ואינו מוסיף חומש ואינו מביא אשם: ז [ב]כל קדשי מזבח בין קדשי קדשים בין קדשים קלים אסורין בגיזה ועבודה שנאמר לא תעבוד בבכור שורך ולא תגוז בכור צאנך. והוא הדין לשאר קדשים. [ג]והגוזז את השור או העובד בצאן לוקה מן התורה. ותולש אינו כגוזז. ויראה לי שאינו לוקה עד שיגזוז כדי רוחב הסיט כפול. לא יהיה זה חמור משבת: ח ספק קדשים כגון בהמה שהיא ספק בכור וכיוצא בה. הרי הן אסורין בגיזה ועבודה והגוזז או העובד בהן אינו לוקה: ט בהמת הקדש שנפל בה מום ונפדת כמו שביארנו אינה מותרת בגיזה ועבודה והרי היא באיסורה עד שתשחט. נשחטה אחר פדיונה הותרה באכילה. במה דברים אמורים כשקדם הקדשן את מומן או קדם מום עובר להקדשן. אבל המקדיש בעלת מום קבוע למזבח אינה אסורה בגיזה ועבודה אלא מדבריהם. נפדת הרי זו כחולין לכל דבר ותצא לחולין להגזז ולהעבד. חוץ מן הבכור והמעשר

השגת הראב"ד

שלא הביא אשמו לא יצא. א"א אינו משוה עם הגמרא של פרק הגוזל רבה:

א סמ"ג לאוין שח טור יו"ד סי' שם: ב סמ"ג לאוין שמא טור שם:

כסף משנה

מדאמרינן גבי הזיד במעילה (סנהדרין פ"ד) מ"ט דרבי וכו' גמר חטא חטא מתרומה ורבנן אמרי אמר קרא (ומתו) בו בו ולא במעילה. ופירש"י וממיתה לחודא הוא דאימעט דגבי מיתה הוא דכתיב בו אבל אזהרה מיגמר גמר להזיד במעילה בג"ש דחטא חטא מתרומה. ומ"מ אין מקום להשיג על רבינו למה לא הביא אותה ראייה מאמר שהביא ראייה הכתובה בגמ'. ומ"ש רבינו והוא הדין לשאר כל קדש וכו'. אין לתמוה עליו לומר דהא התם מייתי קרא לתודה ושלמים ובכור וחטאת ואשם דהתם באוכל בחוץ ואם האמר דמקרא אחרינא מייתי לה גמ' בדוכתא אחרינא דבפ' בתרא דתמורה (דף ל"ב:) א"ר ינאי אין מעילה מפורשת מן התורה אלא בעולה בלבד שנאמר נפש כי תמעול מעל וכו' מקדשי ה' המיוחדים לה' אבל השאר ואשם לא נפקא אלא מדרבי דתניא רבי אומר כל חלב לה' לרבות [אימורי] קדשים קלים למעילה, ואיכא למימר דההיא דפ"ב דתמורה לא לענין חיוב מלקות במזיד אתמר. וא"ת מנא ליה דהוא הדין לשאר כל קדש וי"ל דיליף לה בבנין אב מעולה:

מעל בשגגה משלם וכו'. מפורש בפרשת ויקרא:

ד תשלום הקרן והבאת האשם וכו'. ברייתא ס"פ הגוזל עצים (דף ק"ח) מנין שאם הביא מעילתו ולא הביא אשמו ולא הביא מעילתו שלא יצא ת"ל באיל האשם ונסלח לו וגו' יכול כשם שאיל ואשם מעכבים כך חומש מעכב ת"ל באיל האשם ונסלח איל ואשם מעכבים ואין חומש מעכב. ופירש"י מעילתו קרן דהקדש שמעל בו. באיל האשם ונסלח משמע אין סליחה אלא בשניהם. איל כמשמעו. האשם קרן כדיליף לקמיה עכ"ל. כלומר דאמרינן לקמן בסמוך ויליף הקדש מהדיוט מה אשם דהתם קרן אף אשם דהכא קרן. ופירש"י אשם דכתיב בגזל הגר קרן הוא כדאמרינן לעיל:

ה הביא מעילתו עד שלא הביא אשמו לא יצא. כלומר שאם הביא מעילתו ואח"כ הביא אשמו לא יצא שצריך שתחלה יביא אשמו ואחר כך יביא מעילתו:

כתב הראב"ד שלא הביא אשמו לא יצא א"א אינו משוה עם הגמ' של פ' הגוזל רבה עכ"ל. טעמו לומר דהתם תניא מנין שאם הביא אשמו עד שלא הביא מעילתו שלא יצא ת"ל באיל האשם בשכבר ופירש"י באיל האשם

האשם משמע באיל שהוא בא הובה לאשם שהוא קרן אלמא קרן ברישא מייתא. והירך הר"י קורקוס ז"ל נראה שדברי רבינו והברייתא הכל יוצא לדרך אחד ורבינו קרא אשמו את הקרן כלישנא דסליק מיניה שאמר איל ואשם וגם כלישנא דקרא דמיניה יליף דהיינו באיל האשם האשם בשכבר כלומר שהביאו כבר קודם האיל וכיון דלישנא דקרא הכי להודיע שהאשם כתב כן רבינו, ומעילתו שבדברי רבינו היינו האשם מעילתו דשייך נמי שפיר לישנא דמעילתו. ונראה עוד דברייתא נקט הכי מפני שעדיין לא אמרה דרשא דאשם הוי קרן דבתר הכי דרשא מייתיא הסיא אבל רבינו שהקדים כבר והודיע דאשם דקרא היינו קרן נקט לישנא דקרא ומעתה מעילתו ודאי דהיינו קרן מעילתו ונמצא רבינו משוה עם הגמרא והיא היא עכ"ל: נסתפק לו אם מעל וכו'. במשנה פרק דם שחיטה (דף כ"ב) פלוגתא דר"ע ורבנן ופסק כרבנן: והחומש הרי הוא כתחלת ההקדש וכו'. בפרק הזהב (דף נ"ד): וכבר ביארנו כמה פעמים. בהלכות מעשר ובהלכות תרומות ובהלכות ערכין: שהחומש אחד מארבעה בקרן וכו'. בפרק הזהב (דף נ"ד) הכיקנא הכי:

ו יש דברים שאין חייבים עליהם מעילה וכו'. בפ"ג דמעילה שנינו יש דברים שאין נהנין מהם ולא מועלים. ופירש"י בפ"ד דנזיר (דף כ"ח) בד"ה לא נהנין מדרבנן ובריש מעילה (דף ב') אמרינן שדברים שאין מועלין בהם אלא מדרבנן אין משלמין חומש:

ז כל קדשי מזבח וכו'. בפ"ג דבכורות (דף כ"ה) ואמרינן התם דקדשי בדק הבית אינם אסורים בגיזה ועבודה אלא מדרבנן וכתבו רבינו לקמן בפרק זה. ומ"ש והגוזז את השור או העובד בצאן לוקה מן התורה. שם מנין ליתן את של זה בזה וכו' ת"ל לא תעבוד ולא תגוז. ופירש"י וי"ו מוסיף על ענין הראשון וילמדו שניהם זה מזה. ומ"ש ותולש אינו כגוזז. שם:

ח ספק קדשים וכו'. הרי הם אסורים בגיזה ועבודה וכו'. בפ"ב דבכורות (דף י"ט:) ואיתיה בפ"ק דמציעא:

ט בהמת הקדש שנפל בה מום ונפדים וכו' אינה מותרת בגיזה ועבודה וכו' עד ואינה יוצאה לחולין להגזז והעבד לעולם. משנה פ' שני דבכורות (דף י"ד) ופרק הזרוע (דף ק"ל):

ואסור

משנה למלך

דפ"ל לרבינו דמקרא דכליל שהיא לא תאכל למדנו איסור לאוכל מבשר עולה או מכל האימורין בין קודם זריקה ובין לאחר זריקה דפסוק זה הוא כולל לומר דכל שהוא כליל למזבח אכילתו בלא תעשה ולוקין עליו בכזית ויש עוד כליל אחר אבל אינו למזבח והוא חטאות הנשרפות ואיסור אכילתן לא נפיק מקרא דכליל דהתם לא מיירי אלא במה שהוא כליל למזבח ומפסוק אחר נפיק איסור אכילתן דכתיב וכל חטאת וגו' וכל זה הוא מבואר בדברי רבינו פי"א מהל' מעשה הקרבנות ויש עוד לאו אחר והוא האוכל מבשר הקדשים קודם זריקה אחד קדשים קלים ואחד קדשים חמורים ואיסור זה לא נפיק מהני קראי דלעיל דהני אינם כליל וגם אינם נשרפין שהרי נאכלים הם או לבעלים או לכהנים ובאה האזהרה לזה ממה שנאמר ונדבותיך וא"כ אייתר לן קרא דנדריך אשר תדור דהא ליכא שום דבר לרבוי ובאה הקבלה לזה שהפסוק הזה בא לאזהרה של מעילה כלומר דקרא כתיב נפש כי תמעול מעל וכו' וחייב לנהנה מן ההקדש קרבן עם תשלום הקרן והחומש ולא מצינו אזהרה לזה ובא הכתוב ואמר ונדריך אשר תדור לומר שכל דבר שחייבין עליו מעילה אם היה מזיד לוקה מזה הלאו של ונדריך וכמ"ש רבינו בספר המצות מצוה קמ"ו ואף שפסוק זה של ונדריך לא מוקי ליה בגמרא אלא בעולה אין זה מן הקושיא משום דלעיקרא דדינא אין מעילה מפורשת מן התורה אלא בעולה בלבד וכדאיתא בפ"ב דתמורה (דף ל"ב) וכל שאר הדברים שיש בהם מעילה נפקא לן מרבוי הכתוב וכדאיתא התם וכת"כ וא"כ כי אשמעינן לתנא דבדבר שיש בו מעילה יש במזיד אזהרה נקטיה בדבר המפורש במעילה דהיינו עולה וה"ה לשאר הדברים דנפקי מרבוי הכתוב שיש בהם מעילה דכעולה יש בהם אזהרה וכיון שפסוק זה של נדריך הוא אזהרה על המעילה וכבר קדם לנו שהמעילה אינו תלוי בכזית אלא בשוה פרוטה כי אזהר רחמנא ואמר שיש במעילה לאו הוא ג"כ בנהנה בשוה פרוטה דבהכיא גוונא דאיכא מעילה איכא אזהרה והיכי דמעילה אינה תלויה בכזית דהא לא כתיב ביה אכילה כי אם בשוה פרוטה וכמו שבאה הקבלה לזה הכי נמי דאזהרה שבאה על המעילה אינה תלויה בכזית כי אם בשוה פרוטה. והכן רואה שרבינו בהל' סנהדרין פי"ט בשמנה הלאוין שחייבין עליהם מלקות לא מנה האוכל מן בשר העולה או מן האימורין אלא מנה האוכל ממנחת כהן וכן מכל דבר שהוא כליל לאשים ואח"כ כתב הנהנה מן ההקדש והאזהרה זו לא נפקא אלא מפסוק זה של ונדריך דקאי על פסוק דנפש כי תמעול מעל לומר שכל דבר שיש בו מעילה יש בו אזהרה ובפירוש כתב בפ"ז מהלכות אלו דבבשר עולה יש איסור נוסף יתר על המעילה יע"ש: הכלל העולה ממה שכתבנו הוא דהאוכל מבשר העולה בין קודם זריקה בין לאחר זריקה וכן מהעולות הנשרפות וכן מאימורי קדשי קדשים או מאימורי קדשים קלים לאחר זריקה או מבשר קדשי קדשים קודם זריקה ויש באכילתן כזית ושוה אותו כזית פרוטה לוקה שתים אחת משום הלאו המיוחד בכל אחד מהם ששיעורו בכזית ואחת משום הלאו של מעילה שהוא כולל לכל דבר שהוא חייב במעילה לוקה על המזיד ושיעורו בשוה פרוטה אם אכל אחד מכל אלו והיה בו כזית ולא היה בו שוה פרוטה אינו לוקה כי אם על הלאו המיוחד בכל אחד מהם אבל אינו לוקה על הלאו של מעילה הכולל כיון שאין בו שוה פרוטה וכן אם היה בו שוה פרוטה ולא היה בו כזית אינו לוקה על הלאו הכולל של מעילה כי אם על הלאו הפרטי שמחייב אותו בכזית ובהבלר השנים דהיינו שאין בו כזית וגם אין בהנאתו שוה פרוטה אינו לוקה מכל וכל וכן אם נהנה ולא אכל אף שיש בהנאתו בכזית אינו לוקה על לאו הפרטי כי אם על הלאו הכולל אם היה בהנאתו שוה פרוטה ושאר הדברים שאין בהם מעילה וכגון אימורי קדשים קלים קודם זריקה שנתמעטו מן הכתוב שאמר מקדשי ה' וכמו שהובא בת"כ אין בהם מלקות כי אם באוכל מהם כזית אבל בנהנה מהם או באוכל אך לא היה כזית אף שבהנאה היתה שוה פרוטה ליכא מלקות כלל. ומ"מ יש לתמוה על רבינו שזה הלאו של ונדריך לא היה לו להביאו בהלכות מעשה הקרבנות כי אם בהלכות מעילה כי שם ביתו וכבר הביא מרן קושיא זו פי"א מהלכות מעה"ק וצ"ע:

ה הביא מעילתו עד שלא הביא אשמו כו'. עיין בספר בית יעקב סי' קס"ד ודוק:

ז והגוזז את השור וכו'. עגלה ערופה ופרה אדומה אינם בלאו זה. תוספתא פ"ק דפרה הביאה הר"ש שם ועיין בפ"ג דבכורות (דף כ"ו):

ודע דהקשו התוס' פ"ג דמעילה (דף י"ג) אההיא דאמרינן אתיא העברה העברה דלמאי איצטריך קרא לכתוב ולא תגוז בכור שורך לאסור גיזה בקדשים תיפוק ליה מדאמר גבי פסולי המוקדשין תזבח ולא גיזה. ותירצו דלא הוה ידעינן למאי קא אתי תזבח למעוטי אבל השתא דאסר גיזה בקדשים א"כ אתי תזבח לומר אבל גיזה כדקיימא קיימא ע"כ. ולא הבינותי קושיתם דהא איצטריך קרא דולא תגוז למלקות דהאי מקרא דתזבח ולא גיזה נהי דאיסורא ילפינן מיניה אבל מלקות לא ילפינן דהא לאו הבא מכלל עשה הוא ואין לוקין עליו. ומה שלוקה הגוזז בפסולי המוקדשין אע"ג דאיסורו בא מלאו הבא מכלל עשה הוא משום דאהדריה קרא לאיסוריה וכמ"ש התוס' בפ' גיד הנשה (דף צ"ט) ד"ה רבא. אבל אי לא הוה כתיב ולא תגוז פשיטא שלא היה לוקה שום גוזז וצ"ע. ועיין בחדושי הרשב"א והר"ן שם שנראה מדעתם דס"ל שיש לדמות גיעולי נכרים לפסולי המוקדשין. ועיין במ"ש התוספות פ"ב דבכורות (דף ע"ו) אההיא דאמרינן ואהני קרא לאוקמה עליה בלאו. אך ק"ל כפי כלא

והמעשר שהקדושה חלה על גופן אף על פי שהן בעלי מומין קבועין מתחילתן. ואינן יוצאין לחולין להגזז ולהעבד לעולם. ואסור להרביע בבכור או בפסולי המוקדשין: י מותר לתלוש את השיער לכתחילה מן הקדשים כדי להראות המום למומחה. ואותו השיער שתלש או שנשר מן הבהמה או מן הבכור והמעשר הרי זה אסור בהנייה אפילו לאחר שישחטו מפני מומן. גזירה שמא ישהה אותן הואיל ואינן באין לכפרה. אבל צמר הנושר מן החטאת והאשם מותר בהנייה לאחר שחיטתן מפני מומן. הואיל ולכפרה הן באין אינו משהה אותן. ואם נתלש מן העולה הרי זה ספק. וכל שיתלש מכל הקדשים אחר שנפל בהן מום הרי הוא מותר בהנייה שהרי לא תלש בידו. חוץ מן הבכור והמעשר שאף הנתלש ממנו אחר שנפל בו מום אסור בהנייה: יא השוחט בכור או שאר מוקדשין. תולש את השיער מכאן ומכאן לעשות מקום לסכין. ובלבד שלא יזיזנו ממקומו: יב קדשי בדק הבית אסורין בגיזה ועבודה מדברי סופרים אבל מן התורה אינן אסורין. לפיכך הגוזז אותן או העובד בהן אינו לוקה אבל מכין אותו מכת מרדות: יג המקדיש עובר למזבח אמו אסורה בעבודה מדברי סופרים. מפני שעבודתה מכחשת את העובר גזרו בה. והרי היא מותרת בגיזה שאין בזה הפסד לולד. הקדיש אבר אחד מן הבהמה בין לבדק הבית בין למזבח הרי הדבר ספק אם אסורה כולה בגיזה ועבודה או אינה אסורה לפיכך אין לוקין עליה:

פרק שני

א קדשים [א]קלים אין מועלין בהן עד שיזרק הדם. נזרק הדם מועלין באימוריהן עד שיצאו לבית הדשן שהרי הן לאשים ואין מועלין בדבר הנאכל כמו שביארנו. אפילו העלה האימורין שלהן למזבח קודם זריקה אין מועלין בהן עד שיזרק הדם. הוציא אימוריהן לחוץ קודם זריקה אין מועלין בהן עד שיזרק הדם. נזרק הדם אע"פ שעדיין הן בחוץ ולא החזירן מועלין בהן. שהזריקה מועלת ליוצא בין להקל בין להחמיר: ב כל קדשי קדשים מועלין בהן משהוקדשו עד שיזרק הדם. נזרק הדם מועלין בהן בדבר שכולו לאשים עד שישרף ויצא לבית הדשן ואין מועלין בדבר הנאכל כמו שביארנו: ג [ב]כיצד העולה אחד עולת העוף ואחד עולת בהמה והקומץ והלבונה. ומנחת כהנים והחביתין ומנחת נסכים מועלין בהן משעת הקדשן עד שיצאו אחר שריפתן על המזבח לבית הדשן: ד וכן פרים הנשרפין ושעירים הנשרפין מועלין בהן משעת הקדשן עד שישרפו ותגמר שריפתן בבית הדשן ויתוך הבשר. אבל קודם שיתוך מועלין בו והוא בבית הדשן: ה וכן פרה אדומה

א סמ"ג לאוין שמא עשין רי: ב סמ"ג עשין שם:

כסף משנה

ואסור להרביע בבכור או בפסולי המוקדשין. בפ' אלו הן הלוקין (דף כ"ב) אמר ר' הושעיא המרביע שור פסולי המוקדשין לוקה. ופירש"י המרביע שור פסולי המוקדשין שנפדה אפילו על מינו לוקה שהרי גוף אחד ועשאו הכתוב ב' גופים דתורת חולין ותורת קדשים יש עליו עכ"ל. ואיני יודע למה לא כתב רבינו שלוקה. ומה שכתב שאסור להרביע בבכור:

י מותר לתלוש השיער לכתחלה וכו'. בפ"ג דבכורות (דף כ"ה כ"ו). ומ"ש ואותו השיער שתלש או שנשר וכו' הרי זה אסור בהנאה אפי' לאחר שישחטו מפני מומן וכו'. שם במשנה פלוגתא דתנאי ופסק כחכמים ואליבא דר"י דאמר בגמ' אמר ר"נ הלכה כר"י הואיל ותנן בבחירתא כוותיה וכו' אמר ר"ל בר יצחק מתני' נמי דיקא וכו'. ומ"ש אבל צמר הנושר מהחטאת והאשם מותר וכו' שם בגמ'. ומ"ש ואם נתלש מן העולה ה"ז ספק. שם בעיא דלא איפשיטא: וכל שיתלש מכל הקדשים וכו' חוץ מן הבכור וכו'. כתב הר"י קורקוס ז"ל שיש ללמוד כן מדקתני בברייתא בכור בעל מום משמע וכן מדנקט דוקא בכור מהטעם שנתבאר בבעיא עולה התמימה משמע דבבעלת מום ליכא ספיקא:

יא השוחט הבכור וכו'. משנה בפרק ג' דבכורות (דף כ"ד:):

יב קדשי בדק הבית וכו'. מימרא דר"א שם (דף כ"ה) והעמידו אותה מדרבנן. ונתבאר גם בפ' כאשים הגז (דף קל"ס):

המקדיש

יג המקדיש עובר למזבח וכו' והרי היא מותרת בגיזה וכו'. פ"ק דתמורה (דף י"ג): הקדיש אבר אחד מן הבהמה וכו'. שם בעיא דלא איפשיטא:

פ"ב א קדשים קלים אין מועלים בהם וכו'. משנה בפרק קמא דמעילה (דף ו'). ומ"ש ואין מועלין בדבר הנאכל. נתבאר בפרק שקודם זה. ומ"ש אפי' העלה האימורים שלהם למזבח קודם זריקה אין מועלין בהם עד שיזרוק הדם. פ' המזבח מקדש (דף פ"ה:): הוציא אימוריהם לחוץ וכו'. משנה בפ"ק דמעילה אימורי קדשים קלים שיצאו לפני זריקת דמים ר"א אומר אין מועלין בהם וכו' ר"ע אומר מועלין בהם ואמרינן בגמ' דר"ע סבר אפי' זריקה שלא כתקנה מייתי לידי מעילה וידוע דהלכה כר"ע. ומ"ש שהזריקה מועלת ליוצא בין להקל בין להחמיר היינו לומר דאימורי קדשים קלים שיצאו לפני זריקת דמים כשיזרק הדם מועלים בהם ובשר קדשי קדשים שיצא לפני זריקת דמים כשיזרק הדם אין מועלין בו וכדתנן בפ"ק דמעילה אליבא דר"ע:

ב כל קדשי קדשים מועלים בהם וכו' עד מועלים בו והוא בבית הדשן. משנה בפ"ב דמעילה (דף ט'):

ה וכן פרה אדומה וכו'. בפ"ד דפרה שנינו לעולם מועלים בה וכו' עד שתעשה אפר

משנה למלך

וה הא דכתיב ובת איש כהן כי תהיה לאיש זר כו' ומינה ילפינן שהחללה אינה אוכלת בתרומה וכמ"ש רבינו בהלכות תרומות ורבינו מנה בכלל סנהדרין פי"ט חללה שאכלה תרומה בכלל הלוקין ואמאי לא אמרי' שהיא במיתה משום דאסדריה קרא לאיסורא דוכל זר לא יאכל קדש וצ"ע. ועיין כמ"ש התוס' פ"ה דע"ז (דף ס"ו) סוף ד"ה אר"י וכמ"ש בפ"ק דיו"ט (דף י"ב) ד"ה השוחט ודוק:

ט ואסור להרביע בבכור או בפסולי המוקדשין. מרן הביא על זה הסוגיא דפ"ב דמכות (דף כ"ג) דאמר ר' הושעיא המרביע שור פסולי המוקדשין לוקה ותמה ואמר ואיני יודע למה לא כתב רבינו שלוקה עכ"ד. ואני תמיה על מרן דאיך יתכן לומר שדברי רבינו הללו הולכו מאותה סוגיא דמכות דהתם מדין איסור כלאים נגעו בה ומה שייך דין זה בהל' מעילה ואי משום דקא עסיק בדין פסולי המוקדשין לענין איסור גיזה ועבודה נקט נמי הא דינא דאיסור הרבעה אין זה דרכו של רבינו אלא לכתוב כל דין ודין במקומו הראוי לו ועוד דאמאי לא הביא ג"כ מימרא דרב יצחק דאמר המנהיג בשור פסולי המוקדשין לוקה שהוא דומה לאיסור הרבעה שהכל הוא מטעם דחשיב כשני מינים ומלבד זה כמה הלכתא איכא בפסולי המוקדשין והלא כתבם רבינו במקומם הראוי להם. ע"ק דבכור זה דנקט רבינו שלא הוזכר שם בגמרא לא ידעתי במאי קא מיירי אי בבכור תם פשיטא דליכא איסור כלאים שהרי אין חולין וקדשים מעורבים וכן לפי פירוש ר"ת דקאמר דטעמא דלקי משום כלאים הוא משום דרחמנא קרייה כלבי וכאיל שהם שני מינים פשיטא דזה לא שייך בבכור תם ואי נימא היינו פסולי המוקדשין ואם רצה לומר דבכור אף שקדם מום קבוע ללידתו אפ"ה אסור להרביעו משום דאכתי תורת חולין וקדשים יש עליו משא"כ במקדים בעל מום קבוע דאין בה שום קדושה ואפילו קודם שנפדים אלא מדבריהם וכל שכן אחר שנפדים שהיא חולין גמורים ככר למדנו רבינו דין זה דבבכור אין חילוק בין נולד במומו לנפל בו מום אח"כ ותו אי מהאי טעמא נקט בכור אמאי שבקיה לבר זוגיה דבכור דהיינו מעשר שהכלם שוין בדין זה ותו שאין דרכו של רבינו להביא דינים מסברתו כי אם מה שהוזכר בגמ'. אשר על כן נ"ל אחרי בקשת המחילה הראויה ממרן שתלמידו להועיל שדין זה שכתב כאן רבינו לא שייך לאותה סוגיא דמכות כלל ואותה סוגיא כבר הביאה רבינו במקומו הראוי לו כמנהגו שהוא בסוף פ"ט מהל' כלאים וכתב שהחורש או המרביע בשור פסולי המוקדשים לוקה משום כלאים ודברי רבינו הללו הם ברייתא מפורשת בפ"ב דמ"ק (דף י"ב) ת"ר אין מרביעין בהמה בחולו של מועד ביוצא בו אין מרביעין בבכור ולא בפסולי המוקדשין ע"כ והדבר מבואר דמטעם איסור מלאכה נגעו בה דומיא דאיסורא דחול המועד וכן פירש רש"י בסדיא ואתא בבכור דקא עביד ביה מלאכה וכתיב לא תעבוד וכן פסולי המוקדשין טעם איסור הרבעה הוא משום זה שהרי אסור הוא בעבודה וכמ"ש רבינו בדין ע' ופשט ברייתא בזה בפ"ב מעם' פרס מ"ד עלה עליה זכר פסולה והטעם משום עבודה ודין זה לא שייך כאן דקא עסיק באיסור עבודה בקדשים וס"ל דאינו לוקה ומש"ה כתב ואסור ולא משום דס"ל דעבודה בפסולי המוקדשין אינו לוקה משום דלא כתיב בה לאו בהדיא אלא נפיק איסורא מכלל עשה דכתיב תזבח ולא גיזה דהא אמרינן בפ"ב דבכורות (דף ט"ו) דהגוזז או העובד בפסולי המוקדשין סופג את הארבעים והטעם הוא משום דאסדריה קרא לאיסורא וכמ"ש הרשב"א והר"ן בפרק גיד הנשה יע"ש. וכבר הארכנו בכלל זה לעיל בפרקין דין ז' אלא טעמא דרבינו הוא משום דקרא לא קפיד אלא שלא יהא הוא עובד בקדשים דכתיב לא תעבוד אבל המרביע הוא אינו עובד בה אלא עושה פעולה שהבהמה הרובעת תעבוד בקדשים וזה לא הזהיר הכתוב אלא חכמים אסרו דבר זה שלא יהא הוא סיבה שתיעשה עבודה בקדשים. וכן נראה מלישנא דברייתא שאין כאן אלא איסורא בעלמא דקתני כיוצא בו אין מרביעין בבכור כו' משמע דדומיא דאין מרביעין בחולו של מועד מיתנייא והתם פשיטא דאין איסורו כי אם מדרבנן וכמבואר ושאני פרה דמיפסלא בעלה עליה זכר דהאני פרה דמעגלה ערופה גמר דכתיב בה אשר לא עובד בה הרי שהכתוב הקפיד דבעי שלא נעשית בה שום עבודה ומש"ה עלה עליה זכר פסולה שהרי נעשית בה עבודה אבל בקדשים לא הקפיד בה הכתוב שלא תיעשה בה עבודה אלא שאנחנו מוזהרין שלא לעבוד בה והמרביע אינו עובד בה אלא הרובע היא העובדה וזה פשוט. ולפי מ"ש האיסור הוא דוקא בבהמת פסולי המוקדשין היא נרבעת אבל אם רובעת פשיטא דהרי שהרי אין כאן עבודה: [ביאור דברים אלו עיין בס' תשובת חת"ס סופר חלק י"ד סי' ש"ס]:

י מותר לתלוש את השיער וכו'. ומיהו צריך שלא יזיזנו ממקומו דומיא דמ"ש רבינו לקמן בדין י"א ומכ"ש נפקא כדאיתא בגמ' (דף כ"ה) ולפי זה נראה דצריך שיהיה ביד ולא בכלי. ומ"ש אסור בהנאה. אפי' בתמימה ואפי' בתלש בידו לא אסור מן התורה כי אם מדרבנן כ"כ התוס' פ"ב דחולין (דף ל"ו) ובפ"ג דבכורות (דף כ"ה):

יא תולש את השיער מכאן ומכאן כו'. בגמ' (דף כ"ה) אמרי' אר"ל לא שנו אלא ביד אבל בכלי אסור. ולא ידעתי למה השמיט רבינו דין זה. ואולי סמך על מ"ש בפרק ג' מהלכות יו"ט הלכה ג' שכתב להא דר"ל ויו"ט ובכור שוין הם לענין זה והטוי"ד סי' ש"ת הביא להא דר"ל ואילו בא"ח סי' תק"ח השמיטו:

פ"ב א קדשים קלים אין מועלין בהם וכו'. כתבו התוס' בפ"ק דנדרים דאף דקי"ל דאין מעילה בשלמים איסורא דאורייתא מיהא איכא יע"ש. וכ"כ בפ"ק דתמורה (דף ג') ד"ה לאו וכן פירש"י בפרק כל שעה (דף כ"ו) ד"ה בעלי שלמים יע"ש:

אדומה מועלין בה משהוקדשה עד שתעשה אפר. אף על פי שהיא כקדשי בדק הבית הרי נאמר בה חטאת היא. ותנאי בית דין הוא שלא ימעול אדם באפר הפרה: ו חטאת בהמה ואשם וזבחי שלמי צבור מועלים בכולן משהוקדשו עד שיזרק הדם. נזרק הדם מועלין באימוריהן עד שיצאו לבית הדשן. ואין מועלין בבשר. וכן חטאת העוף מועלין בה משהוקדשו עד שיזה דמה. הוזה דמה אין בה מעילה. אבל אסור ליהנות במוראתה ונוצתה והנהנה בהן אחר הזייה לא מעל: ז המנחות מועלין בהן משהוקדשו אע"פ שעדיין לא נתקדשו בכלי שרת עד שיקטיר הקומץ. קרב הקומץ הותרו השירים באכילה. ואם נפסלו השירים או חסרו ואחר כך הקטיר הקומץ הואיל והקטרה זו אינה מתרת השירים באכילה הרי הדבר ספק אם יצאו ידי מעילה או לא יצאו: ח לחם הפנים מועלין בו משהוקדש אף על פי שעדיין לא נאפה עד שיקטיר הבזיכין. הקטיר הבזיכין הותר באכילה. וכן שתי הלחם מועלין בהן משהוקדשו קודם שיאפו עד שיזרק דם הכבשים. נזרק דם הכבשים הותר באכילה: ט הנסכים מועלין בהן משהוקדשו. ירדו לשיתין אין מועלין בהן. מים שמנסכים בחג הסוכות כל זמן שהן בכד של זהב אין נהנין בהן והנהנה לא מעל. נתנו אותן בצלוחית מועלין בכולן. שהרי הן מכלל הנסכים: י לוג שמן של מצורע מועלין בו משהוקדש בכלי עד שיזרק דם האשם. נזרק דם האשם לא נהנין ולא מועלין עד שיתנו ממנו מתנותיו. נתנו ממנו המתנות הותרו השירים באכילה כבשר חטאת ואשם: יא [א]כל דמי שחיטת הקדשים אין מועלין בו בין לפני כפרה בין לאחר כפרה עד שיצא לנחל קדרון *יצא לנחל קדרון מועלין בו מפני שהיה נמכר לגננות ודמיו הקדש. אבל המקיז דם לבהמת קדשים הרי הוא אסור בהנייה ומועלין בו הואיל ואינה יכולה לחיות בלא דם הרי הוא כגופה: יב העצמות והגידים והקרנים והטלפים שפירשו מקדשי קדשים לפני זריקת דמים מועלין בהן. פירשו לאחר זריקת דמים אין מועלין בהן. עצמות העולה שפירשו לפני זריקה אין מועלין בהן לאחר זריקה שהזריקה מתרת אותם. ואם פירשו אחר זריקה מועלין בהן לעולם. עצמות העולה שפקעו מעל המזבח קודם חצות הלילה מועלין בהן. לאחר חצות אין מועלין בהן. אע"פ שפקעו קודם חצות כיון שהגיע חצות הלילה נעשו כל האיברים כמי שנתאכלו ונעשו אפר: יג גחלת שפקעה מעל המזבח בין לפני חצות בין לאחר חצות לא נהנין ולא מועלין. אבל גחלת של קדשי בדק הבית מועלין בה. והשלהבת לא נהנין ולא מועלין: יד דשן המזבח החיצון בין קודם הרמת הדשן בין אחר הרמה מועלין בו: טו דישון המזבח הפנימי ודישון המנורה לא נהנין ולא מועלין: טז כל בהמת קדשי קדשים שהיא בעלת מום. בין שקדם מום קבוע להקדשה בין שקדם הקדשה למום קבוע ואפילו היתה מחוסר זמן

השגת הראב"ד

*יצא לנחל קדרון. א"א אותה מעילה אינה אלא מדרבנן והכי איתא ביומא:

א סמ"ג שם:

אפר. ובפ"ז דשקלים שנינו שהתקינו ב"ד שלא יהו מועלים באפר פרה. וקאמר עלה בבבלי ובירושלמי כדין הוא שימעלו בה והם גזרו שלא ימעלו בה ותנא' חטאת מלמד שמועלין בה בה מועלין ואין מועלין באפרה ובגמ' דידן פ' התכלת (דף מ"א ע"ב) מקשה על מאי דתנן שהוא תנאי ב"ד שלא יהו מועלים באפרה דאורייתא היא דתניא חטאת מלמד שמועלין בה היא בה מועלין באפרה אין מועלין אמר רב אשי שתי תקנות הוו דאורייתא בה מועלין באפרה אין מועלין כיון דחזו דקא מזלזלי בה וקא עבדי מינה למכתן גזרו בה מעילה כיון דחזו דפרשי מספק הזאות אוקמוה אדאורייתא ולפי זה הא דתנן שהוא תנאי ב"ד קאי אמאי דאוקמוה אדאורייתא. ומ"ש רבינו אע"פ שהיא כקדשי בדק הבית קשה דמאי אע"פ אטו קדשי בדק הבית מי לא מעלי בהו. והפשר דה"ק אע"פ שאינה קדשי מזבח וגם אינה קדשי בדק הבית אלא דומה לקדשי בדק הבית וכיון שאינה קדשים ממש לא היה מן הדין שימעלו בה אלא דקרייה רחמנא חטאת:

ו חטאת בהמה ואשם וכו' עד הוזה דמה אין בה מעילה. משנה פ"ב דמעילה (דף ט'). ומ"ש אבל אסור ליהנות במוראתה ונוצתה וכו'. בסוף תמורה (דף ל"ד) עולת העוף שנמצאת דמה מוראתה ונוצה שלה יצאו מידי מעילה ואסיקנא דמ"מ אסורים בהנאה משום דנקברים הם כדאמרינן בפ"ק דיומא נבלעים במקומן וכל הנקברים אפרן אסור:

ז המנחות מועלין בהן משהוקדשו וכו' עד הותרו השירים באכילה ואין בהם מעילה. משנה בפ"ב דמעילה (דף י'). ומ"ש ואם נפסלו השירים או חסרו וכו'. בפ"ק דמנחות בעיא דלא איפשיטא:

ח לחם הפנים מועלים בו משהוקדשו וכו' עד נזרק דם הכבשים הותרו באכילה. משנה בפ"ב דמעילה (דף ט'):

ט הנסכים מועלים בהם וכו'. משנה בפ"ג דמעילה (דף י"א). ומ"ש מים שמנסכים בחג הסוכות וכו'. גם זה משנה שם (דף י"ג). ומ"ש מועלין בכולן. שם אהא דתנן נתנן בצלוחית מועלין בהם אמר ר"ל אין מועלין אלא בג' לוגין ור' יוחנן אמר מועלין בכולן וידוע דהלכה כר"י:

י לוג שמן של מצורע מועלין בו משהוקדש בכלי וכו' עד הותרו השירים באכילה. ברייתא בפ' ב"ש (זבחים מ"ה) וכת"ק דרבי:

יא כל דמי שחיטת הקדשים אין מועלין בו. משנה בפ"ג דמעילה (דף י"א). ומ"ש בין לפני כפרה בין לאחר כפרה. שם בגמרא: כתב הראב"ד אותה מעילה אינה אלא מדרבנן והכי איתא ביומא עכ"ל. הוא בפ' הוציאו לו (דף נ"ט). ומ"ש יצא לנחל קדרון מועלין בו. שם במשנה. ומ"ש אבל המקיז דם לבהמת קדשים הרי הוא אסור בהנאה ומועלין בו. מימרא שם (דף י"ב) ואיתא בפרק אין עומדין (דף ל"א) והכריח שם הר"ר יונה דמועלין בו מן התורה. וכתב הרא"ש דאפילו בדם קדשים קלים דאע"ג דליכא בהו מעילה איכא בהו איסורא דאורייתא*:

יב העצמות והגידים והקרניים והטלפיים וכו' עד מועלים בהם לעולם. בפ' המזבח מקדש (דף פ"ו) אהא דתנן העצמות והגידים והקרנים והטלפים שפירשו לא יחזירו אמריק בגמרא אמר רבה וכו' לא שנו אלא שפירשו לאחר זריקה אבל פירשו קודם זריקה אתיא זריקה ושריתינהו וכו' מתיב וכו' עצמות קדשים לפני זריקה מועלין בהן לאחר זריקה אין מועלים בהן ושל עולה מועלים בהן לעולם אימא ושל עולה פירשו לפני זריקה אין מועלין בהן לאחר זריקה מועלים בהן לעולם ופליגא דר"א דאמר ר"א פירשו לפני זריקה מועלים בהם לאחר זריקה לא נהנים ולא מועלים

מועלים

*עי' בסוף' ערכות ל"א ד"ה המקיז דם:

מועלים ופירש"י לא שנו דקאמר פירשו ירדו ומיהו איתנהו בכלל קדשים אלא שפירשו לאחר זריקה דכיון דבשעת זריקה מחוברים או קובען זריקה למזבח וכי פירשו ה"ל קדשים פסולים אבל פירשו לפני זריקה דכיון דבשעת זריקה לאו בני מזבח היו אתיא זריקה ושריתינהו להדיוט וכו'. עצמות קדשים הנאכלים כגון חטאת ואשם מועלים בהם דאין כאן שעת היתר לכהנים. ופליגא דר"א אדרבה. פירשו לפני זריקה מועלים בהם לעולם דכיון דפירשו ואינהו לאו בני הקטרה נינהו לא אהני להו זריקה ובאיסורייהו קיימו עכ"ל. ובאמת כי סוגיא זו יש בה כמה תימה כמו שיראה המעיין. ומכ"מ רבינו נראה שפסק כר"א דאתי כרישא דברייתא דרב אדא בר אהבה ובעולה פסק כברייתא דרב אדא בר אהבה. וי"ל גבי קדשי קדשים דקאמר לפני זריקה מועלין בהם מה פירושו א"ת דמועלין בהם לעולם ואמאי לא שריא להו זריקה כי היכי דשריא בעולה וא"ת דמועלין בהם דקאמר אינו אלא עד שעת זריקה מדלא נקט בהו אין מועלין בהם לאחר זריקה כדנקט בעולה ונקט בהו מועלים משמע דלעולם מועלים בהם וא"כ תיקשי מה שהקשיתי מ"ש מעולה. וי"ל דקושטא דמלתא דמועלין בהם דנקט בקדשי קדשים אינו אלא עד שעת זריקה כמו בעולה ודייק למינקט בהו מועלים בהם לומר שאע"פ שהם מקדשים הנאכלים מועלים בהם עד שעת זריקה. ובעולה נקט אין מועלים בהם לומר שאע"פ שהם מעולה שכולה כליל אין מועלין בהם לאחר זריקה: עצמות העולה שפקעו מעל גבי המזבח וכו'. בפ"ק הנזכר בדף הנזכר במשנה איברים שפקעו מע"ג המזבח קודם חצות יחזיר ומועלים בהם לאחר חצות לא יחזיר ואין מועלין בהם. ובגמ' (דף פ"ו) אמר פירשו קודם חצות והחזירן אחר חצות רבה אמר חצות שני עוכלתן רב חסדא אמר עמוד השחר עוכלתן וכו' פירשו קודם חצות והחזירן לאחר עמוד השחר רבה אמר חצות שני עוכלתן רב חסדא אמר אין בהם עיכול לעולם מתקיף לה רב יוסף ומאן לימא לן דחצות בראש המזבח מפויא להו עיכול דילמא כל היכא דמשכחת להו מפויא להו עיכול שלתו לסו מתם הלכתא כרב יוסף אתמר נמי אמר רבי חייא בר אבא פירשו קודם חצות והחזירן לאחר חצות לא נהנים ולא מועלים וכו' יוצאים מידי מעילה א"ל רב פפא לאביי וכי מאחר דשלתו מתם הלכתא כרב יוסף ואמר רבי חייא בר אבא וכן תני בר קפרא רבה ורב חסדא במאי פליגי א"ל בשמניה ע"כ בגמרא. וקשה בעיני לייסב דברי רבינו ע"פ הדברים האלה כמו שהוא מבואר לכל מעיין. ומה שנ"ל לומר על צד הדחק הוא שפסק כרב יוסף דאמרינן בגמ' דהלכתא כוותיה וכיון דרב יוסף סבר דחצות כל היכא דמשכחת להו מפויא להו עיכול באיברים שפקעו יליף מינה רבינו לעצמות שפקעו:

יג גחלת שפקעה מעל המזבח וכו'. תוספתא פ"ק דמעילה. ומ"ש אבל גחלת של קדשי בדק הבית מועלין בה ושלהבת לא נהנין ולא מועלין. משנה בסוף מסכת יו"ט (דף ל"ט):

יד דשן מזבח החיצון וכו'. בפ"ב דמעילה (דף ט') אתמר הנהנה מאפר תפוח שעל גבי המזבח רב אמר אין מועלין בו ור"י אמר מועלין בו לפני תרומת הדשן כ"ע לא פליגי דמועלין בו כי פליגי לאחר תרומת הדשן וידוע דהלכה כר"י. ובפ' ב"ש (דף מ"ה) ובפ"ג דמעילה (דף מ"ו) קאמר סתם גמ' דתרומת הדשן אע"פ שנעשית מצותו מועלים בו:

טו ומ"ש דישון מזבח הפנימי ודישון המנורה לא נהנים ולא מועלים. משנה במעילה פרק שלישי:

טז כל בהמת קדשי קדשים שהיא בעלת מום וכו' הכי משמע בפ"ג דמעילה

דף

משנה למלך

יב העצמות והגידים כו'. עיין בגמרא סוכה (דף ל"ח ע"ב) שהאריך בזה ודוק. ומ"ש רבינו עצמות העולה שפקעו. עיין בספר הנזכר שהשיג עצמות העולה יע"ש שהאריך בזה ודוק:

טו דישון המזבח וכו'. עיין בסוף הל' פסולי המוקדשין:

טז כל בהמת קדשי קדשים כו'. כתב מרן הכי משמע בפ"ג דמעילה וכו'. ונראה איתא בהדיא בפ"ג

זמן מועלין בהם משהוקדשו עד שיפדו. אבל תורין שלא הגיע זמן ובני יונה שעבר זמנן והן קדשי מזבח אף על פי שאסור ליהנות בהן הנהנה לא מעל. הואיל ואינן ראויין לפדיון הרי הם כחטאות המתות לפיכך אין מועלין בהן:

פרק שלישי

א קדשי אמזבח שמתו יצאו מידי מעילה דבר תורה. אבל מועלין בהן מדברי סופרים. וכן אם נפסלו בדברים שיפסלו בהן הקרבנות שכבר ביארנום מועלין בהן מדברי סופרים. במה דברים אמורים בשלא היה להן שעת היתר לאכילת כהנים. אבל אם היה לקדשי קדשים הנאכלים שעת היתר ואחר כך נפסלו ונאסרו באכילה הואיל והותרו שעה אחת אין מועלין באותו דבר שהיה ראוי לאכילה כמו שביארנו. כיצד קדשי קדשים שנפסלו קודם שיגיע הדם למזבח כהלכתן כגון ששחטן בדרום אע"פ שקיבל בצפון. או ששחטן בצפון וקיבל. בדרום או ששחט ביום וזרק בלילה. או ששחט בלילה וזרק ביום. או שעשאן במחשבת הזמן או במחשבת המקום או. שקיבלו הפסולין את דמן אף על פי שזרקוהו כשרים. או שזרקוהו פסולין אע"פ שקיבלוהו כשרים. או שיצא הדם והבשר כולו קודם זריקת הדם. או שלן הדם. בכל אלו מועלין בכולן לעולם שהרי לא היה להן שעת היתר. אבל אם הגיע הדם למזבח כמצותו ואחר כך לן הבשר או האימורין. או שנטמא הבשר או האימורין. או שיצא הבשר או האימורין לחוץ. או שיצא מקצת הבשר קודם זריקת דמים. בכל אלו וכיוצא בהן אין מועלין בשאר בשרן שהרי היה לו שעת היתר לאכילה כמו שביארנו: ב קיבלו הפסולין את הדם וזרקוהו וחזרו הכשרים לעבודה וקיבלו שאר דם הנפש וזרקוהו אין מועלין בבשרן. שאין הפסולין עושין שאר דם הנפש שירים חוץ מן הטמא הואיל וראוי לעבודת צבור עושה שאר דם שירים: ג, כיצד קיבל הטמא וזרק אע"פ שחזר הכשר וקיבל שאר דם הנפש וזרקו הרי אלו לא היתה להן שעת היתר ומועלין בכולן שזה הדם שירים הוא ואין זריקת השירים מועלת. כבר ביארנו שאין בקדשים קלים מעילה לעולם חוץ מאימוריהן אחר זריקת הדם והוא שתהיה זריקה המועלת. אבל קדשים קלים שנתפגלו אע"פ שנזרק הדם אין מועלין באימוריהן. וכן אם יצא הדם אע"פ שהחזירו וזרקו אין מועלין באימוריהן: ד כל חטאות המתות כגון ולד חטאת ותמורתה וכיוצא בהן אסור ליהנות בהן ואם נהנה לא מעל: ה, וכל חטאת שתרעה עד שיפול בה מום מועלין בה עד שתפדה: ו המפריש חטאתו ואבדה והפריש אחרת תחתיה ואחר כך נמצאת הראשונה והרי שתיהן עומדות ושחט שתיהן כאחת וזרק דם אחת מהן. אין מועלין לא בבשר זו שנזרק דמה ולא בבשר חברתה. ואע"פ שאינו ראוי לאכילה הואיל ואם רצה מזה זורק ואם רצה מזה זורק: אבל אם שחט

זו

א כמ"ג עשין רי:

כסף משנה

ודף י"ב). וכתב הר"י קורקוס ז"ל איכא למידק שכתב רבינו בפ"א שכל שקדם מום קבוע להקדשו אין אסור בגיזה ועבודה אלא מדבריהם ואמאי הא אסור מן התורה למעול בו, וי"ל דמיירי בשאינו נהנה מאותה גיזה ואותה עבודה א"נ שאין בה שוה פרוטה. ומ"ש אבל תורים שלא הגיע זמנם ובני יונה שעבר זמנם וכו'. משנה פ"ג דמעילה:

פ"ג א קדשי מזבח שמתו וכו'. מימרא דר"י בפ"ג דמעילה (י"ב) ובריש מעילה שם. ואיכא למידק אמאי נקט רבינו קדשי מזבח הא ר"י קדשים סתם נקט. וי"ל דלרבותא נקט קדשי מזבח וכ"ש קדשי בדק הבית ועוד משום דבהאי פירקא עסיק בדיני קדשי מזבח מש"ה פתח בהו. ומ"ש וכן אם נפסלו בדברים שיפסלו בהם הקרבנות מועלים בהם מד"ס כד"א בשלא היה להן שעת היתר לאכילת כהנים וכו' כיצד קדשי קדשים שנפסלו קודם שיגיע הדם למזבח כהלכתן כגון ששחטן בדרום אע"פ שקיבל בצפון וכו' עד שהרי לא היה להם שעת היתר. משנה בריש מעילה קדשי קדשים ששחטן בדרום מועלים בהם ששחטן בדרום וקיבל דמן בצפון בצפון וקיבל דמן בדרום שחט ביום וזרק בלילה שחט בלילה וזרק ביום או ששחטן חוץ לזמנן וחוץ למקומן מועלים בהם כלל אמר ר' יהושע כל שהיה לה שעת היתר לכהנים אין מועלים בה וכל שלא היה לה שעת היתר לכהנים מועלים בה אי זו היא שהיה לה שעת היתר לכהנים שלנה ושנטמאה ושיצאת ואי זו היא שלא היה לה שעת היתר לכהנים שנשחטה חוץ לזמנה וחוץ למקומה ושקיבלו פסולים וזרקו את דמה. ומ"ש רבינו או שזרקוהו פסולים אע"פ שקיבלוהו כשרים. שם נחלקו חזקיה ור"י אי סגי בגרמה לזריקה דהיתר זריקה שניגו או בעי שעת היתר אכילה דחזקיה סבר היתר זריקה סגי הילכך כל שנתקבל הדם שלא בהכשר סגי להוציא מידי מעילה ור"י סבר דלא אלא שיזרק בהכשר ויותר באכילה ופסק רבינו כר"י מפני שהם הביאו כמה ראיות לדבריו ואע"ג דשניגהו חזקיה שינויי דחיקי נינהו ועוד דסוגיא דפ"ב דמנחות כר"י רהטא. ובגמ' אתמר עלו מהו שירדו רבה אמר אם עלו ירדו רב יוסף אמר אם עלו לא ירדו אליבא דר' יהודה לא תיבעי לך דכ"ע לא פליגי דאם עלו ירדו כי פליגי אליבא דר"ש וכו' תנן קדשי קדשים ששחטן בדרום מועלין בהם בשלמא לרב יוסף ניחא אלא לרבה קשיא מאי מועלים בהם מדרבנן ואע"ג דהא דאוקימנא מתני' דקתני מועלין בהם מדרבנן אליבא דרבה הוא משמע דלרב יוסף מועלין בהם מדאורייתא ובמסקנא בגמרא אסיקנא לרבה בתיובתא והוי משמע לכאורה דכיון דהלכה כרב יוסף ולדידיה מועלין דקתני מתני' הוי דאורייתא הכי נקטינן כי דייקינן בה נקטינן דמועלים בהם דקתני מתני' היינו מדרבנן משום דהא דאוקימנא מתני' דמועלין בהם היינו מדרבנן לרבה אבל לרב יוסף הוי מדאורייתא היינו אליבא דר"ש אבל לר' יהודה הא אמרינן דכ"ע לא פליגי דאם עלו ירדו וא"כ אין מועלין בהם מדאורייתא וכיון דקי"ל הלכה כר' יהודה לגבי ר"ש כל שלא היה לה

שעת היתר לכהנים אין מועלין בה אלא מד"ס. ומ"ש או שיצא הבשר והדם כולו. נ"ל שט"ס יש כאן וצריך להגיה או שיצא הדם והבשר כולו דגרסינן בפ"ק דמעילה (דף ו' ח') אמר ר' יוחנן כי אמר ר"ע זריקה מועלת ליוצא שיצא מקצתו אבל יצא כולו לא, ופירש"י שיצא מקצת הבשר ולא יצא כולו דמינו דמהניא זריקה למקצת שבפנים מהני נמי להאי מקצת שיצא אבל יצא כולו לא וכו' דכמו דליתיה לבשר דמי אמר רב פפא לא אמר ר"ע זריקה מועלת ליוצא אלא שיצא בשר אבל יצא דם אין זריקה מועלת ליוצא והניא כוותיה משמע בהדיא דדם אפי' יצא מקצתו אין זריקה מועלת דהא בשר אין זריקה מועלת בו אלא ביצא מקצתו ובהדיא גוונא אמר דבדם אין זריקה מועלת. ומ"ש או שיצא מקצת הבשר קודם זריקת דמים וכו' שהרי היה לו שעת היתר לאכילה. כלומר ואח"כ זרק הדם וכמ"ש לעיל בסמוך דזריקה מועלת כשיצא מקצת הבשר:

ב קיבלו הפסולים את הדם וכו' עד ואין זריקת השירים מועלת. בפ"ק דמעילה (דף ה') ועיקרה פ"ג דזבחים וכבר נתבאר דין זה פ"א מה' פסולי המוקדשין:

וכבר ביארנו שאין בקדשים קלים וכו' אבל קדשים קלים שנתפגלו אע"פ שנזרק הדם אין מועלין באימוריהם. מימרא דרב גידל אמר רב בפ"ק דמעילה (דף ג') ואע"ג דאותביה רב פפא לאביי ואיפשיק הא אמרינן התם דכי אתא אביי קמיה דרבי אבא שני ליה ואע"ג דבפ' התכלת (דף מ"ז) פריך מדרב גידל וקאמר ולא איתותב דרב גידל לאו למימרא דאיתותב דרב גידל ואידחי ליה אלא היינו לומר דכיון דאיכא תיובתא עליה דרב גידל אע"ג דשני לה בשינויא דחיקא לאו איהו כדאי למיפרך מיניה. ועוד י"ל דרב פפא הוא דאותביה לדרב גידל בפ"ק דמעילה והיא הוא דקאמר בפרק התכלת ולא איתותב דרב גידל משום דלא שמיע ליה שינויא דרבי אבא א"נ שמיע ליה ולא ס"ל אבל אנן דידעינן לשינויא דרבי אבא נקטינן שפיר כרב גידל אמר רב ולא דחיק ליה כיון דאיכא שינויא לתיובתיה ור' אבא ואביי ס"ל כוותיה ועוד דהתם בפ"ק דמעילה מייתי גמ' סייעתא להא דרב גידל. והר"י קורקוס ז"ל כתב שטעם רבינו משום דלא איתותב רב גידל אלא במאי דאמר בזריקת פגול אינה מוציאה אבל במאי דאמר אינה מביאה הלכתא כוותיה. ומ"ש רבינו וכן אם יצא הדם וכו'. ברייתא בפ"ק דמעילה (דף ז'):

ד כל החטאות המתות וכו' אסור ליהנות בהם ואם נהנה לא מעל. משנה פ"ג דמעילה (דף י') ופ"ד דתמורה (דף כ"א):

ו המפריש חטאתו ואבדה והפריש אחרת תחתיה וכו'. בספ"ק דמעילה (דף ז') ופירש"י אלא ששחט שניהם בבת אחת כגון ששחטום שני כהנים כאחד דכחד נינהו דמי דלא קדמה שחיטת של אחת לשל חבירתה אבל בזו אחר זו לא וכו' משום דכשעה ששחט הראשונה מיד נעשית השנייה מותר חטאת:

כל

משנה למלך

בפ"ב דבכורות (דף ט"ו) לענין מום ודברי מרן הם עלה דמחוסר זמן דאילו תורים ובני יונה בהדיא תנינא להו במשנה. ומה שהקשה הר"י קורקוס ממ"ש רבינו בפ"א כל שקדם מום קבוע ה' לא ידעתי אמאי לא הקשה זה גבי קדשי בדה"ב דקי"ל דאינם אסורים בגיזה כי אם מדרבנן ואיכא בהו מעילה מן התורה. ומ"ש א"נ שאין בה שוה פרוטה אפשר דאפ"ה אסור מן התורה כדין חצי שיעור דקי"ל דאסור מן התורה ויש סמך לזה ממ"ש ה"ה בריש פ"א מה' גניבה יע"ש. וכן מוכח ממ"ש רבינו לקמן ספ"ז דין ה' ויראה לי שאינו לוקה כו'. ומ"מ התירוץ הא' הוא אמיתי ועיין בר"ש ראשית הגז ועיין בפ"ב דבכורות (דף ט"ו) שכתב רש"י ואינו סופג את הארבעים ואיסורא מיהא איכא כשאר נהנה מן ההקדש:

ואפילו היה מחוסר זמן. בפ"ג דמעילה (דף י"ב) פריך בגמ' אלא לרבנן מאי שנא מחוסר זמן משמע דפשיטא ליה דבמחוסר זמן איכא מעילה. ורמ"י ז"ל פירש מ"ש ממחוסר זמן דבהמה דקי"ל נכנס לדיר להתעשר כדאמרינן בפ' מעשר בהמה (דף ל"ז) ע"ש. ופירוש זה הוא תימה בעיני דהיא דמחוסר זמן שנכנס לדיר להתעשר הוא אליבא דר"ש דוקא דיליף העברה העברה מבכור ורבנן פליגי עליה ובהדיא אמרי' התם אהכיא דלקות על מחוסר זמן זו אינה משנה והא"ל משנה ר"ש היא כו'. ובפ' כלוקת בהמה (דף כ"ח) אמרי' וכנא במחוסר זמן נכנס לדיר קא מיפלגי והתניא כש"א מחוסר זמן נכנס לדיר להתעשר. והתוס' פירשו מ"ש מחוסר זמן דמועלין בו קודם שיגיע זמנו ודברי רמ"י צ"ע. ובפ"ק דזבחים (דף י"ב) אמרינן ליל ח' נכנס לדיר להתעשר. משמע הא קודם לכן לא וכ"כ רש"י שם דקי"ל מחוסר זמן אינו נכנס לדיר להתעשר:

פ"ג ד כל החטאות המתות. גרסינן בירושלמי פ' חלק הלכה ח' קדשי עיר הנדחת ר"י אמר מועלין בהם ורשב"ל אמר אין מועלין בהם:

המהלל

זו אחר זו אין דמה מועיל לבשר חברתה ואפילו לאחר זריקה שהרי לא היתה לה שעה הראויה להתיר בשרה: ז כל חטאת עוף או עולת עוף שנפסלה בשינוי עשייתה או בשינוי מקום עשייתה מועלין בה חוץ מעולת העוף שנמלק למטה כמליקת חטאת לשם חטאת שאע"פ שלא עלתה לבעלים לשם חובה אין מועלין בה הואיל ושינה שמה ומקום עשייתה ושינה מעשיה לשם דבר שאין בו מעילה: ח מנחה שנתפגלה או שנעשית במחשבת המקום. וכן שתי הלחם ולחם הפנים שנתפגלו או שנפסלו במחשבת המקום. מועלין בהן שהרי לא היתה להן שעת היתר: ט וכן קומץ שיצא לחוץ או לן וחזר והקטירו מועלין בשירים שהרי לא היה שם שעת היתר. אבל אם נטמא הקומץ והקטירו אין מועלין בשירים שהציץ מרצה על הטמא ואינו מרצה לא על הלן ולא על היוצא. יצאו השירים או נטמאו ואחר כך הקטיר הקומץ אע"פ שהן אסורין באכילה אין מועלין בהן שהרי קרב הקומץ כמצותו: י הנהנה מקדשי קדשים כולם לפני זריקת דמים. או מאימורי קדשים קלים לאחר זריקה. או שנהנה מן העולה כולה או מן הקומץ והלבונה ומנחת כהנים והחביתין. יפול מה שנהנה לנדבה. מעל בקרבנות הצבור יפול מה שנהנה ללשכה: יא נהנה קודם זריקה מבשר קדשי קדשים שנטמא או שנהנה מאימורי קדשים קלים אף על פי שהעלן לראש המזבח הרי זה פטור: יב קדשי המזבח חלבן וביציהן אסור ליהנות מהן והנהנה לא מעל לפיכך ולד הקדשים וכן ולד המעשר לא יינק מאמו אלא מבהמה אחרת חולין. ויש לאדם להתנדב ולומר חלב בהמה זו החולין *יהיה הקדש לוולדות הקדשים שיינקוהו כדי שלא ימותו: יג הקדיש בהמה ועוף למזבח קדושת דמים כגון שאמר דמי בהמה זו לנסכים ודמי בן יונה זה לשלמים הרי הן כקדשי בדק הבית ומועלין בחלבן ובביציהן כמו שיתבאר:

השגת הראב"ד *יהיה הקדש לוולדות הקדשים. א"א ואם יאמר יהיה הקדש לוולדות מה יועיל אלא יזמין ולא יקדים:

פרק רביעי

א המפריש [א]מעות לחטאתו לעולתו ולאשמו ולתורין ובני יונה מועלין בהן משעה שהפריש. הפריש לשלמים אין מועלין בהם: ב הקדיש אבר אחד לדמיו למזבח. הרי זה ספק אם פשטה קדושה בכלן או לא פשטה לפיכך תקרב ולא יפדה. *ואם נפדה אין מועלין בפדיונו: ג המפריש מעות לנזירותו אסור ליהנות בהן ואם נהנה לא מעל מפני שהן ראויין לבא כלם שלמים ואין בשלמים מעילה אלא באימוריהן אחר זריקת דמים. מת יפלו לנדבה. היו מפורשים דמי חטאת ילכו לים המלח ולא נהנין ולא מועלין. דמי עולה יביאו עולה ומועלין בהן. אמר אלו לחטאתי והשאר לנזירותי אם נהנה בכל השאר מעל נהנה במקצתו לא מעל. וכן אם אמר אלו לעולתי והשאר לנזירותי ונהנה בכולן מעל נהנה במקצתן לא מעל שאין בדמי שלמים מעילה. הפריש מעות ואמר אלו לעולתי

השגת הראב"ד *ואם נפדה אין מועלין בפדיונו. א"א למה אין מועלין בפדיונו אטו קדושת דמים מי לית ביה מעילה ואולי יאמר מפני דאינו ראוי לפדיון שמא אינו רשאי לפדותו כשהוא שם:

א פס"ג שקין מ :

כסף משנה

ז כל חטאת העוף וכו'. משנה בזבחים פ"ז (דף ס"ו:). ומ"ש חוץ מעולת העוף שנמלקה למטה כמליקת חטאת לשם חטאת. שם במשנה פלוגתא דר"א ור' יהושע ופסק כרבי יהושע:

ח מנחה שנתפגלה וכו'. נלמד ממה שכתבנו בריש מעילה כמו שנתבאר בר"פ זה:

ט וכן קומץ שיצא לחוץ או לן וכו' אבל אם נטמא הקומץ והקטירו וכו'. משנה בפ"ג דמנחות (דף כ"ה) נטמא הקומץ והקריבו הציץ מרצה יצא והקריבו אין הציץ מרצה:

יצאו השירים וכו'. בתוספתא פ"ד דמנחות נטמאו השירים והקטיר את הקומץ בשתיקה הכל מודים שאין מועלין בהם. וקשיא למידק שזה סותר מ"ש בפ"ב ואם נפסלו השירים או חסרו ואח"כ הקטיר הקומץ הואיל והקטרה זו אינה מתרת השירים באכילה הרי הדבר ספק אם יצאו ידי מעילה וצ"ע:

כתב הר"י קורקוס ז"ל יש לדקדק במ"ש רבינו יצאו השירים או נטמאו ואח"כ הקטיר הקומץ אע"פ שהם אסורים באכילה אין מועלין וכו' ומ"ש מילא הבשר שנתבאר בסמוך שמועלין בו והרי בשר ושירים דין אחד להם שאם נטמא או יצא לא יזרק ואם זרק הורצה וכמ"ש פ"א מפסולי המוקדשין וכן דין השירים בפי"א וכיון דגבי שירים חשיב קרב כמצותו כיון שבדיעבד הורצה ה"ה גם לבשר. לכך נראה דהכא נטמא מקצתו מיירי רבינו שדינו [להקטיר] הקומץ לכתחלה כיון שנשאר במקומו וכמ"ש גבי בשר וגבי קומץ וככר נתבאר בראש הפרק כן גבי בשר והוא מ"ש כאן גבי קומץ וזהו שקראו קרב הקומץ כמצותו כי דינו להקטירו לכתחלה וז"ש אע"פ שאסור באכילה דמשמע שזה הוא החידוש ותו לא וסמך על מה שביאר גבי בשר גם על מ"ש שהרי קרב הקומץ כמצותו וזה אינו אלא בנשאר עכ"ל:

י הנהנה מקדשי קדשים כולם וכו'. פלוגתא דרב ולוי בפ"ב דמעילה (דף ס') ופסק כרב דאמר מה שנהנה יפלו לנדבה ותניא כוותיה ואע"ג דתניא כוותיה דלוי לא עדיפא כולי האי דמשמע דהוא גופיה תני לה דלמדים לפני חכמים היינו לוי כך כתב הר"י קורקוס ז"ל. ופירש"י מה שנהנה כלומר קרן וחומש שחייב אלא בשביל מה שנהנה יפלו לנדבה לקרבנות צבור. והתוס' פירשו לנדבה לעולות קיץ למזבח. ומ"ש או שנהנה מן העולה כולה או מן הקומץ והלבונה ומנחת כהנים והחביתין יפול מה שנהנה לנדבה. בתוספתא שאכתוב בסמוך. ומ"ש מעל בקרבנות הצבור יפול מה שנהנה ללשכה. שם בברייתא קרבנות צבור לצבור. ופירש"י לנדבת צבור לשופרות, ובסוף תוספתא דמעילה דנהנה מקדשי קדשים לפני זריקת דמים מקדשים קלים לאחר זריקת דמים מן העולה מן הקומץ ולבונה ומנחת כהן משוח ומנחת נסכים יפלו ללשכה מקרבנות צבור יפלו לנדבה כך היא נוסחא דידן בתוספתא, וגירסת רבינו בתוספתא היתה מהופכת מנוסחא דידן ויש ראיה לנוסחת רבינו דבגמ' דידן תניא גבי שנהנה מקדשי קדשים לפני זריקת דמים ומקדשים קלים לאחר זריקת דמים מה שנהנה יפלו לנדבה. ופירוש ללשכה מ"כ בשם הרא"ש דהיינו לבדק הבית לשיירי לשכה:

יא נהנה קודם זריקה וכו'. ה"ז פטור. מימרא דרבא שם (דף י'):

יב קדשי המזבח חלבן וביציהן וכו'. משנה בפ"ג דמעילה (דף י"ב). ומ"ש לפיכך ולד הקדשים וכן ולד המעשר לא יינק מאמו. גם זה משנה שם (דף י"ג). ומ"ש ויש לאדם להתנדב ולומר וכו'. וזהו פירוש רבינו במה ששנינו שם ואחרים מתנדבים כן ורש"י פירש בע"א: כתב הראב"ד יהיה הקדש לוולדות הקדשים א"א ואם יאמר יהיה הקדש לוולדות וכו'. ויש לתרץ שמ"ש רבינו יהיה הקדש היינו לומר יהא מזומן וכדברי הראב"ד. ועי"ל שאפי' יאמר יהיה הקדש כיון שהיה ביה לוולדות הואיל והכא תיבה זו לנו ולכך סטין

נתכוין מתחלה דבריו קיימין וכדא"ר יוסי בתמורה (דף י"א) גבי האומר עולה היא וולדה שלמים:

יג הקדיש בהמה ועוף למזבח קדושת דמים וכו'. משנה וגמרא שם:

פ"ד א המפריש מעות לחטאתו וכו'. בריש תוספתא דמעילה. ומ"ש הפריש לשלמיו אין מועלין בהם. משנה במעילה פרק ג' (דף י"א) המפריש מעות לנזירותו לא נהנים ולא מועלים מפני שהם ראויים לבא כולם שלמים:

ב הקדיש אבר אחד לדמיו למזבח הרי זה ספק וכו'. בפ"ק דתמורה (דף י"א) בעיא דלא איפשיטא. ודע דבספרי רבינו כתוב לפיכך תקרב וט"ס הוא וצריך להגיה לפיכך תקרב וכך מצאתי בספר ישן וכך הם דברי רבינו בהל' ערכין פ"ה ושם ובפט"ו ממעשה הקרבנות ביאר היאך תקרב. ומה שיש לדקדק בדין זה כתבתי שם. ועל מ"ש רבינו ואם נפדה אין מועלין בפדיונו כתב הראב"ד א"א למה אין מועלין בפדיונו וכו'. וטעם רבינו דשמא לא פשטה בכולה ונמצא שדמים חולין זולת דמי אותו אבר ולפי זה נ"ל דאין מועלין בפדיונו היינו בדמי אותה בהמה כל היתר על דמי אותו אבר. ועוד י"ל דבכלל נדרי הבעיא הוא שכיון שדבריו סותרים את דבריו שאמר לדמיו ואמר למזבח דילמא לא חיילא קדושה כלל. והר"י קורקוס ז"ל תירץ שכיון שאינו ראוי לפדיון דשמא לא פשטה קדושת הגוף בכולה נמצא שאינו תופס פדיונו ואין דמים אלו דמי פדיון אלא דמים אחרים וחולין הם עכ"ל:

ג המפריש מעות לנזירותו וכו' עד ומועלין בהם. משנה בפ"ג דמעילה (דף י"א) המפריש מעות לנזירותו לא נהנים ולא מועלים מפני שהם ראויים לבא כולם שלמים מת והיו לו מעות סתומים יפלו לנדבה מעות מפורשים דמי חטאת ילכו לים המלח וכו' דמי עולה יביאו עולה ומועלין בהם. ופי' רש"י המפריש מעות ולא פירש אלו לחטאת ואלו לעולה ואלו לשלמים לא נהנים ולא מועלים בכל אותם מעות מפני שהם ראויים להביא כולם שלמים כלומר דבכל מנה ומנה מצית למימר זה הפריש לשלמים ושלמים קדשים קלים נינהו ואין בהם מעילה וכו'. ומ"ש אזל לקולא דאי אמרת נימא דכולם ראויים להביא עולה ואיכא מעילה בכולהו מ"מ דמי שלמים איכא בינייהו דאינם בני מעילה ואי מייתי עלייהו קרבן מעילה אשתכח דקא מייתי חולין לעזרה הלכך לקולא דלא נהנין ולא מועלין. מעות סתומים דלא פירש יפלו לנדבה דהלכה היא בנזיר דמי חטאת ילכו לים המלח דחטאת שמתו בעליה היא. דמי עולה יביאו עולה דדורון בעלמא היא דלאו לכפרה אתיא. וכתבו התוס' מפני שהם ראויים לבא כולם שלמים דכיון דלא פירש אם ירצה יביא כל המעות לשלמים. ובפ"ד דנזיר (דף כ"ד כ"ה) אהא דתנן היו לו מעות סתומים יפלו לנדבה פריך והלא דמי חטאת מעורבים בהם אמר ר"י הלכה היא בנזיר, ופירש"י והתוס' הל"מ הוא דסתומים יפלו לנדבה אע"פ שדמי חטאת מעורבים בהם: אמר אלו לחטאתי והשאר וכו' עד ואם מת יפלו לנדבה וכו' ומועלים בהם. תוספתא פ"ק דמעילה אלא שיש בה קצת שנוי סופר ואיתא בפ"ד דנזיר בלשון רבינו. ואיכא למידק למה מועלין בשאר בכולן והלא סתומים הם ומ"ש ממה שנתבאר בסמוך דסתומים אין מועלין בהם, וכתבו התוס' דמיירי במה דליכא למימר ביה מימליך ומייתי שלמים וכ"כ בתוספתא פ"ק דמעילה ועוד דשאני הכא שאמר והשאר לשאר נזירותי משמע דלכל הנשאר עליו קאמר ועוד שכיון שהתחיל לפרש השאר נמי הוו כמפרש שכל חיובו מביא במעות אלו. ומ"ש הפריש מעות ואמר אלו לחטאתי וכו' ומועלין במקצתן. יש לתמוה ודלמא אותו מקצת מאשר ייחד לשלמים ואין בו מעילה ולא יביא קרבן מעילה מספק דילמא מייתי חולין בעזרה כדאמרינן לעיל בסמוך. ותירץ הר"י קורקוס ז"ל דאפשר דמקצת

דקאמר

לעולתי ואלו לחטאתי ואלו לשלמים ונתערבו מועלין בכולן ומועלין במקצתן. וכיצד יעשה יקח שלש בהמות ומחלל דמי חטאת בכל מקום שהוא על החטאת. ודמי עולה על העולה. ודמי שלמים על שלמים: ד אחד ממחוייבי קינין שהפריש מעות ואמר אלו לחובתי מועלין בכולן ומועלין במקצתן ואם מתו יפלו לנדבה כמו שביארנו בנזירות ומועלין בהן: ה המפריש חטאת על אכילת חלב והביאה על אכילת דם הרי זה לא כיפר לפיכך לא מעל. הפריש מעות לחטאת חלב וקנה בהן חטאת דם. בשוגג כיפר לפיכך מעל. במזיד לא כיפר לפיכך לא מעל: ו המפריש שתי סלעים לאשם ולקח בהן שני אילים לחולין הואיל וקנה חולין בדמי אשם מעל. וחייב לשלם עשרה דינרים שהן שתי סלעים וחומש ויביא בהן אשם ויביא קרבן אשם על מעילתו. לפיכך אם היה אחד משני האילים שקנה יפה שתי סלעים והשני יפה עשרה דינרין יביא השוה עשרה אשם תחת המעילה עם החומש ויביא השוה שתי סלעים אשם על מעילתו. לקח אחד לאשם ואחד לחולין אם היה של אשם יפה שתי סלעים יביא אותו לאשמו הראשון. וכן אם היה זה החולין יפה שתים יביא אותו אשם מעילתו שהרי מעל בסלע אחת מדמי האשם וישלם חמשה דינרים ויפלו לנדבה: ז הנהנה מדמי חטאת עד שלא קרבה חטאתו יוסיף חומש על מה שנהנה ויביא בדמיו חטאתו ויביא קרבן אשם על מעילתו. וכן אם נהנה מדמי אשם עד שלא קרב אשמו יוסיף חומש ויביא בדמיו אשמו ויביא אשם אחר למעילתו. שקרבנות המזבח מעילתן לקרבנות המזבח וקדשי

בדק

כסף משנה

דקאמר היינו כשהם יותר מדמי שלמים א"כ שכיון שנתערבו בכל זה יש בו חטאת ועולה ושלמים. והראשון נראה יותר:

ד ומ"ש אחד ממחוייבי קינין וכו' ומועלין במקצתן. מבואר דטעמא משום דליכא כאן שלמים אלא חטאת ועולה. ומ"ש ואם מתו יפלו לנדבה טעמא מפרש בפ"ד דנזיר כמו שכתבתי בסמוך הלכה היא בנזיר ומסיק שם דהלכה היא בחייבי קינים נמי:

ה המפריש חטאת על אכילת חלב וכו'. ברייתא וגמרא בסוף כריתות (דף כ"ז). ומ"ש הפריש מעות לחטאת חלב וקנה בהם חטאת דם וכו'. שם בברייתא. ומ"ש לחלק בין שוגג למזיד. שם בתוספתא. ופירוש לא מעל היינו לומר דבאותו מעשה שעשה לא מעל אלא שבגמרא תלי כפרה במעילה ורבינו עשה בהפך:

ו המפריש שתי סלעים לאשם וכו' עד ויפלו לנדבה. משנה וגמ' שם (דף כ"ו:):

הנהנה

ז הנהנה מדמי חטאת וכו' וכן אם נהנה מדמי אשם עד שלא קרב אשמו יוסיף חומש ויביא בדמיו אשמו. כך היא הנוסחא הנכונה בדברי רבינו ובספרים כתוב ויביא בדמיו חטאתו והוא ט"ס. ודינין אלו ברייתא בפ"ב דמעילה (דף ט') הנהנה מדמי חטאת ומדמי אשם עד שלא קרבה חטאתו יוסיף ויביא חטאת עד שלא קרב אשמו יוסיף ויביא אשם קרבה חטאתו ילכו לים המלח כבר קרב אשמו יפלו (דמיו) לנדבה וכו' קרבנות המזבח למזבח קרבנות בדק הבית לבדק הבית. ופי' רש"י כגון שנהנה ממקצת הדמים שהפריש לחטאתו או לאשמו אם נודע לו שמעל קודם שקרב החטאת והאשם מהשאר מוסיף הקרן והחומש על המעות שנשארו ויביא בכולן החטאת או האשם ואם לא נודע לו עד אחר שהקריב חטאתו א"נ נודע לו קודם אלא שלא בא לשלם עד שקרבה ה"ל חטאת שמתו בעליה ולמיתה אזלא וים המלח למעות במקום מיתה לבהמה אבל באשם קי"ל כל שבחטאת מתה באשם רועה ויפלו דמיו לנדבה הילכך מעות

אלו

משנה למלך

פ"ד ג ומחלל דמי חטאת כו'. עיין במ"ש התוס' פ"ב דסוטה (דף י"ח) ד"ה תור:

ו אם היה אחד משני האילים כו'. בפ"ו דכריתות (דף כ"ו) המפריש שתי סלעים ולקח מהם שני אילים לאשם אם היה אחד מהם יפה שני סלעים יקרב לאשמו והשני ירעה עד שיסתאב וימכר ויפלו דמיו לנדבה לקח בהם שני אילים לחולין אחד יפה שני סלעים ואחד יפה עשרה זוז היפה שני סלעים יקרב לאשמו והשני למעילתו אחד לאשם ואחד לחולין אם היה של אשם יפה שני סלעים יקרב לאשמו והשני למעילתו ויביא עמה סלע וחומשו ובגמרא מאי מעילתו דקתני רישא והשני למעילתו אי לימא איל לאשם למימרא דחומש בהדי איל מייתי ליה והכתיב ואת אשר חטא מן הקדש ישלם ואת חמישיתו יוסיף עליו אלמא בהדי גזילו מייתי ליה ועוד קתני סיפא אחד לאשם ואחד לחולין אם היה של אשם יפה ב' סלעים יקרב לאשמו והשני למעילתו ויביא עמה סלע וחומשה אלמא חומש בהדי גזילו מייתי ליה אלא מעילתו מאי דאיתהני מהקדש משני סלעים דאפרשינו לאשם ולקח בהם שני אילים לחולין דיפה שני סלעים מקרב ליה איל אשם ויפה עשרה זוז יהיב ליה למאי דאיתהני מהקדש דהו"ע גזילו וחומשו ומאי מעילתו גזילו. כמאי אוקימתא למעילתו דרישא גזילו אימא סיפא אחד לאשם ואחד לחולין אם היה של אשם יפה שני סלעים יקרב לאשמו והשני למעילתו ויביא עמה סלע וחומשה אלמא מעילתו איל אשם רישא קרי ליה איל אשם רישא דלא ס"ל איל דזכן קרן וחומשו קרי ליה למעילתו גזילה סיפא קרי ליה למעילתו גזילו סיפא דלא הו"ל איל דזכן קרן וחומש קרי ליה למעילתו איל אשם ע"כ. כך היא הגרסא הנכונה וכן גורס הר"ב תוי"ט ובעל עץ החיים גרים רוב וליתא. והנראה מסוגיא זו דהיכא דמעל שני סלעים שלקח בהם שני אילים לחולין והיה אחד מהם יפה שני סלעים והשני יפה עשרה זוזים היפה שני סלעים יקרב אשם מעילות והשני יקרב בשביל אשם אחד שהיה חייב ובאלו בשני קרבנות נפטר מכל החיובים. וכן פירש"י אם היה יפה אחד מהם שני סלעים ואחד מהם עשרה זוז היפה שני סלעים יקרב לאשם מעילתו והשני היפה עשרה זוז יקרב למעילתו. ומפרש בגמ' דיקרב בשביל אשם הראשון והרי נפטר מקרן וחומש והשתא קרי למעילתו גזילו ע"כ. ונראה דאם לא היה יפה אחד מהם עשרה זוז דצריך שיקח איל מן השוק בעשרה זוזים דאין לומר כיון דיפה שני סלעים יקריבנו בשביל גזילו וישלם שני זוזים להקדש בשביל חומשו משום דקי"ל דקרבנות המזבח מעילתן לקרבנות המזבח וכדאיתא בפ"ב דמעילה (דף ט') וכ"פ רבינו ז"ל בפרקין הל' ז'. והיכא דלא מעל כי אם בסלע כגון שלקח בשני הסלעים שני אילים אחד לאשם ואחד לחולין הדין הוא שאם היו כל אחד מהניהם יפה שני סלעים שיביא זה שלקח לאשם לאשמו הראשון שהיה חייב שהרי לשמו נלקח ממעות שהופרשו לו והשני יביא בשביל אשם מעילות שהרי מעל בסלע ויביא ס' דינרים דהיינו סלע שמעל וחומשה ויפלו לנדבה כדינו שהרי אם לא היה מועל בסלע זה היה הדין שהסלע יפול לנדבה דהא קי"ל מותר אשם לנדבה ועכשיו שמעל ג"כ הדין שוה ויפול הקרן והחומש לנדבה שהרי מותר אשם ראשון בא. ובחלוקה זו לא שייך לומר שאם היה אחד מהם יותר משני סלעים שיועיל לו להפטר מהקרן או מהחומש משום דאם עילוי זה הוא באיל שלקח לשם אשם הא פשיטא דאפי' שוה עשר סלעים שלא יועיל לו כלל דכיון שזה לקחו לשם אשמו שהיה חייב מקודם מה שהוא יותר ממה שלקחו שבח הקדש הוא ואין לבעלים בו חלק כלל דהא"ג דקי"ל אדם מתכפר בשבח הקדש היינו דוקא היכא דלקח איל בסלע והוקרו שלשים ושוה שנים דהא"ג דרחמנא אמר בערכך כסף שקלים נסקל הקדש לאשם מ"מ כיון דבשעת הקרבה שוה שני סלעים אדם מתכפר בשעת הקדש אבל הכא שאיל זה לקחו לשם אשמו שהיה חייב אף שהוא יותר משני סלעים מהיכא תיתי שיועיל לו על מה שמעל בסלע האחר וזה פשוט. ועוד כיון דסלע זה דינו הוא שיפול לנדבה ויקרב עולה לקיץ המזבח איך יוכל לכוללו עם האשם ולהקריב בתורת אשם ודוקא בחלוקה הראשונה שמעל בשני הסלעים שנמצא שמעל בעיקר האשם מש"ה מביא הקרן והחומש לשם אשם אבל בחלוקה זו שמעל במותר אשם שדינו ליקרב עולה אינו יכול לכוללו עם האשם ולהקריבו בתורת אשם וכן אם היה העילוי באיל שלקח לשם חולין בהא נמי אינו יכול לכלול עם הקרן והחומש מטעמא דכתיבנא דכיון דהקרן זה דינו הוא שיפול לנדבה אינו יכול לכוללו עם האיל שמביא לשם אשם מעילות וחומש ג"כ דינו הוא כדין הקרן דהא גבי גזילו מייתי ליה כדכתיב ואת אשר חטא מן הקדש ישלם ואת חמישיתו יוסיף עליו ומהאי קרא אמרינן בגמרא בחלוקה הראשונה דהיינו היכא דלקח שני אילים לחולין דאינו מביא החומש עם הקרבן של אשם מעילות שהוא מביא אלא כוללו עם אשמות האחד שהיה חייב דהיינו עם הקרן. עוד הכריחו דין זה בגמרא מדקתני סיפא אחד לאשם ואחד לחולין כו' ויביא עמה סלע וחומשה אלמא חומש בהדי גזילו מייתו ליה ע"כ. ונראה דההכרח הוא דאם איתא דחומש בהדי אשם מעילות מייתי ליה וליתי לשם משום ט' דינרים דהיינו שני סלעים שצריך שיהיה יפה האשם ועוד דינר בשביל החומש ואח"כ יביא עוד סלע אחר בשביל הגזל ויפול לנדבה ומדקתני ויביא עמה סלע וחומשה מוכח דחומש בהדי גזילו מייתי ליה. וראיתי לרש"י ז"ל שכתב והאי דהדר ומקשה ממתני' דל"ת קרא איפשטי בדנהנה מקדשי בדה"ב או מהקדש עולה הילכך חומשו כי מייתי חומש בהדי איל אשם לא נפיק דחומש כי קרן בעי מהוי אבל הכי דקרן גופיה אשם הוא כי מייתי ליה בהדי אשם של מעילה מ"ד מ"מ מסיפא ע"כ. ואני תמיה על זה דאכתי יש לחלק דלעולם רישא דקרן גופיה אשם הוא ולשם אשם נקרב עכשיו מש"ה כי מייתי חומש בהדי אשם של מעילה מ"ד אבל בסיפא דקרן הוי לנדבה מש"ה לא מייתי חומש בהדי איל אשם דחומש כי קרן בעי מיהוי וצ"ע:

ודע דבחלוקה זו דסיפא אין חילוק בין אם לקח בתחלה לאשם ואח"כ לחולין או שלקח בתחלה לחולין ואח"כ לאשם או שלקח שניהם כאחד לעולם הדין שוה שאם היה של אחד מהם יפה שני סלעים של אשם יקרב לאשמו והשני למעילתו ויביא עמה סלע וחומשה ומיהו היכא דלקח בתחלה לחולין הדין הוא שיקח דמי המעילה והחומש ויכללם עם דמי האשם הנשארים ויקח בהם אשם משום דקי"ל דקרבנות המזבח מעילתן לקרבנות המזבח אלא שאם עבר ולקח בדמים הנשארים האשם שהיה חייב ולא כלל הקרן והחומש עם דמיו הנה או דינו הוא דין השני במשנתנו וכל זה מתבאר מדברי רבינו: העולה ממ"ש דהיכא דמעל בשני סלעים אם היה יפה האחד עשרה זוזים והשני שני סלעים בשני אילים הנה נפטר מכל חיובו מכל וכל והיכא דלא מעל כי אם בסלע או צריך שיביא שני אילים ויביא עוד סלע וחומשה לתשלום הקרן והחומש והטעם בזה מבואר הוא דברישא דהוציא השני סלעים לחולין הרי מעות הלו יצאו לחולין ושבח דידיה הוא וב' אילים הלו חולין גמורים הן וזה משלם איל אחד שהוא עשרה זוזים בשביל הקרן והחומש ואיל אחר שהוא שני סלעים בשביל אשם מעילות דאטו אם לקח בשני סלעים הלו טלית או חלוק לעצמו אינו נפטר בהבאת שני אילים אחד שוה עשרה זוז ואחד שוה שני סלעים כ"ש שלקח בהם שני אילים לחולין נפטר בהם שהרי כל השבח דידיה הוא אבל בסיפא בלקח אחד לאשם בסלע מה שהשביח באיל זה שבח דהקדש הוא שהרי לשם אשם הוציא סלע זה ואין לו בשבח זה כלום וזה מעל בסלע שני לפיכך יביא מביתו סלע וחומשו וכן פירש"י ז"ל יביא סלע והחומש מביתו שמה שהשבח אשם בשתי סלעים שבח הקדש הוא ע"כ. ומ"ש אחר זה א"נ איל אשם כו' ע"ש הוא וכצ"ל אילימא איל אשם וקאי ע"ד הגמ' דקאמר אילימא איל אשם. ועל זה פירש"י אילימא איל של אשם מעילות והכותבים טעו לסדפים דברים אלו במתני' והוצרכתי לכתוב כל זה לפי שראיתי בספר עץ החיים שהביא דברי רש"י הלוו עלה דמתני' ולא דק. ורבינו בפירוש המשנה ביאר כל זה כאשר היטב שכתב בסוף דבריו והטעם שהכריחו בהלכה ראשונה שלא זכר שם שמחמתו הפריש שתי סלעים אלא אמר שהשני אילים נוקחים אחד מהם במעילתו וחומשה והשני לשם מעילה לפי שמעל בכל הדמים מפני שבשתי הסלעים לקח שני אילים לחולין וכבר ביאר התלמוד בכל זה והבן אותו ע"כ. וכ"כ הרב בעל קרית ספר ז"ל ולעיל דאינו מביא כלל שהוציא כל השתי סלעים לחולין ושבח דידיה הוא וכיון דשוה אחד שתי סלעים ואחד עשרה זוזים א"צ להביא מביתו כלל אלא האשם שהפריש עליו המעות מקודם עכ"ד וכן הן הדברים שכתבנו. אך מ"ש קודם לזה ומה שבחה אשם בשתי סלעים שבח הקדש הוא וכן מה שבחה של אשם מעילות ע"כ האי וכן מה כו' לא ידעתי כוונת דבריו. וראיתי לרבינו עובדיה עלה דמתני' שכתב דברים תמוהים בעיני וז"ל היפה שתי סלעים יקרב לאשמו לשם אותו אשם שהפריש עליו המעות והשני למעילתו מפרש בגמרא לא שיקריב אותו לאשם אלא שיתננו לגזבר בשביל שתי סלעים שהוציא לחולין שנתחייב בהן ובחומשן הסה בין הקרן והחומש עשרה זוזים ויביא אשם בשתי סלעים מביתו לקרבן מעילה עכ"ד. ומלבד שדבריו מצד עצמם הם תמוהים דלמה נחייב אותו שיביא אשם בשתי סלעים בשביל אשמו הראשון שהיה חייב מאחר שכבר לקח והלא איל של עשרה זוז בשביל אשמו שהיה חייב. עוד אני תמיה עליו איך לא השגיח בדברי רש"י דשפתיו ברור מללו כמ"ש לעיל במתני' כתב יקרב למעילתו מפרש בגמרא דיקרב בשביל אשם הראשון כו' ובגמרא נמי פריך שתי סלעים מקריב ליה לאיל מעילות והוא לאשמו דקתני במתניתין היפה עשרה זוז יהיב ליה למאי דאיתהני מהקדש כלומר יקריבנו לאשמו הראשון ויהיו תשלומין לקרן וחומש שמעל בהן והיינו למעילתו דקתני מתני' וכן דברי רבינו ברור מללו בדכתיבנא דהיכא דמעל בשתי סלעים לא יתחייב כי אם בשני אילים אחד שוה עשרה זוז ואחד שוה שתי סלעים באופן שדברי רבינו עובדיה ל"ע ותמהני מהר"ב תוי"ט איך לא השגיח בזה. וראיתי לרבינו בפירוש המשנה עלה דמתני' שכתב וצריך שתדע מה שאמרו בשעת הפרשה יפה סלע ובשעת כפרה יפה שתים כשר בשעת הפרשה יפה שתים ובשעת כפרה יפה סלע פסול ואפילו הוקרו הכבשים אחר כן והיה שוה יותר על שתי סלעים הרי הוא פסול לעולם הואיל ונדחה לפי שעיקר בידינו כ"ש נדחה

כ"ש

בדק הבית מעילתן לבדק הבית. נודע לו שמעל ואחר כך קרבה חטאתו ועדיין לא הפריש מעילתו או שהפרישה ולא כללה בדמי חטאתו יוליך המעילה וחומשה לים המלח. נודע לו שמעל אחר שקרבה חטאתו יפלו מעות המעילה וחומשה לנדבה שאין מפרישין בתחילה לאיבוד. ובין כך ובין כך יביא אשם מעילתו. ובאשם בין שנודע לו שמעל קודם שקרב אשמו או אחר שקרב תפול מעילתו וחומשה לנדבה מפני שהוא כמותר אשם ויביא אשם מעילתו: **ח** המוכר עולתו ושלמיו לא עשה כלום. ודין תורה שיחזרו המעות חולין כמו שהיו. וקנסו אותו חכמים שיפלו המעות לנדבה אפילו היתה הבהמה שוה ארבעה ומכרה בחמשה החמשה כולן יפלו לנדבה ואין כאן מעילה לא מדברי תורה ולא מדברי סופרים: **ט** יש מעילה בנדרים. כיצד האומר ככר זו עלי קרבן או הקדש ואכלה מעל אע"פ שהיא מותרת לאחרים. לפיכך אין לה פדיון שהרי אינה קודש אלא לזה בלבד. אמר ככר זו קודש או קרבן ואכלה בין הוא בין אחר מעל לפיכך יש לה פדיון. היתה לפניו ככר של הפקר ואמר ככר זו הקדש נטלה על מנת לאכלה מעל לפי כולה. על מנת להורישה מעל לפי טובת הנייה שבה: **י** האומר לחבירו ככרי עליך הקדש וחזר ונתנה לו. המקבל מתנה זו מעל לכשיוציא. שהרי הנותן אינה אסורה עליו. וכן כל כיוצא בזה משאר הקונמות יש בהן מעילה לנאסר בהן. וכל דברים הנאסרין עליו מנדר כזה מצטרפין ואם נהנה מכולם בשוה פרוטה מעל:

יא האומר הנטיעות האלו קרבן אם אינן נקצצות היום וטלית זה קרבן אם לא תשרף היום. ועבר היום ולא נקצצו ולא נשרפה הטלית. הרי הם הקדש ויפדו כשאר ההקדשות ואחר כך יהנה בהן. אבל אם אמר הרי הנטיעות האלו קרבן עד שיקצצו אינו יכול לפדותן. שבכל עת שיפדו יחזרו הקדש עד שיקצצו וכיון שנקצצו אינן צריכין פדיון אלא נהנין בהן מיד. במה דברים אמורים בשפדאן המקדיש. אבל אם פדאן אחר הרי אלו יוצאין לחולין אע"פ שעדיין לא נקצצו ויהיו מותרין אף למקדיש:

אחד

כסף משנה

אלו יפלו לנדבה ובגמרא העמידו רישא א אליבא דר"ש וס"ל כל חטאת שכיפרו בעלים באחרת תמות ולכך מעות ילכו לים המלח כיון שהיו ראויים להכלל עם החטאה ולא נכלל וקרבה החטאת אבל חכמים שסוברים שלא אמרו חטאת שכיפרו בעליה מתה אלא באבדה ונמצאת אחר כפרה ה"נ לא ילכו לים המלח והיינו סיפא דכל קרבנות מזבח למזבח דמשמע בין קודם כפרה בין לאחר כפרה והעלה אביי דרישא ר"ש וסיפא רבנן ואח"כ אמרו שם (דף מ"ד) אמר רבא הא דאמרת ככר קרבה חטאתו ילכו לים המלח ה"מ דאיידע ליה קודם כפרה אבל (אתיידע ליה) לאחר כפרה יפלו (דמים) לנדבה שאין מפרישין בתחילה לאיבוד. פי' שכשנודע קודם כפרה ה"ל להוסיף קרן וחומש על דמי חטאת שהרי לא היתה תחלת הפרשתן לאיבוד וכיון שלא הוסיף הוי כחטאת שכיפרו בעליה ולמיתה אבל כשנודע לו אחר שקרב חטאת אם מתה ילכו לים המלח נמצא תחלת הפרשתן לאיבוד הילכך יפלו לנדבה. ויש לתמוה על רבינו כיון שהלכה כרבנן דאין חטאת שכיפרו בעליה מתה אלא כשנמצאת אחר כפרה כמו שנתבאר בפ"ד מפסולי המוקדשין איך כתב רישא דברייתא ודברי רבא דכולהו בדרישא שייכא דאילו לרבנן דסברי שכל שנמצאת קודם כפרה אינה מתה ה"ה כאן שנודע לו קודם כפרה אין הולכות לים המלח דרישא ודברי רבא ע"כ אדר"ש קיימי. ותירץ הר"י קורקוס ז"ל שסובר רבינו שכיון שרבא אמר סתם הא דאמרת ה"מ וכו' אבל וכו' מ"מ אין מפרישין וכו' ודאי דלהלכה אמר כך ולא אליבא דר"ש בלחוד ופליג אדאביי דמוקי רישא כר"ש דוקא וסבר רבא דרבנן מודו בכי הא דדוקא באבדה הוא שאמרו כן לפי שחטאת זו היתה עיקר החטאת והיכה יוצאה מדין חטאת ואין אומרין שתמות אלא א"כ היתה אבודה בשעת כפרה שהרי נדחית לגמרי מהקרבה אבל מעות אלו לא הפרישן לקנות חטאת ובכל דהו אזלי ליה למלח ומודו רבנן לר"ש בכי הא. א"כ י"ל דדמיא הא מילתא להא דאמר רב הונא שאם משך אחת מהן דכ"ע מודו שהשנייה מתה אע"פ שנמצאת קודם כמו שנתבאר פרק ד' דתמורה ופ"ד מפסולי המוקדשין וטעמא משום דדחיה בידים היא ולא נחלקו אלא בבא לימלך וה"נ כיון שנודע לו והיה יכול להוסיף בחטאת ולא הוסיף ולא בא לימלך הא דחנהו בידים ואביי אפשר דפליג עלה אבל רבא סבר כרב וברייתא כרבנן ומפרש דינא אליבא דהלכתא. גם מדברי המקשה שם יש קצת סיוע לזה שלא הקשה אלא משום דמשמע ליה דכל קדשי מזבח למזבח בכל גוונא רישא ר"ש היא ופליגא אסיפא וע"ז תמה רישא ר"ש וסיפא רבנן וא"ל אין אבל אם הסיפא לא איירי בכל גוונא פירוש דלא הוי כללא דסיפא גוונא דרישא לא אצטריכין לאוקמה רישא ר"ש וסיפא רבנן כדפרישית דלא דמי עכ"ל:

ח המוכר עולתו ושלמיו לא עשה כלום וכו'. בפסחים פרק האשה (דף פ"ט:) ואיתיה בתוספתא דפסחים פ"ז:

ט יש מעילה בנדרים וכו'. בעיא דאיפשיטא בפ' אין בין המודר (דף ל"ה). ומ"ש לפיכך אין לה פדיון וכו' עד לפיכך יש לה פדיון. שם: היתה לפניו ככר של הפקר וכו' עד לפי טובת הנייה שבה. מימרא דרבה שם (דף ל"ד:):

י האומר לחבירו ככרי עליך הקדש וכו'. שם בעיא דאיפשיטא. ומ"ש וכן כל כיוצא בזה משאר הקונמות וכו'. טעמו משום דליבנא דברייתא וגמרא יש מעילה בקונמות. ומה שכתב וכל דברים הנאסרים עליו מנדר כזה מצטרפים וכו':

יא האומר הנטיעות האלו קרבן אם אינם נקצצות וכו'. משנה וגמרא פ"ג דנדרים (דף כ"ח). ומ"ש וכיון שנקצצו אינם צריכים פדיון וכו'. שם (דף כ"ח כ"ט) פלוגתא דאמוראי ופסק כשלא דמשמע סתם דרבא דהוא בתרא סבר כוותיה. ומ"ש בד"א כשפדאן שמקדיש אבל אם פדאן אחר וכו'. מימרא דר' יוחנן שם (דף ל'):

אחר

משנה למלך

ע"כ. ובחיבורו הגדול פ"ד מהלכות פסולי המוקדשין הל' כ"ד כתב בכסף שכתב מור ונעשה יפה שתים יחזור לכשרותו שאין ב"ח נדחין כמו שביארנו ע"כ וצ"ע. גרסי' בתוספתא דסוף כריתות המפרש שתי סלעים לאשם לקח באחד מהם איל לאשם אם היה יפה שתי סלעים יקרב לאשמו ושניה תפול לנדבה ואם לאו ירעה עד שיסתאב וימכר ויביא בדמיו אשם יפה שתי סלעים ושניה תפול לנדבה לקח בהם שני אילים לאשם אם היה אחד מהם יפה שתי סלעים יקרב לאשמו והשני ירעה עד שיסתאב וימכר ויפלו דמיו לנדבה ואם לאו שניהם ירעו עד שיסתאבו וימכרו ויביא מהן אשם יפה שתי סלעים והשאר יפלו לנדבה. והחלוק הוא מבואר דהיכא דלקח באחד מהם איל לאשם הרי גמר בדעתו דסלע ב' תפול לנדבה שהרי מותר אשם היא ולפיכך אף שאינו שוה שתי סלעים ימכר ויביא בדמיו יפה שתי סלעים ולעולם סלע שני יפול לנדבה ואינו יכול לכלול סלע ב' עם דמי האשם שימכור וליקח מהם אשם יפה שתי סלעים והשאר יפול לנדבה אלא צריך שיקח בדמי האשם שהפרים יפה שתי סלעים וסלע שני יפול לנדבה אבל היכא דלקח בשתי סלעים ב' אילים ואין אחד מהם יפה שתי סלעים הדין הוא שימכרו כולם ויקח מהדמים איל יפה שתי סלעים והשאר יפלו לנדבה שהרי מעולם לא היה כאן מותר אשם. ורבינו בחבורו לא ראיתי שהביא חלוקים אלו ולא ידעתי למה. גרסי' בפרק בתרא דכריתות (דף כ"ז) בעי רב מנשיא בר גדא בכיצד חומשין מהו שיתכפר מי אמרינן אמ"ל אדם מתכפר בשבח הקדש משום דקטרת קמיה אבל בלא קטרת לא מתכפר או דלמא אמ"ל אין אדם מתכפר בשבח הקדש משום דלא אפרשיה אבל הדין ביצים חומשין הא אפרשיה אמר לו מתכפר. ופירש"י בכיצד חומשין כגון מעל בשתי סלעים דאשם כמה פעמים עד שעלו החומשין לשתי סלעים מהו שיתכפר בחומשין לבדו שיקנה בהם איל אשם למעילתו והקרן יפול לנדבה. ויש לדקדק דהא כתבנו לעיל דלעולם חומש כהדי גזל מייתי ליה וא"כ איך משכחת לה שיתכפר בחומשין והלא לעולם החומשין צריך לצרפם עם הקרן ולהביא מהם מה שהיה צריך להביא מהקרן וכמ"ש רבינו בפירקין הלכה ז'. ולזה אפשר לומר דמה שנסתפק רב מנשיא הוא היכא דהכבר לקח מהקרן האשם שהיה חייב ולא צירף החומשין עם הקרן מהו שיתכפר בהם אבל לעולם מודה רב מנשיא דלכתחלה צריך לצרף החומש עם הקרן וליקח בהם אשמו. ולכאורה היה נראה דמה שנסתפק הוא אם הביא מהחומשים אשם מעילות שהוא חייב להביא על מה שנהנה מן ההקדש אם מתכפר:

ה המוכר עולתו ושלמיו כו'. תימה הוא בעיני דין זה דבפרק האשה (דף ג') אמרינן דהאי ברייתא דמוכר עולתו ושלמיו ליכא לאוקמי כר"י הגלילי דהא תני בה המוכר עולתו ושלמיו לא עשה ולא כלום משמע דלר' יוסי המוכר שלמיו מעשיו קיימים. ואילו בפ"ח מהלכות נזקי ממון פסק רבינו כר"י שכתב וכל הקדשים שחייבים בהם מעילה אין בהם דין נזקין. משמע דבשלמים שאין בהם דין מעילה יש בהן דין נזקין וקרינן ביה רעהו ודין זה אינו אלא כר"י הגלילי דסבר קדשים קלים ממון בעלים הוא כדאמרינן בפ"ק דקמא (דף י"ב). וכ"נ ממה שפסק רבינו גבי שלמים שהזיקו כו' וכן מודה שהזיקה וכל אלו החלוקים לא מיתוקמי אלא אליבא דר"י הגלילי וכמ"ש התוס' שם וכ"כ הר"ב לח"מ דרבינו פסק כר"י. ואילו הכא פסק דהמוכר שלמיו לא עשה ולא כלום ודין זה אינו לר"י ונראה כמוכי סתרה לגבי הרי וצ"ע. ועיין במ"ש הר"ב לח"מ בפ"ד מהלכות בכורות, ועיין בפרק בתרא דזבחים (דף קי"ד) דמשמע דאליבא דר"י משכחת לה מוקצה אף לאחר הקדש וכ"נ בפרק יוצא דופן (דף מ"א). ואילו רבינו כתב בפ"ד מהלכות איסורי מזבח דאין מוקצה אחר הקדש וכ"כ שם ממ"ש גבי אתנן וזונה דלא משכחת במוקדשים כי אם בפסח שכל הפן נראה דפסק דלא כר"י הגלילי ועיין במ"ש ה"ס בפ"ה מהלכות טוען ונטען:

ט יש מעילה בנדרים. דע שיש מעילה בקונמות וכמו שפסק רבינו בפרקין, אך אני מסתפק בקצת דינים בזה. האחד הוא דוקא כשאינו מזכיר אכילה דכיון שלא הזכיר אכילה אסור אף בהנאה אותו דבר וכמ"ש הר"ן בנדרים ומש"ה איכא מעילה משום דדמי להקדש אבל באוסר עליו אכילה ליכא מעילה דכיון דאינו אסור בהנאה לא דמי להקדש אך מתוך מ"ש (בדף ק"ט) בשם הרמב"ן (א"ס שמצאתו בפ"ד מהלכות שבועות יע"ש באורך) עלה דהיא דאמרינן בפ"ג דשבועות (דף כ"ג) שאני שבועות מתוך שחלוקות לחטאות כו' דאוקמה דאידכר שמא דאכילה בהדייהו הקשה ואע"פ שחלוקין בשני גופין לענין מעילה כו' הרי דס"ל דאף שהזכיר אכילה איכא מעילה. ואם תעיין היטב בכל מה שעמדנו באותה סוגיא תראה אין הדבר מוכרח דאיכא מעילה אף במזכיר אכילה. ומיהו נ"ל דאם אסר איזה דבר באכילה ואכל ממנו שוה פרוטה והוא פחות מכזית דליכא מעילה דהא כיון שהזכיר אכילה לא אסר כי אם שיעור ופחות מכזית איכא מאן דאמר שהוא היתר גמור וכמ"ש לקמן (דף פ"ה) ואף אליבא דמ"ד דאסור מדין חצי שיעור דקי"ל דאסור מן התורה מ"מ נ"ל דליכא מעילה אלא א"כ היה בו כזית ומ"ש הראשונים שיעור זה דכזית בקונמות הוא משום דמיירי כשאינו מזכיר אכילה. עוד נסתפקתי אם מעל כזדון אם ילקה ב' אחת משום לא יחל והב' משום לאו דמעילה וכמ"ש רבינו בריש הלכות אלו ולכאורה נראה דלוקה ב' אלא שלא ידעתי למה לא ביאר דין זה. עוד נסתפקתי באוסר איזה דבר ולא התפיסו אי איכא מעילה דאפשר דדוקא במתפיס איכא מעילה משום דעשאו כהקדש אבל אם אינו מתפיס לא. ונראה שדין זה תלוי במ"ש בספר כ' סי' מ"ז (א"ס תמצאנו בפ"א מהל' נדרים הל' ז') דאיכא מ"ד דהאוסר איזה דבר בלא התפסה מאי דאסר הוא מדין יד שאם גומרין דבריו כקרבן ולפי זה איכא מעילה אף כשלא התפיס אך למ"ד דלאו משום יד הוא אלא דגזרת הכתוב היא שיכול האדם לאסור על עצמו איזה דבר בלא התפסה אפשר דליכא מעילה לאוסר בלא התפסה. עוד נסתפקתי אם הא דאמרינן דיש מעילה אם הוא דוקא באוסר פירותיו על עצמו או על חבירו בזה הוא דאמרינן שדינו כהקדש שהרי יכול להקדיש פירותיו אבל באוסר פירות חבירו עליו אף דאסור ליהנות מהם אפשר דליכא מעילה כיון שאינו יכול להקדיש פירות חבירו ומה שהביאני לזה הוא דבמס' שבועות ונדרים שהובא דין זה דיש מעילה בקונמות לא הובא אלא באוסר פירותיו. עוד נסתפקתי באוסר הנאתו אי איכא מעילה מי בעינן שיאסור דבר מסויים או לא:

יא שבכל עת שיפדו יחזרו הקדש עד שיקצצו. עיין בהר"ן שהביא בשם מהר"ם דשלא וכו'

פרש

פ"ה א אחד המקדיש לבדק הבית וכו'. משנה בפ"ג דמעילה (דף י"ג). ונ"ל ותומן שכתב רבינו. בת"כ פרשת ויקרא:
ב כל קדשי בדק הבית וכו'. משנה בפ"ד דמעילה (דף ט"ו):
ג אבל והאכיל את חבירו וכו' עד ומעל. משנה בספ"ה דמעילה (דף כ'):
ה אין מעילה אלא בתלוש מן הקרקע וכו'. ברייתא שם (דף י"ח): הדש בשדה הקדש מעל וכו'. פ"ג דמעילה (דף י"ב). ומ"ש רבינו שהאבק של השדה מועיל לשדה פי' שהאבק של השדה מועיל לאותו דבר שנידש בשדה. ומ"ש וכן אם חרש וכו': הדר במערת הקדש. ספ"ה דמעילה (דף כ'). ומ"ש או בצל אילן או שובך בתוספתא דמעילה פ"ק הדר בצלו של שובך או בצלה של מערה לא נהנין ולא מועלין. ומ"ש וכן המקדיש בית בנוי הדר בו לא מעל אבל המקדיש עצים ואבנים וכו'. שם בגמרא פ"ה. והיכא למידק דהא לא חילק ר"ל בכך אלא כי היכי דלא תסייעיה לרב דאמר כמשהתוה לבית אסרו ומאחר שרבינו פסק בפ"ה מע"ז כרב לא ה"ל לחלק בכך כאן. וי"ל דמשמע לרבינו דהא דמפליג ר"ל לא לדחויי דלא תסייעיה לרב בלחוד אמרה אלא לקושטא דמילתא אמרה ולישנא דידיה הכי מוכח דאמר התם כשהקדישו ולבסוף בנאו משמע דקושטא הכי הוא. ויש סעד לזה מדהוה מצי לשנויי הנאה הנראית לעינים אסרה תורה כדשני לעיל ושני התם כשהקדישו ולבסוף בנאו משמע דהכי ס"ל ולפיכך פסקה רבינו ואפ"ה לא דחאה לדרב משום דלא אשכחן דפליג עליה בהדיא ואית לן למימר דטעמא משום חומרא דע"ז:
ו גדולי הקדש מועלין בהם וכו'. משנה בפ"ג דמעילה (דף י"ג) פלוגתא דת"ק ור' יוסי ופסק כר' יוסי וצריך טעם למה. והר"י קורקוס ז"ל כתב שטעמו משום דבפרק הספינה (דף ע"ט) הובאה משנה זו ושנו הרישא בשם ר"י ושנו בברייתא אמר רבי נראין דברי ר"י לר' יוסי בבור ושובך משמע דקים ליה דת"ק היינו ר"י וידוע דר"י ורבי יוסי הלכה כרבי יוסי גם שם העלה רבה דפליגי ת"ק ורשב"א דבבור ושובך דוקא פליגי אבל בשדה ואילן ד"ה מועלין במה שבתוכן דגידולי הקדש הם הילכך הכי נקטינן גם פ"ד דפסחים נתבאר שמועלין בגדולי הקדש גבי שלשה דברים שעשו אנשי יריחו גם בתמורה פ"ז שנינו ומועלים בגידוליהם הילכך כרבי יוסי נקטינן עכ"ל*: ומ"ש אבל המקדיש

*(נ"ל דטעמא דפסק רבינו כר' יוסי משום דנמוקו עמו מפני שדרכן להתמלאות כדאיתא בתוספתא פ"ק דמעילה ושנו שם הרישא בשם ר' מאיר ואיצטריכים מבעלי התוספות שכתבו דדברי ר"י לא גרסינן שאינו כסדר המשנה והא דקתני רבי בברייתא נראין דר"י יודע היה רבי שר"י הוא ע"כ. ובהדיא שנינו בתוספתא דברי ר"מ וטעמא דר"י טעמא דמסתבר הוא):

המקדיש בור ריקן וכו' שם במשנה. ומ"ש וכן הזבל והפרש וכו'. שם (דף ט"ו:) ופירש"י הזבל הוא הפרש של קדשים שהוא בעזרה ה"ה בכל מקום אלא שדרכו בעזרה של הקדש. ומצאתי כתוב ללשכה לא לקיץ המזבח קאמר דא"כ הל"ל לנדבה אלא לשיירי הלשכה: מעין שהוא יוצא מתוך שדה הקדש וכו' עד ולא מועלין. משנה פ"ג דמעילה שם:

כתב הראב"ד ערבה הגדילה א"א זה שיבוש שלא נאמר במשנה וכו'. ואיני יודע למה יאמר שהוא שיבוש לפי שיפרש פירוש אחר שלא כפירושו: אילן של הדיוט הסמוך לשדה הקדש וכו'. ג"ז משנה שם שרשי אילן של הדיוט באים בשל הקדש ושל הקדש באין בשל הדיוט לא נהנים ולא מועלין. ובפרק לא יחפור (דף כ"ו:) מקשה דמרישא משמע דבתר אילן אזלינן ומסיפא משמע דבתר קרקע אזלינן ומשני כאן בתוך ט"ז אמה כאן חוץ לט"ז אמה:
ז קן שבראש האילן של הקדש וכו'. משנה בפ"ג דמעילה (דף י"ג:) קן שבראש אילן של הקדש לא נהנין ולא מועלין שבאשרה יתיז בקנה ומוקי לה בגמ' אליבא דר"י הכיס של אשרה יתיז בקנה כדאייתי עצים מעלמא ומקשה א"ה אמאי של הקדש אין נהנין ואין מועלין אלא בגידולין הבאים לאחר מכאן וקסבר אין מועלין בגידולין ה"נ מסתברא וכו' א"ר אבהו א"ר יוחנן לעולם דאייתי מעלמא ומאי יתיז יתיז אפרוחים ואפיקנא אפרוחים כאן וכאן מותרין ביצים כאן וכאן אסורים אמר רב אשי אם אפרוחים צריכין לאימן כביצים דמו ומשמע דקן דאייתי עצים מעלמא נהנים ממנו ויש לתמוה על רבינו שסתם וכתב שאין נהנים בו:
ח ט המקדיש את היער וכו' עד ולא בנביה. משנה שם:
כתב הראב"ד והוא הנוף הקשה א"א אינו כן אלא העלה הנובל וכו'. ואין משם ראייה דהכא גרים רבינו נבייה בבי"ת. והר"י קורקוס ז"ל כתב וז"ל רבינו כתב במשנה שיש גורסין נוייה שזו התחיבה הקשה דומה לגויים שהיא בפני עצמה בתוך הפרי עכ"ל:
י המקדיש את עבדו וכו'. בפ"ק דסנהדרין (דף ט"ו) ובפ' השולח (דף ל"ט) פלוגתא דתנאי ופסק כת"ק:
הזורע

פרק חמישי

א אחד [א]המקדיש לבדק הבית דבר הראוי לחזק הבדק כגון אבן או קורה. או המקדיש לבדק הבית דבר הראוי למזבח כגון כבשים ותורים. או המקדיש למזבח דבר הראוי לבדק הבית כגון אבן וקורה. או המקדיש לזה ולזה דברים שאינן ראויין לא לזה ולא לזה כגון המקדיש תרנגולין וחומץ וציר או קרקע אפילו הקדיש אשפה מליאה זבל או עפר או אפר. מועלין בכולן משעה שהוקדשו עד שיפדו דברים הראויים להפדות: ב כל קדשי בדק הבית עם דברים שמועלין בהן מקדשי מזבח מצטרפין זה עם זה למעילה ואם נהנה בשוה פרוטה מכולם מעל: ג אבל והאכיל את חבירו או נהנה ומהנה חבירו אכילתו והניית חבירו או אכילת חבירו והנייתו כולן מצטרפין למעילה ואם נעשה מן הכל הנייה בפרוטה מעל: ד המעילה מצטרפת לזמן מרובה. כיצד נהנה היום מן ההקדש ונהנה לאחר כמה שנים בהעלם אחד הרי אלו מצטרפין לפרוטה ומעל: ה אין מעילה אלא בתלוש מן הקרקע אבל הנהנה בקרקע עצמה או במחובר לה לא מעל אפילו פגם. כיצד החורש שדה הקדש או הזורע בה פטור. נטל מאבקה ונהנה בה ופגמה מעל. הדש בשדה הקדש מעל שהאבק שלה מועיל *לשדה והרי נהנה באבק ופגם השדה. וכן אם חרש שדה הקדש כדי להעלות אבק לעשב שנתן בה ונטל העשב מעל. הדר במערת הקדש או בצל אילן או שובך של הקדש אע"פ שנהנה לא מעל. וכן המקדיש בית בנוי הדר בו לא מעל. אבל המקדיש עצים ואבנים ובנה בהן בית הדר שם מעל כמו שיתבאר: ו גידולי הקדש מועלין בהן. כיצד הקדיש שדה והוציאה עשבים אילן ועשה פירות מועלין בהן. אבל המקדיש את הבור ריקן ואחר כך נתמלא מים. הקדיש אשפה ואחר כך נתמלאת זבל. שובך ונתמלא יונים. הואיל ואינן גדולי הקדש אין מועלין בהן. וכן הזבל והפרש שבחצר הקדש לא נהנין ולא מועלין ומה יעשו בהן ימכרו ויפלו דמיהן ללשכה. מעין שהוא יוצא מתוך שדה הקדש אסור ליהנות במים שיוצאין ממנו בתוך השדה והנהנה לא מעל. יצאו המים חוץ לשדה מותר ליהנות בהן. *ערבה *הגדילה בשדה הקדש לא נהנין ולא מועלין. אילן של הדיוט הסמוך לשדה הקדש ושרשיו יוצאים בתוך השדה. אם בינו לבין השדה של הקדש עד שש עשרה אמה הרי אותן השרשין שבתוך השדה אסורין והנהנה מהן לא מעל. היה האילן רחוק יתר על שש עשרה הנהנה בהן מעל. אילן של הקדש הסמוך לשדה הדיוט ושרשיו יוצאין בתוך השדה אם היה בתוך שש עשרה אמה מועלין בהן היה רחוק יתר על שש עשרה אמה אותן השרשין שבתוך השדה הדיוט לא נהנין ולא מועלין: ז קן שבראש האילן של הקדש שבנה אותן העוף מעצים ועשבים וכיוצא בהן. כל הקן עם הביצים שבו עם האפרוחים הצריכין לאמן אין נהנין בהן והנהנה לא מעל: ח המקדיש את היער מועלין בכולו בין באילנות בין בכל קן שבראש האילנות או שביניהן: ט גזברים ששפו עצי הקדש וקצצו אותן מועלין באותן העצים הקטנים שחתכו מעת שקצצו. אבל אין מועלין לא בשפוי ולא בנסורת ולא בנביה של עצים *והוא הנוף הקשה העגול שבתוך העץ הדומה ליבלת שלא יצלח למלאכה: י המקדיש עבדו אין מועלין בו ולא בשערו אע"פ שהוא עומד להגזז מפני שהוא מחובר לו

השגת הראב"ד
*ערבה הגדילה. א"א זה שיבוש שלא נאמר במשנה אלא על אותה ערבה של אותו מקום שהיתה [illegible] מירושלים [illegible] לשם מטה:

השגת הראב"ד
*והוא הנוף הקשה. א"א אינו כן אלא העלה הנובל [illegible] והוא לשון נובל:

א סמ"ג עשין רי: *[הברכה הובא במעילה י"ג כתב דל"ל לדיהם ועעהם אין צריך לדוחק שכתב הכ"מ ע"ש]: *[ז"ל הרמב"ם בפירושו בשלמתח ערבה בשדה הקדש הואיל ואינה נמכרת ואינה ראויה לשום דבר לא נהנין ולא מועלין וכו' ע"ש]:

משנה למלך

נתרמי פליגי והא בהא תליא והכי היכי דלעולם כיון שנקלטו א"ל הדיוק ס"ג אם הדאם קודם שנקלטו יצאו למולין. ועיין לעיל פט"ו מהל' מעה"ק בכ"מ הראב"ד עלם דהאומר פרה זו עולה כל ל' יום דמשמע מדבריו דחיים להכרת בר פדא וכיון דהוה ספק איסורא אפילו קדושת דמים לא פקעה בכדי:
פ"ה א אחד המקדיש לבדק הבית וכו'. דע דתרמי כהנים כל זמן שהן בבית הבעלים מועלין בהם והכי איתא בפ"ב המקדיש שדהו (דף כ"ט) כל זמן שהם בבית הבעלים הרי הם כהקדש ופירש"י ויש בהם מעילה. ובפ' יש בקדשי מזבח (דף ל"ב) אמרינן לעולם רבנן וקרא למעילה אתא. ופירש"י לרבות תרמי כהנים למעילה ועיין בכ"מ הסוף' שם וכ"כ הרא"ש בפ"ב דנדרים (דף י"ח) ותוס' שם:
ה וכן המקדיש בית בנוי וכו'. עיין בכ"מ רבינו לעיל פ"ו מהלכות ערכין וחרמין הל' ג' ונ"ש ועיין שם בלח"מ:

יא הזורע פירות הקדש וכו'. פ"ט דתרומות גדולי הקדש ומע"ש חולין ופודה אותם בזמן זרעם. ופירש ר"ש כגון שזרע סאה והוסיף כמה סאין א"צ לפדות אלא סאה אחת, ובתוספתא דתרומות פ"ח גידולי הקדש אין חייבין עליהם קרן וחומש [על מקום אחר] אלא לפי החשבון וחייבים בחלה הידים וטבול יום אין פוסלין בהם כדרך שפוסלין בחולין:

יב שמרים של הקדש וכו'. ברייתא בפרק המוכר פירות (דף נ"ז). ומ"ש והנהנה לא מעל. כן פירש"י דהומרא היא מדרבנן ומיהו אם נתן ג' ומצא ד' יין גמור הוא. וכתב הר"י קורקוס ז"ל דהא דאין מועלין בלא מצא ד' וסתמו הכי הוא. ומ"ש בד"א בקדשי בדק הבית וכו' שם:

יג המקדיש תרנגולת למזבח וכו'. משנה ונמרא פ"ג דמעילה (דף י"ב):

יד כתנות כהונה שבלו וכו'. בפ' הא"ש מקדש (דף כ"ד):

טו קדשי עכו"ם אם לבדק הבית הקדישו מועלין בהם. בפ' ב"ש (זבחים מ"ה) וברים המורה. ומ"ש ואם קדשי מזבח הן וכו'. שם פלוגתא דר"ש ור' יוסי ופסק כר"ש ואיני יודע למה ואפשר שטעמו משום דבספ"ק דערכין (דף ה':) מייתי ברייתא סתמא כר"ש:

טז קול ומראה וריח וכו'. פ' כל שעה (דף כ"ו.) ובפ"ק דכריתות (דף ו'.) ופירשו שם דקודם שהעלה תמרתו מועל:

פ"ו א יש דברים שהאדם נהנה בהם ולא יפגמו וכו' עד בדבר עצמו. משנה בפ"ה דמעילה (דף י"ח):

ב קדשי קדשים התמימים וכו'. *שם במשנה (דף י"ח.) תלש מן הטלה כשהיא חיה לא מעל עד שיפגום כשהיא מתה כיון שנהנה מעל ובגמרא (דף י"ט:) מכדי לא בבהמה תמימה היינו כוס של זהב אמר רב פפא בבעלת מום עסקינן. ופירש"י מכדי בתחלת בבהמה תמימה מיירי מתני' וכו' עד הילכך לא תני בה עד שיפגום:

כתב הראב"ד קדשי קדשים התמימים א"א זה אמרו מעצמו ואין לו סמך וכו'. ואני שמעתי ולא אבין בסוף דברי רבינו מבוארים בגמ' שכתבתי בסמוך והיאך כתב עליו שמעצמו אמרו ואפשר שלא היה כתוב כן בנוסחא שלו. ועל מ"ש שהקרבן התמים וכו' אפשר שיפול בו מום, כתב בעל מ"ע דהשתא מיהא תמים הוא ואין לנו בהקדשות אלא מקומו ושעתו כדאיתא בתוספתא רפ"ב דמעילה ובשעה שנהנה פגם ועוד תגיא התם ועוד שתהא הנאתו ופגימתו כאחד עכ"ל:

ג המועל בקדשי וכו'. בפרק האיש מקדש (דף נ"ב:) תנן המקדש וכו' בהקדש במזיד קידש בשוגג לא קידש דברי ר"מ ר' יהודה אומר בשוג קידש במזיד לא קידש ובגמ' (דף נ"ה) פסק הלכה כר' יהודה דאמר הקדש בשוגג מתחלל במזיד אין מתחלל. ומ"ש בד"א בשמעל בקדש והוציאו בתורת חולין והקנהו לאחר. בפ"ה דמעילה (דף כ') תנן נטל פרוטה של הקדש ה"ז לא מעל נתנה לחבירו הוא מעל וחבירו לא מעל ופירש"י הנותן מעל שהוציאה לחולין. ומ"ש אבל אם נהנה בו ופגמו ולא הקנה לאחר יש בו מועל אחר מועל ואין מועל אחר מועל במוקדשין אלא בהמה וכלי שרת בלבד כיצד בקע בקורדום וכו'. שם במשנה (דף י"ט:) אין מועל אחר מועל במוקדשין אלא בהמה וכלי שרת כיצד רכב ע"ג בהמה ובא חבירו ורכב ובא חבירו ורכב כולם מעלו שתה בכוס של זהב ובא חבירו ושתה ובא חבירו ושתה כולם מעלו תלש מן הטלאה ובא חבירו ותלש ובא חבירו ותלש כולם

[כן היא גירסת התוי"ט וכל המשניות שראיתי אבל במשנה כסדר התלמוד וגם בגמרא גרסינן הנהנה וכן גוברת לפי פירש"י שם בגמרא. ותמהני על התוי"ט איך לא הרגיש בזה כפי מנהגו]:

לו וכל זמן שהוא מחובר הולך ומשביח: **יא** הזורע פירות הקדש פודה אותן בשעת זרען. ואע"פ שלא פדה הרי הגדולין חולין ואין מועלין בהן ואין משלמין מהן קרן וחומש וחייבין בחלה: **יב** שמרים של הקדש שנתן עליהם מים. ראשון ושני ושלישי אסור ליהנות בו והנהנה לא מעל. רביעי מותר. במה דברים אמורים בקדשי בדק הבית אבל קדשי מזבח אף מרביעי ואילך לעולם אסור: **יג** המקדיש תרנגולת למזבח מועלין בה ובביצתה. הקדיש חמור למזבח מועלין בה ובחלבה. הקדיש תורים לבדק הבית מועלין בהן ובביצתן כמו שביארנו: **יד** כתנות כהונה שבלו מועלין בהן כשאר קדשים. והחדשים הואיל וניתנו ליהנות בהן אין מועלין בהן: **טו** קדשי עכו"ם אם לבדק הבית הקדישו מועלין בהן. ואם קדשי מזבח הן אין בהן מעילה מן התורה שנאמר בקרבנות דבר אל בני ישראל. אבל אסור ליהנות בהן מדברי סופרים: **טז** קול ומראה וריח של הקדש לא נהנין ולא מועלין. במה דברים אמורים כשהריח בקטרת אחר שעלתה התימורת אבל אם הרית בקטרת כשתעלה תמרתה מעל:

פרק ששי

א **יש** [א]דברים שהאדם נהנה בהן ולא יפגמו כגון המשתמש בכלי זהב טהור. ויש דברים שיפגמו כגון בגדים וכלי כסף ונחושת וברזל וכיוצא בהן. והנהנה בשוה פרוטה מן ההקדש שאינו מחובר בקרקע אם נהנה בדבר שאין בו פגם כגון שנשתמש בכלי זהב של הקדש מעל. נהנה בדבר שנפגם כגון שלבש בגדי הקדש או בקע בקורדום לא מעל עד שיפגום בהקדש בשוה פרוטה באותו דבר עצמו שנהנה בו ויתכוין ליהנות ויפגום ויהנה כאחת. נהנה בכחצי פרוטה ופגם בכחצי פרוטה או שנהנה בשוה פרוטה ופגם בשוה פרוטה בדבר אחר ולא נהנה במה שפגם ולא פגם במה שנהנה הרי זה לא מעל עד שיהנה בשוה פרוטה ויפגום באותה הנייה בשוה פרוטה בדבר עצמו. כיצד הרי שהתיר מטלית מבגד הקדש ותפרה בבגדו ולבשה ונהנה בה בשוה פרוטה והפסיד בבגד שהתירה ממנה בשוה פרוטה ולא הפסיד במטלית כלום הרי זה לא מעל מפני שנהנה בדבר אחד ופגם בדבר אחר. וכבר ביארנו שהנהנה ומהנה חבירו מצטרף ואפילו לזמן מרובה: **ב** *[ב]קדשי קדשים התמימים שתלש מצמרן. כיון שנהנה בפרוטה מעל אע"פ שלא פגם. שהרי הן דומים לכוס של זהב שאינו נפגם שאין תלישת הצמר פוסלת אותן מליקרב. אבל אם נפל בהן מום הואיל ולמכירה עומדים והגיזה פוגמת דמיהן לא מעל עד שיהנה ויפגום בפרוטה. תלש מהן אחר שמתו כיון שנהנה מעל שאין פגם למתה. ומעילה זו מדבריהם כמו שביארנו: **ג** [ג]המועל בקדשי בדק הבית כיון שמעל בשגגה נתחלל הקדש וזה שנהנה אחריו פטור. מעל בזדון הואיל ואינו חייב בקרבן מעילה לא נתחלל הקדש אלא הרי הוא בהוייתו ואם בא אחר ונהנה בו בשגגה מעל. במה דברים אמורים כשמעל בקדש והוציאו בתורת חולין והקנהו לאחר. אבל אם נהנה בו ופגמו ולא הקנה לאחר יש בו מועל אחר מועל:

ואין

השגת הראב"ד

*קדשי קדשים התמימים. א"א זה אמרו מעצמו ואין לו סמך לא ממשנה ולא מתוספתא ולא מגמרא וכלא לא חלקו במשנה אלא בין הטלה חיה למתה שאין פגם למתה אבל בחיה לא חלקו כלל. ומה שאמר אין לו טעם שהקרבן התמים אע"פ שהוא עומד לקרבן אפשר שיפול בו מום ויפגם וימכר ועוד שהעול לכהנים הוא והוא נפגם אלא שקודם זריקה מועלין בכלן והוא דבר שיש בו פגם:

א סמ"ג שם: ב סמ"ג שם:

משנה למלך

יד בגדי כהונה שבלו מועלין בהם כשאר קדשים. אני תמה בדין זה טובא דהא קי"ל דכל דבר שנעשה בו מצותו שוב אין מועלין בו וכדאיתא בפ' כל שעה (דף כ"ו) וכהנא דוכתי, וכי תימא שאני בגדי כהונה דכיון דרחמנא אמר בבגדי כ"ג והניחם שם ואמרינן בפ' קמא דיומא (דף י"ב) דטעונים גניזה וכיון דאשמעינן קרא בבגדי כ"ג דאף שנעשה בהם מצותם יש בהם מעילה מינה ילפינן נמי לבגדי כהן הדיוט שאף שנעשה בהם מצותם יש בהם מעילה, הא ליתא דא"כ יהיו טעונים בגדי כהן הדיוט גניזה דומיא דבגדי כ"ג שטעונים גניזה ואילו בפרק החליל (דף נ"א) תנן מבלאי מכנסי כהנים ומהמייניהם מהן היו מפקיעין ובהן היו מדליקין, וכי תימא דלעולם דטעונים גניזה לפי שיש בהם דין מעילה אף שנעשו בהם מצותם אלא דשאני שמחת בית השואבה דלכבוד הקרבן היו עושין וכצורך קרבן חשיב וכמ"ש התוס' בפ"ב דשבת (דף כ"א) ד"ה שמחת, הא ליתא דא"כ גם מבלאי בגדי כ"ג יעשו פתילות לקודש ולשמחת בית השואבה ואילו מדברי רבינו פ"ח מהל' כלי המקדש הל' ה' והל' ו' נראה דס"ל דלא היו עושין פתילות כי אם מבגדי כהן הדיוט אבל מבגדי כ"ג לא והטעם פ"כ הוא משום דרחמנא אמר והניחם שם שיהיו טעונים גניזה ואפי' למנורה לא היו עושין מהם פתילות ואע"ג דהאי קרא בבגדי לבן משתעי קרא מ"מ ס"ל דכל בגדי כ"ג דין אחד יש להם אבל בגדי כהן הדיוט לא ילפינן מינייהו וא"כ כיון דלא ילפינן בגדי כהן הדיוט מבגדי כ"ג מנא לן דבגדי כהן הדיוט יהיה בהם מעילה אחר שנעשה בהם מצותן. כן אמת דבירושלמי פ' החליל הלכה ג' מגאתי תני מבלאי מכנסי כ"ג היו מדליקין את הנרות שבפנים ומבלאי מכנסי כהן הדיוט היו מדליקין את הנרות שבחוץ. והא דנגד ירושלמי הלזו צמא דלעולם דין בגדי כהן הדיוט ובגדי כ"ג שוין שם בדינם וטעונים גניזה אלא דלצורך מצוה התירו אלא דבגדי כ"ג שקדושתם יתירה יחדו אותם למנורה ובגדי כהן הדיוט יחדו לשמחת בית השואבה אך לרבינו דס"ל דמבגדי כ"ג לא היו עושין פתילות קשה מה שהקשיתי והדבר הזה צריך תלמוד: נסתפקתי בכלי שרת שניקבו או שנשברו שוב אינם ראויים לעבודה וכמ"ש רבינו בפ"ג מהל' פס"מ הל' ד' אם יהיה בהם דין מעילה דהא קי"ל דכל דבר שנעשה מצותו שוב אין בו מעילה וכדאיתא בפרק כל שעה (דף כ"ו) וכהנא דוכתי ובגדי כהונה שבלו יש בהם מעילה וכמ"ש רבינו בפ"ה מהלכות אלו דין י"ד שאני בגדי כהונה דרחמנא אמר והניחם שם ואין ללמוד סימנו לדבר אחר וכדאיתא התם בפרק כל שעה או דלמא שאני בגדי כהונה שוב אינם ראויים למצותם כלל דהא לא מהניא להו גיהון וכמו שפסק רבינו בפ"א מהל' כלי המקדש דין ס' מש"ה אי לאו דרבינהו קרא לא היה בהם דין מעילה אבל כלי שרת שיכול להתיך אותם ולעשות אותם כלי מחדש וכמו שפסק רבינו בפ"א מהל' כלי המקדש הלכה י"ג אפשר דראוי למצותם הם ויהיה בהם דין מעילה ולא נגמרה מצותם ולזה נוטה דעתי. ואפשר שלזה כיון רבינו במ"ש ואין קדושתם מסתלקת מהם לעולם כלומר דלא תימא דהוי כדברים שנעשה בהם מצותם דקי"ל דאודא קדושתם מהם ואין בהם מעילה אלא הכי כיון שיש להם תקון קדושתם אינה מסתלקת מהם ויש בהם דין מעילה: טו קדשי כותים וכו'. כתב מרן ופסק כר"ש ואיני יודע למה וכו'. ועיין במ"ש מרן לעיל ס"פ ח"י מה' פסולי המוקדשין. ועיין בכתב הזכה (ריש דף קנ"ד) ודוק:

טז קול ומראה וריח של הקדש כו'. (א"ה עיין במה שכתב הרב המחבר לעיל פ"ח מהלכות כלי המקדש דין ו'):

ד *ואין מועל אחר מועל במוקדשים. אלא בבהמה וכלי תשמיש בלבד. כיצד בקע בקורדום של הקדש ונהנה בפרוטה ופגם ובא חבירו ובקע בו ונהנה ופגם כולם מעלו. נטל הקורדום ונתנו לחבירו הוא מעל אבל חבירו לא מעל. שתה בכוס של זהב ונהנה בפרוטה ובא חבירו ושתה ונהנה ובא חבירו ושתה ונהנה כולם מעלו. נטל הכוס ונתנו לחבירו מתנה או מכרו הוא מעל וחבירו לא מעל. רכב על גבי החמור ונהנה בפרוטה ופגם ובא חבירו ורכב עליו ונהנה ופגם. כולם מעלו. נתן החמור לחבירו מתנה או מכרו או השכירו הוא מעל וחבירו לא מעל. וכן המשאיל קרדום של הקדש הוא מעל לפי טובת הנאה

השגת הראב"ד

*ואין מועל אחר מועל במוקדשין. א"א בכל זה יצא מכלל משנתנו וטעה אחר התוספתא כי אין במשנתנו אלא בהמה וכלי שרת ובודאי בהמה תמימה דומיא דכלי שרת והוא מפני שמצא בתוספתא בקע בקורדום ובא חבירו ובקע בו שניהם מעלו שינה הלשון וכתב בהמה וכלי השמים ופירש הבהמה החמור ואינו אלא בהמה תמימה למזבח דומיא דכלי שרת שהן למזבח ואין להם פדיון אבל כלי המוקדשין אם הראשון נהנה בו ופגם שוב אין בו מועל. ואין סומכין על תוספתא שהיא סותרת המשנה והגמרא:

כסף משנה

כולם מעלו: וכתב הראב"ד על דברי רבינו א"א בכל זה יצא מכלל משנתנו. ואני אומר שמ"ש ובודאי בהמה דומיא דכלי שרת אינו הכרע דמדקתני רכב ע"ג בהמה משמע דבבהמה טמאה איירי שדרכה ברכיבה ולא בבהמה טהורה שאין דרכה ברכיבה. ועוד דבהמה תמימה בהדיא קתני לה חלם מן החטאת ובא חבירו וחלם וכו' כולם מעלו וא"כ כי קתני רכב ע"ג בהמה ע"כ בבהמה טמאה היא, וע"פ הדברים האלה אין התוספתא סותרת המשנה דכי קתני מתני' ובא חבירו ורכב בבהמה טמאה מיירי שאינה קדושה אלא קדושת דמים דומיא דבקע בקרדום דקתני בתוספתא וכיון דבהמה דקתני במתני' אינה טהורה שקדושה קדושת הגוף אלא טמאה שאינה קדושה אלא קדושת דמים ה"ה לכלי שרת דקתני מתני' בכלי השמים איירי שאינם קדושים אלא קדושת דמים ויש בהם מועל אחר מועל ובזה באו מוסכמים המשנה והתוספתא. אך קשה לזה דאמרי' בגמ' מני מתני' ר' נחמיה היא וכו' עד לא כ"ש ופירש"י אם אחרים מביאין לקדושתן כלומר כיון דכלי שרת חמירי וכו' משמע בהדיא דכלי שרת דתנן במתני' בכלי שרת ממש הוא. לכן נראה שרבינו מפרש דכלי שרת דמתני' כלי שרת ממש הם וכבר הזכיר רבינו בסמוך לקמן ואע"פ שכתבו בלשון יראה לי היינו לענין שאם נתנה לחבירו וחבירו לחבירו כולם מעלו אבל לענין שיש בו מועל אחר מועל מדינא הוא מאחר שהיא קדושה קדושת הגוף וכלי השמים שכתב כאן היינו כגון קרדום וכיוצא בו שאינם קדושים אלא קדושת דמים וכדאיתא בתוספתא והוא נלמד ממתני' דקתני ע"ג בהמה ומיירי בבהמה טמאה שאינה קדושה אלא קדושת דמים וכדפרישית ומינה נילף לכלי השמים שאינם קדושים אלא קדושת דמים:

ד ומ"ש נטל הקורדום ונתנו לחבירו וכו' נטל הכוס ונתנו לחבירו וכו' נתן החמור לחבירו מתנה וכו'. בתוספתא דמעילה פ"ב והוא נלמד מהמשנה שכתבתי בסמוך נתנה לחבירו הוא מעל וחבירו לא מעל. ומה שכתב וכן המשאיל קרדום של הקדש וכו'. בפ' השואל (דף נ"ט):

בהמת

משנה למלך

פ"ו ד ואין מועל אחר מועל בקדשים וכו'. ראיתי לבאר בדיני מעילה מה הם הדברים שיש בהם מועל אחר מועל לפי שראיתי שיש בדין זה מחלוקת רבות בין גדולי הראשונים ז"ל.

תנן בפרק המישי דמעילה (דף י"ט ע"ב) אין מועל אחר מועל למוקדשין אלא בהמה וכלי שרת בלבד כיצד רכב על גבי בהמה ובא חבירו ורכב ובא חבירו ורכב כולן מעלו שתה בכוס של זהב ובא חבירו ושתה ובא חבירו ושתה כולן מעלו ע"כ. והנה התוס' בפרק ב' דקדושין (דף נ"ה) הקשו דבתוספתא דמעילה תניא קורדום של הקדש ביקע בו ובא חבירו וביקע בו כולן מעלו נתנו לחבירו וחבירו לחבירו הוא מעל וחבירו מותר לבקע בו לכתחלה והשתא היכי דמי אי האי קרדום כלי שרת כי נתנו לחבירו אמאי לא מעל חבירו הא אמרי' שיש מועל אחר מועל בכ"ש ואם אינם כלי שרת אמאי אמרינן כולן מעלו הא אין מועל אחר מועל אלא בהמה וכלי שרת בלבד ותירצו וי"ל דלעולם מיירי בקרדום שאינם כלי שרת ולא קשה מידי דהא דאמרינן הכא דאין מועל אחר מועל היינו בהוא סבור שהכלי של חבירו ואז הוא מתכוין לגוזלה כדין שליחות יד בפקדון כו' אבל הא דתוספתא דקאמר בא חבירו ובקע בו ובא חבירו ובקע בו דכולן מעלו מיירי דכל חד וחד סבור שהיא שלו ואינו מכוין לסוגיאו מרשות לרשות אלא ליהנות ולהניחו אחר ההנאה ואז כשיהנה לא ימעול אלא כפי טובת הנאה שיש לו במלאכה ומשום הכי אמרינן שלא יצא לחולין ומעלו כולן אבל נתנו לחבירו וחבירו לחבירו לא מעל אלא הראשון שהוציאו מרשות לרשות דנהי נמי דסובר שהיא שלו מ"מ מתכוין הוא להוציאו מרשותו לרשות חבירו ולפיכך ל"ל בא חבירו ורכב עליו ובא חבירו ורכב עליו כולן מעלו אע"פ שנתכוין לגוזלו ולהוציאו מרשות לרשות דהל"ל מאי איריא בהמה וכלי שרת אפילו קדשי בדק הבית יש מועל אחר מועל היינו דאינו מתכוין להוציאו מרשות לרשות אלא ליהנות ממנו להניח כדפרישית אלא לעולם איירי שמתכוין לגוזלה ואפ"ה אמרינן דכולן מעלו ע"כ. והנה כוונת התוס' היא מבוארת דכל היכא שהוא סבור שהכלי הוא שלו ואינו מכוין להוציאו מרשות לרשות כשנהנה בו לא מעל אלא כפי טובת הנאה שיש לו במלאכה ולא יצא כל הכלי לחולין ומש"ה יש בו מועל אחר מועל אבל כשנתנו לחבירו אף שהוא סבור שהוא שלו מ"מ מתכוין הוא להוציאו מרשות לרשות ויצא כל הכלי לחולין ומש"ה לא מעל כי אם הראשון אך אם היה סובר שהכלי של חבירו או הוא מכוין לגוזלה ואע"פ שלא כיון לגזול כי אם הנאת המלאכה מ"מ חשיב כאילו גזלה כולה כדין שליחות יד שנקראת גזלן על כל הפקדון אע"פ שלא שלח יד כי אם במקצתן וכיון שכן אין בו מועל אחר מועל שהרי מעל בכולה ויצא כל הכלי לחולין אך בבהמה וכלי שרת שהם קדושת הגוף אף שהוא סבור שהכלי של חבירו ונתכוין לגוזלו יש בו משום מועל אחר מועל. ונראה כי היכי דנשתנה דין בהמה וכלי שרת היכא שהיה סבור שהכלי של חבירו ונתכוין לגוזלו דבשאר קדשי בדה"ב אין בו מועל אחר מועל ובבהמה וכלי שרת יש בו מועל אחר מועל ה"נ היכא דנתנו לחבירו וחבירו לחבירו אף דבקדשי בדה"ב אין בהם מועל אחר מועל בבהמה וכלי שרת יש בהם מועל אחר מועל. וראיתי בתוספתא הלזו שהביאו התוס' שסיימו בה ובעולם נתנה לחבירו וחבירו לחבירו כולן מעלו וכן הדברים שכתבתי וכבר הביאו התוס' סיום זה שכתבנו בפ' השואל (דף נ"ט) ד"ה וחבירו ונראה דעולם לאו דוקא וה"ה כלי שרת, ואפשר דהתוספתא ס"ל כרבנן דאית להו דאין מועל אחר מועל כי אם בבהמה וכדאיתא בפ"ה דמעילה אבל לדידן דקי"ל כר' נחמיה וכהנהו מתני' ה"ה דבכלי שרת נמי נתנו לחבירו וחבירו לחבירו דכולן מעלו ועולה דנקט לאו דוקא דה"ה לשאר קדשים כגון חטאת ואשם וכמ"ש מרן בפרקין הל' ה' בשם הר"י קורקוס. ועיין ברש"ל ובעצמות יוסף דגרים או היכא שנתנו לחבירו ואני סבור דע"ס הוא כדברי התוספתא ועיקר הגירסא היא כמ"ש לעיל: ודע שמדברי הריטב"א בחידושיו לקדושין עלה דהיא. דאמרינן (בדף נ"ד) משמיה דבר פדא אומר היה ר"מ הקדש במזיד מתחלל נראה דס"ל דהחילוק הוא בין מתכוון לגזול לאינו מתכוין לגזול ומאי דתני בתוספתא בקורדום של הקדש דכולן מעלו מיירי שלא נתכוונו האחרונים לגזול אלא שנתכוין ליהנות בהם לשעתו בלבד לא מעל אלא כנגד טובת הנאה שבו וכנגדו בלבד יצא לחולין והשאר הקדש וכולן מעלו בקדושה שנשייר כל אחד לחבירו ומאי דתנן אין מועל אחר מועל במוקדשין מיירי בשנתכוין הראשון לגזול ובבהמה וכלי שרת שהם קדושת הגוף יש מועל אחר מועל אפי' שנתכוין הראשון לגזול משום חומרא דידהו ע"כ. והנראה מדבריו הוא שאינו מחלק בין הסבור שהוא שלו להסבור שהוא של אחרים אלא דמתני' והתוספתא מיירי בסבור שהוא של אחרים אלא דמתני' איירי במתכוין לגזול ומש"ה אין בו מועל אחר מועל אבל התוספתא מיירי בשאינו מתכוין לגזול אלא שנתכון ליהנות בהם לשעתו בלבד ומש"ה יש בהם מועל אחר מועל וכבר דחו התוס' בפ' השואל (דף נ"ט) חלוק זה דהריטב"א וכתבו ואין נראה לר"י דהתם איירי בשלא נתכוין לגזול אלא כל אחד דעתו להחזירו אחר בקוע ולא יצא לחולין אלא מה שנתכוין לגזול דהא קי"ל שואל שלא מדעת גזלן הוי והוי וקם ליה עליה ברשותיה ע"כ. והנה התוס' ס"ל כסברת ר"י הלזו ומש"ה בפ"ב דקדושין לא רצו לחלק בין נתכוין לגזול ללא נתכוין משום דס"ל דאף אם לא נתכוין לגזול כי אם הנאת המלאכה נעשה גזלן על כולה וחלקו בין הסבור שהיא שלו להסבור שהיא של אחרים וכמ"ש לעיל אך הריטב"א לא שת לבו לקושיית ר"י וס"ל דכל שלא נתכוין לגזול כי אם הנאת המלאכה לא נעשה גזלן על כולה ולא יצא לחולין כי אם כנגד טובת הנאה שבו ומש"ה יש בו מועל אחר מועל. וראיתי להריטב"א שם שסיים בשם התוס' נתכוין לגזול הוא מעל וחבירו לא מעל ע"כ ואם היא לגירסא זו נראה שדברי הריטב"א הם מוכרחים אך עדיין אפשר ליישב דברי התוס'. אף כפי גירסא זו דמאי דקתני ואם נתכוין לגזול היינו שהיה סבור שהיא של אחרים ומשום דברישא איירי בסבור שהיא שלו שאז לא נתכוין לגזול קתני סיפא ואם נתכוין לגזול דהיינו שהיה סבור שהיא של אחרים דכל שסבור שהיא של אחרים ע"כ נתכוין לגזול מיהא הנאת המלאכה ונעשה גזלן על כולה. הן אמת שגירסא זו דהריטב"א לא מצאתיה בתוספתא והגירסא שהיא בתוספתא דידן היא כמו שסיימו התוס' נתנה לחבירו וחבירו לחבירו הראשון מעל. ונראה שאף כפי גירסא זו אפשר ליישב דברי הריטב"א דאף אם לא נתכוין לגזול אלא שנתנו לחבירו ליהנות בו לשעתו וא"כ יחזירנו למקומו אפ"ה הראשון מעל כיון שהוציאה מרשות לרשות ואין זה מן התימה שהרי אליבא דתוס' נמי דמוקמי לה לתוספתא בסבור שהיא שלו ולא נתכוין לגוזלה אפ"ה אם נתנה לחבירו הראשון מעל דכיון שהוציאה מרשותו הרי מעל בכולה וא"כ להריטב"א נמי הכי מיתפרשא דאף שלא נתכוין לגזול את כולה אלא שנתנה לחבירו להנאת המלאכה כיון שהוציאה מרשותו מעל בכולה: הן אמת שמדברי הרב בעל חידושי הלכות בפרק השואל עלה דדברי ר"י שכתבנו נראה דס"ל דהמשאיל קורדום לחבירו לבקוע בו דינו כמי שלוקח קורדום לבקוע בו ואינו מתכוון לגוזלו ומשאיל קורדום לבקוע בו ג"כ יש בו מועל אחר מועל לפי שלא יצא לחולין כי אם הנאת בקוע ולפי זה ס"ל שדברי ר"י כפי הס"ד לא היו כי אם ליישב התוספתא מרישא לסיפא וכן נמי דלא תיקשי אמתני' דאין מועל אחר מועל אבל לרב הונא דקאמר המשאיל קורדום של הקדש מעל לפי טובת הנאה שבו וחבירו מותר לבקוע בו לכתחילה עדיין לא מיתרצא לפי חילוקו של ר"י אך להריטב"א י"ל שהפסק לעיקר חילוקו של ר"י נריכין אנו ליישב דברי ר' אמי. ואפשר דהך דר' אמי מיירי בשנתכוין המשאיל לגוזלה ומש"ה חבירו מותר לבקע בה לפי שיצאה לחולין ואפ"ה לא מעל כי אם טובת הנאה שבה שזה הוא מה שנהנה. ואין זה מן התימה דנאמר שיצא כל הקרדום לחולין והוא לא ימעול כי אם לפי טובת הנאה שבה שהרי התוס' בפ' השואל אמרו שסברא זו הוה ס"ל לר"י א.ה שחזר בו. אך נראה דאי אפשר לומר זה להריטב"א דהא מתוך דבריו נראה דס"ל דכל שנתכוין לגזול אף שלא נהנה כי אם בבקוע מעל לפי כולה וא"כ הכא נמי אי מיירי שנתכוין לגוזלה אף שלא נהנה כי אם לפי טובת הנאה שבה היה מן הדין שימעול לפי כולה: אשר ע"כ נראה דהכא מיירי בשלא נתכוין לגזול אלא שנתכוין ליהנות בה בטובת הנאה ומה שחבירו מותר לבקע היינו דוקא עד זמן השאלה שאותה הנאה של בקוע יצאתה לחולין אבל לעולם שלא יצא כל הקורדום לחולין וכמ"ש ר"י לפי המסקנא. א"נ דס"ל דכל הקורדום יצא לחולין ואפ"ה לא מעל כי אם לפי טובת הנאה שבה וכמ"ש ר"י בתחלה ואף דלהריטב"א כל שלא נתכוין לגזול לא יצא לחולין כי אם כנגד מה שנהנה י"ל דהיינו דוקא בשלא הוציאו מרשותו אבל כל שהוציאו מרשותו אף שלא נתכוין לגזול אלא ליהנות בה בטובת הנאה וא"כ יחזירנה למקומה יצא כל הקורדום לחולין אף שלא מעל כי אם לפי טובת הנאה שבה וכבר כתבנו לעיל סמוכות לזה שיש חילוק בהאי מתכוין לגזול בין הוציא הדבר מרשותו לאינו מוציא. ואני מהקשה בדברי הרב בעל חידושי הלכות שבדברי התוס' שכתבו ואין נראה לר"י כו' לא בעו לתרץ כי אם התוספתא מרישא לסיפא ומתניתין דאין מועל אחר מועל דרישא דתוספתא מיירי בשאינו מתכוין לגזול ומש"ה יש בו מועל אחר מועל וסיפא דתוספתא ומתני' מיירי במתכוין לגזול וכמו שהאריך בזה הרב יע"ש דאיך יתכן לומר דסיפא דתוספתא מיירי במתכוין לגזול דאי מתכוין לגזול מאי איריא שנתנו לחבירו שהוציאו מרשותו אף אם לא הוציאו מרשותו כל שנתכוין לגזול ע"י בקוע יצא כל הקורדום לחולין ואין בו מועל אחר מועל ועוד הן לו יהי כדברי הרב דסיפא איירי בנתכוין לגזול אכתי יש ליישב דברי ר' אמי דמיירי נמי בנתכוין לגזול ויצא כל הקורדום לחולין ואפ"ה לא מעל כי אם לפי טובת הנאה שבה וכמו שהיה נראה לר"י לכאורה. אשר ע"כ נ"ל דבדברי ר"י הללו מתרצא נמי מימרא דר' אמי ע"פ הדרכים שכתבנו לעיל שאם נאמר דסיפא דתוס' מיירי באינו מתכוין לגזול ואפ"ה יצא כל הקורדום לחולין משום דהוציאו מרשות לרשות אתיא מימרא דר' אמי כפשטה דאף שלא נתכוין לגזול יצא כל הקרדום לחולין ומש"ה מותר לבקע בו ואפ"ה לא מעל כי אם לפי טובת הנאה שבה ואי אמרת דסיפא דתוספתא איירי במתכוין לגזול ונקט נתנה לחבירו לומר שאף בלא בקוע יצא לחולין לפי שמעל הך דר' אמי נמי הכי מתפרשא דמיירי בנתכוין לגזול ויצא כל הקורדום לחולין אף שלא מעל כי אם לפי טובת הנאה שבה: ודע שלפי מ"ש התוס' בפ' האיש מקדש דהחילוק הוא בין סבור שהוא שלו לסבור שהוא של אחרים הך דר' אמי אפשר דמיירי אף בסבור שהוא שלו ויצא כל הקורדום לחולין ומש"ה מותר לבקע בו משום דהוציאו מרשות לרשות דומיא דנתנו לחבירו אלא דהכא במשאיל לא מעל כי אם לפי טובת הנאה אף שיצא כל הקורדום לחולין ואם נפשך לומר דשאני הסיפא דנתנו לחבירו שהוציאו מרשות לרשות לעולם אבל הכא דלא הוציאו אלא בתורת שאלה כל שהיה סבור שהוא שלו לא יצא לחולין כי אם מה שנהנה נ"ל דמה שמותר לבקוע הוא דוקא עד זמן השאלה שאותה הנאה כבר יצאתה לחולין אבל לאחר השאלה מעל ואתי שפיר דלא מעל כי אם לפי טובת הנאה א"נ דמיירי בסבור שהיא של אחרים ויצא כל הקורדום לחולין ומותר לבקע בו לעולם אלא שאעפ"כ לא מעל כי אם לפי טובת הנאה שבו וכמו שהיה נראה לכאורה לר"י. ודע שהתוס' בפ' השואל חלקו באופן אחר וכתבו דתוספתא איירי בגזברים שמסורות להם קורדומות של הקדש דכל אחד מעל לפי שנהנה ואינו יוצא לחולין שהרי לא נתכוונו לגזלה מרשות שהוא שם וסיפא דקתני נתנו

לחבירו

הנאה שבו וחבירו מותר לבקע בו לכתחילה. והוא הדין לבהמה: ה בהמת קדשי מזבח אינה כן אלא יש בה מועל אחר מועל עד כמה פעמים. כיצד תלש מן החטאת ובא חבירו ותלש ובא חבירו ותלש כולן מעלו. *וכן אם נתנה לחבירו וחבירו לחבירו כלן מעלו. ויראה לי שדין המנחות והעופות והנסכים וכלי שרת כדין הבהמה שכולן קדושת הגוף הן: ו בהמת קדשי הקדשים שנפל בה מום הואיל והיא עומדת לפדיון הרי הוא כקדשי בדק הבית שהיא קדושת דמים. ואם נתנה לחבירו וחבירו לחבירו הראשון בלבד מעל: ז אמרו חכמים שהנוטל אבן או קורה של הקדש *ונתנה לחבירו שניהם מעלו. ואם נתנה לזה הגזבר שהיתה תחת ידו הוא מעל והגזבר לא מעל. ויראה לי שאין אלו הדברים אמורים אלא במועל בזדון שהרי לא נתחלל הקדש. הנוטל פרוטה של הקדש על דעת שהיא שלו לא מעל עד שיוציא אותה בחפציו או עד שיתן אותה במתנה. נתנה לחבירו הוא מעל וחבירו לא מעל. שאין מועל אחר מועל בשאר הקדשות כמו שביארנו וכל כיוצא בזה: ח *נטל אבן או קורה של הקדש לא מעל שהרי לא נהנה עדיין. בנה אותה בתוך ביתו מעל. נתנה על גבי חלון שבתקרה ולא חיברה לא מעל עד שידור תחתיה בשוה פרוטה שאין זו הנייה הניכרת: ט נטל פרוטה של הקדש ונתנה לבלן אע"פ שלא רחץ מעל שהרי נהנה בהיותו רוחץ בכל עת שירצה. וכן אם נתנה לאחד מבעלי אומניות מעל אע"פ שעדיין לא עשו מלאכתו: י קנה בה חפץ ולא משך אם מן העכו"ם מעל. ואם מן ישראל לא מעל: יא המוציא מעות הקדש בצרכיו על דעת שהן חולין אע"פ שלא הוציאן בדברי חול מעל. כיצד המביא חטאתו ואשמו ופסחו מן ההקדש וכן

השגת הראב"ד

*וכן אם נתנה לחבירו. א"א דבר זה לא נמצא לו יסוד. שמצא בתוספתא נטל פרוטה של הקדש ואמר הרי היא שלי לא אמר כלום עד שיוציאנה לחולין נתנו לספר אע"פ שלא סיפר מעל ובעולם נתנו לחבירו וחבירו לחבירו כולן מעלו. וזאת מצא ואיני סומך עליה כי לא בנאה על דרך מתוקן ואפשר מפני שהיא קדושת הגוף אינה יוצאה לחולין לא בפגימה ולא בנתינה אבל קשה לי מ"ש עולה:

*ונתנה לחבירו שניהם מעלו. א"א אף בזה עזב כל הדרך הסלולה ותפס דרך הסירים שאין זה פירוש ההלכה אלא כמו שאפרש לפנים:

כסף משנה

ה בהמת קדשי מזבח וכו'. משנה בפ"ה דמעילה (דף י"ט) תלש מן החטאת ובא חבירו ותלש ובא חבירו ותלש כולם מעלו. ומ"ש וכן אם נתנה לחבירו וחבירו לחבירו כולם מעלו: כתב הראב"ד דבר זה לא נמצא לו יסוד וכו'. והנה הראב"ד עצמו מצא לו יסוד מהתוספתא. ומ"ש אבל ק"ל מ"ש עולה, מדברי רבינו נראה דלאו דוקא עולה אלא ה"ה לכל קדשי מזבח ואדא מקדשי מזבח נקט. אבל עדיין קשה דלא ה"ל למינקט אלא קל שבכולן ומינה נילף לחמורים ואמאי נקט עולה שהיא חמורה שבכולן. וכתב הר"י קורקוס ז"ל דטעמא משום דפתח בה קרא בתחלת הקרבנות. ודע שיש נוסחא בספרי רבינו שגורס בהמת קדשי קדשים והיא גירסא נכונה דאילו קדשים קלים אין מועלין בהם עד שיזרק הדם כדתנן בפ"ק דמעילה (דף ו'):

ו בהמת קדשי קדשים שנפל בה מום וכו'. בפ"ה דמעילה (דף כ') פלוגתא דתנאי בברייתא ופסק כחכמים:

ז אמרו חכמים שהנוטל אבן וכו'. בפ"ה דמעילה שם תנן נטל אבן או קורה של הקדש הרי זה לא מעל נתנה לחבירו הוא מעל וחבירו לא מעל ובגמרא ומ"ש הוא ומ"ש חבירו אמר שמואל בגזבר שמסורות לו עסקינן, ומשמע לרבינו דכי פריך מ"ש הוא ומ"ש חבירו היינו לומר דכיון שהוא מעל היה ראוי לומר חבירו מעל נ"כ ואוקמוה בגזבר המסורות לו הא בשאר כל אדם שניהם מעלו. ויש סיוע לפירוש רבינו ממה ששנינו בתוספתא פ"ה דמעילה וכתבה רבינו בסמוך המפריש שקלו והוציאו בשאר צרכיו בין הוא בין חבירו מעל. והוקשה לרבינו דכיון דקי"ל אין מועל אחר מועל בדבר שקדוש קדושת דמים היאך מעלו שניהם ולכך העמידה במועל בזדון, וק"ל א"כ אמאי דחיק גמרא לאוקמיה בגזבר ליתני דהכ"ע בשוגג דאין בו מועל אחר מועל. ולפרש שטעמו של רבינו משום דהא לא איצטריכא לתנא לאשמועינן הכא דהא אשמעינן לעיל בההוא פירקא. ובענין מה שהעמידה בגזבר המסורות לו מפרש רבינו דקאי למקבל האבן או קורה לפי שלא נהנה בנתינה זו שנתן לו שתחת ידו היתה קודם שיתננה לו. אבל רש"י פירש מ"ש דכי נטלה הוא לא מעל ומ"ש דכי נתנה לחבירו מעל בגזבר המסורות אותו אבן או קורה עסיקינן דכי נטלו הוא עדיין ברשותו הם וברשות הקדש ניהו כמתחלה אבל כי נתנו לחבירו הרי סיהו מרשות הקדש לאה"ל עכ"ל. והראב"ד כתב ונתנה לחבירו שניהם מעלו א"א אף בזה עזב כל הדרך הסלולה וכו'. טעמו מפני שהוא מפרש דכי פריך מ"ש הוא ומאי שנא חבירו היינו לומר שכיון שנטלה הוא מעל אע"פ שלא נתנה לחבירו כמ"ש לקמן בסמוך. ומ"ש רבינו הנוטל פרוטה של הקדש על דעת שהיא שלו וכו' עד בכל עת שירצה. משנה בפ"ה דמעילה (דף כ'): וכתב הראב"ד נטל אבן או קורה א"א זו היא שהעמידו בגמ' בגזבר וכו'. וכבר נתבאר זה בסמוך:

ט וכן אם נתנה לאחד מבעלי אומניות וכו' עד ואם מישראל לא מעל. בפ' הזהב (דף מ"ח). ויש לתמוה דהתם אליבא דר"ל דאמר משיכה קונה מן התורה קיימינן ואנן קיימא לן כר"י דאמר דבר תורה מעות קונות:

יא המוציא מעות הקדש בצרכיו וכו' לפיק המביא מנחות ונסכים וכו'. תוספתא פ"ק דמעילה ובהחכמים ובגמ' פ' הנהנה (דף י"ט) פלוגתא דר"מ ור"י והלכה כר"י דאמר הכי:

ומ"ש

השגת הראב"ד

*נטל אבן או קורה. א"א זו היא שהעמיד בגמרא בגזבר שהכל תחת ידו שנטילתו אינה ניכרת לגזל ההקדש וכן כל אדם שהקדשו תחת ידו הרי הוא כגזבר ולא מעל עד שיוציא. ומה שהקשו בגמרא מ"ש הוא ומ"ש חבירו לא ר"ל שימעלו הוא וחבירו אלא ה"ק מ"ש כשנגבה מבית ההקדש ונטלה לעצמו שלא מעל וכשנתנה לחבירו מעל אטו שינוי רשות בעינן למעילה והראשון מעל והשני לא מעל ושני ליה אי כשנטלה מבית ההקדש ה"נ שהוא מעל מיד ואם נתנה לחבירו אותו חבר לא מעל אלא הכא בגזבר שנטלה מרשות עצמו עסקינן שנטילתו אינו ניכר חסרון להקדש עד שיוציאנה לאחר:

משנה למלך

לחבירו היינו לחבירו שאינו גזבר ואפי' בלא בקוע מעל שנתכוין להוציאו מרשותו וכא דתנן אין מועל אחר מועל אלא בבהמה וכלי שרת בלבד כיצד רכב ע"ג בהמה ובא חבירו ורכב כהם איירי בהאינם גזברים דאי בגזברים אף קדושת דמים נמי כולם מעלו ע"כ: והנה דברי התוס' הללו בהו יותר בארוכה בפ' המנחות והנסכים (דף ק"ח) והמתבאר מדבריהם שהגזבר שבקע בקורדום כיון שהקורדום הוא תחת ידו והוא סבור שהוא שלו אינו מוציא מרשות הקדש אלא הנאה בקוע כיון דגזבר הוא ועדיין בידו אינו יוצא מרשות הקדש ולכך מועלין כולן שאין הקורדום מתחלל ע"י הבקוע אבל אינים דעלמא שאינו סבור שהוא שלו כי מבקע ביה מיגזל גזלה ומפיק ליה מרשות הקדש ומתחללת קדושת דמים בכך ואפי' אין מתכוין לגזול אלא דעתו להחזיר לרשות בעלים לאחר בקוע הא קי"ל שואל שלא מדעת גזלן הוי לרבנן וקם ליה כולה ברשותיה ואפי' נתכוין להיות שואל כאילו נתכוין לגזול ע"כ. ומתוך דברי התוס' הללו נראה שהחילוק שיש בין גזברים לשאר האנשים הוא שהגזבר הוא סבור שהוא שלו וכיון שהוא סבור שהוא שלו אינו מוציא מרשות הקדש אבל אינים דעלמא אינו סבור שהוא שלו ומש"ה כי מבקע ביה מיגזל גזליה. וכן נראה מדברי התוס' בפ"ב דקדושין דהחילוק שיש בין גזבר לאינים אחרינא הוא שהגזבר סבור שהוא שלו ומי שאינו גזבר אינו סבור שהוא שלו ממש שכתבו בסוף דבריהם ורצים לחלק בין נהנה מדבר שסבור שהוא שלו לנהנה מדבר שסבור שהוא של אחרים וכאילו בהוא דנטל אבן או קורה של הקדש כו' ולפי זה אין חילוק בין מה שחלקו התוס' בפ"ב דקידושין למה שחלקו בפ' המנחות שהכל הולך אל כוונה אחת ואין ביניהם כי אם שינוי לשון. אך התוס' בפ' השואל לא הזכירו כלל חילוק בין סבור שהוא שלו לסבור שהוא של אחרים והנראה אגלי מדבריהם הוא דגזבר אף שהוא סבור שהוא של אחרים אינו מכוין להוציאו מרשות שהוא שם סברי עד האידנא היה ברשותו ועכשיו נמי ברשותו הוא ומש"ה אינו יוצא לחולין ולא מעל כי אם לפי מה שנהנה ויש בו משום מועל אחר מועל אבל אם נתנו לחבירו שאינו גזבר מעל לפי כולה שהרי נתכוין להוציא מרשות שהיה שם ומש"ה אין בו משום מועל אחר מועל אבל באינים דעלמא שאינו גזבר אף שסבור שהוא שלו הרי מכוין להוציאו מרשות ההקדש ומש"ה אין בו משום מועל אחר מועל כי אם בבהמה וכלי שרת. ואף שמדברי התוס' בפ' כיצד הרגל (דף כ') ד"ה נתנה נראה דס"ל דהא דקי"ל דיש חילוק בין גזבר לשאינו גזבר הוא דוקא בסבור הגזבר שהוא שלו אבל בסבור שהוא של אחרים אף שלא נתנה לחבירו מעל אף בלא שום הנאה נראה דלא דמי דודאי לענין חיוב מעילה הוא דאמריך דהא דקי"ל דגזבר שנטל אבן או קורה דלא מעל אינו אלא בסבור שהיא שלו שלא נתכוון לגזול וגם לא יצאת מרשות שהיה שם אבל לענין אם יש בו מועל אחר מועל שתלוי הטעם באם יצא כל החפץ לחולין בזה אפשר לומר דלכל שהוא גזבר ואף שסבור שהוא של אחרים כיון שלא יצא מרשות הקדש לא מעל כי אם לפי טובת הנאה שבה ומש"ה איה ביה משום מועל אחר מועל. ועיין במה שכתבו התוס' בפ"ק דחגיגה (דף י') ד"ה משקל שדבריהם צריכים תלמוד ובמקום אחר נבארם. והתוס' בפ' הנהנה (דף י"ח) ד"ה אין הקשו מהתוס' למתני' ותירצו ויש מפרשים דהתם במאי עסקינן כגון בלאחר בקוע שהזירו דהא שהחזיר הוי הוא של הקדש כאילו לא מעלו ורבינו יצחק מפרש דהתם בגזברין עסקינן דלעולם לא יצאו לחולין בשום מעילה עד שיוציאנה מרשותו. והנה הפירון הראשון היא סברת הריטב"א שכתבנו לעיל והוא מ"ש התוס' בפ' השואל שלא נראה לר"י והפירון השני הוא מ"ש התוס' בפ' השואל בשם ר"י. ודע דהכיא שכתבו התוס' בהכיא דמשאיל קורדום אם יצא כל הקורדום לחולין או דוקא הנאת בקוע דבריהם צריכים ישוב ומה גם מ"ש בהאי מלתא בפ' המנחות ועוד אעשף ידי בזה בעו"ה:

ודע שהראב"ד בפרקין דהא התוספתא כלזו שהביאו התוס' מהלכה וכתב ואין סומכין על התוספתא שהיא סותרת המשנה והגמרא ע"כ. ורבינו רוח אחרת עמו בדינים אלו שכתב המועל בקדשי בדה"ב כיון שמעל בשגגה התחלל הקדש וזה שנהנה אחריו פטור כו' כד"א בשמעל בקודש והוציאו בתורת חולין והקנאו לאחר אבל אם נהנה בו ופגמו ולא הקנה לאחר יש בו מועל אחר מועל ואין מועל אחר מועל במוקדשין אלא בבהמה וכלי השמים בלבד כיצד כו' בהמת קדשי מזבח אינה כן אלא יש בה מועל אחר מועל כו' וכן אם נתנה לחבירו וחבירו לחבירו כולן מעלו ע"כ. והנה סוגיא מבוארת דקדשי בדה"ב כגון בהמה טמאה או קורדום או כום של זהב כל שהוציאו מרשותו לרשות אחר אין בו משום מועל אחר מועל אלא הראשון מעל וחבירו לא מעל אך אם לא הוציאו מרשותו אלא שנהנה בו ואח"כ בא חבירו ונהנה בו כולם מעלו וכמו שחלקו התוס' אבל קדשי מזבח יש בהם מועל אחר מועל אף שהוציאם מרשותו ונתנו לחבירו וחבירו לחבירו כולם מעלו וכל הדברים שיש בהם קדושת הגוף דינם כקדשי מזבח וכמ"ש רבינו. ובאמת שדברי רבינו הללו הם תמוהים כפי סוגית הגמ' וכמו שתמה הראב"ד והנה בפ' הנהנה תנן אין מועל אחר מועל אלא בהמה וכלי שרת כיצד רכב על גבי בהמה ובא חבירו ורכב ובא חבירו ורכב כולן מעלו שתה בכום של זהב בא חבירו ושתה כולן מעלו ובגמ' אמרו מני מתני' רבי נחמיה היא דתניא אין מועל אחר מועל אלא בהמה בלבד רבי נחמיה אומר בהמה וכלי שרת וכו' קו אם אחרים מביא לקדושתן הוא עצמו לא כ"ש. והנה מרן ז"ל ליישב סוגיא זו לדעת רבינו כתב דמפרש דכלי שרת דמתניתין כלי שרת ממש קם וכבר הזכירה רבינו בסמוך ואע"פ שכתבו בלשון יראה לי היינו לענין שאם נתנו לחבירו כו' אבל לענין שיש בו מועל אחר מועל מדינא הוא מאחר שהוא קדוש קדושת הגוף וכלי השמים שכתב כאן היינו כגון קורדום וביוצא בו שאינם קדושים אלא קדושת דמים וכדאיתא בתוספתא והוא נלמד ממתני' דקתני ע"ג בהמה ומיירי בבהמה טמאה כו' ומינה נילף לכלי תשמיש שאינם קדושים כי אם קדושת דמים ע"כ. והנה לפי יישוב זה צ"ל דמה שנחלקו ת"ק ור' נחמיה בכלי שרת הוא אפילו שלא נתנה לחבירו אלא שנהנה בהם ובא חבירו ונהנה ס"ל לת"ק דאין בו משום מועל אחר מועל ומש"ה אמרו בגמרא מתניתין רבי נחמיה היא דלת"ק אין בו משום מועל אחר מועל בשום ענין דהא נאמר במחלוקת זה אינו אלא בנתנו לחבירו וחבירו לחבירו מלבד מה שיקשה לרבינו שכתב יראה לי שה"ה כלי שרת ע"ק דמנא ליה לתלמודא דמתני' ר' נחמיה היא הא במתני' לא הוזכר נתנו לחבירו וחבירו לחבירו:

ה בהמת קדשי קדשים שנפל בה מום וכו'. עיין בפ"ה מהל' ערכין הל' י"ב ובמה שרמזתי שם ועיין בפוי"ט ודוק:

המשלח

וכן מחוסר כפרה שהביא כפרתו מן ההקדש מעל. וכולם אין מועלין עד שיזרק הדם. לפיכך המביא מנחות ונסכים ולחם תודה מן ההקדש אע"פ שעבר עבירה לא מעל שאין כאן זריקת דם לכפר עליו: **יב** נתן שקלו ממעות הקדש כשיתרמו התרומה ויקנו ממנה אפילו בהמה אחת ויזרק דמה ימעול השוקל. שהרי חלקו באותה הבהמה שנזרק דמה: **יג** המפריש שקלו והוציאו בשאר צרכיו. *בין הוא בין חבירו מעל. נתנו לחבירו לשוקלו על ידו הלך ושקלו על ידי עצמו אם כבר נתרמה התרומה מעל השוקל שהתורם תורם על העתיד להגבות כמו שביארנו בשקלים וכאילו הגיע שקל זה ללשכה ולפיכך מעל. ואם עדיין לא נתרמה תרומה לא מעל. ולעולם אין מועלין בשירי הלשכה:

פרק שביעי

א מי [א]ששגג ולקח הקדש או מעות הקדש ונתנו לשליח להוציאו בתורת חולין. אם עשה השליח שליחותו המשלח הוא שמעל. ואם לא עשה שליחותו אלא עשה השליח מדעת עצמו השליח הוא שמעל. כיצד בעל הבית שאמר לשלוחו תן (לי) מאותו בשר לאורחין הלך ונתן להן ככר. או שאמר לו תן להן ככר ונתן להן בשר. אמר לשלוחו הבא לי מן החלון והביא לו מן המגדל. או שאמר לו הבא מן המגדל והביא לו מן החלון. השליח מעל. וכן כל כיוצא בזה. הלך השליח והביא מן החלון כמו שאמר לו אע"פ שאמר השולח לא היה בלבי שיביא אלא מן המגדל בעל הבית מעל. שהרי עשה שליחות מאמרו ודברים שבלב אינן דברים. ואפילו היה השליח חרש או שוטה או קטן שאין להן שליחות אם עשה כמאמרו בעל הבית מעל ואם לא עשה שליחותו בעל הבית פטור. אמר לשלוחו תן לאורחין חתיכה חתיכה של בשר הלך השליח ואמר להן טולו שתים שתים. בעל הבית מעל שהרי נעשה דברו והשליח פטור מפני שהוא מוסיף על שליחות בעל הבית ולא עקר השליחות. אבל אם אמר להם השליח טולו שתים שתים מדעתי שניהן מעלו. נטלו האורחים שלש שלש אף האורחין מעלו מפני שכל אחד מהן עשה שליחות חבירו והוסיף מדעתו. נמצא חבירו חייב לפי שנעשו דבריו ולא נעקרה השליחות והוא חייב על זה שהוסיף מדעתו: **ב** במה דברים אמורים כשהיו החתיכות מקדשי בדק הבית *אבל אם היו בשר עולה וכיוצא בו לא מעל אלא האוכל בלבד שהרי הוא חייב באיסור אחר יתר על המעילה. ובכל התורה כולה אין שליח לדבר עבירה אלא במעילה לבדה שלא יתערב עמה איסור אחר: **ג** הנותן פרוטת הקדש לשלוחו ואמר לו הבא לי בחציה נרות ובחציה פתילות. הלך והביא לו בכולה נרות או בכולה פתילות. או שאמר לו הבא לי בכולה פתילות הלך והביא בחציה נרות ובחציה פתילות שניהם פטורים. בעל הבית לא מעל שהרי לא נעשה שליחותו בפרוטה. והשליח לא מעל שהרי לא עקר שליחותו בפרוטה. אבל אם אמר לו הבא לי בחציה נרות ממקום פלוני ובחציה פתילות ממקום פלוני והלך והביא נרות ממקום פתילות ופתילות ממקום נרות השליח מעל: **ד** נתן לו שתי פרוטות ואמר לו הבא לי אתרוג והלך והביא לו בפרוטה אתרוג ובפרוטה רמון. השליח מעל ובעל הבית פטור שהרי שלחו לקנות לו אתרוג ששוה שתי פרוטות. לפיכך אם היה האתרוג שהביא לו בפרוטה אחת שוה שתי פרוטות שניהם מעלו: **ה** השולח פרוטה ביד שלוחו לקנות לו בה חפץ ונזכר בעל הבית שהיא הקדש קודם שתגיע ליד החנוני השליח

[א] סמ"ג עשין רי:

השגת הראב"ד

*בין הוא בין חבירו מעל. א"א זהו מן הטעות הראשון:

*אבל אם היו בשר עולה. א"א תוספתא היא במעילה ויפה פירש. עוד אומר בה גם אני מפני שבעולה אינם נעשים חתיכות אלא מנתחם איברים איברים כדאיתא בתמיד וכדתנן בשקלים בשר שנמצא בעזרה איברים עולה והחתיכות חטאת הילכך אלו שראו אותה החתיכה היה להם לטעות של חטאת הם וכלאוכלים דמו דלא הוה להו לשיולי אבל האוכל חייב שהוא נהנה, ובלאו לסמוך עליו:

כסף משנה

יב ומ"ש נתן שקלו ממעות הקדש כשיתרמו התרומה וכו'. בפרק ב' דשקלים תנן *השוקל שקלו מן ההקדש אם נתרמה תרומה ואח"כ קרבה הבהמה מעל. ומ"ש שאינו מועל עד שיקנו בהמה ויזרוק דמה. הוא ע"פ מה שנתבאר לעיל בסמוך:

יג המפריש שקלו וכו'. תוספתא פ"ק דמעילה. וכתב הראב"ד בין הוא בין חבירו מעל א"א זה מן הטעות הראשון עכ"ל. כלומר דאזדא רבינו לטעמיה שפירש במאי דפריך בגמ' מ"ש הוא ומאי שנא חבירו דהיינו לומר דהל"ל שניהם מעלו. ויש לתמוה על הראב"ד שמאחר שדברי הרמב"ם פה הם דברי התוספתא לא הל"ל שהם טעות אדרבה ה"ל ללמוד מתוספתא זו שפירוש רבינו בההיא שרכא אמת: נתנו לחבירו לשוקלו וכו'. משנה בפ"ב דשקלים שם. ומה שכתב ולעולם אין מועלין בשירי הלשכה. בירושלמי פ"ב דשקלים ובגמרא פ"ב דקידושין (דף נ"ד) פלוגתא דר' יהודה ור"מ והלכה כר' יהודה דאמר הכי:

פ"ז א מי ששגג ולקח הקדש או מעות הקדש ונתנו לשליח להוציאו בתורת חולין וכו' עד ואם לא עשו שליחותו בעה"ב פטור. משנה בפ"ב דמעילה (דף כ'): אמר לשלוחו תן לאורחים חתיכה חתיכה של בשר וכו'. שם במשנה אמר תן להם חתיכה חתיכה והוא אמר להם טלו שתים שתים והם נטלו ג' ג' כולם מעלו ובגמ' ש"מ מוסיף על שליחותו הוי שליח אמר רב ששת דאמר שליח טלו אחת מדעתו ואחת מדעתי. פירוש ש"מ מוסיף על שליחותו הוי שליח ותפשוט הא דאיבעיא לן בפ' אלמנה ניזונית (דף צ"ח:) הכי מאן דאמר לשלוחיה זיל זבין לי ליתכא דארעא ואזל זבין ליה כורא שהוא פי שנים מי אמרינן מוסיף על דבריו של משלח הוי וליתכא מיהא קנה או דילמא מעביר על דבריו וליתכא נמי לא קנה. ורבינו פסק בפ"א משלוחין דמוסיף על שליחותו הוי וטעמו משום דבפ' אלמנה ניזונית (דף צ"ט) אמרינן א"ד הא לא תיבעי לך וכו' דודאי מוסיף על דבריו הוי ומשמע [א]עי' הוי"ט שם: דכי אמר ש"מ מוסיף על שליחותו הוי שליח מדקתני דבעה"ב נמי מעל דייק דאה"ל מעביר על דבריו הוי לא מעל בעה"ב ושני רב ששת דמהא לא תפשוט דאפי' אם"ל דמוסיף על שליחותו לא הוי שליח שאני הכא דא"ל טלו אחת מדעתו ואחת מדעתי דכיון דא"ל בהדיא אחת מדעתו הרי נעשה שליחותו של בעה"ב בפירוש ומש"ה מעל אבל אם היה אומר סתם טלו שתים אפשר דהו"ל מעביר על דבריו של בעה"ב ולא מעל בעה"ב והכי אמרינן בהדיא בגמ' בפ' אלמנה ניזונית. והשתא כיון שרבינו פסק דמוסיף על דבריו הוי כשפסק דבעה"ב חייב בכל גוונא שפיר. אבל מה שפסק ברישא שהשליח פטור קשה דהא אפי' אי הוי מוסיף מעל על מה שהוסיף. וכתב הר"י קורקוס ז"ל שאפשר לומר שדעת רבינו דאוקמתא דרב ששת לאו לדחויי דלא סילף דמוסיף הוי אמר כן אלא כי היכי דלא היקשי כיון שזה לא עקר השליחות למה מעל דהא תנן עשה שליחותו בעה"ב מעל ולא השליח ומשמע ליה אפילו הוסיף על מה שצוה דלאו דוקא נוה כן אלא שלא יפהות לזה העמידה בשאמר טלו אחד מדעתי וכיון שכן ראוי שימעול גם השליח ובגמ' קבע אותה למידתי דלא תיפשוט דמוסיף הוי כיון דבהכי מיירי מעתה לא דמיא מתני' לבעיין עכ"ל. והאריך עוד בדבר:

ב ומ"ש בד"א כשהיו החתיכות מקדשי בדק הבית אבל אם היו בשר עולה וכיוצא בו לא מעל אלא האוכל בלבד וכו': כתב הראב"ד אבל אם היו בשר עולה א"א תוספתא היא במעילה וכו'. ומ"ש רבינו ובכל התורה כולה אין שליח לדבר עבירה אלא במעילה. בפ' האיש מקדש (דף מ"ג:). ומ"ש שלא יתערב בה איסור אחר. כבר נתבאר בהוא תוספתא:

ג הנותן פרוטת הקדש לשלוחו וכו' עד השליח מעל. משנה בפרק בתרא דמעילה (דף כ"א):

ד נתן לו שתי פרוטות וכו'. משנה וגמרא שם:

ה השולח פרוטה ביד שלוחו וכו' עד שהרי הוא

משנה למלך

פ"ז **א** המשלח הוא שמעל. נסתפקו התוס' באומר לשליח הושט ידך לכד של שמן והסכה מן הסיכה או שב על עורות של הקדש או התחמם בגיזי עולה והשליח לא ידע דהם של הקדש דהשתא לא עשאו שליח אלא מן ההנאה אם יתחייב המשלח כדאמרינן גבי מעילה או דלמא זה נהנה וזה מתחייב לא אמרינן. יע"ש בפ' האיש מקדש (דף מ"ג) ד"ה שלא ועיין בפ"ג דמעילה (דף י"ט) ד"ה אכילתו:

ב לא מעל אלא האוכל בלבד כו'. ראיתי להתוס' בפרק האיש מקדש (דף מ"ג) ד"ה שלא שאם אמר הגוזר לשליח אכול ככר זו של הקדש והשליח לא ידע שהיא של הקדש דחייב המשלח ע"י הנאה דשליח דמיד דאגבהה שליח קנייה והויא שעתא חייב המשלח משמע דקודם אכילת השליח חייב המשלח. ולפי זה נ"ל דגם היכא דשליח מתחייב כגון שהיה המשלח מזיד חייב השליח מכי אגבהה אף שלא נהנה. ומדברי רבינו שכתב לא מעל אלא האוכל משמע דדוקא באכילה מתחייב ולא משעת הגבהה וכי היכא דדוקא גבי חיובא דמשלח הוא דאמרינן לאיגו מתחייב ע"י הנאת השליח אלא מכי אגבהה מתחייב משלח אבל גבי חיובא דשליח לעולם אינו מתחייב אלא מכי נהנה. כא ליכא דהא קי"ל נזכר בעה"ב ולא נזכר שליח שליח חייב. הרי דאף שלא נהנה שליח מתחייב משום דהוציאו מתורת הקדש לחולין. ולאי אמרינן דהאומר לחבירו אכול ככר זה דמתחייב המשלח משעת הגבהה ה"ה היכא דהמשלח פטור דמתחייב השליח משעת הגבהה. שוב ראיתי דודאי האומר לחנוני טול פרוטה זו של הקדש ותן לי בעדה נרות אם היה שוגג המשלח המשלח חייב אך אם היה מזיד אין החנוני חייב עד שיוציא אותה פרוטה אבל משום דקנאה אינו חייב כיון שהוא לא עשה שום מעשה אבל המשלח חייב כיון שעל פיו קנאה החנוני וכ"כ רבינו בפרקין הל' ה'. ולפי זה מ"ש רבינו האוכל הוא דוקא האוכל והוא מוכרח אליבא דכ"ע. ודוקא לענין חיובא דאורחי אבל לענין חיובא דמשלח מכי אגבהה הורה נתחייב המשלח וכמ"ש התוס' (א"ה עיין במ"ש הרב המחבר פ"ג מהלכות גניבה הלכה ו'):

הוא שוגג. בברייתא שם. ומ"ש הודיעו לחנוני וכו' שלשתן פטורין. נלמד ממה שהקדש דמזיד פטור. ומה שכתב ונתפס המקח להקדש:

ו ומ"ש וכיצד יעשה כדי להציל החנוני מן החטא וכו'. משנה שם. ומ"ש וכן פרוטה שנתערבה בכל הכיס וכו' עד לא מעל עד שיוציא את כל הכיס. ג"ז משנה שם ופסק כחכמים. והטעם שאין מעילה מן הספק לדעת חכמים הילכך לא מעל עד שיוציא האחרונה דהא הוי ודאי. והא דאמר וליבטיל ברובא יש לומר דדבר שיש לו מתירין הוא א"נ מטבע חשיב ולא בטיל:

ז אמר כיס מכיסי הקדש וכו'. תוספתא פ"ק דמעילה וצ"ע שזה סותר מ"ש בפט"ז ממעשה הקרבנות בהומר *שור משוורי הקדש:

המועל

*[ולי נראה דהכא מיירי ברוצה ליהנות מיד והתם מיירי כאינו רוצה ליהנות אלא לאחר זמן, דוק והשכח]:

ח המועל בפחות משוה פרוטה וכו'. ברייתא פרק הזהב (דף נ"ה:) ואת אשר חטא מן הקדש ישלם לרבות פחות משוה פרוטה להקדש:

ט המפקיד מעות אצל בעה"ב ונשתמש בהם וכו' עד וכאילו השתמש ברשות. משנה בפ"ב דמעילה (דף כ"א) ומיפרשא בגמ' פרק המפקיד (דף מ"ג). והתנוי פלוגתא דר"מ ור"י וידוע דהלכה כר"י:

י ועל מה שכתב רבינו הפקידן אצל שולחני או חנוני וכו' שניהם פטורים וכו'. כתב הר"י קורקוס ז"ל בפרק המפקיד תניא המפקיד מעות אצל שולחני אם צרורים לא ישתמש בהם לפיכך אם הוציא לא מעל הגזבר מותרים ישתמש בהם לפיכך אם הוציא מעל הגזבר. ויש לתמוה על רבינו שכתב שניהם פטורים הפך ברייתא זו וליכא מאן דפליג עלה והיכן שרבינו דהא ברייתא זו מהדין הרי"ב בפ"ו שאם קנה חפץ ונתן מעות הקדש וגם

משך

השליח מעל שהוא שוגג ובעל הבית כבר נזכר ואין המזיד חייב בקרבן מעילה כמו שביארנו. נזכר אף השליח וידע שהיא הקדש קודם שתגיע לחנוני שניהם פטורים מקרבן מעילה והחנוני חייב כשיוציא אותה פרוטה שנתערבה במעותיו שהרי הוא שוגג. הודיעו לחנוני שפרוטה שנתנו לו הקדש שלשתן פטורין ונתפס המקח להקדש: ו וכיצד יעשה כדי להציל החנוני מן החטא עד שיהיה מותר להשתמש בכל המעות. נוטל פרוטה של חולין או כלי כל שהוא ואומר פרוטה של הקדש בכל מקום שהיא מחוללת על זה. ותעשה אותה פרוטה או הכלי הקדש ויותר החנוני להשתמש בכל המעות. וכן פרוטה של הקדש שנתערבה בכל הכיס או שאמר פרוטה בכיס זה הקדש. מחלל אותה ואחר כך ישתמש בכיס. ואם הוציא ולא חילל לא מעל עד שיוציא את כל הכיס: ז אמר כיס מכיסי הקדש ושור משוורי הקדש. מועלין בכולן ומועלין במקצתן. כיצד עושה מביא את הגדול שבהם ואומר אם הקדש הוא הרי הוא הקדש ואם לאו ההקדש בכל מקום שהוא מחולל על זה. ויהנה בקטן: ח המועל בפחות משוה פרוטה בין בזדון בין בשגגה משלם את הקרן ואינו חייב חומש ולא קרבן. ויראה לי שאינו לוקה על פחות משוה פרוטה אם היה מזיד: ט המפקיד מעות אצל בעל הבית ונשתמש בהן והוציא. בעל הבית מעל. שהרי אין לו רשות להשתמש בהן ובעל הפקדון לא הרשהו: י הפקידן אצל שולחני או חנוני ולא היו חתומין ולא קשורין קשר משונה הואיל ויש לו רשות מן הדין להשתמש בהן אם הוציאו שניהן פטורין.

בעל

משנה למלך

ה נזכר אף השליח וידע שהיא הקדש וכו'. ואם נזכר השליח לבד כתב הכ"מ חייב הוא' פרק האיש מקדש (דף מ"ב) ר"ה אמאי. ומ"ש רבינו ונתפס המקח להקדש. כן הוא בתוספתא דמעילה והדין מצד עצמו הוא פלא בעיני וצ"ע:

ו לא מעל עד שיוציא את כל הכיס. כתב מרן והטעם שאין מעילה מן הספק כו'. ועיין במ"ש התוס' פ"ב דסוטה (דף י"ח) ד"ה תור והלכך נדוק. ומ"ש עוד מרן א"נ מטבע חשיב ולא בטיל כו'. (א"ה את זו שלא הרב המחבר נכתב מהר"ר יעקב אלפאנדארי ז"ל) עוד ראיתי שעמד מעכ"ת במ"ש התוספות בסוף מעילה דמטבע חשיב ולא בטיל מן התורה כן אמת שדין זה הוא דבר חדש שלא מצינו בשום מקום דבר שלא יהיה לו ביטול מן התורה וכמ"ש הרשב"א בת"ה דכל הדברים שאין להם ביטול הוא דוקא מדרבנן אבל מן התורה הכל בטל ברוב ולא די לנו זה הסתר אלא דמדברי מרן בפ"ז מהל' מעילה נראה דגם דבר שיש לו מתירין אין לו ביטול מן התורה ודבריו צ"ע. ובעיקר דברי התוס' שכתבו דמטבע חשיב ולא בטיל לכאורה היה נראה לדקדק מסוגיא דאמרינן בע"ז (דף נ"ב.) שבקשו לגנוז כל כסף וזהב שבעולם מפני כבשא ודסכא של ירושלים ופריך וירושלים הוי רובא דעלמא. והא ודאי לא קשיא כלל משום דמעיקרא הוה ס"ל לתלמודא דבקשו לגנוז כספא ומש"ה פריך וירושלים הוי רובא אבל לפי המסקנא דלא בקשו לגנוז כי אם מטבעות ליכא קושיא ואדרבא היה נראה להכריח מסוגיא זו כדברי התוס' משום דדוחק הוא לומר דלפי המסקנא דמוקי לה כדיגרא סדריאנא שיהיו רוב מטבעות אלו של הקדש. ולפי דברי התוס' ניחא דכיון דמוקי לה במטבע חשיב ולא בטיל ולא בעינן שיהיה הרוב משל הקדש. אך כד מעיינן שפיר נראה דהא ליתא דאף דנימא דמטבע חשיב ולא בטיל היינו דוקא היכא דאיתחזק איסורא כמעות אלו כגון ההוא דמעילה דאיכא ודאי בתערובת זה פרוטה של הקדש אבל היכא דלא איתחזק איסורא אלא שאנו מסופקים אם מעות אלו של הקדש או לא פשיטא דאם הרוב היתר דאזלינן בתר רובא ואמרינן כל דפריש מרובא פריש. והילוק זה הוא מוסכם מכל הפוסקים ז"ל דכל דבר שאין לו ביטול כע"ז ודכוותה היינו דוקא בדאיכא בתערובת זה דבר של איסור אבל אם פירש אחד מהם אמרי' כל דפריש מרובא פריש והרא"ש ז"ל בפ' אותו ואת בנו כתב בשם הר"ג דבהמה שנשחטה אמה היום ונתערבה באחרות מכה אותם וטורדם וכל הפורש מן הרוב הוא פורש ע"כ. והא התם הוי דבר שיש לו מתירין וכ"ח דחשיבי ולא בטלי ואפ"ה אמרי' כל דפריש וכ"כ הרא"ש גבי חדש דאזלינן בתר רובא אף דהוי דבר שיש לו מתירין. והר"פ כל הזבחים פריך ונכבשינהו כו' ונימא כל דפריש כו'. כן אמת שראיתי להר"ן ס"פ אין לדין שכתב דלוקא ביצים מן השכו"ם ביו"ט שהוא תוכך אי אזלינן בתר רובא בדשיל"מ כיון דקי"ל דאפי' באלף לא בטיל ואפשר דהתם שאני דאיתחזק איסורא ע"כ. נראה מדבריו דחילוק זה שכתבנו כמסתפק אמרה ואף דמסוגיא דר"פ כל הזבחים נראה דאף באיסורין דאין להם ביטול אזלינן בתר רובא ע"כ צריכים אנו לומר דס"ל דיש חילוק בין דבר שיש לו מתירין לשאר איסורין דאין להם ביטול ובדבר שיש לו מתירין לא אזלינן בתר שום רוב. (א"ה וכ"כ מרן בכ"מ פ"ז מהל' ע"ז לדעת הרמב"ם דהא דהתמירו ברמוני בדן לסלריקן שלא מערובות היינו משום דהוי דבר שיש לו מתירין ועיין מה שהקשה עליו הר"ב פר"ח בחדושיו. והמעיין בפירש"י בסוגיא שכתב ופרכינן שמואל דאמר הנח לע"ז דמשמע דבשאר איסורין לית ליה ס"ס יראה בעיניו דהרגיש קושיא זו דנימא דלא אסר ר"י אלא בדבר שיש לו מתירין והא מודה ליה שמואל לר"א דלותא דכיון דנקט לוגנא דבגנת לע"ז משמע דבשאר איסורין אפי' דבר שיש לו מתירין לית ליה ס"ס וא"כ לא אתי כר"י. אך קשיא לדעת מרן מדאמרי' התם בגמרא (דף ע"ד:) ואיצטריך דר"ל כו' אבל תרומה דיש לו מתירין וכו' יע"ש) ולפ"ז אפשר דמטבע נמי כיון דחשיב דאין לו ביטול אפי' מן התורה לא מהני ליה רוב ולפ"ז סוגיא דע"ז אתיא כפשטה. אך דברי הר"ן הללו קשים הם בעיני מסוגיא דתניא בתוספתא דדמאי פ"ג מגרפין פירות חו"ל על פירות שניה כדי שירבו על פירות שלישית לפוטרן מן מעשר שני מגרפין פירות חו"ל על פירות שלישית כדי שירבו על פירות רביעית לפוטרן ממעשר שני מגרפין פירות ערב שביעית לפוטרן מן המעשרות ע"כ. והנה כל החלוקות הללו הוא דבר שיש לו מתירין דהא טבל אוסר במשהו משום דהוי דשיל"מ ואפי' טבל של מעשר שני או של מעשר עני אוסר במשהו כמ"ש הראב"ד פ"א מהל' מע"ש הל' י"א יע"ש. וכן פירות שביעית שנתערבו בפירות אחרות הוי דשיל"מ ואוסרין בכל שהו כמ"ש רבינו ספ"ז מהל' שמיטה וא"כ ה"ק בתוס' דאזלינן בתר רובא לפוטרן מהמעשרות ומן הביעור אלא ודאי ע"כ נומר החילוק שכתבנו. וכ"כ המבי"ט ח"א סי' נ"א דהא דתנן שביעית אוסרת בכל שהו במינה היינו כשנתערבו בידוע פירות שביעית עם פירות אחרות אבל היכא דלא נתערבו אלא שאין ידוע אם הם פירות שביעית אם לאו אזלינן בתר רובא וכיון דרובא מחו"ל או מערב שביעית פטורין מן הביעור ע"כ. עוד אני תמיה מסוגיא דאמרינן בפ"ב דמעילה (דף כ"ז) משום שנמצאו כו' בשר הבית חולין ובירושלים כשאר ימות השנה חולין וטעמא דמלתא משום דאזלינן בתר רובא וכמו שפירש"י ומעשר שני בירושלים הוי דשיל"מ וכמ"ש רבינו ספ"ו מהל' מע"ש ובפ"ק דפסחים (דף י') אמרי' ר"י בר יהודה אומר תיבה שנשתמשו בה מעות חולין ומעות מעשר אם רוב חולין חולין. הרי דאף בדבר שיש לו מתירין אזלינן בתר רובא וא"כ ע"כ לומר דלפי המסקנא דמוקי להסיא דבקשו לגנוז כדיגרא שרוב מטבעות אלו היו של הקדש. כאופן דמסוגיא זו ליכא לא סייעתא ולא תיובתא לדברי התוס' שכתבו דמטבע חשיב ולא בטיל. עוד עלה כדעתי להביא ראיה לסברת התוס' הלזו מדאמרינן בפ' סוגיאו לו (דף נ"ה) דטעמא דר"י דאמר דלא היו שופרות לקיני חובה הוא משום חטאת שמתו בעליה ודאי ופירש"י דהולכות ליה המלח ונמצאו מעורבות עם הכשרות ופוסלות אותם והיינו מפני התערובת. ואם איתא דמטבע יש לו ביטול אמאי פוסלת אותם ליבטל ברובא. דדוחק הוא לומר דהחטאת היא שמת לא ימצא כי אם קן אחד דלא הוי רוב דהיתרא. אך עדיין אין להכריח מסוגיא זו דמטבע חשיב ולא בטיל מן התורה דלעולם יש לו ביטול מן התורה כשאר האיסורין אך מדרבנן אין לו ביטול משום דהוי דבר שבמנין ומש"ה ס"ל לר"י דלא היו שופרות לקיני חובה מפני התערובות:

וראיתי למעכ"ת שרצה להכריח סברת התוס' הלזו משלשה מקומות והשנים נאמרו על פה והאחד בכתב והנני מפרטם. הראיה האחת היא מסוגיא דאמרינן בפ"ק דשקלים שהכהנים דורשים מקרא זה לעצמן כואיל ועומר ושתי הלחם ולחם הפנים שלנו היאך נאכלים ואם איתא דמטבע יש לו ביטול ברוב הא פשיטא דרוב השקלים היו של לוים וישראלים וא"כ כדין אוכלים עומר ושתי הלחם ולחם הפנים ואף שיש במעות אלו מעות של כהנים שהם אסורים באכילה מ"מ בטלים הם ברוב אלא ודאי דמטבע חשיב ולא בטיל. והנה מלבד דאין מתשנה זו ראיה אלא שאין למטבע ביטול אבל שיהיה דין זה דבר תורה אין מכאן ראיה. זאת ועוד אפשר לומר דאף דמדרבנן יש למטבע ביטול אלא דשאני הכא דמעיקרא לא רצו לבטל ולערב מעותיהם עם מעות ישראל כדי שיהיו בטלות ברוב ודמי למבטל איסור בידים. וראיה לזה מדאמרינן בפ' שלוח הקן (דף ק"מ) למאי אי לשילוח לא אמרה תורה שלח לתקלה והא ודאי דאם שלחוה ליכא איסור משום דאזלינן בתר רובא ואפ"ה לשלחה לא איצטריך קרא למעט דלא אמרה תורה שלח לתקלה. הרי בהדיא דלערב איסור בידים אסור. שוב ראיתי להרש"י בס"ק דערכין (דף ד') שכתב דלדידן לית לן הך דרבא דהאי כליל תהיה במנחת כהן גרידא כתיב אבל במנחת ציבור זיל בתר רובא. ואבות היום אל הראיה השנית והיא ממ"ש רש"י בסוף מגילה דכיון דתקנו רבנן ד' זוזים מן התרומה וזה מוחל עליהם ונמצאו לו ארבעה זוזים שאין לציבור חלק בהם ואם קונין מהם תמידין ומוספין ושאר קרבנות ציבור אין תמידין באים משל ציבור. ומדלא אמרינן דבטלינן הנך ארבעה זוזי ברוב ש"מ דמטבע חשיב ולא בטיל. והנה מלבד דכמ"ש לעיל יש לדחות ג"כ ראיה זו עוד נ"ל דהכא לא שייך ביטול משום דכל היכא דניכר האיסור אין לו ביטול וכל דבר שאפשר להוציא האיסור מתוכו הרי הוא כניכר האיסור וכמ"ש הרא"ה בב"ה עלה דכלי שטף שבלע מן האיסור ונתערב באחרים דכיון דאפשר בהגעלה ולהפליט האיסור ה"ז כאלו ניכר ואין לו היתר הכי נמי כיון דאפשר ליקח ארבעה זוזים וליתנם לשומר הו"ל כאלו ניכר האיסור ואין לו ביטול. והראיה השלישית מסוגיא דפ' ולד חטאת דתנן המפריש מעות לנזירותו לא נהנין ולא מועלין ופירש"י משום דבכל מנה ומנה מצינן למימר זה הפרים לשלמים כו' ועל זה הוקשה לאדון דניזיל בתר רובא ורוב המעות יש בהם מעילה ואף דאיכא דמי שלמים כיון דהוו מיעוטא ליבטלו ברובא אלא ודאי דמטבע חשיב ולא בטיל עכ"ד. ולא ירדתי לסוף דעתו דמה ענין ביטול בכאן דביטול לא שמענו אלא לבטל האיסור להתירו לכתחלה באכילה אבל אם הרוב הוא איסור נהי דאיסורא איכא אבל לחייבו מלקות או כרת או קרבן זו לא שמענו, ואף דאיכא מ"ד דהיתר מצטרף לאיסור לחייבו בשוגגין היינו דוקא בתערובת לח בלח ומין בשאינו מינו משום דטעם האיסור נתפשט בהיתר ונעשה כולו איסור אבל היכא אף שהאיסור הוא רוב מעולם לא שמענו שאם אכל אחד מן התערובת שיתחייב שום עונש אף שהאסור מן התורה וא"כ היכא דאיכא בדמים הללו דמי חטאת ועולה ושלמים כל שלא נהנה כי אם שיעור דמי השלמים פשיטא דאין לחייבו קרבן דאימור דמים הללו דמי שלמים הם. וראיתי למהרימ"ט ח"א סי' ה' שכתב בשם הרשב"ץ דמעות היתר שנתערבו במעות איסור שבטלים כדין יבש ביבש דחד בתרי בטיל (א"ה עיין בס' מגלת אסתר סי' י"ט). ואני תמיה על שני המאורות הגדולים איך לא הרגישו בדברי התוס' שכתבו דמטבע חשיב ולא בטיל. ומלבד דברי התוס' הללו נראה דמטבע לא בטיל מדרבנן דלא גרע מדבר שדרכו לימנות דלא בטיל וכעת צ"ע:

ח המועל בפחות משוה פרוטה. עיין בחדושי הרשב"א לגיטין (דף י"ב). ומ"ש רבינו ויראה לי שאינו לוקה כו' עיין במ"ש מרן לעיל סוף פ"ב בשם הר"י קורקוס ובמה שרשמתי שם ודוק:

בשבועין

מהך לא מעל והא התם עדיף ממפקיד ומותר הוא להוציאה ואעפ"כ לא מעל עד שימשוך כי אז נהנה בהם או בדבר שא"א משיכה וכ"ש בזה שכיון שאין אנו מחייבין אותו עד שיוציא והוציא דוקא לר"נ דהלכתא כותיה שאינו חייב באונסין א"כ אתה בא לחייבו מטעם שליח לא מטעם שניתנו לו בידו וכיון שחידוש הוא שחידשה תורה במעילה אין לך בו אלא חידושו ולכך דוקא בשעשאו שליח בפירוש וא"ל להוציאן אבל שיעשה שליח מאליו לחייבו אין לנו . ומעתה סובר רבינו דמתני' דנתנה לבלן מעל דמוכח דוקא בלן אבל דבר שצריך משיכה לא מעל דהיתר תשמיש לא מייתי לידי מעילה וכן היא דנתנה לספר לא מעל כולהו פליגי על אותה ברייתא וסברי שאין מעילה אלא א"כ א"ל בפירוש עכ"ל:

יא **האשה** שהכניסה מעות של הקדש לבעלה וכו'. בעיא דאיפשיטא בפרק השואל (דף נ"ו):

פ"ח א **הפועלים** שהם עושים בהקדש וכו' הדש כרשיני הקדש הרי זה חוסם את הפרה וכו'. משנה וגמרא בפ"ג דמעילה (דף י"ג):

ג **אין מחללין** את ההקדש על המלאכה וכו'. הכי משמע במשנה פ"ד דשקלים ומפורש בתוספתא פ"ק דמעילה:

ד **כשבונים** במקדש וכו': כשפוסקין

ה **כשפוסקין** עם האומנין וכו'. בפי"ז דכלים ומייתי לה בפרק שתי הלחם (דף נ"ח) ובפ' על אלו מומין (דף מ') ובגמרא אמרו חד לכספא ודהבא, ויש לתמוה על רבינו שהשמיטו:

ו **תנאי** ב"ד הוא שיהו הכהנים נאותים במלח ובעצים וכו'. בשקלים פ"ז. ומ"ש אבל לא יתנו מלח המקדש בחולין שלהם. בפ' ג' דמנחות (דף כ"א):

ז **ומ"ש** מלח שע"ג האבר מועלים בו שע"ג הכבש ושעל ראש המזבח אין מועלין בו. תוספתא פ"ו דמנחות ואיתא בגמרא פ' הקומץ רבה שם. ופירש"י שע"ג הכבש שנופל שם כשמולחין את הקומץ אין מועלין בו דשוב אינו ראוי:

ח **ראוי** לאדם להתבונן במשפטי התורה הקדושה וכו'. דברי רבינו ודרכיו אמונה והם ראוים אליו:

סליקו הלכות מעילה בס"ד

בעל הפקדון פטור שהרי לא אמר לו השתמש בהן. והחנוני פטור מפני שאינן קשורין קשר משונה ולא חתומין וכאילו השתמש ברשות: יא **האשה** שהכניסה מעות של הקדש לבעלה. או שהקדיש מורישה ומת ונפלו לה הקדשות בירושה. לכשיוציא הבעל המעות בחפציו ימעול:

פרק שמיני

א **הפועלים** שהן עושין בהקדש אף על פי שפסקו עמהן מזונות לא יאכלו מגרוגרות של הקדש ואם אכלו מעלו. אלא ההקדש נותן להם דמי מזונות: ב **הדש** כרשיני הקדש הרי זה חוסם את הפרה. שנאמר לא תחסום שור בדישו דיש הראוי לו: ג **אין** מחללין את ההקדש על המלאכה אלא על המעות. כיצד אומן שעשה מלאכה בהקדש במנה אין נותנין לו בהמת הקדש או טלית הקדש בשכרו עד שמחללין אותן על המעות ואחר שיעשו חולין נותנין אותן לאומן בשכרו אם רצו. וחוזרין ולוקחין ממנו בהמה מתרומת הלשכה: ד **כשבונין** במקדש אין לוקחין עצים ואבנים מן ההקדש ולא בונין את הבניין על דעת שהוא קדש אלא בונין הכל מן החול. גזירה שמא יהנה בצל הבניין או ישען על אבן או קורה בשעת מלאכה. ואחר שישלם הבניין מחללין מעות ההקדש על הבניין. ואם צרכו הגזברין לעצים לקודש לאותו היום בלבד לוקחין אותן ממעות ההקדש שהרי אינן מתאחרין ימים כדי שנחוש להן שמא ישען אדם עליהן וימעול: ה **כשפוסקין** עם האומנין לבנות במקדש ובעזרות. פוסקין עמהן כך וכך אמה בכך וכך סלע באמה בת עשרים אצבע. וכשמושחין להן מה שבנו מושחין ומחשבין להן באמה גדולה בת עשרים וארבע אצבעות כדי שלא יבואו לידי מעילה מפני שאין מדקדקין במשיחה: ו **תנאי** בית דין שיהיו הכהנים ניאותין במלח ובעצים באכילת קרבנות שאוכלין בחלקן. אבל לא יתנו מלח המקדש בחולין שלהן: ז **מלח** שעל גבי האבר מועלין בו. שעל גבי הכבש ושעל ראש המזבח אין מועלין בו: ח **ראוי** לאדם להתבונן במשפטי התורה הקדושה ולידע סוף ענינם כפי כחו. ודבר שלא ימצא לו טעם ולא ידע לו עילה אל יהי קל בעיניו ולא יהרוס לעלות אל ה' פן יפרוץ בו. ולא תהא מחשבתו בו כמחשבתו בשאר דברי החול. בוא וראה כמה החמירה תורה במעילה. ומה אם עצים ואבנים ועפר ואפר כיון שנקרא שם אדון העולם עליהם בדברים בלבד נתקדשו וכל הנוהג בהן מנהג חול מעל בה ואפילו היה שוגג צריך כפרה. קל וחומר למצוה שחקק לנו הקב"ה שלא יבעט האדם בהן מפני שלא ידע טעמן. ולא יחפה דברים אשר לא כן על השם ולא יחשוב בהן מחשבתו כדברי החול. הרי נאמר בתורה ושמרתם את כל חקותי ואת כל משפטי ועשיתם אותם. אמרו חכמים ליתן שמירה ועשייה לחוקים כמשפטים. והעשייה ידועה והיא שיעשה החוקים. והשמירה שיזהר בהן ולא ידמה שהן פחותין מן המשפטים. והמשפטים הן המצות שטעמן גלוי וטובת עשייתן בעולם הזה ידועה כגון איסור גזל ושפיכות דמים וכיבוד אב ואם. והחוקים הן המצות שאין טעמן ידוע. אמרו חכמים חוקים חקתי לך ואין לך רשות להרהר בהן. ויצרו של אדם נוקפו בהן ואומות העולם משיבין עליהן כגון איסור בשר חזיר ובשר בחלב ועגלה ערופה ופרה אדומה ושעיר המשתלח. וכמה היה דוד המלך מצטער מן המינים ומן העכו"ם שהיו משיבין על החקים. וכל זמן שהיו רודפין אותו בתשובות השקר שעורכין לפי קוצר דעת האדם היה מוסיף דביקות בתורה. שנאמר טפלו עלי שקר זדים אני בכל לב אצור פקודיך. ונאמר שם בענין כל מצותיך אמונה שקר רדפוני עזרני. וכל הקרבנות כולן מכלל החוקים הן. אמרו חכמים שבשביל עבודת הקרבנות העולם עומד. שבעשיית החוקים והמשפטים זוכין הישרים לחיי העולם הבא. והקדימה תורה ציווי על החוקים. שנאמר ושמרתם את חקותי ואת משפטי אשר יעשה אותם האדם וחי בהם:

סליקו להו הלכות מעילה בס"ד

נגמר ספר שמיני והוא ספר עבודה. הלכותיו תשע. ופרקיו חמשה ותשעים. ואלו הן:

הלכות בית הבחירה שמונה פרקים: הלכות כלי המקדש עשרה פרקים. הלכות ביאת המקדש תשעה פרקים. הלכות איסורי מזבח שבעה פרקים. הלכות מעשה הקרבנות תשעה עשר פרקים. הלכות תמידין ומוספין עשרה פרקים. הלכות פסולי המוקדשין תשעה עשר פרקים. הלכות עבודת יום הכפורים חמשה פרקים. הלכות מעילה שמנה פרקים:

משנה למלך

פ"ח ד **כשבונין** במקדש וכו'. בס"פ ולד חטאת (דף י"ד) מימרא דשמואל ואוקימתא דרב פפא:

ו **תנאי** ב"ד הוא כו'. יש לדקדק שהיה לו לרבינו ז"ל לבאר שאף בחולין שאוכלים בעזרה שאכילת קדשים היא מועטת שאוכלין חולין תחלה כדי שתהא אכילת קדשים על השובע וכמ"ש בפ"י מהל' מעשה הקרבנות וס"ד דאכילת חולין הללו צורך קרבן הם וליתיב להו מלח קמ"ל דלא ודין זה מבואר בפ' הקומץ רבה (דף כ"א) יע"ש. ודע דמסוגיא ההוכרה יש ללמוד שלא הותר המלח כי אם בקדשי קדשים הנאכלים בעזרה אבל באוכל קדשים קלים חוץ לעזרה לא. והכרת דין זה הוא ממאי דפריך התם חולין פשיטא מאי בעו התם (א"ה עיין במ"ש המחבר פ"ב מהל' שחיטה). והנה גם דין זה לא נתבאר בדברי רבינו ז"ל. ודע דהתבלין של חולין שנותנין בקרבנות כמבואר לעיל בפ"י מה' מעשה הקרבנות דין י' מותר לתת מלח של הקדש כ"כ התוס' בפ' הקומץ (דף כ"א) ד"ה חולין:

סליקו להו הלכות מעילה בס"ד

לך אזבח זבח תודה ספר הקרבנות ובשם ה' אקרא

והוא

ספר תשיעי

הלכותיו שש. וזהו סידורן:

הלכות קרבן פסח. הלכות חגיגה. הלכות בכורות. הלכות שגגות. הלכות מחוסרי כפרה. הלכות תמורה:

והמצות הנכללים בהם מפורשים בשמותם במקומתם:

הלכות קרבן פסח

יש בכללן שש עשרה מצות. ארבע מצות עשה. ושתים עשרה מצות לא תעשה:

וזה הוא פרטן:

א) לשחוט את הפסח בזמנו. **ב)** שלא לזבוח אותו על החמץ. **ג)** שלא תלין אימוריו. **ד)** לשחוט פסח שני. **ה)** לאכול בשר הפסח על מצה ומרור בליל חמשה עשר. **ו)** לאכול פסח שני על מצה ומרור בליל חמשה עשר לחדש השני. **ז)** שלא יאכל נא ומבושל. **ח)** שלא יוציא מבשר הפסח חוץ לחבורה. **ט)** שלא יאכל ממנו מומר. **י)** שלא יאכל ממנו תושב ושכיר. **יא)** שלא יאכל ממנו ערל. **יב)** שלא ישבור בו עצם. **יג)** שלא ישבור עצם בפסח שני. **יד)** שלא ישאיר ממנו עד בקר. **טו)** שלא ישאיר מפסח שני לבקר. **טז)** שלא ישאיר מבשר חגיגת ארבעה עשר עד יום שלישי:

וביאור מצות אלו בפרקים אלו:

לחם משנה — פרק ראשון — כסף משנה

פרק א א מ"ע לשחוט הפסח בי"ד לחדש ניסן וכו' עד זכר בן שנה. מבואר בכתוב פרשה בוא אל פרעה. ומ"ש ואחד האיש ואחד האשה חייבים במצוה זו. בפסחים פ' האשה (דף נ"א:) פלוגתא דתנאי ולענין פסח ראשון פסק כר' יהודה ור' יוסי לגבי ר"ש ולענין פסח שני פסק בפ"ב כר' יוסי, ומה שיש לדקדק עליו ממ"ש בפ"ה אכתוב שם. ואע"ג דבפ"ק דסנהדרין (דף י"ב:) אמרינן דחזקיה המלך ביקש רחמים על עצמו וסבר כהוך דנשים בראשון רשות משום ר"ש אמרו לה אבל לר' יוסי ור' יהודה דהלכה כוותייהו שביקש חזקיה רחמים על עצמו לא מפני כך היה אלא מפני שעיבר ניסן בניסן:

פרק א ג אין שוחטין את הפסח אלא בעזרה וכו'. קשה דלמה לא פירש רבינו ז"ל דהיינו דוקא אחר חצות אבל קודם חצות ליכא איסורא כלל כדאמרו בגמ' זבחים (דף קי"ד) יכול אף בשעת היתר הבמות כן ת"ל באחת שעריך. וי"ל דסתמו כפירושו דאין נקרא פסח אלא מאחר חצות ואילך אבל קודם לכן הוי שלמים:

א מצות עשה [א] לשחוט את הפסח בארבעה עשר לחדש ניסן אחר חצות. ואין שוחטין אלא מן הכבשים או מן העזים בלבד זכר בן שנה. ואחד האיש ואחד האשה חייבין במצוה זו: **ב** ומי שביטל מצוה זו בזדון ועבר יום ארבעה עשר ולא הקריב והוא לא טמא ולא בדרך רחוקה הרי זה חייב כרת. ואם ביטלה בשגגה פטור: **ג** אין שוחטין את הפסח אלא בעזרה כשאר הקדשים. אף בשעת היתר הבמות לא היו מקריבין את הפסח בבמת יחיד*. וכל המקריב את הפסח בבמת יחיד לוקה*. שנאמר לא תוכל לזבוח את הפסח באחד שעריך. מפי השמועה למדו שזו אזהרה לשוחט בבמת יחיד אפילו בשעת היתר הבמות:

ב מי שביטל מצוה זו בזדון וכו' ה"ז חייב כרת. מפורש בתורה בפ' בהעלותך ויתבאר בפ"ה:

ג אין שוחטין את הפסח אלא בעזרה וכו'. הכי משמע במתני' פ' התמיד נשחט (דף ס"ד). ומ"ש אף בשעת היתר הבמות לא היו מקריבים את הפסח בבמת יחיד. במגילה (דף ט':) ואיתא נמי בסוף זבחים (דף קי"ז וקי"ח). ומ"ש וכל המקריב את הפסח בבמת יחיד לוקה וכו'. פ' בתרא דזבחים (דף קי"ד:) ר"ש אומר מנין לזובח פסח בשעה איסור הבמות שהוא בלא תעשה שנאמר לא תוכל לזבוח את הפסח יכול אף בשעת היתר הבמות כן ת"ל באחד שעריך לא אמרתי לך אלא בשעה שכל ישראל נכנסים בשער אחד ואימת היא אימא אחר חצות כרת נמי מיחייב אלא לאו קודם חצות לעולם לאחר חצות ובשעת היתר הבמות קאי והא בשעת איסור הבמות קאמר איסור במה לו היתר במה לחבירו. ופירש"י איסור במה לו לקרבן זה היתר במה לחבירו לעולה ושלמים וכו'. וסיפא ה"ק יכול אף בשעה שהוא מותר בבמה (כן) כגון קודם חצות שהוא לשלמים ת"ל וכו'. בשער אחד בבמה גדולה לשחוט פסחיהם. וכתב ה"ר אברהם בנו של רבינו בהדיא היתרים בגמרא דאם הקדישן בשעת היתר במות והקריבן בשעת היתר במות פטור מכלום וכל הקדשים אמרינן ל"ש קרבנות הצבור הו קרבן יחיד ולולא שכתב בפסח לא תוכל לזבוח לא היה בו בשעת היתר במות אפילו לאו והיינו דאתא ר"ש בברייתא לאשמעיק דפסח בלחוד חייב עליה לאו ולא פליגי רבנן בפסח כלל עכ"ל. ובפסחים פ' האשה (דף נ"א) פליגי בהי ברייתא דר"ש ומשמע שם דר' יהודה ור' יוסי ס"ל הכי:

א סמ"ג עשין רכב: *[ס"א אלא בבמת צבור]: [ס"א כאילו הקריבו בחוץ]:

שחיטת

משנה למלך

פ"א א מצות עשה לשחוט הפסח כו'. פל כני דהנן בפ"ק דחגיגה דשוטים פרטיו והביאם רבינו לקמן פ"ב מהל' חגיגה נראה דחייבים בקרבן פסח דהא מיעוטא דהנהו בראיה כתיבי ולא ילפינן פסח מראיה. וזהו שסתם רבינו וחייב הכל. אך ראיתי להתוס' בפ"ק דפסחים (דף ג') ד"ה מאליה שכתבו ור"י בן בתירא שלא עלה לרגל י"ל שלא היה לו קרקע או זקן היה שאינו יכול להלוך ברגליו דפטור מפסח כמו מראיה ע"כ. ולא ידעתי מה היא רמיזה דהני פטירי מפסח ובגמרא לא פטרו זקן מפסח אלא כשאינו יכול לאכול כזית. ולא ידעתי אי אליבא דתוס' לגמרי ילפינן פסח מראיה אלא דוה לא יתכן דהא נשים פטורות מראיה וחייבים בפסח. ואם נאמר דהני דוקא דכתבו התוס' ילפינן מראיה לא ידעתי מנא להו. עוד ראיתי לתוס' שם שכתבו א"כ נציבין הו"ל פיה מו'. ולא ידעתי מה פוטיל פיוש הו"ל דאי לצוערו מפסח דאמון כל שהיה רחוק ע"ו מיל פטור ואי ס"ל דמי שדר בחו"ל פטור לגמרי אף מפסח שני זה לא ידעתי היכא איתיה ואף במלות ראיה לא ראיתי שיפטרו נמי בחו"ל. סוף דבר שדברי התוס' נתעלמו עד שהם צריכים תלמוד:

ג אף בשעת היתר הבמות כו'. ראיתי לבאר קצת דיני הבמות בין במת ציבור בין במת יחיד. דע דאליבא דכ"ע ציבור לא הקריבו בבמת יחיד וזה מוסכם מהכל וכן יחיד לא הקריב חובה בבמת יחיד וגם זה מוסכם לא נחלקו אלא ביחיד בבמת ציבור איזה קרבן מקריב וכן ציבור בבמת ציבור. והנה אליבא דר' מאיר יחיד לא הקריב חובה אפילו בבמת ציבור אבל נדרים ונדבות הקריב אפילו בבמת יחיד וכן מנחה ועופות הקריב היחיד בבמת ציבור ובבמת יחיד ונזירות נמי לר"מ הוי דבר הנידר והנידב ולדידיה דאלצלום בשעה שהלך להברון שהיתה שם במת יחיד להקריב

כסף משנה

ד שחיטת הפסח אחר חצות וכו' ואם שחטו אחר חצות קודם תמיד של בין הערבים כשר וכו' עד ואם נזרק דם הפסח קודם דם התמיד כשר. משנה בפרק תמיד נשחט (דף ס"א). ומ"ש אחר שמקטירים קטרת של בין הערבים ואחר שמטיבין את הנרות. בפרק תמיד נשחט (דף נ"ט) פלוגתא דברייתות ופסק כברייתא דקתני הכי משום דמשמע התם דמסתבר טעמא:

ה השוחט את הפסח בזמנו וכו' עד ה"ז לוקה. משנה בפרק תמיד נשחט (דף ס"ג). ומ"ש והפסח כשר. הכי משמע התם מדקתני ה"ז עובר בלא תעשה ולא קתני ה"ז פסול והכי איתא בתוספתא פ"ג ובירושלמי מפרש דזבח קרייה רחמנא:

דם

ד שחיטת הפסח אחר חצות. ואם שחטו קודם חצות פסול. ואין שוחטין אותו אלא אחר תמיד של בין הערבים. אחר שמקטירין קטרת של בין הערבים ואחר שמטיבין את הנרות מתחילין לשחוט את הפסחים עד סוף היום. ואם שחטו אחר חצות קודם תמיד של בין הערבים כשר ויהיה אחד ממרס בדם הפסח עד שיזרק דם התמיד ואחר כך יזרוק דם הפסח אחריו. ואם נזרק דם הפסח קודם דם התמיד כשר:

ה [א] השוחט את הפסח בזמנו והיה לו כזית חמץ ברשותו לוקה. שנאמר לא תזבח על חמץ דם זבחי. שלא יזבח הפסח והחמץ קיים. אחד השוחט ואחד הזורק את הדם ואחד המקטיר את האימורין אם היה ברשות אחד מהם או ברשות אחד מבני חבורה שאוכלין פסח זה כזית חמץ בשעת הקרבתו הרי זה לוקה והפסח כשר:

דם

א סמ"ג לאוין שנו:

לחם משנה

ה אחד השוחט ואחד הזורק. וא"ת והא פסק רבינו ז"ל בהל' סנהדרין דהתראת ספק לא שמה התראה ובפ' תמיד נשחט (דף ס"ג) משמע דהך הוי התראת ספק כדכתב רש"י ז"ל והתוס' ז"ל דהמותרה מי יודע אלא אם ידע שיש חמץ לאחד מן החבורה. וי"ל דמעיקרא דהוה סבר דפלוגתא בהתראת ספק הוה אמר הכי אבל לפי האמת דלא פליגי בהא מיירי דידעיק דהמותרה ידע דהיינו שאומר בפירוש אע"פ כן אני עושה דאי לא תימא הכי תקשי ליה בגמ' לפי המסקנא למה ליה לר"י טעמא אחרינא לימא טעמא משום התראת ספק אלא ודאי איירי דהמותרה ידע בודאי כדכתיבנא ובהכי נמי איירי רבינו ז"ל ולא חש להאריך דסמך על מה שכתב בהל' סנהדרין דהתראת ספק לא שמה התראה:

שחט

משנה למלך

להקריב קרבן נזירות דלדידהו קרבן נזירות קרב בבמת יחיד. ודע דאליבא דמ"ד דעופות קרבין בבמה איכא מ"ד שכל עופות כשרין בבמה ואפי' תרנגולין ואפי' חיה ולא מיעט אלא טמאין אך התוס' בסוף פ"ק דחולין (דף כ"ב) סתרו סברא זו וכתבו דלכ"ע אינם כשרין כי אם תורים ובני יונה ודברי הירושלמי הם בבמת בני נח ע"ש. ואמרינן בגמ' בפ' פרת חטאת דאליבא דכ"ע חטאת ואשם דנזיר מכות ניכנו דאינם קרבים ונראה דבין בבמה גדולה בין בקטנה אינו קרב חטאת ואשם דיחיד משום דלר"מ אין חילוק בין במה גדולה לקטנה לקרבן חובה דיחיד דבכולם אינו קרב. ודע דקרבן פסח קרבן ציבור הוי וקרב בגלגל בבמת ציבור דהכי כתיב ויעשו בני ישראל את הפסח בגלגל אך אני מסתפק בפסח שני דאי הוי קרבן יחיד אינו קרב אפי' בבמת ציבור משום דהוי חובה. והנראה מדברי התוס' בפ' פרת חטאת (דף קי"ח) ד"ה תתרגם דפסח שני קרב בבמה ומיהו לא נתבאר בדבריהם אי קרב בבמה קטנה ולי נראה דאינו קרב כי אם בבמה גדולה דומיא דפסח ראשון משום דטעמא דפסח שני דקרב אע"ג דהוי קרבן יחיד משום דאתי מכח קרבן ציבור דפסח ראשון קרבן ציבור הוי וכיון דפסח ראשון אינו קרב אלא בבמה גדולה ה"ה פסח שני ועולת ראיה אליבא דכ"ע קרבן יחיד הוי ולא דמי לפסח ולפי זה אינו קרב לא בבמה גדולה ולא בקטנה. ומ"מ אני מסתפק בזה דבפ"ה דיומא (דף נ"א) אמרו דחגיגה קרבן ציבור הוי ופסח קרי ליה התם קרבן יחיד וכן אני מסתפק בחביתי כ"ג ופר ואיל שהיה מביא ביום הכפורים דמסכת יומא משמע דקרבן יחיד הוי והכי איתא בריש פ"ב דתמורה ובפ"ק דיומא (דף ז') ולפי זה לא קרבו בשום במה ומשמעתין דפרת חטאת מוכח דחביתין הוי קרבן צבור דפריך ולוקמה במנחה דהא איכא חביתין והדבר צריך תלמוד: ודע דרבנן חולקים על ר"מ וס"ל דאין מנחה ועופות בבמה משום דזבחים כתיב וכן נזירות ס"ל דהוי חובה ולא קרב בשום במה דבהא מודו לר"מ דחובת יחיד אינו קרב לא בגדולה ולא בקטנה ולרבנן יש לתמוה מאבשלום דהיכן הלך להביא שבעתיו והתוס' כתבו דרבנן ס"ל דלאו נזיר הוה וקרא דאלכה ואשלמה את נדרי מיירי בנדרים ונדבות. אך בד"ה מחלוקת כתבו דליכא למימר דקרא איירי בשאר נדרים דבתמורה משמע דאיירי בקרבן נזירות וברפ"ב דתמורה לדדו התוס' דאפשר דרבנן דר"מ ס"ל כר' יהודה דיחיד מקריב חובות בבמה גדולה דומיא דציבור ולפי זה הלך אבשלום לחברון להביא כבשים ולהקריבם בגבעון אבל בתר דחו התוס' שם פירוש זה דמריהטא דשמעתא מוכח דרבנן קמאי כר"מ ס"ל ומוכרח הוא מדפריך בגמרא חכמים היינו ת"ק ואי כדברי התוס' טובא איכא בינייהו דרבנן קמאי כר' יהודה ובתראי כר"מ דקאמרי כל שהציבור מקריבים כו' משמע דיחיד אינו מקריב חובה אפילו בבמה גדולה. ול"נ לתרץ דאפשר דאבשלום מעיקרא כי נדר הכי נדר ע"מ שאגלח מנדרים ונדבות הריני נזיר וכמ"ש התוס' בפ"ב דנזיר (דף כ') ד"ה נזיר ואין חילוק בין מעות מעשר שני לנדרים ונדבות דכולהו מחד טעמא אימעיטו דכל קרבן חובה אינו בא אלא מן החולין אבל היכא דהקדים ואמר ע"מ שאגלח בנדרים ונדבות הריני נזיר מהני וכמ"ש התוס'. עוד כתבו התוס' בפ"ב דתמורה דלר"ש דאמר בנזיר דאם גלח על שלמי נדבה יצא אפשר דאבשלום נדר להביא עולת נדבה ודבר הנידר והנידב קרב בבמה לכ"ע ועלה היה אבשלום לגלח ע"כ. ומיהו קשה לי איזור דאמר ר"ש אם גלח דהיינו בדיעבד לכתחלה מי אמר וא"כ אכתי קשה איך היה עולה לחברון לגלח על נדרים ונדבות לכתחילה ועוד קשה מדוד איך הניחו. ודע דר' יהודה ס"ל דחובות יחיד נמי קרבו בבמה גדולה דכי כתיב הישר בעיניו כתיב דהיינו במה קטנה והתם דוקא לא קרבו אלא נדרים ונדבות ולא נתבאר בדברי ר"י אי נזירות הוי חובה ולא קרב אלא בבמה גדולה או הוי נידר ונידב וקרב אפי' בקטנה והתוס' לדדו שני צדדים הללו בדברי ר"י ולדידהו לא תיקשי מאבשלום דאף דנימא דנזירות הוי חובה הלך לחברון להביא כבשים ולהקריבם בגבעון ומנחה לר"י לא קרב בבמה דהכי קאמר ר"י במתני' דריש פרת חטאת אין מנחה בבמה והתוס' הקשו דא"כ היכי קאמר ר"י כל שהציבור והיחיד מקריבים באהל מועד שבמדבר מקריבים באהל מועד שבגלגל והא איכא לר"י מנחה ועופות אלמא דלר"י מנחה ועופות קרבו בבמה והתוס' לדדו דאפשר דלר"י בבמה גדולה איכא מנחה ובבמה קטנה ליכא ובמתני' איירי בבמה קטנה ודחו חילוק זה דמהיכא תיתי הך דרשא וכן כתבו בסוף הפרק (דף קי"ט). ולי נראה דמלישנא דר"י הכי משמע דקאמר וכמה שבראשם גגו לא היה מקריב עליה אלא עולה ושלמים ומדלא קאמר דבר הנידר והנידב משמע דאתא למעט מנחה ומרישא דקתני כל שהציבור משמע דאין מנחה בבמה וא"כ בלא מתני' קשיא לר' יהודה רישא לסיפא וע"כ אית לן למימר דשאני ליה לר"י במנחה בין במת יחיד לבמת ציבור ומתני' איירי בבמת יחיד ופשטה בהכי איירי: ודע שראיתי לתוס' בפ"ב דסוטה (דף ע"ז) ד"ה לרבות שרש"י כתב דלא גרסינן לרבות נוב וגבעון משום דנוב וגבעון אין משקין בהם סוטות ותמהו דהאמא ר' יוסי בן יהודה ס"ל כר' יהודה דאמר כל שהציבור והיחיד מקריבין באהל מועד שבמדבר מקריבין באהל מועד שבגלגל כו' ע"כ, ולפי מ"ש בשם התוס' תמיה לי מלתא דהא כר' יהודה נמי לא אתי דהא איהו ס"ל דאין מנחה בבמה בין בגדולה בין בקטנה וא"כ איך יתכן שישקו סוטות בנוב וגבעון ולחלק ולומר דדוקא מנחה דנדר ונדבה לא קרבה אבל מנחה דחובה קרבה זה לא יתכן בעיני וכעת צ"ע. ודע דר"ש ס"ל דיחיד לא הקריב חובות אפי' בבמה גדולה וס"ל נמי דאין מנחה בבמה ונזירות נמי ס"ל דהוי חובה ולא קרב בבמה וצבור נמי ס"ל דלא הקריבו בבמה גדולה אלא פסחים וחובות שקבוע להם זמן שיש כמותם בנדבת יחיד והיינו תמידים לפי שגם היחיד מתנדב עולה ומקריבה אבל חטאות ואשמות כגון שעירי הרגלים שאין כנגדם ביחיד לפי שאין חטאת ואשם באים בנדבה לא הקריבו הציבור וכ"ש פר העלם ושעירי ע"ז שאף שהם קרבן ציבור אין זמנם קבוע ואינם באים בנדר או בנדבה וכן שלמי עצרת לא הביאו ואע"ג דאיכא שלמי נדבה לא דמו דשלמי עצרת הוו קדשי קדשים ושלמי נדבה קדשים קלים כן כתבו התוס' ור"ש וכתבו התוס' דבנוב וגבעון לא קרבו ביוה"כ לא שעירים ולא פרים. ועיין במ"ש רש"י בפ"ק דמגילה (דף ט'). ודע שסוגיא זו דתתרגם מתניתך בעולת כו' לא יכולתי לכוונה לפי גירסתנו. ונראה מדברי רש"י ותוס' שגירסא אחרת יש להם וטעות נפל בספרים. ועיין בפרק כל שעה (דף ל"ח) ובפ"ק דמגילה (דף ט'):

ודע דאיכא תנא דס"ל דלא נתחייבו ישראל בפסח אלא לאחר ירושה וישיבה ולפי זה פסח שהקריבו ישראל במדבר ופסח גלגל היה ע"פ הדיבור דס"ל דכל מקום שנאמר ביאה אינו אלא לאחר ירושה וישיבה ועיין במ"ש התוס' בפ"ק דקדושין (דף ל"ז) ד"ה הואיל ובהרא"ש פ' בהעלותך. אך סוגיא דפרת חטאת דקאמר מ"ט דר"ש דכתיב ויעשו בני ישראל את הפסח כו' ס"ל כאידך תנא דקאמר דביאה האמורה גבי תפילין משמע עשה מצוה זו שבשבילה תכנס לארץ וה"ה ביאה האמורה גבי פסח דאי לא מאי קאמר פשיטא הא טובא אשמעינן שאע"פ שלא נתחייבו אלא לאחר ירושה וישיבה ע"פ הדיבור עשו אותו הפסח. אם קרבו נסכים במדבר או לא. ואם יש חילוק בין קרבן ציבור לקרבן יחיד וכן אם קרבו נסכים בגלגל ואם יש חילוק בין במת ציבור לבמת יחיד עיין בפ"ק דקדושין (דף ל"ז) ובפ' בתרא דזבחים (דף קי"ח) ובפרק השוחט והמעלה (דף קי"א). אם עולה שהקריבו ישראל בסיני קודם הקמת המשכן היתה צריכה הפשט וניתוח. עיין בפ' בתרא דזבחים (דף קט"ו) ובפ"ק דחגיגה (דף ו') ובסוף זבחים (דף ק"כ). אם הקריבו שלמים בני נח עיין פ' בתרא דזבחים (דף קט"ז). אם עבדו הבכורות עד הקמת המשכן או משבאו לסיני נפסלו הבכורות ועבודה בכהנים מחלוקת תנאים בפ' פרת חטאת (דף קט"ו):

תנן בריש פ' פרת חטאת אלו דברים שבין במת יחיד לבמת צבור סמיכה ושחיטת צפון ומתן סביב ותנופה והגשה וכיהון ובגדי שרת וכלי שרת וריח ניחוח ומחיצה לדמים ורחוץ ידים ורגלים ואמרי' בגמ' דחזה ושוק ותרומת לחמי תודה נוהגין בבמה גדולה ואינם נוהגים בקטנה וכן זרוע בשלה אליבא דמ"ד דנזירות קרב בבמה קטנה זרוע בשלה לא נהג בה וכן קרן ויסוד וכבש וריבוע וכיור וכנו נוהג בבמה גדולה אך לא בקטנה ובשחיטת לילה בבמה קטנה נחלקו רב ושמואל חד אמר כשרה וחד אמר פסולה וכן אם עולת במה קטנה בעיא הפשט ונתוח מחלוקת רב ור"י. ואלו דברים ששוה במה גדולה לקטנה דם מתיר ופגול ומומין נותר וטמא כל אלו נוהג בקטנה כגדולה. ואם נשים כשרות במקום דלא בעינן כיהון ובגדי שרת עיין בחדושי מוהרימ"ט לקדושין עלה דהיא שכתבו התוס' בפ"ק דקדושין (דף ל"ו) ד"ה הסמיכות שכתב שהתוס' אתו לאשמועינן דמנגשה ואילך מיירי בכהנים דוקא לומר דבבמה בשעת היתר דלא בעינן כיהון כו' אף האשה כשרה וכו' ע"ש. והאי טמא דתנינן הכא פירש רש"י דהיינו דאינו יכול לאכול קדשים דאינו יכול לאכול הטמא ולענין אם הטמא מקריב לא נתבאר בדבריו ולכאורה היה נראה דבבמה קטנה דהזר מקריב דהוא הדין טמא אך רבינו בפירוש המשנה פירש שאין טמא מקריב וכן פירש רבינו עובדיה דאע"פ דזר מקריב בבמה אין טמא מקריב בבמה ועיין בהראב"ד בפ"ד מהל' ביאת מקדש הל' ד' שכתב ואיני מודה אלא בבמה ומיהו יש לדחות דבבמה גדולה איירי:

ד ואין שוחטין אותו אלא אחר תמיד של בין הערבים וכו'. לא נתבאר בדברי רבינו אי פסח שני נמי בעינן שיהא נשחט אחר תמיד בין של הערבים כמו פסח ראשון והתוס' בפ"ג דיומא (דף נ"ט) ד"ה אלא נסתפקו בזה. ועיין במ"ש התוס' בפ' התכלת (דף מ"ט) ד"ה ת"ל וענך יע"ש:

ה השוחט את הפסח כו' אחד השוחט ואחד הזורק את הדם כו' כזית חמץ בשעת הקרבתו ה"ז לוקה. יש להסתפק אם זרק או הקטיר על חמץ אחר שנפסל הקרבן באחד מן הדברים הפוסלים אם לוקה על לאו זה דלא תשחט על חמץ דאפשר דלא קפיד קרא אלא בקרבן כשר שלא יעשה אחת מכל העבודות אם יש ברשותו חמץ אבל אם נפסל הקרבן שוב ליכא חיובא משום לאו זה ומצינו כיוצא בזה באזהרת לא תאפה חמץ דקי"ל דהמחמיץ את הפסולה פטור וכמ"ש רבינו פי"ב מהל' מעשה הקרבנות הל' י"ח ואף דהתם מיתורא דקרא נפיק דכתיב אשר תקריבו לה' ואמרינן לה' הכשרה ולא הפסולה כדאיתא בפ"ה דמנחות (דף נ"ז) מ"מ אפשר דה"נ נפקא לן מדכתיב זבחי ולא כתיב זבח משמע זבח הראוי לי וא"נ דהתוס' בפ"ה דמנחות (דף ס') ד"ה יכול כתבו דמכתוב זה דלה' דממעטינן פסולה מהתם ילפינן למקום אחר יע"ש. ומ"מ לא מצאתי הדבר מבואר אך ראיתי בירושלמי בפ' תמיד נשחט הלכה ד' מנין לשוחט פסח על החמץ שהוא עובר בל"ת ת"ל לא תשחט אין לי אלא השוחט הזורק מנין ת"ל על חמץ דם וא"ר שמואל ממה שהוא מתחייב על הזריקה הדא אמרה פסח עצמו כשר ע"כ. והנה כונת דברי ר"ש הם ע"כ השוחט על החמץ הפסח כשר דאי ל"ת הכי היכי משכחת לה שיתחייב על הזריקה הרי כבר נפסל הקרבן בשעת השחיטה ואיך יתחייב בזורק על חמץ קרבן פסול מוכח בהדיא דס"ל לר"ש דבקרבן פסול ליכא אזהרה דלא תשחט על חמץ ואף דהתם דחו לאית ר"ש הלזו דאמרי' התם א"ר יוסי הפסח שנזדמן לו חמץ בין שחיטה לזריקה אי שהיה זה שוחט וזה זורק מ"מ בעיקר הדין דס"ל לר"ש דבדבר פסול לא מיחייב לא נחלקו עליו. תו גרסינן התם בירושלמי תני חזקיה לא תשחט על חמץ דם זבחי התורה קראה אותו זבח א"ר מנא אילולא דתניתיה חזקיה מצינו דבר פסול ומחייבין עליו המחמץ את הפסולה אית תניי תני חייב אית תניי תני פטור אמר רב חסדא מ"ד חייב כשנפסלה מחמת חימוצה מ"ד פטור כשלא נפסלה מחמת חימוצה ע"כ כך היא הגירסא הנכונה. ונראה דאלולי דחזקיה ור' מנא כולם באו לחלוק על דברי ר"ש שכתבנו שר"ש אמר ממה שהוא מתחייב על הזריקה הדא אמרה פסח עצמו כשר ודחו דבריו ר"י וכמ"ש ואח"כ חזקיה ג"כ הקשה שהרי הברייתא הוכיח דין זה דהפסח כשר ממה שקרא אותו הכתוב זבח ואם כדברי ר"ש קי"ל ממה שחייב הכתוב על הזריקה. ונראה דכונת הברייתא שהוכיח מדכתיב זבחי ולא אמרינן זבחי שהיה כבר וכדאמרינן עבדי שהיה כבר (א"ה עיין בס' מוגל מאש סי' מ"ג ועיין בפ"ק דמנחות דף ט' ע"ב) הוא משום דהכתוב הוא מסורס דהל"ל לא תשחט דם זבחי על חמץ וכמ"ש המפרשים ומש"ה הוכיחו דלהכי כתביה רחמנא לזבחי לבסוף לומר דאפי' אחר ששחט על חמץ עדיין שם זבח עליו ור' מנא חזר והקשה לו קושיא אחרת ואמר דאלמלא הברייתא שהביא חזקיה עדיין הייתי אומר שהשוחט על חמץ נפסל הזבח לפי שכבר מצינו דבר פסול שמחייבין עליו שהרי

המחמץ

ו דם הפסח טעון שפיכה כנגד היסוד. בפ' האשה (דף פ"ט) אמרינן דפסח בשפיכה דהיינו בנחת מן המזרק לקיר המזבח דנפקא לן בפ' כ"ש מהן דם דפסח מודם זבחיך ישפך. ואע"ג דבפ' תמיד נשחט (דף ס"ד) תנן זורקו זריקה אחת כנגד היסוד פסק רבינו דהוי בשפיכה משום דבסוף פסחים (דף קכ"א) אמרינן דבין ר' ישמעאל ובין ר"ע בבני' דדם פסח בשפיכה ובספרי פ' קרח אמרינן דר' יאשיהו ור' יצחק סברי דפסח ומעשר בשפיכה: ואחר ששופכים דמו וכו'. משנה בפרק תמיד נשחט (דף ס"ד:) ומ"ש ומקטיר אותם חלבים וכל זבח וזבח לבדו שם. גבי פסח מעוכין והקטירו שלא יערב חלביו של זה בשל זה. ומ"ש ובעל הזבח נוטל פסחו עם העור שלו. בס"פ תמיד נשחט:

ז המניח אימורים ולא הקטירם עד שלנו וכו'. במכילתא פ' משפטים לא ילין חלב חגי עד הבקר בא הכתוב ללמדך על החלבים שהן נפסלין בלינה:

ח ומקטירים חלבי פסחים כל הלילה וכו'. בפ' תמיד נשחט (דף נ"ט):

ט הפסח נשחט בשלש כתות וכו'. בפ' תמיד נשחט (דף ס"ד) ומ"ש

ו דם הפסח טעון שפיכה כנגד היסוד. ואחר ששופכים דמו מפשיטים אותו וקורעין את בטנו ומוציאין את אימוריו ומקטירין אותן חלבין כל זבח וזבח לבדו. ובעל הזבח נוטל פסחו עם העור שלו ומביא לביתו לירושלים וצולהו ואוכל לערב: ז [א]המניח אמורים ולא הקטירן עד שלנו ונפסלו בלינה הרי זה עובר בלא תעשה. שנאמר לא ילין חלב חגי עד בקר. ואע"פ שעבר אינו לוקה לפי שאין בו מעשה: ח ומקטירין חלבי פסחים כל הלילה עד שיעלה עמוד השחר. במה דברים אמורים כשחל ארבעה עשר להיות בשבת שהרי חלבי שבת קריבין ביום טוב. אבל אם חל ארבעה עשר להיות בחול אין מקטירין חלבי חול ביום טוב: ט הפסח נשחט בשלש כתות. שנאמר ושחטו אותו כל קהל עדת ישראל

א סמ"ג לאוין שמח:

משנה למלך

שמתמן את הפסולה יש תנא דאית ליה חייב ויש תנא דאית ליה פטור ואמר רב חסדא דלא פליגי דמ"ד חייב הוא כשנפסלה מחמת פיסולה כלומר דקי"ל דמנחה שנתחמצה נפסלה וכדאיתא בריש פ"ה דמנחות (דף נ"ג) ואפ"ה המחמץ אחר מחמץ חייב אף שזה האחרון חימץ דבר פסול וכדאיתא בדף נ"ו ומ"ד פטור הוא שנפסלה מחמת דבר אחר דהיינו משום יוצא ודכוותיה הרי שאף כדבר שמיעט הכתוב הפסול לא מיעט אלא הפסול מחמת דבר אחר אבל פסול מחמת אותו דבר לא מיעט ואף אם נאמר דהשוחט על חמץ נפסל הזבח אפ"ה חייב על הזריקה דומיא דמחמץ אחר מחמץ. וזהו פשט דברי הירושלמי וא"כ מדברי כולם נלמוד דכולהו מודו דאזהרה זו דלא תשחט הוא בזבח כשר דוקא אלא שחלקו על דברי ר"ש במה שרצה להוכיח מדחייב הכתוב על הזריקה שהזבח כשר שאין זה הכרח ומדלא הקשו עליו אעיקרא דמלתא מנ"ל שאזהרה זו דלא תשחט אינו נ"כ בפסח פסול משמע דבהאי מלתא כולם מודים דלא הזכיר הכתוב אלא בפסח כשר. ודע שמה שהקשה אגלי בדברי הירושלמי הללו הוא דמשמע דמן הסברא השוחט על החמץ נפסל הזבח כיון דעבר אהורמנא דמלכא אי לאו דגלי קרא שקראו זבח אף לאחר ששחטו על החמץ ובריש פרק ה' דמנחות אמרינן מתקיף לה רבינא ואימא לא תאפה חמץ למיקם גברא בלאו בעלמא ואיפסולי לא מיפסלא ותירצו מלה תהיה הכתוב קבעה חובה ע"כ, הרי דאיצטריך קרא לפסול וצריך עיון. ועיין בפרק כל המנחות (דף נ"ט) לא ישים עליה שמן ואם כבר סבל יכול לא יתן עליה לבונה ואם נתן פסל ת"ל כתמאת ודוק:

ז המניח אימורין ולא הקטירן וכו' חלב חגי עד בקר. פסוק זה הוא בפ' משפטים אך לא ידעתי מנא לן דפסוק זה בקרבן פסח מיירי והלא חג לא נאמר אלא על קרבן חגיגה ועוד שהיה ל"ל להביא מקרא מפורש בפ' כי תשא ולא ילין לבקר זבח חג הפסח ופסוק זה הוא לאזהרת מלין אימורין של פסח וכמו שפירש"י בפי' התורה וליכא למימר דקרא מיירי בבשר הפסח עצמו שהרי לבשר הפסח כבר כתיב אזהרה אחרת כדכתיב לא ישאירו אותו עד בוקר וכמ"ש רבינו בפ"י מהלכות אלו הל' י"א. וראיתי בס' מנין המצות סי' קט"ו שכתב ז"ל שהזהירנו מהניח אימורין של פסח שלא יקרבו כו' והוא אומרו לא ילין חלב חגי עד בוקר וה"ה לשאר אימורין והכר נכפלה האזהרה בזה הענין בלשון אחר לאומרו לא ילין לבקר זבח חג הפסח ע"כ. כנראה דס"ל לרבינו שנכפלו שתי אזהרות במניח אימורי פסח. והסמ"ג ג"כ בסי' שמ"ח כתב שלא ילין אימורי פסח עד הבקר שנאמר לא ילין חלב חגי עד בקר ע"כ. ואני תמיה על רבותי בזה דבפ' אלו דברים (דף ע"א) אמרי' א"ר כהנא מנין לאימורי חגיגת ט"ו שנפסלין בלינה שנאמר ולא ילין חלב חגי עד בקר וסמיך ליה ראשית ע"כ. וכתבו התוס' שם דמהכא נפקא בכל אימורין. וכוונתם נ"ל דאע"ג דבבשר כתיב אזהרה למלין אימורי פסח איצטריך האי קרא משום דס"ד דשאני פסח דזמן אכילתו הוי יום ולילה ומש"ה הוי נמי זמן אכילת מזבח יום ולילה אבל הגיגה דנאכלת לשני ימים ולילה אחד סד"א דאכילת מזבח נמי ליהוי לשני ימים קמ"ל קרא ומהכא למדנו לכל האימורים כגון דשלמים ודכוותיה שזמן אכילת מזבח הוא ליום ולילה ומצינו למדין דתלמודא דידן מוקי להאי קרא בחגיגת ט"ו. ועוד אני תמיה דבפ' תמיד נשחט (דף נ"ט) אמרינן רב כהנא רמי כתיב לא ילין חלב חגי עד בקר עד בקר הוא דלא ילין הא כל הלילה כולה ילין והכתיב והקטיר עליה חלבי השלמים עליה השלם כל הקרבנות כולם כו'. וע"כ פשיטא ליה לרב כהנא דפסוק זה א"א לאוקמי באימורי פסח דאם הוא אפשר לאוקמי באימורי פסח ליכא קושיא כלל דהא פסח מגופו הוא אחר תמיד של בין הערביים משום דיאומר דבר שנאמר בו בערב ובין הערבים לדבר שלא נאמר בו כי אם בין הערביים וכדאיתא התם בגמרא אלא ודאי דפשיטא ליה לרב כהנא דהאי קרא לא מיירי כי אם בחגיגת ט"ו וכדקאמר בפ' אלו דברים ורב ספרא נמי דרמי ליה לרב כתיב לא ילין לבקר זבח חג הפסח כו' והכתיב עולת שבת בשבתו ע"כ ס"ל נמי דקרא דלא ילין חלב חגי לא מיירי באימורי פסח מדלא הקשה קושיא זו עלה דקרא דולא ילין דכתיב מקמיה אלא ודאי דהתם ליכא קושיא כלל משום דבחגיגת ט"ו מיירי שחלבי יו"ט קרבין בחול. ולפ"ז יש לתמוה דגבי דהמכילתא מוקי לקרא דולא ילין חלב חגי באימורי פסח מ"מ הכי שבקו תלמודא דידן דמוקמי ליה להאי קרא בחגיגת ט"ו. ודע שאף שהירושלמי הקשו קושית רב ספרא עלה דקרא דחלבי חגי וכדאיתא בפ' אלו דברים הלכה א' וז"ל לא ילין חלב חגי עד בקר ואימורי חול קרבין ביו"ט ותירצו א"ר אבהו קיימתיה בשחל י"ד להיות בשבת ע"כ. אין הכוונה דהירושלמי מוקי להאי קרא באימורי פסח אלא דס"ל לירושלמי דהאי קרא מיירי בחגיגת י"ד הבאה עם הפסח שהרי הירושלמי הקשה על תירוצו דר' אבהו דליכא לאוקמי לקרא בשחל י"ד להיות בשבת שהרי אין חגיגה באה בשבת והוצרכו לאוקמי לקרא דס"ק שהקריבו מבעוד יום שלא יבוא לכל תלין אלא ודאי דאף הירושלמי מודה דקרא באימורי חגיגה מיירי דהא חגי כתיב וכן כתבו התוס' בפ' תמיד נשחט ד"ה בארבעה וטעמא דלא מוקי הירושלמי לקרא דחלב חגי בחגיגת ט"ו וכתלמודא דידן משום דכתיב מקמיה לא תזבח על חמץ וס"ל דכי היכי דקרא ולא ילין חלב חגי מיירי בחגיגת י"ד הבאה עם הפסח נמצינו למדין שגם הירושלמי מודה דקרא דחלב חגי לא מיירי באימורי פסח כי אם באימורי חגיגה: וראיתי לסמ"ג בסי' שמ"ח שכתב בפ' תמיד נשחט מקשה כתיב לא ילין חלב חגיגה כל הלילה ילין וכתיב עולת שבת כו' ואיני יודע אם הוא ט"ס דבגמ' לא הקשו אלא מקרא דזבח חג הפסח ולומר שהסמ"ג כיון על קושית הירושלמי גם זה לא יתכן חדא דליתא בירושלמי בפ' תמיד נשחט כי אם בפ' אלו דברים ותו שהסמ"ג הוכיח דהאי קרא בי"ד שחל להיות בשבת מיירי ולפי הירושלמי לא איתוקם דהא חגיגת י"ד אינה דוחה את השבת ואם נאמר שכך היתה גירסת הסמ"ג בגמרא אפשר שגם רבינו כך היתה גירסתו וסבירא להו דר"ס פליג עליה דר"כ דרב כהנא מוקי לקרא דחלב חגי בחגיגת ט"ו ומש"ה לא הוקשה לו מקרא דעולת שבת כי אם מעלים השלם ור"ס מוקי לקרא באימורי הפסח ומש"ה לא הוקשה לו כי אם מקרא דעולת שבת ולפ"ז נמצא דהלכה מחלוקת כדבר דר"כ מוקי לקרא דחלב חגי בחגיגה חמשה עשר וירושלמי מוקי ליה בחגיגת י"ד ורב ספרא מוקי ליה בפסח ופסק כר"ס משום דר"ס ורב שפסקנו כבר רמייה ניהליה ר' אבא בר חייא ור' אבא בר חייא ור' אבהו כולהו קיימי כחדא שיטה דהאי קרא דחלב חגי מיירי באימורי פסח ומה גם דהמכילתא נמי הכי אית ליה וכמ"ש רבינו במנין המצות: ודע דלפי גירסא זו דרב ספרא מוקי לקרא דחלב חגי לאימורי פסח ניחא דס"ל דקרא דזבח חג הפסח מוקי ליה בנותר דבשר ומש"ה לא הוקשה לו מפסוק זה. והכי מוכח בפ' תמיד נשחט (דף ס"ג) דאמרינן בעא מיניה רב הושעיא מר' אמי אין לו לשוחט ויש לו לאחד מבני החבורה מהו וא"ל אמר קרא לא תשחט ולא ילין לא תשחט על חמץ הכך דקיימי בלא ילין ע"כ. הרי דס"ל לתלמודא דהך קרא דזבח חג הפסח מיירי בבשר הנאכל שלא ילין עד בקר ולפי גירסתנו בגמרא דרב ספרא רמי האי קרא עלה דקרא דעולת שבת נמצא שהם סוגיות מתחלפות. והכר הוקשה קושיא זו לתוס' (בדף נ"ט) ד"ה ולא עולת חול ביו"ט ונדחקו הרבה וכתבו דמשמע ליה למקדר התלמוד דקרא בכל הזבח מיירי בין בבשר ובין באימורין מדלא כתיב חלב כמו חלב חגי ומדלא כתיב גבי אכילה דואכלו את הבשר כדכתיב התם לא תותירו ש"מ דבתרוייהו משתעי ע"כ. והדבר מבואר כמה יש מהדוחק בתירוץ זה אך לפי גירסת הסמ"ג ניחא דלעולם דזבח חג הפסח מיירי בבשר הנאכל וכדמוכח הסוגיא (בדף ס"ג) וקרא דחלב חגי מיירי באימורי פסח וכדכתיבנא: ודע דבפ' תמיד נשחט (דף ס"ג) אמרינן אמר רב פפא הילכך כהן המקטיר את החלב עובר בל"ש הואיל וישנו בכלל הלנת אימורין ע"כ. ופי' רש"י הואיל וישנו בכלל הלנת אמורין דכתיב בהו נמי לא ילין חלב חגי ע"כ. והנה כוונת רש"י היא דלא ס"ל כסברת התוס' דזבח חג הפסח מיירי באימורין ובבשר אלא ס"ל כפשט הסוגיא דמיירי בבשר הנאכל ומש"ה הוצרך לקרא דחלב חגי והשתא אי אמרת כסברת רבינו והסמ"ג דהאי קרא מיירי באימורי פסח ניחא דרחמנא הכי קאמר כל היכא בעבודות שלהם באזהרת הלנה דאימורי פסח ישנו ג"כ באזהרת הקטרה והכל הוא בזימנא חדא כלומר בזמן שהוזהר שלא ילין אלא יקטר הוזהר ג"כ על החמץ שלא יקטר אם יש עמו חמץ אך אם כתוב זה מיירי בחגיגת ט"ו לא אתי שפיר דרשא זו דרב פפא, והבאת מכח הך סוגיא נמי פסק דלא כרב כהנא דהא רב פפא לא קאי כוותיה אלא כרב ספרא ותניא כוותיה דרב פפא ואף שיש לדחות קצת ראיה זו מ"מ כל הישר הולך יודה דניחא טפי דרשת רב פפא אי מוקמינן לקרא דחלב חגי באימורי פסח. וא"ת כפי מה שכתבנו דמסוגיא דתמיד נשחט (דף ס"ג) מוכח דס"ל לסתמא דתלמודא דקרא דזבח חג הפסח מיירי באכילת בשר לבעלים למה לי הך קרא תיפוק ליה מדכתיב לא תותירו ממנו עד בקר, הא לא קשיא משום דההוא קרא לא תותירו מיירי בפסח מצרים ואיצטריך קרא אחרינא לפסח דורות וראיה לזה שפרי' רש"י בפ' ראה עלה דקרא דולא ילין מן הבשר כתב אזהרה למותיר בפסח דורות לפי שלא נאמר אלא בפסח מצרים כו' ורש"י אזיל לשיטתיה דפירש בפרשת משפטים דקרא דזבח חג הפסח מיירי במלין אימורין ומש"ה אוקמיה להאי קרא דפ' ראה במלין מבשר הנאכל אבל לדידן איצטריך קרא דזבח חג הפסח למלין מבשר הנאכל וכדכתיבנא וקרא דפ' ראה מוקמינן ליה בחגיגת י"ד שנאכלת לשני ימים ולילה אחד וכדאיתא בפרק אלו דברים (דף ע"א) וכן פסק רבינו בסוף הלכות אלו. ועוד נראה לומר דאיצטריך קרא דזבח חג הפסח ללמדנו דהאזהרה לא תשחט כל החמץ הוא אפילו אם היה חמץ לאחד מבני החבורה וה"ק רחמנא לא תזבח על חמץ אם היה אצל אחד מהנך דקיימי בלא ילין זבח חג הפסח וכדאיתא בפ' תמיד נשחט וכדכתיבנא: אך עדיין אני נבוך בזה שרבינו במנין המצות כתב דקרא דזבח חג הפסח מיירי במלין אימורי פסח וקשיא ליה סוגיא דתמיד נשחט דמוכח מהתם דמוקמי לקרא במלין אכילת אדם ומינייה ילפינן אזהרה לגמרא המן לאחד מבני חבורה והיא הלכה פסוקה ופסקה רבינו ריש הלכות אלו ואם נאמר דס"ל לרבינו כסברת התוס' דס"ל דהאי קרא בתרוייהו משתעי במלין אימורין ומלין מבשר אכילת אדם אודא לה כל מה שכתבנו שהתוס' לא הוזקקו לכל זה אלא לפי גירסתם דגרסי דקושית רב ספרא היא מקרא דזבח חג הפסח אך כפי מה שרצינו לייבב סברת רבינו דאיהו גריס כגירסת הסמ"ג דקושית רב ספרא היא מקרא דחלב חגי מנא לן דקרא דזבח חג הפסח מיירי גם כן באימורים. סוף דבר דברי רבינו צריכים אגלי תלמוד:

ודע שהדבר הקשה אגלי הוא מהסיא דאמרי' בפ"ק דחגיגה (דף י') דהקשו חגיגות מיכתב כתיב ודחו דלמא ה"ק רחמנא אכלו ושתו וחוגו חגא קמאי ואמרו לא ס"ד דכתיב לא ילין חלב חגי עד בקר ואי ס"ד דחגא הוא הרבה לחגא אית ליה כו' ע"כ. הרי לך מבואר דסתמא דתלמודא ס"ל דהאי קרא דחלב חגי בחגיגה מיירי ואי כדברי רבינו דהאי קרא במותיר אימורי פסח מיירי ליכא לאוכוחי כלל מהכא לקרבן חגיגה וכל אותו שקלא וטריא דאותה סוגיא מורה בהדיא דס"ל דקרא אתא למותיר מאימורי חגיגה. ואולי נאמר דאותה סוגיא היא אליבא דרב כהנא דמוקי להך קרא במותיר מאימורי חגיגה והכוונה לומר דתיקשי לרב כהנא מתני' דקתני דחגיגות הם כהררים התלויים בשערה דהא לדידיה מיכתב כתיבן כו' אבל לרב ספרא ודעמיה דאית להו דהך קרא מיירי במותיר באימורי הפסח לא קשה כלל ומ"מ הוא דוחק בעיני וצ"ע:

ודע דלסברת רבינו דאית ליה דאזהרת חלב חגי מיירי במותיר מאימורי פסח וכן אזהרת זבח חג הפסח בהכי מיירי לענין מנין המצות אינם נמנים אלא באזהרה אחת אע"פ שבא בכתוב שתי אזהרות וכמו שהסברים לנו רבינו בתשיעי מהשרשיו יע"ש. אך כפי גירסת התוס' שכתבנו דמשמע דאית להו דקרא דחלב חגי מיירי בחגיגת ט"ו נראה שראוי למנות שתי אזהרות האחת שהזהירנו מלהותיר אימורי חגיגה ט"ו לאומרו ית' לא ילין חלב חגי והשנית שהזהירנו מלהותיר אימורי הפסח לאומרו ית' לא ילין זבח חג הפסח ואע"פ שהכל הוא ענין אחד דהיינו שלא ילינו האימורים מ"מ כיון שבאו האזהרות בנושאים מתחלפים נמנה כל אחד מהם באזהרה מיוחדת. וגדולה מזו מצינו לרבינו שמנה ארבע אזהרות במותיר מאכילת אדם האחד הוא מה שנאמר בקרבן תודה לא תותירו וכמ"ש במנין המצות סימן ק"כ ובסי' קי"ז כתב שהזהירנו מהותיר שום דבר מבשר הפסח למחרתו ובסי' קי"ח כתב שהזהירנו מהותיר שום דבר מחגיגת י"ד ובסי' קי"ט כתב הזהירנו מהשאיר דבר מבשר פסח שני הרי שאע"פ שהכל הוא ענין אחד שלא נשאיר שום דבר מזמן אכילתו מ"מ כיון שבאו אזהרות בענינים מחולפים נמנית כל אזהרה ואזהרה למצוה בפני עצמה וא"כ הכי נמי באזהרות מלין אימורין ראוי שנמנה שתי אזהרות: ואע"פ שעבר אינו לוקה לפי שאין בו מעשה. (א"ה עיין במ"ש הרב המחבר לעיל בפי"ח מהל' פסולי המוקדשין הלכה ט'):

ישראל. קהל. ועדה. וישראל. ואין פוחתין משלשים בני אדם בכל כת וכת: **י** היו הכל חמשים. נכנסים בתחלה שלשים ושוחטין. ויוצאים עשרה ונכנסין עשרה. וחוזרין ויוצאין עשרה ונכנסין עשרה: **יא** היו פחות מחמשים אין שוחטין את הפסח לכתחלה [ואם שחטו כשר]. ואם שחטו כולן בבת אחת כשר. [א]כיצד נשחט. נכנסה הכת הראשונה עד שתתמלא העזרה ונועלין דלתות העזרה ומתחילין לשחוט את פסחיהן. וכל זמן שהן שוחטין ומקריבין קוראים הלויים את ההלל. אם גמרו ההלל ועדיין לא שלמה הכת מלהקריב, שונים. ואם שנו ולא שלמו להקריב משלשין. ומעולם לא שלשו: **יב** על כל קריאה וקריאה תוקעין שלש תקיעות בחצוצרות. תקיעה תרועה ותקיעה. הואיל ואין לו נסכים לתקוע בשעת ניסוך תוקעין בשעת שחיטה: **יג** הכהנים עומדים שורות שורות ובידיהן מזרקי כסף ומזרקי זהב. שורה שכולה כסף כסף. שורה שכולה זהב זהב. ולא היו מעורבים כדי שיהיה להם נוי. ולא היו למזרקין שולים כדי שלא יניחום ויקרש הדם: **יד** [ב]שחט השוחט וקיבל הכהן. נותנו לחבירו וחבירו לחבירו כדי שיתעסקו רבים במצוה עד שיגיע הדם אצל כהן הקרוב למזבח. שופכו שפיכה אחת כנגד היסוד ומקבל מזרק אחד מלא ואחר כך מחזיר את הריקן. ותולין ומפשיטין את כולו וקורעו וממחה את קרביו עד שמסיר מהן הצואה והפרש. ומוציא את האימורין ונותנן בכלי ומולחן ומקטירן הכהן על גבי המזבח. וכיצד תולין ומפשיטין. מסמרות של ברזל היו קבועין בכותלים ובעמודים שבהן תולין ומפשיטין. וכל מי שלא מצא מקום לתלות מקלות דקים וחלקים היו שם מניח על כתפו ועל כתף חבירו ותולה ומפשיט: **טו** שלמו מלהקריב פותחין דלתות העזרה ויוצאת כת הראשונה ונכנסה שנייה. יצאת שנייה ונכנסה שלישית. כמעשה ראשונה כך מעשה שנייה ושלישית. שלמה כת שלישית ויצאת רוחצים את העזרה: **טז** חל ארבעה עשר להיות בשבת כמעשהו בחול כך מעשהו בשבת. ורוחצין את העזרה בשבת שאין איסור שבות במקדש אפילו בדבר שאינו צורך עבודה איסור שבות במקדש היתר הוא: **יז** אין כל אחד ואחד מוליך את פסחו לביתו בשבת. אלא כת הראשונה יוצאין בפסחיהם ויושבין בהר הבית. והשנייה יוצאין בפסחיהן ויושבין בחיל. והשלישית עומדין במקומן בעזרה ושוהים הכל עד מוצאי שבת והולך כל אחד בפסחו לביתו: **יח** [ג]שחיטת הפסח וזריקת דמו ומיחוי קרביו והקטר חלביו דוחין את השבת. שאי אפשר לעשותן קודם השבת שהרי קבוע לו זמן שנאמר במועדו. אבל הרכבתו והבאתו מחוץ לתחום וחתיכת יבלתו בכלי אינן דוחין את השבת שהרי אפשר לעשותן קודם השבת. ואם יכול לחתוך יבלתו בידו בשבת חותך. ואם היתה יבשה חותכה אפילו בכלי שאין שבות במקדש כלל. וכן צלייתו והדחת קרביו אינן דוחין את השבת שהרי

אפשר

א גם זה שם: ב גם זה שם: ג סמ"ג שם:

כסף משנה

ומ"ש ואין פחות משלשים בני אדם בכל כת וכת היו הכל חמשים נכנסים בתחלה שלשים וכו'. שם א"ר יצחק אין הפסח נשחט אלא בשלש כתות של שלשים שלשים בני אדם מ"ט קהל ועדה וישראל מספקא לן אי בבת אחת אי בזה אחר זה הילכך בעינן שלש כתות של שלשים שלשים בני אדם דאי בבת אחת הא איכא ואי בזה אחר זה הא איכא הילכך בחמשין נמי סגי דעייל תלתין [ועבדי עיילי עשרה] ונפקי עשרה ועיילי עשרה ונפקי עשרה:

יא ומ"ש ואם שחטו כולן בבת אחת כשר. הכי משמע דר' יצחק לאו לאיפסולי אמר דא"כ הל"ל הכי פסח שנשחט בפחות משלש כתות פסול: כיצד נשחט נכנסה כת הראשונה וכו' עד ומעולם לא שלשו. משנה שם:

יב על כל קריאה וקריאה תוקעים שלש תקיעות. שם במשנה נכנסה כת ראשונה וכו' נעלו דלתות העזרה תקעו והריעו ותקעו שהם ישראל וכו'. והאי דתנן קראו את ההלל. פירש"י כשמתחילין לשחוט מתחילים לקרות. ומה שכתב שהקוראים היו לויים. בתוספתא פ"ד לויים על דוכנן קוראים את ההלל. ומ"ש הואיל ואין לו נסכים וכו'. שם בירושלמי:

יג הכהנים עומדים שורות שורות ובידיהם מזרקי כסף ומזרקי זהב וכו' עד כנגד היסוד. משנה בפ' תמיד נשחט שם:

יד ומ"ש כדי שיתעסקו רבים במצוה. שם בגמ' יהיב טעמא משום ברב עם הדרת מלך. ומה שכתב ומקבל מזרק אחד מלא ואח"כ מחזיר את הריקן. שם בגמרא יהיב טעמא משום דאין מעבירין על המצות. ומה שכתב ותולין ומפשיטין את כולו נראה שכתב כן לאפוקי מר' ישמעאל בנו של ר"י בן ברוקא דאמר *בתוספתא פ"ד י"ד שחל להיות בשבת לא היה מפשיט אלא עד מקום החזה. ומ"ש ממחה את קרביו. בר"פ אלו דברים (דף ס"ה:) תנן דמיחוי קרביו דוחה את השבת ובגמרא (דף ס"ח) מאי מחוי קרביו רב הונא אמר *שמועכן בסכין רב חייא בר רב אמר שירקא דמעייא דנפקא אגב דוחקא דסכינא ופירש"י שירקא דמעייא ליחה האדוקה במעים שיוצאה מהם בדוחק בסכין. ופירש"י דטעמא דמיחוי קרביו דוחה שבת כדי שלא יסריחו. ומ"ש ומוציא את האימורין וכו'. שם במשנה קרעו והוציאו את אימוריו ונתנם במגס והקטירם ע"ג המזבח. ומה שכתב ומולחן. היינו מדכתיב על כל קרבנך תקריב מלח. ומ"ש וכיצד תולין ומפשיטין וכו' עד ורוחצין את העזרה בשבת. שם במשנה:

טו ומ"ש שאין איסור שבות במקדש אפילו בדבר שאינו צורך עבודה. שם בגמ' (דף ס"ה) אמרינן דר' נתן סבר שבות במקדש לא התירו ומשמע דחכמים פליגי עליה ופסק כוותייהו. ועוד דהא תנן בפרק תמיד נשחט שהכהנים היו עושים מעשה ומדיחים את העזרה בשבת ואע"ג דמסיים בה דלא כרצון חכמים היה איכא למימר מאן חכמים ר' נתן וכיון דרבים פליגי עליה לית הלכתא כוותיה:

יז אין כל אחד ואחד מוליך את פסחו לביתו בשבת וכו'. משנה שם (דף ס"ה):

יח שחיטת הפסח וזריקת דמו. משנה ובר"פ אלו דברים. ומ"ש ואם אפשר לחתוך יבלתו בידו בשבת חותך ואם היתה יבשה חותכה אפי' בכלי. שם בגמ' (דף ס"ח:) ובסוף עירובין (דף ק"ג). ומ"ש וכן צלייתו והדחת קרביו אינם דוחים. משנה בפ' אלו דברים שם:

שבת

*[וכבר תמה התוי"ט על שהביא התוספתא לרא"ס ולא מהגמרא (שבת קט"ז קל"ג: ומנחות ס"ג)]:

*[בגמרא שמנקבן]:

לחם משנה

יד שחט השוחט וקבל הכהן וכו'. בגמרא אמרינן ש"מ הולכה שלא ברגל הוי הולכה ודחינן דילמא הוה נייד פורתא ע"כ. וקשה כיון דרבינו ז"ל פסק פ"א מהל' פסולי המוקדשין דהולכה שלא ברגל לא הויא הולכה א"כ אמאי לא כתב כאן דנייד פורתא. וי"ל דסמך על מ"ש שם ובודאי דהכא איירי בנייד דאל"כ הוי הולכה שלא ברגל:

ומפשיטין את כולו וכו'. בפרק כל כתבי (דף קט"ז) ת"ר י"ד שחל להיות בשבת מפשיטין את הפסח עד החזה דברי ר' ישמעאל בנו של ר"י בן ברוקה וחכ"א מפשיטין את כולו ואמרו שם מאי אהדרו ליה חבריא לר' ישמעאל בנו של ר"י בן ברוקה הכי קאמרו ליה אם מצילין תיק הספר עם הספר לא נפשיט את הפסח מעורו ואמרו שם במסקנא והא אביי ורבא דאמרי תרוייהו מודה ר"ש בפסיק רישיה ולא ימות ותירצו דשקיל ליה בברזי ע"כ. משמע דאפילו לרבנן מן החזה ואילך לא היה מפשיט בי"ד דחל להיות בשבת אלא בברזי כלומר בחתיכות דקות ומפשיט והולך. והתימה מהרב מהר"י קארו ז"ל שכתב דרבינו ז"ל פסק דלא כר"י בן ברוקה ולכך כתב מפשיטין את כולו דא"כ תיקשי דאמאי לא כתב דמן החזה ואילך שקיל בברזי ואפי' נאמר דרבינו ז"ל מ"ש כאן הוא בחול אבל כשחל להיות בשבת לעולם דאין מפשיטין אלא עד החזה ופסק כר"י בן ברוקה ודלא כהרב מוהרי"ק ז"ל מ"מ קשה דלא פירש רבינו ז"ל כלל בי"ד שחל להיות בשבת אלא אדרבה סתם וכתב כמעשהו בחול כך מעשהו בשבת. ואולי יש לתרץ לרבינו ז"ל שלא אמרו בגמרא כן אלא מפני מאי דאהדרו חברייא לרבי ישמעאל אבל רבנן לעולם דסברי דהפשט בחול ובשבת שוה ולדבריו דר' ישמעאל השיבו* ופסק כרבנן ולכך סתם וכתב כמעשהו בחול כך מעשהו בשבת ואין דעת התוס' ז"ל כן בריש פ' אלו דברים (דף ס"ח) ומ"מ כוונת רבינו ז"ל אפשר דכך היא:

יח ואם היתה יבשה וכו'. קשה דנהי דאין שבות במקדש כלל היינו היכא דאי אפשר לעשותו מאתמול אבל היכא דאפשר לא דהא שהבאתו מחוץ לתחום והרכבתו אינו אלא מדרבנן ואסור משום דאפשר לעשותו מאתמול וכן לקמן לא היה יכול להקדישו בשבת אי לאו טעמא דקבוע לו זמן אע"ג דאינו אלא שבות ובודאי טעמא הוי משום דאפשר לעשותו מאתמול וכן במחמר אע"פ שאינו אלא שבות לא התירו רבינו ז"ל אלא מפני שהוא כלאחר יד ומפני המצוה מותר ומטעמא דאין שבות במקדש אפי' לא היה בדבר מצוה היה מותר אלא ודאי דטעמא הוי משום דהיה יכול לעשותו מאתמול ולכך הוצרך להתירו משום דהוי כלאחר יד ומפני המצוה וכ"ת כך קושיא בגמ' נמי איתא דיבשה מותר ואמאי והא הוי שבות דאפשר לעשותו מאתמול י"ל דבגמ' הוה אמינא דלא הוי תלושה כדכתב רש"י ז"ל ואפי' שבות ליכא אבל רבינו ז"ל דכתב דהוי שבות אלא טעמא הוי משום דאין שבות במקדש קשה. וכ"ת אכתי בגמ' גופא תיקשי דביד והא ודאי דהוי שבות מדאסור במדינה וא"כ אמאי מותר כיון דיכול לעשותו מאתמול וי"ל דביד מותר משום דאיסורו קל והוי שבות, ובכי הא יש לתרץ לרבינו ז"ל ולומר דיבשה בכלי הוי שבות קל ואילו לא היה במקדש אע"ג דהוי שבות קל היינו אוסרין אותו כיון דיכול לעשותו מאתמול אבל משום דהוי במקדש דהתירו בו שבות חמור אם כן הוא הדין בשבות קל דאפשר לעשותו מאתמול עדיף משבות חמור:

שהרי אפשר לעשותן לאחר השבת וכו'. וא"ת והא הקטר חלבים נמי אפשר לעשותן לאחר השבת שאמרו שם בפ' אלו דברים (דף ס"ח) תנא אמר ר"ש בוא וראה כמה חביבה מצוה בשעתה שהרי איברים ופדרים כל הלילה ואין ממתינים להם עד שתחשך וא"כ מאי שנא הכא. וי"ל דהקטר חלבים מ"מ מצותן הוי ביום וזו היא מצוה מן המובחר דהא ביום טוב שחל להיות בחול הוי דוקא ביום ולא בלילה ואם כן כשחל להיות בשבת אע"פ שאפשר להיות בלילה מ"מ מצותן מן המובחר הוי ביום מה שאין כן בהני:

[illegible]

*[illegible]

אפשר לעשותן לאחר השבת: יט שכח ולא הביא סכין לא יביאנה בשבת. אלא נותנה בין קרני הכבש או בצמרו ומכישו עד שמביאו לעזרה ומקדישו שם. ואע"פ שהוא מחמר בשבת מחמר כלאחר יד הוא ומפני המצוה מותר. במה דברים אמורים כשלא הקדיש פסחו עדיין ולא אמר זה פסח אבל אם הקדישו לא יביא סכין עליו מפני שהוא עובד בקדשים. ומפני מה התירו להקדיש פסחו בשבת הואיל וקבוע לו זמן מותר להקדישו בשבת. וכן מקדיש אדם חגיגתו ביום טוב ואינו חושש: כ השוחט את הפסח ונמצא בעל מום או טריפה הרי זה שוחט אחר בין בחול בין בשבת אפילו מאה זה אחר זה שוחט והולך עד שיכשר אחד או עד שתחשך וידחה לשני שהרי אנוס הוא:

פרק שני

א *אין שוחטין את הפסח אלא למנויו שנאמר תכוסו על השה מלמד שמתמנים עליו כשהוא חי. ואלו המתמנים על הפסח הם הנקראים בני חבורה: ב יחיד ששחט את הפסח לעצמו כשר. והוא שיהיה ראוי לאכול את כולו. ומשתדלין שלא ישחט לכתחלה על יחיד שנאמר יעשו אותו: ג אין שוחטין את הפסח אלא על מי שראוי לאכול. היה אחד מבני חבורה קטן או זקן או חולה אם יכול לאכול כזית שוחטין עליו ואם לאו אין שוחטין עליו שנאמר איש לפי אכלו עד שיהיה ראוי לאכול. אפילו חבורה של מאה ואין כל אחד מהן יכול לאכול כזית אין שוחטין עליהן: ד אין עושין חבורה נשים ועבדים או קטנים ועבדים מפני שלא תהיה קלות ראש ביניהן. אבל עושים חבורה כלם נשים אפילו בפסח שני. או כולה עבדים. ושוחטין על הקטנים שיהיו מכלל בני החבורה. לא שתהיה חבורה כולה קטנים שאינן בני דעת. וכן אין עושין חבורה כולה חולים או זקנים או אוננים אף על פי שהן יכולין לאכול הואיל ואכילתם מעוטה. שמא ישאירו הפסח ויביאוהו לידי פיסול. ואם עברו ושחטו על חבורה זו כשר. וכן אין עושין חבורה כולה גרים שמא ידקדקו בו ויביאוהו לידי פיסול. ואם שחטו עליהן כשר: ה שחטו שלא למנויו או למי שאין כל אחד מהן יכול לאכול כזית או ששחטו לערלים או לטמאים פסול. שחטו למי שיכול לאכול ולמי שאינו יכול לאכול כזית. למנויו ושלא למנויו. למולים ולערלים. לטהורים ולטמאין כשר. שאלו הראויין לו אוכלין כהלכה והאחרים כאילו לא חשב עליהם: ו *שחטו למולים חרק הדם לשם מולים וערלים פסול שהזריקה חמורה שהיא עיקר הקרבן. שחטו למולים שיתכפרו בו ערלים פסול שהרי יש מחשבת ערלים בזריקה

א כמ"ש [illegible]:

השגת הראב"ד

*שחטו למולים וזרק הדם לשם מולים. א"א כאן דלא כהלכתא דרב אשי דהוא בתרא קא פסיק מקצת ערלה לא פסלה ל"ש בשחיטה ל"ש בזריקה:

כסף משנה

יט שכח ולא הביא סכין לא יביאנה בשבת אלא נותנה בין קרני הכבש או בצמרו וכו' עד ואינו חושש. שם (דף ס"ו). ומ"ש הואיל וקבוע לו זמן מותר להקדישו בשבת וכו'. פירש"י חובות הקבוע להם זמן לפי ביום ש"ד דהואיל ונשחטים ביום יכול להקדישן היום:

כ השוחט את הפסח ונמצא בעל מום או טריפה וכו'. מתבאר קצת במשנה סוף פ' אלו דברים:

פ"ב א אין שוחטין את הפסח אלא למנויו וכו'. בפרק תמיד נשחט (דף ס"א):

ב יחיד ששחט את הפסח לעצמו כשר והוא שיהיה ראוי לאכול את כולו וכו': בפ' האשה (דף צ"א) תנן אין שוחטין את הפסח על היחיד דברי ר' יהודה ור' יוסי מתיר ואפי' חבורה של מאה שאינם יכולים לאכול כזית אין שוחטים עליהם. ובגמ' ת"ר מנין שאין שוחטין את הפסח על היחיד ת"ל לא תוכל לזבוח את הפסח באחד שעריך דברי ר' יהודה ר' יוסי אומר יחיד ויכול לאכלו שוחטים עליו עשרה ואין יכולים לאכלו אין שוחטין עליהם וידוע דהלכה כר' יוסי. ומ"ש ומשתדלין שלא ישחט לכתחלה על יחיד וכו'. קשה מאחר שפסק כר' יוסי מאי האי דקאמר שלא ישחט לכתחלה על היחיד דר' יוסי אפי' לכתחלה מתיר. ותירץ ה"ר אברהם בנו של רבינו שלא כתב בפירוש אין שוחטין לכתחלה אלא דרך זירוז שמשתדלין שלא ישחט לכתחלה על יחיד ולא סמך בזה אלא על הכתוב שהביא יעשו אותו והוא הכתוב האמור בפסח ראשון כל עדת ישראל יעשו אותו עכ"ל. ואני אומר דאכתי קושיין לא מיתרצא שאם רבי יוסי מתיר לכתחלה ולא הצריך לזרז ולא דרש הפסוק לכך מנין לו לרבינו לחוש דבר שלא אמרו ר' יוסי. אבל התירוץ הנכון הוא שדברי רבינו מבוארים בפרק מי שהיה (דף צ"ה) דקאמר ורבנן האי יעשו אותו מאי עבדי ליה מיבעי ליה שאין שוחטין את הפסח על היחיד דכמה דאפשר לאהדורי מהדרינן. ומשמע לרבינו דכר' יוסי אתיא דאילו לר' יהודה מאי כמה דאפשר לאהדורי מהדרינן הא אמר דאין שוחטין על היחיד כלל:

ג אין שוחטין את הפסח אלא על מי שראוי לאכול וכו' אפי' חבורה של מאה וכו'. משנה כתבתיה בסמוך אפי' חבורה של מאה שאינם יכולים לאכול כזית אין שוחטין עליהם. ומפרש רבינו דבעינן שלא יהא בהם אפי' אחד שאינו יכול לאכול כזית אע"פ שרש"י לא פירש כן:

ד אין עושין חבורה נשים ועבדים וכו'. משנה וגמרא שם. ומ"ש אבל עושים חבורה כולה נשים אפי' בפסח שני. שם פלוגתא דתנאי בברייתא ופסק כר' יוסי. ומ"ש או כולם עבדים. היינו מדקי"ל שעבד שוה לאשה במצות. ומ"ש ושוחטין על הקטנים שיהיו מכלל בני החבורה וכו'. בס"פ לולב הגזול (דף מ"ב) קטן שיכול לאכול כזית שוחטים עליו את הפסח שנאמר איש לפי אכלו. ופירש"י שוחטים עליו את הפסח ממנין אותו על בני החבורה ואי לא דכתיב איש לפי אכלו הכושר הראוי לאכילה. ומ"ש רבינו שאינן בני דעת. ק"ל דטפי הוה עדיף למעוטי מדכתיב בפסח איש. ולטעם שנתן רבינו קשה מאי איכא לן דבעינן בשחיטת פסח שיהא בן דעת. וי"ל דמאיש לא משמע ליה למעוטי קטן דא"כ הוה משמע אף מלהמנות עם בני החבורה ומדתניא שוחטים עליו את הפסח משמע דס"ל לגמרא דהאי איש לאו למעוטי קטן אתא. ומ"ש שאינם בני דעת. אפשר דטעמא משום דמי שאין בו דעת אין הקדשו הקדש. ואפשר לומר דה"ק דוקא בשאינם בני דעת כלומר דוקא בשלא הגיעו לעונת הנדרים אבל אם הם בני דעת כלומר שהגיעו לעונת הנדרים שהקדשן הקדש ש"ד. ומ"ש ואין עושין חבורה כולה חולים או זקנים או אוננים אע"פ שהם יכולים לאכול וכו'. שם במשנה ועל כולם אין שוחטין עליהם בפני עצמם כדי שלא יביאו את הפסח לידי פיסול: וכן אין עושים חבורה כולה גרים וכו'. מימרא בגמרא שם, ופירש"י ידקדקו משום שאינם בני תורה יחמירו עליו לדקדק ויפסלוהו על חנם:

ה שחטו שלא למנויו וכו' עד כאילו לא חישב עליהם. משנה בפ' תמיד נשחט (דף ס"א):

ו ומ"ש שחטו למולים וזרק הדם לשם מולים וערלים פסול וכו'. שם איפלוגתא דרבה ורב חסדא אמר רבה מנא אמינא לה דתניא יכול יפסל בני חבורה הבאים עמו וכו' ורב חסדא אדרבה לאידך גיסא ת"ל וכל ערל כולה ערלה פסלה מקצתה לא פסלה אבל זריקה אפי' מקצתה נמי פסלה וכ"ש מאי וכו' חומריה דזריקה דלא מיקבע פיגול אלא בזריקה. ומאחר שרבינו פסק בסמוך כרב חסדא ממילא משמע דנקטינן דמקצת זריקה פסלה וא"כ שחט למולין וזרק לשם מולין וערלים פסול: והראב"ד כתב א"א הא דלא כהלכתא וכו'. וטעמו משום דאיתא בגמרא עלה דהיא מתקיף לה רב אשי ממאי דהאי וכל ערל כולה משמע דילמא וכו' משמע כל דהוא ערלה כתב רחמנא זאת דעד דאיכא כולה ערלה לא פסלה ל"ש בזריקה אלא אמר רב אשי רב חסדא ורבה בהאי קרא קא מיפלגי ונרצה לו לכפר עליו וכו' ומשמע להראב"ד דלקושטא קאמר הכי רב אשי. ויש לתמוה דהא לא אמר הכי אלא בדרך דילמא והיאך כתב דרב אשי קא פסיק מקצת ערלה לא פסלה, ורבינו משמע ליה דלא שבקינן מאי דפשיטא ליה לסתם גמרא אליבא דרב חסדא משום מאי דמספקא לרב אשי ועוד דלמאי דאוקים רב אשי פלוגתייהו איקשי דרב חסדא אדרב חסדא ושני בדוחק הילכך אוקמתא קמייתא עדיפא. ומ"ש שחטו למולים שיתכפרו

לחם משנה

פ"ב ו שחטו למולים וזרק הדם לשם מולים וערלים פסול וכו'. כתב הר"א ז"ל הא דלא כהלכתא וכו'. ר"ל דמאי דמתקיף רב אשי הוא ממאי דוכל ערל כולה משמע דילמא האי וכל ערל משמע כל דהו ערלה כתב רחמנא זאת דעד דאיכא כולה ערלה לא פסלה. וכתבו התוס' ז"ל אע"ג דבפלוגתא דתנאי היא בסנהדרין גבי הכוהו עשרה בני אדם בעשר מקלות בכל נפש אי כולה נפש משמע או כל דהו וכן בבכורות גבי כל בכור רב אשי בא לסתור ראייתו של רבה ולהעמיד הברייתא כמאן דאמר כל דהוא משמע. והשתא נאמר טעם נכון לרבינו ז"ל דבסנהדרין פרק הנשרפין (דף ע"ח) פליגי רבנן עליה דר' יהודה בן בתירא וסברי דכל נפש כולה משמע וכיון דרב אשי אתי דלא כוותיה דהיק לדרב אשי מקמייהו וגם בבכור שיש יד נכרי באמצע איפליגו בבכורות פ"ק (דף ג') דרבנן סברו בכור מקצת משמע אמר רחמנא כל בכור כוליה משמע ואם יש שותפות לנכרי פטור מן התורה וכן פסק רבינו ז"ל פ"ד מהל' בכורות וכדם הניתז ושעל הסכין פליגי בפרק כיסוי הדם (דף פ"ח) דמר סבר דמו ואפילו מקצת דמו ומר סבר כל דמו ופסק רבינו ז"ל כן בהל' שחיטה פי"ב דדמו מקצת דמו משמע כרבנן דאמרי בכור מקצת בכור משמע וכל משמע כוליה והתם דליכא כל לא משמע כו' וכ"ת תיקשי דר' יהודה כיון דהא בהא תליא כבר תירצו התוס' בפ' כיסוי הדם דעד כאן לא קאמר ר' יהודה הכא דמשמע בכור כל בכור אלא משום דכתיב בישראל ופלוגתא דאיכא בפ' אלמנה ניזונית (דף נ"א) גבי מכרה מקצת כתובתה אי אבדה מזונות פסק רבינו ז"ל בהל' אישות דלא אבדה כמ"ד מקצת כסף ככל כסף דכסף משמע מקצת ובפלוגתא דכ"ג אם מותר בבוגרת דפליגי אי בתולה שלמה משמע או מקצת בתולים פסק בהל' איסורי ביאה דמקצת בתולים משמע ואסורה לכ"ג כמ"ד הכי שם בגמ' בפ' אלמנה ופלוגתא דלוי הכא על התייסה גבי אותו ואת בנו פסק רבינו ז"ל בהל' שחיטה דשה אפילו מקצת שה משמע כרבנן דאמרי הכי בפ' אותו ואת בנו (דף פ') נמצא דרבינו ז"ל משמע דס"ל דיש לדמותה ודלא כמ"ש התוס' ז"ל בפ' כיסוי הדם ובפ"ק דבכורות דאין לדמות אלא מה שמדמה הגמ' דרבינו ז"ל משמע דמדמה להו אהדדי מדפסק בכולהו בחד גוונא ולקושיא דרבי יהודה אדרבי יהודה מתרץ כדכתיבנא וכדכתבו התוס' לדעת ר"מ ז"ל: וזרק הדם לשם מולים וערלים וכו'. בתוס' נראה דפליגי

סהס

בזריקה. שחטו לאוכליו לזרוק דמו שלא לאוכליו הפסח כשר ואין אדם יוצא בו ידי חובתו לפי שאין מחשבת אוכלים בזריקה: **ז** מי שהוא בריא בשעת שחיטה וחולה בשעת זריקה. או חולה בשעת שחיטה ובריא בשעת זריקה. אין שוחטין וזורקין עליו עד שיהיה בריא משעת שחיטה עד שעת זריקה: **ח** שוחט אדם על ידי בנו ובתו הקטנים ועל ידי עבדו ושפחתו הכנענים בין מדעתן בין שלא מדעתן. אבל אינו שוחט על ידי בנו ובתו הגדולים ולא על ידי עבדו ושפחתו העברים ולא על ידי אשתו אלא מדעתן. ואם שתקו ולא מיחו הרי זה מדעתן: **ט** שחט על ידי בנו ובתו הקטנים ועל ידי עבדו ושפחתו הכנענים והלכו ושחטו הן לעצמן יוצאין בשל רבן: **י** שחט על ידי אשתו ובנו ובתו הגדולים וע"י עבדו ושפחתו העברים ושחטו הן לעצמן. אין לך מיחוי גדול מזה ואינן יוצאין אלא בשל עצמן: **יא** האשה שהיא בבית בעלה שחט עליה אביה ושחט עליה בעלה תאכל משל בעלה. היתה נחפזת ללכת לבית אביה ברגל הראשון הסמוך לנישואיה כדרך כל הבנות ושחט עליה אביה ושחט עליה בעלה תאכל משל אביה. מכאן ואילך תאכל ממקום שהיא רוצה. והוא שתברור לה מקום שתרצה בשעת שחיטה. וכן יתום ששחטו עליו אפוטרופסין יאכל ממקום שהוא רוצה. במה דברים אמורים ביתום קטן אבל גדול נעשה כממנה עצמו על שני פסחים והממנה עצמו על שני פסחים אינו אוכל אלא מן הנשחט ראשון: **יב** עבד של שני שותפין בזמן שמקפידין זה על זה *שלא יגנבנו לא יאכל משל שניהן. ואם אינן מקפידין ממקום שירצה יאכל: **יג** *מי שחציו עבד וחציו בן חורין. לא יאכל לא משל רבו ולא משל עצמו עד שיעשה כולו

השגת הראב"ד

*מי שחציו עבד עד משל עצמו. א"א הא דלא כהלכתא דמשנה אחרונה אוכל משל עצמו:

*כד"וו לא גריס שלא יגנבנו:

כסף משנה

שיתכפרו בו ערלים פסול. שם פלוגתא דרבא ורב חסדא ופסק כרב חסדא. ומ"ש שחטו לאוכליו לזרוק דמו שלא לאוכליו הפסח כשר וכו'. ברייתא בפ' כיצד צולין (דף ע"ח:). מ"כ וה"ה אם זרק דמו שלא לאוכליו כשר דאין דין מחשבת אוכלין אלא בשחיטה בלבד רפ"ק דזבחים קאמר מה לשחיטה שכן נפסלה שלא לשם אוכלין בפסח:

ז מי שהוא בריא בשעת שחיטה וחולה בשעת זריקה וכו'. שם:

ח שוחט אדם ע"י בנו ובתו הקטנים וכו' עד ואינם יוצאים אלא בשל עצמן. ברייתא וגמ' בפ' האשה (דף פ"ח):

יא האשה שהיא בבית בעלה וכו' עד בשעת שחיטה. משנה ר"פ האשה (דף פ"ז) בזמן שהיא בבית בעלה שחט עליה בעלה ושחט עליה אביה תאכל משל בעלה הלכה רגל הראשון לעשות בבית אביה שחט עליה אביה ושחט עליה בעלה תאכל במקום שהיא רוצה ובגמרא ורמינהי אשה רגל הראשון אוכלת משל אביה מכאן ואילך רוצה אוכלת משל אביה רוצה משל בעלה ל"ק כאן ברדופה לילך כאן בשאינה רדופה ומשמע דה"ס ברייתא ברדופה ולפיכך רגל הראשון משל אביה מכאן ואילך ממקום שתרצה ומתני' בשאינה רדופה הילכך רגל ראשון ממקום שתרצה מכאן ואילך משל בעלה וכן פירש"י. והשתא איכא לתמוה על רבינו שכתב היתה נחפזת דהיינו רדופה דברייתא והשמיט דין אינה רדופה דמתניתין דרגל הראשון תאכל ממקום שתרצה. וצ"ל שסובר שרוב הבנות הן רדופות ללכת לבית אביהן ברגל הראשון וזהו שכתב כדרך הבנות ומשום דאינה רדופה לא שכיחא לא חש רבינו לכתבו. ועוד אפשר שסמך על דליכא למילפה מדין רדופה דכיון דרדופה רגל הראשון משל אביה ממילא משמע דשאינה רדופה רגל הראשון ממקום שתרצה וכיון דברדופה שאר רגלים ממקום שתרצה ממילא משמע דבשאינה רדופה משל בעלה:

וכן יתום ששחטו עליו אפוטרופסים וכו'. שם במשנה. ומ"ש בד"א ביתום קטן אבל גדול נעשה כממנה עצמו על שני פסחים וכו' עד אינו אוכל אלא מן הנשחט ראשון. בירושלמי פ' האשה:

יב עבד של שני שותפים וכו'. בפ' האשה שם תנן עבד של שני שותפין לא יאכל משל שניהם ורמינן עלה מדתניא רצה מזה אוכל רצה מזה אוכל ושני מתני' בדקפדי אהדדי ברייתא דלא קפדי אהדדי. ופירש"י דקפדי אהדדי שני הבעלים ואינם רוצים להנות זה מזה. ורבינו מפרש דקפדי זה על זה שלא יגנבנו* כלומר וחושש זה שאם יאכל אצל חבירו ימשיך לב העבד אליו ויגנבנו:

יג מי שחציו עבד וחציו בן חורין וכו'. שם (דף פ"ז) תנן מי שחציו עבד וחציו בן חורין לא יאכל משל רבו ובגמ' (דף פ"ח) משל רבו הוא דלא יאכל אבל משל עצמו יאכל והא תניא לא יאכל לא משלו ולא משל רבו ל"ק כאן כמשנה ראשונה כאן כמשנה אחרונה דתנן מי שחציו עבד וחציו בן חורין עובד את רבו יום אחד ואת עצמו יום אחד דברי ב"ה ב"ש אומרים וכו' כופין את רבו ועושה אותו בן חורין חזרו ב"ה להורות כדברי ב"ש. ופירש"י כמשנה ראשונה קודם שחזרו ב"ה לא יאכל משל עצמו מפני שאין חלק עבדות נמשך אחר דעתו. במשנה אחרונה הואיל וכידנו לשחררו הרי הוא כבן חורין ואוכל משל עצמו. ולפי זה יש לתמוה על רבינו שפסק כמשנה ראשונה וכבר השיגו הראב"ד. ואפשר לומר שרבינו מפרש דלמשנה ראשונה יאכל משל עצמו שמאחר שצד חירות ניכר לעצמו הרי עובד את עצמו יום אחד צד עבדות נגרר אחריו ואוכל משל עצמו אבל למשנה אחרונה שלא עשו לו תקנה לעבוד את עצמו יום אחד אין צד חירות ניכר הלכך אין צד עבדות נמשך אחריו וכיון שכן לא יאכל לא משל רבו ולא משל עצמו. ורבינו כתב בפירוש המשנה כלשון הזה ואמרו לא יאכל משל רבו וכמו כן לא יאכל משל עצמו לפי כי עוד לא נאמר לך כי הוא לא יהיה עבד חציו בן חורין וחציו עבד ולפיכך לא יאכל ממנו בשום פנים עד שיעשה בן חורין ומה שאמר בכאן לא יאכל משל רבו שירצה ממנו שהוא אוכל וזהו דעת האומר מניחין עבד חציו בן חורין עכ"ל. ואין דבריו מובנים לי דמה טעם לומר שמפני שאין מניחין עבד חציו בן חורין באם אירע שהניחוהו שלא יאכל כלל כיון שמן הדין אוכל הוא ואין לומר דה"ק כיון שאין מניחין אותו נמצא שמי שחציו עבד וחציו בן חורין אינו אוכל כלל לפי שאינו נמצא ומי שאינו נמצא אינו אוכל כלל דא"כ למה לו לכתוב זה בחיבור דנראה דיש נפקותא בזה לענין אכילת פסח דלא יאכל כלל אם היה נמצא וזה אינו שאם היה נמצא למה יגרע מלאכול משל עצמו. ואפשר לומר דה"ק דלמשנה ראשונה שתקנו שיעבוד את עצמו יום אחד תקנו ג"כ שיאכל משל עצמו אע"ג דמדינא אינו אוכל לא משלו ולא משל עצמו ולמשנה אחרונה ביטלו כל מה שתיקנו הילכך לא יאכל כלל. אחר שכתבתי זה מצאתי כתוב בשם ה"ר אברהם בנו על זה שנראה שרבינו פה פוסק כמשנה ראשונה והשיב לדברי המשנה ראשונה עבדינן ליה תקנה להוציאו מחיובו ומפני זה אוכל משל עצמו ולדברי משנה אחרונה אע"פ שזו היא תקנתו להוציאו י"ח לא עבדינן ליה תקנה שמא יהיה זה גורם לעיכוב שחרורו הלא אומרים לרבו זה אינו אוכל מפני דלא קרינן ביה עבד איש ולא משל עצמו שאינה תקנה גמורה אלא מהר ושחררו כדי שלא ימנע מן המצוה ולפיכך נתן טעם עד שיעשה בן חורין אבל למשנה ראשונה דליכא חיוב לשחררו עבדינן ליה תקנה במצות שהוא חייב בהן מספק מד"ס דאילו מן התורה פטור כדדייק רבינו ממתני' בפ"ק דחגיגה (דף ד') והא דקאמר התם הכל חייבים בראיה לאיתויי מי שחציו עבד וחציו בן חורין דהויא היא מקמי הא דרבינא עכ"ל. וע"פ זה יתבארו דברי רבינו שבפירוש המשנה:

עד

לחם משנה

כתב אהך דכתב רבינו ז"ל דס"ל דדוקא כשחשב בשעת שחיטה ע"מ להתכפר בו ערלים פסול אבל שחטו בהכשר אע"פ שאח"כ זרקו לשם ערלים כשר וכן פליגי במ"ש רבינו ז"ל שחטו לאוכליו לזרוק דמו שלא לאוכליו דכתב רבינו ז"ל דכשר ולדעתם פסול דהם משוים ערלים לשלא לאוכליו והם גורסים בברייתא דכיצד צולין וזרק הדם שלא לאוכליו כלומר דמחשבה של שחיטה לא היתה לזרוק שלא לאוכליו אלא הזריקה לחודה ולכך כשר כיון דאין פיסול בשחיטה. אבל רבינו מחלק בין ערלים לשלא לאוכליו ואינו מחלק בין חשב בשעת שחיטה לזרוק להיכא דלא חשב וזרק לשם ערלים ושפיר גרסינן לדידיה בברייתא דכיצד צולין לזרוק דהוא מחלק בין ערלים לשלא לאוכליו כדכתיבנא ודוק:

יא האשה שהיא בבית בעלה שחט עליה וכו'. הרב מהרי"ק ז"ל תמה על רבינו ז"ל למה לא כתב דין דאינה רדופה דמתני' ותירץ דמשום דמילתא דלא שכיחא לא חש רבינו ז"ל לכותבו. והני תמיה על דבריו דע"כ הרי כתבו שמ"ש תאכל משל בעלה על כרחו בשאינה רדופה דאי ברדופה תאכל ממקום שהיא רוצה מרגל ראשון והילך וכיון שכתבו הוא תמיהה גדולה איך לא חש לפרשו דאילו לא היה מזכירו כלל היה מספיק תירוצו. ולכך נ"ל לומר דרבינו ז"ל סובר דהכי משני בגמ' לא קשיא כאן ברדופה כלומר רגל ראשון דמתני' הוי ראשון להליכתה וכדכתבו שם התוס' ז"ל בפ"ק ודינא דמתניתין ודברייתא הכל דבר אחד ומה שאמרה המשנה תאכל ממקום שתרצה הוא מרגל ראשון הסמוך לנשואיה ואילך ומאי דקאמר התנא רגל ראשון היא משום דאינה רדופה לילך ולדידה קרי ראשון דהוי ראשון להליכתה וברייתא קרי ראשון לסמוך לנישואיה משום דאיירי ברדופה נמצא דאין חילוק לענין הדין כלל בין רדופה לאינה רדופה דלעולם הרגל ראשון הסמוך לנשואיה תאכל משל אביה ומכאן ואילך ממקום שתרצה וריישא דקאמר תאכל משל בעלה היינו כשהיא בבית בעלה דהאי דאמרינן רגל ראשון תאכל משל אביה מכאן ואילך ממקום שתרצה היינו כשהולכת ברגלים לבית אביה אבל כשהיא בבית בעלה אפי' רגל ראשון תאכל משל בעלה נמצא דלא קאמר בגמרא רדופה ואינה רדופה לחלק לענין הדין אלא לומר דלמאי קרי ברייתא ראשון לרגל ראשון הסמוך לנישואיה והמשנה קרי ראשון לרגל שני ולהכי כתב רבינו ז"ל ברגל הראשון הסמוך לנישואיה כלומר למעט ראשון להליכתה דבהכי איירי מתני' אע"ג דבפירוש המשנה פירש רבינו ז"ל דרגל ראשון הוי הסמוך לנישואיה מ"מ אני כותב זה לפי מה שנראה במ"ש כאן בחיבור: וכן יתום ששחטו וכו'. בגמרא (דף פ"ח) הקשו שמעת מיניה יש ברירה ותירצו אמר ר' זירא שה לבית מכל מקום:

ואם

משנה למלך

פ"ב יג מי שחציו עבד וחציו בן חורין וכו'. בעבד של שני שותפין מיירי א"נ דרבים טובא ושחרר אחד מהם חלקו וכדכתב רבינו ז"ל א"נ במשחרר עבדו בכסף דהשתא קנה ודאי לכ"ע לפום הלכתא דקי"ל כרבה דרב יוסף דקאמר איפכא איתותב וכדבעינן למיכתב בס"ד אבל במשחרר אחד בשטר לא מיתוקמא ודאי דהא תניא בפרק השולח (דף מ"א:) המשחרר חצי עבדו רבי אומר קנה וחכ"א לא קנה וקאמר התם בגמ' אמר רבה מחלוקת בשטר דרבי סבר והפדה לא נפדתה או הופדה לא נתן לה מקיש שטר לכסף מה כסף בין כולו בין חציו אף שטר נמי בין כולו בין חציו ורבנן גמרי לה לה מאשה מה אשה חציה לא אף עבד נמי חציו לא אבל בכסף ד"ה קנה פדוים ואינה פדויה לימא בהא קמפלגי דמר סבר היקשא עדיפא ומר סבר ג"ש עדיפא לא דכ"ע ג"ש עדיפא ושאני הכא דאיכא למיפרך כו' ע"כ. וקי"ל כחכמים ואליביה דרבה. אך קשה לי היכי קאמר דבשטר יליף רבי מכסף והפדה לא נפדתה ורבנן נמי מודו בכסף ורב יוסף נמי דפליג קאמר דרבנן ס"ל והפדה לא נפדתה דברה תורה כלשון ב"א אימא קרא ודאי מיירי בשפחה חציה כנענית וחציה בת חורין וכהלכתא ומיהו היינו בעבד של שני שותפין דכ"ע מודו בהא וכדמסיק בגמ' א"נ במכר חציו ושחרר חציו וכו' וכדאמר רבה נמי לקמן בגמ' ומיהו לרבה לא קשיא דמשמע ליה דלרבי ולרבנן קרא סתמא קאמר בכל מילי דהכי משמע להו סתמא דקרא ולרב יוסף נמי נימא ליה למימר דקרא אליבא

דרבנן

יד עד כמה נמנין על הפסח וכו' עד שהרי נשחט עליו. משנה בפ' האשה (דף פ"ט): נמנו עליו וחזרו אחרים ונמנו עליו וכו'. בפרק כיצד צולין (דף ע"ח):
טו הממנה אחרים עמו על חלקו וכו'. משנה בפרק האשה (דף פ"ט). ומ"ש וכן בני חבורה שהיה אחד מהן גרגרן וכו'. ברייתא שם:
פ"ג א האומר לעבדו צא ושחוט עלי את הפסח וכו'. משנה וגמ' בפ' האשה (דף פ"ח:). ומ"ש הלך ושחט גדי וטלה וכו'. שם במשנה שחט גדי וטלה יאכל מן הראשון ובגמרא והתניא אין נמנין על שני פסחים כאחד מתני' במלך ומלכה והתניא וכו' מעשה במלך ומלכה וכו' אמר ר"נ מלך ומ"ט כה דדעתן קלה עליהם יאכלו מן הראשון אנו לא נאכל לא מן הראשון ולא מן השני. ופירש"י אין נמנין על שני פסחים כאחד להיות בשעת אכילה מאחד מהם שילה דאין ברירה וכי בעי

בעי למיכל מהאי דילמא בשעת שחיטה לא הוה דעתיה עילויה הילכך לא אכיל וזה שהמנה את רבו על שני פסחים ורבו סמך עליו הילך יאכל מן הראשון. במלך ומלכה שתלויים על עבדיהם ואין מקפידים על סעודתם אם נדיים אם טלאים הילכך אין כאן דין ברירה דמרווייהו מהא ליה לפיכך יאכל מן הראשון דכיון דליכא קפידה ילא בראשון י"ח ואידך בכדי נשחט וכו' שדעתן קלה כדאמרן שאין מקפידים אם גדי אם טלה. ורבינו נראה שמפרש טעמא דמלך ומלכה משום שלום מלכות והיינו שדעתו קלה עליהם ומשמע לי דהיינו לומר שאם נאמר למלך שלא יאכל כלל יכעוס על עבדו ויהרגהו או שמא יכעוס על החכמים שאמרו דלא יאכל כלל משום דאין ברירה שיעלה על דעתו של מלך דיש ברירה מן הדין אלא שלהקניטו אמרו כן. ודברי רבינו בפירוש המשנה אינם מובנים לי:

האומר

כולו בן חורין: **יד** עד כמה נמנים על הפסח עד שיהיה בו כזית לכל אחד ואחד. ונמנין עליו ומושכין את ידיהן ממנו עד שישחט כיון שנשחט אינו יכול למשוך את ידו שהרי נשחט עליו. נמנו עליו וחזרו אחרים ונמנו עליו. ראשונים שיש להם כזית אוכלים ופטורים מעשות פסח שני ואחרונים שרבו עד שלא נמצא בו כזית לכל אחד אינן אוכלין וחייבים לעשות פסח שני: **טו** הממנה אחרים עמו על חלקו ולא ידעו בהן בני החבורה הרי בני החבורה רשאין ליתן לו חלקו אחר שיצלה בעת האכילה ובני החבורה אוכלין משלהן והוא אוכל חלקו עם האחרים שמנה עליו בחבורה שנייה. וכן בני החבורה שהיה אחד מהם גרגרן רשאים להוציאו מהן ונותנין לו חלקו ויאכלהו בחבורתו. ואם אינו זולל אינן רשאין ליחלק:

פרק שלישי

א **האומר** לעבדו צא ושחוט עלי את הפסח. אע"פ שדרך רבו לשחוט טלה בכל שנה והלך ושחט עליו גדי או שהיה דרכו לשחוט גדי והלך ושחט עליו טלה הרי זה יאכל ממנו. שהרי לא פירש ואמר לו שחוט לי ממין פלוני. הלך ושחט גדי וטלה אינו אוכל משניהן אלא יצאו לבית השריפה שאין נמנין על שני פסחים. ואם היה מלך או מלכה ואמר

לעבדו

משנה למלך

דרבנן בכולה כנענית אע"ג דהוי דלא כהלכתא ולמימר דס"ל דברה תורה כלשון ב"א משום דאשכחן בר"פ ארבעה מחוסרי כפרה דקאמר הכי ר' ישמעאל בברייתא ר' ישמעאל אומר בשפחה כנענית הכתוב מדבר ומאורסת לע"ע א"כ מה ת"ל והפדה לא נפדתה דברה תורה כלשון ב"א וקתני נמי במתני' קאמר ר"ש זו שפחה כנענית והיינו כר' ישמעאל דגמ' דהיינו ברייתא דמתניא בספרא דבי רב סדרא דקדושים עיין שם בפירוש המהר"ר אהרן ן' חיים ז"ל. ולהכי ניחא ליה לאוקומיה הכי כיון דאיכא תנאי דמוקי ליה לקרא הכי. והא דתניא בריש פרק כיצד מערימין ובהלכי פ' האומר דקדושין האומר לשפחתו הרי את שפחה וולדך בן חורין אם היתה עוברה זכתה לו ומוקי לה בהלכי פ' השביא הניין הוי יכך או וחויא כרבי דקאמר המשחרר חצי עבדו קנה בעבד של שני שותפין ודאי לא מני לאו ומי דהא תנא האומר לשפחתו כו' אלמא ולדות נמי דידיה הוו וכן נמי לא תוכחא מלתא דמכר הליה כו' והדרבה בספרים המדוייקים גרסינן הרי את שפחתי וולדך בן חורין ודייק לישנא דשפחתי דהיינו בשפחתי לי ולא מכרה וכדהתיבנא אבל מיהו יכול היה לאוקמה כדברי הכל וכגון שנתנה לו את הכסף בעבור ולדה דהי ה"ג שפיר דמי אף לדברי רבנן אלא דלישנא דקאמר זכתה לו משמע דע"י שער קאמר דהיינו זכות יד בשער. ותו דלישנא דהאומר לשפחתו משמע ליה בלא נטילת מעות דאי איכא מעות מאי איכא למימר וכדאיתא בפ"ק דקידושין גבי פסקא דבכסף ע"י אחרים ע"ש. ותו איכא למידק בדברי רש"י ז"ל שכתב רבנן סברי ג"ש עדיפא ורבי סבר היקש עדיף דהי איכא למילף מהיקש וג"ש ילפינן מהיקש ושבקינן ג"ש ע"כ. וי"ל דכשם שאמרו כדברי רבי היקש עדיף הכי אמרו כדברי רבנן ג"ש עדיפא וא"כ למה פירש רש"י את דברי רבי בסוף אחרון ולא בתחלה כפי דבריו. ועוד י"ל מעיקרא בעיקר הלשון פרש"י ז"ל כתב רבנן סברי ג"ש עדיפא ורבי סבר היקש עדיף והוא מ:זפן שהגמ' המרה תחלה דמ"ש היקש עדיף ומ"ש ג"ש עדיפא ומה דלא רש"י לכתוב כן. תו איכא למידק במאי דכתב רש"י לא דכ"ע ג"ש עדיפא כו' כיון דמהיני גמרינן לה דאין אדם דן ג"ש מעצמו איהו עדיפא מהיקש ע"כ, נראה לשונו דהיקש אדם דן מעצמו ולהכי קאמר דג"ש עדיפא משום דהיא מקובלת מסיני מה שאין כן בהיקש משמע דס"ל לרש"י דמאי דאמרינן אין אדם דן ג"ש מעצמו בדוקא איתמר ג"ש דשאר מדות דן מעצמו אפילו דלאו ק"ו ניינהו שהרי סק"ו הדעת מחייבתו. וקשה על זה שהוא סותר דברי עצמו דהא בריש פ' לולב הגזול כתב רש"י בפירוש דתון מק"ו אין אדם דן מעצמו אבל היקש ודאי אין אדם דן מעצמו ויש כדמות ראיה לזה בתעניות (דף כ"ז ע"א) דקאמר אסמכתא נינהו ומדרבנן ולקולא והתוס' הקשו עליו שם קושיות חוקות יע"ש: והנה ראיתי לומר לזה דודאי לא קשיא דאע"ג דהכי כתב רש"י ז"ל שם מ"מ הכוא אליבא דרבי יהודה דקאמר לא מקשינן ורבנן הא קאמרי לבדיא דמקשינן והיינו משום דס"ל אין אדם דן ג"ש דוקא ולא שאר מדות ויחיד ורבים הלכה כרבים. ומעתה טעם בעל הליכות עולם כמ"ש וז"ל אדם דן ק"ו מעצמו ואין אדם דן ג"ש מעצמו אלא א"כ קבלה ממשה בסיני ונראה מדברי רש"י בפ' לולב הגזול דלאו דוקא ג"ש דכל המדות ג"כ אין אדם דן הנך מק"ו והתוס' כו' ע"כ. וזה שיכוש כמו שהוכחתי דבין לרש"י ובין לתוס' לא נפקא לן מידי לענין דינא כלל דכולהו מודו דלרבנן דהלכתא כוותייהו ל"ד אדם דן ק"ו אלא הוא הדין שאר מדות. ואחר שכתבתי כל זה נדפס ספר יבין שמועה וצ"ע שם (א"ה עיין מ"ש בזה הרמ"ז בס' כפות תמרים). ומיהו יקשה דלישנא דקאמר כ"ע מודו משמע דליכא מאן דפליג עליה ויהיב רש"י הך טעמא לכ"ע משמע דליכא מאן דפליג עליה אבל אין זו קשיא דהי אמרינן דכ"ע אין המכוון אלא על ב' הכתות בעלי המחלוקת אבר הוזכרו ודכוותה בפ' אלו נערות דקאמר הכל מודים בבא על סנדל וכו' ובהדיא מסיק גמרא שהם וקאמר ולאפוקי מדר' נחוניא בן הקנה כו' והשתא היכי קאמר הכל מודים אלא ודאי דלא קאי אלא לכללי המחלוקת וכן בפ' כל שעה (דף ל"ג) ובפ' עשרה יוחסין (דף ע"ה) יע"ש. ותו איכא למימר שאין כוונת רש"י לומר דזה הוא דהוי מסיני ולהכי עדיפא אלא דקאמר דמה שלא נאמר דהיקש עדיף כיון שנתקבל מסיני הוא משום דג"ש נמי נתקבל מסיני כו' ואל תתמה על דלא קאמר נתקבלה נמי בלאו דוקא. ומ"ש רש"י בפירוש היקש עדיף זה ולא כתבו בפירוש ג"ש עדיפא נלע"ד שכוונת דבריו לפי שמסלת עדיף משמע דודאי מסגהינן סוגה בהיקש אלא דג"ש עדיפא כו' יע"ש, והשתא בא רש"י לומר שלכאורה היינו מוכרחים לומר דמאי דקאמר היקש עדיף בהכרח הוא לומר דהיינו יותר יש לנו לעשות ההיקש בהכלית משנעשה הג"ש בבלימות, והכוראה בזה דאין לומר דמלת היקש עדיף פירש נעשה ההיקש ונבטל הג"ש מכל וכל דהא ליתא דא"כ איך קאמר התם דכ"ע היקש עדיף דהיינו שיש לנו לעשות ההיקש ושתתבטל הג"ש והכא מוכרח איפכא אלא ודאי היינו מוכרחים לפרש היקש עדיף ותשאר הג"ש למחצה דבזה מאי דקאמר הכא היקש עדיף פירושו דטוב לנו לעשות הג"ש למחצה כו' לזה פירש רש"י דאין זה מוכרח דיכולין אנו לפרש כן וכמו שכתבתי וק"ל

וכספרא משמע דסבר כרבי וקי"ל סתם ספרא ר"י ומשמע דעליה יתיב הך טעמא וכדכתיבנא דר"י איה ליה דאדם אינו דן היקש מעצמו וק"ל וצ"ע בתשובת מהר"ם אלשקאר ז"ל:

תנן התם ב"ש אומרים עובד את רבו יום אחד ואת עצמו יום אחד ובפ' האשה דפסחים אמרינן הא דתנן לא יאכל משל רבו אבל אוכל הוא משל עצמו ופרכינן מהא דתניא עבד שחציו בן חורין כו' לא יאכל לא משלו ולא משל רבו ומהדרן הא כמשנה ראשונה והא כמשנה אחרונה דתנן מי שחציו עבד וחציו בן חורין עובד את רבו יום אחד ואת עצמו יום אחד כו' ב"ש אומרים כופין את רבו ועושהו בן חורין חזרו ב"ה להורות כדברי ב"ש. ופירש"י לפום משנה ראשונה לא יאכל לא משלו ולא משל רבו דאין חלק העבדות נמשך אחר דעתו כלל ואין חלק העבדות נמשך אחר החירות כלל ולמשנה אחרונה הא ס"ל כמשוחרר והוכל משלו וכן פי' הרא"ד וכדבעינן למיכתב בס"ד. אבל רבינו פירש בפירוש המשנה הפך מזה שכתב וז"ל וכמו כן לא יאכל משל עצמו לפי כי עוד יתבאר לך כי הוא לא יניח עבד חציו בן חורין וחציו עבד ולפיכך לא יאכל ממנו בשום פנים עד שיעשה בן חורין ומה שאמר כאן לא יאכל משל רבו שירצה ממנו שאוכל משל עצמו וזהו דעת האומר מניחין אדם חציו עבד וחציו בן חורין עכ"ל. וכאמת שאין דבריו מובנים ומוהריק"א בסקין כתב דאין לומר שכוונתו דכיון דאין מניחין א"כ אינו בעולם דא"כ למה לו לכניאו בחיבור כו' וכאמת שלא היה צורך לדחות זה מעיקרא. וק"ל למה לא הקשה ג"כ דא"כ איכפל קרא לומר את פני האדון לאשמועינן מלתא דליתיה ותו קשה דהיכי נימא דליתא ומי לא עסקינן שמחררו בערב הפסח ועד שהם כופים אותו הגיע זמן קרבן פסח וצ"ע. ודע דתנן בריש חגיגה נמי כי האי גוונא גבי הך דהכל חייבים יע"ש. והנה רע"ג כתב בפסחים כדעת רש"י ובחגיגה כדעת רבינו וכתב עליו הרב בעל תוי"ט דמחלפא שיטתיה כו' יע"ש ונ"ל שאינה קושיא כלל. וזה שמוהריק"א כתב שה"ר אברהם בנו של רבינו תירץ דה"ק דמשנה ראשונה מדינא פטור אלא דמחייבינן ליה ועבדינן ליה תקנה מד"ס אבל לפי זה שכופין אותו ודאי לא עבדינן הכי כדי שימהר לחרותיה. והקשה ה"ר אברהם די בוטין קושיא חזקה דהא הוו להו קדשים בהון ובפ:מא בחגיגה תשכחת לה על תנאי אבל בקרבן פסח ליכא על תנאי ותירץ דהפקר ב"ד הפקר והפקיעו שעבודו מעליו, וקשה על זה קושיא חזקה א"כ בפ' האשה רבה גבי הא דאיפליגו רב נתן בר אושעיא ורב חסדא בהשיא דהתורם מן הרעה כו' ופליגי באי יש כח ביד חכמים לעקור דבר מן התורה ופריך מקדושי קטנה וקאמר הפקר ב"ד הפקר והשתא גבי תרומה נמי איבעי לן למימר הכי אלא ודאי צריך לקיים פירוש התוס' דלא אמרי' הפקר ב"ד הפקר היכא דבתר הכי מוקמת ליה זימנא אחריתי ברשותיה והרי הכא הכי הוו דבתר הכי מוקמת ליה ברשותיה. ועל דברי ה"ר אברהם יש לתמוה טובא וה"ר עובדיה הוקשה לו זה ולהכי גבי חגיגה דשייך תנאי כתב כרבינו והכא כתב כרש"י. תו ק"ל לדברי בן רבינו ז"ל דכיון דלמשנה ראשונה מן הדין אינו אוכל אף משלו א"כ אמאי כי תקשה בפ' האשה חדא אסבירתה משמע דלית ליה אוקמתא בשום צד לתרוצה אלא חדא כמשנה ראשונה וחדא כמשנה אחרונה נימא ואי בעית אימא לעולם הא והא כמשנה ראשונה וכאן מדין תורה וכאן מד"ס ולישנא דיאכל אתי שפיר. ומיהו הא לא קשיא דעדיפא מינה משני לאוקמה חדא אליבא דהלכתא ותו דהך תירוצא לא שייכא דהך דתגיגה דהא קאמר הכל חייבין חוץ משמע דכמנהא דהנך חייבים הנך פטורים ולהכי נקטיה כהך תירוצא. תו איכא למידק במאי דכתב הלחם משנה שבקרבן פסח פטור מילפותא דתגיגה וקשיא טובא היכי מגי יליף והלא איכא למיפרך טובא מה לחגיגה שהן פטורות בה נשים ודכוותייהו תאמר בקרבן פסח שהן חייבות בה נשים וכדבעינן למיפרך. תו ק"ל קושיא אלימתא דאי ס"ד דאיכא למילף מחגיגה לקרבן פסח א"כ ר"ש אמאי איצטריך ליה קרא דמטלו ישא האיש ההוא למעוטי נשים נילף מתגיגה אלמא איצטריך ליה קרא ואע"ג דאגן השתא כר' יוסי קי"ל כדבעינן למיכתב בס"ד מיהו מדר"ש נשמע לדר' יוסי דע"כ לא איפליגו אלא לענין הך דמחייבי אבל לענין אי ילפינן אי לא לא שאני לן בין הך להך כלל וזה ודאי קשה להולמו. ועיקרן של דברים כשנעמוד על פסק רבינו דנשים ועבדים עושים אותם חבורה לעצמם ואמאי פסק הכי. ואיברא דלכאורה טעמו ברור דהא ר"י סבר דראשון חובה ושני רשות ור' יוסי סבור דבין בראשון ובין בשני איכא חיוב כרת כו' יע"ש. ור"ש סבר דראשון רשות ושני חיוב וא"כ הלכה כר' יוסי דנמוקו עמו נגד ר"ש ונגד ר"י וכן כתב הרב מוהרי"ק. אבל קשה דבגמ' מסיים בתר הכי כמאן אזלא הא דקאמר ר' אלעזר אשה בראשון הובה ודוחה את השבת בשני רשות כר' יהודה הרי לבדיא דר"א דהוי אמורא פסק לבדיא כר' יהודה והלכתא הכי וגם דקאמר ר' יהודה מלתא מליעתא. ואין לומר דר"א בן שמוע היי דהוא תנא דא"כ ע"כ מלתא בברייתא מיתניא והוה ליה למימר דתניא ותו דאפי' תימא דתנא הוי מ"מ קי"ל הכי דתרי הוו לגבי ר' יוסי ור"ש כל חד לחודיה ואע"ג דבכל חד לחודיה הוי הלכתא כר' יוסי מ"מ הא הכא הוו תרתי ודכוותיה בשלהי ס' כליה ע"ש. ויש לדקדק כן

מן

לעבדו לשחוט עליו ושחט גדי וטלה יאכל מן הראשון משום שלום מלכות: ב האומר לשלוחו צא ושחוט עלי את הפסח וקבע לו גדי או טלה ושכח מה אמר לו רבו. הרי זה שוחט גדי וטלה ואומר אם גדי אמר לי גדי שלו וטלה שלי ואם טלה אמר לי טלה שלו וגדי שלי. שכח השולח מה אמר לו שניהן יצאו לבית השריפה. ואם שכח השולח קודם שיזרק הדם חייבין לעשות פסח שני. שכח אחר שנזרק הדם פטור מלעשות פסח שני. וכן הדין באומר לעבדו צא ושחוט עלי וקבע לו ושכח העבד מה אמר לו רבו. והוא שיתן לו רועה של רבו גדי וטלה ויאמר לו שחוט שניהן כדי שתשחוט כמו שאמר לו רבך והרי אחד מהן שלך על מנת שלא יהיה לרבך בו כלום. אם עשה הרועה כך אחר כך יהיה אפשר לעבד להתנות כמו שביארנו: ג בני חבורה שאמרו לאחד צא ושחוט לנו את הפסח ואמר הוא להן ואתם שחטו עלי ושחטו הם ושחט הוא כלם אוכלין מזה שנשחט ראשון והאחרון יצא לבית השריפה: ד חבורה שאבד פסחה ואמרו לאחד צא ובקש ושחוט עלינו הלך ומצא פסח שאבד ושחטו והם לקחו פסח אחר ושחטוהו אם שלו נשחט ראשון הוא אוכל משלו והן אוכלין עמו והשני ישרף ואם שלהן נשחט ראשון הן אוכלין משלהן והוא אוכל משלו. אין ידוע אי זה מהן נשחט ראשון או ששחטו שניהן כאחת הוא אוכל משלו והן אינן אוכלין עמו ושלהן יצא לבית השריפה ופטורין מלעשות פסח שני: ה אמר להם זה ששלחוהו לבקש פסח שאבד ולשחטו אם איחרתי שחטו אתם עלי. הלך ומצא ושחט והם לקחו ושחטו. אם שלהן נשחט ראשון הם אוכלין משלהם והוא אוכל עמהם והשני ישרף. ואם שלו נשחט ראשון הוא אוכל משלו והן אוכלין משלהן. אין ידוע אי זה מהן נשחט ראשון או ששחטו שניהם כאחד הן אוכלין משלהן והוא אינו אוכל עמהן. ושלו יצא

כסף משנה

ב האומר לשלוחו צא ושחוט עלי את הפסח וכו'. משנה וגמרא בפ' האשה (דף פ"ח). ומ"ש ואם שכח השולח קודם שיזרק הדם חייבים לעשות פסח שני שכח אחר שנזרק הדם פטור מלעשות פסח שני. שם במשנה שכח רבו מה אמר לו שניהם יצאו לבית השריפה ופטורים מלעשות פסח שני ובגמ' אמר אביי ל"ש אלא ששכח אחר זריקה דבעידנא דאיזדרק דם הוי חזי לאכילה אבל שכח לפני זריקה וכו' חייבים לעשות פסח שני ואף על גב דאמרינן התם איכא דמתני לה אברייתא דחמשה שנתערבו עורות פסחיהם וכו' ומאן דמתני לה אברייתא אבל אמתניתין לא וכו' פסק רבינו כלישנא קמא שהוא לישנא דסתם גמרא ולא כלישנא דאיכא דמתני ועוד דמאן דמתני אמתניתין עדיף משום דכל שכן אברייתא. ומ"ש וכן הדין באומר לעבדו צא ושחוט עלי וקבע לו וכו'. המשנה שנויה הם באומר לעבדו ושינה רבינו וכתבה באומר לשלוחו משום דבזה אין צריך להוסיף על השנוי במשנה ואח"כ כתב הדין דאומר לעבדו כמו שהוא שנוי במשנה וכתב עליה מאי דאתמר עלה בגמרא הלא מה שקנה עבד קנה רבו אמר אביי הולך אצל רועה שרגיל רבו אצלו דניחא ליה בתקנתא דרביה ומקני ליה חד מינייהו על מנת שאין לרבו רשות בו. ואע"פ שרבינו בפ"ג מהל' זכייה כתב דלא מהני האי לישנא לשלא יקנה רבו כתב לישנא דגמ' וסמך על מ"ש בפרק הנזכר:

ג בני חבורה שאמרו לאחד וכו'. דברים פשוטים הם נלמדים ממה שיתבאר לקמן בסמוך:

ד ה חבורה שאבד פסחה וכו' עד אינם אחראים זה לזה. משנה בפ' מי שהיה טמא (דף צ"ח:) ופירש"י הם שלו נשחט ראשון הואיל והם אמרו לו שחוט עלינו על שלו הם נמנים ושוב אין יכולים להמנות על שלהן ושלהם ישרף דפסח בלא בעלים הוא ואוכלים כולם משלו. ואם שלהם נשחט ראשון הוא אוכל משלו שהרי לא נמנה על שלהם והם אוכלים משלהם שהרי חזרו בהם מן הראשון [?] ומשכו ידיהם ממנו. והם אינם אוכלים עמו שהרי שלהם נשחט ראשון ונמשכו מזה. ושלהם יצא לבית השריפה שמא שלו נשחט ראשון ואין נמנין על השני. ופטורים מפסח שני דממ"נ בראשון נמנו ואכילה לא מעכבא. אמר להם אם איחרתי שחטו עלי. יחיד שהלך לבקשו ואמר לבני חבורה אם איחרתי שחטו עלי והמנוני עמכם והם לא אמרו שחוט עלינו. הוא אוכל עמהם ושלו ישרף דכיון שהמנוהו על שלהם הרי נמשך מן הראשון וחוזר בו משליחותו. ושלו יצא לבית השריפה שמא שלהן נשחט ראשון ונמשך משלו שהרי עמהן שלוחים. ופטור מפסח שני ממ"נ בראשון יצא. אמר להם שחטו עלי אם איחרתי ואמרו לו בקש ושחוט עלינו יאכלו כלם מן הראשון דהם שלוחיו והוא שלוחם. ואם אינו ידוע אי זה נשחט ראשון ישרפו שניהם ופטורין מפסח שני. אינם אחראין זה לזה אין אחריות ושמנה [?] זה על זה ואין חוששין איזה נשחט ראשון אלא הם אוכלים משלהם והוא אוכל משלו עכ"ל: ולפי זה מ"ש רבינו אמר להם זה ששלחוהו לבקש פסח שאבד ולשחטו לאו למימרא שאמרו לו ושחוט עלינו דא"כ היינו בבא דאמר להם ואמרו לו ולמה נשנה דין זה וזהו שמפני כך הוכרח רש"י לפרש והם לא אמרו לו שחוט עלינו. אלא ע"כ לומר דולשחטו ה"פ שכששחטהו אנחנו לא שישחטהו הוא עליהם, ודייקא לישנא דרבינו שלא כתב ולשחטו עליהם:

ומ"ש

לחם משנה

פ"ג ב ואם שכח השליח קודם שיזרק הדם וכו'. נראה דטעות סופר הוא בדפוס וצ"ל ואם שכח השולח דשליח ודאי שמתחילה שכח כיון שהוא עושה תנאי. וכן הוא בדפוס אחר:

ד חבורה שאבד פסחה וכו' פטורים לעשות פסח שני וכו'. פירש רש"י דממה נפשך בראשון נמנו ואכילת פסחים לא מעכבא ע"כ. משמע לכאורה דמתניתין אתיא כמ"ד אכילת פסחים לא מעכבא וקשה דא"כ איך רבינו ז"ל פסקה להך מתני' הא איהו פסק לקמן פ"ב דלא כרב דאמר בפרק כיצד צולין [?] (דף ע"ח) דאם זרק הורצה משום דאכילת פסחים לא מעכבא דהוא ז"ל כתב אם זרק לא הורצה. וי"ל דמאי דקאמר רב דאכילת פסחים לא מעכבא הוא שאפילו הבשר טמא בשעת זריקה לא איכפת לן מידי ובהא לית הלכתא כוותיה אלא צריך שבשעת זריקה יהיה ראוי לאכול אבל אם בשעת זריקה ראוי לאכול אע"פ שלא אכל אחר כן לא מעכבא. הו איכא למידק אמאי לא חילקו כאן בגמ' בין קודם זריקה לאחר זריקה דאם הספק נפל קודם זריקה חייבין לעשות ואם לאו אין חייבין, והתוס' ז"ל כתבו לא דמי להא דאמר לעיל שכח לפני זריקה חייבין לעשות פסח שני ולא כתבו טעם. ונ"ל הטעם דבשלמא השליח שעשה הפסח יקנה ויאמר אם אמר לי גדי יהיה טלה בשבילי ואם בהפך בהפך וכיון שרבו שכח קודם זריקה הרי הוא כאילו לא עשה כלום וזה לא פסח אלא על תנאי שזה יברר וזה לא בירר א"כ אין כאן כלום אבל הכא בשכל אחד שחט לא שחט על תנאי חברו אלא השב שהוא פסח ודאי ולשם פסח ודאי שחטו להוציא את חבירו ידי חובתו ולכך פטורין:

וכן

משנה למלך

מן הגמרא שהרים מי בסוגיאותו [?] וברים המולן אפי' בר"מ ור' יהודה דפליג עליה דר' יוסי כ"ש ר"א דעדיף טפי והוי טובייתא דחכימי כדקאמר רב עילויש בשלהי אלו נערות גבי יתומה בחיי האב וכן בפרק כל הגט גבי היא דהכותב טופסי גיטין בסוגיא הידועה שם דפסל ר"א בגיטין וקאמר עליה הכי וכן בכריתות פרק אמרו לו גבי היא דאם הפסיק בו או נתן לתוכו מים כו' יע"ש, א"כ למה הרב ז"ל פסק דלא כר' יהודה מאחר דהוי תרתי כ"ש דהוי אמורא כדכתיבנא. ואפשר היה לומר דס"ל להרב דהך דאמרי' כמאן אזלא כו' אמורא הוי וקאמר דלדידיה לר' יהודה הכי הוי ולעולם לא פסק הלכתא כוותיה, ודכוותה בפ"ק דערכין הא דאמר רב גידל אמר רב אדם יודע שאין ערך לגלי וגמר ואמר לשם דמים וכתבו התוס' בר"פ דיני ממונות דהוא אליבא דר"מ קאמר וליה לא ס"ל יע"ש א"כ הכא נמי אמרי' הכי אבל צריך עיון מי הכריחו לזה וצ"ע: וראיתי עוד לו להרב שכתב בלשון הזה היה אחד מבני החבורה קטן כו' אם יכול לאכול כזית אלי שוחטין עליו ושוחטין על הקטנים שיהיו מכלל החבורה לא שתהיה החבורה כולה קטנים שאינם בני דעת וכתב מוהרי"ק בס"פ לולב הגזול קטן היודע לאכול כזית אלי שוחטין עליו מ"מ היה לפי אכלו ומ"ש רבינו שאינם בני דעת ק"ל דטפי הוה עדיף למעוטי מדכתיב בשה איש ולטעם שנתן רבינו קשה דמאי איתי דבעינן בפסח בן דעת וי"ל דמאיש לא משמע ליה למעוטי קטן דא"כ הוה מימעיט אף מלהמנות עם בני החבורה ומדתניא שוחטין עליו את הפסח משמע דס"ל לגמרא דהאי איש לאו למעוטי קטן אתא ע"כ. ואחרי שמחילה מכבודו אלף אלפי פעמים לא נדקו דבריו דהא בפ' האשה אמרי' עלה דהך דקאמר ר' יוסי אפי' בפסח שני עושים חבורה כלה נשים דמהיכא תיתי ליה מדכתיב ונכרתה הנפש ההיא ואפי' אשה אפי' פסח שני ואלא הא ישא האיש ההוא למעוטי מאי למעוטי קטן מכרת ע"כ. אלמא דמאיש ממעטינן ליה לקטן מכרת ודרשינן איש ולא קטן ואין עליך לומר מכרת מפיק ליה ולא מחובה דמשמע בגמרא דכל שאינו מחוייב כרת אין שוחטין עליו לעצמו דהא רבי יהודה מהתם ישא האיש ההוא ולא האשה קאמר דאין שוחטין עליה בפני עצמה והא ליכא פלוגתא כלל, ותו קשה לי במה שהכריח דמאיש לא ממעטינן קטן דאי ממעטינן אף לטפלה דאימא אהני לה לכל חקת הפסח וכדקאמר הכא בגמ' לר' יהודה א"כ מאי קושיא ולר' יוסי נמי אפשר דאהני ליה לכל חקת הפסח. תו קשה במאי דכתב דמהיכא תיתי דבעינן בן דעת גבי פסח וזה פשוט דבכל המצות בעינן בן דעת והדבר התוס' שם אמרו תימה אמאי איצטריך דהיכן מצינו קטן שחייב במצות דודאי אינו בן דעת. ויותר נ"ל בדברי רבינו דס"ק אין עושין מהם החבורה והטעם לפי שאינם בן דעת וכיון שאינם בני דעת ודאי לא מיחייבי כרת וכיון דלא מיחייבי כרת אין שוחטין עליהם בפני עצמם ועוד אפשר שהוקשה לו קושית התוס'. ובאמת שעיקר קושית הגמ' גריעא נגד דקאמר דהאיש למעוטי קטן מכרת והתינח בפסח שני דכתיב ביה חטאו ישא וגו' בפסח ראשון מאי איכא למימר ותו כל הני קראי דבמכלת נגעים ודכוותיה מאי קא עבדי להו. וראיתי גירסא בספר ילקוט שאמרו בה דבמסכת נגעים דראשון להוויי נשים ולכאורה קשה דהא כיון דנשים חייבות בראשון א"כ קושטא דמילתא דאיצטריך דאין עונשין מן הדין וק"ל אבל באמת שאינו נ"ל עיקר מדברי רבינו ואין הבכל מחייב אלא כדברי הראב"ד ורש"י יע"ש: ודע דקאמר בפ"ק דבתרא דאיתא דינא דגוד או איגוד גבי היא דחצי עבד וחצי בן חורין [?] כו' ומקשינן עלה דהא ספא קאמר דכותב לו גט שחרור מפני תיקון העולם משמע מפני תיקון העולם אין מפני גוד או איגוד לא ומשני שאני התם דאיגוד איכא גוד ליכא ופירש"י פ"ג שאני הכא דאיגוד איכא גוד ליכא שעבד רוצה לקנות אבל אינו אומר קנה לי חלקי שאין דמים לבן חורין ע"כ. ונ"ל לדייק במ"ש פ"ג שאני התם דאיגוד איכא גוד ליכא ד' ראה שבא למעוטי גירסת איכא שאני התם דגוד איכא איגוד ליכא וסיתה מכוונת על פי מה שכתבו התוס' שם וז"ל וא"ת שאני הכי שאין העבד נותן דמים מיד אלא כותב שטר על דמיו וי"ל דמשמע דלא יכתוב כו' ע"כ, ומטעם זה היינו גורסים כן לזה כתב רש"י דאיגוד איכא שהעבד רוצה לקנות אבל הוא אין לו מעות וכו' זה נ"ל לפרש. ובעיקר קושית הגמ' קשה דמאי מקשה דאדרבה תקנת פריה ורביה איצטריך לשלא יאמר לו אקנה השאר כאמר דאפי' פי קני אינו מותר לבא בקהל וא"ש ובסכית סוגיא דחגיגה ומאי דכתבו התוס' עלה נריכין נגר ומאי דק"ל בגופ טובא היינו למאי איצטריך קרא דזכור ליפתוק מיניה ומאי דקאמר ולא אדון אחר בספרה ודאי דעבדים פטורים דהא ודאי יש להם אדון אחר וכיון שכן ודאי נשים פטורות ומינה פך לאו קושיא היא דאי לאו קרא דכל זכורך אוקימנא לקרא דאת פני האדון בעבדים גמורים דהך לא מיקרו אדון כו' ומאי דקאמר ליפא שפחה אינו יכול כתבו התוס' דכיון דאמרינן הכל מודים בעבד שאין לו יחס ודאי לא מקיים פריה ורביה. ומיהו אפשר לדחות ודאי דדוקא כשכורתו בשפחה עבד אבל כשכורתו בשפחה בן חורין לא אע"ג דשפחה ולדה כמוה. ומיהו בירושלמי פ' אילו מותרין [?] אמרו הרי הוא כבנו לכל דבר אפי' לפריה ורביה ופירש הריטב"א ז"ל דמיקרי בנו וקאמר הון מסכת מן השפחה ואפשר דהכא על השפחה לא שייך בתרייהו ומיהו נראה לפרש לפריה ורביה דס"ק אפי' לפריה ורביה. וראיתי בשלטי הגבורים פ' הבע"י שכתב נ"ע אם הוליד בן ממזר אם הבכור נוטל ירושה כו' ולא ידעתי מהו דמכיון שכתבו הטור והבית דבטול

דבטול

ז וכן חמש חבורות של חמשה חמשה בני אדם וכו'. רבינו ז"ל לא הזכיר בהלכות אלו מחלוקת דר' יהודה ור' יוסי דאיתא בס"פ מי שהיה טמא גבי אם ימעט הבית מהיות משה דר' יהודה סבר ובלבד שיהא אחד מבני חבורה קיים ר' יוסי אומר ובלבד שלא יניח הפסח כמות שהוא ודבר תימה הוא למה לא הזכיר לא סברת ר' יהודה ולא דר' יוסי. ואם נאמר לתרץ זה דמדנקט סתמא דמתני' דקאמר חמשה חמשה בני אדם ולא נקט חמשה וארבעה משמע דהוי כר' יהודה כדאיתא התם בגמרא דדייק הן מתני' דהוי כר' יהודה מ"מ הרבה סתם רבינו ז"ל הדברים. ועוד דהא בגמרא אמריק דר' יהודה אזיל לטעמיה דסבר דאין שוחטין את הפסח על היחיד ומעיקרא לאימנויי אחרינא בהדיה קאי ורבינו ז"ל פסק לעיל כמ"ד שוחטין את הפסח על היחיד. מיהו לזה י"ל דכיון דאין שוחטין את הפסח על היחיד לכתחילה א"כ שפיר נקט סברת ר' יהודה ג"ומר דודאי מעיקרא לאימנויי אחרינא בהדיה קאי:

פ"ד א השוחט את הפסח וכו'. כתב הרב מהרי"ק לתרץ קושית הראב"ד ז"ל על רבינו ואפשר לומר דמאי יביא פסח שני דקאמר הכי קאמר שימנה עם אחרים על פסח שני ע"כ. ואני תמיה עליו דהרי זה דהו בגמ' וכתבו רבינו ז"ל לעיל דאז הוי כנשחט שלא למנויו ואי האי תיקון הוה מצי למיעבד הוה עבדינן ליה גבי ה' שנתערבו פסחיהן ונמצא יבלת באחד מהן. וצ"ל לתרץ לדעת רבינו ז"ל דיתנה כל אחד מהם ויאמר אם אינו פסח יהיה שלמים דבשלמא גבי חמשה שנתערבו פסחיהן לא מהני האי תקנתא משום מאי דכתב רבינו ז"ל משום דהניתנין בזריקה אל יתנו בשפיכה לכתחילה ואע"ג דהוה לן למיעבד איסורא לכתחילה כדי שלא יבא אחד מהם לאיסור כרת שלא יעשה פסח מ"מ כבר כתבו התוס' ז"ל דמוטב שידחה איסור כרת של אחד ואל יבואו רבים לעשות איסור לכתחילה אבל הכא אין כאן רבים עושים איסור לכתחילה וא"כ נאמר מוטב שיבא היחיד לידי איסור לכתחילה ולא יבא לידי איסור כרת אם לא עשה פסח ונכון לדעת רבינו ז"ל. אבל קשה לזה מהא דאמריק בפ"ז גבי הופר בגל ואם ספק הדבר ובמא לא היה עומד וכו' פטור לעשות פסח שני והא הוי יביא ויתנה כי הכא דאין רבים עושים איסור שם אלא אחד הוא וצ"ע:

ב שהציץ מרצה על שגגת בשר שנטמא. קשה דכיון דהך ואח"כ שנודע שהוא טמא דקאמר במתניתין קאי אבשר כדכתב רש"י ז"ל ע"כ סבר כמ"ד ציץ מרצה על האכילות כדכתבו התוס' והוא דבר תימה שהוא

ו ומ"ש אע"פ שהיה בלבם וכו' או שהיו שם רמיזות ודברים. נ"ל שלמד כן רבינו מייתורא דמתניתין דאל"כ מאי קמ"ל פשיטא:

ז שתי חבורות שנתערבו פסחיהם וכו' עד ונמצא שלא הפסידו כלום. גם זה משנה שם:

ט חמשה שנתערבו עורות פסחיהם וכו' עד סוף הפרק. ברייתא וגמרא בס' האשה (דף פ"ח פ"ט):

פ"ד א כבר נתבאר בהל' פסולי המוקדשין. פט"ו: השוחט את הפסח על בני חבורה וכו'. בתוספתא פרק רביעי השוחט את הפסח על בני חבורה ואמר שלא לשמו שחטתיו שורת הדין אינו נאמן ע"כ. ומשמע לרבינו דהיינו דוקא בסתם בני אדם אבל אם היה מוחזק להם לנאמן סומכים עליו וכדאמרינן בקדושין פ' האומר גבי א"ל ע"א זינתה אשתך. ומדקתני שורת הדין אינו נאמן דייק רבינו שאם רצה שלא להעמיד עצמו על הדין ה"ז משובח: כתב הראב"ד ה"ז משובח ויביא פסח שני א"א אין כאן שבח וכו'. ובאמת דבר תימה הוא שהרי גם רבינו כתב כן בסוף פ"ג. ואפשר לומר דמאי יביא פסח שני דקאמר הכא שימנה עם אחרים על פסח שני:

ב בשר הפסח שנטמא וכו'. משנה פ' כיצד צולין (דף ע"ח:) נטמא הבשר והחלב קיים אינו זורק (את) הדם. ומ"ש ואם זרק לא הורצה. שם פלוגתא דחכמים ורבי נתן ופסק כחכמים ואע"ג דרב אמר דמתניתין כרבי נתן לא חש לה רבינו כיון דרבים פליגי עליה ועוד דאמרינן ומאי דוחקיה דרב לאוקמה כרבי נתן ועוד דמאי דאמריק דדחקיה דא"כ ליתני פסול אינו הכרע דאיכא למימר דאגב סיפא נקט רישא ואע"ג דבתר הכי אמריק דרב אמר דמתני' כרבי יהושע כיון דחכמים פליגי עליה כוותייהו נקטינן: ומ"ש ואם לא נודע לו עד שנזרק הדם הורצה וכו'. שם (דף פ':) כרבינא דאמר טומאתו בין שוגג בין מזיד הורצה זריקתו בשוגג הורצה במזיד לא הורצה: נטמאו מקצת האיברים וכו'. תוספתא פ"ו נטמאו החלבים והבשר קיים אם יש כזית לכל אחד ואחד יזרוק ואם לאו לא יזרוק. ומשמע לרבינו דבנטמא קצת הבשר עסקינן מדקתני אם יש כזית לכל אחד ואחד ודוחק: נטמאו האימורים והבשר קיים וכו'. משנה שם (דף ע"ח:) נטמא החלב והבשר קיים זורק את הדם: נטמאו הבעלים אחר שנשחט וכו'. משנה שם נטמא (טומאת) הגוף אין הציץ מרצה

יצא לבית השריפה ופטור מלעשות פסח שני: ו אבד להן פסחם ואבד לו פסחו ואמר להן צאו ובקשו ושחטו עלי. ואמרו לו צא ובקש ושחוט עלינו והלך ומצא ושחט ומצאו הם ושחטו. כולם אוכלין מן הראשון והשני ישרף. ואם אין ידוע אי זה נשחט תחילה או ששחטו שניהן כאחד שניהן ישרפו ופטורין מלעשות פסח שני. הלך הוא לבקש והלכו הם לבקש ולא אמרו זה לזה כלום. אע"פ שהיה בלבם שישחוט כל אחד מהן על חבירו. או שהיו שם רמיזות ודברים שאומדן הדעת בהן שכל אחד שימצא ישחוט על חבירו. הואיל ולא פירשו ולא אמרו זה לזה כלום אינן אחראין זה לזה: ז שתי חבורות שנתערבו פסחיהן קודם שישחטו. חבורה זו לוקחין כבש אחד מן התערובות. והשנייה לוקחין השני. ואחד מבני חבורה זו בא אצל אלו. ואחד מבני שנייה בא אצל הראשונה. וכל חבורה מהן אומרות לזה האחד שבא אצלם אם שלנו הוא הפסח הזה ידיך משוכות משלך ונמנית על שלנו ואם שלך הוא הפסח הזה ידינו משוכות משלנו ונמנינו על שלך. וכן חמש חבורות של חמשה בני אדם או עשר חבורות של עשרה עשרה מושכין להן אחד מכל חבורה לחבורה האחרת וכך הם מתנים ואומרים ואחר כך שוחטין: ח שנים שנתערבו פסחיהן זה לוקח פסח אחד מן התערובות וזה לוקח לו אחד. וזה ממנה על פסחו אחד מן השוק והאחר ממנה עמו אחד מן השוק כדי שיהיו שתי חבורות. ואחר כך יבוא אחד משניהם אצל אלו ויבוא אחד *מאלו אצל האחר ומתנה כל אחד עם חבירו שבא אצלו מחבורה שנייה ואומר אם שלי הוא פסח זה ידיך משוכות משלך ונמנית על שלי ואם שלך הוא ידי משוכה מפסח שלי ונמניתי על שלך ונמצא שלא הפסידו כלום: ט חמשה שנתערבו עורות פסחיהן ונמצאת יבלת בעור אחד מהן כולם יצאו לבית השריפה. ואם נתערבו קודם זריקת דמן חייבין בפסח שני. נתערבו אחר זריקה פטורין מלעשות פסח שני שאם הקריבו פסח שני נמצא זה שקרב בראשון קרבן כשר מביא חולין לעזרה. ואם נמנו כולן על פסח אחד נמצא נשחט שלא למחוייב וזה כמי שנשחט שלא למנוייו. ואם התנה כל אחד מהן ואמר אם אינו פסח יהיה שלמים דם הפסח בשפיכה ודם השלמים בזריקה והניתנין בזריקה אל יתנם בשפיכה לכתחילה לפיכך פטורין מפסח שני:

פרק רביעי

א כבר [א]נתבאר בהלכות פסולי המוקדשין שהפסח אינו נשחט אלא לשם פסח ולשם בעליו ואם שחטו במחשבת שינוי השם פסול. השוחט את הפסח על בני חבורה ואמר להם לאחר זמן אותו הפסח ששחטתי עליכם שלא לשמו שחטתיו. אם היה נאמן להן סומכין על דבריו. ואם לאו שורת הדין שאינו נאמן והרוצה להחמיר על עצמו *הרי זה משובח ויביא פסח שני: ב בשר הפסח שנטמא ונודע לו קודם זריקה אע"פ שהאימורין טהורין לא יזרוק את הדם שאין הפסח בא אלא לאכילה ואם זרק לא הורצה. ואם לא נודע לו עד שנזרק הדם הורצה שהציץ מרצה על שגגת הבשר שנטמא ואינו מרצה על הזדון. נטמאו מקצת האיברים שורף את הטמאים ואוכל את הטהורים. נטמאו האימורים והבשר קיים זורק את הדם והבשר נאכל לערב. נטמאו הבעלים אחר שנשחט לא יזרוק את הדם ואם זרק לא הורצה. לפיכך

השגת הראב"ד

*הרי זה משובח ויביא פסח שני. א"א אין כאן שבח שאם היה פטור אינו יכול להביא פסחו נדבה של שני שלמים:

*[עיין בפוי"ס פ"ט משנה ט' שהביא עוד ראיה לדברי רבינו]: א סמ"ג עשין רכג:

משנה למלך

דבכור ממזר הוי כבכור אם כן פשיטא ודאי שהבא אחריו אינו בכור כלל. וראיתי בירושלמי של פסחים שאמרו מי שחציו עבד וחציו בן חורין שקדש אשה אין קדושיו קדושין דכותה מי שחציו בן חורין שגירש אין גירושיו גירושין שמואל אמר גירושין אתיא דשמואל כי הא דר' יהודה דתנינן מי שחציו עבד וחציו בן חורין ר' יהודה מחייב וחכמים פוטרים ע"כ. ולא ידעתי מהו דכיון דקדושין לא תפסי בה גירושין היכי משכחת לה הא אין קדושין מעיקרא. וי"ל לומר כגון שקדש אשה שפחה וחציה בת חורין דאפשר דהשתא תפסי קדושין מכיון דבת מינים היא. והכור הייתי לומר שאין הכוונה אם גירש את אשתו אלא כי הכיא דאמרי' בהלכי המביא תניין אין העבד נעשה שליח לקבל גט אשה מיד בעלה כו' אבל מן הירושלמי דכפ' השולח אינה נראה כן אלא דס"ל לירושלמי כסברא דדהו בגמרא דידן דקאמר קדש עבד ביום של רבו הרי אין קדושין תופסין בה ביום שלו הרי קדושין תופסין ומיהו מאי דמדמי לה לדשמואל כר"י לא ברירא לי ודאי דא"כ מ"ט קדושין שגירושין

לפיכך חייבין בפסח שני שאין הציץ מרצה על טומאת הגוף אלא אם נטמאה בטומאת התהום כמו שביארנו בהלכות ביאת המקדש: ג *הפסח שיצא מירושלים או שנטמא בארבעה עשר ישרף מיד. נטמאו הבעלים או מתו או משכו את ידיהם אפילו נטמאו או מתו קודם זריקת הדם מניחין אותו עד שתעובר צורתו ואחר כך ישרף. זה הכלל כל שפיסולו בגופו ישרף מיד. בדם או בבעלים תעובר צורתו ואחר כך ישרף. לפיכך אם שחטו אחר שנודע שמשכו הבעלים את ידיהם או מתו או נטמאו ונדחו לפסח שני הרי זה ישרף מיד. במה דברים אמורים שישרף אם נטמאו הבעלים כשנטמאו כל בני החבורה. אבל אם נטמאו מקצתן זכו טהורים בחלקם של טמאים. אע"פ שנטמאו מקצתן אחר שהתחילו לאכול זכו הטהורים שעדיין לא התחילו. אבל אם התחילו כולן ונטמאו מקצתן לא זכו טהורים בחלקן של טמאים אלא הטהורים אוכלין חלקם וחלק הטמאים ישרף. והוא הדין אם מתו מקצתן. נטמא שלם או רובו שורפים אותו לפני הבירה בפני הכל כדי לביישן עד שיזהרו בו. ושורפין אותו מעצי המערכה כדי שלא יחשדו אותן ויאמרו מעצי המערכה גנבו. לפיכך אם ישרפוהו בקש ובקנים ורצו לשרוף משל עצמן שורפין. נטמא מיעוטו וכן הנותר שורפין אותו בחצרותיהן מעצי עצמן אבל לא מעצי המערכה שלא ישארו מהן אצלם וימעלו בהן: ד המפריש נקבה לפסחו או זכר בן שתי שנים. ירעה עד שיפול בו מום וימכר ויביא בדמיו פסח. ואם לא נפל בה מום עד שהקריב פסחו יביא בדמיו שלמים: ה הפריש פסחו ומת. לא יביאנו בנו אחריו לשם הפסח אלא לשם שלמים. ואם היה ממונה עם אביו עליו יביאנו לשם פסח. במה דברים אמורים כשמת אביו אחר חצות ארבעה עשר אבל קודם חצות הרי זה נדחה לפסח שני מפני שהוא אונן כמו שיתבאר ויביא פסחו זה בשני:

*[חזר בו הרמב"ם מפירושו ששם כתב שיצא מן הבית]:

מי

כסף משנה

מרצה וכו' שהציץ אינו מרצה על טומאת הגוף שמא טומאת התהום הציץ מרצה. ומ"ש כמו שביארנו בהלכות ביאת המקדש. הוא בפרק [רביעי]:

ג הפסח שיצא מירושלים וכו'. משנה פ' כיצד צולין (דף פ"ב) הפסח שיצא או שנטמא ישרף מיד נטמאו הבעלים או שמתו תעובר צורתו וישרף בט"ז. ומ"ש אפי' אם נטמאו או מתו קודם זריקת הדם וכו'. שם בגמ'. ומ"ש זה הכלל וכו'. ברייתא שם. ומה שהשוה משכו ידיהם לנטמאו או מתו. בס"פ אלו דברים (דף ע"ג:). ומה שכתב לפיכך אם שחטו אחר שנודע שמשכו הבעלים את ידם וכו'. זה פשוט שהרי פיסולו בגופו הוא: בד"א שישרף אם נטמאו הבעלים וכו' אבל אם התחילו כלם ונטמאו מקצתם וכו'. ירושלמי סוף פרק כיצד צולין התחילו אלו ונטמאו אלו זכו טהורים בחלקם של טמאים ולא עוד אלא אפילו התחילו ונטמאו הם זכו טהורים בחלקן של טמאים אבל אם התחילו אלו (והלו) ונטמא אחד מהם לא זכו טהורים בחלקן (של טמאין): נטמא שלם או רובו וכו'. משנה פרק כיצד צולין (דף פ"ב:). ומה שכתב כדי שלא יחשדו אותם וכו' לפיכך אם ישרפוהו בקש או בקנים וכו'. שם (דף פ"ב) פלוגתא דאמוראי ופסק כרבא דאמר מפני החשד. ופירש"י שלאחר שריפתם מחזירים מותר העצים לתוך ביתן והרואה חושדן בגונבי עצי המערכה ונהנים מהם. ודע דבגמרא רמי אמתני' ברייתא דקתני דנטמא מיעוטו נמי שורפין אותו לפני הבירה מעצי המערכה ומשני דההיא באכסנאי משום דאין לו עצים וצריך טעם למה *השמיטו רבינו. ומ"ש נטמא מיעוטו וכן הנותר שורפין אותו בחצרותיהן מעצי עצמן וכו'. גם זה שם במשנה:

ד המפריש נקבה לפסחו או זכר בן שתי שנים וכו'. בפרק מי שהיה טמא (דף צ"ז:) תנן המפריש נקבה לפסחו או זכר בן שתי שנים ירעה עד שיסתאב [וימכר] ויפלו דמיו לנדבה ובגמ' ש"מ ב"ח נדחים ודחוי מעיקרא הוי דיחוי. ומאחר שנתבאר בפ"ג מהל' פסולי המוקדשין ופט"ו ממעשה הקרבנות שרבינו פוסק כמ"ד אין ב"ח נדחים ממילא משמע שיביא בדמיו פסח. ומ"ש ואם לא נפל בו מום וכו' יביא בדמיו שלמים. הוא מדאמרינן בפרק (שני דשקלים) שמותר פסח יקרב שלמים:

ה הפריש פסחו ומת וכו'. משנה שם (דף צ"ח). ומ"ש ואם היה ממונה עם אביו עליו וכו' ברייתא שם. ומ"ש בד"א כשמת אביו אחר חצות י"ד וכו'. שם בגמרא וכאוקימתא דרב אשי:

מי

*[דין אכסנאי כתב רבינו בסוף הלכות פ"ח (דין ח') ולא השמיטו כמו שחשב הכ"מ. ותימה לי עליו שהוא בעצמו כתב שם על דברי רבינו והשלוש דינין אלו כתב רבינו פ"ד מהלכות קרבן פסח]:

לחם משנה

שהוא ז"ל פסק בהל' ביאת מקדש פ"ד דאין הציץ מרצה על האכילות וכדכתב שם אבל אינו מרצה על טומאת הנאכלים ולא על טומאת אדם. וע"ק דהך מתני' לא אתיא לא כר' נתן דאמר דלא בעינן אלא גברא חזי לאכילה כדכתבו התוס' ז"ל דאפי' למ"ד הציץ מרצה על האכילות אינו מרצה אלא לפטור מפסח שני אבל לא לאכול הבשר ולמאן דאמר אכילת פסחים מעכבא א"כ אין כאן ראוי לאכילה בשעת זריקה ורבינו ז"ל פסק דלא כר' נתן שכתב אם זרק לא הורצה והוי דלא כרב משום דסבר אכילת פסחים מעכבא וכי תימא דרבינו סובר דמאי דאמרינן הציץ מרצה על אכילות הוא אפי' לאכול הבשר דלא כתוס' ז"ל קשה תרתי חדא דמה הקשו בגמ' (בדף ע"ח) לרב דאמר אם זרק הורצה והא בעינן אכילה נימא דרב סבר כהלכתא דהציץ מרצה על אכילות והוי הבשר ראוי לאכילה אלא ודאי דאין הציץ מרצה הבשר לאכילה. ועוד אם מרצה אפי' לאכילה מה הקשו בגמרא ואמרו וליטעמיך ר"א דאמר הציץ מרצה כיון דאמר דם אע"פ שאין בשר הציץ מרצה על אכילות למאי הלכתא ומאי קושיא הא אהני רצוי ציץ לאכול הבשר אלא ודאי דלא מהני רצוי ציץ לאכול הבשר וקשה טובא איך פסק רבינו ז"ל דברים הפכיים כדכתיבנא. ולקושיא ראשונה י"ל דבגמ' משמע דהא דאין הציץ מרצה על האכילות לרבי יהושע אפי' ביחיד הוי לכתחילה אבל בדיעבד מרצה ולכך כאן דהוי דיעבד כתב רבינו ז"ל דהוא מרצה ועוד קשה מ"ש כאן שהציץ מרצה על השגגה ולא על הזדון דבפ"א מהל' פסולי המוקדשין כתב כל הזבחים של יחיד בין שנטמא בשר וכו' זורק את הדם נטמאו שניהם לא יזרוק ואם זרק הורצה שהציץ מרצה על הטומאה משמע דאפילו זרק במזיד הציץ מרצה וכאן לא כתב דמרצה אלא על השגגה ולא על הזדון וצ"ע:

ד המפריש נקבה לפסחו וכו'. כתב הרב מהרי"ק ז"ל ומאחר שנתבאר בפ"ג מהל' פסולי המוקדשין ופ"ט מהל' מעשה הקרבנות שרבינו ז"ל פוסק כמ"ד אין בעלי חיים נדחים ממילא משמע שיביא בדמיו פסח ע"כ. ודברים תמוהים הם דמה ענין בעלי חיים נדחים לזה דמאי דמפיק בגמרא בעלי חיים נדחים (מהך) הוא משום דלא אמרי' היא עצמה קרב שלמים משמע דכיון דנדחית נדחית ולא יביא אלא בדמיו אבל שיביא בדמיו פסח או שלמים אין זה תלוי בפלוגתא דבעלי חיים נדחים והך דינא נפקא ליה לרבינו ז"ל מברייתא דתמורה בפ' אלו קדשים שאמרו כן בברייתא בהדיא ע"ש. ועדיין יש לתמוה על רבינו ז"ל כיון דהוא סבר דב"ח אין נדחים היה לו לפסוק כאן דהוא עצמו קרב שלמים כמ"ש בההיא דהפריש פסחו שם הלך לשיטתו שכתב והשני יקרב שלמים מפני דמתני' כמ"ד בעלי חיים נדחים וכדכתב רש"י ז"ל בגמרא גבי ההיא דמשמע מינה דרישא דמתני' הוה מצי למידק דבע"ח נדחים ג"כ משמע דמתני' אתיא כמ"ד בעלי חיים נדחים ולכך אך דס"ל דאין נדחים יקרב אבל בהך תימה היא. ותימה על הראב"ד ז"ל שהשיגו שם הדרכה כאן היה לו להשיגו שהיה לו לכתוב יקרב שלמים כדכתיבנא אבל שם כדין כתב שהלך לשיטתו דבעלי חיים אינם נדחים. ועוד תימה על הרב בעל ב"י ז"ל שרצה להגיה בעדו ואמר דהך יקרב ר"ל ירעה ויביא בדמיו שלמים והיך אפשר לומר דהרי לקמיה כתב הואיל וזה הנמצא ראוי להקריבו פסח ורצוי להקריבו שלמים כמו שביארנו ועוד קשה בדבריו דכיון דהיהו פסק כי הך מתני' דדיחוי מעיקרא הוי דיחוי והוא ז"ל פסק בפרק ט"ו מה' מעשה הקרבנות גבי בהמת השותפין שהקדיש מקן חציו וכו' כתב שם אע"פ שמתחלה דחויה היתה כשהקדיש חציה אין הדיחוי מעיקרו דיחוי והכא ס"ל דהוי דחוי וקשיא דידיה אדידיה. וי"ל לתרץ לע"ד זה עם מ"ש התוס' ז"ל ביומא בפ' שני שעירים (דף ס"ד) כשאמרו על מחלוקת ר"י ורב דברייתא דייקא כוותיה דר"י הקשו שם דמתני' כבר דבעלי חיים נדחים ועוד הקשו מאי קמ"ל ר"י בההיא מימרא דהקדיש חציה דאמר שם ש"מ מדר"י תלת הא הני תלת שמעינן ממתני' ותירצו דיש לחלק דנקבה לפסח הוי דחיה גמורה ואפי' שנאמר דהתם ידחה לא מסייע לר' יוחנן דר"י רצה לומר דאפי' שאינה דחיה גמורה מה שעיר המשתלח או הקדיש חציה דבעלי חיים נדחים ולהכי רבינו ז"ל נקט דהיה דהפריש נקבה דהוי דחיה גמורה נקבה לפסח לא חזיא לעולם פסק כפשט מתני' דבעלי חיים נדחים ולכך לא כתב שיקרב שלמים אבל בההיא דאבד פסחו דלא הוי דחיה גמורה פסק דיקרב שלמים דדמי להך דהקדיש חציה דר' יוחנן ובהא ליה הלכתא כר"י דבעלי חיים נדחים דחיה פורתא כי האי ומש"ה כתב רבינו ז"ל שם בעלי חיים נדחים ואם דחוי מעיקרו לא הוי דחוי משום דההיא דחיה לא אלימתא כי הך דהכא אבל הך דהכא דאלימא בעלי חיים נדחים ודחוי מעיקרו הוי דיחוי וזה הבין הראב"ד ז"ל נדבריו ולכך לא השיגו כאן. אבל בחלוקה דאבד פסחו השיגו משום דס"ל דההיא מתני' אפילו לרב דאמר בעלי חיים אין נדחים ירעה משום דדחאו בידים שהקריב האחר וכדכתבו שם התוס' ז"ל דאפי' רב מודה בהא ולהכי לא הביאו ביומא בפ' שני שעירים מהך מתני' דדייקא כר"י דהא הכא הך דיחוי הוי דחיה כההיא דר"י ולא הוי דחיה גמורה כמקריב נקבה לפסחו והאי לא אייתי מינה סייעתא לר"י אלא ע"כ אית לך למימר דאפי' לרב אתיא משום דדחאו בידים היא וזו היא סברתו של הראב"ד ז"ל ולכך השיגו על רבינו ז"ל דזה שיבוש דאינו אלא ירעה אבל דעת רבינו דהך מתני' אתיא דלא כרב דאמר בעלי חיים אין נדחים ומה שלא הביאו בגמרא סייעתא מינה לר"י משום דהוה מצי למדחי הך דהיה דשאני התם דדחאו בידים אבל לפי האמת לא הוי הכי אלא דלא שאני בין דחאו בידים בין לא דחאו. וא"ת לדעת רבינו ז"ל הפריש עד שלא נתגייר ולא נשתחרר דכתב רבינו ז"ל לקמן דיקרב פסח משום דבעלי חיים אין נדחים הא התם הוי דחיה גמורה דכשהוא עכו"ם וכשהוא אינו משוחרר אינו ראוי לפסח כלל וא"ל לדעתו דסבר ליה דכשהוא דחיה גמורה נדחים הוה לן למימר התם דידחה. וי"ל דהתוס' ז"ל כתבו בזבחים (דף י"ח) דהיכא דבידו לתקן לא הוי דחוי גמור. ולא תאמר הא תינח עכו"ם שבידו להתגייר אבל עבד אין בידו להשתחרר וקטן אין בידו להגדיל. וי"ל דמ"מ הוא דבר שאפשר להיות ויבא לאחר זמן אבל נקבה לפסח לא חזיא לעולם כדכתבו שם התוס'. וא"ת הלשון שכתב בפרק ט"ו מהל' מעשה הקרבנות אע"פ שהוא קדושת דמים קשה דבגמרא משמע דהסברא איפכא דקאמר יש דחוי בדמים וכבר הקשה כן הרב בעל כ"מ ז"ל ועוד קשה מ"ש הואיל והוא בעלי חיים וכו' ולמה לי הך הא כיון דדיחוי מעיקרו לא הוי דיחוי אפי' שלא יהיה בעלי חיים נמי וצ"ע:

ומקריב

משנה למלך

שגירושין וכו' הנתנקין קא משרש טעמא דר' יהודה משום דאין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות. ועוד אאריך בס"ד וע"ש וכו' השוכל יע"ש:

ו *מי שאבד פסחו ומצאו אחר שהפריש פסח אחר והרי שניהן עומדין יקריב אי זה מהן שירצה לשם פסח והשני יקרב שלמים. מצאו אחר ששחט פסחו הרי זה יקרב שלמים. וכן אם המיר בזה הנמצא אחר שחיטה הרי תמורה זו תקרב שלמים. אבל אם מצאו קודם שחיטת זה שהפריש. הואיל וזה הנמצא ראוי להקריבו פסח וראוי להקריבו שלמים כמו שביארנו. אם המיר בזה הנמצא. בין קודם שחיטת המופרש תחתיו בין אחר שחיטת. אין תמורתו קריבה אלא תרעה עד שיפול בה מום ויביא בדמיה שלמים: ז פסח שעברה שנתו ושלמים הבאים מחמת הפסח הרי הם כשלמים לכל דבר טעונין סמיכה ונסכים ותנופת חזה ושוק מה שאין כן בפסח: ח פסח שנתערב בשלמים יקרבו כולן שלמים. נתערב בזבחים אחרים ירעו עד שיפול בהן מום ויביא בדמי היפה שבהן ממין זה ובדמי היפה שבהן שלמים ויפסיד המותר מביתו כמו שביארנו בפסולי המוקדשין. נתערב בבכורות. ירעו הכל עד שיפול בהן מום ויאכלו כבכור בעל מום. ויביא בהמה שהיא יפה כיפה שבתערובות ויאמר כל מקום שהוא הפסח קדושתו תחול על זו ויקריבנה שלמים אם קרב פסחו: ט המפריש פסחו עד שלא נתגייר ונתגייר. עד שלא נשתחרר ונשתחרר. עד שלא הביא שתי שערות והביא. הרי זה מקריבו לשם פסח שאין בעלי חיים נדחין כמו שביארנו בפסולי המוקדשין: י המפריש מעות לפסחו והותירו. יביא המותר שלמים. הממנה אחרים על פסחו ועל חגיגתו. הרי המעות שיקח מהן בחלקם חולין. אע"פ שזה הפריש טלה לפסחו וזה הפריש מעות לפסחו ולקח ממנו המעות ומנהו על פסחו הרי המעות חולין שעל מנת כן הקדישו ישראל את פסחיהן ואת חגיגתן ואת מעות פסחיהן וחגיגתן: יא עצים של צליית הפסח כפסח

השגת הראב"ד

*מי שאבד פסחו עד והשני יקרב. א"א זה שיבוש אלא ירעה עד שיסתאב ויביא בדמיו שלמים:

לחם משנה

ו ומקריב איזה מהם שירצה וכו'. היינו כרבנן דפ' שני שעירים (דף ס"ג) דאמרו כן רבנן גבי כפרה והתימה מהרב מהררי"ק ז"ל שהולך ללמוד זה ממתני' דתמורה בהיות הדבר מפורש גבי פסח בפ' שני שעירים והר"י קורקוס הקשה כאן קושיא חזקה דבשעיר המשתלח פסק רבינו ז"ל כרב דמצוה בראשון וכאן פסק כרבנן ותירץ תירוצים שאין אחד מהן עונה כלל. שתירוץ הראשון שתירץ דבאותי הכא דלא נדחה מחמת עצמו קושיה עליו איך לא השגיח בחלוקה האחרת שכתב רבינו ז"ל בהל' עבודת יוה"כ גבי פר ושעיר שאבדו והפרישו אחרים תחתיהם יקרבו הראשונים והשניים ירעו והא החלוקה היא ממש כי הך דפסח ופסק שם כרב ובודאי לא אתיא ההיא אלא כר' יוסי. וגם מ"ש בתירוץ השני דמדלא כתב יקרב הראשון משמע דלא פסק כרב תימה עליו איך לא השגיח בחלוקה שכתב שם גבי פר ושעיר בהדיא יקרב הראשונים. ועוד קשה עליו דע"כ פסק כרב משום דהוא ז"ל פסק שם דירעה לפי שאין חטאת ציבור מתה כמתני' משמע הא אם היא חטאת היחיד מתה והקשו שם בגמרא הא הוי כמפרים ב' חטאות לאחריות דהאת יקרב והאת ירעה ותירצו כיון דאמר רב ראוי בראשון מעיקרא כמפרים לאיבוד דמי א"כ כיון דכתב רבינו ז"ל לפי שאין חטאת ציבור מתה על כרחיה אית ליה הא דמצוה בראשון דלא מתוקמא כגוונא אחריתי וכ"ת דלית הלכתא כרבי אושעיא דמפרים שתי חטאות לאחריות הא ליתא דרבינו ז"ל פסקה בפ"ד מהלכות פסולי המוקדשין א"כ ודאי ע"כ פסק כרב ותירוץ הראשון נ"כ אי אפשר כדכתיבנא וודאי דקושיא עצומה היא וצ"ע:

יא עצים של צליית הפסח וכו'. לשון זה קשה קצת להולמו דבגמרא אמרו רבה ור' זירא חד אמר בעצים לצלייתו כולי עלמא

כסף משנה

ו מי שאבד פסחו ומצאו וכו'. משנה שם (דף צ"ו) הפסח שנמצא קודם שחיטת הפסח ירעה עד שיסתאב וימכר ויביא בדמיו שלמים וכן התמורתו אחר שחיטת הפסח יקרב שלמים וכן תמורתו. ופירש"י הפסח שאבד והפריש אחר תחתיו ונמצא הראשון קודם שחיטת השני דהיה עומד לפנינו בשעת שחיטה הרי קבעתו בשעת שחיטה בשם פסח וזה שלא הקריבו דחהו בידים לא יקרב עוד הוא עצמו שלמים דאין זה מותר הפסח וכו'. וכן תמורתו אם המיר הוא בו בהמת חולין אע"פ כן הרי הוא כמוהו אין קרב הוא עצמו שלמים אלא דמיו ואם לאחר שחיטת השני נמצא הרי לא קבעתו שעת שחיטה בשם פסח ולא נדחה בידים ויביא שלמים ויקרב הוא עצמו שלמים. ובגמ' רבה אמר קודם שחיטה ולאחר שחיטה שנינו ר' זירא אמר קודם חצות ולאחר חצות שנינו וכו' כתנאי הפסח שנמצא קודם שחיטה ירעה לאחר שחיטה יקרב ר"א אומר קודם חצות ירעה לאחר חצות יקרב משמע דהלכה כרבה דקאי כת"ק דפליג אר"א ועוד דלקמן בגמ' אמרינן דר"י כרבה ס"ל ואיתא תו בגמ' אמר רבא ל"ש אלא בנמצא אחר שחיטה והמיר בו אחר שחיטה אבל נמצא קודם שחיטה והמיר בו אחר שחיטה תמורתו מכח קדושה דהויה אתיא ולא קרבה. ופירש"י ל"ש דתמורה קריבה אלא שנמצא אחר שחיטה שמעי' הפסח לא נדחה אבל נמצא קודם שחיטה שהוא עצמו נדחה אע"פ שתמורתו לא נדחית בידים אינה קריבה שהרי מכח קדושה דחויה באה:

והשתא מ"ש רבינו יקריב איזה מהם שירצה לשם פסח הכי משמע מפירוש רש"י במתני' והכי איכא למגמר מדתנן בפ"ד דתמורה (דף כ"ג) המפרים חטאתו ואבדה והפרים אחרת תחתיה והרי שתיהן עומדות אחת מהן תקרב והשנייה תמות אלמא איזו מהם שירצה יקריב וה"ה לפסח. ומ"ש והשני יקרב שלמים. יש לתמוה עליו שלא הל"ל אלא והשני ירעה עד שיפול בו מום ויביא בדמיו שלמים כמו ששנינו במשנה שכתבתי בסמוך. וכבר השיגו הראב"ד וכתב א"א זה שיבוש אלא ירעה עד שיסתאב ויביא בדמיו שלמים עכ"ל. ואפשר לדחוק ולומר דאה"נ דסבר רבינו שירעה וכו' וקיצר בלשונו משום דלא נתכוין אלא ללמד שהשני לא יקרב לשם פסח. ואפשר לומר דרבינו סבר דמתני' דקתני הני ירעה אתיא כמ"ד *ב"ח נדחים ומהאי דאיהו ז"ל סבר דאין בעלי חיים נדחים כמו שנתבאר בפ"ג מהלכות פסולי המוקדשין ובפ"ו מקרבנות ממילא משמע שהשני הוא עצמו יקרב שלמים. וא"ת היאך פסק רבינו דנמצא קודם שחיטתו שתמורתו אינה קריבה אלא תרעה והא אין ב"ח נדחים. וי"ל דלא מטעם ב"ח נדחים פסק רבינו כן אלא מפני שזה השני היה ראוי להקריבו פסח וראוי להקריבו שלמים וכיון שלא היתה בו קדושה ההיא בלבד קבועה אין בו כח להתפיס תמורתו להקרב וזה ופירוש מכח קדושה דחויה אתיא לדעת רבינו: כתב הר"י קורקוס ז"ל יש כאן מקום עיון במה שכתב רבינו שיקריב איזה שירצה והוא דעת רבנן פ' שני שעירי (דף ס"ד) ורבי יוסי פליג וסבר יקריב הראשון והקשו שם לרב דאמר שאם מת אחד מהזוג של שני שעירים שהדין הוא שיקח זוג אחר ודעת רב שם שהראשון יקרב והשני ירעה נהי דאין ב"ח נדחין יקריב אי זה שירצה ותירצו דרב סבר כר' יוסי דאמר גבי פסח שהראשון יקריב ורבינו כתב והשני מן השנים שהגריל בסוף ירעה והוא דעת רב שמעמידו כרבי יוסי וכאן פסק כרבנן שאי זה שירצה יקריב וא"כ קשיא דידיה אדידיה. ונראה שדעת רבינו שאע"פ שאמרו שם דרב כר' יוסי לאו למימרא דסבר כוותיה גבי פסח אלא ה"ק כי היכי דרבי יוסי סבר גבי פסח מצוה בראשון מפני שהופרש לשם פסח תחלה כן סובר רב כאן ומיהו אפשר שאפילו רבנן מודו שכיון שלא בא דיחוי אלא מצד חבירו אין לדחותו ומתחלה מ"ד יביא הזוג לא לדחות הראשון שלא נדחה מלדון (אלא יפרים אחר ההיו) ואינו מביא שנים אלא לקיים מצות הגרלה אבל גבי פסח כיון שאבד והפריש אחר במקומו כשנמצא די לנו שנאמר שנראה ויקריב אי זה שירצה שלא נצריך אותו להקריב השני דוקא וכמו שנראה מדברי ר"ע שאמר הפסח שאבד ונמצא ירעה וכו' וכן מצאתי בירושלמי סוף פרק מי שהיה הפריש פסחו ואבד וכו' איה שנויי תני מצוה להקריב את הראשון וא"ת תנויי תני מצוה להקריב את השני והטעם שכיון שאבד והפריש אחר מצוה בשלו שהפרישו כיון שהראשון היה אבוד וזה שמיעט רבינו אבל שנאמר שיקריב הראשון אין לנו כי כיון שאבד ועל כרחך צריך שיפרים אחר ובשעת הפרשה לא היה שם הראשון הראשון הפסיד חביבותו אפי' שנמצא ורב אפילו כרבנן אמרה למילתיה. ואפשר עוד שדעת רבינו גם שם שאי זה שירצה יקריב ולכך לא כתב שם הראשון יקרב אלא כתב השני ירעה וכו' והכוונה שאפי' שהקריב הראשון ירעה השני ולא אמרינן ימות הואיל ומתחלה לא הביאו אלא להגריל על של עזאזל שמת. ה"נ אפשר דסד"א שאם הקריב הראשון שהשני א"צ לרעות אלא הוא חולין שלא קידשו הגורל כי לא קידש אלא הצריך קמ"ל שהשני ירעה אף אם הקריב הראשון וכ"ש אם הקריב השני שודאי הראשון רועה כי קדש הוא בלי ספק וכיון שלא כתב שיקריב הראשון ממילא שיקריב אי זה שירצה ואין קפידא בדבר ואם היה צריך להקריב הראשון היה מפרש כן כ"ל עכ"ל:

ז פסח שעברה שנתו וכו'. ברייתא שם (דף ל"ו:):

ח פסח שנתערב בשלמים וכו'. זה פשוט על פי מה שנתבאר דמותר פסח קרב שלמים: נתערב בזבחים אחרים ירעו עד שיסתאבו וכו'. משנה בפרק מי שהיה טמא (דף צ"ח) וכתב רש"י ובדמי היפה שבהם פסח אם קודם הפסח נסתאבו אם לאחר הפסח נסתאבו יביאהו שלמים. וכך הוא בתוספתא אלא שיש בה קצת שינוי: נתערב בבכורות ירעו הכל וכו'. משנה וגמרא שם וכרבנן דפליגי אר"ש:

ט המפריש פסחו עד שלא נתגייר וכו'. בירושלמי פ' האשה קאמר בהו צריך להמנות על פסח אחר וסובר רבינו דהיינו כמ"ד ב"ח נדחים:

י המפריש מעות לפסחו והותירו יביא המותר שלמים. פ"ק דזבחים (דף ט') מימרא דר"ג: הממנה אחרים על פסחו ועל חגיגתו וכו' עד סוף הפרק. בפרק האשה (דף ל') וכרבי דפליגי אמוראי אליביה ובפלוגתא דרבה ור' זירא פסק כמאן דמחמיר:

*אלו דברים תמוהים הן דהא ת"ק הוא דס"ל הכי ביומא והדיא פסק הרמב"ם כוותיה:

מי

משנה למלך

פ"ד יא עצים של צליית הפסח כו'. דברי מרן הם תמוהים הם בעיני דהליכא דמאן דמחמיר מתני' דנתן לה מוקדשין באתנה ע"כ לא מיתוקמא כרבי דהא לא מעייר אלא במצה ומרור ולא מיתוקמא אלא כר"י הגלילי ואולו מדברי רבינו ז"ל בפ"ד מהל' איסורי מזבח הלכה ט"ו נראה דמוקי למתני' דתנן כרבי וכמ"ש מרן שם וזהו הפך מה שפסק כאן. גם מן דין הרואה יראה שדברי רבינו אין להם שום שייכות בפלוגתא דרבה ור' זירא ואם כדברי מרן לא הול"ל אלא שלא הותר למכור הפסח אלא ליקח מצה ומרור ולא חלוק דזו היא פלוגתא דרבה ור"ז. ומאי ואם לקח ממעות הפסח דנקט. ונכונת דברי רבינו נ"ל דהדרכא פסק כמאן דמיקל ופיינו דנקט הרי מעות חולין בפסח ולא מילק. ואח"כ חידש לנו דין אחר שלא נזכר בגמרא והוא דקי"ל דמותר הפסח יקרב שלמים ולא הותרו לו מעות הפסח אלא כדי ליקח בהם פסח ואע"פ שכבר היה מוקדש המעות יוצאין לחולין אבל ליתנם בדבר אחר פשיטא דלא. ומכשירי הפסח הרי הם כפסח ואם הותירו לו ממעות הפסח או שכבר נתמנה עמו בפסח במעות אחרות וזה הפרים עצים לצליית הפסח ומצה ומרור ולקח מזה שהפרים המעות לפסח למנותו עמו במצה ומרור או לסיות לו חלק בעצים שצולה בהם הרי המעות חולין דומיא דפסח עצמו לפי שמכשירי הפסח הרי הם כפסח. ודין זה הוא מוכרח מן הסוגיא דכיון דקי"ל כמאן דמיקל ולא נחלקו אלא בחלוק אבל בעצים ומצה

ומבאר

כפסח. וכן מצה ומרור הואיל והן מכשירי הפסח הרי הם כפסח. ואם לקח ממעות הפסח ממי שמנה אותן עמו כדי למנותן עמו במצה ומרור. או להיות לו חלק בעצים שצולה בהן הרי המעות חולין:

פרק חמישי

א מי [א] שהיה טמא בשעת שחיטת הפסח שאין שוחטין עליו. או שהיה בדרך רחוקה. או נאנס באונס אחר. או ששגג ולא הקריב בראשון. הרי זה מביא פסח בארבעה עשר לחדש השני בין הערבים. ושחיטת פסח זה מצות עשה בפני עצמו ודוחה את השבת שאין השני תשלומין לראשון אלא רגל בפני עצמו לפיכך חייבין עליו כרת: ב *כיצד *מי ששגג או נאנס ולא הקריב בראשון אם הזיד ולא הקריב בשני חייב כרת. ואם שגג או נאנס אף בשני פטור. הזיד ולא הקריב בראשון הרי זה מקריב בשני. ואם לא הקריב בשני אף על פי ששגג הרי זה חייב כרת שהרי לא הקריב קרבן ה' במועדו והיה מזיד. אבל מי שהיה טמא או בדרך רחוקה ולא עשה

השגת הראב"ד

*מי ששגג או נאנס ולא הקריב בראשון אם הזיד. א"א שנה זה במשנתו כרבי. ור' נתן ור' חנינא בן עקביא פליגי עליה:

א סמ"ג עשין רכה:

*[כתוב בהגהות מהר"י אבוהב ביצד מי ששגג כן הוא בס"א וכן נ"ל שצ"ל ע"כ]:

שנאמר

כסף משנה

פ"ה א מי שהיה טמא בשעת שחיטת הפסח וכו' הרי זה מביא פסח בי"ד לחדש השני וכו'. מפורש במקרא בפרשת בהעלותך. ומ"ש ושחיטת פסח זה מ"ע בפני עצמה ודוחה את השבת שאין השני תשלומין לראשון אלא רגל בפני עצמו לפיכך חייבים עליו כרת. בר"פ מי שהיה טמא (דף צ"ג) פלוגתא דתנאי ופסק כרבי ויתבאר בסמוך:

ב מי ששגג או נאנס ולא הקריב בראשון וכו'. שם (דף צ"ג) הזיד בזה ובזה לד"ה חייב שגג בזה ובזה ד"ה פטור הזיד בראשון ושגג בשני לרבי ורבי נתן חייב ולר' חנינא בן עקביא פטור שגג בראשון והזיד בשני לרבי חייב לרבי נתן ולר' חנינא בן עקביא פטור וכבר נתבאר בסמוך שרבינו פוסק כרבי: כתב הראב"ד מי ששגג או נאנס ולא הקריב בראשון וכו'. א"א שנה זה במשנתו כרבי ור' נתן ור"ח בן עקביא פליגי עליה עכ"ל. טעמו לומר דבשלמא בהזיד בראשון ושגג בשני דפסק חייב ניחא דפסק כרבי ור' נתן דרבים נינהו אלא בשגג בראשון והזיד בשני קשה אמאי פסק כרבי דמחייב דהוי יחידאה לגבי ר' נתן ור"ח בן עקביא. וי"ל שטעמו של רבינו משום דאמרינן בגמרא דרבי סבר והדל לעשות הפסח ונכרתה דלא עבד בראשון א"נ קרבן ה' לא הקריב במועדו בשני וממאי דהאי חטאו ישא כרת הוא דקסבר מגדף היינו מברך השם וכתיב במברך השם ונשא חטאו וגמר האי חטאו דהכא מחטאו דהתם מה להלן כרת אף כאן כרת ורבי נתן ור"ח בן עקביא סברי מגדף לאו היינו מברך את השם ובפ"ק דכריתות (דף ז') אמרינן דחכמים ס"ל דמגדף היינו מברך את השם וכיון דקם ליה רבי כחכמים הלכתא כוותיה ואע"פ שרש"י שם משבש גירסת הספרים ומהפך סברת חכמים לר"ע רבינו נקט כגירסת הספרים. וה"ר אברהם בנו של רבינו הקשו לו קושיא זו שהקשה הראב"ד והשיב לא נכנס הספק אלא מזה שאמרת שבין לר' נתן בין לר"ח בן עקביא שני תשלומין דראשון ולא הכין הוא דהכי אמרינן במאי קא מיפלגי רבי סבר שני רגל בפ"ע הוא פירושו שאין השני תלוי בראשון אלא חיוב בעצמו כשאר הרגלים לפיכך אם הזיד לדבריו בראשון ושגג בשני חייב וכן אם שגג בראשון והזיד בשני ור' נתן סבר שני תשלומין לראשון הוא ותקוני לראשון לא מתקנינן ולפיכך לדבריו אם הזיד בראשון ושגג בשני חייב שמשהזיד בראשון נראה לחיוב דתקוני לראשון לא מתקנינן ואם לא ישלם התשלומין אפילו שגג בעת התשלומין חייב לא מפני שלא עשה את השני ששגג בו אלא מפני שלא עשה את הראשון שהזיד בו ור"ח בן עקביא סבר שני תקנתא דראשון הוא ולדבריו אם שגג בראשון אפילו הזיד בשני או שגג בשני אפילו הזיד בראשון פטור כדאמרינן. וטעם הדבר שאם הזיד בראשון לא נראה לחיוב שהרי עשה לו הכתוב לדבריו תקנה בשני ואם שגג בשני פטור שבשעת התקנה שוגג היה וכן אם שגג בראשון והזיד בשני פטור שהראשון שהוא עיקר החיוב פטור הוא עליו מפני ששגג בו ואין השני עיקר חיוב עד שנחייב אותו עליו אם הזיד בו ולא הזיד בראשון הילכך לדברי ר' חנינא אינו חייב אלא כשהזיד בזה ובזה נמצא עכשיו ר' נתן סבר שני תשלומין דראשון ולא תקנתא ור' חנינא סבר שני תקנתא דראשון הוא ולאו תשלומין שענין התשלומין אינו ענין התקנה כדפרישית והנה רבי סבר שני רגל בפ"ע הוא בא ר' נתן וחלק עליו ואמר שני תשלומין בא ר' חנינא וחלק עליו חלוקה אחרת ואמר שני תקנה הוא הילכך הלכה כרבי לגבי כל חד מינייהו דהלכה כרבי מחבירו עכ"ל: ומ"ש אבל מי שהיה טמא או בדרך רחוקה וכו'. שם במשנה (דף צ"ב:) מי שהיה טמא או בדרך רחוקה ולא עשה את הראשון יעשה את השני שגג או נאנס ולא עשה את הראשון יעשה את השני א"כ למה נאמר טמא או שהיה בדרך רחוקה (אלא) שאלו פטורים מן הכרת ואלו חייבים בהכרת ופירש רבינו בפירוש המשנה כשהיה טמא או בדרך רחוקה [בפסח ראשון] ולא עשה את השני אינו חייב כרת לפי שנפטר מפסח ראשון שנאמר בו לשון כרת ודחה לפסח שני שלא נאמר בו לשון כרת וכששגג או נאנס בפסח ראשון ולא עשה את השני חייב כרת כי לשון התורה כל מי שלא היה טמא או בדרך רחוקה ולא עשה פסח כלל חייב כרת והוא אמרו יתברך והאיש אשר הוא טהור ובדרך לא היה וכו' וזה ענין אומרם בכאן אלו פטורים מן ההכרת ואלו חייבים בהכרת עכ"ל. ובזה אין מקום להשגת הראב"ד שכתב אע"פ שהזיד בשני א"א עכשיו סותר את דבריו וכו':

ומי

לחם משנה

עלמא לא פליגי כיון דתקנתא דפסח הוא כי גופא דפסח דמי כי פליגי במצה ומרור רבנן סברי הא אכילה אחריתי היא ורב ככר כיון דהכשרו דפסח הוא כגופא דפסח דמו וחד אמר במצה ומרור נמי כולי עלמא לא פליגי דכתיב על מצות ומרורים יאכלוהו דכיון דמכשירין דפסח נינהו כפסח דמו כי פליגי ליקח בו חלוק ליקח בו טלית רבנן סברי מהיות משה אמר רחמנא החייהו לשה ורבי סבר החייה עצמך משה. ופי' רש"י כולי עלמא לא פליגי דיכול להמנות אחרים ליקח במעות עצים ואם רבינו ז"ל מפרש כפירוש רש"י ז"ל לא היה לו לומר אלא עצים של צליית הפסח לפסח ויכול ליקח ממעות הפסח עצים אבל אינו יכול ליקח שאר דברים אבל מלשון זה שכתב דהוא מפרש דהנמנה כמו שהוא נמנה על גוף הפסח יכול להמנות נ"כ על העצים וכי אמרינן בגמרא לצלייהו כולי עלמא לא פליגי היינו דכשנמנה להיות לו חלק בעצים הוי כאילו נמנה בפסח והמעות חולין. וקשה על זה תרתי. הדא דהשתא כשנמנה בפסח עצמו הוי המעות חולין ויכול לקנות בהן כל מה שירצה כשנמנה להיות לו חלק בעצים מבעיא. מיהו לזה י"ל דסד"א דכשהקדיש זה מעותיו הוא לקנות בהן פסח עצמו וכשיקנה בהן פסח עצמו יהיו המעות חולין אבל כשנמנה להיות לו חלק בעצים ה"א דלא יהיו המעות חולין קמ"ל. ועוד קשה איך יתיישב לפי דבריו מאי דאמרו בגמרא כי פליגי ליקח בו חלוק דאיך אפשר ליישב פירוש כשנמנה ליקח בו חלוק אם יהיו המעות חולין אם לאו, ואם נפרש לומר כשנמנה לקנות חלוק של מצוה או טלית של מצוה אם יקח מאותן המעות כל מה שירצה אם לאו מ"מ קשה דלא שייך בזה טעמא דהחייהו לשה דא"כ אפילו טלית של מצוה איך יכול ליקח וכן למ"ד החייה עצמך משה קשה אם זה נמנה ליקח טלית וחלוק של מצוה מה ענין זה. לזה בשלמא כשנמנה לעצים ולמצוה היינו גופא דשה אבל הכא היאך הוי משה. וכבר עלה בדעתי לדחוק בלשון רבינו ז"ל ולפרשו כפירוש רש"י ז"ל אבל ראיתי אחר העיון כי לא יעלה כלל:

פ"ה ב מי ששגג או נאנס ולא הקריב וכו'. כתב הראב"ד ז"ל שנה זה במשנתו כרבי וכו'. כוונת הר"א ז"ל להשיגו דהיה לו לפסוק כרבי נתן דבחלוקה דפיטור מסייע ליה רבי חנינא ובחלוקה דחיוב מסייע ליה רבי: אבל מי שהיה טמא וכו'. ברים מי שהיה טמא אמרו במשנה א"כ למה נאמר טמא או שהיה בדרך רחוקה שאלו פטורים מהכרת ואלו חייבים בהכרת ומפרש רבינו ז"ל בפירוש המשנה מסכים למ"ש כאן כשהיה טמא או בדרך רחוקה ולא עשה את השני אינו חייב כרת לפי שנפטר מפסח ראשון שנאמר בו כרת ונדחה לפסח שני שלא נאמר בו כרת וכששגג או נאנס בפסח ראשון ולא עשה את השני חייב כרת כי לשון התורה כל מי שלא היה טמא או בדרך רחוקה ולא עשה פסח כלל חייב כרת. ונראה ביאור דבריו דאע"ג דקי"ל כרבי דאיכא כרת בשני משום דכתיב עונו ישא לא קאמר קרא כרת אלא לאיש שבדרך לא היה אבל לכל העולם לא נאמר כרת אלא בראשון והכתוב פטר לטמא ולדרך רחוקה ועונו ישא לא כתיב בזה אבל שגג ונאנס הרי בדרך לא היה וכתיב ביה כרת בשני ולכך חייב. וקשה טובא דהא בגמרא משמע דמאי דקאמר שאלו פטורין ואלו חייבים לא קאי אלא אמזיד והוא לרב ששת וה"ק הלו פטורין ר"ל בשוגג או באונס ואלו חייבים קאי אמזיד והוא ולרב נחמן למזיד להודיה אבל פירוש זה שכתב רבינו ז"ל לא משמעו לא כרב ששת ולא כרב נחמן. וע"ק דכפי מה שפירש רש"י ז"ל בגמ' משמע דקך דרפס דהלו פטורין ואלו חייבין לא אתיא כרב ששת דהאמר לא הורצה דלרב ששת איצטריך קרא לומר אי בעי לא עביד ומתניתין אתיא דלא כרב ששת והפשר דרב ששת בברייתא דר"ע אבל רבינו ז"ל שפסק כרב ששת קשה איך פסק כבריתא דמתני'. ונראה להרץ לקושיא ראשונה דרב ששת ורב אבי דמוקי להו במזיד ואונס וכן רב נחמן דמוקי להו במזיד להודיה הוא משום דבעו לאוקומי ששם מתני' כר' נתן ור' חנינא דאמרי לקמן השגג בראשון אפילו הזיד בשני פטור ולכך קא מתמה בגמרא ואמר בני כרת נינהו כלומר אפילו דקאמר דמתני' איירי בהזיד בשני מ"מ קשה דהיכי נימא דמתני' אתיא דלא כרבי נתן ור' חנינא דלדידהו לאו בני כרת שם אפילו הזיד בשני ולא אפשה נוונא לאוקומי מתני' אלא במזיד והוא. אבל לדידן דקי"ל כרבי אתי דרשה בדרך רחוקה כפשטה וקרא אתא לומר דבדרך רחוקה אפי' הזיד בשני פטור מכרת מה שאין כן בשוגג ונאנס דלרבי חייב. ולקושיא שניה י"ל דסובר רבינו ז"ל דרב ששת דאמר לא הורצה מסתברא קאמר ליה דכיון דאינו ראוי לאכילה בעת עשיית הפסח דהוא בדרך רחוקה אפילו שהם אחר עליו לא הורצה ומה שהקשו בגמרא א"כ למה נאמר טמא דאי לאיעבד בראשון לא שבקינן ליה לא הקשו דנימא דקרא להכי הוא דאתא אלא כדכתבו התוספות ז"ל דפריך מלישנא דמתני' דמשמע מכרת פטור אבל אי בעי למיעבד מלי עביד ואע"ג דר"ע דברייתא משמע דמפיק ליה הא דלא הורצה מהיקשא דטמא דקאמר מה טמא שספק בידו לעשות וכו'. וי"ל דרבינו ז"ל גריס כגירסת התוספות וקאמר מה טמא שאין ספק בידו לעשות מפני הטומאה אף דרך רחוקה שאין ספק בידו לעשות וכו' ומייתי רב ששת מדקאמר ואינו טוטה ע"ש:

נשים

משנה למלך

ומרור אפילו ת"ק מודה מ"מ דאפילו אליבא דת"ק דלית ליה שיורא בפסח מודה דיכול למכור הפסח כדי ליקח עצים ומצה ומרור אלמא טעמא הוי לפי שהם כפסח עצמו. וא"כ לדידן נמי גבי מעות הפסח אע"פ שלא הותר ליקח בהם אלא פסח או שלמים מ"מ עצים ומצה ומרור הרי לפי שמכשירי פסח הם והם כפסח עצמו דבהאי דינא לא פליגי ת"ק ורבי. וכוונה זו נראה בעיני שהיא פשוטה בדברי רבינו ז"ל. ובגור סייתי לומר שע"ם נשל בדברי מרן ז"ל ופסק כמאן דמיקל והכריח הדבר ממה שפסק שמצה ומרור הוא כפסח וע"כ הוא לפי שפסק כמאן דמיקל דאליבא דמאן דמחמיר מצה ומרור אינו כפסח אליבא דת"ק ודוחק וצ"ע. ועיין בס' קרבן חגיגה סי' ע' שכתב דמותר הפסח יכול ליתן אותם כדי לבדוק ולבער החמץ שברשותו יע"ש:

פ"ה א מי שהיה טמא בשעת שחיטת הפסח וכו'. (א"ה עיין במ"ש הרב המחבר לעיל בפ"ו מהל' כלי המקדש הלכה ט'):

עשה את הראשון. *אע"פ שהזיד בשני אינו חייב כרת. שכבר נפטר בפסח ראשון מן הכרת: **ג** ומי שהיה בדרך רחוקה ושחטו וזרקו עליו את הדם. אף על פי שבא לערב לא הורצה וחייב בפסח שני: **ד** טמא שיכול ליטהר בפסח ראשון. שלא טבל אלא ישב בטומאתו עד שעבר זמן הקרבן. וכן ערל שלא מל עד שעבר זמן הקרבן. הרי זה מזיד בראשון. לפיכך אם לא עשה את השני אפילו בשגגה חייב כרת: **ה** כשם שמילת עצמו מעכבתו מלעשות פסח כך מילת בניו הקטנים ומילת כל עבדיו בין גדולים בין קטנים מעכבת אותו. שנאמר המול לו כל זכר ואז יקרב לעשותו. ואם שחט קודם שימול אותם הפסח פסול. *וכן טבילת אמהותיו לשם עבדות מעכבתו. ודבר זה מפי הקבלה שהטבילה לשפחות כמילה לעבדים: **ו** הקטן אין מילת עבדיו וטבילת שפחותיו מעכבתו מלהמנות על הפסח. שנאמר וכל עבד איש להוציא את הקטן: **ז** גר שנתגייר בין פסח ראשון לפסח שני. וכן קטן שהגדיל בין שני פסחים. חייבין לעשות פסח שני. ואם שחטו עליו בראשון פטור: **ח** [א]נשים שנדחו לשני. בין מפני האונס והשגגה. בין מפני הטומאה ודרך רחוקה. הרי פסח שני להם רשות. רצו שוחטין רצו אין שוחטין. לפיכך אין שוחטין עליהן בפני עצמן בשבת בפסח שני: אבל אם היתה האשה אחת מבני חבורה מותר. ואי זו היא דרך רחוקה חמשה עשר מיל חוץ לחומת ירושלים: **ט** מי שהיה בינו ובין ירושלים יום ארבעה עשר עם עליית השמש חמשה עשר מיל או יתר הרי זה דרך רחוקה. היה בינו ובינה פחות מזה אינו בדרך רחוקה מפני שהוא יכול להגיע לירושלים אחר חצות כשיהלך ברגליו בנחת. *הלך ולא הגיע מפני שעכבוהו הבהמות בדחקם. או שהיה בירושלים וחיה חולה ברגליו ולא הגיע לעזרה עד שעבר זמן הקרבן הרי זה אנוס ואינו בדרך רחוקה. מי שהיה חבוש חוץ לחומת ירושלים והבטיחוהו לצאת לערב. שוחטין עליו וכשיצא לערב יאכל. במה דברים אמורים כשהיה חבוש ביד ישראל. אבל אם היה חבוש ביד עכו"ם אין שוחטין עליו עד שיצא. ואם שחטו עליו ויצא הרי זה אוכל. ואם לא יצא

א כמ"ג שם:

השגת הראב"ד

*אע"פ שהזיד בשני. א"א עכשיו סותר את דבריו ומאי שנא טמא ודרך רחוקה ושזיד בשני משוגג או נאנס בראשון והזיד בשני:

השגת הראב"ד

*וכן טבילת אמהותיו. א"א בתוספתא דפסחים בדברים שבין פסח מצרים לפסח דורות:

השגת הראב"ד

*הלך ולא הגיע. א"א אינו תופס דרך הגמרא:

לחם משנה

ח נשים שנדחו לשני וכו'. הרב בעל כ"מ ז"ל הקשה לדברי רבינו ז"ל מדידיה דבפ"ב כתב שעושין חבורה כולה נשים משמע דפסק כר"י דאמר נשים בשני חובה וכאן נראה דפסק כר' יהודה דאמר רשות ותירץ דאע"ג דלענין עושין חבורה בפסח שני פסק כר' יוסי דקי"ל דהלכתא כוותיה לגבי ר' יהודה מ"מ לענין דוחה את השבת לא ראה לפסוק כמותו מדמשמע שם דר"א סבר כוותיה דרבי יהודה בהא. וקשה דא"כ אמאי קאמר בגמרא דהא דר"א אתיא כר' יהודה לימא בגמ' דאתיא כר' יוסי ועד כאן לא פליג ר' יוסי עליה דר' יהודה אלא לענין אם עושין בפני עצמן אבל לענין דחיית שבת מודה דלא דחי דהכי סבר ר' יוסי כי הא דסבר הרמב"ם ז"ל אלא ודאי דהם דברים תלויים זה בזה דאם עושין בפני עצמן דוחה את השבת ואם אין עושין אינו דוחה וצריך עיון:

ט מי שהיה חבוש חוץ לחומת ירושלים וכו'. בפרק האשה אמרינן האונן והמפקח את הגל וכן מי שהבטיחוהו להוציאו מבית האסורין והחולה והזקן שהיו יכולים לאכול כזית שוחטים עליהם ועל כולן אין שוחטין עליהם בפני עצמן שמא יביאו את הפסח וכו' ובגמרא אמר רבה בר הונא אמר ר"י לא שנו אלא בבית האסורין דעכו"ם אבל בית האסורים דישראל שוחטין בפני עצמן כיון דאבטחינהו מפיק ליה וכו' אמר רב חסדא הא דאמרת בית האסורין דעכו"ם לא אמרן אלא חוץ לחומת בית פאגי וכו'. והשתא קשה על רבינו ז"ל דחילוק הנאמר בגמרא בין עכו"ם לישראל לא הוי אלא לשחוט בפני עצמן אבל להיות נמנה עם אחרים ודאי דבכל אופן נמנה ומדברי רבינו ז"ל אינו נראה כן שכתב שוחטין עליו ומלשון זה משמע להמנות עם אחרים ובזה חילק בין העכו"ם לישראל ולא היה לו לומר אלא שוחטים עליו ואין שוחטים בפני עצמן במה דברים אמורים שהוא חבוש ביד עכו"ם אבל ביד ישראל אפילו בפני עצמן שוחטין וכפי שיטת הירושלמי שכתבו התוס' מוקי לה ר' יוסי בר בון בשם ר"י כשהבטיחוהו ישראל אבל חבשוהו עכו"ם אין שוחטין עליהם אפי' עם אחרים אבל שיהם דבר שוה ודאי שרבינו ז"ל האי שפיר כפי זה. אבל תימה לומר דשביק הגמרא דידן ונקט דברי הירושלמי לכך צריך לדחוק ולומר דמאי דכתב רבינו ז"ל שוחטין עליו היינו בפני עצמן אבל דין שוחטין להיות נמנה עם אחרים לא כתב רבינו ז"ל וכן אנו מוכרחים לומר בפ"ו גבי הופר את הגל שכתב רבינו ז"ל שוחטין עליו שמא ימצא מת כו' וע"כ איירי מאי דכתב רבינו ז"ל עליו בפני עצמן דאם אינו כן ודאי דשוחטין כדקאמר במתני': איזהו

כסף משנה

ג ומי שהיה בדרך רחוקה וכו'. שם פלוגתא דר"נ ורב ששת ופסק כרב ששת דהלכתא כוותיה באיסורי:

ד טמא שיכול ליטהר בפסח ראשון שלא טבל וכו'. בפ' אלו דברים (דף ס"ט:) יכול לא יהא ענוש כרת אלא שהיה טהור ושלא היה בדרך רחוקה ערל וטמא שרץ ושאר כל הטמאים מנין ת"ל והאיש:

ה כשם שמילת עצמו מעכבתו מלעשות פסח וכו'. פשוט בר"פ הערל (דף ע':): **וכן** טבילת אמהותיו לשם עבדות מעכבתו וכו': כתב הראב"ד א"א בתוספתא דפסחים *בדברים שבין פסח מצרים לפסח דורות עכ"ל:

ו הקטן אין מילת עבדיו וטבילת שפחותיו מעכבתו וכו'. יש לתמוה דתניא במכילתא וכל עבד איש אשה וקטן מנין ת"ל מקנת כסף מ"מ. ונראה שרבינו היה גריס וכל עבד איש ולא של אשה וקטן:

ז גר שנתגייר בין פסח ראשון לפסח שני וכו'. בר"פ מי שהיה טמא פלוגתא דרבי ור' נתן ופסק כרבי מחבירו. ומ"ש ואם שחטו עליו בראשון פטור. היכא למידק אטו קטן בר היובא ופיטורא הוא. וכתב הר"י קורקוס ז"ל דכיון דרהמנא רבייה לקטן שישחטו עליו וממנין אותו נפטר הוא בכך מן השני:

ח נשים שנדחו לשני וכו'. בפרק האשה (דף צ"א:) אשה בראשון שוחטין עליה בפני עצמה ובשני עושין אותה טפילה לאחרים דברי ר' יהודה ור' יוסי אומר אשה בשני שוחטין עליה בפני עצמה ואין צ"ל בראשון ר"ש אומר אשה בראשון עושין אותה טפילה לאחרים בשני אין שוחטין עליה כל עיקר ופוסק רבינו כר' יהודה וכ"פ עוד בפ"ז משום דאמרינן כמאן אזלא הא דא"ר אלעזר בשני רשות ובראשון חובה ודוחה את השבת כמאן כר' יהודה משמע דהלכתא כוותיה. ויש לתמוה דבפ"ב אבל מ"מ עושים חבורה כולה נשים אפילו בפסח שני משמע דפסק כר' יוסי כמ"ש שם. וי"ל דאע"ג דלענין עושין חבורה שכולה נשים בפסח שני פסק כר' יוסי כדקי"ל דהלכתא כוותיה לגבי ר' יהודה מ"מ לענין דוחה את השבת לא ראה לפסוק כמותו מדמשמע מר"א שכתבתי בסמוך דסבר כר' יהודה בהא: ואי זו היא דרך רחוקה ט"ו מילין חוץ לחומת ירושלים. בפרק מי שהיה טמא (דף צ"ג:) במשנה פלוגתא דתנאי ופסק כר"ע דאמר אי זו היא דרך רחוקה מן המודיעים ולחוץ וכמדתה לכל רוח ואמריק בגמ' אמר עולא מן מודיעים ולחוץ ט"ו מילין:

ט ומ"ש מי שהיה בינו ובין ירושלים יום י"ד עם עליית השמש ט"ו מילין או יתר וכו'. הכי משמע שם בגמ' בט"ו מילין שאמרו הם מתחילים מהנץ החמה לא משלות השחר ואמריק בגמרא עולא לטעמיה דאמר אי זו היא דרך רחוקה כל שאינו יכול ליכנס בשעת שחיטה ופסק כעולא. והטעם לומר דטעמא משום דמשמע קלא דר"י דאמר כמה מהלך אדם ביום עשר פרסאות וכו' לאגמורן כדעולא אתא דאל"כ למג"מ. ומפרש רבינו דכל שאינו יכול ליכנס בשעת שחיטה דאמר עולא היינו תחלת שעת שחיטה דהיינו אחר חצות ושפיר דסוגיא הכי מוכחא דאמר ט"ו מיל מנפרא לפלגא דיומא. ומ"ש הלך ולא הגיע מפני שעכבוהו בהמות בדחקם. ברייתא שם (דף צ"ד) היה עומד לפנים מהמודיעים ואינו יכול ליכנס מפני גמלים וקרונות המעכבות הוהו יכול לא יהא חייב ת"ל ובדרך לא היה והרי לא היה בדרך. ויש לתמוה על רבינו שנראה לכאורה שהוא פוסק בהפך ונראה שזהו שכתב עליו הראב"ד אינו תופס דרך הגמרא ע"כ. ונראה שרבינו מפרש דה"ק יכול לא יהא חייב כרת אם הזיד ולא עשה את השני כדין מי שהיה בדרך רחוקה כיון שנתעכב בדרך ת"ל ובדרך לא היה והרי לא היה בדרך כלומר אע"פ שנתעכב בדרך כיון שעיכובו לא היה מחמת מרחק הדרך קרינן ביה ובדרך לא היה והרי הוא כאונס אחר ואם הזיד ולא עשה את השני חייב כרת. ומ"ש או שהיה בירושלים והיה חולה ברגליו וכו'. ירושלמי פ' מי שהיה טמא היה נתון מן המודיעים ולפנים ורגליו רעות יכול יהא חייב ת"ל והדל יצא זה שלא הדל ונראה דה"פ יכול יהא חייב כרת אע"פ ששגג ולא הקריב בשני ת"ל והדל כלומר דוקא כשהזיד בראשון הוא כששגג בשני חייב כרת יצא זה שלא חדל מלעשות הראשון כרצונו: מי שהיה חבוש חוץ לחומת ירושלים וכו' בד"א כשהיה חבוש ביד

*[בדברי התוספתא דילן הכי איתא מה בין פסח מצרים לפסח דורות מי שהיו לו עבדים שלא מלו ושפחות שלא טבלו מעכבין אותו מלאכול בפסח ראב"י אומר אני כפסח מצרים כתוב מדבר. ורבינו פסק כת"ק, ואם דעת הראב"ד להשיגו על שהיה לו לפסוק כדעת ראב"י דמשנתו קב ונקי אינה השגה דהיינו במשנה דוקא ולא בתוספתא כדאמרינן בכמה דוכתי ודו"ק. ושמא היה להראב"ד ולמהרי"ק גירסא אחרת בתוספתא]:

משנה למלך

ו שנאמר וכל עבד איש כו'. עיין מ"ש מרן. ובפ' הערל (דף ע"ח) אמרינן עבד איש ולא עבד אשה בתמיה. משמע דגם גבי אשה מילת עבדים מעכבת. עוד אני תמיה דלרבינו איצטריך איש למעוטי קטן ואי"כ מה הקשו עבד איש ולא אשה. ועיין במ"ש הר"ב חדושי הלכות בפרק הערל (דף ע"א) אהיא דאמרינן כגון שהיו אביו ואמו הבוסים יע"ש. (א"ס ועיין בפ' השולח (דף ל"ח) ובחדושי הרשב"א שם):

ט אבל אם היה חבוש וכו'. היה לו לרבינו לבאר דזה שאין שוחטין עליו כשהיה חבוש בידי עכו"ם דוקא לשחוט בפ"ע אבל עם אחרים אפילו חבוש בידי עכו"ם שוחטין עליו וכן מבואר בגמרא. והתוס' הביאו שיטת הירושלמי בהפך מ"ש דילן דדוקא בהבטיחוהו ישראל לגמרא שוחטין אבל עכו"ם אפילו עם אחרים אין שוחטין. ויש לתמוה למה תפס שיטת הירושלמי שהיא נגד ש"ס דידן. ואפ"ה קשה דלפום שיטת הירושלמי אפילו בבית האסורים של ישראל אין שוחטין עליהם בפני עצמן

יצא פטור מלעשות פסח שני שהרי נשחט עליו. וכן האונן והחולה והזקן שהם יכולין לאכול ששחטו עליהן ואחר שנזרק הדם נטמאו במת והרי אינן יכולין לאכול. הרי אלו פטורין מלעשות פסח שני:

פרק ששי

א אי [א]זהו טמא שנדחה לפסח שני. כל מי שאינו יכול לאכול את הפסח בלילי חמשה עשר בניסן מפני טומאתו כגון זבים וזבות נדות ויולדות ובועלי נדות. אבל הנוגע בנבלה ושרץ וכיוצא בהן ביום ארבעה עשר הרי זה טובל ושוחטין עליו אחר שיטבול. ולערב כשיעריב שמשו אוכל את הפסח:

ב * [ב]טמא מת שחל שביעי שלו להיות בארבעה עשר אע"פ שטבל והוזה עליו והרי הוא ראוי לאכול קדשים לערב. אין שוחטין עליו אלא נדחה לפסח שני. שנאמר ויהי אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם ולא יכלו לעשות הפסח ביום ההוא מפי השמועה למדו ששביעי שלהן היה ועל זה שאלו אם ישחט עליהן והם יאכלו לערב ופירש להן שאין שוחטין עליהן. במה דברים אמורים בשנטמא בטומאות מן המת *שהנזיר מגלח עליהן אבל אם היה טמא בשאר טומאות מן המת שאין הנזיר מגלח עליהן. שוחטין עליו בשביעי שלו אחר שיטבול ויזה עליו וכשיעריב שמשו אוכל פסחו:

ג זב שראה שתי ראיות וספר שבעה ימים וטבל בשביעי שוחטין עליו והוא אוכל לערב. ואם ראה זוב אחר שנזרק הדם הרי זה פטור מלעשות פסח שני. וכן שומרת יום כנגד יום טובלת ביום השימור כמו שביארנו בביאות אסורות. ושוחטין עליה והיא אוכלת לערב. ואם ראתה דם אחר שנזרק

א סמ"ג שם : ב סמ"ג כל הלשון וע"ש :

השגת הראב"ד

*טמא מת שחל שביעי עד אלא נדחה לפסח שני. א"א אין דרך הלכה הולכת כן שהרי רב דאמר אין שוחטין וזורקין על טמא שרץ מכאן למד ואיהו ס"ל שוחטין וזורקין על טבול יום וא"כ זה טבול יום ורחמנא דחייה אלא האי קרא בשלא טבל ולא הזה דהיינו טמא שרץ ומעשה כי הוה הכי הוה ששחטו וזרקו עליהם קודם טבילה והזייה סברו שיעלה להן ולא שאלו אלא אחר זמן שחיטה ונדחו והכתוב מעיד כן שאמרו אנחנו טמאים לנפש אדם ואם לאחר טבילה והזייה מאי טומאה הויא בהו:

השגת הראב"ד

*שהנזיר מגלח עליהם. א"א לא מצאתי לזה שורש אף אם סברת עצמו הוא כיון שאילו אכל קדש בטומאה זו אין חייבין עליה כרת ולא קרבן אם הזה וטבל דין הוא שלא ידחה מפסחו:

כסף משנה

ביד ישראל וכו'. משנה וגמרא בפ' האשה (דף צ"א). ומ"ש ואם לא יצא פטור מלעשות פסח שני וכו'. במשנה הנזכרת. ומ"ש וכן האונן והחולה והזקן שהם יכולים לאכול וכו'. שם במשנה הנזכרת לפיכך אם אירע בהם פיסול פטורים מלעשות פסח שני. ופירש"י לפיכך הואיל ובשעת שחיטה ראויים היו ונזרק הדם עליהם וכו' פטורין מלעשות פסח שני:

פ"ו א אי זהו טמא שנדחה לפסח שני וכו' כגון זבין וזבות וכו'. בר"פ מי שהיה (דף צ"ג) ת"ר אלו שעושים את השני הזבין והזבות המצורעין והמצורעות ובועלי נדות והיולדות ופירש"י שכל אלו טומאה ארוכה. ומ"ש אבל הנוגע בנבלה ובשרץ וכו', כלומר שאינם אלא טומאת ערב, הרי זה טובל וכו'. הוא מדאיתא בפרק האשה (דף צ') אמר רב יהודה אמר רב שוחטין וזורקין על טבול יום ומחוסר כפורים ואין שוחטין וזורקין על טמא שרץ ועולא אמר אף שוחטין וזורקין על טמא שרץ ופסק כרב יהודה אמר רב משום דרב רבן של כל בני גולה הוא ועוד דסוגיא כוותיה אזלא ובפ' כילד צולין (דף פ"א) אמרו דרבי יוסי סובר כן וגם בר"פ מי שהיה (דף צ"ג) אמרו דר"ע סובר כן וכ"כ בתוספות דכמה תנאי סברי כרב ופירש"י אין שוחטין וזורקין על טמא שרץ ואע"פ שבידו לטבול היום ובגמ' לרב ומ"ש טבול יום דחזי לאורתא טמא שרץ נמי חזי לאורתא מחוסר טבילה טבול יום נמי מחוסר הערב שמש משא"ה ממילא ערבא מחוסר כפורים נמי הא מחוסר כפרה הוא שקינו בידו טמא שרץ נמי הרי מקוה לפניו דילמא פשע א"ה מחוסר כפורים נמי דילמא פשע כגון דמסרינהו לב"ד וכו' חזקה אין ב"ד של כהנים עומדים משם עד שיכלו מעות שבשופרות:

ב טמא מת שחל ז' שלו להיות בי"ד וכו' אין שוחטין עליו אלא נדחה לפסח שני וכו'. גם אליבא דרב יהודה אמרי' הכי: כתב הראב"ד אין דרך ההלכה הולכת כן וכו'. ואני אומר שמ"ש שסברי רב דאמר אין שוחטין וזורקין מכאן למד, כלומר דאמרינן בגמרא לרב דאמר אין שוחטין וזורקין על טמא שרץ מדאורייתא לא חזי מדכתיב איש איש כי יהיה טמא לנפש מי לא עסקינן שחל שביעי שלו להיות בע"פ דהיינו כטומאת שרץ ואמר רחמנא נדחי. וי"ל לדעת רבינו דאע"ג דאמרינן דטמא מת שחל שביעי שלו בע"פ דהיינו טמא שרץ לאו לגמרי מדמי להו אלא לומר דכשם שטמא מת אע"פ שיכול לעלות בו ביום אמר רחמנא נדחי ה"נ טמא שרץ מיהו לא כדאיתא והא כדאיתא בטמא שרץ אחר שטבל שוחטין וזורקין עליו משא"כ בטמא מת באפי' הזה וטבל אין שוחטין וזורקין עליו. ומ"ש דקרא בשלא הזה ולא טבל ומעשה הוה ששחטו וזרקו עליהם קודם טבילה והזייה ולא שאלו אלא אחר זמן שחיטה ונדחו, דברי תימה הם למה לא שאלו קודם מעשה ושאלו אחר מעשה וכי בתר דעבדין מתמלכין ועוד קשה למה נדחו הל"ל להם שיזו עליהם ויטבלו והא"כ ישחטו להם פסח אחר ויזרקו עליהם את הדם ועוד שהרי בסיפרי מפורש כדברי רבינו והביאו רש"י בפירושיו בפרשת בהעלותך למה נגרע אמר להם אין קדשים קרבים בטומאה אמרו לו א"כ יזרק הדם על הטמאים והבשר יאכל לטהורים אמר להם לא שמעתי עמדו ואשמעה. ומ"ש עוד הראב"ד והכתוב מעיד כן שאמרו אנחנו טמאים לנפש אדם ואם לאחר טבילה והזייה מאי טומאה הויא בהו. תמהני איך פה קדוש יאמר דבר זה דכל זמן שלא העריב שמשן אכתי לאו טהורים נינהו ועוד לפי דבריו דברי נבואות דברו לומר שהם טמאים והיו יכולים ליטהר בהזייה וטבילה ועוד היכי קאמר ביום ההוא לא היו יכולים הא למחר היו יכולים והלא כך היו יכולים ביום כמו למחר שאם יטבלו בו ביום היו יכולין לעשות ואם לא יטבלו גם למחר לא יכולים לעשות. ועוד קשה על הראב"ד שהכתוב מכחישו שכתוב אנחנו טמאים לנפש אדם למה נגרע לבלתי הקריב את קרבן ה' ואם כדבריו כבר הקריבו קרבן לה' ולא היתה השאלה אלא אם יעלה להם הקרבן שהקריבו כבר קודם הזייה וטבילה. ודוחק גדול לפרש דלבלתי הקריב את קרבן ה' היינו שיעלה להם הקרבן שכבר הקריבו דאין זה במשמע וכמדומה לי שזו ראיה שאין עליה תשובה. ומ"ש בד"א בשנטמא בטומאות מן המת שהנזיר מגלח עליהם וכו': כתב הראב"ד שהנזיר מגלח עליהם א"א לא מצאתי לזה שורש וכו'. ביאור דבריו ש"א מצא שורש לחילוק זה כלומר שהראב"ד סובר שאף בטומאות שהנזיר מגלח עליהם אם טבל והזה שוחטים עליו כמבואר בדבריו בהשגה שקודם זו ואפי' לפי סברת רבינו שסובר שאע"פ שטבל והזה אין שוחטין עליו דין הוא לומר דה"מ בטומאות שהנזיר מגלח עליהם אבל בטומאות שאין הנזיר מגלח עליהם כיון שאם אכל קדש בטומאה זו אין חייבין עליה לא כרת ולא קרבן דין הוא שלא ידחה מפסחו. ויש נוסחא בהשגה א שבמקום אף אם סברת עצמו הוא כתוב אבל סברת עצמו היא והיא הנוסחא הנכונה:

ג זב שראה שתי ראיות וספר שבעה ימים וכו'. בפ' האשה (דף צ') תנן זב שראה שתי ראיות שוחטין עליו בשביעי. ומ"ש וטבל בשביעי. בגמ' אמרינן הכי אליבא דרב יהודה דאמר שוחטין וזורקין על טבול יום ואין שוחטין וזורקין על טמא שרץ וכבר נתבאר בסמוך שרבינו פסק הלכה כמותו. ומ"ש ואם ראה זוב אחר שנזרק הדם הרי זה פטור מלעשות פסח שני. בפרק כילד צולין (דף פ"א) ר' יוסי אומר זב בעל שתי ראיות ששחטו וזרקו עליו בשביעי שלו ואחר כך ראה וכן שומרת יום כנגד יום ששחטו וזרקו עליה בשני שלה ואח"כ ראתה הרי אלו מטמאים משכב ומושב למפרע ופטורים מלעשות פסח שני: וכן שומרת יום כנגד יום וכו'. משנה פרק האשה שם (דף צ'). ומ"ש טובלת קודם שישחטו עליה. הוא אליבא דרב יהודה שפסק רבינו כמותו כמו שנתבאר בסמוך. ומ"ש אם ראתה דם אחר שנזרק דם הפסח פטורה מלעשות פסח שני. נתבאר

לחם משנה

פ"ו א איזהו טמא שנדחה לפסח שני וכו'. ברייתא בפ' מי שהיה ובגמ' מוקמינן הך ברייתא שהזכירה נדות ויולדות כר' יוסי דאמר נשים בשני חובה. וקשה דהא רבינו ז"ל פסק לעיל כמ"ד רשות ומיהו אפשר לתרץ כמו שתירץ הרב בעל כ"מ ז"ל שם דשוחטים בפני עצמן אע"פ שהיה רשות ומאי דקאמר בגמרא דאתי כר' יוסי הוא משום דמשמע ליה דברייתא דכייל נדות ויולדות בהדי אידך הוא שיהיו שוחטות בפני עצמן וא"כ אתי כתירוץ הרב בית יוסף ז"ל. ולי נראה כדכתיבנא:

אבל הנוגע בנבלת שרץ וכו' הרי זה טובל ושוחטין עליו אחר שיטבול וכו'. רבינו ז"ל פסק כמ"ד אין שוחטין וזורקין על טמא שרץ. וקשה קצת דבפרק כילד צולין (דף פ') בעי רב חמא כהן המרצה בקרבנותיהן הותרה לו טומאת התהום או לא מי אמרינן כי גמירי טומאת התהום בבעלים וכו' ופשטה דהא דתני ר' חייא לא אמרו טומאת התהום אלא למת בלבד ואמרו שם אלא בעשה פסח הניחא למ"ד אין שוחטין וזורקין על טמא שרץ אלא למ"ד שוחטין וזורקין וכו' השתא טומאה ידועה הותרה לו טומאת התהום לא כ"ש וכו' משמע למ"ד אין שוחטין וזורקין ליכא פשיטותא. ורבינו ז"ל פסק בה' ביאת מקדש פ"ד דכהן המרצה הותרה לו טומאת התהום. וי"ל דהא דכתב רבינו ז"ל כן משום דבבעיא אחריתי דאיכא שם בעי רב יוסף וכו' ואמרו שם את"ל כהן המרצה וכו' הותרה לו טומאת התהום ורבינו ז"ל אית ליה דכל את"ל פשיטותא הוא ומשום הכי פסק רבינו ז"ל כן בהלכות ביאת מקדש תדע לך דאפילו למ"ד שוחטין לא אסיק התם בגמ' פשיטותא אלא ודאי משום הכי אית ליה לרבינו הך פשיטותא:

טמא

משנה למלך

עצמן ולמה לא ביאר זה רבינו וכתב סתם שוחטין דמשמע אפילו בפני עצמן. וכן קשה גבי אונן וחולה שיכולין לאכול כזית שפירש במשנתנו שאין שוחטין עליהם בפני עצמן למה סתם הרב שישחטו עליהם ולא כתב שוחטין דמשמע לכתחלה. גם לא פירש דדוקא עם אחרים אבל לעצמן לא. גם מהריק"א לא הרגיש בכל זה ולא ידעתי למה:

פ"ו ב טמא מת שחל שביעי שלו וכו'. עיין בדברי מרן ואיני רואה סתירה לסברת הראב"ד מכל מה שהקשה הרב ז"ל דמ"ש וכי בתר דעבדין מתמלכין אינו דאינהו סבור דאפילו בלא טבילה כיון דלאורתא חזו היו יכולין להקריב ובתר הכי לטבול ומש"ה שחטו עליהם וכשנודע הדבר לפני משה רבינו אמר להם שאין קדשים קרבין בטומאה אפילו דחזו לאורתא והם השיבו לו דמסיקן ידע זה כיון דלאורתא בשעת אכילה חזו לאכול קרבנם ישחטו הפסח נמי ע"י שלוחם ועל זה הוזקק לשאול פי הדיבור. ומה שטען הרב דאמאי לא אמר להן שיטבלו וישחטו קרבן אחר. כבר כתב הראב"ד בלשונו שכבר עבר זמן שחיטת הפסח ומה יאמר עוד. ובזה נסתלקה נמי מאי דהביא הרב מלשון ספרי דאין משם ראיה נגד הראב"ד. והתוס' הוסיפו לבאר בפ' האשה דאה"נ דהם טבלו והקריבו קרבן אחר אלא דמשה אמר להם אם לא תטבלו והקריבו נזקקין אתם לפסח שני, ותשובת הדיבור היתה לכל ישראל. ומ"ש הרב שזו ראיה שאין עליה תשובה תמיה אני לגמ

שנזרק דם הפסח פטורה מלעשות פסח שני. ואין שוחטין על הנדה בשביעי שלה. שהרי אינה טובלת עד ליל שמיני ואינה ראויה לאכול קדשים עד ליל תשיעי:

ד [א]מחוסרי כפורים שחל יום הבאת קרבנותיהן בארבעה עשר. שוחטין עליהן ומקריבין קרבנותיהן בארבעה עשר בניסן בין קודם שחיטת הפסח בין אחר שחיטתו. ואוכלין פסחיהן לערב. ואין שוחטין עליהן עד שימסרו קרבנותיהן ביד בית דין שמא יפשעו ולא יקריבו אותם:

ה מצורע שחל שמיני [ב]שלו להיות בארבעה עשר וראה קרי בו ביום הרי זה טובל ונכנס לעזרת נשים ומביא קרבנותיו. ואע"פ שטבול יום אסור להכנס לעזרת נשים. הואיל ואיסורו להכנס שם מדבריהם כמו שביארנו בהלכות ביאת מקדש. ויום זה הוא יום הקרבת הפסח במועדו. יבוא עשה שיש בו כרת וידחה איסור של דבריהם:

ו טמא מת שחל שביעי שלו להיות בשבת. אין מזין עליו. אלא למחר. ואפילו חל שביעי שלו להיות בשלשה עשר בניסן והוא שבת *ידחה ליום ארבעה עשר. ומזין עליו ואין שוחטין עליו כמו שביארנו. אלא ידחה לפסח שני. *והלא איסור הזייה בשבת משום שבות והפסח בכרת והיאך יעמידו דבריהם במקום כרת. מפני שביום שהוא אסור בהזייה משום שבות אינו זמן הקרבן שחייבין עליו כרת. לפיכך העמידו דבריהן במקומן אע"פ שהדבר גורם לעתיד לבוא לעמוד במקום כרת:

ז ישראל ערל שמל בערב הפסח שוחטין עליו אחר שמל. אבל גר שנתגייר ביום ארבעה עשר ומל וטבל אין שוחטין עליו שאינו אוכל לערב והרי הוא כפורש מן הקבר שצריך שבעה ימים ואחר כך יטהר. גזירה שמא יטמא גר זה למת לשנה הבאה ביום ארבעה עשר ויטבול ויאכל לערב ויאמר אשתקד כך עשו לי ישראל כשמלתי טבלתי ואכלתי לערב. והלא גזירה זו מדבריהם ופסח בכרת והיאך העמידו דבריהם במקום כרת *ביום הקרבן שהוא יום ארבעה עשר. מפני שאין הגר מתחייב במצות עד שימול ויטבול. ואינו טובל עד שירפא מן המילה כמו שביארנו בענין הגירות. לפיכך העמידו דבריהם במקום זה. שהרי זה המל יש לו

א סמ"ג שם: ב סמ"ג שם:

השגת הראב"ד

*ידחה ליום ארבעה עשר ומזין עליו. א"א כל זה שיבוש שאם בא שביעי שלו בשבת כלל הפסיד שאין מזין לעולם אלא שלישי ושביעי שיהא השביעי חמישי לשלישי אלא שאין קפידא שיהיה שלישי ושביעי לפרישתו מן המת. ומה שאמר שאין שוחטין עליו אפילו לאחר טבילה והזייה כבר כתבנו מה שנראה לנו:

*והלא איסור הזייה וכו' עד אינו זמן הקרבן. א"א זה המפרש שפירש טעם להזאה וערל למה העמידו דבריהם במקום כרת לא עמד טעמו בו כי יום ארבעה עשר הוא זמן שחיטת הפסח וזריקתו והם לעונש הכרת עצמו והערל אם יטבול ביומו מה בכך ולמה נמנע אותו מלאכול ועוד דב"ה אמרי אפילו ערל שמל שלשה ימים קודם הפסח קאמרינן שלא יטבול ומצריכין אותו הזייה ג' וז' והרי נרפא מן המכה אם לא הזה ושנה וטבל והזה לא יאכל. ועוד לדבריו מצורע למה לא העמידו דבריהם והרי היא כהזייה אבל הטעם לכולן שהשבות שיכול לבא לידי איסור כרת בו העמידו דבריהם במקום כרת דהאי כרת והאי כרת והיינו ערל עכו"ם כמו שאמרו גזירה שמא יטמא במת לשנה הבאה וכו' והזאה נמי שמא יעלנה בידו וכו' וכן איזמל אבל אונן ובית הפרס שנידש ומצורע לבהונות אין כאן גזירה לפיכך לא העמידו:

*ביום הקרבן שהוא יום י"ד. א"א כאן סותר מ"ש למעלה שהוא עושה בכאן יום י"ד זמן הקרבן ולפי דבריו שם ע"ו לומר כאן ליל ט"ו שהוא זמן אכילתו:

לחם משנה

ו טמא מת שחל להיות וכו'. מ"ש הר"א ז"ל בהשגות שלא שאלו עד זמן שחיטה נ"ל דכוונתו לומר עד שעבר כל זמן שחיטה דהיינו בין השמשות ובזה נסתלקו ממנו כמה קושיות שהקשה עליו הרב בעל כ"מ ז"ל. הא' דלמה נדחו שהיה לו לומר להם שיזו עליהם ויטבלו ואח"כ ישחטו וכו' ועוד מה שהקשה לפי דבריו דהרי נזורות דברו שהיו יכולים ליטהר בהזיה וטבילה ועוד מה שהקשה דהיכי קאמר ביום ההוא לא היו יכולים אבל למחר היו יכולים והלא כך היו יכולים ביום ההוא כמו למחר וכו' דכל אלו הקושיות נמשכו להרב ז"ל מפני שהבין בדברי הר"א ז"ל דמ"ש עד זמן שחיטה ר"ל עד התחלת זמן שחיטה אבל כפי מ"ש שפירוש עד סוף זמן שחיטה אין כאן אחת מן הקושיות שהקשה דלא היה להם פנאי להזות ולטבול ולשחוט פסח דכבר עבר הזמן ולא דברו דברי נזורות דיפה אמרו שמאיס מפני שעבר היום והיאך יכולים ליטהר ויפה אמר הכתוב ולא יכלו לעשות וכו' מפני שעבר זמן השחיטה שאין שוחטין בלילה אבל למחר היו יכולים וכ"ת איך טעו כל כך זמן ולא שאלו עד שעבר כל זמן השחיטה י"ל דלא שמו אל לבם לספק בדבר עד העת ההיא ודוחק: והלא איסור הזיה בשבת משום שבות וכו'. כתב הראב"ד ז"ל זה המפרש פירש טעם להזאה וערל וכו'. וכתב ועוד לדבריו מצורע למה לא העמידו דבריהם והרי הוא בהזיה כפי מה שהבין בדבריו הרב בעל כ"מ ז"ל שמצורע מותר להזות עליו בשבת יפלו עליו כמה קושיות שהקשה עליו הרב הנזכר. ועוד קושיא אחרת חזקה דא"כ איך תירץ הוא קושיא זו במ"ש שהשבות שיכול לבא לידי איסור כרת בו העמידו דבריהם דא"כ הזית מצורע הרי יכול לבא לידי איסור כרת כמ"ש הוא עצמו והזאה נמי שמא יעלנה בידו וכו'. ע"כ נ"ל ודאי שאין כוונת הראב"ד ז"ל כמו שחשב הרב בעל כ"מ ז"ל דמקשה לו מהזאת מצורע אלא כוונתו להקשות על רבינו ז"ל כפי מה שהבין הוא בדבריו דהטעם שנתן להזאה משום דביום י"ד כשעושה הזאה אינו זמן הקרבן אלא החיוב כרת הוא בא אם לא יאכל הפסח בלילה והזאה היא ביום י"ד דא"כ מצורע שחל שמיני שלו להיות בי"ד וראה קרי בו ביום הרי זה טובל וכו' הואיל ואיסורו להכנס שם מדבריהם והרי שם הטעם עצמו דהאיסור דהוא נדחה הוא ביום והכרת בלילה וא"כ איך נדחה מפני איסור כרת לפי טעמו של רבינו ז"ל. ומ"ש והרי בהזיה נ"ל דטעות יש כאן ונתחלף הכ"ף ושמו במקומה בי"ת וצ"ל כהזיה כלומר הטעם שפירש רבינו ז"ל בהזיה שלא העמידו יש במצורע וא"כ למה העמידו דבריהם במצורע. ואיכא למידק לפי סברת רבינו ז"ל שכשהזה ביום י"ד אין שוחטין עליו דאמרינן בפ' אלו דברים השיב ר"ע הזאה שמא מה תוכיח שחל שביעי שלו להיות בשבת ובערב הפסח והוא משום שבות ולדברי רבינו ז"ל קשה דהזאת טמא מת שהוא בשביעי בערב פסח למה תדחה בשבת הא אפי' שיזו אותו בשבת אין שוחטין עליו. וי"ל דהך בערב הפסח לפי דעת רבינו ז"ל לאו דוקא אלא הוא בי"ג בניסן והכי אשכחינן בס"פ האשה דאמרו שם מצורע שחל שביעי בערב הפסח והתם ודאי שביעי לאו דוקא אלא שמיני הוא דאין הזאה אלא בשמיני הכא נמי להעת רבינו ז"ל לאו דוקא:

האונן

כסף משנה

נתבאר בסמוך. ומ"ש ואין שוחטין על הנדה בשביעי שלה וכו'. שם (דף צ':):

ד מחוסרי כפורים ושחל יום הבאת קרבנותיהם בי"ד וכו' עד ולא יקריבו אותן. שם וכתבתיו בר"פ זה:

ה מצורע שחל שמיני שלו להיות בי"ד וראה קרי בו ביום וכו'. בסוף פרק האשה (דף צ"ב):

ו טמא מת שחל שביעי שלו להיות בשבת אין מזין עליו. בר"פ אלו דברים (דף ס"ט ס"ו) פלוגתא דתנאי ופסק כר"ע ובס"פ האשה (דף צ"ב) פסק רבא הכי. ומה שכתב ואפי' חל שביעי שלו להיות בי"ג בניסן והוא שבת ידחה ליום י"ד. פשוט הוא: וכתב הראב"ד כל זה שיבוש שאם בא שביעי שלו בשבת וכו'. ורבינו חולק על הראב"ד וסובר שא"צ שיהא השביעי חמישי לשלישי אלא אפילו היה ט' או י' אין בכך כלום כמ"ש בפי"א מהל' פרה. ומ"ש רבינו ומזין עליו ואין שוחטים עליו כמו שביארנו אלא ידחה לפסח שני. הוא מ"ש בפרק זה שטמא מת שחל שביעי שלו להיות בי"ד אע"פ שטבל והוזה עליו אין שוחטין עליו אלא נדחה לפסח שני. ומ"ש רבינו והלא איסור הזייה בשבת משום שבות והפסח בכרת והיאך יעמידו דבריהם במקום כרת וכו': כתב הראב"ד א"א זה המפרש שפירש טעם להזאה וערל וכו'. ואיני מבין דברין שמ"ש רבינו מפני שביום שהוא אסור בהזייה משום שבות אינו זמן הקרבן שחייבין עליו כרת אינו טעם אלא לכשחל שביעי שלו בי"ג שחל להיות בשבת למה אין מזין עליו בו ביום אבל לכשחל שביעי שלו בי"ד שחל בשבת א"צ טעם זה שהרי אפילו יזו עליו בו ביום אין שוחטין עליו לדעת רבינו כמו שנתבאר בפ' זה. ומ"ש והערל אם יטבול ביומו מה בכך ולמה נמנע אותו מלאכול עכ"ל. גם זה איני מבין שמה יש בזה למה שנתן טעם רבינו שהעמידו דבריהם במקום כרת מפני שעדיין אינו חייב במצוה ומוטב שלא נניחנו לטבול בו ביום והתקיים גזירת חכמים. ומזה התשובה ג"כ למ"ש ועוד דב"ה אפילו ערל שמל ג' יום קודם הפסח קאמרי שלא יטבול ויאכל וכו' שמוטב שלא יטבול להתחייב במצוה מש־טבול והתקיים גזירת חכמים ואפשר שאפילו טבל ופבל אין שוחטין עליו דלא נתנו הכמים דבריהם לשיעורים. ומ"ש ועוד לדבריו מצורע למה לא העמידו דבריהם והרי הוא בהזייה עכ"ל. איני יודע מי הגיד לו שמצורע אסור להזות עליו בשבת שלא סבר כן לא בגמ' ולא בדברי רבינו ולא עוד אלא שודאי ה"ה נו ליטהר אם חל שביעי שלו להיות בשבת אם מפני שלא בהזייה בלבד שהיא משום שבות הוא נטהר שהרי צריך שחיטת הצפור שהיא מן התורה ועוד שאע"פ שהזו עליו בשביעי אין שוחטין עליו את הפסח עד שיביא קרבנותיו ואם חל י"ד להיות בשבת א"א לו להביא קרבנותיו שהרי אינם דוחים את השבת וא"כ לא ה"ל מקום להראב"ד להזכיר הזיית מצורע כאן ומה שאמרו בס"פ האשה שבמצורע לא העמידו דבריהם במקום כרת היינו שהתירו לו ליכנס לעזרת נשים אע"פ שהוא טבול יום. ומ"ש אבל הטעם לכולם שהשבות שיכול לבא לידי איסור כרת וכו' יש מקום לבעל דין לחלוק שלא היה לחכמים לדחות עכשיו איסור כרת ודאי בערל משום גזירת ספק שמא יבא שנה אחרת לידי ספק כרת. ומה שכתב וכן איזמל אבל אונן ובית הפרס שנידש ומצורע לבהונות וכו'. מבואר בס"פ האשה (דף צ"ב):

ז ישראל ערל שמל בע"פ שוחטין עליו אחר שמל. שנוי בס"פ האשה שם. ומה שכתב אבל גר שנתגייר ביום י"ד ומל וטבל אין שוחטין עליו וכו'. שם פלוגתא דב"ש וב"ה ופסק כב"ה. ומ"ש והלא גזירה זו מדבריהם והפסח בכרת והיאך העידו דבריהם במקום כרת וכו': כתב הראב"ד ביום הקרבן שהוא יום י"ד. א"א כאן סותר מה שאמר למעלה וכו'. זה נמשך אחר מ"ש בהשגה שקודם זו לא עמד טעמו בו כי יום י"ד הוא זמן שחיטת הפסח וזריקתו והם לעונש הכרת בעצמו

משנה למלך

ומה שהקשה עליו הר"ב כל ההגדה שהוא דכיון דמה שאמרו קדם טבילה אינו עולה להם הו"ל כאילו לא הקריבו מאחר שהוזקקו לפסח שני. סוף דבר שונים הגמרא שוכחת כדברי הראב"ד וגם סבר סתום' נמי הכי הוא ודו"ק:

אבל

לו שלא לטבול עד שיבריא ולא יבוא לידי חיוב כלל:

ח מי שבא בבית הפרס הרי זה מנפח והולך ואם לא מצא עצם ולא נטמא שוחט ואוכל פסחו ואע"פ שהלך בבית הפרס. שטומאת בית הפרס מדבריהן כמו שביארנו בהלכות טמא מת ולא העמידו דבריהם במקום כרת כמו שביארנו. וכן בית הפרס שנדוש טהור לעושה פסח:

ט האונן ראוי לאכול הפסח לערב. מפני שאנינות לילה מדבריהם לא העמידו דבריהם במקום כרת בדבר זה אלא שוחטין עליו וטובל ואחר כך אוכל כדי שיפרוש מאנינותו ולא יסיח דעתו. במה דברים אמורים שמת לו המת אחר חצות שכבר נתחייב בקרבן פסח. אבל אם מת לו המת קודם חצות אין שוחטין עליו אלא ידחה לשני. ואם שחטו עליו וזרקו הדם טובל ואוכל לערב. מת לו מת בשלשה עשר וקברו בארבעה עשר הרי הוא ביום קבורה אונן מדבריהם ואינו תופס לילו מדבריהם. לפיכך שוחטין עליו וטובל ואוכל לערב אף בשאר הקדשים. ויום שמועה ויום ליקוט עצמות הרי הוא כיום קבורה. לפיכך מי שלקט עצמות מתו ביום ארבעה עשר או ששמע שמת לו מת שוחטין עליו וטובל ואוכל בקדשים לערב:

י מי שחופר בגל לבקש על המת אין שוחטין עליו שמא ימצא שם המת בגל והרי הוא טמא בשעת שחיטה. שחטו עליו ולא נמצא שם מת הרי זה אוכל לערב. נמצא שם מת אחר שנזרק הדם. אם נודע לו בודאי שהיה טמא בשעת זריקת הדם כגון שהיה גל עגול הרי זה חייב בפסח שני. ואם ספק הדבר ושמא לא היה עומד על הטומאה בעת זריקה ולא נטמא אלא אחר זריקה הרי זה פטור מפסח שני:

יא מי שעבר בדרך ומצאו מת מושכב לרוחבה של דרך. אם היה המת טומאת התהום אע"פ שהוא טמא לתרומה הרי זה טהור לפסח ושוחט ואוכל פסחו ואע"פ שאפשר שנגע. הואיל והיא טומאת התהום טהור לפסח. ואע"פ שהמת שלם והוא מן הקצה אל הקצה הרי זה עושה פסחו עד שידע בודאי שנטמא בו. במה דברים אמורים כשהיה מהלך ברגליו שהרי אפשר שלא ינע אבל אם היה רוכב או טעון משא הרי זה טמא אע"פ שהיא טומאת התהום. לפי שאי אפשר שלא ינע ושלא יסיט ושלא יאהיל. וכבר ביארנו טומאת התהום בהלכות נזירות:

יב מי שעשה פסח בחזקת שהוא טהור ואחר כך נודע לו שהיה טמא בטומאת התהום אינו חייב בפסח שני ודבר זה הלכה מפי הקבלה. אבל אם נודע לו שהיה טמא בטומאה ידועה חייב בפסח שני:

יג מי שנטמא במת והוזה עליו שלישי ושביעי ובשביעי שלו נטמא בקבר התהום ולא ידע ועשה פסח בחזקת שהוא טהור ואחר כך נודע לו שהוא טמא בטומאת התהום אינו חייב בפסח שני. שכיון שטבל בשביעי פסקה טומאה הראשונה. *אבל אם נטמא בטומאת התהום בששי לטומאתו ולא ידע עד שעשה הפסח. הרי זה חייב בפסח שני שחזקת הטמא טמא עד שיהיה טהור ודאי שרגלים לדבר:

רבים

כסף משנה

בעלמא וכבר כתבתי שם כי מ"ש רבינו מפני שהיום שהוא אסור בהזייה משום שבות אינו זמן הקרבן שמחייבים עליו כרת אינו טעם אלא לכשחל שביעי שלו בי"ג שחל להיות בשבת למה אין מזין עליו בו ביום ואינו טעם לכשחל ז' שלו בי"ד שחל להיות בשבת כי גם רבינו סובר שם כי יום י"ד הוא זמן הקרבן והם דבריו כאן ואין בהם סתירה:

ח מי שבא בבית הפרס הרי זה מנפח והולך ואם לא מצא עצם ולא נטמא שוחט ואוכל פסחו וכו'. בפסחים סוף פרק האשה שם. ומ"ש וכן בית הפרס שנדוש טהור לעושה פסח. מימרא שם:

ט האונן ראוי לאכול הפסח לערב וכו'. משנה וגמרא שם (דף צ"א:). ומ"ש טובל ואח"כ אוכל. שם במשנה ובפרק בתרא דחגיגה. ומ"ש בד"א שמת לו מת אחר חצות וכו'. היינו כאוקימתא דאביי בזבחים פרק טבול יום (דף ק'). ומ"ש ואם שחטו וזרקו עליו טובל ואוכל לערב. ג"ז נלמד מאוקימתא דרבא שם אידי ואידי אחר חצות ול"ק כאן קודם ששחטו וזרקו עליו כאן לאחר ששחטו וזרקו עליו. ומשמע לרבינו דאביי ורבא לא פליגי לענין דינא דבמת אחר חצות שוחטין עליו ואוכל ובמת קודם חצות אין שוחטין עליו ואם שחטו וזרקו עליו אוכל וליכא בינייהו אלא לענין תרוצי מתנייתא דמר מתרץ להו הכי ומר מתרץ להו הכי: מת לו מת בי"ג וקברו בי"ד וכו'. גם זה שם אוקימתא דרב אשי וביאור הדברים דאנינות דיום מיתה והוא ג"כ יום קבורה הוי דאורייתא ואנינות לילה שאחריו הוי מדבריהם אבל אנינות יום קבורה שאינו יום מיתה אינו אלא מדבריהם ובלילה של אחריו אין אנינות כלל אפי' מדבריהם כך מבואר בגמ' וגם בדברי רבינו פ"ב מהלכות ביאת מקדש: ויום שמועה ויום ליקוט עצמות הרי הוא כיום קבורה וכו' עד וטובל ואוכל בקדשים לערב. משנה בס"פ האשה. ובגמרא (דף צ"ב) מלקט עצמות הא בעי הזאה שלישי ושביעי אימא שליקטו לו עצמות ורבינו קיצר במובן:

י מי שחופר בגל לבקש על המת אין שוחטין עליו וכו'. משנה שם (דף צ"א). ומה שכתב שחטו עליו ולא נמצא שם מת הרי זה אוכל לערב. כן משמע שם. ומ"ש נמצא שם מת אחר שמרק הדם וכו'. משנה וגמ' שם:

יא מי שעבר בדרך ומצאו מת מושכב לרוחבה של דרך וכו' עד לפי שא"א שלא יגע ושלא יסיט ושלא יאהיל. בפרק כיצד צולין (דף פ"א:) ובפ"ע דנזיר (דף ס"ג) ומפרש רבינו דהא דקתני בד"א במהלך ברגליו אסיפא דקתני מושכב לרחבו של דרך ולא ארישא דקאי אמצאו משוכב ומפורק ומפרש רבינו דאע"פ שהוא מושכב לרוחב הדרך אם הוא מהלך ברגליו ואפשר שנטה מהדרך מעט שלא נגע ולא הסיט ולא האהיל משא"כ ברוכב או טעון. ומ"ש רבינו ששוחט ואוכל פסחו. כלישנא בתרא דרב אשי דאפי' נודע לו קודם זריקה הציץ מרצה ומשמע לרבינו דאפי' לכתחלה שוחט קרבן פסח שהוא קרבן הובא [?] בטומאה עוברת משא"כ בשאר הקרבנות שאם נודע לו קודם זריקה אם זרק הורצה אבל לכתחלה לא יזרוק כדמשמע מדברי רבינו פ"ד מהל' ביאת המקדש:

יב מי שעשה פסח בחזקת שהוא טהור וכו'. משנה בפרק כיצד צולין (דף פ':) טומאת התהום הציץ מרצה. ומ"ש ודבר זה הלכה מפי הקבלה. שם בגמ' טומאת התהום הלכתא גמירי לה וקרא אסמכתא בעלמא. ומ"ש אבל אם נודע לו שהיה טמא בטומאה ידועה חייב בפסח שני. פשוט הוא:

יג מי שנטמא במת וכו'. מימרא דרב המנונא בפירקא בתרא דנזיר (דף ס"ד:) אמר רב המנונא נזיר ועושה פסח שהלכו בקבר התהום בשביעי שלהם טהורים מ"ט לא אלימא טומאת התהום למיסתר מתיב רבא ידך [?] ליסתר טומאה מת ממת שחזקת הטמא טמא וכו' א"ל מודינא לך בנזיר שמחוסר תגלחת א"ל רבא אף אנא מודינא בעושה פסח דלא מחוסר ולא כלום אמר ליה אביי והא מחוסר הערב שמש א"ל שמשא ממילא ערבא: וכתב הראב"ד אבל אם נטמא בטומאת התהום א"א לא נראה מן הגמרא דנזיר וכו'. ואני אומר שגם מדברי רבינו יש ללמוד כן שכיון שטבל בשביעי פסקה טומאה ראשונה וטבילה זו בשביעי היא אחר שהוזה עליו בו ביום וכמו שנינו הזה ושנה וטבל ועוד דמדכתב פסקה טומאה ראשונה משמע בהדיא שאחר שהוזה בו ביום מיירי דאל"כ עדיין לא פסקה טומאה ראשונה. ומ"ש אבל אם נטמא בטומאת התהום בששי לטומאתו מילתא פסיקתא נקט וה"ה לנטמא בשביעי קודם שטבל:

רבים

לחם משנה

ט האונן ראוי לאכול הפסח לערב מפני שאנינות וכו' וטובל ואח"כ אוכל כדי שיפרוש מאנינותו ולא יסיח דעתו וכו'. בפרק האשה אמרו אונן טובל ואוכל פסחו לערב ופירש"י ז"ל טבילה בעי זו אחת מי"א מעלות דחומר בקדש שאונן ושמחוסר כפורים צריכים טבילה לקדש וכו'. וקשה לפי זה למה לא כתב רבינו ז"ל לעיל גבי מחוסרי כפורים שטובלין ואוכלים כמ"ש גבי אונן דכולהו חד טעמא הוו. ונראה לתרץ קושיא זו עם קושיא אחרת דקשיא לי שכתב רבינו ז"ל בהל' אבות הטומאה בפי"ב וז"ל האונן אחר שתם יום אנינות ומחוסר כפורים אחר שהביא כפרתו צריכין טבילה לאכילת הקדש אבל לא לתרומה שהאונן ומחוסר כפורים מותרים לאכול בתרומה ומפני מה הצריכום טבילה שהרי עד עתה היו אסורים לאכול את הקדש והסיחו דעתן ושמא נטמאו והם לא ידעו ולא עשו מעלה זו וכו' ע"כ. והשתא אמאי לא כתב כאן רבינו ז"ל גבי אונן טעמא דכתב התם אלא כתב כדי שיסיח דעתו וכו' שנראה שהכוונה לומר שיסיר מלבו האנינות והאבלות. וי"ל לתרץ דשם גבי אונן שתם אנינותו ומחוסר כפורים שהביא כפרתו שייך ההוא טעמא משום דעד עתה היה אסור באכילת קדש ולפיכך לא נזהר אבל הכא אונן מותר באכילת פסח בלילה שהוא עת אכילתו ולמה לא נזהר ולכך ליכא ודאי הך טעמא דהתם אלא כדי שיסיח דעתו אבל במחוסר כפורים דלא שייך הך טעמא לא צריך טבילה ולכך רבינו ז"ל לא הצריך טבילה גבי מחוסר כפורים:

ואם שחטו עליו וזרקו הדם וכו'. כתב הרב בעל כ"מ ז"ל נלמד מאוקימתא דרבא שם אידי ואידי אחר חצות וכו'. קשה דרש"י ז"ל מפרש מה שתירץ רבא כאן קודם ששחטו שר"ל כאן שמת קודם ששחטו כאן שמת לאחר ששחטו אבל אם מת קודם ששחטו אפשר לפרשו דאפילו בדיעבד אינו אוכל ממנו וא"כ איך כתב שנלמד מאוקימתא דרבא. ונראה לומר דהוא ז"ל סובר דרבינו ז"ל מפרש דלא כפירוש רש"י ז"ל אלא שמה שתירצו בגמרא כאן קודם ששחטו וכו' איירי שמת קודם ששחטו אלא מה שאמר כשהוא שלם הוא מביא וכו' הוא שלא יביאנו לכתחלה ומה שכתב טובל ואוכל לערב איירי בדיעבד אחר ששחטו. ומ"מ קשה קצת מ"ש דאביי ורבא לא פליגי לענין דינא דע"כ פליגי דהא לאביי כשמת לאחר חצות לכתחלה יביא ולרבא אפי' מת אחר חצות לכתחלה לא יביא. ונראה לומר דכוונתו במאי דכתב לא פליגי הוא דאי רבא אמר כן הוא אליבא דר"ש ולהכי מתני' דפריך אליבא דר"ש אבל לפי האמת דינו של אביי הוא אמת ואפילו רבא מודה ביה כדמוכח בפ' מי שהיה טמא (דף צ"ח) שתירץ רבא לעולם דמית קודם חצות ומאי יביאנו לשם פסח וכו' וכולה סוגיא דהתם מוכחא דדינו של אביי אמת הוא:

ודבר

השגת הראב"ד

*אבל אם נטמא בטומאת התהום. א"א לא נראה מן הגמרא דנזיר אלא אפילו בשביעי עד שלא טבל והוא הדין אבל מטבל והוא שמשא ממילא ערבא ונזיר עד שלא גילח נמי סותר באהיל ומחוסר מעשה:

פרק שביעי

א רבים שהיו טמאי מת בפסח ראשון אם היו מיעוט הקהל הרי אלו נדחין לפסח שני כשאר הטמאים אבל אם היו רוב הקהל טמאי מת או שהיו הכהנים או כלי שרת טמאים טומאת מת אינן נדחין. אלא יקריבו כולן הפסח בטומאה הטמאים עם טהורים. שנאמר ויהי אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם יחידים נדחים ואין הצבור נדחה. ודבר זה בטומאת המת בלבד כמו שביארנו בביאת המקדש: ב היו הקהל מחצה טהורים ומחצה טמאי מת. כולן עושין בראשון והטהורים עושין לעצמן בטהרה והטמאים עושין לעצמן בטומאה ואוכלין אותו בטומאה. ואם היו טמאי המת עודפין על הטהורים אפילו אחד יעשו כולן בטומאה: ג היו האנשים מחצה טמאי מת ומחצה טהורים ובזמן שאתה מונה הנשים בכלל האנשים יהיו הרוב טהורים. הטהורים עושים את הראשון והטמאין אינן עושין לא את הראשון ולא את השני. אין עושין ראשון מפני שהן מיעוט. ואין עושין את השני מפני שהנשים בשני רשות ונמצאו הטמאים מחצה ואין מחצה עושין את השני: ד היו רוב הקהל זבים ומצורעים ובועלי נדות ומיעוטן טמאי מת. אותן טמאי מת אינן עושין בראשון לפי שהן מיעוט ואין עושין השני שאין היחידים עושין את השני אלא בזמן שעשו רוב הקהל את הראשון. וכאן הואיל ולא עשה רוב הקהל בראשון לא יעשו אלו המיעוט הטמאים למת את השני: ה היו רוב הקהל טמאי מת ומיעוטן זבים וכיוצא בהן. טמאי מת עושין את הראשון והזבין וכיוצא בהן אינן עושין לא את הראשון ולא את השני. אינן עושין בראשון שאין נדחית בצבור אלא טומאת המת בלבד. ואינן עושין בשני שאין עושין פסח שני אלא אם בא הראשון בטהרה אבל אם נעשה ראשון בטומאה אין שם פסח שני: ו היו שליש הקהל טהורים ושליש זבים וכיוצא בהם ושליש טמאי מת אותן טמאי מת אין עושין את הראשון ולא את השני. אינן עושין ראשון שהרי הן מועטים לגבי טהורים עם הזבים. ובשני לא יעשו שהרי מיעוט עשו בראשון כמו שביארנו. כיצד משערים הפסח לידע אם רוב הקהל טמאים או טהורים. אין משערין בכל האוכלין שאפשר שיהיו עשרים נמנין על פסח אחד ומשלחין אותו ביד אחד לשחוט עליהן אלא משערין בכל הנכנסים לעזרה ועד שהן מבחוץ קודם שתכנס כת הראשונה משערין אותן: ז יחיד שנטמא בספק רשות היחיד כמו שיתבאר במקומו הרי זה ידחה לפסח שני כשאר טמאי מת. וצבור שנטמא בספק רשות היחיד יעשו כולן בטומאה: ח פסח שהקריבוהו בטומאה הרי זה נאכל בטומאה. שמתחילתו לא בא אלא לאכילה. ואינו נאכל לכל טמא אלא לטמאי מת שנדחית להם הטומאה הזאת ולכיוצא בהן מטמאי מגע טומאות. אבל הטמאים שהטומאה יוצאה עליהן מגופן. כגון זבים וזבות נדות ויולדות ומצורעים לא יאכלו ממנו ואם אכלו פטורין. מפי השמועה למדו שהנאכל לטהורין חייבין עליו משום טומאה והנאכל לטמאין אין חייבין עליו משום טומאה. אפילו אכלו טמאי המת מהאימורים שלו פטורין. במה דברים אמורים שהפסח יאכל בטומאה כשנטמאו הצבור קודם זריקת הדם. אבל אם נטמאו לאחר זריקת הדם לא יאכל: ט שחטוהו בטהרה ונטמאו רוב הצבור קודם זריקה. זורק את הדם והפסח לא יאכל. גזירה שמא יטמאו אחר זריקה בשנה אחרת ויאכלוהו בטומאה. היו כלי שרת טמאים בשרץ וכיוצא בו. הואיל ואינן מטמאין את האדם כמו שיתבאר במקומו. אף על פי שמטמאין את הבשר לא יעשוהו אלא הטהורים ויאכל אף על פי שהוא טמא. מוטב שיאכל בטומאת בשר שהיא בלאו ולא יאכלוהו טמאי הגוף שהם בכרת כמו שביארנו בפסולי המוקדשין:

אבילת

לחם משנה

פ"ז א ודבר זה בטומאת המת בלבד כמו שביארנו בביאת מקדש וכו'. בהל' ביאת מקדש פ"ד כתב רבינו ז"ל כיצד דוחה את הטומאה הגיע זמנו של אותו קרבן והיו רוב הקהל שמקריבין אותו טמאין למת או שהיו הקהל טהורים וכו' אבל הטמאין בטומאה אחרת כגון זבין וזבות ונדות ויולדות וטמאי שרץ ונבלה וכיוצא בהן לא יתעסקו ולא יכנסו לעזרה ואע"פ שנעשה בטומאה ואם עברו ועשו וכו'. משמע מדברי רבינו ז"ל דלא נדחית אלא טומאת מת בלבד ולא שרץ. ותימה דגבי פסח שהקריבוהו בטומאה כתב רבינו ז"ל ואינו נאכל לכל טמא אלא טמא מת שנדחית להם הטומאה הזאת ולכיוצא בהן מטמאי מגע טומאות אבל הטמאין שהטומאה יוצאה מגופן כגון זבין וזבות ונדות ויולדות ומצורעים לא יאכלו ממנו וכו' ואמאי גבי אכילה אמרינן דאינו נאכל אלא לטמא וה"ה לטמא שרץ וגבי דחיית הטומאה אמרי' דאינו אלא למת בלבד וכי תימא דשאני גבי דחיה דגלי קרא ואמר כי יהיה טמא לנפש ודוקא בטמא לנפש הוא דאמרינן איש נדחה ואין ציבור נדחה אבל לא בשאר טמאין כדאמרי' בפסחים פ' אלו דברים (דף ס"ז) אבל בשאר טומאות אפי' ציבור נדחה אבל לענין לאכול את הפסח יש לחלק בין טומאה יוצאה מגופו לאין טומאה יוצאה מגופו הא ליתא דבבכורות (דף ל"ג) אמרו וב"ש הני מילי היכא דאין טומאה יוצאה עליו מגופו אבל היכא דטומאה יוצאה עליו מגופו לא דהשכחן דפליג רחמנא בין טומאה יוצאה עליו מגופו לבין שאין טומאה וכו' וב"ה התם הוא דגלי רחמנא טמא נפש אבל הכא טמא שהמת כתיב. ופירש"י ז"ל התם הוא דזבין לא יאכלו משום דבהדיא גלי רחמנא טמאי נפש מותרין והו לא דכתיב איש כי יהיה טמא לנפש וכו' ומינה דייקינן איש נדחה לפסח שני ולא ציבור ובטמא נפש הוא דגלי רחמנא איש ולא צבור אבל טומאת נפש כדקיימי קיימי וכו' משמע דהא בהא תליא דמשום הא דדרשינן נפש נפקא לן דלא יאכלו שאר טמאים א"כ כיון דרבינו ז"ל סבור דבענין הדחיה לא נדחה אלא מת בלבד גם לענין האכילה לא היה להם לאכול אלא טמאי מת בלבד וצ"ע:

אבל

כסף משנה

פ"ז א רבים שהיו טמאי מת בפסח ראשון וכו'. משנה בפרק כיצד צולין (דף ע"ט). ומ"ש או כלי שרת טמאים. שם בברייתא. ומ"ש ודבר זה בטומאת המת בלבד כמו שביארנו בביאת המקדש. פ"ד:

ב היו הקהל מחצה טהורים ומחצה טמאי מת וכו'. שם פלוגתא דאמוראי ופסק כרב. ומ"ש ואוכלים אותו בטומאה. משנה שם (דף ע"ו:) הפסח שבא בטומאה נאכל בטומאה שלא בא מתחלתו אלא לאכילה. ומ"ש היו טמאי מת עודפים על הטהורים אפילו אחד יעשו כולם בטומאה. שם (דף ע"ט) פלוגתא דתנאי בברייתא ופסק כת"ק:

ג היו האנשים מחצה טמאי מת ומחצה טהורים וכו'. שם בדף הנזכר מתרצינן הכי ברייתא אליבא דרב דקי"ל כוותיה:

ד היה רוב הקהל זבים וכו'. ומיעוטן טמאי מת וכו'. שם (דף פ') מימרא דרב:

ה היו רוב הקהל טמאי מת ומיעוטן זבים וכו'. שם בדף הנזכר פלוגתא דאמוראי ופסק כרב הונא:

ו היו שליש הקהל טהורים וכו'. שם בדף הנזכר: כיצד משערים הפסח וכו'. פרק מי שהיה (דף צ"ד:) בטמאים הלך אחר רוב העומדים בעזרה. ובירושלמי פ' כיצד צולין (הלכה ו') לטומאה הלכו אחר רוב נכנסים לעזרה מה בכל כת וכת משערים או אין משערין אלא כת הראשונה בלבד א"ר יוסי ב"ר בון עד שהם מבחוץ הן משערין את עצמן:

ז יחיד שנטמא בספק רה"י וכו' וצבור שנטמא בספק רשות היחיד וכו'. ירושלמי סוף פרק האשה יחיד שנטמא בספק רה"י בפסח ר' הושעיא רבה אמר ידחה לפסח שני ר"י אמר משלחין אותו לדרך רחוקה וכו' לצבור שנטמא בספק רה"י בפסח ר"י אמר יעשו בספיקן רבי הושעיא רבה אמר יעשו בטומאה אף ר' הושעיא מודה שיעשו בספיק לא א"ר הושעיא אלא להומרן ופסק רבינו כר' הושעיא דרביה דר"י הוא:

ח פסח שהקריבוהו בטומאה ה"ז נאכל בטהרה וכו'. משנה בפרק כיצד צולין (דף ע"ו:). ויש ט"ס בספרי רבינו וצריך להגיה ולמחוק בטהרה ולכתוב במקומו בטומאה: ואינו נאכל לכל טמא אלא לטמאי מת וכו'. משנה בפ' מי שהיה טמא (דף צ"ה:) הפסח שבא בטומאה לא יאכלו ממנו זבים וזבות נדות ויולדות ואם אכלו פטורים ומשמע לרבינו דלא מיעטה המשנה אלא דוקא הני טמאים שטומאה יוצאה מגופם אבל שאר טמאים שאין טומאה יוצאה מגופם יאכלו והכי אמרינן בפ"ק דבכורות (דף ל"ג:) על משנה זו דפליג רחמנא בין טומאה יוצאה עליו מגופו לאין טומאה יוצאה עליו מגופו. ומ"ש מפי השמועה למדו שהנאכל לטהורים וכו'. פ' מי שהיה בגמרא. ומ"ש אפילו אכלו טמאי המת מהאימורים שלו פטורים. שם בעיא דאיפשיטא: בד"א שהפסח יאכל בטומאה וכו'. נלמד ממה שיבא בסמוך:

ט ומ"ש שחטוהו בטהרה ונטמאו רוב הצבור קודם זריקת הדם וכו'. בפרק כיצד צולין (דף ע"ח:). וקשה שדברי רבינו סותרים זה את זה שבתחלה כתב בד"א שהפסח יאכל בטומאה כשנטמאו הצבור קודם זריקת הדם ואח"כ כתב שחטוהו בטהרה ונטמאו רוב הצבור קודם זריקת הפסח לא יאכל. וי"ל דהכא דת"ר שחטו בטהרה ואח"כ נטמאו הבעלים יזרק הדם בטהרה ולא יאכל בשר בטומאה וכו' אר"י הב"ע בצבור וכו' אי בצבור אמאי אין הבשר נאכל בטומאה גזירה שמא יטמאו הבעלים וכו' ויאמרו אשתקד לא נטמאנו ואכלנו השתא נמי ניכול ולא ידעי דאשתקד כי אזדריק דם בעלים טמאים הוו השתא בעלים טהורים הוו. ודברי רבינו כך הם מתבארים בד"א שהפסח יאכל בטומאה בשנטמאו קודם זריקת הדם אע"פ ששחטוהו בטהרה זה הוא מן הדין אבל משום גזירה אם שחטוהו אם נטמאו בעלים אפילו קודם זריקה לא יאכל: היו כלי שרת טמאים כשרן וכו'. בס' כיצד צולין (דף פ"ע) פלוגתא דאמוראי ופסק כרב חסדא דר' יצחק סבר כוותיה:

אבילת

פרק שמיני

א אכילת [א]בשר הפסח בליל חמשה עשר מצות עשה שנאמר ואכלו את הבשר בלילה הזה צלי אש ומצות על מרורים יאכלוהו: **ב** ואין מצה ומרור מעכבין. אם לא מצאו מצה ומרור יוצאין ידי חובתן באכילת בשר הפסח לבדו. אבל מרור בלא פסח אינו מצוה שנאמר על מצות ומרורים יאכלוהו: **ג** מצוה מן המובחר לאכול בשר הפסח אכילת שובע. לפיכך אם הקריב שלמי חגיגה בארבעה עשר. אוכל מהן תחילה ואחר כך אוכל בשר הפסח כדי לשבוע ממנו. ואם לא אכל אלא כזית יצא ידי חובתו. [ב]וכן אכילת בשר פסח שני בלילי חמשה עשר לחדש אייר מצות עשה. שנאמר בו על מצות ומרורים יאכלוהו: **ד** ושניהן אינן נאכלין אלא צלי אש. והאוכל מהן כזית נא או מבושל בלילי פסחים [ג]לוקה שנאמר אל תאכלו ממנו נא ובשל מבושל במים. אכל נא ומבושל כאחת אינו לוקה אלא אחת. לפי ששניהן נכללות בלאו אחד. אכל ממנו נא או מבושל מבעוד יום אינו לוקה שנאמר כי אם צלי אש בשעה שמצוה לאכלו צלי חייב על אכילת נא ומבושל. אבל מבעוד יום פטור: **ה** אכל ממנו כזית צלי מבעוד יום עבר על מצות עשה. שנאמר ואכלו את הבשר בלילה הזה. בלילה ולא ביום. ולאו הבא מכלל עשה עשה הוא: **ו** נא שהזהירה עליו תורה הוא הבשר שהתחיל בו מעשה האור ונצלה מעט ואינו ראוי לאכילת אדם עדיין. אבל אם אכל ממנו בשר חי אינו לוקה וביטל מצות עשה. שנאמר צלי אש. הא שאינו צלי אסור. צלהו כל צרכו עד שנתחרך ואכלו פטור: **ז** מבושל שהזהירה עליו תורה בין שנתבשל במים בין שנתבשל בשאר משקין או במי פירות שנאמר ובשל מבושל ריבה הכל: **ח** צלהו ואחר כך בשלו. או שבשלו ואחר כך צלהו. או שעשהו צלי קדרה ואכלו חייב. אבל מותר לסוך אותו ביין *ושמן ודבש ובשאר משקין ומי פירות. חוץ מן המים. ומותר לטבל הבשר אחר שנצלה במשקים ובמי פירות: **ט** *אין צולין את הפסח על גבי כלי אבן או כלי מתכות שנאמר צלי אש לא צלי דבר אחר. לפיכך אם היה כלי מנוקב כדי שתשלוט בו האור צולין עליו. ואין צולין אותו בשפוד של מתכת שהרי השפוד כולו חם וצולה מקומו: **י** הסיק את התנור

השגת הראב"ד

*אין צולין את הפסח וכו'. א"א והוא שלא יגע בכלי שהרי אמרו נגע בחרסו של תנור יקלוף את מקומו:

א סמ"ג עשין רסה רכו: ב ג"ז שם: ג סמ"ג לאוין שכ שכא: [ד][כ"כ בהגהות מהר"י אבוהב]:

כסף משנה

פ"ח א ב אכילת בשר הפסח בלילי ט"ו מ"ע וכו' ואין מצה ומרור וכו'. במכילתא מנין אתה אומר שאם אין להם מצה ומרור הן יוצאין ידי חובתן בפסח ת"ל יאכלוהו: ומ"ש אבל מרור בלא פסח אינו מצוה. בס"פ ע"פ (דף ק"כ) אמר רבא מצה בזמן הזה דאורייתא ומרור דרבנן מ"ט מרור דכתיב על מצות ומרורים (יאכלוהו) בזמן דאיכא פסח יש מרור בזמן דליכא פסח ליכא מרור מצה נמי הא כתיב על מצות ומרורים מצה הא מיהדר הדר ביה קרא דכתיב בערב תאכלו מצות:

ג מצוה מן המובחר לאכול בשר הפסח אכילת שובע. במכילתא הפסח נאכל אכילת שובע ואין מצה ומרור נאכלין אכילת שובע, כלומר אחר אכילת מצה ומרור יאכלוהו. ומ"ש לפיכך אם הקריב שלמי חגיגה בי"ד אוכל מהם תחלה ואח"כ אוכל בשר הפסח וכו'. ברייתא בפ' אלו דברים (דף ע'). ומ"ש ואם לא אכל אלא כזית יצא י"ח. כך דין שהם אכילה. ובתוספתא פ' הפסח (דף ל"א) ואפילו חבורה של מאה שאינם יכולים לאכול כזית. והכי משמע מדאמרינן בפ' כיצד צולין (דף פ"ה:) כזיתא דפסחא בביתא והלילא פקע באיגרא:

ד ושניהם אינם נאכלים אלא צלי אש. משנה פ' מי שהיה טמא (דף צ"ה): אבל נא ומבושל כאחת אינו לוקה אלא אחת וכו'. בס"פ כל שעה (דף מ"א) אמר *אביי וכו' אכל נא ומבושל לוקה שלשה רבא אמר אין לוקין על לאו שבכללות א"ד תרתי הוא דלא לקי חדא מיהא לקי איכא דאמרי חדא נמי לא לקי כך היא גירסת רבינו וידוע דהלכה כרבא אלא שיש לתמוה למה פסק כלישנא קמא. וכ"פ עוד בפי"ח מהל' סנהדרין וככר השיגו הרמב"ן ואפשר שטעמו משום דאמרינן איכא דאמרי וא"ד לא מתברר הי הוי לישנא קמא והי הוי לישנא בתרא והילכך נקטינן לקולא ומה גם בדין מלקות שהוא כמיתה: אבל ממנו נא או מבושל מבע"י אינו לוקה וכו'. ברייתא שם:

ה אכל ממנו כזית צלי מבע"י וכו'. גם זה שם ודלא כר' יהודה:

ו נא שהזהירה עליו תורה וכו' אבל אם אכל ממנו בשר חי אינו לוקה וכו'. גם זה שם: צלהו כל צרכו וכו'. גם זה שם ברייתא ומימרא דרב אשי:

ז מבושל שהזהירה עליו תורה וכו'. משנה וברייתא שם (דף מ'):

ח צלהו ואח"כ בשלו וכו'. שם ת"ל במים אין לי אלא במים שאר משקין מנין אמרת ק"ו וכו' רבי אומר וכו' שאר משקין מנין ת"ל בשל מבושל מ"מ מאי בינייהו צלי קדרה. ופירש"י צלי קדרה שמבשלין אותו בקדרה בלא מים ובלא שום משקה אלא מים הנפלטים הימנו למאן דיליף לה מק"ו הכא שרי לרבי דיליף מריבויא האי נמי בשל מבושל הוא. ואמרינן תו בגמרא ורבנן האי בשל מבושל מאי עבדי ליה מיבעי ליה לכדתניא בשלו ואח"כ צלאו או צלאו ואח"כ בשלו חייב. ויש לתמוה על רבינו שמאחר שפסק כרבנן דצלאו ואח"כ בשלו חייב ה"ל לפטור בצלי קדרה דלא מיחייבין אלא לרבי דלית הלכתא כוותיה. וצ"ל שרבינו מפרש דלרבנן נמי חייב על צלי קדרה מריבויא דבשל מבושל וכי אמריק דאיכא בינייהו צלי קדרה היינו לומר דמק"ו לא הוה משתמע אבל מבשל מבושל ודאי משתמע שפיר לכ"ע. ומה שכתב אבל מותר לסוך אותו ביין ובשמן וכו' ומותר לטבל הבשר אחר שצלה וכו'. משנה שם:

ט אין צולין את הפסח וכו'. נלמד ממה שיתבאר לקמן שאם נגע בחרסו של תנור יקלוף את מקומו ולא מפליג בין שהתנור של אבן בין שהוא של מתכת. ומ"ש לפיכך אם היה כלי מנוקב וכו'. בר"פ כיצד צולין (דף ע"ד) תנן אין צולין הפסח לא על השפוד ולא על האסכלה ומפרש בגמרא שאם היתה אסכלה מנוקבת מותר: כתב הראב"ד והוא שלא יגע בכלי וכו'. וצ"ל דרבינו משמע ליה דא"כ לא הוו שתקי בגמרא מלהזכיר כן גבי אסכלה מנוקבת ועוד דאם כדברי הראב"ד פשיטא אלא חרסו של תנור שאני שאין האור שולט בו כמו ששולט באסכלה מנוקבת. ואפשר דרבינו נמי בלא יגע מיירי ולישנא דגמ' נקט. ומ"ש ואין צולין אותו בשפוד של מתכת וכו'. ברפ"ה הפרק הנזכר ויהיב טעמא משום דחם מקצתו חם כולו וקא מיטוי מהמת השפוד ורחמנא אמר צלי אש ולא צלי מחמת דבר אחר:

י הסיק את התנור וגרף את כל האש וכו'. מימרא דר"י (דף ע"ה). ומ"ש תתכו ותלהו על גבי גחלים הרי זה צלי אש. ברייתא שם בשם רבי ומשמע לרבינו דכיון דלא אשכחן מאן דפליג עליה נקטינן הכי:

[ה]גירסתנו רבא ואביי אמר אין לוקין כו':

לחם משנה

פ"ח ד אבל נא ומבושל כאחת אינו לוקה וכו'. לפירש"י ז"ל בגמרא בפ' כל שעה (דף מ"א) לא פליגי אביי ורבא אלא בענין להו דכי אם צלי אש אבל בין לאביי בין לרבא לוקה על הנא ועל המבושל שתים אלא דבכי אם צלי אש פליגי דלרבא לא לקי משום דהוי לאו שבכללות שהוא כולל כל מיני בשולים שאינם צליה ולרבא לקי אפילו בהאי. וא"כ לפי פירוש זה נמצא דמאי דכתב רבינו ז"ל שאינו לוקה על הנא ועל המבושל אלא אחת הוא דלא כאביי ורבא. וצ"ל שזה הוא מה שהשיגו הראב"ד ז"ל בהל' סנהדרין וכתב שם זהו דלא כאביי ורבא ע"כ, מפני שהוא מפרש כפירוש רש"י ז"ל וא"כ הוי דלא כאביי ורבא ונסתלקה התמיה שתמה שם עליו הרב בעל מגדל עוז שכתב שם שאפילו שהיה בנוסחת הראב"ד ז"ל הגירסא מהופכת דדברי אביי הם לרבא ודברי רבא הם לאביי לפי דבריו לא היה לו להשיגו אלא איך פסק כאביי אבל לא היה לו להשיגו דלא כאביי ורבא דלפי מה שפירשתי א"ש דכיון דהוא מפרש כפירוש רש"י ז"ל אפילו שגירסתו כגירסת רבינו ז"ל הש"נ כן. והרב בעל כ"מ ז"ל הביא דברי ההשגה א"א אביי ורבא ע"כ ופירש כוונתו שיש לו להראב"ד ז"ל הגירסא מהופכת והוא משיג שאיך פסק כאביי במקום רבא. מ"מ נ"ל הנוסחא שהביא בעל מ"ע עיקר דלנוסחא האחרת לא היה לו לכתוב אלא כן ה"א פסק כאביי במקום רבא ולפי זה שכתב כבד הוא לפיכך נוסחא הראשונה עיקר ופירושה כדכתיבנא:

ו אבל אם אכל ממנו בשר חי אינו לוקה וביטל מ"ע. וא"ת ואמאי לא לקי משום כי אם צלי אש דאע"ג דאין לוקין על לאו שבכללות חדא מיהא לקי וכי היכי דהיכא דאכל נא לחודיה לקי וכן מבושל לחודיה הכי נמי כשאכל שאינו צלי אש נמי לילקי. ונראה דרבינו ז"ל מפרש כפירוש התוס' דאתי לא לקי לכולי עלמא דכי אם צלי אש לא משמע דאתא למלקות אלא לעשה וכו' וכשאכלו נא ומבושל בהא פליגי אי לקי הלה או לא דלהכי סמכו לכי אם צלי אש ללקות עליו כשאכלו נא ומבושל ע"ש:

ח צלהו ואח"כ בשלו או שבשלו ואח"כ צלאו או שעשאו צלי קדרה וכו'. תמה הרב בעל כ"מ ז"ל תמיהה גדולה דכיון דפסק כרבנן דצלאו ואח"כ בישלו חייב הוה ליה לפטור בצלי קדירה דלא מיחייבין אלא לרבי דלית הלכתא כוותיה ותיכן תירון נאה. ולי נראה לתרץ דבגמרא אמרינן בשלמא בשלו ואח"כ צלאו חייב דהא בשליה אלא צלאו ואח"כ בישלו הא צלי אש הוא אמאי אמר רב כהנא הא מני רבי יוסי היא דתניא יוצאין ברקיק השרוי ובמבושל שלא נימוח דברי ר"מ ר' יוסי אומר יוצאין ברקיק השרוי אבל לא במבושל אע"פ שלא נימוח עולא אמר אפילו תימא ר"מ שאני הכא דאמר קרא ובשל מבושל מ"מ. והקשו שם התוס' ז"ל לרב כהנא דמוקי לה כרבנן האי ובשל מבושל מאי עבדי ליה וכו'. וצ"ל דמשום קושיא זו ס"ל לרבינו ז"ל דרב כהנא מה שתיקן הכא הייט לברייתא דצלאו ואח"כ בישלו אבל רבנן ודאי דע"כ כר"מ סברי דאל"כ קרא דבשל מבושל למה להו וכיון דרבנן אית להו כר"מ ולית הלכתא כר"מ בהסיא אלא כרבי יוסי כדפסק רבינו ז"ל בהל' חמץ ומצה פסק רבינו ז"ל כרבי ובגלאו

משנה למלך

פ"ח ד אבל נא ומבושל כו'. (א"ה מדברי התוס' פ' כל שעה מוכח דגרסי כגירסת הר"ס וכמו שיתבאר מתוך מ"ש בפ"ה מהלכות יסודי התורה ועיין מ"ש ס"ס ספ"א מהלכות איסורי ביאה):

ה אכל ממנו כזית צלי מבע"י וכו'. הרמב"ן ז"ל במנין העשין מנה זה מצוה בפני עצמה ורבינו לא מנאה לפי שסבר מנה עשה זה לאכול אותו בלילה ומי שלא אכלו בלילה או שאכלו מבעוד יום שכל נכנס בתת עשה זה ואין למטען עוד:

התנור וגרף את כל האש ותלהו בתנור וצלהו הרי זה אסור שאין זה צלי אש. חתכו ותלהו על גבי גחלים הרי זה צלי אש. צלהו על גבי סיד או חרסית או חמי טבריה הרי זה אסור שאין זה צלי אש. כיצד צולין אותו. תוחבו מתוך פיו עד בית נקובתו בשפוד של עץ ותולהו לתוך התנור והאש למטה ותולה כרעיו ובני מעיו בתנור חוצה לו ולא יתנם בתוכו שזה כמין בישול הוא. ושפוד של רמון היו בוררין לצלייתו כדי שלא יזרוק את מימיו ויבשלהו: **יא** נגע הבשר בחרסו של תנור יקלוף את מקומו מפני שהוא צלי החרס: **יב** נטף מרוטבו על החרס וחזר עליו יטול את מקומו שכל המרק והליחה שתפרוש ממנו כשיצלה אסורה שהרי אינה בשר צלי: **יג** נטף מרוטבו על הסלת *יקלוף את מקומו וישליכנו: **יד** סכו בשמן של תרומה אם חבורת הכהנים יאכלו. ואם של ישראל אם חי הוא ידיחנו וינגב ואם צלי יקלוף את החיצון. סכו בשמן של מעשר שני לא יעשנו דמים על בני חבורה שאין פודין מעשר שני בירושלים כמו שביארנו במקומו. ואין צולין שני פסחים כאחת מפני התערובות אפילו גדי וטלה. **טו** כבר ביארנו בכמה מקומות שאין הפסח נאכל אלא עד חצות כדי להרחיק מן העבירה ודין תורה שיאכל כל הלילה עד שיעלה עמוד השחר. וכבר ביארנו בהלכות חמץ ומצה שהוא טעון הלל בשעת אכילתו ושאין בני חבורה חוזרין ואוכלין אחר שנרדמו בשינה אפילו בתחילת הלילה:

פרק תשיעי

א כל *האוכל מן הפסח אינו אוכל אלא בחבורה אחת ואין מוציאין ממנו מן החבורה שיאכל בה. והמוציא ממנו כזית בשר מחבורה לחבורה בליל חמשה עשר לוקה שנאמר לא תוציא מן הבית מן הבשר חוצה. והוא שיניחנו בחוץ. שהוצאה כתובה בו כשבת לפיכך צריך עקירה והנחה כהוצאת שבת. ואין מוציא אחר מוציא בפסח שכיון שהוציאו הראשון נפסל. מן האגף ולפנים כלפנים מן האגף ולחוץ כלחוץ והאגף עצמו שהוא עובי הפתח כלחוץ. החלונות ועובי הכותלים כלפנים. הגגים והעליות אינן בכלל הבית: **ב** בשר הפסח שיצא חוץ לחבורתו בין בזדון בין בשגגה נאסר באכילה והרי הוא כבשר קדשי קדשים שיצא חוץ לעזרה או בשר קדשים קלים שיצא חוץ לחומות ירושלים שהכל כטריפה ולוקין על אכילתו כמו שביארנו במעשה הקרבנות. אבר שיצא מקצתו חותך הבשר ויורד עד שמגיע לעצם וקולף את הבשר כל שבפנים יאכל

*[במשנה שינו יקטוף ועיין כ"מ] : א סמ"ג לאוין שנה :

לחם משנה

ובגלגו ואח"כ בשלו מסברא ידענא ליה מידי דהוה אמלח דאין יוצאין במבושל. זה נ"ל לדעת רבינו ז"ל:

יא נגע הבשר בחרסו של תנור וכו'. לא ידעתי למה לא כתב רבינו ז"ל דאיירי בחרס שהתתון דהא קי"ל כשמואל דאמר תתאה גבר ולדידיה מוקמינן מתני' בפ' כיצד צולין (דף ע"ו) הכי וכן בנטף מרוטבו על הסלת מוקי לה בגמרא בסלת רותחת ולא הזכירו רבינו ז"ל:

פ"ט ב אבר שיצא מקצתו חותך הבשר ויורד וכו'. תימה דמה קולף שייך בבשר קדשים דכיון דבבשר קדשים מותר שבירת עצם יחתוך עצם ובשר וישליכנו אבל בפסח שאין יכול לשבור עצם יחתוך הבשר וישליכנו והבשר עד הפרק יקלוף ויאכלנו שלא הוזכר קילוף בשר אלא גבי פסח אבל גבי בשר קדשים מה זה שמזכיר קילוף בשר וצ"ע:

המאכיל

כסף משנה

צלהו ע"ג סיד או חרסית. הכי משמע בר"פ כיצד צולין. ודין חמי טבריא בס"פ כל שעה (דף מ"א): **כיצד** צולין אותו וכו'. ר"פ (דף ע"ד) כיצד צולין את הפסח מביאין שפוד של רמון ותוחבו מתוך פיו עד בית נקובתו ונותן את כרעיו ואת בני מעיו לתוכו דברי רבי יוסי הגלילי רבי עקיבא אומר כמין בישול הוא זה אלא תולין חוצה לו וידוע דהלכה כר"ע מחבירו. ומ"ש ותולהו לתוך התנור והאש למטה כלומר שאם לא היה האש למטה שנגרפו הרי זה אסור שאין זה צלי אש כמו שנתבאר בסמוך. ובגמ' קאמר דדוקא שפוד של רמון משום דשפוד של שאר עצים מפיק מיא והוי כמבושל ופריך של רמון נמי אית ביה קיטרי כלומר וע"י קיטרי מפיק מיא ומשני שיעי קיטרי ואי בעית אימא בגבנא בר שתא דלית ביה קיטרי והא איכא בי פיסקיה דמפיק לבי פיסקיה לבר. ופירש"י והא איכא בי פיסקי ראש השפוד שהוא מקום חתך ומוציא מים. דמפיק לבי פיסקי לבר מן לפי הפסח דאי מפקי מיא לא עיילי לפסח. ורבינו השמיט כל זה משום דמשמע דמדרבנן הוא למיחש להכי ומשום הכי נקט לקולא כלישנא קמא דשני שיעי קיטרי ולא כתב דמפיק לבי פיסקיה לבר משום דאורחא דעלמא הכי הוא להוציא ראש השפוד לחוץ ואין צורך להזהיר בכך. ואפשר שזהו פירוש מה שאמר דמפיק לבר כלומר מנהגא דעלמא הכי הוא:

יא יב ומ"ש נגע הבשר בחרסו של תנור וכו' עד שאין פודין מעשר שני בירושלים. הכל משנה בר"פ כיצד צולין (דף ע"ה) אלא דגבי נטף מרוטבו על החרס וחזר עליו בגמרא יטול את מקומו. ובקצת ספרי רבינו טעות סופר וכך מצאתי בנוסחא מדוייקת נטף מרוטבו על החרס וחזר עליו יטול את מקומו. שכל המרק והליחה שתפרוש ממנו כשיצלה אסורה שהרי אינה בשר צלי:

יב ומ"ש רבינו בנטף מרוטבו על הסלת יקלוף את מקומו. בלשון המשנה יקמוץ את מקומו ואיני יודע למה שינה רבינו. ונראה דט"ס הוא בספרי רבינו דלא שייך בסלת לשון קליפה:

יד ואין צולין שני פסחים כאחד וכו'. ברייתא שם (דף ע"ו) ופי' מפני התערובות שמא יתחלפו זה בזה ונמצא פסח נאכל שלא למנויו: **טו** שאין הפסח נאכל אלא עד חצות וכו' ודין תורה שיאכל כל הלילה וכו'. פרק איזהו מקומן (דף נ"ז): שהוא טעון הלל באכילתו. משנה פרק מי שהיה טמא (דף צ"ה): ושאין בני חבורה וכו'. משנה בסוף פסחים (דף ק"כ) וכרבי יוסי:

פ"ט א כל האוכל מן הפסח וכו'. בס"פ כיצד צולין (דף פ"ו) מתניתין מני רבי יהודה היא דתניא על הבתים אשר יאכלו אותו בהם מלמד שהפסח נאכל בשתי חבורות יכול יהא האוכל אוכל בשני מקומות ת"ל בבית אחד יאכל וכו' דברי ר"י ר"ש אומר על הבתים אשר יאכלו אותו בהם מכאן שהפסח נאכל בשני מקומות יכול יהא נאכל בשתי חבורות ת"ל בבית אחד יאכל. ופירש"י על הבתים אשר יאכלו אותו משמע שני בני אדם אוכלים פסח אחד בשני בתים דכתיב יאכלו שנים אותו חד פסח בתים שנים. יכול יהא אדם אחד אוכל ממנו בשני מקומות כגון בשני חדרים או בשתי חבורות הוספות פניהם ה"ל בבית אחד יאכל ור"י סבר יש אם למסורת כדלקמן יאכל כתיב משמע אדם אחד אוכלו בבית אחד ולא בשני בתים אבל לגבי אוכלים הרבה כתיב בתים הרבה עכ"ל. וידוע דהלכה כר"י. וזהו שכתב רבינו כל האוכל כלומר אדם אחד אינו אוכל אלא בחבורה אחת אבל שנים או יותר יכולים לאכלו כל אחד בחבורה אחת וכתב הר"א בנו של רבינו קשה מ"ש לקמן גבי שתי חבורות שנפרדה מחילה מביניהם וכו' שאין הפסח נאכל בשתי חבורות דהא כר"ש אתיא ולפיכך כתב שצריך למוחקו ולכתוב במקומו שאין נעקרים מחבורה לחבורה. ובספרים דידן הרכיבו שתי הנוסחאות וכתוב בהם שאין הפסח נאכל בשתי חבורות ואין נעקרים מחבורה לחבורה. ואני אומר שנוסחא דאין הפסח נאכל בשתי חבורות ל"ק מידי דס"ק מאחר שהתחילו לאכול בחבורה אחת נתחדשה להם חבורה אחרת אם היו אוכלים ונמצא כל יחיד מהם אוכל בשתי חבורות וזה אסור לר"י ולא התיר אלא לאכול כל אחד בחבורה אחת לבדה. ונירסא שאין נעקרין מחבורה לחבורה כך היא מתפרשת כמו שפירשתי גירסא שאין הפסח נאכל בשתי חבורות שהרי בסוף פסחים (דף קי"ט:) אמר דתנן אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן אמרינן מאי אפיקומן אמר רב שלא יעקרו מחבורה לחבורה ופירשב"ם לא יעקרו וכו' אחר שאכלו הפסח בחבורה לא ילכו בחבורה אחרת לאכול (לא פת) ולא את שום דבר דילמא אתי למיכל פסח בשני מקומות ואם הכן סתמא כר"י פרק כיצד צולין דפסח נאכל בשתי חבורות ואין האוכל אוכל הפסח בשני מקומות ולא תקשה למה שפירשתי בגירסת שאין הפסח נאכל בשתי חבורות שזהו לשון ר"ש והיאך תפסו לר"י שהבר מליצו כיוצא בזה. ומאחר שביאר רבינו בתחלת הפרק במה הדבר תלוי ממילא משמע שהלשון ע"פ מה שקדם יתפרש: **והמוציא** ממנו כזית בשר מחבורה לחבורה וכו'. בס"פ כיצד צולין (דף פ"ה). ומ"ש והוא שיניחנו בחוץ שהוצאה כתובה בו כשבת לפיכך צריך עקירה והנחה כהוצאת שבת. מימרא דר' אמי שם ע"ב: **ואין** מוציא אחר מוציא בפסח שכיון וכו'. ירושלמי בסוף פרק כיצד צולין ויידא אמר דא יש מוכר אחר מוכר ואין מוציא אחר מוציא: **מן האגף** ולפנים כלפנים וכו'. משנה בפרק כיצד צולין שם. ומ"ש והאגף עצמו כלחוץ הכי משמע בגמרא שם. ומ"ש החלונות ועובי הכותלים כלפנים. שם במשנה. ומ"ש הגגים והעליות אינם בכלל בית. מימרא דרב שם:

ב בשר הפסח שיצא חוץ לחבורתו וכו' נאסר באכילה וכו'. פשוט הוא. ומ"ש כמו שביארנו במעשה הקרבנות. בפי"ח. ובספרים כתוב שהכל בטריפה וצריך להגיה ולכתוב שהכל כטריפה: **אבר** שיצא מקצתו חותך עד שמגיע לעצם וכו'. משנה בפרק כיצד צולין שם:

משנה למלך

יד ודין תורה שיאכל כל הלילה כו'. פסק רבינו כר"ע אך התוס' ספ"ב דמגילה (דף כ"א) ד"ה לאתויי כתבו דהלכה כראב"ע דמן התורה אינו נאכל כי אם עד חצות וכ"כ בס"פ איזהו מקומן. ועיין בתוס' בסוף פסחים (דף ק"כ) ד"ה אמר רבא. ועיין פ"ט ה"ס פ"ו מהל' חמץ ומצה שנתן טעם לשפה נגד פסק רבינו ז"ל כר"ע יע"ש:

פ"ט א החלונות ועובי הכותלים וכו'. עיין בסוף פ"ב מהל' מעשר שני ובפ"ו מהל' בית הבחירה הלכה ט' ובפ"י מהל' מעשה הקרבנות הל' ה': **והוא** שיניחנו בחוץ וכו'. (א"ה עיין במ"ש הרב המחבר לקמן פ"ט מהלכות פרה אדומה הל' ס'):

יאכל וכל שבחוץ ישרף. כשהוא מגיע לעצם חותך בקופיץ אם היה שאר קדשים. ואם היה פסח שאסור לשבור בו עצם קולף עד הפרק ומפרק האבר שיצא מקצתו מן הפרק ומשליכו לחוץ: ג [א]שתי חבורות שהיו אוכלות בבית אחד צריכה כל חבורה מהן לעשות לה היקף שנאמר מן הבשר חוצה. מפי השמועה למדו שצריך ליתן לו חוצה למקום אכילתו. ואלו הופכין את פניהן אילך ואוכלין ואלו הופכין את פניהן אילך ואוכלין כדי שלא יראו מעורבים: ד היו המים שמוזגים בו יינם באמצע הבית בין שתי החבורות. כשהשמש עומד למזוג קופץ את פיו ומחזיר את פניו עד שמגיע אצל חבורתו ואחר כך אוכל מה שבפיו. שאסור לאוכל לאכול בשתי חבורות. ומותר לכלה להחזיר פניה מפני חבורתה ואוכלת מפני שהיא בושה לאכול בפניהם: ה שתי חבורות שנפרצה מחיצה מביניהן אינן *אוכלין. וכן אם היתה חבורה אחת ונעשית מחיצה ביניהן אינן אוכלין עד שתסתלק. שאין הפסח נאכל בשתי חבורות ואינן נעקרין מחבורה לחבורה: ו *בני חבורה שנכנסו שלשה מהן או יתר לאכול פסחיהן ולא באו שאר בני חבורה. אם נכנסו בשעה שדרך בני אדם לאכול הפסחים וחזר המעורר לכולן על השאר ולא באו הרי אלו שנכנסו אוכלין עד שישבעו ואין ממתינים לשאר. ואפילו באו המתאחרין אחר כך ומצאו אלו השלשה שאכלו הכל אין משלמים להן כדי חלקם. אבל אם נכנסו שנים בלבד הרי אלו ממתינים. במה דברים אמורים בשעת כניסתן לאכול אבל בעת שנפטרין אין אדם צריך להמתין לחבירו אפילו גמר אחד בלבד מלאכול יצא ואינו צריך להמתין: ז *המאכיל [ב]כזית מן הפסח בין מפסח שני למומר לע"ז. או לגר [ג]תושב או לשכיר. הרי זה עובר בלא תעשה ואינו לוקה אבל מכין אותו מכת מרדות. ובן נכר האמור בתורה זה העובד אל נכר. ואין מאכילין ממנו לנכרי אפילו גר תושב או שכיר שנאמר תושב ושכיר לא יאכל בו: ח [ד]ערל שאכל כזית מבשר הפסח לוקה שנאמר כל ערל לא יאכל בו. בו הוא שאינו אוכל אבל אוכל הוא מצה ומרור. וכן מותר להאכיל מצה ומרור לגר תושב ולשכיר:

השגת הראב"ד

*בני חבורה שנכנסו. א"א סבב פני כל השמועה לענין אחר שאין הדעת מתיישב עליו ואין השכל מסכים עמו שאין זה הענין מתפרש אלא בחבורה שעושין סעודת רשות ...

השגת הראב"ד

*המאכיל כזית מן הפסח וכו' עד תושב ושכיר לא יאכל בו. א"א ואפילו לישראל שאינו ממונה עמו אע"פ שהוא תושבו או שכירו ולכך לא מדרשו ואין צורך לגר תושב שהוא ערל:

כסף משנה

ג שתי חבורות שהיו אוכלות בבית אחד וכו'. נראה שלמד כן מדתניא בס"פ כילד צולין ...

לחם משנה

ז המאכיל כזית וכו' ואין מאכילין ממנו לנכרי אפי' גר תושב ושכיר וכו'. ...

ח וכן מותר להאכיל לעכו"ם מצה ...

סליקו הלכות קרבן פסח בס"ד

א מ"ע שם: ב אינן אוכלין וכן כו', כצ"ל: ב כמ"ג לאוין שמג: ג שם שמד: ד שם שנה:

ט כשם שמילת בניו ועבדיו מעכבתו וכו' עד סוף הפרק. בפרק הערל (דף ע'):
פ"י א ב השובר עצם בפסח טהור ה"ז לוקה וכו' אבל פסח שבא בטומאה וכו'. משנה וגמרא בפרק כיצד צולין (דף פ"ד): אחד השובר את העצם בליל ט"ו וכו'. שם ע"ב פלוגתא דרבי ור"ק ופסק כר"ק. ומ"ש או ששבר אחר כמה ימים ה"ז לוקה לפיכך שורפים עצמות הפסח וכו'. שם (דף פ"ג):
ג אין חייבין אלא על שבירת עצם וכו'. שם בדף פ"ה. ומ"ש היה עליו כזית בשר ושבר העצם שלא במקום הבשר חייב וכו'. שם (דף פ"ד:) פלוגתא דר"י ור"ל ופסק כר"י:
ד השובר אחר שובר בעצם אחד לוקה. ירושלמי פ' כיצד צולין בשתי משראות אפי' עצם אחד ושברו וחזר ושברו חייב שתים, ועוד שם בסוף הפרק ויידא אמר יש שובר אחר שובר:
ה השורף עצמות והמחתך גידים אינו חייב משום שבירת עצם. שם (דף פ"ד):
ו פסח שהוא נא או מבושל וכו'. שם בדף הנזכר. ומ"ש אפילו נפסל בטומאה ויציאה וכו' בד"א כשהיתה לו שעת הכושר ונפסל וכו'. גם זה שם פלוגתא דרבי וה"ק בדף הנזכר ופסק כת"ק:
ז ומה שכתב שבר עצם האליה אינו לוקה וכו'. גם זה שם פלוגתא דרבי וה"ק ופסק כרבי. ויש לתמוה למה בשאר פסק כת"ק ובזו פסק כרבי וכבר השיגו הראב"ד. ונראה שטעם רבינו משום דרב אשי דבתרא הוא אמר על שבירת עצם האליה דהא ודאי אינו ראוי לאכילה כלל:
ח הסחוסים וכו' עד כגון ראשי כנפיים והסחוסים. זהו פירוש רבינו למה ששנינו בפרק הנזכר כל הנאכל בשור הגדול יאכל בגדי הרך ראשי כנפיים והסחוסים ובגמרא רבה רמי הכן כל הנאכל בשור הגדול יאכל בגדי הרך ושאינו נאכל לא קימא סיפא ראשי כנפיים והסחוסים והא הני לא מתאכלי בשור הגדול ואסיק רבא מה הן קתני והכי קתני כל הנאכל בשור הגדול בשלקא יאכל בגדי הרך בצלי ומה הם ראשי כנפיים והסחוסים והא"א כוותיה. ופירש"י כל הנאכל בשור הגדול וכו' אבל מה שאין נאכל בשור הגדול אין נמנין עליו בפסח אע"פ שעכשיו רך הוא עתיד להקשות בסופו עכ"ל:
והראב"ד כתב א"א מה נשתנו סברותיו וכו'. ומה שהקשה על רבינו שא"כ הל"ל כל שאינו נאכל בשור הגדול אינו נאכל בגדי הרך אין זה כדאי לסתור פירוש רבינו ואם קושיא זו קושיא גם לפירוש רש"י קשיא. ועוד שלפירוש הראב"ד קשה דלא הל"ל יאכל בגדי הרך דמשמע דמותר לאכלו אלא הכי הל"ל ראוי לאכילה בגדי הרך ולפיכך יש לתמוה למה הפליא להתמיה על פירוש רבינו:
י גידים הרכים שסופן וכו' אין נמנין עליהם. שם: ונמנים על מוח שבראש ואין נמנין על מוח וכו'. שם:
יא כשאדם אוכל את הפסח חותך הבשר ואוכל וכו': כתב הראב"ד בחיי ראשי אין איסור גדול מזה וכו'. ומ"ש ותרבא דהותי מהנא, י"ל שלא עלה על דעת שרבינו מתיר לגלותו עם הלב שהאסור מן התורה אלא גיד הנשה שאין בגידין בג"ש ושמנו שאין בו איסור אלא שישראל קדושים נהגו בו איסור ובפסח לא נהגו כדי שלא יבא להתך בו אבר אבל חלב האסור מנקרים אותו ואפילו החוטים והקרומות האסורים משום חלב מסירים אותם אע"פ שאין אסורים אלא מדרבנן כמבואר בפ"ח מהמ"א דייקא נמי דקתני שאין מנקין אותו כשאר הבשר דמשמע שמנקין אותו אלא שאינו כשאר בשר. ומ"ש והקרומות שאין בהם איסור מיירי דומיא דשאר גידים ועצמות דנקט שאין בהם איסור והראב"ד יושיבנו בית שהיפתו לגד משה או יגעון בחוטמו איזה דבר ויושיב חוטמו לגד משה ויצא כל דם שבו וקרומות שבראש אינם אלא משום דם ומורא מיפאב חייב וכשיפרק עצמות הראש יוציאם ויניחם עם

השגת הראב"ד
יפסח שהוא נא וכו' עד שבר עצם האליה. א"א כולן תפס כרבנן ובאליה תפס כרבי:

אינו חייב משום שבירת עצם:

פרק עשירי

א השובר [א]עצם בפסח טהור הרי זה לוקה שנאמר ועצם לא תשברו בו. וכן נאמר בפסח שני ועצם לא תשברו בו. אבל פסח שבא בטומאה אם שבר בו עצם אינו לוקה. מפי השמועה למדו לא תשברו בו בטהור ולא בטמא. אחד השובר את העצם בלילי חמשה עשר או ששבר בו עצם מבעוד יום או ששבר אחר כמה ימים הרי זה לוקה: **ב** לפיכך שורפין עצמות הפסח בכלל הנותר מבשרו כדי שלא יבואו בהן לידי תקלה: **ג** אין חייבין אלא על שבירת עצם שיש עליו כזית בשר או שיש בו מוח. אבל עצם שאין בו מוח ושאין עליו כזית בשר אינו חייב על שבירתו. היה עליו כזית בשר ושבר העצם שלא במקום הבשר חייב אע"פ שהמקום ששבר פנוי מבשרו: **ד** השובר אחר השובר בעצם אחד לוקה: **ה** השורף עצמות והמחתך גידים אינו חייב משום שבירת עצם: **ו** *פסח שהוא נא או מבושל ושבר בו את העצם לוקה. אפילו נפסל בטומאה ויציאה וכיוצא בהם יש בו איסור שבירת העצם. במה דברים אמורים כשהיתה לו שעת הכושר ונפסל אבל אם לא היתה לו שעת הכושר כגון שנתפגל או נעשה ימחשבת זמן או מחשבת שינוי השם. אין בו משום שבירת העצם: **ז** שבר עצם האליה אינו לוקה שהרי אינו ראוי לאכילה: **ח** *הסחוסים שהם כמו עצמים רכים. הרי אלו מותרין לאכלן: **ט** היה גדי קטן ורך שעצמותיו רכים לא יאכל אותן שזה שובר עצם ואם אכל לוקה. שאחד השובר עצם קשה או עצם רך. זה הכלל כל שנאכל בשור הגדול אחר שיתבשל הוא שמותר לאכול כנגדו מן הגדי הרך אחר צלייתו כגון ראשי כנפיים והסחוסים: **י** נידין הרכין שסופן להקשות אע"פ שהן ראויין לאכילה עתה ונאכלין בפסח אין נמנין עליהן. ונמנין על מוח שבראש מפני שיכול להוציאו בלא שבירת עצם. ואין נמנין על מוח שבקולית והוא העצם הסתום משני ראשיו. שהרי אינו יכול להוציאו אלא בשבירת עצם: **יא** *כשאדם אוכל את הפסח חותך הבשר ואוכל וחותך העצמות מן הפרק ומפרקן אם רצה. וכשיגיע לגיד הנשה מוציאו ומניחו עם שאר הגידים והעצמות והקרומות שיוצאין בשעת אכילה. שאין מנקין אותו כשאר הבשר ואין מחתכין אותו אלא צולין אותו שלם. ואם חתכו חתיכות חתיכות כשר והוא שלא יחסר אבר. [ב]צריך אדם להשתדל שלא ישאיר מבשר הפסח עד בקר שנאמר לא תותירו ממנו

עד

א סמ"ג לאוין קמ : ב סמ"ג לאוין שנה שנם :

השגת הראב"ד
יהסחוסים וכו' עד שעצמותיו רכין לא יאכל אותן. א"א מה נשתנו סברותיו בכמה מקומות ומעולם לא עלה על דעת מפרש שבאה זו המשנה על איסור שבירת העצם שאם כן היה לו לומר כל שאינו נאכל בשור הגדול לא יאכל בגדי הרך אבל באה על חיוב אכילה שהוא בכל תותירו:

השגת הראב"ד
יכשאדם אוכל את הפסח וכו' עד העצמות והקרומות. א"א בחיי ראשי אין איסור גדול מזה שיגלה הפסח עם גיד הנשה ועם שמנו ועם תרבא דהותי מהנא ועם קרומות שבראש ואם אוכה ואוכל פסח ויביא לפני כוס שייתי תוכתו בקרקע לפניו:

משנה למלך
פ"י א השובר עצם בפסח כו'. כתבו התוס' פ"א דזבחים (דף ז') אהייא דועצם לא תשברו בו אמאי ניתי עשה ולידחי לא תעשה אכתי קשה היכי אתי האי עשה ודחי לא תעשה הא בעידנא דמיעקר לאו דשבירת עצם לא מיקיים עשה דאכילה. והם בפסקי התוס' ראיתי שכתוב אם אי אפשר לקיים עשה בע"א לא בעינן בעידנא דמיעקר לאו דמיקיים העשה. נראה שהוא פירון לקושייתם והוא חדוש גדול בעיני:
ב לפיכך שורפין עצמות הפסח בכלל הנותר כו'. (א"ס עיין במ"ש הרב המחבר בפי"ט מה' פסולי המוקדשין) לא ידעתי במאי מיירי אי בעצמות שאין בהם מוח הא לית בהו משום שבירת העצם ואי בית בהן מוח ס"ל דבעו שריפה משום המוח ואינו יכול לשבור העצם ולהוציא המוח ולא הו"ל כדי שלא יבאו בהם לידי תקלה דה"ל משום התקלה המזומנת. ואין לומר דמיירי בעצמות שהיה בהם מוח ועכשיו הם חלולים משום דכל שאין בהם מוח עכשיו אין בהן משום שבירת עצם אף שהיה בהם מתחלה וכדמוכח מסוגיא דכיצד צולין. גם אין לגדד ולומר דבאין בו מוח נמי דמלקות ליכא איסורא מיהא איכא ותבלין יש לגד זה מדברי רבינו שכתב אין חייבין כו' דמשמע חיובא הוא דליכא אבל איסורא איכא כדמוכח בשמעתא סוגיא דקאמר ואי דלית בהו מוח למה בשריפה. שבר איתי לומר דלעולם בית בהן מוח מיירי וה"ד דיוליא המוח ע"י גומרתא דליכא משום שבירת עצם וקמ"ל דלא אלא ישרפם עם המוח דלמא פקע ואיכא משום שבירת עצם וכמ"ש התוספות ד"ה מיע"ש. אך אכתי קשה לישנא דלפיכך דכתב רבינו דמשמע דאם היה מן הדין דלאתר זמנו לא היה בו משום שבירת עצם לא הוה בעי העצמות שריפה ולפי מ"ש בפ"ח מהל' אבות הטומאה דשימוש נותר מלתא היא ס"ל דבעו שריפה הואיל ושמשו נותר. וליכא למימר דנסי דפסיק דשימוש נותר מלתא היא היינו לטמא הידים אבל לטעינה שריפה אפשר דס"ל דלא בעו דהסוגיא מוכחת דהא כהא תליא ומאן דאית ליה דעצמות מטמאין הידים ס"ל דבעו שריפה כמו הנותר עצמו הואיל ושמשו נותר. ואפשר לומר בדוחק דרבינו עדיפא מינה קאמר דמדין תורה בעו שריפה כדי שלא יבאו בהם לידי תקלה. וראיתי להר"ב המינוך סי' קל"ט שהביא ברייתא זו ונתן טעם לחלק בין עצמות הפסח לעצמות הקדשים ודבריו תמוהים ואינם עולים כפי סוגית הגמרא וצ"ע. וראיתי בתוספות פ' השוחט והרוטב שכתבו דרב מרי אשמעינן עצמות בשמשו נותר כבר אפילו אין בהם עכשיו כלום כו'. ולא יכולתי ליישב לפי דרכם סוגית הגמרא דפריך נתברינהו ונהלינהו לגמות דידהו ונשרפיה ונשדינהו לדידהו וכן מסוף הסוגיא דקאמר אלא פשיטא דאית בהו מוח ע"כ מיירי בית בהם מוח עכשיו דאי לא אף עצמות הפסח אין בהם משום שבירת עצם כל שאין בהם מוח עכשיו, וכעת דברי התוספות צ"ע:

משנ

פס שאר הטלמות והגידים. ויש סמך לדברי רבינו מדתניא בפרק גלה המיזן ולא גלה הפנימי קולף ואוכל עד שמגיע לגא: ואם השאיר ממנו וכו'. מקרא מפורש בפרשת בהעלותך. ומ"ש ואינו לוקה על לאו זה שהרי ניתק לעשה וכו'. בפ' כילד צולין (דף פ"ד) וס"ק דתמורה (דף י"ד) ופ' ד' מיתות (דף ס"ג) וס"ק דמכות אמר הכי ר"י ור' יעקב אמר לא מן השם הוא זה אלא משום דה"ל לאו שאין בו מעשה ואין לוקין עליו ואע"ג דקושטא דמלתא היא דלאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו נקט רבינו טעמא דר"י לאשמועינן רבותא דאפילו אי הוה ביה מעשה הוה מיפטר מאידך טעמא. ופ"א מהלכות אלו גבי מגיה אימורים כתב רבינו טעם דהוי לאו שאין בו מעשה:

יב כשמקריבים את הפסח וכו' אימתי מביאין עמו חגיגה א וכו'. משנה פ' אלו דברים (דף ס"ט:):

יג ומ"ש חגיגת י"ד רשות. שם בגמ'. ומ"ש ונאכלת לשני ימים ולילה. משנה שם. ומ"ש ואסור להניח מבשר חגיגת י"ד ליום ג' וכו'. שם (דף ע"א). ומ"ש והמותיר אינו לוקה. משנה פ' כילד צולין (דף פ"ד) והוא מהטעם שנתבאר בסמוך:

יד בשר חגיגה שעלה עם הפסח על השלחן וכו'. ירושלמי בפרק אלו דברים וכתבו הראב"ד:

טו מה בין פסח ראשון לפסח שני וכו'. משנה פרק מי שהיה טמא (דף צ"ה

ל"ה). ומ"ש ומוציאין אותו חוץ לבית אכילתו. יש לתמוה על זה דהא תניא התם בגמ' ככל חקת הפסח יעשו אותו יכול כשם שהראשון אסור בבל יראה ובל ימצא כך שני אסור וכו' ת"ל וכו' בכלליה דלא שאירו ממנו עד בקר מאי קא מרבה ליה לא תוציאו ממנו דדמי ליה דהאי מיפסיל בנותר והאי מיפסיל ביוצא, וא"כ קשה היכי ממעט רבינו יוצא, וי"ל דבגמ' קאמר דמרבי ליה משום דדמי ליה דהוי לאו שניתק לעשה דומיא דנותר. ופירש"י דלית ליה להאי תנא הא דתניא בפ' כילד צולין האוכלו ה"ז בלא תעשה דובשר בשדה טריפה אלא מותר להחזירו ולאכלו עכ"ל. ומאחר דקי"ל כההוא תנא דמוליא הייב משום ובשר בשדה טריפה תו ליכא לרבויי יוצא מנותר שזה ניתק לעשה וזה לא ניתק לעשה. ופ"ש ואין מביאין עמו חגיגה. תוספתא פ"ח. ומ"ש ומוציאין אותו חוץ לבית אכילתו. נראה דט"ס יש כאן וצריך למוחקו ולכתוב במקומו ומוציאין אותו חוץ לחבורתו כעין מ"ש ברישא גבי פסח ראשון אין מוציאין ממנו חוץ לחבורה. ומ"ש ואינו בא בטומאה וכו' עד על מצה ומרור. במשנה פ' מי שהיה טמא (דף צ"ה). ומ"ש ואין מותירים מהם ואין שוברים בהן את העלם. מקרא מפורש בפרשת בהעלותך. ומ"ש ולמה לא ישוה השני לראשון לכל הדברים וכו'. שם בגמ': שכלל זה שנאמר במצרים וכו' אין אותם דברים נוהגים לדורות וכו'. משנה בפ' מי שהיה טמא (דף צ"ו):

סליקו הלכות קרבן פסח בס"ד

עד בקר. וכן בשני שנאמר לא ישאירו ממנו עד בקר. ואם השאיר ממנו בין בראשון בין בשני עבר בלא תעשה. ואינו לוקה על לאו זה שהרי ניתק לעשה שנאמר והנותר ממנו באש תשרופו: **יב** כשמקריבין את הפסח בראשון מקריבין עמו שלמים ביום י"ד מן הבקר או מן הצאן. גדולים או קטנים. זכרים או נקבות ככל זבחי השלמים. וזו היא הנקראת חגיגת ארבעה עשר ועל זה נאמר בתורה וזבחת פסח לה' אלהיך צאן ובקר. אימתי מביאין עמו חגיגה זו בזמן שהוא בא בחול ובטהרה ובמועט. אבל אם חל יום ארבעה עשר להיות בשבת או שבא הפסח בטומאה או שהיו הפסחים מרובים אין מביאין עמו חגיגה. ואין מקריבין אלא הפסחים בלבד: **יג** חגיגת ארבעה עשר רשות ואינה חובה. ונאכלת לשני ימים ולילה אחד ככל זבחי שלמים. [א]ואסור להניח מבשר חגיגת ארבעה עשר ליום השלישי שנאמר ולא ילין מן הבשר אשר תזבח בערב ביום הראשון לבקר. מפי השמועה למדו שזה אזהרה למניח בשר חגיגת ארבעה עשר ליום ששה עשר. שנאמר לבקר עד בקר של יום השני. והמותיר אינו לוקה אלא ישרוף הנותר ממנה כשאר הנותרים: **יד** בשר חגיגה שעלה עם הפסח על השולחן וכל התבשילין העולים עמו על השלחן מתבערין עמו. ואינן נאכלים אלא עד חצות כפסח עצמו גזירה מפני התערובת: **טו** מה בין פסח ראשון לפסח שני. הראשון אסור בחמץ בבל יראה ובל ימצא. ואינו נשחט על חמץ. ואין מוציאין ממנו חוץ לחבורה. ומעון הלל באכילתו. ומביאין עמו חגיגה. ואפשר שיבא בטומאה אם נטמא רוב הקהל טומאת מת כמו שביארנו. אבל פסח שני חמץ ומצה עמו בבית. ואינו טעון הלל באכילתו. ומוציאין אותו חוץ לחבורתו. ואין מביאין עמו חגיגה ואינו בא בטומאה. ושניהם דוחין את השבת. וטעונין הלל בעשייתן ונאכלין צלי בבית אחד על מצה ומרור. ואין מותירין מהן. ואין שוברין בהן את העצם. ולמה לא ישוה השני לראשון לכל הדברים מאחר שנאמר ככל חקת הפסח יעשו. לפי שפירש בו מקצת חקת הפסח. ללמד שאינה שוה לראשון אלא בדברים שנתפרשו בו. והן המצות שבגופו והם חקת הפסח. שכלל זה שנאמר במצרים שילקח הפסח מבעשור. ושהוא טעון הגעת דם באגודת אזוב למשקוף ולשתי המזוזות ושיאכל בחפזון אין אותן הדברים נוהגות לדורות ולא נעשו אלא בפסח מצרים בלבד:

[א] סמ"ג לאוין שנט:

סליקו להו הלכות קרבן פסח בס"ד

משנה למלך

יא ואינו לוקה על לאו זה שהרי ניתק לעשה כו'. (א"ס עיין במ"ש הרב המחבר לעיל בפ' ח"י מהל' פסולי המוקדשין הל' ס'): **יב** וזו היא הנקראת חגיגת י"ד וכו'. (א"ס עיין בדברי הרב המחבר לעיל פ"ו מהל' כלי מקדש הל' ע' שהאריך לבאר אימתי זמן הקרבת קרבן חגיגה א אם דינה כפסח שקרב אחר תמיד של בין הערבים או זמנו כל היום): **טו** מה בין פסח ראשון לפסח שני וכו'. (א"ס עיין לעיל פ"א הל' ד' מ"ש הרב המחבר בשם התוס'):

סליקו להו הלכות קרבן פסח בס"ד

הלכות חגיגה

יש בכללן שש מצות. ארבע מצות עשה. ושתים מצות לא תעשה:

וזה הוא פרטן:

א) להראות פני ה'. ב) לחוג בשלש רגלים. ג) לשמוח ברגלים. ד) שלא יראה ריקם. ה) שלא יעזוב הלוי מלשמחו וליתן לו מתנותיו ברגלים. ו) להקהיל את העם בחג הסכות במוצאי שמיטה:

וביאור מצות אלו בפרקים אלו:

פרק ראשון

א שלש [א]מצות עשה נצטוו ישראל בכל רגל משלש רגלים ואלו הן. הראייה שנאמר יראה כל זכורך. והחגיגה שנאמר תחוג לה' אלהיך. והשמחה שנאמר ושמחת

[א] סמ"ג עשין רם רכח רכט:

כסף משנה

פ"א א שלש מצות עשה נצטוו ישראל בכל רגל וכו'. בס"ק דחגיגה דף

ושמחת בחגך. הראייה האמורה בתורה היא שנראה פניו בעזרה ביום טוב הראשון של חג ויביא עמו קרבן עולה בין מן העוף בין מן הבהמה. ומי שבא לעזרה ביום ראשון ולא הביא עולה לא דיו שלא עשה מצות עשה אלא עובר [א]על לא תעשה שנאמר לא יראו פני ריקם. ואינו לוקה על לאו זה שהרי לא עשה מעשה. החגיגה האמורה בתורה היא שיקריב שלמים ביום טוב הראשון של חג בבואו להראות. והדבר ידוע שאין השלמים באים אלא מן הבהמה. ושתי מצות אלו שהן הראייה והחגיגה אין הנשים חייבות בהן. והשמחה האמורה ברגלים היא שיקריב שלמים יתר על שלמי חגיגה. ואלו הם הנקראים שלמי שמחת חגיגה שנאמר וזבחת שלמים ואכלת שם ושמחת לפני ה' אלהיך. *ונשים חייבות במצוה זו: **ב** [ב]הראייה והחגיגה אין להן שיעור מן התורה שנאמר איש כמתנת ידו וגו'. אבל מדברי סופרים שלא יהא קרבן עולת ראייה פחות משוה מעה כסף ולא שלמי חגיגה פחות משוה שתי כסף. ומצוה להביא כפי עשרו שנאמר כמתנת ידו: **ג** שלמי שמחה לא נתנו בהן חכמים שיעור. בעת שיעלה אדם לירושלים לחוג אם היו בידו קרבנות הראייה יביאם או יעלה עמו כסף לקנות בו הקרבן. ואם אין בידו כסף לא יביא שוה כסף אפילו היה בידו שוה כמה זהובים אסור לו לעלות ריקם בלא כסף ולא קרבן. ולמה אסרו שיעלה בידו שוה כסף גזירה שמא לא ימצא למכור או שמא ימצאו המעות סינים: **ד** מי שלא הקריב ביום טוב הראשון עולת ראייתו ושלמי חגיגתו הרי זה מקריבן בשאר ימות הרגל שנאמר שבעת ימים תחוג לה' אלהיך מלמד שכולן ראויין לחגיגה וכולן תשלומי ראשון הם: **ה** ומצוה להקדים ולהקריב בראשון. לא הקריב בראשון בין שוגג בין מזיד יקריב בשני. וכל המאחר הרי זה מגונה ועליו נאמר נוגי ממועד אספתי: **ו** עבר הרגל ולא חג אינו חייב באחריותו ועל זה וכיוצא בו נאמר

מעוות

א סמ"ג לאוין שם: ב סמ"ג עשין שם:

השגת הראב"ד

*ונשים חייבות במצוה זו. א"א לא בקרבן אלא בשמחה שהשמחה עם בעלה שהעלה עמו והוא ישמח אותה:

לחם משנה

פרק א א בין מן העוף בין מן הבהמה וכו'. כן כתב סמ"ג ג"כ בעשין רכ"ח. ויש לתמוה דהוא הפך הברייתא האמורה בפ"ק דחגיגה ותירץ הרב בכ"מ ז"ל בשם הר"י קורקוס שבמקום או אינו אלא בעוף גורס או אינו אלא במנחות. ואין דעתי נוחה בכך דמ"מ קשה דממקום שבא בברייתא למעט מנחות מיניה נמי נמעט עופות דכיון דהוא יליף מחגיגה מה התם זבחים ולא מנחות הכי נמי נאמר מה התם בהמה ולא עופות וכמו שמעטו בפ"ק דחגיגה (דף ג') בברייתא דושמחת בחגך לרבות כל מיני שמחות וכו' דשלמי שמחה ליתנהו בעופות ומנחות דילפינן מחגיגה. ואולי דאין זו ילפותא גמורה אלא גילוי מלתא בעלמא דמגלה חגיגה על ראיה ודי שנאמר שיגלה למעוטי מנחות אבל בברייתא דושמחת בחגך הוי ילפותא גמורה מיתורא דקרא ולכך מקשינן ליה התם לחגיגה לגמרי ונמעט אפי' עופות: ומי שבא לעזרה ביום ראשון ולא הביא עולה לא דיו שלא עשה וכו'. בסמ"ג לאוין ש"ס כתב מי שלא הביא עולת ראיה ביום ראשון וגם לא הביא בתשלומין ביטל מצות עשה וכו' ועבר על מצות לא תעשה ע"כ, ונראה דכוונת רבינו ג"כ היא כך במ"ש שמי שלא הביא ביום ראשון שעבר היינו היכא שלא הביא בתשלומין דאם הביא בשאר ימות החג ודאי דכיון דיש לו תשלומין כמ"ש לקמן אינו עובר:

נשים חייבות במצוה זו וכו'. רבינו ז"ל מפרש מ"ש בפ"ק דקידושין אשה בעלה משמחה לא כפירש"י ז"ל שפירש שם אלא כפירוש התוס' ז"ל שפירשו אשה בעלה משמחה בשלמי שמחה שלו שהחובה מוטלת על בעלה כלומר דמחוייב בעלה לשמחה בקרבן הוא שהאכל עמו בשלמי הקרבן והכי דייק לישנא דברייתא דפ"ק דחגיגה ששמחה הזו היא נוהגת באיש ובאשה אלמא בגוף הקרבן קאמר כדכתבו שם התוס'. והר"א שהשיג על רבינו ז"ל טעמו דכיון דאין החיוב על האשה אלא על הבעל לא היה לו לומר ונשים חייבות במצוה זו. כך נראים דבריו לכאורה אבל מה"ם בלשונו אמר אברהם לא בקרבן משמע דאינו מפרש כפירוש התוס' ז"ל אלא שהוא מפרש שהבעל חייב להעלותה ולשמחה אבל לא להאכילה ולהקריב עליה שלמי שמחה ולפ"ז השגתו על רבינו ז"ל היא יותר חזקה דאין כאן חיוב לאשה בקרבן כלל ואפי' בעלה אינו חייב קרבן בעדה וא"כ איך כתב נשים חייבות במצוה זו אבל דעת רבינו ז"ל כמ"ש:

ג שלמי שמחה לא נתנו בהן חכמים שיעור וכו'. כלומר דבמשנה לא הזכירו שיעור אלא בחגיגה וראיה אבל לא בשמחה ומפני כן ודאי דאין להם שיעור והא דלא הזכירו חילוק זה בברייתא בפ"ק דחגיגה דאמרה ר"י הגלילי אומר שלש מצות נצטוו וכו' ולא אמרו דיש בשתיהן מה שאין בשמחה דצריכין שיעור ובשמחה אין צריך כבר תירצו שם התוס' ז"ל דלא חשיב אלא חומרא דאיכא בחד ולא בשתים אבל לא חומרי דאיכא בשתים אבל לא בחד:

ד מי שלא הקריב ביו"ט הראשון עולת ראייתו ושלמי חגיגתו וכו'. בתוס' כתבו בפ"ק דחגיגה דאיתא בתוספתא שהשמחה יש לה תשלומין כל ז' ולא בראיה וחגיגה. וכתבו דהברייתא דר' יוסי לא הזכירה משום דסבירא לה דבכולהו איכא תשלומין. וכן נ"ל לשון המשנה דאמרה מי שלא חג ביו"ט הראשון חוגג כל הרגל דמשמע דבחגיגה קאמר ותימה על דברי התוס' דצריך לדחוק ולומר דמשמע במשנה מי שלא חג איירי בשמחה דוקא אלא ודאי אין דבריהם עיקר וכולהו יש תשלומין ואע"ג דלא הזכיר רבינו ז"ל אלא ראיה וחגיגה הוא הדין לשמחה דיש לה תשלומין וכ"ש הוא ומתבאר מדברי רבינו ז"ל לעשה שכתב דשלמי שמחה דוחה יו"ט ולא שבת וטעמו משום דאם אינו חוגג היום חוגג למחר: וכולן תשלומי ראשון הם וכו'. תמה הרב בעל כ"מ ז"ל דר' אושעיא גדול מר"י ואמאי פסק דלא כוותיה. ונ"ל דאין זה דבי אושעיא דשנה הברייתות דא"כ לא היה לו לגמרא להזכירו אחר ר"י שהזכיר דברי ר"י וא"כ דבריו אלא ודאי ר' הושעיה אחר ואמורא הוא בגמרא כמה פעמים ולכך פסק דלא כוותיה. ועוד מדמהדר בגמרא לתרץ מילתיה דר"י אפי' למ"ד דפסח שני רגל בפני עצמו הוא משמע דהלכתא כוותיה דר"י ולכך בגמ' רוצה ליישב דבריו אליבא דמאן דאמר פסח שני רגל בפני עצמו הוא דהלכתא כוותיה ג"כ וכדפסק רבינו ז"ל בהל' קרבן פסח: ומה שהביא רבינו ז"ל קרא דשבעת ימים תחוג הוזכר בברייתא דאמרו שם ותנא מייתי לה מהכא וכו':

ודבר

כסף משנה

(דף ו':): הראייה האמורה בתורה וכו'. בפ"ק דחגיגה (דף ז') מאי הראיון ר"י אמר ראיית פנים בעזרה ור"ל אמר ראיית פנים בקרבן בעיקר הרגל כ"ע לא פליגי דראיית פנים בקרבן כי פליגי בשאר ימות הרגל. ופירש"י עיקר הרגל ביו"ט ראשון. ומ"ש ויביא עמו קרבן עולה. מבואר שם. ומ"ש בין מן העוף בין מן הבהמה. יש לתמוה על זה דהא תניא בפ"ק דחגיגה (דף ו') לא יראו פני ריקם בזבחים אתה אומר בזבחים או אינו אלא בעופות ומנחות ודין הוא וכו' אף ראייה האמורה לגבוה זבחים ומה הן זבחים עולות. ופירש"י בזבחים צריך להביא קרבן בהמה הזבוחים בסכין ולא עולת עוף שהיא נמלקת מה חגיגה האמורה להדיוט זבחים של בהמה דכתיב לא ילין חלב חגי עד בקר במידי דאית ליה חלב הקרב לגבוה קאמר עכ"ל. והיאך כתב רבינו בין מן העוף. וכתב הר"י קורקוס ז"ל שבמקום או אינו אלא בעופות היה גורס רבינו או אינו אלא במנחות או היה גורס או אינו אלא בכספים כמו שהיא שנויה במכילתא ומשמע ליה דעופות בכלל זבחים הם: ומי שבא לעזרה ולא הביא וכו': החגיגה האמורה בתורה וכו'. מבואר בפ"ק דחגיגה שם. ומ"ש והדבר ידוע שאין שלמים באים אלא מן הבהמה. פשוט הוא: ושתי מצות אלו וכו'. פשוט הוא דמ"ע שהזמן גרמא הן ועוד דבראייה כתיב יראה כל זכורך. ובפ"ק דחגיגה (דף ו':) תניא ג' מצות נצטוו ישראל בעלותם לרגל ראייה וחגיגה ושמחה וכו' יש בשמחה מה שאין בשתיהם ששמחה נוהגת באנשים ובנשים משא"כ בשתיהן. ופירש"י השמחה נוהגת בנשים דכתיב ושמחת אתה וביתך. משא"כ בשתיהם דמ"ע שהזמן גרמא הן והכתוב לא ריבה אותן: והשמחה האמורה ברגלים וכו' שנאמר וזבחת שלמים וכו'. פסוק זה אינו כתוב בחג אלא על גבי הר עיבל בפרשת כי תבא ולא כתבו רבינו אלא ללמוד ממנו דסתם שמחה הוי בזביחת שלמים ומינה דושמחת בחגך היינו בזביחת שלמים וכו'. ובגמ' פ' ע"פ (דף ק"ט) תניא בזמן שבה"מ קיים אין שמחה אלא בבשר שנאמר וזבחת שלמים וכו'. ומ"ש ונשים חייבות במצוה זו. נתבאר בסמוך ואיתא נמי בפ"ק דקידושין (דף ל"ד:):

וכתב הראב"ד ונשים חייבות במצוה זו א"א לא בקרבן וכו'. ודבריו מבוארים בפ"ק דקידושין דמקשה דנילף למ"ע שהזמן גרמא לחיובא מאשה משמחה ומשני אביי אשה בעלה משמחה אלמנה מאי איכא למימר בשרויה אצלו. ופירש"י בעלה משמחה אין חובת השמחה תלויה בה אלא על בעלה שישמחנה קרי ביה ושימחת. אלמנה מאי איכא למימר הא כתיב בה שמחה דכתיב והגר והיתום והאלמנה. בשרויה אצלו לא נצטוית היא אלא בעניה הכתוב מדבר ונצטוה מי שהיא שרויה אצלו לשמחה משלו. וכתבו התוס' מפר"ת אשה בעלה משמחה בשלמי שמחה שלו שהחובה מוטלת על בעלה ובאלמנה על ששרויה אצלו אבל היא גופה לא מיחייבא לאיתויי שלמי שמחה עכ"ל. ואין תפיסה על רבינו למה לא הצריך לבאר זה:

ב הראייה והחגיגה אין להם שיעור מן התורה. הראייה משנה ברפ"ק מס' פאה ומייתי לה פ"ק דחגיגה. ומ"ש אבל מד"ס שלא יהא קרבן עולת ראייה פחות משוה מעה כסף ולא שלמי חגיגה פחות משוה שתי כסף. שם בברייתא (דף ז') ואיתא נמי בפ' המוכר במשנה פלוגתא דב"ש וב"ה ופסק כב"ה. ומ"ש ומצוה להביא כפי עשרו וכו'. משנה שם (דף ח':):

ג שלמי שמחה לא נתנו להם חכמים שיעור וכו': בעת שיעלה אדם לירושלים לחוג וכו' לא יביא שוה כסף וכו'. בפרק יש בכור (דף כ"ח) ובפירוש התוספות:

ד מי שלא הקריב ביו"ט הראשון וכו'. בפ"ק דחגיגה (דף ט'). ומ"ש וכולם תשלומי ראשון הם. שם ופסק כרבי יוחנן לגבי רבי אושעיא ויש לתמוה על זה דהא רבי אושעיא גדול מר"י דרביה הוה:

ה ומ"ש ומצוה להקדים ולהקריב בראשון וכו'. פשוט הוא ממה שנתבאר בסמוך. ומ"ש וכל המאחר הרי זה מגונה ועליו נאמר נוגי ממועד אספתי:

ו ומ"ש עבר הרגל ולא חג אינו חייב באחריותו ועל זה וכיוצא בו נאמר מעוות לא יוכל לתקון. משנה פ"ק דחגיגה שם:

מי

משנה למלך

פ"א **ב** ונשים חייבות במצוה זו. עיין במ"ש הר"ב לח"מ ספי"ד מהל' מעשה הקרבנות. ועיין בפ' קמא דחגיגה (דף ו') ובתוס' שם ד"ה דמיחייבא ובפ"ק דר"ה (דף ו') ד"ה אשה ועיין במ"ש הרו"ש שם ודוק. ומ"ש ומשמע ליה דעופות בכלל זבחים שם עיין בפ' פרת חטאת (דף קי"ט) דאמרינן א"כ שמח לדברי האומר יש מנחה בבמה יש עופות בבמה ולדברי האומר אין מנחה בבמה אין עופות בבמה זבחים ולא מנחות זבחים ולא עופות הרי דמלת זבחים שוללת מנחות ועופות:

שלה

ז מי שלא חג ביו"ט הראשון וכו'. שם במשנה. ומ"ש וכן מי שלא חג ביום חג השבועות חוגג כל שבעה וכו'. בפרק אלו מגלחין (דף כ"ד:) ובפ"ב דחגיגה (דף כ"ז):
ח עולת ראיה ושלמי חגיגה וכו'. דין חגיגה משנה פרק אלו דברים (דף ס"ט:) ובפ' כיצד צולין (דף ע"ז:) ועולת ראייה ילפא מינה כיון דשייך בה טעמא דידה:
ואע"פ שאין מקריבין ביו"ט וכו'. בפ"ב דביצה (דף י"ט) ובפ"ב דחגיגה (דף י"ז) פלוגתא דב"ש וב"ה ופסק כב"ה:
ט ומ"ש כשמקריב המקריב עולת ראייתו וכו' סומך עליה. שם כב"ה. ומ"ש בכל כחו. בפ"ב דחגיגה (דף ע"ז:):
י המפריש עולת ראייתו וכו'. פרק יש בכור נקיט לה בפשיטות על מתני' דמת לאחר שלשים יום ואיתא בירושלמי בפ"ק דחגיגה אלא ששם אמרו שאם ירשו קרקע אפילו לא הפרישה חייבים יורשים להביאה ולא ידעתי למה השמיטו רבינו:
מותר להקריב בחולו של מועד נדרים ונדבות וכו'. רפ"ב דתמורה (דף י"ד) ובפ"ק דחגיגה (דף ז'):
יא מי שהיו לו אוכלים מרובין וכו' עד סוף הפרק. משנה פ"ק דחגיגה (דף ח':):
פ"ב א נשים ועבדים פטורים מן הראיה וכו' עד מפני שהם ספק אשה

מעוות לא יוכל לתקון: **ז** מי שלא חג ביום טוב הראשון של חג הסוכות חוגג את כל הרגל וביום טוב האחרון שהוא שמיני ואף השמיני תשלומי ראשון הוא. וכן מי שלא חג ביום חג השבועות חוגג כל שבעה ויש לו תשלומין כל ששת ימים שלאחר חג השבועות. ודבר זה מפי השמועה נאמר שחג השבועות כחג המצות לתשלומין: **ח** עולת ראיה ושלמי חגיגה אינן דוחין לא את השבת ולא את הטומאה לפי שאין להן זמן קבוע כקרבנות הצבור. שאם אינו חוגג היום חוגג למחר כמו שביארנו. אבל דוחין את יום טוב ואע"פ שאין מקריבין ביום טוב נדרים ונדבות מקריבין עולת ראייה ושלמי חגיגה ושלמי שמחה שאין אלו נדרים ונדבות אלא חובות: **ט** כשמקריב המקריב עולת ראייתו ושלמי חגיגתו ושמחתו ביום טוב. סומך עליהן בכל כחו כדרך שעושה בשאר הימים אע"פ שסמיכה אינה מעכבת כמו שביארנו במעשה הקרבנות לא גזרו עליה משום שבות: **י** המפריש עולת ראייתו ומת. היורשין חייבין להביאה. מותר להקריב בחולו של מועד נדרים ונדבות שנאמר אלה תעשו לה' במועדיכם לבד מנדריכם ונדבותיכם מכלל שקרבין ברגל. לעולותיכם כמו עולת מצורע ועולת יולדת. ולמנחותיכם להביא מנחת חוטא ומנחת קנאות. ולשלמיכם לרבות שלמי נזיר הכל קריבין במועד ואין קריבין ביום טוב: **יא** ומי שהיה לו אוכלים מרובים ונכסים מועטין מביא שלמי חגיגה מרובין ועולות ראייה מועטין. היו לו אוכלין מועטין ונכסים מרובין מביא עולות ראייה מרובות ושלמי חגיגה מועטות. היו זה וזה מועט על זה אמרו לא יפחות ממעה לעולה ושתי כסף לשלמים. זה וזה מרובה על זה נאמר כברכת ה' אלהיך אשר נתן לך:

פרק שני

א נשים [א]ועבדים פטורין מן הראייה. וכל האנשים חייבים בראייה חוץ מחרש ושוטה וקטן וסומא וחגר וטמא וערל. וכן הזקן והחולה והרך והענוג מאד שאינם יכולים לעלות על רגליהן כל אלו האחד עשר פטורין. ושאר כל האנשים חייבין בראייה. החרש אע"פ שהוא מדבר אפילו חרש באזנו אחת פטור מן הראייה. וכן הסומא בעינו אחת. או חגר ברגלו אחת פטור. האלם אע"פ שהוא שומע פטור. טומטום ואנדרוגינוס פטורין

א סמ"ג שם:

ז ודבר זה מפי השמועה אמרו שחג השבועות כחג המצות לתשלומין וכו'. מילתא דדרשא היא הנאמרת בפ"ב דחגיגה (י"ז) מנין לעצרת שיש לה תשלומין כל ז' שנאמר בחג המצות ובחג השבועות ובחג הסכות מקיש חג השבועות לחג המצות מה חג המצות יש לה תשלומין כל שבעה אף חג השבועות יש לה תשלומין כל שבעה ע"כ ואיתא בפרק ואלו מגלחין. אבל קשה דבפ"ק דראש השנה (דף ד') איפלינו תנאי בבל תאחר אימתי עבר עליה ואמרו שם דר"מ ור"א בן יעקב דרשי להא דרשא דר"א דאמר דעצרת יש לה תשלומין מדהקישו הכתוב לחג המצות אבל ת"ק דאית ליה דבעינן שיעבור שלש רגלים ואיצטריך קרא דבחג המצות וכו' להכי מפיק להא דעצרת יש לה תשלומין מהא דרבא בר שמואל דאמר אמרה תורה מנה ימים וקדש חדש מה חדש למגוייו אף עצרת למגוייו וא"כ רבינו ז"ל דפסק בפי"ד מהל' מעשה הקרבנות כרבנן דהיכא דעברו שלש רגלים עובר בבל תאחר א"כ ע"כ לא מפיק לה מהך קרא דעצרת לתשלומין ואיך כתב רבינו ז"ל כאן דרשא דהיתא לר"מ ור"א כיון דהוא פסק כת"ק. ושמא מ"ש רבינו ז"ל חג השבועות כחג המצות לאו מהאי קרא קאמר ליה אלא מדרשא דרבא בר שמואל ולא חש להאריך. ודוחק הוא זה ועוד מה נעשה לסמ"ג ז"ל שכתב בעשין רכ"ח הא דר"א דפ"ב דחגיגה ובלאוין סימן של"א פסק כת"ק דצריך שיעברו שלש רגלים וכתב שם ולכאורה משנת ר"א בן יעקב קב ונקי ואפי' בברייתא כדאיתא בההולך אמנם אומר רבא שם כיון שעברו עליו שלש רגלים עובר בבל תאחר בכל יום וכו' הרי בהדיא פסק כרבנן וצ"ע. והגב אורחין למדנו מדברי הסמ"ג ז"ל טעם נכון ג"כ לרבינו ז"ל במה שפסק בפי"ד מה' מעשה הקרבנות ג"כ הוא כרבנן ובכן אנו נ"כ צריכים לטעמים שכתב הרב בעל כ"מ והר"י קורקוס ז"ל שם:
לפי שאין להם זמן קבוע וכו'. בפרק כיצד צולין (דף ע"ס) אמר על מתני' חמשה דברים באים בטומאה וכו' חמשה למעוטי מאי למעוטי חגיגה ס"ז דסד"א כיון דקרבן ציבור הוא וקביע ליה מועד תדחי טומאה קמ"ל כיון דאית ליה תשלומין כל שבעה לא דחיא שבת ומדשבת לא דחיא לא דחיא טומאה ע"כ. א היא גירסת רש"י ז"ל. והתוס' ז"ל כתבו דלא גרסי' כיון דאית לה תשלומין שאין הטעם תלוי בכך דלעיל בפ' אלו דברים ילפינן דלא דחיא שבת מוחגותם וגו' ועוד פסח נמי אית ליה תשלומין בשני ודחי טומאה וכו' ע"כ. ויש להקשות בדבריהם דבהדיא בפ' הוציאו לו שנו טעמא בהכא דאמרו שם (דף נ"ב) אמר לו ר' יעקב וקרבן ציבור כללא היא והלא פר העלם דבר של ציבור ושעירי ע"ז וחגיגה דקרבן ציבור הוא ואין דוחין לא את השבת ולא את הטומאה אלא נקוט האי כללא בידך כל שזמנו קבוע דוחה את השבת ואת הטומאה ואפילו ביחיד וכל שאין זמנו קבוע אינו דוחה לא את השבת ולא את הטומאה ואפי' בציבור ע"כ. משמע בהדיא דטעמא דחגיגה משום דאין זמנו קבוע וכגירסת רש"י ז"ל והיא גירסת רבינו ז"ל שכתב הטעם כן. אבל יש להקשות לגירסת רבינו דביו"ט (דף כ"א) אמרו שם בברייתא גבי פלוגתא דעולת ראיה אי דוחה יו"ט או לא אמרו להם ב"ש אף זו אין קבוע לה זמן דהא מי שלא חג ביו"ט הראשון של חג חוגג והולך כל הרגל כולו ויו"ט האחרון של חג אמרו להם ב"ה אף זו קבוע לה זמן דהא עבר הרגל ולא חג אינו חייב באחריותו ע"כ. משמע דמקרי קבוע זמן אליבא דב"ה דהלכתא כוותיה. ונראה טעמא דהני דקבוע זמן מקרא איקרי משום דאם יעבור הרגל אין לו תקנה אבל אינו קבוע זמן כשאר הקרבנות הקבועים לגמרי דהרי יש לו זמן כל הרגל ולכך אתא קרא דוחגותם לומר דלא דחי שבת משום דאינו קבוע גמור אבל ליו"ט דליכא קרא למעט אמרי' ודאי דדחי משום דכיון דאית ביה קביעות קצת דחי יו"ט. ובהכי מיתרצא הקושיא שהקשו התוס' ז"ל דבפרק אלו דברים מפיק מוחגותם דתרוייהו צריכי קרא וטעמא דהי טעמא לחוד לא מהני משום דסוף סוף כיון דאם עבר הרגל אין לו תקנה קבוע מקרי וקרא לחוד לא סגי דה"כ כל שזמנו קבוע נ"כ לא תדחה שבת ואמאי דוחה מהי שנא הא מאחריני לכך צריך לומר טעמא דלא דמי הך קביעותא לאחרים דהך יש לו תשלומין כל שבעה, וכן מה שהקשו התוס' ז"ל מפסח דאית ליה תשלומין בשני ודחי מתורץ דהתם ליכא קרא הכל הכא איכא קרא דוחגותם, וזה דקדק רבינו ז"ל בלשונו שכתב כאן לפי שאין להם זמן קבוע כקרבנות הציבור כלומר אע"פ שהוא קבוע קצת אינו כקרבנות הציבור ועלו דברי רבינו ז"ל וגירסתו על נכון והיא גירסת רש"י ז"ל:
י המפריש עולת ראייתו ומת וכו'. בפרק יש בכור (דף נ"א) אמרו שם וכי תאמר דרים לקים הריבא איתמר מת לאחר ל' יום אע"פ שלא נתן יתן מנלן אהיא ערך ערך וכו' רב דימי אמר רב יוחנן וכל בכור בניך תפדה ולא יראו פני ריקם מה להלן יורשים חייבים אף כאן יורשים חייבים. וכתב רש"י ז"ל מה עולת ראיה יורשין חייבין דעולת חובה היא הכי נמי כי מת לאחר ל' יום נתחייב האב בפדיונו וגבי עולה חובה תנן התם האשה שהביאה חטאתה ומתה יביאו היורשין עולתה ע"כ. וקשה על דברי רבינו ז"ל כיון דהא מדמינן לה לאשה דהתם שהביאה חטאתה ומתה וכן בירושלמי מדמה לה לאשה והתם אמרינן בפ"ק דקדושין דלא הפרישה העולה מחיים חייבים היורשים וכן כתב רבינו ז"ל בסוף פ"א מהל' מחוסרי כפרה האשה שהביאה חטאתה ומתה יביאו היורשין עולתה אע"פ שלא הפרים אותה מחיים כבר נשתעבדו הנכסים וכו' א"כ הכא נמי נימא הכי ואמאי בעי כאן הפרשה מחיים וכ"ש דהכא איירי בלא ירשו קרקע והתם ירשו קרקע היה לו לרבינו ז"ל לבארו, וכבר נתעורר על קושיא זו הרב בעל כ"מ ז"ל וצ"ע:
פ"ב א טומטום ואנדרוגינוס פטורין מפני שהן ספק אשה וכו'. בפ"ק דחגיגה (דף ד') אמרו בברייתא זכורך לרבות טומטום ואנדרוגינוס ואמרו בגמ' בשלמא אנדרוגינוס איצטריך

משנה למלך

ח עולת ראיה ושלמי חגיגה כו'. כתב מרן משנה פ' אלו דברים כו'. ומשנה זו איירי בחגיגת י"ד שהיא רשות וכבר הביא רבינו משנה זו בפ"י מהל' קרבן פסח הל' י"ב ואין ללמוד מזה לחגיגת ט"ו. אך הדין פשוט מהסוגיא דכיצד צולין שכתב מרן. ויותר מזה הוא מבואר במתני' דפ"ב דחגיגה (דף י"ז) דאמרינן שאם חל להיות בשבת שיום טבוח אחר השבת ומתבאר שם דאף עולת ראיה אינה דוחה שבת ועיין בתוי"ט שם ודוק: ומ"ש ואע"פ שאין מקריבין ביו"ט נדרים ונדבות. ודע דנסכים שלא הביאו הלבור עם הקרבן דקי"ל דמביא אותם אף לאחר כמה ימים וכמ"ש רבינו בפ"ב מהל' מעשה הקרבנות הל' י"ב קרבים ביו"ט. כ"כ רש"י פ"ד דתמורה (דף י"ד):

י ואין קרבין ביו"ט. ואם עבר ושחט כיצד יעשה בזריקת הדם עיין בפ"ב דביצה (דף כ') וכבר הביא מרן סוגיא זו בפ"ב מהל' שגגות הלכה י"ד ודוק:
פ"ב א וכן הזקן והחולה והרך והענוג כו'. טעמא דהני נראה מדברי רבינו ז"ל דהיינו דומיא דזקן וחולה דמרבב ענוג אינם מהלכים על רגליהם בלא משענת. אך רש"י בפ"ק דחגיגה (דף ד') פירש מפנקי דאין הולכים בלא מנעל ואין אדם נכנס לעזרה במנעלו ועיין בסוגיא הגמרא דמייתי ראיה מדכתיב כי תבואו לראות פני וכו' ומשמע קצת כדברי רש"י ויש ליישב לדעת רבינו ודוק. ודע דבפ"ק דפסחים (דף ח') אמרינן א"ר אמי כל אדם שיש לו קרקע עולה לרגל וכל [illegible]

פטורין מפני שהן ספק אשה. *מי שחציו עבד וחציו בן חורין פטור מפני צד עבדות שבו. ומניין שכל אלו פטורין מן הראייה. הרי הוא אומר יראה כל זכורך להוציא את הנשים. ומצות עשה שאין הנשים חייבות בה אין העבדים חייבים בה. ועוד הרי נאמר בבוא כל ישראל להוציא העבדים. ונאמר בבוא כל ישראל לראות. כשם שהן באין להראות לפני ה' כך הם באים לראות הדר קדשו ובית שכינתו. להוציא סומא שאינו רואה. אפילו נסמית עינו אחת שהרי אין ראייתו שלימה. ושם נאמר למען ישמעו. להוציא מי שאין לו שמיעה גמורה. ולמען ילמדו. להוציא מי שאינו מדבר. שכל המצווה ללמוד מצווה ללמד. ונאמר בעלותך לירְאות את פני ה' מי שיכול לעלות ברגליו להוציא חגר וחולה וזקן וענוג. וכבר ביארנו בהלכות ביאת המקדש שאין הטמא ראוי לביאה וכן הערל מאוס כטמא:

ב המקמץ והוא שמלאכתו לקבץ צואת כלבים וכיוצא בהן לעבד העורות או לרפואה. וכן המצרף נחשת במחצב שלו והעבדנין. אע"פ שהן מאוסין מפני מלאכתן הרי אלו מטהרין גופן

השגת הראב"ד

*מי שחציו עבד וחציו בן חורין. א"א הא דלא כהלכתא דהיא כמשנה ראשונה:

לחם משנה

אילטריך סד"א הואיל ואית ליה צד זכרות ליחייב קמ"ל דבריה בפני עצמה הוא אלא טומטום ספיקא הוי ואמר אביי כשביליו מבחוץ ע"כ. והשתא איכא לאתמוהי על רבינו ז"ל תרתי חדא אמאי לא כתב דאפילו כשביליו מבחוץ הטומטום פטור הוא ועוד למה נתן טעם שוה לאנדרוגינוס וטומטום מפני שהן ספק הא בגמרא משמע דטעמא דאנדרוגינוס לאו משום ספק הוא דסד"א משום צד זכרות דאית ביה ליחייב אלא דקרא מיעטיה. ועוד יש להקשות על הלשון. וכבר הארכתי בפ"ב מהל' אישות ע"ש: מי שחציו עבד וחציו בן חורין וכו'. בגמרא ברפ"ק דחגיגה אסיקו בתיובתא בהרא דאע"ג דהכל חייבים אתי לאתויי חציו עבד וחציו בן חורין דחייב מ"מ איתא לדרבינא דאוקי סיפא דמתני' דקאמר חוץ מעבדים שאינם משוחררים דאיירי בחציו עבד וחציו בן חורין ופטור ולא קשיא הא כמשנה ראשונה והא כמשנה אחרונה. ולפי פירוש רש"י ז"ל ורוב המפרשים סיפא דקאמר פטור הוי כמשנה ראשונה ורישא דקאמר חייב כמשנה אחרונה דכיון דכופין לרבו לשחררו הוי כבן חורין גמור, וכי האי סוגיא איתא בפרק האשה בפסחים גבי פסח דהקשו שם על מתני' דקאמר מי שחציו עבד וחציו בן חורין לא יאכל משל רבו משמע הא משלו יאכל מברייתא דקאמר לא יאכל לא משלו ולא משל רבו ותירצו כאן כמשנה ראשונה כאן כמשנה אחרונה ע"כ. וגם שם פירשו המפרשים כי האי גוונא דלמשנה אחרונה יאכל משלו משום דכיון דכופין לרבו לשחררו הוי כבן חורין. ועל פי פירוש זה השיג הר"א ז"ל על רבינו ז"ל בהשגותיו כאן בהל' קרבן פסח בפ"ב דפסק רבינו ז"ל דלא כהלכתא דהוי כמשנה ראשונה אבל רבינו ז"ל מ"מ כאן בפירוש המשנה בפ"ק דחגיגה וז"ל ואמרו הכל חייבים בראיה להביא מי שחציו עבד וחציו בן חורין וכבר הודעתיך כי חזר מזה הדעה והדין אצלנו שלא נניח אדם חציו עבד וחציו בן חורין שלא נגמר פדיונו ע"כ. וכיוצא בזה כתב בפירוש המשנה בפ' האשה, נראה מדברים אלו דהוא מפרש הפך מפירוש רש"י והמפרשים ז"ל דלמשנה אחרונה פטור ולמשנה ראשונה חייב ואתי שפיר לפי פירוש זה בפ"ק דחגיגה דרישא הוי משנה ראשונה וסיפא דקאמרה חוץ מעבדים שאינם משוחררים הוי משנה אחרונה דכן הוא הסדר ושייך לומר שפיר משנה ראשונה ומשנה אחרונה אבל לרש"י ז"ל הוי איפכא דרישא הוי משנה אחרונה וסיפא הוי משנה ראשונה שלא כסדר ולא יתיישב יפה כזה משנה לא זזה ממקומה ודוק. אבל מ"מ פירוש רבינו ז"ל הוא דחוק וכבר תמה על דבריו הרב בעל כ"מ ז"ל וכתב לשון בנו ז"ל לפרש דברי רבינו ז"ל. ודברי הרב בנו ז"ל תמוהים יותר בעיני שהוא כתב שם דמן התורה פטור מקרבן מי שחציו עבד וחציו בן חורין וכדאמרו בסיפא חוץ מעבדים שאינם משוחררים ואע"ג דבריתא אמרו הכל חייבים דהוי לאתויי מי שחציו עבד וחציו בן חורין דבר זה הוא דהוי משום סיפא דקאמרה רבינא דהוי כמשנה אחרונה ופטור ואידחייא ליה רישא מקמי סיפא דסיפא הוי כמשנה אחרונה אלא שלמשנה ראשונה דליכא חיוב לשחררו עבדינן ליה תקנה במצות שהוא חייב בהן מספק מד"ס וכו', וכן בקרבן פסח נראה מדבריו שם דמן התורה הוא פטור מקרבן אלא דרבנן עבדו ליה תקנתא לחייבו משל עצמו למשנה ראשונה אבל למשנה אחרונה לא עבדינן ליה תקנתא שמא יהיה זה גורם לעכוב שחרורו ותבקיק ליה אדין תורה. כן נראה מפשט לשונו וקשיא בהו טובא חדא דאם הוא פטור מן התורה בין בפסח בין בעולת ראיה לא הוה להו לרבנן לתקן להקריב קרבן דליהוי חולין בעזרה דהא בטומטום ואנדרוגינוס הם פטורים מספק ולא תקנו רבנן שם כלל וכ"ת דיקריב הקרבן על תנאי ואם הוא פטור ליהוי נדבה ואפי' למ"ד נדרים ונדבות אין קרבין ביו"ט ליקרבו למחר וכדכתבו התוס' בפ"ק דחגיגה ואע"ג דלא עבדינן סמיכה וכדכתבו שם התוס' ז"ל ולכתחלה אין לתקן קרבן לבטל מסמיכה מ"מ אע"ג דבטומטום ואנדרוגינוס לא רצו לתקן כאן תקנו רבנן דכיון דזה הוא קצת בן חורין ויש לו קצת חיוב רצו רבנן לתקנו, אפי' תאמר כן קשה מקרבן פסח דלא שייך ביה תנאי וכמ"ש רבינו ז"ל בפ"ג מהל' קרבן פסח גבי ממשה שנתערבו עורות פסחיהן וא"כ איך יקרב על תנאי, ואולי י"ל דרבנן עשאוהו כבן חורין גמור לענין פסח כדי לתקנו ויש להם כח בכך דהפקר ב"ד הפקר והפקירו ממונו של זה לעשותו בן חורין גמור כדי שיהיה לו תיקון לענין קרבן פסח. אבל קשה דמנין לנו פטור לענין פסח בשלמא בעולת ראיה אית לן קרא דאת פני האדון דמעטו מפני שיש לו אדון אחר אבל לענין קרבן פסח מנא לן ואולי דילפינן מהתם דכי היכי דפטרו קרא לענין עולת ראיה ה"ה לענין פסח. אבל קשה דהיכי קאמר דהייבו רבנן מספק מאי ספק איכא כיון דהתורה פטרתו בהדיא מקרא דאת פני האדון יצא זה שיש לו אדון אחר, וי"ל דבריש הסוגיא היבעי לן גבי מעוכב גט שחרור אית ליה קנס או לא משום דיתן לאדוניו קאמר רחמנא ומספקא לן אי הוי אדון או לא והתוס' הקשו בפ"ק דחגיגה דהיכי פשיטא לן בסוגיא דחגיגה דלא מקרי אדון. ורבינו ז"ל נראה לו משום הך קושיא דלא פשיט לן הכא מידי אלא הכי קאמר פטור מן התורה משום דקרא קאמר דלא יהיה לו אדון אחר וכאן מסתפקא לן אי הוי האי אדון אי לא לכך פטור מספק כטומטום ואנדרוגינוס אבל לפי האמת ספיקא הוי ולכך חייבוהו רבנן מספק ועשו בו תקנה כיון שהוא בן חורין במקצת וכדכתיבנא. וא"ת גבי שופר אמאי מי שחציו עבד וחציו בן חורין חייב וכן כתב רבינו ז"ל בפ"ב מהלכות שופר ואמאי לא הניחו רבנן הדבר על דין תורה למשנה אחרונה כדי שלא יתעכב בשחרור וכמו שעשו גבי פסח וגבי עולת ראיה. וי"ל דשם צריכין רבנן לתקן גבי ראיה שיקריב על תנאי ויתבטל מסמיכה ובפסח להפקיר ממונו של זה לא רצו לתקן ולכך פטרוהו אבל הכא אינו צריך תקון כלל דיתקע לו אחר ויוציאנו. כל זה נ"ל ליישב דברי הרב בנו ז"ל ונתפרשו דברי רבינו ז"ל הגם כי הדברים דחוקים קצת מ"מ סוגיא דפרקא קמא דחגיגה מסייע ליה וכדכתיבנא ועוד הרי נאמר בבוא כל ישראל וא ראיה. מן הפסוק הזה לא נזכר בגמ' ואולי באיזה מקום נמצא ראיה זו: כשם שהן באין לראות לפני וכו'. זה כגירסת ר"ת ז"ל דגרים בפ"ק דחגיגה [א]יראה [ב]יראה ולא כגירסת רש"י ז"ל דגרים [ג]יראה [ד]יראה וכדכתבו שם התוס' ז"ל דלפי' רש"י ז"ל דריש המסורה קודם ולפי' התוס' הוי איפכא וכדכתבו התוס' ז"ל בפ"ק דחגיגה ואע"ג דבלשון רש"י ז"ל דפ"ק דחגיגה גרים המקרא קודם לא היה להם לתוס' ז"ל הגירסא ההיא בדברי רש"י ז"ל וכמו שביארו דבריהם בפ"ק דסנהדרין (דף ד') ע"ש. וגירסת רבינו ז"ל כגירסת ר"ת דהמקרא קודם וזהו שאמר כשם שהם באים להראות לפני ה' שהוא בשתי עיניו של מקום כך הם צריכין לראות כל אחד בשתי עיניו למעוטי סומא באחת מעיניו כן נראה מלשונו אבל מ"מ קשה למה כתב פסוק דבבוא כל ישראל לראות ולא כתב פסוק המוזכר בגמ' מיראה יראה שהוא מקרא ומסורת: למען ישמעו להוציא מי שאין לו שמיעה גמורה. משמע דלא למעט אפי' חרש באזנו אחת וכן כתוב בסמ"ג ז"ל בהדיא בעשין רכ"ח להוציא מי שאין לו שמיעה גמורה אפי' חרש באזנו אחת, וקשה דבגמ' מפיק ליה מבאזניהם מיעט חרש באזנו אחת גם מה שמיעט חגר וחולה וזקן מקרא דבעלותך לראות בגמרא ממעט להו מקרא דרגלים. ואולי רבינו ז"ל באיזה מקום מצא דרשות אלו והביאם שהם יותר פשוטים וכן דרכו להביא הדרשא היותר פשוטה: וכן הערל ישראל מאוס כטמא וכו'. בפ"ק דחגיגה אמרו הערל והטמא פטורים מן הראיה והקשו שם בשלמא טמא דכתיב ובאתם שמה כל שישנו בביאה ישנו בהבאה וכל שאינו בביאה אינו בהבאה אלא ערל מנ"ל הא מני ר"ע היא דדריש לערל כטמא ע"כ. והא דר"ע פלוגתא היא בפרק הערל דרבנן דרשי ערל לא יאכל בתרומה מנ"ל דתושב ור"ע דרש מקרא דאיש איש ומרבה לערל ישראל כטמא וקשה על רבינו ז"ל דבהל' תרומות פ"ד פסק דערל לא יאכל בתרומה מנ"ל דתושב ושכיר והיינו כרבנן ואיך פסק כאן דערל פטור דהא מוקמינן לה כר"ע. וע"ק מ"ש למטה שאין הערל ראוי לביאה דא"כ היכי אמרו בגמ' בשלמא טמא אינו ראוי לביאה אלא ערל מנ"ל הא ערל נמי אינו ראוי לביאה וכמ"ש הוא למטה וערל טמא מפני שאינן אוכלים ואינם ראויים לביאה וכו' אלא ודאי דלרבנן ערל ראוי לביאה הוי ולר"ע דוקא הוא דאינו ראוי לביאה. וכן יש לתמוה על רבינו ז"ל שפסק בהל' ביאה מקדש דערל ישראל מסלה קרבנותיו כטמא דמשמע דהיינו דוקא לר"ע דמרבה ערל כטמא אבל לרבנן הוא עצמו יקריב וכדכתבו התוס' ז"ל בפ' תמיד נשחט וכיון שכן דהוא פסק כרבנן איך כתב שם כן. ויש לתרץ כל זה ולומר דרבינו ז"ל סובר דסוגיא דחגיגה פליגא אסוגיא דפרק הערל (דף ע"ב) דאמר שם אמר רבה היא יתיבנא קמיה דרב יוסף וכו' וקשיא לי איך לא ליפתמים תנא וליתני הערל והטמא ולימא ר"ע היא ולא רבנן והא דקתני הערל והטמא פטורים מן הראיה התם משום דמאיס ע"כ. ומפרש רבינו ז"ל כפירוש קמא שפירשו שם התוס' ולא כפירוש בתרא שכתבו שם וכן בפ"ק דחגיגה דר"ל שאני התם משום דמאיס

כסף משנה

אשה. משנה וגמרא בריש חגיגה. ומ"ש ומי שחציו עבד וחציו בן חורין פטור וכו'. שם הכל חייבים בראייה לאיתויי חציו עבד וחציו בן חורין ולרבינא דאמר וכו' פטור וכו' ל"ק כאן כמשנה ראשונה כאן כמשנה אחרונה. ופי' רש"י משנה אחרונה לאחר שהודו ב"ה לב"ש שיש על בית דין לכוף את אדונו לשחררו ה"ל כאילו משוחרר כבר וחייב. ועל פי פירוש זה כתב הראב"ד על דברי רבינו הא דלא כהלכתא דהיא כמשנה ראשונה עכ"ל. ובפ"ב מקרבן פסח כתבתי ליישב דברי רבינו: ומנין שכל אלו פטורים מן הראיה וכו'. שם חוץ ממ"ש ועוד הרי נאמר בבוא כל ישראל להוציא העבדים:

ב המקמץ וכן המצרף נחשת במחצב שלו והעבדנין וכו'. שם (דף ד') בברייתא אחרים אומרים המקמץ והמצרף נחשת והבורסי פטורים מן הראייה שנאמר כל זכורך יצאו אלו שאינן ראויים לעלות עם כל זכורך כלומר מפני שריחן רע. ומשמע לרבינו דכיון דבלשון אחרים מייתא משמע דרבנן פליגי עלייהו ומחייבי ונקטינן כוותייהו ואע"ג דבגמ' אמרינן ואלא קרא למאי אתא לכדאחרים לא מכרעא מילתא דליהוי הלכתא כוותייהו דאיכא למימר דרבנן דפליגי עלייהו דרשי ליה לדרשא אחריתי. והר"י קורקוס ז"ל כתב דאחרים לא ממעטי להו אלא בעודם במלאכתם מפני שאינם יכולים לעלות עם כל זכורך אבל כשיטהרו מלבושיהם הרי הם כשאר כל אדם: כל

[א]יִרְאֶה [ב]יֵרָאֶה [ג]יִרְאֶה [ד]יֵרָאֶה

משנה למלך

שאין לו קרקע אינו עולה, ולא ידעתי למה השמיט רבינו דין זה. ואי משום דבפ"ק דחגיגה תנן הכל חייבין בראיה חוץ מחש"ו ולא תני נמי דמי שאין לו קרקע הא ל"ק וכמ"ש התוס' שם בד"ה חוץ וזונה פורנקיסם דהא דמי שאין לו קרקע הויא הלכתא פסיקתא וכן כתבו תוס' בפ"ק דפסחים (דף

ג') ד"ה מאליה ודברי רבינו צריכים לי תלמוד. ומ"ש רבינו דטומטום פטור מפני שהוא ספק אשה קשה דטומטום אף שהוא איש פטור מפני שהוא ערל, ועיין במ"ש התוס' בפ' הערל (דף פ"ג ד"ה ספק) ודוק:

גופן ומלבושן ועולין בכלל ישראל לראות: **ג** כל קטן שיכול לאחוז בידו של אביו ולעלות מירושלים להר הבית אביו חייב להעלותו ולהראות בו כדי לחנכו במצות שנאמר יראה כל זכורך. ואם היה הקטן חגר או סומא או חרש אפילו באחת אינו חייב לחנכו אע"פ שהוא ראוי לרפואה שאילו היה גדול והוא כך היה פטור כמו שביארנו: **ד** כל החייב בראייה חייב בחגיגה וכל הפטור מן הראייה פטור מן החגיגה. וכולן חייבין בשמחה. חוץ מחרש שוטה וקטן וערל וטמא. חרש שוטה וקטן מפני שאינן בני חיוב הרי הן פטורין מכל מצות האמורות בתורה. וערל וטמא מפני שאינן אוכלים בקדשים ואינן ראויין לביאה כמו שביארנו בהלכות ביאת המקדש ובהלכות מעשה הקרבנות: **ה** מי שהיה חגר או סומא ביום ראשון ונתרפא בשני. פטור מן הראייה ומן החגיגה שביום חובתו היה פטור. שכל ימות החג תשלומי ראשון הן כמו שביארנו. וכן אם נטמא בלילי יום טוב הראשון אע"פ שטהר למחר פטור. אבל אם נטמא ביום ראשון הרי זה חייב להביא חגיגתו וראייתו בתוך ימי הרגל כשיטהר: **ו** מי שבא לעזרה בתוך ימי החג אינו חייב להביא עולה בידו בכל עת שיכנס. שזה שנאמר ולא יראו פני ריקם אינו אלא בעיקר הרגל בלבד שהוא יום ראשון או תשלומי ראשון. ואם הביא בכל עת שיביא מקבלין ממנו ומקריבין אותה לשם עולת ראייה. שהראייה אין לה שיעור: **ז** הפריש עשר בהמות לחגיגתו והקריב מהן מקצתן בראשון ופסק. שוב אינו חוזר ומקריב השאר שהרי שייר אותם. ואם לא פסק אלא דחקו היום ולא יכול להקריב

עולת

כסף משנה

ג כל קטן שיכול לאחוז בידו של אביו וכו'. שם. ומ"ש ואם היה הקטן חגר וכו' אע"פ שהוא ראוי לרפואה וכו'. שם (דף ו') בעיא דאיפשיטא:

ד כל החייב בראייה חייב בחגיגה וכו'. הכי משמע בפ"ק דחגיגה (דף ו') גבי הא דתניא ר"י הגלילי אומר שלש מצות נצטוו ישראל בעלייתן לרגל (ובדף ב'):

ה מי שהיה חגר או סומא ביום ראשון וכו'. שם (בדף ט') פלוגתא דאמוראי ופסק כר"י. ומ"ש וכן אם נטמא בלילי יו"ט הראשון וכו' שם ומי אמר ר"י הכי והאמר חזקיה נטמא ביום מביא בלילה אינו מביא ור"י אמר אף בלילה נמי מביא וכו' קסבר ר' יוחנן לילה אינו מחוסר זמן. ופירש רש"י נטמא ביום גבי נזיר מביא קרבן אחד על טומאות הרבה וכו' אלמא אע"ג דלא נראה לקרבן יש לו תשלומין. קסבר ר"י אין חסרון זמן במי שהגיע לילו להקריב קרבנותיו מחר הילכך מחוייב הוא בקרבן אלא שהלילה מעכבו מלהביא אבל חגר ביום ראשון אין עליו שום חובת ראייה לפיכך אין לו עליו תשלומין עכ"ל. ומכאן נלמוד דלחזקיה אם נטמא בליל יו"ט הראשון שהוא פטור כיון דכשהאיר יו"ט הראשון היה פטור ואע"ג שיטבול בו ביום אינו מיטהר עד שיעריב שמשו אבל אם נטמא ביו"ט הראשון חייב כיון דכשהאיר יו"ט הראשון היה חייב:

ו מי שבא לעזרה בתוך ימי החג וכו'. שם (דף ז') פלוגתא דר"י ור"ל ופסק כר"י. ודע דאיתא התם איתיביה ר"י לר"ל יראה יראה מה אני בחנם אף אתם בחנם אלא כל היכא דאתא ולא אייתי כ"ע לא פליגי דעייל ומתחזי ונפיק כי פליגי דאתא ואייתי ר"י אמר וכו' ראיית פניה הוא דאין לה שיעור הא לקרבן יש לו שיעור ור"ל אמר וכו' אפי' קרבן אין לו שיעור. ורבינו לא חש להאי ליסנא משום דכיון דלא אמר בגמ' אלא כי היכי דלא תיקשי מאי דמשמע לן במילהיה דר"ל לא חיישינן לה ונקטינן כליסנא קמא שהוא מאי דמשתמע טפי כפשטא דמילתייהו. ועי"ל שה"א מפרש דיש שיעור לקרבן דליסנא בתרא לא בשיעור פעמים שהוא מביא מיירי דכל פעמים שהוא רוצה להביא קרבן מביא אלא בשיעור דמי הקרבן קאמר שלא יהא פחות דראייה מעה כסף וחגיגה שתי כסף ולא יפרש רבינו פלוגתא דר"י ור"ל כדפירש"י אלא כמו שפירשו התוס' בשם הירושלמי:

ז הפריש עשר בהמות לחגיגתו וכו'. בפ"ק דחגיגה (דף ח':) ודברי רבינו אע"פ שהם סתומים נראה לפרשם כפירוש ר"ח שכתבו התוס' שם:

לחם משנה

דמאים ומפי' רבנן מודו אבל לא כפירוש בתרא שפירשו דרבנן פליגי אלא ה"ק אפי' רבי עקיבא לא אמר התם הלא לענין ראיה משום דמאים אבל לעולם אינו מטמא בנגיעה, ולפי זה סוגיין פליגי אהדדי ולפי סוגיא דבפ' הערל אפי' רבנן מודו דפטור משום דמאים וה"ה לענין ביאה אית ליה לרבינו ז"ל דמשום הך טעמא דמאים מודו רבנן דאינו ראוי לביאה דזיל בתר טעמא וסוגיא דפ"ק דחגיגה אית ליה כרבנן דראוי לראיה ולביאת מקדש ולפי סוגיא דפ' הערל כברייתא דהערל והטמא אתיא ככ"ע ואע"ג דסוגיא דחגיגה הוי סוגיא במקומה פסק רבינו כסוגיא דהערל דלא תהוי פלוגתא בין רבנן ור"ע ועוד דמוקי ברייתא ככ"ע וזהו שכתב רבינו ז"ל וכן הערל ישראל מאום כמותו. ומ"ש רבינו ז"ל בפ"ג מהל' מעשר שני הערל כטמא ואם אכל מעשר שני לוקה וכתב שם הרב בעל כ"מ ז"ל דפסק כר"ע ולא היא כדכתיבנא אלא אפילו לרבנן הוי ההוא דינא מג"ש דאמר ר' יצחק התם מנין לערל שאסור וכו' אלא שקשה לי קצת על רבינו ז"ל שלא הזכיר טעמו של רבי יצחק אלא אמר שהתרומה קרויה קודש כו' והוא טעם שלא נזכר בגמרא. אבל לסמ"ג שכתב בעשין רכ"ח סוגיא בפ"ק דחגיגה ובלאוין סי' רנ"ח פסק כרבנן דלא יאכל בתרומה משום ג"ש דתושב ושכיר קשיא כיון דהוא פסק כרבנן וכתב סוגיא דחגיגה הא לפי אותה סוגיא לרבנן ערל חייב בראיה וא"כ אמאי פטור וצ"ע:

ג כל קטן שיכול לאחוז וכו'. היינו שהגיע לחינוך שאמר בפ"ק דחגיגה דמדרבנן חייב וכן כתבו שם התוס' ז"ל במתני' קמא וכתבו שם וצריך להביא קרבנותיו נדבה ולמ"ד אין קריבין ביו"ט אין קריבין עד למחר בחוה"מ וכיון דרבינו ז"ל פסק דנדרים ונדבות אין קריבין ביו"ט היה לו לבאר כאן שלא יקריב עולתו ביו"ט וכמו שביארו התוס' ז"ל ואולי אית ליה לרבינו ז"ל דלא אמרו במשנה חייב בקטן אלא לענין לעלות ולראות עם אביו וזהו שכתב אביו חייב להעלותו ולחנכו אבל לא לענין קרבן: שנאמר יראה כל זכורך. אע"ג דחינוך הוי מדרבנן ואמרו בגמרא דקרא אסמכתא בעלמא הוא ואיצטריך קרא לכדאחרים כתב רבינו ז"ל הפסוק ונמשך אחר לשון הברייתא: ואם היה הקטן חגר או סומא וכו' שאילו היה גדול וכו'. אין טעם זה צריך לחגר דבלאו הכי הרי פטור הוא דאינו יכול לעלות עם אביו מירושלים להר הבית ולא הוזכרו בגמרא הך טעמא דחגר אלא לב"ש וכמו שאמרו שם חגר לב"ש וכו' ורבינו ז"ל דפסק כב"ה לא כתב טעם זה אלא לשמר:

ד כל החייב בראייה חייב בחגיגה וכו'. התוס' ז"ל בפ"ק דחגיגה (דף ב') חולקים על זה במדבר ואינו שומע דבחגיגה נמי חייב. וא"ת לרבינו ז"ל אמאי לא קתני בברייתא דאמר ר' יוסי שם שיש בשמחה מה שאין בשתיהן וכו' עדיפות אחר בשמחה דחייב בכל אלו מה שאין כן בחגיגה וראיה דפטור בכל אלו. וי"ל דלרבינו ז"ל תנא ושייר אבל לפירוש התוס' ז"ל ניחא דכיון דבחגיגה נמי חייב לא בעי למיתני מה שיש בשתיהן ואין כאחד וכמ"ש שם. וא"ת כיון שלדעת רבינו ז"ל תנא ושייר ה"כ אמאי לא פסיק כתוספתא דאית לה דשמחה יש לה תשלומין כל שבעה ולא בשאר בשלמא לפירוש התוס' ז"ל מדלא תני לה בברייתא בגמרא משמע דלית לן כתוספתא אבל לפירוש רבינו ז"ל נימא דהתוספתא עיקר וה"ז דלא תני לה משום דתנא ושייר כי היכי דאמרי' בכל הנך. וי"ל דדברי התוספתא לא משמע מן המשנה שאמרה מי שלא חג וכו' דמשמע דבחגיגה קאמר וכן שם בגמ' אמרו כאמר עצרת בשביעי של פסח וכאמר עצרת בשמיני של חג דמשמע דבחגיגה איירי וכן בביצה פ"ב אמרו בברייתא אמרו להם ב"ה מה לנדרים ונדבות שאין להם זמן קבוע תאמר בעולת ראיה שקבוע לה זמן אמרו להם ב"ש אף זו אין קבוע לה זמן דתנן מי שלא חג כו' א"ל ב"ה אף זו קבוע לה זמן משמע בהדיא משום דעולת ראיה יש לה תשלומין ואין התוספתא עיקר ולכך לא פסק רבינו ז"ל כוותיה:

ה וכן אם נטמא בלילה ביו"ט ראשון כו'. רבינו ז"ל פסק דלילה מחוסר זמן הוא וכן פסק בפ"ג מהל' מחוסרי כפרה והטעם כמ"ש הרב בעל כ"מ ז"ל שם, ועוד טעם אחר דהלכה כחזקיה לגבי ר"י דרבו היה וכיון שכן פסק כאן דכשנטמא בלילה עדיין לא נראה לקרבן והוה ליה כמו שנכנס כמה לרגל דפטור אבל לדברי האומר לילה לאו מחוסר זמן היכא דנטמא בלילה הרי נראה לקרבן ויביא חגיגתו כשיעור. וא"ת א"כ מה הקשו בריש חגיגה למ"ד תשלומין דראשון הכל לאתויי מאי הא ר"י הוא דאמר הכי ואית ליה דלילה לאו מחוסר זמן כמבואר שם ולדידיה היכא שנטמא בלילה חייב כדכתיבנא וא"כ נימא דמתני' אתא לאתויי הך. וי"ל דבעי לייתב הגמ' מתני' אליבא דהלכתא דהא קי"ל דתשלומין דראשון הן וקי"ל לילה מחוסר זמן הוא וכמ"ש רבינו ז"ל:

ו מי שבא לעזרה בתוך ימי החג כו' אינו חייב להביא עולה בידו וכו'. הרב בעל כ"מ ז"ל תירץ דאע"ג דבגמרא אסיקו בפ"ק דחגיגה גבי פלוגתא דר"י ור"ל כל היכא דלא אייתי דכ"ע לא פליגי דמתחזי ונפיק וכו' (עיין בכ"מ) דרבינו ז"ל מפרש דיש שיעור לקרבן דליסנא בתרא לא בשיעור פעמים שהוא מביא מיירי דכל פעמים שהוא רוצה להביא קרבן מביא אלא בשיעור דמי הקרבן קאמר שלא יהא פחות מראיה מעה כסף וחגיגה שתי כסף וכו'. ואני תמיה עליו דאיך אפשר לפרש כן דהא אמרינן התם איתיביה הוקר רגלך מבית רעך התם בחטאות ואשמות ואי ר"י מודה דכל פעמים שהוא רוצה מביא מאי פריך ליה מקרא דהוקר רגלך הא איהו נמי ע"כ מוקי לה בחטאות ואשמות דלדידיה נמי תקשי ותו א"כ לר"י הוי מעה כסף שתי כסף דאורייתא דכן הוא לפי פירוש הירושלמי וכיון דרבינו ז"ל פסק כר"י לא היה לו לכתוב בפרק הקודם לזה דמדברי סופרים הוא שיעור זה ומן התורה אין לו שיעור והתוס' מפרשים פירוש ירושלמי בגמרא דידן שכתבו ואם נבא להשוותם יחד לאו בהאי גוונא מפרשי לה אלא ס"ל דר"י וריש לקיש בתרתי פליגי בשיעור דמי הקרבן ובשיעור ההבאה וה"ק ר"י כיון דיש שיעור לדמי הקרבן יש שיעור להבאה ור"ל סובר דאין שיעור לא לדמי הקרבן ולא להבאה אבל לעולם דר"י ור"ל נמי בהבאה פליגי. ולע"ד פירוש הרב בעל כ"מ בכך נ"ל דרבינו ז"ל פסק כר"ל דלפי המסקנא דפליגי דהיכי דאייתי אי מלי לאתויי או לאו לר"ל מלי לאתויי אם ירצה וקרא דהוקר רגלך בחטאות ואשמות איירי וכיון דפשט בגמ' תניא כוותיה דר"ל דקרא דהוקר איירי בחטאות והאשמות פסק רבינו ז"ל כר"ל דיביא בכל עת שירצה אבל אם לא הביא אין בכך כלום וכמ"ש כל היכא דאתא ולא אייתי דכ"ע לא פליגי דעייל ומתחזי ונפיק אבל בעיקר הרגל כ"ע מודו דחייב כדאמרו שם:

ז הפריש עשר בהמות לחגיגתו וכו'. שם בפ"ק דחגיגה פלוגתא דר"י ור"ל ואמרו שם אמר ר' אבא ולא פליגי כאן בשהם כאן במפרש הפי שהם היכי דמי אילימא דליכא שהוס

משנה למלך

ג אביו חייב להעלותו כו'. התוס' כתבו בריש חגיגה ד"ה איזהו דאביו מביא עליו קרבן ראיה והוא נדבה ואינה קריבה ביו"ט אלא ביום שני. אך מדברי רבינו ז"ל נראה שהחינוך אינו אלא לראיית פנים בעזרה וכן הוא דעת רש"י וכמ"ש התוספות שם. ומ"ש רבינו ואם היה הקטן חגר כו' לדידן דקי"ל כב"ה דקטן שאינו יכול לאחוז בידו של אביו ולעלות פטור א"כ טעם לגיעורא דקטן חגר ובגמרא לא נסתפקו אלא אליבא דב"ש. ולפ"ז לא ידענא למאי הלכתא נקט רבינו ואם היה הקטן חגר וצ"ע:

להקריב היום מקריב השאר למחר:

ח *עולת ראייה אינה באה אלא מן החולין כשאר הקרבנות שאדם חייב בהן. אבל שלמי חגיגה באות ממעות מעשר שני המעורבות עם מעות חולין לוקח מן התערובת בהמה ומקריבה שלמי חגיגה. והוא שיהיה שיעור אכילה ראשונה מן החולין. מפני ששלמי חגיגה חובה וכל שהוא חובה אינו בא אלא מן החולין: ט ויוצא אדם ידי חובת שלמי חגיגה במעשר בהמה. ואין מביאין אותו ביום טוב גזירה שמא יעשר ביום טוב: י יוצאין ישראל ידי חובת שלמי שמחה בנדרים ונדבות ובמעשר בהמה. והכהנים בחטאת ובאשם ובבכור ובחזה ושוק. שמצוה זו היא לשמוח באכילת בשר לפני ה' והרי אכלו. אבל אין יוצאין ידי חובתן לא בעופות ולא במנחות שאינן בשר המשמח. *כבר ביארנו בפסחים שחגיגת ארבעה עשר רשות. לפיכך אין אדם יוצא בה ידי חובת חגיגה אלא יוצא בה חובת שמחה: יא מי שהיו לו שלמי נדר או נדבה ושחטן מערב יום טוב אע"פ שאכלן ביום טוב אינו יוצא בה ידי חובת חגיגה שאינה באה אלא מן החולין אבל יצא בה ידי חובת שמחה: יב אף על פי ששחטן קודם הרגל. הואיל ואוכל מהן ברגל יצא ידי חובתו שאינו צריך לשחוט שלמי שמחה בשעת שמחה:

לא

השגת הראב"ד

*עולת ראייה אינה כו' עד מפני ששלמי חגיגה. א"א זה הכל שיבוש דשלמי חגיגה נמי אינה באה אלא מן החולין או בטופל בהמה מעשר שני עם החולין ולמ"ד טופלין בהמה לבהמה אפשר שטופלין בהמת מעשר עם בהמת חולין ומביא חגיגה אבל לא ביו"ט חוששין שמא יעשר ביום טוב אבל למ"ד אין טופלין בהמה לבהמה לא משכחת לה:

השגת הראב"ד

*כבר ביארנו בפסחים שחגיגת י"ד רשות לפיכך. א"א איני יודע מאי לפיכך ואותה ברייתא בן תימא שונה אותה דסבר חגיגת י"ד חובה היא כפסח אבל לרבנן כיון דרשות היא יוצא בה אף משום חגיגה אם התנה עליה לצאת בה ושחטה בי"ד:

כסף משנה

ח עולת ראיה אינה באה אלא מן החולין וכו'. משנה וגמרא פ"ק דחגיגה (דף ז':). ומ"ש אבל שלמי חגיגה באות ממעות מעשר שני המעורבות עם מעות חולין וכו'. שם (דף ח') ואיתיה בירושלמי פרק קמא דפיאה וכר"י. וצריך טעם למה לא פסק כחזקיה רביה דפליג עליה. ונראה שהטעם משום דברייתא דמסייע לר"י עדיפא דמייתי לה מקרא ועוד דלטפול מעות למעות ה"ל חזקיה יחידאה דהא רב חסדא ורב ששת ס"ל כר"י דטופלין מעות למעות. ולומר דאף טופלין בהמה לבהמה ה"ל רב ששת יחידאה דליכא שום אמורא דליסבר כוותיה. ומ"ש והוא שיהיה שיעור אכילה ראשונה מן החולין. נלמד מברייתא הובאה שם ואע"פ שהובאה לסייע לחזקיה דפליג אר"י שפיר ילפינן מינה הא מילתא לדידן דקי"ל כר"י:

וכתב הראב"ד א"א זה הכל שיבוש דשלמי חגיגה נמי אינה באה אלא מן החולין וכו'. ואני שמעתי ולא אבין דהא לד"ה יש חילוק בין עולת ראייה לשלמי חגיגה דעולת ראייה צריך שתהא כולה מן החולין ולא יהא שום תערובת מעשר לא בטופל בהמה לבהמה ולא בטופל מעות למעות אבל שלמי חגיגה מותר לטפול מעשר וחולין למר טופל מעות למעות ולמר טופל בהמה לבהמה וא"כ מה זה שכתב הראב"ד דשלמי חגיגה נמי אינה באה דלא הכי היא וכדאמרן ורבינו פוסק כמ"ד טופל מעות למעות אבל לא בהמה לבהמה ומה ז"ש ולמ"ד טופלין בהמה לבהמה אפשר שטופלין בהמת מעשר וכו' אבל למ"ד אין טופלין בהמה לבהמה לא משכחת לה. דמשמע מדבריו שרבינו סובר שטופלים בהמה לבהמה כמבואר בדבריו. ומ"ש אבל לא ביו"ט חוששין שמא יעשר ביו"ט איני יודע למה הוצרך לכתבו ועוד שרבינו כבר כתב דין זה. והר"י קורקוס ז"ל כתב ביאור דברי הראב"ד נראה שסובר דלעולם בשלמי חגיגה מיירי ברייתא אבל בטופל הוא דקאמר דבשאר הימים מותר לטפול לשלמי חגיגה אבל לא ביו"ט שמא יעשר ולמ"ד אין טופלין בהמה לבהמה לא משכחת לה דין זה ולסיועי לחזקיה מייתי לה התם וקשה לרבינו שכתב שיוצא ידי חובת שלמי חגיגה במעשר בהמה והלא חולין בעינן ומאי שנא מעשר בהמה ממעות מעשר שני דלא נפיק אלא בטופל והלא גם מעשר בהמה אינה חולין. זו כוונת השגת הראב"ד. ואפשר שגם רבינו בטופל מיירי ולומר שיכול להביא הכל לשם חגיגה אע"פ שלא פירש ונסמך על מ"ש למעלה. ומ"מ לשון יוצא י"ח שכתב רבינו דחוק לפי זה אלא דרבינו לשון הברייתא הוא דנקט עכ"ל והאריך עוד:

ט ומ"ש רבינו ויוצא אדם י"ח שלמי חגיגה במעשר בהמה ואין מביאין אותו ביו"ט וכו'. שם בדף הנזכר:

י יוצאין ישראל י"ח שלמי שמחה בנדרים ונדבות וכו' עד שאינם בשר המשמח. משנה שם (דף ז':): כבר ביארנו בפסחים וכו' אלא יוצא בה י"ח שמחה. בפרק אלו דברים (דף ע') אמתני' דתנן נאכלת לשני ימים ולילה אחד מתני' דלא כבן תימא דתניא בן תימא אומר חגיגה הבאה עם הפסח הרי היא כפסח ואינה נאכלת אלא ליום ולילה וחגיגת חמשה עשר נאכלת לשני ימים ולילה אחד וחגיגת ארבעה עשר יוצא בה משום שמחה ואינו יוצא בה משום חגיגה. והראב"ד כתב על דברי רבינו איני יודע מאי לפיכך וכו'. ובאמת שלשון לפיכך קשה דמשמע דמשום שהיא רשות יוצא בה י"ח שמחה שאם היתה חובה לא היה יוצא בה י"ח שמחה. ומה שפה דאותה ברייתא כבן תימא וכו' י"ל שסובר רבינו דלא פליגי רבנן אבן תימא אלא במאי דאמר דאינה נאכלת אלא ליום ולילה אבל מאי דקתני יוצא בה משום שמחה ואינו יוצא בה משום חגיגה דברי הכל היא. ומ"ש הראב"ד דלבן תימא היא חובה אינו מוכרח דהא טעמיה דאינו נאכל אלא ליום ולילה אמרינן בגמרא דהוי משום דהקישה הכתוב לפסח ואין במשמע זה שתהא חובה אלא ה"ק אם רצה להביא חגיגה דינה כפסח:

יא יב מי שהיו לו שלמי וכו' עד שא"צ לשחוט שלמי שמחה בשעת שמחה. שם (דף ע"א) פלוגתא דאמוראי ופסק כרבין משום דרב יוסף ורבה הקשו לעולא משמע דלא ס"ל כוותיה ומו דאשינויי דחיקי לא סמכינן:

לא

לחם משנה

שהות ביום ליקרב לימא הכי דלא אקרבינהו דליכא שהות ביום והלא מאי דלית ליה אוכלין לימא הכי דלא אקרבינהו דלית ליה אוכלין לא צריכא דאיכא שהות ביום ואית ליה אוכלין מדבקמא לא אקרבינהו ש"מ שיורי שיירינהו וכו'. ופליגי רש"י ז"ל ורבינו חננאל ז"ל בפירושא דרש"י ז"ל פירש דטעם המחלוקת הוא משום דכיון דהפריש ביום ראשון ולא הקריבו הרי זה כמי ששיירם ואינו יכול להקריבם ביום אחר שעובר על בל תוסיף דרחמנא אמר וחגותם חד יומא דוקא. ור"ח ז"ל פירש טעם המחלוקת הוא משום דכיון דשיירם הוי כנדרים ונדבות ואינו יכול להקריבם ביו"ט האחרון אבל בשאר ימות הרגל לפירוש ר"ח ז"ל יקריב בודאי ואין המחלוקת אלא אם יקריבם ביו"ט האחרון או לא דאי הוי כחגיגה יכול להקריב [ואי] הוי כנדרים ונדבות אינו יכול להקריבם [אלא] בשאר ימות הרגל. ורבינו ז"ל דעתו לפרש כפירוש רש"י ז"ל דאי כר"ח למה כתב ואמר שוב אינו חוזר ומקריב השאר הא בשאר ימות הרגל יכול להקריבם והיה לו לומר ביו"ט האחרון דוקא וכן מ"ש ואם לא פסקו וכו' מקריב השאר למחר ומאי רבותא דמקריב למחר שהוא חול המועד שמקריב הא בהא ליכא פלוגתא כלל דאפילו נדרים ונדבות יכול להקריבם למחר שהוא חול המועד אלא היה לו לומר יכול להקריבם ביו"ט האחרון אלא נראה דפירש כפירוש רש"י. והרב בעל כ"מ ז"ל פירש שדעתו כדעת ר"ח ז"ל ומ"מ יש לדקדק על רבינו ז"ל למה לא כתב דאם פירש בהדיא ליום ראשון אני מפריש דיקריבם אח"כ וכדאמרו בגמ' וכן מ"ש ואם לא פסק אלא דהקו היה לו לפרש דאפי' לא דהקו אלא מפני שלא היו לו אוכלין לא הקריב אין זה כשייר וכמו שאמר שם בגמרא שהבאתי:

ח עולת ראיה אינה באה אלא מן החולין וכו'. מ"ש הרב בעל כ"מ ז"ל דרבינו ז"ל פסק כר"י משום דברייתא מסייע ליה דמייתי קרא אליביה דחזקיה נמי ודאי דהא דטופלין בהמה לבהמה מקרא דאשר יברכך מפיק ליה אלא מאי דדייק מברייתא סייעתא דר"י הוי משום דנקט לשון מעכב דאי בהמה עם בהמה אין זה עיכוב דכל בהמה ניכרת לעצמה וכדפירש רש"י ז"ל אבל ההכרח האחר שנתן דרב חסדא דאמר טופל ומביא פר גדול אית ליה כר"י ודאי הכרח גדול הוא וזה טעמו של רבינו ז"ל:

ט ויוצא אדם ידי חובת שלמי חגיגה במעשר בהמה כו'. הר"א ז"ל בהשגות השיג על רבינו ז"ל דהך ברייתא דקאמר ושאר ימות הפסח אדם יוצא ידי חובתו במעשר בהמה וכו' לא מתוקמא אלא למ"ד טופלין בהמה לבהמה אבל למ"ד אין טופלין בהמה לבהמה לא מתוקמא כלל והסייעתא שהביאו מברייתא לחזקיה הוא מלשון הברייתא שאמרה אכילה ראשונה דמשמע בהמה לעצמה ומסיפא נ"כ דקאמרה אדם יוצא ידי חובתו במעשר בהמה וכיון דרבינו ז"ל פסק כמ"ד אין טופלין בהמה לבהמה לא היה לו לפסוק דין זה וטעמו של הר"א ז"ל הוא משום דברייתא דאדם יוצא ידי חובתו במעשר בהמה ע"כ בטופל איירי דאל"כ הוי חגיגה דבר שבחובה ואינה באה אלא מן החולין כדאמר שם ומעשר בהמה לאו חולין הוא אלא ודאי בטופל איירי ואי אפשר לומר בטופל מעות דמעשר בהמה אינו נמכר ואינו נגאל וכדכתב רבינו ז"ל בפ"ו מהל' בכורות ובשלמא במעשר שני דיש לו פדיון שייך לומר שטופל מעות מעשר שני עם חולין אבל במעשר בהמה לא שייך אלא ודאי טופל בהמה לבהמת מעשר קאמר וכן הבין דברי השגה זו הר"י קורקוס ז"ל וכדכתב הרב בעל כ"מ ז"ל אלא שהוא מליץ בעד רבינו ז"ל דבטופל איירי ולע"ד אי אפשר כדכתיבנא דבמעשר בהמה לא שייך טפלת מעות וא"כ הוא קושיא על רבינו ז"ל דכיון דפסק דאין טופלין בהמה לבהמה לא היה לו לפסוק זה. ואולי י"ל דאית ליה לרבינו ז"ל דכיון דמעשר בהמה נאכל במומו דמי קצת לחולין וכיון דהתירה התורה כאן טפלה מקרא דאשר יברכך הוא הדין במעשר בהמה דאינו קדש גמור אלא דמי לחולין קצת ואף על גב דשאר קרבנות אינם באים ממעשר בהמה שאני הכא דהקילה תורה לטפל כדכתיבנא ועוד למה לי קרא דמפיק כאן אמאי לא נפקינן ליה מקרא דמפקינן בשלמי התודה ובפ' דם חטאת וכמו שהקשו התוס' בפ"ק דחגיגה אלא ודאי לא דמי הך לשאר קרבנות דהתם בעינן חולין גמור אבל הכא אפי' מעשר בהמה דדמי לחולין שני. זה נ"ל להליץ בעד רבינו ז"ל ודוחק הוא:

י שאינם בשר המשמח וכו'. פסק כרב אשי דאמר טעמא הכי בפ"ק דחגיגה (דף ח') ולא כברייתא דאמרה טעמא אחרינא משום דרב אשי בתרא הוי ולדברי רב אשי קרא דושמחת בחגך אתא לאין משמחין נשים במועד וכן פסק רבינו ז"ל בדיני חול המועד בהלכות יו"ט אע"פ שבהלכות אישות לא כתב כן ושם ביארתי: שחגיגת י"ד רשות וכו'. וא"ת א"כ לאו דאורייתא דהתוס' ז"ל פירשו בפ' אלו דברים (דף ע"א) גבי הא דאמר רב אשי ש"מ חגיגת י"ד לאו חובה דסובר דהוי דרבנן והנא דמפיק לה מקרא דלא ילין מן הבשר איסור לינה בחגיגה פליג עליה וא"כ כיון דרבינו ז"ל פסק רשות למה בסוף הלכות קרבן פסח כתב קרא דלא ילין כו'. וי"ל דרבינו ז"ל פליג אתוס' ז"ל וסובר דאע"ג דהוא מן התורה התורה לא אמרה אלא רשות אם ירצה להביא ואם יביאה לא ילין אותה וא"כ לפי זה אפילו לבן תימא דאית ליה מקרא דהוי כפסח דרחמנא אקשיה יכולין אנו לומר דהוי רשות ורחמנא לא קאמר אלא אם עשאה שיהא כפסח אבל לא שיהא חובה כפסח ודלא כהר"א ז"ל בהשגות וכן כתב הרב בעל כ"מ ז"ל אלא טעמו של הר"א ז"ל משום דאמרינן בפ' אלו דברים דלבן תימא אקשיה רחמנא לפסח לכל מילי וא"כ הוא הדין להיות חובה כפסח, ומ"מ לשון לפיכך שכתב רבינו ז"ל קשה וצ"ע. ומ"ש הר"א ז"ל בהשגות דאם שחטה בי"ד והתנה עליה לצאת לרבנן שפיר דמי וכו' התוס' ז"ל פליגי עליה שכתבו בפרק אלו דברים על מימרא דר"א דהשלמים ששחטן מערב יו"ט אינו יוצא לא משום שמחה ולא משום חגיגה וכו' מלום דחגיגה הוי דבר שבחובה ואין דבר שבחובה בא אלא מן החולין דאפי' הקדישן מתחלה ושחטן לשם חגיגה ע"ג אינו יוצא ידי חגיגה משום דבעינן שחיטה בשעה הראויה לחגיגה והכריחו דבר דאם יכול לשחטן מערב יו"ט

ס"ט

יג לא יביא אדם תודה ביום ארבעה עשר מפני החמץ שבה שאין מביאין קדשים לבית הפסול. ואם הביא יוצא בה ידי חובת שמחה כמו שביארנו: **יד** *האומר הרי עלי תודה שאצא בה ידי חובתי לשם חגיגה. חייב להביא תודה ואינו יוצא בה ידי חגיגה שאין חגיגה באה אלא מן החולין. כשיזבח אדם שלמי חגיגה ושלמי שמחה לא יהיה אוכל הוא ובניו ואשתו בלבד וידמה שיעשה מצוה גמורה. אלא חייב לשמח העניים והאמללים שנאמר והלוי והגר והיתום והאלמנה. מאכיל הכל ומשקן כפי עשרו. ומי שאכל זבחיו ולא שמח אלו עמו עליו נאמר זבחיהם כלחם אונים להם כל אוכליו יטמאו כי לחמם לנפשם. [א]ומצוה בלוי יותר מן הכל לפי שאין לו לא חלק ולא נחלה ואין לו מתנות בבשר לפיכך צריך לזמן לויים על שלחנו ולשמחם או יתן להם מתנות בשר עם מעשר שלהם כדי שימצאו בו צרכיהם. וכל העוזב את הלוי מלשמחו ושוהה ממנו מעשרותיו ברגלים עובר בלא תעשה שנאמר השמר לך פן תעזוב את הלוי:

השגת הראב"ד

*האומר הרי עלי תודה שאצא בה. א"א בספרים שלנו לא גרסינן שאצא בה אלא ואצא בה דלאו כל כמיניה לנאת בה אע"ג דמפרש אבל אמר שאצא בה יכול לסתמות דאדעתא דהכי נדר:

פרק שלישי

א מצות [א]עשה להקהיל כל ישראל אנשים ונשים וטף בכל מוצאי שמיטה בעלותם לרגל ולקרות באזניהם מן התורה פרשיות שהן מזרזות אותן במצות ומחזקות ידיהם בדת האמת. שנאמר מקץ שבע שנים במועד שנת השמטה בחג הסכות בבוא כל ישראל לראות וגו' הקהל את העם האנשים והנשים והטף וגרך אשר בשעריך וגו': **ב** כל הפטור מן הראייה פטור ממצות הקהל חוץ מן הנשים והטף והערל. אבל הטמא פטור ממצות הקהל שנאמר בבוא כל ישראל וזה אינו ראוי לביאה. והדבר ברור שהטומטום והאנדרוגינוס חייבין שהרי הנשים חייבות: **ג** אימתי היו קורין. במוצאי יום טוב הראשון של חג הסכות שהוא תחילת ימי חולו של מועד של שנה שמינית. והמלך הוא שיקרא באזניהם. ובעזרת הנשים היו קורין. וקורא כשהוא יושב ואם קרא מעומד הרי זה משובח. מהיכן הוא קורא מתחילת חומש אלה הדברים עד סוף פרשת שמע ומדלג לוהיה אם שמוע וגו' ומדלג לעשר תעשר וקורא מעשר תעשר על הסדר עד סוף ברכות וקללות עד מלבד הברית אשר כרת אתם בחורב ופוסק: **ד** [ב]כיצד הוא קורא תוקעין בחצוצרות בכל ירושלים כדי להקהיל את העם. ומביאין בימה גדולה ושל עץ היתה ומעמידין אותה באמצע עזרת נשים והמלך עולה ויושב עליה כדי שישמעו קריאתו וכל ישראל העולים לחג מתקבצין סביביו. וחזן הכנסת נוטל ספר תורה ונותנו לראש הכנסת וראש הכנסת נותנו לסגן וסגן לכהן גדול וכהן גדול למלך כדי להדרו ברוב בני אדם. והמלך מקבלו כשהוא עומד ואם רצה ישב ופותח ורואה ומברך כדרך שמברך כל קורא בתורה בבית הכנסת. וקורא הפרשיות שאמרנו עד שהוא גומר וגולל ומברך לאחריה כדרך שמברכין בבתי כנסיות ומוסיף שבע ברכות ואלו הן. רצה ה' אלהינו בעמך ישראל וכו' מודים אנחנו לך וכו'. אתה בחרתנו מכל העמים וכו'. עד מקדש ישראל והזמנים כדרך שמברכין בתפלה. הרי שלש ברכות כמטבען. רביעית מתפלל על המקדש שיעמוד וחותם בה בא"י השוכן בציון. חמישית מתפלל על ישראל שתעמוד מלכותם וחותם בה הבוחר בישראל. ששית מתפלל על הכהנים שירצה האל עבודתם וחותם בה בא"י מקדש הכהנים. שביעית מתחנן ומתפלל בה

כפי

א סמ"ג לאוין שפא: ב סמ"ג עשין רכג: ג סמ"ג שם:

כסף משנה

יג לא יביא אדם תודה ביום י"ד וכו'. בפ"ב דביצה (דף י"ט:). ועל מ"ש ואם הביא יוצא בה י"ח שמחה. הקשה הר"י קורקוס ז"ל דהא תודה אינה נאכלת אלא ליום ולילה ואם כן תודה זו ששחטה ע"פ איך יוצא בה ידי שמחה הא איפסילא בלינה ואין לומר דיוצא ידי שמחת לילה קאמר שלא מצינו שיהא חייב בשמחה בלילה הראשון שאם כן יהא חייב לשחוט שלמי שמחה בערב הרגל לשמוח בלילה והאריך ובסוף העלה דלאו אשחטה בע"פ קאי אלא אם הביא במועד קאמר כי בכלל מ"ש לא בעיו"ט כ"ש במועד וה"ק ואם הביא בזמן שחייב בשמחה יוצא י"ח שמחה:

יד האומר הרי עלי תודה וכו'. שם בדף הנזכר בעיא דאיפשיטא. וגירסת רבינו שאצא בה ואעפ"כ אינו יוצא בה דכיון שאמר הרי עלי תודה נתחייב בתודה וכי הדר אמר שאצא בה י"ח חגיגה לאו כל כמיניה דוגמא לדבר מה ששנינו בפרק התודה (דף פ"א) כאומר הרי וכו' תודה עלי מן החולין ולחמה מן המעשר יביא היא ולחמה מן החולין ובזה נסתלקה השגת הראב"ד שכתב א"א בספרים שלנו וכו': כשיזבח אדם שלמי חגיגה ושלמי שמחה לא וכו': ומצוה בלוי יותר מן הכל וכו':

פ"ג א מצות עשה להקהיל כל ישראל וכו'. מפורש בתורה פרשת וילך ואיתא בפ"ק דחגיגה (דף ג') סף למה: **ב** כל הפטור מן הראייה פטור ממצות הקהל וכו'. שם: **ג** אימתי היו קורין במוצאי וכו' עד בלשון הקדש. משנה בפ' אלו נאמרים (דף מ"א): **ד** ומ"ש תוקעים בחצוצרות. בתוספתא דסוטה פ"ז:

הקריאה

ג וקורא מעשר תעשר על הסדר וכו'. בפ' אלו נאמרין אמרי' במשנה וקורא מתחלת אלה הדברים עד שמע ושמע והיה אם שמוע עשר תעשר כי תכלה לעשר ופרשת המלך וברכות וקללות עד שגומר כל הפרשה ע"כ. זו היא גירסת רמ"י ז"ל ופירש שם דמעשר תעשר מדלג וקורא וכי תכלה לעשר ומשם הוזר למפרע פרשת המלך וכתב שם ואע"פ שפרשת המלך מפסקת בין עשר לכי תכלה קורא את אלה יחד שלא להפסיק במעשרות ואח"כ קורא פרשת המלך ע"כ. ורבינו ז"ל נראה דאינו גורס עשר תעשר וכי תכלה לעשר וכן לא גרים ופרשת המלך אלא עשר תעשר וברכות וקללות עד שגומר כל הפרשה ולכך לא כתב שדולג מעשר לכי תכלה וכן לא כתב שקורא פרשת המלך וכ"נ גירסתו בפירוש המשנה שם:

ד אתה בחרתנו מכל העמים עד מקדש ישראל והזמנים וכו'. שם במשנה ברכות שכ"ג מברך אותם המלך מברך אותם אלא שחותם בשל רגלים מקדש ישראל והזמנים ע"כ. ומפרש

רבינו

לחם משנה

א"כ איך הכריחו שם דאינה דוחה שבת משום דקרא אמר שבעה וא"כ הוו שמונה הדרא קושיא לדוכתה דכיון דיכול לשחטה מערב יו"ט שמונה הוו. ולדברי הר"א ז"ל י"ל דקרא לא חשיב אלא ימי החג שמצוה מן המובחר להקריב בהן אבל מערב יו"ט אינה מצוה מן המובחר בכך וכגמ' שמתן קאמר ולא שיעשה לכתחלה לכך:

יג ואם הביא יוצא בו ידי חובת שמחה וכו'. קושית הר"י קורקוס ז"ל היא קושיא עצומה דכיון דאין תודה נאכלת אלא ליום ולילה אחד וכדכתב רבינו ז"ל פ' עשירי מהל' מעשה הקרבנות א"כ היאך יוצא ידי שלמי שמחה הא איפסילא בלינה ולומר שיצא בלילה הראשון מידי שמחה זה אי אפשר דבהדיא אמרו שם בברייתא להוציא לילי יו"ט ראשון מן השמחה, והר"י קורקוס ז"ל שדחה תירוץ זה מטעם אחר לא ידענא אמאי לא דחאו מהך ברייתא פשוטה כדכתיבנא. לכן נ"ל לתרץ על לד הדוחק בעד רבינו ז"ל דהא בגמרא הקשה רב יוסף לעולא דאמר בעינן זביחה בשעת שמחה מברייתא דהגיגת י"ד יוצא בה משום שמחה ותירץ רב אידי שעיכב ושחטה ואמר שם רב אשי הכי נמי מסתברא דאי לא תימא הכי הא מתניתא מאן קתני לה בן תימא בן תימא הא פסלה לה בלינה ש"מ והוקשה לרבינו ז"ל רב יוסף היכי הוה סליק אדעתיה ששחטה בי"ד הא איפסילא לה בלינה וכמו שהקשה רב אשי אלא ודאי שהיה סבור דכיון דהוא מלינו כדי לצאת בו ידי שמחה הא לא חשיב לינה לאסור דלא אסרה תורה לינה אלא לינה שלא לצורך מצוה אבל לצורך מצוה אחרת לאו לינה היא זה טעמו של רב יוסף וכיון דאנן קי"ל דלא בעינן זביחה בשעת שמחה כדסבר רב יוסף נקטינן ברייתא כפשטה וכמו שפירשה רב יוסף ולא פסלינן לינה שהיא לצורך מצוה ולכך פסק רבינו ז"ל גבי תודה דאינה נאכלת אלא ליום ולילה דאף על גב דהלינה לצורך שלמי שמחה אין בכך כלום. זה נ"ל להליץ בעד רבינו ז"ל דמה שדחק עצמו הר"י קורקוס ז"ל דהאי ואם הביא לא קאי אשחטה בי"ד דוחק:

יד הרי עלי תודה שאצא בה וכו'. בפ"ב דיו"ט אמרו האומר הרי עלי תודה ואצא בה ידי חגיגה הריני נזיר ואגלח ממעות מעשר שני נדור ואינו יוצא נזיר ואינו מגלח כך היא גירסת ספרינו והיא גירסת הר"א ז"ל בהשגות, ורבינו ז"ל גורס שאצא ואפילו אמר בלשון תנאי לא מהני ליה. ויש לתמוה על הר"א ז"ל למה גבי נזיר בהל' נזירות פ"ח שכתב שם רבינו האומר הריני נזיר ע"מ שאגלח ממעות מעשר שני ה"ז נזיר ואינו מביא קרבנותיו ממעשר שני אלא מן החולין ע"כ, למה לא השיגו שם כמו שהשיגו כאן דכיון דאמר ע"מ מהני. ואולי דאית ליה להר"א ז"ל דגבי נזיר שאני דאין יכול להתנות על זה דכיון שחל נזירותו ונהג בו לא אלי מביא קרבנותיו מן המעשר אבל הכא לא עסקן תודה אלא בתנאי כך:

פ"ג ב כל הפטור מראיה פטור ממצות הקהל חוץ מן הנשים והטף והערל וכו'. וא"ת ואמאי לא קאמר גם כן חוץ מעבדים דהא אמרינן בפ"ק דחגיגה (דף ד') גבי ראיה למה לי קרא מכדי כל מצוה שהאשה חייבת בה עבד חייב בה וכו' דגמרינן לה לה מאשה וכו'. וי"ל דשאני הכא דאמר קרא בבוא כל ישראל לראות ומשמע פטור עבדים כדכתב רבינו ז"ל לעיל. ומ"ש ראיה זו אולי אלמה רבינו ז"ל במקום אחר דבגמרא דידן לא משמע הכי מדקאמר אלא עבדים מנ"ל ומדמהדר לאשכוחי מקרא דאם פני האדון ולא הזכיר מקרא זה כלל וכבר כתבתי זה למעלה. ומ"ש רבינו ז"ל שכל הפטור מראיה פטור מן הקהל. נפקא ליה ממה שאמר שם בפ"ק דחגיגה דילפינן ראיה ראיה מהקהל: **אבל** הטמא פטור כו' שזה אינו ראוי לביאה וכו'. וא"ת והרי ערל ג"כ דאינו ראוי לביאה וכמ"ש למעלה וכבר ביארנו טעמו. וי"ל דהכא איירי בעזרת נשים ומה שאמר למעלה שהערל אינו ראוי לביאה הוא משום דמאיס כדכתיבנא ולא שני לך טעמא אלא שלא יכנס לעזרת ישראל דאמירא קדושתה ולא לעזרת נשים:

לחם משנה

רבינו ז"ל שכיון שכ"ג אומר כ"ג סלח לנו אבינו כי חטאנו וכו' וחותם בה ברוך אתה ה' מוחל עונות עמו ישראל וכו' וכמ"ש בפ"ג מהל' עבודת יוה"כ ובמקום הזה אומר המלך אתה בחרתנו וכו'. אבל רש"י ז"ל בפירוש המשנה פירש גבי כ"ג שאומר אתה בחרתנו וכו' אלא שאין הפרש ביניהם אלא בחתימה שכ"ג חותם מלך מוחל וסולח וכו' והמלך חותם מקדש ישראל והזמנים. והסמ"ג כתב בעשין סימן ר"ל ומוסיף שבע ברכות שאמרנו בהל' עבודת יוה"כ ויש לתמוה למה לא הזכיר שם שיתן רגלים תחת מחילת העון כדאמרו במשנה וכמו שהזכירו רבינו ז"ל:

ו ומי שאינו יכול לשמוע מתכוין לקריאה זו וכו'. אם כוונת רבינו ז"ל לומר על החרש אפשר לומר דאע"ג דחרש אפי' באזנו אחת פטור מן הקהל דהא פטור מן הראייה וכל הפטור מן הראייה פטור מהקהל מ"מ קאמר דאם בא לשמוע מעצמו שיכוין לבו לקריאה אע"פ שאינו שומע. א"נ דהאי אינו יכול לשמוע לאו חרש הוא אלא שאין לו שמיעה טובה והוא כבד לשמוע א"נ אפי' שהוא שומע יפה מקרוב עתה הוא במקום רחוק ובמקום שאינו יכול לשמוע:

ז מפני תקיעת החצוצרות כו'. מ"ש הרב בעל כ"מ ז"ל בתירוץ הראשון דבירושלמי לא בא ליתן טעם אלא למה אין עושין הקהל ביו"ט עצמו אני מסופק דהירושלמי על מתני' דפ"ק דמגילה קאמרה דדוחין הקהל לאחר השבת קאי ועל זה פריך ויעשה אותה מערב יו"ט ולכך הקשה הר"א ז"ל לרבינו ז"ל דלא כתב טעם הירושלמי שהוא מפני הבימה וכן כתב רש"י בס"פ ואלו נאמרין. אבל התירוץ האחר שכתב הרב בעל כ"מ ז"ל הוא נכון וכודאי שלא היה לו להר"א ז"ל בנוסחת הירושלמי רבי בא אומר מפני התקיעה אלא תירוץ רבי יצחק לחוד ולכך השיג על רבינו ז"ל: סליקו להו הלכות חגיגה בס"ד

כפי מה שהוא יכול וחותם בה הושע ה' את עמך ישראל שעמך צריכין להושע בא"י שומע תפלה: **ה** הקריאה והברכות בלשון הקדש. שנאמר תקרא את התורה הזאת בלשונה אע"פ שיש שם לועזות: **ו** וגרים שאינן מכירין חייבין להכין לבם ולהקשיב אזנם לשמוע באימה ויראה וגילה ברעדה כיום שניתנה בו בסיני. אפילו חכמים גדולים שיודעים כל התורה כולה חייבין לשמוע בכוונה גדולה יתרה. ומי שאינו יכול לשמוע מכוין לבו לקריאה זו שלא קבעה הכתוב אלא לחזק דת האמת ויראה עצמו כאילו עתה נצטוה בה ומפי הגבורה שומעה. שהמלך שליח הוא להשמיע דברי האל: **ז** יום הקהל שחל להיות בשבת מאחרין אותו לאחר השבת. מפני תקיעת החצוצרות והתחינות *שאינן דוחין את השבת:

השגת הראב"ד

*שאינן דוחין את השבת. א"א ואפילו יו"ט אינו דוחה ופירשו בירושלמי מפני הבימה שבעזרה ויעשו אותה מערב יו"ט שלא לדחוק את העזרה שמענו מכאן שאינו מעכב את התקיעות כאשר כתב:

סליקו להו הלכות חגיגה בס"ד

כסף משנה

ה הקריאה והברכות בלשון הקדש וכו'. בפ' אלו נאמרים (דף ל"ב) תנן דפרשת המלך נאמרת בלה"ק. ומ"ש שגם הברכות נאמרים בלשון הקדש וכו' אע"פ שיש שם לועזות וכו':

ז יום הקהל שחל להיות בשבת וכו'. משנה [וגמרא] בפ"ק דמגילה (דף ה'). ומ"ש מפני תקיעת החצוצרות וכו'. [ירושלמי פרק קמא דמגילה]: כתב הראב"ד שאין דוחין את השבת א"א ואפילו יום טוב אינו דוחה וכו'. וי"ל דההיא דירושלמי אינה ענין לדרבינו שבירושלמי (שם) בעו ליתן טעם למה אין עושים יום הקהל ביו"ט עצמו ונתנו טעם מפני הבימה שא"א לעשותה ביו"ט וגם מעי"ט א"א לעשותה שלא לדחוק העזרה ורבינו בא ליתן טעם למה כשחל מוצאי יו"ט הראשון בשבת למה מאחרין אותו עד לאחר השבת שמפני דוחק העזרה לא ה"ל לדחותו שני ימים ונתן טעם מיוחד לזה מפני התקיעות והתחינות שאינם דוחים את השבת אבל אילו היו עושים אותו ביו"ט לא היו נאסרים התקיעות והתחינות מפני שהם דברים מיוחדים לעשות בו ביום דבחג הסוכות אמר רחמנא ואפילו ביו"ט. ועי"ל דהכי איתא בירושלמי ובהקהל רבי בא אמר מפני התקיעה ר' יצחק אמר מפני הבימה ויעשו הותם מאתמול שלא לדחוק את העזרה. ומעתה יש לתמוה על הראב"ד היאך משיג על רבינו מהירושלמי מאחר שדברי רבינו נ"כ הם בירושלמי לדעת אחד מהאמוראים ולא עוד אלא שאפשר שר' יצחק לא לחלוק על ר' בא אתא אלא להוסיף ולומר שעוד יש טעם אחר בדבר:

סליק הלכות חגיגה בס"ד

משנה למלך

פ"ג ז יום הקהל שחל להיות בשבת כו'. עיין בלה"ם לדקך פ' וילך:

סליקו להו הלכות חגיגה בס"ד

הלכות בכורות

יש בכללן חמש מצות. שתי מצות עשה. ושלש מצות לא תעשה:

וזה הוא פרטן:

א) להפריש בכורות. **ב)** שלא יאכל בכור תמים חוץ לירושלים. **ג)** שלא יפדה הבכור. **ד)** להפריש מעשר בהמה. **ה)** שלא יגאל מעשר בהמה. וכללתי המעשר עם הבכור לפי שמעשה שניהם אחד והכתוב כללו עמו שנאמר ואת דמם תזרוק. מפי השמועה למדו שזה דם מעשר ודם בכור:

וביאור מצוה אלו בפרקים אלו:

פרק ראשון

לחם משנה

פרק א ג הטמא והטהור יחדיו יאכלנו כצבי וכאיל וכו'. בפ' כל פסולי המוקדשין אמרו שם במשנה ב"ה מתירים אפילו לנכרי ובגמרא פירשו הטעם כצבי וכאיל מה צבי ואיל מותר לנכרי אף פסולי המוקדשין מותרין לנכרי ואמרו שם ואידך הלתא צבי ואיל כתיבי ומוקי לה לכדר"א הקפר ואע"ג דב"ה משמע דלא סבירי כר"א הקפר וכדכתבו שם התוס' אין זו קושיא על רבינו ז"ל דהוא פסק בפ"א מהל' שחיטה כרבי ואע"פ שדבריו שם כמעורבבים וצריכים עיון דבתחילת הפ' כתב דרשא דר"א הקפר כבר כתבו התוס' דאפשר דלא פליג ר"ע אר"א הקפר ונפיק ליה חד מצבי וחד מאיל פ"ם ומכל זה עלו דברי רבינו ז"ל כהוגן:

מצוה

א מצות [א]עשה להפריש כל פטר רחם הזכרים בין באדם בין בבהמה טהורה בין ממין החמור. בין שהיו שלימים בין שהיו טריפות שנאמר קדש לי כל בכור פטר כל רחם בבני ישראל באדם ובבהמה. וכולן לכהנים: **ב** בכור אדם ובכור חמור נפדים ופדיונם לכהנים ובכור בהמה טהורה נשחט בעזרה כשאר קדשים קלים. זורקין דמו ומקטיר אימוריו כמו שביארנו במעשה הקרבנות ושאר הבשר נאכל לכהנים שנאמר אך פדה תפדה את בכור האדם ואת בכור הבהמה הטמאה תפדה אך בכור שור לא תפדה קדש הם ובשרם יהיו לך: **ג** בכור בהמה טהורה שהוא בעל מום בין שנולד במומו בין שנפל בו מום אחר שהיה תמים הרי הוא. לכהן אם רצה אוכלו בכל מקום או מוכרו או מאכילו למי שירצה אפילו לנכרי מפני שהוא חולין. שנאמר וכי יהיה בו מום פסח או עור וגו' הטמא והטהור יחדו יאכלנו כצבי וכאיל והרי הוא נכסי כהן

כסף משנה

פרק א א מצות עשה להפריש כל פטר רחם הזכרים וכו'. מפורש בתורה ס' בא אל פרעה ופ' ראה. ומ"ש בין שהיו טריפות:

ב ומ"ש ופדיונם לכהנים. בפ"ד דחלה (משנה ט'). ומה שכתב ובכור בהמה טהורה נשחט בעזרה וכו'. משנה בפ' איזהו מקומן (דף נ"ו:):

ג בכור בהמה טהורה שהוא בעל מום וכו'. פשוט בכמה מקומות מהם סוף פ' איזהו מקומן (דף נ"ז) ובפ' כ"ש: ומ"ש אם רצה אוכלו בכ"מ. דע"כ לא שנינו בס"פ איזהו מקומן שהבכור נאכל בכל העיר אלא בתם אבל בעל מום נאכל בכל מקום. ומ"ש או מוכרו. בריש מעשר שני (משנה ב'). ומ"ש או מאכילו למי שירצה אפי' לנכרי. במשנה פ"ס

מצוה

כסף משנה

פ"ה דבכורות (דף ל"ב:) פלוגתא דתנאי ופסק כב"ה. ומ"ש והרי הוא נכסי כהן. רפ"ב דבכורים תנן דבכורים נכסי כהן ומשמע לרבינו דבכור בכלל בכורים הוא ובסוף מסכת בכורים (פ"ג מי"ב) תנן ולמה אמרו הבכורים כנכסי כהן שהוא קונה מהם עבדים וקרקעות ובהמה טמאה וב"ח נוטלם בחובו ואשה בכתובתה:

ד מצוה להקדיש בכור בהמה טהורה וכו'. בסוף המקדיש שדהו (דף כ"ט.):

ה מצות בכור בהמה טהורה נוהגת בארץ ובח"ל. כך היא הנוסחא האמיתית והכי משמע בסוף פ"ג דתמורה (דף כ"א) ובפ' אלו טריפות (דף מ"ד:) אמרינן דאמרה ליה בת רב חסדא לרבא הכא שרי בוכרא ולא זבן מיניה בשרא ובפ' קמא דבכורות (דף ג':) רב מרי בר רחל ה"ל ההיא חיותא דהוה מקני לאודנייהו לנכרי ובפרק אין לדין (דף כ"ז:) ההוא גברא דאייתי בוכרא קמיה דרבא: ומ"ש ואין מביאין בכורות מח"ל שנאמר ואכלת לפני ה' אלהיך וגו' אלא יאכל במומו ואם הביא אין מקבלין ממנו ולא יקרב אלא יאכל במומו. בסס"ג דתמורה (דף כ"א) פלוגתא דתנאי ופסק כר"ע. ודע שבספרי רבינו היה כתוב מצות בכור בהמה טהורה אינה נוהגת אלא בארץ וע"פ זה השיגו הראב"ד וכתב טעות היא זו גם הרמב"ן בהל' בכורות תמה עליו והקשה עליו כמה קושיות וכן הרשב"א והר"ן בתשובה וכולם ספר מוטעה נזדמן להם בדברי רבינו והגירסא שכתבתי בדבריו היא הכתובה בספרינו והיא הנוסחא האמיתית: ומצוה זו נוהגת וכו'. בסוף שקלים (פ"ח מ"ח) ובפירקא בתרא דבכורות (דף נ"ג) והכי איכא למילף מהנך שהבאתי גבי נוהגת בח"ל. ומ"ש ואינה נוהגת במוקדשין כשהן בקדושתן קודם שיפדו בין קדשי מזבח בין קדשי בדק הבית. משנה בפ' הזרוע (דף ק"ל) ופ"ב דבכורות (דף י"ד). ודע ששנינו במשנה הנזכרת דהא דאמרינן דקודם שיפדו פטורים מן הבכורה הא אחר שנפדו חייבים ה"מ בשקדם מום קבוע להקדשן אבל אם קדם הקדשן את מומן או מום עובר להקדשן ולאחר מכאן נולד להם מום קבוע להקדשן אפי' אחר שנפדו פטורים מן הבכורה וביאר זה רבינו בפ' ה':

ז הכל חייבים בבכורה כהנים וכו'. משנה בפ"ב דבכורות (דף י"ג). ומ"ש ואע"פ שהבכור לכהן אם נולד לו בכור מקריב דמו ואימוריו וכו'. פשוט הוא ע"פ מה שנתבאר שהכהנים חייבים. ומ"ש אבל בכור אדם ובכור בהמה טמאה כהנים ולוים פטורין. משנה בפ"ק (דף ד') ופ"ב דבכורות (דף י"ג):

ח הבכור נאכל בתוך שנתו וכו'. משנה בפ' עד כמה (דף כ"ו:). ומה שכתב מאימתי מונה לו וכו' עד אבל אם לא ידע בודאי שכלו לו חדשיו מונה לו מיום שמיני. בפ"ק דר"ה (דף ו' ז'):

נולד

הלכות בכורות פרק א

ד מצוה להקדיש בכור בהמה טהורה ויאמר הרי זה קדש שנאמר תקדיש לה' אלהיך ואם לא הקדישו הרי זה מתקדש מאליו וקדושתו מרחם היא: ה *[א]מצות בכור בהמה טהורה נוהגת בארץ ובחוצה לארץ ואין מביאין בכורות מחוצה לארץ לארץ שנאמר ואכלת לפני ה' אלהיך מעשר דגנך תירושך ויצהרך ובכורות בקרך וצאנך. ממקום שאתה מביא מעשר דגן אתה מביא בכור בקר וצאן וממקום שאין אתה מביא מעשר דגן אי אתה מביא בכור בקר וצאן אלא הרי הוא כחולין ויאכל במומו. ואם הביא אין מקבלין ממנו ולא יקרב אלא יאכל במומו. ומצוה זו נוהגת בין בפני הבית בין שלא בפני הבית כמו מעשר דגן. ואינה נוהגת במוקדשין כשהן בקדושתן קודם שיפדו בין קדשי מזבח בין קדשי בדק הבית: ז [ב]הכל חייבין בבכור בהמה טהורה כהנים לויים וישראלים. ואף על פי שהבכור לכהן אם נולד לו בכור מקריב דמו ואימוריו כמו שביארנו ואוכל שאר הבשר בתורת בכור. שנאמר כל הבכור אשר יולד בבקרך ובצאנך וגו'. אבל בכור אדם ובכור בהמה טמאה כהנים ולויים פטורין כמו שביארנו בהלכות מתנות כהונה: ח [ג]הבכור נאכל בתוך שנתו בין תמים בין בעל מום שנאמר לפני ה' אלהיך תאכלנו שנה בשנה וכי יהיה בו מום בשעריך תאכלנו. ומאימתי מונה לו. אם תם הוא מונה לו מיום שמיני שהוא ראוי להקרבה ואם נולד בעל מום מונה לו מיום שנולד. והוא שכלו לו חדשיו שהרי נראה לאכילה ביום לידתו. אבל אם לא ידע בודאי שכלו לו חדשיו מונה לו מיום שמיני:

נולד

השגת הראב"ד

*מצות בכור בהמה טהורה וכו' עד אלא הרי הוא כחולין. א"א טעות היא זו ואפי' לר"ע דאית ליה האי סברא לא אמר אלא לא יקרב אבל קדושת בכור יש בו ואינו נגזז ונעבד ואינו נאכל אלא במומו:

א סמ"ג שם ואין כן דעת הרא"ש: ב טוי"ד סי' שכ: ג סמ"ג עשין ריא טוי"ד סי' רו:

לחם משנה

ד מצוה להקדיש בכור וכו'. רבינו ז"ל פסק כרבנן דאמרי הכי בסוף פ' המקדיש שדהו והטור ז"ל ביורה דעה סימן ש"ו כתב דהרא"ש ז"ל פליג עליו וטעמו משום דפסק כרבי ישמעאל דלעיל מיניה אוקימו דברי ר' יהודה בן בתירא דאמר סתם חרמים לבדק הבית כר' ישמעאל ואמרו שם הלכה כר' יהודה בן בתירא. וטעם רבינו ז"ל ביארתי בהל' ערכין פ"ו:

ה שנאמר ואכלת לפני ה' אלהיך וכו'. בסוף פ"ג דתמורה תניא ר' יוסי אומר שלשה דברים משום שלשה זקנים כו' ר' ישמעאל אומר יכול יעלה אדם מעשר שני ויאכלנו וכו' ת"ל ואכלת לפני ה' וכו' מקיש מעשר לבכור מה בכור אינו נאכל אלא לפני הבית אף מעשר וכו' ור"ע דריש להאי קרא יכול יעלה אדם בכור מחוצה לארץ ויקריבנו ת"ל כו' ממקום שאתה מעלה מעשר דגן אתה מעלה בכור כו' וכן בן עזאי דריש לה יכול יעלה אדם מעשר שני ויאכלנו בכל הרואה וכו' מקיש מעשר לבכור מה בכור אינו נאכל אלא לפנים מן החומה וכו' אחרים אומרים יכול יהא בכור שעברה שנתו כפסולי המוקדשין ויפסל ת"ל מעשר דגנך וכו' מקיש בכור למעשר מה מעשר אינו נפסל וכו' והקשו שם ולרבנן דמפקינן להו לשמעתא אחריתא משנה לחברתה מנא להו נפקא להו מלפני ה' אלהיך וכו' לימד על הבכור שאינו נפסל משנה לחברתה וכו' זו היא סוגית הגמרא ונתבאר שם דר' ישמעאל ור"ע פליגי דר' ישמעאל אית ליה דאם באו מחו"ל לארץ יקרבו וסתם מתני' כוותיה ור"ע אית ליה דלא יקרבו ופסק רבינו ז"ל כר"ע אע"ג דסתם מתני' כרבי ישמעאל משום דאמרו שם דהכמים חלקו על בן אנטיגנוס שהעלה בכורות פסק רבינו ז"ל כרבי אבל מ"מ קשה לי דגבי מעשר בהמה דריש ר"ע כי האי דרשא כדאיתא בבכורות ר"פ מעשר בהמה דלא יעלה אדם מעשר בהמה מחו"ל משום דהקישו הכתוב למעשר דגן וממקום שאתה מעלה מעשר דגן אתה מעלה מעשר בהמה ולא פסק רבינו ז"ל כוותיה מדלא הזכירו לקמן בהלכות אלו גבי מעשר בהמה וכיון דחד גוונא דדרשה הוי למה כאן פסק כן ושם לא פסק כוותיה והסמ"ג כתבו בהל' מעשר בהמה ופסק כוותיה בבכור ובמעשר. ותו קשיא לי על רבינו ז"ל כיון דנתבאר בגמרא דרבי ישמעאל ור"ע פליגי איך בריש פ"ב מהלכות מעשר שני כתב לדרשא דרבי ישמעאל שם מעשר שני נאכל לבעלים לפנים מן החומה שנאמר ואכלת לפני ה' אלהיך וכו' ונוהג בפני הבית וכו' אבל אינו נאכל בירושלים וכו' הרי פסק שם דלא כבן עזאי דמפיק למעשר שני שאינו נאכל בכל הרואה מהיקשא דבכור ומפיק לא ליה מקרא דלפני ה' אלהיך וכמו שהקשו שם התוס' לבן עזאי ואיתא בקצת גירסאות בגמרא ופסק כר' ישמעאל דמפיק להיקשא דבכור לומר שאינו נאכל אלא לפני הבית וכאן כתב סברת ר"ע והם סותרים לפי הנראה בגמרא. ועוד איך כתב שם סברת ר' ישמעאל דבגמרא אוקמוה דסבר קדושה ראשונה קדשה לשעתה ולעתיד לבא לפי גירסת התוס' ז"ל ורבינו פסק בפ"א מהל' תרומות קדושה ראשונה אינה קדושה אלא לשעתה אבל לא לעתיד לבא ואפילו לפי גירסת רש"י ז"ל דגרים בתמורה ובפ' אלו הן הלוקין ובפ' קדשי קדשים אשר מכרו דברי ר' ישמעאל והאי שקלא וטריא דאית ליה לר' ישמעאל במסקנא קדושה ראשונה קדשה לשעתה ולא לעתיד לבא היינו משום דלית ליה דדוקא קדושת בית לא קדשה לעתיד לבא אבל קדושת הארץ קדשה דא"כ לא משכחת לה מעשר כדכתבו שם התוס' ז"ל הא לרבינו ז"ל לית ליה כריש הל' תרומות דאפילו קדושת הארץ לא קדשה לעתיד לבא. מיהו לזה י"ל דלעולם דסבר דלא קדשה ומוקמינן ליה שגדל לפני הבית וכמ"ש התוס' ז"ל בזבחים פ' קדשי קדשים. ותו קשיא על דברי רבינו ז"ל דבתמורה משמע דכל הני רבנן דדרשי להיקשא דבכור למילתא אחריתי לא מפיק להו שאינו נפסל משנה להבירתה הבכור מהיקשא דבכור למעשר אלא מקרא דלפני ה' אלהיך תאכלנו וכו' וכיון שכן ר' עקיבא דדריש להיקשא לומר דאין מביא בכור מח"ל לארץ מפיק ליה מקרא דלפני ה' אלהיך ורבינו ז"ל דפסק כאן כר"ע איך פסק בפרק זה היקשא דאחרים שכתב לקמן עבר ואיחר ט' שנאמר מעשר דגנך תירושך ויצהרך וכו' מקיש בכור למעשר וכו' היה לו להביא מקרא דלפני ה' אלהיך. מיהו לזה נ"כ י"ל דבפ"ק דזבחים (דף פ"ט) אמרו דבן עזאי אית ליה כאחרים והוא הספק הנאמר בסוגיא דתמורה דאית ליה דפליג בן עזאי האחרים וכבר הקשו התוספות ז"ל קושיא זו בפ"ק דראש השנה (דף ו') ומכח קושיא זו אית ליה לרבינו ז"ל דסוגיי פליגי אהדדי ואית ליה לסוגיא דפ"ב דזבחים דמהיקשא כולהו שמעת מינה דאין היקש למחצה והשתא אתי שפיר קושיא קמייתא ג"כ שהקשינו על רבינו ז"ל שכתב בפ"ב מהלכות מעשר שני דרשא דר' ישמעאל דאית ליה דכולהו שמעינן מהיקשא כסוגיא דזבחים ורבי ישמעאל ור"ע ואחרים כולהו מלי סבר הך כחבריה ולכך כתב רבינו ז"ל לדברי כלם אלא שקשה לזה א"כ סוגיא דזבחים איך יתרץ מה שהקשו מפ"ג דתמורה על מתני' דאם באו תמימים יקרבו מברייתא דבן אנטיגנוס דלא קבלו ממנו דלא תלים תרוי הא רבי ישמעאל והא ר"ע כיון דאמרת דלא פליגי וי"ל דסבר ליה לסוגיא דפ"ב דזבחים דפליגי בברייתא ומתני' ואע"ג דלא אשכחנא תנאי דפליגי בפירוש בכך אין חשש בזה ועוד דמשמע דהדבר מחלוקת כיון שבן אנטיגנוס הביא ולא קבלו ממנו. זה נראה לתרץ בדעת רבינו ז"ל ומ"מ כפי הנראה מסוגיא דפ"ב דתמורה לדידן דקי"ל כר"ע מפקינן הא דאינו נפסל משנה לחברתה מקרא דלפני ה' אלהיך תאכלנו שנה שנה ואחרים מפיק ליה להאי קרא לומר דנאכל לשני ימים ולילה אחד ור"ע מפיק ליה האי דנאכל לשני ימים ולילה אחד מקרא דיהיה לך. על כן יש לתמוה על רש"י ז"ל בפירוש החומש דבפ' קרח על פסוק לך יהיה כתב דמשם נלמד דנאכל לשני ימים ולילה אחד ובפרשת ראה כתב על שנה בשנה שלמד שנאכל לשני ימים ולילה אחד והם סברות חלוקות כפי הנראה בגמרא מסוגיא דפרק שלישי דתמורה ומבכורות פרק עד כמה:

ח ואם נולד בעל מום וכו'. נראה דעתו לדעת התוס' ז"ל שכתבו בפ"ק דראש השנה הא בבעל מום מעיקרו דהם ונעשה בעל מום כיון דלא חזי לאכילה מונים לו משעת הכללה

משנה למלך

פרק א ד מצוה להקדיש בכור בהמה טהורה כו'. בסוף פרק המקדיש שדהו מחלוקת רבי ישמעאל ורבנן ופסק כרבנן ואזיל לשיטתיה דפסק לעיל בפרק ו' מהלכות ערכין וחרמין כרבנן דסתם חרמים לכהנים וקרא דכל חרם קדש קדשים הוא אתא להקדש עילוי ליכא לן קרא דהקדיש למצוה להקדישו. ודע דהרא"ש פסק כרבי ישמעאל וקשה עליו הרב ב"ח י"ד סימן ש"ו למה לא פסק כרבנן. ונראה דטעמיה דהרא"ש הוא משום דרב קאמר הלכה כר"י דאמר סתם חרמים לבדה"ב ור"י נמי סבר כרבי ישמעאל כדאיתא התם. ועיין בפרק ראשית הגז (דף קל"ו) דאמרינן נתנו בפני כהן בקדושה כו' משמע דס"ל לבתא דתלמודא דבכור א"צ להקדישו וצ"ע:

אע"פ

ט נולד לו מום בתוך שנתו רשאי לקיימו כל שנים עשר חדש. נולד לו מום בסוף שנתו מותר לקיימו שלשים יום מיום שנפל בו המום ואף על פי שהוא מתאחר לאחר שנתו. כיצד כגון שנפל בו מום בחמשה עשר יום לפני גמר שנתו משלימין לו חמשה עשר אחר שנתו. נולד לו מום אחר שנתו אינו רשאי לקיימו אלא עד שלשים יום ויאכל: י [א]הבכור בזמן הזה מניחו עד שיפול בו מום ויאכל: יא ועד שלא נראה להראותו לחכם רשאי לקיימו שתים ושלש שנים. ומשנראה להראותו לחכם. אם נולד בו מום בתוך שנתו רשאי לקיימו כל שנים עשר חדש. נולד אחר שנתו מקיימו שלשים יום: יב [ב]שנה של בכור היא שנת לבנה תמימה שנים עשר חדש מיום ליום. ואם היתה שנה מעוברת נתעברה לו ומונה לו שלשה עשר חדש. נולדו לו שני טלאים אחד בחמשה עשר של אדר הראשון ואחד בראש חדש אדר שני. זה שנולד בראש חדש אדר שני כיון שהגיע יום ראשון באדר של שנה הבאה עלתה לו שנה וזה שנולד בחצי אדר ראשון לא עלתה לו שנה עד חצי אדר של שנה הבאה הואיל ונולד בחדש העיבור מונין אותו לו: יג עבר ואיחר הבכור לאחר שנתו אע"פ שהוא עובר בלא תעשה אם היה תם הרי זה לא נפסל אלא מקריבו ואם היה בעל מום שוחטו בכל מקום שנאמר מעשר דגנך תירושך ויצהרך ובכורות בקרך וצאנך מקיש בכור למעשר מה מעשר אינו נפסל משנה לחברתה אף בכור אינו נפסל משנה לחברתה: יד [ג]אין נותנין את הבכור לכהן כשיולד שאין זו גדולה לכהן. אלא יטפל בו בעליו עד שיגדיל מעט ויתננו לכהן. ועד כמה ישראל חייבין להטפל בבכור. בהמה דקה שלשים יום ובגסה חמשים יום. ואם אמר לו הכהן תנהו לי בתוך זמן זה ואני אטפל לעצמי אינו רשאי ליתנו לו שזה כמו מסייע על מתנותיו וכבר ביארנו בתרומות שהכהנים המסייעין בבית הגרנות ובבית המטבחיים ובתוך הרועים אין נותנין להם מתנותיהן בשכרן: טו היה הבכור בעל מום ואמר לו בתוך זמן זה תנהו לי שאוכלנו עתה. או שהיה תמים ואמר לו תנהו לי בתוך זמן זה שאקריבנו עתה הרי זה נותנו לו. ויראה לי שהבכור נותן לכל כהן שירצה: טז [ד]כהן שאכל כזית מבכור תמים חוץ לירושלים לוקה מן התורה. שנאמר לא תוכל לאכול בשעריך מעשר דגנך תירושך ויצהרך ובכורות בקרך וצאנך. וכן זר שאכל כזית מבכור בין לפני זריקה בין לאחר זריקה לוקה. מפי השמועה למדו שזו אזהרה אף לזר שאכל בבכור בין לפני זריקה בין לאחר זריקה: יז [ה]הבכור אין פודין אותו שנאמר אך בכור שור או בכור כשב או בכור עז לא תפדה. וכן אין מוכרין אותו כשהוא תם שכיון שהוא עומד לקרבן אין לכהן בו זכות כדי למוכרו. ובזמן הזה שאין בית הואיל והוא עומד לאכילה הרי הוא מותר למוכרו ואף על פי שהוא תמים בין לכהן בין לישראל: יח [ו]בכור בעל מום יש לכהן למוכרו בכל זמן בין לפני הבית בין שלא לפני הבית. בין חי בין שחוט. וכשהוא מוכר בשר בכור בעל מום מוכרו בבית אבל לא בשוק כמו שביארנו בהלכות איסורי מזבח אבל בשר בכור תמים אינו נמכר מפני שהוא בשר קדש. וכהנים שנמנו עם הבכור מותרין לשקול מנה כנגד מנה: יט [ז]המפשיט בכור בעל מום הרי זה מותר להפשיטו באי זה דרך שירצה. אם רצה להרגיל מרגיל. וכן

לחם משנה

[...]כראה ע"כ. ולכך כתב שלד בעל מום כלומר דוקא בעל מום מעיקרו דחזי לאכילה משעת לידתו:

יב נולדו לו ב' טלאים וכו'. מימרא פשוטה היא פ"ה דערכין. והטור בסי' ש"ו ביו"ד כתב דין זה בשם רבינו ז"ל ולא ידעתי למה כיון שהוא דין פשוט בגמרא:

טז כהן שאכל כזית מבכור תמים חוץ לירושלים לוקה וכו'. פרק אלו הן הלוקין (דף י"ז) מוקי ר"ש קרא דלא תוכל לאכול וכו' תרומת ידך אלו הבכורים ולחייבו אם אכלם עד שלא קרא עליהם שם ונדבותיך זו תודה ושלמים ולחייבו אם אכלם לפני זריקה ובכורות זה הבכור ולחייבו אפילו לאחר זריקה בקרך וצאנך זו חטאת ואשם ולחייבו לאחר זריקה חוץ לקלעים נדריך זו עולה ולחייבו לאוכל מן העולה לאחר זריקה אפילו בפנים. ורבינו ז"ל פסק כר"ש בכל דבריו דבפי"א מהל' מעשה הקרבנות כתב אזהרה לעולה מנדריך ולאוכל תודה ושלמים מנדבותיך ומבקרך ומצאנך לחטאת ואשם כמבואר שם וכאן כתב אזהרה לבכור מבכורות בקרך אלא מ"מ ר"ש דאתא קרא לחייבו כשאכל בכורים קודם קריאה שם בהא פסק דלא כוותיה בפ"ג מה' בכורים משום דרבנן פליגי עליה בהא ולרבנן אתא קרא לחייבו אם אכלם קודם הנחה בעזרה ובהנחה תליא מילתא ובהא להודיה פליגי עליה ובכל שאר הדרשות אפשר דמודו ולכך כתב רבינו ז"ל כדברי ר"ש ואע"ג דלר"ש לא אתא הך קרא לחייבו לאוכל לבכור חוץ לירושלים דהא ק"ו ממעשר נפקא כדאמרו שם וכן גבי בכורים לא אתא קרא לחייבו מלקות היכא שאכלם חוץ לירושלים דמקרא דמעשר נפקא כדאמרו שם ואע"ג דאין מזהירין מן הדין כבר הקשו שם בגמרא לר"ש ותירצו דה"ל לכתוב קרא לא תאכלם וכו' מ"מ רבינו ז"ל כתב כאן וגבי בכורים דלוקה היכא שאכל חוץ לירושלים משום האי קרא דלא תוכל לאכול וכו' דהיא דרשה פשוטה יותר ולאפוקי מדברי הרב בעל כ"מ ז"ל שכתב בפ"ג מהל' ביכורים דטעמו של רבינו ז"ל משום דאין מזהירין מן הדין כדכתיבנא:

יז שכיון שהוא עומד לקרבן אין לכהן זכות בו וכו'. וא"ת הרי כתב רבינו ז"ל בהל' תמורה בפרק ראשון ואין הכהנים ממירין בבכורה שאע"פ שהוא זוכה בו מחיים אינו זוכה בו מתחילה וכו' משמע דיש לו זכיה בו מחיים. וי"ל דבבעל מום איירי וכמו שתירצו בפ"ק דתמורה כד מקשו מהא לרב נחמן דאמר הכי ואע"ג דהתם דחו תירוץ זה משום דומיא דחטאת ואשם קתני קושיא זו היא קושיא בדברי המשנה ואין זו קושיא על דברי רבינו ז"ל. אי נמי י"ל דאיירי בבכור דח"ל כדאוקמוה שם וכר"ש דאמר אם באו תמימים יקרבו ואע"ג דרבינו ז"ל פסק כר"ע דלא יקרבו כבר כתבו התוס' ז"ל שם דכ"ע דאתיא כר"ע שפיר שפי ולפי זה מ"ש רבינו ז"ל שאע"פ שהוא זוכה בו מחיים ה"ק אע"פ שיהיה בכור שיזכה בו מחיים כגון בכור ח"ל מ"מ אין ממירין בו דאינו זוכה בו מתחילה וכו':

שהראוי

כסף משנה

ט נולד לו מום בתוך שנתו וכו'. משנה בפרק עד כמה (דף כ"ח:). ומ"ש נולד לו מום בסוף שנתו וכו'. שם בדף כ"ח. ומ"ש נולד לו מום אחר שנתו וכו'. משנה שם:

י הבכור בזמן הזה וכו' עד מקיימו שלשים יום. שם:

יא מצאתי כתוב ועד שלא נראה לחכם רשאי לקיימו. כן הוא לשון הברייתא ופירושו חייב לקיימו דהא כל עוד שלא נפל בו מום א"א לשחטו וע"כ יקיימנו ואטו דתנא סיפא אם נולד לו מום וכו' רשאי תנא ברישא רשאי עכ"ל. והתוס' כתבו שפירוש זה דחוק:

יב שנה של בכור היא שנת לבנה תמימה וכו'. פ"ק דר"ה (דף ז') וס"פ דערכין (דף ל"א) פלוגתא דתנאי ופסק כחכמים: נולדו לו שני טלאים וכו'. מימרא פ"ק דערכין (דף ל"א:):

יג עבר ואיחר הבכור לאחר שנתו וכו' עד משנה לחבירתה. פרק קמא דר"ה (דף ה':):

יד אין נותנין את הבכור לכהן כשיולד וכו' עד הרי זה נותנו לו. משנה וגמרא ריש פרק עד כמה (דף כ"ו:):

טו ויראה לי שהבכור נותן לכל כהן שירצה. נראה דהיינו לומר דטובת הנאה לבעלים:

טז כהן שאכל כזית מבכור תמים וכו' וכן זר שאכל כזית מבכור וכו'. בפרק אלו הן הלוקין (דף י"ז):

יז הבכור אין פודין אותו וכו'. בר"פ כל פסולי המוקדשין (דף ל"ב:) וס"ק דתמורה (דף ה':): וכן אין מוכרין אותו כשהוא תם וכו' עד ואע"פ שהוא תמים. בפ"ק דתמורה (דף ח':). ומ"ש בין לכהן בין לישראל. שם (דף ח':) אמר רב חסדא לא שנו (דמותר למכרו תמים) אלא כהן לכהן אבל כהן לישראל אסור וכו' מפני שנראה ככהן המסייע בבית הגרנות, ובתר הכי בעובדא דמר זוטרא איקלע לבי רב אשי אמריק דלא סבירא להו הא דרב הונא בריה דרב יהושע דקאמר על מילתיה דרב חסדא, וכיון דבי רב אשי דבתרא הוא סברי דאפילו לישראל שרי ומר זוטרא נמי משמע דקבלה מינייהו הכי נקטינן:

יח ומ"ש בכור בעל מום יש לכהן למוכרו בכל זמן וכו'. בר"פ כל פסולי המוקדשין (דף ל"א) ובפ"ק דתמורה (דף ח') ומ"ש וכשהוא מוכר בשר בכור בעל מום מוכרו בבית אבל לא בשוק. משנה ר"פ כל פסולי המוקדשין שם. ומ"ש אבל בשר בכור תמים אינו נמכר וכו'. פשוט הוא והכי משמע בפ"ק דתמורה שם. ומה שכתב וכהנים שנמנו על הבכור מותרים לשקול מנה כנגד מנה בבכור. ר"פ כל פסולי המוקדשין (דף ל"א) תנן שוקלין מנה כנגד מנה בבכור ומפשטא משמע דארישא קאי דקתני דבכור בעל מום אינו נשקל בליטרא ומדברי רבינו כאן נראה שהוא מפרש בבכור תמים בזמן המקדש:

יט המפשיט בכור בעל מום וכו'. בספ"ד דתמורה (דף כ"ד) תניא דאין מרגילין בבכור ולא בפסולי המוקדשין ואוקימנא לה בתנאי דלית הלכתא כוותייהו. ומה שאמרו שם במערבא אמרי מפני שנראה כעובד עבודה בקדשים ר"י בר אבין אמר גזירה שמא יגדל מהם עדרים מפרש רבינו דאדר"א בר"ם קאי ולא כדפירש"י והרא"ש:

כל

א שם בטור סי' שו: ב טור וסמ"ג שם: ג שם: ד סמ"ג לאוין שמב: ה שם שמג: ו טור סי' שו: ז ושבטור יו"ד סי' שו חולק בזה:

משנה למלך

יג אע"פ שהוא עובר בלא תעשה וכו'. עיין בהגה סוטה (דף קס"ג ע"ב) ודוק: יז שנאמר אך בכור שור וכו'. אין לוקין על לאו זה לפי שלא עשה מעשה כלל. וכמ"ש רבינו בפ"ו הלכה ח' וכס' י"ח מהל' סנהדרין גם סכ"ש:

והבשר

וכן שאר פסולי המוקדשין אם רצה להפשיט מן הרגל מפשיט:

פרק שני

א [א]כל המומים הקבועים הפוסלין את הקדשים ונפדים עליהן. אם נפל אחד מהן בבכור הרי זה נשחט עליו בכל מקום. וכבר ביארנו אותן המומין בהלכות איסורי מזבח שהראוי מהן להיות בזכר *ששים ושבעה: ב וכל הדברים שמנינו שם שאין הקרבן מן המובחר ואין הקדשים קרבין בהן ולא נפדין עליהן כך אין הבכור נשחט עליהן ולא קרב אלא יהיה עומד עד שיולד לו מום קבוע. וכן אם נולד בבכור מום עובר הרי זה אינו נשחט בכל מקום ולא קרב אלא יהיה רועה עד שיפול בו מום קבוע וישחט עליו: ג וכן אם נעבדה בו עבירה. או שהרג בעד אחד. או על פי הבעלים. או שהוקצה או נעבד. ירעה עד שיפול בו מום כמו שביארנו בהלכות איסורי מזבח: ד [ג]יוצא דופן והבא אחריו שניהן אינן בכור. הראשון מפני שאינו פטר רחם והאחרון מפני שקדמו אחר. אפילו יצאה נקבה דרך דופן וזכר דרך רחם אינו בכור: ה [ד]בכור שהוא אנדרוגינוס אין בו קדושה כלל. והרי הוא כנקבה שאין בו לכהן כלום. ועובדים בו וגוזזים אותו כשאר החולין. נולד טומטום הרי זה ספק בכור ויאכל במומו לבעליו. [ה]בין שהטיל מים ממקום זכרות בין שהטיל ממקום נקבות: ו רחל שילדה כמין עז. או עז שילדה כמין [ו]רחל פטור מן הבכורה שנאמר אך בכור שור עד שיהיה הוא שור ובכורו שור. ואם היה בו מקצת סימני אמו הרי זה בכור והוא בעל מום קבוע שאין לך מום גדול משינוי ברייתו. אפילו פרה שילדה כמין חמור ויש בו מקצת סימני פרה הרי זה בכור לכהן הואיל ומין החמור יש בו דין בכור. אבל אם ילדה מין סוס או גמל אע"פ שיש בו מקצת סימני פרה הרי הוא ספק בכור לפיכך יאכל לבעלים ואם תפסו כהן אין מוציאין מידו

*עי' לח"מ שנ"ל שבעים ושלשה:

א בטור יו"ד סי' שט נתבארו כל המומין הפוסלין: ב טור יו"ד סי' שטו סמ"ג שם: ג הרא"ש כתב שהוא ספק ע"ש: ד הרא"ש חולק בזה טור יו"ד סי' שכו: ח כמ"ג שם:

כסף משנה

פ"ב א כל המומים הקבועים וכו' אם נפל אחד מהם בבכור ה"ז נשחט עליו בכ"מ וכו' עד ירעה עד שיפול בו מום. משנה פ' על אלו מומין (דף מ"א):

ד יוצא דופן והבא אחריו וכו'. משנה פ"ב דבכורות (דף י"ט) וכר"ע. ומ"ש אפילו יצאת נקבה דרך דופן וכו'. שם בגמרא:

ה בכור שהוא אנדרוגינוס וכו'. משנה בפ"ם על אלו מומין (דף מ"ה) ופסק כחכמים: נולד טומטום ה"ז ספק בכור וכו'. מימרא דר"ח שם. ומ"ש בין שהטיל מים ממקום זכרות וכו'. הכי משמע התם בגמ' דלרב חסדא לא שאני ליה בטומטום בין מטיל ממקום זכרות למטיל ממקום נקבות ה"ז ספק בכור וכמו שכתבתי בס' ב"י ליורה דעה. ובקצת ספרי רבינו כתוב ה"ז בכור בין שהטיל האנדרוגינוס ממקום זכרות ט"ס הוא וצריך למחוק תיבת האנדרוגינוס משום דההוא אין בו קדושה כלל וכך מצאתי בספר כתיבת יד. ויש לתמוה על רבינו שפסק דמטיל מים ממקום זכרות נמי ספיקא ויאכל במומו לבעלים והא בין לרב חסדא בין לר"ל זכר הוי והכי משמע דהוי לרבי אלעאי נמי. ונראה שטעמו משום דכיון דרב חסדא סתם ואמר דטומטום ספיקא הוא ולא מפליג הכי נקטינן ולא חיישינן למאי דאמרינן מטיל מים במקום זכרות כ"ע לא פליגי דזכר הוא משום דהסיא דחייה בעלמא היא כי היכי דלא תיקום כתנאי:

ו רחל שילדה כמין עז וכו'. משנה בפרק ב' דבכורות (דף ט"ז:). ומ"ש והוא בעל מום קבוע וכו'. בפ"ק דבכורות (דף ג') מימרא דר' יוחנן. ומ"ש אפילו פרה שילדה כמין חמור וחמור שילדה כמין סוס פטור מן הבכורה. משנה בפ"ק דבכורות (דף ה') ובגמ' (דף ו') איבעיא להו פרה שילדה כמין חמור ויש בו מקצת סימנים מהו וכו' א"ל כיון דאידי ואידי בני מיקדש בבכורה קדוש חמור שילדה כמין סוס מהו וכו' א"ל כיון דמין טמאה הוא קדוש פרה שילדה כמין סוס מהו הכא ודאי הא טמאה והא טהורה הא בת מיקדש בבכורה והא לאו בת מיקדש בבכורה או דילמא סימנים מילתא היא ולא איפשיטא. וכבר נודע דרך רבינו לפסוק כלח"ל ומפני כך פסק בפרה שילדה כמין חמור שאם יש בו מקצת סימני פרה הרי זה בכור לכהן ולענין חמור שילדה כמין סוס דאמרינן ביה א"ל כיון דמין טמאה הוא קדוש אע"פ שלא הזכירו כאן בכוף הלכות בכורים כתב שאם יש בו מקצת סימני חמור חייב ולענין פרה שילדה כמין סוס ויש בו קצת סימני פרה כיון דלא איפשיטא פסק שהוא ספק בכור. ומ"מ מ"ש בבבא זו אע"פ שיש בו מקצת סימני פרה אינו נוח לי דמפשטא דליפנא איכא למשמע דאין בו מקצה סימני פרה ויש בו מקצת סימני פרה בוין הם דשניהם ספק ואינו כן שאם אין בו סימני פרה ודאי אינו בכור כלל וצ"ל שלא השווס אלא לענין שאינם בכור ודאי אבל הא כדאיתיה והא כדאיתיה שזה אינו בכור כלל וזה ספק וזה פשוט. ומ"ש רבינו גבי ספק בכור יאכל במומו לבעלים. הוא מדקי"ל המע"ה. ומ"ש ואם תקפו כהן אין מוציאים מידו. טעמו מדאמרינן בפ"ק דמליעא (דף ז':) אעובדא דההיא מבוטא דהוו מיגלו עלה בי תרי א"ר המוגא מתני' היא ספק בכורה המע"ה והא הכא דאם תקפו כהן אין מוציאין מידו וכי לא תקפו אסור בגיזה ועבודה. אבל קשה דהא בתר הכי אמרינן א"ל רבה וכו' לעולם אימא לך תקפו כהן מוציאין אותו מידו ואפ"ה אסורים בגיזה ועבודה וכו' ה"ל רב חגינא לרבה תניא דמסייע לך. והשתא למה דחה רבינו דברי רבה ורב חגינא ובריית ופסק כרב המוגא. וי"ל דהא דאמר רבה לעולם אימא לך תקפו כהן מוליאין מידו ואפ"ה אסור בגיזה ועבודה וכו' סובר רבינו דחייה בעלמא היא וסייעתא דרב הגינא לאו סייעתא טולי האי דכיון דברשות ישראל הוא והמע"ה הע"ג דאם תקפו כהן אין מוציאין מידו לא נפיק מידי ממונו של ישראל ושפיר יכול לפטור עצמו בו. ובתשובות הרשב"א סי' ש"א כתוב שנשאל על זה והשיב באמת גם לי נראה פשיטותא של הלכה כן אלא דבעינן למשכוני נפשין אדרבינו לחזר אחר זכותו והשתדל להראות פנים לדברי רבינו:

המטיל

לחם משנה

פ"ב א שהראוי להיות מהם בזכר וכו'. כלומר דבזכר איכא י"ב יותר באיברי הזרע ודכתב בהלכות ביאת מקדש פ"ז ובהל' איסורי מזבח כתב שהבהמה יש יותר כ"ג שהם ע"ג בין הכל בזכר ובנקבה חסר הי"ב שבאיברי הזרע. ויש בקצת ספרים כתוב כאן בזכר ס"ז וצריך להיות ע"ג כפי הנראה בהל' איסורי מזבח כדכתיבנא:

ה בין שהטיל וכו'. דברי רבינו ז"ל מתמיהין דבבכורות (דף מ"א) על מימרא דרב חסדא דקאמר על פלוגתא דחכמים ות"ק מחלוקת באנדרוגינוס אבל בטומטום דברי הכל ספיקא הוא וקדש מספיקא אמרו שם לימא כתנאי ר' אלעאי אומר משום ר' ישמעאל וכו' ר"ש בן יהודה אומר וכו' ודחו לא דכ"ע טומטום בריה ולא מפסיקא זכר ונקבה הוא דמספיקא מטיל מים במקום זכרות דכ"ע לא פליגי דזכר הוא כי פליגי במטיל מים במקום נקבות וכו' ומדדחי בגמרא דרב חסדא לא הוי כתנאי ולא פליגי אלא במטיל מים במקום נקבות ולא במקום זכרות משמע דרב חסדא הכי אית ליה ואע"ג דרב חסדא אמר גבי טומטום ד"ה ספיקא הוי ולא משכחת ליה לר"ש דבריו כלל דהי מטיל במקום זכרות זכר והי מטיל במקום נקבות נקבה בכך תירצו התוס' ז"ל קושיא זו ואמרו דרב חסדא אתי כתנא קמא ודלא כר"ש. ואם תאמר א"כ נפל פיתא בבירא סוף סוף רב חסדא אתי כתנאי לזה תירצו התוס' ז"ל דמעיקרא הוה ס"ד דאיכא תנא דאמר דטומטום הוי בריה וקשה לרב חסדא אמאי לא מוקי פלוגתא דטומטום ואנדרוגינוס דכולהו הוי חולין לרבנן מחד טעמא משום דהוי בריה אבל לפי התירוץ דליכא מאן דסבר דטומטום הוי בריה הי אמרינן דמטיל מים במקום נקבות הוי נקבה לרבנן בתראי והוי חולין ופליגי את"ק באנדרוגינוס וטומטום סוף סוף לא הוי חולין טומטום ואנדרוגינוס מחד טעמא דאנדרוגינוס הוי טעמא משום דהוא בריה וטומטום משום דהוי נקבה וכיון דלאו מחד טעמא הוי טפי עדיף לומר דלא פליגי רבנן בתראי את"ק בטומטום כי היכי דלא פליגי אר' ישמעאל. זה דעת התוס' ז"ל ורש"י ז"ל תירץ באופן אחר דלא אמר רב חסדא ספיקא הוי אלא למעוטי דלא הוי בריה אבל לא נחים בדיוקא לומר ספיקא הוי אלא כוונתו דאיכא קדושה בטומטום לרבנן אפי' במטיל במקום נקבות משום ספיקא ולר"ש במטיל מים במקום זכרות מ"מ לכולהו פירושי מוכח דר"ח במטיל במקום זכרות מודה דהוי זכר כי היכי דלא ליתי מילתיה כתנאי וא"כ איך כתב רבינו ז"ל כן. וי"ל דמשמע ליה לרבינו ז"ל מכח סוגיא דפרק מעשר בהמה (דף נ"ז) דאמר שם דגבי קדשים מיעט רחמנא ומעשר גמר מקדשים דהך סוגיא דהכא לאו קושטא הוי דהכיא סוגיא קפיא אהך דהכא כדהקשו שם התוס' בפרק על אלו מומין דהאי ר"ש היא ליה דבמטיל מים במקום נקבות נקבה בקדשים הוי משום נקבה א"כ היכי יליף מתעשר הא במעשר אין חילוק בין זכר לנקבה אלא ודאי דסברת הכיא סוגיא כדהוה ס"ד בסוגיא דהכא דר"ש אית ליה טומטום בריה בפני עצמו הוי ות"ק סבר דהוי ספיקא ואע"ג דרב חסדא אתי כתנאי אין זה דוחק ומאי דקאמר רב חסדא דרבנן בתראי לא פליגי בטומטום דלאו"נ דאיכא מאן דאמר דהוי בריה משום דמשמע ליה דמי' רבנן בתראי לת"ק גבי טומטום כמו שמודה ר' ישמעאל ואפוכי במחלוקת לא מפסיק והך סוגיא דאמר בפ' אלו מומין דמחלק בין מטיל מים במקום זכרות למטיל מים במקום נקבות לאו קושטא היא ודרך דחייה איתמר ונקטינן כסוגיא דפ' מעשר בהמה כנ"ל לדעת רבינו ז"ל. ומה שקשה על רבינו ז"ל במה שפסק כאן כרב חסדא ובדידיה שמי מכמה ברייתות בגמרא טומטום ורבינו ז"ל לא סמיכנו כתבתי בהלכות איסורי פרק שלישי ושם הארכתי:

ו שנאמר אך בכור שור וכו'. בפ"ק דבכורות על מתני' דאמרה פרה שילדה כמין חמור וחמור שילדה כמין סוס פטורה מן הבכורה שנאמר פטר חמור שתי פעמים הביאו שם במתני' (דפ"ב) דרחל שילדה כמין עז וכו' והקשו שם מנא ה"מ אמר רב יהודה דאמר קרא אך בכור שור וכו' והקשו בגם דאמאי נקט קרא בכור שור ולא נקט קרא פטר פטר כדנסיב הכא והירצו הוא דאמר כר' יוסי הגלילי כלומר ר' יהודה דאמר הכי סבר כדרשה דר' יוסי הגלילי משמע התם דמאן דיליף פטר פטר לא יליף מבכור שור דקרא אינטריך לדרשה אחרינא. וא"כ קשה על רבינו ז"ל שכתב כאן דרשה דאך בכור שור ובפרק בתרא דהל' כלאים כתב דרשה דפטר פטר שתי פעמים והם דרשות חלוקות. וי"ל דאין קפידא דדרכו של רבינו ז"ל לסמוך הדין לדרשה היותר פשוטה. ותו איכא בגמרא הרי אוקמהי בפ"ב דבכורות גבי רחל בת רחל בת עז או רחל בת עז בת רחל והזכירם הטור ז"ל ביורה דעה סי' שט"ו ורבינו ז"ל לא הזכירם וכתב הרב"י ז"ל שם דפליג על הטור ז"ל ופסק דחייב בהם ומ"מ אין זה טעם מספיק דלמה לא הזכירם דהפי' שיהיה הדין בהם שיהיה חייב אין זה פשוט כ"כ כדי שימנע מלכתוב אותו. ואולי משום שהם אמרו בגמרא דאפילו מאן דמחייב מודה גבי כלאים דפטור וגבי נגעים דהיינו טמאה וגבי תכלת דפסול וכל דינים אלו כתבן רבינו ז"ל כל אחת במקומה בהל' ציצית ובהלכות כלאים ובהלכות טומאת צרעת וממילא כיון דאותם המקומות כתב פטור משמע דבשאר הדברים חייב ומ"מ הא דאתו שום למקומן היה לו לרבינו ז"ל לכתוב דהוא חידוש גדול ואינו נלמד משום מקום: ואם תפסו כהן אין מוציאין מידו וכו'. הרשב"א ז"ל בתשובותיו דחק למצוא טעם לרבינו

מידו: ז [א]המטיל מום בבכור הואיל ועשה עבירה קונסין אותו ואינו נשחט על מום זה עד שיפול בו מום אחר מאליו. ואם מת זה החוטא מותר לבנו לשחטו על מום שעשה אביו שלא קנסו בנו אחריו: ח הרגיל לבכור שיפול בו מום כגון שנתן דבילה על אזנו עד שבא כלב ונטלה וחתך אזנו. או שהלך בין ברזל ועששיות של זכוכית כדי שתקטע ידו ונקטעה. או שאמר לנכרי להטיל בו מום הרי זה לא ישחוט עליו. זה הכלל כל מום שנעשה לדעתו אסור לו לשחוט עליו ואם נעשה שלא לדעתו הרי זה שוחט עליו: ט אמר אילו נפל בבכור זה מום הייתי שוחטו ושמע הנכרי ועשה בו מום הרי זה שוחט עליו שהרי לא נעשה בדעתו: י [ב]ראינוהו שעשה מעשה המרגיל להטיל בו מום ונפל בו מום ואין אנו יודעין אם נתכוון למום זה או לא נתכוון. הרי זה לא ישחוט עליו. כיצד כגון שנתן לו שעורים במקום דחוק מסורג בקוצים וכיון שאכל נחלק שפתו אפילו היה חבר הרי זה לא ישחוט עליו וכן כל כיוצא בזה: יא היה בכור רודף את האדם ובעטו כדי לטרדו ואפילו בעט בו מפני שרדפו מקודם ונעשה בו מום בבעיטה זו הרי זה ישחט עליו: יב [ג]קטנים שהטילו מום בבכור דרך שחוק וכן הנכרי שעשה לדעתו הרי זה ישחוט עליו. ואם עשו כדי להתירו לא ישחוט עליו: יג [ד]בכור שאחזו דם יקיז. ובלבד שלא יתכוין לעשות בו מום. ואם נעשה בו מום בהקזה זו הרי זה נשחט עליו: יד מותר להטיל מום בבכור קודם שיצא לאויר העולם וישחט עליו. במה דברים אמורים בזמן הזה שאין שם בית מפני שסופו להאכל במומו אבל בזמן שבית המקדש קיים אסור: טו עד שהעיד מפי עד אחר שמום זה נפל שלא לדעת נאמן. אפילו אשה נאמנת לומר בפני נפל מום זה מאליו וישחט עליו: טז כל המומין הראויין לבא בידי אדם נאמן הרועה עליהן לומר מאליהן נפלו ולא נעשו בכוונה וישחט עליהן. במה דברים אמורים כשהיה הרועה ישראל והבכור ביד הכהן. [ה]אבל אם היה הרועה כהן והבכור עדיין הוא ביד בעליו הישראלי. הרי זה אינו נאמן וחושדין אותו שמא הוא הטיל בו מום כדי שיתננו לו: יז כהן שהעיד לכהן אחר שמום זה מאליו נפל נאמן ואין חוששין להן שמא הם נומלים זה את זה. שכל הכהנים חשודין להטיל מום בבכור כדי לאכלו בחוץ ולפיכך אין נאמנין על ידי עצמן. אבל חבירו מעיד לו שאין אדם חוטא לאחר. אפילו בניו ובני ביתו של כהן מעידין לו על הבכור אבל לא אשתו מפני שהיא כגופו

[א] טור יו"ד סי' שי"ג סמ"ג שם: [ב] שם: [ג] שם: [ד] כן פסק הרא"ש: [ה] אין כן דעת הטור שם:

לחם משנה

לרבינו ז"ל למה פסק כן ולא פסק דמוציאין מידו כרבה דאמר הכי בפ"ק דמציעא ותניא דמסייע ליה וכן תמה הרב בעל כ"מ ז"ל. ולי נראה טעמו של רבינו ז"ל דבפרק האשה שנתארמלה גבי תרי ותרי דאמרינן התם אוקי ממונא בחזקת מריה ופירש"י דלא מקרעינן לשטרא דאם תפס לא מפקינן מיניה וכ"כ ה"ה ז"ל בסוף הלכות מלוה ולוה והקשו שם התוס' ז"ל מהא דאמרינן אם תקפו כהן מוציאין מידו ודחקו בתירוץ הקושיא ורבינו ז"ל מפני קושיה זאת נ"ל דסבירא שוגיא מוכחא דאית לה גבי תקפו כהן דאין מוציאין מידו ולכך אמר התם דאי תפס לא מפקינן מיניה. זה נ"ל טעמו של רבינו ז"ל:

ט אמר אילו נפל בבכור זה מום וכו'. בפ' כל פסולי המוקדשין (דף ל"ד) אמר שם בגמרא על מתני' דזה הכלל כל שהוא לדעת אסור ושלא לדעת מותר דשלא לדעת לאתויי משיח לפי תומו ופירש"י ז"ל שם שלא שאלו הקשור מה טיבו וכו' משמע מדמתני' רבנן הלוקה זאת בזה הכלל דהוא רבותא טפי מהלוקה קמא שהזכיר במשנה דשאלו הקשור מה טיבו דאם הוי שוה עם אותה חלוקה למה ליה לתנא לרבויא דמינה ילפינן לה אלא ודאי חידושא אתא לאשמועינן וטעמא כיון דאמר לו בני שאלה אולי כוונתו של ישראל שיפיל בו מום ולכך אמרו דאפ"ה לא היה אומרו מה שאין כן כשהוא תשובת שאלה ר"ל שנאמר דלא אמרו אלא במשיב למה ששאלו לו ולכך רבינו ז"ל כתב החלוקה הזאת שאמרו מעצמו שהוא רבותא טפי וכ"ש ההיא דהיא תשובת שאלה אבל על הטור בי"ד סי' שי"ג שכתב אפילו אם שואל למה שוחטין וכו' יש לתמוה דהיה לו לכתוב שאמר כן מעצמו דהוי רבותא טפי כדכתיבנא ועל שניהם קשה למה לא הזכירו ההיא שאמרו בגמרא דאפי' אמר אם נעשה בו מום דמשמע דהוי בידי אדם דמותר כדאמר התם:

י במקום דחוק מסורג בקוצים. היינו עובדא דרבי צדוק שהיה הסל דחוק ומתחת הסל נכנס שפתו:

יג בכור שאחזו דם יקיז ובלבד שלא יתכוין וכו'. בפ' פסולי המוקדשין (דף ל"ד) אמרו בגמרא מתקיף לה רנב"י הי ר"ש אילימא ר"ש דמתניתין עד השתא לא אשמועינן שמואל דבר שאין מתכוין מותר כו' אלא ר"ש דברייתא. והקשו שם בתוס' דהיכי שרי ר"ש משום דהוי דבר שאין מתכוין הא אפילו במקום שאי אפשר שלא יעשה בו מום שרי ר"ש וכדבר שאינו מתכוין אסר ר"ש בפסיק רישיה והירצו דתרי מחלוקות הם ברייתא ומתניתין ובתרתי פליגי וכן כתב הרא"ש ז"ל בפסקיו וע"פ אותו הפי' כתב הטור ז"ל ביו"ד סי' שי"ג מ"ש שם בדין זה אבל רבינו ז"ל מדסתם נראה דסובר דכולה חדא פלוגתא היא אלא דתנא דמתני' אית ליה דע"כ לא שרי ר"ש אלא בדבר שאינו מתכוין ולכך נקט בלישניה אע"פ שהוא עושה אבל אם הוא דבר שא"א שלא יעשה בו מום ודאי דאסר ר"ש דהוי כפסיק רישיה אבל תנא דברייתא דנקט לישנא דמקום שעושין ומקום שאין עושין כדדייקי התוס' ז"ל משמע דאית ליה דאפילו בדבר שעושה בו מום בודאי שרי ר"ש וטעמא משום דבקרא פליגי כדאמרו שם וכיון דאיפסיקא הילכתא כר"ש דברייתא בכל גוונא שרי אפילו במקום שעושה בו מום בודאי ולכך סתם רבינו ז"ל כתנא דברייתא אליבא דר"ש דבכל גוונא שרי:

טז בד"א כשהיה הרועה ישראל וכו'. נ"ל לתת טעם לרבינו ז"ל שפסק כלישנא קמא משום דלישנא בתרא דקאמר רועי ישראל והם כהנים נאמנים מימר אמר לא שביק לורבה מרבנן ויהיב לדידי. הקשו שם בתוס' ז"ל מהא דאמרינן בסוף פ' ב' בתרא בבעל הבית ורועה כהן דלר"מ אקנויי מקני ליה מקום בחצרו ואפילו ר"ע לא פליג אלא משום דהיה ליה פסידא לא מקני ליה מדינא ואמאי הא התם נמי נימא כיון דהתם רועה עם הכהן מסתמא לא מקני ליה מקום בחצרו והוצרכו לתרץ דהיירי במכירי כהונה או שאוהבו ורגיל ליתן לו. והתירוץ זה דחוק קצת ולכך מוכחא טפי סוגיא דש"ס כלישנא קמא דלית ליה האי סברא ולכך רבינו ז"ל פסק כן:

כסף משנה

ז המטיל מום בבכור וכו'. במשנה פרק כל פסולי המוקדשין (דף ל"ד) פלוגתא דתנאי ופסק כחכמים. ומ"ש ואם מת זה החוטא מותר לבנו לשוחטו וכו'. שם בעיא דאיפשיטא:

ח הרגיל לבכור שיפול בו מום וכו'. בברייתא פרק כל פסולי המוקדשין שם. ומ"ש או שהלך בין ברזל וכו'. מעובדא דרבי צדוק דבשמוך איכא למילף הכי וליכא דאו שהלך היינו לומר שהוליכו הוא שם שאם הלך מעצמו ודאי דלא הוי מרגיל שיפול בו מום. ומ"ש או שאמר לנכרי להטיל בו מום וכו' זה הכלל כל מום שנעשה לדעתו וכו'. משנה פרק כל פסולי המוקדשין (דף ל"ה):

ט ומ"ש אמר אילו נפל מום בבכור זה הייתי שוחטו וכו'. שם במשנה מעשה בזכר של רחלים זקן ושערו מדולדל וראהו קסדור אחד אמר מה טיבו של זה אמרו לו בכור הוא ואינו נשחט אא"כ היה בו מום נטל פגיון וגרם אזנו ובא מעשה לפני חכמים והתירו ואחר שהתירו הלך וגרם באזני בכורות אחרים ואסרום:

י ראינוהו שעשה מעשה המרגיל וכו' כיצד כגון שנתן לו שעורים במקום דחוק וכו'. שם (דף ו') בעובדא דר' צדוק:

יא היה בכור רודף את האדם וכו'. משנה שם (דף ל"ה). ומ"ש ואפילו בעט בו מפני שרדפו מקודם וכו'. שם תרי לישני דרב פפא ופסק כלישנא בתרא וכ"נ הרמב"ן. וכתב הרא"ם ולא ידענא טעמא מאי דנהי חומרה הוא ואפשר דהיינו טעמא דהע"ג דאיסור דהטלת מום הוי דאורייתא מה שאינו נאכל באותו מום הוי מדרבנן עכ"ל:

יב קטנים שהטילו מום בבכור דרך שחוק וכו' עד לא ישחט עליו. משנה שם:

יג בכור שאחזו דם יקיז וכו'. משנה שם (דף ל"ג:) פלוגתא דתנאי וכן בברייתא ופסק כר"ש דמתניתין ודברייתא דהכי איפסיקא הלכתא בגמ':

יד מותר להטיל מום וכו'. מימרא דרב יהודה בפ"ק דבכורות (דף ג'). ומ"ש בד"א בזמן הזה וכו'. ריש פ' כיצד מערימין (דף מ'):

טו עד שהעיד מפי עד אחר וכו' אפילו אשה נאמנת וכו'. בפ' כל פסולי המוקדשין (דף ל"ו):

טז כל המומין הראויים לבא בידי אדם וכו'. משנה שם (דף ל"ה) כל המומין הראויים לבא בידי אדם רועים ישראל נאמנים רועים כהנים אינם נאמנים רשב"ג אומר נאמן הוא על של חבירו ואינו נאמן על של עצמו ר"מ אומר החשוד על הדבר לא דנו ולא מעידו. ובגמרא איפליגו ר"י ורבי אלעזר בפירושא דמתני' חד אמר רועי ישראל בי כהנים נאמנים וכו' רועי כהנים בי ישראל אינם נאמנים מימר אמר כיון דקא טרחנא ביה לא שביק לדידי ויהיב לאחריני וה"ה כהן לכהן דחיישינן לגומלין ואתא רשב"ג למימר נאמן הוא על של חבירו ואינו נאמן על של עצמו ואסיקנא דהלכה כרשב"ג. וכתב הרא"ש רועה כהן בשל ישראל מהימן דלאו של עצמו הוא והכי חזינא בפירושא דרבוותא ואיכא מאן דאמר דפסק דלא מהימן והיינו כלישנא קמא דאמר רועי כהנים בשל ישראל אינם נאמנים וס"ל דלא פליג רשב"ג אלא אמאי דמסברא דמתני' דהיינו כהן לכהן דלא חיים איהו לגומלין אבל רועה כהן בישראל לא פליג דכיון דסבר לא שביק לדידיה בשל עצמו דמי והך סברא לא מעליא היא דכיון דאפילו בנו וכהן מהימני סברא הוא דכ"ש רועי כהן בשל ישראל ועוד דלא מסתברא דקאי אמאי דמסברא מתני' דוקא ולא קאי אעיקר מתני' ועוד בר מן דין הא ללישנא בתרא רועי כהן בי ישראל אפילו לת"ק הימוני מהימן וכיון דפלוגתא דלישני הוא ליכא איסורא אלא גזירה דרבנן בדידה לקולא נקטינן ועוד דמתני' כפשוטה היא כי האי לישנא וללישנא קמא צריך לחסורה הילכך האי לישנא עדיף ונקטינן מינה דרועי כהנים בי ישראל נאמנין וכ"פ הלכתא הרמב"ן ז"ל עכ"ל. ואני [illegible]

שהקשה על אותה סברא [illegible] לתרוייהו:

יז כהן שהעיד לכהן אחר וכו'. שם במשנה ונראה שפסק כרשב"ג. ומה שכתב שכל הכהנים חשודים להטיל מום בבכור וכו'. שם. ומ"ש כל, כלומר אפילו הוא חבר וכו'. שם. ומ"ש אפילו בניו ובני ביתו של כהן מעידים לו על הבכור אבל לא על אשתו וכו'. שם:

כגופו: יח בכור שהיה ביד כהן ונפל בו מום והעיד עליו עד אחד שזה המום מאליו נפל ואין אנו יודעים אם מום זה שוחטין עליו את הבכור או אין שוחטין עליו ובא הכהן שהוא בידו ואמר הראיתי מום זה למומחה והתירו לשחיטה הרי זה נאמן. ואין חוששין שמא לא הראהו ושמא בכור תם הוא שלא נחשדו לשחוט קדשים בחוץ מפני שהוא עון כרת כמו שביארנו: יט יוכן נאמן הכהן לומר על בכור מום בכור זה נתנו לי ישראל במומו ולא נפל ברשותי כדי לחוש לו שמא הוא הטילו. שהדבר עשוי להגלות והוא מתיירא שמא ישאלו בעליו ויאמר תמים היה בעת שנתנוהו לו:

פרק שלישי

א אין גשוחטין את הבכור אלא על פי מומחה שנתן לו הנשיא שבארץ ישראל רשות ואמר לו התר בכורות במומן. אפילו היה מום גדול וגלוי לכל לא יתירו אלא מומחה שנטל רשות. וכל הבכורות אדם רואה חוץ מבכורי עצמו: ב אם אין שם מומחה והיה המום מן המומין הגלויין המובהקין. כגון שנסמית עינו. או נקטעה ידו. או נשברה רגלו. הרי זה ישחט על פי שלשה בני הכנסת. וכן בכור שיצא לחוצה לארץ ונפל בו מום מובהק. הרי זה יותר על פי שלשה בני הכנסת: ג אין רואין את הבכור לישראל עד שיהיה כהן עמו. שמא יאמר לו המומחה מום הוא ומותר לשחוט עליו וילך וישחטנו לעצמו ולא יתננו לכהן. שאע"פ שאינו חשוד לאכול קדשים בחוץ. חשוד הוא לגזול מתנות כהונה. לפיכך אם היה חכם וידוע שהוא מדקדק על עצמו רואין לו. היה המום גלוי לכל כגון שנקטעה ידו או רגלו. הואיל והביאו לחכם המומחה הרי זה בחזקת מדקדק על עצמו לפיכך רואין לו אע"פ שאין עמו כהן: ד יהשוחט את הבכור ואחר כך הראה את מומו אע"פ שהוא מום גלוי שאינו משתנה בשחיטה כגון שנחתכה ידו או רגלו הואיל ונשחט שלא על פי מומחה הרי זה אסור ויקבר כבכור שמת: ה בכור שהיתה לו ביצה אחת ושני כיסים. ובדקו המומחה והושיבוהו על הרגזו ומעכו ולא יצאת ביצה שנייה והתירו המומחה ונשחט ונמצא השנייה דבוקה בכסלים הרי זה מותר הואיל ומעכו. אבל אם לא נמעך אע"פ שנשחט על פי מומחה הרי

א ט"ם בטור סי' שיד: ב טור שם סי' שט סמ"ג שם: ג טור יו"ד סי' שי סמ"ג עשין ריא:

כסף משנה

יח בכור שהיה ביד כהן וכו'. זהו פירוש מה ששנינו בפרק הנזכר (דף ל"ו) נאמן הכהן לומר הראיתי בכור זה ובעל מום הוא:

יט וכן נאמן הכהן לומר על בכור בעל מום וכו'. מימרא דרב יהודה (דף ל"ו). וכתב הרא"ש דדוקא באומר ישראל פלוני נתנו לי במומו אבל אם אמר ישראל סתם שאינו מזכירו לא. ובספר ב"י ליורה דעה סי' שי"ד כתבתי טעמו וטעם רבינו:

פ"ג א אין שוחטין את הבכור אלא ע"פ מומחה וכו'. בפ"ק דסנהדרין (דף ה'). ומ"ש אפילו היה מום גדול וגלוי לכל וכו'. יתבאר בסמוך. ומ"ש וכל הבכורות אדם רואה חוץ מבכורות עצמו. בסוף פרק ב' דנגעים ובסוף פרק עד כמה [דף ל"א.] ומוקמינן לה ביחיד מומחה דאילו בשלשה יכול להיות אחד מהשלשה דלא חשידי כלום בשבילו וכך הם דברי רבינו:

ב אם אין שם מומחה וכו'. במשנה ס"פ כל פסולי המוקדשין (דף ל"ו:) פלוגתא דתנאי ואיפסיקא בגמרא הלכתא כת"ק. ומ"ש וכן בכור שיצא ח"ל ונפל בו מום מובהק וכו'. מימרא שם התרת בכור בח"ל ע"פ שלשה בני הכנסת ובמומים מובהקים. וכתב רבינו בח"ל לרבותא דאע"פ שנולד בארץ אינו צריך מומחה וכל שכן אם נולד בח"ל:

ג אין רואים את הבכור לישראל וכו' עד לגזול מתנות כהונה. מימרא דרב יהודה שם. ומ"ש לפיכך אם היה חכם וכו'. נלמד ממה שיבא בסמוך. ומ"ש היה המום גלוי לכל וכו'. שם:

ד השוחט את הבכור ואח"כ הראה את מומו וכו'. במשנה פ' עד כמה (דף כ"ח) פלוגתא דתנאי ופסק כר"מ וכ"כ הרא"ש בשם בעל הלכות גדולות והרמב"ן משום דהלכה כר"מ בגזירותיו:

ה בכור שהיתה לו ביצה אחת ושני כיסים וכו'. במשנה פ' על אלו מומין (דף מ') פלוגתא דתנאי ופסק כר"ע:

מי

לחם משנה

יח שלא נחשדו לשחוט קדשים בחוץ וכו'. קשה קצת דבפרק כל פסולי המוקדשין לא אמרו טעם זה בגמ' אלא לדחות מימרא דרב יהודה דאמר נאמן הכהן לומר בכור זה נתן לי ישראל במומו משום דכל מילתא דעבידא לאיגלויי לא עביד דמשקר ואמרו שם אף אנן נמי תנינא נאמן הכהן לומר וכו' ודחו שם דאין הטעם כן אלא משום דקדשים בחוץ לא אכיל וכיון דקי"ל כרב יהודה ומדכתב רבינו ז"ל לקמיה למה לי האי טעמא נימא טעמא משום מילתא דעבידא לאיגלויי. וי"ל דטעמא דעדיפא מיניה קאמר:

יט בכור זה נתנו לי ישראל במומו וכו'. משמע מדברי רבינו ז"ל דלא בעי שיזכיר פלוני שכתב כאן סתמא בכור זה נתנו לי ישראל וכו' וכן גבי חכם כתב הראיתי מום זה למומחה ולא הצריך להזכיר שם החכם ודלא כמאן דאמר דבעינן שיזכיר לעיל שם החכם וכן כאן שיזכיר שם אותו הישראל וכדכתב הטור ז"ל בסימן שי"ד ויש סיוע לרבינו ז"ל מעובדא שהזכירו שם (דף ל"ו:) דפרס בפומבדיתא הוה ליה בוכרא ויהיב ליה לכהן בלא מומא ואזל שדא ביה מומא ואח"כ הראהו לפרס כסבור שלא יכירהו שהוא נתנו בלא מום ואמרו שם דפרס ארפסינהו לעיניה וחזייה בעיקריה וכו' ואם איתא שצריך שיזכיר שם הישראל אמאי לא שאלו לפרס מי נתנו לו. ולאמר המפרשים יש לומר דהזכיר לו שם ישראל אחר בהדיא ושקר לו אבל לא משמע הכי פשטא דעובדא אלא דלא הזכיר לו שם הישראל כלל ובכך היה סבור להטעותו. וכתב הטור ז"ל בסי' הנזכר בשם הר"ר יונה ז"ל דאם היה מום מובהק אע"פ שלא יזכיר שם החכם שרי. ונ"ל טעמו דכיון דמום מובהק הוא מותר ואין צריך להראותו לחכם אלא משום כבודו של חכם א"כ כיון דליכא ביה איסורא דקדשים בחוץ שרי בכל דהו אפילו שלא יזכיר שם החכם אבל היכא דלא איתברר דהוי מום מובהק דהוי ספק שוחט קדשים בחוץ בעינן שיזכיר שם החכם. ולפ"ז אין דעת ה"ר יונה כרבינו ז"ל דלרבינו ז"ל בכל גוונא אפילו שלא ידעת אם הוא מובהק אע"פ שלא הזכיר שם החכם שרי ודלא כהרב"י ז"ל שכתב בסי' שי"ד שדעת רבינו ז"ל כדעת ר' יונה ז"ל ומה שהזכיר רבינו יונה ז"ל מום מובהק משום דאייר בזמן הזה דלע"ד לא איירי רבינו יונה אלא לפי דין הגמרא וכמ"ש. ולפת טעם לדברי המפרשים שצריך שיזכיר שם הישראל פלוני כתב הרב"י שם טעמו של הרא"ש ז"ל שסובר כן הוא משום דאמרו סיפא ודאי מסייע ליה תהים פלוני הרי זה נאמן ודחו הסייעתא ואמרו כיון דאית ליה תובע מירתת ואע"ג דדחים סייעתא דרב יהודה לא איתחייא מימריה ולא מהימנינן ליה אלא בגוונא דמתניתין. וקשה על דבריו כיון דקמה ליה מימרא דרב יהודה והלכתא כוותיה א"כ אפילו דליכא תובע נמי דלא אמרו כן אלא לדחות דלא ליהוי סייעתא לרב יהודה וכבר פסקו בגמרא והלכתא כתנא קמא דאפילו הכהן נאמן ובמאי סוגרכו לפסוק כתנא קמא אי כשאמר בהדיא ישראל פלוני אפי' לתנא בתרא מודה בהכי דהיכי מצי תנא בתרא לחלוק על מתניתין דאמרה הכי בהדיא אלא ודאי לא פסקה בגמרא כן אלא בשלא הזכיר פלוני. לכך נ"ל לומר דהרא"ש ז"ל ס"ל דמ"ש בגמ' כיון דאית ליה תובע מירתת ר"ל כיון דחזי השליח דמקפיד המשלח לומר קח משלוחא הומר כיון שהוא הזכיר מפלוני ילך וישאל לו אם עשה שליחותו כהוגן או לא אבל כשאומר בכור זה נתן לי ישראל פלוני אע"פ שיזכיר בהדיא מ"מ אומר מי ילך לחפש אחר הישראל דמאי איכפת ליה לשום אדם לחפש אחר הישראל בדבר שאינו בא לו תועלת בכך ונ"ל דמי למשלח דבעי למידע אי עבד שליחותו כהוגן כדכתיבנא וכיוצא בזה פירש"י ז"ל ולפי האמת בעי רב יהודה שיזכיר פלוני ומעולם לא אמר רב יהודה שיזכיר פלוני בדוקא ומ"מ לא דמי למתניתין כדכתיבנא ומאי דמשמע ליה להרא"ש ז"ל במימריה דרב יהודה שצריך שיזכיר פלוני מסברא קאמר ליה דאל"כ מאי לאיתויי ולפ"ז אין דחיית הגמרא כמו שדחו התם כיון דאית ליה תובע מירתת משום דהתם הזכיר פלוני והכא לא הזכיר דא"כ לפי האמת דהלכתא כתנא קמא לא היה לו להצריך להרא"ש ז"ל שיאמר פלוני כדכתיבנא והוא ברור בעיני. עוד הזכיר הטור ז"ל שם כהן שיש לו בכור והאיתו שעומד הוא וכל אנשי ביתו אצלו בחוץ ונכנס הבכור לבדו שלם לבית ויצא בעל מום מותר דהכי ולא חיישינן שמא אחד מבני הבית נטמן שם והטיל בו מום או שמא חפר גומא להכשילו שיפול בו ע"כ. ותמה שם הרב"י ז"ל על הטור והרא"ש ז"ל למה כתבו מימרא זו דהא לא אמר רבא הכי אלא משום דס"ל דהלכה כרבי יוסי דאמר דבני ביתו של כהן אינם נאמנים על הבכור ומשום הכי מצריך שיהיו כל אנשי ביתו בחוץ ואמרו התם בגמרא אבל לדידן דקי"ל כרשב"ג הו לא צריכין להאי מימרא דמאי איריא בני ביתו בחוץ אפי' הם בפנים ואין שם עדים הם נאמנים וזהו טעמו של הרמב"ם ז"ל שהשמיט מימרא זו ע"כ. ונ"ל טעמו של הרא"ש והטור ז"ל דהם מפרשי כפירוש בתרא דרש"י דה"ק אי אמרי סהדי כל בעלין של בכור דהיינו בעל הבית וכל אנשי ביתו הם בחוץ ויצא בעל מום בלאו הכי עדות ואף ע"ג דלפי קושטא דמילתא לא בעינן שיעידו העדים שהיו בני ביתו בחוץ אלא כשיאמרו העדים בעל הבית היה בחוץ אע"פ שבני ביתו היו בפנים כיון שבני ביתו יאמרו אנו לא הכלנוהו ולא הכינו אותו נאמנים ומהני עדות העדים לומר דמעצמו נפל אבל מ"מ צריך לשאול לבני הבית שהיו בפנים אם הם הטילו אותו המום ולכך אמרו הרא"ש והטור ז"ל שכשהעדים מעידים שכולם היו בחוץ שרי בהאי עדות ואין חוששין שמא חפר גומא כו' אבל אם היו בני ביתו בפנים היה צריך לשאול להם כדכתיבנא ואי ליתנהו קמן דנשייליניהו ודאי דלא שרי הבכור ולכך כתבו שכולם היו בחוץ אבל רבינו ז"ל מפרש כפירוש קמא של רש"י ז"ל שאם היו כולם עומדים בחוץ יעיד עליו רועה בבית והקשו שם פשיטא ותירצו שם מהו דתימא ניחוש להסדא דרועה ורבינו ז"ל כבר כתב דלא חיישינן להסדא דרועה והוא נאמן ולכך לא הוצרך להזכיר:

פ"ג ב וכן בכור שיצא לחו"ל ונפל בו מום וכו'. משמע דח"ל וארץ שוים דאם יש מומחה אינו מותר ע"פ ג' בני הכנסת ואם אין שם מומחה מותר ע"פ שלשה בני הכנסת במום המובהק וא"כ קשה כיון דהשמיענו רבינו ז"ל בארץ דמותר ע"פ שלשה בני הכנסת כ"ש בחוצה לארץ וקושיא זו איתא ג"כ במ"ש רב יהודה בגמרא התרת בכור בחו"ל על פי שלשה בני הכנסת דפשיטא הוא והסוגי' הקשו שם ותירצו ומדבריהם נראה דיש חילוק בין בכור בארץ לבכור בחו"ל אבל מדברי רבינו ז"ל נראה שהם שוים וא"כ קצת קשה מה שהקשיתי:

מפני

הרי זה יקבר: ו *מי שאינו מומחה וראה את הבכור ונשחט על פיו: הרי זה יקבר וישלם מביתו. וכמה משלם רביע לדקה ומחצה לגסה. ומפני מה לא ישלם כל דמיו מפני שקנסו את בעל הבהמה כדי שלא ישהנה ולא יגדל בהמה דקה בארץ ישראל: ז [א]הנוטל שכרו להיות רואה בכורות אין שוחטין על פיו אלא אם כן היה מומחה גדול וידעו בו חכמים שאין כמותו ופסקו לו שכר על הראייה והבקור בין שנמצא בו מום בין שנמצא תמים. ולא יטול שכר על בהמה זו חוץ מפעם אחת ורואה אותה לעולם כל זמן שמביאין אותה כדי שלא יבוא לידי חשד: ח [ב]החשוד על הבכורות למוכרן לשם חולין אין לוקחין ממנו אפילו בשר צבאים מפני שהוא דומה לבשר עגל. ואין לוקחים ממנו עורות שאינן עבודים אפילו של נקבה שמא יחתוך זכרותו ויאמר עור נקבה הוא. ואין לוקחין ממנו צמר אפילו מלובן ואין צריך לומר צואי. אבל לוקחין ממנו טווי ולבדין ועורות עבודים. שאינו מעבד עור בכור תמים מפני שהוא מפחד לשהותו אצלו שמא ישמעו הדיינים ויקנסוהו כפי רשעו: ט [ג]השוחט את הבכור ומכרו ונודע שלא הראהו למומחה. מה שאכלו אכלו ויחזיר להם את הדמים. ומה שלא נאכל יקבר ויחזיר את הדמים. וכן הדין במאכיל את הטרפה כמו שיתבאר בהלכות מקח וממכר: י בכור שנמצא טרפה אם תמים הוא ונמצא טריפה אחר שהופשט העור ישרף כמו שביארנו בהלכות פסולי המוקדשין *והבשר יקבר. ואם במומו נשחט הבשר יקבר ויהנו הכהנים בעורו. והוא שנשחט על פי מומחה: יא [ד]הבכור שנאכל בשרו כהלכה בין תמים בין בעל מום. כשם שמותר ליהנות בעורו כך נהנין בגיזותיו. אבל כל צמר שנגזז ממנו כשהוא חי אפילו נשר הרי הוא אסור בהנאה. ואפילו נשר ממנו אחר שנפל בו מום. ואפילו אחר שחיטתו ואין צריך לומר אחר מיתתו שהרי אותו הצמר שנשר ממנו מחיים באיסורו עומד. וכן במעשר בהמה. וכבר ביארנו בהלכות מעילה שלא גזרו גזירה זו אלא על הבכור ועל המעשר בלבד מפני שאינן באין לכפרה שמא ישהם אצלו כדי ליקח כל הצמר שינשור מהם. וכבר ביארנו שמצוה לאכלו תוך שנתו בין תמים בין בעל מום: יב בכור שהיה בו צמר מדובלל ושחטו. את שהוא נראה עמו מן הגיזה מותר בהנאה. ואת שאינו נראה עמו והוא הצמר שעיקרו הפוך כלפי ראשו אסור. שזה כמו שנשר מחיים: יג *גיזת בכור אפילו בעל מום שנתערבה בגיזי חולין אפילו אחת בכמה אלפים הכל אסורים. הרי הוא דבר חשוב ומקדש בכל שהוא. האורג מלא הסיט מצמר הבכור

השגת הראב"ד

*מי שאינו מומחה וכו' עד מפני שקנסו את בעל הבהמה. א"א אין כאן קנס אלא לפי שאינו רשאי לגדלו בא"י וסוף לכהן לצער גידולו להוציאו לחורשים לפיכך לא יחשב לו כל דמיו אלא רביע ובגסה מחצה מפני שהרויח המזונות שהיה מוציא עליו:

השגת הראב"ד

*גיזת בכור אפילו בעל מום. א"א אמת כך בגמרא דבכורות בעינן שער בכור בעל מום שנשר וקשיא לן בטווי ואורג בעינן מלא הסיט בגיזה לא כ"ש. וי"ל דמשום קנסא קאמר ור"י קתני ליה ומשום דשהייה כדאיתא התם א"נ דוקא גיזה דעבד איסורא ומן הקדשים אוסר בכל שהו בקדשים שיש להם מתירין שיש להם פדיון:

א טור יו"ד סי' שיב כמ"ג שם : ב טור יו"ד סי' שיד : ג טור יו"ד סי' שי : *[עיין תויו"ט זבחים פי"ב מ"ד ד"ה והכ"א] : ד טור יו"ד סי' שח :

כסף משנה

ו מי שאינו מומחה וראה את הבכור וכו'. משנה בפ' עד כמה (דף כ"ח). ומ"ש וכמה משלם וכו' שם בגמרא [עמוד ב']. ומ"ש מפני שקנסו את בעל הבהמה וכו'. שם מ"ש וכו' אמר רב הונא בר מנות וכו' משום גזירת מגדלי בהמה דקה נגעו בה. ופירש"י משום גזירת בהמה דקה נגעו בה משום פורח מגדלי בהמה דקה שיש בה טורח גדול לגדלה וזה שהתיר הבכור הגילו לכהן מטורח גדול דשמא אם הראהו לאחר לא היה מתירו לו והיה לו עוד טיפול מרובה עד שיפול בו מום להכי נגעו בו דאינו משלם אלא רביע. ל"א מפני מגדלי בהמה דקה שעוברים על דברי חכמים כדתנן אין מגדלין בהמה דקה בא"י קנסו חכמים דלא ליסקול אלא רביע עכ"ל. והראב"ד כתב א"א אין כאן קנס וכו'. ודברי רבינו כלשון אחרון של רש"י:

ז הנוטל שכרו להיות רואה בכורות וכו'. משנה שם. ומ"ש ולא יטול שכר על בהמה זו וכו' שם בגמרא (דף כ"ט):

ח החשוד על הבכורות וכו'. משנה שם. ומ"ש אפילו של נקבה. פלוגתא שם במשנה ופסק כת"ק. ומ"ש ואין לוקחים ממנו צמר וכו' עד ועורות עבודים וכו'. שם במשנה ובגמרא:

ט השוחט את הבכור ומכרו וכו'. משנה שם (דף ל"ז) וכתב רבינו דין זה פרק ט"ז מהל' מכירה:

י בכור שנמצא טריפה וכו'. בפ' טבול יום (זבחים ק"ג) תנן כל הקדשים שאירע בהם פיסול קודם להפשטן אין עורותיהם לכהנים לאחר הפשטן עורותיהם לכהנים א"ר חנינא סגן הכהנים מימי לא ראיתי עור שיוצא לבית השריפה אמר ר"ע מדבריו למדנו שהמפשיט את הבכור ונמצא טריפה שיאותו הכהנים בעורו וחכ"א אין לא ראינו ראיה אלא יוצא לבית השריפה. ובגמרא (דף ק"ד) א"ר חייא בר אבא אר"י הלכה כר"ע ואף ר"ע לא אמר אלא כשהתירו מומחה אבל לא התירו מומחה לא והלכתא כחכמים בשר בקבורה והעור בשריפה ומפרש רבינו דחכמים ל"פ אר"ע דר"ע איירי בבעל מום וחכמים איירו בתמים והלכה כר"ע והלכה כחכמים. ומ"ש רבינו אחר שהופשט לומר דאילו קודם שהופשט העור כבשר בקבורה כדאיתא בברייתא בגמרא:

יא הבכור שנאכל בשרו וכו' כך נהנים בגיזותיו. כן משמע במשנה (דף כ"ה:) בפ"ג דבכורות. ומ"ש אבל כל צמר שנגזז ממנו כשהוא חי אפי' נשר אסור בהנאה אפי' אחר שחיטתו. כלומר ע"פ מומחה שהותר הצמר שעמד אסור הצמר שנשר ממנו כשהוא חי וה"ה"ל אחר מיתתו שאסור הצמר שנשר וכבר נתבאר בפ"א מהל' מעילה. ומ"ש וכבר ביארנו בהלכות מעילה וכו'. בפ' הנזכר:

יב בכור [שהיה בו צמר] מדובלל וכו'. שם. ומ"ש והוא הצמר שעיקרו הפוך כלפי ראשו. שם (דף כ"ה:) פלוגתא דאמוראי ופסק כר"ל דהוא מאריה דגמרא טפי מרב נחמן בר אושעיא ועוד דרבי אלעזר נמי ס"ל כר"ל ועוד דר' אלעא פריש טעמא דר"ל משמע דכוותיה ס"ל ועוד דטעמא דיהיב ר' אלעא טעמא דמסתבר הוא:

יג גיזת בכור אפילו בעל מום וכו'. בספ"ג דבכורות (דף כ"ה:) תניא בעלי מומין אסורים בכל שהו ומפרש לה ר"נ בגיזת בכור בעל מום שנתערבה בגיזי חולין ואע"ג דר' יוסי פליג והאריך בגמרא מאן ת"ק ר' יהודה וה"ל למיפסק כר' יוסי לגבי ר' יהודה הא איפסיקא התם בגמ' הלכה כר' יהודה אבל איכא למידק דאמרינן התם דאמרוה להא דר"נ קמיה דר' ירמיה וקרי להו בבלאי טפשאי וכו' לא שמיע להו הא דאמר ר"י מחלוקת בשבדק ולא מצא וכו' ור' אסי אמר ר"י מחלוקת בשבדק ומצא משמע דליתא להא דר"נ והיאך פסק רבינו כמותו. וי"ל דמשמע דלא פליגי אלא בפירושא דברייתא היכי מיתוקמא שפיר טפי אבל לענין דינא לא פליגי עליה: האורג מלא הסיט מצמר הבכור וכו'. בפ"ג דערלה (משנה ג') האורג מלא הסיט מצמר בכור בבגד ידלק הבגד וכתב הר"ם מוקי לה

לחם משנה

ו מפני שקנסו את בעל הבהמה שלא ישהנה וכו'. הר"א ז"ל השיג על זה ונראה שדעתו לפרש כדעת התוס' ז"ל ושם הוא נוסח לפירוש קמא דרש"י ז"ל ע"ש:

ח שמא ישמעו בו הדיינים ויקנסוהו כפי רשעו. בפ' עד כמה (דף כ"ט) אמרו בגמרא אם איתא דבכור הוה לא הוה טרח כולי האי אמר אי שמעי בי רבנן מפסדו ליה מנאי ע"כ. ופירש"י ז"ל אי שמעי בי רבנן דבכור אם הוה ושעון קבורה מפסדי לי מנאי ומקפיד על טורחו ואינו מעבדן ע"כ. משמע דהוא מקפיד על טורח העיבוד ומדברי רבינו ז"ל לא משמע הכי אלא שמפרש שאינו רוצה להשהותו בידו שמא מתוך כך ישמעו הדיינים ויקנסוהו וכשילא מתחת ידו ישכח הדבר. והרב"י ז"ל בטור י"ד סי' שי"א כתב לשון זה של רבינו ז"ל וכתב עליו כלומר והוא מקפיד מלהפסיד טורחו וכו' נראה דטוגתו דהטור ז"ל ורבינו שוים בפירוש שכתבתי:

י בכור שנמצא טריפה אם תמים הוא ונמצא טרפה וכו' ואם במומו נשחט וכו'. כתב הרב בעל כ"מ ז"ל דרבינו אית ליה דר"ע וחכמים לא פליגי דר"ע איירי בבעל מום ורבנן בתמים וכן פירש רבינו ז"ל בהדיא בפירוש המשנה. וקשה דבפ' טבול יום (דף ק"ד) אמרו בגמרא ואלא מאי קמ"ל ר"ע הא קמ"ל אפילו בנבולין ע"כ. ופירש"י ז"ל דאפילו בכור בעל מום שנשחט בו במדינה על מומו וכו' ואשמעינן ר"ע דהיכא דלא ניכר טרפותו עד לאחר הפשט שריא שחיטתו והפשטו לעורו כאילו נזרק דמו במקדש ונמצא טרפה לאחר הפשט ע"כ. משמע דאפי' יש להכשיר בתמים במקדש דדמו מתירו הפך דברי רבינו ז"ל:

יג גיזת בכור אפילו בעל מום וכו' האורג מלא הסיט וכו'. בפ"ק דערלה הקשה רבינו שמשון על משנה זו מאי שנא מגיזה דאמרינן בכל שהוא והכא מלא הסיט ותירץ דכל שהוא דאמרינן בגיזה לאו דוקא אלא מלא הסיט. ועוד הקשה מאי שנא גבי מוקדשין דאמרינן במתני' דמקדש בכל שהוא וגבי צמר הבכור אמרינן מלא הסיט ושתי קושיות אלו נתקשו להר"א ז"ל בהשגות. ולקושיא ראשונה תירץ דלא אמרינן כן גבי גיזה אלא משום קנסא דשהייה ור' יהודה הוא דקאמר לה דאמר בפרק הלוקח בהמה נשחטה אסרי רבנן משום דילמא אתי לשהויי ומתני' דבערלה דינא קתני דמן הדין בעינן מלא הסיט וגבי גיזה נמי הכי הוי מדינא ומאי דאמרינן בפ' הלוקח בהמה הוי מטעמא דקנס והוא הדין גבי אורג דדינא הוי הכי משום קנסא ולזה השיג על רבינו ז"ל דתלה טעם הגיזה דלא נתבטלה משום דהוי דבר חשוב ומשמע דמשום כך מחלק בין גיזה לאורג דאינו כן דכיון דלא הוי מלא הסיט לא הוי דבר חשוב אלא טעמא משום קנס. ועוד תירץ תירוץ אחר לקושיא זו דדוקא גיזה דעבד איסורא קנסינן ליה משום דגזזו אבל גבי אורג מצמר הבכור דלא עביד איסורא לא ולאו כטעמו של רבינו דהדבר חשוב. גם לקושיא שניה תירץ דהוי בקדשים שיש להם פדיון דמשום דדבר שיש לו מתירין אפי' באלף לא בטיל וכן אמרו בירושלמי. וגם זו השגה על רבינו ז"ל דהיה לו לפרש דבקדשים שיש

משנה למלך

פי"ג י והבשר יקבר וכו'. עיין בפ"ב מהל' איסורי מזבח הלכה י"א ובתוי"ט פי"ב דזבחים משנה ד' וברכת סוכה (דף ע'): וכבר תמה עליו בס' מעדני מלך ועיין במ"ש הרב המחבר לעיל פ"א מהל' מעילה הלכה י"א):

יא כך נהנים בגיזותיו. (א"ה אבל לכתחלה אסור לתלוש ובטוי"ד סי' ש"ח כתב יכול לתלוש

יג האורג מלא הסיט מצמר הבכור. (א"ה עיין במ"ש הרב המחבר לקמן פ"א מהלכות מעשר [illegible] הלכה י"ד):

לה בשלהי תמורה (דף ל"ד.) בדעבד מיניה לפרהא דחשיב ולא בטיל הא לאו הכי שרי דבטיל ברובא. ופירש"י טעמא מהאיסור גזרת לפור דחשיב דמיפה ליה לכוליה [שק] ולא מיבטיל. ורבינו שלא חילק בין עבד מיניה לפרהא ללא עבד נראה שטעמו משום דלא מוקי בגמרא בדעבד מיניה לפרהא אלא למאי דקתני התם שער נזיר ומפטר חמור בשק ידלק השק וסובר רבינו דלא ילפינן מיניה לבכור אע"ג דכי הדדי מיתני במסכת ערלה דדוקא בשער נזיר ופטר חמור דלא חשיב הוא דפריך וליבטיל ברובא ואיצטריך לשנויי דעבדיה לפרהא אבל גבי צמר בכור ל"ק לן דליבטיל ברובא דמלא הסיט צמר חשיב ולא בטיל אפי' בכמה אבל קשה על זה דגם בדין שער בשק לא חילק בסוף הל' פסולי המוקדשין. והר"י קורקוס ז"ל כתב שרבינו מפרש דלאו דוקא שעבד לפרהא אלא ה"ק כיון שהוא מלא הסיט שראוי לפרהא חשיב ולא בטיל דאי בעשה לפרהא דוקא מלא הסיט למה הוזכר. א"כ שסובר רבינו שאותה קושיא ואותו תירוץ הם דלא כהלכתא דהא קי"ל דבגד שאבד בו כלאים אינו בטל והא נמי דכוותה אע"פ שחילקו המפרשים לשאר איסורים רבינו אינו מחלק:

ב הראב"ד גיזה בכור אפילו בעל מום וכו' קשיא לן בטווי ואריג בעינן מלא הסיט וכו'. והיכא למידק עליה לתירוצא קמא טווי ואריג דבעינן מלא הסיט ע"כ בגנוז מן היא דאילו אחר מיתה מותר ליהנות בגיזותיו כמ"ש רבינו בפ' זה וכיון שכן למה [illegible] נגיזה יותר מבטווי ואריג הכא מן הגיזה. ולכן נ"ל שצריך להגיה ולגרוס א"כ במקום וכוליה חד מימרא הוא וה"ק כיון דגיזה לא מיתסר אלא משום קנסא לא קנסו שיאסר בכל שהו אלא כשהוא בגיזה אבל כשנעשה לטווי ואריג לא גזרו שיאסר בכל שהוא והוקשה לו א"כ למה במוקדשים טווי ואריג מקדשין בכל שהן ותירץ דמיירי בקדשים שיש להם פדיון ומשום דדבר שיש לו מתירין אפילו באלף לא בטל:

פ"ד א בהמת השותפין חייבת בבכורה וכו'. פלוגתא דתנאי בר"פ ראשית הגז (דף קל"ה) ופסק כת"ק. ומ"ש שאם היה שותף בפרה או בעובר אפילו היה לנכרי אחד מאלף וכו'. טעמו דכיון דיש לו חלק בכל הבהמה אפילו הוא אחד מאלף שותף מיקרי ואמרינן בריש בכורות (דף ג') בכור מקלה בכור משמע כתב רחמנא כל עד דאיכא כוליה. ומ"ש באם או בולד. הכי אמרינן בריש בכורות (דף ב'). ומ"ש היה לו באחד משניהם אבר אחד וכו'. שם (דף ג') וכמה תהא שותפות של נכרי ותהא פטורה מן הבכורה כלומר כשהנכרי

שיש להם פדיון מיירי. זו נ"ל כוונת השגה זו אבל הרב בעל כ"מ ז"ל כתב שיש למחוק תיבת אי נמי וכולה חדא תירוצא היא. אך מה שתירץ בשם הר"י קורקוס ז"ל דרבינו ז"ל לא הזכיר לפרהא כמו שאמר בתמורה משום דסובר דלאו דוקא לפרהא אלא הכי קאמר כיון שהוא מלא הסיט שראוי לפרהא חשיב ולא בטיל לע"ד אינו כן דא"כ איך הקשו שם לפרהא לישלופינהו אי לאו לפרהא מאי קאמר מה שייך לישלופינהו. ועוד במה שתירץ דאותו תירוץ ואותה קושיא הם דלא כהלכתא דהא קי"ל בגד שאבד בו כלאים בטל ורבינו אינו מחלק חילוק המפרשים א"כ כיון דהם שוים גבי בגד שאבד בו כלאים שצריך שיהיה בו מלא הסיט דוקא קשה אם כן למה לא הזכירו רבינו ז"ל פרק עשירי מהלכות כלאים אלא כתב בגד שאבד בו כלאים סתמא אלא ודאי שרבינו ז"ל מחלק בין כלאים לכאן וכפירוש המפרשים ז"ל:

פ"ד א היה לו באחד משניהם אבר אחד. וכן כתב הטור ז"ל על זה בסי' ש"ך ואיני יודע למה כתב היה לו באחד משניהם אבר אחד דהוא הדין נמי אפילו אם אין לו אלא כל שהו ביד או ברגל פטור שאין צריך שיהיה לו כל האבר ע"כ. מדברי רבינו ז"ל נראה דבעינן תרתי שינטל אבר ושיהיה אבר שיעשה מום למעוטי אזנא יתרה ומסייע ליה לשון הגמרא שאמרו בריש בכורות וכמה תהא

הבכור בבגד ידלק מצמר המוקדשין מקדש בכל שהוא:

פרק רביעי

א בהמת [א]השותפין חייבת בבכורה לא נאמר בקרך וצאנך אלא למעט שותפות הנכרי שאם היה שותף בפרה או בעובר אפילו היה לנכרי אחד מאלף באם או בולד. הרי זה פטור מן הבכורה. היה לו באחד משניהם [ב]אבר אחד כגון יד או רגל. רואין כל

א טור יו"ד סי' שכ סמ"ג שם: ב עיין בטור שמשמע כזה:

משנה למלך

פ"ד א בהמת השותפין חייבת בבכורה לא נאמר בקרך וצאנך אלא למעט שותפות הנכרי כו'. כתוב בכתבי מהרי"א סי' קס"ח אבל בנ"ד אין נ"ל לצרף קנין הכסף לטעם דהולכת וכו'. ולא ידעתי מהו זה שכתב הרב שהרי בולד זה שלפנינו יש תרי ספיקי להקל ספק שמא כבר בכרה וחלב מוכיח שבכרה כבר ואת"ל שחלב זה אינו פוטר וזהו בכור ספק שקנאו הנכרי וכיון שיש לנכרי שותפות אין זה בכור דישראל ודוק. ובמאי כוונת הרב היא לומר דהוי ס"ס שאינו מתהפך ולא חשיב ס"ס דהי שקלת הספק הפני תחלה ותאמר שהבכור זה אינו של ישראל אלא של נכרי ואת"ל של ישראל שמא אינו בכור שהבכר נפטר לא מצית אמרת שהבכר נעשים של ישראל ועדיין צ"ע:

נשאלתי במי שהיה לו בהמה מבכרת והיה רוצה לפוטרה מהבכורה ע"י שימכור לנכרי חלק ממנה בפרוטה כדי שיהיה לנכרי שותפות בה ותהיה פטורה מהבכורה ומותר לעשות כן לכתחלה בזמן הזה וכמ"ש הריב"ש בטיו"ד סי' ש"ך וזה עשה שליח ונתן לו פרוטה כדי שימכור לנכרי והלך השליח ולא ידענו אם השליח עשה שליחותו ובין כך וכך ילדה הבהמה והשליח איננו בנמצא את פיו אם עשה שליחותו אם לאו מהו שנסמוך על חזקה דשליח עושה שליחותו ונפטרה בהמה זו מהבכורה או דלמא כיון שיש כאן חשש איסור תורה אין לנו לסמוך על חזקה זו להקל:

תשובה אף דחזקה זו דחזקת שליח עושה שליחותו היא חזקה אלימתא דמהאי טעמא אמרינן בפ"ב דנזיר (דף י"ב) האומר לשלוחו צא וקדש לי אשה דאסור בכל נשים שבעולם מטעם דחזקת שליח עושה שליחותו וכדאיתא התם ומ"מ זהו דוקא לחומרא אבל להקל לא אמרינן חזקה זו וכדאיתא בפרק התקבל (דף ס"ד) עלה דהסיא דבעל אומר לגירושין ושליח אומר לגירושין כו' דאמר ר"י הוי דבר שבערוה ואין דבר שבערוה פחות משנים ופריך עלה ולימא חזקת שליח עושה שליחותו כו' ומשני ה"מ לחומרא אבל לקולא לא ע"כ. הרי לך מבואר דחזקה זו לא מהני להקל באיסור תורה. אך נראה דאין כל החזקות שוות ויש מקום דאזלינן לקולא מכח חזקה זו דחזקת שליח עושה שליחותו, ועיקרא דהאי מלתא איתא בפ"ג דעירובין (דף ל"ב) אמר ר"נ בשל תורה אין חזקת שליח עושה שליחותו בשל סופרים חזקה שליח עושה שליחותו רב ששת אמר אחד זה ואחד זה חזקת שליח עושה שליחותו. והתוס' כתבו שם דס"ד שמשון פסק כרב ששת משום דקי"ל דהלכתא כר"נ בדיני וכרב ששת באיסורי ור"ת כתב דהלכה כר"נ והביא ראיה לדבריו מאותה סוגיא דפ' התקבל דכתבנו דמוכח מינה דלקולא לא אמרינן חזקת שליח עושה שליחותו ועוד הביא ראיה לדבריו מהסיא דאמרינן פ"ק דחולין (דף י"ב) האומר לשלוחו צא ותרום והלך ומצאו תרום דאין חזקתו תרום משום דאין חזקת שליח עושה שליחותו ודילמא אינים אחרינא שמע ותרם וה"ל תורם שלא מדעת והתורם שלא מדעת אין תרומתו תרומה הכי דאפילו במצאו תרום לא אזלינן בתר חזקה זו דחזקת שליח להקל בשל תורה. ור"י דחה ראיות ר"ת הללו וכתב דרב ששת נמי לית ליה חזקת שליח עושה שליחותו אלא במקום שאם לא יעשה שליחותו יבוא המשלח לידי עבירה אם יסמוך עליו ולכך בגט אין השליח חושש ליתן גט ולא לקדש לו אשה והסיא דחולין נמי אינו חושש לתרום ולשחוט שאם לא יתרום יראה המשלח שאינו תרום ולא אסיק אדעתיה שמא אחר ישמע ויתרום עכ"ד. ונראה דכוונת דבריו היא דידע השליח שהמשלח יודע מדת הכרי ומש"ה קאמר שאינו חושש לתרום לפי שאם לא יתרום יראהו המשלח שאינו תרום ולא יאכל עד שיתרום אך אם היה כרי זה בלתי מדוד ואינו דבר הנכרה אם הוא תרום אם לא ס"ל לר"י דחזקתו תרום משום דאמרינן חזקה שליח עושה שליחותו והשליח חושש לתרום לפי שמא יסמוך המשלח על השליח שתרם שאינו דבר שיכול להתברר אם תרם אם לא. אך ראיתי להרא"ש ז"ל שם בפ"ג דעירובין שגם הוא דחה דברי ר"ת וכמו שחלק ר"י וכתב והסיא דחולין נמי אין השליח חושש לשחוט ולתרום כי אם לא ישחוט אין מכשול וכן אם לא ימנה התרומה אצל הכרי ידע המשלח שאינו תרום עכ"ד. ונראה שכוונתו היא דכל שליח שמפריש תרומה צריך להניחה שם כדי שיבואו הבעלים ויתנו אותה למי שירצו לפי שטובת הנאה היא של המשלח דע"כ לא אמרינן בפ"ד דנדרים (דף ל"ד) דטובת הנאה היא של התורם אלא דוקא בתורם משלו על של חבירו משום דאמרינן אי לאו פירי דהאיך לא מיתקנא כרייא וכדאיתא התם אבל בעלמא פשיטא דטובת הנאה היא לבעלים. וגדולה מזו כתב מרן בטי"ד סי' של"א דמבעיא [illegible] דנדרים התורם משלו על של חבירו טובת הנאה של מי שמעינן דתורם משלו על של חבירו לא בעינן דעתו דאי היה צריך פשיטא דטובת הנאה של בעל הכרי דהא כיון דתורם שליחותיה עביד אינו בדין שיהיה טובת הנאה של תורם עכ"ד. וא"כ כ"ש וק"ו באומר לשלוחו שיתרום משלו על שלו דטובת הנאה היא לבעלים א"כ השליח אינו חושש לתרום לפי שלעולם לא יבואו הבעלים לידי

איסור אף שלא ידעו מדת הכרי וכיון שיראו שאין התרומה בצד הכרי משם מוכחא שלא תרם השליח: ונראה דאפשר להעמיד דברי הרא"ש הללו בדברי ר"י. ומ"ש שאם לא יתרום יראה המשלח שאינו תרום הכוונה היא שהמשלח יראה שאינו תרום מפני שלא יראה התרומה בצד הכרי וכמ"ש הרא"ש אלא שקצר ר"י כמובן. ובדברי הרא"ש נ"כ יש קיצור שהרי אכתי קשה דאמאי אינו חושש השליח שמא יבוא אחר ויתרום ויניח התרומה שם ויהי סבור המשלח שפעולה זו נעשית ע"י השליח ויאכל טבל. ור"י תקן קושיא זו וכתב ולא אסיק אדעתיה שמא ישמע אחר ויתרום ע"כ. ובדברי הרא"ש נ"ל נ"כ ייסוב זה אלא שהרא"ש נ"כ קצר. באופן דלפי מ"ש דברי ר"י ודברי הרא"ש הם שפה אחת ודברים אחרים:

עוד נ"ל לומר דר"י והרא"ש מר אמר חדא ומר אמר חדא דר"י ס"ל דהסיא דחולין דהאומר לשלוחו צא ותרום דמיירי אף באומר לכהן שיהיו התרומות שלו או אף לישראל ונתן לו רשות שיתן התרומה למי שירצה ונתן לו הטובת הנאה בשביל טורחו או אהבתו דהא סתמא קאמר צא ותרום דמשמע דמיירי אף שהתרומה תהיה של התורם ולפ"ז כתב דטעמא דלא אמרינן התם חזקת שליח עושה שליחותו הוא לפי שאם לא יתרום ידע המשלח שאינו תרום לפי שהמשלח יודע מדת הכרי ועל זה הוקשה לו לר"י דכיון דהתרומה היא של התורם יש לחוש שמא שמע אחר ויבוא לתרום כדי לזכות בטובת הנאה של תרומה וא"כ היה לו לשליח לחוש לזה ולזה תירץ דלא אסיק אדעתיה כו'. אך הרא"ש ס"ל דהסיא דחולין מיירי בשטובת הנאה היא לבעלים ומעולם לא נתן רשות לשום אדם ביוכה בתרומה ולא בטובת הנאה שבה ומש"ה מוקי לה אפי' בכרי שאינו ידוע מדתו לפי שהשליח אינו חושש לתרום משום דלא נפיק מיניה חורבא דכיון דהמשלח לא יראה התרומה בצד הכרי ידע שאינו תרום. ולא הוקשה לו אמאי אינו חושש השליח שמא יבוא אחר ויתרום. דכיון דטובת הנאה היא לבעלים מהיכא תיתי שיבוא אחר ויתרום כדבר שאין לו תועלת. דדוקא לר"י חשש חשש זה משום דטובת הנאה היתה לתורם מש"ה חשש אותה חששה. אבל להרא"ש אין לו לשליח לחוש לדבר זה משום דהוי מלתא דלא שכיחא שיבוא אדם מן השוק ויתרום כדבר שאין לו תועלת. ולפ"ז אפשר שהרא"ש יחלוק בדינו של ר"י דהיינו היכא דטובת הנאה היא לתורם דיאמר דהמשלח היה לו לחוש שמא יבוא אחר ויתרום כדי לזכות בתרומה והכי הא מלתא אמרינן חזקת שליח עושה שליחותו אפילו לקולא משום דאפשר דיבואו הבעלים לדבר עבירה. אך ר"י נראה דלא פליג בדינו דהרא"ש: הכלל העולה ממה שכתבנו דאם השליח סבור דהמשלח יודע מדת הכרי וטובת הנאה היא לבעלים לכ"ע אף דהלך ומצאו תרום דאין חזקתו תרום דלמא אינים אחרינא שמע ותרם והשליח לא חשש לתרום מפני דאומר דלעולם לא יבוא המשלח לדבר עבירה אם משום דהמשלח כיון שיודע מדת הכרי יראה שאינו תרום ואם משום שלא ימצא התרומה בצד הכרי. ולחוש שמא יבוא אחר ויתרום בזה אינו חושש השליח אם משום שהוא דבר רחוק שיבוא אחר ויתרום כדבר שאין לו תועלת ואי משום דלא אסיק אדעתיה השליח שיבוא אחר ויתרום. ואם השליח סבור שהמשלח יודע מדת הכרי וטובת הנאה היא לתורם בזה אם הלך ומצאו תרום לדעת ר"י אין חזקתו תרום משום דהשליח אינו חושש לתרום מפני שאומר דהמשלח יראה אם הוא תרום או לא וגם לא אסיק אדעתיה שיבוא אחר ויתרום. אבל הרא"ש אפשר שיחלוק בדין זה ויאמר דחזקתו תרום משום דהשליח חושש שמא יבוא אחר ויתרום כיון שטובת הנאה היא שלו ומש"ה עושה שליחותו. ואם השליח ידוע בודאי שאין המשלח ידוע מדת הכרי ואינו דבר שיוכל להודיע אם הוא תרום או לא אם טובת הנאה היא לבעלים והלך זה ומצא התרומה בצד הכרי דבר זה מתורתו של הרא"ש למדנו דאין חזקתו תרום מפני שהשליח אינו חושש לתרום מפני שאומר שהבעלים אינם באים לידי עבירה לפי שכיון שרואים שאין התרומה בצד הכרי ידעו הבעלים שאינו תרום ולמיחש שמא יבוא אחר ויתרום בזה אינו חושש השליח משום דאומר מה לו לאחר לבוא ולתרום כדבר שאין לו הנאה א"נ דלא אסיק אדעתיה שיבוא אחר לתרום. ואם השליח יודע בודאי שאין המשלח יודע מדת הכרי ואינו דבר שיוכל להודע אם הוא תרום או לא וטובת הנאה היתה לתורם לא מיבעיא אם הלך המשלח ומצא אותו תרום כגון שמצא התרומה בצד הכרי שלא רצה התורם לזכות בזה דפשיטא דחזקתו תרום משום דהשליח חושש שמא יבואו הבעלים לדבר עבירה שיסמכו על השליח שתרם והבעלים אינם יודעים מדת הכרי כדי לידע שאינו תרום ומש"ה השליח עושה שליחותו. ועוד אליבא דהרא"ש הכא חושש השליח שמא יבוא אחר ויתרום כיון שטובת הנאה היא לתורם וכמ"ש לעיל בחלוקה השנית. ואף אם המשלח לא מצא תרומה בצד הכרי ואינו יודע אם הוא תרום או לא נראה דחזקתו תרום משום דסומך על חזקת השליח שעושה שליחותו והשליח פשיטא

[illegible]

לחם משנה

ההא שותפות של נכרי והא פטורה מן הבכורה אמר רב הונא אפי' אזנו מתקיף לה ר"ז ולימא ליה שקול אזנך וזיל דמשמע מלשון המתרץ ומלשון המקשה שיש לנכרי אוזן בבכור אבל רש"י ז"ל מפרש שם שיש לו שותפות באזן אע"פ שלא יהיה כל האוזן שלו וסובר רבינו ז"ל שכשאמרו בגמרא אפילו מום קל ההא קאמרי דהאבר אפי' לא יעשה נבלה וטרפה בלא מום הני אבל מ"מ אבר בעינן אי נמי דרבינו ז"ל נמי לא בעי אבר אלא אפילו כל שהוא באבר אחד סגי והא דנקט הכי להודיענו דהיכא דאינו מום כגון אצבע יתרה אע"פ שחסר אבר לא איכפת לן:

שנאמר

(רמב"ם)

כל שאילו יחתך והיה בעל מום הרי זה פטור. ואם אפשר שיחתך אבר הנכרי ולא יפסל. הרי זה חייב בבכורה:

הלוקח

כסף משנה

כשהנכרי אינו שותף אלא באבר אחד במה תהא שותפתו ויפטור מן הבכורה אמר רב הונא אפילו אזנו מתקיף לה ר"ג ולימא ליה שקול אזנך וזיל האמר רב חסדא אמר דבר שעושה אותו נבלה ורבא אמר דבר שעושה אותו טריפה ובתר הכי אר"י אפילו מום קל. ופירש"י אפי' אין לנכרי שותפות אלא באזנו שאם היה נוטל חלקו אינה לא נבילה ולא טריפה אלא מום קל בעלמא פטורה מן הבכורה ופסק רבינו כר"י ורב הונא. וא"ת היכי משכחת לה שיחתך שום אבר ולא תהיה בעלת מום. וי"ל דמשכחת לה כגון שהיה יתר אצבע בידו או ברגלו ואין בו עצם שאם חתכו כשר:

הלוקח

משנה למלך

שעשה שליחותו משום שלא יבואו הבעלים לדבר עבירה אם יסמכו עליו. ומה שכתב דכל היכא דמכינן אחזקה שליח עושה שליחותו הוא אפי' אם לא ידע שנעשית הפעולה כגון היכא דשליח יודע בודאי שאין המשלח יודע מדת הכרי ועובת הנאה היתה לתורם והלך המשלח דאף שלא מצא תרומה בצד הכרי ואינו יודע אם נתרם או לא דאוכל ממנו המשלח משום חזקתו דשליח הוא השום בגמרא דהא תנן התם בעירובין ואם אמר לאחר לקבלו ממנו הרי זה עירוב ופריך בגמרא וליחוש דלמא לא שקיל מיניה ומשני חזקה שליח עושה שליחותו. הרי דאף שאינו יודע אם נעשית הפעולה סומך עליו. וכי תימא שאני התם דמיירי בעירובי תחומין שהם מדרבנן אבל בדאורייתא מנא לן דאימא דלא מהני ה"ה אלא כשידע המשלח שנעשית הפעולה אלא דאיכא לספוקי דלא נעשית ע"י שלוחו בזה הוא דמהני חזקת שליח עושה שליחותו אבל כל שלא יודע המשלח אם נעשית הפעולה אין לו לסמוך בשל תורה אחזקת שליח. הא ליתא דהא לרב ששת דאנן קיימין אין חילוק בין של תורה לשל סופרים ודוקא רב נחמן מחלק בהכי וכיון דהוכחנו דבשל סופרים סומך על חזקה זו אף שאינו יודע אם נעשית הפעולה ה"ה בשל תורה. ועוד דהא רב ששת מייתי סייעתא לדבריו מההיא דהרחוקים מותרים מחצות היום והילך וה"ל דטעמא הוא משום חזקת שליח וכן הביא ראיה לדבריו מההיא שיש עליה לידה או זיבה כו' דטובלת ואוכלת קדשים לערב. וכן הביא ראיה לדבריו מההיא דהאומר לחבירו צא ולקוט לך תאנים מתאנתי כו' ובכל הני איסורי תורה הם ואין המשלח יודע אם נעשית הפעולה וסומך המשלח על חזקת השליח ואוכל חדש וקדשים וטבל וזה פשוט. באופן דלפי מ"ש אין חילוק בין ר"י והרא"ש אלא דוקא בחלוקה השנית שכתבנו דהיינו היכא דהשליח יודע דהמשלח יודע מדת הכרי ועובת הנאה היא לתורם דלדעת ר"י אין תוקפו תרום ואליבא דהרא"ש אפשר דתוקפו תרום: אך נ"ל דאפושי פלוגתא לא מפשינן ומר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי לענין דינא כי אם בפירוש הסוגיא דחולין דאמרינן הלך ומצאו תרום דאליבא דר"י אם שמצאו תרום הוא לפי שהיה יודע מדת הכרי ואליבא דהרא"ש אם שמצאו תרום הוא לפי שמצא התרומה בצד הכרי. הכלל העולה דרבינו שמשון ור"י והרא"ש כולהו ס"ל כל היכא דאם יסמוך המשלח על השליח יבוא לדבר עבירה אזלינן בתר חזקת שליח עושה שליחותו ואפילו לקולא וכ"כ בסדר תנאין ואמוראין וכמ"ש המרדכי בפרק התקבל. וכן המרדכי שם דהא ראיית ר"ת משמע דאית ליה דהלכה כרב ששת. וא"כ לפי סברת הני רבוואתא יש להקל בנדון דידן ולומר דמסתמא השליח עשה שליחותו ומכר לנכרי חלק בבהמה משום דאם לא עשה שליחותו והמשלח יסמוך עליו קא עביד איסורא ובכי האי מילתא סמכינן אחזקת שליח ואפילו לקולא: ודע שראיתי להריב"ש בטור יו"ד סי' של"א שכתב בשם הרמב"ם האומר לשלוחו צא ותרום כו' אבל ה"ר שמשון פסק דאפי' בשל תורה סמכינן אשליח עושה שליחותו אם הוא בענין שיהיה מכשול למשלח אם לא יעשנו הלכך אם יודע שכריו תרום לא חיישינן לשמא תרם אחר אבל אם אין ידוע לו שהוא תרום כו' ולזה הסכים הרא"ש ע"כ. ודברים אלו הם תמוהים בעיני דהא בגמ' בפ"ק דחולין (דף י"ב) כהלך ומצאו תרום אמרינן דאין תוקפו תרום דלמא איניש אחרינא שמע ואזל ותרם וה"ל תורם שלא מדעת וזו היא הלכה פסוקה ומכן ז"ל הביא כל הסוגיא ולא נתעורר בזה ולא ידעתי למה. וגם הרב בעל [illegible] כתב דברי הריב"ש הללו וכל חכמי אשכנז לא נתעוררו בזה ולעניות דעתי הם דברים תמוהים ולא יכולתי להולמם וצ"ע. ועיין במגן אברהם בטור א"ח סי' ת"ע ס"ק י"ו שנתעורר בזה והניח הדבר בצ"ע. ואכתי לבי נוקפי בהיתר זה מהמה טעמים. חדא דאפשר דהיתר זה שכתבנו לסמוך על חזקת שליח ולקולא לא שייכא הכא בנדון דידן משום דע"כ לא קאמרי רבוותא לסמוך על חזקה זו לקולא אלא במלתא דאי לא עביד אותה השליח תיכף ומיד אפשר שיבוא המשלח לידי איסור וכגון ההיא דתחומין והיא דחדש דאפשר שיאכל חדש על סמך שהקריב השליח העומר וכן היולדת והזבה אוכלות בקדשים על סמך שהקריב השליח כפרתם. אבל הכא דכל זמן שלא ילדה אין כאן שום דבר ושהשליח מתעצל בדבר לומר מחר או מחרתו אעשה שליחותי ובפרט אם אמירת המשלח היתה בתחלת העיבור של בהמה וא"כ מה השליח דאין נומר בזה חזקת שליח לפי שהשליח סומך על עצמו שיעשה את שליחותו ביום אחר ומשמיה אנסוהו כי בא יומו: ותבלין מצאתי לחילוק זה דהא כאותה סוגיא דעירובין שכתבנו אמרינן דר"נ הביא ראיה לדבריו מדקתני טעמא לפי שיודעין שאין ב"ד מתעצלים הוא דלא מתעצלין הא שליח מתעצל והשיב רב ששת בית דין עד פלגא דיומא שליח כולי יומא. ופירש"י שליח כולי יומא נטרי ומכי מטא לאורתא סמכינן עליה דודאי לא עבר היום עד שעשה שליחותו ע"כ. והנה לא מיבעיא אם שליח זה דנדון דידן ביומו אירע לו אונס והלך לו למדינת הים או שמת דאין לסמוך על חזקת שליח שהרי אליבא דרב ששת אמרינן דשליח כולי יומא נטרי עליה אף אם שליח זה עברו עליו יום או יומים משעת שליחותו עד שמת אכתי אין לסמוך על חזקת שליח לפי ששליח זה מתעצל בשליחותו משום דעכשיו אינו בא המשלח לידי עבירה כיון שלא ילדה. וא"ת לפי זה הא דקי"ל דהאומר לשלוחו צא וקדש לי אשה ומת השליח דאסור בכל הנשים אמאי לא מחלקינן בין מת ביומו למת ביום אחר. הא ל"ק כלל דהתם לחומרא קיימינן ופשיטא דלחומרא יש לחוש שמא בהאי שעתא קדש לו אשה דנהי דהשלוחים לפעמים נטרי עד אורתא אבל לא מפני זה נאמר דהשלוחים אינם עושים שליחותם עד הערב. אבל בסוגיא הגמ' דאנו באים להקל ולומר שיאכל חדש אי לאו משום טעמא דאין ב"ד מתעצלין היה אסור עד הערב משום דשלוחין נטרי עד אורתא לעשות שליחותם. ולאותם החלוקות שכתבנו לעיל דתוקפו תרום וסומך עליהם המשלח נראה דאינו יכול לאכול ממנו עד הערב כפי מ"ש משום דהשלוחים לפעמים מתעצלים עד הערב: והוי יודע שזה ימים כתבתי על מי שנדר דבר ועשה שליח לשאול על נדרו כפי סברת הרשב"א דאית ליה דיכול אדם לעשות שליח להתרתו. והם אמרתי דפשיטא לי דעד הערב צריך לקיים נדרו. אף דנימא דשייך באותו נדון חזקה שליח עושה שליחותו מ"מ חזקה זו להקל לא נאמרה ביומו והבאתי סוגיא זו דעירובין יע"ש (א"ה הכל על דאכדין): וזאת שנית איכא בנדון דידן שלא להקל מטעם זה דחזקת שליח משום דלא נאמרה חזקה זו אלא בדבר שאינו תלוי ביד אחרים כי אם ביד השליח וכגון עירובי תחומין והקרבת העומר והקרבת קרבן דיולדת וזבה וכיון שאינו תלוי ביד אחרים אמרינן חזקה שליח עושה שליחותו אבל בנדון דידן שהוא דבר התלוי ביד אחרים שירצה הנכרי לקנות ואפשר שלא ירצה לקנות מאן אמר לן דנאמרה חזקה זו ואפילו שאינו נותן כי אם פרוטה ומה שקונה מבהמה הוא שוה יותר ומן הדין מהני ואין כאן משום ביטול מקח דאנן סהדי דישראל גמר ומקנה לנכרי כדי להפטר מהבכור וכמ"ש התוס' בפרק בתרא דע"ז מ"מ לא בשביל זה נאמר שאינו תלוי ביד אחרים דאפשר שהעכו"ם לא ירצה להשתתף עם ישראל זה בשום פנים. ותו אמינא לה דכל דבר שתלוי ביד אחרים לא אמרינן חזקה

דשליח עושה שליחותו מאותה שכתבו התוס' בפ' התקבל עלה דהעושה שליח לקדש לו אשה דאסור בכל הנשים שכתבו דאיסור זה אינו מן הדין אלא מטעם קנס לפי דלא שייך חזקה לפי שהוא דבר התלוי באחר דאפשר דהאשה לא תרצה להתקדש לו. והר"ן שם בפרק התקבל החזיק בסברא זו דבעלי התוס' יע"ש. וא"כ הדברים ק"ו אם להחמיר כתבו התוס' דחזקת שליח לא נאמרה היכא שתלוי ביד אחרים כ"ש וק"ו שלא נאמר חזקה זו להקל היכא דתלוי ביד אחרים. ואף להרמב"ן דחולק התם בסברת התוס' וס"ל דמדינא אסור בכל הנשים וכמ"ש הרשב"א בשמו בחידושיו פ' התקבל נראה דע"כ לא פליג הרמב"ן אלא להחמיר דס"ל דמכח חזקה זו אף שאינה בידו יש להחמיר מן הדין ויהיה אסור בכל הנשים. אבל להקל גם הרמב"ן יודה דאף למאן דאית ליה חזקת שליח להקל לא אמרה אלא בשליחות שהוא בידו לגמרי לא בשליחות שתלוי ג"כ בדעת אחרים: עוד היה נ"ל לומר דע"כ לא קאמר הרמב"ן אלא גבי קדושין משום דאיתא בכל דהו ניחא לה ומש"ה אמרינן דאפילו למאן דאמר חיישינן שמא נתרצה האב שמא נתרצה הבן לא אמרינן וכדאיתא בפ"ב דקדושין (דף מ"ה) ובפרט היכא דלא ייחד לו המשלח אשה ידועה דדבר רחוק הוא שלא יהיה בידו לקדש לו אשה דאטו מגלת זה שנות הנשים הוא שמשום אשה שבעולם לא תרצה להתקדש לו, עד שמטעם זה עלה בדעתי לומר דאף הרמב"ן יודה דהאומר לשלוחו צא וקדש לי אשה פלונית דאינה אסורה מן הדין מטעם חזקה משום דאינו בידו לקדש לו אותה אשה שרוצה המשלח. אלא שחזרתי כי ממה שראיתי להריב"ש בסי' ס"ב שאחר שהביא דברי הרמב"ן כתב דהאומר לשלוחו צא וקדש לי אשה פלונית מיד נאסר בקרובותיה. ומה שיש לדקדק בזה אם התוס' מודים בדין זה כיון דלא שייך הכא קנס הלא הוא כמוס עמדי במקום אחר (א"ה תמצאנו בפ"ט מהל' אישות הלכה ו' יע"ש): הכלל העולה דאפשר דלהרמב"ן דוקא גבי חזקה דקדושין דידה חשיב לה דבר שבידו משום דאיתא בכל דהו ניחא לה עד שמטעם זה אמרינן דיבמה שנפלה לפני מוכה שחין לא אמרינן אדעתא דהכי לא קדשה עצמה וכדאיתא בס"פ הגוזל קמא ובס"פ האשה שלום דסמוכה גט לאשתו במקום יבם או במקום קטטה דלא מהני משום דחוב הוא לה וכדר"ל, ובריש פ' האיש מקדש אמרינן דאע"ג דגבי איש איכא איסורא לקדש אשה קודם שיראנה לגבי אשה ליכא איסורא ובפ' המדיר (דף ע"ה) אמרינן דאע"ג דהאשה מוכה מני אמר לא ניחא לי דאיתסר בקרובותיה באדם חשוב לא מציא למימר לא ניחא לי דאיתסר בקרוביו משום דריש לקיש ובפ"ק דקדושין (דף ז') אמרינן כי האי גוונא, הרי מכל הני דוכתי מוכח דאשה בכל דהו ניחא לה ומש"ה חשיב לה הרמב"ן דבר שבידו חזקה זו דשליח עושה שליחותו אבל הכא בנדון זה אפשר דגם הרמב"ן יודה דלא חשיב חזקה מטעמא דכתיבנא דאפשר שלא ימצא נכרי שירצה לקנות. וכאותו נדון שכתבתי לעיל שנשאלתי על מי שנדר מאיזה דבר ועשה שליח לשאול על נדרו כתבתי שם ג"כ מעין טעם זה, והוא דאפשר דאינו בידו דמי יימר דמזדקקי ליה תלתא להתיר הנדר דהא מהאי טעמא אמרינן בפרק האומר (דף ס"ב) דהאומר הרי את מקודשת לי לאחר שאתגייר כו' דחשיב שאינו בידו משום דמי יימר דמזדקקי ליה תלתא. כן אמת דבפ"ג דשבת (דף מ"ו) אמרינן דלגבי היתר נדרים כיון דסגי בג' הדיוטות לא אמרינן מי יימר ואפשר דטעמא הוא משום דלא סגי בהדיוטות והארכתי שם בזה ולבסוף כתבתי דכיון דאיכא פלוגתא דאית מאן דסבר דאין היתר נדרים ע"י שליח חשיב אין בידו משום דאפשר דלא מזדקקי ליה לחוש לסברת החולקים ונסתייעתי באותו נדון מדברי התוס' שם בפ"ג דשבת ד"ה מי יימר כו' יע"ש: והנה אחר כל אלו הדברים איני תוקע עצמי בזה לומר דטעמים דהרמב"ן הוא דוקא גבי קדושי אשה משום דאיתא בכל דהו ניחא לה. אך מ"מ דהרמב"ן לא אמרה אלא להחמיר אבל להקל גם הוא יודה דלא אמרינן חזקה כי האי דתלויה ביד אחרים נראה שהוא סברא נכונה וכבר כתבתי כן באותו נדון שנשאלתי מנדרים. והבאתי את השלישית לומר דיש לנו להחמיר בנדון דידן משום דאף שכתבנו לעיל דאיכא מרבוותא דפסקו כרב ששת דאית ליה חזקת שליח לקולא אף באיסור תורה מ"מ אין דין זה מוסכם. והנה להקת נביאים כנגדם וס"ל דלית הלכתא כרב ששת אלא כרב נחמן דאמר דדוקא בדרבנן אזלינן בתר חזקת שליח ולקולא אבל בדאורייתא לא אזלינן בתר חזקת שליח להקל ולסברא זו אפילו במלתא שאם יסמוך המשלח על השליח יעשה איסור אפ"ה לא אזלינן בתר חזקת שליח. והנה סברת ר"ת ברור מצינו דאית ליה דהלכתא כרב נחמן וכמ"ש התוס' והרא"ש בשמו, ונראה דדעת הרי"ף הוא נמי כסברת ר"ת מדלא הביא מחלוקת זו דרב ששת ורב נחמן משמע דסמך לו על מ"ש בפ' התקבל דהי אמרינן חזקת שליח עושה שליחותו ה"מ לחומרא אבל לקולא לא ואם איתא דהרי"ף הוה ס"ל כחילוקו דר"י היה לו להביא מחלוקת זו דעירובין שהוא בחזקת שליח שאם יסמוך עליו המשלח יעשה איסור וללמדנו מה יהיה דינו. אלא ודאי דהרי"ף לא נחית לחלוקים אלו וס"ל דהלכה כרב נחמן בכל גוונא דלא אמרינן חזקת שליח להקל בשל תורה ולא הוצרך להביא המחלוקת ולפסוק כרב נחמן שכבר ביאר זה בפרק התקבל ובמלתא דאזלינן לקולא כבר ביאר זה בפ"ג דעירובין שכתב מתניתין דאם אמר לאחר לקבלו ממנו הרי זה עירוב. ופירש שם הטעם משום דחזקת שליח עושה שליחותו. ונ"ל שזו ראיה ברורה דהרי"ף אית ליה כשיטת ר"ת. גם רבינו נ"ל דקאי בשיטת הרי"ף מדלא הביא בשום מקום מחלוקת זו דרב ששת ורב נחמן ובפ"ד מהל' תרומות הלכה ו' כתב האומר לשלוחו כו' שאין אומרין באיסורין חזקת שליח עושה שליחותו להקל אלא להחמיר ע"כ. ומדכלל ואמר שאין אומרים באיסורים כו' משמע דס"ל דלא משכחת באיסורי תורה שנאמר חזקת שליח להקל והיינו כרב נחמן דהא לרב ששת הא משכחת לה באיסורין שנאמר חזקת שליח להקל ושאני הך דתרומה וגירושין דלאו חזקה אלימתא היא אלא ודאי דס"ל דאין חלוק בחזקות ובכל חזקת שליח לא אמרינן להקל. גם הרשב"א בחידושיו פ"ק דחולין עלה דהביא ר"ת המתכוון בדבריו יראה איך ס"ל כסברת ר"ת: וראיתי לרבינו בפ"י מהל' מעשר הלכה י' שכתב עם הארץ שאמר לחבר כו' שאין החבר מוציא דבר שאינו מתוקן מתחת ידו ע"כ. והרואה סוגיא דפ"ג דעירובין איך טעם זה לא נאמר אלא אליבא דר"נ אבל לרב ששת טעמא הוא משום חזקת שליח ור"נ הוא דהוצרך לטעם זה דחזקת חבר כי היכי דלא תיקשי ליה מהך ברייתא. הרי לך מבואר דרבינו ס"ל דהלכתא כר"נ במה שנחלק עם רב ששת. גם בפ"ח מהלכות מחוסרי כפרה הלכה י"ב כתב האשה שיש עליה לידה או זיבה כו' חזקה שאין ב"ד של כהנים עומדים משם עד שיכלו כל המעות שבשופר ע"כ. ובגמ' נמי מוכח דטעם זה לא נאמר אלא אליבא דר"נ אבל לרב ששת אין הטעם משום חזקה דב"ד אלא משום חזקת שליח. ור"ת בנה לסייעתא ראיה לדבריו דהלכתא כר"נ מדברי רב שמעיה דקאמר חזקה דכהנים ולרב ששת לא איצטריך חזקה דכהנים. ור"י והרא"ש דחו ראיה דר"ת ואמרו דר"ש לא אמרה למלתיה אלא

שלא

עלה דהך ברייתא דהאשה שיש עליה לידה או זיבה עלה דהיא דפרק האשה דשוחטין וזורקין ואין ה"נ דרב שמעיה מודה דלהך ברייתא דמי שיש עליה לידה או זיבה לא איצטריך לטעמא דחזקה דב"ד. ומאחר דרבינו הביא הך דרב שמעיה עלה דמלתא דמי שיש עליה לידה או זיבה משמע דס"ל דהלכתא כרב נחמן דהאי לאו משום חזקה דב"ד היתה אסורה לאכול בקדשים לערב שמא לא הקריבו כפרתה ולא סמכינן אחזקת שליח להקל בשל תורה הרי מכאן ג"כ ראייה איך רבינו ס"ל דהלכתא כרב נחמן במה שנחלק עם רב ששת: והואיל ואתו לידן דברי התוספות הללו אמרתי לעורר במה שנתקשיתי במה שדחו ר"י והרא"ש ראיית ר"ת מהך דרב שמעיה וכתבו דרב שמעיה לא אמרה למילתיה אהך דהכא אלא עלה דהיא דאמר רב שוחטין וזורקין על מחוסר כפורים. ואנכי לא ירדתי לעומקן של דברים דאכתי קשה כיון דרב דאמר שוחטין וזורקין על מחוסר כפורים מיירי בדמסרינהו לב"ד וכדאיתא בפ"ח דפסחים דף צ' א"כ למאי איצטריך רב שמעיה לומר דטעמו הוא משום חזקה דב"ד תיפוק ליה אליבא דרב ששת משום דחזקת שליח עושה שליחותו דהא טעם זה דחזקת שליח מהני כדי שיאכלו הזבות קדשים לערב למה לא יועיל טעם זה לשישחטו ויזרקו עליו. והנראה אגלי סוד דעל כרחין אית לן למימר דטעם זה דחזקת שליח לא מהני להשיחטו ויזרקו עליו דאם בבעלים עצמם חיישינן דלמא פשע. ומטעם זה אמרינן דאין שוחטין וזורקין על טמא שרץ אף בהמקום לפנינו מכ"ש שנחוש לשליח דלמא יפשע ולא יקריב כפרתו דפשיטא דלא עדיף שליח מבעלים עצמם. וטעמא דמלתא הוא דנהי דאית ליה לרב ששת שהזבה והיולדת אוכלות בקדשים לערב מטעם חזקת שליח ולא חיישינן דלמא פשע שליח מ"מ אין לנו לעשות מעשה לשחוט ולזרוק עליו ולסמוך על חזקה זו דחזקת שליח דהא על הבעלים עצמם אין אנו סומכים לעשות מעשה לשחוט ולזרוק עליו היכא דהוא טמא שרץ כ"ש שלא נעשה מעשה לשחוט ולזרוק על מחוסר כפורים ולסמוך על חזקת שליח. לזה בא רב שמעיה לומר דאף דאין אנו סומכים על הבעלים עצמם כגון בטמא שרץ במחוסר כפורים עבדינן מעשה וסמכינן אחזקה דב"ד שהיא חזקה אלימתא דאף דבבעלים חיישינן דלמא פשע בב"ד לא חיישינן. וזהו כוונת ר"י במה שדחה ראיית ר"ת וכן הוא דעת הסמ"ג במצות עשה סי' מ"ח יע"ש:

והנה נחזור לענייננו דמאחר דהרי"ף והרמב"ם ור"ת והרשב"א ס"ל דלעולם בשום מקום לא אזלינן בתר חזקת שליח להקל בשל תורה ומאן ספין ומאן רקיע להקל כנגדם ואפילו יהיו כל חכמי ישראל חולקים עליהם להם שומעין להחמיר. מעתה בנדון דידן נראה לי דבכור זה יש בו קדושת בכור כיון דאיסורו מן התורה וחייב ליטפל בו עד שיפול בו מום. ולענין אם יכול הכהן לתפסו בעל כורחו של בעל הבית היה מקום להאריך בפרט הלז אלא כיון שלא נשאלתי על זה אמרתי לא אזכרנו:

ודע שאחר שכתבתי כל זה והשבתי לשואל שוב בא אלי לומר שהבעלים הטילו בו מום לכתחלה ורוצה לאוכלו על מום זה, וכוונתו לומר דכיון דהא דקי"ל דהמטיל מום בבכור לא ישחט עליו הוא קנס מדרבנן א"כ לכ"ע בדרבנן אזלינן בתר חזקת שליח עושה שליחותו ולקולא ור"נ קאמר בפירוש בשל סופרים חזקת שליח עושה שליחותו ומתניתין היא בפ"ג דעירובין ואם אמר לאחר לקבלו ממנו הרי זה עירוב ופריך בגמרא וליחוש דלמא לא שקיל מיניה ומשני כדאמר רבי יוחנן חזקת שליח עושה שליחותו ובזה לא נחלק אדם מעולם. ונראה דהבעלים הטילו חרם בידם ואסור להם לשחוט הבכור על מום זה עד שיפול בו מום אחר ואף שהדין עם השואל במה שהבכור דמטיל מום בבכור מה שאינו נשחט עליו אין איסורו כי אם מדרבנן וכולה סוגיא דפרק כל פסולי המוקדשין (דף ל"ד) הכי מוכח דאמרינן התם לישנא דקנסא ואמרינן נמי התם דלא קנסו בנו אחריו ואם היה אסור מן התורה מה לי הוא מה לי בנו ואביי למד מכאן דטעמא עברות ומה כיון דאין איסורו מן התורה משום דהיזק שאינו ניכר לא שמיה היזק אלא קנסא דרבנן הוא לא קנסו בנו אחריו וכן כתב הרא"ש בפ' כל פסולי המוקדשין עלה דהכיא דהיה בכור רודפו ובעטו ועשה בו מום דפסק הרמב"ן ז"ל כלישנא בתרא ולקולא משום דאע"ג דהטלת מום הוי דאורייתא מה שאינו אוכל באותו מום הוי דרבנן וכ"כ מוהר"ר ישראל בכתביו סי' קס"ט דכל שיש ספק אזלינן לקולא משום דאין איסור זה כי אם מדרבנן. והוצרכתי להאריך בכל זה אף שהם דברים פשוטים לפי שראיתי להרא"ש בפ' ראה עליה דקרא דלא תאכל כל תועבה דפי' רש"י כל שתעבתי לך שאם גרם מום בבכור כדי לשוחטו במדינה הרי דבר שתעבתי לך הוא כל מום לא יהיה בו ובא ולמד כאן שלא ישחט ויאכל על אותו מום וכו' והרא"ש שם הבין דמדין תורה הגורם מום בבכור אסור לאוכלו על אותו מום ותמה על הרמב"ם שכתב בפ"ב מהלכות אלו המטיל מום בבכור הואיל ועשה עבירה קונסין אותו ואינו נשחט על מום זה עד שיפול בו מום אחר ואם מת זה המטיל מותר לבנו לשוחטו על מום שעשה אביו שלא קנסו בנו אחריו דמשמע דס"ל דאין איסורו כי אם מדרבנן והספרי מוכח דאיסורו איסור תורה. ואני תמיה עליו דאין תלונותיו על רבינו אלא על סוגיא דגמרא דמוכח מינה דאין איסורא כי אם קנסא דרבנן וההיא דספרי כבר כתבו התוספות שם (בדף ל"ד) ד"ה ומי קניס דאנן קי"ל כאחרים דדרשי קרא דלא תאכל כל תועבה בפסולי המוקדשים א"כ ההיא דספרי אסמכתא בעלמא היא ע"כ. ודע דמלבד כל זה יש לנו על הרב בפיסקא זו דלא תאכל כל תועבה במה שרצה לחלק בין נפל בו מום מאליו להיכא דנפל ע"י נכרי או ישראל חבילות של השוגות וכבר עמדנו במקום אחר על כל דבריו והקפנוהו בהלכות כתנורו של עכנאי (א"ה הבל על דאבדין) יע"ש. ודע שעתה מחדש בא אלינו ספר וזה שמו פרי חדש וראיתי להרב הנזכר בסימן ס"ד ס"ק נ"ז שעמד על דברי הרא"ש הללו יע"ש:

הכלל העולה דהדברים פשוטים דאיסור זה אינו אלא קנסא דרבנן וכמ"ש רבינו בפ"ב מהלכות אלו. אך מה שקשה לזה הוא מ"ש בפ' ח"י מהלכות פסולי המוקדשין הל' ה' וכן קדשים שהוטל בהם מום האוכל מהם כזית לוקה הרי הם בכלל כל תועבה עד שיולד להם מום אחר ויאכלו במומן ע"כ וזה הוא סברת ר"מ דספרי, והוא דבר תימה דאנן לא קי"ל הכי וכמ"ש הוא בעצמו בהל' בכורות, ואם הרב רוצה לחלק בין שאר קדשים לבכור לא ידענו מהיכן הוליד זה ועיין בסמ"ג במל"ת סימן רנ"ט יע"ש, ודברי רבינו הללו דהלכות פסולי המוקדשין צריכין אגלי תלמוד. ומ"מ אף שהעלינו שאין איסור זה כי אם מדרבנן עדיין בנדון דידן לית לן למיזל לקולא משום חזקת שליח משום דאי קי"ל כרב ששת וכסברת ר"י והרא"ש א"כ לרב ששת אין חילוק בין של תורה לשל סופרים אלא בכולהו אזלינן לקולא היכא דאם יסמוך המשלח על השליח יבוא לידי איסור וגם בשל סופרים אמרינן תנאי זה להקל דמנא לן לחלק אליבא דרב ששת בין של סופרים לשל תורה ובשל סופרים לא אזלינן בשום מקום לקולא אלא בההיא דעירובין דאם אמר לאחר לקבלו ממנו דהוי עירוב והתם הוא דבר שאם המשלח יסמוך על השליח יבוא לידי איסור, וא"כ חזרנו למה שחלקנו בתחלה דחזקה זו לא נאמרה אלא היכא דאם לא יעשה השליח שליחותו תיכף ומיד יעשה המשלח איסור אבל הכא שיש לו זמן הוא מתעצל בשליחותו ואפשר דבין כך ובין כך שמיא אגמיה וכמו שכבר הרחבנו הבאור בערך הלז, גם הטעם האחר שכתבתי לעיל שייך גם הכא דאפשר דלרב ששת אף בדרבנן לא אזלינן לקולא אלא בדבר שבידו דומיא דעירובי תחומין: **הכלל** העולה דלרב ששת כל שהחזקה היא חזקה אלימתא שהוא דבר שביד השליח וגם שהוא דבר שאם יסמוך המשלח על השליח תיכף ומיד יעשה איסור המשלח או בחזקה זו אזלינן לקולא אף באיסור תורה וכ"ש בדרבנן וכל שאין החזקה חזקה אלימתא בשני התנאים שכתבנו או לא אזלינן לקולא אפילו בדרבנן דמיהו להחמיר אף שאין החזקה אלימתא בשל תורה אזלינן בתר חזקה זו וכגון ההיא דנזיר דאינה חזקה אלימתא ואמרינן דאסור בכל הנזיר ומיהו בדרבנן כל שאין החזקה חזקה אלימתא לא אזלינן בתרה אף להחמיר וכמו שכתבנו במקום אחר דהאומר צא וקדש לי אשה אינו אסור אלא בקרובותיה שיש לה אחת מן השבע אבל משום שניות לא גזרו וכמו שהרחבנו הביאור לזה (א"ה תמצאנו בפ"ט מהל' אישות יע"ש) ולפי זה אליבא דרב ששת אין שום הפרש בין של סופרים לשל תורה אלא היכא דהחזקה אינה חזקה אלימתא דבשל תורה אזלינן בתרה להחמיר ובשל סופרים לא, ולפי סברת בעל טורי זהב שכתבנו לעיל דאית ליה בההיא דנזיר דאסור אף משום שניות, נמצא דליכא חילוק אליבא דרב ששת בין של סופרים לשל תורה ולא כלום, ולפי מה שכתבנו בנדון דידן דאין החזקה חזקה אלימתא אי משום דהשליח סובר דלא יעשה איסור המשלח אי משום שאינו בידו לא אזלינן לקולא אף בשל סופרים וכל זה שכתבנו הוא אליבא דרב ששת ואי קי"ל כר"נ נמי אפשר דאף דס"ל דבשל תורה לא אזלינן להקל אף בחזקה אלימתא מ"מ אפשר שגם הוא יודה דגם בדרבנן לא אזלינן להקל כ"א בחזקה אלימתא אבל כל שהחזקה היא רעועה קצת לא אזלינן בתרה להקל אף בשל סופרים שהרי לרב נחמן חילוק זה דשל תורה לשל סופרים לא למדנו אותו אלא ממתני' דעירובין והתם הוי חזקה אלימתא וכדכתיבנא, נמצא לפי זה דאין חילוק בין רב ששת לר"נ לענין דינא אלא היכא דהחזקה היא אלימתא ובשל תורה דלרב ששת אזלינן בתרה להקל ולר"נ לא אזלינן בתרה להקל אבל בשאר החלוקות שוים הם בדינם נמצא לפי זה בנדון דידן בין אליבא דרב ששת בין אליבא דר"נ בכור זה אינו שוחטו עד שיולד בו מום אחר: **ובלבד** מה שכתבנו הודיע לשואל דהכא בנדון דידן לא שייכא ההיא דמחלקינן בין איסורי תורה לשל סופרים דדוקא תחומין שאין לו עיקר מן התורה הוא דמקילינן בזה אבל דבר שיש לו עיקר מן התורה אף שאין איסורו כי אם מד"ס דין תורה יש לו ולא סמכינן אחזקת שליח, ומנא אמינא לה מההיא דעירובין דרב ששת רצה להוכיח דינו מההיא דהאומר לחבירו צא ולקוט לך תאנים מתאנתי וכתבו התוס' שם אע"ג דמעשר פירות מדרבנן ורב נחמן מודה דבשל סופרים חזקת שליח עושה שליחותו כיון דעיקר שם מעשר מן התורה חשיב כשל תורה ע"כ, א"כ נמצינו למדין לנדון דידן כיון דעיקר שם בכור הוא מן התורה לא אזלינן בתר חזקת שליח עושה שליחותו אף בחזקה אלימתא ואף שעכשיו אין איסורו כי אם מדרבנן, וכי תימא ניחא לסברת התוס' דס"ל דפירות האילן אינם חייבים כי אם מדרבנן ניחא שיש להכריח דכל דבר שעיקרו מן התורה אף שאין איסורו אלא מד"ס חשיב כשל תורה אבל לסברת רבינו דאית ליה דכל פירות האילן חייבים מן התורה וכמ"ש ריש פ"ב מהלכות תרומות מנא לן חילוק זה, לזה אומר דאף אליבא דרבינו צריכין אנו לחילוק זה שהרי רבינו ס"ל דאפילו בימי עזרא אין חיוב בתרומה ומעשר ואפילו בדגן תירוש ויצהר כי אם מדרבנן וכמו שכתב בפ"א מהל' תרומות הל' כ"ו, וא"כ עדיין קושית התוס' במקומה עומדת דמאי קא פשיט רב ששת ממעשר שאין חיובו בזמן הזה כי אם מדרבנן וצריכין אנו לחילוק התוס' וחילוק זה דרבותינו בעלי התוס' לא נפלאת היא שהרי עלה דהיא דאמר ר"י בפ' הערל דבאיסורין דרבנן ברוב מתבטלין הקשה הרשב"א בתורת הבית בית ד' ש"א (דף ק"ח) דהא שומנו של גיד בעי ששים ותרומת תאנים בעי מאה וכל הני אין איסורם כי אם מדרבנן ותירץ בשם הרמב"ן דהאי הני שיש להם עיקר מן התורה וכי קאמר ר"י הוא בדבר שאין לו עיקר כמו שאובה וכגון חלת חוצה לארץ וכו' ועיין חילוק זה חלק הרב בבית ד' ש"ג גבי אם מבטלין איסור לכתחלה יע"ש:

ועוד אני מודיע לשואל דהכא בנדון דידן עוד אחרת יש לו להקל וגדולה היא והוא מה שכתוב בשאלה שנתן ט' פרוטה כדי שיקנה הנכרי והנה באנו למחלוקת של הגאונים ז"ל אם הנכרי קונה בכסף ור"ת ודעימיה ס"ל דאינו קונה כי אם במשיכה וכמה דיות משתפכות במחלוקת זה וכמ"ש כל זה אגלנו בארוכה במקום אחר (א"ה הבל על דאבדין) והטור בהל' בכור הצריך שיכנס דהיינו בכסף ומשיכה כדי לצאת מידי ספק וכמבואר שם וכ"ת שנתן לו פרוטה זו ושיקנה בה הנכרי מדין קנין חליפין וכמ"ש התוס' בריש קדושין דמטעם זה היה נוהג ר"ת לגלות הרשאה ביד נכרי, הא נמי ליתא דהא קי"ל אין קונין במטבע אע"פ שהוא עשוי כמין כלי וכמבואר: והנני חוזר על הראשונות כי תאמר אלי אחר"ל שאין כאן כי אם איסור דרבנן מה לנו לחקור אם שייך כאן לומר חזקת שליח עושה שליחותו ואם חזקה זו השתא היא אם רוצה דל מהכא חזקה לא יהיה אלא ספק בעלמא הא קי"ל ספקא דרבנן לקולא, הא ליתא דאם כן מאי האי דקאמר רב נחמן בשל סופרים חזקת שליח עושה שליחותו למה לן להאי טעמא תיפוק ליה דהוי ספק וקיימא לן ספקא דרבנן לקולא ובגמרא הקשו גבי עירוב וליחוש דלמא לא שקיל מיניה ומאי פריך הא ספק הוא אי שקיל או לא שקיל ואזלינן לקולא ובגמרא פירשו לקושיא הלזו כדרב דאמר חזקת שליח עושה שליחותו אלמא דאי לאו משום חזקה זו אלא שהיה כדבר ספק לא הוה אזלינן לקולא וכי תימא לעולם דאף בלא חזקה אזלינן לקולא כיון דהוי ספק דרבנן ומאי דפריך בגמרא ודלמא לא שקיל מיניה הוא משום דס"ל דמתניתין הוי אפילו לכתחלה דיכול לשלוח עירובו ביד חרש שוטה וקטן ולומר לאחר לקבלו ממנו ולסמוך עליו לשם עירוב והכא פריך דאיך סומך עליו לכתחלה כיון דהוי ספק ודלמא לא שקיל מיניה והרי זה דומה לספק חשכה דאית ליה לר"י דלכתחלה אין מערבין עירובי תחומין משום דאין לו ליכנס בספק ומ"מ אם עירב ספק חשכה עירובו עירוב וכמ"ש התוס' בפ"ב דשבת (דף ל"ד) ד"ה מניחה משום דקי"ל כרבי יוסי דאמר ספק עירוב כשר וכן הוא דעת רבינו בפ"ו מהל' עירובין הל' י"ג, וכתב שם ה"ה דהטעם דלכתחלה אין מערבין שאין לו לבוא לבית הספק שיהיה התחלת העירוב בספק, ועוד אפשר לומר דס"ל דמתני' מיירי אפילו כשהשליח כאן ויכול להתברר אם קבלו אם לאו אפ"ה אם אזלינן לקולא ואמרינן הרי זה סומך עליו ועל זה הקשו דאמאי ודלמא לא שקיל מיניה משום דאף דקי"ל דספקא דרבנן לקולא היכא דיכול להתברר לא אזלינן לקולא משום דלא חשיב ספק כל שיכול להתברר וכמו שכתבו הראשונים ז"ל, וגדולה מזו כתב הרשב"א בת"ה דאפי' ספק דהמכון ידיעה לא מיקרי ספק ואף בדרבנן אזלינן לחומרא וכמ"ש מרן בש"ע י"ד סימן ק"ן היכא דהבשר חלוק מכוסה ואינה יודעת לבדוק אם מקדיר או מגליד דאף דהחמים שהם דרבנן לא אזלינן לקולא וכמבואר שם וא"כ כ"ש דכל דבר שיכול להתברר דלא חשיב ספק ומש"ה איצטריכו לומר לטעם חזקת שליח דחשיב כודאי ור"נ נמי דקאמר דבשל סופרים אמרינן חזקת שליח בכי האי גוונא מיירי או בלכתחלה או בדבר שיכול להתברר, ומה שנדחק התלמוד לאוקומי מתניתין בכה"ג כדי להקשות או משום דהוקשה להם דאי לאו בכי האי גוונא מאי אשמעינן מתני' הא קי"ל דספק עירוב כשר אלא ודאי דאיצטריך מתני' ללמדנו דין אחר דהיינו דלכתחלה או היכא דאפשר להתברר נמי סמכינן עליה ומש"ה הקשו דאמאי ודלמא לא שקיל מיניה והוצרכו לטעמא דחזקת שליח אבל אין ה"נ דבעלמא בכלהו האי חזקה נמי אזלינן לקולא משום ספקא דקי"ל ספקא דרבנן לקולא הא ליתא דהא רב ששת רצה להוכיח הכרחו מההיא דהאומר לחבירו צא ולקוט לך תאנים מתאנתי דסומך עליו המפלה אלמא חזקת שליח עושה שליחותו ומאי מוכח שאני התם דתרומת תאנים הוי דרבנן ואזלינן לקולא בספקן, וכ"ת דכיון דיש להם עיקר מן התורה חשיב כשל תורה וכמו שכתבו התוס' שם הא ליתא דהחילוק זה לא נאמר אלא היכא דבעינן לטעמא דחזקת שליח או הוא דמחלקינן בין דבר שיש לו עיקר מן התורה לדבר שאין לו עיקר אבל במאי דקי"ל ספיקא דרבנן לקולא בזה אין חילוק דהא בפ"ג דעירובין (דף ל"ו) אמרינן דטומאה קלה חשיב יש לו עיקר מן התורה ומש"ה מחמיר רבי יוסי ואומר דספקו טמא ואנן קי"ל דבטומאה קלה ספקו טהור וכמו שפסק רבינו בפ"י מהל' מקואות, ומה שיש לגמגם וליתן בזה במ"ש הרשב"א בתשובה סי' ק"א הם דברים ארוכים לא עת האסף פה בהם מ"מ במקום אחר הארכתי בזה (א"ה הבל על דאבדין). והעולה שם הוא דמאי דאמרי' ספיקא דרבנן לקולא הוא אפילו בדבר שיש לו עיקר מן התורה ולפי זה יש להכריח מכאן דלרב ששת לא היה ראוי לסמוך על המפלה שהרה משום ספיקא דרבנן אם לא מטעם חזקת שליח. וראיתי הדבר מפורש לריב"ש בא"ח סימן של"ד שכתב ספק עירוב כגון ספק אם היה קיים בין השמשות אם לאו כשר והוא שהיה לו חזקת כשרות כגון שהניחו שם ואירע בו ספק אבל אם לא היה לו חזקת כשרות כגון ספק אם הונח שם אם לא לא מהני ע"כ, וכן פסק מרן בשלחנו והתם בעירובי חצירות מיירי וכמבואר ובעירובי חצירות קי"ל דלכתחלה נמי מיירי בין השמשות וכמ"ש הטור בסי' רס"א והיא הלכה פסוקה ואפ"ה בספק אם הונח ס"ל דלא מהני כ"ש בעירובי תחומין דחמירי, וא"כ פשיטא דכי פריך הכא ודלמא לא שקיל הוא לומר דאפילו בדיעבד לא מהני משום דהוי ספק הונח דלא מהני אף בדרבנן וטעמא דלא אמרינן ספיקא דרבנן לקולא אלא היכא דנעשה. שם דבר שמתירו ואין אנו

יודעים

ב הלוקח עובר פרתו של נכרי. או המוכר עובר פרתו לנכרי. אע"פ שאינו רשאי הרי זה פטור מן הבכורה ואין קונסין אותו על דבר זה: ג המקבל בהמה מן הנכרי להיות מטפל בה והולדות ביניהם. או נכרי שקבל מישראל כזה. הרי אלו פטורים מן הבכורה שנאמר פטר כל רחם בבני ישראל עד שיהיה הכל מישראל: ד [א]המקבל צאן מן הנכרי בממון קצוב ופסק עמו שיהיה השכר ביניהם ואם פיחתו פיחתו לישראל. אף על פי שברשות ישראל הם והרי הם כקניינו הואיל ואם לא ימצא הנכרי אצלו ממון אחר לגבות ממנו יגבה מן הבהמות האלו ומולדותיהן נעשה כמו שיש לו אחריות עליהן ועל ולדותיהן והרי יד הנכרי באמצע ופטורין מן הבכורה הם וולדותיהן. אבל ולדי ולדות חייבין שהרי של ישראל הם ואין לנכרי רשות עליהן: ה ישראל שנתן מעות לנכרי וקנה לו בהן בהמה מנכרי בדיניהן אף על פי שלא משך קנה וחייבת בבכורה. וכן אם קנה הנכרי מישראל בדיניהם ונתן מעות אע"פ שלא משך קנה ופטורה מבכורה: ו [ב]גר שנתגייר ואין ידוע אם עד שלא נתגייר ילדה פרתו או אחר שנתגייר הרי זה

א גם זה שם: ב טור יו"ד סי' יח:

ואפילו

כסף משנה

ב הלוקח עובר פרתו של נכרי וכו'. משנה בפ"ב דבכורות (דף י"ג). ומ"ש ואין קונסין אותו על דבר זה. הכי איכא למילף מסקנא וטריא דריש בכורות:

ג המקבל בהמה מן הנכרי וכו'. בריש בכורות (דף ב':) ר"י אומר המקבל בהמה מן הנכרי וילדה מעלים אותה בשויו ונותן חצי דמיו לכהן והנותן בקבלה כו' נותן כל דמיו לכהן וחכמים אומרים כל זמן שיד נכרי באמצע פטורה מן הבכורה וידוע דהלכה כחכמים:

ד המקבל צאן מן הנכרי בממון קצוב וכו'. משנה בפ"ב דבכורות (דף י"ג:) ואיפלגו בה אמוראי ורבינו נתן כלל בדבר דכל ולדות שיש רשות לנכרי לגבות מהם פטורים וכל ולדות שאין לו רשות לגבות מהם חייבים ולדוגמא נקט ולדות וולדי ולדות ומפני כך השמיט מה ששנו במשנה העמיד ולדות תחת אמותיהם ולדי ולדות פטורים ולדי ולדי ולדות חייבים ולא איפלגו אמוראי אלא בכמה [illegible] הוא דכך לסיום אחריות הנכרי עליהם ולבסוף הכל דין זה שכתב רבינו אמת:

ה ישראל שנתן מעות לנכרי וכו' וכן אם קנה הנכרי מישראל בדיניהם וכו'. מימרא בפ"ב דבכורות (דף י"ג):

ו גר שנתגייר וכו'. בס"פ הזרוע (דף קל"ד)

הלוקח

לחם משנה

ג שנאמר פטר כל רחם בבני ישראל וכו'. בריש בכורות אמרינן דטעמא דרבנן משום דבכור מקצת בכור משמע ואתא כל לומר עד דאיכא כוליה ולשון רבינו ז"ל מגומגם שלא הזכיר ראיה זו על כל בכור כמ"ש אותה בגמ':

ד אבל ולדי ולדות חייבין וכו'. בפ"ב דבכורות איפליגו רב הונא ורב יהודה דלרב הונא ולדות פטורין ולדי ולדות חייבים ורב יהודה אמר ולדי ולדות נמי פטורים ולדי ולדי ולדות חייבים והקשו לר' יהודה ממתני' דאמרה העמיד ולדות תחת אמותיהן ולדי ולדות פטורים טעמא דהעמיד הא לא העמיד לא תיובתא דרב יהודה אמר לך ר"י הוא הדין אע"ג דלא העמיד והא קמ"ל אפילו העמיד נמי דאורחיה דנכרי למתפס דינא הוי כמו לא העמיד וולדי ולדות פטורין ולדי ולדי ולדות חייבים ע"כ. משמע דלר"י הוי העמיד כלא העמיד ולכך יש לתמוה קצת על דברי הטור ז"ל שכתב בסי' ש"כ דהיכא דהעמיד איכא פלוגתא בין רב הונא ורב יהודה דלרב הונא הוי דור אחד טפי מלא העמיד דהוי דור רביעי לולדות ולרב יהודה הוי ה' לולדות ולא משמע הכי מגמ' שהבאתי אלא דלרב יהודה העמיד ולא העמיד שוה והוי כמו העמיד לרב הונא דהוי דור אחד טפי. ועל רבינו ז"ל יש לתמוה דלמה לא כתב דין העמיד כמו שאמרו במשנה והרב בעל כ"מ ז"ל כתב דרבינו ז"ל נתן כלל דכל ולדות וכו' משמע מדבריו דדינו של רבינו ז"ל רב הונא ורב יהודה מודים בו ואינו כן אלא דרבינו כרב הונא פסק מדאמר סתמא ולדות פטורין ולדי ולדות חייבים והיינו כרב הונא וכן כתב הטור ז"ל. ולי נראה לתרץ דרבינו מפרש העמיד ולדות תחת אמותיהן כפירוש התוס' דהיינו שנתנו האמהות והעמיד ולדות תחתיהן וכך הלוקח פשיטא ליה לרבינו ז"ל דא"כ הוו הולדות במקום האמהות והם נכסי [illegible] ואי אמרינן כן במתני' אליבא דרב הונא אינו אלא לומר דדוקא העמיד הא לא העמיד ולדי ולדות חייבין ולאפוקי מרב יהודה וכדהקשו בגמרא לרב יהודה ורבינו ז"ל כיון ש[illegible] דינו של רב הונא לא הוצרך להזכיר דין העמיד דהוא פשוט. ומ"מ לא נתבררו לי דברי רבינו ז"ל בפירוש המשנה שפירש מתני' כרב הונא שכתב שם ולפיכך ולדי הבהמה [illegible] נכרי שייכות בהם ופטורים מן הבכורה ולדי ולדות חייבין ואח"כ כתב וכן אפילו העמיד ולדות תחת אמותיהן והיו הולדות וכו' והוי כר"י דר"י מפרש דהעמיד נקטיה [illegible] אבל לרב הונא בדוקא נקטיה כדמוכח בגמ' וכיון שהוא פירש המשנה כרב הונא איך כתב וכן אפילו העמיד דמשמע דנקט העמיד לרבותא לרב יהודה וזה קצת סיוע לר"[illegible] ידע שיש הפרש בין פירוש רבינו ז"ל לפירש"י דלרבינו אפילו אין לנכרי חלק בולדות אלא שנותן לו חלקו בדמים מאחריות אפילו הכי מה שיולידו הולדות פטורים ולרש"י ז"ל דצריך שיהיה לו חלק בולדות וכבר ביאר זה הטור ז"ל בסימן ש"ך:

ה ישראל שנתן מעות וכו'. פ"ה ז"ל בפ"ט מהלכות זכיה ומתנה כתב על זה ושם נתבאר:

משנה למלך

ידעים אם נעשה בזמן שמתירו או אם נעשה כשיעור שמתירו אבל אם אנו מסתפקים אם אעיקרא דדינא נעשה לו דבר המתירו בהא ודאי לא אזלינן לקולא ומש"ה פריך הכא ודלמא לא שקיל ואיצטריך לטעמא דחזקת שליח ור"נ נמי איצטריך לשל סופרים לטעמא דחזקת שליח: והסבור הייתי להביא ראיה לזה מהסיא דתנן בפ"ב ממסכת ידים מ"ד ספק נעשה בהם מלאכה כו' ספקן טהור ע"כ, ומדלא נקט ספק נטל ידיו משמע דהכא ספקן טמא דדוקא היכא דנטל אלא שאנו מסופקים אם נעשה בהם מלאכה אם יש בו כשיעור או הוא דאזלינן לקולא אבל בספק נטל לא דומיא דספק הנוח ומאי דאמרינן בפ' במה אשה (דף ס"ב) אבל מצא ולא מצא ליה לן בה אין הכוונה שהוא מסופק אם נטל ידיו אם לאו אלא כמו שפירש"י שם יע"ש, אך קשה מהסיא דתנן בפ"ב דמקואות מ"ב דספק טבל ספק לא טבל דבטומאה דרבנן ספקו טהור, הן אמת דהתם במ"א ובמשנה ג' קתני טמא שירד לטבול ספק טבל ספק לא טבל, ויש לדקדק דלאיזה תכלית קתני שירד לטבול לימא טמא שנסתפק לו אם טבל או לא אלא דהכא מיירי דירד לטבול וספק אם טבל כדינו דהיינו שטבל כל גופו או לא או ספק אם היה בו דבר חוצץ אבל אם מסופק אעיקרא דמלתא אם טבל או לא לא אזלינן לקולא אף בדרבנן ורבינו כשהביא מתני' דמקואות כתב ג"כ הטמא שירד לטבול, ואפשר ג"כ לומר דהיכא דפשיטא ליה דירד לטבול וספק אם טבל ספקו טהור אבל אם מספקא ליה אם ירד לטבול ספקו טמא והדבר צריך תלמוד, אך קשה מהסיא דכתב רבינו בפ"ו מהל' ברכות דין ט"ו ספק נטל ידיו ספק לא נטל ספקו טהור ע"כ, וכן פסק הריב"ש בטור א"ח סימן ק"ס יע"ש, ולא ידעתי לדעת מה בין ספק הנוח לספק נטל ידיו ומ"ש מרן שכן פירש רבינו בפ"ד ממסכת טהרות מ"כ לא ראיתי רמז לזה שם שהוא פירש ונפל עליו הספק אם נטהרה כפי מה שראוי או היא טהרה נפסדת ע"כ, ואין כאן זכר כלל לספק נטל ספק לא נטל: ועוד אני תמיה כפי"ד מה' אבות הטומאה הלכה י"א כתבה לבאר דין ספק ידים דטהור לא נקט ספק זה דספק נטל ספק לא נטל אלא דנקט תרי גווני דספק האחד הוא ספק מצד המים והב' הוא ספק מצד גופו דהיינו ספק היה דבר חוצץ על ידו אבל ספק אם נטל לא הזכירו כלל, ואפשר דמ"ש בהל' ברכות ספק נטל היינו ספק אם היה דבר חוצץ בידו או לא דומה למ"ש בהלכות אבות הטומאה, או שהיא קולא יתירה בטומאת ידים לחולין ולמדה מהסיא דפרק במה אשה וכמ"ש מרן אבל בשאר ספיקא דרבנן לא, וכן בטומאת ידים לתרומה לא חשו שלא הזכיר ספק זה בהל' אבות הטומאה וצ"ע, (א"ה עיין כנה"ג א"ח סי' ס"ג ובטא"ח סי' ח"ס ס"ו ובתשובת הרשב"א סי' תרנ"ו): הן אמת דאם היה ברור לנו בנ"ד שהשליח עשה שליחותו ולא היה נשאר לנו אלא הספק האחר דהיינו דלמא הלכתא כר"ת דס"ל דהעכו"ם אינו קונה בכסף כי אם במשיכה היה אפשר להקל בנדון דידן משום דכיון דאין איסורו כי אם מדרבנן ספיקא דרבנן לקולא ודמי להכיא דכתב הטור בי"ד סי' ל"ת דאם נתערב מין במינו ונספק בענין שאין יכולין לעמוד עליו ולשערו אם נתברר שהיה רובו היתר מותר דספיקא דרבנן תולין להקל ע"כ, וספיקא דדינא וספיקא דמציאות שוים הם לענין זה:

ומיהו עדיין אני חוכך בזה משום דלא אמרינן ספיקא דרבנן לקולא אלא היכא דנפל הספק בהיותו אסור מדרבנן אבל היכא דנפל הספק בהיותו אסור מן התורה ואח"כ נתגלגל הדבר ובא לאיסורא דרבנן כגון בנדון דידן דמעיקרא כשקנה העכו"ם בכסף היה בכור זה אסור מן התורה והיה מן הדין לילך בספקו להחמיר אף שאח"כ על ידי שהטיל בו מום שנתגלגל הדבר ובא לאיסורא [illegible]

ספיקא סי' י"ט שכתב בשם הרב בעל התפס שתירץ על מה שכתב מרן בסי' נ"ו על ספק דרוסה [illegible] באחרות דלמה אין כל העדר מותר מכח ספיקא דרבנן לקולא שהרי אפילו אי ודאי דרס [illegible] אסור העדר רק מדרבנן וכתב דלא קשה דבודאי היכא דעיקר הספק הוא באיסור עצמו מצד [illegible] דרבנן הולכים לקולא אבל כאן דמצד האיסור עצמו הוא ספק איסור דאורייתא אלא [illegible] כא לו שהוא מדרבנן הואיל ונתערב ומדאורייתא חד בתרי בטיל אלא דרבנן גזרו כדבר [illegible] להתבטל זו לא מיקרי ספק דרבנן לילך בה להקל עכ"ד, והרב בעל ש"ך שם החזיק בחילוק [illegible] שוב ראיתי להרב בעל פרי חדש בסי' ק"י בכללי ס"ס סי' ח' שגם הוא הסכים לחילוק זה [illegible] וא"כ בנ"ד נמי הוי דכוותיה ואין הולכין בו להקל אף אי הוה פשיטא לן דעשה שליח של[illegible] עוד אחרת יש בנ"ד להחמיר והוא דאיכא ספק ספיקא להחמיר ספק אם עשה שליחותו אם לא [illegible] דעשה ספק אי הלכתא כר"ת דס"ל דמעות בעכו"ם אינו קונה וכיון דאיכא ס"ס להחמיר [illegible] בדרבנן אזלינן לחומרא, ואף שבעת לא מצאתי חילוק זה לא בדברי הראשונים ולא בדברי [illegible] מ"מ נ"ל שהסברא מצד עצמה היא נכונה שהרי כי היכי דגבי איסורי תורה דקי"ל בספקן [illegible] אמרינן דבס"ס אזלינן לקולא וטעמא דמלתא דכיון דאיכא ס"ס חשיב מעוטא דמעוטא [illegible] ספק ומש"ה אזלינן לקולא וא"כ גבי ספיקא דרבנן נמי קי"ל דאזלינן לקולא היכא [illegible] להחמיר הוי מעוטא דמעוטא שקולא ולא חשיב ספק ולית לן למיזל לקולא וכבר בספר [illegible] עמדתי על חקירה זו (א"ה תמצאנו בפ"ה מהל' שאר אבות הטומאה דין ה' יע"ש. ועיין [illegible] חיי א"ח סי' ר"ד ועיין במ"ש הרב המחבר פ"י מהל' מקואות הל' ו'):

ודע שאף שכתבנו דבכור זה יש לו קדושת בכור ואמרנו שיש כאן ס"ס להחמיר מ"מ אין [illegible] אותו מידו ליתנו לכהן ואף שכתב מוהריב"ל דהיכא דאיכא ס"ס דמסייעין לתובע [illegible] המוחזק וא"כ הכא בנ"ד נמי איכא ס"ס דמסייעין לכהן מ"מ פשיטא דהכא אין מוציאין מיד [illegible] דמלבד דהלכה זו דמוהריב"ל יש מהאחרונים שחלקו עליה וגם מוהריב"ל עצמו לא עמד [illegible] ובקצת מתשובותיו מוכח דס"ל דאפילו בס"ס אין מוציאין מיד המוחזק וכמו שכבר אנחנו [illegible] עמדנו על כל זה במקום אחר. (א"ה תמצאנו בפ"ד מהל' מלוה ולוה הל' ו' דף מ"ו ע"ג [illegible] מלבד כל זה נראה דהכא גבי בכור לא שייך הסיא דמוהריב"ל כלל דשאני הכא דהוי [illegible] לו תובעים וכממון שאין לו תובעים פשיטא שאין מוציאין מידו אפילו בכמה ספקות ומה גם [illegible] טובת הנאה לבעלים, והתוס' ז"ל בפ"ק דמציעא הוקשה להם למ"ד דתקפו כהן אין מוציאין [illegible] דהאמאי אין מוציאין הא קיימא לן טובת הנאה לבעלים ונדחקו בתירוץ קושיא זו יע"ש, [illegible] דהחולקים על רבינו דס"ל דתקפו כהן דמוציאין מידו מודים הם דבעלמא גבי ממונא היכא [illegible] ספיקא אין מוציאין מיד התופס אלא דהכא גבי בכור ס"ל דכיון דהוי טובת הנאה לבעלים [illegible] כהן מוציאין מידו וא"כ אף לסברת רבינו דלא ס"ל חילוק זה היינו דוקא היכא דתקפו כהן [illegible] היכא שהוא ביד הבעלים ואיכא ס"ס דמסייעין לכהן אף דבעלמא מוציאין מיד המוחזק [illegible] מודו דאין מוציאין ממנו מהטעמים שכתבנו:

הכלל העולה דבכור זה יש בו קדושת בכור ואינו יכול לשוחטו עד שיולד בו מום אחר [illegible] הטעמים שכתבנו לעיל ולית דין צריך בשש אך אינו מחוייב ליתנו לכהן אלא ממתין [illegible] שיולד בו מום אחר ואוכלו במומו, וזהו הנלע"ד. ועיין ברבינו בפ"א מהל' מעשר הלכה ה' [illegible] לחבירו הריני ייעשר על ידיך א"ל לעמוד עמו עד שיראה אם יעשר אם לא יעשר ואם [illegible]

ו הלוקח בהמה מן הנכרי וכו'. משנה בר"פ דבכורות (דף י"ט:) אם ספק יאכל במומו לבעלים:

ח לקח בהמה מניקה מן הנכרי וכו'. גם זה משנה שם (דף כ"ג:) ואיפסיקא בגמ' הלכתא כרשב"ג דמתני'. ומ"ש ואפילו היה זה שמניקה כמו מין אחר ואפילו כמין חזיר וכו'. מימרא דרבי יוחנן שם (דף כ"ד). ומ"ש וכן בהמה שהיא חולבת וכו'. בפ"ג דבכורות (דף כ"ג:) פלוגתא דר' יהושע ור"ש ופסק כר' יהושע דרביה הוא:

ט הלוקח בהמה מישראל הרי זה בחזקת שבכרה וכו'. שם (דף כ"א:) פלוגתא דאמוראי ופסק כר' יוחנן:

י בהמה דקה שהפילה עובר וכו'. משנה וגמ' בר"פ הנזכר (דף י"ט כ') ובדף הנזכר בגמרא: לפיכך הלוקח בהמה מן הנכרי וכו'. ברייתא פרק הנזכר פלוגתא דתנאי ופסק כרבי עקיבא: וכן בהמה שהפילה שליא הרי זה סימן ולד וכו'. משנה שם ופ' בהמה המקשה: ומ"ש ומותר להשליך אותה שליא לכלבים וכו' אבל בהמת קדשים שהפילה שליא תקבר וכו'. משנה (דף ע"ז) וגמ' פ' בהמה המקשה:

יא בהמה גסה שהפילה הררת דם וכו'. משנה פ"ג דבכורות (דף כ"א:). ומ"ש ולמה קוברים אותו וכו'. שם בגמ' ואע"פ שטעם זה נאמר בגמ' לר"ם דאמר דאיכא מטמאה לדידן נמי צ"ל כן כי היכי דלא תיקשי לן מ"ש מהשליא דישליכנה לכלבים וכ"כ התוס':

זה בכור מספק: ז הלוקח בהמה מן הנכרי ואין ידוע אם בכרה או לא בכרה וילדה אצלו הרי זה ספק בכור ויאכל במומו לבעלים ואינו לכהן שהמוציא מחבירו עליו הראיה: ח לקח בהמה מניקה מן הנכרי אינו חושש שמא בנה של אחרת היא מניקה אלא הרי זו בחזקת שילדה. ואפילו היה זה שמניקה כמו מין אחר ואפילו כמין חזיר הרי זו פטורה מן הבכורה. וכן בהמה שהיא חולבת פטורה מן הבכורה שרוב הבהמות אינן חולבות אלא אם כן כבר ילדו: ט הלוקח בהמה מישראל הרי זו בחזקת שבכרה עד שיודיעו המוכר שעדיין לא ילדה. שאין הישראל שותק וגורם לו לאכול קדשים בחוץ ודאי שבכרה ולפיכך מכרה סתם: י [א]בהמה דקה שהפילה עובר שעדיין לא נתבאר צורתו הרבה וניכרת לכל וזהו הנקרא טינוף. אם אמרו הרועים עובר הוא אלא שנפסדה צורתו הרי זו פטורה מן הבכורה וצריך להראותו לרועה חכם. לפיכך הלוקח בהמה מן הנכרי אפילו היתה קטנה וילדה אצלו בתוך שנתה הרי זה ספק בכור שמא טינוף הפילה ברשות הנכרי. וכן בהמה גסה שהפילה שליא הרי זו סימן ולד שאין שליא בלא ולד ונפטרה מן הבכורה. ומותר להשליך אותה השליא לכלבים שאין מתקדש בבכורה אלא זכר וחזקת הנולדים מחצה זכרים ומחצה נקבות. וכבר ביארנו שהזכר שאין בו מקצת סימני אמו אינו מתקדש בבכורה ונמצא מיעוט הנולדים הן המתקדשין בבכורה ואין חוששין למיעוט. אבל בהמת קדשים שהפילה שליא תקבר *[שהנקבות בה כזכרים]: יא [ב]בהמה גסה שהפילה הררת דם הרי זו נפטרה מן הבכורה שחזקתה שהולד בתוכה ורבה עליו הדם והפסידו ובטלו. וקוברין חררה זו כמו נפל מבכרת אע"פ שאין חררה זו קדושה. ולמה קוברין אותה כדי לפרסם הדבר שנפטרה מן הבכורה:

כבר

א טור יו"ד סי' שטו: ב טור שם: *[ס"א שהזכרים בנקבות]:

ח ואפילו כמין חזיר הרי זו פטורה כו'. קשה דבבכורות (דף כ"ד) משמע התם דטפי רחוי לפטור בשילדה כמין חזיר מבשילדה מינה דאמרו שם תיבעי לרבנן לבכורה דכי אמרי רבנן הבא אחריו בכור מספק דמרחמא אע"פ שאינה יולדת היינו דוקא מינה אבל שאינו מינה אינה מרחמא בודאי דכיון שהיא מרחמת לבשאינו מינה בודאי בנה הוא ופטור מן הבכורה וכן אמרו שם סברא זו לענין היתר אכילה לר"מ דאע"ג דס"ל דיולדת מרחמת ואפשר שאינו בנה מ"מ כיון שזה הוי חזיר שאינו מינה ודאי שאם לא היה בנה לא היתה מרחמת אותו וא"כ איך כתב רבינו ז"ל דאפי' שמניקה שאינו מינה פטור מן הבכורה הא בגמרא משמע דטפי רחוי לפטור למי שמניקה מי שאינו מינה. וכן יש לתמוה על הטור ז"ל שכתב לשון זה בטור י"ד סי' שי"ז ונוסף על זה יש לתמוה על הטור ז"ל שרחב שלא היתה מרחמת עליו להניקו אלא א"כ ילדתו משמע דפשיטא ליה לטור ז"ל דיולדת אינה מרחמת אלא בנה דוקא וזה דבר תימה דזו היא בעיא שם בגמרא דלא איפשיטא אי טעמיה דר"מ משום דיולדת מרחמת אפילו למי שאינו בנה אבל שאינה יולדת אינה מרחמת או דילמא טעמיה דר"מ משום דלא מרחמת אלא לבנה ונפקא מינה למילקא עליו משום אותו ואת בנו דאי אמרינן דלא מרחמת אלא בנה אם שחט שניהם ביום אחד לקי משום אותו ואת בנו ואי מרחמת אפילו לשאינו בנה לא לקי ועוד נפקא מינה כשמניקה כמין חזיר אי יולדת מרחמת לשאינו מינה אסור באכילה ואם אינה מרחמת אלא לבנה מותר באכילה ומשמע התם דהך בעיא לא איפשיטא ואסור באכילה מספק כשמניקה כמין חזיר וכן פסק הטור ז"ל בי"ד סימן ע"ם בסימני בהמה ומיהו שכתב שם בסוף הפרק ממאה שילדה וכו' ודוקא שנולדו בפניו וכו' אע"פ שכרוך אחריה וכו' שמא לא ילדתו, משמע משום דבעיין לא איפשיטא לכך אסור באכילה וא"כ איך פסק בסימן ש"ז אלא א"כ ילדתו דמשמע דפשוט לו שילדה לזה. ואולי הלשון שכתב לאו דוקא אלא כוונתו לומר אלא א"כ ילדה או זה או אחר דאי לא ילדה לא מרחמה: ומ"מ קשה על הטור ז"ל דבהלכות שחיטה סי' י"ז כתב והא דאסור לשחוט דוקא בידוע שהוא אביו וכן בידוע שהיא אמו כגון נכרוך אחריה וכו' דאיך כתב בידוע שהיא אמו אם כרוך אחריה הא מספקא לן אי יולדת מרחמת אפילו לשאינו בנה או אינה מרחמת אלא לבנה דוקא כדכתיבנא וא"כ אינו ידוע שהיא אמו ולכך לא לקי משום אותו ואת בנו וא"כ איך כתב בידוע שהיא אמו, ואולי י"ל דידוע דקאמר לאו ידיעה גמורה לענין דלקי עליה משום אותו ואת בנו אלא איסורא מיהא איכא דאע"ג דבעיין לא איפשיטא לענין מלקות לא לקי מספיקא אבל מ"מ איסורא מיהא איכא ולא אמרו בפ' הלוקח בהמה אלא נפקא מיניה למילקא עליה משום אותו ואת בנו אבל לענין איסורא ודאי דאיכא אע"ג דלא איפשיטא בעיין. ולמה שהקשינו על רבינו ועל הטור ז"ל בלשון אפי' י"ל דבגמרא משמע דיש סברא לכאן ולכאן שהקשו שם גבי מימרא דר"י דאמאי נקט חזיר לאשמועינן שלא וכו' ונראה דסברת המקשה היא דחזיר אמרינן דאסור באכילה מפני שאינו מינו ונראה ודאי שלא ילדה אותו אבל שלא ודאי ילדה אותו ולקי משום אותו ואת בנו ולהכי פריך דלאשמועינן בשלא דהוי ספיקא דאפשר שאינו בנה ולא לקי משום אותו ואת בנו ותירצו שמעינן לחזיר שאינו מינה דודאי אסור באכילה מספק דילמא לא ילדה אותו והמתרץ תירץ דאדרבה הוי רבותא טפי בחזיר דיומר יש לספירו באכילה דכיון שאינו מינו לא היתה מרחמת עליו אם לא היה בנה, ורבינו והטור ז"ל תפסו עיקר סברת המקשה אע"ג דהמתרץ תירץ סברא אחרת משום דמשמע להו דהמתרץ לא פליג אסברת המקשה אלא ה"ק הרי יש סברא אחרת נגד זו וכיון דיש סברא לכאן ולכאן הדא מינייהו נקט ואיהו נקט סברת המקשה דבדידה ליה פשי: וכן בהמה שהיא חולבת וכו'. וא"ת א"כ בהלוקה שכתב שבנה כרוך אחריה למה ליה הך טעמא דכרוך אחריה תיפוק ליה משום דחולבת תירוץ זה נתבאר בדברי הטור בפי' סט"ז שכתב דהלוקה קמא איירי שראינו שבהמה זו היתה מן המיעוט שחולבת אע"פ שידענו שלא ילדה ולכך קאמר בהלוקה קמייתא דאע"פ שראינו שהיתה חולבת ולא ילדה אם ראינו אח"כ שבנה כרוך אחריה היא ראיה שילדה והלוקה בתרייתא איירי שראינוה חולבת ולא ידענו אם ילדה או לא דאז ודאי החלב לא הוי ראיה:

ט הלוקח בהמה וכו'. הטור ז"ל כתב בסימן שט"ז דהוי ספק בכור בשם ה"ר יונה והרא"ם ז"ל:

יא בהמה גסה שהפילה הררת דם וכו' כדי לפרסם הדבר שנפטרה מן הבכורה. כתב הרב בעל כ"מ ז"ל דאע"פ שטעם זה נאמר בגמרא לר"ם דאמר איכא מטמאה לדידן נמי צ"ל כן כי היכי דלא תקשי לן מ"ש משליא דישליכנה לכלבים וכו', נראה דדעת הרב בעל כ"מ ז"ל דקי"ל דהררת דם לדידן מטמאה ולכך הוצרך לומר כן ולע"ד אינו דבהדיא פסק רבינו ז"ל בפ"א מהל' שאר אבות הטומאה דאינו מטמאה כרב חמא שכן כתב: שם בהמה שהפילה הררת דם אע"פ שנפטרה מן הבכורה אינה מטמאה לא במגע ולא במשא וכו' אבל מ"מ קשה לי טובא דבפ' הלוקח בהמה אמרו דר' הבין ור"ם אמרו דבר אחד כלומר דרבי אבין דאית ליה דאינה מטמאה משום ביטול ברוב וכן ר"ם דאמר גבי אשה שהפילה שליא שאין הבית טמא מפני שהולד נימוק עד שלא יצא ובטל ברוב הם דבר אחד וכיון שרבינו ז"ל בהל' שאר אבות הטומאה פסק כר"א בן יעקב דאינה מטמאה איך פסק בסוף הלכות טומאת מת דלא כר"ם שכתב שם האשה שהפילה שליא הבית טמא ודאי חזקה הוא שאין שליא בלא ולד ע"כ. ולכאורה נראה דבריו סותרים ונראה לתרץ זה דשם בפ' הלוקח (דף כ"ג) אמר ר"ג משמיה דרב הלכתא בכוליה פירקין בר מפלוגתא ואמרו שם אהייא פליגתא אריסא מפליג פליגי רבי ישמעאל ור"ע אלא אדר"א בן יעקב משנת ראב"י קב ונקי והקשו שם בתוס' ז"ל דהיכי קאמר הלא אדר"א ב"י הא דראב"י נמי פלוגתא דאיכו כר"ם דשליא ורבנן פליגי עליה ודחקו שם התוס' ז"ל הרבה בתירוץ קושיא זו. וי"ל דמשום קושיא זו פירש רבינו ז"ל דכולי עלמא מודו לר"א ב"י והתם רבנן פליגי עליה דר"ם משום דס"ל דאינו נמוק יפה דהא דכשהוליאו בספל לבית החיצון מודו משום דנמוק שתי פעמים כדאמרינן בפ' המפלת אבל הכא במילתיה דראב"י כולי עלמא מודו דבטל ברוב דם וגמיס שיולאים עמו והא דאמרו שם דראב"י ור' שמעון אמרו דבר אחד משום דלטעמיה בטל בתחילת לידה וכמ"ש התוס' ז"ל שם אע"ג דהטעמים חלוקים דאיכא טעמא בהא דליכא בהא כדכתיבנא מ"מ נהא שוים דבטל בתחילת לידה, כן נ"ל טעם רבינו ז"ל: כדי לפרסם הדבר וכו' ובמכברת שהפילה שליא שאמרו בפ"ק בהמה המקשה דישליכנה לכלבים שאני התם דכיון שהפילה

משנה למלך

ג' דעירובין (דף ל"א) סוף ד"ה כאן בעירובי תחומין יע"ש, וזה כלל גדול דאף דקי"ל דלא מהני חזקה שליח לקולא היכא דהשליח פתח לומר שהוא רוצה לעשות פעולה אחת אמרינן חזקה שליח עושה שליחותו ואפילו לקולא, ועיין בבעה"ת סי' קפ"ח דס"ל דמי שגלה לאחר שיעשה איזו פעולה וסמע אחר ועשאה דחשיב שליח והביא דהאומר לשלוחו לא ותרום וסמע אינים אהרינא ואזל ותרם דאין תרומתו תרומה הוא משום דשאני התם דאפשר דדעת בעה"ב דשלוחו דוקא יתרום משום דיודע ומכיר באיזה מדה רגיל בעה"ב לתרום בעין יפה או רעה או בינונית וכן אם דעתו לומר כלך אצל יפות או אוכלא ע"כ, ולפ"ז אם עשאו שליח לתרומה מעשר או למעשר ראשון או שני שהוא דבר קלוש ופיש כל הכרי ממין אחד ולא היה בו יפות ורעות ושמע אחר ותיקר חשיב שליח ועיין בתכס"ע סי' ל"ד ס' ד' וס' וזוק:

ז הלוקח בהמה מן הכותי וכו'. כתוב בכתבי מהרי"א סי' קל"ע וק"ל דמדברי הרמ"ם נראה דהיכא דמוכחא מלתא דלא איכוון הנכרי להשביח מקחו דמסימן, אך הטור (י"ד סימן ש"ו) כתב משמע דלעולם לא מסימן, ועיין סימן קס"ח ובתפ"ד סימן רע"א ועיין בהגהות מרדכי דיבמות סימן תמס"ג:

ואבל

יב כבר ביארנו בעניין נדה שהולד באדם נגמר לארבעים יום והמפלת לפחות מארבעים אינו ולד. אבל ולד בהמה לא עמדו חכמים על מניין הימים שיגמר בו. אבל אמרו שהמפלת טינוף אינה מתעברת אחריו ולא מקבלת ולד אחר לפחות משלשים יום: יג [א]בהמה *שיצאה מליאה ובאה ריקנית הבא אחר כן בכור מספק שמא דבר שאינו פוטר בבכורה הפילה ואין לנפלי בהמה פטירת רחם עד שיעגילו ראש כפיקה של ערב: יד [ב]מבכרת המקשה לילד מחתך אבר ומשליך לכלבים והבא אחריו בכור. יצא רובו הרי זה יקבר ונפטרה מן הבכורה. ואם חתך אבר והניחו עד שהשלים רובו הרי כל האיברים צריכין קבורה. ונפטרה מן הבכורה כיון שיצא רובו בין שלם בין מחותך והרי הוא לפנינו נתקדש למפרע: טו יצא שליש ומכרו לנכרי וחזר ויצא שליש אחר. נתקדש למפרע ונפטרה מן הבכורה. יצא שליש דרך דופן ושני שלישים דרך רחם אינו קדוש שהרוב הראשון לא יצא דרך רחם ולמפרע הוא מתקדש: טז יצא מיעוט אבר גדול והרי זה היוצא רובו של עובר נפטר מן הבכורה ויקבר היוצא. יצא הצי העובר והוא רובו של אבר היוצא הרי זה ספק אם נפטרה מן הבכורה או לא נפטרה לפיכך הבא אחריו ספק בכור: יז [ג]בכור שכרכו בסיב והוציאו ולא נגע ברחם או שכרכו בשליית בהמה אחרת או שנכרכה עליו אחותו ויצא הואיל ולא נגע ברחם מכל מקום הרי זה ספק בכור: יח הדביק שני רחמים זה לזה ויצא מזה ונכנס לזה הרי זה ספק אם נפטרה מן הבכורה הבהמה שנכנס בה הבכור שהרי פטר רחם או לא נפטרה עד שיפטור רחמה ולדה: יט נפתחו כותלי בית הרחם ויצא הרי זה ספק אם נגיעת רחם מקדשת או אוירו: כ נעקרו כותלי בית הרחם [ונתלו] בצוארו הרי זה ספק אם במקומו מקדש או מקדש אף חוץ למקומו: כא נגממו כותלי בית הרחם אינו קדוש. נפרץ מקצתו ועומד מרובה על הפרוץ ויצא דרך הפרוץ. או שהיה הפרוץ מרובה על העומד ויצא דרך העומד הרי זה ספק בכור:

פרק חמישי

א [ד]רחל שלא בכרה וילדה שני זכרים: אפילו יצאו שני ראשיהן כאחד אי אפשר שלא קדם אחד. הואיל ואין ידוע אי זה מהם יצא ראשון הכהן נוטל את הכחוש והשני ספק בכור. מת אחד מהן אין לכהן כלום שזה החי ספק הוא והמוציא מחבירו עליו הראיה. וכן אם ילדה זכר ונקבה הרי הזכר ספק שמא הנקבה יצאת תחלה לפיכך אין לכהן כלום שהמוציא מחבירו עליו הראיה: ב שתי רחלות שלא בכרו וילדו שני זכרים. שניהן לכהן. זכר ונקבה הזכר לכהן. שני זכרים ונקבה הכהן נוטל את הכחוש והשני ספק בכור. ואם מת אחד מהן אין לכהן כלום. שזה הזכר החי ספק בכור הוא והמוציא מחבירו עליו הראיה. ילדו שתי נקבות וזכר או שני זכרים ושתי נקבות הרי הזכרים ספק בכור. שאני אומר שמא הנקבה נולדה תחלה ואחר כך הזכר לפיכך אין כאן לכהן כלום

השגת הראב"ד

*שילאה מליאה ובאתה ריקנית כו' עד שיעגילו. א"א דגרסינן בבכורות שמעתי שתי פיקות אחת של שתי ואחת של ערב של אשה כשל שתי ושל בהמה כשל ערב ועיקרא דמילתא על האי מתניתין דאהלות אין לנפלים פתיחת הקבר עד שיעגילו ראש כפיקה:

כסף משנה

יב כבר ביארנו בענין נדה וכו' אבל ולד בהמה לא עמדו חכמים על מנין הימים שיגמר בו. שם (דף כ"א:). ומ"ש אבל אמרו שהמפלת טינוף אינה מתעברת אחריו וכו'. מימרא דזעירי שם (דף כ'):

יג בהמה שילא מליאה ובאתה ריקנית וכו'. פ' המפלת (דף כ"ט): ואין לנפלי בהמה פטירת רחם וכו'. בפ' שליפי דבכורות (דף כ"ב). ומ"ש של ערב מימרא דרבי יוחנן שם. פי' הערוך פיקה כמו כדור קטן שמשימים בראש הכוש שטווים בו ואותו שטווים בו השתי קטן מאותו שטווים בו הערב: כתב הראב"ד ז"ל א"א דגרסינן בבכורות שמעתי וכו':

יד מבכרת המקשה לילד וכו'. משנה פרק בהמה המקשה (דף ס"ט:) ומפרש רבינו דמאי דקתני נפטרה מן הבכורה אסיפא דוקא קאי ולא כרש"י שפירש דארישא נמי קאי. ומ"ש ואם חתך אבר והניחו וכו' נתקדש למפרע. שם בגמרא אליבא דרב הונא דהלכה כוותיה כדבסמוך:

טו ומ"ש יצא שליש ומכרו לנכרי וכו' יצא שליש דרך דופן וכו'. שם פלוגתא דרב הונא ורבה ופסק כרב הונא:

טז יצא מיעוט אבר גדול וכו'. פשוט שם. ומ"ש יצא חצי העובר והוא רובו של אבר היוצא וכו'. שם (דף ע') בעיא דלא איפשיטא:

יז בבור שכרכו בסיב וכו'. שם בעיי דלא איפשיטו וגירסת רבינו כגירסת ר"ח שכתבו התוס':

יח יט הדביק שני רחמים זה לזה וכו' נפתחו כותלי בית הרחם וכו' נעקרו בית הרחם [ונתלו] בצוארו הרי זה ספק. שם בעיי דלא איפשיטו:

כא נגממו כותלי בית הרחם אינו קדוש. בעיא שם וא"ל נגעת בבעיא דאבעיא לן דבעי ר' זירא מר' אסי עומד מרובה על הפרוץ ויצא דרך פרוץ פרוץ מרובה על העומד ויצא דרך עומד מאי ע"כ לא איבעיא לי אלא פרוץ מרובה על העומד דאיכא עומד בעולם אבל נגממו לא קא מיבעיא לי. ופירש רש"י נגממו ניטל מעובי הכותלים מבפנים סביב סביב וכו' ל"א נגממו מבפנים ושפה חיצונה משמרת עכ"ל ופירוש ראשון נראה יותר:

פ"ה א רחל שלא בכרה וכו'. בפרק שני דבכורות (דף י"ז) פלוגתא דרבי יוסי הגלילי והכמים במשנה ופסק כחכמים. ומ"ש הכהן נוטל את הכחוש. שם במשנה פלוגתא דר"ט ור"ע ופסק כר"ע. ומ"ש והשני ספק בכור. שם במשנה. ומ"ש מת אחד מהם אין לכהן כלום וכו'. שם במשנה פלוגתא דר"ט ור"ע ופסק כר"ע. מ"ש וכן אם ילדה זכר ונקבה וכו'. שם (דף י"ח) במשנה:

ב שתי רחלות שלא בכרו וכו' עד שזה הזכר ספק בכור הוא. הכל משנה שם:

לחם משנה

שהפילה שליא אין צריך פרסום דאין שליא בלא ולד אבל הכא דהפילה דם צריך פרסום כן כתבו התוס' בפ' המפלת (דף כ"ז):

יג בהמה שילאה מלאה ובאת רקנית וכו'. כתבו התוס' ז"ל בפ' המפלת וכגון שלא שהתה הבהמה בתוך דאם שהתה איכא למימר שנפסה וילדה: ואין לנפלי בהמה פטירת רחם וכו'. בבכורות (דף כ"ב) אמרו של אשה כשל שתי של בהמה כשל ערב, ופירש"י של בהמה שלא חשא כמותה בלועה לטומאת מגע משום נבלה של נפל אם הושיט הרועה ידו ונגע בו להוציאו מן הרחם כשל ערב משיעגיל ראש כפיקה של ערב ואי לאו טומאה בלועה היא וכו', נראה דדעת רש"י ז"ל לפרש ושל בהמה שאמר שם דומיא דשל אשה דאיירי לענין טומאה כדאמרו שם אין לנפלים פתיחת קבר עד שיעגילו ראש כפיקה ולענין טומאה איירי וכמו שביאר רבינו ז"ל בסוף הל' טומאת מת וא"כ נראה ודאי דשל בהמה שאמר לענין טומאה קאמר. ואם רבינו ז"ל מפרש כן לא היה לדין זה עסק כאן ולא היה לו להביאו כאן אלא נראה שהוא מפרש דהם אין לנפל עגילת ראש כפיקה לא מקרי ולד לפטור הבא אחריו מן הבכורה. ואולי דהר"א ז"ל בהשגות מפרש כפירוש רש"י ז"ל דלענין טומאה קאמר וזהו שאמר ומעיקרא דמילתא על הך מתני' דאהלות וכו' כלומר כיון דעל ההיא מתניהין איתמר ודאי דדומיא דמתניהין איירי דהוי לענין טומאה וכוונתו להשיג על רבינו ז"ל שפירש הדבר לענין פטירת רחם:

יד מבכרת המ[קשה] לילד וכו'. [נר]אה דרבינו ז"ל פסק כר"ה [והר]א"ש ז"ל בפסקיו פסק כרבה ונתן טעם לדבריו דהסוגיא מוכחת דלא כרב הונא גם התוס' ז"ל כתבו בפרק בהמה המקשה (דף ס"ט ע"ב) דכמה סוגיאות מוכיחות דלא כרב הונא שכתבו בסוף דבריהם אם לא דנחלק בין מכירה של נכרי להכא וכן כתבו בריש פרק כילד מערימין (דף כ"ד ע"ב) דיש לחלק בין מכירה דנכרי לאחר וא"כ אפשר דרבינו ז"ל סבור לתרץ הסוגיות שכתבו התוס' דמשמע דהתם דלא כרב הונא דיש לחלק בין מכירה של נכרי לאיך וכמ"ש הם ז"ל אבל מ"מ צריך לתת טעם לרבינו ז"ל למה פסק כרב הונא דהסוגיא מוכחת כדבריו כדכתב הרא"ש ז"ל דדברי רב הונא במתני' שנויי דחיקי וכ"כ שם רש"י ז"ל. ואולי שרבינו ז"ל גורס רב חסדא במקום רבה בגמרא כנראה מדברי התוס' ז"ל בבכורות פרק כל פ"ה (דף ל"ח) דגרסי בהדיא פלוגתא רב חסדא שכתב סבר לה כרב חסדא דפ' בהמה המקשה ואם גירסתו כך אתי שפיר דפסק כר' הונא דהלכתא כוותיה לגבי רב חסדא דרבו הוה וכמ"ש בספר הליכות עולם:

טו יצא שליש וכו'. כל אלו הדברים עד סוף הפרק הם מבוארים בפ' בהמה המקשה:

פ"ה א אי אפשר שלא קדם וכו'. פסק כרבנן דאמרי בפ"ב דבכורות (דף י"ז:) בידי שמים אי אפשר לצמצם ואפילו בידי אדם פסק רבינו ז"ל בהל' רוצח ושמירת נפש גבי עגלה ערופה דאי אפשר לצמצם ודלא כתוס' ז"ל שכתבו שם ובפ"ק דעירובין (דף ה':) דהלכה כר' יוסי דבידי אדם אפשר לצמצם. ואע"ג דהכיאו ראיה לדבריהם מההיא דהרון כעומד ומהלך על מהלך כרוב כבר כתבו התוספות ז"ל בשם ר' שמעון מאביל"ה דמתרץ הכהו סוגיות כרבנן וכן דעת רבינו ז"ל וע"ש: אין לכהן כלום וכו'. בגמרא אמרו (דף י"ח:) הכל מודים בשנים שהפקידו אצל רועה שמניח רועה ביניהם ומסתלק ואמרו שם קו"ה זה משל דר"ט למה הדבר דומה לשנים שהפקידו אצל רועה ופירש"י ז"ל ומתני' נמי דקאמר ר"ט יחלוקו כגון שאותו ספק בכור כהי נמסר לרועה ואתו בעל הבית וכהן אצל רועה דליכא מוציא מחבירו דהא לא קאי ברשות חד מינייהו משמע מהתם דהיכא דהופקד גבי רועה יחלקו הכהן ובעל הבית אליבא דכ"ע. ורבינו ז"ל לא ביארו וגם הטור ז"ל בסימן ש"ח אמרו על מ"ש שנים שהפקידו אצל רועה וכו':

א טור שם: ב טור יו"ד סי' ש"ט וע"ש, סמ"ג שם: ג טור יו"ד סי' שטו: ד טור יו"ד סי' שיח:

כלום שהמוציא מחבירו עליו הראיה. אחת בכרה ואחת שלא בכרה וילדו לו שני זכרים. אחד לו ואחד לכהן וכל אחד מהן ספק בכור והכהן נוטל את הכחוש. מת אחד מהן אין כאן לכהן כלום שזה החי ספק הוא. וכן אם ילדו זכר ונקבה אין כאן לכהן כלום שזה הזכר ספק בכור הוא: ג [ג]כל בכור שהוא ספק דינו שירעה עד שיפול בו מום ויאכל לבעליו. ואם תפשו הכהן אין מוציאין אותו מידו ואוכל אותו במומו. אבל אינו מקריבו שאין מקריב לעולם אלא בכור ודאי שמא ישחוט חולין בעזרה: ד [ד]מי שהיה בעדרו מבכרות ושאינן מבכרות וילדו ואין שם אדם ונכנס ומצא את המבכרות מניקות נקבות ואת שאינן מבכרות מניקות זכרים. אינו חושש שמא בנה של זו בא לו אצל זו ובנה של זו בא לו אצל זו אלא הרי הדבר בחזקתו שכל אחת מניקה בנה: ה [ה]שנים שהפקידו שני זכרים אצל הרועה האחד בכור והשני פשוט ומת אחד מהן. מניח הרועה השני ביניהן ומסתלק והרי הוא ספק בכור ושניהן חולקין אותו שאין אחד מהן מכיר את שלו: ו הפקיד בכור אצל בעל הבית והניחו בעל הבית עם פשוט שלו ומת אחד מהן ואין ידוע איזהו. המוציא מחבירו עליו הראיה. והרי הוא ספק בכור. ואפילו רועה כהן שהניח בכורו בחצר בעל הבית עם פשוט של בעל הבית ומת אחד מהן המוציא מחבירו עליו הראיה. ואין מוציאין מחצר בעל הבית אלא בראיה. שהרי מדעת בעל הבכור הניחו עמו הפשוט של בעל הבית: ז [ז]לא נחשדו ישראל על הבכורות לפיכך נאמן הישראל לומר זה ספק בכור הוא ורואין לו מומו ואוכל אותו במומו: ח כל הקדשים [ה]שקדם להם מום קבוע להקדשן ונפדו חייבין בבכורה. ואם קדם מום עובר להקדשן או שהקדישן תמימים ואח"כ נולד להם מום קבוע ונפדו פטורין מן הבכורה. שהרי לא יצאו לחולין לכל דבר מפני שהן אסורין בגיזה ועבודה כמו שביארנו בהלכות מעילה: ט *הלוקח בהמה ממעות מעשר שני בירושלים חייבת בבכורה. אבל הלוקח בהמה מפירות שביעית הרי זו פטורה מן הבכורה לפי שאינו רשאי לעשות סחורה בפירות שביעית שהרי נאמר בה לאכלה, לאכלה ולא לסחורה. ואם תהיה חייבת בבכורה הרי זה משתכר בבכור שהרי יצא מתורת פירות שביעית. וכבר ביארנו בהלכות מאכלות אסורות [י]שאסור לעשות סחורה בדברים האסורים באכילה וכן ביארנו בתרומות שאסור לעשות סחורה בתרומות וכן אסור לעשות סחורה בבכורות אע"פ שמותר למוכרן על דרך שביארנו: י לקח בכור למשתה בנו או לרגל ולא צריך לו מותר למוכרו: יא אין שמין בכורות תמימים לישראל אבל שמין להן בכורות בעלי מומין. ושמין בכורות תמימים לכהנים בזמן הזה שהן עומדין להאכל במומן. ואין צריך לומר ששמין להן בעלי מומים:

פרק ששי

א [א]מצות עשה להפריש אחד מעשרה מכל בהמות טהורות שיולדו לאדם בכל שנה ושנה. ואין מצוה זו נוהגת אלא בבקר וצאן בלבד שנאמר וכל מעשר בקר וצאן וגו': ב מעשר בהמה נוהג בחולין אבל לא במוקדשין. ונוהג בארץ ובחוצה לארץ בפני הבית ושלא

כסף משנה

ג כל בכור שהוא ספק דינו שירעה וכו'. פשוט שם במשנה. ומ"ש ואם תפשו הכהן וכו'. נתבאר בפ"ב. ומ"ש אבל אינו מקריבו וכו'. פשוט הוא:

ד מי שהיה בעדרו מבכרות וכו'. משנה פ"ג דבכורות (דף כ"ג:):

ה ו שנים שהפקידו שני זכרים וכו'. פ"ב דבכורות (דף י"ח:) הכל מודים בשנים שהפקידו אצל רועה שמניח רועה ביניהם ומסתלק וכו' ובאחד שהפקיד אצל בעל הבית שהמוציא מחבירו עליו הראיה לא נחלקו אלא בחצר בעה"ב ורועה כהן ר"ט סבר אקנויי קא מקני ליה בחצירו וניחא ליה דלתעביד מצוה וה"ל כשנים שהפקידו אצל רועה שמניח רועה ביניהם ומסתלק ור"ע סבר כיון דאית ליה פסידא לא מקני ליה מדעם וה"ל כאחד שהפקיד אצל בעה"ב שהמע"ה ופסק הלכה כר"ע:

ז לא נחשדו ישראל על הבכורות וכו'. בפרק כל פסולי המוקדשין (דף ל"ו:):

ח כל הקדשים שקדם להם מום קבוע להקדשן וכו'. משנה פ"ב דבכורות (דף י"ד) ופרק הזרוע (דף ק"ל):

ט הלוקח בהמה ממעות מעשר שני וכו'. ירושלמי פ"ק דמעשר שני וכרבי זעירא דמסייעא ליה מתניתא:

אבל הלוקח בהמה וכו'. בספ"ק דבכורות (דף י"ב:) אמר רב חסדא בהמת שביעית פטורה מן הבכורה וכו' לאכלה אמר רחמנא ולא לשריפה ופירש"י לשריפה ואי מיחייב בבכור סלקי אימורים לגבוה עכ"ל. והראב"ד השיג על רבינו שכתב ולא לסחורה ולא ה"ל לכתוב אלא ולא לשריפה כמו שאמרו בגמרא. ונראה שבמסכת רבינו היה כתוב ולא לסחורה. ומ"ש רבינו הרי זה משתכר בבכור היינו לומר שאינו חייב לבערו בזמן הביעור ונותנו לכהן ויש לו טובת הנאה: וכן אסור לעשות סחורה בבכורות וכו'. בפ"ז דש יעית:

י ומ"ש לקח בכור למשתה בנו וכו'. גם זה משנה שם:

יא אין שמין בכורות תמימים לישראל וכו'. תוספתא בפ"ג דבכורות, וכתב רבינו בזמן הזה כלומר דאי בזמן הבית קרב הוא ונאכל לכהנים בלבד ומאי שומא איכא:

פ"ו א מצות עשה להפריש אחד מעשרה וכו'. בתו"כ פ' בחקותי:

ב מעשר בהמה נוהג בחולין. משנה בר"פ בתרא דבכורות (דף נ"ג). ומ"ש אבל

השגת הראב"ד

*הלוקח בהמה וכו' עד לפי שאינו רשאי. א"א בגמרא מפרש משום דלאכלה אמר רחמנא ולא לשריפה וקא בעי לאקטורי אימורין:

לחם משנה

ג כל בכור שהוא ספק דינו שירעה עד שיפול בו מום ויאכל לבעליו. ולא כתב כאן רבינו כלל אם חייב במתנות או לא ולא ידעתי מהיכן הוציא הרב"י ז"ל בטור י"ד סי' ש"ח שפסק רבינו ז"ל כאן דפטור מן המתנות שכתב שם אבל מדברי הרמב"ם ז"ל בפ"ב מהל' בכורות נראה שפסק כר' יוסי אבל היה לו לכתוב דבפ"ט מהל' בכורים פסק רבינו ז"ל בהדיא כר' יוסי שכתב שם ואם נסתפק כשנים וכו' הרי הוא פטור מן המתנות. אלא שיש לדקדק על רבינו ז"ל דשם ביארו הטעם של ר' יוסי משום שעשו שאינו זוכה כאוכה וכן בפ' שנים אוחזין (דף י"ב) גבי לקט דאמר ילקט בנו אחריו ביארו ג"כ טעמו של רבי יוסי מפני שעשו שאינו זוכה כזוכה ובסוף פ' כל הגט (דף ל'.) אמרו גבי המלוה מעות את הכהן ואת הלוי להיות מפריש עליהם וכו' הא מני ר' יוסי הגלילי דאמר עשו שאינו זוכה כזוכה וכתבו התוס' ז"ל בפ"ד דבכורות דהיינו ר' יוסי דבכור ולא ר' יוסי דלקט שכתה ושאה ועם זה תירצו למה שמואל בפ' שנים אוחזין פסק כר' יוסי ובפ' כל הגט לא בעי לאוקמי מתני' כר' יוסי דלא דמי הא להא וכמו שהאריכו שם ורבינו ז"ל פסק בפ"ד מהלכות מעשר גבי מלוה את הכהן דבעינן מכירי כהונה או מזכה להם ע"י אחר ודלא כר' יוסי דאמר עשו שאינו זוכה כזוכה ואמאי כיון דכאן פסק כר' יוסי והתם אמרו דהך מתני' דהמלוה מעות כר' יוסי אתיא כיון דהלכתא כר' יוסי דהכא ראוי לפסוק כמתני' דהתם ואפילו נאמר דסובר רבינו ז"ל דהא מני ר' יוסי דאמר בפ' כל הגט קאי אר' יוסי דשנים אוחזין ודלא כתוס' מ"מ קשה דבהל' מתנות עניים פ"ד פסק שם כר' יוסי וכדאיפסיקא הלכתא התם בגמרא וא"כ רבינו ז"ל נראה כמוכי שטרא לבי תרי. וראיתי להרב בעל כ"מ ז"ל שכתב בהל' ביכורים פ"ט ועוד י"ל דיש לחלק בין ההיא דפ"ב דבכורות ופ"ק דמציעא, ואם היינו אומרים כן ניחא קושיא זו דרבינו ז"ל בפ' כל הגט פסק דלא כר' יוסי וגבי בכור וגבי לקט פסק כר' יוסי, אבל קשה לי על חילוק זה דבפ' כל הגט אמרו הא מני ר' יוסי דאמר עשו שאינו זוכה כזוכה והיכא אמרו ר' יוסי אם לא באחד משני מקומות הנזכרים במציעא או בבכורות והיכי מצית למימר דיש לחלק בין ההיא דכל הגט לאידך:

ה שנים שהפקידו אצל הרועה וכו'. בפ' המפקיד (דף ל"ז:) אמרו שהניחום שלא מדעת הרועה ולכך הרועה פטור דאי לאו חייב הרועה משום דהוה ליה למידק וכן כתב רבינו ז"ל בהלכות שאלה ופקדון:

ו הפקיד בכור אצל בעה"ב וכו'. כלומר וידע המפקיד שבעל הבית מניחו עם שלו ודאי לא חייב בעל הבית דהא אמר לו שיערבם עם שלו וזהו שכתב רבינו ז"ל למטה שהרי מדעת בעל הבכור הניחו עמו הפשוט של בעה"ב כלומר דאם לא הניחו מדעתו ודאי דחייב בעל הבית מפני שעירבם. כתב הטור בסימן שי"ז הקנה לו תורו שיקנה לו הבכור מיד והוה ליה כשנים שהפקידו אצל אחד אלא כיון שלא בא ליד כהן לא זכה והוה ליה בעה"ב מוחזק ע"כ. דאילו בא ליד כהן ודאי דאינו נקרא מוחזק בעל הבית אע"פ שהוא בחצר בעל הבית דכיון שבא לידו והניחו שם מדעת בעל הבית הוי כאילו השאילו חצרו לכך ואינו נקרא בעל הבית מוחזק. זה נראה טעמו של הטור ז"ל שכתב שכיון שלא בא ליד כהן דמשמע דאילו בא ליד כהן לא מקרי בעל הבית מוחזק וטעמו כדכתיבנא:

ט לאכלה ולא לסחורה וכו'. והראב"ד ז"ל גרים לאכלה ולא לשרפה וכן גירסת רש"י ז"ל ומשמע הכי מן הקושיא שהקשו שם האוכל מעיסת שביעית וכו' לאכלה אמר רחמנא ולא לשרפה דהאי דומיא ממש אלא דרב חסדא לגירסת הר"א ורש"י ז"ל והוי הקושיא אליבא אבל לגירסת רבינו ז"ל אע"ג דלא אמר רב חסדא אלא לאכלה ולא לסחורה פריך ליה דכי היכי דדריש הכי נמי נדרוש גבי חלה לאכלה ולא לשריפה:

פ"ו ב אבל לא במוקדשין וכו'. בגמרא אמרו מוקדשין פשיטא לאו בידיה נינהו ותירצו בקדשים קלים ואליבא דר' יוסי הגלילי ומדברי רבינו ז"ל שכתב לשון המשנה משמע דלית ליה דהלכתא כר' יוסי הגלילי דאל"כ לא היה צריך לומר שאינו נוהג במוקדשין דפשיטא הוא כמו שהקשו בגמ' ואע"ג דאין זה הכרח כל כך דרבינו ז"ל נמשך אחר

א סמ"ג עשין ריא: ב טור יו"ד סי' שיו: ג טור יו"ד סי' שיו: ד טור יו"ד סי' שיד: ה סמ"ג שם: ו טור יו"ד סי' שו: ז סמ"ג עשין ריד:

ושלא בפני הבית. אבל חכמים אסרו לעשר בהמה בזמן הזה ותקנו שאין מעשרין אלא בפני הבית גזירה שמא יאכלהו תמים ונמצא בא לידי איסור כרת שהוא שחיטת קדשים בחוץ. ואם עבר ועשה בזמן הזה הרי זה מעשר ויאכל במומו: ג הכל חייבין במעשר בהמה. כהנים לויים וישראלים: ד ודין מעשר בהמה שיהיה נשחט בעזרה וזורקין את דמו זריקה אחת כנגד היסוד ומקטירין אימוריו. ושאר הבשר נאכל לבעלים בירושלים כשאר קדשים קלים ואין לכהנים בו כלום אלא כולו לבעלים כפסח. ואם היה בעל מום בין שנפל בו מום בין שהפרישו בתחלה במומו הרי זה נאכל בכל מקום: ה [א]מעשר בהמה אסור למוכרו כשהוא תמים שנאמר בו לא יגאל. מפי השמועה למדו שזה שנאמר לא יגאל אף איסור מכירה במשמע שאין נגאל ואינו נמכר כלל. ויראה לי שהמוכר מעשר לא עשה כלום ולא קנה לוקח. ולפיכך אינו לוקה כמוכר חרמי כהנים שלא קנה לוקח וכמוכר יפת תואר כמו שיתבאר במקומו: ו [ב]מדברי סופרים שאסור למוכרו בעל מום ואפילו שחוט גזירה שמא ימכרנו חי. לפיכך אין שוקלין מנה כנגד מנה במעשר כדרך ששוקלין בבכור. מפני שהוא נראה כמוכר: ז ומעשר בהמה של יתומים שנשחט במומו מותר למוכרו כדרכו. מפני השבת אבידה ליתומים לא גזרו עליו: ח מעשר בהמה שנשחט במומו מותר למכור חלבו וגידיו ועורו ועצמותיו. ולא אסרו למכור אלא בשרו בלבד. ואם הבליע דמי הבשר בדמי העור והחלב והגידין ומכר הכל בהבלעה מותר. ואם היו דמי העצמות יקרים והבליע דמי הבשר בדמי העצמות מותר: ט הכל נאמנים על מומי מעשר לומר מום זה מאליו בא ולא נעשה לדעת. ואפילו אלו שאינן נאמנים על הבכור נאמנים על המעשר. ורואה אדם מומי מעשר שלו ומתירו אם היה מומחה. שאם ירצה יטיל מום בכל עדרו ואחר כך יעשר ונמצא המעשר בעל מום מתחלתו: י [ג]הלוקח טלאים שנולדו בשנה זו או שנתנו לו במתנה הרי הם פטורים מן המעשר עד שיולדו ברשותו. לפיכך השותפין שנשתתפו בבהמות והביא זה מאה טלאים וזה מאה טלאים וערבום ונשתתפו בהן הרי המאתים פטורים מן המעשר שכל טלה מהן כמכור. וכן האחים שירשו טלאים מאביהם הרי הן פטורין מן המעשר. אבל הנולדים להם בשותפות לאחר מכאן מאלו הבהמות בין לשותפין בין לאחים חייבין במעשר. וכן אם היו שותפין במעות וקנו בהמות ממעות השותפות והאחים שקנו בהמות ממעות הירושה הרי הנולדים מהם לאחר מכאן חייבין במעשר שהרי ברשותן נולדו והרי הן כאיש אחד. חלקו האחים והשותפין אחר שנולדו להן

א סמ"ג לאוין שדמ: ב סמ"ג שם: ג סמ"ג עשין ריב:

לחם משנה

לשון המשנה נראה עוד כן ממ"ש רבינו ז"ל פ"ח מהלכות מקי ממון כל קדשים שחייבים עליהם מעילה אין בהם דין מזיק דמשמע דאם אין חייבים עליהם מעילה כמו קדשים קלים יש בהם דין מזיק והיינו כר' יוסי הגלילי דאמר דקדשים קלים ממון הדיוט הוא כדאמרו בפ"ק דב"ק וכן מהדין שלמים שהזיקו שהביאה שם והודה שפסיק אתיא לר"י הגלילי וכדכתבו התוס' ז"ל שם גבי מימרא דרבא וא"כ נראה דעתו לפסוק כר"י הגלילי וא"כ קשה דבהל' מוען פ"ה דשטר הקדשות משבועה למה לא חילק בין הקדשות להקדשות דקדשים קלים לר' יוסי חייב בשבועת הפקדון דממון הדיוט הוא ומדברי רבינו ז"ל שלא חילק שם משמע דסובר דהדין הוא בכל הקדשים וכמ"ש שם ה"ה ז"ל דר"ש דהילק במשנה בין קדשים שחייב באחריותם לאינו חייב באחריותם לית הלכתא כוותיה משמע דאית ליה דכוונת רבינו ז"ל דאין להלק בין קדשים לקדשים וצ"ע:

ואם עבר ועשה וכו'. פשוט הוא דהכי אמרינן התם דאין מקדישין ואין מעריכין בזמן הזה משום תקלה ומ"מ אמרו דאם הקדיש או העריך בהמה תעקר פירות כסות וכלים ירקבו וכו':

ח מעשר בהמה וכו' ויראה שהמוכר מעשר לא עשה כלום וכו' ולפיכך אינו לוקה כמוכר חרמי הכהנים וכו'. קשה דבפ"ק דתמורה אמר רבא מילתא דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני מידי והאי דלקי משום דעבר על מימרא דרחמנא וה"כ משמע בהדיא שם לרבא דאע"ג דלא קנה לוקח מ"מ לוקה משום דעבר על מימרא דרחמנא וכ"ל עוד שם מההיא סוגיא שהקשה שם לאביי מהרמים דאמר לא יגאל וממעשר בהמה נ"כ דאמר לא יגאל לאביי דאמר אי עביד מהני ואי לא לא היה לוקה על מכירת הרמים ועל מכירת מעשר אדרבה לרבא תקשי אמאי לא לקי כדהקשו שם מאונס שגירש אם ישראל הוא מחזיר והינו לוקה לרבא דאמר דאע"ג דלא מהני לקי לליטנא קמא דגמרא כמבואר שם א"כ מוכח בהדיא דלרבא לקי וכ"כ התוס' ז"ל שם כששאלו בגמ' בסוף הסוגיא אביי ורבא במאי פליגי הקשו שם וקשיא לרבינו ברוך אמאי לא קאמר דפליגי בהכי כגון אם פדה בכור או מעשר או חרמין לא מהני לכ"ע כדמפרש סוגיא דלאביי לא לקי כיון דלא מהני דהכי אמר אביי לעיל דהיכא דלא מהני לא לקי ולרבא לקי משום דעבר אמימרא דרחמנא וצ"ע ע"כ. ולתרץ קושיא זו נ"ל לומר דאע"ג דבכולי גמ' אביי ורבא הלכה כרבא הכא פסק רבינו ז"ל כאביי משום דאמרו שם בסוף הסוגיא אלא כי קא מיפלגי אביי ורבא בשינוי קונה ופירש"י ז"ל בחד ליטנא בשינוי קונה כגון גזל עצים ועשאן כלים נמי ועשאן בגדים דלאביי קני ואינו משלם אלא עצים וכו' ולרבא לא קנה ומשלם בגדים וכלים וכו' וכיון דקי"ל דשינוי קונה וכדתם מתני' דגזל עצים ועשאן כלים וכו' משלם כשעת הגזילה לא קי"ל כרבא. זה נ"ל טעמו של רבינו ז"ל והוא נכון במה שנראה שפסק כאן כאביי הכל מ"מ נתקשו הגלי דברי ה"ה ז"ל בפ"א מהל' גזילה שכתב גבי הומד עבדו וכו' שכתב שרבינו ז"ל סובר שמקחו קיים אע"פ שעבר בלאו ואע"ג דאמר רבא בתמורה כל מילתא דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני וכו' הוי כמין גוזל צמר ועשה ממנו בגדים וכו' משמע מדברי ה"ה ז"ל שדעת רבינו ז"ל לפסוק כרבא. ואית ליה לרבא שינוי קונה. ומ"ש שם דפליגי בשינוי קונה סובר דהיינו דפליגי בתירוצא דמתרצין וכדפירש שם רש"י ז"ל באידך ליטנא יע"ש ולפי אותם הדברים שכתב ה"ה ז"ל אין מקום למה שכתב רבינו ז"ל כאן וצ"ע:

י הלוקח טלאים שנולדו לו וכו'. בפ' מעשר בהמה אמרו במשנה האחין והשותפין שחייבין בקלבון פטורים ממעשר בהמה וכו'. ורש"י ז"ל פירש המשנה וכל הסוגיא בדרך אחר שמפרש רבינו ז"ל. וטעם מחלוקתם הוא מפני שרש"י ז"ל גורס האחין השותפין וכולה חדא מלתא היא דר"ל אחין שהן שותפין שעדיין לא חלקו אבל בשותפין לחוד אים

כסף משנה

אבל חכמים אסרו לעשר בהמה בזמן הזה וכו'. שם בגמרא. ומה שכתב ואם עבר ועשה וכו'. פשוט הוא דכיון שאין הטעם אלא משום דלא ליתי לידי תקלה היכא דעבר ועישר למה לא יהיה קדוש:

ג הכל חייבים במעשר בהמה וכו': ד ודין מעשר בהמה שיהיה נשחט בעזרה וכו'. משנה בס"פ איזהו מקומן (דף נ"ו:). ומ"ש ואם היה בעל מום וכו'. בפרקא בתרא דבכורות (דף נ"ז) אמרינן דמעשר לא פסיל ביה מומא:

ה מעשר בהמה אסור למכרו כשהוא תמים וכו'. בפ"ק דמעשר שני תנן מעשר בהמה אין מוכרים אותו תמים חי ולא בעל מום חי ושחוט וכתב ה"ר עובדיה תמים חי והס"ל שחוט וכו' ואיידי דבעי למיתני סיפא גבי בכור מוכרים אותו תמים הי תנא נמי רישא תמים חי. ובפ"ק דתמורה (דף ה':) ובר"פ כל פסולי המוקדשין (דף ל"א:) תניא במעשר נאמר לא יגאל ואינו נמכר לא חי ולא שחוט לא תם ולא בעל מום ופירש"י לא יגאל ואינו נמכר דגמריך מלא יגאל (דהרמים) כדלקמן. ומ"ש מד"ס שאסור למוכרו בעל מום ואפילו שחוט וכן מ"ש שזה מד"ת וזה מד"ס. בר"פ כל פסולי המוקדשין אמר רבא מנא אמינא לה (דמעשר בהמה שנשחט מותר למוכרו בהבלעה) דכתיב והיה הוא ותמורתו יהיה קדש לא יגאל אימתי עושה תמורה מחיים אימתי אינו נגאל מחיים הא לאחר שחיטה נגאל ורבנן הוא דגזרו לאחר שחיטה אטו לפני שחיטה וכו' דבר שאינו ניטום מחיים לא גזרו ביה רבנן פירוש דבר המתחשב מחיים כי עיקר קונה הבהמה מחיים אינו מחשיב לא העור והגידים והחלב, ולפי זה הא דתניא במעשר נאמר לא יגאל ואינו נמכר לא חי ולא שחוט לא תם ולא בעל מום אסמכתא בעלמא היא דמדאורייתא לא מיתסרא מכירתו אלא תמים חי דומיא דתמורה:

ו ומ"ש לפיכך אין שוקלין מנה כנגד מנה במעשר וכו'. הכי משמע במתני' ר"פ כל פסולי המוקדשין (דף ל"א) דקתני ושוקלין מנה כנגד מנה בבכור ומשמע דוקא בבכור אבל לא במעשר:

ז ומעשר בהמה של יתומים וכו'. בר"פ כל פסולי המוקדשין שם:

ח מעשר בהמה שנשחט במומו וכו' עד בהבלעה מותר. שם וכתבתיו בסמוך. ומ"ש ואם היו דמי העצמות יקרים וכו'. שם פלוגתא ופסק לקולא כדרבנן:

ט הכל נאמנים על מומי מעשר וכו'. משנה בס"פ כל פסולי המוקדשין (דף ל"ו:) ומפרש טעמא בגמרא משום דאי בעי שדי מומא בכוליה עדריה. ומ"ש ורואה אדם מומי מעשר שלו ומתירו אם היה מומחה. מבואר [שם ל"א] מהטעם הנזכר:

י הלוקח טלאים שנולדו בשנה זו וכו' לפיכך השותפים שנשתתפו בבהמות וכו' עד

משנה למלך

פא ג הכל חייבים במעשר כו'. עיין בחדושי הרשב"א ז"ל בפ' ראשית הגז (דף קל"ו) שכתב דר"ת סבר דכהנים פטורים ממעשר בהמה וכתב הרשב"א דקשו עליו מהכיא דאמרי' בפ' כמה בהמה דלהלכ"ע מעשר מיכסר אלפי עגלי. עוד אני תמיה מהכיא דאיבעיא לן בס"פ הגוזל עצים אם נפלו לו עשר בהמות בגזל הגר אי מיחייב לאפרושי מינייהו מעשר. הרי מבואר דכהנים חייבים במעשר בהמה וצ"ע ועיין בערוך ערך זכר:

ה לפיכך אינו לוקה כמוכר חרמי כהנים. עיין בפ"ק דזבחים (דף ע"ו) וכמ"ש התוס' שם וצ"ע.

ועיין בפ"ק דתמורה אהסיא דכל מלתא דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני. ועיין במ"ש ס"ס בפ"א מהלכות גזלה ואבדה, ועיין במנין המלות מל"ת סי' רפ"ג שכתב שמוכר יפת תואר לוקה ספק מ"ש כאן וצ"ע:

ו מדברי סופרים שאסור למוכרו וכו'. מ"ש מרן דמדאורייתא לא מיתסרא מכירתו אלא תמים עיין במ"ש התוס' בפ"ק דזבחים (דף ע') ד"ה למאי נ"מ ודוק:

תן

כסף משנה

עד אחר שיתוף זה השני. הכל משנה בפרקא בתרא דבכורות (דף כ"ה: וכ"ו:). ומ"ש ואע"פ שחלקו גדיים כנגד גדיים וכו'. שם פלוגתא דאמוראי ופסק כר"י וכתוב בספרי רבינו וטלאים כנגד גדיים וט"ס הוא וצריך להגיה ולכתוב וטלאים כנגד טלאים. ומ"ש ועשרה כנגד עשרה. שם פלוגתא דאמוראי ופסק כר"י:

יא האחין והשותפין שחלקו בכספים וכו' אבל אם חלקו הבהמות כו'. מימרא דר' ירמיה שם (דף כ"ו:):

יב הלוקח עשרה עוברים וכו'. מימרא דר"י בדף הנזכר:

יג כהן שנפלו לו עשר בהמות וכו'. בס"פ הגוזל עצים (דף ק"י:) בעיא דאיפשיטא:

יד הכל נכנסים לדיר להתעשר וכו' עד אינו מתעשר. משנה וגמרא בפירקא בתרא דבכורות (דף כ"ז). ודע דאמרינן בפ"ק דזבחים שמיני נכנס לדיר להתעשר ואיני יודע למה השמיטו רבינו:

טו אין הלקוח פטור וכו' לפיכך הלוקח טלאים בתוך שבעת ימי הלידה וכו'. שם (דף כ"ו) אמרינן דברייתא דקתני דלקוח אל מחוסר זמן אינה משנה ואת"ל משנה ר"ש בן יהודה היא ומשמע דחכמים פליגי עליה והלכתא כוותייהו:

טז כל בהמה שהיא ספק וכו'. נלמד מהדין שיבא בסוף הלכות אלו והוא בפ' המזכר (דף כ"ח:) קתני אחד מהמנויים לתוכם כולם פטורים ובתוספתא דסוף בכורות תניא נתערב בהם יתום או לקוח כולם פטורים:

מי

להן הבהמות ברשותן וחזרו ונשתתפו הרי אלו פטורין מן המעשר. שבשעה שחלקו נעשו הכל לקוחין והלקוח פטור וכשחזרו ונשתתפו הרי נשתתפו בבהמות ועדיין לא ילדו להן ברשותן אחר שיתוף זה השני. ואף על פי שחלקו גדיים כנגד גדיים וטלאים כנגד *טלאים ועשרה כנגד עשרה הכל פטורין מן המעשר והרי הן כלקוחין: **יא** האחין והשותפין שחלקו בכספים ולא חלקו בבהמה חייבין במעשר שעדיין לא נעשו הבהמות לקוחין. אבל אם חלקו הבהמות אע"פ שעדיין לא חלקו הכספים הרי אלו פטורין: **יב** הלוקח עשרה עוברים במעי אמן. כולן נכנסין לדיר להתעשר שהרי ברשותו נולדו: **יג** כהן שנפלו לו עשר בהמות בגזל הגר פטורים מן המעשר. שמתנות כהונה מתנות הם. וכבר ביארנו שהנותן מתנה פטור מן המעשר: **יד** אהכל נכנסין לדיר להתעשר. בין תמימים בין בעלי מומין. וכל איסורי מזבח. חוץ מן הכלאים. והטריפה. ויוצא דופן. ומחוסר זמן. שכל אלו פטורין מן המעשר. וכן היתום שמתה אמו או נשחטה עם לידתו אינו מתעשר. ודברים אלו מפי השמועה הם: **טו** אין הלוקח פטור אלא אם כן נלקח אחר שנראה להתעשר. לפיכך הלוקח טלאים בתוך שבעת ימי הלידה כשיגיע זמנם חייב לעשרן. שכיון שאין מחוסר זמן ראוי להתעשר הרי זה כמי שלקח עוברים ונולדו ברשותו: **טז** כל בהמה שהיא ספק אם בת מעשר היא או אינה בת מעשר. הרי היא פטורה מן המעשר. לפיכך טלאים שנתערב בהן יתום או לקוח וכיוצא בהן הרי כולן פטורין מן המעשר. שכל אחד מהן ספק הוא:

מי

*כצ"ל עי' בכ"מ: א סמ"ג שם:

לחם משנה

היא ליה לרש"י ז"ל דלעולם הם חייבים בקלבון וכן לעולם הם פטורים ממעשר בהמה אפילו הבהמות שיולדו להם בעודם בשותפות ומה שחילקו במשנה ובסוגיא ואמרו כשחייב במעשר הוא פטור מן הקלבון וכשחייב בקלבון פטור ממעשר לא נאמר דבר זה אלא באחין שירשו מאביהן דשייך בהו חיוב במעשר דעדיין לא חלקו ומשום כך חייבים דכאביהם דמו אבל בשותפין דעלמא שהביא זה ממונו וזה ממונו ונשתתפו לא שייך הא וכן פטור מקלבון לא שייך אלא באחין שירשו מאביהן דכיון דלא חלקו וכאביהן דמו אילו היה אביהן נותן סלע על שני בניו לא היה נותן קלבון איפשר נמי עבדי הכי אבל בשני שותפין דעלמא לא שייך הא ועל פי זה פירש מה שאמרו במשנה קנו בתפיסת הבית דלאו דוקא קנו ממש כלומר שלקחו במעות אלא קנו שנפלה להם בהמה מאביהן ועל דרך זה פירש כל הסוגיא באחין שהם שותפין ולא בשותפין דעלמא יע"ש. אבל גירסת רבינו ז"ל הוא האחין והשותפין ומתני' או או קתני וה"ק אחין או שותפין שחייבין בקלבון וכו' ומשכחת לה חיוב ופטור במעשר ובקלבון בשותפין דעלמא משום דהוא סובר דהשותפין הם פטורין ממעשר כל זמן שלא ילדו שהבהמות בעודן בשיתוף הא אם ילדו אחר השיתוף חייבין וא"ל הלי הפיטור הוא כל זמן שלא ילדו והחיוב הוא אחר שילדו בשיתוף וכן חיוב ופיטור בקלבון משכחת לה בשותפין דעלמא מפני שהוא סובר דכל זמן שממון השותפות קיים הם חייבים בקלבון מפני דכיון שהממון עדיין עומד בעין הוי כאילו הם שנים נפרדים וחייבין בקלבון אבל כשהממון אינו קיים אלא נשאו ונתנו בו עד שנשתנה הם פטורים מן הקלבון משום דהוי הכל דבר אחד. ועל פי זה פירש שמשנה והסוגיא בשותפין דעלמא והוא סובר דאחין שירשו ושותפין דעלמא הם שוים בדיניהם וכשחייבים במעשר דהיינו שילדו הבהמות כשהן בשותפותן אז הם פטורים מן הקלבון כלומר כשהיה הדבר כזה בממון השותפות שנשאו ונתנו ונשתנו המעות דהוי זה כאילו נולד דבר אחר בבהמות דכל כך הוי כאן שינוי הממון כמו הלידה בענין בהמות השותפות אז פטור מן הקלבון כיון שנשתנה ומעתה דבר אחר נמצא דחייב במעשר פטור מן הקלבון וכשחייב בקלבון דהיינו כל זמן שלא נשתנה ממון השותפות פטור במעשר דהיינו הבהמות עצמן שנשתתפו בהן ולא הולדות שילדו. זה תורף פירוש רבינו ז"ל כפי מה שפירש בפירוש המשנה ועל פי זה פירש מה שאמרו במשנה קנו מתפיסת הבית דקנו ממש קאמר כלומר לקחו במעות דלא כרש"י ז"ל ואמרו שחייבין במעשר היינו הולדות שנולדו אחר השיתוף ומ"ש ואם לאו פטורים ר"ל שלא נולדו הבהמות הללו אחר השיתוף ומ"ש במשנה חלקו וחזרו ונשתתפו כו' אשותפין דעלמא נמי קאי וה"ק הבהמות שנולדו להם ברשותם שאמרנו שהשותפין חייבים אם חלקו ואח"כ נשתתפו באותן הולדות הם פטורים ממעשר בהמה מפני שלא נולד להם ולדות אחר השתוף השני וחייבין בקלבון דממון השיתוף קיים ומ"ש בגמרא פעמים שחייבין בשניהם או פטור בזה וחייב בזה בשותפין דעלמא נמי איירי וחייבין בשניהם כגון שנולדו הבהמות אחר השתוף ונשתנו הכספים דהיינו נשאו ונתנו בכספים שנשתנו והלקו בכספים חייבין בקלבון דאע"ג דכל זמן שהיו ביחד הם פטורים מפני שנשתנו עתה שחלקו בכספים חייבים ובבהמות לא חלקו דאילו חלקו בבהמות ודאי היו פטורים אפילו בבהמות שילדו להם אחר השיתוף דבשעה שחלקו נעשה להם לקוח ופטורים מזה ומזה שחלקו הבהמות שאע"פ שנולדו אחר השיתוף וחלקו ונעשה לקוח ולא חלקו בכספים שנשתנו אחר השיתוף ולכך הם פטורים מן הקלבון ומזה הטעם היכא דחלקו בזה ובזה חייבים בקלבון ופטורים ממעשר בהמה והיכא דלא חלקו בזה ובזה חייבין במעשר בהמה ופטורים מן הקלבון. זה דרך רבינו ז"ל במשנה ובסוגיא לקיים גירסתו שגורס האחין והשותפין דהם הרי מילי ודלא כרש"י ז"ל שגורס האחין השותפין וכולה חדא מילתא היא ועל פי פירוש זה כתב מ"ש כאן ופ"ג מהלכות שקלים דלפי זה הפירוש דיניו מבוררים כאן ושם. ומה שהניח הרב בעל כ"מ ז"ל שם בצ"ע דמאין הוציא דין שינוי הממון שכתב בקלבון נתבאר על פי זה הפירוש והר"א ז"ל השיגו שם דהוא גורס גירסת רש"י האחין השותפין וכתב דהוא שיבוש לגרוס האחין והשותפין דהם הרי מילי ואני תמה למה לא השיגו הר"א ז"ל כאן הם על פי גירסתו ופירושו שפירש שם והכל הולך אל מקום אחד. ומ"מ יש קצת דוחקים לפירוש רבינו ז"ל וכגירסתו חדא דלמה הוצרך תנא דמתני' לומר קנו מתפיסת הבית לא הל"ל אלא ילדו לאחר השותפות חייבים ואם לאו פטורים ולפי הנולך לומר דהם קנו ממעות השותפות בהמות דכיון דבשותפין עסקינן ועיקר החיוב לא הוי אלא מפני שילדו הבהמות לאחר מכאן הא הוה ליה לתנא למימר גם בברייתא דהמרה יכול אפילו קנו בתפיסת הבית ולא הל"ל אלא יכול אפילו ילדו לאחר מכאן דהיינו לאחר שנשתתפו ת"ל יהיה דכיון דאין החילוק תלוי אלא אם ילדו אחר השותפות לא מה לו להזכיר קנו מתפיסת הבית. וגם קשה קצת מ"ש הם אינו ענין לבכור דאיתיה בשותפות דכתיב ובכורות בקרכם ואמכם הא מגינן לאוקמי בבכור וקרא דבכורות בקרכם היינו שלא ילדו אחר השותפות וקרא דיהיה איירי שילדו אחר השותפות. וע"ק דבסוף פרק הגוזל עצים אמרו כי קא מבעיא לן כגון שנפלו עשר בהמות בגזל הגר מיחייבי להפרושי מינייהו מעשר או לאו יורשים הוו דאמר מר קנו בתפיסת הבית חייבים או דילמא מקבלי מתנות הוו וחנן הלוקח וכו' ובשלמא לפירוש רש"י ז"ל דמחלק בין אחין לשותפין דעלמא ניחא דהכי קאמר יורשים הוו וקי"ל דיורשים חייבים כל זמן שלא חלקו או מקבלי מתנות וכו' אבל לרבינו ז"ל יורשים ושותפין דעלמא הם שוים ואם ילדו הבהמות לאחר שירשו או לאחר השותפות חייבים ואם לאו פטורים והאי דאמר קנו בתפיסת הבית חייבים היינו הולדות שיולידו אחר השותפות וא"כ מה ראיה היא זו לבהמות משנו דלא שייך כאן ילדו לאחר השותפות ואי איכא למיבעי לדעת רבינו ז"ל הכי הוה ליה למיבעי יורש הוי וכיון דלא הוי אלא חד יורש דליכא ב' יורשים שותפין הלא חד חייב או דילמא מקבל מתנה הוי אבל הא דבעיא ומביא ראיה מקנו מתפיסת הבית אין לו מקום לדעת רבינו ז"ל וצ"ע:

ואע"פ שחלקו גדיים כנגד גדיים וכו'. פסק כר"י דאמר אין ברירה ודלא כר"א דאמר דיש ברירה ואם חלקו ט' כנגד ט' חייבים, וקיימא דהם בגמ' הקשו לר"א מברייתא דוכן השותפין שחלקו אחד נטל עשרה ואחד נטל תשעה וכלב כנגד הכלב אסורים וכו' ואי אמרת יש ברירה ליברור חד מינייהו לבהדי כלב ולישקיל והכך לישתרו ותירץ רב אשי דלא שוו כולהו להדדי הדדי ושוי האי כלבא חד ומשהו והאי משהו משיך ואתי בכולהו ע"כ. משמע דלר"י דאית ליה דאין ברירה אע"ג דשוו כולהו להדדי הדדי שאם הכלב אסורים וא"כ רבינו ז"ל דפסק כאן כר"י איך כתב בהלכות איסורי מזבח סוף פ"ה שני שותפין שחלקו זה לקח עשרה טלאים וכו' אם יש אחד מהם דמיו כדמי הכלב וכו' שנוטלו מן העשרה וכו' והשאר מותרים הא לר"י דאמר אין ברירה כולם אסורים ואע"ג דבתמורה פרק כל האסורים (דף ל') אוקימו הך אוקימתא בשמעתא על מתני' מ"מ לא אוקמוה אלא לייבא מתני' למ"ד יש ברירה כדמוכח בפרק מעשר בהמה וא"כ נמצא רבינו ז"ל כמזכי שטרא לבי תרי וצ"ע:

טז כל בהמה שהיא ספק כו'. פשוט הוא בפ"ק דמגילה דאמר ספיקא לאו בר עשורי הוא. ומ"ש בגמרא בפרק מעשר בהמה אנדרוגינוס ספיקא וחייב כלומר ממ"נ או זכר או נקבה וחייב במעשר:

אין

משנה למלך

יד חוץ מן הכלאים והטריפה. כתבו התוס' בפרק האשה רבה (דף קל"ו) דאעשר דאפילו נחתכו רגליה מן הארכובה ולמטה שהיא כשירה אפ"ה אינה נכנסת לדיר לעשר משום דאינה עוברת ובפ"ק דבכורות (דף כ"ז) כתבו דהטריפה עוברת כיון שאינה טריפה וכן הוא דעת רבינו ז"ל:

בב

פרק שביעי

א ימי שהיו לו עשרה טלאים והפריש אחד מעשרה. היו לו מאה והפריש עשרה למעשר אין אלו מעשר. אלא כיצד עושה כונס כל הטלאים או כל העגלים לדיר. ועושה לו פתח קטן כדי שלא יצאו שנים כאחד. ואמותיהן מעמיד מבחוץ. והן גועות שישמעו הטלאים קולן ויצאו מן הדיר לקראתן. שנאמר כל אשר יעבור תחת השבט. שיעבור מעצמו ולא שיוציאו בידו. וכשיצאו מן הדיר זה אחר זה. מתחיל ומונה אותן בשבט. א' ב' ג' ד' ה' ו' ז' ח' ט'. והיוצא עשירי בין זכר בין נקבה בין תמים בין בעל מום סוקרו בסקרא ואומר הרי זה מעשר. לא סקרו בסקרא ולא מנאן בשבט או שמנאן רבוצים או עומדים הרי אלו מעשר הואיל ומנאם עשרה וקידש עשירי הרי זה מעשר: ב אין צריך לצרף כל בהמה שנולדה ברשותו לדיר אחד אלא מצרף כל עדר ועדר לבדו. היו לו חמשה טלאים בירושלים וחמשה טלאים בעכו אין מצטרפין וכולן פטורין מן המעשר. וכמה יהיה בין אלו לאלו ויצטרפו ששה עשר מיל: ג היו שלשה עדרים בין כל אחד ואחד ששה עשר מיל הרי שלשתן מצטרפין. כיצד היה תשעה מכאן ותשעה מכאן ואחד באמצע הרי שלשתן נכנסין לדיר להתעשר: ד אין מעשרין מן הצאן על הבקר ולא מן הבקר על הצאן. אבל מעשרין מן הכבשים על העזים ומן העזים על הכבשים. שנאמר וכל מעשר בקר וצאן משמע כל צאן אחד ששניהם נקראים שה והרי הם כמין אחד: ה אין מעשרים מן הנולדים בשנה זו על הנולדים בשנה אחרת כשם שאין מעשרין בזרע הארץ מן החדש על הישן ולא מן הישן על החדש שנאמר היוצא השדה שנה שנה. ויראה לי שאם עישר בהמה משנה על שנה הרי זה מעשר מפני חומרת הקדשים שהרי לא הקפידה תורה על מעשר בהמה בפירוש שיהיה שנה שנה: ו יכל הנולדים באחד בתשרי עד עשרים ותשעה באלול מצטרפין ומעשרין מאלו על אלו. נולדו חמשה טלאים בעשרים ותשעה באלול וחמשה באחד בתשרי אין מצטרפין. ילדו תולדות בתוך שנתן הרי היא ובתה נכנסים לדיר להתעשר: ז אין הטלאים הנולדים כמו הטבל שאסור לאכול ממנו עד שיעשר כמו שביארנו במקומו אלא מותר למכור ולשחוט כל מה שירצה עד שיעשר ויהיה המעשר קדש ויאכל כהלכתו כמו שביארנו: ח קבעו חכמים שלשה זמנים בשנה למעשר בהמה ומשיגיע זמן מהן אסור לו למכור או לשחוט עד שיעשר ואם שחט הרי זה מותר. ואלו הן השלשה זמנים. ביום חמשה עשר קודם הפסח וביום חמשה עשר קודם עצרת וביום חמשה עשר קודם החג. וכל זמן מאלו נקרא גורן מעשר בהמה. נמצאת אומר שהגרנות של מעשר בהמה ביום אחרון מחדש אדר וביום שלשים וחמשה מספירת העומר וביום אחרון מחדש אלול. ולמה קבעו הגרנות בימים אלו כדי שתהיינה הבהמות מצויות לעולי רגלים. שאף על פי שמותר למכור קודם שיעשר כמו שביארנו היו נמנעים למכור עד שיעשרו ויעשו המצוה: ט הכנים כל הצאן או הבקר לדיר והתחיל למנות ולקדש עשירי עד שנשארו בתוך הדיר פחות מעשרה הרי זה מניחן לגורן אחר והן מצטרפין לאלו שיולדו ויתעשרו הכל בגורן אחד. ואע"פ שהוא יודע שאלו ישארו במניין חייב להכנים הכל לדיר והנשאר ישאר:

פרק שמיני

א המכנים יצאן לדיר והתחילו לצאת אחת אחת והוא מונה כמו שביארנו וטעה במניין וקרא לשמיני או לשלמטה ממנו עשירי או שקרא לשנים עשר או שלמעלה ממנו עשירי לא נתקדשו. אבל אם קרא לתשיעי או לאחד עשר עשירי נתקדשו. ודבר זה הלכה מפי הקבלה נשמע שהטעות מתקדשות למעשר שלמעלה ממנו ושלמטה ממנו אבל לא שלפניהם ושלאחריהם. אפילו קרא לתשיעי עשירי ולעשירי תשיעי

לחם משנה

פ"ז ה אין מעשרין מן הנולדין בשנה זו וכו'. וידאה לי דאם עשר בהמה משנה לשנה וכו'. קשה דמהיקשא דמעשר בהמה למעשר דגן ילפינן לה דאמר התם מה מעשר דגן מחדש על הישן לא אף מעשר בהמה מחדש על הישן לא וכיון דהוי היקשא ככתוב בהדיא הוי ועוד דהרי יחוס ומחוסר זמן וכלאים דמפקינן ליה התם מג"ש דתחת התחת מקדשים ומ"מ כתב רבינו ז"ל לעיל שהם פטורים לגמרי ולא כתב שם דאם עשרם הוי מעשר להומרא והא קי"ל דהיקש עדיף מג"ש כדכתב בס' הליכות עולם וכיון שכן למה שם כתב רבינו ז"ל שפטורים לגמרי וכאן כתב שמפני חומר הקדשים ה"ז מעשר. וי"ל דכאן איכא ק"ו לעשר מחדש על הישן כדאמרו שם בגמרא ויהיו חדש וישן מתעשרין מזה על זה מק"ו ומה כבשים ועזים וכו' ת"ל עשר תעשר והקשו בתוספות דהיכי אתיא ק"ו ומפקא מהיקשא כיון שאנו יכולים לקיים ההיקש והק"ו ובפ' פסולי המוקדשין (דף ל"ג) תירצו בזה ורבינו ז"ל מכח זה כתב דאינו כתוב בהדיא כיון דאיכא ק"ו נגד ההיקש ואנו יכולים לקיים שניהם:

ו כל הנולדים באחד בתשרי וכו'. בפרק מעשר בהמה פליגי ר"מ אמר באחד באלול ראש השנה למעשר בהמה ור' אלעזר ור"ש אמרו באחד בתשרי ופסק רבינו ז"ל כר' אלעזר ור"ש דהם רבים ועוד דהוי מחלוקת ואח"כ סתם במשנה דאמרו שם אח"כ כל הנולדים מאחד בתשרי עד כ"ט באלול הרי אלו מצטרפין והך אתיא כר' אלעזר ור"ש ולכך דהא רבינו ז"ל סתם משנה דבפ"ק דר"ה דאמר בתחלתה באחד באלול ר"ה למעשר בהמה. אבל ראיתי לסמ"ג שכתב בעשין רי"ב ואיזהו ר"ה שלהן כדתנן סתם מתני' דמסכת ר"ה בתחלתה באחד באלול ר"ה למעשר בהמה לפיכך אם נולדו ה' בכ"ט באלול וה' באחד בתשרי מצטרפין דרבינו נראה דפסק כר"מ. אבל פ"ש שאם נולדו ה' בכ"ט באלול וכו' קשה דאמאי נקט בכ"ט באלול ואחד בתשרי רזה לא שייך לומר אלא למי שאומר באחד בתשרי ר"ה. ואולי כונתו לאפוקי ממאי דאמר במתני' כל הנולדים מאחד בתשרי עד כ"ט באלול לכך הודיענו דאפילו נולד בכ"ט באלול ואחד בתשרי מצטרפין דאחד באלול ר"ה למעשר בהמה:

ח ביום ט"ו קודם הפסח וכו'. פסק כר"ע דאמר הכי בפ' מעשר בהמה ובן עזאי אמר בעשרים ותשעה באדר. וא"ת הא בגמ' אמרינן דר"ע ובן עזאי פליגי דלר"ע אדר הסמוך לניסן זימנין מלא וזימנין חסר ובן עזאי סבר אדר הסמוך לניסן לעולם חסר ורבינו ז"ל בפ"ח מהלכות קידוש החדש משמע דפסק כבן עזאי דבשנה מעוברת אדר ראשון מלא ואדר שני חסר וא"כ נראה דבריו סותרים למה שכתב כאן דפסק כר"ע. וראיתי שם המפרש שכתב דלא אמרו כן בגמ' אלא כשהיו מקדשין על פי הראייה אבל דברי רבינו ז"ל הם בזמן הזה שמקדשין על פי העיבור. והוכרח לומר כן משום קושיא אחרת דבפ"ק דר"ה אסיקו בגמ' דזימנין מלא וזימנין חסר ואיתותב מ"ד אדר הסמוך לניסן לעולם חסר. אבל מ"מ קשה מנא ליה לרבינו ז"ל דבזמן הזה אדר הסמוך לניסן לעולם חסר כיון דבגמ' דברו בזמן הראייה ולא דברו בזמן החשבון וכתב שם המפרש דאלהו למר עוקבא אדר הסמוך לניסן לעולם חסר היינו לפי החשבון. ותימה על דבריו דא"כ אמאי איתותב שם ממתני' הא מתני' לא איירי אלא ע"פ הראייה והא דמר עוקבא על פי החשבון וצ"ע

בין

כסף משנה

פ"ז א מי שהיו לו עשרה טלאים וכו'. משנה פרק בתרא דבכורות (דף נ"ח:) פלוגתא דתנאי ופסק כת"ק: כיצד עושה וכו'. שם במשנה. ומ"ש ואמותיהם מעמיד מבחוץ וכו'. ברייתא וגמרא שם [ובתוספתא דבכורות שם]. ומ"ש מתחיל ומונה אותם בשבט וכו' עד וקידש עשירי ה"ז מעשר. שם במשנה:

ב אין צריך לצרף וכו'. נלמד ממה שיבא בסמוך: היו לו חמשה טלאים בירושלים וכו' עד ט"ז מיל. במשנה פירקא בתרא דבכורות (דף נ"ד:):

ג ומ"ש היו ג' עדרים וכו' עד להתעשר. שם פלוגתא דרב ושמואל ופסק כרב באיסורי:

ד אין מעשרים מן הצאן על הבקר וכו'. משנה שם (דף נ"ג):

ה אין מעשרים מן הנולדים בשנה זו וכו'. משנה וגמרא שם:

ו כל הנולדים מאחד בתשרי עד כ"ט באלול וכו' עד אין מצטרפין. משנה בפ' בתרא דבכורות (דף נ"ז:): ילדו תולדות בתוך שנתן וכו'. כן משמע בתוספתא דבכורות פ"ז:

ז אין הטלאים שנולדים כמו הטבל וכו'. מתבאר ממה שיבא בסמוך:

ח קבעו חכמים ג' זמנים בשנה וכו'. פ' בתרא דבכורות (דף נ"ז:) פלוגתא דתנאי ופסק כר"ע. ומ"ש ואם שחט ה"ז מותר. משנה שם. ומ"ש ולמה קבעו הגרנות בימים אלו וכו'. שם בגמרא (דף נ"ח):

ט הכנים כל הצאן וכו'. שם (דף נ"ט:) מימרא דרבא וברייתא. ומ"ש ואע"פ שידע שאלו ישארו במניין וכו'. שם:

פ"ח א המכנים צאן לדיר וכו'. ברייתא בסוף בכורות (דף ס':) ומשנה בנזיר פ' ב"ש (דף ל"א). ומ"ש אבל אם קרא לתשיעי או לי"א עשירי וכו' עד מפני שהוא עלמו כתמורה. משנה בפ' בתרא דבכורות:

ומ"ש

א סמ"ג שם: ב סמ"ג עשין ריב: ג סמ"ג שם:

תשיעי ולאחד עשר עשירי בין בטעות בין בכוונה שלשתן מוקדשים: ב והיאך דינם. התשיעי אינו קרב אלא נאכל במומו. והעשירי מעשר. והאחד עשר יקרב שלמים ומטען נסכים כשלמים ואינו עושה תמורה מפני שהוא עצמו כתמורה. במה דברים אמורים כשהיה המונה הוא בעל הבהמות אבל העושה שליח לעשר לו וטעה בין בתשיעי בין באחד עשר אין מקדש אלא העשירי הודאי בלבד. שלא עשאהו שליח לטעות ולהפסיד אלא לקדש כראוי: ג זה שאמרנו שאם קרא לאחד עשר עשירי נתקדש כשקרא לעשירי תשיעי אבל אם קרא לעשירי עשירי וקרא אחריו לאחד עשר עשירי לא נתקדש אחד עשר שהרי העשירי הודאי לא עקר שם עשירי מעליו. ואפילו יצא העשירי ולא קראהו לא עשירי ולא אחד עשר אלא שתק ואחר כך יצא אחד עשר וקראהו עשירי לא נתקדש שהעשירי מעצמו נתקדש. ואע"פ שלא קראהו עשירי הואיל ולא עקר שם עשירי מעליו אין אחד עשר מקודש: ד יצאו תשיעי ועשירי כאחד בין שקרא שניהם עשירי. בין שקראם תשיעי. שניהם מוקדשין ויאכלו במומן ואינן קרבין. וכן אם יצא עשירי ואחד עשר כאחד. אם קראן עשירי הרי עשירי ואחד עשר מעורבים זה בזה והם כמו מעשר שנתערב בשלמים שיאכלו במומן כמו שביארנו בהלכות פסולי המוקדשין. ואם קראן אחד עשר הרי העשירי והחולין מעורבין זה בזה ויאכלו במומן: ה התחיל למנות ויצאו תחילה שנים שהן ראשון ושני הרי זה מונה הכל זוג זוג ומקדש זוג עשירי. וכן אם מנאן שלשה שלשה בכל פעם ופעם או חמשה חמשה מקדש הכת העשירית: ו יצאו בתחילה שנים ומנאן אחד וקרא השלישי שיצא אחריהן שני ומנה כדרכו אחד אחד הרי התשיעי והעשירי מוקדשין ויאכלו במומן. התשיעי מפני שהוא העשירי הודאי שהרי שנים יצאו בתחילה. וזה שקראו עשירי הוא אחד עשר והקורא לאחד עשר עשירי נתקדש כמו שביארנו: ז מנאן למפרע כגון שיצא ראשון ואמר עשירי ויצא שני ואמר תשיעי עד שיצא העשירי ומנה אחת הרי זה קדש שהעשירי מאליו נתקדש: ח קרא לתשיעי עשירי ונשאר העשירי בדיר. התשיעי יאכל במומו וזה שנשאר בדיר מעשר אע"פ שלא יצא ולא בירו שהעשירי מאליו נתקדש. מת העשירי בדיר התשיעי יאכל במומו וכל השמונה שיצאו ונמנו פטורין ואע"פ שלא נתקדש עשירי שלהן ליקרב אלא מת קודם שיצא. שהמניין הראוי פוטר: ט הכניס עשרה טלאים לדיר והיה מונה והולך. מת אחד מן המנויין מונה ומשלים כדרכו ומקדש עשירי אע"פ שאין שם עתה חיים אלא תשעה: י מת אחד מאלו שבתוך הדיר אלו שנמנו פטורין מפני שהמניין הראוי למעשר פוטר אע"פ שלא הפריש עליהן כמו שביארנו. ואלו שבתוך הדיר מניחן לגורן אחר עד שיצטרפו לאחרים. וכן מי שהיו לו ארבעה עשר טלאים והכניסן לדיר ויצאו ארבעה ומנאן בפתח זה ויצאו ששה ומנאן בפתח אחר ונשארו שם ארבעה בתוך הדיר. אם יצאו הארבעה הנשארים מן הפתח שיצאו בו הששה נוטל מהן אחד וכולן פטורין. שאותן הארבעה שיצאו תחילה מפתח ראשון מניין הראוי פטרן. ואם יצאו אלו הארבעה הנשארים מן הפתח שיצאו בו הארבעה תחילה. הרי אותם הארבעה שיצאו בתחילה ואותן הששה שיצאו אחריהן בפתח שני פטורין שכל אחד מהן נמנה מניין הראוי למעשר שהרי נשארו שם בדיר אחרים להשלים המנין ולעשר. אבל אלו הארבעה שנשארו אע"פ שיצאו ונמנו מפתח הראשון אינו מניין הראוי לפיכך מצטרפין לגורן אחר. יצאו ארבעה מפתח זה וארבעה מפתח שני ונשארו שם ששה. אם יצאו הששה מאחד משני הפתחים נוטל מהן אחד מעשר וכולן פטורין. ואם יצאו הששה בשני הפתחים הרי הששה מצטרפין לגורן אחר והשמונה שיצאו תחילה מכאן ומכאן פטורין שכל ארבעה מהן נמנו מניין הראוי להשלים עליו עשרה ולעשר שהרי ששה היו שם נשארים בתוך הדיר: יא היו לו תשעה עשר טלאים בתוך הדיר ויצאו תשעה בפתח זה ותשעה בפתח שני נוטל האחרון לשם מעשר וכולן פטורין. שאותן התשעה נמנו מניין הראוי: יב היה מונה והוציא הטלה ראשו ורובו מן הדיר וחזר הרי הוא כמנוי לכל דבר: יג היה מונה והפסיק המניין מפני חבירו שדבר עמו או שחשכה ליל שבת

ב ומ"ש ומטען נסכים כשלמים: ומ"ש ואינו עושה תמורה. בסוף בכורות (דף ס') במשנה פלוגתא דר"מ ור"י ופסק כר"י. ומ"ש בד"א כשהיה המונה הוא בעל הבהמות וכו'. מימרא בסוף בכורות (דף ס"א) ופסק כרב ספא לגבי רב פפי והכי קי"ל בכל דוכתא דטעות שליח בכל שהוא דא"ל לתקוני שדרתיך ולא לעוותי:

ג זה שאמרנו שאם קרא וכו'. משנה שם (דף ס'). ומ"ש ואפילו יצא העשירי ולא קראהו לא עשירי ולא אחד עשר וכו'. ברייתא שם (בדף נ"ט):

ד יצאו ט' וי' כאחד וכו' וכן אם יצאו עשירי וי"א כאחד וכו'. מימרא דרבא (בדף ס'):

ה התחיל למנות ויצאו וכו'. משנה שם. ומ"ש וכן אם מנאן ג' ג' בכל פעם ופעם וכו'. שם פלוגתא דאמוראי ופסק כר"י דאמר מונאן זוגות זוגות קיימרין קימנרין י' למניין הוא קדוש וכדפרים רב מרי למניין שלו הוא קדוש ומשמע דרבא סבר כוותיה מדמהדרן ברייתא אליביה:

ו יצאו בתחלה שנים וכו'. שם במשנה:

ז מנאן למפרע וכו'. שם (בדף ס'):

ח קרא לתשיעי עשירי ונשאר העשירי בדיר וכו' עד שהמנין הראוי פוטר. שם (דף נ"ט:):

ט הכניס י' טלאים וכו' עד שהרי ששה היו שם נשארים בתוך הדיר. שם בדף הנזכר:

יא מי שהיו לו י"ט טלאים וכו' עד שאותן התשעה נמנו מניין הראוי. גם זה בדף הנזכר (ובדף ס'):

יב היה מונה והוציא הטלה ראשו וכו'. הכי משמע שם (בדף ס'):

יג היה מונה והפסיק וכו'. בתוספתא בסוף בכורות:

היה

פ"ח א בין בטעות בין בכוונה וכו'. בסיר פרק ביה שמאי אמרו טעותו וכ"ש כוונתו:

ד יצאו תשיעי ועשירי כאחד כו'. תימה דבגמ' אמרינן אמר רבא יצאו שניים בס' קראם ס' עשירי וחולין מעורבין זה בזה עשירי מאליו קדוש לס' ס' קרי ליה קרא עשירי עשירי וט' מעורבין זה בזה ע"כ. וא"כ מ"ש דכי היכי דיצאו שנים בעשירי יש חילוק בין קראן עשירי לקראן אחד עשר דקראן עשירי עשירי ואחד עשר מעורבין והגוזז והעובד האחד מהם סופג את הארבעים וכשקראם אחד עשר הם חולין ומעשר מעורבין והגוזז והעובד באחד מהם פטור ממלקות הכי נמי כשיצאו שניהם בתשיעי איכא חילוק דאם קראם ט' הוי חולין ומעשר מעורבים ואם קראם עשירי הוי תשיעי ועשירי מעורבים וכן מבואר עוד בגמרא דשני החלוקות שוים שהקשו בחלוקה בתרא הא תו למה לי הייט הך וא"כ איך כתב רבינו ז"ל בחלוקה קמא דבין שקראם ט' בין שקראם עשירי הוי ט' ומעשר מעורבים ולפ"ז הגוזז והעובד חייב מלקות ארבעים וצ"ע:

ה מונה הכל זוג זוג וכו'. כר"י דאמר הכי וכרב מרי דפירש למנין שלו הוא קדוש ודלא כמ"ד למנין בהמות הוא קדוש. וכתב הרב בכ"מ ז"ל דמשמע דרבא לית ליה כמ"ד למנין שלו הוא קדוש משום דמתרץ ברייתא אליביה ואע"ג דבהסיא סוגיא תירץ רב הונא בר סחורה אליבא דרבא בדיר שיש לו שני פתחים והקשו שם וליעשי ליה בגורן וכו' ותירצו קסבר עשירי למנין בהמות הוא קדוש והשתא כיון דמתרץ אליבא דרבא ורבא ס"ל למנין שלו היה קדוש אמאי לא שני כסברתים. וי"ל דכיון דרב הונא בר סחורא לית ליה הך סברא לא רצה לתרץ ומ"מ רבינו ז"ל פסק כרבא דאיהו ס"ל למנין שלו הוא קדוש כרב מארי:

ח מת העשירי בדיר וכו' הראוי פוטר וכו'. קשה דלמה לי הך טעמא הא קי"ל דעשירי מאליו הוא קדוש ולא הוזכרו בגמרא להך טעמא דברייתא דקרא לט' עשירי ומת עשירי בדיר אלא לדחות דברי רבא דאמר עשירי מאליו קדוש אבל אנן דקי"ל כרבא לא צריכין לטעמא דפוטר מנין הראוי:

י וכן מי שהיו לו י"ד טלאים וכו'. בגמרא אמר עוד דאם יצאו ששה תחלה ואח"כ ד' בפתח אחד וארבעה נשתיירו הששה פטורים והשמונה שהם הד' שיצאו בפתח האחד והד' שנשתיירו הם מצטרפין לגורן ואם הד' יצאו בפתח הששה נוטל אחד מהן והד' שנשתיירו לבד מצטרפין לגורן אחר והוא פשוט וחד טעמא הוא דין זה ודין האחר שכתב רבינו ז"ל: ואם יצאו הששה בשני פתחים וכו'. בגמ' אמרו ואם לאו פטורים ופירש"י ז"ל שלא יצאו אלו הששה לא בפתח אלו ד' ולא

פ"ח א בין בטעות בין בכוונה כו'. בפ"ק דנזיר (דף ל"ב) אמרינן איתמר מעשר ר"נ אמר טעותו ולא כוונתו ר"ח ורבה בר רב הונא אמרי טעותו וכ"ש כוונתו והקשו בגמרא לר"נ ממתניתין וכפי פירש"י שם אסיקו לר"נ בקושיא אך התוס' (דף ל"ג) כתבו דלא אסיקו לר"נ בקושיא וכ"נ מהירושלמי יע"ש:

סליקו להו הלכות בכורות בס"ד

שבת הרי זה חוזר ומשלים מגיינו אחר כך: **יד** היה מונה היוצאין אחד אחד ומקדש עשירי וקפץ אחד מן המנויין לתוך הדיר לתוך אלו שעדיין לא נמנו ולא נתעשרו. נפטרו הכל. שכל אחד מהן ספק אם הוא המנוי שקפץ או אחר וכבר ביארנו שכל המנויין פטורין: **טו** קפץ אחד מן העשיריים לתוך הדיר. כולן ירעו עד שיפול בהן מום ויאכלו במומן:

סליקו להו הלכות בכורות בס"ד

לחם משנה: ולא בפסח אלו ד' אלא בפני עצמן ע"כ. משמע דר"ע דיאלו בפסח אחר בפני עצמו ורבינו ז"ל פירש שאלו מקצתן בפסח זה ומקצתן בפסח אחר דאין להם מנין הראוי לפטור, ויותר משון פירוש רבינו ז"ל:

סליקו הלכות בכורות בס"ד

כסף משנה: **יד היה** מונה היוצאים וכו' עד סוף הפרק. משנה בפרק בתרא דבכורות (דף נ"ח:):

סליקו הלכות בכורות בס"ד

הלכות שגגות

יש בכללן חמש מצות עשה.

וזה הוא פרטן:

א) שיקריב היחיד קרבן חטאת קבועה על שגגתו. **ב)** שיקריב אשם מי שלא נודע לו אם חטא אם לא חטא עד שיודע לו ויביא חטאתו. וזהו הנקרא אשם תלוי. **ג)** שיקריב החוטא אשם על עבירות ידועות. וזהו הנקרא אשם ודאי. **ד)** שיקריב החוטא קרבן על עבירות ידועות. אם היה עשיר בהמה. ואם היה עני עוף או עשירית האיפה. וזהו הנקרא קרבן עולה ויורד. **ה)** שיקריבו הסנהדרין קרבן אם טעו והורו שלא כהלכה באחת מן החמורות:

וביאור מצות אלו בפרקים אלו:

פרק ראשון

א כל [א] העובר בשגגה על אחת ממצות לא תעשה שיש בה מעשה שחייבין עליה כרת. הרי זה חייב להקריב קרבן חטאת. ומצות עשה שיקריב חטאתו על שגגתו: **ב** וכל עבירה שחייבין על זדונה כרת. חייבין על שגגתה חטאת חוץ משלש עבירות. מגדף. ומבטל מילה. וקרבן פסח. הפסח והמילה מפני שהן מצות עשה והחטאת אין מביאין אלא על שגגת לא תעשה שנאמר אחת מכל מצות ה' אשר לא תעשינה. והמגדף מפני שאין בו מעשה ונאמר לעושה בשגגה יצא מגדף שאין בו מעשה. לפיכך המקבל ע"ז באלוה אע"פ שהוא חייב כרת אם היה מזיד נסקל ואם קיבל בשגגה פטור מן הקרבן לפי שלא עשה מעשה ונאמר בעשותה אחת: **ג** כל כריתות שביארנו אם עבר היחיד על אחת מהן בשגגה מביא חטאת קבועה חוץ מטמא שאכל קדש וטמא שנכנס למקדש ששניהם אין מביאין חטאת קבועה אלא קרבן עולה ויורד כמו שיתבאר: **ד** [ב] חטאת קבועה היא הבאה מן הבהמה בלבד וקרבן עולה ויורד הוא קרבן שאינו קבוע אלא אם היה עשיר מביא חטאת בהמה ואם היה עני מביא עוף או עשירית האיפה כמו שיתבאר. נמצאת למד שכל העבירות שהיחיד מביא על שגגתן חטאת קבועה ארבעים ושלש. ואלו הן. א) הבא על אמו. ב) הבא על אם אשתו. ג) הבא על אם אמה. ד) הבא על אם אביה. ה) הבא על בתו. ו) הבא על בת

בתו

א סמ"ג עשין ריג: ב סמ"ג שם:

לחם משנה

פרק א ב מגדף וכו'. בריש כריתות תניא מגדף מביא קרבן הואיל ונאמר בו כרת במקום קרבן דברי ר"ע וכו' ומפרש התם דרבנן פליגי עליה דסבירא להו דליתו מביא קרבן דמגדף דכתיב בקרא והנפש אשר תעשה ביד רמה וכו' ונכרת דכתיב גבי קרבן אדלעיל מיניה כתיב כי תהיה בשגגה והקריבה עז בת שנתה לאו היינו מברך את השם אלא עובד ע"ז הוא דעבד מעשה אבל מברך את השם לא כתיב במקום קרבן ולכך ליתו חייב קרבן וכיון דרבינו ז"ל פסק כאן דמברך את השם פטור מפני שאין בו מעשה א"כ היה לו לפסוק דמגדף דקרא היינו עובד ע"א כרבנן וא"כ קשה דהוא ז"ל פסק פ"ב מהל' ע"א דמגדף דקרא הוי מברך את השם וכן משמע שקרא למברך את השם מגדף אם כן היכי מוכי שפרא לגבי הרי. וי"ל דרבינו ז"ל פוסק דהוי מברך את השם משום דהם הניאו ברייתא דפליגי ר"א בן עזריה וחכמים וחכמים סוברים דהוא מברך את השם ורצוי לפסוק כרבנן ומהך טעמא פסק רבינו ז"ל בהל' קרבן פסח פ"ב דמי ששגג ולא הקריב בפסח ראשון ולא הזיד בפסח שני דחייב כרת משום דבפ' מי שהיה טמא אמרו דרבי ס"ל דמגדף הוא מברך את השם כרבנן ונסתלקה השגת הר"א ז"ל אשר השיג שם וכן פירש שם הרב בעל כ"מ ז"ל ומ"מ פסק כחכמים דאמרי פטור מגדף מקרבן משום דהוי רבים לגבי דר"ע וסובר דלאו הא בהא תליא דאפילו נאמר דמגדף היינו מברך את השם אין ראוי לחייבו קרבן משום דכתיב במקום קרבן והכי משמע קצת בריש כריתות (דף ג') דאמרו שם מגדף איצטריך ליה הואיל וכתיבא כרת במקום קרבן אימא מודה ליה לר"ע קמ"ל משמע דהשמיענו דבלאו טעמא האי הא דכתיבא במקום קרבן אפ"ה שיש לדחות ורבנן דאמרו באידך ברייתא שהבאתי שם (דף ה') מי סברת מגדף היינו מברך את השם הוא מפני שהם סוברים ורוצים להקשות לר"ע אפי' שיודו לו דמשום דכתיב במקום קרבן חייב קרבן אבל האמת שאין זה מוכרח:

ד ואלו הן הבא על וכו'. בפ"ק דכריתות תנן הבא על האם ועל אשת אב ועל הכלה הבא על הזכור ועל הבהמה והאשה המביאה הבהמה עליה הבא על אשה ובתה ואשת איש הבא על אחותו ועל אחות אביו ועל אחות אמו ועל אחות אשתו ועל אשת אחיו ועל אשת אחי אביו ועל אשת אחי אמו ועל הנדה וכו' ורבינו ז"ל מני שוכבת דלא מני בתה ונראה טעמו משום דבמשנה לא מני אלא שם אחד כדאמרו בגמ' שם שבת קתני שם ע"א קתני וכן אמרו שם והיכא בת אשה ובת בתה ובת בנה ולא קתני אלא שם אשה ובתה קתני ע"כ. ורבינו

כסף משנה

פרק א א כל העובר בשגגה על אחת ממצות ל"ת שיש בה מעשה שחייבין עליה כרת ה"ז חייב להקריב קרבן חטאת וכו':

ב וכל עבירה שחייבים על זדונה כרת חייבים על שגגתה חטאת חוץ מג' עבירות וכו'. משנה בריש כריתות וכחכמים. ומ"ש הפסח והמילה מפני שהם מ"ע והחטאת אין מביאין אלא על שגגת לא תעשה וכו'. שם (דף ג') בגמרא וכל זה יליף בת"כ פ' ויקרא מקראי. ומ"ש והמגדף מפני שאין בו מעשה כו'. שם במשנה וגמ' (דף ז'). ומ"ש לפיכך וכו'. בפ' ד' מיתות (דף ס"ה):

ג כל כריתות שבתורה וכו'. חוץ מטמא שאכל קדש וטמא שנכנס למקדש וכו'. שם במשנה:

ד חטאת קבועה היא הבאה מן הבהמה בלבד וכו'. מפורש בתורה:

ומה

משנה למלך

פ"א ב וכל עבירה שחייבין על זדונה כרת. ראיתי לרבינו ז"ל במנין המצות כו' שכ"כ שמנה כל מחייבי מיתה בית דין שאין בהם כרת וכתב שהם עשרה ולא מנה המכשף בכללם. משמע דס"ל דמכשף יש בו כרת אף שלא נזכר בתורה מ"מ דמי לאוב וידעוני וקצת סמך יש לסברא זו מסוגיא דפ"ק ד' מיתות דאמרינן אלא אוב וידעוני בכלל מכשפים היו וכו' ודוק. ובלאו דמכשף ס"ל ל"ד קשה דמכשף בשוגג חייב חטאת קבועה וק"כ סר"ב התינוק. ולפ"ז יש לתמוה למה לא מנה רבינו המכשף בכלל המ"ג וברים כריתות נמי לא תני ליה במתני' דל"ו כריתות. ומ"מ דברי רבינו דמונין המצות צריכין תלמוד משום דבת"כ פ' ויקרא גבי פר כהן משיח מוכח בהדיא דמכשף ליה ביה כרת דמייתי לה בהדי מסית ומדיח. דכוותיה ומוכח נמי התם שאף אם היה מן הדין שיתחייב חטאת אף בדבר שאין בו כרת מכשף אין בו חיוב חטאת משום דאין בו מעשה ול"ע. ומ"ש והמגדף מפני שאין בו מעשה, עיין בלח"מ. ובתשובות מהר"ם די בוטון (דף קכ"ט):

כסף משנה

ומה הוא הקרבן שמביא וכו'. מקראות אלו מפורשים בתורה:

ה אחד יחיד ששגג באחת מאלו או מרובים וכו'. משנה בפ"ב דהוריות (דף ז':) אין [illegible] חייבין אלא על העלם דבר עם שגגת המעשה וכן המשיח ופירש"י אין ב"ד חייבים [illegible] קרבן אלא על העלם דבר עם שגגת מעשה וכן המשיח. ולצבור לא דכי עבדי בשגגת מעשה לחודיה מייתן כל חד וחד כשבה או שעירה דדייניגהו כיחידים דכיון דלא עשו ע"פ ב"ד מיחלקי כולהו מהדדי והוו יחידים ויחידים חייבים בשגגת מעשה אבל משיח בשגגת מעשה לחודיה פטור מכלום כדאמר לקמן בפרקא בתרא למשיח דאינו מביא בשגגת מעשה כלל עכ"ל:

פ"ב א אין אדם חייב חטאת על שגגתו וכו'. משנה בס"פ הזורק (דף ק"ב):

ב עבר עבירה ויודע שהיא בל"ת וכו'. כריתות

לחם משנה

ורבינו מני כולהו בהדיא דבכלל אשה ובתה דמני במתני' איתנהו לתרתי דמני רבינו ז"ל אם אשתו ואם אמה דאע"ג דבקרא כתיב איתא אם אמו הוא שיבוש דאם אמו מד"ם כדכתב רבינו ז"ל בפ"א מהל' איסורי ביאה אלא אם אמה של אשתו היא דהייתו אם חותנתו ואם אביה ובתו ובת בתו ובת בנו ובת אשתו ובת בנה ובת בתה כל זה בכלל אשה ובתה דמני במתני' וכן פירש"י ז"ל שם דכולהו שם אשה ובתה הוא ואחד דמני רבינו בהדיא תני לה במתני' וכן אחותו אבל מה שמנה בתרתי אחותו אחת אחותו ואחת אחותו בת אשת אביו קשה דאי טעמא משום מ"ש בפ"ב מהלכות איסורי ביאה הבא על אחותו שהיא בת נשואת אביו חייב שתים אחת משום אחותו ואחת משום ערות בת אשת אביך גם בבתו יכול למנות שתים בתו מאנוסתו ובתו מנשואתו וכ"כ שם רבינו הבא על בתו מנשואתו חייב שתים משום בתו ומשום ערות אשה ובתה וכן באמו אם אמו בזנות חייב אחת ואם היא אשת אביו חייב שתים וכדאמר שם ג"כ רבינו על אמו שהיא אשת אביו חייב שתים ומאי שנא דבאחותו מני לה תרתי ספי מבאיך וצ"ע. אבל במ"ג בעשין רי"ג לא מנה אלא מ"ב ולא מנה באחותו אלא חדא ונראה טעמו כדכתיבנא דלדידיה מיהא מה שהקשינו: ואחות אביו וכו'. היא מפורשת במשנה וכן אשת אחיו ואשת איש ונדה וזכור והבא על הבהמה והאשה המביאה עליה את הבהמה כלם מפורשות במשנה וכן אחות אמו ואחות אשתו ואשת אביו ואשת אבי אביו ואשת בנו אבל אשת אחי אמו מני שם במשנה ולא ידעתי למה לא מנאה רבינו ז"ל: הבא על אביו והבא על אחי אביו וכו'. לא מני להו במשנה ואיתנהו בפרק ארבע מיתות (דף נ"ד) עובד אלילים הבא על אביו חייב שתים הבא על אחי אביו חייב שתים וכתבו רבינו ז"ל לקמן בפ"ד ובתוס' אמרי שם דבירושלמי מקשה דאמאי לא מני להו במתני' בל"ו כריתות ותירצו דהם זכור אחד הוא: הבא על הזכור והביא זכור עליו וכן הבא על הבהמה והביא בהמה עליו בהעלם אחת. פסק רבינו דאינו חייב אלא אחת כר"ע ולכך לא מנאן כאן דלר' ישמעאל דאמר הבא על הזכור והביא זכור עליו חייב שתים מניק להו בתרתי כדאמרינן התם בגמ':

בעל ידעוני במעשה וכו'. וא"ת התם תנן בעל אוב ופוטל בגמרא אמאי לא תני ידעוני ותירץ ר"ל לקיש משום שאין בו מעשה והא איכא בעל ידעוני במעשה כדכתב רבינו ז"ל ואמאי לא תני ליה. וי"ל דכשתיה הוי בלא מעשה ולא דמי לאוב דכשתיה הוי במעשה וכן עובד ע"ז אע"ג דאיכא בלא מעשה כגון קבלו באלוה דפטור כדכתב רבינו ז"ל מ"מ סתמו במעשה: המעלה קרבן חוץ לעזרה

1 ד) הבא על אשה ובתה. ה) הבא על בת בתו. ו) הבא על בת בתו. ז) הבא על בת בנו. ח) הבא על בת אשתו. ט) הבא על בת בתה. י) הבא על בת בנה. יא) הבא על אחותו. יב) הבא על אחותו שהיא בת אשת אביו. יג) הבא על אחות אביו. יד) הבא על אחות אמו. טו) הבא על אחות אשתו. טז) הבא על אשת אביו. יז) הבא על אשת אחי אביו. יח) הבא על אשת בנו. יט) הבא על אשת אחיו. כ) הבא על אשת איש. כא) הבא על הנדה. כב) השוכב עם זכר. כג) הבא על אביו. כד) הבא על אחי אביו. כה) השוכב עם בהמה. כו) האשה שמביאה עליה את הבהמה. נמצאו כל כריתות שבעריות עשרים ושלש. ובשאר העבירות שבע עשרה. ואלו הן. א) העובד עבודה זרה במעשה. ב) הנותן מזרעו למולך. ג) בעל אוב. ד) בעל ידעוני במעשה. ה) המחלל את השבת. ו) העושה מלאכה ביום הכפורים. ז) האוכל ושותה ביום הכפורים. ח) האוכל חמץ בפסח. ט) האוכל נותר. י) האוכל חלב. יא) האוכל דם. יב) האוכל פיגול. יג) השוחט קדשים חוץ לעזרה. יד) המעלה קרבן חוץ לעזרה. טו) המפטם שמן המשחה. טז) המפטם את הקטורת. יז) המך בשמן המשחה. הרי אלו ארבעים ושלש עבירות שמביאין על שגגתן חטאת קבועה. ומה הוא הקרבן שמביא השוגג באחת מאלו. אם שגג בעבודה זרה מביא עז בת שנתה לחטאת והיא האמורה בפרשת שלח לך בין שהיה החוטא הדיוט או מלך או כהן גדול או משוח מלחמה הכל שוין בשגגת ע"ז. אבל אם שגג באחת משאר ארבעים ושתים אם היה הדיוט מביא שעירת עזים או נקבה מן הכבשים וזו היא חטאת של אחד מעם הארץ האמורה בפרשת ויקרא. ואם המלך הוא ששגג באחת מהן מביא שעירת עזים לחטאת. ואם כהן משוח הוא מביא פר בן בקר לחטאת והוא נשרף כמו שנתפרש שם: ה אחד יחיד ששגג באחת מאלו או מרובין שנאמר תורה אחת תהיה לכם לעושה בשגגה. כיצד אנשי מדינה ששגגו ודמו שהיום חול והרי הוא יום הכפורים וכולן אכלו ועשו מלאכה. כל אחד מהן מביא שתי חטאות כבשות או שעירות. וכן אם שגגו כולן והקטירו לעבודה זרה כל אחד ואחד מן העובדים מביא עז בת שנתה לחטאת:

פרק שני

א אין אדם חייב חטאת על שגגתו עד שיהיה שוגג מתחילה ועד סוף אבל אם שגג בתחלה והזיד בסוף או הזיד בתחלה ושגג בסוף פטור מקרבן חטאת. כיצד כגון שהוציא חפץ מרשות לרשות בשבת עקר בזדון והניח בשגגה או שעקר בשגגה והניח בזדון פטור עד שיעקר בשגגה ויניח בשגגה וכן כל כיוצא בזה: ב עבר עבירה ויודע שהיא בלא תעשה

א סמ"ג עשין ריג:

וכו'. תימה דאמאי לא מני רבינו ז"ל המעלה איברי פנים בחוץ ואיברי חוץ בחוץ בתרתי דהכי הקשה רב ביבי קושיא זו והקשו שם ומשני שם העלאה אחד הוא ותירצו דמ"מ כיון דלא תני להו בדוכתא אחריתי הוה ליה לאיתמניינהו ורבינו דלא מני שמות דהא אשה ובתה מני כל פרטיה ולא איכפת ליה דכולהו הוי שם אשה ובתה וכן איך א"כ אמאי לא מני הכי נמי בתרתי אע"ג דהכר כתב הדין בהלכות פסולי המוקדשין מ"מ הוה ליה לאיתמנייהו הכא כי היכי דמני איך שכתב הדין במקומות אחרים כיון דבגמרא משמע לגולי עלמא דאי לא מניין שמות כאוי לאיתתם ואולי כיון דלרב ביבי קשיא ליה אמאי לא מני לה מתניתין אע"ג דהיא ראוי לאיתתה ומ"מ המשנה לא מנאה ודאי דלאו סבה הוא ולכך לא מנאה רבינו ז"ל וכל איך דמני רבינו ז"ל מפורשות הם במשנה שם:

פ"ב א כגון שהוציא חפץ מרשות לרשות וכו'. קשה דליפשעין רבותא אפי' זורק נמי דבשבת פרק הזורק משמע דיש חילוק בין זורק למעביר דדוקא מעביר שהיה בידו לעמוד במקום שמזכר פטור אבל זורק לא מיפטר בזכירה ובמסקנא אסיקו שם דאפי' זורק וא"כ איך לא כתב רבינו ז"ל אלא מעביר דהיינו הוציא מרשות לרשות:

ב עבר עבירה ויודע שהיא בל"ת וכו'. בפ' כלל גדול פלוגתא דר' יוחנן ור"ל ר"י אמר כיון דשגג בכרת אע"פ שהזיד בלאו ור"ל אמר עד שישגוג בלאו וכרת ואמר רבא מ"ט דר"ל א"ק אמר לא העשינה בשגגה ואסם עד שישגוג בלאו וכרת שבה ור"י האי קרא דרשב"ל מאי עביד ליה מיבעי ליה לכדתניא מעם הארץ פרט למומר רשב"א אומר משום ר"ש

משנה למלך

ד (הבא על אשת אביו הבא על אשת אחי אביו. נ"ל הבא על אביו הבא על אחי אביו וכן מתבאר לקמן ריש פ"ד יע"ש). ומ"ש רבינו נמצאו כל כריתות שבעריות כ"ג ובשאר העבירות י"ז. נפרטן אחת מונא כ"ו וי"ז בשאר עבירות הרי מ"ג שיתחייב עליהם חטאת קבועה ומה שמנה כ"ג הם העריות שבא עליהם אזהרה מיוחדת לכל אחת ואחת וכמו שהראה במנין המצות יע"ש. אך אם אשתו ואם אמה ואם אביה אין בהם אזהרה מיוחדת אבל הם בכלל אשה ובתה בת בנה ובת בתה. עוד נ"ל שחשבון זה של כ"ג הוא חשבון הכריתות ואינם כי אם כ"ג לפי שהבא על אביו ועל אחי אביו כבר יש בהם כרת משום השוכב את הזכר וכן הבא על אחותו שהיא בת אשת אביו כבר יש בו כרת משום הבא על אחותו כמו שנתבאר זה במסכת יבמות והאלו השלשה לא בא בהם אזהרה מיוחדת כי אם להחייבם שתי חטאות נמנאו שלחשבון החטאות הם כ"ו ולמנין הכריתות הם כ"ג. כן נראה מדקדוק דברי רבינו שכתב נמצאו כל כריתות שבעריות כ"ג. וראיתי להרב בעל לח"מ שהקשה דברים כריתות מני אשת אחי אמו ולמה לא מנאה רבינו ודבריו תמוהים דע"כ ט"ס הוא דנפל בספרים משום דאשת אחי אמו שניה היא כמו שנתבאר בפ"א מהלכות אישות. ואולי גירסת הרב היתה אשת אחיו אמו ומש"ה תמה על רבינו. ומ"מ גם לפי גירסא זו קשה דבפרטן אחה מונא ל"ז ובמתניתין תני ל"ו. ועוד קשה דאמאי לא תני נמי הבא על אחותו בתרתי אחות מאב ואחות מאם אלא ודאי דגירסא זו ליתא. ושוב מצאתי נוסחי דוקני דליתא להאי הבא וכן היה גירסת ר"ע ז"ל וזה פשוט. עוד תמה הרב על רבינו דלי היכי דמנה אחות בתרתי דהיינו אחותו ואחותו שהיא בת אשת אביו ה"נ ימנה בתו שתים דהיינו בתו מאנוסתו ובתו מנשואתו וכן אמו בזנות חייב אחת ואם היא אשת אביו חייב שתים והניח הדבר בצ"ע. ודבריו תמוהים לפי דמה שמנה בת אשת אביו הוא מכוח מה שמנה הבא על אביו ועל אחי אביו לפי שכל אלו יש בהם אזהרה מיוחדת כדי לחייבם שתים אבל בתו מאנוסתו אין בה אזהרה מיוחדת כדי לחייבו שתים ומה שיתחייב שתים הוא משום אשה ובתה שהזכיר הכתוב אע"פ שאינה בתו וכן אמו יתחייב שתים משום אשת אביו שהזכיר הכתוב אע"פ שאינה אמו וכבר מנה רבינו אשה ובתה ואשת אביו וא"כ לאיזה תכלית ימנה בתו מנשואתו ואמו שהיא נשואת אביו. כוף דבר שדברי הרב בחשבון זה מרפסן איגרי ועל הסמ"ג יש לתמוה למה לא מנה אחותו שהיא בת אשת אביו וצ"ע. ועיין בגירסת מגדול עוז דגרים נמצא כל כריתות שבעריות כ"ו:

פ"ב ב עבר עבירה ויודע שהיא בל"ת וכו'. המתבאר מסוגיא דפרק כלל גדול דאיכא תרי מיני שגגות. האחד הוא במציאות כגון כסבור שומן הוא ואכלו והיה חלב. והשני הוא ששגג בדין כגון שהיה כסבור דפעולה זו היא מותרת או שאין בה כרת ונודע לו אח"כ שחייב. ובשני מיני שגגות אלו חייב הכתוב חטאת ואם נצטרפו שתי השגגות במציאות אחת כגון שהיה סבור שחלב מותר או שאין בו כרת ואח"כ נתחלף לו חלב בשומן ואכלו כסבור שומן הוא לכשיודע לו שטעה בדין ושעל שחלב חייב כרת ונודע לו ג"כ שמה שאכל חלב היה חייב חטאת דהא לי שגגה אחת הא

תעשה אבל אינו יודע שחייבין עליה כרת הרי זו שגגה ומביא חטאת. אבל אם ידע שהיא בכרת ושגג בקרבן ולא ידע אם חייבין עליה קרבן אם לאו הרי זה מזיד. ששגגת קרבן אינה שגגה בעבירות אלו שחייבין עליהן כרת: ג מי שלא נודע לו עצמו של חטא שחטא. אע"פ שידע בודאי שעבר על לא תעשה שיש בו כרת. הרי זה פטור מקרבן חטאת. שנאמר אשר חטא בה עד שידע החטא שחטא בו. "כיצד חלב ונותר לפניו ואכל את אחד מהם ואין ידוע אי זה אכל. אשתו נדה ואחותו בבית ושגג ובא על אחת מהן ואין ידוע אי זו מהן בעל. שבת ויום הכפורים לפניו ועשה מלאכה באחד מהן ואין ידוע באי זה מהן עשה הרי זה פטור מקרבן חטאת: ד *חטא ונודע לו חטאתו וחזר ושכחו הרי זה מביא חטאת לשם מה שהוא ותאכל *כשאר חטאות הנאכלות: ה שגג בשם אחד והם שני גופין חייב. כיצד שתי נדות ושגג באחת מהן ואין ידוע אי זו היא. שתי אחיות ושגג באחת מהן ואין ידוע אי זו היא חייב חטאת שהרי ידע עצמו של חטא למה זה דומה לשתי נרות דולקות שכבה אחת מהן ואין ידוע אי זו נר היא. או לשני תמחויין של חלב שאכל מאחד מהן ואין ידוע מאי זה תמחוי מהן אכל שהוא חייב. וכן כל כיוצא בזה: ו כל המחוייב חטאת קבועה על שגגתו ועשה בשגגה ונודע לו אחר שחטא אע"פ שלא היתה לו ידיעה בתחלה שזה חטא הוא הרי זה חייב חטאת. כיצד תינוק שנשבה לבין העכו"ם וגדל והוא אינו יודע מה הם ישראל ולא דתם ועשה מלאכה בשבת ואכל חלב ודם וכיוצא בהן. כשיודע לו שהוא ישראל ומצווה על כל אלו חייב להביא חטאת על כל עבירה

א סמ"ג שם:

השגת הראב"ד

*חטא ונודע לו. א"א הא אפילו לר' יהושע:

*כשאר החטאות הנאכלות. א"א סיפא דתוספ' קשיא לי דקתני וחוזר ומביא חטאת על שידעם, תשחט לשם מה שהיא ותאכל:

כסף משנה

בריש פרק כלל גדול (דף ס"ט) פלוגתא דר"י ור"ל ופסק כר"י. ומ"ש אבל אם ידע שהיא בכרת ושגג בקרבן וכו'. שם פלוגתא דמונבז ורבנן ופסק כרבנן:

ג מי שלא נודע וכו' כיצד חלב ונותר לפניו וכו'. משנה פ"ד דכריתות (דף י"ח) פלוגתא דר"א ור' יהושע וידוע דהלכה כר' יהושע:

ד חטא ונודע לו חטאתו וחזר ושכחו וכו'. תוספתא פרק שני דכריתות חטא ונודע לו חטאתו ושכח באי זה חטא חטא הרי זה מביא חטאת ותשחט לשם מה שהיא ותאכל עכ"ל. כלומר ישחטנה ויאמר הרי זה לשם חטאת שאני חייב אע"פ שאיני זוכר מה הוא יהיה לשם מה שאני חייב על החטא שחטאתי: וכתב הראב"ד א"א הא אפילו לרבי יהושע עכ"ל. ועל מ"ש רבינו כשאר חטאות הנאכלות כתב הראב"ד א"א סיפא דתוספתא ק"ל וכו'. ומאי דק"ל הוא מבואר דמשמע מלישנא דתוספתא שאע"פ שהביא חטאת חוזר ומביא חטאת אחרת וקשה דכיון שהביא חטאת לשם מה שהיא ונתכפר כשאח"כ נודע לו באי זה חטא חטא היאך יביא חטאת אחרת הא ה"ל חולין בעזרה. וכתב בעל מ"ש שלא נמצא זה בתוספתא שלו וכ"נ שלא היה בנוסחת רבינו ונוסחת תוספתא דידן כמו נוסחת הראב"ד ומאי דק"ל להראב"ד אפשר ליישבו דחטאת שמביא ראשונה מכפר קצת ולכשיודע לו חטאו יביא חטאת אחרת תגמר הכפרה:

ה שגג בשם אחד והם שני גופים חייב וכו'. משנה שם (דף י"ט) ובפ' ספק אכל ר"ש שזורי ור"ש אמרו לא נחלקו על דבר שהוא משם אחד שהוא חייב:

ו כל המחוייב חטאת קבועה על שגגתו וכו' כיצד תינוק שנשבה לבין העכו"ם וכו'. בר"פ כלל גדול (דף ס"ח:) רב ושמואל דאמרי תרווייהו אפי' תינוק שנשבה בין העכו"ם וכו' כהכיר ולבסוף שכח דמי וחייב ור"י ור"ל דאמרי תרווייהו דוקא הכיר ולבסוף שכח אבל תינוק שנשבה בין העכו"ם וכו' פטור ופסק כרב ושמואל והטעם משום דבגמרא אותביה על ר"י ור"ל מברייתא ושני אמרי לך ר"י ור"ל להו מי איכא מונבז דפטר אנן דאמרינן כמונבז ומשמע ליה ז"ל דאין לפרש דר"י ור"ל סברי דהלכה כמונבז אלא ודאי לא באו לומר אלא דאיכא מאן דסבר הכי אבל לענין הלכה כרבנן ס"ל. ועי"ל דכי אמרו ר"י ור"ל האי נימרא לא הוה שמיע להו פלוגתא דמונבז ורבנן והוו אמרי הכי מסברא וכי אותיבו עלייהו מברייתא דמונבז ורבנן דחקו עצמם לומר אנן דאמרינן כמונבז כי היכי דלא ליפלוג ברייתא דפלוגתא דמונבז ורבנן ודאי דלימא בתיובתא אבל לענין הלכה בתר דשמעו הלכה כרבנן ואע"ג דאמרינן התם ורבנן שגגר במאי ר' יוסי אמר כיון ששגג בכרת וכו', ור"ל אמר עד שישגוג בלאו וכרת דמשמע דהוו ידעי פלוגתא דמונבז ורבנן י"ל דהא

בתר

לחם משנה

ר"ש אשר לא תעשינה בשגגה ואשם השב מידיעתו מביא קרבן על שגגתו לא שב מידיעתו אינו מביא קרבן על שגגתו ע"כ. ובפ"ב דהוריות (דף י"א) איתא לכך פלוגתא דר"ש ורבנן ואתיא בבא במסקנא הכא באוכל נבלה לתיאבון ונחלף לו בשומן קא מיפלגי מ"ס כיון דלתיאבון קא אכל במזיד מומר הוא ומ"ס כיון דאילו משכח היתרא לא אכיל דאיסורא לאו מזיד הוא ע"כ. נמצא דלר"ש אליבא דרבא מומר אוכל נבלה לתיאבון ואכל בשוגג חייב קרבן ולרבנן פטור. ורבינו בפ"ג מהל' מעשה הקרבנות נראה דפסק כרבנן אליבא דהך אוקימתא דרבא שכתב שם כיצד כגון שהיה רגיל לאכול חלב בין להכעיס בין לתיאבון אין מקבלין ממנו לאותה עבירה ע"כ. והשתא תימה כיון דר"י אמרינן בפ' כלל גדול דסבר כר"ש והוא פסק כאן כר"י איך פסק כרבנן בפ"ג מהלכות מעשה הקרבנות וכמ"ש שם הרב כ"מ ז"ל. ונראה לומר בדוחק דהוא פסק כאוקימתא דרב המנונא דאמרו שם דלר"ש מומר על החלב אינו מומר על הדם ומפני כן כתב שם אבל אם היה מומר לשאר עבירות מקבלין ולרב המנונא אין חלוק בין להכעיס בין לתאבון אליבא דר"ש ולכך פסק דבין להכעיס בין לתאבון מביא קרבן ואע"ג דרבא אמר שם בהפך לר"ש הוא פסק כרב המנונא דלר"ש אין חלוק בכך וטעמו דפסק כרב המנונא דבחולין (דף ה) הביא מחלוקת דר"ש ורבנן והביאו מימרא דרב המנונא ולא הזכירו מלתיה דרבא בכלל משמע דהלכתא כרב המנונא. זה נ"ל בטעמו של רבינו ז"ל: ששגגת קרבן אינה שגגה בעבירות אלו שחייבין עליהן כרת. כתב כן לאפוקי שבועת בטוי לשעבר שהיא בלאו ושגגת קרבן שם הוי שגגה כדכתב רבינו בהלכות שבועות ודלא כאביי דאמר דאפילו בשבועות לא הוי שגגה כדמוכח שם שגג בשם אחד והם שני גופים וכו' ובכריתות פ"ד אמרו ר"ש ור"ש שזורי אמרו לא נחלקו על דבר שהוא משם אחד שהוא חייב על מה נחלקו על דבר שהוא משום שני שמות וכו'. ואע"ג דבגמ' פירשו שם הך מלתא דר"ש שזורי בנוגא אקריגא בנתכוון ללקט תאנים וענבים וכו' מ"מ הדין דין אמת שכבר כתבו התוס' שם דלא מצינן למימר לר"ש שזורי על מה נחלקו על דבר שהוא משום שני שמות כגון שלקט תאנים וענבים ואינו יודע מאי לקט דמאי קמ"ל דפשט המשנה מוכחת כן אלא משום שאין כאן שום חדוש הוצרכו להעמיד כן ובהל' שבת פ"א נתבאר דין ליקוט ענבים ותאנים יעויין שם:

ו כל המחוייב חטאת וכו'. בר"פ כלל גדול פלוגתא דרב ושמואל עם ר"י ור"ש לקיש ואע"ג דבעלמא הלכתא כר"י לגבי רב ושמואל שאני הכא דרב ושמואל אמרו כרבנן ור"י ור"ל כמונבז ודאי לפסוק כרבנן. והרב בעל כ"מ ז"ל אמר דרבינו ז"ל לא פסק כר"י ור"ש לקיש משום דאינהו לפי האמת סברי כרבנן:

כל

משנה למלך

לו שתי שגגות מאחר דעל כל שגגה בפני עצמה חייב חטאת בהצטרף שתי השגגות יחד לא סורע כהם. ולא דמי להביא דאמרינן בפ"ק דהוריות הורו ב"ד שחלב מותר ונתחלף לו חלב בשומן ואכלו רב אמר פטור הרי דמשום דנצטרף עמו שגגה אחרת דהיינו דמה שהורו ב"ד שחלב מותר כדין הורו פטור על מה שנתחלף לו חלב בשומן. הא ל"ד כלל דהתם דהם לא היה שגגה זו דנתחלף לו חלב בשומן והיה אוכל חלב על פי הוראת ב"ד דהכור כדין הורו פשיטא דלכ"ע היה פטור מקרבן דקי"ל דתולה עצמו בהוראת ב"ד פטור מקרבן ומש"ה ס"ל לרב דאף אם נצטרף עמו שגגה אחרת דנתחלף לו חלב בשומן אפ"ה פטור כיון דאיכא שגגה אחת דפטור עליה. אבל בנ"ד דעל כל שגגה ושגגה בפני עצמה חייב חטאת פשיטא דאם נצטרפו כל השגגות יחד דחייב קרבן:

אך ק"ל מהיא דאמרינן בפ"ח דיומא (דף ע"ו) אר"א האוכל חלב בזמן הזה צריך שיכתוב לו שיעור שמא יבא ב"ד אחר וירבה בשעורין כו' א"כ דמחייבי קרבן אכזית קמא והתניא אשר לא תעשינה בשגגה ואשם השב מידיעתו מביא קרבן על שגגתו לא שב מידיעתו אינו מביא קרבן כו'. הרי דס"ל לסתמא דש"ס דבשביל שהיה לו שגגה אחרת דהיה סבור דעל שיעור זה ליכא חיוב כרת דאם נתחלף לו חלב בשומן נמי דהיינו מביא חטאת. והוא דבר תימה בעיני הדין מגד עצמו דכיון דאם היה יודע דחלב הוא אלא שטעה בדין דהיה סבור דכדי לחייבו כרת צריך שיעור יותר מכזית בינוני היה חייב חטאת דודאי אין חילוק בין טועה בשיעור לטועה בעיקר הדין דחלב אין בו חיוב כרת. וגדולה מזו נ"ל דאפילו אליבא דר"ל דס"ל בפ' כלל גדול דשגגת כרת לא הוי שגגה דבעינן שגגה בלאו וכרת מ"מ בשיעור מודה ר"ל דהוי שגגה דהא אפי' למ"ד דחצי שיעור אסור מן התורה מ"מ ליכא לאו כי אם איסורא בעלמא ומטעם זה כתבו הראשונים ז"ל דשבועה חלה על חצי שיעור וא"כ הטועה בשיעור פשיטא דהוי שגג בלאו וכרת וא"כ כיון דבשביל שגגה זו היה חייב חטאת יש לתמוה למה יפטר בשביל שנצטרף עם שגגה זו שגגה אחרת דהיינו דנתחלף לו חלב בשומן:

עוד אני תמיה באותה סוגיא דמנ"ל דכי קאמר ר"א האוכל חלב כו' דמיירי במתחלף לו חלב בשומן אימא דמיירי באוכל חלב במזיד אלא שהיה זית קטן והיה סבור דליכא לאו ולא כרת בשיעור זה וקאמר ר"א דצריך שיכתוב השיעור שאכל שמא יבא ב"ד אחר וירבה בקרבנות מחמת שיעורין. אשר ע"כ נ"ל דס"ל בסתמא דש"ס דהאוכל כזית קטן בזמן הזה אף שיבנה בהמ"ק ותתחדש הלכה דעל כזית קטן נמי חייב חטאת מ"מ זה האוכל פטור מחטאת דהא תלה עצמו בדעת ב"ד וכל התולה עצמו בב"ד פטור. ואע"ג דהתם בעינן תנאים רבים כדי שיפטר היחיד וכמ"ש רבינו פי"ב מהלכות אלו ומכללם שיעשו כל הקהל או רובם על פיהם היינו דוקא בב"ד שהורה דבר אחד שלא נתפשט בישראל אבל דבר שנתפשט בכל ישראל והחכמים הראשונים גם אחרונים ס"ל הכי אף שיבנה בהמ"ק ותתחדש הלכה כאופן אחר פשיטא שכל מי שעשה על פיהם פטור וא"צ בדבר זה לתנאים שהזכיר רבינו למי שעשה ע"פ הוראת ב"ד. וא"כ ע"כ ר"א לא מיירי באוכל ויודע שהוא חלב וחיוב החטאת הוא משום דשוגג בשיעור דהא ודאי מהאי טעמא פשיטא דפטור וכדכתיבנא. אלא דמיירי בנתחלף לו חלב בשומן. אלא שהקשו לזה דאמאי חייב הרי לא שב מידיעתו כלומר דאילו היה יודע נמי דחלב היה אוכל משום דס"ל דליכא שיעור ליחייב וכיון דמשום שגגת השוגג אין לחייבו גם משום שגגת המציאות אין לחייבו דהא לא היתה שגגת המציאות סיבת האכילה. ואע"ג דבפ"ק דהוריות הקשו לר"י דאמר ב"ד שהורו דחלב מותר ונתחלף לו חלב בשומן חייב מהך ברייתא דאשר לא תעשינה דהא לא שב מידיעתו הוא ותירץ רב פפא קסבר ר"י כיון דכי מתיידע להו לב"ד הדרי בהו והוא נמי הדר ביה שב מידיעתו קרינן בה וחייב. י"ל דהך סוגיא דיומא אתיא כרב דאית ליה התם דפטור וטעמיה משום דלאו שב מידיעתו הוא. וכן נראה מדברי רב פפא דקאמר סבר ר"י וכן פירש"י דטעמא דמאן דפטר הוא משום דאי מתיידע ליה דחלב הוא לא הדר ביה שהרי הורו ב"ד דמותר הלכך תולה בב"ד קרינן ביה ופטור. א"נ דסוגיא זו אתיא כר"י נמי ושאני התם שהיתה הוראת ב"ד אחד בטעות שייך לומר כיון דכי מתיידע להו וכו' אבל בההיא דיומא שהוא דבר שנתפשט בכל ישראל לא שייך לומר כיון דכי מתיידע להו דהא אין דבר זה עתיד להודע אלא לכשיבנה בהמ"ק ותתחדש הלכה וכל כי האי מילתא פשיטא דלאו שב מידיעתו:

הכלל העולה ממ"ש הוא דלעולם מי שהוא טועה בעיקר הדין כגון דסבר דחלב מותר או שאין בו כרת ואח"כ נתחלף לו חלב בשומן פשיטא דחייב וכמ"ש בתחלת דברינו. ושאני ההיא דיומא משום דתולה עצמו בב"ד הוא ולא קרינן ביה שב מידיעתו ואפילו ר"י דפליג עליה דרב בהוריות מודה דהך דיומא דלא הוי שב מידיעתו וכדכתיבנא והדבר פשוט בעיני. (א"ה עיין לקמן פי"ב מהלכות אלו דין א'):

השורש

עבירה ועבירה וכן כל כיוצא בזה: ז השוגג בלא כוונה בעריות או במאכלות אסורות חייב חטאת. בשבת פטור מחטאת. "כיצד היה מתעסק עם אשה ובעלה בלא כוונה לבעילה והרי היא ערוה עליו. דמה שזה שבפיו רוק הוא ובלעו בלא כוונה לשם אכילה בעולם והרי הוא חלב הרי זה חייב חטאת. נתכוון להגביה את התלוש וחתך את המחובר בלא כוונה לחתיכתו פטור. מלאכת מחשבת אסרה תורה כמו שביארנו במקומו: ח כל העושה מצוה מן המצות ובכלל עשייתה נעשית עבירה שחייבין עליה כרת בשגגה הרי זה פטור מחטאת מפני שעשה ברשות. כיצד הבא על יבמתו והרי היא נדה והוא לא ידע. הרי זה פטור מחטאת שהרי עשאה ברשות. אבל אם בא על אשתו והרי היא נדה חייב חטאת מפני שלא שאלה ואחר כך יבעול. אבל יבמתו אינו רגיל בה כדי שישאל לה. וכן מי שהיו לו שני תינוקות אחד למול בשבת ואחד למול בערב שבת או באחד בשבת ושכח ומל שניהן בשבת. פטור מחטאת שהרי יש לו רשות למול אחד מהן בשבת ושבת דחויה היא אצלו ומצוה עשה אע"פ שהם שני גופין הואיל וזמנו בחול אינו מדקדק. אבל אם לא היה אחד מהן ראוי למול בשבת ושכח ומל בשבת מי שאינו ראוי למול

א סמ"ג עשין שם:

כסף משנה

בתר דשמעו ברייתא דפלוגתא דמוגבז ורבנן כי אותיבו עלייהו מינה אבל מעיקרא לא הוה שמיע להו, ומזה קצת ראיה לומר דלענין דינא ס"ל דהלכה כרבנן מדאיפליגו בפירושא דמילתייהו:

ז השוגג בלא כוונה בעריות וכו'. בפ"ד דכריתות (דף י"ט). ומ"ש נתכוון להגביה את התלוש וחתך את המחובר וכו'. שם ובפ' כלל גדול (דף ע"ג) נתכוון להגביה את התלוש וחתך את המחובר פטור מ"ט דהא לא איכוון לשום חתיכה לחתוך את התלוש וחתך את המחובר אביי אמר חייב דהא איכוון לשום חתיכה רבא אמר פטור דהא לא איכוון לחתיכה דאיסורא, וידוע דהלכה כרבא וכ"פ רבינו בפס"ז, וא"כ צ"ל דמאי דנקט הכא רבינו נתכוון להגביה את התלוש לאו לדיוקא נקטיה אלא להיותו דבר פשוט לפיטור. וסמך על מה שיכתוב בפס"ז וזה שאמר כמו שביארנו במקומו:

ח כל העושה מצוה מן המצות וכו' כיצד הבא על יבמתו והיא נדה וכו'. בפסחים פרק אלו דברים (דף ע"ב:) ר"י [אמר] אשתו נדה בעל חייב (דה"ל לשיולי) יבמתו נדה בעל פטור וכו' מ"ט יבמתו דקא עביד מצוה אשתו נמי קא עביד מצוה באשתו מעוברת והיכא שמחת עונה שלא בשעת עונתה והאמר רבא חייב אדם לשמח אשתו סמוך לוסתה א"ה אפילו יבמתו נמי יבמתו בזיז מינה אשתו לא בזיז מינה, ומשמע דבאשתו נמי פטור אא"כ היתה מעוברת ושלא בשעת עונתה וסמוך לוסתה. ורבינו סתם וכתב דבאשתו חייב נראה שסובר דכי אמרינן אשתו לא בזיז מינה תו לא צריכי לאוקמי בהני אוקמתי אלא בכל גוונא חייב כיון דלא בזיז מינה ה"ל לשיולה: ומ"ש וכן מי שהיו לו שני תינוקות וכו'. משנה בפ' ר"א דמילה (דף קל"ז) פלוגתא דר"א ורבי יהושע ויש על משנה זו לשונות בגמרא ובתר הכי אמרינן תני ר' חייא אומר היה ר"מ לא נחלקו ר"א ורבי יהושע על מי שהיו לו שני תינוקות אחד למול בע"ש ואחד למול בשבת ושכח ומל את של ע"ש בשבת שהוא חייב על מה נחלקו על מי שהיו לו שני תינוקות אחד למול אחר השבת ואחד למול בשבת ושכח ומל את שלאחר השבת בשבת שר"א מחייב חטאת ור' יהושע פוטר השתא רבי יהושע סיפא דלא קא עביד מצוה [פוטר רישא דקא עביד מצוה] מחייב אמרי דבי רבי ינאי רישא כגון שקדם ומל את של שבת בע"ש דלא ניתנה שבת לידחות סיפא ניתנה שבת לידחות. ופסק רבינו כי הני לישנא משום דר' חייא תני לה ודבי ר' ינאי מפרשי לה ועוד דבפסחים פ' אלו דברים (דף ע"ב) מוקים לה הכי. ולפ"ז אע"פ שאותו שמל בשבת לא היה ראוי למול בשבת כיון שהיה שם אחר שהיה ראוי למול פטור מאחר דניתנה שבת לידחות אצלו וא"כ יש לתמוה על רבינו שכתב ומל שניהם דמשמע שאם לא מל אלא אותו שלא היה ראוי למול בשבת חייב וצ"ל דלא נקט רבינו ומל שניהם אלא משום חלוקת אחד למול בע"ש ואחד למול בשבת דאם מל של שבת בע"ש ושל ע"ש בשבת חייב הוא מאחר שלא היה שם מי שראוי למולו בשבת אבל בחלוקת אחד למול אחר השבת ואחד למול בשבת ונתחלף לו ומל שלאחר השבת בשבת פטור לר' יהושע מאחר שהיה שם מי שראוי למולו בשבת:

אומן

לחם משנה

ח כל העושה מצוה מן המצות וכו'. בפרק אלו דברים (דף ע"ב:) מימרא דר"י שמחלק בין אשתו ליבמתו כדברי רבינו בפרק ר"א דמילה בפלוגתא דר"א ור' יהושע גבי תינוקות פליגי ר"מ ור"ש בן אלעזר ור"ש סובר דהיכא דטעה בדבר מצוה ולא עשה מצוה כולי עלמא מודו דחייב כי פליגי היכא דטעה בדבר מצוה ועשה מצוה ומשום הכי קאמר דלא נחלקו היכא שהיו לו שני תינוקות אחד למול בשבת ואחד למול באחד בשבת ושכח ומל שלאחר השבת ואי לא עבד מצוה ואע"ג דחשב לעשות מצוה חייב כי פליגי על שני תינוקות אחד למול ע"ש ואחד בשבת ושכח ומל של ע"ש בשבת דאז מצוה עבד שכבר הגיע זמנו לימול וטעה בדבר מצוה וכיון דאיכא מחשבה לעשות מצוה וגם עשה פוטר ר' יהושע ור"מ סבר דהיכא דסבר לעשות מצוה ועשה והיינו חלוקה בתרא דאמרינן כולי עלמא מודו דפטור וכי פליג ר"א ומחייב לא הוי אלא כשחשב לעשות מצוה ולא עשה דהיינו חלוקה קמא דאמרינן מש"ה מחייב ר' יהושע והו אמרינן התם תנא ר' חייא אומר היה ר"מ לא נחלקו ר' אליעזר ור' יהושע על מי שהיו לו שני תינוקות אחד למול בע"ש ואחד למול בשבת ושכח ומל של ע"ש בשבת שהוא חייב על מה נחלקו על מי שהיו לו שני תינוקות אחד למול אחר השבת ואחד למול בשבת ושכח ומל את שלאחר השבת ר"א מחייב חטאת ור' יהושע פוטר והקשו בגמרא השתא ר' יהושע סיפא דלא עביד מצוה פוטר רישא דקעביד מצוה מחייב ותירצו כגון שקדם ומל של ערב שבת בשבת ולא נתנה שבת לידחות סיפא ניתנה שבת לידחות ע"כ. ומשמע דהך ברייתא דר"מ לא פליגא אברייתא דר"מ קמא ור"מ תרתי קאמר דהיכא דעבד מצוה כ"ע מודו דפטור והיינו דאמר בברייתא קמא והיכא דמל של שבת בע"ש לא נתנה שבת לדחות ואפילו דמל של ע"ש בשבת דעביד מצוה כולי עלמא מודו דחייב כיון שלא נתנה שבת לדחות והיינו דקאמר בברייתא בתרייתא כי פליגי היכא דחשב לעשות מצוה ולא עשה ויש ולד של שבת למול וניתנה שבת לדחות ומשום הכי נקט ר"מ בברייתא דפליגי במי שהיו לו שני תינוקות למול אחד לאחר שבת ואחד בשבת ולא נקט כגוונא דרישא היכא דלא מל של שבת בע"ש דבהכיא כ"ע מודו דפטור כדאמר בברייתא קמייתא כיון דעבד מצוה ולכך אצטריך למנקט בגוונא אחרינא היכא דלא עבד מצוה כי היכי דליהוי פלוגתא וע"כ הוקשה בעיני בדברי התוס' ז"ל פרק אלו דברים בהקשו דאמאי לא נקיט בהך ברייתא בסיפא כגוונא דרישא היכא שלא קדם ומל של שבת בע"ש ולפלוג וליתני בדידה ואיך אפשר למנקט בסיפא גוונא דרישא הא בהאי גוונא לא פליגי כדכתיבנא ובשלמא מ"ט דברישא נקט של ע"ש בשבת דרבותא אשמעינן שאע"פ שעשה מצוה חייב ניחא אבל מ"ט דבסיפא נקט לאחר השבת לרבותא דאע"ג דלא עבד מצוה פטור קשה דאיך אפשר למנקט בסיפא בגוונא אחרינא הא לא משכחת פלוגתא אלא בהאי גוונא כדפרישית. זה הוא כלל הסוגיא אשר בפרק ר"א דמילה. ובפרק אלו דברים הקשו על ר"י מ"ט יבמתו דעביד מצוה אשתו נמי קא עביד מצוה וכו' יבמתו בזיז מינה אשתו לא בזיז מינה עוד אמרו שם ר"י כמאן אילימא כר' יוסי וכו' ואלא כר' יהושע דתרומה דתנן היה אוכל בתרומה ונודע שהוא בן גרושה או בן חלוצה ר"א מחייב ר' יוסי פוטר דלמא כדרב ביבי בר אביי דאמר רב ביבי בתרומה בערב פסח דזמנה בהגל א"נ שאני תרומה דאיקרי עבודה ועבודה רחמנא אכשר וכו' עוד אמרו שם אמר רשב"ל נתחלף לו שפוד של מותר ושפוד של צלי ואכלו ר"י אמר אשתו נדה בעל חייב יבמתו נדה בעל פטור ודקדקו בגמרא אי פליג ר"י אר"ל הו לא דבחד לישנא אמר דלא פליג וכ"ש בהדיא דר"ל דלא עבד מצוה חייב ובלישנא בתרא אמרו דפליג והתם פטור בשפוד משום דלא ה"ל לאיטפולי ואחר זה הקשו ור"י מאי שנא יבמתו דקא עביד וכו' וכדכתיבנא לעיל: ואחר אשר הגעתי לפניך הסוגיות אני בא לדקדק הקושיות המופלות בדברי רבינו. ואיכא לאקשויי טובא הדא דבתחלת דבריו שאמר כל העושה מצוה מן המצות ובכלל עשייתן וכו' משמע דאית ליה דבעינן תרתי שטועה לעשות מצוה ויעשה מצוה והוא כלישנא דר"ש בן אלעזר דפרק ר"א שהבאתי לעיל דסבר דהיכא דלא עשה מצוה כ"ע מודו דחייב אפילו ר' יהושע דאע"ג דקי"ל כר' יהושע בהא פסק דחייב דבהא ליכא פלוגתא וכ"נ עוד בסוף הלכה שכתב ושבת דחויה היא אצלו ומצות עשה משמע דבעינן שיעשה מצוה וא"כ קשה דהיכא דמל של אחר השבת בשבת הא לא עשה מצוה כדאמרינן בגמרא וא"כ אמאי פסק בהא דפטור הא לר"ש בן אלעזר בהא כ"ע מודו דחייב והיך רבינו ז"ל פטר בזה שכתב והאחד למול בע"ש או באחד בשבת וע"ק מה שנתן טעם לאסרו מפני שלא שאלה דא"ל טעם זה כלל וכיון דהוא פסק דכיון דלא עבד מצוה אע"ג דטריד בדבר מצוה חייב א"כ באשתו לא עבד מצוה דשמחת עונה ומצות פריה ורביה ליכא באשתו נדה ומה שהקשו בגמרא כן כתבו התוס' דהוא ללישנא דאמר דפליג ר"י אדר"ל בהא דגוהר דסבר דפטור ואע"ג דלא עשה מצוה כיון דטעה בדבר מצוה אבל רבינו דפסק דצריך לעשות מצוה וכן בהדיא דגוהר פסק לקמן בפרק זה דחייב כלישנא קמא דלא פליג ר"י אדר"ל דלא צריכנא לטעמא גבי אשה דלא שאלה. מיהו לזה י"ל דרבינו פליג על פירוש התוס' וסובר דכי היכי דיבמתו הוי מצוה ביאה ראשונה אע"ג שהיא נדה והוי מצוה הבאה בעבירה ה"נ קרינן באשתו שמחת עונה אע"ג שהיא נדה מצוה הבאה בעבירה ומש"ה פריך בגמ' אפילו ללישנא קמא דבאשתו נמי איכא מצוה ותו קשיא דטעמא דזמנו בחול משמע דר"י לא סבר ליה דביבמתו ליכא טעמא דזמנו בחול מדדחו בגמרא הראיות דמייתי ר"י שאני התם דזמנו בחול משמע דבמלתיה ליכא הך טעמא וא"כ כיון דרבינו פסק כר"י היך כתב למשה הואיל וזמנו בחול שאינו מדוקדק. ותו קשיא דבפ"י מהלכות תרומות כתב גבי כהן שיודע שהיה בן גרושה או בן חלוצה דאם היה תרומה בערב פסח דפטור מלשלם הקרן משום דזמנו בחול והרי טעם זה לא נאמר אלא לדחות דברי ר"י אבל לר"י דקי"ל כוותיה דלית ליה טעמא דזמנו בחול אין חלוק לתרומה בערב פסח לשאר ימות השנה דבכל גוונא פטור כיון שטרוד בדבר מצוה. מיהו לזה י"ל דכיון דבפ' ד' אחים אמר גבי מתני' דשנים שקדשו וכו' דמוקמינן לה כר"מ דר"מ סבר כר' יהושע וכי אמר ר' יהושע דפטור היכא דזמנו בחול משמע דהכי הלכתא וקושטא דמילתא דטעמא דזמנו בחול הוא לפי המסקנא ולר"י אע"ג דגבי יבמתו ליכא זמנו בחול מ"מ כיון דבזיז מינה ואינו יכול לשואלה הוי כטעמא דזמנו בחול התם ולכך אינו מדקדק ומאי דמקשה גמרא לר"י דילמא שאני התם דזמנו בחול כלומר דלא עדיף טעמא דיבמתו בזיז מינה כטעמא דזמנו בחול דהתם אבל לפי האמת טעמא דזמנו בחול טעם עיקר הוא. ותו קשיא דבפ' אלו דברים אמר ר' יהושע במשנה גבי פלוגתא דשחט לאויים לשם פסח דר"א מחייב ור' יהושע פוטר והשיב לו ר"א אימורי צבור יוכיחו שהם מותרים לשמן והשוחט לשמן חייב השיב ר' יהושע דשאני אימורי צבור שיש להם קצבה והקשו בגמרא דר' יהושע בדבר שיש לו קצבה מחייב והא תינוקות דבר שיש לו קצבה הוא דהוא יודע שאין לו למול בשבת אלא אחד ומ"מ פוטר ר' יהושע ותירצו דכי פוטר ר' יהושע גבי תינוקות היינו דשחט של ערב שבת ועדיין של שבת היה קיים אבל אם שחט כבר של שבת דאיכא טרוד בשל שבת ודאי דחייב וכן גבי אימורים אי שחטינהו ברישא לאימורים חייב ואי לאו פטור. והשתא כיון דרבינו פסק דשחט לאויים לשם פסח פטור לקמן וכן פסק בפרק זה דאימורי ציבור דשחטן לשמן חייב כדכתב וכן אם שחט יתר על זבח היום חייב השתא על ההוספה א"כ צריך ע"כ כדי לחלק בין הכיא דתינוקות לשחט לשם אימורים להיכא דמל של ע"ש ברישא וכן להיכא דשחט אימורים ברישא דאי לאו קשיא אימורים אתינוקות דכולהו דבר שיש לו קצבה הם ור' יהושע במשנה לא חילק בין אימורים לזבחים לאויים

[illegible]

למול בשבת חייב חטאת: **ט** אומן שבא למול לפנות היום ביום השבת ואמרו לו לא נשאר פנאי ביום כדי שתמול ואם תתחיל למול לא תשלים עד יציאת השבת ונמצאת חובל בשבת ולא עושה מצוה. ואמר רגיל אני וזריז ובמהרה אמול. אם לא השלים אלא עד יציאת השבת הרי זה חייב חטאת שהרי התרו בו: **י** המוציא את הלולב ביום טוב הראשון של חג שחל להיות בשבת כדי לצאת בו והעבירו ארבע אמות ברשות הרבים בשוגג פטור שהרי ברשות הוציא. וכן השוחט את הפסח ביום ארבעה עשר שחל להיות בשבת ונודע לו אחר כן שמשכו הבעלים את ידיהם או שמתו או נטמאו קודם שחיטה. או שנמצא טריפה בסתר כגון נקוב מעיים או ריאה. הרי זה פטור מפני ששחט ברשות. אבל נמצא בעל מום או שהיתה טריפה גלויה הרי זה חייב חטאת מפני שהיה לו לבדוק ואחר כך ישחוט. וכן כל כיוצא בזה: **יא** שחט את הפסח בשבת שלא לשמו בטעות פטור מפני שהזבח כשר שעקירת שמו בטעות אינו עקירה כמו שביארנו בהלכות פסולי המוקדשין: **יב** שחט זבחים אחרים לשם פסח בטעות. אם ראויין הם לקרבן פסח פטור מקרבן חטאת מפני ששחט ברשות. אם אינן ראויין כגון שהיתה נקבה או בן שתים חייב חטאת שהרי אינו ראוי לקרבן פסח. וכן אם שגג ושחטו בשבת שלא לאוכליו או שלא למנוייו או לערלים או לטמאים חייב חטאת. שחטו לאוכליו ושלא לאוכליו למנוייו ושלא למנוייו למולים ולערלים לטמאים ולטהורים פטור. שהרי הפסח כשר וכן כל כיוצא בזה: **יג** השוחט בשבת קרבן צבור שלא לשמו הרי זה חייב חטאת ויקטיר אימורים לערב. וכן אם שחט יתר על חובת היום חייב חטאת על התוספת: **יד** שחט קרבנות יחיד שאין דוחים את השבת בשבת בשגגה חייב חטאת והבשר מותר בהנאה. ואין זורקין את הדם. ואם עבר וזרק דמם לשמן בין בשוגג בין במזיד עלו לבעלים לשם חובה. ויקטיר אימורין לערב והבשר

כסף משנה

ט אומן שבא למול וכו'. שם (דף קל"ג:) אמרינן דכל כי האי גוונא ענוש כרת ומשמע לרבינו דכיון דענוש כרת חייב חטאת. ויש לתמוה על רבינו שכתב ה"ז חייב חטאת שהרי התרו בו שהתראה אינה טעם לחייב חטאת אלא לפטור מחטאת, וי"ל דהכא שאני שלא נתכוון לעבור במזיד ולפי שהיה עולה על הדעת לפוטרו מחטאת מפני שהוא אנוס לכך כתב שמאחר שהתרו בו אינו אנוס וגם אינו מזיד כיון שלא נתכוון לעבור ולא חשיב אלא שוגג ולפיכך חייב חטאת:

י המוציא את הלולב ביום טוב ראשון של חג שחל וכו'. משנה בפרק לולב הגזול (דף מ"א:) בשם ר' יוסי ובפסחים פרק אלו דברים (דף ע"א.) משמע דר' יהושע ס"ל כוותיה ואמר אביי עלה שם בסוכה לא שנו אלא שלא יצא בו אבל יצא בו קודם שהוציא חייב. ופירש"י משום דהשתא אינו טרוד בדבר מצוה וה"ט רבינו המוציא וכו' כדי לצאת בו: וכן השוחט את הפסח וכו'. משנה בפסחים ס"פ אלו דברים (דף ע"א:):

יא שחט את הפסח בשבת שלא לשמו וכו'. משנה וגמרא שם. ומ"ש כמו שביארנו בהלכות פסולי המוקדשין. בפ' ט"ו.

יב שחט זבחים אחרים לשם פסח וכו'. שם במשנה פלוגתא דר"א ורבי יהושע וידוע דהלכה כר' יהושע. ומצאתי כתוב שנשאל ה"ר אברהם בנו של רבינו דבפרק אלו דברים משמע דתלי פלוגתא דר"מ ור"ש בשוחט בשבת זבחים שאינם ראויים בפלוגתייהו דמי שיש לו שני תינוקות למול ורבינו פסק בתינוקות כר"מ ובזבחים כר"ש והשיב אע"ג דלא ס"ל כלישנא דר"ש בתינוקות דמסקנא דגמ' וסוגיא דשמעתא כר"מ וסבור כוותיה בזבחים דדוקיא דמתני' לאו כוותיה אזלא ולא משום דס"ל בענין זבחים כר"ש דאמרינן בגמרא (דף ע"ב:) מאן תנא דשאני ליה בין ראויים לשאינם ראויים ר"ש היא דתניא הזבחים וכו' וליכא מאן דפליג על האי אוקימתא והואיל וסתם לן תנא כר"ש ש"מ לית הלכתא כר"מ בהא ולא מפני כן נסבור כוותיה בתינוקות דהאי כדאיתיה והאי כדאיתיה. ומה שכתב וכן אם שגג ושחטו בשבת שלא לאוכליו וכו' עד שהרי הפסח כשר. משנה שם:

יג השוחט בשבת קרבן צבור שלא לשמו ה"ז וכו'. בתוספתא דפסחים (פרק ה') חטאת ציבור ששחטה בשבת שלא לשמה הרי זה חייב ויקטיר אימורין לערב. ומ"ש אם שחט יתר על חובת וכו'. במשנה פ' אלו דברים (דף ע"ג:) אמר כן שהשוחט לשם אימורי צבור בשבת חייב ואיתיה נמי בתוספתא הנזכרת:

יד שחט קרבנות יחיד שאין דוחין את השבת וכו'. בתוספתא דפסחים פ"ה חטאת היחיד ועולת יחיד ששחטן בשבת לשמן וזרק דמן שלא לשמן חייב שהורצו הבעלים ובפ"ב (דף כ') נחלקו רבא ורבה בר רב הונא בעבר ושחט נדרים ונדבות ביו"ט והיינו קרבן יחיד שאין דוחין שכתב רבינו. ועל מה שכתב רבינו והבשר מותר בהנאה כתב הר"י קורקוס איני יודע מה הנאה היא זו כיון שאינו נאכל מפני שאין הדם נזרק וכתיב ודם זבחיך ישפך והדר והבשר תאכל מה הנאה יכול ליהנות בבשר קדש והרי זבח שנפסל הוא נשרף וזה זבח פסול הוא כי דם ששקעה עליו חמה נפסל הזבח כמבואר בהלכות פסולי המוקדשין:

היו

לחם משנה

שהשוחט לשם פסח אלא בין דבר שיש לו קצבה לאין לו קצבה ועל זה קשה מתינוקות ואנו צריכין לחילוק הגמרא דאע"ג דק"ו דר"א לאו קושיא הוא לר' יהושע כדאמרו שם בגמרא דלדבריו של ר"א שני ר' יהושע והק"ו סברא הוא דזה עוקר וזה טועה מ"מ הקשה עליו ר"א מאימורים היכא דשחט לשם אימורים דחייב והיכא דשחט זבחים הראויים לשם פסח פטור ואין דרך לתרץ זה אלא כשנחלק בין דבר שיש לו קצבה לדבר שאין לו קצבה ועל זה מקשו בגמ' מתינוקות דחילקו בכך וא"כ רבינו היה לחלק גבי תינוקות בין היכא שמל של שבת קודם וכן גבי אימורים בין היכא דשחטינהו קודם ומלשון רבינו אינו נראה כן אלא בכל גוונא פטור גבי תינוקות ומחייב בכל גוונא גבי אימורים. והו קשיא למה הוצרך לומר ומל שניהם בשבת והרב בעל כ"מ הוקשה לו זה ותירץ דלהלוקה דאחד למול בשבת לא הוצרך רבינו לכך דהיה יכול לומר דנתחלף לו ומל של שבת לאחר השבת ושלאחר השבת בשבת וטעותו היה בזה ומ"מ הוא פטור דכששחט של אחר השבת בשבת עדיין היה שבת ראוי לדחות גבי הוהו של שבת אבל בע"ש בשבת לא מצינו לומר דנתחלף לו דאם מל של שבת בע"ש כשבא שבת ושכח ושחט של ע"ש לא היה שבת ראוי לידחות ולכך הוצרך לומר דנתחלף לו דהיה סבור ששניהם בשבת ולכך מלן שניהם בשבת ואין סברא לומר דהיה סבור דשל שבת היה לאחר השבת ולא מל אותו עד לאחר השבת דזה דוחק. ולי נראה דדוחק לומר דהלוקה דמל שניהם בשבת לא נקטיה משום הלוקה דסליק מיניה דהיינו אחד נאחד בשבת אלא משום חלוקה דפסח ביה דהיינו אחד למול בשבת ואחד בערב שבת ונ"ל לומר דרבינו פסק כרשב"א משום דסיפא דמתני' דפסק כ"א כוותיה דנקט תיובתא אליבא דדברי הכל היכא דלא עבד מצוה ודוקא היכא דעבד מצוה פטר ר' יהושע ורבינו פסק כר' יהושע ומ"מ ר' יהושע לא פליג אר"מ דמאי דאמר ר"מ בברייתא דהיכא דמל של שבת קודם השבת דלא נכנס שבת לדחות דודאי חייב דהדבר ר"ש מחמיר טפי מר"מ ובהא ודאי אית ליה דפטור דקך ברייתא דר"מ כ"ע היא ולא פליג ר"ש אלא בברייתא קמייתא דאית ליה דהיכא דלא מל של שבת בע"ש אלא מל של ע"ש בשבת האי פלוגתא אבל מל של אחר שבת בשבת כ"ע מודו דחייב משום דלא עבד מצוה דכיון דרבינו ז"ל פסק כר' יהושע הוצרך לומר משום חליקה דאחד באחד בשבת דמל שניהם בשבת דאי לאו מצוה עבד כשמל של אחר השבת בשבת אלא השמיענו היא שמל שניהם בשבת והא דמל שניהם בשבת משום חלוקה דסליק מיניה נקטיה ולא משום הלוקה קמייתא הפך מדברי הרב בעל כ"מ דלהלוקה קמא שמל של ע"ש בשבת הא איכא מצוה בלאו הכי והשתא ניחא דרבינו פסק כר' יהושע בדמשמע מההלא לגוט אבל מ"מ כל זה דוחק והקושיא שהקשיתי מתינוקות לאימורים עדיין במקומה וצ"ע. והרב בעל קרית ספר כתב דמאי דנקט רבינו ז"ל ומל שניהם בשבת לרבותא נקטיה דהוה אמינא דכיון דלא היה לו למול אלא אחד לבד ומל שניהם דליחייב קמ"ל ע"ש. עוד כתב הרב בעל כ"מ שמאלו לבנו של רבינו ז"ל דסוגיא דאלו דברים מוכחא דתינוקות והאי דזבחים ראויים שוים ורבינו מזכי שטרא לבי תרי ולא ידעתי היכן מוכחא כן דלא מוכחא אלא הא דאימורים ותינוקות כדכתיבנא:

י ונודע לו אח"כ שמשכו הבעלים וכו'. בפסחים פ' אלו דברים משנה שחט ונמצא טריפה בסתר פטור שחטו ונודע שמשכו הבעלים את ידם או שמתו או נטמאו פטור מפני ששחט ברשות ובגמרא הקשו ממשנה זו וברייתא דאיתמר עלה לרב דאמר אמם שניתק לרעיה לא בעי עקירה ותירצו הא מני ר"א והקשו אי ר"א הא חטאת נמי מחייב דהא לית ליה לר"א טועה בדבר מצוה פטור וכו'. וא"כ יש לתמוה על רבינו כיון דהוא פסק לקמן בסוף הפ' גבי מי שהיה לפניו גלי של פסח ונותר דנתכוון לעשות מצוה ולא עשה מצוה דחייב א"כ הא היכא שנודע שמשכו הבעלים הוי נתכוון לעשות מצוה ולא עשה מצוה כלל וא"כ ליחייב, דליכא למימר דטעמא דמתני' דפוטר היכא שנודע שמשכו הבעלים וכו' משום דהוי אנוס דא"כ מאי פריך לר"א דהטועה בדבר מצוה חייב הא שאני הכא דהוי אנוס וכן כתבו שם התוס' והכריחו הדבר מכח קושיא זאת כדכתיבנא גם כתבו דשחט ונמצא טריפה דפטר במתני' משום הך טעמא הוי דטעה בדבר מצוה, וזה נ"כ קשה לרבינו ז"ל דהא לא עשה מצוה כיון שנמצא טריפה ואמאי פטור והתוס' כתבו דכולה מתני' ר"מ דאית ליה טעה בדבר מצוה ולא עשה מצוה פטור אבל לרבינו ז"ל דפסק דחייב כדכתיבנא קשיא. מיהו בההיא דנודע שמשכו הבעלים אפשר לתרץ דעשה מצוה הוא כיון דהקרבן כשר דמאי דאמרינן בברייתא דכי האי גוונא בחול ישרף אוקמוה בגמרא כמ"ד הנשחטים לשם פסח פסולים אבל רבינו אית ליה דכשרים וכדפסק בפט"ו מהל' מעשה הקרבנות וכיון דהקרבן כשר מצוה עבד וכדכתב רש"י ז"ל במתני' בפ' אלו דברים ומה שהקשו בגמרא לר"א הוא משום דאית ליה השוחט לשם פסח פסול והוי טועה בדבר מצוה ולא עשה מצוה אבל לרבינו ניחא אך גבי נמצא טריפה בסתר קשה דלא עבד מצוה כלל גם קשה שם במתני' בפרק אלו דברים על רש"י ז"ל שפירש גבי שמתו או שנטמאו דטעמא דפיטור דמתניתין הוי משום דאנוס הוא דלא משמע בגמרא כן דא"כ לא הוו מקשו כלל לר"א וכדהכריחו שם התוס' ז"ל וצ"ע: אבל אם נמצא בעל מום וכו'. בגמ' אמרו לדברי האומר מקלקל בחבורה פטור מה תיקן ותירצו תיקן בדוקין שבעין ואליבא דר"ע ורבינו אע"ג דבהל' שבת פסק דמקלקל בחבורה פטור דהיינו הוכל אפ"ה צריך לדמו מ"מ כתב כאן דכל בעל מום חייב משום דכשאמרו בגמ' במסקנא גבי הא דהשוחט חטאת בשבת בחוץ לע"ז וכו' דתיקן להוציא מידי אבר מן החי ה"ה בבעל מום נמי דתיקן להכי ולא צריכינן לאוקמא בדוקין שבעין ושמוע הוא:

היו

משנה למלך

יג השוחט בשבת כו'. עיין לעיל פרק ט"ו מהלכות פסולי המוקדשין הלכה י"ט ודוק היטב:

והבשר יאכל ויביא השוחט חטאת על שגגתו: **טו** היו לפניו שתי בהמות של צבור אחת כחושה ואחת שמינה והיתה חובת היום באחת בין חטאת בין עולה ושגג ושחט השתים. אם שחט כחושה בתחלה ואחר כך שחט השמינה פטור מקרבן חטאת ולא עוד אלא שאומרים לו הבא שמינה ושחוט לכתחלה. אבל אם שחט השמינה תחילה ואחר כך הכחושה חייב חטאת על התוספת. נמצאת הראשונה השמינה טריפה בבני מעיים אע"פ שלא ידע שהיא טריפה בעת ששחט הכחושה ולא לזה נתכוון הואיל ונשחטה האחרונה כמצותה הרי זה פטור מחטאת. וכן הפורש מצודה להעלות דגים מן הים בשגגה והעלה תינוק עם הדגים בין ששמע שטבע תינוק בין שלא שמע הואיל והעלה תינוק הרי זה פטור מחטאת אף על פי שלא היתה כוונתו אלא לצוד מפני שהיה שוגג וכן כל כיוצא בזה: **טז** מי שהיה לפניו בלילי הפסח צלי של פסח ונותר מן הקדשים ונתכוין לאכול צלי שהוא מצוה ושגג ואכל הנותר הרי זה חייב חטאת שהרי לא עשה מצוה באכילה זו. וכן כל כיוצא בזה:

פרק שלישי

א מי [א]שהעידו עליו עדים שחטא חטא שחייבין עליו חטאת קבועה ולא התרו בו אלא אמרו ראינוך שעשית מלאכה בשבת או שאכלת חלב והוא אומר אני יודע בודאי שלא עשיתי דבר זה. אינו חייב חטאת הואיל ואם יאמר מזיד הייתי יפטר מן הקרבן כשאמר להן לא אכלתי ולא עשיתי נעשה כאומר לא אכלתי בשגגה אלא בזדון שהוא פטור מן הקרבן ולא הכחיש את העדים: **ב** שתק ולא הפליג את העדים *(אלא) אפילו אמרה לו אשה אכלת חלב או עשית מלאכה בשבת ושתק חייב להביא חטאת. אמר לו עד אחד חלב הוא זה ושתק. וחזר ואכלו בשגגה מביא חטאת. ואם התרו בו לוקה עליו. אע"פ שעיקר העדות בעד אחד: **ג** כבר ביארנו בהלכות פסולי המוקדשין שהמפריש חטאתו על החלב שאכל לא יביאנה על השבת שחלל או על הדם שאכל שנאמר והביא קרבנו שעירת עזים וגו' על חטאתו אשר חטא עד שיהיה קרבנו לשם חטאו לא שיקריבנה מחטא על חטא. ואם הקריב פסלה. יתר על זה אמרו הפריש חטאתו על חלב שאכל אמש לא יביאנה על חלב שאכל היום ואם הביא כפר. ואין צריך לומר שאם הפרישה אביו ומת והיה הבן מחוייב באותו החטא שלא יביאנה הבן על חטאו

א סמ"ג שם: *[ס"א ליתיה]:

כסף משנה

טו היו לפניו שתי בהמות של צבור וכו'. מימרא דרבה במנחות פ' ר' ישמעאל [דף ס"ד]. ומ"ש כתנאי הראשונה השמינה טריפה בבני מעיים וכו'. בעיא שם ואמרינן לאו היינו דרבה ורבא דאתמר שמע שטבע תינוק בים ופירש מצודה להעלות דגים והעלה דגים חייב להעלות דגים והעלה דגים ותינוק רבה אמר פטור ורבא אמר חייב וע"כ רבה לא פטר אלא כיון דשמע אמרינן דעתיה אתינוק אבל לא שמע לא ואיכא דאמרי אמר ליה היינו פלוגתא דרבה ורבא דאתמר לא שמע שטבע תינוק בים ופירש מצודה להעלות דגים והעלה דגים חייב להעלות דגים והעלה תינוק ודגים רבה אמר פטור ורבא אמר חייב רבה אמר פטור זיל בתר מעשיו ורבא אמר חייב זיל בתר מחשבתו ופסק רבינו כלישנא בתרא וכמ"ד פטור וטעמו ביאר הרב המגיד בפרק שני מהלכות שבת:

טז מי שהיה לפניו בלילי הפסח צלי של פסח ונותר וכו'. בפסחים פ' אלו דברים (דף ע"ב) מימרא דר"ל ואיכא עליה דמתני בחד רבי יוחנן מחייב וחד פטר ופסק כלישנא דמחייב ואע"ג דהוא לישנא קמא משום דלא משוי פלוגתא בין ר' יוחנן ור"ל:

פ"ג א מי שהעידו עליו עדים שחטא וכו'. משנה פ"ג דכריתות (דף י"א:) פלוגתא ופסק כחכמים:

ב ומ"ש שתק ולא הכחיש את העדים וכו'. שם בגמרא כר"פ. ומ"ש אפילו אמרה לו אשה וכו'. כן משמע שם. אמר לו עד אחד חלב הוא זה ושתק כו':

ג כבר ביארנו בהל' פסולי המוקדשין. פ' ט"ו. ומ"ש יתר על זה אמרו הפריש חטאתו על חלב שאכל אמש וכו'. משנה בפ"ב דכריתות [דף כ"ז]. ומ"ש ואצ"ל שאם הפרישה אביו ומת וכו'. שם במשנה:

כתב הר"י קורקוס ז"ל שם נתבאר דאפילו כשהיא של מין החטא שהופרשה כדברי רבינו כגון מחלב על חלב ומדם לדם ובודאי דעל חטא אחר אפילו הוא גופיה לא יביאנה וזה פשוט. ומכאן תבין כי מה שאמרו לא יביאנו בנו אחריו אפילו על חטא שחייב בנו וכדברי רבינו שכתב והיה הבן מחוייב באותו החטא והכרח מעצמו מוכרח דאילו על אביו חטאת שמתו בעליה למיתה אזלא גם לאחר מיתה אין כפרה וזה פשוט. גם בתוספתא ברייתא למדו מעצמו אפילו מקלה לקלה ומהחמורה לחמורה לא כיפר וכבר הוזכר ונתבאר בהל' מעילה וגם בהל' פסולי המוקדשין פט"ו. ונראה שמכאן למד רבינו דדוקא בששינה מחלב לדם הוא דלא כיפר הא נמי מחלב האב לחלב בנו או מחלב של אמש לחלב היום של עצמו כיפר ומפיק קרינן ביה קרבנו על חטאתו כיון שהוא על אותו מין ושנאמר שאמרו במשנה לא קאי הסמיך ליה דהיינו אפילו על חלב שאכל אמש וכו' אלא מעיקרא דדינא דלא יביא מחטא על חטא לכך שינה רבינו וכתב לא יביא וכו' אמש וכו' ואח"כ כתב יותר על זה אמרו היינו שהחמירו הכמים שלא לעשות לכתחלה וזהו לשון שאמרו ולכך כתב שאם עשה כיפר, וכן בתוספתא דכריתות פרק אמרו הפריש חטאתו לחלב והביאה על דם ועל דם והביאה על חלב ה"ז מעל ולא כיפר על כרחך מוכח דמחלב לחלב כיפר והייט דאיצטריך קרא למעוטי

לחם משנה

טו היו לפניו שתי בהמות של צבור אחת כחושה וכו'. במנחות בר"פ ר' ישמעאל איתמר שחט שתי חטאות של ציבור ואינו צריך אלא אחת אמר רבה ואי תימא ר' אמי חייב על השניה ופטור על הראשונה ואפי' נתכפר לו בשניה ואפי' נמצאת הראשונה כחושה והקשו והא אמר רבה היו לפניו שתי חטאות אחת שמנה ואחת כחושה שחט שמנה ואח"כ שחט כחושה חייב כחושה ואח"כ שמינה פטור ולא עוד וכו' ותירצו שאני מקמייתא כחושה וכו' ופירש"י ז"ל ואפילו נתכפר בשניה כגון שנשפך דם הראשונה לאחר שחיטת שניה וכו'. ויש לתמוה על רבינו למה לא כתב דין דאפי' אם נתכפר בשניה דהוא חייב דזה נראה שהוא מוסכם שם דאע"ג דאיכא לישנא בתרא גבי נמצאת כחושה בבני מעים דבתר מעשיו אזלינן לא בתר מחשבתו כבר הקשו התוס' ז"ל מהא לקמן דנתכפר בשניה ותירצו דשאני התם דאם יבא אליהו ויאמר דהיא כחושה בבני מעים היה מביא שמנה כלומר ובשעה ששחטה לא היתה ראויה וכן כתבו דלא דמי לטועה בדבר מצוה ושחט מצוה כלומר דכאן לא מקרי טועה בדבר מצוה דכיון דשחט ראשונה תו לא חזי שניה לציבור וכ"ע ידעי הא אלא שהיה סבור שמותר לעשות כן. ואם נאמר דרבינו פליג עם התוס' וסובר דקי"ל לפי המסקנא דבתר מעשיו אזלינן לא קי"ל כי הא דאפילו דנתכפר בשניה דשחיטה שוים ואין נראה לרבינו לחלק ביניהם מ"מ קשה לרבינו אי גרסינן כגירסא דידן רבה אמר פטור זיל בתר מעשיו א"כ קשה דרבה אדרבה דהיכי קאמר לעיל דאפילו נתכפר בראשונה הא זיל בתר מעשיו ואי גרסינן רבא אמר פטור כדגרים הר"מ ז"ל בתשובות פ"ב מהל' שבת ורבה אית ליה חייב ניחא דרבה דאמר לעיל דנתכפר בשניה חייב אית ליה הכא נמי דאזלינן בתר מחשבתו. ומיהו אפילו גרסינן רבה כגירסא דידן ניחא דאפשר דלהיכא דאמרי לא סבר אלא כי תירוצא בתרא דגמ' דהיא רבי אמי אמרה. ובכחושה בבני מעיים נראה דרבינו ז"ל מפרש דלא כפירוש רש"י ז"ל דרש"י ז"ל מפרש דאה"נ נמצאת כחושה ונמצאת שכששחט השניה יפה שחט שחט שמינה. ורבינו ז"ל מפרש שהשמינה ששחט היתה טרפה ומה שאמר כחושה בבני מעים רוצה לומר טרפה בשחר אלא שאין הלשון נוח לפירוש רבינו ז"ל דהיה לו לומר נמצא טרפה בשחר וכדאמרו במשנה דפסחים פרק אלו דברים נמצא טרפה וכדכתב רבינו ז"ל לעיל בפ' זה. ומ"מ לכל הפירושים דינו של רבינו ז"ל אתא ללישנא בתרא אליבא דרבה. ומ"ש רבינו ז"ל והיתה חובת היום בין חטאת בין עולה אע"ג דבגמרא לא אמרו אלא שתי חטאות כבר כתבו התוס' דלאו דוקא ולא נקט חטאת אלא משום דברוב אינו צריך אלא אחת מה שאין כן בעולות דהיכא עולות טובא כמוספין:

פ"ג ג על חלב שאכל אמש לא יביאנה על חלב שאכל היום ואם הביא כפר וכו'. כך היא הגירסא בנוסחאות בספרי רבינו ז"ל. ויש מקצת נוסחאות שכתוב בספריו ואם הביא לא כפר והר"י קורקוס ז"ל אית ליה כנוסחא קמא והכריח הדבר שא"כ למה צריך קרא למעט בפ' בתרא דכריתות דאינו מכפר קרבן של אב לבן השתא קרבן עצמו אינו מכפר מחטא על חטא אפילו שהוא ממין החטא עצמו כגון אכל חלב אמש והפריש אינו מכפר על שאכל היום כ"ש קרבן אביו שאינו מכפר על קרבן עצמו לכך הכריח דהא דלא יקריב קרבן שהפריש על חלב שאכל אמש על חלב שאכל היום מדרבנן הוא וקרא לא איירי אלא מחלב על דם שאינו מאותו המין דחטא עצמו וקרא שנאמר קרבנו על חטאתו דקאמרה מתני' לא קאי על מ"ש אפי' על חלב שאכל אמש וכו'. ולי נראה שאין הכרח שלו מוכרח דא"כ קשה על גופא דברייתא דקאמרה דיכול שיוצא בקרבן אביו מקלה לקלה או במשות שהפריש אביו אפי' קלה על החמורה דלמה לי קרא למעט הכי דבכר מעט לבסוף מקרא דעל חטאתו דאפי' בקרבן עצמו אינו יוצא בכך כ"ש בשל אביו, ודוחק לומר דאיצטריך קרא למעוטי גבי אביו בשיהיה אותו מין החטא כגון חלב על חלב דלא נתמעט גבי דידיה וברייתא דנקט גבי אביו אפילו קלה על החמורה גבי הפרים משום לאו בדוקא נקטיה דלהאי ודאי לא איצטריך קרא אלא עיקר קרא לא אתא אלא בהפריש קרבן אביו על חלב שלא יביאנו הוא ג"כ על חלב דאין זה משמע פשט הברייתא אלא דהולך למעט גבי אביו אע"ג דנתמעט גבי דידיה. לכך נראה לומר דאי לאו דהיה לן תלתא קרבנו למעט גבי אביו כל הני דרשות כדכתב רש"י ז"ל דתלתא קרבנו כתיבי גבי חטאת חד גבי נשיא ותרי גבי יחיד לא הוה ממעטי גבי דידיה מקרא דעל חטאתו כל הני דממעט גבי אביו אבל אחר אשר נתמעטו גבי אביו מהני תלתא קרבנו פירש לנו דכשאמר הכתוב גבי דידיה על חטאתו שיביה לשם חטאתו ממש ונתמעט בהו כל מה שמיעטנו גבי אביו דכיון דכבר נתמעט קרבן אביו מקראי יתירי גלי דעל חטאתו דקאמר דידיה הוי דומה לכך דר"ל לשם חטאתו ממש ועם זה

משנה למלך

פ"ג ב ואם התרו בו לוקה עליו וכו'. דין זה נלמד מהירושלמי דבפ' שני נזירין הביאו רבינו פ"ט מהלכות נזירות הלכה י"ז וכ"כ רבינו בהלכות סנהדרין פי"ז הלכה ו'. ועיין במה שכתב מרן שם שדבריו תמוהים וצ"ע:

יב נסתלק הסברה של מהר"י קורקוס ז"ל. אבל מ"מ נראה עיקר הגירסא בדברי רבינו ז"ל ואם הביא כשר מפ"ד דהל' מעילה ופט"ו מהלכות פסולי המוקדשין דלא הזכיר שם פיסול אלא בחטאת מסופה כגון מהלב על דם. אח"כ מצאתי למהר"ם מפראגי ז"ל שעמד על זה בספרו יעו"ש מ"מ יש ראיה מדבריו לדברי דכיון דגלה גבי אביו ידעינן ליה גבי דידיה:

ז כבר ביארנו בהל' מעשה הקרבנות וכו'. בפ"ג וכבר כתבתי לעיל מזה בפ"ב:

מי

למעוטי מאי לאו משום דבאה גופיה כיפר כיון שהוא על מין אותו חטא דאי באה גופיה לא כיפר קרא בבן למה לי וזה מוכרח עכ"ל:

ד המביא חטאת על שני חטאים וכו' וכן שנים שהביאו חטאת אחת על שני חטאים וכו' עד לשם החטא השני. הכל תוספתא פ"ב דכריתות. כתב הר"י קורקוס ז"ל דין שתי חטאות על שני חטאים פירוש שהפרישם שתים שני אלו על שני חטאים ויכול לפרש אח"כ כאשר ירצה ושפיר קרינן ביה קרבנו על חטאתו כי אין כאן משנה מחטא לחטא. וקשה לי על זה דבשלמא אם שתי החטאות מין אחד שפיר דהוי מדרבנן כמו שנתבאר ומדרבנן יש ברירה אלא אם אחד חלב ואחד דם שהוא מדאורייתא כיון שבתחלת הפרשתם לא פירש וקי"ל דבדאורייתא אין ברירה איך יוכל לפרש אח"כ. ואפשר שכוונת רבינו שיקריב האחד לחטא אחד שהם ואחד לחטא אחר ולא שיפרים כל אחד לשם חטא פלוני. וכ"נ קצת שכתב רבינו זו תשחט לשם חטא האחד והשנייה לשם החטא השני ולשון התוספתא כן הוא זו תשחט לשם מה שהיא וזו תשחט לשם מה שהיא עכ"ל:

ז כבר ביארנו בהלכות מעשה הקרבנות. פ"ג ושם נתבאר:

מי

חטאו כמו שנתבאר שם: **ד** המביא חטאת על שני חטאים תרעה עד שיפול בה מום ותמכר ויביא בדמי חצייה לחטא זה ובדמי חצייה לחטא השני. וכן שנים שהביאו חטאת אחת על שני חטאיהם תרעה עד שיפול בה מום ותמכר ויביא זה חטאתו בדמי חצייה ויביא זה חטאתו בדמי חצייה: **ה** הביא שתי חטאות על חטא אחד יקריב אי זו שירצה והשניה תרעה עד שיפול בה מום ויפלו דמיה לנדבה: **ו** הביא שתי חטאות על שני חטאים זו תשחט לשם חטא האחד והשניה לשם החטא השני: **ז** כבר ביארנו בהלכות מעשה הקרבנות שהמומר לעבודה זרה או לחלל שבתות בפרהסיא אין מקבלין ממנו קרבן כלל. והמומר לעבירה משאר עבירות אין מקבלין ממנו חטאת על אותו החטא. כיצד מומר לאכול חלב שאכל חלב בשגגה והביא חטאתו אין מקבלין ממנו עד שיחזור בתשובה. אפילו היה מומר לאכול חלב לתיאבון ונתחלף לו חלב בשומן ואכלו והביא קרבן אין מקבלין ממנו. שמשאכל בזדון בין להכעיס בין לתיאבון הרי הוא מומר.

היה

משנה למלך

ז כבר ביארנו בהל' מעשה הקרבנות וכו' כיצד מומר לאכול חלב שאכל חלב בשגגה והביא חטאתו אין מקבלין ממנו עד שיחזור בתשובה. והנה דין זה הובא בגמרא בכמה דוכתי בפ"ג דהוריות (דף י"א) ובפ"ק דחולין (דף ה'). אך מ"ש רבינו עד שיחזור בתשובה יש לדקדק אם כוונתו הוא דאף אם השגגה היתה בעודו מומר כיון דעכשיו חזר בתשובה מקבלין ממנו או דלמא דלעולם כל שבשעה שחטא בשגגה היה מומר שוב אין מקבלין ממנו אפילו אם חזר בתשובה אחרי כן ומ"ש עד שיחזור בתשובה הכוונה היא דלאחר שחזר בתשובה אם חטא בשגגה מביא קרבן על חטאתו אבל לעולם אינו מביא קרבן על מה שחטא בעודו מומר. וטעם גדול יש בדבר שהרי רש"י פירש על דברי ר"ש דאמר השב מידיעתו מביא קרבן על שגגתו דגרסינן היושב מידיעתו שאם היה יודע שהוא חלב היה יושב ובדל מעבירה זו כו' משמע דבתר שעת החטא אזלינן וכיון דבאותה שעה שחטא לא היה יושב מידיעתו אף שאח"כ חזר בו פטור. וראיתי לתוס' בפ"ב דשבועות (דף י"ז) עלה דהסיא דבעי רב אשי טימא עצמו במזיד מהו שכתבו נ"ל דבשעה שטימא עצמו לא ידע שהיה במקדש דאי ידע וטימא עצמו במזיד אפילו שכח אח"כ לא מיחייב קרבן דהא לא שב מידיעתו הוא ע"כ. נראה מדבריהם דכל דבשעה שחטא היה מומר שוב אינו מביא קרבן אע"כ אפילו חזר בתשובה דאל"ס מאי דוחקייהו לאוקמה בשלא ידע שהיה במקדש אימא דמיירי בדעבד תשובה אלא ודאי דס"ל דאפילו עבד תשובה לא מהני וכן יש לדקדק מדבריהם ממ"ש שם באותו דף ד"ה אי בתלמיד חכם יע"ש:

שוב ראיתי לתוספות בפ"ק דחולין שכתבו כן בפירוש שהקשו תימה מה צריך קרא למעט לאינו שב מידיעתו ועומד ברשעו הא הוי זבח רשעים והיכי תיסק אדעתין לומר דמביא וי"ל דאיצטריך היכא דחזר בתשובה אחרי כן ובשעה שאכל לא היה שב מידיעתו ע"כ. הרי דס"ל בפירוש דאפילו עביד תשובה אחרי כן לא מהני דאינו מביא קרבן משום דבשעה שאכל לא היה שב מידיעתו. ואח"ם הקשו לר"ש דקאמר אינו שב מידיעתו אינו מביא קרבן איכא למימר דאפילו חזר בתשובה לא מהני אך לת"ק דקאמר מעם הארץ פרט למומר אימא דלא ממעט קרא אלא היכא דבשעת הבאת קרבן הוא מומר הא אם עשה תשובה מקבלין ממנו וכ"ת הכי נמי הא ליתא דהא בגמרא אמרינן מאי בינייהו מ' ואם איתא דלת"ק אם עשה תשובה מקבלין הא טובא איכא בינייהו דהיינו אם עשה תשובה אלא ודאי דלת"ק אפילו עשה תשובה לא מהני. וכ"ת מנא ליה לתלמודא י"ל דהיינו מסברת התוס' עצמם דאי בלא עשה תשובה למה לי קרא דמעם הארץ ת"ל משום דזבח רשעים תועבה. וא"ת א"כ אמאי לא קבעו התוס' קושייתם ותירוצם על דברי ת"ק. וי"ל דלפי מסקנת הגמרא דלת"ק דריש מקרא דמעם הארץ דמומר לאכול חלב דאינו מביא קרבן על הדם ליכא קושיא כלל דלמה לי קרא דמעם הארץ משום דאיצטריך קרא למומר לאכול חלב דאינו מביא קרבן על הדם אע"ג דלא קרינן ביה זבח רשעים דהא אינו רשע לדם ואע"ג דבפרק חלק (דף קי"ב) אמרינן גבי עיר הנדחת דקדשי מזבח ימותו משום דזבח רשעים תועבה שאני התם דהוא מומר לע"ז וקי"ל דמומר לע"ז הוי מומר לכל התורה כולה אבל בשאר עבירות פשיטא דאם הוא מומר לעבירה אחת לא קרינן ביה זבח רשעים תועבה כשמביא קרבן על עבירה אחרת. נמצא לפי מה שכתבנו דלת"ק אפשר דאם עשה תשובה דמביא קרבן ואפילו אם היה מומר באותה עבירה שחטא בה וקרא איצטריך למומר לחלב דהוי מומר לדם ובגמרא צלא אמרו בינייהו אלא דלפי הס"ד דלת"ק נמי מומר לחלב לא הוי מומר לדם ע"כ ת"ק נמי אית ליה דאפילו עשה תשובה לא מהני דאי לא תימא הכי למה לי קרא דמעם הארץ ת"ל דזבח רשעים תועבה אך לפי המסקנא דת"ק אית ליה דמומר לחלב הוי מומר לדם אפשר לומר דלת"ק כל שעשה תשובה מביא קרבן אף על מה שחטא בעודו מומר. וקצת סיוע יש לסברא זו שהרי התוס' בשבועות לא הביאו אלא דרשא דשב מידיעתו ולא הביאו קרא דמעם הארץ שהוא סברת ת"ק והיינו מטעמא דכתיבנא דכיון דקושייתם אינה אלא אם נאמר דאפילו עשה תשובה לא מהני מש"ה הביאו דרשא דר"ש דשב מידיעתו דאליביה יש להכריח דאפילו עשה תשובה לא מהני אך אליבא דת"ק ליכא קושיא כלל דלדידיה כל שעשה תשובה מקבלין ממנו. וכ"ת מנא לן הא אימא דת"ק מודה בדרשא דר"ש דקאמר אינו שב מידיעתו אינו מביא קרבן והיינו במומר לאותו דבר דאינו מביא קרבן על אותו חטא והיינו אפילו עשה תשובה דאם לא עשה ת"ל דזבח רשעים תועבה ואיצטריך קרא דמעם הארץ למעט מומר לחלב דאינו מביא קרבן על הדם ולעולם דמודה ת"ק לר"ש דמומר לחלב אינו מביא קרבן על החלב שאכל בעודו מומר אפילו עשה תשובה מקרא דאשר לא תעשינה אך במומר לחלב ומביא קרבן על הדם איכא למימר דיש חלוק בין עשה תשובה ללא עשה. הא ליתא דודאי ת"ק לא דריש לקרא דר"ש לכך דרשא ופשטא דסוגיא דחולין דאמרינן מאי בינייהו הכי מוכחא מדלא הקשו לת"ק תרי קראי למה לי. ועוד דבפ' כלל גדול אמרינן דר"ל אמר עד שישגוג בלאו וכרת ואמר רבא דטעמיה דר"ל דכתיב אשר לא תעשינה כו' ואמרינן ורבי יוחנן האי קרא דר"ל מאי עביד ליה מיבעי ליה לכדתניא אשר לא תעשינה כו' רש"א השב מידיעתו מביא קרבן כו' משמע דדרשא זו דאשר לא תעשינה במחלוקת היא שנויה בין ת"ק ור"ש ור"ל ס"ל כת"ק ור' יוחנן כר"ש:

ומ"ם עדיין אני נבוך בזה דאפשר דאף תנא קמא מודה דאפילו עשה תשובה לא מהני דקרא דמעם הארץ דממעט המומר לגמרי מעטו אפילו עשה תשובה אלא דהתוס' שם בחולין לא קבעו קושיתם על דברי ת"ק משום דהיה מקום לדחות וכדכתיבנא דאיצטריך קרא למומר לחלב דהוי מומר לדם אך כפי האמת דלר"ש אפילו עשה תשובה לא מהני אפשר לומר דגם ת"ק מודה בזה דלגמרי מיעט הכתוב את המומר אפילו עשה תשובה. ומה שהתוספות בשבועות לא הביאו כי אם דרשא זו דר"ש הוא משום דלר"ש הוא פשוט ומוכרח דאפי' עשה תשובה לא מהני דאי לא ת"ל דזבח רשעים הוא מש"ה הביאו דרשא דר"ש אבל לעולם דלפי האמת אף ת"ק מודה לר"ש דאפילו עשה תשובה לא מהני:

וראיתי לרבינו בפי"א מהלכות אלו הלכה ד' שכתב מי שטמא עצמו במזיד כו' הרי זה ספק כו' ולפיכך אם נעלם ממנו ויצא ולא שהה אינו מביא קרבן ע"כ. ויש לתמוה דמ"ל דאינו שב מידיעתו שהרי טימא עצמו במזיד ואם כן איך מביא קרבן על שגגתו וכמו שהקשו התוס', ולומר דרבינו נמי ס"ל דמיירי בדנעלם ממנו מקדש וכמ"ש התוס' והשמיט הדברים לפי שסמך על מ"ש בפ"ג מהל' מעשה הקרבנות דמומר לדבר אחד אינו מביא קרבן על אותו חטא וזהו דוחק בעיני דהיה לו לפרש ואף שדרכו להעתיק לשון הגמרא מ"מ כל כי האי ה"ל לאודועי. זאת ועוד שראיתי להר"ן בחידושיו שכתב טימא עצמו במזיד מהו וא"ת כיון דטמא עצמו במזיד היכי מיחייב קרבן ואפילו נעלם ממנו לאחר מכן הא לא שב מידיעתו הוא שהרי טמא מקדש במזיד וכ"ת כי קאמר במזיד אטומאה קאמר אבל מקדש נעלם ממנו וא"כ ידע מקדש ונעלמה ממנו טומאה, לא אפשר דא"כ על הטומאה עצמה יש לחייבו שהרי היתה בהעלם מקדש וכל שאפשר לחייבו על טומאה עצמה פשיטא דאינו צריך שהייה וכמו שהוכחנו מהסיא דמס' נזיר. וי"ל אי לרבי ישמעאל דמחייב על העלם מקדש ה"נ אבל הכא אליבא דר"ע בעי לה דאמר אינו חייב על העלם מקדש הלכך על הטומאה בעצמה א"א לחייבו ולהכי מיבעיא ליה אי צריך שהייה ע"כ. והשתא יש לתמוה לרבינו דפסק כר' ישמעאל דחייב על העלם מקדש בעיא זו שהביא במאי מיירי אי בטמא עצמו במזיד וידע שהיה מקדש ושוב נעלמה ממנו הטומאה הרי לא שב מידיעתו ואי מיירי דכשטימא עצמו במזיד לא היה יודע שהיה מקדש הרי מאותה שעה נתחייב בקרבן אפילו בלא שהה וכדמוכח הסיא דנזיר דאמרינן אי דאמר ליה לא תיגזור למה לי שהייה וא"כ פשיטא דחייב בקרבן מיד משום העלם מקדש. אבל ע"כ היה נ"ל לומר דרבינו ס"ל דכל דעשה תשובה מביא קרבן אפילו על מה שחטא בעודו מומר וא"ם אין מקבלין ממנו עד שיחזור בתשובה הם דברים כפשטן דאם עשה תשובה מקבלין ממנו על מה ששגג בעודו מומר ובעיא דטימא עצמו במזיד הוי כפשטה דטימא עצמו במזיד והיה יודע שהיה במקדש ושוב נעלמה ממנו הטומאה או המקדש וחזר בתשובה על מה שטימא עצמו במזיד ומיבעיא להו אי בעי שהייה או לא. ולפ"ז אתיא בעיא זו גם אליבא דר' ישמעאל שהרי על מה שטימא עצמו במזיד פשיטא דאין לחייבו שהרי מזיד היה וכי מיבעיא לן הוא על מה שנעלם ממנו אחרי כן אי בעינן שהייה או לא ואין לפוטרו משום דלא שב מידיעתו דהכא מיירי בדעשה תשובה. וכי תימא אכתי קשה לרבינו מה שהקשו התוס' דאי בלא עשה תשובה ת"ל מזבח רשעים ולמה לי קרא הא לא קשיא שהרי מרן ז"ל כתב בפ"ג מהל' מעשה הקרבנות דרבינו פסק כת"ק וכבר כתבנו לעיל דהכרח התוספות אינו אלא אליבא דר"ש אבל אליבא דת"ק לא ורבינו ס"ל כת"ק ומש"ה ס"ל דאם עשה תשובה מקבלין ממנו. וא"ת ע"כ לא נדדנו לעיל דלת"ק אם עשה תשובה מקבלין ממנו אלא כפי אוקימתא דרב המנונא דאית ליה דלת"ק מומר לחלב הוי מומר לדם וכיון שכן ליכא קושיא אליביה דת"ל דזבח רשעים תועבה דאיצטריך קרא למומר לחלב דהוי מומר לדם אך אליבא דרבא דאית ליה דלת"ק נמי מומר לחלב לא הוי מומר לדם א"כ גם לת"ק קשה דל"ל קרא ת"ל מזבח רשעים וצריכים אנו לחילוק התוספות דאיצטריך קרא לומר דאפילו עשה תשובה לא מהני וא"כ לרבינו דפסק כאוקימתא דרבא קשה דאין יתכן לומר דלת"ק אם עשה תשובה מקבלין ממנו. י"ל כיון דאליבא דרבא ת"ק אית ליה דאפילו מומר לתיאבון הוי מומר א"כ לא קשיא מזבח רשעים דלא מיקרי אלא במומר להכעיס אבל לתיאבון לא וא"כ איצטריך קרא לומר דאפילו מומר לתיאבון אינו מביא קרבן על אותו חטא כל שלא עשה תשובה אבל ודאי אם עשה תשובה מהני. ואף לסברת הרב בעל לח"מ ז"ל שכתב בריש פרק ב' מהלכות אלו דרבינו פסק כר"ש והאליבא דרב המנונא אתי שפיר משום דאיהו ס"ל דלרב המנונא אליבא דכ"ע מומר לתיאבון הוי מומר ולא פליגי ת"ק ור"ש אלא במומר לחלב אי הוי מומר לדם וא"כ כפי זה אפשר לומר דלכ"ע אם עשה תשובה מקבלין ממנו ולא קשיא דת"ל דזבח רשעים הוא דהא איצטריך קרא למומר לתיאבון דאין מקבלין ממנו אע"ג דלא קרינן ביה זבח רשעים וכ"ש אליבא דת"ק דאיצטריך קרא למומר על החלב דהוי מומר על הדם והתוס' בחולין שהקשו ת"ל מזבח רשעים הוא משום דס"ל דלרב המנונא נמי לר"ש מומר לתיאבון לא הוי מומר וכסברת רבא ומש"ה הוקשה להם דת"ל דזבח רשעים תועבה אך כפי סברת הרב בעל לח"מ דס"ל לרבינו דלרב המנונא אליבא דר"ש מומר לתיאבון הוי מומר לא קשיא כלל וכדכתיבנא: הנה לא הואלנו ליישב דעת רבינו ולומר דס"ל דכל שעשה תשובה מקבלין ממנו קרבן על מה ששגג בעודו מומר אך מה שקשה בעיני הוא סוגיית הגמרא דפ"ח דיומא (דף פ') דאמרינן א"ר אלעזר האוכל חלב בזמן הזה צריך שיכתוב לו שיעור שמא יבא ב"ד אחר וירבה בשיעורים מאי ניהו דמחייבי קרבן אכזית קטן ותניא אשר לא תעשינה בשגגה ואשם השב מידיעתו מביא קרבן על שגגתו לא שב מידיעתו אין מביא קרבן על שגגתו אלא כו'. והרים פ"ק דהוריות הקשו לרבי יוחנן דאמר דהורו ב"ד דחלב מותר ונתחלף לו חלב בשומן דחייב מברייתא זו דאשר לא תעשינה דמי שאינו שב מידיעתו אינו מביא קרבן הרי דס"ל לתלמודא דהכל תלוי בשעה מה שחטא בשגגה וכל דבאותה שעה לא היה שב מידיעתו אף דבשעת הבאת הקרבן הוא שב מידיעתו אפ"ה פטור. וא"כ לפי זה פשוט דאפילו עשה תשובה אח"כ לא מהני לחייבו בקרבן ומוכח מסוגיא זו דס"ל לסתמא דתלמודא דאפילו עשה תשובה לא מהני דאי לא תימא הכי לא קשיא כלל לר"א. כן אמת דכפי מה שכתבנו לעיל דמרן אית ליה דרבינו

פסק

פסק כת"ק ואליבא דרבא ניחא דבגמרא לא הקשו לרבי אלעזר אלא מסברת ר"ש דלדידיה ע"כ אית לן למימר דאפילו עשה תשובה לא מהני בין כפי אוקימתא דרב המנונא ובין כפי אוקימתא דרבא שהרי לרבא לכ"ע מומר לחלב אינו מומר לדם ולא פליגי אלא במומר לתיאבון דלת"ק הוי מומר ולר"ש לא הוי מומר ולרב המנונא הוי איפכא דלכ"ע מומר לתיאבון לא הוי מומר ולא פליגי אלא במומר לחלב אי הוי מומר לדם דלת"ק הוי מומר ולר"ש לא הוי מומר וא"כ לר"ש כפי כל האוקימתות קשה דת"ל דזבח רשעים תועבה ועל כרחין אית לן למימר דאיצטריך קרא לעבד תשובה ומש"ה הקשו לר' אלעזר מסברת ר"ש אך לרבינו דפסק כת"ק כפי כל האוקימתות לא קשיא כלל קושית התוס' דהא לרבא איצטריך קרא למומר לתיאבון ולרב המנונא איצטריך קרא למומר לחלב דהוי מומר לדם אך כפי סברת הרב בעל לח"מ דרבינו פסק כר"ש וכרב המנונא קשה מסוגיא הלזו טובא דמוכח מינה דלר"ש אפילו עשה תשובה לא מהני. זאת ועוד מה שכתבנו דלסברת מרן דיש ליישב אינו נוח לי כלל דאם איתא דהא דאם עשה תשובה אי מהני או לא הוא מחלוקת ת"ק ור"ש ואליבא דת"ק אם עשה תשובה מקבלין ממנו אמאי לא תירצו בגמרא ביומא דר' אלעזר ס"ל כת"ק דהלכתא כוותיה ולדידיה כל שעשה תשובה מקבלין ממנו ומש"ה אמר דצריך שיכתוב לו שיעור. סוף דבר הדבר צריך אצלי תלמוד וצריך אני להתלמד ממקום אחר:

ודע דבסוגיא דחולין הביאו בתחלה ברייתא אחרת קתני מכם ולא כולכם להוציא את המומר מן הבהמה להביא בנ"א שדומים לבהמה מכאן אמרו מקבלין קרבנות מפושעי ישראל כדי שיחזרו בהם בתשובה חוץ מן המומר ומנסך את היין ומחלל שבתות בפרהסיא ע"כ. והנה ברייתא זו בעולת נדבה משתעי דהא קרא דמכם ומן הבהמה דמייתי בעולת נדבה מיירי וזה פשוט ומבואר בסוגית הגמרא ובדברי רש"י ואין ספק דהאי מיעט קרא את המומר הוא דוקא בעודו מומר דלא יתכן לומר דבשביל שהמיר דתו לא יקבלו ממנו קרבן לעולם. ולפי זה יש לתמוה דמה הקשו בגמ' והא מהכא נפקא מהתם נפקא מעם הארץ פרט למומר וכו' ותירצו חדא בחטאת וחדא בעולה וצריכי חדא לדורון וחדא בחיוב כא לא כאי זה כראי זה דקרא דמיירי בעולת נדבה לא מיעט אלא בעודו מומר וקרא דמיירי בחטאת מיעט אפילו לאחר שחזר בתשובה וא"כ איך הוה ס"ד דבחד קרא סגי ובשלמא כפי מה שנדדנו לעיל כדעת רבינו דאפי' גבי חטאת כל שעשה תשובה מקבלין ממנו ניחא דהקשו בגמ' דלמה לי קראי לומר דאין מקבלין קרבן בעודו מומר אך כפי סברת התוס' קשה. ואפשר לומר דס"ל לסתמא דתלמודא דכיון דילפינן מקרא דעולת נדבה דבעודו מומר אין מקבלין ממנו קרבן מהתם נמי ילפינן דחטאת אינו מביא אף שחזר בתשובה דכיון דבשעה שחטא היה מומר ובאותה שעה לא היה לו חיוב קרבן דהא אין מקבלין ממנו שוב לא אתי לידי חיוב כלל ודוקא גבי עולת נדבה יש לחלק בין עשה תשובה ללא עשה משום דלא בא לו החיוב בעודו מומר ומש"ה כדין הוא שאם עשה תשובה שיקבלו ממנו אך גבי חטאת שבא על מה שנתחייב בעודו מומר כיון דבשעה שחטא לא היו מקבלין ממנו שוב אין מקבלין ממנו ומש"ה הוצרכו בגמ' לומר דאיצטריכו תרי קראי חד לדורון וחד לחיוב וכדאיתא התם. אך אכתי קשה כיון דקרא דעולת נדבה לא מיירי אלא בעודו מומר למה לי קרא תיפוק ליה דזבח רשעים תועבה וכמו שהקשו התוס' עלה דברייתא דחטאת וכי תימא דזבח רשעים לא שייך אלא גבי חטאת שמביא קרבן לכפרה על מה שחטא והוא עדיין עומד ברשעו אבל גבי עולה לא שייך, הא ליתא שהרי מדברי רש"י בכריתות הגמרא מוכח דיותר שייך לומר זבח רשעים גבי עולה שהוא דורון מגבי חטאת, והוא דבפרק חלק (דף ק"ב) קאמר ר' יוחנן דטעמא דאמרי' דקדשי מזבח ימותו הוא משום דזבח רשעים תועבה והתם בכל קדשי מזבח מיירי כגון שלמים ועולות שהם דורון וכחטאת פשיטא דלא מיירי דת"ל דהוי חטאת שמתו בעליה דלמיתה אזלא הרי דאפילו עולות ושלמים ממעטינן להו משום זבח רשעים וכי תימא דקרא איצטריך לומר דמומר לנסך יין או מחלל שבת דהוי מומר נכי כתיבה דאי מקרא דזבח רשעים לא שמעינן אלא במומר לכל התורה ומה שהקשו התוספות גבי ברייתא דחטאת ה"א משום דכיון דמביא קרבן על חטא שהוא מומר בו קרינן ביה זבח רשעים אף שאינו מומר לכל התורה אך גבי עולה לא מימעיט מקרא דזבח רשעים אלא מומר לכל התורה אבל מנסך יין או מחלל שבת לא שמעינן לה ומש"ה איצטריך קרא דמכם למעוטינהו, והא דבפ' חלק ממעטינן מקרא דזבח רשעים שאני התם דהוי עבודה זרה ובזה פשיטא לן דהוי מומר לכל התורה כולה ומש"ה ממעטינן לקרבנותיו מקרא דזבח רשעים אך מחלל שבת לא מימעיט מזבח רשעים. ובזה ניחא מאי דקשה בגופא דברייתא דמנא לן למעט מומר לע"ז או לחלל שבת מקרא דמכם אימא דקרא דמכם לא מיעט אלא מומר לכל התורה וקרא דמן הבהמה רבה מומר לדבר אחד ואפי' מומר לע"ז או לחלל שבת, ומיהו לזה היה אפשר לומר דאין הכי נמי דמקרא דמכם לא למדנו אלא דמומר לכל התורה דאין מקבלין ממנו קרבן ומאי דרבינן מומר לע"ז הוא מסברא דקי"ל בעלמא דמומר לע"ז או לחלל שבת הוי מומר לכל התורה וכיון דממעטינן מקרא דמומר לכל התורה אין מקבלין ממנו קרבן ה"ה למומר לע"ז או לחלל שבת דאין מקבלין ממנו קרבן משום דהוי מומר לכל התורה. אך במה שכתבנו ניחא טפי דתנא דברייתא אשכח תרי קראי חד ממעט וחד מרבה ולומר דקרא דממעט מיירי במומר לכל התורה לא ניחא ליה דת"ל מזבח רשעים ולומר דקרא דממעט מומר לדבר אחד גם זה לא יתכן דא"כ מן הבהמה מה רבה. אשר על כן ס"ל לתנא דברייתא דמכם מיעט מומר לדבר אחד כגון לע"ז או לחלל שבת דהמירי דהוי כמומר לכל התורה וקרא דמן הבהמה רבה שאר פושעי ישראל: אך עדיין לא נתקררה דעתי בכל זה דהא הרואה סוגית הגמרא יראה דמקרא דמכם ממעטינן מומר לע"ז ובפ' חלק ממעט ליה מזבח רשעים וא"כ קשה דלמאי איצטריך מכם למעט מומר לע"ז דת"ל מקרא דזבח רשעים ודוחק לומר דאחר שלמדנו מקרא דמומר לע"ז הוי מומר לכל התורה א"כ שפיר מימעיט מזבח רשעים דמה לי מומר לכל התורה מה לי מומר לע"ז כולם שוים לרעה וקרינן בהו זבח רשעים תועבה. ודע שמה שכתבתי לעיל דמומר לכל התורה דהוא למומר לדבר אחד ומביא קרבן על אותו חטא אף שקיימתיו מסברא שוב ראיתי הדבר מפורש בחידושי הרשב"א לחולין וז"ל קשיא לי אמאי לא אוקמה במומר לדבר אחד ואשמעינן שאין מקבלין ממנו לאותו דבר שהרי לכ"ע משמע דמומר לאכול חלב אין מקבלין ממנו קרבן על החלב ורישא דמומר לכל התורה כולה ומציעתא במומר לנבילות שמביא קרבן על הדם וסיפא במומר לאכול חלב שאין מקבלין ממנו קרבן על החלב ויש לומר דא"כ הייתו רישא דמאחר דגלי לן קרא דמומר לכל התורה כולה אין מקבלין ממנו קרבן לאחת מן העבירות פשיטא דלאותה מגוס שהוא מומר לה שאין מקבלין ממנו עליה ע"כ. הרי לך הדבר מפורש ככל אשר כתבנו: ודע שקושיית הרשב"א הלזו לא יכולתי להולמה שכתב דאימא דמיירי במומר לדבר אחד שאין מקבלין ממנו לאותו דבר כו' דהא חלוקות אלו לא שייכי אלא גבי קרבן חטאת דבא על חטא אך בעולה לא שייכי חלוקות אלו וברייתא זו בעולה מיירי דהא קראי דעולה קא דריש וכדאיתא בגמרא ואולי כמין הרב על אותה סוגיא דפרק ג' דיומא דף ל"ו דמוכח מינה דעולה נמי באה על הכא וכ"כ רבינו בסוף פ"ג מהלכות מעשה הקרבנות והלב ודם לאו דוקא אלא לדוגמא בעלמא נקטינהו וצ"ע: ודע שמדברי התוס' דשבועות שכתבנו לעיל מוכח מדבריהם דהא דאמרינן דמומר לעבירה אחת דאינו מביא קרבן על אותו חטא בפעם אחת שעשה אותה עבירה במזיד נקרא מומר לאותה עבירה ומש"ה הוקשה אלינו דאיך יתיישב לרבינו אותה בעיא דטימא עצמו במזיד ונדדנו כמה נדדים ליישבה. שוב ראיתי שרבינו חולק בזה וס"ל דלא מיקרי מומר לאותה עבירה בפעם אחת שהרי בהל' מעשה הקרבנות כתב היה מומר לעבירה והוא מפורסם וידוע לעשותה והורגל בה בין להכעיס בין לתיאבון אין מקבלין ממנו קרבן לאותה עבירה ע"כ. והנה הנך רואה כמה תנאים התנה כדי שיקרא מומר לאותה עבירה ולפי זה לא קשיא כלל מההיא דאיבעיא לן טימא עצמו במזיד מהו דלעולם דאתיא כפשטה ואפ"ה מביא אח"כ קרבן על מה שנעלם ממנו דבשביל מה שטימא עצמו במזיד פעם אחת לא מיקרי מומר לאותה עבירה ושפיר קרינן ביה שב מידיעתו. וכ"ש ע"כ לא קאמר רבינו אלא אליבא דת"ק דלא דריש דרשא דאינו שב מידיעתו אינו מביא קרבן על שגגתו אלא דדריש מכם להוציא את המומר משום הכי ס"ל דמומר

לא מיקרי בשביל שעשה דבר עבירה פעם אחת אבל אליבא דר"ש כיון שאכל חלב פעם אחת במזיד שוב אינו מביא קרבן על אותו חטא משום דלא קרינן ביה שב מידיעתו. ובזה ניחא דלא הביאו התוספות כשהקשו עלה דטימא עצמו במזיד אלא דרשא דר"ש דשב מידיעתו כו'. אך כד מעיינין שפיר נראה דהא ליתא דא"כ מה הקשו בגמרא בחולין ובהוריות מאי בינייהו הא טובא איכא בינייהו דלת"ק בעינן שיורגל באותה עבירה ולר"ש בפעם אחת שעבר עבירה במזיד לא קרינן ביה שב מידיעתו אלא ודאי דאין חילוק בזה בין ת"ק לר"ש: ודע שזה שכתבנו לדעת רבינו דמומר לא מיקרי אלא מי שהורגל לעשות אותה עבירה, מלבד מה שכתב כאן עוד ראיתי שכתב כן בפירוש בפ"ד מהל' שחיטה הלכה י"ד וז"ל ישראל מומר לעבירה כו' וצריך ישראל כשר לבדוק לו הסכין כו' מי שהוא פסול לעדות בעבירה מן העבירות של תורה הרי זה שוחט בינו לבין עצמו ע"כ. וכתב שם מרן הכרת רבינו היא דע"כ לא קאמר רבא הסיא דבודק סכין ונותן לו אלא בישראל מומר שפירוש מומר הוא שהוא מועד לעבור על המצוה הסיא ופרק עולה מעל צוארו אבל מי שהוא פסול לעדות בשביל שפעם אחת עבר על אחת מהמצות ה"ז זה שוחט לעצמו ובודק לעצמו ע"כ. הרי לך מבואר דמומר לא הוי בשביל שעבר פעם אחת עבירה אחת: ודע שמדברי רבינו נראה דדוקא במומר לעבירה אחת דאמרינן שאינו מביא קרבן על אותו חטא בזה הוא שהתנה דבעינן שיהיה מורגל בעבירה זו ואך במחלל שבת או עובד ע"ז דקי"ל דהוי מומר לכל התורה ואין מקבלין ממנו שום קרבן בזה ס"ל לרבינו דבפעם אחת שחלל שבת או שעבד ע"ז נעשה מומר לכל התורה כולה אך מדברי מרן שכתב בהל' שחיטה דפירוש מומר הוא שהוא מועד לעבור על המצוה הסיא כו' נראה דגם בע"ז ובחילול שבת לא מיקרי מומר לכל התורה אלא במועד לעבור על המצוה הסיא. ולפי זה מ"ש שם רבינו מי שהוא פסול לעדות בעבירה מן העבירות של תורה הוא כולל כל העבירות אפילו עבד ע"ז או חלל שבת דכל שאינו מועד לזה פסול לעדות מיקרי ושחיטתו כשרה ואין הפרש בין ע"ז ושבת לשאר עבירות אלא במומר דהיינו מועד לכך דבע"ז ובשבת שחיטתו נבלה משום דהוי מומר לכל התורה כולה אבל במומר לאחת משאר עבירות כל שישראל בודק את הסכין שחיטתו כשרה אבל בפסול בלבד כלומר שלא הורגל לכך אין הפרש ביניהם אלא אף בע"ז ושבת שחיטתו כשרה אף שלא בדקו לו הסכין ואף אם נסתך לומר דמ"ש רבינו מי שהוא פסול כו' דלא מיירי בע"ז ושבת מ"מ מ"ש דמומר לע"ז או לשבת דהרי הוא כעכו"ם ושחיטתו נבילה לא מיירי אלא במי שהוא מועד לכך דהא פירוש מומר אינו אלא מועד לאותה עבירה אלא דאפשר דמי שהוא פסול לעדות בהיותו שעבד ע"ז או שחלל שבת נהי דאין שחיטתו נבילה כשחיטת עכו"ם מ"מ בעינן שישראל יבדוק לו סכין ויתן לו דומיא דמומר לשאר עבירות. ולפ"ז יש חילוק בין ע"ז ושבת לשאר עבירות בין שיהיה מומר בין שיהיה פסול, אך לכל הפירושים מאי דאמרינן דמומר לע"ז או לשבת דהוי מומר לכל התורה כולה הוא דוקא במומר שפירושו מועד לכך ולפ"ז לא ידעתי כוונת רבינו בהל' מעשה הקרבנות למה במומר לעבירה אחת הוצרך לפרש דבעינן שיהיה מורגל ולא הספיק לו כמ"ש מומר ואילו גבי מומר לע"ז או לחלל שבת סתם הדברים ולא פירש דבעינן שיהיה מורגל בכך:

ודע שזה שכתבנו דמאי דאמרינן דמומר לע"ז או לחלל שבת דהוי מומר לכל התורה שהוא דוקא במי שהורגל בכך הוא מחלוקת קדום בין אבות העולם. והנה התוספות בפ"ק דחולין דף י"ד עלה דהסיא דאמרינן השוחט בשבת וביוה"כ שחיטתו כשרה הקשו דאיך שחיטתו כשרה והא מומר לחלל שבתות הוא ואסור לאכול משחיטתו. וי"ל דהתם בפרהסיא והכא בצינעא ועי"ל דמשום פעם אחת לא חשיב מומר ע"כ. הרי דס"ל דבשביל פעם אחת שחלל שבת לא הוי מומר אף שחלל בפרהסיא והוא הדין בע"ז דבשביל פעם אחת לא הוי מומר לכל התורה כולה דהא התוספות הכריחו חילוק זה מההיא דשוחט את הבהמה לזרוק דמה לע"ז דאמר ר"ל דשחיטתו מותרת ואע"ג דזה מיקרי עובד ע"ז ונגמרה בר קטלא. ואם איתא דבפעם אחת מיקרי מומר לכל התורה איך שחיטתו מותרת ס"ל דשחיטת עובד ע"ז פסולה אלא ודאי דמשום פעם אחת לא מיקרי מומר, ואין לומר דשאני התם דבאותה השחיטה שהוא נעשה מומר מש"ה הוא דאמרינן דשחיטתו כשרה כגון השוחט בשבת או השוחט לזרוק דמה לע"ז דקודם שחיטה לא חלל שבת ולא עבד ע"ז והשחיטה עם חילול שבת ועבודת ע"ז באים כאחד ומש"ה שחיטתן כשרה אבל לעולם דאם שחטו בשבת או שהשטו לזרוק לע"ז אם שחטו עוד שחיטתן פסולה אף שלא חללו שבת ולא עבדו ע"ז כי אם פעם אחת מ"מ מיקרי מומר לכל התורה. הא ליתא שהרי התוס' הכריחו עוד ההרס מההיא דאוקימנא בסוף פ"ב דחולין למתני' דשנים אוחזין בסכין ושוחטין אחד לשם אחד מכל אלו ואחד לשם דבר כשר דשחיטתו פסולה בישראל מומר והשתא כיון דמומר הוא בלא שום אחד מכל אלו ת"ל דפסול אבל אי בחדא זימנא לא איתסר שחיטתו ניחא ע"כ. הרי הדבר מבואר דס"ל דמי שחלל שבת או עבד ע"ז פעם אחת דלא חשיב מומר לכל התורה כולה ובפרק הדר דף ס"ט כתבו דמאי דאמרינן דמומר לחלל שבת דהוי מומר לכל התורה אינו אלא באדם הרגיל לחלל שבתות ואינו נזהר בכך ודברי התוס' הללו הם יותר כוללים ממ"ש בחולין ואפשר דאפילו בפעם אחת או שתים לא הוי מומר לכל התורה. ומתשובת הרשב"א שהביא מרן בטור י"ד סימן קי"ט נראה דס"ל דבעינן שיוחזק ג' פעמים בחלול שבת ואז עושה יין נסך משום דהוי מומר לכל התורה אבל בפעם אחת או שתים אינו עושה יין נסך אך מדברי רש"י בפרק הדר נראה דס"ל דבפעם אחת שחלל שבת חשיב כמומר לכל התורה. וכבר הביא מחלוקת זה מרן בטור א"ח ריש סימן שפ"ה יע"ש. והר"ן בריש חולין עלה דמתניתין דהשוחט בשבת כתב ודוקא בשוגג או אפילו במזיד בשחטו בצינעא דאילו בפרהסיא ובמזיד הא קי"ל דמומר לחלל שבת בפרהסיא שחיטתו פסולה. אבל התוס' כתבו דאפילו במזיד ובפרהסיא שחיטתו כשרה שאינו נעשה מומר אלא משחיטה ראשונה ואילך ע"כ. והנה הפירוש הראשון הוא כפי סברת רש"י דאית ליה דבפעם אחת נמי נעשה בו מומר ועיין בחידושי הרשב"א עלה דמתני' דהשוחט בשבת. וראיתי בהג"א בריש חולין וז"ל פעמים ושלש אסור לאכול משחיטתו דס"ל כמו עכו"ם מיהו אותה שחיטה שנעשה בה מומר אינה אסורה ומיהו שישחוט אחרי כן אין ראיה ברורה להתיר אע"ג שלא עבד ע"ז אלא פעם אחת ע"כ. ונראה דהגה"ה זו קאי עלה דמומר לע"ז או לחלל שבת דהוי מומר לכל התורה ונקט בתחלה הדינים המוסכמים והוא שכתב דאם חלל שבת או עבד ע"ז פעמים ושלש פשיטא לן דאסור לאכול משחיטתו והיינו כדברי התוספות דפרק הדר דלא הוי מומר אלא ברגיל בכך וס"ל דהלכתא הויא הוקס וכמ"ש בשם הרשב"א ז"ל וכן נמי אותה שחיטה שנעשה בה מומר פשיטא לן דאינה אסורה כלומר דאף אם נאמר דהלכתא כרש"י דבפעם אחת נמי נעשה מומר מ"מ אותה השחיטה שנעשה בה מומר לכ"ע כשרה ובזה ניחא מתני' דהשוחט בשבת דקתני שחיטתו כשרה וניחא נמי ההיא דהשוחט לזרוק דמה לע"ז דקאמר ר"ל דשחיטתו מותרת וכבר לעיל נדדנו לד זה אך מאי דמספקא לן הוא מה שישחוט אחרי כן דאין בידינו ראיה ברורה להתיר דאפשר דהלכתא כרש"י דבפעם אחת נמי נעשה מומר או הלכתא כתוספות דעירובין דבעינן שיהיה רגיל בכך, ועיין בהג"א עלה דמתניתין דהשוחט בשבת יע"ש: ודע שכפי מה שרצינו לדקדק מדברי רבינו דהל' מעשה הקרבנות נמצא דהסברת רבינו והתוס' הם סברות הפוכות דלדעת התוספות הא דאמרינן דמומר לחלל שבת או לעבוד ע"ז דהוי מומר לכל התורה בפעם אחת פשיטא דלא הוי מומר אפי' בפעם אחת נמי מדברי התוספות דעירובין נראה דס"ל דלא הוי מומר אלא ברגיל בכך אך במומר לדבר אחד דחשבינן ליה כמומר לאותו דבר כגון מומר לחלב דאינו מביא קרבן על החלב בכך סלקא בפעם אחת לבד שאכל חלב במזיד נעשה מומר לחלב ואינו מביא קרבן על החלב וכמו שהוכחנו לעיל מדבריהם ממה שכתבו בשבועות ובהרסה הלזו היא הכרח שמתיישב על הלב דודאי יש לחלק בין בהוא מומר לדבר אחד ואנו רוצים לעשותו מומר לדבר אחר דאז בעינן שיהיה רגיל ומועד לכך אבל לעשותו מומר לאותו דבר שנחשד בו בפעם אחת שנחשד בו סגי. ומרן ז"ל בטור י"ד סימן ב' כתב דאף לדעת רבינו דמחלק בין מומר לפסול לענין שחיטה הוא דוקא בעבירה אחרת אבל באותו דבר עצמו כגון שהוא פסול מחמת שאכל נבילה אע"פ שאינו מועד לכך כיון דחשוד הוא לאותו דבר צריך לבדוק לו סכין ע"כ. ועלינו ג"כ דמומר לחלל שבת דהוי מומר לכל

התורה

התורה בעינן שיחלל שבת בפרהסיא וזה תמהה אבל הפוסקים וכדאיתא בפרק סדר (דף ס"ט) אך לאותו דבר שנחשד בו אף שעבר בצינעא הוי מומר לאותו דבר, הרי דיותר בקל נעשה מומר לאותו דבר שנחשד בו ממה שיעשה מומר לעבירה אחרת שלא נחשד בה. אך סברת רבינו לפי מה שכתב בהל' מעשה הקרבנות היא כהפך דמומר לחלב אינו מומר לחלב כי אם הרגיל ומועד לחלב אך כמומר לע"ז או לחלל שבת בפעם אחת שחלל שבת או שעבד ע"ז נעשה מומר לכל התורה. והנה מלבד הדין שכתב דמומר לחלב אינו מומר לחלב כי אם ברגיל מ"מ עצמו הוא קשה בעיני דלאותו דבר שנחשד בו לא בעינן רגיל וכמו שכתבנו לעיל בשם מרן מה שנראה מדבריו דגבי ע"ז ושבת לא בעינן רגיל הוא דבר מתמיה בעיני דמלבד שדבריו בהל' שחיטה נראים הפך מזה וכמ"ש לעיל הדבר מ"מ עצמו הוא תמיה שנאמר שיותר בקל נעשה מומר לכל התורה ממה שנעשה מומר לאותו דבר והדבר צריך אלי תלמוד. ועיין במוהריק"ו שורש ק"ה שהאריך הרבה בפרטי דינים הללו שכתבנו דמי שחלל שבת או עבד ע"ז אם נעשה מומר בפעם אחת ע"ש:

ודע דכמה שכתבנו לעיל דלדעת התוספות הא דאמרינן דעובד ע"ז או מחלל שבת דהוי מומר לכל התורה דהוא דוקא במועד לכך, נראה דדוקא לשאר דברים כגון גבי עירוב ושחיטה הוא דאמרינן דבעינן שיהיה מועד לכך אבל לענין קרבן כל שעבד ע"ז אפילו פעם אחת או שחלל שבת אינו מביא קרבן על שגגתו דהא בפרק חלק גבי עיר הנדחת אמרינן דקדשי מזבח ימותו משום זבח רשעים ור"ל לא פליג אלא בדמים אבל בקרבן גופיה מודה דאינו קרב משום זבח רשעים ומסתמא לא מיירי בהורגל לעבוד ע"ז אלמא דאפילו בפעם אחת אמרינן גבי קרבן זבח רשעים. אך קשה מסוגיא דפ"ק דחולין דהקשו לרב ענן דקאמר דמומר לע"ז אינו מומר לכל התורה מברייתא דמיעט גבי קרבן מומר לנסך יין אלמא מומר לע"ז הוי מומר לכל התורה כולה ואסיקו לרב ענן בתיובתא ולפי מה שכתבנו מאי קושיא הא ע"כ יש לחלק בין שחיטה לקרבן ורב ענן בשחיטה קאי. והסבור הייתי לומר דדוקא גבי עיר הנדחת שייך לומר זבח רשעים אף שלא עבדו אלא פעם אחת משום דכיון שהודחו רובה הוי דבר של פרסום גדול ומש"ה קרינן בהו זבח רשעים. ותבלין יש לזה שלא מצאתי בשום מקום שיאמרו דמי שנהרג על שעבד ע"ז דקדשיו ימותו משום זבח רשעים (א"ה עיין לקמן ד"ה ודע דהא דאין מקבלין קרבן מן המומר כו' יע"ש) אלא ודאי דמשום פעם אחת שעבד ע"ז לא קרינן ביה זבח רשעים ושאני עיר הנדחת שהודחו רוב העיר. אך דוחק גדול הוא בעיני לחלק בין יחיד לרבים לענין זה: עוד עלה בדעתי לומר דקושית הגמרא דפ"ק דחולין היא במדרגות וה"ק אי אמרת בשלמא דמומר לע"ז הוי מומר לכל התורה הייני דגבי קרבן נקטינן חד דרגא ואמרינן דאפילו מי שאינו מומר אלא שעבד פעם אחת ע"ז אין מקבלין קרבן ממנו אלא אי אמרת דמומר לע"ז אפילו ברגיל אינו מומר לכל התורה אמאי גבי קרבן אין מקבלין ממנו וגם זה הוא דוחק בעיני וכמו שיראה הרואה בסוגית הגמרא. אשר ע"כ נ"ל דודאי ברייתא דמכם דמיעט מומר לע"ז לא מיירי אלא ברגיל בכך דאז הוא דהוי מומר לכל התורה כולה. אך כמי שאינו רגיל אלא שפעם אחת עבד ע"ז לא מימעיט מקרא דמכם דהא קרא לא מיעט אלא מומר לכל התורה וכל שלא הורגל בכך לא הוי מומר לכל התורה אך נהי דלא מימעיט מקרא דמכם מ"מ אין מקבלין ממנו משום זבח רשעים וכ"ת מנ"מ דלא מימעיט מקרא דמכם כיון דסוף סוף הוי זבח רשעים הא ל"ק דהא חילוק גדול יש ביניהם דהיינו היכא דעבד תשובה בשעת הבאת קרבן ובשעת חיוב קרבן עבד ע"ז דאי משום זבח רשעים כל שעשה תשובה מקבלין ממנו אף שבשעת החיוב לא היו מקבלין ממנו משום דהיה זבח רשעים אך כל שבשעת החטא היה מורגל לעבוד ע"ז דמימעיט מקרא דמכם אף שעשה תשובה אין מקבלין ממנו דהרי בהותה שעה היה מומר לכל התורה ואע"ג דהאי קרא מיירי בעולת נדבה ולא במביא קרבן על חטא מ"מ שמעינן מיניה דכיון דקרא מעטו משום דהוי מומר לכל התורה א"כ כל שבשעת חיוב הקרבן היה מומר לכל התורה שוב אינו מביא קרבן על אותו חטא. ובזה ניחא מה שדקדקנו לעיל (דף י"ג) (א"ה תמצאנו לקמן) על מ"ש התוספות בפ"ק דקדושין עלה דמימרא דר"י דאכל חלב דנדחה כשנעשה מומר משום זבח רשעים וכ"כ מדבריהם בפרק נגמר הדין וכמו שהארכנו בזה שם דלמה להו לתוספות טעמא דזבח רשעים ת"ל מקרא דמעם הארץ ונכנסו שם בכמה דוחקים ליישב כל זה. אך כפי מה שכתבנו ניחא דהתוס' אזלי לשיטתם דבפעם אחת שעבד ע"ז לא הוי מומר לכל התורה ולא מימעיט מקרא דמעם הארץ ור' יוחנן סתמא קאמר והמיר דהיינו אפילו שלא עבד ע"ז אלא פעם אחת ומש"ה הוצרכו לטעמא דזבח רשעים. וכן גבי עיר הנדחת אין למעט אלא מטעם זבח רשעים והדכתיבנא ורש"י דקאמר במילתיה דר"י דנדחה הקרבן משום דכתיב מעם הארץ פרט למומר וכ"כ גבי עיר הנדחת בפרק נגמר הדין לטעמיה אזיל דאית ליה דאפילו בפעם אחת שעבד ע"ז נעשה מומר לכל התורה ומש"ה לא איצטריך לטעמא דזבח רשעים והיא דפרק חלק דממעט קדשי עיר הנדחת משום זבח רשעים כבר עמדו על כל זה שם ויישבו כל הסוגיא לדעת רש"י יע"ש. ובזה א"ש דברי רבינו דפרק ג' מהל' מעשה הקרבנות דגבי מומר לאותה עבירה התנה שהוא מפורסם וידוע לעשותה והורגל בה וגבי מומר לע"א או לחלל שבת לא התנה כל התנאים הללו משום דגבי מומר לע"ז אף שאינו מורגל בכך מ"מ אין מקבלין ממנו משום דהוי זבח רשעים ומש"ה סתם וכתב דמומר לע"ז או לחלל שבת אין מקבלין ממנו אך כמומר לאותה עבירה התנה בזה תנאים אבל לעולם דגם רבינו מודה לסברת התוס' דלא הוי מומר לכל התורה כי אם במועד לחלל שבת או לעבוד ע"ז אבל בפעם אחת לא וכמו שדקדקנו לעיל מדבריו דבהלכות שחיטה ולפ"ז ליכא פלוגתא בין סברת רבינו לסברת התוספות בענין מומר לע"ז או לחלל שבת דאליבא דכולהו לא הוי מומר לכל התורה בפעם אחת אך לענין קרבן בפעם אחת נמי אין מקבלין ממנו ולא פליגי אלא במומר לאותה עבירה וכמ"ש לעיל ואליבא דרש"י בפעם אחת שעבד ע"ז או שחלל שבת בפרהסיא הוי מומר לכל התורה כולה וכמ"ש בפרק סדר דף ס"ט יע"ש:

ודע דכפי מה שכתבנו דבפעם אחת לא הוי מומר אלא שאעפ"כ אין מקבלין ממנו משום זבח רשעים הייתי סבור לחלק ולומר דדוקא גבי ע"ז איתא להאי טעמא דזבח רשעים אך במחלל שבת אף דברגיל חשיב כמומר לכל התורה דומיא דעובד ע"ז מ"מ כאינו רגיל אפשר דיש לחלק ביניהם משום דלא שייך זבח רשעים כי אם בע"ז וכבר לדדנו לד זה לעיל. אך כפי מה שרצינו לדקדק מדברי רבינו דהל' מעשה הקרבנות נראה דיש להוכיח דאפי' מי שחלל שבת פעם אחת קרינן ביה זבח רשעים דאי לא תימא הכי אכתי תיקשי דאמאי גבי מחלל שבת לא התנה כל התנאים שהתנה גבי מומר לאותה עבירה אלא ודאי דס"ל דאף שחלל שבת פעם אחת אין מקבלין ממנו משום דהוי זבח רשעים: ודע דכפי מ"ש דמאי דנקטו התוספות במילתיה דר"י טעמא דזבח רשעים הוא משום דמיירי אפי' בשלא עבד ע"ז כי אם פעם אחת ומש"ה איצטריכו לטעמא דזבח רשעים וכן כתבנו לעיל דהיכא דעשה תשובה מקבלין ממנו אף חטא שחטא כשעבד ע"ז דאז לא היו מקבלין ממנו משום זבח רשעים אם כן דין זה דר"י הוה מצי למנקטיה כמי שהמיר ואח"כ אכל חלב והפריש קרבן וחזר בו דמטעמא דדחייה אינו קרב אלא דרבותא אתא לאשמועינן דאפילו שחטא בעודו כשר אפ"ה כל שהפריש בעודו מומר נדחה אי נמי כמ"ש התוס' בפ"ק דקדושין ובפ' נגמר הדין דאורחא דמלתא נקט דאין דרך מומר להפריש קרבן ועוד דבעי למימר המיר דומיא דנשתטה וכמ"ש התוספות שם יע"ש, ואע"ג דמדברי התוספות משמע דלא הוקשה להם אלא דאמאי נקט דההפרשה היתה בעודו כשר דהוי נראה ונדחה ולא נקט דההפרשה היתה בעודו מומר דהוי דחוי מעיקרו אבל על אכילת החלב דהיתה בעודו כשר לא הוקשה להם דאמאי לא נקט ר"י מלתיה כשאכילת החלב היתה לאחר ההפרשה. ולפי מ"ש הוי מצי למנקט דין זה דדחיה אף כשאכילת החלב היתה אחר שהמיר. ומיהו אפשר לומר דהתוספות לא הוקשה להם ממאי דנקט ר"י אכילת החלב בעודו כשר משום דאפשר רבותא אתא לאשמועינן דאף דחיוב הקרבן חל עליו בשרי אכל בעודו כשר אפ"ה אמרינן הואיל ונדחה נדחה. אך מה

שהוקשה להם הוא דנהי דנקט אכילת החלב בעודו כשר לרבותא מ"מ הפרשת הקרבן הוה ליה למינקטיה בעודו מומר דהוי רבותא טפי דהוי דחוי מעיקרו ותירצו וכמו שיע"ש. שוב ראיתי בפ"ב דתמורה (דף כ"ו) ד"ה ש"מ שכתבו התוספות דאשכחנא דחוי מעיקרו קדוש הגוף כגון מומר שאכל חלב והפריש קרבן עליו וחזר בו דהוי דחוי מעיקרו ע"כ. ופשט דבריהם נראה שאכילת החלב היתה אחר שהמיר ואפילו הכי אתי שפיר מטעם דחיה וע"כ טעמא דנדחה הוא מזבח רשעים וכגון שלא הורגל בע"ז דאי לא תימא הכי פשיטא דאפילו לא הפריש נמי אין מקבלין ממנו על מה שחטא בעודו מומר וכמ"ש בפ"ק דחולין יע"ש:

ודע דבמומר שחטא בשגגה בעודו מומר שאינו מביא קרבן על אותה שגגה זה פשוט בכמה מקומות וכבר הארכנו לעיל בכל פרטי דין זה יע"ש. והשתא נבאר היכא דשגג בעודו כשר ושוב נעשה מומר. והנה גם זה פשוט בגמ' דאינו מביא קרבן בעודו מומר אף על חטא שחטא בעודו כשר. ומיהו אי לפי מ"ש לעיל דאם שגג בעודו מומר דאפילו עשה תשובה אינו מביא כיון שהחטא היה בעודו מומר מיהו אם חטא בעודו כשר ונעשה מומר וחזר ועשה תשובה פשיטא דמביא קרבן וזה מתבאר מההיא דאמרינן בפ"ק דכריתות (דף ז') ובפ"ג דהוריות (דף י"א) ובפ"ו דסנהדרין (דף מ"ז) ובפ"ק דזבחים (דף י"ב) אמר ר"י אכל חלב והפריש קרבן והמיר וחזר בו הואיל ונדחה נדחה ע"כ. ודוקא משום דהפרישו בעודו מומר בזה הוא דס"ל לר"י דאינו מביאו אפילו לאחר שחזר בו משום דכיון דנדחה נדחה אבל אם לא הפריש בעודו מומר פשיטא דלכ"ע מביא אותו לאחר שחזר בו כיון דבשעת החיוב היה כשר ובשעת ההפרשה הוא כשר ימים שבינתים אינם מעלים ומורידים כלל ומה גם דאפילו בהפריש כשהוא מומר לא קי"ל כר"י אלא יקריבנה בעצמה לפי שאין ב"ח נדחין כמו שפסק רבינו פ"ג מהלכות אלו הלכה ח' יע"ש.

ודע דלר"י אין הפרש בין אם הפריש הקרבן כשהוא כשר אח"כ המיר להיכא דהפריש כשהוא מומר ואח"כ חזר בו דבין דהוי מעיקרו בין נראה ונדחה וחזר ונראה יש דחוי וכן כתבו התוספות בפ"ק דקדושין דף ז' ד"ה שמע ובפ"ו דסנהדרין יע"ש. ובטעמא דמלתא דאמרינן דהמומר אינו מביא קרבן אף על מה שחטא בעודו כשר פירש רש"י בפרק קמא דזבחים דנפקא לן מההיא דאמרינן בפרק קמא דחולין מעם הארץ פרט למומר. ואע"ג דכפי מה שכתבתי לעיל האי קרא בחטא בעודו מומר מיירי מ"מ ס"ל לרש"י דכיון דשמעינן מקרא דאינו מביא קרבן על מה שחטא בעודו מומר אלמא דמומר לאו בר קרבן הוא ממילא שמעינן דמומר אינו מביא קרבן אף על מה שחטא בעודו כשר כיון דהשתא לאו בר קרבן הוא, ואפשר דמאי דאמרינן פרט למומר הוא כולל בין למי שחטא בשעה שהיה מומר בין למי שהוא מומר בשעת הבאת הקרבן ומה גם כפי מה שלדדנו אליבא דרבינו דאם שגג בעודו מומר וחזר בו דמביא קרבן בעודו כשר דלפי זה אין חלוק בין חטא בעודו מומר לחטא בעודו כשר דהכל תלוי בשעת הבאת הקרבן דאם הוא כשר מקבלין ממנו אף שהיה מומר בשעה שחטא ואם הוא מומר אין מקבלין ממנו אף שהיה כשר בשעה שחטא ולפי זה קרא דמעם הארץ דממעטינן את המומר לא מיירי בשהיה מומר בשעה שחטא אלא במומר בשעת הבאת הקרבן דבזה הדבר תלוי ואם כן קרא דמעם הארץ מיעט מי שהוא מומר בשעת הבאת הקרבן בין שהיה מומר בשעה שחטא בין שהיה כשר:

וראיתי לתוספות בפרק קמא דקדושין שהביאו מימרא הלזו דרב יהודה וכתבו דאכל חלב והפריש קרבן והמיר וחזר בו הואיל ונדחה כשהמיר משום דזבח רשעים תועבה נדחה ע"כ. ואיכא לעיוני טובא בדברי התוספות הללו דלמה לן טעמא דזבח רשעים ת"ל מקרא דמעם הארץ, ואפשר דס"ל דהאי קרא לא מיירי אלא בשחטא בעודו מומר אבל אם חטא בעודו כשר דחל עליו חיוב קרבן לא מימעיט מהאי קרא אלא מקרא דזבח רשעים. אך קשה דה"ל מקרא דמכם דכתיב גבי עולת נדבה דממעטינן את המומר ולומר דגם קרא דעולת נדבה מיירי במביא עולה על חטא שחטא בעודו מומר כגון עשה ולא תעשה הניתק לעשה וכמו שלדדנו לד זה לעיל ליישב דברי הרמב"ם שבחידושיו זה הוא דוחק גדול בעיני. ואפשר לומר דעדיין מקרא דמכם לא למדנו דמי שחייב בקרבן בעודו כשר דהכביל שהמיר שיפטר ממנו ועולה שאני שלא היה לו שעת חיוב, באופן דקרא דעולה וקרא דחטאת ליכא למילף מינייהו למי שנתחייב בקרבן בעודו כשר ושוב המיר שלא יביא את קרבנו ומש"ה איצטריכו התוספות לטעמא דזבח רשעים וכי תימא א"כ למה לי קרא גבי חטאת ועולה ת"ל מהך קרא דזבח רשעים וכבר עמדו התוספות בזה בפ"ק דחולין. ומה שיש לשאת ולתת בזה כבר הארכתי בזה לעיל יע"ש. א"נ אפשר לומר דהתוספות אזלי לשיטתם דקראי לא איצטריכו למביא קרבן בעודו מומר דהתם פשיטא דזבח רשעים תועבה אלא דקראי אתי לאשמועינן דאפילו עשה תשובה דלא מהני ומש"ה הכא דקיימי היכא דלא עשה תשובה לא הוצרכו לקראי דחטאת ועולה דס"ל משום דזבח רשעים תועבה. אבל לפי האמת אין הכי נמי דמקראי דחטאת ועולה נמי איכא למשמעי שאין מקבלין קרבן מן המומר אף על חטא שחטא בעודו כשר אלא דכיון דקראי לא איצטריכו להאי מלתא מש"ה לא הביאו התוספות הנך קראי. אך רש"י ז"ל הביאם כיון דסוף סוף שפיר ילפינן מהנך קראי דאין מקבלין שום קרבן מן המומר באופן דאין בין דברי רש"י לדברי התוספות ולא כלום. ובפרק נגמר הדין הביאו מימרא זו דר"י דאכל חלב ואמרינן עלה אמר רב יוסף אף אנן נמי תנינא היו בה קדשים קדשי מזבח ימותו קדשי בדק הבית יפדו והוינן בה אמאי ימותו כיון דאיקטיל הויא להו כפרה וליסקו לגבוה לאו משום דאמרינן הואיל ונדחו ידחו ע"כ. ופירש רש"י היו בה קדשים בעיר הנדחת אינם נשרפים עם שללה וכו' ומיהו מיקרב לא משום דכתיב זבח רשעים תועבה ואם קדשי מזבח הם ואפי' עולות ושלמים נדבה ימותו כו' ומדקתני ימותו ש"מ משום דנדחו מהקרבה כשהמירו בעליהם הוא דמומר לע"ז לא מקבלינן שום קרבן מיניה כדאמרינן בהכל שוחטין והואיל ונדחו ידחו דאי משום זבח רשעים הוא כיון דאיקטיל אית להו כפרה עכ"ד. ואיכא לעיוני טובא בדברי רש"י הללו דמעיקרא בדברי ר"י הביא דרשה דפ"ק דחולין דמעם הארץ למעט המומר ואח"כ גבי מתני' דעיר הנדחת כתב דמיקרב לא משום דכתיב זבח רשעים תועבה ואח"כ בדברי רב יוסף פירש דטעמא דנדחו מהקרבה כשהמירו בעליהם הוא משום ההיא דפ"ק דחולין וסיים בדבריו וכתב דאי משום זבח רשעים הוא כיון דאיקטלו אית להו כפרה. וקשה דלפי מאי דהוה ס"ד דהני לית להו כפרה ואפילו לאחר מיתתם הסיני כמומרים למה לי לטעמא דזבח רשעים ת"ל מקרא דמעם הארץ פרט למומר. והנראה אצלי בכוונת דברי רש"י הוא דלעולם ס"ל דכל שהוא מומר בשעת הקרבה פשיטא דאין מקריבין קרבנו וכדאמרינן מעם הארץ פרט למומר וזהו דבדברי ר"י הביא דרשא זו אך ס"ל לרש"י דגבי עיר הנדחת אף אם היינו אומרים דלאחר דאיקטלו נמי לית להו כפרה ועדיין דין מומרים אית להו מ"מ אין למעט קרבנם דלא ליסקו לגבוה משום קרא דמעם הארץ משום דמקרא זה אין למעט אלא דמן המומר בעודו בחיים אין מקבלין ממנו קרבן כיון שהוא מומר אך לאחר שמת אף שמת מתוך רשעו ואין לו כפרה מ"מ מקריבים קרבנו שהרי אין אנו מקבלין אותו מהמומר שהרי כבר מת ובטל מן העולם וה"ל כדין עולות ושלמים שנמצאו בירושלים דמקריבים אותם אך משום דהוו זבח רשעים אין מקריבים אותם אף לאחר שמתו בעליהם ולפ"ז אי לאו רב יוסף ה"א דטעמא דמתני' דעיר הנדחת לאו משום דחיה הוא אלא משום דהני אף דאיקטול לית להו כפרה והוי זבח רשעים. וזהו דרש"י פירש למתניתין כפי הס"ד דהיינו משום זבח רשעים ובא רב יוסף ואמר דטעמא דמתניתין הוא משום דכיון דהמירו נדחה קרבנם מקרא דכתיב מעם הארץ וכיון דנדחה ואף שמתו דליכא למעטם מקרא דמעם הארץ מ"מ כיון דנדחה נדחה וליכא למימר דנהי דמשום דהכא דמעם הארץ אין למעטם כיון שמתו מ"מ אפשר דטעמא דמתני' הוא משום זבח רשעים ומנ"ל לומר הואיל ונדחו ידחו לזה בא לומר ואמר דהא ליתא דכיון דאיקטלו אית להו

כפרה

כפרה ולא שייך בהו לומר זבח רשעים ואם כן ע"כ דטעמא דמתני' הוא משום דנדחה בקרבנם בעודם בחיים משום דהמירו וכתיב מעם הארץ פרט למומר והואיל ונדחו ידחו, ובפ' חלק דף קי"ב אמרינן אמר מר קדשי מזבח ימותו ואמאי ימותו ירעו עד שיסתאבו וימכרו ויפלו דמיהן לנדבה ר"י אמר זבח רשעים תועבה ר"ל אמר ממון בעלים הוא עד כאן. והנה המתבאר מסוגיא זו ומדברי רש"י שם הוא דלכ"ע הקדשים עצמם אינם קרבים משום זבח רשעים ולא נחלקו ר"י ור"ל אלא בדמי הקדשים דר"י אית ליה דהאי טעמא דזבח רשעים אפילו לדמיהם ור"ל ס"ל כי אמרינן זבח רשעים תועבה ה"מ היכא דאיתנהו בעינייהו אבל הכא כיון דאשתני אישתני. ונראה דס"ל דעיר הנדחת לא הויא להו כפרה וכפשטה דמתני' דקתני אנשי עיר הנדחת אין להם חלק לעוה"ב או דס"ל דכל הרוגי בית דין כיון דבדין קא מיקטלו לא הוו להו כפרה וכסברת אביי בפ' נגמר הדין ומש"ה ס"ל דלא סלקו לגבוה משום דהוי זבח רשעים ור' יוחנן ס"ל דאהני האי טעמא אפי' לדמי הקרבן וכולהו פליגי אדרב יוסף דאית ליה דלא קרינן גבי עיר הנדחת זבח רשעים דכיון דאיקטול אית להו כפרה. אך קשה דרבי יוחנן דאית ליה הואיל ואידחי אידחי למאי איצטריך הכא גבי עיר הנדחת לומר דטעמא הוא משום זבח רשעים ת"ל דכיון דנדחה כשהמירו משום דכתיב מעם הארץ נדחה וכסברת רב יוסף וי"ל דס"ל לרבי יוחנן דהאי טעמא דהואיל ואידחי אידחי לא מהני אלא לגוף הקרבן שלא יקרב אך לדמיו לא אהני אך טעמא דזבח רשעים מהני אפילו לדמיו והא דאמרינן בפ' קמא דקדושין עלה דמימרא הלזו דרבי יוחנן וש"מ יש דחוי בדמים אין הכוונה לומר שכל דבר שנדחה מעל גבי המזבח כשם שנדחה הוא כן נדחו דמיו אלא הכוונה היא כמו שפירש רש"י שם דיש תורת דחוי בדבר שאינו קדוש אלא לדמיו כו'. והריטב"א בחדושיו שם הביא פירוש רש"י זה וכתב דהתוספות פירשו דיש דחוי בדמים שכל דבר שנדחה מעל גבי המזבח כשם שנדחה הוא נדחו דמיו ודחה פירוש זה וקיים דברי רש"י והביא ראיות לומר דאף מאן דאית ליה דחיה הוא דוקא לגוף הקרבן עצמו אבל דמיו לא נדחו ויש בזה אריכות דברים לא עת האסף פה ובמקום אחר נאריך: ולפי מ"ש דברי רש"י והתוס' הוא מחלוקת רב יוסף ור"י ופליגי בתרתי דרב יוסף אית ליה דאנשי עיר הנדחת לא שייך בהו זבח רשעים משום דכיון דאיקטול אית להו כפרה וס"ל דטעמא דדחיה מהני אף לדמיו דהא לדידיה טעמא דמתני' הוא משום דחיה ואפ"ה קתני ימותו ולא תני ירעו משמע דאהני האי טעמא דדחיה אף לדמי הקרבן ור"י אית ליה דטעמא דדחיה לא אהני לדמי הקרבן ומש"ה לא קאמר דטעמא דקדשי עיר הנדחת הוא משום דאידחו אידחו משום דהכתי הוה קשה ירעו עד שיסתאבו וימכרו וס"ל דאנשי עיר הנדחת אף לאחר שנהרגו אין להם כפרה ומש"ה קאמר דטעמא דמתני' הוא משום זבח רשעים. וא"ת מאחר דאית ליה לר' יוחנן דאנשי עיר הנדחת אף לאחר שנהרגו אין להם כפרה א"כ אימא דטעמא דמתניתין הוא משום דכיון דאין להם כפרה ימותו משום דקרינן בהו מעם הארץ פרט למומר דנהי דאית ליה דטעמא דדחיה לא אהני לדמיו היינו היכא דאתינן עלה מטעם דחיה כגון היכא דעשה תשובה אבל בעודו מומר דלאו מטעם דחיה הוא כי היכי דהוא עצמו אינו נקרב הכי נמי דמיו וא"כ לדידיה דאית ליה דאף דאיקטול אין להם כפרה א"כ למה לי טעמא דזבח רשעים ת"ל דכיון דאין להם כפרה קרינן בהו מעם הארץ פרט למומר ואהני האי טעמא אפילו לדמיו. ואולי י"ל דס"ל לרבי יוחנן דכי ממעט קרא מעם הארץ פרט למומר הוא דוקא לגוף הקרבן אבל לעולם דאם הפריש ירעה עד שיסתאב ויפלו דמיו לנדבה. אך מקרא דזבח רשעים ס"ל דאימעוט אפילו דמיו ולפ"ז פליגי רב יוסף ורבי יוחנן מן הקצה אל הקצה דלרב יוסף אפילו אחר שעשה תשובה דאתינן עלה מטעם דחיה אהני טעמא דדחיה לדמיו גם כן ולר' יוחנן אפילו בעודו מומר דאימעוט מקרא דמעם הארץ לא אהני אלא לגוף הקרבן ולא לדמיו ולפי זה נפקא מינה טובא לדידן לענין דינא דנהי דלא קי"ל כר' יוחנן בדחיה וס"ל דאפילו הקרבן עצמו אינו נדחה משום דב"ח אינם נדחים וכמו שפסק רבינו מ"מ יש להסתפק במומר שהפריש קרבן דלכ"ע אין מקריבין אותו מקרא דמעם הארץ היכי ליעביד אם ימות או דלמא ירעה עד שיפול בו מום ויפלו דמיו לנדבה, וכ"ת הרי אין כאן צד לספק כלל דפשיטא דימות משום טעמא דזבח רשעים דאהני אפילו לדמיו וכדאמר ר"י י"ל דמשכחת לה מלתא דאיכא משום מעם הארץ פרט למומר וליכא משום זבח רשעים כגון מי שחטא בעודו מומר וחזר בו והפריש קרבנו אחר שחזר בו דמשום זבח רשעים ליכא ומשום מעם הארץ איכא וכמו שכתבו התוספות בפ"ק דחולין והארכנו בזה לעיל והשתא כפי סברת רב יוסף פשיטא דימות דהא איהו אית ליה דטעמא דעיר הנדחת הוא משום דכיון דאידחו אידחו ונהי דלא סבירא לן כוותיה היינו בטעמא דדחיה משום דס"ל דבעלי חיים אינם נדחים אך בעודו מומר אפשר דס"ל כוותיה דאפילו דמיו אינם קרבים. ולפי מה שכתבנו בסברת ר"י אפילו בעודו מומר הוא עצמו אינו קרב אבל דמיו קרבים ועדיין לא מצאתי גלוי לדין זה. ומיהו נראה דאין הכרח לומר דר"י פליג אדרב גם בזה וס"ל דאפילו בעודו מומר דמיו קרבין וכי תימא א"כ הדרא קושיין לדוכתה דלמאי איצטריך ר' יוחנן לטעמא דזבח רשעים ת"ל מקרא דמעם הארץ י"ל דס"ל לר"י כמו שצדדנו לעיל אליבא דרב יוסף דקרא דמכס לא מיעט אלא למומר בעודו בחיים אבל לאחר שמת מקריבין קרבנו ולא קרינן ביה מעם הארץ פרט למומר דהא אין אנו מקבלין ממנו וכ"ת ת"ל דכבר נדחה קרבן זה בעודו בחיים משום דהיה מומר כבר כתבנו לעיל דר"י לית ליה טעמא דדחוי אצל דמים ומש"ה הוצרך לטעמא דזבח רשעים וכדכתיבנא. ולפי מה שכתבנו היה אפשר לומר דמאי דאמרינן בגמרא אליבא דר"ל אלא קדשי מזבח מאי יפדו אדתני סיפא כו' דמשמע דפשיטא ליה לתלמודא דאליבא דר"ל נמי הם עצמם אינם קרבים ולא הוצרך לתת טעם אלא לדמיהם היינו משום דס"ל דכיון דאידחו אידחו כסברת רבי יוחנן וס"ל דטעמא דדחייה לא מהני לדמיו וכדס"ל לר"י. ומש"ה אית ליה דנהי דהם עצמם אינם קרבים אבל דמיהם קרבים וס"ל דהני כיון דאיקטול יש להם כפרה ולא קרינן בהו זבח רשעים ומש"ה הוצרך לאוקומי מתני' בקדשים קלים. אך מדברי רש"י מוכח דמאי דפשיטא לן דאליבא דר"ל אינם קרבים הוא מטעמא דזבח רשעים, ומה שהגיהו לרש"י לפרש כן הוא מסוגית הגמרא דאמרינן דטעמא דר"ל דלא אמר כר"י הוא משום דלא שייך כאן זבח רשעים דכיון דאישתני אישתני אלמא דר"ל נמי מודה דהני אף דאיקטול רשעים נינהו וקרינן בהו זבח רשעים אלא דמ"מ דמיהם קרבים דכיון דאישתני אשתני ומש"ה פירש רש"י ז"ל דטעמא דפשיטא ליה לר"ל דהם עצמם אינם קרבים הוא משום זבח רשעים. אך קשה לי אעיקרא דמלתא דמנא ליה לסתמא דתלמודא דר"ל אית ליה דהם עצמם אינם קרבים מטעמא דזבח רשעים אלא דס"ל דה"ט דזבח רשעים לא אהני לדמיהם אימא דלעולם מודה ר"ל דטעמא דזבח רשעים אהני אף לדמיהם אלא דס"ל דאנשי עיר הנדחת כיון דאיקטול יש להם כפרה ולא קרינן בהו זבח רשעים אלא דס"ל דהם עצמם אינם קרבים משום דכיון דאידחו אידחו וס"ל דטעמא דדחיה לא אהני לדחות את הדמים וכמו שכתבנו לעיל דאית ליה לרבי יוחנן. ואפשר עוד לומר דר"ל אית ליה דקדשי קדשים הם עצמם קרבנו דלית ליה דחיה כלל אצל ב"ח דהא סברא זו דר"י דאית ליה דחוי אצל ב"ח אינה מוסכמת ורבים חולקים עליו ולענין הלכה לא קי"ל כוותיה וא"כ אפשר דר"ל נמי ס"ל דליכא דחוי אצל ב"ח ולפי זה הם עצמם קרבים וא"כ מנא ליה לסתמא דתלמודא דר"ל ס"ל דהם עצמם אינם קרבים ומטעמא דזבח רשעים. וקושיא זו גדולה היא אצלי:

והנראה אצלי על צד הדוחק הוא דסוגיא זו דפרק חלק ס"ל דאנשי עיר הנדחת אין להם כפרה אף לאחר דאיקטול או משום מתני' דקתני דאין להם חלק לעוה"ב או משום דס"ל כרב יוסף דכיון דבדינא מיקטלי אין להם כפרה. ומש"ה הקשו בתחלה ואמאי ימותו ירעו כו' ומדלא הקשה להם אמאי לא יקרבו הם עצמם משמע דפשיטא להו דהם עצמם לא יקרבו משום זבח רשעים דס"ל דאף דאיקטול אין להם כפרה ועל זה באו ר"ל ור' יוחנן ליישב דמאי לא אמרינן ירעו אבל במאי דלא אמרינן דהם עצמם יקרבו כולם שוים דטעמא הוא משום זבח רשעים וכדס"ל לסתמא דתלמודא. ומש"ה כתבו לתת טעם לר"ל אמאי לא קאמר כר"י הוצרכו לומר משום דכיון דאישתני אישתני: והנה כל מה שהארכנו בזה הוא כפי דברי רש"י דפרק נגמר הדין ויסבנו הסוגיא דפרק חלק כפי שיטתו. וראיתי לתוספות בפרק נגמר הדין שכתבו וז"ל הואיל ואידחו ידחו רב יוסף ס"ל כר"י דמפרש טעמא בחלק משום דזבח רשעים תועבה דאי כר"ל דמוקי לה בקדשים קלים ואליבא דרבי יוסי הגלילי דאמר ממון בעלים היא ע"כ אין הטעם משום דחויה אלא משום ממונא הכא דהני ממון בעלים הן וקצת תימה גבי המיר או נשתטה לא יועיל בהם רעיה כמו בעיר הנדחת וידחו אפילו דמים עד כאן. ויש לדקדק בדברי התוספות הללו דהיכי קאמרי דרב יוסף ס"ל כרבי יוחנן הא טעמא דרב יוסף משום דחיה הוא אבל לא קרינן בהו זבח רשעים דכיון דאיקטול אית להו כפרה ור"י ס"ל דאף לאחר דאיקטול לית להו כפרה וקרינן בהו זבח רשעים. ואו י"ל כמה שכתבו בסוף דבריהם וקצת תימה כו' דהא קושיא זו אין לה קשר עם מה שהקדימו לומר דרב יוסף סבירא ליה כרבי יוחנן אלא היא קושיא באפי נפשה דכפי סברת רב יוסף דפירשה למתניתין דעיר הנדחת מטעם דחיה א"כ בהמיר או נשתטה נמי לא יועיל רעיה דומיא דעיר הנדחת. והנראה אצלי הוא דהתוספות אזלי לשיטתם שכתבו בפ"ק דקדושין דטעמא דרבי יוחנן דאמר דאכל חלב והפריש קרבן והמיר דהואיל ונדחה הוא משום דכיון דנדחה כשהמיר משום דזבח רשעים תועבה ידחה. וכבר הארכנו בתחלת דברינו ליישב דברי התוס' דמאי לא אמרו דנדחה כשהמיר משום קרא דמעם הארץ או מקרא דמכם יע"ש: והנה אי לאו הכי הא סוגיא דחלק הוה אמינא דהס"ד דלרב יוסף גבי המיר או נשתטה אינו מועיל רעיה ומאי דלא קאמר ר"י במימרא דאכל חלב דימות הקרבן שהפריש הוא משום דלר"י לא מהני טעמא דדחיה לדחות הדמים ואיהו ס"ל דטעמא דעיר הנדחת הוא משום דאף דאיקטול אין להם כפרה והוי זבח רשעים ומש"ה נדחו אף הדמים ורב יוסף הביא ראיה לדבריו דאמרינן הואיל ונדחה ידחה ופליג עליה דאילו לרבי יוחנן דמים לא נס נדחים ורב יוסף ס"ל דדמים נמי נדחים. אך כיון דבסוגיא דחלק כשהקשו אמאי ימותו ירעו כו' והביאו לתירוץ קושיא זו דברי ר"ל ורבי יוחנן ולא הביאו תירוץ רב יוסף ע"כ הוא משום דס"ל דדברי רב יוסף הוא אחד מהתירוצים שנאמרו שם בשם ר"ל ור"י וכיון דכר"ל לא אתי משום דלר"ל טעמא הוא משום דממונא אבד והני הוו ממון בעלים א"כ ע"כ אתיא כרבי יוחנן וא"כ אית לן למימר דר"י דאמר התם טעמא דזבח רשעים לאו למימרא דהשתא קרינן בהו זבח רשעים דהא מדאקטול אית להו כפרה אלא הכוונה היא דכיון דהמירו ונדחה קרבנם משום זבח רשעים נדחה אף דעכשיו כבר נתכפר להם וכמו שכתבו התוספות בפ"ק דקידושין, וא"כ כפי זה דר"י נמי אית ליה דטעמא דעיר הנדחת הוא משום דחיה ואפילו דמים נדחו קשה לר"י גופיה דאמאי גבי המיר או נשתטה לא אמרינן נמי דידחו אפילו הדמים והתוס' ס"ל דמדלא קאמר רבי יוחנן במימרא דאכל חלב דימות אלא הואיל ונדחה ידחה משמע דדוקא הקרבן נדחה אבל הדמים לא נדחו ועוד דר"י גופיה אמר בפ"ק דקידושין בבהמה של שני שותפין הקדיש חציו וחזר ולקחה והקדישה קדושה ואינה קרבה והתם מטעם דחיה הוא ומדקאמר קדושה ואינה קרבה משמע דדוקא היא עצמה אינה קרבה אבל דמים לא נדחו ואף דהריטב"א התם כתב בשם התוס' דאדרבא מדקאמר אינה קרבה התם משמע דאפילו דמים נדחו לדידי הם דברים תמוהים דלישנא דאינה קרבה משמע דהיא דוקא אינה קרבה אבל דמים לא נדחו ודברי התוס' הללו שכתב הריטב"א כעת לא מצאתים: ודע דלהריטב"א שסבירא ליה מסקנא דתניא בפ' אשם תלוי וממאי דתנן בפ' מי שהיה טמא המפריש נקבה לפסחו או זכר בן שתי שנים ירעה עד שיסתאב וימכר ויביא בדמיו עולה כו' דליכא דחוי אצל דמים קשה מסוגיא זו דפ' נגמר הדין דמוכח מינה דרב יוסף אית ליה דחוי אצל דמים דהא קאמר דטעמא דקדשי עיר הנדחת דימותו הוא משום דחיה אלמא אית ליה דחיה אצל דמים. וי"ל דס"ל דשאני דחיה דמומר שהיה דחוי מכל קרבן שבעולם ומש"ה נדחו אפילו הדמים להקריב שום קרבן אבל הני דמייתי הריטב"א גברא חזי להביא קרבן אלא שקרבן זה שהפריש נדחה ומש"ה אמרינן דדמים לא נדחו וימכר ויביא בדמיו קרבן אחר. והתוס' נ"כ לא הוקשה להם אלא מהמיר ונשתטה דבולהו חד דינא אית להו דתרווייהו לאו בר אתויי שום קרבן הוי, ולפי זה אין לומר דהתוספות סבירא להו דר"י לית ליה דיחוי אצל דמים גבי המיר או נשתטה מכח סוגיא דפרק קמא דקדושין דקאמר קדושה ואינה קריבה דהא לא דמו אהדדי וכדכתיבנא אלא הכרחם הוא מדברי ר"י עצמו מדלא קאמר דאכל חלב והפריש קרבן והמיר או נשתטה דימות:

ודע שאחר כל הטורח הזה שטרחנו ליישב דברי התוספות עדיין לא נתקררה דעתי וצריך אני למודעי: ולענין הלכה נראה דלדידן דקיימא לן דבעלי חיים אינם נדחים הם עצמם יקרבו וכמו שפסק רבינו א"כ כפי סברת התוס' דר"י דקאמר גבי עיר הנדחת דטעמא דימותו הוא משום זבח רשעים הכוונה היא משום דהוי וכסברת רב יוסף א"כ לא קי"ל כההוא טעמא דר"י מאחר דלדידן ב"ח אינן נדחים ורבינו בהל' ע"ז פסק דקדשי מזבח ימותו משום דזבח רשעים תועבה. ונראה דס"ל כרש"י דאית ליה דלרבי יוחנן אף דאיקטול לית להו כפרה והשתא נמי קרינן בהו זבח רשעים ואף דנימא דר' יוחנן מטעם דחיה אמרה למלתיה וכסברת התוספות מ"מ רבינו ס"ל כאביי דקאמר בפרק נגמר הדין דכיון דבדינא מיקטלו לית להו כפרה וא"כ אין אנו צריכים לטעמא דדחיה אלא משום דאף בתר דאיקטול רשעים מיקרו וכפשטה דמתניתין דקתני אנשי עיר הנדחת אין להם חלק לעולם הבא ומש"ה פסק דקדשי מזבח ימותו משום זבח רשעים תועבה:

ודע דהא דאין מקבלין קרבן מן המומר בעודו מומר אף על קרבן שנתחייב בעודו כשר והפרישו ג"כ בעודו כשר זה פשוט וכבר הארכנו בפרטי דין זה לעיל יע"ש. אך אני מסתפק אם חטא בעודו כשר באכל חלב ושוב נעשה מומר לחלב מהו משום דגבי חטא בעודו מומר איכא תרי גווני מומר, האחד הוא מומר לע"ז או לחלל שבת שהוא מומר לכל התורה או מומר לחלב ואכל חלב שאינו מביא קרבן על אותו חטא שהוא מומר בו וכמו שהארכנו בזה לעיל יע"ש. אך בנעשה מומר אחר החטא אם מה שנעשה מומר הוא שעבד ע"ז או חלל שבת הא פשיטא שאינו מביא קרבן דהא מומר לכל התורה הוא אך אם נעשה מומר לאוכל בזה אני מסתפק מהו שיביא קרבן על חלב שאכל בעודו כשר. ומן הסברא נ"ל דאינו מביא קרבן דכיון דבשעת הבאת הקרבן הוא מומר לעבירה אחת אינו מביא קרבן על אותה עבירה. ונראה שיש להביא ראיה לדין זה ממה שכתבו התוספות בפ"ב דשבועות (דף י"ז) עלה דהסיא דאמרינן אי בת"ח אדא הוא דמיחייב אע"פ שהוא מזיד על הפרישה מ"מ על הכניסה חשבינן ליה שב מידיעה דאימא יזכר אלבשיה ע"כ, הרי דס"ל דאי לאו טעמא דיזכר אלבשיה היה פטור על הכניסה כיון שנעשה מומר אח"כ בשעת פרישה וליכא למימר דע"כ לא אמרו התוספות דין זה אלא אליבא דר"ש דאית ליה דרשא זו דשב מידיעתו אבל לת"ק דקאמר מעם הארץ פרט למומר דוקא בחטא בעודו מומר ממעט אפילו מומר לעבירה אחת אך חטא בעודו כשר אינו ממעט כי אם מומר לע"ז או לחלל שבת אבל אם נעשה אח"כ מומר לאותה עבירה לעולם אימא לך דיביא קרבן על מה שחטא בעודו כשר דאם כן תיקשי הא דהקשו בגמרא בפ"ק דחולין (דף ה') מאי בינייהו אימא דהא איכא בינייהו דהיינו אכל חלב בעודו כשר ושוב נעשה מומר לאותה עבירה דלת"ק מביא קרבן עליה ולר"ש אינו מביא קרבן אלא ודאי דלא שנא. ומיהו נראה דאין מדברי התוספות הללו ראיה משום דאי נקטינן דברי התוספות כפשטם דהא חשיב כאילו שגג בעודו כשר ושוב נעשה מומר לאותה עבירה מ"מ קשה דמה הוקשה להם מפני שהוא מזיד על הפרישה אימא דהכא מיירי בשעשה תשובה א"כ דאף כפי דברי התוספות שכתבו בחולין דאפילו עשה תשובה דאינו מביא קרבן וכמו שהארכנו בזה לעיל היינו דוקא בשגג בעודו מומר דאינו מביא קרבן על אותו חטא אפילו עשה תשובה אבל אם שגג בעודו כשר ונעשה מומר אף דבעודו מומר אינו מביא קרבן מ"מ אם עשה תשובה פשיטא דלכ"ע מביא קרבן על מה ששגג בעודו כשר וכמו שכתבנו לעיל, אלא על כרחין אית לן למימר דס"ל לתוספות דכיון דבאותה ביאה היה מזיד בפרישה חשיב כאילו היה מומר בכניסה גם כן ומש"ה לא מהני תשובה דהא ס"ל דעל מה ששגג בעודו מומר אינו מביא קרבן לעולם אפילו עשה תשובה וא"כ אין להכריח מדברי התוספות הללו מה שנסתפקנו ועדיין

אפשר

היה מומר לאכול חלב ושגג ואכל דם מקבלין ממנו כמו שביארנו: **ח** מי ששגג והפריש חטאתו ואחר כך נעשה מומר וחזר בתשובה או נשתטה וחזר ונשתפה. אע"פ שנדחה הקרבן בינתים הרי זה חוזר ונראה שאין בעלי חיים נדחין כמו שביארנו בהלכות פסולי המוקדשין לפיכך יקריבנה עצמה. וכשם שאם נולד בו מום עובר ונתרפא יחזור לכשרותו כך אם נדחו הבעלים וחזרו ונראו יקרב: **ט** חייבי חטאות ואשמות ודאים שעבר עליהן יום הכפורים חייבין להביא לאחר יום הכפורים. וחייבי אשמות תלויין פטורין שנאמר מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו. כך למדו מפי השמועה שכל חטא שאין מכיר בו אלא ה' נתכפר לו. לפיכך מי שבא על ידו ספק עבירה ביום הכפורים אפילו עם חשיכה פטור מאשם תלוי שכל היום מכפר. נמצאת למד שאין מביאין על לא הודע של יום הכפורים אשם תלוי אלא אם לא כפר לו יום הכפורים כמו שיתבאר: **י** אין יום הכפורים ולא החטאת ולא האשם מכפרין אלא על השבים המאמינים בכפרתן. אבל המבעט בהן אינן מכפרין בו. כיצד היה מבעט והביא חטאתו או אשמו והוא אומר או מחשב בלבו שאין אלו מכפרין. אע"פ שקרבו כמצותן לא נתכפר לו וכשיחזור בתשובה מבעיטתו צריך להביא חטאתו ואשמו. וכן המבעט ביום הכפורים אין יום הכפורים מכפר עליו. לפיכך אם נתחייב באשם תלוי ועבר עליו יום הכפורים והוא מבעט בו הרי זה לא נתכפר לו וכשיחזור בתשובה אחר יום הכפורים חייב להביא כל אשם תלוי שהיה חייב בו: **יא** כל אשמות שבתורה מעכבין את הכפרה חוץ מאשם נזיר. ספק נזיר וספק מחוסרי כפרה וספק סוטה כולם מביאין קרבנותיהן אחר יום הכפורים: **יב** מי שהוא מחוייב חטאת או אשם והרי הוא יוצא מבית דין ליהרג אם היה זבחו זבוח משהין אותו עד שיזרק הדם ואח"כ יהרג. ואם עדיין לא נשחט הזבח אין משהין אותו עד שיקריבו עליו:

העושה

לחם משנה

ח מי ששגג והפריש חטאתו וכו'. בפ"ק דזבחים אמר ר"י דאינו חוזר ונראה ורבינו ז"ל בפט"ו מהל' מעשה הקרבנות ובפ"ג מהל' פסולי המוקדשין פסק כמ"ד בעלי חיים אינם נדחים ולכך פסק דחוזר ונראה. אלא דיש לתמוה טובא על דברי רבינו ז"ל. חדא דכאן משמע דאע"פ שנראה ואח"כ נדחה ואח"כ נראה אינו דחוי בבעלי חיים ובסוף פרק עשירי מהלכות אלו כתב גבי שעיר שהפריש קן למוכרה וליקח בדמיה כשבה או שעירה ולמה לא נדחים מפני שדיחוי מעיקרו אינו דיחוי משמע דאם נראה ונדחה הוי דיחוי בבעלי חיים הפך מ"ש כאן, גם בפ"ג מהל' פסולי המוקדשין כתב תחלה קדשים חיים שהיו שם כשנפגם המזבח לא נפסלו וכו' שאין ב"ח נדחים ואח"כ כתב הקדיש בהמות עד שלא נבנה וכו' שהדיחוי מעיקרו אינו דיחוי ולמה הוצרך שם לטעם הדיחוי מעיקרו כיון דכבר השמיענו דאפי' נראה ונדחה דאינו דחוי בב"ח וכן בפרק רביעי מהל' פסולי המוקדשין גבי מפריש אשמו כתב שני הטעמים וכן בפרק ט"ו מהל' מעשה הקרבנות, ואולי רבינו ז"ל רוצה ליתן טעם מרווח אע"ג דאינו צריך. ע"ק דביומא פ' שני שעירים אוקי לרב דאמר ב"ח אינם נדחים ויליף ממום עובר דקרא דנס אתא לר"א דאמר אם קרב הראש של אחד מהם יקרבו כל הראשים ורבינו ז"ל פסק כאן כרב ובסוף פ"ו מהל' פסולי המוקדשין פסק שם כרבנן דאמרינן דאפי' קרבו כלם חוץ מן אחד מהם יצא לבית השרפה מיהו הא לא קשיא דכבר כתבו התוס' ז"ל שם דאפילו לרבנן דמתני' אתי קרא דנס להכי והא דאמרינן יצא לבית השרפה מדרבנן אמרי. ותו קשיא דבפרק מי שהיה טמא (דף צ"ח) על מתני' דהפריש נקבה לפסחו ירעה עד שיסתאב וימכר ויפלו דמיה לנדבה לשלמים אמר שם בגמרא ש"מ תלת ש"מ בעלי חיים נדחים וש"מ דיחוי מעיקרו הוי דיחוי וכו' ורבינו ז"ל דפסק כאן דאין בעלי חיים נדחים איך פסק בהל' קרבן פסח פ"ד ההיא מתני' שכתב שם המפריש נקבה לפסחו או זכר בן שתי שנים ירעה עד שיפול בו מום וימכר ויביא בדמיו פסח ואם לא נפל בו מום יביא בדמיו שלמים. והרב בעל כ"מ ז"ל כתב שם דמשום הכי כתב שם יביא בדמיו פסח משום דס"ל דבעלי חיים אינם נדחים. ובתחלה מכבודו נ"ל דאין הדבר תלוי בכך דאפילו למתני' דפרק מי שהיה טמא אם היה קודם הפסח יביא בדמיו פסח וכמ"ש שם התוס' ז"ל וכן הוא ברייתא בתמורה בפ' ואלו קדשים וכן בסוף כריתות אמר שם בברייתא בהדיא כדברי רבנן ות"ת אמרו שם דרבנן אית להו דב"ח נדחים וטעמא דאי אינם נדחים לא היה לו לרעות ולהביא בדמיו שלמים אלא הוא עצמו יקרב שלמים כדכתב שם רש"י ז"ל אלא מפני שבבעלי חיים נדחים אמרו דירעה וא"כ הוא תימה על רבינו ז"ל איך פסקה ההיא בהל' קרבן פסח. ויש לתרץ דהתוס' ז"ל בפ' ב' שעירים על מ"ש שם דמתני' דייקא כותיה דרב הקשו דהא מתני' דמי שהיה טמא שהבאתי לעיל דייקא נמי כר"י ותירצו דלא דמי דהתם הוי דחיה גמורה דלעולם נקבה לא חזיא לקרבן פסח שהופרשה לשמה ובהא נמי מתרצה קושיא אחרת שמקשים גבי בהמה של שותפין וכו'. ונראה דרבינו ז"ל אית ליה הכי לתרץ אותן הקושיות שהקשו בתוס'. ומפני כן סובר דמתני' דמי שהיה טמא אפילו רב מודה בה משעתא דהוי דחייה גמורה ולא דמי למילתא דר"י דקאמר גבי בהמה של שני שותפין. ואע"ג דבפ"ק דקדושין משמע מדברי התוס' ז"ל דדמי להדדי כאן בפ' ב' שעירים חילקו ביניהם וכן הוא דעת רבינו ז"ל ובזה בא פסק דינו על נכון. והרב בכ"מ ז"ל בפט"ו מהל' מעשה הקרבנות הוקשה לו לפסק רבינו ז"ל שפסק דלא כר"י מההיא מתני' דפ' מי שהיה טמא דאתיא כרב ותירץ שם ולפי מ"ש א"ש דבההיא אפי' רב מודה :

ט חייבי אשמות תלויים פטורים וכו'. בפ' בתרא דכריתות אמרינן דאי מתידע ליה לאחר יוה"כ שמה שאכל היה חלב מביא חטאת דאינו מתכפר לו אלא כל זמן שדינו באשם תלוי אבל אחר ידיעה לא משום דגלי רחמנא ידיעה גבי חטאת וגבי נשיא וגבי צבור כדאיתא התם :

י אין יוה"כ ולא החטאת וכו'. בפ"ק דכריתות פסק דלא כרבי דאמר מכפר על שבים ועל שאינם שבים. כל מה שקשה על זה ממ"ש רבינו ז"ל בפ"א מהל' תשובה שם הארכתי :

אפילו

כסף משנה

ח מי ששגג והפריש חטאתו וכו'. בפרק קמא דכריתות (דף ז') ופ"ק דזבחים (דף י"ב) אמר ר' יוחנן דאינו חוזר ונראה ואיתיה בפרק נגמר הדין (דף מ"ז), ומשמע לרבינו דר"י לטעמיה דאמר ב"ח נדחין אבל לרב דאמר אין ב"ח נדחין חוזר ונראה וכבר נתבאר בפ"ג מהל' פסולי המוקדשין ובפט"ו ממעשה הקרבנות שרבינו פוסק הלכה כרב :

ט חייבי חטאות ואשמות ודאים וכו' עד שכל היום מכפר. משנה פרק בתרא דכריתות (דף כ"ה) :

י אין יוה"כ ולא החטאת וכו'. בפ"ק דכריתות (דף ז') פלוגתא דר"י ור"ל ופסק כר"י ואביי ורבא נמי סברי כר"י :

יא כל אשמות שבתורה וכו'. בר"פ ד' מחוסרי כפרה (דף ח':) ותניא בפ' דנזיר (דף י"ח:) הביא חטאתו ולא הביא אשמו מונה: ספק נזיר וספק מחוסרי כפרה וספק סוטה כו'. פ"ב דכריתות (דף ל"ו) :

יב מי שהוא מחוייב חטאת או אשם וכו'. בספ"ק דערכין (דף ז':) :

העושה

משנה למלך

אפשר לומר דאם שגג ושוב נעשה מומר לאותה עבירה ששגג דמביא קרבן עליה :

עוד סבור הייתי להביא ראיה לדין זה מההיא דתניא בספ"ק דערכין (דף ז') ת"ר היוצא ליהרג מזין עליו מדם חטאתו ומדם אשמו וכבר הביא רבינו דין זה בסוף פ"ג מהלכות אלו והרי יוצא ליהרג דין מומר יש לו וכדאיתא בפ' נגמר הדין (דף מ"ז) ואפילו ר' יוסף דפליג הוא דוקא כדאיקטול דכיון דנעשה דינם יש להם כפרה אבל מקמי הכי פשיטא דלית להו כפרה וכ"ש כפי מה שלמדנו לעיל דרבינו פסק כרב יוסף דאפילו איקטול לית להו כפרה וכדמוכח סוגיא דפ' חלק (דף ק"ב) וא"כ איך מזין עליו וכ"ת דלא אמרינן זבח רשעים אלא בשחיטה אבל אם כבר נשחט בזריקה לא אמרינן זבח רשעים אכתי תיקשי דבגמרא מוכח התם דאם לא היה זבחו זבוח דאין שוחטין את קרבנו משום דאין מענין את דינו הא לאו הכי היו שוחטין עליו. ומ"מ נראה דאין מכאן ראיה כלל דהא דקתני היוצא ליהרג כאותה שעה אין נזקקין לו דאמרינן מאי טעמא אמר רב יוסף מפני שאין מענין את דינו והא הכא דשגג בעודו מומר ואפ"ה איצטריך לטעמא דאין מענין את דינו אלא ודאי דמתני' הכא דמה ששגג אינה העבירה שנהרג עליה ואפילו אליבא דת"ק דר"ש דאית ליה דמומר לחלב הוי מומר לדם כבר כתבו התוס' שם דהיינו דוקא בחלב ודם אבל בעבירה אחרת לכ"ע מומר לעבירה אחת אינו מומר לכל התורה. ועוד דכיון דלא הורגל בעבירה אינו מומר עליה ואפילו כפי סברת התוס' דאית להו דאפילו לא הורגל אלא בפעם אחת נעשה מומר היינו דוקא לאותה עבירה שעבר אבל לעבירה אחרת פשיטא דאינו נעשה מומר בפעם אחת וכמו שהארכנו בזה לעיל. ולפ"ז נ"ל דברייתא זו לא מיירי ביוצא ליהרג על שעבד ע"ז או שחלל שבת בפרהסיא דהא אליבא דרש"י בהכי בפעם אחת נעשה מומר לכל התורה וכמו שכתבנו לעיל וכבר ראינו שם ליתם סברא הלזו לרבינו יע"ש. ועיין לעיל שכתבתי דאפילו לדעת התוספות דאית להו דבע"ז אינו נעשה מומר לכל התורה כי אם במורגל מ"מ בפעם אחת שעבד ע"ז אין מקבלין ממנו קרבן משום דהוי זבח רשעים והבאתי ראיה לזה מההיא דפ' חלק (דף ק"ב) יע"ש, כאותן דגם מברייתא זו ליכא ראיה למה שנסתפקנו. ומ"מ יראה לי שהדין אמת דאינו מביא קרבן כיון דנעשה מומר לאותה עבירה ששגג בה בעודו כשר :

ט חייבי חטאות כו' וחייבי אשמות כו'. וקיימא לן נמי שכל היום מכפר כמ"ש רבינו מי שבא על ידו ספק עבירה כו'. ואני מסתפק אם אכל ביום הכפורים עם חשיכה חצי זית ובליל מוצאי יוה"כ חצי זית מהו. והנה אין ספק דבהא דלענין חטאת אם אכל ב' חצאי זיתים בכדי אכילת פרס מצטרפין ואפילו בשני תמחויין כמ"ש רבינו רפ"ו מהלכות אלו ה"נ לענין אשם תלוי אם אכל ב' חצאי זיתים בהעלם אחד ולא נודע לו אם אכל חלב דמצטרפין שהרי כללא כייל רבינו בפ"ח הלכה ו' כל דבר שחייבין על ודאו חטאת קבועה אתה חייבין על לא הודע שלו אשם תלוי אחד. כן אתה דסיכא דאכל מב' תמחויין ב' חצאי זיתים בהעלם אחד אני מסתפק לענין אשם תלוי משום דאפשר דמה שאכל מהתמחוי האחד היה חלב ומה שאכל מהתמחוי הב' היה שומן. אך הא פשיטא לי דאם אכל מתמחוי אחד כגון שהיו כאן שתי חתיכות אחת חלב ואחת שומן לדידן דבעינן חתיכה משתי החתיכות ואכל חצי זית מחתיכה אחת וחזר ואכל מאותה חתיכה עצמה חצי זית אחר בכא"פ דמצטרפין אך אם אכל מהחתיכה האחרת ה"נ פשיטא דאין כאן חיוב קרבן כלל דהא ע"כ חתיכה אחת היתה שומן ואיך יביא קרבן על חצי זית חלב. אך כאוכל מחתיכה אחת שני חצאי זיתים בזה הוא שכתבנו דפשיטא לן דמצטרפין ויביא אשם תלוי. ולפי זה אני מסתפק אם אכל ביוה"כ עם חשיכה חצי זית ומוצאי יוה"כ אכל מאותה חתיכה עצמה חצי זית אחר בכא"פ מהו שיצטרפו דהא קי"ל דיש ידיעה לחצי שיעור ואינם מצטרפין לענין חטאת כמ"ש רבינו בפ"ו הלכה ח' ופשיטא דלענין אשם תלוי כל שהיתה לו ידיעת ספק בינתים פשיטא דאינם מצטרפין דהא קי"ל דכשם דידיעת ודאי מחלקת לחטאת כך ידיעת ספק מחלקת לאשם תלוי וכמ"ש רבינו בפ"ח הלכה ח' וקי"ל דיוה"כ במקום אשם תלוי קאי והו"ל כאילו היתה לו ידיעת ספק בינתים. וראיתי בפ"ד דכריתות (דף ח"י) הא דאמר רבי זירא כאן שנה רבי ידיעת ספק מחלקת לחטאת דהקשה רבא מדתנן אכל היום אכל למחר נהנה היום נהנה למחר ואפילו מכאן ועד ג' שנים מנין שהם מצטרפים זה עם זה ת"ל תמעול מעל ריבה ואמאי הא כיפר עליה יוה"כ ופירש"י ז"ל דאי ידיעת ספק מחלקת הא הוי יוה"כ כידיעת ספק ואמאי מצטרפין ותירצו אמרי כי מכפר יוה"כ על איסורא על ממונא לא מכפר ואבע"א כי מכפר יוה"כ על כוליה שיעורא על פלגא דשיעור לא מכפר ע"כ. הרי דאע"ג דיוה"כ הוי כידיעת ספק מ"מ מצטרף מה שמעל קודם יוה"כ עם מה שמעל אחר יוה"כ משום דאינו מכפר על פלגא דשיעורא. ואע"ג דאנן קי"ל דאין ידיעת ספק מחלקת לחטאת מ"מ יש ללמוד מזה לענין

אשם

פרק רביעי

א ^א^ העושה עבירות הרבה בהעלם אחת חייב חטאת על כל אחת ואחת אפילו עשה הארבעים ושלש אלו שמנינו בהעלם אחת חייב ארבעים ושלש חטאות וכן אם עשה מעשה אחד שהוא חייב עליו משום שמות הרבה חייב על כל שם ושם והוא שהיו האיסורין כולן באין כאחת או איסור מוסיף או איסור כולל. כיצד השוחט בהמת קדשים חוץ לעזרה בשבת לע"ז חייב שלש חטאות. משום שוחט קדשים בחוץ ומשום מחלל שבת ומשום עובד ע"ז שהרי שלשת האיסורין באין כאחת. במה דברים אמורים באומר בגמר זביחה הוא עובד אותה אבל אם לא היתה כוונתו לכך. משישחט בה מעט לשם ע"ז תאסר ואינו חייב משום שחוטי חוץ עד שישחוט שנים או רוב שנים. ונמצא כשנגמר השחיטה שחט בהמה האסורה לקרבן שאינו חייב עליה משום שוחט בחוץ כמו שביארנו. היתה חטאת העוף והיה חצי קנה שלה פגום והוסיף בו כל שהוא בשבת לשם ע"ז חייב שלש חטאות שהרי שלשת האיסורין באים כאחת. וכן העושה מלאכה ביום הכפורים שחל להיות בשבת חייב שתי חטאות מפני ששני האיסורין באין כאחת. הבא על אשת אחיו הקיים כשהיא נדה. מביא שלש חטאות משום אשת איש ומשום אשת אח והן שני איסורין הבאין כאחת ומשום נדה שהוא איסור מוסיף שמתוך שנתוסף בה איסור זה לבעלה נוסף ליבמה וכן כיוצא בזה. הבא על אביו חייב שתים אחת משום ערות אביך לא תגלה ומשום ואת זכר לא תשכב. וכן הבא על אחי אביו חייב שתים שנאמר ערות אחי אביך לא תגלה. הבא על הזכור והביא זכור עליו בהעלם אחת אע"פ שהן שני נופין אינו חייב אלא חטאת אחת שנאמר ואת זכר לא תשכב השוכב והנשכב שם אחד. הוא. וכן הבא על הבהמה והביא בהמה עליו בהעלם אחת אינו חייב אלא חטאת אחת עשו השוכב והנשכב בבהמה וזכור כבעילה אחת: ב יש בועל בעילה אחת וחייב עליה שמונה חטאות. כיצד יעקב שהיתה לו בת מזלפה ושמה תמנע נשא לבן תמנע והוליד ממנה בת ושמה סרח ואין ללבן בת אלא רחל לבדה נמצאת סרח בת בת יעקב ואחות אשתו מאביה הן שני איסורין הבאין כאחת. נשאת סרח לראובן ונאסרה על שאר בני יעקב נוסף בה איסור ליעקב והרי היא כלתו. מת ראובן או נירש ונשאת סרח זו לאחי יעקב מאמו מתוך שנאסרה על שאר אחי יעקב נוסף ליעקב בה איסור אשת אחיו. מת או נירש ונשאת סרח זו לישמעאל מתוך שנאסרה על שאר אחי ישמעאל נוסף ליעקב בה איסור אשת אחי אביו. מת ישמעאל ונפלה לייבום לפני יצחק ועבר יצחק וייבמה אע"פ שהיא שנייה לו מתוך שנאסרה על שאר אחיו נוסף בה איסור ליעקב משום אשת אביו ומשום אשת איש ששני האיסורין באין כאחת. אם שגג יעקב ובא על סרח זו כשהיא נדה בחיי יצחק בעלה ובחיי רחל אשת יעקב הרי זה חייב עליה שמונה חטאות. משום בת בתו. ומשום אחות אשתו. ומשום כלתו. ומשום אשת אחיו. ומשום אשת אחי אביו. ומשום אשת אביו. ומשום אשת איש. ומשום נדה. וכן כל כיוצא בזה: ג כל אלו שתאסר זו הערוה עליהן באיסור מוסיף. צריך שיהו האנשים האחרים מצויין בעולם כדי שתאסר עליהן ומתוך שתאסר עליהן יתוסף איסור אחר לזה. אבל אם אינן מצויין אין אומרין הואיל אילו היה לזה בנים או אחים היתה נאסרה עליהן יתוסף בה איסור לזקן. שהרי אין שם עתה לא בן ולא אח. וכן כל כיוצא בהן: ד מי שהיה נשוי שלש נשים. ובא על אמה של אחת מהן שהיא

אם

א סמ"ג עשין ריג:

כסף משנה

פ"ד א העושה עבירות הרבה בהעלם אחת וכו'. בריש כריתות: וכן אם עשה מעשה אחד שהוא חייב עליו משום שמות הרבה וכו'. בס"פ ד' אחין (דף ל"ד) פלוגתא דתנאי ופסק כסתם מתני'. ומ"ש כיצד השוחט בהמת קדשים וכו' עד שהרי שלשת האיסורין באים כאחד. בפ"ב דחולין (דף מ'). ומ"ש בד"א כשאומר בגמר זביחה הוא עובד וכו' וכן מ"ש היתה חטאת העוף וכו' גם זה שם. ומ"ש וכן העושה מלאכה ביוה"כ וכו'. ברייתא בס"פ גיד הנשה (דף ק"א:): הבא על אשת אחיו הקיים וכו'. משנה בס"פ ארבעה אחין (דף ל"ג:). ודע דבמתני' אמרינן שאם היו אחיות חייב עליה משום אחות אשה דה"ל איסור כולל ואיני יודע למה השמיטו רבינו. והר"י קורקוס ז"ל כתב שהטעם משום דאיסור אחות אשה הוא איסור כולל ובכל זה הפרק לא הזכיר איסור כולל כי אם בפ"ו:

הבא על אביו חייב שתים וכו' וכן הבא על אחי אביו חייב שתים וכו'. מימרא בפ' ד' מיתות (דף נ"ד):

הבא על הזכור והביא זכור עליו וכו' וכן הבא על הבהמה והביא בהמה עליו וכו'. שם ובריש כריתות (דף ג') פלוגתא דרבי ישמעאל ור"ע ופסק כר"ע, ועיין במה שכתב רבינו בפרק שאחר זה:

ב יש בועל בעילה אחת וחייב עליה ח' חטאות וכו'. משנה בפ"ג דכריתות (דף י"ג). ומה שכתב רבינו ונשאת סרח א לאחי יעקב מאמו כלומר שאילו אחי יעקב מאביו נשאה לא היה שייך לומר שיבמה יצחק שהרי היתה ערוה עליו שהרי היא כלתו וא"כ אין כאן איסור אשת אב. ומ"ש בספרים נוסף בה איסור ליעקב משום אשת אביו ומשום אשת אח ט"ס וצריך למחוק משום אשת אח ולכתוב במקומו משום אשת איש וכן מצאתי בספר מוגה:

ג ומ"ש כל אלו שתאסר זו הערוה עליהם באיסור מוסיף צריך שיהיו האנשים האחרים מצויים בעולם וכו'. נלמד מדאמרינן בגמרא שם (דף פ"ו:) ומי אית לרבי יוסי איסור חל על איסור וכו' ותירצו כגון דאיכא ברא לסבא וכו':

ד מי שהיה נשוי ג' נשים וכו'. משנה בכריתות שם:

אבל

לחם משנה

פ"ד א אפילו עשה כל אלו שמנינו וכו'. תימה הא בפ"ק דכריתות הקשו תנא במאי קא חשיב אי בגברי דל האשה הנרבעת ובצרא לה חדא אי בנשי קא חשיב דל מנהון הבא על הזכור וכו' כלומר היכי משכחת ליה לכולהו דעביד להו חד בהעלם אחת כדי שתאמר שעשאן כולם בהעלם אחת. וגם אני מקשה לדברי רבינו ז"ל קושיא זו ואין לה תירוץ שכתב שעשאן כל המ"ג בהעלם אחת דאי בהשם אי אפשר דהא מני רבינו ז"ל לעיל הבא על הזכור ואי באיש הא מני רבינו ז"ל לעיל האשה המביאה הבהמה עליה א"כ היכי משכחת להו בחד. ואולי י"ל דרבינו ז"ל בגברי או בנשי קאמר ואע"ג דבציר חדא לא דק רבינו ז"ל אבל התנא ראוי לו לדקדק ולכך הקשו בגמ' על המשנה. (ולי נראה כיון דהתנא לא דק איהו נמי לא דק):

כיצד השוחט בהמת קדשים וכו'. אע"ג דרבינו ז"ל פסק בהל' ע"ז פ"ח כר"נ דאמר בפ"ב דחולין דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו של חטאת דבר שלו מיקרי משום דכיון דקניא ליה לכפרה כדידיה דמיא וכדאמרו שם:

ב יש בועל בעילה אחת וכו' כיצד יעקב וכו'. זהו שאמרו בכריתות פ' אמרו לו הבא על בת בתו חייב עליה משום בת בתו כו' ומשכחת להו דבא על בת בתו שיש עמו כל אלו הקרבנות וכלן באו לו בהיתר. ומ"ש ואין ללבן בת אלא רחל לבדה זה קשה בעיני דאע"ג שיהיה ללבן בנות אחרות מאי איכפת לו הא סרח זו היא אחות רחל אשת יעקב וכשבאה לעולם סרח ב' האיסורים באו עמה יחד שהיא אחות אשה ובת בתו והע"פ שהיה לו ליעקב איסור אחות אשה בשאר הבנות של לבן שהם אחיות של רחל אשתו מ"מ בסרח זו לא היה לו איסור אחות אשה אלא כשבאה לעולם והיכף בה איסור בת בתו. ודוחק לומר דכיון דהיה לו איסור אחות אשה בשאר אחיות של רחל אע"פ שאין איסור אחות אשה בסרח אלא כשבאה לעולם מ"מ כיון דאיכא גבי יעקב איסור אחות אשה קודם מ"מ מקרי איסור אחות אשה קודם, דכל זה ודאי דוחק ולא ראיתי לרבינו ז"ל בפירוש המשנה כפשט משל זה שהצריך תנאי זה שהצריך כאן שלא יהיה ללבן בת אחרת ול"מ. אח"כ ראיתי בתוספות בפ"ג דכריתות גבי מתני' הבא על בת בתו דלא גרסינן אחות אשה. והקשו דאמאי לא מני אחות אשתו וכגון שיעקב נתן בתו ללבן וילדה לו בת ואח"כ נשא יעקב רחל בת לבן וחייל איסור אחות אשה על בת בתו מגו דחייל איסור אחות אשה על שאר אחיות של רחל ותירצו דמתני' לא איירי באיסור כולל אח"כ הקשו דמ"מ ליתני אחות אשתו וכגון שנשא תחלה יעקב בת לבן ואח"כ נתן לו בתו ללבן וילדה בת ללבן בת דהשתא הוי איסור בת בתו ואחות אשה דאין ליעקב אלא בת אחת והוי כמשל שכתב רבינו ז"ל, ועם זה למדתי תירוץ לדברי רבינו ז"ל במ"ש ואין ללבן בת אלא רחל לבד דלרבותא נקטיה דכיון דיעקב נשא רחל תחלה לא צריכנא למימר דיש ללבן בנות אחרות וחייל איסור אחות אשתו על יעקב כשילדה לו בת ללבן מגו דחייל אשאר אחיות של רחל שאין אנו צריכין לכך אלא אם הייתי אומרים שנשא יעקב רחל אחר שילדה סרח אבל כיון שנשא

יעקב

משנה למלך

אבל אלו דקי"ל דידיעת ספק מחלקת דאין יוה"כ מכפר על פלגא דשיעורא ולא חשיב יוה"כ כידיעת ספק ומצטרף חצי זית דיוה"כ עם חצי זית דמוצאי יוה"כ כל שיהיה בכא"פ. ואע"ג דגבי מעילה קי"ל אפילו מכאן ועד ג"ש מצטרפין שאני מעילה דריבה הכתוב דכתיב תמעול מעל אבל בעלמא פשיטא דכל שהשהה יותר מכא"פ אינן מצטרפין. ועיין מ"ש רבינו בפ"ח מהלכות אבות הטומאה וז"ל אבל פשוט מכשיעור וטבל ועלה ואכל מעט כו' הרי דאין הטבילה מועלת לחצי שיעור ה"נ אין יוה"כ מועיל לחצי שיעור. ומיהו יש לחלק ביניהם דשאני טבילה מיוה"כ ולעולם דיוה"כ מכפר חצי שיעור מכ"ש דכשיעור. אך סוגית הגמרא דכריתות מוכחת כסברא דאין יוה"כ מכפר על חצי שיעור והוא דבר תלא בעיני. (א"ס עיין עוד מזה לקמן פי"ב מהלכות אלו):

פ"ד א אפילו עשה המ"ג אלו כו'. תימה דבפ"ק דכריתות פריך תלמודא תנא מאי קא חשיב אי בגברי דל האשה הנרבעת אי בנשי דל הבא על הזכור ועל הבהמה. וקושיא א

קושיא

אם אמה של שנייה שהיא אם אביה של שלישית אע"פ שזקנה זו היא חמותו ואם חמותו ואם חמיו ושלשה שמות הן ואיסור בת אחת היא אינו חייב אלא חטאת אחת לפי שנאמר באשה ובתה ובת בנה ובת בתה שארה הנה זמה היא. הכתוב עשה שלשה גופין כגוף אחד לפיכך יחשבו השלשה שמות כשם אחד: ה אבל הבא על אחותו שהיא אחות אביו והיא אחות אמו חייב שלש חטאות שנאמר ערות אחותו גילה. חייב על אחותו בפני עצמה ואע"פ שהיא אחות אמו ואחות אביו. והיאך תהיה זאת כגון שבא על אמו והוליד ממנה שתי בנות ובעל אחת מבנותיו והוליד ממנה בן. כשיבא הממזר הזה על הבת השנית. שהיא אחות אמו הממזרת. שהיא אחותו מאביו. שהיא אחות אביו מאמו. חייב שלש חטאות. וכן כל כיוצא בזה:

פרק חמישי

א הבא [א]על ערוה ביאות הרבה בהעלם אחת. אף על פי שהיה בין בעילה ובעילה ימים הרבה. הואיל ולא נודע לו בינתיים והרי היא גוף אחד. הרי הכל שגגה אחת ואינו חייב אלא חטאת אחת. אבל אם שגג בה ואחר כך נודע לו וחזר ושגג בה עצמה ובעלה. ואחר כך נודע לו וחזר ושגג בה עצמה ובעלה חייב על כל בעילה ובעילה. שהידיעות מחלקות השגגות: ב הבא על הערוה ביאות הרבה בהעלם אחת. וזו הנבעלת היתה לה ידיעה בין כל ביאה וביאה. שנמצאו הביאות אצלה בהעלמות הרבה. הוא מביא חטאת אחת. והיא מביאה חטאת על כל ביאה וביאה. הוא היו לו ידיעות בינתיים והיא בהעלם אחת. הוא מביא חטאות הרבה היא מביאה חטאת אחת: ג הבא על עריות הרבה בהעלם אחת. אע"פ שכולן משם אחד הואיל והן גופים מוחלקים חייב על כל אחת ואחת. כיצד הרי שבעל חמש נשיו נדות. או שבא על חמש אחיותיו או על חמש בנותיו בהעלם אחת. חייב על כל גוף וגוף. מכאן אתה למד שזה שאמרו חכמים הבא על הזכור והביא זכור עליו בהעלם אחת חייב חטאת אחת. במה דברים אמורים כשהיה אותו הזכור עצמו. אבל אם היה זכור אחר. בין שבא על שנים בין שבא על זה והביא זה עליו חייב על כל גוף וגוף. והוא הדין בבא על הבהמה והביא בהמה עליו: ד האשה שהביאה עליה בהמות הרבה בהעלם אחת חייבת חטאת על כל בהמה ובהמה. שהרי גופין מוחלקין והרי זו כמי שנבעלה לאנשים הרבה בהעלם אחד שהיא חייבת חטאת על כל איש ואיש: ה האשה שהלך בעלה למדינת הים ושמעה שמת או שבאו עדים שמת ונישאת בין על פי עצמה בין על פי בית דין. ונודע שבעלה קיים. חייבת קרבן אחד. ואם נישאת לאנשים הרבה או שזינתה עם אנשים הרבה. חייבת חטאת על כל איש ואיש מפני שהן גופים מוחלקין ואע"פ שהכל בשגגה אחת. הבא על הנדה בשגגה וטהרה מנדתה וטבלה וחזרה וראתה נדה ובא עליה פעם שניה באותה שגגה עצמה. חייב על כל פעם ופעם. אע"פ שהוא בהעלם

א סמ"ג שם:

לחם משנה

יעקב רחל בת לבן קודם שילדה סרח אפילו שלא יהיה ללבן אלא רחל לבדה חייל איסור אחות אשה על יעקב משום דהוי איסור בת אחת וכדכתבו התוספות בקושיא שניה שהקשו כדכתיבנא ודוק:

ה אבל הבא על אחותו וכו' שנאמר ערות אחותו גלה כו'. אע"ג דבפ"ק דכריתות לא אמר פסוק זה אלא לר' יצחק דאמר דחייבי כריתות בכלל וכו' ואית ליה דחייבי כריתות בכרת ולא במלקות ולית הלכתא כוותיה וכדפסק רבינו ז"ל בפ"י מהל' סנהדרין ולדידהו מפיק להו הך דרשא מדכתיב כרת גבי אחותו מ"מ נקט רבינו ז"ל פסוק זה משום דבסוגיא דפ' אמרו לו הביאוהו והתוס' הקשו שם דהאי לא הויא דרשה דרבנן והירצו דזה פשוט יותר וכן עשה רבינו ז"ל ונמשך אחר לשון הגמ'. וא"ת למה לי הך קרא הא מדאיצטריך קרא גבי שארה הנה זמה היא לאשמועינן דאע"ג דהם ג' שמות כחד חשיבי מכלל דבעלמא ג' שמות כתלתא חשיבי וכיון דכאן גבי אחותו הוי ג' שמות ודאי דחייב על כל אחד ואחד ואי הסברא מבחוץ הוי דשלשה שמות כתלתא חשיבי ולכך איצטריך קרא דשארה הנה למעט הסברא והשתא איצטריך קרא דערות אחותו דלא נילף מהתם דלהוו כחד א"כ לשתוק קרא משארה הנה ואנא ידענא דהתם כחד חשיבי מדאיצטריך קרא גבי אחותו לומר דכתלתא חשיבי דלמאי איצטריך כיון דהסברא היא כך אלא למעט בעלמא דדוקא הכא כתלתא חשיבי אבל בעלמא כחד חשיבי. ואולי י"ל דהסברא היא מסופקת אי אזלינן בתר שמות אי בתר גופין כמו שנסתפקו בגמ' ואי לא הוה אלא חד קרא ה"א דגלי לן קרא דהסברא היא כן ונמריקן מהאי קרא. אבל מ"מ קשה על רבינו ז"ל דמשמע דאית ליה דקרא דשארה הנה גלה לן דכחד חשיבי והוי גזירת הכתוב אבל הך קרא דאחותו דקאמר דכתלתא חשיבי לא הוי גזירת הכתוב אלא גמרינן מיניה שכן כתב גבי אחותו וכן כל כיוצא בזה ולעיל גבי מי שהיה נשוי ג' נשים לא כתב כן משמע דאית ליה דהך קרא דאחותו הוי עיקר ומיניה ילפינן ולא מקרא דשארה הנה ומנא ליה הא אדרבה נימא דהך קרא דאחותו הוי גזירת הכתוב אבל הך קרא דשארה הנה הוי עיקר ונילף מינה:

פ"ה ה האשה שהלך בעלה למדה"י וכו'. בפ' האשה רבה אמרינן דאע"פ שנשאת ברשות ב"ד אין זו הוראה אלא טעות וכן ביאר עוד רבינו ז"ל בפ' י"ד מהלכות אלו דאם התירו ב"ד אשת איש להנשא לפי שהעידו בפניהם שמת בעלה ואח"כ בא בעלה אין זו הוראה אלא טעות והאשה ובעלה אחרון חייבין חטאת על שגגתה ע"כ. אלא שיש לתמוה קצת על רבינו ז"ל דאע"ג שיהיה הוראה תיפוק ליה מטעמא דיחיד שעשה בהור' ות ב"ד חייב וכמו שפסק רבינו בפי"ג מהלכות אלו וכן אמרו שם גבי ר"א דאמר יקוב הדין את ההר דילמא אפי' סבר דהוי הוראה מ"מ חייב משום שהיא סברתם דיחיד דעושה בהוראת ב"ד חייב. ונראה לומר דאע"ג דבשהיה יחיד בלא"ה חייב מ"מ כתב רבינו ז"ל בפי"ד דהוי טעות ואפילו יהיה דבר שיעשו רוב ישראל חייבין דאין זו הוראה ואע"ג דבדין שכתב שיהיה יחיד בלאו הכי חייב כדכתיבנא: הבא על הנדה בשוגג וכו'. הכי אמרינן בפ"ג דכריתות גבי נדה דימים מחלקים וכן פירשו התוס' לדעת רב חסדא דקי"ל כוותיה ופסק רבינו ז"ל כמותו בפרק ז' מהלכות אלו ופירשו שם דבכי האי גוונא משכחת ימים מחולקים גבי נדה:

כסף משנה

ה אבל הבא על אחותו שהיא אחות אביו וכו'. גם זה משנה שם (דף ס"ו) וגמ' בריש כריתות (דף ב'):

פ"ה א הבא על ערוה אחת ביאות הרבה וכו'. בפ"ג דכריתות (דף ט"ו) פלוגתא דתנאי ופסק כחכמים. ומ"ש שהידיעות מחלקות. בפ' כלל גדול (דף ע"א):

ב הבא על הערוה ביאות הרבה וכו'. בפ"ג דכריתות (דף ט"ו):

ג הבא על עריות הרבה בהעלם אחת וכו'. משנה שם:

ד האשה שהביאה עליה בהמות הרבה וכו'. נלמד ממ"ש קודם:

ה האשה שהלך בעלה למדה"י וכו'. בפ' האשה רבה (דף פ"ז:) תנן גבי אשה שהלך בעלה למדה"י ובאו ואמרו מת בעליך שאם נשאת ע"פ ב"ד תצא ופטורה מן הקרבן ואמרינן בגמרא (דף ל"ב) דזעירי אמר ליתא למתני' ואע"ג דר"ל פליג עליה הא רבא דבתרא הוא סבר כוותיה ואמרינן נמי בגמרא דאף ר"א סבר הכי: ומ"ש והם נשאת לאנשים הרבה חייבת על כל איש ואיש מפני שהם גופין מוחלקים. ברייתא שם. ומ"ש או שזינתה עם אנשים הרבה. שם במשנה (דף פ"ז:) הורוה ב"ד לינשא והלכה וקלקלה חייבת בקרבן ובגמרא (דף ל"ב) מאי קלקלה ר"א אומר זינתה ר"י אמר אלמנה לכ"ג גרושה וחלוצה לכהן הדיוט מ"ד זינתה כ"ש אלמנה לכ"ג מ"ד אלמנה לכ"ג אבל זינתה לא מ"ט אתון הוא דשויתון שויה ותניא כוותיה דר"י ומשמע דהלכה כר"י ולפיכך יש לתמוה על מה שפסק רבינו שאם זינתה חייבת חטאת. וי"ל דלא אתמר דר"י אלא אליבא דמתני' דאמרה שאם נשאת ע"פ ב"ד פטורה מן הקרבן אבל כיון דאסיקנא דליתא למתני' אלא אעפ"י שהורוה בית דין לינשא חייבת בקרבן אף לרבי יוחנן אין חילוק בין זינתה לנשאת דבין בזו ובין בזו חייבת בקרבן: הבא על הנדה בשגגה וכו'. בפ"ג דכריתות (דף י"ז):

משנה למלך

קשיא לרבינו דהיכי משכחת לה שיתחייב ח"ג חטאות דאי בגברי לא משכחת כי אם ח"ב ואי בנשי לא משכחת כי אם ח"א. ועוד אני תמיה דבפ' ד' מיתות (דף ס"ה) איפליגו ר"י ור"ל בעושה אוב וידעוני בהעלם אחת דלר"י אינו חייב כי אם אחת משום דשניהם בלאו אחד נאמרו וס"ל חלוקה דלאו שמיה חלוקה דמיתה לא שמיה חלוקה ופסיקא דהלכה כר"י ורבינו ז"ל מנה לעיל בכלל הח"ג בעל אוב וידעוני בשתים וא"כ היכי כתב דאם עשה הח"ג בהעלם אחת חייב ח"ג חטאות ופסק כר"ל דס"ל דהלוקה דמיתה שמה חלוקה. וטעמא דלא תני במתני' ידעוני משום דעל הרוב לית ביה מעשה אך אם עשה ידעוני במעשה יתחייב ב' לר"ל והו שכתב רבינו בפ"ח ידעוני במעשה וזה תימה דשביק ר"י ופסק כר"ל. ועיין בתנין המצות סימן ט' גבי ידעוני ובמה שהשיגו הרמב"ן שם וצ"ע. גוב לאיתי בריש כריתות (דף ג') דפריך תלמודא אמאי קתני אף המגדף ומשני רבנן שמעי ליה לר"ע דתני בעל אוב ולא תני ידעוני אמרו ליה מ"ע משום דלית ביה מעשה מגדף נמי לית ביה מעשה ע"כ. מוכח בהדיא דס"ל לכתא דתלמודא דטעמא דמתני' דלא תני ידעוני הוא משום דלית ביה מעשה וכר"ל דאילו לר' יוחנן קשה דהאי תני אף המגדף. וכבר תמה רש"י על זה אליבא דר"י. ואפשר שמכאן יצא לו לרבינו לפסוק כר"ל ובזה נסתלקה השגת הרמב"ן במנין המצות. ונותר ופגול שניהם בלאו אחד נאמרו כמבואר לעיל פ' ח"י מהל' פסולי המוקדשין ואליבא דכ"ע חייב שתים. ועיין ברכת הזבח (דף קס"ו.):

פ"ה ה או שזינתה עם אנשים הרבה כו'. עיין במ"ש מרן. ומלבד תירוצו עוד י"ל דאותה סוגיא ע"כ אתיא כמ"ד יחיד שעשה בהוראת ב"ד פטור אבל אנן קי"ל כמ"ד חייב כמבואר לקמן פרק י"ג וא"כ פשיטא דלדידן אין חלוק בין זנתה לנשאת וזה פשוט. (א"ס עיין בדברי הרב

בהעלם אחת והוא גוף אחד. שזמן נדות זה חוץ מזמן נדות השנית. והרי הן כשתי נשים נדות: ו [א]הבא על אשתו שלא בשעת וסתה וראתה דם בשעת התשמיש. הרי אלו פטורין מקרבן חטאת מפני שזה כאנוס הוא ולא שוגג. שהשוגג היה לו לבדוק ולדקדק ואילו בדק יפה ודקדק בשאלות לא היה בא לידי שגגה ולפי שלא טרח בדרישה ובחקירה ואחר כך יעשה צריך כפרה. אבל זה מה לו לעשות הרי טהורה היתה ושלא בשעת וסתה בעל אין זה אלא אונס. ולפיכך בין שנמצא דם על עד שלה בין שנמצא על עד שלו פטורין. אבל אם עבר ובא עליה סמוך לוסת ודימה שיבעול ויפרוש קודם שתראה דם וראתה בשעת התשמיש. חייבין בקרבן. שזו היא שגגה. לפיכך אם נמצא דם על עד שלו שניהם טמאים וחייבין בקרבן. נמצא על עד שלה. אם קנחה עצמה מיד כשפירש הבעל ולא שהתה שניהם טמאים וחייבין בקרבן. ואם שהתה כדי שתושיט ידה לתחת הכר או לתחת הכסת ותטול עד לבדוק בו ואחר כך קנחה עצמה שניהן טמאים בספק ופטורין מקרבן. ואם שהתה כדי שתרד מן המטה ותדיח את פניה ואח"כ קנחה עצמה ונמצא דם. בעלה טהור: ז מי שעבר ובעל סמוך לוסת על דעת שתקדום ביאתו לראיית הדם והרגישה האשה שנטמאת בשעת תשמיש ואמרה לו נטמאתי. הרי זה לא יפרוש כשהוא מתקשה כמו שביארנו בהלכות איסורי ביאה. ואם לא ידע שאסור לפרוש מיד ופירש כשהוא מתקשה חייב שתי חטאות. אחת על כניסתו שהרי בעל נדה ואחת על יציאתו שיציאתו הנאה לו כביאתו. במה דברים אמורים כשידע שאסור לבעול בשעת הוסת ודימה שתקדום בעילתו לראייתה ולא ידע שאסור לפרוש מיד. שנמצאו לו שתי העלמות בשתי הבעילות. אבל אם לא ידע שאסור לבעול בשעת הוסת ולא ידע שאסור לפרוש מן הטומאה מיד אף על פי שפירש מיד והוא מתקשה אינו חייב אלא חטאת אחת. מפני שכניסתו ויציאתו שהן כשתי בעילות בשגגה אחת הן ובהעלם אחת עשה הכל. והוא הדין בשאר העריות שאם שגג ובא על הערוה על דעת שהיא מותרת ונודע לו שהיא ערוה והוא בתוך התשמיש. לא יפרוש מיד שיציאתו הנאה לו כביאתו. ואם לא ידע שאסור לפרוש מיד ופירש והוא מתקשה אינו חייב אלא חטאת אחת. שהכל שגגה אחת היא:

פרק ששי

א [ב]דין שגגת המאכלות כדין שגגת הבעילות. לפיכך אם אכל אכילות הרבה משם אחד בהעלם אחת. אע"פ שיש ביניהן ימים רבים אינו חייב אלא חטאת אחת. כיצד אכל חלב היום ואכל חלב למחר וחלב למחר בהעלם אחת. אע"פ שהן בשלשה תמחויין אינו חייב אלא אחת. אבל אם אכל כזית חלב ונודע לו וחזר ואכל כזית חלב ונודע לו. חייב על כל אכילה ואכילה שהידיעות מחלקות השגגות. אכל כחצי זית חלב וחזר ואכל כחצי זית חלב בהעלם אחת אע"פ שהן שני תמחויין ואע"פ שהפסיק ביניהן הרי אלו מצטרפין ומביא

א סמ"ג עשין ריג: ב גם זה שם:

כסף משנה

ו הבא על אשתו שלא בשעת וסתה וכו'. בפ"ב דשבועות (דף י"ז י"ח). ומ"ש אבל אם עבר ובא עליה סמוך לוסתה וכו'. גם זה שם (דף י"ח) אי שלא בשעת וסתה אנוס הוא. ומיהו אפשר דהא דהשיב ליה אנוס היינו דוקא כשבדקה לפני תשמיש אבל אם לא בדקה קודם תשמיש לא חשיב ליה אנוס דכיון שהוא ז"ל סובר שאם אין לה וסת אסורה לשמש עד שתבדוק ואפילו יש לה וסת דרך הגנועות לבדוק אפשר שאף בזו אם לא בדקה אינו אנוס. ומ"ש לפיכך אם נמצא על עד שלו וכו'. משנה בפ"ב דנדה (דף י"ד). ומ"ש ואם שהתה כדי שתושיט ידה וכו' ואם שהתה כדי שתרד מן המטה וכו'. שם (דף ט"ו) בגמרא:

ז מי שעבר ובעל וכו'. משנה פ"ב דשבועות (דף י"ד:). ומ"ש ואם לא ידע שאסור לפרוש מיד וכו' עד ובהעלם אחת עשה הכל. שם (דף י"ח). ומ"ש והוא הדין בשאר העריות. פשוט הוא:

פ"ו א דין שגגת המאכלות וכו'. משנה וגמרא פ"ג דכריתות (דף י"א ט"ו:): ומ"ש אפילו הם בשלשה תמחויין. שם במשנה א"ר יהושע דתמחויים מחלקים ומשמע דר"ע פליג עליה וצריך טעם למה פסק כר"ע דתלמידיה הוא. ומ"ש אבל אם אכל כזית חלב ונודע לו וכו'. פ"ד דכריתות (דף י"ז:) במשנה: אבל כחצי זית חלב וחזר ואכל כחצי זית חלב וכו'. משנה פ"ג דכריתות (דף י"ח:):

אבל

לחם משנה

ו אם שהתה כדי שתושיט ידה וכו' שניהם טמאים מספק ופטורים מקרבן. משנה בפ"ב דנדה ובגמ' אמרו תנא ותנא דידן מאי איכא בינייהו אשם תלוי ותנא דידן מאי טעמא בעינן התיכה א' משתי התיכות ע"כ. ופירוש הדבר דבכריתות פ' ספק אכל אמר חייא בר רב דבעינן חתיכה משתי חתיכות דיש אם למקרא וקרינן חלבו ואיכא מאן דאמר התם יש אם למסורת ובחתיכה א' שהיא ספק חלב ספק שומן מביא אשם תלוי ותנא דידן דסובר אשם תלוי סבר דיש אם למקרא כחייא בר רב ורבינו ז"ל פסק בפ"ח מהלכות אלו כחייא בר רב דבעינן חתיכה א' משתי חתיכות ולכן כתב כאן כתנא דידן פטורים מקרבן דמשמע אפי' מקרבן אשם תלוי. והרב"י ז"ל כתב בטור י"ד סימן קפ"ו שמא י"ל שמה שכתב רבינו ז"ל פטורים מקרבן היינו לומר שפטורים מחטאת אבל מ"מ חייבים אשם תלוי. ואי אפשר לומר כן דכיון דהוא פסק כחייא בר רב ע"כ פטור מאשם תלוי. ועוד דבהדיא כתב שם בפרק ה' [דין ב'] דנמצא על עד שלה לאחר זמן אינו מביא אשם תלוי. ומלבד זה קשה עליו שאפילו שנאמר כן לא תירץ לקושיא שבא לתרץ דלמה תלו הפוסקים אשה שראתה דם מחמת תשמיש בכדי שתרד מהמטה ותדיח את פניה דהא כתב רבינו ז"ל בהדיא דבעלה טהור ואין כאן אשם תלוי כלל. וכבר הקשה לו כן אחד מגדולי הדור בספרו החכם מהר"ר שלמה הכהן בסימן מ"ו בפסקיו והוא תירץ שם לקושיא שהקשה הרב"י דפסקו הפוסקים כר"ע, וגם זה אי אפשר לומר לע"ד דלרבי עקיבא אין כאן שיעור כדי שתרד מן המטה ותדיח פניה של מטה אלא לשמרע מטמאה את בועלה טומאת שבעה מעת לעת כמו שאמרו שם ואפ"כ אם היו פוסקים כר"ע לא היה להם לתת שיעור זה אלא מעת לעת דלר"ע אין לו שיעור אחר זולת מעת לעת כדכתיבנא. ולי נראה לתרץ לעיקר הקושיא דהדין עם הפוסקים שהוקשה להם מה שהוקשה לבעלי התוספות ז"ל בפ"ב דנדה דהך שיעורא דכדי שתרד מן המטה ותדיח פניה של מטה מאי אהני לן כיון דכבר אמרה המשנה דכדי שתושיט ידה תחת הכר ותיטול העד ותקנח מטמאה בעלה מספק הרי למדנו דיותר מזה אין כאן טומאת בועלה כלל ומה הוצרכו לשיעור זה לכך אמרו הפוסקים דשיעור זה לא הוזכר אלא לאסור אשה על בעלה כשראתה ג' פעמים בתוך שיעור זה ולכך אמרו במשנה דאע"ג דתוך שיעור זה נאסרת אשה על בעלה כשראתה ג"פ מ"מ אינה מטמאה את בועלה דלא תלינן מחמת הבעילה דדוקא כשראתה כן ג' פעמים כיון שראינו ג"פ עושה כן תלינן בכך דדילמא מחמת בעילה הוא אבל פעם אחת שאירע כן לא תלינן בבעילה לטמא את בועלה ועם זה הוצרכו להזכיר שיעור זה במשנה להודיענו שיעור לאסור אשה על בעלה כשראתה כן ג' פעמים וזה נ"ל נכון. וכבר היה אפשר לומר דהפוסקים פסקו כרב אשי דהוא בתראה דאמר אידי ואידי חד שיעורא הוא ונאע"ג דכתב שם הרב"י ז"ל משום דאסיקנא בקשיא מ"מ לא אסיקנא בתיובתא ומה שהקשה מהסיא דפ"ק דנדה דמשמע דלא מיחייב קרבן כל ששמש יותר מכדי שתושיט ידה לתחת הכר או לתחת הכסת ותטול עד ותקנח בו אין זו קושיא אם נפסוק כרב אשי דרב אשי ג"כ יודה בכך אלא שאומר דהיינו שיעורא דכדי שתרד מן המטה ותדיח פניה כיון שעד בידה ומ"מ דוחק הוא לומר כן והעיקר לע"ד כמ"ש:

שאין

משנה למלך

שמחבר לקמן פי"ד הלכה ג'). ואני זה ימים שנסתפקתי בהא דאמרינן דלר"י הוי דוקא אלמנה לכ"ג גרושה וחלוצה לכהן הדיוט אם מאי דתני חלוצה הוי אסגרת ליטן או דלמא דס"ל דאפילו באיסורין דרבנן חייבת בקרבן משום דכל טענתה היא אהון שויתו לה פנויה וכיון דאיכא מיהו איסורא אפילו מדרבנן אודא לה טענתה. ומ"מ כבר הוכחנו מכמה מקומות דלפעמים שונה התנא חלוצה ואין הדין כן בחלוצה, (א"ה תמצאנו בפ"א מהל' נערה בתולה הלכה ה' וע"ש באורך):

ו מפני שזה כאנוס כו'. והא דתנן בר"פ החולץ הכונס את יבמתו ונמצאת מעוברת וילדה בזמן שהולד של קיימא יוציא וחייבין בקרבן מיירי בכונס תוך ג' דאי לאחר ג' ולא הוכר עוברה אינו חייב בקרבן כיון דרוב נשים עוברה ניכר לג' וזו לא הוכר עוברה אנוס הוא דמאי הוה ליה למיעבד, כ"כ התוספות שם ד"ה ונמצאת יע"ש:

ז ואם לא ידע שאסור לפרוש כו'. דע מי ששמש עם האשה שלא בשעת וסתה ואמרה לו שנטמאת אינו חייב על הכניסה משום דהוא אנוס דמאי ה"ל למיעבד כיון שהיה שלא בשעת וסתה אך אם היה בשעת וסתה חייב על הכניסה ואם לא אמרה לו שנטמאת ואח"כ ראתה בעד שלו דם חייב אחת; ואין לחייבו שתים משום כניסה ופרישה לפי שהכל היה בהעלם אחת ומי שבעל ונגר וכעל הנדה בהעלם אחת אינו חייב אלא אחת וא"כ אף אי חשבינן לכניסה ופרישה לשתי בעילות אינו חייב אלא אחת וזה פשוט. הכלל שכל שלא אמרה שנטמאת אם היה שלא בשעת וסתה אינו חייב כלל בין ת"ח ובין ע"ה ואם היה בשעת וסתה חייב אחת בין ת"ח ובין ע"ה. ואם אמרה נטמאתי אם היה שלא בשעת וסתה אם היה ת"ח ויודע שאסור לפירוש בקשוי ופירש בקשוי אינו מביא קרבן משום דמזיד הוא ואם הוא ע"ה חייב בקרבן אם פירש בקשוי. ואם אמרה נטמאתי והיה בשעת וסתה אם היה ת"ח וטעם דקסבר יכולני לבעול חייב משום כניסה דהא שוגג הוא אך על הפרישה אינו חייב משום דמזיד הוא. ואם היה ע"ה אינו חייב אלא אחת אע"פ שאינו מזיד על הפרישה משום דהוי כאוכל שני זיתי חלב בהעלם אחת. והנה כפי סוגית הגמרא לא משכחת שיתחייב שתים אלא במשמש סמוך לוסתה ואמרה לו נטמאתי ופירש בקשוי והיה ת"ח וידע דצריך לפרוש סמוך לוסתה אלא דסבר יכולני לבעול וכשאמרה לו נטמאתי ידע שהטעה אכניסה והיה ע"ה בדין זה דאינו יכול לפרוש בקשוי ומש"ה חייב שתים חדא אכניסה וחדא אפרישה משום דכשאמרה לו נטמאתי הכי הוה לו ידיעה שחטא שהרי היה יודע דצריך לפרוש קודם והוה אלא דשגג דסבר יכולני לבעול אך אם היה ע"ה ולא ידע דרשה זו דובראתם אינו חייב אלא אחת שהוא

ומביא חטאת. שאין התמחויין מחלקין. והוא שלא ישהה ביניהן יותר מכדי אכילת שלש ביצים כמו שביארנו בהלכות מאכלות אסורות. שכשם שמצטרף השיעור למזיד למלקות כך מצטרף השיעור לשוגג לקרבן: **ב** אכל נותר מחמשה זבחים כזית מכל זבח בהעלם אחת. אע"פ שאכלן בחמשה תמחויין אינו חייב אלא חטאת אחת שכולן שם אחד הן והתמחויין אינן מחלקין. וגופי הזבחים אינן מחלקין. שאחד האוכל בשר מזבחים רבים או מזבח אחד. וכן השוחט חמשה זבחים בחוץ בהעלם אחת. אינו חייב אלא חטאת אחת. הא למה זה דומה למשתחוה לחמש צורות בהעלם אחת: **ג** הקיז דם לבהמתו וקיבלו בשני כוסות ושתאן בהעלם אחת אינו מביא אלא חטאת אחת: **ד** האוכל מאכלות הרבה משמות הרבה בהעלם אחת חייב על כל שם ושם. כיצד כגון שאכל חלב ודם ונותר ופיגול כזית מכל אחד ואחד בהעלם אחת מביא ארבע חטאות וכן כל כיוצא באלו. וכל האוכל [א]כזית אחד שנתקבצו בו שמות הרבה בהעלם אחת. אם נתקבצו באיסור מוסיף או באיסור כולל או באיסור בת אחת חייב על כל שם ושם. לפיכך הטמא שאכל כזית חלב ונותר ביום הכפורים. מביא ארבע חטאות ואשם. חטאת אחת משום טמא שאכל קודש. ואחת משום אוכל חלב. ואחת משום אוכל נותר. ואחת משום יום הכפורים. והוא שיצטרף אוכל אחר עם כזית זה עד שישלימו לככותבת. ומביא אשם ודאי למעילה שהרי נהנה מן ההקדש בשגגה: **ה** האוכל ושותה ביום הכפורים בהעלם אחת אינו חייב אלא חטאת אחת. אכילה ושתייה אחת היא: **ו** העושה מלאכה ביום הכפורים שחל להיות בשבת חייב שתי חטאות מפני שהן שני איסורין הבאין כאחד: **ז** אכל כחצי זית חלב וכחצי זית דם בהעלם אחת אינו חייב קרבן. כשם שאין האיסורין מצטרפין למלקות כמו שביארנו בהלכות מאכלות אסורות כך אין מצטרפין לקרבן: **ח** אכל כחצי זית ונודע לו וחזר ושכח ואכל כחצי זית אחר בהעלם שני פטור. שהרי נודע לו בינתיים ויש ידיעה לחצי שיעור. וכן אם כתב אות אחת [בשבת] בשגגה ונודע לו וחזר ושכח וכתב אות שנייה סמוכה לה בהעלם שני פטור מקרבן חטאת וכן כל כיוצא בזה. וכן אם הוציא שתי אמות בשוגג ושתי אמות במזיד ושתי אמות בשוגג. אם בזריקה חייב. לא מפני שאין ידיעה לחצי שיעור אלא מפני שאין בידו להחזירה. לפיכך לא הועילה לו הידיעה שבינתיים. ואם בהעברה פטור שיש ידיעה לחצי שיעור כמו שביארנו: **ט** האוכל כזית חלב וכזית חלב בהעלם אחת ונודע לו על הראשון וחזר ונודע לו על השני מביא שתי חטאות שהידיעות מחלקות ואע"פ שעדיין לא הפריש הקרבן. אבל אם נודע לו על שניהן כאחת מביא.

א סמ"ג שם:

ב אבל נותר מחמשה זבחים וכו'. גם זה שם במשנה (דף פ"ז:) משמע דר"ע פליג אר' יהושע ופסק רבינו כר"ע הע"ג דתלמידיה הוא משום שהשיב על דבריו ושתק. ומ"ש וכן השוחט חמשה זבחים בחוץ וכו'. שם במשנה שאל ר"ע והשיב ר' יהושע שחייב על כל אחד ואחד והביא ראיה לדבר ואמרי' בגמרא שהקשה ר"ש על ראייהו:

ג הקיז דם לבהמתו וכו'. בפ"ה דכריתות (דף כ"ב) פלוגתא דר"י ור"ל ופסק כר"י. אלא שיש לתמוה על מ"ש רבינו בהעלם אחת דמשמע הא בשתי העלמות חייב ואליבא הוי כר"ל והר"י קורקוס ז"ל האריך ביישוב תמיהא זו ובסוף הניח הדבר בצ"ע:

ד האוכל מאכלות הרבה וכו'. משנה פ"ג דכריתות (דף י"ג:): ובן האוכל כזית אחד וכו' לפיכך הטמא שאכל כזית חלב והוא נותר וכו'. משנה שם. ומ"ש והוא שיצטרף אוכל אחר עם כזית זה וכו'. שם (דף י"ד) בגמרא וטעמא משום דאין חייב ביוה"כ אלא על ככותבת:

ה האוכל ושותה ביוה"כ וכו'. משנה פרק בתרא דיומא (דף פ"א):

ו העושה מלאכה ביוה"כ וכו'. ברייתא בפ' גיד הנשה (דף ק"א:) ואע"פ שכבר כתב רבינו דין זה בפ"ד חזר ובגלו כאן להלק בינו לבין אוכל ושותה שקדש:

ז אבל כחצי זית חלב וכחצי זית דם וכו'. משנה פ"ג דכריתות (דף י"א:):

ח אבל כחצי זית ונודע לו וכו'. בפ' הבונה (דף ק"ה) ובפ"ג דכריתות (דף י"ג:) פלוגתא דתנאי ופסק כחכמים: וכן אם הוציא שתי אמות בשוגג וכו'. בפ' הזורק (דף ק"ב):

ט האוכל כזית חלב וכו'. בפ' כלל גדול (דף ע"א:) פלוגתא דר"י ור"ל ופסק כר"י. וכתב רבינו שידיעות מחלקות כרב אשי

פ"ו א שאין התמחויין מחלקים כו'. רבינו ז"ל פסק כר"ע דאמר בפ"ג דכריתות דאין התמחויין ולא גופין מחלקין ודוקא במעילה אמרו דהתמחויים מחלקין שעשה בה המאכיל כאוכל וכמ"ש רבינו ז"ל לקמן בפ"ג. ואע"ג דר' יהושע רביה דר"ע הוא פסק רבינו ז"ל כר"ע משום דבגמ' הוי בעיא דלא איפשיטא אי ר' יהושע קבלה להא תשובה או לא וכיון דר"ע הוי ודאי בהאי סברא ור' יהושע הוי ספק לן אי אית לה או לא אין ספקו של רבי יהושע מוציא מידי ודאי של ר"ע ואין מקום בזה לתמיהת הרב בעל כ"מ ז"ל שתמה שהיה לו לפסוק כר' יהושע דרביה הוא ולקמיה נמי טעם משום ששתק ר' יהושע:

ג הקיז דם לבהמתו וכו'. בפ"ה דכריתות פליגי ר' יוחנן ור"ש לקיש היזהו דם שהנשמה תלויה בו דחייבין עליו דר"י אמר כל זמן שמקלח ור"ש לקיש אמר משיפה המשחרת ואילך ואמרו שם בעא מיניה רבי ירמיה מרבי זירא הקיז דם לבהמה וקבל דמה בשני כוסות מהו על הראשון דברי הכל חייב על האחרון מי מיחייב או לא א"ל פלוגתא דר"י ור"ש לקיש דאיתמר הקיז דם לבהמה וקבל דמה בב' כוסות ר"ל אמר חייב ב' חטאות ורבי יוחנן אמר אינו חייב אלא אחת ע"כ. ופירשו שם רש"י והתוספות ז"ל דבכוס ראשון איכא דם קילוח ולכולי עלמא בין לרבי יוחנן בין לר"ש לקיש חייב אבל בכוס שני דליכא דם קילוח דכבר הלך הקילוח והתחיל הדם להיות שותת בהא הוי פלוגתא דרבי יוחנן ור"ש לקיש דלר"ל חייב שתי חטאות וכתבו שם התוספות ז"ל אם אכלן בשתי העלמות דהרי אכל דם בשתי פעמים בשתי העלמות כיון דבכוס ב' איכא נמי דם לר"ל ולכך חייב שתי חטאות ולרבי יוחנן בכוס שני ליכא דם קילוח ולכך פטור בשני ואינו חייב אלא אחת על הראשון אבל בהעלם אחת אפילו לר"ש לקיש פטור דאינו חייב אלא אחת דוקא דאם אכל דם ב' פעמים בהעלם אחת אינו חייב אלא אחת. ולכך יש לתמוה על רבינו ז"ל דנראה דפסק כר"ל במ"ש בהעלם אחת דמשמע הא בב' העלמות חייב שתים ודלא כר"י דהלכתא כוותיה לגבי דר"ש לקיש. ועוד דבפ"ו מהל' מאכלות אסורות פסק בהדיא כר"י שכתב ועל דם הקזה כל זמן שהוא מקלח ויוצא אבל דם השותת וכו' וכשם כתב מהר"י קורקוס ז"ל כתב בעל כ"מ שהניח הדבר בצ"ע. ולי נראה לתרץ דרבינו ז"ל הוקשה לו בפירוש רש"י והתוס' ב' קושיות חדא דאי בכוס ב' ליכא דם קילוח מאי בעי רבי ירמיה מר' זירא היינו ודאי פלוגתא דר' יוחנן ור"ש לקיש דלר"י דוקא בדם קילוח חייב עליו אבל בכוס שני דליכא דם קילוח לא ועוד למה הוצרכו רבי יוחנן ור"ש לקיש לחלוק גבי הקיז דם לבהמתו כיון דכבר נחלקו גבי ההיא דדם שהנשמה תלויה בו דתרווייהו חדא פלוגתא היא ודוחק לומר דחדא מכלל חברתה איתמר. לכך נראה לרבינו ז"ל לפרש דבכוס שני איכא נמי דם קילוח ואם היה בכאן שתי העלמות אפילו לר"י חייב שתים אלא לא היה בכאן אלא העלם אחת ולר"י כיון דאית ליה דדם קילוח למו' הוי דם שהנשמה יוצאה בו אכל דם ראשון ואחרון פטור א"כ הרי שני כוסות אלו שוים דכי היכי דבכוס ראשון מעורב בו דם חיוב דהיינו דם קילוח עם דם ראשון ודם המשחיר גם בכוס שני מעורב עם דם פטור שהוא דם אחרון והוו שני כוסות אלו כמין דם אחד ולכך כששתה שניהם בהעלם אחת פטור אבל לר"ל הוו כשני מינין דבכוס הראשון מעורב דם המשחיר שהוא דם פיטור עם דם ראשון ודם קילוח שהוא דם חיוב אבל בכוס שני הוי כולו דם חיוב שהוא דם קילוח ודם אחרון שהוא חייב לר"ל וכיון שכן הוי כאילו אכל דם וחלב בהעלם אחת שהוא חייב שתים דמדמי להו ר"ל להכי משום דאין הדמים שוים כדכתיבנא ופלוגתייהו הוי בהעלם אחת דוקא ולר"י אינו חייב אלא אחת דהדם שוה דבשני הכוסות מעורב דם חיוב ודם פיטור וכשאל רבי ירמיה מרבי זירא זאת הסברא שאל ממנו אי איכא פלוגתא נמי בהא מר"י ור"ל דלר"י הוי מין אחד ולר"ל שני מינין והירך לו דאיכא נמי פלוגתא בהא והיא נמשכת מהמחלוקת הראשון והשתא ס"ד דהוצרכו ר"י ור"ל לחלוק בהקיז דם אע"ג דאיפליגו חדא זימנא בההיא דהדם שהנשמה יוצאה בו להודיע לנו סברא זו דלסברת ר"י חשיב כמין אחד ולר"ל כשני מינין והשתא פסק רבינו ז"ל כר"י ובאו דבריו על נכון:

ט האוכל כזית חלב וכזית חלב בהעלם אחת וכו'. קשה דרבינו ז"ל נראה כמזכי שטרא לבי תרי דבפ' כלל גדול גבי פלוגתא דר"י ור"ל באכל שני זיתי חלב בהעלם אחת ונודע

משנה למלך

משום דהכל חשיב כהעלם אחת משום דכשאמרה לו נטמאתי אינו יודע עדיין שחטא דכיון דלא למד דרשא זו דוזורתם סבור דלא חטא משום דאנוס הוא דלדידיה אין חילוק בין שעת וסתם לשלא בשעת וסתה וכיון שלא ידע שחטא בין כניסה לפרישה אף שידע שבעל נדה לא חשיב ידיעה אלא חשיב הכל כהעלם אחת ואינו חייב אלא אחת: ויש להסתפק במי שאכל כזית חלב כסבור שומן היה ואח"כ ידע שחלב אכל אלא דסבר שאינו חייב חטאת ומזר ואכל חלב כסבור שומן הוא חייב שתים או לא מי אמרינן דכיון שלא ידע שהיה חייב חטאת לא חשיב ידיעה והוי כאילו אכל שני זיתי חלב בהעלם אחת דומיא דנדה דאמרינן דאף שידע דבעל נדה כיון דלא ידע שחטא דסבר אנוס הוא לא חשיב ידיעה וה"נ כאילו בעל וחזר ובעל בהעלם אחת ה"נ הוי דכוותיה או דלמא שאני הכי נדה דאף שידע דבעל נדה סבור הוא דאין בידו עון אשר חטא כלל משום דאנוס הוא ואנוס רחמנא פטריה אבל הכא לא מיבעיא בשידע דהאוכל חלב דחייב כרת אלא דטעה בקרבן דפשיטא דחשיבא ידיעה ומה ששגג בקרבן לא חשיב שגגה ואע"ג דהתם מיירי בתחלת המעשה לומר דלא הוי שוגג אלא מזיד מ"מ אפשר דלענין דבעינן ידיעה בתחלה כיון שידע שחטא בשוגג עון שיש בו כרת חשיב ידיעה ומה ששגג בקרבן לא חשיב שגגה אלא אפי' אם שגג בכרת דבעלמא קי"ל הזיד בלאו ושגג בכרת הוי שגגה הכא לענין ידיעה כל שידע שחטא אף דהיה סבור שלא חטא אלא עון דכרת אלא איסורא בעלמא חשיב ידיעה ושאני נדה דסבר דאין בו עון אשר חטא כלל משום דאנוס הוא. אך התוספות כתבו בפירוש שלא נודע לו שנתחייב חטאת משמע דבעינן שידע דחייב חטאת כדי שתחשב ידיעה בינתיים להיותו שתים והכי דייקי דברי רש"י. (א"ס ולענין כ"ד שהורו דמותר לבעול סמוך לוסתה עיין במ"ש הרב המחבר לקמן פי"ד הלכה ב'):

פ"ו ב אבל נותר וכו'. כתב כיא"ז לקידושין (דף ע"ז) דגם בבהמה אמרינן גופין מחלקין בב"ם

מביא חטאת אחת. וכן יראה לי שהוא הדין *בבעילות:
י אכל כזית ומחצה בהעלם אחת ונודע לו על כזית וחזר ואכל חצי זית בהעלמו של שני. אינו חייב אלא חטאת אחת. שאין חצי זית האחרון מצטרף לראשון אע"פ שהוא בהעלמו שהרי נודע לו על מקצת העלמה ראשונה: יא אכל שני זיתי חלב בהעלם אחת ונודע לו על אחת מהן וחזר ואכל כזית אחר בהעלמו של שני והביא חטאת על הראשון. ראשון ושני מתכפרין אבל שלישי לא נתכפר. אלא כשיודע לו עליו יביא חטאת אחרת. הביא חטאת על השלישי. שלישי ושני מתכפרין

*י"א במעילות:

אמי דאמר בתרווייהו פליגי ואע"פ שכתב' דהו הכרע דרב אשי לא שבקינן מאי דפשיטא לרב משום דילמא דקאמר גמגא בדרך דחייה. ומ"ש וכן יראה לי שה"ה בבעילות. כך היא הגירסא האמיתית ולא כנוסחא דגרים בפשעות. פ"כ וכן הדין בבעילות ומביא שתי חטאות אע"פ שהבעילות הם בגוף אחד והאכילה היא בשני גופין. או נראה מביא חטאת אחת אע"פ שהבעילות א"א לעשותן בבת אחת והאכילה אפשר לאכול שני זיתים בבת אחת ועלה על הדעת לומר דבעילות יתחייב שתים עכ"ל:

י אכל כזית ומחצה וכו'. שם בדף הנזכר אפילו לר"י:

יא אכל שני זיתי חלב בהעלם אחת וכו' עד אינו צריך להביא חטאת אחרת. בדף הנזכר פלוגתא דאביי ורבא. ויש לתמוה על רבינו שלעיל בסמוך פסק באוכל כזית חלב וכזית חלב בהעלם אחת ונודע לו על הראשון וחזר ונודע לו על השני מביא שתי חטאות שידיעות מחלקות והיינו כר"י וכאן כתב אכל שני זיתי חלב בהעלם אחת ונודע על אחד מהם וחזר ואכל כזית אחר בהעלמו של שני והביא

ונודע לו על הראשון ואח"כ נודע לו על השני דר"י אמר חייב שתים ור"ל אמר אינו חייב אלא אחת ושאלו שם אי המחלוקת קודם הפרשה דוקא או אחר הפרשה דוקא או בתרווייהו והוקשה שם לרש"י ז"ל דרבא ואביי דאמרו גבי אכל שני זיתי חלב דנודע לו על הראשון ואכל שלישי בהעלמו של שני דלרבא אם הביא על הראשון נתכפר השני ולאביי אפי' הביא על אחד מהם נתכפרו כלם משמע דאית להו דאין ידיעות מחלקות כר"י ולא כר"ל דלר"ל לפחות כפרות מחלקות והם אמרו דאפי' הביא הקרבן שנתכפר כבר הראשון פטור היכא דהקריב ראשון ואחר כך נודע על השני ותירץ שם דהאי פלוגתא דר"י ור"ל בקודם הפרשה איתו דאמור כר"ל ואי פלוגתא בלאחר הפרשה אתו כר"ע ומעמא משום דאיתו קודם הפרשה איירו וכשהפריש קרבן על הראשון כבר נודע לו השני, והשתא רבינו ז"ל דפסק ככך דר"י דאמר ידיעות מחלקות והיא דרבא לקמיה אפילו נאמר דמימרא דאביי ורבא איירו שנודע קודם הפרשה הא איהו פסק כר"י דאפילו קודם הפרשה ידיעות מחלקות ולא עוד שמלשונו משמע שלא נודע קודם הפרשה שכתב וכשיודע לו על הראשון ועל השלישי א"צ להביא כפרה אחרת משמע דאע"פ שלא נודע על השלישי קודם הפרשה פטור, מיהו לזה יש לתרץ דידע על השלישי קודם הפרשה ובשעת הפרשה שכח ואח"כ ידע כמו שאנו עתידין לבאר גבי ראשון מיהו קושיא קמא איתא, וכן בההיא דקצר וטחן כגרוגרת בזדון שבת וכו' משמע התם דידיעות אינם מחלקות ואפי' הפרשות אינן מחלקות משמע מהתם דע"כ לאחר הפרשה איירי רבא התם כדהוכיחו התוספות ז"ל בד"ה נודע לו על הקצירה וכו'. מיהו רש"י שכתב דאביי ורבא איירו בפלוגתא דאכל שני זיתי חלב היכא שנודע לו קודם הפרשה אבל לאחר הפרשה ודאי דהפרשות מחלקות וא"ה לומר דאית ליה דהא"ה דקצר וטחן איירי לאחר הפרשה כדכתבו התוס' ז"ל דא"כ קשיא דרבא אדרבא דמהתם מוכח דהפרשות אינם מחלקות ואולי סובר רש"י ז"ל דאיכא למדחי שכתבו שם התוס' ז"ל דנקט נודע לו על שגגת שבת היינו כלומר שלבסוף הפריש על שגגת שבת אבל לא הפריש אלא עד אחר שנודע לו גם על שגגת מלאכות ומ"מ בין כך ובין כך שמעינן מהסיא מימרא דרבא דידיעות אינם מחלקות וא"כ היך פסקה רבינו ז"ל לקמן בפ"ז ולא עוד אלא שכתב שם דאפילו שנודע אחר כפרה על השאר א"צ להביא חטאת אחרת ולכ"ע כפרות מחלקות ובאמת קושיות אלו קושיות גדולות עד מאד. והרב הגדול מוהר"י בי רב ז"ל חילק בין הך דהאוכל כזית חלב וכזית חלב וכו' להסיא דאכל שני זיתי חלב וכו' דכאן איירי באכילה מופלגת קצת זו מזו ולקמיה איירי באכילה סמוכה זו לזו ולחלק בין הך דהכא להסיא דקצר וטחן ואמר דהם איירי שכשנודע משגגת שבת נודע על כולם ומה שאמר רבינו ז"ל לקמן וכן מ"ש בגמ' ונודע לו על הקצירה ר"ל שאמר בלבו להביא קרבן על כך אבל הידיעה על כולם היתה והאריך בזה הרבה ודבריו הם דחוקים הרבה עד מאד. עוד הקשה דאיך כתב רבינו ז"ל וכשנודע לו על הראשון דהרי הראשון כבר ידוע גם כתב בזה ואמר דהך ידיעה שאמר אל לבו להביא קרבן אבל הידיעה כבר קדמה. ומיהו לקושיא זאת נראה לי לתרץ דרבינו ז"ל הוקשה לו בדברי הגמ' דכשהביא קרבן על השני אמאי נתכפר הראשון כיון דהוא כבר ידע הראשון ולא הפריש הקרבן עליו משמע דאין דעתו שיכפר הראשון בקרבן זה וכיון דלא ניחא ליה בכפרה דראשון בהך קרבן אמאי יכפר בע"כ בשלמא על השלישי יכפר דכיון דכשהפריש על השני עדיין לא ידע מהשלישי לכך לא הפריש הקרבן גם כן עליו אבל כיון שהראשון ידעו ולא הפריש עליו ודאי דלא ניחא ליה בכפרה דראשון לכך הוצרך רבינו ז"ל לומר דודאי בשעה שהפריש על השני שכח הראשון ולכך לא הפריש הקרבן ג"כ עליו לכך אמר דאמרי כן כשידע ויזכור אותו אין צריך להביא קרבן עליו וזאת הידיעה הוא ששכח ולבסוף נזכר וגם בג' שאינו יכולים לומר כן שקודם הפרשה ידע ושכח בשעת הפרשה ולבסוף נזכר ומ"מ שנודע על השלישי ר"ל שנזכר מה ששכח כמו שאנו אומרים בראשון ועם זה הוה אתי שפיר רבינו ז"ל כר"ל דאמר אין ידיעות מחלקות אבל הפרשות מחלקות וזה היה קודם הפרשה, ולכך נ"ל דהריטב"א ז"ל לא הקשה על רבינו ז"ל אלא דהוא פסק כר"י ולא קשה לו דלכולי עלמא כפרה מחלקת וכמו שתמה עליו הרב הגדול מוהר"י בי רב ז"ל דאי משום הא לא קשיא דידיעה דשלישי הוי דומיא דידיעה דראשון וכבר כתבתי בזה לעיל אבל קושיות ראשונות נ"ע להולמן. אחר כל זה ראיתי למהר"ם מטראני ז"ל בספרו ח"ו ז"ל ונראה דס"ל לרבינו ז"ל דאביי ורבא פליגי כשאכל שני זיתי חלב מחתיכה אחת בהעלם אחת שכולה אחת שגגה היא שלא ידע שאותה חתיכה היתה חלב ונודע לו על אחת מהם שידע שאותה חתיכה היתה חלב ולא זכר שאכל ממנה אלא זית אחד וחזר ואכל מאותה חתיכה כזית אחר שלא ידע שהיתה זו אותה חתיכה הראשונה שנודע לו שהיתה חלב והיינו בהעלמו של זית שני שעדיין לא זכר שאכל כזית שני וכו' ור"י ור"ל לקיש לא פליגי בהעלם כי האי אלא כגון שאכל כזית חלב מחתיכה אחת שלא נודע לו שהיתה חלב וחזר ואכל כזית אחר מחתיכה אחרת שלא ידע שהיתה חלב והיה הכל בהעלם אחת וכו'. ועוד האריך יעויין שם ובסוף דבריו כתב אם לא על דרך זו איני רואה תיקון לדברי הרב ז"ל. והרב בעל כ"מ ז"ל תירץ דאית ליה לרבינו ז"ל דר"ל לקיש ור"י אית להו סברות הפוכות כדאמרו בגמ' מר סבר הפרשות מחלקות ומר סבר כפרות מחלקות דלר"י אית ליה הפרשות מחלקות אבל אם נתכפר כבר ואח"כ ידע אין צריך להביא קרבן וליה ליה כפרות מחלקות ולר"ל הוי איפכא דכפרות מחלקות ויש סיוע לזה דבהכי מתרצא הקושיא שהקשו התוס' במימרא דנודע לו על הקצירה דמיפשט מהסיא דאין הפרשות מחלקות דע"כ איירי לאחר הפרשה דאי קודם הפרשה א"א כמו שהוכיחו שם ועם זה אתי שפיר דלעולם הפרשות מחלקות אבל הסיא מימרא איירי אחר כפרה ואין כפרות מחלקות ולא כ ליכא פשיטותא מהסיא מימרא דרבא כלל. אבל מ"מ קשה לי דעת זה דא"כ מאי הוצרך בגמ' אליבא דר"י לאוקומי בכזית ומחצה לוקמה קרא לאחר כפרה כיון דאית ליה דאין כפרות מחלקות ונתכפר הכל נימא דקרא דמחטאתו איירי בהכי גם מ"ש על שנודע על שניהם כאחת כשנודעו לו שניהם קודם שקרבה הקרבן דלאחת מיקרי אע"פ שיש שהות בין ידיעה לידיעה לא הבינותי זה דקודם שקרבה הקרבן ונודעו זה אחר זה דידיעות מחלקות לדעתו, ואם כוונתו לומר דנודע לו קודם שקרבה באחת ובאחרת נודע לו אחר שקרבה אין זה מיקרי כאחת כיון דיש כל כך הפסק בינתים. ומ"מ דברי הרב בעל כ"מ ז"ל נתיישבו לי יותר לפי לשון רבינו ז"ל ולכך נ"ל דדברי הרב בכ"מ לעיקר, ויש לתרץ מה שהקשיתי לו דלמאי לא תירץ ר"י דקרא דמחטאתו אתי לאחר כפרה משום דרצה לאוקומי קרא אפילו לפי דעתו של ריש לקיש דסובר דלאחר כפרה גרע דכפרות מחלקות אפי' הכי אתי קרא לכזית ומחצה ומ"ש רבינו ז"ל שאם נודעו שניהם כאחת מביא חטאת אחת לא קאמר הכי אלא היכא דאתיידע ליה קודם כפרה אבל היכא דאתיידע השני לאחר כפרה ודאי דאע"פ דאין הידיעה כאחת אינו מביא אלא חטאת אחת ויש סעד לפירוש זה הקושיא שהקשו התוס' ז"ל גבי נודע לו על הקצירה כדכתיבנא וגם בהכי מתרצא קושיא דמימרא דרבא ואביי גבי אכל שני זיתי חלב דהוקשה לרש"י ז"ל וגם הכל על נכון. ולפי קשה דאמרינן בפ' כלל גדול (דף ע"ב) דלמ"ד אשם ודאי בעי ידיעה בתחלה היכא דבעל חמש בעילות בשפחה חרופה הוי פלוגתא דר"י ור"ל לקיש ולר"י דאמר ידיעות מחלקות היכא שנודע לו על כל ביאה וביאה חייב על כל אחת ואחת וכיון דרבינו ז"ל פסק כאן כר"י למה פסק לקמן בפ"ט גבי שפחה דאע"פ שנודע לו בין ביאה לביאה אינו חייב אלא אחת והרי הוא פסק שם דבעינן ידיעה בתחלה וכמ"ש כל המתחייב אשם ודאי צריך שנודע לו חטאו והיינו כמ"ד אשם ודאי בעינן ידיעה בתחלה ועוד דבהל' מעילה פ"א פסק כרבנן דפליגי אר"ע ור"ש בפרק דם שחיטה דלדידהו לא בעי אשם ודאי ידיעה בתחלה כמו שאמרו שם ולרבנן משמע דבעי ידיעה בתחלה מדאמרו בפ' כלל גדול למ"ד אשם ודאי בעי ידיעה בתחלה וע"כ היינו רבנן דפליגי אר"ע ור"ש ואע"פ שרש"י ז"ל פירש שם דהוי ר"ע כבר הקשו התוספות ז"ל שם דלא מוכח הכי בפ' דם שחיטה א"כ ע"כ רבנן הוא דאית להו דבעינן ידיעה בתחלה וכיון דרבינו ז"ל פסק כוותייהו גבי אם נסתפק לו אם מעל דפטור מן הקרבן א"כ ודאי משמע דאית ליה דבעינן ידיעה בתחלה. ונ"ל להרן דרבינו ז"ל דחה בפרק שגגה מחוסרי כפרה דבעא ר' הונא מר"י הבא על חמש שפחות מהו ותירץ לו דחייב על כל אחת ואחת והקשה לו מאי שנא מחמש העלמות דשפחה אחת ותירץ התם גופים מחלקים וכו' משמע דלכלהו פשיטא להו דאין ידיעות מחלקות בשפחה חרופה, ואע"ג דהתוס' ז"ל בפרק כלל גדול כתבו דהיינו למ"ד דאשם לא בעי ידיעה בתחלה לא מסתבר ליה לרבינו ז"ל למימר הכי אלא מדאמרו דאליהם בסתמא משמע דכולהו הוי הכי ומעמא דלית ליה לר"ח ור"י כסוגיא דפרק כלל גדול דמשום שפחה חרופה לאתר דשאני שפחה חרופה דריבתה תורה קרבן אחד על ביאות הרבה וא"כ התם אין ידיעות מחלקות כלל בין לר"י בין לר"ל לקיש אבל בשאר אשמות דעלמא למ"ד דבעינן ידיעה בתחלה ודאי דידיעות מחלקות ומפני כן כתב רבינו ז"ל כאן וכן הדין במעילות לפי גירסא אחת שכתב הרב בעל כ"מ ז"ל משום דבמעילות אע"ג דהוי אשם מ"מ כיון דקי"ל דאשם ודאי בעי ידיעה בתחלה ידיעות מחלקות אבל בשפחה חרופה דריבתה שם תורה קרבן אחד על עבירות הרבה אע"ג דאשם ודאי בעי ידיעה אין ידיעות מחלקות שם כמו שאמר ר"י בפ' ד' מחוסרי כפרה ואע"ג דבפרק כלל גדול אמר דהוי פלוגתא דר"י ור"ל לקיש לא שבקינן מאי דאמר ר"י גופיה בכריתות משום מאי דאיתמר אליביה בפרק כלל גדול וכ"ת מאי דאמר ר"י בכריתות הוי למאן דאמר אשם ודאי לא בעי ידיעה בתחלה והוא דלא כהלכתא לא מסתבר ליה לרבינו ז"ל למימר הכי כדכתיבנא ועל פי זה נתיישבה הנוסחא דגרסינן בדברי רבינו ז"ל שכן הדין במעילות ומ"מ הנוסחא דבעילות נכונה יותר דהא ברוש הפרק התחיל דין שגגת המאכלות כדין שגגת הבעילות ודבר הלמד מענינו הוא:

י שהרי נודע לו על מקצת העלמה וכו'. ואע"ג דלקמיה כשנודע לו על זית ראשון ולא נודע על השני ואכל ג' בהעלמו של שני לא חשיב כאילו ידע השני כיון שכבר נודע לו מקצת

משנה למלך

נ"ב ואם אכל אבר מן החי מחמת חלב או שחלב חלב מחמת בהמות או ששחט דם הקזה מחמת בהמות בהעלם אחת חייב על כל אחת ואחת ע"כ. וקשיא לי מאותם חמשה וכמים בתוך בהעלם אחת שאינו חייב אלא אחת ודוק. ומ"ש מכן ופסק רבינו כר"ע כו'. עיין בתוי"ע וברכת הזבח (דף קע"ס ע"ב) ודוק:

והביא חטאת על הראשון ראשון ושני מתכפרים אלמא שאינו חייב על שניהם אלא חטאת אחת אע"פ שנודע על הראשון וזה הפך מה שקדם ובפרק שאחר זה גבי מי שקצר וטחן בשגגת שבת וזדון מלאכות דבריו כיוצא מ"ש כאן גבי אכל שני זיתי חלב בהעלם אחת שידיעות אינם מחלקות. וי"ל שסובר רבינו דהא דאמר ר"י באוכל כזית חלב וכזית חלב בהעלם אחת שהידיעות מחלקות דוקא כשנודע לו על הראשון וחזר ונודע לו על השני קודם שיביא קרבן כלל אבל אם כשנודע לו על הראשון הביא קרבן קודם שיודע לו השני נתכפר לו על השני ואע"פ שיודע לו אח"כ על השני אינו צריך להביא קרבן אחר כיון שבשעה שהקריב קרבן ראשון עדיין לא נודע מקרבן שני והיינו ההיא דאביי ורבא באכל שני זיתי חלב בהעלם אחת שאם הביא קרבן על הראשון ראשון ושני מתכפרים וכן ההיא דקצירה וטחינה. וליפנא דגמרא וליפנא דרבינו דייק כן דבההיא דר"י נקטו וחזר ונודע לו על השני ובההיא דאביי ורבא לא נקטו בגמרא וחזר ונודע ומאי דנקט רבא בקצר וטחן וחזר ונודע מפרש דחזר ונודע אחר שהביא קרבן אבל אם היה נודע על השני קודם שיקריב קרבן היה חייב שתים ובההיא סלקי דר"י ורבא תרווייהו כהלכתא ולא תיקשי לן הלכתא אהלכתא כדקשיא לפירש"י והתוספות. והא"נ דבגמרא משמע דטפי עדיף לחיובי שתים בנודע לו אחר כפרה מבנודע לו קודם כפרה דאמרינן ור"ל הא כתיב על חטאתו והביא הביא לאחר כפרה י"ל דהוא לר"ל אבל לר"י הוי איפכא דכנודע לו לאחר כפרה אינו חייב להביא עוד קרבן שכבר נתכפר. והוכרח רבינו לפרש כן מהטעמים שכתבתי דלא תיקשי הלכתא אהלכתא ומדיוקא דליפנא בגמרא דבההיא נקט וחזר ונודע ובדאביי ורבא לא נקטיה, וזה מבואר מאד בדברי רבינו בפרק שאחר זה גבי מי שקצר וטחן וגם בפ' זה גבי הביא חטאת על הראשון

מקצת העלמה דהיינו הראשון שאף הכא דמה שהייר הוי פחות מכזית ולאו בר קרבן הוא וכיון שנודע לו על זית קמא הוי כאילו נודע לו על הכל וכן כתב שם רש"י ז"ל בגמרא וזה נראה כוונת רבינו ז"ל אע"פ שסתם דבריו ואמר שנודע לו על מקצת העלמה ראשונה:

ידע

מתכפרין ששניהם בהעלם אחת. וראשון לא נתכפר בחטאת זו. הביא חטאת על האמצעי. שלשתן מתכפרין. מפני שהראשון והשלישי בהעלמו של אמצעי. וכשיודע לו על הראשון ועל השלישי אין צריך להביא חטאת אחרת: **יב** מי שאכל חתיכה משתי חתיכות ונסתפק לו אם אכל חלב או שומן ואכל חתיכה אחרת משתי חתיכות ונסתפק לו אם אכל חלב או שומן ואחר כך נודע לו בודאי שחלב אכל בראשונה ובשנייה. אינו חייב אלא חטאת אחת. שידיעת ספק שהיתה לו בינתיים אע"פ שמחלקת לאשמות אינה מחלקת לחטאות:

פרק שביעי

א **המשתחוה** לע"ז וניסך וקיטר וזיבח בהע"ם אחת חייב ארבע חטאות. וכן אם פיער עצמו לפעור וזרק אבן למרקולים בהעלם אחת. חייב שתים

א סמ"ג עשין שם:

גבי הביא חטאת על האמצעי. ולפ"ז מ"ש רבינו אבל אם נודע לו על שניהם כאחד מביא חטאת אחת כשנודעו לו שניהם קודם הקרבת הקרבן נודע לו על שניהם כאחד מיקרי ואע"פ שהיה שהות בין ידיעה לידיעה. וי"ל במ"ש רבינו וכשיודע לו על הראשון והשלישי אינו צריך להביא אחרת שכיון שהקדים שנודע לו על אחת מהם וחזר ואכל כזית בהעלמו של שני היאך אפשר לכתוב וכשיודע לו על הראשון ולא ה"ל לכתוב אלא וכשיודע לו על השלישי. וי"ל שרצה רבינו לכלול בדבריו גם כשלא נודע לו הראשון מעיקרא שאם הביא קרבן על האמצעי ואח"כ נודע לו מהראשון והשלישי שהוא פטור, ועי"ל דה"ק אם אחר שנודע לו על הראשון ואכל כזית בהעלמו של שני חזר ונעלם ממנו הראשון והביא חטאת על האמצעי נתכפר ואפילו שיחזור להודע לו על הראשון פטור ומה שי"ל עוד על דין זה אכתוב בפרק שאחר זה גבי מי שקצר וטחן:

ומצאתי שמרי הרב מו"ה יעקב בי רב ז"ל נשאל על לשון זה והשיב שהריטב"א השיג על רבינו וכתב בלשון הזה על מה שכתב הרמב"ם האוכל כזית חלב וכזית חלב בהעלם אחת וכו' דאמרינן פרק כלל גדול א"ל מסתברא בין בזו ובין בזו מחלוקת הילכך לר"י דקי"ל כוותיה אפילו ידיעה גרידא מחלקת, והמשנה על הרמב"ם שיהיו מזכי שורא לגי הרי שסברי הוא עצמו פסק כן ואע"פ כן כתב אכל שני זיתי חלב בהעלם אחת ונודע לו על אחד מהם וחזר ואכל כזית בהעלמו של שני והביא חטאת על הראשון ראשון ושני מתכפרים אבל שלישי לא נתכפר וליכא דר"י דקי"ל כוותיה אפילו שני מתכפר עכ"ל. והמה מורי עליו למה לא השיג השגה זו יותר גדולה שאיך פסק הרמב"ם היפך כל סוגיא שאפילו ר"ל מודה שכפרה מחלקת וכתב עוד מה שאפשר לומר בזה הלשון כדי לתקנו וקודם שאפרש פירושו ראוי לדקדק שני דברים באלו השני פסקים. בפסק האחד כתב האוכל כזית חלב וכזית חלב בהעלם אחת וכו' ובפסק השני אמר אכל שני זיתי חלב בהעלם אחת וראוי לשאול למה נקט כזית חלב וכזית חלב בהעלם אחת ולמטה אמר אכל שני זיתי חלב בהעלם אחת ובגמרא כתוב בשני המאמרים אכל שני זיתי חלב בהעלם אחת. ועוד יש להקשות בזה הפסק האחרון שכתב וז"ל הביא חטאת על האמצעי שלשתן מתכפרין וכו' וכשיודע לו על הראשון ועל השלישי אין צריך להביא חטאת אחרת והא כשהביא קרבן על האמצעי כבר היה יודע מאכילת הראשון ובהעלמו של שני וידיעת הראשון אכל הזית השלישי לכן אני אומר שהזיתים שדיבר בהם רבא אכל השנים זה אחר זה בסמוך באכילה אחת ר"ל שלא היה הפרש זמן בין אכילת הראשון לשני וכשאכל הג' בהעלמו של שני ידע אם שתיקן כבר אחת האמצעי והשלישי. ומ"ש הרמב"ם הביא קרבן על האמצעי א"צ להביא קרבן אחר כשידע מהראשון והשלישי אינו ר"ל שאכילתם נעלמים ממנו עתה שכבר עשה הקדמה הגמ' שמתחלה ידע מהזית הראשון קודם שידע מאכילה שאר הזיתים אלא הכוונה היא שעתה לא נתן אל לבו להביא קרבן אלא על האמצעי ואמר שאם הביא קרבן על האמצעי אע"פ שכוונתו לא היתה אלא על האמצעי כשיתן אל לבו לידע מהזית הראשון והשלישי אינו צריך להביא קרבן אחר וזה הפירוש הוא מוכרח שאם לא שאמר כן איך יאמר הרמב"ם כשידע מהראשון והרי הראשון כבר הוא ידוע קודם אכילת הזית הג' שנאכל בהעלמו של הזית השני וכיון שאכילת זית האמצעי והשלישי אכל אותן בהעלם אחת ונודע אותם כאחד לדעת ר"ע אין צריך להביא אלא קרבן אחד והידיעה שהיתה בין זית הראשון והאמצעי אינה מחלקת ואע"ג לדעת ר"י מפני שהיתה הכל אכילה אחת וכיון שהיתה הכל אכילה אחת אינה מחלקת הידיעה ואפי' לר"י וכדברי ר"י שהיה הפרש בין אכילת זית לזית ולא אכלם באכילה אחת אלא בשתי אכילות שידיעה מחלקת ומפני זה שינה לשונו ואמר אכל זית חלב וזית חלב בהעלם אחת כלומר שהיה הפרש בין זית לזית ולמטה אמר אכל שני זיתי חלב בהעלם אחת כלומר סמוכים זו לזו אע"פ שכל אחד היתה לבדה וגם בענין הטחינה והקצירה של שגגת שבת וזדון מלאכות והטחינה והקצירה של שגגת שבת והעלם מלאכות הכל הוא מעשה אחד ולכשנודע לו שהיתה שבת נודע לו הכל ואין ידיעה מחלקת ביניהן ודמיא לאכל שני זיתים בהעלם אחת שאכלם זו אחר זו באכילה אחת וקצירה וטחינה של זדון שבת ושגגת מלאכות ודאי כשיזכור אותם שהוא חייב שתי חטאות ואפילו שידע אותם בבת אחת שכיון שהם העלם שתי מלאכות הא קי"ל דחייב על כל אחת ואחת מפני כך בשגגת שבת אפי' עשה כל המלאכות בהעלם שבת אינו חייב אלא אחת וזה פשוט במשנה וגמרא ועתה צריכים אנו לומר שכשידע קצירה וטחינה של שגגת שבת ידע קצירה וטחינה של שגגת מלאכות והשכל מחייב זה וגם יתבאר במ"ש המפרשים שכשעשה קצירה וטחינה של זדון שבת ג"כ היה יודע קצירה וטחינה של שגגת שבת אלא שנעלם ממנו אלא ידע שחטא א"כ כשידע שחטא בשני מהם ממילא ידע שחטא בכולם שכיון שההעלם לא היה אלא בחטא אבל יודע היה שעשה ארבע מלאכות אלא שנעלם ממנו שלא חטא וכשיתבאר לו שחטא בשתים מהם יתבאר לו שחטא בכולם, ועם זה יתבאר כוונת הרמב"ם שמ"ש בגמרא אם נודע לו על קצירה של שגגת שבת שיתכפרו כולם ר"ל שהוא בכך היה יודע מכולם אבל עתה נודע לו שהיה חייב להביא חטאת על הקצירה וגם עתה היה יודע שחטא באחרים ג"כ אבל עתה לא נתן בלבו להביא קרבן אלא על הקצירה וזו היא הידיעה הכתובה בגמרא ואמרו שכיון שכוונתו היה על קצירה של שגגת שבת נתכפרו הכל בדרך גרירה אבל אם לא עלה בלבו אלא על קצירת שגגת מלאכות לא יתכפרו כי אם על הקצירה של שגגת שבת והטחינה אבל הטחינה של שגגת מלאכות לא יתכפר שכבר אמרו שהעושה שתי מלאכות בהעלם אחת חייב על כל אחת ואחת אלא שאם בחר להביא חטאת מתחילה על קצירה של שגגת שבת מתכפרים הכל דרך גרירה. ומ"ש החמם מזה הפירוש שהתוספות אע"פ שפוסקים כר"ל אמרו שלדעת רבא שסובר כר"ל לדעתם שאם ידע מכל הארבע מלאכות שאם התחיל בקצירה של שגגת שבת מתכפרים הכל אבל אם התחיל בקצירה של שגגת מלאכות צריך להביא שתים ויתכפרו הכל שכתבו בפרק כלל גדול (דף ע':) בדיבור המתחיל נודע לו על הקצירה ועל הטחינה וכו' אבל אם לא הפריש קרבן וחזר ונודע לו וכו' עד אלא אם ירצה יביא קרבן על האמצעי ויתכפרו כלם הרי בפירוש שכשידע על כלם שבו תלוי הדבר או יביא קרבן אחד של שגגת שבת ויתכפר על כלם כי היכי דאם הביא קרבן על זית האמצעי של חלב האמצעי שיתכפרו כלם ואם הביא קרבן על הזית הראשון או על השלישי צריך שתי חטאות. ודע שכפי הנראה שהוא עמוק וזר להתיישב אלו הפסקים של הרמב"ם שא"א לייסבו אלא בזה האופן ואם תעיין היטב במה שכתבתי שבודאי נ"ע גדול תמלא שהוא דבר נאה ומתוקן כדי לייסב כוונת הרמב"ם ולא יהיה סותר קצתו אל קצתו עכ"ל:

יב מי שאכל חתיכה משתי חתיכות וכו'. בפ"ד דכריתות (דף י"ח:) ת"ר אכל ספק חלב ונודע לו רבי אומר אני כשם שמביא חטאת על כל אחד ואחד כך מביא אשם תלוי על כל אחד ואחד ר"י בר יהודה ור"א ור"ש אומרים אינו מביא אלא אשם תלוי אחד וכו' א"ר זירא כך שנה רבי ידיעות ספק מחלקות לחטאת רבא אמר אין ידיעות ספק מחלקות לחטאת אלא ה"ק כשם שאם היתה לו ידיעת ספק מביא אשם תלוי על כל אחד ואחד ופירש"י ונודע לו שספק הוא כשם שאם יודע לו באחרונה שכלם חלב ודאי היה מביא חטאת על כל אחד ואחד דידיעות ספק שביניהם מחלקות לחטאת דלא הוי העלם אחד כך מביא אשם תלוי על כל אחד כל זמן שלא נודע לו ידיעה והא"ת כאן שנה רבי כדפרישית. ומתריץ הו בגמרא אמר ר"ל ידיעת ספק מחלקות לחטאת אמר ר"י אין ידיעות ספק מחלקות לחטאות אלא ה"ק כשם שאם היתה לו ידיעת ספק מביא אשם תלוי על כל אחד ואחד כך אם היתה לו ידיעת ודאי מביא חטאת על כל אחד ואחד בשלמא לר"י היינו דתני לחטאת כחטאת אלא לר"ל חטאת כאשם מיבעי ליה קשיא ומשמע לרבינו דהלכה כרבי מדשקלי וטרו אמוראי לפרושי טעמיה וכרבא דבתרא הוא וכר"י לגבי ר"ל ועוד דהא אסיקנא לר"ל בקשיא:

פ"ז א המשתחוה לע"ז וכו'. בפ' ד' מיתות תני ר' זכאי קמיה דר"י זבח וקיטר וניסך והשתחוה בהעלם אחת אינו חייב אלא אחת א"ל פוק תני לברא ורב יוסף סבר כר"י

משנה למלך

יב מי שאכל חתיכה כו'. כתב מרן ומשמע לרבינו דהלכה כרבי כו'. והמשנה דהא לא פליגי עליה דרבי אלא באשם תלוי משום דכתיב על שגגתו וכו' אבל בחטאת כ"ע מודו דידיעה מחלקת לגמר כדאית ליה ולגמר כדאית ליה וזה פשוט בסוגיא וכ"כ התוספות בס"פ דשבועות (דף י"ט) ד"ה כאן ואולי דמרן ז"ל קאי על מ"ש רבינו בסוף דבריו אע"פ שמחלקת לאשמות ודוק:

המתכוון

שתים, וכן כל כיוצא בזה יהא חייב על כל עבודה ועבודה. במה דברים אמורים בשהזיד בע"ז ושגג בעבודות אלו. אבל אם הזיד בעבודות אלו ושגג בע"ז אינו חייב אלא חטאת אחת. כיצד ידע שזו ע"ז ושאסור לעובדה אבל לא ידע שהשתחויה והניסוך עבירה והשתחוה וניסך חייב שתים. ידע שאלו עבודות הן ואסור לעבוד בהן לאל אחר ולא ידע שזו ע"ז לפי שלא היתה של כסף וזהב ועלה על דעתו שאין קרויין ע"ז אלא של כסף וזהב ועבדה בכל העבודות אינו חייב אלא חטאת אחת: **ב** [א]כלל גדול אמרו בשבת כל השוכח עיקר שבת ושכח שנצטוו ישראל על השבת. או שנשבה והוא קטן לבין העכו"ם או נתגייר קטן והוא בין העכו"ם אף על פי שעשה מלאכות הרבה בשבתות הרבה אינו חייב אלא חטאת אחת שהכל שגגה אחת היא. וכן חייב חטאת אחת על כל חלב שאכל וחטאת אחת על דם שאכל וכן כל כיוצא בזה בעבודות אלו. וכל היודע עיקר שבת אבל שכח שהיום שבת ודימה שהוא חול אע"פ שעשה בו מלאכות הרבה חייב חטאת אחת על היום כולו וכן חטאת על כל שבת ושבת ששגג בו: **ג** וכל היודע שהיום שבת ושגג במלאכות ולא ידע שמלאכות אלו אסורות או שידע שהן אסורות ולא ידע שחייבין עליהן כרת ועשה מלאכות הרבה. חייב חטאת על כל אב מלאכה ומלאכה אפילו עשה הארבעים חסר אחת בהעלם אחת מביא שלשים ותשע חטאות: **ד** שכח שהיום שבת ושגג אף במלאכות ולא ידע שמלאכות אלו אסורות אינו חייב אלא חטאת אחת: **ה** [ב]העושה אב ותולדותיו בהעלם אחת אינו חייב אלא חטאת אחת. ואין צריך לומר העושה תולדות הרבה של אב אחד שאינו חייב אלא חטאת אחת: **ו** עשה תולדה של אב זה ותולדה של אב זה בהעלם אחת. יראה לי

א סמ"ג שם: ב שם:

כסף משנה

כר"י ואמרינן בתר הכי דר' אמי ס"ל כר' זכאי ואביי דבתרא הוא פליג עליה הילכך קם לה הלכתא כר"י. ומה שכתב בד"א בשהזיד בע"ז וכו' שם אמרינן ועשה אחת מהנה וכו' אחת שהיא הנה זדון ע"ז ושגגת עבודות הנה שהיא אחת שגגת ע"ז וזדון עבודות האי שגגת ע"ז היכי דמי ואסיקנא באומר מותר ואע"ג דבתר הכי אמרינן דלא מניה מוקמת האי קרא בע"ז מ"מ דינא קושטא הוא דזדון ע"ז ושגגת עבודות אינו חייב אלא אחת ושגגת ע"ז וזדון עבודות חייב על כל אחת ואחת:

ב כלל גדול אמרו וכו'. משנה ר"פ כלל גדול (דף ס"ז:). ומ"ש או שנשבה והוא קטן לבין העכו"ם או נתגייר והוא בין העכו"ם. שם רב ושמואל ור"י ור"ל ופסק כרב ושמואל וכבר כתבתי הטעם בפ"ב. ויש לתמוה על מ"ש רבינו שנתגייר קטן דאפילו גדול נמי אפשר שלא ידע מצות שבת. וי"ל משום דאם נתגייר גדול ודאי שהודיעוהו מצות שבת אבל גר קטן שמטבילין אותו ע"ד ב"ד א"א להודיעו. ומ"ש וכל היודע עיקר שבת וכו' וכל היודע שהיום שבת וכו'. שם במשנה. ומ"ש או ידע שהן אסורות ולא ידע שחייבים עליהם כרת. נתבאר בפ"ב: מצאתי כתוב בשם ה"ר אברהם בנו של רבינו על לשון זה בשלמא בבא דסיפא לא קשיא לי דהיינו זדון שבת ושגגת מלאכות אלא בבא דרישא לא ידע לה לשבת אלא בעשה ואפ"ה חייב על כל אחת ואחת ואכן לא אשכחן זדון שבת אלא בלאו מדאותביה לר"ל שישגוג בלאו וכרת מהא דתנן אבות מלאכות ארבעים חסר אחת והוינן בה מניינא למה לי וכו' והיכי משכחת לה בזדון שבת ושגגת מלאכות בשלמא לר"י דאמר כיון ששגג בכרת אע"פ שהזיד בלאו משכחת לה דידע לשבת בלאו אלא לר"ל דאמר עד שישגוג בלאו וכרת דידע לה בשבת במאי ואוקימנא דידע לה בתחומין ואליבא דר"ע ואי ידיעת עשה שמה ידיעה נוקמה כגון שידע לשבת בעשה ולא תידוק מדקאמר ז"ל ולא ידע שמלאכות אלו אסורות אבל יודע הוא במלאכות אחרות שהרי חזר ואמר אפילו עשה הל"ט בהעלם אחת חייב ל"ט חטאות מכלל שידיעת עשה שמה ידיעה ובתחומין ואליבא דר"ע ליכא לאוקמה דלית הלכתא כוותיה ואי אמרת כגון שידע שיש מלאכות אסורות ולא ידע שאלו הל"ט הן האסורות אין זה אלא אבות מלאכות דאלת"ה אמאי לא משכחת לה אלא בתחומין ואליבא דר"ע נוקמה לשגגת מלאכות כגון שלא ידע שאלו הל"ט הן האסורות ומדלא משנינן הכי ש"מ דל"ש הכי ול"ש הכי זדון שבת הוא ולא עוד אלא אפי' תימא דס"ל כר"ע הא לא אזלא אלא כר"ל ובבא דסיפא דקאמר ז"ל או שידע שהן אסורות ולא ידע שחייבים עליהם כרת אתי לר"י דאמר כגון ששגג בכרת אע"פ שהזיד בלאו דאי כר"ל הא אמרת עד שישגוג בלאו וכרת ומייתי לה קרא מאשר תעשינה בשגגה וא"כ ס"ל חדא כר"ל וחדא כר"י. והשיב לעולם ידיעת עשה לא שמה ידיעה ולא פסק אלא כר"י ובבא דרישא לא קשיא שדבריו ז"ל מדוקדקים ולא ידע שמלאכות אלו אסורות ואפשר דידע במלאכות אחרות ודקשיא לך מדאמר בסוף אפילו עשה הארבעים חסר אחת וכו' אבבא דסיפא קאי דאמר או שידע שהן אסורות ולא ידע שחייבין עליהן כרת א"נ ידע לה בתולדות ושגג באבות כולן כגון דידע שהגר בכלי זורה עובר על לא תעשה כל מלאכה שניכרת לו מלאכה זו שהיא מלאכה ושגג באב עצמו שאין המכה בפטיש אסור ולא ניכר לו ענין המלאכה בזו וכן כל כיוצא בזה ולפי זה הפירוק ליכא קושיא אפילו נאמר דאתרי בבי קאי כשאמר אפילו עשה הארבעים חסר אחת. ואפשר לפרק פירוק אחר כדאמרת כגון שידע שיש בה מלאכות אסורות ולא ידע שאלו הם הל"ט ודקשיא לך א"כ אמאי לא פריק הגמרא הכי אליבא דר"ל טעמא דמילתא משום דר"ש ס"ל עד שישגוג בלאו וכרת ולפיכך נסיב הגמרא אליביה מידי דלית ביה כרת כלל דהוא תחומין ואליבא דר"ע, א"נ חדא מגו תרתי אשמעינן ולאו משום דלא פריק בגמרא הכי נימא דכה"ג זדון מלאכות כדאמרת דלעולם אי אפשר שיהיה זדון מלאכות שלפי זה הפירוק המלאכות שידע השבת בהם והם שעלו בדעתו אינם מלאכות כלל דאבות מלאכות ארבעים חסר אחת וחו ליכא ואלו הארבעים חסר אחת שהן מלאכות הרי שגג בהן ולא ידע שהן אסורות לא הן ולא תולדותיהן עכ"ל:

ד שכח שהיום שבת ושגג אף במלאכות וכו'. שם (דף ע':) ואסיקנא לא שנא ופירש רש"י ואינו חייב אלא אחת:

ה העושה אב ותולדותיו וכו'. בספ"ג דכריתות (דף ט"ז). במשנה פלוגתא דר"א ור"ע ופסק כר"ע:

ו ומ"ש עשה תולדה של אב זה וכו' יראה לי שהוא חייב שתי חטאות. מצאתי כתוב בשם ה"ר אברהם בנו של רבינו למה אמר יראה לי והלא גמרא ערוכה בריש ב"ק מאי איכא בין אב לתולדה נ"מ דאי עביד שני אבות בהדי הדדי א"נ שתי תולדות בהדי הדדי מיחייב תרתי א"כ מאי יראה לי דקאמר. והשיב לא אמר בגמרא שתי תולדות של שני אבות ולפיכך אמר יראה לי שאפשר לומר דהאי דאמרינן בגמרא שתי תולדות של אב האחד לאו אליבא דהלכתא ואפשר שנתעלם זה המקום ממנו ז"ל בעת שכתב יראה לי ומ"מ הדין אמת ואליבא דהלכתא עכ"ל. ואני שמעתי ולא אבין מ"ש שאפשר לומר דהא דאמרינן בגמרא שתי תולדות של אב אחד שהרי מק"ו יש לחייב על שתי תולדות משני אבות. ומהר"י קורקוס ז"ל כתב שיש לדחוק שכתב כן רבינו מפני שיש תולדה דאיכא לשני אבות ואם התרו בו משום זה או משום זה חייב כגון מאמר דאי אתרו ביה משום בורר

לחם משנה

פ"ז א ידע שאלו עבודות הן וכו' ולא ידע שזו ע"ז לפי שלא היתה של כסף וכו'. אע"ג דבפרק ד' מיתות (דף ס"ב) לא אשכח בגמרא לאוקומי שגגת ע"ז וזדון עבודות אליבא דהלכתא דקי"ל כרבא בעובד מאהבה ומיראה דפטור אלא כשהוא מותר ופירש"י ז"ל כסבור אין ע"ג בתורה ואתי דלא הוי שגגת ע"ג וזדון עבודות אלא שגגת זה וזה וכו' והקשו על זה בגמרא היכא דבעי מיניה רבא מר"ל העלם זה וזה בידו מהו וכו' דמשמע דליכא גוונא לאשכוחי שגגת ע"ז וזדון עבודות מ"מ בפ"ק דכריתות (דף ג') שאילו סוגיא זו ואוקמה רב אחא בגוונא דכתב רבינו ז"ל שאמרו שם והבע"א אפילו אימא בגדול כגון דקא טעי בהדין קרא לא תעשון אתי וכו' סבר כי אסורה השתחואה דכסף וזהב אבל במילא אחרינא שריא ומש"ה כתב רבינו ז"ל שגגת ע"ז וזדון עבודות דלפי סוגיא דפ' ארבע מיתות לא משכחת לה אלא שגגת זה וזה כדכתיבנא. והרב בעל כ"מ ז"ל הביא על רבינו ז"ל הסוגיא דפ' ד' מיתות ולא דקדק הרב בזה לפשיטותה דאע"ג דלא הוי מסקנא היא סוגיא מ"מ הדין אמת דסוגיא דכריתות מסקנא הוי:

ב או נתגייר קטן והוא בין העכו"ם. בפרק כלל גדול (דף ס"ח) כתבו התוס' ז"ל גר שנתגייר בין העכו"ם בפני ג' ולא הודיעוהו מצות שבת דאי נתגייר בינו לבין עצמו לא הוי גר ע"כ. ובהכרח לומר כן דאי הודיעוהו הרי ידע מצות שבת. ורבינו להמלט מקושיא זאת כתב שנתגייר כשהוא קטן וכבר עמד על זה הרב בעל כ"מ ז"ל:

ג ולא ידע שמלאכות אלו אסורות וכו' או שידע שהן אסורות וכו' חייב חטאת על כל אב מלאכה וכו'. הרב בעל כ"מ ז"ל הביא שאלה ותשובה לבנו של רבינו ז"ל ששאלו לו דמרבינו ז"ל משמע דמאי דכתב אפילו עשה הארבעים חסר אחת בהעלם אחת קאי בין להלוקה דידע שהן אסורות ולא ידע שחייבין עליהם כרת בין להלוקה קמא דשגג במלאכות דלא ידע שמלאכות אלו אסורות ועל כן הקשו דבהלוקה קמא לא משכחת לה אלא כחד מתרי גווני או שסבר ששבת הוא עשה לבד או שידע והיה סבור שהארבעים חסר אחת הם מותרות ומלאכות אחרות הם אסורות ודייק מלשון רבינו ז"ל פירוש זה שכתב ולא ידע שמלאכות אלו אסורות וכיון שכן אמאי הוצרכו בגמרא לאוקמי אליבא דר"ל משכחת לה בתחומין ואליבא דר"ע לוקמה בחד משני גווני, וכמו של רבינו ז"ל השיב חדא מתרתי דרבינו ז"ל לא קאי אלא אהלוקה דסיפא א"נ קאי אהלוקה דרישא נמי כגון שלא ידע שאלו הל"ט הם אסורות וה"ה דהוה מצי למנויי בגמ' כן הכי ועוד אשכח הרב בנו של רבינו ז"ל גוונא אחרינא כגון דידע בתולדות ולא ידע באבות כגון דידע דהגר בכלי זורה עובר בלא תעשה כל מלאכה ושגג באב כסבור דאין המכה בפטיש אסור. ולע"ד נראה דאי איתא שום חד מהני תלת גווני לא הוה דחיק בגמ' לאוקמי לר"ל אליבא דר"ע כיון דיכול לאוקמי ליה אליבא דר"ע. לכך נ"ל ודאי דלא מצינא לאוקומי ששגג בל"ט מלאכות שלא ידע שהם אסורות וסבור שאחרות הם האסורות דא"כ הוי העלם שבת והעלם מלאכות כיון דלא ידע איסור שבת בשום מלאכה הרי זה כהעלם שבת נ"כ ובגמרא בעי לאשכוחי זדון שבת ושגגת מלאכות דאילו שגגת שבת ושגגת מלאכות היינו דאיבעיא לן בפרק כלל גדול (דף ע') ומש"ה לא משכחת זדון שבת אלא שידע שהשבת אסור בו שום מלאכה מהל"ט אבל אין הטעם כמו שהשיב השואל לבנו של רבינו ז"ל דהשב האי גוונא זדון מלאכות ומש"ה לא שני לה בגמרא דאדרבה איפכא הוי דהאי גוונא הוי שגגת שבת ושגגת מלאכות. וגוונא דאשכח בנו של רבינו ז"ל דידע בתולדות ולא ידע באבות קשה דאי ידע התולדה כ"ש דידע האב ולכך לא הוקמוה בגמרא. מיהו גוונא דידע דשבת הוי בעשה קשה דהוי יכול לאוקמה בגמרא וכבר הקשו התוספות ז"ל קושיא זו והניחו הדבר בתימה. ולפי מ"ש נראה לי דרבינו מ"ש שעשה הל"ט בהעלם אחד לא קאי אלא אבבא דסיפא דוקא:

ו יראה לי שהוא חייב שתי חטאות וכו'. הקשו על זה דבגמרא אמרינן הכי בהדיא בריש ב"ק ותירץ בנו של רבינו ז"ל שאפשר לומר דהאי דאמרינן בגמרא שתי תולדות של אב אחד דלאו אליבא דהלכתא והקשה הרב בעל כ"מ ז"ל דהא הוא שתי תולדות של אב א' כ"ש שתי תולדות משני אבות. ול"נ שאין זו קושיא דכיון דדברי הגמרא הוי דלא כהלכתא בשתי תולדות מאב אחד חייב אע"ג דל"ש שתי תולדות משני אבות

פרק

לי שהוא חייב שתי חטאות: ז עשה מלאכות הרבה מעין מלאכה אחת. כגון שזרע והבריך והרכיב בהעלם אחת אינו חייב אלא חטאת אחת. וכבר נתבאר בהלכות שבת האבות והתולדות והמלאכות שהן מעין אבות: ח עשה מלאכות הרבה מעין מלאכה אחת בשבתות הרבה בין בזדון שבת ושגגת מלאכות בין בשגגת שבת וזדון מלאכות חייב על כל מלאכה ומלאכה. כיצד ידע שהיום שבת וזרע בו מפני שלא ידע שהזריעה מלאכה. וכן בשבת שנייה ידע שהוא שבת ונטע בה מפני שלא ידע שהנטיעה אסורה משום מלאכה. וכן בשבת שלישית הבריך מפני שלא ידע שההברכה מלאכה. חייב על כל אחת ואחת אע"פ שהיא מעין מלאכה אחת. מפני שהשבתות כגופין מוחלקין: ט שגג שהיום שבת וזרע בו והוא יודע שהזריעה מלאכה. וכן בשבת שנייה שכח שהוא שבת ונטע בו והוא יודע שהנטיעה מלאכה. וכן בשלישית שכח שהוא שבת והבריך אע"פ שיודע שההברכה מלאכה הרי זה חייב על כל אחת ואחת. שהימים שבין שבת לשבת הרי הן כידיעה אחת לחלק: י מי שקצר וטחן כגרוגרת בשגגת שבת וזדון מלאכות שאינו חייב אלא חטאת אחת. וחזר וקצר וטחן כגרוגרת בזדון שבת ושגגת מלאכות שהוא חייב על כל מלאכה ומלאכה. ונודע לו על קצירה של שגגת שבת וזדון מלאכות. קצירה גוררת קצירה וטחינה גוררת טחינה וכאילו עשה ארבעתן בשגגת שבת וזדון מלאכות שאינו חייב אלא חטאת אחת. וכיון שהקריב חטאת זו נתכפר לו על הכל. וכשידעם אחר כן אינו צריך להביא חטאת אחרת. אבל אם נודע לו תחילה על קצירה של זדון שבת ושגגת מלאכות והקריב חטאת. נתכפר לו על זו הקצירה שנודע לו עליה ועל הקצירה והטחינה של שגגת שבת וזדון מלאכות. מפני ששניהן כמלאכה אחת ונגררה קצירה וטחינה עם הקצירה ותשאר הטחינה של זדון שבת

לחם משנה

אבות אין ראוי ללמוד מהם דהוי דלא כהלכתא ולכך צריך בכאן לשון יראה לי כלומר אע"ג דדברי הגמרא אינם כהלכה היינו כשהם תולדות מאב אחד אבל כשהם תולדות של שני אבות לא נדחה בזה דברי הגמרא וזה רמז בנו של רבינו ז"ל בדבריו במ"ש והם דלא כהלכתא:

ח עשה מלאכות הרבה מעין מלאכה אחת וכו'. משנה פרק כלל גדול ופירש"י ז"ל שם שעשה תולדות של אב אחד ובפירושו נראה בסוף פ"ג דכריתות שאמרו שם על הך מתני' מני הא אילימא ר"א אימא סיפא העושה מלאכות הרבה מעין מלאכה אחת אינו חייב א"א אחת ואי ר"א חייב על כל ולדי מלאכות כמלאכות ע"כ. משמע לכאורה דפשט מתני' הוי בולדי מלאכות אבל רבינו ז"ל פירשה בעושה מלאכות הרבה מעין אב אחד ואזיל לטעמיה שכתב בהל' שבת פ"ז דיש לאב אחד מינים הרבה ופירושו מדוקדק במשנה יותר שאמר מעין מלאכה אחת ולא קאמר תולדות לאב אחד אלא שמשמע שכולן מן אב אחד הן ומ"מ לא קשיא ליה סוגיא דפ"ג דכריתות דהכי קאמר בגמרא כיון דר"א מחייב על ולדי מלאכות ה"ה דמחייב על מינים הרבה של אב אחד וא"כ מתני' דלא כר"א ומ"מ הא דאוקמיה התם דבעי מיניה ולדי מלאכות משום דמתני' קאמרה מלאכות הרבה מעין מלאכה אחת משמע טפי כפירוש רש"י ז"ל דלרבינו ז"ל הוה ליה לאוקמי בשאל ממנו העושה מינים הרבה של אב אחד כדמוכח לשון המשנה דקאמר התם בפרק אמרו לו מלאכות הרבה בשבתות הרבה מעין מלאכה אחת: עשה מעין מלאכה אחת וכו'. דברי רבינו ז"ל מתמיהין אלי דנראה מדבריו דדוקא עשה מלאכות הרבה מעין מלאכה אחת בשבתות הרבה חייב בין בזדון שבת ושגגת מלאכות בין בשגגת שבת וזדון מלאכות אבל אם עשה מלאכה אחת כגון זריעה בשבתות הרבה לא אמרינן בהא שבתות כגופין מוחלקין ואינו חייב אלא אחת וכן בשגגת שבת וזדון מלאכות לא אמרי' בהם ימים שבינתים מחלקים כנראה מדברי רבינו ז"ל מכל לשון זה שכתב עשה מלאכות הרבה כו' ושם המשל בשינוי מלאכות ואלו הם דברי תימה דרבינו ז"ל נראה דפסק כרב חסדא דפ' אמרו לו דאוקי מתניתין דשאל ר"ע לר"א שגגת שבת וזדון מלאכה דימים שבינתיים אי הויא ידיעה ופשיט ליה דהוי ידיעה וקביל מיניה וגם שאלו ולדי מלאכות אי כמלאכות דמיין ופשט ליה דכמלאכות דמיין ולא קביל מיניה אבל זדון שבת ושגגת מלאכה אפילו ר"ע ס"ל דכגופין דמיין ולסברא זו הקשו בגמרא לעיל מיניה ממתניתין דפ' כלל גדול דקאמרה היודע שהוא שבת ועשה מלאכות הרבה בשבתות הרבה חייב על כל מלאכה ומלאכה ואי אית ליה שבתות כגופין דמיין היה לו לומר דחייב על כל אב מלאכה של כל שבת ושבת. כלומר דאם מלאכה אחת עשאה בשבתות הרבה כיון דשבתות כגופין מוחלקין וכן על כל אב מלאכה בזדון שבת ושגגת מלאכות דע"כ מתניתין ר"ע היא כדמוכיחו שם ורב חסדא יתרץ ע"כ לקושיא זאת כדכתב שם רש"י ז"ל והאי דקתני גבי כלל גדול שגגת מלאכות היודע שהוא שבת וכו' של כל שבת ושבת קאמר ואע"ג דאותה שעשה בזו עשה בזו ובהעלם אחת אפילו הכי חייב דשבתות כגופין דמיין ע"כ. משמע בהדיא מכל זה דמלאכה אחת שעשאה בכמה שבתות חייב משום דכגופין דמיין ולמה הוצרך רבינו ז"ל שיעשה מלאכות הרבה מעין אב אחד. וע"ק דא"כ לפי דבריו למה צריך לדחוקי מתניתין ולומר דתרתי שאל מיניה ר"ע מר"א כיון דמתניתין כפשטא דשאל ממנו העושה מלאכות הרבה מעין מלאכה אחת בשבתות הרבה מהו דמלאכה אחת בעצמה ודאי דבזה לא אמרינן שבתות כגופין מוחלקין אלא כשהם מלאכות הרבה מעין מלאכה אחת כגון זריעה ונטיעה והברכה בהא הוא דאיבעיא ליה אי הוי כגופין מוחלקין או לא ולמה הוצרך לדחוק ולומר דשאל ממנו ג"כ ולדי מלאכות מה שלא הוזכר בלשון המשנה אלא ודאי דלא שאני לן בין מלאכה אחת למלאכות הרבה מעין מלאכה אחת דהיכא דעשאן בשבתות הרבה אי שבתות כגופין מוחלקין בכל גוונא חייב. וע"ק דרבינו ז"ל בשגגת שבת וזדון מלאכות שם המשל הזה ומשמע דהך דינא נמי אית ליה התם דלא אמרינן ימים שבינתיים לחלק אלא כשעשה מלאכות הרבה מעין מלאכה אחת והוא ז"ל כתב לעיל בהפך שכתב וכל היודע עיקר שבת אבל שכח שהיום שבת וכו' חייב חטאת אחת על כל היום כולו וכן חטאת על כל שבת ושבת ששגג בו משמע שאע"פ שעשה המלאכות עצמן שעשה בשבת אחת בשבתות הרבה חייב על כל שבת ושבת ואין צריך שנוי מלאכות לא ידעתי לכוונת רבינו ז"ל בלשון זה וצל"ע:

י מי שקצר וטחן וכו'. התמיהה בדברי רבינו ז"ל גדולה דבגמרא בסוף הך מימרא להביא דאכל שני זיתי חלב ומכח הך מימרא אמר דרבא הדר ביה מההיא דאכל שני זיתי חלב וסבר כאביי דאמר שאפילו הביא אחד מהן נתכפרו כולם ורבינו ז"ל פוסק כהך דרבא וההיא דרבא שהם דברים סותרים ועם היות שיש לחלק בחילוקים דכתב הרב בעל כ"מ ז"ל מ"מ כיון דבגמרא משוה אותה מנין לו לרבינו ז"ל לחלק בין הנושאים ואולי מקום אחר מצא רבינו ז"ל להחלוק בו ואנחנו לא נדע וכבר נפלא הריטב"א ז"ל על רבינו ז"ל

כסף משנה

חייב ומשום מרקד חייב והשתא אם עשה תולדה מאחת מאלו השני אבות ועשה גם תולדה זו דשייכא לאב של התולדה האחרת ולאב אחר גם כן סד"א שלא יתחייב אלא אחת כיון ששתי התולדות מאב אחד הם קמ"ל כיון שאחת מהן שייכא גם לאב אחר חייב שתים ודייק זו בתר האב האחר והרי הם של שתי אבות. מ"מ דוחק לפרש כן דלא הוה סתים רבינו. והיותר קרוב אצלי שלא היה גורס בגמ' א"נ שתי תולדות בהדדי הדדי ולכך כתב יראה לי עכ"ל:

ז עשה מלאכות הרבה מעין מלאכה אחת וכו'. משנה פ' כלל גדול העושה מלאכות הרבה מעין מלאכה אחת אינו חייב אלא חטאת אחת:

ח עשה מלאכות הרבה מעין מלאכה אחת בשבתות הרבה וכו'. משנה בפ"ג דכריתות שם אמר ר"ע שאלתי את ר"א העושה מלאכות הרבה בשבתות הרבה מעין מלאכה אחת בהעלם אחת מהו חייב אחת על כולן או אחת על כל אחת ואחת א"ל חייב על כל אחת ואחת ואיפלינו אמוראי בפירושא דמתני' ורב חסדא אמר זדון שבת ושגגת מלאכות אפילו ר"ע ס"ל דכגופין דמיין וכי בעי מיניה שגגת שבת וזדון מלאכות הוא דבעי מיניה ימים שבינתיים אי הויין ידיעה לחלק ופשט ליה ימים שבינתיים דהויין ידיעה לחלק וקביל מיניה ופסק רבינו כוותיה משום דאותביה לרבא ואע"ג דשני שינויי דחיקי ניחא ועוד דשמואל סבר כרב חסדא כדפירש"י:

י מי שקצר וטחן כגרוגרת בשגגת שבת וזדון מלאכות וכו'. מימרא דרבא פרק כלל גדול (דף ע':). ודע דאמרינן התם בגמ' (דף ע"א) על הא דרבא ומי אית ליה לרבא גרירא והא אתמר אכל שני זיתי חלב בהעלם אחת ונודע לו על אחד מהם וחזר ואכל כזית בהעלמו של שני אמר רבא הביא קרבן על ראשון ראשון ושני מתכפרים שלישי אינו מתכפר וכו' אביי אמר אפילו הביא קרבן על אחד מהם נתכפרו כלם בתר דשמעה מאביי סברה ה"ה טחינה נמי תגרר לקצירה גרירא אית ליה גרירא דגרירא לית ליה. ומשמע דהדר ביה רבא לגבי אביי דאמר אפילו הביא קרבן על אחד מהם נתכפרו כולם וכן פירש"י וא"כ יש לתמוה על רבינו שבפרק הקודם לזה פסק כההיא דאכל שני זיתי חלב בהעלם אחת כדהוה אמר רבא שאם הביא חטאת על הראשון ראשון ושני מתכפרים שלישי אינו מתכפר וכיון דאמרינן דהדר ביה רבא לגבי אביי ה"ל למפסק שאפילו הביא קרבן על אחד מהם נתכפרו כלם. ועוד קשה ששני פסקים אלו סותרים זה את זה שאם אתה אומר בדין של פרק זה שקצירה גוררת קצירה וטחינה שעמה צריך אתה לומר כדין שבפרק שקודם זה שאפי' הביא קרבן על אחד מהם נתכפרו כלם והיאך לא פסק רבינו כן וה"ז כמוכי שטרא לבי תרי. ולתרץ זה י"ל היכי קאמר בתר דשמעה מאביי סברה ה"ל למימר הדר ביה רבא מההיא ולכן סובר רבינו שאין לפרש דהדר ביה רבא אלא ה"ק כששמע רבא שאביי סובר כמה גדול כח גרירא לדעתו שאפילו הביא קרבן על אחד מהם נתכפרו כלם סבר דמהניא גרירא לקצירה וטחינה שעמה אבל לא השיב כח גרירא כ"כ שיועיל כאוכל שני זיתי חלב שאפילו הביא קרבן על אחד מהם נתכפרו כלם. וטעם יש בדבר לחלק בין גרירא זו לגרירא זו שבענין קצירה וטחינה שפיר שייך ביה למימר גרירא דכיון דבשגגת שבת נעשו שתיהם ה"ל כדבר אחד אבל אוכל שני זיתי חלב בהעלם אחת ההעלם אינו מצוי שיעלם ממנו שהחלב אסור אבל ההעלם הראוי הרגיל והוה הוא שיעלם ממנו שזה חלב ויסבור שהוא שומן. וא"כ כשאכל כזית חלב זה וסבור שהוא שומן ואח"כ אכל כזית חלב זה וסבור שהוא שומן הרי הם כשני דברים ואע"פ שמתכפרים שניהם בקרבן אחד מ"מ לא חשיבי כ"כ כדבר אחד שיתכפר בקרבנו של ראשון השלישי שלא היה בהעלמו אע"פ שהיה בהעלמו של שני: ומצאתי למורי הרב מהר"י בי רב ז"ל שנשאל ממנו לשון זה של רבינו והשיב שהריטב"א הוקשה לו והניח הדבר בצ"ע ושהוא ז"ל נראה לו ליישב זה כשנאמר שאע"פ שבגמ' הקשו מרבא לרבא והמתרץ הודה לדבריו זהו מפני שרצה להודות לו הקדמתו וכוונתו לומר אפילו שאודה לך שהנושאים שוים אומר לך ששמעה מאביי קבלה מיניה והדר ביה, אבל האמת הוא שהקושיא מתחלה אינו קושיא ולא דמי כלל שמי שאמר שהעושה קצירה וטחינה בשגגת שבת אין בכאן אלא מעשה אחד שהשגגה לא היתה אלא בשסבר שלא היה שבת ואין שם אלא מעשה אחד שהוא שגגת שבת אבל באכל שני זיתי חלב יש שם שני מעשיות ומפני זה כשאנו אומרים שהקצירה גוררת קצירה וטחינה שעמה אין זה גרירא שהכל הוא דבר אחד שכיון שנתכפר שגגת שבת כל מה שעשה נ"כ מתכפר שהכל

שבת עד שיודע לו עליה ויביא חטאת שנייה. קצר כחצי גרוגרת בשגגת שבת וזדון מלאכות וחזר וקצר כחצי גרוגרת בזדון שבת ושגגת מלאכות הרי אלו מצטרפין. קצירה גוררת קצירה. וכן כל כיוצא בזה בשאר מלאכות: **יא** המתכוין לחתוך את התלוש וחתך את המחובר אף על פי שנתכוין לחתיכה הואיל ולא עשה מחשבתו פטור מן החטאת שזה כמתעסק ולא אסרה תורה אלא מלאכת מחשבת כמו שביארנו כמה פעמים: **יב** החותה גחלים בשבת שהוא מכבה את העליונות ומדליק את התחתונות אם נתכוין לכבות ולהבעיר חייב שתים. חתה גחלים להתחמם מהם והובערו מאליהן חייב שתים מפני שמלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה כמו שביארנו בהלכות שבת. וכשם שחייבין על זדונה כרת כך חייב על שגגתה קרבן חטאת:

פרק שמיני

א כל [א]חטא שחייבין על שגגתו חטאת קבועה חייבין על לא הודע שלו אשם תלוי. ומהו לא נודע אם נסתפק לו אם שגג בדבר זה או לא שגג הרי זה מצווה להקריב אשם שנאמר ולא ידע ואשם ונשא עונו והביא איל תמים מן הצאן בערכך לאשם וזהו הנקרא אשם תלוי מפני שהוא מכפר על הספק ותולה לו עד שיודע לו בודאי שחטא בשגגה ויקריב חטאתו: **ב** אינו חייב באשם תלוי עד שיהיה שם איסור קבוע. כיצד אכל חלב וספק אם היה כזית או פחות מכזית. או שהיתה לפניו חתיכת חלב וחתיכת שומן ואכל אחת מהן ואין ידוע אי זה מהן אכל. אשתו ואחותו עמו בבית בעל אחת מהן ואין ידוע אי זו מהן בעל. שבת וחול ועשה מלאכות באחד מהם ואין ידוע באי זה יום עשה. או שעשה מלאכה בשבת ולא ידע מעין אי זו מלאכה עשה. הרי

א סמ"ג עשין ליד:

כסף משנה

שאכל הוא מעשה אחד ואינו גרירה שהכל הוא אחד אבל בענין שני זיתי חלב שאכל בהעלם אחת ונודע לו על הראשון ואכל השלישי בהעלם השני למה יתכפר השלישי בשביל השני והקרבן לא נעשה בשביל השני אלא בשביל הראשון ומפני שהיה בהעלמו מתכפר השני עכ"ל: ונסתייע מדברי המאירי. והר"י קורקוס ז"ל כתב שאפשר שמה שהירצו לא הייט משום דסברי דהפרשות דוקא מחלקות אבל הכא דלא הויא אלא ידיעה להודה לא מהניא דקלר ועמן ואילטריך לומר דהדר ביה אבל כיון דאסיקנא דידיעות מחודייהו מחלקות ר"ל בנודע ונודע א"כ מיגו דידיעה דידע קודם זית שלישי חשיבא ומחלקת טובא לבטל טעם גרירה. ואפשר עוד שסובר רבינו דבתר דאקשו מתחינה ואירצו גרירה אית ליה גרירה לית ליה אין אנו צריכין עוד לומר דהדר ביה אלא אמרינן הכא דזית שלישי אינו מתכפר עם הראשון משום דחשיב גרירה לגרירה דזית שני נקרא גרירה עם הראשון כמו שנתבאר ממ"ש שהקציר' גוררת קצירה וכיון שהשלישי אינו בהעלמו של ראשון השיבא גרירה לגרירה ודוקא גבי ... דידן ... שהרי ברישא מחשיבים תרגמתן כשגגה אחת דוק ותשכח עכ"ל. וכתב עוד הר"ן ז"ל וכתב רבינו ונודע לו על קצירה של שגגה וכו' ואילו במימרא אמרו על קצירה ומחינה כבר פירש"י דעל קצירה או על טחינה קאמר ואין צריך לידיעת שתיהן וכיון שהם בהעלם אחת כל שנודע לו על אחת כנודע על שתיהן דמי ושתיהן גוררות שתים השניות זהו דעת רבינו עכ"ל. על מ"ש רבינו קצר כחצי גרוגרת וכו' מצאתי כתוב בספר אחר כלשון הזה כתב הראב"ד אנו אין לנו אלא לחומרא ולא מצטרפי עכ"ל. וכבר כתבתי טעם לדברי רבינו:

יא המתכוין לחתוך את התלוש וכו'. בפ' כלל גדול (דף ע"ב:) ובפ"ב דכריתות (דף י"ט) פלוגתא דאביי ורבא ופסק כרבא:

יב החותה גחלים בשבת שהוא מכבה את וכו'. בפ"ד דכריתות (דף כ') ואע"ג דאיפלגו הכא בברייתא במלתא היכא דנתכון לכבות ולהבעיר כ"ע ל"פ דחייב ופירש"י החותה ממלא כלים מגבור הגחלים מכבה העליונות שעכשיו נעשות תחתונות וכונות מחמת משא של עליונות ומבעיר התחתונות מחמת משא שהיא עליהן וכשהן עליונות מתבערות: חתה גחלים להתחמם מהם וכו'. גם זה שם ופירש"י שאינה צריכה לגופה כגון זה שאינו צריך לכבויין אלא להתחמם בהסייתן ומ"מ יודע שיתבערו וע"מ כן עשה והוי ליה מתכוין מיהו מלאכה שאינה צריכה לגופה הויא מן הבערה עכ"ל. ורבינו מפרש לה דחייב שתים משום מכבה ומבעיר ותמיהא לי שכתב ... שאם נתכוון לכבות ולהבעיר חייב שתים הא אם לא נתכוון לא והכא אם נתכוון ... פך ועוד למה איצטריך לומר שחייב משום דמלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה ... ליה מפני שהוא מתכוין ואם אינו מתכוין אמאי חייב וצ"ע ואפשר לומר שמאחר שהוא יודע שודאי יתבערו הוי כפסיק רישיה:

פ"ח א כל חטא שחייבים על שגגתו חטאת קבועה וכו'. משנה פ"ב דכריתות והכ"א אין מביאים אשם תלוי אלא על דבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת. ומ"ש קבועה. כן משמע פ"ב דהוריות (דף ח') וכן יתבאר ממ"ש בפי"א גבי מי שנסתפק לו אם נכנס וכו':

ב אינו חייב באשם תלוי עד שיהיה שם איסור קבוע כיצד אכל חלב וספק אם היה כזית או פחות מכזית וכו'. משנה בפ"ד דכריתות (דף י"ז). ומ"ש או שעשה מלאכה בשבת ולא ידע מעין אי זו מלאכה ה"ז מביא אשם תלוי. לכאורה יש לתמוה שמאחר שהוא יודע ודאי שעשה מלאכה שחייב עליה חטאת מנין לו לרבינו שאינו מביא חטאת אלא אשם. וי"ל שלמד כן רבינו מדתנן (דף י"ט) בפ' ספק אכל חלב ונזכר לפניו אחד מהם ואינו יודע אי זה מהם אכל אשתו נדה ואחותו עמו בבית שגג באחת מהן ואינו יודע באי זה מהן שגג [שבת ויוה"כ ועשה מלאכה בין השמשות ואינו יודע באי זה מהן עשה] ר"א מחייב חטאת ור' יהושע פוטר ויהיב טעמא בגמרא לרבי יהושע משום

לחם משנה

ז"ל והניח הדבר בצ"ע. וגם בעיני יפלא הפלא ופלא והרבה טרחתי להעמיד דבריו ולא מצאתי דבר מתיישב אלא להודות למ"ש הרב בעל כ"מ ז"ל: **אחר** שכתבתי כל זה ראיתי למהר"ס מטראני בספר קרית ספר שכתב לתרץ קושיא זאת ואפשר שהרב ז"ל סובר דדוקא באכל חלב וחלב בהעלם אחת הוא דאמרינן אם יודעין בשתי ידיעות דידיעות מחלקות אע"פ שלא הפריש קרבן עדיין והייב שתי חטאות משום דכיון דנודע לו בשתי ידיעות הוי כשתי שגגות כיון שאכל כל כזית מחתיכה אחת כדאמריק לעיל אבל גבי מלאכות בשבת דאפשר דעביד כולהו בשגגה אחת כמו שוכח עיקר שבת שנלמוו ישראל דאפילו עביד כולהו ל"ט אינו חייב אלא אחת משא"כ בשאר איסורין דחייב על כל חלב שאכל הבאה ועל כל דם שאכל הבאה אחת דכולהו מלאכות גבי שבת חשבינן להו כחדא להכי ס"ל לרבינו ז"ל דאפי' נודע לו בשתי ידיעות ואפילו אחר שנתכפר אינו חייב אלא חטאת אחת כו' עוד האריך שם ומ"מ דעתי נוחה בכל אלו החילוקים כמ"ש דלא מצאתי שורש בגמרא וצ"ע:

יב חתה גחלים להתחמם בהם וכו'. הקשה הרב בעל כ"מ ז"ל במאי עסקינן אי במתכוין הייני הלוקה קמא שכתב אם נתכוון לכבות ולהבעיר חייב שתים ועוד למה לי משום דחייב על מלאכה שאינה צריכה לגופה תיפוק ליה משום דמתכוון ואי בלא מתכוין אמאי חייב. ולי נראה להרב דודאי במתכוון איירי דכן כתב רבינו ז"ל בהל' שבת שחייב על מלאכה שאינה צריכה לגופה כתב בפ' ראשון מפני שכבוי הוי מלאכה והרי נתכוון לכבות משמע דבעינן כוונה לחייב וטוגה לתודה דלא הוי סגי אי הוה קי"ל דמלאכה שאינה צריכה לגופה פטור וכדמשמע שם לשון רבינו ז"ל דאע"ג דנתכוון הוצרך לומר דאע"ג דאינו צריך לגופה חייב ואשמעינן שפי בכך תלוקה מבקמייתא דאי בקמייתא הוה אמינא מפי דנתכוון לכבות ולהבעיר שצריך לשניהן כלומר שהוא נסה שצריך שהם וכגון צריך גחלים בוערות לדבר אחד אבל אם אינו צריך שהם להכי כתב הא דלהתחמם דאע"ג דאינו צריך להבערה מאחר שנתכוון חייב דמלאכה שאינה צריכה לגופה היא ומכוון לה חייב עליה:

פ"ח ב אינו חייב עד שיהא שם איסור קבוע וכו'. בפ' ספק אכל חלב אמרו שם דאם היתה חתיכה אחת לבד ואכלה והיה לו ספק אם חלב הם שומן פטור אבל שתי חתיכות אחת של חלב ואחת של שומן ואכל אחת מהם חייב ואמרו שם בגמ' שלשה טעמים. הא' דיש אם למקרא ומתום קרינן. הב' דשתי חתיכות אפשר לברר איסורן. הג' שתי חתיכות איקבע איסורא אבל חתיכה אחת לא קבעה איסורא ומאן דאמר טעמא דיש אם למקרא מיקל מכולהו דהיכא דהוי כזית ומחצה למ"ד טעמא דאפשר לברר איסוריה חייב והיכא דבא עכו"ם ואכל את הראשונה ובא ישראל ואכל את השניה לגיטנא דאיקבע איסוריה חייב ומ"ד טעמא דיש אם למקרא פטור בשתיהן דהיכא מנות בשבה אכילה ורבינו ז"ל פסק כליטנא בתרא דהוי טעמא משום דאיקבע איסוריה והתוספות כתבו שם דלכך טעמא היכא דהוה כזית ומחצה לא איקבע איסוריה ומפני כן כתבו כמ"ש במשנה כספק אם יש בו כשיעור או לא ולפ"ז איירי שיש שם שתי חתיכות בכל אחד מהם כשיעור ונסתפק לו בשני דברים אם אכל מן האיסור או מן ההיתר ואפילו שאכל מן האיסור נסתפק אם אכל כזית או לא ואע"פ שהוא ס"ס מביא אשם תלוי ולפ"ז כתבו ג"כ דשבת וחול עשה מלאכה באחד מהן איירי אבל טעמא שעשה מלאכה קרוב למוצאי שבת דאיקבע איסורא כל היום ומדברי רבינו ז"ל אינו נראה כן כיון דיש שם איסור ולא ידענו אם הוא כשיעור אי לא מיקרי נקבע האיסור. וכ"ה ומהלכ שאמרו בגמרא דלמ"ד אפשר לברר איסורא חייב ה"ק למ"ד טעמא דאיקבע איסורא דכיון דיש שם איסור איקבע איסורא מיקרי, ולא משמע ליה לרבינו לדחוקי נפשיה ולומר דעל ס"ס מביא קרבן אשם תלוי כדכתבו התוס' ובההיא דשבת וחול משמע ליה לרבינו ז"ל שעשה מלאכה בין השמשות של ע"ש ואיקבע איסורו מיקרי כיון דהוא בהכנסת שבת ולא צריך לאוקומי דמיירי במ"ש ולכך שהם רבינו ז"ל ואמר שבת וחול כהם דהיכא דעשה מלאכה מביא אשם תלוי דאם כדברי התוס' ז"ל דאיירי שעשה מלאכה קרוב למוצאי שבת ה"ה לו לפרש: או שעשה מלאכה שפטור עליה וכו' ולא ידע מעין איזו מלאכה עשה. פי' אם מלאכה שחייב עליה או מלאכה שפטור עליה. ואין דברי רבינו ז"ל כמו פירוש לדברי המשנה שאמרו שם או על העושה ואינו יודע מעין איזו מלאכה עשה דפטור אפילו מאשם תלוי דבמתני' איירי שיודע שעשה מלאכה שחייב עליה חטאת אבל אינו יודע איזו מלאכה היא ולכך חטאת אינו יכול להביא דאינו יודע שחטא ואשם תלוי אינו יכול להביא דהרי ידע שחטא. אבל פירוש דברי רבינו ז"ל הם שאינו יודע אם חטא או לא נסתפק לו אם עשה מלאכה שחייב עליה חטאת או לא ולכך חייב אשם תלוי דז"ל בתר טעמא דמאי פטור מאשם תלוי בנוגע דמתני' משום דאמר קרא כי קהבא ולא ידע כרם ידע שחטא כדאמרו שם בגמרא א"כ דלא ידע שחטא שהרי אינו יודע אם עשה מלאכה שחייב עליה חטאת לכך חייב באשם תלוי. והרב בעל ב"מ ז"ל מפני שהבין פירוש דברי

משנה למלך

פ"ז יא המתכוין לחתוך כו'. עיין במ"ש מכן לעיל פ"ב הלכה ז' ובספר קרבן חגיגה סימן פ"ז יע"ש:

הרי זה מביא אשם תלוי וכן כל ביוצא בזה. אבל אם היתה לפניו חתיכה אחת ספק שהיא חלב ספק שהיא שומן ואכלה פטור שהרי אין כאן איסור קבוע. וכל האוכל חלב הכוי פטור מאשם תלוי שהרי אין כאן איסור קבוע. וכן הבא על אשה שהיא ספק נדה או ספק ערוה של קירוב בשר פטור מאשם תלוי. לפיכך האשה שנמצא דם על עד שלה לאחר זמן והנושא יבמתו בתוך שלשה חדשים וילדה ואין ידוע אם בן תשעה לראשון או בן שבעה לאחרון הרי אלו פטורין מן הקרבן. וכן כל ביוצא באלו שהרי אין שם איסור קבוע: ג *האוכל חתיכה ועד אחד אומר לו זה שאכלת חלב היה ועד אחד אומר לא אכלת חלב. אשה אומרת אכל ואשה אומרת לא אכל. הואיל ונקבע האיסור והוא אינו יודע אם חטא או לא חטא הרי זה מביא אשם תלוי. וכן כל הבא על אשת איש שעד אחד אומר מת בעלה ועד אחד אומר לא מת. חייב באשם תלוי. והוא הדין לספק מגורשת שהרי נקבע האיסור. אבל ספק מקודשת לא נקבע האיסור: ד מי שהיו לפניו שתי חתיכות אחת של חלב ואחת

השגת הראב"ד

*האוכל חתיכה וכו' עד הואיל ונקבע האיסור. א"א לא ידעתי היאך נקבע האיסור בכאן אלא א"כ יאמר העד חתיכה של חלב שהיתה עם השומן אכלת והאחר יאמר לא אכל אלא השומן:

לחם משנה

דברי רבינו ז"ל כפירוש דברי המשנה דידע שחייב עליה חטאת אבל אינו יודע איזו מלאכה היא לכך תמה על דברי רבינו ז"ל דהא לקמן כתב שפטור מאשם תלוי כר' יהושע דאמר הכי במתני' והגיה הדבר בנ"ע אבל דברי רבינו ז"ל מפורשים ע"פ מ"ש: לפיכך האשה שנמצא דם על עד שלה וכו' והנושא יבמתו וכו'. הרב בעל כ"מ ז"ל תמה על רבינו ז"ל דפסק נגד סתם מתני' דפ' החולץ ותימה על שמיהתו שהרי בגמרא בפ' ספק אכל הקשו מכוחה המשנה ואוקמוה כר"א וכן הביא דגמרא על שלש שמהים וכו' אוקמוה כוותיה והם דלא בהלכתא ואם כוונת דבריו להקשות על רבינו ז"ל דמ"מ היה לו לפסוק כסתם משנה אין זו קושיא דסתמא דיחידאה היא ועוד דר"א דשמותי הוא ואין כאן קושיא כלל:

ג אשה אומרת אכל ואשה אומרת לא אכל וכו'. התוס' ז"ל כתבו בריש פ' אמרו גבי אשה אומרת אכל ואשה אומרת לא אכל דמביא אשם תלוי דהוא דוקא שהוא שותק אבל אם אומר איני יודע ודאי דפטור מאשם תלוי והכריחו הדבר משום דבגמ' אמרו שם דברייתא דאו הודע אליו ולא שיודיעוהו אחרים מפרש דאיירי בעד אחד וגמאי איירי קרא אי במכחישו פשיטא דאינו נאמן דכתיב לא יקום עד אחד באיש דגרלה דאין עד אחד קם רק לשבועה אלא ודאי שאומר איני יודע ואפילו הכי אמר קרא דפטור מקרבן וכן נראה בסוגיא דריש פרק האשה רבה דהביאו ראיה דעד אחד נאמן באיסורין מדהאמינה תורה עד אחד כשאינו מכחישו להביא קרבן מקרא דאו הודע אליו מ"מ והקשה שם דילמא משום דשתיק ושתיקה כהודאה דמיא ומפני כך נדו מראיה זאת ואמרו במסקנא דעד אחד נאמן בעדה מתוך חומר שהחמרת וכו' משמע מהתם דאין עד אחד נאמן לחייבו קרבן אלא כשהוא שותק דוקא משום דשתיקה כהודאה דמיא ולא כשאומר איני יודע דהתם פטרו קרא מאו הודע אליו ולא שיודיעוהו אחרים וכדכתבו התוס' ז"ל וא"ת דילמא קרא לא פטרו אלא מחטאת אבל מ"מ אשם תלוי מייתי וכן בפ' האשה רבה דקדק מתניתין דפ' ספק אכל דעד אחד אומר אכלת והוא אומר לא אכלתי פטור הא אישתיק מהימן מנא ליה דמהימן להביא חטאת נימא דאישתיק מביא אשם תלוי אבל כשאומר לא אכלתי אפילו אשם תלוי אינו מביא וכן בפ' ספק אכל שהקשו אברייתא דמתני' דאמרו לו אכלת חלב וכו' דמביא חטאת דאוקמוה בעד אחד וישתוק דמהימנותא שוויה לי' דקאמר עד אחד אומר אכל והוא אומר לא אכלתי פטור טעמא דמכחיש הא שתיק מהימן נמא דלא שמעינן לה דאי מהתם ה"א הכי שתיק מביא אשם תלוי קמ"ל דישא דמביא חטאת וי"ל דהאי מעטיה קרא דאו הודע ולא שיודיעוהו אחרים סברא הוא דמעטיה לגמרי מקרבן אפי' מאשם תלוי וא"נ נאמן עד אחד יש להאמינו אפילו לחטאת ואי לא אינו נאמן אפילו לאשם תלוי, זו היא שיטת התוס' ז"ל אבל רבינו ז"ל נראה דפליג על זה שכתב והוא אינו יודע אם חטא משמע דס"ל דאפילו שיאמר איני יודע מביא אשם תלוי ויש להקשות עליו מה שהקשו התוספות ז"ל דע"כ קרא דאו הודע דמעטיה הוי דאי לא פשיטא ועוד דסוגיא דריש האשה רבה מוכחא כדברי התוס' ז"ל כדכתיבנא ואי סבר דלא מעטיה קרא אלא מחטאת אבל לא מאשם תלוי והיכא דאמר איני יודע ואיכא עד אחד מביא אשם תלוי אבל שתק מביא חטאת ומדוקדק כזה לשון רבינו ז"ל שכאן כתב שאינו יודע ובפ"ג כתב אפילו אמרה לו אשה אכלת וכו' ושתק דמשמע דבעינן שתיקה ליחייב חטאת אבל כשאומר איני יודע מביא אשם תלוי וקשה עליו מפ' האשה רבה ומפ' ספק אכל דדקדקו ממתני' טעמא דאמר לא אכלתי הא אי שתיק מהימן דנימא הא אישתיק מביא אשם תלוי אלא ודאי דאין לחלק בין אשם תלוי לחטאת גבי עד אחד דאי פטרו קרא לגמרי פטרו לכן נראה דמ"ש רבינו ז"ל אינו יודע הוא היכא דשתק דאע"ג דשתיקה כהודאה דמיא כבר כתבו התוס' ז"ל בפ' האשה רבה דלאו הודאה ממש אלא נראה לו אמת ויש קצת רגלים לדבר וכיון דאינו ברור לו לגמרי מיקרי אינו יודע הוא אבל לעולם דשתק הבל אם לגמרי אינו יודע פטור ועלו דברי רבינו ז"ל כדברי התוס' ז"ל ונסתלקו ממנו הקושיות: וכן הבא על אשת איש וכו'. רבינו ז"ל אזיל לטעמיה שכתב בפי"ב מהלכות גירושין דעד אחד אומר מת ועד אחד אומר לא מת דאם נשאת לעד שהעיד לה לא תצא כמו שנים אומרים מת ושנים אומרים לא מת אבל להרמב"ן ז"ל שכתב ה"ה ז"ל בשמו שם דעד אחד בהכחשה לאו כלום הוא ואפי' אם נשאת לאחד מעדיה תצא ודאי דלדידיה הכא לאו באשם תלוי קאי אלא בחטאת קאי: והוא הדין לספק מגורשת וכו'. בפ' האשה שנתארמלה גבי שנים אומרים מת ושנים אומרים לא מת דאמרו שם הבא עליה באשם תלוי קאי הקשו שם התוס' ז"ל דכיון דהכי אמרינן בפ' ד' אחין דתרי ותרי ספיקי דרבנן א"כ בחטאת קאי ותירצו דחזקה דאשה דייקא ומינסבא מרעה לה לחזקה דאשת איש. ונראה דאית ליה לרבינו ז"ל דתירוץ זה ג"כ יספיק לשנים אומרים נתגרשה דהתם נמי דייקא ומינסבא אע"ג דטעמא דדייקא ומינסבא לא נאמר אלא גבי מת מ"מ התם נמי אי לא ידעה דקושטא הוי דנתגרשה לא מינסבא דירלה שמא יזומו לעדים האומרים נתגרשה. וזה נ"ל לאת פעם לרבינו ז"ל שכתב דספק מגורשת הוי באשם תלוי ולא חטאת אע"ג דבפ' ד' אחין אסיקנא דתרי ותרי ספיקא דרבנן והתוס' ז"ל נמי אית להו ע"כ דהתירוץ שייך גבי שנים אומרים נתגרשה דאל"כ קשה בההיא דשנים אומרים נתגרשה וכו' מכדי הבא עליה בחטאת קאי למ"ד דתרי ותרי ספיקא דרבנן ולא מצית לשנויי בשנשאת לאחד מעדיה דהתוס' ז"ל כתבו שם דאי הבא עליה בחטאת קאי אפי' נשאת לאחד מעדיה עד נמי בחנק קאי אלא ודאי צ"ל דחזקה דאשה דייקא ומינסבא שייך גבי שנים אומרים נתגרשה דמרעא לה לכך חזקה דאשה והבא עליה באשם תלוי קאי. וא"ת שם כשהקשו גבי מאי שנא רישא וכו' דהאי דרישא הית לן לאוקומי בחזקת פנויה וסיפא בחזקת אשת איש ומאי קושיא אע"ג דתרי ותרי ספיקא דרבנן חזקה דדייקא ומינסבא דאיכא שנים אומרים נתגרשה ומרעא לה לחזקה דאשת איש וליכא למימר בסיפא דמוקמינן לה בחזקת אשת איש וי"ל דאע"ג דמרעא לה לחזקה דאשת איש הוי כאילו אין כאן חזקה לא לאיסור ולא להיתר והוי תרי ותרי והלא מדאורייתא אבל ברישא דאיכא חזקה דפנויה דהוי חזקה דהיתרא מוקמינן לה מדאורייתא אחזקתה למ"ד תרי ותרי ספיקא דרבנן ולכך הוצרכו לתרץ דמ"מ היה לו לומר דתלא מדרבנן. והרב מהר"י ן' לב ז"ל בפסקיו הראשונים י"ס הביא קושיא זו בשם הגה"ה אחת וכתב דלר"מ דאית ליה דחזקה דדייקא מרעא לה לחזקה דאשה ליתא להביא קושיא. ולא הבינותי דברין דהתוספות בעצמם הקשו שם הקושיא הביא ותירצו מידון הגה"ה משום דלא מתרצא בההיא דר"מ כדפרישית. אבל להר"ן ז"ל שם בהלכות דרך אחרת דפליג על התוס' ז"ל בתרתי חדא דלדברי התוס' ז"ל אפי' למ"ד תרי ותרי ספיקא דרבנן הבא עליה באשם תלוי משום דחזקה דאשה דייקא מרעא לחזקה ולדברי הר"ן ז"ל אינו כן דלדידיה הבא עליה בחטאת קאי השני דלתוס' ז"ל אם אומרים דהבא עליה בחטאת אפי' נשאת לא תצא ולהר"ן ז"ל אם נשאת לאחד מעדיה לא תצא לדידיה ג"כ ומאי דנקט סוגיא דהאשה שנתארמלה הבא עליה באשם תלוי קאי היינו אפילו למ"ד תרי ותרי ספיקא דאורייתא ונקט מילתיה לכל הספות וכתב שם דאיכא מ"ד דכיון דהך סוגיא נקט הבא עליה באשם תלוי קאי דליתא למאי דמסקינן בסוגיא דפ' ד' אחין דתרי ותרי ספיקא דרבנן אלא ספיקא דאורייתא. ואפשר היה לומר דרבינו ז"ל נמי סבר הכי ולכך פסק דספק מגורשת הבא עליה באשם תלוי קאי דקי"ל דתרי ותרי ספיקא דאורייתא אבל כבר דחה הר"ן ז"ל סברא זו וכיון שכן אין לתרץ כן אלא מ"ש עיקר:

ד מי שהיו לפניו שתי חתיכות וכו'. הרב בעל כ"מ ז"ל תמה על רבינו ז"ל למה פסק כרבי כיון דרבא ור' זירא אית להו כרבנן בפרק ד' דכריתות והגיה הדבר בנ"ע. ולי נראה טעם נכון דבפ' דם שחיטה (דף כ"ג) גבי חתיכת חלב וחתיכת חולין וכן גבי חתיכה חלב וחתיכה חלב טמא אמרו שם כסתם משנה דאם אכל אחד מהן [illegible] וכו'

כסף משנה

משום דכתיב אשר חטא בה עד שיודע לו במה חטא ותנן נמי התם דאיפלגינו על שעשה מלאכה בתוך היום ואין ידוע אם בשבת עשה אם ביום הכפורים עשה או על שעשה ואין יודע מעין אי זו מלאכה עשה ופסק כר' יהושע ור"ם כר' יהודה דאמר פוטר היה ר' יהושע אף מאשם תלוי. אבל קשה שבפרק זה לקמן פסק רבינו בההיא דחלב ומותר לפניו כר' יהודה דאמר פוטר היה ר' יהושע אף מאשם תלוי והכא הוא מחייבו אשם תלוי וצ"ע. ומ"ש אבל אם היתה לפניו חתיכה אחת וכו'. שם (דף י"ח) פלוגתא דאמוראי ורוב מנין ורוב בנין סברי דבחתיכה אחת פטור. ומ"ש וכל האוכל חלב הכוי פטור מאשם תלוי וכו' עד שהרי אין שם איסור קבוע. שם. ומ"ש וכן הבא על אשה שהיא ספק נדה או ספק ערוה וכו'. ומ"ש לפיכך האשה שנמצא דם על עד שלה לאחר זמן. נתבאר בפ"ה. ומ"ש והנושא יבמתו בתוך שלשה חדשים וילדה וכו'. יש לתמוה על זה דהא תנן בפ' החולץ (דף ל"ה) ספק בן תשעה לראשון ספק בן שבעה לאחרון וכו' חייבים אשם תלוי וצ"ל דסתמא מתני' אתיא כרבנן דסברי דאפי' בחתיכה אחת ספק חלב ספק שומן חייב ואע"ג דשם לן הכי מאחר דרוב בנין ורוב מנין סברי בכריתות דהוא דוכתה דפטור שפי נקטינן וכבר רמזה רבינו בפירוש המשנה בפ' החולץ:

ג האוכל חתיכה וכו'. משנה רפ"ג דכריתות (דף י"א:). ומ"ש הראב"ד לא ידעתי היאך נקבע האיסור בכאן א"כ יאמר העד חתיכה של חלב שהיתה עם השומן אכלת והאחר יאמר לא אכל אלא השומן עכ"ל, אפשר לומר שלכך נתכוון רבינו. ויותר נראה לומר דשפיר מקרי איקבע איסורא על פי ע"א אע"פ שאין שם אלא חתיכה א': וכן כל הבא על אשת איש וכו'. נלמד ממה שקדם ובפ"ב דכתובות (דף כ"ב:) גבי שנים אומרים מת ושנים אומרים לא מת. ומ"ש אבל ספק מקודשת לא נקבע האיסור. פשוט הוא על פי מה שקדם ובפ"ב דכתובות גבי שנים אומרים לא נתקדשה:

ד מי שהיו לפניו שתי חתיכות וכו'. ברייתא פ"ד דכריתות (דף י"ח) וכבא עכו"ם או כלב

משנה למלך

פ"ח ב הנושא את יבמתו וכו'. כתב מרן יש לתמוה על זה כו'. ותמהני דהא תלמוד ערוך הוא בריש פ"ד דכריתות שהקשו מהך מתני' דפרק החולץ למ"ד דבעינן איסור קבוע ותירצו הא מני ר"א היא דלא בעי איסור קבוע דמחייב אשם תלוי על ספק עיין ש"ס:

ואחת של שומן. ואכל אחת מהן ובא עכו"ם או כלב ואכל את השנייה. או שאכל עכו"ם או כלב את הראשונה ובא ישראל ואכל השנייה. או שאכל ראשונה בזדון ושנייה בשגגה. או שאכל ראשונה בשגגה ושנייה בזדון. הרי זה חייב באשם תלוי הואיל והיה שמה איסור קבוע. אבל שתיהן בזדון פטור מקרבן. אבל שתיהן בשגגה מביא חטאת. אבל את הראשונה בשגגה ובא אחר ואכל את השנייה בשגגה שניהן חייבין באשם תלוי. וכן כל כיוצא בזה: **ה** חלב ונותר לפניו. אכל אחת מהן ואין ידוע אי זו מהן אכל. אשתו נדה ואחותו עמו בבית ושגג באחת מהן ואין ידוע אי זו מהן בעל. שבת ויום הכפורים ועשה מלאכה בין השמשות שביניהן. הרי זה פטור מקרבן ואינו מביא חטאת שהרי אינו יודע עצמו של חטא כמו שביארנו. ואינו מביא אשם תלוי שהרי יודע בודאי שחטא: **ו** כל דבר שחייבין על ודאו חטאת קבועה אחת חייבין על לא הודע שלו אשם תלוי אחד. וכל דבר שחייבין על ודאו חטאות הרבה חייבין על לא הודע שלו אשמות תלויין הרבה כמניין החטאות. כיצד. כשם שאם אכל חלב ודם ונותר ופיגול בהעלם אחת חייב ארבע חטאות. כך אם נסתפק לו אם אכלן או לא אכל אלא חתיכות של היתר שהיו עמהם מביא ארבעה אשמות תלויין. וכן אם נסתפק לו אם האשה שבא עליה אשתו. או פלונית הערוה שהיתה עמה שחייב עליה שמונה חטאות. הרי זה מביא שמונה אשמות תלויין: **ז** האוכל חתיכה משתי חתיכות ונסתפק לו אם של חלב אכל או של שומן אכל ואחר שנולד לו הספק אכל חתיכה משתי חתיכות אחרות ונסתפק לו אם של חלב אכל או של שומן. הרי זה מביא שתי אשמות תלויין: **ח** כשם שידיעת ודאי בינתיים מחלקת לחטאות כך ידיעת ספק בינתיים מחלקת לאשמות. לפיכך אם אכל חמשה זיתי חלב בהעלם אחת. ונודע לו ידיעת ספק על אחת מהם וחזר ונודע לו ידיעת ספק אחרת על השני. וכן על כל אחת ואחת. חייב אשם תלוי על כל אחת ואחת: **ט** חתיכה של שומן וחתיכה של חלב. אכל אחת מהן ואין ידוע אי זו היא והביא אשם תלוי. וחזר ואכל את השנייה מביא חטאת. וכן אם אכל אחר את השנייה מביא האחר אשם תלוי כמו שביארנו: **י** חתיכה של חלב וחתיכה של חלב נותר. אכל את אחת מהן ואין ידוע אי זו היא. מביא חטאת על החלב ואשם תלוי משום נותר. אכל את השנייה בהעלם שני מביא שלש חטאות. ואם היה בה שוה פרוטה מביא אשם ודאי משום מעילה. אכל אחד את אחת משתיהן. ובא אחר ואכל את השנייה. זה מביא חטאת ואשם תלוי וזה מביא חטאת ואשם תלוי. וכן כל כיוצא בזה:

פרק תשיעי

א **על** [א]חמש עבירות מביא קרבן אשם והוא הנקרא אשם ודאי שהרי אינו בא משום ספק. ואלו הן. על שפחה חרופה ועל הגזל ועל המעילה ועל טומאת נזיר ועל הצרעת כשיטהר ממנה. על שפחה חרופה כיצד. הבא על שפחה חרופה בין בזדון בין בשגגה מביא אשם. והוא שתהיה גדולה ומזידה וברצונה ותהיה בעולה כדרכה ובגמר ביאה כדי שתלקה שנאמר בקורת תהיה והביא את אשמו היא לוקה והוא מביא קרבן: **ב** ומפי השמועה למדו שבזמן שהיא חייבת מלקות הוא חייב בקרבן ובזמן שהיא פטורה מן המלקות הוא פטור מן הקרבן: **ג** *בן תשע שנים ויום אחד שבא על שפחה חרופה. היא לוקה והוא מביא קרבן

[א] סמ"ג עשין רטו:

כסף משנה

כלב ואכל את הראשונה ובא ישראל ואכל את השנייה וכן באכל את הראשונה במזיד והשנייה בשוגג קתני פטור ורבי מחייב ובאלכוה שניה בשוגג שניהם חייבים לרבי אבל לרבנן השני פטור מן הדין ופסק רבינו כרבי ונראה שטעמו משום דעל מאי דאמר רב שאינו חייב אשם תלוי על חתיכה אחת ספק אמרו תלת אמוראי כל חד טעמא חד ופסק רבינו כמאן דיהיב טעמא משום דבעינן דאיקבע איסורא ולהוא טעמא בכל הני כיון דאיקבע איסורא חייב כרבי וכיון דרב סבר כרבי פסק כוותיה אבל קשה דה"ט ר"נ אמריה ורבא ור' זירא יהבי טעמי אחריני ולהנהו טעמי אמרינן דפטור בהני וכרבנן וכיון דרבא דבתרא הוא סבר ור' זירא נמי סבר כוותיה ואתו כרבנן אמאי שבקינהו ופסק כר"נ וכרבי דיחידאה הוא *וצ"ע:

ה חלב ונותר לפניו וכו'. במשנה פ"ד דכריתות (דף י"ט) פלוגתא דר"א ור' יהושע וכר' יהודה דאמר פוטר היה ר' יהושע אף מאשם תלוי:

ו כל דבר שחייבים על ודאו חטאת קבועה וכו' כיצד כשם שאם אכל חלב ודם וכו'. משנה שם (דף י"ז):

ז האוכל חתיכה משתי החתיכות וכו'. שם (דף י"ח) ברייתא פלוגתא דתנאי ופסק כרבי הע"ג דרבים פליגי עליה משום דמפרשי אמוראי למילתיה:

ט חתיכה של שומן וכו' עד סוף הפרק. בפ"ה דכריתות (דף כ"ג) משנה:

פ"ט א על חמש עבירות מביאין קרבן אשם וכו'. מפורש בתורה ואיתיה במשנה פרק איזהו מקומן (דף נ"ד): על שפחה חרופה כיצד וכו'. משנה וגמ' בפ"ב דכריתות (דף ט'). ומ"ש והוא שתהיה גדולה ומזידה. פשוט הוא דאל"כ לא תתחייב מלקות. ומ"ש ותהיה בעולה. מימרא שם (דף י"א):

ב ומ"ש ומפי השמועה למדו וכו'. ברייתא וגמרא בדף הנזכר:

ג בן ט' שנים ויום אחד וכו': כתב הראב"ד בן תשע שנים ויום אחד וכו' א"א אומר אני בזה שיבוש וכו'. ועוד היה לו להקשות שאפילו בגדול אין האיש לוקה אלא האשה. ולפי האמת כספר מוטעה נזדמן להראב"ד בדברי רבינו והנוסחא שלנו היא לוקה והוא מביא קרבן וכיה הנוסחא האמיתית ואע"ג דבפ"ב דכריתות (דף י"א) אמא דהתם כל העריות אחד גדול ואחד קטן קטן פטור מסקינן דה"ק כל עריות אחד גדול ואחד קטן קטן פטור וגדול חייב הכא גדול נמי פטור מ"מ דהא מקישין אהדדי ולפי זה לכאורה הל"ל שהיא לא תלקה א"א לומר כן דהא איתא תו התם ס"ר

[*] [עיין בתוי"ט פ"ד דכריתות]:

לחם משנה

ובא אחר ואכל את השנייה דמביא השני אשם והיינו כרבי ולכך פסק רבינו ז"ל כסתם משנה וכתבו רבינו ז"ל לקמן בסוף הפרק הא דהתיכה חלב וחתיכה חלב נותר: **ו** שחייב עליה שמונה חטאות. והייט הערוה שכתב רבינו ז"ל בפ"ד יש מועל בעילה אחת וחייב עליה שמונה חטאות:

פ"ט ג ובן תשע שנים ויום אחד וכו'. כתב עליו הר"א ז"ל בהשגות אומר אני זה שיבוש וכו'. וכתב על זה הרב כ"מ ז"ל דספר מוטעה נזדמן לו בספרי רבינו ז"ל דאית ביה דהוא לוקה. ואינו כן דבסוף פ"ג מהל' איסורי ביאה איתא להשגה זו ושירפה שם ה"ה ז"ל וכוונתו להשיג על רבינו ז"ל דאית ליה דמביא קרבן הקטן דהאי קטן לאו בר עונשין הוא וכן כתב שם בהשגה בהדיא וקרבן זה מן העונשין הוא והיא כמו כן שפורש דהא מקשו אהדדי ע"כ. משמע דהיה לו בספרי רבינו ז"ל דהקטן חייב קרבן והשיג עליו דמ"מ אמאי חייב קרבן ולא כמו שכתב הרב בעל כ"מ ז"ל והקשה על הר"א ז"ל דאמאי לא השיג על רבינו ז"ל שאפי' בגדול אין האיש לוקה אלא האשה דלע"ד לא עלה על דעת הר"א ז"ל דרבינו ז"ל מחייב מלקות לאיש ונראה דטעם מחלוקת רבינו ז"ל והר"א ז"ל תלוי במ"ש התוס' ז"ל כתב וז"ל דהא מקשו אהדדי בלשון אינו מכוון דהאיש הוקשה לאשה ולא אשה לאיש דהא כי האיש קטן האשה חייבת כדאיתא בה"כ ואיש פרט לקטן יכול שאני מוציא בן תשע שנים ויום אחד ת"ל ואיש וא"כ אשה לא איתקשה לאיש ע"כ. ורבינו ז"ל סובר כדברי התוס' ז"ל שכתבו שם שאין היקש גמור מכח היא דא"כ אלא האיש תלוי באשה ולא האשה באיש ומה שחייב לקטן קרבן הוא משום דבה"כ אמרינן דמקרא דואיש מרבינן אפי' קטן בן תשע שנים ויום אחד א"כ דקרא איירי בקטן בן תשע ובפירוש חייב קרבן לאיש ומלקות לאשה א"כ הקטן ודאי חייב קרבן דהיה איירי קרא ולפי פירושא דא מה שאמרינן בפ"ב דכריתות אחד גדול ואחד קטן הקטן פטור וגדול חייב ובשפחה חרופה אפי' גדול פטור היינו בגדול הבא על הקטנה דוקא. ואין לתמוה על זה דהלוקה דאחד שוגג ואחד מזיד דאמרינן דבשפחה חרופה פטור ע"כ נ"כ איירי בכי האי גוונא דהיא שוגגת והוא מזיד דכיון דהיא אינה חייבת מלקות הוא פטור אבל אי הוי איפכא דהיא מזידה והוא שוגג ודאי דחייבת היא מלקות והוא קרבן כדכתב שם רש"י ז"ל דשוגג ומזיד מיין בבא על השפחה וא"כ הלוקה דאחד גדול ואחד קטן נ"כ לא איירי בכולא אלא בגדול הבא על הקטנה וכן הלוקה דאחד ער ואחד ישן בער הבא על הישנה אבל ישן הבא על ערה

השגת הראב"ד

*בן תשע שנים ויום אחד שבא על שפחה חרופה היא לוקה. א"א אומר אני שזה שיבוש שהרי שנינו בשפחה אחד גדול ואחד קטן גדול נמי פטור וכ"ש הקטן, ואם יאמר האיש נתלה באשה אבל לא האשה באיש מ"מ מסיכא היתי לחייב את הקטן על ידי האשה הא ודאי טעותא הוא:

משנה למלך

פ"ט א והוא שתהיה גדולה מזידה וברצונה. עיין בס"ג מהל' איסורי ביאה. ועיין בה"מ רבינו בפירוש המשנה ריש מסכת שבת שדבריו תמוהים ועיין בתוי"ט פ"ב דכליאים משנה ד' ובברכת סוכה (דף קס"ה) ודוק. (א"ה עיין בס' גור יעקב בהגהותיו פ"א מהלכות ממורים):

קרבן. ויראה לי שאינו מביא עד שיגדיל ויהיה בן דעת:

ד כבר ביארנו בהלכות ביאות אסורות מה היא השפחה החרופה האמורה בתורה. ושאינן חייבין עד שיבעול כדרכה ויגמור. לפיכך אם אמרו לו שנים בעלת שפחה חרופה והוא אומר לא בעלתי נאמן ואינו מביא קרבן על פיהן. שהרי הוא יודע אם גמר ביאתו או לא גמר וזה שאמר לא בעלתי כלומר לא גמרתי: ה הבא על השפחה ביאות הרבה אינו חייב אלא אשם אחד. כיצד הבא על השפחה ביאות הרבה בזדון או שבא עליה בשגגה ונודע לו וחזר ובא עליה בשגגה ונודע לו. אפילו מאה פעמים במאה העלמות. מקריב אשם אחד ומתכפר לו על הכל על הזדונות שבה ועל השגגות. במה דברים אמורים בשפחה אחת אבל הבא על שפחות הרבה אפילו בהעלם אחת חייב אשם על כל שפחה ושפחה: ו בעל שפחה והפריש אשמו וחזר ובעלה אחר שהפריש אשמו חייב על כל אחת ואחת שההפרשה מחלקת ונמצא כמי שהקריב ואחר כך בעל. וכן אם בעל חמש בעילות בהעלם אחת בשפחה אחת. ונודע לו על אחת מהן והפריש אשמו ואחר כך נודע על השנייה מפריש אשם אחר אע"פ שבהעלם אחת היו כלן הואיל ולא נודע לו אלא אחר שהפריש נמצא כבועל אחר שהפריש. שדין השוגג והמזיד בשפחה אחד הוא: ז על הגזל כיצד. כל מי שיש בידו משוה פרוטה ומעלה מממון ישראל. בין שגזלו בין שגנבו בין שהפקידו אצלו או הלוהו או משום שותפות או משאר דרכים. וכפר בו ונשבע לשקר בין בזדון בין בשגגה הרי זה מביא אשם על חטאו. וזהו הנקרא אשם גזילות. ומפורש בתורה שאין מתכפר לו באשם זה עד שישיב הממון שבידו לבעליו. אבל החומש אינו מעכב הכפרה. כבר ביארנו בהלכות שבועות

כסף משנה

ה"ר בזמן שהאשה לוקה האיש מביא קרבן אין האשה לוקה אין האיש מביא קרבן ויליף לה מקרא והשתא כי אמרינן דבשפחה אחד גדול ואחד קטן גדול נמי פטור הייני דוקא בשהשפחה קטנה שאינה לוקה אז גדול הבא עליה פטור מקרבן אבל אם השפחה גדולה והבא עליה קטן היא לוקה מאחר שהיא גדולה שהאיש תלוי באשה ואין האשה תלויה באיש ומשמע לרבינו שמאחר שהיא חייבת גם הוא חייב בקרבן אלא שאינו מביאו עד שיגדיל ובת"כ איש פרט לקטן יכול שאני מוציא בן ט' שנים ת"ל ואיש:

ד כבר ביארנו בהל' ביאות אסורות. פ"ג. ומ"ש לפיכך אם אמרו לו שנים בעלת שפחה חרופה וכו'. בפ"ג דכריתות (דף י"ב:):

ה הבא על השפחה ביאות הרבה וכו'. משנה וגמ' בפ"ב דכריתות (דף ט'). ומ"ש בד"א בשפחה אחת וכו'. שם בעיא דאיפשיטא:

ו בעל שפחה והפריש אשמו וכו'. בפרק כלל גדול (דף ע"ב):

ז על הגזל כיצד וכו'. בפ' הגוזל עצים משנה (דף ק"ג:): כבר ביארנו בהל' שבועות. בפ"ז ופ"ח:

על

לחם משנה

ערה ואפי' דהיא חייבת וכן פירש ה"ה ז"ל בהל' איסורי ביאה פ"ג אלא שמה שכתב שם שחייב רבינו ז"ל קרבן לקטן מפני שסובר שהכל תלוי בה קשה לי דא"כ היה לו לחייב קרבן ליתן הבא עליה כשהיא ערה כיון דהיא חייבת והכל תלוי בה ולא ראינו שחייב קרבן אלא לקטן הבא על הגדולה ולפי מה שפירשתי טעמו של רבינו משום דכיון דמרבינן מקרא דואיש דאיירי בקטן בן תשע א"כ הרי חייב קרבן לקטן בן תשע דביה איירי קרא ניחא. וא"ת לדעת רבינו ז"ל א"כ כשהקשו בגמרא בפ"ב דכריתות והבא קטן חייב אמאי הוצרכו לדחוק ליישנא דמתני' ולומר דהכי קאמר הבא קטן פטור וגדול חייב ושפחה חרופה אפילו גדול פטור לוקמה למתני' כפשטא בקטן הבא על הגדולה וה"ק בעלמא קטן פטור אבל הבא קטן הבא על הגדולה הקטן חייב קרבן דמרביק לה מקרא דואיש דהא סוף סוף לפי האמת מתני' לאו בכל גוונא איירי אלא בחלוקה חדא דהיינו גדול הבא על הקטנה ואדמוקים לה בהכי לוקמה בקטן הבא על הגדולה ומתני' אתיא כפשטא. וי"ל דגבי חלוקה דאחד ניעור ואחד ישן הקשו ג"כ בכי האי גוונא ותירצו ג"כ דכאן אפילו נעור פטור והתם לא מצינן לאוקמי בגוונא אחריתי ולהכי בעי לאוקומי הכי גבי כתד גוונא ואמריק נמי גבי קטן דהבא אפי' קטן פטור ואיירי בגדול הבא על הקטנה, זה דרכו של רבינו ז"ל ולהר"א ז"ל דרך אחרת דסובר הפך דברי רבינו ז"ל ודברי התוס' ז"ל דלשון מקשו להדדי הלשון מכוון והרווייהו איתקשו להדדי איש לאשה ואשה לאיש וכיון דע"כ מתני' בקטן בן תשע שנים ויום אחד איירי מדקאמרה דבכל עריות הגדול חייב ואי בפחות מבן תשע אפי' בכל העריות הגדולה פטורה דאין ביאתו ביאה וכדכתב רבינו ז"ל בפ"א מהל' איסורי ביאה א"כ מתני' איירי בקטן בן תשע שנים ויום אחד ועל דא אמריק בגמ' דהוקשו להדדי ושניהם פטורים בשפחה חרופה והלשון משמע דכשהיא פטורה הוא פטור וכשהוא פטור היא פטורה דהא בהא תליא ומתני' בכל גוונא איירי בין גדול הבא על הקטנה בין קטן הבא על הגדולה דשניהם פטורים ואפי' בן תשע שנים ויום אחד א"כ אידחייא לה ברייתא דתורת כהנים מקמי סוגיא דכריתות דקאמרה דהסיקא אי גמור ושניהם פטורים דמתני' בבן תשע שנים ויום אחד איירי בהכרח מדקתיבנא ואפי' הכי אמרה דשניהם פטורים וא"כ קמה לה ברייתא דתורת כהנים דלא כהלכתא וזהו דרכו של הר"א ז"ל שהשיג על רבינו ז"ל וא"ת כיון דהר"א ז"ל סובר דהסיקא לגמרי אמאי כשהיא מזידה חייבת על כל ביאה וביאה והוא אינו חייב אלא אשם אחד על כמה ביאות כדכתב שם רבינו ז"ל ולא השיגו שם הר"א ז"ל בדין הזה דמשמע דמודה ליה דבשלמא לרבינו ז"ל טעמו כדכתב שם ה"ה ז"ל דלא מיעט רחמנא אלא לו מהשמתאו אשר חטא אבל היא חייבת אבל להר"א ז"ל דהסיקא לגמרי וכשהוא פטור היא פטורה אם כן לא תתחייב היא אלא חדא על כמה ביאות, ויש לומר דאין זה אלא כשזה חייב וזה פטור כשזה פטור אבל שזה יהיה חייב אחת וזה הרבה לא איכפת לן כיון דסוף סוף כולהו חייבין והסיקא לא הוי אלא לענין החיוב לבד ולהכי כיון דביה חייב קרא חדא בכמה ביאות והא לא איירי שבקינן לה כשאר איסורי דעלמא וחייבת על כל ביאה וביאה דהסיקא מתוקם שפיר לענין החיוב בלבד כדפרישית:

ד כבר ביארנו בהלכות ביאות אסורות וכו' לפיכך אם אמרו לו וכו'. תימה דאיך תלה רבינו ז"ל דין כשאמר לא בעלתי שנאמן משום דאינו חייב עד שיגמור דמשמע שאם היה חייב בהערה בלבד אינו נאמן דהרי בעלמא אפילו בשאר ביאות אסורות אם אמר לא בעלתי נאמן וכדכתב רבינו ז"ל לעיל בפרק ג' דכשאמרו לו עדים אכלת חלב וכן בשאר איסורים שעשה והוא אומר לא אכלתי ולא עשיתי שהוא נאמן דהוי כאומר לא אכלתי בשגגה אלא בזדון וכן כתב רבינו ז"ל לקמן בפי"א כשאמרו לו נכנסת למקדש והוא אומר לא נכנסתי דנאמן משום דהוי כאומר מזיד הייתי וא"כ היך תלה כאן רבינו ז"ל הטעם משום דבשפחה אינו חייב עד שיגמור ואע"ג דבכריתות פ' אמרו לו אמרינן מודה ר"מ בשפחה חרופה שאם אמר לא בעלתי נאמן דאי בעי אמר להו לא גמרתי ביאתי הייני דוקא לר"מ כדכתב שם רש"י ז"ל דאית ליה דלא אמרינן מגו דיכול לומר מזיד הייתי משום דלא משוי איניש נפשיה רשיעא ולכך גבי שפחה חרופה הוצרכו לזה הטעם לומר דס"ק לא גמרתי אבל לדידן דקי"ל כרבנן אפילו בעלמא מגו למימר מזיד הייתי וכשאמר לא בעלתי בשוגג קאמר ולא במזיד. וי"ל דרבינו ז"ל הולך לטעם זה לומר דבשפחה חרופה אפילו שיאמר בהדיא לא בעלתי לא שוגג ולא מזיד דנאמן משום דלא גמרתי ביאתי קאמר אבל בעלמא אם אמר לא בעלתי לא שוגג ולא מזיד אינו נאמן וכדכתבו התוס' בד"ה נפקא מינה לטומאה וכו' בכריתות (דף י"ב) וז"ל וה"ל מאי למימר נפקא מינה היכא דאמר לא אכלתי לא שוגג ולא מזיד ע"כ כלומר דכיון דמכחיש לעדים אינו נאמן וכדכתבו התוס' אי טעמא הוי משום מגו אבל בשפחה חרופה לא הוי הכחשה דלא בעלתי דקאמר ר"ל לא גמרתי, כך נ"ל לתרץ דברי רבינו ז"ל:

ו בעל שפחה והפריש וכו' וכן אם בעל חמש בעילות וכו' ונודע לו על אחת והפריש וכו'. קשה דבפרק כלל גדול (דף ע"ב) אמרו הכל מודים בשפחה חרופה דחייב על כל אחת ואחת כרב המנונא ודרב המנונא אמרו שם לעיל מתקיף לה רב המנונא אלא מעתה בעל וחזר ובעל הפריש קרבן ואמר המתינו לי עד שאבעול ה"נ דאינו חייב אלא אחת אמר ליה מעשה דלאחר הפרשה קאמרת מעשה דלאחר הפרשה לא קאמינא משמע דרב המנונא לא איירי אלא במעשה דלאחר הפרשה כגון שהפריש בין ביאה לביאה אבל אם הפריש אחר כל המעשים בין ידיעה לידיעה אין לנו ואיך כתב רבינו ז"ל דאפילו אחר כל המעשים אם הפריש בין ידיעה לידיעה חייב על כל אחת ואחת. וי"ל דכי אמרו התם דבעינן מעשה לאחר הפרשה הייני למ"ד לא בעינן גבי אשם ודאי ידיעה בתחילה דאע"ג דקי"ל בעלמא הפרשות מחלקות גבי חטאות הייני משום דאיכא נמי בהדי הכרות ידיעות השובות שגורמות כפרה אבל הכא דליכא אלא הפרשה לחודה לא מהניא כדכתבו שם התוס' ז"ל אבל למ"ד דבעינן גבי אשם ודאי ידיעה מתחלה דהידיעות השובות ודאי דמהני הפרשה אחר כל המעשים בין ידיעה לידיעה ומאי דאמרו שם הכל מודים דרב המנונא הייני אפילו למ"ד אשם ודאי לא בעי ידיעה בתחלה דעל דא מתקיף רב המנונא התם אבל למ"ד אשם ודאי בעי ידיעה בתחילה וכדפסק רבינו ז"ל בפרק זה ודאי דהפרשות ידיעות לבד אמרינן התם דהוי מחלוקת ר"י ור"ל ולר"י דקי"ל כוותיה מחלקות אפילו הידיעות לבד ואע"ג דרבינו ז"ל פסק כן דהידיעות מחלקות לבד היינו משום דסובר דאידחיא סוגיא דפרק כלל גדול מקמי סוגיא דפ' ב' ממוסרי כפרה כדכתבתי בפרק ו' דלסוגיא דכריתות משמע דבשפחה חרופה אין ידיעות מחלקות לכ"ע אע"ג דבעינן ידיעה בתחלה משום דכיון דרבתה תורה קרבן אחד לביאות הרבה משמע בין שוגג בין מזיד ידיעות אינן מחלקות אבל הפרשות עם ידיעות ודאי מחלקות לכל הסוגיות ולכך פסק רבינו ז"ל דהפרשות מחלקות אחר כל המעשים. ומ"ש בסוף דבריו שדין השוגג והמזיד בשפחה אחת היא יש לדקדק שאין לו קשר עם מה שקדם ואין זה טעם לו כלל. לכך נ"ל לומר דכיון למ"ש בפרק שני ומוזרתי לרמוז פה דאית ליה דאע"ג דאשם ודאי בעינן ידיעה בתחילה אין הידיעות מחלקות משום דכיון דרבתה תורה קרבן אחד לביאות הרבה א"כ אין להלק בין שוגג למזיד וכדסברה סוגיא דפרק כלל גדול כדכתב שם רש"י דלמ"ד בעינא בתחילה ידיעות מחלקות וקרא דרבתה קרבן אחד לביאות הרבה איירי במזיד דוקא ולא בשוגג דאידחיא לה סוגיא דפ' כלל גדול מקמי סוגיא דכריתות כדכתיבנא וסברא דאין לחלק בין שוגג למזיד ובכל גוונא אינו חייב אלא קרבן אחד ולפי זה מ"ש רבינו ז"ל שדין השוגג והמזיד וכו' קאי למאי דפתח רבינו ז"ל בתחלת דבריו הבא על השפחה ביאות הרבה בין בשוגג בין במזיד אינו חייב אלא אחד נתן טעם לזה אמר השוגג והמזיד אחת היא. כך נ"ל ליישב לשון רבינו דהאי דין השוגג לעיל קאי ומהר"י מטראני ז"ל בספר קרית ספר כתב שדין השוגג והמזיד אחד הוא ואם היה מזיד והפריש קרבן וחזר ובעל במזיד שהיא דחייב ע"כ. נראה דסובר דאדסמך ליה קאי ומכל מקום קשיא לי אמאי אשום לו יותר במזיד מבשוגג שלמד ממזיד לשוגג:

ז עד שישיב הממון שבידו לבעליו וכו'. פירוש עד שישיב קודם שיקריב האשם שאם השיב אחר שהקריב האשם לא מהני ליה כפרה כדאמרו בפרק הגוזל עצים דאם הביא אשמו

משנה למלך

ה בד"א בשפחה אחת וכו'. עיין במ"ש הרלב"ח בפ"ג מהלכות איסורי ביאה וכבר השיגו ה"ה שם:

שבועות אימתי יהיה חייב בשבועה זו שמקריב עליה אשם זה ואימתי יהיה פטור ממנה. ועל אי זו דרך יתחייב אשמות רבות כמניין חיוב השבועות. ועל אי זו דרך לא יהיה חייב אלא אשם אחד: **ח** על המעילה כיצד. כל הנהנה משוה פרוטה מן ההקדש בשגגה. מחזיר מה שנהנה ויוסיף חומש ויקריב אשם ויתכפר לו. וכבר ביארנו בהלכות מעילה שהקרבן והקרן מעכבין הכפרה ואין החומש מעכב: **ט** האוכל מדבר שמועלין בו בחמשה תמחויין בהעלם אחת. אע"פ שהוא מזבח אחד אם יש בכל אכילה ואכילה שוה פרוטה חייב אשם על כל אחד ואחד. שהתמחויין מחלקין במעילה והרי הן כמינין הרבה אע"פ שאין מוחלקין בחיוב הכריתות. חומרא יתירה יש במעילה שהרי עשה בה המהנה כנהנה ומצטרפת לזמן מרובה. ושליח שעשה שליחותו חייב המשלח מה שאין דברים אלו בשאר האיסורין: **י** כל המחוייב אשם ודאי צריך שיודע לו חטאו תחילה ואחר כך יקריב אשמו אבל אם הקריבו קודם שיודע לו ונודע לו אחר שהקריב אינו עולה לו. וכל חטא שחייבין עליו אשם ודאי אחד המלך ואחד כהן משוח או שאר עם הארץ שוין בו: **יא** כל חטא שחייבין עליו אשם ודאי אם נסתפק לו אם עשאהו או לא עשאהו פטור מכלום. לפיכך הבא על ידו ספק מעילה אינו חייב כלום כמו שביארנו בהלכות מעילה: **יב** היתה לפניו חתיכה של חולין וחתיכה של הקדש. אכל אחת מהן ואין ידוע אי זו היא פטור. חזר ואכל את השנייה מביא אשם על מעילתו. אכל אחר את השנייה שניהן פטורין: **יג** חתיכה של חלב וחתיכה של הקדש. אכל אחת מהן מביא אשם תלוי משום חלב. אכל את השנייה מביא חטאת על החלב ואשם ודאי של מעילה על ההקדש. בא אחר ואכל את השנייה אף השני מביא אשם תלוי. חתיכה של חלב וחתיכה של חלב הקדש. אכל אחת מהן מביא חטאת. אכל את השנייה אחר שנודע לו על הראשונה מביא שתי חטאות ואשם ודאי על מעילתו. בא אחר ואכל את השנייה זה מביא חטאת וזה מביא חטאת בלבד. כבר ביארנו בהלכות מאכלות אסורות מאיזה טעם נוסף ואיסור הקדש על איסור חלב וכן כל כיוצא באלו האיסורין:

פרק עשירי

א **ששה** [א]מצותן שיקריבו קרבן עולה ויורד ואלו הן. המצורע. והיולדת. והנשבע שבועת העדות בין בזדון בין בשגגה. והנשבע שבועת ביטוי לשקר בשגגה. והטמא שאכל קודש בשגגה. והטמא שנכנס למקדש בשגגה: **ב** קרבן היולדת אם היתה עשירה מביאה כבש בן שנתו לעולה ובן יונה או תור לחטאת. ואם אין ידה משגת הרי קרבנה יורד ומביאה שתי תורים או שני בני יונה אחד עולה ואחד חטאת. אפילו היתה ידה משגת לשה ואינה משגת לנסכיו מביאה קרבן עני: **ג** המצורע כשיטהר מביא שלש בהמות מהן שני כבשים אחד עולה ואחד אשם וכבשה לחטאת. אם אין ידו משגת מביא שתי תורים או שני בני יונה אחד עולה ואחד חטאת. וכבש לאשם: **ד** על שבועת העדות ועל שגגת שבועת ביטוי ועל שגגת טומאת מקדש וטומאת קדשיו מביא כשבה או שעירה כשאר החטאות הקבועות. ואם אין ידו משגת מביא שתי תורים או שני בני יונה אחד עולה ואחד חטאת. ואם אין ידו משגת לעוף מביא עשירית האיפה סלת והיא הקרויה מנחת חוטא שכבר נתפרשו מעשיה בהלכות מעשה הקרבנות: **ה** כל הקרבנות האלו מפורשין בתורה ומפורש זה שחייב להביאן. חוץ מטמא שנכנס למקדש בשגגה או אכל קדש שכך כתוב שם ונפש כי תחטא ושמעה קול אלה וגו'. או נפש אשר תגע בכל דבר טמא וגו'. או נפש כי תשבע לבטא בשפתים וגו'. והיה כי יאשם לאחת מאלה וגו'. מפי השמועה למדו שזה שחייב כאן קרבן לטמא כשנטמא ונכנס למקדש או אכל קדש והוא לא ידע אע"פ שהדבר מפי הקבלה הרי הוא כמפורש שהרי בפירוש חייבה תורה כרת לטמא שאכל קודש ולטמא שנכנס למקדש. באוכל נאמר והנפש אשר תאכל בשר מזבח השלמים אשר לה' וטומאתו עליו ונכרתה. ובנכנס למקדש נאמר ונכרתה הנפש ההיא מתוך הקהל כי את מקדש ה' טמא. וכיון שחייבה תורה כרת על טומאת מקדש וקדשיו פירש הקרבן שמביאין על שגגתן: **ו** כל קרבנות שהאשה חייבת בעלה מביא על ידיה. אם היה עני מביא קרבן עני ואם היה עשיר מביא על ידיה קרבן עשיר. ומביא אדם על ידי בנו ועל ידי בתו

[א] סמ"ג עשין רטו:

כסף משנה

ח על המעילה כיצד וכו'. משנה וגמרא בפרק הזהב (דף נ"ח): **ט** האוכל מדבר שמועלין בו וכו'. משנה פרק ג' דכריתות (דף ע"ו:): חומרא יתירה יש במעילה וכו'. שם במשנה: **י** כל המחוייב אשם ודאי וכו'. בפרק כלל גדול (דף ע"א:) אמרינן למ"ד אשם ודאי לא בעי ידיעה בתחלה בעל ה' בעילות וכו' וכתב רש"י דפלוגתא דר"ט ור"ע הוא פ' דס שחיטה דר"ע סבר דבעי ידיעה בתחלה ופסק כמותו: וכל חטא שחייבים עליו אשם ודאי אחד המלך וכו'. משנה פ"ב דהוריות (דף ט'): **יא** כל חטא שחייבים עליו וכו'. במשנה פ"ה דכריתות (דף כ"ב:) פלוגתא דר"ע ות"ק ומייתי לה בר"ס איזהו מקומן ופסק כת"ק: **יב** היתה לפניו חתיכה של חולין וכו' עד סוף הפרק. משנה שם: **יג** כבר ביארנו בהלכות מאכלות אסורות פרק י"ד:

פ"י א ששה מצותן שיקריבו קרבן עולה ויורד ואלו הן וכו'. משנה בפ"ב דכריתות (דף י':) ובמשנה תנן ה' משום דמני מקדש וקדשיו בחדא ורבינו מני להו בהרתי: **ב** ומ"ש אפילו היתה ידה משגת לשה ואינה משגת לנסכיו מביאה קרבן עני. בת"כ פרשת תזריע יש לה שה ואין לה נסכים מנין שתביא קרבן עני ת"ל די שה: **ה** מפי השמועה למדו שזה שחייב וכו'. ברייתא פ"ק דשבועות (דף ו':). ומ"ש אע"פ שהדבר מפי הקבלה הרי הוא כמפורש שהרי בפירוש חייבה תורה כרת לטמא שאכל קדש וכו': **ו** כל קרבנות שהאשה חייבת וכו' עד ומאכילן. בסוף נגעים (משנה י"ב) אע"ג דרבי קתני לה משמע דליכא מאן דפליג עליה ומייתי הכי מתני' בפ"ד דנדרים (דף ל"ה:) ובפרק התקבל (דף ק"ד) (ובפרק ד' דנזיר דף כ"ד):

המלך

לחם משנה

אשמו עד שלא הביא גזילו לא יצא וכן כתב רבינו בפ"ה מהל' גזילה וסמך כאן על מ"ש שם. וכן הדין במעילה ואע"פ שדברי רבינו ז"ל בפרק א' מהלכות מעילה באו סתומים בדין זה כבר יישבם הר"י קורקוס ז"ל שם וכן ע"ש בכ"מ ז"ל: **ט** האוכל מדבר שמועלין בו וכו'. מן המשנה נראה דהוא הדין אם אכל מה' זבחים אע"פ שהם בתמחוי אחד דחייב על כל אחד ואחד דהם אמרו ק"ו דהשתא תמחויין מחלקין כ"ש גופים ורבינו ז"ל היה לו לבאר זה אלא דס"ל דכ"ש הוא ומ"מ לא היה לו לסתום:

פ"י ה כל הקרבנות האלו וכו' אע"פ שהדבר מפי קבלה וכו'. קשה דבפ"ק דשבועות שקלו וטרו בגמרא להביא ראיה דקרא איירי בטומאת קדש ומקדש ואסיקו דאיירי בקדש מג"ש דרבי דבהמה ואיירי במקדש מג"ש דטומאתו טומאתו ורבינו ז"ל לא הביא כאן ראיה זאת אלא מדחייב עליהם כרת במקום אחר. וי"ל דנקט רבינו לשון הברייתא דאמרו הואיל וענש הכתוב והזהיר על הטומאה במקום אחר דהיינו מקדש וקדשיו ה"נ הוי מקדש וקדשיו. ולפי האמת כתבו התוספות ז"ל שם דנקט ברייתא הך בנין אב למעוטי שאר עבירות אבל קושיא דנימא תרומה שהקשו התם לא מתרצא אלא בג"ש דבהמה וג"ש דטומאתו טומאתו וכי היכי דנקטה ברייתא בנין אב למעוטי שאר עבירות הכי נקט ליה רבינו ז"ל. ואע"ג דרבינו ז"ל לא הזכיר אלא הכרת ולא האזהרה כדאמרה הברייתא אין קפידא בכך דנקט העיקר: **ו** ומביא אדם ע"י בנו וכו'. כתב רבינו ז"ל בפירוש המשנה הטעם דאע"פ שהוא עשיר מביא בעבורם קרבן עני לפי שאין הקרבן מעצמו ואמנם יעשה קרבן מזולתו ובתנאי שבנו ובתו עניים אולם אשתו להיותה כמותו הנה לא יקריב בעבורה אלא קרבן עשיר לפי שהיא כגופו ע"כ:

המלך

משנה למלך

פ"י ג מהן שני כבשים כו'. בריש פרק שני שעירי אמרינן דשני כבשים שללו מצורע שיהיו שוין. וכעת לא ראיתי לרבינו שהביא דין זה. (א"ה עיין במ"ש הרב המחבר לעיל סוף פ"ז מהלכות תמידין ומוספין, ולקמן פרק כ' מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ג'):

המלך

בתו ועל ידי עבדו ושפחתו קרבן עני ומאכילן בזבחים: **ז** המלך וכהן משיח *מביאין קרבן על שבועת העדות או על שבועת ביטוי או על טומאת מקדש וקדשיו כשאר הדיוטות. שלא חילק הכתוב קרבן מלך מקרבן הדיוט ומקרבן כהן משיח אלא במצות שחייבים על שגגתן חטאת קבועה כמו שביארנו אבל בקרבן עולה ויורד כלן שוים. כבר ביארנו בהלכות שבועות אימתי יהיה חייב על שבועת העדות ועל שבועת שגגת ביטוי ואימתי יהיה פטור עליהן ועל אי זו דרך יהיה חייב קרבנות הרבה כמנין השבועות ועל אי זה דרך לא יהיה חייב אלא קרבן אחד. ובהלכות מחוסרי כפרה אבאר באיזה דרך תתחייב היולדת והמצורע קרבנות הרבה ובאי זה דרך יתחייב כל אחד מהן קרבן אחד: **ח** כל המביא קרבן על הזדון כשגגה. אם היה אנוס פטור מן הקרבן. ואין צריך לומר שאר עבירות שאינו חייב חטאת אלא על שגגתן שאם היה אנוס פטור: **ט** מי שהפריש מעות לכבשה של חטאתו וצריך להן. הרי זה מביא שעירה ויחלל אותם המעות על השעירה ויהנה בהן. וכן אם הפריש לשעירה ולקח כשבה יהנה בהן: **י** הפריש מעות לבהמה והעני יקח שתי תורים או שני בני יונה ויחלל עליהן אותם המעות ויהנה בהם. הפריש מעות לבני יונה או לתורים והעני. יביא עשירית האיפה ויחלל עליהן אותם המעות ויהנה בהן. וכן אם היה עני והפריש מעות לעשירית האיפה והעשיר יוסיף עליהן ויביא עוף. הפריש לעוף והעשיר יוסיף עליהן ויביא כשבה או שעירה

השגת הראב"ד

*מביאין קרבן על שבועת העדות. א"א אין המלך חייב בשמיעת קול ולא המשיח בטומאת מקדש וקדשיו:

כסף משנה

ז המלך וכהן משיח מביאין קרבן וכו': כתב הראב"ד מביאין קרבן על שבועת העדות א"א אין המלך חייב בשמיעת הקול וכו'. וטעמו מדתנן בפ"ב דהוריות (דף ח':) על ב"ד וכהן משיח אין חייבים על שמיעת קול ועל ביטוי שפתים ועל טומאת מקדש וקדשיו והנשיא כיוצא בהן דברי ר"י הגלילי ר"ע אומר הנשיא חייב בכולם חוץ משמיעת קול שהמלך לא דן ולא דנין אותו ואינו מעיד ולא מעידין אותו וסובר דהלכה כר"ע. וטעם רבינו מדתנן בההוא פירקא בתר הכי על שמיעת קול ובטוי שפתים וטומאת מקדש וקדשיו ב"ד פטורים והיחיד והנשיא והמשיח חייבים אלא שאין כ"ג [משיח] חייב על טומאת מקדש וקדשיו דברי ר"ש ומה הן מביאין קרבן עולה ויורד ר"א אומר הנשיא מביא שעיר ושתי משניות אלו סותרות זו את זו דברישא קתני שאין כהן משיח חייב על שמיעת קול ועל ביטוי שפתים ועל טומאת מקדש וקדשיו ובסיפא קתני שהוא חייב עליהם ולפיכך הוצרך לפרש דמאי דקתני ברישא שאין כהן משיח חייב על אלו היינו לענין שאם הורה לעצמו שוגג ועשה שוגג שדינו שמביא פר כמו שנתבאר בפט"ו ועל שמיעת קול וביטוי שפתים וטומאת מקדש וקדשיו אינו חייב להביא פר כדין כהן משיח ומאי דקתני בסיפא שעל שמיעת קול ובטוי שפתים וטומאת מקדש וקדשיו חייב כהן משיח היינו לומר שחייב להביא קרבן עליהם כשאר ההדיוטות וכ"כ רבינו ז"ל בפירוש המשנה דייקא דקתני בסיפא ומה הן מביאין קרבן עולה ויורד שהוא קרבן הדיוט. ולענין דברי ר"ע הוכר רבינו שאין הלכה כר"ע משום דמשמע דיחידאה הוא ואין לומר היכי הספר דפליגי ארבי עקיבא דהא דיעה בטעמא קאמר שהמלך לא דן ולא דנין אותו י"ל דהא לא *מכרעא דהא אמרינן בפרק כ"ג ל"ש אלא מלכי ישראל אבל מלכי בית דוד כתיב בהו דינו לבקר משפט* ויש לתמוה על הראב"ד שנראה מדבריו שאין כ"ג חייב על טומאת מקדש וקדשיו אפילו בהדיוט היאך ייתכן מתני' דמחייבת לכהן משיח בטומאת מקדש וקדשיו. ויש לדקדק בדברי הראב"ד למה לא כתב ולא המשיח בשמיעת קול כדתנן בההיא מתני' שכתבתי בסמוך ואפשר לומר דסמך אשמיעת קול דרישא וה"ק אין המלך חייב בשמיעת קול ולא המשיח בשמיעת קול ולא בטומאת מקדש וקדשיו אבל קשה למה לא כתב שכהן משיח פטור משבועת ביטוי כדתנן בההיא מתניתין: כבר ביארנו בהלכות שבועות. פ"ט ופי"א:

ח כל המביא קרבן על הזדון וכו'. בתוספתא דכריתות פ"ק ארבעה מביאין על הזדון כשגגה כולם באונס פטורים חוץ מן הנזיר וטעם למה הנזיר חייב באונס נתבאר בפ"ד ממחוסרי כפרה דהיינו משום דכתיב פתע פתאום פתע זה שוגג פתאום זה אונס ומדאיצטריך רחמנא לרבויי אונס בנזיר משמע דבעלמא פטור וכדקי"ל אונס רחמנא פטריה ורבינו לא הוציא כאן נזיר מהכלל לחייבו באונס מפני שסמך על מ"ש במקומו פ"ז:

ט מי שהפריש מעות לכבשה של חטאתו וכו'. משנה בפ' בתרא דכריתות (דף כ"ז). ומ"ש ויחלל אותם על המעות וכו'. פשוט הוא:

אפילו

לחם משנה

ז המלך וכהן משיח וכו'. בפ"ה דהוריות תנן אין חייבין על שמיעת קול וכו' [עיין בכ"מ] עוד שם על שמיעת הקול ועל ביטוי שפתים וכו' [עיין בכ"מ] ופירש"י ז"ל וג' מחלוקות בדבר ר"י הגלילי סבר נשיא ומשיח פטורין מכולן ור"ע סבר נשיא חייב בכולן חוץ משמיעת הקול ומשיח פטור מכולן מעולה ויורד ור"ש סבר נשיא ומשיח חייבין בכולן בעולה ויורד אלא שאין כ"ג ומשיח חייב על טומאת מקדש וקדשיו ע"כ. וכן נראה ודאי פשט המשניות דמתניתין קמייתא כולה ר"י קאמר לה ופטר לב"ד ולנשיא ומשיח מכולן כדפירשו טעמא בגמרא ור"ע חייב לנשיא חוץ משמיעת הקול ומשיח פטור מכולן כדפירשו שם בגמרא טעמו ואמרו דר"ע לא פטר ליה אלא מעולה ויורד אבל מ"מ חייב למשיח פר ומתני' בתרייתא כולה ר"ש קאמר לה וחייב לנשיא ולמשיח בכולן לבד טומאת מקדש למשיח כדפירשו שם בגמ' טעמו משום קרא דכתיב מתוך הקהל מי שחטאו שוה ליחידים וה"ה בנשיא דפטור משמיעת הקול דלא פליג על ר"ע בהא כדכתב שם רש"י ז"ל אלא הוצרך להזכירו משום דר"ע כבר אמר לה. והשתא קשה על רבינו ז"ל דפסק דחייבין בכולן ולא חלק כלל דפסק דלא כמאן ועל הר"א ז"ל בהשגות ג"כ יש לתמוה במה שפסק שהנשיא פטור משמיעת הקול והמשיח מטומאת מקדש. מיהו להר"א ז"ל יש ליתן טעם דפסק כר"ש משום דאמרו שם בגמרא כר"א דאמר הנשיא שעיר ס"ל כוותיה דהמשיח פטור בטומאת מקדש ולכך לא הזכיר דמשיח מביא פר כדאמר שם על מילתיה דר"י דאמר לא אמר ר"א אלא בטומאת מקדש וכו' וכיון דר"ש ור"א הוי תרי פסק כוותייהו דר' יוסי בסברתו יחיד הוא דהוא סובר דנשיא ומשיח פטור מכולן ור"ע פליג עליה דאית ליה דמשיח מביא פר ור"ש פליג עליה נ"כ וסובר דמשיח חייב בכולן חוץ מטומאת מקדש וכן ר"ע דאית ליה דמשיח חייב פר דלא כר"ש ודלא כר' יוסי אבל ר"ש אית ליה ר"א דמסייע ליה ולכך פסק כוותיה ופטר למשיח טומאת מקדש וכן פטר לנשיא שמיעת קול משום דאית ליה דר"ש לא פליג אר"ע בהא כדפירש"י ז"ל וכדכתיבנא. זה נראה טעמו של הר"א ז"ל אלא שעדיין קשה דאמרו שם בברייתא דר"ש אינו מחייב למשיח בשמיעת קול וביטוי אלא בדלות אבל לא בדלי דלות דאז הוא פטור מקרא דמייתי ר"ע זה קרבן אהרן וגו' ואע"ג דר"ע פטרו מכל וכל מקרבן עולה ויורד סבר ליה כר"ע בהדא ופליג עליה בחדא וכיון דהר"א ז"ל פוסק כר"ש היה לו להזכיר דבשמיעת קול וביטוי המשיח פטור בדלי דלות ואולי סובר הר"א ז"ל דמתני' דקאמרה דר"ש חייב סתם כנשיא ומשיח פליג אברייתא דקאמרה דפטר למשיח בדלי דלות ופסק הר"א ז"ל כמתני' אי נמי לא היה גורס הוא ז"ל בברייתא ר"ש אלא תנא אחרינא דפליג אר"ש דמתני' והיא סברא אחרת רביעית והר"א ז"ל לא פסק אלא כר"ש דמתני' מהטעם שכתבתי, זה נראה לתת טעם להר"א ז"ל אבל דברי רבינו ז"ל מתמיהין אגלי'. ורהיטי לרבינו ז"ל בפירוש המשנה שנראה מדבריו דמתניתין קמייתא דכתיבנא אית ליה דתרי תנאי אמרו לה ופסק לה בתרי בבי וסובר דמתחילה אמר סתמא אין חייבין על שמיעת קול ועל ביטוי שפתים ועל טומאת מקדש וקדשיו כלומר דהב"ד והמשיח הנזכרים במשניות דלעיל פטורים מכולן והך מתניתין סתמא ומכאן והלאה הם דברי ר"י וה"ק רבי יוסי אומר דהנשיא כיוצא בהם ור"ע פליג וכו' וכן מתני' בתרייתא דועל טומאת מקדש וכו' אית ליה בכי האי גוונא דסתמא הוי דקאמרה דהנשיא והמשיח חייבין ואח"כ פליג ר"ש ואמר שאין כ"ג משיח חייב על טומאת מקדש וקדשיו וכו' וכשאמרו אלא שאין כ"ג משיח וכו' מכאן והלאה מתחילין דברי ר"ש דפליג את"ק ומפני כן הוקשה לו דקשיא סתמא אסתמא דבסתמא קמא קאמר דהמשיח פטור ובסתמא בתרא קאמר דהמשיח חייב ותירץ דפטור דמתני' קמא הוי מפר וחיוב דמתניתין בתרא הוי בעולה ויורד דהדיוט. כל זה נראה מדבריו שם בפירוש המשנה למעיין בהם ועל פי זה פסק כאן כסתם משנה דהנשיא והמשיח חייבים בכולן ודלא כר"י ודלא כר"ש ודלא כר"ע וכ"כ שם בפירוש המשנה דלית הלכתא כוותייהו אלא כסתם משנה. ובאמת אני תמיה הרבה על רבינו ז"ל שפירש המשניות כן ופסק להו בסכינא חריפא ומי דחקו לומר כך דפשט המשניות מוכח בהדיא דג' מחלוקות הם ומתני' קמא כולה רבי יוסי קאמר לה ור"ע פליג עליה ובתרא כולה ר"ש קאמר לה וכמו שנראה מדברי רש"י ז"ל ואולי היה גורס רבינו ז"ל במתני' קמא ר"י הנשיא אומר כיוצא בהם ובמתני' בתרא ר"ש אומר אין כ"ג משיח חייב אלא טומאת מקדש וקדשיו דאם היה גורס כן מוכח בהדיא דהוי תנא אחרינא וע"פ זה פירש מה שפירש אבל אם גירסתו במשנה כגירסתנו לא ידענא מי דחקו לרבינו ז"ל לפרש מה שפירש. והוספתי להפליא הפלא ופלא על הרב בעל כ"מ שהפשט רבינו ז"ל שפירש בפירוש המשנה כמו שהם עד שתמה על הראב"ד ז"ל דאיך יתכן המשניות ואיך לא ראה הרב ז"ל דרש"י ז"ל לא פירש כן ופשט המשניות מוכח כדברי רש"י ז"ל דג' מחלוקות הם לבד, ועוד אני תמיה עליו דאית ליה דהר"א ז"ל סובר דהלכתא כר"ע א"כ אמאי לא חייב פר למשיח דהכי אמרו שם בגמרא דר"ע אית ליה הכי והיה לו להר"א ז"ל להזכיר זה, גם מה שתמה דלמה לא ספר הר"א ז"ל שמיעת קול וביטוי למשיח זה אינו אלא לרבי יוסי וליה הלכתא כוותיה אלא כר"ש כדכתיבנא:

ח כל המביא קרבן על הזדון וכו' אם היה אנוס פטור וכו'. כתב הר"מ מטראני ז"ל בספר קרית ספר וז"ל ואם היה אנוס פטור מן הקרבן פ' ד' מחוסרי כפרה על מתני' דאלו מביאין על הזדון כשגגה ואחר שהביא הסוגיא כתב על מאי דמקשה בגמרא ונכתוב קרא פתאום ולא נכתוב פתע וז"ל ונראה דלקשי בגמרא בין למאי דאמרינן דהוי מזיד דהא משמע נמי שוגג כדאמרינן ומשני דכתב פתע לגלויי עליה דפתאום דהוי אונס למאן דמוקי ליה באונס והוי מזיד להניא אידך דמוקי ליה במזיד ונקטינן כהאי ברייתא דפשטא דמתניתין הכי הוא אלו מביאין על הזדון כשוגג ולא חשב אונס ובתוספתא נמי תניא וכולן באונס פטורין כן נראה לי ליישב הסוגיא דלא תקשי לרב ז"ל עכ"ל. ולא הבינותי דבריו דמשמע דאית ליה דברייתא דקאמרה גבי נזיר פתאום זה אונס פליגא אמאי דאמרינן דפתאום הוי מזיד והכריע בברייתא דמזיד דמתניתין מסייע ליה וזה אינו דודאי לא פליגי דכולהו ברייתות סברי דאונס בנזיר חייב וכן אמרו בתוספתא כולן באונס פטורין חוץ מנזיר ומ"ש במתניתין על הזדון כשגגה ולא הזכירו אונס משום איך אמרו כן אבל נזיר ודאי אפילו באונס חייב וכן פסק רבינו ז"ל בפרק שני מהל' נזירות ומדגלי קרא גבי נזיר דדוקא אונס משמע דדוקא גבי נזיר חייב אבל בכל איך הדריך לכללין

*[עיין בתוי"ט בהוריות פ"ב משנה ה'] : *[עי' בתוי"ט שם משנה ז'] :

משנה למלך

ז המלך וכהן משיח וכו'. בפרק סבה (דף ק"ב ודף קנ"א:). ועיין בתוי"ט פרק ב' דהוריות היטב. (א"ה ועיין מ"ש הרמ"ע בספר תוספות יום הכפורים):

שעירה. אפילו היה מורישו גוסס הרי זה עני עד שימות מורישו ויירשנו: יא עשיר שהפריש כשבה או שעירה ונפל בה מום *[והעני] אם רצה יביא בדמיה עוף אבל אם הפריש עוף ונפסל לא יביא בדמיו עשירית האיפה שאין לעוף פדיון: יב הפריש עשירית האיפה והעשיר. עד שלא קדשה בכלי הרי היא ככל המנחות ותפדה ותאכל. ומשקדשה בכלי תעובר צורתה ותצא לבית השריפה: יג עשיר שהפריש קן למכרה וליקח בדמיה כשבה או שעירה והעני יביא קן זו אע"פ שהיא קדושת דמים שהיא נדחית ולמה לא נדחית מפני שדיחוי מעיקרו אינו דיחוי והרי נראה קן זו לו עתה. עני שהקריב קרבן עשיר יצא ועשיר שהקריב קרבן עני לא יצא:

פרק אחד עשר

א שינוי יש בשגגת טומאת מקדש וקדשיו מה שאין כן בשאר כריתות. שכל הכריתות כיון ששגג ונודע לו בסוף שחטא אע"פ שלא היתה לו ידיעה בתחילה הרי זה חייב חטאת. אבל בטומאת מקדש וקדשיו אינו מביא קרבן עולה ויורד עד שתהיה לו ידיעה לטומאה וידיעה לקודש או למקדש בתחלה וידיעה לטומאה וידיעה לקדש או למקדש בסוף והעלם בינתיים. כיצד נטמא ונכנס למקדש או אכל קודש. ואחר כך נודע לו שנטמא ושהיה טמא בשעה שאכל או שנכנס. ושקודש היה זה שאכלו או מקדש היה זה שנכנס לו. הרי זה פטור מקרבן עד שידע שנטמא [ושזה קודש] ושזה מקדש קודם שיכנס או קודם שיאכל. כיצד נטמא וידע שנטמא וידע שזה מקדש ושזה קודש. ואחר כך נעלמה ממנו הטומאה ושכח שנטמא ונכנס למקדש או אכל קודש. והוא יודע שזה מקדש ושזה קודש. או ששגג ושכח שזה מקדש או שזה בשר קודש והוא יודע שהוא טמא ונכנס או אכל. או ששגג או שכח שנטמא ושכח שזה בשר קדש ושזה מקדש ונכנס או אכל ואחר כך נודע לו דברים שנתעלמו ממנו. הרי זה מביא קרבן עולה ויורד בכל צד וצד משש מחלוקות אלו. ומניין שדין שגגת מקדש וקדשיו כך הוא. שהרי בשאר שגגות נאמר בעשותה אחת ממצות ה' אשר לא תעשינה ואשם או הודע אליו חטאתו אשר חטא. כיון שידע בסוף אע"פ שלא ידע בתחילה. ובטומאת מקדש וקדשיו נאמר ונעלם ממנו והוא ידע ואשם מאחר שנאמר ונעלם ממנו מכלל שהיתה שם ידיעה בתחילה ונאמר והוא ידע [ואשם] הא למדת שהוא צריך ידיעה בתחילה וידיעה בסוף והעלם בינתיים: ב נטמא וידע שנטמא [וידע שזה קדש ושזה מקדש] אבל לא ידע באי זה אב נטמא ושכח שנטמא ואחר כך נכנס למקדש או אכל קדש ונודע לו אחר שנכנס או אחר שאכל באי זה אב נטמא [הרי זה חייב קרבן] אע"פ שלא ידע בתחילה באי זה אב נטמא הואיל וידע שהוא טמא הרי היתה שם ידיעת טומאה בתחילה. אבל אם נעלמו ממנו הלכות טומאה. כגון שנטמא בכעדשה מן השרץ וידע שהשרץ מטמא ולא ידע בשיעור ושכח שנגע בשרץ כלל ונכנס או אכל ואחר כך נודע לו [שנגע] בכעדשה מן השרץ הרי זה ספק אם חייב קרבן או פטור. וכן מי שלא ראה המקדש מימיו ולא הבין מקומו. אם נטמא וידע שנטמא ונכנס למקדש ולא ידע בתחילה שזהו מקומו שהרי לא ראהו מעולם. ואחר כך זכר הטומאה וידע שזה מקדש. הרי זה ספק אם ידיעה שיש מקדש בעולם ידיעה. או עד שידע מקומו תחילה. יראה לי שאלו החייבים קרבן מספק אינן מביאין קרבן שמא יכניסו חולין לעזרה. ואם תאמר והלא

חטאת

*[כן הוא בס"א ובנ"נ]:

כסף משנה

י אפילו היה מורישו גוסס ה"ז עני וכו'. בפ"ג דערכין (דף י"ח):

יא עשיר שהפרים כבשה או שעירה וכו'. משנה וגמרא בסוף כריתות (דף כ"ו:):

יב הפריש עשירית האיפה והעשיר כו'. תוספתא דכריתות בפ' בתרא:

יג עשיר שהפרים קן וכו'. בסוף כריתות (דף כ"ז כ"ח) אמרינן איפכא משום דדחוי מעיקרא הוי ורבינו פוסק כמ"ד דלא הוי דחוי כמו שנתבאר בפ"ג מהל' פסולי המוקדשין: עני שהקריב קרבן עשיר וכו'. בסוף נגעים:

פי"א א שינוי יש בשגגת טומאת מקדש וקדשיו וכו' אבל בטומאת מקדש וקדשיו וכו' בסוף והעלם בינתיים וכו'. משנה בפ"ק דשבועות ובתוספתא פ"ה דזבחים הפיגול והנותר בידיעה אחת והטומאה בשתי ידיעות. ומ"ש כיצד נטמא וידע שנטמא וידע שזה מקדש וזה קדש וכו'. משנה בפ"ב דשבועות (דף י"ד): ומנין שדין שגגת מקדש וקדשיו כך הוא וכו'. ברייתא בפ"ק דשבועות (דף ד') וכרבי דסבר כר' ישמעאל דמחייב על העלם טומאה ועל העלם המקדש וסבר כר"ע דבעי ידיעה בתחלה ובסוף:

ב נטמא וידע שנטמא וכו'. במשנה ספ"ב דשבועות (דף י"ד:) פלוגתא דתנאי ופסק דלא כר"א דר"ע ור' ישמעאל פליגי עליה ובפלוגתא דר"ע ור' ישמעאל פסק כרבי ישמעאל דמחייב על העלם הטומאה ועל העלם מקדש משום דרבי סבר כוותיה כמ"ש בסמוך. ומ"ש אבל אם נעלם ממנו הלכות טומאה כגון שנטמא בכעדשה מן השרץ וכו' וכן מי שלא ראה המקדש מימיו וכו'. בפ"ב דשבועות (דף י"ט) בעיי דלא איפשיטו:

מי

לחם משנה

לכללין דאונס פטור מכל מעונש ומקרבן מולנערה לא תעשה דבר ודברים פשוטים הם אלו ולא ידעתי איך עלה על הדעת דנקטינן גבי נזיר באונס פטור בהיות שרבינו ז"ל כתב בפ"י מהל' נזירות בהפך:

י אפילו היה מורישו גוסס וכו'. בערכין (דף י"ז) אמרו במשנה אפילו מת אביו וכו' ופירשו בגמרא כגון שהיה גוסס והתוס' ז"ל פירשו שם דקאי אסמיך ליה דקאמר אבל בקרבנות אינו כן וכו' דבקרבנות אם היה גוסס הוי עני ואפילו לרש"י ז"ל שפירש דאערכין קאי מ"מ אית ליה לרבינו ז"ל דהדין אמת ג"כ בקרבנות:

יג עשיר שהפרים קן למכרה וליקח בדמיה כבשה או שעירה וכו'. בסוף כריתות אמרו מטמא מקדש עשיר שהפרים קן לכבשתו וכו' ופירש"י כלומר במקום כבשתו שרצה להקריב קרבן עני אבל רבינו ז"ל אינו מפרש אלא שהפרישה למכרה וליקח בדמיה קרבן עשיר, וצ"ל טעמו כדי להמלט מקושיא אחת שהקשה שם רש"י ז"ל דהיכי אמר דהוי קדושת דמים הא אין לעוף פדיון ותירץ שם דשאני הכא דלא נראה להקריב מתחלה ולפירוש רבינו ז"ל ניחא דקדושת דמים הוי דהוא לא הפרישה אלא למכרה וליקח בדמיה קרבן עשיר: אע"פ שהיא קדושת דמים וכו'. בפ"ט מהל' מעשה הקרבנות הקשה הרב בעל כ"מ ז"ל בשם המאירי דאיך כתב רבינו ז"ל שם שאע"פ שהיא קדושת דמים שאינה נדחית דמשמע משום דהיא קדושת דמים היה ראוי לומר שנדחה קמ"ל דאינה נדחה ואינו כן דאדרבה משום דהוי קדושת דמים היה ראוי לומר שלא נדחה כדאמרו שם וש"מ קדושת דמים נדחית משמע דהסברא היה שלא תדחה וקושיא זו איתא ג"כ כאן שכתב ואע"פ שהיא קדושת דמים שהיא נדחית. וצ"ל לתרץ כאן ושם דלא כתב רבינו קדושת דמים למעט קדושת הגוף אלא ה"ק אע"פ שיש בה קדושה פורתא מיהא וכיון דיש בה קדושה ראוי שתדחה וכ"ש אם היה קדושת הגוף שהיה ראוי שתדחה: מפני שדיחוי וכו'. מה שיש להתעורר על זה כתבתי בפ"ג: עני שהקריב קרבן עשיר וכו'. בסוף נגעים אמרו במשנה מצורע עני וכו' ורבינו ז"ל כתב עני סתם ועשיר סתם לכלול אפילו מטמא מקדש עשיר שהקריב קרבן עני לא יצא וכדרבי אושעיא דאמר הכי בסוף ודלא כרבי חנאי דסובר דדוקא גבי מצורע עשיר שהקריב קרבן עני לא יצא אבל מטמא מקדש לא:

פי"א א מאחר שנאמר ונעלם ממנו וכו'. דברי רבינו ז"ל מתמיהין מגלי דבפ"ק דשבועות אמרו בברייתא דרשא זו בשם רבי ואמרו על זה שם ונעלם מכלל דידע מאי משמע וכו' ואמרו במסקנא קסבר רבי ידיעת בית רבו שמה ידיעה והקשו והא תנן אין בה ידיעה וכו' מי איכא דלית ביה ידיעת בית רבו ותירצו אין משכחת לה בתינוק שנשבה לבין העכו"ם ע"כ. א"כ מוכרח שם דמאן דדריש הך דרשא דמכלל שידע אית ליה ידיעת בית רבו שמה ידיעה ולא בעי ידיעה גמורה כר"ע משום דאית ליה דונעלם יתירא אתי לחייב על העלם מקדש וכן היא בעיא דפ"ב דשבועות דכן בכל שעלה לא"י ונעלם ממנו מקום מקדש אוקמיה שם אליבא דרבי דאית ליה ידיעת בית רבו שמה ידיעה ורבינו ז"ל כתבה לקמן בפרק זה מכל הני משמע דאית ליה לרבינו ז"ל דידיעת בית רבו שמה ידיעה כיון דפסק כרבי בההיא בעיא דלקמן וכיון שכן קשה דמדכתב כיצד נטמא וידע שנטמא וכו' משמע איפכא דבעינן ידיעה בטומאה מתם דכן דקדקו התוס' בדברי רש"י ז"ל שכתב שם וידע שנטמא דמפרש מתניתין דלא כרבי דבעינן ידיעה גמורה ואפילו נאמר דידיעה שנטמא ל"ד אלא ר"ל ידיעת בית רבו מ"מ לקמן דכתב ספק ידיעה כידיעה משמע דהוי דלא כרבי וכדכתבו התוס' ז"ל בסוף פ"ב דלרבי אפילו ספק ידיעה לא בעי דסגי ליה בידיעת בית רבו. זאת ועוד דהיה לו לומר הכא דלית ליה ידיעה בתחלה דהיינו כגון תינוק שנשבה לבין העכו"ם ולמה סתם דבריו כל כך ובאמת דבריו מתמיהין וצריכין לי עיון: כיצד נטמא וידע שנטמא וידע שזה מקדש ושזה קדש או ששגג ושכח שזה מקדש או שזה בשר קדש והוא יודע שהוא טמא ונכנס או אכל או שגג ושכח שנטמא ושגג ושכח שזה בשר קודש ושזה מקדש ונכנס או אכל ואח"כ נודע לו דברים שנתעלמו ממנו הרי מביא קרבן עולה ויורד בכל צד וצד משש מחלוקת אלו ע"כ. כך היא הגירסא הנכונה בדברי רבינו ז"ל ויש נוסחאות שחסר חלוקה אחת שהיא העלם זה וזה ואינה עיקר אותה הגירסא דבמשנה כתיבי הני תלתא העלם טומאה והעלם מקדש והעלם זה וזה ועל זה שייך לשון רבינו ז"ל משש מחלוקות כלומר ג' בקדש וג' במקדש:

ב או אכל קדש ונודע לו וכו'. משמע מדברי רבינו ז"ל דאע"ג דידיעה בתחלה לא בעינן באיזה אב נטמא מ"מ בידיעה בסוף בעינן שידע באיזה אב נטמא וכי אמרינן בגמרא (דף י"ח) דאיפליגו ר"ע ור"א במתני' היינו בידיעה קמייתא אבל בידיעה בתרייתא מודה ר"ע דבעינן שידע באיזה אב נטמא ולזה מטים דברי רש"י ז"ל שם דאוקמא

בבריתות

חטאת העוף באה על הספק ואינה נאכלת. מפני שהמביא אותה מחוסר כפורים אסור לאכול בקדשים עד שיביא כפרתו. אבל מי שאינו מחוסר כפורים אינו מביא קרבן מספק: ג מי שנטמא בעזרה צריך שידע תחילה שנטמא ושזה מקדש. ואם נעלם ממנו אחרי כן שנטמא והרי הוא זכור שזה מקדש. או שנעלם ממנו שזה מקדש ולא שכח שנטמא. או שנתעלמו ממנו זה וזה. כשיודע לו יביא קרבן עולה ויורד. והוא שישהה כשיעור כמו שביארנו בהלכות ביאת מקדש: ד מי שטימא עצמו במזיד ולא שהה כשיעור. הרי זה ספק אם שיעור השתחוייה לאנוס בלבד או אף למזיד. ולפיכך אם נעלם ממנו ויצא ולא שהה אינו מביא קרבן. וכן אם תלה עצמו באויר עזרה. הדבר ספק אם אויר עזרה כעזרה או אינו כעזרה: ה מי שנסתפק לו אם נכנס למקדש או אכל קדש בטומאה או לאו אינו מביא אשם תלוי. שאין מביאין קרבן על לא הודע אלא בכרת שחייבין על שגגתו חטאת קבועה: ו מי שהיו לפניו שני שבילים אחד טמא ואחד טהור הלך בראשון וחזר והלך בשני ובעת שהלך בשני שכח שהלך בראשון ונעלמה ממנה טומאה זו ונכנס למקדש או אכל קדש חייב. ואף על פי שלא היתה לו בתחילה ידיעה גמורה לטומאה אלא מקצת ידיעה שהרי לא ידע שהלך בשני שבילין שבהילוך שניהן יהא טמא בודאי ואע"פ כן חייב חטאת שמקצת ידיעה ככל ידיעה. הלך בראשון ונכנס למקדש או אכל קודש. פטור מפני שהוא ספק טמא: ז הזה שלישי ושביעי וטבל ואחר שנכנס למקדש הלך בשני וחזר ונכנס למקדש חייב. שהרי נכנס כשהוא טמא למקדש בודאי או בפעם ראשונה או בפעם שנייה. ואע"פ שכל ידיעה מהן ספק ידיעה היא שהרי כל שביל מהן ספק הוא כאן בטומאת מקדש וקדשיו עשו ספק ידיעה כידיעה: ח *היה טמא ואמרו לו שנים נכנסת למקדש והוא אומר

השגת הראב"ד

*היה טמא ואמרו שנים וכו' עד הרי אלו נאמנים. א"א זו הסוגיא שלנו כאה לדעת הכמים דאמו לג משום

כסף משנה

ג מי שנטמא בעזרה וכו'. משנה בפ"ב דשבועות (דף י"ד):

ד מי שטימא עצמו כמזיד וכו' עד הו אינו כשיעור. שם (דף י"ז) בעיי דלא איפשיטו:

ה מי שנסתפק לו אם נכנס למקדש וכו'. משנה בפ"ק דכריתות אלו חייבין על זדון כרת ועל שגגתן חטאת ועל לא הודע שלהם אשם תלוי חוץ מן מטמא מקדש וקדשיו מפני שהוא בעולה ויורד ומפרש בגמרא (דף ז') דהכי קאמר חוץ ממטמא מקדש וקדשיו שאינו מביא אשם תלוי ופירש"י שאין אשם תלוי בא אלא על ספק חטאת קבועה כדמפרש בפ"ב דכריתות והכ"א אין מביאין אשם תלוי אלא על הדבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת ומפרש טעמא בגמרא דיליף מצות מצות מחטאת חלב:

ו מי שהיו לפניו שני שבילין וכו' ובעת שהלך שכח שהלך בראשון וכו'. בס"ד דכריתות (דף י"ח י"ט) פלוגתא דתנאי ופסק כת"ק:

ומ"ש הלך בראשון ונכנס למקדש וכו'. שם בברייתא הנזכרת:

ז ומ"ש הזה שלישי ושביעי והבל וכו'. בברייתא הנזכרת ופסק כת"ק ואליבא דר"י דאוקמה כרבנן:

ח היה טמא ואמרו לו שנים נכנסת למקדש וכו'

לחם משנה

בכריתות מה נסתפק הלב אכל חייב מחר אכל חייב וכו' והתם הוי ידיעה בסוף לאחר שחטא ונודע לו החטא וא"כ קשה לר' עקיבא מה נסתפק אי מדמה קך דהכא להכיא דהתם א"כ אפילו בתחילה אין צ ידיעה דהא אמרינן התם דמדקאמר קרא בה משמע ידיעה פרטית באותו החטא ואי לא מדמינן לה להכיא דהתם משום דהאי התם דגלי קרא בה אבל הכא דליכא קרא דבה לא א"כ אפילו ידיעה בתרייתא נמי אמאי בעינן שידע באיזה אב נטמא הא התם אפילו בידיעה בתרייתא לא הוה מצרכינן ידיעה גמורה אלא מקרא דבה אבל הכא דליכא קרא דבה א"כ אפילו ידיעה בתרייתא לא ליבעי באיזה אב נטמא ועוד דבפ' התפלה גבי הא דאמר ר"ג טומטום ואנדרוגינוס שראו לובן ואודם באחת דאין חייבין על ביאת מקדש הביאו הא ברייתא ואמרו לימא מסייע ליה וכו' ודחו לה דלא הוי סייעתא דברייתא אתיא כר"א דבעינן ידיעה בתחלה באיזה אב נטמא ולכך קאמרה דהיכא דראו לובן ואודם באחת דאין חייבין על ביאת מקדש משום דלא ידעי באיזה אב נטמאו אבל לר"ע דלא בעי שידע באיזה אב נטמא לעולם דחייבין על ביאת מקדש והשתא כיון דר"ע בידיעה בסוף בעי שידע באיזה אב נטמא א"כ אמאי חייבין על ביאת מקדש הא בידיעה בתרייתא לא ידעי אי נטמאו באודם או בלובן וצ"ע:

ה הדבר ספק אם אויר עזרה כעזרה או לא וכו'. נראה דרבינו ז"ל גריס בגמרא בפרק ידיעות הטומאה (דף י"ג) תלה עצמו באויר עזרה מהו אויר עזרה כעזרה או לא והתוס' ז"ל כתבו שם דאין לגרוס כן דבפרק [כיצד צולין] אמרינן טמא שהכניס ידו לפנים חייב דביאה במקצת שמה ביאה ובפרק כל הפסולין נמי אמרינן אי אמרינן ביאה במקצת שמה ביאה היכי מעייל ידיה לבהונות משמע דאויר נמי נתקדש ועוד אי לאו כעזרה דמיא א"כ כשמוליך דם ואיברים למזבח יפסל ביוצא ולכך כתבו דגרסינן כגירסא דידן כי גמיר שהייה דבת השתחויה גמירי דלאו בת השתחואה לא גמירי או דילמא בפנים שהייה גמירי לא שנא דבת השתחואה לא שנא דלאו בת השתחואה ע"כ. ונראה לתרץ כל אלו הקושיות שהקשו בתוס' לגירסת רבינו ז"ל דגם לגירסתו הפירוש הוא כמו לגירסתנו וה"ק להאי מילתא דהשתחואה אמרינן דאויר עזרה כעזרה או דילמא להאי מילתא דהשתחואה לא אמרינן אויר עזרה כעזרה משום דהוי שהייה דלאו בת השתחואה ולפ"ז גירסת רבינו ז"ל וגירסתנו הכל בענין אחד ואין בהם אלא חילוף הלשונות:

ח היה טמא ואמרו לו שנים נכנסת וכו'. הרב בעל כ"מ ז"ל תמה שבתחלה כתב לשון רבנן באמרו מה אם ירצה לומר מזיד הייתי ואח"כ כתב לשון ר"מ דאמר ק"ו אם הביאוהו שנים לידי מיתה חמורה אינו דין שיביאו אותו לידי קרבן הקל. וגם יש להקשות על רבינו ז"ל דבגמרא פסקינן כר' יהודה דאדם נאמן על עצמו יותר ממאה עדים ותירץ הרב

משנה למלך

פי"א ד מי שטימא עצמו במזיד וכו'. עיין בחידושי הר"ן ז"ל שכתב דבעיא זו לא מיתוקמא אלא אליבא דר"ע דאמר דאינו חייב על העלם מקדש אבל לר' ישמעאל דאית ליה דחייב על העלם מקדש לא מתוקמא. ולפ"ז יש לתמוה על רבינו דפסק כר"י והביא בעיא זו וצ"ע:

ומ"ש רבינו וכן אם תלה עצמו באויר העזרה וכו'. דע דכתבו התוס' בפ"ב דמכות (דף י"ב) ד"ה אילן וז"ל אילן שהוא לפנים מכנגד החומה ולפנים כלפנים תימה דבשילהי כיצד צולין אמרינן דגג לא נתקדש וא"כ מעשר שני אין אוכלים על האילן וי"ל דמיירי שענפיו מועטין שאין בהם ד' דלא חשיבי והוי כאילו עומד באויר כנגד הקרקע עוד י"ל דמיירי באילן שענפיו מרובים ואויר ירושלים כירושלים ע"כ. וכתב הרב בעל חידושי הלכות דלפי תירוצא בתרא דוקא אויר ירושלים הוי כירושלים אבל אויר עזרה אינו כעזרה ומאי דאמרינן בכיצד צולין דגגין לא נתקדשו הוא בעזרה משום דאויר עזרה אינו כעזרה אבל גגין דירושלים נתקדשו. ותמיה לי מלתא טובא מכמה אנפי חדא דבפ' כיצד צולין מוכח דמאי דאמרינן דגגין לא נתקדשו הוי אף בגגין דירושלים דבגמרא הקשו לרב דאמר גגין לא נתקדשו מדאמר רב משום רבי חייא כזיתא פסחא והלילא פקע איגרא מאי לאו דאכלי באיגרא ואמרי באיגרא לא דאכלי בארעא ואמרי באיגרא אלמא דמאי דאמרינן דגגין לא נתקדשו הוא אף בגגין דירושלים. ותו דמאי דקאמר דלדברי התוס' אויר עזרה אינו כעזרה הוא תימה דבפ' שני דשבועות אמרינן בעי רבא תלה עצמו באויר עזרה מהו כו' וכתבו התוס' שם אית ספרים דגרסי אויר עזרה כעזרה דמי או לא וקשה דבפרק [כיצד צולין] אמרינן טמא שהכניס ידו לפנים חייב דביאה במקצת שמה ביאה ובפרק כל הפסולין נמי אמרינן ואי אמרת ביאה במקצת שמה ביאה היכי מעייל ידיה לבהונות משמע דאויר נמי נתקדש ועוד אי לאו כעזרה דמי א"כ כשמוליך דם ואיברים למזבח יפסל ביוצא ונראה כו', הרי דהתוס' הכריחו מכמה סוגיות דאויר עזרה כעזרה וא"כ יש לתמוה איך שינו את טעמם במכות. ומלבד מה שהכריחו התוספות הנה יש להכריח דין זה מכמה מקומות. והנה בפרק המזבח מקדש (דף פ"ז) (עיין בפ"ג דכריתות דף י"ג במה שכתבו התוס' שם בד"ה היפשוט דבעי רמי בר חמא) איבעיא לן אי אויר מזבח כמזבח דמי או לא ואמרינן בסוף הסוגיא אי דנקט להו בראש המזבח ה"נ כי קאמר דדלגהו בקניא מאי תיקו ע"כ. הרי דפשיטא לן דאפילו אויר מזבח שהוא מקודש יותר מהעזרה הוי כמזבח וגם קא מיבעיא ליה אלא דדלגהו בקניא. אך עדיין יש לדחות דהיכא דתלה עצמו באויר דמי לקניא ולא מיבעיא לן אלא במונח על גבי המזבח ומוליך הדם והאיברים באויר ולפי מה שהכריחו התוס' דאויר עזרה הוי כעזרה אפילו בקניא שהרי הכריחו הדין מבהונות דמצורע והתם כיון שהיה עומד בחוץ פשיטא דדמי לקניא י"ל דדוקא גבי עזרה פשיטא לן דאפילו בקניא אויר עזרה כעזרה אך גבי מזבח מספקא לן אם נתקדש ג"כ האויר להיות דינו כמזבח או לא נתקדש האויר כי אם בקדושת עזרה. ונראה שיש להכריח דלעולם הוה פשיטא ליה באויר עזרה ולא קא מיבעיא ליה אלא באויר מזבח שהרי בתחלת הסוגיא אמרו ואי אמרת אויר מזבח לאו כמזבח אויר כבש נמי לאו ככבש דמי היכי מסיק ליה מכבש למזבח ה"ל יורד ואי אמרת דהכי סלקא אדעתין דאויר מזבח אינו כמזבח היינו דאפילו קדושת עזרה אין לו מאי איריא משום יורד ת"ל בכל הזבחים דהיכא מסיק להו מן הכבש למזבח דהא נפסלו ביוצא אלא ודאי דהוה פשיטא ליה דלעולם אויר עזרה כעזרה ולא מיבעיא ליה אלא באויר מזבח. ומיהו יש לדחות ראיה זו משום דאף דנימא דאויר עזרה אינו כעזרה עדיין אין לומר שנפסלו האיברים כשמוליכם באויר משום יוצא משום דאין פסול יוצא מתוך המחיצות וכמ"ש רש"י בפ"ב דזבחים (דף כ"ו) עלה דהרכבה ויוצא לדרום דכשרה. ומיהו אין הנדון דומה דאי אמרת דאויר לא נתקדש א"כ לא חשיב כעזרה ושאני דרום דסוף סוף עזרה הוא. ואני תמיה בדברי התוס' שרצו להכריח דאי לאו כעזרה דמי א"כ כשמוליך דם ואיברים למזבח יפסל ביוצא והא מהסוגיא דפ' המזבח מקדש שכתבנו מוכח דכל שרגליו נוגעות בקרקע פשיטא לן דאויר מזבח כמזבח וה"ה באויר עזרה וא"כ מאי ראיה יש מכאן לתלה עצמו באויר עזרה שאין רגליו נוגעות בארץ ואי התוס' ס"ל דרגליו נוגעות בארץ הוי כתלה עצמו באויר ושאני קניא לפי שהוא חוץ למקום, הנה מלבד דהסברא היא זרה בעיני אכתי תיקשי דאמאי לא הכריחו דינם מסוגיא זו. עוד אני תמיה דאמאי לא הכריחו התוס' דין זה דאויר עזרה כעזרה דמי מההיא דאמרינן בפ"ב דזבחים (דף כ"ו) דאויר פנים כפנים ואויר לשון כלשון ומטעם זה היה מן הדין דהיכא דתלה עצמו וקבל דכשר אף דבעינן שיהיה המקבל בפנים משום דאויר פנים כפנים ולא פסלינן ליה אלא משום דאין דרך שירות בכך והיכא דתלה בבהמה וקבל כשר בכל בין בקדשי קלים בין בקדשי קדשים ותלה ושחט בקדשי קדשים דוקא פסול משום דבעינן ירך הרי סוגיא זו מוכחת בהדיא דאויר פנים כפנים בתלה עצמו וא"כ היה להם לתוס' להביא סוגיא זו ולעיל מזה (בדף כ"ה) אמרינן דאויר כלי ככלי ואפילו באויר שאין סופו לנוח. ומ"ש רבינו וכן אם תלה עצמו באויר עזרה הדבר ספק אם אויר עזרה כעזרה או אינו כעזרה ויש לתמוה עליו מכל הני מקומות שכתבנו דמוכח דאויר עזרה כעזרה והם הלכות פסוקות שהביאם רבינו בחיבורו והם בפ"ד מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ט' ובפרק ראשון מהלכות פסולי המוקדשין הלכה ט"ז ובפ"ג הלכה י"ב ומכל הני מוכח דאויר עזרה כעזרה והיא דבהונות נמי שכתבו התוספות היא ראיה עצומה. שוב ראיתי בחידושי הר"ן שכתב דאף לפי הגירסא דגרסי אויר עזרה כעזרה הכי פירושו אויר עזרה לענין שהייה כעזרה דמי או לא מש"ע דהשיבנא בנוסחא אחריתי ע"כ. וא"כ אפשר דרבינו נמי הכי מפרש לה ותפס לשון הגמרא כמנהגו, ושוב ראיתי להרב בעל ל"מ שכתב כן יע"ש:

ו מפני שהוא ספק טמא. עיין במ"ש התוס' פ' ידיעות הטומאה (דף י"ט) ד"ה הלך בראשון ונכנס וצ"ע. ועיין במ"ש הר"ש פי"ב דפרה אמתני' דמים מחלון של רבים ועיין בתוי"ט שם:

אומר להם לא נכנסתי נאמן ואינו מביא קרבן שאם ירצה יאמר מזיד הייתי. אמרו לו שנים טמא היית כשנכנסת למקדש ובפנינו נטמאת וידעת שאתה טמא אע"פ שהיה בין טומאה זו שמעידין בה ובין כניסתו למקדש ימים רבים שאפשר לו שיאמר כבר טבלתי הואיל והכחיש את העדים ואמר לא נטמאתי מעולם הרי אלו נאמנים ומביא קרבן על פיהם. אם הביאוהו שנים לידי מיתה חמורה קל וחומר שיביאוהו לידי קרבן הקל שהרי הכחישן

כסף משנה

וכו' אמרו לו שנים טמא היית כשנכנסת למקדש וכו'. בפרק ג' דכריתות (דף י"א:) הנך שנים אומרים אכלת (חלב) והוא אומר לא אכלתי ר' מאיר מחייב אמר ר"מ אם הביאוהו שנים לידי מיתה החמורה לא יביאוהו לידי קרבן הקל אמרו לו מה אם ירצה יאמר מזיד הייתי ודברי רבינו בשתי בבות אלו תמוהים דבבבא קמייתא כתב דברי חכמים שאם ירצה יאמר מזיד הייתי ובבבא שנית כתב דברי ר"מ אם הביאוהו שנים לידי מיתה החמורה וכו'. ולבאר זה צריך להעתיק לשון הגמרא גרסינן התם (דף י"ב) איבעיא להו מ"ט דרבנן משום דאדם נאמן על עצמו יותר ממאה איש או דילמא משום דאמרינן מיגו דאי בעי אמר מזיד הייתי פטור כי אמר נמי לא אכלתי מהימן ופטור ומאי נ"מ למפשט מינה לטומאה דאי אמרת טעמייהו דרבנן משום דאדם נאמן על עצמו יותר ממאה ל"ש טומאה חדשה ול"ש טומאה ישנה ואי אמרת טעמייהו דרבנן משום דאמרינן מיגו כי פטרי ליה רבנן מטומאה ישנה אבל מטומאה חדשה מיחייב מ"ט טומאה ישנה מיגו דאי בעי אמר טבלתי פטור כי אמר נמי לא נטמאתי פטור דאיכא למימר מאי לא נטמאתי דקאמר לא עמדתי בטומאתי אלא טבלתי אבל טומאה חדשה מיחייב מ"ט דכי אמר נמי טבלתי מיחייב דאמרי ליה עדים השתא נטמאת מאי ה"ט א"ל ע"א נטמאת והוא אומר לא נטמאתי פטור יכול אפילו שנים אמר ר"מ ק"ו אם הביאוהו שנים למיתה החמורה לא יביאוהו לידי קרבן קל והכ"א אדם נאמן על עצמו יותר ממאה איש ש"מ טעמייהו דרבנן משום דאמרינן אדם נאמן על עצמו יותר ממאה איש אמר רבי אמי לעולם טעמא דרבנן משום דאמרינן מיגו וה"ק מתוך שאם רצה לומר לא נטמאתי פטור הילכך אדם נאמן ע"י עצמו יותר ממאה איש א"ה היינו הלב מהו דתימא אכלתי הלב קמהדרין דיבוריה לא אכלתי שוגג אלא מזיד אבל נטמאתי והוא אומר לא נטמאתי לא קמהדרין דיבוריה קא משמע לן ה"נ לא עמדתי בטומאתי אבל טבלתי ה"ט וכו' א"ל ע"א נטמאת והוא אומר לא נטמאתי פטור יכול אפי' שנים מכחישים אמר ר"מ אם הביאוהו שנים לידי מיתה החמורה לא יביאוהו לידי קרבן הקל ר"י אומר נאמן אדם על עצמו יותר ממאה איש ומודים חכמים לר"י בחלבים וביאת מקדש אבל בטומאה לא מודו ליה במאי עסקינן אילימא בטומאה ישנה מ"ש חלבים וביאת מקדש דמודו ליה דאם רצה יאמר מזיד הייתי טומאה ישנה נמי מהדר דיבוריה דאם רצה יאמר לא עמדתי בטומאתי אלא טבלתי אמר רבינא לעולם בטומאה ישנה וכגון דאמרי ליה עדים אכלת קדשים בטומאת הגוף וה"א א"ל לא נטמאתי דהכא לא מהדר דיבוריה דל"ל לא עמדתי בטומאה אבל טבלתי מאי א"ל טבלתי ואכלתי כי א"ל הכי אתכחש ליה דיבוריה. ופירש"י מיגו דאי בעי וכו' אם היה רוצה לשקר היה יכול לומר מזיד הייתי ומה שאמרתי לא אכלתי שוגג אלא מזיד. לטומאה כגון א"ל נטמאת ומזיד באת למקדש. טומאה ישנה אתמול נטמאת והיום נכנסת. טומאה חדשה ליכא מיגו דטבלתי ל"ל דהא א"ל בשעת טומאה נכנסת וא"כ טבלת לא העריב שמשך וכו' וליכא למימר נמי מזיד דבעינן דליהדר דיבוריה ואי הוה אמר לא נכנסתי הוה מהדר דיבוריה לא נכנסתי שוגג אלא מזיד אבל כיון דא"ל לא נטמאתי כי אמר נמי לא נטמאתי שוגג אלא מזיד לא מיפטר מקרבן דטומאה לא איכפת לן אי שוגג אי מזיד הוה וביאת מקדש הואי שוגג וכו'. לעולם טעמייהו דרבנן משום מיגו ובטומאה ישנה הוא דפליגי גבי. אבל בטומאה כגון היכא דאמר לא נטמאתי לא מודו ליה ולא ס"ל דפטור אלמא טעמייהו דרבנן משום דמיגו דמהדר דיבוריה כגון לא עשיתי שוגג אלא מזיד אבל גבי לא נטמאתי וכו' לא מודו לר"י ואיפשיט בעיין דטעמא משום מיגו [ותו לא מידי] וקא פריך גמרא דבאי זה טומאה עסקינן דליכא מיגו אי בטומאה ישנה הא איכא מיגו ואמאי לא מודו ליה בישנה. אמר רבינא לעולם היכא ישנה דלית בה מיגו. וכגון דאמרי נטמאת אתמול ואכלת היום קדשים דהיינו טומאת הגוף ונתחייבת חטאת והוא אומר לא נטמאתי ואכחשינהו בין באכילה בין בנגיעה דלא אכל ולא נגע קדשים בטומאה ואי הדר אמר השתא לא נטמאתי דקא אמינא לא עמדתי בטומאה לא קא מכוין למיפטר מקרבן. ל"א מאכילה דאית בה קרבן מכחיש להו מנגיעה לא מכחיש להו ואיכחש בדוכתיה בטומאת מגע קמא. מודים חכמים לר"י בחלבים וביאת מקדש דשייך בהו קרבן אבל בטומאה גרידתא בלא ביאת מקדש דליכא קרבן לא מודו ליה בטומאה ולא נגע בטהרות ובמאי עסקינן אי בטומאה ישנה וכו' אלא מדפסיק ותני דלא מודו ליה בשום טומאה ש"מ טעמא לאו משום מיגו. בטומאה ישנה היכא מיגו אלא טעמא משום דאדם נאמן על עצמו הילכך היכא דאיכא קרבן הכי אבל בטומאה גרידתא לא. אמר רבינא לעולם טעמא משום מיגו בחלבים ובטומאת מקדש איכא מיגו דלא נכנסתי שוגג אלא מזיד וגבי טומאה דלא מודו ליה משום דליכא מיגו ואע"ג דשייך ביה קרבן ואיכא טומאה ישנה דלית בה מיגו כגון א"ל אכלת חלב קדשים וכו'. והתוס' [בד"ה ודחי רבינא] פירשו בשם ר"י לעולם בטומאה ישנה דקאמרי רבנן דחייב כגון דקאמרי עדים אכלת קדשים בטומאת הגוף והוא אומר לא נטמאתי דלא חשבי רבנן דמהדר דיבוריה בהא דאי הוה אמרינן דר"ל לא עמדתי בטומאתי אלא טבלתי תחלה כבר אתכחיש ליה מיגו קמא שאמר לא נטמאתי דמשמע לא שוגג ולא מזיד כיון שלא השיב להם על האכילה כמו שאמרו לו.

ורבינו נראה שהוא פסק כדאמר רבינא ואע"ג דלכאורה משמע דלכך דחייה אתמר משמע ליה לרבינו דהוי מסקנא וקושטא דמילתא משום דמסתבר טעמיה והוא מפרש דברי רבינא דע"כ לא פליגי רבנן עליה דר"מ אלא כשא"ל נכנסת והוא אומר לא נכנסתי דלא מכחיש סהדי משום דמאי מהדר דיבוריה לא נכנסתי שוגג אלא מזיד והוי דומיא דחלבים אבל כי ה"ל אכלת קדשים בטומאת הגוף והוא אומר לא נטמאתי דלא מצי מהדר דיבוריה משום דאי הוה מהדר להו לא אכלתי כדאמרו ליה אי הוה טומאה ישנה ה"מ מהדר דיבוריה לא אכלתי בטומאה שטבלתי קודם אבל השתא דאינהו אמרי ליה אכלת בטומאה והוא מהדר להו לא נטמאתי ודאי משמע דהכי קאמר להו לא נטמאתי מעולם וכיון דקא מכחיש להו לסהדי מודו רבנן לר"מ דאינו נאמן אפילו בטומאה ישנה שאם הביאוהו שנים לידי מיתה החמורה וכו'. ודקדק רבינו לכתוב בבבא השנית וידעת שאתה טמא משום דאל"כ לא יתחייב קרבן כמ"ש בר"פ זה: ועדיין יש לדקדק בדברי רבינו דאמרינן התם בגמ' אמר ר"נ הלכה כר' יהודה אמר רב יוסף לא אמרה אלא בינו לבין עצמו ולעצמו וכיון דאיפסיקא בגמרא הלכתא כר' יהודה דאמר הוא נאמן על עצמו יותר ממאה איש אפי' שמכחיש לסהדי מהימן ולמה פסק רבינו דכי מכחיש לסהדי לא מהימן וכבר השיגו הראב"ד בזה וכתב וז"ל א"א זו הסוגיא שלנו וכו'. ונ"ל שרבינו סובר שמה שאמר ר"נ הלכה כר' יהודה לא לענין קרבן אמר אלא לענין טהרות שהוא נגע בהן שהן טהורות וזהו שאמר רב יוסף לא אמרה אלא בינו לבין עצמו וכו' כלומר לא אמר ר"נ

משום מגו אבל לדעת ר"י דאתי לה משום דאדם נאמן על ידי עצמו יותר ממאה איש אפילו אמר לא נטמאתי מעולם דקא מכחיש להו במגע שטומאה הוא נאמן וקא פסק רב הלכה כר"י ואמר רב יוסף אפילו ר' יהודה אלא בינו לבין עצמו פירוש שלא יאכל קדש בפני עדים שמעידין עליו ולא יגע בטהרות של אחרים:

לחם משנה

הרב בעל כ"מ ז"ל דרבינו ז"ל פסק כאוקימתא דרבינא וכדמיה שכתב רבינו ז"ל אמרו לו שנים טמא היית כשנכנסת במקדש וכו' היינו אוקימתא דרבינא דכיון שהעדים אמרו לו טמא היית ונכנסת למקדש היה לו לומר לא נכנסתי דמשמע לא נכנסתי בטומאה אלא טבלתי ומדהשיב להם לא נטמאתי הוי כאילו אמר להם לא נטמאתי מעולם, ולתרץ קושיא דרבינו ז"ל דפסק כר' יהודה תירץ שרבינו מפרש שרב יוסף מפרש דברי ר"נ דלא פסק כר' יהודה לענין קרבן אלא לענין טהרות ולעצמו וכו'. ולי נראה לתרץ בהופן אחר דבסוגיא איכא תלתא פירושי. רש"י פירש בפ' אמרו לו (דף י"ב) גבי בעיא דרבנן דפליגי עליה דר"מ אי טעמייהו משום מיגו או משום דאדם נאמן על עצמו ופשט התם מברייתא דמודים חכמים לר"י תרי פירושי, פירוש קמא הוא דפשיט דטעמא דרבנן משום מיגו דכיון דבחלבין וביאת מקדש מודו רבנן לר' יהודה אבל לא בטומאה משמע דמשום דבטומאה ליכא מיגו לא מודו ליה רבנן לרבי יהודה דטעמייהו משום מיגו ואיפשיטא בעיין לפי המסקנא דטעמייהו דרבנן משום מיגו ובתר הכי שקיל וטרי בגמרא היכי אמרינן דליכא מיגו הא בטומאה ישנה איכא מיגו ותירץ רבינא דליכא מיגו וכגון וכו' ולפ"ז נשארה הבעיא פשוטה דטעמייהו דרבנן הוי משום מיגו. ופירוש אחר פירש רש"י ז"ל הפך זה דהפשיטות הוי דטעמייהו דרבנן לא הוי משום מיגו אלא משום דאדם נאמן על עצמו ומאי דאמרינן בגמרא במאי עסקינן וכו' הם דברי המקשן ולא כדהוה אמרינן בגמרא בפירוש קמא דהם דברי הגמרא והכי קאמר ע"כ ברייתא איירי בכל טומאה אפילו בישנה ובישנה הא איכא מיגו וא"כ אמאי לא מודו רבנן לרבי יהודה אלא ודאי דטעמייהו משום דאדם נאמן על עצמו יותר ממאה עדים ולא משום מיגו מש"ה גבי חלבים וביאת מקדש דאיכא קרבן אית להו דאדם נאמן משום דהוי מילתא דאיכא קרבן וניחא ליה בכפרה אבל בטומאה גרידתא דליכא קרבן ס"ל דאין אדם נאמן על עצמו ור' יהודה אית ליה דבכל גוונא אמרינן אדם נאמן על עצמו, ודחי רבינא פשיטותא דלעולם טעמא משום מיגו ובטומאה ישנה איירי ברייתא וכ"ת א"כ כיון דבטומאה ישנה איכא מיגו וטעמייהו דרבנן משום מיגו אמאי לא מודו לר' יהודה לזה אמר רבינא דמשכחת לה דבטומאה ישנה ליכא מיגו כגון דאמר וכו' ולהכי פליגי רבנן דליכא מיגו ור' יהודה אית ליה דאע"ג דליכא מיגו אדם נאמן על עצמו יותר ממאה עדים. ולפום חד מהני פירושי כי פסיק ר"נ הלכה כר' יהודה הוי דנאמן על עצמו יותר ממאה עדים ואפילו מכחיש את העדים דטעמא דר' יהודה אית ליה ספיקא דהוי משום דאדם נאמן על עצמו ואמר רב יוסף דאע"ג דר' יהודה אמר דלענין קרבן נאמן דפשטא דברייתא בקרבן איירי מ"מ לענין טהרות לא אמר דנאמן אלא לענין לאכול טהרות בינו לבין עצמו אבל לפני אחרים לא יאכל אלו הן פירושי רש"י ז"ל. והרא"ש ז"ל בהשגות סובר כחד מהני פירושי ולפיכך השיג על רבינו ז"ל דהיה לו לפסוק כר' יהודה וגם שיכתוב דלענין טהרות אינו נאמן לגמרי כמו שאמרו בגמרא זו היא כוונת הראב"ד ז"ל ונסתלקו ממנו תלונות הרב בעל כ"מ ז"ל שתמה עליו. אבל לרבינו ז"ל נ"ל דמפרש כפי' התוספות ז"ל דפשיטותא דגמרא הוי דרבנן טעמייהו הוי משום מיגו משום דע"כ רבנן לא איירי אלא בטומאה חדשה ומשום הכי לא מודו לר' יהודה בהא משום דטעמייהו משום מיגו ובטומאה חדשה ליכא מיגו ור' יהודה סבור דמשום דאדם נאמן על עצמו הוא ואפילו בטומאה חדשה דליכא מיגו נאמן וא"כ איפשיטא בעיין דלרבנן טעמא משום מיגו ואי אמרת דרבנן דר"מ הוי ר' יהודה ג"כ ופשט מכאן דטעמיה משום דאדם נאמן על עצמו ודחי רבינא פשיטותא ואמר דנהי דלרבנן טעמא משום מיגו אבל לרבי יהודה אכתי בעיין במקומה דדילמא טעמיה משום מיגו או דילמא משום דאדם נאמן על עצמו ואי רבנן דר"מ הוי ר' יהודה מ"מ הבעיא במקומה עומדת וכ"ת אי טעמא דר' יהודה הוי משום מיגו הא בטומאה חדשה ליכא מיגו לזה אמר רבינא דאיירי בטומאה ישנה וכ"ת אי בטומאה ישנה מ"ט דרבנן דפליגי הא איכא מיגו לזה אמר דטעמייהו דרבנן דלא חשיבי להא מיגו כיון דהם אמרו אכלת בטומאת הגוף והוא אמר לא נטמאתי לא מצי מהדר דיבוריה ור' יהודה אית ליה דמצי מהדר דיבוריה ונאמן משום מיגו ומיהו דלרבי יהודה ליכא חלוקה שלא יהא נאמן אלא כשיאמר בהדיא לא נטמאתי מעולם דאז ודאי אפילו ר' יהודה מודה דמכחיש לעדים ואתא ר"נ ופסק כר' יהודה ואמר דנאמן משום מיגו ובכל גוונא יכול לתרץ דיבוריה וכאוקימתא דרבינו אלא כשיאמר בהדיא לא נטמאתי מעולם אז אינו נאמן ולכך כתב רבינו ז"ל דהיכא דאמר לא נטמאתי מעולם בהדיא אינו נאמן וזהו שאמר הואיל והכחיש את העדים ואמר לא נטמאתי מעולם וכו' כלומר דאמר הכי בהדיא. אבל הרב בעל כ"מ רצה לומר דמכלל דבריו משמע כן ולי בהדיא אמרו דבכי האי גוונא דוקא קאמר ר' יהודה דאינו נאמן אבל בשום גוונא אחרינא נאמן משום מיגו וא"ת כיון דבעיין לא איפשיטא אמאי פסק רבינו ז"ל דטעמא משום מיגו ואם הכחיש את העדים דחייב קרבן שיה לו לפוטרו מקרבן מספק דלא ליתי חולין בעזרה כמו בשאר הבעיות שנשארו בתיקו גבי בן בכל שלא הכיר מקום מקדש וכן שימא עצמו במזיד שפסק רבינו ז"ל דאינו מביא קרבן.

וי"ל

דם.כם

וי"ל וכיון דרבנן פעמייהו ודאי משום מיגו לפי פירוש זה ולר' יהודה מספקא לן אי טעמיה משום מיגו או לא אין ספק דר' יהודה מוליא מידי ודאי דרבנן ואיא לן לומר דר' יהודה אית ליה טעמא כאוקימתא דרבינא ולא נפיש במחלוקת וה"ל דפסק הלכה כר' יהודה לא פסק אלא היכא דאיכא מיגו דס"ל דטעמיה דר' יהודה משום מיגו:

ט אם היה המזיד מן הכהנים וכו'. תימה דמשמע דעל השוגג דכהנים שעיר הנעשה בפנים מכפר וג:מרא בסוף פ"ק דשבועות לא משמע הכי אלא דבין על השוגג בין על המזיד מכפר על הכהנים הפר ולא השעיר דאמר לעם כתיב ולא לכהנים וצ"ע:

פי"ב א והם סומכים על הוראתן וכו'. לאפוקי מ"ש בסוף פי"ג וכן אם תלה בעצמו ואכל חלב הקהל וכו' לא מפני הוראתן אלא מפני שהוא מותר בדעתו שאין משגיחין על עשיית בית דין דהכי אמרי' בפ"ק (דף ג') יצא הורו ב"ד ועשו ב"ד יכול יהיו חייבין ת"ל הקהל ועשה מעשה תלוי בקהל והוראה תלויה בב"ד:

וכל שבט ושבט קרוי קהל וכו'. קשה דבפ"ק דהוריות הביאו ראיה זאת ודחו אותה ואמרו ממאי דילמא שאני ירושלים דהוי כמי בנימין ולכך הביאו ראיה אחרת מקרא דונתתיך לקהל עמים וא"כ למה הביא רבינו ז"ל פסוקיה הדחויה והניח הראיה האמיתית ואולי מפני שזאת יותר פשוטה: אפילו עשה שבט אחד בלבד והוא רוב הקהל וכו'. בפ"ק דהוריות שאלו בגמרא אליבא דר' יהודה שבט אחד לר' יהודה בהוראת ב"ד הגדול מי מייתו שאר שבטים הו לא מי אמרינן שבעה שבטים הוא דמייתו שאר שבטים בהדייהו משום דאיכא רובא אבל חד שבט דליכא רובא לא או דלמא ל"ש ופשטוה לבעיא ת"ש ר' יהודה אומר שבט שעשה בהוראת בית דינו אותו השבט חייב ושאר כל השבטים פטורים ובהוראת ב"ד הגדול אפילו שאר שבטים חייבים ש"מ ע"כ. ומשמע מפשט הגמרא דלר' יהודה שבט אחד אע"פ שהוא מיעוט הקהל כיון שעשה ע"פ הוראת ב"ד הגדול מתייתי שאר שבטים בגרירה דידיה וא"כ רבינו ז"ל דפסק כר' יהודה קשה למה הצריך שיהא השבט רוב של הקהל. והרב בכ"מ ז"ל כתב שפסק כרשב"א דאמר שם משם ר"מ דבעינן או רוב שבטים או רוב הקהל. ולכאורה קשה דנראה דדברי רשב"א סותרים למ"ש ר"י דכל שבט ושבט איקרי קהל דכיון דהוא סובר דשבט אחד מיקרי קהל א"כ הוי שבט אחד כאילו הוא כל הקהל ואפילו שיהיה המיעוט ור"ש אי אמר הכי הוא משום דאית ליה דשבט אחד לא איקרי קהל אבל ר' יהודה דסובר דשבט אחד איקרי קהל הי אפשר לומר לדעתו סברת רשב"א א"כ היך פסק רבינו ז"ל כר' יהודה וכרשב"א דהם סותרות זו לזו. וי"ל דמ"מ אין סותרות דאמרי' דמאי דריבה הכתוב מיתורא דקהל אחד גרירה פשטת מועט תפשת ולא ירבה גרירה אלא ברוב הקהל או רוב שבטים. זה נראה ע"פ דרכו של הרב בעל כ"מ ז"ל אבל רבינו בפירוש המשנה כתב כמו כן לדעת רבי יהודה שבט אחד שעשה בהוראת ב"ד הגדול שאר שבטים מביאין על ידו כשהיה רוב קהל משמע דרבינו ז"ל אית ליה דאפילו ר' יהודה לא אמר הכי דאיכא גרירה אלא כשהיה השבט רוב הקהל ואז מרביק מקרא גרירה דוקא ולפ"ז רבינו ז"ל פסק כר' יהודה לגמרי. אבל קשה מנא ליה לרבינו ז"ל לפרש כן ונראה דטעמו דקשיא ליה בפשיטות הבעיא שהזכרתי למעלה דמאי פשיט נימא דהאי שבט הוי רוב הקהל וסבר כרשב"א דרוב שבטים או רוב קהל בעינן ומנא לן דלר"י בשבט אחד אפילו דהוי מיעוט וליכא רובא כלל גריר שאר שבטים אבתריה דהכי דמי בגמרא לעיל פשיטות אמר הב"ע כגון שחטאו ששה שבטים והן רובו של קהל ורשב"א היא ולכך פירש רבינו ז"ל דאין הבעיא אלא כשהשבט רוב הקהל אי איכא גרירה לר"י אבל כשאין השבט רוב הקהל פשיטא דהכא לא אמר ר"י גרירה והשתא כיון דפשיט דר' יהודה אמר בהדיא דשבט

הכחישן: ט טומאת מקדש וקדשיו שהיה לה ידיעה בתחלה ולא היה לה ידיעה בסוף שעיר של יום הכפורים הנעשה בפנים ויום הכפורים תולין עד שיודע לו ויביא קרבן עולה ויורד. ושאין בה ידיעה בתחילה אבל יש בה ידיעה בסוף שעיר הנעשה בחוץ ביום הכפורים ויום הכפורים מכפרין. ועל שאין בה ידיעה לא בתחילה ולא בסוף שעירי הרגלים ושעירי ראשי חדשים מכפרין. ועל זדון טומאת מקדש וקדשיו פר כהן גדול של יום הכפורים מכפר אם היה המזיד מן הכהנים. ואם היה מישראל דם שעיר הנעשה בפנים ויום הכפורים מכפר. שנאמר וכפר על הקדש מטומאת בני ישראל:

פרק שנים עשר

א [א] כל דבר שחייבין על שגגתו חטאת קבועה אם שגגו בית דין הגדול בהוראה והורו להתירו ושגגו העם בהוראתן ועשו העם והם סומכין על הוראתן ואחר כך נודע לבית דין שטעו, הרי בית דין חייבין להביא קרבן חטאת על שגגתן בהוראה ואע"פ שלא עשו הן בעצמן מעשה שאין משגיחין על עשיית בית דין כלל בין עשו בין לא עשו אלא על הוראתן בלבד. ושאר העם פטורין מן הקרבן ואע"פ שהם העושין מפני שתלו בבית דין. ומה הוא הקרבן שמביאין על שגגה זו. אם בע"ז שגגו והורו מביאין פר לעולה ושעיר לחטאת מכל שבט ושבט וקרבן זה הוא האמור בפרשת שלח לך שנאמר והיה אם מעיני העדה נעשתה לשגגה מפי השמועה למדו שבשגגת ע"ז הוא מדבר. ואם בשאר כריתות שחייבין על שגגתן חטאת קבועה שגגו והורו. מביא כל שבט ושבט פר חטאת וזהו האמור בפרשת ויקרא שנאמר ואם כל עדת ישראל ישגו. נמצאת למד שאם שגגו בית דין הגדול בהוראה בע"ז מביאין כל הקהל שנים עשר פרים עולות ושנים עשר שעירים חטאות והם נשרפות שהרי דמן נכנס לפנים והם הנקראין שעירי ע"ז. ואם בשאר המצות שגגו מביאין שנים עשר פרים חטאות והן נשרפות מפני שדמם נכנס לפנים. וכל פר מהן נקרא פר העלם דבר של צבור שנאמר והקריב הקהל כל קהל וקהל וכל שבט ושבט קרוי קהל שנאמר ויעמד יהושפט בקהל יהודה. בין שעשו כל ישראל שבארץ ישראל על פי בית דין שהורו בין שעשו רוב ישראל אע"פ שהן מיעוט מנין השבטים. בין שעשו רוב השבטים אע"פ שהן מיעוט כל ישראל. מביאין כמנין כל השבטים פר לכל שבט ושבט ובע"ז פר ושעיר לכל שבט ושבט שאף אלו שלא חטאו מביאין על ידי החוטאים, אפילו עשה שבט אחד בלבד והוא רוב הקהל הרי כל הצבור מביאין שנים עשר פרים ובע"ז שנים עשר פרים ושנים עשר שעירים

א סמ"ג עשין ריז:

דהלכה כר' יהודה לענין קרבן אלא לענין טהרות שנגע בהם בלבד ואף גם זאת לעצמו דוקא הוא דנאמן לאכלם אבל אחרים איכא דאמרים לאכלם והוא עצמו נ"כ אינו רשאי לאכלם בפני אחרים כדי שלא יזלזלו בטהרות אבל לענין קרבן פשיטא דהלכה כרבנן. ולדברי הראב"ד משמע דלא אמר ר' יהודה אלא בינו לבין עצמו שלא יגע בטהרות אחרים דמשמע דלא איירי ר' יהודה לענין קרבן אלא לענין טהרות בלבד קשה שמתחלת דבריו משמע דלענין קרבן איירי ר' יהודה ועוד דבהדיא משמע הכי בגמרא ואם נאמר דס"ק לענין קרבן מיירי ר"י ולענין אכילת טהרות לא אמרה אלא בשל עצמו איני יודע מה לו להראב"ד להזכיר זה:

ט טומאת מקדש וקדשיו שהיה לה ידיעה בתחלה וכו'. משנה בפ"ק דשבועות. ומ"ש ועל שאין בה ידיעה לא בתחלה ולא בסוף וכו'. שם במשנה פלוגתא דתנאי ופסק כר' יהודה. ומ"ש ועל זדון טומאת מקדש וקדשיו וכו'. שם במשנה:

פי"ב א כל דבר שחייבין על שגגתו חטאת קבועה וכו'. משנה פ"ב דהוריות (דף ח'). ומ"ש הרי ב"ד חייבים להביא קרבן חטאת על שגגתן בהוראה וכו' עד מפני שתלו בב"ד. משנה שם בפ"ק (דף ג':): ומה הוא הקרבן שמביאים על שגגה זו וכו'. משנה שם פ"ב (דף ח'). ומ"ש מביאים כל הקהל וכו' ואם בשאר מצות וכו'. שם בפ"א (דף ד':) במשנה פלוגתא דתנאי ופסק כר' יהודה ואע"פ שאין ב"ד מביאין כתב בתחלת הפרק הרי בית דין חייבין להביא מפני שמה שמביאין הצבור בשביל הב"ד הם מביאים. ומ"ש בין שעשו כל ישראל וכו' בין שעשו רוב ישראל אע"פ שהם מיעוט מניין השבטים בין שעשו רוב השבטים אע"פ שהם מיעוט ישראל וכו'. שם (דף ה') פלוגתא דתנאי בברייתא ופסק כר"ש בן אלעזר דמסתבר טעמיה. ומה שכתב מביאין כמניין כל השבטים וכו' שאף אלו שלא חטאו מביאים על ידי החוטאים. שם במשנה פלוגתא דתנאי ופסק כר"י. ומ"ש אפי' עשה שבט אחד והוא רוב הקהל הרי כל הקהל מביאים י"ב פרים וי"ב שעירים. שם בדף הנזכר בברייתא לר' יהודה שבט שעשה בהוראת ב"ד הגדול אפי' שבטים חייבים ונעיק דלהוי רוב הקהל כר"ש בן אלעזר:

ב"ד

דשבט

משנה למלך

פי"ב א כל דבר שחייבין על שגגתו חטאת קבועה כו' הרי ב"ד חייבין כו' ושאר העם פטורין מן הקרבן. והנה כל המחלוקות שהזכיר רבינו בדינים אלו הוא שב"ד הורו להתיר דבר אחד. אך אני מסתפק היכא דב"ד הורו בדבר אחד שאין בו כרת אבל הם מודים דאיסורא כמי איכא ולאו נמי איכא ועשו העם אותו האיסור מהו. ולכאורה נראה דגם בזה ב"ד חייבין ושאר העם פטורין דכיון דקי"ל לגבי יחיד דשגגת כרת שמה שגגה וכמ"ש רבינו בפ"ב מהלכות אלו הלכה ב' וא"כ מי גרע דלגבי יחיד חשיב שגגה ה"נ גבי ציבור אם שגגו ב"ד בהוראה והורו בדבר אחד שאין בו כרת ועשו הקהל על פיהם ב"ד חייבין ושאר העם פטורין. אך יש לדחות ולומר דגבי הוראת ב"ד אין העם פטורין אלא בשהורו ב"ד שדבר זה מותר לגמרי דאז פטורין מטעמא דכתב רבינו דהיינו מפני שתלו בב"ד וזהו עיקר הטעם בדינים אלו וכדתנן רפ"ק דהוריות זה הכלל התולה בעצמו חייב והתולה בב"ד פטור. ומטעם זה קי"ל דאם לא היו יודעין שוגגין ע"פ ההוראה כגון שידעו הקהל שב"ד טעו בהוראה זו חייבין הקהל בקרבן וכמ"ש רבינו בפי"ג הלכה ה' וא"כ הכא שהורו ב"ד שדבר זה אסור אך אין בו כרת כל שעשו הקהל לא מיקרי תולה בב"ד שהרי ב"ד לא התירו דבר זה והוי כתולה בעצמו נחייב. וראיתי ביומא (דף פ') דאר"א האוכל חלב כזמן הזה צריך שיכתוב לו שיעור שמא יבא ב"ד אחר וירבה בשיעורין מאי ירבה בשיעורין אי נימא דמחייבי קרבן אכזית קטן והתניא כו' לא שב מידיעתו אין מביא קרבן על שגגתו ע"כ. ולמעלה (בדף י"ט) שהארכתי לבאור סוגיא זו וכתבתי דהאוכל כזית קטן מהלב אף שיבנה בהמ"ק ותתחדש הלכה שעל כזית קטן נמי חייב כרת אינו מביא קרבן משום דהוי כתולה עצמו בהוראת ב"ד (ה"ס תמצאנו בפ"ב מהלכות אלו דין ב'). וא"כ כפי זה יש נסיכה דבל שהורו ב"ד שאין בו כרת אף שהורו דאיכא איסורא מ"מ העושה על פיהם פטור דהא התם אף שהורו ב"ד דעל כזית קטן ליכא כרת מ"מ מודים דאיסורא איכא דהא קי"ל כר"י דאמר הגי שיעור אסור מן התורה. אך אין דעתי נוחה בדין זה

שעירים: ב בית דין שנסתפק להן אם שגגו בהוראה או לא שגגו אינן חייבין באשם תלוי שנאמר ונודעה החטאת עד שתודע ואחר כך יתחייבו בקרבן כמו שיתבאר. במה דברים אמורים שבית דין חייבין ואלו העושים על פיהם פטורין מן הקרבן. כשיהיו המורים בית דין הגדול של שבעים ואחד ויהיה ראש ישיבה עמהן בהוראה ויטעו כולן או רובן בדבר זה שהורו בו ויורו בפירוש ויאמרו לעם מותרין אתם לעשות. וכן אלו ששמעו מפי בית דין אם אמרו לאחרים מותרים אתם לעשות ויעשו כל הקהל או רובו על פיהם ויהיו העושים שוגגים על פיהם ומדמים שהדבר שהורו בו כדת הורו. ויורו לבטל מקצת ולקיים מקצת לא שיעקרו כל הגוף וכשיודע להם ידעו גופו של דבר שהורו בו בשגגה. בכל אלו המאורעים הוא שיהיו בית דין חייבין בקרבן והעושה על פיהם פטור. אבל אם חסר אחת מכל אלו הדרכים הרי בית דין פטורין מן הקרבן וכל מי ששגג ועשה מעשה מביא חטאת קבועה על שגגתו:

פרק שלשה עשר

א כיצד[א] אם חסר אחת מכל הדרכים שביארנו יפטרו בית דין ויתחייבו העושים. הרי שהורו בית דין של אחד מן השבטים להם שחלב הקיבה מותר ואכלוהו אנשי מקומם על פיהם, אותו בית דין פטורין וכל מי שאכל מביא חטאת קבועה על שגגתו. וכן אם הורו בית דין הגדול שדם הלב מותר ולא היה ראש ישיבה עמהן או שהיה אחד מהן אינו ראוי להיות ממונה בסנהדרין כגון שהיה גר או ממזר או זקן *או שלא ראה בנים וכיוצא בהן ועשו העם על פיהם ואכלו דם הלב הרי בית דין פטורין וכל מי שאכל מביא חטאת קבועה על שגגתו. ומנין שאין הכתוב מדבר אלא בבית דין הגדול שנאמר ואם כל עדת ישראל ישגו וגו', ומנין שעד שיהיו כולן ראויין להוראה שנאמר ואם מעיני העדה עד שיהיו להם כעינים. ולהלן הוא אומר ושפטו העדה מה העדה האמורה בדיני נפשות כולן ראויין להוראה אף עדה האמורה בשגגה זו עד שיהיו כולן

[א] סמ"ג ריז:

כסף משנה

ב ב"ד שנסתפק להם וכו'. שם ת"ר ידעו שהורו וטעו מה הורו יכול יהו חייבין ת"ל ונודעה החטאת ומפרשה רבינו שהורו ונסתפק להם אם שגגו אם לאו:

בד"א שבית דין חייבים וכו' עד סוף הפרק. מתבאר בפרקים הבאים:

פי"ג א כיצד אם חסר אחת מכל הדרכים וכו' הרי שהורו ב"ד של אחד מהשבטים להם וכו'. משנה בפ"ק דהוריות שם (דף ה') ופסק כחכמים דאמרי אין חייבין אלא על הוראת בית דין הגדול שבירושלים שנאמר ואם כל עדת ישראל ישגו ולא עדת אותו שבט. ומ"ש וכן אם הורו ב"ד הגדול שדם הלב מותר ולא היה ראש ישיבה

לחם משנה

דשבט אחד סגי א"כ כי מוקמא לה דהוי רוב הקהל נפשטה הבעיא דעל זה היתה הבעיא. ומהר"ם מטראני ז"ל בס' קרית ספר כתב ור' יהודה ורבנן מודו משמע דמודו בהא דרשב"א לענין דלא מגררי שבטים אבתרייהו אלא כשהמה רובא כי האי אבל רשב"א סבר דאפי' בלא גרירה לא מיחייב ב' או ג' שבטים אלא כי הוי רובא דשבטים או רובא דישראל ע"כ הולך על דרך שכתבתי דר' יהודה מודה בהא אבל לא נתן הכרח בדבר ומה שנ"ל כתבתי. ולפי מ"ש הרב בעל כ"מ ז"ל דפסק כרשב"א יש ליתן טעם לרבינו ז"ל שפסק כן משום דבפ"ק (דף ג') אוקימו לסברת חכמים דמחייבי ופליגי אר"מ דפוטר כרשב"א ורצו לפסוק כחכמים נגד סברת ר"מ והיא אוקימתא הוי אוקימתא בתרייתא דנראה מסקנא ועיקר אבל מ"מ מדברי רבינו ז"ל בפירוש המשנה נראה מה שכתבתי:

ב ב"ד שנסתפק להם וכו'. קשה דמהאי קרא דונודעה החטאת לא מפיק שם ברייתא אלא היכא דלא ידעי ב"ד על מה הורו אי על חלב או על דם דפטורים ומוכרח הוא שם לפרש כן בההיא ברייתא משום דאמרינן התם דהוי דלא כר"א דתנן אמר ר"א מה נפשך אם חלב אכל חייב נותר אכל חייב וכו' ואי ברייתא איירי דלא ידעי אם שגגו או לא בהא לא פליג ר"א ולא הוי ענין למחלוקתו כלל וא"כ איך הביא רבינו ז"ל פסוק למעט אשם תלוי בצבור דמהאי קרא לא מימעיט ואין מיעוטו אלא מקרא דוכפר עליו הכהן על שגגתו אשר שגג מי שחטאו שוה יצא משיח וכו' ומה"ט נתמעט ציבור שאין שגגתו וחטאתו שוה וכמ"ש רש"י ז"ל בריש פרק ב' דהוריות גבי מה שאמר צבור בפר ואין מביאין אשם תלוי כלל כדאמר לקמן דכתיב גיה באשם תלוי ואם נפש אחת תחטא בשגגה כו' וכ"ש ציבור דילא מאשם תלוי משום דהעלם דבר בהדיא כתיב בהו ואין חטאתו ושגגתו שוה דבעינן העלם דבר עם שגגת מעשה ועוד דציבור אינו בכלל נפש ע"כ. וא"כ מהאי קרא היה לו לרבינו ז"ל למעט אשם תלוי והתימה מהרב בעל כ"מ שכתב שרבינו מפרשה לענין אשם תלוי דה"א מכח הסוגיא כדכתיבנא וצ"ע:

פי"ג א שחלב הקיבה מותר וכו'. האי דנקט חלב הקיבה ודם הלב משום שנראה הוא חלב שעל הכליות ודם שיצא בשעת שחיטה אפי' שהורו ב"ד בזה והיה ראש ישיבה עמהם פטורים מפני שהורו בדבר שהצדוקין מודים בו וכמו שנתבאר בפי"ד:

*) [כס"א זקן ש"א ראה בנים. ובפירושו כתב רבינו או זקן שלא ראה בנים וכן בסדר המשניות בירושלמי ובבבלי או זקן שאינו ראוי לבנים, אבל בגירסת הספר חלק בבא וו לשנים וכתב או זקן או שלא ראה ונראה לי דגירסא זו היא הנכונה דנמשך אחר ברייתא דסנהדרין (דף ל"ו:) ואין מושיבין בסנהדרין זקן וסריס ומי שאין לו בנים, וזקן ר"ל מופלג בשנים, וכ"כ רבינו בפירוש בפ"ב מהלכות סנהדרין ודלא כפירש"י שכתב זקן ששכח כבר צער גידול בנים ואינו רחמני]:

ולא היה ראש ישיבה עמהם וכו'. כתב רש"י ז"ל בפ"ק דהוריות דאיירי שיצא מופלא שבב"ד ומינו אחר במקומו להשלים מנין הע"א אפי' קטן שבכולן שחסר מהם והורו זולתו אין הוראה כלום כדאמרינן לעיל מאי כל עדת איתא לכולהו סנהדרין היכא הוראה ליתא לכולהו סנהדרין ליכא הוראה וכו': או זקן או שלא ראה בנים וכו'. בגירסא דידן ליתא במתני' או זקן שאינו ראוי לבנים ורבינו נראה דהיה גורס זקן ושלא ראה בנים ומפרש רבינו דתרתי קאמר זקן או שלא ראה בנים משום דבפ' אחד דיני ממונות אמרינן דאין ממנין בסנהדרין לא זקן מופלג בזקנה ולא מי שאין לו בנים שמי שאין לו בנים אינו רחמן ומי שהוא זקן שכח כבר צער גידול בנים וכתבו רבינו ז"ל בפ"ב מהל' סנהדרין ולפ"ז הוקשה לו במתני' דלמה לי תרתי זקן ושלא ראה בנים כשלא ראה בנים לחוד סגי דאינו ראוי למנותו בסנהדרין של דיני נפשות ומהתם ילפינן מג"ש דעדה עדה לכך פירש רבינו ז"ל דתרתי קאמר זקן או שלא ראה בנים כלומר זקן מופלג בזקנה או שלא ראה בנים משום אחד מאלו אין ממנין בסנהדרין ולזה כתב רבינו ז"ל זקן או שלא ראה בנים ובגרסתנו דאיתא זקן שאינו ראוי לבנים הקשה רש"י ז"ל אמאי אינו ראוי להוראה וקשה על רש"י ז"ל דנימא דמיקרי אינו ראוי להוראה משום שאין לו בנים ואין ראוי למנותו בסנהדרין ואולי דמשמעות זקן שאינו ראוי לבנים משמע דאע"פ שיש לו בנים כיון שאין ראוי עוד להוליד אינו ראוי להוראה לכך הוקשה לרש"י ז"ל דמה לנו שאין ראוי להוליד הא כיון שיש לו בנים סגי ואע"ג דהוא זקן והאין ממנין בסנהדרין זקן כדאמרינן בפ' אחד דיני ממונות היינו מופלג בזקנה מפני ששכח צער גידול בנים אבל זקן שאינו מופלג בזקנה כ"כ לא ומתניתין דתלה הדבר כיון שאינו ראוי להוליד משמע דאע"פ שלא יהא מופלג בזקנה הרבה אינו ראוי להוראה מכיון שאינו ראוי להוליד לכך הוקשה לרש"י דלמה אינו ראוי להוראה והניח רש"י הדבר בצ"ע זה נ"ל לתת טעם לרש"י ז"ל: ומנין שעד שיהיו כולם ראויים להוראה וכו'. בפ"ק דהוריות אמרו במשנה שנאמר כאן עדה ונאמר להלן עדה מה עדה האמורה להלן כולם ראויים להוראה וכו' ופירש"י ז"ל נאמר כאן עדה דכתיב אם כל עדת ישראל ישגו ונאמר להלן עדה דכתיב ושפטו העדה והצילו העדה וקשה על רבינו ז"ל שהביא לראיה שנאמר ואם מעיני העדה עד שיהיו להם לעינים דאין זו ראיה שיהיו כולם ראויים להוראה דאי מהאי קרא דמעיני העדה נאמר דיהיה בהם מקצת שיהיו עיני העדה וראויים להוראה אבל שיהיו כולם מנ"ל ואם כוונתו היא ללמוד מהג"ש למה לו להביא קרא דמעיני העדה והא הג"ש היא מדכתיב כאן עדת ישראל ישגו וכתיב התם ושפטו

משנה למלך

דהא קי"ל דאין תולה בב"ד פטור אלא כשאמרו מותרים אתם לעשות אבל כל שלא הורו לעשות ב"ד פטורין ובאר טעם חייבין וכמו שפסק רבינו בפי"ג הלכה א' וא"כ כל שהב"ד מודים דאיכא איסור בדבר אלא שטעו בכרת לא משכחת לה שיאמרו מותרים אתם לעשות, וא"ת א"כ תיקשי הסיא סוגיא דיומא שכתבנו דהא מעולם לא הורה שום ב"ד דבזית קטן מותר לאכול, י"ל כמ"ש למעלה דלא דמי הך הוראה להוראה דב"ד משום דהוא דבר שנתפשט בכל ישראל והחכמים כולם ראשונים וגם אחרונים כולם הסכימו דעל כזית קטן אין בו חיוב כרת וא"כ בזה אין אנו צריכים לאותם התנאים שהצריכו הש"ע גבי הוראת ב"ד ושגגו טעם ומש"ה התם אם אכל כזית קטן פטור אבל בעלמא אין טעם שוגים אלא כשב"ד הורו להתיר איזה דבר מכל וכל והורו לעשות אבל כל שהב"ד מודים דאיכא לד איסור בדבר אלא שטעו בהוראתם ואמרו דליכא כרת באיזה דבר כל שעושה אותו דבר חייב קרבן שהרי לא תלה עצמו בהוראת ב"ד ומכ"ש משהיא דבעינן שיאמרו להם הב"ד מותרים אתם לעשות נלמד דין זה וכדכתיבנא. ועיין בפ"י דיבמות (דף צ"ב) דאמרינן דהיכא דהתירום ב"ד להנשא והלכה וזנתה או אלמנה לכ"ג כו' דחייבת הרי דאע"ג דהיא מלד עצמה התירום שאינה א"א אם הלכה ונבעלה לאסור לה חייבת לפי שלא התירום לזה כל שכן היכא דאעיקרא דמלתא לא התירו דבר זה מכל וכל, ואע"ג דבל אותה סוגיא נראה דהיא דלא בהלכתא דאתיא כמ"ד יחיד שעשה בהוראת ב"ד פטור ואנן קי"ל כמ"ד חייב מ"מ יש ללמוד לדידן היכא דעשו רוב הציבור על פיהם ודו"ק. תנן (בפ"ו דכריתות דף כ"ה) חייבי חטאות ואשמות ודאין שעבר עליהן יוה"כ חייבין להביא אחר יוה"כ חייבי אשמות תלויין פטורים ע"כ. ודע דאף אליבא דר"ע דמחייב (אשם) על ספק מעילות אשם תלוי וכדתנן בפ"ה דכריתות (דף כ"ב) ר"ע מחייב על ספק מעילה אשם תלוי חייב להביא אף לאחר יוה"כ משום דאין יוה"כ מכפר כי אם על איסורא אבל על ממונא אינו מכפר והכי איתא בסוגיא בפ"ד דכריתות (דף י"ח), ואע"ג דלא נאמר פירוש זה אלא למ"ד דידיעת הספק מחלקת לחטאת מ"מ נ"ל דאף מ"ד דידיעת ספק אינה מחלקת יודה בזה ואף דאיכא התם פירושא אחרינא דהיינו כי מכפר יוה"כ על כוליה שיעורא על פלגא דשיעורא לא מכפר מ"מ נראה דשני הפירושים הם אליבא דהלכתא ונפקא מינה מתירוצא בתרא לחצי שיעור של איסור שאינו של ממון דאין יוה"כ מכפר אבל בממון לעולם אינו מכפר וכדכתיבנא. (א"ה עיין לעיל פ"ג מהלכות אלו הלכה ט'):

ב ב"ד שנסתפק להם וכו'. דברי מרן בזה הם תמוהים דהך ברייתא דמייתי מיירי דב"ד לא ידעי אם הורו בחלב או בדם. ויעיד על זה דאמרינן עלה דלא כר"א וכבר הביא רבינו דין זה בפי"ד הלכה ד'. ומ"ש רבינו כאן הוא משנה ערוכה בפ"ב (דף ע"ז) אשם תלוי יחיד ונשיא חייבין

ושפטו העדה כדכתב רש"י ז"ל. וי"ל דרבינו ז"ל רלה לעשות הג"ש אלימתא מעדה עדה ממש דהיינו העדה דכתיב גבי שגגת ע"ז מהעדה דכתיב גבי נפשות ואע"ג דגבי העלם דבר לא כתיב אלא עדת ישראל ולא כתיב העדה ממש כמו בנפשות ילפינן העלם דבר מע"ז מג"ש דמעיני מעיני כדילפינן התם למילתא דהוראה תלויה בב"ד ומעשה תלוי בקהל אבל באמת פשטא דמתני' מוכחא כדברי רש"י ז"ל דהג"ש הוי מדכתיב כאן עדת ישראל והתם ושפטו העדה דאם כדברי רבינו ז"ל היה להם לשאול בגמרא שם והא העדה בע"ז הוא דכתיבא והיה לו לתרץ שם דילפינן בג"ש דמעיני מעיני כמו שאמרו (בדף ה') גבי ר"מ ור"ש דנפקא להו הוראה תלויה בב"ד ומעשה תלוי בקהל מקרא דאמר ואם מעיני העדה נעשתה בשגגה וכו' אלא ודאי דמשמע דפשטא דמתני' דהג"ש הוי מגופיה דהעלם דבר דכתיב ואם עדת ישראל ישגו כדפירש"י ואע"ג דכתיב כאן עדת ושם העדה אין קפידא: וכן אם הורו וידע אחד מהם שטעו ואמר להם טועים אתם וכו'. שם במשנה ופירש"י ז"ל לא הוי הוראה מעליא ופטור דבעינן עד שיורו כולן כדאמרינן לעיל. וקשה דמי שאמר עד שיורו כולן היינו ר"י ואיתותב התם ור"ם לא איתותב אלא במאי דהוה אמר דאפילו שתקו האחרים פטורים אבל אם יש אחד מהן שחלק ודאי דפטורים מטעמא דר"י דאמר כל עדת ישראל דבעינן שיורו כולם א"כ אמאי הוצרכו בגמ' (בדף ג') בתר דאיתותב ר"י לומר ואלא מאי כל עדת ישראל דקאמר רחמנא ה"ק אי איכא כולם הויא הוראה ואי לא הויא הוראה נימא דקרא אתא לומר דהיכא דאחד חלק עליהם שאין זו הוראה ואע"ג דבעלמא בטל החולק במיעוטו כאן בעינן שיורו כולם דהא טעמא דמתני' דקאמר דהיכא דאחד אמר טועים אתם שפטורים לא הוי אלא משום דבעינן שיורו כולן כדכתב רש"י ז"ל וצ"ע: הואיל והורו ולא היה שם חולק וכו'. הכי מוכח ממתני' דטעמא דאמר להם טועים אבל שתקו לא וכדדייקי' שם (בדף ג') לאתויי לר"י: וכן אם הורו ועשו מיעוט הקהל וכו' ואלו שמיעוט חייבים. קשה דכאן פסק רבינו ז"ל דיחיד שעשה בהוראת ב"ד חייב ובפ' המגיע בשבת אמרו דר"י דאית ליה זה יכול וזה יכול פטורים שניהם ואינו יכול ואינו יכול דחייב דדריש תלתא מיעוטי חד למעט יחיד שעשה בהוראת ב"ד דפטור ורבינו ז"ל פסק בפ"א מהל' שבת כר"י. וי"ל דמאי דאמרי בגמ' דלר' יהודה חד למעוטי יחיד שעשה בהוראת ב"ד דפטור הוא משום שרוצה לייחב דר"י אית ליה תלתא מיעוטי כר"ש אבל אם נאמר דהוו תרי מיעוטי כר"מ אתי חד למעוטי זה עוקר וזה מניח וחד למעוטי זה יכול וזה יכול. ואנן קי"ל כר"י ואית לן דר"י תרי מיעוטי קאמר ויחיד שעשה בהוראת ב"ד חייב דלא אייתר מיעוטא ליחיד שעשה בהוראת ב"ד:

ב והסנהדרין עצמן וכו'. אוקימתא דרב פפא בפ"ק. ומ"ש הרב בעל כ"מ ז"ל הוא פירש"י ומוכחת בגמרא: ושבט מנשה ואפרים אינם חשובים וכו'. בסוף פ"ק דהוריות אמר אביי אליבא דר"ש דחטאת שותפין אינה מתה ומוכיח לה מברייתא דשעיר של יוה"כ וכו' ודחי לה בגמרא הוכחה דאביי דשאני כהנים דלא איקרי קהל ומקשי בגמ' אלא מעתה ניהו פר בהוראה ותירץ רב אחא שבטו של לוי לא איקרי קהל והוכחתו של אביי הוי הוכחה מעליא והקשו שם א"כ חסרו להו י"ב שבטים ותירץ אביי אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי כלומר דהם יביאו פר העלם דבר ולא שבטו של לוי ורבא פליג התם וסובר דלנחלה הוקשו ולא לדבר אחר ואע"ג דהוכחתו של אביי שהוכיח לר"ש דחטאת שותפין אינה מתה הוי קושיא למילתא דרבא הכי מברייתא אחרת וכמו שאמרו שם מאי הוי עלה וכו' מ"מ בהא דקאמר דאפרים ומנשה הוי כראובן ושמעון לענין פר העלם דבר דפליג עליה רבא לא קי"ל כוותיה דקי"ל בכולי גמ' דפליגי רבא ואביי הילכתא כרבא ונהי דהוכחתו של אביי הוכחה מ"מ לאו מברייתא קמא אלא מברייתא אחרת דבברייתא קמא ליכא הוכחה דהרבא קי"ל ולהכי פסק רבינו ז"ל דאפרים ומנשה הם כשבט אחד ושבט של לוי לענין זה חשוב קהל דלא כאביי:

ד הורו ב"ד בחלב מן החלבים וכו'. הקשה עליו הר"א ז"ל בהשגות דהוי בעיא דלא איפשיטא וכיון דלא איפשיטא אזלינן בה לקולא ולא ב"ד מייתו משום דדילמא אין מצטרפין ולא ציבור מייתו דדילמא מצטרפין זו היא כוונת הראב"ד ז"ל. וראיתי למהר"ם מטראני ז"ל שכתב בספר קרית ספר דכוונתו של הר"א ז"ל אי נמי לאו ב"ד מייתו אליבא דרבי מאיר כלומר דאמר דבית דין מייתו פר ולא ציבור מייתו אליבא דרבי יהודה כלומר דלא מצטרפי ומוקמינן להו אחזקתייהו דמייתי כל חד חטאת בידיעה ע"כ. ופשוט הוא והראשון הוא העיקר בכוונת הר"א ז"ל. וראיתי להרב בעל כ"מ ז"ל שרצה להשיב להשגה זו של הר"א ז"ל שיתנו ויאמרו אם אנו פטורין הרי זה נדבה וכן בפרק י"ד גבי שעקרו גב מלאכות מלאכות שממה שם דהוי בעיא דלא איפשיטא והיה לו לפסוק לקולא כתב כן דעל ידי תנאי הוא וכן בפ' ט"ו גבי כהן משיח הורה עם ב"ד בשגגה ושגגו הם בדם וכו' דהוי בעיא דלא איפשיטא כתב כיוצא בזה דע"י תנאי הוי. ואני תמיה עליו דכיון דהספק הוא חטאת אין כאן תנאי דכשהיא עולה איכא למימר דמתנה יהא לחובתי או לנדבתי דלהוי עולה נדבה אבל בחטאת אין שייך זה ומהמבואר זה בפ"י מהל' איסורי שלא כתב שם רבינו ז"ל התנאי אלא גבי עולות אבל בחטאת כתב שיביא חטאת תלוי על הספק ואם כדבריו היה לו להביא בהמה לחטאת ולהתנות אלא פשיטא דאין תנאי בחטאת לומר דהיא נדבה, ועוד אם כדבריו למה הצריך רבינו ז"ל כאן מספק לב"ד שיביאו ויתנו ולא הצריך כן לכל אחד מן הציבור שיביא ויתנה דדילמא אין מצטרפין ומחייב כל אחד ואחד חטאת לעצמו ואם כן היה לו לכל אחד ואחד להביא חטאת ולהתנות ועוד לדברי דבקך

כולן ראויין להוראה. וכן אם הורו וידע אחד מהן שטעו ואמר להם טועים אתם ורבו עליו המתירים והתירו. הרי בית דין פטורין וכל מי שעשה על פיהם חייב להביא חטאת קבועה על שגגתו. שנאמר ואם כל עדת ישראל ישגו עד שישגו כל הסנהדרין. ידע אחד מן הסנהדרין או מיעוטן שטעו המתירין ושתקו הואיל והורו ולא היה שם חולק ופשטה ההוראה ברוב הקהל הרי בית דין חייבין בקרבן וכל שעשה על פיהם פטור. ואלו ששתקו אם עשו על פי אלו שהורו הרי אלו חייבין מפני שלא תלו בבית דין. וכן אם נשאו ונתנו בדבר ואמרו דבר זה מותר הוא ולא הורו לעם ולא אמרו להם מותרין אתם לעשות ושמע השומע מהן בעת שנגמרו מותר והלך ועשה כפי מה ששמע הרי כל העושה חייב חטאת קבועה ובית דין פטורין שהרי לא הורו להם בפירוש לעשות. וכן אם הורו ועשו מיעוט הקהל על פיהם ונודעה השגגה. הרי בית דין פטורין ואלו המיעוט שעשו חייבין וכל אחד ואחד מביא חטאתו: **ב** והסנהדרין עצמן שעשו בהוראתן אינן מצטרפין לרוב הקהל. עד שיהיו הרוב שעשו חוץ מן הסנהדרין. עשו רוב אנשי ארץ ישראל על פיהם. אע"פ שאלו העושים שבט אחד. וכן אם עשו רוב השבטים אע"פ שהן מיעוט הקהל. בית דין חייבים והעושין פטורין. כיצד היו יושבי ארץ ישראל שש מאות אלף ואחד. והיו העושין בהוראת בית דין שלש מאות אלף ואחד והרי כולן בני יהודה בלבד. או שהיו העושים בני שבעה שבטים כולן אע"פ שיש בהן מאה אלף. הרי בית דין חייבין וכל העושים על פיהם פטורין ואין משגיחין על יושבי חוצה לארץ שאין קרוי קהל אלא בני ארץ ישראל. ושבט מנשה ואפרים אינן חשובין כשני שבטים לענין הזה אלא שניהם שבט אחד: **ג** היו העושים מרובין בשעת החטא ומועטין בשעת ידיעה. או מועטין בשעת החטא ומרובין בשעת ידיעה. הכל הולך אחר שעת המעשה: **ד** *הורו בית דין בחלב מן החלבים שהוא מותר ואכל מיעוט הקהל על פיהם ונודע להם שחטאו וחזרו בהן. ואחר כך הורו שע"ז פלונית מותרת ועבד אותה ע"ז מיעוט אחר על פיהם. וכשיצטרפו האוכלים לעובדים יהיו רוב הרי אלו מצטרפין אע"פ שהיתה להן ידיעה בינתיים. במה דברים אמורים כשהיה חמורה בית דין אחד. אבל אם מת בית דין שהורה תחילה ועמד אחר

ישיבה עמהם וכן אם טעו וידע אחד מהם שטעו וכו'. הכל משנה שם (דף ד':): ידע אחד מן הסנהדרין וכו'. שם (דף ג':) מדיוקא דמתני'. ומ"ש ואלו ששתקו אם עשו ע"פ אלו שהורו הרי אלו חייבים וכו'. משנה שם (דף ב') הורו ב"ד וידע אחד מהם [שטעו] או תלמיד שראוי להוראה והלך ועשה על פיהם וכו' הרי זה חייב מפני שלא תלה בב"ד: וכן אם נשאו ונתנו בדבר וכו'. מימרא בריש הוריות ופסק כלישנא בתרא ואליבא דשמואל ואביי ור' אבא ורבינא הכריעו כן ממתניות: וכן אם הורו ועשו מיעוט הקהל על פיהם וכו'. בריש הוריות (דף ב':) א דברי ר"י אבל חכ"א יחיד שעשה בהוראת בית דין חייב:

ב והסנהדרין עצמן שעשו בהוראתן וכו'. שם (דף ג') אהא דתניא הורו ועשו ר"מ פוטר וחכמים מחייבין מוקים רב פפא דבב"ד משלים לרוב צבור קא מיפלגי ומפרש רבינו ר"מ פוטר לציבור מפני שב"ד מביאים עליהן כיון שרוב הצבור עשו וחכמים מחייבין לצבור שאין ב"ד מביאין עליהם כיון דבלאו ב"ד אינם רוב והלכה כחכמים ואע"ג דר"פ בדרך דחייה אמרה משמע לרבינו דאי לאו דס"ל דקושטא דדינא הכי הוא לא הוה מוקים ליה בהכי: עשו רוב אנשי א"י ע"פ וכו' וכן אם עשו רוב השבטים וכו'. כבר נתבאר בפי"ב דהיינו כר"ש בן אלעזר. ומ"ש ואין משגיחין על יושבי ח"ל וכו'. מימרא בריש הוריות (דף ג'): ושבט מנשה ואפרים אינם חשובים כשני שבטים וכו'. הכי משמע ספ"ק דהוריות (דף ו':) וכדפירש"י:

ג היו העושים מרובים וכו'. שם (דף ג') וכרבנן דפליגי אר"ש:

ד הורו ב"ד בחלב מן החלבים שהוא מותר וכו'. שם בעיא דלא איפשיטא וכיון דספיקא הוא ה"ל לפסוק דבין ב"ד בין הם פטורים מן הקרבן ולפיכך יש לתמוה על פסק רבינו וכבר השיגו הראב"ד. וע"כ לומר שנוסחא אחרת היתה לרבינו או שנדחוק לומר שיתנו ויאמרו אם אנו פטורים הרי זה נדבה וצ"ע: בד"א כשהיה המורה ב"ד אחד וכו'. שם בעיא דלא איפשיטא:

וכן

השגת הראב"ד

*הורו בית דין בחלב מן החלבים עד הרי אלו מצטרפין. א"א בעיא ולא איפשיטא היא ולא ב"ד מייתו ולא צבור מייתו:

משנה למלך

מיבין משיח וב"ד פטורים, והכר הביא רבינו דין המשיח בפט"ו הלכה ו' ודוק. ועיין ברכת הזבח (דף ל"ס:) ודוק:

פי"ג א וכן אם נשאו ונתנו וכו'. כתב מרן ופסק כלישנא בתרא, ועיין ברכת הזבח (דף ל"ס:) ודו"ק:

כיצד

דנכך חלוקה דמיעוט בחלב ומיעוט בע"א מביאין ע"י תנאי משום דהוי ספיקא ובחלוקה דמיעוט בחלב ומיעוט בדם ודאי דמביא בלא שום תנאי דהא אמרינן ואמ"ל כיון דאיסורן שוה וקרבן שוה מצטרף וכבר ידוע שיטת רבינו ז"ל דכל אם תמצא לומר פשיטותא הוא וכיון דיש הפרש בין שני החלוקות דבחדא מביא ע"י תנאי ובחד בלא תנאי היה לו לרבינו ז"ל לבאר זה. ולמהר"ם מטראני ז"ל בספר קרית ספר ראיתי שכתב ולע"ג דסלקא בתיקו כתב הרב ז"ל דמצטרפין כיון דהדין מיעוטי אהריני דמיעוט בחלב ומיעוט בדם דמצטרפין כדאמר התם משום דאיסורן וקרבן שוה אפ"ה מוטב שיצטרפו ויביא פר כל שבט משיביאו כל

ה וכן אם לא היו העושים שוגגים על פי ההוראה וכו' כד"א כשהיה זה שידע שטעו וכו' ונתכוין לאכול שומן וכו'. בריש הוריות איכא ליפני בהאי מלתא ובתר הכי אמריך בפלוגתא וכו' רב אמר פטור ור' יוחנן אמר חייב ופסק כרבי יוחנן. ומ"ש דאינו מצטרף למנין השוגגים על פיהם פשוט הוא דאמרינן בגמרא דאפילו רב מודה בהא:

וכן

אחר והורו אין אלו מצטרפין לאלו: ה אפילו הורו שני בתי הדינים בדבר אחד כגון חלב וחלב. או דם ודם. וכן אם לא היו העושים שוגגין על פי ההוראה. הרי בית דין פטורין וכל העושים חייבין. כיצד הורו בית דין לאכול חלב הקיבה כולו. וידע אחד מן הקהל שטעו ושחלב הקיבה אסור ואכלו מפני הוראתן. שהיה עולה על דעתן שמצוה לשמוע מבית דין אע"פ שהם טועים. הרי זה האוכל חייב חטאת קבועה על אכילתו. ואינו מצטרף למנין השוגגים על פיהם. במה דברים אמורים כשהיה זה שידע שטעו חכם

אחד קרבן חטאת דאיכא חשש שפי בהבאת חולין לעזרה כשיביאו כל אחד קרבן חטאת ממה שיביאו כל השבטים י"ב פרים ע"כ. ואני תמיה עליו דלא היה לו להצריך שיביאו לא ב"ד ולא כל אחד ואחד כיון דאיכא להסתפוקי אי קי חולין בעזרה תדע לך דבסוף הלכות אלו גבי אכל חצי זית כשהוא הדיוט ונתמנה ועבר ואכל חצי זית אחר כתב שם רבינו ז"ל הרי זה ספק ולא כתב שם שיביא פר משמע דעל הספק יש לפוטרו ואע"פ שלא כתב שם דפטור בהדיא ממילא משמע דעל הספק לא יביא חולין בעזרה. וגם זה קשה להרב בעל כ"מ ז"ל שכתב שע"י תנאי יביא למה לא כתב שם הרב שיביא ע"י תנאי אלא כתב שהדבר ספק. לכך נ"ל ודאי דרבינו גירסא אחרת היתה לו

בגמרא דבעיא דהורו ב"ד שחלב מותר בעי לה בהא"ל דבעיא קמא והכי גרים אמ"ל כיון דאידי ואידי כרת הוא מצטרף הורו ב"ד שחלב מותר ועשו מיעוט הקהל ומה אותו ב"ד וכו' וכיון דהבעיה בברייתא בעי בהא"ל דקאמר כבר נודע לנו דרכו של רבינו דאית ליה דכל אמ"ל פשיטותא הוא ולכך רבינו ז"ל כתב דמצטרפין ולא הוצרך להזכיר חלב ודם דכ"ש הוא דמצטרפין דאיסורן שוה וקרבן שוה וגם תירוץ זה נרמז בדברי הרב בעל כ"מ ז"ל, ועל כרחין לומר שנוסחא אחרת היתה לו לרבינו ז"ל ולא מצאתי מקום לרבינו ז"ל אם לא היה לו גירסא זאת בגמרא ולשאר הבעיות שפסק בפי"ד ובפט"ו שם אבאר בס"ד אבל יש להתמה עוד על רבינו ז"ל דבעיא דמת אותו ב"ד מיהת לא איפשיטא וכיון דלא איפשיטא לא ב"ד מייתו ולא ציבור מייתו ואיך כתב רבינו ז"ל דאין מצטרפין דליבור מייתו כל אחד ואחד בפני עצמו הא בעלמא מצטרפין הן והוי חולין בעזרה אם שמביאין כשבה או שעירה. וראיתי למהר"ם מטראני ז"ל בספרו קרית ספר שעמד על זה וכתב שם וכיון דסלקא בעיא בתיקו כתב הרב ז"ל דאין מצטרפין ולא יביאו השבטים פר וכל אחד מן החוטאים לא יביאו הנזכר משום חשש חולין בעזרה או הספר שיביא כל אחד חטאת כדין מיעוט הקהל דכיון דלא מצינו למיפשט שיצטרפו לשיא פר כל שבט ה"כ אוקמינן להו אחזקייהו אבל בבעיא קמא דסלקא נמי בתיקו כתב דמצטרפין דומיא דשמי מיעוטין דחלב ודם דמצטרפין כיון דבעינן לכך בעיא בהא"ל דחלב ודם מצטרפין בהא נמי מצטרפי דכיון דהוי ספיקא דסלקא בתיקו אי מיחייבי כל אחד חטאת או מצטרפי אמרינן דמצטרפין דומיא דמעוטי אחריני מספקא אע"ג דבעיא לא איפשיטא עכ"ל. ומ"ש כלשונו שכוונת רבינו ז"ל דאין כל אחד ואחד מביא זה דוחק שכיון שכתב דאין מצטרפין משמע דכל אחד ואחד מביא לעצמו דכל היכא שאין הציבור מביאין כל אחד מביא לעצמו וכמו שנראה ממ"ש פ' זה גם מה שתירץ דשאני מיעוט עבודת אלילים וחלב דאע"ג דהוי בעיא דלא איפשיטא אית לן לומר דהוו דומיא דמיעוט בחלב ומיעוט בדם גם זה דוחק דאין לדמות עבודת אלילים וחלב דאין איסורן שוה וקרבן שוה לאיך. ומה שנ"ל לתרץ בקושיא זאת הוא דהם אמרו דבעיא דמת ב"ד אליבא דמ"ד ב"ד מייתו לא הבעי לך דהא ליתנהו כי הבעי לך אליבא דמ"ד ליבור מייתו וכיון דלמ"ד ב"ד מייתו פשוט לן דאין מצטרפין משמע ליה לרבינו ז"ל דאפשי במחלוקת לא מפסיקן ואפילו למ"ד ליבור מייתי לא מצטרפין משום דהוראה דהשוה ב"ד בעינן וא"כ אפילו לדידן דקי"ל דליבור מייתו פסק רבינו ז"ל דאין מצטרפין דמשמע ליה לפשוט הבעיא כך דלא נפיש במחלוקת. כתב מהר"ם על מ"ם רבינו ז"ל גבי מיעוט בע"א ומיעוט בחלב אע"פ שהיה לכן ידיעה וז"ל כשהורו על החלב ועל העו"ג אפילו שלא בבת אחת ואלו מיעוט הקהל חלב ומיעוטן עבדו ע"ז וא"כ נודע לב"ד שהורו דטעו בשתיהן ששיטת דמצטרפי כיון דהוי בידיעה אחת דע"כ לא מיבעיא לן אלא בשתי ידיעות אבל בידיעה אחת כיון דידעי דטעו רוב ישראל בהוראת ב"ד אפילו הוי שני איסורין חלוקין מצטרפין ע"כ. וא"כ אפילו הר"א ז"ל בהשגות מודה בהא דליבור מייתו פר מכיון שלא היתה ידיעה בינתים לא היה בכאן בעיא ופשיטא דמצטרפין:

ה ביצד הורו ב"ד לאכול חלב וכו' וידע אחד מן הקהל וכו'. וא"ת איך כתב שאם היה זה אחד מן הקהל עם הארץ שהוא פטור הא הוא פסק לעיל דיחיד שעשה בהוראת ב"ד חייב. וי"ל דפטור דקאמר היינו דמצטרף עם השוגגים ואם יש רוב יביאו פר ופטור וזהו שכתב אבל אם היה עם הארץ וכו' ומצטרף לכלל השוגגים ומינה דכל היכא דכתב רבינו ז"ל בפרקים הלו דפטור שיחיד שעשה בהוראת ב"ד כוונתו היא זאת ונסתלקה השגתו של הר"א שהשיג על רבינו ז"ל בס"פ י"ד אע"פ שעשה אחר שידעו פטור דפטור שכתב

משנה למלך

ה ביצד הורו ב"ד לאכול חלב קיבה כו'. (אמר הכותב עיין בס' שער אפרים סימן ס"ב שבאל כדת מה לעשות על אודות מחט שנמצא תחובה מעבר אל עבר כמעי היוצא מן הקיבה סמוך לקיבה מלד אקפתא כמו ג' וד' אלבעות והיה המחט מכוסה קלת בחלב שע"ג אותו המעי. הנמצא בזה כתא דהיתרא ע"פ התורה. והסכים לדבריו הר"ב פר"ת בקונטרס אחרון סימן מ"ח יע"ש. וכרים כל מרא"ן ראיתי ונתון אל לבי לתור ולדרוש אם חלב שע"ג הקיבה ושע"ג הדקין יש בהם עונש כרת ככל חלב דעלמא או לא. וזאת שנית לריך לחקור בשני חלבים אלו אם כל החלב אסור או מקלתו דהיינו קרום העליון עם הנדבק בו והנותר ממנו שומן הוא והיה לאכול. והנה אליגה נא עמך סוגיא דשמעתתא דבעי גילותא:

ועיקרא דהאי מלתא בפ' אלו טריפות (דף מ"ט) א"ר אושעיא חלב שע"ג הקיבה כהנים נהגו בו היתר כר' ישמעאל דתניא ואת כל החלב אשר על הקרב להביא חלב שע"ג הדקין ד' ר"י רע"א להביא חלב שע"ג הקיבה ורמינהו את החלב המכסה את הקרב כו' יע"ש כל הסוגיא. ואיכא למידק טובא, חדא דאף לפום מאי דמשני דר"י אפיך להו סוף סוף תיקשי לן מאי שנא דברייתא קמייתא דרשי ר"י ור"ע תיבת כל ובברייתא שניה לא דרשי ריבויא וקרווייהו ילפי לה מהיקשא. ותו אי ברייתא שניה איירי נמי בפלוגתא דברייתא קמייתא תרתי למה לי וכא איפליגו בה חדא זימנא. תו קשיא טובא והיא קושיית הרא"ד ז"ל דמה ראה ר"י לאסור חלב שע"ג הקיבה כיון דאינו תותב ולא דמי לחלב המכסה את הקרב ושפי הו"ל למדרש תיבת כל לאתויי חלב שע"ג הדקין. תו איכא למידק במ"ש רש"י דלרבי ישמעאל חלב שע"ג הקיבה מותר והיינו מסייע להני ממ"ש בגמרא לקמן בדאקפתא דר"ע לא פליגי דאסור כי פליגי בדאייתרא וכתב שם רש"י ולדר"ע נמי דבעי תותב קרום ונקלף מודה בחלב שע"ג הקיבה דדמי לתותב וכיון שכן אמאי לא דריש תיבת כל לאתויי חלב שע"ג הקיבה. תו קשה במ"ש רש"י קרום ונקלף והיינו חלב שע"ג הקיבה וכ"ש חלב שע"ג הדקין דזה ספק ממ"ש רש"י עצמו בפ' גיד הנשה (דף צ"ג) אהא דאמר שמואל ריש מעיא באמתא בעי גרירה וז"ל וזהו חלב שע"ג הדקין שנחלקו בו ר"י ור"ע באלו טריפות והר"ב כנה"ג הניח זה בצ"ע, ולי הדיוט יש לדקדק יותר מזה דאפילו תימא דקושטא דמלתא הכי הוא מ"מ הו"ל לרש"י לכתוב כן לעיל בברייתא קמייתא בדברי ר"ע דדריש לאתויי חלב שע"ג הקיבה כי שם ביתו לאשמועינן דכ"ש חלב שע"ג הדקין:

וראיתי להרמב"ן ז"ל פ' ויקרא שכתב וז"ל כי הכתוב לא אמר כל חלב אשר יקריבו לה' לא תאכלו אבל אמר כי כל בהמה אשר תקרב על המזבח יאסר כל חלב שבה ולא יתכן שנאמר שאסר מה שמקריב מן הבהמה שא"כ יהיו הכליות והיותרת על הכבד אסורין אבל כל שנקרא חלב נאסר אע"פ שאינו קרב למזבח כגון החלב אשר על הטחול ושאינו נקרא חלב מותר אע"פ שהוא קרב כו' יע"ש. למדנו מדבריו דאין איסור אכילת החלב תלוי בחלב שקרב ע"ג המזבח אלא אפילו שקרב ע"ג המזבח יש בו היתר אכילה וכן להפך וכל תלוי בתר השם ושמא גריס. וקשיא לי על הרמב"ן מסוגיא דשמעתין דהרי ר' אושעיא קאמר ואזיל דחלב שע"ג הקיבה נהגו בו היתר כרבי ישמעאל ואם כדבריו מנ"ל דלר"י מותר באכילה דהא איהו לא איירי לענין איסור אכילה אלא לענין הקרבה שהרי קרא דואת כל החלב בהכי משתעי בחלבים הקרבים לגבוה ומנ"ל דשרי באכילה ותו דלר"ע נמי איכא למימר דאע"ג דדריש כל לאתויי חלב שע"ג הקיבה היינו לענין הקרבה אבל לענין אכילה רחמנא שרייה. אלא ודאי מסכת מוכח בהדיא דכל חלב הקרב ע"ג המזבח אסור באכילה ומ"ש כהנים שנהגו היתר בחלב שע"ג הקיבה ע"כ דס"ל דתיבת כל לאתויי אתא חלב שע"ג הדקין:

ואשר נ"ל ליישב כל אלו הקושיות שלא זה הדבר, דבברייתא קמייתא פליגי בתיבת כל לאתויי מאי למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה והיינו לענין הקרבה מ"מ דאתא לרבות חלב שע"ג הקיבה אבל חלב שע"ג הדקין לא היה עולה על שולחן גבוה משום דמאים לגבוה ולאו אורח ארעא להקריב לה' חלב שע"ג הדקין שיוצא מהם הרעי ועל זה נאמר הקריבהו נא לפחתך וכהסיא דכתב הרמב"ן דהיינו טעמא שלוה הקב"ה להקריב מלח בקרבן מפני שאינו דרך כבוד להיות לחם ה' תפל מבלי מלח כטעם הקריבהו נא לפחתך יע"ש. או לאיזה טעם אחר שיהיה סוד ה' ליראיו. ומ"ש את זו דרש דאתא לרבות חלב שע"ג הקיבה ושכנגדו חלוק עליו ולא חייש להכי וס"ל דאף חלב שע"ג הדקין היה קרב ע"ג המזבח עם שאר החלבים וריבה אותו הכתוב כואת כל החלב וגו'. ובברייתא שניה פליגי לענין איסור אכילה דייקא נמי דילפי לה מהיקשא ולא מרבויא וכהא פליגי דמ"ס מה חלב המכסה את הקרב קרום ונקלף אף חלב שע"ג הקיבה כיון דקרום ונקלף חלב מיקרי ואסור באכילה דרחמנא אמר כל חלב לא תאכלו ומ"ס דבעינן תותב קרום ונקלף. והו ענין הני ברייתות חדא לענין הקרבה והדא לאיסור אכילה וכך היה הלעה של שמועה זו ואם דסבר ר' אושעיא דאע"ג דאין איסור אכילה תלוי בהקרבה מ"מ כיון דבתר שמא אזלינן ולמאן דדריש כל לאתויי חלב שע"ג הקיבה אשמעינן קרא דגם זה נקרא חלב בשמו וכמעשיו ראוי לאוסרו באכילה מדרבנן דלא לימו לאחלופי בשאר חלב דעלמא וכיון שכן כהנים דנהגו היתר בחלב הקיבה ע"כ דס"ל כר"י דדריש כל לאתויי חלב שע"ג הדקין אבל חלב שע"ג הקיבה לא נקרא חלב ולדידיה שרי באכילה כיון דאינו קרב ע"ג המזבח וגם שאינו נקרא חלב. ואהא פריך בגמרא שהרי ר"י גופיה קאמר בברייתא שניה דכל שהוא קרום ונקלף אסור באכילה אלמא דאפילו לדידיה אסור וא"כ הני כהני כמאן ס"ל ומשני איפוך. והנעה של שמועה כך היא דכל אחד אזיל לשיטתיה דמאן דדריש כל לאתויי חלב שע"ג הקיבה אשמעינן נמי בברייתא שניה דאסור באכילה כיון דנקרא חלב ומאן דדריש ליה לאתויי חלב שע"ג הדקין אשמעינן דאסור באכילה ותרווייהו לריכי דחדא מחדא לא אתיא כיון שאין איסור האכילה תלוי בהקרבה כדכתיבנא. כנ"ל לפרש השמועה לדעת הרמב"ן. וקושטא דמלתא דחלב שע"ג הדקין לכ"ע אסור באכילה לא נחלקו בו אלא לענין הקרבה ומ"ש בפרק גיד הנשה דיליף שמואל איסור החלבים מהפסוקים שהם גבי קרבן כדאמרינן התם חלב שעל המסס ובית הכוסות אסורין וזהו חלב שעל הקרב הא תרבא דקליבוסתא אסור וזהו חלב שעל הכסלים ואהא דקאמר שמואל ריש מעיא באמתא בעי גרירה וזהו חלב שע"ג הדקין הוקשה לרש"י וכי היכי מלינו מקרא מפורש דחלב הדקין קרב ע"ג המזבח ולו"א שנחלקו בו ר"י ור"ע והיינו פלוגתא דברייתא קמייתא דהכא ולא בא שמואל לפסוק הלכה כמאן דדריש כל לאתויי חלב שע"ג הדקין דא"כ גנובא גנובי למה לי לימא הלכתא כר"ע אלא היינו הא דאשמעינן דאע"ג דנחלקו בו לענין הקרבה מ"מ לענין איסורא כולן שוין בו: ועי"ש הדברים האלה אשכחנא סתרי ליישב מ"ש הרמב"ם בפ"א מהלכות מעשה הקרבנות וז"ל ואלו האימורין של שור או של עז החלב אשר על הקרב וכללו חלב שע"ג הקיבה והוקשה לו למרן הכ"מ דכיון דנהגו כהני כר"ע למה לא פסק רבינו כוותיה. והלח"מ פ"ז מהלכות מאכלות אסורות והכנה"ג סימן מ"ח כתבו דאיירי הרמב"ם בחלב דאקפתא דלכ"ע אסור.

ולא

לחם משנה

שכתב שם הוי דומה למ"ש כאן וכיון שלא תפסו הרמב"ד כאן לא היה לו להשיג שם והדבר פשוט מאד וכ"כ שם הרב בעל כ"מ ז"ל: חכם או תלמיד שהגיע להוראה וכו'. בגמרא אמרו שם דאפילו גמיר ולא סביר וסביר ולא גמיר ואולי לזה קורא רבינו ז"ל הגיע להוראה כלומר דאינו יכול להורות במוחלט מ"מ קרוב להוראה הוא ומ"מ שתי הדברים וסיה לו לבאר:

חכם או תלמיד שהגיע להוראה אבל אם היה עם הארץ הרי זה פטור שאין ידיעתו באיסורין ידיעה ודאית ומצטרף לכלל השוגגים על פיהם. וכן אם לא ידע שטעו ונתכוון לאכול שומן וחלב ואכל חלב הקיבה שהתירוהו והוא לא ידע שהוא חלב קיבה. הרי זה חייב מפני שאכילתו מפני שגגתו לא מפני ההוראה. ואינו מצטרף למנין השוגגים על פיהם שנאמר לכל העם בשגגה. עד שתהיה שגגה אחת לכל. וכן אם תלה בעצמו ואכל חלב הקיבה שהורו להתירו לא מפני הוראתן אלא מפני שהוא מותר בדעתו הרי זה חייב חטאת קבועה בפני עצמו. זה הכלל כל התולה בבית דין פטור והוא שיהיו שם כל הדרכים שמנינו. וכל החייב בפני עצמו אינו מצטרף לרוב השוגגים:

כסף משנה

וכן אם תלה בעצמו ואכל חלב הקיבה וכו'. שם (דף ב':) אמרינן זה הכלל התולה בעצמו חייב לאיתויי מאי לאיתויי מבעט בהוראה. וכ"ל שרבינו מפרש דהיינו שאומר שלא היה הוא צריך להוראתן בזה שהכבר היה ה"א יודע שמותר: זה הכלל התולה בב"ד פטור וכו'. משנה ברים הוריות. ומ"ש וכל החייב בפני עצמו אינו מצטרף עם השוגגים לעשות רוב. זה דבר פשוט:

הורו

משנה למלך

ולא ידענא מה סועילו חכמים בתקנתם שדין זה לא נעלם מעיני סעדם מרן ז"ל אלא דקשיא ליה דסו"ל לפסוק כר"ע דתיבת כל אתא לרבות סחלב שע"ג סדקין שהיה קרב ע"ג סמזכח ולא חלב שע"ג סקיבה דלר"ע לא סיה קרב וזה ברור בכוונת מרן ומ"ש סולרך לפרש בסדיא דאמרינן בחלב דאקשתא כ"ע לא פליגי דאסור דהיינו כר"י ולא כפירש"י ודוק. ומו ק"ל דכפ"ז מהלכות מ"א פסק סרמב"ם כר"ע דחלב סדקין אסור: והנה מתוך דברי מרן נראה דאי לאו דנהוג כסני כר"ע לא הוה קשיא ליה על סרמב"ם דפסק כר"י משום דאע"ג דהלכה כר"ע מחבירו שאני הכא דר"י אמר כן משום אבותיו כדאמרינן בגמרא וכיון שכן אין הלכה כר"ע מחביריו. ולפי זה יש ליישב פסק הרמב"ם דלענין איסור אכילה דאשכחן דהכנים נהגו בו היתר כר"ע פסקינן כוותיה אף דר"י משום אבותיו פליגי עליה אבל לענין הקרבה הדרינן לכללין דהלכה כר"ע מחבירו ולא מחביריו דהא איסור אכילה לחוד ולא תליא בהקרבה כדכתיבנא. א"נ ע"פ האמור לעיל דלא פליגי ר"י ור"ע אלא בחלב שע"ג הדקין מ"ה מאיס לגבוה ואינו ראוי להקרבה ומ"ה דראוי אבל בחלב הקיבה כולי עלמא מודו דהיה קרב על גבי המזבח. ומ"ש ר"ע לרבות חלב שעל גבי הדקין לאו למעוטי שעל גבי הקיבה אלא הכי קאמר לרבות אף חלב שעל גבי הדקין. מיהו אכתי קשיא לי על הרמב"ן מסוגיא דפ' בהמה המקשה (דף ע"ה.) בפלוגתא דרבי יוחנן וריש לקיש דלכל הסוגיא רהטא דאיסור אכילת החלב תליא בהקרבה. גם הס"ג (דף קל"ב:) כתב וזה לשונו וכל תרבא דלענין הקרבה קרב לגבי מזבח לענין אכילה נמי תרבא הוא ואסור מ"ט איסורא דאכילה בעניגא דהקרבה כתיב ע"כ. כלל זה עלה בידינו מסוגיא זו דחלב שע"ג הקיבה דאקשתא ושע"ג הדקין לכ"ע אסור מן התורה בין לר"י בין לר"ע לא נחלקו אלא בחלב שעל גבי הדקין לענין הקרבה. ומעתה הכא נכא למען דעת אם חלבים אלו יש בהם עונש כרת או לא. ולכאורה נראה מדברי הסמ"ג והא"ס כלל ד' ומרן הב"י ס"ס ס"ה והכסד"ס מי"ד סימן ס"ב דיש עונש כרת בחלב שע"ג הדקין יע"ש. והתלמוד ערוך הוא בידינו בפ"ק דהוריות (דף ג') דאיבעיא לן הסם הורו ב"ד חלב מותר ועשו מיעוט הקהל בחלב שע"ג הקיבה ומיעוט בחלב שע"ג הדקין מהו הכא ודאי כיון דבתרי קראי קא אתו לא מצטרף או דלמא כיון דאידי ואידי חלב הוא מצטרף ולא איפשיטא, אלמא מוכח מסוגיא זו בהדיא דחלב שעל גב הקיבה ושע"ג הדקין תרתי לריעותא נינהו והאוכל מהם כזית בכדי אכילת פרס עונו ישא ונכרתה הנפש ההיא שהרי מהנה שלימה שנינו בפ"ב דהוריות אין ב"ד חייבין עד שיורו בדבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת והלכה זו רווחת בישראל אין קול ענות הלוסה ומלתא דפסיקתא היא. איברא דרש"י ז"ל שם נכאה דגרים בגמרא חלב הקרב במקום חלב שע"ג הקיבה וכמ"ש הר"ב באר שבע יע"ש בחדושיו מ"מ לענין חלב שע"ג הדקין מבואר מסוגיא זו:

אמנם קושטא דמלתא נראה דבין חלב שע"ג הקיבה בין חלב שע"ג הדקין אע"ג דאיסורים מדאורייתא כל אוכליו יאשמו אבל אין חייבין עליהם כרת וכין לבריית' ראשונה דמפיק לה מריבויא דכל וכין לברייתא שניה דיליף לה מסיקשא איסורא לחוד הוא דאיכא דכל שאינו מפורש בתורה אין עונשין עליו והרי טעם כעיקר דלרוב הפוסקים אסור מן התורה ואין לוקין עליו משום שהלמד מהיקש דנזיר דכתיב וכל תערת כמ"ש הרשב"א בת"ה (דף ק"א) הובא בס' פר"ח א"ח סימן תמ"ב ובס' מנחת כהן יע"ש. גם למאן דיליף איסור חלב שע"ג הדקין מתיבת כל הדבר ברור דלאיסורא רבייה קרא ולא לעונש מידי דהוה אחצי שיעור דאסור מן התורה מריבויא דכל חלב ואין לוקין עליו כמ"ש הרמב"ם פי"ד מהל' מ"א הלכה ב', ובפרק אלו עוברין אמרינן על חמץ גמור ענוש כרת ועל עירובו בלאו משום דמתיבת כל מחמצת נפקא לן וכפ"ח מהל' מ"א הלכה ע"ז כתב ה"ה דאע"ג דכ"מ שנאמר לא תאכלו אחד איסור אכילה ואחד איסור הנאה במשמע מ"מ הרי איסור הנאה כדין חצי שיעור יע"ש. וכ"כ התוס' בפרק השור והרועה (דף ק"ך). ואגב עיוני ראיתי מ"ש התוס' פ' כל שעה (דף כ"ב ע"ב) וא"ת יהא נענש כחמן בפסח בכרת והילקו בין כל אוכל ללא תאכלו, גם (בדף כ"ג ע"ב) קשיא להו אמאי אינו חייב כרת על תערובת חמץ דמרבינן להו מכל מחמצת יע"ש. וקשיא לי שהרי מבואר בדבריהם שם בפרק השור והרועה דאיצטריך הנפש לרבות את השותף משום דהכנאה ליכא כרת וא"כ מאי ק"ל על רבי אבהו ולא היו צריכים לחלק בין אוכל לתאכלו:

איברא דנראה קצת סותר לזה מ"ש הרמב"ם פ"ו מהל' מ"א הלכה ד' וז"ל דם הטחנים ודם האיברים אין חייבין עליהן כרת אבל האוכל ממנו כזית לוקה שנאמר וכל דם לא תאכלו. הרי דאע"ג דתיבת כל לאתויי אתא דמים כדמים לוקין עליהם ומן שמיא אגמרינהו נעיינין. וראיתי מ"ש הרמב"ם פ"ו מהלכות מ"א הלכה ט"ז כל אלו החוטין והקרומות א"ת שהם אסורין בכלל כל חלב אין לוקין עליהם ויהיו כחצי שיעור כו' וכתב שם ה"ה ואע"פ שדם האיברים האוכל ממנו כזית לוקה מפני שהדם נגול וקרוי דם אבל אלו דם אסרה תורה ולא חוטין וקרומות. הנה נתבאר דטעמא דלקי עלייהו משום דהדם נגול והוי הדם שאסרה תורה ולאו משום דרבייה קרא בתיבת כל דם. גם בפ"ט מהל' מ"א הלכה י"א כתב ה"ה שדעת הרמב"ם דאיסור אבר היוצא ואבר ובשר המדולדלין הויא מדאורייתא אלא שאין לוקין עליהם והרי הם כחצי שיעור דאתי מריבויא ואין לוקין עליו יע"ש: וראיתי להר"ב פר"ח יו"ד סי' ס"ב ס"ק ז' שכתב ע"ד ה"ה הנזכר וסא ליתא דכיון דמרבינן ליה לאיסורא אמאי לא מרבינן ליה למלקות וחצי שיעור שאני דכתיב בה אכילה ואין אכילה פחות מכזית ומלת כל ריבה חצי שיעור וכיון שריבה ומיעט הרבוי ריבה איסור והמיעוט מיעט מלקות וכן מבואר בתשובת הרשב"א סימן תל"ט יע"ש, וקשיא לי עליו שהרי הפר"ח גופיה כא"ח סימן תמ"ג בעמדו על מה שנסתפק הרא"ש אי לוקין על הנאה עלה בהסכמה דאע"ג דאסור מה"ת אין לוקין עליו כדין חצי שיעור והא התם ליכא שום מיעוט שהרי הנאה בכלל אכילה היא: אך ראה זה מצאתי ראיה ברורה לדברי הרשב"א ממ"ש הרמב"ם בפ"ג מהל' מ"א הלכה ו' אע"פ שחלב בהמה טמאה אסור מן התורה אין לוקין עליו שנאמר מבשרם לא תאכלו והרי האוכל אותן כאוכל חצי שיעור כו' הרי דאיצטריך קרא דמבשרם למעוטי דלא לקי אחלב ומינה ילפינן דכל היכא דרבי קרא מילתא לאיסורא ה"ה לעונש כל היכא דליכא מיעוטא, ותמיה אני על מ"ש ה"ה שם וזהו דעת רבינו דודאי עיקר קרא דבא היענה לאסור עצמה הוא ומדכתיב בה ילפינן לבילקה לאיסורא והוא בנין אב לכל ביצים שמאים אבל אין לוקין עליהם מן

הרבוי הוה דומה לחצי שיעור דנפקא לן מכל אוכל חלב ואינו לוקה עליו. שהרי דברי הרמב"ם ברור מללו דטעמא דלא לקי עלייהו משום דמיעט הכתוב לומר מבשרם ולאו משום דאתי מריבויא ולפי דברי ה"ה ז"ל צריכין אנו לומר דהאי דרשא דמבשרם דאייתי הרמב"ם כדי נסבה לא נצרכא אלא להעדפה ובלאו קרא נמי לאיסורא רבייה קרא ולא למלקות, ואין היה עלה בידינו דכל דבר שאינו מפורש בתורה אף שהוא אסור מן התורה והוא דבר הלמד מריבויא לדעת הרשב"א כיון דרבייה קרא לאיסורא מילקא נמי לקי כיון דליכא מיעוטא בהדי ריבויא ולדעת ה"ה לאיסורא אתרבו ולא לעונש: ומ"מ אף לדעת הרשב"א ז"ל נראה ברור דחלב שע"ג הדקין אין לוקין עליו איבעית אימא קרא ואבע"א גמרא. שהרי הכא נמי איכא מיעוטא שמנה הכתוב חלב המכסה את הקרב כו' ומשמע הני אין אחריני לא ואת כל החלב אשר על הקרב ריבה חלב שע"ג הדקין וכיון דריבה ומיעט ע"כ דלאיסורא אתרבי ולא למלקות וה"ז דומה ממש להאי שיעור דריבה ומיעט. גם הרמב"ם בפ"ז מהל' מ"א כתב שלשה חלבים הם שחייבים עליהם כרת וכתב ה"ה זה מבואר שאלו הן חלבים הקרבים לגבוה ובהם יש עונש כרת בלבד והחלב שע"ג הדקין אינו מכלל החלבים אלו ועד השלשה לא בא וא"כ בהלכה ט' ביאר הרמב"ם שצריך לגרור החלב זה ולא הזכיר חיוב כרת. גם בספר החינוך ס' נו סימן קמ"ז כתב וג' חלבים הם בבהמה שהם בחיוב כרת שעל הקרב ושעל הכליות ושעל הכסלים כו' וא"כ הביא דין ריש מעילה דבעי גרירה יע"ש:

וראיתי להר"ב כנה"ג סימן ס"ד בהגהת הטור אות ע"ז שהביא בשם הסמ"ג והאו"ה שכתבו נמלאת אתה אומר החלבים שענוש עליהם כרת הם החלב המכסה את הקרב כו' והחלב שעל גב הקיבה והחלב שע"ג הדקין וכו'. וכתב הרב הנזכר ואין חילוק בין זה למ"ש הרמב"ם וס' החינוך והחלב שע"ג הדקין היינו חלב הקיבה יע"ש מבואר בדבריו שדעתו דעת עליון נוטה דחלב שע"ג הקיבה ושעל גב הדקין ענוש עליהם כרת. ואנכי לא ידעתי כוונת דבריו שהרי אפילו אי הוה מרבינן חלב שע"ג הקיבה ושע"ג הדקין מריבויא דכל חלב לא תאכלו לא היה ענוש עליהם כרת ולא מלקות מידי דהוה אחצי שיעור דמרבינן ליה מקרא דכל חלב ואין לוקין עליו כ"ש השתא דקרא דואת כל החלב המכסה את הקרב לא איירי לענין איסור אכילה אלא לענין שהחלבים הקרבים לגבוה ואתא כל לאתויי חלבים אלו שהיו קרבים לגבוה ומינה ילפינן לאוסרן באכילה דפשיטא דאין בהם עונש כרת וכ"ש למאן דדריש תיבת כל לאתויי חלב שעל גב הקיבה וכן פסק הרמב"ם פ"א מהל' מעשה הקרבנות כדלעיל דפשיטא דאין חיוב כרת בחלב שע"ג הדקין דהא איסור אכילתו נפקא לן מכ"ש דחלב הקיבה וזה כלל גדול בתורה כאמת אמרו אין עונשין מן הדין. ואבע"א גמרא שהרי בפ' גיד הנשה (דף צ"ג) אמר שמואל חלב שעל המסס ובית הכוסות אסורין וענוש כרת וזהו חלב שעל הקרב עוד שם אמר שמואל האי תרבא דקליבוסתא אסור וענוש כרת וזהו חלב שעל הכסלים ובתר הכי קאמר שמואל גופיה ריש מעיא בהמתא בעי גרירה וזהו חלב שעל הדקין ואמאי לא קאמר הכא דענוש כרת כי היכי דקאמר בהנהו דלעיל אלא ע"כ כדכתיבנא. וכר"פ יוה"כ אמר דתנן התם אסור באכילה ובשתיה פריך בגמ' אסור ענוש כרת הוא מוכח דכל היכא דענוש כרת לא תני אסור ומש"ה דחיק לאוקמה לחצי שיעור יע"ש:

עוד יש להביא ראיה דחלב הקיבה אין בו עונש כרת דבפרק אלו טריפות (דף נ"י) איכא תרי לישני בגמרא איכא דאמרי דאקשתא כ"ע לא פליגי דאסור כי פליגי כדאייתרא ואיכא דאמרי דאייתרא כ"ע לא פליגי דאסור כי פליגי כדאקשתא כתב ה"ס ז"ל בפרק ז' הלכה ו' וקי"ל כלישנא קמא לחומרא וכן כתב רש"י שם דקי"ל כלישנא קמא לחומרא דכל היכי דאיכא תרי לישני בגמ' פי מידי דאורייתא הוא זיל לחומרא ובדרבנן זיל בתר בתרא ע"כ. ואילו בפרק בהמה המקשה (דף ע"ס') פליגי בחלב שליל דלר"י הלבו אסור כחלב בהמה ור"ל ס"ל דחלבו כחלב חיה ואיכא דאמרי כל היכא דלא כלו לו חדשיו לאו כלום הוא כי פליגי היכא דאושיט ידו למעי בהמה והלם חלב בן תשעה חי ואכלו ופסק הרמב"ם ברפ"ו מהל' מ"א הלכה ח' כאיכא דאמרי דחלב נפל שלא כלו חדשיו הוי כחלב חיה וכתב שם ה"ס וז"ל וקי"ל כלישנא בתרא שלא לענוש אלא בראיה ברורה וכל שלא כלו לו חדשיו לכ"ע אין כאן חיוב כרת ע"כ. ופירש דבריו הר"ב לח"מ וז"ל דאע"ג דל"ק לחומרא הכי לא כלו לו חדשיו לר"י דקי"ל כוותיה אית ליה דחלב בהמה הוי דאורייתא גריס וה"ל למפסק כלישנא קמא לחומרא כמו שפסק לקמן גבי חלב שע"ג הקיבה דאקשתא אסור כל"ק מ"מ ראוי לפסוק כלישנא בתרא דהיכא דלא כלו פטור מכרת שלא לענוש אלא בראיה ברורה כלומר דלענוש כרת צריך ראיה וכל זמן שיש ספק אם חייב כרת או לא קי"ל כמאן דמיקל ופטור מכרת ע"כ. והשתא נמי אנן אם איתא דחלב הקיבה ענוש כרת אמאי פסק רמב"ם כל"ק לחומרא ומה בין זו לההיא דחלב נפל שכתב דאין לענוש כרת אלא בראיה ברורה אלא ודאי הדבר ברור ואין בו ספק דחלב הקיבה אין בו אלא איסורא לחוד וה"ס בחלב שעל גב הדקין: אמור מעתה אחרי הודיע אלהים אותו את כל זאת ואתברר לנו דחלבים אלו שע"ג הקיבה ושעל גב הדקין אין בהם עונש כרת צריכין אנו לומר דהא דאיבעיא לן בפ"ק דהוריות במיעוט שאכלו חלב הקיבה ומיעוט בחלב הדקין וע"פ הוראת ב"ד אם חייבים להביא קרבן היינו משום דס"ל לתלמודא דהא דתנן אין ב"ד חייבים עד שיורו בדבר שזדונו כרת לאו למימרא שאותו דבר בעצמו שמורין ב"ד לעשותו יהא ענוש על זדונו כרת אלא היינו לאפוקי דבר שאין בו כרת אלא ל"ת בלבד כגון כלאים ונבילה וכיוצא ממצות שבתורה אשר לא תעשינה שאין בהם כרת ככה"ג אם הורו ב"ד פטורים אבל בחלב הדקין והקיבה אע"ג דאין באכילתם עונש כרת מ"מ שם חלב חד הוא ועיקרו בכרת. וכ"נ שהוא דעת התוספות בפ"ק דיבמות (דף ח':) שכתבו אין חייבין אלא ע"ד שזדונו כרת למעוטי חייבי לאוין וכו' ולא בע"ז אלא ע"ד שזדונו כרת למעוטי מגפף ומנשק וכ"כ הרשב"א שם בחידושיו. וכוונתם לומר דלענין הוראת ב"ד לא נתמעטו אלא חייבי לאוין שאין בעיקר האיסור עונש כרת אבל לענין ע"ז נתמעט נמי מגפף ומנשק לע"ז אף שעיקרו בכרת, ונראה דמש"ה פלגינהו במתני' לתרי בבי ולא כיילינהו בחדא מחתא לומר אין ב"ד חייבין אלא ע"ד שזדונו כרת וכן המשיח וכן בע"ז אלא להכי נקט מלתא דע"ז באפי נפשה לאשמועינן דלא ראי זה כראי זה ודבר שזדונו כרת שאמור בהוראת ב"ד והאמור בע"ז אף דהלשון אחד אין ענינם שוה דבב"ד אם הורו שמותר לגפף ולנשק הע"ז כיון דעיקר ע"ז ענוש עליה כרת חייבין להביא קרבן על שגגתם אבל לענין ניכר שחטאו

באיסור

נאיסור מגפף ומנשק לע"ז אין חייבין להביא פר לעולה ושעיר לחטאת כיון דלא תלאו בדבר שזדונו כרת, כנ"ל שהוא דעת התוס'. וכי תאמרו מהיכא נפקא לן לחלק ביניהם כיון דכתרוייהו גבי חכמים דבר שזדונו כרת, איכא למימר דכיון דהאי מלתא דאין ב"ד חייבין אלא ע"ד שזדונו כרת ילפינן לה מזקן ממרא בג"ש דבר דבר כדאיתא בפ"ב דהוריות הרי התם גבי זקן ממרא לא בעינן ממש דבר שזדונו כרת אלא אפילו נחלקו בדבר המביא לידי דבר שזדונו כרת אפילו אחר מאה דברים חייב כמ"ש הרמב"ם בהל' ממרים וכיון שכן גבי הוראת ב"ד נמי כאן דעיקר ע"ז הוא דבר שזדונו כרת אף דאיסור גיפוף ונשוק איסורא בעלמא הוא מביאין קרבן על שגגתם. משא"כ בצבור שחטאו בע"ז דילפינן לה מג"ש מעיני מעיני והתם הוא דבר שחייבין עליו כרת והכי דייקי דברי הירושלמי בפ"ב דהוריות דאמרינן התם אין ב"ד חייבין אלא על דבר שיש על זדונו כרת ולא קאמר שחייבין עליו כרת. ויש להכריח דבר זה ביתר שאת ויתר עז מסוגיא דהוריות שהוכר בעצמה וממקומו הוא מוכרח דהא ע"כ ההיא סוגיא ס"ל כר' ישמעאל דדריש כל לרבות חלב הקיבה וחלב שע"ג הדקין מכ"ש נפקא כמ"ש רש"י דאי ס"ל כר"ע דדריש כל לרבות חלב שע"ג הדקין הרי לדידיה חלב שע"ג הקיבה מותר כמ"ש רש"י בפ' אלו טרפות (דף מ"ט) ואין לומר דאיירי התם בחלב הקיבה דאקבתא דלר"ע נמי אסור משום דדמי לתותב כמ"ש רש"י שם (דף נ'), חדא דסתמא קאמר מיעוט בחלב שע"ג הקיבה. ועוד שהרי הרמב"ם פ"ג מהלכות שגגות כתב כיצד הורו ב"ד לאכול חלב הקיבה כולו הרי דאיירי בכל החלב שע"ג הקיבה בין דאקבתא בין דאייתרא. ועוד שהרי לפי מ"ש מרן הכ"מ פ"א מהל' מעשה הקרבנות לדעת הרמב"ם לר"ע ליכא איסור בחלב הקיבה ודלא כפירש"י כמו שיע"ש, מכל זה מוכח דסוגיא דהוריות ס"ל כר' ישמעאל דדריש כל לרבות חלב הקיבה וכיון שכן מהיכא תיתי דמיעוט שאכלו חלב שע"ג הדקין דמצטרף למיעוט שאכלו חלב הקיבה והלא האוכל בעצמו חלב שע"ג הדקין במזיד אינו ענוש כרת ולא חטאת על שגגתו כיון דמק"ו נפקא לן איסור אכילתו ואין עונשין מן הדין ואיך אפשר לומר דב"ד שהורו לאוכלו יתחייבו קרבן אלא ע"כ לומר דגבי הוראת ב"ד לא בעינן שיהיה באותו דבר בעצמו עונש כרת אלא כל שעיקר איסורו בכרת סגי וא"כ ליכא למשמע מהכא דיש חיוב כרת בחלב שע"ג הדקין ולא בחלב שע"ג הקיבה והדברים ברורים דאיסורא דאורייתא לחוד אית ביה: ומעתה איכא למידחי מה שנראה מדברי הפוסקים דאין כוונתם לומר דעל חלב הדקין ענוש כרת אלא היינו לומר שהוא איסור חמור שיש בו כרת וראוי להחמיר בו, זו היא כוונת מרן בי"ד ס"ס ס"ה והרשד"ם סימן נ"ב ולזה כיון בעל האגור במ"ש והל' תכנים עצמן בספק איסור כרת, וכן מבואר בס' יראים סימן קמ"ד שכתב וז"ל חלב שע"ג הדקין קי"ל כר"ע כו' ואם לא עשה כן עובר על דברי תורה הרי דלא קאמר דענוש עליו כרת גם מדברי הסמ"ג והאו"ה שכתבו שהחלבים שענוש עליהם כרת וכללם מנו חכמים חלב הקיבה והדקין אין ראיה זו מכרעת לסתור כל אלו הראיות חזקות שהבאתי לעיל ואיכא למימר דאיסורא לחוד הוא דאית בהו ומ"ש דענוש עליהם כרת קאי אאחר החלבים דמני התם והיינו בזה משני בגמ' בפ' בתרא דיומא כי קתני אסור אאחרא יע"ש: ומעתה אלך לי אל הר המור הוא הרב שער אפרים סי' ס"ב שכתב דמעי הסמוך לקיבה שהוא תחלת בני מעיים אע"ג דלדידן אסור באורך אמה מ"מ לענין נקב סמכינן אפירוש הגאונים שפירשו שהוא סוף המעיים ולדידן לפחות מיפתח קא פתיח והביא ראיה לדבריו ממ"ש ר"נ בפ' אלו טריפות גבי תימנאה וכר תימנאה אינהו אכלי ליה ולדידן מיפתח לא פתיח כתמים זה תורף דבריו והסכים עמו הפר"ח בקונטרס אחרון סימן מ"ח. והנה רש"ל פרק אלו טריפות סימן כ"ד על מה שנסתפק הא"ז בחלב הדבוק לכרס שנחלקו בו רבינו אפרים ור' יואל אם שייך כאן לומר אינהו מיכל אכלי לדידן מיפתח נמי לא פתיח כתב על זה רש"ל וז"ל ואני אומר דאין כאן ספק ואינו דומה לכר תימנאה דלא הוי אלא איסורא דרבנן ומש"ה מהני פתימה אבל הכא שהאוסרים אותו כתבו שהוא חלב גמור ומחייבים עליו כרת כו' יע"ש. ויש תמה על הפר"ח והשמן ס"ד ס"ק י"ד שהסכים לדברי רש"ל הנזכר וזה הפך דבריו בק"א סי' מ"ח דהסכים לדברי הר"ב שער אפרים, ולפי דרכנו שהוכחנו דאין חיוב כרת בחלב הדקין הדין דין אמת דמיפתח פתיח אע"ג דאסור מה"ת שהרי לא חלקו רש"ל וסיעתו על הא"ז אלא מטעמא דחלב הדבוק לכרס לדעת רבינו אפרים חייבין עליו כרת ולא ראי זה כראי זה: והנה לענין לבטלו בששים אע"ג דגבי חלב הדבוק לכרס כתב הפר"ח סימן ס"ד דלמ"ד חנ"נ בכל האיסורין ה"ה בחלב זה דלא בטיל בששים שאני התם דלדידן חלב גמור הוא וענוש עליו כרת ומש"ה באיסור חמור כזה החמירו חכמים וגזרו לומר דחתיכה עצמה נעשית נבלה אבל בחלב שעל גבי הקיבה ושעל גבי הדקין כיון דאין בו אלא איסורא דאורייתא נראה פשוט דלכ"ע בטל בששים ולא שייך הכא לומר מה לי איסור לאו מה לי איסור כרת דזה הכלל עלה בידינו מתורתו של מהרי"ק ז"ל שורש ע"ב דדוקא דבר שאסרו חכמים משום ספיקא והחשש שלא לעבור על דברי תורה אמרינן מה לי איסור לאו כו' אבל דבר שהוא מותר מן הדין ומשום גזירה דרבנן מחמרינן בכה"ג איכא למימר דבאיסור כרת דוקא החמירו ולא באיסור לאו יע"ש. וכ"כ התוס' והר"ן בפ"ק דפסחים דהחמירו גבי חמץ בפסח עפי מגזיר משום דהוי זדונו בכרת וזה בלאו יע"ש. ועיין מ"ש מרן זקני ז"ל בס' גט פשוט בקונטרס הכללים כלל א' יע"ש וא"כ ה"נ לענין חנ"נ איכא למימר דלא החמירו בו גבי חלב שע"ג הדקין כיון דאין בו כרת: ויש להביא ראיה לזה ממה דתנן בפ' אין מעמידין דאסרו גבינת כותים דמעמידין אותה בעור קיבת נבלה והקשו התוס' (דף ל"ה:) ובפ' כל הבשר (דף קי"ו:) ת"ל משום בשר בחלב ותירץ דלא הוי אלא איסורא דרבנן דדרך בישול אסרה תורה יע"ש ואמאי לא ק"ל משום חלב שע"ג הקיבה דאסור מדאורייתא. אבל לענין סתימה לא נפקא לן מידי דכיון דחלב זה טמא הוא מדאורייתא הרי אמרו חלב טמא אינו סותם ומה לי איסור לאו כו' אידי ואידי חד שיעורא הוא שהרי אין הסתימה תלויה באיסור כרת אלא הכל תלוי במיסדק ולא מיסדק דהרי חלב חיה אינו סותם אע"ג דמותר באכילה וכן חלב העשוי ככובע וכמו שהאריך בזה הר"ב הכס"ג סימן מ"ח בהגהת ב"י, וקשיא לי על מהרש"ל במ"ש לדחות דברי הא"ז דלא דמי לההיא דתימנאה דאינו אלא איסורו דרבנן ובאמת שהם דברים תמוהים שהרי בהא דבני בבל וא"י דפליגי בחלב דאייתרא מצינו שנחלקו בדבר חכמי ישראל דרש"י ז"ל כתב בפ' אלו טריפות (דף נ') וז"ל כי פליגי דאייתרא בני בבל ס"ל כר"י דאמר כל קרום וקלף חלב טמא הוא והאי נמי קרום וקלף הוא כו' אבל הר"ן בפרק גיד הנשה גבי ביעי דאטליתא כתב וז"ל דלא דמי לתרבא דאייתרא דבבל דוכתא שרי בר מאתרא דנסיגי ביה איסורא וכמ"ש למעלה דהתם אפילו בני בבל לא ס"ל דאסור אלא ממנהגא בעלמא הוא שנהגו בו איסור והכי מוכח ממאי דאמרינן לעיל לדידהו מיכל נמי אכלי לדידן מיפתח נמי לא פתיח אלמא אפי' לבני בבל לא אסור מדינא ואי אסור מיפתח נמי לא פתיח כו' הרי דלרש"י פליגי בני א"י ובני בבל בדינא מ"ס כר"י ומ"ס כר"ע ולדעת הר"ן לא פליגי אלא במנהגא וכיון שכן זה שכתב מהרש"ל דאינו דומה לכר תימנאה דלא הוי אלא איסור דרבנן הוא דלא כמאן. ואי קשיא על הר"ב שער אפרים הא קשיא דלא דמי לההיא דתימנאה דשאני התם דחלב דאייתרא אינו תותב אלא קרום וקלף ומיסדק שפיר אלא משום דבני בבל נהגו בו איסור ולדידהו חלב טמא הוא אצטריך ר"נ להכשירו לענין סתימה כיון דבני א"י אכלי ליה ולא סמך ר"נ על טעם זה להכשיר אלא עיקר טעמו משום דלא הוי תותב משא"כ בחלב שעל גב הדקין דהוא תותב כמ"ש רש"י ולא מיסדק וכיון שכן מאי אהני לן דלפירוש הגאונים חלב זה טהור הוא ה"ס לא מיסדק שפיר ונפתח הסתום שהרי ענין הסתימה לא תליא בהיתר אכילה, ותדע שכן הוא שהרי חלב דאקבתא אינו סותם לדעת כל הפוסקים וליטעמיך דכיון דאיכא מאן דאכיל ליה לענין סתימה סמכינן עליה א"כ אף אנו נאמר דכיון דללישנא בתרא חלב דאקבתא בני א"י אכלי ליה ונהגו בו היתר אף דאנן קי"ל כלישנא קמא לחומרא לענין [illegible] פשיט ונו לא אמרה אדם מעולם שהרי כל הפוסקים כתבו בפשיטות דחלב דאקבתא אינו

כותה ותו ק"ל עליו מדברי הר"ן הנזכר: ואשר אני אחוס לייחד דעת הרב ז"ל אותו אדבר דכיון דחלב שע"ג הדקין שאסרה תורה לא פירש איכא קאי אם היינו הסמוך לקיבה כפירש"י או אותו הסמוך לכרכשא כפירוש הגאונים והרמב"ם ז"ל הביא שני הפירושים ולא הכריע וגם מרן בש"ע לא פסיקא ליה מלתא וכתב דירא שמים יצא ידי שניהם נהי דלענין אכילה אזלינן לחומרא לאוסרו אע"ג דלהגאונים שרי מ"מ לענין שחיטה יש לנו לסמוך על פירוש הגאונים דמה שכתב בגמרא ריש מעיא היינו שע"ג הכרכשא ועל אותו חלב אמרו שהוא תותב ולא מיסדק אבל החלב שע"ג הדקין הסמוך אפשר דמיסדק. ולאייתי שפיר ראיה מההיא דבר תימנא דכי היכי דהתם אע"ג דנהגו בו איסור בחלב דאייתרא משום מנהג כדכתב הר"ן כיון דבני א"י אכלי ליה מיפתח פתיח כיון דמיסדק ה"ה לענין חלב הדקין כיון דאנן יתמי דיתמי מספקא לן מלתא איזה מהיהם אסרה תורה נהי דלענין אכילה חיישינן לשני הפירושים אבל לענין שחיטה יש לנו לסמוך על פירוש הגאונים דסבירא להו דחלב שעל גבי הדקין הסמוך לקיבה טהור הוא לפי שאינו תותב ומיסדק שפיר ושותה. ועיין בדברי הרא"ן סימן ר"ף שכתב וריש מעיא הוא המעי היוצא מהקיבה כו' ואם ניקב המעי לצד החלב אינו שותה. ונלע"ד דאין ראיה מדברי הרא"ן שהרי איהו לא אייתי פירוש הגאונים או משום דלא חייש לפירושם או שלא ראה אותו וכיון דלדידיה חלב שע"ג הדקין שאסרה תורה משום דהוא תותב הוא אותו הסמוך לקיבה מש"ה פשיטא ליה דאינו שותה וכן הוא באמת, אבל לדידן דמספקא לן כדכתיבנא לענין שחיטה סמכינן על פירוש הגאונים דס"ל דאינו תותב וכיון שכן הוא שותה וזה פשוט. ואי קשיא לך מתשובת הרשב"א סימן שפ"ג שכתב דנקב שנמצא בדקין סמוך לקיבה טריפה לא תיקשי דאיכא למימר דאיירי שלא היה החלב סותמו א"נ איהו אזיל לשיטתיה שדחה פירוש הגאונים ופשיטא ליה דריש מעיא היינו הסמוך לקיבה אבל אנן מספקא לן כדכתיבנא. ולי הדיוט הנה מקום אתי להוסיף נופך משלי תרתי לטיבותא יש בהם בנותן טעם כעיקר דאורייתא להוכיח במישור כהא דהיתרא. זה יצא ראשונה ויסוד דבר זה שלא הוא כמום לענין דעת חלב הדקין שאסרה תורה אם כולו אסור או מקצתו:

והנה זאת מצאתי בס' הכלבו הביאו מרן הב"י סימן ס"ד שכתב וז"ל שמנהג לגרוד שניהן מיהו של צד הקיבה ושל צד הכרכשא אין גוררין אותו לגמרי לפי שיש שם חלב טהור אבל מסירין הקרום האורך עם הלבו שאינו דבוק עם הכרכשא כשהר שומן עכ"ל. וקודם הואי לבאת ולתת בדברי הכלבו צריכין אנו למודעי בהא דאמרינן בפרק גיד הנשה (דף צ"ג:) א"ר אבא א"ר אמר שמואל ריש מעיא בהמתא בעי גרירה וזהו חלב שע"ג הדקין. ופירש"י והרמב"ם דהיינו המעי הסמוך לקיבה אבל מכאן ואילך שומן הוא ושרי. והגאונים פירשו דהאי המעי שצריך לגוררו הוא המעי הסמוך לכרכשא והוא סוף המעים כמ"ש הרמב"ם ז"ל בפ"ז:

ואיכא למידק טובא דבגמרא מוכח להדיא דחלב זה טהור הוא ויש בו היתר אכילה שהרי בפ' אלו טריפות (דף מ"ט) אמר ר"נ חלב שעשוי ככובע אינו סותם היכא א"ל תני דכרכשא וא"ל טרפשא דלבא. הרי שלך לפניך דחלב שעל גב הכרכשא טהור הוא והיינו דאיצטריך ר"נ לאשמועינן דאינו סותם ואם איתא דטמא הוא לא יאכל מאי קמ"ל ר"נ והלא כלל זה עלה בידינו ולעיל מינה מייתי לה בגמרא אמר רבי חלב טמא אינו סותם. ובפ"ז מהל' מ"א הלכה ט' כתב הרמב"ם חלב הלב מותר והרי הוא כשומן וכתב ה"ה פשוט הוא שהוא מותר ומתבאר בפ' א"ט בדין חלב טהור שסותם. וכתב על זה הרב בעל לח"מ וז"ל ואמרו שם טרפשא דלבא ואם איתא דהוא טמא ל"ל טעמא משום דעשוי ככובע תיפוק לי דאינו סותם משום דהוא טמא דודאי לא פליג ארב דקאמר טמא אינו סותם אע"ג דרב ששת פליג עליה מ"מ כרב קי"ל ודוחק לומר דפליג עליה דרב עכ"ל:

ויש לתמוה על הרב ז"ל דאיך אסיק אדעתיה לומר דר"נ פליג עליה דרב והלא בהך הכי מבואר בהדיא דר"נ ס"ל כרב דחלב טמא אינו סותם דהא קאמר גבי תימנא וכר תימנאה דחלב דאקבתא לר"ע אסור ואינו סותם. ואיך תיהיה מלתא דפשיטא היא דר"נ ס"ל דחלב טמא אינו סותם ולאשמועינן הכא דהמעי דכרכשא אע"ג דטהור אינו סותם משום דעשוי ככובע. וכן מבואר בדברי הרמב"ם בפ"י מהלכות שחיטה הלכה י' וז"ל כל נקב שנסתם או החלב המותר באכילה סותם אותו ה"ז מותר חוץ מחלב הלב וחלב המעי האחרון שבאיברים. גם הטור סימן מ"ו כתב שכל חלב טהור סותם חוץ מקרום שעל הלב וחלב שעל הכרכשא שאע"פ שהן טהורים אינן סותמים. הרי מבואר דכל הפוסקים הבינו בדברי ר"נ דחלב שע"ג הכרכשא טהור הוא וזה הפך דברי הגאונים ולפי דבריהם פליגא הא דר"נ אההיא דשמואל דאמר ריש מעיא בעי גרירה ולא ראיתי לשום אחד מהמפרשים שהרגיש בקושיא זו:

ומה שנלע"ד ליישב הוא דס"ל להגאונים ז"ל דהא דאמר שמואל ריש מעיא בהמתא בעי גרירה וזהו חלב שע"ג הדקין לאו למימרא דכל אותו החלב אסור דא"כ הו"ל חלב שעל גבי הדקין אסור כדקאמר שמואל גופיה בהיך חלבים דמני ואזיל שם באותו פרק ומדשני בדבוריה ונקט ליבעי גרירה ע"כ דהיינו לומר שצריך לגרור הקרום האורך עם הלבו וזהו מה שאסרה תורה והנותר ממנו חלב הוא כחלב האליה. וכן מבואר בדברי העיטור בסדר הניקור הביאו הטור סי' ס"ה וז"ל וממשין את המאחולתא וקולף קרום של חלב שעליה וכתב מרן שם דהיינו כפירוש הגאונים יע"ש. וכיון דבחלב שעל גבי הכרכשא יש שם חלב טהור וטמא מעורבים זה בזה הו"א דסותם מש"ה אשמועינן ר"נ דהמעי דכרכשא אע"ג דהוא טהור מה שתחת הקרום אינו סותם משום דעשוי ככובע ולא מיסדק ואם לחשך אדם לומר היכן מצינו חלב שמקצתו טמא ומקצתו טהור חלב שעל הכליות והחלב שעל הכסל יוכיחו דקרום העליון אסרה תורה והיה הנשאר יש בו היתר אכילה אף אני אביא חלב שע"ג הדקין דלא אסרה תורה אלא הקרום העליון עם הנדבק בו. ולפ"ז דון מינה ואוקי באתרין דלפירש"י והרמב"ם דריש מעיא היינו הסמוך לקיבה דגם זה אין צריך לגוררו לגמרי עד זיבולא בתרייתא אלא הקרום לבד עם הנדבק בו דהא לא פליגי הרמב"ם והגאונים אלא בפירוש ריש מעיא אהיכא קאי אם פירושו הסמוך לקיבה או אסוף המעי אבל בפירוש דברי שמואל דאמר בעי גרירה הכל הולך אל מקום אחד והכל שוין לטובה דגרירה לחוד הוא דבעי דמה"ל להפוסקים פלוגתא בין הרמב"ם והגאונים מה שלא נזכר בדבריו ולא בדברי שום פוסק ראשונים ואחרונים. והרי מרן בש"ע הביא שני הפירושים וכתב וירא שמים יצא ידי שניהם ויגרור אורך אמה מכאן ואורך אמה מכאן אלמא דהשוה במחוב זה לזה ושקולים הם וכי היכי דאורך אמה דסוף המעי היינו קילוף בעלמא ה"ה אורך אמה דריש מעיא הסמוך לקיבה ולא הוצרך מרן לפרש דבמשך אחד לשון הגמרא והרמב"ם דנקטי לישנא דגרירה דפשטא דהאי לישנא משמע דבעי כדי קליפה לחוד:

ותדע עוד שכן הוא שהרי בפרק כל הבשר (דף קי"ג) אמר רב מכרשיא אין מחזיקין דם בבני מעים תרגמוה אכרכשא ומעיא והדרא דכנתא וכתב הטור סימן ע"ס בשם הרשב"א כשמולחין המאחולתא אין מולחין אותה בצד הפנימי אלא בצד החיצון ששם שומן דבוק והביאו מרן בש"ע. והרי איהו גופיה כתב בסימן ס"ד לחוש לפירוש הגאונים דחלב זה טמא הוא לא יאכל ואיך כתב כשמולחין המאחולתא השומן שעליהם דינו כשאר בשר דמשמע דאוכלים אותו השומן אשר הוא חוצה שם, והרשב"א ז"ל דכתב כן לשיטתיה אזיל שדחה פירוש הגאונים בשתי ידים כמ"ש הר"ן וה"ה בשמו אבל על הטור ומרן דחששו לפירוש הגאונים קשיא אלא ע"כ לומר כדכתיבנא דגרירה לחוד בעי להסיר הקרום עם הנדבק בו והנשאר שומן הוא. הן עתה זכינו לדין מדברי הכלבו שמוכיח לצד ומש"ה כתב של צד הקיבה והכרכשא אין גוררין אותו לגמרי לפי שיש שם חלב טהור. גם מהר"ם סי' ס"ד סט"ו פסק כוותיה ומטעמיה וכתב וא"צ להסיר רק הקרום עם הדבוק בו שעל אורך אמות אלו: אך הר"ב סדר אליהו בפירושו על הלבוש הוכיח בראיות דע"ס הוא כדברי הכלבו יע"ש. ויש לתמוה שהרי מרן הב"י ומהר"ם בס' ד"מ סימן ס"ד ובהגהותיו ורש"ל פרק גיד הנשה סימן ז' ובעל דמשק אליעזר והכ"ח סימן ס"ד כולם כאחד העתיקו דברי הכלבו כדמותם בצלמם ואיך אפשר לומר דהנך סיעתייהו לא דייקי באיסור חלב דחמיר וגם שום אחד מהמפרשים

ו הורו ב"ד להתיר דבר האסור בזדון וכו' עד סוף הפרק. משנה בפ"ק דהוריות (דף ד':) :

ב"ד

פי"ד א ב"ד ששגגו וכו'. משנה בפ"ק דהוריות (דף ג':) : ומ"ש

ו הורו בית דין להתיר דבר האסור בזדון ועשו הקהל על פיהם בשגגה בית דין פטורין מן הקרבן מפני שהן מזידין. וכל אחד ואחד מן העושים על פיהם חייב קרבן בפני עצמו מפני שהוא שוגג. הורו בית דין בשגגה וידעו הקהל שטעו ושאין ראוי לקבל מהן ואעפ"כ עשו הקהל על פיהם. אלו ואלו פטורין מן הקרבן. בית דין פטורין שהרי לא עשו הקהל מפני הוראתן שהטעתם. וכל העושים פטורין מן הקרבן מפני שמזידין הם שהרי ידעו שטעו ושאין ראוי לעשות:

פרק ארבעה עשר

א **בית** דין ששגגו והורו לעקור גוף מגופי תורה ועשו כל העם על פיהם בית דין פטורין וכל אחד ואחד מן העושים חייב חטאת קבועה שנאמר ונעלם דבר ולא כל הגוף: **ב** לעולם אין בית דין חייבין עד שיורו לבטל מקצת ולקיים מקצת בדברים

א סמ"ג עשין ריז:

משנה למלך

מהמפרשים שאמרו זה שלאחר אשר לפני ה' לא שתו נגה להסיר המכלה הזאת ואדרבא ראה ראינו להר"ב נגה אומה המודות דהסיג על הלבוש דהשמיט הגהה זו כמו שיע"ש. ודבר כלל ולא אומרת דודאי הלכו יודה על האמת דחלב שע"ג הדקין אסור מן התורה למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה אלא דס"ל דלא אסרה תורה אלא הקרום והנדבק בו וכבר הוכחנו מהיכא נפקא ליה סברא זו, ומבואר למעיין דליכא למידק כלל דכל החלב שע"ג הדקין אסור דלפ"ז צריך למחוק כל הלשון של הלכו ובעי גירסא מרישיה לסיפיה דמאי אתנו לן רבנן במה שהגיהו דנ"ל של נד הקיבה גוררין אותו לגמרי ושל נד הכרכשא אין גוררין אותו לגמרי והלא כיון דלפירוש הגאונים ריש מעיא דהלכ הכרכשא אסור אם אנו חוששין לפירושם להחמיר בספיקא דאורייתא היה לנו לחוש לגמרי ולגרור אותו החלב מכל וכל עד בלתי השאיר לו שריד דהא לדידהו כל אותו החלב אסור ומי שמע כזאת לחוש לפירוש הגאונים במקצת ולהקל במקצת מי ההחכם. ויודע פשר דבר ואם כן דברי הלכו אין להם מקום. וכי תאמר בלבבך דלהגאונים אין כל החלב אסור רק הקרום והנדבק בו וכמו שהוא האמת כדהתיבנא לעיל. אם כן לדידן נמי נימא הכי דהשתא ל"פ הרמב"ם והגאונים ומנ"ל לחדש פלוגתא זו ביניהם מה שלא נזכר בדברי שום פוסק: עוד יש להביא ראיה לדבר זה שהרי כל מה שהוא תותב קרום וקליף הלב הוא כמ"ש מרן סימן ס"ד ואם איתא דרמ"א ס"ל דא"נ להסיר מריש מעיא הסמוך לקיבה רק הקרום העליון והו נגד תלמוד ערוך לפי מה שפירש"י תותב קרום וקליף דהיינו לומר שהקרום הוא ע"ג החלב ונקלף הקרום מעליו שאינו אדוק בו כל כך ולפ"ז כיון דחלב שע"ג הדקין קרום וקליף אין מקום לדברי מור"ם שכתב דא"נ להסיר רק הקרום ומה שתחתיו מותר שהרי כי יסיר את הקרום נשאר כל החלב במקומו דבוק על הבשר. אמנם אי משה לא איריא שהרי שרים רבים ונכבדים פליגי על רש"י בזה כמבואר בדברי הרא"ש שפירש הש"ס הביא דבריו הרב קרבן אהרן דס"ל דפירוש קרום וקליף היינו לומר שהחלב הרוס כמתה על גבי הקרום בענין שכשנקלף הקרום נקלף החלב עמו וכן דעת הטור סימן ס"ד עיין ב"ח שם באורך. ועל מדוכה זו נחלקו ר' יואל ור' אפרים בחלב הדבוק לכרס כמבואר באריכות במרדכי יע"ש. ומור"ם ס"ל כוותייהו ועל פי זה דן את הדין דא"נ לגרור כל החלב שע"ג אמות דקליפת הקרום סגי. וממה שלא הגיה מור"ם בס"ד אין שום ראיה לזה שהרי מרן בס השמא קאמר דכל שהוא תותב קרום וקליף הלב הוא ולא פירש בדבריו אל איזה מהפירושים דעתו נוטה:

אמנם נראין הדברים באמת ובתמים דיש ע"ס בדברי הלכו לפי טבע הלשון שהוא מגומגם מאד עצמו לא הוכל האר"ש שאתו. וכבר ראינו למרן ז"ל בס' ב"ה אשר לו דהגיה דנ"ל ונהגו לגרור שניהם מיהו של נד הקיבה גוררין אותו לגמרי ושל נד הכרכשא אין גוררין אותו לגמרי וכ"כ הב"ח בקונטרס אחרון הביא דבריהם הרב כנה"ג יע"ש. ותקון סופרים הוא זה ליישב הלשון למען ירוץ הקורא בו, אבל לענין הדין נלע"ד דאפילו לפי הגהה זו לא אסרה תורה כל החלב שע"ג הדקין. אלא עיקרן של דברים כך הוא דהא דאמרינן ריש מעיא באמתא בעי גרירה רוב הפוסקים פירשו דהיינו המעי הסמוך לקיבה זולת הגאונים דס"ל דהוי סוף המעי הסמוך לכרכשא ואנן יתמי דיתמי צריכין אנו לחוש להחמיר כדברי שניהם וכמ"ש ה"ה דהרמב"ם מייתי פירוש הגאונים כדי לחוש להם וכ"כ מרן בש"ע ויירא שמים יצא ידי שניהם. והנה בין למר ובין למר לא אסרה תורה אלא הקרום עם הנדבק בו והשאר שומן הוא ומותר ומעיקר הדין א"נ להסיר רק הקרום עם הנדבק בו אלא לפי שאין אנו בקיאים לתקן אחריו ולגרור החלב מכל וכל ולא יבלר שישאר ממנו מעט מזעיר זעיר שם דא"א לנמלים להבדיל בין הטמא ובין הטהור ואתי לאיחלופי ונמצא פוגע באיסור תורה א"ו מש"ה לענין חלב שע"ג הדקין הסמוך לקיבה נכון עלמא לגררו לגמרי כיון דלרוב הפוסקים אותו החלב אסור מדאורייתא ואיכא למיחש לקלקולא לן אמרינן לנזירא סחור סחור לכרמא לא תקרב. אבל בחלב שע"ג הכרכשא כיון דלדידן טהור הוא כשאר שומן דעלמא אף דלכתחלה אנו חוששין לפירוש הגאונים מ"מ לא נהוג עלמא בכה"ג להחמיר כ"כ לגרור לגמרי מדאגה מדבר שמא ישאר ממנו מעט ע"ג השומן שבכרכשא דכיון דאינו אלא חומרא בעלמא הכו דלא לוסיף עלה כנ"ל. ויש סמך לדבר הזה מדברי הרב הגדול הוא דמשק אליעזר (דף רל"ו.) שכתב וז"ל לפירש"י דריש מעיא הוא היוצא מהקיבה נהי דהחלב אסור מ"מ המעי עצמו שרי ואפשר דאעפ"כ אסור אע"פ שאינו מאום מ"מ א"א לגרר שם היטב את החלב ע"כ. ואין להוכיח מכאן שכל החלב אסור מן התורה שהרי אפילו המעי אסור בגללו כ"ש החלב שעליו. ויש שהאון פה לדחות ולומר דאע"ג דלא אסרה תורה אלא הקרום עם הדבוק בו מ"מ משום שאי אפשר לגוררו היטב הדק כתב העיטור דחותכו ומשליכו ואדרבא כלפי לייא מדברים אלו יש להוכיח דלא אסר הכתוב אלא החלב עם הנדבק בו והנותר ממנו שומן הוא ומש"ה אתי שפיר שכתב בעל העיטור והצריך לחותכו לכלב תשליכון אותו דא"א לכוין היטב לגרור החלב מע"ג השומן דאי ס"ד דכל אותו השומן טמא הוא מה המגוה הזאת גמה טעם יש בזה לאסור המעי באכילה משום דא"א לגוררו א"כ אפוא רבו פרושים בישראל שלא לאכול חתיכת בשר שצריכה ניקור מהחלב משום דא"א לנקותו היטב אלא ע"כ כדהתיבנא. ומש"ה במעי הסמוך לכרכשא כתב העיטור דחותכו ומשליכו משום דמאיס ואינו ראוי לאכילה ולא יהיב טעמא משום דאי אפשר לגוררו דכיון דחומרא בעלמא הוא שנהגו לחוש לפירוש הגאונים לא חשו להכי וכדאמרן. גם מדברי הלכו יש להוכיח כן שהרי בחלב שע"ג הקיבה ושע"ג המסס ובית הכוסות ושעל הכרס כתב צריך ליטול כל החלב ואחרי כן גבי ריש מעיא כתב צריך לגרור החלב שעליו משמע להדיא דמעיקר הדין אין צריך כי אם גרירה אלא שאח"כ כתב שאותו שכנגד הקיבה נהגו לגוררו לגמרי ושל נד הכרכשא אין גוררין אותו לגמרי וטעמא דמלתא הלא היא כתובה לעיל וכיוצא לזו כתב רש"ל פ' ג"ה סי' ד' שכתב הא"ז וז"ל אע"פ שמן הדין א"נ ליטול את הקרום של יותרת הכבד אלא מצד און ולא מצד הריאה מ"מ נהגו ליטול מכל צד דלא ליתי למטעי ע"כ:

ומעתה נתיישבו דברי הב"ח שהם מוקשים להאורה שבסימן ס"ד כתב כדברי הלכו ובקונטרס אחרון הגיה הלשון, גם בתשובה אשר לו סימן ק"ח וסימן קנ"ב מוכח מדבריו דחלב שע"ג הדקין הסמוך לקיבה גוררין אותו לגמרי מדלא קשיא ליה אלא על מה שנוהגין שלא להסיר רק הקרום שע"ג החלב הסמוך לכרכשא ולפי דרכנו יצא הכל על נכון דלעולם ס"ל להב"ח כמ"ש בחיבורו סי' ס"ד דנקט ליסנא דגרירה לאשמועינן דלא אסור רק הקרום. ומה שהגיה דברי הלכו בקונטרס אחרון היינו לומר דהמנהג הוא לגרור נד הקיבה לגמרי ושל נד הכרכשא אין נוהגין לגוררו לגמרי ומש"ה לא קשיא ליה בהתשובה הנזכרת כי אם על מנהג החלב של הכרכשא שאין גוררין אותו לגמרי. ויש להביא ראיה עצומה לאסר ולקיים כל הכתוב מדברי הרב כנה"ג שהרי באות פ"ט הביא הגהת מרן והב"ח שהגיהו דברי הלכו דצריך לומר של נד הקיבה גוררין אותו לגמרי ושל נד הכרכשא אין גוררין אותו לגמרי. ואחרי כן באות נ"ג העתיק דברי התמורות שהשיג על הלבוש שהשמיט דברי מור"ם שכתב וא"נ להסיר רק הקרום שע"ג אמות ולטעמיה נמצא דהר"ב כנה"ג סותר את עצמו תוך כדי דבור אלא ע"כ לומר דשניהם לדקו בסי' ס"ס בהגהת ב"י אות ע"ז כתב הרב כנה"ג דמ"ש העיטור וקולף קרום של חלב ריש מעיא באמתא לפי פירוש רש"י קאמר יע"ש. וזו היא ראיה שאין עליה תשובה ויתד תמוט עולם ועד: כללא דמלתא נמצינו למדין מכל האמור דחלב שע"ג הדקין והוא ראש לפירש"י והרמב"ם בין לפירוש הגאונים לא נאסר כי אם הקרום שעליו וזהו שכתב מור"ם סט"ו וא"נ להסיר רק הקרום עם הדבוק בו שעל אורך אמות אלו כלומר דמדינא כך הוא דביים וכהב וכן נוהגין ואילו הלכו כתב שנהגו לגרור של נד הקיבה לגמרי אין זה מן הדין נכרא ופשטיה. ועפ"ז הדברים שאלה יש מקום וטעם נכון בר נותן טעם דהיתרא להוכח שער אפרים להסביר כמתא הנמצא בריש מעיא דכיון דיש שם חלב טהור ודאי דשותפ דלענין אכילה אנו גוררין החלב הסמוך לקיבה לגמרי היינו משום חומרא כדי שלא י מהחלב עצמו דאין גרירה אבל לענין הטמאה כיון דיש שם חלב טהור אע"ג דלא ידעינן ליה הנקב ואין אנו צריכין להסיה דבר חוממ שהביא הר"ב שער אפרים. וזאת שנית יש טעם להסביר משום דהא דאמרינן ריש מעיא באמתא בעיא גרירה נחלקו המפרשים ז"ל דלדעת רש"י שיעור אמה בת ששה טפחים אבל הרמב"ם לא הזכיר זה וכתב הרא"ש ז"ל ונראה דמפרש דלבני מעים קרי אמתא על שם אמת המים וכתב מרן הב"י סי' ס"ד דבדבר מועט סגי וכ"כ ר' ירוחם הרמב"ם נט"ז ח"י הובא בס' עבודת הגרשוני סי' ס"ו ובד"מ סי' ס"ד יע"ש וכ"כ רש"ל פ' גיד הנשה סי' ז' וכיון שכן יש פנים להסביר מטעם ס"ס ספק אם חלב הדקין שאסרה תורה הוא שע"ג המעי שכנגד הקיבה או אותו שכנגד הכרכשא וא"ת דשל נד הקיבה הלב הוא אכתי לספוקי שמא הלכתא כהרמב"ם דלא בעי גרירה שיעור אמה אלא בכל שהוא סגי והשאר הוא ומותר ואם כן ממ"נ יש מקום להכשיר:

עוד רגע אדבר במ"ש עוד הר"ב פרי חדש בקונטרס אחרון סימן מ"ח וז"ל ומהתכרא נמי דכוף המעים נמי אע"ג דמיכל לא אכלי ליה מיכתם קא כתים ע"כ. וראיתי שהקשו דאשתמיט מינוה מימרא דר"נ (דף מ"ט:) וש"ע סימן מ"ו סעיף א' מביאו וז"ל כל חלב סותם וטמא אינו סותם חוץ מקרום הלב וחלב שע"ג הכרכשא אע"פ שכן טהורין אינן סותמין הרי מבואר להדיא דעל גבי הכרכשא החלב שלו אינו סותם אע"פ שהוא טהור ואיך דאפילו לדעת הגאונים מיכתם קא כתים עכ"ל. ולכאורה היא תפיסה גדולה על הפר"ח ואמ כשעת חדא וסיו עיני ולבי עומדים לגופים למען דעת אם יש עלינו מלין כי דברים הללו יש משום מתוכרי אמנה דהרב ז"ל כי רב גובריה בכל מכל כל נתעלמה ממנו הלכה הלילה. עד שמצאתי שאהבה נפשי אחזתיו ולא ארפנו אם לא ביד חזקה הלא זה הדבר דהנה הכא דאמר שמואל ריש מעיא באמתא בעי גרירה כתב הרמב"ם וז"ל ויש מהגאונים שאומרים שראש המעי שצריך לגוררו המעי שיוצא בו הרעי שהוא סוף המעיא ע"כ, והרשב"א ז"ל בפ' גיד הנשה כתב וז"ל ומשם כתב שהיא המעיא הנמשך מן הכרכשא ולמטה ולא מחור דכרכשא לא מיקרי מעיא אלא וכדאמר לקמן תרגמא אהדרא דכנתא וכרכשא והעולם קוראין אלאולת או כרכשא עכ"ל:

והנה מקום אתי ליישב בעד הגאונים ולסלק מעליהם קושיא זו והוא זה, דהדבר ברור ש הרמב"ם והרשב"א אלו שהגאונים לא אסרו אלא החלב שבראש הכרכשא והוא סוף המעי שכן הדקין המלופפים ומשם ואילך מתחיל הכרכשא ועל אותו הלב אמרו הגאונים דבעי גרירה אמתא אבל משם ואילך עד סוף הכרכשא שומן הוא ומותר וכן מבואר בדברי רבינו ירוחם נט"ו בהביאו פירוש הגאונים ז"ל גם בסי' ס"ס כתב הטור בשם העיטור בסדר הניקור שלו וז"ל ומ את האלאולת וקולף קרום של חלב שעליה וכתב על זה מרן הב"י וז"ל אפשר שחלב שבראש הכרכשא קאמר וכמ"ש בסי' ס"ד שי"מ כן על ריש מעיא באמתא בעי גרירה ע"כ. גם בערוך ערך רי"ש וז"ל וי"א המעי הנמשך מכרכשא ולמטה, הרי דלא אסרו הגאונים אלא החלב שע"ג ראש הכרכשא שהוא סוף המעים ומש"ה קאמר שמואל ריש מעיא כלומר סוף המעיא ולא קאמר ריש כרכשא דהוה משמע סוף הכרכשא. ולא נעלם מעיני הגאונים דזה המעי שמו כרכשא או אלאולת ולא מעי אלא דס"ל דס"פ סוף מעי דהיינו תחלת הכרכשא בעי גרירה כנ"ל:

ומעתה נתסלקה הקושיא הנזכרת מעל הפר"ח ולא קשיא מידי דמה ענין פירוש הגאונים לס דסי' מ"ו ושלא הגאונים איירו בראש הכרכשא והתם איירי בסופה כמבואר בסי' מ"ו כמוב לאמר וחלב שע"ג שהכרכשא פי' מעי הדבוק בפי הטבעת וזה ודאי אינו סותם משום דעשוי ככובע. אבל תחלת הכרכשא שהוא סוף הדקין אינו עשוי ככובע אלא הוא תותב והיינו טעמא דקאמר רב נחמן חלב העשוי ככובע אינו סותם ולא קאמר בהדיא תני דכרכשא ודוק. ועפ"ז יש ליישב דברי העיטור שכתב וז"ל ומוציא האשיהם של בני מעים באותו האלאולת שמעונפת כו' ומחתך אותה האלאולת עם אמה מבני מעיים ומשליכו לפי שאינו ראוי לאכילה וכתב על זה מרן הב"י נראה דהיינו ריש מעיא באמתא. עוד כתב בעל העיטור וממשיך את האלאולת וקולף קרום של חלב שעליה וכתב על זה מרן ואפשר שחלב שבראש הכרכשא קאמר כו' וכתב הר"ב כנה"ג אות ע"ז דמדברי מרן אלו מוכח דמ"ש העיטור לעיל ומחתך אותה האלאולת קאי על ראש המעים כפירש"י. ולא ידעתי אין מבב כואת על מרן ז"ל דאיך אפשר לנייר שיאמר העיטור דריש מעיא הסמוך לקיבה שהוא נקי וכר משליכו לפי שאינו ראוי לאכילה וסוף הכרכשא שהוא גרף של רעי קולף החלב שעליו והיה נאסל

בדברים שאינן מפורשין בתורה ומבוארים ואחר כך יהיו בית דין חייבין בקרבן והעושים על פיהם פטורין. כיצד שגגו והורו שמותר להשתחוות לעבודה זרה. או שמותר להוציא מרשות לרשות בשבת. או שמותר לבוא על שומרת יום כנגד יום. הרי אלו כמי שאמרו אין שבת בתורה או אין ע"ז בתורה או אין נדה בתורה שעקרו כל הגוף ואין זו וכיוצא בזה שגגת הוראה אלא שכחה. לפיכך פטורין מן הקרבן וכל העושה על פיהן חייב חטאת בפני עצמו. אבל אם טעו והורו ואמרו המוציא מרשות לרשות הוא שחייב שנאמר אל יצא איש ממקומו אבל הזורק או המושיט מותר. או שעקרו אב מאבות מלאכות והורו שאינה מלאכה. הרי אלו חייבין. וכן אם טעו ואמרו המשתחוה לעבודה זרה בפישוט ידים ורגלים הוא החייב שנאמר בו לא תשתחוה לאל אחר אבל הכורע על הארץ ולא פשט ידיו ורגליו הרי הוא מותר הרי אלו חייבין. וכן אם טעו ואמרו הבא על שומרת יום כנגד יום שראתה דם ביום הוא חייב שנאמר כל ימי זובה אבל ראתה בלילה מותר לבוא עליה. וכן אם הורו ואמרו שמי שפירשה אשתו נדה בשעת תשמיש מותר לפרוש ממנה כשהוא מתקשה. הרי אלו חייבין. וכן אם טעו ואמרו שהאוכל דם שיצא בשעת שחיטה הוא החייב אבל האוכל דם הלב מותר הרי אלו חייבים. וכן כל כיוצא בטעיות אלו אם הורו בהן ועשו רוב הקהל על פיהן פטורין ובית דין מביאין קרבן על שגגתן:

ג הורו בית דין שיצא השבת לפי שנתכסית החמה ודימו ששקעה חמה ואחר כך זרחה אין זו הוראה אלא טעות וכל שעשה מלאכה חייב אבל בית דין פטורין. וכן אם התירו בית דין אשת איש להנשא לפי שהעידו בפניהם שמת בעלה ואחר כך בא בעלה אין זו הוראה אלא טעות והאשה ובעלה האחרון חייבין חטאת על שגגתן וכן כל כיוצא בזה:

ד בית דין שהורו בשגגה ושכחו עצמו של חטא שהורו בו. אע"פ שהן יודעים בודאי שחטאו בשגגה ואע"פ שהעם מודיעין אותן ואומרים להן בכך וכך הוריתם לנו. הם פטורין והעושים על פיהם חייבין בפני עצמן. שנאמר ונודעה החטאת אשר חטאו עליה לא שיודיעו אותו החוטאים. כיצד שגגו והתירו חלב שעל גבי הקיבה ואכלוהו רוב העם ואחר שידעו ששנו בהוראה

ושהתירו

כסף משנה

ב ומ"ש בדברים שאינם מפורשים בתורה ומבוארים וכו'. מימרא שם בדף ד'. ומ"ש אבל אם טעו והורו ואמרו המוציא מרשות לרשות הוא שחייב וכו' עד מותר לבא עליה. שם בגמרא. אך מ"ש או שעקרו אב מאבות מלאכות והורו שאינה מלאכה הרי אלו חייבים יש לתמוה עליו דהא בעיא דלא איפשיטא היא שם וה"ל למפשטה לקולא. ואפשר לדחוק ולומר שיקנו ויאמרו אם אנו פטורין הרי זה נדבה. ועוד י"ל דגמרא בעא למיפשטה מההלא מתניתין והשתא דחה וכיון שכן לא שבקינן מאי דבעא גמרא למיפשט משום הנך דיחויי: וכן אם הורו ואמרו שמי שפירשה אשתו נדה וכו'. משנה פ"ב דהוריות (דף ח':) חייבין על עשה ועל ל"ת שבנדה ואי זו מ"ע שבנדה פרוש מן הנדה ובפ"ב דשבועות (דף י"ד:) תנן אי זו היא מ"ע שבנדה שחייבים עליה היה משמש עם הטהורה ואמרה לו נטמאתי ופירש מיד חייב: וכן אם טעו ואמרו שהאוכל דם וכו':

ג הורו ב"ד שיצא השבת וכו'. בפרק האשה רבה (דף ל"ב). ומ"ש וכן אם התירו ב"ד א"א להנשא. שם פלוגתא דתנאי ופסק כרבא דבתרא הוא:

ד ב"ד שהורו בשגגה וכו'. בפ"ק דהוריות (דף ג':) במשנה פלוגתא דתנאי ופסק כר"א וכר"ע:

ומ"ש

לחם משנה

פי"ד ב או שעקרו אב מאבות מלאכות וכו'. בפ"ק דהוריות בעיא דלא איפשיטא וא"כ קשה דהיה לו לרבינו ז"ל למיפסקה לקולא, ומה שתירץ הרב בעל כ"מ ז"ל דהוי על ידי הנאי יעויין שם. ומה שתירץ עוד דכיון דבגמרא פשטינן לה מהלא מתניתין לא שבקינן מאי דבעינן בגמרא למיפשט משום הנך דיחויי, קשיא לי דהנך תירוצי קושטא דמלתא הוו דע"כ צריכי הנך שטיי כי היכי דלא תקשי לשמואל דקאמר אין ב"ד חייבין עד שיורו בדבר שאין הצדוקין מודין בו. וראיתי למהר"ם מטראני ז"ל שכתב בספרו קרית ספר וז"ל ואם הורו שאין חרישה בשבת או מלאכה אחת מן המלאכות הוי בעיא דר"י התם אי אמרינן כיון דקא מודו ב"ד בשאר מלאכות דשבת הוי כבטול מקצת וקיום מקצת או לא ובעי למיפשט מפשטא דמתניתין דמוציא מרשות לרשות דהוי ביטול מקצת ודחי לה כדשנינן מעיקרא דהוי כזורק ומושיט ואע"ג דהוי בלשון דחייה כיון דהכי מוקמינן למתניתין כדאמר לעיל פשיטא נמי בעיא דרב יוסף דהוי עוקר הגוף כיון דהורו דאין חרישה בשבת כיון דהויא מלאכה באנפי נפשה היא הוי עקירת כל הגוף כדאמרינן וגבי הוצאה דמושיט וזורק לא הוי עקירת כל הגוף כיון דמודים בהוצאה והני בכלל הוצאה נינהו ע"כ. והוא תופס הסברא שכתבתי דהני דחיות קושטא הוו אבל תימה שהוא כותב הפך דברי רבינו ז"ל שבנוסחאות דידן כתוב בדברי רבינו ז"ל שעקרו אב מאבות מלאכות חייבין ולא הוי עיקור כל הגוף ואפשר דבנוסחאות מהר"ם מטראני ז"ל לא היה כן בספרו ומ"מ אני אומר כפי גירסתנו עם מה שנדקדק עוד בדברי רבינו דהם שאלו עוד אמרו אין שבת בשביעית מהו מי אמרינן כיון דמקיימי לה בשאר שני שבוע כביטול מקצת וקיום מקצת דמי או דילמא כיון דקא עקרי לה בשביעית כעקירת הגוף דמי ופשטוה דכבטול מקצת וקיום מקצת דמי, והשתא יש לתמוה על רבינו אמאי לא הביא ג"כ הא בעיא. לכך נ"ל דרבינו ז"ל סובר דתרווייהו שוין ורב יוסף בעי הא ור' זירא בעי הא דכ"כ הוי לומר דאין שבת בשביעית כמו דאין חרישה בשבת ואע"ג דכאן עוקר חרישה לגמרי וכאן אינו עוקר שבת לגמרי אלא בשביעית מ"מ כאן אע"פ שעוקר החרישה מ"מ נשאר שבת קיים בשאר דברים משא"כ כשאומר אין שבת בשביעית דעוקרה בשביעית לגמרי ואיכא סברא להאי גיסא וסברא להאי גיסא ושקולים הם הם וכד פשטוה בגמרא להא דאין שבת בשביעית דהוי קיום מקצת ועקירת מקצת ממילא נפשטה בעיא דאין חרישה בשבת דהוי קיום מקצת ועקירת מקצת ולכך רבינו ז"ל לא הביא אלא הא דאין חרישה בשבת דהוי קיום מקצת ועקירת מקצת וממילא ידעינן הכא דאין שבת בשביעית דתרווייהו שוין וכלהו הוי קיום מקצת ועקירת מקצת. זה נ"ל לקיים דברי רבינו אע"פ שאינו מוכרח:

ד ואע"פ שהעם מודיעים אותם וכו'. בפ"ק (דף ה') אמר ונודעה החטאת ולא שיודעו החוטאים. ורש"י ז"ל מפרש שאין הכונה לומר שהחוטאים מודיעים לב"ד החטא אלא דלא הוי בידיעת החוטאים דאכלו חלב ודם וחד מינייהו בהוראה ואפילו הכי פטורים וכו' אבל ליפנא דלא שידעו החוטאים משמע כפירוש רבינו ז"ל וכן כתב מהר"ם מטראני ז"ל בס' קרית ספר. אבל קשה על רבינו ז"ל איך אמרו בגמרא דברייתא דלא כר"ש דלדידיה מי ניחא אפילו כרבנן נמי לא אתיא דהא בעלמא היכא דאכל חלב אם מודיעים לו אחרים והוא אינו מכחישם הוא חייב קרבן וכאן אפילו שמודיעים לב"ד החטא אינם חייבים קרבן ומאי אית לך למימר דשאני הכא דגלי קרא א"כ גם כר"ש אתיא דשאני הכא דגלי קרא. וי"ל דבשלמא גבי הודעת אחרים דעלמא חייב כשיודיעוהו אחרים משום דכתיב או הודע אליו מ"מ כדאמר בפרק ספק אכל גבי ב"ד דלא כתיב או הודע משמע דצריך שידעו מעצמם אבל לענין ידיעת החטאת דצריך שידע אותו גם שם כתיב אשר חטא בה כדמקשה בתר הכי וכיון דאמר ר"א דאע"ג דכתיב התם בה מקרי ידיעה משום מה נפשך אם נותר אכל או חלב אכל חייב גם כאן מקרי ידיעה משום האי דכיון דמה נפשך הם חייבים א"כ ידיעה מקרי לר"א וא"כ ברייתא דקאמרה פטורים הוי דלא כר"א

וסיכן

משנה למלך

לאכול אין זה אלא דברי תימה ועוד שהרי מרן הב"י בסוף הסימן כתב ע"ד העיטור שהשמיט קלא דברים שיש בהם שורש ומני בהדייהו דין ריש מעיא באממא ולפי דברי הרב ז"ל הרי העיטור הביא דין זה והשם לפירש"י ולפירוש הגאונים וצ"ע:

אמנם לפי דרכנו יבא הכל על נכון דמעיקרא איירי העיטור בסוף הכרכשא שהוא המעי המטוף ועלה קאמר דתותכו ומשליכו לפי שאינו ראוי לאכילה ובסוף דבריו אייתי פירוש הגאונים דריש מעיא היינו ראש הכרכשא דבעי גרירה כלומר לקלוף קרום החלב שעליו ונמצא שלא הביא פירש"י והרמב"ם וזהו שכתב מרן דהשמיט דין ריש מעיא וזה מבואר בדברי מרן. ואני תמיה על מה דקשיא ליה על הפר"ח דאשמיט ליה מימרא דר"נ תיקשי ליה על פירוש הגאונים גופיה דהיא דר"נ ולא ידעתי היאך מלא ידיו ורגליו ליישב פירוש הגאונים עם מימרא דר"נ דקשה לזווגם כקריעת ים סוף אם לא על פי אחד משני דרכים שכתבתי:

עוד נראה לומר ליישב הוראת הפר"ח כי מודעת זאת דהאי דאמרינן חלב טהור סותם נחלקו בו הראשונים ז"ל דלרש"י ובה"ג הוא סותם אפילו נקב שאחר שכנגדו ולדעת התוספות והרשב"א אינו סותם אלא אותו האבר בעצמו כאשר מבואר בכ' מ"ו ולפי שיטת רש"י וסיעתו הא דאמרינן חלב העשוי ככובע אינו סותם ואמרי לה חטי דכרכשא היינו לומר דאם ניקבו הדקין וחלב הכרכשא סותמן לאו סתימה היא אע"ג דהוא חלב טהור משום דעשוי ככובע ואינו סותם הנקב הקרוב אליו באבר עצמו לא את שכנגדו ומש"ה לא קאמר ר"נ ניקב הכרכשא טריפה אלא סתמא קאמר דחלב שע"ג הכרכשא אינו סותם ואמטו להכי ס"ל להפר"ח דאע"ג דראש הכרכשא החלב שעל גבו טמא הוא לא יאכל לפי פירוש הגאונים מכל מקום כיון דלדידן היתר הוא וקי"ל דחלב טהור סותם אית לן למימר דאע"ג דחלב זה לא יהיה לו דין חלב טהור לגמרי להיות סותם אפילו נקב של אבר אחר מ"מ לנקב הכרכשא גופיה סותם כיון דלדידן שרי באכילה, ועוד דכיון דקי"ל דחלב טהור סותם יש לנו לומר דאע"ג דחלב הכרכשא אינו סותם ואין לך בו אלא חדושו דהיינו לאבר שכנגדו לא לכרכשא עצמה וזהו טעמו של הפר"ח. אמנם דברי מרן הב"י ה"ס מ"ו עומדים לנגדו כמו שיראה המעיין: כל הרשום בכתב הוא דרך שקלא וטריא להלין טוב בעד הרב שער אפרים והרב פרי חדש שהסכימו להכשיר וטעמם ונמוקם עמם ועוד הוספתי תרי טעמי דיש להם על מה שיסמוכו אך אם כמלא ימלא איזה מורה לדק מגבורי ישראל שיוסיף להחמיר על כמה שהורה שדעתו יהיה נוטה לאיסור מי יבא אחרי המלך הלילה לי מעשות זאת אפילו להחמיר במקום שהוא מיקל כל שכן דאין בי כח להקל במקום שהוא יחמיר וכהסיא דאמרינן בפרק אלו טריפות רב והיסורא דאורייתא ואת אמרת התורה חסה על ממונם של ישראל רק כוונתי רצויה להלין בעד שני המאורות הגדולים הרבנים הנזכרים והמעיין יבחר והנלע"ד כתבתי להלכה ולא למעשה):

פי"ד ב וכן אם הורו ואמרו כו'. דע דב"ד שהורו שמותר לבעול סמוך לוסתה וראתה בתוך תשמיש ונמצא דמתוך הוראת ב"ד בעל נדה על זה כתב הר"ן בחידושיו פ"ב דשבועות (דף ח"י) דלא מיבעיא למאן דאית ליה דהא אזהרה דווסתות אינו אלא כי אם אסמכתא דפשיטא דאין ב"ד חייבין אלא אפילו שנאמר שהיא דרשה גמורה מ"מ אין ב"ד חייבים כיון שלא הורו אלא בעשה ובעשה ליכא חיוב ב"ד יע"ש שייכב השמועה כפי דין זה:

ג אין זו הוראה אלא טעות כו'. לא ידעתי למאי איצטריך טעם זה דבגמרא לא הוצרכו לזה אלא משום דסבירא ליה דימיה שעשה בהוראת ב"ד פטור אבל לדידן דקי"ל חייב פי נמי תשיב הוראה חייב וצ"ע ועיין בלח"מ (דף ס') משלשות אלו:

אלא

ושהתירו דבר שחייבים על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת קבועה נסתפק להם אם מקצת החלבים התירו או מקצת הדמים התירו הרי אלו פטורין וכל מי שאכל מביא חטאת קבועה: **ה** בית דין שהורו בשגגה ונודעה להם שגגתן בין שהביאו כפרתן בין שלא הביאו כל העושה כפי הוראתן שפשטה ברוב הצבור מאחר שידעו הרי זה מביא אשם תלוי. הואיל והיה לו לשאול בכל עת על דברים שנתחדשו בבית דין ולא שאל הרי זה כמי שנסתפק לו אם חטא או לא חטא. במה דברים אמורים במי שהיה עם בית דין במדינה אבל מי שראה ההוראה והלך למדינה אחרת אע"פ שעשה אחר שידעו פטור מפני שתלה בהן והרי אי אפשר לו לשאול. ולא עוד אלא הנבהל לצאת אע"פ שעדיין לא יצא לדרך *ועשה על פיהם מאחר שידעו הרי זה פטור:

השגת הראב"ד

*ועשה על פיהם מאחר שידעו הרי זה פטור. א"א דוקא שעשה אחר שחטאו רוב הקהל על פיהם שכבר נתחייבו ב"ד אבל אם עשה עד שלא חטאו רוב הקהל מביא חטאת יחיד שהרי פסק למעלה יחיד שעשה בהוראת ב"ד חייב וכ"ש כשעשה אחר שחזרו שהוא חייב:

פרק חמשה עשר

א כבר [א]ביארנו שכל שגגה שההדיוט מביא עליה חטאת הקבועה כשבה או שעירה אם שגג בה הנשיא מביא שעיר ואם שגג בה כהן משיח מביא פר. במה דברים אמורים שכהן משיח מביא פר על שגגתו כשטעה בהוראת עצמו ועשה מעשה בשגגת הוראתו לבדה והוא שיהיה חכם מופלא שנאמר אם הכהן המשיח יחטא לאשמת העם הרי משיח כצבור מה הצבור שהן בית דין אינן חייבין בקרבן עד שיהיו חכמים ראויין להוראה ויטעו בהוראה ויעשו העושים על פיהם ויורו לבטל מקצת ולקיים מקצת כך המשיח בכל הדרכים האלו: **ב** כיצד כהן משיח שטעה בהוראה לעצמו. ודימה שהזורק מרשות לרשות בשבת מותר וזרק מרשות לרשות והוא תולה בהוראתו לעצמו. כשיודע לו חטאו יביא פר לחטאת. אבל אם לא תלה בהוראתו אלא שגג וזרק בשגגה. או שתלה בהוראתו ולא היה חכם מופלא. או שעקר כל הגוף בהוראתו לעצמו. או ששגג בהוראתו לבטל מקצת ולא עשה והוא סומך על הוראתו אלא עשה בשגגה אחרת. או שהיה מזיד בהוראה ושגג במעשה, הרי זה פטור מקרבן כלל שדינו להוראת עצמו כדין הקהל להוראת בית דין לכל דבר. הורה לעצמו ושכח מאי זה טעם הורה ובשעת מעשה אמר הריני עושה על דעת הוראתי הרי זה מביא פר חטאת: **ג** הורה לעצמו לבטל מקצת ולקיים מקצת בע"ז ועשה כפי הוראתו. הרי זה מביא שעירה כהדיוט והוא שישגוג בהוראה כמו שביארנו. שאין הכהן המשיח חייב קרבן אלא בהעלם דבר בהוראה עם שגגת המעשה כצבור אבל אם שגג במעשה בלבד בלא הוראה בין בע"ז בין בשאר מצות אינו מביא קרבן כלל: **ד** [ב]הורה הכהן המשיח עם בית דין ושגג הוא והם בהוראה אע"פ שעשו על פי ההוראה הזאת שטעו בה. הואיל ולא סמך בשעת מעשה על הוראתו לבדה אלא על הוראתו עם הוראת בית דין הרי זה פטור ואין צריך להביא כפרה בפני עצמו. אלא אם היו בית דין מביאין קרבן מתכפר לו בכלל הצבור. ואם היו העושים הם המביאים קרבן הוא אינו מביא קרבן שהרי אין צריך כפרה בפני עצמו: **ה** הורה עם בית דין בשגגה ושגגו הם בדם והוא בחלב. אינו מתכפר לו עם הצבור אלא מביא פר לעצמו: **ו** כהן משיח שנסתפק לו אם שגג שגגה זו שהיא שגגת הוראה עם המעשה או לא שגג אותה. אינו מביא אשם תלוי *מפני שהוא בה כצבור שאינן מביאין אשם תלוי על לא הודע של שגגת הוראה. אבל הנשיא אם נסתפק לו אם חטא או לא חטא מביא אשם תלוי כשאר ההדיוטות. מפני שאין שגגתו תלויה בהוראתו. אי זהו נשיא האמור בתורה זה מלך שאין עליו רשות מאדם מישראל ואין למעלה ממנו במלכותו אלא ה' אלהיו. בין שהיה מבית דוד או משאר שבטי ישראל. ואם היו מלכים רבים ואין אחד מהן עובד את חבירו. כל אחד ואחד מהן מביא שעיר עזים על שגגתו. ואי זהו כהן משיח זה כהן גדול שנמשח בשמן המשחה לא המרובה בבגדים: **ז** כהן גדול שנמשח בשמן המשחה ועבר מעבודתו מפני

א סמ"ג שם: ב סמ"ג שם: *[נ"א שהוא בא בצבור]:

לחם משנה

ותירץ דשאני התם דהם אילטריך פרט למתעסק אבל הכא קרא דונודעה אשמעינן הא. ומדברי רבינו ז"ל כאן נתברר דלא כהרב בעל כ"מ ז"ל שכתב לעיל בפרק י"ב גבי מ"ש רבינו ז"ל ב"ד שנסתפק להם אם שגגו בהוראה או לא וכו' דנפקא ליה מהך ברייתא ומפרשה שהורה נסתפק להם אם שגגו דכאן נראה דמפרשה לענין שנסתפק להם אם התירו הדמים או החלבים אבל כבר ידעו שחטאו והוא מוכרח בגמרא כדכתיבנא לעיל:

פט"ו ג אבל אם שגג במעשה בלבד וכו' בין בע"ז אינו מביא קרבן כלל וכו'. כך אמרו שם מעם הארץ פרט למשיח ואמר שם שאינו מביא כלל ואע"ג דלא כתיב אלא בהעלם דבר נפקא לן ע"ז מג"ש דמעיני מעיני כדאמרי' בפרקא קמא:

ד הורה הכהן המשיח וכו' הואיל ולא סמכו וכו'. ק"ק בטעם זה דמשמע מדברי רבינו ז"ל דאם לא היה סומך על הוראת ב"ד אלא הוא לבדו בלא הוראת ב"ד עשה דמביא פר לעצמו ולא משמע הכי בגמרא דמפיק ליה מקרא דעל חטאתו אשר חטא הא כיצד חטא בפני עצמו ע"כ. משמע דבכל גוונא קאמר דכשחטא עם הציבור יביא עם הציבור. ודע דשם במשנה אמרו הורה עם הציבור ועשה עם הציבור מתכפר לו עם הציבור שאין ב"ד חייבין עד שיורו לבטל מקצת וכו' וכתב שם רש"י ז"ל דמ"ש שאין ב"ד וכו' סתם לן כר"מ דב"ד מביאין פר ולא ציבור אבל רבינו ז"ל אין נראה שדעתו כן דא"כ לא היה לו לפסוק כר' יהודה דאמר ציבור מביאין פר דהוי מחלוקת בפ"ק וסתם בפ"ב וקי"ל מחלוקת ואח"כ סתם הלכה כסתם אלא סובר רבינו ז"ל דמאי דנקט שאין ב"ד חייבין לאו דוקא אלא הכוונה ציבור ואע"ג דפתח בציבור וסיים בב"ד אין קפידא בזה. וכן רבינו ז"ל בפי"ב כתב כן חייבים להביא קרבן וכן בפ' זה כתב ב"ד מביאין קרבן ואינו מדוקדק דרוצה לומר ציבור הורה לנו לדקדק בדבר זה:

ה הורה עם ב"ד בשגגה ושגגו הם בדם והוא בחלב וכו'. בעיא דלא איפשיטא וקשה דהיה לו למפסק לקולא ותירץ הרב בעל כ"מ ז"ל ע"י אגאי יעויין שם. ונ"ל לתרץ דהוא סובר דאיפשיטא משום דבפ"ק גבי הורו ב"ד ועשו מיעוט בחלב ומיעוט בדם אמרו גם את"ל כיון דאיסורן שוה וקרבנן שוה מצטרף וכבר נודע דכל את"ל פשיטותא היא לדעת רבינו ז"ל וכיון דהוי צירוף לענין ב"ד משמע לו לרבינו ז"ל דה"ה דאי צירוף לענין כהן משיח עם הציבור דהא הכא דאמר כאן דלא יצטרפו משום דבטעמייהו פליגי והך לא נתבטל גבי בעיא דב"ד אלא דאזלינן בתר דאיסורן שוה קרבנן שוה וה"ה הכא כנ"ל לדעת רבינו ז"ל:

לפי

כסף משנה

ה ומ"ש ולא עוד אלא הנבהל לצאת וכו'. שם פלוגתא דתנאי ופסק כר"ע. כתב הראב"ד ועשה על פיהם מאחר שידעו פטור א"א דוקא שעשה אחר שחטאו רוב הקהל על פיהם וכו'. ודבר פשוט הוא ולא חשש רבינו לכתבו כאן לפי שסמך על מה שכתב בספי"ב כד"א שב"ד חייבים ואלו שעשו על פיהם פטורים מן הקרבן כשהיו המורים ב"ד הגדול של ע"א וכו' ויעשו כל הקהל או רובן על פיהם אבל אם חסר אחד מכל אלו הדרכים הרי ב"ד פטורין מן הקרבן וכל מי ששגג ועשה מעשה מביא חטאת קבועה על שגגתו:

פט"ו א כבר ביארנו שכל שגגה וכו' עד שהכהן משיח מביא פר על שגגתו וכו'. משנה וגמרא בפ"ב דהוריות (דף ו' ז'):

ב הורה לעצמו ושכח מאיזה טעם הורה וכו'. משנה וגמ' שם (דף ז'):

ג הורה לעצמו לבטל מקצת ולקיים מקצת וכו'. משנה שם: שאין הכהן משיח חייב קרבן וכו'. גם זה משנה שם. ופירש"י (כהן) משיח בשגגת מעשה להודיה פטור מכלום כדאמרינן לקמן בפ"ב מעם הארץ פרט למשיח דאינו מביא בשגגת מעשה כלל:

ד הורה הכהן המשיח עם ב"ד וכו'. משנה שם הורה עם הצבור ועשה עם הצבור מתכפר לו עם הצבור. ומ"ש ואם היו העושים הם שמביאים קרבן הוא אינו מביא קרבן וכו' שהרי א"צ כפרה בפני עצמו. נתבאר בסמוך:

ה הורה עם ב"ד בשגגה וכו'. שם (דף ז':) בעיא דלא איפשיטא. ואיני יודע למה פסק שמביא פר לעצמו ואפשר דמביא פר ומתנה קאמר שיאמר אם אני חייב הרי הוא לחובתי ואם אני פטור הרי הוא נדבה וצ"ע:

ו כהן משיח שנסתפק לו וכו' אבל הנשיא אם נסתפק לו וכו'. משנה שם (דף ח') אשם תלוי היחיד והנשיא חייבים ומשיח וב"ד פטורים. ומ"ש מפני שאין שגגתו תלויה בהוראתו: אי זהו נשיא האמור בתורה וכו'. משנה פ"ג דהוריות (דף י'). ומ"ש בין שהיה מבית דוד או משאר שבטי ישראל ואם היו מלכים רבים ואין אחד מהם עובד את חבירו וכו'. שם (דף י"א:): ואי זהו כהן משיח וכו'. משנה שם:

ז כהן גדול שנמשח בשמן המשחה וכו'

לפי

משנה למלך

פט"ו ה אלא מביא פר לעצמו. עיין מ"ש מרן וגם בעיני יפלא דהא חטאת אינה באה בנדבה וא"כ היכי מייתי מספק וצ"ע:

סליקו להו הלכות שגגות בס"ד

כסף משנה

לפי שאין בין כהן משיח המשמש וכו'. משנה שם ובפרק קמא דמגילה (דף ט':) :

ח נשיא שעשה עם הצבור וכו'. פשוט פ"ב דהוריות (דף ז') :

ט נשיא שנצטרע עבר מנשיאותו. ברייתא וגמרא שם בפ"ג (דף י') : ונשיא שעבר מנשיאותו הרי הוא כהדיוט. משנה שם. ומ"ש חטא כשהיה נשיא וכו'. שם (דף ט':) במשנה :

י כהן משיח או מלך שחטאו עד שלא נתמנו וכו'. משנה שם (דף י') וכתנא קמא. ומ"ש לפיכך אכל ספק חלב כשהוא הדיוט וכו'. פשוט הוא שם (דף י"א). ומ"ש אכל חצי זית חלב כשהוא הדיוט וחצי זית כשהוא נשיא וכו'. ברייתא וגמרא שם. ומ"ש אכל כחצי זית כשהוא הדיוט ונתמנה וכו'. שם בעיא דלא איפשיטא :

סליקו הלכות שגגות בס"ד

מפני מום או זקנה וכיוצא בהן וחטא בשגגה זו מביא פר על שגגתו. לפי שאין בין כהן משיח המשמש לכהן משיח שעבר אלא פר יום הכפורים ועשירית האיפה של כל יום שאין מקריב אותן אלא כהן המשמש בכהונה גדולה. אבל פר הבא על כל המצות שוים הם בו : ח נשיא שעשה עם הצבור בהוראת בית דין הרי זה מתכפר לו בכלל העם. שאם היו בית דין הם שהקריבו על שגגתן כל העם והמלך פטורין מן הקרבן כמו שביארנו. ואם היו העושים על פי בית דין הם שהייבין בקרבן והיה המלך מן העושים. הרי זה מביא שעיר ששעיר נשיא במקום כשבה או שעירה של הדיוט הוא עומד : ט נשיא שנצטרע עבר מנשיאותו ונשיא שעבר מנשיאותו הרי הוא כהדיוט. חטא כשהיה נשיא ועבר מגדולתו הרי זה מביא שעיר שנאמר על חטאתו אשר חטא. כשעת חטאתו הוא מביא : י כהן משיח או מלך שחטאו עד שלא נתמנו. אע"פ שלא נודע להם אלא אחר שנתמנו הרי אלו כהדיוט. שנאמר אשר נשיא יחטא. אם הכהן המשיח יחטא. עד שיחטא כשהוא נשיא וכשהוא משיח. לפיכך אם אכל ספק חלב כשהוא הדיוט ונודע לו על ספקו אחר שנתמנה להיות כהן גדול הרי זה מביא אשם תלוי. אבל חצי זית חלב כשהוא הדיוט וחצי זית כשהוא נשיא בהעלם אחת או שאכל חצי זית כשהוא נשיא וחצי זית אחר שעבר אינו מצטרף ופטור. אבל חצי זית כשהוא הדיוט ונתמנה ועבר ואכל חצי זית כשהוא הדיוט. הרי זה ספק אם מצטרף או כבר הפסיקה הנשיאות :

סליקו להו הלכות שגגות בס"ד

לחם משנה

ז לפי שאין בין כהן משיח המשמש וכו'. דברי רבינו ז"ל מתמיהין אלו דבפ"ב דהוריות ובפ"ק דמגילה אמרו אין בין כהן המשמש לכהן שעבר אלא פר יוה"כ ועשירית האיפה והיינו כהן שעבר מחמת קריו ביוה"כ ומינו אחר תחתיו וחזר אח"כ לראשון קורא כהן המשמש ולשני קורא שעבר. וקאמר דאין בין זה לזה אלא פר יוה"כ ועשירית האיפה שמביאין מן הכהן שחוזר לעבודתו ולא מן השני שעבר. אבל מ"ש רבינו ז"ל כהן שעבר מחמת מום או מחמת זקנה איך נאמר שאין בינו לכהן המשמש אלא פר יוה"כ והלא זה פסול לעבודה וזה כשר ובהא ודאי לא איירי מתניתין כלל דאמרה זה וזה שוים בעבודת יוה"כ ואילו עבר מחמת מום או זקנה אינו כשר לעבודה, ועוד מדסקלא וטריא בגמרא דאמרו דאתיא כר"מ משמע בהדיא כפירוש רש"י ז"ל וכדכתיבנא וכן פירש שם רבינו ז"ל בפירוש המשנה. וע"ק דמשנה זו דאין בין כהן משמש לכהן שעבר אוקמוה בגמ' כר"מ דאמר דהשני מצות כהונה עליו ודלא כר' יוסי דאמר דהשני אינו לא ככ"ג ולא ככהן הדיוט ורבינו ז"ל פסק בפ"ב מהל' יוה"כ כר' יוסי שכתב שם אלא שאינו עובד ככ"ג ומבואר שם דהוי כר' יוסי וכ"כ שם הרב בעל כ"מ ז"ל וא"כ איך כתב לכך מתניתין הכא וזה הוא אפילו אם היה מביא המשנה כצורתה כ"ש שדבריו מתמיהין שאין דבריו כדברי המשנה כלל כדכתיבנא וצ"ע :

י לפיכך אם אכל ספק חלב וכו'. (דף י"א) בעא מיניה ר' זירא מרב ששת אכל ספק חלב כשהוא הדיוט ונתמנה ונודע לו על ספקו מהו אליבא דרבנן לא תיבעי לך וכו' כי תיבעי לך אליבא דר"ש וזהו שאמר לפיכך כלומר אם היה כר"ש הוא בעיא דלא איפשיטא ומספיקא אינו מביא אבל לרבנן מביא :

סליקו הלכות שגגות בס"ד

הלכות מחוסרי כפרה

יש בכללן ארבע מצות עשה.

וזה הוא פרטן :

א) שתקריב הזבה כשתטהר קרבן. ב) שתקריב היולדת כשתטהר קרבן. ג) שיקריב הזב כשיטהר קרבן. ד) שיקריב מצורע כשיטהר קרבן. ואחר שיקריבו קרבנותיהן תגמר טהרתן :

וביאור מצות אלו בפרקים אלו :

פרק ראשון

כסף משנה

פרק א א ארבעה הם הנקראים מחוסרי כפרה וכו'. משנה רפ"ב דכריתות (דף ח':) :

ב גר שמל וטבל וכו'. שם. ומ"ש הביא פרידה אחת בשחרית וכו'. ברייתא שם. ומ"ש שקרבנו של גר עולת בהמה או שני בני יונה וכו'. גם זה ברייתא שם :

ג הזב והזבה קרבן כל אחד מהם שתי תורים וכו'. מפורש בתורה :

לחם משנה

פרק א ב גר שמל וטבל וכו'. בריש פ"ד דכריתות אמר במשנה ראב"י דגר ומזיר הוי נ"כ מחוסרי כפרה ובגמרא אמרינן דרבנן לא מנו להו משום דגר מייתי קרבן לאכשורי נפשיה בקהל ומזיר משום דכי מייתי קרבן לאשתרויי למישתי יין דחולין הוא, ורבינו ז"ל כתב כאן טעם הגר למה לא מנה אותו ולא כתב טעם המזיר ג"כ, ונראה שטעמו משום דנזיר פשוט הוא טעמו דהוי למישרי נפשיה בחולין אבל גר דהוי למישרי נפשיה בקדשים הוצרך רבינו ז"ל להזכיר טעמו :

א ארבעה [א] הן הנקראין מחוסרי כפרה. הזבה. והיולדת. והזב. והמצורע. ולמה נקראו מחוסרי כפרה שכל אחד מהן אע"פ שטהר מטומאתו וטבל והעריב שמשו עדיין הוא חסר ולא נגמרה טהרתו כדי לאכול בקדשים עד שיביא קרבנו. וקודם שיביא כפרתו אסור הוא לאכול בקדשים כמו שביארנו בפסולי המוקדשין : ב גר שמל וטבל ועדיין לא הביא קרבנו. אע"פ שהוא אסור לאכול בקדשים עד שיביא קרבנו אינו ממחוסרי כפרה. שקרבנו עכבו להיות גר גמור ולהיות ככל כשרי ישראל ומפני זה אינו אוכל בקדשים שעדיין לא נעשה ככשרי ישראל. וכיון שיביא קרבנו ויעשה ישראל כשר אוכל בקדשים. הביא פרידה אחת בשחרית אוכל בקדשים לערב ויביא פרידה שנייה. שקרבנו של גר עולת בהמה או שני בני יונה או שתי תורים ושניהן עולה. כמו שביארנו במעשה הקרבנות : ג הזב והזבה קרבן כל אחת מהן שתי תורים או שני בני יונה אחד עולה ואחד חטאת. והיולדות קרבנה כבש עולה ובן יונה או תור חטאת. ואם אין ידה משגת מביאה שתי תורים או שני בני יונה אחד עולה ואחד חטאת. והמצורע קרבנו שלשה כבשים אחד עולה ואחד אשם. וכשבה לחטאת. ואם אין ידו משגת מביא

[א] סמ"ג עשין רית ריט רכ רכא :

משנה למלך

פ"א ג' והמצורע קרבנו ג' כבשים וכו'. כר"ש שני שעירי אמרינן דשני כבשים דהשתא מצורע צריך שיהיו שוין דומיא דשני שעירים ושתי צפורים לא ידעתי למה השמיטו רבינו. (א"ס וכס"ג תמה נשל בפ"י מהל' שגגות סלכה ג' יע"ש) :

קן אחד עולה ואחד חטאת וכבש לאשם : ד הזב והזבה והמצורע מביא כל אחד משלשתן כפרתו ביום השמיני לטהרתו שכל אחד מהן סופר שבעה ימי טהרה וטובל ביום השביעי ומעריב שמשו ומקריב קרבנותיו ביום השמיני : ה היולדת אינה מביאה קרבנה ביום ארבעים לזכר או ביום שמונים לנקבה. אלא מערבת שמשה ומביאה קרבנה למחר שהוא יום ארבעים ואחד לזכר ויום שמונים ואחד לנקבה והוא היום שנאמר בו ובמלאת ימי טהרה לבן או לבת תביא וגו'. *ואם הביאה קרבנה תוך ימי מלאת לא יצאת אפילו הביאה על ולדות הראשונים בתוך ימי מלאת של ולד זה לא יצאת. עברו ימים אלו ולא הביאו כפרתן הרי אלו מקריבין כפרתן לאחר זמן. וכל זמן שלא הקריבו חטאתם אסורים לאכול בקדשים אבל העולה *(והאשם) אינן מעכבין. כבר ביארנו במעשה הקרבנות שכל מחוייבי קרבן אין מקריבין על ידן אלא מדעתן. חוץ ממחוסרי כפרה שאין צריכין דעת בעלים שהרי אדם מביא קרבן על בניו ובנותיו הקטנים אם היו מחוסרי כפרה ומאכילן בזבחים : ו [א]אי זו היא זבה. זו שזב דמה שלשה ימים זה אחר זה בלא עת נדתה. וזו היא זבה גדולה שצריכה ספירת שבעה וחייבת בקרבן. וכבר ביארנו בענין הנדה אימתי תהיה האשה זבה בדמים שתראה ואימתי לא תהיה זבה אלא נדה או טהורה ומתי תהיה ספק זבה. כל מקום שאמרנו שהיא זבה וסופרת שבעה הרי היא חייבת להביא קרבן וחטאתה נאכלת. וכל מקום שאמרנו שהיא ספק זבה הרי זו מביאה קרבן ואין חטאתה נאכלת. שכבר ביארנו שחטאת העוף הבאה על הספק תשרף. ושם ביארנו מה תלד האשה או מה תפיל ותהיה טמאה לידה ומה תלד או תפיל ולא תהיה טמאה לידה. וכל מקום שאמרנו שהיא טמאה לידה הרי זו מביאה קרבן וחטאתה נאכלת. וכל מקום שאמרנו שאינה טמאה לידה הרי זו פטורה מן הקרבן: ז האשה שלא הוחזקה עוברה והפילה ולא ידעה מה הפילה. אם נפל שחייבת עליו קרבן או דבר שאינה חייבת עליו קרבן. הרי זו ספק יולדת ומביאה קרבן ואין חטאתה נאכלת. וכן שתי נשים שהפילו שני נפלים נפל אחד ראוי להקריב עליו והנפל האחר פטורה עליו ואין אחת מהן מכרת נפלה. כל אחת משתיהן מביאה קרבן מספק ואין חטאת אחת משתיהן נאכלת שחטאת העוף הבאה על הספק נשרפת שמא אינה חייבת ונמצאת חטאת זו חולין שנשחטו בעזרה שהן אסורין בהנאה כמו שביארנו בהלכות שחיטה: ח [ב]אחת היולדת ואחת המפלת ולד אחד או ולדות הרבה הרי זו מביאה קרבן אחד לכולן והוא שתלד כולן בתוך ימי מלאת. אבל אם הפילה. אחר ימי מלאת מביאה אף על השני. כיצד ילדה נקבה כל נפלים שתפיל מיום הלידה עד סוף יום שמונים הרי הן נחשבין עם הולד הראשון וכאילו ילדה תאומים זה אחר זה ואינה מביאה אלא קרבן אחד. הפילה נפל ביום שמונים ואחד ומיום אחד ושמונים והלאה אם היא ראויה לקרבן הרי זו מביאה עליו בפני עצמו. ילדה נקבה ולאחר ששים או שבעים יום הפילה נקבה שנייה. כל נפל שתפיל בתוך שמונים של נקבה זו השנייה פטורה עליו. וכן אם הפילה נקבה שלישית אחר ששים או שבעים יום של נקבה שנייה. הרי כל נפל שתפיל בתוך שמונים של נקבה שלישית פטורה עליו מפני שהוא חשוב עם הנפל השלישי והנפל השלישי חשוב עם השני מפני שהוא בתוך ימי מלאת שלו והשני חשוב עם הראשונה ואינה מביאה אלא קרבן אחד על הכל: ט היולדת טומטום או אנדרוגינוס והפילה נפל אחר ארבעים מיום לידתו.

הרי

א סמ"ג שם : ב סמ"ג שם : *עי' כ"מ ומ"ע :

השגת הראב"ד

*ואם הביאה קרבנה בתוך מלאת וכו' עד בתוך מלאת של ולד. א"א זה תימה גדול אם שלמה קרבנותיה תוך מלאת למה לא יצאה ומאי שנא מחטאת חלב ודם שהטמאה מעלת אותה ומקריבין לה :

לחם משנה

ה ואם הביאה קרבנה תוך ימי מלאת לא יצאה וכו'. הרב בעל כ"מ ז"ל נראה שהבין שכוונת הר"א ז"ל להשיג על רבינו ז"ל על דין זה דאפילו אם הביאה תוך מלאת דילאה דהוי כמו חטאת חלב ודם דהטמאה מעלת קרבן ותירץ להשגתו של הר"א ז"ל דשאני הכא דכתיב ובמלאת ימי טהרה תביא. ולי נראה לומר דבתחילה מכת"ר אלף פעמים מעולם לא עלה על דעת הר"א ז"ל דודאי אם הקריבה קודם מלאת לכולי עלמא אינו קרבן כלל וכמ"ש רבינו ז"ל בפי"ח מהל' מעשה הקרבנות דמחוסר זמן בבעלים מיקרי יולדת דהקריבה קרבנה תוך ימי הספירה והיינו ודאי תוך מלאת וכ"כ רש"י ז"ל בפרק בתרא דזבחים אלא כוונת הר"א ז"ל להשיג על רבינו ז"ל במ"ש אפילו על ולדות אחרים אינה יכולה להביא ועל זה נפל הקושיא שהקשה דאמר מאי שנא מחטאת חלב ודם שהטמאה מעלת קרבנו וא"כ למה אין זאת מעלת על ולדות אחרים תוך ימי מלאת ולד זה. ומה שתירץ מ"ע על השגה זו ופירש דבריו הרב בעל כ"מ ז"ל דאתי רבינו ז"ל כת"ק דפליג אמאי דאמר ר' יהודה בפ"ב דכריתות דאמר התם דאתיא כרבי יהודה דאמר ולד שני כמאן דליתיה דמי ומשמע דלרבנן אינה ראויה להביא אפילו על הראשון כל שהיא בתוך מלאת ולד של שני, איני מכיר ראיה זו דהתם איירי לשחוט את הפסח עליה שצריכה לאכול לערב ולכך לרבנן לא ישחוט הפסח דאפילו תביא קרבן על ולד ראשון עדיין היא בתוך מלאת ולד שני ואינה יכולה לאכול את פסחה לערב ולכך לרבנן אין שוחטין עליה את הפסח כיון שצריכה למיכל באורתא אבל היכא דלא בעיא למיכל לאורתא ודאי דלכ"ע תביא על ולד ראשון תוך מלאת ולד שני :

ח הפילה ביום שמונים ואחד וכו'. וה"ה ליל שמונים ואחד דהלכה כב"ה דאית ליה בפ"ק דכריתות דמפלת לאור פ"א חייב מקרא דולדות הרבה ריבה הכתוב וכן פסק רבינו ז"ל לקמן בפ"ג :

ט אחר ארבעים יום וכו'. לא כתב רבינו ז"ל ביום מ"א מלידתה שהפילה משום דאי אפשר זה אלא ע"י היתורא וכדכתב הרב בעל כ"מ ז"ל בשם הר"א בנו של רבינו דטומטום ואנדרוגינוס צריך שממתין ל"ד יום לכך סתם וכתב אחר ארבעים יום כלומר כיון שהפילה אחר מ' יום בהיתרא ובאיסורא בהיתרא לסוף ל"ד ובאיסורא ביום מ"א וכתב לשון

כסף משנה

ד הזב והזבה והמצורע וכו'. מפורש בתורה פ' מצורע :

ה היולדת אינה מביאה קרבנה ביום מ' לזכר וכו'. הכי משמע בקרא בפרשת כי תזריע דכתיב ובמלאת ימי טהרה לבן או לבת תביא כבש בן שנתו לעולה וכו'. ומ"ש ואם הביאה קרבנה תוך ימי מלאת לא יצאת. בסיפרא פרשת תזריע. וכתב הראב"ד זהו תימה גדול וכו'. ולדברי רבינו י"ל דשאני הכא דקפיד קרא ובמלאת ימי טהרה תביא ולא קודם. ומ"ש אפילו הביאה על ולדות הראשונים בתוך ימי מלאת של ולד זה יצאת. יש לתמוה על זה דתניא בת"כ יכול לא תביא בתוך מלאת על ולדות הראשונים ת"ל תביא. וי"ל שרבינו היה גורס בהפך יכול תביא בתוך מלאת על ולדות הראשונים ת"ל תביא כלומר דה"ל כאילו אומר קודם מלאת לא תביא כלל וכן היכא למשמע קרא מדאי דתניא בפ' בתרא דנזיר (דף ס"ד:) ובעל מ"ע כתב שפסק רבינו בהפך מהסיא דסיפרא משום דהסיא ר' יהודה הוא דהתם סיפרא ר"י ויחידאה הוא שהוא חולק על חכמים בפ' ד' מחוסרי כפרה עכ"ל. ונראה שכתב כן מדמייתי בפ' ד' מחוסרי כפרה (דף י') ברייתא דתני יולדת שוחטין וזורקין עליה ביום ארבעים לזכר וביום שמונים לנקבה והקשו ע"כ משמה היא ואוקמוה כר"י דאמר ולד שני כמאן דליתיה דמי ופירש"י דמיירי בשני ולדות שילדה היום אחד ומחר אחד דיום מ"א לזה הוי יום מ' לזה וסיתה ראויה להביא קרבנה על הראשון ולכך שוחטין עליה מוכח דלרבנן אינה ראויה להביא אפילו על הראשון כל שהיא בתוך מלאת של ולד שני : עברו ימים אלו ולא הביאו כפרתן וכו' : וכל זמן שלא הביאו חטאתם וכו'. בת"כ סוף פרשת תזריע אחד לעולה ואחד לחטאת וכפר מלמד שהכפרה בחטאת וטהרה לאכול בזבחים אבל אין ראיה מכאן אלא למעט עולה דלא מעכב כפרה דדורון בעלמא היא אבל אשם שהוא מעכב כפרה מאי איתי שאינו מעכב מלאכול בקדשים ובהדיא אמרינן בפרק האומר משקלי (דף כ"א) שחטאתו ואשמו מעכבים והכי משמע נמי בפרק תמיד נשחט (דף נ"ט) לכן נראה שמ"ש בספרי רבינו אבל העולה והאשם אינם מעכבים ט"ס הוא וצריך למחוק תיבת והאשם : כבר ביארנו במעשה הקרבנות פי"ד שכל מחוייבי קרבן אין מקריבין על ידם אלא מדעתם חוץ ממחוסרי כפרה וכו'. ומ"ש שהרי מביא אדם קרבן על בניו ובנותיו הקטנים וכו'. בסוף נגעים (משנה י"ג) ואעפ"י שלא שנינו שם קטנים אלא בניו ובנותיו סתם בפ' אין בין המודר (דף ל"ה:) גרסינן א"ר יוחנן הכל צריכים דעת חוץ ממחוסרי כפרה שהרי אדם מביא קרבן על בניו ועל בנותיו הקטנים שנאמר זאת תורת הזב בין גדול בין קטן :

ו אי זו זבה וכו'. כך דרשו בת"כ על ואשה כי תזוב זוב דמה ימים רבים. ומ"ש וכבר ביארנו בענין הנדה אימתי תהיה האשה זבה בדמים שתראה וכו' בפרק [שני] מהא"ב : כל מקום שאמרנו שהיא זבה וכו'. בסוף תמורה (דף ל"ד) שנינו חטאת העוף הבאה על הספק תשרף : ושם ביארנו מה תלד האשה או מה תפיל וכו'. בפרק חמישי מהא"ב :

ז האשה שלא הוחזקה עוברה והפילה וכו'. משנה פ"ק דכריתות (דף ז':). ומ"ש וכן שתי נשים שהפילו וכו'. שם במשנה. וכתב רבינו שלא הוחזקה מעוברת משום דאי הוחזקה מעוברת אין כאן ספק דנפל גמור הוא כמ"ש פרק [חמישי] מהא"ב :

ח אחת היולדת ואחת המפלת וכו' עד ואינה מביאה אלא קרבן אחד על הכל. משנה בפ"ב דכריתות [דף ט':] וכת"ק ודלא כר' יהודה :

ט היולדת טומטום ואנדרוגינוס וכו' כתב

משנה למלך

ה אבל העולה והאשם כו'. כתב מרן דט"ס הוא וצריך למחוק תיבת אשם. והנה בפירוש כתב רבינו לעיל פ"י מנזירות אבל האשם והעולה כו' אינם מעכבין ועיין בלח"מ שם ודוק. ומ"ש רבינו ואם הביאה קרבנה תוך ימי מלאת לא יצאה. עיין ברכת סוכה (דף ע"ס:) ודוק :

והשאר

כסף משנה

כתב נר"א בנו שדעת רבינו פה שהמפלת לאור מ"א לזכר חייבת בקרבן כמו מפלת לאור פ"א לנקבה דהכי תניא בתוספתא דכריתות ודקשיא לך דלא משכחת יום פ' לעיבורה בהיתר לזכר אא"כ עבר מ"ז יום ובטומטום ואנדרוגינוס כ"ד יום וכי ברשיעי עסקינן, וי"ל שאפשר שיהיה הדבר בשגגה:

י האשה שיש עליה ספק חמש לידות וכו' עד והשאר עליה חובה. משנה בפ"ק דכריתות (דף ח'). ומ"ש וכן הדין בזב. כתב הראב"ד היו עליה ה' לידות ודאות וכו' א"א הא דלא כהלכתא וכו'. ואני איני יודע אנה שנויה משנה אחרונה שהרי שנינו בסוף פ"ק דכריתות האשה שיש עליה ה' זיבות מביאה קרבן אחד ואוכלת בזבחים ואין השאר עליה חובה ה' לידות ודאות וה' זיבות ודאות מביאה קרבן אחד ואוכלת בזבחים והשאר עליה חובה מעשה שעמדו קינים בירושלים בדינרי זהב אמר רשב"ג המעון הזה לא אלין הלילה עד שיעמדו בדינרין בסוף נכנס לב"ד ולימד האשה שיש עליה ה' לידות ודאות ה' זיבות ודאות מביאה קרבן אחד ואוכלת בזבחים ואין השאר עליה חובה ועמדו קינים בו ביום ברבעתים. ופירש"י נכנס לב"ד ולימד אע"פ שהיקל על ד"ת עת לעשות לה' הוא שאלמלא לא ימצאו יחדלו מלהביא אפילו אחד ויאכלו קדשים בטומאת הגוף עכ"ל. והרי אין כאן משנה אחרונה שאף רשב"ג סובר שהשאר עליה חובה ומה שאמר ואין השאר עליה חובה הוראת שעה היתה כדי שלא יחדלו מלהביא כלל. ואולי הראב"ד היה מפרש דרשב"ג לא להוראת שעה בלבד אמרה אלא לדורות קבעה כדי שאם לעתיד לבא יתייקרו לא יבואו להמנע מלהביא כלל ולזה קורא משנה אחרונה ויש רשות ביד ב"ד לעקור דבר מן התורה בשב ואל תעשה כדאמרינן בפ' האשה רבה (דף ל'). ומ"ש ואולי יש הפרש בין משנה קרבנותיה מזידה למשנה אנוסה כלומר שאע"פ שרשב"ג תיקן לדורות לא תיקן אלא למשנה אנוסה לא למשנה מזידה. ואין לומר שהראב"ד מפרש דרשב"ג פליג את"ק וסבר דמדינא אף כיון שיש עליה חמש לידות ודאות מביאה קרבן אחד ואוכלת בזבחים ואין השאר עליה חובה וכתי דייק לישנא דנכנס לב"ד ולימד דמשמע שלימד להם דין חדש הפך ת"ק והודו לו ב"ד שאמר שהניחוהו לעשות מעשה ולפ"ז א"ש אלא דמשנה אחרונה. דא"כ הדינין שיבואו בסמוך והם שנויים בברייתא [כולהו דלא כהלכתא] ומיהו אפשר דסבר הראב"ד דהנהו ברייתות אליבא דמשנה ראשונה. ומ"מ איני יודע לפי דרכו מה תיקן למה שלא כתב רבינו הסיא למשנה האחרונה שאין השאר עליה חובה. ומ"ש וכן הדין בזב: היו עליה ה' לידות ודאות וה' לידות ספק וכו'. ברייתא שם:

יא האשה שנתגיירה וכו'. בס"פ הזרוע (דף קל"ד) שמונה ספיקות נאמרו בגר ד' לחיוב ואחד מהם קרבן אשתו: כבר ביארנו בהל' שגגות. פ"ג:

יב האשה שיש עליה לידה או זיבה וכו'. בפסחים פ' האשה (דף צ':):

יג האשה שהביאה חטאתה ומתה וכו'. סוף פ"ב דקינים. ומה שכתב אע"פ שלא הפרישה אותן מחיים וכו'. בפ"ק דקידושין (דף י"ג:) והיפסיקא הלכתא בגמ' כמ"ד הכי:

פ"ב א הזוב האמור בתורה וכו'. בתוספתא דזבחים פ"ב מה בין זוב לשכבת זרע זוב בא מבשר המת ושכבת זרע מבשר החי זוב דומה כלובן ביצה המוזרת ושכבת זרע קשורה כלובן ביצה שאינה מוזרת:

ב הרואה ראיות הזוב וכו'. רפ"ב דכריתות (דף ח':): מכאן אמרו בשבעה דרכים בודקים את הזוב וכו'. משנה בסוף נזיר (דף ס"ה:) ובפ"ב דזבים ובקדושין (דף כ'):

ג הרואה קרי אינו מתטמא בזוב מעת לעת וכו'. פ"ב דזבחים שם. ומ"ש וכן למראה ולהרהור וכו' עד כל זמן שהוא מלמטר. תוספתא בפ"ב:

הרי זו מביאה קרבן על נפל זה שמא זכר הוא הראשון והרי הפילה אחר מלאת. ואין חטאתה נאכלת שמא נקבה היא הראשונה ובתוך מלאת הפילה שהיא פטורה מקרבן שני: **י** [א]האשה שיש עליה ספק חמש לידות או ספק חמש זיבות. מביאה קרבן אחד ואוכלת בזבחים ואין השאר עליה חובה. היו עליה חמש לידות ודאות וחמש זבות ודאות מביאה קרבן אחד ואוכלת בזבחים והשאר עליה חובה. וכן הדין בזב. *היו עליה ה' לידות ודאות וחמש לידות ספק או חמש לידות ודאות וחמש זיבות ספק. מביאה שני קרבנות אחד על הודאי ונאכל ושאר הודאות עליה חובה ואחד על הספק ואינו נאכל ואין השאר עליה חובה ואוכלת בזבחים: **יא** האשה שנתגיירה ואין ידוע אם עד שלא נתגיירה ילדה או משנתגיירה ילדה. הרי זו מביאה קרבן מספק ואין חטאתה נאכלת. כבר ביארנו בהלכות שגגות שכל מחוסרי כפרה מספק שעבר עליהם [יום הכפורים] חייבין להביא אחר יום הכפורים. שקרבן זה מכשירן לאכול בקדשים: **יב** [ב]האשה שיש עליה לידה או זיבה. מביאה מעות הקינים ונותנת בשופר ואוכלת בקדשים לערב חזקה שאין בית דין של כהנים עומדין משם עד שיכלו כל המעות שבשופר ויקריבו כנגדן קינים. כמו שביארנו בשקלים ובהלכות כלי המקדש והעובדין בו: **יג** האשה שהביאה חטאתה ומתה יביאו היורשים עולתה אע"פ שלא הפרישה אותה מחיים כבר נשתעבדו נכסיה לקרבן. והשעבוד דין תורה הוא:

השגת הראב"ד

*היו עליה חמש לידות ודאות וכו'. א"א הא דלאו כהלכתא שהרי משנה אחרונה אמרו אין השאר עליה חובה ואולי יש הפרש בין משנה קרבנותיה מזידה למשנה אנוסה:

פרק שני

א הזוב [ג]האמור בתורה הוא שכבת זרע הבא מחוליי החללים שהיא מתקבצת בהן. וכשיוצא הזוב אינו יוצא בקושי כשכבת זרע ואין ביציאתו תאוה ולא הנאה אלא נגרר ויוצא כמו בצק של שעורים כהה כלובן ביצה המוזרת. אבל שכבת זרע לבנה קשורה כלובן ביצה שאינה מוזרת: **ב** הרואה ראיות הזוב הגורמות לו להיות זב מחמת חולי או אונס יכיוצא בהן אינו זב שנאמר זב מבשרו מחמת בשרו הוא שיהיה טמא לא מחמת דבר אחר. מכאן אמרו בשבעה דרכים בודקין את הזוב. במאכל. ובמשתה. במשא. ובקפיצה. בחולי. ובמראה. ובהרהור. כיצד. אכל אכילה גסה או שתה הרבה. או שאכל או שתה אוכלין או משקין המביאין לידי שכבת זרע. או שנשא משוי כבד. [ד]או שקפץ ממקום למקום ובכלל דבר זה אם הוכה על גבו. או שהיה חולה. או שראה אשה והתאוה שכיבתה. או שהרהר בעסקי בעילה אע"פ שלא הרהר בבעילת אשה שהוא מכירה. אם קדם אחד מכל אלו וראה ראייה של זוב תולין בו ואינו מטמא: **ג** הרואה קרי אינו מתטמא בזוב מעת לעת שראייה זו של זוב מחמת שכבת זרע

א סמ"ג שם: ב שם: ג שם: ד סמ"ג עשין רכח:

לחם משנה

לשון מתמי דנשתמע מיניה היתרא ואיסורא ובכל גווני קאמר הרי זו מביאה קרבן על נפל זה ואינו נאכל:

י והשאר עליה חובה. לפירוש הר"א ז"ל שמפרש דר"ש פליג אדלעיל והיינו משנה אחרונה דהלכתא כוותיה א"כ קשה טובא מתניתין דקאמר הכי בפ"ד דמחוסרי כפרה דהאשה שילדה ולדות הרבה תוך מלאת דאינה מביאה אלא קרבן אחד משמע דבין לרבנן בין לר' יהודה אם הוא אחר מלאת בעינן שתי קרבנות והוי חובה מקרא דזאת כדדרים שם בגמרא יכול על הלידה שלפני מלאת ועל שלאחר מלאת ת"ל זאת וכן מתני' דהמפלת לאור פ"א דפליגי ב"ש וב"ה אי חייבת שני קרבנות או לא הא למשנה אחרונה אין עליה חובה אלא אחד. מיהו י"ל דהני מתני' דהוי קודם משנה דרשב"ג היא למשנה ראשונה אבל הא דמחוסרי כפרה דהוי אחר מתני' דרשב"ג דוחק הוא לומר דהוי לפי משנה ראשונה כיון דרבי מביאן אח"כ ואיפליגו ת"ק ור' יהודה ארשב"ג ודאי דאין ראוי לפסוק כרשב"ג בהא. ע"כ נראה ודאי כפי' רש"י ז"ל דלא תיקן רשב"ג כן אלא לפי שעה משום עת לעשות לה' הפרו תורתך ורשב"ג לא פליג אדלעיל. ומיהו בפירוש המשנה כתב רבינו ז"ל והלכה כרשב"ג משמע דאית ליה כהשגת הר"א ז"ל אבל כאן בחבור ודאי דחזר בו:

יב האשה שיש עליה לידה או זיבה וכו'. בפסחים פ' האשה (דף צ') אמרו גבי פלוגתא דרב גבי טמא שרץ אי הכי מחוסר כיפורים נמי דילמא פשע כגון דמסרינהו לב"ד וכדרב שמעיה דאמר חזקה וכו' ואע"ג דהך תירוצא אידחי שם בגמרא דשם אמרו אלא לרב מדאורייתא לא חזי וכו' מ"מ שם אמרו בסוף הסוגיא מהו דתימא כיון דמחוסר כפרה לא קמ"ל כדרב שמעיה משמע דמ"מ לפי המסקנא בעינן למימסר לב"ד וכדרב שמעיה:

פ"ב א בצק של שעורים וכו'. בפ' בנות כותים (דף ל"ה) מימרא דרב הונא:

ב או שראה אשה וכו' או שהרהר בעסקי בעילה וכו'. הוא פירוש למה שאמרי בהרהור עד שלא ראה ראה עד שלא הרהר וכו'.

ג הרואה קרי אינו מתטמא בזוב מעת לעת וכו'. בס"פ בתרא דנזיר אמרו במשנה דזב שמוזקק לזיבה שכבת זרעו מטמאה וסקיל וטרי בגמרא למאי מטמאה ואמר שם רב אדא בר אהבה לומר שאין תולין בה פירוש שאם ראה קרי ואח"כ ראה זיבה אין תולין הזיבה בקרי שראה אחר שנזקק לטומאת זיבה ואמרו שם כסבור רב פפא קמיה דרבא למימר איידי חולשא הוא דחזי א"ל רבא והא תניא גר שנתגייר מטמא מיד בזיבה והתם אין לך חולי גדול מזה. אלא תנאי היא וכו' כך היא גירסת הספרים ז"ל ופירשו דהכי קאמר סבר רב פפא למימר דטעמא דקרי פוטר בזיבה דאיכא למיחש שמא מחמת חלישות נתרוקן מן השכבת זרע דהוא וקרי כאן מבשרו ולא

משנה למלך

י והשאר עליה חובה וכו'. עיין בקרבן אהרן פרשת תזריע שעמד בהשגת הראב"ד ובדברי מרן ועיין בפ' גט פשוט (דף קס"ו) במ"ש שם רשב"ם ותוס' דס"ל דרשב"ג דינא קאמר דאין עליה חובה ודוק:

יב האשה שיש עליה לידה כו'. בפ"ג דעירובין (דף ל"ב): **יג** אע"פ שלא הפריש חוטא מחיים כו'. עיין לעיל בפ"א מהלכות חגיגה הלכה י' ובמ"ש מרן שם בשם ירושלמי:

זרע היא. וכן למראה ולהרהור תולין בהן מעת לעת. אבל למאכל ולמשתה ולקפיצה ולמשא. תולין בהן כל זמן שמצטער: **ד** מי שמל ואחר כך ראה זוב בין עכו"ם בין ישראל תולין במילה כל זמן שמצטער. *עכו"ם שראה קרי ואחר כך נתגייר מטמא בזיבה מיד ואין תולין לו מעת לעת. קטן אין תולין לו לא במראה ולא בהרהור שאין לקטן מראה והרהור המביא לידי זוב. לפיכך בודקין אותו בחמשה דרכים בלבד: **ה** וכשם שתולין לקטן בחליו כך תולין לו בחולי אמו אם היה יונק ממנה או צריך לאמו. במה דברים אמורים שבודקין את הזב בדרכים אלו בראייה שנייה של זוב שבה יעשה זוב כמו שיתבאר. אבל ראייה ראשונה אפילו ראה אותה באונס וראייה שנייה מחמת בשרו הרי זה טמא טומאת זיבות. ואע"פ כן בודקין אותו בראשונה כדי למנות בה שלש ראיות לחייבו קרבן. ראייה שלישית אין בודקין אותו בה אלא אפילו ראה אותה מחמת אונס הואיל ונזקק לטומאה שהרי ראיות שנעשה בהן זב מחמת בשרו היה לפיכך יתחייב בקרבן: **ו** "הרואה ראייה אחת של זוב הרי הוא כבעל קרי. ראה שתים הרי זה זוב וצריך ספירת שבעה וביאת מים חיים ואינו חייב בקרבן. ראה שלש ראיות הרי זה זב גמור וחייב בקרבן. ואין בין זב שראה שתי ראיות לרואה שלש אלא קרבן בלבד. ודברים אלו כולן דברי קבלה מפי משה רבינו מסיני: **ז** אחד הרואה שתי ראיות או שלש בשעה אחת זו אחר זו או שראה ראייה בכל יום זה אחר זה הרי זה זב. לפי שתלה הכתוב את הזבה בימים שנאמר כי יזוב זוב דמה ימים רבים והזב לא תלה אותו בימים: **ח** ואם הפסיק הזוב בין ראייה לראייה יום גמור אינן מצטרפות. כיצד ראה ראייה בשבת וראייה שנייה בשני בשבת אינן מצטרפות ואינו זב. וכן אם ראה ראייה שנייה באחד בשבת וראה ראייה שלישית בשלישי בשבת אינו חייב בקרבן שאין זו מצטרפת לשתים שהרי הפסיק ביניהן יום אחד. אבל אם ראה אחת היום ואחת בלילה שלאחריו הרי אלו מצטרפות. ואין צריך לומר שאם ראה אחת בלילה ושנייה ביום שהן מצטרפות. וכן אם ראה שלש ראיות בשלשה לילות זה אחר זה הרי אלו מצטרפות: **ט** ראיית הזוב אין לה שיעור אלא הרואה כל שהוא טמא שנאמר החתים בשרו כל שהוא ניכר בבשרו מטמא: **י** היה הזוב נגרר ויוצא ולא פסק, אם יש מתחלת הראייה עד סופה כדי טבילה וספוג או יתר הרי זו נחשבת כשתי ראיות הואיל והיא ארוכה כשתים. ואם לא היתה ארוכה כשיעור הזה אפילו פסק הזוב בינתיים הרי זו ראייה אחת. וכן אם היתה ראייה אחת ארוכה כשלש ראיות שנמצא מתחילתה ועד סופה כשתי טבילות ושני ספוגין הרי זו נחשבת כשלש ראיות ויביא קרבן: **יא** ראה ראייה אחת ביום והפסיק כדי טבילה וספוג ואחר כך ראה שתים או אחת ארוכה כשתים או שראה שתים או אחת מרובה כשתים והפסיק כדי טבילה וספוג ואחר כך ראה ראייה אחת הרי זה זב גמור: **יב** ראה ראייה אחת מקצתה בסוף היום ומקצתה בתחילת הלילה אע"פ שאינה ארוכה כשתים הרי אלו שתי ראיות שהימים מחלקין הראייה. לפיכך הרואה ראייה אחת בין השמשות שהוא ספק מן היום ומן הלילה הרי זה ספק לטומאה: **יג** ראה ראייה אחת ביום ואחת בין השמשות הרי זה ודאי לטומאה וספק לקרבן ומביא קרבן ואינו נאכל: **יד** [ראה] ראייה אחת בין השמשות [של שבת] וראייה שנייה בין השמשות של מוצאי שבת הרי זה ספק לטומאה וספק לקרבן. ספק לטומאה שמא ראייה ראשונה היתה בערב שבת ושנייה במוצאי שבת והרי הפסיק שבת ביניהן ואין כאן זיבות כלל. והרי הוא ספק לקרבן שמא אחת מהן היתה מקצתה ביום ומקצתה בלילה שהיא חשובה כשתים והרי ראה שלש ראיות שהוא חייב בקרבן. ולפיכך מביא קרבן ואינו נאכל:

כל

השגת הראב"ד

*עכו"ס שראה קרי ואחר כך נתגייר וכו'. א"א מפרש בתוספתא אימתי בזמן שנתגייר כשהוא מסול אבל מל ואחר כך ראה תולין לו כל זמן שמצטער:

לחם משנה

ולא מחמת אנסו וכו' וקשה לו רבא א"כ גר שראה קרי קודם שנתגייר נמי אמאי לא יפסור קרי את הזיבה כיון דטעמא דקרי סותר בזיבה הכא אחריו משום תולדה הוא מה לי ראה קרי כשהוא עכו"ם מה לי ראה קרי כשהוא ישראל הא אין לך חולי גדול מזה ותירצו אלא הגאי היא כלומר ודאי דטעמא דקרי סותר בזיבה לאו משום חכי הוא אלא משום גזרת הכתוב הוא ולפיכך לא שנא נזקק לזיבה לא שנא אינו נזקק לזיבה הקרי סותרו, וא"כ לפי פירושם אפילו אחר שנעשה זב היה לנו לבודקו בראיה שלישית אולי מחמת קרי ראה דכיון דהוי גזירת הכתוב להו טעמא משום דהוי באונס אלא טעמא אחרינא וקרי סותר אפילו בראיה שלישית. ומדברי רבינו ז"ל משמע דלית ליה פי' זה משום דהוא נתן טעם לקרי שסותר משום דראייה של זוב מחמתיה קא אתי ולדברי התוס' ז"ל אין זה הטעם אלא גזירת הכתוב הוא ועוד דהוא כתב ובראיה שלישית אין בודקין כלל ולדברי התוס' ז"ל צריך לבודקו אם ראה קרי דקרי סותר אפילו אחר שנזקק לזיבה. ומ"מ צריך טעם להסברתו אמאי בגר שנתגייר קאמר דקרי אינו סותר דהתם נמי נימא שכבת זרע מחמת קרי קא אתי כדכתבו התוס' ז"ל ואין לומר כמו שתירץ רבינו שמשון ז"ל במסכת זבים דדוקא ראיה ראשונה אפילו שיהיה תוך מעת לעת לא איכפת לן דכיון דזב אינו מטמא בזיבה בראיה הראשונה הוי ראיה ראשונה של זב ומטמא לאונסו אבל ראיה שניה בעינן שיהיה אחר מעת לעת דרבינו ז"ל לא חילק בכך אלא כתב סתם אין תולין לו מעת לעת אפילו ראה ראיה ראשונה ושניה תוך מעת לעת. לכך נראה ודאי דהוא גרים כגירסת רש"י ז"ל ופירוש רב פפא דאמר איידי תולדה הוא דחזא רוצה לומר דהזב מטמא אע"פ שראה קרי מפני שכתלים דתולדה דזיבה ולכך באה לו הזיבה ואת שנחלה מזיבה ראשונה והקשה לו רבא מגר שנתגייר מטמא בזיבה והא התם ליכא שום תולדה לומר שמחמת תולדה באה לו ולא תליק הזיבה בקרי ותירצו אין לך חולי גדול מזה כלומר מחמת התולדה שקבל עליו עול מצות באה לו ולכך מטמא וא"כ לפי המסקנא הוי טעמא דשכבת זרע קרי דאינו סותר בזיבה אחר שנזקק לזיבה דאמריק משום תולדה דזיבה באה לו אבל כשלא נזקק לזיבה מחמת שכבת זרע באה לו ולכך רבינו ז"ל כתב דטעמא דקרי סותר משום דהזיבה באה ממנו ואחר שנזקק לזיבה אינו סותר הקרי ולכך אין בודקין אותו בראיה שלישית מחמת הקרי דאינו סותר כלל וגר שנתגייר מטמא בזיבה משום תולדה דקבלת מצות באה לו. אבל מ"מ קשה דברי רבינו ז"ל בפירוש המשנה שנתן טעם לגר שנתגייר שמטמא בזיבה משום דגר שנתגייר כקטן שנולד דמי ואין משגיחין לדבר מעניניו הקודמות דאין זה טעם כלל לפי סוגיא הגמ' דכתיבנא לא לפירוש רש"י ז"ל ולא לפירוש התוס' ז"ל:

ט שנאמר או החתים בשרו כל שהוא ניכר מבשרו וכו'. דרשא זו בספרא ליתא וכדכתב רבינו ז"ל בפירוש המשנה במס' זבים:

יד הרואה ראיה אחת בין השמשות וכו'. פירש רבינו שמשון ז"ל לא ברגע אחד מכוון אלא כגון ראשונה בתחלת בין השמשות ראשון ושניה בסוף בין השמשות שני וכן נראה מוכרח מדברי ה"ה ז"ל פ"ה מהל' שבת ע"ש: שמא אחת מהן היתה מקצתה ביום וכו'. רבינו ז"ל כתב בפירוש המשנה בפ"ק דזבים. ויתכן עוד כי הראשונה היתה מקצתה ביום ו' וקצתה ליל שבת וכן השניה היתה קצתה ביום השבת וקצתה ליל ראשון

כסף משנה

ד **ה** מי שמל ואח"כ ראה זוב וכו'. שם בתוספתא וטעמא דאין לך חולי גדול מהמילה וזה קי"ל דחולי הוא אחד מהדרכים שבודקים את הזב: עכו"ם שראה קרי ואח"כ נתגייר וכו'. בפ"ב דזבים ורבינו שמשון האריך שם בטעם הדבר. וכתב הראב"ד א"א מפרש בתוספתא אימתי בזמן שנתגייר כשהוא מהול אבל מל ואח"כ ראה תולין כל זמן שמצטער עכ"ל. ואיני יודע מה מלמדנו שרבינו כתב בסמוך דין זה דמל ואח"כ ראה וממילא משמע דהא דראה קרי ואח"כ נתגייר בשנתגייר כשהוא מהול הוא. ובספרי הדפוס שכתוב שנתגייר וראה קרי הוא ט"ס וצריך לכתוב בהפך שראה קרי ונתגייר וכן מצאתי בספר מוגה: קטן אין תולין לו וכשם שתולין לקטן בחליו כך תולין לו בחולי אמו וכו'. בתוספתא דזבים פ"ב: בד"א שבודקין את הזב בדרכים אלו וכו'. משנה פ"ב דזבים שם ראה ראייה ראשונה בודקין אותו בשנייה בודקין אותו בג' אין בודקין אותו. ובפ' בנות כותים (דף ל"ה) אמר רב הונא ראה ראשונה [של זב] מטמאה באונס מ"ט ר"ה ראיה ראשונה בודקין אותו מאי לאו לטומאה לא לקרבן ופירש"י לא לקרבן דאי קמייתא באונס לא מצטרפא לג' לחייבו קרבן. ומ"ש ראיה שלישית אין בודקין אותו בה וכו'. שם וכה"ק: **ו** הרואה ראיה אחת של זוב וכו'. בריש זבים וככ"ה. ומ"ש אין בין זב שראה שתי ראיות וכו'. משנה בפ"ק דמגילה (דף ח'). ומ"ש ודברים אלו דברי קבלה וכו': **ז** אחד הרואה שתי ראיות וכו' לפי שתלה הכתוב את הזבה בימים וכו' והזב לא תלה אותו בימים. רפ"ב דכריתות (דף ח') ופ"ב דב"ק (דף כ"ד): **ח** ומ"ש ואם הפסיק בין ראיה לראיה יום גמור אינן מצטרפות וכו'. כן משמע בפ"ק דזבים: **ט** ראיית הזב אין לה שיעור וכו'. משנה פ' יוצא דופן (דף מ'): **י** היה הזוב נגרר ויוצא ולא פסק וכו' עד ה"ז זב גמור. בפ"ב דזבים: **יב** ראה ראיה אחת מקצתה בסוף היום וכו' עד סוף הפרק. בפ"ק דזבים, ועיין בכ"מ פ"ה מהל' שבת:

כל

א סמ"ג שם:

משנה למלך

פ"ב יג ראייה אחת ביום וכו' עד סוף הפרק. עיין בירושלמי פרק קמא דברכות הלכה א':

חנם

פרק שלישי

א כל [א]הימים שהזב רואה בהן זיבות הרי הוא טמא. וכשיפסוק הזיבות מונה שבעה ימים נקיים כזבה וטובל בשביעי ומעריב שמשו ובשמיני מביא קרבנו אם היה בעל שלש ראיות. ואם ראה ראייה של זוב אפילו בסוף יום שביעי אחר שטבל סתר הכל ומתחיל למנות שבעה ימים נקיים מאחר יום ראייה האחרונה: **ב** [ב]זב שראה קרי באחד משבעת ימי הספירה אינו סותר אלא יומו בלבד ומשלים שבעה ימים ומביא קרבנו. כיצד ראה קרי ביום החמישי סופר אחריו שלשה ימים וטובל בשלישי ומביא קרבנו ברביעי: **ג** [ג]זב שבדק ביום ראשון מימי הספירה ומצא טהור ולא בדק כל שבעה וביום השביעי בדק ומצא טהור הרי זה בחזקת טהרה. אפילו בדק ביום הטומאה עצמה ומצא טהור ופסק הזוב ולא בדק למחר בתחילת ימי הספירה ובדק בשביעי או בשמיני ומצא טהור עלו לו ימי הספירה והרי זה בחזקת טהרה: **ד** כל ראייה שהיא סותרת אינה מביאה לידי קרבן. כיצד ראה שתי ראיות והפסיק יום או יומים והרי הוא מונה שבעה ימים נקיים ובתוך השבעה ראה ראייה של זוב אינה מצטרפת לשתים אלא סותרת ומתחיל למנות כמו שביארנו. אפילו ראה בתוך ימי הספירה שלש ראיות זו אחר זו. אפילו ראה אותם ביום אחד. אפילו ראה שלש ראיות בסוף יום שביעי של שבעה ימים נקיים אינו מביא קרבן שראיות אלו לסתירה הן. ראה שלש ראיות בליל שמיני מביא קרבן שאין ראיות אלו סותרין. במה דברים אמורים בזב בעל שתי ראיות אבל בזב בעל שלש ראיות בליל שמיני שלאחר שבעת ימים נקיים אינו מביא קרבן שני על שלש ראיות אלו אלא קרבן אחד על השלש הראשונות. שאע"פ שאין שלש אחרונות סותרות הרי לא יצא לזמן שראוי לקרבן והלילה מחוסר זמן הוא לכל. חוץ מיולדת שהפילה בליל שמונים ואחד שהיא מביאה קרבן שני כמו שביארנו. ודבר זה מפי הקבלה: **ה** ראה ראיה אחת בליל שמיני ושתי ראיות ביום שמיני הרי אלו מצטרפין ומביא קרבן שני על זיבות האחרונות. שהרי ראייה ראשונה של כל זב כשכבת זרע היא חשובה, ואם ראה אחריה שתים מצטרפת עמהם לקרבן. אבל אם ראה שתים בליל שמיני ואחת ביום שמיני אין מצטרפת ואינו מביא קרבן על הזיבה זו האחרונה: **ו** הכל מתטמאין בזיבה אפילו קטן בן יומו והגרים והעבדים וחרש ושוטה. ויראה לי שמביאין עליהן כפרה כדי להאכילן בקדשים וחטאתן נאכלת שהרי הן כקטן שאינו בן דעת. וסרים אדם וסרים חמה מתטמאין בזיבה ככל האנשים: **ז** הטומטום והאנדרוגינוס נותנין עליהן חומרי האיש וחומרי האשה. מתטמאין בדם כנשים ובלובן כאנשים וטומאתן בספק. לפיכך אם היה אחד מהן בעל שלש ראיות או זבה שראתה דם שלשה ימים זה אחר זה מביאין קרבן ואינו נאכל. היה מונה שבעה ימים נקיים ללובן וראה אודם או לאודם וראה לובן הרי זה אינו סותר:

פרק רביעי

א כשיתרפא [א]הצרוע מצרעתו אחר שמטהרין אותו בעץ ארז ואזוב ושני תולעת ושתי צפורים ומגלחין את כל בשרו ומטבילין אותו, אחר כל זאת יכנס לירושלים ומונה שבעת ימים וביום השביעי מגלח תגלחתו שנית כתגלחת הראשונה וטובל והרי הוא טבול יום ומעריב שמשו ולמחר בשמיני טובל פעם שנייה ואח"כ מקריבין קרבנותיו. ומפני מה טובל בשמיני אחר שטובל מאמש. מפני שהיה רגיל בטומאה בימי חלוטו ואינו נזהר משום טומאה ושמא נטמא אחר

כסף משנה

פ"ג א כל הימים שהזב רואה בהם זיבות וכו'. מפורש בתורה בפרשת מצורע. ומ"ש ואם ראה ראיה של זוב אפי' בסוף יום ז' וכו'. בפ"ק דזבים:
ב זב שראה קרי באחד מז' ימי הספירה וכו'. בפ"ק דזבים וכבר"ה:
ג זב שבדק ביום ראשון מימי הספירה. משנה בפרק תינוקת (דף ס"ח:) פלוגתא דתנאי ופסיקא הלכתא בגמ' כר"א דאמר הכי. ומ"ש אפי' בדק ביום הטומאה עצמה וכו'. שם אמר רב יהודה *אמר רב נדה שהפריחה בטהרה בשלישי שלה סופרתו למנין ז' והטלו שכוונת רב היא להודיענו שאע"פ שלא בדקה אלא יום שלישי דהיינו יום שפוסקת ויום ז' שני דסופן אע"פ שאין תחלתן. וכתב בעל התרומה דאפי' לרב אם בדקה יום שפסקה בו ויום שמיני שאין לה אלא יום שמיני דהכא לא תחלתן איכא ולא סופן איכא וכ"כ ה"ה בשם המפרשים אבל רבינו כתב כאן ובדק [בשביעי] או בשמיני וכו' הרי זה בחזקת טהרה ואפשר דביום השמיני דקאמר היינו היכא שבדק בראשון וכמימרא דרב דאיפליג אתה בהדי ר' חנינא והלכתא כרב דאמר תחלתן אע"פ שאין סופן וצ"ע:
ד כל ראיה שהיא סותרת וכו' כמו שביארנו. הוא מ"ש בפ"ב ואם הפסיק הזב בין ראיה לראיה יום גמור אינן מצטרפות. ומ"ש אפי' ראה בתוך ימי הספירה ג' ראיות זו אחר זו וכו' שראיות אלו לסתירה הן. בספ"ק דכריתות (דף ח'). ומ"ש ראה ג' ראיות בליל שמיני וכו'. גם זה משמע שם. ומ"ש בד"א בזב בעל שתי ראיות עד ואינו מביא קרבן על הזיבה זו האחרונה. הכל שם. ומ"מ יש לתמוה דאמרינן התם ומי אמר ר' יוחנן לילה מחוסר זמן והאמר חזקיה וכו' כי קאמר ר"י בתים בלילה ואתה ביום אינו מביא לדברי האומר מחוסר זמן דמשמע דר"י סבר דלילה לאו מחוסר זמן. וי"ל דפסק רבינו כחזקיה דאמר לילה מחוסר זמן ועוד דאמרינן התם הני תנאי סברי לילה מחוסר זמן:
ו הכל מתטמאים בזיבה אפי' קטן בן יומו. בריש ערכין (דף ג'). ומ"ש והגרים והעבדים וחרש שוטה וסרים אדם וסרים חמה. רפ"ב דזבים:
ז הטומטום והאנדרוגינוס וכו'. גם זה שם. ומ"ש היה מונה שבעה ימים נקיים ללובן וכו'. שם בתוספתא פ"ג והטעם דאם היה מונה לאודם ורואה לובן אינו סותר ממ"נ דאי הוי אשה שפיר מונה דאין לובן מטמא בה ולא שייך לומר שיסתור ואם איש הוא הרי הוא בכלל השבעה נטהר שאינו אלא קרי בעלמא וכן איפכא. ומ"מ אם ראה ב' או ג' כבר נתבאר שהם ספק והולכים להחמיר וצריכים ז' נקיים מתהם לא מדין התירה אלא שמא זה שראה עתה הוא המטמא אותו לא הראשון:
פ"ד א כשיתרפא הצרוע וכו'. פ"ב דנגעים. ומה שכתב ולמחר בה' טובל פעם שניה. ג"ז שם וכס"ק. ומ"ש ומפני מה טובל בשמיני וכו'. בפ"ג דיומא (דף ל'.):

נתאחר

*[illegible] אר"י כ"א א"ד:

לחם משנה

ראשון ויהיו ד' ראיות רצופות וכו' וכאן בחיבור לשון רבינו ז"ל יותר מדוקדק שכתב שבאתה מהן שהיתה מקלחה ביום ומקלחה בלילה שגי דכן הוא האמת בודאי ובפירוש המשנה כתב דשתי הראיות היו מקלחן ביום ומקלחן בלילה להפליג האיסור אע"פ שאינו צריך:

פ"ג ג בודק בשביעי או בשמיני וכו'. בסוף פ"ו מהל' איסורי ביאה כתב רבינו ז"ל וכן אם בדקה ביום ראשון מימי הספירה ומצאה טהור וביום השמיני ומצאה טהור הרי זו בחזקת טהרה משמע דצריך שיבדוק ביום הראשון כדי שתהיה טהורה כשבדקה ביום השמיני אבל אם לא בדקה ביום הראשון צריך שתבדוק ביום השביעי שכן כתב שם אח"כ בדקה ביום שלישי לזיבתה וכו' וביום השביעי בדקה וכו' וכן מתבאר בגמרא בפ' תינוקת דאמרו שם דהיכא דבדקה בראשון ואח"כ בדקה עצמה בשמיני הוי תחילתן ולא סופן א"כ כשלא בדקה לא בראשון ולא בשביעי הוי לא תחילתן ולא סופן ובהדיא אמרו שם לרב דאו תחילתן או סופן בעינן א"כ ודאי דהיכא דבדקה בשמיני ולא בראשון לרבינו ז"ל היא טמאה בלי שום ספק וכן כתב ה"ה ז"ל בשם המפרשים וכתב שהוא ברור משמע דאין שום חולק על זה. וע"כ צריך לדחוק על כל פנים דהאי או בשמיני דקאמר רבינו ז"ל ארישא דלישניה קאי שכתב זב שבדק ביום ראשון והכי קאמר או שבדק בראשון ובשמיני וכדכתב הרב בכ"מ ז"ל:

ד כל ראיה שהיא סותרת וכו'. כל אלו הדברים עד הכל מתטמאין הוא מבואר בפ"ק דכריתות ומשם עד סוף הפרק בפ"ב דזבים:

פ"ד א ומפני מה טובל בשמיני אחר שטבל מאמש וכו'. ביומא פ' אמר להם הממונה איפליגו ר' יהודה ורבנן דלרבנן מצורע טובל בשמיני משום דדיישי בטומאה אבל כל אדם לא דיישי בטומאה כלומר שהורגל המצורע ליגע עד עכשיו בטומאה ור' יהודה סבר איפכא דמצורע אינו טובל מפני שכבר טבל מאמש ושאר כל אדם טובל כדי שיזכור טומאה ישנה שבידו ותניא שם ואין אדם נכנס לעזרה ולעבודה אפילו טהור עד שיטבול. ולפי הנראה מן הסוגיא מתני' אתיא דלא כרבנן דלרבנן א"צ טבילה אלא המצורע משום דדיישי ותימה דרבינו דפסק כאן כרבנן דדוקא מצורע משום שהורגל בטומאה הצריכו לו טבילה איך כתב בפ"ה מהל' בית מקדש וזה הכלל היה במקדש אין אדם נכנס לעזרה לעבודה אע"פ שהוא טהור עד שהוא טובל ע"כ והיינו מתני' דהתם וכבר נתבאר דהתם משמע דאתיא כר' יהודה א"כ רבינו ז"ל מוקי שמעתא כבי תרי, ועוד דהתם נראה מדברי רבינו ז"ל דדוקא כשצריך לעבוד עבודה אז הצריכוהו לטבול אבל אם א"צ לעבוד עבודה א"צ לטבול וסובר דמ"ש במשנה ואין אדם נכנס לעזרה ולעבודה היינו לעבודה דוקא ודלא כתוס' ז"ל ורש"י ז"ל שכתבו דעבודה לאו דוקא, וקשה עליו דאמר שם א"ל אביי לרב יוסף נימא רבנן דפליגי עליה

א בפ"ג שם: ב בפ"ג שם: ג בפ"ג שם:

אחר שטבל. לפיכך טובל בשמיני בעזרת הנשים בלשכת המצורעים ששם אע"פ שלא הסיח דעתו: **ב** נתאחר ולא גילח בשביעי וגילח בשמיני או אחר כמה ימים ביום שיגלח יטבול ויעריב שמשו ולמחר יביא קרבנותיו אחר שיטבול פעם שנייה כמו שביארנו. כיצד עושין לו. המצורע עומד חוץ לעזרת ישראל כנגד פתח מזרחית באסקופת שער ניקנור ופניו למערב ושם עומדים כל מחוסרי כפרה בעת שמטהרין אותן ושם משקין את הסוטות. והכהן לוקח אשם של מצורע כשהוא חי ומניפו עם לוג השמן במזרח כדרך כל התנופות. ואם הניף זה בפני עצמו וזה בפני עצמו יצא. *ואחר כך מביא את האשם של מצורע עד הפתח ומכנים שתי ידיו לעזרה וסומך עליו ושוחטין אותו מיד. ומקבלין שני כהנים את דמו. אחד מקבל בכלי וזורקו על גבי המזבח ואחד בידו הימנית ומערה לידו השמאלית ומזה באצבעו הימנית. ואם שינה וקבל בשמאל תחילה פסל.

הכהן

השגת הראב"ד

*ואחר כך מביא את האשם. א"א אין כאן אח"כ אלא במקום שמניף שם היה סומך והיכף התנופה היתה הסמיכה וכן היא שנויה בתוספתא כאשר הגהתי למעלה:

לחם משנה

עליה דר' יהודה כבן זומא ס"ל והאי דקתני מצורע להודיעך כחו דר' יהודה הו דילמא שאני מצורע דדיים בטומאה וכו' והשתא כיון דרבינו ז"ל סובר דמתני' בדוקא נקט עבודה א"כ בן זומא לאו טעם למתני' הוא דלא ה ולזה עשה הק"ו וא"כ איך אמר דכבן זומא ס"ל הא אינהו אמרי בכל אדם אפילו שאינו עובד עבודה וכן זומא לא אמר כל כך אלא דוקא לעבוד עבודה וא"כ היכי אמר' כדאמרינן דנקט מצורע להודיעך כחו דר' יהודה אבל הוא הדין דלמצורע נמי טובל אפילו שלא בשעת עבודה ואתו רבנן כבן זומא הא ליתא כדכתיבנא. וצ"ל לומר דרבינו הוקשה לו שתי קושיות שהקשו התוס' ז"ל חדא דמאי ק"ו עביד בן זומא מה להתם שכן ראוי לעבוד עבודה ועוד הוקשה להם היכי אמרינן כבן זומא ס"ל הא אפילו כר' יהודה אתי דהא לא פליגי בן זומא ור' יהודה אלא אי הטבילה דאורייתא או דרבנן לכך מפרש הוא ז"ל דמאי דנקט במתני' עבודה הוי דוקא דהטהור לעבוד עבודה דוקא צריך טבילה והשתא א"ש ק"ו דבן זומא דהיינו לענין עבודה דוקא וכן מה שאמרו כבן זומא ס"ל פ"ש דאית להו כבן זומא דטבילת כל אדם לעבודה הוי מן התורה והחמירו רבנן אפילו למי שאינו עובד עבודה שיהיה טובל גזירה שמא יעבוד וכדכתבו התוספות שם וכיון דהטבילה בעבודה יש לה שורש מן התורה עבוד רבנן הרחקה יתירתא והיינו טעמייהו דרבנן דהצריכו טבילה בכל אדם ובמצורע משום דיש לה עיקר מן התורה בעבודה ולכך גזרו רבנן בכל אדם שלא בעבודה אטו דעובד עבודה ולא חילקו בין שאר אדם למצורע דרצו להחמיר בה אבל לר' יהודה דלית ליה דטבילה בעבודה יש לה עיקר מן התורה לא גזרו רבנן במצורע אלא בשאר כל אדם דוקא אבל מצורע שאני שכבר טבל. וא"ת אמאי קאמר האי דנקט מצורע להודיעך כחו דר' יהודה לימא להודיעך כחן דרבנן דלא מבעיא בכל אדם דאפילו ר' יהודה מודה דטובל אלא אפילו במצורע דפליג ר' יהודה שכבר טבל קאמרי רבנן דצריך טבילה. וי"ל דמ"מ לרבנן סוף סוף הוי רבותא בכל אדם טפי דלא דייבי בטומאה ממצורע דדיים בטומאה לכך קאמר להודיעך כחו של ר' יהודה ועל כרחין צריך אתה להרץ כך קושיא זאת לכולהו פירושי ולפי מה שפירשנו בדעת רבינו לא איירי מתני' אלא בעבודה דוקא ועל דא קאי בן זומא ואתי שפיר טעמיה וכיון דאסיקו בגמרא דרבנן דר' יהודה אית להו דשאני מצורע משום דדיים בטומאה ולא גזרו בכל אדם פסק רבינו ז"ל כוותייהו וכסתם מתני' דדוקא לעבודה הצריכו טבילה בכל אדם מכח ק"ו דבן זומא ורבנן דר' יהודה לפי המסקנא אלו סברי כבן זומא ודוקא בעבודה צריך טבילה וכן במצורע משום דדיים ומ"מ בגמרא אמר או דילמא שאני מצורע דדיים לפי פירוש זה ר"ל או דילמא אפילו אית להו כבן זומא ויש לטבילה זו עיקר מן התורה מ"מ לא גזרו שלא בשעת עבודה אלא במצורע דוקא משום דדיים ופשיט ליה רב יוסף דטעמא דדיים עיקר ורבנן דר' יהודה דאפילו ס"ל כבן זומא לא גזרו שלא בשעת עבודה אלא במצורע דוקא וכן פסק רבינו ז"ל ואם תאמר והא אמרינן התם בהדי הכי איבעיא להו מהו שיעבה הכין ארוכה וכו' ע"כ לא קאמרי רבנן התם דלא קעביד עבודה אבל הכא דקא עביד עבודה לא או דילמא לא שנא ומאי קא מבעיא ליה הא ודאי יש לחלק בין עבודה לשאינה עבודה דהא אמרת במתניתין בהדיא דאין אדם נכנס לעבודה הוי אפילו כרבנן דפליגי עליה דר' יהודה וס"ל כבן זומא אלא שמחלקין בין היכא דעביד עבודה להיכא דלא קא עביד עבודה. וי"ל דמ"מ מבעיא ליה דדילמא שהייה לאו עבודה היא כדאמרינן במנחות בפ"ק (דף ה') הימא הכי משמע עבודה שהייה לאו עבודה היא ומשום הכי מספקא ליה לבעיין לומר לא שנא כלומר דהאי לאו עבודה היא. ומ"ש לפיכך טובל וכו' אע"פ שלא הסיח דעתו. שם מבואר כן שאמר שם שאם הסיח דעתו הזאה שלישי ושביעי בעי:

ב נתאחר ולא גילח וכו'. בפ"ו מהלכות נזירות כתבתי מזה ע"ש: ואח"כ מביא את האשם של מצורע עד הפתח כו'. בפ"ג דזבחים הקשו שם למ"ד ביאה במקצת לא שמה ביאה ליעייל ידיה ולסמוך ותירצו הא מני ר' יוסי בר ר' יהודה היא וקשה טובא בפשטא דשמעתא ואלא מאי ביאה במקצת שמה ביאה א"כ אימא רישא דתוספתא דקאמר המצורע מניח ידו תחת ידו של כהן והכהן מניח ידו על המצורע ומוליך ומביא וכו' והתנופה כתיב בה לפני ה' ובודאי דבעינן בעזרה במזרח וכדכתב רבינו ז"ל בפ"ט מהל' מעשה הקרבנות וא"כ ע"כ מכנים ידו בעזרה וכיון דביאה במקצת שמה ביאה היכי מכנים ידו ובדברי רבינו ז"ל קשיא טובא דבתוספתא משמע דהכהן והבעל יחד מניפין ורבינו כתב הכהן דוקא וכן קשה מה שהשיג עליו הר"א ז"ל. והר"י קורקוס תירץ לכל זה דמדמקשו בגמרא בפרק ג' דזבחים הכי משמע דס"ל דרישא לאו מתרצה דהל"ל מקשי ליה רישא כדכתיבנא ולכך רבינו ז"ל לא פסק כרישא דתוספתא ודהיא מתלכה אלא כתב שהכהן מניף לבדו וזה דוחק גדול. ולי נראה לתרץ דודאי התוספתא פליגא עם הברייתא דת"כ ואיתא במנחות פרק כל המנחות באות מצה (דף ס"א) דאמרינן התם ת"ר וקריב אותו לאשם ואת לוג השמן והניף אותם תנופה מלמד שטעונין וכו' לפני ה' במזרח משמע דאית לה להך ברייתא דלפני ה' דקאמר קרא הוי במזרח העזרה ולא דמי ללפני ה' פתח אהל מועד דקאמר בקרא דלעיל מיניה דהתם הוי בשער ניקנור כדאמרו שם בברייתא דת"כ גופה אבל הך לפני ה' ס"ל דהוי במזרח העזרה אבל התוספתא סבירא לה דהך לפני ה' דהך קרא סמיך אקרא דלעיל מיניה והוי בשער ניקנור ולא בעזרה גופה ולכך ס"ל לתוספתא דהך הנפה הוי בבעל וכהן כשאר כל התנופות דהוי יחד הבעל והכהן וכדכתב רבינו ז"ל בפ"ט מהל' מעשה הקרבנות משום דכיון דהך לפני ה' הוי בשער ניקנור א"כ הרי יכול המצורע להיות שם ומניף עמו, אבל הברייתא דתורת כהנים סבירא לה דהך לפני ה' הוי במזרח העזרה ולא דמי ללפני ה' האמור בקרא דלעיל מיניה דשאני התם דאמר פתח אהל מועד אבל הך הוי בעזרה גופה ולכך ע"כ צ"ל דהכהן לבדו הוא המניף דהמצורע אינו יכול להכנס בעזרה כיון דהוא מחוסר כפורים. ורבינו ז"ל פסק כברייתא דתורת כהנים משום דהוכא במנחות כדכתיבנא ולכך כתב דהתנופה הוי בכהן לבדו במזרח העזרה ומה שהקשו בפ"ג דזבחים מסיפא דהתוספתא דמשמע דביאה במקצת שמה ביאה לא קשיא ליה מרישא כלל דס"ל לתוספתא דלפני ה' דתנופת מצורע הוי דומיא דלפני ה' דלעיל מיניה דהוי בשער ניקנור ולכך אתו דהבעל והכהן מניף ואע"ג דהלא לית הלכתא כוותה משום דפליג עלה ברייתא דת"כ כדכתיבנא מ"מ מסיפא דתוספתא שמעינן מינה דביאה במקצת שמה ביאה ולהכי פריך התם. והשתא נמצאו התוספתא וגמרא דמנחות פליגי אהדדי ורבינו ז"ל פסק כגמרא דמנחות והראב"ד ז"ל השיגו מפני התוספתא דמשמע מינה דהתנופה היתה בשער ניקנור כדכתיבנא אבל טעמו של רבינו ז"ל ברור ונכון כדכתיבנא: ומכנים שתי ידיו לעזרה וכו'. כתב הר"י קורקוס ז"ל משום דרבינו ז"ל כתב בפ"ה מהלכות בית הבחירה דמכותל המזרחי עד כותל המערבי נקרא צפון לשחיטת קדשים וכ"כ בפ"ג מהל' ביאת מקדש דביאה במקצת לא שמה ביאה לכך כתב דמכנים שתי ידיו לעזרה וסומך דביאה במקצת לא שמה ביאה ולכך מכנים ידיו לאויר העזרה ממש וכיון דאצל הפתח הוא צפון והוא מקום ראוי לשחיטת קדשים שוחט שם מיד כי היכי דליהוי תיכף לסמיכה שחיטה ובאמת הדין עמו. אבל רבינו ז"ל שפסק כרבי דביאה במקצת לא שמה ביאה קשה דבריש פ"ג דזבחים הקשו על מה שאמרו דסמיכה בטהורים מ"ט שלא סמיכה וכו' סמיכה נמי אפשר דמעייל ידיה וסמיך ותירצו קא סבר ביאה במקצת שמה ביאה דמשמע דאי אית לן ביאה במקצת לא שמה ביאה אפשר לסמיכה בטמאין דמעייל ידיה וסמיך וא"כ רבינו ז"ל דפסק הכי היך כתב בפ"ג מהלכות מעשה הקרבנות ואין סומך אלא

כסף משנה

ב נתאחר ולא גילח בשביעי וכו'. פשוט הוא במשנה פ' ג' מינין (דף מ"ה): כיצד עושין לו וכו' המצורע עומד חוץ לעזרת ישראל. מפני שהוא מחוסר כפורים ותנן בפ"ק דכלים שמחוסר כפורים אסור ליכנס לעזרת ישראל. ומ"ש כנגד פתח מזרחית באסקופת שער ניקנור ופניו למערב. בת"כ על פסוק והעמיד הכהן המטהר לפני ה' פתח אהל מועד מעמידן בשער ניקנור אחוריהם למזרח ופניהם למערב: ושם עומדים כל מחוסרי כפרה וכו'. בפ"ק דסוטה (דף ח') אמר דתנן שעל פתח שער ניקנור משקין את הסוטות ומטהרים את היולדות ואת המצורעים בשלמא סוטות וכו' ומצורעים דכתיב לפני ה' אלא יולדות מ"ט [אילימא] משום דאתיין וקיימין אקרבנייהו וכו' א"ה זבין וזבות נמי ומשני אה"נ ותנא חדא מינייהו נקט: והכהן לוקח אשם של מצורע וכו'. מפורש בתורה. ומ"ש ואם הניף זה בפני עצמו וזה בפני עצמו יצא. בת"כ דרים לה מדכתיב אותו לאשם. ומ"ש ואח"כ מביא את האשם של מצורע עד הפתח ומכנים שתי ידיו לעזרה וסומך שתי ידיו עליו ושוחטין אותו מיד ומקבלים שני כהנים את דמו אחד מקבל בכלי וכו'. בסוף נגעים: וכתב הראב"ד ואח"כ מביא א"א אין כאן אח"כ וכו'. וז"ל התוספתא פ"ה דנגעים מביא אשמו ולוגו בידו ומעמידו בשער ניקנור והכהן עומד מבפנים ומצורע מבחוץ ומצורע מניח ידו תחת ידו של כהן והכהן מניח ידו על המצורע ומוליך ומביא מעלה ומוריד וסומך שתי ידיו עליו ונכנס ושוחטו בצפון כל הסמיכות שבמקדש תיכף שחיטה חוץ מזו שהיתה בשער ניקנור עכ"ל התוספתא. והראב"ד דייק מדקתני ומוליך ומביא מעלה ומוריד וסומך והדר קתני ונכנס ושוחטו משמע דבמקום שמניף שם היה סומך ותו מדקתני כל הסמיכות שבמקדש תיכף שחיטה חוץ מזו שהיתה בשער ניקנור משמע שהסמיכה היתה תיכף לתנופה במקום שהיה מניף ואח"כ היה הכהן נוטל האשם ממקום התנופה ונכנס ושוחטו בצפון. ולרבינו י"ל דהא לא מכרעא אע"פ שסמכה סמיכה לתנופה לאו למימרא שיהיה במקומה דמסתמא כל שאנו יכולים לסמוך סמיכה לשחיטה יש לנו לעשות ומי הכריחנו להדחיק כזו והא דקתני כל הסמיכות שבמקדש תיכף שחיטה חוץ מזו היינו לומר שבשאר הקרבנות בעל הקרבן נכנס בעזרה ובמקום שרוצים לשחוט הקרבן שם סומך ותיכף שוחט שם וכאן א"א לעשות כן מפני שאין המצורע יכול ליכנס בעזרה אלא מכנים ידיו לעזרה לאצל הפתח וסומך שם והכהן מוליך האשם משם לצפון העזרה ושוחט שם והיינו דקתני ונכנס ושוחטו בצפון כלומר נכנס מפתח העזרה לצפון הרי שסמיכה זו מרוחקת קצת מהשחיטה ומשמע שהתנופה היתה חוץ לעזרה ודבר תימה הוא. אבל מדקדוק לשון רבינו נראה שבפנים היה מניפו הכהן לבדו ואח"כ מביאו לפתח העזרה כדי שיסמוך עליו המצורע אבל ק"ל דקתני בתוספתא שהמצורע היה מניף עם הכהן וצ"ע. והר"י קורקוס ז"ל כתב שדעת רבינו דכיון דבעינן בפרק כל הפסולים (דף ל"ג) הביאו תוספתא זו ופריך מינה למ"ד ביאה במקצת לא שמה ביאה וא"כ ליעייל ידיה ולסמוך וישחטו אותו שם פי' אלא שהיו צריכים להוציא האשם מן העזרה ולחזור ולהכניסו ומשני דקסבר האי תנא שאין אותו מקום כשר לשחיטה והיה צריך להכניסו לפנים ולא הוי תיכף לסמיכה, נראה מכאן דרישא דקתני בתנופת מצורע מניח ידו לאו מתרצתא היא דהא בתנופה לפני ה' בעינן וא"כ הרי כאן ביאה במקצת ע"כ. אלא והאי נראה מכאן דבתנופה לא חיישינן ואין בה הכנסת יד אלא כהן מניף במקום שמניף הס"ר ואח"כ מוציאו בפתח לסמוך וגם כיון שהקשו ליעייל ידיה ולסמוך ויהיה תיכף נראה שאין שם הכנסת יד אלא לסמיכה מפני שהניפה

אבל

כסף משנה

אבל תנופה כהן לבדו מניף כי אין לחוש בה לתכיפה וגם תנופה יכול הכהן להניף בשביל הבעלים כמו שמצינו בכמה מקומות שהקפידו על הסמיכה ולא הקפידו על התנופה אף אם לא תהיה בבעלים והרי השולח חטאתו כהן מניף על ידו לכך לא הצריכו בה להכניס ידו כמו בסמיכה וקרא דתנופה לא קאמר אלא כהן וגם דכיון דכתיב לפני ה' צריך שיהיה במקום שמניף שאר תנופות ואע"פ שבתוספתא אמרו שסמיכה זו לא היה תיכף לה שחיטה כבר אמרו בפרק כל הפסולים דלמ"ד ביאה במקצת לא שמה ביאה מעייל ידיה וסומך להיות תיכף השחיטה ככל הסמיכות שמקפידה תורה על התכיפה בהם אך לא לדעת ר"י בר"י שסובר שאין המקום כשר לשחיטת קדשי קדשים וכבר נתבאר בהל' בית הבחירה לדעת רבינו שעד שער מזרחי שהוא שער ניקנור כשר לשחיטת קדשי קדשים והכל נקרא צפון גם נתבאר בהל' ביאת המקדש דביאה במקצת לא שמה ביאה וכיון שכן ה"ז מכניס ידיו וסומך כמ"ש כאן ושוחטין שם דתיכף לסמיכה שחיטה ככל הסמיכות עכ"ל. ומ"ש הראב"ד כמו שהגהתי למעלה הוא מ"ש אין כאן אח"כ. ומ"ש ואחד בידו הימנית ומערה ליד השמאלית וכו' עד פסל. בתוספתא פ"ק דזבחים והר"י קורקוס ז"ל כתב דאיתא בתוספתא (פרק בתרא) דנגעים זה שקיבל בכלי מקבל בימין וזה שקיבל ביד מקבל בשמאל ואם שינה פסל וזה הפך ממה שכתב רבינו ונדחק בפירושה דמאי דקתני זה שקיבל ביד מקבל בשמאל היינו לומר שמקבל בשמאל מן הימין שקבל בה מהבהמה ואם שינה שקיבל בבהמה פסל: הכהן שקיבל מקצת הדם בכלי וכו' עד ואם לא נתן לא כיפר. הכל בסוף נגעים. ומ"ש ואם נתן על השמאל לא יצא. שם דלא כר"ש. ומ"ש ויוצק לתוך כפו של חבירו השמאלית וכן מ"ש וטובל אצבעו הימנית. בסוף נגעים. ומ"ש על כל הזיה טבילת אצבע בשמן. בת"כ. ומ"ש ואם הזה ולא כיון כנגד בית קדשי קדשים כשירות. נראה דהיינו מדתני' בתוספתא פ"ק דזבחים הזיות שבמצורע שהזן שלא לשמן שלא מכוונות הרי אלו כשירות. ומה שכתב ואח"כ יבא אצל מצורע וכו' ואם לא נתן לא כיפר. בפרק בתרא דנגעים אם נתן כיפר ואם לא נתן לא כיפר דברי ר"ע ר"י בן נורי אומר שירי מצוה הן בין שנתן בין שלא נתן כיפר ומעלין עליו כאילו לא כיפר ומייתי לה בריש זבחים (דף י':) ומפרש לה. ומה שכתב ושאר הלוג מתחלק לכהנים. משנה בס"פ כל התדיר (דף צ"א):

ג שירי הלוג וכו'. בס"פ כל התדיר אר"ש אם ראית שמן שהוא מתחלק בעזרה אי אתה צריך לשאול מה הוא אלא מותר רקיקי מנחות ישראל ולוג שמן של מצורע ומאחר שהיה מתחלק בעזרה משמע שהיה נאכל לזכרי כהונה שהם מצויים שם. ומ"ש ואסור לאכול מלוג השמן וכו'. בפרק ב"ש (דף מ"ה) תניא לוג שמן של מצורע מועלין בו עד שיזרק הדם נזרק הדם לא נהנין ולא מועלין רבי אומר מועלין עד שיתן מתנותיו ושוין שאסור באכילה עד שיתן מתן שבע ומתן בהונות. ומשמע לרבינו דאסור באכילה דקתני היינו מן התורה:

פ"ה א אי זהו תנוך אזן וכו'. בת"כ. ומ"ש נתן על צידי הבהונות כשר נתן על צידי צידיהן פסול. בפ"ק דמנחות (דף י"א): בין שנתן השמן על דם האשם עצמו מלמעלה וכו' אפילו נתקנח הדם וכו'. שם: אין לו בהן יד ימנית וכו' אין לו טהרה עולמית. בסוף נגעים שם וכת"ק:

ב אשם מצורע ששחטו שלא לשמו וכו' עד וצריך אשם אחר להכשירו. ברייתא פ"ק דמנחות (דף ה') ובס"פ הוליאו לו (דף ס"א): ג הקדים חטאתו לאשמו וכו'. פ"ק דמנחות:

ד יש לאדם להביא אשמו היום וכו' ואם רצה לשנות הלוג לאשם מצורע אחר משנה וכו'. פ"ב דמנחות (דף ט"ו): חסר הלוג וכו'. בסוף נגעים וכר"ע:

ה יצק מן השמן בכפו וכו' עד ומיתר השמן. ברייתא בס"פ הוליאו לו (דף ס"א) וכת"ק. וכתב הר"י קורקוס ז"ל שרבינו פסק בספ"ד שאם לא נתן מתנות הראש לא

הלכות מחוסרי כפרה

הכהן שקיבל מקצת הדם בכלי מוליכו וזורקו על המזבח תחילה. ואחר כך יבא הכהן שקיבל הדם בכפו אצל המצורע הכהן מבפנים והמצורע מבחוץ ומכנים המצורע ראשו ונותן הכהן מן הדם שבכפו על תנוך אזנו הימנית. ואחר כך יכנים ידו הימנית ויתן על בהן ידו ואחר כך יכנים רגלו הימנית ויתן על בהן רגלו ואם נתן על השמאל לא יצא. ואחר כך יקריב חטאתו ועולתו. ואחר שיתן הדם על הבהונות נוטל הכהן מלוג השמן ויוצק לתוך כפו של חבירו השמאלית ואם יצק לתוך כף עצמו יצא וטובל אצבעו הימנית בשמן שבכפו ומזה שבע פעמים כנגד בית קדש הקדשים על כל הזייה טבילת אצבע בשמן. ואם הזה ולא כיון כנגד בית קדש הקדשים כשירות. ואחר כך יבא אצל המצורע ויתן מן השמן על מקום דם האשם בתנוך אזן ובהן ידו ובהן רגלו. והנותר מן השמן שבכפו יתננו על ראש המתטהר ואם לא נתן לא כפר. ושאר הלוג מתחלק לכהנים:

ג שירי הלוג אינו נאכל אלא בעזרה לזכרי כהונה כשאר קדשי קדשים שהרי הוקש לאשם. ואסור לאכול מלוג השמן עד שיתן ממנו מתן שבע ומתן בהונות ואם אכל לוקה כאוכל קדשים קודם זריקה:

פרק חמישי

א [א] אי זהו תנוך אזן זה גדר האמצעי. נתן על צדי הבהונות כשר. נתן על צדי צדיהן פסול. בין שנתן השמן על דם האשם עצמו מלמעלה בין שנתן בצד הדם אפילו נתקנח הדם קודם שיתן השמן על בהונות יצא שנאמר על מקום דם האשם. אין לו בוהן יד ימנית או בוהן רגל ימנית או שאין לו אזן ימנית אין לו טהרה עולמית: ב אשם מצורע ששחטו שלא לשמו או שלא נתן מדמו על גבי בהונות הרי זה עולה למזבח וטעון נסכים כנסכי אשם מצורע וצריך המצורע אשם אחר להכשירו: ג הקדים חטאתו לאשמו לא יהיה אחר ממרס בדמה אלא תעובר צורתה ותצא לבית השריפה: ד יש לאדם להביא אשמו היום ולוגו אחר עשרה ימים. ואם רצה לשנות הלוג לאשם מצורע אחר משנה אע"פ שקדש בכלי. חסר הלוג עד שלא יצק ימלאנו. חסר מאחר שיצק יביא אחר בתחילה: ה יצק מן השמן לכפו והתחיל להזות ונשפך הלוג אם עד שלא גמר מתן שבע נשפך הלוג יביא אחר ויתחיל במתן שבע. גמר מתן שבע ונשפך הלוג יביא אחר ויתחיל לכתחילה בבהונות. התחיל בבהונות ונשפך הלוג קודם שיגמור יביא אחר ויתחיל לכתחילה בבהונות. גמר הבהונות ואחר כך נשפך הלוג קודם שיתן שאר השמן שבכפו על ראש המטהר אינו צריך להביא לוג אחר שמתנת הראש אינה מעכבת שנאמר והנותר בשמן ומיתר השמן:

הקדים

א סמ"ג שם:

לחם משנה

אלא טהור ואם סמך טמא סמך הא אפשר ליה למעיילי ידיה ולסמוך, ואין לומר דרבינו פסק כרב חסדא דאמר התם איפכא מה שחיטה בטהורים אף סמיכה בטהורים דהיא אתיא כשמעון התימני דסבר דצריך שיהא השוחט עומד בעזרה ורבינו ז"ל פסק דלא כוותיה בפרק א' מהלכות פסולי המוקדשין שכתב שטמא שפשט ידיו ושחט הוי שחיטה דאורייתא אלא דרבנן גזרו שמא יגע בבשר וכו' ונראה דכיון דגזרו בשחיטה דילמא אתי למיגע ה"ה דגזרינן בסמיכה דילמא אתי לאימשוכי כדאמרי' בפרק אמר להם הממונה גבי בעל עשה שכין ארוכה ושחט מאבראי והגם כי לא מצינו בהדיא מפורש זה בגמרא סובר רבינו ז"ל דמשחיטה ילפינן לה ומש"ה כתב דבדיעבד אם סמך סמך ודוחק: ואם הזה ולא כיון כנגד בית קה"ק כשרות וכו'. במנחות פ' הקומץ רבה (דף כ"ח) הקשו ב' ברייתות חדא אמרה הזאות שבמצורע שלא לשמן פסולות שלא מכוונות כשרות וחדא אמרה בין שלא לשמן בין שלא מכוונות כשרות ותירצו כאן להכשיר הקרבן כאן להרצות שלא עלו לבעלים לשם חובה והם דברי רבינו שכאן כתב אם הזה ולא כיון כשרות ובפרק שלאחר זה כתב נתן שבע המתנות שלא לשמן לא הורצה והוכשר המצורע ע"כ:

ג שירי הלוג אינו נאכל אלא בעזרה וכו' שהרי הוקש לאשם וכו'. לא ידענא מנא ליה הא לרבינו ז"ל דבפ' הקומץ רבה משמע איפכא כדאמרינן התם גבי רומיא דהני ברייתות שהבאתי הא ר"א הא רבנן ר"א דמקיש אשם לחטאת מקיש נמי לוג לאשם רבנן דלא מקשי וכו' משמע דלרבנן דאית להו דשוחט אשם שלא לשמו כשר וכדפסק רבינו ז"ל בפ' שלאחר זה ולא מקשי ליה לחטאת ה"ה דלא מקשי לוג לאשם ואע"ג דהאי שינויא לא קאי הא דרבנן לא מקשי לוג לאשם לא אידחי לפי המסקנא ומנא ליה הא לרבינו ז"ל שכתב שהרי הוקש לאשם ואולי באי זה מקום מצאו ואנכי לא ידעתי: ואסור לאכול מלוג השמן וכו'. בפ' ב"ש תניא לוג שמן של מצורע מועלין בו עד שיזרק הדם נזרק הדם לא נהנין ולא מועלין רבי אומר מועלין עד שיתן מתנותיו כלומר מתן שבע ושוין שאסור באכילה עד שיתן מתן שבע ומתן בהונות וכו' ע"כ. משמע דלרבנן לענין מעילה די בזריקת הדם לבד ולענין אכילה צריך שיתן שבע ומתן בהונות ורבינו ז"ל בפ"ב מהל' מעילה כתב נזרק דם האשם לא נהנין ולא מועלין עד שיתנו ממנו מתנותיו הותרו השירים ופשוט הוא דלוקח המתנות שהזכיר שם הם מתן שבע ומתן בהונות ולא הוצרך להאריך שם דסמך על מ"ש כאן:

פ"ה א בין שנתן כנגד הדם וכו'. בפ"ק דמנחות (דף י') לא כתב כן רש"י ז"ל שכתב שם גבי תרי קראי למה לי בשלמא חד כתיב לאשמועינן דיתן שמן על הדם ולא אצלו כו'. ואולי י"ל דאמר דאשמעינן קרא דאפילו נתקנח הדם יתן מינה ילפינן דה"ה אצלו. ורש"י ז"ל כתב כן אי לא הוה אלא חד קרא דוקא ונמצא לפי זה דברים כדברי רבינו ז"ל: אין לו בוהן יד ימנית וכו'. פירשתיו בהל' נזירות פ"ח:

ד חסר הלוג עד שלא יצק ימלאנו וכו'. בפ"ק דמנחות (דף ט') הקשו התוס' ז"ל שם מנא דהקדים מתן שמן למתן דם דאע"פ דהוא אחר יציקה מ"מ קאמר דימלאנו ותירצו בסוף הדיבור דיציקה הנעשית בהיכל לא הוי יציקה וברייתא אתיא אפילו כת"ק דפליג אר"ש וזה דעת רבינו ז"ל ולכך פסקה:

ה שמתנת הראש אינה מעכבת וכו'. מה שתירץ הר"י קורקוס ז"ל דמ"ש רבינו לעיל אם לא נתן לא כיפר היכא דהוא בעין אבל היכא דנשפך לא מעכב הדין עמו והוכרח רבינו ז"ל לכך משום דק"ל דבפ"ק דזבחים אמרינן לריב"נ כפר מתן בהונות לא כפר מתנות הראש אם כן הך ברייתא דקא אמרה דלא מעכבי מתנות הראש לא כר"ע ולא כר"י בן נורי דלר"י ב"נ לא כפר מתנות הראש ולר"ע אפילו בהונות לכך הוצרך לתרץ דלענין מתנות הראש יש חילוק בין נשפך ללא נשפך ומכאן יצא לו חילוק זה. ובתוס' ז"ל דרך אחרת לתרץ זה: שנאמר והנותר בשמן ומיתר השמן וכו'. בפרק הוליאו

משנה למלך

פ"ד ב ואם הזה ולא כיון כו'. כתב מרן נראה דהייט מדתניא בתוספתא כו'. דע דתוספתא זו הובאה בפרק הקומץ רבה (דף כ"ח), ועיין במ"ש רבינו לקמן פ"ד מהלכות פרה אדומה הלכה ו' יע"ש ודוק:

לה

הוליאו לו אמרה מתנות הראש לא מעכבת מ"מ איליאמא משום דכתיב והנותר מן השמן אלא יועתה הנותרת מן המנחה ה"נ דלא מעכבי ותירץ שאני התם דכתיב מיתר והנותר ופירש"י ז"ל ה"נ דלא מעכבי והא אמר מר שיריים שחסרו בין קמיצה להקטרה אין מקטירין את הקומץ עליהם ע"כ. ואע"ג דרבינו ז"ל בפי"א מהל' פסולי המוקדשין פסק נשאר מעט מן השירים בכשרותן יקטיר הקומץ וא"כ לכאורה נראה דלא היה צריך לתירוץ דיתר ונותר דמשמע טעמא משום דהוי שירי שיריים מ"מ כיון דהוא פסק דאם לא נשאר כלל דאין מקטירין את הקומץ ה"נ דלא נשאר כלל לא היה לו לומר דמתנות הראש אין מעכבות ועל כן צריך לטעמא דהוי שירי שיריים:

לא כיפר וסילק כתב כאן שאינן מעכבות ואפשר לומר דכשהם בעין ולא נתן לא כיפר אבל כשנשפכו אינן מעכבות:

ו הקדים מתן שמן על הבהונות וכו'. פ"ק דמנחות (דף ה'):

ז נתן שבע המתנות שלא לשמן וכו':

ו הקדים מתן שמן למתן דם ימלא הלוג שמן ויחזור ויתן השמן אחר הדם. הקדים מתן שמן על הבהונות למתן שבע ימלא הלוג ויחזור ויתן על הבהונות אחר מתן שבע שנאמר זאת תהיה תורת המצורע שתהיה כל תורתו על הסדר: ז נתן שבע המתנות שלא לשמן לא הורצה והוכשר המצורע: ח מצורע שנתנגע אחר שהביא אשמו צריך קרבן אחר לצרעת שניה. וכן אם הביא אשמו ונתנגע צריך קרבן על כל אחת ואחת. אבל אם נתנגע ונרפא והביא צפוריו וחזר ונתנגע ונתרפא והביא צפוריו קרבן אחד לכולן: ט מצורע שהביא קרבן עני והעשיר או עשיר והעני קודם שיקריב קרבנותיו הכל הולך אחר האשם. אם היה בשעת שחיטת האשם עשיר ישלם קרבן עשיר ואם היה עני ישלם קרבן עני: י שני מצורעים שנתערבו קרבנותיהן ונזרק דם אחת משתי החטאות שלהן ואחר כך מת אחד מן המצורעים כיצד עושה זה המצורע החי. להביא חטאת בהמה אינו יכול שמא זו שנזרק דמה חטאתו היא ואין מביאין חטאת בהמה על הספק. ולהביא חטאת העוף אינו יכול שעשיר שהביא קרבן עני לא יצא. וכיצד יעשה יכתוב כל נכסיו לאחר ונמצא עני ויביא חטאת העוף מספק ולא תאכל כמו שביארנו ונמצא אוכל בקדשים: יא עשיר שאמר קרבנו של מצורע זה עליו והמצורע היה עני הרי זה מביא על ידו קרבנות עשיר שהרי יד הנודר משגת. ועני שאמר קרבנו של מצורע זה עלי והיה המצורע עשיר הרי זה מביא על ידו קרבנות עשיר שהרי זה הנודר חייב בקרבנות עשיר:

סליקו להו הלכות מחוסרי כפרה בס"ד

ח מצורע שנתנגע אחר שהביא אשמו וכו'. בפ"ב דכריתות (דף ט':) תנן דמצורע שנתנגע נגעים הרבה אינו מביא אלא קרבן אחד והדר תני הביא צפריו ונתנגע לא עלה לו עד שיביא חטאתו דברי ר"ש ר' יהודה אומר עד שיביא אשמו ובגמרא הביא צפריו ונתנגע וכו' והא אמרת אינו מביא אלא קרבן אחד חסורי מחסרא והכי קתני הביא צפריו ונתנגע אינו מביא אלא קרבן אחד ולאקבועי בעניות ועשירות לא מיקבע עד שיביא חטאתו ר' יהודה אומר עד שיביא אשמו. ופירש"י אינו מביא אלא קרבן אחד על נגעים הרבה אלמא חדא צרעת אריכתא היא ולמאי מחייבת ליה לאיתויי צפרים אכל נגע. ולאקבועי בעניות וה"ק ולא עלו הצפרים ליקבע בעניות ובעשירות שאם היה עני בשעת הבאת צפרים והעשיר צריך להביא קרבן עשיר ואם היה עשיר והעני מביא עני בדלות עד שיביא חטאתו דבתר חטאת אזלינן בין בעניות בין בעשירות עכ"ל. ואיכא למידק [מנ"ל לרבינו הא] מאחר דאוקימנא דמתני' לאו לענין מצורע שנתנגע איתניא אלא לענין לאיקבועי בעניות ועשירות. וי"ל דמ"מ כיון דלמאי דמחרך למתניתין אמר הביא צפריו ונתנגע אינו מביא אלא קרבן אחד משמע דוקא כשנתנגע אחר הצפרים הוא דאינו מביא אלא קרבן אחד הא אם נתנגע אחר הבאת האשם שהוא הקרבן הראשון צריך להביא קרבן על כל אחד ואחד:

ט מצורע שהביא קרבן עני והעשיר וכו'. משנה וגמ' כתבתי בסמוך ופסק כר"י לגבי ר"ש ואע"ג דרשב"י פליג עלייהו בברייתא ואמר הכל הולך אחר צפרים לא חש ליה כיון שלא נשנה במשנה:

י שני מצורעים שנתערבו קרבנותיהם וכו'. בסוף נגעים ובפ' תינוקת (דף ע') הקשו על זה והאיכא אשם פירוש שהוא בעשיר ובעני ואיך יביא אשם מספק דילמא מייתי חולין לעזרה ותירץ שמואל שהקריב אשמו קודם שמת ואז יש לו תקנה בחטאת העוף ואי לא לא והקשו על זה דאי כר"י הא קבעה ליה אשם פירוש שכיון שהביא אשם בעשירות אינו יכול להביא עוד בדלות ואי לר"ש הא יכול להביא אשם על תנאי וא"כ למה הוצרך להעמיד בקרב אשמו ומסיק סבר לה כר"ש בהדא דלא קבע אשם וכר"י בהדא דאינו יכול להביא אשם ע"ת, והשתא מאחר שרבינו פסק כר"י דאשם קבע בעשירות היאך כתב כאן התקנה זו שיכתוב נכסיו כיון שבשעת הקרבת האשם היה עשיר אי אפשר בתקנה זו וצ"ע:

יא עשיר שאמר קרבנו של מצורע זה עלי וכו'. משנה וגמרא בפ"ד דערכין (דף י"ז) וצ"ע שם:

סליק הלכות מחוסרי כפרה בס"ד

הקדים מתן שמן למתן דם וכו' שנאמר זאת תהיה תורת המצורע. קשה דבפ"ק דמנחות (דף ה') הקשה רב ששת מה זו הקדים מתן שמן למתן דם דמשמע מהכא דיש מחוסר זמן לגו ביום. ודחו דשאני הכא דכתיב זאת תהיה תורת המצורע וא"כ הקשה רב ששת מהכא דהקדים חטאתו לאשמו ומינה יליף דיש מחוסר זמן לגו ביום ולא צריכין לטעמא דזאת תהיה תורת המצורע דלא קאי לפי המסקנא וא"כ רבינו ז"ל איך כתב טעם זה ואולי מפני שהוא טעם מרווח לא נמנע רבינו מלכותבו אע"ג דלא קאי לפי האמת:

ט מצורע שהביא קרבן עני וכו'. רבינו ז"ל פסק כר' יהודה משום דאמרי' בפ' מי שהוציאו דהלכתא כוותיה לגבי ר"ש אבל מ"מ קשה כיון דבפרק תינוקת סבר שמואל כר"ש דלא קבע אשם וכן התם מתני' דבפ"ב דכריתות אוקי גמרא כוותיה דקאמר התם חסורי מחסרא והכי קתני הביא ציפוריו וכו' א"כ דהוי היה לו לפסוק כר"ש:

שני מצורעין וכו'. הרב בעל כ"מ ז"ל הניח ב"ע הכיון דרבינו ז"ל פסק כר' יהודה דקבע אשם היך כתב כאן תקנה שיכתוב נכסיו הא בפרק תינוקת אמרו דקר אתיא כר"ש. ולפי דעתי יש לתמוה נ"כ למה לא כתב רבינו ז"ל שקרב כבר אשמו דאם לא עשה כן אין לו תקנה כדאוקי שמואל בגמרא. אבל לפי האמת לא קשה כלל דרבינו ז"ל אית ליה דאשם אינו מעכב כלל כדכתב בפ"א מהלכות אלו ובפרק אחרון מהל' נזירות ואע"ג דבפרק א' מהלכות אלו כתב הרב בעל כ"מ ז"ל דהוא פשוט אינו כן לעניות דעתי אלא כמ"ש בהל' נזירות ומפני שמשמע בגמרא אית ליה דאשם מעכב הוצרך לומר דקרב אשמו וכר"ש אבל לדידן דקי"ל דאשם אינו מעכב אפילו לרבי יהודה אתי שפיר דאיירי דלא הביא אשמו דאינו מעכב ובהל' נזירות הארכתי הדברים יותר יע"ש:

יא עשיר שאמר וכו'. בהלכות ערכין בפ"ג כתב רבינו ז"ל דין כיוצא בזה ושם הארכתי: אח"כ ראיתי בסמ"ג עשין רכ"א שכתב לשון המשנה מפרק ב' דכריתות וכתב בסוף המשנה ואין האומר עליו חובה כגירסת רבינו שלמה משום עת לס' וכו' ע"כ. ומשם נתבאר דיש גירסא אחרת במשנה והיא והאומר עליו חובה וכוונת המשנה היא שהמעשה מביא לסיוע ממה שאמר לעיל מביא קרבן אחד והאומר חובה ואמר ראיה לדבר שפעם אחת עמדו קינין ביוקר מפני שהיו סבורים שכל הקרבנות היו מחוייבים להביא כדי להכשירם בקדשים והיו צריכין עכ"פ להביא כולם ביחד ומיד בא רבן שמעון ודרש שאין הדבר כן אלא יביא אחד היום להכשירו בקדשים ואח"כ כשיעבור היוקר יביא האחרים דאינם מעכבין אותו להכשירו בקדשים אלא שהם עליו חובה דוקא כיון ששמעו כן הוזלו הקינין שלא היו לוקחים אלא כל אחד ואחד שהיו צריכין להכשירן בקדשים. וגירסא זו נכונה שהמעשה בא לסיוע מה שאמר למעלה. ונ"ל שזו גירסת רבינו ז"ל ולכך פסק האומר חובה מפני שאין כאן משנה לתשובה ואחרונה כדכתב הר"מ ז"ל דהוי לפי גירסת רש"י ז"ל:

סליקו להו הלכות מחוסרי כפרה בס"ד:

משנה למלך

פ"ה ז לא הורצה והוכשר המצורע. כפ"ג דמנחות (דף כ"ח) ועיין ברכת סוכה (דף נ"ח):

י וכיצד יעשה יכתוב כל נכסיו לאחר וכו'. עיין בדברי מרן, ועיין במ"ש מרן לעיל פ"י מהלכות נזירות הלכה ה' אססיא דהאשם ועולה א"ס מעכבים, ועיין ברכת סוכה (דף נ"ג בסוגיא דוספים ע"ו) ודוק:

סליקו להו הלכות מחוסרי כפרה בס"ד

הלכות תמורה

יש בכללן שלש מצות. אחת מצות עשה. ושתים מצות לא תעשה:

וזה הוא פרטן:

א) שלא ימיר בהמה בבהמה. ב) שתהיה התמורה קודש אם המיר. ג) שלא ישנה הקדשים מקדושה לקדושה:

וביאור מצות אלו בפרקים אלו

פרק ראשון

א כל [א]הממיר לוקה על כל בהמה ובהמה שימיר שנאמר לא יחליפנו ולא ימיר אותו ואע"פ שלא עשה מעשה. מפני השמועה למדו שכל מצות לא תעשה שאין בה מעשה אין לוקין עליה חוץ מנשבע וממיר ומקלל את חבירו בשם. שלשה לאוין אלו אי אפשר שיהיה בהן מעשה כלל ולוקין עליהן. ולמה לוקין על התמורה והרי לאו שבה ניתק [ב]לעשה שנאמר ואם המר ימירנו והיה הוא ותמורתו יהיה קדש. מפני שיש בה עשה ושני לאוין. ועוד שאין לאו שבה שוה לעשה. שהצבור והשותפין אין עושין תמורה אם המירו אף על פי שהן מוזהרין שלא ימירו. נמצאת אומר שהיחיד שהמיר הרי התמורה קדש. ואפילו המיר בשבת לוקה ארבעים. ואחד מן השותפין שהמיר. או מי שהמיר בקרבן מקרבנות הצבור. הואיל ויש לו בהן שותפות הרי זה לוקה ואין התמורה קודש: **ב** אחד הממיר בזדון או שהמיר בשגגה הרי זה עושה תמורה ולוקה. כיצד המתכוין לומר הרי זו תמורת עולה שיש לי ואמר הרי זו תמורת שלמים שיש לי. הרי זו תמורה ולוקה. *אבל אם דימה שמותר להמיר והמיר. או שאמר

א סמ"ג לאוין שמה: ב סמ"ג עשין רכב:

השגת הראב"ד

*אבל אם דימה שמותר להמיר והמיר וכו'. א"א בפירוש אמרו בגמרא כבכור שמותר להמיר והמיר גבי תמורה לקי גבי קדשים לא לקי ופירושו השוגג והעובד באותה תמורה לוקה אבל בקדשים אינו לוקה מפני שהוא הקדש טעות וכן כל הענין שנסדרה בגמרא על אותה פסקא עשה שוגג כמזיד בתמורה וכו' על זה הדרך מתפרשים:

כסף משנה

פרק א א כל הממיר לוקה על כל בה"ה שימיר וכו' מפני השמועה למדו וכו'. פ"ק דתמורה (דף ג'). ויש לתמוה דהא אמרינן בגמ' דאמר ר"י לתנא לא תיתני ממיר דבדבורו עביד מעשה וא"כ למה כתב רבינו שאין בו מעשה ולא הם לדר' יוחנן וכבר הארכתי בזה [המגיד משנה] בפרק י"ג מהל' *שכירות: ולמה לוקין על התמורה וכו' מפני שיש בה עשה ושני לאוין. בריש תמורה (דף ד'). ומ"ש באין לאו שבה שוה לעשה שהצבור והשותפין אין עושים תמורה וכו'. משנה בפ"ב דתמורה (דף י"ד): נמצאת אומר שהיחיד שהמיר הרי התמורה קודש. פשוט הוא כלשון המקרא. וא"ע ואפי' המיר בשבת. תוספתא ריש תמורה: ואחד מהשותפין שהמיר וכו' הרי זה לוקה הכי משמע מדלא קתני הצבור והשותפין מותרים להמיר:

ב אחד הממיר בזדון או שהמיר בשגגה. משנה בפ"ב דתמורה (דף י"ז:) ר"י בר יהודה אומר עשה שוגג כמזיד בתמורה וכתב רבינו בפירוש המשנה והלכה כרבי יוסי דאין חולק עליו. ואני אומר אפילו אם היה נמצא מי שחולק עליו הלכתא כוותיה דר"י בר יהודה מדאיפליגו אמוראי אליביה ועוד דאמריק בפ"ק (דף י"ג) גבי הא דתנן ר' יהודה אומר הולד עושה תמורה ורבנן (ג"י יה) לרבות שוגג כמזיד אלמא רבנן הכי סבירא להו. ומ"ש כיצד המתכוין לומר ה"ז תמורת עולה שיש לי וכו' עד ואינו לוקה עליה. שם ה"ד שוגג כמזיד אמר חזקיה כסבור שהוא מותר להמיר (גבי תמורה לקי) גבי קדשים לא לקי ר"ל ור"י אמרי כסבור לומר תמורת עולה ואמר תמורת שלמים. ל"א גבי תמורה קדיש גבי קדשים לא קדיש כסבור לומר שחור ואמר לבן גבי תמורה לקי גבי קדשים לא לקי ר"י אומר כאומר עולה זו ותכנס זו גבי קדשים כאומר שנולד בהם מום נאכלים בלא פדיון גבי תמורה לקי רב ששת אמר כאומר אכנס לבית זה ואקדיש ואמיר מדעתי ונכנס והמיר והקדיש שלא מדעתו גבי תמורה לקי גבי קדשים לא לקי. ופירש"י גבי תמורה לקי דרבי ביה קרא יהיה שוגג כמזיד גבי קדשים לא לקי דלא מצינו מלקות אלא במזיד ובהתראה. כסבור לומר שור שחור שיצא מבית זה תחלה יהא תמורה תחת זה ויצא ראשו שור לבן גבי תמורה קדיש ולקי דהא גלי ביה קרא גבי קדשים אם בעל מום הוא למזבח לא לקי דהא לא קדיש דהקדש טעות אינו הקדש. עולה זו ותכנס זו ואותה של הקדש תמימה היא ולא נפקא לחולין אלא תופסת זו בקדושתה והויא תמורה והוא סבור שיצא לחולין כבעל מום ולא להמיר נתכוון ואפילו הכי לקי וגבי קדשים נמי דומיא דהאי שהיה יודע שהקדשים אסורים לזרים אבל סבור הוא דהיכא דנפל בהם מום נאכלין בלא פדיון והיינו דומיא דהאי שהיה יודע שהתמורה אסורה אבל בכה"ג סבר דמותר לא אמר יותר ונכנס והקדיש והמיר שלא מדעתו שבעל מחשבות הוא ולא היה יודע מה היה אומר בתמורה קדש ולקי דגלי קרא שוגג כמזיד בקדשים לא קדיש ואי איכא בעל מום למזבח לא לקי דהא לא קדיש דהקדש טעות הוא עכ"ל. ומשמע דכל הני אמוראי לא פליגי

*[ול"נ דטעמא דרבינו לא חש להא דר"י משום דכיון דר"י אמר בהם ר"י הגלילי כל ל"ת שבתורה עשה בו מעשה לוקה לא עשה בו מעשה פטור חוץ מנשבע וממיר וכו' וס"ל לרבינו דסדר ביה מסברתו כשמעה מרבו דעקימת שפתיו לא הוי מעשה ודוק]:

לחם משנה

פ"א א כל הממיר וכו' ולמה לוקין וכו'. בפי"ג מהל' שכירות הארכתי בלשון רבינו ז"ל ובלשון ה"ה ז"ל ע"ש: ועוד שאין לאו ועשה וכו'. בפ"ק דתמורה א"ל אביי וכו' לאו שניתק לעשה אין לוקין עליו והרי ממיר ותירצו הוו ליה תרי לאוי וחד עשה וכו'. ורש"י ז"ל ה"ג גירסא אחרת דברים בגמרא שאני ממיר דהוי לאו שוה בכל וכו' ורבינו כתב טעמי השני גירסאות דהוא רצה לאחוז וייסבו בעיניו השני טעמים ופירש דממיר לאו שלו שוה בכל בציבור ושותפין אבל העשה אינו שוה בצבור ובשותפין ולכך לא אתי העשה הגרוע ודחי הלאו והקשו תוספות על זה כדפירש"י ז"ל לפי גירסא זו וא"ת בריש פירקא אמרינן דאתא קרא לרבויי אשה לתמורה והקשו שם בין לר"מ בין לר"י טעמא דרבי קרא לאשה הא לא רבייה קרא הוה אמינא כי עבדה תמורה לא לקיא והאמר רב יהודה אמר רב וכן תנא דבי ר' ישמעאל איש או אשה וכו'. השוה הכתוב אשה לאיש לכל עונשין שבתורה איצטריך מהו דתימא ה"מ עונש דשוה בין ביחיד בין בצבור אבל הכא כיון דעונש שאינו שוה בכל הוא דתנן אין הצבור והשותפין עושין תמורה אשה נמי כי עבדה לא לקיא קמ"ל ע"כ. משמע דצבור ושותפין לא לקו היכא דעושין תמורה וא"כ היכי קאמר רבינו ז"ל כאן דלאו שוה בכל ולקי ואין העשה שוה. וי"ל דרבינו ז"ל גורס כגירסת רש"י שכתב שם ה"מ לאו שיש בו מעשה אבל לאו שאין בו מעשה לא דהיקשא דאיש ואשה לא הוי אלא ללאו שיש בו מעשה כדקאמר קרא אשר יעשה. ואם תאמר מ"מ אכתי מקשה מרב יהודה נימא דאי מהיקשא דאשה לאיש לא הוה ידעינן אלא דלקיא האשה על התמורה דהיקשא לעונשין הוי אבל מ"מ תמורתה לא הויא תמורה כיון דכל הפרשה דתמורה בלשון זכר נאמרה כדאמרינן התם והוה מקיימינן ליה גא דקרא דמשמע בזכר דוקא והיקשא בכי ה"נ דלעונשין הוא שוה אשה לאיש דלקיא על התמורה אבל אין תמורתה תמורה מידי דהוה אצבור ושותפין לדעת רבינו דלקו על התמורה ואין תמורתן תמורה ולהכי אתא קרא לרבויי אשה שיהא תמורתה תמורה. וי"ל כיון דלשותפין שוים א"כ להתירהן תמורה נ"כ שוים כיון דקרא אזהר לאיש ואשה וא"כ והיה הוא ותמורתו יהיה קדש נמי דקאמר רחמנא הכל כאן דמוזהר עלייהו קאמר אבל בשותפין לא אמרינן הכי משום דמעטיה קרא ממעשר בהמה דילא מן הכלל כדכתב רבינו ז"ל לקמן בפ' זה דמה מעשר קרבן יחיד ואינו עושה תמורה אף כל קרבן יחיד ולא שותפין. אבל מ"מ קשה דמיניה נמי ממעט קדשי נכרים כדכתב רבינו ז"ל לקמן ואיתיה בפרק קמא דתמורה וכן ממעט נמי קדשי בדק הבית בריש תמורה וכתבו רבינו ז"ל לקמן וכיון דקדשי בדק הבית וקדשי נכרים אימעיטו לגמרי דהשתא בהם תמורה לא לקי מדרבינו ז"ל לא הזכיר בהם מלקות כלל א"כ שותפין וצבור דאימעיטו מהאי קרא גופיה אמאי לא נמעיט להו לגמרי אפילו ממלקות מיהו לזה יש לומר דשאני הכא דהוי קרבן דמיחייב בו כיחיד וכיון דהשתא ביה היובא נאמר דלא אימעיט אלא מתמורה דלא הוי תמורה: לוקה ארבעים וכו'. התוס' ז"ל הקשו בריש תמורה וא"ת אמאי לא תנא שמונים דהא כתיב לא יחליפנו ולא ימיר אותו וי"ל דלא נחית למנין מלקות אלא כלומר דלקי עליה עוד י"ל לעולם דלא לקי אלא ארבעים והרי לאוי צריכי חד בקרבן שלו וחד בשל חבירו וכגון דאמר כל הרוצה להמיר יבוא וימיר ע"כ. ורבינו אית ליה כתירוצא בתרא ולכך כתב לוקה ארבעים לבד ואע"ג דבריש תמורה בסוגיא שהבאתי למעלה אמרו הוו להו תרי לאוי וחד עשה ולא אפי חד עשה ועקר תרי לאוי דמשמע שהם שתי אזהרות בדבר אחד לא הוא אלא הם שתי אזהרות בענינים חלוקים וא"מ מיקרי שהעשה עוקר אותו כיון שאינו לוקה על שום אחד מהם מחמת העשה ומשום הוא ובהדיא אמרו בברייתא בגמרא שם בריש תמורה (דף ט') דתרווייהו צריכי וכתירוץ בתרא דתוספות וכדעת רבינו ז"ל ולכן אני תמיה על תירוץ התוספות קמא איך רצו לומר דלקי שמונים דמשמע דהוא נגד סברייתא והגמרא אשר שם:

ב אבל אם דימה שמותר להמיר והמיר וכו' הרי זה תמורה ואינו לוקה וכו'. ברפ"ה מהל' איסורי מזבח כתב רבינו ז"ל דהמתכוין לומר שלמים ואמר עולה אינו כלום ואם עשה כן בבעל מום אינו לוקה אבל אם דימה שמותר להקדיש בעל מום למזבח והקדישו הרי זה קדוש ואינו לוקה ע"כ. וא"ם יליבא בארעא וניודא בשמי שמיא מי שדימה שמותר להקדיש

משנה למלך

פרק א ב כיצד המתכוין לומר הרי זה תמורת עולה וכו'. עיין במ"ש רש"י פ"ם דשיר (דף ל"ב) שכתב ה"מ דסבור לומר תמורת עולה ואמר תמורת שלמים אבל אם סבירא ליה כרמה לעולם תמורת עולה ויאמר

להקדים דבקדשים תפוס והוי קדוש כאן אמרת דאינו לוקה בתמורה מי שנתכוין לעשות עולה ועשה שלמים דבקדשים לא תפיס ולא הוי כלל כאן בתמורה אמרת דלוקה, וי"ל דלענין המלקות אזלינן בתר הכוונה ונתכוין לעשות עולה ועשה שלמים הרי נתכוין להמיר וכיון דנתכוין לאיסור לקי וכדכתב רבינו ז"ל גבי קדשים בריש הלכות איסורי מזבח אע"ג שנתכוין לאיסור אינו לוקה ובתמורה לקי כיון שנתכוין לאיסור דלרבייה קרא יהיה אע"ג דלא נעשית מחשבתו שהוא רוצה לעשות עולה והיה שלמים אבל דימה שמותר להמיר כיון דאין כוונתו לאיסור אינו בדין שילקה אבל לענין התפיסה לא אזלינן אלא בתר מחשבתו והיכא דנתכוין לעשות עולה ועשה שלמים בדין הוא דאינו קדוש כיון דלא נעשית מחשבתו אבל היכא שדמה שמותר להקדיש בעל מום למזבח הרי נעשית מחשבתו שבעל מום חשב להקדיש הקדיש אע"פ שטעה לענין הדין מ"מ הענין יצא לפועל כמו שחשב ולא דמי לנתכוין לעשות עולה ועשה שלמים דלא נתקיים הענין וגדול טעות הענין מטעות הדין וכיוצא בזה חילק הרב בעל כ"מ ז"ל להרין מה שהקשה הרא"ש ז"ל על רבינו ז"ל דהקדש טעות אינו הקדש ומדברי הר"א ז"ל בפ"א מהל' איסורי מזבח נתבאר שהשיג כאן על רבינו ז"ל בהרתי במ"ש שהמתכוין לומר הרי זו תמורת עולה ואמר הרי א תורת שלמים דלקי על התמורה דאינו כן דאין מלקות על השוגג ולא נזכר המלקות בגמרא אלא לענין הגוזז והעובד ולא הכניס עצמו הראב"ד ז"ל בפירוש זה משום דלא משמע ליה מלקות בקדשים אלא בגוזז ועובד כדכתב כאן הרב בעל כ"מ ז"ל אלא משום דלא משמע ליה מלקות בתמורה על השוגג וכן השיג על רבינו ז"ל במ"ש דהיכא שדימה שמותר להמיר דלא לקי דלא קי"ל כחזקיה ואע"ג דאינו לוקה על התמורה כדכתב רבינו ז"ל מ"מ לוקה הגוזז והעובד דזהו פירוש המלקות דמזכר שם. ואולי שטעמו של הראב"ד ז"ל דקי"ל כחזקיה לגבי ר"י ור"ל דרבים דר"י הוה א"נ דהנהו אמוראי לא פליגי אהדדי וכולהו קי"ל דגבי תמורה קדוש ולוקה הגוזז והעובד והכתב בפירוש אמרו בגמרא דסבור שמותר להמיר והמיר וכו' נ"ב היה יכול לומר שאמרו בפירוש גבי אכנס לבית זה דלקי דבכולן היה ליה להר"א ז"ל ענין אחד דקדוש ולוקה הגוזז והעובד ולא הממיר ופירוש לקי ולא לקי לדעת הר"א ז"ל הוי כאומר קדוש או אינו קדוש דאי קדוש לוקה העובד ואי לא קדוש אינו לוקה הגוזז והעובד אלא דאמרה הר"א ז"ל בחדא והוא הדין באידך וגבי כסבור לומר שחור ואמר לבן אמרינן בגמרא דלקי וכיון דטעמו של רבינו ז"ל גבי נתכוין לומר עולה ואמר שלמים דמשום דנתכוין לאיסור לקי גבי תמורה ה"ה בהא ואע"ג דרבינו ז"ל לא הזכיר זה ממילא שמעינן לה דזיל בתר טעמא. ומ"ש הרב בעל כ"מ ז"ל דרבינו ז"ל סובר דהנהו אמוראי לא פליגי אלא לענין מלקות אבל לענין שהוא תמורה מודו כ"ע [?] קשה דלוקה ותמורתו תמורה תרווייהו מרבינן ליה מקרא דיהיה דקרא דיהיה אתא לומר דלקי ג"כ וא"כ אי מרבינן להאי לענין דתמורתו תמורה מקרא דיהיה ה"ה למלקות. ואפשר היה לומר דרבינו ז"ל סובר דפליגי אהדדי לגמרי בין לענין המלקות בין לענין התמורה אלא דבהא שנתכוין לומר עולה ואמר שלמים משמע ליה דכולהו מודו דלקי כיון שנתכוי' לאיסורא ומשום הכי כתב דלקי ובאידך מספקא ליה כמאן הלכתא ולכך פסק לחומרא דהוי תמורה אבל מ"מ אין מלקין דאין מלקין על הספקות וכיון דהוה ספק אלנו לא חייבו מלקות, וגם זה דוחק דא"כ היה לו לומר ה"ז ספק תמורה כדכתב לקמן גבי המיר נכרי: ונכנס ושכח. מלשון ושכח נראה דרבינו ז"ל מפרש כפירוש התוס' ז"ל וי"ל כלומר כשאכנס לבית זה תהיה בהמה זו תמורה מיד וזו קרי קדושה ונכנס והמיר וכו' ולא כפירוש רש"י ז"ל:

ו אין קדשי נכרים וכו'. כתב הרב בעל כ"מ ז"ל בשם הר"י קורקוס דאפשר דרבי יוסי לא פליג על ר"מ בהא וכן בסוף פי"ח מהל' פסולי המוקדשין כתב ויש מי שאומר שרבינו ז"ל מפרש דמתמיהין דקתני ורבי יוסי מחייב לא קאי אלא אמועלין בהן דסמיך ליה לאין חייבים עליהם וכו'. ולא ידעתי איך אפשר לומר כן דבברייתא דהיא בריש תמורה אחר דברי ר"מ אמרו שם אמר ר' יוסי בכולן אני רואה להחמיר משמע דאכולהו פליג לכך נראה עיקר כמו שתירץ בעל כ"מ ז"ל דפסק כר"מ אע"ג דר' יוסי נמוקו עמו משום דהבעיא דבעי בגמרא בריש תמורה בפשיטות הוי אליביה. ומ"ש רבינו הנכרי מד"ס עושה תמורה וכו' כתב הרב בעל כ"מ ז"ל דנפקא ליה משום הא דאמרינן בברייתא לא נהנין ולא מועלין והדין עמו דאם אמר כן גבי תחלת הקדש כשהקדישו מתחלתו ראוי ללמוד משם לסוף הקדש דהיינו תמורה דהא המיר סוף הקדש מתחלת הקדש לגבי הקדש בטעות כדאמרינן בפרק ב"ש בתחלתו דהקדש בטעות אינו הקדש והתמורה בטעות הוי תמורה: והמיר בה נכרי ה"ז ספק וכו'. וא"ת הא כתב לעיל דהמתכפר ממיר ולא המקדיש ואיך ימיר כאן הנכרי שהוא המקדיש. וי"ל דנתן לו רשות המתכפר שימיר כמה שכתב לעיל ואם אמר בעל הקרבן כל הרוצה להמיר וכו' אבל הר"א ז"ל בהשגות סובר דהא דאיבעיא לן בגמרא דהקדיש נכרי ומתכפר ישראל לא שימיר הנכרי דודאי אין הנכרי ממיר אלא הבעיא הוא היכא שימיר המתכפר עצמו או ישראל אחר ברשות המתכפר אי עושה תמורה כיון דבא ההקדש מכח נכרי ולהכי השיג על רבינו ז"ל במ"ש דאם המיר הנכרי שהוא ספק דהוא שיבוש כלומר דאין הבעיא אלא כשהמיר ישראל כדכתיבנא אבל רבינו ז"ל סובר דהבעיא היא כשהמיר הנכרי עצמו וכדמשמע בלישניה דקאמר הנכרי מהו שימיר דמשמע הנכרי עצמו הוא הממיר ועל דא קאמר בגמרא דבהקדיש ישראל להתכפר נכרי מבעיא ליה כלומר אע"ג דאמרה תורה דאין הנכרי עושה תמורה הוא כשהקדיש נכרי אבל כשהקדיש נכרי לצורך ישראל אפשר דהנכרי

פליגי לענין שהיא תמורה דכל חד מהני הויא תמורה מיהו לענין מלקות משמע ליה לרבינו דאע"ג דמתכוין לומר ה"ז תמורת עולה שיש לי ואמר תמורת שלמים לוקה משום דנתכוין להמיר אבל כסבור מותר להמיר אינו בדין שילקה דהוי כאנוס ובהא פליגי ר"י ור"ל עליה דחזקיה וכן בההיא דרב ששת כיון דהמיר שלא מדעתו הוי כאנוס ואינו לוקה. ויש לתמוה למה השמיט רבינו ההיא דאמר ר' יוחנן באומר חלה זו ותכנס זו: וכתב הראב"ד אבל אם דימה שמותר להמיר והמיר וכו' א"א בפירוש אמרו בגמרא וכו'. טעמו משום דלא משמע להראב"ד מלקות בקדשים אלא בגוזז ועובד ומשמע ליה דבגוונא דקתני בקדשים [ולא] לקי קתני בתמורה לקי ורבינו סבר לה כדפירש"י דבתמורה לקי משום ממיר ובקדשים לא לקי משום מקדיש בעלי מומין למזבח: וכתב עוד הראב"ד ונכנס ושכח והמיר שלא מדעתו הרי זה תמורה א"א אין כאן שכחה וכו'. ואין פירושו מוכרח:

ג אין אדם ממיר בהמתו בקרבן שאינו וכו' עד שאין אדם מקדיש דבר שאינו שלו. שם (דף ט'):

ד המתכפר הוא שעושה תמורה וכו'. שם בריש פ"ק (דף ב':):

ה היורש ממיר. שם פ"ק (דף ב'). ומ"ש הניח בהמה לשני בניו ומת וכו'. מימרא דר"י פ"ק דזבחים (דף ה'):

ו אין קדשי נכרים עושים תמורה וכו'. רפ"ק דתמורה ובפ' ב"ש (זבחים מ"ה) ובערכין (דף ה':) ופסק כר"מ אע"ג דר' יוסי פליג עליה מפני שבגמ' הביאו ברייתא זו לפשוט בעיא אהרת מר"מ. וכתב הר"י קורקוס ז"ל דאפשר עוד לומר דר' יוסי לא פליג אר"מ בהא. ומ"ש אבל מד"ס שהנכרי שהמיר ה"ז תמורה. כן יש ללמוד ממ"ש לא ממירים גבי לא נהנים ולא מועלין דהיינו לא נהנים מדרבנן ולא מועלין מדאורייתא: הקדיש הנכרי בהמה שיתכפר בה ישראל וכו'. בריש תמורה בעיא דלא איפשיטא: כתב הראב"ד אין קדשי נכרים עושים תמורה מן התורה א"א שיבושין יש כאן וכו'. ודבריו מבוארים בריש תמורה ואינם סותרים דברי רבינו דאיכא למימר התם מדאורייתא אבל מד"ס נכרי ממיר:

ז אחד אנשים ואחד נשים וכו'. משנה בריש תמורה:

ח קטן שהגיע לעונת נדרים שהמיר וכו'. שם בעיא ואמרינן עלה את"ל עביד תמורה וכו' נכרי מהו שימיר וכבר נודע דרך רבינו לפסוק כאת"ל ולפיכך יש לתמוה למה פסק שהוא ספק. ואפשר שרבינו לא היה גורס את"ל:

ט אין הכהנים ממירים בחטאת ובאשם וכו'. משנה שם (דף ד':). ומה שכתב ואין הכהנים ממירים בבכור וכו'. שם במשנה. ומ"ש אבל הבעלים שהמירו בבכור כל זמן שהוא בביתם עושים תמורה. ברייתא שם (דף ח':). ומ"ש וכן כהן שהמיר בבכור שנולד לו וכו'. נלמד ממתני' וגמרא פ"ק דתמורה:

י אילו של כ"ג עושה תמורה וכו'. פ' הוציאו לו (דף נ' נ"א):

העופות

שאמר אכנס לבית זה ואמיר מדעתי *ונכנס ושכח והמיר שלא מדעתו הרי זו תמורה ואינו לוקה עליה: ג [א] אין אדם ממיר בהמתו בקרבן שאינו שלו. ואם אמר בעל הקרבן כל הרוצה להמיר בבהמתי יבוא וימיר הרי זה ממיר בה. המיר קרבנו בבהמה שאינה שלו אינה תמורה שאין אדם מקדיש דבר שאינו שלו: ד המתכפר הוא שעושה תמורה אבל לא המקדיש. כיצד הקדיש בהמה שיתכפר בה חבירו כגון שהקדיש קרבנות נזיר שיתכפר בהם פלוני הנזיר. אותו הנזיר הוא שעושה בהן תמורה אבל לא זה שהקדיש לפי שאינן שלו: ה היורש ממיר. הניח בהמה לשני בניו ומת הרי זו קריבה ואין ממירין בה שהרי הם בה שותפין והשותפין אין עושין תמורה כמו שביארנו: ו *אין קדשי נכרים עושין תמורה מן התורה אבל מדברי סופרים שהנכרי שהמיר הרי זו תמורה. הקדיש הנכרי בהמה שיתכפר בה ישראל והמיר בה הנכרי הרי זו ספק תמורה: ז אחד אנשים ואחד נשים אם המירו עושין תמורה: ח קטן שהגיע לעונת נדרים שהמיר. אע"פ שאינו לוקה יש בו ספק אם עושה תמורה או אינו עושה תמורה: ט [ב] אין הכהנים ממירין בחטאת ובאשם שאע"פ שהם שלהם אינן זוכין בהן מחיים שאין להם בבשר עד שיזרק הדם. ואין הכהנים ממירין בבכורה שאע"פ שהוא זוכה בו מחיים אינו זוכה בו מתחילה שהרי תחילתו בבית ישראל הוא. אבל הבעלים שהמירו בבכור כל זמן שהוא בביתם עושים תמורה. וכן כהן שהמיר בבכור שנולד לו לא בבכור שלקח מישראל הרי זו תמורה: י אילו של כהן גדול עושה תמורה אבל פרו אינו עושה תמורה אע"פ שהוא משלו הואיל ואחיו הכהנים מתכפרין בו הרי הם

בו

א סמ"ג לאוין שמה : ב סמ"ג שם :

השגת הראב"ד

*ונכנס ושכח והמיר וכו'. א"א אין כאן שכחה לפי ענין הגמרא אלא טעה שטעה באותו בית הבר שהוא הבית שאמר אכנס בו ואקדיש ואמיר וזהו הקדש טעות וגבי תמורה קדוש:

השגת הראב"ד

*אין קדשי נכרים עושין תמורה מן התורה. א"א שבושין יש כאן שהנכרי אינו עושה תמורה כלל לא בשלו ולא בשל ישראל אבל ישראל שהמיר בקרבן שהקדיש נכרי להתכפר בו ישראל וזהו ספק:

משנה למלך

[illegible] ואמר הרי זו תמורת שלמים כיון דהפריש ושוב טעה אינגלאי מילתא דלאו שפיר המיר ולא הויא תמורה ודברים אלו תמוהים הם בעיני. ועיין במ"ש התוס' שם (דף ל"ג) שפירש פירוש אחר באותה סוגיא ודבריהם מתיישבים היטב בפירוש ההלכה:

בו כשותפין: **יא** [א]העופות והמנחות אינן עושין תמורה שלא נאמר אלא בהמה: **יב** קרבנות בדק הבית אין עושין אותו תמורה שנאמר במעשר לא יבקר בין טוב לרע ולא ימירנו והלא המעשר בכלל כל הקדשים היה ולמה יצא ללמד על הכלל מה מעשר קרבן יחיד יצאו קרבנות צבור וכן השותפין מה מעשר קרבן מזבח יצאו קדשי בדק הבית מה מעשר בהמה הוקש למעשר דגן שאין חייבין בו אלא ישראל ולא נכרים יצאו קרבנות נכרים שאין עושין תמורה כמו שביארנו: **יג** המקדיש בעלת מום קבוע אינה עושה תמורה מפני שלא נתקדש גופה קידוש גמור ואינה אלא קדושת דמים. אבל המקדיש בעלת מום עובר או שהקדיש תמימה ואחר כך נולד לה מום קבוע הרי זו עושה תמורה: **יד** אחד הממיר תמים בבעל מום או בעל מום בתמים או שהמיר בקר בצאן או צאן בבקר. או כבשים בעזים או עזים בכבשים או נקבות בזכרים או זכרים בנקבות או שהמיר אחד במאה או מאה באחד בין בבת אחת בין בזו אחר זו הרי זו תמורה ולוקה כמניין הבהמות שהמיר: **טו** [ב]אין התמורה עושה תמורה ולא ולד בהמות ההקדש עושה תמורה שנאמר והיה הוא ותמורתו הוא ולא ולדו ותמורתו ולא תמורת תמורתו. אבל הממיר בבהמה וחזר והמיר בה והזר והמיר אפילו אלף כולן תמורה ולוקה על כל אחד ואחד כמו שביארנו: **טז** אין ממירין איברים או עוברים בשלימים ולא שלימים בהן. כיצד האומר רגלה של בהמה זו או ידה תחת עולה זו או שאמר עובר בהמה זו תחת עולה זו אינה תמורה. וכן האומר בהמה זו תחת ידה או רגלה של עולה זו או שאמר בהמה זו תחת עוברה של חטאת זו אינה תמורה: **יז** הממיר בכלאים או בטריפה ויוצא דופן או בטומטום ואנדרוגינוס אין הקדושה חלה עליהן והרי זה כמי שהמיר בגמל או בחמור לפי שאין במינן קרבן ולפיכך אינו לוקה. מה בין אלו לבעל מום בעל מום יש במינן קרבן אלו אין במינם קרבן: **יח** הרובע והנרבע הרי הם כבעל מום ועושין תמורה וכן כל כיוצא בהן: **יט** בהמה שחצייה קדש וחצייה חול לא עושה תמורה ולא נעשית תמורה: **כ** כל החטאות שדינן שימותו אינן עושין תמורה וכל חטאת שדינה שתרעה עד שיפול בה מום ותמכר עושה תמורה: **כא** המפריש נקבה לפסחו או לעולתו או לאשמו עושה תמורה אע"פ שאינן ראויין ליקרב הואיל וירדו לקדושת דמים והרי הם תמימים ירדו לקדושת הגוף. אבל המפריש שעיר לחטאתו ונשיא שהפריש שעירה לחטאתו וכהן גדול שהפריש פרה לחטאתו. אינן עושין תמורה שכל המשנה בחטאות לא נתקדשה כלל ואפילו קדושת דמים כמו שביארנו בהלכות פסולי המוקדשין:

התמורה

א ספ"ג שם: ב שם:

כסף משנה

יא העופות והמנחות אינם עושים תמורה וכו' עד ילפו קדשי בדק הבית. משנה בפ"ק דתמורה (דף י"ג):

יב ומ"ש מה מעשר בהמה הוקש למעשר דגן וכו'. ברים תמורה (דף ג'):

יג המקדיש בעלת מום קבוע אינה עושה תמורה עד ס"ז עושה התמורה וכו'. משנה פרק הזרוע (דף ק"ל) ופ' ב' דבכורות (דף י"ד):

יד אחד הממיר תמים בבעל מום וכו' עד הרי זה תמורה. משנה פ"ק דתמורה (דף ט'). ומ"ש בין בבת אחת בין בזו אחר זו. כתב הר"י קורקוס ז"ל דיליף לה מדאיפליגו ר"י ור"ש שם אליבא דר"מ אם ממירים וחוזרים וממירין ור"י אמר כשם שאין ממירין שנים כאחד כך אין ממירין וחוזרין וממירין משמע דאליבא דרבנן שממירין שנים כאחד ה"ה שממירים וחוזרים וממירים דלא שאני לן בין בזה אחר זה לבבת אחת. ומ"ש ולוקה כמנין הבהמות שהמיר:

טו אין התמורה עושה תמורה וכו' עד ולא תמורת תמורתו. משנה וגמרא פ"ק דתמורה (דף י"ב). ומ"ש אבל הממיר בבהמה וחזר והמיר בה וכו'. שם (דף ט') אמר ר' יוחנן כשמת דר"ש כשם שאין ממירין אחד בשנים כך אין ממירין וחוזרים וממירים משמע דלת"ק דממירין אחד בשנים ממירין וחוזרין וממירים:

טז אין ממירים איברים וכו'. משנה פ"ק דתמורה (דף י') ופסק כת"ק:

יז הממיר בכלאים או בטריפה וכו'. משנה בסוף פ"ב דתמורה (דף י"ז) ואע"פ שהיא שנויה בשם ר' אלעזר כתב רבינו בפירוש המשנה הלכה כר"א ואין חולק עליו. ונ"ל שבתוספתא תני דלת"ק עושים תמורה. וי"ל שמאחר שבמשנתנו לא הזכירו כן משמע דסבר תנא דמתני' דליתא להאי תוספתא:

יח הרובע והנרבע הרי הם כבעל מום וכו'. תוספתא פ"ק דתמורה:

יט בהמה שחציה קדש וחציה חולין וכו'. תוספתא פ"ק דתמורה שם:

כ כל החטאות שדינם שימותו וכו' עושה תמורה:

כא המפריש נקבה לפסחו או לעולתו וכו' עד סוף הפרק. ברייתא פ"ג דתמורה (דף י"ט כ'):

לחם משנה

דהנכרי עצמו עושה תמורה אם הישראל המתכפר נותן לו רשות כדכתיבנא. וזה נ"ל שהוא בכוונת הר"א ז"ל ורבינו ז"ל. והרב בעל כ"מ ז"ל כתב שדברי הר"א ז"ל מבוארים ברים תמורה. ואני אומר דאינו כן דאין פירוש הבעיא מבואר כדבריו אדרבה לשון הבעיא מורה כפירוש רבינו ז"ל. גם מה שכתב דרבינו מדרבנן קאמר לא היא דודאי הבעיא דבעי בגמרא מדאורייתא בעי דהא מקשי ליה ממאי דאמרינן אין עושין תמורה והיינו מדאורייתא והירצו דהתם איירי בהקדיש נכרי להתכפר נכרי משמע דהבעיא מדאורייתא ומשום הכי כתב רבינו ז"ל הרי זו ספק תמורה כלומר ומתמירין בספק קדשים דאורייתא אבל אם היה הבעיא מדרבנן ודאי דהיה לו לפסוק דאינה תמורה דספק דרבנן לקולא:

טז כיצד האומר רגלה של בהמה זו עולה. אע"ג דהיכא דאמר רגלה של זו עולה אפילו מיקדש לא קדשי כיון דלא הוי דבר שהנשמה תלויה בו דלא פשטה קדושה בכולהו כדפסק רבינו ז"ל בפט"ו מהל' מעה"ק אין להקשות על רבינו מה שהקשה בגמרא בפ"ק דתמורה תמורה הוא דלא עבדי הא מיקדש קדשי ונאמר דמדכתב רבינו ז"ל אין עושה תמורה האומר רגלה של בהמה זו תחת זו משמע דאם אמר רגלה של זו קדש קדשה וזה הפך ממ"ש בהל' מעשה הקרבנות כדכתיבנא, דלא הקשו כן בגמ' אלא משום דקאמר ר' יוסי במשנה והלא במוקדשין האומר רגלה של זו עולה וכו' מכלל דת"ק מודה בתחלת הקדש כדכתב שם רש"י ז"ל: **או שאמר** בהמה זו תחת עוברה של חטאת זו וכו'. וא"ת היקשי ליה מאי דהקשו בגמרא במעי אמו הוא דלא עבדין הא אבראי עבדין והא תניא אין הולד עושה תמורה וא"כ כיון דרבינו ז"ל פסק לעיל דאין הולד עושה תמורה איך קאמר הכא דאין ממירין תחת העובר של חטאת אפילו שיצא הולד לאויר העולם אין ממירין בו. וי"ל דאיירי כגון שהקדיש חטאת מעוברת דקי"ל כר"י דאמר הקדיש חטאת מעוברת וילדה רצה בה מתכפר רצה בולדה מתכפר כדאמר בפ"ק דתמורה ואז ודאי היכא דילא לאויר העולם מימר בולדה דהרי הקדיש הולד בפני עצמו כשהיה במעי אמו:

יז או בטומטום ואנדרוגינוס וכו'. וא"ת כיון דפסק רבינו ז"ל בהלכות איסורי מזבח בפ"ג דהמקדיש טומטום ואנדרוגינוס וטרפה וכלאים ויוצא דופן למזבח ה"ז כמקדיש עצים ואבנים למה הוצרך לכתוב כאן דאין עושין תמורה וכי מאחר שאינן קדושים איך מקדישין בשלמא בטרפה ויוצא דופן משכחת לה כדאמר ר"מ בסוף פ"ב דתמורה במקדיש בהמה ואח"כ נטרפה במקדיש ולד ויצא דופן ולהכי הוצרך רבינו ז"ל לכתבה אבל כלאים וטומטום ואנדרוגינוס אמרו שם דלא משכחת לה אלא בולדי קדשים ואליבא דר' יהודה דאמר הולד עושה תמורה וכיון דרבינו ז"ל פסק דאין הולד עושה תמורה היכי משכחת להו כלאים וטומטום ואנדרוגינוס. ושמא רבינו ז"ל תפס לשון המשנה אע"ג דלפי מאי דפסק הוא דאין הולד עושה תמורה לא שייכי. ומה שפסק רבינו כר"א וכתב בפירוש המשנה שאין חולק עליו קשה דבגמרא לא משמע הכי דאמר שמואל המקדיש טרפה צריכה מום קבוע ליפדות והקשו שם לשמואל מברייתא ומשנה ותירץ דלמא כך תנא סבר דכל היכא דלא חזיא לגופה לא נחתה קדושת הגוף ופירש"י ז"ל דילמא כה תני ר"א היא והנא דאמרי כרבנן דפליגי עליה. ואולי רבינו ז"ל כתב כן בפירוש המשנה משום דר' הושעיא פליג עליה דשמואל התם ואמר אינו אלא כמקדיש עצים ואבנים ולרבי הושעיא ס"ל דלא פליגי רבנן עליה דר"א וכוותיה דר' הושעיא קי"ל מדמתני' לא הביא פלוגתא דרבנן משמע דליכא מאן דפליג עליה דר"א ואע"ג דבתוספתא פליגי רבנן לא משגיחין בתוספתא כדכתב הרב בעל כ"מ ז"ל: **מה בין** אלו לבעל מום וכו'. פירוש לבעל מום שקדם הקדשו את מומו דעושה אותו תמורה דאי קדם מומו להקדשו הכי כתב רבינו ז"ל לעיל דאינו עושה תמורה ומאי קשיא ליה אלא ה"ק טרפה ויוצא דופן דקדם הקדשו למומו כגון שהקדישו ואחר כך נטרפה ויוצא דופן שהקדיש הוא ויוצא דופן אמאי אינו עושה תמורה הרי בעל מום שקדם הקדשו למומו כיוצא באלו עושה תמורה לכך תירץ שזה יש במינו קרבן ואע"ג דטרפה איכא במינו קרבן ככר ש"ל דמיא לבהמה כמאה שאסורה באכילה ולא תם רבינו ז"ל להאריך. ובפ"ג מהל' איסורי המזבח נתן טעם זה רבינו ז"ל ג"כ גבי מקדיש טומטום ואנדרוגינוס וכו' ודוקא בבעלי מום שבעל מום יש במינו קרבן וכו' ושם ודאי יש להקשות דאותו טעם לא שייך דגבי תחלת הקדש שוין הם טומטום ואנדרוגינוס עם בע"מ מעיקרו דאם אמר הרי אלו למזבח בכולן ימכרו ויהיו הדמים לקרבנות המזבח ואפילו בבע"מ כדכתב שם הר"א ז"ל בהשגות ואמר במשנה גבי בע"מ הרי אלו לעולה ימכרו ויביא בדמיהם עולה ואם אמר הרי אלו קרבן אפילו בבע"מ נמי אינו כלום כדאמרינן במשנה גבי בע"מ הרי אלו עולה לא אמר כלום והעיקר ודאי שטעמו של רבינו ז"ל הוא לענין המלקות כדכתב שם הרב בעל כ"מ ז"ל וכבר נתנו טעם זה בגמרא לענין המלקות בפ"ק דתמורה (דף ז') כמו שנתנו אותו לענין תמורה בפ"ב דתמורה. ומ"מ קשה לי על מה שהשיג שם הראב"ד ז"ל על רבינו קושיא זו שכתב שם דכיון דרבינו ז"ל קאמר ויביא בדמיהם כל קרבן שירצה משמע דאיירי שאמר הרי אלו למזבח ומש"ה הוקשה לו דאפי' בבעל מום ומי משמע מדבריו דאלו היה כותב רבינו ז"ל דהם חולין גמורים לעשות כל מה שירצה לא הוה קשה ליה דבין הכי ובין הכי קשה דאין הפרש בענין תחלת הקדש מטומטום ואנדרוגינוס לבע"מ כדכתיבנא והספרש הוא לענין תמורה כמו שאמרו בפ"ב דתמורה ולענין המלקות כמו שאמרו בפרק ראשון:

כא שכל המשנה בחטאות לא נתקדשה כלל וכו'. נראה דמחלק רבינו ז"ל בין חטאת לשאר הקרבנות ומה שהקשו בפ"ב מתמורה אלא מעתה בכ"ג שהפריש פרה לפרו הקדום דהא פרה חטאת וכן גבי יחיד שהפריש שעיר לשעירתו ונשיא שהפריש שעירה לשעירו הוה משמע דמשמע ליה לגמ' דלכ"ע לא קדשי כלל בין לר"ש בין לרבנן וכן פירש הרב

בעל

פרק שני

א התמורה *הוא שיאמר בעל הקרבן על בהמת חולין שיש לו הרי זו תחת זו. או הרי זו חליפת זו. ואין צריך לומר אם אמר הרי זו תחת חטאת זו או תחת עולה זו שהיא תמורה. וכן אם אמר הרי זו תחת חטאת שיש לי בתוך הבית או תחת עולה שיש לי במקום פלוני הרי זו תמורה [והוא שיש לו. אבל אם אמר על בהמת חולין הרי זו תחת עולה או הרי זו תחת חטאת לא אמר כלום. וכן אם אמר הרי זו מחוללת על זו אינה תמורה: **ב** היו לפניו שתי בהמות אחת חולין ואחת הקדש שנפל בה מום הניח ידו על בהמת חולין ואמר הרי זו תחת זו הרי זו תמורה ולוקה. הניח ידו על בהמת הקדש ואמר הרי זו תחת זו הרי זה חיללה על בהמת החולין ואין זו תמורה אלא כפודה בעלת מום בזו הבהמה: **ג** היו לפניו שלש בהמות קדשי מזבח ואחת מהן בעלת מום שהרי היא עומדת לפדיון ושלש בהמות תמימות חולין ואמר הרי אלו תחת אלו. הרי שתים מן החולין תחת שתים התמימות תמורתן תמורה ולוקה עליהם שתים. והבהמה השלישית היא תחת בעלת מום שנתחללה עליה ולחללה נתכוון ולא להמיר בה. שכיון שיש לפניו דרך איסור והיא התמורה ודרך היתר והוא החילול חזקה היא שאין אדם מניח ההיתר ועושה האיסור ולפיכך אינו לוקה שלש מלקיות. וכן אם אמר עשר בהמות אלו תחת עשר בהמות אלו ואחת מהן בעלת מום אינו לוקה אלא תשע מלקיות שהבהמה העשירית לחללה נתכוון ולא להמיר בה. שאע"פ שהוחזק זה במלקיות הרבה הואיל ויש שם דרך היתר אינו מניח דבר ההיתר ועושה האיסור. שתי בהמות של הקדש ואחת מהן בעלת מום ושתי בהמות של חולין ואחת מהן בעלת מום ואמר הרי אלו תחת אלו הרי התמימה תמורת התמימה ולוקה אחת ובעלת המום מחוללה על בעלת המום שאינו מניח ההיתר ועושה האיסור: **ד** האומר הרי זו תמורת עולה ושלמים דבריו קיימים ותמכר ויביא בחצי דמיה תמורת עולה ובחצי דמיה תמורת שלמים. אמר הרי זו תמורת עולה ותמורת שלמים אם נתכוון לכך מתחילה דבריו קיימים ואם לא נתכוון בתחילה אלא לתמורת עולה וחזר ואמר תמורת שלמים אע"פ שחזר בתוך כדי דבור אין תופשין אלא לשון ראשון והרי היא תמורת עולה בלבד:

פרק שלישי

א כיצד ידין התמורות ליקרב. תמורת העולה תקרב עולה ואם היתה תמורתה נקבה או בעלת מום תרעה הנקבה עד שיפול בה מום ותמכר ויביא בדמיה עולה תמורת החטאת תמות כמו שביארנו בפסולי המוקדשין. תמורת האשם תרעה עד שיפול בה מום ויפלו דמיה לנדבה. תמורת השלמים כשלמים לכל דבר טעונה סמיכה ונסכים ותנופת חזה ושוק. תמורת התודה כתודה אלא שאינה טעונה לחם כמו שביארנו בהלכות פסולי המוקדשין. תמורת הפסח אם המיר בה קודם חצות יום ארבעה עשר אין תמורתו קריבה אלא תרעה עד שיפול בה מום ויביא בדמיה שלמים ואם המיר בה אחר חצות הרי התמורה עצמה תקרב שלמים. *תמורת הבכור והמעשר אינם קריבין לעולם שנאמר בבכור לה' הוא. מפי השמועה למדו הוא קרב ואין תמורתו קריבה. ודין המעשר כבכור תמורתן תרעה עד שיפול בה מום ותאכל: **ב** תמורת הבכור לכהנים ותמורת המעשר לבעלים. וכשם שאין פודין בכור ומעשר שנפל בהן מום כמו שביארנו בהלכות איסורי מזבח כך אין פודים תמורתן: **ג** בהמה שהקדישה חצייה עולה וחצייה שלמים תמורתה כמוה וכן כל בהמת הקדש שאינה קריבה מפני תחילת הקדשה הרי תמורתה כמוה

א סמ"ג שם: ב סמ"ג שם:

לחם משנה

בעל כ"מ ז"ל דעת רבינו ז"ל בפ"ד מהל' פסולי המוקדשין. אבל מ"מ קשה טובא דמה הקשו בגמ' לר"ש לרבנן קשה טפי דלע"ג דליכא שם עולה עליה קדים שאמרו המפרים נקבה לפסחו ולאשמו עושה תמורה ומאי המרה לרבנן דשאני חטאות משאר קרבנות א"כ לר"ש נ"כ ואיך הקשה לר"ש בהיות שהקושיא יותר פשוטה לרבנן. והר"א ז"ל שם בהשגות בפ"ד מהלכות פסולי המוקדשין רוח אחרת עמו שסובר דלרבנן ודאי דכהן שהפרים פרה להטאתו ויחיד שעיר ונשיא שעירה דקדוש ועושה תמורה דלא גרע ממקריב נקבה לפסחו ואשמו אלא לר"ש הוא דמקשו בגמרא הכי דאלא מעתה תקדוש ותירץ בעד רבינו ז"ל שאפשר שפסק כר"ש. וכבר תמה עליו הרב בעל כ"מ ועוד אני מוסיף עליו דאיך אפשר לומר כן דאפי' לר"ש גבי אשם קדוש גבי קדושת דמים ומה שאמר תמכר אלא במום הוא ליקח בדמיו קרבנות וכן מתבאר שם יותר בסוף הסוגיא שאמרו שם ר' יהושע סבר לה כר"ש דאמר כל מידי דלא חזי ליה לגופיה לא נחתא ליה קדושת הגוף משמע מהתם דקדושת דמים חיילא ואע"פ שנאמר דמאי דמקשה גמרא הוא לר"ש כדפירש הר"א ז"ל לא מקשה אלא דתקדוש לענין לעשות תמורה וכמו שמוכיח מה שתירצו גבי כ"ג שהפרים פרה לפרו קדשי בדק הבית הוי ולא עבדי תמורה אבל שלא יחול אפילו קדושת דמים אי אפשר לומר אפי' לר"ש וא"כ אם רבינו ז"ל היה פוסק כר"ש איך קאמר אין מקדישין לא קדושת הגוף ולא קדושת דמים. ובמאי דמפרש הר"א ז"ל בפשטא דשמעתא דפריך לר"ש דוקא אבל לרבנן ודאי דעושה תמורה קשה דא"כ מאי מקשה לר"ש אלא מעתה בפרה שהפרים וכו' אין הכי נמי דבהא מודה ר"ש לרבנן אלא שיש לומר דהא בעי גמרא לגלויי אי יודה בהא ר"ש לרבנן או לא ותירץ לו המתרץ דודאי פליג ר"ש בהא לרבנן: **פ"ב ג שתי** בהמות של הקדש ואחת מהן בעלת מום ושתי בהמות של חולין וכו'. לא ידענא למה הוצרך רבינו לכתוב חלוקה זו אחר שכתב שחלוקה הראשונה וכן אמר עשר בהמות וכו' שאע"פ שהוחזק במלקיות הרבה לא שביק היתרא ועביד איסורא כ"ש בהא דלא איתחזק אלא במלקות אחת דכי איבעיא לן בגמרא החלוקה קמייתא שכתב רבינו ז"ל בלא"ל דהך איבעיא לן ואחר שכתב הראשונה זאת היא פשוטה ואין צריך לכותבה: **ד הרי** זו תמורת עולה ושלמים דבריו קיימים וכו'. הכא לא בעי בדיקה אם לכך נתכוון כמו חלוקה דלקמיה דקאמר תמורת עולה ותמורת שלמים דבהא אפי' ר"מ מודה כדאמרינן בפ' כילד מערימין ור"מ סבר מדהוה ליה למימר תמורת עולה ושלמים ואמר תמורת עולה תמורת שלמים וכו': **פ"ג א תמורת** הפסח אם המיר קודם חצות וכו'. הרב בעל כ"מ ז"ל תמה דלמה פסק דלא כרבה דתלי התם מילתא בקודם שחיטה ולאחר שחיטה דקאי כר"א, ולדידי קשיא לי עדיפא מינה דרבינו ז"ל פסק בהל' קרבן פסח פ' ד' כרבה שכתב שם מי שאבד פסחו וכו' מצאו אחר ששחט פסחו וכו' אבל אם מצאו קודם ששחט זה שהפרים וכו' הרי פסק כרבה דתלי מלתא בשחיטה וכ"כ הרב בעל כ"מ ז"ל שם וכאן פסק כר' זירא ונמצאו דבריו סותרים זה את זה וצ"ע: שנאמר בבכור לה' הוא וכו'. בפ"ג דתמורה (דף כ"ט) מפיק לה בגמרא מקדש הם. ורבינו ז"ל דמפיק ליה מהאי קרא אולי היה בגירסתו כן: **ג בהמה** שהקדישה חצייה עולה וכו'. בדברי רבינו איתא אמר הוי בהמה א תמורתה

כסף משנה

פ"ב א התמורה הוא שיאמר בעל הקרבן וכו' עד ואינה תמורה. משנה בפ"ק כילד מערימין (דף כ"ו): **ב היו** לפניו שתי בהמות וכו'. שם (דף כ"ז) על המשנה הנזכרת רב אשי אמר אפי' בבעל מום נמי משכחת לה (תחת זו) לישנא דאחולי ומשכחת דהוי לישנא דאתפוסי ידו אקדש חול הוי ידו אחול קדש הוי: **ג היו** לפניו ג' בהמות וכו'. שם כל אלו בעיות נתפשטו בלא"ל הון מאחת שעלתה בתיקו ופסק בה להקל משום דאין מלקין על הספק: **ד האומר** ה"ז תמורת עולה ושלמים דבריו קיימים וכו' עד סוף הפרק. משנה וגמ' שם (דף כ"ה) וכר"י: **פ"ג א כיצד** דין התמורות ליקרב וכו' עד שאינה טעונה להם. משנה בפרק ג' דתמורה (דף י"ח): **תמורת** הפסח וכו'. בפ' מי שהיה טמא (דף צ"ו:) אמתני' דאמר ר' יהושע שמעתי שתמורת הפסח קריבה וכו' איפליגו רבה ור' זירא ופסק רבינו כר' זירא ולא ידעתי למה דלכאורה משמע דהלכתא כרבה: **ב תמורת** הבכור והמעשר וכו' עד כך אין פודין תמורתן. משנה בפרק ג' דתמורה (דף כ"א): **ג בהמה** שהקדישה חציה עולה וכו'. בתוספתא פרק ג' דתמורה. ומ"ש **וכן כל בהמת** הקדש שאינה קריבה מפני סתלם

משנה למלך

פ"ב ג היו לפניו שלש בהמות קדשי מזבח וכו'. (א"ה עיין במ"ש הרב המחבר בפרק י' מהלכות גירושין הלכה י"ח):

ד האומר הרי זו תמורת עולה כו'. שייך בסוגיא דדמאי מעשר ו' ודוק:

אע"פ שחזר בתוך כ"ד כו'. עיין בר"ש פ"ו מהל' מעשה הקרבנות, ועי' בש"ך ח"מ סי' ר"ה ס"ק ס'

פ"ג ב ותמורת המעשר לבעלים. תמורת מעשר הוי כמעשר למיקם עליה בלא ימכר ובלא יגאל פ"ק דזבחים (דף ע') יע"ש:

סליקו להו הלכות תמורה בס"ד

כמוה. *אמר חצי בהמה זו תמורה וחציה עולה הרי זו תקרב עולה. חציה עולה וחציה מעשר תקרב עולה. חציה תמורה וחציה מעשר הרי זו ספק ואינה קריבה:

ד המקדיש בעלת מום עובר ואין צריך לומר תמימה ואחר כך נולד בה מום קבוע ונפדית והמיר בה אחר שנפדית. הרי זו תמורה ואינה קריבה ואינה נפדית אלא מניחה עד שתמות. אינה קריבה מפני שבאה מכח קדושה דחויה ואינה נפדית שאין בכח קדושתה לתפוש פדיונה:

ה כל התמורות שהיו בעלי מומין קבועין מתחילתן הרי אלו יפדו ואינן יוצאין לחולין לכל דבר כדי שיהיו מותרין בגיזה ועבודה אחר פדיונן. שהקדושה חלה בתמורה על בעלת מום קבוע שנאמר או רע בטוב ורע האמור כאן הוא בעל מום וכיוצא בו שאינו ראוי לקרבן ואע"פ כן כתוב בו יהיה קודש:

ו *עולה שנתערבה בזבחים והמיר באחת מן התערובות הרי זה מביא בהמה אחרת ואומר אם תמורת עולה היא זו הרי בהמה זו שלמים ואם תמורת שלמים היא זו הרי בהמה זו עולה. ונמצא הבהמה שהביא עם התמורה כעולה ושלמים שנתערבו זה בזה. חזר והמיר באחת משתיהן ואין ידוע באי זו מהן המיר. מביא זבח

השגת הראב"ד

אמר חצי בהמה זו וכו'. א"א לישנא דגמרא אמר אביי הכל מודים אמר חציה עולה וחציה מעשר דהרי הכל עולה קריבה חציה תמורה וחציה מעשר והפשר שבנוסחא שלו מנא חציה עולה וחציה תמורה דהרי הכל קריבה עולה וכן חציה עולה וחציה מעשר ומשמע אפילו לרבי יוסי דאמר יבדק בהנך אין בודקין אלא מסתמא עולה קריבה מ"מ גבי תמורה כיון דאיכא איסורא לא איכוון מעיקרא לאיסורא ולבסוף הוא דטעה ואימלך והמיר וכן גבי מעשר כיון דליתיה לתנאין מעיקרא לא להכי איכוון אבל חציה תמורה וחציה מעשר דבתרווייהו איכא לספוקי להו מנייהו איכוון אסתפקא לה להי מנייהו עדיף דילמא להכי איכוון מעיקרא:

השגת הראב"ד

*עולה שנתערבה בזבחים וכו'. א"א כל זה מועתק מן התוספתא בתמורה ולא ירדתי לעומקה ואיני כומך עליה שהיא בלא שיבוש ואיך אפשר שיחלל את התמורה עד שיפול בה מום וכשיפול בה מום איך אפשר להוציאה מן הספק אלא בשתי בהמות שאם היא תמורת עולה מתחלל על אחת והשנית תהיה שלמים נדבה ואם היא תהיה תמורת שלמים תתחלל על זו מעשה שלמים והשנית תהיה עולת נדבה ואחר המעשה הזה איך יהיו עולה ושלמים מעורבים זה בזה ובגוף התערובת אמרה התוספתא ירעו עד שיסתאבו וימכרו ויביא כדמי היפה שבהן ממין זה וכו', ובחיי ראשי הוא משבשת אותה יותר ממה שכתבתי כי לשון התוספתא והרי שתיהן כשני זבחים שנתערבו ולא כעולה ושלמים אלא כזבח ותמורה מכ"מ העולה ידועה והשלמים ידועים אלא שאין ידוע אי זה גוף זבח אי זו תמורה לפיכך כשחזר והמיר באחת מהם ואינו ידוע באי זו מהן יש לומר שמא באותה שהיא תמורה המיר ואין תמורה עושה תמורה והרי היא חולין או שמא בגוף הזבח המיר והרי היא קדושה ספק ספק עולה ספק שלמים וצריך כמו כן שתי בהמות להלל עליהן קדושת העולה וקדושת השלמים ואומר אם זו תמורה חולין היא ואינה צריכה פדיון ואם היא עולה הרי מחוללת על זו ואין כאן עוד ספק ולא שום עירוב. ויש שיבוש בתוספתא וכן בדבריו יש זה והמשכיל יראה ויבין:

כסף משנה

מחלת הקדש הרי תמורתה כמוה. נלמד מהתוספתא הנזכרת: אמר חצי בהמה זו תמורה וכו'. בפ' כילד מערימין (דף כ"ו) אמר אביי הכל מודים היכא דאמר חצייה עולה וחצייה מעשר ד"ה עולה קריבה היכא דאמר חציה תמורה וחציה מעשר מאי תמורה קריבה שכן נוהגת בכל הקדשים או דילמא מעשר קריבה שכן מקדש לפניו ולאחריו תיקו. ופירש"י חציה עולה וחציה מעשר ד"ה עולה קריבה אפי' נתכוון מתחלה לכך דלא חשיבא מלתא בהרייתא מידי דאין מעשר קדושה כה"ג אלא דרך מנין ויהא הוא עשירי והוא הדין נמי אם אמר חציה עולה וחציה תמורה לא חיילא תמורה לגבי עולה דלא קאי שום בהמה גביה שהוא ממיר בה אלא חציה מעשר וחציה תמורה ותרווייהו כי הדדי נינהו וכו' עכ"ל. ורבינו נראה שהיה גורס הכל מודים היכא דאמר חצייה תמורה וחציה עולה ד"ה עולה קריבה חציה עולה וחציה מעשר תקרב עולה חציה תמורה וחציה מעשר הרי זה ספק ואינה קריבה וגירסא זו מתפרשת על דרך פירש"י. והראב"ד פירש בענין אחר שכתב וז"ל א"א לישנא דגמ' הכל מודים וכו' דילמא להכי איכוון מעיקרא:

ד המקדיש בעלת מום עובר וכו'. משנה פ' הזרוע (דף ק"ל) ופ"ב דבכורות (דף י"ד). ומ"ש אינה קריבה ואינה נפדית. בפרק ב' דבכורות (דף ט"ו) בגמרא:

ה כל התמורות שהיו בעלי מומין קבועין מתחלתן וכו'. משנה בספ"ב דתמורה (דף ט"ז) חומר בתמורה מבקדשים שהקדושה חלה עליה בבעלת מום קבוע ואין יוצא וכו':

ו עולה שנתערבה בזבחים וכו'. תוספתא ספ"ג דתמורה וז"ל עולה שנתערבה בזבחים ירעו עד שיסתאבו וימכרו ויביא (בדמי) יפה שבהן זבח ובדמי יפה שבהן עולה המיר באחת מהן ואין יודע באי זו מהן המיר הרי זה מביא מעות או זבח מתוך ביתו ואומר אם תמורת עולה היא הרי זה שלמים אם תמורת שלמים הוא זה הרי זה עולה והרי הן כשני זבחים שנתערבו זה בזה. חזר והמיר באחת מהן ואין ידוע באי זה מהן המיר הרי זה מביא מעות או זבח מתוך ביתו ואומר אם תמורת תמורה היא זו חולין היא (זו עולה) [הרי] היא שלמים אם תמורה שלמים היא זו הרי זו עולה והרי הן כזבח ותמורה שנתערבו זה בזה עכ"ל. פירוש בזבחים בשלמים ומביא זבח אחר מתוך ביתו פי' זבח זה בהמת חולין: כתב הראב"ד עולה שנתערבה בזבחים וכו'. אמר אברהם כל זה מועתק מן התוספתא וכו': ובעל מ"ע כתב וז"ל לשון התוספתא שהגיע לידי הרמב"ם ז"ל אין בו שיבוש וגם לא בדברי עצמו ושמעת ההלכה כך היא עולה שנתערבה בזבחים פירוש באחד משאר זבחים ד"מ והמיר באחת מהן שאמר על בהמת חולין הרי זו תמורת זו אע"פ שהוא מכיר הבהמה שהמיר בה אין ידוע לנו אם זו השלישית תמורת עולה או שלמים מפני ספק התערובת שאירע בשתים הראשונות מביא בהמה אחרת ר"ל בהמה רביעית כדי לתקן הבהמה השלישית ואומר אם תמורת עולה היא השלישית על המעורבת הרי זו רביעית שלמים כלומר בתחלת הקדש אני מקדישה עתה שלמים ואם תמורת שלמים היא השלישית שאמרתי על המעורבת הרי זו הרביעית עולה כלומר בתחלת הקדש אני מקדישה עתה עולה ונמצאת בהמה שהביא רביעית עם התמורה השלישית כעולה ושלמים שנתערבו זה בזה ותמורותיהן כיוצא בהן דממ"נ אחת מהשלישית והרביעית עולה והאחרת שלמים האחת מדין תמורה והאחרת מדין תחלת הקדש בתנאי שהתנה וכן בדמיון הראשונה והשניה שנתערבו ולא הוכרו לדעת אי זו מהן עולה ואי זו מהן שלמים חזר והמיר באחת מהמיהן כלומר אמר על בהמה חמשית הרי זו תמורת זו על אחת מהשתים האחרונות שהן השלישית והרביעית ואין ידוע באי זה ר"ל באי זו משתים האחרונות המיר אם בתמורה שהיא השלישית תמורה והרי זו החמישית ואם ברביעית שהוא בתחלת הקדש המיר והרי זו החמישית בתמורת תחלת הקדש שהקדיש הרביעית בתנאי ומה תקנה יש בה מביא זבח אחר כלומר בהמה ששית תמימה הראויה לזבח מתוך ביתו כלומר שהיא חולין ואומר על התמורה השנייה שהיא החמישית אם תמורת תמורה היא זו וקי"ל דאין תמורה עושה תמורה הרי הששית שהביא חולין כלומר שאין צריך לחלל החמישית שהרי היא חולין משכבר המירה בתמורה ואם תמורת עולה או שלמים היא החמישית שאמרנו שהביא בתמורת השניה הרי זו הששית שהביא עמה עולה או שלמים שמתחלל בה קדושת החמישית המסופקת והרי דין זו הששית שהביא בתמורת השניה לחלל ספק התמורה השנייה שהיא החמישית כשהיא עומדת עם התמורה השניה בעצמה שהיו עומדות לפנינו החמישית והששית בזבח שהרי זבח אחר הוא שהביא ששית ותמורה שהיא החמישית שנתספקה שניה בספק תמורת העולה והשלמים ותמורותיהן כיוצא בהן ע"כ פירוש דבריו ודברי התוספתא על נוסחא אמיתית ופירוש נכון ע"כ לשון המ"ע. והר"י קורקוס ז"ל כתב וז"ל ביאור דברי רבינו זו שעולה נתערבה בשלמים והמיר באחת מהתערובת זה נמצא שזו התמורה ספק עולה ספק שלמים לצאת ידי ספק של התמורה צריך להביא בהמה אחרת ויאמר אם זו תמורת עולה שנמצא אם כן היא צריכה ליקרב עולה זו אני מקדיש לשלמים ואם זו היא תמורת שלמים זאת אני מקדיש לעולה ונמצא עתה התמורה וזאת הבהמה האחת עולה והאחת שלמים מע"ל

אחת

לחם משנה

תמורה וחציה עולה הרי זו תקרב עולה ואע"ג דבגמרא ליתא לשון חלוקה אין קפידא בכך דכיון דאמריק בגמרא בחצייה עולה וחצייה מעשר דלא חייל מעשר לגבי עולה משום דאין מעשר קדש כה"ג ה"ה חצייה תמורה דלא חייל גבי עולה דגריע טפי מעולה דלא קאי שם בהמה גביה כדכתב רש"י שיהא ממיר בה וכן כתב רש"י ז"ל לפי נוסחא דידן וה"ה נמי אמר חצייה עולה וחצייה תמורה ולכך אני תמיה על הר"א ז"ל ועל הרב בעל כ"מ ז"ל שהוצרכו לומר שכך היה גורס רבינו ואין גירסתו בגמרא כגירסתנו אלא דקך חלוקה דחצייה עולה וחציה תמורה רבינו גרים ליה בגמרא דאין אנו צריכים לכך דזיל בתר טעמא כדכתיבנא ואפילו לטעמו של הר"א ז"ל דסבר דמעשר גריע דליתיה לתנאין וכן תמורה גריע משום דעביד איסורא מ"מ כיון דבחצייה עולה וחצייה מעשר אמרינן דמעשר לא חיילי לגבי עולה דודאי לאו להכי איתכוין ה"ה גבי תמורה דהוי איסורא דאמריק דלאו להכי איכוון ואי משום דכתב רבינו שאמר חציה תמורה בתחילה ואח"כ חצייה עולה. ואפשר לומר דלא אמרו בגמרא תקרב עולה אלא כשהזכיר חצייה עולה רתבונה לא היא דאם כן בחצייה תמורה וחצייה מעשר אמאי אמרינן בגמרא בחד לד דכיון דגריע תמורה ממעשר שכן מעשר מקדש לפניו ולאחריו דחייל מעשר ולא תמורה הא הזכיר תמורה בתחלה אלא ודאי כיון דגריע מינה אע"ג דהזכירו בראשונה לא חייל בין לטעמו של רש"י בין לטעמו של הר"א ז"ל ומינה בחצייה תמורה וחצייה עולה ואין צריך לשנות הגירסא לדעת רבינו. ואולי דהוצרכו לשנות מפני דמנ"ל לרבינו דלא גריע עולה מתמורה ומאי דשאלו בגמרא אי עדיפא ממעשר דמשמע מעשר לבד קא מבעיא ליה אי עדיפא אבל מעולה לא אפשר לומר דהא והא מיבעיא ליה אי עדיפא ממעשר ואפילו מעולה או דילמא גריע אפילו ממעשר ומפני כן הוצרכו לומר דגירסתו בגמרא היה כך ובאמת דוחק לומר כן. אלא ודאי דאפילו לפי גירסתנו נפיק דינו של רבינו ז"ל שפיר ופירוש השמועה יכול לפרשה רבינו או כר"א ז"ל או כרש"י ולא כמ"ש הרב בעל כ"מ ז"ל דגירסתו מפרשת על דרך פירש"י דלכולהו פירושי א"ש וכטעמו של רש"י ז"ל גבי תמורה משום דלא קאי גביה. ואין להקשות דא"כ אפילו כולה תמורה נמי כיון דלית ליה לא עביד תמורה כדכתב רבינו בריש פ"ב דאפילו דלית ליה עביד ולהכי איכוון אלא כיון דליה ליה גביה נראה דחייל עולה ולא תמורה:

ד והמיר בה אחר שנפדית וכו'. בר"פ הזרוע במתניתין גבי הקדשות שקדם מומם להקדשן דאמרינן התם דעושין תמורה פירש"י ועושין תמורה קודם פדיונן אבל רבינו כתב אחר שנפדית וקשה דבפ"ב דבכורות גבי ולדן אסור אמרינן דהיינו דוקא דאיעבר לפני פדיון ואתיליד לאחר פדיון דהתם לית להו תקנה משום דלא אלימי לתפוס פדיון ולהקריבם אי אפשר דאתי מכח קדושה דחויה אבל איעבר לאחר פדיון חולין גמורים הם וא"כ הכא נמי כיון דהתפיס לאחר פדיון אמאי מיתפס והוי תמורה דהא אשכחן ולד תמורה מתמורה דקדוש לבדק שבית דקדשי פוספין אין עושין תמורה וולדן קדוש. ולע"ג דברים פ' אלו קדשים אמרינן מה לתמורה שכן נוהגת בכל הקדשים ויהיב עדיפותא לתמורה על הולד מ"מ מנין לו לרבינו כן וצ"ע:

ו עולה שנתערבה בזבחים כו' מביא זבח אחר מתוך ביתו וכו'. הרב בעל כ"מ כתב בשם בעל מ"ע דבהמה זו ששית שמביאין לתמורה שניה היא לחלל התמורה השניה. ודברים הללו אינם מתיישבים דאיך יחלל בהמה של תמורה שהיא ספק עולה או ספק שלמים על בהמה אחת לבד שתי בהמות הוה ליה לאתויי חדא לחלל עליה קדושת עולה וחדא לחלל עליה קדושת שלמים ותו אם חלל בהמה זו של תמורה א"כ היא נשארה חולין ממה נפשך דאם תמורתה תמורה לא חלה קדושה עליה ואם היא תמורה הרי חללה על

אחרת

זבח אחר מתוך ביתו. ואומר על התמורה השנייה. אם תמורת תמורה היא זו הרי זו שהביא חולין. ואם תמורת עולה או שלמים היא הרי זה שהביא עולה או שלמים. והרי זה שהביא עם התמורה השנייה כזבח ותמורה שנתערבו זה בזה. וכבר ביארנו דין התערובות בהלכות פסולי המוקדשין: **ז** שלמים שנתערבו בבכור או במעשר והמיר באחד מהן הרי זה לא יקרב אלא ירעה עד שיפול בו מום ויפדה ויאכל כבכור או כמעשר כמו שביארנו:

פרק רביעי

א כיצד [א]דין ולדות הקדשים. ולד שלמים ולד תמורת שלמים הרי אלו כשלמים והן עצמן כשלמים לכל דבר. וכן ולד התודה ולד תמורה הרי אלו יקרבו כתודה אלא שאינן טעונין לחם שאין מביאין לחם אלא עם התודה עצמה. שנאמר על זבח התודה עליו ולא על ולדה ולא על תמורתה כמו שביארנו. במה דברים אמורים בולדות עצמן אבל ולדי ולדות אינן קריבין. שמתוך מעשיו ניכר שהוא משהה אותן לגדל מהן עדרים ולפיכך קונסין אותו ולא יקריבם: **ב** ולד החטאת ימות ואין צריך לומר ולד תמורתה: **ג** השוחט את החטאת ומצא בה בן *ארבעה חי הרי זו נאכלת כבשר החטאת. שולדי הקדשים במעי אמן

א סמ"ג לאוין שמט:

*כתוב בהגהות מהר"י אבוהב ומצא בה בן ארבעה ס"א שמונה וצ"ע. ונ"ל שצ"ל בן שמונה חי בגסה ובן ארבעה בדקה הרי זו וכו' עכ"ל:

לחם משנה

אחרת וא"כ הרי היא חולין גמורים ואיך כתב רבינו שהיא כזבח ותמורה שנתערבו זה בזה. מיהו לזה הייתי יכול לומר דלא קאמר הכי אלא לזבח לבד שהביא וכמו שאבאר בעז"ה ועוד דבחילול צריך להמתין שיומר כדי לחללו וזה לא הזכיר רבינו. ובודאי שהאמת כדברי הר"י קורקוס דזה הקדש מחדש וזה דומה לבהמה שהביא ראשונה בתמורה ראשונה וכעין מה שעשה בראשונה עשה באחרונה וכל מ"ש הר"י קורקוס לפרש דברי הר"א ורביע דבריו האמת והצדק אין בהם נפתל ועקש. ולענין מה שהקשה לדעת רבינו דכיון דסוף סוף צריך להמתין לשתי בהמות שיוממו ימתין לראשונה של תמורה שתומם ודי בכך. י"ל דאם ימתין עד שתומם שמא לא יביא אלא בהמה אחת לחלל זו דטעי ויאמר כיון דהיא בהמה אחת די בהמה אחרת לחללה לכן הצריכוהו להביא אחרת ולעשות תערובת זו קודם שיוממו כדי שאח"כ ע"כ יביא שתי בהמות לחלל אלו הב' ולא יטעה לומר דדי בבהמה אחת לחלל זה: ומ"ש רבינו ז"ל וה"ז שהביא עם התמורה כזבח ותמורה שנתערבו זה בזה. נראה דהכי פירושו בתערובת הראשון כבר ידענו שזו היא של תמורה וזו היא של קדש אלא שלא ידענו איזו עולה ואי זו היא שלמים אבל אם בא אחר והתפיס בזו שהביא להתערובת הראשונה ועשאה קדש ודאי דהוי קדוש דהרי התפיס בהקדש ודאי אלא שלא ידענו אם היא עולה או שלמים אבל זו שהובאה לתערובת השנייה אם התפיס בה נתן לו הדין כמו הקדש ותמורה שנתערבו יחד והמיר אחת בהן דהדין הוא שהוא ספק תמורה מפני שלא ידענו אם התפיס בתמורה או בקדש דאם התפיס בתמורה אינו כלום דאין תמורה עושה תמורה ואם התפיס בקדש הוי תמורה הכא נמי הוי הקדש ספק דלא ידענו אם חולין או קדש דכבר אם אמר דאם היה התמורה תמורת זו היא חולין ואף על גב דגם כאן צריך להביא שתי בהמות לתקן מה שהתפיס בזה הזבח כמו מי שהתפיס בזה של תערובת הראשון מ"מ הודיענו רבינו שכאן הוי התפיסה בספק ובתערובת הראשון הוי התפיסה בודאי. והוזקקתי לכך מפני שבאופן אחר איך תמצא הזבח והתמורה מעורב הרי ידענו כאן בתערובת השניה אי זו היא זבח ואי זו היא התמורה בשלמא לדעת הר"א ז"ל כיון שהתמורה הוממה וחללוה על ב' בהמות הרי ידענו אי זו היא עולה ואי זו היא שלמים אלא שלא ידענו אי זו היא תמורה ואי זו היא זבח וכמ"ש הוא ז"ל בהשגתו אבל לדעת רבינו ז"ל לא תמצא כן. ואעפ"כ לפי זה שפירשנו היה לו לרבינו ז"ל לומר ה"ז כחולין וקדשים שנתערבו זה בזה ולא כזבח ותמורה מפני דלעיל כשאמר חזר והמיר באחת מהן ואינו יודע איזו מהן הרי זה כזבח ותמורה שנתערבו להכי קאמר השתא דהוי כמו הדין של מעלה:

ז עד שיפול בו מום ויפדה ויאכל כבכור ומעשר וכו'. קך ויפדה דאיכא בקלת ספרי רבינו ט"ס הוא דכיון דהוא ספק תמורת בכור אין לו פדיון כמ"ש רבינו ז"ל בפרק זה אלא נ"ל עד שיפול בו מום ויאכל כבכור וכמעשר:

פ"ד א בד"א בולדות עצמן וכו'. פסק כריב"ל דאמר דאפילו רבנן מודו בולדי ולדות משום גזירה שמא יגדל עדרים ואע"ג דלא איתמר בגמרא אלא גבי שלמים סובר רבינו דתודה ושלמים שוים דבכולהו איכא טעמא דשמא יגדל. וקשה דא"כ הוה ליה מחלוקת ואח"כ סתם והלכה כסתם דהא לריב"ל איכא שלש מחלוקות בדבר ת"ק דר"ש סבר אליבא דת"ק כולהו קרבי דהכי אמרינן בריש פ"ג דתמורה ולדי שלמים והמורתן וולדן וולד ולדן עד סוף כל העולם הרי הם שלמים ולר"א כולהו לא קרבי ור"ש סבר דכ"ע אחר ולד ראשון לא קרבי ולא פליגי אלא בולד ראשון וכן כתבו שם התוס' ז"ל ברלש הפרק בד"ה אמר ר"א וכן התודה ושלמים כדכתיבנא מתניתין דתודה סתם לן תנא בתר הכי דקאמר ולד תודה ותמורתה וולד ולדן עד סוף כל הדורות הרי סתם לן כת"ק דריש פרקין דלא גזרינן שמא יגדל עדרים וא"כ הדרינן לכללין דהלכה כסתם. ותו קשיא למה לא גזרו נ"כ גבי אשם וגבי עולה וגבי מעשר ובכור דקי"ל בכולהו ולדי ולדות עד סוף כל העולם כדכתב רבינו ז"ל לקמן. מיהו לזה י"ל דבאשם ובכור ומעשר הרי אין קריבין הם עצמם אלא ירעו עד שיסתאבו ולדעת רבינו ז"ל לא גזרו אלא שלא יקריבם שכן כתב ולפיכך קונסין אותו ולא יקריבם אע"ג דרש"י ז"ל כתב במתני' שהקנס הוא שתמות כולד חטאת לא משמע הכי מדברי רבינו ז"ל וכיון דאשם ובכור ומעשר בלאו הכי אינם קריבין הו לא צריך למגזר בהו א"כ אפילו אית ליה לרבינו ז"ל כרש"י ז"ל דגזרו שלא תקרב ותמות מ"מ גבי אשם ובכור ומעשר כיון דליכא בהו הקרבה לא גזרו אלא בדבר שיש בו קרבן דלא ליקרב לגבוה דבר דאתי לידי עבירה דמתוך השהייה אתי לגזוז ולעבוד כדכתב רש"י ז"ל וגבי ולד עולה אע"ג דקדש לא גזרו מפני שודאי לא ישהא כיון שאין לבעלים בה הנאה שכולה כליל ואינה דומה לתודה ושלמים שנאכלים לבעלים. ותירוץ זה יספיק אפילו לתמורת אשם דילדה זכר דכתב רבינו דאחר שהקריב אשמה הולד עצמו יקרב והקשו בגמרא דהוי ולד שני ולד תמורה ולא יקריב ואסיקו בקושיא. ופסק רבינו לפסק הלכה לקמיה לפי זה אתי שפיר דאע"ג דאסיקו בקושיא יש כה תירוץ דטעמא דולד שני לא יקרב משום שמא יגדל עדרים ואע"ג דריב"ל מפיק ליה מקרא דאם כשב כבר כתבו התוס' דקרא הוי אסמכתא בעלמא וטעמא הוי משום גזירה וכיון דהוי עולה דכולה כליל ואין לו בה הנאה ליכא למיגזר שמא יגדל עדרים כדכתיבנא ומש"ה אסיקנא לה בגמרא בקשיא ולא בתיובתא דיש להרץ זה ומש"ה פסקה רבינו ז"ל למימרא דרב נחמן ולא דחאה מהלכה:

ג השוחט את החטאת ומצא בן ד' חי וכו'. נקט בן ד' חי דבן ה' בבהמה דקה הרי כלו לו חדשיו ואפילו למ"ד בהוייתן הם קדושים הרי יצא לאויר העולם אחר ששחטה וכלו לו חדשיו להכי נקט בברייתא רשב"ג דאע"ג דלא כלו לו חדשיו במעי אמן הם קדושים ונאכלת כחטאת וזה מתבאר מדברי רש"י ז"ל שם אבל אין לפרש דנקט בן ארבעה משום דבן חמשה בבהמה אין שחיטת אמו מטהרתו כמו שפירשו התוס' דהא רבינו ז"ל פסק בהל' שחיטה דאע"ג דכלו לו חדשיו שחיטת אמו מטהרתו אלא ודאי כדכתיבנא והתוס' נ"כ לפי המסקנא דקאמר בגמרא דפליגי אי ממעי אמן קדושים או בהווייתן דלאפשר דהם מפרשים כדכתיבנא ורבינו פסק דלא כרשב"ג ומ"מ בס"פ ע"ו מהל' מעשה הקרבנות כתב כל דיני המשנה גבי בהמות של חולין דודאי גבי בהמות של חולין איתנהו להנהו דינים אלא משום דהגמרא רצה לאוקומי מתני' במקדש דומיא דבכור הוצרך לומר דסבר דבהוייתן הם קדושים, ואולי יהיה זה טעם לרבינו ז"ל במאי דפסק דלא כרשב"ג דסובר דאי מתני' מפרשה כולה בחולין אתיא כהלכתא ואתי רשב"ג כהלכתא והגמרא כשמוקי מתניתין בקדשים משום דבעי לאוקומה דומיא דבכור אבל אנן דקי"ל דממעי אמן קדושים משום דנקטינן דהומרא עדיף והוי חומרא לומר דבמעי אמן הם קדושים א"כ מוקמינן למתני'

כסף משנה

אחת מהם התמורה ואחת הקדים הוא ואין ידוע איזו יקריב עולה ואיזו יקריב שלמים ולכן ירעו עד שיסתאבו ויביא עולה ושלמים ונמצא שלתקן התמורה הוצרכנו להקדיש אחת תחילה וכשיוממו השתים יחללם על שתים אחרות וכן הוא לשון התוספתא עולה שנתערבה בזבחים וכו' והחלוקה הראשונה שאמרו בה ירעו לא שייכא לדין תמורה אלא היא הקדמה להודיענו אחר שיביא בהמה ויקדיש אותה והרי שתיהן אחת עולה ואחת שלמים ואין ידוע מה דינם לכך הקדימה להודיע דינם ורבינו כבר ביאר הדין בפרק שני מהל' פסולי המוקדשין וכדברי הר"א יש תקנה אחרת שאין צריך רק לשתי בהמות המות מתחלה וימתין עד שתומם התמורה כי ממ"נ צריך להמתין וכן גם לדרך רבינו ויביא שתי בהמות ויאמר אם זו תמורת העולה זו שלתי נדבה ואם זו תמורת השלמים זו עולה נדבה ונראה שסובר שגם כוונת התוספתא הוא כן שכשיפול בה מום יביא שתים מתוך ביתו וכו' ובודאי לפי זה לא שייך בעולה ושלמים שנתערבו וכו' אלא שלדעת הר"א נסקוהא של זה לחזר והמיר וזה שאמר כל זה מועתק מהתוספתא וכו', מ"מ לשון התוספתא כדברי רבינו היא שמביא תחלה זבח ואח"כ אמר הרי שתיהן כשני זבחים והדבר מוכרח לפ"ז דהיינו בעולה ושלמים ואין יודע איזו עולה ואיזו שלמים ובא להשלים להודיע דין תקנת תמורה זו דהוי כנתערבו ואח"כ מתחיל בדין אחר דהיינו חזר והמיר וכו' ולדעת הר"א מה שאמרו והרי הם כשני זבחים הוא הקדמה לכן חזר והמיר וכו' ומה שאמרו תחלה מביא זבח על כרחין צריך שתים שא"א לסברתו לתקן אלא בשתים וגם צריך להיות כל זה אחר שנפל בה מום כי אין חילול עד שיפול בו מום ולדעת רבינו אין זבח זה חילול רק הקדש מחדש. אלא שקשה למה הוצרכו לעשות תערובת זבח עתה כיון שסוף סוף צריך להביא שתים עולה ושלמים ימתין עד שתומם כדברי הר"א ובדין חזר והמיר שאמרו בתוספתא גם זה לדעת רבינו על הדרך שכתב שיקדים עתה מחדש תוהו זבח שמביא ויאמר אם זו שהמרתי המרתי בתמורה אינה כלום וזה הזבח שאני מביא חולין הוא ואם המרתי בשניה שהקדשתי אני מקדיש זבח זה שאני מביא באופן אם שהקדשתי היה עולה כי התמורה היה שלמים זה אני מקדים לשלמים ואם היה שלמים זה אני מקדים לעולה וזה שכתב רבינו אם תמורת עולה אן שלמים ה"ז שהביא עולה או שלמים כלומר אם תמורת עולה זו שלמים ואם תמורת שלמים זו עולה גם בזה כתב הר"א ולפיכך כשחזר והמיר באחת מהן וכו' ע"כ:

ז שלמים שנתערבו בבכור או במעשר וכו'. תוספתא בפ' הנזכר:

פ"ד א כיצד דין ולדות ולד שלמים ולד תמורת שלמים הרי אלו כשלמים וכו'. משנה פ"ג דתמורה (דף י"ז). ומ"ש בד"א בולדות עצמם אבל ולדי ולדות אינם קריבים וכו'. שם וכריב"ל:

ג השוחט את החטאת ומצא בה בן ארבעה חי וכו'. כך היא הגירסא הנכונה והיא ברייתא בפ"ק דתמורה (דף י':) וקסבר האי תנא ולדות קדשים ממעי אמן הם קדושים ואע"ג דאיכא תנא דפליג ואמר בהוייתן הם קדושים משמע לרבינו דהלכה כהאי תנא מדאמריק בר"פ כילד מערימין (דף כ"ה) דרשב"ג סבר כההוא תנא משמע דרבנן פליגי עליה והלכתא כוותייהו. אבל יש לתמוה דהוה ליה למפסק כרשב"ג דכ"מ ששנה במשנתנו הלכה כמותו וצ"ע:

ולד

אמן הם קדושים: **ד** ולד תמורת האשם וולד ולדה עד סוף העולם ירעו עד שיפול בהם מום וימכרו ויפלו דמיהן לנדבה. *ואם ילדה זכר אחר שהקריב אשמו הולד עצמו יקרב עולה. הפריש נקבה לאשמו וילדה תרעה היא ובנה עד שיפול בהן מום וימכרו ויביא בדמי שניהם אשמו. ואם כבר הקריב אשמו יפלו דמיהן לנדבה: **ה** ולד תמורת העולה וולד ולדה עד סוף העולם הרי אלו כעולה והן עצמן יקרבו עולה. הפריש נקבה לעולתו וילדה אף על פי שילדה זכר ירעה עד שיפול בו מום ויביא בדמיו עולה. כבר ביארנו במעשה הקרבנות שכל מקום שאנו אומרין יפלו לנדבה הוא שיתן המעות בשופרות שהיו במקדש שביארנו בשקלים כמה הם. ובית דין מקריבין באותן המעות עולות נדבה ונסכיהם משל צבור ואינן טעונות סמיכה. אבל מקום שנאמר הוא עצמו יקרב עולה או יביא בדמיו עולה. הרי זו טעונה סמיכה ונסכיה משלו: **ו** ולד המעשר. [וולד] תמורת המעשר. ולד תמורת הבכור וולדי ולדותיהן עד סוף העולם. הרי אלו לא יקרבו אלא ירעו עד שיפול בהן מום ויאכלו כבכור וכמעשר שנפל בהן מום. ולדות תמורת הבכור לכהן. ולדות מעשר ותמורתו לבעליו: **ז** ולד תמורת הפסח כתמורת הפסח. אם היתה אמו קריבה שלמים ולדה יקרב שלמים ואם היה דינה שתמכר ויביא בדמיה שלמים אף ולדה נמכר ויביא בדמיו שלמים. הפריש נקבה לפסחו וילדה. או שהפרישה מעוברת. היא וולדה ירעו עד שיפול בהן מום ויביא בדמיהן פסח. ואם נשארה נקבה זו עד אחר הפסח או שילדה אחר הפסח. תרעה היא וולדה עד שיפול בהן מום ויביא בדמיהן שלמים: **ח** ולדות הקדשים שיצאו דרך דופן. או שילדו טומטום ואנדרוגינוס וכלאים וטריפה. הרי אלו יפדו ויביא בדמיהן קרבן הראוי להביא בדמי ולד של זו: **ט** ולד בעלת מום הרי הוא כולד התמימה לכל דבר ויקרב כראוי לו: **י** קדשים שהפילו נפל או שלייא יקברו והרי הם אסורים בהנאה: **יא** [א]המשנה את הקדשים מקדושה לקדושה עובר בלא תעשה שנאמר בבכור לא יקדיש איש אותו שלא יעשנו עולה או שלמים. והוא הדין לשאר הקדשים שאין משנין אותן מקדושה לקדושה אחד קדשי מזבח ואחד קדשי בדק הבית. *כיצד אם הקדיש לבדק ההיכל לא ישנה לבדק המזבח וכן כל כיוצא בזה. ואין לוקין

א סמ"ג לאוין שמו:

השגת הראב"ד

ואם ילדה זכר אחר שהקריב אשמו וכו'. א"א זה אין לו שורש מאי שנא ממפריש נקבה לעולה וילדה זכר שירעה ויביא בדמיו עולה אף זה אע"פ שדמי אמו עומדין ליקרב עולה הולד לא יקרב עולה:

השגת הראב"ד

כיצד אם הקדיש לבדק ההיכל וכו'. א"א זה לא ידעתי מנין לו שהרי כולן מקדשי בדק הבית הם באים כדתניא הקטרת וכל קרבנות הצבור מביאין מתרומת הלשכה מזבח הזהב לבונה וכלי שרת באין ממותר נסכים מזבח העולה לשכות ועזרות באין מקדשי בדק הבית חוץ לחומת העזרה באין משירי לשכה וכו' אלמא אין שינוי בין קדשי היכל לשאר עזרות ולא למזבח, ואולי טעה כמה שאמרו אחד קדשי מזבח ואחד קדשי בדק הבית אין משנין אותן מקדושה לקדושה והוא סבור כמו שאין משנין מקדשי הבית אפילו מקרבן לקרבן כך אין משנין בבדק הבית אפילו מבדק לבדק ואינו כן שקדשי מזבח אפילו מקדשים קלים לחמורים אין משנים ואין ממעטים באכילת קדשים אבל בדק הבית מה יש בין זה לזה והרי הוא מודה שמשנין בדק הבית. קדשי מזבח יש מהן נאכלין ויש שאינן נאכלין יש מהן ליום אחד ויש מהם לשני ימים ונאכלין ליום אחד לא שוו במתנותיהם אלא אלו מכפרין ואלו אין מכפרין דין הוא שלא ישתנו מזה לזה אבל בקדשי בדק הבית מה הפרש בין זה לזה:

ד ולד תמורת האשם וכו'. משנה פרק ג' דתמורה (דף כ':). ומ"ש ואם ילדה זכר אחר שהקריב אשמו. שם אמר רב נחמן וכו' מחלוקת לפני כפרה אבל לאחר כפרה דברי הכל הוא עצמו יקרב עולה ופריך והא תני רב חנניה לסיועי לריב"ל ואסיק בקשיא ומשמע לרבינו דכיון דלא אסיקנא בתיובתא לית לן למדחייה לדרב נחמן ורבה בר אבוה מהלכתא לשווייהו טועים. ואפשר דבגירסת רבינו לא הוה מסיק לה בקשיא אלא הוה מפרק לה. והראב"ד כתב א"א זה אין לו שורש וכו'. וכבר כתבתי טעם לדברי רבינו. ולענין מה שהקשה הראב"ד כתב הר"י קורקוס ז"ל די"ל דמפריש נקבה לעולה עיקר הקדושה אינה קריבה וכיון דאימיה לא קרבה גם הולד לא יקרב אבל ולד תמורת אשם עיקר הקדושה זכר היה וקרב והכי דתמורה הלכתא גמירי לה ולד תמורה נהי דאשם א"א שיקרב מידי קדושת מזבח לא נפיק ובנולד קודם שהקריב דאיכא למיחש לאיחלופי גזרו שלא יקרב הוא עצמו אלא דמיו ובהכי לא אתי לאיחלופי לרבנן כיון שהוא עצמו אינו קרב אבל נולד אחר שהקריב אשמו אפילו יקריב הולד עצמו עולה לא שייך איחלופי ולפיכך לא גזרו עכ"ל:

הפריש נקיבה לאשמו וכו'. פשוט פרק ג' דתמורה (דף י"ט). ומ"ש ואם כבר הקריב אשמו יפלו דמיהם לנדבה. שם במשנה:

ה ולד תמורת העולה וכו'. משנה שם (דף י"ח:). ומ"ש הפריש נקבה לעולתו וילדה וכו'. גם זה משנה שם ופסק כת"ק:

כבר ביארנו במעשה הקרבנות וכו':

וב"ד מקריבים באותם המעות עולות נדבה וכו' עד ונסכיה משלו. משנה בפרק ג' דתמורה (דף כ':):

ו ולד המעשר תמורת המעשר וכו'. גם זה משנה שם (דף כ"א):

ז ולד תמורת הפסח וכו'. שם משמע הכי: הפריש נקבה לפסחו וילדה וכו'. שם (דף י"ט):

ח ולדות הקדשים שילאו דרך דופן וכו':

ט ולד בעלת מום וכו'. בפ"ק (דף י') פלוגתא דבר פדא ור"י ופסק כר"י:

י קדשים שהפילו וכו'. משנה בסוף תמורה (דף ל"ג:):

יא המשנה את הקדשים וכו'. בסוף פרק המקדיש שדהו (דף כ"ט). ומ"ש שאין משנים אותן מקדושה לקדושה אחד קדשי מזבח ואחד קדשי בדק הבית. משנה בפ"ב דתמורה (דף ל"ב). ומ"ש כיצד אם הקדיש לבדק ההיכל וכו': כתב הראב"ד זה לא ידעתי מנין לו וכו'. ומ"ש והרי הוא מודה שמשנין בדק הבית נראה לי שדייק כן ממה שאמר אם הקדיש לבדק ההיכל לא ישנה לבדק המזבח משמע דוקא מחמור לקל אין משנין אבל מקל לחמור משנין. ואפשר לומר שרבינו סבור שמשנה זו שמען הראב"ד לחלק בין קדשי מזבח לקדשי בדק הבית היא כדאי למר שבבדק הבית רשאי לשנות מקל לחמור אבל אינה כדאי לומר שיהא רשאי לשנות מחמור לקל. ומה שכתב רבינו שאין לוקין על לאו זה טעמא משום דהוי לאו שאין בו מעשה. וכתב הר"י קורקוס ז"ל ואע"ג דמקדיש בעל מום לוקה התם שאני דבדיבוריה עביד מעשה שמשנה הבהמה מחולין לקדש אבל כאן לא עביד כלום בדיבוריה כי אין דבריו מועילים כלל כמבואר שם גם בבכורות פרק אחרון (דף ל"ג:) אמרו השתא קדושה חמורה אקדושה קלה לא חיילא קלה אחמורה מבעיא מאי היא דתנן אחד קדשי מזבח ואחד קדשי בדק הבית אין משנין אותם מקדושה לקדושה וכו' מוכח ודאי הכי הוא דלא חיילא ולא אמר כלום ומסתמא

למתני' כולה בחולין ועדיף טפי כי היכי דליתי רשב"ג כהלכה ימקיימיי כללין דכל מקום משנה רשב"ג במשנתנו הלכה כמותו ואע"ג דלא ליהוי דומיא דבכור הא איכא הגוקה דחולין במתניתין אפילו לפי מאי דמוקמינן לה בהקדש וא"כ מסתבר טפי לאוקמיה בחולין כי היכי דליקו כהלכתא ונסתלקה תמיהת הרב בעל כ"מ ז"ל אבל קשה על רבינו ז"ל דבפרק בתרא דזבחים תנן הרובע והנרבע והמוקצה וכו' שהקריבן בחוץ פטור שנאמר לפני משכן ה' והקשה בגמרא והיפוק ליה מואל פתח אהל מועד ומסיק בולדות קדשים וקסבר ולדות בהוייתן הם קדושים וא"כ רבינו ז"ל דפסק כאן במעי אמן הם קדושים איך כתב בפ' י"ח מהל' מעשה הקרבנות מתניתין כפשטה מקרא דואל משכן ה' כל שאינו ראוי לבא אל משכן וכו':

ד ואם ילדה זכר וכו'. על מה שהילק הר"י קורקוס ז"ל לתרץ קושיית הר"א ז"ל דיש לחלק בין ולד תמורת אשם למפריש נקבה וילדה זכר נ"ל כסעד לתומכו דבס"ק דתמורה (דף י"ח) על מתני' דתמורה עולה הקשו שם ומי אמר ר"א יקרב עולה הוא עצמו וכו' והתנן אמר רב חסדא ר"א לדבריהם דרבנן קאמר להו ולרבנן הקשו שם בתוס' ז"ל תקשה מרבנן דהא אמר רבא לעיל דהיכא דאימיה קריבה אפילו רבנן מודו דולד קרב וא"כ בולד תמורת אשם אימיה קריבה א"כ הוה להו לומר דולד עצמו יקרב והאריכו התוס' ז"ל שם לידחק לתרץ קושיא זאת. ורבינו ז"ל מכח קושיא זו נראה דאית ליה דדינא הכי לדעת רבנן דולד תמורת אשם יקרב עולה ודאי דאשם לא יקרב כדאמרינן התם (דף כ') דאין אדם מתכפר בדבר הבא בעבירה אבל עולה ודאי יקרב ומ"ש רבנן במתני' ירעו עד שיסתאבו היינו קודם כפרה וגזירה משום דלא ליתי לאקרובי אשם כדאמר ר"נ א"ר מחלוקת קודם כפרה וכ"ת א"כ מה הקשו מר"א לר"א נימא דמאי דאמר ר"א ולד תמורת אשם יביא בדמיהן עולה משום דלא ליתי לאחלופי לאחר כפרה ולאקרובי אשם ולכך לא יקרב עצמו עולה קושיא זו כבר הקשו אותה התוס' (כדף כ') בד"ה בדמיהן אין בעצמן לא והכתבו בתירוצם וז"ל דלא אמר הני טעמי דלעיל אלא גבי תמורה עצמו אבל הולד יש לו דחיית אמו וכו'. ונראה כוונתם דמ"ש בגמ' דאתי לאחלופי ולאקרובי אשם היינו טעמא לתמורה עצמה שלא יקרב עולה קודם כפרה אבל לענין הולד גריר בתר אמו אי אמו דהויה קודם כפרה מהאי טעמא ודאי דהולד דהוי מכח אמו ולאחר הכפרה שאין אמו דהויה אין הולד דהוי ולהכי הקשו בגמרא למאן דאמר לר"א דהפריש נקבה לאשם דבנה קרב עולה דאמר כיון דהולד בתר אמו גריר א"כ גבי מפריש נקבה לאשמו ליגריר בתר אמו וכיון דאמו לא שייכה בה שם עולה כלל א"כ ליהוי הולד דחוי ולא יקרב עולה ואינו דומה לתמורת אשם אחר כפרה דאם הוא זכר ראוי ליקרב עולה ולכך הולד גריר בתרה ויקרב עולה ג"כ אחר כפרה וכהאי גוונא צריך לומר גבי מקריב נקבה לעולתו הכל שיכא טעם הא דאתי לאחלופי לענין הולד ודאי דאינו טעם דבולד ליכא למימר הך טעמא כנ"ל. זהו כוונת התוספות ז"ל אע"פ שלשונם מוטעה בדפוס ומבולבל ודוק מ"מ למדנו דינו של רבינו ז"ל לפי פשט השמועה:

ח או שילדו טומטום ואנדרוגינוס הרי אלו יפדו וכו'. בפרק ב' דתמורה בסופו אמר שמואל על מלתיה דר"א אבל כלאים טומטום ואנדרוגינוס לא אתה מונה אלא בולדי קדשים ואליבא דר"י וכו' משמע דממעי אמן הם קדושים כשהם ולדי קדשים משמע דרבינו ז"ל סובר דאפילו בלא מום נפדים שאין לך מום גדול מזה וזה נראה מדלא הזכיר רבינו כאן מום כמו בחלוקה דלעיל:

ט ולד בעלת מום הרי הוא כולד התמורה וכו'. כתב הרב בעל כ"מ ז"ל דהיא פלוגתא בפ"ק דבר פדא ור"י. וקשה לי טובא דאין זו ענין כלל להיא פלוגתא דהיא פלוגתא הוי בבהמת חולין בעלת מום מעוברת דהקדיש עוברה דלר"י הוי קדושה ולרב פפא לא. וכבר כתב רבינו ז"ל דין זה בפרק ט"ו מהלכות מעשה הקרבנות דקי"ל כר"י דקדושה חלה על העוברים אע"פ שאמם בעלת מום אבל הא דהכא הוי שהאם קדושה ובאמצעה הלה על הולד והיא בעלת מום וזה נמצא בברייתא ריש פ' אלו קדשים מקרא דאם

לוקין על לאו זה: **יב** כיצד מערימין על הבכור להקדישו למזבח הקדש אחר. מקדישו בבטן קודם שיולד שנאמר אשר יבוכר לה' לא יקדיש איש אותו. משיבוכר אי אתה מקדישו אבל אתה מקדישו בבטן. לפיכך יש לו לומר מה שבמעיה של מבכרת זו אם הוא זכר הרי זו עולה. אבל אינו יכול לומר זבחי שלמים שאינו יכול להפקיע אותו מקדושתו כדי ליהנות בו. ואם אמר עם יציאת רוב ראשו יהיה עולה הרי זה בכור ואינו עולה: **יג** ואין מערימין על בהמת הקדש להקדיש עוברה קדושה אחרת אלא הרי הוא בקדושת אמו. שולדות הקדשים ממעי אמם הם קדושים כמו שביארנו. והרי כל עובר מהן בקדושת אמו ואינו יכול לשנותו בבטן כדרך שעשה בבכור שהבכור ביציאתו הוא שמתקדש. אע"פ שכל חוקי התורה גזירות הם כמו שביארנו בסוף מעילה. ראוי להתבונן בהן וכל מה שאתה יכול ליתן לו טעם תן לו טעם. הרי אמרו חכמים הראשונים שהמלך שלמה הבין רוב הטעמים של כל חוקי התורה. יראה לי שזה שאמר הכתוב והיה הוא ותמורתו יהיה קדש. כענין שאמר ואם המקדיש יגאל את ביתו ויסף חמישית כסף ערכך עליו. ירדה תורה לסוף מחשבת האדם וקצת יצרו הרע. שטבע של אדם נוטה להרבות קניינו ולחוס על ממונו ואע"פ שנדר והקדיש אפשר שחזר בו וניחם ויפדה בפחות משוויו אמרה תורה אם פדה לעצמו יוסיף חומש. וכן אם הקדיש בהמה קדושת הגוף שמא יחזור בו וכיון שאינו יכול לפדותה יחליפנה בפחותה ממנה. ואם תתן לו רשות להחליף הרע ביפה יחליף היפה ברע ויאמר טוב הוא. לפיכך סתם הכתוב בפניו שלא יחליף. וקנסו אם החליף ואמר והיה הוא ותמורתו יהיה קדש. וכל אלו הדברים כדי לכוף את יצרו ולתקן דעותיו. ורוב דיני התורה אינן אלא עצות מרחוק מגדול העצה לתקן הדעות ולישר כל המעשים. וכן הוא אומר הלא כתבתי לך שלישים במועצות ודעת. להודיעך קושט אמרי אמת להשיב אמרים אמת לשולחך:

לחם משנה

דאם זכר אם נקבה דאמר שם אין לי אלא תמורת תמימין וולד תמימין ולד בעלי מומין ותמורת בעלי מומין מנין תלמוד לומר אם זכר לרבות ולד בעלי מומין אם נקבה לרבות תמורה בעלי מומין ואמר שם בגמרא למאי הלכתא אמר שמואל ליקרב ואליבא דר"א דמהו דתימא כי קאמר ר"א עולה דליכא שם עולה וכו' בר פדא אמר לרעיה ואליבא דר"א וכו' רבא אמר לרעיה והברי הכל משמע מאותה סוגיא דלכ"ע לרבנן דפליגי עליה דר"א גבי מפריש נקבה לעולתו דקאמר ר"א יקרב עולה והיינו אמרי ירע פיה לגו דולד בעלי מומין אינו אלא לרעיה ולא להקרבה דאין לומר דמקדיש עובר במעי בעלת מום איירי כדסבור הרב בעל כ"מ ז"ל דאולדות קדשים קאי ועוד דלשון ולד בעלת מום לא משמע כלל מקדיש עובר וא"כ רבינו ז"ל דפסק כרבנן בהאי פרקא איך כתב כאן הקריב. ונראה לתרץ קושיא זו דשם בסוף הסוגיא הקשו לר' ישמעאל ור"ע דדרשי ולדות ותמורות מקראי אחריני דהני קראי דזכר ונקבה מאי עבדי ותירצו לולד בעלי מומין ולתמורת בעלי מומין ואי רבנן לית להו ולד בעלי מומין א"כ תקשי להו נמי קראי מאי עבדי להו ואמאי לא מקשה בגמ' לרבנן אלא ודאי דהך דרשא דולד ותמורה בעלי מומין רבנן נמי דרשי לה וגלי קרא בהני דיקרבו ולא ילפינן מקריב נקבה לעולה מולד בעלי מומין דשאני הכי דקדושים מתחלתן הוו, ומאי דקאמר בגמרא ואליבא דר"א סובר רבינו דאפילו לר"א קאמר דס"ד לר"א לא צריך קרא דכי היכי דמקריב נקבה לעולה הולד יקרב עולה ה"נ לכך קאמר דאפילו לדידיה צריך קרא נמי (ולא צריך קרא). זה נ"ל דעת רבינו ז"ל ואע"פ שהוא דחוק קצת:

סליקו הלכות תמורה בס"ד

כסף משנה

ומסתמא כל כמה דלא מפרש שהם עשה הן עכ"ל:

יב כיצד מערימין על הבכור וכו' עד שהבכור ביציאתו הוא שמתקדש. משנה וגמרא ברפ"ה דתמורה (דף כ"ה):

סליקו הלכות תמורה בס"ד

סליקו להו הלכות תמורה בס"ד

נגמר ספר תשיעי והוא ספר הקרבנות. הלכותיו ששה. ופרקיו חמשה וארבעים. ואלו הן:

הלכות קרבן פסח עשרה פרקים. הלכות חגיגה שלשה פרקים. הלכות בכורות שמונה פרקים. הלכות שגגות חמשה עשר פרקים. הלכות מחוסרי כפרה חמשה פרקים. הלכות תמורה ארבעה פרקים:

מפתח לספר הרמב"ם ולפרקיו

ספר שמיני והוא ספר עבודה

הלכות בית הבחירה

הלכות כלי המקדש

הלכות ביאת המקדש

הלכות איסורי מזבח

פ"א יבאר שמצות עשה להיות כל הקרבנות תמימין ומובחרין. ודין אם צריך שיהא פיו ולבו שוין בקרבנות:

פ"ב יבאר מומין המיוחדין בבהמה שפוסלין בו. בהמה שנולד בה אחת מן הטריפות או שנמצא אחד מאיברים הפנימים חסר:

פ"ג יבאר המומין הפוסלין בעוף ותורים קטנים ובני יונה גדולים. ודין רובע ונרבע ומוקצה לע"ז והנעבד והמקדיש אחד מכל אלו:

פ"ד יבאר הרובע והנרבע ושהמית האדם והיו שם עדים ומתי נפסל משום רובע ונרבע ומוקצה. המקצה או העובד דבר שאינו שלו והמשתחוה להר:

פ"ה יבאר שאתנן ומחיר הסורין למזבח ואיסורן בכל שהן. אם הטלה אותו עם דבר שאינו ראוי להקטרה או בפני עצמן:

פ"ו יבאר שצריך שיהיו הנסכין תמימין ונבחרים וכן עצי המערכה:

פ"ז יבאר דבר שאינו פסול אם מביא אותו לכתחלה:

הלכות מעשה הקרבנות

פ"א יבאר שכל קרבנות נפש חיה באין מחמשה מינין. ושקרבנות צבור ויחיד הם ד' מינין:

פ"ב יבאר מה נקרא נסכים ומנחת נסכים ואיך מצותו. אי זה קרבן טעון נסכים וכמה הוא שיעור נסכים:

פ"ג יבאר שגוי שרצו להביא שלמים או עולה בשותפות. אם מקבלין קרבן מהעכו"ם או מהמומר:

פ"ד יבאר שכל הקרבנות אין מביאין אותם אלא ביום. ואם נשחטין ונזרקין בלילה:

פ"ה יבאר שמקבלת הדם ואילך מצות כהונה. ואם מקום השחיטה וקבלת הדם שוה בכל הזבחים:

פ"ו יבאר שמצות עשה לעשות העולה כמשפטה. וכיצד הוא מעשה העולה:

פ"ז יבאר שמצות עשה לעשות החטאות כמצותן וכיצד הוא. ג' מקומות לשריפה ואם היא כשירה בזר:

פ"ח יבאר שהאומר בחטאת בהמה משאר קדשי שמים. חטאת שנפסלה אם דמה טעון כיבוס:

פ"ט יבאר שמצות עשה לעשות כל האשמות כמצותן. וכיצד מעשה האשמות:

פ"י יבאר שאכילת החטאת והאשם ושירי מנחות מצות עשה. ודין למי נאכלין ואנה נאכלין הלו וכל הנאכל לכהנים:

פי"א יבאר האוכל כזית מבשר העולה לפני זריקה או אחריה. ודין בשר העולה ושלחה ושמנה ויינה אם מצטרפים לכזית:

פי"ב יבאר שמנחות הבאות עם הקרבן והבאות בפני עצמן כמה הם:

פי"ג יבאר שמצות עשה לעשות המנחות כמצותן. וכיצד עשייתן וכיצד מצות קמיצה:

פי"ד יבאר שמתנדב האדם ונודר עולה ושלמים וכל מין שירצה מה' מיני מנחות:

פט"ו יבאר האומר ולדה של זו עולה והיא שלמים. ואי הזרה תוך כדי דבור בהקדש שמה הזרה:

פט"ז יבאר הנודר גדול והביא קטן או איפכא והנודר סתם. האומר הרי עלי שור שוה מנה:

פי"ז יבאר המתנה ממה שנדר. והאומר הרי עלי מנחה מה יביא:

פי"ח יבאר כל קרבנות חיה ועוף מצוה להקריבן בבית הבחירה. המקריב קרבן חוץ לעזרה והשוחט קדשים חוץ לעזרה:

פי"ט יבאר מאימתי המעלה בחוץ חייב. ודין כל שאינו מתקבל בפנים אם חייבין עליו בחוץ:

הלכות תמידין ומוספין

פ"א יבאר שמצות עשה להקריב שני תמידין ביום. ואימתי זמן שחיטתן:

פ"ב יבאר שמ"ע להיות אש יקודה על המזבח תמיד. מצוה להעלות בשני גזרים של עץ עם תמיד של שחר:

פ"ג יבאר שמ"ע להקטיר קטורת על מזבח הזהב וכמה מקטירין ממנה:

פ"ד יבאר כל כהני בתי אבות של יום איך מפיסין. וכמה פייסות היו מפיסין בכל יום:

פ"ה יבאר שמ"ע לסדר לחם הפנים בכל יום שבת על השלחן:

פ"ו יבאר סדר עבודות התמידות איך היו ועל מה היו אומרים שירה:

פ"ז יבאר שביום שני של פסח מקריבין יתר על המוסף כבש לעולה עם העומר:

פ"ח יבאר בחג שבועות כמה קרבנות מקריבין. וסדר שתי הלחם:

פ"ט יבאר הקרבנות שמקריבין באחד בתשרי. ואם חל בשבת תדיר ושאינו תדיר או תדיר ומקודש:

פ"י יבאר הקרבנות שמקריבין ביוה"כ ובחג הסוכות. כל שבעת ימי החג שמנסכין המים על גבי המזבח:

הלכות פסולי המוקדשין

פ"א יבאר הפסולין לעבודה אם מותרין לשחוט קדשים לכתחלה. אם צריך כוונה בשחיטת קדשים והשוחטן שלא במקומם:

פ"ב יבאר דמים הניתנין על מזבח החיצון ונתן מתנה אחת אם כיפר:

פ"ג יבאר אם כל המזבח ראוי לשחיטת העולה. הדברים שאם יעלו לא ירדו ואם ירדו לא יעלו:

פ"ד יבאר חטאת והמורה של יחיד או של צבור שמתו בעליה וחטאת שאבדה ונמצאת:

פ"ה יבאר המפרים מעות לחטאתו ומת או אבדו והקריב חטאת תחתיהן:

פ"ו יבאר כל הזבחים שנתערב בהן אחת מחטאות המתות או אחד מאיסורי מזבח:

פ"ז יבאר כל הפסולין לעבודה שמלקו והמולק בלילה. וכל שהייה פסול בקדש:

פ"ח יבאר חטאת העוף שנתערבה בעולת העוף מפורשות או סתומות:

פ"ט יבאר קן סתומה שפרח ממנה גוזל לבין שעושות או לבין הקרבנות:

פ"י יבאר האשה שאמרה הרי עלי קן כשאלד זכר וילדה זכר ודין שירשה לכהן ואמרה אלו לנדרי ואלו לחובתי:

פי"א יבאר כל המנחות שקמצן אחד מהפסולין לעבודה. ואם לקה הלבונה:

פי"ב יבאר שתי הלחם ולחם הפנים ועומר התנופה שהוסיף או חסר במדתן:

פי"ג יבאר המחשבות שפוסלין הקרבנות. ובאי זו עבודה מעבודותיה המחשבה פוסלת:

פי"ד יבאר אם המחשבה הולכת אחר העובד או אחר הבעל. אין המחשבה מועלת אלא בהראוי לעבודה ובדבר הראוי לה:

פט"ו יבאר הזבחים שנשחטו במחשבת שינוי השם:

פט"ז יבאר אם עירב עם מחשבת זמן מחשבה אחרת. חישב על הדמים הניתנים למטה למעלה או איפכא:

פי"ז יבאר דמים הניתנים על מזבח החיצון והפנימי שנתן מהם מתנה ראשונה במחשבה נכונה והשנית במחשבה רעה:

פי"ח יבאר המחשב מחשבה שאינה נכונה בקדשים. האוכל מקרבן שנאמר עליו שהוא פסול או קדשים שהוטל בהם מום:

פי"ט יבאר שמצות עשה לשרוף קדשים שנטמאו והנותר וכל שפיסולו מספק:

הלכות עבודת יום הכפורים

פ"א יבאר סדר הקרבנות שמקריבין ביום הצום ושאין עבודתן אלא בכהן גדול:

פ"ב יבאר סדר הבגדים שהיה משמש ביום זה. וכמה טבילות היה טובל:

פ"ג יבאר הגורלות שמגריל אם צריך שיהיו שוין וממה היו והיכן מגריל וכיצד:

פ"ד יבאר סדר כל המעשים שביוה"כ איך היו:

פ"ה יבאר אם הקדיש מעשה לחבירו בבגד לבן בפנים. ודין הקדיש דם השעיר לדם הפר:

הלכות מעילה

פ"א יבאר שאסור ליהנות מקדשי ה' והנהנה מהם מעל. ואם מעל במזיד או בשוגג:

פ"ב יבאר קדשים קלים אם מועל בהם קודם זריקה או אחריה. ודין כל הקדשים מאימתי מועלין בהם:

פ"ג יבאר קדשי מזבח שמתו אם יצאו ידי מעילה ואם הותרו שעה אחת:

פ"ד יבאר המפרים מעות לחטאת או לעולה או לשלמים אם מועלין בהן:

פ"ה יבאר המקדיש לבדק הבית דבר הראוי למזבח או איפכא. ודין קדשי בדק הבית עם קדשי מזבח אם מצטרפין למעילה:

פ"ו יבאר הנהנה בדבר שנפגם או שאינו נפגם. קדשי קדשים שהלא מגמרן אם יש בלא נפגם:

פ"ז יבאר מי ששגג ולקח הקדש ונתנו לשליח בתורת חולין מי מעל. ודין אם עשה השליח מדעת עצמו:

פ"ח יבאר הפועלים בהקדש שפסקו עמהם מזונות אם יאכלו מגרוגרות של הקדש:

ספר תשיעי והוא ספר הקרבנות

הלכות קרבן פסח

פ"א יבאר שמצות עשה לשחוט הפסח בי"ד לניסן ומאי זה מין יהיה והיכן שוחטין אותו:

פ"ב יבאר שאין שוחטין הפסח אלא למנויו ועל מי שראוי לאכול. ודין שחטו למי שראוי ולמי שאינו ראוי:

פ"ג יבאר האומר לעבדו לך ושחוט עלי את הפסח. ואם קבע גדי או טלה:

פ"ד יבאר פסח הנשחט במחשבת שינוי השם והשוחט על בני חבורה ואמר הפסח שהפרשתי שלא לשמו היה:

פ"ה יבאר קרבן פסח שני ומי חייב להביאו ואם דוחה שבת. אם מילת בניו הקטנים ומילת עבדיו מעכבים הפסח:

פ"ו יבאר אי זהו טמא שנדחה לפסח שני ומי שחל שביעי שלו להיות בשבת:

פ"ז יבאר אם היו רוב הצבור טמאים או הכהנים או כלי שרת אם נדחים:

פ"ח יבאר שאכילת בשר פסח בליל ט"ו מצות עשה ואם מצה ומרור מעכבין:

פ"ט יבאר שהפסח אינו נאכל אלא בחבורה. ואם מוציאין מחבורה לחבורה:

פ"י יבאר השובר עצם בפסח טהור ועל אי זה עצם חייב. שלא יותיר מהבשר עד הבקר:

הלכות חגיגה

פ"א יבאר שמלש מצות נצטוו ישראל בכל רגל משלשה רגלים. ומה הן. ודין אם הנשים חייבות בהן:

פ"ב יבאר אם כל האנשים חייבים בראייה. והחייב בראייה חייב בחגיגה:

פ"ג יבאר שמצות עשה להקהיל כל ישראל בכל מוצאי שמיטה בעלותם לרגל:

הלכות בכורות

פ"א יבאר שמצות עשה להפריש כל פטר רחם הזכרים באדם ובבהמה טהורה ובחמור:

פ"ב יבאר המום שהבכור נשחט עליו או שירעה. ואם צריך פטר רחם:

פ"ג יבאר שאין שוחטין הבכור אלא על פי מומחה. אם רואין בכור לישראל בלא כהן:

פ"ד יבאר בהמת השותפין. ואם יש לנכרי חלק בה:

פ"ה יבאר רחל שלא בכרה וילדה ב' זכרים ואין ידוע אי זה מהם יצא ראשון:

פ"ו יבאר מעשר בהמה במה נוהג ומי חייב בו ואנה נשחט ואם אסור למכרו:

פ"ז יבאר כיצד מפרישין מעשר בהמה. ואם היו לו חמשה טלאים בירושלים וחמשה בעכו אם מצטרפים:

פ"ח יבאר המונה וטעה במניין אם נתקדש. השעה טליה ועשה

הלכות שגגות

פ"א יבאר העובר בשגגה על מצוה שחייבין עליה כרת. מה היא חטאת קבועה וקרבן עולה ויורד:

פ"ב יבאר שאין אדם חייב חטאת עד שיהא שוגג מתחלה ועד סוף. מי שלא נודע לו עצמו של חטא שחטא בו ואם נודע לו וחזר ושכחו:

פ"ג יבאר מי שהעידו עליו עדים שחטא חטא שחייבין עליו חטאת קבועה ולא שתקו בו:

פ"ד יבאר העושה עבירות הרבה בהעלם אחד. אם עשה מעשה שחייב עליו משום שמות הרבה אם חייב על כל שם:

פ"ה יבאר הבא על ערוה אחת ביאות הרבה בהעלם אחד או על עריות הרבה:

פ"ו יבאר שדין שגגת המאכלות כדין שגגת הבעילות. ואם האיסורין מצטרפין לקרבן:

פ"ז יבאר העושה ארבע עבודות לע"ז בהעלם אחת. כל השוכח עיקר שבת:

פ"ח יבאר מי שנסתפק לו אם שגג בדבר זה אם לאו שיביא אשם תלוי:

פ"ט יבאר שעל חמש עבירות מביאין קרבן אשם ודאי. אם אמרו לו שנים בעלת שפחה חרופה והוא אומר לא בעלתי:

פ"י יבאר ששה מאותן שיקריבו עולה ויורד:

פי"א יבאר מה בין שגגת מקדש וקדשיו לשאר כריתות. והחייבים קרבן מספק אם מביאים אותו:

פי"ב יבאר כל דבר שחייבין על שגגתן חטאת קבועה. ושגג ב"ד הגדול בהוראה:

פי"ג יבאר כיצד אם יחסר אחד מכל הדרכים האמורים ישגו ב"ד ויתחייבו העושין:

פי"ד יבאר ב"ד ששגגו והורו לעקור גוף מגופי תורה ועשו כל העם על פיהם:

פט"ו יבאר אימתי יהיה חייב הכהן המשיח פר על שגגתו. כהן משיח שנסתפק לו אם שגג שגגה זו עם המעשה:

הלכות מחוסרי כפרה

פ"א יבאר כמה נקראים מחוסרי כפרה ולמה נקרא ככה. גר שמל וטבל ועדיין לא הביא קרבנו:

פ"ב יבאר אי זהו זב האמור בתורה:

פ"ג יבאר שהימים שהזב רואה בהן זיבות הוא טמא ומונה משיפסוק:

פ"ד יבאר הקרבנות שמביא המצורע אחר שיתרפא מצרעתו והטבילות שטובל וכיצד עושין לו:

פ"ה יבאר אי זהו תנוך אזן ואם אין לו בהן יד או בהן רגל או אזן הימנית:

הלכות תמורה

פ"א יבאר שכל הממיר לוקה. ולמה לוקין על התמורה:

פ"ב יבאר איך היא התמורה:

פ"ג יבאר כיצד דין התמורות ליקרב או תמורת בהמה שאינה קריבה:

פ"ד יבאר כיצד דין ולדות הקדשים וולדי ולדות. המשנה את הקדשים מקדושה לקדושה:

חידושים ובאורים

על הלכות בית הבחירה מהרב הגאון המפורסם ר' יעקב עמדין זצ"ל, יעב"ץ.

פרק א הלכה ח בכ"מ ד"ה ואין מפגלין. יש בלשונו חסרון הניכר אחר שכתב ופסק כר' נחמיה היה כתוב התירוץ וי"ל מפני מה פסק כמותו ושמא משום דמסייעא ליה מכילתא דמיתניא אליבא דר' ישמעאל: (בספרינו לא נחסר)

הלכה יא ומצוה מן המובחר כו' ולהגביהו כפי כח הציבור. עיין פ"ק דשבת (דף י"א) והכ"מ לא הראה מקום:

הלכה יג המזבח אין עושין אותו אלא בנין אבנים גזית. כבר הגהתי בגליון ספר המיימוני שלי שדבר פשוט הוא שמלת גזית ט"ס היא* וצריך למוחקה אע"פ שיש לי לקיימה קצת בדוחק שר"ל מדות גזית שמדה ידוע היה לגזית כדתנן בהשותפין בגזית זה נותן שני טפחים ומהלה וכן כתוב בבנין הבית כמדות גזית שהיא היתה מדה גדולה ידועה אצלם. בכמו שמונה ועשר אמות. ועל כרחך צ"ל כן אליבא דר"י דאית ליה דברים ככתבן אבן שלמה. והא התם נמי כתיב ליסד הבית אבני גזית ור"כ מאי טעמא לא אהדר ליה מהא דגזית משמע פסול וכתות ומאי דוחקיה לאתויי קרא דמגוררות במגרה דכתיב בהדיא באבני ביתו וקשיא נמי אהכרעת רבי שגראין דברי ר"י באבני מקדש והא גזית כתיב. אלא ע"כ דגזית איכא לפרושי במדה וכדאמרן וילמד סתום מן המפורש דבסוף הענין כתיב כמדות גזית הרי שהמדה היתה גזית ואע"ג דגזית של תורה ודאי פסול משמע דכתיב לא תבנה גזית מכל מקום הכא מוכחי קרא דמיפרשא במדה ולא בפסילה. וגם מלשכת הגזית יש להביא ראיה דודאי לא פליג ר"י ולא אשמעינן חד תנא לאיפלוגי עלה ואף ר"י מודה דהיתה לשכה של גזית ומוקי לה ע"כ במדה וק"ל וא"כ שמא גם הרמב"ם ז"ל לכך נתכוין באומרו גזית. אלא שאינו נראה להכניס עצמנו בשביל כך בדוחק ולא נמצא שהקפידו חז"ל על מדת האבנים. ומנ"ל לרמב"ם הא. גם אלמלא כך היה מפרש הר"מ דבריו דאמדה הוא דקפיד ולא הוה ליה למיסתם סתומי בכה"ג סכינא חריפא מפסקא לקראי דהא הכא גבי מזבח בהדיא כתיב לא תבנה אתהן גזית אלא ודאי שגיאתא היא וליכא בה ספיקא: ויש להפליא על המגיהים בדפוס אמשט' שמתגדרים במלאכתם ומתפארים בה הרבה שלא נכוו בחמי המין ונכוין בפושרין ואומרים על שמאל שהוא ימין כמה פעמים כמו שכתב כאן המגיה כמשיג על התוס' שהביא הרבכ"מ שהקשו לעבדינהו ע"י שמיר בלשון זה. לא ידעתי לסוף קושיא זו שהרי המובחה בגלה שבבית שני לא היה שמיר ואין מכאן ראיה עכ"ד. ואני תמה על זה ולבי חרד איך לא יירא לנפשו לדבר בפני מלכי רבנן מאן ניהו בעלי התוס' ז"ל. והם לא עלה מהיכן ירד שדברי התוס' עניים במקום אחד ועשירים במקום אחר כדרכה של תורה והו"ל לאסוקי אדעתיה דמדפשיטא להו בודאי היה כחם יפה בראיות גמורות יעויין בפ' איזהו מקומן שם הוכיחו כמישור וביארו באריכות שע"כ גם בב"ש היה השמיר והפלא מהמגיה הנ"ל מסתייה דלא סביר מיגמר נמי לא גמיר דפשיטא ליה הך מילתא דבב"ש לא הוה שמיר והיא מגלה זה החדוש ולפחות הי"ל לומר כלשון מסופק ושמא אי לא אשמעינן טעמא: איברא הו"ל לאקשויי מרגניתא ודלי חספא ושביק כספא. דבודאי ליתנהו לדברי התוס' הללו מצד אחר ואינם הולכים ע"ד הרמב"ם ז"ל כאן וכנראה שהרב בעל כ"מ במ"כ לא ירד לעומקן של דברים שהוכחת התוס' מגמרא דע"ז דלא אשכח הקנתא ע"י שמיר (והכי נמי הוו מצו לאוכוחי מהא דאבני קרנות מלוגות היו כדאיתא זבחים דנ"ד ע"ש) לאו מילתא היא דעל כרחין צריך למידחק בה ולפרושי דנקט מילתא יתירא במאי דקאמר ניגסרינהו לא תניף אמר רחמנא דפשיטא לא איצטריך להכי לקושטא דמילתא דודאי דהכי נמי לא אפשר משום אבנים שלמות כדאמר בקמייתא וכמו שאבאר בעזה"י ולא נקטה אלא לאפוקי הו טעמא אחרינא דאפי' שיטה הע"ג דלמיגסרינהו לא אפשר משום דכתיב אבנים שלימות דילמא פירושו בלא פגימה אבל חלקין ע"י נסירה לא קפיד קרא קמ"ל דאפי' בנסירה נמי לא מצו למיעבד משום לא תניף ולא מייתי לה אלא לרווחא דמילתא משום יגדיל תורה וכדאשכחן בתלמודא טובא דכוותה: אבל באמת אין הנו צריכין לה משום לא תניף אלא בלא"ה אסור משום דבעינן אבנים שלמות שפירושו שלא יהו חסרות שאפי' חותכן במגרה ומחליקן שלא יהא בהן פגימה מכל מקום אסור בלי ספק בעולם דשלמה ודאי הכי משמע ולא חסרה ומאי מהני חלקה בלי פגימה אם"כ חסרה היא הילכך ע"י שמיר נמי לא אפשר אפי' נימא דהיה עושה אותן חלקות בלי שתתגור בהן צפורן הרי אעפ"כ חסרות הן ולא שלמות והן שלמות דוקא בעינן:

ועתה שמע שאי אפשר לומר בענין אחר ותדע ממה שכתב הר"מ ז"ל בסמוך הלכה ט"ו אבני היכל ועזרות שנפגמו או שנגממו פסולין ואין להן פדיון (והיא תוספתא) ופירוש שנגממו ידוע שהוא ענין חתיכה וכריתה ע"י מגירה ונסירה כמו אילן שנגמם דפ"ק דשביעית ודומיהם רבים. ליפנא יתירא לשנויי קאתי דלא תימא שנפגמו דוקא אלא אפי' אינן פגומות רק שנגממו והן חלקות בלי פגימה אפ"ה פסולות דשלמות בעינן ולא חסרות וגמומות הע"פ שחלקות מכל מקום חסרות הן. והיינו משום דקרא דכתיב גבי בנין בית ועזרות אבן שלמה מסע נבנה נמי משמע כדפרישית דשלמה כייל בין פגומה בין חלוקה וחסרה דלא. ואפילו ר"כ דפליג אר"י דכוותיה פסק הר"מ לעיל דמסתתן מבחוץ ומבנים לא פליג אלא בחוץ דמותר לסתתן ולפוסלן ולהביאן גזית אבל בפנים מודה דבעינן שלמות בכל דבר בין מפגימה בין מגזירה ונסירה אפי' חלקה פוסלת בהן אחר שבנאום דסבירא ליה נמי שלמה בעינן. ובהכי פליג דמר סבר אשלמה מתחלתה קפיד קרא ור"כ סבר שלמה נבנה קאמר קרא משעת בנין ואילך צריך להיות שלם דאל"ה מהיכא נפקא ליה דפסולין הפגומין אלא ודאי מדכתיב שלמה והוא הדין לגמומה וחלקה נמי מדכתיב שלמה נפקא וזה ברור מאוד. והשתא לאו כל דכן הוא אם באבני היכל ועזרה שאין נגיעת ברזל ופגימה בכל דבר פוסל בהן בחוץ גממו בפנים פסולין אפי' חלקין משום דלא הוו שלמות אבני מזבח דבעינן שלמות מעיקרא ואסורין בגזית כל עיקר לא כל שכן שחסרון פוסל בהם שאפי' נסרום והחליקום בחוץ ושלא ע"י ברזל הו לא הוו אבנים שלמות ופסולין בודאי ואין להן תיקון עוד. וא"כ תמה על עצמך במאי דבעו התוספות לאוכוחי מגמרא דע"ז הנ"ל דמאי קאמר ניגסרינהו הא ודאי לא אפשר אפי' בלא פגימה משום אבנים שלמות וקמשני משום לא תניף אלא נקיט מילתא דלא צריכא אלא לרווחא וכדאמרן א"כ ע"י שמיר נמי בלא"ה לא אפשר אפילו היה מחליק בלי פגם: ולענין קושית התוספות אנה ימצאו אבנים בלי פגימה. נראה שאינו רחוק כל כך לפי שמגירת צפורן היא ע"י מורשא הבולטת כדאמרינן בפגימת סכין משא"כ שקיעה כעין עולה ויורדת דכשרה בסכין לא פסלא באבנים דאין הצפורן חוגר בה בכה"ג בדליכא בה מורשא בגלדי השקיעה ורובן של אבנים כך הוא דרך גידולן בלי שתתגור בה ציפורן ועל כרחך גם לתירוץ התוס' צריך לומר כן שהרי גם בחלוקי אבנים מהנהר אי אפשר שלא ימצאו בהם שקיעות כעין גומות ואף שהן קטנות מאד הלא שיעור הפגימה קטן ביותר אע"כ שאינה פוסלת כיון דליכא בהו מורשא ודוק: והעולה מזה הרווחנו שני דברים שבכלל שלמות שני ענינים הן ויש בזה מה שאינו בזה, שלמדנו פיסול הפגימה שהוא כדרך ברייתו של אבן דוקא דהיינו בכדי שתתגור בה צפורן. ושקיעה מתחלת ברייתה אינה פוסלת אע"פ שאין האבן חלקה ושוה מאחר שאינה חוגרת הצפורן כשרה כדרך שאמרו בסכין. ושוב למדנו פסולה בחסרון שחסרה אחר כך (והא כדאיתא ר"ל מזבח בכל מקום ואבני הבית בפנים דוקא) ואע"פ שהוא שוה וחלק לגמרי פסול ודלא כדעת התוספות והרב בעל כ"מ לא דק בהא דאייתי דברי התוס' דהא הר"מ ז"ל ודאי לית ליה הכי וכן לקמן במ"ש הר"מ אבנים שלמות לא נחית הרב בעל כ"מ לפרושי אלא לאפוקי פגומות ולא היא דהוא הדין להוציא חסרות קאמר וכדתני והדר מפרש לאלתר בהומרו אח"ז אבני היכל ועזרות שנפגמו או שנגממו דהיינו חסרו ואפי' הוחלקו וכנ"ל וזה בנין אב ק"ו למזבח והוא ברור מאד:

הלכה טו אבן שנפגמה וכו' פסולה והשאר כשרות. נראה דהיינו דוקא בכה"ג דנבנה בכשרות אבל בגלו מתחלה אפי' באבן אחת פגומה כולו נפסל כיון דנעשה בפסול. אי נמי לאידך גיסא דהוא הדין אם היתה פגומה אבן תחת ממנו קודם שנבנית וקבעה בה נמי לא מיפסל כוליה אלא כמו כן השאר כשרות ודנקט לאחר שנבנית לרבותא

*ובדפוסי ווינציאה ליתא.

לרבותא דלא תימא כשנפלה לאחר שנבנית כיון דמחוברין בבנין ליפסיל כוליה מזבח דליהשביה כחד אבן אבל אם קדם פגימה קודם שנקבעה במזבח דאכתי לא הוו מחוברין בהדדי פשיטא דלא פסלה אלא איהי לחודה כיון שלא אירע פסול במזבח ויש פנים לשני אלו הפירושים ומהמשנה אין הכרע וצ"ע : ומלבנין. עיין השגת הר"א ומ"ש עליו בכ"מ. וי"ל דאף על גב דאין הנפת ברזל פוסלת כי אם במזבח היינו בחוץ אבל בפנים שוין הן אבני ביה למזבח לענין שלמות, משמע להראב"ד ז"ל דהוא הדין נמי לענין נגיעה. ויליף לה ממזבח כדאמרינן לקמן לענין נתילה דכל הבית שוה למזבח אע"ג דקרא גבי מזבח להוד כתיב (אף שיש לדחות) דלא תעשון אמזבחותם תתולון קאי אפ"ה מוקמינן ליה בכל הבית במה מצינו ה"ה לברזל שלמדנו שפוסל במזבח כמו כן פוסל בכל הבית. ואע"פ שילהו אבני הבית שאין נפסלין בנגיעה בחוץ משום דקרא מעטינהו דלא הבנה התהן גזית מיעוטא הוא לאבני היכל ועזרה כדמייתי בכ"מ לעיל מתמא דמכילתא ולמאי דאימעוט היינו דוקא לענין בנין גזית אבל אחר שנבנה נגיעת ברזל פוסל גם בהן כמו במזבח וכמו ששוין לענין פגימה כנ"ל. ונראין דברי הראב"ד ז"ל דאף איהו ז"ל לא אמרה לילפותא גמורה ולא לפסול ממש. אלא שיראה נכון למנוע נגיעת הברזל מכל אבני הבית כיון דגלי רחמנא שנגיעתו במזבח מחללת ודוק:

הלכה יז והעולה במעלות על המזבח לוקה. נראה דלאו דוקא במעלות ממש (כלומר שעשה מעלות כמתמען) אלא אפי' בכבש ובמזבח עצמו חייב אם נגלית ערותו עליהן דהיינו איסורא דלא תעלה במעלות כדמפרש קרא דלא אפשר שלא תגלה ערותו עליו וכן פירש רבינו ז"ל בס' המצות שלו (מל"ת פ') שהזהירנו מפסוע פסיעה גסה על המזבח אלא עקב בצד גודל וכל שמפסיע פסיעה גסה בכדי שתראה ערותו עליו לוקה. וצ"ע לבארו בפרעוה דקשיא לי כהנים רצים ועולים בכבש שאי אפשר להם להזהר לילך עקב בצד גודל דרך מרוצתן אע"פ שהכבש עשוי בשפוע. ואולי בכהנים בשעת עבודתן שבגדיהן עליהן אין בהן משום גילוי ערוה לפי שהמכנסים עשויים מוקפין כמין כיס ואין להם בית הערוה כמ"ש רבינו בהל' כלי המקדש: ואכתי לא ניחא דהא ודאי מסתבר דכי כתב קרא אכהנים בעבודתן קמזהר דשלא לעבודה מאי בעו התם. ולענ"ד דהרי מילי ניניהו דמדכתיב לא תעלה במעלות ילפינן שאין עושין מדרגות אלא כבש בשפוע ובכבש מותר לפסוע אפילו פסיעה גסה שלא בכוונה וליכא משום גילוי ערוה אלא במזבח עצמו דנפקא לן מיתורא דקרא דיהיב טעמא אשר לא תגלה ערותך עליו אגופיה דמזבח קאי על מזבחי דלעיל שאסור לילך בו כי אם דוקא עקב בצד גודל אבל בכבש דלאו גופו של מזבח הוא לא קפיד קרא אגילוי ערוה מיהא מע'וה לא עבדינן דדברים ככתבן ודוק:

הלכה ב אבנים וקורות שחצבן מתחלה לבה"כ כו'. כתב בכ"מ ויש לתמוה מי דחקו לרבינו לפרש כן ולמה לא פירש דלהדיוט ממש קאמר עכ"ל: ואני אומר מהלכותיו של רבינו ניכר שאדם גדול הוא דאמעיק הילכתא וטעמו ונימוקו עמו לפרש כן דלא תיהוי כמשנה שאינה צריכה כיון דבכבר אשמעינן שכל הכלים צריכין לעשותן לשם הקודש ואם נעשו להדיוט אין עושין אותן לגבוה למאי אצטריך תו למיתני הני אטו משום דעביד בהו מעשה רבה לשם הדיוט מי סברת דעלויי עלייהו בהכי הא ודאי לא נצרכא אלא לרבותא דאפילו חצבן לבה"כ אין בונין אותן בהר הבית. ובודאי דהכי הוא וליכא למימר להדיוט דוקא קאמר אבל חצבן לבה"כ שרי לשמשן לגבוה דפשיטא אין לחלק בכך ושוה בה"כ להדיוט לענין זה מאחר שאין עצמו קדוש אלא כבוד הוא שחייבין בו בשעת תשמיש מגונה בלבד וקדושתו נפקעת ויוצא לחולין בכל דהו ואפילו בשעת קדושתו שאסור להדיוט להשתמש בו מ"מ אין מועלין בו שאין גופו קדוש אלא כתשמיש מגונה בשעתו (ועמ"ש בא"ח סי' קנ"ב וקנ"ג) הרי שלא חלה עליו קדושה וא"כ הרי מתחלתן לא נעשו לגבוה וק"ל:

פרק ב הלכה א ובמקדש נעקד יצחק אבינו. המגיה הגיה שצ"ל ובמקום המזבח נעקד יצחק. ולא הבין כלל לשון הר"מ ז"ל שלשונו מדוקדק מאד. שתחלה ביאר שהכתוב מוכיח שבמקדש היתה עקידה. ואח"כ הוסיף לבאר שדבר זה מסורת הוא שבמקום המזבח בנה אברהם מזבח ועקד וכו'. אמנם הוא דבר מקובל בלי הכרח מהכתובים, והוא דבר פשוט:

הלכה ז נמצא מקום מערכה וכו' וארבעה טפחים. גם פה הדפיס המדפיס הגהה גדולה למראית עינים ואין בה חידוש רק הראה שמו מראות עיניו וכתב על בעל תוי"ט דאשתמיטתיה לשון הרמב"ם ז"ל בפירושו ומי בכל בית פירושו נאמן כהרב תוי"ט ז"ל הבודק בחורין וסדקין בפירושו של רבינו ז"ל וזה המטעה אילו הבית ימין היה רואה ששקר בימינו שהרי בראש הפרק שם במדות מביא הרב תוי"ט זה הלשון של רבינו בפירוש עצמו ולא יליזו מעיניו באותו משנה. ברם מגיה זה גלי אדעתיה שלא הבין כלל וכלל לא השגת הר"א ז"ל ולא מ"ש בתוי"ט ז"ל דאטו מאן פליג עליה דרבינו בהא דלא דק הוא בארבעה טפחים היתרים על כ"ח שזהו רוחב שטחו של מזבח שבה סובב ולמעלה בחשבון זה נכללים הקרנות ואף רש"י ז"ל לא פליג עליה אלא בכניסה דיסוד. מיהא לרש"י ז"ל נמי לא דק בשני טפחים וכמבואר כבר בכ"מ. ולפי דעת הגהתו המשובשת מדוע שתק לו הראב"ד עד כאן ולא פליג עליה לעיל בחשבון כ"ח וארבעה טפחים קודם שפירכם מקום הקרנות. והוא מבואר מאד להשב"ר דבהא כל לפיא שוין הפירוש והחיבור וכל המפרשים יחדיו יהיו תמים שכל רחבו של מזבח עם הקרנות מוסיף על חשבון כ"ח אמות עכ"פ. אלא שבמה שכתב מקום מערכה כ"ד וד"ט על זה בא הראב"ד להשיג בטענת שמא, דעתו אולי מקום המערכה הנזכר במשנה כ"ד ולא יותר מכוון ואין צורך לדחוק בו ולומר לא דק אם נאמר שהקרנות לא היו בזוית מזבח ממש שוין עם דפנותיו אלא כך היו עשויין הקרנות לאחר שעלה שלש משפת סובב כנס ב"ט מדופני מזבח והעמיד הקרנות ברחוק ב"ט מכל צד זאת היא דעת הראב"ד ז"ל (וכן פירש הוא ז"ל עצמו דבריו שנית לקמן בהשגה הסמוכה) שלפ"ז לא נצרך לדחוק גם במקום המערכה כ"ד בלא דק אבל בדקדוק שנינו כן עם שיודה הראב"ד בד"ט הנותרים והם כניסת הקרנות וזה פשוט מאד. וכן הבין התוי"ט ועל זה אמר בתוי"ט שרבינו בפירוש הזניחם לד"ט הללו של מקום המערכה ולא הזכירם כלל אע"פ שדקדק לבאר שם צורת המזבח ונראה שחזר בחיבורו בודאי לבאר זה להוציא מדעת הראב"ד. ומכאן תוכחה עלוה לבעל הגהה זו דלפי' בשיטא דרבנן לא ידע וכגם לפניו ממהילתו: ובאמת ספקו של הראב"ד אף דהוי' נופר רפיא בידי ועלובה עסה וכו' אעפ"כ לא ידעתי למה דחאה הרב בכ"מ ז"ל באמת הבנין. ומ"ש בתוי"ט אין

לו הכרח ואדרבה ממ"ש הרב בכ"מ למעלה בשם הסמ"ג שגורס במשנה (דף ג') וכנס אמה ועל פיו הגיה בלשון רבינו ז"ל הרי גירסת הסמ"ג מראה הכרח לפירוש הראב"ד שאל"כ אין כאן כניסה כלל ואע"פ שהלשון כנס אמה ג"כ אינו מדוקדק מ"מ יש ליישבו בדוחק אך מלת כניסה אין לה הוראה אחרת בענין זה רק על מקום פנוי מבנין וכעין פגום נכנס והכניסה היא רק שני טפחים ודקאמר עלה ג' וכנס אמה אלו הקרנות כך תפרשהו עלה שלש וכנס (ויש לעשות כאן פסיק) כניסה מה של ב"ט. אמה הוא מקום הקרנות. ולפי מה שפירש"י באמה דרוחב הקרנות שהיא נ"כ של ה"ט איכא לפרושי נמי כנס אמה כמשמעו דהיינו כניסה דשתי רוחות קחשיב הכא דהויין להו הלא פוסכי לכל חדא וכן אמ"ה בכללן ואע"ג דלא דמיא כנס דסיפא לדרישא משום דלא מיירי בטפחים (ויש דוגמתה במשנה) והכי עדיף מלשבושי ליפגא דכניסה לגמרי. ובסמוך אי"ה אבאר ש:ס הראב"ד ז"ל כרש"י ס"ל באמה דקרנות בת ה' אלא שסבור שאין הכניסה של הקרנות כי אם ב"ט. וב"ט אחרים העודפים יבוארו בעז"ה היאך היו:

הלכה ח וגובה מקום המערכה י"ח טפחים. עמ"ש בהשגות ע"ז ומ"ש עליו הרב בכ"מ ז"ל. והם לבי בקרבי לעמוד במילין מי יוכל כי גדל כאבי בראותי דברי הראב"ד היקרים מפז תפארת גאון כל לבי עיר פרוצה אין חומה אלא הרב בכ"מ ובנה עליה מצודים גדולים חיל תשובותיו עליה הגביה: ואני אמרתי לא כן אבי יצחק אוהב בהמון מפיג ומחלק שלל לאנפיו פורש כנפיו על המעיינים המבינים ויבחנו דבריו אם לא דבר גדול דבר הנביא, הוא הראב"ד ז"ל דעדיף טפי דסבר באורייתא והכים טובא גבור כארי לים ולביא, והפלה מכבוד קדושת הרב בעל כ"מ ז"ל עם כל המיהתו על הראב"ד איך לא שת לבו להתבונן כלל בדבריו והניח דבריו כמשנת בן הדל ובני יוהנא בת רטיבי, כי לא די כל הזרות שיסבול בהבנת ההשגה שלא ראה דברי הר"מ הכתובים כאן לפניו וכבר דיבר בהם בסמוך בהשגה הקודמת ומה גם בהיותם משנה וגמרא כדבר הרב המבואר שלא יתכן לומר כן על קל שבקלים, כ"ש למרי דתלמודא הראב"ד שכל דבריו במאזני צדק שקולים. אבל רע מזאת שאין טעם בדבריו במ"ש ושתי הקרנות הם שפחתו וכו' ואולי י"ל וכו' והם תפל בלי מלח (לפ"ד הרב בעל כ"מ) הלגו אם לגרינו ובכ"מ העלים עין מביאורם וכתב ז"ל איני יכול ליישבו דרבינו מיירי בגובה וכו'. ואין זו טענה שעד עתה הבין הר"א דאיהו מיירי ברוחב כדעתו אבל יש לתמוה על בכ"מ שכתב שמפני כך לא יכול ליישבו ויותר נוח הי"ל ז"ל לפרש לנו דעת הר"א ז"ל בזה ואולי מתוך כך היתה מתבארת כוונתו כאשר נבאר בעז"ה כוונתו הטובה מאד ודבריו בתכלית הדקדוק וההשערה קולע על השערה ואם הם קשי ההבנה בתחלת ההשקפה ולכאורה: איברא דאיכא לאתמוהי ארבכ"מ שדבריו נראין סותרין זא"ז שבתחלה תמה על הר"א ז"ל בחשבו התפוח במקום המערכה וכתב איך עלה זה על דעת א"כ כשטעו שניח על הר"א היך אפשר לומר שרוחב מקום המערכה י"ח טפחים שהרי הוא כ"ד אמות ועוד כמבואר במשנה וגמרא. וליקשי איהו ז"ל לנפשיה איך אפשר זה להיות מקום המערכה כ"ד אמות שהרי בודאי התפוח מובלע באמות אלו שהוא באמצע מזבח והרמב"ם לא יכחיש התפוח וביאר כל מעשהו בהל' תמו"מ ואם לא יעלה על הדעת לומר שמקום מערכה הוא התפוח לענין הגובה כל שכן ועאכ"ו שלא יתכן כלל לומר שהוא בכלל מקום המערכה ברחבה שהרי ודאי על מקומו לא היה מערכה שהרי ראשי הגזירין נוגעין בתפוח לפיכך על כרחנו צריך לגרוע מנה התפוח מסך חשבון זה של כ"ד אמות למקום המערכה. א"כ גדלה התמיהה ביתר שאת ונהפכה אל הרודף שאילו היה הרב ז"ל נותן לב לדברי עצמו לא היו דברי הר"א ז"ל נחשבים אצלו כמו זר והוזרים להיות נגועים אחרי שהיו תמוהים. והן הן דבריו ז"ל בפ"ב מהל' תמידין שם השיב הר"א ז"ל על הר"מ בענין התפוח ודעתו שהתפוח הוא של גבוה אמה כעין טבלא מרובעת כ"ב על כ"ב אמה ומהיכן למד לומר כן (גם שם לא המשיב אותו הרב המבאר לפרש מניין לו) אלא שכל דבריו אמת הן והסתום במקום אחד מפורש במקום אחר שפס נשען על הנוסחא המדוייקת הנמצאה לו כאן בענין זה שהיה רוחב מקום המערכה י"ח טפחים א"כ בהכרח נשאר לתפוח (שהוא צריך למקום רחב שפעמים עליו כשלש מאות כור) כ"ב אמה וכמו שאפרש היטב בעזה"י. וזהו שאמר כאן שבנוסחא המדוייקת רוחב מקום המערכה במנה עשר טפחים לפי שהמזבח רחבו כ"ד אמה וד"ט אחר כל הכניסות וקרנות והלוך רגלי כהנים כמו שנתבאר לא מהן כ"ב לתפוח נשארו למקום מערכה ב"א ד"ט שהם בין הכל שבה עשר טפחים ועל זה הקשה לעצמו שחסרו עדיין שני טפחים להשלים י"ח כפי נוסחא שלו והשיב ושני הטפחים (ר"ל הספרים מחשבון זה) הם שפחתו משתי הקרנות ברחבן והוא הדבר אשר דברתי למעלה שדעתו ז"ל שוה בזה עם רש"י ז"ל שרוחב הקרנות אמה גם ה"ט ושיחתו שתי הקרנות ב"ט נמצאו י"ח טפחים בדקדוק לרוחב מקום המערכה: אמנם יקשה עדיין על הנוסחא הלזו משיטת עצמו שכבר פירש ז"ל בהשגה הקודמת בסמוך שאולי הד"ט הם כניסת הקרנות א"כ מדויל ידיה משתלים שאי אפשר לקיים אותה נוסחא שהיא מדוייקת מכל מקום שהרי אעפ"כ אין כאן רק י"ד טפחים מקום מערכה והיא אומרת יח"ט. ויש כמשיב לזה באומרו ואולי י"ל שאותן ב"ט היו פנימה שהקרנות היו כנוסים וכו' שלשון זה נראה שלא ירד לסוף דעתו בכ"מ ז"ל לפי שכתב עליו ז"ל איני יכול ליישבו דרבינו מיירי בגובה ואותה שני טפחים ברוחב ומה ענין זה לזה עכ"ל. ומלבד שאין זו תשובה על הר"א ז"ל כאשר כתבתי למעלה עוד יש לשאול מה עלה בדעתו של הרב בכ"מ שאמר כן ומה חשב בשני טפחים הללו לאיזה צורך הביאם הר"א ז"ל ומהי איריא דרבינו איירי בגובה והי נמי איירי ברוחב מי ניחא שהרי שפתיו ברור מללו שרוחבה כ"ד אמה ועוד ונגלוי לכל אשר עינים לו ומה יוסיענו זה מה יתנו לו ב"ט ומה יוסיפו אם החסירו או העדיפו, הי אהבת האמת אם לא הוא כדבר שאין לו שחר. אבל מיעוט ההתבוננות שהיה לו ז"ל בדברי הראב"ד נקל בעיניו להשליכם אחרי גיוו וגרם לו שלא עמד על דעתו הברורה מעתה לפי מה שכתבנו שאתי לדיק דרכו בהשגה הקודמת להשוותה עם זאת שלא תתנגד לנוסחא שלו ברוחב המערכה אלא שניהם לדקו יחדיו. והיתה תשובתו בזה באולי (כמו שאמר למעלה בשני כניסת הד"ט שהיא דעת עצמו ולא קיבלה מרבותיו משו"ה אמרה בלשון מסופק) י"ל שאותן ב"ט (ואין ר"ל ב"ט שפיחתו הקרנות שזכר כאן בתוך כדי דיבור שא"כ היה אומר שאלו ב"ט, אלא על ב"ט של כניסת הקרנות שזכר בקודם נתכוין ושניהם בהן ארבעה הם ב"ט לכל צד כנ"ל וע"כ אמר שאותן ב"ט הנז"ל) היו פנימה, שלעולם הקרנות היו כנוסים מדופן המזבח טפחים מכאן וטפחים מכאן כדרך שאמר בקודם ואעפ"כ אין זה סותר לפ"ש

למ"ש כאן שאולי שנייס אמה אם נניח שהיו באופן זה שאותן שמי ספחים של כניסה הקרנות שממעטים ברוחב מקום המערכה שהנח ח"י ספחים היו פגימה לבד, ר"ל שלא נחשוב שמשכו קו ישר מקרן לקרן בזויות ומאותו קו מודדין אמת הילוך בשוה וכן ממנו למקום המערכה שא"כ לא יעלה בידך כי אם ז"ס רוחב המערכה לכל רוח אלא קרני זוית הקרנות נכנסין בריבוע ההילוך ועושין בו פגימה ב"ע על ב"ע וכן כנגדו במקום מערכה פגום נכנס, ולא שיעלה בידינו מקום המערכה מרובע לרחבו ולארכו הי"ע שהם שע"ס לכל צד כטבלא ארוכה לכל רוח כ"ד אמה ברוחב שע"פ שהגי בקרן זוית מתמעט רוחב המערכה ב"ע על ב"ע שהם באלכסון לעומת זויות הקרנות אין ברוחב מקום מערכה כ"א ז"ע לכל צד שהוא ריבוע ז"ע על ז"ע לכל קרן זוית מפני פגימה הנכנסת ואוכלת בו ב"ע. וזהי הפגימה שאמר ז"ל שהעפ"כ לא נכון אחור מדעתו בכניסה של קרנות. ובדרך זה נוכל לכוין אותה עם הנוסחא הנזכרת שלא יתנגדו זה לזה כמו שפירשנו דאע"ג דהקרנות כנוסים ב"ע וממעטים ברוחב מקום המערכה בקרן זוית היא פגימה ברבוע רוחב המערכה שאיננו שלם ושוה ברחבו כי בזוויתיו מתקצר רחבו ושומד על ז"ע באורך ז"ע ברבוע ודוק ותמצא מכוון מאד. ולא יזיק זה לנוסחא שלנו הנזכר כיון שאינו אלא פגימה של ב"ע על ב"ע בקרן זויות ובכל האורך של כ"ד אמה הרוחב מכוון לפע"פ כנ"ל אין בכך כלום. וזה אם נניח שפגימה ב' נכנסת למקום המערכה כדי לתת לרגלי הכהנים את חלקם מנת הילוכם אמה בריבוע שכדי למלאות פגימתם מקרני הקרנות של ב"ע על ב"ע נעשה פגימה אחרת כמוסה במקום המערכה כנגדה באלכסון למלאות חסרון רבוע ההילוך כדי להרויח לכהנים שלא ידחקו רגליהם בזויות. אמנם אם נרצה אמור שהפגימה ברבוע ההילוך לבדה היתה ואין המקום צר לכהנים לעבור שם בזוית בד"ע עם אלכסונם שהוא מקום מרווח להם די והותר נשאר א"כ מקום המערכה כטבלא מרובעת ונשכרת את הזויות ופגימא שאינם סותרים זא"ז המסתא הנ"ל של הר"א ז"ל עם דעתו בכניסה: ועד"ז מבוארים דברי המאור הגדול הרא"ב"ד ז"ל בתכלית הביאור והדקדוק ויחד היא שלא תמוה אלא הרא"ב"ד שכן הוא צורת מקום המערכה ולא חזר בו מחמת שהתבונן א"כ מדברי הר"מ שאין כך דעתו ושא"א לשנות ולתקן לשונו לכתוב במקום נוגה רוחב אע"פ שכבר יסבלהו לשון הר"מ ז"ל. ולא ימנעהו טעמו של בכ"מ כסבור הרב מאמר שכבר כתב הר"מ ז"ל שמקום המערכה כ"ד אמה שא"א עוד לומר היותו י"ח ספחים ברחבו ואין בכך כלום שזהו פרט מן הפרט והרי בתחלה קורא הר"מ דרך כלל למקום המערכה כל הרוחב עם הקרנות ואמר נמצא רחבו שמנה ועשרים אמה וזה דרך כלל גדול ואח"ז ביאר ופרט מקום המערכה אחר שהסיר ממנו חשבון הקרנות והילוך נשארו לו כ"ד אמה ועדיין על כרחך אין כולם מקום המערכה אף לפי דעת הר"מ שהרי תפוח מובלע ביניהן ויתכן א"כ תיקונו של הרא"ב"ד לומר שביאר עוד בפרט מן הפרט מקום מערכה אחר שסולא ממנו גם כן מדת התפוח הודיענו שוב הנשאר א"כ במקום המערכה בעלם לבדו אלא שאחר התבוננות דק ודאי יראה מדבריו ז"ל שאין כאן כוונתו על הרוחב. ויפה אמר הר"א ז"ל בכל מה שאמר ותחשב לו לצדקה במה שדן את הר"מ ז"ל לזכות והשב להגיה ולתקן לשונו בתכלית העיון שהלשון היה סובלו בודאי אם לא מטעמים אחרים ומסידורו של הר"מ המעכב על ידו לפיכך חזר בו ותהא משכורתו כפולה שהודיענו בפרטות מקום המערכה המיוחד לעצמו: ובזה קלא תמהון על רבינו המחבר הנפלא אשר לא הניח דבר גדול וקטן שלא שם עינו ולבו עליו לדקדק ולמצוא חשבון כל דבר הצריך והנה אינו פה אתנו ובא רעהו הטוב וחקרו ומאחר שבדק אחריו ולא מצא השיב אשר עשה לבארו ולא נשאר מקום תפיסה על הרא"ב"ד שדבריו צריכים מאד ולא יפול מכל דבריו ארצה ובואו ונחזיק טובה על הודיעו אותנו מקום נפלא ממנו פרטיותו ומכלל דבריו השגה להר"מ ז"ל שעכ"פ היה לו לבאר דעתו בזה אלא שהניח מקום להתגדר. והפשתי בס' תוי"ט לראות מה ידבר בו והנה לא הזכיר כלום מענין התפוח ומעשהו ורוחב מקום מערכה לא הטריח עצמו מאומה בכל זה כי סמך על מ"ש בכ"מ שדחה דברי הרא"ב"ד בעניניס הללו מכל וכל בלי שום סמך ואדרבה הם טובים ונכוחים ומוכרחים: ומכאן תוכחה למעיינים בל ימהרו להשיב על הגדולים (אף כי אין משיבין את הארי כו') כל עוד שלא יבינו היטב דעת הכותב וכוונתו בבירור שאז אין אשם על המשיב כפי מה שעיניו רואות אבל להגיה הדברים בלי טרח והבנה לא יתכן כלל (שלא היה הכותב שוגה ופתי דלא חש לקמחיה ח"ו) כאשר קרה להארז בלבנון הנשר הגדול קדוש ה' מכובד הריני כפרת משכבו של רבינו בכ"מ ז"ל שלא הבין אל הבנת כוונת דעת הרא"ב"ד ז"ל על כן נראו לו דבריו תמוהים מאד והזניחם מעליו ואם היה ז"ל טורח עצמו בהבנתם ודאי שלא היה דוחאם בשתי ידיו. ואם בארזים נפלה שלהבת השגיאה מה יבין וידע איש בער כמוני ומה יעשו אזובי קיר ויאמרו בנפשם ודי בזה שערה: ודע שכתב הרא"ב"ד בפ"ב מהל' תמו"מ שאפשר היה התפוח עגול א"כ הרווחנו עוד למלאות חסרון מקום המערכה בזויות אם נאמר שגם רבועו של מקום מערכה פגום בקרנותיו ב"ע על ב"ע וק"ל. ויש לדעת ששתי אמות של מקום קרנות ושל הילוך היו עמוקות קצת ולא היו בשוה עם מקום המערכה ובשפתו של מזבח היה לו כעין בליטה גבוהה מעט שזהו כרכובו של מזבח ובין כרכוב ובין מקום מערכה היו שתי אמות הנזכרות שקועות בעומק קצת כעין חרין כך פירש"י ז"ל בפ' ק"ק (דף ס"ב) אדפשא איזהו כרכוב וכו' עי"ש והתימה שלא זכר רבינו ז"ל מאומה מן הכרכוב וצ"ע:

הלכה י וקרן דרומית מזרחית לא היה לה יסוד. עיין בגמרא דאיזהו מקומן (דף נ"ד א')
משמע שהיה שם באויר אותו קרן בליטה קטנה ע"ש ברש"י אלא דקך התם ביניהם אוירא דבנימין ולמ"ע התוס' שם אין הכרח לפירש"י:

הלכה יא ובקרן מערבית דרומית היו נקבין כמין ב' חוטמין ובן הנקראין שיתין.
נפלאתי בזה מאד דהא משמע מדוכתי טובא דאין אלו שיתין כדמוכח בס"פ לולב וערבה דשיתין היו מחוללין עד התהום והם היו בראשו של מזבח לנסך בהם הנסכים והמים בחג אבל הדמים הניתנין ביסוד דאיירי בהו הכא למטה ביסוד היו כמו ששנינו במדות שהדמים הניתנין ביסוד מתערבין בהן וכן משמע מאותה ששנינו בפ' קדשי קדשים שלשה דברים היתה אותה קרן משמשת למעלן ושלשה למטן למעלן ניסוך ולמטה שירי. וא"א לומר שאותן חוטמין של ניסוך שלמעלן עוברין על אותן שלמטה של דמים שביסוד ולעולם חדא ניהו משו"ה קרי להו שיתין דהא אפילו למאן דפליג התם בגמרא דלולב וערבה וס"ל דאין השיתין מחוללין עד התהום מכל מקום אית ליה דמשוקין הן וחלל יש שם תחת המזבח שמתעכבין בו הנסכים כדמשמע מסא דאיתא התם לול קטן היה בין כבש למזבח ואחת לשבעים שנה פרחי כהונה מלקטין משם יין קרוש ואילו הכא גבי דמים תנן שמתערבין באמה ויוצאין לנחל קדרון. ונראה מדעת הר"מ דשני חוטמין דהכא ודתנן התם גבי ניסוך חדא מינהו ועל זה נשתוממתי מאד וביותר תמהתי על שלא העיר בכ"מ כלום בכל זה שנראה שהיה פשוט אצלו בלי צורך לביאור ואני בעוונותי לא מצאתי ידי ורגלי בכאן וחפשתי בספרים ואין פותר: שוב ראיתי בפ"ב מהל' מעשה קרבנות שם ביאר רבינו שנסכי כל השנה היו מתנסכין ג"כ ביסוד ומשם הן יורדין לשיתין והשיגו הרא"ב"ד ומעתה נתחזקה תמיהתי ולא ידעתי למה שתק הרא"ב"ד ז"ל כאן גם מ"ש בכ"מ שם ליישב בדוחק גדול אינו מועיל כלל למה שאמרנו שאיך אפשר לומר שמשם ביסוד הם השיתין. גם בס' ברכת הזבח מצאתי אחר החיפוש שרצה לתרץ השגת הרא"ב"ד ז"ל שם ולא הונח לי בדבריו לגמרי (יעויין בו) שמלבד הדוחק שאי אפשר לאומרו שהרמב"ם בחבורו ידבר מבנין של שלמה שהוא דבר גלוי וידוע שאינו כן ולא השמיענו כאן לענין בנין המזבח משני נקבין שלמעלה ולא כלום והניח משנה ערוכה בלי טעם וריח, עוד א"א לשמעו מחמת ההכרח שאמרנו שעל כרחך אין אלו שיתין מפני שאמר כאן שהדמים יוצאין לנחל קדרון והיין לא היה יוצא לנחל קדרון כמו שהוכחנו וכבית ראשון שלא היה הכור של שיתין במזבח אלא הוגה לו פשיטא שלא ירד לנחל קדרון דאליבא דכ"ע בשיתין היה מתעכב זמן מרובה ואיך יצאו מכן הדמים לנחל קדרון. סוף דבר דעתי בזה קצרה והבנתי חסרה להעלות ארוכה למכוכה, ומי שדעתו רחבה יתרץ זה וישא ברכה: אמנם מה היו שני נקבין הללו משמשים ג"כ נעלם מאתי שלדמים היה די באחד אחר שהדמים בסוף מתערבין באמה ושל יסוד מערבי הוצרכו עכ"פ להמשך דרך צינור קבוע ברצפה להיותן נגרין אל קרן דרומי משם הנקבים א"כ היותן שנים ירצה שהוא לבטלה לענין הדמים לבדן ולא ראיתי מי שפירש זה. וע"כ באמת ירצה מזה קצת נטייה לשיטת רבינו בהל' תמו"מ שניסוך של כל השנה היו בנקב אחד משני נקבין הללו של יסוד ומיושב ממילא דעתו שקראן שיתין דא"כ ודאי שכן נקראין שיתין דנסכים לשיתין אזלי וזה ידוע. אלא שלא נתיישב לי היאך אפשר לומר שגם הנקב שהדמים יורדין בו יקרא שיתין מהטעם שזכרתי מאחר שכן יוצאין לנחל וא"א לומר כן בשיתין כמו שהוכחתי לעיל. שוב מצאתי גם לזה תקנה דלעולם שניהן נקראין שיתין ורבינו דייק בשמא דשיתין לשון רבים משמע ואשכחן נמי במסכ' מדות דקרי ליה שית בלשון יחיד כדתנן הכא למטה בקרן מקום היה שם אמה וכו' שבו יורדין לשית ומנקין אותו והיינו על כרחין דיין להודיע הוא שצריך לנקותו משום שמתעכב שם כדפרישית ומש"ה קרי ליה בלשון יחיד דשל דמים אינו צריך לנקותו שאינו חפור בעומק אלא יוצא בהמה שבעזרה ומיהת שמע מנה דלתרווייהו קרינן שיתין, וליכא למימר דקרי להו הכי משום אותן שני חוטמין שבראש המזבח של ניסוך החג דהוו תרי שאותן היך חלוקין כי אם בספלים כדפירש"י בפ' לולב וערבה שהמים והיין יורדין שניהם לנקב שבמזבח לשיתין משמע דבמזבח לא הוי אלא נקב אחד ואותו נקב עובר עד הנקב של ניסוך שלמטה ביסוד ודוק. א"כ מצאנו טעם בדברי רבינו ויראה שהוא נכון ובאמת יש לו על מה לסמוך: ועדיין לא נתקררה דעתי עד שמצאתי את שאהבה נפשי לדעת מאין יוצא לו לר"מ ודקדקתי עוד דרך אחר ויישר בעיני והוא זה דשית דתנן דמנקין אותו הוא של דמים בודאי והיה צריך לניקוי מפני הדמים היורדין לתוכו תדיר שלא יקרשו ויסתמו המעבר שלזה היתה מתוקנת הטבלא למטה ברצפה שיוכלו לנקותה מיד וזה בהכרח שאותו נקב של דמים הוא הקרוי שית שמנקין אותו (ושלא כדברי הרע"ב ז"ל) דאי של נסכים לא היה צריך לכך לפי שלאותו נקב שבו נסכים יורדין היה הלול במערבו של כבש שבו פרחי כהונה יורדין אחת לשבעים שנה ומלקטין היין. הרי מבואר מאד שא"א לומר שהשית הנזכר במדות שמנקין אותו שיהא אותו של ניסוך שהרי יורדין אליו דרך הלול לא למטה ברצפה גם לא היו מנקין אותו שאינו מהצורך ואדרבה היו מתעכבין בו הנסכים ואין יוצאין משם ומניחין אותן במחילה הסיא זמן מרובה: הרי זכינו לדין שיפה כיון רבינו שעל כרחך גם הנקב שביסוד של שפיכת דמים הוא קרוי כמו כן שית ולזה קראם שיתין לשון רבים וכנ"ל ואלו דברים מוכרחים כולם ברורים ואהובים ורחוקים נעשו קרובים וברוך ה' שהאיר עיני להבין דעת רבינו דהוא גברא דמריה סייעיה וכל דבריו צדקו יחדיו אין בהם נפתל ועקש. ונודעה לנו סבת שתיקתו של הרא"ב"ד ז"ל דמודה נמי דנקראין שיתין הנקבים שביסוד מהכרח הנ"ל ולא מחמת זה חלק עליו בהל' מעשה הקרבנות אלא מטעם אחר יש לו בדבריו יבואר עוד בעזה"י בהגיענו לשם, וטעמו של רבינו בניסוך של כל השנה כבר ראיה למעלה מראיית הנקבים שהיו שנים למטה כמו למעלה. וכלל רבינו דבריו כאן דרך קצרה שסתם וכתב ובקרן דרומית היו שני נקבים שר"ל בין אותן נקבים שלמעלה בין שלמטה שארבעתם באותה קרן היו כמו ששנינו שלשה דברים אותה קרן משמשת למעלה ושלשה למטה ורבינו ז"ל בחר לחתום כאן דרך קצרה ע"כ לא היה מהכוון לומר לא למעלה ולא למטה אלא בקרן סתמא ושני חוטמין היו בכללם שהן ארבעה בפרטן שאותן שלמעלה הם נעשין רק נקב אחד במזבח ויורדין לשית דרך החלל שלמטה העשוי לניסוך כל השנה והשני למטה לדמים וכנ"ל ופרטי הנקבים ביאר כ"א במקומו בהל' תמו"מ ובמעה"ק ונתכוונו דברי רבינו בכל אופן המועיל. וגם מה שאמר כאן שהדמים יורדין בהן אינו קשה שאע"פ שאין עשוי לשפיכת הדמים כי אם האחד כיון שהיה האחר בצידו וסמוך לו אי אפשר שלא יעברו מכן לשני כשמתערבין ואינו מזיק אם מעט מן הדמים יורד לשית של ניסוך, אי נמי בהם באחד מהם נמי משמע, והרע"ב בפירוש המשנה במדות לא דק:

הלכה יג וכבש היה וכו' ופורח ממנו אמה על היסוד ואמה על הסובב ואויר מעט היה מפסיקו. רבינו סתם כאן דבריו והוא מקום שאמרו להאריך ולבאר אני צריך. איתא בגמרא דבעינן כי דם שאויר קרקע מפסיקו דהיינו רצפה כדפירש"י ז"ל והתוס' כתבו על זה לאו דוקא דהא פורח אמה על יסוד ועל סובב אמה עוד כתבו ובלאו האי קרא בעינן הפסקה מדכתיב סביב אלא דסגי בכל דהו והכא בעינן אויר גדול וניכר עכ"ל. ובפל סוגי"א דהאי אוירא בבירא דודאי משמע כדבריהם שצריך להיות כאן אויר גדול אלא שצריך אותן גדול לעשות אויר גדול עם שיהיה פורח על היסוד וסובב אמתים כמו שתפשו הם ז"ל בפשיטות דפריחה שתי אמות דוקא א"כ איך אפשר זה וזה: איברא מיחזי אן במאי דכתבו נמי מעיקרא דאויר רצפה לאו דוקא ומאי פסקא והיכי פשיטא להו כולי האי ואלא במאי מוקמי להא דר"פ דבעי אויר קרקע מפסיקו אי בהפסקה מעט מקרקע סובב אין זו הפסקת קרקע כי דם דסובב הוא שלו מהמזבח ואין ספק שלא נקרא הפסק קרקע שא"כ אף אני אומר יעמוד בצד מזבח

מזבח ויזרוק ואיכא הפסקת קרקע על כן נראה ברור דבעינן דוקא הפסקת קרקע של רצפה כדפירש"י ז"ל דוקא. וא"ת היכי משכחת לה כד מעיינן ודייקינן במילתא שפי משכחינן דכולה ניחא ואתי שפיר איתא להא ואיתא להא. רצוני דודאי פריחה כמשמעה שהכבש פורח קצתו על שתי אמות הנ"ל ואינו מובדל שם רק כמלא נימא כדרך שאמרו בכבשים קטנים לקיים המקרא דסביב וקצתו מופסק באויר גדול ורחב נוקב ויורד עד לרצפה בתחתית המזבח ממש ואין רחבו פחות מאמה בלי ספק וכל דברי חכמים קיימים: ובוא וראה שאין ספק בדבר ותלמוד ערוך הוא בידינו מאותה שזכרנו למעלה דלול היה בין כבש ולמזבח ופירש"י ז"ל בפ' לולב וערבה לול ארובה מלמעלה למטה היה בין כבש למזבח במערבו של כבש דאויר מפסיק בין הכבש ולמזבח לקיים זריקה בבשר והיה באותו אויר לול במערבו של כבש שהכבש רחבו ט"ז אמה ובשמונה אמותיו לצד מערבו היה הלול שבו יורדין ומלקטין היין הנקרש מהנסכים. הרי מבואר לפניך בהדיא שהכבש חלוק שחציו פורח כל שתי אמות הנ"ל עד קרוב למזבח מעט מזער וחציו האחר של צד מערב מופסק בלול הנ"ל שעל כל פנים צריך ליתן לו אמה ויותר לשירדו בו פרחי כהונה. נמצאת אומר על כרחך שאותו רוחב של שמונה אמותיו של צד מערב מופסקין מן המזבח באויר אמה ויותר ובכל אותו משך לא היה סבב כי הארובה היא מפסקת ויורדת מלמעלה למטה עד החלל שבתחתית המזבח ואי אפשר לומר בענין אחר כלל הרי יפה נתקיימו שני דברים הללו ששמונה אמות מזרחיות של כבש היה פורח על שתי אמות של יסוד וסובב בענין שיוכלו כהנים לעלות בו למזבח בלי שיצטרכו לפסיעות גסות ושמונה אמות האחרות של מערב שלא היו עשויין לעלייה וירידה (כי היורד מן המזבח עבר על פני חצי רחבו של כבש עד שמגיע אצל חציו למזרח ויורד שם בדרך שעלה או שמא בזוית מערבי דרומי של כבש היה עשוי גשר קטן לעבור עליו ולירד דרך שם) היו מופסקין כדי ליתן ריוח גדול באויר קרקע ממש עד למטה ובו ירדו בלול ועל האויר ס"ה מתקיימת מצות זריקה באיברים בודאי והכי נמי משמע לן מתני' דפ"ח דשקלים עמ"ש בפירוש המשנה בס"ד: ואל יקשה בעיניך דהא תנן התם בתמיד סדר מערכה גדולה מזרחה ותניהם מזרחה.

וביותר לפמ"ש רבינו בהל' תמידין בסידור עצי מערכה גדולה במזרח שירצה אלמנו שסבור היה ברוח מזרח של מזבח היתה מערכה גדולה סדורה א"כ היאך יוכל להתקיים הבשר בזריקה בדרך שאמרנו אחרי שאין שם מערכה והם רחוקים זה מזה כרחוק מזרח ממערב. אבל תדע באמת שא"א לומר שהיתה המערכה סדורה ברוח מזרחית ממש מזה הטעם בעצמו שהרי אין רחבו של כבש יותר מי"ו אמה ואיך יוכלו הכהנים לזרוק האיברים מן הכבש עד כנגד סוף מזרחו של מזבח גם זה א"א לגמרי א"כ שמה על עצמך היאך תתקיים הזריקה, הא אין לך לומר אלא שאין פירוש מזרחה אלא בערך הנוקח הכבש לרחבו לשני חלקים שוים ומפלגא דמזבח למזרח מזרחה קרי ליה ולעולם מערכה בדרום קיימא אלא שמסוכה לצד מזרח מחציו של מזבח והלאה כנגד חציו של כבש המזרחי מאמצעו ולהלן ולאפוקי מערכה שנייה שהיא במערב ומסוכה לצפון. אי נמי כדפירש הראב"ד גם שהגזירין סדורין מזרח ומערב ולאפוקי צפון ודרום דלא זהו פירוש מזרחה דרישא, ותניהם מזרחה פירושו הלולות והפתחים שבה ודוק ובהל' הנ"ל אי"ה יבואר יותר בענין זה: והיוצא לנו שאין דרך אחר בעולם כי אם לומר שהמערכה סדורה בדרום על פני הכבש בחציו של מזרח ומגעת עד אמצעיתו שדרך שם על הלול היו זורקין האיברין כמתוקן (ומתוך משא ומתן הלז מענין לענין נפרע עוד בריוח גדול כי עתה הרחיב ה' לנו להבין עם זה פירוש משנה שהומה מצד הגירסא בפ"ח דשקלים עמ"ש בלח"ם שם שלא עמדו עליה המפרשים. ובחמלת ה' עלי נתגלה פירושה על ידי הצעירה ובקשתי מן המעיין לשום עינו עליה כי משם חיזוק וסיוע נוסף למה שכתבתי כאן והדברים עוזרים זה את זה והאחד מעיד על חבירו). וזה הכל מתוקן ומקובל טוב ויפה ומגן לא תזוע כי כולה סולת שקלפה הגפה וברוך החונן לאדם דעת ומאיר עיני היושבים במו אופל כמוני העני נבער מדעת כבד לשון וערל שפה אל ה' ויאר לנו ונפלה האורה על החלון שזכר רבינו כאן בסמוך:

הלכה יד וחלון היתה במערבו. הראב"ד נטה קו השגתו והר השגתו עליה כגיגים כפה, ובא הרב בעל כ"מ והכהו בלשון ודברים אשר לא כן עליו חפה, ולא אוכל לצייר מה הסב הרב ז"ל וכי ח"ו חשוד הראב"ד ז"ל לבדות דבר מלבו או לכתוב כל העולה על רוחו מבלי הבט אל האמת והלוסה, הלא הוא החסיד הר"א ז"ל בור סיד שאינו מאבד טפה, הלא לזה יעננו הכה בן דוד בריבותיו והשגותיו בלשון נקיים מזוקק שבעתים וכל אמרתו צרופה: אולם כנים דברי הראב"ד ז"ל שמלבד הרבובה היה ג"כ חלון באותה קרן כמו שהוכחנו וזהו שאמר ז"ל לא כי אלא החלון לבד והרבובה לבד ור"ל שעל כרחך חלון לבד שהוא היה בזוהה קרן על פני הכבש בינו ולמזבח והוא כעין חלון וארובה ורבובה לבד שהיא בכותל הכבש, ומ"ש וכך היא שנויה במדות לא נתכוין אלא לומר שהרבובה לבד כך היא שנויה שם בלי מדה ידועה אבל המדה של חלון כרוחב אמה סבור הראב"ד שהיא לענין הלול כמ"ש לעיל ואין בידינו התוספתא לעיין לשונה היטב עכ"פ אינני מסופק שזו היתה דעת הראב"ד ז"ל בהשגתו זו דגברא רבה אמר מילתא לא תיהוי כי חוכא, והא בגונא דאמינא ודאי לא הויא בדותא וגוזמא, אלא כל דבריו הלכה ומשנה צריכה: ולמדנו ממנו גם כן שהיה הלול שהוא ז"ל קורא חלון רחבו אמה לפי שהיה צריך לאויר גדול כדברי התוס' וא"ת למה צורך לאויר רב כל כך שאינו אלא כדי לקיים מצות זריקה בבשר ואפי' לר"פ דמשום דבעינן הפסק קרקע דוקא תיסגי ליה בהבדלה מועטת כעין של כבשים קטנים וכחצי כבש של מזרח ניהתי ביה סובא עד קרקע הרצפה (דאי משום לול הוה עבדין ליה מן הצד אי לאו משום דבלא"ה מיבעי לן הוה אוירא מפני הזריקה וכנ"ל) ועל כן נראה דהא דרווח אוירא כולי האי לא נפיק לן מקרא אלא תקנת חז"ל הוא כמ"ש בעזה"י והיינו וכתבו התוס' ז"ל בפרק כיצד צולין דאף בלא אויר היה יכול לקיים מצות זריקה אלא שעל ידו יזכור לזרוק: וראיתי בתשובותיו של א"א הגאון ז"ל הביא דברי התוס' הללו ותמה עליהם וגם בעיני יפלא לכאורה דהכא משמע דגזירת הכתוב הוא וכמאי דכתיבנא ניחא דפשיטא להו דבעינן אויר מפסיק כי דם ובלא"ה נמי לא סגי דלא הוי אויר דהא כתיב סביב אלא דמשום לקיים בזריקה צריך לן הפסקת רצפה הכי הוה סגי בהפסק כמלא נימא עמוק עד קרקע הרצפה וכדאמרן והיה מתקיים זה וזה בטוב לכן הוצרכו לומר שעל כרחך לזה האויר ברחב של הלול (שלהשמים לול יצטרך עכ"פ אמה) לא היה בו צורך מפני הזריקה בעצמה שכבר תוכל להתקיים בל"ז אלא בודאי מדברי חכמים הוא כדי שע"י כך יזכור לזרוק שאם היה צר כהבדלות האחרות היה שוכח ופושע בלי שיכיר אבל מתוך שהיה רחב כל כך על כרחו יזכר וא"א לפושעו וגם זה ברור בכוונת התוס':

ושני כבשים שבהם פונים ליסוד ולסובב. הוה קשיא לי טובא דלכאורה משמע שאין שם אלא כבש אחד הפונה לסובב למזרח א"כ בהכרח צריך העולה לשם לחזור על עקיבו וזה אינו נראה מכמה טעמים וק"ל עד שמצאתי להתוס' זבחים (ס"ד א') שהקשו ג"כ בזה: אמנם לענ"ד ברור שהיו שני כבשים קטנים פונים לסובב מזה אחד ומזה אחד יוצאין מצידו של כבש גדול ומשפעין ועולין עד שנעשין גבוהים בשוה עם הסובב הימני לעלייה והשמאלי לירידה שבו יורדין מן המזבח להוליך בו שירים ליסוד דרומי (ורחבן של כבשים קטנים הללו איני יודע). והא דלא קחשיב להו תלמודא בהדיא בהדי לק"מ דהנך תרתי דסובב בחדא חשיב להו כיון דתרווייהו לסובב אזלי. ולא קשיא נמי מהא דכתב רש"י מסכתא דסוכה דתקן ופנה לשמאלו ולא קתני לסובב והא ודאי לא מוכח מידי מהתם דהיכי ליתני לסובב והלא ניסוך המים והיין בראשו של מזבח הן נעשין כדתנן נמי בפרק ק"ק בנ' שהיו עולין וחוזרין לעקב והיינו משום שהיו עולין בכבש גדול לראשו של מזבח ולא פנו לסובב כלל כי אין שם מקומם. ואולם הכבש השני הקטן הנזכר כאן הוא פונה ליסוד מלבד אותו שבצדו הפונה לסובב וזה הב' הוא קטן ונמוך ביותר לפי גובהו של יסוד בלבד:

הלכה טז ונותן בתוך הבנין גוף של עץ. כן נ"ל ג"כ לענין עשיית הלול הנזכר ולהבדיל הכבשים מן המזבח והרבובה הנזכרת למעלה בדברי רבינו שבודאי גם הכבש כולו היה נעשה בנין אטום באופן המבואר בדברי רבינו:

הלכה יח מזבח שנפגם. עיין בתשובות א"א מארי הגאון ז"ל סי' י' כתב טעם למה שפסק כראב"י והך כללא דמשנת ראב"י עמ"ש בעזה"י בהגהות הכללים. ומ"ש הרב בכ"מ דבברייתא לא קי"ל כוותיה עיין בהר"ן פא"מ דמקשי על הרי"ף דלא פסק כראב"י בטרפות שלא נפתחו עיניהם אע"ג דלא מתניא אלא בברייתא (והובאו דברי הר"ן בטרפות בי"ד סי' י"ד):

פרק ג הלכה יב וכן נרות המנורה. עיין השגת הראב"ד ז"ל. ואיני מוצא קורת רוח במה שהשיב בכ"מ לסייעו לרבינו דפסק כראב"ש משום דמסייע ליה קרא דמאן שם ליה ומאן ספין מאן רקיע להכרועי בהא אטו קראי כרבי לא דייקי אדרבה מסתברא כוותיה דרבי דייקי טפי דהא כתיב יערוך אותו לפני ה' מכלל דכולהו לאו לפני ה' נינהו ומאי מהדר ליה ראב"ש ההוא דמגלד אגלודי כרבי נמי ס"ל מגלד אגלודי בודאי דלהכי אתי אל פני המנורה יאירו ומודה רבי בהא דמגלדין פניהם כלפי אמצעי הלא שאין אמצעי לפני ה' ואכתי ליה יערוך אותו לנר מערבי שהוא אחר ולא של פני המנורה והיכרא לדידן חזי סברא דרבי עדיפא דכולהו לפני ה' מיקרו אי ס"ד לצפון ודרום מונחין ולא סגי בלידוד וקרא נמי איתר ליה אליבא דראב"ש וק"ל. אלא שאין צורך להאריך עצמו בכזה ולהשיב תשובות חבילות שאין בהן ממש אחר שלא חששו לכן רבותינו בעלי התלמוד ז"ל לא נשאר לנו פתחון פה להכריע על פי סברתנו ואין לנו כי אם להמשך אחר הכללים שמסרו לנו וזה אין בו ספק דהלכה כרבי מחבירו אפי' לגבי ראב"ש איתמר ואין צורך להוכחת הכ"מ שכן הוא פשוט בכל מקום ולא אשכחן מאן דמפליג בהא כיון דסתמא איתמר מחבירו ופירוש מחבירו בכל מקום חבירו הנחלק עמו ואפי' גדול ממנו ומשו"ה אשכחן למ"ד דאפי' לגבי אבוה הילכתא כוותיה וד"ק. וגם מ"ש בכ"מ דמתני' דשתי הלחם אתיא כוותיה דראב"ש דאי כרבי קשיא מאי שייר דהאי שייר גם זה אינו מוכרח, עיין בתוס' ר"פ מרובה שכתבו די"מ דלא אמרינן מאי שייר דהאי שייר אלא כי נהיה למניינא דוקא ובעלמא לא והכא נמי הא לא נהיה למניינא: והנלע"ד בפסקו של רבינו דסמך לו על הירושלמי שהביאו התוס' משקלים דבגירסא הפוכה דרבי סבר לצפון ודרום ודילמא הכא בגמרא דידן נמי הוי גריס הרמב"ם פלוגתייהו דרבי וראב"ש איפכא משו"ה שפיר פסיק כוותיה דרבי. ונראה להכריח עוד פסקו של הר"מ מדאיתא הכא בגמרא דידן דפ' שתי הלחם דר' אלעזר בן שמוע סבר דעל כל י"א שולחנות היו מסדרין וריב"י פליג עליה וס"ל דאין מסדרין אלא על של משה וכי היכי דפליג בשולחנות הכי נמי פליגי במנורה וכדאיתא בירושלמי נמי כה"ג וכתבו התוס' בשם הירושלמי דלמ"ד מזרח ומערב מונחין כולן ראויין לפירוש כר"א בן שמוע ולמ"ד לצפון ודרום אין מסדרין כי אם על של משה לבד. ומשמע קצת דתלמודא סליק בהכי כשיטת ריב"י דעל של משה לבד מסדרין ומוקי קרא לשלחנות שבאולם ולר"א בן שמוע ליה ליה קרא לשולחנות של אולם אולי לא סבר ר"א בן שמוע דהוו שולחנות באולם וסוגיא דתלמודין אזלא כריב"י בשולחנות דאולם שמע מינה דלצפון ודרום היו מונחין ומנורה נמי דכוותייהו לצפון ודרום קיימא (דהא בהא תליא כדאיתא בכוליין) כפסקו של רבינו. ואי גרסת הירושלמי הנזכר אמיתית הוי כוותיה דרבי ואי לא הרי חביריו חלוקין עליו ר"א בר' שמעון וריב"י ולא קי"ל הלכה כרבי מחביריו כדאיתא פ"ב דכתובות כל שכן היכא דמסייע נמי סוגיא דתלמודא ומתני' וזה נכון בדעת רבינו. ותו ליכא לסיועים דבמסקנא דחיק תלמודא טובא אליבא דמ"ד מזרח ומערב מונחין אבל למ"ד לצפון ודרום אתי שפיר וק"ל:

הלכה טו ובין כל חלה שלשה קנים. איני יודע היאך הקנה הג' מונח אם היה לו ג"כ פיצול בסניף לסומכו שהסניפין יהא לכן בצד אחד שני פצולין ואחד בצד השני. או הניח הסניפין נקובים באמצע בין שני הפצולין שעבר תור אחד:

ומדברי הרא"מ פרשת תרומה נראה שפיצול אחד היה משמש לכל שלשה קנים שבין חלה לחלה וכתב שהיו הסניפין רחבין כשיעור שיש מקנה הראשון לשלישי בכדי שיספיק החריץ שבסניף להשען עליו כל השלשה קנים א"כ הפיצול אינו כי אם חריץ ישר לרוחב הסניף שהיה מגורר במגרה ונחרץ מצד אחד חריץ רחב בשיעור מספיק לרוחב שמן קנה האחד לשלישי. וגובה הסניפין כתב הרא"ם שהיה כ"א טפחים עמ"פ כנגד גובהו של שולחן ויבט"פ לגובה החלות בלבד. והנה לא נתן הטעם הקנים המפסיקין בין חלה לחלה ומעדיפים בגובה המערכת שבודאי לא היו בנם עומדות ויש להם איזה מדה וכמות כל שהוא. ונראה דעתו ז"ל שהסניפין לא היו עולין כנגד גובהה של חלה העליונה לפי שלא היו צריכין להגביהן כל כך שהרי אין עליהן קנים מלמעלה א"כ כמלאו שני טפחים עודפים לפרנס בהן עודף הקנים. אבל יותר נראה שהסניפים מגיעים גם כנגד כותלי החלה העליונה כדי שלא ימוטו החלות העליונות לצדדין א"פ בהכרח להוסיף על הכ"א טפחים כדי שיעור הקנים ולא נודע כמותן:

הלכה

הלכה יח הכיור היו לו י"ב דד. עיין מ"ש בעזה"י בפירוש המשנה דיומא. ובפירוש מוכני עיין מ"ש בתוי"ט בספ"ג דיומא בשם בכ"נ ומלבד מה שהשיב עליו בתי"ט נראה ודאי דבורכא ובדותא היא ואי אפשר לאומרו כלל לפי שאותו אופן מתחבולת המכחול בשפופרת אין המים העליונים שבכיור מיטהרים שאינן נעשים מחוברים על ידי כך למימי הבור שבתחתיתו שמעשה המכחול הוא לאלוש המים מלמטן למעלן ע"י דחיקת המכחול בכח המושך למעלה ונפסק הקלוח מן המחובר עד שלא יבואו אל הכיור וכשמגיעין לכיור תלושים הם ולא יטהרו מימי הכיור ואין בעיין לטהר מי הכיור שנפסלו ע"י השקה ודוק:

פרק ד הלכה א אבן היתה בקה"ק במערבו. עמ"ש בעזה"י בזה בלח"ש ביומא פ"ה: **ויאשיהו** המלך גנזו וגנזו. נלע"ד דבר נאה במה שהביא רבינו דברים אלו כאן שנראה לכאורה שאין נפקותא מזה לענין דינא וידוע שכל דבריו להלכה אמורים או הילכתא למשיחא או לזמן הזה ודברים שאין יוצא מהן דין מהדינים ולא מוסר והנהגה וידיעה הצריכה אין מדרכו ז"ל להטפל בהם בחיבור זה כל שכן שהדבר במחלוקת שנוי ורבינו הכריע כדברי האחד הלא לא דבר ריק הוא אלא שאיזה צורך הביאו לכך. ולכן לבי אומר לי שצורך גדול יש לרבינו בדבר זה לפי שיטתו שתפס לו לקמן בפ"ו מהל' הללו שאנו עסוקין בהן שקדושת הבית לא בטלה וראוי להקריב בו עתה וכן הנכנס לשם חייב עליו כרת שלא כדברי ראב"ד החולק שם:

ונראה שאותן הדינים שהביא רבינו בהל' ביאת המקדש גם לזמן הזה שנאם ולא משום הלכתא למשיחא לחוד אלא משום דס"ל כדאמרן דקדושת הבית לא בטלה. ומשמע לי דסבר רבינו דהך מילתא דקדושת הבית לא בטלה אזלא כמאן דס"ל ארון במקומו נגנז דאי למ"ד ארון גלה לבבל גם קדושת הבית בטלה ע"י כך ועכ"פ לענין ביאת המקדש מסתברא דבהכי תליא דהא כתיב למבית לפרוכת ואל פני הכפורת וכיון דאין שם ארון וכפורת דילמא לא חייב עלה דתמנא כדאמרינן במנחות (כ"ז ב') אליבא דר"י דמפו"ה בעינן קרא להזאות כדילפינן התם מוכפר את מקדש הקודש ושמע מינה לדרבנן דסברא טובה היא ובאמת נאמר כן ויפטר הנכנס לשם בזמן הזה אפי' לפמ"ש רבינו ז"ל בפ"ו דשכינה לא בטלה נימא דהארון וכפורת נמי קפיד קרא אבל אי אמרינן במקומו נגנז שפיר ודוק. ומ"ש כמ"ד במקומו נגנז דהא אתי כסתמא דשקלים ורבים ס"ל הכי עיין בגמרא דהוריות לו:

הלכה ב בבית ראשון היה כותל. עיין בכ"מ שהביא דברי רש"י ולענין מה שהשיב בתי"ט על זה והעתיקו המגיה כאן עיין מזה בלח"ש בפ"ה דיומא מ"א שם הארכתי בזה בס"ד והוכחתי במישור כדעת רש"י שהיא נכונה מאד וכל מה שטען בתוי"ט אין בו ממש עמוד עליו ותמצא דברים נכונים בעזה"י. ומ"ש רבינו וכיון שבנו בית שני נסתפק להם ולא בנו כותל אלא ב' פרוכות עיין מזה בתוס' פ' הוציאו למה לא עשו פרוכת אחת שעוביה אמה: ומ"ש עוד רבינו אבל במקדש ראשון לא היתה שם אלא פרוכת א' כתב הרב בכ"מ נראה דלמשכן קרי מקדש דאילו בבית ראשון לא היה פרוכת עכ"ל. ואין צורך שדברי רבינו כמשמען דודאי היה פרוכת גם בבית ראשון ומקרא מלא הוא בד"ה ויעש את הפרוכת והכי נמי איתא בהדיא בגמרא דיומא (נ"ד א') דהוי התם פרוכת דבבא והכותל היה משני לדידיה וזה ברור וכבר זכרתי זה שם בפי' המשנה שיש לתמוה על הרב בעל כ"מ ז"ל בזה: בבנין אמות. העיקר בזה כדברי בעל תוי"ט שהוא מובלע במעלות האולם והוא פשוט מאד דהתם היכל מאה על מאה על רום מאה דכייל לאולם בתושבתא:

הלכה ג ורום הכיור שבתקרה וע"ג גובה ב"א פנוי. להרע"ב בפי' המשניות דרך אחרת בזה עיין פ"ד דמדות מ"ו ובהשגות לא היה כיור בתקרה אלא טוח בכותל בסיוד וכיור כדי שלא יכנסו המים שבגגות התאים בכותלי ההיכל ואמתים בית דילפא לקבל דלף התקרה עכ"ל. ולא יכולתי לכוין דברים אלו עם חשבון המשנה דמלמטה למעלה קחשיב האוטם שש וגובה ארבעים והדר כיור על הארבעים שכבר חשב נמצא מדת הכיור בין שהיה בתקרה בין בכותל כדעת הראב"ד איך אפשר שיהא נעשה בשביל שלא יכנסו המים שבגגות התאים בכותלי ההיכל שהרי כבר עלה הכיור מ"ז אמה ברום ההיכל ורום חלל כל התאים לא היה כי אם ט"ו לפי שלש על גבי שלש היו וכל אחד גבוה ה' אמות ואמה תקרה בין כל אחד ואחד הרי י"ח. ואפי' נניח עוד ב' אמות לתקרה ומעזיבה של הגג שלהן למעלה לא יגיע החשבון ליותר מעשרים (וע"כ זה היו החלונות שלא יאפילו התאים בפניהם וק"ל) שאינו עדיין חצי גובהו של כיור ואיך יכנסו המים שבגגות התאים שלמטה מן הכיור הרבה יותר מעשרים אמה לכותלי ההיכל שהכיור יגין בעדם שיצטרך שיהיה למטה מהם כנגדם אם היה לחיזוק הכותלים שלא יקבלו מימי גגות התאים וכ"ש לדעת הראב"ד ז"ל עצמו לקמן שהתא התחתון היה כנגד האוטם שאין התאים מגביהים יותר משיעור הנ"ל ובע"ג תקן ועפי לא אשכחן וצריך עיון:

הלכה ה מן הצפון לדרום מאה עובי כותל האולם חמש. בהשגות א"א זה הבל וכו' שלא היה שם כותל לאולם כלל שלא היה לאולם אלא כותל המזרח שלפני ההיכל עכ"ל. מדברי הרב בעל כ"מ נראה שהבין בדעת רבינו ז"ל שהאולם הזה שהוא עשר אמה ברחבו מכותלו עד כותלי הקודש הוא ההולך על כל פני הצפון וכן לדרום כל האורך שממזרח למערב בשני צדדי הקודש וכסבור היה הרב ז"ל שזו היתה השגת הראב"ד ז"ל שהוא לא ירצה באולם הזה באורך רק ברוחב לבד ולזה לא מצא מענה הרב בכ"מ לתשובה שהשיב הראב"ד ז"ל ממ"ש ההיכל רחב מלפניו וצר מאחוריו. כי אם להלין בעד רבינו על צד הדוחק שהיו משין הבנין לצד מערב כדי שיהא צר מאחוריו, וצר לנו מאד להבין כך בדברי רבינו ז"ל ובמה היה המקום ההוא צר איך אפשר שלא יהא נזכר זה בשום מקום. גם בתוי"ט נמשך אחר הבנה זאת בדברי רבינו ז"ל ואמר שלא נמלט מהשגה ועל פי כוונה זו יפה כתב הרע"ב בלפי המשנו אחר דעת רבינו בזה שלא נתפרש לנו היאך ההיכל צר מאחוריו שלפי דעתו הלזו היה בנין ההיכל מרובע מאה על מאה בשוה ואי אפשר לנו לקבל הדברים שהביא בכ"מ מפירושו של רבינו שאין שיעור לדבר זה: **אמנם** בסייעתא דשמיא נ"ל שלא עמדו כל הגאונים הנ"ל על אמיתת כוונת רבינו ז"ל כאן ובהם מאסו בו הבונים דלק"מ ממה שהקשו עליו גם הראב"ד לא כן חשב בו כמו שהבינו המפרשים הנ"ל שתפש עליו מהמה שהניח במין אולם של ט"ו אמה על פני כל האורך בשני צדדים ולבבו לא כן ידמה אלא כמו שאומר בעזה"י, שרבינו ז"ל לא עלה על דעתו מעולם שיהא אולם מקיף לקודש משלש רוחות

דהא פשיטא דלא הכי הוה כדמוכח בהדיא מחשבון המונח במשנה שמן הצפון לדרום אינו כי אם שבעים אמה ואינו משלים מנין המאה אמה רוחב אלא עד שמגיע לאולם כאומרו האולם עודף ע"ו אמה וכו'. וא"כ גם הראב"ד אלמלי הבין בדעת רבינו כדרך הבנת מפרשים הנ"ל שפיר הו"ל לאקשויי ממשנה זו דנראה דבר ברור שאין אולם כלל לצפון ולדרום על פני הקודש לאורכו ולא השיגו מאומה על זה לפי שכוונת רבינו כמו כן לגויה שאין שם אולם כמו שאבאר שדעת רבינו ז"ל כך היתה שכותלי הקודש שמנה למעלה שעולין ברוחב כ"ה אמה לכל רוח הצפון והדרום היו נמשכין באורך למזרח על פני כל האולם עד תכלית מזרחו שנמצא רוחב אולם כרוחב הקודש ולא יותר וזהו האולם המובלע בשם זה. והיא דעה מוסכמת מהכל שגם הראב"ד ז"ל מודה בה כמו שאפרש אי"ה וכן היא דעת התוס' ז"ל שכתבו האולם פרוץ במלואו לרוח מזרחית כמ"ש בכ"מ ז"ל בשמם בפרק זה א"כ על כרחך לומר שהאולם מופסק בכותל על פני ארכו הנמשך בשוה עם כותל הקודש שאל"כ אינו פרוץ במלואו וא"כ זה הכותל מניין אלא שכך הוא הענין שמדת הכתלים של קודש משתי רוחות באורך הן הן עצמן של אולם שמשוכות עד סוף האולם לצד מזרח על כן נשארה מדת הפתח פרוצה במלואו של אולם בודאי. והיינו פירושה דמתני' דתנן האולם עודף עליו ט"ו אמה משמע על בנין הכותלים הנ"ל ואיך אפשר לומר כן אם לא היו הכותלים ההם משוכים ע"פ כל האורך של מאה אמה שהרי כנגד הקודש ברוחב לא היה אולם שעל כן לא חשב רק שבעים. אלא פירוש המשנה פשוט שהעודף הזה הוא אחר הכותלים שכבר חשב והן הם שהיו ג"כ באולם לאורכו וזכר עכשיו שהיה האולם עודף ט"ו אמה ברוחב מפני שהיה ריוח בין הכותלים ההם עד סוף הדרום וכן לצפון ט"ו אמה והוא נקרא ג"כ אולם על דרך השאלה לפי שמקומו מכוון כנגד האולם באורך ט"ז אמה דהיינו י"א אמה של אולם עצמו וה' עובי כותלו ובמשך זה האורך שכנגד האולם לצדדיו היו עודפים הט"ו אמות והוא הנקרא בעצם בית החליפות. ובו נחלקו הרמב"ם ז"ל והראב"ד ז"ל דלרבינו משמע ליה דבט"ו אמה אלו מובלע כותל של חמש אמה של צדדין כדרך שהיה לאולם על פני רחבו כן היה כותל לאולם הנקרא בית החליפות באורך ובזה לבד חלוק עליו הראב"ד ז"ל ואמר שלא היה שם כותל לאולם כלל שלא היה לאולם אלא כותל המזרח שהוא ז"ל סבור שעל זה אמרו ההיכל צר מאחוריו ורחב מלפניו כלומר שאינו רחב מאה רק מלפניו שהכותל המזרחי לפני האולם הוא מאה אבל כל הרואה אותו מאחוריו ר"ל היכף מן הכותל ולפנים רואהו צר שאם מיד אינו אלא שבעים אמה שרוחבו אינו כי אם כרוחב ההיכל עם כותליו ותאיו והט"ו בעודף מזה ומזה הנקרא בית החליפות לדעתו ז"ל אינו אלא מקום פנוי ולא היה לו כותל לצדדין רק כותל האולם המזרחי ולכן לא היה לו להראב"ד ז"ל להשיב כי אם ממ"ש ההיכל צר מאחוריו ואינו רחב אלא מלפניו שכך פירושו מוכרח לדעתו ז"ל כדרך שביארנו: **אך** הרמב"ם ז"ל סבור שאין זה מוכרח לומר שלא היה כותל לבית החליפות שאע"פ שאמרו צר מאחוריו יפה יתפרש על כל אורך הקודש שלא היה ברחבו רק שבעים חוץ מן האולם שהוא שנראה באומרו ורחב מלפניו שאין פירושו דוקא לפניו בחוץ אלא כל אורך האולם מלפניו קרי ליה שהוא פניו של הקודש והוא אורך של ט"ז אמה הוא שיהיה מאה ברחבו א"כ צריך להניח כותלים לבית החליפות לצפון ולדרום. זו דעת רבינו ובזה חלוקים רבינו והראב"ד ז"ל. ושוין הן שאין אולם באורך יותר מזה השיעור וגם שכותלי הקודש הן הולכין על פני כל אורך מאה אמה שנמצאו מקיפין לאולם כמו להיכל ונמצא המקום הנקרא אולם בעצם ורצונה הוא פרוץ במילואו לד"ה ועד"ז יוכנו דברי רבינו היטב על פי דרך המשנה ודברינו ודבריה אמת הן וכלולין זה בזה אלא שרבינו מונה חשבון המאה אמה ברוחב דרך ישרה מתחיל מכותל לבית החליפות ועובר על רוחב האולם עד שמוצא מאה שלמות מכוונות והנא דידן ניחא ליה להתחיל החשבון במקודש יותר ומונה שבעים להיכל וקן עצמן לאולם רק נתכוין לתלות החשבון בהיכל במה שאפשר לכן התחיל בו ועולה זה החשבון ג"כ לאולם ברחבו ומוסיף על זה מה שהאולם מעדיף מזה ומזה. ונקוט סימנא במה דסיים תנא דמתני' פתח תנא דברייתא הוא רבינו ז"ל. שכדי להקל על המעיין התחיל בדרך פשוטה ההולכת בשוה וק"ל ולדעת אמת נתכוונו להניח חשבון המאה ברוחב בעברנו מצפון לדרום על האולם וכבר נתתי לך טעם למה התנא עקם החשבון והתחיל כד"א אף שהיה יכול להניחו ביושר שהרי אחד הוא. ולהבנת המפרשים הנ"ל תקשה למה הלך בדרך עקלתון והניח חשבון הרוחב בשני מקומות והי"ל להתחיל בכותל האולם שכנגד בית החליפות שהרי בזה לפ"ד בעל תוי"ט הכל שוים שכנגד האולם היה גם לבית החליפות כותלים וא"כ מדוע לא התחיל ממנו לכלול אותו כאחד כדרך שהקשה בתוי"ט על שיטת רבינו לפי הבנתו שהיא כמו שהבין בכ"מ ז"ל שהאולם עובר על כל רוח צפון ודרום דא"כ הו"ל לתנא דמתני' נמי להתחיל החשבון בדרך זו ולכלול אותו כאחת ויקשה א"כ הרב בתוי"ט לעצמו שהרי הוא מודה במקצת לרבינו שהיה כותל לאולם מצדדין של בית החליפות ולמה לא עשה התנא חשבונו ממנו דרך כלל אחד. אלא שהוא ז"ל ישיב לזה שלא היה לו לחשוב בדרך זה שא"כ לא ימצא לו חשבון הכותלים והתאים שלפנים ממנו לפי שהוא יסבור שברוחב העובר על האולם לא היו כותלים כלל באמצעו שלפי דעתו לא הגיעו כותלי ההיכל לאורכן כי אם עד מערב האולם ולא היו מפסיקין באולם כלל והיה האולם רחב מאד לדעת בתוי"ט וכמ"ש הר"ש מפרש מס' מדות שלפי דעתם יתרחב האולם ועובר כ"ה אמה על פני התאים וט"ו אמה לבית החליפות מזה וכן לעבר השני ותוכו שכנגד רוחב ההיכל עשרים נמצא רוחב האולם תשעים. וזו דעת בטלה כאשר כבר ביארנו שהכל סוברים שרוח מזרחית של אולם פרוץ במלואו ולדעתם יהא לו כותל ל"ה אמה לכל צד מפתחו מלבד שלא נראה כן ממה שקראו לעודף של ט"ו אמה בית החליפות. ויראה שהוא מקום נבדל ולשכה מיוחדת לחלפות ואם כדבריהם הרי הוא רק חלק מהאולם עצמו אלא שהאמת כאשר אמרנו שהכל שוין בזה ובסידור החשבון לכל אחד טעמו ונימוקו עמו והוא הברור שאין לספק בו וגם לזה היתה דעת רבינו בפירושו שהיו משין הבנין במערב ולא פירש איך ומה אלא לפי שהוא ידוע ומוכרח מן החשבון שמאחוריו באורך ההיכל אינו כי אם רחב שבעים ולכן סתם גם כאן וכתב ההיכל היה רחב מלפניו וצר מאחוריו כארי ולא היה צריך לפרש מאחר שכבר ביאר בחשבונו שמתחיל מן האולם הנקרא בית החליפות ומונה ט"ו עד שמגיע לכותלי הקודש שמהם מתחיל רוחב ההיכל האמיתי: **ושזו** היתה דעת רבינו יראה ג"כ ממה שהיה כתוב בספרי רבינו בסמוך הלכה ט' שכן היו היציעים שלש מקיפין לכתלי האולם משלש רוחותיו כמו שהעיד ג"כ בכ"מ ז"ל לקמן אלא שהוא ז"ל

ז"ל נוס למוחקס וכתב שם שהוא טעות הוא אמר ויהי גזר אומר ויקם והמדפיסים שמעו לעצתו, ולבבי לא כן יחשוב כי נטיתי שכמי לסבול עול הלשון ההוא המשולח ונעזב אבוא עד תכונתו ולקולו אקשיב ואבינה כי קרוב הדבר אלינו מאד טוב ומתוקן יפה וממנו נלמוד שכך היתה דעת רבינו ז"ל בחשבון מאה הרוחב שעבר בדרך האולם על קן טוב ובזה סדרך מנה היציעים של האולם והם הם של ההיכל ג"כ במדה אחת א"כ לא נשאר מקום להכנתם ז"ל בלשון רבינו ז"ל להטעותו בחנם שכל דבריו נאמרים ביושר ובסמוך אי"ה נבאר המשך לשון רבינו עם הנמחק שלא כדת כי המדפיסים הראשונים לא עברו תורות הלפו חק וכדי ליתן ריות בין הדבקים נניח ביאורו עד הגיענו לשם בעזה"י: אמנם דעת הראב"ד ז"ל נראית באמת שלא היו כותלים כלל לבית החליפות מן הצדדים ולא היה מובדל מן העזרה וכן נראה מהא דפ"ב דזבחים (דף כ"ב) אבל מבין החליפות ולפנים ד"ה פסול משמע בהדיא שאינו נחשב אלא כחלק מן העזרה ואם היה לו כתלים כמו האולם לא היה צ"ל דפסול ותדע מדלא אצטריך לאשמועינן דאולם פסול דודאי לא צריך למימר דפשיטא לאו עזרה הוא ובית החליפות לדעת רבינו הרי הוא כאולם ממש ודוק:

הלכה ט וכן סביב לכתלי האולם. הצד העיד האיש הוא הרב המשביר אשר על בית רבינו שהנוסחא בספרי רבינו כך היתה וכן סביב לכתלי האולם כך היו השלש יציעים מקיפים לבית משלש רוחותיו וכתב הרב צריך למוחקו שהכל מיותר: ואני הקטן אומר איני יודע אמאי לא ליפול בה פתר ואף שבאמת במקצת צדק הרב שצריך למחוק ולהגיה קצת ממנו כמו שאבאר בעזה"י מ"מ למחקו כולו לא הותר וזה שהיה כתוב בנוסחא ההיא בסופה ג"כ משלש רוחותיו אי אפשר לקיימו לפי שברוח מזרחית לא היה אלא כותל אחד חמש ולא היה מקום ליציעים הללו. ונראה שזה הלשון בסופו הוא ט"ס דסירכיה נקט ואתי דלעיל מניה שפיר גרסינן משלש רוחותיו ובין שתים לשלש עביד איגם דטעי בשיגרא דלישנא דסליק מניה אלא שבאמת היה צ"ל משתי רוחותיו שבשתי רוחות היו מקיפין השלש יציעים לאולם כמו לבית. ונוסחא זו מוחזקת בדוקה היא אצלנו כאשר הוכחנו בס"ד לעיל בבירור גמור שכך היו הכותלים והיציעים עד סוף האולם וכל האפן שוין בזה ומנוסחא זו הרווהנו הרבה להבין דעת רבינו ז"ל על אמיתתו וא"כ הדברים מעידים לעצמן שהיא נוסחא אמיתית אין בה נפתל ועקש רק חילוף קל נשתבש בה. (ונזכרתי כמה גדולים דברי רבותינו ז"ל שהזהירו שלא למחוק נוסח ישן ולהגיה הספרים מן הלב ויפה עשה רבינו הרב בעל כ"מ שנשמר מהכשל ח"ו באזהרה זו ע"י שהביא הנוסחא הישנה אשר הוא ז"ל אמר למוחקם והיא לשון חכמה למחברים ז"ל ולא עזבוה ונטשוה לגמרי שלא באו אלא להודיע דעתם באמת ואעפ"כ יודיענו מה יש תחת ידם או הנמצא בספרים שוגים אולי יבוא אחד וייטב הלשון ויתקן מה שהוקשה עליו ויטול שכרו כאשר אירע כמה פעמים גם אלה לחכמים) כאמור. ואם יוסר ממנה זה המוקש איני רואה מה רעה מצא בה או מה מידה יבקש ואף שלא ראה הרב ז"ל מניין דבר זה מכל מקום הרי לא השמיענו ראיה על הפכו ואיך נמחוק לשון שלם בלי מופת על סותרו ואפשרותו קרובה. והם מתמת סוף הלשון שבדברי רבינו כאן שזכר שוב וכן סביב לכתלי האולם כך היו אמה אחת ורובד שלם וזה נראה בודאי שעל כן אמר הרב בעל כ"מ שהלשון ההוא שכתוב בספרים קדמונים מיותר לפי שראה לרבינו חוזר פעם שנית לכותלי האולם. ואי מהא לא איריא ואין צורך כלל למחוק הלשון ההוא לגמרי ח"ו דהא אתי שפיר לפום מאי דכתיבנא ושכל ניחא בס"ד דהשתא דאתינן להכי שמעינן דהוו תרי גווני כותלי אולם מין אחד כותלים פנימים שבהם תאים והם מקיפין לאולם עצמו משתי רוחות וכותלים שניים מכוון לשלש רוחותיו דהיינו על פני מזרחו ולשתי רוחות של בית החליפות. ולא דמו שני להני דבריתא קאמר שהיו יציעים מקיפים להולם כמו לקודש משתי רוחות והם של חמש חמש ולשכות גמורות היו ואח"כ זכר עוד שכותלי אולם החילונים היו כמו כן מוקפים ברובדין של שלש שלש ואין אלו תאים רק בנינים יוצאים מן הכותלים לחוץ כעין זיזין וגזוזטראות שאין אלה דומין ליציעין דרישא שהן חדרים ממש: ומתני' דמיגס נפקא ליה לרבינו הך מילתא דרובדי כותלי האולם הכי נמי דיקא דאכותל החיצונה קאי ולא באולם מבפנים מיירי דהא מיתניא בפ"ג דמדות גבי מעלות האולם כי קיימינן בעזרה דמני התם חשבון העזרה לארכה עד שמגיע למעלות האולם והדר תני אמה ורובד ג' (שלדעת אשר המפרשים הוא פירוש המעלות עצמן ורבינו יצא לפשון בדבר חדש שהרובדין הללו דבר אחר הן מלבד המעלות והיו בכותל האולם עצמו מכל מקום צ"ל גם לדעתו ז"ל) שהרובדין הללו מכוון הם דהא אכתי לא מטי לאולם מבפנים שהחשבון מתחיל לחלן בס"ד שכותלו החיצון נכנס בחשבון אורך המאה של היכל דאולם נמי קרי הכי ועד השתא בעזרה קיימינן חוץ לאולם בודאי ע"כ אין הרובדין הללו ע"פ פירושו של רבינו כי אם בצד חיצון של כותל מזרחי וסביר רבינו שכן היו הרובדין לכל כתלי האולם החיצונים שכולם מתאימות בחשבון רובדין הללו שכלל אחד הוא לכל הכותלים החיצונים ואינן אלא בליטות בכותלים ובכותלים שלפנים היו יציעים והדברים פשוטים וידועים מעתה יש לה תובעים לנוסחא ההיא המחוקה שלא כחוקה לסעדה ולעודדה ולשוב אל חוקה:

הלכה יא ואחד לפתח שיש בו הפשפש ואחד להיכל. זה הפתח הפתוח להיכל לא מן הפתח עצמו הוא אלא מן הפתח שבו הפשפש ועיין בתוי"ט שהאריך בזה:

פרק ה

הלכה א הר הבית וכו' וכולו היה מקורה סטיו לפנים מסטיו. עיין מ"ש במדות בעזה"י שהתוי"ט שגג בדבר זה:

הלכה ג לפנים ממנו סורג. עמ"ש בכ"מ בשם הרמ"ם ז"ל למה נעשה הסורג. ובתוי"ט השיב עליו. וכבר כתבתי בזה בעזה"י במדות פ"ב. והשבתי לטענות התוי"ט שאין בהם ממש, (וטענת שבות במקדש שהביא המגיה שיבוש) ואי זהו ז"ל נוסיה חבריה לגזיזיה. וגם כתבתי בס"ד דבר נכון לתשובת הטענה מפ"ה דפסחים. איך פלטלו פתחיהם להר הבית. שלדברי הרמ"ם ז"ל האלו יש שם משום איסור כרמלית. (ואף שאינו דקדוק כמ"ש שם באורך דלא הוי סגי בלא"ה להסיר אותו שבות ולדחותו ולא העמידו דבריהם היכא דלא אפשר וכם שאמרו). אלא שמלאכי לזה תקנה נכונה שאפילו איסור שבות אין כאן על פי מ"ש לעיל דכל הר הבית מקורה היה.

וקי"ל בכרמלית קירויו מתירו כ"ש בכולו שמתירו ודוק שהוא נכון. ולמהרש"א ז"ל פא"ד (דף ס"ו) אשתמיטתיה דברי הרא"ש הללו כמ"ש שם בעזה"י. אלא שבמה שכתבתי ביותר קושית הנ"ל אף הוא ז"ל ניצל מהשגה. ושפיר איכא למימר דלא נאסרו להביא פסחיהם לביתם אלא משום דירושלים דין כרמלית היה לה שבהר הבית היו מותרין מפני הקירוי. והסורג נעשה תחלה ולא קירוהו עד אחר זמן כמ"ש שם ודוק:

הלכה ט מערבית דרומית לשכת הטלאים. גם פה הלך המגיה חושך ולא אור. שכתב עליה היא לשכת בית שמניא. ודן גזרה שוה מעצמו לפי שנראה שמתיקן מערבית דרומית. ולא ראה שזו מערבית דרומית של עזרה היא הנקראת בית שמניא. וזו מערבית של בית המוקד שהוא בהר הבית חוץ לעזרה היא ללשכת הטלאים. והרי זה שיבוש מבואר:

פרק ו

הלכה ד ועולה משם לאולם בי"ב מעלות רום כל מעלה חצי אמה ושלחה חצי אמה. כתב הרב כ"מ ז"ל ויש לגמגם על זה שהרי שנינו כל המעלות שהיו שם רום מעלה חצי אמה ושלחה חצי אמה חוץ משל אולם והרע"ב פ"ג ושלחה אמה כו' ולגרסת רבינו קשיא בין האולם ולמזבח כ"ב אמה וי"ב מעלות היו שם רום מעלה חצי אמה ושלחה חצי אמה וצ"ע עכ"ל. ולא ידענא מאי קושיא אמו להרע"ב מי ניחא והלא גם לגירסתו ולפירושו נמלאו כ' אמות ומחצה מעדיפות על חשבון המעלות וצריך לפרש בהן מה שבין המזבח למעלה ראשונה שלמטה ברצפת העזרה שהוא דבר שלא נזכר כלל במשנה א"כ כעורה זו שגגה רבינו בביאור מעלות האולם שכמו כן העודף על שלחי המעלות הוא בין המזבח והמעלה התחתונה יהיה מה שיהיה אחר שלא נתבאר הפכו. והמעיין היושר אשר יראה בפירוש הרע"ב יגיד ויעיד באמת שפירושו במעלות ורובדיהן דחוק ורחוק משיובן בלשון וגירסתו היא דפוס הרגל לפי המגעל ואין הפירושים והגירסאות מסכימות בו לדעת אחד כמו שנראה עוד בפירוש הרא"ש שזכינו לו והוא גורס ומבאר בדרך אחרת רחוקה מאד: ובכל הלשון הזה הוא הדחק שדחקם לשון המשנה דפ"ב דמדות שאמר כל המעלות כו' חוץ משל אולם שלא יכלו לו להשוותו עם גירסת רום מעלה חצי אמה ושלחה חצי דפ"ג דגבי מעלות שבין האולם למזבח זהו שהביאם לשינוי גירסא ולשנות ושלחה אמה במקום חצי אמה ולדעת רבינו אין צורך לשום תיקון והגהה והגירסא ישנה נכונה שגם שם שנינו רום חצי ושלחה חצי אמה. ולא קשיא מהא דלעיל דחוץ משל אולם דהיא אמעלה עליונה לחודה קאי שהיא ודאי של אולם והשאר שלמטה אינן קרויין של אולם בהחלט אלא שבין אולם ולמזבח נקראין ורק אותה הסמוכה לאולם בלבד היא ודאי נשתנית ברוחב שלהם שהוא בלי ספק ארבע אמות כנגד הרובד העליון של כותל אולם מכוון לפי פירושו של רבינו באותן רובדין שביארם בפ"ד דלעיל שהן כגזוזטראות יוצאות מן הכותל והעליון הוא רובד ד' והוא הנכנס בחשבון כ"ב אמה שבין אולם ולמזבח שהמעלה העליונה אצל האולם שהיא תחת הרובד הלז כנגדו ממש רוחב שלחה כרוחב משך הרובד שעליה. וזהו ששנינו חוץ משל אולם הכוונה על אותה מעלה כנזכר שהיא ודאי של אולם ואינה דומה לשאר כל המעלות שהן בשלחה חצי אמה ואף הללו שבין האולם ולמזבח הן בכללן ולא יצאה אלא אחת ששלחה ד' והוא דבר מבואר מאד בלי שום דוחק בפירושו של רבינו במעלות אלו כשאמרו א"כ לשפת רבינו י"ג אמה מותר על מה שמעלות אוכלות לא ופרנס בהם רצפת העזרה בין מזבח להתחלת המעלות. וזה ברור בלי שום מונע:

הלכה טו לפיכך מקריבין אע"פ שאין בית. עמ"ש בעזה"י לעיל הפ"ד, ובהשגות א"א סברת עצמו ובכמה מקומות במשנה אם אין מקדש ירקב נגנס' דנפול מחיצות אלמא למ"ד לא קדשה לע"ל לא חלק בין מקדש וירושלים לשאר א"י עכ"ל, עבכ"מ שלא עלתה בידו תשובה לטענת הר"א וז"ל אך הך מקומות דקתני אם אין מקדש ירקב קמו וא"ל דאתו דלא כהילכתא שהרי רבינו פסק כן בפ"ז דמע"ש וצ"ע, ועיין גם בתי"ט פ"ח דעדיות שכתב על זה ואי ממיה דבשבועות כו' אמרינן כתנאי דהתם ודחיק לה ואמאי לא אשכח הכי הגא דמע"ש וכן הביא עוד משאר מקומות דמייתי תלמודא פלוגתא דתנאי דאיפליגו אי קדשה לע"ל ודחי לה ולא מייתי כהם משנה לפיכך כתב הרב המזכר שנ"ל דמההיא ליכא למשמע דדילמא אע"ג דקדשה לע"ל ומן הדין אוכלין אע"פ שאין חומה אפ"ה אמרו חכמים שלא ליאכל וירקב ואולי מפעם כו' ע"ש שבדה דבר מלבו (אף שי"ל סימניות מלא לו דוק והשכח) שאין לו עיקר: ותמהנא טובא על הני תרי גברי רברבי דנפלו ברברבתא ואשתמיט להו תלמוד ערוך ואף דברי הר"מ עצמו לא ראו שהרי כתב בפ"ב הל' מע"ש שאין מע"ש נאכל בזמן הזה בירושלים וגמרא ערוכה היא (מכות דף י"ט וזבחים ד"ס והתורה) וילפינן לה מקרא דאין מע"ש עולה ונאכל בלי פדיון אלא בזמן שבית הא בהדיא כדותא היא בידיה דהרב תי"ט דסבר דרבנן אסרוהו אלא דאורייתא היא ודאי וכ"כ הר"מ עצמו. והשתא ממילא אזדא לה נמי הקושיא מהא דתנן אין מקדש ירקב שהניחה הרב בעל כ"מ בצ"ע דהא קרא כתיב וטעמא דגלי רחמנא דלא ליכול מע"ש האידנא ובפי הו"ל לאקשויי דברי רבינו אהדדי נהי גוונא דהתם כתב דמע"ש אינו עולה לירושלים ואינו נאכל שם והו דהא כי ממעטינן מע"ש מאכילה בזמן הזה מבכור הוא דגמרינן והא בכור גופיה יקרב בזה"ז לדעת רבינו כאן: אבל רבינו וכסאו נקי ותורת אמת היתה בפיהו. דלע"ג דהראב"ד חלוק עליו ויש מקום לדבריו כמו כן מהאי סוגיא והיינו איבא דגירסת רש"י איברא היא מילתא דתליא באשלי רברבי שהתוס' הוכיחו (שם בזבחים ד"ס) במישור שהגירסא איפכא דמסקינן לעולם קדשה לע"ל ואפ"ה בכור לא יקרב דמקים בשרו לדמו ע"ש ודוק דלהך גירסא שפיר קאמר רבינו ככל מאי דקאמר ודילידא אמיה כוותיה תליד וכבוד הרב בעל כ"מ במקומו מונח: גם הר"מ ז"ל לא נעלם פה מן הסימה שהשב להפוס את רבינו בכך בפשיטות ולא ראה לו זכות וכמדומה שנתעלמה הוחס סוגיא אף ממנו ז"ל שא"כ לפתות הי"ל להסתייע ממנה וק"ל. אלא שבאמת היא עזר כנגדו. והא למדת שאין מקום לתמיהת התי"ט דלא מסייע תלמודא למ"ד לא קדשה לע"ל מהך סתמא דלעיל דהא ודאי לאו מילתא לאוכוחי מינה דמידי הוא טעמא אלא משום דאין מעלין מע"ש בזה"ז והיא גופה גריכה רבה ושא מייתי לה תלמודא ואלי לה בהכיא פלוגתא. ועיין היטב:

ברוך המקום שסייענו להתלמד בהלכותיו, מוצאיו ומבואיו ותכונתו וכל צורותיו. והוא יתברך יראנו אותו בנוי ומשוכלל ונזכה להקריב בו קרבנותיו. ולעבוד עבודותיו. כמצות רצונו בכל משפטיו ובכל חקותיו ותורותיו. במהרה בימינו אמן וכן יהי רצון:

חדושי מים חיים מהגאון בעל פרי חדש זצ"ל

(על הלכות שבועות, נדרים, נזיר, נדפס בסוף הלכות ערכין).

הלכות ערכין פ"א הלכה ג וכמה הוא הערך אם היה הנערך בן שלשים יום או פחות אין לו ערך. וכתב מרן דהוי פלוגתא דר"מ ורבנן ופסק כחכמים. והנה כאן פסק כרבנן ובפ"ז הלכה ב' פסק כר"מ כדאיתא בגיטין (דף ל"ט) הא מני ר"מ ה"נ מסתברא, ועיין בברכת הזבח שהקשה כן, ועיין בחידושי לגיטין שם תירצתי שפיר, ועיין בש"ס רפ"ב דנזיר ובתוספות שם:

פ"ד הלכה כח הלוקח שדה מאביו וכו'. כתב מרן דהוא משנה ספ"ז דערכין ופסק כר"י ור"ש לגבי ר"מ. ואיתא בסוף פרק השולח דלמא אביו ואח"כ הקדישו לא צריכא קרא דקנין פירות לאו כקנין הגוף דמי וכי מת אביו ירית גופא וכי אצטריך קרא להקדישו ואח"כ מת אביו יע"ש:

פ"ה הלכה יד המקדיש אחד מאיבריה לדמיו ה"ז ספק אם וכו'. קשה דבפ"ב הלכה י"ט מהלכות מתנות עניים פסק כעולא דהרי מינו לא אמרינן וצ"ע:

פ"ו הלכה א סתם חרמים לכהנים שנאמר כל חרם בישראל לך יהיה. הקשה מרן דלמה הניח רבינו הפסוק שהביאו במשנה והביא פסוק אחר. והא לא קשיא דאיתא בת"כ דהא דמוקמינן קרא דבשדה החרם בסתם חרמים הוי מדכתיב כל חרם בישראל לך יהיה:

הלכה ד ועל חרם כהנים הוא אומר לא ימכר וכו' לא ימכר לאחר. נ"ל דהמוכר והלוקח שניהם עוברים בל"ת דומיא דלאו והארץ לא תמכר לצמיתות שכתב הרב בריש פ' י"א מהלכות שמיטה וע"ש, ועיין בפ"ו מהלכות בכורות הלכה ה' וע"ש:

פ"ח הלכה יג כל מפזר ממונו במצות אל יפזר יותר מחומש. בפ"ז דערכין (דף כ"ח) ופסיק כראב"ע ולא כר"א משום דרבי אילעא ס"ל כוותיה ועוד ראב"ע גדול מר"א דהא ר"א תלמיד ר"ע וראב"ע חבירו של ר"ע ודוק:

הלכות כלאים פ"א הלכה א הזורע שני מיני זרעים כאחד בא"י לוקה. ובפ' אמר ר"ע (דף פ"ה ע"א) איתא דקעבר נמי אלאו דלא תסיג גבול רעך וכתבו בתוספות דלא לקי נמי אהאי לאו משום דקרא נמי איירי בהסגת גבול דאין לוקין בלאו דניתן להישבון ועוד דהוי לאו שבכללות וכ"כ עוד בש"ס אותו ואת בנו וע"ש:

פ"י הלכה ל הוציא ראשו מן הבגד וכו'. תמה מרן דלמה יתחייב על כל התראה מאחר שאינו עושה בכל פעם ותירץ שמאחר שיש בידו לתקן בכל פעם שמתרים בו חשוב כלובש, ועיין בתוספות בפ"ב דשבועות (דף י"ז ע"א) בד"ה אין צריך שכתבו דחשיב שהייה כמעשה כיון דתחלת הלבישה ע"י מעשה ע"ש:

הלכה לא המלביש את חבירו וכו'. עיין מה שכתב מרן ומה שכתב בסוף לשונו דלא דמי לנזר לא יעבור דהאי לאו וכו' אלא ממשמעות לא יעבור, ועיין בפ"ה מהלכות נזירות הלכה י"א:

הלכות מתנות עניים פ"א הלכה א אחד הקוצר ואחד התולש. פירוש אף שאינו קוצר במגל אלא שתולש ביד מיקרי קצירה וה"ה לעוקר הכל עם השרשים דמיקרי נמי קצירה כדאיתא בפרק ראשית הגז ובת"כ פרשת קדושים ומיהו מיירי במידי דאורחיה וכדאיתא בפ' ראשית הגז. וקצת תימה על הרב שהשמיט ולא ביאר ואולי סמך אמ"ש לקמן ברפ"ד ע"ש:

הלכה ב שנתינתו מ"ע שנאמר לעני ולגר. עיין בפ"ג דיומא (דף ל"ו), ועיין מ"ש פ"ג ה"א ממעש"ק:

הלכה ו כשם שהשכחה בעמרים כך הוא בקמה וכו'. כן מבואר במתני' במס' פאה ובספרי יליף לה מדכתיב בשדה לרבות את הקמה:

הלכה ט כל גר האמור במתנות וכו'. בת"כ פ' קדושים ובספרי פ' ראה:

הלכה י ואינו חייב ליתן לכן דמיהן וכו'. פי' לא מבעיא בנשאר מן העניים שנתיאשו ממנו אלא אף במקום שאין עניים מצויין ליטול לקט שכחה ופאה מותר בעה"ב לזכות בהן ופטורים מן המעשרות כדמוכח בהדיא בש"ס הזורע וכן בירושלמי דרפ"ח דפאה גבי מתנות עניים שבשדה שאין עניים מקפידין עליהן דקתני הרי הן של בעה"ב פרכינן עלה ויש אדם קורא שם פאה לעצמו ומשני לעני ולגר תעזוב אותם ולא לעורבים ולא לעטלפים:

הלכה יא אבל לבורי זיתים. זה הוציאו הרב ממתני' דכל זמן שיש לו מתחתיו יש לו בראשו לפי פירושו דלקמן בסמוך:

הלכה יג מתנות עניים שבשדה. תוספתא פ"ב וירושלמי בפ"ח דפאה ופטורין מן המעשרות כדמוכח התם בירושלמי:

הלכה יד אין נוהגות מן התורה אלא בא"י וכו'. בירושלמי בפ"ג דפאה קציר ארצכם ולא קציר ח"ל:

פ"ב הלכה ב כל הדומה לקציר בה' דברים אלו וכו'. פי' שהשם קציר נאמר על דבר הנאכל וגם שהם קציר נאמר למעוטי הפקר והר"ש מפיק לה מדכתיב שדך המיוחד לך למעוטי הפקר שהוא מגולה לכל והרב ז"ל בפירוש המשנה יליף לה מדכתיב בפאה תעזוב אותם והפקר עזוב הוא כבר וכן כתיב קציר ארצכם למעוטי כמהין ופטריות שאין גדלין מן הארץ אלא מן האויר וכן שהם קציר מתכנס יחד וקוצר יחד וכן שהם קציר מכניסו לקיום לשמרו באוצר ואינו נפסד: והחרובין. עיין מ"ש בפ"א הלכה ב' ע"ש: והתמרים בין יבשים בין לחים. בתוספתא קתני ר"י בר יהודה אומר דופני תמרים פטורות מן הפאה מכלל דרבנן פליגי עליה וסברי דחייבים בפאה והכי איתא בירושלמי פ"ק דפאה וקי"ל כרבנן דרבים נינהו: וכן ירק פטור וכו'. ואף אם ירצה להניח פאה כמה שהוא פטור מן הפאה מוחין בידו מפני שהפאה פטורה מן המעשר והעני לא ידע בזה ויבא לאכלה בלא מעשר כדאיתא בפרק מקום שנהגו. עוד מתבאר שם דמכנים לקיום ע"י דבר אחר כגון עלי לפת שמכניסים אותו לקיום על ידי האמהות דהויא פלוגתא דאבי יריאו וחכמים וקי"ל כחכמים דלאו שמיה קיום ומיפטרי מפאה. שבת והחרדל מיחייבי בפאה כדתנן בפ"ג דפאה משום דמיני זרעים נינהו. ובירושלמי פ"ק דפאה קולקס לפאה צריכה פי' מבעיא ליה על מין ירק שנקרא קולקס בלשון ישמעאל וגדל ממנו הרבה במצרים אי מיחייב בפאה או לא ולא פשיט מידי אלא דצריכא תלמוד:

הלכה ג קרקע כל שהוא וכו'. אפי' כל שהוא ממש כדמוכח בפ"ק דקדושין דף ל"ז ובירושלמי דפאה וכ"כ התוספות:

הלכה ה וקצרוה לסטים. פירוש ישראלים ואפילו קצרוה שלא לאבדה פטורה כדאיתא בירושלמי לפי שאין חיוב פאה אלא בקמה וכשקצרוה הבעלים אבל זה כבר נקצר ועומד הוא והלכך פטורה מן הפאה וגרסינן בתוספתא נכרי שמכר קמתו לישראל לקצור חייב בפאה ישראל שמכר קמתו לנכרי פטורה מן הפאה:

הלכה יד ואין לעניים בה כלום וכו'. לשון התוספתא מדוקדק יותר דקתני התם ואינה פאה עד שיפרישנה בעה"ב לשם פאה ובת"כ נמי גרסינן ואין פאה אלא שיש לה שם כלומר שאם לא קרא לה שם פאה אינה פאה וחייב במעשרות:

הלכה טו ניתנת במחובר לקרקע. בת"כ גרסינן תעזוב הנח לפניהם והם יבזבזו אפילו צ"ט אומרים לחלק ואחד אומר לבזבז אפי' בריא אפי' ידיו יפות לזה שומעין שאומר כהלכה יכול בדלית ובדקל כן ת"ל אותם אפי' צ"ט אומרים לבזבז ואחד אומר לחלק אפי' זקן אפי' חולה לזה שומעין שאומר כהלכה:

הלכה ב שאין אדם זוכה וכו' עד שיגיע לידו. לאו דווקא דמוכח להדיא בפ"ק דמציעא (דף י') דבארבע אמות נמי קני וכ"כ הרב גופיה גבי מציאה בפ' י"ז מה' גזלה ואבידה ע"ש:

פ"ג הלכה א אין מניחין את הפאה וכו'. בת"כ מפיק לה מדכתיב שדך לחייב על כל שדה ושדה וכמ"ש הרב ז"ל ואף בכלה את שדהו ונותן מן הקציר וזה פשוט:

הלכה ב והיה נחל בתוך השדה אע"פ שאינו מושך וכו'. מדברי רש"י בפ' הכונס משמע דנחל ר"ל כמו נחל איתן וכן פי' רשב"ם בפ' חזקת הבתים (דף נ"ח) וז"ל נחל קרקע קשה מלא צרורות ואבנים שאין ראוי לזריעה. ואינו מחוור דא"כ היינו בור והכי מוכח בירושלמי דאיתא התם נחל אע"פ שאינו מושך כלל שהוא מלשון נחלי מים כפירוש רבינו וכן פירש הר"ש והרע"ב:

הלכה ג דרך היחיד הוא רחב טפי משביל הרבים אבל בשביל הרבים בקעי ביה טפי רבים תוס' פ' חז"ה (דף נ"ה) ופי' רשב"ם שם שביל הרבים שהולכין שם רבים ברגליהם אבל דרך הרבים מקום הלוך העגלות והסוסים:

הלכה ד אפילו קודם שתביא שליש וכו'. פי' ל"מ אם הביאה שליש דחייב בפאה דמפסיק אלא אפי' אם לא הביאה שליש דפטור מפאה מפסיק. והרב נמשך ע"פ הירושלמי דהכי מוכח התם ברפ"ב דפאה אבל בש"ס דילן במנחות פ' ר"י לא משמע הכי וכמ"ש הכ"מ: כשלשה תלמים של פתיח והוא פחות מבית רובע. פי' לפי שהשלשה תלמים של פתיח איתא בירושלמי בפ"ב דכלאים דהוי שתי אמות רוחב על שתי אמות אורך ובית רובע מפרש בתוספתא דכלאים דהוי י' אמות על י' אמות ומחצה ואף שכתב הר"ש בפ"ג דפאה מתני' ו' שאינו מכוון ממש לפי חשבון שאתים כחצר המשכן מ"מ נמצינו למדין שג' תלמים של פתיח הוי פחות הרבה מבית רובע:

הלכה ז מדרגות וכו'. פי' הכ"מ בירושלמי הוא ברור ומ"ש ליישב לשון הרב הוא דחוק. ויותר נכון לומר שבדין מדרגות סמיך אסלע וכל שצריך לעקור את המחרישה להוציאה מצד זה ליתנה בצד זה מפסיק ומיהו הסלע אם ראשי שורות מעורבין נותן מאחד על הכל במכ"ש מדין מדרגות, וכל זה פשוט:

הלכה ח הזורע שדה שיש בה אילנות וכו'. ולא שאני לן בין אילנות חייבין בפאה לפטורין מפאה וכדאיתא בירושלמי:

הלכה ט בד"א כשהיו האילנות וכו'. גירסת הירושלמי היא מסובבת כרישא או כסיפא וכיון שע"כ צריך להגיה הירושלמי גירסת רבינו היא האמיתית ע"ש:

הלכה יג או אפונים וכו'. פירוש באפונים השופין שהם מין זרעים לאפוקי אפונין הגמלונים שהן מין ירק כדתנן בפ"ג דכלאים והם פטורים מן הפאה וכ"כ הר"ש ומסיים במתני' דה"ה למחליק בכרם שדימו כאלו וכן פי' הר"ש והרע"ב אלא שהרב יש לו פירוש אחר ולפיכך השמיטו:

הלכה טו השותפים שקצרו וכו'. מ"ש בירושלמי אינו מפרים שבסוף על חבירו שבסוף וכו' הוא ט"ס וצ"ל מסרים שבסוף כו':

הלכה יח המוכר מקומות מקומות וכו'. משנה בפ"ג דפאה המוכר קלחי אילן בתוך שדהו נותן פאה מכל אחד ואחד א"ר יהודה אימתי בזמן שלא שייר בעל השדה אבל אם שייר בעל השדה הוא נותן פאה לכל. ודבר ברור הוא דהלכה כר"י חדא דכל מקום שנאמר אימתי אינו אלא לפרש דברי חכמים ועוד דרב חסדא ורבא מפרשי מלתיה דר"י כדאיתא בשלהי ראשית הגז וכן בירושלמי פ"ג דפאה שקיל וטרי טובא אליביה אלמא הלכתא כוותיה:

הלכה כא המרובין כל שאדם עומד וכו'. אין פירוש זה נכון והעיקר כמו שכתב הראב"ד בהשגות והוא ברור:

הלכה כג הרב השמיט היום ירושלמי דהדא דתימא כשעיבה ע"מ להדל פי' דמתחלה אדעתא דהכי נטען רצופים אבל אם עיבה ע"מ שלא להדל לא סוף דבר לביתו אלא אפי' לשוק נותן מהמשויר על הכל:

פ"ד הלכה א והנופל מאחר המגל וכו'. תנן במתני' ראש היד וראש המגל ר' ישמעאל אומר לעניים ר"ע אומר לבעל הבית וקי"ל כר"ע ותימה על הרב ז"ל שהשמיט זה:

הלכה ב היה קוצר ביד בלא מגל וכו'. אע"ג דבתוספתא קתני איזהו לקט זה הנושר בשעת הקציר ובשעת התלישה ר' יוסי אומר אין לקט אלא הנושר בשעת הקצירה בלבד שנאמר ולקט קצירך לא תלקט מ"מ פסק כוותיה דר"י משום דשקלי וטרי אליביה אמוראי בפרק ראשית הגז ובירושלמי בפ"ג דפאה ובת"כ גרסינן לקט קצירך ולא לקט קטף וכן בפ"ד דירושלמי לקט קצירך ולא הקוצר בידו. ומ"ש הכ"מ לעיל בפ"ב שבגמרא לא אמרו אלא מודה ר"י במידי דאורחיה וכו' והאי לאו שקלא וטריא הוא ליתא דאיתא התם נמי דאמר ליה רבינא לרב אשי אף אנן נמי תנינא דמודה ר"י במידי דאורחיה וכו' וא"כ האי מיקרי שקלי וטריא ויפה כיון הרב שפסק כמותו: הכהו קוץ וכו'. וה"ה עקצו עקרב ונבעת ונפל מידו לארץ והכי איתא בת"כ:

הלכה ג ויכולה להקצר עם הקמה. פי' ואף שאין הקמה יכול להקצר עמה והכי איתא בירושלמי:

הלכה ד שהרי היא כמפלת וכו'. אין צורך לזה אלא משום שכחה מיירי כדאיתא בספרי פרשת כי תצא לא תשוב לקחתה מכאן אמר ר' ישמעאל שבולת של קציר וראשה מגיע לקמה אם נקצרת עם הקמה הרי היא של בעה"ב ואם לאו הרי היא של עניים והכי איתא בירושלמי פ"ד איזה היא קמה שמצלת את הקמה כהדא דתנינן שבולת של קציר וראשה מגיע לקמה וכו':

הלכה ה ד' קבין תבואה לכל בית כור. בפ' המקבל מיבעיא לן אי למפולת יד או למפולת שוורים ופי' רש"י יש מקום שזורעין את התבואה ביד ויש מקום שנותנים הזרע בעגלה מנוקבת ומוליכין השוורים את העגלה על החרישה והזרע נופל והולך והרבה זרע צריך למפולת שוורים יותר ממפולת יד. ואסיקנא בתיקו וידוע דספק לקט לקט ולפיכך סתם הרב משום דעל הסתם הוי במפולת יד:

הלכה ז הרי הן לעניים. פי' ופטור מן המעשרות משום דהפקר ב"ד הפקר כדאיתא בירושלמי:

הלכה ט ואע"פ שמצא שחור וכו'. משנה בפ"ד דפאה חורי הנמלים שבתוך הקמה הרי הן של בעה"ב שלאחר הקוצרים העליונים לעניים התחתונים לבעה"ב ר"מ אומר הכל לעניים שספק לקט לקט. ויש לתמוה על הרב למה פסק כר"מ דהוי יחידאה ומ"ש הכ"מ דמשמע בירושלמי ובגמרא דילן בפ' הזרוע דהלכה כר"מ אינו מוכרח דמה דמוכח התם הוא דקי"ל שספק לקט לקט וזה מוסכם אף לרבנן וכמ"ש התוספות בפ' הזרוע (דף קל"ד) דהא דפריך התם ממתני' דחורי הנמלים מרבנן נמי פריך דלא פליגי רבנן אלא משום דסברי דתחתונים ודאי נמלים כנסום והלכך הם של בעה"ב הא אם היה ספק היו מודים דהוי לקט כמו עליונים שספק לקט לקט. ומיהו מדברי רש"י דהתם מוכח דמר"מ קא פריך ומשמע דלרבנן ספק לקט הוא לבעה"ב. ואפשר שהרב סבר כך לפיכך פסק כר"מ משום דסוגיין בעלמא דספק לקט לקט אלא שאינו מחוור דלא אשכחן דפליג בהא וכן בספרי ות"כ וכן בתוספתא איתא בסתם דספק לקט לקט ומשמע דליכא מאן דפליג עלה ודברי התוס' עיקר ולפ"ז ראוי לפסוק כרבנן: גרסינן בתוספתא שבולת שבקמה הרי היא של בעה"ב שבקציר הרי היא של עניים תלויה בקמה ותלויה בקציר נוטלה ומוליכה לאחריו שספק לקט לקט:

הלכה יא ואפילו שכרו ליטול חצי הקציר וכו'. וק"ל דא"כ מאי איריא בנו ואשתו אפילו הוא עצמו יכול ללקט וכמ"ש הרב בפ"ג הלכה ט"ו וגמרא מוכח בפ"ק דב"מ (דף י"ב ע"א) וכן פירש רש"י דמיירי כשקבל השדה למחצה ולשליש ולרביע ומש"ה הוא לא מצי ללקוט אבל בנו ילקט ותדע דאי בגמ' מיירי כמ"ש הרב דמיירי כששכרו ליטול חצי הקציר א"כ מאי פריך בגמ' אבוה עשיר הוא והלא אביו עצמו יכול ללקט וצ"ע:

הלכה יב הכי איתא בת"כ לא תלקט לעני לא תסייע את העני:

הלכה טו גרסינן בירושלמי דפאה ופרט כרמך ולא הפורט בידו והרב השמיטו לפי שפשוט הוא דומיא דלקט שנתבאר בריש פרק זה:

הלכה יח והוא שיהיו כל הענבים שבעוללות וכו'. הראב"ד השיג מדברי הרב דקאי לנטף דסמיך ליה ולזה השיגו דלענין נטף אתמר אבל באמת שגם דעת הרב כדעת הראב"ד וקאי ארישא דאיזו היא עוללות וכן דקדק בלשונו שכתב והוא שיהיו כל הענבים שבעוללות ולא כתב שבאשכולות וזה ברור ובדברי הכ"מ מוחלפות הנוסחאות ודוק. והר"ש יש לו פירוש אחר בירושלמי זה דקאי אעוללות שבארכובה שאם נקצרת עם האשכול הרי היא של בעה"ב ומפרש כמה יהיה שיעור הרחקתה וכן שיהיו כולם נוגעות בפס ידו ופריך ממעשה שקלו עוללות ז' ליטריות בציפורי פי' מעוללות של בעה"ב וע"כ היינו מן הנקצרות עם האשכול ובפס ידו לא שכיח כולי האי ומשני שיהיו כולן נוגעות בשבלא פי' קנה והוי כפס ידו ופירוש הרב והראב"ד נראה עיקר דהא במתניתין דשבלת שבקציר וראשה מגיע לקמה ונקצרת עם הקמה לא שאלינן כמה שיעור הרחקתה אלא ר"ל כל שיכול לקמוץ השבולת עם הקמה בידו כשרוצה לקוצרם וה"נ אם הם קרובים כ"כ שיכול ליקח האשכול ועוללות בידו ולבוצרן ביחד הרי הוא של בעה"ב ואם האשכול גדול רואין כל שאילו היה קטן היה יכול לבוצרן ביחד הרי הן של בעה"ב:

הלכה יט ואין בעה"ב חייב לבצור העוללות וכו'. זה למדו הרב ז"ל מפאה שניתנת במחובר לקרקע ומפיק לה בירושלמי מדכתיב תעזוב הנח לפניהם ומינה יליף לעוללות דהכי נמי כתיב וכרמך לא תעולל לעני ולגר תעזוב אותם וכן נראה מהת"כ דגרסינן התם הואיל והתיר הכתוב את העוללות לעניים יכול יבאו עניים ויטלו אותם בכל שעה שירצו אם כן למה נאמר וכי תבצור לא תעולל אין לעניים בעוללות קודם הבציר מכלל שאחר הבציר יבאו העניים ויטלו אותם במחובר. ומ"מ מסתברא לי דגדלים דהיינו גפן שמודלית ע"ג עצים או אילנות אחרים כיון שיש בהם סכנה בעה"ב חייב לבצור העוללות ולחלק לעניים דומיא דפאה:

הלכה כג גרסינן בתוספתא המפקיר את כרמו עשירים נוטלין את האשכולות ועניים נוטלין את האשכולות ואת העוללות:

הלכה כד האומר את הגפן וכו'. איתא בירושלמי שאם מכר לחבירו עשרה אשכולות שאסור ליגע בהן:

הלכה כה כתב הכ"מ דמסיים בתוספתא וישראל שמכר כרמו לכותי לבצור פטור מן העוללות ואיני יודע למה השמיטו רבינו ע"כ. ואני אומר שיפה עשה שהשמיטו לפי שתוספתא זו היא משובשת דכי היכי שאינו יכול להקדיש ולא להפקיר העוללות לפי שאין אדם מקדיש דבר שאינו שלו כ"ש לענין מכירה שכל שנודעו העוללות אף אם מכרה לכותי לבצור שחייב בעוללות ואי כך תוספתא מהדרא היא צריך לאוקמה בשלא נודעו בה העוללות והרב לא הוצרך לבאר זה לפי שמדין מקדיש נלמד:

ישראל וכותי וכו'. תוספתא בספ"ג דפאה ומה שהביא הכ"מ מפ' ראשית הגז ליתא התם לענין כרם אלא לענין קמה וגר' אלעאי והרב השמיטו לענין קמה בפ"ב הלכה ג' ושם כתבתי בזה ע"ש:

הלכה כו בן לוי וכו'. דברי הרב ז"ל אינם מחוורים כלל דאי בנקצרות עם האשכול פשיטא וגם ליתא דאני אומר דאיתא בירושלמי מוכח כדעת הראב"ד ותו דאחזוקי איגפי ברשיעי לא מחזקינן ותו דהכי איתא בהדיא בתוספתא ודברי הכ"מ אין נכון ממש וכן דעת הר"ש והכוונה נתבאר בי"ד סימן ס"א שישראל ששאל לחבירו בשר והמתנות בו שמותר לאכלם וטעמא דמלתא דכיון דמצינן למתלי שקצבן מהכהן תלינן ולא מחזקינן איגפי ברשיעי וה"נ כיון דמצינן למתלי שהיו מן הנקצרות עם האשכול ביה תלינן

תם ושלם:

הלכה כז מי שהיו לו וכו'. פי' הירושלמי פשוט כדברי הרב והשגת הראב"ד אין לה טעם אלא דקי"ל שכתב הרב בסוף פ"ג דבמדל לסביא בבית נותן מן הנשאר שהניח לדרוך פאה את הראויה לכל והכא משמע שאינו נותן אלא ממה ששייר ואפשר לחלק דהתם שאני דפאה שניא היא שהיא לבסוף והלכך נותן מן המשואר על הכל, ומיהו בירושלמי בההיא דמלקט שבלים לא משמע הכי וצ"ע:

פ"ה הלכה ג והוא זוכר את הקש. דכיון שזוכר את הקש אינו שכחה אבל אם אינו זוכר את הקש הוי שכחה אע"פ שהוא ממון:

הלכה ד אם זכר העליון וכו'. אע"פ שפירוש הכ"מ בירושלמי הוא דחוק מ"מ פירוש הראב"ד אינו מחוור דהא לדידיה מין במינו לא הוי כממון וליתא דהירושלמי ס"ל גבי ב' חללים זה ע"ג זה דמין במינו הוי ממון. ותו דבירושלמי איתא דכי היכי דר' יונה אמר בזוכר את הקשין הכי ר' זעירא אמר בזוכר את העליון משמע דמחד טעמא נינהו וא"כ ע"כ לפרושה כפירוש הרב ז"ל דכי היכי דבמחופה בקש כיון שזוכר את הקש אינו שכחה ה"נ כי קאמר ת"ק שהתחתון שכחה ה"מ בשאינו זוכר את העליון אבל בזוכר את העליון אף התחתון אינו שכחה:

הלכה ו הנוטל עומר ראשון וכו'. הנה לדעת הרב ז"ל כשיש שם ששי אין הרביעי שכחה אף אם שהה ליטול החמישי עד שיטול החמישי ולדעת הר"ש אם לא שהה ונטל החמישי הוה שכחה אבל אם שהה אף אם נטל החמישי דכיון שנשארו ג' עומרים ושהה הו"ל כמתחיל באמצע השורה ואם היה חמשה בלבד לדעת הרב כיון ששהה ליטול החמישי אע"פ שלא נטלו הרי הד' שכחה ולדעת הר"ש בין שהה ובין לא שהה אינו שכחה עד שיטול החמישי ופשוטו של הירושלמי כדעת רבינו ז"ל:

הלכה ח וכן הסומא. פירוש בין ביום ובין בלילה והכי איתא בירושלמי אין לו שכחה. מה שהביא הכ"מ בשם הרא"ש שאין לו שכחה לדקים דמשמע שיש שכחה לגסין הוא תמוה דהא במתני' לא הזכיר דקים וא"כ ע"כ כי קתני אין לו שכחה להגס קאי ותו דגרסינן בירושלמי א"ר יונה לא סוף דבר גסין אלא דקין וכי מאחר שדרכו לבחון בגסים אפילו דקין אין לה שכחה וזה מבואר שלא כדברי הרא"ש וכן כתב הר"ש והרע"ב:

הלכה ט וכן אם קצרה וכו'. וה"ה אם קצר בה לאסור בה עומרין אחרים וכן סומים שלקטן כדי לאגוד בהן סומים אחרים אין להם שכחה זה נלמד מפירוש הר"ש והרע"ב למתניתין זו. גרסינן בתוספתא המעמר מפני הדליקה ומפני אמת המים אין לכן שכחה:

הלכה יב וכשיפנה ממקום שהוא גמר מלאכה וכו'. ט"ס הוא וצריך להיות ממקום שאינו גמר מלאכה עיין לקמן:

הלכה טו ב' לבורי זיתים. דייק בירושלמי דוקא לבורין אבל זיתים לא משום דלבורין הוי גמר מלאכה זיתים אינן גמר מלאכה: שני הולכי פשתן. מה שכתב הכ"מ דמיירי כשהזריעו זה פשוט וכן מוכח בהדיא מהתוספתא דקתני התם בעה"ב שנתן פאה לעניים אינו רשאי שיאמר להם טלו זרע ותנו פשתן וה"ה לשכחה:

הלכה כא וכן אם שכח קמה וכו'. אפי' קלח אחד אע"ג דמתני' לא קתני אלא איזו היא קמה שמצלת את העומר ה"ה לקמה שמצלת את הקמה וכן מוכח בהדיא מדין ב' שבלים דאיתא בירושלמי פרק ה' דפאה שהפנימית יכולה ליקצר עם הקמה ואין החיצונה יכולה ליקצר עם הקמה הפנימית נצלת ומצלת אלמא דקלח אחד סגי אף להציל קמה את הקמה: אבל אם שכח עומר וכו' אפי' היה בו סאתים וכו'. הכי מוכח להדיא ממתניתין דקתני העומר שהוא סמוך לגפה ולגדיש ושכחו ב"ה אומרים שכחה אלמא שאין הגדיש מציל את העומר וכן יש ללמוד ממימרא דשילהי המוכר את הבית שכתבתיה בסמוך ודו"ק:

הלכה כב אפי' היה בו כמה סאין פירות וכו'. מה שכתב הכ"מ בכוונת השגת הראב"ד שסבור הראב"ד דלא מסתבר שאילן או ב' אילנות שלימים יהיה שכחה, אינו כלום דא"כ הו"ל להשיג על דברי הרב במה שכתב לעיל בהלכה ט"ז בדין ב' אילנות דהוו שכחה ולמה נטר עד הכא. ותו דבמתניתין קתני במה דברים אמורים בזמן שלא התחיל בו וכו' מוכח להדיא דאף באילן שלם הוי שכחה. ולפיכך הדבר ברור כמו שכתב מהרי"ק קורקוס שסבר הראב"ד דכי היכי דעומר שיש בו סאתים אינו שכחה גם אילן שיש בו סאתים אין ראוי שיהיה שכחה והיינו דתנן זית שיש בו סאתים ושכחו אינו שכחה:

הלכה כג שיש לו שם בשדה. איתא בירושלמי דכיון שעושה רוב השנה בריבוי אע"פ שאין עושה כל שנה ושנה סגי בהכי להיות לו שם:

הלכה כו והכרם מעבור מן הגפן או מן הגפנים כו'. פירוש דקי"ל דב' גפנים הוי שכחה וכשעבר מהם ושכח אותם הוי שכחה ודלא כהכ"מ שלא דק בזה:

הלכה כז המפקיר את כרמו כו'. עיין מה שכתב לעיל בפ"ב הלכה ט': שהרי שדך וכרמך וכו'. אע"ג דבפרק הגוזל ובסוף פרק הזרוע מפיק לה מתעזוב יתירא משא"כ במעשר דלא כתיב ביה תעזוב יתירא מ"מ כן דרך הרב ליקח הדרשא הפשוטה ביותר: ובין כך ובין כך פטור מן המעשרות. תימה דבסוף פרק אין בין המודר מוכח להדיא דלעולא דקיימא לן כוותיה וכן פסק הרב בפ"ב מהלכות נדרים דמדבק מיהו מחייב במעשרות והרב לא ביאר זה וצ"ע:

פ"ו הלכה ח יש לתמוה על הרב דבפרק בכל מערבין ובירושלמי פ"ח דפאה גרסינן שכלא הבלק ופירש"י עוכלא שמינית שבליטרא וצריך טעם למה השמיטו הרב. ובתוספות דפרק בא סימן (דף כ') כתבו לחד פירושא דהבלין פטורין מן המעשר ואי אמה עליהם דהא מהך דפרק בכל מערבין לא משמע הכי וצ"ע:

הלכה טז ואפילו לוה הדמים וכו'. נלמד מהירושלמי דסוף פרק קמא דפאה:

פ"ח הלכה ט אסור לישראל ליטול צדקה מן הכותי, עיין בהל' מלכים פרק עשירי דין עשירי וע"ש:

הלכה יב ואין מבריחין את השבויים וכו'. אבל הוא עצמו יכול לברוח כדאיתא התם דרב עילים ברח:

הלכה יג מי שמוכר עצמו. עיין פ"א מהל' עבדים הלכה ג' וד' ע"ש:

הלכה יד עבד שנשבה הואיל וטבל. גיטין פ"ק (דף י"ב ע"א) ובפרק השולח (דף ל"ח ע"ב), ע"ש:

פ"י הלכה יח גדולי החכמים וכו' ונושאי קורות וכו'. בפרק הנזקין (דף ס' ע"ב) מעשה דרב אשי דאתא לקמיה דאביי וכו' ע"ש, ור' יוסי היה מעבד עורות כדאיתא בפרק מפנין (דף מ"ט) יע"ש:

הלכות תרומות פ"א הלכה ב א"י המוזכרת בכל מקום וכו' איתא בריש הוריות דמלבוא חמת עד נחל מצרים הוי א"י וע"ש:

עוד כתב הרב אבל יחיד מישראל וכו'. וכתב מרן דהוי פלוגתא דר"מ ור"י ופסק רבי כר"י יע"ש והכי איפסקא הלכתא התם בש"ס יע"ש:

הלכה ד והכל כסוריא מד"ס. עיין מה שכתב מרן ומה שתירץ מוהר"י קורקוס. ולי לכאורה לא הוי קשה לי מידי שהרי הולך הש"ס למימר דס"ל לאמי הנא דכיבוש יחיד שמיה כיבוש מוכח מסיפא דקתני עליו אותו אפי' בשבת משום ישוב א"י. אבן ליתא שהרי הרב פסק בפרק ו' מה"ש דכותבין אותו אפי' בסוריא אע"פ שפסק דכיבוש יחיד לא שמיה כיבוש:

הלכה ה ורבינו הקדוש התיר בית שאן. כתב מרן דבירושלמי איתא שנמנו על אשקלון להתירה אבל לא הוזכר שם רבי. ואני מצאתי הדבר מבואר בתוספתא דסוף אהלות דרבי והבירו נמנו על אשקלון והתירוה:

הלכה יז ישראל שהיה אריס וכו' וכן החוכר וכן המקבל וכו'. פרק השולח (דף מ"ג ע"ב) האריסין והחכירות ואריסי בתי אבות ונכרי שמשכן שדהו לישראל אע"פ שעשה לו כנמוסו פטורה מן המעשר וברייתא זו למ"ד אין קנין ע"כ צריך לאוקמא בסוריא וכ"כ התוס' בשלהי השולח ובפ' השואל ע"ש:

הלכה יח ישראל שלקח בסוריא שדה מן הכותי וכו'. אם חזר ישראל ולקחה פעם שנית הנה מדבריו כאן ובתשובה מוכח שצריך שיחזור ויקנה גם הקרקע וכמ"ש הכ"מ בשם הר"י קורקוס. וג"ל דטעמו משום לנהתינן חד דרגא מא"י לסוריא ומשמע ליה להרב דברייתא שהמא קתני לה אף כשנגמר ביד כותי וכמ"ש לעיל בהלכה י"ג יע"ש וכיון שבא"י כל שהביאה שליש ביד ישראל אף שנגמר הכותי חייב מדבריהם ומינה דבסוריא דהכ"ג מיפטר ולא מיחייבא אלא כשחזר הישראל וקנה הקרקע עם פירותיה וה"ה אם הביאה שליש ביד ישראל וגמר ישראל שאף שלא חזר ולקח הקרקע דמיחייב דהא בא"י בחדא מינייהו מיחייב ודוק:

הלכה כ שותפות הכותי חייבת בתרומות ומעשרות כיצד ישראל וכותי שלקחו שדה בשותפות וכו'. מה שתמה הכ"מ דמאהר דלמ"ד אין קנין לכותי אוקימנא הא ברייתא בסוריא דאלו בא"י הכל טבל ורבינו פסק כמ"ד אין קנין לא הוה ליה לכתוב בא"י טבל וחולין מעורבים ולרשב"ג של נכרי פטור דמשמע אף אם לקח ישראל מאותן פירות ומהן ומש"ה אוקימנא לה בסוריא וכן מוכרח לשטת רש"י בסוגיא ע"ש אבל הרב מיירי כשמרחו כותי וכחלקו של כותי וה"כ ע"כ טבל וחולין מעורבים דהיינו חלק של ישראל שמעורב בחלק של כותי ודברי הכ"מ מגומגמים ודברי מהר"י קורקוס נכונים וברורים ודוק:

פ"ג הלכה ד אין תורמין תרומה וכו'. עיין במרן כ"מ מה שהקשה דאיכא למיחש שמא יוסיף בתרומה ונמצא תרומתו מקולקלת יע"ש. ואין זה כלום שיכול לרבות בתרומה כמה דבעי כיון שיש כאן שירי חולין ודוק:

הלכה י תרומת מעשר אין מפרישין אותה באומד וכו'. בדיעבד מאומד הוי תרומה תוס' גיטין (דף ע"א) ד"ה ניטלת יע"ש:

הלכה יז כיצד היו לו ב' סאה בבית זה וכו'. נראה מדברי הרב דמפרש מוקף כרש"י גיטין (דף ל' ע"ב) ודלא כהתוס' שם ד"ה לתרום וכו' יע"ש:

עוד כתב הרב ואם הפריש שלא מן המוקף תרומתו תרומה. כתב מרן דנלמוד מדין שכתוב בסמוך היה טעון כדי יין וכו' יע"ש. והכי מוכח נמי ממתני' דסוף פ' כל הגט ופסקה הרב לקמן בסוף פ"ה וכן דעת התוס' שם בפ' הגוזל ומאכיל יע"ש. ודע שדעת התוס' שם ובסוף פרק כל הגט (דף ל"א) דבע"ש וי"ט שרי שלא מן המוקף ואף לכתחלה יע"ש:

פ"ה הלכה יג המפריש תרומה וכו'. עיין במרן כ"מ שכתב דרבינו היה גורס גירסא אחרת ולרבותא נקט שלא ניטל תרומתו שאע"פ שהוא טבול לתרומה גדולה אין תורמין ממנו וכו'. עיין פירוש רבינו במשנה פ"ק דתרומות משנה ה' ומ"ש התוי"ט:

הלכה כה ויין מגתו וכו'. עיין בכ"מ ז"ל ובפ' בן סורר ומורה (דף ע') איתא דלא מיקרי יין חמוב עד שיהיה בן מ' יום יע"ש:

פ"ו הלכה א תרומה ות"מ נאכלת וכו' ועבדיהם הכנענים. איתא בפ' השולח (דף מ"ג ע"א) דאף עבד שאינו שוה כלום אוכל:

פ"ז הלכה א וטמא שאכל תרומה טמאה אע"פ שהוא בלאו אינו לוקה יע"ש. ותימה על רש"י שכתב בפרק האשה רבה (דף נ' ע"א) ובפרק הניזקין (דף כ"ד ע"א) כהן טמא שאכל תרומה טמאה במיתה וצ"ע. וג"ל שטעמו משום דבפרק השוחט והמעלה היא פלוגתא דרבי יוסי הגלילי ורבנן בטמא שאכל קודש טמא ומשמע ליה להרב ז"ל דכי היכי דרבנן מחייבי בקודש טמא ה"ה דמחייבי בתרומה טמאה והך מימרא דסוף פרק הנשרפין אתיא כר"י הגלילי ורבנן לית להו הך דרשא וכן נראה מלשון הרב דיבמות ע"ש. ואין כן דעת התוס' אלא דרבנן לא ילפי קודש מתרומה ור"י הגלילי יליף וזה דעת רבינו דהכא גבי תרומה פסק לפטור ובפ' י"ח מהל' פסולי המוקדשים הלכה י"ג גבי קדש טמא פסק לחיובא אלמא דמפליג בינייהו ודוק:

פ"ט הלכה ה וכל עבד שילא להירות ועדיין הוא מעוכב ג"ם אעפ"כ אסור לאכול בתרומה. פירוש מספק אבל מי שהליו עבד והליו בן חורין אסור מן הדין כודאי לאכול מפני לד הירות שבו ודלא כהתוספות דפירשו הך בעייא במי שחליו עבד וליתא דהא גבי קנס לא מחייבין ליה אלא בחלי קנס כדאיתא התם בש"ס:

פ"י הלכה כ ואם שילם חולין טמאין בין בשוגג בין במזיד תשלומיו תשלומין וכו'. תימא דהרב פוסק כר' יהודה דגיטין פרק הניזקין דדרבנן לא קנסיק שוגג אטו מזיד והכא איסורא דרבנן הויא דמדאורייתא תשלומי מעליא נינהו כדאיתא בהאשה רבה ובהניזקין (דף כ"ד ע"א) וא"כ איך פסק הרב בכאן כרבנן לקנוס שוגג אטו מזיד וצ"ע. ועיין בפר"ח ליו"ד:

פי"ב הלכה טו ולא ישלם אחר שהורמו וכו' שנאמר ואיש את קדשיו לו יהיו. כן מבואר בירושלמי בפרק שני דמס' דמאי ע"ש:

הלכה יח אסור לכהנים וכו'. תמה מרן דאמריק התם דתרומת ח"ל אין בה משום מסייע בבית הגרנות ולמה השמיטו רבינו. ונ"ל שסמך אמאי שכתב בהלכות בכורים פ"ה הלכה י"ב גבי חלה וכמ"ש שם מרן הכ"מ יע"ש ודוק:

הלכות מעשר פ"א הלכה ט ההרובין וכו'. עיין השגת הראב"ד ועיין בתוס' דמסכת ר"ה (דף י"ב) ד"ה תנא וכו':

הלכה י אילן שנטעו וכו'. עיין הראב"ד ז"ל ומה שכתב הכ"מ עליו במ"ש ולא עוד אלא מיקבע נמי קבעי דאינו מכוון דאדרבא מה שהוא קובע הוא מפני שהוא התוב כבים. ונראה שהוא מכוון דס"ל להראב"ד שהוא חייב מן התורה וא"כ מה ראייה מייתי רבינו כדי לחייבו מדרבנן ודוק:

פ"ז הלכה כב הנותן שדהו בקבלה. עיין מה שהשיגו הראב"ד ז"ל וכתב מרן דטעמו לומר דמן הסתם ישראל בחזקת חברים הם. ואחר המחילה לא דק דהא התם ע"ה אינו נאמן ומש"ה מעשרינן דמאי אלא היינו טעמא שהוזקק הרב לאוקמה הכא בחשוד דאם לא כן היינו ע"ה דסיפא וזה ברור:

פ"ז הלכה ד המניח פירות וכו'. הקשה מרן דלמה השמיט רבינו תרומה. ואחר המחילה לא דק שדין תרומה כבר כתבו בסוף פ"ה מהל' תרומות כי שם ביתו:

פי"ב הלכה י ההמרין שנכנסו לעיר וכו'. עיין מה שכתב מרן כ"מ דמדברי רבינו כאן נראה שהוא מפרש כפי' ר"ח אלא שבפ"ב מהלכות א"ב כתב דין אותה הברייתא ולא התנה ולכן כתב שסובר רבינו דכי מסקינן בתר הכי דר"י ורבנן במעלין מתרומה ליוחסין קמיפלגי מיתרלא נמי קושיא דרבנן אדרבנן יע"ש ולא ביאר הרב היכי מיתרלא. וג"ל ליישב עם מה שכתב התוס' שם (בדף כ"ד ע"א) ד"ה שלי הדש וכו' דלעולם לא חיישינן לגומלין אלא דהאי הכא גבי חמרין שמגרע את שלו ומשביח את של חבירו והתי"ע בפ"ב דכתובות תירץ בע"א, וזה נכון:

הלכות בכורים פ"א הלכה יא ומנין אתה אומר שראשית הגז ניתנת לכהנים וכו'. עיין לקמן בסוף פרק עשירי מה שכתבתי:

פ"ב הלכה ב אין מביאין בכורים. משנה בסוף תרומות ועיין בפי' הר"ש ובערכין (דף י"א):

פ"ו הלכה טז אסור לאדם וכו'. מרן כתב דהוציא מהירושלמי. והכי מוכח בש"ס דילן בפרק אלו עוברין (דף מ"ח ע"ב):

פ"ט הלכה ג ספק בכור וכו'. עיין מה שהקשה מרן על רבינו ומה שתירץ להד תירוצא וכן תירצו התוס'. אך האי תירוצא לא שייך לדעת רבינו שפסק פ"ז מהל' מעשר דלא כעולא יע"ש ועיין בפר"ח ליו"ד הל' מתנות כהונה מ"ש:

הלכה יח והלחיים מן הפרק וכו' עם הלשון שביניהם. הכי מתבאר מהא דא"ל רבא לשמעיה זכי לן מתנתא דבעינא למיכל לישנא בחרדלא כדאיתא התם (דף קל"ג ע"א):

פ"י הלכה יז ראשית הגז וכו' לפיכך אני אומר שנותנים אותו לכהנת. לעיל בפ"א הלכה י"א יליף לה מראשית דגן משום דהתם מיירי כשאינה נשואה לישראל והכי אתי עלה מטעמא אחרינא משום דמיירי בנשואה לישראל ודוק:

פי"א הלכה ח וכן אם פירש ונתן וכו'. כתב מרן דמסיים בה התם ואסור לעשות וכו' שנראה ככהן המסייע בבית הגרנות ולמה השמיטו רבינו. ואפשר שסמך עמ"ש בפי"ב מהל' תרומות הלכה י"ח. וי"ע דהתם כתב בבירור שאסור לסייע ואין לך מסייע גדול מזה ואע"פ שבגמ' אמרו מפני שנראה לאו דוקא:

פי"ב הלכה ח ואין קרוי שה אלא כבשים ועזים חיים בלבד. עיין בפרק אלו נו (דף מ"ט):

הלכות שמיטה ויובל פ"א הלכה א ואמר בחריש ובקציר תשבות. ואני תמה דא"כ חרישה אסירא מן התורה בשביעית והרב פסק לקמן דלא אסירא אלא מדרבנן ולפי זה צ"ל דקרא דבחריש לא מיירי אלא בשבת ואצטריך לדרשא מה חריש רשות אף קציר רשות יצא קציר העומר שהיא מצוה והו ק"ל דבפ"ק דמ"ק וממ"ש הרב לקמן בפ"ג משמע דזקנה אסירא הל"מ בחרישה אפי' בתוספת שביעית אלמא דהרישה אסירא מן התורה בשביעית דאי מדרבנן למאי אצטריך הלכתא לתוספת שביעית וצ"ע. והעיקר דמלקות ליכא אבל איסורא דאורייתא איכא וכ"כ הכ"ם במתני' ג' פ"ב דשביעית דחרישה דאורייתא והכא בפ"ק דמ"ק לא קאמר אלא דתולדות לא אסר רחמנא וכ"כ התוספות במסכת ע"ז בפרק ר' ישמעאל (דף נ') דמלאכות של חרישה וזריעה הוי דאורייתא:

הלכה ג אינו לוקה עליהן. הכי איתא בירושלמי פ"ח דכלאים דלר"י אין לוקין עליהן דאע"ג דבש"ס דילן בפ"ק דמ"ק משמע איפכא דלר"א אין לוקין מ"מ הא רבא דהוא בתרא מסיק דאבות אסר רחמנא תולדות לא אסר רחמנא:

הלכה ה אפי' אילן סרק. כן נלמד ממתני' דפ"ק דשביעית דאסור בחרישה אחד אילן סרק ואחד אילן מאכל ה"ה כ"ש בנטיעות: כדי שלא יאכל אותו וכו'. אין זה מחוור דהא במסכת ע"ז פ' ר"י מייתינן מתניתא דקתני מבליעין ומזהמין בשביעית ואין מבליעין ומזהמין במועד כאן וכאן אין מגזמין וסכין שמן לגזוז בין במועד בין בשביעית ורמיק עלה ממתני' דשביעית דקתני מזהמין בנטיעות עד ר"ה אין בשביעית לא ומשניק דתרי זיהמומי הוי חד לאוקומי אילני ושרי וחד לאברויי אילני ואסור וא"כ מ"ם הרב שאין לסוך הנטיעות כדי שלא יאכל אותו העוף אינו נכון דאין זה אלא לאוקומי אילני ושרי וכן אם יש מכה באילן ומרס קלא קליפתו ומדביקין שם זבל שלא ימות גם זה שרי וכמו שפי' רש"י אבל מאי דאסור הוא זיהום דאברויי אילני. עוד היה לו להרב לבאר דסכין שמן לגזוז משום דהוי אוקומי אילני כדי שלא ימות האילן כדאיתא בש"ס:

הלכה ז ועודרין תחת הגפנים. הכי איתא בריש מ"ק יכול לא יעדר תחת הגפנים ת"ל שדך לא תזרע אלא דקשה דברייתא דברייתא קתני שדך לא תזרע אין לי אלא זרוע מנין לנכוש ולעדור וכו' אלמא עדור אסיר וכתב רש"י דהכין לקמן בעוגיות הא בחדתי והא בעתיקי וה"ה לעדור. ואינו מחוור דהתם לענין חול המועד ומשום טרחא אבל לענין שביעית מה לי עתיקי מה לי חדתי. ונ"ל לתרץ ע"פ מ"ש רש"י דקשקוש היינו עדור וכי היכי דאיכא תרי מיני קשקושי ה"ה נמי תרי מיני עדורי חד לאברויי ואסיר וחד לאוקומי אילי ושרי, והכ"מ שכתב בשם רש"י ל"ג לה ולאו בגמרא דידן:

משנה תורה

הוא

היד החזקה

להנשר הגדול רבינו משה בר מיימון זצ"ל

עם השגות הראב"ד ז"ל, ופירוש הרב המגיד משנה, וכסף משנה להגאון מרן יוסף קארו זצ"ל, מגדל עוז, הגהות מיימוניות [עם תוספות מדפוס ווינציאה, ש"י, שי"א], גם תשובות מיימוניות, ופירושי הרב רבינו עובדיה והרב הגאון מהר"ל בן חביב על הלכות קדוש החדש, עם כל הצורות השייכות להם ולהלכות שבת וסוכה וכלאים. גם הלחם משנה להגאון מו"ה אברהם די בוטן זצ"ל, ומשנה למלך להגאון מו"ה יהודא רוזאניס זצ"ל. כאשר היו בדפוסי יעסניץ, דיהרנפורט, וויען וברדיטשוב.

ונלוה לו ספר הקובץ חדושים ומקורי הדינים מהרב הגאון ר' נחום טריביטש זצ"ל אבד"ק נ"ש כפי שנדפס בוויען.

ועתה הוספנו חדשות אשר לא היו מעולם בכל ספרי הרמב"ם הנדפסים, יראו נבונים וישמחו:

א) פירוש המגיד משנה על הלכות שחיטה, אשר היה טמון בכתב יד ולא נדפס מעולם. נדפס על מקומו בפנים הספר.

ב) פירוש הרדב"ז על ספר קדושה, הפלאה, זרעים, שופטים, ממלא מקום המגיד משנה שלא נמצא בספרים האלה, כולו מכתב יד. נדפס גם כן על מקומו בפנים הספר.

ג) חדושים ומקורי הדינים מהרב הגאון בעל פרי חדש, נקראים בשם מים חיים.

ד) חדושים ומקורי הדינים מהרב הגאון בעל מחנה אפרים.

ה) חדושים ומקורי הדינים מהרב הגאון ר' ישעיה פיק זצ"ל.

ו) ביאורים על הלכות בית הבחירה מהרב הגאון ר' יעקב עמדין זצ"ל.

ז) השמטות מתוספות הגהמ"י, מדפוס ווינציאה, שנת ש"י, שי"א.

ח) חדושים מהרב הגאון מהר"ם פאדווה זצ"ל.

ט) חדושים ומקורים מהרב הגאון מו"ר ר' אבוש זצ"ל אבד"ק פ"פ דמין. *

י) חדושים ומקורים מהרב הגאון מו"ר זלמן זצ"ל מווילנא אחי הגאה"ג מוהר"ח זצ"ל מולאזין.

יא) חדושים ומקורים מהרב הגאון מו"ר צבי הירש חיות זצ"ל. *

יב) חדושים ומקורים מהרב הגאון מו"ר יוסף זצ"ל בעל ספר מנחת חנוך. *

יג) חדושים ומקורים מהרב הגאון מו"ר אברהם משכיל לאיתן זצ"ל. *

יד) חדושים ומקורים מהרב הגאון מו"ר שמואל שטראשון זצ"ל.

טו) חדושים ומקורים מהרב הגאון מו"ר בצלאל הכהן זצ"ל מווילנא. *

טז) חדושים ומקורים הגיעו אלינו מהרב הגאון מוהר"ש ארינשטיין נ"י אבד"ק אוירקאוו. *

יז) חדושים ומקורים מהרב הגאון מו"ר משה נחום נ"י אבד"ק קאמינקא. *

יח) חדושים ומקורים מהרב הגאון מו"ר אברהם יונה יעוונין זצ"ל מהוראדנא. *

יט) באור בפרק י"ז מקדוש החודש מהרה"ג התוכן מו"ר רפאל מק"ק הנובר זצ"ל.

כ) ע"ד כתיבת שירת הים ושירת האזינו, מס' שתי ידות להה"ג ר"מ די לונזאנו זצ"ל.

☛ פירוש המגיד משנה, והרדב"ז, והמה בכתיבת יד, הגיעו לידינו מיד הרה"ג המנוח מוהר"ר זוססמאן יעב"ץ זצ"ל, אשר קנה אותם בתוך מרבית כתבי יד מגאונים הראשונים, מאת רבני חכמי ספרד אשר בירושלים, ושילם להם בכסף מלא לצורך דבר מצוה גדולה שנצטרכו אז. והרשומים באותיות ג' ד' ה' יבואו בסוף כל ספר, והרשום באות ו' יבוא בסוף ספר עבודה, והרשום מאות ז' ומעלה, בסוף כל חלק מד' חלקי הרמב"ם.

(המצויינים באות כוכב * המה מכתבי יד ולא נדפסו מעולם).

נדפס בהנה"ח מדויקת ובתיקון מרבית הטעיות שנשתרבבו בדפוסים הקודמים, כן בפנים הספר וכן בכל המפרשים מסביב.

ספר עשירי, הלכות טומאת מת, פרה אדומה, טומאת צרעת, משכב ומושב, שאר אבות הטומאה טומאת אוכלין, כלים. מקוואות.

ווארשא

הובא לביה"ד ע"י ה"ה ר' מרדכי קאלינבערג נ"י, ושותפיו.

בשנת כי תורה מאתו תצא לפ"ק

МИШНА ТОРА, (РАМБАМЪ). Томъ XI.

ВАРШАВА 1882.

Дозволено Цензурою.

С. Петербургъ, 12 Января 1881 года.

Варшава.—Въ Типографіи С. Оргельбранда Сыновей, Беднарская улица N. 20.

לב טהור ברא לי אלהים **ספר טהרה** ורוח נכון חדש בקרבי

והוא
ספר עשירי

הלכותיו שמונה . וזהו סידורן .

הלכות טומאת מת . הלכות פרה אדומה . הלכות טומאת צרעת . הלכות משכב ומושב . הלכות שאר אבות הטומאות הלכות טומאת אוכלין . הלכות כלים . הלכות מקוואות :

הלכות טומאת מת

מצות עשה אחת . והוא דין טומאת מת :

וביאור מצוה זאת בפרקים אלו :

פרק ראשון

א המת [א]מטמא במגע ובמשא ובאהל טומאת שבעה. וטומאת מגע ואהל מפורשין בתורה שנאמר הנוגע במת לכל נפש אדם וטמא שבעת ימים. ונאמר כל הבא אל האהל וכל אשר באהל יטמא שבעת ימים : **ב** טומאת משא מפי השמועה . וקל וחומר הדברים אם נבלה שהיא טומאת ערב ואינה מטמאה באהל מטמאה במשא שנאמר והנושא את נבלתם המת לא כ"ש ומה נבלה שמגעה טומאת ערב משאה טומאת ערב אף המת שמגעו טומאת שבעה משאו טומאת שבעה. אין טומאת משא במת מדברי סופרים אלא דין תורה . ויראה לי ששתק ממנה הכתוב כדרך ששתק מאיסור חבת לפי שאסר בפירוש אפילו בת הבת. ושתק מאיסור אכילת בשר בחלב לפי שאסר בפירוש אפילו בישולו כך שתק מטומאת משא במת לפי שטימא בפירוש אפילו טומאת אהלו כל שכן משאו : **ג** [ב]טומאת מגע האמורה בכ"מ בין במת בין בשאר המטמאים הוא שנגע האדם בבשרו בטומאה עצמה . בין בידו בין ברגלו בין בשאר בשרו. ואפילו בלשונו ה"ז נטמא . וכן נראה לי שאם נגע בצפרניו או בשיניו נטמא כיון שהם מחוברים לגוף הרי הם כגוף . אבל אם תחב אדם טומאה בכוש והכניסה לתוך גרונו של אדם טהור ולא נגעה בלשונו . או שהכניסה לתוך מעי של אשה מלמטה ולא נגעה בבשרה לא נטמא הבולע משום מגע זה . שהרי לא נגעה בבשרו שנגיעת פנים אינה נגיעה : **ד** קרום שעל המכה הרי הוא כעיר הבשר לענין מגע טומאות וכשות שעל הקטן אינה כעור הבשר . כיצד *מי שנגעה טומאה בקרום מכתו נטמא כאילו נגעה בעורו . נגעה בשער הדק שעל בשר הקטן לא נטמא וכן אדם טמא שהיתה בו מכה ונגע הטהור בקרום מכת הטמא נטמא אם היה קטן טמא ונגע הטהור בכשות

א סמג עשין רל"א : ב סמג שם :

השגת הראב"ד

*מי שנגעה טומאה בקרום וכו' עד נגעה בשיער הדק. א"א אמת שכך פי' בערוך כשות של קטן שיער הדק שעל בשר הקטן ודומה לכשות של קשות שבמסכת עוקצין וקשיא לי מה שאמרו אלו חוצצין באדם הטינים והשיער והצפורן והשפה אכולה שבל שמא ועוד אמרו בתוספתא דמקואות כשות של גדול שאינו מקפיד עליו אינו חוצץ ואם שיער הוא היכן מצינו שיער של אדם אם אינו קשור חוצץ בין מקפיד בין אינו מקפיד ועוד שיער דק של קטן כלום הוא מקפיד ואיך צריך שהם לא מטמא ולא מיטמא. ול"נ שאותו כשות של קשות הוא אותו פרח כאחור שהוא כמין דוחן הנמצא על הקישואין ואינו אוכל ולפיכך טהור ולענין אדם נ"כ שהוא כמין שמין דק או גרב דק והם ממראה הכשות קטן מתמתא מקפיד ובגדול אם מקפיד חוצץ עכ"ל :

כסף משנה

פ"א א המת מטמא במגע ובמשא ובאהל טומאת שבעה וטומאת מגע ואהל מפורשים בתורה כמ"ש רבינו וטומאת משא בפ' כ"ג ונזיר (דף כ"ו ע"ב) במשנה ובפ' תינוקת (דף ס"ט) ושנינו בפ"ב דאהלות דאפי' עצם כשעורה מטמא במשא :
ב טומאת משא מפי השמועה וק"ו הדברים וכו' . סיפרי פ' פרה על פסוק וכל אשר יגע על פני השדה ויש לתמוה דהא אין עונשין מן הדין וכן אמרו שם על פסוק הנוגע במת לכל נפש אדם בא ולימד על המת שמטמא במגע הא עד שלא יאמר יש לי בדין אם מטמא באהל לא יטמא [במגע] אלא אם אמרת כן ענשת מן הדין ואפשר לומר שמשם למדנו שאין עונשין מן הדין שזה בניין אב . ואם תאמר והרי בטומאת משא ובבת ובאיסור אכילת בשר בחלב ענשו מן הדין וי"ל שמאחר שבת הבת אינה אסורה אלא מאמת הבת שהיא אמה ממילא משמע שהיא אסורה ואין כאן עונשין מן הדין וכך אמרו בפרק סנהדרין (דף ע"ו) גבי איסור הבת וכי עונשין מן הדין גילוי מילתא בעלמא הוא ופירש"י כמ"ש , ובשר בחלב מכיון שאסר בישולו הוי בכלל לא תאכל כל תועבה כל שתעבתי לך הרי הוא בבל תאכל א"נ דמשמע שלא אסרה תורה לבשל אלא כדי שלא יבוא לאכול ובמה משמע דגילוי מילתא
מילתא בעלמא הוא שמאחר שמטמא במגע ובאהל ממילא משמע שמטמא במשא והתוס' בריש ב"ק גמגמו בהא דאין עונשין מן הדין : **אין** טומאת משא במת מד"ס וכו'. בא ללמדנו שלא נאמר דטומאת משא מדרבנן והא דמייתי לה מק"ו אסמכתא בעלמא הוא :
ג מ"ש ואפילו בלשונו . פ"ק דקידושין (דף כ"ה) . ומ"ש וכן יראה לי שאם נגע בצפרניו או בשיניו נטמא. למד כן מדתנן בפרק שלישי דאהלות שאם נגע בצפרניו ובשיניו של מת נטמא ומשמע לרבינו דה"ה לטהור שנגע בטומאה בצפרניו ובשיניו דכיון דבמת חשיבי כגופו ה"ה דבחי חשיבי כגופו דמאי שנא . ומ"ש אבל אם תחב אדם טומאה בכוש וכו' . פרק יוצא דופן (דף מ"ב ע"ב) ואמר רבא דנהי דבמגע לא מטמא במשא מיהא מטמא וז"ש לא נטמא הבולע משום מגע כלומר אבל משום משא מטמא וכתבו רבינו לקמן בסמוך :
ד קרום שעל המכה וכו' וכשות שעל הקטן וכו'. משנה פ"ט דמקואות (משנה ד') : וכתב הראב"ד א"א אמת שכך פירש בערוך וכו'. ולי נראה שמה שכתב הערוך שהוא שיער הדק שעל בשר הקטן אינו שיער ממש אלא כמין שיער הגדל על בשר הקטן ונקרא בערבי זגאב ובלשון לעז וילי"ו והוא נושר מאליו ולכך אמרו שאינו חשוב כגוף משא"כ בשיער

משנה למלך

פ"א ב טומאת משא מפי השמועה וכו' . מ"ש מרן ואפשר דמשם למדנו שאין עונשין מן הדין כו'. דברי מרן קצת סתומים דמתחלה הקשה דאין מוסיפין מן הדין ואח"כ הניח זה על גם וחזר להקשות בעלמא ונראה שדעתו להקשות לרבינו דלמר טומאת משא מנבלה וקשה דאין מוסיפין מן הדין כו'. ומ"ש אפשר לומר דמשם למדנו כל זה שלא קיימו דאין מוסיפין מן הדין . ודוב קשה דבל

בשיפר ממש : וכן לכלוכי צואה וכו' אינם כעור הבשר לא לטמא ולא להטמאה. כך היא הגירסא הנכונה בספרי רבינו והיא תוספתא בפ"ו דמקואות וז"ל שאמרו חוצצין ושאמרו אין חוצצין לא מטמאין ולא מיטמאין חוץ מקרום שעל המכה :
ה כשם שאדם מטמא בנגיעתו וכו' חוץ מכלי חרס וכו'. משנה ספ"ק דחולין (דף כ"ד ע"ב) ובפ"ב דכלים : וזהו כלל גדול בטומאה וכו'. ואין אדם וכלים מקבלים טומאה אלא מאב הטומאה. בריש ב"ק (דף ב' ע"ב) :
ו טומאת משא האמורה בכל מקום וכו' אפילו היה בינו לבינה אבן וכו'. לכאורה נראה שטעם רבינו מהא דאמרינן בר"פ ר"ע (דף פ"ב ע"ב) דאמרינן דנדה מטמאה באבן מסמא ופי' אבן מסמא נתבאר שם ובר"פ דם הנדה (דף נ"ה) ברש"י ובתוס' וברבינו שמשון פ"ק דכלים (משנה ג') ובפ"ה דזבים ובפרק תינוקת ברש"י אבל קשה דבפרק תינוקת (דף ס"ט ע"ב) תנן הזב והזבה וכו' שמתו מטמאין במשא עד שימוק הבשר ואמרינן בגמרא מאי במשא אילימא במשא ממש אטו כל מת מי לא מטמא במשא אלא מאי במשא באבן מסמא משמע דמת שאינו זב אינו מטמא באבן מסמא ולכן נ"ל שאבן מסמא הוא שהכלים למטה ואבן גדולה מונחת עליהם והטמא יושב על האבן ומצד גודל האבן וכובדה אין הטמא נישא על הכלים ובכה"ג אינם טמאים אלא הזב וחביריו בלבד וכמ"ש רבינו בפ"ה מהלכות אלו ופ"ו מהלכות מטמאי משכב ומושב והוא מבואר במשנה פ"ו דעדיות (משנה ג') ופ"ד דזבים וכדדריש לה בת"כ גבי זב וה"ה לחביריו וכן בפרק ר' עקיבא אמרו דנדה מטמאה באבן מסמא וה"ה לחביריה אבל כל שאר המטמאים במשא ואפילו מת אינם מטמאים כן וכמ"ש רבינו פ"ה מהלכות אלו. ומ"ש רבינו כאן אינו ענין לאבן מסמא דאבן מסמא היא שלמטה על המרכב או על המשכב ומ"ש כאן רבינו הוא שהאבן מונחת על המטמא במשא והכלים מונחים עליה שהרי הם נישאים על הזב וזו היא ששנינו בפ"ה דזבים (משנה ב) גבי כלל אמר רבי יהושע אצבעו של זב (תחת האבן או) תחת הנדבך הטהור מלמעלה מטמא שנים ופוסל אחד הטמא מלמעלה והטהור מלמטה מטמא שנים ופוסל אחד דזב לענין זה לאו דוקא דה"ה לכל המטמאים במשא. ומ"ש ואחד הנושא על ראשו או על ידו או על שאר גופו נלמד מהמשנה שכתבתי בסמוך. ומ"ש או שנשאה אחר והניחה למעלה מזה וכו' :
ז מסיט בכלל נושא הוא. בפרק העור והרוטב (דף קכ"ד ע"ב) אטו נושא לאו מסיט הוא גם בפרק ר"ע הוזכר היסט משום משא ובסיפרי גבי מת למדו שמטמא בהיסט ק"ו מנבילה ובריש תוספתא דאהלות שמסיים טמאה במת ואע"פ שבסוף פרשת פרה כתוב

בכשות שלו לא נטמא בין בטומאת מת בין בשאר טומאות . וכן לכלוכי צואה או טיט וכיוצא בהם מדברים שאין חוצצין על הגוף וכן גלדי צואה מן הדברים שחוצצין על הגוף אינם כעור הבשר לא לטמא ולא להתטמא : ה כשם שאדם מתטמא בנגיעתו בטומאה כך הכלים מתטמאים בנגיעת הטומאה בהן . חוץ מכלי חרס שאינו מתטמא אלא מאוירו כמו שיתבאר בהלכות כלים. [וזהו כלל גדול בטומאה . כל המטמא אדם במגע מטמא כלים וכל שאינו מטמא אדם במגע אינו מטמא כלים ואין אדם וכלים מקבלין טומאה אלא מאב הטומאה]: ו טומאת משא האמורה בכ"מ בין במת בין בשאר כל המטמאים במשא . הוא שישא האדם הטומאה אע"פ שלא נגע בה . אפילו היה בינו לבינה אבן הואיל ונשא נטמא . ואחד הנושא על ראשו או על ידו או על שאר גופו . ואחד הנושא הוא בעצמו או שנשאה אחר והניחה למעלה מזה הואיל ונשאת עליו מ"מ נטמא ואפילו היתה הטומאה תלויה בחוט או בשערו ותלה החוט בידו והגביה הטומאה כל שהוא הרי זה נושא ונטמא : ז מסיט בכלל נושא הוא . וכל דבר שמטמא במשא מטמא בהיסט . כיצד קורה שהיא מונחת על הכותל ועל צדה מת או נבלה וכיוצא בהן. ובא הטהור לקצה הקורה השני והנידו . כיון שהניד את הטומאה שבקצה השני טמא משום נושא ואין צ"ל אם משך את הקצה השני כנגד הארץ עד שהגביה הטומאה או שנגרר הטומאה על הארץ. שזה נושא ודאי. וזה וכל כיוצא בה היא טומאת היסט האמורה בכ"מ : ח הנושא בתוך בית הסתרים נטמא שאע"פ שאין הנגיעה שם נגיעה הנושא שם נושא הוא אלא א"כ נבלע הטומאה בתוך מעיו שמאחר שהגיעה לתוך בטנו אינו לא נוגע ולא נושא . ואם טבל טהור ואף ע"פ שהטומאה בתוך מעיו : ט אין מתטמא במשא אלא האדם בלבד לא הכלים . כיצד הרי שהיה מונח על ידו עשרה כלים זה ע"ג זה והנבלה וכיוצא בה בכלי העליון האדם טמא משום נושא נבילה והכלים שעל ידו כולן טהורים חוץ מכלי העליון שנגעה בו הטומאה וכן כיוצא בזה : י טומאת אהל אינה בשאר טומאות אלא במת בלבד ובין שהאהיל האדם או הכלי אפי' כחט שהאהילה על המת או שהאהיל המת על האדם או על הכלים או שהיה המת עם האדם או עם הכלים תחת אהל אחד הרי אלו טמאים : יא וטומאת אהל תאמורה בכ"מ הוא שתטמא אותה טומאה האדם או הכלים באחת משלש דרכים אלו . אחד הבא כולו לאהל המת או הבא מקצתו ה"ז נטמא באהל אפילו הכנים ידו או ראשי אצבעותיו או חוטמו לאהל המת ה"ז נטמא כולו. נגע במשקוף וצירף ידו עם המשקוף נטמא כאילו בא מקצתו. *נגע באסקופה מטפח ולמטה קרוב לארץ טהור. ומטפח ולמעלה טמא . ויראה לי שדבר זה מדבריהם : יב אחד המת מישראל או מן העכו"ם מטמא במגע ובמשא : יג ואין העכו"ם מטמא באהל ודבר זה קבלה הוא והרי הוא אומר במלחמת מדין כל נוגע בחלל ולא הזכיר שם אהל . וכן העכו"ם אינו נעשה טמא מת אלא עכו"ם שנגע במת או נשאו או האהיל עליו הרי הוא כמי שלא נגע הא למה זה דומה לבהמה שנגעה במת או האהילה על המת. ולא בטומאת המת בלבד אלא בכל הטומאות כולן אין העכו"ם ולא

כתוב שם שאינו מטמא בהיסט לא ; ש לה רבינו מפני שהוא היפך התוספתא :
ח הנושא בתוך בית הסתרים וכו'. בפרק יוצא דופן (דף מ"ב) כמ"ש בסמוך. ומ"ש אא"כ נבלע הטומאה בתוך מעיו וכו' שם. ומ"ש ואם טבל טהור ואע"פ שהטומאה בתוך מעיו. משנה בסוף נדה ואיתא בפרק בהמה המקשה (דף ע"א ע"ב) :
ט אין מתטמא במשא אלא האדם בלבד וכו'. תוספתא בריש אהלות ובתורת כהנים ובמשנה פ"ה דזבים (מ"ג) כל הנושא ונישא על המשכב טהור חוץ מן האדם :
י טומאת אהל אינה בשאר טומאות אלא במת בלבד. משנה פ"ק דכלים (מ"ד) חמור מכולם המת שהוא מטמא באהל מה שאין כולם מטמאין. ומ"ש ובין שהאהיל האדם או הכלי וכו'. בר"פ ג' דאהלות (משנה א') :
יא אחד הבא כלו לאהל המת או הבא מקצתו וכו'. בפ' ג' מינים (דף מ"ג) והיא בת"כ : נגע במשקוף וכו'. משנה פי"ב דאהלות נגע במשקוף טמא. ומ"ש וצירף ידו. איני יודע למה הצריך שיצרף ידו שהלשון המשנה משמע דבנגיעה בעלמא טמא ואין צורך לצירוף יד ואפשר דמשמע לרבינו דלישנא דנגיעה לאו דוקא ואינו טמא אא"כ צירף ידו או אפשר דנגיעה היינו צירף ידו שכתב רבינו וכאילו יהיב טעמא למה אם נגע טמא וצ"ע. ומ"ש נגע באסקופה וכו' ג"ז שם במשנה וכר' יהושע ונראה מדברי רבינו שם דטעמא משום דכשהטומאה בבית הוי הבית כקבר סתום ומטמא כל סביביו הילכך הנוגע באסקופה מטפח ולמעלה טמא כנוגע בכותל מכותלי הבית. מטפח ולמטה טהור כנוגע בקרקע עולם וזה הפך ממ"ש בפה"מ בסמוך להך לישנא אבל צירף ידו ואפשר שכאן חזר בו ור"ש כתב רבי יהושע מטמא באסקופה מטפח ולמעלה משום דדרך הטומאה לצאת : כתב הראב"ד נגע באסקופה מטפח ולמטה וכו'. א"א מצאתי בתוספתא דאהלות וכו'. כתב תוספתא זו מפני שגורסת שם למה מטפח ולמטה טהור מטפח ולמעלה טמא :
יב אחד המת מישראל או מן העכו"ם מטמא במגע ובמשא. בפרק הבא על יבמתו (דף ס"א) מסקנא דרבינא אפילו לרשב"י :
יג ומ"ש ואין העכו"ם מטמא באהל שם לרשב"י ואע"ג דרבנן פליגי עליה פסק כמותו משום דמשמע שם דרבינא סבר כוותיה ועוד דבס"פ המקבל (דף קי"ד ע"ב) אמרי' דא"ל רבה לאליהו לאו כהן הוא מר מ"ט קאי בבית הקברות א"ל לא מתני מר טהרות דתניא רשב"י אומר קברי עכו"ם אינם מטמאין :
וכן העכו"ם אינו נעשה טמא מת וכו'. בפ' בתרא דנזיר (דף ס"א ע"ב) אמרינן יצא העכו"ם שאין לו טומאה ובפרק לא יחפור (דף כ') אמרינן דעכו"ם שיבב בחלון מטמא בחלון אלמא לאו בר קבולי טומאה הוא וכן מפורש

השגת הראב"ד

*נגע באסקופה מטפח ולמטה קרוב לארץ טהור ומטפח ולמעלה טמא. א"א מצאתי בתוס' דאהלות פ"ט כענין רבוע באמון פירוש באמון השוה כתב למטה כלמעלה ה"נגע בכותלים שלא ר"א מטמא ורבי יהושע אומר מטפח ולמטה טהור ולמעלה טמא שאין מעל ט שליות הגבוה מן הארץ טפח וז"ל שהוא כענין מה שאמרו מ"ה נר"ם שהתלקט במלקט וכרביטני והכא נמי אמרי' א"א שלא יהא בקרקע הבית גובה טפח לפיכך כל שהוא נוגע באסקופה בגובה טפח כאילו נוגע בקרקע עולם ולפי שלשון הזה ספק עצמו טמא וכיצא דיבא מטפח ולמטה טהור והרב סיוני פירש בתוספתא זו פירוש אחר ואפילה :

משנה למלך

דכלל זה ליתא ולא קשיא לרבינו דהרי בכמה מקומות מצינו שמוסירין מן הדין בטומאת מגע וכבת ולאיסור אכילת בשר בחלב . והנה זו מה שהקשה תמה דטומאת מגע היינו ק"ו דאהל . ויישב דהתם שאני שגלוי מלתא בעלמא הוא ולכך מוסירין אבל מה שלמד רבינו מטומאת נבלה הוא ק"ו גמור והדרא קושיא לדוכתא דאין מוסירין מן הדין שהקשה תמה (א"ה עיין בכנה"ג יו"ד סימן פ"ח ועיין עוד בספר מגלת אסתר סי' כ' ובספר גופי הלכות יע"ש) :
י [illegible] שהאדם וכו'. הכי' לא שהאהיל כי אם ידו בלבד על המת נטמא כל גופו דומיא דנכנס לאהל המת שכתב רבינו בסמוך כן נראה מדברי התוס' פ"ז דנזיר (דף נ"ד) יע"ש ודו"ק :
יא אפי' הכניס ידו או ראשי אצבעותיו כו'. (א"ה עיין במ"ש הרב המחבר לקמן פי"ו מהלכות טומאת צרעת דין ו') :
יב אחד המת מישראל או מן העכו"ם וכו'. (א"ה עיין במ"ש הרב המחבר [ריש פ"ג ופי"ד] מהלכות אבל דין כ"א) :

וחו

ולא הבהמה מתטמאין בהן: יד ומדברי סופרים שיהו העכו"ם כזבין לכל דבריהן. ואין לך בכל מיני נפש מה שמתטמא והוא חי או מטמא והוא חי חוץ מן האדם בלבד. והוא שיהיה מישראל. אחד *גדול ואחד קטן מתטמאין בכל הטומאות אפילו בטומאת המת. שנאמר בה איש אשר יטמא אחד האיש ואחד הקטן שהרי הוא אומר שם ועל כל הנפשות אשר היו שם. אפילו קטן בן יומו שנגע או נשא או האהיל על המת נטמא והרי הוא טמא מת והוא שנולד לתשעה. אבל בן שמונה הרי הוא כאבן ואינו מקבל טומאה: טו המת אינו מטמא עד שתצא נפשו אפילו מגוייד או גוסס. אפילו נשחטו בו שני הסימנים אינו מטמא עד שתצא נפשו שנאמר בנפש האדם אשר ימות. נשברה מפרקתו ורוב בשרה עמה. או שנקרע כדג מגבו או שהותז ראשו או שנחלק לשני חלקים בבטנו הרי זה מטמא אע"פ שעדיין הוא מרפרף באחד מאיבריו:

פרק שני

א הנפל אף ע"פ שעדיין לא נתקשרו איבריו בגידין מטמא במגע ובמשא ובאהל כאדם גדול שמת שנאמר הנוגע במת לכל נפש אדם. וכן כזית מבשר המת בין לח בין יבש כחרש מטמא כמת שלם. *והנצל בבשר מטמא בכזית. איזהו נצל זה הבשר שנמוח ונעשה ליחה סרוחה והוא שתקרוש אותה הליחה הנמצאת מן המת שאם קרשה בידוע שהוא מבשרו ואם לא קרשה אינה מטמאה שמא כיחו וניעו הוא: ב אע"פ שהשיעורין כולם הלכה למשה מסיני הן אמרו חכמים תחלתברייתו של אדם כזית ולפיכך שיעור טומאת בשרו כזית: ג אבר שנחתך מן האדם החי הרי הוא כמת שלם מטמא במגע ובמשא ובאהל אפילו אבר קטן של בן יומו שהאיברים אין להם שיעור שנאמר כל אשר יגע על פני השדה בחלל חרב והדבר ידוע שדין חלל חרב כדין חלל אבן או חלל שאר דברים מפי השמועה למדו שלא בא זה אלא לטמא נוגע באבר שפלטתו החרב. בד"א כשהיה האבר שלם כברייתו בשר וגידים ועצמות שנאמר או בעצם אדם עצם שהוא כאדם מה אדם בשר וגידים ועצמות אף אבר מן החי עד שיהיה כברייתו בשר וגידים ועצמות אבל הכוליא והלשון וכיוצא בהן אע"פ שהן אבר בפני עצמן הואיל ואין בהן עצם הרי הן כשאר הבשר. חסר מן העצם של אבר כל שהוא הרי האבר כולו טהור. חסר מבשרו אם נשאר עליו בשר שראוי לעלות בו ארוכה בחי ויתרפא וישלם. הרי זה מטמא במגע ובמשא ובאהל ואם לאו מטמא במגע ובמשא ואינו מטמא

א סמג עשין רלא: ב סמג עשין שם:

כסף משנה

מפורש בתוספתא ריש אהלות ודין בהמה מבואר בריש פרק א' דאהלות שבהמה ומיה מוללין מפני הטומאה:

יד ומדברי סופרים ש' יו העכו"ם וכו'. פרק בנות כותיים (דף ל"ד): אחד גדול ואחד קטן כו'. משנה וגמרא בפ"ק דערכין (דף ג') ובפרק יוצא דופן (דף מ"ג ע"ב) ושיעור לשון רבינו כך הוא אפילו בטומאת מת שנאמר בה איש מטמא אף הקטן משום שנאמר ועל כל הנפשות ומוקי לה שם שכלו לו חדשיו. ומ"ש אבל בן שמונה הרי הוא כאבן וכו'. בפרק לא יחפור (דף כ') בן ח' הרי הוא כאבן וממעט בחלון:

טו המת אינו מטמא עד שתצא נפשו אפילו מגוייד או גוסס. משנה פרק קמא דאהלות (משנה ו'). ומ"ש אפילו נשחטו בו ב' הסימנים כו' בפרק מי שאחזו (דף ע' ע"ב) אמר שמואל שחט בו שנים [או רוב שנים] ורמז ואמר כתבו גט לאשתי הרי אלו יכתבו ויתנו אלמא חי הוא ובפרק העור והרוטב (דף קכ"ח ע"ב) גבי בהמה שחט בה שנים או רוב שנים [ומפרכסת] מטמאה טומאת אוכלין אבל לא טומאת נבילה אבר ובשר הפורשים כפירש מן החי ובפ"ב דחולין (דף ל') תניא שחט בה שנים או רוב שנים ועדיין היא מפרכסת הרי היא כחיה לכל דבריה. אך קשה דבפ"ק דאהלות (משנה שם) תנן הותזו ראשיהם אע"פ שמפרכסים טמאים וקאמר עלה בספ"ק דחולין (דף כ"ח) מאי הותזו ר"ל אמר הותזו ממש ר' אסי אמר [רבי מני] כהבדלת עולת העוף וכו' לר' אלעזר בר"ש ומשמע התם דאפילו מ"ד הותזו ממש היינו שחיטת שני הסימנים וצ"ל שרבינו מפרש דהותזו ממש היינו שנחתך כל הצואר משום דנשברה מפרקת ורוב בשר עמה הא לאו הכי אע"פ שנחתכו הסימנים אינו מטמא וזה נראה מדבריו בספ"ד משאר אבות הטומאה גבי הותזו ראשיהם דגבי שרץ ואע"ג דלמאי דאמר התם דא"ל ר' ירמיה לר' אסי כהבדלת העוף לרבנן ולא פליגיתו משמע דלחתיכת שני הסימנים קרי הותזו דהא רבנן לא ממעטי אלא דלא נימא דברוב שנים סגי אבל בכל השנים משמע דסגי למליקה ומדקאמר ולא פליגיתו משמע דמאן דאמר הותזו ממש בחתיכת שני הסימנים סגי וי"ל דאפילו הימא דליסנא קמא סבר הכי וכדמשמע מפירש"י ללישנא בתרא ליכא הכרע ואיכא למימר דהותזו ממש היינו הותז לגמרי כפשטיה ועוד י"ל דאפילו ללישנא קמא בעינן הותזו כל הראש לגמרי וכפשטא דליסנא דברייתא דקתני אף מליקה הראש בעצמו והגוף לעצמו ודלא כפירש"י: נשברה מפרקתו ורוב בשרה עמה וכו' עד סוף הפרק. בסוף פרק קמא דחולין (דף כ': כ"א.):

פ"ב א הנפל אע"פ שעדיין לא נתקשרו איבריו בגידין וכו'. בפרק כה"ג ונזיר (דף נ'). ומ"ש וכן כזית מבשר המת משנה שם (דף נ"ט ע"ב). ומ"ש בין לח בין יבש וכו'. משנה ריש פרק דם הנדה (דף נ"ד ע"ב) וכתנא קמא ואמרינן בגמרא (דף נ"ה) דלרבי יוחנן אם יבש כל כך עד שנפרך טהור ובפרק ג' יתבאר. ומ"ש והנצל בבשר מטמא בכזית. משנה ריש פרק ב' דאהלות (משנה א) ופרק כה"ג ונזיר (דף נ'): איזהו נצל וכו'. שם בגמרא:

ב אע"פ *שהשיעורין כולם הלכה למשה מסיני הן. בפרק קמא דעירובין. ומ"ש אמרו חכמים תחלת ברייתו של אדם כזית וכו'. בסיפרי זוטא:

ג אבר שנחתך מן האדם החי וכו'. משנה בפ"ב דאהלות (שם במשנה) ופכה"ג ונזיר (דף נ'). ומה שכתב אפילו אבר של קטן בן יומו שהאיברים אין להם שיעור פ"ק דאהלות (משנה ז'). ומ"ש שנאמר כל אשר יגע על פני השדה וכו' והדבר ידוע וכו'. סיפרי פרשת חקת. ומ"ש מפי השמועה וכו'. פ' כה"ג (דף נ"ג נ"ד). ומ"ש בד"א כשהיה האבר שלם וכו'. בתוספתא דאהלות פ"ק ובסיפרי יליף לה מקרא ובס"פ העור והרוטב (דף קכ"ח ע"ב) תניא הכי לגבי בהמה ושרצים. ומ"ש אבל הכוליא והלשון וכו'. שם כר"ע. ודע דאמרינן התם בגמרא דר"ע לא מצריך בשר אלא אפילו ארכובה הנחתכת עם הרגל שאין בה בשר כלל אלא גידים ועצמות מטמא וא"כ יש לתמוה על רבינו שהצריך בשר טון דר"ע לא מצריך ועוד דרבי יוסי הגלילי קאי כוותיה והוה ליה תרי לגבי רבי דמצריך וצ"ע: חסר מן העצם של וכו'. בפ"ב דאהלות (משנה ס) אלו שאם חסרו טהורים וכו' אבר מן החי שחסר עצמו וכתב ר"ש נראה שחסר עצמו לאו דליכא עצם כלל אלא אפילו חסר ממנו שאינו כברייתו ואפילו קולית גדולה שחסר משהו ממנה תו לא מטמאה משום אבר מן החי והשתא ניחא דלא תני שחסר בשרו דאי יש בו בשר הרבה וחסר מטמא לעולם עד שיחסר מכדי להעלות ארוכה וכן תנן נמי בעדיות פרק ו' וכו' מרובה טומאת עצמות מטומאת בשר שהבשר הפורש מן החי טהור והאבר הפורש מן החי והוא כברייתו טמא והיינו כברייתו שלא חסר העצם אף עומד שלם כמו שנבראת. עכ"ל גם רבינו כתב שם הענין באבר מן החי שחסר עצמו לא אמר נ"כ שחסר בשרו לפי שאם חסר בשרו ונשאר עליו כדי לעלות ארוכה הנה הוא מטמא וכו' אולם אם נחסרו קצת העצמות מזה האבר ואע"פ שנשאר בשרו בכללו ובזה הבשר יותר מכזית הנה הוא לא יטמא מין ממיני הטומאה ואפילו הנשאר מן העצם האבר לא נדמה עצם כשעורה מן המת וזהו ההפרש בין אבר מן החי ובין אבר מן המת לפי שאבר מן המת כזית בשר הפורש ממנו ועצם כשעורה הפורש ממנו טמא עכ"ל. ואע"פ שיש בו קצת ע"מ כוונתו נכרת שהוא כמ"ש כאן. ומה שכתב אם נשאר עליו בשר

*[עיין מה שנרשם בפ' שני מהלכות מהלכות אבורות].

משנה למלך

יד ואין לך בכל מיני נפש וכו'. כתב רבינו בהקדמתו לסדר טהרות ואין בכל מין הב"ח מה שיטמא בעודנו חי או יתטמא והוא חי זולת האדם לבדו וכו'. והנה היה לו לבאר שדוקא הישראלי הוא שיטמא ויתטמא בעודנו חי כמ"ש בפירקין. ואולי כיון במלת האדם לאפוקי עכו"ם דאינם נקראים אדם משום דכתיב אדם אתם. א"נ דמיירי בין בטומאה מן התורה בין מד"ס ומש"ה כתב זולת האדם בכולל אף העכו"ם הם כזבים מדבריהם וא"כ משכחת לה בעכו"ם שיטמא ויתטמא בעודנו חי. אבל בפירקין מיירי בטומאה מן התורה ומש"ה כתב ולא משכחת לה חוץ מן האדם בלבד והוא שיהיה מישראל. עוד כתב שם ת"ל ודם השרץ והלבה שוה לטומאה. וכ"ש בפ"ד מהלכות אבות הטומאה דין ז' דם השרץ כבשרו ומצטרף לכעדשה כל זמן שהוא מחובר לבשר ע"כ. וכל התנאים הללו הוא כדי שיהיה הדם אב ויטמא אדם וכלים אבל לטמא אוכלין ומשקין תיפוק ליה משום משקין טמאים שהרי דם נבילה קי"ל דאינו מטמא כנבילה ואפ"ה כתב רבינו בפ"א מהלכות אבות הטומאה דהרי הוא כמשקין טמאים ושיטת דם השרץ לא גרע מדם נבילה. ודע דכשאנו באים מחמת משקין טמאים לא בעינן שיעורא דאפילו בכל שהוא מטמאין ומתטמאין וכמ"ש בפ"ד מהלכות טומאת אוכלין דין ב'. הן אמת שמדברי רבינו רפ"ח דעדיות משמע דלטומאת משקין בעינן רביעית הפך ממ"ש בחיבורו וכבר נרגש מזה הרב תיו"ט וכתב דרבינו שם איירי בפסול גויה דבעינן רביעית אבל לטמא אוכלין ומשקין בכל שהוא. עוד כתב שם ז"ל ודם נבילה לא יטמא טומאת נבילה. ודקדק לכתוב טומאת נבילה לומר דהרי הוא כמשקין טמאים וכמ"ש רפ"ח דעדיות ובפ"א מהלכות אבות הטומאה. ודע דרבינו מכריע כתב ברפ"ח דעדיות דרביעית דם נבילה מטמא כנבילה אליבא דר"י בן בתירא וכבר כתב דבריו רבינו תיו"ט יע"ש. עוד כתב שם וז"ל דבטומאת ש"ז אין מן התנאים חולק והכנתא כמו שהתבאר בגמרא בנדה ע"כ. מ"ש שאין מן התנאים חולק בחיבורו פ"ה מהלכות אבות הטומאה דין ד' פסק כהכך שכתב לעיכך אם ראם כלא קישוי וכלא תאוה אינה מטמאה משום ש"ז. מ"ש והכנתא לא ידעתי מהו. עוד כתב ומיני אלו הכלים כולן לבד כלי חרס יש להם טהרה במקוה כו'. והי"ל לכוליא מהכלל ג"כ כלי זכוכית וכמ"ש ברפ"א מהלכות כלים וברפ"א מהלכות מקואות. ואפשר דכיון שכתב דכלי זכוכית כבגמוכו מכלי חרס וכמ"ש בפ"א מהלכות כלים ממילא משמע מדינם שוה ג"כ לענין טהרה במקוה:

פ"ב א הנפל אע"פ שעדיין לא נתקשרו איבריו כו'. נראה דכנפל תארבעים יום אינו נקרא נפל ואינו מטמא וכהי תנן בפרק בתרא דאהלות משנה ז' כמה ישהה בתוכן ויהיה צריך בדיקה ארבעים יום. גרסינן בפרק בביעי דנזיר עלה נ' איזהו נצל בשר המת שקרש ומוהל שכרתיח ע"כ. והמתבאר שם מדברי התוספות הוא דברייתא תרי מיל קתני הדא בשר המת שקרש שהכוונה שנימוח ואחר כך קרש דכיון שקרש הוא הורה שהוא מבשר המת ולאי לאו כיחו וניעו הוא וכן מוהל היוצא מן המת וכרתיחו באור והעלה רתיחות ודאי מוהל זה מהמת הוא וזהו נצל לא כרתיח כיחו וניעו הוא ע"כ. ולפ"ז יש לתמוה על רבינו דלא כתב אלא והוא שמקרש וכו'

מטמא באהל. ובשר הפורש מן החי טהור וכן עצם בלא בשר הפורש מן החי טהור: ד אבר הפורש מן המת מטמא במגע ובמשא ובאהל כמת והוא שיהיה שלם כברייתו בשר וגידים ועצמות. חסר עצמו אם נשאר עליו בשר כזית מטמא כמת שלם. חסר הבשר ולא חסר העצם *אם נשאר עליו כדי לעלות ארוכה בחי מטמא כמת שלם ואם לאו הרי הוא כשאר עצמות המתים שאין עליהן הבשר: ה מוח שבתוך העצם הרי הוא מעלה ארוכה מבחוץ לפיכך קולית המת והוא עצם הסתום משני קצותיו אם יש בתוכה מוח כדי לעלות ארוכה הרי זה כמת שלם. היה בה מוח המתנדנד אם יש בו כזית ה"ז מטמא באהל אע"פ שהעצם סתום מכל צדדיו טומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת כמו שיתבאר שהמוח כבשר לכל דבר: ו האבר והבשר המדולדלים באדם ואע"פ שאין יכולין לחזור ולחיות טהורים. מת האדם הרי הבשר טהור והאבר מטמא משום אבר מן החי ואינו מטמא משום אבר מן המת. מה בין אבר מן החי לאבר מן המת אבר מן החי בשר הפורש ממנו ועצם הפורש ממנו טהורים ואבר מן המת בשר הפורש ממנו ועצם הפורש ממנו כמפורשים מן המת השלם ומטמאין בשיעורן: ז ובין אבר מן החי בין אבר מן המת אין להן שיעור אמרו חכמים מאתים שמונה וארבעים איברים יש באיש כל אחד ואחד מהן בשר וגידים ועצם ואין השינים מן המניין ובאשה מאתים ואחד וחמשים כל אבר מהן שפירש כברייתו בין מן החי בין מן המת מטמא במגע ובמשא ובאהל חוץ משלשה איברים יתירות שבאשה שאינן מטמאין באהל. וכן אצבע יתירה שיש בה עצם ואין בה צפורן אם נספרת ע"ג היד עולה למניין רוב האיברים ואם אינה נספרת ע"ג היד מטמא במגע ובמשא ואינה מטמאה באהל וטומאתה מדברי סופרים. ואם היה בה צפורן הרי היא כשאר האיברים. ומפני מה גזרו טומאה על אצבע שאינה נספרת גזירה משום הנספרת ולמה לא טמאוה באהל עשו לה היכר כדי להודיע שטומאתה מדבריהם משום גזירה כדי שלא ישרפו על טומאתה תרומה וקדשים: ח עצמות *המת שאין עליהם בשר אם נכרת בהן צורת עצמות הרי אלו מטמאין במגע ובמשא ובאהל כמת שלם שאני קורא בהם עצם אדם. ואלו הן העצמות שהן מטמאין כמת השדרה והגלגולת ורוב בנינו ורוב מניינו. השדרה כיצד שדרה שהיא שלימה הרי היא כמת שלם ואם חסרה אפי' חוליא אחת מי"ח חליות הרי היא כשאר העצמות. הגלגולת כיצד גלגולת שהיא שלימה הרי היא כמת ואם חסרה כסלע הרי היא כשאר העצמות. היו בה נקבים קטנים כולם מצטרפין לכסלע. כל בניינו של אדם הוא שתי השוקים והירכים והצלעות והשדרה. ורוב בניינו של מת הרי הוא כמת שלם כיצד כגון שתי שוקיו וירך אחת אם חסר רוב בניינו כל שהוא הרי הן כשאר העצמות. רוב מניינו כיצד רוב מניין עצמות כגון שהיו קכ"ה עצם הרי אלו כמת שלם. היו קכ"ד הרי הן כשאר העצמות. אף ע"פ שהיה אדם זה יתר באיבריו או חסר באיבריו אין משגיחין בו אלא על מניין רוב כל אדם אא"כ היתה אצבע שיש
בה

* סמג עשין רלא:

השגת הראב"ד

*אם נשאר עליו כדי לעלות לו ארוכה בחי מטמא כמת שלם וכו'. א"א טעה בזה שאם חסר העצם אינו כמת שלם והמשנה סטעתו כראה מה שאמרו ואלו אם חסרו טהורים כזית מן המת וכזית נצל וכו' אבר מן החי שחסר העצם הוא סובר מדקאמר אבר מן החי מכלל דאבר מן המת חסרון העצם לא כלום הוא ולא היא דאם חסרו טהורים לגמרי קאמר דוקא אבר מן החי אבל אבר מן המת אע"פ שחסר העצם מטמא במגע ובמשא והוא עצמו סולך על זה הדרך למטה כדף השני:

כסף משנה

בשר שראוי לעלות בו ארוכה וכו'. משנה בפ"ק דכלים (משנה ה): ובשר הפורש מן החי טהור. משנה פרק ו' דעדיות (משנה ג'). ומ"ש וכן עצם בלא בשר הפורש וכו'. כן משמע שם במשנה:

ד אבר הפורש מן המת וכו'. משנה שם ובעדיות רבי יהושע ורבי נחוניא בן אלינתן. ומה שכתב והוא שיהיה שלם כברייתו בספרי פרשת חקת ובתוספתא דאהלות פרק קמא. ומה שכתב חסר עצמו אם נשאר עליו כזית בשר מטמא כמת שלם בפרק ב' דאהלות (משנה א) דכזית בשר מן המת מטמא באהל והוא פשוט בכמה מקומות. ומה שכתב חסר הבשר ולא חסר העצם אם נשאר עליו כדי לעלות ארוכה בחי וכו'. כך היא הגירסא בדברי רבינו והדין בפרק קמא דכלים (מ"ה). ואם חסר קצת עצמו ולא נשאר בו כזית בשר אבל יש בבשר הנשאר כדי לעלות ארוכה כתב רבינו בפרק שאחר זה שמטמא במגע ובמשא ואינו מטמא באהל ולא חשש רבינו לכתבו כאן מפני שסמך על מה שכתב שם: כתב הראב"ד אם נשאר עליו כדי להעלות ארוכה בחי מטמא כמת שלם וכו'. א"א טעה בזה שאם חסר העצם אינו כמת שלם וכו'. ע"כ יש כאן שאין דברי הראב"ד ענין למ"ש רבינו אם נשאר עליו כדי להעלות ארוכה בחי אלא למ"ש חסר עצמו אם נשאר עליו כזית בשר מטמא כמת שלם ומ"מ איני מבין דברי הראב"ד שהשיג על רבינו שכתב ואם חסר עצמו אם נשאר עליו בשר כזית מטמא כמת שלם והראב"ד סובר שאינו כמת שלם אלא מטמא במגע ובמשא ואינו מטמא באהל ויש לתמוה עליו שהרי שנינו ברפ"ב דאהלות (משנה א') שכזית מן המת מטמא באהל ואין סברא לחלק בין כזית בשר הפורש מן המת לכזית בשר הפורש מאבר שפירש מן המת וצ"ע:

ה מוח שבתוך העצם וכו' עד לכל דבר. בפרק העור והרוטב (דף קכ"ה) וכר"י ובתוספתא ריש אהלות שם שנינו מוח הרי הוא כבשר לכל דבר:

ו האבר והבשר המדולדלים באדם וכו'. משנה בפרק העור והרוטב (דף קכ"ט ע"ב) האבר והבשר המדולדלים באדם טהורים ופירש"י משום דכי ימות כתיב ומשמע לרבינו דאפילו באינם יכולים לחזור ולחיות מיירי דאי יכולים לחזור ולחיות פשיטא. ומ"ש מת האדם הרי הבשר טהור וכו' שם מת האדם הבשר טהור האבר מטמא משום אבר מן החי ואינו מטמא משום אבר מן המת דברי ר"מ ור"ש מטהר ובגמרא ור"ש מ"ט אי מיתה עושה ניפול ליטמא משום אבר מן החי ואי אין מיתה עושה ניפול ליטמא משום אבר מן המת ר"מ בעלמא קאי דקאמר תנא קמא וכו' אינו מטמא משום אבר מן המת הלמא אבר מן המת בעלמא מטמא וכו' וכבר נתבאר שאבר מן המת מטמא וא"כ קם ליה הלכה כר"מ: מה בין אבר מן החי לאבר מן המת וכו'. בפ"ו דעדיות (משנה ג') וכר' יהושע דבכל חדא הוי רבים במקום יחיד כמבואר שם. ומ"ש ואבר מן המת בשר הפורש ממנו ועצם הפורש ממנו וכו'. פשוט הוא:

ז ובין אבר מן החי ובין אבר מן המת אין להם שיעור. בפרק קמא דאהלות (משנה ז') האיברים אין להם שיעור:

אמרו חכמים רמ"ח איברים יש באדם וכו'. שם. ומ"ש ובאשה רנ"א בס"פ מומין אלו (דף מ"ה) אמרינן שתלמידי ר' ישמעאל בדקו ומצאו באשה רנ"ב ואמר להם באשה יש ארבע איברים יתירים ב' צירים וב' דלתות ואמרינן בתר הכי ר"א אומר כשם שצירים לבית כך צירים לאשה ר' יהושע אומר כשם שדלתות לבית כך דלתות לאשה וכו' ר"ע אומר כשם שמפתח לבית כך מפתח לאשה וכו' ולר"ע קשיא דתלמידי רבי ישמעאל דילמא איידי דזוטרא איתמוהי מתמה ומדמקשה לר"ע ולא מקשה לר"א ורבי יהושע משמע דס"ל דר"א ורבי יהושע מר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי ולדברי שניהם רנ"ב איברים הוו באשה וכדר' ישמעאל ור"ע מוסיף עוד מפתח והו"ל רנ"ג איברים באשה ולפיכך יש לתמוה על רבינו שכתב שאינם אלא רנ"א דהוי דלא כמאן ואפשר לומר שסובר רבינו דר"א ורבי יהושע פליגי ור"ע מוסיף אחד מינייהו ה"ל רנ"א באשה ופסק כמותו והא דלא מקשה גמרא מתלמידי ר' ישמעאל על ר"א ורבי יהושע אין הכרע דאיכא למימר דמשמע להו דתרי מינייהו ליכא למר צירים ולמר דלתות אי נמי איתנהו אלא דלא חשיבי איברים אבל דר"ע שלא הוזכר כלל קשיא. ומה שכתב כל אבר מהם שפירש וכו' מטמא במגע ובמשא ובאהל. בפ"ק דאהלות (משנה ח). ומ"ש שפירש כברייתו הוא ממ"ש לעיל שצריך שיהיה שלם כברייתו בשר וגידים ועצמות. ומ"ש חוץ מג' איברים יתרים שבאשה שאינן מטמאים באהל. בס"פ מומין אלו (דף מ"ה) האיברים יתירים שבאשה אמר רבא וכולם אין מטמאין באהל שנאמר זאת התורה אדם כי ימות באהל דבר השוה לכל אדם:

וכן אצבע יתירה וכו' עד תרומה וקדשים. שם ופרק בא סימן (דף מ"ט ע"ב):

ח עצמות המת שאין עליהם בשר וכו'. משנה פ' כה"ג ונזיר (דף מ"ט ע"ב) ופרק שני דאהלות (מ"א) ובפכ"ג ונזיר (דף נ"ג) איבעיא לן אם צריך שיהיו שדרה וגולגולת או דילמא שדרה או גולגולת ובעי למפשט דאו או קתני ודחי ליה ויש לתמוה על רבינו שכתב הדין בפשיטות וכתב הר"י קורקוס ז"ל דאעפ"כ כיון דאשכחן שמאי דאמר בהדיא או שדרה או גולגולת אלא דדחי דילמא שאני שמאי דמחמיר לא שבקינן מאי דאשכחן בהדיא כיון דלא אשכחן בה פלוגתא ומנ"ל לחדושי פלוגתא וגם כי כל תלוקות המשנה או או קתני ומסתמא הכי הוו דכוותייהו עכ"ל. ומ"ש ואם חסרה אפילו חוליא אחת. בפ"ב דאהלות (משנה ג') וכב"ה. ומ"ש ואם חסרה כסלע וכו'. בפרק ב' דאהלות בש כמה הוא חסרון וכו' בגלגולת ב"ה אומרים כדי שינטל מן החי וימות ומפרש בפרק על אלו מומין (דף ל"ז ע"ב) דהיינו כסלע. ומ"ש היו בה נקבים קטנים וכו'. נלמד ממה שאמרו בפרק אלו טריפות (דף מ"ה) וכדברי התוספות שם: כל בניינו של אדם וכו' בס"פ מומין אלו (ד' מ"ה) ותוספתא פ"ג דאהלות: ביצד כגון שתי שוקיו וירך א' וכו'. בס"פ מומין אלו שם. ומ"ש ואם חסר כל שהוא וכו'. פשוט הוא: רוב מניינו כיצד וכו'. פ"ב דאהלות (משנה א). ומ"ש אע"פ שהיה אדם זה יתר באיבריו או חסר באיבריו וכו'. בס"פ מומין אלו (דף מ"ה). ומ"ש אא"כ היתה אצבע שיש בה צפורן או שהיתה נספרת ע"ג היד. נתבאר בפרק זה:

שאר

משנה למלך

וה' אלמום לא כתב ג"כ דאם כשלה כשימום הוא הורלה שמוכל זה שיה מבשרו. ותליתי לרש"י שם שכתב ומוכל שהראים שיגא מבשר המת כפין שים ושלשים ליקרא פ"י לשימום מטרשים פ"ל. וגרלה [illegible]
[illegible]

בה צפורן או שהיתה נספרת ע"ג היד שהיא עולה למניין כמו שביארנו: **ט** שאר עצמות המת שאין בהן רוב מניין ולא רוב בניין ולא שדרה שלימה ולא גלגולת שלימה אם היה בהן רובע הקב הרי אלו מטמאים כמת במגע ובמשא ובאהל. היו פחות מרובע אפילו עצם כשעורה מטמא במגע ובמשא ואינו מטמא באהל: **י** היה עצם אחד אפילו יש בו רובע הרי זה מטמא במגע ובמשא ואינו מטמא באהל. טומאת עצם אחד הלכה מפי השמועה לפי שנאמר כל הנוגע בעצם למדו מפי השמועה אפילו עצם כשעורה מטמא במגע ובמשא ולפי שטומאתו הלכה הרי הוא דין תורה ולא מדברי סופרים: **יא** מת שהרקיבו עצמותיו בקבר ונעשו רקב מלא חפנים מאותו רקב מטמא במשא ובאהל כמת ואינו מטמא במגע לפי שאי איפשר ליגע בכולו שהרי אינו גוף אחד. ואפילו נבלו במים אינו חבור: **יב** דם המת מטמא כמת במגע ובמשא ובאהל. שנאמר בנפש האדם ונאמר כי הדם הוא הנפש. וכמה שיעורו רביעית. אפילו תמצית הדם כל זמן שיש בו אדמומית מטמא באהל המת: **יג** דם החי אפילו דם נחירה הרי זה טהור כל זמן שהוא חי. נתערב הדם שיצא ממנו באחרונה סמוך למיתה עם הדם שיצא ממנו אחר שמת וכל התערובות רביעית ואין ידוע כמה יצא מחיים וכמה יצא אחר מיתה. אפילו חצי רביעית מחיים וחצייה אחר מיתה הרי זה נקרא דם תבוסה ומטמא במשא ובמגע ובאהל אלא שטומאתו מדברי סופרים: **יד** הרוג שהיה מוטל על המטה ודמו מנטף כשהוא חי ויורד לגומא ומת והרי הדם מנטף אחר מותו ויורד לאותה גומא. הרי כל הדם שבה טהור שטיפה טיפה ראשונה ראשונה בטלה כדם שיצא מחיים. יצא ממנו רביעית דם בלבד וספק כולה מחיים ספק כולה לאחר מיתה הרי זו ספק טומאה כשאר הספקות והנוגע בה ברשות היחיד טמא ברה"ר טהור כמו שיתבאר במקומו: **טו** הקבר כל זמן שהטומאה בתוכו מטמא במגע ובאהל כמת דין תורה. שנאמר או במת או בעצם אדם או בקבר. ואחד הנוגע בגגו של קבר או הנוגע בכותליו. והוא שיהיה בנוי וסתום ואח"כ יהיה כולו מטמא במגע ובאהל, אבל המעמיד כלים או אבנים וכיוצא בהן בצדי המת וכסה עליו מלמעלה בכלים או באבנים וכיוצא בהן זה הכסוי המוטל מלמעלה נקרא גולל ואלו הצדדין המעמידין את הגולל שהוא נשען עליהן נקראין דופק. ושניהם הגולל או הדופק מטמאין במגע ובאהל כקבר

כסף משנה

ט שאר עצמות המת וכו' אם היה בהם רובע הקב. פ"ב דאהלות אם אלו מטמאים באהל וכו' רובע עצמות מרוב הבנין או מרוב המנין ופרק קמא דעדיות ב"ש אומרים רובע עצמות מן העצמים בין משנים בין מג' וב"ה אומרים רובע עצמות מן הגוייה מרוב הבנין או מרוב המנין שמאי אומר אפילו מעצם א' משמע דלהסם מתניתין דפ"ב דאהלות ולב"ה דפ"ו דעדיות רובע עצמות אינם מטמאים באהל אא"כ הם מרוב הבנין או מרוב המניין וקשה דא"כ מ"ש רבינו משאר עצמות אע"פ שאין בהם לא רוב מנין ולא רוב בנין אם יש בהם רובע מטמאין באהל אפי' דלא כב"ה ודלא כהסם מתניתין דאהלות והוא דבר תימה ומצאתי בפירוש המשנה לרבינו מוגה שכתב בריש פ"ב דאהלות אמר דתק אלו מטמאים באהל רובע עצמות מרוב הבנין או מרוב המנין רוב בניינו ורוב מניינו של מת אע"פ שאין בהם רובע הנה אלו ג' שיעורים בעצמות הערומים מן הבשר אחד מהם שיהיו באלו העצמות רוב גודל הגוף אשר הוא עצמותיו אע"פ שלא יהיה בהם רובע הקב. השני שיהיה בו רוב המנין והוא קכ"ה איברים ואף ע"פ שלא יהיה בהם רובע, והשלישי שיהיה בהם רובע עצמות או יותר אע"פ שלא יהיה בהם לא רוב בניינו ולא רוב מניינו הנה אלו העצמות יטמאו באהל הואיל ויש בהם רובע מ"מ כבר ביארנו שבשורש זה כולו אמרו יטמא בעצם אדם ואלו השיעורים הג' שיהיה בכל אחד מהם עצם אדם עד כאן לשון רבינו בפירוש המשנה המוגה ודבריו אלו הם כדבריו כאן אבל יש לתמוה מדבריו אלו הם היפך פשט לשון המשנה ונראה שרבינו מפרש דהא דקתני רובע עצמות מרוב הבנין או מרוב המנין לאו למימרא שצריך שאותו רובע יהיה מהעצמות שברוב הבנין או רוב המנין אלא ה"ק רובע עצמות שאין בהם לא רוב בנין ולא רוב מנין וכפי דקדוק דבריו הם הכי פירושא דמתניתין רובע עצמות שאין בהם מרוב הבנין ולא מרוב המנין כלומר אפי' שהוא משאר עצמות זולתם אבל קשה לפי' זה מאי דאיתא בפכה"ג (דף כ"ג ע"ב) על משנה זו א"ר יהושע יכולני לעשות דברי ב"ש וב"ה כאחד שב"ש אומרים משנים או מג' או מב' שוקים וירך א' או מב' יריכים ושוק א' וכו' וי"ל שסובר רבינו מדאמר יכולני משמע שהיה יכול לפרש כן אבל לפי האמת אינו מפרש כן. ומ"ש אפילו עצם כשעורה וכו'. שם:

י היה עצם אחד אפילו יש בו רובע וכו'. במשנה שכתבתי בסמוך שמאי אומר אפילו מעצם אחד ומשמע דיחידאה הוא ולית הלכתא כוותיה ועוד דאמרו בפ' כה"ג שאני שמאי שמחמיר שפי משמע בהדיא דלית הלכתא כוותיה*:

טומאת עצם אחד הלכה מפי השמועה לפי שנאמר כל הנוגע בעצם למדו מפי השמועה אפילו עצם כשעורה וכו'. בפרק כה"ג (דף כ"ג כ"ד). ומ"ש ולפי שטומאתו הלכה. שם ובפרק העור והרוטב (דף קכ"ו ע"ב) ובפ"ק דעירובין (דף ד'). ומ"ש הרי הוא מדין תורה ולא מד"ס. כלומר אפילו לפי שיטתו שסובר שכל הנלמד בי"ג מדות נקרא ד"ס זה שהוא הל"מ נקרא דין תורה כמ"ש בהקדמתו לסדר זרעים:

יא מת שהרקיבו עצמותיו בקבר וכו'. בפרק שני דאהלות ופרק כה"ג ונזיר (דף מ"ט ע"ב) תנן דמלא תרווד רקב מטמא באהל ובגמ' (דף נ' ע"ב) וכמה שיעורו חזקיה אמר מלא פיסת היד ור' יוחנן אמר מלא חפניו ופסק כרבי יוחנן דאמרינן בגמרא דאתי כחכמים. ומה שכתב שמטמא במשא ואינו מטמא במגע. בפרק העור והרוטב (דף קכ"ו ע"ב) ותוספתא פ"ד דאהלות. ומה שכתב ואפילו גבלו במים אינו חבור. משנה בפרק ב' דאהלות שם:

יב דם המת מטמא כמת במגע ובמשא ובאהל וכו' וכמה שיעורו רביעית. משנה בפ' כה"ג (דף מ"ט ע"ב) ופרק ב' דאהלות שם: ומ"ש אפילו תמצית הדם וכו'. בכ"ה התערובות (דף ע"ט ע"ב) ובפרק כיסוי הדם (דף פ"ז ע"ב) אמרינן דצלצלא דדמא מטמא באהל והוא דאיכא רביעית ופירש"י צלצלא דדמא הותם מים שהם מהדם עצמו כשהוא נקרש יש סביבותיו צלול כמים:

יג דם החי וכו'. נלמד ממה שיבא בסמוך: נתערב הדם וכו' אפילו חצי רביעית מחיים וחציה אחר מיתה וכו'. בפ"ב דאהלות שם וכר' עקיבא והוא דעת חכמים בפרק סינוקת (דף ע"א) והוא נקרא דם תבוסה. ומה שכתב אלא שטומאתו מד"ס. בפרק ט' דנדה (דף ס"ב ע"ב) ופרק הגוזל ומאכיל אמרו שאני דם תבוסה דרבנן:

יד הרוג שהיה מוטל על המטה ודמו מנטף וכו'. בסוף נדה (דף ע"א) וכחכמים: יצא ממנו רביעית דם בלבד וכו'. שם וכחכמים:

טו הקבר כל זמן שהטומאה בתוכו וכו' ואחד הנוגע בגגו של קבר וכו'. משנה פ"ז דאהלות ופכה"ג ובספרי. ומ"ש אבל המעמיד כלים או אבנים וכו' ושניהם הגולל או הדופק מטמאין במגע ובאהל כקבר ואינם מטמאין במשא וכו'. פ"ב דאהלות: ומ"ש

*[תימה דמאי אולמיה דהאי דהייה מדלעיל בהלכה ח' כענין או שדרה או גולגולת שכתב הכ"מ בשם הר"י קורקוס דכיון דאשכחן שמאי דאמר בהדיא וכו' אלא דדמי וכו' לא שבקינן מאי דאשכחן בהדיא כיון דלא אשכחן בה פלוגתא וכו'

משנה למלך

דרשינהו א' אינה ע"י האור וכשכרת השום' אלא ממילא כתרולה ליקרם מרתיח קלם כדי ליקרם ולפ"ז הא דלא מילתא היא דהכל תלוי בקרום אלא דגבי מוכל נקט שכרתים שהוא כהתחלה של הקרמה ולהכשר דבשר המת שנימוח ולא נעשה מוכל נקרם בלא רתיחה. אך אם הגיע לשיעור שנעשה מוכל או קודם שנקרם מרתיח כדי ליקרם ולפ"ז בכולהו אין הדבר תלוי אלא בקרישה וזהו שבגמרא לא נדדו כי אם בקרום. ודע דרבינו בפ"ז מהלכות נזירות דין ב' כתב איזהו נצל זה בשר המת שנמוח ונעשה ליחה סרוחה וכו' ולא הזכיר דבעינן שתקרום ונראה לכאורה שסמך שם על מה שביאר בהלכות טומאת מת וכן כתב הרב בעל לחם משנה ולדידי אין צורך לזה דודאי היכא דידעינן דליחה זו היא מבשר המת פשיטא דלא בעינן שתקרום וכמו שהקשו בגמרא אלא דידעינן דלאו דידיה אע"ג דלא קרם. ומ"ש בהלכות נזירות הוא דידוע שבשר המת נמוח ונעשה ליחה סרוחה וכפשט דבריו וכאן לא הביא אלא עיקר הדין דהיינו שבשר המת שנמוח מטמא בכזית ונזיר מגלח אך אם נסתפקנו אם הוא בשר המת או כיחו וניעו דין זה נתבאר בהלכות טומאת מת וזהו שדקדק שם וכתב והוא שתקרום אותה הליחה הנמצאת מן המת דקדק לומר הנמצאת לומר דמיירי שאין אנו יודעים אם היא מבשר המת וכן כתב הרב מהר"י קורקוס בחידושיו והוסיף עוד לומר דמ"ש רבינו בתחלה איזהו נצל זה הבשר וכו' מיירי בדידעינן שהוא מבשרו ואח"כ כתב דבנמצאת בעינן שתקרם וכן כן הדברים שכתבנו. ודע שראיתי לרש"י באותה סוגיא עלה דהכיא דקא מיבעיא אם יש נצל בבהמה דבעו למיפשט מדתניא בהמה עכור שכתב ואי ס"ד דיש נצל לבהמה אפי' כמתוהו נחמה ליטמא שמא כי הוה וקרם ודבריו תמוהים דהתם מיירי בדידעינן שהיא מהנבילה ואח"כ כי לא קרם נמי שמא ול"ע. ודע שיש לדקדק בדברי רש"י במה שכתב היכי דמי אילימא דלא ידעי' אי הוא משקה אי קרם הוי מן המת כלומר דידעינן ודאי דלאו ממת הוא ע"כ ולא ידעתי מי הזקיקו לזה דאף אם מספקא לן אשר מיד קא מספקא דאיך מגלח על הספק וכמו שכתבו התוס' יע"ש. ודע דבגמרא אמרי' לא קרם דילמא כיחו וניעו הוא משמע דאף אם לא קרם עדיין אפשר שהוא מבשרו אלא דאם קרם הא הוא ודאי שהוא מבשרו ומתני' דנזיר מוקמינן לה בקרם דאי לא אינו מגלח מספק וכן היא גירסת רש"י אך מדברי התוספות נראה דאם לא קרם פשיטא דכיחו וניעו הוא ורבינו כתב לא קרשה אינה מטמאה שמא כיחו וניעו הוא ע"כ וקשה דהו"ל למימר הרי זה ספק ויהיה דינו ככל ספק טומאה ואולי ס"ל דנצל אינו מטמא כי אם בודאי ואין בו טומאת ספק והדבר צריך תלמוד. ומ"ש רבינו בין לח בין יבש כתרס כו'. עיין במה שכתב מרן לקמן פ"ב מהלכות טומאת אוכלין דין ה"י ודו"ק:

י טומאת עצם אחד הלכה מפי השמועה כו'. בפ"ה דיומא (דף ע"ט) אמרינן בעי רב אשי עצם כשעורה בקליפתה או בלא קליפתה בלחה או ביבשה. ואמרינן הו התם רב פפא לא תיבעיא ליה כלא דרב אשי להה שבולת מיקרי ובלא קליפתה חוצלא מיקרי ע"כ ולא ידעתי לענין הלכה אי קי"ל כרב פפא דאע"ג דרב אשי הוא מריה דתלמודא טפי מ"מ לא שבקינן מאי דפשיטא ליה לרב פפא משום ספיקו של רב אשי או דילמא כיון דלרב אשי מספקא ליה עדיין הדבר בספק עומד וכעת לא ראיתי לרבינו שהזכיר סוגיא זו ולכל הצדדים יש לתמוה אמאי השמיטה. וראיתי לה"ה רפ"ב מהלכות שביתת עשור שכתב ובגמרא שאלו באיכות כותבת זו אם לחה אם יבשה וכו'. וכבר כתב הרב ל"מ שם דה"ה היתה לו נוסחא אחרת ולא ידעתי אם בנוסחת ה"ה לא היתה בעיא גבי עצם כשעורה ואם הדבר כן אפשר דגם נוסחת רבינו היתה כן ומש"ה לא הזכיר כלל עצם כשעורה והדבר צריך תלמוד. (א"ה עיין מה שכתב מרן זקני בס' תוספות יה"כ):

יד והנוגע בה ברה"י כו'. עיין בתוספות פרק כל היד (דף י"ח) ד"ה ואין שורפין עליו את התרומה:

לשיעור

כקבר *וטומאתן מדברי סופרים ואינן מטמאין במשא. לפיכך אם נרר הגולל בחבלים עד שכסה בו את המת. או נררו או שמטו מעל המת. או שנרר הדופק עד שהעמיד עליו הגולל או שמטו בחבלים מתחת הגולל ה״ז טהור. ודברים שסומכין את הדופק והם הנקראין דופק דופקין הרי הן טהורין:

טז שדה שנחרש בה קבר ואבדו עצמות המת בעפרה היא הנקראת בית הפרס. ועפרה מטמא במגע ובמשא שמא יש בה עצם כשעורה ואינה מטמאה באהל וכן כל ארצות העכו״ם עפרן מטמא במגע ובמשא מפני העצמות שאין נזהרין בהן. וטומאת בית הפרס וארץ העכו״ם מדברי סופרים כמו שיתבאר:

פרק שלישי

א אלו מטמאין במגע ובמשא ובאהל. המת אפילו נפל שלא נתקשרו איבריו בגידין. וכזית מבשר המת וכזית נצל. ואבר מן החי. ואבר מן המת שיש עליהם בשר כראוי. והשדרה והגולגולת. ורוב בניינו ורוב מניינו. ורובע עצמות מכ״מ אע״פ שאין בהן לא רוב בנין ולא רוב מנין. ורביעית דם תבוסה. הכל שתים עשרה: ב ואלו מטמאין במגע ובמשא ואין מטמאין באהל. אבר מן החי שחסר בשרו ואין בו להעלות ארוכה. ואבר מן המת שחסר בשרו או עצמו ולא נשאר בשר כדי להעלות ארוכה או שחסר העצם אע״פ שיש עליו בשר כדי להעלות ארוכה. והשדרה שחסרה ואין בה רובע עצמות. והגולגולת שחסרה ואין בה רובע עצמות. ועצם אפילו כשעורה. וארץ העכו״ם. ובית הפרס. הכל שבע: ג הגולל ודופק מטמאין במגע ובאהל כקבר ואינן מטמאין במשא. הרקב מטמא במשא ובאהל ואינו מטמא במגע. טומאת רובע עצמות באהל. *וטומאת רביעית דם וטומאת אבר שאין עליו בשר כראוי בין מן המת בין מן החי יראה לי שכולן טומאתן אינן דין תורה שהרי אין הנזיר מגלח עליהן כמו שביארנו בנזירות ואין חייבין עליהן על ביאת המקדש. ועל טמא בטומאה של תורה חייב על ביאת המקדש. לפיכך אני אומר שכל טומאה מן המת שאין הנזיר מגלח עליה אינה

ה סמ״ג עשין רל״א:

דין

השגת הראב״ד

*וטומאתן מד״ס וכו׳. א״א לא מחוור ובמסכת חולין גרסינן כל אבר יגע על פני השדה לרבות גולל ודופק דברי ר״ע ורבי ישמעאל דריש ליה לעובר במעי אשה וגולל ודופק הלכתא גמירי לה ולר״ע מגע גולל ודופק מאשר יגע ואהל מעל פני השדה דמשמע מאויר אבל משא אין בהם:

השגת הראב״ד

*וטומאת רביעית וטומאת אבר שאין עליו בשר כראוי וכו׳. א״א אף בזה טעה דאבר שאין עליו בשר כראוי היינו עצם כשעורה ואינו מטמא באהל, ובמגע דמטמא מקרא היא ובמשא דמטמא הלכתא היא שהנזיר מגלח עליו ורביעית דם באהל מקרא על כל נפשות מת לא יבא אבל על מגעו ומשאו אינו מגלח דלא כתיב ביה אלא ביאה ואין דנין מעצם כשעורה שהוא הלכה בנזיר ואף קב עצמות ואף לוג דם כמת שלם נינהו כעין שדרה וגולגולת ומש״ה מטמאין במגע ובמשא ובאהל ונזיר מגלח עליהם דכתיב וכי ימות מת עליו וכו מת שלם ונראה לי מה שדימו ביאת מקדש לטומאת נזיר בטומאת מת משום דבנזיר כתיב וטמא ראש נזרו ובמקדש כתיב את מקדש יי׳ טמא הכא מייתי קרבן על טומאתו והכא מייתי קרבן על טומאתו על מה שהוא מביא זה מביא:

כסף משנה

ומ״ש וטומאתן מד״ס דוקא בחבלים שכסה בהם הם כלי גללים וכיוצא בהם שאינם מקבלים טומאה שאל״כ אף מן התורה טמא טומאת ז׳ אדם הנוגע בהנך כלים המאהילים על המת: כתב הראב״ד א״א לא מחוור ובמסכת חולין גרסינן כל אבר יגע ע״פ השדה וכו׳. כלומר וכיון דר״ע יליף לה מקרא בפרק בהמה המקשה (דף ע״ב) משמע דמדאורייתא היא ור׳ ישמעאל הא אמר הלכתא גמירי להו ומיניה נשמע לר״ע דכי היכי דלר׳ ישמעאל הוי דאורייתא ה״ה דלר״ע נמי הוי דאורייתא אלא דלמר הוי מקרא ולמר הוי מהלכתא ורבינו סובר דכיון דלא מפורש בקרא משמע דקרא אסמכתא בעלמא. ומ״ש ואינם מטמאין במשא. בפ״ב דאהלות שם. ומ״ש לפיכך אם נרר הגולל וכו׳ תוספתא פ״ג דאהלות וביאור דברי רבינו כך הם והוא שיהיה בנוי וסתום כלומר דהא דאמר הנוגע בגגו או הנוגע בכותליו טמא הני מילי בשהיה בנוי לאפוקי מעמיד כלים או אבנים וכו׳ שאינו טמא אלא הנוגע בגולל או בדופק עצמם לא הנוגע בצדדים שאינם מהגולל והדופק ועל פי זה הנוגע בדופק דופקין טהור כך נראה לי ליישב דברי רבינו וגם נראה לומר דה״ק הקבר וכו׳ מטמא דין תורה אבל המעמיד כלים וכו׳ טומאתן מד״ס והתנה שיהיה סתום לאפוקי שלא יהא פתוח מן הצד. ומ״ש ודברים שסומכים את הדופק וכו׳. פ״ב דאהלות:

טז שדה שנחרש בה קבר וכו׳. בסוף אהלות (פי״ח מ״ב): וכן כל ארצות העכו״ם וכו׳. שם ובפרק שני (משנה ג׳). ומ״ש שטומאתם מד״ס. בספ״ב דכתובות (דף כ״ח ע״ב) ופכה״ג:

פ״ג א אלו מטמאין במגע ובמשא ובאהל וכו׳. פ״ב דאהלות (מ״א) ופירוש נצל בשר המת שנימוח ונעשה כמין ליחה סרוחה. ומה שכתב אפילו נפל שלא נתקשרו איבריו בגידים וכו׳. בפרק כה״ג עלה כ׳:

ב ואלו מטמאים במגע ובמשא וכו׳ (עיין בפנים). כך היא הנוסחא הנכונה כדברי רבינו וכן מצאתיה בספר מוגה ודינים אלו מדתנן בפ״ב דאהלות אלו מטמאין במגע ובמשא ואינם מטמאים באהל אבר מן המת ואבר מן החי שאין עליהם בשר כראוי ובפ״ק דכלים (משנה ה׳) גבי אדם הכן פירש ממנו אבר שיש עליו בשר כראוי מטמא במגע ובמשא ובאהל שיעור הבשר כדי לעלות ארוכה ובפ״ו דעדיות תנן אבר שיש עליו בשר כראוי מטמא במגע ובמשא ובאהל חסר הבשר טמא חסר העצם טהור ופירש ה״ר עובדיה אם חסר מהבשר שהיה עליו ונשאר בו בשר שראוי שיעלה ארוכה מטמא משום אבר אבל אם חסר כל שהוא מהעצם שהאבר אינו מטמא משום אבר אבל טמא משום בשר וזהו באבר מן המת דאילו באבר מן החי אם חסר מהעצם כל שהוא טהור לגמרי כמו שנתבאר בפרק שקודם זה שאם חסר כל שהוא מהעצם אע״פ שכל הבשר קיים טהור לגמרי מפני שבשר הפורש מן החי טהור אבל אם חסר מבשרו אם נשאר מן הבשר כדי להעלות ארוכה מטמא במגע ובמשא ובאהל ואם לאו מטמא במגע ובמשא ואינו מטמא באהל. וכדין אבר מן המת נתבאר שאם לא חסר העצם וחסר מהבשר אם הנשאר אין בו כדי להעלות ארוכה הרי הוא כשאר עצמות שהם מטמאים במגע ובמשא ואינם מטמאים באהל. ודין אבר מן המת שחסר העצם ונשאר בו בשר שאין בו כזית אבל יש בו כדי להעלות ארוכה שהוא מטמא במגע ובמשא נתבאר ממה שפירשנו במשנה דחסר העצם טהור משום אבר אבל מטמא משום בשר ודין הבשר הוא שאם אין בו כזית אם יש בו להעלות ארוכה מטמא במגע ובמשא ואינו מטמא באהל כמו שנתבאר במשנה פרק קמא דכלים שכתבתי בסמוך. כך צריך לפרש כפי נוסחא זו שמצאתי:

ג הגולל והדופק מטמאין במגע ובאהל וכו׳. פרק ב׳ דאהלות (משנה ד׳) וכת״ק: הרקב מטמא במשא ובאהל ואינו מטמא במגע. כך היא הנוסחא הנכונה וכמו שנתבאר בפרק שקודם זה: ומ״ש טומאת אבר שאין עליו בשר כראוי. כלומר ואין בו עצם כשעורה דאם כן טמא מן התורה: כתב הראב״ד א״א אף בזה טעה דאבר שאין עליו בשר כראוי וכו׳. ויש לומר שסבר ימצא אבר שאין עליו בשר כראוי שעצם שבו לא יהא בו כשעורה כגון שהוא מנפל קטן וכדאמרינן בפכה״ג על הא דתנן (דף מ״ט ע״ב) על אלו טומאות הנזיר וכו׳ וכזית מן המת. ומ״ש ורביעית דם באהל מקרא הוא על כל נפשות מת לא יבא י״ל שסובר רבינו דקרא אסמכתא בעלמא הוא שאם היה מן התורה היה הנזיר מגלח עליה. ומ״ש הראב״ד ואף קב עצמות ואף לוג דם כמת שלם נינהו וכו׳ וכן מ״ש וכ״ל מה שדימו ביאת מקדש לטומאת נזיר וכו׳. אינו ענין להשיג על רבינו אלא ליתן טעם למה עצם כשעורה מטמא במגע ומשא ולא באהל ורביעית דם מטמא באהל ואינו מגלח על מגעו ועל משאו ולמה אלו חייב טומאת מקדש בתגלחת נזיר:

אין

משנה למלך

פ״ג ג לפיכך אני אומר כו׳. עיין בס״ס מהלכות נזירות דין ט״ו וצ״ע. גרסי׳ בפ׳ ג׳ מינין דף מ״ג איתמר אמר רבה אמר רב הונא מקרא מלא דבר הכתוב לא יטמא בטומאה אומר לא יבוא להזהירו על הטומאה להזהירו על הביאה אבל טומאה וטומאה לא ורב יוסף אמר שלשים אמר רב הונא אפילו טומאה וטומאה דאמר רב הונא נזיר שהיה עומד בבית הקברות והושיטו לו מתו ומת אחר ונגע בו חייב ואמאי הא מיטמא וקאי אלא לאו ש״מ אמר רב הונא אפילו טומאה וטומאה. והנה מפשטא דשמעתא נראה דלרב יוסף אליבא דרב הונא דטומאה וטומאה אפי׳ בחיבורין חייב שתים מדמייתי הכא דרב הונא דנזיר שהיה עומד בבית הקברות והושיטו לו מתו או מת אחר דחייב. ולפ״ז הקשה אביי לרב יוסף דאיך יתכן דין זה דהתניא יכול היה לו מת מונח על כתיפו והושיטו לו מתו ומת אחר ונגע בו יכול יהא חייב ת״ל ולא יחלל במי שאינו מחולל יצא זה שהוא מחולל ועומד והקשה לו רב יוסף אדמותבת לי מברייתא סייעני ממתני׳ דהכא היה מיטמא למתים כל היום אינו חייב אלא אחת אמרו לו אל תטמא אל תטמא חייב על כל אחת ואחת ואמאי הא מיטמא וקאי אלא ודאי קביא מתניתין וברייתא אהדדי וא״כ כמו ברייתא מקמי מתניתין ותירץ לו אביי לדידי מתני׳ וברייתא לא קשו אהדדי דמתני׳ דקתני דאם התרו בו חייב על כל אחת ואחת מיירי לאחר שפירש מן המת וברייתא דודים לקרא דולא יחלל למעט מי שהוא מחולל מיירי בעודו מחובר במת ודקתני כהן שהיה לו מת מונח על כתפו כו׳ ורבה נמי דקאמר אבל טומאה וטומאה לא מיירי נמי בטומאה בחיבורין דומיא דברייתא ולפ״ז נימא מתניתין וברייתא דלא קשו אהדדי אך לדידך דאפי׳ טומאה בחיבורין חייב רב הונא שהיה מתקמר דאפי׳ כשהוא עומד בבית הקברות חייב אם נגע במת מיקשי לך ברייתא. ונראה כפי שיטה זו דרב יוסף ס״ל דאין חילוק בין טומאה בחיבורין לשלא בחיבורין משום דטומאה בחיבורין לא הוי מדאורייתא וכדמוכח מסוגיא דרבי ינאי וברייתא דקתני כהן שהיה לו מת מונח על כתיפו לאו דוקא דה״ה לאחר שפירש דפטור מקרא דולא יחלל אליבא דברייתא דהא מן התורה אין חילוק בין עודו מחובר במת לאחר שפירש וס״ל דהך ברייתא משבשתא היא או דלא קיימא כהלכתא דתיקשי לה מתניתין וממי ברייתא מקמי מתני׳ ומש״ה קאמר רב הונא דנזיר שהיה עומד בבית הקברות והושיטו לו מתו כו׳ דחייב ובתר הכי הקשו בגמרא לרבה ואביי אבל טומאה וטומאה לא דהא מיטמא וקאי טומאה וביאה מי הא מיטמא וקאי כלומר דע״כ הא דקאמר רב הונא מקרא מלא דבר הכתוב להזהירו על הטומאה להזהירו על הביאה מיירי אפילו בחיבורין כלומר שאם הוה לו מת מונח על כתיפו ונכנס לאהל המת דחייב משום טומאה ומשום ביאה דאי בשנכנס לאהל לאחר שפירש הא אפילו טומאה וטומאה חייב ב׳ ובדקתני במתני׳ והיכי קאמר אבל טומאה וטומאה לא אלא ודאי דמיירי בחיבורין דטומאה וטומאה פטור וכדמוכח מברייתא וטומאה וביאה חייב ועל זה הקשו דהאי הא מיטמא וקאי ותירץ ר״י כאן בבית כאן בשדה כלומר מאי דקאמר רבה דבטומאה וביאה חייב שתים מיירי בבית שנכנס בבית שבתוכו מת ולא נטמא קודם לכן או לקי שתים משום לא יטמא ומשום לא יבוא שבביאתו אל הבית באו שתי אזהרות עליו בבת אחת ומאי דקאמר אבל טומאה וטומאה לא מיירי בשדה כלומר דכיון שהוא בשדה דליכא אהל לא משכחת שיתחייב שתים בבת אחת לפי שאם נגע בשני מתים בבת אחת כולה חדא התראה היא דעל לאו אחד אל טומאה מתרין בו אבל טומאה וביאה כשהם בבת אחת מתרין בו על תרי לאוין לאו דטומאה ולאו דביאה. טעולה מזה הוא דבעודו מחובר במת בין אם חזר ונגע במת בין אם נכנס באהל המת אינו לוקה

[illegible]

דין תורה: ד אין רקב המת מטמא עד שיקבר ערום בארון של שיש או של זכוכית וכיוצא בהן ויהיה כולו שלם. חסר ממנו אבר או שנקבר בכסותו או בארון של עץ או של מתכת אין רקבו טמא מפני שרקב הכסות או רקב העץ או חלודת המתכת תתערב ברקב גוייתו. ורקב המטמא שנתערב בו עפר כל שהוא הרי הוא בטומאתו. ולא אמרו רקב אלא למת בלבד אבל הרוג אין לו רקב: ה קברו שני מתים כאחד או שגזזו שערו או צפרניו וקברום עמו או שקברו אשה מעוברת ועוברה במעיה אין להם רקב: ו טחן המת עד שנעשה רקב אינו מטמא עד שירקיב מאליו: ז טחנו כולו והניחו עד שירקיב או שהרקיב מקצתו כשהוא חי ומת והרקיב כולו הרי זה ספק ואם נטמא למלוא חפנים מרקב זה ה"ז טמא בספק: ח מלא חפנים ועוד מעפר הנמצא תחת המת או מעפר הנמצא בקבר ואין ידוע מה טיבו אם הוא רקב שמטמא באהל או אינו אלא עפר שנתלכלך בנצל המת ודמו. ה"ז מטמא במשא ובאהל שהרי יש במלוא חפנים ועוד מלא חפנים רקב. ויראה לי שאף זו טומאה מדברי סופרים: ט המת שנשרף ושלדו קיימת והוא השדרה והצלעות ה"ז מטמא כמת שלם ואצ"ל אם נחרך. אבל אם נשרף עד שנתבלבלה צורת תבניתו טהור. וכן שפיר מרוקם שטרפו במים טהור שהרי נתבלבלה צורתו: י בשר המת שנפרך ונעשה כקמח טהור וכן אפר השרופין טהור וכן התולעים הנהוין מבשר המת בין חיים בין מתים טהורין. וכבר ביארנו שהמוח כבשר בכ"מ בין במת בין בנבלה ושרץ: יא עור האדם כבשרו ואם עבדו כל צרכו או הילך בו כדי עבודה הרי זה טהור מן התורה. אבל מדבריהם מטמא בכזית כבשר המת גזירה שלא להרגיל בני אדם לעבוד עורות האדם וישתמשו בהן: יב עור הבא כנגד פניו של אדם כשיולד בין שהיה חי ואמו חיה בין שנולד מת ואמו מתה ה"ז טהור מפני שהוא כמו פרש או צואה וקיא וכיוצא בהן: יג כל שבמת טמא חוץ מן השינים והשיער והצפורן הואיל ונזען מחליף. ובשעת חבורן הכל טמא כיצד המת בחוץ ושערו בתוך הבית נטמא כל אשר בבית וכן הנוגע בשערו או בשיניו או בצפרניו כשהן מחוברין נטמא. שערו העומד להגזז וצפרניו העומדים להנטל הואיל והן עומדין להנטל יש בהן ספק לפיכך הנוגע בהן הרי הוא ספק טמא. כל משקה היוצא מן המתים טהור חוץ מדמו וכל ימים מן המת טמא כמו שביארנו. ומפני מה לא גזרו על משקה המת כדרך שגזרו על משקין היוצאין מכל הטמאין מפני שהמת הכל בדלין ממנו לא גזרו על משקיו: יד כבד שנמוחה מטמאה ברביעית מפני שהיא כדם נפקה. דם קטן שיצא כולו אם אין בו

ד אין רקב המת מטמא עד שיקבור ערום וכו. בפכה"ג (דף כ ח) ובפרק המפלת (דף כ"ז ע"ב). ומ"ש ויהיה כולו שלם נ"ז שם: ורקב המטמא שנתערב בו עפר כל שהוא וכו'. בפרק המפלת (דף כ"ז) מלא תרווד רקב שנפל לתוכו עפר כל שהוא טמא וכת"ק ואיתיה בתוספתא פ"ד דאהלות: ולא אמרו רקב אלא למת בלבד וכו'. בפרק המפלת שלה כ"ז:

ה קברו שני מתים כאחד או שגזזו שערו או צפרניו וכו'. בפרק כה"ג (דף כ"א). ומ"ש או שקברו אשה מעוברת וכו'. שם בעי רבי ירמיה עובר במעי אשה וכו' א"ל כיון דסופו לצאת מיפרש פרים מינה דה"ל רקב האשה שנתערב בו רקב אחר וכבר נתפרש שדעת רבינו לפסוק בא"ל:

ו טחן המת וכו'. שם:

ז ומ"ש טחנו כולו והניחו עד שירקיב או שהרקיב מקצתו וכו'. שם בעיי ולא איפשיטו:

ח מלא חפנים ועוד וכו'. זהו פירוש מה ששנינו בפרק ב' דאהלות מלא תרווד רקב ועוד עפר קברות טמא וכת"ק וכתב רבינו שם ועפר קברות הנזכר בכאן הנמצא בקבר עפר ובו לחות המת ודמו [נראים] ואינו יודע אם הוא הרקב הנזכר שהוא מטמא באהל או הוא עפר שנתערב בו הליחה והדם והוא אמרם בתוספתא מלא תרווד רקב ושאר תבוסה שנמצאת בקבר ואין ידוע מה טיבה זהו עפר קברות עכ"ל. וצ"ל דמיירי במת שנקבר ערום בארון של שיש וכן פירש רבי' שמשון ושאם הוא דאל"כ אין לו רקב. ואמרינן בפרק המפלת (דף כ"ז) שהטעם לפי שא"א למלא תרווד ועוד עפר קברות שאין בו מלא תרווד רקב ודברי רבינו מגומגמים שכתב שאינו יודע אם הוא רקב וסיים שהרי יש במלא חפנים ועוד מלא חפנים רקב והלא עיקר הספק אם הוא רקב אם לאו ומי מוציאנו מידי ספק זה ואפשר שמאחר שאנו רואים שנקבר זה ערום בארון של שיש מחזקינן ליה ברקב ואם תאמר אכתי ניחוש שמא דבר אחר מעורב בו הרי יש במלא חפנים ועוד מלא חפנים רקב ואיני יודע מנין לנו שא"א למלא תרווד ועוד וכו' שאין בו מלא תרווד רקב וצריך עיון, ומ"מ ביאור דברי רבינו שאם הוא עפר שנתלכלך בנגל המת ודמו אינו מטמא כלל שאין כאן כזית נגל ולפיכך מטילין אותו לחומרו שאם היה הדין שעפר שנתלכלך בנגל בנגל המת ודמו מטמא נמצא שמה שאנו אומרים שהוא רקב היה להקל שלא יטמא במגע: ט המת שנשרף וכו'. בפרק המפלת. ומ"ש וכן שפיר מרוקם וכו'. שם ופסק כר"ל מפום דר"י דפליג עליה אוקימנא כר"א דלית הלכתא כוותיה:

י בשר המת שנפרך וכו'. בר"פ דם הנדה (דף נ"ה) אמרינן דלר"י דוקא יבש כעפר טמא אבל איפריך איפרוכי טהור ולר"ל איפריך איפרוכי נמי טמא ואמרינן בגמרא דהיכא דאיקמח ושוי עיסה לר"ל נמי טהור ומדברי רבינו שכתב ונעשה קמח נראה שהוא פוסק כר"ל והוא תימה היאך פוסק כר"ל במקום ר"י ועוד שבריש פ"ב כתב דיבש כחרס מטמא משמע דוקא כחרס שאינו עשוי ליפרך אבל אם יבש יותר מחרס הוא עשוי ליפרך וטהור אע"פ שלא נפרך והיאך פסק כאן בהיפך. וי"ל שמ"ש כאן שנפרך ונעשה קמח לא שנפרך ממש קאמר אלא היינו לומר שהוא יבש כל כך עד שאילו יפרך יעשה כקמח טהור וזהו פירוש דאיפריך איפרוכי שאמר בגמרא שהוא טהור לר"י וכל שלא הגיע יבשותו לכך היינו יבש כחרס דטמא גם לר"י: וכן אפר השרופים טה"ר וכן התולעים וכו'. בפ"ב דאהלות וכחכמים:

יא עור האדם כבשרו. כך הוא הגירסא בדברי רבינו והוא משנה פרק העור והרוטב (דף קכ"ב). ומ"ש ואם עבדו כל צרכו או שהלך בו כדי עבודה וכו'. משנה וגמרא שם וכלישנא בתרא דעולא:

יב עור הבא כנגד פניו של אדם וכו'. פ"ק דבכורות (דף ז' ע"ב):

יג כל שבמת טמא וכו' עד נטמא כל אשר בבית. בפרק ג' דאהלות ואיתיה בפרק דם הנדה (דף נ"ה). ומ"ש הואיל ונזען מחליף טעם זה אמרו בגמרא לשיער ולפורן אבל לשינים נתנו טעם שלא נבראו עמו ורבינו קיצר כיון דלא נפקא לן מידי. ומ"ש וכן הנוגע בשערו וכו'. בסיפרי פרשת חקת והוא נלמד ממה שנתבאר בסמוך: שערו העומד להגזז וכו'. בפרק כה"ג (דף כ"ח) בעיא דלא איפשיטא: כל משקה היוצא מן המתים טהור חוץ מדמו וכו' עד לא גזרו על משקיו. בפרק כיסוי הדם (דף פ"ז ופ"ח ע"ב) ואיתיה בתוספתא פ"ד דאהלות:

יד כבד שנימוחה וכו'. פירקא בתרא דבכורות שלם נ"ס: דם קטן שיצא כולו וכו'. פ"ב

משנה למלך

אלא אחת ואינו לוקה לא על הטומאה ולא על הביאה לפי שהוא מחולל ועומד ואם פירש מטמאתו וחזר ונגע במת לוקה שתים וכ"ש אם נכנס לאהל המת ולא משכחת חילוק בין טומאה וטומאה לטומאה וביאה אלא כשלא היה טמא מקודם ונכנס לאהל המת והתרו בו משום לא יבוא ומשום לא יטמא דאז לוקה שתים לפי שחלו עליו שתי האזהרות כאחת אבל בטומאה וטומאה לא משכחת לה שיתחייב שתים בבת אחת שאם נגע בב' מתים כאחת כולם חדא התראה היא משום לאו דלא יטמא ואינו לוקה אלא אחת: ודע שבגמרא אלי' מקשינן זו שפסקו טומאה וביאה נמי הא מיטמא וקאי אין קושיין על ביאה בטומאה וביאה דהא דין זה דחייב על הטומאה ועל הביאה מקרא יליף לה רב הונא כדקאמר מקרא שלא דבר הכתוב כו' כלומר דכיון דכתב לן רחמנא לא יטמא בהדי מקרא זה למדנו שלא יטמא בשום טומאה לא במגע ולא במשא ולא באהל וא"כ למאי איצטריך קרא לומר לא יבוא אלא ודאי שבא להזהירו על הטומאה ועל הביאה לומר לך שאם נטמא במת וחזר ונכנס באהל המת לוקה על הטומאה ועל הביאה אלא קושיית הגמרא היא דכיון דמקרא למדנו דלוקה על הביאה אף שהוא מחולל ועומד מנא לן למדרש שלא יחלל למעט מי שהוא מחולל ועומד אימא דקרא לדרשא אחריתי אתא וקרא דלא יבא אתא לאשמועינן דלא נדרוש קרא דלא יחלל למעט מי שהוא מחולל ועומד ולעולם דאי' טומאה וטומאה נמי. ורבי יוסף ומן כתבו התוס' שם כד"ה בבית ור"י תירץ דקרא דלא יבא אינו סותר דרשה דלא יחלל ולעולם קרא דלא יחלל אתא למעט מי שהוא מחולל ועומד וקרא דלא יבא מיירי בבית שטומאה וביאה באים כאחד ומש"ה לוקה משום שתי האזהרות ועל זה הקשו בבית נמי כיון דמעייל ידיה איטמא כי עייל כוליה כבר מיטמא וקאי ומחולל ועומד הוא וא"כ הדרא קושיין דלא היה לנו לדרוש מקרא דלא יחלל למעט מי שהוא מחולל ועומד דאימא דקרא אתא לדרשא אחריתי כיון דבטומאה וביאה חייב על הביאה אף שהוא מחולל ועומד. אך עדיין לא נחה דעתי בזה דאימא דגזירת הכתוב הוא דכל שהוא משני שמות כגון טומאה וביאה לוקה שתים אף שהוא מחולל ועומד וכל שהוא שם אחד כגון טומאה וטומאה והוא מחולל ועומד אינו לוקה אלא אחת ולקמן נצריך עוד בזה בע"ה (א"ס חבל על דאבדין). והנה אליבא דאביי קאמר רב פפא דמשכחת לה שילקה על הטומאה ועל הביאה כגון שנכנס בשידה תיבה ומגדל ובא חבירו ופרע עליו את המעזיבה דטומאה וביאה בהדי הדדי קא אתיין ומר בר רב אשי אמר כגון דעייל כשהוא גוסס ונפיק נשמתיה אדימיה דטומאה וביאה בהדי הדדי קא אתיין ואליבא דרב יוסף קרא דלא יבא הוא כפשטו שאם נכנס לאהל המת והתרו בו משום לא יבא ולא יטמא לוקה שתים ואע"ג שקדמה הטומאה לביאה אפ"ה לוקה על הביאה דלית ליה הכיא דרשה דלא יחלל דאתא למעט מי שהוא מחולל ועומד וס"ל דקרא אתא לדרשא אחריתי ואפילו טומאה וטומאה חייב. והנה כפי שיטה זו שיטה דלענין הלכה קי"ל כרבה דהא רבה ורב יוסף קי"ל הלכתא כרבה. ותו דאביי נמי קאי כוותיה דרבה ועוד דלרבה ואביי לא תיקשי מתני' אברייתא ולרב יוסף קשו מתני' וברייתא אהדדי וכן הוא דעת רבינו בפ"ט מהלכות נזירות דין ע"ו שחלק בין טומאה בחיבורין לטומאה שלא בחיבורין. וכשתעיין בדברי התוס' נראה דפירוש זה שכתבנו בסוגיית הסלכה הכי ס"ל ודוק:

ודע שהראב"ד ז"ל יש לו דרך אחרת בסוגיא זו דמאי דאמרינן ל"ק כאן בחיבורין כאן שלא בחיבורין רב יוסף הוא דקאמר לה דבגמרא שקלו אלא קשיין אהדדי ותירץ רב יוסף ל"ק כאן בחיבורין כאן שלא בחיבורין. ומאי דקאמר רב הונא נזיר שהיה עומד בבית הקברות פטור ודאי ליתא דהא טומאה בחיבורין אליבא דכ"ע אינו לוקה אלא אחת ומ"מ פליג ארבה דלרבה טומאה וטומאה אפי' שלא בחיבורין אינו לוקה כי אם אחת ולרב יוסף שלא בחיבורין לוקה שתים וכי כתב רחמנא לא יבא להזהירו על הביאה ע"כ בין אליבא דרבה ובין אליבא דרב יוסף לא משכחת לה אלא או שנכנס בשידה תיבה ומגדל או כאוקימתא דמר בר רב אשי דאי לא לא משכחת לה שיתחייב על הביאה שהרי קודם שבא כולו לאהל כבר נטמא והרי הוא מחולל ועומד ואליבא דכ"ע בטומאה בחיבורין אינו חייב אלא אחת. אלא ודאי קרא לא מיירי אלא כשבאו טומאה וביאה כאחת בלא אפי' בחיבורין לוקה שתים. ודע דאליבא דרבה דקאמר אבל טומאה וטומאה לא ומיירי אפי' שלא בחיבורין ע"כ מתניתין דקתני אמרו לו אל תטמא אל תטמא חייב על כל אחת ואחת לא מיתוקמא אלא בטומאה וביאה דאתו בבת אחת והתרו בו משום טומאה

ומשום

בו רביעית טהור אע"פ שהוא כל דם שבו : טו ואלו אם חסרו כל שהוא טהורים. רביעית דם. ועצם כשעורה. וכזית בשר. וכזית נצל. ומלא חפנים רקב. ואבר מן החי שחסר מעצמו כל שהוא :

פרק רביעי

א **רביעית** דם הבאה משני מתים טהורה עד שתהיה כל הרביעית ממת אחד. שדרה שנגמרה משני מתים כגון שהיו מקצת החליות מאחד ותשלומן ממת אחר וכן הגלגולת של שני מתים ורובע עצמות מב' מתים ואבר מן המת מב' מתים כל אלו אינן מטמאין באהל אלא במגע ובמשא כשאר כל עצמות : ב אבר מן החי מב' אנשים טהור אפילו מאיש אחד אם נחלק לשנים טהור : ג כזית בשר משני מתים וכזית נצל משני מתים ומלוא חפנים רקב משני מתים שכל אחד מהן יש לו רקב הרי אלו מצטרפין זה עם זה. וכן כחצי זית בשר וכחצי זית נצל מצטרפין זה עם זה ושאר כל הטומאות שבמת אין מצטרפין זה עם זה מפני שלא שוו בשיעוריהן : ד עצם כשעורה שנחלק לשנים מטמא במשא. וכן רובע עצמות מת אחד שנדקדקו ואין בכל אחד מהם עצם כשעורה מטמאין באהל כאילו לא נדקדקו : ה כזית מן המת שחתכו לחלקים ורדדו ודבקו מטמא באהל ובמשא ואינו מטמא במגע קצתו אע"פ שחברו שאין חבורי אדם חבור : ו כזית חלב שלם שהתיכו טמא. היה מפורד והתיכו טהור : ז שדרה שנגררו ממנו רוב חליות שלה אע"פ ששלדה קיימת אינה מטמאה באהל. ובזמן שהיא בתוך הקבר אפילו משוברת אפילו מכותתת מטמאה באהל מפני שהקבר מצרפה : ח *כל המטמאין באהל שנחלקו והכניסן בתוך הבית האהל מצרפן ומטמאין באהל : ט עצם שיש עליו כזית בשר בידי שמים והכניס מקצתו לפנים מן הבית נטמא הבית. שני עצמות ועליהם כשני חציי זיתים בשר והכניס מקצתן לפנים הבית טמא. ואם היה הבשר תחוב בעצמות בידי אדם הבית טהור שאין חבורי אדם חבור : י מלא חפנים רקב שנתפזר בתוך הבית הבית טמא : יא רביעית דם שנבלעה בתוך הבית הבית טהור להבא וכל שהיה בו בעת שנבלעה הרביעית בארץ טמא : יב כזית מן המת שאבד בתוך הבית וביקש ולא נמצא הבית טהור. ולכשימצא הבית טמא למפרע מעת שאבד עד שנמצא : יג רביעית דם שנשפך באויר אם קרש או שהיה במקום אשבורן והוא המקום הנמוך כמו גומא והאהיל המאהיל על מקצתו נטמא. *נשפך על האסקופה במורד בין לפנים בין לחוץ הבית טהור. שהרי לא נח הדם על האסקופה, ואם היתה האסקופה אשבורן או שקרש הדם עליה הבית טמא. רביעית דם שנבלעה בכסות אם מתכבסת ויוצאה ממנו רביעית דם הרי זה הכסות מתטמאה במגע ובמשא ובאהל ואם לאו אינה מתטמאה באהל והרי היא ככסות שנגעה במת שכל הבלועה שאינו יכול לצאת טהור. כיצד משערין אותה מכבסין אותה *במים ומביא מים כמדתן ונותן לתוכן רביעית דם אם היה מראיהן שוה או שהיה מי הכבוס אדום יותר ממי המזג בידוע שיצא ממנה רביעית : יד המשא והמגע והאהל שלשה שמות הם וכל שהוא משם אחד מצטרף ומטמא. ומשני שמות אינו מצטרף וטהור. ביצד

(*בפירושו כתב רבינו שירחצו הכסות בשיעור ידוע מן המים כדברי התוספתא וכאן לא הזכיר מדה בתחילה. ועיין בתיו"ט פ"ג דאהלות משנה ג' שגם נתן פירוש לדברי רבינו):

כסף משנה

פרק ב' דאהלות וכחכמים : טו ואלו אם חסרו כל שהוא טהורים וכו'. פ"ב דאהלות :

פ"ד א רביעית דם הבאה משני מתים טהורה וכו' עד כשאר כל העצמות. פרק ב' דאהלות וכחכמים :

ב אבר מן החי משני אנשים טהור. גם זה שם וכחכמים. ומ"ש ואפילו מאיש אחד אם נחלק לשנים טהור. ג"ז שם וכת"ק :

ג כזית בשר משני מתים וכו'. תוספתא פ"ד דאהלות. וכתב רבינו ומלא חפנים רקב משני מתים שכל אחד מהן יש לו רקב כלומר שנקבר כל אחד בפני עצמו דאילו נקברו יחד כבר נתבאר שנעשים גלגילון זה לזה והכי אוקמא לה בגמרא בפרק כה"ג (דף כ"א) :

וכן כחצי בשר וכחצי זית נצל מצטרפין זה עם זה ושאר כל הטומאות שבמת אין מצטרפין זה עם זה מפני שלא שוו בשיעוריהן. כך היא הנוסחא הנכונה בדברי רבינו והיא תוספתא פ"ג דאהלות :

ד עצם כשעורה שנחלק לשנים וכו'. בפ"ב דאהלות עצם כשעורה שנחלק לשנים ר"ע מטמא ור"י בן נורי מטהר ופסק כר"ע ומשמע לרבינו דע"כ לא מטמא אלא במשא אבל במגע מודה ר"ע והוא נלמד ממ"ש לקמן גבי כזית מן המת שחתכו לחלקים :

וכן רובע עצמות המת שנדקדקו וכו'. בפ"ב דאהלות וכחכמים :

ה כזית מן המת שחתכו לחלקים וכו'. נראה שזהו מה ששנינו בתוספתא פ"ד דאהלות חלב שהיה מפורד (וחתכו) [והתיכו] טהור שאין חיבורי אדם חיבור :

ו כזית חלב שלם שהתיכו וכו' עד טהור. תוספתא פ"ד דאהלות ומייתי לה בפרק כה"ג (דף כ' ע"ב) :

ז שדרה שנגררו ממנה רוב חוליות שלה וכו'. בפרק כה"ג (דף נ"ב שם) והיא פ"ב דאהלות :

ח כל המטמאין באהל שנחלקו וכו'. רפ"ג דאהלות וכחכמים ואיתא פרק העור והרוטב (דף קכ"ד ע"ב) וריש פ"ג דעדיות

דעדיות (משנה א') : כתב הראב"ד כל המטמאין באהל וכו' האהל מצרפן א"א אע"פ שאין שם צירוף אהל עכ"ל. פי' שאם היה באויר ונגע בחצי זית בידו אחת ובחצי זית בידו אחרת או האהיל על כחצי זית וכחצי זית האהיל עליו טמא אע"פ שאין שם צירוף אהל ורבינו בס"פ זה כתבה אלא. דהשתא כתב כלישנא דמתניתין כל המטמאין באהל שנחלקו והכניסן לתוך הבית ולאפוקי מרבי דוסא בן הרכינס דמטהר בהא :

ט עצם שיש עליו כזית בשר וכו' עד שאין חיבורי אדם חיבור. שם (דף מ"ה ע"ב) :

י מלא חפנים רקב וכו' עד הבית טהור להבא. גם זה שם וכת"ק ואיתיה בפרק המפלת (דף כ"ז ע"ב) :

יא ומ"ש וכל שהיה בו בעת שנבלעה וכו'. נדה פרק האשה (דף ס"ב ע"ב) :

יב כזית מן המת שאבד בתוך הבית וכו'. תוספתא פרק רביעי דאהלות וכתב הר"י קורקוס ז"ל ונראה הטעם דזית בשר מצוי שיאכלנו אותו חולדה או חתול ולכך תולין במידי דשכיח טובא כי האי אבל כמצא אין אומרים אחר הוא זה אלא כאן נמצא וכאן היה עכ"ל :

יג רביעית דם שנשפך באויר וכו' עד שכל הבלוע שאינו יכול לצאת טהור. משנה בפ"ג דאהלות (משנה ג') וכתב הר"ש נשפך על האסקופה והיא קטפרס בין מה שיש מן האסקופה תחת תקרת הבית בין מה שיש ממנה לחוץ כולה מקום מדרון והדם נשפך על כולה נמצא מקצתו תחת האהל ומקצתו חוץ לאהל הבית טהור דאין קטפרס חיבור אבל אם היה הדם מונח בגומא ומקצתו מבפנים הבית טמא : כתב הראב"ד נשפך על האסקופה וכו' א"א זו המשנה קשה עלי וכו'. ואני אומר שמה שפירש במשנה נכון הוא אך מה שהקשה על התוספתא יש לתמוה דהא מסיים בה חזרו לומר קטפרס בין מבפנים בין מבחוץ הבית טהור וצ"ל דטעמא דמשנה כהגונה אחת לפרושי : ביצד משערין אותה וכו'. תוספתא פ"ד דאהלות ואיתא בנדה פרק האשה :

יד המשא והמגע והאהל ג' שמות הם וכו'

כיצד

השגת הראב"ד

*כל המטמאין באהל וכו'. א"א אע"פ שאין שם צירוף אהל.

השגת הראב"ד

*נשפך על האסקופה במורד בין לפנים בין לחוץ הבית טהור. א"א זו המשנה קשה עלי ולשון המשנה כך הוא נשפך על האסקופה והיא קטפרס בין בפנים בין בחוץ והבית מאהיל עליו טהור וקשיא לי מכדי קטפרס משופע ומטהרו מאי שנא אסקופה דנקט אפילו בתוך הבית נמי כלים הבאים שם לאחר שפיכה טהורים ואולי נאמר משום כלי דקודם שפיכה נקט לה שאם נשפך בתוך הבית טמאים משעת כניסת הטומאה לבית אבל על האסקופה אפשר שלא נכנס כולו כתנור אפילו שעה אחת ואיכא תוספתא קשיא לי רבי יוסי אומר זקנים הראשונים היו אומרים מקטפרס ולפנים טמא מקטפרס ולחוץ טהור טעמייהו דזקנים לא ידענא מ"ש בפנים ומאי שנא בחוץ והא משפך הוא ואולי נאמר דסבירא להו דמולי' בית כאשבורן דמי וזה הוא כשהמדרון כלפי פנים אבל כלפי חוץ לא והוי לסמוך עליו וצ"ל דדוקא רביעית דם שחלוקתו מטהרתו אף ע"פ שמאהיל על כולו אבל שאר טומאות דמת אף ע"פ שנחלקו טמאים והטעם מפני שרביעית דם נקרא נפש שהוא שיעור נפשו של קטן ואינו נפש אלא א"כ הוא מחובר :

משנה למלך

ומשום ביאה דלוקה שתים. ולפ"ז לדידן דקי"ל כרבה לגבי רב יוסף טומאה וטומאה אפי' שלא בחיבורין אינו חייב כי אם אחת ולא משכחת לה שיתחייב שתים כי אם לטומאה וביאה והוא שבאו שניהם כאחת אבל אם כבר נטמא אינו חייב על הביאה לפי שכבר הוא מחולל ועומד. וזהו שסיים הראב"ד והכהנים בזמן הזה טמאי מת הם. ועוד אין עליהם חיוב טומאה והמחייב אותם עליו להביא ראיה ע"כ. גם מה שכתב הראב"ד בפ"ב מהלכות אבל הוא ע"פ שיטה זו שכתב הא לא מהני דסוגיא דשמעתא כרבה דטומאה וטומאה שלא בחיבורין נמי לא מיחייב וכ"ש בחיבורין וטומאה וביאה נמי לא מיחייב אלא היכא דאתו בבת אחת ע"כ. והנה כוונתו להשיג לרבינו בכל מ"ש בין בפ"ם בדין ד' וכן אם נגע במת והתרו בו וחזר ונגע והתרו בו אפי' מאה פעמים לוקה על כל אחת ואחת ולהראב"ד אינו לוקה וכן במ"ש בדין ז' נטמא בקודם כו' גם בזה משיגו דלא משכחת שילקה על הביאה אלא היכא דאתו טומאה וביאה בבת אחת :

פ"ד א **רביעית** דם הבא כו'. עיין במ"ש התוס' פ"ח דיומא (דף פ"א) ד"ה כל ועיין בתוספות ריש סנהדרין. (א"ה עיין מ"ש מר זקני בס' תוספת יוה"כ) :

ח **שאין** חיבורי אדם חיבור כו'. עיין לקמן פרק ו' מהלכות טומאת אוכלין דין י"ב :

אוים

כיצד הנוגע בכשני חצאי זיתים וכו' עד סוף הפרק. ברפ"ג דאהלות (משנה א') וכחכמים ואיתא בפרק העור והרוטב (דף קכ"ד ע"ב) ויש חסרון בספרי רבינו והילך הגירסא הנכונה כיצד הנוגע בכשני חצאי זיתים או שנשא שני חצאי זיתים בבת אחת או שהאהיל על כשני חצאי זיתים או שהאהיל על כחצי זית וכחצי זית [אחר] מאהיל עליו :

פ"ה א כל המתטמאים מחמת המת וכו'. ברים אהלות לענין מגע ויליף לה בסיפרי מקראי :

ב אבל אדם שנגע באדם שנטמא במת וכו' וכאילו נגע זה השני במת עצמו. בפרק שלשה מינין (דף מ"ב ע"ב) אמרינן וטומאת חיבורין דאורייתא הא [אמר רב יצחק בריוסף] א"ר ינאי לא אמרו טומאה בחיבורין אלא לתרומה וקדשים אבל לנזיר ועושה פסח לא ואי אמרת דאורייתא מאי שנא כאן בחיבורי אדם באדם כאן בחיבורי אדם במת ופירש"י כאן כלומר מי דמי הכוא בחיבורי אדם באדם שזה נוגע במת וזה בחבירו גמש"ה לא חשיבא ליה טומאה בחיבורין לענין נזיר ועושה פסח אבל קשה דפ"ב דע"ז (דף ל"ז ע"ב) אמרו דהא דמדאורייתא דיקרב בדיקרב אינו טמא אלא טומאת ערב ה"מ שלא בחיבורין אבל בחיבורין טמא טומאת שבעה דכתיב הנוגע במת לכל נפש אדם יטמא שבעת ימים וכתיב כל אשר יגע בו הטמא יטמא והנפש הנוגעת תטמא עד הערב הא כיצד כאן בחיבורין כאן שלא בחיבורין ופירש"י בחיבורים בשעה שהיה נוגע במת בא חבירו ונגע בו שלא בחיבורין לאחר שפירש מן המת בא חבירו ונגע בו. כל אשר יגע בו הטמא יטמא משמע שבעת ימים כהטמא טומאת המת. ולפיכך יש לתמוה על רבינו שכתב דאפילו בחיבורים אינו טמא אלא טומאת ערב מדאורייתא וכתב הר"י קורקוס ז"ל שטעם רבינו משום דבתר הכי איתא בגמרא אמר רבא לא אמינא לכו לא תתלו בוקי סריקי בר"ג וכו' ומאחר שאמר רבא כן ממילא נתבטל כל מה שאמרו שמלה משמיה דר"ג והיא דרשא דדריש התם מדכתיב הנוגע במת וגו' יטמא שבעת ימים וכתיב וכל אשר יגע בו הטמא יטמא דמשמע ליה יטמא שבעת ימים כהטמא טומאת מת ליתא אלא יטמא עד הערב קאמר ע"כ. אבל *קשה לי דבס"פ כיצד הרגל (דף כ"ה ע"ב) יליף רבא מקרא דכל טומאות שהתם מטמאים במת לא יהיו פחותים מז'. וי"ל דשאני הכא דבחד קרא אמר יטמא שבעת ימים ובאידך לא אמר אלא יטמא משמע דלאו שבעת ימים קאמר :

בד"א לענין תרומה וקדשים. נתבאר בסמוך :

ג כלים שנטמאו במת וכו'. פ"ק דחולין (דף ג') ופרק כה"ג (דף כ"ד ע"ב) ובפ"ק דפסחים (דף י"ד) הכא בנר של מתכת שנטמא בטמא מת עסקינן דרחמנא אמר בחלל חרב חרב הרי הוא כחלל וה"ל אב הטומאה וסובר רבינו דלאו דוקא כלי מתכות אלא ה"ה לשאר כלים וכדעת ר"י שכתב ר"ש בפ"ק דאהלות והרמב"ן בפ"ב דבתרא וסמ"ג ולא כר"ת ורש"י שכתבו דלא אמרו אלא בכלי מתכות בלבד ודעת רבינו שהכלי נעשה כמת אפי' לא נטמא אלא באהל והיינו לענין אם נגע באחרים אבל אם האהיל עליהם לא וכן דעת הרמב"ן בפרק הנזכר ובפי' התורה על פסוק וכל אשר יגע על פני השדה

(*ולי נ"ק ולא מידי דקרא דתנינא יליף רבא וכבסתם בגדיכם כתיב ובבגדים דהיינו כלים הוא דילפינן אבל מש"ה ליכא למילף באדם ת"ע בפ"א דמסכת אהלות) :

כיצד הנוגע בכשני חצאי זיתים או שנשא שני חצאי זיתים בבת אחת. או שהאהיל על כשני חצאי זיתים. או שהאהיל על חצי זית וחצי זית אחר מאהיל עליו. או שהיה הוא וחצי זית תחת האהל והאהיל במקצת גופו על חצי זית אחר. או האהיל חצי זית על מקצתו הכל טמאים מפני שהוא שם אחד. אבל הנוגע בחצי זית או הנושא חצי זית ודבר אחר מאהיל עליו ועל כחצי זית. או שהאהיל עליו חצי זית אחר. או שהאהיל הוא על חצי זית אחר. וכן הנושא כחצי זית ונגע בחצי זית אחר הכל טהורים. שאין המגע מצטרף עם המשא לא במת ולא בשאר טומאות. ולא המגע מצטרף עם האהל ולא האהל מצטרף עם המשא [לפי שאינו שם אחד]:

פרק חמישי

א כל [א]המתטמאין מחמת המת בין אדם בין כלים טמאים טומאת שבעה. כיצד אדם או כלי שנגע בדברים שמטמאין מן המת במגע. או שנטמא באהל בא' מדברים שמטמאין באהל. וכן אדם שנשא דברים שמטמאין מן המת במשא. הכל טמאים טומאת שבעה שנאמר כל הבא אל האהל וכל אשר באהל יטמא שבעת ימים: ב אדם שנטמא במת וכלים שינע בהן אדם זה טמאין טומאת שבעה שנאמר וכבסתם בגדיכם ביום השביעי וטהרתם. אבל אדם שנגע באדם שנטמא במת. בין שנגע בו אחר שפירש מטמאין בין שנגע בו כשהוא עדיין נוגע במת. הרי זה השני טמא טומאת ערב שנאמר והנפש הנוגעת תטמא עד הערב. זהו דין תורה אבל מדברי סופרים הנוגע במת ונגע באדם אחר ועדיין הוא מחובר במת שניהן טמאין טומאת שבעה וכאילו נגע זה השני במת עצמו. בד"א לענין תרומה וקדשים אבל לנזיר ולעושה פסח בין בשעת חבור בין אחר שפירש אינו טמא אלא טומאת ערב כדין תורה: ג כלים שנטמאו במת בין במגע בין באהל הרי הן לנוגע בהן כנוגע במת עצמו. מה המת כמטמא הנוגע בו בין אדם בין כלים טומאת שבעה אף כלים שנטמאו במת הם והכלים או האדם שיגע בהן טמאין טומאת שבעה. שנאמר בחלל חרב או במת. מפי השמועה למדו שהחרב כמת

א סמג עשין רל"א :

משנה למלך

פ"ה ב אדם שנטמא במת וכלים כו'. תנן ריש פ"ק דאהלות ב' טמאים במת א' טמא טומאת שבעה ואחד טמא טומאת ערב וכו' כיצד ב' אדם הנוגע במת טמא טומאת שבעה ואדם הנוגע בו טמא טומאת ערב ע"כ. וכתב רבינו שם בפירוש המשנה דמדברי סופרים אם נגע במת ונגע באדם קודם הבדלו מן המת הנה הב' גם כן טמא שבעת ימים מדבריהם וכ"כ בחיבורו בפירקין וז"ל אדם שנטמא במת וכלים שיגע בהם אדם זה טמאים טומאת ז' שנאמר וכבסתם בגדיכם ביום השביעי וטהרתם וכו' וכתב על זה מרן דסוגיא דין זה מהכיא דאמרינן בפרק ג' מינים עלה מ"ב וטומאת חיבורין דאורייתא הא אמר רבי ינאי לא אמרו טומאה בחיבורין אלא לתרומה וקדשים אבל לנזיר ועושה פסח לא ואי אמרת דאורייתא מ"ש כאן בחיבורי אדם באדם כאן בחיבורי אדם במת ופירש"י כאן כלומר מי דמי הכוא בחיבורי אדם באדם שזה נוגע במת וזה נוגע בחבירו ומש"ה לא חשיבא ליה טומאה בחיבורין לענין נזיר ועושה פסח אבל קשה דבפ"ב דע"ז עלה ל"ז אמרינן דהא דמדאורייתא דיקרב בדיקרב אינו טמא אלא טומאת ערב ה"מ שלא בחיבורין אבל בחיבורין טמא טומאה ז' דכתיב הנוגע במת לכל נפש אדם יטמא שבעת ימים וכתיב כל אשר יגע בו הטמא יטמא והנפש הנוגעת תטמא עד הערב הא כיצד כאן בחיבורין כאן שלא בחיבורין ופירש"י בחיבורין בשעה שהיה נוגע במת בא חבירו ונגע בו שלא בחיבורין לאחר שפירש מן המת בא חבירו ונגע בו כל אשר יגע בו הטמא יטמא משמע שבעת ימים כהטמא טומאת המת ולפיכך יש לתמוה על רבינו דאפילו בחיבורין אינו טמא אלא טומאת ערב מדאורייתא וכתב הר"י קורקוס שטעם רבינו משום דבתר הכי איתא בגמרא אמר רבא לא אמינא לכו לא תיתלו בוקי סריקי בר"ג וכו' ומאחר שאמר רבא כן ממילא נתבטל כל מה שאמרו תחלה משמיה דר"ג והיא דרשא דדרשי התם מדכתיב הנוגע במת כו' יטמא ז' ימים וכתיב וכל אשר יגע בו הטמא יטמא דמשמע ליה יטמא שבעת ימים כהטמא טומאת מת ליתא אלא יטמא עד הערב קאמר. ונראה דס"ל להר"ס דדוקא אם כיון דר"ג שאמר דינים אשר לא כדת שייך לומר לא תיתלו בוקי סריקי אבל אם הדין דין אמת אף שאמרו משמיה דר' יוסי בן יועזר אינה כמו שאמרו משמיה דר"ג לא שייך לומר לא תיתלי בוקי סריקי ומ"מ אין להפסיק שהרי לרבא מדרבנן מיהא שלא בחיבורין נמי טמא טומאת שבעה אף בתר רבי יוסי בן יועזר וכי מה שאמרו משמיה דר"ג אתא יוסי בן יועזר ואוקמה לטומאה שלא בחיבורין אדינא דאורייתא ופשטא דקי"ל כעדותו דיוסי בן יועזר דהא תני לה בבחירתא וא"כ שפיר קאמר לא תיתלו בוקי סריקי דנפקא לן לענין דינא. ומיהו אפשר לומר שמה שדחקו לרבינו לומר דרבא סתר כל מה שאמרו תחלה משמיה דר"ג הוא מסקנת הסוגיא דפרק ג' מינים דמוכח מהתם דטומאה דחיבורים דאדם באדם לאו דאורייתא עד שהקשו מזה למאן דאמר דחיבורי אדם במת הוא מדאורייתא ואם איתא דרבא מודה לעיקר הדין שאמרו משמיה דר"ג סוגיא דפרק ג' מינים היא תמוה עד מאד אבל כפי פי' זה הסוגיא דנזיר אתיא כרבא דאמר לא תיתלו בוקי סריקי. אך ראיתי להתוספות שכתבו בפרק אין מעמידין דטומאה בחיבורין ודאי היא דאורייתא והא דאמר רבא לא תיתלו בוקי סריקי בר"ג לאו משום דאית ליה טומאה בחיבורין לאו דאורייתא אלא משום דקא סבר דיוסי בן יועזר לא איירי בהכי וכן משמע בנזיר פרק ג' מינין ע"כ. ולכאורה דבריהם תמוהים שמביאים ראיה מנזיר דטומאה בחיבורין הוי דאורייתא ואדרבה התם סוגיא משמע דחיבורי אדם לא הוי כי אם מדרבנן וכמ"ש מרן. שוב ראיתי דברי התוס' בפרק שלשה מינים ונראה שהם מפרשים פי' אחר באותה סוגיא וזהו דרך יונק כי היכי דלא תיקשי מתני' אברייתא קירך דברייתא איירי בחיבורין ודקתני כהן שהיה לו מת מונח על כתיפו ומש"ה פטור אם נגע במת אחר ומתני' דקתני חייב על כל אחת ואחת מיירי שלא בחיבורין דהיינו אחר שפירש וטעמא דמלתא דכשפירש מן המת כשהאהל ונגע מתוספת לו טומאה שהרי עד עכשיו אדם הנוגע בו לא היה טמא כי אם טומאת ערב אבל עכשיו שנגע במת אחר בשעת שנגיעה היה מטמא אדם הנוגע בו טומאת ז' ומש"ה חייב לפי שהוסיף טומאה על טומאתו אבל קודם שפירש אם נגע במת אחר פטור שהרי לא הוסיף כלל טומאה על טומאתו והרי הוא כמו שהיה מקודם ועל זה הקשו בגמרא דהא טומאה בחיבורין דאמרינן דטמא טומאת שבעה לא הוי כי אם מדרבנן אבל מן התורה אינו טמא כי אם טומאת ע"ב וא"כ איך אנו מחייבין אותו מלקות על כל אחת ואחת הרי מן התורה לא הוסיף טומאה על טומאתו ומשני כאן בחיבורי אדם באדם כאן בחיבורי אדם במת כלומר השלישי שהוא הנוגע בנוגע בנוגע במת אף שבשעתן מחוברין יחד מ"מ הג' אינו טמא מן התורה טומאת ז' כי אם מדרבנן אבל חיבורי אדם במת שהוא השני אז טמא מן התורה טומאת ז' כללו של דבר חיבורי אדם במת קרי לשני לפי שהשני כאילו הוא מחובר עם המת משום דליכא הפסק בינתים וחיבורי אדם באדם קרי לשלישי לפי שאינו מחובר למת לפי שיש הפסק אדם בינתים ומש"ה מן התורה אינו טמא כי אם טומאת ערב ומדרבנן טמא טומאת ז' ועיין בחידושי הלכות פ"ט דמליעה. ודע דהכלה אגלי כוונת התוס' הוא דס"ל דהא דאמרי' בפרק אין מעמידין דאתו אינהו וגזרו אף שלא בחיבורין הכוונה היא דהחיבורין קרי חיבורי אדם במת דהיינו השני ושלא בחיבורין קרי חיבורי אדם באדם דהיינו השלישי ונקרא שלא בחיבורין לפי שאינו מחובר עם המת. וזהו שכתבו בסוף דבריהם אבל רש"י פי' התם ואתו אינהו וגזרו שלא בחיבורין אף אם פירש לגמרי ע"כ משמע דלר"י גזירתם לא היתה היכא דפירש לגמרי אלא היכא דהפסיק אדם בינתים דהשתא קלת כאילו אינו מחובר עם המת. ולפ"ז אפשר דדוקא בכה"ג גזרו בכל החיבורין אטו חיבורי אדם למת אבל היכא דפירש לגמרי אפשר דלא גזרו. ונראה דהכי נכון בדברי התוס' וכ"ל ולפירש"י נראה דאורייתא בחיבורין היינו נגע בנוגע במת ושלא בחיבורין היינו השלישי המגע בנוגע בנוגע במת אבל רש"י פי' כו'. ומ"מ בין הכי ובין הכי דברי התוס' שבפרק אין מעמידין שהביאו סוגיא זו לראיה על היות טומאה בחיבורין מן התורה הוא כפי פירוש ר"י שכתבנו. וזהו שכתבו בתחלת דבריהם דיקרב בדיקרב בחיבורין פי' כגון ראובן שנגע במת ובא שמעון ונגע בו בעודו נוגע במת כו'. ונראה דאלו לגלול חיבורין דאדם באדם דהיינו הג' משום דחיבורי אדם באדם אינו מן התורה וכמ"ש בנזיר. ונראה דמרן כבר ראה מ"ש התוספות בנזיר וזהו שבתחלת דבריו כשהביא סוגיא דנזיר להוכיח דינו דרבינו הביא דברי רש"י שפי' דחיבורי אדם באדם היינו שזה נוגע במת וחבירו נוגע בו וכשתמה על רבינו מסוגיא דפרק אין מעמידין הכוונה היא שס"ל לרבינו לפרש סוגיא דנזיר כפי' ר"י כי היכי דלא תיקשי ליה סוגיא דפ"ב דע"ז ומיכן הר"י קורקוס דס"ל לרבינו דרבא סתר כל מ"ש תחלה בשם ר"ג וא"כ סוגיא דנזיר אתיא כרבא וכדפירש"י. וראיתי להרא"ם פרשת חקת שתמה על שכתב האומרים דטומאה בחיבורין היא מן התורה ולא הזכיר כלל סוגיא דנזיר ולא ידעתי למה. (א"ה עיין בתוספות פרק קמא דשבת דף י"ז ד"ה שמע וד"ה אמר ועיין לקמן בפירקין דין ג') :

ג כלים שנטמאו במת כו'. עיין בהר"ש רפ"א דכלים עלה דטומאת מת וברפ"ב עלה דטומאה ישנה בכלי

כמת *והוא הדין לשאר כלים. בין כלי מתכות בין כלי שטף ובגדים. הרי הוא אומר כל הורג נפש וכל נוגע בחלל וכי תעלה על דעתך שזה ירה חץ והרג או זרק אבן והרג נטמא שבעת ימים. אלא הורג נפש בחרב וכיוצא בה שנטמא בנגיעתו בכלי שהרג בו שהרי נגע הכלי במת. ומנין שאף הכלים הנוגעין באדם שנגע בכלים שנטמאו במת שטמאים טומאת שבעה שהרי הוא אומר וכבסתם בגדיכם ביום השביעי וטהרתם. הא למדת שכל אדם הטמא טומאת שבעה מטמא בגדים טומאת שבעה: ד נמצאת אומר אדם שנגע במת ואדם באדם אחר הראשון טמא טומאת שבעה והשני טומאת ערב. כלים הנוגעין במת וכלים בכלים שניהם טמאים טומאת שבעה אבל השלישי בין אדם בין כלים טמא טומאת ערב. כלים הנוגעין במת ואדם בכלים וכלים באדם שלשתן טמאין טומאת שבעה והרביעי בין אדם בין כלים טמא טומאת ערב. ה בד"א לענין תרומה וקדשים אבל לחייב כרת על ביאת מקדש או על אכילת קדשים אינו חייב אלא השנים בלבד הראשון שנגע במת והשני שנגע בו כדין תורה שנאמר וכל אשר יגע בו הטמא יטמא. אבל הנוגע בכלים שנגעו

השגת הראב"ד

*והוא הדין לשאר כלים וכו'. א"א אנו אין לנו אלא בחרב או במכורין בשאר כלים וכל המקראות אינן אלא במכורין:

השדה ולקמן בסמוך אכתוב דמתני' היא: וכתב הראב"ד וה"ה לשאר כלים וכו'. א"א אנו אין לנו אלא בחרב וכו'. הדבר מבואר שרבינו והראב"ד פליגי בפלוגתא דר"י ורבינו תם: הרי הוא אומר כל הורג נפש וכו'. בסיפרי פרשת חוקת: ד נמצאת אומר אדם שנגע במת וכו' עד והרביעי בין אדם בין כלים טמא טומאת ערב. בריש אהלות: ה בד"א לענין תרומה וקדשים וכו'. ירושלמי פרק כה"ג וכר"י והביאו הר"ש ס"פ דאהלות (משנה ג') והרמב"ן בפרק לא יחפור:

ופל

משנה למלך

בכלי מתכות: ומ"ש ומנין שאף הכלים הנוגעים באדם כו'. תניא בספרי וכל אשר יגע בו הטמא יטמא למה נאמר לפי שהוא אומר בחלל חרב בא הכתוב ולמד על החרב שהיא כמאהו טומאת ז' הנוגע בה טומאת שבעה לא למדנו לכלים ואדם כלים ואדם וכלים מנין תלמוד לומר וכבסתם בגדיכם לא למדנו לכלים ואדם וכלים כלים בכלים מנין אמרת קל וחומר ומה כלים הנוגעים באדם הנוגע בכלים הנוגעים במת הרי הם טמאים כלים הנוגעים במת דין הוא שיהיו טמאים כלים באדם מנין אמרת ק"ו ומה כלים הנוגעים באדם שמגע בכלים הנוגעים במת הרי הם טמאים כלים הנוגעים באדם הנוגע במת דין הוא שיהיו טמאים או יהא האדם מקבל טומאה מן המת לטמא את חבירו טומאת שבעה וק"ו הוא ומה כלים שאין מטמאין ע"ג משכב ומושב הרי הן מקבלין טומאה מן המת לטמא אדם שמטמא ע"ג משכב ומושב אינו דין שיקבל טומאה מן המת לטמא את חבירו טומאת ז' ת"ל והנפש הנוגעת תטמא עד הערב טומאת ערב מטמא ואין מקבל מן המת לטמא את חבירו טומאת שבעה או שמטמא בהיסט אמרת ק"ו ומה נבילה קלה הרי הוא מטמא בהיסט מת חמור אינו דין שיטמא בהיסט ת"ל וכל אשר יגע בו הטמא יטמא במגע הוא מטמא ואינו מטמא בהיסט ע"כ. וכן פירושה דבתחלה הקשו דהאי קרא דכל אשר יגע בו הטמא למה נאמר וקושיא זו היא לפי שכבר אמר בחלל חרב ובא הכתוב ולימד על החרב שהיא כמאהו טומאת ז' וכן הנוגע בה טמא טומאת ז' דהכי כתיב וכל אשר יגע על פני השדה בחלל חרב אלמא דהנוגע טמא טומאת ז' לא למדנו לכלם ואדם כלים ואדם וכלים מנין ת"ל וכבסתם בגדיכם ואע"ג דהאי עניינא לא כתיב בהנוגע בחרב שיהיה טעון כבוס בגדים כדי שנלמוד מזה לכלים ואדם וכלים דהא לא כתיב אלא וכל נוגע בחלל וא"כ אימא דדוקא אדם וכלים אבל כלים ואדם וכלים מנ"ל י"ל כיון דכתיב כל הורג נפש ע"כ טעמא הוא משום דהרג הרי הוא כחלל וכמו שדרשו בסיפרי וכי תעלה על דעתך שזה ירה חץ והרגו זרק אבן והרגו נטמא שבעת ימים אלא הורג נפש בחרב מפני שנטמא בנגיעת החרב ועליה דהאי קרא כתיב וכבסתם בגדיכם ללמדנו דאף שנטמא בחרב מטמא בגדים טומאת ז' והיינו דאיצטריכו תרי קראי חד דבחלל חרב ואידך דוכבסתם בגדיכם דאי כתב רחמנא בחלל חרב ולא הוה כתב כל הורג נפש לא הוינו יודעים דכלים ואדם וכלים טמאים טומאת ז' ולא הוינו למדים אלא כלים ואדם מקרא דבחלל חרב ואדם וכלים מקרא דוכבסתם בגדיכם אבל כלים ואדם וכלים לא הוינו יודעים קמ"ל כל הורג נפש וכתיב בתריה וכבסתם בגדיכם ללמדנו דאף כלים ואדם וכלים טמאים טומאת ז' ואי לא הוה כתיב בחלל חרב הוה אמינא דהאי וכבסתם בגדיכם לא קאי כי אם אנוגע בחלל אבל לא קאי אכל הורג נפש והורג נפש איצטריך לגופיה לכלים ואדם וקרא דוכבסתם איירי לאדם וכלים אבל כלים ואדם וכלים אימא לא קמ"ל בחלל חרב והשתא ע"כ קרא דכל הורג נפש לא איצטריך לגופיה דהיינו כלים ואדם דמקרא דבחלל חרב נלמד אלא ודאי דלא אתא קרא אלא משום דבעי לומר בתריה וכבסתם בגדיכם ללמדנו דכלים ואדם וכלים כולם טמאין טומאת ז' וכל זה הוא הקדמה לקושייתם שהקשו וכל אשר יגע וגו' למה נאמר מאחר שכבר למדנו מקראי כלים ואדם וכלים ואדם וכלים וכי תימא כלים בכלים מנין וא"כ אימא דהאי קרא אתא לכלים בכלים הא נמי ליתא דהא מק"ו נפקא ומה כלים הנוגעים באדם שנגע בכלים שנגעו במת טמאין טומאת שבעה כלים שנגעו בכלים שנגעו במת אינו דין שיהיו טמאים טומאת ז' וכי תימא כלים באדם דהיינו אדם וכלים מנין ולימא דקרא דוכל אשר יגע בו הטמא אתא לכלים באדם הא נמי ליתא דהא ק"ו הוא ומה כלים הנוגעים באדם שנגע בכלים שנגעו במת טמאים טומאת שבעה כלים שנגעו באדם שנגע במת לא כ"ש שיהיו טמאים טומאת ז' וכי תימא דקרא אתא לאדם ואדם שיהא השני טמא טומאת ז' ת"ל והנפש הנוגעת תטמא עד הערב טומאת ערב מטמא ואין מקבל טומאה מן המת לטמא את חבירו טומאת ז' ואיצטריך האי מיעוטא משום דאי לאו האי קרא הוינו אומרים דאדם ואדם שיהיה טמא טומאת שבעה מק"ו ומה כלים דקילי שאינם עלולים כל כך לקבל טומאה שהרי אינם מטמאים ע"ג משכב ומושב אפ"ה מקבלים טומאה מן המת לטמא את האדם טומאת ז' אדם שמיטמא ע"ג משכב ומושב אינו דין שיקבל טומאה מן המת לטמא את חבירו קמ"ל קרא תטמא עד הערב וא"כ הדרא קושיין לדוכתא דהאי קרא למה נאמר ותירצו דאי לאו קרא הוה אמינא שטמא מת מטמא בהיסט דהיינו משא מק"ו דנבילה ומה נבילה קלה דאין טומאתה כי אם טומאת ערב מטמאה במשא מת דטומאתו טומאת ז' אינו דין שיטמא בהיסט קמ"ל קרא וכל אשר יגע בו הטמא יטמא למעט ולומר במגע מטמא ואינו מטמא בהיסט והכי תנן בריש כלים אבות הטומאות שבכן ט' וטמא מת הרי אלו מטמאים אדם וכלים במגע ואינם מטמאים במשא וכתב שם רבינו לפי שכל אלו המנויים בה בהם הנוגע לא הנושא וכ"פ בחיבורו בפירקין והא דלא מיעטו מהאי קרא דאין טמא מת מטמא באהל הוא משום דלהכי לא איצטריך קרא דמהיכא תיתי שיטמא באהל מאחר דלא כתיב ביה טומאה אהל אבל טומאה משא איצטריך קרא למעט כי היכי דלא נילף לה מק"ו דנבילה וכמו שביארו בספרי באופן דלפי המסקנא פסוק זה דוכל אשר יגע בו הטמא יטמא לא אתא לגופיה אלא למיעוטא לומר במגע מטמא ואינו מטמא במשא וזהו שרבינו לא הביא כי אם פסוק דכל הורג נפש וקרא דבחלל חרב וקרא וכבסתם וקרא דוכל אשר יגע בו הטמא לא הזכירו אלמא לא נפיק מיניה לענין דינא בהכא עניינא דכלים ואדם:

וראיתי להרא"ם ז"ל בפרשת חקת ד"ה וכל דברים המוסים בעיני שכתב אבל בספרי דרשו הני תרי קראי כראבון לכלים שנגעו במת שהן מטמאין את האדם טומאת ז' מפני שהם כוברים שפירוש יטמא בטומאת ז' מיירי מדאיצטריך לומר בפסוק כב' והנפש הנוגעת תטמא עד הערב וא"א לאוקומי אלא בכלים שנגעו במת דאי באדם בהדיא כתיב ביה והנפש הנוגעת תטמא עד הערב והכא באדם שנגע במת שמטמא את האדם טומאת ערב וזהו שמנינו וכל אשר יגע בו הטמא יטמא למה נאמר כו' ע"כ. ולא הבינותי דבריו דאיך יתכן לומר דאיצטריך קרא דוכל אשר יגע ללמדנו דכלים שנגעו במת שמטמאין את האדם טומאת שבעה דהא מקרא דבחלל חרב דלמדנו שיהנו שהחרב הוא כחלל שמשם למדנו דמטמא את האדם טומאת ז' מאחר שהוא כמת. ועוד דמקרא מלא דיבר הכתוב וכל אשר יגע על פני השדה בחלל חרב וגו' יטמא שבעת ימים אלמא דאף הנוגע בחרב טמא טומאת ז' ותו תיפוק ליה מקרא דכל הורג נפש וכמו שכתב רבינו בספרי לא דרשו להאי קרא דוכל הורג נפש כדדריש ליה רבינו הכי ילפי בספרי מקרא דוכבסתם בגדיכם לכלים ואדם וכלים שטמאים טומאת שבעה הא קרא לא איירי אלא באדם שנגע במת שמטמא בגדים ותו דכיון דלמדנו מקרא דוכבסתם בגדיכם לכלים ואדם וכלים ממילא משמע דכלים ואדם טמאים ז' ימים דאי השני אינו טמא טומאת שבעה אין יתכן שהשלישי יהיה טמא טומאת ז'. וראיתי לרבינו בריש אהלות מ"ג שכתב וז"ל. וזהו אומרם בספרי לא למדנו לכלים ואדם רלה לומר ככר למדנו שהכלים הנוגעים במת ואדם בכלים טמאים טומאת שבעה מאומרו בחלל חרב כמו שביארנו כלים ואדם וכלים מנין ת"ל וכבסתם בגדיכם ביום השביעי ע"כ. הרי לך מבואר כמו שכתבנו דכלים ואדם מקרא דבחלל חרב נלמד ולא מקרא דוכל אשר יגע בו הטמא ודברי הרא"ם צ"ע. והנראה אצלי שפסוק זה הוא כולל בין טומאת ז' בין טומאת ערב והיינו דהכא הכתוב יטמא ולא כתב כמה והכוונה דכל אשר יגע בו הטמא דוקא הוא אשר יטמא בין שיהיה טומאת ז' בין שיהיה טומאת ערב אבל שלא במגע אינו מטמא כלל לא טומאה קלה ולא טומאה חמורה ונראה דרש"י ג"כ כפירושו הכי ס"ל שכתב וכל אשר יגע בו הטמא הזה שנטמא במת יטמא. וכתב על זה הרא"ם שאותו שנטמא במת נגע בדבר אחר בין אדם בין כלים הם טמאים הכא ולא פירש טומאתם אם הם טומאת ז' או טומאת ערב. וטעמא דמילתא משום דס"ל דפסוק זה לא בא ללמדנו שהטמא שנגע בדבר אחר שטמאו עד שיצטרך לפרש זמן טומאתו אלא פסוק זה לא בא אלא למעט ולומר דדוקא במגע אבל לא במשא ולפי זה לא שייך כאן לפרש ולומר דהאי יטמא הוי טומאת שבעה או טומאת ערב דהא קרא בכל גוונא איירי וכדכתיבנא ועיין בהר"ש בסוף עירובין עלה ק"ד שכתב דהאי קרא דוכל אשר יגע בו הטמא איירי בין באדם או כלים שנגעו במת ודוק. ויש לדקדק בברייתא זו בהרלה ללמוד דכלים באדם מנין ואמרו דק"ו הוא למה לי ק"ו תיפוק ליה מקרא דכתיב בפרשת חקת וכבס בגדיו וגו' ואע"ג דמהאי קרא לא למדנו לכלים ואדם וכלים משום דקרא דוכבס בגדיו לא קאי אלא אקרא דהנוגע בעצם או בחלל וגו' מ"מ אדם וכלים הסיר נלמד מהאי קרא ואילו כיון דלא כתיב ביום השביעי עדיין לא למדנו לאדם וכלים שיהיו טמאין טומאת ז' דאימא דקרא אתא לומר שמטמא בגדים ולעולם שאינם טמאים כי אם טומאת ערב. אך קשה דלטומאת ערב לא איצטריך קרא דמילתא דפשיטא היא דהא כל אב הטומאה מטמא אדם וכ"ש כלים וכמ"ש רבינו בפרקין והא דאיצטריך קרא לומר והנפש הנוגעת תטמא עד הערב הוא למיעוטא משום דאי לאו האי קרא הוינו אומרים דאדם ואדם טמאים טומאת ז' מק"ו דכלים וכמו שאמרו בסיפרי אבל לעולם דלגופיה לטומאת ערב מילתא דפשיטא היא דכל אב הטומאה מטמא אדם וכלים. וראיתי סוגיא אחת בפרק כילד הרגל (דף כ"ה) עלה דהסיא דאמר כויה למ"ד דון מינה ואוקי באתרה אלא למ"ד דון מינה ומינה מאי איכא למימר אמר רבא אמר קרא וכבסתם בגדיכם ביום השביעי כל טומאות שאתם מטמאים במת לא יהיו פחותין מז' ע"כ. ויש לדקדק דמהיכא יליף לה ואם נאמר דקושיית הגמרא לא היה כי אם הסיקא דאמרינן מכדי מת איתקש לש"ז כו' בגד ועוד דכתב רחמנא במת למה לי ועלה סקנו דלמ"ד דון מינה ומינה איצטריך בגד ועוד גבי מת לגופיה לטומאת שבעה ניחא פירוק רבא דקאמר אמר קרא וכבסתם בגדיכם ביום השביעי וא"כ בגד דכתב רחמנא גבי מת למה לי תיפוק ליה מקרא דוכבסתם ואם הבגד מקבל טומאה מן האדם שנגע במת כל שכן מן המת עצמו אלא ודאי דבגד דכתב קרא גבי מת מופנה הוא ואיצטריך לג"ש דשרץ ומיהו אין זה פשט הסוגיא דאם כוונת רבא היה כמו שאמרנו למה ליה לפרש כלשונו ולומר כל טומאות שאתם מטמאין במת לא יהיו פחותין משבעה. ועוד דעיקר קושיית הגמרא אינו אלא על המשכן ברלו ללמוד במת שיהיה טמא טומאת שבעה מג"ש דשרץ ועל זה הקשו דלמ"ד דון מינה ומינה מנא לן במשכן דמת טומאת ז' וא"כ יש לדקדק איך יישב רבא קושיא זו בקרא דוכבסתם בגדיכם דהאי קרא איצטריך לגופיה לכלים ואדם וכלים. והנור הוי לומר דסבר רבא דביום השביעי הוא מיותר דכיון דככר למדנו שהבגדים מקבלים טומאה והאדם הוא אב הטומאה ממילא נודע שאם נגע בבגד שנטמא וא"כ על כרחין כי איצטריך קרא לומר וכבסתם בגדיכם הוא לטומאת ז' דאי לטומאת ערב לא איצטריך קרא וא"כ ביום השביעי דכתב רחמנא למה לי אם אינו ענין לגופו תנהו ענין לכל טומאות שאתם מטמאין במת לא יהיו פחותין משבעה וכגון משכן דמג"ש אנו מביאין לו טומאה ואשמעינן, האי קרא דלא אמרינן ביה דון מינה ומינה וגזירה הכתוב הוא וכמו שפירש"י ולפ"ז הדרא קושיין לדוכתה דלאדם וכלים למה לי ק"ו תיפוק ליה מקרא דוכבס בגדיו והשתא דאיכא ק"ו קרא דוכבס בגדיו למה לי והרבה פירושים עלו בדעתי וכולם לא ישרו בעיני והמת הדבר אצלי צריך תלמוד:

עוד יש לי לדקדק בברייתא זו דקאמר דמהאי קרא דוכל אשר יגע בו הטמא למדנו שאין טמא מת מטמא במשא ובספרי פרשת נשא עליה דקרא דוהנפש אשר תגע בכל טמא אמרו במגע מטמא ואין מטמא במשא וא"כ הרי קראי למעט משא מטומאת מת למה לי ומרן ז"ל לא הביא כי אם ברייתא דפרשת נו. וראיתי לשון הברייתא דקתני יכול יהא טמא מת מטמא את הטהור לקדש במשא ת"ל ומדקאמר לקדש משמע דלחולין פשיטא ליה דאינו מטמא במשא והיינו מקרא דוכל אשר יגע בו הטמא ולקדש הוא דאיצטריך קרא דונפש אשר תגע אלא שלפי זה מרן היה לו להביא הברייתא השנויה על פסוק דוכל אשר יגע בו הטמא ומלבד זה לא ידעתי מהיכא תיתי דלחולין לא יהיה טמא ולקדש יהיה טמא כדי לחייבו כרת דהא קרא דונפש אשר תגע בחיוב כרת משתעי קרא וכמ"ש שם הרב בעל קרבן אהרן דמיעוטא דטומאת משא הוא כדי לפוטרו מכרת וצ"ע:

ודע דהאי כללא דאמרינן חרב הרי הוא כחלל נחלקו בו אבות העולם ודעת ר"ת הוא דכלים דמתני' דרים הלכות דאמרינן דנעשים כדבר שהם נוגעים ואי נגעו במת נעשו אבי אבות הטומאה כמת עצמו הוא דוקא בכלי מתכות דקי"ל חרב הרי הוא כחלל וכדאמרינן בפרק הזורק עלה ק"א וכפ"ז דנזיר עלה פ"ג וכפ"ק דחולין עלה ג' וכפ"ק דפסחים עלה י"ד וי"ט נמצא לפי סברא זו דר"ת דשלשה חילוקין יש בכלים כלי חרס אף אם נגעו במת אינם אלא ראשון לטומאה ואינו מטמא לא אדם ולא שום כלי ש

אם

אם אוכלין ומשקין ודין זה מוסכם מהכל וכמו שפסק רבינו בפירקין דין ו׳ ובשאר הכלים חוץ מכלי מתכות אם נגעו במת הרי הם אב הטומאה והנוגע בהם בין אדם בין כלים טמאים טומאת ערב והוו ראשון לטומאה ואינם מטמאים כי אם אוכלים ומשקין כדין וולד וכן כלים שנגעו באדם שנגע במת הכלים טומאתן טומאת ערב. כללא דמילתא דהכלים דינם כאדם דהיכי דאדם באדם לעולם הוי טומאתו טומאת ערב ה״נ כלים לעולם הוי הוי ראשון לטומאה. וראיתי לתוספות בפרק ה״ג עלה כ״ד ד״ה ומשני שכתבו בתוך דבריהם וע״כ מתני׳ דהתם בכלי מתכות איירי דבכלי שטף א״א להיות טמאין ארבעה דדוקא בכלי מתכות הוא דאמר רחמנא חרב הרי הוא כחלל משכחת להן כמו שמפורש אבל כלי שטף אינו כחלל ע״כ. וי״ל דלמה לא הכריחו דמתני׳ איירי בכלי מתכות ממתני׳ דקיל ג׳ כלים הנוגעים במת וכלים בכלים טמאים טומאת שבעה ואי בכלי שטף הכלים השניים אינם טמאים כי אם טומאת ערב דכיון דהכלים הראשונים אינם אבי אבות כמת כי אם אב הטומאה ממילא הכלים השניים אינם כי אם ראשון לטומאה וליכא למימר דאף כלי שטף נהי דאינם נעשים אם נגעו במת כמת להיות אבי אבות אבל לעולם נעשים כדבר שנגעו בו להיות אב הטומאה ולעולם הכלים השניים נעשים כראשון והוו אב הטומאה וכן אם נגעו באדם שנגע במת נעשים כאדם והוו אב הטומאה ומשום הכי לא מוכח ממתניתין דקיל ג׳ דבכלי מתכות איירי אבל ממתניתין דקיל ארבעה ע״כ בכלי מתכות איירי מדקתני דאדם שנגע בכלים שנגעו במת דטמא טומאת ז׳ ואם הכלים שנגעו במת אינם אבי אבות כמת איך יתכן שאדם הנוגע בהם יהיה טמא טומאת שבעה אלא ודאי בכלי מתכות איירי והוו אבי אבות והאדם הנוגע בהם הוי אב ומש״ה טמא שבעה והא ודאי בורכא הוא משום דע״כ לא למדנו דהכלים נעשים כיוצא בהם ואם נגעו באב דהוו אב אלא מדאקיש רחמנא חרב לחלל אלמא דנעשה כדבר שנוגע בו ומכאן למדנו דאם נגעו באבי אבות דנעשו אבי אבות ואם נגעו באב דנעשו אב וכיון דקרא דחרב הרי הוא כחלל לא נאמר כי אם במתכות מהיכא תיתי דכלים שנגעו באב דנעשים אב והו דכלים בכלים אין השניים נעשים כראשונים ועל כרחין טעמא דמתני׳ דקיל ג׳ הוא לפי שהכלים הראשונים נעשו אבי אבות הטומאה וכ״נ ממה שהקשו לר״ת מתוספתא דחמת שהיא נתונה בתנור כו׳ משמע דלר״ת כלי שטף הנוגעים באדם שנגע במת אינם נעשים כיוצא באדם אלא הוו ראשון לטומאה וא״כ ע״כ טעמא דכלים בכלים הוא משום דכלים הראשונים הוו כחלל ומה שהכריחו התוספות ממתניתין דקיל ד׳ דבכלי מתכות איירי הוא משום דבתוספתא דקתני בד״א לתרומה וקדשים אבל נזיר אינו מגלח אלא על המת בלבד והא לא למעוטי כלים שנגעו במת דאדם שנגע בהן אינו מגלח על מגעו ותלוקה זו דאדם הנוגע בכלים שנגעו במת לא נשנה כי אם במתניתין דקיל ארבעה ומשום הכי הכריחו דעל כרחין האי מתניתין בכלי מתכות איירי וכיון דקתני דאין הנזיר מגלח עליהן אלמא דאין הנזיר מגלח על מגע כלי מתכות שנגעו במת ולעולם דלרבינו הא כלים בכלים נמי לא איירי אלא בכלי מתכות וכדכתיבנא ובכלי מתכות לעולם נעשים כדבר שנגעו בו ואם נגעו במת נעשים אבי אבות כמת ואם נגעו באדם נעשים אב הטומאה כאדם חוץ מכלים בכלים דלעולם אין הכלים השניים נעשים כראשונים. ודברי רבינו יצאו מהמפורש פירש דכלי מתכות אינם משונים משאר כלים וכבר הביא הכ״מ בריש הלכות והא דדרשינן בפרק ה״ג מדכתיב בחלל חרב דחרב הרי הוא כחלל לאו דוקא חרב דהוא הדין כל הכלים אפי׳ כלי שטף ולא נתבאר כאן לפי הכרא זו אמאי נקט קרא חרב ובחידושי הרשב״א בפרק לא יחפור כתב לפי הכרא זו דלא נאמר חרב אלא לגופיה כלי חרס שאינו נעשה אב הטומאה, כן אמת שרש״י כתב בסוף עירובין עלה ק״ד דכלי חרס שנגעו במת אינם נעשים אב הטומאה משום דכתיב וחטאו ביום השביעי וסמיך ליה וכל אשר יגע וגו׳ כל היכא דקרינן ביה וחטאו דיש לו טהרה בטבילה קרינן ביה והנפש הנוגעת תטמא וכל היכא דלא קרינן ביה וחטאו לא קרינן ביה והנפש הנוגעת ע״כ. ולפ״ז לא היה צריך קרא ללמדנו דאינו נעשה אבי אבות הטומאה מאחר דהכא למדנו דאפי׳ אם נגע במת אינו אב הטומאה לטמא אדם וכלים:

עוד כתב הר״ש בשם ר״י ובשבת וחולין ופסחים לא גרסינן חרב הרי הוא כחלל דלא צריך כלל דכל מה שמדקדק יכול לדקדק בלאו הכי. ונראה שכך היא עיקר הגירסא וטעות הוא שנפל בספרים שהלו לשון זה דלאו דוקא חרב הוא הדין כו׳. והנה הכיא דפרק הזורק שכתב דלא גרסינן התם חרב הרי הוא כחלל כן כתבו התוספות שם ד״ה קברה ומאי דקאמר שמואל והוא שקבורה בגלגלת של ברזל הוא משום דלא חשיב אהל כיון שמתנענע תמיד והכא קאמר שמואל דאם קברה בגלגלת של ברזל מביאה את הטומאה וכן פי׳ הר״ם בפ״ח מהלכות מצנה ה׳. ונראה דר״ת שהביא כן דהזורק ראיה לדבריו היה מפרש לדשמואל כפירש״י שפירש בהזורק וכ״כ הרשב״א בפרק לא יחפור דר״ת גרים בהכיא דהזורק חרב הרי הוא כחלל והרשב״א כתב ופירוש אחר יש לי שם בשמועה וכיון למה שכתבו התוספות בשם הר״ש וכן הוא דעת ר״י. וכן הכיא דריש חולין דאמרינן האי טמא דאיטמא במאי איטמא במת בחלל חרב אמר רחמנא חרב הרי הוא כחלל אב הטומאה הוא לטמייה לסכין ואזל הכין וטמייה לבשר כו׳ התם לא איצטריך להאי דרשא דבחלל חרב דאף א״ל דהסכין אינו אלא ראשון מקשה שפיר דהא אוכלין מקבלין טומאה מן הראשון ונמצא הוי אב והסכין ראשון והבשר שני והכי הרגיש שם רש״י בקושיא בלאו והכא דהוכא קאמר דאפילו ראשון הוי האי בשר ור״י לא ניחא ליה בהאי ומשום הכי לא גרים התם חרב הרי הוא כחלל משום דקושיית הגמרא הוא אף בלא האי כללא. אך הכיא דגרסינן בפסחים דאוקמה רב יהודה למתני׳ בנר של מתכת דרחמנא אמר בחלל חרב חרב הרי הוא כחלל והוי ליה אב הטומאה והבשר שלישי מותר לעשותו ראשון לאהרון מראה דאי לאו האי קרא דבחלל חרב לא הוי מתרץ מידי רב יהודה משום דכיון דאיטמא בטמא מת הוי האי נר ראשון ולא שמעינן מינה אלא דשלישי מותר לעשותו שני והיינו קמייתא דעדותו דר״ח סגן הכהנים והדרא קושיית הגמרא לדוכתה דמאי הוסיף ר״ע בעדותו. והנראה אלי דר״י לא גרים במתניתין בנר שנטמא מטמא מת אלא בנר שנטמא טמא מת כלומר שהנר עצמו נגע במת והכי הובאה גירסא זו בירושלמי עלה דמתניתין דאית דגרסי טמא מת והביא הרשב״א ירושלמי זה בפרק לא יחפור ולפי גירסא זו לא גרסינן בחלל חרב דבלאו האי קרא מתרץ שפיר רב יהודה דכיון דנגע האי נר במת הוי נר אב הטומאה ולמדנו ר״ע דשלישי מותר לעשותו ראשון ונקט ר״י נר של מתכת לאפוקי נר של חרס דלעולם לא הוי אב הטומאה אפילו אם נגע במת וכמ״ש רש״י בסוף עירובין וכוותיה דר״י דייק דבגמרא הקשו ומאי דוחקיה דרב יהודה לאוקמי בנר של מתכת לוקמה בנר של חרס כו׳ ולפי גירסת ר״ת ושיטתו הוה ליה למימר נוקמה בכלי שטף אלא ודאי דאין חילוק בין כלי מתכות לשאר כלי שטף ומש״ה פריך לוקמה בכלי חרס ומה שכתבנו דאמרו כאן נר של מתכת הוא לאפוקי נר של חרס כן כתב רבינו בפי׳ המשנה ריש פ״ב דעדיות יע״ש וכן הכיא דגרסינן התם ולרב דאמר כגון שאבדה לו מחט טמא מת והכירו בבשר כיון דאמר מר בחלל חרב הרי הוא כחלל אדם וכלים נמי ליטמא לא גרסינן לה לכא דבחלל חרב משום דרב דקאמר כגון שאבדה לו מחט טמא מת היינו שהמחט נטמאה במת ואם כן בלאו קרא דבחלל חרב שפיר קא מקשה שהרי המחט הוי אב ומטמא אדם וכלים וא״ת הא על כרחין קושיית הגמרא היא מהכרח הכתוב דבחלל חרב דאי לא מי הגיד לסתמא דתלמודא דלרב המחט נגע במת אימא דמחט טמא מת הכוונה היא שנגע המחט בטמא מת דהוי המחט ראשון ומשום הכי אינו מטמא אדם וכלים לפי שהעיקר אצלנו דאין אדם וכלים מקבלים טומאה כי אם מאב הטומאה הא לא קשיא כלל משום דסוף סוף תיקשי מי הגיד לכם דמחט טמא מת הוא מחט שנגע באדם שנגע במת אימא דהאי מחט נגע בכלי שנגע בכלי והוי כלים בכלים דקי״ל דהג׳ טומאתו טומאת ערב והוי ראשון ואינו מטמא לא אדם ולא כלים ומש״ה קתני שהסכין וידים טהורות והבשר טמא אלא ודאי דס״ל לסתמא דתלמודא דמדנקט רב מחט טמא מת ולא נקט טמא שרץ משמע דרוצה לאוקומי למתני׳ בדהאי מחט הוי אב הטומאה ומש״ה קאמר טמא מת דבשרץ לא משכחת לה שיהיה הנוגע בו אב הטומאה וכה״ג דייק בגמרא התם עלה י״ד דקאמר מתני׳ קשיתיה מאי איריא דתני נר שנטמא בטמא מת ניתני שנטמא בשרץ ורב דאוקמה במחט טמא מת ולא בשרץ משום דאי לא תימא הכי מאי אשמעינן רבי חנינא בעדותו דמחט שנמצאת בבשר שהסכין טהור פשיטא דהא כלי אין מקבל טומאה מן הראשון אלא ודאי דאיירי במחט טמא מת ואשמעינן דעזרה רשות הרבים והוי ככל ספק טומאה ברה״ר דספיקו טהור וא״כ כדקאמרן למאי דקהבינן דכיון דע״כ רב דאוקמה במחט טמא מת הוא כדי שיהיה המחט אב הטומאה א״כ לא איצטריך לסתמא דתלמודא להאי דרשא דבחלל חרב להקשות לרב דבלאו הכי מותיב לה שפיר דכיון דאוקמה בטמא מת כדי שיהיה המחט אב הטומאה א״כ אדם וכלים נמי ליטמא. והנה ר״י הביא ראיה לדבריו מספרי דדריש דכלים ואדם וכלים טמאים טומאת שבעה מקרא דוכבסתם בגדיכם ומדדריש לה מקרא דוכבסתם בגדיכם משמע מינה דחרב לאו דוקא ור״ת ז״ל תירץ דאיכא לאוקמי בכלי מתכת כגון תכשיטי זהב וכסף כדאשכחן גבי בגדי כהונה דכתיב ואלה הבגדים אשר יעשו וקא חשיב חשן ואפוד ומעיל וציץ הוא טס של זהב וקושיא זו דר״י ותירוץ ר״ת הביאם הר״ש בריש אהלות והרשב״א בפרק לא יחפור והתוספות בפרק ה״ג עלה כ״ד והסמ״ג במ״ע רל״ה אלא שהם בדבריו ובכבסתם בגדיכם היינו טבילה ולא ידעתי כוונתו: **עוד** הביא ר״י ראיה לדבריו מהכיא דתניא בתוספתא דכלים פ״ו החמת שהיא נתונה בתנור ופיה למעלה מן התנור ועלה השעורה כרוך בפיה או כנייר ומתן לתוכה הוא טהור כו׳ בא הטהור ואחז בו נטמא וטמא החמת חזרה החמת וטמאה את התנור אלמא דאדם הנוגע במת מטמא החמה לטמא תנור אע״ג דחמת של עור ולא של מתכת ולסברת ר״ת החמת הוא ראשון לטומאה ואינו מטמא התנור לפי שאין כלי חרס מקבלים טומאה כי אם מאב הטומאה ותירץ הר״ש דהתם טעמא משום דהוי טומאה בחיבורין כדאמרינן בפרק אין מעמידין דיקרב כדיקרב מהלא ע״כ ולא ביאר לנו הר״ש אם טומאה זו דחיבורין אי הויא דאורייתא או דרבנן והרשב״א בחידושיו פרק לא יחפור כתב שהאדם כל זמן שהוא נוגע בטומאה הוא אבי אבות אי מדאורייתא אי מדרבנן כדאמרינן במסכת נזיר פרק כ״ג ובקשתי בפרק כהן גדול ולא מצאתי דבר שייך לזה. ונראה שכיון למ״ש בפרק ג׳ מינים עלה מ״ב וטומאה בחיבורין דאורייתא הא אמר ר׳ ינאי לא אמרו טומאה בחיבורין אלא לתרומה וקדשים אבל לנזיר ועושה פסח לא כו׳ ע״כ. הרי מבואר בסוגיא זו דנזיר דטומאה בחיבורין לא הוי כי אם מדרבנן ומסוגיא דפרק אין מעמידין נראה דהויא דאורייתא ומש״ה כתב הרשב״א אי מדאורייתא אי מדרבנן ויישוב אלו הסוגיות כבר כתבתי לעיל (א״ה בפירקין דין ב׳). וראיתי להראב״ד בפ״ג מהלכות אלו שכתב אנו אין לנו אלא בחרב או בחיבורין בשאר כלים וכל המקראות אינם אלא בחיבורין ע״כ. וי״ל טומאה זו דחיבורין היכא רמיזא וכ״ת דס״ל כסוגיא דפרק אין מעמידין דמוכח התם דיקרב כדיקרב שמא טומאת שבעה ומשם למדנו לכל מיני חיבורין וס״ל כסברת התוס׳ דס״ל דטומאה בחיבורין הוי מן התורה והכיא דפרק שלשה מינים מפרשים לה בדרך אחרת וכמו שכתבתי לעיל הא ליתא דא״כ היה לו להשיגו בתחילת דברי רבינו שכתב דמד״ס הוי טומאה בחיבורין וכן כתב הרא״ם בפרשת חקת עליה דקרא דוכל אשר יגע בו הטמא דדעת הראב״ד הוא דחיבורי אדם באדם אינו טמא כי אם מד״ס מדלא השיגו להר״ם. ועוד הכריח הדבר ממה שכתב הראב״ד בפ״ז מהלכות נזיר וכיון שכן נחזי אנן טומאה דחיבורין היכא כתיבא. ונראה שדין זה סוגיא הראב״ד מהכיא דתניא בסיפרי בפרשת מטות כל הורג נפש ר״מ אומר בהורג בדבר המקבל טומאה הכתוב מדבר ולמדך הכתוב שהכלי מטמא אדם בחיבורי המת כאילו נוגע במת עצמו או אפילו זרק בו חץ והרגו ת״ל וכל נוגע בחלל הקיש הורג לנוגע מה נוגע ע״י חיבורין אף הורג ע״י חיבורין וכבר הביא רש״י ברייתא זו בפירוש התורה. והנה למדנו מברייתא זו דחיבורי אדם בכלים וכלים במת טומאת שבעה דהא מסיים קרא תתחטאו ביום השלישי. אך עדיין יש לדקדק בדברי הראב״ד במ״ש וכל המקראות אינם אלא בחיבורין דמשמע דתרי קראי כתיבי. ונראה דאפשר שכיון לקרא דוכבסתם בגדיכם וכל ימי הייתי מצטער על פסוק זה דהא כלל גדול הוא בידינו דכל מקום שנאמר בתורה יכבס בגדיו הוא להורות דיש הפרש בין קודם שפירש לאחר שפירש דקודם שפירש מטמא בגדים ולאחר שפירש הו״ל ראשון לטומאה ואינו מטמא בגדים ולהשמיענן זה קרא כאומרו בגדיו כביכול לומר שאינו מטמא אלא דומיא דבגדיו שהוא לגוף לפי שהם חיבורי כלים באדם ואדם במת וכמ״ש רבינו ריש פ״ט מהלכות פרה אדומה וכ״כ בפירוש המשנה פ״ק דכלים שהביא דבריו מרן בריש הלכות אבות הטומאה ולפי כלל זה האי קרא דוכבסתם בגדיכם הוא דוקא קודם שפירש דומיא דיכבס בגדיו ולפי שיטה זו דהראב״ד ניחא דהשמיענן קרא דחיבורי כלים באדם ואדם במת טמאים טומאת שבעה ואיצטריכו הני קראי דמקרא דוכל הורג נפש למדנו לחיבורי אדם בכלים וכלים במת ומקרא דוכבסתם בגדיכם למדנו לחיבורי כלים באדם ואדם במת. ומ״מ אכתי איכא לעיוני טובא בסברת הראב״ד בלזו דהא מתניתין דאהלות דקתני ד׳ טמאין במת וכו׳ על כרחין בכלי מתכות היא דאי בשאר כלים ומשום טומאה בחיבורין נגעו בה הא לא תליא בשום מקום כי אם לשני משום דחשבינן ליה כאילו נוגע השני בטומאה עצמה אבל השלישי אף שהן מחוברין לא הוי כאילו נוגע בטומאה וזה פשוט עד מאד. ועוד דהתם על כרחין לאו בחיבורין מיירי מדקתני רישא שנים טמאין במת וכו׳ ואי בחיבורין הא אדם באדם טמאים טומאת שבעה לפחות מדרבנן וכיון שכן דבכלי מתכות איירי הכיכן למדו דין זה. ואפשר היה לומר דמכיון דלמדנו מקרא דבחלל חרב שהחרב שנגע במת נעשה כמת להיות אבי אבות הטומאה מהשם נמי למדנו דאם נגע באדם שנטמא במת שנעשה אב הטומאה כמוהו. הכלל העולה שהחרב נעשה כדבר שנגע בו אם במת אבי אבות ואם בטמא מת אב הטומאה חוץ מכלים בכלים דלא אמרינן שיעשו כמו הכלים הראשונים משום דא״כ אין לדבר סוף וזה לא יתכן אך מה שאני תמיה הוא דבספרי הוכיחו להא דארבעה טמאין במת מקרא דוכבסתם בגדיכם וכמו שכתבנו לעיל ולפי מה שכתבנו שאי קרא לאו בכלי מתכות איירי אלא משום טומאה בחיבורין נגעו בה וכפשטא דקרא דכתיב בגדיכם. ועוד קשה דאף אם ת״ל דהאי קרא לאו בכלי מתכות איירי אכתי היכא רמיזא בהאי קרא דכלים באדם ואדם בכלים טמאים טומאת שבעה אימא דהאי קרא איירי בכלים באדם ואדם במת ואי אמרת בשלמא לרבינו ז״ל דה״ל דהאי קרא דוכל הורג נפש איירי שלא בחיבורין וטעמא הוא משום דכתיב בחלל חרב ניחא דהאי קרא דוכבסתם קאי עלה דקרא דוכל הורג נפש ולמדנו מזה דכלים הנוגעים באדם שנגע בכלים שנגעו במת טמאין טומאת שבעה וכבר כתבנו לעיל מה שהכריחם לרז״ל לומר דהאי קרא וכבסתם קאי עליה דקרא דוכל הורג נפש. אך להראב״ד ודעמיה דס״ל דקרא דוכל הורג נפש איירי בטומאה בחיבורין היאך למדנו מקרא דוכבסתם הא דד׳ טמאין מאחר דהאי קרא איירי בכלי מתכות דוקא וקרא קמא איירי בשאר כלים משום טומאה בחיבורין וכעת הדבר צריך אלוי תלמוד:

ודע שמדברי הרמב״ן בפרשת מטות נראה דס״ל דחיבורי אדם בכלים וכלים במת אין טומאתו כי אם מדרבנן ודומה לחיבורי אדם באדם ואדם במת וכן חיבורי כלים באדם ואדם במת דהיינו הכיא דתנית בתוספתא דכלים החמת שהיא נתונה בתנור וכו׳ ומתוך דברי הרשב״א בחידושיו נראה שדומה להכיא דחיבורי אדם באדם ולמאן דאית ליה התם דטומאה בחיבורין הוא מן התורה ה״נ הכא וכ״כ הר״ש בפ״ק דאהלות והתוס׳ בפרק שלשה מינים עלה דכך דחמת והכיא דפ״ב דע״ז דיקרב כדיקרב מהלא. ולפ״ז לסברת התוספות שכתבנו לעיל דאית להו דחיבורי אדם באדם הוא מדאורייתא הוא הדין לחיבורי כלים באדם ואפשר שהדברים ק״ו שהרי נבילה קלה ודוחה באדם כנושא מטמא כלים כל זמן שלא פירש אף שאין אדם הנושא מטמא אדם אף בשעה שהוא מחובר עם הטומאה מת החמור שמטמא אדם הנוגע בו קודם שפירש אדם אחר טומאת שבעה אינו דין שיטמא כלים קודם שפירש שהרי הכלים עלולים לקבל טומאה מן האדם יותר מהאדם. ומיהו עדיין יש להסתפק אם הכלים הם מחוברים במת אם מטמאים אדם מדאורייתא למ״ד חיבורי אדם באדם מדאורייתא דאפשר דדוקא אדם שמצינו לו במקום אחר שבעודו מחובר לטומאה טומאתו חמורה שהוא מטמא בגדים מה שאינו מטמא אחר שפירש דין הוא דגבי מת נמי דבעודו מחובר יטמא טומאת שבעה ואפילו לאדם אך בכלים שלא מצינו במקום אחר שיהא נוסף להם טומאה בשביל היותם מחוברים מנא לן דגבי טומאת מת יהיה טומאתם נוספת בשביל היותם מחוברים במת מאחר שלא מצינו להם טומאת חיבור ולא מיבעיא לטמא אדם אלא אפילו לטמא כלים דכוותייהו ספוקי מספקא לן אי מדמינן ליה לחיבורי אדם באדם דהיכי דהתם מטמא דכוותיה אף דבעלמא אינו מטמא ה״נ הכא או דילמא שאני התם שכבר מצינו לו חיבורין לגבי כלים מש״ה חלקינן חד דרגא הכא גבי טומאת מת אפילו לאדם דכוותיה אך בכלים שלא מצינו להם טומאת חיבורין בשום דוכתא מנ״ל להמציא להם גבי טומאת מת דבר מחודש. ודע דהא דכתיבנא דכלים בשביל היותם מחוברים בטומאה דלא הוסיף טומאתם בשום מקום מתניתין היא בריש אהלות מ״ס וכ״כ הר״ש בריש פ״ד דזבים וכה״ג מ״י והא דתניא בתוס׳ דזבים כלים הנוגעים בזב וזבה ויולדת ונדה מטמאין ב׳ ופוסלין א׳ פירשו מטמאין א׳ ופוסלין א׳ דמשמע דיש חילוק לגבי כלים בין היותם מחוברים לאחר שפירשו כבר כתב הר״ש בפ״ד דזבים דהאי דינא דתוספתא הוא מדרבנן דכלים כאדם לגבי אוכלים ומשקין אבל מן התורה ליכא שיעורין:

כלים

שנגעו באדם או הנוגע באדם שנגע בכלים שנגעו במת פטור כמו שביארנו בהלכות ביאת מקדש שהדברים האלו *אע"פ שהן דברי קבלה אינן דין תורה. שהרי לא נתפרשו בתורה אלא זה שנטמא במת שהוא אב והשני הנוגע בו שהוא ראשון בין אדם בין כלים: ו כלי חרש שנגע במת או שהיה עמו באהל טמא. ואינו מטמא [לא אדם] ולא כלי חרש אחר ולא שאר כלים שאין כלי חרש נעשה אב הטומאה לעולם לא במת ולא בשאר טומאות וזה דין תורה אף ע"פ שהוא קבלה: ז זה כלל גדול בטומאות כל אב הטומאה מטמא אדם ומטמא בגדים וכלים בין כלי מתכות בין כלי שטף בין כלי חרש. וכל המטמא אדם וכלים בנגיעה הרי זה אב הטומאה. וכל ולד הטומאות מטמא אוכלין ומשקין ואינו מטמא לא אדם וכלים לא כלי חרש ולא שאר כלים ובגדים: ח כל הנוגע באב הוא הנקרא ראשון. והנוגע בראשון נקרא שני. והנוגע בשני נקרא שלישי. והנוגע בשלישי נקרא רביעי. והראשון ושלמטה ממנו כולן נקראין ולד הטומאה: ט כל המתטמא מחמת המת טומאת שבעה בין אדם בין כלים הוא הנקרא טמא מת. והוא אב מאבות הטומאות לענין טומאת תרומה וטומאת קדשים כמו שביארנו. למנות ממנו ראשון ושני כדי לטמא אדם וכלים במגע כשאר אבות הטומאות. ואינו מטמא במשא: י כל המתטמא מחמת המת טומאת ערב הוא ולד הטומאה והוא הראשון לטומאה ואפשר שיהיה הרביעי מן המת ראשון לטומאה כמו שביארנו לענין תרומה וקדשים: יא *אדם או כלים שנטמאו במגע ארץ העכו"ם ובית הפרס או במשאן או בכמגע דם תבוסה וגולל ודופק או באהלן. וכן אדם שנטמא במשא דם תבוסה הרי אלו כולן וכל כיוצא בהן אבות טומאות של דברי סופרים. וכן בגדים המתטמאין מחמת אלו טומאת שבעה כולן אבות הטומאות של דברי סופרים: יב האהל עצמו המאהיל על הטומאה אעפ"י שלא נגעה בו טומאה הרי הוא טמא טומאת שבעה מן התורה והרי הוא כבגדים שנגעו במת שנאמר והזה על האהל. בד"א בשהיה האהל בגד או שק או כלי עץ או עור אחד עור בהמה וחיה בין המותרין לאכילה בין האסורין לאכילה שנאמר

השגת הראב"ד

*אע"פ שהם דברי קבלה אינם דין תורה וכו'. א"א ראיתי זה האיש כל מה שיקשה עליו בדברי רבותינו יאמר מדבריהם הוא זה ואינו ד"ת והם אמרו ואינו כן שהרי כל הד' שטמאים במת כולן מן המקראות בספרי אלא שזו הלכה קבועה בידם ומקובלת בפיהם שאין חייבין על ביאת מקדש בטומאת מת אלא בטומאה שהנזיר מגלח עליהם כמ"ש למעלה והנזיר לא מצאנו שמגלח על מגע טומאת מת ואפי' על חרב הילכך אפילו אדם באדם שהוא מפורש בתורה אינו חייב קרבן על ביאת מקדש וזהו העיקר:

השגת הראב"ד

*אדם או כלים שנטמאו במגע ארץ העכו"ם כו' וגולל ודופק וכו'. א"א כמי מכאן גולל ודופק וכו' כמ"ש למעלה:

כסף משנה

ה רבינו שהדברים האלו אע"פ שהם דברי קבלה אינם דין תורה שהרי לא נתפרשו וכו'. כתב הראב"ד א"א ראיתי זה האיש וכו'. ול"נ דרבינו לטעמיה אזיל שכתב בס' המצות שלו שכל דבר שאינו מפורש בתורה אלא שהוא נדרש מן המקראות נקרא ד"ס כלומר שצריך שידרשוהו סופרים מהמקראות אע"פ שדין תורה והכא ה"ק שהדברים האלו אע"פ שהם דברי קבלה ומשפטן דין תורה מאחר שלא נתפרשו בתורה בהדיא אלא אתו מדרשא כדאיתא בספרי יש לחלק בינם למה שהוא מפורש בתורה ולומר שאין חייבין עליהם על טומאת מקדש וקדשיו. ומ"ש הילכך אפילו אדם באדם שהוא מפורש בתורה אינו חייב קרבן על ביאת המקדש וכו' נ"ב כה"ג בירושלמי כלוגתא דר"י ור' אבין בר חייא ופסק הראב"ד כר' אבין בר חייא ורבינו פסק כר"י. ומ"ש מאחר שאדם הנוגע באדם שנגע במת אין הנזיר מגלח עליו היאך חייבים עליו על ביאת המקדש והא תנן בפרק הנזכר שכל טומאה מן המת שאין הנזיר מגלח עליה אין חייבין על ביאת המקדש. כבר הקשו כן שם בירושלמי לר"י והילכו לא נצרכה אלא לטומאות הפורשות מן המת כלומר שאין אותו הכלל אמור אלא לענין טומאות הפורשות מן המת בלבד לא לענין אדם שנגע באדם שנגע במת:

ו כלי חרס שנגע במת וכו' ואינו מטמא אדם ולא כלי חרס אחר וכו' שאין כלי חרס נעשה אב הטומאה לעולם וכו' עד ולא שאר כלים ובגדים. בתוספתא בפרק י"ז דאהלות ובעירובין (דף ק"ד ע"ב) ופירש"י הטעם דלמדרש זב לא חזי ובטמא מת כתיב והכאו וכלי חרס לאו בר חיטוי הוא דכתיב ואותו תשברו ובפ"ח דכלים (משנה ד') תנן קדירה שהיא נתונה בתנור וכו' שאין כלי חרס מטמא כלים וכתב שם רבינו דבת"כ מייתי לה מקרא ובספ"ק דפסחים (דף כ) יכול יהיו כל הכלים מיטמאים מאויר כלי חרס ת"ל וכל אשר בתוכו יטמא וסמיך ליה מכל האוכל [אשר יאכל] אוכל מיטמא מאויר כלי חרס ואין כל הכלים מיטמאין מאויר כלי חרס וכו' רפ"י ואשמעינן קרא דאוכלים ומשקים הוא דמקבלי טומאה מאויר הטומאה אבל כלי לא ומהאי פירוקא נפקא לן בכל דוכתא הא דקי"ל דאין כלי ראשון מטמא כלי וכו'. ואדם נמי שאינו אב הטומאה כגון נוגע בנבילה או בשרץ אינו מטמא כלי כו'. אלמא ולד הטומאה אינו מטמא כלי וכן אדם לא מצינו לו טומאה בכל התורה אלא מאב הטומאה וכן מבואר בריש ב"ק כמו שאכתוב בסמוך:

ז זה כלל גדול בטומאות וכו'. בריש ב"ק תנן אבות הטומאות השרץ וכו' תולדותיהן לאו כיוצא בהן דאילו אב מטמא אדם וכלים ואילו תולדה אוכלים ומשקים מטמא ואדם וכלים אינו מטמא: וכל המטמא אדם וכלים בנגיעה וכו'. נתבאר בסמוך:

ח כל הנוגע באב הוא הנקרא ראשון. פסחים דף י"ד:

ט כל המתטמא מחמת המת טומאת שבעה וכו' כדי לטמא אדם וכלים וכו'. בריש כלים:

י כל המתטמא מחמת המת טומאת ערב וכו'. פשוט הוא. ומ"ש ואפשר שיהיה הרביעי מן המת וכו' כמו שביארנו לענין תרומה וקדשים. לעיל בפרק זה:

יא אדם או כלים שנטמאו במגע ארץ העכו"ם וכו': כתב הראב"ד אדם או כלים שנטמאו וכו' וגולל ודופק וכו' א"א כמי מכאן גולל ודופק כמ"ש למעלה עכ"ל. כלומר שבפ"ב השיג על רבינו שכתב שגולל ודופק הם מד"ס וכבר כתבתי שם טעם רבינו:

יב האהל עצמו המאהיל על טומאה וכו'. בסיפרי ובפ"ק דאהלות גבי הא דאמר ר"ע יש לי חמשה: בד"א בשהיה האהל בגד או שק או כלי עץ. כלומר שאין דוקא שנקרא עץ אבל שאר עצים לא כמו שביאר בסמוך. ומ"ש או עור אחד עור בהמה וחיה בין המותרים לאכילה בין האסורים לאכילה שנאמר ויפרוש את האהל על המשכן וכו'. בפרק במה מדליקין (דף כ"ח): ומ"ש

משנה למלך

לכלים. ואל תשיבני ממה שהרמב"ן בפי' התורה עלה דקרא דוכל הורג נפש דימה חיבורי כלים במת לחיבורי אדם באדם דהתם מדרבנן הוא דקאמר ומדרבנן מיהא הרי מצינו טומאת חיבורין אף לכלים וכמו שכתבנו לעיל בשם הר"ש. כן אמת דסברא זו דהר"ש היא מתודעת בעיני דפשטא דמתניתין דזבים מוכח דליכא טומאת חיבורין לכלים וכבר כתבתי בעלה ק"ע דנראה לי הוא דהרמב"ם לא ס"ל האי דינא מדלא השמיענו דין זה. ועוד הוכחתי זה ממקום אחר יע"ש (*ה"ס המגאנו לקמן פ"י מהלכות מטמאי משכב ומושב דין ו' יע"ש באורך). ומ"מ אף דנימא דלא כהר"ש ונימא דליכא טומאת חיבורין לכלים אף מדרבנן מ"מ אפשר דס"ל להרמב"ן דכיון דחכמים גזרו טומאת חיבורין במת לטמא טומאת ז' אף לאדם באדם אף שלא מצינו טומאה כזו בשום מקום שיהא האדם המחובר לטומאה מטמא אדם על כרחין אית לן למימר דמשום חומרא דמת החמירו והוא הדין גבי כלים ג"כ שהרי מן התורה אפילו אדם שנוגע במת אינו מטמא בעודו מחובר כלי שטף טומאת שבעה וכמו שנראה ממ"ש בחידושיו פרק לא יחפור וא"כ חכמים שהחמירו לטמא טומאת שבעה ולא די שהחמירו לטמא כלים שהרי יש דכוותיה מן התורה אלא שהחמירו אף לאדם באדם דליכא דכוותיה מן התורה א"כ אף אנו נאמר שאף כלים בעודם מחוברים במת מטמאים אפילו אדם אף שלא מצינו טומאה דחיבורים כהו אבל למאן דאית ליה דחיבורי אדם באדם הוא מן התורה לא גמרינן מיניה לחיבורי כלים במת לטמא אפי' כלים טומאת שבעה וכל שכן לטמא אדם טומאת שבעה וזה דכתב הרשב"א בחידושיו בפרק לא יחפור עלה דחמת אי מדאורייתא אי מדרבנן שאני התם דעיירי בחיבורי אדם במת ואדם בכלים דהתם פשיטא דלמ"ד חיבורי אדם באדם הוא מן התורה דכל שכן חיבורי כלים באדם ואדם במת וכמו שכתבנו לעיל אבל חיבורי כלים במת לעולם דלא גמרינן להו מחיבורי אדם באדם לטומאה דאורייתא ודכתיבנא והראב"ד דכתב בפ"ז מהלכות נזיר דכלים המחוברים במת מטמאין את האדם טומאת שבעה מקרא דוכל הורג נפש מפיק ליה ובדאיתא בספרי. ולפי מ"ש לעיל נראה דחיבורי אדם במת הוא מן התורה ולא מיבעיא לטמא כלים דהא ק"ו שאין עליו תשובה הוא ומה משכב שאין כלים הנוגעים בו מטמאין אפילו כלים אדם הנוגע בו מטמא בגדים מה שהכלים הנוגעין בו מטמאין אדם אינו דין שאדם הנוגע במת שיטמא כלים טומאת שבעה והרי מדברי הרשב"א בחידושיו פרק לא יחפור נראה דאי הוה אמרינן דחיבורי אדם באדם הוא מן התורה דהיינו למדים מכאן לחיבורי אדם במת לטמא כלים וא"כ ה"נ מאחר דאית לן קרא לחיבורי כלים במת כ"ש לחיבורי אדם לטמא בגדים וכן חיבורי כלים בכלים נראה דלהראב"ד טמאים טומאת ז' מק"ו והוא כזה האופן ומה האדם שאינו מקבל טומאה אפילו מן האדם כשאר הטומאות גבי מת מקבל טומאה אפילו מן הכלים כלים דבעלמא מקבלים טומאה מן האדם אינו דין שיקבלו טומאה במת מן הכלים. וכ"ת א"כ נימא דאף חיבורי אדם באדם הוי מן התורה מק"ו כזה האופן ומה כלים דבעלמא אינם מטמאים אפילו כלים גבי מת מטמאים אפילו אדם אדם דבעלמא מטמא כלים אינו דין דגבי מת שיטמא אדם ולפי דין זה הוה ניחא לי מ"ש הרמב"ן בפרשת מטות ז"ל ואם הכה הרג שכיון שנגע בכלי בעוד שהוא מחובר במת יטמא אותו כמת עצמו טומאת שבעה טומאה בחיבורין מדרבנן היא בחיבורי כלים במת כמו שמפורש במסכת נזיר פרק ג' מינים ע"כ. וי"ל דמה דמיון הוא זה אימא דחיבורי אדם באדם הוא מדרבנן והיינו הסיא דשלשה מינים אבל חיבורי כלים במת הוא מן התורה מקרא דוכל הורג נפש אלא שנראה דכוונת הרמב"ן היא דאם איתא דחיבורי כלים במת הוא מן התורה מכ"ש חיבורי אדם באדם ובדכתיבנא וכיון דאית לן דחיבורי אדם באדם אינו אלא. כי אם מדרבנן מכ"ש דחיבורי כלים במת ליכא טומאה מן התורה. אך כפי מ"ש לעיל דהראב"ד מודה להרמב"ם דחיבורי אדם באדם לא הוי מן התורה מדלא השיגו וכמו שכתב הר"ש בפרשת חקת וקשה דכיון דאית ליה דחיבורי כלים במת הוא מן התורה איך יתכן דחיבורי אדם באדם יהיה מדרבנן והלא ק"ו הוא ובדכתיבנא. ואולי דשאני חיבורי אדם באדם דמעטינהו קרא דכתיב והנפש הנוגעת תטמא עד הערב. ומ"מ הא ודאי ליתא דהא איצטריך קרא למעטו שלא יטמא האדם את האדם שלא בחיבורין טומאת שבעה דאי לאו קרא הו"א דאף שלא בחיבורין מטמא טומאת שבעה מק"ו ובדאיתא בספרי או יטמא האדם מקבל טומאה מן המת לטמא את חבירו טומאת שבעה וק"ו הוא ומה כלים שאינם מטמאים ע"ג משכב ומושב הרי הם מקבלים טומאה מן המת לטמא אדם אדם שמטמא על גבי משכב ומושב אינו דין שיקבל טומאה מן המת לטמא את חבירו טומאה שבעה ת"ל והנפש הנוגעת תטמא עד הערב טומאת ערב מטמא ואין מקבל מן המת לטמא את חבירו טומאה שבעה ע"כ. הרי מבואר דאי לאו קרא הו"א שיטמא האדם את חבירו אף שלא בחיבורין וא"כ אף דמיעט קרא מ"מ בחיבורין אפשר דלא מיעט. וא"כ סברא קושיין לנחבא להרמב"ם

ומ״ש אבל אם היה האהל נסרים של עץ וכו' שם והכי משמע בפ״ז דכלים וכמ״ש רבינו שם: וכ״ש שנאמר הבית טמא וכו'. נלמד ממ״ש בסמוך: כתב הראב״ד אבל אם היה האהל וכו' עד או של מתכת ה״ז טהור א״א והוא שנעשה אהלים קבועים וכו' עד לא ביריעה ושדין של פשתן וכו' כך כתבו התוס' בפרק במה מדליקין: ואין לך יוצא מן העץ וכו'. משנה פרק במה מדליקין (דף כ״ז ע״ב):

יג בגדים הנוגעים במת אע״פ שהן כמת וכו' אינם כמת לטמא באהל.
כבר כתבתי שכן דעת הרמב״ן ומתניתין היא כדבסמוך. אבל במה שכתב רבינו שאינו כמת לטמא במשא כתב שצריך עיון ותמהני עליו שנראה שדברי רבינו מתניתין היא גבי כלים אבות הטומאות השרץ וכו' וטמא מת וכו' הרי אלו מטמאים אדם וכלים במגע וכו' ואינם מטמאים במשא וכתב שם רבינו לפי שבכל אותם המנויים בא בהם הנוגע ולא הנושא ומשמע דהוא הדין שאינו מטמא באהל וכל שכן הוא וכן דרשו בסיפרי והנוגע בכל טמא נפש אין טמא נפש מטמא אלא בנוגע. ומ״ש וכל המאהיל עליהם או שהאהילו וכו'. בספט״ו דאהלות מאהיל על המת ומאהיל על הכלים המגע במת ומאהיל על הכלים טהורים:
יד המת אינו מטמא משכב ומושב מתחתיו וכו'. בפרק שני דעדיות (משנה ב') ופ״ד דזבים הומר בזב מבמת וכו' שהזב עושה משכב ומושב מתחתיו לטמא אדם ולטמא בגדים ועל גבי מדף לטמא אוכלים ומשקים מה שאין המת מטמא וכתב שם רבינו טמא מדף פירוש אילו הטלכתו על הזב מאה או אלף כיסויין זה על גבי זה הכיסוי העליון טמא מדף ומטמא אוכלים ומשקין ואין חילוק בין הבגד הדבוק בגוף מלמעלה ובין הבגד העליון אשר כנגד הרקיע הכל טמא וכל הכלים אשר על הזב כולם ראשון לטומאה וביאור מדף חסר אות והוא כמו מנדף כלומר טומאתו נודפת למרחוק הרבה שאפילו היה בין האוכלים מלילה רבה יטמאה אפילו אחר אלף בגדים כאילו יעבור ריחו ויגיע עליהם ויטמאם כמו ריחו נודף עכ״ל. ומ״ש בד״א שכל הבגדים או הכלים שתחתיו או שלמעלה ממנו טהורים וכו' או שהיה מבדיל בינו ובין הכלים אבן. פרק בתרא דנדה (דף ס״ט) ועיין בפירוש המשנה ס״פ דזבים:
פ״ו א עצמות הדג ועורו וכו'. בפרק י״ז דכלים כל שבים טהור ובתורת כהנים ממעט שאם עשה מהם כלים אינם מקבלים טומאה ויליף לה מדכתיב או בגד או עור מה בגד מדבר הגדל ביבשה אף עור מדבר הגדל ביבשה. ומה שכתב וכן ירוקה שעל פני המים

שנאמר ויפרוש את האהל על המשכן אין קרוי אהל אלא ארוג ועור כמשכן. *אבל אם היה האהל נסרין של עץ כגון התקרה והמחצלת וכיוצא בהן. או שהיה עצם או של מתכות ה״ז טהור. ואין צ״ל שאם היה בניין שהוא טהור. וכ״מ שנאמר הבית טמא אינו אלא אדם וכלים שבכל הבית. ואין לך יוצא מן העץ שהוא מתטמא טומאת אוהלים אלא הפשתן בלבד: **יג** בגדים הנוגעין במת אע״פ שהן כמת לטמא אחרים שנגעו בו טומאת שבעה אינן כמת לטמא באהל ובמשא שהמשא למת עצמו אינו מפורש כמו שביארנו. ובטומאת אהל הוא אומר אדם כי ימות באהל לפיכך הנושא בגדים שנגעו במת ולא נגע בהן וכל המאהיל עליהן או שהאהילו עליו או שהיו עמו באהל הרי זה טהור. וכן האדם שנטמא במת והאהיל על הכלים הרי הן טהורין שאין טמא מת טמא אלא במגע בלבד: **יד** המת אינו מטמא משכב ומושב מתחתיו ולא מדף מעל גביו אלא אחד כלי שיגע במת מצדו או שהיה תחתיו או על גביו. כיצד עשרה בגדים זה ע״ג זה והמת למעלה ועשרה בגדים אחרים על גבו מלמעלה. בגד הנוגע בו והבגד השני שנגע בבגד שנגע בו שניהן טמאים טומאת שבעה והשלישי טמא טומאת ערב בין של מעלה בין של מטה. והרביעי ומן הרביעי ולמטה ומן הרביעי ולמעלה כולן טהורין. מה שאין כן בטמאי משכב ומושב כמו שיתבאר במקומו. בד״א שכל הבגדים או הכלים שתחתיו ושל מעלה ממנו טהורין בשלא היתה שם טומאה רצוצה ולא טומאת אהל. או שהיה מבדיל בינו ובין הכלים אבן כמו שיתבאר במקומו:

השגת הראב״ד

*אבל אם היה האהל וכו' עד או של מתכת ה״ז טהור וכו'. א״א והוא שנעשה אהלים קבועים והכי איתא במתני' דאהלות פ״ח תוך משכן שאפילו נעשה אהל קבוע מיטמא והא דקתני במתני' יריעה וסקורטיא וקטבליא וסדין וממללת מביאין את הטומאה וחוצצין אלמא לא מקבלין טומאה כשנעשו אהלים לא ביריעה וסדין של פשתן אלא באשר בגדים שעשוים מן העץ כמו קנבוס ונישתא שעושין מהם בגדים בדינם כדין עצים שאין מקבלין טומאה כמחובר:

פרק ששי

א עצמות הדג ועורו העושה מהן כלים אינן מקבלין טומאה כלל לא מדברי תורה ולא מדברי סופרים. וכן ירוקה שעל פני המים וכיוצא בה שכל מה שבים טהור כמו שיתבאר בהלכות כלים. לפיכך העושה אהל

משנה למלך

ולהרלב״ד דאית ליה דחיבורי כלים כמת הוא מן התורה איך יתכן דחיבורי אדם כאדם הוא מדרבנן. ואם נפשך לומר דשון דמק״ו היה באדם מקבל טומאה לטמא את חבירו טומאת שבעה ולהשמיעין קרא דלא נעביד ק״ו לאדם באדם ה״ס לחיבורי אדם באדם דלא נעביד ק״ו דהא מועט קרא ק״ו גבי אדם באדם הנה דרך זה הוא דחוק בעיני עד מאד:

יב ואין לך יוצא מן העץ כו'. תנן בפרק במה מדליקין עלה כ״ח כל היוצא מן העץ אין מטמא טומאת אהלים אלא פשתן ופירש רש״י אם עשה ממנו אהל והמת תחתיו הוי כאהל בית ואין צריך להטביל האהל עצמו דלא קיבל טומאה אלא כלים שתחתיו אלא פשתן שאף האהל טמא ע״כ. ונראה דאהל של פשתן אינו חוצץ מאחר דמקבל טומאה דהא קי״ל דכל דבר המקבל טומאה מביא ואינו חוצץ וכתבו התוספות והא דאמרינן לעיל עלה י״ז ועל עצמן בכל שהן דמשמע דכל הכלים נעשין אהל לקבל טומאה מתמת אהל הכא איירי בדבר שקבוע שמחובר לקרקע אע״ג שמתחלה היה בגד כיון שחיברו לקרקע בטלו מתורת בגד ואין מטמא אלא פשתן אעפ״י שהוא מחובר כדכתיב ופרש על האהל ע״כ. ופירוש מבואר הא דאיצטריך קרא לומר ופרש על האהל ללמדנו שהאהל מקבל טומאה הוא כאהל שאינו מקבל טומאה כלל אפילו במגע דאם היה מקבל טומאה למאי איצטריך קרא לומר דהאהל מטמא באהל פשיטא כיון דכתיב ועל כל הכלים אשר היו שם אלמא דמת מטמא באהל כל דבר המקבל טומאה ושאר הכלים שלא האהילו על המת טמאים האהל עצמו שהאהיל על המת מיבעיא אלא ודאי דאיצטריך קרא הוא דאף בדבר שאינו מקבל טומאה אם האהיל על המת נטמא והיינו דתנן במתני' שדין זה אינו אלא בפשתן אבל שאר הדברים היוצאין מן העץ שאינם מקבלים טומאה אף אם עשאם אהל אינו מטמא אבל הדברים שהם מקבלים טומאה בהא לא איירי מתניתין דפשיטא שהם כשהאילו על המת שהם טמאין דאין הפרש בטומאת אהל כאמורה בתורה בין שהאהיל האדם או הכלי על המת בין שהאהיל המת על האדם או הכלי או שהיה המת עם האדם או עם הכלים תחת אהל אחד הרי אלו טמאים טומאת אהל וכמו שנתבאר כל זה בדברי רבינו פ״א מהלכות אלו דין י'. עוד כתבו התוס' שהקשה ר״י מסוגיא דתנן פ״ח מאהלות אלו מביאין וחוצצין השידה והתיבה כו' והסדינים שהם עשוים אהלים ואין חוצצים הדינים של פשתן בפני הטומאה והא כל דבר המקבל טומאה אינו חוצץ בפני הטומאה. וי״ל דמיירי בסדינים של משי וקבועין שאינם מיטמאים ע״כ. והנה קשר קושיית ר״י הוא דאי לאו שחלק דברי התוספות הוה אמינא דהא דאמרינן דסדינין מביאין וחוצצין היינו באהלים הקבועים דבטלו מתורת בגד ואינם מקבלים טומאה ומאי דאמרינן דפשתן מטמא טומאת אהלים היינו באהל שאינו קבוע דלא בטל מתורת בגד אבל כפי מ״ש דפשתן מטמא אפילו בקבוע קשה מסוגיא דסדינין ופירשו דמיירי בשל משי וקבוע דבשל מתורת בגד ומאי דאמרינן שהן עשוין אהלים הכוונה היא שהן קבועים דבשל מתורת בגד ומש״ה אינם מקבלים טומאה והוצלין ומאי דתנן כאידך מתני' דמביאין ולא חוצצין שהן עשוין אהלים הכוונה היא דאינם קבועים ולא בטל מינייהו תורת בגד ומקבלים טומאה ומש״ה אינם חוצצים בפני הטומאה. ודע שחילוקי דינים אלו שכתבו התוספות כתבם הרלב״ד בהשגות בפירקין והכלל העולה מדבריהם הוא דכל דבר המקבל טומאה ואינו קבוע בקרקע מתטמא טומאת אהלים וכל דבר המחובר אינו מתטמא חוץ מן הפשתן וכל דבר המקבל טומאה כגון שאינו קבוע או קבוע והוא פשתן אינו חוצץ בפני הטומאה ויש לי מקום עיון בדברי התוס' והרלב״ד דס״ל דכל דבר המקבל טומאה אף שהוא עשוי כאהל אינו חוצץ בפני הטומאה מהא דאמרינן בפרק במה מדליקין עלה כ״ח דבעי ר״א עור בהמה טמאה מהו שיטמא באהל כו' ושקלו וטרו שם לסוכית דעור בהמה נמי איקרי אהל ומקבל טומאה ויליף לה ממשכן וכל מאי דילפינן ממשכן אינו לענין הבאת הטומאה למעט שאר אהלים דלא דמו למשכן אלא לטומאת עצמו דוקא וכמ״ש שם התוספות בד״ה א״כ. ולפי מ״ש יש לחקור האי עור היכי דמי אם הוא כלי עור פשיטא דהא קי״ל דכל הכלים נעשין אהל לקבל טומאה ומסיקא תיתי מיפסקה דין כלי הטור מכל שאר הכלים ואם נפשך לומר דמיירי בעור שאין בו צורת כלי דקי״ל דאינו מקבל טומאה וכמו שפסק רבינו בפ״ז מהלכות כלים דין ב' ואפ״ה אם עשה מהם אהל מקבל טומאת אהל מגזירת הכתוב דילפינן לה ממשכן א״כ אני תמיה מסוגיא דאמרינן בפ״ח דאהלות דיריעה וסקורטייא וקטבליא שהן עשוין אהלים דמביאין וחוצצין וכל הני כלי עור נינהו ומקבלים טומאה וכדתנן פי״ז דכלים מ״ד אלא דכיון דעשאן אהל בטיל להו מתורת כלי ומש״ה חוצצין אבל אם לא היו עשוין אהל היו מביאין ולא חוצצין וכדתנן בפ״ח דאהלות מ״ג והשתא כפי דברי התוס' נהי דעשאן אהל מ״מ מקבלים הם טומאת אהל כדין עור שאין בו צורת כלי וא״כ אמאי חוצצין וכעת צ״ע. וראיתי להר״ש בריש פ״ח דאהלות שכתב דאע״ג דכל הני מקבלים טומאה כו' מ״מ חוצצין בפני הטומאה אם נטויים כאהלים דאהל שאני דאע״ג דמקבל טומאה מציל על הטומאה מלהיות בוקעת ועולה בוקעת ויורדת ע״כ. והנה מדבריו נראה דהא דאמרינן דכל דבר המקבל טומאה אינו חוצץ בפני הטומאה היינו דוקא בכלים שאינם עשויים אהלים אבל בדבר שנעשה אהל אף שמקבל טומאה חוצץ בפני הטומאה ולפ״ז הא דסדין חוצץ מיירי אף בשל פשתן:

תנן בפ״א דאהלות מ״ג אמר ר״ע יש לי ה' הספוד התחוב באהל כאהל והספוד ואדם הנוגע בספוד וכלים באדם שמאין טומאת שבעה הה' בין אדם בין כלים טמאין טומאת ערב אמרו לו אין האהל מתחשב ע״כ. והנה מתוך דברי רבינו בפירוש המשנה יראה דס״ל דהספוד זה תחוב בתוך האהל כעוד המת שם ומש״ה השיבו לר״ע אין האהל מתחשב לפי שהספוד לא קיבל הטומאה מן האהל אלא מן המת וזהו אמרם בברייתא האהל והספוד שם אחד והוה ליה כאילו נגע המת בכלים הרבה שכולם נחשבים לאחד. וטעמיה דר״ע הוא דהכא הספוד נסי שקיבל הטומאה מן המת מ״מ הוא בהלטרפות האהל שהאהיל על המת ועל הספוד ומש״ה חשיב לאהל בפני עצמו ולספוד בפני עצמו ופי' זה הוא ס״ל לר״ש והקשה דלפי מאי דקא חשיב ר״ע אהל בזה מאי למימר יש לי להוסיף שהי כגון שחור והביא הספוד לתוך אהל אחר דהרב נעשה כחלל אף לטמא אחרים באהל כמת כדמוכח בנזיר כו' והכוונה היא שהביא הספוד לתוך אהל אחר והיו שם בתוך האהל כלים ונמצא שהאהל קיבל טומאה מן הספוד וחזר וטימא לכלים וא״כ יש למנות האהל והכלים בפנים לפי שהכלים לא קבלו טומאה מן הספוד כי אם בהלטרפות האהל ודומה לאהל ראשון דחשיב ליה בפני עצמו ופירש דמשום דמנה מ״ק עד ארבעה קאמר ר״ע יש לי ה' וה״ה אם היו מודים לו חכמים בה' היה אומר עדיין יש לי להוסיף ו' אלא השיבוהו אין האהל מתחשב לפי שנחשב הספוד התקוע בו כנוגע במת עצמו ולפ״ז אהל שני נמי אינו מן המנין לפי שנחשבים הכלים כאלו נוגעין בספוד. ודע דסברא זו דהר״ש דחרב נעשה כחלל לטמא באהל אין הכל מודים בה ורבינו חולק עליה וכבר כתבתי בזה במקום אחר (א״ה תמצאנו לעיל בפירקין דין ג' יע״ש). עוד כתב הר״ש פי' אחר דהא דאין אהל מתחשב לאו משום דמאהיל על המת ועל הספוד ונחשב כל המונח באהל המת כנוגע במת דהכא ודאי מודה ר״ע דאין מתחשב אלא ר״ע בספוד שנוגע באהל שבתוך איירי אפ״ה אין האהל שמנין פדו מעמנו כמו שהוכחתי ממתני' דקטבליא ע״כ. ומסה והני

אהל מעור הדג או מצמר שגדל בים. אין עצמו של אהל זה מקבל טומאה אע"פ שמביא את הטומאה לכל אשר יהיה תחתיו כשאר אהלים: ב כלי גללים וכלי אבנים וכלי אדמה אינן מקבלין טומאה לא מדברי תורה ולא מדברי סופרים בין טומאת מת בין שאר הטומאות. וכן כלי עץ העשוי לנחת כגון התיבה והמגדל והכוורת שהן מחזיקין ארבעים סאה בלח ויהיה להם שולים אינן מקבלין טומאה כלל לא מדברי תורה ולא מד"ס ואלו הן הנקראין כלי עץ הבא במדה: ג כלי *עץ פשוטיהם טהורים מקבליהם טמאים. כלי חרש פשוטיהן טהורין ומקבליהן טמאין ואינן טמאין אלא מאוירן או בהיסט הזב אפילו נגע כלי חרש במת מגבו אינו מתטמא ואם נכנסה טומאה מן הטומאות באוירו ואע"פ שלא נגעה בו נטמא. היה כלי חרש עם המת באהל נטמא שהרי הטומאה נכנסה באוירו. ואם היה מוקף צמיד פתיל הוא ומה שבתוכו טהור כמו שנתפרש בתורה שאין טומאה נכנסה לו אלא מפתחו ובהיסט הזב. שהרי הוא כמי שנגע בכולו: ד העושה גולל מדבר שאינו מקבל טומאה כגון שהניח על גבי הקבר אבן או כלי אדמה או כלי עץ הבא במדה או כלי חרש המוקף צמיד פתיל או עור הדג ועצמו וכיוצא באלו הנוגע בהן טמא טומאת שבעה משום נוגע בגולל. ואם פרשו מלהיות גולל או שהסיר את המת מתחתיהן הרי הן טהורין. וכן בהמה שכפתה ועשה אותה גולל הנוגע בה טמא טומאת שבעה כל זמן שהיא גולל. התיר הבהמה הרי היא טהורה כשאר הבהמות. וכן חבית שהיא מלאה משקין מוקפת צמיד פתיל ועשה אותה גולל למת הנוגע בה טמא טומאת שבעה והחבית והמשקין טהורין: ה קורה שעשאה גולל לקבר בין עומדת בין מוטה על צדה אין טמא אלא כנגד פתח הקבר בלבד. והנוגע בקצה המונח חוץ לקבר טהור. *עשה ראשה גולל לקבר והרי היא עומדת על הקבר כמו אילן הנוגע ממנה בד' טפחים סמוך לקבר טמא משום גולל ומד' ולמעלה טהור. בד"א בזמן שהוא עתיד לקוץ אותה אבל אם אינו עתיד לקוץ אותה כולה גולל: ו שתי אבנים גדולות של ד' ד' טפחים שעשאן גולל המאהיל על גבי שתיהן טמא. נטלה אחת מהן המאהיל על גבי שנייה טהור מפני שיש לטומאה דרך שתצא בו: ז גל של צרורות שעשאהו גולל לקבר אין טמא אלא סדר הפנימי שהוא צרכו של קבר. אבל הנוגע בשאר האבנים טהור: ח ארון שהוא חקוק בסלע והניחו בו המת וכסוהו בגולל הנוגע בסלע בכ"מ טהור והנוגע בגולל טמא. למה זה דומה לבור גדול מלא מתים ואבן גדולה על פיה שאין טמא אלא כנגד חללה. ואם בנה נפש על גבה הרי

זו

א סמג עשין רל"ג :

*[כתוב בנוסחת מהר"י אבוהב ז"ל ונ"ע למה לא כתב כל הכלים שבאים במשנה פ"ב ופ"ו כלי עץ כלי עור כלי עצם כלי זכוכית עכ"ל] :

השגת הראב"ד

*עשה ראשה גולל לקבר והרי היא עומדת על הקבר כמו אילן וכו'. א"א א"כ היינו עומדת אלא סיפא שהקורה תוחבת בקרקע וראשה נכנס לתוך הקבר ועשה לו גולל ורישא הטעם בזמן שהיא עומדת או מוטה על צדה ומונחת על הקבר כל הקורה צריכה לראשה התחתון שהוא גולל לקבר לפיכך כל שהוא כנגד הפתח של קבר טמא אבל בשהיא תוחבת אינו כן לפיכך מה שעתיד לקוץ אינו חיבור :

כסף משנה

שמים למד כן ממה שמנינו כל שנים טהור :

ב כלי גללים וכלי אבנים וכלי אדמה אינם מקבלים טומאה. הכי משמע רפ"י דכלים ובפרק במה אשה (דף ס"ט ע"ב) ובמנחות פרק ר' ישמעאל (דף כ"ח): וכן כלי עץ העשוי לנחת וכו'. פרק ט"ו דכלים ומייתי לה בשילהי חגיגה (דף כ"ו:) ויהיב טעמא משום דדומיא דשק בעינן שהוא מיטלטל מלא וריקן:

ג כלי עץ פשוטיהם טהורים ומקבליהן טמאים וכו'. כלים רפ"ב ורפט"ו: כלי חרש פשוטיהם טהורים וכו'. רפ"ב דכלים. ומ"ש ואינם טמאים אלא מאוירן שם וספ"ג דחולין (דף כ"ה:). ומ"ש או בהיסט הזב. בפ"ק דנדה (דף ו') ובפרק המזקין ובתורת כהנים פ' מצורע: היה כלי חרש עם המת באהל וכו' ואם היה מוקף צמיד פתיל וכו'. מבואר בתורה ואיתיה בפ"י דכלים. ומ"ש ובהיסט הזב וכו'. בתוספתא דכלים פרק שני ותוספתא דזבים פ"ג ותורת כהנים:

ד העושה גולל מדבר שאינו מקבל טומאה וכו'. נלמד מדין בהמה ומדין חבית דבסמוך. ומ"ש וכן בהמה. בספט"ו דאהלות וכת"ק. ומ"ש שכפתה משום דאל"כ הרי היא הולכת *לכאן ולכאן ואין כאן גולל: וכן חבית שהיא מלאה משקין מוקפת צמיד פתיל וכו' עד טהורים. בספט"ו דאהלות:

ה קורה שעשאה גולל לקבר וכו' עד כולה גולל. שם קורה שעשאה גולל לקבר בין עומדת בין מוטה על צדה אין טמא אלא כנגד פתח עשה ראשה גולל לקבר אין טמא אלא עד ד' טפחים ובזמן שהוא עתיד לגוד: וכתב הראב"ד על דברי רבינו והרי היא עומדת על הקבר כמו אילן א"א א"כ היינו עומדת וכו'. ורבינו מפרש שעומדת ומוטה על צדה תרווייהו כשהקורה מוטלת לאורך הקבר אלא דעומדת היינו שמטילה על הקבר לרחבה וקתני שאם היתה ארוכה או רחבה יותר מהקבר אין טמא אלא כנגד הקבר דוקא והטעם הוא לפי שאינו צריך לגולל אבל כשהעמידה על הקבר כמו אילן אע"פ שמתוך שכולה עומדת על פתח הקבר היה ראוי לטמאה כולה אפילו כשעתיד לקוץ מתוך שאינו צורך לגולל ממנה אלא קצתה לא טימאו ממנה אלא עד ד' טפחים והוא שעתיד לקוץ:

ו שתי אבנים גדולות וכו'. תוספתא ספ"ג דאהלות. כתב הר"י קורקוס ז"ל נראה דמאהיל על שתיהן דקתני הכוונה על כל אחת משתיהן דכיון שגדולות הן כל אחת חשובה גולל בהיות חבירתה שם מונעת הטומאה מלצאת אבל כל שניטלה האחת טהרה חבירתה ואין שם גולל עליה כיון שיש לטומאה דרך לצאת והיינו למאהיל שלא כנגד הקבר אלא כנגד כותל הקבר דכנגד הקבר תיפוק ליה משום קבר דמטמא כל מאהיל עליו ולכך אמרו המאהיל על גבי שתיהן טמא כלומר אפילו על אותה שאינה כנגד הקבר כי השתים גולל הן חשובות ולפי זה אם היו פחות מד' טפחים שאין טמא רק הנוגע על אותה שכנגד הקבר והאחרת בטלה ואי מיירי בשתיהן קלתן כנגד הקבר אפשר דנקט ארבעה טפחים משום סיפא דניטלה אחת מהן שאם היו פחות מד' אפילו ניטלה אחת טמאה הנשארת או אפשר דהורחא דמלתא נקט כי לעשות שתי אבנים גולל משמשא גדולות ואין נראה לומר שאם היה פחות מד' כל אחת לא חשבה גולל דאבן אחת בעינן א"כ קטנות בנויות דהא מנא לן לומר כן עכ"ל:

ז גל של צרורות וכו'. תוספתא דאהלות פרק ט"ו וכחכמים וכתב רבינו שמשון שעשה כמין כור ברזל בגל ונמצאת כיפת הגל גולל עד ד' טפחים בעובי הגולל סדר הפנימי היינו צרורות הנתונות על פתחו של קבר עכ"ל. וכתב הר"י קורקוס ז"ל ורבינו כתב לשון התוספתא אלא שהוסיף אבל הנוגע בשאר אבנים טהור והחלוקה שבסמוך הזכיר מאהיל ונראה שכוונתו בזה הוא מפני שזה הגל הוא סדר על סדר וכשאמרו סדר הפנימי היינו התחתון הסמוך לקבר אבל אשר עליו הכל טהור ור"ש סובר שכל גובה ארבעה טפחים טמא וכמו נוגע דקורה עומדת שהוזכר וכיון שכן קשה שהרי כל המאהיל על התחתון על העליון הוא מאהיל וא"א שיאהיל על התחתון לבדו (דכך כתב) דלענין נגיעה הוא דשייך לומר כן וכן גבי קורה עומדת כמו אילן כתב נוגע וכאשר מדקדק כן שבכ"מ שתופס נוגע לא שייך לומר האהיל עכ"ל:

ח ארון שהוא חקוק בסלע וכו' עד ומטמא מכל סביביו. תוספתא פ"י דאהלות ארון שהוא חקוק בסלע ומכוסה הנוגע בו מכ"מ טהור ואינו טמא אלא כנגד כיסויו בלבד למה זה דומה לבור גדול מלא מתים ואבן גדולה נתונה על פיו שאינו טמא אלא כנגד חללו בלבד היתה בנויה בכותלה של נפש אם היתה נראית כל שהיא לתוך הנפש *הכל טמא ואם לאו אינו טמא אלא כנגד כיסויים בלבד בנה הנפש על גבה הרי היא כקבר סתום ומטמאה מכל סביבותיה ופירש רבינו שמשון בפ"ט חקוק בסלע צור שמשמש ימי בראשית שאינו מיטלטל. בכותלה של נפש שבנו אצלה נפש וכותל הנפש בנוי על גבה. אם היתה נראית שנראה כל שהוא הארון בתוך הנפש הנכנס לתוכה של נפש טמא ואם לאו שמאהיל ע"פ הארון לחוץ וגד ארון של צור נכנס בבנין אינו טמא אלא כנגד כיסויים של הארון בלבד ותוך הנפש טהור בנה הנפש על גבה על הארון עלמה שכולה כנפש הרי היא הנפש כולה כקבר סתום עכ"ל. ואיני יודע למה השמיט רבינו

*[נ"ב גרס הנכנס לתוכה טמא וכן הוא בתוספתא] :

[*נ"ל דיצא לרבינו דין זה מהא דאיתיה בפ"ב דסוכה (דף כ"ג) עשאה לבהמה דופן לסוכה ר"מ פוסל ור"י מכשיר וכו' ופליגי אמוראי בטעמיה דר"מ חד אמר שמא תמות וחד אמר שמא תברח ואוקימנא בליבנא בהרא פלוגתייהו בבהמה קשורה ותיפא דלענין טומאה פסק רבינו כר"י ולענין סוכה פסק כר"מ ועיין שם בתוס' בד"ה ולמ"ד וכו' ודו"ק] :

משנה למלך

דבריו דהאהל כל זמן שהטומאה תחתיו הנוגע באהל לא הוי כנוגע בכלים שנגעו במת אלא כנוגע במת עצמו ומשום הכי אמרו חכמים דאין האהל מתחשב לפי שהאהל והמת הם דבר אחד ולפ"ז ניחא הא דלא קאמר ר"ע יש לי שני והוא כגון שהזר והביא הספוד לתוך אהל אחר דאי כשהכניסו לתוך האהל פשיטא דאין האהל מן המנין משום דמאהיל על הספוד ועל הכלים ונחשב כל המונח באהל כנוגע בספוד ואי כשנגע הספוד באהל מאחורי האהל דומיא דאהל ראשון פשיטא דאהל ג' מן המנין וא"כ הוה ליה אהל ג' כלים בכלים דקי"ל הג' בין אדם בין כלים טומאת ערב וזהו שסיים הר"ש וכה"ג ודאי אהל ג' מן המנין. ודע ששני הפירושים הללו כתבם רבינו עובדיה ז"ל שכתב ואין האהל מתחשב לפי שאין האהל מטמא הספוד כו' א"כ אפילו אין הספוד בתוך האהל אלא שנוגע באהל מבחוץ אה"נ אין האהל מתחשב כמנין סדר משנתנו ע"כ. והראיה שהביא הר"ש ממתני' דטבליות היא בפרק ט"ו מאהלות מ"ב דתנן טבליות של עץ שהן נוגעות זו בזו בקרנותיהן והן גבוהות מן הארץ פותח טפח טומאה תחת אחת מהן הנוגע בשניה טמא טומאת שבעה ע"כ. והקשה הר"ש דאמאי הנוגע בשניה טמא טומאת ז' הא תנן בריש אהלות כלים הנוגעים במת וכלים בכלים טמאין טומאת שבעה הג' בין אדם בין כלים טומאת ערב ותירץ דהא תנן התם אין האהל מתחשב הלכך טבלא שהטומאה תחתיה אינה מן המנין ע"כ והוה ליה הנוגע בשניה כנוגע בכלים שנגעו במת :

והנקבר

זו כקבר סתום ומטמא מכל סביביו. *היתה הארון החקוקה בסלע רחבה מלמטה וצרה מלמעלה והמת בתוכה הנוגע בה מלמטן טהור ומלמעלן טמא שהרי הצדדין מלמעלה סככו על גבי המת ונעשו כגולל. היתה הארון רחבה מלמעלה וצרה מלמטה הנוגע בה מ"מ טמא. היתה שוה הנוגע בה מטפח הסמוך לקרקעיתה ולמעלה טמא מטפח ולמטה טהור. *ניקב ארון בסלע והכניס המת בתוכה כמו נגר הנוגע בה מ"מ טהור חוץ ממקום פתחה: ט מערה שהקבר בתוכה וחצר לפני המערה. בזמן שהחצר לאויר העומד לתוכה טהור ובלבד שלא יגע במשקוף המערה. ובזמן שהחצר מקורה *אם היה בה [מגולה בצד המערה] ד' טפחים על ד' טפחים או יותר הנכנס לשם טהור. היתה פחותה מד' על ד' הנכנס לשם טמא ואע"פ שלא נגע בפתח המערה:

פרק שביעי

א בית סתום שהמת בתוכו או שהיה לו פתח [ופרץ את פצימיו] וסתמו מטמא מכל סביביו והנוגע בו מאחוריו או מגגו טמא שבעה מפני שהוא כקבר סתום. נפתח בו פתח אפילו סתמו אם לא פרץ פצימיו הנוגע בו מאחוריו ומגגו טהור ואין טמא אלא כנגד הפתח. וכמה יהיה שיעור הפתח. שלם המת פתחו בארבעה טפחים. וכזית מן המת פתחו בטפח. וגדול מכזית הרי הוא כמת ופתחו בארבעה: ב המת בתוך הבית ובו פתחים הרבה בזמן שכולם נעולים כולם טמאים והיושב בצד כל פתח מהן תחת התקרה היוצא על הפתח נטמא. נפתח אחד מהן או שחשב להוציאו באחד מהן ואע"פ שחשב אחר שמת המת אפילו חשב להוציאו בחלון שהיא ארבעה על ארבעה הציל על הפתחים כולן ואין טמא אלא כנגד הפתח שנפתח או שחשב עליו והשאר טהורין מפני שהן נעולין והרי אין הבית כקבר סתום. וכן אם התחיל לחתור פתח להוציאו בו משיחתור ארבעה על ארבעה הציל על הפתחים כולן. היה שם פתח סתום וחשב להוציאו והתחיל לפותחו משיתחיל לפתוח הציל על הפתחים כולן. היו בו חלונות הרבה וכולן מוגפות כולן טהורות. נפתחו כולן טמאות ולא הצילו על הפתחים. *פתח קטן בתוך פתח גדול המאהיל על גבי שניהם טמא. חשב להוציאו בקטן טיהר קטן את הגדול.

היו

השגת הראב"ד

*היתה הארון החקוקה בסלע וכו'. א"א לא נראה כן מן התוספתא שהיא כחקוקה בסלע אלא כבנין שהרי אמרו ארון שהיתה חקוקה בסלע ומכוסה הנוגע בה מכל מקום טהור ואינו טמא אלא כנגד כיסויו בלבד למה זה דומה לבור גדול מלא מתים ואבן גדולה נתונה על פיו בלבד שאינו טמא אלא כנגד חללו בלבד היתה בנויה כבוכלה של נפש אם היתה נראית בתוך של נפש הנכנס לתוכה טמא ואם לאו אינו טמא אלא כנגד כסויה ועוד אם בחקוקה מדבר כמ"ש הוא הרי דבריו סותרים זה את זה בתחלה אמר הנוגע בסלע מ"מ טהור ובסוף אמר היתה שוה מטפח ולמטה טהור מטפח ולמעלה טמא רישא במאי עסקינן לא בשוה ולא ברחבה וצרה אלא במה רישא בחקוקה וסיפא בבנין כדקתני בתוספת' והוא אינו תופס לא לשון משנה ולא לשון תוספתא אבל קולט מעט מזה ומעט מזה ואינו מכוין אלא שקשה לי בין ברוחב בין בשוה וקצר אם בבנין אין ניצל מתורת גולל ודופק שמטמא במגע ובאהל ואולי נאמר שלא ניתנו גולל ודופק אלא לקבר והוא הנפש שבונין למת פעמים מכניסין לתוכו את המת בארונו ופעמים בלא ארון וכיסוי הנפש נקרא גולל ומה שהגולל סמוך נקרא דופק אבל הארון כסותו של מת הוא ואינו לא גולל ודופק ולא קבר סתום ואינו מטמא בארון של אבן אלא מי שמאהיל עליו כנגד הטומאה:

*ניקב ארון בסלע וכו'. א"א דבר זה כתב פירוש למה ששנו במשנה עשאו כמין גלוסקום ובערוך גלוסקום תיבה ואפשר שנפתחה מן הצד כפירושו:

*אם היה בה מגולה בצד המערה ארבעה טפחים וכו'. א"א אני לפי טעותו הגהתי אבל לשון המשנה ולשון התוספתא אין שם חצר מקורה אלא שפתחה באויר ואין כאן קירוי אלא שפתחה למעלה או מן הצד ומן הצד קרוי פתחה לאויר:

*פתח קטן בתוך פתח גדול וכו'. א"א נראה לי בצד הפתח קאמר:

כסף משנה

רבינו הבבא האמצעית: היתה הארון החקוקה בסלע רחבה מלמעלה וכו' עד שאינו מתקרב לפתח המערה פתוח מד' טפחים טהור כל שאינו נוגע במשקוף. ומ"ש לפי טעותו הנוגע בה מ"מ טמא. פ"ט דאהלות. ומ"ש היתה שוה וכו'. שם וכרבי יהושע: הגהתי. נראה שהטעם שנוסחתו בדברי רבינו היתה כמ"ש בספרי הדפוס ובזמן שהחצר מקורה וכתב הראב"ד היתה הארון החקוקה בסלע רחבה מלמטה וכו' א"א לא נראה כן מן התוספתא שהיא כחקוקה בסלע וכו'. ולדעת רבינו י"ל שהוא סובר דאדרבה רישא דתוספתא גילתה דמתניתין איירי בחקוקה וכ"כ בפירוש המשנה שמהתוספתא למד לומר דמתניתין איירי בחקוקה בסלע וכ"כ ג"כ הר"ש והרא"ש ועוד שאם איירי בבנין קשה מה שהקשה הראב"ד לעצמו שאין ניצל מתורת גולל ודופק. ומה שהקשה הראב"ד לרבינו שדבריו סותרים את דבריו י"ל דברישא שכתב הנוגע בסלע מ"מ טהור שהוא חקוק מלמעלה והכניס בו המת וכסהו למעלה בגולל ואין לו דין קבר סתום לטמא סביביו כיון שאין שם בנין הילכך אינו מטמא אלא א"כ נגע בגולל ובסיפא איירי שאין הארון פתוח מלמעלה אלא מצדו לארכו והכניס המת דרך שם והוא סתום מעצמו מלמעלה ומלמטה ובזה שייך לחלק בין רחבה מלמטה וצרה מלמעלה רחבה מלמעלה וצרה מלמטה לכשהיא שוה למטה ולמעלה וכל זה אינו ענין לרישא שפתחו מלמעלה וזה סתום מלמעלה ולענין טעם למה חילקו בו בין רחבה מלמטה וצרה מלמעלה לרחבה מלמעלה וצרה מלמטה לכשהיא שוה י"ל דלעולם מלמעלה טמא מפני שהוא כגולל וכשהוא רחבה מלמטה לא מחשיב למטה כארון וכשהיא צרה למטה מחשיב למטה כארון וכשהיא שוה טפח ולמעלה מחשיב כארון טפח ולמטה לא מחשיב כארון אלא אלא כקרקע עולם לר' יהושע דהלכתא כוותיה: ניקב ארון בסלע והכניס המת כמין נגר. שם שעשוי כמין גלוסקום הנוגע בה מ"מ טהור חוץ ממקום פתיחתה ופירש רבינו גלוסקום הוא כמין נגר וכו'. אבל אשר יתאמת אצלי לפי הענין שזאת התמונה היא כמו תיבה מן הצד כאילו הוא נוקב בעצם האבן מקום יכנס ממנו המת ונועל זה השער ולזה כנגד פתיחתה טמא על דמיון מה שביארה התוספתא בבור מלא מתים לפי שזאת התמונה הוא בור על הצד הזה עכ"ל: וכתב הראב"ד ניקב ארון בסלע וכו'. א"א דבר זה פירוש למה ששנו במשנה וכו':

ודע דתנן התם העשוי כמין קמטרא הנוגע בה מ"מ טמא והשמיטו רבינו לפי שהוא נכלל במה שנתבאר:

ט מערה שהקבר בתוכה וכו'. פט"ו דאהלות חצר הקבר העומד בתוכה טהור עד שיהיה בה ארבע אמות כדברי ב"ש וב"ה אומרים ארבעה טפחים וכתב רבינו בפירוש המשנה כבר התבאר שזה החצר מקורה ופתח המערות אשר בה הקברות פתוח אל זה החצר והיא אשר תקרא חצר הקבר ומי שעמד בה הוא טהור לפי שאם היה בה פתוח מד' על ד' הנה הוא מתקרב אל פי המערה ויטמא וכו' ואם היה זה החצר מגולה הנכנס לתוכה טהור באי זהו ענין אם לא שיגע בפתח המערה. ובתוספתא [איזה היא חצר הקבר זו הגת שהמערות פתוחות לתוכה אם יש בה כשיעור הנכנס לשם טמא בד"א בזמן שאינה פתוחה לאויר אבל] בזמן שפתוחה לאויר אפילו אינו מרוחק מן המשקוף אפילו כל שהוא טהור ובלבד שלא יגע במשקוף ומפרש רבינו אינה פתוחה לאויר היינו שהיא מקורה. ומ"ש הראב"ד אם היה בה מגולה לצד המערה וכו'. טעמו משום דאל"כ הרי הטומאה יוצאה מפתח המערה לחצר ע"י הקירוי וטעם רבינו נראה שהוא מפני שאין דרך טומאה זו לצאת ולפיכך כל שאינו מתקרב לפתח המערה פתוח מד' טפחים טהור כל שאינו נוגע במשקוף. ומ"ש לפי טעותו הגהתי. נראה שהטעם שנוסחתו בדברי רבינו היתה כמ"ש בספרי הדפוס ובזמן שהחצר מקורה אם היה בה ד' טפחים על ד' טפחים והנוסחא האמיתית אם היה בה מגולה בצד המערה ד' טפחים על ד' טפחים וכן מצאתי בספרי כתיבת יד. והוא כמ"ש הראב"ד שהגיה:

ודע דבס"פ משוח מלחמה (דף מ"ד) קאמר על ב"ה כד"א שפתחה מן הצד אבל פתחה מלמעלה ארבע אמות ולא ידעתי למה השמיטו רבינו:

פ"ז א בית סתום שהמת בתוכו או שהיה לו פתח ופרץ את פצימיו וכו' (עיין בפנים) כך היא הגירסא הנכונה בדברי רבינו וכך מצאתיה בספר מוגה. ודין תוספתא ספי"ו דאהלות וברייתא בפ"ק דבתרא (דף י"ב): וכמה יהא שיעור הפתח וכו'. פ"ג דאהלות ומסיים בה להציל הטומאה על הפתחים אבל להוציא [את] הטומאה בפותח טפח:

ב המת בתוך הבית וכו'. בפ"ז דאהלות המת בבית ובו פתחים הרבה כולם טמאים נפתח א' מהם הוא טמא וכולן טהורים חשב להוציאו באחד מהם או בחלון שהוא ארבע' על ארבעה טפחים הציל על כל הפתחים בש"א והוא שחשב עד שלא ימות המת וב"ה אומרים אף משמת היה סתום ונמלך לפתחו בש"א כשיפתח ארבעה טפחים וב"ה אומרים כשיתחיל ומודים בפותח בתחלה עד שיפתח ארבעה טפחים ופי' רבינו כאשר היו הפתחים כולם נעולים הנה יהיה הבית כולו כקבר ולזה יטמא כל מה שיגע בו וזה לשונו בית סתום מטמא כל סביביו וכאשר נפתח אחד מהפתחים או חשב להוציא המת מפתח ידוע ואע"פ שלא נפתח עדיין או שהיה בכלל הפתחים פתח בנוי [וחשב להרוס הבנין ההוא ולהוציא המת ממנו והתחיל להרוס] הנה הציל על כל הפתחים כולן וכאשר היה בהם פתח נעול הנה אשר ישב תחת המשקוף היוצא על זה הפתח לא יטמא וזהו ענין היות הפתח כבר הציל מן הטומאה כמו שביארנו בפ"ג וסבת זה היות הבית יוצא מדין קבר ונשאר בית ואינו מטמא כל סביביו וכו' וענין פותח בתחלה לפתוח פתח בא' הכתלים במקום שלא היה שם פתח ויחשוב להוציאו בו עכ"ל. והר"ש והרא"ש פירשו דטעמא דכולם טמאים משום דסוף טומאה לצאת בחד מינייהו ולא ידענא בהי מינייהו הילכך חשיבי כולהו כפתוחים. ומ"ש בזמן שכולם נעולין בתוספתא פ"ח דאהלות. ומ"ש ואע"פ שחשב אחר שמת המת. כב"ה. ומ"ש וכן אם התחיל לחתור פתח וכו'. זהו ששנינו ומודים בפותח בתחלה עד שיפתח ד' טפחים. ומ"ש היה שם פתח סתום וכו'. ג"ז כב"ה: היו בו חלונות הרבה וכו'. תוספתא פ"ח דאהלות. וכתב הר"י קורקוס ז"ל מ"ש דחלונות לא הצילו על הפתחים היינו דלא חשב כלל שמן הפתח אין דרך להוציא המת דרך חלונות שאם חשב להוציאו משם כבר נתבאר שחלון ד' מציל וכ"ש אם פתח בכוונה להוציאו משם וזהו שכתב נפתחו דהיינו מאליהן ומהשתא אין כאן עכ"ל. ולי נראה דמיירי בחלונות שאין בהם ארבעה מש"ה לא הצילו על הפתחים וכולן טמאות וכדתנן גבי המת פתחו בארבעה טפחים להציל טומאה על הפתחים אבל להוציא את הטומאה בפותח טפח ובהכי ניחא מאי דקתני כשהן מוגפות כולן טהורות שאם היה בהן ארבעה אע"פ שהן מוגפות היה להן להיות טמאות: פתח קטן בתוך פתח גדול וכו' עד ואם הערים שניהם טמאים. תוספתא פ"ח דאהלות: וכתב הראב"ד פתח קטן בתוך פתח גדול המאהיל ע"ג שניהם טמא א"א נ"ל בצד הפתח

*היו שניהן מתאימין המאהיל ע״ג שניהם טמא. חשב להוציאו באחד מהן טיהר את חבירו. היה לבית פתח אחד לצפון ופתח לדרום וחשב להוציאו בצפוני ואח״כ באו אחיו או קרוביו ואמרו אין מוציאין אותו אלא בדרומי טיהר דרומי את הצפוני ובלבד שלא יערים ואם הערים שניהן טמאים: ג בתים הפתוחין לאכסדרה והמת באחד מהן אם היה דרכו של מת לצאת באכסדרה *הרי הבית שער והבתים טמאים ואם לאו בית שער טמא והבית טהור. *החדר שלפנים מן הבית מוגף ונכנסה טומאה לפנים דרך חלון הבית החיצון טהור מפני שהטומאה חוזרת ויוצאת דרך החלון שנכנסה בו: ד *אין הקבר מטמא מכל סביביו עד שיהיה שם חלל טפח על טפח על רום טפח. אפילו הגביה הבנין על גבי חלל טפח עד לרקיע הכל טמא לפי שהכל כקבר. היתה טומאה רצוצה ולא היה שם חלל טפח טומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת ואין טמא אלא הנוגע כנגד הטומאה מלמעלה או המאהיל עליה מלמעלה או הנוגע כנגדה מלמטה או מה שהאהיל עליו מלמטה אבל הנוגע בצדי הבנין טהור: ה זה כלל גדול בטומאת מת שכל דבר המטמא באהל מן המת אם היה רצוץ שאין לו חלל טפח. הרי הטומאה בוקעת ועולה עד לרקיע בוקעת ויורדת עד התהום ואינה מטמאה מן הצדדין. כיצד כרי של תבואה או גל של אבנים וכזית מן המת בתוכו וכלים בצד הטומאה ואינן נוגעין בה כלים טהורין וכל כלי שבתוך הגל מכוון כנגד הטומאה מלמעלה או מלמטה טמא שהטומאה בוקעת ועולה ובוקעת ויורדת ואם היה מקום הטומאה חלול טפח על טפח על רום טפח. הוא כקבר סתום ומטמאה מכל סביביו: ו בית שמלאו עפר או צרורות הרי זה ביטל הבית והרי הוא כגל של עפר או צרורות ואם היתה טומאה בתוך העפר בוקעת ועולה בוקעת ויורדת וכלים שבצידיה בתוך העפר טהורים: ז *טומאה שהיא רצוצה בכותל וסמך סוכה לכותל הסוכה טמאה שהרי נעשה הכותל צד מצידי האהל

השגת הראב״ד

*היו שניהם כו' חשב להוציאו באחד משניהן טיהר את חבירו וכו'. א״א כך היא התוספתא ולא ידעתי מה בין זה לזה ואולי מתאימין שמזוזה אחת מפסקת ביניהם ואין שם בנין אחר ושניהן ננעלים באותה מזוזה וקמ״ל אף ע״פ ששניהם דומים לפתח אחד טיהר האחד את חבירו:

*הרי הבית שער והבתים טמאים ואם לאו בית שער טמא והבית טהור. א״א בתוספתא טהורים וכן עיקר שאם יש לאותו הבית דרך לחצר מצד אחד ושאר הבתים שהן לאכסדרה מוגפים כולן טהורין והאכסדרה טהורה ואם לאו בית שער טמא שעתיד לצאת והבתים טהורים והאכסדרה מקורה עסיקנן והוא הבית שער:

*החדר שלפנים מן הבית מוגף ונכנסה טומאה וכו'. א״א פי' נכנס המת להדר דרך חלון שפתוח לו מאחוריו והבית החיצון טהור אע״פ שדרך החדר על הבית אפ״ה טומאה זו במקום שנכנסה נותנין לה דרך לצאת:

*אין הקבר מטמא מכל סביביו עד שיהא שם חלל טפח על טפח וכו'. א״א דבריו סתומים ואולי כוונתו איננה מיושרת כי זה הענין שלש מדות יש בו שאם יש במקום הטומאה טפח מרובע אע״פ שהטומאה ממעטת החלל והרי הוא כטומאה רצוצה ובוקעת ועולה ומטמאה באהל כמו כן מטמא כל סביביו במגע וזהו קבר סתום ואם יש שם טפח פנוי חלל אינו מטמא באהל אבל מטמא כל סביביו במגע ואם אין במקום הטומאה טפח מרובע זו היא טומאה רצוצה שבוקעת ועולה ומטמאה באהל ואינה מטמאה במגע מצדדים וזו הרצוצה אם היא בכותל שבין שני בתים או במעזיבה שבין בית לעליה רואים לאיזה צד היא יותר קרובה ובוקעת לאותו צד ומטמא כל מה שיש באותו אהל ודברים הללו מתבררים מן המשנה מארונות דר״א בר צדוק דברכות ומבית שפכן את פנימיו דב״ב דוק ותשכח:

השגת הראב״ד

*טומאה שהיא רצוצה בכותל וסמך סוכה לכותל הסוכה טמאה וכו'. א״א בחיי ראשי אין דרך המשנה כדבריו דתנן פ״ז נפש אטומה הנוגע מן הצדדין טהור מפני שהטומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת אם היה מקום הטומאה טפח על טפח הנוגע בה מכל מקום טמא מפני שהוא כקבר סתום סמך לה סוכות טמאות ור״י מטהר הנה שאין הסוכה טמאה אלא בית במקום הטומאה טפח על טפח שנעשים הסוכה דופן הקבר ומטמאה במגע מכל סביביו ולא באהל

כסף משנה

הפתח קאמר פכ״ל. וכתב עוד היו שניהם מתאימים וכו'. א״א כך היה התוספתא וכו' וקמ״ל אע״פ ששניהם דומים לפתח א' טיהר א' את חבירו עכ״ל. ונראה דוחק מה שפירש בתוך הפתח דהיינו בצד הפתח ואפשר דה״ק שפתח פתח גדול ביותר בכותל ובתוך הפתח הגדול בנה וסתם קצת ממנה מלמעלה ומלמטה ומן הצד ונשאר פתח קטן בצד הפתח הגדול ושניהם מתאימים היינו שהשאיר הפתח הגדול כמות שהוא אלא שחלקו באמצע במזוזה וקתני בתרווייהו שהמאהיל על שניהם טמא ומשמע לי דהיינו לומר שאם האהיל על אי זה משניהם טמא ובריתא אשמעינן דלא תימא דפתח קטן בטל לגבי פתח גדול ואם האהיל עליו לא נטמא וכן אם חשב להוציאו בקטן לא טיהר את הגדול קמ״ל ובסיפא אשמעינן שאע״פ שנראה שהוא פתח אחד טיהר א' את חבירו וכמ״ש הראב״ד ורבינו שמשון בפ״ח דאהלות הביא תוספתא זו ופירש פתח קטן בתוך פתח גדול כגון אותם שערים גדולים שבשער עצמו עושים דלת או חלון קטן לפי שאין רוצים כל שעה לפתוח לו שער הגדול לכל איש הנכנס ויוצא כי אם לצורך סוסים וחמורים הטעונים משאות. מתאימין כגון פתח שיש לו שתי דלתות אחת מימין ואחת משמאל עכ״ל:

ג בתים הפתוחים לאכסדרה וכו'. תוספתא שם בתים הפתוחים לאכסדרה והמת בא' מהם אם היה דרכו של מת לצאת בחצר בית שער כל הבתים טהורים ואם לאו בית שער טמא וכל הבתים טהורים ורבינו שמשון הביא תוספתא זו בפ״ז דאהלות ופירש בתים הפתוחים לאכסדרה שיש לפני הבתים אכסדרה והאכסדרה פתוחה מכל צדדיה ויש לבתים בית שער מצד אחד. לצאת בחצר לאכסדרה חצר קרי לה שמצד האכסדרה היה דרכו לצאת ולא דרך בית שער. כל הבתים טהורים כלומר כל פתחי הבתים טהורים על המאהילים עליהם שדרך חצר יוציאו את המת ולא דרך בית שער. ואם לאו שאין דרכו של מת לצאת לחצר אלא מבית שער בית שער טמא וכל הבתים טהורים כלומר כל פתחי הבתים עכ״ל. ולפ״ז כי קתני בית שער כל הבתים טהורים ה״ק בית שער וכל הבתים טהורים ובספרי רבינו מצאתי אם היה דרכו של מת לצאת באכסדרה הרי הבית שער טמא והבתים טהורים ולפ״ז נ״ל דלאכסדר' קרי בית שער וקשה לגירסא זו דכיון דקתני אם היה דרכו של מת לצאת באכסדרה ה״ל למיתני ואם לאו. ומצאתי נוסחא אחרת בדברי רבינו שכתוב בה אם היה דרכו של מת לצאת בחצר הרי הבית שער והבתים טמאים ואם לאו בית שער טמא והבתים טהורים וזאת היתה נוסחת ספרי רבינו שביד הראב״ד וכתב עליה א״א בתוספתא טהורים וכן עיקר וכו' ולפי גירסא זו שגורס הבתים טמאים נ״ל שצריך לגרום אם היה דרכו של מת לצאת באכסדרה א״נ דלאכסדרה קרי חצר כדברי רבינו וה״ט משום דכיון דדרכו לצאת דרך שם שהבית שהמת שם פתחו נעול חשבינן כאילו הוציאוהו שם ולפיכך אכסדרה טמאה וכן שאר בתים הפתוחים לה טמאים אם אין דלתותיהם נעולות וטעמא משום דכיון דחשבינן כאילו המת באכסדרה הרי הטומאה נכנסת לבתים הפתוחים ע״י תקרת האכסדרה שמביאה את הטומאה להם אבל אם היו נעולים אין טומאה נכנסת להם. ואם לאו כלומר אם אין דרכו של מת לצאת באכסדרה כגון שיש לבית פתח ממקום אחר והם רוצים להוציאו באותו פתח הבתים טהורים אפילו הם פתוחים והוא שיהיה פתח הבית שהמת בו נעול ואעפ״כ כן אכסדרה טמאה לפי שהיא טפילה לבית: החדר שלפנים מן הבית מוגף וכו'. תוספתא פ״ח דאהלות: וכתב הראב״ד פי' נכנס המת להדר וכו' והוא שיהא הפתח שבין בית להדר מוגף שאילו היה פתוח הא ודאי שהיה טמא גם הבית החיצון. ורבינו שמשון הביא תוספתא זו בפ״ד דאהלות

דאהלות ופי' מוגף סגור ואין יכול ליכנס ממנו לבית. לפנימי לחדר שלפנים מהבית ונכנסה הטומאה דרך חלון וכו' דכיון דהדלת מוגף אין טומאה נכנסת ממנו לבית ואי משום דטופח לצאת דרך פתח לבית ולא דרך חלון כדאמרן שאין חלונות מצילים על הפתחים הכא כיון דדרך החלון באה הטומאה כדרך שנכנסה יוצאה עד כאן לשונו:

ד אין הקבר מטמא מכל סביביו וכו'. ברפ״ו דאהלות תנן נפש אטומה הנוגע בה מן הצדדין טהור מפני שהטומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת אם היה מקום הטומאה טפח על טפח על רום טפח הנוגע בה מכ״מ טמא מפני שהיא כקבר סתום ופירש שם רבינו נפש הוא הבנין שבונים על הקבר וכו' ואטום הוא הדבר המקשה אשר אין חלל בתוכו ולא פתח אמרו נפש אטומה ירצה בו שיהיה זה הבנין על עצם הטומאה ולא יהיה המת בארון עד שיהיה שם חלל טפח. ומ״ש אפילו הגביה הבנין וכו' ריש פ״ז דאהלות הטומאה בכותל ומקומה טפח על טפח כל העליות שעל גבה אפילו הן עשר טמאות. ומ״ש הראב״ד לחלק בין במקום הטומאה טפח בין כשהטומאה ממעטת החלל לכשאינה ממעטת נ״ל שטעמו מפני שהוא מפרש מה שנינו אם היה מקום הטומאה טפח על טפח וכו' אנפש אטומה דרישא קאי לומר שגם בסיפא איירי כלומר שאין שם טפח פנוי שהטומאה ממעטת החלל דיקא נמי דקתני אם יש במקום הטומאה טפח על טפח ולא קתני אם יש שם טפח על טפח דהוה משמע שאין הטומאה ממעטת חלל הטפח וקאמר דהנוגע בה מכ״מ טמא כלומר מלבד שהיא בוקעת ועולה וכו' כדקתני רישא הנוגע בה מכ״מ טמא והכי ניחא ליה מה שאמרו בפרק מי שמתו (דף י״ט) גבי הא דאמר רבי אליעזר ברבי צדוק מדלגים היינו ע״ג ארונות וכו' אהל שיש בו חלל טפח חוצץ מפני הטומאה ושאין בו חלל טפח אינו חוצץ והוא היפך מה שכתבתי בסמוך ששנינו בריש פ״ז דאהלות ובמה שחידש מדה שלישית ניחא ליה והדבר פשוט הוא שאין דעת רבינו כן כמבואר בדבריו פה ובפי' המשנה שכתבתי דכל שאין שם טפח על טפח על רום טפח פנוי טומאה רצוצה היא והנוגע מן הצדדין טהור וזהו פשט המשנה והא דמדלגין היינו ע״ג ארונות לא מכרעא לאדם מדה שלישית שהרי התוס' פירשו בלא חידוש מדה שלישית ורבינו בפרק י״ב כתב דארונות של עץ שמניחים בהם את המת אינם כקבר אבל אם יש בין כיסוי הארון והמת גובה טפח חוצץ והעומד על גבי הארון טהור מן התורה וכו'. ומ״ש עוד הראב״ד וזו הרצוצה אם היא בכותל שבין שני בתים וכו' מבואר במשנה פ״ו דאהלות. ומ״מ ואם יש שם טפח פנוי חלל אינו מטמא באהל רבינו חולק על זה ומהיא דארונות אין ראיה לפי מ״ש רבינו בפרק י״ב:

ה זה כלל גדול בטומאת מת וכו' כיצד כרי של תבואה וכו'. בפרק ט״ו דאהלות ובפ״ז:

ו בית שמלאו עפר וכו'. גם זה שם:

ז טומאה שהיא רצוצה בכותל וכו'. פ״ז דאהלות בסוף המשנה שכתבתי בסמוך סמך לה סוכות טמאות ור״י מטהר וידוע דהלכה כת״ק: וכתב הראב״ד א״א בחיי ראשי אין דרך המשנה כדבריו וכו'. וי״ל דאי מהא לא איריא שרבינו מפרש דסמך לה סוכות טמאה ארישא קאי דקתני נפש אטומה הנוגע בה מן הצדדין טהור ומשום דמסיים בה ר״י מטהר קתני לה דאילו בשיש בה טפח על טפח לא פליג ר״י. ומ״מ ויסודי הדברים הללו בתוספתא דאהלות פ״ג הוא מדקתני התם העושה סוכתו על פתחו של קבר המאהיל עליה טמא וכו' אמר ר״מ וכו' אם סוכה שיש לה פתח הרי היא חוצצת על גבה אם סוכה שאין לה פתח זהו גולל עצמו ורבינו סובר שאין זה ענין למשנתנו

האהל. ואע״פ שהצדדין טהורים לנוגע אילו לא היה עליהן אהל אבל משנעשה עליהן אהל האהל כולו טמא שהרי הטומאה בתוכו:

באהל אלא א״כ הקבר פתוח אלא או שתהא הכוכה סתומה שלא יהא לה פתח כי או נעשית כגולל לקבר אבל כנסה לטומאה כיון שהנוגע כנסה מן הצדדין טהור אף הסוכה הכתובה לא טהורה במגעה ובאהלה מתוכה כיון שיש לה פתח לסוכה בין שאין לה שאם אין קבר אין גולל ונסה לטומאה אינה קבר אבל המאהיל על גגה כנגד הנפש יש חילוק שאם יש פתח לסוכה הכל טהור כל אהלה וכל מגעה מפני שהיא בית בפני עצמה והוצן ואם אין לה פתח אותו המאהיל טמא שהרי טומאה בוקעת ועולה ויסודי הדברים הללו בתוספתא דאהלות פרק ג׳ והמבין יראה ויבין:

פרק שמיני

א שדה שאבד קבר בתוכה עפרה מטמא במגע ובמשא כבית הפרס שמא נדוש הקבר בה ויהיו עצמות כשעורה בתוך עפרה. וכל השדה כולה המאהיל עליה נטמא. ואם העמיד בתוכה אהל נטמא כל מה שיש באהל שמא האהל שהעמיד באותה שדה על הקבר הוא מאהיל: ב בנה בית ועליה על גביו אם היה פתחה של עליה כנגד פתחה של בית העליה טהורה שאפי׳ [היה] הקבר תחת משקוף הבית העליה טהורה שהרי הוא אהל ע״ג אהל כמו שיתבאר. ואם לא היה מכוון אף העליה טמאה שמא אסקופת עליה על הקבר והרי העליה מאהילה על הקבר: ג ושדה *זו מותר לזרוע בתוכה כל זרע לפי שאין שרשי זרעים מגיעים עד לקבר. *אבל אין נוטעין בתוכה אילני מאכל מפני שהשרשים מגיעין עד למת. התלוליות הקרובות לעיר הסמוכה לבית הקברות או לדרך בית הקברות אחד חדשות ואחד ישנות הרי אלו בחזקת טומאה מפני שהנשים קוברות שם את הנפלים ומוכי שחין קוברין שם איבריהן. אבל הרחוקות החדשות טהורות והישנות טמאות שמא היו קרובות מעיר שחרבה או מדרך שאבדה. ואי זהו תל קרוב כל שאין שם תל אחר קרוב יותר ממנו וישן שאין אדם זוכרו: ד שדה בוכים והוא המקום הקרוב לבית הקברות שהנשים יושבות שם ובוכות. אעפ״י שעפרה טהור שהרי לא הוחזקה שם טומאה *אין נוטעין אותו ואין זורעין אותו. שלא להרגיל רגל אדם לשם שמא יש שם טומאה מפני שהוא קרוב לבית הקברות כבר נתייאשו בעליו ממנו לפיכך אפשר שיבא אדם ויקבור בו מפני זה חששו לו. ועושין מעפר מקום זה תנורים לקדש שהרי לא הוחזקה שם טומאה: ה *קבר הנמצא מותר לפנותו ואם פנהו מקומו טמא ואסור בהנייה עד שיבדק כמו שיתבאר. וקבר הידוע אסור לפנותו ואם פנהו מקומו

השגת הראב״ד

*אבל אין נוטעין בתוכה אילני מאכל מפני שהשרשים מגיעין עד למת וכו׳. א״א המשנה אמרה אינה נטעת כל נטע ואין מקיימין בה אילנות חוץ מאילן סרק והטעם אילני מאכל אדם נמשך ועושה דירתו ביניהם מה שאין כן באילני סרק מכל מקום לכתחלה אינה נטעת כל נטע:

השגת הראב״ד

*אין נוטעין אותו כדי שלא להרגיל רגל אדם וכו׳. א״א שלנו יפה משלו שלא לגלגל כנגדי המתקבלים שם בעפר המיתות:

השגת הראב״ד

*קבר הנמצא מותר לפנותו ואם פנהו מקומו טמא. א״א זו הפסקא איני מולידה אותה מכוונת בדברים והתוספתא ומסכת שמחות אינן מכוונות והכוספתא שכתב אינה מגוה עם התוספתא גם בעצמה אינה מיושרת ואם יש בין קבר המזיק לקבר הנמצא

*(בהגהות מהרמ״י אבוכב ושדה זו מותר לזרוע בתוכה כל זרע כן הוא במשנה. אבל הרע״ב מברטנורא כתב כי התוספתא אוסר עכ״ל. ועי׳ בתוס׳ יו״ט):

כסף משנה

למשנתנו דהתם לענין מאהיל על הסוכה אם הוא טמא ומתניתין לענין הנכנס באותה סוכה אם נטמא:

פ״ח א שדה שאבד קבר בתוכה כו׳ וכל השדה כולה המאהיל עליה נטמא ואם העמיד בתוכה אהל נטמא כל מה שיש באהל. *משנה בסוף אהלות ומטמא במגע ובמשא ובאהל:

ב בנה בה בית ועליה על גביו וכו׳ עד שהשרשים מגיעים עד למת. גם זה משנה בסוף אהלות: וכתב הראב״ד א״א המשנה אמרה אינה נטעת וכו׳ משיג על רבינו שכתב אין נוטעים בתוכה אילני מאכל משמע דאילן סרק נוטעין ומתניתין קתני אינה נטעת כל נטע ועוד שמשמע מדבריו שאילן מאכל אין נוטעין אבל מותר לקיימו ומתניתין קתני דאין מקיימין ולדעת רבינו י״ל שהוא מפרש דחוץ מאילן סרק קאי אאין נוטעין וכן משמע מדבריו בפירוש המשנה וכן פירש ה״ר עובדיה וכן פירש רבינו שמשון בחד לישנא ומפרש דמאי דקתני אין מקיימין בה אילנות לא לאסור לקיים בה אילנות הנטועים אתא אלא טעם למה אינה נטעת כל נטע היא כלומר מפני שאין ראוי להקים בה אילן פירותיו מאחר שפירותיו ספק טמאים ויותר נכון לומר שרבינו לא היה גורס ואין מקיימין בה אילנות אלא הכי גרים ואינה נטעת כל נטע חוץ מאילן סרק. ורצה עוד הראב״ד לסתור טעם רבינו שאם הטעם מפני שהשרשים מגיעים עד למת ויטמאו הפירות אם כן לא היה להם למנוע מליטע בה אילן סרק אבל לפי הטעם שאדם נמשך ועושה דירתו ביניהם לפעמים עושה דירתו באילן סרק ולפיכך אסרו לגמרי לכתחלה אבל לטעם רבינו לא ה״ל לאסור ליטע אילן סרק. ולפי מה שכתבתי שמפרש או שגורס רבינו אין כאן השגה:

ג התלוליות הקרובות לעיר וכו׳ עד שאין אדם זוכרו. פי״ו דאהלות ופ״ב דכתובות (דף כ:) וכר״י לגבי ר״מ ודברי רבינו כפי׳ ר״ח והתוספות הכריחו כן מן הסוגיא וכך היא בתוספתא פי״ז. וסובר רבינו שמה שאמרו בגמרא עד חמשים אמה אזלא וכו׳ לר״מ איתמר לפיכך השמיטו רבינו:

ד שדה בוכין וכו׳ עד שהרי לא הוחזקה שם טומאה. פי״ח דאהלות וזלא הטעם שנתן שהוא בפ״ק דמועד קטן (דף ה׳ ע״ב) טעמא מאי אמר הבימי משום יאוש בעלים נגעו בה ודברי רבינו בפירושה מבוארים בדבריו והראב״ד כתב שלנו יפה משלו וכו׳ דבריו ע״פ דברי רבינו שמשון שכתב משום יאוש בעלים וכו׳ שהבעלים מתייאשים ממנה וה״ל מגר שהחזיקו בו רבים שאסור לקלקלו אבל קשה שלפי זה אינו ענין לטומאה ולא היה לתנא לשנותו לענין טומאה. ומ״מ שלא להרגיל רגל אדם שם. תוספתא פרק י״ו:

ה קבר הנמצא מותר לפנותו וכו׳. בפרק נגמר הדין (דף מ״ז ע״ב) נמצאת אומר ג׳ קברות הן וכו׳ קבר הנמצא מותר לפנותו פינהו מקומו טהור ומותר בהנאה קבר הידוע אסור לפנותו פינהו מקומו טמא ואסור בהנאה קבר המזיק את הרבים מותר לפנותו פינהו מקומו טהור ואסור בהנאה ומקשה בגמרא וקבר הנמצא מותר לפנותו דילמא מת מצוה היה ומת מצוה קנה מקומו ומשני שאני מת מצוה דקלא אית ליה ופירש״י קבר הנמצא כגון שהוא אדם ויודע בעל השדה שלא נוח מעולם לקוברו שם ובגזילה נקבר שם. קבר הידוע שנקבר שם מדעת בעל השדה. קבר המזיק את הרבים שקבור במקום הילוך רבים ומיטמאים באהלו. מותר לפנותו שלא קנה את מקומו. מקומו טהור אע״פ שגזרו טומאה על הקברות ואע״פ שנטלו משם לא גזרו על זה ובהנאה נמי מותר ואע״ג דאיסורא דאורייתא הוא דלאו תורת כלי עליו. מקומו טמא גזרה דרבנן היא שגזרו טומאה עולמית על הקבר כדי שלא יפנוהו. קבר המזיק את הרבים ניתן רשות לפנותו מפני נזקן של רבים. פינהו מקומו טהור דלא גזור עליה מפני הנזק ומיהו אסור בהנאה דאיסורא דאורייתא הוא ולא פקעא עכ״ל. ובתוספתא פי״ז דאהלות שנויה בסגנון אחר נמצאת אומר ג׳ קברות הן קבר הנמצא מפנין אותו פינהו מקומו טהור ואסור בהנאה קבר המזיק את הרבים מפנין אותו פינהו מקומו טמא ואסור בהנאה קבר הידוע אין מפנין פינהו מקומו טהור ומותר בהנאה ובמסכת שמחות פי״ד נמצאת אומר שלשה קברות הן קבר הנמצא בתחילה מותר לפנותו ואם פינהו מקומו אסור בהנאה קבר הידוע אסור לפנותו ואם פינהו אסור בהנאה קבר המזיק את הרבים אסור לפנותו ואם פינהו מקומו טמא ובירושלמי סוף נזיר (פ״ט הל׳ ג׳) שנויה בסגנון אחר נמצאת אומר שלשה מיני קברות הן קבר הנמצא מפנין אותו פינהו מקומו טמא ואסור בהנאה קבר הידוע אין מפנין אותו פינהו מקומו טהור ומותר בהנאה קבר שהוא מזיק את הרבים מפנין אותו פינהו מקומו טמא ואסור בהנייה הורה רבי אבא בר כהן בכפר עקביה מקומו מותר בהנייה מהו פליג כאן בשקדם הוא את העיר כאן בשקדמתו העיר וכתב הרשב״א בתשובה שגירסת הירושלמי מבובלת דהיאך אפשר להחמיר בקבר הנמצא ולטמאו ולאסרו בהנייה יותר מקבר הידוע ואפי׳ תמצא לומר דבנמצא יש לחוש למת מצוה א״כ היאך אמרו שמותר לפנותו ועוד היאך אפשר לומר שיהא הנמצא מותר לפנותו ויהיה טמא ואסור בהנאה והידוע אסור לפנותו וטהור ומותר בהנאה וכי אם שאסור לפנותו מותר בהנאה ואת שמותר לפנותו אסור בהנאה כלפי לייא ומיהו בקבר המזיק אפשר ליישב כגירסת הירושלמי ובדוחק שמותר לפנותו כדי שלא יצערכו הרבים להתרחק ממנו ומ״מ לא לטהר מקומו כדי שלא יבאו להסתפק בו וליהנות ממנו והנאתו דאורייתא וכדמוקי לה התם בשקדם הקבר את העיר ונעשה שם ברשות וכי קתני בגמרין מקומו טהור ומותר בהנאה בשקדמה העיר לקבר ונעשה שם שלא כדין ולפיכך מקומו טהור שלא גזרו חכמים טומאה על זה וכן לא ירד בו איסור דאורייתא דשלא כדין נעשה שם עכ״ל. ואין דבריו נוחים לי שמ״ש דהיאך אפשר להחמיר בקבר הנמצא יותר מקבר הידוע זה הוא ע״פ מה שפירש רש״י בקבר הנמצא וקבר הידוע אבל לפי מה שנפרש בו לדעת רבינו ניחא ומה שתמה וכי את שאסור לפנותו מותר בהנאה ואת שמותר לפנותו אסור בהנאה נאמר בו טוב טעם ודעת ומה שרצה להעמיד דברי גמרא דידן בשקדמה העיר לקבר יש לתמוה דא״כ לא הוה שתיק גמרא דידן מלפלוגי בהכי וכן מ״ש ואפילו את״ל דבנמצא יש לחוש למת מצוה וכו׳ הוא דבר תמוה איך יעלה על הדעת לומר כן שהרי אמרו בגמרא מת מצוה קלא אית ליה. ולי נראה דפ״ש הירושלמי לדעת רבינו קבר הנמצא היינו שלא היו יודעים שהיה שם קבר מותר לפנותו דכיון שלא היו יודעים בו מסתמא נקבר שם שלא מדעת בעל השדה וכיון דלאו מת מצוה הוא לא קנה מקום קברו ואם פינהו מקומו טמא כלומר השדה שסביבותיו טמא דחיישינן שמא בית הקברות הוא עד שיובדק כמו שיתבאר בפרק שאחר זה ואסור בהנאה כלומר השדה שסביבותיו אסור בהנאה כל זמן שלא נבדק דכיון דמספקינן ליה בבית הקברות דיינינן ליה כבית הקברות שאין נוהגין בהן קלות ראש אין מרעים בהם בהמה וכו׳ כדאיתא פרק בני העיר (דף כ״ט) ולדברים אלו קורא רבינו איסור הנאה שהרי כתב בסוף הלכות אבל בתי הקברות אסורים בהנאה כיצד אין אוכלין בהם וכו׳ כללו של דבר אין נאותין בהם ולא נוהגין בהם קלות ראש ובמלאת ג׳ איירי שלריך לבדוק מן האחרון כ׳ אמה ואע״פ שמותר לפנותו פינוי המת שאני שאינו אלא מדרבנן מפני כבוד המת. קבר הידוע שאין שם אלא הוא לבדו ומסתמא נקבר שם מדעת בעל השדה אסור לפנותו כיון שמדעת בעל השדה נקבר שם ומקומו טהור ומותר בהנאה מאחר שידוע שאין שם קברים אחרים בשדה שסביבותיו פשר

*[נ״ל גירסת הרמב״ם בתוספתא שמביאות מטמאין במגע ובמשא ובאהל וכן העתיק התוספות י״ט יע״ש]

ומותר בהנאה כלומר שלא נאסר לאכול ולשתות בו ולנהוג בו קנות ראש. קבר המזיק את הרבים כגון שהוא סמוך לרשות הרבים ומתטמאים העוברים בו"ה מפנין אותו אפילו אם נקבר ברשות בעל השדה כדי שלא יזיק את הרבים ומקומו כלומר השדה שסביבותיו טמא ואסור בהנאה מטעם שנתבאר גבי קבר הנמצא ודברי רבינו כגירסת הירושלמי וג"ל שהיה רבינו גורס בגמרא דידן פרק נגמר הדין כגירסת ירושלמי דאל"כ לא הוה שביק גירסת גמרא דידן מפני הירושלמי ועי"ל דלאסור בהנאה דקתני אקבר נופיה קאי וכגון שהוא קבר בנין הא לאו הכי מותר בהנאה והכי מוקי לה בפרק נגמר הדין ורבינו סמך על מ"ש בסוף הלכות אבל דקבר אינו אסור בהנאה אא"כ הוא של בנין והא דקתני גבי קבר הידוע שניהו מותר בהנאה אפילו בקבר של בנין שרי דכיון דידוע שלא נקבר שם אלא הוא לבדו מסתמא על דעת לפנותו נקבר שם שאין לך מי שרוצה לקבור מתו לבדו בשדה אחר וכיון דע"ד לפנותו נקבר שם הוה ליה כאילו לא היה שם קבר מעולם לענין זה: והראב"ד כתב על דברי רבינו זו הפיסקא איני מולא אותה מכוונת וכו':

ומ"ש שגירסת רבינו אינה מיוסרת ומה יש בין קבר המזיק לקבר הנמצא כלומר שלגירסת רבינו שניהם שוים ואמאי תני להו בתרתי לערביהו וליתנינהו י"ל שאם הקושיא קושיא אינה על רבינו אלא על הירושלמי שממנו העתיק רבינו דבריו ולירושלמי י"ל דמשום דבקבר המזיק בעי לפלוגי בין שקדם הוא את העיר לקדמתו העיר תנייה בלאו־יה ושייך שפיר למיתני ג' קברות הן ועי"ל דאע"ג דליכא דמיתני בתרווייהו בו אין דינם שוה דמפנין דקתני בקבר הנמצא היינו לומר ברשאי לפנותו אבל מפנין דקתני בקבר המזיק היינו שצריך לפנותו עכ"פ כדי שלא יזיק את הרבים והכי דייקא לשון רבינו דבקבר הנמצא כתב מותר לפנותו ובקבר המזיק כתב מפנין אותו כלומר עכ"פ מפנין אותו כדי שלא יזיק את הרבים:

ומ"ש לא ידעתי מהו עד שיבדוק שאני אומר שאפילו בדק ולא מצא שכונת קברות אע"פ שנטלו ואת תבוסתו אפ"ה מקומו טמא במגע ואסור בהנאה והטומאה אינה אלא כדי להרחיק אדם מן ההנאה. אע"פ שרש"י כתב בפרק נגמר הדין שאע"פ שניטל המת הקבר טמא שגזרו טומאה [עולמית] על הקבר כדי שלא יכנסו רבינו אינו מודה בזה שאחר שנטלו ואת תבוסתו היכן מצינו שמקום הקבר אסור בהנאה דהא אמרינן בפרק נגמר הדין דקבר של בנין הוא דאסור בהנאה אבל אם אינו של בנין מותר דקרקע עולם אינה נאסרת. ולדברי הראב"ד שהוא אסור בהנאה אינו אלא מדרבנן ולמה יחמירו בו עוד לטמאותו כדי להרחיקו מההנאה. ומ"ש והנוסחא המדוייקת קבר שנמצא מותר לפנותו ומקומו אסור בהנאה וטהור והידוע אסור לפנותו ומקומו טמא ואסור בהנאה והמזיק את הרבים מפנין אותו ומקומו טהור ומותר בהנאה. נוסחא זו שכתוב בה בקבר הנמצא טהור ט"ס הוא שהרי הוא ז"ל כתב שהטומאה אינה אלא כדי להרחיק את האדם מן ההנאה ומאחר שכתב דקבר הנמצא אם פינהו מקומו אסור בהנאה על כרחנו צריך לגרוס וטמא וכן מצאתי בספר מוגה:

ואני תמה על מ"ש שהנוסחא המדוייקת היא כמ"ש שאינה לא כגירסת גמרא דידן ולא כגירסת הירושלמי ולא כגירסת התוספתא ולא כגירסת מסכת שמחות: ז הפוגע במת מצוה אם מצאו בתוך התחום. ירושלמי פרק כה"ג ונזיר (הלכה ה'). ומ"ש מצאו חוץ לתחום אפי' תוך שדה כרכום עד לאיזה צד שירצה וכו'. בס"פ מרובה (דף פ"א ע"ב) ובאבל רבתי (פ"ד) ובירושלמי פכה"ג. ומ"ש רבינו קוברו בשדה כרם גירסת ספרים דידן באבל רבתי קוברו בשדה אילן ובירושלמי פכה"ג שנויה במחלוקת דהכי איתא התם שדה כרם ושדה אילן אית תנויי תני קוברו בשדה כרם אית תנויי תני קוברו בשדה אילן מ"ד [קוברו] בשדה כרם אבל בשדה אילן לא מפני אהל הטומאה כלומר ובשדה כרם ליכא למיחש לטומאה דכרמים שלהם היו גפנים שפלים סמוך לארץ הנקראים רוגליות. מ"ד בשדה אילן אבל בשדה כרם לא מפני הפסד בצירה. ופסק רבינו כמ"ד בשדה כרם מפני שיותר ראוי לחוש לאהל הטומאה שהוא כולל מלהפסיד בצירה שהוא פרטי: ח קבר הנמצא וכו' עד משעת מציאה ואילך. תוספתא בפ"ד דטהרות: וכתב הראב"ד א"א זו התוספתא אינה משוה עם המשנה וכו' והספר עומר דלא דמו דנפילת שרץ לית ליה קלא כמו קבורת מת:

מקומו טהור ומותר בהנייה: ו קבר שהוא מזיק את הרבים מפנין אותו ומקומו טמא ואסור בהנייה: ז הפוגע במת מצוה אם מצאו בתוך התחום מביאו לבית הקברות. מצאו חוץ לתחום אפילו בתוך שדה כרכום קנה מקומו ויקבר במקום שנמצא. מצאו על המצר מסלקו לצדדין; שדה בור מצד זה ושדה ניר מצד זה קוברו בשדה בור. שדה ניר ושדה זרע קוברו בשדה ניר. שדה זרע ושדה כרם קוברו בשדה זרע. שדה אילן ושדה כרם קוברו בשדה כרם מפני אהל הטומאה. היו שניהן שוין קוברו לאי זה צד שירצה: ח קבר הנמצא מטמא למפרע. ואם בא אחר ואמר ברי לי *שלא היה כאן קבר אפילו קודם לעשרים שנה אינו מטמא אלא משעת מציאה ואילך: ט כל המוצא קבר או מת או דבר שמטמא באהל מן המת. חייב לציין עליו כדי שלא יהיה תקלה לאחרים. ובחולו של מועד היו יוצאין מב"ד לציין על הקברות. אין מציינין על כזית מצומצם מן המת לפי שסופו יחסר בארץ. ובמה מציינין. בסיד ממחה ושופך על מקום הטומאה. אין מעמידין את הציון על גבי הטומאה אלא יהי עודף מכאן ומכאן בצידי הטומאה שלא להפסיד את הטהרות. ואין מרחיקין את הציון ממקום הטומאה שלא להפסיד את ארץ ישראל. ואין מציינין על הודאות שהרי הן ידועין לכל אלא על הספיקות. כגון שדה שאבד בה קבר והסככות והפרעות: י מצא שדה מצויינת ואין ידוע מה טיבה. אם אין בה אילנות בידוע שאבד בה קבר. יש בה אילנות בידוע שנחרש בה קבר כמו שיתבאר: יא מצא אבן מצויינת תחתיה טמא. היו שתים אם יש סיד ביניהם טמא. ואם אין סיד ביניהן אלא על ראשיהן *אם יש חרש ביניהן טהור שאין זה אלא בניין. ואם אין חרש ביניהן והיה הסיד מרודד על ראשיהן מכאן ומכאן ה"ז ציון וטמא

ומ"ש אסור בהנאה עד שיבדוק לא ידעתי מהו עד שיבדוק שאני אומר שאפילו בדק ולא מצא שכונת קברות אע"פ שנטלו ואת תבוסתו אפ"ה מקומו טמא במגע ואסור בהנאה והטומאה אינה אלא כדי להרחיק אדם מן ההנאה והנוסחא המדוייקת קבר שנמצא מותר לפנותו ומקומו אסור בהנאה [וטמא] והידוע אסור לפנותו ומקומו טמא ואסור בהנאה והמזיק את הרבים מפנין אותו ומקומו טהור ומותר בהנאה:

השגת הראב"ד

*שלא היה כאן קבר וכו'. א"א זו התוספתא אינה משוה עם המשנה שמקוה שנמצא בו שרץ מטמא למפרע עד שיאמר בדקתי את המקוה וכו' או עד שעת הכבוד. עד שעת הכבוד מיהא מטמא ואע"פ שבשעת הכבוד לא היה בו שרץ דאמרינן עם סילוק ידיו נפל בו השרץ והכי נמי נימא ליום א' או לב' ימים אחר ראייתו של זה נקבר המת שם:

השגת הראב"ד

*אם יש חרש ביניהם טהור וכו'. א"א אכן חורש גרסינן ואם יש שם חורש אע"פ שיש שם סיד אם היה הסיד משופע ביניהם טהור דאמרינן אגב חרישה נפל הסיד באמצע ואין שם טומאה אבל אם אין שם סיד לעולם

ט כל המוצא קבר או מת וכו'. [משנה וגמרא] פ"ק דמועד קטן (דף ב') : אין מציינין על כזית מלומלם וכו'. שם (דף ה' ע"ב). ובמה מציינין בסיד וכו'. פ"ה דמעשר שני : אין מעמידין את הציון ע"ג הטומאה וכו' עד והפרעות. פ"ק דמועד קטן (דף ה' ע"ב) ופירש"י שלא להפסיד את הטהרות שאם הטומאה ממש תחת הציון אינו מרגיש עד שבא אצל הציון שתאוס ויטמאו הטהרות שהרי הטומאה תחת הציון אלא עושין הציון סמוך לטומאה ברחוק כל שהוא כשבא אל הציון מרגיש מן הטומאה ואינו הולך עליה. אין מרחיקין את הציון ממקום טומאה יותר מכל שהוא שלא להפסיד ארץ ישראל שכשרואה סימן מיד פורש ונמצא ארץ ישראל בטומאה שלא לצורך:

י מצא שדה מצויינת וכו'. שם אמרינן דשדה שנחרש בה קבר לא בעי ציון הואיל ואינה מטמאה באהל ומקשי והא תניא מצא שדה מצויינת ואינו יודע מה טיבה יש בה אילנות בידוע שנחרש בה קבר אין בה אילנות בידוע שאבד בה קבר וכו' אמר ר"פ כי תניא ההיא בשדה שאבד בה קבר דלייגוה ופירש"י ואינו יודע מה טיבה אם הוא שדה שנחרש בה קבר ויכול לילך בניפוח (דאינו מטמא באהל) ואם משני שנאבד בה קבר ואינו יכול ליכנס בה בניפוח דמטמא באהל. יש בה אילנות בידוע שנחרש השדה לצורך האילנות ויכול להלך שאינה מטמאה באהל אלמא מדקתני בה מצא שדה מצויינת (משמע) דמציינין בית הפרס שנחרש. אר"פ לעולם בית הפרס שנחרש לא בעי ציון והאי דקתני בידוע שנחרש בה קבר בשדה שאבד בה קבר וציינה לאחר. יש בה אילנות בידוע שנחרש כו' לא בעי ציון אין בה אילנות בידוע שאבד בה קבר ולא נחרש עכ"ל. ומקשה התם וליחוש דילמא אילנות מגואי וקבר מאבראי ומשני בעומדים על הגבולים ודילמא טומאה מגואי ואילנות מבראי במסובכין ואבע"א הא אמרן אין מרחיקין ציון ממקום טומאה שלא להפסיד את א"י. ופירש"י וליחוש דילמא אילנות מגוואי וטומאה מאבראי ולא נחרש במקום טומאה מבחוץ לאילנות אלא בין האילנות והוי שדה שאבד בו קבר ולא נחרש ואמאי קאמר בידוע שנחרש בו קבר. בעומדים האילנות על הגבולים של ר"ה דודאי ליכא טומאה מאבראי דלא קברי אינשי בר"ה אלא בין האילנות הויא טומאה ונחרש בשביל האילנות. ודילמא טומאה מגואי וגם בין האילנות ולא נחרש במקום טומאה. מסובכין שאינן עומדים בשורה אחת סביב הגבולים אלא מעורבין בכל השדה דודאי נחרש כל השדה בשביל האילנות. הא אמרן אין מרחיקין ציון ממקום טומאה וכיון שסמוך לאילנות הציון ודאי טומאה בין האילנות היא ונחרש בשביל האילנות עכ"ל. ולא כתב רבינו דדוקא בעומדים על הגבולים ובמסובכים משום דסמיך אאיבעית אימא דלפ"ז ברייתא בכל גווני מיתניא ותשלום דין זה כתב רבינו בפ"י:

יא מצא אבן אחת וכו' עד הרי זה ציון וטמא. ג"ז שם (דף ו') אמר רב יהודה מצא אבן מצויינת תחתיה טמא שתים אם יש סיד ביניהן ביניהן טמא ואם אין סיד ביניהם ביניהם טהור ואע"ג דליכא חורש והתניא מצא אבן אחת מצויינת תחתיה טמא שתים אם יש חורש ביניהם ביניהם טהור ואם לאו ביניהן טמא אמר ר"פ הכא בשהסיד שפוך אל ראשיהם ומרודד לכאן ולכאן אי איכא חורש ביניהם ביניהן טהור דאימור מחמת חורש הוא דאיקלף ואי לא סיד דביני וביני הוא וטמא ופירש"י אבן אחת מצויינת שיש סיד על גבה דאינו צריך להרחיק הציון מן האבן לפי שהאבן גבוה על גבי קרקע ורואה את הציון מיד קודם שיבא נוגע בו אבל בשדה מרחיקין לה ציון בסמוך דזימנין דלא חזי ציון עד דאתי ונגע ומאהיל. שתים מצויינות תחתיהן טמא אבל ביניהן אם יש סיד ביניהם דמשום ציון הוא. אע"ג דליכא חורש שלא חרש ביניהם מעולם טהור כי ליכא סיד. אין חורש ביניהם טמא ואע"ג דליכא סיד לפי שציין את האבנים לציון בנתים. הכא דקתני כי ליכא חורש טמא כגון סיד שפוך לכאן ולכאן ביניהם דאי איכא חורש מחמת חורש הוא דאיקלף סיד שם ביניהם וטהור ואי לא סיד דביני ביני הוא ומחמת ציון ביניהם טומאה עכ"ל. והתוס' גרסי אע"ג דליכא חרש חו... דבים חרש ביניהם מוכיח שאינו ציון קבר אלא בניין היא שכן דרך שוקף בבנין: כתב הראב"ד אם יש חרש ביניהם טהור וכו' וכו'. גירסתו גירסת רש"י וכבר כתבתי שגירסת רבינו כגירסת התוס':

מצא

וטמא. מצא מצר אחד מצויין. הוא טמא וכל השדה טהורה. וכן שניה וכן שלישי'. מצא ד' מצריה מצויינין. הן טהורין וכל השדה כולה טמאה שאין מרחיקין הציון ממקום הטומאה:

פרק תשיעי

א מי שהיה חופר בשדה ומצא מתים רבים בגומא אחת זה על גב זה או זה בצד זה או שמצא הרוגים או שמצא מת יושב או ראשו בין ברכיו אינו חושש שמא מקום זה בית הקברות היה אלא נוטל המת שמצא ונוטל כל העפר התיחוח שתחתיו וחופר בבתולת קרקע שלש אצבעות ומוציא הכל ושאר השדה בחזקת טהרה כשהיתה קודם שימצא. ועפר זה עם שלש אצבעות שחופר הוא הנקרא תבוסת המת: ב שדה שנהרגו בו הרוגים מלקט כל העצמות שבה והרי היא טהורה. וכן המפנה קברו מתוך שדהו מלקט כל העצמות עצם עצם והרי היא טהורה. וכן בור שמטילים בתוכו נפלים או הרוגים מלקט כל העצמות שבו עצם עצם והרי הוא טהור: ג היה חופר ומצא מת מושכב כדרך שקוברין המתים נוטלו ואת תבוסתו. וכן אם מצא שנים נוטל כל אחד מהן ותבוסתו עמו וכל השדה טהורה. מצא שלשה מתים כל אחד מהן מוטל כדרך הנקברין אם יש בין זה לזה מארבע אמות ועד שמונה כמלוא מטה וקובריה ה"ז חושש שמא בית הקברות הוא זה *וצריך לבדוק מן האחרון עשרים אמה שהן כשתי מערות וחצר שביניהן. *ואם לא מצא שם מת אחר הרי אותן העשרים שבדק טהורות אע"פ שהן שכונת קברות. מצא מת אחד בסוף עשרים אמה צריך לבדוק ממנו עשרים אמה אחרות לפי שרגלים לדבר. ואם היה אחד מאלו שמצא בתחלה או בסוף הרוג או יושב או מושכב שלא כדרכו שיהיה ראשו בין ירכותיו אינו בודק עשרים אמה אלא נוטלן ואת תבוסתן בלבד שחזקתן עכו"ם: ד העכו"ם אין להם טומאת קברות הואיל ואינן מטמאין באהל הרי הנוגע בקברן טהור עד שיגע בעצמה של טומאה או ישאנה: ה מת שחסר אבר שאם ינטל מן החי ימות אין לו תבוסה ולא שכונת קברות. ומתים הנמצאים גלויים על פני השדה אין להם שכונת קברות ולא תבוסה אלא מלקט עצם עצם והכל טהור. והנקבר שלא ברשות יש לו תבוסה ואין לו שכונת קברות: ו אחד המוצא שלשה מתים כדרכן בתחלה או שמצא שלשה כוכין או כוך ונקיע ומערה הרי זו שכונת קברות. מצא שנים ואחד היה ידוע יש להם תבוסה ואין להם שכונת קברות שהקבר הידוע אינו עושה שכונה. ולא אמרו אלא המוצא שלשה בתחלה הוא שצריך בדיקה. כיצד בודק העשרים אמה שאמרנו. חופר עד שהוא מגיע לסלע או לבתולה, והיא הקרקע שנראית שאינה עבודה. העמיק אפילו מאה אמה ומצא חרש הרי זו כבתחילה וצריך להעמיק עד שיגיע לבתולה הגיע למים הרי זו כבתולה: ז אינו צריך לחפור תלם אחד מתחלת העשרים עד סופן אלא חופר אמה ומניח אמה וחופר אמה על אמה ומניח אמה וכן עד סופן שאין בין קבר לקבר פחות מאמה: ח היה בודק והגיע בתוך העשרים לנהר או לשלולית או לדרך הרבים יפסיק ואינו צריך לבדוק שהרי נפסקה שכונת הקברות: ט המוצא עפר זה של בדיקה טהור אא"כ מצא טומאה במקום שחפר. *אבל קודם שימצא אוכל בתרומה. והמפקח בגל אינו אוכל בתרומה שהרי יודע ודאי שהמתים שם תחת הגל אלא שאינו מכיר מקומן: י גל טמא שנתערב בשני גלין טהורין בדק אחד מהן ומצאו טהור הוא טהור והשנים טמאין. בדק שנים ונמצאו טהורים הן טהורים והשלישי בחזקת טמא. בדק שלשתן ומצא טהור כולן בחזקת טומאה עד שיבדוק שלשתן עד שיגיע לסלע או לבתולה ויהיו שלשתן טהורין: יא בור שמטילין לתוכו נפלים המאהיל עליו טמא דין

תירה

ביניהן טהור אע"פ שאין שם הורס אלא שצריכו חורש אלא בשיש ביניהם ציד וכן היא הסוגיא במ"ק:

השגת הראב"ד

*וצריך לבדוק מן האחרון עשרים אמה וכו'. א"א זה שיבוש אלא מן הראשון דבר זה מפרש לה בגמרא דהמוכר פירות איך הוא בא לתכון זה:

*ואם לא מצא שם מת אחר וכו'. א"א דבר זה לא ידעתי מהו ואם הוא שכונת קברות איך הוא טהור ואם יאמר על אותן י"ב אמות שיש משמונה עד עשרים שבדק ולא מצא א"כ לא היה לו לומר אותן העשרים שבדק כי השמונה ודאי טמאות:

*אבל קודם שימצא אוכל בתרומה וכו'. א"א המשנה אמרה בדמע ולא בתרומה ודאית:

כסף משנה

מצא מצר אחד מצויין וכו' עד סוף הפרק. ג"ז שם. ופירש"י שאין מרחיקין ציון ממקום טומאה ולהכי ציין כל ד' מצריה דיהא כל השדה נטמאת ובציון דמצר אחד לא סגי לכולה דאין מרחיקין ציון ממקום טומאה:

פ"ט א מי שהיה חופר בשדה ומצא מתים וכו'. בסוף נזיר (דף ס"ד ע"ב) ובהלכות פט"ז מ"ג שנינו המוצא מת בתחילה מושכב כדרכו נוטלו ואת תבוסתו מצא שנים נוטלן ואת תבוסתן מצא שלשה אם יש בין זה לזה מארבע אמות ועד שמנה (כמלוא *מטה וקובריה) הרי זו שכונת קברות ובגמ' אמר רב יהודה המוצא פרט למצוי מת פרט להרוג מושכב פרט ליושב כדרכו פרט למראשו מונח בין ירכותיו וכו' וכל הני פ"ט לא אמרינן דילמא עכו"ם הוא וכתב רבינו שם מה שאמר המוצא לא שיהיה מגולה בלתי שיחפש אחריו ויחפור ואומרו מת לא שיהיה הרוג ואומרו מושכב לא שימצאנו יושב ואמר כדרכו לא שיהיה ראשו בין ירכותיו לפי שכל זמן שיהיה בו דבר מאלו אינו עושה שכונת קברות עכ"ל וכתבו התוס' אמרינן דילמא עכו"ם הוא דישראל אין קוברין בענין זה ומשמע לרבינו דלא אימעיטו הני אלא מדין שכונת קברות אבל לא מדין תבוסה ובס"פ המוכר פירות (דף ק"ב) תניא מצאן רצופין ואין ביניהם מד' אמות ועד ח' יש להם תבוסה ואין להם שכונת קברות. ומ"ש רבינו דה"ה למצא מתים רבים בגומא אחת משום דישראל אין קוברין בענין זה. ומ"ש ועפר זה עם ג' אצבעות שחופר הוא הנקרא תבוסת המת. שם בגמרא:

ב שדה שנהרגו בה הרוגים וכו' וכן המפנה קברו וכו' וכן בור שמטילין בתוכו נפלים וכו'. פרק י"ו דאהלות. ומ"ש מלקט כל העצמות עצם וכו'. פי' שאין להם תבוסה:

ג היה חופר ומצא מת מושכב וכו' עד לפי שרגלים לדבר. משנה בסוף נזיר (דף ס"ד ע"ב) ופט"ז דאהלות: וצריך לבדוק מן האחרון כ' אמה: כתב הראב"ד זה שיבוש אלא מן הראשון וד"ז מפרש לה בגמרא דהמוכר פירות איך הוא בא להתכון זה עכ"ל. באמת כדברי הראב"ד נראה שם בגמרא (דף ק"ב) ואפשר שגירסא אחרת היתה לרבינו בגמרא ומצאתי כתוב רבינו הלך לשיטת רבו ן' מיגש: ואם לא מצא שם מת אחר הרי אותן העשרים שבדק טהורות. כתב הראב"ד ואם לא מצא שם מת אחר וכו' א"א דבר זה לא ידעתי מהו וכו' ולי נראה שדעת רבינו שכל העשרים טהורות ומאי דקרי להו שכונת קברות אין פירושו כמו מה ששנינו במשנה מצא ג' אם יש בין זה לזה מד' אמות ועד ח' הרי זו שכונת קברות שפירושו ה"ז בית הקברות אבל

[בהלכות פט"ז נמצא כן. ועי' בר"ש שם ובתוי"ט נ"ה. וכרב פסק כן].

אבל שכונת קברות שכתב כאן רבינו פירושו שעשרים אמות אלו שכנים לקברות ואעפ"כ הן טהורות ע"פ מה שפירש שהעשרים הם נמדדים מהאחרון ובגמרא (דף ס"ה) ע"ב אמרו עלה דמתניתין בדק עשרים אמה ולא מצא מאי אמר רב מנשיא בר ירמיה אמר רב שכונת קברות. מ"ש אמר ר"ל עילה מצאו וטהרו את א"י ומדמסיים וטיהרו את א"י משמע דה"ק אותם קברות הם שכונת קברות והוצה להם טהור וכך פירש"י: ואם היה אחד מאלו שמצא וכו'. בסוף נזיר (דף ס"ה):

ד העכו"ם אין להם טומאת קברות וכו'. נלמד ממה שכתבתי בסמוך שאמרו בסוף נזיר וכל הני מ"מ לא אמרינן דילמא עכו"ם הוא. ומ"ש שאינם מטמאים באהל. נתבאר בפ"א:

ה מת שחסר אבר וכו'. בסוף נזיר מת שחסר אין לו תבוסה ולא שכונת קברות. ומ"ש אבר שאם ינטל מן החי ימות תוספתא בפ"א דאהלות: ומתים הנמצאים גלויים וכו'. הוא ממה שאמרו בפרק בתרא דנזיר פרט למצוי: והנקבר שלא ברשות וכו'. בתוספתא פי"ו וכרשב"ג וצריך טעם למה פסק כיחידאה דאף על גב דקי"ל כ"מ ששנה רשב"ג במשנתנו הלכה כמותו כבר כתבו המפרשים דבמשנתנו אמרו ולא בברייתא וי"ל שרבינו אינו סובר כן אלא דה"ה בברייתא:

ו אחד המוצא ג' מתים כדרכן בתחילה כו'. תוספתא פ"א דאהלות: מצא שנים ואחד היה ידוע וכו'. בסוף נזיר (דף ס"ה) מצא שלשה האחד ידוע ושנים תחילה או שנים תחילה ושנים ידועים אין להם תבוסה ואין להם שכונת קברות ורבינו גורס יש להם תבוסה וכך היא גירסת תוספתא: כיצד בודק העשרים אמה שאמרנו וכו'. בפרק י"ו דאהלות: העמיק אפילו מאה אמה ומצא חרש וכו'. תוספתא פי"ו דאהלות. ומ"ש הגיע למים ה"ז כבתולה. שם:

ז אינו צריך לחפור תלם אחד מתחילת העשרים ועד סופן וכו'. משנה פרק ט"ז דאהלות:

ח היה בודק והגיע בתוך העשרים לנהר וכו' עד אינו אוכל בתרומה. משנה שם: כתב הראב"ד אבל קודם שימצא אוכל בתרומה א"א המשנה אמרה בדמע ולא בתרומה ודאית עכ"ל. טעמו שהוא ז"ל מפרש דמע לשון מדומע תרומה שנתערבה בחולין ורבינו מפרש שהתרומה נקראת דמע דכתיב מלאתך ודמעך וכן פירש בפירוש המשנה שם:

י גל טמא שנתערב וכו'. משנה בפ"ה דנדה (דף ס"ח) וכחכמים:

יא בור שמטילים לתוכו נפלים וכו'. פ"ק דפסחים (דף ט') ופרק כל הצלמים (דף מ"ב) ופרק כל היד (דף ס"ו) ודלא כתירוץ שני להחמיר:

דבר

משנה למלך

פ"ט א והנקבר שלא ברשות כו'. עיין בדברי מרן שכתב דרבינו סובר דהלכה כרשב"ג גם בברייתא ועיין במ"ש לקמן סוף פ"ו מהלכות פרה אדומה וצ"ע. ועיין לקמן רפ"ב מהלכות משכבי ומושב וכמה ברמוזי שם. (א"ס עיין מ"ש הרמ"ז בספר כפות תמרים):

יא בור שמטילין לתוכו נפלים. עיין מ"ש מרן לקמן פרק י"א דין פ':

דבר

תורה אף ע"פ שחולדה וברדלס מצויין שם אין ספק מוציא מידי ודאי. אבל אם הפילה שם אשה נפל ואין ידוע אם הפילה דבר המטמא או לא הפילה הואיל וחולדה וברדלס מצויין שם הרי ספקו טהור: **יב** *דבר ידוע שכל אלו הטומאות וכיוצא בהן שהן משום ספק הרי הן של דבריהן. ואין טמא מן התורה אלא מי שנטמא טומאת ודאי אבל כל הספיקות בין בטומאות בין במאכלו' אסורות בין בעריות ושבתות אין להם אלא מדברי סופרים [ואע"פ כן דבר שחייבין על זדונו כרת ספיקו אסור מן התורה. שהרי העושה אותו חייב אשם תלוי] כמו שביארנו בהלכות איסורי ביאה ובכמה מקומות:

פרק עשירי

א איזהו בית הפרס זה המקום שנחרש בו קבר. שהרי נתדקדקו עצמות המת בתוך העפר *ונתפרסו בכל השדה ונזרו טומאה על כל השדה שנחרש בה הקבר אפילו חרש על גבי הארון ואפילו היה מושקע ברובדין ובאבנים. ואפילו היה על גבי הארון רום שתי קומות הואיל וחרש על קבר ה"ז עושה בית הפרס. עד כמה הוא נעשית בית הפרס מאה אמה על מאה אמה ממקום הקבר: **ב** כל המרובע שהוא בית ארבעת סאין הרי הוא בית הפרס ועפרו מטמא במגע ובמשא כמו שביארנו ואינו מטמא באהל. וכן המאהיל על בית הפרס הזה טהור: **ג** התחיל לחרוש את הקבר והיה חורשו והולך וקודם שיגמור מאה אמה ניער את המחרישה או שהטיח בסלע או בגדר. עד שם הוא עושה בית הפרס בלבד והשאר טהור שהרי לא הגיע אליו במשך המחרישה. חרש כמו חמשים אמה או יתר וחזר וחרש עד שהשלים המאה הכל בית הפרס. היה חורש והולך חוץ למאה אמה ממאה אמה ולחוץ טהור שאין עצמות קבר מגיעות ליתר ממאה: **ד** חזקת העצמות המכוסות שהן של אדם עד שיודע שהן של בהמה וחזקת העצמות המגולות שהן של בהמה עד שיודע שהן של אדם. *היה שם חריץ מלא עצמות אדם. או שהיו עצמות אדם צבורות על גבי קרקע וחרש עצמות אלו עם השדה. או שחרש שדה שאבד בה [או שנמצא בה] קבר. ה"ז אינו עושה בית הפרס שלא גזרו טומאה אלא על שדה שנחרש בה קבר ודאי. וכן החורש את המת בשדה אינו עושה בית הפרס שכל אלו דבר שאינו מצוי הוא ולא גזרו אלא בקבר שנחרש שהוא דבר המצוי: **ה** החורש את הקבר בשדה שאינה שלו אינו עושה בית הפרס שאין אדם אוסר דבר שאינו שלו. אפילו שותף או אריס או אפוטרופוס אינו עושה בית הפרס. חרש קבר בשדה שלו ושל חבירו כאחד. שלו עושה בית הפרס ושל חבירו אינו עושה בית הפרס: **ו** עכו"ם שחרש קבר בשדהו אינו עושה בית הפרס שאין בית פרס לעכו"ם: **ז** שדה בית פרס למעלה ושדה טהורה למטה ושטפו גשמים מעפר בית הפרס לטהורה. אפילו היתה אדומה והלבינה או לבנה והאדימה טהורה שאין בית פרס עושה בית פרס. ולא גזרו טומאה אלא על גוש כברייתו: **ח** בית הפרס הזה מותר לנטוע בו כל נטע לפי שהשרשים יורדים למטה משלשה: *ולמטה משלשה בבית הפרס טהור שהרי הקבר נפרס על פני השדה. אבל אין זורעין בתוכה אלא זרע הנקצר. ואם זרע ועקר צובר את גרנו בתוכו וכובר את התבואה בשתי כברות. ואת הקטניות בג' כברות. שמא יש בהן עצם כשעורה. ושורף את הקש ואת העצה שם גזירה שמא יהיה בהן עצם כשעורה. ואם תתיר לו בהנייה מוציאו ומוכרו ונמצא מרגיל את הטומאה: **ט** שדה שהוחזקה שהיא בית הפרס. *אפילו היא בית ד' כורין ואפילו משוכה ממקום הטיט הרך שאינו נחרש ולא נעשה בית הפרס. ואפילו שדה טהורה מקפת אותה מד' רוחותיה הרי היא בחזקתה: **י** מצא שדה מצויינת ואין יודע מה טיבה. אם יש

השגת הראב"ד

*דבר ידוע שכל אלו הטומאות וכו'. א"א זהו שיבוש גדול שהרי אמרו בכמה מקומות ספיקא דאורייתא לחומרא וספיקא דרבנן לקולא וזו ספיקא דאורייתא היא אבל היה לו לומר משום דהו"ל ספק ספיקא ואפילו בדאורייתא לקולא:

השגת הראב"ד

*היה שם חריץ מלא עצמות וכו'. א"א זה פי' מלא שמיא:

השגת הראב"ד

*ולמטה מג' בבית הפרס טהור וכו'. א"א אין צורך לזה הטעם שהנוטע אין דעתו לעקור ואם תהיה הטומאה עמוקה תחתיו אין בכך כלום:

השגת הראב"ד

*אפילו היא בית ארבעה כורין וכו'. א"א ספרו היה משובש כאן ולשון התוספתא ואפילו היא משוכה ממקום הטומאה ואפילו טהורה מקיפתה וכו' ובשדה שאבד בה קבר היא שנויה משוכה ממקום הטומאה פי' שהאהיל א' נמשך ונכנס לשדה טהרה אפילו הכי טמאה:

כסף משנה

יב דבר ידוע שכל אלו הטומאות וכו'. כתב הראב"ד זהו שיבוש גדול שהרי אמרו בכמה מקומות וכו'. וי"ל שרבינו סובר שמה שאמרו ספיקא דאורייתא לחומרא מדרבנן בעלמא הוא שהחמירו בספיקא וכתב הר"ן בספ"ק דקידושין ובתשובה סימן ל' שהביא ראיה לדבריו מדאמרינן פרק עשרה יוחסין התורה אמרה לא יבוא ממזר ממזר ודאי הוא לא יבא הא ממזר ספק יבא וכן דעת הרמב"ן ואע"פ שהביא שם טענות החולקין על רבינו מ"מ זהו דעת רבינו ויש ראיה לדבריו וכיון שכן אין בדברי רבינו שיבוש ואחד מהטענות שכתב שם שטענו על רבינו הוא מדחייב רחמנא אשם תלוי ודבר זה יישבו רבינו שמצאתי כתוב בספר ישן בס"פ זה בלשון הזה ואעפ"כ דבר שחייבים על זדונו כרת ספיקו אסור מן התורה שהרי העושה אותו חייב אשם תלוי עכ"ל. ויש לתמוה על הראב"ד שבסוף הלכות כלאים הודה לדברי רבינו וכאן כתב שהוא שיבוש גדול. ומ"ש דהו"ל משום דהוי ספק ספיקא יש לומר שאפי' בנודע שהפילה שם נפל ואין ידוע אם הפילה דבר שמא הוי כספק ספיקא [אבל] דינים אחרים נזכרו בפרק זה שאין בהם אלא ספק אחד והם טהורים ועי"ל דאפי' הא דאין ידוע אם הפילה דבר המטמא לא חשיב ספק ספיקא משום דרוב מפילות דבר המטמא הן מפילות:

פ"י א איזהו בית הפרס וכו'. פי"ז דאהלות. ומ"ש אפילו חרש ע"ג הארון וכו' עד ה"ז עושה בית הפרס. תוספתא שם: עד כמה הוא נעשית בית הפרס וכו'. משנה פי"ז דאהלות:

ג התחיל לחרוש את הקבר וכו'. עד שאין עצמות הקבר מגיעות ליתר ממאה. בפי"ז דאהלות:

ד חזקת העצמות המכוסות וכו' תוס' ספי"ו דאהלות: היה שם חריץ מלא עצמות אדם וכו'. פרק י"ז דאהלות החורש מלא שמיא מגבירת העצמות משדה שאבד קבר בתוכה או שנמצא בה קבר וכו' אינו עושה בית הפרס ואיני יודע למה השמיט רבינו שנמצא בה קבר אע"כ מצאתיו בספר מוגה: וכתב הראב"ד היה שם חריץ מלא עצמות וכו'. א"א זהו פי' מלא כמיא ושבוש הוא: וכן החורש את המת וכו'. תוספתא בפרק י"ו דאהלות:

ה החורש את הקבר בשדה שאינו שלו וכו'. בפי"ו דאהלות. ומ"ש אפי' שותף וכו' עד ושל חבירו אינו עושה בית הפרס תוספתא בפרק הנזכר:

ו עכו"ם שחרש קבר וכו' עד שאין בית הפרס עושה בית פרס. משנה בפרק הנזכר:

ח בית הפרס הזה מותר לנטוע בו כל נטע עד ושורף את הקש ואת העצה. משנה פי"ח דאהלות וכחכמים:

וכתב הראב"ד ולמטה מג' בבית הפרס טהור וכו' א"א אין צורך לזה הטעם וכו'. אין בזה השגה על רבינו שפירושו ג"כ נכון:

ט שדה שהוחזקה שהיא בית הפרס וכו' עד הרי היא בחזקתה. תוספתא בפרק י"ו דאהלות: וכתב הראב"ד ספרו היה משובש בכאן וכו'. וגירסת רבינו ממקום הטיט וגירסת ספרים דידן בתוספתא כגירסת הראב"ד. והר"י קורקוס ז"ל תמה על הראב"ד שכתב דבאבד מיירי שהרי אותו פרק קודם דין זה ואחריו מיירי בנחרש ועוד דבאבד מאי אפילו בית ד' כורין מאי רבותא כי בשדה שאבד לא נזכר שיעור אלא כ"מ שהוא בספק הקבר גם מה שפירש בלשון אפילו משוכה ממקום הטומאה הוא דוחק בלשון ועוד דמאי קמ"ל ואם מסופקים אם הקבר שם כי נכנס למקום טהרה מאי הוי וגם החלוקה האחרת דהיינו טהורה מקיפתה מאי קאמר כל בית הפרס שאבד בה קבר כך הוא כי המקום שמסתפקים בו טמא והשאר גם כל סביבותיו טהור עכ"ל:

י מצא שדה מצויינת וכו'. תוספתא פרק י"ו דאהלות ואיתא בפ"ק דמועד קטן (דף ה' ע"ב) ויש בספרים שלנו בדברי רבינו חסרון וכך

משנה למלך

יב דבר ידוע כו'. מ"ש מרן וצ"ל דאפילו הא דאין ידוע אם הפילה וכו'. תמהני דמסוגיית הגמרא דפסחים וע"ז ונדה שהביא מרן בתחלת דבריו מוכח דמטעם ס"ס הוא דאמרינן תלה ועיין בתשובת הרשב"א ח"ד סי' רס"א. ובהלכ' שג"ת ה"א (דף ה') (א"ה עיין בס"ס הרמ"ז בספר שמות בארץ בסוף ספר בקונטרס ס"ס שהאריך בלשון זה):

פ"י ה שאין אדם אוסר דבר שאינו שלו. עיין הרלנ"ח סי' מ"ט:

יש בה אילן בידוע שנחרש קבר בתוכה. אין בה אילן בידוע שאבד קבר בתוכה כמו שביארנו. והוא שיהיה באותו מקום זקן או תלמיד חכם. *שאין כל אדם בקיאין בכך ויודעין שמותר לנטוע בזו ואסור לנטוע באחרת:

יא המהלך בבית הפרס על גבי אבנים שאין מתנדנדין תחת רגלי אדם בשעה שמהלך עליהן. או שנכנס לה והוא רוכב על גבי אדם ובהמה שכחן יפה. הרי זה טהור. אבל אם הלך על גבי אבנים שמזדעזעין בשעת הילוך. אע"פ שנשמר ולא נתנדנד ה"ז טמא כמי שהלך על העפר עצמו. וכן אם הלך על גבי אדם שכחו רע עד שתהיינה ארכובותיו נוקשות זו לזו. ושוקיו מרעידות כשהוא נושאו. או על גבי בהמה שכחה רע עד שתטיל גללים בשעת רכיבה. ה"ז טמא וכאילו הלך ברגליו:

יב המטהר בית הפרס צריך לטהרו במעמד שני תלמידי חכמים. וכיצד מטהרין אותו. כונס את כל העפר שהוא יכול להסיט מעל כל פני השדה ונותנו לתוך כברה שנקביה דקין. וממחה ומוציא כל עצם כשעורה הנמצא שם ויטהר. וכן אם נתן על גביו שלשה טפחים עפר ממקום אחד. או שנטל מעל כל פניו שלשה טפחים ה"ז טהור. נטל מחציו אחד ג' טפחים ונתן על חציו האחר ג' טפחים ה"ז טהור. נטל מעל פניו טפח ומחצה ונתן עליה טפח ומחצה עפר ממקום אחר. לא עשה כלום. וכן אם עזקו ובדק בשעת עזוק מלמטה ומלמעלה לא עשה כלום. רצפו באבנים שאינן מתנדנדין מהילוך אדם ה"ז טהור:

פרק אחד עשר

א ארץ העכו"ם בתחילה גזרו על גושה בלבד כבית הפרס ולא היו מטמאים אלא המהלך בה או נוגע או נושא מעפרה. חזרו וגזרו על אוירה שיטמא ואע"פ שלא נגע ולא נשא אלא כיון שהכניס ראשו ורובו לאויר ארץ העכו"ם נטמא. וכן כלי חרש שהכניס אוירו לארץ העכו"ם ושאר כלים שהכניס רובם לאויר ארץ העכו"ם נטמאו: ב טומאת אויר ארץ העכו"ם לא עשו אותה כטומאת עפרה אלא קלה היא ממנה. שעל טומאת עפרה שורפין תרומות וקדשים. והמתטמא בנושא טמא טומאת שבעה וצריך הזייה שלישי ושביעי. אבל הנטמא באוירה א"צ הזייה שלישי ושביעי אלא טבילה והער שמש. וכן תרומה וקדשים שנטמאו מחמת אוירה תולין לא אוכלין ולא שורפין: ג עפר ארץ העכו"ם ועפר בית הפרס מטמאין במגע ובמשא כמו שביארנו. וכמה שיעורן כחותם המרצופין והוא כפיקה גדולה של סקאין. עפר בית הפרס ועפר חוצה לארץ שבא בירק. אם יש במקום אחד כחותם המרצופין מטמא ואם לאו אינו מצטרף. שלא גזרו אלא על גוש כברייתו. מעשה שהיו אגרות באות מחוצה לארץ לבני כהנים גדולים והיו בהן כסאה וכסאתים חותמות ולא חשו להן משום טומאה

השגת הראב"ד

*שאין כל אדם בקיאין בכך וכו'. א"א לא כי אלא שאין הכל זריזים לקוץ ממנה האילנות שהרי אין מקיימין בה אילני מאכל ואין בה אילנות דקאמר ברואין שנקצצו ממנה בידוע שלכך נקצצו:

כסף משנה

וכך היא הנוסחא הנכונה אם יש בה אילן בידוע שנחרש (בה) קבר בתוכה אין בה אילן בידוע שאבד קבר בתוכה והטעם משום דתנן שדה שנחרש בה קבר ניטעת ושדה שאבד בה קבר אינה ניטעת ואין מקיימין בה אילנות. ומ"ש והוא שיהיה באותו מקום זקן או ת"ח. שם א"ר יהודה בד"א בזמן שיש שם חכם או ת"ח שאין כל אדם בקיאים בכך ויודע שכ"מ שא"ר יהודה במה דברים אמורים אינו אלא לפרש:

וכתב הראב"ד שאין כל אדם בקיאים בכך ויודעים שמותר לנטוע בזו וכו' א"א לא כי אלא שאין הכל זריזין וכו'. ואיני יודע למה דחה פי' רבינו שפירושו דאין בה אילנות הוא כפשוטו:

יא המהלך בבית הפרס על גבי אבנים וכו' עד על גבי אדם שכחו רע. בפי"ח דאהלות. ומה שכתב עד שתהיינה ארכובותיו נוקשות זו לזו וכו' עד בשעת רכיבה. במציעא פרק המקבל (דף ק"ה ע"ב):

יב המטהר בית הפרס צריך לטהרו במעמד שני ת"ח. תוספתא פי"ו דאהלות: וכיצד מטהרין אותו וכו' עד ונתן על חציו האחר ג' טפחים ה"ז טהור. בפי"ח דאהלות: נטל מעל פניו טפח ומחצה וכו'. שם וכת"ק: רצפו באבנים. גם זה שם:

פי"א א ארץ העכו"ם בתחילה גזרו על גושה בלבד וכו'. בספ"ק דשבת (דף ט"ו ע"ב): וכן כלי חרש וכו'. תוספתא בפי"ח דאהלות:

ב טומאת אויר ארץ העכו"ם לא עשו אותה כטומאת עפרה וכו' שעל טומאת עפרה שורפים תרומה וקדשים. בפ"ק דשבת שם. ומ"ש והמתטמא בנושא טמא טומאת שבעה וצריך הזייה ג' וז' אבל הנטמא באוירה א"צ הזייה ג' וז' וכו'. בפרק כה"ג (דף כ"ד כ"ה). ומ"ש וכן תרומה וקדשים שנטמאו מחמת אוירה תולין וכו'. בפ"ק דשבת:

ג עפר ארץ העכו"ם וכו'. פ"ב דאהלות. ומ"ש וכמה שיעורן כחותם המרצופין. שם פרק י"ז. ומ"ש והוא כפיקה גדולה של סקאין. בבכורות פרק הלוקח בהמה (דף כ"ב) פי' פיקה אינבל"ו. של סקאים של עושה שקים:

עפר בית הפרס ועפר ח"ל שבא בירק וכו'. בפי"ז דאהלות וכחכמים:

המביא

משנה למלך

פי"א א ארץ העכו"ם בתחלה גזרו על גושה בלבד וכו'. בפ"ק דשבת עלה ע"ו מוכח דג' תקנות הוו דיוסף ויועזר גזור אגושה לתלות ואאוירא ולא כלום ואתו רבנן דשמונים שנה גזור אידי ואידי לתלות ואתו באושא גזור אגושה לשרוף ואאוירא כדקאי קאי והתוס' הקשו שם מהא דתנן במסכת אהלות פ"ב מ"ג אלו מטמאין במגע ובמשא ולא באהל ארץ העכו"ם כו' ותירצו דהתם איירי כגון שהביא עפר מארץ העכו"ם לא"י ע"כ. וטעמא דאינו מטמא באהל הוא משום דכשהביא עפר מארץ העכו"ם לא"י ליכא למיחש כי אם לעלם כשעורה דומיא דבית הפרס ועלם כשעורה אינו מטמא באהל אבל כמאהיל בארץ העכו"ם איכא למיחש דלמא יאהיל על המת. ולפ"ז הא דגזרו טומאת אהל בארץ העכו"ם אתיא כרבנן דפליגי אר"ש בן יוחי וסברי דעכו"ם מטמאים באהל. א"נ אפשר לומר דאף לרשב"י דסבר דקברי עכו"ם אינם מטמאים גזרו טומאת אהל בארץ העכו"ם כדי שלא יצאו מא"י לח"ל ועל כרחין אית לן למימר טעם זה לפי מה שנסתפקו בגמרא בפ"ז דנזיר עלה כ"ד אי גזרו טומאה בארץ העכו"ם אאוירא ג"כ וכמ"ש התוס' שם והר"ש בפ"ב דאהלות כתב כדברי התוס' שלזו דמתניתין איירי בגוש הבא מארץ העכו"ם. ואגב גררא ראיתי לדקדק בדבריו שכתב דהכא בגוש הבא מארץ העכו"ם או בגוש הבא מבית הפרס דמטמא במגע ואינו מטמא באהל וקשה דבית הפרס לא הוה נ"ל דמיירי בגוש הבא מבית הפרס דהא בית הפרס אפי' במקומו אינו מטמא באהל כיון שאין להוש כי אם לעלם כשעורה וכדתנן בפרק ח"י מאהלות מ"ב והכור הייתי לומר דס"ל להר"ש דהאי בית הפרס כולל לב' מיני בית הפרס דהיינו שחרש בו את הקבר ושדה שאבד בו הוא דמטמא באהל וכדתנן בפרק ח"י מ"ג ומש"ה מוקי לה בגוש הבא מבית הפרס אלא שקשה לזה מ"ש בפ"ד ומתניתין דהכא בשדה שנחרש קבר שם דמשמע דלא מוקי למתני' בשדה שאבד בו קבר משום דמטמא אף באהל כמ"ש הרב בעל תיו"ט ולפי מ"ש בתחילת דבריו דמיירי בגוש הבא מבית הפרס הוה מצי לאוקומי מתני' בשדה שאבד בו הקבר סוף דבר התילת דברי הר"ש עם סופם לא יכולתי ליישבם. ודע מה שפירש"י בפרק הלוקח בהמה עלה כ"ב וז"ל גוש עפר שיעורו לטמא באהל וכו' ע"ש הוא וצ"ל לטמא במגע דהא התם במביא עפר מחולם לארץ איירי כן אמת שגם בפ"ה דסנהדרין עלה י"ב פירש"י דגוש הבא מארץ העכו"ם מטמא באהל וכבר הקשו התוס' שם על דברי רש"י הללו וצ"ע. עוד הירצו התוס' דמתני' דאהלות רשב"י היא דקאמר קברי עכו"ם אינם מטמאים באהל עוד תירצו דהיא משנה ישנה קודם שגזרו על אוירה אלא על גושה בלבד. עוד תירצו בפ"ז דנזיר דאף שגזרו טומאת אהל בארץ העכו"ם אינו מיטמא עד שיכנס שם ראשו ורובו ולא כשמכניס ידו לבד ואילו באהל המת אפי' במכניס ידו וטעמא דהקלו בטומאת אהל לומר שלא יטמא כי אם עד שיכנס ראשו ורובו נ"ל משום דס"ל כרשב"י דעכו"ם אינם מטמאים באהל ומן הדין אפי' אם יכנס שם ראשו ורובו הוא טהור אלא דרבנן גזרו בארץ העכו"ם טומאת אהל כדי שלא יצא מא"י לח"ל ולא גזרו כי אם בנכנס שם ראשו ורובו אבל לרבנן דפליגי ארשב"י נראה דכיון דגזרו טומאת אהל בארץ העכו"ם איכא טומאה אפי' לא הכניס כי אם ידו לבד ומתניתין דאהלות רשב"י היא. שוב ראיתי שאין זה מוכרח שהרי כפי מה שתירצו דמתני' דאהלות רשב"י היא וא"כ ע"כ כהיא דפ"ק דשבת רבנן היא וא"כ יש לדקדק דכיון דהוה מגע לאהל אף בעכו"ם מה טעם חלקו לשרוף אגושה ולתלות אאוירא והוו מעיקרא דסבר דגזור אגושה לשרוף ואאוירא ולא כלום אי כרבנן אתיא תיקשי דמאי טעם חלקו בין טומאת מגע לטומאת אהל אלא ודאי דאף לרבנן כיון שטומאה זו דארץ העכו"ם אינה כי אם מדרבנן לא גזור כי אם בטומאת מגע שהיא כוללת בכל הטומאות אבל באהל לא גזור לשרוף כיון דאינה כי אם במת בלבד ועוד כדי להודיע שטומאה זו היא מדברי סופרים וכ"ת לטמא שאכל מן הקדש או נכנס למקדש שלא לחייבו קרבן דומה קצת למ"ש רבינו בפ"ב מהלכות מטמאי משכב ומושב יע"ש. ולפ"ז מצינו לומר דאף לרבנן אפשר לומר דלא גזרו טומאת אהל בארץ העכו"ם אלא בנכנס רובו כי היכי דלא גזרו לשרוף אטומאת אהל אע"ג דהוים כם מגע ואהל:

עוד כתבו התוספות בפ"ק דשבת דהא דבעי בנזיר ארץ העכו"ם משום אוירא גזרו עליה או משום גושא גזרו עליה הא פשיטא דאאוירא נמי גזרו כדקאמר הכא אלא התם הכי פירושו משום אוירא גזרו עליה שלא יכנס באויר ארץ העכו"ם כלום ענין אפילו ע"י שידה תיבה ומגדל או משום גושא שהוא מאהיל על הגוש אבל כשאינו מאהיל על הגוש כגון ע"י שידה תיבה ומגדל טהור ע"כ וכ"כ בפרק כה"ג וכ"נ שהוא דעת רש"י שפירש בהכא אוירא לתלות תרומה שנכנסה באוירה ואין דבר מפסיק ביניהם כגון שידה פרוצה מתחתיה ע"כ ואוירא דכה"ג פירש כגון דנכנס בה בקרון או בספינה הרי כדברי התוספות מ"ש דאוירא דשבת היא טומאת אהל ואוירא דנזיר הוא שאינו מאהיל על הטומאה אלא שיש דבר מפסיק בינו לגושא. ולפ"ז הא דאמרינן בנזיר ת"ש ומזה בג' ובז' ואי אמרת משום אוירא הזאה למה לי אלא לאו משום גושא ותירצו לא לעולם אימא לך משום אוירא וכי קתני אסתרא ע"כ דמשמע דפשיטא ליה דבאוירא ליכא הזאה היינו דוקא באוירא דנזיר שאינו מאהיל אבל באוירא דשבת שהיא טומאת אהל פשיטא דצריך הזאה וכ"כ התוס' דאי אמרת משום אוירא הזאה למה לי דאינו סברא שיצטרכו בכה"ג הזאה ג' וז' כשהיל ומטמא אף כי הפסיק בינו ובין הגוש דאינו כלל מענין טומאת אהל המת הצריך הזאה ג' וז' וכ"נ מדברי רש"י שם וכדבר מוכרח מצד עצמו דהא סתמא דתלמודא סבר דאי קאי ומזה בג' ובז' אארץ העכו"ם קאי לכל מאי דגזרו טומאה בארץ העכו"ם ומש"ה סבריה דארץ העמים משום גושא ואי אמרת דבטומאת אהל ליכא הזאה היכי ניחא ליה אי אמרינן משום גושא אכתי קשה דבמאהיל הזאה למה לי אלא ודאי כדכתיבנא דבאהל פשיטא ליה דצריך הזאה. ולפ"ז יש לתמוה על רבינו שכתב טומאת אויר ארץ העכו"ם לא עשו אותה כטומאת עפרה אלא קלה היא ממנה כו' אבל הנטמא באוירה אינו צריך הזייה ג' וז' אלא טבילה והערב שמש ע"כ. ומדבריו בתחילת הפרק נראה שאוירא המוזכר בדבריו היא טומאת אהל וא"כ יש לתמוה דמנא ליה דבמאהיל ליכא הזאה ג' וז' דבגמרא לא מיעטו הזאה אלא באויר בלא אהל וכדכתיבנא. ונראה דס"ל לרבינו דסוגיא דנזיר אתיא כרבנן דאית להו דקברי עכו"ם מטמאים באהל ומש"ה הוה פשיטא ליה לתלמודא דטומאת אהל הוה ג' וז' כטומאת אהל המת אבל אוירא בלא אהל

...באהל

אבל ס"ל דליכא שהא כיון שהיא טומאה מחודשת אבל לדידן דקי"ל כרשב"י דעכו"ם אינם מטמאים באהל וכמו שפסק בפ"א מהלכות אלו דין י"ג הכי היכי דטומאת אויר בלא אהל הוי טומאה מחודשת הכי נמי טומאת אהל בארץ העכו"ם וא"כ בטומאת אהל נמי לרשב"י אין צריך הזייה ג' וז' וסתמא דתלמודא הוה סבר דומיא דג' וז' קאי אכולהו ומש"ה הוה מוקי למתניתין כרבנן והוה בעי למפשט דמשום גושא הוא ודחו דלעולם משום אוירא וכי קתני אסיפא. ולפ"ז מתני' אתיא נ"כ כרשב"י ואף שכתבו התוס' בנזיר דמה שגזרו טומאה בארץ העכו"ם הוא מפני רוב ישראל שנקברו בחוצה לארץ ולפ"ז טומאת אהל אינה מחודשת י"ל דרבינו ס"ל דמה שגזרו טומאה בארץ העכו"ם הוא משום מתי מבול וכמ"ש התוספות וא"כ אית לן למימר הכי דהתוספות עצמם שכתבו בשבת לחד שינויא דמתני' דאהלות אתיא כרשב"י ס"ל דטומאת ארץ העכו"ם היא משום מתי מבול. ועוד שמדברי רבינו בפירוש המשנה נראה דטעמא דגזרו טומאה על ארץ העכו"ם הוא לפי שאין להם מקום מיוחד לקבור מתיהם וקוברים אותם בכ"מ. ודע דלסברת רבינו הללו דבאוירא לא בעי הזאה ג' וז' ניחא מה שהקשו התוס' בפ"ג דמסכת חגיגה עלה כ"ה דהיאך עולין לרגל מן הגליל כיון דאפסקיה רצועה טמאה ובעי הזאה ג' וז' כו' ולפי דברי רבינו ניחא דאותה רצועה היו מהלכין ע"ג שידה תיבה ומגדל ואע"ג דהוי אהל זרוק מ"מ אין כאן כי אם טומאת אויר ולא בעי הזאה כלל כי אם טבילה והערב שמש:

תו גרסינן התם לימא כתנאי הנכנס לארץ העכו"ם בשידה תיבה ומגדל רבי מטמא ורבי יוסי ברבי יהודה מטהר מאי לאו רבי סבר משום אוירא גזרו וכיון שנכנס אויר מלמעלה שהן פתוחין או דרך פתחים הוי טמא שהרי נכנס לאויר ארץ העכו"ם ורבי יוסי סבר משום גושא ולא משום אוירא וכיון דקרקעית שידה תיבה ומגדל מפסיק בינו לבין הגושא הוי טהור ודחי לא דכ"ע משום גושא ורבי דמטמא סבר אהל זרוק לא שמיה אהל ולא הוי הפסק וכמאן דמהלך ממש על גבי קרקע ורבי יוסי סבר דאהל זרוק הוי אהל ומש"ה מטהר שהרי יש הפסק בינו לבין הגושא ופריך בגמרא והתני רבי יוסי בר' יהודה אומר תיבה שהיא מלאה כלים וזרקה על פני המת באהל טמאה ואם היתה מונחת טהורה אלמא דס"ל לרבי יוסי דאהל זרוק לא שמיה אהל וא"ת ולדידיה דמוקי לפלוגתייהו באי גזרו משום גושא או משום אוירא וקאמר דטעמיה דרבי יוסי דמטהר הוא משום דאית ליה משום גושא אכתי תיקשי מברייתא זו דהיכי מטהר רבי יוסי בשידה תיבה ומגדל אף דאית ליה דמשום גושא גזרו כיון דהוי אהל זרוק ואית ליה דאהל זרוק לא שמיה אהל כבר תירצו התוספות דהוא מוקי לפלוגתייהו בשידה המונחת ורבי מטמא משום אוירא ורבי יוסי מטהר משום דאית ליה משום גושא אבל השתא דאמרת דפליגי באהל זרוק לא מיתוקמא פלוגתייהו במונחת דא"כ רבי לא הוה מטמא דאהל מעליא הוא אלא ודאי דבזרוק הוי פלוגתייהו ורבי יוסי דמטהר הוא משום דסבר דאהל זרוק שמיה אהל וא"כ תיקשי מברייתא דקאמר דרבי יוסי אית ליה דאהל זרוק לא שמיה אהל ומשני אלא דכ"ע משום אוירא ורבי יוסי דמטהר כיון דלא שכיחא לא גזרו ביה רבנן ורבי דמטמא אית ליה דאע"ג דלא שכיחא גזרו ביה רבנן ועיין במ"ש התוס' בפ"ג דחגיגה עלה כ"ה ד"ה אהל. ונראה דלהאי אוקימתא פלוגתייהו דרבי ורבי יוסי הוי בשידה המונחת דלא הוי אהל זרוק וא"כ משום גושא ליכא ואף דאיכא משום אוירא ס"ל דכיון דהוי מילתא דלא שכיחא לא גזרו ביה רבנן כיון דליכא טומאה כי אם מאוירא אבל אם לא היתה מונחת אז היה מטמא רבי יוסי מטעם גושא דאית ליה אהל זרוק לא שמיה אהל ואף דהוי מילתא דלא שכיחא מ"מ לגבי טומאת גושא אין לחלוק בין שכיח ללא שכיח דאי אמרת דלרבי יוסי דאית ליה מילתא דלא שכיח לא גזרו הוי אפילו באהל זרוק דאיכא משום גושא א"כ אמאי לא קאמר דכ"ע משום גושא ורבי יוסי מטהר אף דהוי אהל זרוק משום דהוי מילתא דלא שכיחא. ומיהו אפשר לדחות ולומר דלעולם דפלוגתייהו הוא אף באהל זרוק והא דקאמר דכ"ע משום אוירא להודיעך כחו דרבי יוסי דאף דאיכא טומאה גושא ואוירא כיון דהוי מילתא דלא שכיחא לא גזרו ודברי התוס' קצת נוטים לזה ובגמרא הביאו סייעתא לתירוץ זה הנכנס לארץ העכו"ם בשידה תיבה ומגדל טהור בקרון ובספינה ובאיסקרייא טמא והאי ברייתא כרבי יוסי היא ובשידה ודכוותיה מטהר משום דהוי מילתא דלא שכיחא ובקרון ודכוותיה מטמא משום דהוי מילתא דשכיחא ולפי פי' הראשון שכתבנו שידה וקרון מיירי במונחת דליכא משום גושא כי אם משום אוירא. ולפי פירוש השני מיירי אף במהלכת. ואפשר עוד לומר דלעולם דפלוגתייהו הוי אפילו באינה מונחת והא דקאמר דכ"ע משום אוירא ולא קאמר דכ"ע משום גושא הוא משום דבגמרא בעי למדחי דממחלוקת זה דרבי ורבי יוסי ליכא למיפשט אי משום גושא או משום אוירא ואידך דהיי' דשמא הוציא ראשו ורובו הוא דכ"ע משום גושא מש"ה נקט נמי דכ"ע משום אוירא לומר דעדיין לא נפשטה בעיין ודבר זה ישר בעיני. עוד דחו בגמרא והבע"א הכא שמא הוציא ראשו ורובו להם פליגי ופירש"י דכ"ע משום גושא ולכ"ע אהל זרוק שמיה אהל ורבי דמטמא הוא משום דגזר שמא יוציא ראשו ורובו חוץ משידה תיבה ומגדל ורבי יוסי לא גזר והתניא רבי יוסי אומר הנכנס לארץ העכו"ם בשידה תיבה ומגדל טהור עד שיוציא ראשו או רובו וא"ת ורבי יוסי היכי מצי סבר דאהל זרוק שמיה אהל והא ברייתא דתיבה שהיא מלאה כלים מוכח מינה דאית ליה דאהל זרוק לא שמיה אהל תירץ רש"י דהתיא לאו משום דסבר דאהל זרוק לאו שמיה אהל אלא כיון דזורקה קא מפיק לה מתורת אהל ומשוי לה תורת כלי ולעולם דסבר דאהל זרוק שמיה אהל. ומאי דקתני בסיפא ואם היתה מונחת טהורה היינו אע"ג דאורחיה דמטלטל לה ע"כ והא דלא קאמר דפלוגתייהו הוא בשידה תיבה ומגדל אי הוי אהל זרוק או לאו דרבי אית ליה דהוי אהל זרוק ורבי יוסי אית ליה דלא הוי אהל זרוק הוא משום דבעי למימר דלא פליגי אפילו באהל זרוק אי הוי אהל. ולפ"ז בעיין לא איפשיטא ואפשר דכ"ע אית להו משום גושא או משום אוירא וגם באהל זרוק אי שמיה אהל ליכא שום הוכחה מברייתא זו דאפשר דכולהו אית להו דלא שמיה אהל או דאית להו דשמיה אהל וא"ת כפי אוקימתא זו דכולהו אית להו משום גושא ואית להו דאהל זרוק שמיה אהל ברייתא דקתני הנכנס לארץ העכו"ם בשידה תיבה ומגדל טהור בקרון כו' טמא כמאן אתיא אי כרבי הא רבי מטמא אפילו בשידה משום גזירה ואי רבי יוסי אפילו בקרון ליטהר דהא לא גזר. וי"ל דלעולם ר"י והכי לא גזר היינו בשידה דאין נקל כל כך להוציא ראשו אבל בקרון מודה דטמא משום גזירה דשמא יוציא כי נקל להוציא ראשו ורובו מספינה וקרון לחוץ וכן כתבו התוס'. והתוס' כתבו עוד פירוש אחר בסוגיא במאי דדחי מעיקרא דכ"ע משום גושא מר סבר אהל זרוק שמיה אהל משום דרגלי האדם או הבהמה הנושאים השידה נוגעות בארץ ומשום הכי מטהר רבי יוסי ומייתי סייעתא לזה מדתניא תיבה שהיא מלאה כו' דאם היתה מונחת על גבי בהמה או אדם דחשיב אהל. ולפ"ז צריך לגרוס והי בעית אימא דכ"ע משום אוירא וטעמא דרבי יוסי דמטהר הוא משום דהוי מילתא דלא שכיחא ורבי אית ליה דאף במילתא דלא שכיחא גזרו ומייתי סייעתא לתירוץ זה מדאמרינן דנכנס לארץ העכו"ם בשידה טהור בקרון טמא וע"כ ברייתא זו רבי יוסי היא אלמא אף לרבי יוסי דמטהר בשידה מטמא בקרון וע"כ טעמא הוא משום אוירא והבע"א משום גושא ורבי יוסי לא גזר שמא יוציא אהל בקרון ובספינה מטמא רבי יוסי משום דהתם נקל להוציא ראשו ורובו. ודע דלכל הפירושים בעיין לא איפשיטא דממתניתין הכי דחו דקאי אבארה ומפלוגתא דרבי ור' יוסי בר' יהודה ליכא הוכחה כלל דאפשר דכולהו סברי משום אוירא או כולהו משום גושא וכיון דלא איפשיטא בעיין פשיטא דאזלינן לקולא דהא ספיקא דרבנן היא וכן נראה מדברי רבינו שאין טומאה באוירא אלא במאהיל עליה והיא טומאה הנזכר בפ"ק דשבת:

ודע שראיתי לרבינו בסוף פ"ב מהלכות אלו דארצות העכו"ם אינם מטמאים כי אם במגע ובמשא וכריש פ"ג היא המשנה השנויה בפ"ב דאהלות דתני בכלל המטמאין במגע ובמשא ואינם מטמאין באהל ארץ העכו"ם ובית הפרס. והנה תירוץ ראשון של תוס' דמתניתין איירי בעפר הבא מארץ העכו"ם לא יצדק לרבינו משום דהיה לו לפרש ולומר דבעפר הבא מארץ העכו"ם איירי גם תירוץ ב' דמתני' רשב"י גם זה ליתא דא"כ כפי תירוץ זה סוגיא דשבת היא דלא כהלכתא לסברתו שפסק כרשב"י ובפי"א פסק כסוגיא דפ"ק דשבת גם תירוץ ג' דמתני' קודם גזירה גם זה ליתא דא"כ לא היה לו להביא משנה זו והתירוץ הרביעי ניתן ליאמר לסברת רבינו דהתם מיירי בהתם טומאת אהל דהיינו מפיאהיל ידו על הטומאה נטמא ומש"ה כתב דארץ העכו"ם אינה בכלל זה ובפי"א ביאר דאף שאין בה משום טומאת אהל מ"מ אם נכנס בה ראשו ורובו נטמא משום אהל ומ"מ הנכון אצלי בדעת רבינו דס"ל דמאי דקאמר מתני' דאינם מטמאין באהל הוא פ"ש מה שפסק בפי"א שאין בטומאתו טומאה שבעה כי אם טבילה והערב שמש. וזהו שסיים בפ"ג בסוף דבריו וארץ העכו"ם ובית הפרס הכל שבעה ודומה לזה כתב רבינו בפרק י"ח ממסכת אהלות מ"ו עלה דהכיא דתנינן בית ובשונית טהור ואע"ג דאיכא משום אוירא כתב שם וז"ל ענין אומרו טהור שלא תתחייבו דיני טומאת מת ר"ל הזאה שלישי ושביעי ואין שורפין תרומה וקדשים שנכנסו לשם לפי שזהו דין אוירא ר"ל שהגזירה היא בגושא לשרוף ואוירא לתלות ואינו צריך כי אם טבילה והערב שמש וזהו באמת אצלי עכ"ד. ומה שלא נרגש רבינו בפרק כ' הוא משום דהתם מילתא דפשיטא היא דכוונת אומרו דאינם מטמאים באהל הוא כהתם טומאת אהל דבעי הזאה שלישי ושביעי דומיא דמגע ומשא אבל בפרק י"ח דקתני טהור הוקשה לרבינו דהיכי קתני טהור כיון דבסוף סוף איכא טומאה ואפ"ה כתב דכוונת טהור הוא מטומאה חמורה ומה שלא נדדו התוס' תירוץ זה הוא משום דאזלי לשיטתם דאויר ארץ העכו"ם בעי הזאה שלישי ושביעי וכמו שנראה מדבריהם בפרק כה"ג וכדכתיבנא לעיל ולפי דבריהם מתני' דקתני בית ובשונית טהור מיירי קודם גזירה וליכא למימר דמאי דקתני טהור הוא לפי שאין שורפין עליה תרומה וקדשים דמלבד שהדבר מגד עצמו הוא דחוק תיקשי דא"כ אמאי לא תירצו דמתניתין דפ"ב דקתני דאינם מטמאים באהל הוא לפי שאין שורפין תרומה וקדשים והוה הייתי לטעמים תירוץ זה שכתבנו לדעת רבינו כמ"ש התוספות בפ"ק דשבת דמתני' דאהלות רשב"י היא ולכאורה קשה לומר דרשב"י יחלוק ארבנן דשמונים שנה ואתקנת אושא אלא כוונתם היא לומר דלעולם אף רשב"י מודה בגזירת ארץ העכו"ם בכל תנאיו אלא דלדידיה כשגזרו על אוירה לא גזרו כ"א דניבעי טבילה והערב שמש ולא היה צריך הזאה שלישי ושביעי ומש"ה תני במתני' דאינו מטמא באהל כלומר שאין לו טומאת אהל שיהא צריך הזאה שלישי ושביעי אבל לעולם דאף רשב"י מודה בתקנת ארץ העכו"ם דגזרו על אוירה אך מדברי התוספות בפ"ק דגיטין עלה ח' לא משמע הכי יע"ש. ודע שלתירוץ ראשון של תוס' שהסכים בו הר"ש דמתניתין איירי בגוש הבא מארץ העכו"ם קשה דסוף סוף אמאי לא מני ארץ העכו"ם עצמו בהדי הנך דמטמאים באהל ועיין בתיו"ט פ"ב דאהלות מ"ג: **ודע** שהתוס' בפ"ק דגיטין עלה ח' כתבו עוד תירוץ אחר דמתני' דאהלות איירי כגון שיש דף או גשר שראשו אחד בארץ וראשו השני בחוצה לארץ ומונחים כלים תחת ראשו שבארץ דאין מביא טומאה עליהם וטהורים ע"כ. ודבריהם צ"ע דמדברי הר"ש בסוף אהלות נראה דמקומות הסמוכים לארץ ישראל לא גזרו עליהם משום ארץ העכו"ם ועיין במ"ש רבינו בפירקין דין ו' ובמה שהשיג הראב"ד שם: **ודע** שבכ"מ שהוזכר טומאת ארץ העכו"ם לא הוזכר כי אם מגע ומשא ואויר אבל אהל לא הוזכר וי"ל למה שינו את שמו ואמרו אויר במקום אהל בטומאה זו של ארץ העכו"ם ונראה דהטעם הוא לפי שכל טומאת אהל שבעולם כיון שמאהיל ידו או אחד מאיבריו על הטומאה נטמא אבל בארץ העכו"ם לא נטמא אלא א"כ הכניס ראשו ורובו לאויר ארץ העכו"ם וכמ"ש רבינו וא"כ לא מיקריא טומאת אהל אלא טומאת אויר דגזרו חכמים שאם נכנס לאויר ארץ העכו"ם דנטמא ומיהו לא גזרו כי אם באויר גושה אבל אם היה דבר מפסיק בינו לבין הגוש והוא שיהיה דבר שהוגן בפני הטומאה ונכנס שם ראשו ורובו לא נטמא אף שיש שם אויר משום דאויר שאינו של גוש היא בעיא דלא איפשיטא בנזיר פרק כה"ג ואזלינן לקולא כמילתא דרבנן וכמ"ש לעיל אבל באויר גושה גזרו ואינו נקרא טומאת אהל כי אם טומאת אויר וכ"כ רש"י פ"ק דגיטין עלה ח' דגזרו על גושה מגע ומשא ולא אהל כגון אם האהיל עליו כדאמרינן פ"ב דאהלות ועל אוירה היכא דנכנס לאוירה טמא ואפילו לא נגע ולא הסיט את גושה עכ"ד ובכלל דבריו תירץ קושיא שהקשו התוספות מהיא דאהלות דלעולם ליכא טומאת אהל בארץ העכו"ם והפשטא דמתניתין דאהלות ולא גזרו כי אם אאוירה דהיינו הנכנס בה וכבר הוזכר תירוץ זה בתוספות בפ"ק דשבת ובפ"ג דנזיר אך לא ידעתי למה לא הזכירו דברי רש"י ובפ"ק דגיטין הקשו קושיא זו ולא הזכירו דברי רש"י כלל. ומ"ש רש"י בפ"ג דעירובין עלה ל' דארץ העכו"ם מטמאה באהל לאו דוקא אלא הכוונה היא על אוירה. ובאהל זרוק אי הוי אהל או לא פסק רבינו דלא הוי אהל שכתב הנכנס לארץ העכו"ם בשידה תיבה ומגדל הפורחין באויר טמא שאהל זרוק אינו קרוי אהל ע"כ ודין זה הוא מחלוקת רבי ורבי יוסי ופסק כרבי מחבירו ואע"ג דבפ"ג דנזיר עלה נ"ה אמרינן בסוגיא בתרא דטעמא דרבי הוא דלמא יוציא ראשו ורובו אבל לכ"ע אהל זרוק שמיה אהל. בפרק תמיד נשחט עלה כ"ח ובפ' בכל מערבין עלה ל' אמרינן בפשיטות דטעמא דרבי הוא משום דאהל זרוק לא הוי אהל ופסק כרבי מחבירו וכמו שכתב מרן. ודע שראיתי להרב בעל לח"מ בפ"ה מהלכות נזירות דברים תמוהים שהביא דברי רבינו הללו והקשה דכיון דגזרו על אוירה למה כתב הנכנס לארץ העכו"ם כו' הא בלאו ה"ט דאהל זרוק כיון דגזרו על אוירה טמא כדאמרינן בגמרא דרבי מטמא גבי נכנס בשידה תיבה ומגדל משום האויר הנכנס דרך פתחים אע"ג דאהל זרוק שמיה אהל והאריך הרב בקושיא זו ע"ש. ואחרי בקשת המחילה הראוים לא עיין היטב בשמועה זו ועתה אפרש דתרי מיני אויר הם. הם האחד הוא שמאהיל על הגוש בלא שום הפסק והוא האויר המוזכר בפ"ק דשבת ובפ"ק דגיטין דגזרו על אוירה. ויש עוד אויר אחר והוא אף שיש הפסק בינו לבין הגוש ועל אויר זה הוא שנסתפקו בפ"ג דנזיר אי ארץ העכו"ם משום אוירה גזרו וכמ"ש שם התוס' ורש"י. ומה שפסק רבינו דגזרו על אוירה הוא על האויר המוזכר בפ"ק דשבת דהיינו המאהיל על הגוש אבל כשאינו מאהיל על הגוש ס"ל לרבינו דלא גזרו ואף שבגמרא נסתפקו בזה מ"מ כיון דלא איפשיטא פסק לקולא כיון דלא הוי כי אם מדרבנן וכמו שכתבתי לעיל ומש"ה כתב דהנכנס לארץ העכו"ם בשידה תיבה ומגדל טמא משום דאהל זרוק לא הוי אהל דאי הוי חשיב אהל היה טהור כיון שלא האהיל על הגוש דאע"ג דגזרו על אוירה היינו דוקא באויר גושה ובסוריא דלא גזרו אפי' באויר גושה יכול ליכנס שם בשידה תיבה ומגדל אף דהוי אהל זרוק ולא חשיב אהל וכדאיתא בפ"ק דגיטין ומאי דאמרינן בנזיר דכ"ע משום גושה ורבי דמטמא הוא משום דסבר אהל זרוק לא שמיה אהל הכוונה היא משום אויר גושה וכל זה הוא ברור כשמש למי שיעיין היטב בדברי התוס' ורש"י ולפי זה שידה תיבה ומגדל שכתב רבינו מיירי אף בפתוחה מן הצד ודלא כמ"ש הרב לח"מ דמיירי בסתום לגמרי וכ"נ מן הגמרא דמיירי בפתוחה דלחד אוקימתא טעמא דרבי הוא דלמא יוציא ראשו ורובו ובסתומה ליכא למגזר וזה פשוט: **ודע** שראיתי לרבינו בפרק ה' מהלכות נזירות דין ט"ו שכתב נזיר כו' או שנכנס לאהל המת בשידה תיבה ומגדל ובא חבירו ופרע גג התיבה כו' וכיוצא בזה כתב בפ"ג מהלכות אבל דין ו' והיא אוקימתא דרב פפא בפרק ג' מינים עלה מ"ג ולפי מה שפסק דשידה תיבה ומגדל לא חשיב אהל משום דהוי אהל זרוק קשה דא"כ אף שלא יפרע גג התיבה הכי נטמא משום דלא חשיב הפסק מה שנכנס בשידה תיבה ומגדל ונראה דעד כאן לא אמרינן דאהל זרוק לא חשיב הפסק אלא דוקא במאהיל על המת דאז לא חשיב הפסק כיון דהוי אהל זרוק אבל בנכנס לאהל המת דאינו מאהיל על המת אלא דגזירת הכתוב היא דחשיב כל אויר הבית כאילו הוא מלא טומאה ומשום הכי נטמא בהפסק כל דהו שאינו נכנס בו האויר מהני ואפשר דכל הני דתנן במסכת אהלות דאינם חוצצים היינו דוקא למי שמאהיל על המת אבל להפסיק בינו לבין האויר אפשר דמהני משום דהכא לא בעינן אלא שלא יכנס בו אויר אותו הבית:

עוד נראה לומר דהא דאמרינן דאהל זרוק לא שמיה אהל היינו דוקא כשהם באויר אבל במונחים חשיב הפסק וזהו שכתב הפורחים באויר כלומר שאינם נוגעין בארץ והיא דנזירות ודאבל מיירי במונחים בקרקע וגררו השידה והכניסוהו לבית המת והא דכתבו התוס' בפ"ג דעירובין עלה ל' דרבי יוסי בר יהודה דסבר דאהל זרוק הוי אהל הוא דוקא כשמונחת אבל בשעת זריקה אפילו רבי יוסי מטמא דבאותה שעה לא חשיב אהל כלל וא"כ משמע דלרבי דקי"ל כוותיה אפי' במונח לא חשיב אהל האי מונח דהתם לא הוי מונח ע"ג קרקע אלא במונחת ע"ג בהמה או אדם הנושאין אותה טהור דאהל זרוק הס"ג דרגלי הנושאים נוגעים בארץ שמיה אהל לחוץ בפני הטומאה אבל בשעת זריקה אפילו רבי יוסי מודה דלא חשיב אהל וכ"כ התוס' בפכ"ג עלה כ"ה ורבי דמטמא ס"ל דאף דרגלי הנושאים נוגעים בארץ לא חשיב אהל כיון שהשידה היא מהלכת באויר אבל כשמהלכת על הקרקע אף רבי מודה דחשיב אהל. עיין בתוספתא פי"ג דנגעים הביאה הר"ש שם מי"ב דתניא רבי אומר השידה והתיבה והמגדל שבבית המנוגע אע"פ שהן מכוסין כלים שבתוכן טמאים ופירש שם הר"ש דרבי אזיל לשיטתיה דאהל זרוק לא שמיה אהל. ונפשט דתוספתא במונחין מיירי גם לפי החילוק הראשון שכתבנו קשה מתוספתא הלזו. כן אמת שלא ראיתי לרבינו הלכות נגעים שהביא תוספתא זו ואולי דתלה משום דהיא דרב פפא דפרק ג' מינים והדבר צריך תלמוד וצ"ע. ודע דהא דתנן ברפ"ח ממסכת אהלות דשידה תיבה ומגדל מביאין וחוצצין אינו ענין לזה שלא

דשם

ד המביא תנורים וכו'. תוספתא דאהלות פרק י"ז:

המהלך

טומאה לפי שלא היה בחותם מהן כחותם המרצופין: **ד** המביא תנורים וספלין וכלי חרש מחו"ל עד שלא הוסקו טמאים משום ארץ העכו"ם. משהוסקו טמאים משום כלי חרס שנטמא בארץ העכו"ם שאינו מטמא אדם וכלים כמו שביארנו: **ה** המהלך בארץ העכו"ם בהרים ובסלעים טמא

ח המהלך בארץ העכו"ס וכו' עד טהור. משנה בפי"ח דאהלות המהלך בארץ העכו"ם

משנה למלך

דהתם לא איירי במהלכת אלא במונחת על גבי הטומאה והוה ליבא דכ"ע חשיב אהל לסכיא ולהפסיק ומחלוקת רבי ורבי יוסי איירי במהלכת ולפ"ז היה אפשר לומר דהסיא דנזירות ודאהל איירי במונחת ולא במהלכת וכגון בשידה ותיבה ומגדל בפתח הבית והיה פתח התיבה מבחוץ ונכנס שם שלא ניטמא כי אם כשפרע המעזיבה דדרך הפתח לא נכנסה הטומאה לפי שלא היתה התיבה פתוחה לצד הבית כי אם חוץ לבית. ולפ"ז אפשר דכל שמהלכת אף שהיא על הקרקע חשיב אהל זרוק. אך מדברי רבינו שכתב בפורחין באויר נראה דבמהלכת על הקרקע חשיב אהל ודוקא במהלכין באויר לא חשיב אהל. ולפ"ז מ"ש התוס' בסכה"ג עלה כ"ה ד"ה לימא דבמונחת אינו מטמא רבי דאהל מעליא הוא כאי מונחה לאו דאינה מהלכת אלא כל שאינה מהלכת באויר קרי לה מונחת. והא דאמרי' בפ"ג דחגיגה עלה כ"ה דלא היו מביאין מן הגליל יין ושמן לנסכים משום דרצועה של כותים מפסקת ואף בשידה לא היו מביאין משום דמתניתין רבי היא דסבר אהל זרוק לא שמיה אהל. ולפי מה שכתבנו הרי היו יכולין להביא בשידה תיבה המהלכין על גבי קרקע הא לא קשיא משום דהכא שידה איירי בגדולים הבאים במדה דאי לא פשיטא דאינם חוצצין אף דלא הוי אהל זרוק וכדתנן בפ"ח דאהלות וכן פירש"י בפרק ג' דעירובין וכיון שכן לאו אורחייהו לגוררן ע"ג קרקע אלא להוליכן באויר ע"י אדם או בהמה הנושאים אותם וזה לא מהני משום דהוי אהל זרוק ולא חשיב אהל. והא דכתבו התוס' בפרק המוכר פירות עלה ק"א ד"ה ותו הא דאמרינן אגר הקבר העומד בתוכה טהור דאיירי דאזיל בשידה תיבה ומגדל דאי לא לר"ם היכי אזיל כיון שיש ד' מערות יע"ש רוחות וכן פירש שם רשב"ם י"ל כמ"ש לעיל דאיירי במונחת או נמי דאיירי דנכנס כאהם שבין כוך לכוך ואע"ג דקיי"ל דמת תופס ד' אמות מ"מ כיון דאינו אלא משום הרחקה בעלמא מני אזיל בשידה תיבה ומגדל אף דלא הוי אוהל בעלמא וכן כתבו התוס' בפרק כל מערבין עלה ל"א ד"ה היכי: ודע שהתוס' בפ"ב דסוכה עלה כ"א הקשו על הכיא דתנן חצרות היו בנויות בירושלים וכו' ומביאין שוורים ועל גביהן דלתות דלמ"ד אהל זרוק לא הוי אהל לא היו מועילים כלל הדלתות עם השוורים כיון דהוי אהל זרוק ותירצו דמאן דאית ליה דאהל זרוק לא הוי אהל סבר לה כר"י דלא היו מביאין דלתות אלא שוורים ואע"פ שגם הם הוו אהל זרוק מ"מ בדידהו גלי רחמנא דחשיבי אהל וכן כתבו בפרק בתרא דזבחים עלה קי"ג ובפרק כל מערבין עלה ל"א ותירוץ זה אינו עולה לרבינו שהרי בפ"ב מהלכות פרה אדומה דין ז' פסק כהתם מתניתין דס"ג דפרה דהיו מביאין שוורים ועל גביהן דלתות והוא פסק כרבי דאהל זרוק לא הוי אהל. גם מ"ש התוס' בפרק כל מערבין בשם רשב"א דדלתות על גבי שוורים לכ"ע הוי אהל לא יצדק תירוץ זה לדעת רבינו וכמ"ש הרב בעל תיו"ט בפ"ג דפרה מ"ב. והנראה אצלי לומר לדעת רבינו הוא דשאני פרה דמעלה הוא דעשו בה דהא קי"ל כר"י דכל א"י בדוקה היא וכדאיתא בפרק בת חטאת עלה קי"ג אלא דמשום דהכשרה בטבולי יום חששו שמא יבאו לזלזל בה ומפני זה עשו בה הרחקות יתירות וכמ"ש רבינו ברפ"ב מהלכות פרה ואין ספק דאם לא עשו בה כל הרחקות הללו דהכשרה דהא קי"ל דאם שחטה חוץ ממקום שהבדוק לה דכשרה וכר"י וכיון דאינו אלא משום הרחקה בעלמא בהיכר כל דהו סגי דהיינו באהל זרוק דומה למ"ש לעיל בשם התוס' דהכא דקי"ל דמת תופס ד' אמות מהני אהל זרוק כיון שאינו אלא משום הרחקה בעלמא. ודע דלשני התירוצים שתירצו התוס' קשה מהתניתין דפרק חומר בקדש דאמאי לא היו מביאין יין ושמן על גבי שוורים או ע"ג דלתות לסברת רשב"א וכבר הקשה קושיא זו הרב תיו"ט ותירץ דלא רצו להתיר בכה"ג דלמא יוציאו השמן והיין לחוץ אבל בשידה תיבה ומגדל ליכא למיחש לשמא יוציא ואי לאו טעמא דאהל זרוק לא הוי אהל היו יכולים להביא נסכים מן הגליל והא דלא חששו גבי פרה לשמא יוציא התם מעלה בעלמא הוא דעבוד וכמו שכתב הרב עץ חיים יע"ש: **ודע** שראיתי למרן שכתב על מ"ש רבינו עפר ארץ העכו"ם ועפר בית הפרס מטמאין במגע ובמשא פרק כ' דאהלות ע"כ. ונראה דכוונתו היא עלם דמתני' דתנן אלו מטמאין כו' עלם כשעורה ובית הפרס וס"ל דמתני' איירי בגוש הבא מארץ העכו"ם וכמ"ש הר"ש ואין צורך לזה דלרבינו מתני' איירי בארץ העכו"ם ממש ואפילו הכי תני דאינו מטמא באהל כיון דאינו אלא טומאה בגעה ולא בני הואה וכמ"ש רבינו בפרק בתרא דאהלות מ"ז ועיקר הדין דעפר ארץ העכו"ם דמטמא נלמד מהכיא דתנן בפי"ז דאהלות מ"ס עפר בית הפרס ועפר חוצה לארץ שבא בירק כו' ומהכיא דתנן בריש פ"ב דמסכת טהרות גוש מארץ טהורה וגוש מארץ העכו"ם וכל הני איירי בגוש הבא מחוצה לארץ לא"י ומה שאינו מטמא משום אויר הוא מילתא דפשיטא דלא גזרו כי אם באויר ארץ העכו"ם דוקא:

תנן בפרק בתרא דאהלות המהלך בארץ העכו"ם בהרים ובסלעים טמא בים ובשונית טהור ע"כ. והנה טעמא דבהרים ובסלעים טמא אע"פ שלא יקברו שם מה כתב רבינו בפי' המשנה שהוא לספק עפר ארץ העכו"ם ומה שבים ובשונית טהור היה נ"ל לומר דטהור מכל וכל ואפילו טומאת אויר ליכא וטעמא כיון דליכא משום גושה אף משום אוירה ליכא דטומאת אויר הנזכר בפ"ק דשבת הוא דוקא אויר הגוש אבל אויר בלא גוש היה בעיא דלא איפשיטא בנזיר ואף למאן דאית ליה דגזרו על אוירה אפי' במקום דליכא גוש היינו דוקא כדאיכא גוש באותו מקום אלא דאיכא חציצה בינו לבין הגוש אבל במקום דליכא גוש או אליבא דכ"ע לא גזרו על אוירה ומש"ה קא מתני' הבים ובשונית דליכא משום גוש לא גזרו אפילו על אוירה ומש"ה תני טהור לומר דאין בו שום צד טומאה כלל והא דתנן בנזיר פכ"ג דהנכנס בקרון או בספינה טמא היינו בנהרות דבנהרות איכא למיחש דילמא קברו שם ומש"ה הנכנס שם בספינה טמא משום אויר הגוש או למ"ד דחשיב אהל משום אויר דס"ל דגזרו אף על אויר בלא גוש או משום טעמא דילמא יוציא ראשו אבל בים דליכא למיחש דדילמא קברו שם טהור מכל וכל ואפילו טומאת אויר ליכא אלא שראיתי לרבינו בפי' המשנה שכתב דאומרו טהור הוא מטומאת גושה אבל טומאת אויר איכא וכן פסק בחיבורו בפרקין דין ה' והדבר תמוה אצלי כפי מה שכתבנו לעיל דלא גזרו כי אם על אויר גושה ומכאן יש סיוע למה שכתבנו לעיל בשם הרב כל"מ דנראה דס"ל דגזרו על אוירה אפי' היכא דליכא גוש. ומ"ש רבינו דנכנס בשידה טמא משום דהוא אהל זרוק איירי בשידה הפתוחה מכל צדדיה אבל בפתוחה מלמעלה כלהו טעמא דאהל זרוק טמא משום אויר ולפ"ז ס"ל לרבינו דבימים אף דליכא משום גושה טמא משום אויר והדבר צריך תלמוד ובעת לע"ע: **ודע** שמ"ש לחלק בין נהרות לים כן חילק הר"ש עלה דמתניתין אך אני תמיה במאי דתנן בתוספתא הביאה הר"ש בפ"ב מ"ז אר"ש יכול אני להאכיל את הכהנים טהרות בכורסקי שבצידן ובמגדלות שבלבנון מפני שסמוכים לים או לנהר ע"כ ובמקום אחר נאריך בזה:

ד המביא תנורים וספלין וכו'. תוספתא פ"ג דכלים ופי"ז מאהלות הביאה הר"ש פ"ב דאהלות מ"ג ודע דאף דקי"ל דאין כלי אדמה טמאים היינו עד שלא הוסקו אז נקראים כלי אדמה אבל משהוסקו כלי חרס מיקרו וכמ"ש רבינו סוף פ"א דהלכות כלים. ונראה דהא דאמרינן דמשהוסקו טמאין משום כלי חרס היינו דוקא שהוסקו בארץ העכו"ם שנטמאו שם בארץ העכו"ם אבל אם הוסקו בא"י כיון דאזדא לה טומאת ארץ העכו"ם בהיסק הרי נטהרו לגמרי ומהיכן תבא להם הטומאה וליכא למימר דעד שלא הוסקו אית בהו תרי טומאות כאחת משום כלי חרס שנטמא והב' משום עפר ארץ העכו"ם ולפי זה אף שהוסקו בא"י ואזדא מינייהו טומאת ארץ העכו"ם אכתי פש גבייהו טומאת כלים הא ליתא דעד שלא הוסקו אינם מקבלים טומאת כלים וזה פשוט. ובתוספתא מכיים נמצא אומר בשעה שבהם טמאים משום ארץ העכו"ם טהורים משום כלי חרס הרי לך בביאור כמ"ש וא"כ מאחר שלא היה בהם טומאת כלים כי אם טומאה עצמה והטומאה אזדא לה בהיסק מעתה טהורים הם לגמרי:

גרסינן שם בתוספתא היה עבר ממקום הטומאה ונגלו במקום הטהרה או ממקום טהרה ונגלו במקום הטומאה טמא נגלו על גבי הסלע אפי' במקום טהרה טמא הלוכן לבנים מבית הפרס במקום הטומאה טמא במקום הטהרה טהור ר"ם אומר אפי' לבנה מבית הפרס במקום הטומאה טהור שלא אמרו טמא אלא גוש בלבד כברייתו ע"כ. והנה המחלוקת הראשונה דהיינו היכא דהביא עפר ממקום הטומאה ונגלו במקום טהרה דטמא טעמא דמילתא הוא משום דס"ל לברייתא דמביא עפר מחוצה לארץ דמצטרף וכסברת ר"א דתנן בפי"ז מאהלות מ"ה עפר בית הפרס ועפר חוצה לארץ שבא בירק מצטרפין. שוב ראיתי דאינו ענין לסכיא דר"א והכא טעמא אחרינא הוא משום דלא גזרו טומאה על העפר אף שיש בו שרבה כי אם על הגוש וס"ל לברייתא דכל שנגלו ונעשה גוש טמא אף שלא היה גוש מתחילת ברייתו והיינו הכיא דגרסינן בפי"ג מאהלות מ"ו דלבנה מבית הפרס לר"מ אינו ממעט והכ"א שלבנה ממעטת מאי שעפרה טהור וע"ש ומיהו בלוכן לבנים מבית הפרס חלקו בתוספתא שאם עשה הלבנה במקום הטומאה טמא כגוש שהוא מתחילת ברייתו אבל אם נגלו במקום טהרה טהור ומצינו כעין זה שחלקו בתוספתא פי"ז מאהלות עלה דהכיא דנחלקו ר"א וחכמים בעפר הבא מבית הפרס ועפר ח"ל דלר"א מצטרפין כחותם המרצופין והכ"א עד שיהיה במקום אחד כחותם המרצופין ואמר רבי יהודה לא נחלקו ר"א וחכמים על עפר שהוא בא מבית הפרס הבא בירק שהוא טהור עד שיהא במקום אחד כחותם המרצופין על מה נחלקו על עפר הבא מארץ העכו"ם בירק כו' וכבר הביאה הר"ש תוספתא הלזו בסוף פי"ז מאהלות ורבינו ג"כ בפי' המשנה רמזו. נמצינו למדים דלת"ק בעפר ארץ העכו"ם בין שנגבל במקום טהרה או במקום טומאה טמא ובעפר בית הפרס אם נגבל במקום טומאה טמא במקום טהרה טהור ור"ם נחלק על ת"ק ואמר דאפילו לבנה מבית הפרס במקום הטומאה טמא שלא אמרו טמא אלא גוש כברייתו שמדובק מעצמו ולא שנגבל הוא ודבק דלא מצטרף וכמו שפירש הר"ש בפ"ב דאהלות. ולפ"ז מחלוקת ר"מ וחכמים דסוף פי"ג מאהלות הוא דוקא בעושה הלבנה במקום טומאה וסבר ר"מ כת"ק דר"ם דאם נגלו במקום הטומאה טמא אבל אם הביא עפר ועשה לבנה במקום טהרה אליבא דכ"ע ממעט לפי שהוא טהור ולא נחלק אדם בזה וחכמים דפליגי אדר"מ וסברי דממעט נפסק הר"ש אי ס"ל כת"ק דר"ם ואפ"ה אית להו דממעט משום דאם כחזירה לעפרה הוי טהור מש"ה ממעטת או דילמא טעמייהו דחכמים הוא משום דס"ל כר"ם דאפילו לוכן לבנים בבית הפרס טהור ומאי דקאמרי מפני שעפרה טהור ה"ק מפני שעפרה של בית הפרס טהור אפילו נגלו אח"כ הלכך האי לבנה נמי טהורה ומדברי רבינו בסוף פט"ו מהלכות אלו נראה דאית ליה דחכמים דר"מ אית להו כר"ם יע"ש:

ודע דלפי הנראה לא נחלק ר"ם אלא דוקא בעפר בית הפרס אבל בעפר ארץ העכו"ם אף ר"ם מודה דמצטרף מדלא נחלק את"ק כי אם בבית הפרס וכבר כתבתי דיש להחמיר בארץ העכו"ם יותר מבית הפרס ות"ק נמי אית ליה הכי שהרי אם נגלו במקום טהרה עפר ארץ העכו"ם טמא ועפר בית הפרס טהור. ואבי זה ניחא שלא נחלקו ר"מ וחכמים כי אם בלבנה מבית הפרס אבל בלבנה מארץ העכו"ם אליבא דכ"ע אינה ממעטת אלא דלפי מה שנ"ד כר"ם דאפשר דטעמייהו דרבנן הוא משום דאם מחזירה לעפרה טהור א"כ אף בלבנת ארץ העכו"ם מטהרים חכמים. וראיתי להר"ש שכתב בפ"ב דאהלות מ"ג ובתוספתא דכלים פליגי תנאי דרבנן סברי דאפי' הביא עפר וגבל טמא ור"ש סבר דלא אמרן אלא גוש כברייתו ומהמשך דבריו נראה דמיירי בעפר ארץ העכו"ם מדקאמר הביא עפר וגבל ואי בבית הפרס כל שגבלו במקום טהרה אף רבנן מודו דטהור אלא ודאי דמיירי בעפר ארץ העכו"ם. ולפ"ז יש לתמוה דמנא ליה דר"ם חולק בארץ העכו"ם. והנה רבינו לא הזכיר בפירוש חלוקות אלו אם גבל עפר בית הפרס או ארץ העכו"ם מה יהיה דינו. ונראה שסמך על מה שפסק בספט"ו מהלכות אלו דאם עשה לבנה מעפר בית הפרס הרי זו טהורה וממעטת שלא אמרו אלא גוש כברייתו ופסק כר"ם משום דחכמים קיימי כשיטתו ובפ"י דין ו' כתב ג"כ כלשון הזה ולא גזרו טומאה אלא על גוש כברייתו. ונראה דס"ל כסברת הר"ש דאית ליה דגם בארץ העכו"ם לא גזרו טומאה כי אם על גוש כברייתו ואם גבל עפר טהור שהרי בפי"א דין ג' גבי ארץ העכו"ם כתב שלא גזרו כי אם על גוש כברייתו והוא הלשון עצמו שכתב גבי בית הפרס ולרבינו לא תיקשי דמנא ליה דר"ם חולק גם בארץ העכו"ם וכמו שהקשינו לעיל לר"ש וכמו שאפרש לקמן: **ודע** דהא דנחלקו ר"א וחכמים בסוף פי"ז ממסכת אהלות על עפר בית הפרס ועפר ח"ל שבא בירק דלר"א מצטרפין כחותם המרצופין והכ"א עד שיהיה במקום אחד כחותם המרצופין לכאורה נראה דמחלוקתם הוא בשנצרף ונגבל העפר שבא בירק עד שנעשה במקום אחד כחותם המרצופים דר"א מטמא משום דאית ליה דכיון דנעשה כשיעור במקום אחד מצטרף ומטמא ואף דבית הפרס לא מהני גיבול כי אם במקום טומאה היינו דוקא לעפר אבל לגוש אלא שאין בו כשיעור מצטרף וחכמים אית להו דאינו מצטרף משום דלא אמרו אלא גוש כשיעור כברייתו וכמ"ש ולפי זה ע"כ חכמים לא אתו כת"ק דר"ם דהא ת"ק דר"ם אית ליה דגיבול מהני אפילו לעפר וכ"ש לגוש. ולפ"ז יש לתמוה על מה שנ"ד כר"ם בספי"ג מאהלות דחכמים דר"מ ס"ל כחכמים דר"ם ולפי דרכו נ"ל דחכמים דפרק י"ג פליגי אחכמים דספי"ז וזה הוא דוחק גדול. ועוד יש לתמוה כמ"ש בפ"ב דאהלות מ"ג ובתוספתא דכלים פליגי תנאי כו' ולפמ"ש הוא מחלוקת תנאים במתניתין דספי"ז ואולי דמייתי התוספתא לומר דאפילו בעפר איכא מאן דאמר דמהני גיבול ומצטרף וגם זה דוחק. והנכון אצלי דר"א דקאמר מצטרפין לאו כשנגבלם במקום אחד אלא שאם נגע בכולם כאחד טמא דומה לנוגע בשני חצאי זיתים דטמא וכמו שפסק רבינו בפ"ד מהלכות אלו ורבנן אית להו דאינו מצטרף אבל היכא דנגבלם כאחד בהא לא איירי ואפשר דאף לרבנן אם נגבלם מטמאין ורבינו שכתב בפירקין דין ג' עפר בית הפרס ועפר ח"ל שבא בירק אם יש במקום אחד כחותם המרצופין מטמא ואם לאו אינו מצטרף שלא גזרו אלא על גוש כברייתו אפשר דאית ליה דטעמייהו דחכמים הוא משום דלא גזרו כי אם על גוש כברייתו אף בארץ העכו"ם וכסברת חכמים דר"מ בבית הפרס דלסברת רבינו חכמים דר"מ אית להו כר"ם דגיבול לא מהני לטמא ואף דאותו גיבול הוא לעפר ס"ל לרבינו דאין חילוק בזה וכמו שגיבול לא מהני לעפר ה"נ לא מהני לגושים דלית בהו כשיעור אבל לסברת הר"ם דאית ליה דהכמים דר"מ אית להו כחכמים דר"ב ע"כ חכמים דר"א לא איירי בגבל אלא בנוגע בשניהם כאחד ואית להו דאינו מצטרף. והא דאמרינן הו בתוס' ממקום טהרה ונגלו במקום הטומאה טמא למדנו מזה דאף לדידן דלא מהני גיבול אפילו לעפר טמא מ"מ אם הביא גוש כשיעור ממקום טהרה למקום טומאה מטמא כגוש ארץ העכו"ם ולא ידעתי למה השמיט רבינו דין זה. ובמאי דאמרינן הו בתוספתא נגלו על גבי הסלע אפילו במקום טהרה טמא לא הבנתי כוונת התוספתא מאי אתא לאשמועי'. וראיתי להר"ש בפ"ב דאהלות שכתב הכר שנה דאפי' במקום טומאה טמא אלא סלע איצטריך ליה דלא תימא במקום טהרה היא לחוש דטומאה תחתיו קמ"ל אפי' סלע דמשמש ימי ברלאים דליכא למיחש אפילו הכי טמא עכ"ד וגם בזה לא נתיישב דעתי שהרי עפר זה אינו מקבל טומאה אלא הטומאה היא מגד עצמה שהעפר הוא טמא וא"כ מה לי שנגלו בסלע או במקום שיש לחוש לטומאה תחתיו. ויש להסתפק במביא גוש מארץ העכו"ם ועשאו עפר מהו מי אמרינן כיון דהיה גוש וחלה עליו טומאה תו לא פקע מיניה או דילמא דכיון דנעשה עפר אזדא לה טומאה. וראיתי להר"ם שכתב בפי"ג דאהלות מ"ו דטעמייהו דרבנן דסברי דלבנת בית הפרס ממעטת היא משום דאם החזירה לעפרה עפרה טהור. ונראה דדוקא בהם שהיתה מתחילה עפר ונעשה לבנה בהא ס"ל לרבנן דאם החזירה לעפרה עפרה טהור. אבל בגוש מתחלת ברייתו אף אם החזירו לעפר עפרו טמא דאי לא לרבנן מאי איריא דלבנה ממעטת אפילו גוש נמי ממעט אלא ודאי דבגוש לא מהני מה שמחזירו לעפר:

ה המהלך בארץ העכו"ם בהרים ובסלעים כו'. (א"ה עיין בדברי הרב המחבר לעיל דין ג'):

טמא טומאת שבעה. בים ובמקום שהים עולה בזעפו טהור משום נוגע בארץ העכו"ם וטמא משום אוירה. הנכנס לארץ העכו"ם בשידה תיבה ומגדל הפורחין באויר טמא. שאהל זרוק אינו קרוי אהל: ו סוריא עפרה טמא כחוצה לארץ ואוירה טהור לא גזרו על אוירה. לפיכך אם היתה סמוכה לארץ ישראל שפה בשפה ולא היה מפסיק ביניהן לא ארץ העכו"ם ולא בית הקברות ולא בית הפרס הרי זה יכול להכנס לה בטהרה בשידה תיבה ומגדל והוא שלא יגע בגושה. *וכן ארץ העכו"ם הסמוכה לארץ ישראל ואין ביניהן מקום טמא הרי זו נבדקת וטהורה: ז מקום ששכנו בו עכו"ם בא"י הרי זה מטמא כארץ העכו"ם עד שיבדק שמא קברו בו נפלים: ח ותרומה וקדשים שנטמאו מחמת מדור העכו"ם תולין לא אוכלין ולא שורפין. וכמה ישהו במקום ויהיה צריך בדיקה. ארבעים יום כדי שתתעבר אשה ותפיל נפל שמטמא. אפילו איש שאין עמו אשה אם שהה ארבעים יום מדורו טמא עד שיבדק. גזירה משום מדור שתהיה בו אשה. אפילו עבד וסרים או אשה או קטן בן תשע שנים ויום אחד עושה מדור העכו"ם:

מדור

כסף משנה

העכו"ם בהרים ובסלעים טמא בים ובשונית טהור איזהו שונית כ"מ שהים עולה בזעפו ופי' רבינו שכה גזירה זו שגזרו על ארץ העכו"ם טומאה אינה על הרריה ועל אבניה כי לא יקברו שם מת כלל אבל הוא טמא להסתפק בהם עפר ארץ העכו"ם (והים והשונית גופה טהור לפי שלא יקברו בה מתים) וכו' וענין אמרו טהור שלא מחייבהו דיני טומאה מה כ"ל הזאת שלישי ושביעי ואין שורפין תרומה וקדשים שנכנסו לשם לפי שזהו דין אוירה ר"ל שהגזירה היא אגושה לשרוף והאוירה לתלות ואין צריך אלא טבילה ולא הערב שמש עכ"ל. ומ"ש וטמא משום אוירה נלמד ממה שיבא בסמוך:

הנכנס לארץ העכו"ם בשידה תיבה ומגדל וכו'. בפ"ק דגיטין (דף ח' ע"ב) ובפרק בכל מערבין (דף ל':) פלוגתא ופסק כרבי מהכירו ועוד דבשילהי חגיגה (דף כ"ה) מוקי סתם מתני' כרבי דאמר אהל זרוק לאו שמיה אהל ופירש ר"ש אהל מיטלטל ונזרק כזה לא שמיה אהל להפסיק בין אוירה:

ו סוריא עפרה טמא כח"ל ואוירה טהור וכו'. בפרק קמא דגיטין (דף ח' ע"ב). ומ"ש לפיכך אם היתה סמוכה לארץ ישראל וכו'. בפי"ח דאהלות. ומ"ש בשידה תיבה ומגדל. בפרק קמא דגיטין (דף ח' ע"ב). ומ"ש שלא יהא מפסיק ביניהם בית הפרס היינו שדה שאבד
קבר

קבר בתוכה שהוא מטמא באהל דאילו שדה שנחרש בה קבר מאחר שאינה מטמאה באהל מפסיק מאי הוי: ומה שכתב וכן ארץ העמים הסמוכה לארץ ישראל וכו' כתב הראב"ד א"א אני לא מצאתי בתוספתא אלא מובלעות עכ"ל. ויש לתמוה שהרי בתוספתא דאהלות פרק י"ח שנינו ארץ העכו"ם אם יכול ליכנס בטהרה טהורה וכמה תהא סמוכה ויהא יכול ליכנס בטהרה רשב"ג אומר אפי' תלם אחד הרי זה מפסיק וזה מבואר בדברי רבינו ומשמע לרבינו שאע"פ ששנינו טהורה היינו לענין שלא גזרו עליה אבל מ"מ צריכה בדיקה. ומובלעות שכתב הראב"ד, שם בפ' הנזכר וכתבה רבינו בס"פ זה:

ז מקום ששכנו בו עכו"ם. בפי"ח דאהלות. ומ"ש ותרומה וקדשים וכו' תולין וכו'. בפי"ח דאהלות בתוספתא וכת"ק:

ח וכמה ישהו במקום וכו'. פי"ח דאהלות. ומ"ש אפילו עבד וסרים [או אשה] או קטן בן ט' שנים ויום אחד. תוספתא פי"ח דאהלות וכתוב בספרי רבינו או אשה ונוסחת התוספתא או שפחה ואיני יודע מאי קמ"ל דכיון דגזרו על איש אעפ"י שאין עמו אשה ואפי' הוא סרים וכו' ממילא משמע דגזרו על אשה אע"פ שאין עמה איש ולגירסת התוספתא קשה מאי איריא שפחה דנקט:

מדור

השגת הראב"ד

*וכן ארץ העכו"ם הסמוכה לארץ ישראל וכו'. א"א אני לא מצאתי בתוספתא אלא מובלעות:

משנה למלך

הנכנס לארץ העכו"ם בשידה תיבה ומגדל כו'. (*א"ס עיין בדברי הרב המחבר לעיל דין א'):

ו סוריא עפרה טמא כחולה לארץ וכו'. והנה מה שכתב דבסוריא לא גזרו על אוירה הכי אמרינן בפ"ק דגיטין עלה ח'. ולפי הנראה דאפי' באינה סמוכה נמי לא גזרו על אוירה אלא דכל שאינה סמוכה לא מצי ליכנס בטהרה בשידה תיבה ומגדל אף שלא גזרו על אוירה משום דדבר טמא מפסיק וא"כ כבר נטמא קודם שיכנס לסוריא. ולפ"ז הא דתנן בפרק בתרא דאהלות מ"ז הקונה שדה בסוריא סמוכה לא"י אם יכול ליכנס לה בטהרה טהורה ואם אינו יכול ליכנס לה בטהרה טמאה לא יכולתי להלום כוונת המשנה דאי בגושה אף בסמוכה טמאה וכמו שפסק רבינו ואי באוירה אף באינה סמוכה אין בה טומאת אויר ומה שאינו יכול ליכנס לה בטהרה אינו מגד עצמה וא"כ לא שייך בזה לומר טמאה וטהורה. וראיתי להר"ש שכתב דמאי דאמרינן דטהורה הוא לומר דאפי' גושה טהורה דמתני' איירי בקונה שדה בסוריא וכיון שהיא סמוכה לא"י ואותה שדה היא של ישראל אפי' גושה טהורה וכן פירש רבינו עובדים ולפי דבריהם אתיא שפיר מתניתין אך קשה קצת לפי דבריהם הא דאמרי' בפ"ק דגיטין עלה ח' והקונה שדה בסוריא כקונה בפרוארי ירושלים ואמרינן למאי הלכתא אמאי לא קאמר לומר דאפילו גושה טהור ואולי דלא בעו לאוקומי דמיירי דוקא בסמוכה דהרתי הצריך הר"ש לטהר גושה סמיכות ושתהיה של ישראל. אך לרבינו שלא הבין פירוש זה במשנה מדלא הביא דין זה לא יכולתי להלום כוונת המשנה וכעת צ"ע. ומ"ש רבינו וכן ארץ העכו"ם כו' היא תוספתא בפרק י"ח מאהלות והספרים שיש לדעת רבינו בין סוריא הסמוכה לארץ העכו"ם הסמוכה הוא דסוריא בסמוכה יכול ליכנס לה בטהרה אף בלא בדיקה כגון בשידה תיבה ומגדל אבל בארץ העכו"ם אף בסמוכה אינו יכול ליכנס בטהרה כמו שגזרו על אוירה ומ"מ מהני לה הסמיכות לענין דסגי לה בדיקה משא"כ בשאר ארץ העכו"ם שאינה סמוכות ונראה דכל שנבדקה בטהרה אפי' גושה ואין צריך ליכנס בשידה תיבה ומגדל. וזהו גבי סוריא כתב רבינו שידה תיבה ומגדל ואלו הכא כתב בהם נבדקת וטהורה דנראה דסוריא פשיטא דמהני לה בדיקה ונראה דהוכרח לומר דמאי דאמרינן בתוספתא דארץ העכו"ם אם יכול ליכנס לה בטהרה טהורה דהיינו לענין דלא גזרו עליה אבל מ"מ צריכה בדיקה ממאי דאמרינן בפרק חומר בקודש עלה כ"ה ביהודה אין בגליל לא מפני שרצועה של כותים מפסקת ביניהם ויש לעיין רצועה זו אי היתה סמוכה לא"י בלי הפסק טומאה או לא אם היה הפסק ביניהם מקום טומאה המטמא באהל מאי איריא מפני רצועה של כותים תיפוק ליה מפני דבר הטמא שמפסיק ביניהם ואם לא היה הפסק טומאה הא לא גזרו על אוירה בסמוכה אלא ודאי דאף בסמוכה גזרו ומיהו מהני לה הסמיכות לענין דמהני ליה בדיקה. שוב ראיתי דהיא דפרק חומר בקודש אינו ענין לזה כלל דהתם לא היתה הטומאה משום ארץ העכו"ם דדבר זר הוא שתהיה רצועה של ח"ל מפסיק בין הגליל ליהודה אלא התם משום מדור העכו"ם היתה הטומאה וכ"כ הרב בעל כפתור ופרח בפ"י עלה ל"ה וע"ש ומיהו מדברי רש"י נראה שהיתה הטומאה מפני ארץ העכו"ם ודו"ק. ודע דהא דאמרינן דכל שמפסיק דבר טמא דלא מהני הסמיכות גבי סוריא פשיטא דהיינו דוקא דבר טמא המטמא באהל לפי שהיא מגד עצמה לא גזרו על אוירה וא"כ כל שאין ביניהם דבר המטמא באהל הרי יכול ליכנס לה בטהרה. ומ"ש רבינו בית הפרס כבר כתב מרן דהיינו שדה שאבד בו קבר דאילו שדה שנחרש בו קבר מאחר שאינו מטמא באהל כי מפסיק מאי הוי אך במאי דארץ העכו"ם הסמוכה יש להסתפק אי כל דבר טמא אף שאינו מטמא באהל חשיב הפסק לענין דלא מהני לה בדיקה. וזהו דסתם רבינו וכתב ואין ביניהם דבר טמא ואילו גבי סוריא לא סתם דבריו. ולפ"ז הויא דחומר בקדש דכתבנו לעיל דמסתם סברית רבינו לומר דאף בסמוכה גזרו על אוירה אין סברת מסתם דאפשר דהתם שדה שנחרש בו קבר היה מפסיק בין רצועה של כותים לא"י ואי לא הוה הרצועה היו יכולים להביא בשידה תיבה ומגדל אך שכון אגלי דגם בארץ העכו"ם לא חשיב הפסק כי אם דבר המטמא באהל ומה שסתם רבינו לומר ואין ביניהם דבר טמא סמך על מה שכתב גבי סוריא:

ודע שראיתי להר"ש שכתב בפרק ח"י מאהלות מ"ו ואפילו נכרות לא מיתוקמא אם יכול ליכנס לה מארץ ישראל בלא הפסק קרקע שאינה בתולה כמו באפרם מתוך התוספתא. ובמשנה ז' עלה דהיא דתוספתא דאם יכול ליכנס לה בטהרה כתב אם יכול ליכנס לה בטהרה לים או לנהר והנן נמי בים ובשונית טהור ואפילו בתולה של ח"ל סלעים וכיוצא בהן הסמוכים לארץ בלא הפסק דליכא אפילו תלם אחד מקרקע שאינה בתולה נכנס לה בטהרה כגון בשידה ותיבה ומגדל טהור דאכי האי לא גזרו על אוירה עכ"ד. והנראה מתוך דבריו דכל דבתולת ח"ל סמוכה לא"י לא גזרו על אוירה אבל אם היה תלם אחד מקרקע שאינה בתולה מפסיק ביניהם חשיב הפסק וטמאה והדבר צריך תלמוד. ודע דלהר"ש כל ח"ל הסמוכה לא"י לא גזרו על אוירה כיון שאין דבר טמא מפסיק ביניהם וי"ל דלפי דבריו אין חילוק בין סוריא לח"ל כי אם בקונה שדה וא"כ קשה ליה הסוגיא דפ"ק דגיטין עלה ח' דאמרינן בג' דרכים שווה סוריא לא"י ותשיב דסוראה ליכנס לה בטהרה נכנס מאי איריא סוריא כל ח"ל נמי אם היא סמוכה נכנס לה בטהרה וסוריא נמי בסמוכה מיירי וכמו שפירש הר"ש. ולרבינו ניחא דלא מהני בח"ל הסמיכות כי אם לענין בדיקה והוא נאמר דבסוריא כל שאין דבר טמא המטמא באהל מפסיק ביניהם נכנס לה בטהרה לפי שהיא מגד עצמה לא גזרו על אוירה אלא שכל שדבר טמא מפסיק אינו יכול ליכנס לה בטהרה מפני הדבר הטמא לא מגד עצמה אבל בח"ל דוקא בסמוכה לא גזרו על אוירה ולפיכך כל דבר טמא המפסיק ביניהם ואפילו תלם קרקע שאינה בתולה חשיב הפסק ואינו נכנס בטהרה לפי שגזרו על אוירה ועדיין יש להתיישב: ודע דהא דאמרינן דגזרו טומאה על ארץ העכו"ם כל ח"ל קרי לה ארץ העכו"ם. ונראה שאין תלוי זה בכבוש עולי מצרים או בכבוש עולי בבל אלא אף כבוש עולי מצרים חשיב כא"י שהרי כתב רבינו בפ"א מהלכות תרומות דין ז' איזהו ארץ שהחזיקו בה עולי מצרים כו' וכל ארץ שעל שמאלו שהוא מערב הדרך הרי היא בחזקת א"י וטהורה משום ארץ העכו"ם וכו' וכל ח"ל היא טמאה אף בעיירות של ישראל וכמ"ש הר"ש בפ"ה דמקואות מ"א וכל א"י טהורה אף בעיירות של עכו"ם וכדתנן בריש פ"ה דמקואות א"י טהורה וכמו שפירש הר"ש שם ולפי זה הא דתנן בפרק חומר בקדש עלה כ"ה ביהודה אין בגליל לא מפני שרצועה של כותים מפסקת נראה שהטומאה היתה משום מדור העכו"ם דקי"ל דעמא בא"י דאין סברא לומר דרצועה של ח"ל היתה דזה לא יתכן. ועוד מאי איריא של כותים ח"ל דאפילו של ישראל כיון שהיא ח"ל אלא ודאי דהיא משום מדור נגעו בה וכ"כ הרב בעל כפתור ופרח בחלק י' עלה כ"ה. כן אמת שדברי רש"י שם אינם נוטים לזה. אחר שכתבתי כל זה ראיתי למהרימ"ט בח"א סי' מ"ז שכתב בפשיטות דכל שלא החזיקו עולי בבל טמא משום ארץ העכו"ם והביא ראיות לזה. ומדברי רבינו בפ"ה מהלכות בכורים נראה כסברת מהרימ"ט. כן אמת שדברי רבינו דפ"א מהלכות תרומות קשים לזה והדבר אגלי צריך תלמוד. ודע דתניא בתוספתא דמקואות ארץ הכותים טהורה מקוואותיה ובילותיה ומדוריה טהורים ארץ העכו"ם טמאה מקוואותיה ובילותיה ומדוריה טמאין וכתב הר"ש בפ"ח דמקואות פירוש ארץ הכותים לא יתכן כלל לפרש אלא בעיירות של כותים שבא"י דאי בח"ל הא גזרו טומאה על ארץ העכו"ם אפילו בעיירות של ישראל ול"ד דכותים דאפילו עכו"ם נמי שבא"י טהורה אלא נקט כותים משום דבעי למיתני מדוריה ובילותיה ע"כ. ולפ"ז ארץ העכו"ם דקתני טמאה מיירי בח"ל דאי בא"י אפי' עיירות של עכו"ם טהורים וכמו שפירש הר"ש שם בריש הפרק. וראיתי להר"ש בפרק בתרא דאהלות מ"ט שכתב דהא דתניא בתוספתא דמקואות ארץ העכו"ם טמאה מקוואותיה ומדוריה ובילותיה טמאין התם בעיירות של עכו"ם שבא"י וקרי להו ארץ העכו"ם כדפרישית פ"ח דמקואות וגזרו טומאה בעיר ובילו ומקוה אע"פ שלא גזרו חוץ לעיר ע"כ. וזה סותר למה שכתב בפ"ח דמקואות דבא"י אפילו עיירות של עכו"ם טהורים ודבריו צריכים תלמוד וכעת צ"ע ועיין בכפתור ופרח חלק י' עלה כ"ה שנראה שגירסא אחרת היתה לו בתוספתא. עוד כתב הר"ש ומיהו יתכן לפרש כותית והגרוסים ואשקלון והגרוסים דאין בהם משום ארץ העכו"ם כדתניא בתוספתא בסוף אהלות ובמקום העכו"ם גזר במקום הכותים לא גזר ע"כ וכ"כ בסוף אהלות ולפי דבריו הא דאמרינן דאשקלון אין בו משום ארץ העכו"ם היינו דוקא שלא במקום עכו"ם אבל במקום עכו"ם גזרו בו טומאת ארץ העכו"ם. ולפ"ז לא ידענא מאי איריא דנקט מדוריה תיפוק ליה דכל העיר טמאה משום ארץ העכו"ם:

ז מקום ששכנו בו עכו"ם וכו'. פ"ב דאהלות מ"ז מדורות העכו"ם טמאים. ונראה מדברי רבינו דכל מה שגזרו בארץ העכו"ם גזרו נמי במדורות וא"כ אויר המדורות נמי טמא דומיא דארץ העכו"ם ואף דרבינו פסק כרשב"י דקברי עכו"ם אינם מטמאים באהל כבר כתבנו לעיל דבארץ העכו"ם אף רשב"י מודה דגזרו על אוירה וא"כ מדורות נמי עבדו בהו כארץ העכו"ם. אך רש"י בפ"ק דפסחים כתב מדורות העכו"ם טמאים מפני שקוברים נפליהם בבתיהם ועכו"ם מטמאין במיתתם אף באהל לרבנן ולרשב"י נמי דאמר קברי עכו"ם אינם מטמאים במגע ובמשא מודה הוא דלא אימעוט אלא מטומאת אהל דלא מיקרו אדם ע"כ. וכ"נ מדברי התוספות בפ"ט דמציעא עלה קי"ד ובפרק הבא על יבמתו (דף ס"א) ד"ה ממגע. ומיהו חלוקים הם התוס' ורש"י בהא דלרש"י מתני' דמדורות דברי הכל היא ולהתוס' רבנן דפליגי על רשב"י היא ולרבינו מתני' דמדורות לא שייכא לפלוגתא דרשב"י ורבנן כלל דהכא מדין טומאת ארץ העכו"ם נגעו בה ועיין במ"ש הרב בעל תיו"ט עלה דמתני':

ח ומ"ש רבינו אפי' איש שאין עמו אשה גזירה משום מדור שתהיה בו אשה הר"ב כתב דטעמא דגזרו אע"פ שאין עמו אשה דעכו"ם פרוצים בערוה ומביאים נשים לבתיהם בגלוי ע"כ. ומה שכתב רבינו אפילו עבד וסרים או אשה הקשה מרן מאי קמ"ל דכיון דגזרו על איש ואע"פ שאין עמו אשה ממילא משמע דגזרו על אשה ואע"פ שאין עמה איש. וכתב הרב תיו"ט דקמ"ל דלא תימא דוקא איש דדרכו לכבוש ולהביא אשה למדור שלו לזנות עמה משא"כ באשה שאין דרכה בכך להביא איש אליה

ט מדור עכו"ם שהיה בו עבד *(מישראל) או אשה או קטן בן תשע משמרין אותו שלא יקברו שם נפל אינו צריך בדיקה. ואת מה הן בודקין את הביבין העמוקים ואת המים הסרוחין. וכ"מ שהחזיר והחולדה יכולין להוליך משם הנפל אינו צריך בדיקה מפני שהן גוררי אותם משם. *מדור העכו"ם שחרב הרי הוא בטומאתו עד שיבדק:

י האיצטוניות אין בהן משום מדור עכו"ם לפי שהיא גלויה ואין בה מקום להטמין הנפלים. ועשרה מקומות אין בהם משום מדור עכו"ם לפי שאין דירתן קבועה לא גזרו עליהן טומאה. ואלו הן העשרה מקומות אהלי הערביים והסוכות והצריפין והבורגנין *והתקרה שע"ג העמודים ואין לה דפנות והן בתי הקיץ ובית שער ואוירה של הצר והמרחץ ומקום שעושין בו החצים וכלי המלחמה ומקום הלגיונות:

יא החנות אין בה משום מדור עכו"ם אלא אם כן היה דר בתוכה. חצר שהיא טמאה משום מדור העכו"ם הרי בית שער שלה ואוירה טמאין כמוה. ואין מדור העכו"ם ולא בית הפרס בחוצה לארץ:

יב עיירות המובלעות בארץ ישראל. כגון סיסית וחברותיה. [אשקלון וחברותיה] אע"פ שפטורות מן המעשרות ומן השביעית אין בהן משום ארץ העכו"ם. והחזקת דרכים של עולי בבל טהורות אע"פ שהן מובלעות בארץ העכו"ם:

פרק שנים עשר

א *טפח על טפח מרובע על רום טפח מביא את הטומאה וחוצץ בפני הטומאה דין תורה. שאין קרוי אהל אלא טפח על טפח ברום טפח או יתר על זה. כיצד. כזית מן המת מונח לאויר ובצדו כלים כגון מחטין וצנורות וכיוצא בהן ואינן נוגעים בטומאה. אם האהיל עליהן אהל שיש בו טפח על טפח והיה גבוה מעל הארץ טפח ה"ז מביא את הטומאה לכלים וטמאין. היו כלים אחרים על גבי אהל זה שיש בו טפח על טפח הרי הן טהורין. מפני שהאהל חוצץ בינם ובין הטומאה. הנה למדת שכשם שהאהל מטמא כל שתחתיו מציל כל שחוצה לו וחוצץ בין הטומאה ובין כלים שעל גביו. וכן אם היתה הטומאה על גביו וכלים תחתיו הכלים טהורין. שהאהל

*[לא גרסינן ליה לא במשנה ולא בתוספתא]

השגת הראב"ד

*מדור העכו"ם שחרב הרי הוא בטומאתו עד שיבדק וכו': א"א במשנה שנינו רשב"ג אומר עיר של עכו"ם שחרבה אין בה משום מדור העכו"ם ואין עליו מחלוקת ואולי יש הפרש בין עיר שחרבה למדור שחרב:

*והתקרה שע"ג העמודים וכו'. א"א זהו פי' האלקטיות:

*טפח על טפח מרובע וכו'. א"א לא בירר את דבריו דהלא טפח פנוי בעינן להביא את הטומאה ולחוץ בפני הטומאה שאא"כ הטומאה ממעטת את החלל טפח טומאה רצוצה היא ואינה מביאה ואינה חוצצת:

כסף משנה

ט מדור עכו"ם שהיה בו עבד או אשה וכו'. משנה שם. ומ"ש או קטן בן ט' שנה. בתוספתא ואיני יודע למה הצריך שיהא בן ט' שנים ואפשר שהטעם שמאחר שפחות מכאן אין ביאתו ביאה אינו יודע לשמור מביאה דוגמא לדבר מה שאמרו לענין יחוד קטנה שיודעת טעם ביאה ומאחר שאינו יודע לשמור מביאה ה"ה דאינו יודע לשמור אם קברו שם נפל: ואת מה הן בודקין וכו'. כך היא הגירסא הנכונה ודין משנה שם. ועל מ"ש מדור העכו"ם שחרב כתב הראב"ד מדור העכו"ם שחרב הרי הוא בטומאתו עד שיבדק א"א במשנה שנינו רשב"ג אומר עיר של עכו"ם שחרבה אין בה משום מדור העכו"ם ואין עליו מחלוקת ואולי יש הפרש בין עיר שחרבה למדור שחרב עכ"ל. ואיני יודע איך נתפייס הראב"ד בזה שעדיין יקשה על רבינו למה השמיט דין עיר עכו"ם שחרבה וגם מהיכן הוציא לחלק בין עיר עכו"ם שחרבה למדור העכו"ם שחרב ועוד היאך אפשר לטמא במדור ולטהר בעיר והרי בכלל העיר מדור ואיך יטהר ולכן נראה לי שרבינו סובר שמאחר שדין עיר שנויה בשם רשב"ג משמע דרבנן פליגי עליה והלכתא כוותייהו וכ"ש בפי' המשנה שאין הלכה כרשב"ג וכתב רבינו שם שטעם רשב"ג מפני שהב"ח יחפרו בה תמיד ומוציאין מה שיש שם ולפ"ז הדבר ברור דרבנן פליגי עליה ממה שנתבאר בספ"ט בור שמטילין לתוכו נפלים המאהיל עליו טמא דין תורה אע"פ שחולדה וברדלס מצוי שם מפני שכך היא לשון התוספתא ומשמע לרבינו שהם דברי חכמים שחלקו על רשב"ג ולא"נ דרשב"ג נקט עיר וחכמים נקטו מדור הכל אחד דמדור היינו עיר א"נ דמדור הוא בית אחד ושינתה התוספתא ורבינו לכתוב מדור במקום עיר לרבותא דאפילו מדור אחד טמא כ"ש עיר שיש בה מדורות הרבה. וא"ת אפילו תימא דפליגי רבנן עליה הא קי"ל כ"מ ששנה רשב"ג במשנתנו הלכה כמותו י"ל דשאני הכא דגמרא בפ"ק דפסחים (דף ט') ובפרק כל הצלמים (דף מ"ב) ובפרק כל היד (דף ס"ו) אמרו בחד תירוצא דלא כרשב"ג ואי הוה סבר גמרא דהלכה כוותיה לא הוה אמר תירוצא כהם דלא כהלכתא כך נ"ל לדחוק לדעת רבינו:

י האיצטוניות אין בהם משום מדור העכו"ם וכו'. ודברים אלו משנה פי"ח דאהלות ופירש שם רבינו אלטוונית [הוא] מקום וכו' ואין לו כותל והוא מין ממיני הכרמלית וכו'. צריפין מין ממיני האהלים וכו' והוא מחודד ואין לו גג וכו'. מקום החצים המקומות שיעשו בו החצים. לגיונות מרוצות הפרשים לפי שאלו המקומות אין בהם יישוב ולא יקברו בו ואמנם יעמדו בו בזמן מהזמנים מעט ולזה לא גזרו עליהם: כתב הראב"ד והתקרה שע"ג העמודים וכו' א"א זה פירוש האלקטיות עכ"ל. ופשוט הוא וכ"כ רבינו בפירוש המשנה:

יא החנות אין בה משום מדור העכו"ם אא"כ היה דר בתוכה. תוספתא בסוף אהלות: חצר שהיא טמאה משום מדור העכו"ם וכו'. שם בית שער ואויר החצר בזמן שהם מעורבים במדור העכו"ם טמאים משום מדור העכו"ם אם אינן מעורבים וכו' אינן טמאים וכו'. ונראה שרבינו מפרש שהכוונה שבזמן שהחצר טמא בית שער והאויר טמא. ומ"ש בסמוך בית שער ואוירה של חצר אינן טמאים היינו שידוע שלא דרו בחצר ואינה טמאה הילכך אע"פ שדרו בבית שער או באמצע החצר דירת עראי היא זו ואינם טמאים טומאת עצמם לבדם אבל כל שהחצר טמאה גם אוירה ובית שער טמאים ונמשכים אחריה עכ"ל הר"י קורקוס ז"ל ויש לגמגם במה שאמר אע"פ שדרו וכו' באמצע החצר דירת עראי היא זו שאם דירה באמצע החצר דירת עראי היא וטהור היכי משכחת חצר שיהיה טמא משום מדור הטמא וי"ל דבשדר עכו"ם בבית גם החצר טמא משום מדור העכו"ם אבל כשלא דר אלא בחצר דירת עראי היא וטהור: ואין מדור העכו"ם ולא בית הפרס בח"ל. גם זה שם ואם תאמר היכי שייך לומר כן והרי ח"ל כולה טמאה יותר מטומאת מדור העכו"ם ואין לומר דמשום מובלעות הוא דתני הכי דהא משמע התם דאשקלון מהמובלעות ויש בה משום מדור העכו"ם וי"ל דאיצטריך משום כהנים דבח"ל דוקא בארץ ישראל גזור עכ"ל רבינו שמשון וכתב הר"י קורקוס ז"ל ולדעת רבינו נראה דמובלעות הוא דאיצטריך למיתני הכי ולהו נ"מ ולכך סמך לו דין מובלעות לפרש דלהכי נ"מ דאל"כ אמאי שבקיה עד הכא גבי דין ארץ העכו"ם הוה ליה לכתבו מה שייך למדור העכו"ם אלא ודאי כדכתיבנא והיא דאשקלון יש בה משום מדור העכו"ם לא חשש לה עכ"ל ואני מגלאתי כתוב ואין מדור העכו"ם וכו' היינו דאין לו תקנה כמו שאמר למעלה פ"ו משכר בית הפרס לפני שני מ"ה ובחוץ לארץ אין תיקון וגם במדור העכו"ם אמר למעלה שבודקין אותו ובחוצה לארץ אין תיקון עכ"ל:

יב עיירות המובלעות בארץ ישראל וכו'. עד סוף הפרק תוספתא בסוף אהלות שם:

פי"ב א טפח על טפח וכו'. משנה פ"ג דאהלות ומימרא דרבא פרק מי שמתו (דף י"ט ע"ב) ופירוש מרובע כתב רבינו בפירוש המשנה למעט כל שהמקום ארוך וקצר אפילו שיש בתשבורתו טפח על טפח אינו אהל: כתב הראב"ד א"א לא בירר את דבריו דהלא טפח פנוי בעינן וכו'. וי"ל שרבינו העתיק לשון המשנה כמות שהוא וכבר נודע שזה הוא דרכו ועוד שלקמן בפרק זה ביאר רבינו שכתב גבי ארונות של עץ אם יש בין כיסוי הארון והמת

משנה למלך

אליה קמ"ל שאף נשי העכו"ם פרוצות עכ"ד. ולא דק דלהר"ש דכתב דמה שגזרו אע"פ שאין בו אשה הוא משום דעכו"ם פרוצים בעריות אפשר היה לחלק בין איש שאין עמו אשה לאשה שאין עמה איש אבל לרבינו שכתב שהוא משום מדור שהניח בו אשה אין לחלק כלל בין איש בלא אשה לאשה בלא איש וזה פשוט:

ט מדור העכו"ם שחרב וכו'. תוספתא בפ"ב דאהלות הביאה הר"ש שם. וכתב בהשגות במשנה שנינו רשב"ג אומר כו'. ונראה דהראב"ד לא בא ליישב דברי רבינו אלא לפי שראה שדברי רבינו הם מהתוספתא הקשה דלמה לא הביא דין המשנה דאפשר דיש הפרש בין עיר שחרבה למדור שחרב וא"כ לא פליגא התוספתא עם רשב"ג. וכן כתב הר"ש דיש לחלק בין מדור שחרב ושאר העיר ביישובה לעיר שחרבה כולה ודברי מרן בזה תמוהים הם בעיני דמה שהקשה איך נתפייס הראב"ד כבר כתבנו דהראב"ד לא בא ליישב דברי רבינו אלא ליישב התוספתא עם המשנה. גם מ"ש מהיכן הוציא לחלק כו' הוא מוכרח דאי לא פליגא התוספתא אמתניתין ומתני' שנויה בסתם בלתי מחלוקת. גם מ"ש ועוד היאך אפשר לטמא כו' לא ירדתי לסוף דעתו שהרי החילוק הוא מבואר דדוקא בעיר שחרבה כולה אין בה משום מדור העכו"ם לפי דכיון שנחרב הכל מצויים שם חיות וגוררים הנפלים אבל במדור שחרב ושאר העיר ביישובה לא שכיחי חיות ומשום הכי אמרו בתוספתא דטמא משום מדור העכו"ם. ומ"ש עוד מרן ולכן נ"ל שרבינו סובר כו' ולפ"ז הדבר ברור כו' דברים תמוהים הם ולא יכולתי ליישבם דהכיא דבור שאני דהיכא חזי טומאה שהטילו שם נפלים ומש"ה אין ספק דחולדה וברדלס מוציא מידי ודאי טומאה. אבל הכא מדור העכו"ם אינו ודאי טומאה דאפשר דלא קברו שם נפלים. וראיה לזה ממ"ש רבינו בדין ה' דתרומה וקדשים שנטמאו מחמת מדור העכו"ם תולין ואילו היה ודאי טומאה אמאי אין שורפין. וזו דרבינו כתב סמוך לזה וכ"מ שהחזיר והחולדה יכולים להלך א"צ בדיקה. וע"כ טעמיה הוא משום דס"ל דמדור העכו"ם הוי ספק טומאה. וא"כ כל היכא דאיכא למימר דלמא גררוהו טהור משום דהוי ס"ס דומיא דבור שהטילו בו ספק נפל והכי אמרינן בהדיא בפ"ק דפסחים (דף ט) דטעמא דמדור העכו"ם א"צ בדיקה במקום דאיכא למיתם לגררוהו הוא משום ס"ס איסור הוא איסור לא הוה ואה"ל הוה איסור אכלתיה. גם מ"ש מרן בסוף דבריו דטעמא דלא פסקינן כרשב"ג הוא משום דבגמרא אמרו בחד תירוצא דלא כוותיה כו'. לא יכולתי להלום דבריו אלו דהרואה סוגיית הגמרא דהביא מרן יראה דחד תירוצא הוי דלא כרשב"ג וחד תירוצא הוי כרשב"ג ודלא כרבנן וא"כ הדרא קושיית מרן ז"ל לדוכתה דאמאי לא פסקינן כרשב"ג ומהאי סוגיא אין להוכיח כלל דהא ע"כ איכא חד תירוצא דהוי דלא כהלכתא וצ"ע. ודע דהתוס' פרק הבא על יבמתו (דף ס"א) ד"ה ממגע כתבו דהלכה כרשב"ג יעו"ש:

יא ואין מדור העכו"ם ובית הפרס בח"ל. תוספתא הביאה הר"ש בסוף אהלות וקשה הא ח"ל שנה טמאה ומה שייך למיתני בה הכי וכ"מ דאיצטריך משום כותיא וחברותיה ואשקלון וחברותיה שהם ח"ל ולא גזרו עליהן טומאת ארץ העכו"ם הא מוכח בתוספתא דאשקלון יש בה משום מדור העכו"ם. וי"ל דאיצטריך משום כהנים דאסירי במדור העכו"ם ובמדור ובית שבח"ל שרו הכהנים שבח"ל דוקא

שהאהל חוצץ בפני הטומאה. היה האהל פחות מרום טפח או פחות מטפח על טפח. אע"פ שהוא גבוה כמה טפחים הכלים שבצד הטומאה טהורים וכלים שלמעלה מאהל זה כל שכנגד הטומאה טמא מפני שהאהילו על הטומאה ואין שם אהל לחוץ בפני הטומאה. וכן אם היתה טומאה על גבי אהל זה וכלים תחתיו כל שכנגד הטומאה טמא שהרי האהילה עליהן ואין שם אהל שיחוץ בפני הטומאה שכל פחות מרום טפח כנגיעה הוא חשוב. וטומאה שתחתיו טומאה רצוצה היא כמו שביארנו. בד"א כשלא היה האהל אדם או כלים. אבל אדם או כלים שנעשו אהל על הטומאה בין שהיו הן עצמן אהל בין שהיו עמודי האהל אפילו היו כלים שאין מקבלין טומאה כל עיקר הרי אלו מביאין את הטומאה ואינן חוצצין בפני הטומאה. כיצד לוח שהיה מונח ע"ג ארבעה בני אדם. או ע"ג ארבעה כלים אפילו כלי אבנים וכיוצא בהן מכלים שאין למינן טומאה. ואין צ"ל אם היה מונח על ארבעה שפודין או ארבעה קנים שגבוהין טפח. והיתה טומאה וכלים תחתיו הכלים טמאים. ואם היו כלים על גביו אפילו שלא כנגד הטומאה טמאים. ואם היתה טומאה על גבי לוח וכלים תחתיו כל כלים שתחת הלוח טמאין. אבל אם הלוח היה מונח על גבי ארבע אבנים או על גבי בהמה וחיה. והיתה טומאה תחתיו הרי הכלים שעל גביו טהורין: ב היתה טומאה על גביו הרי כל הכלים שתחתיו טהורין מפני שהאהל חוצץ בפני הטומאה. *וכלי גללים וכלי אבנים וכלי אדמה הבאים במדה הרי הם כאהלים ואינם ככלים ולפיכך חוצצים בפני הטומאה: ג נסר שהוא נתון על פי תנור חדש ועודף מכל צדדיו בפותח טפח. היתה טומאה תחת הנסר כלים שעל גביו טהורין. טומאה על גביו כלים שתחתיו טהורים מפני שתנור חדש אינו ככלים לענין זה. ואם היה ישן הכל טמא: ד נסר שהוא נתון ע"פ שני תנורים אפילו ישנים ועודף מחוצה לתנור זה ומחוצה לתנור זה והיתה טומאה תחתיו בין שני התנורים ביניהן בלבד טמא. *אבל כלים שתחת שתי הקצוות שחוצה לתנורים טהורים שהרי הן כשני אהלים זה בצד זה. וכן נסר שהוא נתון על פי תנור אפילו ישן ויוצא מזה טפח ומזה טפח אבל לא מן הצדדין וטומאה בצד זה כלים שבצד השני טהורין: ה אדם שנשא כלי כגון מרדעת וכיוצא בו והאהיל צד הכלי האחד על הטומאה אם היה בהיקפו טפח אף ע"פ שאין ברחבו אלא רוחב אצבעו שליש ה"ז מטמא את הנושא ומביא לו טומאה מדבריהם שגזרו על שיש בהיקפו טפח משום שיש ברחבו טפח. אבל אינו מביא את הטומאה לכלים שתחתיו ולשאר אדם שיאהיל עליהן ועל הטומאה עד שיהיה בו רחב טפח: ו *ארונות של עץ שמניחין בהן את המת אינן כקבר (*אבל) אם יש בין כסוי הארון והמת גובה טפח חוצץ והעומד על גבי הארון טהור מן התורה. ואע"פ שרוב ארונות יש בהן חלל טפח הואיל ויש שאין שם חלל טפח גזרו על כל הארונות שאינן חוצצין ושיהיה

*בדפוס ווינציאה אלא.

כסף משנה

והמת. טפח חוצץ וגם בפ"ז כתב כמה פעמים אם יש לו חלל טפח ואם אין שם חלל טפח ולשון חלל הוא המקום פנוי: היה האהל פחות מרום וכו'. בפ"ז דאהלות נפש אטומה הנוגע בה מן הצדדים טהור מפני שטומאתו בוקעת ויורדת ואיכא בכמה דוכתי: בד"א בשלא היה האהל אדם או כלים וכו'. בפ"ו דאהלות:

ב ומה שכתב וכלי גללים וכלי אבנים וכלי אדמה הבאים במדה הרי הם כאהלים ואינם ככלים ולפיכך חוצצים בפני הטומאה כך מצאתי בדברי רבינו בספר מוגה וכך היתה נוסחת הראב"ד בדברי רבינו שכתב א"א והלא אפילו של עץ והם באים במדה כדאיתא פרק יש מביאין וחוצצין עכ"ל. וי"ל שגם רבינו סובר כן שהרי בפי"ג כתב דכלי עץ הבאים במדה מביאין וחוצצין וכמו ששנינו וכאן איידי דפתח בכלי אבנים סיים בהו לומר שאף ע"פ שאין מינם מקבל טומאה אינם חוצצים אלא אם כן באים במדה ולא למעט כלי עץ אתא וסמך על מה שכתב בפרק י"ג:

ג נסר שהוא נתון על פי תנור חדש וכו'. בפרק י"ב דאהלות פירש דתנור חדש כל זמן שלא הוסק אינו כלי והשיב כאבן וישן דהיינו שהוסק הוי כלי ויש בספרי הדפוס חסרון וכך היא הנוסחא הנכונה היתה הטומאה תחת הנסר כלים שעל גביו טהורים טומאה על גביו כלים שתחתיו טהורים:

ד נסר שהוא נתון ע"פ שני תנורים וכו'. נראה שזהו פי' מה ששנינו שם נתון ע"פ שני תנורים טומאה ביניהם הם טמאים והראב"ד כתב שהרי הם כשני אהלים זה בצד זה וכו' א"א אין הטעם הזה מספיק וכו'. מ"ש והמשנה מדברת בעודף מכל צדדיו באמת פשט [illegible] כך הוא דקתני ברים פי"ב דאהלות נסר שהוא נתון ע"פ תנור חדש ועודף מכל צדדיו בפותח טפח טומאה תחתיו כלים שעל גביו טהורים וכו' וישן טמא וכו' נתון על פי שני תנורים טומאה ביניהם הם טמאים ר"י בן נורי מטהר ומשמע דנתון על שני תנורים דקתני דקתני בסיפא בעודף מכל צדדיו פותח טפח היא דומיא דרישא ועוד דבתר הכי קתני אין נסר שהוא נתון על גבי תנור ישן יוצא מזה ומזה טפח אבל לא מן הצדדין טומאה בצד זה כלים שבצד השני טהורים משמע דעד השתא לא איירי אלא בעודף מכל צדדיו פותח טפח גם מה שהכריע מדקתני הם טמאים גם מה שהכריע מדקתני בתוספתא ר"י בן נורי מטהר בתנור דברים נכונים הם. ומ"ש ובתוספתא נתון על שני תנורים וחדש באמצע וכו' בא להכריע שאין הדבר כמ"ש דנתון על שני תנורים ישנים אין טמא אלא ביניהם שהרי בתוספתא טמאו אפילו בחדש באמצע ועפ"ז כבר אפשר ליישב דברי רבינו בדוחק: וכן נסר שהוא וכו'. גם זה שם:

ה אדם שנשא כלים וכו'. רפ"ז דאהלות וכר"ע שאמר אני אתקן שיהיו דברי חכמים קיימים. ומה שכתב גזרו על שהיקפו טפח וכו'. בס"ק דסכה (דף י"ז):

ו ארונות של עץ וכו'. בפרק מי שמתו (דף י"ט ע"ב) א"ר אלעזר בר' צדוק מדלגים היינו ע"ג ארונות ואמרינן התם מפני שרוב ארונות יש בהם חלל טפח וחוצץ בפני הטומאה וקשה דאדרבא פותח טפח מטמא יותר דמטמא כל סביביו וכמ"ש בס"ז ולזה כתב רבינו דהני מילי בקבר אבל *בארונות של עץ אין דינם כקבר סתום ולכך פותח טפח הוי אהל וחוצץ ככל אהלים החוצצים בפני הטומאה דבקרא קבר כתיב: וכתב הראב"ד ס"א זה המחבר דלה מים מבורות עמוקים וכו'. אע"פ שהתוספות שם כתבו כדבריו מ"מ אינו כדאי פי' זה להטעות למי שפירש פי' אחר ולומר עליו שטעה ואין לומר שטעמו מפני שאין דרך להניח מתים בארונות של עץ מגולים על פני השדה שג"כ ארונות של אבן אין דרך להניח המת בתוכן והם מגולים על פני השדה וצ"ל שהיו מניחים הארונות מגולים בעוד שהיו חופרים הקברות ולפעמים היו רבים שהיו תופסין כל הדרך והיו צריכים לדלג עליהם: ומ"ש הראב"ד

*[ועיין בתי"ט פ"ז דאהלות ובפ"ו דכ"ב]:

השגת הראב"ד

*וכלי גללים וכלי אבנים וכו'. א"א אפילו של עץ והם באים במדה כדאיתא פרק יש מביאין וחוצצין:

השגת הראב"ד

*אבל כלים שתחת שתי הקצוות וכו' שהרי כו'. א"א אין הטעם הזה מספיק והמשנה מדברת בעודף מכל צדדיו שהכל תחת אהל אחד הוא והוא מוסיף וגורע ומסבב את הענינים לפנים אחרים ולשון המשנה נתון על שני תנורים טומאה ביניהם הם טמאים משמע שהתנורים עצמן טמאים. ובתוספתא ר"י בן נורי מטהר בתנור אלמא הנה קמא תנורים עצמן מטמא וכ"ש כלים שתחת הנסר מכל צדדיו ובתוספתא נתון על שני תנורים ישנים וחדש באמצע וכו' והאי מילתא יתירא אשמעינן סיפא דלא מדינן האי נסר לתנור חדש לטהר אלא הכל טמא:

השגת הראב"ד

*ארונות של עץ וכו'. א"א זה המחבר דלה מים מבורות עמוקים אלא שהמים עכורים כי הוציא דבר זה ממלתיה דר"א בר' צדוק דאמר מדלגין היינו על גבי ארונות של מתים וכו' ומאותה השמועה כנס זה הבנין וטעה כי הארונות שהיו עומדים בשדה של אבן היו ובמקום קברות היו ויש עליהם תורת גולל ודופק וקבר סתום אלא שאין הכהנים מוזהרים אלא על הטומאה שהנזיר מגלח עליה וקי"ל שאינו מגלח אלא על גופו של מת לא על קבר ולא על גולל ודופק ואם אין בה חלל טפח גופו של מת הוא מפני שהיא בוקעת ועולה:

משנה למלך

בא"י גזור משום דאיכא תרומות ומעשרות דאורייתא ואשקלון מפני שקרובה לא"י אבל בח"ל לא גזרו:

פי"ב ב ואינם ככלים ולפיכך חוצצין וכו'. נסתפקתי בהא דאמרינן דכל דבר המקבל טומאה אינו חוצץ בפני הטומאה אם הוא דבר המקבל טומאה מדרבנן אי חוצץ או לא. וראיתי לתוס' פרק לא יחפור (דף כ') ד"ה ועכו"ם שכתבו דטעמא דעכו"ם חוצץ אף שהם כזבים לכל דבריהם הוא משום דמדאורייתא אינם מקבלים טומאה והר"ם בפרק י"ג מאהלות מ"ה כתב דכל דבר שאינו מקבל טומאה מן התורה חוצץ ומש"ה אית ליה דאוכל פחות מכביצה אף שהם מוכשרים חוצצים לפי שאינם מקבלים טומאה מן התורה והביא ראיה מן העכו"ם שמשמע אף שהוא טמא מדרבנן ואפשר לומר דשאני עכו"ם דאינו מקבל טומאת מת ואפילו מדרבנן ואין אנו מקפידים בדבר החוצץ כי אם בדבר שמקבל טומאת מת דאיך יחוץ ביניה והוא עצמו יקבל הטומאה. שוב ראיתי דהא ליתא דהא שתי וערב המנוגעין אינם חוצצין אף שאינם מקבלים טומאת מת אלמא דבדבר טמא אין חילוק בין דבר המקבל טומאת מת לאינו מקבל טומאת מת ואם איתא דאין חילוק בין מן התורה לדרבנן קשיא עכו"ם לשתי וערב המנוגעין דהוא אינם מקבלים טומאת מת והם טמאים מחמת דבר אחר מיהו כתב הר"ם דכל דבר הטמא מדרבנן מחמת ספק תורה אינו חוצץ כיון שודאו טמא מן התורה אבל דבר שודאו טהור מן התורה אלא שחכמים גזרו טומאה כגון עכו"ם ופחות מכביצה חוצץ בפני הטומאה וכ"כ הרשב"א בפרק לא יחפור יע"ש. ודע דלענין כלים המצילים בצמיד פתיל בעינן שהכלים לא יקבלו שום טומאה ואפי' מדרבנן אך אם מקבלים טומאה מדרבנן אינם מצילים בצמיד פתיל וכן מתבאר ממ"ש הר"ם בפרק י"ז מכלים מ' ט"ו יע"ש וצריך לחלק בין זו למה שכתב למעלה וצ"ע. (א"ה עיין במ"ש הרב המחבר לקמן פט"ז דין ג' ובפ"א מהלכות כלים דין ד'):

המהלך ע"ג הארון כנוגע במת או בקבר: **ז** קורה שהיא נתונה מכותל לכותל והטומאה תחתיה אם יש בה פותח טפח מביאה את הטומאה תחת כולה וכל הכלים או אדם שתחתיה טמאים אף ע"פ שאין כולה שוה וקצתו פחותה מטפח מפני שקצתה מקצת אהל הוא. ואם אין בה פותח טפח טומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת כמו שביארנו. כמה יהיה בהיקפה ויהיה בה פותח טפח בזמן שהיא עגולה שלשה טפחים ובזמן שהיא מרובעת ארבעה טפחים: **ח** סאה שהיא מוטה על צדה באויר אינה מביאה את הטומאה תחת כולה עד שיהיה בהיקפה ד' טפחים ומחצה בקרוב. כדי שיהיה גובה הצד העליון טפח ומחצה ויהיה הטפח על טפח ממנה גבהו מעל הארץ טפח. *לפיכך אם היתה גבוהה מעל הארץ חצי טפח והיה בהיקפה שלשה מביאה את הטומאה. וכן עמוד עגול שהוא מוטל לאויר ומונח על הארץ אינו מביא טומאה תחת דפנו עד שיהיה בו היקף כ"ד טפחים ואם אין בהיקפו עשרים וארבעה טפחים טומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת. זה שהצריכו עשרים וארבעה טפחים על העיקרין שסומכים עליהן חכמים בחשבון כל המשפטים. שכל שיש בהיקפו שלשה יש בו רוחב טפח. וכל טפח על טפח ברבוע יש באלכסונו טפח ושני חומשין. *לפיכך אם היה בהיקף העמוד עשרים וארבעה טפחים נמצא תחת כל דפנו טפח על רום טפח מרובע ויתר מעט. שחשבונות אלו בקרוב הן:

פרק שלשה עשר

א כל *טפח על טפח ברום טפח קרוי אהל כמו שביארנו. וחוצץ בפני הטומאה ומביא את הטומאה בין שעשאהו להאהיל בין שנעשה מאיליו אפילו היה שלא בידי אדם ה"ז מביא וחוצץ. כיצד אחד חור שחררוהו מים או שרצים או שאכלתו מלחת. או שצבר אבנים או קורות ונעשה בהן חלל טפח ה"ז אהל ומביא וחוצץ: **ב** בד"א כשהיה האהל חזק ובריא אבל אהל רעוע אינו מביא את הטומאה ואינו חוצץ בפני הטומאה מן התורה. אבל מד"ס מביא את הטומאה ואינו חוצץ. כיצד שריגי האילנות הסוככים על הארץ והן הנקראים סככות. ואבנים היוצאות מן הגדר הסוככות על הארץ והן הנקראין פרעות אם יכולין לקבל מעזיבה בינונית והן עומדין הרי אלו מביאין וחוצצין מן התורה. *ואם אינן ראויין לקבל מעזיבה בינונית אלא הן נופלים הרי אלו מביאין מדבריהם ואינן חוצצין. וכן כל

א סמג עשין רל"א :

השגת הראב"ד

*לפיכך אם היתה גבוהה מעל הארץ וכו'. א"א ק"ל אם זה הגבהות שאמרו אויר הוא היאך אויר מצטרף לרום טפח והתוספתא לא אמרה גבוהה מעל הארץ אלא אם היתה גבוהה חצי טפח ואולי הגבהות אינו אויר אלא שהיתה עבה מתחתיה א"נ כשמתעבה ההיקף מבפנים הוא מתעבה וכשהיא דפנה דק צריך שיהא ההיקף מבפנים ד' טפחים ומחצה אבל אם דפנה עבה חצי טפח די לה בהיקף שלשה טפחים. ומשפיל מרישא דרואין חללה של סאה כאילו הוא מלא לחשבו ברום טפח וברוחב טפח להביא את הטומאה תחת כולה וכל מה שאמרתי בגבוהה חצי טפח שהוא בעובי הדופן ולא באויר לא אמרתי אלא למי שסובר דבעינן טפח על טפח ועובי טפח להביא את הטומאה אבל למי שאינו מצריך עובי טפח אפילו גבוהה באויר קאמר וזה עיקר:

*לפיכך אם היה בהיקף העמוד וכו'. א"א מה הועיל זה האיש בגזרותיו ולא האיר ולא הזהיר מה צורך לעשרים וארבעה טפחים ולמה שנה דברו מן הסתם ומה הפרש בין סאה לעמוד גם לא פירש זה העמוד אם הוא שוכב או זקוף ואם הוא חלול או גולם אטום. עתה אפרש זה העמוד שוכב שבלשון מוכיח שאמר מוטל ובתוספתא רבי יוסי אומר היקפו עשרים וחמשה שאין לך כ"ה טפחים שאין הקרקע אוכל בו טפח וכו' ש"מ בשוכב עסקינן ובחלול עסקינן ואם יש בהיקפו כ"ד טפחים הרי ברחבו ח' טפחים עגולים שהם שש מלובעים טול שני טפחים לדפנות טפח מכאן וטפח מכאן נשארו חלל ד' טפחים מרובעים והם אהל ומפרש בתוספתא והגג שלו נידון בשיפועי אוהלים פי' שמקום גג שבו שהוא מתקצר בעיגולו וכיון שיש בו ד' טפחים חלל נעשה אהל ונותנים לו שיפוע אהל אם לא היה אהל אין נותנין לו שיפוע דתנן שיפועי אהלים כאוהלים וזו הטומאה עומדת תחת המלעית של עמוד שהוא מקום גג שלו בינו ובין הארץ ואם לא נתחב אותו הגג לשיפוע אהל הרי הטומאה רלוצה תחת הגג של עמוד והיא בוקעת ועולה ואינה הולכת לדפנות אלא דקשיא לי אם זה העמוד חלול הוא מ"ש מן האדם שהוא חלול וכנגד העליון מביא את הטומאה אע"פ שאין בעביו ח' טפחים ולפיכך נראה שהוא אטום וכשהוא שכב שמונה טפחים רואין אותו כאילו הוא חקוק ארבעה טפחים חוץ מכותליו ונעשה הצד העליון אהל ומביא את הטומאה תחת דפנו והגג שלו נדון בשיפוע אהל ואם היה פתוח מכאן אין רואין אותו כחקוק ואין שם דופן העליון שידון כאהל ויהיה הגג שלו נדון בשיפוע אהל אבל ענין ההלכה אינו כן מפני שהיא חלולה ויש לה דופן העליון וכשעלה עד ארבע אצבעות בין עובי דפנה שהוא אצבע ושלש אצבעות מחללה הגג עלה מן הקרקע טפח ויש עליו אהל טפח מן הדופן העליון ואע"פ שהוא עקום אין בכך כלום ועוד נוכל לומר בענין העמוד לעולם בחלול ודקא קשיא לך אדם שהוא חלול אפשר שיש הפרש בין דבר המקבל טומאה לדבר שאינו מקבל טומאה דדבר שאינו מקבל טומאה אע"פ שהוא חלול ויש לו צד העליון טפח לעולם הוא חוצץ את הטומאה ויש למבין טעם בזה וסימן לדבר כוורת והכוורים אבל נומר שהיא של חרש שאינה מטמאה מגבה דהויא לה כדבר שאינו מקבל טומאה:

*ואם אינם ראויים לקבל מעזיבה בינונית. א"א ק"ל מאי דאמרי' בתוספתא פרעות היוצאות מן הגדר היו נתונות ע"ג הגדר רואין אותן כאילו אבנים כנוסות עליהן הפרשו רואין אותן כאילו הן של מתכת ועוד שנינו במשנה פרק יא מביאין וחוצצין בעוף שבכן מביא וחוצץ ועוף מי מקבל שום מעזיבה. אלא לא אמרו מקבל מעזיבה אלא בסככות ופרעות שהן מובדלות זו מזו ויש מעט אויר ביניהם וזו היא פגריעות שבכן ואפילו שיכולים לקבל מעזיבה אינם אלא מדבריהם לא להביא ולא לחוץ ובזמן שהן דבוקות אפילו הפרשו מביאין וחוצצין מן התורה וחייבין עליהן על ביאת מקדש הכל זה בתוספתא דאהלות ובספרא:

כסף משנה

הלאב"ד והתוס' שאין הכהנים מוזהרים אלא על טומאה שהנזיר מגלח עליה הוא בתוספתא דמכות:

ז קורה שהיא נתונה מכותל עד ארבעה טפחים. בריש פי"ב דאהלות. ומ"ש אע"פ שאין כולה שוה וכו'. כתב הר"י קורקוס דדייק כן רבינו מדקתני מביאה את הטומאה תחת כולה דאל"כ ליתני מביאה את הטומאה ותו לא. ומה שכתב בזמן שהיא עגולה ג' טפחים. דכל שיש ברחבו טפח יש בהיקפו ג' טפחים כדתנן בעירובין פ"ק (דף י"ג ע"ב) שכן מצינו בדברי הימים בים שעשה שלמה עשר באמה משפתו אל שפתו עגול סביב וקו שלשים באמה יסוב אותו:

ח סאה שהוא מוטה על צדה באויר וכו'. תוספתא דאהלות פי"ג פי' סאה זו הוא חלולה וכשהיקפה ד' טפחים וחצי כשתתן קו באמצעה יהיה רחבו של קו טפח ומחצה שהם שש אצבעות וגבהו שלש אצבעות וכשאנו מגביהין הקו אצבע למעלה מאמצעה נמצא גבהו ד' אצבעות שהוא טפח ומתוך שכשעלה אצבע למעלה הוא שמתקצר ועולה נמצא מתקצר מרחבו אצבע מכאן ואצבע מכאן נשאר גם ברחבו טפח הרי בקו זה טפח על טפח מרובע. ומ"ש לפיכך אם היתה גבוהה מעל הארץ חצי טפח וכו'. מבואר שנמצא צד העליון גבוה מן הארץ טפח ומחצה וכשאנו מגביהים אצבע למעלה מאמצע גבהה נמצא שהם הוא טפח על טפח: וכתב הראב"ד ק"ל אם זה הגבהות שאמר אויר הוא וכו'. איני יודע מי הכניסו במבוכה זו ודברי רבינו מבוארים ע"פ מ"ש: וכן עמוד וכו'. משנה פי"ב: לפיכך אם היה בהיקף וכו': כתב הראב"ד מה הועיל זה האיש בגזרותיו ולא האיר ולא הזהיר מה צורך לכ"ד טפחים וכו'. אין דברים אלו השגה על רבינו שדרך רבינו בספר הזה להעתיק הדברים מהמשנה והתוספתא והגמרא לא לפרשם שכן קראו חיבור לא פירוש כ"ש שמתוך דבריו נעמוד על פירושן כי אין ספק דבשוכב איירי דזקוף לא מיקרי מוטל אלא עומד גם שהם עמוד אינו חלול אלא אטום ולמאה מה שתחת דופנו מכאן ומכאן מבחון ולא מכסה מתחת היה לו אהל טפח אא"כ היקפו כ"ד טפחים שנמצא רחבו שמונה טפחים שכל שיש ברחבו טפח יש בהיקפו ג' טפחים ונמצא שיכול אדם לרבע תחת דפנו שמכאן ומכאן טפח על טפח ברום טפח שהרי כשיש כאן ריבוע של ח' על ח' אם

אם חטטה בתוכו אהל של ח' נמצאו הזויות עודפים ח' חומשים לכל קרן דכל אמתא בריבועא אמתא ותרי חומשי באלכסונה נמצא האלכסון עודף על הרוחב י"ו חומשים מן מהם מחצה לקרן זה ומחצה לקרן זה הרי לכל אחד ח' חומשים ואם באת לעשות בקרן שחוץ לעיגול ריבוע של טפח על טפח נמצא אלכסונו עודף על רחבו שני חומשים ונמצא מדת אלכסונו ז' חומשים לא נשתייר לנו יותר על הצורך אלא חומש אחד ומשום חומש אחד לא דק ועוד דכל אמתא בריבועא אמתא ותרי חומשי אינו מכוון לגמרי שחסר מתוכו מעט ואע"פ שסמוך לארץ אין בו טפח על טפח מ"מ חשיב כשיפועי אהלים:

פי"ג א כל טפח על טפח ברום טפח קרוי אהל וכו'. כיצד אחד חור שחררוהו מים וכו'. פי"ג דאהלות:

ב בד"א שהיה האהל חזק ובריא וכו' כיצד שריגי האילנות וכו'. בפ"ח דאהלות בכלל המביאים את הטומאה וחוצצין בפני הטומאה הסככות והפרעות שהם יכולים לקבל וכו' מעזיבה בינונית אלו הן הסככות אילן שהוא מיסך על הארץ ופרעות היוצאות מן הגדר. ומ"ש ואם אינם ראויים לקבל מעזיבה בינונית הרי אלו מביאים מדבריהם ואינם חוצצין. בפרק תינוקת (דף ס"ח ע"ב) אמרו סככות ופרעות מדאורייתא אהל מעליא בעינן ורבנן הוא דגזרו וגם בפרק דם הנדה ובפ"ק דמ"ק (דף ה' ע"ב) מוכיח דסככות ופרעות הוו דרבנן וסובר רבינו דע"כ מתניתין דקתני מביאין וחוצצין אהל דאורייתא הוא דאי מדרבנן בשלמא מביאין דהוי חומרא ניחא אלא חוצצין דהוי קולא איך יקלו חכמים לטהר מה שהוא טמא מן התורה ועוד שכל אותם השנויים במשנה אהל מדאורייתא וא"כ כשיכולים לקבל מעזיבה בינונית קני אהל דאורייתא וההיא דנדה דקאמר שהם דרבנן היינו כשאין יכולים לקבל מעזיבה בינונית שאינו אהל מאחר שהוא רעוע אלא חכמים [illegible] לחומרא דהיינו להביא אבל לא לחוץ בפני הטומאה ופי' אם יכולים לקבל מעזיבה בינונית לדעת רבינו היינו שהוא חזק ויש בו כח לקבל מעזיבה לא קלה ולא כבדה אלא ממוצעת בין הכבדות והקלות ואם אינם יכולים היינו שהם רעועים ואין בהם כח לקבל בינונית שאפילו שהם יכולים לקבל רכה דהיינו קלה נמי כלום הוא וז"ש רבינו יכולים לקבל והם עומדים ואם אינם וכו' והם נופלים וכ"כ בפי' המשנה: כתב הראב"ד ואם אין ראויים לקבל מעזיבה בינונית א"א קשה לי מאי דאמריך

בתוספתא

כל כיוצא בהן: **ג** אלו מביאין וחוצצין כלי עץ הבא במדה. וכן כלי אבנים כלי גללים כלי אדמה הבאין במדה. *ופשוטי כלי עור ויריעה וסדין ומפץ ומחצלת שהן עשוין אהלים. ובהמות או חיות בין טמאות בין טהורות והוא שיהיה ראש זו בין רגלי זו והיו כולן דבוקות. והעוף ששכן. והחוטט בשבלים מקום לקטן להצילו מן השמש. ואוכלין שאינן מוכשרין כדי שלא יטמאו. ירקות המתקיימין בימות החמה והגשמים הרי הן כאילנות ומביאין וחוצצין. ואלו הן הארום והקיסום וירקות חמור ודלעת יונית. וכן הסככות והפרעות והזיזין והגזורות והשובכות והשקיפין והסלעים והנחירים והשנינין. כל אלו מביאין וחוצצין: **ד** ואלו מביאין ולא חוצצין. האדם. וכלי עץ שאינן באין במדה מפני שהן ככל הכלים ומתטמאין. ופשוטי כלי עור ויריעה וסדין ומפץ ומחצלת שאין עשויין אהלים אלא מתוחין בלבד ואין להן שיפוע ואין שם כותלים. ובהמה וחיה שמתו. ואוכלין טמאין או מוכשרין. שדבר טמא אינו חוצץ. ורחיים של יד שהרי היא בכלל *כלי אבנים. כל אלו מביאין ואינן חוצצין: **ה** ואלו לא מביאין ולא חוצצין. הזרעים והירקות המחוברין לקרקע. חוץ מן הארבע ירקות שמנינו. וכיפת הברד והשלג והכפור והגליד והמלח. והדולג ממקום למקום. והקופץ ממקום למקום. והעוף הפורח. וטלית המנפנפת. וספינה שהיא שטה על פני המים. כל אלו לא מביאין ולא חוצצין שאע"פ שהאהילו אינו אהל המתקיים: **ו** קשר את הספינה בדבר שהוא יכול להעמידה. כבש כנף הטלית באבן הרי זו מביאה את הטומאה: **ז** נסר שהוא צף על פני המים וטומאה תחת צדו האחד. הרי הכלים שתחת צדו השני טהורים. שהרי כבר ביארנו שהספינה השטה אינה מביאה הטומאה: **ח** אלו חוצצין ולא מביאין. מסכת פרוסה. *וחבילי מטה והמשפלות. והסריגות שבחלונות. כיצד הן חוצצין. שאם היה חלון בין ב' בתים והטומאה בבית אחד והיה אחד מאלו מתוח בחלון זה וסתמו אף ע"פ שיש ביניהן אויר הרי אלו חוצצין ולא תכנס טומאה לבית שני, והוא שלא יהיה שם בסריגות אלו או בין חבל לחבל פותח טפח שאם היה שם פותח טפח תכנס בו הטומאה כמו שיתבאר:

השגת הראב"ד

*ופשוטי כלי עור. א"א היא סקורטיא וקטבליא:

השגת הראב"ד

*כלי אבנים כל אלו מביאין ואינן חוצצין. א"א אולי סובר זה המחבר שאין שום כלי חוצץ בפני הטומאה ואפילו כלי גללים ואבנים ואדמה מפני שמצא פ"ו אדם וכלים נעשים אוהלים ליטמא אבל לא ליטהר וכו' היה נתון על ד' כלים אפילו כלי גללים וכלי אבנים וכו' טומאה תחתיו כלים שעל גביו טמאים ואינו כן שלא אמרו אלא שלא נעשה אהל ולא מעמיד אהל אבל בחור או בחלון שבין בית לבית או בין בית לעלייה כל דבר שאינו מקבל טומאה חוצץ שלא תעבור הטומאה לצד שני דוק ותשכח:

השגת הראב"ד

*וחבילי מטה והמשפלות: א"א מרזבלין:

פרק ארבעה עשר

א אין טומאה נכנסת לאהל ולא יוצאה ממנו בפחות מטפח על טפח. כיצד חלון שבין בית לבית או שבין בית לעלייה: אם יש בו טפח על טפח מרובע והיתה טומאה באחד מהן הבית השני טמא. אין בחלון פותח טפח אין הטומאה יוצאה ממנו ולא נכנסת לאהל השני. בד"א בחלון שעשה אותו האדם לתשמיש אבל חלון שעשה אותו האדם לאורה כדי שיכנס ממנו האור שיעורו כפונדיון והטומאה יוצאה ממנו. כיצד היתה טומאה בבית ובא אדם ונסמך לחלון זה של מאור או שהניח בו כלי או שהאהיל עליו אהל בצד הכותל נטמא כל שבאהל שהטומאה יוצאה לו. והחלון העשוי לאורה הוא שאין עליו תקרה אלא גלוי הוא לשמש: **ב** חלון הנעשה שלא בידי אדם כגון שחררוהו מים או שרצים או שאכלתו מלחת או שהיה חלון פקוק ונטל הפקק או שהיתה בו זכוכית ונשברה שיעורו מלא אגרוף והוא כראש גדול של אדם. והוא שלא חשב עליו לתשמיש אבל אם חשב עליו לתשמיש שיעורו בפותח טפח. חשב עליו למאור שיעורו בפונדיון שהמחשבה כאן כמעשה: **ג** מאור שהתחיל לסותמו ולא הספיק לגומרו מפני שלא היה לו טיט או שקראו חבירו או שחשכה לילי שבת ונשאר ממנו מעט. אם נשאר ממנו רום אצבעיים על רוחב הגודל מביא את הטומאה פחות מכאן הרי הוא כסתום: **ד** חלון גדול העשוי

בתוספתא וכו'. כוונת הראב"ד זה להקשות על רבינו שכתב שהטעם שצריך שיהיו מקבלים מעזיבה בינונית הוא מפני שהאהל שמביא וחוצץ צריך שיהיה חזק ובריא והרי אמרו בתוספתא שאע"פ שהתרפו דהיינו שנתקלקלו והרקיבו רואים אותן כאילו הן של מתכת וכן שנינו שעוף שהיכן מביא וחוצץ ולכך העלה שאין הטעם מפני שצריך שיהא אהל בריא וחזק אלא שיהיו דביקות ולא יהיו מובדלות זו מזו שאם היו דבוקות אע"פ שנתקלקלו והרקיבו ואין בהם כח לקבל מעזיבה רואין אותן כאילו הן של מתכת ולדעת רבינו י"ל דהיא דהתרפו ל"ק דהתם מיירי לענין טומאה מדבריהם והיא דעוף שהיכן דמיתניא גבי הנך שמביאין וחוצצין י"ל דהה"נ שצריך שיהיה ראוי לקבל מעזיבה בינונית ולא תיקשי לן עוף מי מקבל שום מעזיבה יש עופות גדולים שהם ראויים לקבל ועי"ל שרבינו כתב בפירוש המשנה דאיירי בעוף קשור בכותל דהשתא מקבל הוא מעזיבה:

ג אלו מביאין וחוצצין וכו' עד כבש כנף הטלית באבן הרי זו מביאה את הטומאה. בפ"ח דאהלות. ומה שכתב הבאים במדה נתבאר בפרק ו'. כתב רבינו שחוץ מן ד' ירקות במחוברים איירי דומיא דרישא דאי בתלושין אי הוכשרו לא חייצי ואי לא הוכשרו היינו אוכלים טהורים וכ"כ בתוספות פ"ק דסוכה (דף י"ג ע"ב) בד"ה ירקות:

כתב הראב"ד ופשוטי כלי עור א"א זו היא סקורטיא וקטבליא. ועל מ"ש רבינו ורחיים של יד שהרי היא בכלל כלי אבנים:

כתב הראב"ד כלי אבנים כל אלו מביאין ואין חוצצין א"א אולי סובר זה המחבר שאין שום כלי חוצץ בפני הטומאה וכו'. כתב שסובר כן רבינו ממ"ש גבי המביאים וחוצצין כלי אבנים כלי גללים כלי אדמה הבאים במדה משמע שאם אינם באים במדה אינן חוצצין וגבי מביאין ולא חוצצין כתב ורחיים של יד שהרי הוא בכלל כלי אבנים משמע בהדיא שסובר דאפי' כלי גללים וכלי אבנים וכלי אדמה אינם חוצצין אם אינם באים במדה ורבינו אינו סובר חילוק זה שחילק הראב"ד שהרי בפי' המשנה דאהלות פ"ח גבי הא דתנן דרחיים של אדם [שהוא רחיים של יד] מביא ואינו חוצץ כתב שהוא ג"כ אם היה על ארובה שבין בית לעליה או בחלון שבין ב' בתים שהוא אינו חוצץ אם לא שם אותו כמו אבן האבנים שהם חוצצין לפי שמתנאי הדברים החוצצים שלא יהיה דעתו לפנותו ולענין מ"ש הראב"ד שלא אמרו אלא שלא נעשה אהל ולא מעמיד אהל אבל בחור או בחלון שבין בית לבית וכו' י"ל שרבינו סובר שמאחר ששנינו שאפילו כלי גללים מביאים ולא חוצצין בכל גווני משמע שאינם חוצצין אפילו בחור או בחלון שבין בית לבית וכ"כ הוא ז"ל בפירוש המשנה פ"ו דאהלות ויש קצת סעד לפירושו ממה ששנו בכלל המביאים ואינם חוצצים ריחיים של אדם שאלו יותר ראויים לחוץ בין בית לבית מלהיות אהל: ומ"ש והוא שיהיה ראש זו בין רגלי זו ויהיו כלן דבוקות ז"ל רבינו בפי' המשנה [בתנאי] שיהי' ראש כל בהמה בין רגלי האחרת ויתחברו כולן ויהיו עומדות ולא הולכות וכן נתבאר בתוספתא עכ"ל:

ד ומ"ש גבי מביאין ולא חוצצין האדם. בפ"ו דאהלות אדם וכלים נעשים אהלים לטמא אבל לא לטהר:

ז נסר שהוא צף על פני המים וכו'. תוספתא פ"ט דאהלות:

ח אלו חוצצין ולא מביאין וכו'. משנה בפ"ח דאהלות: כתב הראב"ד וחבילי מטה והמשפלות א"א מרזבלין:

פי"ד א אין טומאה נכנסת לאהל וכו' בד"א בחלון שעשה אותו האדם לתשמיש וכו'. בפרק י"ג דאהלות. ומה שכתב שיעורו כפונדיון לשון המשנה שיעורו מלא מקדח גדול של לשכה ובפי"ז דכלים תנן דהיינו כפונדיון האיטלקי. ומ"ש והחלון העשוי לאורה הוא שאין עליו תקרה וכו'. זה הוא פי' רבינו במה ששנינו בפרק י"ג חלון שהוא לאויר שיעורו מלא מקדח:

ב חלון הנעשה שלא בידי אדם וכו'. בפי"ג דאהלות. ומ"ש והוא כראש גדול של אדם. בפי"ז דכלים. ומ"ש או שהיה חלון פקוק ונטל הפקק או שהיתה בו זכוכית ונשברה. תוספתא דאהלות פרק י"ד. ומ"ש והוא שלא חשב עליו לתשמיש וכו'. בפרק י"ג דאהלות:

ג מאור שהתחיל לסתמו וכו'. גם זה שם. ומה שכתב מפני שלא היה לו טיט לגומרו או שקראו חבירו או שחשכה לילי שבת. פי"ד דתוספתא דאהלות:

ד חלון גדול העשוי לאורה וכו'. בפרק י"ג דאהלות שנינו הסריגות והכרכום מצטרפות

משנה למלך

פי"ג ב אלו מביאים וחוצצין כו'. (א"ה עיין בכ"מ שהב' המחבר לעיל פ"ו מהלכות אלו דין י"ב): ח והגליד ושלג וכו'. עיין בפר"ח פי"ג דאהלות וח"ק:

ו קשר את הספינה וכו'. עיין בפרק [illegible] (דף ק"א) ובמ"מ [illegible] ועיין [illegible] [illegible]:

העשוי

העשוי לאורה והיה בה שבכה וכיוצא בה. אם יש שם במקום אחד ממנה כפונדיון מביא את הטומאה ומוציא את הטומאה. היו נקבי השבכה דקים ואין באחד מהן כפונדיון הרי זו כסתומה. וכן חלון העשויה לתשמיש ובה סככות ורפפות אם יש במקום אחד טפח על טפח מרובע מביא ומוציא ואם לאו הרי היא כסתומה: ה חלון שהיא גלויה לאויר שיעורה כפונדיון מפני שאינה עשויה אלא לאורה כמו שאמרנו. בנה בית חוצה לה ונעשית חלון זו תחת תקרה והרי היא בין שני בתים שיעורה בפותח טפח. נתן את התקרה באמצע החלון התחתון שתחת התקרה שיעורו בפותח טפח. והעליון שלמעלה מן התקרה שיעורו כפונדיון מפני שהוא גלוי לאויר: ו החור שבדלת או ששייר בה החרש מקום פתוח מלמעלה או מלמטה או שהניח את הדלת ולא גמר להדקה ונשאר אויר בין שתי הדלתות. או שסגר הדלת ופתחו הרוח בכל אלו אם היה הפותח כאגרוף הטומאה יוצאה ממנו ונכנסת לה במקום פתוח זה. ואם היה פחות מכאגרוף הרי הוא כסתום: ז *העושה חור בכותל כדי להניח בו קנה או מסמר גדול או לראות ממנו העוברים והשבים או לדבר עם חבירו. הרי זה כחלון העשויה לתשמיש ושיעורה בפותח טפח:

השגת הראב"ד

*העושה חור בכותל. א"א זה עושה פירוש לאספתי שבינו במשנה והרב היוני פירש בו הרב אספד"א בלע"ז וחיי ראשי פירוש זה מן הדברים שאין הדעת מקבלתו ומה ענין חרב עם קנה ונר גם מסמר אין בו משמעות ולמה הוציאו בלשון אספתי וכמה מסמרות כותב במשנה אבל העיקר כאשר מצאתי אותו בלשון התוספתא לקנה ולאצבעתי ולנר וכולם מענין המנורה קנה קני מנורה לנר כמשמעו ולא מימנעי רבנן למכתב פ"א תחת בי"ת ספקר הנקר:

פרק חמשה עשר

א חלון תשמיש שסתמה כולה *או סתמה עד שנשאר בה פחות מטפח אם בדבר החוצץ בפני הטומאה סתם ה"ז חוצץ והוא שיהיה דבר שאין דעתו לפנותו. לפיכך אם סתם החלון או מיעטו באוכלין שאינן מוכשרין שאע"פ שאין מקבלין טומאה והרי הן טהורין דעתו לפנותן. היו סרוחין הרי אלו חוצצין. וכן תבן סרוח חוצץ ושאינו סרוח אינו חוצץ מפני שדעתו לפנותו. תבואה שגדלה וסתמה את החלון או מיעטתו אינה חוצצת לפי שדעתו לפנותה שמא תפסיד הכותל. היה עיקרה רחוק מן הכותל ונטה ראשו וסתם הרי זו חוצצת וכן כל כיוצא בזה: ב חבית שהיא מלאה גרוגרות סרוחין שאינן מוכשרין ולא ראויין לאכילה ומונחת בחלון ופי החבית כלפי הטומאה שהרי החבית טמאה וכן קופה שהיא מלאה תבן סרוח שאינו ראוי לא למאכל בהמה ולא לטיט ולא להסקה ומונחת בחלון אם יכולין הגרוגרות והתבן לעמוד בפני עצמן כשינטל הכלי שהן בו הרי אלו חוצצין ואם לאו אינן חוצצין. עשבים המרים שאינן ראויין לבהמה. וממלניות שאין בהן ג' על ג' שהיו מטונפים וקשים כדי שלא יהיו ראויין אפילו לקנח הדם מן השריטה. והאבר והבשר המדולדלים בבהמה טמאה והוא שתהיה כחושה שאינה ראויה להמכר לעכו"ם וקשורה כדי שלא תברח. והעוף טמא ששיכן בחלון והוא שיהיה משרט שהרי אינו ראוי אפילו לתינוק לשחק בו. ועכו"ם כפות שהוא מאסורי המלך שאין אחר יכול להתירו. ובן שמונה ביום השבת שהרי אסור לטלטלו. והמלח המעורב בקוצים שאינו ראוי לא לאכילה ולא לעבדה והוא שיהיה מונח על החרש כדי שלא יזיק את הכותל כל אלו ממעטין בחלון שהרי אינן מקבלין טומאה ואין דעתו לפנותן *מפני שאינן ראויין למלאכה. וכן ס"ת שבלה והיה מונח בחלון אם גמר שתהיה שם גניזתו ה"ז ממעט בחלון. אבל השלג והברד והכפור והגליד והמים אינן ממעטין בחלון שהרי הן ראויין ומקבלין טומאה: ג מיעט את הטפח בפחות מכזית מבשר המת. בפחות מכזית מבשר נבילה. או בעצם פחות מכשעורה מן המת. או בפחות מכעדשה מן השרץ. הרי אלו חוצצין שכל אלו טהורין ואינן חשובין אצלו לפיכך אין דעתו לפנותן. וכן פחות מכביצה אוכלים שאינן מוכשרין *אינן חשובין אצלו ואין דעתו לפנותן ולפיכך ממעטין את הטפח: ד סתם החלון בכלי חרש והיה פיו לחוץ ה"ז חוצץ לפי שאינו מטמא מגבו והרי הוא טהור. וצריך להיות כלי חרש זה מאום ונקוב

עד

השגת הראב"ד

*או סתמה עד שנשאר בה פחות מטפח: א"א פחות מטפח לכזית מן המת אבל למת שלם או ליותר מכזית דין אם מיעטו לפחות מארבעה:

השגת הראב"ד

*מפני שאינם ראויים למלאכה. א"א דוקא למעט בחלון אבל אם סתמו לגמרי אע"פ שדעתו לפנותו סותם דוק ותשכח:

השגת הראב"ד

*אינן חשובין אצלו ואין דעתו לפנותן. א"א אומר אני דלחלון שהוא ד' על ד' אם בא למעטו צריך שיבטל בו אותו שיעור אבל לחור של טפח אם בא למעטו אע"פ שאינו מבטל שיעור:

כסף משנה

שלפפות כמלא מקדח כדברי ב"ש וב"ה אומרים עד שיהא במקום אחד מלא מקדח: וכן חלון העשויה לתשמיש ובה סככות ורפפות וכו'. נלמד מהדין הקודם:

ה חלון שהיא גלויה לאויר וכו' עד מפני שהוא גלוי לאויר. פי"ג דאהלות שם:

ו החור שבדלת וכו' עד הרי הוא כסתום. שם וכר"ע:

ז ומ"ש העושה חור בכותל. שם העושה מקום לקנה ולאספתי ולנר שיעורו כל שהוא כדברי ב"ש ב"ה אומרים בפותח טפח לזון את עיניו ולדבר עם חבירו ולתשמיש בפותח טפח ופי' שם רבינו יאמר שמי שניקב בכותל נקב עובר להגביה בו קנה לענין מה או מסמר ינעול בו הפתח הוא אשר יקרא אספתי וכו' או לשום שם כלי ישימו עליו נר או להשקיף ממנו מי שילך מביתו או לקרות ממנו מי שירצה הנה שיעור זה הנקב פותח טפח עכ"ל: וכתב הראב"ד העושה מקום בכותל וכו'. א"א זה עשה פירוש לאספתי שבינו וכו'. מה שתמה על פי' הרב היוני נתיישב בדברי רבינו שמשון שפירש קנה של גרדי אספתי חרב ויש לאורגים כלי שנקרא חרב עכ"ל. ומה שהקשה על פי' רבינו למה הוציאו בלשון אספתי י"ל שמפני שהמסמר שעושין לנעול בו הפתח הוא משונה משאר מסמרים בעביו ואפשר שגם בתבניתו הוא משונה ייחדו לו שם אחר ולפי' הראב"ד ניחא שכל שלשת הדברים הם מיוחדים למנורה וגם כי כתב ר"ש פי"ג במשנה עצמה לאצבעתי אבל איני יודע מה ענין לקנה מנורה בחור שבכותל הלא במנורה עצמה הם מונחים:

פט"ו א חלון שמים שסתמה וכו'. בפי"ג ממש' אהלות אלו ממעטים את הטפח וכו' ואלו שאינם ממעטים וכו' ובפרק לא יחפור (דף כ') מוכח דתרתי בעינן שלא יהא מקבל טומאה ושלא יהא דעתו לפנותו. ומ"ש לפיכך אם סתם החלון או מיעטו באוכלים שאינם מוכשרים וכו' עד וכן כל כיוצא בזה. שם:

ב ומ"ש חבית שהיא מליאה גרוגרות וכו' עד ואם לאו אינם חוצצין. בפ"ו דאהלות ונתבאר בפרק לא יחפור (דף י"ט). ומ"ש עשבים המרים וכו' עד שהרי הם ראויים ומקבלים טומאה. גם זה שם: כתב הראב"ד או סתמה עד שנשאר בה פחות מטפח א"א פחות מטפח לכזית מן המת וכו'. ואין זה השגה על רבינו דליטנא דמתניתין דפי"ג דאהלות נקט דקתני אלו ממעטין את הטפח וסמך השגה על מה ששנה בפ"ד דאהלות כזית מן המת פתחו בטפח ושמת פתחו בד' טפחים וגם רבינו סמך על מ"ש כן בפ"ז:

ג מיעט את הטפח בפחות מכזית וכו'. בפי"ג דאהלות:

ד סתם החלון בכלי חרס וכו'. פ' לא יחפור שם. ומ"ש וצ"ל כלי חרס זה מאום ונקוב וכו'. נלמד שם מהסוגיא: ועל מ"ש רבינו מפני שאינם ראויים למלאכה: כתב הראב"ד א"א דוקא למעט בחלון וכו'. כן הכריחו התוס' בפרק לא יחפור עלה כ' ואין כן דעת רבינו שהרי כתב בפירוש אם סתם החלון או מיעטו: ועל מ"ש רבינו וכן פחות מכביצה אוכלים שאינם מוכשרים וכו': כתב הראב"ד אומר אני דלחלון שהוא ד' על ד' וכו'. אין דבריו מוכרחים והר"י קורקוס ז"ל כתב על דבריו בשום מקום לא מצאתי שהוזכר שיעור ד' להביא טומאה רק להוציא ולהציל על שאר הפתחים ואם כוונתו כאן בחלון ד' ובא למעטו עד שלא ישאר טפח כי אז חשוב ואינו מתמעט עד שיבטל המיעוט ואותו נקרא חלון והיינו כל הנהו דלא יחפור דחלון הוזכר שם אבל טפח חור הוא ואין צריך

משנה למלך

פט"ו ב והוא שיהיה משרט כו'. עיין בפ"ק דשבת (דף ג') דאמרינן דלת"ק אסור ליתן מגב תי עמה לתינוק דילמא מאיס ואכיל ליה. ולפ"ז אפשר דאביי איכו משרט ממעט וכו מרא בעי לאוקומי אפי' כרבי יהודה וז"ק. ודע דגם בעוף בעינן שיהיה קשור וכמות ורבינו סמך על מ"ש גבי בהמה ודו"ק: ג וכן פחות מכביצה אוכלין שאינן מוכשרין כו'. לפעמיה אשל שכתב ברב"ד [illegible]

עד שלא יהיה ראוי אפילו להקיז בו דם. כדי שלא תהיה דעתו לפנותו: ה היה בבית מת או רובע עצמות וכיוצא בהן מעצמות המטמאות באהל. ומיעט החלון של בית זה בעצם פחות מכשעורה אינו מיעוט שהעצם מצטרף לעצמות. וכן אם היה שם מת או כזית מבשר המת ומיעט החלון בפחות מכזית מבשר המת אינו מיעוט לפי שהבשר מצטרף לבשר. אבל עצם פחות מכשעורה ממעט ע"י כזית בשר. ופחות מכזית בשר ממעט ע"י רובע עצמות וכיוצא בהן. מיעט את הטפח בשתי וערב המנוגעין או בגוש מבית הפרס אינו מיעוט שדבר טמא אינו חוצץ. עשה לבנה מעפר בית הפרס הרי זו טהורה וממעטת. שלא אמרו אלא גוש כברייתו. נסתם הטפח *או נתמעט בקורי עכביש אם היה בה ממש הרי זו חוצצת ואם אין בה ממש אינה חוצצת:

השגת הראב"ד

*או נתמעט בקורי עכביש. א"א זה כתב במקום והכבי שאין בו ממש ובמסכת כלים פ"ז שפופרת הקנה שחתכה לקבלה טהורה עד שיוציא את הכבי והיא אותה יריעה שנמצאת בתוכה:

ס(וזהו פי' כביי דמתניתין דפי"ג דאהלות ושם פי' רבינו שהוא האגוז הדק הלבן אשר ימצא בתוך הקנה הגדול והוא כמו אריגת העכביש וכראה דכאן חזר בו מפי' וכתב קורי עכביש ממש ולפירוש הכ"מ מתפסק המשל והנמשל ודו"ק):

פרק ששה עשר

א ארובה שהיא באמצע תקרת הבית בין שיש בה פותח טפח בין שאין בה פותח טפח והיתה טומאה תחת תקרת הבית כנגד ארובה טהור שהרי הוא גלוי לאויר ושאר הבית טמא. היתה טומאה כנגד ארובה בלבד כל הבית טהור. היתה מקצת הטומאה תחת התקרה ומקצתה תחת ארובה *אם היה בארובה פותח טפח הבית כולו טמא וכנגד כל הארובה טמא. אין בה פותח טפח אם יש בטומאה כדי שתתחלק וימצא כשיעור תחת התקרה וכשיעור תחת הארובה הכל טמא. ואם לאו הבית טמא וכנגד הארובה טהור. היה בארובה פותח טפח ונתן אדם רגלו מלמעלה על הארובה נעשה הכל אהל אחד. ובין שהיתה הטומאה תחת התקרה בלבד או תחת הארובה בלבד הכל טמא הבית ומה שכנגד ארובה. והאדם שעירב את הטומאה טמא מפני שנעשה אהל על הטומאה. אין בארובה פותח טפח והיתה הטומאה תחת התקרה זה שנתן רגלו מלמעלה טהור שאין טומאה יוצאת לו בפחות מטפח. היתה הטומאה תחת הארובה אם טומאה קדמה את רגלו טמא שהרי האהיל על הטומאה. אם רגלו קדמה את הטומאה טהור שהרי רגלו מקצת האהל ואין טומאה יוצאת לו: ב היה כזית מן המת בפי העורב והאהיל על גבי ארובה עד שנמצא כזית באויר ארובה אע"פ שאין בה פותח טפח הבית טמא: ג בית וארובה באמצע תקרת הבית ועלייה על גביו. וארובה אחרת יש באמצע תקרת העלייה והארובות מכוונות זו למעלה מזו בין שיש בארובות פותח טפח בין שאין בהן פותח טפח וטומאה בבית כנגד הארובות טהור והשאר טמא. היתה טומאה כנגד ארובות הרי הבית כולו טהור. היו בארובות פותח טפח והטומאה בין תחת תקרת הבית בין כנגד ארובות ונתן דבר שהוא מקבל טומאה בין למעלה מארובת הבית בין למעלה מארובת העלייה הכל טמא שאין דבר טמא חוצץ. נתן דבר שאינו מקבל טומאה על ארובת הבית הבית טמא והעלייה טהורה. נתנו על ארובת העלייה הבית והעלייה טמאים וכנגדו מלמעלה ולשמים טהור. אין בארובות פותח טפח והטומאה תחת תקרת הבית ונתן בין דבר המקבל טומאה ובין דבר שאינו מקבל טומאה בין על ארובת הבית בין על ארובת העלייה אין טמא אלא הבית שאין טומאה יוצאת לעלייה בפחות מטפח. היתה הטומאה כנגד ארובות ונתן דבר שהוא מקבל טומאה בין למעלן בין למטן הבית והעלייה טמאין שהרי עירב את הטומאה. נתן דבר שאינו מקבל טומאה בין למעלן בין למטן אינו טמא אלא הבית. וכל אלו הדינין בעושה ארובה אבל תקרה שנפחתה מאליה שיעורה מלא אגרוף כמו שביארנו: ד הפותח את המעזיבה עד שעשה ארובה בתוך תקרת הבית כדי שתכנס בה רגל הערש והיתה רגל הערש סותמת את הארובה.

אם

השגת הראב"ד

*אם היה בארובה פותח טפח הבית כולו טמא וכנגד כל הארובה טמא. א"א כמדומה אני שיש כאן שיבוש המשנה לא אמרה כן שאם יש בה פותח טפח כ"ש שכנגד ארובה טהור אבל לשון המשנה מקצת הטומאה בבית ומקצתה תחת ארובה הבית טמא וכנגד הטומאה טמא אבל לא מה שכנגד ארובה דכ"ש הוא וה"מ שיש בה פותח טפח אבל כשאין בה פותח טפח ומקצת טומאה בבית ומקצתה תחת ארובה חלוקו בה ר"מ ורבי יהודה ורבי יוסי דר"י אמר אף כנגד הטומאה טהור ור"מ סבר כנגד הטומאה טמא ורבי יוסי אמר אם יש בטומאה כדי שתתחלק וכו' הכל טמא ואם לאו הבית טמא וכנגד הטומאה טהור ולעולם כל מה שכנגד ארובה שלא כנגד הטומאה טהור לדברי הכל וזהו העיקר:

כסף משנה

צריך לבטל המיעוט והיינו היא מתניתין דאהלות כי גם לא אמרו חלון אלא אלו ממעטים בטפח אם זאת כוונת הראב"ד לא מצאתי מי שחילק בו ובתוס' אהלון טפח מפרשי הויא דלא יחפור ורש"י כתב בהדיא אם יש טפח בחלון בין בית לבית גם רבינו משמע והרמב"ם כך פירשה וכולם חלון נקראים וכמו שכתב חלון שהוא לאויר שיעורו כמלא מקדח לחשמים שיעורו בטפח ולא מצאתי מקום מאין חילק כן עכ"ל:

ה היה בבית מת וכו'. עד סוף הפרק. בפי"ג דאהלות שם וכחכמים. ועל מ"ש רבינו או נתמעט בקורי עכביש כתב הראב"ד א"א זה במקום הכבי שאין בה ממש עכ"ל ופשוט הוא שזו היתה כוונתו ואע"פ שלשון כבי נאמר בפי"ז דכלים על מה שנמצא בתוך שפופרת של קנה לפי שאין דרך לשום בחלון מה שבתוך הקנה ועוד דלא שייך למימר בה שאין בה ממש לכך פירש רבינו שהוא קורי עכביש שדרכן להמצא בחלונות והם דומים ליריעה לבנה שבתוך הקנה ויש מהם דקים יותר מחוט ריר תולעת המשי וזהו שאין בו ממש:

פט"ז א ארובה שהיא באמצע תקרת הבית וכו'. משנה רפי"ד דאהלות (משנה א'). ועל מ"ש כנגד ארובה טהור, מ"כ ואע"פ שאין בארובה פותח טפח לא אמריק דהוי כלבוד דשאני טומאה דהכי גמירי לה. ומ"ש אם יש בטומאה כדי שתתחלק וכו'. שם כרבי יוסי ויש כאן חסרון בספרי הדפוס וכך היא הנוסחא הנכונה אם יש בטומאה כדי שתתחלק וימצא כשיעור תחת התקרה וכשיעור תחת ארובה הכל טמא ואם לאו הבית טמא וכנגד הארובה טהור. ועל מ"ש רבינו אם היה בארובה פותח טפח וכו' וכנגד כל הארובה טמא: כתב הראב"ד א"א כמדומה אני שיש כאן שיבוש וכו'. ודבר פשוט הוא וכ"ל שודאי יש כאן ט"ס וצריך לכתוב וכנגד הטומאה במקום וכנגד כל הארובה. ויש ליישב הגירסא בדוחק דה"ק אם יש בארובה פותח טפח כמאהיל על מקצת הטומאה כמאהיל על כולה: היה בארובה פותח טפח ונתן אדם רגלו מלמעלה וכו'. שם ומ"ש אין בארובה פותח טפח וכו' עד ואין טומאה יוצאת לו. גם זה שם וכחכמים ויש פה בספרי הדפוס חסרון וכך הגירסא הנכונה היתה הטומאה תחת הארובה אם טומאה קדמה את רגלו טמא שהרי האהיל על הטומאה אם רגלו קדמה את הטומאה טהור שהרי רגלו מקצת האהל. וביאור הדבר דבסיפא היינו כשהוא כיון שנכנס קודם שבאה הטומאה אבל אם קדמה הטומאה כשפשט רגלו שם נטמא קודם שנסתם הנקב:

ב היה כזית מן המת בפי העורב וכו'. תוספתא בפרק י"א דאהלות וכס"מ ואע"פ שכבר נתבאר שאפילו טומאה למטה כל שהיא כנגד ארובה הבית טהור הכא שאני כיון שהאהיל כנגד ארובה נטמא הכל כי נתערבה הטומאה משא"כ שם שאין שום אהל כנגד ארובה לערב הטומאה:

ג בית וארובה באמצע תקרת הבית וכו' עד אין טמא אלא הבית. משנה פרק י' דאהלות. ומ"ש הכל טמא שאין כלי טמא חוצץ. הוא על פי מה שנתבאר בפרק י"ב ופי"ז גבי אדם וכלים שנעשו אהל על הטומאה שאם היו כלים על גביו אפילו שלא כנגד הטומאה טמאים ואם היתה טומאה על גביו וכלים תחתיו כל כלים שתחתיו טמאים. ומה שכתב גבי אין בארובות פותח טפח היתה הטומאה כנגד ארובות וכו' הבית והעלייה טמאים. בקדמה טומאה איירי וכדדייק ליתא דהיתה טומאה שאם קדם הדבר שנתן לטומאה לא דומיא דמאי דכתב אם רגלו קדמה את הטומאה טהור. ומ"ש וכל אלו הדינין בעושה ארובה וכו' כמו שביארנו. בפרק י"ד:

ד הפותח את המעזיבה וכו'. בפי"ב דאהלות סנדל של עריסה שפחתה בתוך הבית אם יש שם פותח טפח הכל טמא ואם לאו מונים בו כדרך שמונין במת ופירש רבינו לשון המשנה וכתב הפותח את המעזיבה כלומר שאם נפחת' מאליה הניא בתוספת' ששיעורה מלא אגרוף וביאור המשנה כ' רבינו שם עריס' היא המטה מלשון ערשו ערש ברזל [סנדל של עריסה הוא דומה לעקרה של פסח אשר יעשה מברזל וזה שיעשה מברזל] שבעת יכניסו בו סנדל זה עד שהוא נראה בבית אם היה אותו הנקב טפח על טפח הכל טמא ר"ל העלייה וכל הכלים שבה ואם לא היה באותו נקב טפח על טפח שהעלייה טהורה וזה הסנדל

יסמא

משנה למלך

שהוא אילן דכל שהוא מקבל טומאה מן התורה אבל לסברת המחלקים אף כמוכברים חוצץ כיון שאינו מקבל טומאה מן התורה. (א"ה עיין בס"ש שכתב המחבר לעיל פי"ב דין ב'):

ואל

טמא בהיותו מאהיל על הטומאה הוא והמטה שנוגעת בו טמאים טומאת ז׳ והתינוק טמא טומאת ערב דמיירי שהטומאה תחת הפתח וקדמה טומאה לגדל וא״ת כשאין בו פותח טפח למה עלייה טהורה מ״ש ממה שנתבאר בפרק זה אין בארובות פותח טפח והיתה טומאה כנגד ארובות ונתן דבר שהוא מקבל טומאה העלייה והבית טמאים שהרי עירב הטומאה ותירץ הר״י קורקוס ז״ל שכל דבר שנכנס בעובי המעזיבה וממלא הפתח ויושב שם מהתקרה הוא חשיב ואין אומרים בו עירב את הטומאה ולפיכך דייק רבינו לכתוב והיתה רגל הערס סותמת את הארובה. ומ״ש נפחתה המעזיבה מאיליה וכו׳ כמו שביארנו. בפ״ד:

ה ארובה שבתוך תקרת הבית וכו׳. בפרק י׳ דאהלות ארובה שהיא בתוך הבית וקדרה נתונה תחתיה שאם תעלה ואין שפתותיה נוגעות בארובה טומאה תחתיה בתוכה או על גבה טומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת פי׳ ארובה שהיא לאויר וקדרה נתונה תחתיה בארץ מכוונת כנגדה שאם תעלה וכו׳ כלומר שאינה רחבה יותר מהארובה עד שתהא מגעת אפילו כל שהוא בתקרה עד שלא תהא יכולה לצאת טומאה תחתיה רצוצה טומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת כדין כל טומאה רצוצה אע״ג דאין כלי חרס מיטמא מגבו הכא דטומאה בוקעת תוכה נמי טמא והוא הדין כשהטומאה בתוכה או על גבה דכיון דקי״ל דכלים נעשין אהלים לטמא אבל לא לטהר רואין הטומאה כאילו היא תחתיה ובוקעת ועולה בוקעת ויורדת והבית טהור מאחר שאינה נוגעת אפילו כל שהוא בתקרה. ומ״ש היתה הקדרה גבוהה מן הארץ טפח וכו׳. שם היתה גבוהה מן הארץ טפח טומאה תחתיה או בבית תחתיה והבית טמא תוכה וגבה טהור בתוכה או על גבה הכל טהור זו היא גירסת רבינו וה״פ מאחר שהיא גבוהה מן הארץ טפח הוי אוהל וגג הבית אהל שילך טומאה תחת אחת מהם תחת שניהן טמא תוכה וגבה טהור מפני שאינו תחת אהל ואם היתה הטומאה בתוכה או על גבה הכל טהור כלומר תחתיה והבית טהור שמאחר שהיא גבוהה מן הארץ טפח הגילה על כל מה שתחתיה כך פירוש המשנה לפי גירסת רבינו אבל קשה כשהיא גבוהה טפח וטומאה בתוכה או על גבה אמאי תחתיה והבית טהורים הא קי״ל כלים אפילו כלי גללים שאין במינם קבלת טומאה נעשים אהלים לטמא אבל לא לטהר וא״כ גם תחתיה והבית טמאים וכבר השיגו הראב״ד וכתב שהגירסא הכל טמא וק״ל לדידיה מי ניחא מאי דקתני בגבוהה מן הארץ טפח טומאה תחתיה תוכה וגבה טהור הא מזה הטעם בעצמו היה להם להיות טמאים ואפשר דשאני הכא שאהל הכלי ואהל הבית כחד חשיבי הילכך לא מפלגינן בינייהו וכיון דאהל שתחת הכלי מיעוטא היא הוי טפילה לאהל הבית ודינו כמוהו. ומה שנתן רבינו טעם שאין כלי חרס מטמא מגבו היינו לומר דאילו היה מיטמא מגבו לא היה לו דין אהל כלל. ומ״ש היתה הטומאה בתוך הקדרה וכו׳: כתב הראב״ד טומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת א״א לא יורדת עד התהום כטומאה רצוצה וכו׳. וא״ת תינח כשהיא בתוכה או על גבה אבל כשהטומאה תחתיה הרי היא רצוצה ולמה לא תרד עד התהום ודוחק לומר דלגלדין קתני ואפשר דכיון דקי״ל דאין כלי טמא חוצץ אע״פ שהטומאה תחתיה הוה ליה כאילו היא מגולה: ועל מ״ש רבינו היתה הקדרה גבוהה מן הארץ טפח וכו׳ היתה טומאה בתוכה או על גבה הבית כולו טהור כתב הראב״ד א״א זה המחבר משבש המשנה מדעתו וכו׳. אני אומר שגירסת רבינו במשנה היתה בתוכה או על גבה הכל טהור ולענין מה שהקשה הרב ר׳ אברהם בן דוד שהעיקר הוא הכל טמא לפי שהוא כלי טמא ואינו חוצץ ובוקעת הטומאה לתחתיה ואינו חוצץ רבינו בפירוש המשנה כתב שטעם שהבית טהור לפי שהטומאה כנגד ארובה וכן תחת הקדרה טהור לפי שהיא אהל להיותה גבוהה טפח ממנה יטמא כנגד הטומאה לבד עד לרקיע וכן מוכיח בתוספתא שאמרו בה כנגדו עד לרקיע טמא משמע שהשאר טהור ומכ״מ קשה שמאחר שאפילו כלי גללים נעשה אהלים לטמא אבל לא לטהר לא עדיפא קדרה מינייהו וצ״ע:

היתה הקדרה תחת הארובה וכו׳. תוספתא דאהלות פרק י״א:

היתה הקדרה מונחת בצד אסקופת הבית כו׳ עד אבל הבית טהור. משנה סוף פ״י דאהלות היתה נתונה בצד האסקופה שאם תעלה והיא נוגעת בשקוף פותח טפח טומאה תחתיה או בתוכה או על גבה טומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת היתה גבוהה מן הארץ טפח טומאה תחתיה או בבית תחתיה והבית טמא תוכה וגבה טהור תוכה או על גבה הכל טמא. שאם תעלה אינה נוגעת בשקוף פותח טפח או מודבקת בשקוף טומאה תחתיה אין טמא אלא תחתיה ומצאתי בפירוש משניות מוגה שכתב שם רבינו ז״ל אסקופה שם המשקוף התחתון והוא גבוה מהארץ מעט ושקוף שם המשקוף העליון הנכחי אליו והוא אשר נקרא בלשון הכתוב משקוף וענין אמרו שאם תעלה נוגעת בשקוף פותח טפח שאילו חשבנו שהוגבהה ביותר יהיה מפי הכלי פותח טפח נכנס תחת השקוף וכשתהיה הנחה והיא דבקה בארץ באי זה מקום שתהיה הטומאה מזה הכלי יטמא מה שהיא נכחי לטומאה לבד לפי שהטומאה לא הראתה פעולתה באהל כפי מה שהקדמנו אולם אם היתה גבוהה טפח הנה היא תאהיל ויטמא הבית מסבת פותח טפח אשר ממנה נכנס תחת המשקוף העליון הנכחי אליו וכן אם היתה טומאה בתוכה או על גבה תחתיה טמא לפי שהבית יטמא להגעת הטומאה תחת השקוף ותצא טומאה מהבית אל תחת הקדרה להיותה נכחית בטפח לתחת המשקוף ויטמא תחת הקדרה ג״כ והוא אמרו הכל טמא ואם היה זה הכלי אין ממנו תחת המשקוף אלא פחות מטפח או תהיה נכחית לשפת המשקוף מבחוץ עד שאילו עלתה ביותר ידבק לדה בלד השקוף וזהו אומרו או מודבקת לשקוף הנה היא אז אין חיבור בינה ובין הבית ויהיה דינה דין אהל בפני עצמו עכ״ל. וקשיא קצת שאם תעלה והיא נוגעת בשקוף פותח טפח למה לא יטמא הבית כיון שהשקוף מאהיל על הטומאה וי״ל דמיירי כשאין הטומאה נכחית לשקוף אלא נכחית לאויר וה״ר עובדיה פירש בענין אחר: ועל מ״ש רבינו היתה גבוהה מן הארץ טפח וכו׳ ותוכה וגבה טהור וכו׳ כתב הראב״ד א״א זה האיש מפרש במקומות שאין להם צורך וכו׳ ואומר אני שזאת הקדרה נראה מפיה ויש לה כוליא טפח וכו׳. באמת דברי הראב״ד נכונים ושפתים ישק וכן פירש ר״ש והרא״ש ומכ״מ אין זה תפיסה על רבינו מפני שרבינו בספר הזה מחבר לא מפרש וכתבו הר״ש והרא״ש בוקעת ועולה והבית טהור וכגון שהטומאה מן המשקוף ולחוץ דאי בטפח המשוך לפניה היה הבית טמא תוכה וגבה טהור דגלולת עם דופן הבית:

ו קורות הבית והעליה וכו׳. משנה פרק י״ב דאהלות: ועל מ״ש רבינו וביניהם פותח טפח כתב הראב״ד א״א אע״פ שאין ביניהם אויר טפח וכו׳ נראה מדבריו שהבין בדברי רבינו שמ״ש וביניהם אויר פותח טפח באויר שבין קורה לקורה שכנגדה מיירי ומפני כך הקשה עלה שמה צורך שיהיה באויר פותח טפח אפילו אין באויר פותח טפח אין הטומאה עוברת מקורה לקורה הואיל ויש שם אויר ולי נראה שזה דבר פשוט ולא דיבר רבינו אלא באויר שבין קורה לקורה שעליה מיירי ומשום דבעי למיתנא היתה הטומאה בין התחתונה לעליונה בין שתיהם בלבד טמא הקדים לומר דהיינו דוקא כשיש בין התחתונה לעליונה פותח טפח שאילו לא היה ביניהם פותח טפח היתה טומאה

טומאה

אם יש בה פותח טפח וטומאה בבית אף העלייה טמאה. שאין כלי המקבל טומאה חוצץ. ואם אין בה פותח טפח העלייה טהורה והרגל שלמטה טמאה ככלים המאהילים. נפחתה המעזיבה מאיליה שיעורה מלא אגרוף כמו שביארנו: ה ארובה שבתוך תקרת הבית וקדרה מונחת על הארץ ומכוונת כנגד ארובה שאם תעלה תצא בצמצום מן הארובה והיתה טומאה תחת הקדרה רצוצה בינה ובין הארץ או שהיתה הטומאה בתוך הקדרה *או על גבה טומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת ואין טמא אלא כנגדה והבית כולו טהור. היתה הקדרה גבוהה מן הארץ טפח וטומאה תחתיה או תחת תקרת הבית הבית כולו טמא ותחת הקדרה טמא שהרי הוא אהל אבל תוך הקדרה וגבה טהור שאין כלי חרש מטמא מגבו והרי אויר הקדרה גלוי לאוירו. אם היה כלי בתוכה או למעלה על גבה טהור היתה טומאה בתוכה *או על גבה הבית כולו טהור שהרי הטומאה כנגד ארובה בלבד. היתה הקדרה תחת הארובה והארובה גדולה מן הקדרה שאם תעלה הקדרה ותצא מן הארובה נמצא בינה ובין שפתי הארובה פותח טפח. אע״פ שהקדרה גבוהה מן הארץ טפח וטומאה בתוכה או על גבה או תחתיה הבית טהור.

היתה הקדרה מונחת בצד אסקופת הבית שאם תעלה נמצא ממנה פותח טפח לפנים מן המשקוף. והיתה טומאה רצוצה תחתיה או בתוכה או על גבה טומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת. היתה גבוהה מן הארץ טפח וטומאה תחתיה או בבית. תחתיה והבית טמא שהכל אהל אחד *ותוכה וגבה טהור. היתה הטומאה בתוכה או על גבה הבית טמא מפני שהיא נוגעת במשקוף טפח וכן תחתיה טמא מפני שהטומאה יוצאה לתחתיה מן הבית שהכל אהל אחד. לפיכך אם לא היתה נוגעת במשקוף בפותח טפח או שהיתה בצד המשקוף וטומאה תחתיה אין טמא אלא תחתיה אבל הבית טהור: ו קורות הבית והעלייה שאין עליהם מעזיבה והן מכוונות קורה כנגד קורה ואויר כנגד אויר *ובכל קורה מהן פותח טפח וביניהן אויר פותח טפח וטומאה תחת אחת מהן. תחתיה בלבד טמא. היתה הטומאה

בין

השגת הראב״ד

*או על גבה טומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת. א״א לא יורדת עד התהום כטומאה רצוצה שהרי זו אינה רצוצה שהרי היא בתוך הקדרה או על גבה אלא בוקעת את הקדרה ומטמאה כלים שתחתיה בינה ובין הארץ מפני שהוא כלי טמא ואין כלי טמא חוצץ מ״מ כיון שאין על גבה טפח על טפח שהרי פתוחה לאויר אינו מביא את הטומאה לגלדין אבל מטמא מה שתחתיו עד הארץ:

*או על גבה הבית כולו טהור. א״א זה המחבר משבש את המשנה מדעתו והוא דעת משובשת והמשנה אמרה בתוכה או על גבה בכלי טמא וכן עיקר לפי שהוא כלי טמא ואינו חוצץ ובוקעת הטומאה לתחתיה כאילו היא פתוחה מלמטה וכיון שהיא גבוהה מן הארץ טפח והיא רוצצת נעשית היא עצמה אהל טפח להביא את הטומאה לבית שהכלי טמא מביא את הטומאה ואינו חוצץ:

השגת הראב״ד

*ותוכה וגבה טהור. א״א זה האיש מפרש במקומות שאין להם צורך ומניח המקומות הצריכים ולמה לא פירש כאן תוכה וגבה למה טהור והלא המשקוף מאהיל עליה כטפח ואומר אני שזאת הקדירה נראה מפיה ויש לה כוליא טפח כאותה ששנינו ואת התנור ג׳ מן הכוליא שהן ארבעה מן השפה דכוליא דתנור טפח וכן דרך רוב הקדרות וזאת הקדירה הכוליא שלה נכנסת תחת השקוף אבל פיה מבחוץ לפיכך אין הטומאה נכנסת לה אבל כשהטומאה בתוכה או על גבה הכל טמא מפני שהוא כלי טמא וכאילו היא פתוחה תחת השקוף כטפח:

*ובכל קורה מהן פותח טפח וביניהן אויר. א״א אע״פ שאין ביניהן אויר טפח לפי שאין הטומאה עוברת לקורה הואיל ויש שם אויר דוק ותשכח:

בין התחתונה לעליונה בין שתיהן בלבד טמא. היתה הטומאה על גבי העליונה כנגדו עד לרקיע טמא. היו הקורות העליונות מכוונות כנגד האויר שבין הקורות התחתונות וטומאה תחת אחת מהן תחת כולם טמאה. *היתה הטומאה ע"ג קורה העליונה כנגד הטומאה עד לרקיע טמא. אין בקורות פותח טפח בין שהיו מכוונות זה ע"ג זו ובין שהיו העליונות כנגד אויר התחתונות והיתה הטומאה תחתיהן או ביניהן או על גביהן טומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת ואינה מטמאה אלא כנגדה בלבד *לפי שכל טומא' שאינה תחת פותח טפח ברום טפח הרי היא כרצוצה. *בית שנסדק נגו וכתליו ונעשה שני חלקים והיתה הטומאה בחציו החיצון שהפתח בו הכלים שבחציו הפנימי כולם טהורין. היתה טומאה בחציו הפנימי אם היה רוחב הסדק כחוט המשקולת כלים שבחציו החיצון טהורין. ואם היה פחות מכאן הרי הן טמאין: ז *אכסדרה שנסדקה וטומאה בצד אחד הכלים שבצד השני טהורין שהרי היא שני אהלים זה בצד זה ואויר ביניהן שהרי הסדק בכל התקרה. נתן רגלו או קנה מלמעלה על הסדק *עירב את הטומאה. נתן את הקנה בארץ כנגד הסדק ואפילו כלי גדול אינו מערב את הטומאה עד שיהיה גבוה טפח תחת הסדק. היה אדם מוטל על הארץ תחת הסדק מערב את הטומאה שאדם חלול הוא והצד העליון הרי הוא כאהל שיש בו גובה טפח. וכן אם היו תחת הסדק כלים מקופלין מונחין על הארץ זה על גב זה והיה העליון גבוה מעל הארץ טפח עירב את הטומאה וכל הכלים שלמטה ממנו הרי הן ככלים שתחת האהל:

השגת הראב"ד

*היתה הטומאה על גבי קורה העליונה. א"א וכן על גבי קורה התחתונה:

*לפי שכל טומאה שאינה תחת פותח טפח ברום טפח הרי היא כרצוצה. א"א כמה זה לשון מקולקל אלא שאין חוצץ בפני הטומאה ואינו נעשה אהל להביא את הטומאה אלא בטפח מרובע ולא אמרינן חוט כמי אלא בשיש בקורה רוחב טפח:

*בית שנסדק וכו'. א"א כמה קלקל עלינו את הענין כי הוא מפרש השיעורין שבמשנה לטהרה והם אינם אלא לטומאה ומפני זה השיבוש היבב פירוש המשנה לדרך אחרת ובתוספתא כותל שנסדק והוא כותל הבית שהוא לצד האגר ויש לפניו תקרה עודפת ואין פתח לזה הבית זולתי זה הסדק א"נ יש לו פתח אחר אבל אין פתח מציל אלא על פתחים מגופים אבל על הסדק שהוא פתוח ועל סתום שהוא פתוח אינו מציל ג"ש סכרי אינו מוציא את הטומאה עד שיהא בו ד' טפחים ואפילו לבזים לפי שאין לסדק תואר פתח וכה"א כפוכי חוט המשקולת אע"פ שאין בו טפח מפני שהוא ארוך וסופו להיות גדול והולך ורבי יוסי אומר משום ב"ה בפותח טפח כדין חור שבין בית לבית לבזים:

*אכסדרה שנסדקה וכו'. א"א שנסדקה גגה וזה אין לו שיעור באין הטומאה מעברת הקורות אפי' בפחות מטפח ונראה לי מה שאמרו בבית שנסדק שאם היתה הטומאה מבחוץ והכלים מבפנים טהורים אע"פ שיש בסדק כשיעורים הללו דוקא בסדק מפני שסופו להבנות אבל חור אחד דברי הכל בטפח בין בחוץ בין לפנים:

*עירב את הטומאה. א"א כמה שיבושין נשתבש בדברים הללו שלא נאמרו על מי שנתן רגלו למעלה מן הסדק שאין הרגל חלול ואין צריך לחללו שהרי דבר המקבל טומאה מביא את הטומאה ולא הוצרכו לחללו אלא לאדם שהוא חוצץ את הטומאה תחתיו ואין שם חלל טפח להביא את הטומאה חוץ ממקומה ועל זה אמרו אדם חלול הוא והצד העליון מביא את הטומאה:

כסף משנה

טומאה בוקעת ועולה ולא היתה מטמאה אלא כנגדה בלבד: ועל מ"ש רבינו גבי היו הקורות העליונות מכוונות כנגד האויר שבין קורות התחתונות היתה הטומאה ע"ג קורה העליונה כנגד הטומאה עד לרקיע טמא: כתב הראב"ד א"א וכן על גבי קורה התחתונה עכ"ל. והדין עמו שמאחר שאחד התחתונה ואחד העליונה הן לאויר כך לי שהיתה הטומאה על התחתונה כמו שהיתה על העליונה וכך הוא לשון המשנה היו העליונות כבין התחתונות וטומאה תחת אחת מהן תחת כולן טמא על גביהן כנגדו עד הרקיע טמא ולא חילקו בין שהיה על גבי העליונה לשהיה ע"ג התחתונה ורבינו דנקט ע"ג קורה העליונה נ"ל דלא"ד אלא איידי דנקט בבבא קמייתא ע"ג העליונה נקטה נמי הכא: ומ"ש אין בקורות פותח טפח וכו'. תוספתא פי"ג דאהלות והוא נלמד ממתני' סוף פי"ד דאהלות: ועל מ"ש רבינו לפי שכל טומאה שאינה תחת פותח טפח: כתב הראב"ד א"א כמה לשון זה מקולקל וכו' וי"ל דרבינו לישנא קלילא נקט וקיצר במקום שהיה לו להאריך ולומר דלא אמרינן חבוט רמי אלא כשיש בקורה רוחב טפח אלא שסמך על מ"ש בפ"ה מהלכות סוכה גבי היה הסיכוך מדובלל: בית שנסדק וכו'. משנה פי"א דאהלות. ומ"ש אם היה רוחב הסדק כחוט המשקולת. שם בה"א כל שהוא ומפרש בתוספתא פרק י"ב דהיינו כחוט המשקולת: וכתב הראב"ד א"א כמה קלקל עלינו את הענין וכו' ובתוספתא כותל שנסדק והוא כותל הבית וכו'. כלומר מדלא פירשה כדמפרש רבינו מאי דתנן הבית שנסדק דהיינו גג וכותליו אלא לכותל לבדו שנסדק קרי במתניתין הבית שנסדק וע"פ זה פירש השיעורים שבמתניתין לטומאה וכמו שמבואר בדבריו ודברי רבינו ופירושו מרווח בפי' דמתני' וכך פירשו רבינו שמשון והרא"ש וז"ל הרא"ש בית שנסדק כגון שפתחו במזרח ואחוריו לצד מערב ונסדק כל גג הבית מצפון לדרום מעבר לעבר:

ז אכסדרה שנסדקה וטומאה בצד אחד וכו'. משנה פרק י"א דאהלות פירוש כל אכסדרה היא פרועה מרוח ד' וסתומה משלש רוחות ונסדקה התקרה מהרוח הפרוץ עד הכותל הפנימי מעבר לעבר הב'. ועל מ"ש רבינו עירב את הטומאה כתב הראב"ד א"א כמה שיבושים נשתבש וכו'. דברי רבינו פשוטים וכך פירשום הר"ש והרא"ש ואין דברי הראב"ד מובנים לי ואפשר דלטעמיה אזיל שפירש שהסדק הוא בכותל לא בגג ומשיג על רבינו שכתב נתן רגלו וכו' למעלה על הסדק ועדיין דברי הראב"ד צריכים עיון: היה אדם מוטל על הארץ וכו'. שם וכב"ה: וכן אם היו תחת הסדק וכו'. גם זה שם:

פי"ז א זיז שהוא יוצא מפתח הבית וכו'. פי"ד דאהלות הזיז מביא את הטומאה בכל שהוא הגיזרה והגבלים בפותח טפח איזהו הזיז שפניו למטה והגיזרה שפניה למעלה ובמה אמרו הזיז מביא את הטומאה בכל שהוא בזיז שהוא גבוה מן הפתח ג' גדבכין שהם י"ב טפח יתר מכאן מביאה את הטומאה בפותח טפח העטרות והפיתוחים מביאים את הטומאה בפותח טפח וכו' זיז שע"ג הפתח מביא את הטומאה בפותח טפח וכו' קנה שע"ג הפתח אפילו מאה אמה מביא את הטומאה כל שהוא דברי רבי יהושע ר"י בן נורי אומר אל יחמיר זה מן הזיז ופירש שם רבינו זה הזיז אשר יביא את הטומאה בכל שהוא כבר התבאר לך גורתו ותנאו וזה שיהיה לו תוספת אל מה שימשך לארץ ויהיה בינו ובין הארץ גבוה י"ב טפחים והוא יוצא מצד פתח [הבית] ונחשוב זה הקנה הנוסף שהוא כבר הגיע לארץ וכלל הטומאה אשר תחתיו לצד הארץ וכו'. [זיז] שעל גבי הפתח ר"ל שיהיה יוצא מהמשקוף ולהיותו למעלה מי"ב טפחים יצטרך שיהיה בו פותח טפח ואז יביא את הטומאה לבית: וכתב עוד אר' יהושע להיות הקנה משוך על אורכו ודבוק לכותל אע"פ שהוא למעלה מי"ב טפחים הנה הוא יביא את הטומאה לבית בכל שהוא ואמר ר"י בן נורי שלא תהיה זו חמורה מהזיז אשר לא יביא את הטומאה כאשר היה למעלה מי"ב טפחים אלא בפותח טפח כמו שקדם והלכה כר"י בן נורי עכ"ל: והראב"ד כתב על דברי רבינו כאן תמה אני איך הוא מוציא הדברים מפשטן וכו'. נראה מדבריו שהוא תמה על רבינו למה פסק כר"י ב"נ והו"ל לפסוק כר' יהושע מפני שרבי סייע אותו דתניא בתוספתא רבי אומר החמירו בקנה יותר מבזיז שקנה מיטלטל וזיז אינו מיטלטל, ולדעת רבינו י"ל שהוא סובר שרבי לא בא אלא ליתן טעם לדברי רבי יהושע ואפשר דליה לא ס"ל ומאחר דמילתא דרבנן היא פסק כר"י בן נורי דמיקל. ויש לתמוה על הראב"ד למה קראו מוציא דברים מפשטן לפי שפסק כר"י בן נורי וצ"ל דמשום דאע"פ שאפשר לומר דרבי לא בא אלא ליתן טעם לדברי ר' יהושע ואפשר דאיהו סבר כר"י בן נורי פשטא דמילתא היא דכרבי יהושע ס"ל לכך קראו מוציא הדברים מפשטן. ועטרות הם אבנים הבולטים מן הקיר כמין כיפה. ופיתוחים הם סיוד וכיור שעושים לנוי. ומ"ש רבינו ודבר ברור הוא וכו'. בפרק מי שמתו (דף י"ט ע"ב) ד"ת אהל כל שיש בו חלל טפח חוצץ וכו' אין בו חלל טפח אינו חוצץ:

ב זיז שהוא סובב את כל הבית וכו'. בפי"ד דאהלות זיז שהוא סובב את כל הבית ואוכל בפתח ג' אצבעות פירוש זיז שהוא רחב טפח וסובב כל כתלי הבית מבחוץ וכנגד הפתח אוכל שלש אצבעות ועל שאר הפתח אין זיז שאם היה אוכל כנגד הפתח טפח היה הבית טמא לד"ה וידוע דהלכה כרבי יהושע. טומאה בבית כלים שתחתיו טמאים טומאה תחתיו ר"א מטמא את הבית ורבי יהושע מטהר:

וכתב

פרק שבעה עשר

א *זיז שהוא יוצא מפתח הבית ופניו למטה. והיה גבוהו מעל הארץ שנים עשר טפח או פחות מכאן הרי זה מביא את הטומאה בכל שהוא. ודבר ברור הוא שאינו מביא אלא מדבריהם. וכן כל כיוצא בהבאת הטומאה כזו שאינה באהל טפח הבריא אינה אלא מדבריהם. היה גבוה יתר משנים עשר טפח או שהיו פניו למעלה. וכן העטרות והפיתוחים היוצאות מן הבנין אין מביאין אלא בפותח טפח. וכן זיז שעל גבי הפתח היוצא מן המשקוף ואפילו היה קנה בצד המשקוף ברוחב הפתח אינו מביא אלא א"כ היה בו פותח טפח: ב זיז *שהוא סובב את כל הבית ואוכל בפתח טפח מביא את הטומאה. היה אוכל בפתח פחות מטפח וטומאה בבית כלים שתחתיו

[illegible] :

השגת הראב"ד

*זיז שהוא יוצא מפתח הבית וכו' עד אא"כ היה בו פותח טפח. א"א תמה אני איך הוא מוציא את הדברים מפשטן וכזיז היוצא מע"ג הפתח עד י"ב טפחים אמרו שמביא את הטומאה בכל שהוא יותר מכאן בטפח אבל בקנה היוצא מע"ג הפתח החמירו אפי' גבוה מאה אמה מביא הטומאה בכל שהוא מפני שהקנה מיטלטל ונראה שניתן שם להאהיל תחתיו וזיז אינו מיטלטל ואינו אלא לבנין וכך סייע רבי את דברי רבי יהושע בתוספתא:

שתחתיו טמאין. *טומאה תחתיו אינו מביא את הטומאה לבית. וכן בחצר שהיא מוקפת אכסדרה: ג חלון העשויה לתשמיש וזיז יוצא על גבי החלון אפילו היה כרוחב אגודל מביא את הטומאה. והוא שיהיה גבוה מעל החלון רום אצבעיים או פחות. היה למעלה מאצבעיים אינו מביא את הטומאה אלא א"כ יש בו רוחב טפח. זיז זה שעל גבי החלון העשויה למאור מביא את הטומאה בכל שהוא ואפילו גבוה כל שהוא. *בנין היוצא לפני החלון שהמשקיף נסמך עליו בשעה שמשקיף אינו מביא את הטומאה. היה בו זיז רואין את הבנין כאילו אינו והזיז העליון מביא את הטומאה. וכיצד מביאין כל הזיזין האלו טומאה שאם היתה טומאה תחת אחד מהן או בבית הכל טמא בין בבית בין תחת הזיז: ד *שני זיזין זה על גב זה ויש בכל אחד מהן פותח טפח וביניהם פותח טפח וטומאה תחת התחתון תחתיו בלבד טמא. היתה טומאה ביניהן ביניהם בלבד טמא. היתה על גב העליון כנגדו עד הרקיע טמא. היה העליון עודף על התחתון פותח טפח וטומאה תחת התחתון או ביניהן תחתיהן וביניהן טמא. היתה על גב העליון כנגדו ועד הרקיע טמא. היה העליון עודף על התחתון פחות מטפח וטומאה תחתיהם תחתיהם וביניהן טמא. היתה הטומאה ביניהם או תחת המותר ביניהן ותחת המותר טמא אבל תחת התחתון טהור. יש בכל אחד מהן פותח טפח ואין ביניהם פותח טפח וטומאה תחת התחתון *תחתיו בלבד טמא. היתה ביניהן או על גבי העליון כנגד הטומאה עד לרקיע טמא. אין בהן פותח טפח בין שיש ביניהם פותח טפח ובין שאין ביניהם פותח טפח. בין שהיתה הטומאה תחת התחתון או ביניהן או על גב העליון *טומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת שהרי היא רצוצה. וכן שתי יריעות שהן גבוהות מן הארץ פותח טפח זו על גבי זו. כלים או בגדים או לוחות של עץ שהן מונחין זה על גבי זה וטומאה רצוצה ביניהן *אם היתה הטומאה גבוהה מן הארץ טפח הרי הכלי שעליה מלמעלה מאהיל על חלל הטפח *ומביא את הטומאה לכל הכלים שתחתיו. היו טבליות של שיש אפילו גבוהות מן הארץ אלף אמה טומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת מפני שהן כקרקע: ה לוחות של עץ שהן נוגעות זה בזה בקרנותיהן והן גבוהות מן הארץ טפח וטומאה תחת אחת מהן כלים שתחת השנייה טהורין לפי שאינה נוגעת בחבירתה בפותח טפח והנוגע בלוח זו השנייה כנוגע בכלים שנגעו באהל המת. אבל כל הכלים שאמרנו שמביאין את הטומאה ואינן חוצצין אם האהיל הכלי על המת כל כלים שעל גביו טמאים כמו שביארנו. וטומאתן משום כלים

השגת הראב"ד

*טומאה תחתיו אינו מביא את הטומאה לבית. א"א דוקא בזיז שהוא למעלה משנים עשר טפחים:

השגת הראב"ד

*בנין היוצא לפני החלון. א"א זו הפיסקא לא נמצאת לא במשנה ולא בתוספתא אולי כתנה תחת הכנה שהוא שנוי פי"ב ואין מפרשין כן ולשון התוספתא אכסי והוא הכנה האמור במשנה שאינו מביא את הטומאה והזיז יש עליו מחלוקת והם המחבר הפליגו לדברים אחרים שלא מן הענין והם עצמם מאין טעם והרב היוני ג"כ פירש בו הכרא רחוקה בעבור שראה בתוספתא אכסי ופירש אינו מביא את הטומאה הוגן והם דברים זרים ואין הדעת מיושבת עליהן אמרתי אחר שאין להם קבלה אענה אף אני חלקי גם לי לבב כמוהם. הכנה שלפה מורכבת היא ונקראת על שם מלאכתה והיא ממלאכת התנור כשהוא צריך טפלה מוציאין ממנה זיז לקבל עליו את הטיט שטופלין בו ומפני אפיסת הטיט שם פעמים שמותיר והוא בולט ממנו טפח ונשאר שם עם הזיז שלא לצורך ושלא בכוונה ואותו הטיט אינו מביא טומאה אף למה שתחתיו לפי שמתחלה לא בא בשום כוונה שלא היו יודעין שיותיר ועל הזיז נחלקו רבי אליעזר סבר כיון שאינו בא אלא בשביל הטיט דינו כמותו ורבי יהושע סבר הזיז מיהא בכוונה בא שם הילכך מביא ומודים שאם נתנו שם את הטיט הרבה על דעת שיותיר שהוא מביא. פירוש בעת בית טיחה מקום קמון הטיט:

*שני זיזין זה על גב זה וכו' תחת התחתון תחתיו בלבד טמא. א"א חסר מכאן עיין המשנה:

*תחתיו בלבד טמא. א"א הנוסחא נסוחה מן האחרת:

השגת הראב"ד

*טומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת. א"א זה הטעם שיבוש אלא שאין שם כדי שיביא את הטומאה לצדדין:

*אם הטומאה גבוהה מן הארץ. א"א זה שיבוש ראוי לומר אם היתה מן הארץ גבוהה הכלי:

*ומביא את הטומאה לכל הכלים שתחתיו. א"א ראיתי שלא פירשו לא הוא ולא הרב היוני ז"ל שפי זו המשנה ומה הוא הפרש שיש בין הגוש שבה ולקפולין זו על גב זו ולטבלאות של עץ מונחות זו על גב זו שהגוש הזאיל וכלי אחד הוא אין רואין כאלו העליון אע"פ שגבוהה מן הארץ טפח שיהא כאהל ויטמא מה שתחתיו באהל אלא נדון כטומאה רצוצה ובוקעת כנגדו ולא יותר אבל כשהוא שני כלים אע"פ שדבוקים זה כזה העליון שהוא גבוה טפח מן הארץ נעשה אהל ומביא וכן הטעם לאדם שהוא נתון על המת לפי שהוא חלול נעשה כשתי טבלאות:

וכתב הראב"ד טומאה תחתיו אינו מביא את הטומאה לבית א"א דוקא בזיז שהוא למעלה מי"ב טפחים עכ"ל. כלומר שאילו לא היה למעלה מי"ב טפחים היה מביא את הטומאה בכל מה שהוא כמו שנתבאר ופשוט הוא והטעם כשטומאה בבית כלים שתחתיו טמאים משום דדרך הטומאה לצאת. ומ"ש וכן בחצר שהיא מוקפת אכסדרה. שם במשנה פירוש כי כאשר היה הבית מוקף באכסדראות והאכסדרה אוכלת בשפת שלש אצבעות טומאה בבית כלים שבאכסדרה טמאים טומאה באכסדרה רבי יהושע מטהר הבית:

ג חלון העשויה לתשמיש וכו'. פי"ד דאהלות. ומ"ש אפילו היה כרוחב אגודל שם בתוספתא, ומ"כ פי' אפילו לא היה לגד חוץ אלא גודל וכשהזיז אינו גבוה אלא רום אצבעיים עשוי לגוי החלון ומצטרף אהלו עם החלון. ומ"ש ואפי' גבוה כל שהוא: בניין היוצא לפני החלון וכו'. בפרק י"ב דאהלות הכנה אינו מביא את הטומאה היה בו זיז ר"א אומר אינו מביא את הטומאה [רבי יהושע אומר] רואין את הכנה כאילו אינו והזיז העליון מביא את הטומאה. ומ"ש היה בו זיז וכו'. שם וכרבי יהושע. וכתב הראב"ד א"א זאת הפסקא לא נמצאת וכו'. וזה לשון רבינו בפירוש המשנה כנה הוא בניין היוצא מהכותל לפני החלון כי כאשר ישקיף מהארובה הוא נסמך עליו ולזה יקרא כנה וכתב הרא"ש הטעם מפני שהוא מודבק לחלון ואין אויר שתכנס בו טומאה ורבינו שמשון בשם הערוך פירש בו פי' אחר: וכיצד מביאין כל הזיזין האלו טומאה וכו'. פשוט הוא:

ד שני זיזין זה ע"ג זה וכו' וכן שתי יריעות שהן גבוהות מן הארץ פותח טפח זו ע"ג זו. פי"ד דאהלות: כתב הראב"ד תחת התחתון תחתיו בלבד טמא א"א חסר מכאן עיין המשנה עכ"ל. ואני אומר ספר מוטעה נזדמן להראב"ד בדברי רבינו ובנוסחא הנכונה אין שום חסרון וכך היא היה העליון עודף על התחתון פותח טפח וטומאה תחת התחתון או ביניהם תחתיהם וביניהן טמא היתה ע"ג העליון כנגדו ועד הרקיע טמא היה העליון עודף על התחתון פחות מטפח וטומאה תחתיהם תחתיהם וביניהם טמא היתה הטומאה ביניהם או תחת המותר ביניהם ותחת המותר טמא אבל תחת התחתון טהור וזו הבבא האחרונה פלוגתא דר"א ורבי יהושע וידוע דהלכה כרבי יהושע: כתב עוד הראב"ד תחתיו בלבד טמא א"א הנוסחא נסוחה מן האחרת עכ"ל. מכאן נראה שמ"ש בהשגה שקודם זו חסר מכאן שהיה בנוסחתו בדברי רבינו שני זיזין זה ע"ג זה וכו' טומאה תחת העליון ביניהם בלבד טמא והשתא קאמר שמ"ש בסיפא גבי יש בכל אחד מהן פותח טפח ואין ביניהן פותח טפח וטומאה תחת התחתון תחתיו בלבד טמא נוסחא זו נכונה מהאחרת כלומר מהנוסחא שכתב לעיל שיש בה חסרון. שנוסחא פירושה נכונה ואפשר דגרסינן נכונה או נכונה: ועל מ"ש רבינו אין בהם פותח טפח וכו'. טומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת שהרי היא רצוצה. כתב הראב"ד א"א זה הטעם שיבוש אלא שאין שם כדי שיביא את הטומאה לצדדין עכ"ל. טעמו משום דלא מיקרי רצוצה אלא כשאין שם חלל גבוה טפח אבל הכא הרי יש שם חלל גבוה טפח אלא שלפי שאין בגגה רוחב טפח אינה מביאה את הטומאה לצדדין ולדברי רבינו י"ל שמאחר שאין בגגה טפח על טפח על רום טפח טומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת כל שחסר אחד מאלו דינה כרצוצה ושפיר מיקריא רצוצה:

כלים או בגדים וכו' עד מפני שהם כקרקע. פט"ו דאהלות: כתב הראב"ד ומביא את הטומאה לכל הכלים שתחתיו ראיתי שלא פירשו לא הוא ולא הרב היוני וכו'. ואני אומר אין ספק שפירושו אמיתי ואין תפיסה על רבינו למה לא פירש שרבינו ז"ל בספר הזה מחבר לא מפרש ויש כאן ט"ס וצריך לכתוב של שיש במקום שלשתן. גם חסר בדפוס תיבת אלף וכך היא הנוסחא אפילו גבוהות מן הארץ אלף אמה וכן מבואר בתוספתא וטעם החילוק בין לוחות עץ לטבליות של שיש דשל עץ לא בטילי אגב קרקע וכמאן דליתנהו דמי ומקומם חשיב חלל אבל שיש כקרקע הוא חשיב שהרי מין קרקע הוא: ועל מ"ש רבינו אם היתה הטומאה גבוהה מן הארץ: כתב הראב"ד זה שיבוש ראוי להיות אם היתה מן הארץ גבוה הכלי עכ"ל. טעמו דאכלי או לוח העליון הוא דקפדינן שיהא גבוה מן הארץ טפח ולשון המשנה כך היא עד שתהא העליונה גבוה מן הארץ פותח טפח וא"כ אפילו אין הטומאה גבוהה מן הארץ טפח אם הכלי או הלוח העליון גבוה מן הארץ טפח מביא את הטומאה וגם רבינו כתב כן בסוף פי"ו ולכן צריך לומר שסמך כאן על מ"ש שם וה"ק אם היה הלוח או הכלי העליון שהטומאה מלמטה גבוה מן הארץ טפח:

ה לוחות של עץ שהן נוגעות זו בזו וכו'. שם טבליות של עץ שהן נוגעות זו בזו בקרנותיהם והם גבוהות מן הארץ פותח טפח טומאה תחת אחת מהן הנוגע בשניה טמא טומאת שבעה כלים שתחת הראשונה טמאים שתחת השניה טהורים ופירש רבינו הנוגע בשניה טמא טומאת שבעה לפי שהיא חלק מאהל המת וכלים שתחתיה טהורים לפי שלא יגיעו בינה ובין הטבלא אשר תחתיה הטומאה פותח טפח עד שתביא לה טומאה ואמנם ימשש זוית לזוית לבד עד כאן לשונו. וכתב ר"ש הנוגע בשניה טמא טומאת שבעה ואע"ג דתנן בריש מכילתין כלים הנוגעים במת וכלים בכלים טמאים [טומאת שבעה] והשלישי בין אדם בין כלים טמא טומאת ערב הא תנן התם אין האהל מתחשב הילכך טבלא שטומאה תחתיה אינו מן המנין עכ"ל. ויש לתמוה על רבינו שכתב כאן והנוגע בלוח זו השניה כנוגע בכלים שנגעו באהל המת וע"פ מה שנתבאר בפ"ה מהלכות הלו אינו טמא אלא טומאת ערב ומתניתין קתני טמאים טומאת שבעה ואפשר דה"ק הוי כנוגע בכלים שנגעו באהל המת כעודם מאהילים על המת דהוי בחיבורין דהכ"ג טמאים טומאת שבעה: אבל כל הכלים שאמרנו שמביאין את הטומאה ואינם

כלים המאהילין על המת ואף הכלים שעל גביו שאינן כנגד הטומאה טמאים משום כלים (שנגעו מכלים) שהאהילו על המת: ו חבית שהיא יושבת על שוליה באויר וכזית מן המת נתון בתוכה או תחתיה כנגד אוירה טומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת. והחבית טמא שהרי הטומאה בוקעת מתחתיה ונטמאת אוירה. היתה הטומאה תחת עובי דפנה טומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת והחבית טהורה. ולמה החבית טהורה שהרי אין הטומאה בוקעת באוירה אלא בדפנה ואין כלי חרש מטמא אלא מאוירו. היתה מקצת הטומאה תחת עובי דפנה ומקצתה תחת אוירה טומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת. היה בדפנות פותח טפח כולה טמאה וכנגד פיה טהור שהרי הטומאה פשטה בדפנות בלבד. בד"א בחבית טהורה אבל אם היתה טמאה או גבוהה מן הארץ טפח או מכוסה או כפויה על פיה והיתה טומאה תחתיה או בתוכה *או על גבה הכל טמא וכל הנוגע בה כולו טמא. היתה מוקפת צמיד פתיל ונתונה על גבי המת האוכלים והמשקין שבתוכה טהורין והכלים שעל גבה טמאים. חביות שהן יושבות על שוליהן או מוטות על צידיהם באויר והן נוגעות זו בזו בפותח טפח וטומאה תחת אחת מהן טומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת מפני שהיא רצוצה. בד"א בטהורות אבל אם היו טמאות או גבוהות מן הארץ פותח טפח וטומאה תחת אחת מהן תחת כולן טמא שהרי הכל אהל אחד:

השגת הראב"ד

*או על גבה הכל טמא. א"א חסר מכאן ואומר אני שכן צריך לפרש ולא שהכל הכל ממש אלא שנוספת לה טומאה בכל אחת מאלו שאם היתה הטומאה תחת דפנה מבחוץ טהורה כל מה שבתוכה טהור שכנגד השיפוי של עובי הדופן חוצץ ועכשיו שהיא טמאה אינו חוצץ מכל מקום כנגד פיה טהור שאין עליו אהל ואם היתה גבוהה מן הארץ טפח כל מה שתחתיה טמא וכרצונה אין טמא אלא כנגד הטומאה מכוסה או שכפאה על פיה הרי היא מה שכנגד פיה טמא וכל מה שבתוכה טמא הרי שהטומאה נוספת לה בכל אלו:

פרק שמונה עשר

א אדם שהאהיל בידו אחת על המת והאהיל בשנייה על הכלים. או שנגע במת והאהיל על הכלים אם יש בידו פותח טפח הכלים טמאין ואם לאו טהורין. וכן שני בתים ובהם שני חצאי זיתים ופשט ידו לבית זה וידו השנייה לבית השני אם יש בידו פותח טפח עירב את הטומאה ונעשה הכל כאהל אחד ונטמא הוא והבתים ואם לאו אינו מביא את הטומאה: ב אדם שהשקיף בעד החלון והאהיל על הטומאה מביא את הטומאה לבית ונטמא כל הבית. היה מוטל על האסקופה ומקצתו בתוך הבית ומקצתו בחוץ והאהילה טומאה על מקצתו שבחוץ הבית טמא. מפני שהאדם חלול ויש בו גובה טפח וכיון שהאהילה טומאה עליו ה"ז כמאהיל עליה ומביא את הטומאה. וכן אם היתה טומאה בבית והאהילו טהורין על מקצתו שבחוץ הרי אלו טמאין מפני שהוא כמאהיל על הטומאה והאדם מביא ואינו חוצץ כמו שביארנו: ג נושאי המת שעברו בו תחת האכסדרה והגיף אחד מהן את הדלת וסמכו במפתח כדי שלא יטמא הבית. וכן אם היה אדם מבפנים או מבחוץ סומך הדלת אם יכול הדלת לעמוד בפני עצמו הבית טהור. ואם לאו הבית טמא לפי שנמצא האדם הוא שחוצץ בפני הטומאה והאדם והכלים מביאין ואינן חוצצין כמו שביארנו: ד תנור שהוא עומד בתוך הבית ועינו קמורה לחוץ והאהילו נושאי המת על עינו הקמורה התנור טמא והבית טהור. שהרי *אין התנור גבוה מעל הארץ כדי שיביא טומאה לבית

השגת הראב"ד

*שאין התנור גבוה מעל הארץ. א"א זה הטעם אינו כלום שכ"ש למה מטמאים את הכל ועוד שהתוספתא

ואיכא חוצין וכו'. זה נלמד ממה שכתבו בריש פ"ז דאהלות ובפרק ח':

ו חבית שהיא יושבת על שוליה באויר וכו' עד הכל טמא. פ"ט דאהלות חבית שהיא יושבת על שוליה באויר וכזית מן המת נתון תחתיה או בתוכה כנגד קרקרותיה טומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת והחבית טמאה תחת דפנה מבחוץ טומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת והחבית טהורה בתוכה ותחת דפנה אם יש בדפנות פותח טפח הכל טמא וכנגד פיה טהור ואם לאו טומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת פי' קרקרותיה שוליה המתנדדים ואתחתיה קאי והוא הדין לזית נתון בתוכה או תחתיה כנגד קרקרותיה והבית זו של חרס היא ולדעת רבינו רחבה שוה מלמעלה למטה כמו הביות שלנו ופ"ה הדברים האלה פירש שם ז"ל אמרו כנגד קרקרותיה ירצה שתהיה הטומאה תחתיה ממה שימשך לחללה לא שתהיה תחת עובי *הדפנות וכו' וכאשר היתה טומאה כנגד קרקרותיה אין לפי מה שהשרשנו שיהיה כל מה שהוא נכחי לטומאה מאויר החבית (ומעת שנטמא אוירה נעשית החבית) טמאה לא שכלי חרס יטמא מגבו אבל להיותו מטמא מאוירו וזאת החבית כבר נטמא אוירה בזה המין מהטומאה אשר יטמא כל מה שיהיה נכחי אליו וכו' ואם היתה הטומאה תחת דפנה מבחוץ והוא שתהיה תחת עובי (החרס) [הגג] ולא יהיה ממנו כלל תחת שוליה ממה שימשך לאוירה הנה החבית טהורה שכלי חרס אינו מטמא מגבו והטומאה בעת שעברה למעלה לא תכנס באוירה לפי שהיא תחת הדופן. ואמרו בתוכה ותחת דפנה הוא שתהיה מקצת הטומאה תחת דפנה ומקצתה תחת שוליה לשון התוספתא כזית מן המת מקצתו נתון תחת דפנה ומקצתו נתון תחת קרקרותיה כל שכנגד הטומאה בין מלמעלה בין מלמטה טמא וכל שאינו כנגד הטומאה בין מלמעלה בין מלמטה טהור ואם יש בדפנה פותח טפח הכל טמא וענין הכל טמא שיהיה כל מה שיגע בחבית טמא ואפילו מה שלא יהיה נכחי לטומאה אבל בהיות עובי (חרסה) [גגה] טפח כבר התפשטה הטומאה בכולה ר"ל כל מקיפה ולזה היה כנגד פיה טהור ר"ל מה שימשך לאוירה לפי שהטומאה כבר התפשטה והראת פעולתה ברוב נכהיותה. ומ"ש רבינו בד"א בחבית טהורה וכו'. במשנה הנזכרת ופי' שם רבינו אולם אם כבר נטמאת מקודם באחת הטומאות שיהיה כלי טמא וכלי טמא אינו חוצץ או אם יהיה גבוה על הארץ טפח שהוא אהל או יהיה הטומאה תוכה ועליה כיסוי שיהיה כמו קבר סתום או תהיה כפויה על הטומאה כל מה שיגע באחד מאלו הענינים טמא והוא אמרו הכל טמא ר"ל תוכה וגבה ודפנה ובכלל כל מי שיגע בו [הטומאה הוא] טמא לסבה שזכרנו עכ"ל: כתב הראב"ד או על גבה הכל טמא א"א חסר מכאן ואומר אני שכן צריך לפרש לא הכל ממש וכו'. טעמו במ"ש חסר מכאן לומר שלא הוה ליה לרבינו לסתום ולכתוב הכל טמא אלא לפרש וכבר כתבתי שאין זה תפיסה על רבינו שאינו בספר הזה מפרש אלא מחבר ומכ"מ מתוך לשונו של רבינו נראה לי שמה שנינו הכל טמא לכל החלוקות קאי דבכל חלוקה מהם הנוגע בכ"מ ממנה טמא מפני שהיא כקבר סתום וזה מבואר בלשונו בפי' המשנה שכתב שיהיה כמו קבר סתום ולזה נתכוון במ"ש כאן וכל הנוגע בה כולו טמא: היתה מוקפת צמיד פתיל וכו'. תוספתא דאהלות פ"י ויש לתמוה אמאי לא אמרינן טומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת ומטמאה

*[בפי' הר"מ שפתות. וע"ש שינוי לשון בכל הענין.]

ומטמאה כל מה שבתוכה וצ"ע: חביות שהן יושבות על שוליהן וכו'. משנה פט"ו דאהלות ועיין בדברי רבינו בפי' המשנה ויש שם הסרון בספרי הדפוס וכך היא הנוסחא הנכונה טומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת מפני שהיא רצוצה בד"א בטהורות אבל אם היו טמאות או גבוהות מן הארץ טפח וטומאה תחת אחת מהן תחת כולן טמא שהרי הכל אהל אחד:

פי"ח א אדם שהאהיל בידו אחת וכו'. וכן שני בתים וכו'. בספט"ו דאהלות והטעם על פי מה שקדם שהאדם שנטמא במת יטמא הכלים שנגע בהם אבל באהל אינו מטמא אותם שאין מטמא באהל אלא מת עצמו אבל אם בשעה שנוגע במת או מאהיל עליו מאהיל גם על הכלים בידו אם יש בה פותח טפח שהוא שיעור אהל להביא הטומאה הנה נטמאו מפני היותם עם המת תחת אהל אחד שהאדם נעשה אהל להביא את הטומאה:

ב אדם שהשקיף וכו' עד מביא ואינו חוצץ. פי"א דאהלות וכב"ה. ויש בספרי הדפוס ט"ס בדברי רבינו שכתוב בעד החיצון וצריך למוחקו ולכתוב במקומו בעד החלון:

ג נושאי המת וכו'. פ"ו דאהלות. ומ"ש וכן אם היה אדם מבפנים או מבחוץ וכו'. כ"כ בפי' המשנה ופשוט הוא:

ד תנור שהוא עומד בתוך הבית וכו'. רפ"ה דאהלות וכב"ש דתנן תנור שהוא עומד בתוך הבית ועינו קמורה לחוץ והאהילו עליו קוברי המת בש"א הכל טמא ובה"א התנור טמא והבית טהור ר"ע אומר הכל טהור ופי' רבינו עין התנור הוא הנקב אשר בשפלות מהארץ אשר ישליכו ממנו האש ומוציאים ממנו האפר. וקמורה מקובבת והוא שיהיה התנור כולו תחת הבית והנקב הקמור בולט לחוץ והאהילו נושאי המת במת על זה הקובב אמרו ב"ש כבר נדבק האהל בזאת הקובב ונכנסה הטומאה לבית מעליוני התנור כמו אם היתה טומאה תחת זה הקובב ובה"א שהתנור לבד הוא אשר יטמא כי האהיל המת על מקצתו ור"ע אומר שהתנור טהור שאין האהל על עצם התנור אלא על הקובב היוצא ממנו ואין הלכה כר"ע עכ"ל. והרא"ש כתב מיירי בשיש בעין טפח על טפח דאי לאו הכי אפילו טומאה בעין טהור התנור כדתנן פ"ח דכלים בש"א הכל טמא דהזיק לטומאה כאילו היא בתוך העין ויוצאה דרך פי התנור לבית וב"ה לא מתמרי כולי האי להביא טומאה לבית אבל התנור טמא ורבינו שמשון פירש דאין בעין פותח טפח איירי דאי יש בו פותח טפח למה לא תכנס לבית דלא דמי להני דאמרן בפירקין דאין דרך הטומאה ליכנס דהכא הרי נכנסת לתנור ולמה לא תכנס לבית דרך פתח פיו ועוד דגבי מגדל אוקימנא דלתותיו מגופות וכאן היו של תנור פתוח ולא מסתבר כלל לחלק בין טומאה עוברת לטומאה עומדת אלא בדלית ליה פותח טפח איירי כן מוכח בתוספתא וסברי ב"ש דנכנסת טומאה לכלי דרך נקב קטן וכו' וב"ה סברי דנכנסת טומאה לכלי דרך נקב קטן ולא לטמא הבית עכ"ל. ומ"ש רבינו שהרי אין התנור גבוה מעל הארץ וכו' נראה לי מתוך דבריו שמפרש דמיירי שהתנור משוקע בקרקע הבית הילכך נמצא דלענין זה אינו אהל אחד עם הבית כדי שיביא לו טומאה שנכנסה לו דרך עינו. והראב"ד כתב זה הטעם אינו כלום שכ"ש למה מטמאין את הכל וכו'. על מ"ש הראב"ד שהתוספתא מפרשא שאין התנור טמא אלא בעין נוגס

לבית. מגדל הבא במדה שהוא עומד בתוך הפתח ונפתח לחוץ טומאה בתוכו הבית טהור טומאה בבית מה שבתוכו טמא שהרי הוא פתוח בתוך הפתח ודרך הטומאה לצאת ואין דרכה להכנס. היתה מוכני שלו משוכה לאחוריו ויוצאת פחות מטפח ואינה נשמטת וטומאה שם בתוכה כנגד הקורות הבית טהור שאע"פ שהיא יוצאה אינה נשמטת ואינה יוצאת טפח. והוא שיהיה בה טפח על רום טפח חלול. אבל אם אין במוכני חלל טפח הרי הטומאה רצוצה בתוך הבית והבית טמא. היה המגדל עומד בתוך הבית והטומאה בתוכו או בתוך התיבה שלו אע"פ שאין ביציאתו פותח טפח הבית טמא. טומאה בבית מה שבתוכו טהור שדרך הטומאה לצאת ואין דרכה להכנס: ה כלים *שבין המגדל ובין הארץ שבינו ובין הכותל ושבינו ובין הקורות אם יש שם פותח טפח טמאים ואם לאו טהורים שהרי אנו רואים את הקורות כאילו הן יורדות וסותמות: ו היתה טומא' תחת המגדל בינו ובין הארץ או בינו ובין הקורות או בינו ובין הכותל בין שיש שם חלל טפח בין שאין שם הבית טמא. היה עומד באויר וטומאה בתוכו כלים שבעביו טהורים. טומאה בעביו כלים שבתוכו טהורים: ז כל שיפועי אהלים כאהלים כיצד אהל שהוא שופע ויורד וכלה עד כאצבע וטומאה באהל כלים שתחת השיפוע טמאים. טומאה תחת השיפוע כלים שבאהל טמאים. הטומאה מתוך *השיפוע הנוגע בו מתוכו טמא טומאת שבעה והנוגע בשיפוע מאחריו טמא טומאת ערב נעשה השיפוע מאחריו כאילו הוא כלי שנגע באהל. היתה הטומאה על אחורי השיפוע הנוגע בו מאחוריו טמא טומאת שבעה והנוגע בשיפוע בתוכו טמא טומאת ערב. כחצי זית מתוכו וכחצי זית מאחוריו הנוגע בו בין מתוכו בין מאחוריו טמא טומאת ערב. והאהל עצמו טמא טומאת שבעה: ח היה כנף האהל מרודד על הארץ וטומאה תחת כנף האהל הפרוש על הארץ או על גבי הכנף. טומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת:

כוורת

השגת הראב"ד

מפרשא שאין התנור טמא אלא בעין גבוה טפח ורוחב טפח אלא הטעם לב"ש מפני שסמת מאהל על אויר עינו של תנור והעין מביא טומאה לתנור והתנור כיון שהוא טמא אינו חוצץ וכאילו נכנסה הטומאה לאויר הבית וב"ה סברי דיו לאויר העין שיטמא את התנור אבל לא נחשוב אויר העין כאויר הבית ור"ע סבר הכל טהור ואויר העין כאויר התנור למי שמאהיל עליו ואם נתן על אויר העין נסר שהוא רחב וארוך אע"פ שאין בקימורו רוחב טפח בקעה טומאה את הנסר שאין הנסר מציל אלא בצמיד פתיל ועוד שהנסר משופע ועולה ומקבל טומאה ואינו חוצץ ומביא את הטומאה לתנור, תוספתא:

*כלים שבין המגדל ובין הארץ שבינו ובין הכותל וכו' אם יש שם פותח טפח טמאים ואם לאו טהורים. א"א לא כל הענינים שוים כשהכלים בינו ובין הארץ או בינו ובין הקורות די להם באותו פותח טפח להביא טומאה לכלי שבאמצע אבל כשהכלים בינו ובין הכותל לא תביא להם טומאה באותו חלל טפח בלבד עד שיהא ג"כ פותח טפח או מלמעלה או מלמטה:

השגת הראב"ד

*תוך השיפוע הנוגע בו וכו'. א"א איני יודע מה ראה לפרש מתוכו מתוך השיפוע ולפי דבריו שיחשוב אחוריו ככלי שני לגבי תוכו ואם כן באהל עצמו אמר כן אבל לא בשיפוע ולא באהל אין גחת בפירושו שיחשבו כשני כלים למנות בכן ראשון ושני ואני אומר שאין שנים טמאים טומאת שבעה בשום דבר אלא או בחרב או בחיבורין או הבור אדם באדם או הבור אדם במת וחיבור לאדם במת הוא העיקר מן התורה ועל זה הדרך אני מפרש את המשנה כשהטומאה בתוך האהל הנוגע בו מתוכו טמא אפילו יהפך מן האהל מתוכו לחוץ טמא שבעה מפני שהוא בחיבורין אבל נגע מבחוץ טמא טומאת ערב שאינה חיבורים ואע"פ שאין אומרים כן בשאר כלים שאין שלדדים נחלקים גבי אהל שאינו עשוי אלא לתוכו וכשהטומאה מבחוץ טמא שבעה שזה חיבור אבל נגע מבפנים טמא טומאת ערב שאינם חבורים וכשהטומאה כחצי זית כפנים וכחצי זית מבחוץ אין הנוגע באהל חיבור לטומאה לא כפנים ולא בחוץ אבל האהל מכ"מ טמא שבעה זו שדרך ערב לו והוא שיטר לכל מבין:

כסף משנה

גובה טפח ורחב טפח יש לתמוה שרבינו שמשון כתב דבתוספתא מוכח דבדלית בעין פותח טפח איירי ונראה שהם חולקין בפירוש התוספתא דקתני אמר רבי יוסי בא רבי יוחנן בן נורי אצל רבי חלפתא א"ל מה אתה [אומר] בעין של תנור א"ל טמא א"ל אף אני אומר כן אלא שעקיבא מטהר עין של תנור שיש בה גובה טפח ואין בה רוחב טפח [יש בה רוחב טפח] ואין בה גובה טפח שהורה. רבינו שמשון מפרש דבריש מיירי בעין של תנור דמתניתין ובסיפא מפרש דפלוגתייהו בדלית ביה פותח טפח דאילו הוה ביה פותח טפח מודה ר"ע דטמא והראב"ד מפרש סיפא דה"ק ע"כ לא פליגי אלא בדאית ליה פותח דאי לית ביה פותח מודו כ"ע דטהור. ומ"ש הראב"ד בסוף דבריו ואם נתן על אויר העין נסר שהוא רחב וארוך וכו' הוא תוספתא ופירושה: מגדל הבא במדה וכו' עד כלים שבתוכו טהורים. פ"ד דאהלות כלשון רבינו והנה יש בספרי הדפוס חסרון בדברי רבינו וכך צריך לכתוב אצל מ"ש ונפתח לחוץ טומאה בתוכו הבית טהור. והמגדל הנזכר בפרק זה שיהא בא במדה דהיינו שיהא מחזיק מ' סאה שהם כוריים ביבש ולזה יהיה חוצץ בפני הטומאה אבל אם היה פחות מזה הנה הוא יקבל טומאה כשאר כלים המקבלים טומאה ולא יציל על כלים שבתוכו. ומ"ש שהוא עומד בתוך הפתח ונפתח לחוץ מיירי שהמגדל ממלא כל הפתח ואין פותח טפח מכל צד למעלה ולמטה ומן הצדדין נמצא שאין מקום לצאת שילך הטומאה בוקעת ויוצאת דרך דופני המגדל: ומ"ש היתה מוכני שלו וכו'. ז"ל המשנה אם היתה מוכני שלו משוכה לאחריו ג' אצבעות טומאה שם כנגד הקורות הבית טהור בד"א בזמן שיש שם פותח טפח ואינה יוצאת והמגדל בא במדה ופי' שם רבינו הגלגל שבזה המגדל יקרא מוכני והנה זה המוכני חוץ מאחורי המגדל בתוך הבית ג' אצבעות והטומאה בתוכם שלש אצבעות. ופירוש תחת הקורות שהטומאה במה שיוצא לחוץ שהוא תחת קורות הבית. בד"א בזמן שיש בה פותח וכו' כי מה שאנו אומרים שאין הטומאה יוצאה לבית לפי שאין המוכני יוצא אלא ג' אצבעות שהוא פחות מטפח ואנו צריכים הטומאה טפח ואמנם זה בג' תנאים התנאי האחד שיהיה שם פותח טפח כי לא הוצרכנו להבאת הטומאה טפח אלא בזמן שיהיה במקום הטומאה פותח טפח אבל כשאין שם פותח טפח יוצאה ובוקעת ואין צריך לטפח ועוד תנאי שני שזה המוכני לא יהיה יוצא מאחר המגדל לגמרי אלא שיהיה לו דבר שיהיה מונע אותו מלצאת טפח ועוד תנאי ג' שיהא בא במדה דהיינו שיחזיק מ' סאה בלא שהם כוריים ביבש:

ומ"ש היה המגדל עומד בתוך הבית וכו'. פי' כי אמרינן טומאה בבית מה שבתוכו טהור מיירי בשדלת המגדל מוגף שהמגדל מציל וחוצץ לפי שאינו מקבל טומאה דכלי הבא במדה הוא וכשטומאה בתוכו הבית טמא אע"ג שדלת המגדל מוגף לפי שדרך הטומאה לצאת וכיון שהיא בתוך הבית כל מה שבבית טמא אבל אם היה דלת המגדל פתוח אפילו בטומאה בבית טמא היה טמא מה שבתוך המגדל שהרי הטומאה במגדל דרך פתחו שהוא בתוך אהל הבית:

ה ומ"ש כלים שבין המגדל ובין הארץ וכו'. פירוש אם יש טפח בין מגדל לכותל או בין גג מגדל לקורות או בין שולי המגדל לארץ הכלים טמאים מטומאת הבית שהטומאה נכנסת לכלים דרך הפתח וכשאין שם טפח המגדל חוצץ בפני הטומאה שלא תגיע לכלים כי כאשר היה זה המגדל בתוך הבית הנה הוא כמו בית בבית וכלים שבינו לבין הארץ ושבינו לבין הכותל לא יטמאו אם לא היה שם פותח טפח וכן בינו לבין הקורות ונוסחת המשנ' שאנו רואים את הקורות כאילו יורדות וסותמות ד"ה אין טומאה נכנסת לאהל ולא יוצאה ממנו בפחות מטפח ואמרת טומאה שם ר"ל בין הכותל ואחורי מגדל או בין גג הבית וגג המגדל או בין קרקעית המגדל והארץ הנה הבית כולו טמא לפי שהטומאה בתוך הבית לא יציל עליה האהל שהסורם אללו אם היה אהל לתוך אהל והיתה טומאה תחת הפניפי החילון טמא והוא מאמר התוספתא צמיד פתיל ואהלים מצילים על הטהורים מליטמא ואין מצילים על הטמאים מלטמא: ומ"ש היה עומד באויר וכו'. פירוש כלים שבעביו שיש חדרים עוברים בעביו בין שתי הלוחות: כתב הראב"ד כלים שבין המגדל וכו' אם יש שם פותח טפח פו' א"א לא כל הענינים שוים וכו'. ואני אומר דברים נכונים הם ורבינו לא חשש לפרש מפני שדבר פשוט הוא ואין דרכו בספר זה כי אם להעתיק המשנה כלשונה:

ז כל שיפועי אהלים כאהלים וכו'. כאן יש בספרי רבינו חסרון הניכר והוא פ"ם וכך היא הגירסא הנכונה כל שיפועי אהלים כאהלים כיצד אהל שהוא שופע ויורד וכלה עד כאצבע וטומאה באהל כלים שתחת השיפוע טמאים טומאה תחת השיפוע כלים שבאהל טמאים. הטומאה מתוך השיפוע הנוגע בו מתוכו טמא טומאת שבעה והנוגע בשיפוע מאחריו טמא טומאת ערב נעשה השיפוע מאחריו כאילו הוא כלי שנגע באהל היתה הטומאה על אחורי השיפוע הנוגע בו מאחוריו טמא טומאת ז' והנוגע בשיפוע בתוכו טמא טומאת ערב כחצי זית מתוכו וכו'. ודינים אלו משנה פ"ז דאהלות פי' אע"ג דקי"ל דאין חשיב אהל להביא את הטומאה עד שיהא טפח על טפח ברום טפח מרובע לא בעינן שיהא בו טפח על טפח מכל צד אלא אהל משופע ויורד וכלה עד כאצבע הואיל ויש באמצעיתו טפח על טפח אף במקום שאין בו טפח על טפח אלא כאצבע חשיב אהל ומביא את הטומאה תחת כולה הואיל והוא אהל אחד ולשון המשנה אהל שהוא שופע ויורד וכלה עד כאצבע ופי' ר"ש וכלה עד כאצבע למעלה לצד הגג אבל רבינו פירש שם שמשפע וכלה לצד מטה שם אינו אלא כאצבע וליטנא דמתניתין דייקא דקתני ויורד. ומ"ש הנוגע בו מתוכו טמא טומאת ז' וכו' באהל של פשתן מיירי שהוא מקבל טומאה אע"ג שהוא נעשה לאהל ותורת בית עליו לענין לחוץ בפני הטומאה וכיון שהוא מקבל טומאה וגם חוצץ בפני הטומאה אין ברו כתוכו הילכך לצד פנימי ולצד חיצון חשובים כשני כלים לצד שכלפי הטומאה כנוגע במת ולצד שני הוי ככלים בכלים הילכך הנוגע בו מתוכו אחר שפינה המת משם טמא טומאת ז' דהוה ליה כלים באדם ומאחריו טמא טומאת ערב דהוה ליה כלים בכלים ואדם בכלים וע"כ צריך לפרש דמיירי אחר שפינה המת משם דאילו בעוד המת שם אפילו הנוגע מאחריו טמא טומאת ז' כדתנן אין האהל מתחשב כך פירש ר"ש וע"פ זה נפרש לדעת רבינו לענין השיפוע ומה שמאחריו וק"ל. ומ"ש כחצי זית מתוכו וכו'. כחצי זית מתוכו וכחצי זית מאחריו מצטרפין לטמא את האהל טומאת ז' כדתנן בפרק ט"ז דאהלות כום שהוא מתוב באהל וכחצי זית מתחתיו וכחצי זית מעל גביו אע"פ שאינם מכוונים טמא אבל הנוגע בו בין מתוכו בין מאחריו אין בו אלא טומאת ערב כיון דליכא כזית בצד אחד א"א לכל צד ליחשב אלא כלים בכלים: וכתב הראב"ד א"א איני יודע מה ראה לפרש מתוכו מתוך השיפוע וכו'. ורבינו בפירוש המשנה נותן טעם לדבריו וכתב שהוצרך לפרש כן מפני ששנינו בתוספתא כחצי זית מתוכו כחצי זית מאחריו הנוגע בו בין מתוכו בין מאחריו טמא טומאת ערב ואמר על כל זה והאהל עצמו טמא טומאת ז' למדך בכאן שהדבור אמנם הוא על השיפוע עכ"ל:

כוורת

טורש

פרק תשעה עשר

א *כוורת שהיא מוטלת בארץ והיא בתוך פתח הבית ופיה לחוץ וכזית מן המת נתון תחתיה או על גבה מבחוץ. כל שהוא כנגד הזית בתחתיה או בגבה טמא וכל מה שבאויר תוכה טהור חוץ מכלי שהוא כנגד הטומאה והבית טהור. היתה הטומאה בבית אין טמא אלא הבית אבל כלים שבתוכה תחתיה או על גבה טהורים. היתה הטומאה בתוכה הכל טמא כל שבבית וכל שבתוכה וכל שעל גבה *וכל שתחתיה כנגד הטומאה כמו שביארנו: היתה גבוהה מן הארץ טפח וטומאה תחתיה או בבית או על גבה הכל טמא כל שבבית וכל שתחתיה וכל שעל גבה אבל כל שבאויר תוכה טהור *חוץ מכלי שהוא כנגד הטומאה. היתה הטומאה בתוכה הכל טמא כל שבתוכה וכל שבבית וכל שתחתיה וכל שעל גבה, שהכלים או האדם שנעשו אהל על הטומאה *או שהיתה הטומאה על גביהן מביאין ולא חוצצין כמו שביארנו. בד"א בזמן שהיא כלי ומחולחלת *אבל אם היתה פחותה וסתם המקום הנפחת בקש שהרי אינה כלי. או שהיתה אפוצה עד שלא יהיה בה חלל טפח אלא אטומה כדי שלא ימצא בה חלל טפח במקום אחד. היתה גבוהה מן הארץ טפח וטומאה תחתיה או בבית הרי הבית וכל שתחתיה טמאין מפני שהוא אהל אחד ותוכה וגבה טהור מפני שהוא אהל של עץ ואינו כלי. היתה טומאה בתוכה אין טמא אלא תוכה. היתה על גבה כנגדו עד לרקיע טמא. היתה מונחת על הארץ ופיה לחוץ וכזית מן המת נתון תחתיה *כנגדו עד התהום טמא. היה ע"ג כנגדו עד הרקיע טמא. היתה טומאה בבית אין טמא אלא הבית בלבד. היתה טומאה בתוכה אין

השגת הראב"ד

*כוורת שהיא מוטלת. א"א אין הענין מתפרש אלא בכוורת של חרס שאינה מטמאה מגבה:

השגת הראב"ד

*וכל שתחתיה כנגד הטומאה. א"א זה שיבוש שאף מה שאינו כנגד הטומאה טמא שהכלי טמא אינו חוצץ והנגד העליון מביא את הטומאה לכל מה שתחתיו:

*חוץ מכלי שהוא כנגד הטומאה. א"א גם זה שיבוש שהכלי שבתוכה טהור שאין כאן רצוצה:

*או שהיתה הטומאה על גביהן מביאין. א"א אין כאן טעם שהרי בכוורת של חרס עסקינן שהוא חוצץ ולא נתחוור אלא טעם המשנה טעם ברור:

השגת הראב"ד

*אבל אם כו' מפני שהוא אהל של עץ. א"א אין טעם ולא ריח בזה הפירוש ויש כאן פחיתות גדולה:

השגת הראב"ד

*כנגדו עד התהום טמא: א"א כאן צריך טעם מפני מה אינה בוקעת למעלה כלמטה שהרי היא רצוצה ואני מפרש כל שאין לה טפח ממקום אחר שהיא אפוצה כגון שנשברו דפנות הכוורת עד שלא נשאר שום דופן [שלם] שאינו כלי שיהא ראוי לטמאת כוורת אלא שיש שוחה טפח בין עובי השולים והדפנות כדי להביא את הטומאה והקושיא במקומה:

פי"ט א כוורת שהיא מוטלת בארץ וכו'. פ"ט דאהלות בפרק זה קשה היאך כוורת מוצלת הרי נטמאת ואין כלי טמא חוצץ והראב"ד העמידה בשל חרס שאינו חוצצת מגבו ורבינו העמידה במחזקת מ' סאה שכתב שם תחילת מה שתבין בזה הספק שהדבור הוא בכוורת גדולה המחזקת מ' סאה או יותר אבל כבר קדם המאמר שהיא לא טמאה ושהיא חוצצת בפני הטומאה וכאשר תטמא יאמר הנה תוכה טמא או גבה טמא או הכל טמא לא תחשוב שענין זה הטמאות בעצמה אמנם זה ענין הטמאות הכלים אשר בתוכה או על גבה עכ"ל. והילך לשון המשנה כוורת שהיא בתוך הפתח ופיה לחוץ וכזית מן המת נתון תחתיה או על גבה מבחוץ כל שהוא כנגד הזית תחתיה וגבה טמא וכל שאינו כנגד הזית תוכה והבית טהור בבית אין טמא אלא הבית בתוכה הכל טמא פירוש כמוטה על צדה איירי ומקצתה בפנים ומקצתה בחוץ. וק"ל על מה דתנן בנתון תחתיה או על גבה מבחוץ כל שהוא כנגד הזית תחתיה וגבה טמא דבשלמא כשהטומאה תחתיה היא גבה טמא ניחא דכיון שאינה גבוהה מהארץ טפח ה"ל טומאה רצוצה ובוקעת ועולה אבל כשהטומא' על גבה למה תחזור הטומאה לירד למטה לטמא תחתיה הרי הכוורת חוצצת בפניה וי"ל שלקמן בפרק זה אמר דכלים אע"פ שהם אינם מקבלים טומאה כשהטומאה תחתיהן או על גביהן נעשים אהלים לטמא אבל לא לטהר כמו שנתבאר בפי"ב:

ועל מ"ש רבינו וכל מה שבאויר תוכה טהור חוץ מכלי שהוא כנגד הטומאה והבית טהור ליתא דמתניתין דייק דקתני וכל שאינו כנגד הזית תוכה והבית טהור דמשמע תוכה דתוכה אינו טהור אלא מה שאינו כנגד הזית אבל קשה שמאחר שהטומאה בקעה ונכנסה לכוורת לטמא מה שכנגד הזית למה לא תתפשט הטומאה בכל הכוורת והל"ל בתוכה טמא וגבה טהור דכיון שנכנסה הטומאה בכוורת שהוא אהל חוץ הכוורת בפניה שלא תבקע ותעלה וי"ל שמאחר שעצם הזית אינו בתוכה אינה מתפשטת בכל הכוורת וכן אינה מעכבת עליה מלבקוע ולעלות. ומ"ש היתה הטומאה בבית אין טמא אלא הבית. דכיון דפיה לחוץ אין הטומאה עוברת לכלים שבתוכה או על גבה מבחוץ וכן אינה עוברת לכלים שתחתיה מבחוץ כיון שאינה גבוהה מן הארץ טפח. ומ"ש בתוכה הכל טמא. מפני שהכוורת חללה בתוך הבית הרי הטומאה בתוך הבית ולא ימנענה הכוורת מלטמא הבית כמו שנתבאר בתוספתא שאין אהלים מצילים על הטמאים מלטמא וכמו שנתבאר פרק י"ח גבי היתה הטומאה תחת המגדל ותחתיה ועל גבה טמאים כנגד הטומאה דכיון דאין כלי חוצץ בפני הטומאה רואים את הטומאה כאילו היא על גבה והא תנן בריש דכשהטומאה על גבה מבחוץ כל שהוא כנגד הזית תחתיה וגבה טמא ופשיטא דהכא כשהטומא' חוץ לבית איירי כמו ברישא ופשיטא נמי שמ"ש כנגד הטומאה לא קאי אלא לכל שעל גבה וכל שתחתיה בלבד:

ועל מ"ש רבינו היתה הטומאה בתוכה וכו' וכל שתחתיה כנגד הטומאה:

כתב הראב"ד זה תיבות שאף מה שאינו כנגד הטומאה טמא וכו' והשגה זו אינו אלא לפי מה שהעמיד הוא ז"ל פרק זה בכוורת של חרס שאינה מטמאה מגבה אבל מתוכה טמאה היא אבל לרבינו שהעמידה בכוורת מחזקת מ' סאה שאינה מקבלת טומאה כלל והיא חוצצת ל"ק מידי. ומ"ש רבינו היתה גבוהה מן הארץ טפח כו'. ז"ל המשנה (פ"ט מ"ג) היתה גבוהה מן הארץ טפח טומאה תחתיה או בבית או על גבה הכל טמא אלא תוכה ובתוכה הכל טמא הטעם משום דכיון שהיא אהל על הארץ רואין אותה כאילו נתחברה עם גג הבית והיה הכל גג אחד הילכך טומאה תחתיה או בבית כל שתחתיה וכל שבבית פשיטא דטמא שהרי הטומאה והכלים תחת אהל אחד וכיון דקי"ל דכלים נעשים אהלים לטמא אבל לא לטהר א"כ כלים שע"ג רואים אותם כאילו הם תחתיה ונמצא שהם והטומאה תחת אהל אחד ומ"ש כל כלים שע"ג טמאין ותוכה טהור משום דפיה לחוץ ומ"מ כלים שבתוכה כנגד הטומאה טמאים משום דכלים אינם נעשים אהלים לטהר ואילו לא היה שם כוורת היה כל שכנגד הטומאה טמא הינו בדין מאהיל הכוורת על כלים שכנגד הטומאה. ומ"ש ובתוכה הכל טמא. תוכה והבית טמאים שטמאים שהרי הוא כאילו שניהם גג אחד וכלים שתחתיה ג"כ טמאים שכיון שהיא גבוהה מהארץ טפח שהוא אהל הוי כאילו היא וגג הבית אהל אחד וכיון שאמרנו שעברה טומאה לבית וכל מה שבבית טמא א"כ גם כל מה שתחתיה טמא וכל כלים שע"ג ג"כ טמאים משום דכלים נעשים אהלים לטמא כמו שנתבאר בפי"ב: ועל מ"ש רבינו אבל כל שבאויר תוכה טהור חוץ מכלי שהוא כנגד הטומאה. כתב הראב"ד א"א גם זה שיבוש שהכלי שבתוכה טהור שאין כאן רצוצה עכ"ל פי' דבריו כי כשהטומאה רצוצה אז בוקעת כנגדה אבל כשאינה רצוצה אין חילוק בין כנגדה לשלא כנגדה וכיון שע"י האהל מתפשטת הטומאה אם נכנסת לתוכה הכל טמא וכיון שאינה נכנסת הכל טהור וטעם רבינו דלגבי מה שכנגד הטומאה חשבינן לכוורת כמאן דליתא ונמצא כלי זה מאהיל על הטומאה. ועל מ"ש רבינו או שהיתה טומאה על גביהן מביאין ולא חוצצין. כתב הראב"ד א"א אין כאן טעם וכו'. אין תלונתו על רבינו כי אם על המשנה דקתני ברפ"ו (משנה א') האדם וכלים אפילו כלים שאינם מקבלים טומאה נעשים אהלים לטמא אבל לא לטהר וברפ"ח (משנה א') קתני דכלים שאינם מקבלים טומאה חוצצין וליישב זה נאמר דחוצצין דרפ"ח מיירי בפותח שבין בית לבית וטומאה בא' מהן אבל כשהטומאה תחתיהן או על גביהן נעשים אהלים לטמא אבל לא לטהר כדתנן רפ"ו וכן פירש הר"ש וקך הם דברי רבינו כאן אע"פ שבפירוש המשנה לא פירש כן: ומה שכתב רבינו בד"א בזמן שהיא כלי וכו' ג"ז שם במשנה פרק ט' (מי"ב) היתה פחותה שנפחתה ונתבטלה מתורת כלי הרי היא חוצצת ומגלת על מה שתחתיה ועל גבה ופקוקה בקש לרבותא נקט אע"פ שסתם כל הפחת בקש אין שם כלי עליה או אפוצה כלומר מליאה קש וכיוצא בו עד שלא נשאר בה חלל טפח שוב אין לה דין כלי והילכך תוכה וגבה טהור וחוצצת:

ועל מ"ש רבינו אבל אם היתה פחותה וסתם מקום הנפחת וכו' ותוכה וגבה טהור מפני שהוא אהל של עץ: כתב הראב"ד אין טעם ולא ריח בזה הפירוש ויש כאן פחיות גדולה עכ"ל. ירצה שטעמו משום דקשיא ליה מ"ש מפני שהוא אהל של עץ דמה לנו אם יהיה של עץ או של דבר אחר ולא היה לו ליתן טעם אלא מפני שאינו כלי. וי"ל שהוצרך רבינו לומר מפני שהוא אהל של עץ לומר שאינו מקבל טומאה שאילו היה מדבר ארוג או מנסרות נטמא האהל עצמו כדאיתא בפרק במה מדליקין ואין דבר טמא חוצץ וכן אם היה כלי אע"פ שאינו מקבל טומאה לא היה חוצץ כמו שנתבאר פי"ב אבל מאחר שהוא אהל של עץ שאינו מקבל טומאה וגם אינו כלי הרי הוא חוצץ ולפיכך תוכה וגבה טהור: היתה מונחת על הארץ ופיה לחוץ וכו'. גם זה שם במשנה וטעמא משום דכיון דלאו כלי הוא כמו שקדם הילכך כזית מן המת נתון תחתיה כנגדו עד התהום טמא דטומאה רצוצה היא ובוקעת ויורדת ועל גבה אף כנגד הזית טהור דכיון דלאו כלי היא חוצצת על גבה כנגדו עד הרקיע טמא ותחתיה טהור דחוצצת היתה הטומאה בבית אין טמא אלא הבית בלבד דכיון דאינה גבוהה טפח אין הטומאה נכנסת תחתיה היתה טומאה בתוכה אין טמא אלא תוכה דכיון דאינה גבוהה טפח אין הטומאה יוצאת מתוכה לבית ומגלת על תחתיה וגבה כיון דלאו כלי היא וכאן אמר רבינו המשנה המוקדמת מפני שרצה לסמוך היתה גבוהה מהארץ טפח דאינו כלי להיתה גבוהה מהארץ טפח דהיתה כלי: ועל מ"ש וכזית מן המת נתון תחתיה כנגדו עד התהום טמא כתב הראב"ד א"א כאן צריך טעם וכו'. כלומר שאין זה כדאי לפרץ הקושיא ולי נראה שהטעם שמאחר שהיה בה חלל טפח אע"פ שעכשיו היא אפוצה אהני לה מה שהיה בה חלל טפח קודם לענין שלא תבקע למעלה ואהני לה מה שהיא עתה אפוצה לענין שתבקע למטה. א"נ מיירי בשיש בה חלל טפח על טפח על רום טפח אלא שאינו במקום אחד והכי דייק ליפנא דמתני' ומש"ה דיה שתבקע למטה ואינה כדאי שתבקע למעלה ובפחותה ופקוקה בקש יש שם טוחה ופקוקה בקש ולענין שתבקע ותרד למטה חשובה כסתומה ולענין שלא תבקע ותעלה למעלה לא חשובה כסתומה:

אין טמא אלא תוכה: ב כוורת המוטלת בארץ בתוך הפתח ופיה לפנים והיא כלי שלם וחלולה וכזית מן המת נתון תחתיה או על גבה מבחוץ כל שהוא כנגד הזית בתחתיה או על גבה טמא. וכל מה שבאויר תוכה טהור חוץ מכנגד הטומאה והבית טהור. היתה טומאה בתוכה או בבית הכל טמא. היתה גבוהה מן הארץ טפח וטומאה תחתיה *או בתוכה או על גבה או בבית הכל טמא כל שבבית וכל שתחתיה. מפני שהיא והבית כאהל אחד וכל שעל גבה וכל שבתוכה טמא שהכלי מביא את הטומאה ואינו חוצץ כמו שנתבאר. היתה פחותה ופקוקה בקש או אפוצה וגבוהה מן הארץ טפח וטומאה תחתיה או בבית או בתוכה הכל טמא חוץ מעל גבה. היתה טומאה על גבה כנגדו בלבד עד לרקיע טמא אבל תוכה טהור ותחתיה והבית כל מה שבהן טהור מפני שאינה כלי חוצצת. היתה מונחת על הארץ ופיה לפנים וכזית מן המת נתון תחתיה כנגדו עד התהום טמא. היתה על גבה כנגדו עד לרקיע טמא. היתה הטומאה בתוכה או בבית תוכה והבית טמא: ג כוורת שהיא בתוך הבית והיא ממלאה את כל גובה הבית ופיה למעלה לקורות הבית ואין בינה לבין הקורות פותח טפח וטומאה בתוכה הבית טמא. טומאה בבית מה שבתוכה טהור שדרך הטומאה לצאת לתוך הבית בפחות מטפח ואין דרכה להכנס. בין שהיתה מוטה על צדה ופיה לכותל ובינו ובין הכותל פחות מטפח בין שהיתה כוורת אחת בין שהיו שתים זו על גבי זו ואין בין העליונה לקורות או לכותל פותח טפח. היתה עומדת בתוך הפתח ופיה למעלה ואין בינו לבין המשקוף פותח טפח וטומאה בתוכה הבית טהור. טומאה בבית מה שבתוכה טמא שדרך טומאה לצאת ואין דרכה להכנס: ד כוורת חלולה שהיא כלי שלם והיתה מונחת על צידיה באויר וכזית מן המת נתון תחתיה או על גבה כל שהוא כנגד הזית בתחתיה ובגבה טמא. וכל מה שבאויר תוכה טהור אלא כנגד הטומאה. וכל שאינו כנגד הטומאה בתוכה טהור. היתה טומאה בתוכה הכל טמא כל מה שבתוכה וכל שכנגד הטומאה למעלה על גבה או למטה תחתיה. היתה גבוהה מן הארץ טפח וטומאה תחתיה או על גבה כל שתחתיה טמא וכל שעל גבה טמא. אבל כל שבתוכה טהור חוץ מכלי שהוא כנגד הטומאה. היתה טומאה בתוכה הכל טמא כל מה שבתוכה וכל שתחתיה וכל שלמעלה על גבה שהכלים מביאין ואינן חוצצין כמו שביארנו. לפיכך אם היתה כוורת זו המוטלת על הארץ פחותה ופקוקה בקש או שהיתה באה במדה וכזית מן המת נתון תחתיה כנגדו עד התהום טמא. על גבה כנגדו עד לרקיע טמא. בתוכה אינו טמא אלא תוכה. היתה גבוהה טפח מעל הארץ וטומאה תחתיה תחתיה בלבד טמא. בתוכה תוכה בלבד טמא. על גבה כנגדו עד לרקיע טמא שכבר ביארנו שכלי עץ הבא במדה כאהל הוא חשוב לא ככלים ולפיכך חוצץ: ה כוורת שהיא כלי שלם והיא יושבת על שוליה לאויר וטומאה תחתיה או בתוכה או על גבה. טומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת. אבל אם היתה גבוהה מן הארץ טפח או מכוסה או כפויה על פיה וטומאה תחתיה או בתוכה או על גבה הכל טמא כל שבתוכה וכל שתחתיה וכל שעל גבה אם היתה הטומאה למטה. שהכלי המאהיל מביא את הטומאה ואינו חוצץ כמו שביארנו. לפיכך אם היתה פחותה ופקוקה בקש או באה במדה טומאת תחתיה או בתוכה או על גבה טומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת. ואם היתה גבוהה טפח וטומאה תחתיה תחתיה בלבד טמא. היתה טומאה בתוכה או על גבה כנגדו עד לרקיע טמא וכלים שתחתיה טהורין מפני שהיא אהל וחוצצת:

גמל

השגת הראב"ד

*או בתוכה או על גבה: א"א דברים אלו כבדים הן ואין לנו על מה שנסמוך ואם נמצא חוט אחד שנוכל לתלות בו נתלה בו כי מעל גבה והטומאה מבחוץ איך תבא לתחתיה אע"פ שגבוהה מן הארץ טפח והיא כלי והלא היא של חרס. ומצאתי חוט של שתי לתלות שהרי אמרו המאהיל על הטומאה של שרצים טהור פירוש ספק נגע וספק לא נגע טהור דהוה ליה כנזרק והנזרקין ספיקן טהור שאין לך דבר שמטמא מלמעלה ולמטה אלא כזית מת וכזית נבל ומלא תרווד רקב פירוש וכיון שאהלן מלמעלה ולמטה טמא הילכך זריקת ספיקן טמא שהרי אהלן על הכלים מאויר הם מטמאין ראה זה מצאתי ואולי על זה הדרך הלכו ואמרו אם הטומאה על גבה והכוורת תחתיה וכלים תחת הכוורת ויש שם פותח טפח תחת הכוורת הכל תחת אויר הטומאה וכיון שהוא כלי אינו מפסיק האויר ומביא לגדדין אבל כשאינה כלי קרקע עולם הוא ומפסיק האויר ועם כל זה נשארו לנו קושיות בזה הפרק:

כסף משנה

ב כוורת המוטלת בארץ בתוך הפתח ופיה לפנים וכו'. דין בבא זו כדין בבא ראשונה אלא שהם בבית אין טמא אלא הבית וכאן הכל טמא והטעם מבואר לפי שהם בבית פיה לחוץ וכאן פיה לפנים. ועוד יש חילוק אחר דהכל טמא דקתני במתני' הכא הוי כל מה שבבית וכל מה שתחתיה וכל מה שעל גבה הכל והם אין תחתיה ועל גבה טמא אלא כנגד הטומאה וגם בזה הטעם משום דכיון דהכא פיה לפנים הוי כאילו פיה וגג הבית אהל אחד וכיון דכלים נעשו אהלים לטמא כלים שתחתיה ושעל גבה רואים כאילו הם בתוכה:

ומ"ש היתה גבוהה מן הארץ טפח וכו'. גם זה שם וכמבואר בדברי רבינו הטעם:

ומ"ש היתה פחותה ופקוקה בקש וכו'. גם זה שם במשנה והטעם מפני שכבר נתבאר דהיכא דפיה לפנים וגבוהה מן הארץ טפח שוליה וגגה וגג הבית הכל אהל אחד והילכך טומאה באחד מהם כלים שבכולם טמאים ומ"מ טומאה באחד מהם כלים שעל גבה טהורים וכן אם הטומאה על גבה כלים שבכולם טהורין משום דכיון דאינה כלי חוצץ גגה בין מה שעל גבה למה שתחתיה. ומ"ש היתה מונחת על הארץ וכו'. גם זה במשנה שם בבא זו שוה לאידך בבא דהיתה מונחת על הארץ ופיה לחוץ אלא שהם טומאה בבית אין טמא אלא הבית בתוכה אין טמא אלא תוכה וכאן בתוכה או בבית תוכה והבית טמאים והטעם מבואר משום דהם פיה לחוץ וכאן פיה לפנים:

ועל מ"ש רבינו גבי כוורת המוטלת בארץ וכו' היתה גבוהה מהארץ טפח וטומאה תחתיה או בתוכה או על גבה או בבית הכל טמא וכו' כתב הראב"ד דברים אלו כבדים וכו' כי מעל גבה והטומאה מבחוץ איך תבא לתחתיה וכו'. לדעת רבינו אין כאן קושיא אע"פ שהעמידה בכוורת מחזקת מ' סאה שאינה מקבלת טומאה כלל אע"פ כן טומאה על גבה טמא תחתיה מדתנן ברפ"ו דאפי' כלי גללים נעשים אהל לטמא אב ללא לטהר וכמו שנתבאר:

ג כוורת שהיא בתוך הבית וכו'. גם זה שם במשנה פ"י טומאה בתוכה הבית טמא דאפילו אם היתה מוקפ' צמיד פתיל אין צמיד פתיל לטומאה אבל אם טומאה בבית מה שבתוכה טהור שאין הטומאה נכנסת לה כיון שאין בין פיה לתקרה פותח טפח שדרך הטומאה לצאת לתוך הבית בפחות מטפח בין עומדת כדאמרן בין מוטה על צדה ואין בין פיה לכותל פותח טפח בין אחת כדאמרן בין שתים זו על גב זו ואין בין פי התחתונה לשולי העליונה פותח טפח וכן אין בין פי העליונה לקורות פותח טפח: היתה עומדת בתוך הפתח ופיה למעלה וכו'. פי' הר"ע בשהכוורת ממלאה את כל הפתח ואין פותח טפח מכל צד למעלה ולמטה ומן הצדדים ואין מקום לטומאה לצאת הילכך הטומאה בוקעת ויוצאה דרך דופני הכוורת מידי דהוה אפתחי הבית בזמן שהם נעולים:

ד כוורת חלולה שהיא כלי שלם וכו'. ג"ז שם במשנה דינא דהאי בבא כדינא דבבא קמייתא שבפרק זה אלא דהתם איירי בשמקלתה בתוך פתח הבית והכא איירי באויר ומפני שהוא תהלת ענין לבבות שכל הכוורת היא באויר התנה שיהא חלולה: היתה גבוהה מן הארץ טפח וכו'. גם זה שם ודין בבא זו כדין בבא שנייה שבראש הפרק אלא דהתם איירי בשקלתה תוך הבית והכא איירי בכולה באויר:

לפיכך אם היתה כוורת זו המוטלת על הארץ וכו'. ג"ז שם ודין זו כדין בבא דלעיל שמתחלת היתה מונחת על הארץ ופיה לחוץ אלא שכאן כולה באויר:

ומ"ש רבינו או שהיתה באה במדה. ק"ל דמשמע דעד השתא איירי באינה באה במדה וזה אינו שכבר כתבתי בראש הפ' לדברי רבינו שכתב שכל פרק זה איירי בבאה במדה ונראה שהטעם מפני שבבבות שכתב עד עתה דאיירי בשהכוורת עומדת באויר לא הוצרך שתהא באה במדה דאפילו באינה באה במדה איירי כתב בבבא זו שאם היא באה במדה אפילו אינה פחותה ופקוקה בקש נמי ועוד דרבינו לישנא דמתני' נקט שתנו בבבא זו ובבבא דגבי כוורת שהיא כלי שני או מחזקת מ' סאה כשנה גם רבינו ואפשר שהטעם שנה כן התנא הוא מהטעם שכתבתי בסמוך:

ה כוורת שהיא כלי שלם וכו'. גם זה שם במשנה ופי' על גבה היינו שהטומאה מאהלת חוץ למעלה מפיה טומאה בוקעת וכו' דכיון דקי"ל דכלים נעשים אהלים לטמא אבל לא לטהר כשהיתה בתוכה או על גבה רואין אותה כאילו היא תחתיה וכשהיא תחתיה הרי היא רצוצה ובוקעת ועולה. ומה שכתב אבל אם היתה גבוהה מן הארץ טפח או מכוסה וכו' עד והוצאת. גם זה שם במשנה וכתנא קמא והכל מבואר ע"פ הפרטים הקודמים:

וראיתי

וראיתי להעתיק פה מה שכתבתי בפירוש משניות פ"ט דאהלות שהיא פרק זה דכוורת ומה שקשה לי בקצת בבות אלו ושמע חכם ויוסף לקח:

כוורת שהיא בתוך הפתח ופיה לחוץ וכו'. כתב הראב"ד בהשגות פי"ט מהלכות טומאת מת פירש פרק זה בכוורת של הרס ונדחק מאד בכמה מקומות מפרק זה כמבואר שם בדבריו, ורבינו שמשון והרא"ש פירשו דבכוורת של עץ איירי ומתוהלת דקתני היינו שדרך הכוורת שעושין לה נקבים בדפנותיה מקום יציאת וכניסת הדבורים ופעמים שופקין אותן בקש ואותו הפקק אינו תקוע בחוזק אלא רפוי וכיון שהוא רפוי השיב כפתוח להוציא ממנה הטומאה אבל להכניס לה טומאה חשיב כסתום דבכל דוכתא טומאה יוצאת בקל יותר ממה שנכנסת ואע"פ שפירושם נכון מכל מקום נדחקו במאי דקתני רישא וכל שאינו כנגד הזית תוכה והבית טהור דהאי תוכה הוי כמו ותוכה כוי"ו כמבואר בדברי רבינו שמשון וגם מתולהלת דנקט גבי פיה לפנים כמבואר בדברי הרא"ש דלא נפקא לן מידי בפיה לפנים בין במתולהלת לשאינה מתולהלת כיון דפיה לפנים והטומאה יוצאה דרך פיה לבית אלא אגב דתנא ברישא מתולהלת תנא בהדי כלי שני נמי הכא והרמב"ם ז"ל פירשה ג"כ בכוורת של עץ כמבואר בדבריו בפירוש המשנה. ונראיתי לבאר פרק זה ע"פ פירושו אחת לאחת למצוא חשבון ולא אביא כל מ"ש הוא עצמו ז"ל בפי' המשנה שלא לכפול הדברים: כוורת שהיא בתוך הפתח ופיה לחוץ. במוטה על צדה איירי ומקצתה בפנים ומקצתה בחוץ. כזית מן המת נתון תחתיה או על גבה מבחוץ כל שהוא כנגד הזית תחתיה וגבה טמא. כשהטומאה תחתיה כיון דרצופה היא פשיטא דבוקעת ועולה בוקעת ויורדת וכשהיא על גבה כיון דקי"ל דכלים אינם חוצצים בפני הטומאה א"כ כשהיא ע"ג רואין אותה כאילו היא תחתיה ובוקעת ועולה בוקעת ויורדת וכיון דבוקעת ועולה א"כ מה שבתוכה כנגד הטומאה טמא וכ"כ הרמב"ם פה ובחיבור פי"ט מהלכות טומאת מת. וסיפא דמתני' נמי דיקא דקתני וכל שאינו כנגד הזית תוכה והבית טהור משמע בהדיא דאין תוכה טהור אלא מה שאינו כנגד הזית דוקא. בבית אין טמא אלא הבית. דכיון דפיה לחוץ אין הטומאה עוברת לכלים שבתוכה או ע"ג מבחוץ וכן אינה עוברת לכלים שתחתיה מבחוץ כיון שאינה גבוהה מן הארץ טפח. בתוכה הכל טמא תוכה פשיטא דטמא והבית טמא משום דכוורת אינה חוצצת בפני הטומאה ועברה הטומאה לבית. ותחתיה וע"ג כנגד הטומאה טמאים משום דכיון דאין כלים חוצצין רואין את הטומאה כאילו היא ע"ג וכן תנא ברישא דכשהיא על גבה כל שהוא כנגד הזית תחתיה וגבה טמא וכזה נסתלק מה שהשיג הראב"ד על מ"ש הרמב"ם פי"ט מהלכות טומאת מת היתה הטומאה בתוכה טמא כל שבבית וכל שבתוכה וכל שעל גבה וכל שתחתיה כנגד הטומאה כמו שביארנו עכ"ל ומתוך מ"ש נתבאר דכנגד הטומאה שכתב קאי בין לכל שע"ג בין לכל שתחתיה. ומ"ש הרמב"ם כמו שביארנו רומז למ"ש ברישא כזית מן המת נתון תחתיה או ע"ג מבחוץ כל שהוא כנגד הזית בתחתיה או בגגה טמא: **היתה** גבוהה מן הארץ טפח טומאה תחתיה או בבית או ע"ג הכל טמא אלא תוכה. הטעם משום דכיון שהיא אהל על הארץ רואין אותה כאילו נתחברה עם גג הבית והיה הכל גג אחד והילכך טומאה תחתיה או בבית כל שתחתיה וכל שבבית פשיטא דטמא שהרי הטומאה והכלים תחת אהל אחד. וע"ג לכאורה נראה דטעמא משום דכיון דקי"ל דכלים נעשים אוהלים לטמא אבל לא לטהר א"כ כלים שע"ג רואין אותן כאילו הן תחתיה ונמצא שהן והטומאה תחת אהל אחד ומש"ה גם כל כלים שע"ג טמאים. ותוכה טהור משום דפיה לחוץ ומ"מ כלים שבתוכה כנגד הטומאה טמאים וכמ"ש הרמב"ם ז"ל בפי"ט מהלכות טומאת מת וטעמא משום דכיון דכלים אינם נעשים אהלים לטהר ואילו לא היה שם כוורת היה כל שכנגד הטומאה טמא א"כ אינו בדין שתציל הכוורת על כלים שבתוכה כנגד הטומאה ובזה נסתלקה השגת הראב"ד גם על דין זה. בתוכה הכל טמא. תוכה והבית פשיטא שטמאים שהרי הוא כאילו שניהם תחת גג אחד וכלים שתחתיה ג"כ טמאים שכיון שהיא גבוהה מהארץ טפח שהוא אהל הוי כאילו היא וגג הבית אהל אחד וכיון שאמרנו שעברה טומאה לבית וכל שבבית טמא א"כ גם כל שתחתיה טמא וכל כלים שעל גבה טמאים מטעם דכלים נעשים אהלים לטמא וכדתנן רפ"ו היתה טומאה תחתיה כלים שע"ג טמאים:

בר"א בזמן שהיא כלי מתולהלת היתה פחותה. שנפחתה ונתבטלה מתורת כלי אז היא חוצצת ומצלת על מה שתחתיה ועל גבה. ופקוקה בקש. לרבותא נקט אע"פ שסתם כל הפתח בקש אין שם כלי עליה. אפולה. כלומר מליאה קש וכיוצא בו עד שלא נשאר בה חלל טפח טוב אין לה דין כלי והילכך כזית מן המת נתון תחתיה כנגדו עד התהום טמא דטומאה רצוצה היא ובוקעת ויורדת ועל גבה אף כנגד הזית טהור דכיון דלאו כלי הוא חוצצת. על גבה כנגדו עד הרקיע טמא ותחתיה טהור דחוצצת. בבית אין טמא אלא הבית. דכיון דאינה גבוהה טפח אין הטומאה נכנסת תחתיה. בתוכה אין טמא אלא תוכה. דכיון דאינה גבוהה טפח אין הטומאה יוצאת מתוכה לבית ומצלת על תחתיה וגבה כיון דלאו כלי היא: **היתה** גבוהה מן הארץ טפח טומאה תחתיה או בבית תחתיה והבית טמא. דמבדילין טומאה מזה לזה. תוכה וגבה טהור דלאו כלי היא וחוצצת:

בר"א בזמן שפיה לחוץ היה פיה לפנים וכו'. דין בבא זו כדין בבא ראשונה אלא ששם בבית אין טמא אלא הבית וכאן הכל טמא והטעם מבואר לפי ששם פיה לחוץ וכאן פיה לפנים. ועוד יש חילוק אחר דהכל טמא דקתני הכא הוי כל מה שבבית וכל מה שבתוכה וכל מה שתחתיה וכל מה שע"ג הכל ושם אין תחתיה וע"ג טמא אלא כנגד הטומאה וגם בזה הטעם דכיון דהכא פיה לפנים הוי כאילו פיה וגג הבית אהל וכיון דכלים נעשים אהלים לטמא כלים שתחתיה ושע"ג רואים אותה כאילו הם בתוכה:

היתה גבוהה מן הארץ טפח טומאה תחתיה או בבית או בתוכה או ע"ג הכל טמא. טעמא משום דכיון דגבוהה מן הארץ טפח רואין כאילו טוליה וגג הבית אהל וכן רואים כאילו פיה וגג הבית אהל אחד והילכך טומאה תחת אחד מהם כלים שבכולם טמאים וע"ג כיון דכלי היא הא אמרן דנעשה אהל לטמא אבל לא לטהר: בר"א בזמן שהיא כלי וכו'. בבא זו שוה לאידך בבא דקתני בה נמי בר"א בזמן שהיא כלי וכו' אלא ששם טומאה בבית אין טמא אלא הבית בתוכה אין טמא אלא תוכה וכאן בתוכה או בבית תוכה והבית טמאים והטעם מבואר משום דשם פיה לחוץ וכאן פיה לפנים: היתה גבוהה מן הארץ טפח טומאה תחתיה או בבית או בתוכה הכל טמא אלא גבה כנגדו עד הרקיע טמא. כבר נתבאר דהיכא דפיה לפנים וגבוהה מן הארץ טפח טוליה וגבה וגג הבית הכל אהל אחד והילכך טומאה באחד מהם כלים שבכולם טמאים אבל אם טומאה באחד מהם כלים שעל גבה טהורים וכן אם טומאה על גבה כלים שבשאר מקומות טהורים משום

דכיון דאינו כלי חוצץ גבה בין מה שעל גבה למה שתחתיה:

היתה ממלאה את כל הבית ואין בינה לבין הקורות פותח טפח. כלומר אם היתה כוורת בתוך הבית והיא ממלאת את כל גובה הבית ופיה למעלה לקורות הבית ואין בינה לבין הקורות פותח טפח טומאה בתוכה הבית טמא דאפילו אם היתה מוקפת צמיד פתיל אין צמיד פתיל לטומאה אבל אם טומאה בבית מה שבתוכה טהור שאין הטומאה נכנסת לה כיון שאין בינה לתקרה טפח. שדרך הטומאה לצאת לתוך הבית בפחות מטפח. ואין דרכה ליכנס בפחות מטפח בין עומדת בין מוטה על צדה ואין בין פיה לכותל פותח טפח. בין אחת כדאמרן. בין שתים זו על גבי זו ואין בין פי התחתונה לשולי העליונה פותח טפח וכן אין בין העליונה לקורות פותח טפח: **היתה** עומדת בתוך הפתח. ופיה למעלה. ואין בינה לבין המשקוף פותח טפח טומאה בתוכה הבית טהור. שהטומאה יוצאת דרך הפתח לחוץ. טומאה בבית מה שבתוכה טמא. הכ"ע שהכוורת ממלאה כל הפתח ואין פותח טפח מכל צד למעלה ולמטה ומן הצדדין ואין מקום לטומאה לצאת הילכך הטומאה בוקעת ויוצאת דרך דופני הכוורת מידי דהוה אפתחי הבית בזמן שהן נעולים: **היתה** מוטה על צדה באויר וכו'. דינא דהאי בבא כדינא דבבא קמייתא דרים פירקין אלא דהתם מיירי בשמקצתה בתוך פתח הבית והכא מיירי בשכולה באויר: **היתה** גבוהה מן הארץ טפח וכו'. גם דינא דהאי בבא כדינא דבבא תניינא דר"פ אלא דהתם מיירי בשמקצתה בתוך הפתח והכא מיירי בשכולה באויר:

בר"א בזמן שהיא כלי היתה פחותה ופקוקה בקש או מחזקת מ' סאה כדברי חכמים וכו'. דכיון שאינה כלי שהיא פחותה או שהיא מחזקת ארבעים סאה שאין דין כלי עליה. טומאה תחתיה וכו' טומאה בוקעת ועולה וכו'. שכלי עץ הבא במדה כאהל הוא חשיב לא ככלים ולפי שהיא כאויר ל"ש לן בין אפולה לשאינה אפולה דלעיל לא הזכיר אפולה אלא משום דבפיה לפנים כשאינה אפולה. כתב הרא"ש כולי פירקין עד השתא איירי נמי במחזקת ארבעים סאה מדמצלת על מה שבתוכה אלא אשמעינן השתא דרבנן פליגי את"ק וסברי דמחזקת ארבעים סאה בנפחתה שבטלה מתורת כלי דמצלת תחתיה ותוכה וע"ג ובהנך בבי דלעיל נמי מצי למיתני או מחזקת ארבעים סאה כדברי חכמים אלא דבלאו הכי תני תרתי פחותה ואפולה אבל הכא דלא תנא אלא פחותה תנא או מחזקת למיתני תרתי כי הני בבי דלעיל: **היתה** יושבת על שוליה והיא כלי וכו'. על גבה היינו שהטומאה מאהלת עולה לה למעלה מפיה. טומאה בוקעת וכו' דכיון דקי"ל דכלים נעשים אהלים לטמא אבל לא לטהר כשהיא בתוכה או על גבה רואין אותה כאילו היא תחתיה וכשהיא תחתיה הרי היא רצוצה ובוקעת ועולה וכו': **היתה** גבוהה מן הארץ טפח וכו'. גם זה מהטעם הנזכר שכלים נעשים אהלים לטמא אבל לא לטהר וכדתנן בר"פ ו' גבי אהל שהיה נתון על ארבעה כלים טומאה על גביו כלים שתחתיו טמאים טומאה תחתיו כלים שעל גביו טמאים: בר"א בזמן שהיא כלי היתה פחותה ופקוקה בקש וכו'. לרבנן כשאינה גבוהה מהארץ טפח אין חילוק בין אם היא כלי ובין אינה כלי אלא לרבי אלעזר ורבי שמעון הוא דיש חילוק וכן לרבנן כשגבוהה טפח:

ואיבא למידק במשנה שלישית כשהיתה פחותה ופקוקה בקש וכו' וכזית מן המת נתון כנגדו עד התהום טמא וכן במשנה ז' וכן במשנה י"ג ולמה לא יהיה ג"כ כנגדו עד הרקיע טמא שהרי טומאה רצוצה היא ובוקעת ועולה בוקעת ויורדת וכבר השיג הראב"ד כן. ואפשר לומר דלא מיקרי רצוצה אלא כשהיא בתוך קרקע או בנין אבל כשהיא בתוך עץ וכיוצא בו שאינו כלי אין לה דין טומאה רצוצה והא דהכא כנגדו עד התהום טמא היינו מפני שהוא מונחת על הקרקע והיא רצוצה בוקעת למטה בקרקע כדין קרקע ואינה בוקעת למעלה בכוורת אבל קשה ממתניתין דהיתה יושבת על שוליה דקתני בטומאה תחתיה טומאה בוקעת ועולה וכן קתני נמי בהיתה פחותה וכו' ולפי טעם זה לא היה לה לבקוע ולעלות וצריך עיון:

ואיבא למידק מו הכ"ע אי בכוורת שאינה מחזקת ארבעים סאה בבבא קמייתא ובבבא חמישית ובבבא י"א אמאי כל שאינו כנגד הזית תוכה והבית טהור הא כיון דכלי עץ מיטמא מגבו נטמאת כוורת זו והיאך תציל על מה שבתוכה וכן יקשה בבבא שניה ובבבא י"ב אמאי הכל טמא אלא תוכה ומפני כך העמידוה רבינו שמשון והרא"ש במחזקת מ' סאה שאינה מקבלת טומאה ולפיכך מצלת על מה שבתוכה וכן העמידה ג"כ הרמב"ם בפירוש המשנה אבל קשה על זה ממה שכתב בחיבור פרק י"ט מהלכות טומאת מת שכלי עץ הבא במדה כאהל הוא חשיב לא ככלים ולפיכך חוצץ א"כ דין כוורת המחזקת ארבעים סאה כדין כוורת שהיא פחותה ופקוקה בקש או אפולה וכדברי חכמים דתנן גבי היתה מוטה על צדה באויר וא"כ היאך פסק הרמב"ם ככל הני סתמי מתני' דהאי פירקא הא כיון דבמחזקת ארבעים סאה מיירי על כרחיך דאל"כ לא היתה מצלת על מה שבתוכה וכדאמרן ואיהו ז"ל ס"ל במחזקת מ' סאה שדינה שוה לפחותה או אפולה שהיא חשובה כאהל ולא ככלי א"כ כי אינה פחותה או אפולה כפחותה או אפולה דמי והיאך חילק ביניהם. ויש לומר דלעולם בכוורת המחזקת ארבעים סאה ואע"פ שכתב הרמב"ם דכלי עץ הבא במדה אינו ככלים לאו למימרא שלא יהא לו דין כלי כלל ויהיה דינו שוה לגמרי לפחותה או אפולה אלא לענין לחוץ בפני הטומאה דוקא הוא דקאמר דאינו ככלי דאילו כלי שאינו בא במדה אפילו גבוה טפח אינו אהל לטהר שאינו חוצץ והבא במדה חוצץ כשהוא גבוה טפח דהוי אהל אבל כשאינה גבוהה מהארץ טפח דין כלי יש לה לקבל דברים וליישנא דהרמב"ם דייק הכי שכתב שכלי עץ הבא במדה כאהל הוא חשוב לא ככלים ולפיכך חוצץ. משמע בהדיא דדוקא כיש לה דין אהל דהיינו שהיא גבוהה מהארץ טפח הוא דקאמר דאינה ככלים אבל באינה גבוהה מהארץ טפח דין כלים יש לה לקבל דברים ואינה חוצצת. והשתא כל בבי דהאי פירקא דמיירי בשאינה גבוהה מן הארץ טפח ניחא דאע"ג דמחזקת ארבעים סאה דין כלי שאינו בא במדה יש לה לענין זה ובבי דמיירי בהיתה גבוהה מהארץ טפח דמשמע דיהיב לה דין כלי שאינו בא במדה לומר דאינה נעשית אהל לחוץ בפני הטומאה צריך ליישב דבבא שנייה דקתני דעל גבה הכל טמא אלא תוכה לאו מטעמא דפריסית לעיל היא אלא כשהיא על גבה בהלק שיש ממנה תחת הבית מיירי ומשום הכי הבית טמא שהרי טומאה באויר הבית ועברה הטומאה תחתיה כיון שהיא גבוהה טפח וע"ג מה שהוא תחת גג הבית פשיטא שהרי הטומאה והכלים תחת אהל אחד ואם כן הא דקתני הכל טמא אלא תוכה היינו לומר דתחתיה והבית ועל גבה טמא ומיהו לאו בגגד

נחתא

נוגע דתחתיו והבית כל מה שבסס טמא ועל גבה קאמר דהיינו מה שהוא בתוך הבית טמא ומה שהוא חוצה טהור. וכן צריך לפרש בבבא שנית דעל גבה דקתני היינו דוקא שהטומאה בחלק שהוא בתוך הבית והכל טמא דקתני היינו לומר דגם על גבה טמא מיהו לאו כל גבה אלא דוקא בחלק שממנו בתוך הבית והא דקתני בבבא שמיניה הכל טמא אלא גבה היינו חלק גבה שהוא חוץ לבית דאילו החלק שהוא בתוך הבית פשיטא דטמא אבל קשה על פירוש זה מאי דקתני בבבא י"ב היתה גבוהה מן הארץ טפח טומאה תחתיו או על גבה הכל טמא אלא תוכה וכשהיא תחתיו או על גבה אמאי הכל טמא הא כיון דמחזקת ארבעים סאה עסקינן הרי היא נעשית אהל וחוצצת בפני הטומאה וטומאה תחתיה כלים שעל גבה טהורים וכן טומאה על גבה כלים שתחתיה טהורים ואפשר דהאי מתניתין מיירי באינה מחזקת ארבעים סאה מדקתני בתר הכי או מחזקת ארבעים סאה מכלל דמתני' דקמה באינה מחזקת ארבעים סאה עסקינן אבל קשה א"כ אמאי מצלת על מה שבתוכה הא כיון דאינה באה במדה טומאה תחתיה על גבה נטמאת היא עצמה והיאך תציל על מה שבתוכה וצריך עיון: תו איכא למידק בפירוש הרמב"ם בבבא קמייתא דכזית מן המת נתון תחתיה ובתוכה כנגד הטומאה טמא וכיון דבקעה הטומאה ועברה בתוכה למה לא יתפשט בכולה ומאי שנא מדין הבית שהיא יושבת על שוליה שבסוף פרק זה דקתני טומאה תחתיה כנגד קרקרותיה טומאה בוקעת ועולה והבית טמא וצ"ע:

ז גמל שהוא עומד באויר טומאה תחתיו כלים שעל גביו טהורים. טומאה על גביו כלים שתחתיו טהורין. היה רובץ וטומאה תחתיו הרי זו בוקעת ועולה בוקעת ויורדת. וכן אם היתה טומאה רצוצה תחת רגלו או ע"ג רגלו הרי זו בוקעת ועולה ובוקעת ויורדת. כבר ביארנו בנזירות שאם היה הנזיר וכזית מן המת תחת הגמל או תחת המטה וכיוצא בה משאר הכלים אע"פ שנטמא טומאת שבעה אינו מגלח. ומשם אתה למד שכל אלו ההלכות האמורות בטומאת אהלים הנעשים מן האדם או מן הבהמה או מן הכלים הכל מדברי סופרים. מהן דברי קבלה. ומהן גזירות והרחקות. ולפיכך אין הנזיר מגלח עליהן ואין חייבין עליהן כרת על ביאת מקדש או אכילת קדשיו. ואין הדברים כולן אמורין אלא לענין טומאת תרומה וקדשים בלבד כמו שביארנו:

פרק עשרים

א **שלשה** דברים מצילין באהל המת. צמיד פתיל. ואהלין. ובלועין. הבלועין מצילין על הטהורים שלא יתטמאו ומונעין הטומאה שלא תצא ותטמא. אבל צמיד פתיל ואהלין מצילין על הטהורים שלא יתטמאו ואינן מונעין את הטומאה שלא תצא ותטמא את אחרים. כיצד בית טמא שיש בו כלי מוקף צמיד פתיל. כל שבתוך הכלי טהורים. וכן אם היה שם אהל בתוך הבית. כל הכלים שבתוך האהל טהורין. אבל אם היה כזית מן המת נתון בכלים ומוקף עליו בצמיד פתיל והכניסו לבית הבית טמא. *וכן אהל בתוך אהל וכזית מן המת באהל הפנימי כל הכלים שבאהל החיצון טמאים: ב אבל הבלועין מצילין על הטהורים ומונעין את הטומאה. כיצד כלב שאכל בשר המת ונכנס לבית הבית טהור. בלע טבעת אפילו אדם שבלע טבעת ונכנס לאהל המת אע"פ שנטמא טומאת שבעה הטבעת טהורה. וכן כל הבלועין בחיה ובהמה ובעופות ובדגים מצילין כל זמן שהן חיין. ואם מתו ובשר המת בתוך מעיהן או הכלים. הרי הן כמו שאינו בלוע: ג נשחט רוב אחד בעוף ורוב שנים בבהמה אף ע"פ שעדיין הן מפרכסין הרי הן כמתים ואינן מצילין על הכלים הבלועים ולא מונעין את הטומאה שבתוך מעיהן שלא תטמא: ד וכמה תשהא הטומאה במעיהן ותהיה מטמאה כשימותו בכלב שלשה ימים מעת לעת. ובשאר חיה ובהמה ועופות ודגים יום אחד מעת לעת. בד"א כשנשאר בשר המת בתוך מעיהן. אבל זאב שבלע תינוק והקיאו דרך בית הרעי. הבשר טהור והעצמות בטומאתן: ה אין הבלועין נצלין אלא בבטן נפש החיה כמו שביארנו. אבל הבלועין בגוף הכלים *והאבנים אינן נצלין. כיצד כוש שנבלעה בו הצנור של מתכת. ומלמד שנבלע בו הדרבן. ולבינה שהיתה טבעת מובלעת בתוכה ונכנסו לאהל המת נטמאו אע"פ שאין נראין והרי הן מחיפין שאין הבלועין בכלים מצילין אלא בצמיד פתיל. וכן מחט או טבעת שהיו מובלעין בטפילת התנור ונטמא התנור באהל המת

השגת הראב"ד

*וכן אהל בתוך אהל. א"א דוקא באהל שהוא מקבל טומאה אי נמי באהל הפנימי שאין לו דרך לצאת אלא על החיצון:

השגת הראב"ד

*והאבנים אינן נצלין כיצד. א"א הרבה עיינתי וחשבתי ולא נתברר לי דבר זה ראיה ברורה לא מן המשנה ולא מן התוספתא לא ממשנת כלים והתוספתא ולא ממשנת אהלות והתוספתא כי כל מה שהביא ממשנת כלים היא ותחילת המשנה טבעת או מחט שנמצאו בנחושתו של תנור נראין אבל לא יוצאין אם אופה את הבצק והוא נוגע בהן טמא פירוש טמא התנור ובמחט טמא מת מיירי כיון שהוא נראה כל כך שהבצק נוגע בו כמו שיוצא לאויר התנור אבל אם סוקע שאין הבצק נוגע בו אע"פ שראשו נראה אינו יוצא לאויר התנור ובבצק הבינוני שאינו לא רך ולא קשה שהרך אפי' שוקע נגע בו והקשה אפי'

ז גמל שהוא עומד באויר וכו'. תוספתא באהלות פי"ג ופירושה דכשהוא עומד הוא אהל וחוצץ. ומ"ש או על גבי רגלו ז"ל התוספתא טומאה תחת רגלו או על גבי רגלו והיא רצוצה והתנה שיהא באויר שאם היא תחת אהל כל כלים שתחת האהל טמאים אבל קשה למה לא נאמר גמל חלול הוא והצד העליון מביא את הטומאה כמבואר בפי"ח וצ"ע: כבר ביארנו בנזירות. פ"ז. ומ"ש ומשם אתה למד וכו'. כבר כתב כיוצא בזה בפרק ג' ובפ"ה והוא בתוספתא דאהלות פ"ט:

פ"כ א שלשה דברים מצילין באהל המת וכו'. תוספתא פ"ו דכלים אלא שיש בה חסרון הניכר. ומ"ש כיצד בית טמא שיש בו וכו'. פ"ח דכלים מתני' דבית תנור מוקף צמיד פתיל ומפורש הוא בתורה. ומ"ש וכן אם היה שם אהל וכו'. בפ"ד דאהלות בדין מגדל ופ"ט דאהלות בדין כוורת. ומ"ש אבל אם היה כזית מן המת וכו'. בספ"ח דאהלות שתי חביות וכו': ועל מ"ש רבינו וכן אהל בתוך אהל וכו'. כתב הראב"ד דוקא באהל שהוא מקבל טומאה וכו' כלומר שאם האהל הפנימי היה לו פתח לחוץ שלא על החיצון טהור החיצון שהטומאה יוצאה דרך אותו פתח שדרך הטומאה לצאת ואין דרכה ליכנס והכ"מ כשאין לו דרך אלא על החיצון א"נ כשאהל הפנימי הוא עבוי מדבר המקבל טומאה שאז אע"פ שיש לו פתח לחוץ שלא על החיצון טמא אף החיצון מפני שאין דבר טמא חוצץ. ודברי רבינו יתבארו בפרק זה גבי חלק הבית במחילה מכלפי ארצו:

ב ומ"ש אבל הבלועים מצילים וכו' עד את הטומאה וכו'. בפרק בהמה המקשה (דף ע"א) על מימרא דרבא למדו מן הכתוב דטומאה בלועה אינה מטמאה. ומ"ש כיצד כלב שאכל בשר המת וכו'. תוספתא דאהלות פי"ב ובמשנה בפ"ח דכלים תרנגול שבלע את השרץ ונפל לאויר התנור טהור. ומ"ש בלע טבעת וכו'. בסוף מקואות בלע טבעת טהורה נכנס לאהל המת הזה ושנה וטבל והקיאה הרי היא כמות שהיתה וכך הם פי' דברי רבינו אע"פ שהם שהוציא: וכן כל הבלועים וכו'. תוספתא באהלות פי"ב וכן מתבאר בפרק העור והרוטב (דף קכ"ח ע"ב) גבי שחט בה שנים או רוב שנים ועדיין היא מפרכסת דבעי רבי זירא מהו שתציל על הבלועים שבתוכה: ואם מתו ובשר המת בתוך מעיהם. שם ופי"א דאהלות. ומ"ש או הכלים כך צריך לגרוס ולא כספרים דגרסי או בכלים: וכן

ג וכן מ"ש נשחט רוב א' וכו'. בפרק העור והרוטב עלה קכ"א:

ד וכמה תשהא הטומאה במעיהן וכו'. פי"א דאהלות ופסק כר"י בן בתירא ולא כר"ש דאמר כדי שתפול לאור ותחרך דזוטר שיעורא טובא: בד"א וכו' אבל זאב שבלע תינוק וכו'. במנחות פרק רבי ישמעאל (דף ס"ט:) ובפ"ג דתענית (דף כ"א:) ויהיב בגמרא טעמא לעצמות מפני שהם קשים אינם מתעכלים ודברי רבינו הם דלא כפירש"י ז"ל:

ה אין הבלועים ניצולים וכו' אבל הבלועים בגוף הכלים וכו' כיצד כוש שנבלעה בו הצינור של מתכת וכו'. ס"פ דכלים. ומ"ש וכן מחט או טבעת שהיו מובלעים בטפילת התנור וכו' עד אע"פ שהם שוקעים לתוך אוירה הרי אלו טהורים. בס"פ דכלים מחט או טבעת שנמצאו בנחושתו של תנור אבל לא יוצאים אם אופה את הבצק והוא נוגע בהם טמא באיזה בצק אמרו בבצק הבינוני נמצאו בטפילת התנור מוקף צמיד פתיל אם בטמא טמאים אם בטהור טהורים נמצאו במגופת החבית מצדיה טמאים מכנגד פיה טהורים נראים בתוכה אבל לא לאוירה טהורים שוקעים בתוכה ותחתיהם כקליפת השום טהורים. ועל מ"ש אבל על הבלועים בגוף הכלים והאבנים אינם ניצולים כיצד כוש שנבלעה בו הצנור של מתכת וכו'. כתב הראב"ד הרבה עיינתי וכו'. על מ"ש רבינו שהנבלעים בגוף הכלים והאבנים אינם ניצולים הוקשה לו מדתנן במחט או טבעת שנמצאת בטפילת התנור מוקף צמיד פתיל אם בטהור טהורים וכן מדתנן נמצאו במגופת החבית מכנגד פיה טהורים וכן בנראים לתוכה אבל לא לאוירה ותירץ דהנך הוו טהורים מטעם מוקף צמיד פתיל ויישב מה שקשה על זה מדקיימא לן שאין כלי חרס מציל אלא על האוכלים ועל המשקים ועל כלי חרס וחזו שסיים וכתב אולי בזה החוט יש לי להתלות וכו' כלומר בזה החוט שחלקתי דהנך מטעם צמיד פתיל הוא דטהורים אבל אם לא היה צמיד פתיל אע"פ שהם מובלעים אינם ניצולים, אחר זה כתב שמה שרצה רבינו להוכיח שהנבלעים בגוף הכלים והאבנים אינם ניצולין ממתניתין דכוש [שבלע את הצנורא ומלמד שבלע את הדרבן וכו' יש להקשות עליה ממתני' דספוג וכו' וכוש שבלע את הצנור היאך סופו לצאת וכו' ואולי יש לתרץ זה דכיון שיוכלו לצאת בידי אדם סופו לצאת קרינא ביה. ומ"ש יכול אני לומר שנראין ואינם יוצאין דאיירי ברישא במחט וטבעת קשיא ליה לא הבנתי דבריו דהתם מיירי במחט וטבעת טמאים אם יטמאו התנור

המת או שנפל שרץ לאוירו נטמאו הכלים שבתוך הטפילה. ואם היה התנור מוקף צמיד פתיל הואיל והתנור טהור אף הכלים המובלעין בטיט שעל גביו טהורים. וכן חבית המוקפת צמיד פתיל והיתה מחט או טבעת במגופת החבית מצדה. הרי אלו טמאין ואין מצילין באהל המת. היו במגופת החבית כנגד פיה אם היו נראין לתוך החבית ואינן יוצאין לאוירה טהורין. ואם יצאו לאוירה טמאין. שאין כלי חרש המוקף צמיד פתיל מציל על הכלים שבתוכו כמו שיתבאר. ואם יש תחתיהן כקליפת השום אע"פ שהן שוקעין לתוך אוירה הרי אלו טהורין: ו כל הבלועין בקרקעיתו של בית הרי הן טמאין ואין נצלין. שקרקע האהל כמוהו עד התהום משא"כ בכותליו כמו שיתבאר. כיצד הטומאה בבית וכלים הטמונים בקרקעיתו אפילו תחת מאה אמה טמאים. אם יש במקומן טפח על טפח טהורין שהרי הן תחת אהל אחד. למה זה דומה לעלייה שע"ג הבית וטומאה בעלייה שהבית טהור. וכן אם חלק הבית במחיצה מכלפי ארצו והיתה הטומאה בין המחיצה והארץ כלים שבבית למעלה מן המחיצה טמאין *שאין האהלים מונעין הטומאה כמו שביארנו. היתה הטומאה למעלה מן המחיצה כלים שבין המחיצה והארץ טהורין שהאהל מציל. ואם אין בין המחיצה והארץ גובה טפח הרי הן כטמונים בקרקע הבית וטמאים: ז ביב שהוא קמור תחת הבית ויש בו פותח טפח ויש בפתחו שהוא חוץ לבית פותח טפח והיתה טומאה בתוכו הבית טהור. היתה טומאה בבית מה שבתוכו טהור. היה בו פותח טפח ואין ביציאתו פותח טפח והיתה טומאה בתוכו הבית טמא. טומאה בבית מה שבתוכו טהור שאין דרכה של טומאה להכנס. אין בו פותח טפח ואין ביציאתו פותח טפח טומאה בתוכו הבית טמא כאילו היא בתוך הבית. טומאה בבית מה שבתוכו טמא מפני שהן ככלים הטמונים בקרקע וקרקע הבית כמוהו עד התהום: ח שתי חביות וכחצי זית בכל אחד ומוקפות צמיד פתיל ומונחות בתוך הבית הן טהורות שאין חצי שיעור מטמא. והבית טמא שהרי יש בבית כזית ואין צמיד פתיל לטומאה. ואינן מיטמאות מחמת הבית שהרי הן מוקפות צמיד פתיל. נפתחה אחת מהן היא והבית טמאין וחבירתה טהורה. וכן שני חדרים שהן פתוחים זה לזה ולבית וכחצי זית בפנימי או באמצעי וכחצי זית בחיצון החיצון טמא והפנימי והאמצעי טהורין. כחצי זית בפנימי וכחצי זית באמצעי הפנימי טהור והאמצעי והחיצון טמאים שדרך הטומאה לצאת ואין דרכה להכנס:

פרק אחד ועשרים

א מנין לצמיד פתיל שמציל באהל המת שנאמר וכל כלי פתוח אשר אין צמיד פתיל עליו טמא הוא הא יש צמיד פתיל עליו טהור. ומפי השמועה למדו שאין הכתוב מדבר אלא בכלי חרש בלבד כלי שאינו מטמא אלא דרך פתחו. לפיכך אם היה פתחו סתום ומוקף צמיד פתיל הציל על כל שבתוכו. ק"ו לכל הכלים שאין מקבלין טומאה שיצילו בצמיד פתיל והם כלי גללים כלי אבנים כלי אדמה וכלי עצמות הדג ועורו ועצמות העוף וכלי עץ הבא במדה ונסרים של עץ שהן פשוטין ואינן כלים וגלמי כלי מתכת כל אלו מצילין בצמיד פתיל. אם הדברים שבתוך הכלי המוקף נצלו ק"ו לבלועין ולכלים שתחת האהלים. מה בין אהלים לכלים שמצילין בצמיד פתיל. שהכלים אינן מצילין אלא בצמיד פתיל והאהלים מצילין בכיסוי

התנור אם לא נגדון דידן בכלי טהור הבלוע אם יגלל מהטומאה ומה ענין זה לענין זה וצ"ע : ומ"ש מ"מ מה שפירש בטמא טמאים ובטהור טהורים והסוגיא שכתב על זה אינה כלום כלומר שהראב"ד פירש שבטמא היינו שהתנור ראוי לקבל טומאה אע"פ שהוא מוקף צמיד פתיל טמאים ובטהור שאינו ראוי לקבל טומאה כגון שהוא תנור שלא הוסק ורבינו פירש בטהור היינו שהוא מוקף צמיד פתיל ובטמא היינו שאינו מוקף צמיד והראב"ד הקשה על זה שאפילו הוא מוקף צמיד פתיל אינו מציל אלא כלי חרס ולפיכך כתב כאן שהפירוש וההילוך שהולך בזה אינו כלום ועוד שהוא סותר דבריו שפסק בפכ"ג שצמיד פתיל אינו מציל אלא על כלי חרס וכאן כתב שהוא מציל על מחט וטבעת, ורבינו בפי' המשנה כתב וז"ל והוא שתהיה הטבעת או המחט מחוברת ויהיה בעצם הטפילה שיטפילו על קרקע התנור והטיח עליו ותחתיו והיה התנור מוקף צמיד פתיל ונתון באהל המת הנה נטמא התנור בכללו ונטמאת הטבעת או המחט אשר בתוכה ואם היה התנור טהור כו' (שהיה צמיד פתיל כראוי) הנה הטבעת והמחט ג"כ טהורים ולא יטמאו באהל המת שהם בגוף הבנין וזה הבנין כולו טהור עכ"ל. ביאור דבריו דפליגי הכא דמגו דמהני צמיד פתיל לתנור מהני נמי להם ובטלים אגב התנור וזה הטעם בעצמו לנמלאו במגופת החבית כנגד פיה אבל כשנמלאו מצדה מאחר שאין לחבית צורך במגופה שבצדיה ה"ל כבלועים בלבינה שאינם ניצולים וכן פי' ר"ש. וכתב עוד תניא בתוספתא אין במשמע אלא בזמן שהיא בתוך החבית ומנין אפילו בתוך המגופה למעלה מאוירה של חבית תלמוד לומר כלי ובכן נסתלקה הקושיא הגדולה שהוקשה להראב"ד שהרי מבואר בתוספתא זו כמ"ש : ו כל הבלועים בקרקעיתו של בית וכו'. פרק ט"ו דאהלות . ועל מ"ש רבינו שאין האהלים מונעים את הטומאה כמו שביארנו . כתב

כתב הראב"ד אני לא ידעתי אנה נתבאר דבר זה וכו'. וי"ל שמה שאמר רבינו כמו שביארנו היינו מ"ש לעיל בפרק זה וכן אהל בתוך אהל וכזית מן המת באהל הפנימי כל הכלים שבאהל החיצון טמאים ובענין הדין שכתב רבינו שאין האהלים מונעים את הטומאה כתב בפירוש המשנה (פ"ח מ"ו) דהיינו מדתניא בתוספת' צמיד פתיל ואהלים מצילים על הטהורים מליטמא ואין מצילים על הטמאים מלטמא ודבר תימה הוא דהא קי"ל שהאהל חוצץ בפני הטומאה וי"ל שאם היה חוצץ על פני כל הבית אין ה"נ שלא היתה עוברת הטומאה למעלה אבל הב"ע כשלא היה החוצץ על פני כל הבית שהטומאה עולה דרך המקום שאין בו חוצץ ומתפשטת למעלה בכל הבית אי נמי כשאין מקום לטומאה לצאת כי אם דרך למעלה מהחוצץ דומיא דאהל בתוך אהל דלעיל וצ"ע :

ז ביב שהוא קמור תחת הבית וכו'. פרק ג' דאהלות :

ח שתי חביות וכחצי זית בכל אחת וכו' עד וכן שני חדרים וכו'. פ"ח דאהלות. ומ"ש אין צמיד פתיל לטומאה. תוספתא דכלים פ"ו. ומ"ש וכחצי זית בפנימי או באמצע וכו'. בתוספתא פ"ט דאהלות :

פכ"א א מנין לצמיד פתיל וכו'. סוף פ"ק דחולין (דף כ"ה) ובספרי פרשת חוקת. ומ"ש לכל הכלים שאינם מקבלים טומאה שיצילו בצמיד. בפ"י דכלים. ומ"ש ונסרים של עץ וכו'. בפ"ה דאהלות אם היה נסר חלק או סרידה שאין לה אגפים טהור. ומ"ש וגולמי כלי מתכות. בתוספתא דכלים פ"ז :

מה בין אהלים וכו'. בספרי פרשת חוקת כלים מצילים

הוא שוה לנחשתו של תנור אינו נוגע נמלא בטפלת התנור מוקף צמיד פתיל בטמא טמאים ובטהור טהורים פירוש על הנראים ועל היוצאים קאי ובמחט וטבעת טהורים שאם נכנס התנור לאהל המת אע"פ שהוא מוקף צמיד פתיל אם התנור ראוי לקבל טומאה אין התנור מוקף מציל אותם שהרי אמרו אין כלי חרס מציל אלא על אוכלין ומשקין וכלי חרס מפני תנורו של ע"ה שהוא טמא אבל אם הוא טהור שלא הוסק טהורים שהרי על גב ע"ה נמי טהור ולפיכך ניצלים עם התנור בצמיד פתיל נמצא במגופת החבית מצדיה טמאים כנגד פיה טהורים פירוש מצדי החבית אין החבית מצלת אותן בצמיד פתיל לפי שאינו תנור לחבית שאין צורך לצידי החבית במגופה אבל (לא) כנגד פיה ניצלין שהרי צורך המגופה לפיה של חבית ויש כאן קושיא גדולה לפי מה שפירשנו והרי אמרו שאין כלי חרס מציל אלא על אוכלין ומשקין וכלי חרס ואולי נאמר שאני מגופה מטפלה בהטפלה כגופה של חבית והיא טמאה על גב ע"ה אבל המגופה אינה כחבית וכלי טהור הוא בשאין לו תוך ומכח עצמה היא מצלת שלא גזרו עליה משום כליו של ע"ה ואפילו יש לה תוך. נראים בתוכה אבל לא לאוירה טהורים שוקעים בתוכה ותחתיהם כקליפת השום טהורים נראה לי מאחר שאינם יוצאים לאויר החבית טהורים שנצלים בצמיד פתיל של חבית ושל מגופה כמו שפירשנו אבל אם היו יוצאים לאוירה נחשבים ככלי הבית ואינה מצלת על כלים שבתוכה אלא על כלי חרס אבל אם היו שוקעים בתוך הבית ותחתיהם טיט כקליפת השום שהם נחבאים במגופה אע"פ שהכלים עומדים בתוך התנור טהורים לפי שהם כלי המגופה ולא כלי הבית ואולי בזה החוט יש לי לתלות דמשמע מהכא טעמא דאיכא צמיד פתיל הוא דניצלין הא משום דנבלעין במגופה לא והמשנה שהביא הוא שבלע מנורה ומלמד שבלע את הדרבן וכו' יכול אני לומר שנראים ואינן יוצאים דאיירי ברישא במחט וטבעת ומשנה ספוג קשיא ליה דתנן בהאי פירקא ספוג שבלע משקין טמאים ונפל לאויר התנור טמא שסוף המשקין לצאת אלמא בלוע שאין סופו לצאת טהור וכוס שבלע מנורה היאך סופו לצאת אלא ע"י אדם ואולי כיון שיוכלו לצאת בידי אדם סופו לצאת קרינא ביה מכל מקום מה שפירש בטמא טמאים ובטהור טהורים והסוגיא שכתב על זה אינם כלום וסותרים את דבריו בין תבין :

השגת הראב"ד

*שאין האהלים מונעין את הטומאה כמו שביארנו. א"א אני לא ידעתי אנה נתבאר דבר זה ובלא דבר ידוע הוא שהאהל חוצץ אם אינו מקבל טומאה אבל טעם המשנה מפני שדרך הטומאה לצאת משם ואין דרכה ליכנס שם ואדם גדול טעה בזה :

משנה למלך

פכ"א א קל וחומר לכל הכלים שאין מקבלין טומאה שיצילו בצמיד פתיל וכו'. (א"ה עיין במ"ש הרב המחבר לעיל פי"ב דין ב') :

רשל

בכיסוי בלבד: ב *משפך שכפהו מציל בכיסוי אע"פ שקצתו נקוב נקב קטן הרי הוא כסתום: ג כל הכלים המצילין בצמיד פתיל אם היו בהן טפח על טפח על רום טפח וכפאן על פיהם על הארץ אע"פ שלא מירח בצמיד פתיל מן הצדדין הרי אלו מצילין כל מה שתחתיהן עד התהום מפני שהן כאהל והאהל מציל. אא"כ היה הכלי כלי חרש שאין אהלי כלי חרש מצילין. *כיצד חבית שכפויה על פיה אף ע"פ שמירחה בטיט מן הצדדין כל מה שתחתיה טמא. שנאמר צמיד פתיל עליו ולא צמיד פתיל על גבו. הדביק פיה לכותל ומירחה מן הצדדים מצלת על כל מה שבתוכה ועל כל שכנגדה בכותל. ואם לא מירח מן הצדדין אינה מצלת שאין כלי חרש מציל משום אהל כמו שביארנו. *אבל שאר כל הכלים המצילין בצמיד פתיל שהיו פיותיהן דבוקות בדפני הבית מצילין בלא צמיד פתיל מפני שהן מצילין משום אהל. לפיכך צריך שיהיה בדופן הכלי טפח שאין הכלים מצילין עם דפנות אהלים עד שיהיה להן דופן [טפח]. היה לכלי דופן חצי טפח והיה יוצא מדופן האהל שפה חצי טפח והדביק זה לזה. אע"פ שיש שם חלל טפח אינו מציל עד שיהיה טפח ממקום אחד: ד כשם שמצילין מבפנים עם דפנות האהל כך מצילין חוץ לאהל אם סמכן לאהל שהרי האהל נעשה כסוי מ"מ. כיצד כלי מיחם שיש לו דופן טפח שהניחו ע"ג יתדות חוץ לאהל וסמך פיו לדופן האהל והיתה טומאה תחתיו כלים שבתוכו טהורין. ואם היה סמוך לכותל חצר או לכותל גינה אינו מציל לפי שאינן כותל אהל. ולפיכך כלים שבתוך הכלי טמאים שהרי האהילו על הטומאה: ה קורה שיש בה פותח טפח והיא נתונה מכותל לכותל וטומאה תחתיה וקדרה תלויה מן הקורה והיתה הקורה נוגעת בפי הקדרה כולה ומכסה אותה כלים שבקדרה טהורים שהרי הוצלו בכיסוי האהל להם. ואם לא היה פי הקדרה מכוסה בקורה אלא ביניהם ריוח. כל מה שבקדרה טמא והקדרה עצמה טמאה: ו בור שבתוך הבית וטומאה בבית וכלים בבור אם היה מכוסה בנסר חלק *או בכלי המציל שיש לו דופן טפח הרי כל מה שבבור טהור. היה לבור בניין סביב לפיו גבוה טפח על הארץ. בין שכסהו בכלי המציל שיש לו דופן. בין שלא היתה לו

השגת הראב"ד

*משפך שכפהו. א"א תוספתא דכלים משפך אפילו טהור אינו מציל בכיסוי דברי ר"מ וחכ"א מציל ומכאן לא למדנו אע"פ שהוא מנוקב ולא סתמו אלא בשפתם הנקב שהרי שנינו במשנתנו אע"פ שהכלי מנוקב מציל עד השיעור המפורש במשנה ודוקא שלא נעשה נקב בידי אדם אבל אם נעשה בידי אדם אפילו בכל שהוא טמא כל מה שבתוכו ומשפך ודאי בידי אדם הוא ובאמת כשסתמו הוא ואני אומר ג"כ ע"י צמיד פתיל ולפנים אפרש יותר מזה:

*כיצד חבית שכפויה. א"א אמת כך היא שנויה בספרי אבל תוספתא דכלים חולקת עליהם דתניא חבית שכפאה על הכותל ומירח שפתותיה עם הכותל מצלת על כל מה שבתוכה ועל כל מה שכנגדה בכותל כפאה על הקרקע ומירח שפתותיה עם הקרקע מצלת על כל מה שבתוכה ועל מה שכנגדה בקרקע והמשנה כמו כן כך מוכיח דתנן פ"ק אלו כלים מצילין בצמיד פתיל כלי גללים וכלי אבנים וכלי אדמה וכלי חרס וכלי נתר ועצמות העוף ועורו ועצמות הים ועורו וכלי עץ הטהורים מצילין בין מפיהם בין מצדיהם בין יושבים על שוליהן היו כפויים על פיהם מצילין כל מה שתחתיהם עד התהום ר"א מטמא על הכל מצילים חוץ מכלי חרס שאינו מציל אלא על האוכלין והמשקין וכלי חרס כלומר במשנה ובתוספתא ואיך ידחו ואני אומר מה ששנו בסיפרי שמירח מן הצדדין אינו מציל כשלא מירח שפתים עם הקרקע אלא שנתן הטיט סביב סביב דדינו כעל גבה גם מה שאמר שכל הכלים המצילים בצמיד פתיל אם כפה על פיהם מצילין בלא צמיד פתיל אין לו שורש שכל המשנה שכתבתי ע"י צמיד פתיל היא שנויה בתחלתה ודבר פסוק הוא בספרי שכל הכלים צריכין צמיד פתיל וכשהם כפויים איך יצאו מתורת כלים אבל משפך אפילו טהור שכתבתי למעלה הוא הטעם והוא כתב שכפהו ואינו אלא עומד על פי החבית כדרכו ומוקף צמיד פתיל עם שפתי החבית ונקבו סתום בטיט ר"מ סבר כיון שהוא עומד כדרך תשמישו בחבית אינו מציל וחכ"א מציל וכן העיקר ולפיכך נחלקו במשפך:

*אבל שאר כל הכלים. א"א אני אין לי אלא כל הכלים מצילין עם דפני האהלים אלא שלא נתברר אם ע"י מירוח מפני שדפנו של אהל מחשבו כאהל ודי לו בכיסוי ומסתברא דבכיסוי סגי ליה עם דפנו של אהל כדמפרש ואזיל במתני' הבור והדות והפיטס נתונה עליו טהור ולא קתני מירוח וכ"ל דוקא עם דפנו שהדופן של אהל נעשה ג"כ דפנו של כלי אבל אם עשאו לדופן האהל קרקע עולם לא אלא ע"י מירוח שהרי שנו בתוספתא חבית שכפאה על הכותל מירח שפתותיה עם הכותל מציל מירח אין לא מירח לא מפני שהכותל עשאו קרקע עולם:

השגת הראב"ד

*או בכלי המציל שיש לו דופן. א"א במשנה אינו כן אלא אם היתה נסר חלקה וכפיפה נתונה עליו טמא כלומר שאינה מצלת מה שבבור אם יהיה נסר חלק וסרידה שאין לה גפיים פירוש דפנות טהור משמע אפילו בור חלקה שאין לה דפנות יוצאות והטעם לפי שאין אלו כלים והרי הן כבניין עליו שאין מצריכין דפני כלים או דפני אהלים אלא בזמן שהן כלים כמו כפיפה שהוא כלי [illegible] ואין לה דפנות טפח:

כסף משנה

מצילים בצמיד פתיל והאהלים בכיסוי: ב משפך שכפהו וכו'. כתב הראב"ד א"א תוספתא דכלים משפך אפילו טהור וכו'. מ"ש הראב"ד ומכאן לא למדנו אע"פ שהוא מנוקב ולא סתמו י"ל שטעם רבינו הוא משום דהוי בשפתם הנקב מ"מ דרבי מאיר דאמר אינו מציל אע"פ שהראב"ד בהשגה שאחר זו כתב שטעם רבי מאיר מפני שהוא עומד דרך תשמישו בחבית סובר רבינו שאין זה כדאי לומר שאינו מציל. ומ"מ ומשפך ודאי בידי אדם הוא י"ל דמשפך בתחלת עשייתו עושין אותו בענין שיהא נקוב ולא מיקרי בידי אדם אלא היכא שנעשה שלם ואח"כ מנקבין אותו:

ג כל הכלים המצילים וכו'. במשנה פ"י דכלים גבי כלי גללים כלי אבנים כלי אדמה וכו' קתני היו כפויין על פיהן מצילין כל שתחתיהן עד התהום רבי אליעזר מטמא וידוע דהלכה כת"ק. ומה שהצריך שיהיו בהם טפח על טפח טעמא שמאחר שהוא מציל מטעם שהוא אהל אינו אהל פחות מטפח ואיתא בתוספתא דכלים פ"ז. ומ"ש רבינו אא"כ היה הכלי כלי חרש וכו' כיצד חבית שכפויה על פיה וכו': כתב הראב"ד אמת כך היא שנויה בספרי וכו'. והנה רבינו כתב פ"י דכלים אמתניתין דאלו כלים מצילים בצמיד פתיל וכו' היו כפויין על פיהם מצילים כל שתחתיהם עד התהום כתב וזה שאמרנו ה"מ בכלי חרס שהוא אם כפה כלי חרס על פיו לא יציל מה שתחתיו לפי שהוא יטמא דרך פתחו כאמור ואפילו ידביקהו פ"ה בטיט והדומה לזה לא יציל שאינו לא אהל ולא מוקף צמיד פתיל ונוסחת ספרא חבית שכפאה על פיה ומרחה בטיט מן הצדדים טמאה שנאמר צמיד פתיל עליו ולא צמיד פתיל על גבו וזה נכנס תחת אמרם בספרא בטומאת כלי חרס אמר וכל כלי חרס לרבות האהלים שאהל של חרס יטמא ולא יציל מה שתחתיו כמו שיצילו האהלים וכו' ומאחר שראה רבינו ספרי וספרא מסכימים לדעת אחת וגם דדרשי לה מקראי פסק כן ומתניתין מתפרש על פי זה דהכי קתני היו כפויים על פיהם מצילים כל שתחתיהם עד התהום לשאר מיני כלים השנויים במשנה חוץ מכלי חרס ואע"ג דתוספתא פליגא לא חש לה רבינו במקום סיפרא וספרי ודרשא קראי. ומ"ש הראב"ד ואני אומר מה ששנו בספרי שמירח מן הצדדים אינו מציל כשלא מירח שפתים עם הקרקע וכו' ק"ל לפי דעתו שכל הכלים צריכים צמיד פתיל למה שנו דין זה בחבית יותר משאר כלים ולפי דבריו הכי הו"ל למיתני כלי שכפאו על פיו ומרחו בטיט ומדנקט חבית משמע שדין זה מיוחד בכלי חרס:

ומ"ש עוד הראב"ד גם מ"ש שכל הכלים המצילים בצמיד פתיל אם כפה על פיהם מצילין בלא צמיד פתיל אין לו שרש שכל המשנה שכתבתי ע"י צמיד פתיל היא שנויה בתחלתה. וי"ל דסבר רבינו שאם כדברי הראב"ד הו"ל למיתני מצילין בין מפיהן בין מצדיהן וכו' בין כפויים על פיהם ור"א מטמא בכפויים על פיהם ומדלא איצטריך היו כפויין בהדי הנך משמע דמלתא באנפי נפשה היא ואפילו בשאינו מוקף צמיד פתיל מציל: ומ"ש ודבר פסוק הוא בסיפרי שכל הכלים צריכים צמיד פתיל וכשהם כפויים איך יצאו מתורת כלים י"ל דאין למדים מן הכללות ועוד י"ל דהתם לא אתא אלא לומר דלא תימא שאין מציל בצמיד פתיל אלא כלי חרס כדכתיב בקרא אלא כל הכלים דינם ככלי חרס מרבויא דקרא ועוד י"ל דהתם מיירי כשהם מצילין מתורת צמיד פתיל וכשהם כפויין על פיהם אינם מצילין מתורת צמיד פתיל אלא מתורת אהל: ומ"ש אבל משפך אפילו טהור שכתבתי למעלה הוא הטעם. כבר כתבתי דממתניתין יליף לה רבינו ולא הוצרך ללמדו ממשפך. ומ"ש ר"מ סבר כיון שהוא עומד כדרך תשמישו בחבית אינו מציל לא ידעתי לסוף טעם זה: ומ"ש רבינו הדביק פיה לכותל ומירחה מן הצדדים מצלת וכו'. בתוספתא דכלים פ"ז: ועל מ"ש רבינו אבל שאר כל הכלים המצילין בצמיד וכו'. כתב הראב"ד א"א אין לי אלא כל הכלים מצילים וכו' טעמו לומר דדוקא כשהכלי כפוי על בור ודות הוא דלא בעינן מירוח אבל כשהוא כפוי לכותל צריך מירוח והביא ראיה מהתוספתא ולאפוקי מדברי רבינו שכתב שאם היו דפנות הכלים דבוקות לדופני הבית מצילים בלא צמיד פתיל ולדעת רבינו י"ל דמירח דקתני לאו דוקא אלא אורחא דמילתא נקט. א"נ דמשום דבעא למיתני סיפא ר"א אומר כפוי על פיו אינו מציל נקט רישא ומירח לאשמועינן דאפילו בהכי פליג ר"א אבל לת"ק בלא מירוח נמי מציל:

ומ"ש שאין הכלים מצילים וכו' עד שיהיה טפח ממקום אחד. משנה פ"ה דאהלות:

ד כשם שמצילין וכו' עד שיהיה טפח על הטומאה. שם:

ה קורה שיש בה וכו'. משנה ספ"ה דאהלות קורה שהיא נתונה מכותל לכותל וקדרה תלויה בה וטומאה תחתיה כלים שבקדרה ר"ע מטהר וחכמים מטמאין ובתוספתא פ"ו קורה שהיא נתונה מכותל לכותל וקדרה תלויה בה וכו' היה פיה למעלה מודבק לקורה הרי זה מצלת משוכה הימנו בפותח טפח אינה מצלת פחות מטפח רבי עקיבא אומר מצלת וחכמים אומרים אינה מצלת וידוע שהלכה כחכמים וזהו שכתב רבינו והיתה הקורה כולה כלומר שלא תהא משוכה ממנה אפילו פחות מטפח:

וכתב הר"י קורקוס ז"ל ידוע דבקורה טפח מיירי כי אז מכוסה טהורה ואינה מכוסה טמאה כי הקורה שיש בה טפח נקראת אהל להביא הטומאה לקדרה ולכלים שבתוכה וכלי חרס אינו מטמא מגבו וגם דבכה"ג אפי' אין טומאה תחת הקדירה עצמה הקורה מביאה טומאה לה וטומאה תחתיה היינו תחת הקורה ולכך כתב רבינו וטומאה תחתיה וקדרה תלויה בה היפך מלשון המשנה עכ"ל. והא דקתני בתוספת' אם אין בין פיה לקורה פותח טפח ה"ז מצלת אם יש בין פיה לקורה פותח טפח אינה מצלת אליבא דר"ע היא ולית הלכתא כוותיה:

ו בור שבתוך וכו'. פ"ה דאהלות שם:

כתב הראב"ד א"א במשנה אינו כן אלא אם היתה נסר חלקה וכו'. טעמו לומר דבמתניתין קתני היה נסר חלק או סרידה שאין לה גפיים טהור משמע דנסר חלקה שכפה עליה כלי שאין לו דפנות יוצאות טהור כמו אם כפה עליה נסר והטעם מפני שהכלי שאין לו דפנות אין שם כלי עליו והרי הוא כנסר חלק ורבינו כתב אם היה מכוסה בנסר חלק או בכלי המציל שיש לו דופן הרי כל מה שבבור טהור משמע שאם היה מכוסה בכלי שאין לו דופן טמא וזה היפך מה שנתבאר. וי"ל שדברי רבינו כך פירושם

פירושם אם כסה. בכלי שיש לו דופן טפח הרי כל מה שבבור טהור הא אם כסהו בכלי שיש לו דופן פחות מטפח כל מה שבבור טמא אבל אם כסהו בכלי שאין לו דפנות כלל לא איצטריך רבינו לפרושי דבכלל נסר חלק הוא:

ח החדות הבנוי וכו' עד כך מציל בכותליו. פי"א דאהלות וכב"ס: כבר ביארנו וכו':

ט תנור ישן בתוך החדש וכו' עד כל שבתוך החדש טהור. פ"י דכלים:

וכתב הראב"ד א"א אין הטעם שלו מספיק לא לפירושו ולא לפירוש הרב היוני וכו'. נראה לי שט"ס יש בהשגה זו וצריך להגיה אין הטעם שלו מספיק אלא לפירושו ולא לפי' הרב היוני כי גירסת רבינו במשנה זו ופירושו בה נכון והסכים הרא"ש לדבריו וגם הראב"ד מסכים כן:

י סרידא של חרס שיש לה שפה וכו'. פי"ב דאהלות כלומר שאין לה שפה אינה מקבלת טומאה דהוי פשוטי כלי חרס וטומאה התחיה או על גבה טומאה בוקעת ועולה:

יא קדרה שכפאה ע"פ החבית וכו'. תוספתא פ"ז דכלים:

פכ"ב א שולי המחצין וכו'. תוספתא פ"ז דכלים. ופי' מחצין כלי חרס והוא מלשון הגת והמחץ:

ב כלי חרס שנתן בו טיט עד חציו וכו'. כתב הראב"ד א"א לשון התוספתא אינו כן וכו' וי"ל שאינו טעות בידו שהוא ז"ל מפרש דהכ"ע בשהקיפו צמיד פתיל וקסבר ר"י שאינו מציל משום דכיון שנתן בו טיט עד חציו בישלו מתורת כלי ושוב אינו מציל בצמיד פתיל דהו"ל כלבינה שבלעה את הטבעת שאינה מצלת והכ"מ שלא נתבטל מתורת כלי ואע"פ שהשקיע כלים בטיט שבתוכו אם פי הכפישה צמיד פתיל מציל על הכלים שבתוכה אע"פ שהם שקועים בטיט:

ג כלי חרס מציל בצמיד פתיל עד שינקב וכו'. בסוף פרק המצניע: וכתב הראב"ד ז"ל ובגדול עד שיפחת רובו א"א יש מפרשים בסיפך כלי גדול שלא נפחת רובו אלא במוציא רמון עכ"ל. טעמו דליכא דגמרא בפרק הנזכר אמר רב אסי שמעתי כלי חרס שיעורו במוציא רמון וכו' והא רבא הוא דאמר מוקף צמיד פתיל עד שיפחת רובו ל"ק הא ברברבי הא בזוטרי ופירש"י עד שיפחת רובו דכל כלי פחות כתיב דכך פחת נכנסת לו טומאה ולא דכך נקביו אלא במוקף צמיד פתיל שאם ניקב במוציא רמון אינו מציל ברברבי ברוב בזוטרי במוציא רמון בטל ליה מכלי. והתוספות כתבו שר"י הקשה על פי' זה ופירש רברבי במוציא רמון ובזוטרי שמוציא רמון הוא יותר מרוב שני ברוב ודברי רבינו כפירש"י ודברי הראב"ד כר"י. ומ"ש כיצד כלי גדול וכו' דבריו כפי' ר"ת בפרק הנזכר ולאפוקי מפרש"י. ויש בספרי רבינו בדפוס ט"ס שכתוב שנפחת רובו וצריך למוחקו ולכתוב במקומו חציו וכן מצאתי בספר מוגה. ומ"ש וכמה יהיה בנקב וכו'. פ"ט דכלים:

ד תנור שהיתה סרידה על פיו וכו' עד ואינם ניצולים עד שיסתם הנקב. שם:

חבית

לו דופן ה"ז מציל שהרי יש לו דופן טפח ממקום אחר: ז חדות הבנוי בתוך הבית ומנורה בתוכו והפרח שלה יוצא ומכסה פי החדות ונתן כלי המציל באהל המת על פי החדות והרי הוא נשען על פרח המנורה. רואין אם תנטל מנורה והכלי המציל עומד ה"ז מציל על כל שבחדות. וכלים שבין שפת הכלי ושפת החדות טהורים עד התהום. ואף המנורה טהורה. אע"פ ששפת הפרח נראה בין הכסוי והחדות. ואם לאו הכל טמא: ח החדות הבנוי בתוך הבית וכלי המציל נתון על פיו. והיתה טומאה בין שפת הכלי ושפת החדות או בתוך החדות הבית טמא. שאין האהל שבתוך הבית מונע הטומאה כמו שביארנו. היתה טומאה בבית כלים שבכתלי החדות אם יש במקומן טפח על טפח על רום טפח טהורים. ואם לאו טמאים. ואם היו כתלי החדות רחבים משל בית בין כך ובין כך טהורים. מפני שאינן מכתלי הבית. וכשם שמציל החדות בתוכו כך מציל בכתליו. כבר ביארנו שהתנור הישן הרי הוא ככל הכלים שהן מביאים את הטומאה ואינן נעשין אהלים ומפני זה אינו מציל על מה שבתוכו אא"כ היה מוקף צמיד פתיל כשאר כלים המצילים. וכן ביארנו שהתנור החדש אינו ככלים לענין זה אלא נעשה אהל. ולפיכך מציל על מה שבתוכו בכיסוי בלבד בלא צמיד פתיל כאהלים. וכיסוי התנור הוא נקרא סרידא: ט תנור ישן בתוך החדש וסרידא ע"פ החדש והרי הכיסוי נשען על פי התנור הישן רואין אם כשינטל הישן תפול הסרידא לא הציל וכל שבתוכו טמא. ואם לאו הכל טהור. היה החדש בתוך הישן והסרידא מונחת על פי הישן. אם יש בין החדש והכיסוי פחות מטפח *כל שבתוך החדש טהור וכאילו הסרידא מונחת על פיו: י סרידא של חרס שיש לה שפה והיא עודפת ע"פ התנור ומוקפת צמיד פתיל אפילו היתה טומאה תחתיה או על גבה הכל טמא. אבל כנגד אוירו של תנור טהור. היתה טומאה כנגד אוירו של תנור מכנגדו עד לרקיע טמא וכל מה שבתוכו טהור: יא קדרה שכפאה על פי החבית ומירח דפנותיה עם החבית מצלת על כל מה שבתוכה ועל מה שבינה ובין שפתות החבית. הושיבה על פי החבית כדרכה ומירח אינה מצלת מפני שהקדרה מתטמאה מאוירה ואין כלי טמא מציל כמו שביארנו:

השגת הראב"ד

*כל שבתוך החדש טהור וכאילו. א"א אין הטעם שלו מספיק [אלא] לפירושו ולא לפי' הרב היוני ז"ל מה שפירש בו כי הוא מפרש טעם הרישא כיון שהפתיל מתנודד בנפילת הסרידא אינו צמיד פתיל הרי הסיפא אינו נופל ולמה לא הציל אף מה שבינן ומה בין פוחת טפח לשאין בו הואיל והוא מוקף מבחוץ על כן נראה לי דרך זה המתחבר טעם הרישא לפי שהכיסוי ההוא מציל משום אהל נסמך על דבר המקבל טומאה והרי התנור ישן אינו מציל בלא צמיד פתיל כדמפרשינן לעיל והסיפא אע"פ שנסמך לגמרי על הישן כיון שנתן החדש בתוך הישן הרי ביטל אהלו של ישן והכיסוי חושבין אותו לחדש ואם אין בין הכיסוי והחדש טפח הרי הוא כסתום ומציל לעצמו:

פרק שנים ועשרים

א שולי המחצין ושולי קרקעות והכלים *ודפנותיהן מאחוריהן אין מצילין בצמיד פתיל באהל המת. קרסמן ושפן ועשאן כלים מצילין בצמיד פתיל. שאין מציל בצמיד פתיל אלא כלים: ב כלי חרש שנתן בו טיט עד חציו לא ביטלו. ואם השקיע בו את הכלים מציל: ג כלי חרש מציל בצמיד פתיל עד שינקב במוציא רמון. *ובגדול עד שיפחת רובו. כיצד כלי גדול שנפחת [חציו] והקיפו צמיד פתיל וסתם מקום הפחת בצמיד פתיל הרי זה מציל אע"פ שאינו חשוב כלי לענין טומאה. אבל כלי המוקף צמיד פתיל שהיה נקוב או סדוק ולא סתם הנקב נטמא ואינו מציל. וכמה יהיה בנקב אם היה כלי העשוי לאוכלים שיעורו במוציא זיתים. היה עשוי למשקה שיעורו בכונס משקה. העשוי לכך ולכך מטילין אותו לחומרא. ומשינקב בכונס משקה אינו מציל עד שיסתום הנקב או עד שימעטנו: ד תנור שהיתה סרידא על פיו ומוקף צמיד פתיל ונתון באהל המת ונסדק התנור. אם היה הסדק מלא פי מרדע שהוא היקף טפח נטמא התנור ואע"פ שאין המרדע יכול להכנס בסדק אלא הרי הוא כמותו בשוה. פחות מכאן התנור טהור. נסדקה הסרידא שעל פיו כמלא פי מרדע נכנס הרי זה טמא. פחות מכאן ניצל בצמיד פתיל. היה הסדק ענול אין רואין אותו ארוך אלא שיעורו כמלא פי מרדע נכנס: ה תנור המוקף צמיד פתיל שניקב נקב בעינו של תנור הטוחה אם היה הנקב מלא כוש נכנס ויוצא כשהוא דולק ה"ז נטמא. ואם היה הנקב פחות מזה ניצל: ו ניקב התנור מצדו שיעורו מלא כוש נכנס ויוצא שלא דולק. וכן מנופת החבית שניקבה שיעורה כדי שתכנס מיצה שנייה של שיפון בנקב. וחצבים גדולים שניקבו שיעורן כדי שתכנס מיצה שנייה של קנה. פחות מכאן טהורין. בד"א בזמן שנעשו ליין. אבל אם נעשו לשאר המשקין אפילו ניקבו בכל שהן נטמאו. ואין הצמיד פתיל מועיל להם עד שיסתום הנקב. ואף בזמן

השגת הראב"ד

*ודפנותיהן מאחוריהן וכו כלי חרס שנתן בו. א"א לשון התוספתא אינו כן אלא כך כפישה שנתן בה טיט עד חציה והשקיע בה את הכלים רבי יהודה אומר אינה מצלת וחכ"א מצלת פי' כפישה כלי של אבן ואינו מקבל טומאה ואם נתנה ע"פ החבית ומירח בה את הטיט היתה מצלת כל מה שבתוכה והוא לא עשה כן אלא שנתן בה טיט וכפה את החבית לתוכה עד שבקע פיה בטיט ר"י אומר אינה מצלת שאין זה דרך צמיד פתיל וחכ"א מצלת ומ"ש הוא טעות הוא בידו שהחבית אטומה עד חציה וטמאה היא אינה מצלת ואפילו אטומה כולה טמאה היא והכי איתא בתוספתא:

*ובגדול עד שיפחת. א"א יש מפרשים בסיפך כיצד כלי גדול שלא נפחת רובו אלא במוציא רמון:

שנעשו

ז חבית שהיא מלאה משקין טהורים וכו'. גם זה שם: וכתב הראב"ד א"א ראיתי את האיש הזה משנה את המליצות וכו'. באמת כי ר"ש והרא"ש פירשו כפי' הראב"ד ורבינו לא נ"ל פירוש זה משום דהיינו דב"ש וכ"ה בפ"ה דאהלות אם כלי חרס מציל על הכל ותרתי למה לי ולפיכך פירשה בענין אחר ומה שהקשה עליו הראב"ד היאך החבית והמשקין טהורים ומניקת טמאה אדרבה איפכא מסתברא י"ל שמ"ש שאין העקום כסתום היינו לענין שתקבל המניקת טומאה אבל החבית חשובה כסתומה ע"י עקום המניקת וקל להבין טעם החילוק. ומ"ש דמניקת טהורה מפני שאין לה בית קיבול י"ל שמניקת זו היא עקומה ובמקום העיקום היא זקופה ביותר ומפני כך מתעכבים שם טפות יין וה"ל בית קיבול:

ח חבית המוקפת צמיד פתיל וכו'. בפרק י' דכלים. ומ"ש אגף חצי הנקב וכו'. בפרק הגוזל קמא (דף ק"ה) מייתי האי מתני' חבית שניקבה וסתמוה שמרים הצילה וקאמר עלה בעי רבא אגף חצייה מהו אמר ליה רב ייבר לרב אשי ולאו מתנתנו היא זו וכו' פקוקה בזמורה עד שימרח היו שתים עד שימרח מן הצדדין ובין זמורה לחבירתה טעמא דמירח הא לא מירח לא אמאי ותיהוי כי אגף חצייה הכי השתא התם אי לא מירח לא קאי אגף חצייה כמידי דקאי קאי ודעת רבינו כדברי התוספות והרשב"א שכתבו בס"פ המגניע דאגף חצייה וסתמוה שמרים קא מיבעיא ליה אי חשיבא סתימה או לא ולא איפשיטא. ומ"ש סתם את הנקב בזמורה וכו' עד אינו צריך למרח מן האמצע. פרק י' דכלים שם: במה מקיפין וכו'. שם:

ט מגופת החבית שנתחלחלה וכו' עד אם מירח מן הצדדין הציל. שם וכחכמים: כתב הראב"ד מגופת החבית א"א כך פירש הרב היוני ולפי לשון המשנה נ"ל בה פירוש אחר וכו'. ומ"ש אם כדבריהם הול"ל מירוח שנתחלחל וכו' י"ל דלאו בכל מירוח שנתחלחל שנתחלחל אמר ר"י דמצלת אלא במגופת החבית שפי החבית נכנסת בתוכה ואינה נשמטת מאליה (עיין בתוספות יו"ט שם): י חמת של עור הדג וכו'. כתב הראב"ד א"א זאת התוספתא משובשת וכו'. מ"ש שהתוספתא משובשת נראה דהיינו משום דקתני בה עור הדג והנייר שהלבישם בה את החבית וצרכן למטה אע"פ שמירח בפיו מן הצדדין אין מצילין ומשמע דפליגא אמתני' דקתני היתה של נייר או של עור וקשרה במשיחה אם מירח מן הצדדין הציל ורצה הראב"ד לומר שמאחר דאתיא דלא כמתניתין הרי היא משובשת ואין למידין ממנה ולמה פסקה רבינו וי"ל שאע"פ שבבא אחת תהא משובשת למה לא נלמוד מבבא אחרת. ומ"ש ומתוכה נפרכת שהרי אמרו צמיד ע"פ ולא על גבה וכו' י"ל דכשהכניס החבית דרך פיה בחמת שנמלא פי החמת לצד שולי החבית וצררה מלמטה היינו כעין מ"ש בסמוך היתה של נייר או של עור וקשרה במשיחה ה"ז מצלת כלומר והוא שימרח מן הצדדין כדבסמוך ואם לא צררה לא הציל כדבסמוך ואיצטריך לאשמועינן חמת כיון שהוא כלי ועוד שהלבישה בה את החבית הרי היא מהודקת ולא תיבעי צרירה קא משמע לן:
יא חבית זפותה וכו' עד סוף הפרק. משנה פרק י' דכלים וכחכמים:
וכתב הראב"ד א"א אף זו לא נ"ל כפירושם וכו' כלומר שרבינו פירש שנשבר החרס שלצד פי החבית והזפת עומד והראב"ד משיג עליו שלא מצינו בחרס לשון קילוף אלא לשון שבירה ובזפת הוא שמצינו לשון קילוף בסוף ע"ז (דף ע"ד ע"ב) גבי גת של עכו"ם יקלוף את הזפת ולפיכך פי' שאין כאן שבירת חרס אלא שנתקלפה הזפת מן החרס וכו' ולדעת רבינו יש לומר דמדקתני והזפת שלה עומד ממילא משמע שהחרס שלה אינו עומד אלא נשבר קלתו והלך לו ולשון קילוף שייך שפיר כשנקלף החרס מהזפת כמו שנקלף הזפת מהחרס:
פכ"ג א כל הכלים המצילים בצמיד פתיל וכו' עד ומפני זה גזרו שלא יציל כלי חרס על כלי שטף שבתוכו. בפ"ה דאהלות ופרק קמא דעדיות (מי"ד). ומ"ש ולמה לא אמרו כלי חרס של ע"ה לא יציל על הכל וכו'. פרק חומר בקדש (דף כ"ב ע"א ב):
אדם

שנעשו ליין לא אמרו אלא שניקבו שלא בידי אדם. אבל אם נעשו בידי אדם אפילו כל שהן טמאים. ואינן ניצלין עד שיסתם הנקב: ז חבית שהיא מלאה משקין טהורין ומניקת של חרס בתוכה והחבית מוקפת צמיד פתיל ונתונה באהל המת. החבית והמשקין טהורין והמניקת טמאה. מפני שקצתה האחת בתוך החבית המוקפת והקצה השני פתוח לאהל המת ואינו סתום. אע"פ שהיא עקומה *אין העקום כסתום: ח חבית המוקפת צמיד פתיל שניקבה מצדה וסתמו שמרים את הנקב הציל. אגף חצי הנקב וסתם חציו ה"ז ספק אם הציל אם לא הציל. סתם את הנקב בזמורה עד שימרח מן הצדדין. סתמו בב' קסמים עד שימרח מן הצדדין ובין זמורה לחבירתה. וכן נסר שנתון על פי התנור ומירח מן הצדדין [הציל. היו שתי נסרים עד שימרח מן הצדדין ובין] נסר לחבירו. חיבר את שני נסרים במסמרים של עץ וכיוצא בהן או שלפף עליהן שוגמין א"צ למרח מן האמצע. במה מקיפין. בסיד. ובחרסית. ובנפסין. בזפת. ובשעוה. בטיט. ובצואה. ובחמר. ובכל דבר המתמרח. ואין מקיפין לא בבעץ. ולא בעופרת מפני שהוא פתיל ואינו צמיד. ומקיפין בדבילה שמנה שלא הוכשרה. ובבצק שנילושה במי פירות כדי שלא יטמא, שדבר טמא אינו חוצץ: ט *מגופת החבית שנתחלחלה אע"פ שאינה נשמטת אינה מצלת שהרי נתרעע הצמיד. הכדור והבקעת של גמי שנתן ע"פ החבית ומירח מן הצדדין לא תציל עד שימרח על כל הכדור ועל כל הבקעת מלמטה למעלה. וכן במטלת של בגד שקשרה ע"פ הכלי. היתה של נייר או של עור וקשרה במשיחה. אם מירח מן הצדדין הציל: י חמת של עור הדג או הנייר שהלביש בהן את החבית *וצררה מלמטה ה"ז מצלת. ואם לא צררה אף ע"פ שמירח מן הצדדין לא תציל: יא *חבית זפותה שנתקלף החרס מלמעלה והזפת שלה עומד ונתן הכיסוי על הזפת ודחקו עד שידבק בזפת. ונמצא הזפת עומד בין הכיסוי ובין קרקע החבית הרי זה מציל. וכן בכלי המוריים וכיוצא בהן מדברים המתמרחין שהיה המתמרח בין הכיסוי ובין הכלי כמו זר הואיל והכל דבוקין ה"ז מציל:

השגת הראב"ד

*אין העקום כסתום. א"א ראיתי זה האיש משנה את המליצות ומסבב אותם לעניינים אחרים ומתוך כך הוא מתכם והמשנה כך היא במסכת כלים חבית מלאה משקין טהורים ומניקת בתוכה מוקפת צמיד פתיל ונתונה באהל המת בית שמאי אומרים החבית והמשקין טהורים ומניקת טמאה ובית הלל אומרים אף מניקת טהורה חזרו בית הלל להורות כבית שמאי וזהו נוסח המשנה והיא על דרך המחלוקת שבמסכת אהלות שרבי יהושע אומר בושנו מדבריכם ב"ש ובאמת ובברור המניקת זו של מתכת היא שהיא ראויה לקבל טומאה אע"פ שאין לה בית קבול אם לא שבצמיד פתיל מצילו וב"ש גזרו על החבית שלא תציל אלא על עצמה שהיא של חרס ועל משקין שבתוכה משום חבית של עם הארץ אבל לא על כלי שטף ומש"ה מניקת טמאה אע"פ שהיא מוקפת צמיד פתיל וע"כ זו המניקת כולה תחת הצמיד פתיל היא שאם היה של חרס וראשה אחד לתוך ופתוח כאשר כתב היאך החבית והמשקין טהורין והמניקת טמאה אדרבה איפכא מסתברא מניקת טהורה שאין לה בית קבול וכלי חרס שאין לה בית קבול טהור והחבית והמשקין טמאין שהטומאה נכנסה דרך פתחה של מניקת שהרי אמרו פחת שעשוי בידי אדם אפילו כל שהוא מביא הטומאה בצמיד פתיל היאך כל מה שכתב שיבוש הוא:

*מגופת החבית. א"א כך פירש הרב היוני ז"ל ולפי לשון המשנה נ"ל בה פירוש אחר, לשון המשנה מגופת החבית שמחולחלת ואינה נשמטת מצלת דברי ר"י וחכ"א אינה מצלת פירוש המגופה הלוס' ופי החבית נכנס בה והיא מהודקת שאינה נשמטת מאליה רבי יהודה אומר מצלת בלא מירוח וחכ"א אינה מצלת שדרך תשמישה הוא זה כך נראה לי באמת ואם כדבריהם היה לו לומר מירוח שנתחלחל כי המירוח לא נקרא מגופה:

*וצררה מלמטה. א"א זו התוספתא משובשת נמצאת ואין ללמוד ממנה והיא מתוכה נפרכת שהרי אמרו צמיד פתיל על פיה ולא על גבה ואם הלבישה וצררה למטה היאך המירוח על פיה ואם מירוח כנגד פיה הרי הנייר מפסיק ואין זה צמיד פתיל:

*חבית זפותה. א"א אף זו לא נראה לי כפירושם שאני מוצא בלשון המשנה יקלף את הזפת קליפה לזפת ושבירה לחרסים על כן נ"ל שאין כאן שבירת חרס אלא שנתקלפה הזפת מן החרס ועומדת לעצמו רבי יהודה סבר כיון שנעשה הזפת דופן החבית ועכשיו בזפתה עומדת לעצמה אין מירוח הכיסוי מועיל בלא פירוש הזפת וחכמים אומרים מועיל:

פרק שלשה ועשרים

א כל הכלים המצילים בצמיד פתיל מצילין על כל מה שבתוכן בין אוכלין בין משקין בין בגדים וכלי שטף. זהו דין תורה. אבל מדברי סופרים שכלי חרס המוקף צמיד פתיל אינו מציל אלא על האוכלין ועל המשקין ועל כלי חרס אחרים שיהיו בתוכו. אבל אם היו בתוך כלי חרס המוקף כלי שטף או בגדים הרי אלו טמאים. ומפני מה אמרו שלא יציל על הכל כשאר כלים המצילין. מפני ששאר הכלים המצילין אין מקבלין טומאה וכלי חרס מקבלין טומאה וכלי טמא אינו חוצץ. וכל כלי ע"ה בחזקת טומאה כמו שיתבאר. ולמה לא אמרו כלי חרס של ע"ה לא יציל על הכל ושל חבר יציל על הכל שהרי הוא טהור. מפני שאין עם הארץ טמא בעיני עצמו שאומר הואיל וכלי חרס מציל על הכל
אחד

משנה למלך

פכ"ג א ושל חבר יציל על הכל כו'. הר"ש בפרק ט' דכלים משנה ב' כתב דכלי חרס של חבר מציל על הכל והראב"ד בפ"ק דעדיות משנה י"ד כתב כדברי רבינו יע"ש. ורבינו עובדיה ז"ל הרכיב אחרי דבפ"ק דעדיות כתב כסברת רבינו וכן נראה מדבריו בפ"ט דכלים אך בפרק ה' דאהלות משנה ג' כתב כסברת הר"ש ועיין בתוספות יו"ט:

ב אדם שהיה נתון בתוך החבית וכו'. תוספתא דאהלות פט"ו:

ג כלי חרס שמשתמשין בהן באפר הפרה וכו'. פ"ה דאהלות היה כלי טהור לקדש ולחטאת הכל טהור שהכל נאמנים על החטאת:

ד ארובה שבין בית לעלייה וכו' עד הרי זה מציל על כל מה שבעלייה פ"ה דאהלות וכב"ה. ומ"ש פירשה וחזרה ונגעה בו טמאתו. תוספתא דאהלות פ"ה:

היה אהל נטוי בעלייה וכו'. פ"ז דאהלות וכרבי יוסי לגבי ר"ש. וכתב הראב"ד שהאהל מציל בכיסוי א"א אין זה הטעם כלום וכו':

פכ"ד א בית שחלקו בקנקנים טהורות וכו'. תוספתא פ"ז דאהלות והטעם משום דקי"ל כלי חרס אינו מיטמא מגבו אלא מתוכו וקי"ל כלי טמא אינו חוצץ בפני הטומאה. ומ"ש טחן בטיט וכו'. שם ובמשנה פרק שפי:

ב בית שחלקו וכו' עד ואם לאו טהורים. משנה פט"ו דאהלות. ועל מ"ש רבינו היו הכלים בתוך עובי המחיצה וכו' בין שהיתה הטומאה לפנים וכו'. כתב הראב"ד א"א זה א"א אלא אם הטומאה והכלים בחלון וכו'. ובאמת דברי רבינו ז"ע ולא מצאתי לו מקום להשען בו אלא אם נאמר דכשאין במקום הכלים טפח על טפח בטלו לגבי הבניין והרי הם כמו הכותל עצמו שאינו בדין קבלת טומאה וכשיש במקומם טפח על טפח אינם בטלים לגבי הכותל ומקבלים טומאה כשהטומאה לפנים מהמחיצה בדרך יציאתה פוגעת בכלים ומטמאתן ואפילו כשהיא בבית מתפשטת הטומאה גם במה שבתוך הכותל אע"פ שאינה עוברת לפנים מהמחיצה כמו שמצינו בכותל שבין שני בתים טומאה באחד מהם וכלים בכותל ואע"פ שהם שנוגו מחציו וכלפי טהרה טהורים התם שאני שהם שני בתים אבל הכא שהוא בית אחד אלא שחלקו לא:

ג בית שהוא מלא תבן וכו' עד מפני שסתם תבן דעתו לפנותו. משנה פט"ו דאהלות:

ד כותל שבין שני בתים וכו' עד מחצה למחצה שניהם טמאים. פ"ו דאהלות:

היתה המעזיבה לאויר וכו'. תוספתא פ"ז דאהלות:

ומ"ש

אחד אני ואחד החבר ולפיכך *חשו וגזרו שלא יציל על הכל. ולמה אמרו מציל על האוכלין ועל המשקין ועל כלי חרס. מפני שאלו הג' טמאים הן ע"ג ע"ה בין קודם שיהיו באהל המת בין אחר שיהיו שם תחת צמיד פתיל. ולעולם לא ישאל החבר מע"ה לא אוכלין ולא משקין ולא כלי חרס אלא על דעת שהן טמאין שהרי אין להן טהרה לעולם ולא יבא בהן לידי תקלה. אבל כלי שטף שואל אותם החבר מע"ה ומטבילן מפני מגע עם הארץ ומעריב שמשו ומשתמש בהן בטהרות לפיכך חשו חכמים שמא ישאל ממנו כלי שטף שכבר היה תחת צמיד פתיל בכלי חרס שלו. שהרי עם הארץ הזה מדמה שניצל והרי הוא טמא טומאת שבעה ויטביל החבר ויעריב שמשו וישתמש בו בטהרות ויבוא לידי תקלה. ומפני זה נזרו שלא יציל כלי חרס על כלי שטף שבתוכו: ב אדם שהיה נתון בתוך החבית ומוקפת צמיד פתיל טהור. ואפילו עשאה גולל לקבר. ויראה לי שזה שלא גזרו על כלי חרס שלא יציל על האדם. מפני שהוא דבר שאינו מצוי וכל דבר שאינו מצוי לא גזרו בו: ג כלי חרס שמשתמשין בהן באפר הפרה או בקדשים עמי הארץ נאמנים על טהרתם. מפני שהן נזהרים בהן הרבה ולפיכך יצילו על הכל בצמיד פתיל אע"פ שהן של חרס: ד ארובה שבין בית לעלייה וטומאה בבית וקדירה נתונה על פי הארובה ונקובה בכונס משקה. הקדירה טמאה והעלייה טהורה. היתה שלימה כל שבעלייה מאוכלין ומשקין וכלי חרס טהור. אבל אדם וכלי שטף שבעלייה טמאים שאין כלי חרס חוצץ אלא על האוכלים ועל המשקין וכלי חרס. וכל שבעלייה טהור כאילו הוא תחת צמיד פתיל בכלי חרס. וטמאו האדם שבעלייה זו מפני שהוא דבר המצוי. לפיכך אם היה בעלייה זו כלי מתכות וכיוצא בו מלא משקין הכלי טמא טומאת שבעה והמשקין טהורין. היתה בה אשה לשה בעריבה של עץ האשה והעריבה טמאין טומאת שבעה והבצק טהור כל זמן שעוסקת בו. פירשה וחזרה ונגעה בו טמאתו. וכן אם פינה הבצק או המשקין לכלי אחר מכלי שטף שבעלייה נטמאו במגע הכלי האחר. היה ע"פ ארובה זו שאר כלים המצילים בצמיד פתיל שאין מקבלין טומאה כמו שביארנו ולפיכך אין מגע עם הארץ מטמא או שהיה כלי חרס הטהור לפרה אדומה או לקודש שהכל נאמנין על טהרתן. ה"ז מציל על כל מה שבעלייה. היה אהל נטוי בעלייה ומקצתו מרודד על הארובה שבין בית לעלייה ה"ז מציל ואע"פ שאין גגו על הארובה *שהאהל מציל בכיסוי כמו שביארנו:

השגת הראב"ד

*שהאהל מציל בכיסוי. א"א אין זה הטעם כלום אלא מתוך שאויר המרודד מן האהל כמשוי אהלים:

פרק ארבעה ועשרים

א בית שחלקו בקנקנים טהורות מן הארץ ועד הקורה וטומאה בחציו האחד אם היה פי הקנקנים כלפי הטהורה הרי אלו מצילות. ואם היו כלפי הטומאה אינם מצילות. טחן בטיט בין מבפנים בין מבחוץ רואין אם יכול הטיט לעמוד בפני עצמו מציל ואם לאו אינו מציל והרי הכל אהל אחד: ב בית שחלקו בנסרים או ביריעות אם חלקו מן הצדדין או מכלפי הקורות והיתה הטומאה בבית. כלים שבין המחיצה ובין הכותל או שבין המחיצה והקורות טהורין. היתה הטומאה בין מחיצה לכותל או בין מחיצה לקורות כלים שבבית טמאין. שאין המחיצה מונעת הטומאה שלא תצא ותטמא כמו שביארנו באהל שבתוך הבית. היו הכלים בתוך עובי המחיצה עצמה *בין שהיתה הטומאה לפנים מן המחיצה או שהיתה בתוך הבית אם היה מקום הכלים טפח על טפח טמאים ואם לאו טהורין. וכבר ביארנו כיצד דין הבית אם חלקו מכלפי ארצו: ג בית שהוא מלא תבן ואין בינו לבין הקורות פותח טפח. טומאה בפנים בין בתוך התבן בין שהיתה בין תבן לקורות כל הכלים שכנגד יציאת הטומאה במלואו של פתח טמאים. היתה טומאה חוץ לתבן במלואו של פתח כלים שבפנים אם יש במקומן טפח על טפח על רום טפח טהורין ואם לאו טמאין. ואם יש בין תבן לקורות פותח טפח בין כך ובין כך טמאין שאין התבן חוצץ מפני שסתם תבן דעתו לפנותו: ד כותל שבין ב' בתים וטומאה בתוך הכותל. בית הקרוב לטומאה טמא והקרוב לטהרה טהור. היתה מחצה למחצה שניהן טמאין. היתה הטומאה באחד מב' הבתים והכלים בתוך הכותל מחציו וכלפי טומאה טמאים מחציו וכלפי טהרה טהורין מחצה למחצה טמאין. וכן מעזיבה שבין הבית והעלייה והטומאה בתוך מעזיבה. מחציו ולמטה הבית טמא והעלייה טהורה מחציה ולמעלה העלייה טמאה והבית טהור מחצה למחצה שניהן טמאין. היתה טומאה באחד מהן וכלים בתוך המעזיבה מחציה וכלפי טומאה טמאין מחציה וכלפי טהרה טהורין מחצה למחצה שניהן טמאין. היתה המעזיבה לאויר וטומאה בתוכה מחציה ולמטה הבית טמא והעומד מלמעלה אפילו כנגד הטומאה טהור שהרי פשטה הטומאה בכל הבית. היתה הטומאה מחציה ולמעלה הבית טהור והעומד מלמעלה כנגד

השגת הראב"ד

*בין שהיתה בעומאה. א"א זה אי אפשר אלא אם הטומאה והכלים בחלון ויש במקום הטומאה חלל טפח מביא את הטומאה לכלים שבצדה ואם לאו טהורין אבל מה שבבית מכל מקום טמא שדרך טומאה לצאת דרך הבית ולשון המשנה אם יש פותח טפח ואם על מקום הכלים לא היה אומר כך אלא אם יש במקומו טפח על טפח על רום טפח כמו שאמרו בכמה מקומות ועוד דאדרבה אם היה מקום הכלים טפח על טפח או היו טהורים:

*[בדפוס ישנים מסרכ"י הכותב ולפיכך חשו וגזרו ס"א חשוו וגזרו וצ"ע ונ"ל שכצ"ל חשו]:

כנגד הטומאה טמא. מחצה למחצה הבית טמא והעומד *מלמעלה כנגד הטומאה טמא *שהרי אי אפשר לצמצם: ה וכן כותל המשמש את הבית ידון מחצה למחצה. כיצד כותל שהוא לאויר וגג הבית סמוך לכותל ואינו מורכב על הכותל וטומאה רצוצה בתוך הכותל היתה מחציו ולפנים הבית טמא והעומד מלמעלה על ראש הכותל טהור כעומד על גג הבית. היתה מחציו ולחוץ הבית טהור והעומד מלמעלה כנגד הטומאה טמא שהרי לא פשטה הטומאה בתוך הבית. היתה הטומאה מחצה למחצה הבית טמא והעומד מלמעלה טהור שהרי פשטה הטומאה בבית. נטל מהכותל מבפנים או שהוסיף בכותל מבחוץ עד שנמצאת הטומאה מחצי כותל ולפנים הבית טמא. נטל מבחוץ או שהוסיף בעובי הכותל מבפנים עד שנמצאת הטומאה מחצי כותל ולחוץ הבית טהור. היתה הטומאה נתונה על גבי הכותל אפילו מחציו ולפנים הבית טהור: ו בית המשמש את הכותל ידון כקליפת השום. כיצד החופר שני כוכים או שתי מערות זו בצד זו עד שנמצאו שני בתים חפורים בקרקע ונעשה ביניהן כותל המבדיל בין שניהן והיתה טומאה בבתים וכלים בכותל אם יש עליהן כקליפת השום טהורין. היתה טומאה בכותל זה וכלים בבתים אם יש עליהן כקליפת השום טהורים. הנה למדת שכותל בנין נידון מחצה למחצה וכותל הסלע או שנעשה מגוש הארץ כשיחפור מכאן ומכאן נידון כקליפת השום: ז כותל שחצי עביו בנין וחציו סלע נדון מחצה למחצה: ח טומאה שהיתה בין קורות הבית אפילו אין תחתיה אלא כקליפת השום הבית טהור *ורואין את הטומאה כאילו היא רצוצה בארץ ומטמאה כנגדה בלבד. ואם יש במקומה טפח על טפח הכל טמא. וכן אם היתה נראית בתוך הבית בין כך ובין כך הבית טמא. *שני פתחים זה על גבי זה וטומאה בכותל שביניהן אם נראית שהיא לתוך אחת מהן הוא טמא וחבירו טהור ואם לאו נידונין מחצה למחצה:

השגת הראב"ד

*שהרי אי אפשר לצמצם. א"א מחלוקת רבי מאיר ור"ש בתוספתא ורבי מאיר מטמא והוא פסק כרבי מאיר משום דחזא מתניתין במעזיבה שבין בית לעלייה מחצה למחצה הרי הן טמאין ואולי אינו דומה דהתם טומאה היכא שדית ליה אי לבכא טמא אי לבכא טמא הילכך שניהם טמאים אבל מעזיבה שהיא לאויר אי שדית לה לחוץ ליכא טומאה הילכך הבית טהור כרבי שמעון דרבי מאיר ור"ש הלכה כר"ש ועוד דספיקא לקולא:

השגת הראב"ד

*ורואים את הטומאה: א"א תמה אני למה לא הזכירו במשנה למעלה במעזיבה טומאה רצוצה כמו שהזכיר כאן ומחצי מעזיבה ולמטה ומחציה ולמעלה אם רצוצה היא מה לי למעלה או למטה והלא דבר שנוי הוא בוקעת ועולה בוקעת ויורדת כמ"ש בטומאה שבין הקורות שהרי קורות מתוי מעזיבה ולמטה הן ואפילו הכי אם אין במקומה טפח רצוצה היא ואינה מטמאה אלא כנגדה ולשון המשנה טומאה בין הקורות והתיכן כקליפת השום אם יש שם פותח טפח הכל טמא ואם אין שם פותח טפח רואין את הטומאה כאילו הוא אוהל. ולזה הלשון ענין המשנה שיש במקום הטומאה מקום רחב שאין רצוצה כלל אבל אם יש באותו קליפת השום שמחזיק פתח פתוח כנפח הטומאה יוצאת לבית ואם לאו רואין את הטומאה כאילו היא מגורה לגמרי שאין פסוק כלל והבית טהור שהרי יש במקום הטומאה חלל טפח. ומה שאמר במעזיבה מחציו ולמטה או מחציו ולמעלה כטומאה רצוצה שהיא בוקעת ובקיעתה במקום הסמוך לה:

*שני פתחים זה ע"ג זה: א"א גם זו התוספתא לא ידעתי את טעמה והלא טומאה רצוצה היא (והלא היא) נראית לתוך הפתח שני שהיא בולעת מעט:

ומ"ש גבי מחצה על מחצה העומד מלמעלה כנגד הטומאה טמא. שם ר"מ מטמא ור"ש מטהר ויש לתמוה למה פסק כר"מ במקום ר"ש וכבר השיגו הראב"ד וכתב א"א מחלוקת ר"מ ור"ש הוא בתוספתא וכו'. וי"ל שטעמו של רבינו משום דמסתבר טעמיה דכיון דטומאה רצוצה היא הרי היא בוקעת ועולה ומה לנו אם היא לאויר ולא הייבו לעומד מלמעלה כשהטומאה מחציה ולמטה אלא מפני שהטומאה פשטה בכל הבית ושוב אינה בוקעת ועולה. ועי"ל דכיון דבפרק מי שהוציאוהו (דף מ"ו ע"ב) לא איפשיטא לן ר"מ ור"ש הלכה כמאן מינייהו נקטינן כדברי המחמיר. ומ"ש הראב"ד דר"מ ור"ש הלכה כר"ש איני יודע מנין לו דהא בפרק מי שהוציאוהו לא איפשיטא. גם מ"ש דספיקא לקולא קשה דהא קי"ל ספק טומאה ברה"י טמא ואפשר לומר שהראב"ד סובר דטומאה כזו שהיא במעזיבה אינה אלא מדרבנן. ועי"ל שהטעם שפסק רבינו כר"מ הוא מפני שהוא ז"ל [סבר] דפלוגתייהו בהי אפשר לצמצם או לא וכיון דבעלמא קי"ל כמ"ד א"א לצמצם הכא נמי הכי נקיטינן. ודרך זה נראה יותר בדברי רבינו שתלה הדבר בא"א לצמצם:

ה וכן כותל המשמש את הבית וכו'. משנה פי"ו דאהלות וכחכמים. ומ"ש ואינו מורכב על הכותל. כלומר שאם היה מורכב על הכותל אפילו היתה הטומאה מחציו ולחוץ הבית טמא שהטומאה פושטת בבית מאחר שהכותל מגוף הבית. ואיכא למידק כשהיתה הטומאה מחצה למחצה אמאי העומד מלמעלה טהור ומ"ש מ"ש בסמוך גבי טומאה במעזיבה באם היתה מחצה למחצה העומד מלמעלה טמא משום דא"א לצמצם וי"ל דסבר רבינו דשפיר שייך לומר בכותל שתכנס טומאה לבית ולא תתפשט למעלה ממאי דשייך לומר במעזיבה וצריך טעם למה *: נטל מהכותל מבפנים וכו'. תוספתא פ"ז דאהלות אלא שהיא כתובה בשיבוש: היתה הטומאה נתונה על גבי הכותל וכו'. תוספתא פ"ז דאהלות וכת"ק:

ו בית המשמש את הכותל וכו'. משנה פ"ו דאהלות:

ז כותל שחצי עביו בנין וכו'. תוספתא פ"ז דאהלות:

ח טומאה שהיתה בין קורות הבית וכו'. משנה פ"ו דאהלות טומאה בין הקורות ותחתיהן כקליפת השום אם יש שם פותח טפח הכל טמא אין שם פותח טפח רואים את הטומאה כאילו היא אוהל היתה נראית בתוך הבית בין כך ובין כך הבית טמא ופירש שם רבינו תחת הקורות הוא שתהיה הטומאה בעלה הקורות לא בעלה הבנין ואמרו כקליפת השום [הוא הפלגה והכוונה] שאפילו המחילה דקה מאד ימנע בינה ובין הבית כאשר לא יהיה בעמידתו טפח על טפח ולא תטמא הבית אבל נחשוב הטומאה כאילו היא במקום ההוא אשר לא תטמא זולת מה שיהיה כנגדה לבד בעליונות ושפלות וכו' ואמנם התחייב זה הדין להיות הטומאה בתוך הקורה אמנם אם היתה בעלה הבנין הדין בו מחצה על מחצה כמו שקדם בהלכה שלפני זו וכן אם היתה הטומאה בתוך האבן יהיה הדין בה כמו היותה בתוך הקורה ואע"פ שהיה [המשקוף] אשר בין הבית והעלייה סלע או הדומה לו מן האבנים ובתוספתא אמרו של בנין ידון מחצה על מחצה ושל סלע כקליפת השום וענין נראית שיהיה זאת המחילה אשר על הטומאה ספיריי כמו הזכוכית והשוהם והדומה והדומה להם כל הבית טמא ואפילו לא יהיה במקום הטומאה טפח על טפח עכ"ל. ועל מ"ש רבינו ורואין את הטומאה כאילו היא רצוצה בארץ וכו': כתב הראב"ד תמה אני למה לא הזכירו במשנה למעלה במעזיבה וכו'. וליישב דעת רבינו נאמר דאין כל המקומות שוים שהרי שנינו בתוספתא של בנין ידון מחצה על מחצה ושל סלע כקליפת השום וכך מפורש במשנה פ"ו דאהלות והשתא ילפינן לחלק ממעזיבה לקורה דכשם שחילקו בין כותל סלע לכותל בנין כך חילקו בין מעזיבה לקורה דמעזיבה היינו בנין ודינה ככותל בנין שחילקו בה בין כשהטומאה מחציה ולפנים לכשהיא מחציה ולחוץ וכך חילקו במעזיבה בין מחציה ולמעלה למחציה ולמטה וכשהטומאה בין הקורות דינה כמו כשהיא בכותל סלע נידון כקליפת השום וחילוק זה כתבו רבינו בפירוש משנה זו בטומאה בין הקורות ולא נאמר במעזיבה שהטומאה שבתוכה היא רצוצה ובוקעת ועולה בוקעת ויורדת מפני שהמעזיבה עשויה ליסתר והוא הטעם לכותל בנין אבל הקורה אינה עשויה ליבקע ולפיכך דינה כאילו היא טמונה בארץ והשתא מתניתין הכי פירושה טומאה בין הקורות פי' שהטומאה בתוך קורה הבית מובלעת בתוכה אפילו אין תחתיה אלא כקליפת השום אם יש שם פותח טפח כלומר שהקורה רחבה טפח שהוא שיעור להביא טומאה הכל טמא כלומר כל הבית טמא שע"י אותו טפח על טפח נתפשטה טומאה בכל הבית ואם אין בקורה טפח על טפח אינה מביאה טומאה לבית ואינה מטמאה אלא כנגדה בין למעלה בין למטה והיינו רואים את הטומאה כאילו אוהל כלומר כאילו רצוצה בארץ ולמה שפירש הראב"ד דמאי דקתני יש שם פותח טפח אם יש באותו קליפת השום שמחזיק פתח פתוח בנפח הטומאה יוצאת לבית ק"ל דהיינו מאי דקתני בסיפא היתה נראית בתוך הבית. וכן מ"ש עוד הראב"ד ומ"ש במעזיבה מחציו ולמטה או מחציו ולמעלה בטומאה רצוצה שהיא בוקעת ובקיעתה למקום הסמוך לה ק"ל הרי אמרו טומאה רצוצה בוקעת ועולה עד לרקיע בוקעת ויורדת עד התהום ולא אמרו שאינה בוקעת אלא למקום הסמוך לה ואפשר לומר דהתם לא נחתי אלא לומר דאינה מטמאה אלא כנגדה ובהא דמעזיבה לימדונו שבקיעתה למקום הסמוך לה. ומ"ש רבינו וכן אם היתה הבית וכו' במשנה הנזכרה היתה נראית בתוך הבית בין כך ובין כך הבית טמא ופשטא דמילתא קאמר שאם אין הטומאה נראית בתוך הבית דהיינו שיש תחתיה כקליפת השום הוא דמפלגינן בין יש שם פותח טפח לאין שם פותח טפח אבל אם היתה נראית בתוך הבית דהיינו שאין תחתיה כקליפת השום בין כך ובין כך כלומר בין שיש שם פותח טפח בין שאין שם פותח טפח הבית טמא שכיון שהיא נראית בתוך הבית הרי היא בתוך הבית ורבינו כתב בפירוש המשנה ענין נראית שיהיה זאת המחילה ספיריי כמו הזכוכית והשוהם והדומה להם עכ"ל: שני פתחים זה על גב וכו'. תוספתא פ' י"ב:

כתב הראב"ד א"א גם זו התוספתא לא ידעתי את טעמה והלא טומאה רצוצה היא והלא היא נראית לתוך הפתח השני שהיא בולעת מעט עכ"ל. ובמה שהקדמתי לעיל דטומאה שבבנין לית לה דין טומאה רצוצה ניחא:

פכ"ה א עמוד העומד בתוך הבית וכו'. בפ"ו דאהלות ולשון רבינו כלשון התוספתא: טפח

[הכיו"ם פ"ו מ"ד דאהלות כתב טעמא דמלתא]

פרק חמשה ועשרים

א עמוד העומד בתוך הבית וטומאה רצוצה תחתיו. טומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת. ואינו מטמא אלא כנגד הטומאה

[illegible] והעומד מלמעלה פ"א [illegible] והעומד מלמעלה או למטה כנגד הטומאה טמא עכ"ל. ואני מצאתי בתוספתא בפרק [illegible] דאהלות [illegible] ודו"ק:

הטומאה בלבד. ואם היה פרח יוצא מעמוד זה וכלים תחת הפרח הכלים טהורים שאינו מטמא אלא כנגד הטומאה: ב [ואם יש במקום הטומאה] טפח על טפח על רום טפח הרי הוא כקבר סתום ומטמא מכל סביביו. *והבית כולו טמא שהרי האהיל על הקבר: ג טומאה שבתוך הכותל ומקומה טפח ע"ט על רום טפח כל העליות הבנויות על כותל זה אפי' עשר טמאות. שהרי הכותל כולו קבר סתום עד סופו והוא כותל העליות וכל עלייה מהן מאהלת על הקבר. בנה בית בצד הכותל מכאן ובית מכאן ובנה עלייה על גבי שני הבתים עד שנמצא ראש הכותל הטמא הוא באמצע קרקע העלייה. הרי העלייה טמאה שהרי האהילה על הקבר והעלייה השניה הבנויה על גבה טהורה מפני שהן זו על גבי זו *ואין הכותל הטמא כותלה: ד *חור גדול שבעובי הכתלים שדרך בני אדם לעשותו לתשמיש. והוא הנקרא פרדסיק. שהיתה טומאה מונחת בתוכו ויש עליו דלתות סגורות *הבית טהור. היתה הטומאה רצוצה בקרקעיתו או בכתליו או בגגו רואין את כל החור כולו *כאילו הוא אטום ורואין מקום הטומאה אם הוא בחצי עובי הכותל שלפנים הבית טמא. ואם היתה טומאה מחצי כותל ולחוץ הבית טהור. מחצה למחצה הבית טמא: ה שני פרדסקין זה בצד זה או זה על גב זה וטומאה מונחת באחת מהן ונפתח. הוא והבית טמא וחבירו טהור. היתה טומאה רצוצה בתוך הבנין רואין את הפרדסקין כאילו הן אטומין וידון מחצה למחצה: ו כזית מן המת מודבק באסקופת הבית מבחוץ הבית טהור. היה רצוץ תחת האסקופה ידון מחצה למחצה. היה מודבק למשקוף הבית טמא: ז כלב שאכל בשר המת ומת בתוך שלשה ימים והרי הוא מוטל על האסקופה רואין חלל הטומאה מגופו אם הוא כנגד המשקוף ולפנים הבית טמא ומכנגד המשקוף ולחוץ הבית טהור: ח האשה שמת עוברה בתוך מעיה אם נעשית *ראש הנפל כפיקה של שתי כיון שנפתח הרחם עד שנראת הראש נטמא הבית מפני העובר אע"פ שעדיין לא יצא: ט האשה שמקשה לילד ויצאה מבית לבית והפילה נפל מת בבית שני הבית הראשון טמא בספק. שמא כשהיתה בו יצא ראשו של נפל הזה. בד"א כשלא היה ראש הנפל כפיקה של שתי אבל אם העגיל ראש הנפל כפיקה הבית הראשון טהור שאילו נפתח רחמה שם לא היתה יכולה להלך על רגליה. לפיכך אם היתה ניטלת באגפיים והוציאוה מבית לבית הבית הראשון טמא בספק אע"פ שהעגיל ראש הנפל כפיקה של שתי: י האשה שהפילה שליא הבית טמא ודאי. חזקה הוא שאין שליא בלא ולד: יא מי שילדה שני ילדים אחד חי ואחד מת. *אם המת יצא ראשון החי טהור שהרי לא נגע בו משיצא לאויר העולם. ואם החי יצא ראשון הרי הוא טמא שהרי אי אפשר שלא יגע בו המת משיצא לאויר העולם מפני שהוא מתגלגל אחריו כאבן שאין בו רוח חיים כדי להעמיד

*[עיין בתוי"ט בפ"ו דאהלות משנה ד']

השגת הראב"ד

*והבית כולו טמא. א"א זה אינו אלא כשאין שם חלל טפח פנוי אבל יש שם חלל טפח פנוי אינו מטמא באהל וי"ל שמטמא כל סביביו ויש דברים מסייעים לזה מ"מ כשיש שם טפח פנוי אינו מטמא באהל ממעשה דר"א ברבי צדוק שהיו מהלכין על גבי ארונות של מתים דוק ותשכח:

השגת הראב"ד

*ואין הכותל הטמא כותלה. א"א השמיט סוף משנה דומה שלא נתגלה לו כותל שני טומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת ואית דגרסי כותל בית נאמר שאם היתה הטומאה בכותל העליות שהבית שעל גבי העלייה הגדולה טומאה בוקעת ויורדת לעלייה גדולה והיא אחת מן הצדדין שעולים למעלה למעלה והם כותלי כל העליות מן הגדולה ומן הקטנות שעל גבה והטומאה פוסקת ממנו לכאן כמו שאמר בתחלה שכיון שהיא מן הצד אין העלייה הגדולה מפסקת ואינה מגלה את עצמה ולא את הקטנות שעל גבה ומה שפירש בה הרב היוני סכל ורעיון רוח:

*חור גדול. א"א מצאתי נוסחא וכתוב בה חיבה שעשאה פרדסקין טמאה עד שיקבע אותה במסמר ולפי זו הנוסחא אין זה הפירוש מתקבל אבל נראה שזו החיבה היא כמו אותה של רופאים שעשוים בתים בתים והיא עשויה לנחת ואעפ"י שאינה מחזקת מ' סאה ואמרו שהיא טמאה עד שיקבעוה בכותל במסמר (*ואם קבועה וטומאה באחד מהן מאוהלן הבתים וכו'):

[*כס"א אינו]

*הבית טהור. א"א אינו כן בתוספתא אלא טמא מפני שדרך טומאה לצאת משם ולא ליכנס שם:

*כאילו הוא אטום. א"א נראה כשאין בה חלל טפח באותה פרדסקא (ונפתח לבית והטומאה בבית ונפתח הוא והבית):

השגת הראב"ד

*אם המת יצא ראשון החי טהור. א"א אני לא הסכמתי לזה הפירוש וטמא וטהור האמור במשנה בהסקה זו על הבית הראשון נאמר כעין הפסקה הראשונה ובמיכן באהלות פ"ז וכבר פירשתי אותה פי' מבואר ואיך אפשר בראשון מת ושני חי שיהא הולד טהור והרי האשה טמאה והטמא את הולד טומאת ערב והיינו שנים טמאים כמת אדם במת ואדם באדם השני טמא טומאת ערב והו לא מידי ועוד טמא מגע אמו שהיא טמאה טומאת לידה כטומאת נדה הלכך לא אפשר:

כסף משנה

ב טפח על טפח וכו'. זה מתבאר ממה שיבא: כתב הראב"ד והבית כולו טמא א"א זה אינו אלא כשאין שם חלל טפח פנוי וכו'. לטעמיה אזיל שכתב בפ"ז מהלכות אלו על בכה אין הקבר מטמא מכל סביביו עד שיהיה שם חלל טפח על טפח על רום טפח וכו' ועיין במ"ש שם:

ג טומאה שבתוך הכותל וכו' עד ואין כותל הטמא כותלה. פ"ז דאהלות:

כתב הראב"ד השמיט סוף המשנה וכו'. ויש לומר שרבינו פי' במשנה כותל שנים יקרא כותל שנתנוהו על כותל אחר והיו שני כותלים קרובים מאד והיתה הטומאה דחוקה ביניהם עכ"ל ולא הוצרך רבינו לכותבו כאן מפני שכבר נתבאר בדבריו כמה פעמים שהטומאה רצוצה טומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת:

ד חור גדול וכו'. תוספתא דאהלות פ"ז אלא שהם שנוי הבית טמא וכן השיגו הראב"ד א"א אינו כן בתוספתא אלא טמא מפני שדרך טומאה לצאת משם ולא ליכנס שם עכ"ל. ובאמת נראה שיש ט"ס בדברי רבינו וצריך להגיה הבית טמא ואם נוסחתו היתה הבית טהור צריך להעמידה כשהחור הזה אינו פתוח לצד פנים אלא לצד חוץ. ועל מה שכתב רבינו חור גדול שבעובי הכתלים כתב הראב"ד מצאתי נוסחא וכתוב בה וכו' ולפי זו הנוסחא אין זה הפי' מתקבל וכו'. ולדעת רבינו י"ל שאין סותר פירושו שגם לפי זה פרדסק פי' שהוא נעשה לתשמיש בין בכותל בין בתיבה. ועל מ"ש רבינו רואים את החור כולו כאילו הוא אטום. כתב הראב"ד א"א נראה כשאין בה חלל טפח וכו'. ולא הבנתי דברי הראב"ד ונ"ע:

ה שני פרדסקין זה בצד זה וכו'. משנה סוף פ"ו דאהלות פי' פרדסק חלון שהוא בתוך הכותל הנקרא בערבי בואנה ובלשון לעז אלמאריו: ומ"ש היתה טומאה רצוצה בתוך הבנין וכו' זה פירוש על מה שסיים בה במשנה הנזכרת ורואין את הפרדסקין כאילו הם אוטם ידון מחצה למחצה להביא את הטומאה לבית ומוכיח כפי' זה בתוספתא ומה שאנו מחשבין אותו כאטום התועלת הוא כדי לידון מחצה על מחצה שנכנס גם חלל הפרדסקין מחשבון המאי כאילו היה בנוי כולו:

ו כזית מן המת מודבק וכו'. ספי"ב דאהלות:

ז כלב שאכל בשר המת וכו'. פרק אחד עשר דאהלות ופליגו בה תנאי ופסק כר' יוסי ואיתא בפרק העור והרוטב (דף קכ"ו) ואוקמוה התם בתרי אוקימתי ורבינו לא הזכיר שום אחת מהם: וכתב הר"י קורקוס ז"ל דסבר רבינו דע"כ לא אוקימנא הכי אלא להעמיד ר' יוסי שמוגה אינה בוקעת כדמוכח התם (דף קכ"ה ע"ב) במתניתין דתיבת המגדל וכיון דאנן קיימא לן דטומאה שמוגה בוקעת נקטינן דאפילו לא יהיה בלוארו בוקעת וכיון שכן אזלינן בתר חלל הטומאה מגופו ובמשנה כתב רבינו שהולכים אחר מקום האסטומכא עכ"ל:

ח האשה שמת עוברה וכו'. משנה בפ"ז דאהלות האשה שהיא מקשה לילד והוציאוה מבית לבית הראשון טמא בספק והשני טמא בודאי אמר ר"י אימתי בזמן שהיא ניטלת באגפיים אבל אם היתה מהלכת הראשון טהור שמשנפתח הקבר אין פנאי להלך אין לנפלים פתיחת קבר עד שיעגילו ראש כפיקה ובריש פרק שלישי דבכורות (דף כ"ב) איפליגו אי פיקה של שתי או של ערב קאמר ומסקנא דשל שתי קאמר:

ט האשה שמקשה לילד וכו'. פרק שביעי דאהלות וכתבתיה בסמוך:

י האשה שהפילה שליא וכו'. משנה פרק המפלת (דף כ"ו):

יא מי שילדה שני ילדים וכו'. פ"ז דאהלות וכתב שם רבינו שהפרש בין יציאת המי תחלה ומ': וכתב הראב"ד א"א אני לא הסכמתי לזה הפירוש וכו' ואיך אפשר בראשון מת וכו'. ובקושיא שניה איכא למימר דמאי טהור דקאמר מטומאת מת אבל קושיא קמייתא היא חזקה ואפשר לומר דהכ"ע בשהקיפו הרחם בפשוטי כלי עור שאינם מקבלים טומאה שנמצא שלא נגע העובר המת באשה אלא בכלים:

האשה

משנה למלך

פכ"ה י האשה שהפילה שליא כו'. כתב הריטב"א בפרק ר' יומתן אלכסיה דהכי נוהגת לפנינו דטעמא דשליא טמא משום דרוב שליות יש להם ולד והא דלא אמרינן אוקי מיעוט שליות שאין להם ולד לחזקה דבית שהיתה בחזקת טהרה משום דכיון דהוה שליא בביא נפיק לה בית מחזקתיה ולא אמרינן אוקי אחזקתיה אלא בספק נגע ספק לא נגע אבל בודאי נגע לא ע"כ:

סליקו להו הלכות טומאת מת

כסף משנה

יב האשה שילדה ולד מת אפילו נפל קטן כמו שביארנו וכו'. משנה פרק בהמה המקשה (דף ע"א). ומ"ש וכן הבולע

להעמיד עצמו: **יב** האשה שילדה ולד מת אפילו נפל קטן כמו שביארנו הרי היא טמאה טומאת ז'. מת עוברה בתוך מעיה ופשטה החיה את ידה ונגעה בו החיה טמאה שבעה והאשה טהורה עד שיצא הולד. וטומאת החיה מדבריהם גזירה שמא תגע בו משיצא לפרוזדור. אבל מן התורה אין מגע בית הסתרים מגע הואיל והוא בתוך המעים הנוגע בו טהור. וכן הבולע טבעת טמאה וחזר ובלע אחריה טבעת טהורה אע"פ שנגעו זו בזו בודאי בתוך מעיו אינו מגע והטמאה בטומאתה וטהורה בטהרתה:

כסף משנה

טבעת טמאה וכו'. שם:

נשלמו הלכות טומאת מת

סליקו להו הלכות טומאת מת

הלכות פרה אדומה

יש בכללן שתי מצות עשה. וזהו פרטן:

א) דין פרה אדומה. ב) דין טומאת מי נדה וטהרתן:

ובביאור מצות אלו בפרקים אלו:

פרק ראשון

כסף משנה

פ"א א מצות פרה אדומה שתהיה בת ג' שנים וכו'. בריש פרה וכחכמים: ואין לוקחין עגלה ומגדלים אותה וכו'. ספרי זוטא: כתב הראב"ד א"א לא מן השם הוא זה אלא שאין מקדישין מחוסר זמן למזבח

א מצות [א]פרה אדומה שתהיה בת שלש שנים או בת ארבע. ואם היתה זקנה כשירה אלא שאין ממתינין לה שמא תשחיר ותפסל. ואין לוקחין עגלה *ומגדלין אותה שנאמר ויקחו אליך פרה ולא עגלה. לא מצאו אלא עגלה פוסקין עליה דמים ותהיה אצל בעליה עד

א סמג עשין רל"ב רל"ג:

השגת הראב"ד

*ומגדלין אותה שנאמר ויקחו אליך פרה. א"א לא מן השם הוא זה אלא שאין מקדישין מחוסר זמן למזבח וזו קדוש תעלה וכשם שאין מקדישין בעלת מום כך אין מקדישין אותה מחוסרת זמן ואמור רבנן גילה לקדושה יום לפרנסה גול שמיני מקדישין אבל לא יום שביעי:

כסף משנה

למזבח וכו'. ואין זה מוכרח דאי משום הא בכר היה אפשר שיקחו אותה עגלה ולא יקדשו עליה שם עד שתעשה פרה ולישנא דספרי זוטא מבואר כדברי רבינו דקתני ויקחו אליך פרה שלא יקחו עגלה ויגדלוה: לא מצאו אלא עגלה

משנה למלך

פ"א א מצות פרה אדומה וכו'. מדברי רבינו הללו נראה שזקנה אינה נקראת כי אם ביותר מד' שנים וקשה שהרי בפ"א מהלכות מעה"ק דין י"א כתב והגדולים בבקר עד ג' שנים שלמות מיום ליום כו' יתר על זה הרי הוא זקן אלמא דיתר מג' נקרא זקן וא"כ ה"ה בפרה וי"ל דע"כ אין שיעור שנות ספר שוה לשנות הפרה שהרי פר נקרא מבן ב' שנים ופרה אינה נקראת כי אם מבת שלש וכבר האריכתי בזה לקמן יע"ש וא"כ כשם שבפר שבשנותיו מתחילין מבן ב' אינו נקרא זקן עד שיעברו עליו שתי שנים שהוא שיהיה מבן ג' ואילך הכי נמי בפרה שבשנותיה מתחילים מבת ג' אינה נקראת זקנה עד שיעברו עליה ב' שנים דהיינו שתהיה מבת ד' שנים ואילך. והנה בעיקר הדין דפרה שזקנה כשרה ואילו בשאר הקרבנות קי"ל דהזקן פסול לקרבן וכמ"ש רבינו בפ"א מהלכות מעה"ק ובפ"ב מהלכות איסורי מזבח דין ו' נראה שהטעם הוא משום דפרה אינה קדשי מזבח כי אם קדשי ב"ה ומש"ה איצטריך קרא לומר אשר אין בה מום אע"ג דכל הקרבנות צריך שלא יהיה בהם מום משום דסד"א כיון שהיא קדשי ב"ה לא יהיה מום פוסל בה קמ"ל דלא וא"כ אין לנו לומר שפוסל כי אם מום דכתיב בהדיא אבל זקן אע"ג דממעטינן ליה מקרא וכדאיתא בסוף פ"ו דבכורות מ"מ כיון דאין פסולו מחמת מום כשר לפרה ולפ"ז היה נ"ל דמזוהם וחולה נמי דפסולים לשאר קרבנות דכשר בפרה דהא הני תלת דהיינו זקן ומזוהם וחולה מחד קרא ממעטינן להו וכדאיתא התם. כן אמת שאני תמים הוא דבפרק קמא דחולין אלא י"א דטריפה פוסל בפרה משום דחטאת קרייה רחמנא ורבינו בדין ז' כתב היתה יוצא דופן או מחיר או אתנן או טריפה או שנרבעה פסולה שכל הפסולין לקדשים למזבח פוסל את הפרה ואע"פ שהיא קדשי ב"ה הואיל וקראה הכתוב חטאת ע"כ וא"כ יש לתמוה דמאחר דכל דבר הפוסל בשאר הקרבנות פוסל בפרה משום דחטאת קרייה רחמנא מ"ש זקן דפסול בכל הקרבנות וכשר בפרה ומיהו לפי מ"ש בעלה קע"ט (*א"ה תמצאהו פ"ב מהלכות איסורי מזבח) שיש ב' מיני זקנה הא' הוא הזקן ממש כמו שהרי באדם שפסול הזקן אינו זקן בשנים אלא שהגיע להיות רותת וכמו שפסק בפ"ז מהלכות ביאת מקדש דין י"ב ובפ"ב מהלכות איסורי מזבח כתב כל המומין הפוסלין באדם ובבהמה כו' ובכלל נמנו וא"כ פסול הזקנה בבהמה הוא דומיא דזקנה דאדם וזקנה כזו הוא דדרשינן לה מקרא אבל הזקנה שהוא מצד רבוי השנים כגון אייל יותר מבן ב' ופר יותר מבן ג' זה אין פסולו כי אם מדרבנן ואיפשר דאפילו מדרבנן ליכא פסולא שאינו אלא משום כבוד בעלמא ומ"מ בין הכי ובין הכי ניחא דדוקא בפסול שפוסל בקדשים מן התורה פוסל בפרה משום דחטאת קרייה רחמנא אבל בזקן בשנים דלדבינו אינו פסול כי אם מדרבנן אינו פוסל בפרה משום דקדשי ב"ה היא ולפי זה אם הגיעה הפרה לשיעור הזקנה שבנגדה באדם פוסל באו פסולה מן התורה גם בפרה פוסל משום דחטאת קרייה. ואף לדברי התוס' שבפרק ב' שעירי עלה ס"ו דמשמע מדבריהם דפסול השנים הוא מן התורה וכמו שנכתוב לקמן ל"ק כלל שהרי המתבאר מתוך דברי התוס' שם הוא דס"ל דר"מ פליג עם חכמים דס"ל דאין שנים פוסלים כי אם מפני הכבוד ואליבא דחכמים הוא דשנים פוסלים בפר מן התורה. ולפ"ז מאי דאמרינן דכשירה הזקנה הוא מאמר ר"מ דוקא ואזיל לטעמיה דאית ליה דאין שנים פוסלין כי אם מפני הכבוד וגבי פרה שנעשית בחוץ ליכא כבוד אבל לרבנן אה"נ דפרה יתירה מבת ד' פסולה ולפי פי' זה פשיטא דקי"ל כרבנן דהזקנה שהיא יתירה מבת ד' פסולה ולרבינו דפסק דהזקנה כשירה נ"ל דס"ל דר"מ לא פליג אדרבנן אלא פרושי קא מפרש דמאי דקא אמרי רבנן בת ג' או בת ד' לא בעו למעט יותר מבת ד' דהא הזקנה כשירה לפרה אלא דאורחא דמילתא נקטו דאין ממתינין לה שמא תשחיר דאל"כ אמאי דפליגי רבנן עם ר"מ ולרבנן יתירה מבת ד' פסולה היא תימה איך פסק כר"מ נגד חכמים. ואידך פלוגתא דפרים דפ"ק דפרה מ"כ דאיפי לרבינו בפירוש המשנה שכתב הלכה כחכמים והיות הזקנים מן הבהמות מהופכים בכל הקרבנות הנה הוא מאמר אמיתי וכאילו ענינו קרוב ממום ר"ל הזקן ותש כח וכבר קדם לך זה בפ"ו מבכורות ע"כ. והנראה אלי מתוך דברי רבינו הללו דס"ל דגם במשנה לא נחלקו ר"מ עם חכמים אלא דר"מ מפרש דברי חכמים דמאי דנקטו חכמים אף בני ג' לאו למימרא דיתר מבן ג' פסולים אלא שאין מביאין אותו מפני הכבוד אך אם הגיע לשיעור הזקנה שתש כחו או מתועב לגמרי וענינו קרוב ממום וזהו הזקן שכתב בפ"ג מהלכות איסורי מזבח והיא שטת ההלכה דפרק ב' שעירי דמוכח מינה דאין שנים פוסלים בפר לכ"ע ודוק:

תנן בריש פרה ר"א אומר עגלה בת שנתה ופרה בת שתים וחכ"א עגלה בת ב' ופרה בת ג' או בת ד' ר"מ אומר אף בת ה' כשירה הזקנה אלא שאין ממתינים לה שמא תשחיר ר"י סגלגלי אומר פרים בני ב' שנה' ופר שני בן בקר תקח לחטאת וחכ"א אף בני ג' רבי מאיר אומר אף בני ד' וה' כשרים אלא שאין מביאין זקנים מפני הכבוד ע"כ. והנה אומרו ר"א עגלה בת שנתה הוא למעט יותר ובאומרו פרה בת שתים נסתפק הר"ש וכתב דמנ"ל דבת שתים למעוטי נמי טפי כמו בת שנתה דאתא למעוטי טפי. ואע"ג דהר"ש דבת ג' פרה היא דלמא פסל ר"א שמא תשחיר אבל לא יתיישב הא דמכשיר ר"א בפ"ב פרה מעוברת ושמא דיעבד קאמר דכשירה. ובריש פ"ב נטה יותר הרב לומר דלאו למעט טפי אתא ומ"ש חכמים דעגלה בת שתים לאו למעט בת שנתה דה"ש הוא דילדא טפי אלא משום דר"א פסל בת ב' קאמרי רבנן דאף בת שתים כשירה דעגלה היא כ"כ הר"ש וכן פסק רבינו רפ"י מהלכות רוצח וז"ל ע"ע בת ב' שנים או פחות אבל אם היתה בת ב' שנים ויום אחד פסולה ע"כ. והנה מ"ש רבינו יום אחד לא ידעתי מקור דין זה דהא קי"ל דשעות פוסלות בקדשים וכמו שפסק בפ"א מהלכות מעה"ק דין י"ג וע"כ אית לן למימר דשאני ע"ע דאינה מקדשי מזבח ומלינו קולות אחרות בע"ע ואפשר דגם זו היא מהם דדוקא יום א' משום דיום אחד בשנה חשיב שנה אבל שעות לא פסלי בה: **ודע** דאף דקי"ל דעגל הוא בן שנה ולא יותר וכדאיתא פ"ק דר"ה שאני הכא דכתיב עגלת בקר ולא כתיב עגלה כתם כ"כ הר"ש ורבינו. וא"ת מאחר שיש חילוק בין עגל לעגלת בקר למה לא ביאר לנו בפ"א מהלכות מעה"ק דעגלת בקר הוא בת שתים. וכ"ת משום דליכא שום קרבן הובא מעגלת בקר הא ליתא שהרי כתב שם דעגל ה"ז בן שנה וקרבן הובא לא מלינו מעגל וע"כ מ"ש רבינו הוא ללמד על הנודר שאם נדר עגל שהוא בן שנה וא"כ היה לו לפרש שאם נדר עגלת בקר שהיא בת ב'. וי"ל דכיון דקי"ל דנדר קטן והביא גדול יצא וכמו שפסק רבינו ר"פ י"ז מהלכות מעה"ק לא נפקא לן מידי ממחלוקת זו דר"א וחכמים דהא כולהו מודו דאף בת שנתה מיקרי עגלת בקר אלא שחכמים הוסיפו דאף בת ב' מיקרי עגלת בקר וא"כ לגבי נודר לא נפקא לן מידי דאם נדר עגלת בקר ורצה להביא בת שתים פשיטא דיצא אף לר"א ואם רצה להביא בת שנתה יצא אף לרבנן דהא בת א' נמי כולהו מודו דמיקרי עגלת בקר ואע"ג דבת א' נמי מיקרי עגלת בקר מ"מ יכול להביא בת ב' דומיא דנודר פר דאף דבן ג' נמי מיקרי פר יכול להביא בן ב' כיון דמיקרי פר וכמ"ש מרן בפ"א מהלכות מעה"ק ומ"ש רבינו דעגל הוא בן א' הוא לאשמועינן דלא נימא דסתם עגל הוא יותר מבן א' קמ"ל דלא ואם נדר עגל יכול להביא בן שנתו אבל הכא דעיקר פלוגתייהו הוא אם בת שתים מיקרי עגלת בקר או לא לא נ"מ לענין דינא: **ומ"ש** חכמים שפרה בת ג' ובת ד' יש להסתפק בדבריהם אי כוונתם לומר דבת ב' לא מיקרי פרה א"ד דמודו דבת ב' נמי מיקרי פרה אלא שבאו לומר דאף בת ג' ובת ד' מיקרי פרה. והנה אם נאמר דכוונת ר"א באמרו בת ב' הוא כפי מ"ש הר"ש ברפ"ב דלא בא למעט יותר א"כ מוכרחים אנו לגמור דהחכמים ס"ל דבת ב' לא מיקרי פרה דאל"כ במאי פליגי אך אם נאמר דר"א ממעט פרה יותר מבת ב' בזה יש להסתפק בכוונת החכמים אם בת ב' מיקרי פרה והר"ש הכריח דמאי דאמרי רבנן דפרה בת ג' ע"כ לאו אף בת שלש קאמרי דמדעגלה בת שתים ש"מ דפרה לאו בת ב' דפרה

קושיא

עד שתגדיל ותעשה פרה ולוקחין אותה מתרומת הלשכה: **ב** זה שנאמר בתורה תמימה תמימת אדמימות לא תמימת קומה אלא אם היתה ננסה כשירה כשאר הקדשים. היו בה שתי שערות לבנות או שחורות בתוך גומא אחת או בתוך שני כוסות והן *מונחות זו על זו פסולה: **ג** היו בה שתי שערות עיקרן מאדים וראשן משחיר עיקרן משחיר וראשן מאדים הכל הולך אחר העיקר. ונוזז במספרים את ראשן המשחיר ואינו חושש משום גיזה בקדשים שאין כוונתו לגוז: **ד** *וצריך שישאר מן המאדים כדי שינטל בזוג שכל שערה שאינה ניטלת בזוג הרי היא כאילו אינה. לפיכך אם היו בה שתי שערות לבנות או שחורות שאינן נלקטין בזוג הרי זו כשירה: **ה** היו קרניה או טלפיה

*[ס"א כרוכות ובמשנה מוכיחות זו את זו]:

השגת הראב"ד

*וצריך שישאר. א"א זה איני מחוור שהרי אני רואה במשנה ר"ע אומר אפילו ד' וה' והן מפוזרות יתלוש אלמא לא בעי שיורא ואי איתא למילתא בשהן בגומא אחת איתא:

כסף משנה

פגלה וכו'. פס: ולוקחין אותה מתרומת הלשכה. פ"ד דשקלים:

ב זה שנאמר בתורה תמימה וכו'. ספרי (דף נ'). ומ"ש אם היתה ננסה כשירה פ"ב דפרה:

היו בה שתי שערות וכו'. בפ"ב דפרה היו בה שתי שערות בתוך גומא אחת פסולה ר"י אומר אפילו בתוך כוס אחד היו בתוך שני כוסות והם מוכיחות זו את זו פסולה ר"ע אומר אפילו ד' אפילו ה' והן מפוזרות יתלוש ר"א אומר אפילו חמשים רבי יהושע בן בתירא אומר אפילו אחת בראשה ואחת בזנבה פסולה ופסק רבינו כת"ק ופירש שם רבינו בתוך גומא אחת בתוך חפירה אחת ירלה שתהיה למיתתו אחת וכו' וכוס הוא עיגול מן הגשם יש בה כלל מן השיעור בשפת אחד והם מוכיחות זו את זו תורה אחת על חבירתה והוא שתהיה האחת קרובה מהאחרת ונכתית אליה בשפת אחד עכ"ל. ולא נתבאר בדבריו כמה הוא שיעור כוס אחד וק"ל שרבינו כתב שאלה בתוך גומא אחת והיינו כת"ק והילך כתב אחר כך או בתוך שני כוסות דהיינו כר"י ונמצא שהוא כמזכה שטרא לבי תרי ומלאתי לרבינו שמשון שכתב (*ר"י אומר לתוך כוס אחד גרסינן ולא גרסינן אפילו ובמקום שהיה שוגה ת"ק גומא היה שוגה ר"י כוס) וגומא וכוס אחד הוא אלא שחייב אדם לומר כלשון רבו שרבו של ר"י היה קורא לגומא כוס והכי מוכח בתוספתא עכ"ל. ואם היה דעת רבינו כן לא ה"ל לפתוח בלשון גומא ולסיים בלשון כוסות והספר שכתב כן ללמדנו דהיינו גומא היינו כוס וה"ק אפילו הן בשתי גומות פסולה אם הם מוכיחות זו את זו:

ג היו בה שתי שערות עיקרן מאדים וכו'. פרק ב' דפרה וכס"ק. ומ"ש ונוזז במספרים וכו'. תוספתא סוף פ"ק דפרה:

ד וצריך שישאר מן המאדים וכו'. בפ"ו דנדה (דף נ"ב ע"ב) שתי שערות האמורות בפרה ונגעים *שיעורם ומסיק בגמרא דהלכה כדברי כולם להחמיר וסובר רבינו שניטלות בזוג הוא השיעור המועט שבכולן ולפיכך בפ"ב מהלכות טומאת צרעת גבי שיעור שיער לבן ובפ"א גבי שיעור שיער להוב כתב שיעורן כדי שיהיו ניטלות בזוג שזהו להחמיר שמיער לבן ושיער להוב הם סימני טומאה ובשיעור מועט הם מטמאים וכן פסק כאן לענין פיסול שתי שערות שחורות או לבנות שיעורו בניטלות בזוג להחמיר אבל בשיער שחור שהוא סימן טהרה כתב בפ"א מהלכות הנזכרות שאינו מציל עד שיהיה בהם כדי לכוף ראשן לעיקרן שזהו להחמיר שאינם מצילים עד שיהיו ארוכים אבל יש לתמוה שפסק כאן שצריך שישאר מהמאדים כדי שינטל בזוג ומאחר ששיעור זה הוא להכשיר ה"ל לפסוק כדי לכוף ראשן לעיקרן שהוא השיעור הארוך והוא להחמיר. וכתב הר"י קורקוס ז"ל ואפשר שסובר רבינו דלא אמרינן הלכה כדברי כולן להחמיר אלא לגבי בן או בת אבל לענין פרה נקטינן כר"ע דאמר כדי שיהיו ניטלות בזוג ועוד שמ"ש לפרה היינו לפסול בשתי שערות שחורות ובזה הלכה להחמיר אבל בעיקרן מאדים די לנו שנצריך השיעור המועט שלא יחשוב כמאן דליתיה אלא כל שיש שיעור שאנו קוריה אותו שיער בקצת מקומות סגי כי לא נתמעט אלא מה שחשיב כאילו אינו דאמו אם מתחלה היו שיעור זה מי נימא דלא חשיבי שיער ודאי שיער הוי וז"ש רבינו שכל שערה וכו' הרי היא כאילו אינה כלומר אבל נטילה בזוג אע"פ שאינה שערה גמורה לכל דבר מכ"מ לא חשיבא כאילו אינה שהרי מחמירים בשבילה: וכתב הראב"ד וצריך שישאר א"א אינו מחוור וכו'. ואני אומר דודאי לא איירי אלא כשהן בתוך גומא אחת או לתוך כוס אחד שהן מוכיחות זו את זו כמ"ש לעיל בסמוך דאילו כשאינן בתוך גומא אחת וכו' אינן פוסלות אפילו היו ארוכות ומאי דקתני במתניתין יתלוש נראה לי דלאו לעכובא אלא מפני מראית העין:

ה היו קרניה או טלפיה שחורים וכו' עד אין מראין פוסלין בפרה. פ"ב דפרה ופי'

*כהר"ם שלפנינו איתא:

משנה למלך

קשיא מינה וסקשה הר"ש דכסוטה (דף מ"ו) משמע דשנים פוסלות בעגלה ולא בפרה ותירץ דהיינו כרבנן א"כ אפי' כר"א וטעם מדאורייתא דא"א שיפסול ר"א מדאורייתא כו' עכ"ד. ואני תמיה בדברי הרב דאף דנימא דמאי דקאמר ר"א פרה בת שתים הוא למעט טפי ע"כ תנא הכיא דהפ"ב דמכשיר ר"א פרה מעוברת צריכין אנו לומר דבדיעבד בפירש וא"כ מה הוקשה לו מהכיא דסוטה דעגלה פשיטא דשנים פוסלות בה אף בדיעבד דרחמנא אמר עגלת בקר אבל פרה שאין הטעם כי אם משום שמא שהיר לא הוי כי אם לכתחילה דוקא ובגמרא שפיר עבדו ק"ו אף דפרה נמי לכתחילה פוסלות בה שנים. ומה פרה שאין שנים פוסלות בה בדיעבד מוס פוסל בה עגלה שבנים פוסלות בה בדיעבד אינו דין שיהא מום פוסל בה. ועוד אני תמיה דאיך יעלה על הדעת שיפסול ר"א לכתחילה דוקא אבל לא בדיעבד אם הוא סבור דמדאורייתא היכא קפידא שלא תהא יותר מבת ב' ובכלמא אם הוא דוקא דרבנן ניחא דאפשר דרבנן לא גזרו כי אם לכתחילה אבל בדיעבד לא אא"א שהוא מן התורה מנ"ל לר"א לחלק בין בדיעבד לכתחילה. ודע שלפי מ"ש הר"ש בפ"ב בשם ר"י מכשפונא דמאי דפליגי ר"א וחכמים בחטאת שמעוברת לא בהם פליגי אלא בעובר אם כשר לפרה כו' אפשר לומר דמאי דקאמר ר"א פרה בת שתים הוא למעט טפי נמי ופסולו הוא מן התורה כמו פחות מבת ב' ולפ"ז צ"ל דסוגיא דסוטה דקאמר דאין שנים פוסלות בפרה אתיא כרבנן. ודע שראיתי לרש"י בסוטה עלה הכיא דאמרינן עגלה שבנים פוסלות בה וכו' שכתב עגלה בת שנתה היא ואם עברה שנתה פסולה דכ"מ שנאמר עגל בן שנה הוא וכו' ע"כ. ואני תמיה למה שנה משנתו כר"א ולא כחכמים דאמרו דעגלה בת ב' דהלכתא כוותייהו ולרבנן שנים נמי פוסלות בעגלה אם היא יתירה מבת ב' וכמבואר וצ"ע ועיין במ"ש בס עלה דהכיא דאמרינן יבא דבר שאינו עושה פירות כו' ובאידך פלוגתא דפרים דר"י אומר פרים בני ב' וחכ"א אף בני ג' ורמ"א אף בני ד' וה' מפשטא דמתניתין מוכח דכולהו מודו לר"י דפרים בני ב' אלא דהחכמים מוסיפים דאף בני ג' נקראים פרים לאפוקי דר"י דס"ל דדוקא בן ב' ור"מ מוסיף אף בני ד' וה' ובהוס' נפ"ק דר"ה עלה י' עלה הכיא דאמרי' רמ"א כ"מ שנאמר עגל בתורה סתם בן שנה בן בקר בן ב' פר בן ג' כתבו דע"כ בן בקר בן ב' דאמרינן היינו עגל בן בקר ולא פר בן בקר כדמוכח במ"כ גבי פר כהן משיח דהניא פר יכול אפילו זקן ת"ל בן אי בן יכול אפילו קטן ת"ל פר הא כיצד בן ג' כדברי חכמים רמ"א אף בן ד' וכן ה' כשרים ותימה דתנן בפ"ק דפרה ר"י פרים בני ב' וחכ"א אף בני ג' רמ"א אף בני ד' וה' כשרים אלמא מכשיר ר"מ בפר אפילו בני ב' שנים דהא מוסיף אדר"י והכא משמע מדעגל בן בקר לר"מ בן ב' פר בן בקר בן ג' אבל פחות מבן ג' לא ע"כ. ויש לדקדק דלמה הוצרכו להכריח דמאי דקאמר ר"מ בן בקר בן ב' הוא עגל בן בקר לקושייתם דהא אף דנימא דבן בקר דקאמר ר"מ הוא פר בן בקר אכתי קשה מתני' דפרה דקאמר ר"מ אף בני ד' וה' כשרים דבמאי מיירי אי בפר בן בקר הא איהו ס"ל דפר בן בקר הוא בן ב' דוקא ואי בפר סתם הא אדפר בן בקר בן ב' פר סתם בן ג' אבל פחות לא והיכי קאמר דבן ב' נקרא פר וי"ל דאי הוה אמינא דמאי דקאמר ר"מ בן בקר בן ב' הוא פר בן בקר הוה ניחא משום דהוה אמינא דפר נמי בן ב' הוא והכפרש הוא דפר בן בקר הוא בן ב' דוקא ולא יותר אבל פר נקרא בן ב' ובן ג' ולא שייך כאן לומר אדפר בן בקר בן ב' פר סתם בן ג' ופחות לא משום דכולם שמותם שוין דפר מיקרו אלא שכשבא למעט בן ג' כתיב פר בן בקר והיכא דליכא קפידא שיהיה בן ב' או בן ג' כתיב פר ור"מ דפרה מיירי בפר אבל עכשיו שהכריחו דעגל בן בקר הוא בן ב' ע"כ פר בן בקר אינו בן ב' דאם נקרא עגל אינו נקרא פר. וא"ת מה הכריחו מהכיא דת"כ אם כוונתם לומר דמהכיא מוכח דר"מ אית ליה דפר בן בקר אינו בן ב' משום דר"מ לא בא כי אם להוסיף אדרבנן וקאמר אף בן ד' וה' אבל כמאי דקאמרי רבנן שאינו בן ב' משמע דמודה ר"מ לחכמים א"כ למאי הוצרכו בסוף דבריהם לומר ומעגל בן בקר כו' דמשמע דמסוגיא דר"ה הנה קשה לר"מ הא בלאו הכיא סוגיא קשה לר"מ מדידיה אדידיה דבת"כ משמע שפר בן בקר אינו בן ב' ואילו במתני' קאמר דפר בן בקר הוא בן ב'. ונראה דכוונת התוס' אינו משום דמשמע דמודה ר"מ להכמים שפר בן בקר אינו בן ב' לפי שאינו מוכרח שעדיין אפשר לומר דר"מ בתרתי פליג אלא משום דמשמעינהו לרבנן דבן ב' לא דוקא ולא יותר אתא איהו להוסיף דאף בן ד' וה' ואה"נ דלר"מ אף בן ב' מיקרי פר בן בקר אלא שכרת התוס' הוא דהי אמרינן דבן בקר דקאמר ר"מ שהוא בן ב' הוא פר בן בקר ע"כ שהכוונה היא דיותר מבן ב' אינו נקרא פר בן בקר דומיא דעגל בן שנה ועל זה הקשו דהא ליתא דבת"כ מוכח דפר בן בקר לר"מ הוא אף בן ג' וד' וא"כ ע"כ בן בקר דקאמר ר"מ הוא עגל בן בקר. וא"כ כיון דעגל בן בקר הוא בן ב' ע"כ פר בן בקר הוא בן ג' דוקא דלא יתכן שבזמן אחד יקרא עגל ופר שהם דברים סותרים זה לזה ותירצו דאף דקאמר ר"מ במסכת פרה אדרבנן קאי ולא אדרבי יוסי וכת"כ מיתניא דרבי יוסי נבר מלתא דר"מ והכמים ורבנן דהתם לאו רבנן דפרה ע"כ. והנה הר"ם כתב כדברי התוס' הללו יהוסיף עוד לומר דאי לא הוה גרסינן הכא אף במלתייהו דרבנן הוה ניחא טפי ע"כ כלומר דהוה ניחא נמי דרבנן דפרה הם חכמים דת"ק: **ודע** שלפי הגירסא דגרסי בדרבנן דפרה אף בת ג' דמשמע דאית להו דאף בן ב' הוא פר קשה מאי דתנן ברים מסכת פרה דפרה לחכמים היא בת ג' ולא פחות וע"כ מאי דקאמרי חכמים פרה בת שלש הוא למעט בת ב' דמדעגלה בת ב' פרה בת שלש אבל פחות לא ואילו גבי פר איש לבו דאף בן ב' איקרי פר. והר"ם כתב דרבנן דפרים היינו כר"א דאית ליה דפרה בת ב' ומש"ה פר נמי הוא בן שני ומאי דפסל ר"א גבי פרה יותר מבת ב' הוא מדרבנן אבל בעלמא אף בן שלש נקרא פר. והנה כפי דברי הר"ם הללו דס"ל דחכמים דפרים ס"ל כר"א אפשר לומר דקי"ל כר"א מאחר דהתם לגו רבי סברת ר"א כלבון חכמים וכיון דקי"ל כר"א בפרה שהיא בת ב' ע"כ בעגלה נמי קי"ל כוותיה שהיא בת שנתה דמדפרה בת ב' עגלה בת שנתה. ובזה ניחא מה שהקשינו לרש"י דאמאי פירש בסוטה כר"א דעגלה בת שנתה דאפשר דס"ל דהלכתא כר"א מטעמא דכתיבנא ואע"ג דבפ"ק דנדה עלה ז' אמרינן דכד' דברים בלבד הלכה כר"א אפשר דשאני הכא דחכמים קיימי כוותיה. ודע דלפי זה רבנן דפרה הם רבנן דת"כ דס"ל דפר הוא בן שלש דוקא. אך יש לתמוה על רבינו דבעגלה ופרה פסק כחכמים דעגלה בת ב' ופרה בת שלש וכמבואר ואילו בפלוגתא דפרים פסק דפר מיקרי אף בן ב' וכן שלש וכמבואר במ"ש בפ"א מהלכות מעשה הקרבנות וכמ"ש מרן שם. וראיתי להרב בעל קרית ספר ברים הלכות פרה שכתב דפר אינו נקרא בפחות משתי שנים ואפילו פר בן בקר אינו בפחות משלש שנים כו' והרואה יראה דהא ליתא והכר הרב עצמו בפ"ב מהלכות מעה"ק כתב דפר נקרא מבן שתי שנים ופשוט הוא ולפי הנראה גירסת רבינו היתה וחכ"א אף בני שלש ומודו לרבי יוסי בבן ב' וא"כ יש לתמוה מאי שנא דפר איקרי בן ב' ופרה אינה נקראת בת ב' ואפשר דס"ל לרבינו דשאני פר דגלי קרא וגר שני ואפשר דרבנן מודו לרבי יוסי במה שדרש ופר שני שבא ללמד שהוא בן ב' שנים ולא נחלקו עליו אלא דרבי יוסי סבר דבא למעט בן שלש ורבנן לית להו דין זה אבל במאי דמוכח מקרא דבן ב' מיקרי פר בזה לא פליגי רבנן. אבל בפרה דלית לן קרא ס"ל דבעינן בת שלש ולא בת שתים. והנה מלבד מה שיש מדוחק בתירוץ זה לחלק בין פר לפרה. עוד אני תמיה דלמה לא ביאר לנו רבינו בהלכות מעה"ק דפרה היא בת שלש ונפקא מינה למודר פרה שיביא בת שלש אבל פחות מבת שלש לא. עוד בהור הייתי לומר דמ"ש ברים הלכות פרה מנות פרה אדומה שתהיה בת שלש שנים או בת ד' הוא למנוה מן המובחר שחשים מן הגדולים שכמין וכמ"ש בפי"ו מהלכות מעה"ק דין ג'. וזהו שלא סיים כאן בהלכות פרה דפחות מכאן פסולה. והנה מלבד מה שיש מדוחק בתירוץ זה אכתי קשה דמדעגלה בת ב' ע"כ פרה בת שלש דוקא ופחות לא וכמ"ש הר"ם וא"כ ע"כ אם הביא פרה בת ב' פסולה משום דעגלה היא ולא פרה. באופן שדברי רבינו צריכים אלו תלמוד: **ודע** שמתוך מה שכתבנו יתבאר לך שמה שאמר ר"מ בר"ס דכל מקום שנאמר עגל בן בקר הוא בן ב' שנים הוא דוקא כפי הכרחו דפר בן בקר הוא בן שלש אבל פחות לא. אבל לדידן דקי"ל כרבנן דפר הוא אף בן שנים ע"כ דעגל בן בקר אינו בן ב' וכמו שכתבו התוס' והר"ם דאי עגל בן בקר הוא בן ב' פר בן בקר הוא בן שלש דוקא. ובזה ניחא מה שתמה הרא"ם בפרשת שמיני על מ"ש רש"י דכ"מ שנאמר עגל הוא בן שנה דלמה לא אמר ג"כ דכ"מ שנאמר בן בקר הוא בן שתי שנים והלא שניהם דברי ר"מ כו' ע"כ. ולפי מה שכתבנו קושיא ליתא משום דמתלת דברי ר"מ הם הלכה שלא מצינו מי שיחלוק עליו אבל מה שאמר דכ"מ שנאמר עגל בן בקר הוא בן ב' שנים הוא דוקא אליבא דמ"ד דפר בן בקר הוא בן שלש אבל לדידן דקי"ל כרבנן דפרים דאית לבו אף בני שלש וכמו שפסק רבינו עגל בן בקר נמי הוא בן שנה. וזהו שרבינו ברים הלכות מעה"ק לא הביא דין זה דעגל בן בקר אלא כתב סתם דעגל הוא בן שנה והוא כולל אף לעגל בן בקר. ועיין במ"ש הרב בעל קרבן אהרן בשם הראב"ד עלה דהך ברייתא דר"ם ודוק. (*א"ה עיין במ"ש הרב המחבר לעיל פ"ב מהלכות איסורי מזבח דין ו'): **ומ"ש** רבינו ולוקחים אותה מתרומת הלשכה. מיהו יכול אדם להתנדב ולמסור לציבור כר"ם בפ"ב דפרה סוף משנה ג' ועיין לעיל פ"ז מהלכות כלי המקדש דין ז':

ג ונוזז במספרים. בפרק שלישי דבכורות (דף כ"ה):

ד וצריך שישאר מן המאדים כו' (א"ה עיין מ"ש מרן בשם הר"י קורקוס וכמ"ש עליו הרב המחבר לקמן

טלפיה שחורים ינוד. גלגל העין והשינים והלשון אין מראיהן פוסלים בפרה: **ו** היתה בה יבלת וחתכה. אע"פ שצמח במקומה *שיער אדום פסולה: **ז** כל המומין הפוסלין בקדשים פוסלין בפרה שנאמר אשר אין בה מום. היתה יוצא דופן או מחיר או אתנן או טרפה או שנרבעה פסולה. שכל הפוסלין את הקדשים למזבח פוסלין את הפרה ואף ע"פ שהיא כקדשי בדק הבית הואיל וקראה הכתוב חטאת. ומותר ליקח אותה מן העכו"ם ואין חוששין שמא רבעה העכו"ם שאינו מפסיד בהמתו. יתירה פרה על הקדשים שהעבודה פוסלת בה שנאמר אשר לא עלה עליה עול ובעגלה ערופה אומר אשר לא עובד בה אשר לא משכה בעול מה עול האמור בעגלה עשה שאר עבודות כעול אף עול האמור בפרה יפסול בה שאר עבודות כעול. אלא שהעול פוסל בין בשעת עבודה בין שלא בשעת עבודה ושאר עבודות אין פוסלות אלא בשעת עבודה. כיצד קשר עליה העול אע"פ שלא חרש בה פסולה. הכניסה לדוש אינה נפסלת עד שידוש בה וכן כל כיוצא בזה. רכב עליה. נשען עליה. נתלה בזנבה. ועבר בה את הנהר. קפל עליה את המוסירה. נתן טליתו עליה. נתן עליה כסות של שקים פסולה. קשרה במוסרה אם היתה מורדת וצריכה שמירה כשירה ואם לאו פסולה שכל שמירה שאינה צריכה משוי הוא. עשה בה סנדל שלא תחלק. פירש טליתו עליה מפני הזבובין כשירה. זה הכלל כל שהוא לצרכה כשירה לצורך אחר פסולה. נעשית בה מלאכה מאליה או שעלה עליה עול מאליו. אם לרצונו פסולה שנאמר אשר לא עובד בה שאם עובד בה לרצונו ה"ז כמי שעבד בה. לפיכך אם שכן עליה העוף כשירה. עלה עליה זכר פסולה. *ואצ"ל שהמעוברת פסולה. הכניסה לרבקה ודשה מאליה כשירה. הכניסה כדי שתינק ותדוש פסולה שהרי עשה לרצונו וכן כל כיוצא בזה: **ח** פרה שנולד בה פיסול תפדה. וכן אם מתה תפדה מפני עורה. אבל לא להאכיל בשרה לכלבים:

ט נשחטה לשם חולין תפדה ואינה מכפרת. נשחטה על גב מערכתה אין לה פדיון עולמית: **י** לקחו פרה ומצאו אחרת נאה ממנה ה"ז תפדה שלא במום: **יא** אף כהן הדיוט כשר לשרפת הפרה שנאמר ונתתם אותה אל אלעזר הכהן ועדיין אהרן היה קיים. ומפי השמועה למדו זו נעשית באלעזר ושאר כל הפרות בין בכהן גדול בין בכהן הדיוט: **יב** והעושה אותה לובש ארבעה כלים של כהן הדיוט. בין שעשאה כהן הדיוט בין שעשאה כ"ג: **יג** כל העוסקין בפרה מתחלה ועד סוף שהיו טבולי יום כשירים למעשה הפרה ולקדש ולהזות מאפרה ואף ע"פ שעדיין לא העריב שמשן. שזה שנאמר בכל הפרשה איש טהור הוא המטהור למעשר שני אע"פ שאינו טהור לתרומה עד שיעריב שמשו הרי זה טהור לפרה

השגת הראב"ד

*שיער אדום פסולה. א"א נ"ל הטעם לפי שאינו עולה בו אדמימות גמורה אבל הוא שיער לקוי:

*ואצ"ל שהמעוברת פסולה. א"א אומר אני שר"א שמכשיר במעוברת מודה שאם עלה עליה זכר שהיא פסולה שהמעוברת תובעת זכר היא וצריכה היא אבל עלה עליה זכר שלא בשעת תביעתה נער הוא לה ומשא וחכמים שהם פוסלים במעוברת משום חשש דלא לרצונה הם פוסלים:

כסף משנה

ופי' ינוד יתחוך כמו גודו אילנא ומפרש בפרק מומין אלו (דף מ"ד) דהא דינוד היינו דוקא מעילוי זכרות אבל אם השחרות מגיע לזכרות אין לה תקנה שאם יתחוך שם משאה בעלת מום ולא חשש רבינו לבאר זה מפני שסמך על מה שאמר שכל המומין הפוסלין במוקדשין פוסלין בה:

ו ומ"ש היתה בה יבלת וכו'. בפרק ב' שם כר' יהודה לגבי רבי שמעון:

כתב הראב"ד היתה בה יבלת וחתכה אע"פ שעלה בה שיער אדום פסולה א"א נ"ל הטעם וכו':

ז ומ"ש כל המומין וכו'. שם. ומ"ש היתה יוצא דופן וכו'. גם זה שם וכת"ק. ומ"ש או טריפה. פ"ק דחולין (דף ס'). ומ"ש או שנרבעה. פ"ב דע"ז. ומ"ש שכל הפוסלים את הקדשים. בפ"ב דפרה. ומ"ש ואע"פ שהיא כקדשי בדק הבית וכו'. בפ"ק דחולין (דף י"א) אמר דפרסות פוסל בה דחטאת קרייה רחמנא ובפ"ב דע"ז (דף כ"ב) אמרו דרביעה פוסלת בה משום דחטאת קרייה רחמנא: ומותר ליקח אותה מן העכו"ם וכו'. בפרק שני דפרה וכחכמים ואיתא בפרק אין מעמידין: יתירה פרה על הקדשים וכו'. בפרק בתרא דסוטה (דף מ"ו) ובתוספתא פ"ק דפרה: רכב עליה וכו'. בפ"ב דפרה. ומ"ש נתן עליה כסות של שקין פסולה. בספ"ב דע"ז (דף כ"ג) ובפ"ב דסוטה (דף מ"ו) אמר רב יהודה אמר רב הניח עליה עורה של שקין פסלה ופי' רש"י עורה של שקין אגודה של שקין פסלה ואע"ג דלאו עול וכו' כדכתיב בפרשה דמלאכת עול האמורה בה אמר לא עלה עלייה לחודה ואפילו שלא משכה:

קשרה במוסרה אם היתה מורדת. בר"פ במה בהמה (דף נ"ב) וכאוקימתא דרבינא דבתרא הוא: עשה לה סנדל וכו'. בפ"ב דפרה: נעשית בה מלאכה מאליה וכו'. בפ"ב דפסחים (דף ל') ופ"ב דמציעא (דף כ"ו ע"ב) בעינן עובד דומיא דעבד מה עבד דניחא ליה אף עובד דניחא ליה. ומ"ש לפיכך אם שכן עליה עוף כשירה עלה עליה זכר פסולה. פ"ב דפרה. ומ"ש ואצ"ל שהמעוברת פסולה. שם (דף נ"ד) ר' אליעזר אומר פרת חטאת המעוברת כשירה וחכמים פוסלים וידוע דהלכה כחכמים ומפיק לה רבינו מדין עלה עליה זכר דפסולה ולא איצטריך תנא למתני מעוברת אלא משום ר"א: והראב"ד כתב א"א אומר אני שר"א שמכשיר במעוברת מודה וכו'. כלומר משיג על רבינו שסובר שמי שפוסל במעוברת פוסל בעלה עליה זכר ומי שמכשיר במעוברת מכשיר בעלה עליה זכר והראב"ד סובר שכבר אפשר שמי שמכשיר במעוברת יפסול בעלה עליה זכר ואין דבריו מוכרחין ומ"מ לשון ואין נ"ל שכתב רבינו אינו נוח לי דכיון דמעוברת לא מיפסלה אלא משום דעלה עליה זכר ל"ל למיתני ואצ"ל דפשיטא היא: הכניסה לרבקה וכו'. בר"פ ב דע"ז (דף כ"ג) ובפ"ב דמציעא (דף ל') ופ"ב דפסחים:

ח פרה שנולד בה פיסול תפדה וכן אם מתה תפדה. בתוספתא פ"ק דפרה ומייתי לה פ"ק דשבועות (דף י"א ע"ב) ופריך עלה מתה תפדה וכי פודין את הקדשים להאכילן לכלבים ומשני משום עורה:

ט נשחטה לשם חולין וכו'. שם נשחטה תפדה שחטה על גב מערכתה אין לה פדייה עולמית ופירש"י נשחטה תפדה שנשחטה חוץ למקומה ורבינו מפרש נשחטה לשם חולין ויש לתמוה על מ"ש רבינו ואינה מכפרת דהא לא כתיב בה כפרה ואין לומר שטעמו משום דחטאת קרייה רחמנא דהא חטאת ששחטה לשם חולין כשירה כמ"ש בפט"ו מפסולי המוקדשין. וי"ל שמאחר שלא עלתה לבעלים שייך לומר בה אינה מכפרת. ועוד י"ל שרמז למ"ש בסוף מועד קטן (דף כ"ח) למה נסמכה פרשת פרה וכו' לומר לך מה פרה מכפרת אבל מ"מ קשה מי הכניסו לרבינו לכתוב דבר שלא הוזכר לא בגמרא ולא בתוספתא. ועוד מאי קמ"ל דאינה מכפרת פשיטא ואפשר דמשום דבאידך בבא קאמר תפדה מפני עורה כלומר דאין בה הנאה אלא בעורה בלבד קאמר דהאי אינה מכפרת וכיון שכן אף בשרה מותר בהנאה וצריך עיון:

י לקחו פרה ומצאו אחרת נאה ממנה וכו'. גם זה שם:

יא אף כהן הדיוט כשר וכו'. ומ"ש ומפי השמועה למדו וכו'. בפרק טרף בקלפי (דף מ"ו ע"ב) ונתתם אותה אל אלעזר אותה לאלעזר ולא לדורות לאלעזר איכא דאמרי לדורות בכ"ג וא"ד לדורות בכהן הדיוט ובפ"ד דפרה (משנה א) תנן ושלא בכ"ג פסולה ר' יהודה מכשיר. ויש לתמוה למה פסק דלא כת"ק ואפשר שהטעם משום דבפרק טרף בקלפי משמע דלמ"ד בכהן הדיוט ניחא טפי ועוד דתניא בספרי אותה אל אלעזר זאת נעשית באלעזר ושאר כל הפרות בכ"ג דברי ר"מ רבי יוסי ורבי יהודה ור"ש ורא"ב"י אומרים זאת נעשית באלעזר ושאר כל הפרות בין בכ"ג בין בכהן הדיוט *וככי איתא בתוספתא פ"ג דפרה דהשתא כיון דהכא מתני' ר"מ יחידאה הוא דכמה רבים פליגי עליה לית הלכתא כוותיה ובפ"ג דפרה איכא סתמא אחרינא דלא כר"מ דקתני מפריעין כהן השורף את הפרה ודייק הכי רבינו מדלא קתני מפריעין כ"ג השורף את הפרה שכשירה בכל כהן:

יב ומ"ש והעושה אותה לובש ד' כלים של כהן הדיוט. בפ"ד דפרה ובכלי לבן היתה נעשית. ובתוספתא יליף לה בג"ש וכתבה רבינו שם:

יג כל העוסקים בפרה וכו'. בפרק טרף בקלפי (דף מ"ג ע"ב) ובפ' הערל והזה הטהור על הטמא טהור מכלל שהוא טמא לימד על טבול יום שכשר בפרה ופרש"י הטהור שהכרתי לך כאן מכלל שהוא טמא לדבר אחר כגון טבול יום שטמא לתרומה דאי ס"ד טהור ממש לשתוק קרא מיניה והנא ידענא דטמא אסור בפרה דהא חטאת קרייה רחמנא אלא מאי טהור טהור כל דהו ואפכהן טבול יום דאיקרי

*[פי' פירוש המשנה להרמב"ם ובר"ש שם]:

משנה למלך

לקמן פ"ב מהלכות טומאת צרעת יע"ש]:

ז אם היתה מורדת כו'. עיין בהג"א ריש פרק במה בהמה דפסק ככל האוקימתות ודו"ק:

יב והעושה אותה לובש ד' כלים כו'. דין זה הוא משנה רפ"ד דפרה דתנן ובכלי לבן היתה נעשית וכבר ביאר רבינו בפ"ד דין ג' שאם עשאה מחוסר בגדים או בבגדי זהב פסולה. וטעמא דמלתא איתא בספרי זאת חוקת ר"א אומר נאמר כאן חוקה ונאמר להלן חוקה מה חוקה האמורה להלן בבגדי לבן אף חוקה האמורה כאן בבגדי לבן הכתוב מדבר וכבר הביא רבינו ברייתא זו בפי' המשנה. וכבר ידוע הוא דבגדי לבן שהוא לובש כ"ג ביום הכפורים אינן דומים לבגדי כהן הדיוט לגבי שבגדי כהן הדיוט באבנט היה כלאים אך מדי לבן שהיה לובש כ"ג ביום הכפורים לא היה בו כלאים כלל. וכל זה מבואר בפ"ח מהלכות כלי המקדש. ולפי מ"ש דמג"ש דחוקה האמורה ביוה"כ ילפינן לה נראה דהבגדים שלובש כהן השורף את הפרה הם דוקא הבגדים שלובש כ"ג ביום הצום ולא בגדי כהן הדיוט. והכי דייק לישנא דמתניתין דקתני ובכלי לבן היתה נעשית ומשמעות כלי לבן הם הבגדים שלבש כ"ג ביום הצום וכמ"ש רבינו בפ"ח מהלכות כלי המקדש דין ג'. ולפי זה יש לתמוה על רבינו שכתב והעושה אותה לובש ארבעה כלים של כהן הדיוט דמנ"ל דין זה מאחר דמג"ש דיום הצום מייתינן לה ואע"ג דבתוס' פ"ג דפרה תנן מלובש כד' בגדי לבן של כהן הדיוט אין זה מקושי דאפשר דהתוספתא סברה דאתבא של

כסף משנה

דאיקרי טהור דכתיב ורחץ במים וטהר :

יד הצדוקים היו אומרים וכו' לפיכך היו ב"ד בבית שני מטמאין את הכהן וכו'. פ"ג דפרה ואיתא בפרק חומר בקדש (דף כ"ג) : וכן כל הכלים וכו'. נלמד ממה שיבא בסמוך :

טז החותך שפופרת של קנה וכו'. פרק ה' דפרה וכרבי יהושע. ומ"ש שעשאוה כטמא מת בשביעי שלו וכו'. בפרק חומר בקדש :

פ"ב א מעלות יתירות עשו בטהרת פרה אדומה וכו'. מתבאר לקמן והוא בפ"ק דיומא (דף ב') ובפ"ג דפרה וריש פרק פרת חטאת. ומה שכתב מפרישין אותו ללשכה מוכנת בעזרה ובית אבן היתה נקראת וכו'. שם. ומ"ש ולא היו נוגעין בו אחיו הכהנים וכו'. פ"ק דיומא (דף ח' ע"ב) :

ב שבעת ימים קודם שריפת הפרה וכו'. ברפ"ג דפרה וריש יומא. ומ"ש וכן מפרישין אותו מאשתו וכו'. נלמד ממה שנינו בברייתא בריש יומא גבי פרישת כהן גדול שבעת ימים קודם יוה"כ :

ג הלשכה שהיה יושב בה כל שבעה לפונים מזרחית היה וכו'. בפ"ג דפרה שם ובריש יומא. ונראה שרבינו מפרש שהטעם להזכירו שלא יקל בה מפני שהיא נשחטת בחוץ :

ד כל יום ויום משבעת ימי ההפרשה מזין עליו וכו'. בפ"ג דפרה ודלא כר' יוסי דיחידאה הוא ועוד דבפ"ק דיומא סבר רבא דלא כוותיה. ומה שכתב חוץ מיום רביעי להפרשה וכו' עד והד' אינו צריך הזאה. בפ"ק דיומא עלה ח' :

ו בכל יום ויום מימי ההפרשה וכו'. בפרק ג' דפרה. ומ"ש ואם לא היה שם אלא אפר פרה אחת בלבד וכו'. גם זה שם :

ז כשמזין עליו בימי ההפרשה וכו' וכיצד ימצא איש שלא נטמא במת מעולם וכו' עד ומזין על הכהן השורף. בפרק ג' דפרה וכר' יוסי דאמר אל תתנו מקום לצדוקים לרדות אלא הוא כוסל ומקדש. ומ"ש ומטבילין היו התינוקות. בפרק ג' דפרה וצריכין היו התינוקות להזות דברי רבי יוסי הגלילי ר' עקיבא אומר לא היו צריכין להזות כלומר אבל טבילה מיהא בעו כדאיתא בתוספתא והלכה כרבי עקיבא מחבירו :

ח תינוק שטבל וכו'. בפרק ג' דפרה לא היו עושין לא חטאת על גבי חטאת ולא תינוק על גבי חבירו :

פ"ג א אין שורפין את הפרה אלא חוץ להר הבית וכו'. בספרי אל מחוץ למחנה להר המשחה וכן מפורש בפרק ג' דפרה ובפרק ג' דמדות ובפרק טבול יום תניא דחוץ למחנה דכתיב בפרה אדומה היינו חוץ לג' מחנות דומיא דשריפת פרים. ואיתא נמי בפרק ב' שעירי (דף ס"ח) וא"כ צ"ל דחוץ להר הבית שכתב רבינו לאו דוקא :

ובהר המשחה היו שורפין אותה וכו' עד שלש פעמים כל א' וא'. פ' ג' דפרה. ומה שכתב אף מקום שריפתה וכו' מתחיסם חלון וכו'. בתוספתא דפרה פרק ג' :

ומ"ש

לפרה : **יד הצדוקין** היו אומרים שאין מעשה הפרה כשר אלא במעורבי שמש. לפיכך היו ב"ד בבית שני מטמאין את הכהן השורף את הפרה בשרץ וכיוצא בו וטובל ואח"כ עוסק בה כדי לבטל דברי אלו הזדים שמורים מהעולה על רוחם לא מן הקבלה. וכן כל הכלים שמכניסין לתוכם אפר הפרה כולם טבולי יום : **טז החותך** שפופרת של קנה להניח בה אפר חטאת יטמא אותה ויטבלנה ואחר כך יניח בה. והחותכה והמטבילה טעון טבילה מפני שעשאוה כטמא מת בז' שלו ולפיכך אינה צריכה הזאה שלישי ושביעי אלא מטמאה כדי להראות לצדוקין ומטבילה ונותן בה :

פרק שני

א מעלות יתירות עשו בטהרת פרה אדומה והרחקות גדולות הרחיקו מטומאת המת בכל מעשיה. מפני שהיא כשירה בטבולי יום חשו שמא יבאו לזלזל בה. ומפני זה כשמפרישין הכהן השורף אותה מפרישין אותו ללשכה מוכנת בעזרה. ובית אבן היתה נקראת מפני שכל כליה כלי אבנים שאין מקבלין טומאה. ובכלי האבן היה משתמש כל שבעת ימי ההפרשה. ולא היו נוגעין בו אחיו הכהנים כדי להרבות בטהרתו : **ב** שבעת ימים קודם שריפת הפרה מפרישין כהן השורף אותה מביתו. כשם שמפרישין כ"ג לעבודת יוה"כ. ודבר זה קבלה ממשה רבינו. וכן מפרישין אותו מאשתו שמא תמצא נדה ויהיה טמא שבעת ימים : **ג** הלשכה שהיה יושב בה כל ז' צפונית מזרחית היתה. כדי להזכירו שהיא כחטאת הנשחטת בצפון אע"פ שהיא נשחטת בחוץ : **ד** כל יום ויום משבעת ימי ההפרשה מזין עליו מי חטאת. שמא נטמא למת והוא לא ידע. חוץ מיום רביעי להפרשה שא"צ הזאה לפי שא"א שלא יהיה לא שלישי לטומאתו ולא שביעי. שאין הזאה בשביעי עולה משום הזאת שביעי עד שיזה בשלישי מלפניה. ומן הדין היה שא"צ הזאה אלא בשלישי ושביעי להפרשה בלבד וזה שמזין יום אחר יום מעלה יתירה עשו בפרה : **ה** ברביעי בשבת היו מפרישין אותו כדי שיחול רביעי שלו להיות בשבת. שההזייה אינה דוחה שבת והרביעי א"צ הזייה : **ו** בכל יום ויום מימי ההפרשה שמזין עליו בהם. מזין כאפר פרה מן הפרות שנשרפו כבר. ואם לא היה שם אלא אפר פרה אחת בלבד מזין ממנו עליו כל הששה : **ז** כשמזין עליו בימי ההפרשה אין מזה עליו אלא אדם שלא נטמא במת מעולם שהמזה צריך שיהיה טהור. וא"ת יזה עליו איש שנטמא והוזה עליו. שמא זה שהזה עליו לא היה טהור מטומאת מת. וכן הכלים שממלאין בהן ומקדשין להזות על הכהן השורף כולם כלי אבנים היו שאין מקבלין טומאה. וכל אלו הדברים מעלות יתירות הן שעשו בה. [א]וכיצד ימצא איש שלא נטמא במת מעולם. חצירות היו בירושלים בנויות על גבי הסלע ותחתיהן חלול מפני קבר התהום. ומביאין היו נשים עוברות ויולדות שם ומגדלות שם את בניהם. וכשירצו להזות על הכהן השורף מביאין שוורים מפני שכרסיהן נפוחות ומניחים על גביהן דלתות ויושבין התינוקות על גבי הדלתות כדי שיהיה האהל מבדיל בינם לבין הארץ מפני קבר התהום. וכוסות של אבן בידם והולכין לשילוח. הגיעו לשילוח יורדין שם וממלאין שאין לחוש שם מפני קבר התהום שאין דרך בני אדם לקבור בנהרות. ועולין ויושבין על גבי הדלתות והולכין עד שמגיעין להר הבית. הגיעו להר הבית יורדין ומהלכין על רגליהן מפני שכל הר הבית והעזרות תחתיהן היה חלול מפני קבר התהום. ומהלכין עד פתח העזרה. ובפתח העזרה היה קלל של אפר נוטלין האפר ונותנין במים שבכוסות ומזין על הכהן השורף. ומטבילין היו התינוקות שממלאין ומקדשין וכזין על השורף אע"פ שהן טהורין מטומאת המת שמא נטמאו בטומאה אחרת : **ח** תינוק שטבל למלאות ולהזות לא ימלא בכליו תינוק אחר אע"פ שטבל. ותינוק שטבל להזות על כהן זה אינו מזה על כהן אחר עד שיטבול לשם מעשה זה הכהן. וכן כלים שטהרום לחטאת זו ובני אדם שטהרום לחטאת זו לא יתעסק בהם בפרה אחרת עד שיטבלו לשמה. וכל הדברים האלו מעלות יתירות בפרה :

פרק שלישי

א אין שורפין את הפרה אלא חוץ להר הבית שנאמר והוציא אותה אלא מחוץ למחנה. ובהר המשחה היו שורפין אותה. וכבש היו עושין מהר הבית להר המשחה ותחתיו בנוי כיפין כיפין וכיפה על כל ב' כיפין כדי שיהיו ב' רגלי הכיפה על גג ב' כיפין שתחתיה. כדי שתהיה תחת הכל חלול מפני קבר התהום. אף מקום שריפתה ומקום הטבילה שהיו בהר המשחה תחתיהן

[א] סמג עשין רלב רלג :

משנה למלך

של כהן הדיוט גם כן היה של בוץ ולא היה כלאים שהרי דבר זה מחלוקת דתנאים הוא כדאיתא בפ"ק דיומא (דף י"ב) ובפ"ב (דף כ"ג) אך לרבינו שפסק דאבנטו של כהן הדיוט היה כלאים יש לתמוה דאיך פסק כאן דלובש ד' כלים של כהן הדיוט. ודאיתי לרבינו בפירוש המשנה שכתב וכלי לבן כל אותם שהיה לובש כ"ג ביום הכפורים לעבודת היום כמו שהתבאר בשבוק והמנהג הם ד' כלים שהיה לובש כהן הדיוט [illegible] ולשון התוספתא מגוחה בד' כלי לבן של כהן הדיוט ע"כ. ולא יכולתי לכוון דבריו שהלא לכשוות בגדי כהן הדיוט לבגדי לבן של כ"ג והדבר צריך אצלי תלמוד :

יד מטמאין את הכהן השורף את הפרה וכו'. התוס' בריש פ"ק דיומא ד"ה להוציא כתבו דלאו בטומאה דאורייתא מטמו ליה דלא הוו מזלזלי ביה כולי האי אלא בטומאה דרבנן וכ"כ בפרק ג' דחגיגה (דף כ"ג) ד"ה מטמאין יע"ש :

פ"ב ב שבעת ימים קודם שריפת הפרה וכו' ודבר זה קבלה מפי משה רבינו ע"כ. וכ"כ בפ"א מהלכות עבודת יום הכפורים דין ג'. ואני תמיה דבפ"ק דיומא עלה ג' אמרינן כי אתא רב דימי אמר ר"י משום רבי יוחנן כר"ע מהני שבעת ימים לכפר אלו מעשה יום הכפורים ס'

תחתיהן חלול מפני קבר התהום. והפרה והשורף וכל המסעדין בשריפתה יוצאין מהר הבית להר המשחה ע"ג כבש זה: ב כיצד שורפין אותה. זקני ישראל היו מקדימין ברגליהן להר המשחה ובית טבילה היה שם. וכהן והמסעדין בשריפתה והפרה יוצאין על הכבש ובאין להר המשחה. ומטמאין את הכהן וסומכין הזקנים את ידיהם על הכהן ואומרים לו טבול אחת. ואם היה כ"ג אומרים לו אישי כ"ג טבול אחת. ירד וטבל ועלה ונסתפג. ועצים מסודרים היו שם ארזים אלונים וברושים ועצי תאנה חלקה. ועושין מערכה כמין מגדל ומפתחין בה חלונות כדי שתהיה האור מלבבת בהן. *ומראה המערכה במערב. וכופתין את הפרה בחבל של מגג ונותנין אותה על גבי המערכה ראשה לדרום ופניה למערב. הכהן עומד במזרח ופניו למערב. שוחט בימינו *ומקבל הדם בשמאלו. ומזה באצבעו הימנית מן הדם שבכפו השמאלית שבע פעמים כנגד בית קדשי הקדשים. על כל הזאה טבילת אצבע בדם. ושירי הדם שבאצבע פסולים להזייה לפיכך על כל הזאה מקנח אצבעו בגופה של פרה גמר מלהזות מקנח את ידיו בגופה של פרה ויורד מן המערכה והצית את האש בעצים קטנים והכניסן תחת עצי המערכה והתחיל האש בה והכהן עומד ברחוק ומשמר לה עד שיצת את האור ברובה ותקרע בטנה. ואח"כ נוטל עץ ארז ואזוב אין פחות מטפח וצמר צבוע בתולעת *משקל חמשה סלעים ואומר לעומדים שם. עץ ארז זה עץ ארז זה. אזוב זה אזוב זה. שני תולעת זה שני תולעת זה שלש פעמים על כל אחד ואחד. והן אומרין לו הין הין הין שלש פעמים על כל אחד ואחד. וכל כך למה לפי שמיני ארזים שבעה הן ומיני אזוב ארבעה והצבוע אדום יש שצובעין אותו בפואה ויש שצובעין אותו בלכא ויש שצובעין אותו בתולעת והתולעת היא הגרגרים האדומים ביותר הדומים לגרעיני החרובים והן כמו האוג ותולעת כמו יתוש יש בכל גרגיר מהן ולפיכך מודיע לכל ומגלה להן שאלו הן המינים האמורים בתורה. והאזוב האמור בתורה הוא האזוב שאוכלין אותו בעלי בתים ומתבלין בו הקדירות. האזוב והארז והתולעת שלשתן מעכבין זה את זה. וכורך האזוב עם הארז בלשון של שני ומשליך אל תוך בטנה שנאמר והשליך אל תוך שריפת הפרה. ואינו משליך קודם שיצית האור ברובה ולא אחר שתעשה אפר ואם השליך פסולה שנא' אל תוך שריפת לא קודם שיצת האור ברובה ולא אחר שתעשה אפר. בין שהשליך שלשתן כאחת בין שהשליך זה אחר זה בין שהשליך לתוך גופה או לתוך שריפתה בין שנקרעה מאליה ואחר כך השליך בין שקרעה בידו או בכלי כשירה: ג נגמרה שריפתה חובטין אותה במקלות היא וכל עצי המערכה שנשרפה בהן וכוברין את הכל בכברות וכל שחור שאפשר שיכתש ויהיה אפר בין מבשרה בין מן העצים כותשין אותו עד שיעשה אפר ושאין בו אפר מניחין אותו וכל עצם שנשאר מעצמיה בלא שריפה בין כך ובין כך היה נכתש: ד אין מכניסין כלום מאפרה להניחו בעזרה שנאמר והניח מחוץ למחנה. ושלשה חלקים היו חולקין את כל אפרה אחד ניתן בחיל ואחד בהר המשחה ואחד מתחלק לכל המשמרות. זה שמתחלק לכל המשמרות היו הכהנים מקדשין ממנו. וזה שניתן בהר המשחה היו ישראל מזין ממנו. וזה שניתן בחיל היה מוכן ומוצנע שנאמר והיתה לעדת בני ישראל למשמרת מלמד שמצניעין ממנו. וכן היו מצניעין מאפר כל פרה ופרה ששורפין בחיל. ותשע פרות אדומות נעשו משנצטוו במצוה זו עד שחרב הבית בשנייה. ראשונה עשה משה רבינו. שנייה עשה עזרא. ושבע מעזרא עד חורבן הבית. והעשירית יעשה המלך המשיח מהרה יגלה אכי"ר:

פרק רביעי

א אין שוחטין שתי פרות אדומות כאחת שנאמר ושחט אותה: ב לא רצתה פרה לצאת אין מוציאין עמה שחורה שלא יאמרו שחורה שחטו ולא אדומה שלא יאמרו שתים שחטו: ג פרה שנשחטה שלא לשמה או שקיבל או

שהזה

*עי' פו"ע פ"ב דתמיד.

*בגמ' משקל עשרה זוז. והוא חמש סלעים בגליל. כמ"ש בתרומות פ"י.

כסף משנה

ב ומ"ש כמין מגדל היינו לומר שהיתה תחתיו רחב וכל מה שיעלה הוא מיצר. ומה שכתב ומראה המערכה היה במערב. ל' המשנה וחזיתה מערבה כי פי' חזיתה מראה ופתחו המקום שמאחזים בם הם לנגד המקדש כי המקדש היה במערב הר המשחה. ופי' מגג מין גמי וכתב רבינו שמשון שהטעם מפני שהוא מין שאינו מקבל טומאה שיהא כל מעשה פרה בטהרה. ומ"ש ומקבל בשמאלו. שם כת"ק ודעת רבינו שהיה מקבל הדם ביד לא בכלי משום שאמרו בספרי מצותה מצות יד לא מצות כלי ובפ"ד כתב בפירוש שאם קיבל דמה בכלי פסולה ומשמעות לשון זה דסיפרי שהוא לעכב ועוד דכתיב בה חוקה. ומה שכתב שמזה באצבעו הימנית. בספרי. ומ"ש לפיכך על כל הזאה מקנח אצבעו בגופה של פרה. יש לתמוה שהרי פ' דם חטאת (דף צ"ג ע"ב) ופ"ק דמנחות (דף ז' ע"ב) מסיק דאצבעו מקנח בשפת המזרק ולא בגופה של פרה וצ"ל שסובר רבינו דההוא סקלא וטריא למאי דס"ד דקבלת דמה היה במזרק אבל לדידן שלא היה קבלת דמה אלא ביד ע"כ לומר דמקנח אצבעו בגופה של פרה שהרי לא היה שם מזרק. ומה שכתב ושירי הדם שבאצבעו פסולים להזייה. בפרקים הנזכרים: כתב הראב"ד ומקבל הדם בשמאלו וכו'. א"א אמת הוא זה שהיה מקבל ביד וכו' שהרי אמרו גמר מלהזות וכו' בשפת המזרק. בפרק דם חטאת. ומ"ש ואני תמה על המדרש וכו' אבל מצותה מצות יד אמרו ולא עכוב כלומר. ומ"ש ולא מצות כלי כלומר אין מצותה מן המובחר בכלי דיקא נמי דלא קתני ולא בכלי אלא ולא מצות כלי. ולדעת רבינו י"ל שבספרי אמרו דיליף מלוג שמן שאין כשר אלא ביד. ומ"ש ומשמר לה עד שיצת האור ברובה. בספרי ובתוספתא. ומ"ש ותקרע בטנה. במשנה פ"ג: ומ"ש אין פחות מטפח. בפ' המפלת (דף כ"ו ע"א): ומ"ש משקל ה' סלעים. בפ' טרף בקלפי (דף מ"א). ומ"ש והאזוב האמור בתורה וכו'. בספרי לא אזוב יון ולא אזוב רומי ולא אזוב מדברי ולא כל אזוב שיש לו שם לווי: ומה שכתב האזוב והארז וכו'. משנה פרק הקומץ רבה (דף כ"ז): וכורך האזוב עם הארז בלשון של שני. פ"ג דפרה. ומ"ש ומשליך אל תוך בטנה וכו'. הכי משמע שם. ומ"ש ואינו משליך קודם שיצת ברובה ולא אחר שתעשה אפר וכו'. בספרי ובתוספתא. ומ"ש בין שהשליך שלשתן כאחד וכו'. שם בתוספתא:

ג נגמרה שריפתה וכו' עד בין כך ובין כך היה נכתש. בפ"ג דפרה:

ד אין מכניסין כלום מאפרה להניחו בעזרה כן יש ללמוד ממ"ש לקמן בסמוך. ושלשה חלקים היו חולקין וכו'. פ"ג דפרה: זה שמתחלק לכל המשמרות וכו'. בתוספתא. וכן היו מצניעין מאפר כל פרה וכו'. שם: ותשע פרות נעשו וכו'. פרק ג' דפרה וכחכמים:

פ"ד א אין שוחטין שתי פרות אדומות כאחת וכו'. בספרי. ומ"ש לא רצתה פרה לצאת וכו' עד שלא יאמרו שתים שחטו. פ"ג דפרה ואיתא בפ"ג דחולין (דף ל"ב) ובפרק טרף בקלפי (דף מ"ב) פלוגתא דתנאי ואמרינן היכא ביניהו דאפיק חמור בהדה דליכא למיחש שמא יאמרו ופסק כת"ק:

ג פרה שנשחטה שלא לשמה וכו' עד פסולה. פ"ד דפרה וכת"ק:

ומה

השגת הראב"ד

*ומקבל הדם בשמאלו וכו'. א"א אמת הוא זה שהיה מקבל ביד שהרי אמרו גמר מלהזות מקנח ידו בגופה של פרה לא גמר מקנח אצבעו בשפת מזרק אלמא בידו מקבל אבל לא שמענו שפסל בכלי וכשמנה הפסולין של פרה פ"ד לא מנה את זה לא במשנה ולא בתוספתא ובספרי אמרו מדמה באצבעו מצותה מצות יד ולא מצות כלי ואני תמה על זה המדרש שהרי בפר כהן משוח כתיב ולקח הכהן המשיח מדם הפר באצבעו ודרשינן נאמר כאן לקיחה ונאמר להלן לקיחה מה להלן בכלי וכו' וכן בכל חטאות כתיב מדמה באצבעו ובעינן כלי אבל מצותה מצות יד אמרו ולא עכוב ודע שהרי אמרו לא גמר מקנח אצבעו בשפת מזרק ולדבריו מזרק מאי בעי התם ונראה לי שאי אפשר שלא יקבל במזרק ולא להזות ממנו אלא להביאו לשריפתה שצריך לשרוף את כולה דם ובשר ועור ופרש מ"מ המדרש לא ידעתי מאין סולאו:

משנה למלך

ט' ופריך והא תנן שבעת ימים קודם יוה"כ ובשבעת ימים קודם שריפת הפרה מעלה בעלמא היא ע"כ הרי דלר"י שפרשה דיום הכפורים הוא דוקא מן התורה אבל הפרשה דשריפת הפרה הויא דרבנן משום מעלה בעלמא וא"כ קושי שבק ר"י ופסק כר"ל דס"ל דתרווייהו מן התורה ועוד יגדל התימה כפי מה שכתבו התוס' שם דרבנן פליגי עליה דרבי ישמעאל ור"י ס"ל כרבנן דפשיטא דהלכה כרבנן וכר"י דס"ל כוותייהו. שוב ראיתי להר"י קורקוס ז"ל שעמד על זה והניח שהר"מ היה גורס בברייתא דהיעתים דר"י כגירסתנו למצות אלו מעשה פרה ולא ידעתי היאך יתיישב גירסא זו דהיכי פליג רבי יוחנן עליה דברייתא ולא נאמר דס"ל דהכוף

יר'

שהזה שלא לשמה או לשמה ושלא לשמה או שלא לשמה ולשמה או שנעשית שלא בכהן או במחוסר בגדים או שעשאה בבגדי זהב או בבגדי חול פסולה. שחטה על מנת לאכול מבשרה או לשתות מדמה כשירה לפי שלא נאמר בה ריח ניחוח: **ד** קיבל דמה בכלי פסולה שנאמר ולקח אלעזר הכהן מדמה באצבעו מצוותה מצות יד ולא מצות כלי: **ה** הזה בכלי אפילו אחת מהן הזאתו פסולה. הזה אחת מהן בשמאלו פסולה. הזו שבעה כהנים הזייתן כאחד הזייתן פסולה זה אחר זה כשירה. הזה ולא כיון כנגד ההיכל פסולה שנאמר אל נכח פני אהל מועד עד שיכוין כנגד ההיכל ויהיה רואהו. וכן אם שחטה או שרפה שלא כנגד ההיכל פסולה שנאמר ושחט אותה לפניו: **ו** בד״א שהזה או שרף או שחט כנגד הדרום או כנגד צפון או שהיה אחוריו למקדש. אבל אם עמד בין מזרח ומערב ופניו כנגד ההיכל *אע״פ שלא כיון כנגד [ההיכל] בדקדוק כשירה: **ז** חיסר אחת מן המתנות פסולה. טבל שתים והזה אחת הזאתו *פסולה. טבל אחת והזה שתים אע״פ שלא חשב הזאה שניה אלא טבל והזה אחרת הזייתו פסולה. כיצד טבל אצבעו טבילה ששית והזה ו׳ וז׳ אף ע״פ שחזר וטבל אצבעו והזה שבע הזייתו פסולה. הזה מטבילה שביעית [שביעית] ושמינית אפילו חזר וטבל טבילה שמינית והזה שמינית כשירה שכל שמוסיף על השבע אינו כלום. והוא שיהיה זה שהוסיף כהן אחר אבל הכהן השורף אותה אם הוסיף פסולה מפני שנתעסק בדבר שאינו צריך בשעת שריפתה: **ח** הוציא את הדם חוץ ממערכתה והזה [*] פסולה: **ט** הזה מדמה בלילה אפילו הזה שש הזיות ביום ואחת בלילה פסולה: **י** שחטה חוץ ממקום שריפתה אפילו שחטה לפנים מן החומה פסולה: **יא** *שרפה חוץ ממערכה שנשחטה עליה. או שחלקה לשנים ושרפה בשתי מערכות. או ששרף שתים במערכה אחת פסולה. ואם אחר שנעשית אפר מביא אחרת שורף על גבה ואינו חושש: **יב** הפשיטה ונתחה ואח״כ שרף כולה כשירה. ואם חיסר ממנה כלום אפילו מפירשה פסולה. פקע מעורה או מבשרה אפילו משערה כזית יחזיר ואם לא החזיר פסולה. פקע חוץ למערכתה מרבה עליו ושורפו במקומו. פקע מקרניה מטלפיה או מפירשה אינו צריך להחזיר: **יג** הפרה אינה נפסלת בלינה לפיכך אם נשחטה היום והזה דמה כהלכתו ונשרפה למחר כשירה: **יד** שרפה אונן או מחוסר כפרה כשירה: **טו** שרפה שלא בקידוש ידים ורגלים פסולה מפני שמעשיה כעין עבודה,

והיכן

כסף משנה

ומה שכתב שחטה על מנת לאכול מבשרה כו׳. שם שחטה על מנת לאכול מבשרה או לשתות מדמה כשירה כך היא גירסת רבינו ואע״ג דמסיים בה ר״א אומר אין מחשבה פוסלת בפרה נ״ל דלאו אמאי דסמיך ליה קאי דא״כ היינו ת״ק אלא ארישא דפירקא קאי דקתני שחטה שלא לשמה וכו׳ פסולה ועי״ל דת״ק לא מכשר אלא בעל מנת לאכול מבשרה או לשתות מדמה משמע הא שאר מחשבות פוסלות בה ור״א פליג ואמר דאין שום מחשבה פוסלת בה. ומ״ש עשאה בבגדי זהב או בבגדי חול פסולה. תוספתא פרק שליפי דפרה:

ד קיבל דמה בכלי פסולה וכו׳. ספרי ובספרי זוטא מבואר יותר:

ה הזה בכלי אפילו אחת מהן וכו׳ עד כשירה. תוספתא פ״ג דפרה:

הזה ולא כיון כנגד ההיכל וכו׳. בפ״ד דפרה הזה ולא כיון כנגד הפתח פסולה. ומ״ש וכן אם שחטה או שרפה וכו׳. בריש פרק פרת חטאת זבחים (דף קי״ג) וכר״י. ומ״ש שנאמר ושחט אותה לפניו. טעמו מדסמיך ליה והזה ושרף דמשמע דהכל שוין ודין אחד להם וכדר״י:

ו ומ״ש בד״א שהזה או שרף וכו׳. בפרק הקומץ רבה (דף כ״ז ע״ב) ת״ר ז׳ הזאות שבפרה שעשאן וכו׳ שלא מכוונות אל פני אהל מועד פסולות וכו׳ ותניא וכו׳ כשירות וכו׳ רבא אמר הא והא רבנן הא דקאי מזרח ומערב ואידי הא דקאי צפון ודרום ואידי וגירסת ספרים דידן בספרי רבינו אע״פ שלא כיון כנגד ההיכל בדקדוק כשירה והראב״ד היה גורס בדברי רבינו אע״פ שלא כיון כנגד הפתח וכו׳ וכתב עליו א״א לא נראה בהזאה וכו׳ ויש ליישב אותה גירסא לדחוק ולומר שמה שצריך שיכוון ויראה פתחו של היכל הוא למצוה מן המובחר אבל כל שפניו אל ההיכל אל פני אהל מועד מיקרי אע״פ שלא יהיה כנגד הפתח:

ז חיסר אחת מן המתנות פסולה. בפרק הקומץ רבה (דף כ״ז) תנן שבע הזאות שבפרה מעכבות זו את זו ומפרש טעמא בגמרא משום דכתיב בה חוקה וחוקה משמע עיכובא:

טבל שתים והזה אחת וכו׳ כיצד טבל אצבעו טבילה ששית וכו׳. תוספתא פ״ג ובספרי ושנינו בפרק ד׳ דפרה הזה מששית שביעית וחזר והזה שביעית פסולה משביעית שמינית וחזר והזה שמינית כשירה. וכתב שם רבינו כשטבל אצבעו טבילה ששית והזה ממנה ששית ושביעית פסלה לפי שמתנאיה וכו׳ על כל הזאה טבילה ואע״פ שטבל אחר זה וטבל טבילה שביעית והזה ממנה הזאה שביעית הנה זה לא יספיק לפי שהוא כבר פסלה אמנם אם הזה מטבילה שביעית שתי הזאות שביעית ושמינית הנה היא כשירה לפי שכבר נשלמו ז׳ הזאות כמצותה וכל מה שיבא אחר זה לא יפסידה ואפילו שב והזה שמינית או תשיעית לא פסלה. ומ״ש אבל הכהן השורף אותה אם הוסיף פסלה. תוספתא פרק ג׳ דפרה:

כתב הראב״ד נ״ל הזייתו פסולה אבל אין הפרה נפסלת וכו׳. נראה שעל מ״ש רבינו טבל שתים והזה אחת הזייתו פסולה קאי אלא שמה שכתב ונראה לי אפילו חוץ לגתה קאמר אע״פ שמחמירים בה יותר מבמערכתה אינו ענין לכאן ובסמוך אבאר:

ח הוציא את הדם חוץ ממערכתה והזה פסולה. תוספתא פ׳ שני וז״ל ניתז מידו כשהוא מזה בין חוץ לגתה בין חוץ למערכתה פסולה ראב״י חוץ לגתה פסולה חוץ למערכתה לא יחזיר ואם החזיר כשירה ואם הוציא דם שבידו והחזירו כשר ור״מ הביאה בפ״ג וז״ל ניתז מידו כשהוא מזה בין חוץ למערכתה פסולה ראב״י חוץ לגתה פסולה חוץ למערכתה לא יחזיר ואם החזיר כשר ואם הוציא הדם שבידו והחזירו כשר ע״כ. ועפ״ז נראה שהשגה שכתבתי בסמוך היה על זה שכתב רבינו הוציא הדם חוץ ממערכתה והזה פסולה ומשמע שהפרה פסולה ואין לה תקנה והראב״ד סובר שלא נפסלה אלא ההזייה היא ולפי מה שתופס הראב״ד הזייתו פסולה ט״ס הוא וצריך למחוק תיבת הזייתו ומ״מ מ״ש והם דברי ראב״י צ״ע ואין להאריך:

ט הזה מדמה בלילה אפילו הזה שש הזיות ביום וכו׳. תוספתא פ״ג דפרה וטעמא משום דחטאת קרייה רחמנא וכי היכי דקרבנות פסולים בלילה אף פרה כן הכי איתא בספרי:

י שחטה חוץ ממקום שריפתה וכו׳. ריש פרק פרת חטאת זבחים (דף קי״ב):

יא שרפה חוץ ממערכתה שנשחטה עליה וכו׳. פ״ד דפרה חוץ מגתה או בב׳ גתות או ששרף שתים בגת אחת פסולה: כתב הראב״ד שרפה חוץ ממערכה א״א כמדומה לי זה האיש העלה בדעתו וכו׳. איני יודע מהיכן הבין הרב ראב״ד בדברי רבינו כן שמאחר שבמקום שרפה חוץ מגתה שבמשנה כתב רבינו שרפה חוץ ממערכה שנשחטה עליה וכן עשה בשרפה בשתי גתות או ששרף שתים בגת אחת הרי בהדיא שהוא מפרש דגת ומערכה חדא מילתא נינהו וע״כ לומר שהיתה לו גירסא אחרת בספרי רבינו. ומ״ש ואם אחר שנעשים אפר מביא אחרת וכו׳. תוספתא פ״ג:

יב הפשיטה ונתחה וכו׳. פ״ד דפרה. ומ״ש ואם חיסר ממנה כלום וכו׳. בספרי זואת בפרה יכול פרט לדמה ת״ל ואת דמה יכול פרט לפירשה ת״ל על פרשה ישרוף: פקע מעורה או מבשרה וכו׳. תוספתא בפ״ב פקע מעורה ומבשרה ומשערה חוץ לגתה יחזיר ואם לא החזיר פסולה חוץ למערכה הרי זה מרבה עליו ושורפו במקומו ר״א אומר כזית מעכב פחות מכזית אינו מעכב ומשמע לרבינו דר״א לאו לאיפלוגי אתא אלא לפרושי ובילקוט כתוב הא דכזית מעכב סתמא ואפשר שכך היתה גירסת רבינו: פקע מקרניה מטלפיה וכו׳. גם זה בתוספתא פרק שני:

יג הפרה אינה נפסלת בלינה וכו׳. תוספתא פ״ג דפרה ואיתא בספרי:

יד שרפה אונן או מחוסר כפרה כשירה. בפ״ב דזבחים (דף י״ז ע״ב) ובפ׳ הערל עלה ע״ד וכת״ק דיוסף הבבלי: וכתבו התוס׳ דטעמא משום דטבול יום כשר בפרה ואונן ומחוסר כפורים אתו בק״ו מטבול יום שאסור בנגיעת תרומה ומותר בפרה ובהכי ניחא דאע״ג דאמרינן התם דר״ע פליג ואמר מחוסר כפורים אסור בפרה לא קיימא לן כוותיה משום דסתם לן תנא בפ״ג דפרה שהיתה נעשית בטבול יום:

טו שרפה שלא בקידוש ידים ורגלים וכו׳. בפ״ד

השגת הראב״ד

*אע״פ שלא כיון כנגד הפתח. א״א לא נראה בהזאה שהרי אמרו במשנה הזה ולא כיון כנגד הפתח פסולה וכמדומה אמרו שהיה מכוין ורואה פתחו של היכל בשעת הזאת הדם אלמא בעינן כיוון וראיה:

*פסולה. א״א נ״ל הזייתו פסולה אבל אין הפרה נפסלת ואם יש מן הדם בידו יחזור ויזה במערכתה או בגתה והם דברי ראב״י בתוספתא ומסיים בה שאם הוציא מדם שבידו והחזירו כשר פירוש החזירו עד שלא הזה כשר. ונ״ל אפילו חוץ לגתה קאמר אע״פ שמחמירים בה יותר [מבמערכתה]:

השגת הראב״ד

*שרפה חוץ ממערכה: א״א כמדומה לי זה האיש העלה בדעתו דברים שאינן כי הוא סבור גתה ומערכתה שני מקומות הן ואם תעיין במשנה אינן כן אלא שמרתיחין לה מקום לשריפה כדי לערבות לה עצים ואם שרפה חוץ לאותו מקום פסולה ואותו מקום היה מכוון כנגד הפתח שהוא מקורב שהוא מקום הוגה אבל אין קפידא שתפסל בחוץ למקום שתיעשה:

משנה למלך

לרבי ישמעאל היא והיינו דאמר כרבנן א״כ הדרא קושיין לדוכתה דאמאי פסק רבינו כרבי ישמעאל וצ״ע: פ״ד ג לפי שלא נאמר בה ריח ניחוח. משמע דקרבנות שנאמר בהם ריח ניחוח נפסלים במחשבה זו ותימה הוא ממ״ש רבינו לעיל פי״ד מהלכות פסולי המוקדשין דין ה׳ והכ״ם פירש דטעמא דעבירה דבכל הקרבנות נמי פסל בהו מחשבות ודברי רבינו בפירוש המשנה וכאן צ״ע ועיין בתוי״ט:

יב הפשיטה ונתחה כו׳. פירש הר״ש דאת עורה ואת בשרה כתיב ולה בהפשט ונתוח ולכך בהפשט משמע דאפילו לכתחלה. וקשה מסוגיא דפ״ק דחולין (דף י״א) ושחט ושרף מה שחיטתה כשהיא שלמה אף שריפתה כשהיא שלמה. ואולי קרא אתא שלא יתנה נתחים לנתחים דומיא דעולה וכא יתקיימו הב׳ כתובים. אך מדברי רבינו נראה דלא אתא קרא אלא לבדיעבד וצ״ע:

והיכן מקדש ידיו ורגליו בכלי שרת בפנים ואם קידש בחוץ ומכלי חול אפילו במקידה של חרס כשר הואיל וכל מעשיה בחוץ. וכן כשמטבילין את הכהן השורף אחר שמטמאין אותו כמו שביארנו אינו צריך לחזור ולקדש הואיל וכל מעשיה בטבולי יום: **טז** שרפה שלא בעצים או בכל עצים אפילו בקש או בגבבא כשירה. ומצותה שלא ימעט לה עצים מן הראוי לה אבל מרבה הוא לה חבילי אזוב ואזוב יון בזמן שרפה כדי להרבות את האפר. ויש לו להרבות עצים בשריפתה עד שתעשה אפר אבל משתעשה אפר אם הוסיף בה אפילו עץ אחד הרי זה כמערב אפר מקלה באפר הפרה: **יז** כל מעשה הפרה מתחלה ועד סוף אינו אלא ביום. ובזכרי כהונה. והמלאכה פוסלת בה עד שתעשה אפר. אבל משתעשה אפר אם כנס אפרה בלילה או שכנסתו אשה או שעשה מלאכה אחרת בשעת כניסתו ה"ז כשירה. ומנין שאסיפת האפר בכל אדם מישראל חוץ מחרש שוטה וקטן שנאמר ואסף איש טהור מכלל שאינה צריכה כהן וכאילו אמר אדם טהור בין איש בין אשה. ומניין שהמלאכה פוסלת בה שנאמר ושחט אותה מפי השמועה למדו שלא בא הכתוב אלא ללמד שאם נתעסק בדבר אחר בשעת שחיטתה פסלה ונאמר ושרף את הפרה לעיניו שיהיו עיניו בה ללמד שהמלאכה פוסלת בה משעת שחיטה עד שתעשה אפר. וכל העוסק בשריפתה ועשה מלאכה אחרת פסלה עד שתעשה אפר: **יח** שחט את הפרה ונשחטה בהמה אחרת עמה או נחתכה דלעת עמה כשירה שהרי לא נתכוון למלאכה. אף ע"פ שהבהמה שנשחטה עמה כשירה לאכילה שאין שחיטת החולין צריכה כוונה. אבל אם נתכוון לחתוך הדלעת ונחתכה בשעת שחיטה פסולה שהרי עשה עמה מלאכה:

פרק חמישי

א כל העוסקין בפרה מתחלה ועד סוף מטמאין בגדים כל זמן עשייתן שנאמר בשוחט ומשליך עץ ארז וכבס בגדיו ורחץ בשרו ונאמר בשורף והשורף אותה יכבס בגדיו ונאמר וכבס האוסף את אפר הפרה מלמד שכל העוסקין בה מתחלה ועד סוף מטמאים בגדים וטעונין טבילה והערב שמש דין תורה. אבל המשמרה בשעת עשייתה מטמא בגדים מדבריהם גזירה שמא יזיז בה אבר: **ב** כ"מ שנאמר בתורה בטומאות יכבס בגדיו לא בא ללמדנו שהבגדים שעליו בלבד הם טמאים. אלא ללמד שכל בגד או כלי שיגע בו הטמא הזה בשעת חיבורו במטמאיו הרי הן טמאים. אבל אחר שיפרוש ממטמאיו אינו מטמא בגדים. כיצד הנושא את הנבילה אחד בגד שעליו או כלי שיגע בו כל זמן שהוא נושאה הרי הן טמאין והרי הן ראשון לטומאה. וכן זה הנושא הרי הוא ראשון. פירש ממטמאיו והשליך את הנבילה הרי הוא ראשון כמות שהיה. ואם יגע בכלי או בבגד אינו מטמא אותו שאין ולד טומאה מטמא כלים כמו שביארנו בתחלת ספר זה. וכן כל כיוצא בנבילה. וכן כל העוסקין בפרה אם נגע בבגד או בכלי בשעת שחיטה או בשעת שריפה הרי הן טמאין. אבל אחר שיפרוש ממעשיה אעפ"י שעדיין לא טבל אם נגע בכלי אינו מטמאו מפני שהוא ולד הטומאה. והפרה עצמה אינה מטמאה לא אדם ולא כלים שנגעו בו. אלא המתעסק בה בלבד הוא הטמא וטעון טבילה ומטמא בגדים

כסף משנה

בפ"ד דפרה וכת"ק. ומה שכתב והיכן מקדש ידיו ורגליו עד הואיל וכל מעשיה בחוץ. בפרק שני דזבחים עלה כ' וכרבי יוחנן. ומ"ש וכן כשמטבילין את הכהן וכו'. שם:
טז שרפה שלא בעצים וכו'. בפ"ד דפרה. ומ"ש ומצותה שלא ימעט לה עצים מן הראוי לה. בפ"ד דפרה מרבין לה עצים. ומ"ש אבל מרבה הוא לה חבילי אזוב. תוספתא פ"ג מרבין לה עצים אמר ר"י אף כשהיו מרבים לא היו מרבים אלא חבילי אזוב שאפרן מרובה ויפה ומשמע לרבינו שר"י לא בא אלא לפרש ובספרי קתני ר' יהודה אומר יתרוף שלא ימעיט את העצים מרבה הוא לה חבילי אזוב וחבילי אזוב יון לרבות את האפר ומשמע לי שעצים הצריכים לשריפה כל כיו מניחים אבל כשהיו מרבים עצים יותר מהצורך לא היו אלא חבילי אזוב ואזוב יון. ומ"ש אבל משתעשה אפר אם הוסיף בה אפילו עץ אחד וכו'. בפ"ד דפרה לעולם מועלין בה ומרבין לה עצים ומעשיה ביום ובכהן והמלאכה פוסלת בה עד שתיעשה אפר ומשמע לרבינו דעד שתיעשה אפר קאי אמרבין לה עצים:
יז כל מעשה הפרה מתחלה ועד סוף אינו אלא ביום. במשנה פ"ד דפרה מעשיה ביום ובכהן ובתוספתא דפרה [פ' שלישי] כל מעשיה ביום חוץ מאסיפת האפר והמלוי והקידוש כל מעשיה בכהנים חוץ מאסיפת האפר והמילוי והקידוש וההזאה ובפרק טרף בקלפי (דף מ"ב מ"ג) מייתו להו מקראי ואית דגרסי באנפים במקום בכהנים. ומ"ש והמלאכה פוסלת בה עד שתיעשה אפר. משנה סוף פ"ד דפרה. ומ"ש אבל משתעשה אפר וכו'. ומ"ש ומנין שאסיפת האפר בכל אדם מישראל חוץ מחרש שוטה וקטן וכו'. בפרק טרף בקלפי (דף מ"ג) ואסף איש טהור וכו' והניח איש להכשיר את הזר פירוש דלעיל כתיב בכולה מילתא כהן והכא כתיב איש להשמיענו שכשר בכל איש טהור ולהכשיר את האשה פירוש דאי למעט שוטה לא איצטריך דהשתא קרייה רחמנא והניח מי שיש בו דעת להניח יצאו חרש שוטה וקטן וכו' ויש לתמוה על רבינו שהשמיט ראיות אלו. ומ"ש ומנין שהמלאכה פוסלת בה וכו'. בפ' טרף בקלפי (דף מ"ב) אליבא דרב ובספרי. ומ"ש בספרי רבינו שנאמר ושרף את הפרה ע"ש יש כאן ט"ס וצריך למחוק השי"ן משנאמר ולכתוב במקומה וי"ו. ומ"ש וכל העוסק בשריפתה ועשה מלאכה אחרת וכו' משנה כתבתיה בסמוך:
יח שחט את הפרה ונשחטה בהמה אחרת עמה וכו'. בפרק שני דחולין (דף ל"א ע"ב) אמר רבא שחט פרה ושחט בהמה אחרת עמה לד"ה פסולה נשחטה בהמה אחרת עמה לרבי נתן פרה פסולה בהמה כשירה לרבנן פרה כשירה בהמה פסולה שחיטת נשחטה בהמה אחרת לרבי נתן איצטריכא ליה סד"א ושחט אותה אמר רחמנא ולא אותה ואת חבירתה וס"ד כגון ששחט שתי פרות בהדי הדדי אבל בהמה דחולין אימא לא קא משמע לן מתוך דלעת עמה דברי הכל כשירה. ופרש"י נשחטה בהמה אחרת עמה בלא מתכוין. לרבי נתן דמכשיר שחיטת חולין בלא כוונה בהמה כשירה ופרה פסולה ואע"ג דשלא בכוונה לא מסח דעתיה ולא מיקרי מתעסק במלאכה אחרת הואיל ושחיטתו כשירה מיפסלה משום ושחט אותה ולא אותה ואת חבירתה לרבנן פרה כשירה דלא שחיטה לבהמת חולין לאו שחיטה היא ומשום מלאכה ליכא למיפסל דשלא במתכוין לא מיקרי עסיק במלאכה אחרת אחר דטעמא דמלאכה אחרת משום דמסח דעתיה משרפה הוא והיכא דלא איכוון למלאכה אחרת ליכא היסח דעת והכי אמרינן לקמן נחתכה דלעת עמה דברי הכל כשירה עכ"ל: ויש לתמוה על רבינו שפסק בפ' ב' מהלכות שחיטה כרבי נתן דשחיטת חולין בלא כוונה כשירה וכאן פסק דנשחטה בהמה אחרת עמה פרה כשירה וזה היפך דברי רבא ונ"ל שרבינו היה גורס נשחטה בהמה אחרת עמה לר"נ שתיקן כשירה לרבנן פרה כשירה בהמה פסולה שפיר סד"א ושחט אותה אמר רחמנא ולא אותה ואת חבירתה ואפילו בהמת חולין כמי קמ"ל:
פ"ה א כל העוסקים בפרה וכו'. פרק ד' דפרה. ומה שכתב שנאמר בשוחט ומשליך עץ ארז וכו'. בספרי. ומה שכתב וטעונין טבילה והערב שמש. בספרי. ומה שכתב אבל המשמרה בשעת עשייתה וכו'. בפרק הפועלים (דף נ"ג):
ב כ"מ שנאמר בתורה בטומאות וכבס בגדיו וכו'. בספרי פרשת שמיני גבי נבילה מנין לעשות שאר כלים כבגדים ת"ל ושמ' ובפרשת מצורע גבי זב משיים בה לאחר פרישתו מטמא משקין וכו' ואינו מטמא בגדים ובפ"ה דזבים איתיה גבי כלל אמר רבי יהושע ובפירוש המשנה פ"ק דכלים ביארו זה רבינו ורבינו שמשון: וכן כל העוסקים בפרה וכו'. ס"ד דפרה. ומה שכתב אבל אחר שיפרוש ממעשי' וכו'. שם ביארה רבינו:
והפרה עצמה אינה מטמאה לא אדם ולא כלים שנגעו בה וכו'. בפרק שמיני דפרה: ומ"ש

משנה למלך

פ"ה ב כל מקום שנאמר בתורה כו'. עיין במ"ש רש"י בפ"ק דבתרא (דף ט'). (א"ה עיין במ"ש הרב המחבר לקמן פט"ז מהלכות טומאת צרעת דין ו'). ועיין בפ"א מהלכות שאר אבות הטומאה. ומ"ש והפרה עצמה אינה מטמאה כו'. עיין במ"ש התוס' בבבא קמא (דף ע"ז) ד"ה פרה ובחולין (דף פ"א) ובדברי רש"י שם ועיין בסוף פירקין: **כתב** מוהרימ"ט ח"מ סי' כ"ג על האומר והתנית ישנו בהם תתיו דמשמעות הלשון אתתיו הנמצאים קאמר ומנא תימרא דתתיו דהשתא משמע שהרי באוכל נבלת עוף הטהור כתיב והאוכל יכבס בגדיו וגבי זב כתיב והנוגע במשכבו כו' אלמא אין במשמע בגדיו בגדים שלבש לאחר מכאן אע"פ שהוא ראשון לטומאה לטמא אוכלין ומשקין וטעון טבילה והערב שמש דבגדיו דהשתא משמע הכא נמי תתיו דהשתא משמע עכ"ד. ואני תמיה על הרב בזה דהאי כל שני בגדיו דמייתי הרב דדינא הוא דדוקא בשעה שנוגע הוא מטמא בגדים אבל פירש הוי ראשון ואינו מטמא כי אם אוכלין ומשקין דהכי מיתורא דקרא הוא דמפקי להאי דינא דהו"ל וכבס בגדים דהא אין חילוק בין בגדיו לבגדים של אחרים כל זמן שלא פירש הוא מטמא אותם וא"כ ע"כ כינוי זה דכתב קרא הוא לאשמועינן דדוקא בגדיו דמעיקרא דהיינו בשעה שנוגע בטומאה הוא שמטמא אותם וכן כתב רבינו ברים פירקין כ"מ שנאמר בתורה יכבס בגדיו לא בא ללמדנו שהבגדים שעליו בלבד הם טמאים אלא ללמד שכל בגד או כלי שיגע בו הטמא הזה בשעת חיבורו במטמאיו הרי הם טמאים אבל אחר שיפרוש ממטמאיו אינו מטמא בגדים ע"כ. והנה דעת שהיו בכור מללו דמכינוי בגדיו הוא דנפיק האי דינא אבל בנדון הרב שהכינוי לגופיה איצטריך ונ"ל דתתיו דאם לאו מה יאמר מנין לנו למעט תתיו שבאים לאחר מכאן. וראיתי להרב בעל קרבן אהרן בפרשת מצורע עלה דססיה דתניא והנוגע במשכבו יכבס בגדיו בשעת מגעו מטמא בגדים ואינו מטמא לאחר שפירש דדרשינן ליה מדכתיב אשר יגע ולא אמר אשר נגע כו' עכ"ד. ולפי דברי הרב בשאר המקומות נמי דכתיב יכבס בגדיו וקי"ל דאם פירש אינו מטמא בגדים הוא משום דבכולהו כתיב לשון הוה ולא כתיב לשון עבר ולשון הוה כמו והאוכל או והנושא וכן והשורף אותה שלשתם מטמא

בגדים כל זמן שעוסק בה: ג בד"א בזמן שנשרפת כמצוותה. אבל אם נפסלה המתעסק בה טהור. אירע פיסול בשחיטתה אינה מטמאה בגדים. אירע פיסול בהזייתה כל העוסק בה לפני פיסולה מטמא בגדים. לאחר פיסולה אינו מטמא בגדים: ד השלים לכנוס את אפרה המתעסק בה אחר כן בחילוק העפר או בהצנעתו וכן הנוגע בו טהור. ולא הפרה בלבד אלא כל החטאות הנשרפות מן הפרים ומן השעירים השורפם מטמא בגדים בשעת שריפתו עד שיעשו אפר. שהרי הוא אומר בפר ושעיר של יוה"כ והשורף אותם יכבס מפי השמועה למדו שזה בנין אב לכל הנשרפים שיהו מטמאין בגדים עד שיעשו אפר. בד"א בשלא אירע להן פיסול ונשרפו כמצוותן בבית הדשן. אבל אם נפסלו בעזרה נשרפין שם כפסולי המוקדשין ושורפן טהור. וכן המתעסק בהן משיעשו אפר אינו מטמא בגדים. ואי זהו שורף זה המסייע בשריפה כגון המהפך בבשר והמשליך עצים והמהפך באש והחותה גחלים כדי שתבער האש וכיוצא בהן. אבל המצית האור והמסדר את המערכה טהור. כך למדו מפי השמועה שהנושא פרים ושעירים הנשרפין להוציאן לבית הדשן לשורפן טמא ומטמא בגדים דין תורה כל זמן שהוא עוסק בהולכתן וטעון טבילה והערב שמש. כמו המשלח את השעיר לעזאזל שהוא מטמא כל בגד וכל כלי שיגע בו בכלים שעליו כל זמן שמתעסק בשלוחו שנאמר והמשלח את השעיר לעזאזל יכבס בגדיו: ה מאימתי מטמאין בגדים הנושאין פרים ושעירים הנשרפים משיצאו בהן חוץ לחומת העזרה. נשאום במוטות ויצאו מקצת הנושאים חוץ לחומת העזרה והאחרונים לא יצאו. אלו שיצאו מטמאין בגדים ואלו שעדיין לא יצאו אינן מטמאין בגדים עד שיצאו. *יצאו וחזרו לעזרה הנושאין בעזרה טהור עד שיצא בהן. היה עומד חוץ לעזרה ומושך אותם משם מאחר שחזרו הואיל וכבר יצאו לחוץ וה"ז המושכם בחוץ הרי הוא ספק טמא: ו ומאימתי מטמא בגדים המשלח את השעיר. משיצא חוץ לחומת ירושלים עד שעת דחייתו לעזאזל. *אבל אחר שדחהו אם נגע בכלים ובבגדים טהורים: ז הנוגע בפרים ובשעירין הנשרפין עצמן אפילו אחר שיצאו בין אדם בין כלים בין אוכלין בין משקין הכל טהור. וכן אם נגעו בשעיר המשתלח עצמו בזמן הולכתו טהורין. שאין אלו מטמאין אלא למתעסק בהן בלבד שנאמר והשורף אותה יכבס בגדיו אבל הנוגע טהור:

ג ומ"ש בד"א בזמן שנשרפה כמצותה וכו' עד אינו מטמא בגדים. פ"ד דפרה ואיתא בפ"ב דחולין (דף כ"ט ע"ב):

ד ומ"ש השלים לכנוס את אפרה וכו'. כתב הר"י קורקוס ז"ל דהיינו מדכתיב וכבס האוסף את וכו' משמע שאין טומאה למתעסק בה אח"כ אכן גבי פרים יתבאר בסמוך שאין בהם טומאה רק עד שיעשו אפר:

ולא הפרה בלבד אלא כל החטאות הנשרפות וכו'. משנה בסוף פרק טבול יום (דף ק"ד) וברייתא בסוף פרק שני שעירי (דף ס"ח ע"ב). ומ"ש מפי השמועה למדו שזה בנין אב וכו'. בסוף פרק התערובות (דף פ"ג) ונספרי: בד"א שלא אירע בהם פיסול וכו'. בסוף פרק טבול יום (דף ק"ד ע"ב):

ואי זהו שורף וכו'. בס"פ טבול יום (דף ק"ו). ומ"ש כך למדו מפי השמועה וכו'. שם:

ה מאימתי מטמאים בגדים וכו'. משנה סוף פרק טבול יום (דף ק"ד) ופ' שני שעירי (דף ס"ח ע"ב): יצאו וחזרו לעזרה וכו'. בס"פ טבול יום (דף ק"ה) בעי ר"א פרים ושעירים הנשרפים שיצאו וחזרו מהו מי אמרינן כיון דנפקי להו איטמו להו או דילמא כיון דהדור הדור וכו' תא שמע היו סובלים אותם במוטות וכו' ואי ס"ד כיון דנפקי להו איטמו הנך דאיכא גוואי [נמי] ליטמו אמר רבינא הא בעינן ואחר יבא אל המחנה וליכא אלא ר"א היכי בעי לה כגון דנקיטי לה בבקולסי ופירש רבינו כפי' התוס' דקס"ד דבעי ר"א אם חזרו הפרים לעזרה ובאו אנשים אחרים ונכנסו בעזרה ונשאו אותם בתוך העזרה להוציאן מי אמרינן כיון שמתחילה יצאו יטמאו בגדים אלו או לא ת"ש היו סובלים אותן וכו' ואי ס"ד כיון דנפקי להו איטמו הנך נמי ליטמו ומסיים בה רבינא ואמר ותיסברא פיתא חלוי ביניאתא פר לבדו והא בעינן ואחר יבא אל המחנה אלא פשיטא דבעינן שיצאו גם האנשים עם הפרים ולכך דגוואי לא איטמו וגם בבעיא דילך אנשים אחרים פשיטא שטהורים אלא ר"א היכי בעי בבקולסי שהאנשים יצאו וחזרו ובאו אנשים אחרים ועמדו חוץ לעזרה ומוציאים הפרים שבתוך העזרה במקלות מי אמרינן כיון שהפרים כבר יצאו והאנשים עומדין בחוץ חשיב כאילו מוציאין אותם מפתח העזרה ולחוץ או לא ולא איפשיטא ונתבארו דברי רבינו:

כתב הראב"ד יצאו וחזרו לעזרה וכו' א"א הסוגיא בפרק טבול יום כך היא וכו'. ומאחר שרבינו יש לו הודאת בעל הריב אין צורך להשפל בו: ו ומאימתי מטמא וכו'. משנה פ"ו דיומא (דף ס"ז ע"ב) וכת"ק. ומ"ש עד שעת דחייתו לעזאזל וכו': כתב הראב"ד אבל אחר שדחהו א"א דבריו סתומים וכו'. ונ"ל דפשיטא שכוונת רבינו כפירוש השני. ומ"ש שיש לו פנים במשנת זבים הוא מדתנן בפ"ס. ומ"ש דלא היתה לאחר דחייתו אלא אפילו קודם דחייתו אם פי' הוא ועשהו אחר וכו' טעמו לומר דא"כ למה תלה רבינו הדבר באחר שדחהו אפילו קודם שדחהו נמי אפשר וי"ל שאע"פ שהדין כן הוא שמאחר שפירש מדחייתו שוב אינו מטמא כלים מ"מ רבינו אורחא דמילתא נקט שאין דרך להניח מלותו שיעשנה אחר:

ז הנוגע בפרים וכו'. בפ"ח דפרה השורף פרה ופרים והמשלח את השעיר מטמא בגדים פרה ופרים ושעיר המשתלח עצמן אין מטמאים בגדים ובסוף פרק טבול יום (דף ק"ה) פרה ופרים ושעיר המשתלח וכו' והם עצמן אין מטמאין בגדים אבל מטמאים אוכלים ומשקים דברי ר"מ וחכמים אומרים פרה ופרים מטמאים אוכלים ומשקים שעיר המשתלח אינו מטמא שהוא חי והחי אינו מטמא בגדים: ויש לתמוה על דברי רבינו שהם דלא כר"מ ודלא כחכמים ובתוספתא דפרה ר"ש אומר פרה מטמאה טומאת אוכלים שהיה לה שעת הכושר פרים הנשרפים ושעירים הנשרפים אינם מטמאים טומאת אוכלין שלא היה להם שעת הכושר ונראה שרבינו פסק כמותו ולפי זה לדעת רבינו פרה מטמאה טומאת אוכלים וכמו שנראה ממ"ש לעיל ופרה עצמה אינה מטמאה לא אדם ולא כלים משמע הא אוכלים ומשקים מטמאה אבל קשה למה הניח רבינו דברי חכמים ופסק כר"ש וכתב הר"י קורקוס ז"ל שאפשר שטעמו מפני שדברי ר"ש הוזכרו בכמה מקומות בגמרא פי"ב דמנחות (דף ק"א ע"ב) ופ' שבועות שתים (דף יא:) ופרק מרובה (דף ע"ז) ופרק אותו ואת בנו (דף פ"א ע"ב) ואין זה כדאי לפסוק כמותו וצ"ע:

פ"ו א המים שנותנין על אפר פרה וכו'. מפורש בתורה בפרשת פרה ונתן עליו מים חיים אל כלי ושנינו בפרק ה' דפרה ובפ"ק דידים שאין ממלאין אלא בכלי. ומ"ש שממלאין מנהרות המושכים. יתבאר בסוף פרק זה:

הכל

השגת הראב"ד

*יצאו וחזרו לעזרה: א"א הסוגיא שלהם פרק טבול יום כך היא בעי ר"א יצאו וחזרו מהו כיון דנפקו איטמו להו או דילמא כיון דהדור הדור ת"ש היו סובלין אותם במוטות וכו' האחרונים אין מטמו בגדים עד שיצאו ואי ס"ד כיון דנפקו איטמו הנך דגואי נמי ליטמו אמר רבינא הא כתיב ואחר יבא אל המחנה וליכא אלא ר"א היכי בעי לה כגון דנקיטי להו בקולרי [כך היא הסוגיא ולפי פירושם צריך להיות כיון דנפקי מיטמו כי הוא מפרש הסוגיא על פרים הנשרפים אם הם מטמאים את נושאיהם בעזרה אחר שיצאו בתחלה אבל לפי הסוגיא שלנו אינו שואל אלא על אותם האנשים עצמם שהוציאום והחזירום אם הועיל להם החזרה שלא יטמאו ומה שאמר ונפקי להו בקולרי] לפי זה הענין צריך פירוש אחר אבל באמת הסוגיא שלו והפירוש שכתב הוא נוח לי משלנו:

*אבל אחר שדחהו. א"א דבריו סתומין לא נודע אם יאמר שהמתעסק בו אחר דחייתו אינו מטמא כלים ובגדים מפני שנגמר שילוחו ואם נתכוון לכך למה ליה למימר כלים ובגדים אפילו אוכלין ומשקין נמי לא מטמא שהרי לא נתעסק בשילוח כלל ואולי יאמר על הדוחה עצמו שדחהו אחר דחייתו אינו מטמא כלים ובגדים שאינו מטמא אלא בשעה שמתעסק בו אבל כשפירש ולד הטומאה הוא ואינו מטמא כלים ודבר זה יש לו פנים במשנת זבים ולא היתה לאחר דחייתו אלא אפילו קודם דחייתו אם פירש הוא ועשהו אחר פרישתו אינו מטמא כלים כל זה צריך לפנים:

פרק ששי

א המים שנותנין עליו אפר הפרה אין ממלאין אותן אלא בכלי. ומן המעיינות או מן הנהרות המושכין שנאמר ונתן עליו מים חיים אל כלי. ונתינת אפר הפרה על המים שנתמלאו הוא הנקרא קידוש והמים האלו שניתן עליהן

משנה למלך

מטמא אלא בזמן שעושה השעולם. ולפי דברי הרב שלנו אין מקום לדמיון מהרימ"ט כלל וזה ברור ומ"מ נ"ל דדין זה דאם פירש שאינו מטמא בגדים לאו מלשון כוה או עתיד מפקי ליה כדברי הרב בעל קרבן אהרן אלא משום דכנוי בגדיו מורה שבא למעט בגדי אחרים דומיא דוהנוגע במשכבו דממעטינן גנוב או גזול למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה וכדאיתא במרובה או שבא למעט שאר כלים שאינו לבוש בהם ושני התלוקות הללו ליתנהו דאין חילוק בין בגדיו לבגדים גנובים או גזולים וכן אין חילוק בין בגדים שהוא לבוש בהם לשאר כלים וכל זה הוא פשוט ומש"ה הוצרכו לומר שכנוי בגדיו בא ללמדנו לומר דחשיב בגדיו דמעיקרא ולמעט בגדים שנגע בהם לאחר שפירש אבל בכדון הרב מוהרימ"ט שכנוי חתניו אפי במשמעו פנ"ל שבא למעט חתניו הכלים לאחר מכאן וצ"ע:

ה נשאום במוטות כו'. בפרק כיצד צולין (דף פ"ס) מוקי למתניתין בנגררין הא לאו הכי אף אלו שיצאו אינם מתטמאים משום דהוצאה כתיב בה דכתיב והוציא את הפר. ויש לתמוה על רבינו ז"ל איך הביא משנה זו בסתם דהא פסק כרבי אמי בפ"ט מהלכות קרבן פסח ועיין במ"ש התוס' בפרק טבול יום (דף ק"ד) אהכיא דבעי ר"א פרים הנשרפים ושעירים הנשרפים שיצא רובו במיעוט אבר מהו ועיין במ"ש הראב"ד בפי"ט מהלכות פסולי המוקדשין דין ג':

ז הנוגע בפרים ובשעירים הנשרפים כו'. עיין לקמן פ"ו מהלכות שאר אבות הטומאות דין ט"ו וכמ"ש מרן שם ועיין ברכת הזבח (דף ע"א ע"א):

עליהן האפר הן הנקראין מי חטאת ומים מקודשין והם שקראן הכתוב מי נדה: **ב** הכל כשרים למלאות המים חוץ מחרש שוטה וקטן. והכל כשרין לקדש חוץ מחרש שוטה וקטן. ואין ממלאין ואין מקדשין אלא בכלי ואין מזין אלא מכלי. והמילוי והקידוש כשרין בלילה *אבל אין מזין ואין טובלין אלא ביום. וכל היום כשר להזאה ולטבילה: **ג** בכל הכלים ממלאין ומזין ומקדשין אפילו בכלי גללים וכלי אבנים וכלי אדמה ובספינה ואחד כלי חרס ואחד כל הכלים. אבל אין ממלאין ואין מקדשין ולא מזין בדפנות הכלים ולא בשולי המחץ ולא במגופת החבית ולא בחפניו ולא בביצת התרנגולת ולא בשוקת שבסלע. אבל ביצת היוצרים כשירה מפני שהיא כלי אדמה: **ד** שולי כלי עץ וכלי זכוכית וכלי עצם אין מקדשין בהן עד שישוף אותן ויתקנם ויעשם כלים בפני עצמן. וכן מגופה שהתקינה להיות כלי מקדשין בה. וביצת הנעמית כשירה לקדש בה ואין צ"ל שכשירה למלאות בה ולהזות ממנה: **ה** כלי שחיברו בארץ או בסלע אפילו חיברו בסיד מקדשין בו ומזין ממנו. עשה עטרה של טיט סביב לכלי והמים שבכלי צפין עד שהלכו לעטרה אם ניטלת העטרה עם הכלי הרי המים שבתוכה כשרים שהרי הן בכלי אדמה ואם לאו הרי הן כמי שהקיף עטרה של טיט בסלע או על הארץ ומילא אותה מים שהן פסולין מפני שאינן בכלי: **ו** כלי חרס שניקב בכונס משקה אין ממלאין ומקדשין בו אבל אם ניקב במוציא משקה מקדשין בו: **ז** כלי שניקב מלמטה וסתמו בסמרטוטין פסול שהמים שבו אינן על עינול הכלי אלא על הפקק. היה נקוב מן הצד ופקקו הרי זה כשר למלאות ולקדש ולהזות ממנו: **ח** הזולף מים מן המעיין בידיו וברגליו ובחרסים ונתן לתוך החבית פסולין מפני שלא נתמלאו בכלי. נתן את החבית במים ודחק המים בידיו או ברגליו או בעלי ירקות כדי שיעברו לחבית הרי אלו פסולין. וכן אם שקעו במים כדי שיגברו המים ויעלו וישפכו לחבית פסולין. ואם עשה כן בעלי קנים או בעלי אגוז הרי המים כשירים. זה הכלל דבר שהוא מקבל טומאה אם סייע בו המים כדי שימלאו הכלי המים פסולין ואם סייע בדבר שאינו מקבל טומאה כשרים: **ט** המפנה המעיין לתוך הגת או לתוך הגבא וחזר ומילא בכלי מאותו הגבא או הגת פסולים שהרי צריך שתהיה לקיחת המים מן המעיין בכלי בתחלה: **י** הים הגדול כמקוה ואינו כמעיין לפיכך אין ממלאין ממנו לקידוש *וכל הנהרות פסולין לקדש מהן מי חטאת ושאר הימים כמעיין: **יא** והמים הנגררין משאר הימים והן הנקראין זוחלין פסולין. והזוחלין מן המעיין הרי הם כמעיין וכשרים: **יב** מים המוכין והמכזבין פסולין. ואלו הן המוכין המלוחים או הפושרים והמכזבים הם המעיינ' שפעמים

השגת הראב"ד

*אבל אין מזין ולא טובלין. א"א במשנה מפרש על טבילת האזוב במים:

*וכל הנהרות פסולין. א"א תמה אני על זה האיש שהניח המשנה בעבור התוספתא כי במשנה לא פסל אלא מי קרמיון ופיגה מפני שהן מי בילים ומי הירדן והירמוך מפני שהן מי התערובות אבל שאר הנהרות לא פסל שאין מתערבין בהן מי גשמים מתלה ואולי מפני שראה אין המים מטהרים בזוחלין אלא פרת ביומי תשרי והוא סבור שעל הנהרות שבעולם אמרו וכי כאן הם כל הנהרות שבעולם אלא לא אמרו כי אם על נהרות ארץ ישראל והם פרת ולארבעה נהרות שלנו שהוזכרו במשנה שמקיפין אותה;

כסף משנה

ב הכל כשרים למלאות המים חוץ מחש"ו. נראה דיליף לה מקידוש: והכל כשרים לקדש חוץ מחש"ו. משנה פרק ה' דפרה וכת"ק ובפרק קמא דערכין (דף ג') אמרו דהכל כשרים לקדש לאתויי אשה וטעמא דמתניתין מפרש בפרק טרף בקלפי (דף מ"ג): ואין ממלאין ואין מקדשין אלא בכלי ואין מזין אלא בכלי. פ"ק דידים:

והמילוי והקידוש כשרים בלילה. תוספתא בפרק ג' דפרה. ומ"ש אבל אין מזין ואין טובלין אלא ביום. פי' אין טובלין היינו טבילת אזוב וכן שנינו בסוף פרה טבל וכו' את האזוב ביום והזה בלילה בלילה והזה ביום פסול אבל הוא עצמו טובל בלילה ומזה ביום וכתבו הראב"ד בהשגה כמשיג על רבינו שקיצר בדבר הצריך ביאור ורבינו סמך על המבין שמאחר דבמילוי וקידוש והזאה עסיק ואתי ממילא משמע דטבילה דקאמר בטבילת אזוב קאמר ולא תיקשי לך שהקדים אין מזין לאין טובלין * לישנא דמתני' נקט וכ"כ בפירוש בפ"א טבילת האזוב במים והזאתו ממנו ביום השלישי וביום השביעי אחר שתנץ החמה ואם עבר ועשה משעלה עמוד השחר כשר כמו שביארנו. ומ"ש שם ואחר שיזה עליו ביום השביעי טובל ביום ומעריב שמשו והרי הוא טהור לערב לאו למימרא שצריך לטבול ביום ולאפוקי אם טבל בלילה אלא לקצר זמן טהרתו כתב כן לומר שאם טבל בו ביום כיון שהעריב שמשו הוא טהור אבל אם טבל אחר אותו היום בין ביום בין בלילה אינו טהור עד שיעריב שמשו אחר טבילתו. ומ"ש וכל היום כשר להזאה ולטבילה. משנה בפ"ב דמגילה (דף כ' ע"ב):

ג בכל הכלים ממלאין ומזין וכו'. בפ"ה דפרה בכל הכלים מקדשין אפילו בכלי גללים בכלי אבנים בכלי אדמה ובספינה מקדשין בה וסובר רבינו דה"ה למילוי והזאה. ומ"ש וא' כלי חרס ואחד כל הכלים וכו'. בספרי. ומ"ש אבל אין ממלאין ואין מקדשין וכו'. בפרק ה' דפרה ופ"ק דידים. ומ"ש ולא בביצת התרנגולת. בפ"ה דפרה וכחכמים. ומ"ש ולא בשוקת שבסלע. שם. ומ"ש אבל ביצת היוצרים כשירה. שם וכת"ק:

ד שולי כלי עץ וכו'. תוספתא פ"ד דפרה ובפ"ה דכלים ודין מגופה שחסר בתוספתא שלנו ט"ס הוא כי ר"מ הזכירה בתוספתא שהביא: וביצת הנעמית כשירה לקדש בה. תוספתא פ"ד. ומ"ש ואין צ"ל שכשירה למלאת בה ולהזות ממנה כלומר דעיקר מאי דילפינן דבעינן כלי היינו מדכתיב מים חיים אל כלי כמו שנתבאר וכיון דמשיכא כלי לקידוש אתי מילוי והזאה בכ"ש:

ה כלי שחיברו בארץ או בסלע וכו'. בפרק ה' דפרה השוקת שבסלע אין ממלאין בה וכו' היתה כלי וחיברה בסיד ממלאים בה ומקדשים בה ומזין ממנה. ומ"ש עשה לה עטרה של טיט וכו'. שם:

ו כלי חרס שניקב בכונס משקה וכו'. מימרא דרבא בס"פ המצניע (דף צ"ה ע"ב):

ז כלי שניקב מלמטה וכו' עד ולהזות ממנו. בפרק ה' דפרה שם:

ח הזולף מים מן המעיין וכו'. תוספתא דפרה פ"ה ואע"ג דבנוסחא דידן בתוספתא כתוב כשר ט"ס הוא וצריך להגיה ולכתוב פסול וכך כתבה רבינו במשנה פ"ו דפרה: נתן את החבית במים וכו'. בפ"ו דפרה נתן ידו או רגלו או עלי ירקות כדי שיעברו המים לחבית פסולים עלי קנים ועלי אגוזים כשרי' זה הכלל דבר שהוא מקבל טומאה פסול ודבר שאינו מקבל טומאה כשר ובפ"ב דזבחים יליף מקרא:

ט המפנה המעיין וכו'. פרה סוף פ"ו:

י הים הגדול כמקוה וכו'. בפ"ח דפרה כל הימים כמקוה שנאמר ולמקוה המים קרא ימים דברי ר"מ ר"י אומר הים הגדול כמקוה לא נאמר ימים אלא שיש בו מיני ימים הרבה רבי יוסי אומר כל הימים מטהרים בזוחלין ופסולים לזבים ולמצורעים ולקדש מהם מי חטאת ופירש רבינו ר"י אומר שהים המקיף לבד הוא אשר דינו דין המקוה ולא יחשב כמעיין ואמנם שאר הימים הנה הם כמו מי המעיין ורצויה בהם טבילה לזבים ולקדש בהם מי חטאת וכו' ואמר רבי יוסי ששאר ימים זולת הים הגדול נחשבים כמעיין לענין שיטהרו בזוחלין וכו' ונחשבים כמקוה לענין שהם פסולים למי חטאת ולטהרת מצורע ולטבילת הזב והלכה כרבי יוסי עכ"ל בפירוש המשנה אבל כאן נראה שפסק כר"י דמכשיר בשאר ימים לקדש מי חטאת:

ויש לתמוה עליו דהא קי"ל הלכה כרבי יוסי לגבי ר"י ועו"ק שבכאן כתב הים הגדול כמקוה לפיכך אין ממלאין ממנו לקידוש ושאר הימים כמעיין משמע דשאר ימים ממלאין מהם מים לקידוש דלענין זה קאמר שהם כמעיין כגוונא דקתני רישא גבי ים הגדול שהוא כמקוה ובפ"ט מהלכות מקואות כתב כל הימים מטהרים בזוחלין ופסולים לזבים ולמצורעים ולקדש בהם מי חטאת והרי הסתירה מבוארת בדין שאר ימים ועו"ק שכאן חילק בין ים הגדול לשאר ימים לענין מילוי לקידוש ושם סתם וכתב דין כל הימים בשוה ולא חילק בין ים הגדול לשאר ימים ושם בפרק הנזכר אבאר. ומ"ש וכל הנהרות פסולין לקדש מהם מי חטאת: כתב עליו הראב"ד תמה אני על זה האיש שהניח המשנה בעבור התוספתא וכו'. ואפשר לומר שדעת רבינו לומר דמתני' לא פליגא אתוספתא דקתני כל הנהרות פסולים וטעם פיסולם יש מהם מפני שהם מי בילים ויש מהם מפני שהם מי תערובת ובמתניתין מפרש שמי קרמיון ומי פיגה טעם פיסולם מפני שהם מי בילים ומי ירדן ומי ירמוך טעם פיסולם מפני שהם מי תערובת ועל הראב"ד יש לתמוה לפי מאי דסבר דמתניתין פליגא אתוספתא דעדיפא מינה הוה ליה למפרך שדבריו סותרין את דבריו שכתב בראש פרק זה להכשיר למלאות מהנהרות המושכין ועל כרחנו צ"ל דהתם בידוע שאינם מי תערובות דיקא נמי דקתני המושכים כלומר שהם מושכים מעצמם בלי שום תערובות והכא בשיש לחוש למי תערובות ומי הירדן ומי ירמוך דפסלה מתניתין מפני שהם מי תערובות לדוגמא נקטינהו ולאו דוקא אלא ה"ה לכל נהרות שיש לחוש בהן למי תערובות וסיפא דמתניתין הכי מוכחא בהדיא דקתני ואלו הם מי תערובות אחד כשר ואחד פסול שנתערבו שניהם כשרים ונתערבו כשרין ור"י פוסל ואי מי ירדן ומי ירמוך דוקא אין מקום לסיפא דמתני' זו ובהכי אתי שפיר התוספתא ומתני' בלא פלוגתא דתוספתא בשיש לחוש למי תערובות עד שיודע שאין בהם תערובות פסול:

יא והמים הנגררים וכו'. יתבאר בפ"ט דמקואות: והזוחלין מן המעיין וכו'. בפ"ה דמקואות הזוחלין כמעיין:

יב מים המוכים והמכזבים פסולין וכו' עד בשני בצורת. פ"ח דפרה. וא"ת איך כתב רבינו הים הגדול כמקוה ואינו כמעיין לפיכך אין ממלאין ממנו לקידוש ומאי איריא משום דאינו כמעיין תיפוק לי דאפילו היה כמעיין נמי היה פסול מטעם שמימיו מלוחים וי"ל שיש מקומות בתוך הים שהם מים מתוקים כמו שהוא ידוע לספנים שמכירים המקומות ההם כשעוברים עליהם ושואבים מהם ושותים ובמים הנשאבים מאותם המקומות הוא דאיצטריך למפסלינהו מפני שאינו כמעיין. ועי"ל דמלוחין לא מיפסלי למי חטאת אלא כשאין תקנה למליחותן אבל מי הים יש תקנה למליחותן וי"א ע"י כלי חרס חדש שיסתמו פיו וישקעוהו בתוך הים והמים שהוא מוצץ מאחוריו לתוכו כדרך כלי חרס חדש הם מתוקים וי"א על ידי ספוגים אחרים וכיון שיכולין להמתק לא מיפסלי מטעם שהם מלוחים:

ומ"ש

*ועיין תוי"ט מ"ד פ"ב דמגילה ד"ה ולא טובלין ותוס' מגילה דף כ'

שפעמים מקירין ופעמים חרבין ויבשין אפילו היו חרבין פעם אחת לשבע שנים פסולין. אבל אם היו חרבין בשני בצורת או לשנים רבות יתר משבע או שהיו מימיהן פעמים מרובין ופעמים מועטין ואינן חרבין הרי אלו כשרים. ומעיין היוצא בתחילה כשר ואינו צריך לבדוק שמא יכזב: יג מי ביצים ומי הירדן ומי הירמוך פסולין מפני שהן מי התערובות. ואלו הן מי התערובות. מים כשרים לקידוש שנתערבו במים פסולין אין ממלאין מתערובת שניהם. אבל מים כשרים שנתערבו במים כשרים כגון מימי שתי המעיינות שנתערבו ונמשכו ממלאין מהן: יד המים שנשתנו שינויין מחמת עצמן כשרין: טו באר שנפל לתוכה חרסית או אדמה ונעשו מימיה עכורין ממלא ממנה וא"צ להמתין. נפל לתוכה שטף של מימי גשמים ימתין עד שתיצל: טז אמת המים הבאה מרחוק הואיל ותחילתה מן המעין כשירה למלאות ממנה. ובלבד שישמרנה שלא יפסקנה אדם ונמצא ממלא מן המים שפסקו תחילתן מן המעין שהן פסולין:

פרק שביעי

א המלאכה פוסלת במים קודם שיתקדשו ואינה פוסלת בהזאה. ודברים אלו הן דברי קבלה. כיצד הממלא מים לקידוש ונתעסק במלאכה אחרת בשעת המילוי או בשעת הולכת המים שמילא או בעת שמערה אותן מכלי אל כלי פסלן. לעולם המלאכה פוסלת במים עד שיטיל להן את האפר. הטיל את האפר ונתקדשו ונעשו מי נדה אין המלאכה פוסלת בהן אלא המוליך המים המוקדשין או מערה אותן מכלי לכלי והוא עוסק במלאכה אחרת אין בכך כלום. וכן מזה מהן בידו אחת והוא עושה מלאכה בידו האחרת: ב השכר פסול בקידוש ובהזייה ואינו פוסל במילוי. כיצד הנוטל שכרו לקדש מי חטאת או להזות מהן הרי אותן המים כמי המערה והאפר כאפר מקלה שאינו כלום. אבל נוטל הוא שכר למלאות המים או להוליכן. ומקדשין אותן בחנם ומזה מהן המזה בחנם. היה המקדש או המזה זקן שאינו יכול להלך על רגליו ובא הטמא וביקש ממנו להלוך עמו במקום רחוק לקדש או להזות ה"ז מרכיבו על החמור ונותן שכרו כפועל בטל שבטל מאותה מלאכה שביטלו ממנה. וכן אם היה כהן והיה טמא בטומאה המונעתו מלאכול תרומתו בעת שילך עמו להזות או לקדש ה"ז מאכילו ומשקהו וסכו ואם ביטלו ממלאכה נותן לו שכרו כפועל בטל של אותה מלאכה. שכל אלו הדברים אינן שכר שנשתכר בקידוש או בהזאה שהרי לא הרויח כלום ולא נטל אלא כנגד מה שהפסיד: ג הממלא באחת ידו ועושה מלאכה בידו האחרת או הממלא לו ולאחר או שמילא לשנים כאחת שניהן פסולין *שהמילוי מלאכה ונמצא כל מילוי משניהם כאילו עשה עמו מלאכה אחרת וכבר הודענו שהמלאכה פוסלת במילוי בין שמילא לעצמו בין שמילא לאחרים: ד הממלא לאחרים אפילו מילא אלף חביות זו אחר זו לאלף בני אדם כולן כשרים וכל אחד מהן נוטל המים שלו ומקדשן. מילא לעצמו חבית אחר חבית אם נתכוון לקבץ כל החביות לכלי אחד ולהשליך עליהן את האפר ומקדשן קידוש אחד כולן כשרים שהכל מילוי אחד הוא. אבל אם נתכוון לקדש כל חבית *וחבית בפני עצמה כולן פסולין חוץ מן האחרונה *שהראשונה נפסלת במלאכה שעשה קודם שיקדש

והוא

השגת הראב"ד

*שמילוי מלאכה היא. א"א דעתי בכל אלו לא משום מלאכה הוא נפסל אלא מפני היסח הדעת שהוא שורש פיסול המלאכה והוא נקרא על שמה וכ"ת שתמלא פיסול על שם מלאכה לא תתלה אותו אלא על היסח הדעת חוץ מן העושה מלאכה בגוף המים ובגוף האפר שנפסלין אפילו לא הסיח דעתו מהם מ"ע כתחילתה של פרה שהמלאכה פוסלת בה ויש לזה שורש במסכת גיטין וכללו של דבר אין אדם יכול לכוין דעתו לב' דברים כאחד או לשני בני אדם כא' נפרדים במעשיהם וא"א בלא היסח הדעת והטעם שהמילוי פוסל בו היסח הדעת בין לו בין לאחר ומקדים אינו פוסל בו לאחר מפני שנוטלין שכר על המילוי ואפי' בחנם יש בו טובת הנאה וכממלא לעצמו דמי אבל הקידוש כיון שאין בו לא שכר ולא טובת הנאה והמים של אחר הם אינן נפסלין בהיסח הדעת:

*וחבית בפני עצמה. א"א לשון המשנה ונמלך לקדשן קידוש אחד:

*שהראשונה נפסלת. א"א לא יספיק זה הטעם אלא מאחר שעינו מחשבתו במילוי השניה דומה שהיה עליו למשא:

כסף משנה

ומ"ש או שהיו מימיהם פעמים מרובים וכו'. תוספתא פ"ח דפרה. ומ"ש ומעיין היוצא בתחילה כשר וכו'. שם וכחכמים:

יג מי ביצים ומי הירדן וכו'. שם במשנה ופי' מי ביצים מלשון היגאה גומא בלא ביצה וכתבו התוס' בפ"ק דסנהדרין (דף ה' ע"ב) בד"ה פסולין מפני שהן ועפר מעורב בהם והוי הפסקה בין מים לכלי דקרא כתיב מים חיים אל כלי וכן פירש"י: ואלו הם מי התערובות וכו' עד ממלאין מהם. גם זה משנה שם וכחכמים:

יד המים שנשתנו וכו'. גם זה משנה שם:

טו באר שנפל לתוכה חרסית או אדמה וכו'. גם זה משנה שם וכר"ע:

נפל לתוכה שטף של מימי גשמים וכו'. שם בתוספתא הכל שוים בבאר שירד לתוכה שטף של מימי גשמים שהוא צריך להמתין עד [שיחזרו המים] לכמות שהיו ומפרש רבינו שנעכרו המים שבבאר מחמת מי גשמים וקתני שצריך להמתין עד שיחזרו המים צלולים כמות שהיו ואע"פ שבנפל לתוכו חרסית או אדמה א"צ להמתין שאני הכא צריך להמתין:

כתב הר"י קורקוס שהטעם מפני שמים במים מתערבים יותר:

טז אמת המים הבאה מרחוק וכו'. משנה שם וכת"ק:

פ"ז א המלאכה פוסלת במים קודם שיתקדשו וכו'. יתבאר בסמוך. ומ"ש כיצד הממלא מים לקידוש וכו'. בפרק ד' דפרה המלאכה פוסלת במים עד שיטילו את האפר ופירש רבינו המים אשר יובאו לקידוש לא יותר לו שיתעסק בדבר אחר כל עוד שימלאם ולא בעת נושאם ולא בעת יריקתם מכלי אל כלי ובכלל כל עוד שלא יושם בם אפר הפרה המלאכה פוסלת ואם השליך בם האפר וכו' לא יפסלו בעשיית מלאכה ולא בשעת הזאה וכו' ואמרו בספרי אין לי מלאכה פוסלת אלא בפרה במים מניין ת"ל והיתה לעדת בני ישראל למשמרת למי נדה ר"ל שמי נדה כמו פרה כמו שהפרה נפסלת במלאכה וכו' כן המים ואמרו שם יכול אפילו קידשו ת"ל למי נדה כבר הם מי נדה ר"ל שהם יפסלו במלאכה כל עוד שיחשוב בהן להיות מי נדה אמנם אם שבו מי נדה לא יפסלו במלאכה עכ"ל:

ב השכר פוסל בקידוש ובהזייה. משנה פרק עד כמה (דף כ"ט) הנוטל שכרו להזות ולקדש [מי חטאת] מימיו מי מערה ואפרו אפר מקלה: ומ"ש אבל נוטל הוא שכר למלאות את המים או להוליכן. שם בגמרא ובס"פ האיש מקדש (דף נ"ח ע"ב). ומ"ש היה המקדש או המזה זקן וכו' עד כפועל בטל של אותה מלאכה. שם במשנה: ג הממלא באחת ידו וכו'. בפ"ז דפרה. ועל מ"ש רבינו שמילוי מלאכה היא כתב הראב"ד א"א דעתי בכל אלו לא משום מלאכה הוא נפסל וכו'. וי"ל שרבינו סובר דאם איתא לא ליפלגו תנא לאדכורי בהוש דוכתא טעמא דמלאכה משום היסח הדעת. ומ"ש שיש לו שורש במסכת גיטין הוא בפרק הניזקין (דף נ"ג) דאותיבנא למאן דאמר היזק שאינו ניכר שמיה היזק מדתנא העושה מלאכה במי חטאת פטור מדיני אדם ומפני בשוקל בהם משקלות ופטור משום דלא עשה מעשה בידים והא אמר רבא מי חטאת ששקל בהם משקלות כשירה וכו' אידי ואידי כנגדן ולא קשיא הא דאסח דעתיה הא דלא אסח דעתיה וי"ל לדעת רבינו דההיא דהניזקין שאני דמיירי באחר שאינו בעל המים שאינו פוסל במלאכה אלא מטעם היסח הדעת וכמ"ש רבינו שמשון בפ"ט אמתניתין דשתת מהם בהמה או חיה ונראה שמפני שהרגיש הראב"ד בדחייה זו לא כתב שיש ראיה לזה במסכת גיטין אלא ויש לה שורש כלומר יש קצת סמך לזה במסכת גיטין לא ראיה גמורה דהא איכא למידחי כדאמרן. וא"נ התם בשלא עשה בה מלאכה אלא ששקל בגופן אלא כנגדן ומש"ה בעי היסח הדעת אבל אם עשה מלאכה בגופן אפילו לא הסיח דעתו מהן פסולין וכן מתבאר שם בגמרא ועל הראב"ד קשה דכיון דבההוא אוקימתא אמרינן דשוקל משקלות כנגדן לא מיפסלי אא"כ הסיח הכא נמי לא הו"ל למיפסל במתני' בעושה מלאכה שלא בגופן אא"כ הסיח דעתו ומדסתים לה במתני' סתומי משמע דלית לן לפלוגי בהכי בעושה מלאכה:

ד הממלא לאחרים וכו'. רבינו כתב כפי' המשנה בפ"ז דפרה דהכי איתא בתוספתא פ"ה והטעם שכל שזה גמר מה שעליו לעשות לא איכפת לן אם יעשה מלאכה ומאחר שזה הממלא לאחרים אינו הוא המקדש אלא האחרים כל אחד מקדש את שלו כיון שגמר מילוי כל אחד אין לו בה עסק עוד ויכול למלאות אחרת: מילא לעצמו חבית אחר חבית וכו'. יתבאר בסמוך: ומ"ש הראב"ד וחבית בפני עצמה לשון המשנה ונמלך לקדשן קידוש אחר עכ"ל. לא הבנתי דבריו שזה אינו אלא נמלך לקדשן ה' קידושין השנוי במשנה. ומ"ש שהראשונה נפסלת. א"א לא יספיק זה הטעם וכו' לפעמים אזיל שרצה לתלות הטעם בהיסח הדעת:

ומ"ש

משנה למלך

פ"ז ב השכר פסול בקידוש כו'. עיין כמ"ש מרן בס"ח דין ו':

התמלא

ה ומ"ש רבינו חמשה שמלאו חמש חביות לקדשן חמשה קידושין וכו' עד הרי כולן כשרים. משנה בפ"ז דפרה וכתב עלה רבינו וזה לשונו תהיה זוכר למה שקדם מהיות המלאכה פוסלת במילוי עד שיטיל את האפר וכבר התבאר בתוספתא שהיחיד אם מילא לאחרים ואפילו מילא להם אלף כלים לאלף קידושין הנה זה מותר ואם מילא לעצמו כלי אחר כלי הנה המילוי הראשון כבר נפסל לפי שכבר עשה מלאכה קודם שישליך בו האפר וזאת המלאכה הוא המילוי השני כאשר מילא זה בהיות שני קידושין אמנם מילא כלים רבים פעם אחר פעם לשומם כולם קידוש אחד הנה זה מותר לפי שהכל דומה כמו מי ששאב בפעם אחת. וה' קידושין הוא שישליך האפר בכל חבית וחבית לבד וקידוש אחד שיערב המימות כולם וישליך אפר בכולם בפעם אחת הנה על זה השורש אמר שאם היו רבים ומילא כל אחד מהם כליו לקדשו בפני עצמו אחר הוטב בעיניהם לשום הכל בקידוש אחד או בהיפך כולם כשרים לפי שלא הגיע בזה מה שיחייב פסלות אמנם אם יהיה יחיד ובא לקדשן ה' קידושים ומילא אחת אחר אחת הנה הראשונה נפסלה מפני שאיבת השניה וכן השניה נפסלה מפני שאיבת השלישית וכן כולן אלא החבית האחרונה שלא נעשה אחריה מלאכה היא כשירה וכו' ואם נהפך הענין ומילאן זו אחר זו לקדשן קידוש אחד וכו' ושב לקדשן ה' קידושין הנה החבית שישליך בה האפר תחלה כשירה בין שהשליכה בחבית שמילא ראשונה או באחרונה לפי שהמים כולם כשרים לפי שבמילוי לא נתחדש בה פסלות וכל מה שיקדש מאחר החביות [פסול לפי שכל מה שנשאר מן המים נשארו פסולים לפי שהמילוי] על קידוש אחד נתמלא ואם אמר לאחר קדש לך אלו (מי שיקדש החביות) והוא יעמוד במקומו אין כשר אלא חבית שקידש ראשונה להיותו כולו מילוי אחד ואם אמר קדש לי את אלו כולם כשרים לפי שיקדש אדם לזולתו קידושין רבים זה אחר זה ולא יהיה בזה פסלות כמו שביארנו בתוספתא שמי שיקדש לחבירו זה אחר זה כולם כשרים לפי שאינו הוא אשר מילא עכ"ל. ועל דרך זה פירש רבינו משנה וכתב ונמלך לקדשן ה' קידושין שקידש זו לעצמה וזו לעצמה אין כשר אלא זה שקידש ראשון לפי שהקידוש ראשון חשוב מלאכה לאחרים שהיו ממולאים ולא ניתן לתוכו אפר ועד שיתן את האפר מלאכה פוסלת במים כדתנן בספ"ד קדש לך את אלו אמילאן לקדש קידוש אחד קאי אין כשר אלא ראשון דכיון שנתן לו נעשו שלו וכאילו ימלאן הוא והקידוש שקידש ראשון חשיב מלאכה לפסול כל האחרים קדש לי את אלו כולם כשרים כי הממלא לא עשה מלאכה והמקדש אין המים שלו שיפסלו האחרים על ידו עכ"ל: ומ"ש שהרי לקידוש אחד מלאם א"א יש כאן עירבוב דברים ודרך אחרת שלא מדרך המשנה ואין כאן המלכה כלל וכו'. רצה לדחות דברי רבינו בדבריו כדי לקיים דבריו שנתן טעם משום היסח הדעת ונדחק בפירוש המשנה כדי לקיים טעמו וכשתראה דברי רבינו בפירוש המשנה שכתבתי בסמוך תראה שאין כאן עירבוב: ומ"ש שהוא שלא מדרך המשנה יש לתמוה עליו שמאחר שבמשנה אינו מפורש לא טעמו של רבינו ולא טעמו של הראב"ד איך יאמר על דברי רבינו שהם שלא מדרך המשנה בעבור שהם על דרך טעם אחר זולת טעמו של הראב"ד ואדרבה פשט לשון המשנה מורה על טעמו של רבינו:

הרוצה

ו הרוצה למלאות מים לקדשן ומים אחרים כו'. בפרק ז' דפרה: **ז** שנים שהיו ממלאים וכו'. בפרק ז' דפרה וכתב שם רבינו בקידוש אחד שהתערבו המימות והשליך בהם אפר אחד הנה הם יחד כאיש אחד פירוש שסייע זה לזה בהגבהת מימיו על כתפיו או שנטל זה לזה קוץ מידו או מגופו אם שניהם מילאו לצורך קידוש אחד המים כשרים דשניהם כאיש אחד ויכול כל אחד לסייע לחבירו כמו לעצמו ונטילת הקוץ צורך מילוי הוא וצורך הקידוש הוא אבל בשני קידושים כל אחד פסל מימיו במה שסייע חבירו דהוי מלאכה: כתב הראב"ד אם מילאו שניהם לקידוש אחד המים כשרים א"א נראה לי מפני שהוא צורך הקידוש וכו'. משמע מדבריו שהוא מכרש ששני המעשים נעשו כאחד נטילת הקוץ והגבהה אבל פשטא דמתניתין משמע דאו נטל קוצו קאמר וכן פירש ר"ש ז"ל בדברי הראב"ד שכתב מפני שהוא צורך הקידוש שלא יוכל למלאות אלא לאחר נטילת הקוץ פשוט בצורך קידוש וסיים בצורך מילוי וז"ל דכיון שאם לא ימלא לא יקדש צורך מילוי הוה ליה צורך קידוש והוצרך לייחס הדבר לצורך קידוש אע"פ שהוא לו סיבה רחוקה מפני שהדבר המאחד אותם הוא שהם לצורך קידוש אחד. ומ"מ ולא יוכל זה להוציאו עד שיגביה לו חבירו איני מבין שהרי אפשר שיטול קוצו של זה אע"פ שלא יגביה לו חבירו:

ח השואל חבל למלאות בו וכו' עד ואם היה דולה ומקבץ לתוך ידו המים כשרים. גם זה שם:

י הממלא ונותן לחבית וכו' עד הרי אלו פסולים. גם זה שם. ופירש ה"ר עובדיה המצניע החבית שהוא דולה בה המים לשום בשוקת ולאחר שעירה ממנה הצניעה קודם שיקדש מים בשוקת אין הצנעה זו חשיבא מלאכה לפי שצריך לה עדיין למלאות בה וצורך מילוי הוא וכן כפאה וכו' אבל אם עשה כן להוליך הקידוש והם המים המקודשים הואיל ולא צורך מילוי הוא חשיב כמלאכה ופסל המילוי עכ"ל. וזה על דרך פי' ר"ש אבל רבינו מפרש שממלא כדי ליתן מים בחבית. ונראה שיעור דבריו כך הם ובשעה שהיה ממלא מים כדי ליתן בתוכה הצניעה שלא תשבר או כפאה על פיה כדי שתתנגב אם כוונתו בהצנעה זו או בכפייה כדי למלא אותה כשר אבל אם היתה כוונתו להוליך את הקידוש פסול:

יא הממלא דלי לשתות וכו'. תוספתא פ"ד מילא דלי לשתות חישב עליו עד שלא הגיע למים מערה וצריך לנגב אם משהגיע למים וחישב מערה ואינו צריך לנגב רשב"ג אומר אין צריך לערות שלשל למלאות ונפסק החבל מידו אם עד שלא הגיע למים חישב עליו מערה וצריך לנגב רשב"ג אומר א"צ לערות. ונראה שיש בה חסרון בסיפא וצריך להגיה בה אם עד שלא הגיע חישב עליו מערה ואינו צריך לנגב ואם משהגיע חשב עליו מערה וצריך לנגב: כתב הראב"ד זאת התוספתא מצאנו אותה בשני ספרים בהיפך וכו' עד כדאיתא בתוספתא. ופי' דחוק הוא ואיני יודע מה מלמדנו במה שכתב תחילת התוספתא מילא מים לשתות וכו' שהרי גם רבינו כך כתב ועל פי גירסת רבינו נראה לי דה"פ הממלא דלי לשתות אם עד שלא הגיע הדלי למים חישב אע"פ שלא עלו לו אותם המים למי חטאת וצריך לערותם והא"כ ימלא לשם מי חטאת מ"מ אהני ליה ההיא מחשבה לענין שאינו צריך לנגב כשימלא לשם מי

והוא מילוי השניה. וכן השניה נפסלת במילוי השלישית ואין כשירה אלא אחרונה: **ה** חמשה שמלאו חמש חביות לקדשם *חמשה קידושים כגון שישליך האפר על כל אחת ואחת בפני עצמו ונמלכו לערבן ולקדשן כולן קידוש אחד או שמלאום לקדשן קידוש אחד ונמלכו לקדשן חמשה קידושין כולן כשרין שהרי לא נתעסק הממלא במילוי אחר. אבל היחיד שמילא חמש חביות לקדשם חמשה קידושין אף ע"פ שחזר ונמלך לקדשן קידוש אחד אין כשר אלא אחרון. מלאן לקדשן קידוש אחד ונמלך לקדשן חמשה קידושין אין כשר אלא זה שקידש בתחלה. וכן אם אמר לאחר קדש לך את אלו אין כשר אלא זו שנתקדשה מהן בתחלה. אבל אם אמר לו קדש לי את אלו הרי כולן כשרין *שהרי לקידוש אחד מלאן ואע"פ שנמלך עליה לקדשה חמשה קידושין הרי לא קידש הוא אלא אחר קידש לו: **ו** הרוצה למלאות מים לקדשן ומים אחרים לצרכיו ממלא את של צרכיו תחלה וקושרן ומניחן לאחוריו ואחר כך ממלא את של חטאת כדי שלא יתעסק במלאכה אחר המילוי ונותנם לפניו והולך: **ז** שנים שהיו ממלאין כל אחד ואחד לעצמו והגביהו זה על זה ונטל זה לזה קוץ מידו או מגופו בשעת מילואו *אם מלאו שניהם לקידוש אחד המים כשרים ואם מלאו לקדש כל אחד לעצמו זה שהגביה או הוציא את הקוץ פסל מימיו: **ח** השואל חבל למלאות בו ומילא ונטל החבל בידיו ומימיו על כתפו ופגע בבעלים בדרכו ונתן להן את החבל כשהוא מהלך כשרין. ואם יצא מן הדרך כדי להוליך החבל לבעלים פסל את המים: **ט** מי שהיה ממלא ומשליך החבל שמילא בו על הארץ ואחר שמילא חזר וקבץ על ידו פסלן. ואם היה דולה ומקבץ לתוך ידו המים כשרים: **י** הממלא ונותן לחבית עד שיטלאנה מים והצניע את החבית שלא תשבר בשעה שהיה ממלא או שכפאה על פיה על מנת לנגבה למלאות בה כשר שזה מצורך המילוי הוא. אבל אם הצניעה או נגבה כדי להוליך בה את הקידוש פסל שהרי עשה מלאכה שאינה לצורך המילוי. וכן הממלא ונותן לשוקת ופינה חרסית מן השוקת בשעת מילוי אם בשביל שתחזיק מים רבים כשרים שהרי זו צורך המילוי ואם בשביל שלא יהיו החרסין מעכבין אותו בשעה שהוא זולף את המים שמילא בשוקת הרי אלו פסולין: **יא** *הממלא דלי לשתות ונמלך וחישב עליו למי חטאת

השגת הראב"ד

*חמשה קידושין. א"א משום היסח הדעת ואם מילא בתחלה לקדשם קידוש אחד ונמלך לקדשם בחמשה קידושין אין כשר אלא אותה שיקדש ראשונה שמאחר כיון שיש בכאן טורח אינו דבר מקוים בדעתו אם יעשה או לא יעשה והיסח הדעת נכנס באחרונות:

*שהרי לקידוש אחד מלאם. א"א יש בכאן ערבוב דברים ודרך אחרת שלא מדרך המשנה ואין כאן המלכה כלל אבל הטעם כשמילא לעצמו הכיות ונתנם לחבירו שיקדשם לעצמו אין דעתו סומכת שיתנם לו וזה מסיח דעתו מהם וזה מסיח דעתו מהם לפיכך אין כשר אלא ראשון אבל כשיאמר לו קדשם לי כולם כולם כשרים:

*אם מלאו שניהם לקידוש אחד המים כשרים. א"א נראה לי מפני שהוא צורך הקידוש שהגבהה ונטילת הקוץ שלא יוכל למלאות אלא לאחר נטילת הקוץ ולא יוכל זה להוציאו עד שיגביה לו חבירו:

השגת הראב"ד

*הממלא דלי לשתות. א"א זו התוספתא מצאנו אותה בשני ספרים בהיפך עד שלא הגיע למים חישב מערה וצריך לנגב ואם משהגיע למים חישב מערה ואינו צריך לנגב ותחילת התוספתא מילא מים לשתות וחישב עליו עד שלא יגיע למים וכו' וכך פירושה מילא חבית אחת לשתות וכשחזר למלאות אחרת חישב למלאתה לחטאת אם עד שלא הגיע הכלי למים חישב כיון שזאת המחשבה דחוקה מן השאלה וכבר מילא פסולה

משנה למלך

יא הממלא דלי לשתות כו'. כתב מרן הע"ג דקי"ל כל מקום ששנה רשב"ג במשנתנו הלכה כמותו במשנתנו דוקא אמרו ולא בברייתא. ועיין לעיל פ"ב מהלכות כלים שכתוב [illegible] כמסתפק ועיין במ"ש מרן פרק ט' מהלכות טומאת מת דין ה':

חטאת אם עד שלא הגיע הדלי למים חישב מערה וא"צ לנגב ואם משהגיע הדלי למים חישב מערה וצריך לנגב ואח"כ ימלא בו לחטאת. שלשל הדלי ונפסק החבל מידו *אם עד שלא הגיע הדלי למים חישב עליו מערה וא"צ לנגב. נמלך והוא עודהו בתוך המים וחישב עליו למי חטאת מערה ואינו צריך לנגב. מים שמלאן למי חטאת ואחר שנתמלא חישב עליהן לשתותן כשיטה את הכלי לשתות פסל המים אע"פ שלא שתה מהן כלום:

פרק שמיני

א מי שהיו מימיו על כתפו ועמד והורה הוראה לאחרים או שדן דין או שחלצה בפניו או מיאנה או שהראה לאחרים את הדרך או שהרג את נחש או עקרב או נטל אוכלין מן השוק להצניעם הרי המים פסולין שהרי נתעסק בדבר אחר קודם שיתן האפר על המים. אבל אם נטל האוכלין לאכלן ואכלן כשהוא מהלך או שהרג נחש או עקרב המעכבין אותו הרי המים כשרים שזה מצורך הולכת המים. זה הכלל כל דבר שהוא משום מלאכה שעשהו קודם מתן האפר בין עמד בין לא עמד פסל ודבר שאינו משום מלאכה אם לא עמד כשרים ואם עמד פסל. היה מהלך במים ופרץ בשעת הילוכו מקום שילך בו אף ע"פ שפרץ ע"מ לגדור כשרים ואם גדר קודם שיתן האפר פסולין. וכן אם קצה פירות לאכול אע"פ שכוונתו להקצות את השאר כשרין ואם הקצה קודם מתן האפר פסול: **ב** היה אוכל בשעת הולכת המים והותיר וזרק מה שהותיר לתחת התאנה או לתחת המוקצה אם נתכוון שלא יאבדו הפירות הרי המים פסולין שהרי עשה מלאכה ואם זרקן לפי שאין לו צורך בהן הרי המים כשרין. הממלא מים לקדשן ומסרן לאחר לשמרן ועשו הבעלים מלאכה לא נפסלו המים שהרי מסרן לשומר ואם עשה השומר מלאכה פסלן שהרי הן ברשותו והוא נכנס תחת הבעלים, היו שנים שומרין את המים ועשה אחד מהן מלאכה המים כשירים שהרי השני משמר. חזר הראשון לשמור ועמד השני ועשה מלאכה המים כשרים עד שיעשו כל השומרין מלאכה כאחת: **ג** המקדש באחת ידו ועשה מלאכה בשניה. אם לעצמו קידש פסל שהרי עשה מלאכה קודם מתן אפר במים. ואם לחבירו קידש המים כשרים שאין זה פוסל מימיו של חבירו במלאכה שעשה. שאין המלאכה פוסלת בקידוש אלא במים. והוא שיהיה העושה השומר או הבעלים: **ד** המקדש לעצמו ולאחר כאחת. שלו פסול שהרי נפסלו המים של עצמו בעסק שנתעסק בקידוש חבירו. אבל אם קידש לשנים כאחת שניהם כשירין שאין מלאכתו פוסלת מי אחרים: **ה** *הממלא לעצמו בשתי ידיו כאחת בקידוש אחד פסול בשני קידושים כשר. קידש לעצמו בשתי ידיו כאחת בקידוש אחד כשרים בשני קידושין פסולין. מילא וקידש בשתי ידיו כאחת לעצמו שניהן פסולין. מילא לאחר בשתי ידיו כאחת בקידוש אחד כשר בשני קידושין פסולין. קידש לאחר בשתי ידיו כאחת בין בקידוש אחד בין בשני

השגת הראב"ד

תחילה לשתות הושטין שמא נכנס היסח הדעת במלואה ולפיכך מערה וצריך לנגב אבל משהגיע איש למים חישב הואיל וקרובה מחשבתו אינו צריך לנגב אבל מערה מימיה דילמא אתי לאיחלופי בראשונה אבל אם לא מילא מתחילה אלא שילשל הדלי לשתות ונפסק החבל וכו':

*אם עד שלא הגיע החבל והדלי למים חישב למי חטאת מערה ואין צריך לנגב. א"א על הדרך הראשון הוא הולך לדעת ת"ק אבל לדעת רשב"ג יש חילוק כדאיתא בתוספתא:

*הממלא לעצמו. א"א הדרך הנ"ל בכל אלה כל דבר שיש בו טורח מחמת א"א שלא יכנס בו היסח הדעת וקרוב לשיהיו שמור הוא הכשר:

כסף משנה

מי חטאת אבל אם לא חישב עד שהגיע הדלי למים אין אותה מחשבה מועלת וצריך לנגוב כדברי רבינו בסיפא וצריך לנגב כמו בסיפא דרישא ור"ש פירשה בענין אחר ע"פ גירסתו ואין דבריו מיושבים: ומ"ש הראב"ד גבי שלשל הדלי על הדרך הראשון הוא הולך לדעת ת"ק אבל לדעת רשב"ג יש חילוק כדאיתא בתוספתא: יש לתמוה דמשמע מדבריו דרשב"ג לא פליג אלא בסיפא ובנוסחא דידן ברישא נמי פליג ועוד ק"ל מה הוצרך לו להשמיענו דרשב"ג פליג אם לומר דהלכה כמותו הא אע"ג דקי"ל כל מקום ששנה רשב"ג במשנתנו הלכה כמותו במשנתנו דוקא אמרו ולא בברייתא:

מים שמילאן למי חטאת וכו'. משנה פרק ט' דפרה וכרבי יהושע:

פ"ח א מי שהיו מימיו על כתפו וכו' עד ואם עמד פסל. משנה בפרק ז' דפרה מי שהיו מימיו על כתיפו והורה הוראה והראה לאחרים את הדרך הרג נחש ועקרב ונטל אוכלין להצניען פסול אוכלים לאוכלן כשר נחש ועקרב שהיו מעכבין אותו כשר אמר ר"י זה הכלל דבר שהוא משום מלאכה בין עמד בין לא עמד פסול ודבר שאינו משום מלאכה אם עמד פסול ואם לא עמד כשר ומשמע דר"י לפרושי אתא והלכה כמותו ובתוספתא פ"ו מי שהיו מימיו על כתיפיו ומיאנה בפניו או שחלצה בפניו והראה סלע לאחר והראה דרך לאחר אם עמד פסול אם לא עמד כשר ופי' והרלה כמו אסור להרצות מעות כנגד נר חנוכה. והשתא מ"ש רבינו ועמד לא קאי להרג נחש ועקרב דכיון דהריגה מלאכה היא אפילו לא עמד פסול דאל"כ לא הו"ל לרבינו לאסוקי בהרג נחש ועקרב בין הנך לנטל אוכלים להצניען אם איתא דאף בהנך בעינן עמד ונטל אוכלין לאכלן ואכלן משמע לרבינו דלא חשיב מלאכה ומש"ה אם אכלן כשהוא מהלך כשר ויש לתמוה דהיאך אפשר דנטל אוכלין להצניען אע"פ שלא הצניען עדיין הויא מלאכה ונטל אוכלין ואכלן לא הויא מלאכה ואפשר דאכילה חשיבא צורך המילוי שאם הוא רעב לא יהיה לו כח למלאת וכ"כ ר"ש בספ"ז דפרה ואם כן מ"ש שזה מצורך הולכת המים קאי גם לאוכלן כשהוא מהלך: היה מהלך במים ופרץ וכו'. שם הפורץ על מנת לגדור כשר ואם גדר פסול והאוכל על מנת לקצות כשר ואם קצה פסול ודברי רבינו בפורץ נכוחים וסיפא נראה שהוא מפרשה שאם קצץ קצת פירות תהאילן לאכלן ודעתו להשאיר השאר להקצותן ליבש כשרים אע"פ שאכילת אלו נשארו האחרים מיוחדים להקצות לא חשיבא מלאכה:

ב היה אוכל בשעת וכו'. גם זה שם:

הממלא מים לקדשן וכו'. הכי משמע בפרק ז' דפרה במתניתין מהמוסר את מימיו לשמא וכן כתבו שם רבינו ור"ש. ומ"ש היו שנים שומרים וכו'. גם זה שם:

ג המקדש באחת ידו וכו' עד שניהם כשרים. ג"ז שם המקדש באחת ידו ועושה מלאכה באחת ידו אם לו פסול ואם לאחר כשר המקדש לו ולאחר שלו פסול ושל אחר כשר המקדש לשנים כאחד שניהם כשרים ופי' ר"ש אם לו פסול משום דשמא המלאכה קדמה לקידוש ונפסלו המים [קודם שישליכו בהם האפר]. ואם לאחר הוא הקידוש כשר שהרי בעל המים לא עשה מלאכה. המקדש לו ולאחר כאחד או שקידש לחבירו קודם שלו פסול דקידוש של חבירו נחשב מלאכה לפסול מימיו

מימיו. שניהם כשרים מפני שאין המים שלו עכ"ל. והוא כדרך רבינו אלא שרבינו לא תלה הטעם בשמא כי התחלת ההשתדלות ודאי יהיה קודם ומאז חשיב מלאכה לפסול: ודינים אלו הם על שתי הקדמות. האחת שאין המלאכה פוסלת במים אחר שהשליך לתוך האפר. שנית שאין אדם פוסל מים של חבירו רק בהיותם מסורים לו לשמרם ולכך כשיקדש לעצמו פסל המים במה שהתחיל להשתדל במלאכה בידו האחרת קודם שיתן האפר במים ונמצא שנתן האפר על מים פסולים דאילו משום מלאכה שאחר קידוש לא פסל כמו שביארנו אמנם מקדש לאחר אין לו במים כלום אלא לקדשן ואין המלאכה שעושה הוא פוסלת מים של חבירו ומזה הטעם המקדש לו ולאחר כאחת שלו פסול כי כבר התחיל להתעסק קודם שהשליך האפר וקידוש חבירו היא מלאכה כמו שנתבאר:

ה הממלא לעצמו וכו'. תוספתא בפרק ה' דפרה וכתבה ר"ש בפ"ז דפרה מילא לעצמו בשתי ידיו כאחת בקידוש אחד פסול בב' קידושין כשר. קידש לעצמו בשתי ידיו כאחת בקידוש אחד כשר בב' קידושין פסול. מילא וקידש קידש ומילא בשתי ידיו כאחת שניהם פסולין. מילא לאחד בשתי ידיו כאחת בקידוש אחד כשר בשני קידושין פסול. קידש לאחד בשתי ידיו כאחת בין בקידוש אחד בין בשני קידושין כשר. מילא וקידש קידש ומילא בשתי ידיו כאחת הקידוש כשר והמילוי פסול. זה הכלל כל מלאכה שיש בה מילוי בין לו בין לאחר פסול ושאין בה מילוי מלאכה שלו פסול ושל אחר כשר כל דבר שבידו ועשה מלאכה בין שיש שם שומרים ובין שאין שם שומרים פסול דבר שבידו ולא עשה מלאכה אם יש שם שומרים פסול עכ"ל. ור"ש כתב תוספתא זו בפ"ז וגורס בה מילא לעצמו בשתי ידיו כאחת בקידוש א' פסול בשני קידושין כשר קידש לעצמו בשתי ידיו כאחת בקידוש אחד פסול בשני קידושין כשר וכן יש עוד בגירסתו חילופים אחרים. ופי' מילא לעצמו בשתי ידיו כאחה בקידוש אחד פסול בשני קידושין כשר איפכא הוה מסתברא בקידוש אחד כשר דמילא שתי חביות לקדשן קידוש אחד אפילו בזה אחר זה כשר בשני קידושין פסול דהא בזה אחר זה קתני סיפא האחד פסול והשני כשר והשתא דבבת אחת לא ידיע הי מינייהו קדים ושניהם פסולים שהאחרון נעשה מלאכה לראשון הואיל ומילא לקדש שני קידושין אע"ג דלעצמו ואם באנו ליישב גירסת הספרים יש לפרש דה"ק בקידוש אחד פסול כלומר שלא קידש אלא אחת מהחביות דאינגלאי מילתא דאחרת לא לקידוש נתמלאת ופוסלת חבירתה בשני קידושין שנתקדשו שתי החביות כשר וכגון שקידשן שתיהן בקידוש אחד א"כ בשני קידושין וכגון שקידשן אחד ולעולם בנתמלאו ע"מ לקדש קידוש א' ועוד יש לפרש דאפילו ע"מ לקדשן שני קידושין כיון דבבת אחת מילאן לעצמו כשר דלא פסליק אלא בזה אחר זה דוקא אע"ג דמילא לו ולאחר פסלינן בסיפא בבת אחת מאחר דזה אחר זה נחשב מלאכה לעצמו שאני קידש לעצמו בשתי ידיו כאחת בקידוש אחד כשר שבתנים אחת הטיל אפר בשתי ידיו בשני קידושין של שתי חביות הטיל אפר פסול אפי' שמילוי האחרון דאימא קידוש הראשון קדים ופסלו משום מלאכה. מילא וקידש קידש ומילא בשתי ידיו כאחת שניהם פסולים על הנם נקט תרתי כיון דקתני כאחת ויש לפרש כדפרישית לעיל משום דזימנין

בשני קידושין שניהן כשירים. מילא וקידש בשתי ידיו כאחת לאחר המילוי פסול והקידוש כשר. זה הכלל כל מילוי שעשה עמו מלאכה בין שמילא לעצמו בין שמילא לאחר פסול. וכל מים שנתמלאו כהלכתן ועשה מלאכה קודם שיתן את האפר אם היו המים שלו הרי הן פסולין. ואם היו של אחר כשירין. וכל דבר שבידו ועשה מלאכה בין שיש שם שומר שאינו עושה מלאכה בין שאין [שם] שומר פסול. ודבר שאינו בידו ועשה מלאכה אם יש [שם] שומר לא פסל. אם אין שם שומר פסל: ז האומר לחבירו קדש לי ואקדש לך וקידשו זה לזה הראשון כשר והשני פסול שהרי קידש בשכר. אמר לו מלא לי ואמלא לך *ומלאו זה לזה הראשון פסול הואיל וכוונתו שימלא לו חבירו. חלף מילוי זה הרי זה כממלא לו ולאחר שהן פסולין. והשני כשר שהמילוי בשכר מותר והרי לא עשה מלאכה אחר שמילא ואין בכוונתו מילוי אחר: ז האומר לחבירו קדש לי ואמלא לך שניהן כשרין שהמלאכה אינה פוסלת הקידוש והמילוי בשכר מותר. מלא לי ואקדש לך שניהן פסולין. זה שמילא בתחלה פסול שהרי הוא כממלא ומקדש כאחת ופסל המים במלאכה. וזה שקידש באחרונה פסול שהרי קידש בשכר וכאילו החזיר חוב שעליו: ח ההולך לקדש הרי זה נוטל את המפתח ופותח להוציא האפר. ונוטל קרדום אם צריך לחפור בו אפר הפרה. ונוטל סולם ומוליך ממקום למקום להביא האפר וכשר. ואם משנטל האפר לקדש בו כסה הכלי שהיה בו האפר. או שהגיף את הדלת או שזקף את הכלי בארץ קודם שישליך האפר למים פסל המים. אבל האפר כשר לקדש בו מים אחרים. זקף את הכלי שיש בו האפר בידו כדי שלא יתפזר כשירים מפני שא"א שהרי אם הניחו בארץ פסל. ואם כיסהו פסל. נטל את האפר וראה שהוא מרובה והחזיר ממנו כשר. נתן האפר על המים וראה שהוא מרובה ונטל ממנו לקדש מים אחרים כשר. קרסם עלה זית לחתות בו האפר *אם בשביל שלא יחזיק אפר הרבה פסל ואם בשביל שיכנס האפר בכלי כשר:

השגת הראב"ד

*ומלאו זה לזה הראשון פסול. א"א זה הטעם אין בו טעם וא"ל כיון שאינו ממלא אלא בשכר ואינו כומך כדעתו שבשני ימלא לו ואף הוא מסיח דעתו מן המלוי אבל השני כשר ועל זה הדרך הולך הכל:

*אם בשביל וכו'. א"א לשון התוספתא בשביל שתחזיק אפר הרבה והלשון שלו ערב יותר:

פרק תשיעי

א כיצד מקדשין את המים באפר הפרה: נותן את המים שנתמלאו לשם מי חטאת בכלי ונותן אפר על פני המים כדי שיראה על פני המים. אע"פ שהיא חבית גדולה מלאה מים ומערב הכל. ואם נתן האפר תחילה ואח"כ נתן עליו המים פסל. ומהו זה שנאמר בתורה ונתן עליו מים חיים. כדי לערב את האפר

כסף משנה

דזימנין מתחיל הקידוש. וזימנין מתחיל המילוי מיירי כגון שמילא חבית זו וקידש חבית אחרת ולכך שניהם פסולים דלא ידעינן הי מינייהו קדים דאם מילוי השני קדם לקידוש הראשון חניק פסולין דמילוי השני פסל מילוי הראשון וקידוש הראשון פסל מילוי השני. מילא לאחר בשתי ידיו כאחת בין בקידוש אחד בין בשני קידושין כשר א"א לפרש בקידוש אחד דהכא בסהוא דלעיל שלא קידש אלא חבית אחת אלא כלומר בין מילאן לקדש קידוש אחד בין מילאן לקדש שני קידושין כשר ולא דמי לממלא לשניס כאחת דלעיל שניהם פסולים דלאדם א' שאני ולא דמי למילא לעצמו שחילקנו בין ממלא לקדש קידוש אחד לממלא לקדש ב' קידושין דדין הוא בממלא לעצמו שיש חשיבות במחשבתו לפסול ולהכשיר אבל מחשבה בממלא לצורך אחר לא חשיבא ולא שמה מחשבה לפי שיבא חבירו ויבטל מחשבתו וכלא חישב כלל דמי ומסתברא דה"ה לעצמו וא"כ הא דמשמע הכא דוקא לאחר אבל לעצמו לא בקידוש אחד הוא דחלוקים דלעצמו פסול ולאחר כשר ולא כמו שפירשתי לעיל שלא נתקדשה אלא אחת מהחביות דא"כ פ"ס לעצמו מ"ס לאחר וצריך להתיישב בדבר. מילא וקידש בשתי ידיו כאחת הקידוש כשר והמילוי פסול בעושה לאחר איירי דבעל המים לא עשה מלאכה והמילוי פסול שהממלא עשה מלאכה שקידש. מלאכה שאין עמה מילוי כלומר שאין המלאכה עם המילוי אלא לאחר שמילא עשה מלאכה. הממלא קודם קידוש שלו פסול כלומר אם המילוי שלו פסלתו מלאכה שלאחריו, ושל אחר שעשה אותו מילוי לאחר כשר דמכיון שמילאהו שוב אין נפסל במלאכה שהממלא עושה אח"כ. כל דבר שבידו ועשה מלאכה בין שיש שם שומרים בין שאין שומרים פסול משום מלאכה שעשה דבר שבידו ולא עשה מלאכה אם יש שומרים כשר כיון שנתכוון לשומרו או הוא או אחר ואם אין שם שומרים פסול משום היסח הדעת עכ"ל. והנך רואה כי נוסחא משובשת נזדמנה לרבינו שמשון ונירסת רבינו היא הנכונה ומסכמת עם נוסחת תוספתא שבידינו ופירושה בבבי קמאי מבואר בדברי רבינו שמשון במ"ש איפכא מסתברא ונראה שרבינו מפרש שמה ששנינו מילא וקידש קידש ומילא לאו למימרא דבעינן תרווייהו אלא היינו לומר מילא וקידש או קידש ומילא ומשום הכי לא נקט בלישניה אלא חדא ואפשר שלא היה בגירסתו בתוספתא אלא אחת ושאר הבבות מתבארות מתוך דברי ר"ש שכתבתי:

וכתב הראב"ד הממלא לעצמו א"א הדרך הנ"ל בכל אלה וכו'. ולטעמיה אזיל לתלות הכל בהיסח הדעת:

ז האומר לחבירו וכו'. משנה שם קדש לי ואקדש לך הראשון כשר מלא לי ואמלא לך האחרון כשר קדש לי ואמלא לך שניהם כשירים מלא לי ואקדש לך שניהם פסולים ופירושה מבואר מדברי רבינו כאן ובפי' המשנה: ודינים אלו בנויים על ג' הקדמות. ראשונה שהקידוש וההזאה בשכר פסולים. שנית שהמילוי בשכר כשר. שלישית שהמלאכה פוסלת במים עד שיטילו האפר ואחר שיטיל האפר אין מלאכה פוסלת עוד הילכך כשאמר לו קדש לי ואקדש לך קידוש שני הוא בשכר שכבר קידש לו חבירו בשכר קידוש ואין להקשות גם קידוש ראשון הוא בשכר מה שיקדש לו חבירו דשאני התם דבשעה שקידש לא נתן לו דבר אע"פ שאמר למה לא מיקרי עושה בשכר ומאחר שנעשה הקידוש בהכשר אינו חוזר ונפסל כשיתן לו וכ"ש שכיון שהקידוש השני פסול נמצא שלא עשה לו כלום ואין כאן שכר ואם א"ל מלא לי ואמלא לך אותו שמילא בתחילה פסול בהיות כוונתו בעת המילוי שימלא לו הוא תמורתו הרי הוא כמילא לו ולאחר בבת אחת אבל השני כשר דלא הוי כמילא לו ולאחר דבשלמא בזה ממלא לחבירו כדי שימלא לו חבירו אחר כך יש מקום לחשבו כמילא לו ולחבירו אבל בזה ממלא לחבירו מפני מה שכבר מילא לו אין מילוי זה לעצמו כלל כי כבר נתמלאו מימיו ולא שייך כלל בזה להחשיבו מילא לו ולחבירו כי אין כאן לו אלא הכל לחבירו שגמול ופרעון על מה שכבר מילא לו ואין כוונתו בעת מילוי זה למילוי אחר שימלאו לו ולא שייך בזה אלא להחשיבו מילוי בשכר וזה מותר הוא. ואם א"ל קדש לי ואמלא לך שניהם כשירים ע"פ מה שנתבאר בקדש לי ואקדש לך הראשון כשר ומלא לי ואמלא לך האחרון כשר. ואם א"ל מלא לי ואקדש לך שניהם פסולים ע"פ מה שנתבאר במלא לי ואמלא לך הראשון פסול ובקדש לי ואקדש לך האחרון פסול. ומ"ש רבינו גבי קדש לי ואמלא לך שהמלאכה אינה פוסלת הקידוש טעמו לומר שהמקדש בתחילה אע"פ שהוא כעושה מלאכה בשעת הקידוש אין בכך כלום כי אין המים שלו ואין אדם פוסל מימיו של חבירו בקידוש כמו שנתבאר גבי מקדש באחת ידו ועשה מלאכה בשנייה. ור"ש פירש בענין אחר והראב"ד כתב זה הטעם אין בו טעם וא"ל כיון שאינו ממלא אלא בשכר וכו'. גם בזה לטעמיה אזיל לתלות הכל בהיסח הדעת:

ח ההולך לקדש ה"ז נוטל את המפתח וכו'. תוספתא פ"ה ההולך לקדש ה"ז נוטל מפתח ופותח קרדום וחופר סולם ומוליך ממקום למקום וכשר [מפני שהוא עוסק עם הקידוש ואם משהוליא את האפר הגיף הדלת אחריו פסול] מפני שהוא עושה עמו מלאכה. פירושה מבואר בדברי רבינו ור"ש בפ"י דפרה פירשה בע"א. ומ"ש כסה הכלי שהיה בו האפר וכו' או שזקף את הכלי בארץ וכו' זקף את הכלי שיש בו האפר בידו וכו'. משנה פ"ו דפרה נפל שפופרת וכיסה או שהגיף את הדלת הקידוש כשר והמים פסולים זקפה בארץ פסול לתוך ידו כשר מפני שא"א ופירש רבינו האפר כשר וראוי שישליכנו במים אחרים ויקדש בו לפי שהמלאכה אינה פוסלת באפר כמו שקדם אמנם אלה המים אשר רצה להשליך בהם זה האפר כבר נפסל לשבת התעסקו לשום פקק השפופרת או סגירת הדלת קודם שישליך בהם האפר וכו' וכן אם העמיד זאת השפופרת בארץ ג"כ פסל אלה המים לפי שמירת השפופרת של אפר מלאכה. אבל ר"ש פירש זקפה בארץ וכו' דכתיב למשמרת ואין זה למשמרת ופשט לשון המשנה משמע כדברי ר"ש מדלא קייל זקפה בארץ בהדי הנך דקתני בהו הקידוש כשר והמים פסולים אלמא דפסוק דקתני גבי זקפה בארץ אקידוש קאי ולדעת רבינו י"ל דלא קייל לה בהדי הנך משום דבעא למיתני בהדה זקפה לתוך ידו:

נטל את האפר וכו' נתן (את) האפר על המים וכו'. תוספתא וקלתו במשנה ופירש רבינו שמשון בפ"ו והחזירו לשפופרת כשר המילוי דהחזרת אפר לשפופרת לאו מלאכה היא:

קירסם עלה זית וכו'. גם זה תוספתא קירסם עלה זית אם בשביל שיכנס בשפופרת כשר ואם בשביל שתחזיק אפר הרבה פסולה:

וכתב הראב"ד קירסם אם בשביל שלא יחזיק אפר לגרסם לשון התוספתא בשביל שתחזיק אפר הרבה והלשון שלו ערב יותר עכ"ל. וי"ל שרבינו מפרש אם בשביל שיכנס האפר בשפופרת היינו שעושה העלה כמין מרזב כדי להכניסו בשפופרת ולא יתפזר האפר מכאן ומכאן בעת שיערה מהשפופרת לשוקת כשר ואם בשביל שלא יפול אפר הרבה בשוקת בשעה שהוא מערה מהשפופרת לשוקת והיינו בשביל שתחזיק אפר הרבה כלומר שתחזיק השפופרת אפר הרבה ולא יפול בשוקת יותר מדאי פסול ומ"ש רבינו אם בשביל שלא יחזיק היינו לומר בשביל שלא יפול לשוקת אפר יותר מדאי והכל עולה לכוונה אחת אלא שלשון בשביל שלא יחזיק ערב יותר שהוא תולה הדבר בשוקת שלא יפול בה אפר הרבה מלתלות בשפופרת שתחזיק אפר הרבה שלשון מחזיק אפר הרבה משמעו שמחזיק מה שיתנו בו יותר ממשמעו שיעכב מה שיש בו. ור"ש פירש קירסם עלה זית להכניסו בשפופרת ולנענע האפר שבתוכו להוציא מקלתו לא חשיב מלאכה וכשר המילוי דהיינו המים ואם בשביל שתחזיק השפופרת אפר הרבה כגון שהעלים ארוכים וסיבבן סביב לשפופרת והאריכו בפנים וכולם לחוץ והכניס אפר עד למעלה פסולה מילוי דהיינו המים דחשיבא זו מלאכה עכ"ל:

פ"ט א כיצד מקדשין את המים וכו'. ואם נתן האפר תחלה ואח"כ נתן עליו המים פסול. ומהו זה שנאמר בתורה וכו'. הכל פ"ב דסוטה (דף י"ו ע"ב) וכלכן ופ"ק דתמורה (דף יב):

המקדש

האפר במים : ב המקדש צריך שיתכוין ויתן האפר בידו על המים שנאמר ולקחו לטמא עד שיהיה מתכוין לקידוש ולמילוי ולהזייה. אבל אם נפל האפר מן הכלי שיש בו האפר לתוך המים. או שנטל האפר בידו ודחפו חבירו או הרוח ונפל האפר מידו על המים. או שנפל האפר מידו על צד הכלי או על ידו ואח"כ נפל למים ה"ז פסיל : ג קידש פחות מכדי הזאה בכלי זה ופחות מכדי הזאה בכלי אחר לא נתקדשו. היה האפר צף על פני המים וכנס ממנו מלמעלה וקידש בו מים אחרים הרי אלו מקודשין. וכל שנגע במים אין מקדשין בו פעם שנייה. ואע"פ שניגבו ואפילו נשבה הרוח ונתנה את האפר על גבי המים אינו מנגבו ומקדש בו : ד כלי קטן שהיה בתוך כלי גדול והן מלאין מים והמים מעורבין כיון שנתן האפר במים שבכלי הגדול נתקדשו כל המים שבתוך הכלי הקטן. ואע"פ שהיה פיו צר ביותר ולא נכנס לו אפר שהרי המים כולן מעורבין : ה היה ספוג בתוך המים בעת שנתן האפר הרי המים שבספוג פסולין מפני שאינן בכלי. כיצד יעשה זולף את כל המים עד שמגיע לספוג ולא יגע בספוג. ואם נגע בספוג אף ע"פ שהמים צפין על גביו כל שהן פסולין. מפני שהמים שבספוג יוצאין ומתערבין במים הכשירין. נפל ספוג לתוך המים המקודשין נוטלו וסוחטו חוץ לכלי והמים שבכלי כשרין : ו שתי שוקתות שבאבן אחת שנתן את האפר לתוך אחת מהן אין המים שבשניה מקודשין. ואם היו נקובות זו לזו כשפופרת הנוד או שהיו המים צפין על גביהן אפילו כקליפת השום ונתן אפר לאחת מהן הרי המים שבשניה מקודשין : ז שתי אבנים שהקיפן זו לזו ועשאן שוקת וכן שתי עריבות. וכן שוקת שנחלקה *ונתן אפר בחלק אחד מהן. המים שביניהן אינן מקודשין. ואם חיברן בסיד או בגפסים והם יכולות להנטל כאחת המים שביניהן מקודשין : ח מים מקודשין שנתערבו בהן מים אחרים כל שהוא אפילו מים שנתמלאו לקידוש הרי אלו פסולין. וכן אם ירד לתוכן טל הרי אלו פסולין. נפל לתוכן משקין ומי פירות יערה הכל וצריך לנגב הכלי ואחר כן יתן לתוכו מים מקודשין אחרים. נפל לתוכן דיו קומוס וקנקנתום וכל דבר שהוא רושם יערה וא"צ לנגב. שאם ישאר שם דבר הרושם הרי הוא נראה : ט המטביל כלי לחטאת במים שאינן ראויין לקדש צריך לנגב ואח"כ יקדש בו. הטבילו במים הראויין לקדש אינו צריך לנגב. ואם הטבילו לאסוף בו מים מקודשין בין כך ובין כך צריך לנגב : י קרוייה שהטבילה במים הראויין לקדש מקדשין בה. אבל אין אוספין לתוכה מי חטאת מפני שהמים שהוטבלה בהן נבלעים בתוכה ויוצאין ומתערבין במי חטאת ופוסלין אותן. נטמאת והטבילוה אין מקדשין בה שהמשקין הטמאין הנבלעין בגופה יצאו ויתערבו במים שמקדשין אותן בתוכה : יא מים מקודשין שנפל לתוכן שקצים ורמשים ונתבקעו או שנשתנו מראיהן פסולין. אפילו היו יבישים ביותר כגון הנמלה והרירה והכינה שבתבואה. נתן לתוכה חפושין אע"פ שלא נתבקעו ולא נשתנו מראיהן הרי המים פסולין מפני שהיא כשפופרת והמים נכנסין

השגת הראב"ד

*ונתן אפר בחלק אחד מהן. א"א איני יודע מה טיבו של חלק אחד בכאן שלא בא זו הפסקא אלא ללמוד שאינה נעשה שוקת כלי בחיבור שתי אבנים או בחיבור שתי החתיכות של עריבות או אפי' היה שוקת כלי ונחלקה אעפ"י שחיברן אם לא חיברם בסיד ובגפסים כדי שינטלו כא' אינו כלי לקדש בו :

ב המקדש צריך שיתכוין וכו'. תוספתא פ"ה. ומ"ש אבל אם נפל האפר לתוך המים. משנה פ"ו דפרה ומייתי לה בפ' לולב הגזול. ומ"ש או שנטל האפר בידו ודחפו חבירו או הרוח ונפל האפר מידו על המים. תוספתא פ"ה. ומ"ש או שנפל האפר מידו על צד הכלי או על ידו ואח"כ נפל למים הר"ז פסול. (משנה פ"ו) ומייתי לה בפרק הנשרפין (דף ע"ז ע"ב) :

ג קידש פחות מכדי הזאה וכו'. בפרק דם חטאת דף צ"ג ופ"ק דמנחות (דף י') : היה האפר צף על פני המים וכו'. משנה פ"ו דפרה וכחכמים. ומ"ש ואפי' נשבה הרוח וכו'. תוספתא פ"ה וכחכמים :

ד כלי קטן שהיה בתוך כלי גדול וכו'. משנה פ"ו המקדש בשוקת ושפי בתוכה אע"פ שפיו צר כל שהוא המים שבתוכו מקודשין :

ה ומ"ש היה ספוג בתוך המים וכו'. שם במשנה והטעם שלא נתקדשו המים משום דספוג אינו כלי ואין קידוש בכלי בעינן. ומ"ש נפל ספוג לתוך המים וכו'. וכתב הר"י קורקוס ז"ל נראה שזו היא תוספתא בסוף פרק ד' ובספרים שלנו כתובה בטעות ובחסרון ונראה שהטעם בזה שכיון שהמים היו מקודשין כבר אע"פ שיטול אותו ויסחוט בשוקת כל שהוא על ידי נפילה אין בכך כלום כי מקודשין היו אמנם לסחוט הספוג בתוך השוקת כי המים שאינם יוצאים רק על ידי שיסחוט הוי כנשפכו כיון שהספוג אינו כלי ואינו חוזר ומקבץ אותם או אפשר שמוכרח בעלמא היא אי נמי גזירה אטו נפל קודם קידוש וליטלו שרי דכולי האי לא גזרינן עכ"ל:

ו שתי שוקתות שבאבן אחת וכו' משנה בפ"ה דפרה :

ז שתי אבנים שהקיפן זו לזו ועשאן שוקת וכו'. גם זה משנה שם שתי אבנים שהקיפן זו לזו ועשאן שוקת וכן שתי עריבות וכן שוקת שנחלקה המים שביניהם אינם מקודשין עשאן בסיד או בגפסים ואן יכולות להנטל כאחת המים שביניהם מקודשין ופירש רבינו שמשון המים שביניהם שבין שתי עריבות ושבין סדק של שוקת אבל שאר המים מקודשין אלא דאותן שבסדק לא נכנס הקידוש כאן ובתוספתא קתני שהמים שבסדק אינם אגודים בכלי אבל כשעשאה בסיד ויכולות להנטל נחשבים המים שביניהם כאגודים בתוכן ולישנא דתוספתא משמע דכל המים אינן מקודשין כלל ולא יתכן דא"כ הו"ל למיתני פסולין וצריך לדחוק לשון [התוספתא] לפי הענין שפירשתי וז"ל התוספתא שתי אבנים שהקיפן זו לזו ועשאן שוקת וכן שתי עריבות וכן השוקת שנחלקה אמר רבי יוסי בזו הלכה קבלתי לפני ר"ע אמרתי לפניו שאינן אינם מקודשות שהמים שבסדק אינם אגודים בכלי עכ"ל. ונראה שמ"ש ר"ש שצריך לדחוק לשון התוספתא היינו לומר דמאי שאינם אינם מקודשות דקתני חלק משתיהן קאמר דהיינו המים שבסדק ועי"ל דהאי תוספתא רבי יוסי קאמר לה ורבנן פליגי והכי דייק לישנא דקבלתי לפני ר"ע ומתניתין כרבנן :

והראב"ד כתב ונתן אפר בחלק אחד א"א איני יודע מה טיבו של אחד בכאן וכו'. ורבינו נראה שסובר שאילו היה נותן אפר בזו ובזו המים שביניהן היו מקודשין ממ"נ והכ"ע בשלא נתן אלא בחלק אחד השתא איכא למימר במים שביניהם שאין מקודשין. וכבר כתבתי בסמוך שר"ש דחה פירוש הראב"ד ופירש כפירושו. ומ"מ יש לדקדק על דברי רבינו דכיון שיש סדק ביניהם אינם כלי והיאך יהיו מקודשין אפילו המים שהם בחלק שנתן האפר דהא כלי בעינן וליכא. וצ"ל דהכ"ע כשאין מים נוזלים מהסדק מפני שחיברם בסיד והו"ל כלי לענין זה אבל לא לענין שאם קידש מים שבחלק אחד שיהיו מים שבחלק השני מקודשין עד שיעשם בסיד ובגפסים ויהיו יכולים להנטל כאחת :

ח מים מקודשין שנתערב בהם מים אחרים וכו' עד הרי הוא נראה. משנה פ"ט דפרה וכת"ק ומייתי לה בפרק התערובות ושם אמרו דרבנן סברי הזייה צריכה שיעור הילכך אע"ג דסברי יש בילה כיון שהוא לא בלח מתערב ובכל הזייה יש קצת מהכשר אע"פ כן פסולים כיון שאין בהם שיעור מהכשר וסברי נ"כ אין מצטרפין להזאות הילכך מה שחסר מהראשונה אינו משלים בשניה והשתא כיון שרבינו פוסק שאינה צריכה שיעור ובכל שהוא שיפול על הטמא נטהר אפילו הזאה אחת ראוי שיספיק כדאמרינן גבי דם חולין שנתערב בדם קדשים דכיון שאינה צריכה שיעור יזה :

וכתב הר"י קורקוס ז"ל אפשר שסובר רבינו שמה שאמרו צריכה שיעור היינו שבאזוב יהיה שיעור הזאה ואז אפילו לא נפל על הטמא אלא כל שהו נטהר כיון שאותו כל שהו בא משיעור שלם אבל מהיות כל שהו מן הפסול מעורב נמצא שאין באזוב שיעור פסולים אבל בדם לא בעינן שיעור כלל וזה בכלל מה שאמרו במנא צריכה שיעור פי' באזוב ולא מיעטו כי אם אגבה דנכרא עכ"ל. ומ"ש אפילו מים שנתמלא לקידוש. מבואר בתוספתא שאין חילוק בדבר. ומ"ש וכן אם ירד לתוכו טל וכו'. פ"ט דפרה :

ט המטביל כלי לחטאת וכו'. משנה פרק ה' פי' המטביל כלי למלאות בו מים ולקדשן באפר אם הטבילו במים שאינן ראויים לקדש דהיינו מים שאינן חיים צריך לנגב פן יתערבו שאינם ראויים בראויים אבל אם הטבילו במים הראויים לקדש דהיינו מים חיים אינו צריך לנגב. אם לאסוף לתוכו מים מקודשין שהטביל להכניס לתוכו מים שכבר נתקדשו באפר אפילו הטבילו במים חיים צריך לנגב שלא יתערבו שאינן מקודשין במקודשין :

י קרויה שהטבילה וכו'. גם זה משנה שם וכת"ק פירוש קירויה דלעת שניטל מה שבתוכה שהטבילה מעלה בעלמא לחטאת ולא משום טומאה דהא בשלא נטמאת מעולם מיירי. במים שאין ראויים לקדש מקדשין בה לאחר שניגבה ולא חיישינן שמא בלעה מים שאין ראויים לקדש ותחזור ותפלוט. נטמאת אין מקדשין בה אע"פ שחזר והטבילה דחיישי' שמא תפלוט משקין טמאים הבלועים בה דמחמרינן במים טמאים יותר מבמים שאינם ראויים לקדש ומדברי רבינו נראה שהוא גורס במים שהן ראויים לקדש וכך גירסת ספרינו במשנה דלא הקילו להכשיר במים שאינם ראויים לקדש והטעם שהחמירו בלאסוף משום דכל לאסוף עשוי הוא להשהות אותם בתוכה זמן מרובה ובודאי תפלוט מה שבלוע בה אבל כשמקדש בה עשוי הוא שלא לשהותם בתוכה הילכך לא חיישינן שתפלוט המים שבתוכה :

יא מים מקודשין שנפל לתוכם שקצים ורמשים וכו'. משנה פ"ט דפרה וכת"ק וכתב רבינו אפילו היו יבשים ביותר כגון הנמלה וכו' לאפוקי מר"ש וראב"י דפליגי התם את"ק. ומ"ש נפל לתוכה חיפושים וכו'. שם וכתוב בספרי רבינו גבי חיפושין ולא נשתנו מראיה והוא

משנה למלך

פ"ט יא מים מקודשין וכו'. עיין במ"ש מרן בשם הר"י קורקוס ועיין בהלכה סוכה (דף ס"ג ע"ב) ודו"ק :

נכנסין בתוכה ויוצאין מתוכה עם הליחה שבה: **יב** מים מקודשין ששתה מהן בהמה או חיה פסולין. וכן כל העופות פסולין חוץ מן היונה מפני שהיא מוצצת ואין ריר יוצא מפיה ומתערב במים. וכן כל השרצים ששתו אינן פוסלין חוץ מן החולדה מפני שהיא מלקקת בלשונה ונמצאת הליחה יוצאה מפיה למים: **יג** מי חטאת שנשתנו מראיהן מחמת עצמן כשרים נשתנו מחמת עשן פסולין. הגלידו וחזרו ונימוחו כשירים אפילו נימוחו בחמה אבל אם המחן באור פסולין: **יד** אפר חטאת שנשתנו מראיו מחמת עצמו או מחמת עשן כשר. נשתנו מחמת אבק או שנפל לתוכו סיד או גפסים או שנתערב בו אפר מקלה כל שהוא הרי זה פסול: **טו** *החושב על מי חטאת לשתותן לא פסלן עד שישתה מהן. ואם שפך מן הכלי לתוך גרונו ולא נגעה שפתו במים שבכלי לא פסל: **טז** כלי שיש בו מים מקודשין שהניחו מגולה ובא ומצאו מכוסה הרי אלו פסולין שמא אדם שאינו טהור לחטאת נגע בהן שהרי אדם כיסהו בודאי. הניחו מכוסה ובא ומצאו מגולה אם יכולה החולדה לשתות ממנו או שירד לו טל בלילה פסולין ואם לאו כשרין מפני שיש כאן שתי ספיקות ספק אדם גילה או בהמה חיה ורמש ואם ת"ל אדם גילהו שמא היה טהור לחטאת או לא: **יז** המוסר מים מקודשין או מים שנתמלאו לקידוש לטמא לשומרן הרי אלו פסולין: **יח** שנים שהיו שומרין את המים ונטמא אחד מהן כשרים מפני שהן ברשותו של שני. טהר וחזר לשמור ונטמא השני כשרים מפני שהן ברשותו של ראשון. נטמאו שניהן כאחת המים פסולין:

פרק עשירי

א הממלא מים לקידוש אינו צריך שיהיה הוא עצמו המקדש והמזה אלא מקדש אחד ומזה אחר. וכן ממלא אדם בכלי ומערה מכלי לכלי ומקדש בכלי אחר ומערה המים המקודשין מכלי לכלי ומזה מכלי אחר; **ב** ממלא אדם מים ומניחן אצלו בלא קידוש כל זמן שירצה *ואין בכך כלום. ומוליכן ממקום למקום ומעיר לעיר ונותן עליהן אפר ומקדשן בכל עת שירצה. וכן המים המקודשין מניחן אדם אצלו ימים ושנים ומזה מהן בכל יום שהוא צריך עד שיתמו ומוליכן ממקום למקום ומעיר לעיר. ומשמר אדם אפר פרה אצלו ומוליכה ממקום למקום ומעיר לעיר. פעם אחת הוליכו כלי שהיה בו מי חטאת בספינה בירדן ונמצא כזית מן המת בקרקע הספינה ונטמאו המים. באותה שעה גזרו ב"ד הגדול שאין מעבירין מי חטאת ולא אפר חטאת בנהר ובספינה ולא ישימם על פני המים ולא יעמוד בצד הנהר מכאן ויזרקם לצד השני אבל עובר הוא אדם במים עד צוארו ובידו אפר פרה או מים מקודשין. וכן אדם וכלים הריקנים שהן טהורין לחטאת. ומים שנתמלאו לחטאת ועדיין לא נתקדשו מעבירין אותם בנהר בספינה: **ג** מעבירין מים מקודשין בספינה בים הגדול ושטין [בהם] על פני המים. שלא גזרו אלא על המים המקודשין ועל האפר בנהר: **ד** *המוליך מים לקדשן ואין צריך לומר מים שנתקדשו לא יפשיל הכלי לאחוריו אלא לפניו שנאמר למשמרת למי נדה בזמן שהן שמורין הן מי נדה ואם לאו פסולין. טילא שתי חביות נותן אחת לפניו ואחת לאחוריו מפני שאי אפשר: **ה** *מי חטאת ששקלן במשקל אם

השגת הראב"ד

*החושב על מי חטאת לשתותם לא פסלם. א"א משנה כך היא אם אינם מקודשים כשיטה ואם מקודשים הם כשישתה ואם גרגר כשרים פירש הכניסם לגרונו ולא בלעם כשרים פירוש הנשארים:

*ואין בכך כלום ומוליכן וכו'. א"א ובלבד שיהיו שמורים ולא יהיה בהם היסח הדעת:

*המוליך מים לקדשם ואין צ"ל כו'. א"א תמה אני על זה וכלא המלאכה אינה פוסלת אלא משום היסח הדעת וכבר אמרו במשנה והמלאכה פוסלת במים עד שיטילו את האפר הא משיטילו אינה פוסלת וא"כ היסח הדעת למה יפסול במים שנתקדשו:

*מי חטאת ששקלן. א"א אין הסוגיא הולכת כמסכת גיטין על דרך פירושו:

כסף משנה

והוא ט"ס וצריך להגיה ולכתוב ולא נשתנו מראיהן כלומר לא נשתנו מראה המים:

יב מים מקודשין ששתה מהן וכו'. משנה שם וכת"ק ורבינו שמשון הסכים לטעם שכתב רבינו. ודע שבמשנה ר"ג אומר אף הנחש פוסל מפני שהוא מקיא ואע"ג דבתוספתא אמרו רבי יוסי ור"ש נראין דברי ר"ג וכדבריו אנו מורים לא חש לה רבינו דמאחר דסתם לן במתניתין דלא כוותיה כסתם מתניתין נקטינן:

יג מי חטאת שנשתנו מראיהן וכו':

יד אפר חטאת שנשתנו מראיו וכו'. תוספתא פ"ח דפרה:

טו החושב על מי חטאת לשתותן וכו'. משנה פ"ט דפרה החושב על מי חטאת לשתות ר"א אומר פסול רבי יהושע אומר כשיטה אמר רבי יוסי בד"א במים שאינן מקודשין אבל במים מקודשין ר"א אומר כשיטה ורבי יהושע אומר כשישתה ואם גרגר כשר ונראה שסובר רבינו שרבי יוסי מפרש דברי ת"ק והכי נקטינן וכרבי יהושע וכן פסק רבינו בפירוש המשנה. וטעם לחלק בין מים מקודשין לשאינן מקודשין כתב רבינו שמשון דכשהם מקודשים אימלוכי ממליך וחוזר בו ממחשבתו ולא חשיב היסח הדעת לר"א עד שיטה ולרבי יהושע עד שישתה בחבית עצמה ומשום משקה פיו המתערב ופירוש אם גרגר שספך לתוך גרונו ולא נגעה שפתו במים שבכלי לא נפסלו הנשארים שהרי לא נתערב בהם משקה שבפיו:

כתב הראב"ד משנה כך היא אם אינם מקודשין כשיטה וכו'. נראה שבא להשיג על רבינו שלא חילק בין מקודשין לשאינן מקודשין ואני אומר שבפירוש כתב כאן מי חטאת דהיינו מים מקודשים ודין מים שאינם מקודשין כתב בספ"ז:

טז כלי שיש בו מים מקודשין שהניחו מגולה וכו'. משנה בפרק י"א דפרה. ומ"ש מפני שיש שם שתי ספיקות וכו'. בפ"ק דחולין (דף ט') אמרו מה טעם מפני שדרכן של שרצים לגלות ולא לכסות וכתב רש"י ואף דאדם נמי דרכו לגלות איכא למיתלי בטהור ובשרצים והוי רובא. ואמרינן בפ"ק דחולין (דף י'.) דדוקא הניחה מכוסה ומצאה מגולה הוא דמייתינן אבל הניחה מגולה ומצאה מגולה לא מייתינן למידי וכפירה ואע"ג דלמשתייה חששו חמירא סכנתא מאיסורא:

יז המוסר מים מקודשין וכו'. משנה פרק שביעי דפרה:

יח שנים שהיו שומרים את המים וכו'. משנה פרק שמיני דפרה:

פ"י א הממלא מים לקידוש וכו'. בפרק טרף בקלפי (דף מ"ג) אי כתב רחמנא ולקח ונתן ה"א עד דשקיל חד ויהיב חד פי' ההוא גופיה דשקיל כתב רחמנא ולקחו: ומ"ש וכן ממלא אדם בכלי ומערה מכלי לכלי וכו'. רבינו שמשון הקשה על מי שסובר בהיפך דהא בכמה דוכתי מוכח שאפילו לכתחילה מותר למלאות בכלי אחד ולערות לקדש בכלי אחר והרי כדלי ממלא ושוקת קרוי בכל דוכתא מקום שמשליך המים מן הדלי:

ב ממלא אדם מים וכו'. תוספתא בסוף חגיגה מוליך מי חטאת וכו' ממקום למקום וכן משמע שם בגמרא: כתב הראב"ד ממלא אדם מים ומניחם אצלו וכו' ואין בכך כלום ומוליכן ממקום למקום וכו'. א"א ובלבד שיהיו שמורים ולא יהיה בהם היסח הדעת עכ"ל. ודבר תימה הוא היאך אפשר שיהו כמה ימים ולא יהא בהם היסח הדעת ולדעת רבינו ניחא דס"ל שאין היסח הדעת פוסל בהן אלא כשהוא מתעסק בהם קצת כגון שקלן במשקל דלקמן: וכן המים המקודשים וכו'. ומ"ש ומוליכן ממקום למקום וכו'. ודע שמצאתי בספר מוגה שאצל מ"ש רבינו ומעיר לעיר כתוב ומשמר אדם אפר פרה אצלו ומוליכה ממקום למקום ומעיר לעיר:

פעם אחת הוליכו כלי שהיה בו מי חטאת וכו'. בפרק חומר בקודש (דף כ"ג) ופרק השה שלום (דף קי"ו ע"ב). ומ"ש שאין מעבירין מי חטאת וכו'. משנה פ"ט דפרה:

ג מעבירים מים מקודשים בספינה בים הגדול וכו'. בפרק חומר בקדש אחד הירדן ואחד שאר הנהרות רבי חנינא בן עקביא אומר לא אסרו אלא בירדן וכמעשה שהיה משמע דלת"ק נמי דוקא נהרות אבל ים הגדול לא דהא לא דמי לירדן כלל: ושטין בספינה על פני המים כך כתוב בספרים ונ"ל שהוא ט"ס וצריך למחוק תיבת בספינה ולכתוב במקומה בהם וכן מצאתי בספר מוגה:

ד המוליך מים לקדשן וכו'. משנה פרק ז' דפרה: וכתב הראב"ד ואין צ"ל מים שנתקדשו א"א תמה אני על זה וכו'. ו"ל דרבינו לטעמיה אזיל דסבר דמלאכה דפסלה לא מטעם היסח הדעת וכמו שנתבאר בפ"ז וא"כ אע"ג דמלאכה אינה פוסלת אחר שנתקדשו אפר היסח הדעת פוסל וכן מתבאר בדין פי"ג בסמוך:

ה מי חטאת ששקלן וכו'. בפרק הניזקין על מ"ג מתיב רבי אלעזר העושה מלאכה במי חטאת ובפרת חטאת פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים ואי אמרת היזק שאינו ניכר שמיה היזק בדיני אדם נמי ליחייב הוא מותיב לה והוא מפרק לה וכו' בששקל בהם משקלות והאמר רבא מי חטאת ששקל בהם משקלות כשירה ל"ק הא בגופן הא בכנגדן בגופה מעשה קא עביד בהו ואי היזק שאינו ניכר שמיה היזק בדיני אדם נמי ליחייב אלא אידי ואידי כנגדן ולא קשיא הא דאסח דעתיה הא דלא אסח דעתיה ופירש"י ששקל בהם משקלות שהיו תלויות בכף מאזנים והיה יודע משקלם ונתן בשר לשקלו בכף שנייה דלא עבד מעשה בידיו אלא במחשבה מיפסלי. דרכן בכנגדן

משנה למלך

יב מים מקודשין ס'. [illegible] (דף י"ח) דדוקא קודם קידוש נפסלים אבל לאחר קידוש אינן נפסלים.

אם הסיח דעתו פסולין ואם לאו כשרין. אבל אם שקל דברים אחרים במי חטאת הואיל ועשאן משקולת פסלן שאין זו משמרת. כל אלו הטהורים שממלאין או שמקדשין או שמזין וכן כל הכלים שממלאין ומקדשין מהם ושמזין מהן אם היו טבולי יום אע"פ שלא העריב שמשן הרי אלו כשרים. שכל מעשה הפרה והמילוי והקידוש וההזייה כשר בטבול יום כמו שביארנו. ומפני הצדוקין מטמאין את כל כלי שטף ומטבילין אותן ואח"כ משתמשין בהן במי חטאת:

ו הכל כשירין להזות חוץ מאשה וטומטום ואנדרוגינוס *[וח"ש] וקטן שאין בו דעת. אבל קטן שיש בו דעת כשר להזות והערל כשר להזות שאין הערל טמא. קטן שיש בו דעת שהזה והאשה מסעדתו כגון שאחזה לו המים בידו הזאתו כשירה ובלבד שלא תאחוז בידו בשעת הזאה. ואם אחזה בידו בשעת הזייתו פסולה:

ז המזה צריך לכוין *ולהזות על הטמא לטהרו ואם הזה שלא בכוונה הזאתו פסולה. אבל זה שמזין עליו אינו צריך כוונה אלא מזין על האדם לדעתו ושלא לדעתו. המתכוין להזות לפניו והזה לאחוריו לאחוריו והזה לפניו הזייתו פסולה. נתכוון להזות לפניו והזה לצדדין של פניו הזייתו כשירה: ח המזה אינו צריך טבילה לכל הזייה אלא טובל את האזוב ומזה הזייה אחר הזייה עד שיגמרו המים. ומזה הזייה אחת על כמה בני אדם או על כמה כלים כאחת אפילו מאה. כל שנגע בו מן המים כל שהוא טהור והוא שיתכוין המזה להזות עליו. טבל את האזוב ונתכוון להזות על דבר שמקבל טומאה או על האדם והזה מאותה טבילה על דבר שאינו מקבל טומאה או על הבהמה. אם נשארו מים באזוב אינו צריך לחזור ולהטביל אלא מזה מן השאר על האדם או על הכלים הטמאים שהרי תחילת טבילתו *כשירה היתה. אבל אם טבל את האזוב להזות על דבר שאינו מקבל טומאה או על הבהמה והזה על האדם או על הכלי הטמא הזייתו פסולה עד שיחזור ויטבול פעם שנייה ויתכוין להזות על האדם או על דבר המקבל טומאה: ט הטביל את האזוב ונתכוון להזות על דבר שאינו מקבל טומאה המים המנטפים כשירין לפיכך אם נטפו בכלי וחזר והטביל בהן את האזוב בכוונה להזות על דבר המקבל טומאה הזייתו כשירה: י מי חטאת שנתמעטו טובל בהן אפילו ראשי גבעולין ומזה ובלבד שלא יספג. צלוחית שפיה צר טובל ומעלה כדרכו ומזה ואינו צריך להזהר שמא יגע בצידי הכלי *בפעם שנייה:

כיצד

השגת הראב"ד

*ולהזות על הטמא לטהרו. א"א זה אינו שאינו צריך כוונה לטהרו דחולין לא בעי כוונה אבל בעינן שיתכוין לו:

השגת הראב"ד

*כשרותו היתה. א"א זה הלשון מסרך ומערבב והתוספתא מסודרת כך טבל את האזוב לשום דבר שהוא ראוי להזאה והזה על דבר שהוא ראוי להזות מים שנוטפין טמאים וכשרים להזות ואם יש באזוב ישנה לשום דבר שהוא ראוי להזאה והזה על דבר שאינו ראוי להזאה כגון על הכותי ועל הבהמה ועל עריבה של אבן המים הנוטפים טהורים ופסולין להזאה ואם יש באזוב לא ישנה כך היא התוספתא ובמשנה יש מחלוקת בין הנוסחא אלא שיכול אדם להשוותם כפירושה אבל לפי התוספתא נראה שאע"פ שטבל לשם שראוי להזאה כיון שהזה על שאינו ראוי אף מה שנשאר באזוב נפסל ולא יזה ממנו והנוטפים ממנו טהורים ופסולין להזות ומה שאמרו במשנה שהנוטפים כשירים להזות ומטמאין לא אמר אלא כשטבל והזה על מי שראוי להזאה:

בכנגן כדפריטית ומתניתא דמשמע פסולות ששקל בגופן כדלך הטבחים לשקול בשר במים שיש להם כלי שיש בו שנתות ונותנים מים בראשונה ונותנים בשר במים עד שהמים עולים לרושם השני וכוונתו כבר שבמשקל ליטרא או שיש המים עולים ומגיעים לאותו הרושם. מתניתא דלסה דעתיה משמירתן ע"י המשקל ששקל בהם ונפסלו בהיסח הדעת דלמשמרת למי נדה כתיב שצריכים שימור תמיד עכ"ל. ולכאורה אין דברי דברי רבינו מכוונים עם דברי הגמרא ולא כתב עליו הראב"ד א"א אין הסוגיא הולכת במסכת גיטין על דרך פירושו עכ"ל. ולכוין דברי רבינו עם דברי הגמרא נ"ל שמ"ש מי חטאת ששקלן בתשקל היינו לומר ששקל כנגדן ומ"ש אם שקל דברים אחרים במי חטאת היינו ששקל בגופן וכמ"ש רש"י שדרך הטבחים לשקול במים. ומ"ש הואיל ועשאן משקלות היינו לומר שעשה משקולת בגופן וכמו שנתבאר: כל אלו הטהורים שממלאין או שמקדשין או שמזין. כך היא הנוסחא הנכונה בדברי רבינו ובפ"ג דפרה תנן דכהן השורף את הפרה היו מטמאין אותו ומטבילין אותו מיד כדי שיהיה טבול יום ומייתי לה בריש יומא. ודין הכלים מתבאר מדין שפופרת שהתכה לחטאת בשנינו בפ"ה דפרה והוזכר פרק הערל ופרק טרף בקלפי (דף ס') ופרק אומר בקודם (דף כ"ג) ופרק ב' דזבחים (דף כ"ח):

ו הכל כשרים להזות וכו'. משנה בסוף פרה ובפרק טרף בקלפי יליף לה מקראי. ודין ח"ש בתוספתא. ומ"ש והערל כשר להזות. בפרק הערל מלה ע"ב וגרים ערכין (דף ג'): קטן שיש בו דעת שהזה וכו'. משנה בסוף פרה. ומ"ש רבינו ואם אחזה בידו. כלומר אפי' בשעת הזאה פסול כלומר ואין צ"ל אם אחזה בידו בשעת טבילת האזוב דקרא דפסלינן אשה מיניה בטבילה כתיב וטבל במים איש:

ז המזה צריך לכוין וכו' עד הזאתו כשירה. מתבאר שם ובפ"ק דיומא:

ובתב הראב"ד זה אינו שאינו צריך כוונה לטהרו וכו'. ואני אומר דאע"ג דחולין לא בעי כוונה בטבילה בהזאה בעי ולדבריו ז"ל נמי יש חילוק בטבילה להזאה דבטבילה לא בעי כוונה כלל דהא גל שנתלש ונפל על האדם ועל הכלים טהורים ובהזאה בעינן שיתכוין לו. ובספרי זוטא שנינו והזה הטהור על הטמא ולא בזמן שלא נתכוין לטמא:

ח המזה אינו צריך טבילה לכל הזייה. מתבאר מהדינים שיבואו שיכול להזות ולשנות בטבילה אחת ולמד ג"כ ממה ששנינו בסוף פרה מזין על האדם ועל הכלים אפי' הם מאה אלמא בטבילה אחת סגי לכולהו. ומ"ש כל שנגע בו מן המים אפילו כל שהוא טהור. פ"ק דיומא (דף י"ד) ופ"ק דנדה: טבל את האזוב ונתכוון להזות וכו'. גם זה משנה שם הטביל את האזוב וכו'. ומ"ש המנטפים. גם זה שם: כתב הראב"ד זה הלשון מסרך ומערבב והתוספ' מסודרת כך וכו'. ורבינו כתב בפירוש המשנה כלשון הזה אמר ה' יתברך והזה הטהור על הטמא ויצטרך שהמזה יתכוין להזות על הטמא ולזה אם טבל האזוב והוא מכוין שיזה על דבר שהוא מקבל טומאה או על האדם שהוא ג"כ טמא וראוי להזאה הנה היא טבילה כשירה ואם הזה מזאת הטבילה על דבר שאינו מקבל טומאה ונשאר באזוב שארית אפשר שיזה ממנה הזאה שנית הנה לא יצטרך שיטבול האזוב פעם שנית אבל יזה ממנו על דבר שצריך הזאה וזהו אמרם אם יש באזוב לא ישנה אבל אם הטביל האזוב להזות על דבר שאינו מקבל טומאה ואח"כ הזה על דבר שהוא מקבל טומאה הנה היא הזאה פסולה לפי שכשטבל האזוב לא היתה

היתה טבילה כשירה ולכן אפילו נשאר באזוב שארית מן המים לא יזה ממנה הזאה שנית עד שיטביל האזוב פעם שניה בכוונה שיזה על הטמא וכו' ובתוספתא אמרו בתחלה שנה לזה הטביל הואיל ותחלת טבילתו פסולה לכך הזאתו פסולה ואמרו מים המנטפים הוא שאם הטביל את האזוב להזות על דבר שאינו מקבל טומאה ונטפו מים מהאזוב טפות הנה אלה הטפות כשירות להזאה עכ"ל. ומאחר שרבינו מסייע בפירושו מהתוספתא אפשר שנוסחא אחרת היה לו בתוספתא או אף אם היה לו נוסחת הראב"ד היה מפרשה ע"ד זו:

י מי חטאת שנתמעטו וכו'. גם זה משנה שם ופירש"י ובלבד שלא יספג מקנח מצידי הכלי ושוליו ומדכתיב וטבל נפקא לן כדדרשינן בפ"ק דמנחות גבי דם וטבל ולא מספג: צלוחית שפיה צר וכו'. גם זה שם צלוחית שפיה צר טובל ומעלה כדרכו ר"י אומר הזאה ראשונה ופירש רבינו שמשון טובל ומעלה כדרכו ולא חיישינן שמא מתוך שנדחק בפיה לצאת יצאו מים מגוף האזוב ונתערבו במי חטאת הזאה ראשונה ולא שנייה ובתוספתא קאמר ר"י איפכא עכ"ל. והראב"ד כתב על דברי רבינו בפעם שנייה א"א ר"מ הוא שאמר כן בתוספתא וכו'. נראה מדבריו שהוא סובר שמ"ש רבינו בפעם שנייה היינו לומר דבפעם שנייה כשירה ולא בפעם ראשונה ומפני כך השיג עליו ולפי האמת רבינו בין בראשונה בין בשנייה מכשיר וכת"ק וה"ק טובל ומעלה כדרכו בין בראשונה בין בשנייה ואינו צריך ליזהר שמא יגע בצידי הכלי בפעם שנייה ויפסול פעם שנייה וכך מבואר בדבריו בפירוש המשנה ומ"מ מ"ש הראב"ד בשם ר"מ בתוספת' היינו בפ' י"א דפרה צלוחית שפיה צר מזין ממנה הזאה שניה אבל לא הזאה ראשונה מפני שהמים ניטופין דברי ר"מ וי"ל בדברי הראב"ד שכתב אבל משנה בסתם אמרו בין בראשונה בין בשנייה ולפי זה ר"י דאמר הזאה ראשונה היינו לומר דוקא הזאה ראשונה וא"כ היאך כתב אח"כ ונראה במשנה שרבי הוא בן מחלוקתו של ר"מ ומכשיר אפילו בראשונה ולפי זה יקשה עליו דרבי יהודה היינו ת"ק ונראה לומר שהוא ז"ל כתב בתחלה דמשנה בסתם קתני בין בראשונה בין בשנייה ולפי זה ר"י לא מכשר אלא בראשונה ושלש מחלוקות בדבר והלכה כסתם מתניתין ואח"כ כתב ביותר נראה לומר דאין כאן אלא שתי מחלוקות דסתם מתניתין ר"מ ומאי טובל ומעלה כדרכו בשנייה ולא בראשונה כדאמר בתוספתא ורבי יהודה פליג עליה ומכשר אפילו בראשונה ולפי זה אתי ליה שפיר מה שפסק לפי דעתו דדוקא שנייה מכשר דאתי כסתם מתניתין ואפשר לומר שלהשיג על רבינו כתב גם זה לומר דאפילו את"ל דסתם מתניתין לא מכשר אלא בשנייה ופסק כר"מ קשיא דכיון דסתם מתני' ר"מ ור"י פליג עליה הוה ליה למפסק כר"י כל זה לפי מה שהבין הראב"ד בדברי רבינו ונסתלקה מעליו השגתו ומכ"מ איני יודע טעם למה תהיה הראשונה פסולה והשנייה כשירה כר"מ ואפשר לומר שטעמו משום דאיכא למימר בטבילה ראשונה שנתמלא משקה שבגוף האזוב בכניסתו ונדבק בפי הכלי וחזר ונדבק בו ביציאתו וכיון שהזה ממנו פעם ראשונה הלך לו מה שנדבק בו וכשיחזור לטבול פעם שנייה אין בו כי אם מי חטאת בלי שום תערובת אבל עדיין קשה לי מ"ש ונראה במשנה שרבי יהודה הוא בן מחלוקתו דר"מ ומכשיר אפילו בראשונה דמשמע דת"ק דמתני' פוסל בראשונה והיאך אפשר לפרש כן על מה ששנינו טובל ומעלה כדרכו וצריך עיון:

כיצד

*בפעם שנייה. א"א ר"מ הוא שאמר כן בתוספתא אבל במשנה בסתם אמרו בין בראשונה בין בשנייה ונראה במשנה שר"י הוא בן מחלוקתו דר"מ ומכשיר אפי' בראשונה:

*כ"ש ע' סכ"מ והרס שוטה וקטן:

משנה למלך

פ"י י מי חטאת שנתמעטו כו'. (ת"ש עיין במ"ש הרב המחבר לעיל פ"ט מהלכות מעשה הקרבנות דין ט'):

פרק אחד עשר

א **כיצד** מטהרים טמא מת במי נדה. לוקח אדם טהור שלשה קלחין של אזוב ואוגדן אגודה אחת ובכל בד ובד גבעול אחד וטובל ראשי גבעולין במי נדה שבכלי ומתכוין ומזה על האדם או על הכלים ביום השלישי וביום השביעי אחר שתנץ החמה. ואם הזה משעלה עמוד השחר כשר. ואחר שיזה עליו ביום השביעי טובל ביום ומעריב שמשו והרי הוא טהור לערב. טבל את האזוב בלילה והזה ביום או שטבל את האזוב ביום והזה בלילה הזאתו פסולה והמים מטמאין משום מי חטאת כמו שיתבאר. עד שתהיה טבילת האזוב במים והזאתו ממנו ביום השלישי וביום השביעי אחר שתנץ החמה ואם עבר ועשה משעלה עמוד השחר כשר כמו שביארנו: ב מי שנטמא במת ושהה כמה ימים בלא הזאה כשיבוא להזות מונה בפנינו ג' ימים ומזין עליו בשלישי ובשביעי וטובל בשביעי ומעריב שמשו. בד"א בעם הארץ שבא להזות שאפילו אמר היום שלישי שלי אינו נאמן שמא היום נטמא לפיכך צריך למנות בפנינו אבל חבר שבא להזות מזין עליו או על כליו מיד. מי שהוזה עליו בשלישי ולא הוזה עליו בשביעי ושהה כמה ימים *טובל בכל עת שירצה אחר השביעי בין ביום בין בלילה ומזין עליו ביום בין קודם טבילה בין אחר טבילה אפילו טבל בליל תשיעי או בליל עשירי מזין עליו למחר אחר הנץ החמה: ג כל המטמאין מקבלין הזאה. כיצד זבים וזבות נדות ויולדות שנטמאו במת מזין עליהן בשלישי ושביעי והרי הם טהורין מטומאת מת אע"פ שהן טמאין טומאה אחרת. שנאמר והזה הטהור על הטמא ביום השלישי הא למדת שהזייה מועלת לו אע"פ שהוא טמא. וכן הערל מקבל הזאה כיצד ערל שנטמא במת והזה עליו שלישי ושביעי ה"ז טהור מטומאת מת וכשימול טובל ואוכל בקדשים לערב: ד מצות אזוב שלשה קלחין וכל קלח וקלח גבעול אחד. נמצאו ג' נבעולין ושיריו שנים. או *אם לקח ב' בתחילה ואגדן

*נ"א ואם

השגת הראב"ד
*טובל בכל עת שירצה. א"א אינו כן בגמרא דקידושין לעולם מונה שלישי ושביעי וטובל אחר הזאה.

כסף משנה

פי"א א כיצד מטהרים וכו' לוקח אדם טהור. מקרא מפורש והזה הטהור על הטמא. ומ"ש ג' קלחים של אזוב וכו'. בפי"א דפרה מצות אזוב שלשה קלחים ובהם שלשה גבעולין ופירש רבינו שלשה קלחים שלשה שרשים ובכל שורש גבעול אחד ויביא בג' הענפים שלשה גבעולין עכ"ל וכן פירש"י והתוס' בפ"ק דסוכה (דף י"ג) וי"ל בדברי רבינו פה למה שינה לכתוב ובכל בד ובד ולא כתב ובכל קלח וקלח ואפשר שהטעם הוא מפני שהקלח הוא שם לשורש והגבעול לא יהיה בשורש כי אם בבד. ומ"ש ואוגדן אגודה אחת. רבינו כתב בפירוש המשנה פי"א דפרה דילפינן דבעינן אגודה מדכתיב ולקח אזוב וכתיב בפסח מצרים ולקחתם אגודת אזוב והוא בספרי וכתבו התוס' דלאו ג"ש גמורה היא ולכך אם לא אגדו כשר א"נ למצוה נתקבלה ולא לעכב. ומ"ש וטובל ראשי גבעולין. שם. ומ"ש שבכלי. נתבאר פ"ו. ומ"ש ומתכוין ומזה. נתבאר בפרק עשירי. ומ"ש ביום השלישי וביום השביעי. מבואר בכתוב. ומ"ש אחר שתנץ החמה ואם הזה משעלה עמוד השחר כשר. משנה בסוף פרה וס"ב דמגילה (דף כ'). ומ"ש ואחר שיזה עליו ביום הרי זה טובל ביום. נתבאר בס"ו: טבל את האזוב בלילה והזה ביום או שטבל את האזוב ביום והזה בלילה הזאתו פסולה. כך היא הגירסא האמיתית בדברי רבינו והיא משנה בסוף פרה: ומ"ש והמים מטמאים משום מי חטאת וכו'. בתוספתא טבל את האזוב בלילה פסול לא שהמים פסולים אלא שצריך להטביל שנייה הזה בלילה הזייתו פסולה והמים טמאים משום מי חטאת:

ב מי שנטמא במת וכו'. בפרק האומר בקודש (דף כ"ב ע"ב): מי שהוזה עליו בג' וכו'. יש לתמוה על זה דהא אמרינן בקידושין פרק האומר (דף ס"ב) והזה הטהור על הטמא ביום השלישי וביום השביעי למה לי איצטריך סד"א שלישי למעוטי שני שביעי למעוטי ששי דקא ממעט בימי טהרה אבל היכא דקא עבד בשלישי ובשמיני דקא מפיש בימי טהרה אימא שפיר דמי קמ"ל וכבר השיגו הראב"ד וכתב מי שהוזה עליו בשלישי וכו' טובל בכל עת שירצה אחר השביעי א"א אינו כן בגמרא דקידושין לעולם מונה שלישי ושביעי וטובל אחר הזאה עכ"ל וי"ל שרבינו סמך על מה ששנינו בספיקא והטאו ביום השביעי לרבות הזיית שביעי שאם לא הוזה בשביעי מזה בשמיני ובתשיעי וכן בספרי אין לי אלא שביעי שמיני תשיעי עשירי מנין ת"ל וחטאו ביום השביעי ואח"כ וכבס בגדיו ורחץ במים וטהר בערב. וכן מצאתי בילקוט בשם ספרי עשה יכול הזאת שביעי תהא סמוכה לשלישי אמר טוב בשביעי אם ללמד שביעי שהוא סמוך לשלישי כבר למד הא מה אני מקיים שביעי אפילו רחוק מן השלישי עכ"ל. והנה בא לידי קונטרס אחד וכתוב בו שרבינו משמון הקשה על רבינו קושיא זו דהראב"ד וכתב שרבינו פירש הכא דספרי שבא הכתוב לרבות שמיני תשיעי ועשירי אע"פ שהיתה הזאתו בשלישי ואינו כך כדמוכח הכא דקידושין אלא שכבר שמיני אם הזה ברביעי ותשיעי אם הזה בחמישי ועשירי אם הזה בששי והאי דבספרי דריש ליה מביום השלישי וביום השביעי ומוקי והטאו דלא תימא ה"מ לקדשים אבל לתרומה כחד סגי סוגיא דקידושין כרבי חנניא בן גמליאל דמייתר ליה חד קרא ובריתא דספרי כר"מ וקא סבר ר"מ דמחד קרא נפקא תרומה וקדשים עכ"ל. ומכ"מ יש לתמוה למה הניח רבינו גמרא ערוכה ותפס כברייתות. וי"ל שגירסת רבינו בההיא דקידושין סד"א שלישי למעוטי שני וכו' ואי עביד ברביעי ובשמיני דקא מפיש בימי טהרה אימא ס"ד קמ"ל ולענין הזאה בזמנה מיפלגא וכדפירש"י דבפ"ק דיומא נחלקו רבי יוסי ור"מ דלרבי יוסי הזאה בזמנה אינה מצוה אפי' אם נאמר טבילה בזמנה מצוה ור"מ יליף הזאה מטבילה וסוגיא דקידושין אתיא כרבי מאיר דאמר הזאה בזמנה מצוה ולכך אמרו דסד"א דברביעי ובשמיני שפיר דמי קמ"ל דלאו שפיר דמי וכיון דאנן קי"ל כרבי יוסי א"כ ליתא להאי סוגיא. ומ"ש טובל בכל עת שירצה אחר השביעי בין ביום בין בלילה. ומ"ש ומזין עליו ביום. בילקוט בשם ספרי ושמא יכול תהא הזאת שלישי קבועה ביום אבל הזאת שביעי תהא קבועה בלילה והלא דין הוא וכו' אמרה לא אמרתי אלא ביום השביעי: ומ"ש בין קודם טבילה וכו'. כתב ה"ר שמשון על זה בתשובה א"א לומר כן דכ' טבילות יש כמו שמפרש ר"מ אחת קודם הזאה כדי לקבל הזאה כדאמרינן בפרק החולץ (דף מ"ו ע"ב) ונמירי דאין הזאה בלא טבילה כלומר בלא טבילה קודם הזאה וכדאמרינן בפ"ב דכריתות מה אבותיכם לא נכנסו לברית אלא במילה וטבילה והרצאת דמים דקתני טבילה ואח"כ הרצאת דמים ותנן בפרק בתרא דמסכת פרה אבל הוא עצמו טובל בלילה ומזה ביום מכל הני משמע דטבילה קודם הזאה ובכל הזאות קאמר נמירי דאין טבילה בלא הזאה בין בהזאת דמים בין בהזאת מי חטאת ואותה טבילה דקודם הזאה בין ביום בין בלילה בין בהזאת שלישי בין בהזאת שביעי ויש טבילה אחרת לאחר הזאה בשביעי שהיא לטהר מטומאתו ואינה אלא לאחר הזאה כדתניא בספרי ורחץ במים וטהר בערב מה ת"ל מפני ששייתי אומר אם קדמה טבילה להזאה יצא ת"ל וחטאו ביום השביעי ואח"כ וכבס בגדיו ורחץ במים וטהר בערב ואותה טבילה אינה אלא ביום כדתנן בפ"ב דמגילה (דף כ') דאין מזין ואין טובלין אלא ביום ומפרש בגמרא משום דאיתקש טבילה להזאה ומשמע במנחות ס"פ רבי ישמעאל (דף ע"ב) דביום אין בלילה לא ומיהו בירושלמי משמע דבטבילת האזוב קאמר דאיתקש להזאה דכתיב ולקח אזוב וטבל במים איש טהור והזה וכ"נ דבשהיא דלא טובלין אלא ביום לא אשכחן פלוגתא ובפ"ק דיומא (דף ח') פליגי ר"מ ורבי יוסי אי מקשי הזאה לטבילה לענין הזאה בזמנה מצוה ומאן דלא מקיש הזאה לטבילה לענין מצוה ה"ה נמי דלא מקיש טבילה להזאה לענין ביום אבל אי בטבילת האזוב איירי ניחא והא דתני רבי חייא פ"ק דיומא (דף ו' ע"ב) זב וזבה וכו' בועל נדה וטמא מת טבילתן ביום הנה ביום להו למימרא דלא מהני בלילה שלאחריו דהרי זב וזבה משעבר שביעי שלהם טובלים בין ביום בין בלילה דהא כל נשים ספק זבות שוינהו וטובלות בלילה ובפרק בתרא דנדה (דף ס"ז ע"ב) קאמר ר"ש [אחר תשבר] אחר מעשה שסבר הבל אמרו חכמים אסור לעשות כן שמא תבא לידי ספק וטבילתן ביום דקתני למעוטי לילה שלפניו ולמעוטי דלא הוו כנדה ויולדת ואין צריך להמתין עד לילה שאחריו עכ"ל וכן כתבו גם בפירוש המשנה בסוף פרה ומדברי רבינו נראה דלית ליה ההיא דר"ת שמצריך שתי טבילות ועוין דין זה שכתב רבינו כתב בסוף פרה וז"ל אחר ש' והזה הטהור על הטמא ביום השלישי וביום השביעי ולא תהיה ההזאה אלא ביום וכן טבילת האזוב במים אמנם טבילת האיש הטמא עצמו יתחייב בלילה ויזה עליו ממחרת היום ואו אם נזדמן שנתאחרה ההזאה לאחר יום השביעי אבל יזה בתי זה יום שיהיה ולמון ספרי אין לי אלא שביעי שמיני תשיעי עשירי מנין ת"ל והטאו פ"מ אמנם אם לא נתאחרה ההזאה ואלך העניין כמלותו הנה מן הראוי שתקדם ההזאה ביום השביעי ואחר ההזאה יטבול במי מקוה ביום השביעי ההוא ויעריב שמשו וז"ל הפסוק אמרה וחטאו ביום השביעי וכבס בגדיו ורחץ במים וטהר בערב ולמון ספרי ששייתי אומר אם קדמה טבילה להזאה יצא ת"ל וחטאו ואח"כ וכבס בגדיו עכ"ל:

ג כל המטמאים מקבלין הזאה וכו'. בספרי זוטא והמריכן בפרק דם חטאת (דף נ"ג) רבי אליעזר אומר מי חטאת שנטמאו מטהרים שהרי נדה מזין עליה כלומר והרי כשהמים יורדים על הנדה מטמאים ואעפ"כ מטהרים את הנדה מטומאת מת ועד כאן לא פליגי רבנן עליה אלא בנטמאו מעיקרא אבל בנדה שהזאה וטומאת המים באים כאחד מודו שמזין עליה: וכן הערל מקבל הזאה וכו'. בר"פ הערל (דף ע"א:) מימרא דר"י ואיתא בפרק בתרא דזבחים. ומ"ש וכשימול טובל ואוכל בקדשים לערב. שם ומסיים בה שכן מצינו באבותינו שהזו כשהם ערלים וכדתניא מלו וטבלו ועשו פסחיהם בטהרה:

ד מצות אזוב ג' קלחים וכו'. בפי"א דפרה מצות אזוב שלשה קלחים ובהם שלשה גבעולין ואחר הכי קתני רבי יוסי אומר מצות אזוב שלשה וכו' ושיריו שנים וגרדומיו כל שהו ובפ"ק דסוכה עלה י"ג אסיקנא דלרבי יוסי ג' לעכב ולרבנן ג' למצוה וכדתניא אזוב שתחלתו שנים ושיריו אחד כשר ואינו פסול עד שתהא תחלתו כשיריו א'

ומ"ש

משנה למלך

פי"א א וטובלין ראשי גבעולין וכו'. אם הטביל שלשה אזובות זה בפ"ע וזה בפ"ע עיין בירושלמי ריש פרק ג' שאכלו ודו"ק.

ב בין קודם טבילה כו'. עיין מה שכתב מרן בשם הר"ם. וכן כתבו התוספות פרק ב' דמגילה (דף ד') ד"ה ולא ובפרק ב' דחגיגה (דף כ"ג) ד"ה מטמאין יע"ש:

ש

ומ"ש רבינו ושיריו שנים קשה דלת"ק שיריו אחד נמי כשר: וכתב הר"י קורקוס ז"ל ואפשר דשיריו שנים שכתב רבינו היינו לומר שנים שנשתיירו השוכים כשלקה בתחילה ולכתחילה יכול להזות בהם ואח"כ כתב ואם היו שנים בתחילה כשר פירוש בדיעבד ומינה לאחד שנשתייר דחשיב כשנים בתחילה דומיא דאיך דלכתחילה ובספרים כתוב או אם לקח ובספר כתיבת יד מצאתי ואם לקח והוא סיוע לפירוש זה דהוי מילתא באפי נפשה ועד השתא איירי בלכתחילה ולמצוה והשתא אתא לאורויי בדיעבד ולעכב עכ"ל. ואין דבריו מיושבים דלא משמע מדברי רבינו כלל דשיריו אחד כשר ולכן נ"ל דכך אמר שכתב תחילה וז"ל ואפשר שסובר רבינו דבהא פליגא ברייתא אמתני' דמאי דקתני במתניתין שיריו שנים דברי ת"ק הם אלא שמה שלא נתבאר במשנה לרבנן דהיינו תחלתו הוא דמוכחינן מברייתא דשני בשנים וג' למצוה ולא לעכב אבל במאי דפריש במתניתין שיריו שנים לא סמכינן אברייתא ונקטינן כמתניתין ומ"מ זה דוחק עכ"ל. ולי נראה שדרך זה הוא היותר נכון לומר בכוונת רבינו:

ומ"ש רבינו אפילו לא נשאר מכל נבעול מהם אלא כל שהוא כשר זהו ששנינו וגרדומיו כל שהוא ופירש"י גרדומיו כשמזין בו פעמים הרבה מתוך שנבעוליו רכים משתברים וכל שהוא המשתייר באגודה כשר ובלבד שישתייר מכל אחת ואחת כל שהוא שמכח שם אגודתו קיימת. ומ"ש ושירי האזוב בכל שהוא איני יודע מאי קאמר שהרי כתב דשנים בעינן בשיריו ואי אגרדומיו קאמר קשה שהרי כבר אמר ואם נאמר דה"ק ששירי אזוב בכל שהו אכתי יקשה קצת למה שינה וקרא לגרדומים שירים: קלח שיש בו ג' בדין וכו' עד כשר. בפי"א דפרה שם: האזוב הקצר וכו'. משנה רפי"ב וכת"ק. ומ"ש נסתפק לו וכו'. גם זה שם: ה אין מזין לא ביונקות וכו' עד פטור. שם פי"א: ומאימתי מזין באזוב משינץ. הכי משמע בתוספתא שכתב רבינו שמשון פי"א דפרה: ואזוב שהוזה בו וכו'. משנה שם: כל אזוב שיש לו שם לווי פסול וכו'. גם זה משנה שם:

אזוב

ואגדן כשר. נתפרדו הנבעולין ונשרו העלין אפילו לא נשאר מכל נבעול מהם אלא כל שהוא כשר ששירי האזוב בכ"ש. קלח שיש בו שלשה בדין מפסקו ואח"כ אוגד שלשתן שמצותו להיות אגודה אע"פ שלא נתפרש בתורה שיהיה אגודה. פסקו ולא אגדו או שאגדו ולא פסקו או שלא פסקו ולא אגדו והזה בו כשר. האזוב הקצר אוגדו בחוט על הכוש וכיוצא בו וטובל במים ומעלה ואוחז באזוב ומזה. נסתפק לו אם מן החוט הזה או מן הכוש או מן הנבעול הזאתו פסולה: ה אין מזין לא ביונקות האזוב ולא בתמרות אלא בנבעולין. אלו הן היונקות נבעולין שלא נמלו. ומי שהוזה עליו ביונקות ונכנס למקדש פטור. ומאימתי מזין באזוב משינץ. ואזוב שהוזה בו מי נדה כשר לטהר בו את המצורע. כל אזוב שיש לו שם לווי פסול. והאזוב שקורין אותו אזוב ביחוד הוא הכשר והוא האזוב שאוכלין אותו בעלי בתים. אבל זה שקורין אותו אזוב יון ואזוב כחלית ואזוב מדברי פסול: ו אזוב של אשרה ושל עיר הנדחת ושל ע"ז ושל תרומה טמאה פסולה. של תרומה טהורה לא יזה ואם הזה כשר: ז אזוב שלקטו לעצים ונפלו עליו משקין מנגבו והוא כשר להזייה. לקטו לאוכלין ונפלו עליו משקין אע"פ שנגבו פסול שהרי נטמא להזייה שכל המשקין וכל האוכלין וכל הכלים הרי הן כטמאים לענין חטאת כמו שביארנו. לקטו לחטאת הרי הן כנלקט לעצים ואם נפלו עליו משקין מנגבו ומזה בו:

ו אזוב של אשרה ושל עיר הנדחת ושל ע"ז. תוספתא כתבה רבינו שמשון בפרק הנזכר ופירש רבינו שמשון של אשרה איכא לאוקמי באשרה דמשה משום דמיכתת שיעורה. ומה שכתב ושל תרומה טמאה פסולה וכו' עד כשר. משנה בפ"ק י"א דפרה וכתב רבינו שם ואם תאמר ואיך אפשר בו ההזאה והוא יטמא החטאת ואפילו היתה כתרומה טהורה וכו' לפי שכבר התבאר שהתרומה לא תטמא אא"כ תהיה כביצה עכ"ל. ולפי זה נאמר שגזרו פחות מכביצה אטו כביצה, ורבינו שמשון כתב שטעם תרומה טהורה לא יזה מפני שמפסידה א"נ מפני שמכשירה לקבל טומאה:

ז אזוב שלקטו לעצים וכו'. גם זה משנה שם והטעם שמנגבו כדי שלא יתערבו מים פסולים עם מים כשרים. ומ"ש לקטו לחטאת וכו'. שם בפלוגתא דתנאי ופסק כרבים:

פי"ב א אדם שנטמא במת וכו' כיון שנגע כל שהוא ממי הנדה וכו'. בפרק דם חטאת (דף צ"ג) מסיק רבא דפליגי ר"א ורבנן בהזאה אי צריכה שיעור אי לא ורבנן סברי אינה צריכה שיעור. ומ"ש בכ"מ מעור בשרו של טמא עלתה לו הזאה וכו' אבל אם נגעה בלשונו אינה כלום אע"פ שהלשון כאיברים שבגלוי וכו' פ"ק דקידושין עלה כ"ה וכחכמים: וכן כלי שנטמא במת וכו'. זה בכלל מה שאמרו הזאה אין לה שיעור ומתניתין היא בסוף פרה מזין על האדם ועל הכלים אפילו הם מאה:

ב שני כלים וכו'. מתבאר ממה שיבא בסמוך: והזה על שני כלים ונסתפק לו וכו'. בפרק י"ב דפרה:

ד כלים המפוצלים. בריש פרק במה טומנין (דף מ"ח ע"ב) וריש פרק במה אשה (דף נ"ח ע"ב):

ה שני כלים שחברן. מתבאר ממה שיבוא בסמוך:

ו שלל הכובסין והבגד שהוא תפור בכלאים וכו' עד המפוצלת. בסוף פרה:

ז המחבר ג' כסתות וכו' עד כל שהן. פכ"ט דכלים ויש כאן חסרון מס"כ וכך היא הנוסחא הנכונה או י"ב מטפחות הרי אלו חיבור לטומאה ולהזאה יתר מכאן חיבור לטומאה ולא להזאה:

כיסוי

פרק שנים עשר

א אדם שנטמא במת והזה עליו כיון שנגע כל שהוא ממי הנדה בכל מקום מעור בשרו של טמא עלתה לו הזייה. אפילו נפלה ההזאה על ראש אצבעו או על ראש שפתו. אבל אם נגעה בלשונו אינה כלום. אע"פ שהלשון כאיברים שבגלוי לענין טומאה כמו שביארנו. אינן כאיברים שבגלוי לענין הזאה וטבילה. וכן כלי שנטמא במת והזה עליו כיון שהגיע לנופו של כלי כל שהוא ממי הנדה עלתה לו הזאה: ב שני כלים או שני בני אדם שנתכוון להזות על שניהן כאחת והזה על אחד מהן. ונטפו המים מעל הראשון על השני הרי השני בטומאתו עד שיפלו עליו המים מהזיית המזה לא מן התמצית. הזה על שני כלים ונסתפק לו אם הזה על שניהן כאחד או מחבירו נמצה עליו הזייתו פסולה: ג מחט שנתונה על החרש והזה עליה ספק על המחט הזה ספק מן החרש נמצה עליה הזייתו פסולה: ד כלים המפוצלין שמחוברין זה לזה במסמרים. כגון מספורת של פרקים ואיזמל של רהיטני וכיוצא בהן. בשעת מלאכה חיבור לטומאה ולהזייה. שלא בשעת מלאכה אינו חיבור לא לזה ולא לזה. כיצד הן חיבור לטומאה ולהזייה. שאם נטמא אחד מהן בשעת מלאכה נטמא השני. ואם הזה על אחד מהן בשעת מלאכה עלתה הזייה לשניהן וכאילו הן גוף אחד. וכיצד אינו חיבור לא לטומאה ולא להזייה. שאם נטמא אחד מהן שלא בשעת מלאכה לא נטמא חבירו. ואם נטמאו שניהן והזה על אחד מהן שלא בשעת מלאכה לא טיהר חבירו אע"פ שהן מחוברין וזהו דין תורה. אבל מדברי סופרים גזרו שיהיו חיבור לטומאה אפילו שלא בשעת מלאכה גזירה משום שעת מלאכה. ולעולם אם נגעה באחד מהן טומאה נטמא חבירו. וכן גזרו עליהן שלא יהיו חיבור להזייה אפילו בשעת מלאכה נזירה משום שלא בשעת מלאכה. ולעולם אם הזה על אחד מהן לא טיהר חבירו עד שיזה גם עליו. הנה למדת שכל מקום שאתה שומע חיבור לטומאה ואינו חיבור להזייה אין זה אלא גזירה מדבריהם על הדרך שביארנו: ה שני כלים שחיברן עד שנעשו כגוף אחד. כגון שתפר שני בגדים או שתי יריעות הרי אלו חיבור לטומאה ולהזאה מפני שהן ככלי אחד: ו שלל הכובסין והבגד שהוא תפור בכלאים והן עומדין להתירן אינו חיבור להזייה והרי הן חיבור לטומאה. וכן הסלעים שבקנתל. והמטה של טרבל. וקרן של כליבה. וקרנים של יוצאי דרכים. ושלשלת המפתחות. חיבור לטומאה ולא להזאה. אלא צריך שיגעו המים מן המזה בכל סל וסל. ובכל מפתח ומפתח. ובכל קרן וקרן. ובכל קורה וקורה ממטה זו המפוצלת: ז המחבר ג' כסתות של צמר ושש של פשתן. או שלשה סדינים או י"ב מטפחות. הרי אלו חיבור לטומאה ולהזאה. יתר מכאן חיבור לטומאה ולא להזאה. חלוק אחד וטלית אחת וקלובקרין אחד הרי

הן

משנה למלך

פי"ב א או על ראש שפתו וכו'. אדם שהשפה חשיב גילוי לענין הזאה וטבילה כ"כ מרן לקמן רפ"ו מהלכות טומאת צרעת יע"ש:

השאור

הן חיבור לטומאה ולהזייה אפילו היו ארוכין ביותר או רחבין ביותר כל שהן. ואי זהו קלובקרין זה שני בגדים שמניחין צמר גפן ביניהן ותופרין אותן כאחת ועושין מהן חלוק לימות הגשמים: ח כיסוי המיחם שמחובר בשלשלת. הזה על המיחם טהר הכל. הזה על הכיסוי לא טהר המיחם עד שיזה עליו: ט הזוג והענבל חיבור לטומאה ולהזאה ואם הזה על אחד מהן טהרו שניהן: י *המטוי שטוים בו הפשתים או שוזרין בו החבלים ג' גופין יש בו. העץ שמלפפין עליו הטווי והוא הנקרא כוש. והנחושת או הברזל שבראש העץ והוא הנקרא צינורא שבה פותלין וטווין. והרחיים שבאמצע הכוש והיא הנקראת פיקא. הכוש שפותלין בו החבלים שנטמא לא יזה על הפיקא שלו ולא על הכוש אלא על הצינורא. ואם הזה על אחד משלשתן טהר הכל. ושל פשתן מזה על אחד משלשתן לכתחילה ששלשתן חיבור: יא עור של עריסה שהוא מחובר לפיקות. חיבור לטומאה ולהזאה. המלבן של מטות אינו חיבור לא לטומאה ולא להזאה: יב כל ידות הכלים הקדוחות כגון נצב הסכין וכיוצא בו שהנצב נקוב והברזל נכנס בו חיבור לטומאה ולהזאה. אבל הידות החרוקות כגון עץ החנית שהעץ נכנס בברזל אינו חיבור להזאה:

השגת הראב"ד

*המטוי שטווין בו פשתן: א"א ככל מה שמאריך הוציא עצמו מלשון המשנה ולא פירש מה הוא טוב של רובן וכ"ל שהוא חבלי הפסינות והוא מלשון ארמאה א"נ חבלי הקנבוס והוא מלשון רובה קשת וכל אלה חבלים גסים:

פרק שלשה עשר

א מעלות יתירות עשו בטהרת החטאת. שהאדם הטהור אפילו טבל לקדש ועומד ומשמש על גבי המזבח אינו טהור לחטאת ולא לשריפת הפרה ולא למילוי המים ולא לקדשן ולא להזות עד שיטבול לשם חטאת ואח"כ יהיה טהור לחטאת. וכן הכלים אפילו מזרק שבעזרה אינו טהור לחטאת עד שיטבילוהו לשם חטאת. וכן כל האוכלין וכל המשקין אע"פ שהן טהורין הרי הן לענין חטאת כאוכלין ומשקין המטמאין: ב כל כלי הראוי למשכב או למושב אף ע"פ שהוא טהור לגבי הקודש הרי הוא לגבי חטאת כמדרס הזב עד שיטבילוהו לשם חטאת. יוחנן בן גודגדא היה אוכל בטהרת הקודש כל ימיו והיה מטפחתו כמדרס הזב לענין החטאת: ג כל ולד הטומאות אע"פ שאינו מטמא אדם ולא כלים אפילו לקודש כמו שביארנו. הרי הוא מטמא אדם וכלים לחטאת. לפיכך אמרו המקדש את מי חטאת לא ינעול את הסנדל. שמא יפלו משקין על הסנדל ונמצא הסנדל טמא שכל המשקין טמאין הן לגבי החטאת ויתטמא זה המקדש בנגיעתו בסנדל *ונמצאו מי חטאת טמאים: ד מי שנטמאו ידיו בלבד בדברים המטמאין את הידים כגון שנגע באוכלין או במשקין וכיוצא בהן אע"פ שהוא טהור לקדש ואינו צריך אלא טבילת ידיו בלבד כמו שיתבאר. הרי נטמא כל גופו לענין החטאת וצריך טבילה. אפילו לא נטמאת אלא ידו אחת נטמא כולו והרי הוא ראשון לטומאה: ה כל הטעון טבילה בין מן התורה בין מדבריהם מטמא את מי חטאת ואת אפר החטאת ואת המזה מי חטאת במגע ובמשא. וכן מטמא את האזוב המוכשר ואת המים שנתמלאו ועדיין לא נתקדשו. ואת הכלי הריקן הטהור לחטאת. מטמא כל אחד מאלו במגע אבל לא במשא. וטמא שנגע במקצת אפר חטאת פסל את כולו: ו אין מונין לחטאת ראשון ושני ושלישי כדרך שמונין לתרומה ולקודש. כיצד עשרה שטבלו לשם חטאת ונטמא אחד מהן אפילו לא נטמא אלא לגבי חטאת בלבד כגון שנטמאת ידו בלבד ונגע בחבירו וחבירו בחבירו אפילו הן מאה כולן טמאין לחטאת. וכן כלים הטהורים לחטאת שנטמא כלי מהן אפילו לא נטמאו אלא אחוריו בלבד לגבי חטאת כגון שנגעו משקין באחוריו ונגע כלי זה בכלי שני ושני בשלישי נטמאו הכלים כולן לגבי החטאת ואפילו הן מאה: ז כל הראוי להתטמא במדרס הזב אף ע"פ שהוא טהור לקודש *אם הנידו הטהור לחטאת נטמא אף על פי שלא נגע בו. וכן הטהור לחטאת שהגיד את האדם שאינו טהור לחטאת, או

השגת הראב"ד

*ונמצאו מי חטאת טמאים. א"א בפסקא אמרה קשיא לי נפלו משקין על בשרו לא נטמא נפלו על כסותו נטמאת וטימאתו ס"ד אומר מטמאין לא טמאוני ואתם שמאתני קשיא לי א"כ נאמר לו שלא ילבש בגדים שמא נפלו משקין על בגדיו וטמאום וכם יטמאו אותו ועוד עד שנימוס למשקין טמאים ניחוש לשאר טומאות שמא נגע בסנדל ועוד למה זה למימר המקדש לימא הנוגע או המזה לפיכך נ"ל שלא חשו על משקין אחרים אלא שמא יפלו מאותן משקים על הסנדל והם נפסלין בהיסח הדעת וטמאו את הסנדל והסנדל יטמא האדם שהרי אמרו הנושא את המדרס נושא את התרומה אבל לא את הקדש וכ"ש חטאת וכן בכסותו אמרו בגדים או כלי קדש אפי' בהסרה מדרס לחטאת וזה שנטמאו בגדיו כמשקין אע"פ שטבל לחטאת חזר לסיום כהסם אוכלי קדש ועכשיו שאמרו לא חשו אלא על נפילת מי הקידוש לפיכך לא אסרו לו ללבוש בגדים בשעת קידוש מפני שיכול לנזור מאח"כ בסנדל:

*אם הנידו הטהור. א"א זהו מדף המשנה ונראה לי כי מדף הוא שמידו אע"פ שלא נגע בו ואני איני רואה כן במשנה אבל כטהור לחטאת שנגע במדף טמא ולגין של חטאת שנגע במדף טמא הטהור לחטאת שנגע באוכלין ומשקין בידו טמא כרגלו טהור הסיטן בידו רבי יהושע מטמא וחכמים מטהרין אלמא היכא דלא כנגיעה הוא לגבי מדף והמדף כבר נפסרה בפיסקא של מעלה [..] עם כי טמא הוא הראוי ליטמא מדרס אע"פ שהוא בחזקת בימור טמא הוא אלל הטאת עד שיטבול לשם חטאת ולגבו מדרס טומאה קלה היא מפני שהיא מטלת טמאה:

כסף משנה

ח כיסוי המיחם וכו'. בסוף פרק שם וכב"ה: ט הזוג והענבל חיבור וכו'. שם: י הכוש שפותלים בו החבלים וכו'. בסוף פרק כוס של רובן לא יזה לא על הכוש ולא על הפיקא ואם הזה מוזה של פשתן חיבור ופירוש רובן גמי שפותלים ממנו החבלים וטעם החילוק בין כוש של רובן לשל פשתן מפני שכל פשתן חלקיו מחוברים יותר וכתב הראב"ד א"א בכל מה שמאריך וכו'. אין זו המשנה שרבינו בחיבור הזה אינו בא לפרש לשון המשנה ומ"מ מתוך דבריו נלמד שרובן הוא דבר שפותלים ממנו החבלים: יא עור של עריסה וכו'. שם ופירושו עור שמשימים על עריסה של קטן ודרכו להיות מחובר בטבעות הקבועים בעריסה ומשוין כעין פיקות: המלבן של מטות וכו'. גם זה שם ופירושו שמניחים תחת כרעי המטה מלבנות של עץ שלא ירקבו מלחלוחית הקרקע והם חקוקים והכרע נכנס בהם: יב כל ידות הכלים הקדוחות וכו'. שם וכת"ק: פי"ג א מעלות יתירות עשו בטהרת החטאת וכו' עד והיתה מטפחתו כמדרס הזב לענין החטאת. בפ"ב דחגיגה (דף כ'): ג כל ולד הטומאות אע"פ שאינו מטמא אדם וכו' לפיכך אמרו המקדש מי חטאת לא ינעול את הסנדל וכו'. בפרק שמיני דפרה: וכתב הראב"ד הפיסקא אמרה ק"ל וכו'. ויש לומר דכיון שאין זה מן הדין אלא מעלה בעלמא אע"פ שאמרו שלא ינעול את הסנדל שהוא דבר קל לא הטריחו עליו לפשוט בגדיו. ומ"ש ועוד עד שניחוש למשקין טמאים ניחוש לשאר טומאות וכו' י"ל דמשקין עשויים ליפול על הסנדל שלא מדעת. ומ"ש ועוד למה ליה למימר המקדש לימא המגע או המזה י"ל דכיון דאין זה אלא משום מעלה בעלמא כשיקפידו בכך על המקדש סגי והר"י קורקוס ז"ל כתב שאפשר דלרבותא נקט מקדש דאפילו במקדש שהמילו וכ"ש במזה שראוי ליזהר יותר ומ"מ מה שפירש הראב"ד שלא חשו אלא שמא יפלו מהמשקין עצמם על הסנדל נכון הוא ולע"ד נ"ל כן בע"א שחששו שמא יפלו ממי חטאת המקודשין על הסנדל ויטמאוהו וכן פירש ר"ש בלשון שני וז"ל ועוד יש לפרש במשקין שאחר הקידוש דמטמאין כלים ואין מטמאין אדם: ד מי שנטמאו ידיו בלבד וכו'. משנה פרק ב' דחגיגה (דף י"ח ע"ב) ופרק י"ב דפרה הטהור לחטאת שנטמאו ידיו נטמא גופו ומטמא את חבירו וחבירו את חבירו אפי' הם מאה. ומ"ש אפילו לא נטמא אלא ידו אחת וכו'. כך יש ללמוד ממה ששנינו בפרק י' דפרה הטהור לחטאת שנגע באוכלין בידו טמא: ה כל הטעון טבילה וכו'. בפי"א דפרה וכחכמים: טמא שנגע במקצת אפר חטאת וכו'. בפ"ת דעדיות: ו אין מונין לחטאת ראשון ושני ושלישי וכו'. מבואר במשנה שכתבתי בסמוך ומטמא את חבירו וחבירו את חבירו אפילו הם מאה ואיתא נמי בתוספתא פי"א. ומה שכתב וכן כלים הטהורים לחטאת. פ' י"ב דפרה: ז כל הראוי להתטמא במדרס הזב וכו'. משנה רפ"י דפרה כל הראוי לטמא מדרס מדף לחטאת בין טמא בין טהור ואדם כיוצא בו: וכתב הראב"ד אם הנידו הטהור א"א זהו מדף שבמשנה וכו'. וי"ל שדבר זה שכתב רבינו

רבינו מבואר במשנה שכתבתי בסמוך והכ"א הסיטו מדף והטהור אינו מדף וכשהניד את הטמא מיירי ולא במגעו וכמו שכתב רבי' שם בארוכה והוכיח כן מהתוספתא' וכן פי' ר"ש ואותן שיטות שהביא הראב"ד אינן. עיין למשנה זו דהתם בנוגע במדף שהוא עליונו של זב וכתבם רבינו לקמן בסמוך והכא במניד את הטומאה וקרא מדף מלשון קול עלה נדף וביאר רבינו שם שהוא שמעה שלושה יותר מתנועת היסט :

ומ"ש או שהניד את רוקו או את מימי רגליו וכו'. תוספתא כתבה ר"ש בפ"י דפרה.

ומ"ש אבל כלי שאינו ראוי למדרס וכו' כלי הטמא בטמא מת וכו'. משנה שם ופסק כחכמים שאמרו הטמא מדף והטהור אינו מדף וביארו בתוספתא שטמא זה שאמרו היינו דוקא טמא מת. ומ"ש כיצד מפתח שהוא טמא מת וכו' שם בתוס' ואע"פ שמה אמרו דריב"ז מטהר משמע דס"ל כר"א דאמר כל שאינו ראוי למדרס אינו מדף אע"פ שהוא טמא מת אבל לחכמים שאמרו טמא מת מדף נטמא. ואמרו עוד בתוספתא על דברי חכמים הטמא שאמרו טמא מת ולא טמא מדף כלומר מה שאמרו חכמים שאם הכלי טמא נטמא המנידו דוקא כשהיה הכלי טמא מת אבל אם היה הכלי טמא טומאת מדף לבד לא נטמא המנידו כי זה הכלי הוא ולד הטומאה לבד ולכך כתב רבינו כלי הטמא בטומאת מת :

ח ומה שכתב וכן אם הסיט את השרץ או את שכבת זרע וכו'. שם בתוספתא ואע"פ שגם שנו נבילה עם אלו השמיטה רבינו מפני שנבילה מדאורייתא מטמאה בהיסט :

ט הטהור לחטאת שנגע בכלים וכו'. משנה שם וכתב הר"י קורקוס ז"ל איכא למידק שרבינו כתב למעלה אבל כלי שאינו ראוי למדרס אינו מטמא את הטהור לחטאת אלא א"כ נגע בו ומשמע דאם נגע מיהת אפילו בכלי טהור גמור כל שאינו טהור לחטאת מטמא את האדם הנוגע בו דהא בכלי טהור גמור מיירי התם אלא שראוי למדרס ועלה דייק אבל אם אינו וכו' א"כ נגע ואילו הכא לא מטמאינן לאדם הנוגע בכלי אלא א"כ היה טמא מדף מיהת דהיינו שהיה בעליונו של זב ומאי איריא משום שהיה בעליונו של זב תיפוק לי משום שאינו טהור לחטאת ונגע בו האדם הטהור ותירץ שמ"ש רבינו למעלה היינו שנגע בידיו ואפשר דמשום הכי מכהם לה דלפעמים מטמא אדם או הכלי בנגיעה באי זו נגיעה שתהיה דהיינו כשהוא מדף ולפעמים מטמא בנגיעה בידיו לבד והיינו כל כלי שאין בו שום טומאה אלא שאינו טהור לחטאת דהוי כאוכלים טהורים ולמעלה קיצר וסתם כי אינו עיקר מקומו דכולה דין הנדה והנוגע מפרש שם ועתה מפרש דיני הנגיעה בפרטיו ובזה עלו דברי רבינו מכוונים עכ"ל : ומה שכתב וכן כלי. הוא דין כלי שהוזכר במשנה שם :

י הטהור לחטאת שנגע באוכלין ומשקין וכו'. גם זה משנה שם :

ומה שכתב נגע בהם ברגלו וכו' טהור. לטהורים דוקא קאי אבל טמאים אפילו נגע בהם ברגלו נטמא דלא גרע מכלי שטמא מדף שהוא ולד ומטמא את האדם הטהור לחטאת בכל נגיעה : ומה שכתב או שהסיטן בידו. גם זה שם ופסק כחכמים. ומה שכתב וכן אם נגע בידו בתנור וכו'. משנה שם :

יא הטהור לחטאת שהכניס ראשו ורובו כו'. בפרק אחד עשר דפרה שהטהור לחטאת שהכניס ראשו לתוך מי חטאת נטמא וכתב שם רבינו כבר ביארנו שהטהור לחטאת לא יטמא במי חטאת וכו' וידוע הוא שמי חטאת מים שאובים הם ואם הכניס ראשו ורובו לתוך מי חטאת טמא לחטאת מצד מים שאובים ומעת שנטמא לחטאת יטמאוהו מי חטאת שנגע בהם ויעשה ראשון לטומאה עד כאן לשונו :

יב הכל נאמנים על טהרת חטאת וכו'. פ"ה דפרה. ומ"ש והרי נאמר בתורה וכו'. תוס' פ"ג דחגיגה. ומ"ש לפיכך עם הארץ שהביא כלי מביתו וכו'. תוספתא דפרה :

פי"ד א כלי חרס שהיה בו אפר חטאת וכו'. משנה פ"י דפרה קלל של חטאת שנגע בשרץ טהור נתנו על גביו ר"א מטהר וחכמים מטמאין וידוע דהלכה כחכמים. ומ"ש שנאמר והניח וכו' במקום טהור וכו' בסיפרי. ומה שכתב ולא על גבי השרץ בלבד אלא אפילו הניחו על גבי אוכל שני וכו'. שם נגע באוכלין ומשקין ובכתבי הקדש טהור נתנו על גביהן ר' יוסי מטהר וחכמים מטמאין ואיני יודע למה השמיט רבינו כתבי הקדש. ומ"ש שלא יהיה על גבו שום טומאה ט"ס הוא וצריך להגיה שלא יהיה על גבי שום טומאה: וכן כלי חרס שהיה בו אפר חטאת וכו'. תוספתא דאהלות: וכתב הר"י קורקוס ז"ל ח"ל של אבן טהור כתב ר"ם מאחר דלא מקבל טומאה לא מד"ת ולא מד"ס ע"כ. והדבר קשה כיון שהוא מטולטל לתוך הבית כי הוי של אבן מאי הוי והרי גל שהוא במקום טמא אין הפרש בין חרס לאבן שהרי גם חרס אינו מיטמא מגבו

או שהניד את רוקו או את מימי רגליו של אדם זה. נטמא אע"פ שלא נגע בו. אבל כלי שאינו ראוי למדרס אינו מטמא את הטהור לחטאת אא"כ נגע בו: **ח** כלי הטמא בטמא מת אם הנידו הטהור לחטאת נטמא ואף ע"פ שלא נגע בו ואע"פ שאין טמא מת מטמא במשא כמו שביארנו. כיצד מפתח שהוא טמא מת שהיה תלוי בדלת וסגר הטהור לחטאת את הדלת הואיל והניד את המפתח הטמא נטמא. וכן אם הסיט את השרץ ואת שכבת זרע הרי זה טמא לחטאת אע"פ שאין אלו מטמאין במשא כמו שיתבאר: **ט** הטהור לחטאת שנגע בכלים שהיו למעלה מן הזב וכיוצא בו והן הנקראין מדף אף ע"פ שהוא טהור לקודש נטמא לחטאת. וכן כלי הטהור לחטאת שנגע במדף נטמא לחטאת: **י** הטהור לחטאת שנגע באוכלין ומשקין בין טהורין בין טמאים שכל אוכלין ומשקין לגבי חטאת אינן טהורין אם נגע בהן בידו נטמא כל נופו כמו שביארנו. נגע בהן ברגלו או בשאר נופו או שהסיטן בידו ולא נגע בהן טהור. וכן אם נגע בתנור וכיוצא בו משאר כלים שאינם טהורין לחטאת נטמא כולו אבל אם נגע ברגלו בהן הרי הוא טהור לחטאת כמו שהיה: **יא** הטהור לחטאת שהכנים ראשו ורובו לתוך מים שנתמלאו לחטאת נטמא מפני שהן שאובין. ומדברי סופרים שהבא ראשו ורובו במים שאובין נטמא כמו שיתבאר: **יב** הכל נאמנין על טהרת החטאת ואפילו עמי הארץ מפני חומרתה. ומעלות אלו שעשו בה הכל נזהרין בה. והרי נאמר בתורה והיתה לעדת בני ישראל למשמרת כל ישראל ראויין לשמירה. לפיכך עם הארץ שהביא כלי מביתו אפילו כלי חרס ואמר כלי זה טהור לחטאת הרי זה טהור ומקדשין בו ומזין ממנו. ואע"פ שאותו כלי טמא לקודש ולתרומה. וכן עם הארץ שאמר טהור אני לחטאת. או שהיו מי חטאת אצלו ואמר טהורין הן נאמן. שאין אדם מישראל מזלזל בה:

פרק ארבעה עשר

א כלי חרס שהיה בו אפר חטאת ונגע בו שרץ מצדו טהור שאין כלי חרס מטמא מגבו אפילו לגבי חטאת. הניח הכלי על גבי השרץ אע"פ שלא נטמא הכלי הרי האפר טמא שנאמר והניח מחוץ למחנה במקום טהור ואין זה מקום טהור. ולא על גבי השרץ בלבד אלא אפילו הניחו על גבי אוכל שני וכיוצא בו מדבריהם שטומאתן טומאה קלה והם מדברי סופרים הרי נטמא האפר שנאמר במקום טהור שלא יהיה על [גבי] שום טומאה בעולם. וכן כלי חרס שהיה בו אפר חטאת ונתון על ארובה שבבית טמא. אם היה הכלי משולשל לבית נטמא האפר ואע"פ שאין בארובה פותח טפח. ואם לא

משנה למלך

פי"ג יא הטהור לחטאת שהכניס ראשו ורובו לתוך מים שנתמלאו לחטאת נטמא מפני שהם שאובין ומדברי סופרים שהבא ראשו ורובו במים שאובים נטמא כמו שיתבאר. דין זה הוא משנה בפי"א דפרה הטהור לחטאת שהכניס ראשו ורובו לתוך מי חטאת נטמא. והנה יש להסתפק או בעינן שיהיה שלשה לוגין בל' מי חטאת שהרי מים שאובין אינם פוסלים אלא בשלשה לוגין וכדאיתא בפ"ק דשבת, כן אמת שאני מסתפק בביאור זה דאפשר דדוקא דרך נפילה בעינן שלשה לוגין אבל דרך ביאה לא בעינן ופשי דייק לישנא דמתני' דסוף זבים הבא ראשו ורובו במים שאובים וטהור שנפלו על ראשו שלשה לוגין כו' הרי שלא הזכירו שיעור כי אם בנפילה ובפ"ק דשבת ובפ"ב דגיטין שהביאו משנה זו הביאו אותה בסדר זה וכן בפ"ה ממסכת טהרות תנן בא ראשו ורובו במים שאובים או שנפלו על ראשו ועל רובו שלשה לוגין כו' וכן בתוספתא שהביא הר"ש בפ"ג דמקואות מ"ג לא הזכירו שיעור דשלשה לוגין כי אם בנפילה ולא ראיתי בשום מקום שיאמרו שיעור דשלשה לוגין בדרך ביאה וגם"ז ניחא הא דאמרינן התם במתניתין הטהור לחטאת כו' משום דכיון שהוא דרך ביאה לא בעינן שיעור אך כבר כתבתי לעיל פי' ס"ב (א"ה תמצאנו לקמן פ"ט מהלכות שאר אבות הטומאה יע"ש) דהרב בעל תיו"ט כתב דאף דרך ביאה בעינן שיעור דשלשה לוגין ואף שממקום שהכריח דבר זה לדידי לא מכרעא מ"מ כבר כתבתי שם דמדברי הר"י בפ"ק דמכות יש להוכיח דס"ל דאף דרך ביאה בעינן שיעור דשלשה לוגין ואפי' דרך זה אפשר גבי מי חטאת דהחמירו בהם כמו שמצינו שעשו בה כמה מעלות ואפשר שלזה כיון הר"ש שכתב שהכניס ראשו ורובו מעלה בעלמא ועוד אפשר לומר דהר"ם אזיל לשיטתיה שכתבנו לעיל דאית ליה דדוקא בטמא גזרו בין דרך ביאה בין דרך נפילה אבל בטהור לא גזרו כי אם דרך נפילה וכיה שיטת התוספות בפ"ק דשבת ובפרק ב' דגיטין וכמו שיעו"ש וממתניתין דקתני הטהור לחטאת שהכניס ראשו ורובו כו' משמע דאף בטהור גזור דרך ביאה לזה כתב דמעלה בעלמא היא. ודע דסברת הר"ם הלזו שכתב דהכא דמתניתין הוא מעלה הוא דבר מוכרח לפי דעתי דאי לא מאי קמ"ל מתניתין וכי משום דהוו מי חטאת אין להם דין מים שאובים אלא ודאי דהכא מדינא לא נטמא או משום דליכא שיעור דשלשה לוגין או משום דהוו דרך ביאה ובטהור לא גזרו ומשום מעלה דמי חטאת החמירו בהם ופסלו את הטהור לחטאת שהכניס ראשו ורובו לתוך מי חטאת. כן אמת דרבינו ס"ל דאף בטהור גזרו דרך ביאה וכמו שהכרחנו מדבריו לעיל פי' ס"ס ולפי זה צ"ל דמאי דאיצטריך מתניתין לומר דין זה במי חטאת הוא לומר שמי חטאת לא בעו שיעור ומשום מעלה נגעו בה. ומ"ש רבינו ומדברי סופרים שהבא ראשו ורובו במים שאובים נטמא אין בכוונה דדין זה דמי חטאת הוא מגזירה י"ח דבר שגזרו על הבא ראשו ורובו במים שאובים אלא הכוונה היא לומר דכיון דמד"ס הבא ראשו ורובו במים שאובים נטמא גבי דהתם בעינן שיעור דשלשה לוגין הכא משום חומרא ומעלה דמי חטאת לא בעינן שלשה לוגין אלא כל שהכניס ראשו ורובו לתוך מי חטאת נטמא שאם לא היתה בגזירה קיימא אלא בית מתבטל דין אדם במי חטאת אבל כיון שקדמה הגזירה דמים שאובים החמירו עוד במי חטאת. ודאתי לרבינו כפירוש המשנה בה"ג ועוד ביארנו שהטהור לחטאת לא יטמא במי חטאת בעת לוקחו אותם ועוד יתבאר בסוף זבים מי שהביא ראשו ורובו במים שאובים הנה הוא טמא מדרבנן ופוסל את התרומה וידוע שאין

שמי

פנבו ואפילו סכי נטמא ורבינו נראה שלא פירש רק באינו משולש ולכך לא כתב בין משולש בין שאינו משולש אלא בין אין בו טפח בין יש בו טפח וממשמע דאדסמיך ליה לחוד קאי דהיינו אינו משולש ולא בא לחדש בשל אבן אלא יש בו טפח ותוספתא אפשר דל"ג בה רבינו בין משולש עכ"ל :

שנטמאו וכו'. ביאור דבריו שהוקשה להראב"ד למה נתן טעם לטומאתו בנשיאת מי נדה מפני שנטמאו מחמת הכלי של קדש תיפוק לי שמי נדה אפילו לא נטמאו מטמאין את האדם במשא ולכך הגיה וכתב אע"פ במקום מפני וה"ק אע"פ שנטמאו מחמת הכלי של קדש וכיון שכן בטל חשיבותן ולא היה ראוי לטמא במשא אעפ"י כן הם מטמאין במשא ואח"כ חזר לקיים גירסא מפני וה"ט שאמר רבינו אם

לא היה משולש אם היה בארובה פותח טפח טמא : **ב** היה הכלי של אבן. בין שיש בה פותח טפח בין שאין בה האפר טהור : **ג** וכן כלי שיש בו אפר או מים מקודשים ומוקף צמיד פתיל ונתון באהל המת. הרי האפר והמים טמאים שאין אפר החטאת ניצלת בצמיד פתיל שנאמר במקום טהור ואין זה מקום טהור : **ד** וכן אוכלין ומשקין של קדש אינן ניצלין בצמיד פתיל. אבל מים שאינן מקודשין וכלי ריקן הטהור לחטאת ניצל בצמיד פתיל. בד"א כשהיו הבעלים טהורים אבל אם נטמאו הבעלים נפסלו המים בכ"מ שהן. כיצד היו מימיו מוקפין צמיד פתיל *והוא והם באהל המת שניהן טמאים. היה הוא מבחוץ והמים שאינן מקודשין מבפנים שניהן טהורין. הוא בפנים והמים בחוץ כשם שהוא טמא כך מימיו פסולין : **ה** הטהור לחטאת שהיה עומד על גבי התנור וכיוצא בו מכלים שאינם טהורים לחטאת ופשט ידו חוץ לתנור וכלי שיש בו מי חטאת בידו. וכן קנה המוטל על גבי התנור ושני כלים שיש בהן מי חטאת תלויין בו אחד מכאן ואחד מכאן הרי אלו טמאין לפי שאינן במקום הטהור לחטאת. והואיל והם נשענין על התנור הרי הן כאילו מונחין על גביו. אבל אם היה עומד על התנור ובידו כלי ריקן הטהור לחטאת או מים שאינן מקודשין הרי אלו טהורין כמות שהיו. היה עומד חוץ לתנור ופשט ידו לחלון ונטל כלי שיש בו חטאת והעבירו ע"ג התנור הרי זה טהור. וכן הזייה שעברה ע"ג טומאה כגון משכב ומושב וכיוצא בהן ה"ז טהורה : **ו** כלי שיש בו מי חטאת וכלי שיש בו קדש שנגעו זה בזה הרי נטמא כלי של חטאת וכל שיש בו אבל כלי הקדש טהור כשהיה. וכן אם נגע הטהור לחטאת בשניהן בשתי ידיו כשהן מונחין על הארץ הרי נטמא של חטאת שהרי הטהור לחטאת נטמא בנגיעת הכלי שאינו טהור לחטאת כמו שביארנו וחזר וטימא את מי חטאת : **ז** הגביה שני הכלים בשתי ידיו שניהן טמאין זה של חטאת נטמא מפני שנגע בו אדם שנגע בכלי שאינו טהור לחטאת ושל קודש נטמא מפני זה שהגביהו והוא טמא בנשיאת מי נדה *שהן מטמאין במשא מפני שנטמאו מחמת הכלי של קדש, לפיכך אם היה הכלי של קדש כרוך בנייר והגביה בנייר ולא נגע בו והגביה החטאת בידו שנייה שניהן טהורין שהרי לא נגע בכלי ולא נטמא לחטאת. אבל אם היה נוגע בכלי הקדש בידו אפילו היה של חטאת בנייר שניהם טמאין : **ח** הסיט את שני הכלים בידו ולא נגע בהן שניהן טהורין שאין הכלי שאינו טהור לחטאת מטמא את הטהור לחטאת עד שיגע בו בידו אא"כ היה ראוי למדרס כמו שביארנו : **ט** כל ספק הטומאות שהוא טהור לגבי תרומה כמו שיתבאר הרי הוא

השגת הראב"ד

*והוא והם באהל המת שניהם טמאים. א"א מצאתי בשתי נוסחאות כשם שהוא טהור כך מימיו טהורין ולא ידעתי מהו ואולי אמר אם הוא והם מוקפים צמיד פתיל וכיוצא בכן הרי זו טהורה. (כללו של דבר חכמים הולכים אחר התופס המים בידו ור"ע הולך אחר המים והלכה כחכמים) :

ג וכן כלי שיש בו אפר וכו'. משנה פי"א דפרה החטאת אינה ניצולת בצמיד פתיל ומים שאינן מקודשין ניצולין בצמיד פתיל :
ד וכן אוכלין ומשקין של קדש וכו'. מימרא פרק חומר בקדש (דף כ"ג) וכתב רבינו שם כי התורה לא הצריכה מקום טהור אלא לאפר ולמים מקודשים מפני האפר שבהם ומשם נתבאר לרבינו. ומה שכתב וכלי ריקן הטהור לחטאת וכו' : בד"א כשהיו הבעלים טהורים וכו'. תוספתא פ"ו דפרה מי שהיה הוא ומימיו באהל המת ומימיו מוקפים צמיד פתיל כשהוא טהור (כך) מימיו טהורים הוא מבפנים ומימיו מבחוץ כשם שהוא טמא כך מימיו טמאים הוא מבחוץ ומימיו מבפנים כשם שהוא טהור כך מימיו טהורים : וכתב הראב"ד א"א מצאתי בשתי נוסחאות כשם שהוא טהור וכו'. ואני אומר שנוסחתו משובשת דקתני כשם שהוא טהור כך מימיו טהורים ובדין היה לו ז"ל לומר לא ידעתי מהו אבל הנוסחא האמיתית כמ"ש כשהוא טהור מימיו טהורים ותנא והדר מפרש כילד שאם הוא בחוץ ומימיו מבפנים כשם שהוא טהור כך מימיו טהורים. ומ"ש הראב"ד ואולי אמר אם הוא והם מוקפים צמיד פתיל וכיוצא בהם ה"ז טהורים עכ"ל טעמו ממה שנתבאר בפ' כ"ג מה' טומאת מת שצמיד פתיל מציל על האדם באהל המת. ומ"ש כללו של דבר חכמים הולכים אחר התופס המים בידו ור"ע הולך אחר המים והלכה כחכמים עכ"ל. לא ידעתי מקום מחלוקת ר"ע וחכמים בזה ובספר כ"י נמצא כתוב לשון זה בפני עצמו וקאי לדין שיבוא בסמוך שנחלקו בו ר"ע וחכמים :
ה הטהור לחטאת שהיה עומד על גבי התנור וכו'. משנה בפ"י דפרה וכחכמים. ומ"ש וכן הזייה שעברה על גבי טומאה וכו'. בפרק דם חטאת שלה נ"ג :
ו כלי שיש בו מימי חטאת וכו'. משנה ספ"י דפרה לגין של חטאת שנגע בשל קדש ושל תרומה של חטאת טמא של קדש ושל תרומה טהורים נטלם בשתי ידיו שניהם טמאים שניהם בשתי ניירות שניהם טהורים של חטאת בנייר ושל תרומה בידו שניהם טמאים של תרומה בנייר ושל חטאת בידו שניהם טהורים :
ז וכתב הראב"ד שהם מטמאים במשא מפני שנטמאו א"א נ"ל צריך להיות אע"פ שנטמאו

לקיים גירסת מפני וה"ט שאמר רבינו אם הקשה למה תליתי טומאת כלי של חטאת מפני שנגע בו אדם שנגע בכלי שאינו טהור לחטאת שאין טומאהו אלא משום מעלה בעלמא עדיפא הל"ל שכלי חטאת נטמא מפני שנגע בו אדם שנשא מי חטאת שהוא טמא מדאורייתא די"ל דכיון שנפסלו מחמת שנגע בהם אדם שנוגע בכלי שאינו טהור לחטאת במלה ממנו טומאה זו. ומה שכתב ויש לזה שורש במשנה הוא בספ"ט זהו פי' דברי הראב"ד אבל טעם רבינו הוא מבואר בפירוש המשנה שלפרש משנה זו הניח ז' שרשים ובשורש הז' כתב שמי חטאת לא יטמאו האיש אשר הוא טהור לחטאת בלוקחו אותם כמו מה שיטמאו זולתו [במגע ובמשא] ואם היה טמא לחטאת אשר לא יכון לחטאת הנה מי חטאת יטמאוהו במגע ובמשא וכו' וכשהגיע לחלוקה זו כתב וכשהגביה טמא לחטאת מפני שהזיקו לגין של קדש בידו נטמא גם לגין של חטאת אשר בידו האחרת ומפני היותו ג"כ טמא לחטאת יטמאו אותו מי חטאת אשר נשא בידו כמו שביארנו בשורש הז' מאלו השרשים וישוב טמא לתרומה ג"כ ולזה יטמא לגין של תרומה או של קדש אשר בידו מפני מי חטאת אשר בידו השנייה. ובדין שניהם טהורים כתב ולזה אמרנו אם היה לגין של תרומה בנייר ושל חטאת בידו שניהם טהורים לפי שהוא לא יטמא בלגין של תרומה לפי שהנייר מבדיל ביניהם וישאר טהור לחטאת כמו שהיה ויקיים [לגין] של חטאת שבידו השנייה טהור ולא יטמאוהו [ג"כ] נשיאות מי חטאת לפי שהוא ראוי להזות עכ"ל :
ח ומה שכתב הסיט שני כלים בידו וכו'. שם וכחכמים. ומ"ש כמו שביארנו הוא בפרק שקודם זה :
ט כל ספק הטומאות וכו'. משנה פי"ב דפרה כל ספק הטהור לתרומה טהור לחטאת כל התלוי לתרומה נשפך לחטאת אם עשו על גביו טהרות תלויות ופירש רבינו אם יש חולין שעשו אותם על טהרת הקדש ועל טהרת החטאת והודיענו שאם נעשו על טהרת החטאת ונתחדש להם כמו זה הספק ישארו תלויות ולא נאמר הואיל ונעשו על טהרת החטאת וכמו שהספק בחטאת תשפך ג"כ אלו הטהרות ישרפו מפני שאלו נעשה לאכילה ולכך אין לשורפם אמנם כחטאת

השגת הראב"ד

*שהן מטמאין במשא מפני שנטמאו. א"א נ"ל צריך להיות אע"פ שנטמאו אין חסר אינו דבר וכך פי' א"ת הלא בנושא מי חטאת טומאת התורה היא ובגדים ואדם מטמא אם כן מפני מה נטמאו מחמת הכלי של קדש וכיון שנפסלו בטלה טומאה התורה שלהם ויש לומר שורש במשנה ויש ספרים טין בגדים לפסוע כמו שמפורש במשנה ובן שכוונתו אמר לו :

משנה למלך

שמי חטאת מים שאובים הם ואם הכניס ראשו ורובו לתוך מי חטאת טמא לחטאת מגד מים שאובים ומעם שנטמא לחטאת שמאחר מי חטאת אשר נגע בהם וישוב ראשון לטומאה ע"כ. ונראה דהא לייתב דלמאי נקיט משנה זו במי חטאת ובטהור לחטאת דהא מילתא דפשיטא היא דמי חטאת מים שאובים הם ולגופ קירך למאי דהכן נטמא הוא משום דנגע במים שאובין והוא ראשון לטומאה דאילו משום מים שאובים לא היה כי אם שני לטומאה וכמבואר ובתחילה שהיה טהור לחטאת אין מי חטאת מטמאים אותו אבל עכשיו שנטמא לחטאת מחמה שבא ראשו ורובו במים שאובים חזרו מי חטאת וטמאו אותו ועשו אותו ראשון לטומאה. והנה דברי רבינו סללו אינו יכול לפעמיהם כמ"ש כחיבורו חדא דהעיקר חסר שהוא שמי חטאת אוכלים ומטמאים אותו ורבינו ז"ל לא כתב אלא נטמא מפני שהם שאובים ותלוקה זו היא מילתא דפשיטא ועוד דנקט מים שנטמאו לחטאת ולאי מאי דאתא ללמדנו הוא דנעשה ראשון לא היה לו

לומר אלא מי חטאת דהיינו אחר קידוש שאלו הם המטמאים את האדם לא המים שנטמאו לקדוש. וכמימה מאכן שהעתיק דברי רבינו שבפי' המשנה כאילו דברי רבינו שבחיבורו עם דבריו שבפירוש המשנה הם שפה אחת ודברים אחדים ולא ראי זה כראי זה. שוב אינה ה' לידי חידושי מהר"י קורקוס ולפי שאין ספר זה מצוי אעתיק כל דבריו וז"ל וסטעם לדעת רבינו מפני שהם שאובים ונתבארה גזירת מים שאובים פ"ק דשבת גם בסוף זבים אלא שדעת המפרש נראה שלא גזרו אלא ביום הטבילה ורבינו לא כתב כסא כלשון המשנה וממשמע אפילו אינו יום טבילה נטמא ואפשר דלכך נתכוון ר"ם דסוגיא מעלה בעלמא מפוש דאי מגזירת בא ראשו ורובו במים שאובים לחוד מאי רבותא דחטאת נמאי שייכא גבי חטאת וכי מפני שהם מי חטאת אינם שאובים ואפשר הוא לומר דס"ל כיון שעיקרם אינם אלא גזירה משני שהיו אוסרים לא אלו מעטרין אלא אלו ממשמע דהכה"ג לא שייך גזירה ולא שייכא לא גזרו א"ג ס"א כיון שעיקר טבילה

הוא טהור לחטאת. וכל הספיקות שתולין בהן את התרומה אם נולדו בחטאת הרי אלו נשפכין. ואם נעשו טהרות על גבי אותן כלים ואדם שנולדו להן ספיקות אלו שהחטאות נשפכין עליהן הרי אותן הטהרות תלויות. והרפפות אינן ככלים והרי הן טהורות לתרומה ולקודש ולחטאת: י דבילה של תרומה שנפלה לתוך מי חטאת ונטלה ואכלה אם יש בה כביצה המים טמאין. בין שהיתה הדבילה טמאה בין שהיתה טהורה. שכל האוכלין אפילו אוכל קודש אינו טהור לחטאת. והאוכלה חייב מיתה מפני שאכל *תרומה טמאה. ואם אין בה כביצה המים בטהרתן. שאין האוכל מטמא אחרים עד שיהיה בו כביצה בין לתרומה בין לקדש בין לחטאת:

פרק חמשה עשר

א הנוגע במי חטאת שלא לצורך הזאה בין אדם בין כלים טמא ואינו מטמא בגדים בשעת מגעו. שנאמר והנוגע במי הנדה יטמא עד הערב הנה למדת שמי הנדה אב מאבות הטומאות של תורה. וטומאת מגען בכל שהוא ואם היה בהן כדי הזאה מטמאין במגע ובמשא. והנוגע בהן או שנושאן שלא לצורך מטמא בגדים בשעת מגעו או בשעת משאו עד שיפרוש מטמטאיו שנאמר ומזה מי הנדה יכבס בגדיו אינו מדבר במזה על הטמא אם טיהר את הטמא קל וחומר שיהיה הוא טהור מפי השמועה למדו שזה שנאמר בתורה ומזה מי הנדה לא נאמר אלא לשיעור שהנוגע או הנושא מי נדה שיש בהן כדי הזייה שלא לצורך הזאה טמא ומטמא בגדים דין תורה. וכמה הוא שיעור הזאה כדי שיטבול ראשי גבעולין של אזוב במים. בד"א שמי חטאת מטמאין בזמן שנגע בהן או נשאן שלא לצורך קודם שיעשו מצותן אבל אחר שעשו מצותן אינן מטמאין כלל. כיצד הרי שטבל את האזוב והזה על האדם הטמא או על הכלים והיו המים שותתין ויורדין מעל הטמא לארץ. וכן המים הניתזין בשעת הזאה על הארץ או על הטהור הרי אותן המים טהורים והנוגע בהן והנושאן טהור. המטביל את האזוב להזות על דבר שאינו *מקבל טומאה הרי המים המנטפין כשרין להזות מהן כמו שביארנו. לפיכך מטמאין טומאת מי חטאת לפי שלא עשו מצותן שהרי הטבילה היתה לשם דבר שאינו מקבל טומאה: **ב** אין מי חטאת מטמאין את הכל קודם שיעשו מצוותן עד שיהיו טהורין וכשירין להזאה. אבל מי חטאת שנפסלו כגון שנתערב בהן מים או ששתתה מהן בהמה וכיוצא בהן מאלו הדברים הפוסלין אותן אם נגע בהן הטהור לתרומה נטמא בין שנגע בידיו בין שנגע בשאר גופו. נגע בהן אדם הטהור לחטאת ואפילו בידיו הרי הוא טהור כמות שהיו: **ג** מי חטאת שנטמאו ונגע בהן אחר שנטמאו אדם הטהור לתרומה בין בידיו בין

השגת הראב"ד

*שאינו מקבל טומאה. א"א כתבתי למעלה מה שנ"ל מן התוספתא:

א סמג עשין רלו: *[פ"א והוא לבר נטמא טמי חטאת]

כסף משנה

סתמאת איכא לאכילה ולכך אפילו מספק אין חשש. וידוע דאם עשו על גביו קאי אספק שעשו על גבי ספק זה שכתוב: והרפפות אינם ככלים וכו'. [שם במשנה] כרפפות טהורות לקדש ולתרומה ולחטאת ופירש רבינו רפפות שבכות מעץ ואמר שאינם כלים שיקבל טומאה ולזה לא יטמאו לא קדש ולא תרומה לפי שהם אינם ראויים לטומאה:

י דבילה של תרומה וכו'. משנה פי"א וכת"ק והקשה רבינו שמשון היכי פסיק ותני חייב מיתה והא כל שהיא טמאה אינו חייב מיתה כדאמר שמואל בפרק כל הבשר ופסקה רבינו בפ"ז מה' תרומות ותירץ הר"י קורקוס ז"ל שנראה שדעת רבינו דהכי קתני האוכל חייב מיתה היינו כמו שחייב באוכל תרומה והוא טמא דהיינו בשהיא טהורה דהכא לא נחית תנא אלא לאשמועינן שהוא נטמא בנגיעה זו דהויא נגיעת מי חטאת שלא לצורך ונטמא טומאה שחייב מיתה באכילת הדבילה בשביל אותה טומאה ובודאי דהוי דיניה כדין טמא בעלמא דאטהורה חייב מיתה ואטמאה פטור. ובין טמאה וכו' ה"ק לא מיבעיא כשהיא טמאה שנטמאו המים אלא אפילו שהיא טהורה נטמאו דלגבי חטאת הויא טמא ואותו שאכלה כדקתני נטלה ואכלה אם יש בה כבילה חייב מיתה ככל טמא דעלמא והיינו כשהיא טהורה וא"ת והרי נטמאו המים והמים יחזרו ויטמאו אותה אפילו היתה טהורה הא לא קשיא ההוא מעלה בעלמא ואין טומאת מעלה פוטרתו מחיוב מיתה מן התורה כל שכן שאע"פ שנטמאו לחטאת לא מפני זה יחזרו ויטמאו את הדבילה עד כאן לשונו:

פט"ו א הנוגע במי חטאת שלא לצורך הזאה. כלומר דאילו הנוגע בהם לצורך הזאה טהור הוא וכמ"ש רבינו בפירוש המשנה פ"ק דכלים הלכה שניה בשם התוספתא שאין נושא מי חטאת או נוגע בהם טמא אא"כ שלא לצורך אבל אם היה לצורך טהור. ומה שכתב הנה למדת שמי הנדה אב מאבות הטומאה יליף הכי מדמטמאים אדם וקי"ל אין אדם וכלים מקבלים טומאה אלא מאב הטומאה:

ומ"ש וטומאת מגען בכל שהוא וכו'. כריש כלים תנן דמי חטאת שאין בהם כדי הזאה הרי אלו מטמאים אדם וכלים במגע וכו' ואינם מטמאין במשא וכו' [ואם] יש בהם כדי הזאה מטמאים את האדם במשא לטמא בגדים: ומה שכתב רבינו שאינו מטמא בגדים אלא בשעת מגעו כן כתבו שם רבינו ורבינו שמשון והוא ממה ששנינו בסוף זבים כלל אמר ר' יהושע כל המטמא בגדים בשעת מגעו וכו' לאחר פרישתו ממטמאיו וכו' ואינו מטמא בגדים

בגדים והק"ו שכתב רבינו הוא בספרי: ומה שכתב רבינו שהנוגע במי חטאת מטמא בגדים יש לתמוה דברים כלים שם אגבילה ומי חטאת שיש בהם כדי הזאה שהם מטמאים את האדם במשא לטמא בגדים והשוכי בגדים במגע פירש ר"ש שמנועים הבגדים מטומאה אי איכא מגע בלא משא ושמא י"ל דסבר רבינו דלא קאי האי והשוכי בגדים אלא אגבילה בלחוד וקלא משמע כן מדברי רבינו שמשון אע"פ שה"ר עובדיה כתב דאמי חטאת נמי קאי. ואחר כך מצאתי לרבינו שכתב בפ"י משאר אבות הטומאה מי חטאת שיש בהם כדי הזאה אע"פ שהם כנבלה וכמרכב שאין מטמאין בגדים אלא הנושאן הרי הנוגע בהם מטמא בגדים בשעת מגעו משום נושא שא"א שיגע במים שלא ישיא אותם והשתא מתניתין דוהשוכי בגדים במגע ה"פ כשנגע במי חטאת אינם מטמאים בגדים מטעם מגע אלא מטעם משא שבמגעו שא"א שיגע במים שלא ישיא: ומה שכתב רבינו אינו מדבר במזה על הטמא וכו'. פ"ק דנדה עלה ט'. ומ"ש וכמה הוא שיעור הזאה וכו'. בפי"ב דפרה:

בד"א שמי חטאת מטמאין וכו' אבל אחר שעשו מצותן אינן מטמאין כלל. כך היא הנוסחא הנכונה בדברי רבינו והדין הוא משנה שם מי חטאת שעשו מצותן שאינם מטמאין וקתני במתניתין שהיו עושין מעשה כן ולפיכך פסק רבינו כן ולא חשש למה ששנינו בפ"ה דעדיות (משנה ג') שזה מקולי ב"ש וחומרי ב"ה שזהו דעת ר' ישמעאל לבדו ולא קי"ל כוותיה. ומה ששנינו שם המנטפים כשירים ולפיכך הם מטמאים לשם מי חטאת. כבר ביאר רבינו דהיינו דוקא בשטבל האזוב להזות על דבר שאינו מקבל טומאה:

וכתב הראב"ד שאינו מקבל טומאה א"א כתבתי למעלה מה שנ"ל מהתוספתא עכ"ל. הוא בפרק עשירי ושם כתבתי ליישב דעת רבינו:

ב אין מי חטאת מטמאין את הכל וכו' אבל מי חטאת שנפסלו וכו':

ג מי חטאת שנטמאו וכו'. פ"ט דפרה מי חטאת שנפסלו מטמאין את הטהור לתרומה בידיו ובגופו ואת הטהור לחטאת לא בידיו ולא בגופו נטמאו מטמאין את הטהור לתרומה בידיו ובגופו ואת הטהור לחטאת בידיו אבל לא בגופו פירוש נפסלו פי' ששתה מהם בהמה וכיוצא מטמאים את הטהור לתרומה כאילו היו מים כשרים בין שנגע בהם בידיו בין שנגע בהם בגופו דכמי חטאת כשירים חשיבי וטומאה א דרבנן היא דמדאורייתא כיון שנפסלו פרחה מהם טומאה התמורה ומשום הכי תני מטמאין את האדם דמשמע הטהור לתרומה

משנה למלך

א אינם אלא מעלה לא גזרו בם כלי כאי וחזו שכתב כטהור לחטאת כו' וכתבתי זה דלא מוקמי למי שכבר שנה גזירת מים שאוביס אפילו כשאינו יום הטבילה גזרו ויראה שהוא דעת רבינו כמו שיתבאר פ"ט מהלכות אבות הטומאה ושם יתבאר הכרח לרבינו בזה. ומ"מ דעת רש"י והתוספות ור"ש כאשר כתבתי דדוקא ביום הטבילה הוא שגזרו לדידהו בגזירה זו דהוי בכל זמן והיינו דשייכא הכא דאיכא רבותא ומעלה דחטאת ובפירוש המשנה כתב רבינו ז"ל וכבר ביארנו שהטהור לחטאת לא יטמא במי חטאת כו' וידוע הוא שמי חטאת מים שאובים הם ואם הכניס ראשו ורובו לתוך מי חטאת טמא לחטאת מצד מים שאובים ומעת שנטמא לחטאת יטמאוהו מי חטאת אשר נגע בהם וישוב ראשון לטומאה ע"כ. וכבא מיהא דשייך דין זה הכא וכמ"ש שהטהור לחטאת כו' נטמא אלא שכאן כתב הדבר סתם ולא ביאר כי אם ע"י זה ישוב ראשון והעיקר חסר מן הספר וגם כי אני רואה שנתבאר בדבריו כאן שהטהור לחטאת לא יטמא במי חטאת ומה טעם בזה ואפשר שכל הטהור להטאת ראוי לבוות בהם והוי נושא או נוגע לצורך והוא כבר כתב פט"ו שאינו טמא אלא כשנושא או נוגע שלא לצורך הזאה ומ"מ נראה כי כיון שאין כוונתו בנגיעתו או לשום שלא לצורך נקרא ואחר נכתוב בזה פי"ד גם הכריח היפך מדבריו אלא

פט"ו וכבר מן דין כד דייקת תשכח שכאן נשמר מדרך זה כי במשנה כתב מי חטאת כלשון המשנה ולא ביאר דבר וכתב מי הטאת היינו מקודשין ובהם שייך שיטמאו אותו מי חטאת שנגע בהם וכאן כתב לתוך מים שנתמלאו לחטאת משמע שאינן עדיין מקודשין ואילו נוגע או נושא לא נטמא אלא נוגע או נושא במים המקודשים והם שקרויים מי נדה לפי זה לא שייך מ"ש במשנה וצריך לפרש לדעת רבינו כאשר כתבתי כנ"ל עכ"ל הרב ז"ל:

פי"ד י דבילה של תרומה כו'. (א"ס כתב מרן בשם הר"י קורקוס ואם תאמר והרי נטמאו המים כו' ועיין במה שכתב הרב המחבר פרק שביעי מהלכות תרומות דין א'):

פט"ו א הנוגע במי חטאת כו'. כתב מרן ושמא י"ל דסבר רבינו כו' וקצת משמע מדברי הר"ש כו' והנה בפירוש כתב הר"מ בפ"ה דזבים משנה א' דהנוגע במי חטאת שיש בהם כדי הזיה אינו מטמא בגדים וכ"כ רש"י במסכת חקת וכ"כ התוספות בפ"ק דסוכה (דף י"ד). והתוס' מהרא"ם שהבין דברי רבינו כפשטן שאין חילוק בין מגע למשא ונסתייע מברייתא דספרי מה יעשה מדברי רבינו פ"י מהלכות שאר אבות הטומאה וכיון תוספתא פ"ה דזבים דמוכח מינה דאי לאו משום משא

לתרומה דוקא לתרומה אבל לא לחולין ואת הטהור לחטאת לא בידיו כלומר אין מטמאין את הטהור בין נגע בהם בידיו בין נגע בהם בגופו וכתב עם רבינו שהטעם לפי שהוא ממין מה שהוא טהור לו ואם נטמאו מי חטאת ונגע בהם הטהור לחטאת בידיו נטמא גופו כדין טהור לחטאת בנגע במשקין טמאין אבל אם נגע בהם בגופו לא נטמא שכן דין נוגע במשקין טמאין :

ד מי חטאת שנפלו לתוכן מי מעיין וכו'. תוספתא פ"ח ומסיים בה בין כך ובין כך פסול להזות [מהן] והשמיטו רבינו לפי שסמך על מ"ש בפרק תשיעי : וכתב הר"י קורקוס ז"ל וק"ל שהרי כבר נתבאר דמי חטאת שנפסלו פרחה לה טומאת התורה מינייהו ולכך נוגע בהם טהור לחטאת והכא קתני מטמאים במשא ומשמע טומאה גמורה ככל מי חטאת ואין לומר דמיעוטא לא מטמא אלא מדרבנן דהא נתערב מים שאמא כתב בסמוך ועוד דהאת מהם בהמה שכתב לדעתו משום תערובת הרוק הוא והוי כל שהו ואפשר לומר כי מה שטהרנו לחטאת היינו במגע אבל במשא כיון שנושא אותם והם מי חטאת ואע"פ שנתערב בהם כל שהוא ונפסלו מפני שנמלאת מבילת האזוב הליה מן הפסול ואין כמבילה בעינן שיעור מ"מ כשנושא כולם הרי נושא מי חטאת שיעור הזאה ולכך מטמאים במשא ולא במגע ועדיין אינו נוח לי עכ"ל : אפר פרה שנתערב באפר מקלה וכו'. פ"ט דפרה אפר כשר שנתערב באפר מקלה הולכין אחר הרוב לטמא. ומ"מ אבל מטמאים במשא. בפ"ג דבכורות עלה כ"ג :

ח אפר כשר שנתנו על גבי המים שאינם ראויים לקדש וכו'. פ"ט דפרה דהוי דינם כדין מי חטאת שנפסלו :

ו מי חטאת שנפסלו וכו'. שם וכת"ק. ומ"ש שנא' חטאת היא. כתב שם רבינו בספרי מייתי לה מהאי קרא : ז פרה ששתה מי חטאת וכו'. שם פרה ששתתה מי חטאת בשרה טמא מעת לעת רבי יהודה אומר בטלו במעיה וסבר רב אפי בפרק קמא דפסחים (דף י"ח) דלרבי יהודה בטלו לגמרי דאפילו טומאה קלה לא מטמאה ופסק רבינו כרבי יהודה משום דאמרינן בספרי ובפירקא בתרא דמקואות דל"ח זקנים ור"י הגלילי ור"ע כולם סוברים כרבי יהודה :

ח המזה מחלון שמזין ממנו על הרבים וכו'. בפי"ב דפרה וכתב שם רבינו עוד טעם אחר משום דמחלון של רבים דומה לספק טומאה בר"ה ומחלון של יחיד דומה לספק טומאה ברה"י : מחליקין היו העם וכו'. גם זה שם : וכתב הראב"ד שמא פסולים הן א"א ורובן מן המים שטעמו מלוותן עכ"ל. ואיני יודע מה מלמדנו דמאי דתנן המים שטעמו מלוותן שטעמו כולם מלוותן ודאי הם ולא רובן בלבד אלא כולם כמי בחזקה שנעשו מלוותן הם :

ט המזה באזוב הטמא לחטאת וכו'. בפי"ב דפרה המזה באזוב טמאה אם יש בו כבילה המים פסולים וכו' ופירש שם רבינו דהמים פסולים היינו באזוב הטמא לחטאת אבל אם היה האזוב הטמא לקדש או לתרומה המים טמאים ובספרי רבינו כתוב כאן גבי כבילה והזייתו כשירה והוא טעות סופרים וצריך להגיה והזייתו פסולה וכך הוא בספר מוגה : ומה שכתב ואזוב זה מטמא את חבירו. לאו אדסמיך ליה קאי אלא איש בו כבילה כי אין אוכל מטמא אוכל עד שיהא בו כבילה :

י המגביה כלי שהוזה עליו וכו'. שם או הוא הטהור בקרדום הטמא ובכנפו ומזה עליו אע"פ שיש עליו מים כדי הזייה טהור וכפירוש ר"ש שם :

נשלמו הלכות פרה אדומה :

בין בגופו נטמא. ואם נגע בהן הטהור לחטאת בידיו נטמא. נגע בשאר גופו הרי הוא טהור כמות שהיה: ד מי חטאת שנפלו לתוכן מי מעיין או מי מקוה או מי פירות, אם רוב מי חטאת מטמאין במשא. ואם רוב מי פירות אין מטמאין. מחצה למחצה מטמאין. אפר פרה שנתערב באפר מקלה וקידש בכולן אם היה הרוב אפר פרה מטמאין במי נדה. ואם היה הרוב אפר מקלה אין מטמאין במגע אבל מטמאין במשא: ה אפר כשר שנתנו על גבי המים שאינן ראויין לקדשן ונגע בהן הטהור לתרומה בין בידיו בין בגופו נטמא. נגע בהן הטהור לחטאת אפילו בידיו ה"ז טהור כמות שהיה: ו מי חטאת שנפסלו לא יגבלם בטיט שלא יעשם תקלה לאחרים שמא יגע בטיט ויטמא. שמי חטאת אינם בטלין בטיט שנאמר חטאת היא: ז פרה ששתת מי חטאת אף ע"פ שנשחטה בתוך כ"ד שעות בשרה טהור שנאמר למשמרת למי נדה. בזמן שהן שמורין אינן בטלין. אבל בזמן ששתאתן פרה בטלו שהרי אינם שמורין: ח המזה מחלון שמזין ממנו על הרבים. והוזה עליו ונכנס למקדש ואחר כך נמצאו המים פסולין הרי זה פטור. שחזקת המים שמזין מהן על הרבים שהן כשרין והרי זה כאנוס. אבל אם הוזה עליו מחלון של יחיד ונכנס למקדש ונמצאו המים פסולין חייב בקרבן עולה ויורד מפני שהיה לו לבדוק על המים ואח"כ יכנס למקדש. מחליקים היו העם במים ששותתים בארץ מחלון של רבים ודורסים אותן ונכנסים למקדש ולא היו חוששין להן *שמא פסולין הן: ט המזה באזוב הטמא לחטאת. אם יש בו כביצה המים פסולין והזייתו [פסולה]. אין בו כביצה המים כשירים והזאתו פסולה. ואזוב זה מטמא חבירו וחבירו לחבירו אפילו הן מאה שאין מונין לחטאת: י המגביה כלי שהוזה עליו והרי עליו המים כדי הזאה טהור שהמים שעשו מצוותן אינן מטמאין כמו שביארנו:

השגת הראב"ד
* שמא פסולין הן. א"א ורובן מן המים שטעמו מלוותן :

בריך רחמנא דסייען

משנה למלך

מכיון לא היה מטמא בגדים משום מגע ועיין בקרבן אהרן פרשת ויקרא פי"ב דין ג'. ובפירוש כתב רבינו בפרק קמא דכלים מ"ג גבי מרכב שחלוק מגעו ממשאו כמו נבילה ומי חטאת שיש בהם כדי הזייה וכ"כ בסוף מכנה כ' יע"ש :

ד אפר פרה שנתערב כו'. (א"ה עיין במה שכתב הרב המחבר לקמן פ"א מהלכות טומאת משכב ומושב דין י"ד) :

סליקו להו הלכות פרה אדומה

הלכות טומאת צרעת

יש בכללן שמונה מצות. שש מצות עשה. ושתים מצות לא תעשה. וזה הוא פרטן :

א) להורות בצרעת אדם כדינה הכתוב בתורה. ב) שלא יקוץ סימני טומאה. ג) שלא יגלח הנתק. ד) שיהיה המצורע מפורסם בקריעת בגדיו ופריעת ראשו ועטייה על שפם. ה) טהרת צרעת. ו) שיגלח המצורע את כל שערו כשיטהר. ז) דין צרעת הבגד. ח) דין צרעת הבית :

וביאור מצות אלו בפרקים אלו :

פרק ראשון

כסף משנה

פ"א א צרעת עור הבשר הוא שילבין מקום מן העור וכו'. בריש נגעים מראות נגעים שנים שהם ד' בהרת עזה כשלג שנייה לה כסיד ההיכל שאת כקרום ביצה שנייה לה כצמר לבן דר"מ וחכ"א שאת כצמר לבן שנייה לה כקרום ביצה ובריש שבועות (דף ו' ע"ב) אמרינן דמתניתין דלא כר"ע דאי ר"ע כיון דאמר זו למעלה מזו א"כ טהרת אמר ליה ופי' לאו מה יאמרו יאמרו מקרום ביצה ולמעלה טמא פי' לומר שמצטרפין זה עם

א צרעת עור הבשר הוא שילבין מקום מן העור ותהיה הלבנונית כקרום ביצה ומקרום ביצה ולמעלה. אבל לבנונית שהיא דיהה מקרום הביצה ולמטה אינה

כסף משנה

סיד ההיכל מלצרף בהדי צמר לצרפים בהדי בהרת היכא שאת דעדיפא מינה לצרפיה בהדי שאת לאו תולדה דידה הוא וכו' והיכא שמעינן לר"ע [דאמר] זו למעלה מזו אילימא מהא דתניא א"ל יוסי שאל יהושע בנו של ר"ע מר"ע מפני מה אמרו מראות נגעים שנים שהם ארבעה

עם

אינה צרעת אלא בוהק הוא: **ב** וד' מראות יש בצרעת עור הבשר ואלו הן. לובן עז ביותר שאין למעלה ממנו שהוא נראה בעור הבשר כשלג הוא הנקרא בהרת. *ולובן שהוא דיהה מזה מעט שנראה כצמר נקי של כבש בן יומו הוא הנקרא שאת. ולבן שדיהה מן השאת מעט שנראה כסיד ההיכל הוא תולדת הבהרת ונקראת ספחת. ולובן שדיהה מסיד ההיכל מעט והרי הוא כקרום ביצה היא תולדת השאת וגם זה נקרא ספחת. הנה למדת שהמראה שהוא כסיד ההיכל הוא ספחת הבהרת. והמראה שהוא כקרום ביצה היא ספחת השאת שאין לשון ספחת אלא טפילה. מכאן [א] אמרו מראות נגעים שתים שהן ארבע בהרת וספחתה שאת וספחתה: **ג** ארבע מראות נגעים אלו כולן מצטרפין *זה עם זה בין להקל בין להחמיר. בין בתחילת ראיית הנגע בין בסוף השבעה. בין לאחר שנפטר המצורע או נחלט. כיצד אחד נגע שהיה כולו לבן כשלג או כסיד ההיכל או כצמר נקי או כקרום ביצה. ואחד נגע שהיה מקצת הלובן כמראה הבהרת ומקצתו כמראה השאת ומקצתו כמראה הספחת הכל כמראה אחד הוא חשוב. א"כ למה מנאום חכמים ואמרו מראות נגעים שתים שהן ארבע כדי להבין במראות. שכל כהן שאינו מכיר המראות ושמותיהן כשמלמדין אותו ומודיעין אותו לא יראה הנגע עד שיבין ויכיר ויאמר זו היא הבהרת וזו היא ספחתה זו היא השאת וזו היא ספחתה: **ד** היה במראה הלובן מארבע מראות אלו מקצת אדמומיות מעורבות בו. גם זה נגע צרעת הוא שנאמר או בהרת לבנה אדמדמת והוא הדין לשאת ולספחת של שאת ולספחת הבהרת. והמראה הזה שהוא מעורב מלבנונית ומעט אודם הוא הנקרא פתוך. וכיצד מראה הפתוך בארבע מראות אלו. כאילו הן ארבע כוסות מלאות חלב ונתערב בכוס הראשונה שני טיפי דם ובשניה ארבעה טיפין ובשלישית שמונה טיפין וברביעית ששה עשר טיפין. *הפתוך שבבהרת הוא המראה הרביעי והפתוך שבשאת כמראה כוס שלישית והפתוך שבספחת הבהרת כמראה הכוס השניה והפתוך שבספחת השאת כמראה הכוס הראשונה:

כל

השגת הראב"ד

*ולובן שהוא דיהה. א"א שנה משנתו כר"ע דאמר ארבע מראות הללו זו למעלה מזו דאי לרבנן סיד ההיכל וצמר לבן כי הדדי נינהו אלא שזה נוטה ללובן השלג והצמר נוטה ללובן אחר והכי איתא בשבועות:

השגת הראב"ד

*זה עם זה בין להקל כו'. א"א אינו נראה כן מן הגמרא דאמרינן התם סיד ההיכל לצרפיה בהדי שאת לאו בר מיניה הוא אלמא תולדה דהאי לא מצטרף בהדי האי:

השגת הראב"ד

*הפתוך שבבהרת. א"א נ"ל שזה שיבוש כי הוא בהיפך שהבהרת לבנונית שלו יתירה והאדמומית מעוטה והשאת הלובן שלו מעוטה והאודם שלו יתירה וכן כולן כל שהלובן ממועט האודם מתרבה:

א סמג עשין רלד:

כסף משנה

עם זה א"ע ויאמרו מקרוס בילה ולמעלה שאת ומצטרפין זה עם זה א"ל לומר לך כל כהן שאינו בקי בהן ובשמותיהן אינו רואה את הנגעים ואילו מסיד ההיכל ולמעלה לא קאמר מדלא א"ל ש"מ דשמיע ליה לר"ע דאמר כולהו לבהדי שאת מצטרפין ודילמא שאת ותולדתה בהרת ותולדתה אלא מדרבי חנינא ופירש"י מי ששנה משנה זו כלשון אבות ותולדות דלא כר"ע דאי כר"ע כיון דאמר לקמן מראות נגעים א למעלה מזו כסדר שאלתן השלג והצמר והסיד והקרום ואמרינן לקמן שכסדר ששנאן הם מצטרפין זה לזה ואין אחד מצטרף לגבוה ממנו שתי מעלות [אלא מעלה אחת]. א"כ דהוא שנאן בלשון אבות ותולדות פירכא מראה סיד מאי אצטריך דמדמתני לסיד שנייה לבהרת ולא תניא נמי שנייה לשאת והרי אף משאת היא פחותה ש"מ ס"ל להנא דלאו בת מינא דשאת היא ולא מצטרפא בהדה ומהשתא בהדי מאן נצרפה אי בהדי בהרת אביה הא איכא שאת שהיא צמר דעדיפא מינה בלובן נמצאת בהרת למעלה מהסיד שתי מעלות ור"ע זו למעלה מזו בעי נצרפה בהדי שאת שהיא מעלה אחת לאו תולדה דידיה דהא שקלת לה מיניה ושויתה מין בהרת ולר"ע הכי איבעי ליה למיתני בהרת עזה כשלג ושאת כצמר לבן ושנייה לה סיד ההיכל וקרום דניתני למימר כולהו מינא דהדדי נינהו ובהרת ושאת מצטרפין ושאת וסיד נמצא לו צירוף לסיד והכי אמרינן בת"כ בבהרת ושאת דמצטרפי והיה מלמד שמצטרפין זה עם זה אבל השאת דמחלקת תולדה לזו ותולדה לזו סבירא לן שאין מצטרף כל אחד כי אם עם אביו עכ"ל: ולפי זה לרבנן בהרת ושאת מצטרפין זה עם זה מדכתיב והיה ולא כתיב והיו אבל סיד אינה מצטרפת אלא עם בהרת אביה וקרום בילה אינה מצטרפת אלא עם שאת אביה דבתי התולדות אין מצטרפות דתולדת דבהרת אינה מצטרפת עם תולדה דשאת דלא קאי והיה אלא אשאת ובהרת דכתיבי בהדיא במקרא ולא אתולדות דאתו מרבויא. ולר"ע אין מצטרפין אלא כסדר שאלתן וכצמר וכסיד וכקרום ואין אחד מצטרף לגבוה ממנו שתי מעלות אלא מעלה אחת והא דתנן בפ"ק דנגעים ד' מראות הללו מצטרפין זה עם זה כבר פירש"י שם לא שיהיו כל ד' מראות מצטרפין דאין התולדה מצטרפת אלא עם האב שלה אלא מצטרפין לר"ע כדאית ליה ולרבנן כדאית להו. והשתא רבינו שכתב שנגע שהיה מקצת הלובן כמראה הבהרת ומקצתו כמראה השאת ומקצתו כמראה הספחת הכל כמראה אחד הוא חשוב דלא כרבנן ולא כר"ע: ונ"ל שרבינו מפרש דמאי דאמר ר"ע זו למעלה מזו וזו למעלה מזו לא לענין צירוף קאמר דאינה מצטרפת לגבוה ממנה שתי מעלות כדפירש"י אלא כל ד' מראות מצטרפין זה עם זה אפילו לגבוה ממנה ג' מעלות כפשטא דמתני' וכדמשמע מדא"ל ר' יהושע לר"ע יאמרו מקרוס בילה ולמעלה מצטרפין זה עם זה ולפי זה ניחא שאינו צריך לידחק במה שנדחקו רש"י והתוספות במאי דא"ל יאמרו מקרוס ולמעלה שאת ומצטרפין וכן מפורש בהדיא בירושלמי וז"ל ומנין שמצטרפין זה עם זה אמר רבי חנינא מנו אותם חכמים שנים ומנו אותם ד' מה שנים מצטרפין זה עם זה אף ד' מצטרפין זה עם זה ר"א בשם רבי אבין אם כשאינו מינו מצטרף לא כ"ש מין במינו עכ"ל פי' כשאינו מינו בהרת עם שאת מין במינו פי' אב ותולדתו ונראה שבאו לאפוקי דלא ניחא דרשא דוהיה מלמד שמצטרפים בהרת עם שאת ופירש"י אלא כולן מצטרפין זה עם זה ואף לר"א בשם ר' אבין כיון שמצטרפים עם שאת שאינו מינו אמריך דה"ה לתולדה דשאת מצטרף והא דקאמר זו למעלה מזו היינו לענין חוזק לבנונית של זה על זה דר"ע סבר דשלג לבן מצמר וצמר לבן מסיד וסיד לבן מקרוס ורבנן סברי דשלג לבן מסיד וצמר לבן מקרוס וכדאמרינן בגמרא (דף ו' ע"ב) משל דרבנן למה הדבר דומה לאחרי מלכי ומרי אפרכי וכו' מלכו של זה למעלה מאפרכיה דנפשיה ומלכו של זה למעלה מאפרכיה דנפשיה וסיד וצמר מוחלקין בלבנוניתם זה מזה וכן שלג וצמר ואפ"ה מצטרפי הני מדכתיב והיה וסיד מצטרף עם שלג משום דתולדה דידיה היא וכן קרום מצטרף עם צמר משום דתולדה דידיה היא והא

דאמרינן בגמרא סיד בהדי מאן לצרפיה וכו' היינו אי מתניתין ר"ע דלבנונית של זו למעלה מזו וזו תולדתו של זו וזו תולדה של זו כמתניתין אבל לפום קושטא דמתני' דלא כר"ע לית ליה לר"ע אב ותולדה אלא כולן מצטרפות זו עם זו אפי' עם הגבוה ממנה ג' מעלות דוהיה משמע ליה דאכולהו קאי ופסק רבינו כר"ע משום דאע"ג דסתמא דמתני' דרים נגעים דלא כוותיה הא איכא סתמא אחרינא דספרא דידה כוותיה אתיא דקתני ד' מראות אלו מצטרפות זו עם זו כך היה נראה לומר כדי ליישב לשון זה שכתב רבינו נגע שהיה מקצת הלובן כמראה הבהרת וכו' הכל כמראה אחד הוא חשוב אבל יקשה לזה מ"ש קודם לכן שהמראה שהוא כסיד ההיכל הוא ספחת הבהרת והמראה שהוא כקרום ביצה הוא ספחת השאת מכאן אמרו מראות נגעים שנים שהן ד' בהרת וספחתה שאת וספחתה והיינו כרבנן: ואיכא למידק על רבינו דמיחזי כמזכי שטרא לבי תרי דמהאי לישנא משמע דפסק כרבנן ומאידך לישנא שכתב נגע שהיה מקצת כמראה הבהרת וכו' הכל כמראה אחד הוא חשיב א"כ למה מנאום חכמים וכו' שכל כהן שאינו מכיר המראות ושמותיהן וכו' משמע דפסק כר"ע ויש לתמוה על הראב"ד שלא השיגו בזה: וליישב דברי רבינו נ"ל שהוא סובר דכי אמרינן מתניתין דלא כר"ע היינו למאי דס"ד דר"ע סבר זו למעלה מזו כלומר ואין זו מצטרפת לגבוה ממנה שתי מעלות אבל בתר הכי לא אשכחן ליה דסבר הכי דהא כי בעינן לאתויי מדשאל רבי יהושע לר"ע דחי ליה וכי הדר מייתי מדרבי חנינא דחי ליה איסור דשמעת ליה בפתוך בחלוק מי שמעת ליה וכי תימא כי היכי דשמעת ליה בפתוך הכי שמעת ליה בחלוק ובפתוך גופיה מי שמעת ליה והתניא ר"ע אומר אדמדם שבזה ושבזה וכו' אמרי אה"נ והתניא רבי נתן אומר לא שאמר ר"ע של סיד דיהה הימנה אלא של צמר דיהה הימנה והשתא לא שני אלא מאי דאקשי ליה בפתוך מי שמעת ליה אבל מאי דאקשי ליה איסור דשמעת ליה בפתוך בחלוק מי שמעת ליה קשיא ואפילו מאי דשני בפתוך לאו שינויא כולא לגמרי דהא במתני' תנן כר"ע של סיד דיהה הימנה ודלא כרבי נתן ומעתה כיון דלא אשכחן לר"ע שלא תצטרף זו עם שלמעלה שתי מעלות בחלוק מילתא שפיר אתיא מתניתין כר"ע וכיון דאשכחן לר"ע דמקרום ולמעלה מצטרפין כל ד' מראות זו עם זו אפילו עם הגבוה ממנה שלש מעלות ולא אמרו שנים שהם ד' אלא לומר לך כל כהן שאינו בקי בהם ובשמותיהן אינו רואה את הנגעים אית לן למימר דמתני' נמי הכי סברה וליכא פלוגתא בינייהו דמתני' דקתני להו בלשון אבות ותולדות לא לענין צירוף תני להו אלא לענין שצריך הכהן להיות בקי בהן ובשמותיהן אבל כולם מצטרפות זו עם זו (והכי) ניחא דבעי התם גמרא שתמא ספחת לבהר"ת מנ"ל ואי איתא ה"ל לפרושי דלרבנן דוקא קא בעי ומדסתים ליה סתומי משמע דלכולי עלמא בעי דליכא פלוגתא בינייהו:

ב וכתב הראב"ד ולובן שהוא דיהה א"א שנה משנתו כר"ע וכו'. נראה מדבריו שהוא מפרש דר"ע דאמר זו למעלה מזו היינו לומר שלובן של זו יותר מזו ולובן של זו יותר משל זו ורבנן פליגי ואמרי דסיד וצמר לבנוניתם שוה אלא דשל סיד נוטה ללובן השלג ושל צמר נוטה ללובן אחר ומש"ה תמה על רבינו למה פסק כר"ע ולא כסתם מתני' ובמ"ש לדעת רבינו אין מקום להשגה זו. וכתב עוד הראב"ד זה עם זה בין להקל א"א אינו נראה כן מן הגמרא וכו'. וגם להשגה זו אין מקום במ"ש לדעת רבינו:

ד היה במראה הלובן שד' מראות אלו מקצת אדמומיות מעורבת בו וכו'. בפרק קמא דנגעים. ומ"ש וכיצד מראה הפתוך בארבע מראות אלו וכו'. בריש שבועות (דף ו'). ועל מ"ש רבינו הפתוך שבבהרת הוא המראה הרביעית כתב הראב"ד א"א נ"ל כי זה שיבוש וכו'. טעמו לפי שהוא מפרש שהסדר הוא מלמעלה למטה שהכוס שבו שני טיפי דם הוא בבהרת ושיש בו ד' טיפי דם הוא בצמר ושל שמנה טיפין הוא בסיד ושל י"ו טיפין הוא בקרום ורבינו סובר שהסדר הוא מלמטה למעלה וטעם רבינו מבואר שכל שהלובן שלו יותר אינו ניכר שהוא פתוך אא"כ יפלו בו הרבה טיפי דמים:

כל

ה כל המראות האלו בין הלבן בין הפתוך מצטרפין זה עם זה וכמראה אחד הן חשובין. ובין שהיה הנגע כולו לבן או מקצתו לבן ומקצתו אדמדם הכל כמראה אחד הוא בין להקל בין להחמיר : ו כל מראה צרעת עור הבשר אינה קרויה נגע ולא מטמאה עד שיהיה מראה הנגע עמוק מעור הבשר. לא עמוק במשישתו אלא במראית העין כמראה החמה הנראית לעין עמוקה מן הצל. אבל אם היה מראה הלובן או הפתוך בשוה עם שאר העור או גבוה מן העור אינו נגע אלא כמו צמח *מן הצמחים העולים בגוף: ז שיעור כל נגעי צרעת בין צרעת אדם בין צרעת בגדים כגרים הקלקי שהוא מרובע. והוא מקום מרובע מעור הבשר כדי צמיחת שלשים ושש שערות שש שערות אורך ושש שערות רוחב וכל הפחות מזה אינו נגע צרעת : ח נגע שהיה רוחבו כדי צמיחת חמש שערות אפילו היה אורכו אמה הרי זה טהור ואינו נגע צרעת עד שיהיה בו רבוע כגרים. וכל השיעורין הלכה למשה מסיני: ט כ״מ שנאמר בהרת הוא הדין לשאר ד׳ מראות של לובן או של פתוך והוא שיהיה הנגע כגרים או יתר ויהיה עמוק מעור הבשר וזה הוא שאנו קורין אותו בהרת סתם. בהרת שהיא עזה כשלג נראית באדם שהוא לבן כהה. ובהרת שהיא כהה נראית בכושי עזה : לפיכך אין משערין הכל אלא בבינוני שאינו לא לבן ולא שחור : י שלשה סימני טומאה הן בצרעת עור הבשר. שיער לבן והמחיה והפשיון. ושלשתן מפורשין בתורה. כיצד מי שנולדה בו בהרת ובה שיער לבן או מחית בשר חי כשיראהו הכהן יחליטו ויאמר טמא. לא היה בה שיער לבן ולא מחיה יסגר שבעת ימים ובשביעי רואהו אם נולד בבהרת שיער לבן או מחיה או שפשתה והוסיפה ה״ז מוחלט. לא נולד בה לא מחיה ולא שיער לבן ולא פשתה בעור יסגיר שבוע שני. אם נולד בה אחד משלשתן מחליטו ואם לאו ה״ז טהור ויפטרנו שאין בנגעי עור הבשר הסגר יותר על שני שבועות. ואם לאחר שפטרו וטהר פשה הנגע או נולד בו שיער לבן או מחיה הרי זה מוחלט טומאה : יא בהרת שהיתה עזה כשלג ולאחר ההסגר נעשית כקרום ביצה או שהיתה בתחילה כקרום ביצה ונעשית כשלג הרי היא כמות שהיתה שאין עזות המראה סימן טומאה ולא כהייתו סימן טהרה אלא אם נתמעט מארבע מראות ונעשית כהה מקרום ביצה שהרי נעשית בוהק ולפיכך טהור. א״כ מהו זה שנאמר בתורה והנה כהה הנגע ולא פשה הנגע בעור וטהרו הכהן. שאם כהה מארבע מראות טהור, וכן אם לא כהה ולא פשה ולא נולדה בו לא שיער לבן ולא מחיה הרי זה טהור :

השגת הראב״ד • *מן הצמחים העולים בגוף א״א לא נאמר זה אלא בבהרת אבל בשאת מראהו גבוה מן העור שאין שאת אלא גבוהה :

פרק שני

א שיער [א]לבן שהוא סימן טומאה בצרעת אין פחות משתי שערות. וכמה יהיה אורכן כדי שיהיו ניטלות בזוג. היתה אחת ארוכה ואחת קצרה משיעור זה. או אחת שחורה ואחת לבנה. או אחת מלמטה ונחלקה מלמעלה. ונראית כשתים. או שהיה עיקרן משחיר וראשן מלבין הרי זה טהור. היה עיקרן מלבין וראשן משחיר אע״פ שהלבן
כל

א סמג עשין רלד :

כסף משנה

ה כל המראות האלו בין הלבן בין הפתוך מצטרפין זה עם זה וכו׳. בפרק קמא דנגעים בתר דקתני מראות פשוטות ומראות פתוכות תנא ארבע מראות אלו מצטרפין זה עם זה משמע דאכולהו קאי בין פשוטות בין פתוכות בין פשוטות עם פתוכות : ו כל מראה צרעת עור הבשר וכו׳. בריש שבועות (דף ו׳ ע״ב) ת״ל בהרת עמוקה וכן הוא אומר ומראהו עמוק מן העור כמראה חמה העמוקה מן הצל ובספרי אמרו מראה הנגע עמוק ואין ממשו עמוק ואמרו עוד שאין שאת אלא גבוה ומפני זה כתב הראב״ד מן הצמחים העולים בגוף א״א לא נאמר זה אלא בבהרת אבל בשאת מראהו גבוה מן העור שאין שאת אלא גבוה עכ״ל. וכ״כ דעת אונקלוס שתרגם שאת עמקא. ואפשר לומר שסובר רבינו דכיון דבהרת צריכה להיות עמוקה הוא הדין לשאת ומ״ש בספרי שהיא גבוהה לאו למימרא שהיא גבוהה ממש אלא שהיא גבוהה יותר מבהרת כלומר שאינה עמוקה כמותה אבל לעולם עמוקה היא, ובזה עלה ארוכה למ״ש רש״י בפירוש התורה ומראים אין עמוק מן העור לא ידעתי פירושו דוק ותשכח. כתוב בספרי רבינו לא עמוק במשישתו וט״ס הוא וצריך להגיה לא עמוק בממשותו וכן מצאתי בספר מוגה והיא היא דספרי שכתבתי בסמוך : ז שיעור כל נגעי צרעת וכו׳. בר״פ ו׳ דנגעים גופה של בהרת כגרים הקילקי מרובע מקום ט׳ עדשות מקום עדשה ארבע שערות נמצאו ל״ו שערות ופירש שם רבינו בכאשר היה הנגע מרובע יהיה למיחת ל״ו שערות והוא כגרים הקילקי לפי שרחבו ו׳ באורך ו׳ ויהיה ג׳ עדשים ברוחב ג׳ עדשים לפי שהעדשה ארכה למיחת שתי שערות ורחבה למיחת שתי שערות : ח ומ״ש נגע שהיה ברחבו כדי צמיחת חמש שערות וכו׳. נלמד ממה ששנינו במשנה שנזכר גופה של בהרת כגרים הקילקי מרובע :
וכל

וכל השיעורים הל״מ. בריש עירובין (דף ד׳) : ט כ״מ שנאמר בהרת וכו׳. זה סוף הקדמה לכל מה שיבא : בהרת שהיא עזה כשלג וכו׳ לפיכך אין משערין הכל אלא בבינוני. פ״ב דנגעים וכחכמים : י שלשה סימני טומאה בצרעת עור הבשר וכו׳. בפ״ג דנגעים ובפ״ז. ומ״ש שאין בנגעי עור הבשר הסגר יותר על שני שבועות. משנה פ״ב דערכין (דף ח׳ ע״ב) והוא מבואר בתורה :
יא בהרת שהיתה עזה כשלג וכו׳. בפרק ד׳ דנגעים היתה עזה ונעשית כהה או כהה ונעשית עזה הרי היא כמות שהיתה ובלבד שלא תתמעט מד׳ מראות. ומ״ש רבינו א״כ מהו זה שנאמר בתורה והנה כהה הנגע וכו׳ וכן אם לא כהה ולא פשה וכו׳. כדברי רבינו כתב הרמב״ן בפירוש התורה ור״ש בפרק קמא דנגעים ולאפוקי ממ״ש רש״י בפירוש התורה אם כהה הוכהה מראיהו הא אם עמד במראיתו ולא פשה טמא וכבר הארכו בזה ה״ר אליה מזרחי שם :
פ״ב א שיער לבן שהוא סימן טומאה בצרעת וכו׳. בפ״ד דנגעים ובת״כ ושער מיעוט שער שתי שערות. ומ״ש וכמה יהא אורכן וכו׳. משנה פרק בא סימן (דף כ״ב ע״ב) פלוגתא דתנאי ואיפסיקא הלכתא כמחמיר וסובר רבינו שהאומר כדי שיהיו ניטלות בזוג הוא המחמיר שהוא השיעור המועט. ומ״ש היתה אחת ארוכה. בפ״ק דנגעים. ומ״ש או אחת מלמטה וכו׳. בפ״ד. ומ״ש אע״פ שהלבן כל שהוא טמא. שם כמה לבנונית יהא ר״מ אומר כל שהוא ר״ש אומר כדי לקרון בזוג ופסק כר״מ דמחמיר משום דכיון דלא איפסיקא הלכתא בפרק מי שהוציאוהו (דף מ״ו ע״ב) בפלוגתא דר״מ ור״ש הלכה כדברי מי נקטינן כדברי המחמיר וכ״כ בעל הליכות עולם ואע״ג דהניא *בתוספתא ר״מ אומר כל שהוא וחכ״א כשיעור לא חש לה רבינו לפסוק כחכמים ע״ד מאי דאמרינן

*נ״ל נמ״כ.

משנה למלך

פ״ב א וכמה יהיה אורכן כדי שיהיו נטלות בזוג. וכ״כ בפ״ח גבי שער לזוב. וראיתי למרן בריש פ״ב שכתב פרק בא סימן פלוגתא דתנאי ואיפסיקא הלכתא כמחמיר ע״כ. ודברי מרן [...] דודאי כשנחלקו התנאים בשיעורין בין לקולא בין לחומרא נחלקו אלא דאכן מספקא לן [...] ופסקינן כולהו להחמיר וכמ״ש הרא״ש שם וא״כ היה לו לרבינו לפרש שטומאת שער לבן [...] לזוב בשיעור דנטילת בזוג שהוא טומאת ספק דנפקא מינה טובא לענין דינא בין טמא ודאי [...] דמלבד לענין מגע תרומה וקדשים דטמא ודאי שורפין וטמא מספק תולין עוד נפקא מינה [...] מתוך החלט מביא קרבן אבל לטהרתו ואילו טמא מספק אינו יכול להביא קרבן שהרי אפשר [...] נדר או בנדבה ואין לו תקנה אלא שיכתוב נכסיו לאחרים ויביא קרבן עני שהוא חטאת העוף [...] ספק וכמבואר כל זה בדברי רבינו והרי בפ״ב גבי ספק שער לבן קודם ספק בהרת קודם [...] רבינו שטומאתו מספק. כן אמת שראיתי למרן בריש הלכות פרה שכתב בשם הר״י קורקוס דסובר [...] אמרינן הלכה כדברי כולם להחמיר אלא לגבי בן וגם אבל לענין פרה נקטינן כר״ע דאמר [...] ניטלות בזוג ע״כ. ולפ״ז היה אפשר לומר דרבינו ס״ל שהוא טמא ודאי בשיעורא דניטלת [...] שדברי הר״י קורקוס הם מהמתמיהים שהרי גבי שער שחור המציל בנתקים כתב בפ״ח דאינם [...] שיהיו אורכן כדי לכוף ראשן לעיקרן ולר״ע בשיעורא דנטלת בזוג מצילות ולומר שכוונת הר״י [...] דעת רבינו הוא להוציא מן הכלל דוקא פרה אבל נגעים וכן ובת שוים הם ועל כולם אמרו הלכה כדברי כולם להחמיר הנה מלבד שכפי זה הדרא קושיין לדוכתיה דלמה לא ביאר לנו רבינו גבי נגעים שטומאתו בספק הדבר מגד עצמו לא ניתן לאמר דבשלמא אי אמרינן שלא אמרו הלכה כדברי כולן להחמיר אלא גבי בן וגם ניחא שסתמו דבריהם ואמרו הלכה כדברי כולן להחמיר ולא קאי אלא לבן וגם משום דהכוא פירקא דיני דבן וגם קיימי ביה אבל לומר דגם גבי נגעים אזלינן לחומרא וגבי פרה הלכה כר״ע הוא דבר מתמיה ומנא ליה לרבינו למיפסק בכהנא חריפא דברי מר עוקבא. הכלל העולה שדברי הר״י קורקוס הללו לא ניתנו להאמר כלל והדרינן לקושיין דלמה לא ביאר לנו רבינו שטומאתו מספק וכן גבי נתקין היה לו לבאר שאם היו כדי נטילת זוג טמא מספק ואם היה כדי לכוף ראשן טהור ודאי ולומר שסמך על מ״ש בפ״ב מהלכות איסורי ביאה הוא דוחק גדול בעיני וצ״ע. עוד זאת אדרש כמאי דאמרינן הלכה כולם להחמיר אף בנגעים כמו שנתבאר לעיל ואמאי הא תנן בריש פ״ה דנגעים כל ספק נגעים טהור וכבר ביארו שם דעד שלא נזקק לטומאה ספיקו טהור והכי תנן בפ״ד דטהרות משנה י״ב והכי מייתי לה בפ״ב דנזיר וא״כ מי שראה אותו הכהן שנולד בו בהרת ובה שער לבן כדי נטילה זוג אמאי מחליטו הכהן והלא ספק נגעים הוא עד שלא נזקק לטומאה דקי״ל דטהור וכן פסק רבינו בפ״ו דנגעים דין ה׳ ולא הוציא מן הכלל אלא בנים. ואף שכלל זה דספק נגעים שהוא טהור לא למדו אותו בת״כ אלא גבי פשיון הוא הדין נמי גבי ספק דשער לבן וכמו שהכריח שם הר״ש מהתוספתא שנים שבספק דשער לבן אמרינן ספק נגעים טהור וכבר הביא רבינו תוספתא הלזו סוף פ״ו ימלכד מה שהכריח הר״ש
מהתוספתא

כל שהוא טמא: ב שתי שערות לבנות שהן בתוך הנגע אף ע"פ שיש שיער שחור ביניהן והן מפוזרות אחת כאן ואחת כאן הרי אלו סימן טומאה. אפילו היה הנגע כגרים מצומצם אין מקום שיער השחור ממעטו. ובין שהיו שתי השערות בתוך הבהרת והיא מקפתן ובין שהיו בסופה הרי זה טמא אבל אם היו בצדה מבחוץ ה"ז טהור עד שיהיה העור שצומחות ב' השערות הלבנות לבן. היו שתי שערות בתוך הנגע ושוכבות חוצה לו טמא היו חוצה לו ושוכבות בתוכו אינן סימן טומאה: ג לובן השערות מטמא בכל מראה בין שהיו לבנות כשלג בין שהיו לבנות לובן דיהה ביותר הואיל ומראיהן לבן טמא: ד אין שיער לבן סימן טומאה עד שיהיה בגוף הבהרת. כיצד בהרת ובתוכה שחין או מכוה או בוהק או מחית השחין או מחית המכוה ושתי שערות לבנות בתוך השחין או המכוה או הבוהק שבתוך הנגע אינן סימן טומאה והרי זו כבהרת שאין בה שיער לבן ויסגיר אע"פ שהבהרת מקפת את השחין או את המכוה או את הבוהק שיש בהן שתי השערות. וכן אם היה שחין או מכוה או מחייתן או בוהק מקיף את שתי השערות הרי אלו אינן סימן טומאה והרי הבהרת כבהרת שאין בה שיער לבן ויסגיר: ה הלכו להן השחין והבוהק והמכוה שהקיפו את השערות הלבנות או נסמכין להן או חולקין אותן. ונמצאו שתי השערות בתוך הבהרת בגופה בסוף השבוע הראשון או בסוף השבוע השני הרי זה מוחלט. ואם לא הלכו להן יפטרנו: ו אין שיער לבן סימן טומאה עד שתקדים הבהרת את השיער הלבן שנאמר והיא הפכה שיער לבן שתהפוך אותו הבהרת. אבל אם קדם שיער לבן את הבהרת הרי היא כבהרת שאין בה סימן טומאה ויסגיר: ז היתה בו בהרת ובה שיער לבן והוחלט בו ואח"כ הלכה הבהרת והניחה שיער לבן במקומו וטיהר ואח"כ חזרה בהרת אחרת במקום הבהרת הראשונה והרי השיער לבן בתוכה זהו הנקרא שיער פקודה אינו סימן טומאה שנאמר והיא הפכה שיער לבן שהפכתו היא לא שהפכתו חבירתה: ח היה בו בהרת כגרים ובה שתי שערות והוחלט והלך ממנה כחצי גרים וטיהר ונשארו שתי השערות בחצי גרים הנשאר וחזר כחצי גרים במקום זה שהלך והרי שתי שערות לבנות בבהרת כגרים אינן סימן טומאה עד שיהפוך שתי השערות בהרת אחת: ט בהרת כחצי גרים ואין בה כלום ונולדה בצדה בהרת כחצי גרים ובה שיער אחת הרי זו להסגיר. בהרת כחצי גרים ובה שיער אחת ונולדה לה בהרת כחצי גרים ובה שיער אחת הרי זו להסגיר. בהרת כחצי גרים ובה שתי שערות ונולדה לה בהרת כחצי גרים ובה שערה אחת הרי זו להסגיר. בהרת כחצי גרים ואין בה כלום ונולדה לה בהרת כחצי גרים ובה שתי שערות הרי זו להחליט שהרי קדמה בהרת לשתי השערות הלבנות. ספק שיער לבן קדם ספק הבהרת קדמה הרי זו טמא. ויראה לי שטומאתו בספק:

פרק שלישי

א אין המחיה סימן טומאה עד שתהיה כעדשה מרובעת או יתר על זה. וכמה שיעורה כדי צמיחת ארבע שערות שתים אורך ושתים רוחב. והוא שתהיה המחיה באמצע הבהרת והבהרת מקפת אותה מכל צד והיא יתירה על המחיה רוחב שתי שערות או יתר. אבל אם היתה המחיה בצד הבהרת אינה סימן טומאה. היתה מפוזרת כגון שהיה בשר חי כחרדל במקום זה ובשר חי כחרדל במקום אחר אעפ"י שהכל באמצע הבהרת אינן מצטרפין לכעדשה. עד שיהיה במקום

כסף משנה

דאמרינן בפרק החולץ (דף פ"ג) אם רבי לא שנאה רבי חייא מנא ליה:

ב שתי שערות לבנות וכו'. בפ"ד דנגעים. ומ"ש ובין שהיו שתי שערות בתוך הבהרת וכו'. משנה רפ"ד דנגעים שהשיער מטמא חוץ לנגע משא"כ בשיער לבן. ומה שכתב היו שתי שערות בתוך הנגע וכו'. בת"כ ובתוספתא דנגעים פ"ב:

ג לובן השערות מטמא בכל מראה וכו'. רפ"ד דנגעים:

ד אין שיער לבן סימן טומאה עד שיהיה בגוף הבהרת וכו'. בפ"ק דנגעים תנן על שתי שערות לבנות נסמך השחין לשתיהן או לאחת מהן הקיף השחין את שתיהן או את אחת מהן או חלקן השחין ומחית השחין והמכוה ומחית המכוה והבוהק להקל. וא"ת הא קי"ל ששיער לבן הוא סימן טומאה גם בשחין ומכוה וא"כ כל בהרת מהכא תיפוק ליה משום שחין ומכוה שיש בהם שיער לבן ויש לומר משכחת לה כגון שהיא מכה טריה ונקרא מורד ואינה מטמאה:

ה ומ"ש הלכו להם השחין והבוהק וכו'. שם במשנה הנזכרת:

ו אין שיער לבן סימן טומאה וכו'. בפ"ד דנגעים: ז היתה בו בהרת ובה שער לבן וכו'. בפ"ה דנגעים וכחכמים:

ט בהרת כחצי גרים וכו'. שם ודלא כר"ע. ומ"ש ספק שיער לבן קדם וכו' עד הרי זה טמא. שם בסוף הפרק וכת"ק ואע"ג דבפרק הפועלים (דף פ"ו) אמרינן דקב"ה אמר טהור לא בשמים היא ואע"ג דאמרינן מאן נוכח רבה בר נחמני ואיהו אמר טהור ויצאה נשמתו בטהרה י"ל דכיון דבשעת יציאת נשמה הוא דאמר הכי הוי בכלל לא בשמים היא ואינו כדאי להוציא מכלל שבידינו דהלכה כת"ק ועוד שבתחילת פרק ה' דנגעים סתם לן תנא הכי: ומ"ש ויראה לי שטומאתו בספק. הטעם משום דכיון דספק הוא אי זה מהם קדם אי אפשר לומר דטמא שאמרו הוא טמא ודאי אלא טמא מספק קאמר:

פ"ג א אין המחיה סימן טומאה עד שיהיה כעדשה. פשוט בפ"ד דנגעים. ומ"ש מרובעת. שם בפ"ק. ומ"ש וכמה הוא שיעורה וכו'. בת"כ ומחית בשר חי יכול כל שהוא ת"ל שער לבן ומחית מה שיער לבן מקום שתי שערות אף מחיה במקום שתי שערות ונתבאר בדברי רבינו בפירוש המשנה רפ"ו דנגעים ומדברי ר"ש בפ"ד הלכה ב' בשם ת"כ ובפ"ז הלכה ב' שהמחיה מכלל הגרים שעל מה ששנינו שם בהרת כגרים ובה מחיה כעדשה כתב ובה מחיה כעדשה ובין הכל כגרים וגם רבינו כתב כן בפרק הנזכר הלכה א'. ומ"ש והוא שתהיה המחיה באמצע הבהרת וכו'. בפ"ק דנגעים תנן דאין המחיה סימן טומאה אא"כ היתה מבוצרת כלומר שהיא באמצע הבהרת כמו המבצר שהוא בתוך העיר ושתהיה מכונסת אבל אם היתה מן הצד או שהיתה מפוזרת אינה סימן טומאה:

המחיה

משנה למלך

מהתוספתא שדין זה דספק נגעים דטהור שהוא בכל סימני טומאה יש להכריח זה ממאי דתנן בריש פ"ה דנגעים כל ספק נגעים טהור חוץ מזה וכו' וקאי למתני' דלקמיה דספק בהרת קדמה לשער לבן וכן בסימן דמחיה כתבו האחרונים דכל ספק שיש במחיה ספיקו טהור ומרן ז"ל בפי"ו מהלכות נגעים דין י"ב על מ"ש רבינו ספק עמד ספק לא עמד ספיקו טהור כתב אפשר שהוא מדתנן ספק נגעים טהור ע"כ. הן אמת שדבריו שם הם מתמיהים ואחרי בקשת המחילה הראויה אהם אדוני מה ענין זה לזה אם אמרו בספק נגע דספיקו טהור יאמר בודאי נגע ובספק נטמא הטהור לא ראי זה כראי זה. גם כשיכון האחר שכתב שם מרן משום דהוי ספק טומאה ברה"ר דהתם אילן הוא ר"ה גם זה לא יתכן דחלוקי דינים אלו של ר"ה ורה"י אין כאן מקומם בהלכות אלו וכבר ביארם רבינו במקומם הראוי להם ודבריו הללו דספק לא עמד הם משנה ערוכה בפ"ג דעדיות מ"ו ובפ"ג דטהרות מ"ב וכבר הביאה רבינו משנה זו בפט"ו מהלכות אבות הטומאה דין ה' וברים פי"ד מהלכות אבות הטומאה מנה רבינו י"ב ספיקות שטהרו חכמים ובכללם מנה ספק נגעים ספק עובר ועומד וספק ר"ה הרי לך מבואר דספק עובר ועומד לאו מדין ספק נגעים ולא מדין ספק ר"ה נגע בה וכל זה הוא מבואר. והנה יצאנו מכוונתנו ונחזור למה שעמדנו דלמה מר עוקבא אזל לחומרא בספק דשיעור שער לבן הן אמת דאי מקרא ילפינן הך דינא דספק נגעים דטהור וכמ"ש מרן דאיתא בת"כ וכבר הביאו הר"ש קרא דה"ב בפ"ה דנגעים עלה דמתניתין דספק נגעים אפשר לומר דכי אגמריה רחמנא למשה דבספק נגעים טהור לא אגמרי' אלא בספק דמציאות לא בספק דהכרון ידיעה דלא ידעינן הלכתא כמאן דהא לא מיקרי ספק דקמי שמיא גליא ומ"ש בספק זה דלא ידעינן הלכתא כמאן בשיעורין אזלינן לחומרא אך מסוגיא דפ"ב דנזיר עלה ס"ס מוכח שדין זה דספק נגעים דטהור לאו מקרא ילפינן לה שאמרו מנא ה"מ אמר רב יהודה אמר שמואל אמר קרא לטהרו או לטמאו ופתח בו הכתוב בטהרה תחילה והקשו לזה והאמרו דקרא למילתא אחריתי אתא והנראה שם מדברי התוס' דלית ליה טעמא דקרא אלא טעמא דספק נגעים הוא משום דהעמד גברא בחזקתו שהיה בחזקת טהור וא"כ הדרא קושיין לדוכתה במחלוקת זה דשערות דנגעים ניזיל לקולא ונוקי גברא בחזקתיה שהיה טהור. ואפשר לומר דלא שייך לומר אוקי גברא אחזקתיה אלא בספק דמציאות דאמרינן אוקי גברא אחזקתיה אך בודאי נעשה המעשה ומספקא לן מילתא היכי אגמריה רחמנא למשה לא שייך לומר אוקי גברא אחזקתיה והכי אגמריה דאטו מפני חזקתו של זה משתנה מאי דאגמריה רחמנא למשה וחילוק זה הוא נכון בעיני, וזה ימים שתמהתי על הרב בעל פני משה וחד דעמיה הלא הוא הרב מהר"א ששון ז"ל שלא עמדו בחילוק זה והדברים ארוכים לא עת האסף פה (*א"ה עיין במה שכתב הרב המחבר בפרק ב' מהלכות איסות):

ו שנאמר והיא הפכה שער לבן כו'. עיין ברכת הזבח (דף ל"ד ע"ב):

ט ויראה לי שטומאתו בספק. (א"ה הנה הרב תי"ט ספ"ד דנגעים ס"ל דבודאי מחזיקין לטומאה זו ובסוף דבריו כתב וז"ל אמנם ראיתי להרמב"ם שכתב אדהכא בספ"ב מהלכות ט"צ דיראה לו דטומאתו בספק ועיין בחיבורו בפ"ד מהלכות ממרים ע"כ. ונראה דכוונתו להקשות דלפי דברי רבינו שכתב שטומאתו בספק מדרבנן א"כ לא משכחת לה דזקן ממרא יתחייב מיתה על זה כיון שאינו דבר דבמזיד חייב כרת ועל שגגתו חטאת קבועה מאחר שהטומאה מדבריהם כמבואר פח"י מהלכות פסולי המוקדשין דין ע"ו ועיין בסוגיא דפ"ב דנדה אהא דתנן חמשה דמים טמאים באשה יע"ש ס"י דילאה

נייחא

ב המחיה מטמאה בכל מראה וכו׳. בפ״ד דנגעים שהמחיה מטמאה בכל מראה :
ג אין המחיה סימן טומאה עד שתהיה בנופה של בהרת וכו׳. בס״ק דנגעים :
ד המחיה סימן טומאה לעולם וכו׳. בפ״ד דנגעים שהמחיה מטמאה הפוכה ושלא הפוכה : זה שנאמר בתורה והיא הפכה שיער לבן וכו׳. בספרי :
ה בהרת כגרים מלומלם וכו׳. פרק ו׳ :
היתה המחיה פחותה מכעדשה וכו׳. גם זה שם. ומה שכתב נתמעטה המחיה וכו׳. שם וכחכמים : וכתב הראב״ד ה״ז כמות שהיתה א״א ואינה טהורה עכ״ל ביאור דבריו דבמתניתין תנן ר״מ מטמא וחכמים מטהרים ואלו למימרא שיטהרנו ויפטור אותו אלא היינו לומר דאין כאן סימן טומאה ויסגיר ולפיכך לא כתב רבינו הרי זו טהורה אלא הרי זו כמו שהיתה ואין כאן סימן טומאה כלומר ויסגיר וכוונת הראב״ד לומר שיפה כיון רבינו לשנות לשון המשנה :
ו בהרת יתירה מכגרים וכו׳. בפ״ו שם. ומ״ש ולא תקרב המחיה וכו׳. פשוט הוא על פי מה שנתבאר בפרק זה :
ז בהרת כגרים ובשר חי כעדשה וכו׳. שם וכת״ק. ומ״ש נתמעט הבשר החי שביניהם וכו׳. שם וכר״ע מחבירו :
ח בהרת שהיתה בראש אבר מן האיברים וכו׳. גם זה שם : ומ״ש אבל ראשי דדים של איש והיבולת והדלדולים וכו׳. שם וכת״ק : וכתב הראב״ד מפני שהמחיה חולקת א״א לא ימצא דבר זה אלא בשאין בראש האבר מקום יושב כגרים וכו׳. טעמו שלא לייחס למה יחדו מחיה יותר משיער ופשיון ומשיג על רבינו שכתב מפני שהמחיה חולקת את הנגע דמה לשון חלוקה במחיה והלא הוא מחשבון הגרים וכו׳ וי״ל לדעת רבינו שהוא מפרש שאילו היתה בהרת כגרים בראש אחד מאיברים אלו אפשר שיהיה נראה כולו כאחד אבל מתוך שהמחיה בתוכה אין העין שולט בכל הבהרת כאחד :
ט ומ״ש וכל ראשי איברים אלו וכו׳. תוספתא:
פ״ד א הפשיון מטמא בכל שהוא. בפ״ד דנגעים. ומ״ש והוא שיהיה הפשיון מאחת ממראות נגעים. בפ״ד יש במחיה מה שאין בפשיון וכו׳ שהמחיה מטמאה בכל מראה משא״כ בפשיון כלומר שהפשיון אינו מטמא אא״כ הוא מד׳ מראות ובפ״ק תנן שאם הבוהק חילק בין האום לפשיון טהור. ומ״ש ואין הפשיון סימן טומאה וכו׳ אבל אם פשה לתוך הנגע הרי הוא כמות שהיה וכו׳. בפ״ו וכרבי עקיבא :
ב אין הפשיון וכו׳. הכי משמע בפ״ו משנה ב׳ ובת״כ יכול יהא הפשיון מטמא בתחילה ת״ל אחרי הראותו יכול אם ראהו שהוא פושה והולך יזקק לו ת״ל לטהרתו אינו נזקק לו אלא בשעה שרואה אותו מטומאה לטהרה

במקום אחד באמצע הבהרת כעדשה מרובע או יתר : ב המחיה מטמאה בכל מראה בין שהיה מראה המחיה אדום או שחור או לבן והוא שלא יהיה הלובן מארבע המראות שביארנו : ג אין המחיה סימן טומאה עד שתהיה בנופה של בהרת. כיצד בהרת שהיתה באמצע שחין או מכוה או מחיה או בוהק. והמחיה בתוך השחין או בתוך המכוה או בתוך מחייתן או בתוך הבוהק. אף ע״פ שהמחיה באמצע הבהרת אינה סימן טומאה מפני שהיא בתוך השחין או המכוה או בתוך הבוהק או מחייתן. וכן אם הקיף השחין את מחייתו והמכוה את מחייתה והבוהק את המחיה או שנסמך אחד מהן למחיה מצדה או שחלק אחד מהן את המחיה ונכנס לתוכה אינה סימן טומאה והרי זו כבהרת שאין בה סימן ויסגיר. הלכו להן השחין או המכוה או הבוהק שהיה תחת המחיה שהיו בצדה או שהיו מקיפין או שהיו נכנסין לתופה ונמצאת המחיה לבדה בתוך הבהרת בסוף שבוע ראשון או בסוף שבוע שני הרי זה יחליט. אם לא הלכו להן יפטור : ד המחיה סימן טומאה לעולם בין שקדמה מחיה את הבהרת בין שקדמה בהרת את המחיה לפי שלא נאמר בה והיא הפכה. זה שנאמר בתורה והיא הפכה שיער לבן ומחית בשר חי בשאת אינו צריך לשניהן לשיער ולמחיה אלא כל אחד מהן סימן טומאה ולא נאמר שיער לבן עם המחיה אלא ליתן שיעור למחיה שתהיה כדי לקבל שיער לבן שהוא שתי שערות: ה בהרת כגרים מצומצם ובאמצעה מחיה כעדשה מצומצמת הרי זה מוחלט. נתמעטה הבהרת או שנתמעטה המחיה טהור וכן אם רבתה המחיה שבתוך בהרת זו טהור שאין הבהרת מטמא במחיה עד שתהיה יתירה על המחיה רוחב שתי שערות מכל צד. היתה המחיה פחותה מכעדשה ורבתה המחיה עד שנעשית כעדשה ה״ז מוחלט. נתמעטה המחיה ממה שהיתה או שהלכה לה *הרי זו כמות שהיתה ואין כאן סימן טומאה: ו בהרת יתירה מכגרים ובה מחיה יתירה מכעדשה ורבו או שנתמעטו טמא. ובלבד שלא יתמעט בהרת מכגרים ולא תתמעט המחיה מכעדשה ולא תקרב המחיה לסוף הבהרת בפחות מכדי צמיחת שתי שערות כמו שביארנו : ז בהרת כגרים ובשר חי כעדשה או יתר מקיפה מבחוץ ובהרת שנייה מקפת את הבשר החי. הרי הבהרת הפנימית להסגיר שהרי אין בה סימן טומאה ובהרת החיצונה להחליט שהרי המחיה באמצעה. נתמעט הבשר החי שביניהן או שהלך כולו בין שהיה מתמעט וכלה מבפנים בין שהיה מתמעט מבחוץ הרי שתיהן כבהרת אחת שאין בה סימן טומאה : ח בהרת שהיתה בראש אבר מן האיברים והמחיה באמצע הבהרת בראש האבר אינה סימן טומאה *מפני שהמחיה חולקת את הנגע ונמצא מקצתו שופע ויורד מכאן ומקצתו שופע ויורד מכאן ונאמר בנגעים וראהו הכהן שיהיה רואה הנגע כולו כאחת. ואלו הן ראשי איברים שאינם מטמאין במחיה ראשי אצבעות ידים ורגלים וראשי אזנים וראש החוטם וראש העטרה וראשי דדין של אשה. אבל ראשי דדין של איש והיבולת והדלדולין מטמאין במחיה : ט וכל ראשי איברים אלו שהיה מקומן יושב כגרים מטמאין בנגעים אבל אם היה עגולין כרוב בריית בני אדם טהורין. כיצד בהרת כגרים בראש חוטמו או בראש אצבעו שופעת אילך ואילך טהור שנאמר וראהו הכהן עד שיראהו כולו כאחת :

השגת הראב״ד

*הרי זו כמות שהיתה. א״א ואינה טהורה :

השגת הראב״ד

*מפני שהמחיה חולקת. א״א לא ימצא דבר זה אלא בשאין בראש האבר מקום יושב כגרים וא״כ למה אמרו בראשי אברים שאינן מטמאין בבהרת ולמה תפסו שאינן מטמאים במחיה ומה לשון חלוקה במחיה והלא הוא מחשבון הגרים ואם יש מקום לגרים גם יש מקום למחיה אלא לא תפסו מחיה אלא מפני שהיא חלק למעלה ואילו היה מקום שיער היו אומרים ג״כ שיער ואילו היה ראוי לפשיון היה ג״כ מזכיר פשיון אלא שרוב ראשי איברים שלנו אפילו לגרים אינם ראויין כל שכן לפשיון ועוד י״ל לפיכך תפס מחיה לפי שראשי איברים שלנו מעכבין בפריחה כדאיתא במתני׳ אמעיקן בכה או״ג דלכסוף מטמאו משום מחיה מתחלה מיהא לא מטמאו לפי שאינם מקום בהרת כגרים וזה עיקר :

פרק רביעי

א הפשיון מטמא בכל שהוא והוא שיהיה הפשיון מאחת ממראות הנגעים. אבל אם היה הפשיון מראה בוהק אינו פשיון. ואין הפשיון סימן טומאה עד שיפשה חוץ לנגע אבל אם פשה לתוך הנגע הרי הוא כמות שהיה. כיצד בהרת ובתוכה בשר חי פחות מכעדשה והסגירה ובסוף השבוע נתמעטה המחיה ממה שהיתה או שהלך הבשר החי כולו אין זה פשיון. שאין הבהרת פושה לתוכה אלא חוצה לה: ב אין הפשיון סימן טומאה עד שיהיה אחר הסגר. אבל אם בא בתחלה וראה הכהן את הנגע שהוא פושה והולך אינו מחליטו אלא מסגירו עד סוף השבוע ויראה :

א סמג עשין רלד :

משנה למלך

שיעור דנטי דכהנים זה עצמו אינו חייב כרת ומ״מ הוא דבר המביא לידי דבר שזדונו כרת דאם נגע בכר של תרומה אינו נאכל כמבואר פי״ג מהלכות שאר אבות הטומאה דין י״ב וא״כ אם קידש בו את האשה אינה מקודשת כיון דאין בו שוה פרוטה דלא חזי אלא להסקה ובש״ג מובא בתוספות פרק הנחנקין (דף פ״ו ע״ב) :

אין

ג אין הבהרת פושה לתוך השחין ולא לתוך המכוה. ולא לתוך מחית השחין ולא לתוך מחית המכוה. ולא לראש. ולא לזקן. אע״פ שנקרחו והלך השיער מהן שנאמר ואם פשה תפשה המספחת בעור. אבל בהרת שפשתה לתוך הבוהק הרי זה פשיון: ד השחין והמכוה והבוהק ומחית השחין ומחית המכוה שהן חולקין בין האום לפשיון אינו סימן טומאה. הסגירו והלכו להן עד שנמצא הפשיון סמוך לאום ה״ז מוחלט: ה בהרת כגרים ופשתה כחצי גרים ועוד והלך מן האום כחצי גרים. אע״פ שהנותר מן האום עם הפשיון יתר מכגרים [הרי] זה טהור. היתה כגרים ופשתה כגרים ועוד והלכה לה האום תראה בתחלה ויסגיר שבוע אחר שבוע. היתה בו בהרת והסגירו *והלכה הבהרת בסוף ימי הסגר וחזרה בהרת במקומה כמות שהיתה הרי הוא כמו שהיה. נתמעטה [בתוך ימי הסגר] ופשתה וחזרה כמות שהיתה או שפשתה ונתמעט הפשיון וחזרה כמות שהיתה *הרי זה יסגיר או יפטור: ו בהרת כגרים ופשתה כגרים ונולד בפשיון מחיה או שיער לבן והלכה לה האום תראה בתחלה. היתה בו בהרת כגרים והסגירו בסוף השבוע והרי היא כסלע ספק שהיא היא ספק שהיא אחרת באה תחתיה הרי זה טמא: ז בהרת כגרים וחוט יוצא ממנו אם יש בו רוחב שתי שערות זוקקה לשיער לבן ולפשיון אבל לא למחיה שאין המחיה סימן טומאה עד שתקיף אותה הבהרת ויהיה בין סוף המחיה וסוף הבהרת רוחב צמיחת שתי שערות. היו שתי בהרות וחוט יוצא מזו לזו אם יש בו רוחב שתי שערות מצרפן ואם לאו אינו מצרפן. הסגירו שבוע אחר שבוע ולא נולד לו סימן טומאה ופטרו ולאחר הפיטור פשה הנגע כל שהו הרי זה מוחלט: ח בהרת שטהרה מתוך הסגר או מתוך החלט שהלכו ממנה סימני טומאה אין מסגירין בה לעולם: ט *בהרת שכנסה אחר הפיטור ופשתה לכמות שהיתה או שפשתה וחזרה לכמות שהיתה הרי הוא בטהרתו: י בהרת כגרים ובה מחיה כעדשה ושיער לבן בתוך המחיה והחליטו ולאחר החלט הלכה המחיה טמא מפני שיער לבן הלך השיער לבן טמא מפני המחיה. היה השיער לבן בתוך הבהרת והלך לו טמא מפני

השגת הראב״ד

*והלכה הבהרת בסוף וכו׳. א״א זה המחבר פעם מטהר ופעם טועה מה שצריך לפרש כי זו הפסקא לא תמצא אלא בחוזרה למקומה קודם שפטרו שאם חזרה אחר שפטרו הרי אמרו תראה בתחלה:

*הרי זה יסגיר או יפטור. א״א המשנה אמרה בזה ר״ע מטמא וחכמים מטהרין והפיסקא שלמטה ממנו ר״ע אומר תראה בתחלה וחכמים מטהרין ונפיק א״א לכעמיד אותה פיסקא שכנסה ופשתה או פשתה וכנסה בתוך ימי הסגר כמ״ש דא״כ ר׳ עקיבא למה היה מטמא כלומר מחליט ואולי לא כתב זאת כנגד אותה הפיסקא אלא במועה כפני עצמה עשה והפיסקא שכתב למטה בהרת שכנסה אחר הפיטור ופשתה לכמות שהיתה וכו׳ היא כנגד אותה הפיסקא שכתבתי כנסה ופשתה או פשתה וכנסה ר״ע מטמא וחכמים מטהרין:

השגת הראב״ד

*בהרת שכנסה. א״א זו היא הפיסקא במשנת נגעים שר״ע מטמא וחכמים מטהרין ואינה מתיישבת אלא בבהרת כגרים שאם היתה יותר מכגרים וכנסה אחר הפטור ואחר כך חזרה למקומה לא היו חכמים מטהרין וזו היא השאלה ששאלו את ר״א בהרת כסלע עלתה לתוך ידו ומקומה צרבת השחין ופי׳ לא למדת שאינו ראוי לכלום אם נולד לו אחד מהם יסגיר או יחליט באותו סימן הראוי לו וגם זה ראוי למחיה ואע״פ שאינו ראוי לפשיון:

לטהרה ושביאה ר״ש בפ״ק ונורה בטעה שרואה אותו אם לטומאה אם לטהרה ופי׳ אם לטומאה בסוף הסגר ראשון שנקרא עליו שם טומאה אם לטהרה בסוף הסגר שני או לאחר הפיטור:

ג אין הבהרת פושה לתוך השחין וכו׳. פ״ו ופרק ט׳. ומ״ש ולא לתוך מחית השחין ולא לתוך מחית המכוה. הכי משמע בפ״ק. ומ״ש אבל בהרת שפשתה לתוך הבוהק הרי זו פשיון. הכי משמע שם:

ד השחין והמכוה וכו׳ עד ה״ז מוחלט. שם:

ה בהרת כגרים וכו׳. בפ״ד בהרת כגרים ופשתה כחצי גרים ועוד והלך מן האום כחצי גרים ר״ע מטמא וחכמים מטהרים ופירש רבינו ר״ע סבר כי כאשר הנגע תוספת על אי זה פנים שיהיה הנה הוא פשיון והכ״א שהפשיון הוא שיוסיף על הנגע אשר היה תחלה וכאשר הלך מן האום כחצי גרים הנה לא נשאר נגע שלם אע״פ שהנשאר מן האום עם הפשיון יותר מכגרים הנה הוא טהור וידוע דהלכה כחכמים: היתה כגרים וכו׳. בפ״ד וכחכמים וטעמא כטעם מה שקדם בדין שקודם זה: היתה בו בהרת והסגירו וכו׳. בפ״ד הלכה וחזרה בסוף שבוע הרי היא כמות שהיתה לאחר הפיטור תראה בתחלה ופירש ר״ש הלכה וחזרה בסוף שבוע הסגירו בבהרת כגרים ובסוף השבוע הלכה לה וחזרה בו ביום או שהלכה באמצע השבוע של ימי הסגרו ובסוף השבוע חזרה הרי היא כמות שהיתה ומסגירו הסגר שני לאחר הפיטור דראה אותה הכהן בסוף שבוע שהלכה לה ופטרו אם אח״כ חזרה תראה בתחלה או עמדה בו שני שבועות ופטרו ואח״כ הלכה ושוב חזרה:

וכתב הראב״ד והלכה הבהרת בסוף ימי הסגר א״א זה המחבר פעם מפרש וכו׳. נראה שגירסת רבינו במשנה היתה כמ״ש והעתיק לשונה כמנהגו ושפיר משתמע לשון בסוף ימי הסגר קודם פיטורו:

נתמעטה בתוך ימי הסגר וכו׳. לכאורה נראה דהיינו דתנן בפ״ד כנסה ופשתה או פשתה וכנסה ר״ע מטמא וחכמים מטהרים ופסק כחכמים. אבל כתב הראב״ד הרי זה יסגיר או יפטור א״א המשנה אמרה בזה ר״ע מטמא וכו׳. נראה שנוסחת הראב״ד בדברינו ה״ז יסגיר או יפטור וכן מצאתי בספר רבינו מוגה והיינו לומר שאם הוא בשבוע ראשון יסגיר ואם הוא בסוף שבוע שני יפטור. ורלאיתי נוסחא בדברי רבינו שכתוב בה בסוף ימי הסגר במקום בתוך ימי הסגר ולי בתוך ימי הסגר אפשר שכולל גם לסוף ואתי שפיר כגירסת הראב״ד יסגיר או יפטור וכמו שכתבתי:

ביאור דברי הראב״ד שפס שנינו למטה מפיסקא זו בהלת כגרים ופשתה כחצי גרים והלך מן האום כחצי גרים רבי עקיבא אומר תראה בתחלה וחכמים מטהרים ומאחר שדעת ר״ע שם תראה בתחלה א״א שיטמא בזו אי בתוך ימי הסגר מיירי דמ״ש דהכא נמי פשתה וכנסה הוא שמתחילה היתה כגרים ופשתה כחצי גרים והלך מן האום כחצי גרים והיינו וכנסה שחזרה כמות שהיתה ואמר תראה בתחלה ולא חשם למה שפשה כיון שחזר לכשיעור וא״כ למה יחליט בזו. ומ״ש כלומר מחליט נזהר שלא נפרש דמאי מטמא דקאמר ר״ע תראה בתחלה ולאפוקי מחכמים דמטהרים וכשתא לא תיקשי ממשנה זו לזו לכך אמר דליתא דליפנא דמטמא לא משמע אלא מחליט. וליישב דברי רבינו י״ל שמצאתי במשניות מוגהות כתוב על אותה משנה דר״ע אומר תראה בתחילה כתוב בלשון הזה זו המשנה אינה בנוסחת הרמב״ם וא״כ בטלה לה קושיא מעיקרא. ועל מ״ש ואולי לא כתב זאת כנגד אותה הפיסקא אלא שמועה בפני עצמה עשה ק״ל שאם כדבריו כן הוא צריך להקור אותה שמועה בפני עצמה טעמה וכי מאין הוציאה ונראה שטעמו שפיסקא זו הוציאה רבינו מדתניא בת״כ גבי הסגר ראשון לא פשה שאם כנס ופשה כאילו לא כנס הנגע שאם פשה וכנס כאילו לא פשה ודכוותה דריש התם בהסגר שני והכא מיירי ודאי בשכנסה

ופשתה או פשתה וכנסה קודם שנשלמו ימי הסגר ומ״ה יסגיר אם הוא בשבוע ראשון או יפטור אם הוא בסוף שבוע שני ומתניתין דכנסה ופשתה ופשתה וכנסה ר״ע מטמא וחכמים מטהרים מיירי בשאחר פיטור כנסה ופשתה או פשתה וכנסה והכא דת״כ אליבא דחכמים היא ור״ע פליג עלה ולית הלכתא כוותיה ויותר נראה לומר דבהכא מודה ר״ע כיון שבתוך הסגרו הוא וסמך רבינו דין זה לדין הסמוך לו דמיירי בהלכה הבהרת וחזרה קודם הפיטור כדמיירי דין זה ודינא דמתני׳ דכנסה ופשתה וכו׳ דמיירי לאחר הפיטור כתבה רבינו בהרת שכנסה אחר הפיטור ופשתה וכו׳ ומ״מ נראה שאנו מוכרחים לפרש דטמא דקאמר ר״ע היינו לומר דתראה בתחילה ולאפוקי מחכמים דמטהרים דאילו להחליט אין שום טעם בפשתה וכנסה:

ו בהרת כגרים ופשתה וכו׳. כך היא הנוסחא הנכונה בדברי רבינו והוא משנה בפרק ד׳ ופסק כחכמים וא״ת ומאי נ״מ כמה שתראה בתחילה הרי שיער לבן ומחיה מטמאין בתחילה ממ״נ טמא הוא ומדברי רבינו שם נלמד דנפקא מינה לסיכא שהשיער והמחיה אין בהם כל התנאים הצריכין לטמא והר״ש כתב דנ״מ דלרבנן בעי אימויי קרבן אכל חד וחד ולר״ע כנגע ראשון חשיב וכי מתסי מהאי מייתי חד קרבן: היותה בו בהרת כגרים וכו׳. ריש פרק ה׳:

ז בהרת כגרים וחוט וכו׳. בפ״ד: היו שתי בהרות וכו׳. ג״ז שם וכ״מ אם מצטרפות כגון שנולד שערה אחת בנגע זה ושערה אחת בנגע זה שאם מצטרפות הוי סימן טומאה ויחליט: הסגירו שבוע אחד וכו׳. בפרק ז׳ עודהו מסגירו ופוטרו ונולדו לו סימני טומאה יחליט ופירש רש״י ופוטרו כלומר או פוטרו כגון בסוף שבוע שני ואפילו לאחר הפיטור אם נולדו סימני טומאה יחליט:

ח בהרת שטהרה מתוך וכו׳. תוספתא פ״ב בהרת שטהרה מתוך החלט מתוך המחיה ושיער לבן מתוך פשיון ומתוך הסגר אינה מטמא את הסגור מעתה אבל עלו לו ליטמא בשיער לבן ובפשיון והביאה ר״ש בפ״ד וגרים אינה מטמאת הסגר מעתה ופי׳ שטהורה מתוך החלט מחיה שרבתה הבהרת על המחיה ונתמעטה מכעדשה ופשיון לא חשיב כמ״ד אין הנגע פושה לתוכו או טהרה מתוך הסגר כגון שעמד בעיניו עד סוף שבוע שני ופטרו אינה מטמאת הסגר מעתה דאין מסגירין בה לעולם אבל עלו לו ליטמא בשיער לבן אם חזרו או אם חזר ופשה: וכתב הר״י קורקוס ז״ל וא״ת וכיון שטהרה מתוך הסגר מה יחזור להסגר וי״ל דקמ״ל אפילו נתהוית משלג לסיד ומסיד לשלג וכדאיתא התם בתוספתא אחרת שמוכה לאחת בהרה אחרת שנשתנית משלג וכו׳ הרי היא כמות שהיתה ולאפשר שעיקר החידוש משום מתוך החלט הוא דסד״א כיון שהנגע נשאר והסימנים הם שהלכו יסגיר בה ולכך כתב רבינו מתוך החלט אחר מתוך הסגר וקתני סיפא אבל עלו לו וכו׳ כלומר מוכנת היא שאם נולד בה זה סימן טומאה מחליט כמו שנתבאר אבל הסגר אין בנגע זה עוד כשום פנים בעולם ונראה שהגירסא אבל עלו לה ואפשר דעלו לו אמתוך הסגר קאי משום פשיון נקט הכי והכוונה אותם הסגרים עלו לו לענין פשיון דלא הוי כתחילה ויסגיר אלא מחליט וכן בשיער מחליט עכ״ל:

ט בהרת שכנסה אחר הפיטור וכו׳. בפ״ד וכחכמים וכמו שכתבתי לעיל:

כתב הראב״ד בהרת שכנסה א״א זו היא הפיסקא במשנת נגעים וכו׳. טעמו משום דבפ״ט גבי שאלו את ר״א אמרינן שמא תכוס ותפשה משמע בהדיא שאם כנסה ואח״כ פשתה לכמות שהיתה טמאה ולכך הוצרך להעמידה לא בבהרת כגרים ורבינו שלא פירשו אין עליו השגה לו הונח שהיינו מוכרחים לפרש כדברי הראב״ד לפי שהוא זכרונו לברכה בספר זה מחבר לא מפרש: י בהרת כגרים ובה מחיה וכו׳. שם וכתנא קמא: ומ״ש היה השיער לבן בתוך הבהרת וכו׳. גם זה שם בהרת היא ומחיתה כגרים ושיער לבן בתוך הבהרת

[illegible] הלכה הבהרת טמאה מפני שיער לבן הלך שיער לבן טמא מפני המחיה רבי שמעון מטהר מפני שלא הפכתו הבהרה כגרים ופסק כת"ק :

יא בהרת ובה מחיה ופשיון וכו'. ג"ז שם : החליטו בשיער לבן וכו'. בפ"ה :

פ"ה א מי שהיתה לו מכה בעור בשרו וכו'. ברפ"ט דנגעים ואמרינן בפ"ק דחולין (דף ח') דמחמת האש לאיתויי חמי האור והוא מ"ש רבינו או בברזל או באבן שליבנו באש ובספרי מייתי לה מדכתיב מכוה מכוה ריבה ואיתא בפרק כיצד צולין (דף ע"ב). ומ"ש בין שהיתה המכה מחמת חולי הגוף וכו'. בת"כ שחין אין לי אלא שחין שעלה מאליו לקה בעץ או באבן [מנין] ת"ל שחין שחין ריבה וזו היא ששנינו בפ"ו ובפירקא אחריני השחין והמכוה והקדח והוא מלבון כי אם קדחה באפי ושחין פירש"י לשון חמימות כמו שנה שחונה. ודע דבפ"ק דחולין אמרינן שאם לקה באבן מעיקרא אינו מחמת האור והרי זה שחין ולא ידעתי למה השמיטו רבינו :

ב ליבן שפוד וכו'. בפ"ק דחולין איבעיא להו ליבן שפוד והכה בו משום שחין נידון או משום מכוה נידון למאי נפקא מינה לכדתניא וכו' אם שחין קודם למכוה ביטל מכוה את השחין ואם מכוה קודמת לשחין ביטל שחין את המכוה והכא ה"ד כגון דהוה ביה חאי גריס שחין מעיקרא וליבן שפוד והכה בו ונפיק ביה חאי גריס אחר מאי חבטא קדים ואתי הבלא ומבטל לחבטא וה"ל שחין ומכוה ולא מצטרפי או דילמא הבלא קדים ואתי חבטא ומבטל להבלא וה"ל שחין ושחין ומצטרף ת"ש דא"ר זירא אמר שמואל ליבן סכין ושחט בה שחיטתו כשירה חידודה קודם לליבונה אלמא חבטא קדים חידוד שאני ת"ש ליבן שפוד והכה בו נידון משום מכוה אם אלמא חבטא קדים התם נמי דברזייה מיברז. ופירש רש"י וליבן שפוד והכה בו והמכה זו יש תורת שחין ותורת מכוה ואיבעיא לן הי קדים ואתי דליתי בתרא ולבטליה. חבטא קדים כח ההכאה קודם להרע לו לאדם והוי שחין ואתי הבל האור אחרון ומבטל ליה והו"ל מכוה ולא מצטרף בהדי חאי גריס קמא דהוה ליה שחין ומכוה. חידוד שאני שמתוך שהוא חד אין הבל האור שבו חזק וחתיכתו קודם להבלו. אלמא חבטא קדים ואתי הבלא ומבטל ליה. דברזייה מברז שלא הכהו בכח אלא דקרו ואין כאן חבטא אלא הבל אבל הכהו דאיכא חבטא אימא דהא הוי בתרא ומבטל הבלא מיברז פייל"ש בלעז עכ"ל. נמצא לפי זה שהבעיא היא בשהכהו בשפוד כדרך שמכה בשבט. ורבינו נראה שמפרש דכשהכהו דרך דקירה איירי אלא דמאי דאמור דברזייה מיברז היינו שראשו של שפוד לא היה דק אלא עב כברזא של חבית ומש"ה תניא דפשיטא לן דנידון משום מכוה דחבטא קדים ואתי הבלא ומבטל ליה ובעיין בשראש השפוד דק כדרך השפודים ואילו היה דבר שהוא חד כחידודו של סכין פשיטא לן נמי דחידוד קדים ואתי הבלא ומבטל אבל מתוך שראשו של שפוד אע"פ שהוא דק אין חידודו כחידודו של סכין מספקא לן הי קדים כנ"ל לייתב הסוגיא לדעת רבינו : לקה במי טבריא וכו'. בריש פרק ט' דנגעים :

ג השחין והמכוה כל זמן שהם מכות טריות וכו'. שם ובפ"ו ויליף לה מקראי בת"כ :

השחין

ה השחין והמכוה אין מצטרפין זה עם זה וכו'. גם זה שם ובת"כ ובפ"ק דחולין (דף ח') יליף לה מקרא : היה בתוך כפו צרבת שחין כגרים וכו'. גם זה שם :

ו שחין שנעשה מכוה וכו'. ברייתא פ"ק דחולין (דף ח') כתבתיה בסמוך ותוספתא דנגעים ספ"ג. ומ"ש אם אין ידוע אם שחין היה בתוספתא הביאה ר"ש בפ"ט הרי הם לפניך ואין ידוע אם שחין אם מכוה טהור ונראה שרבינו היה גורס טמא ובת"כ תניא ובשר כי יהיה בעורו שחין או בשר כי יהיה בעורו מכות אם מלמד שאין שחין ומכוה מצטרפין זה עם זה לא שבאו ואין ידוע אם שחין הוא אם מכוה היא אלא אפי' כחצי גריס שחין וכחצי גריס מכוה אין מצטרפין. ונראה דלדעת רבינו ה"פ לא שחילק הכתוב לשתי פרשיות לומר שצריך שידע אם הוא שחין או אם היא מכוה ואם לאו אינם מטמאים דכל כה"ג ודאי שהם מטמאים ולא חילק הכתוב אלא לענין צירוף אפילו כחצי גריס שחין כלומר ל"מ אם רוב שחין שאינו מצטרף עם מיעוט מכוה או איפכא אלא כחצי גריס מזה וכחצי גריס זה שהם שקולים מזה כזה אינם מצטרפים :

ז הסגירו בבהרת שבשחין וכו'. תוספתא ספ"ג פירוש נעשה עור הבשר שנתרפא השחין לגמרי ונמצא הבהרת בעור שבשר או איפכא יראה בתחילה ואותו לא עלה לו כאילו לא הוסגר :

ח מי שנשר כל שיער ראשו וכו'. בפ"י דנגעים איזו היא קרחת אכל נשם וסך נשם פירוש נשם סם שהוא משיר השיער מכה שאינה ראויה לגדל שיער ומשמע דה"ה לגבחת ועל מ"ש בין מחמת חולי יש לתמוה דבת"כ תניא איפכא יכול אפילו נשר מחמת חולי יהא טמא ת"ל קרחת וגבחת מה קרחת בידי שמים אף גבחת בידי שמים. ונראה דרבינו גרים יכול נשר מחמת חולי יהא טהור ת"ל קרחת וכו' ועל כרחך צריך לגרוס כן ואידך גירסא משובשת היא דהא חולי בידי שמים הוא והיאך אפשר לומר דממעט ליה מבידי שמים. ומ"ש אע"פ שראוי לגדל לאחר זמן כ"כ שם רבינו אבל ר"ש כתב הקרחת והגבחת הם בראש כדמפרש ואין זה כמו נתק דנתק חוזר ומגדל שיער ומיטמא בכל מראה וקרחת וגבחת אין מגדלין עוד שיער ואין מטמאין אלא בד' מראות ואע"פ שר"ש הביא ברייתא דת"כ דקתני מה קרחת שאינה ראויה לגדל שיער אף גבחת שאינה ראויה לגדל שיער בספרים דידן בת"כ גרסינן איפכא אי מה קרחת שאינה ראויה לגדל שיער אף גבחת שאינה ראויה לגדל שיער מנין אכל נשם וסך נשם ת"ל קרחת קרחת ריבה. ומ"מ לדעת רבינו צ"ע מה בין קרחת וגבחת לנתק וצ"ל שדעתו כמ"ש הרמב"ן בפירוש התורה שמ"ש כי יהיה בו נגע בראש או בזקן אין צריך שיהיה שום שינוי בעור הראש אלא כיון שניתק שיער כגרים בראש או בזקן ונעקר משורשו לגמרי הוא הנגע ואם נולד בו שיער צהוב דק טמא וזו היא צרעת הראש או הזקן והפרשה השנייה ואיש כי ימרט ראשו לימדה כי אין דין הנתקין אלא כאשר ימרט אמצעות הראש וישאר השיער מקיף את הנתק מכל צד אבל אם ימרט אחור הראש או פאת הפנים וינתק כל הצד ההוא אינו נידון בסימני ראש וזקן אלא בסימני עור בשר והטעם כי בטבעי ב"א רבים שיקרח להם מיעוט השיעור בפאתי הראש לאחור או לפנים ואין הנתוק בהם

חולי

מפני המחיה הלכה המחיה טמא מפני שיער לבן : יא בהרת ובה מחיה ופשיון הלכה המחיה טמא מפני הפשיון הלך הפשיון טמא מפני המחיה. וכן בשיער לבן ובפשיון החליטו בשיער לבן והלך השיער וחזר בו שיער לבן אחר. או שנולדה לו מחיה או פשיון. או שהחליטו במחיה והלכה המחיה ונולדה לו מחיה אחרת. או שיער לבן או פשיון. או שהחליטו בפשיון והלך הפשיון וחזר בו פשיון אחר. או שנולדה בה מחיה או שיער לבן הרי זה בטומאתו כמות שהיה. אחד הטמא שהוחלט בתחילה או שהוחלט בסוף שבוע ראשון או בסוף שבוע שני או אחר הפיטור. הואיל והוחלט מכ"מ אינו טהור עד שלא ישאר בו סימן טומאה לא סימן החלט ולא סימן אחר :

פרק חמישי

א מי שהיתה לו מכה בעור בשרו ונפשט העור מחמת המכה. אם היתה המכה מחמת האש כגון שנכוה בגחלת או ברמץ או בברזל או באבן שליבנו באש וכיוצא בהן הרי זו נקראת מכוה. ואם היתה המכוה שלא מחמת האש. בין שלקה באבן או בעץ וכיוצא בהן. בין שהיתה המכוה מחמת חולי הגוף כגון גרב או חזזית שהפסיד העור או שחפת או קדחת ודלקת וכיוצא בהן שהשחיתו העור הרי זו נקרא שחין : ב ליבן שפוד והכה בו אם היה ראשו (מבורז) [כדור] הרי זו מכוה. ואם היה ראשו חד הרי זו ספק אם היא מכוה או שחין. לקה במי טבריא או בנפת וכיוצא בהן הרי זה שחין : ג השחין והמכוה כל זמן שהן מכות טריות הן נקראין מורדין ואינן מטמאין בנגעים כלל. חיו השחין והמכוה ונתרפאו ריפוי גמור אע"פ שהמקום צלקת ואינה דומה לשאר העור הרי הן כעור הבשר לכל דבר ומתטמאין בשלשה סימנין ויש בהן הסגר שני שבועות כמו שביארנו : ד התחילו השחין והמכוה לחיות ולהתרפאות ונעשית עליהן קליפה כקליפת השום. זו היא צרבת השחין האמורה בתורה ומחית המכוה האמורה שם. ומטמאות בשני סימנין בשיער לבן או בפשיון ואין בהן הסגר אלא שבוע אחד. כיצד בהרת שהיתה בצרבת השחין או במחית המכוה אם היה בה שיער לבן יחליט לא היה בה שיער לבן יסגיר שבוע אחד ויראה בסוף השבוע אם נולד בה שיער או פשתה יחליט ואם לא נולד בה כלום יפטור. פשתה לאחר הפיטור או נולד בה שיער לבן יחליט : ה השחין והמכוה אין מצטרפין זה עם זה לפיכך חלקן הכתוב לומר שאין מצטרפין זה עם זה ואין פושין זה לזה ואין פושין לעור הבשר ולא בהרת עור הבשר פושה לתוכן. כיצד היה שחין בצד המכוה ובהרת כגרים בשתיהן הרי זה טהור. היתה באחת מהן ופשתה לשניה או שפשתה לעור הבשר טהור. היתה בהרת בעור הבשר ופשתה לאחת מהן אינו פשיון. היה בתוך כפו צרבת שחין כגרים ובה בהרת כגרים יסגיר שאע"פ שאינה ראויה לשיער לבן ולא לפשיון שמא יולד לו שחין אחר בצדה ותפשה לתוכו : ו שחין שנעשה מכוה בטלה מכוה את השחין. ומכוה שנעשית שחין בטל שחין המכוה. אם אין ידוע אם שחין היה אם מכוה אין בכך כלום ששניהם סימן אחד וטומאה אחת ולא חלקן הכתוב אלא לומר שאין מצטרפין : ז הסגירו בבהרת שבשחין ובסוף השבוע נעשה עור הבשר. או שהסגירו בעור הבשר ובסוף השבוע נעשית שחין יראה בתחילה : ח מי שנשר כל שיער ראשו בין מחמת חולי בין מחמת מכה שאינה ראויה לגדל שיער בין שאכל דברים המשירין את השיער או סך דברים שהשירו שערו אע"פ שראוי לגדל לאחר זמן הואיל ואבד כל שיער ראשו עתה הרי זה נקרא קרח או גבח. אם נשר שערו מן הקדקד ולמטה

שופע

שופע לאחור ועד פיקה של צואר נקרא קרח. ואם נשר מן הקדקד ולמטה שופע לפניו עד כנגד פדחתו נקרא גבח: **ט** הקרחת והגבחת מטמאות בב׳ סימנין במחיה ובפשיון ויש בהן הסגר שני שבועות שנאמר בהן כמראה צרעת עור בשר ולפי שאין בהן שיער אין השיער הלבן סימן טומאה בהן. וכיצד מטמאין בשני סימנין ובשתי שבועות שאם היתה בהרת בקרחתו או בגבחתו והיתה בה מחיה יחליט. לא היתה בה מחיה יסגיר ויראה בסוף השבוע אם נולדה בה מחיה או פשיון יחליט. לא נולד בה כלום יסגיר שבוע שני פשת או שנולד בה מחיה יחליט לא נולד בה כלום יפטור. ואם פשת או נולד בה מחיה לאחר הפיטור יחליט: **י** הקרחת והגבחת אינן מצטרפות זו עם זו שנאמר בקרחתו או בגבחתו מלמד שהן ב׳ ואין פושות מזו לזו ולא לשאר עור הבשר ולא בהרת עור הבשר פושה לתוכן: **יא** הקרחת או הגבחת או הזקן שנקרח ונעשה בהן שחין או מכוה מטמאין כשחין וכמכוה שבעור הבשר. שהראש או הזקן שנקרחו כעור הבשר לכל דבר אלא שאין מטמאין בשיער לבן. הראש והזקן קודם שיצמח בהן השיער ועדיין לא העלו שיער מעולם. וכן הדלדולין שבראש ושבזקן הרי הן כעור הבשר ומתטמאין בג׳ סימנין וב׳ שבועות. וכן זקן האשה והסרים עד שלא העלו שיער הרי הן כעור הבשר ואם העלו שיער הרי הן כזקן האיש שמתטמא בנתקין כמו שיתבאר ואינו מתטמא בבהרת:

פרק ששי

א אלו מקומות באדם שאין מתטמאין בבהרת תוך העין ותוך האוזן ותוך החוטם ותוך הפה והקמטים שבבטן והקמטים שבצואר ותחת הדד ובית השחי וכף הרגל והציפורן והראש והזקן שיש בהן שיער והשחין והמכוה והמורדין כל אלו המקומות אין מתטמאין בנגעים ואין מצטרפין בנגעים. ולא הנגע פושה לתוכן ואין מתטמאין משום מחיה. ואין מעכבין את ההופך כולו לבן שנאמר בעור בשרו. וכל אלו אינו עור גלוי אלא מהן שאינו עור ומהן שהוא עור והוא מכוסה ואינו גלוי. ואודם השפתים נידון כבית הסתרים ואינו מטמא בנגעים: **ב** הראש והזקן שנשר כל שערן והשחין והמכוה שעלו צרבת כמטמאין בבהרת כמו שביארנו. ואינן מצטרפין זה עם זה ואין נגע עור הבשר פושה לתוכם ואינן מטמאים משום מחיה אבל מעכבין את ההופך כולו לבן: **ג** *בהרת הסמוכה לראש או לעין או לאוזן וכיוצא בהן או לשחין או למכוה מהורה שנאמר וראה הכהן את הנגע בעור הבשר שיהיה כל שחוצה לנגע בעור הבשר וראוי לפשיון: **ד** אלו בהרות טהורות. עכו״ם שהיתה בו בהרת ונתגייר. היתה בעובר ונולד. בקמט ונגלה. בראש ובזקן כשהיה בהן שיער ונקרחו ונשר כל השיער ונתגלתה הבהרת. היתה בשחין ובמכוה כשהן מורדין והעלו צרבת הרי אלו טהורות. וכן אם היתה הבהרת בראש או בזקן קודם שיעלו שיער מעולם והעלו שיער והלך השיער. או שהיתה הבהרת בעור ונעשה מקומה שחין או מכוה וחיו והרי הן כעור הבשר. אע״פ שתחלתה וסופה טמאין הואיל והיתה טהורה בינתים הרי זו טהורה. נשתנו מראיהן בין שהעזו או שכהו יראה בתחילה. כיצד עכו״ם שהיתה בו בהרת כקרום ביצה גלאחר שנתגייר נעשית כשלג. או שהיתה כשלג ולאחר שנתגייר נעשית כקרום ביצה. תראה

בתחלה

כסף משנה

חולי אמר אלא הרי הוא כשאר הגוף אבל כשאר ימתק השיער באמצעות מקום השומר אינו אלא חולי שקורין אותו הלועזים שלנו טיגנ״א ובערב אילפעפ״ע ומיעט הכתוב שנקרח תפאת פניו או מאחוריו שכן דרך בני אדם להקרח ואמר הכתוב וכי יהיה בקרחת או בגבחת נגע לבן אדמדם שימאה כשאר הגוף בפתוך ובתלק, ואמר כמראה צרעת עור בשר שיהיה מוחלט במחיה או בפשיון שהיא הצרעת החלוטה בעור הבשר והזכירו רז״ל שאינו מטמא בשיער לבן כמו ששנינו שהמחיה מטמא בקרחת ובגבחת משא״כ בשיער לבן ונדרש הוא בת״כ עכ״ל:

ט הקרחת והגבחת מטמאות בב׳ סימנים וכו׳. גם זה שם. ומ״ש ויש בהם הסגר שני שבועות. בפ״ג. ומ״ש ולפי שאין בהם שיער אין השיער לבן סימן טומאה. ז״ל רבינו שמשון בספ״י במחיה ובפשיון בת״כ נפקא לן מדכתיב לרעת פורחת היא לרעת מלמד שמטמאה במחיה וכו׳ היא שאינה מטמאה בשיער לבן וסובר רבינו שהתורה מיעטה מהטעם שכתב:

י הקרחת והגבחת אין מצטרפות זו עם זו וכו׳. בפ״י. ומ״ש ולא לשאר עור הבשר ולא בהרת עור הבשר פושה לתוכן. בפ״ג חזר הראש והזקן ונקרחו וכו׳ אין מצטרפין בנגעים ואין הנגע פושה לתוכן ובתוספתא ספ״ג השחין והמכוה והנתקין והקרחת והגבחת ועור אין פושין מזה לזה:

יא הקרחת או הגבחת או הזקן שנקרח וכו׳. תוספתא פ״ד. ומ״ש אלא שאין מטמאין בשיער לבן. בת״כ:

הראש והזקן קודם שיצמח בהם השיער וכו׳ וכן הדלדולין וכו׳. משנה פ״ג. ומ״ש וכן זקן האשה והסרים וכו׳. תוספתא פ״ד:

פ״ו א אלו מקומות באדם שאינן מתטמאין בבהרת וכו׳. משנה פ״ו. ומ״ש שנאמר בעור בשרו וכו׳. בת״כ. פירש ר״ש הקמטים שבשאר הגוף והקמטים שבצואר ותנא סיפא לגלויי רישא דל״ש דוקא שבצואר דלא מתחזו כאחריני. ודין ראש וזקן שיש בהם שיער בת״כ יליף לה מקרא. והשחין והמכוה המורדין כך הגירסא הנכונה ולאפוקי מספרים שכתוב בהם והמורדין בוי״ו ופי׳ המורדין שלאחר עין שמרדים כלומר שלא נתרפאית ולא נקרם העור. ופירוש אין מצטרפים בנגעים שאפילו רוב הגרים בעור ומעט במקומות אלו אינן מצטרפין ואין הנגע פושה לתוכן שכמו שאין מטמאין משום אום אין מטמאים משום פשיון. ופי׳ אין מטמאין משום מחיה שכאשר היה הדבר אשר בתוך הנגע אחד מאלו לא נחשוב אותו מחיה. ואין מעכבים את ההופך כולו לבן פשוט הוא דהיינו לומר שההופך כולו לבן שאמרנו שהוא טהור הוא אם לא הפכו מקומות אלו לבן עכ״ז הוא טהור כיון שהפך לבן כל שאר הגוף:

ומ״ש ואודם השפתים וכו׳. תוספתא פ״ב וכתב הר״י קורקוס וק״ל דהא גבי הזאה

מהלה, והנכון דממעטין משום דכתיב זימני טובא עור בשרו והכי ממעטין נמי עור כף הרגל משני שאינו נראה ונגלוי תדיר אע״ג דבכל דוכתא חשיב גלוי וה״ס לאודם כי כשסוגר פיו שאינו מדבר אינו נראה:

וגבי טבילה חשבינן ליה כגלוי ואפשר דשאני הכא דקפדינן טובא ארואיה, ורואהו, לכל

ב הראש והזקן שנשר וכו׳. שם:

ג בהרת הסמוכה לראש וכו׳. תוספתא פ״ב בשם רבי יוסי בר יהודה:

וכתב הראב״ד א״א זו אינה עיקר ר״י בר יהודה קתני לה והלא שאלו את ר״א וכו׳. וליישב דברי רבינו י״ל דאע״ג דמתניא בשם ר״י בר יהודה כיון דלא קאמר התם דאיכא דפליג עליה נקטינן כוותיה ומה שהקשה ממה ששאלו את ר״א י״ל דשאני הכא דגלי קרא ואמר בעור הבשר משמע שתהא מוקפת מעור הבשר. ולרבינו נראה שסמך על מה ששנינו בתוספתא פ״ק שאם לעולם אין הכהן רשאי לטמאו עד שיהיו עיניו בו ובעור הבשר שחולה לו ומדסתם לן כר״י בר יהודה אלמא הלכתא כוותיה או דליכא מאן דפליג עליה ומאי דמייתי הראב״ד מדר״א ל״ק דאיכא למימר דפשיון דל״ש שאני דאע״ג דאינו ראוי לשאר סימנים אם ראוי לפשיון טמא ואם אינו ראוי לפשיון אע״פ שראוי לשאר סימנין טהור. ומ״ש ועוד שראוי לפשיון מצד אחר אינה טענה דבעינן שיהא כל חולה לו בעור הבשר וראוי לפשיון מכל לד: וכתב הר״י קורקוס ז״ל אע״פ שבת״כ משמע דרבנן פליגי אר״י בר״י דקתני התם וראה את הנגע בעור הבשר שיהא רואה כל הבשר עמו כולו כאחד ר״י בר״י אומר מה ת״ל בעור הבשר שיהא כל חולה לו עור הבשר וראוי לפשיון פרט לנגע שהוא סמוך לראש וכו׳ משמע דת״ק דמפיק לקרא לדרשא אחריתי פליג אדרבי יוסי בר״י וכיון דקי״ל כת״ק כמו שיתבאר בפ״ט א״כ אידחיא לה לדרבי יוסי הא ל״ק דאפשר דת״ק תרתי ש״מ כי כיון שלמד שיהא רואה חולה לו ועמו ממילא שכל חולה לו הוי עור הבשר והוא שראוי לפשיון א״נ דכיון דכתיב בעור הבשר בבי״ת משמע דה״ק את הנגע אשר הוא בעור הבשר או יראה אותו ומדכתיב כן גבי וראה משמע שצריך לראות הכל דאי לא לכתוב כן גבי כי תהיה והיינו דבתוספתא שנו שתי הדרשות אחת בפ״א ואחת בפ״ב משמע דלא פליגי דאי פליגי גבי חדדי איבעי למתנינהו. גם ר״ש כתב ההיא דרבי יוסי בפ״ט ולא כתב דפליגא אמתני׳ דשאלו את רבי אליעזר נראה שדעתו כדעת רבינו עכ״ל:

ד אלו בהרות וכו׳. ריש פ״ז. ומ״ש וכן אם היתה הבהרת בראש או בזקן וכו׳ שם וכחכמים. ומ״ש נשתנו מראיהן וכו׳. שם וכרבי עקיבא:

השגת הראב״ד

*בהרת הסמוכה. א״א זו אינה עיקר ר׳ יוסי בר״י קתני לה והלא שאלו את ר״א הרי שעלתה לתוך ידו בהרת כסלע ומקומה צרבת שחין אמר להם יסגיר אמרו לו למה לשיער לבן אינה ראויה לפשיון אינה ראויה למחיה אינה מטמאה אמר להם שמא תכנוס ותפשה הא למדת שאע״פ שאינו ראוי לכונס אם ראוי לאחת מהן יסגיר ויחליט באותו סימן הראוי לו וגם זה ראוי למחיה ולשיער לבן ואע״פ שאינו ראוי לפשיון ועוד הראוי לפשיון מצד אחד:

משנה למלך

פ״ו א ובית השחי וכף הרגל כו׳. רש״י בפרק ד׳ דערכין (דף ח״י) כתב דכיון אצבע לאצבע דרגל אינו מעכב את ההופך כולו לבן. וזה אינו דלא ממעטינן מרגלו ולא רגלו בכלל אלא דוקא כף הרגל ובסיכום אמרינן בת״כ את כל בשרו לרבות את בין אצבעות ידים ורגלים וכן במשנ׳ פ״ו ד׳ לא חשיב אלא כף הרגל וזה פשוט:

בתחלה. וכן בקטן שנולד. ובקמט שנגלה. ובראש ובזקן שנקרחו. ובשחין ובמכוה שחיו. אם נשתנה מראה אותן הבהרות יראו בתחלה ואם לאו טהורות: ה כל ספק נגעים חוץ משני ספיקות שמנינו כבר. טהור עד שלא נזקק לטומאה. אבל משנזקק לטומאה ספיקו טמא. כיצד שנים שבאו אצל כהן בזה בהרת כגרים ובזה כסלע והסגירן ובסוף השבוע היה בזה כסלע ובזה כסלע ואין ידוע באיזה מהן פשתה. בין בשני אנשים בין באיש אחד הרי זה טהור. שאע"פ שודאי פשה הנגע בזה הואיל ואינו ידוע אי זו היא הבהרת שפשתה הרי זה טהור עד שידע באי זה נגע טמאו: ו משנזקק לטומאה כפיקו טמא. כיצד שנים שבאו אצל כהן בזה בהרת כגרים ובזה כסלע והסגירם בסוף השבוע. והרי בזה כסלע ועוד ובזה כסלע ועוד שניהן טמאין. חזרו שניהן להיות כסלע שהרי הלך הפשיון מאחד מהן הואיל ואינו ידוע אי זהו שניהן טמאים עד שיחזרו שניהן להיות כגרים. וזהו שאמרו משנזקק לטומאה ספיקו טמא. וכן מי שהיתה בו בהרת ובה שיער לבן שקדם את הבהרת ושיער לבן שהפכתו הבהרת. ואינו ידוע זה שקדם מזה שנהפך. אם מתוך הסגר נסתפק לו ה"ז טהור. ואם אחר החלט ה"ז טמא. אע"פ שהלך שיער אחד מהן ואינו יודע אי זה הלך אם השיער שהיה סימן טומאה או השיער האחר: ז מי שבא אצל כהן וראהו שצריך הסגר או שהוא פטור ועד שלא הסגירו או פטרו נולדו לו סימני טומאה. ה"ז יחליט. וכן אם ראהו שיש בו סימני טומאה וקודם שיחליטו ויאמר לו טמא אתה הלכו להן סימני טומאה. אם היה בתחלה או בסוף שבוע ראשון יסגירו. ואם היה בסוף שבוע שני או לאחר הפיטור יפטור אותו:

פרק שביעי

א מי שהיתה בו בהרת והוחלט באחד מסימני טומאה בין בתחלה בין אחר הסגר. או שהוסגר ואח"כ פרחה הצרעת בכולו ונהפך לבן. בין שנהפך מתוך הסגר בין מתוך החלט ה"ז טהור. אבל אם הוסגר ולא נולד לו סימן טומאה ונפטר ולאחר הפיטור פרחה הצרעת בכולו ה"ז טמא מוחלט: ב הבא בתחלה והוא כולו הפך לבן. אם היתה בו מחיה או שתי שערות לבנות מחליטין אותו. אם אין שם סימן טומאה מסגירין אותו שבוע ראשון נולד לו שיער לבן או מחיה מחליטו. לא נולד בו כלום מסגירו שבוע שני לא נולד לו סימן טומאה ה"ז טהור. שדין בהרת זו הגדולה כדין הקטנה. החליטו בשיער לבן שנולד בו והשחירו שתיהן או אחת מהן. הקצירו שתיהן או אחת מהן. נסמך השחין לשתיהן או לאחת מהן. הקיף השחין את שתיהן או אחת מהן. או שחלקן השחין ומחית השחין. והמכוה ומחית המכוה. והבוהק הרי זה טהור. נולד לו שיער לבן אחר או מחיה הרי זה טמא. מפני שבא כולו לבן בתחלה. אחר שפרחה הצרעת בכולו כאחת. ואחר שפשתה ופרחה מעט מעט עד שהלבין כולו. אם מתוך הסגר או מתוך החלט טהור. ואם אחר הפיטור טמא. ואם בתחלה יסגיר. אחד שהיה כולו מראה אחד או שהיה כולו לבן בארבע המראות שמלובן ובארבע של פתוך הכל מצטרפין בין לטהרו בין לטמאו כמו שביארנו: ג היתה בו בהרת כגרים ובה מחיה כעדשה והוחלט במחיה ופרחה הצרעת בכולו ואח"כ הלכה המחיה. או שהלכה המחיה תחלה ואח"כ פרחה בכולו ה"ז טהור ואפילו נולד לו שיער לבן. נולדה בו מחיה טמא שנאמר וביום הראות בו בשר חי יטמא והוא שתהיה כעדשה מרובעת או יתר. היתה בו בהרת ובה שיער לבן והוחלט בשיער לבן ואחר כך פרחה בכולו אע"פ ששיער לבן במקומו עומד טהור. שנאמר וביום הראות בו בשר חי יטמא במחיה מתטמא זה שנהפך כולו לבן אחר החלט או אחר הסגר. ואינו מיטמא בשיער לבן. החליטו בפשיון ואחר כך פשתה ופרחה בכולו טהור. ואם נראית בו מחיה טמא: ד אף ראשי איברים שאינן מטמאין משום מחיה שבתוך הבהרת מטמאין ומעכבין את הנהפך כולו לבן. כיצד מוחלט או טופגר שהלבין כולו בצרעת חוץ מכעדשה בשר חי אפילו בראש אצבעו או בראש חוטמו וכיוצא בהן הרי הוא בטומאתו. וכן זה שנהפך כולו לבן וטהר אם חזר בו כעדשה בשר חי אפילו בראש אחד מן האיברים הרי זה מוחלט. נהפך כולו למראה צרעת חוץ מכעדשה אפילו בראש אחד מן האיברים שנהפך לבוהק הרי זה טמא מוחלט שנאמר והנה כסתה הצרעת לא הבוהק. אפילו היתה מקצת העדשה בשר חי ומקצתה בוהק הרי זו סימן טומאה. יהפך כולו למראה צרעת וטיהר ואחר כך חזר בו בשר כמראה הבוהק הרי זה טהור עד שיראה בו כעדשה בשר

ה כל ספק נגעים וכו'. כאחד בסוף פ"ג מהלכות אלו. והב' בפ"ד מהלכות אלו שהיתה בו בהרת כגרים והסגירו ובסוף שבוע הרי היא כסלע וכו'. שם (במשנה נגעים פ"ה). ומ"ש טהור עד שלא נזקק לטומאה אבל משנזקק לטומאה ספיקו טמא וכו'. במשנה פ"ה ובת"כ יליף לה מקראי:

ו ומ"ש וכן מי שהיתה בו בהרת ובה שיער לבן וכו'. תוספתא פ"ב. ומ"ש אע"פ שהלך שיער אחד מהם וכו'. שם נשרו בו שתים טמא ונשלם טהור:

ז מי שבא אצל כהן וכו'. משנה פ"ז:

פ"ז א מי שהיתה בו בהרת והוחלט וכו'. רפ"ח הפורח מן הטמא טהור וכו' מן הטהור טמא. ומ"ש רבינו שאם נהפך מתוך הסגר טהור. כתב רבינו שם דהכי איתא בספרא מפני שהמוסגר טמא יאמר לו. ומ"ש ה"ז טמא מוחלט:

ב הבא בתחלה והוא כולו הפך לבן וכו'. בפ"ח הבא כולו לבן יסגיר נולד לו שיער לבן יחליט. ומשמע דה"ה אם נולדה לו מחיה יחליט וכן פירש אלא חדא מינייהו נקט והכי איתא בת"כ. ומ"ש החליטו בשיער לבן וכו'. שם ויש כאן חסרון בספרי רבינו מש"ס אגל והשחירו שתיהן או אחת מהם צריך לכתוב הקצירו שתיהן או אחת מהן. ומ"ש מפני שבא כולו לבן בתחלה: אחר שפרחה הצרעת בכולו כאחת וכו'. שם אם בכולו פרחה כאחת מתוך הטהרה טמא מתוך הטומאה טהור. ומנין מי שהיתה בהרת ובה פשיון פרחה בכולו טהור ובת"כ אין לי אלא בזמן שפרחה בכולו כאחת ומוזרת מנין ת"ל פרוח תפרח: אחר שהיה כולו מראה אחד וכו'. בפ"ק:

ג היתה בו בהרת כגרים וכו'. בפ"ח. וא"ת כשהלכה המחיה ואח"כ פרחה בכולו הכי פרחה מתוך פיטור וה"ל להיות טמא. וי"ל דהכ"ע בשהלכה המחיה וקודם שפרחה לבן פרחה בכולו. ומ"ש ואפילו נולד לו שיער לבן. שם וכחכמים וטעמם מפורש בתוספתא. ומ"ש נולדה לו מחיה טמא. שם. ומ"ש והוא שתהיה כעדשה וכו'. בת"כ פלוגתא ופסק כרבי יוסי לגבי ר"מ: היתה בו בהרת ובה שיער לבן וכו'. נ"ז שם: החליטו בפשיון וכו'. שם בהרת ובה פשיון פרחה בכולו טהור וכולן שחזרו בהם לראשי איברים הרי אלו טמאים:

ד אף ראשי איברים באיכה מהם זה וכו'. בר"פ הפורח מן הטמא טהור חזרו בו ראשי איברים טמא עד שתמעט בהרתו מכגרים: נהפך כולו למראה צרעת וכו'. משנה שם פרחה בכולו אבל לא בבהק טמא חזרו בו ראשי איברים כמין בוהק טהור חזרו בו ראשי איברים פחות מכעדשה ר"מ מטמא וחכ"א בוהק פחות מכעדשה סימן טומאה בתחלה ואינו סימן טומאה בסוף וידוע דהלכה כחכמים ופי' שם רבינו אמר ית' כאשר יתלבן כולו והנה כסתה הצרעת ולזה יצטרך שיהיה למראה הלובן אשר יכלול כל גופו צרעת לא בוהק וכאשר כל גופו אחד מד' מראות או כולן הנה הוא טהור אולם וכו' אם כללו הלובן וקלא זה הלובן צרעת וקלתו בוהק הנה הוא טמא עד שישוב זה הבוהק לאחת מד' מראות ואם כללתו הצרעת יהיה טהור כמו שאמרנו עוד נתגלה ממנו ראשי איברים אם לא תשוב בשר חי אבל *יחסר הלובן ממנו עד שישוב בוהק הנה הוא טהור כמו שהיה לאומרו וביום הראות בו בשר חי יטמא לא מקום לבן ואמר ית' או כי ישוב הבשר החי ונהפך ללבן ולא אמר ונהפך לצרעת כמו שאמר תחלה וכסתה הצרעת הנה יתבאר מכל זה שבעת פריחת הצרעת לא יטהר ונאמר בו כולו הפך לבן עד שיחזור מקום הבהק צרעת ואגל הראות [בו בשר חי אמר זה לא יטמא בו עד שיחזור ממנו הלובן לגמרי [שאפילו בוהק לא יטהר בזה] שבשר החי תזכו בו ראשי איברים פחות מכעדשה ר"ל כי כאשר היה בשר חי כעדשה ופחות מכעדשה מזה העדשה בהק וכו' לומרים חכמים שבעת פרחה הצרעת בגופו כאשר כללהו כולו זולת פחות מכעדשה בשר חי ויהלם שלימור השיעור כעדשה בהק הנה הוא נשאר בטומאתו ואמר שכעדשה בכללה בשר חי יחשב לאמרו והנה כסתה הצרעת וזה בוהק כמו שקדם אמנם כאשר כללה הצרעת [בכולו] וטהר נתגלה ממנו בשר חי כעדשה וכו' קלא זאת העדשה [בהק] הנה אינו סימן טומאה ולא נחשוב אותה כולה

*[בספ' כתוב יתנגע וצ"ל יחסר]

בשר חי שנאמר וביום הראות בו בשר חי לא בוהק. *חזר בו כעדשה מקצתה בשר חי ומקצתה בוהק אינו סימן טומאה והרי הוא בטהרתו: ה כל טמא שפרחה הצרעת בכולו טהור נתגלה ממנו כעדשה בשר חי נטמא חזר ונתכסה בצרעת טהור חזר ונתגלה נטמא אפילו מאה פעמים. התחיל הבשר החי להתגלות והרי הוא מוסיף והולך והצרעת מתמעטת הרי זה בטומאתו עד שתתמעט הבהרת מכגרים: ו כל הראוי ליטמא בנגע הבהרת מעכב ההופך כולו לבן וכל שאינו ראוי ליטמא בנגע הבהרת אינו מעכב. כיצד פרחה בכולו אבל לא בראש ובזקן בשחין ובמכוה המורדין. או שנשאר פחות מכעדשה בשר חי סמוך לשחין ולמכוה המורדין ולראש ולזקן ה"ז טהור. חזר הראש והזקן ונקרחו וכן אם חיו השחין והמכוה והעלו צרבת הרי זה טמא עד שתפרח הצרעת בהן שהרי הן ראויין לבהרת. היו בה שתי בהרות אחת יש בה סימן טומאה ואחת טהורה ופרחה הטהורה לטמאה ואחר כך פרחה בכולו הרי זה טהור מפני שהיה מוחלט בטומאה אף ע"פ שהטהורה היא שפרחה. *ולא עוד אלא אפילו היו אחת בשפתו העליונה ואחת בשפתו התחתונה או בשתי אצבעותיו או בשני ריסי עיניו וכשהן נדבקין זה לזה נראין שתי הבהרות כבהרת אחת הואיל ופרחה בכולו טהור: ז יש מראה נגעו לכהן ונשכר מפני שהקדים להראותו ולא נתאחר. ויש מראה ומפסיד. כיצד מי שהיה מוחלט והלכו להן סימני טומאה ולא הספיק להראותו לכהן עד שפרחה בכולו טהור. ואילו קדם והראה לכהן ופטרו קודם שיהפך ונהפך אחר הפיטור היה מוחלט כמו שביארנו. היתה בו בהרת ואין בה כלום ולא הספיק להראותו לכהן עד שפרחה בכולו הרי זה טמא וצריך הסגר. ואילו קדם והראה לכהן והסגירו קודם שיהפך ונהפך מתוך הסגר היה טהור כמו שביארנו:

פרק שמיני

א נגעי הראש והזקן הוא שיפול השיער שבהן מעיקרו *וישאר מקום השיער פנוי וזה הוא הנקרא נתק. ואין נתק פחות מכגרים המרובע בין שהיה מראהו עמוק בין שלא היה עמוק ולא נאמר עמוק בנתקין אלא לומר לך מה מראה עמוק בידי שמים אף נתק המטמא בידי שמים להוציא שנתקו אדם שהוא טהור. והאשה והסרים שהעלה זקנם שיער הרי זה מיטמא בנתקים: ב הנתקין מטמאין בשני סימנים בשער צהוב דק ובפשיון ויש בהן הסגר שני שבועות וכל זה מפורש בתורה. כיצד מי שנולד לו נתק בראשו או בזקנו אם היו בו שתי שערות צהובות דקות ולא יותר ואין שם בנתק שיער שחור כלל יחליט. לא היה בו שיער לא שחור ולא צהוב יסגיר

השגת הראב"ד

*חזר בו כעדשה מקצתה כו'. א"א אומר אני ספרו הטעהו שמא בספרו במשנת נגעים פ"ח והכ"א בוהק פחות מכעדשה סימן טומאה בתחלה ואינו סימן טומאה בסוף והוא שיבוש שצריך להיות בוהק ופחות מכעדשה וכן תמצא בת"כ בוהק לבדו סימן טומאה בתחלה ואינו סימן טומאה בסוף וכן עיקר:

השגת הראב"ד

*ולא עוד אלא אפילו היו. א"א איני יודע מאי אפילו:

השגת הראב"ד

*וישאר מקום השיער פנוי. א"א מהתוספתא נראה שיש שינוי כעור הנתק אבל ממדרש ת"כ נראה שאינו צריך שינוי כעור כלל:

כסף משנה

כולה בשר חי עד שיהא בשר חי זולת הבהק כעדשה עכ"ל: וכתב הראב"ד חזר בו כעדשה מקצתה א"א אומר אני ספרו הטעהו וכו'. ואיני מבין דבריו שאם מה ששנו חכמים סימן טומאה בתחילה ואינו סימן בסוף לא קאי אלא לבהק למה שנו פחות מכעדשה עם הבהק ועוד שלא הוצרכו חכמים לדבר אלא בחזרו בו ראשי איברים שהוא מכעדשה לחלוק עם רבי מאיר דאילו בבהק כבר נתבאר משפטו ברישא שהוא סימן טומאה בתחילה ואינו סימן טומאה בסוף וא"כ ע"כ לומר דסימן טומאה בתחילה ואינו סימן טומאה בסוף קאי אפחות מכעדשה ואם כדברי הראב"ד דגרים ופחות מכעדשה היאך אפשר לומר דפחות מכעדשה סימן טומאה בתחילה הרי בפ"ח במתני' דכל הראוי לטמא בנגע הבהרת מעכב את הפריחה משמע בהדיא דפחות מכעדשה אינו סימן טומאה בתחילה ולגירסת רבינו אפי' נגרוס בהק ופחות מכעדשה כדגרס הראב"ד א"ש דה"ק שיש שם בוהק ופחות מכעדשה בשר חי כלומר שהבהק משלימו לכעדשה:

ה כל טמא שפרחה הצרעת בכולו וכו'. שם נתכסו טהור נתגלו טמא אפילו מאה פעמים ובת"כ יליף לה מקרא:

התחיל הבשר החי להתגלות. שם בר"פ הפורח מן הטמא טהור חזרו בו ראשי איברים טמא עד שתתמעט בהרתן מכגרים:

ו כל הראוי ליטמא בנגע הבהרת וכו'. שם כל הראוי לטמא בנגע הבהרת מעכב את הפריחה וכל שאינו ראוי לטמא בנגע הבהרת אינו מעכב את הפריחה כיצד פרחה בכולו אבל לא בראש ובזקן ובשחין ובמכוה ובקדח המורדין חזר הראש והזקן ונקרחו השחין והמכוה והקדח ונעשו צרבת טהורים פרחה בכולו אבל לא בכחצי עדשה הסמוך לראש ולזקן ולשחין ולמכוה ולקדח חזר הראש והזקן ונקרחו השחין והמכוה והקדח ונעשו צרבת אע"פ שנעשה מקום המחיה בהרת טמא עד שתפרח בכולו ופירש רבינו שמשון כל הראוי לטמא בנגע הבהרת כגון עור הבשר מעכב את הפריחה אינו טהור עד שתפרח עליהם וכל שאינו ראוי לטמא בנגע הבהרת כגון ראש וזקן וכל הני דחשיב בהדייהו אין מעכבים את הפריחה שאע"פ שלא פרח הנגע עליהם כמו שפרח בשאר הגוף טהור ונעשו צרבת טהורים אע"ג דעכשיו נקרחו הראש והזקן ראויים לטמא בנגע בהרת וכן שחין ומכוה וקדח המורדין שנעשו צרבת כשאר עור בשר כיון דבשעת פריחה לא היו ראויים לא מעכב וטהור אע"פ שנעשה מקום המחיה בהרת טמא דפריחה קמייתא לאו פריחה היא כיון דאשתייר מעור הבשר חצי עדשה סמוך לראש פריחה דהשתא שנתכסית המחיה של חצי עדשה נמי לא חשיב כיון דהכא נקרחו ונעשו צרבת דהרי הן כעור הבשר ולא מהני עד דפרח נמי עלייהו עכ"ל. ודברי רבינו תמוהים שכתב בחזר הראש והזקן ונקרחו וכו' טמא ויש לתמוה על הראב"ד שלא השיגו בזה ונראה שרבינו גורס פרחה בכולו אבל לא בראש ובזקן ובשחין ובמכוה ובקדח המורדין או בכחצי עדשה הסמוך להם הרי זה טהור חזר הראש והזקן ונקרחו השחין והמכוה והקדח ונעשו צרבת טמא: היו בו שתי בהרות וכו'. שם שתי בהרות אחת טמאה ואחת טהורה פרחה מזו לזו ואח"כ פרחה בכולו טהור פירוש אחת טמאה מוחלטת בשיער לבן או במחיה או בפשיון ואחת טהורה בסוף שבוע שני או לאחר הפיטור

הפיטור ופרחה מזו לזו אפילו מטהורה לטמאה ואח"כ בכולו משום דטהורה נעשה טמאה כשפרח ממנה לטמאה דהרי פשתה וכי פרחה אחר כך בכולו הו"ל פורח מן הטמא וטהור ורבינו נתן טעם אחר לשבח דכיון שהיה מוחלט כבר ומן הטומאה פרחה בכולו כי פרחה ברישא מטהורה לטמאה מאי הוי. ומ"ש ולא עוד אלא אפילו היו אחת בשפתו העליונה וכו'. שם בשפתו העליונה ובשפתו התחתונה בשתי אצבעות בשני ריסי עיניו אע"פ שמודבקין זה לזה והן נראין כאחת טהור ופירש ר"ש בשפתו העליונה חצי גריס בהרת וכן בשפתו התחתונה וכשסגר פיו נראית בהרת כגריס וכן בשתי אצבעות או שני ריסי עיניו כשמדבקן נראית כגריס שלם. ופירש רבינו שם אע"פ שמדובקים זה לזה והן נראין כאחד טהור הענין בזה המאמר כי כאשר פרחה הצרעת בכל גופו וכללה שני איברים מתדבקים הנה התדבקותם לא יועיל אלא שירדה הלובן יכלול אותו יחד כמו שיכללהו האבר האחד ואם היו שתי אצבעות דרך משל כאשר יתפרקו יראה מה שביניהם בשר חי וכאשר יחוברו ויראו כאחד יראה הלובן כולל להם הנה הוא טהור וזהו ענין אע"פ שמדובקים זה לזה ר"ל אע"פ שלא יראה כולו לבן אלא אגב חיבורם קלא לקלא הנה הוא טהור עכ"ל: וכתב הראב"ד ולא עוד אלא אפילו היו וכו'. א"א איני יודע מאי אפילו עכ"ל. טעמו דלא שייך לומר ולא עוד אלא אפילו אלא כששני הדברים הם מענין אחד אבל לא כשכל אחד ענין לעצמו והכא רישא הוי ענין אחר לאשמועינן דאע"ג דברישא פרחה מן הטהורה טהור וסיפא אשמועינן שאף ע"פ שאין בכל אחת כגריס מאחר שע"י דיבוקם נראה כגריס הוי טמא וכשפרחה ממנה הוי פורח מן הטמא וטהור וכיון שהם שני ענינים לא ידק בהם לשון ולא עוד ורבינו כפי פירושו שכתבתי דסיפא אשמועינן שאע"פ שאינו נראה כולו לבן אלא בשעת חיבורן זה לזה חשיב הפך כולו לבן והשתא הוו שני הדברים מענין אחד ושפיר דמי למיתני ולא עוד:

ז יש מראה נגעו לכהן ונשכר וכו'. בסוף פרק ח':

פ"ח א נגעי הראש והזקן הוא שיפול השיער וכו'. כתב הראב"ד א"א מהתוספתא נראה וכו'. ופשט דברי רבינו כת"כ שהוא יותר סמכא מהתוספתא וכן נראה מדבריו עוד בסוף הלכות אלו שכתב שצרעת הוא שם האמור בשותפות וכו' ונפילת קצת שיער הראש או הזקן קרוי צרעת ולפי זה קרחת וגבחת ונתק אחד הוא *אלא כשיש בו בהרת נידון כדין הנזכר שם וכשאין בו בהרת נידון בשיער צהוב דק ופשיון:

ואין נתק פחות מכגרים המרובע. בתוספתא פ"ד ובת"כ. ומ"ש ולא נאמר עמוק בנתקים וכו'. בת"כ:

והאשה והסרים שהעלה זקנם וכו'. תוספתא פ"ד זקן האשה וזקן הסרים וכו' משהעלו שיער הרי הם כזקן לכל דבר ואיתא בפ"ק דקידושין ברייתא וגמרא:

ב הנתקים מטמאין בב' סימנין וכו'. משנה בפ"י. ומה שכתב ששיער צהוב שאמור בתורה הם שתי שערות. בת"כ. ומה שכתב ואין שם בנתק שיער שחור כלל יחלים. כלומר שאם היה שם שיער שחור לא יחלים כמו שיתבאר. ומ"ש לא היה בו שיער לא שחור ולא צהוב יסגיר שבוע אחד. מפורש בתורה וכי יראה הכהן את נגע הנתק וכו' ושער שחור אין בו והסגיר הכהן את נגע הנתק

*[עיין בתי"ט פ"י ממסכת נגעים]

משנה למלך

פ"ח א נגעי הראש והזקן כו'. כתב הראב"ד מהתוספתא נראה כו'. ולי נראה דמתני' בפרק עשירי דנגעים אתיא כתורת כהנים דתנן כיצד מגלחין את הנתק מגלח חוצה לו ומניח שתי שערות סמוך

הנתק שבעת ימים. ומ"ש ובשביעי רואהו אם נולד בו שער צהוב דק או שפשה הנתק יחליט. ג"ז מפורש בתורה וראה הכהן את הנגע ביום השביעי והנה לא פשה הנתק ולא היה בו שיער צהוב וכו' והתגלח ותניא בת"כ מנין לשיער הצהוב שיטמא שלא בפשיון והפשיון שיטמא שלא בשיער צהוב ת"ל לא יבקר לשיער הצהוב טמא הוא : ומ"ש נולדו בו שתי שערות יפטור אותו. מפורש בתורה ושער שחור צמח בו נרפא הנתק טהור הוא ונתבאר בת"כ דשיער היינו שתי שערות. ומ"ש לא פשה ולא נולד בו שיער צהוב ולא שיער שחור יגלח סביבות הנתק וכו'. מפורש בתורה והתגלח ואת הנתק לא יגלח ושנינו בת"כ וכי מה יש בנתק לגלח אלא מגלח חוצה לו ומניח שתי שערות סמוך לנתק כדי שיהא ניכר כשיפשה וכן תרגם אונקלוס וכך שנינו במשנה פ"י :

יסגיר שבוע אחד ובשביעי רואהו אם נולד בו שיער צהוב דק או שפשה הנתק יחליט נולדו בו ב' שערות שחורות יפטור אותו. לא פשה ולא נולד בו שיער צהוב ולא שיער שחור יגלח סביבות הנתק ולא יגלח הנתק ויסגיר שבוע שני וחוזר ורואהו בסוף שבוע שני אם פשה הנתק או נולד בו שיער צהוב דק יחליט. לא נולד בו כלום יפטור שאין הסגר בנתקין יתר על שני שבועות. ואם אחר שפטרו נולד בו שיער צהוב או פשה יחליט: ג כיצד מגלחין את הנתק מגלח חוצה לו ומניח שתי שערות סמוך לו כדי שיהיה ניכר הפשיון. ותגלחתו כשירה בכל אדם שנאמר והתגלח וכן כשירה בכל דבר ואפילו היה נזיר ה"ז מגלח. הסגירו ולא גילחו הרי זה מוסגר: ד שיער צהוב האמור בתורה הוא שיהיה כתבנית הזהב. וזה שנאמר דק הוא שיהיה קצר אבל אם היה ארוך אע"פ שהוא צהוב כתבנית הזהב אינו סימן טומאה: ה שתי שערות הצהובות הדקות סימן טומאה. בין שהיו זו בצד זו בין שהיו מרוחקות זו מזו, בין שהיו באמצע הנתק בין שהיו בסוף הנתק. בין שקדם הנתק את השיער הצהוב בין שקדם השיער הצהוב את הנתק הרי הוא סימן טומאה והוא שיהיו ניטלות בזוג כמו שביארנו בשיער הלבן: ו השיער השחור המציל בנתקין אין פחות מב' שערות, ואינן מצילות עד שיהיו אורכן כדי לכוף ראשן לעיקרן. בין שהיו זו בצד זו בין שהיו מפוזרות והוא שיהיו באמצע הנתק וישאר מן הנתק פנוי בין השיער השחור שבתוכו ובין השיער שחוצה לו כדי צמיחת שתי שערות. אבל אם נשארו השתי שערות השחורות בצד הנתק בסופו אינן מצילות. כיצד מצילות שאם נשאר בתוך הנתק שתי שערות שחורות אע"פ שנולדה בנתק שיער צהוב דק או שפשה ה"ז טהור. החליטו בשיער צהוב או בפשיון וצמח בנתק שתי שערות שחורות טהר הנתק ומצילות מיד הפשיון ומיד השיער הצהוב. בין שצמחו באמצע הנתק בין שצמחו בסופו. שהצומח מציל בכ"מ והנשאר אינו מציל עד שיהיה רחוק מן הקמה שתי שערות: ז שתי שערות שצמחו אחת שחורה ואחת לבנה או צהובה אחת ארוכה ואחת קצרה אינן מצילות: ח נתק שהוחלט בשיער צהוב או בפשיון ונולד בו שיער שחור וטיהר, אע"פ שהלך השיער השחור הרי זה טהור עד שיוולד בו שיער צהוב אחר או יפשה פשיון אחר מאחר שהלך השיער השחור. שנאמר נרפא הנתק טהור הוא כיון שנתרפא טהור הוא אע"פ שסימני טומאה במקומן: ט החליטו בשיער צהוב בין שהחליטו בתחילה בין שהחליטו בסוף שבוע ראשון או בסוף שבוע שני או שהחליטו אחר הפיטור והלך השיער הצהוב ונולד בו שיער צהוב אחר או שנולד לו פשיון הרי זה מוחלט כשהיה. וכן אם החליטו בפשיון בין בסוף שבוע ראשון או בסוף שבוע שני או אחר הפיטור והלך הפשיון וחזר פשיון אחר או שנולד לו שיער צהוב הרי זה מוחלט כשהיה עד שלא ישאר סימן טומאה או עד שיצמיח בו שתי שערות שחורות: י שני נתקים זה בצד זה ושטה של שיער שחור מפסקת ביניהן ונפרץ השיער השחור (*ונתק) ממקום אחד הרי הוא כמות שהיה שהשיער השחור הנשאר ביניהן הרי הוא בצד הנתק. נפרצה השטה משני מקימות טהור שהרי הנשאר מן השטה באמצע הנתק. וכמה יהיה בכל פרצה מהן אין פחות ממקום צמיחת שתי שערות. ואם היתה פרצה *ממקום אחד כגרים ה"ז טמא שהפרצה עצמה נתק אחר. והרי שיער שחור בצידו ואינו כנוס לתוכו. נתק שהשיער השחור מקיפו ונתק אחר מקיף את השיער השחור. נפרץ השיער שביניהן ממקום אחד טמא שהנתק הפנימי לא ניצל שהרי השיער השחור בצידו לא בתוכו. נפרץ השיער משני מקומות טהור ואפילו היתה פרצה כגרים. שהרי הנתק הפנימי והחיצון נעשו נתק אחד ושיער שחור באמצע. והוא שתהיה הפרצה כדי צמיחת שתי

השגת הראב"ד

*ממקום אחד כגרים הרי זה טמא. א"א אפילו נפרץ משני מקומות :

א סמג לאוין רלד : *[כצ"ל בכתבים מכר"י אבוהב ונפרץ השיער השחור ממקום אחד כצ"ל וכן במשנה וצריך למחוק ונתק עכ"ל] :

ג כיצד מגלחין את הנתק וכו'. בפ"י. ומ"ש ותגלחתו כשירה בכל אדם וכו'. בתורת כהנים והתגלח בכל אדם לפי שמצינו שתגלחת האחרונה בכהן ת"ל והתגלח בכל אדם והתגלח בכל דבר לפי שמצינו שתגלחת אחרונה בתער תלמוד לומר והתגלח בכל דבר והתגלח אפילו נזיר לפי שנאמר תער לא יעבור על ראשו יכול אפילו מנוגע ת"ל והתגלח אע"פ שהוא נזיר : הסגירו ולא גילחו וכו'. בתוספתא [פרק רביעי] דנגעים :

ד שיער צהוב האמור בתורה וכו'. בספרי. ומ"ש וזה שנאמר דק הוא שיהיה קצר וכו'. ברפ"י וכר"ע וכמה שיעור קצר זה כתב ר"ש :

ה שתי שערות הצהובות הדקות סימן טומאה בין שהיו זו וכו'. בפ"י שיער צהוב דק מטמא בכונס ובמפוזר מבוצר ושלא מבוצר הפוך ושלא הפוך דברי רבי יהודה ר"ש אומר אינו מטמא אלא הפוך פי' הפוך שקדם הנתק לשיער צהוב שלא הפוך שהשיער צהוב קדם לנתק. וידוע דהלכה כר' יהודה לגבי ר"ש. ומ"ש והוא שיהיו ניטלות בזוג. בפ"ו דנדה (דף נ"ב ע"ב) איפליגו תנאי בשיעור שתי שערות האמורות בכל מקום ואמרינן בגמרא דהלכה כדברי כולם להחמיר ושיעור כדי שיהיו ניטלות בזוג הוי שיעור מועט שבכולן והוי להחמיר וכבר כתבתי כן בפרק ב' מהלכות אלו גבי שיער לבן :

ו השיער השחור וכו'. בתורת כהנים : ומה שכתב ואינן מצילות עד שיהיה אורכן כדי לכוף ראשן לעיקרן. על פי מה שנתבאר שהלכה כדברי כולם להחמיר ושיער שחור שהוא בא לטהר צריך שיעור הגדול שהוא כדי לכוף ראשן לעיקרן שזה הוא להחמיר ומה שיש לדקדק על דברי רבינו בפ"א מהלכות פרה כתבתי שם. ומ"ש בין שהיו זו בצד זו בין שהיו מפוזרות וכו' עד רחוק מן הקמה שתי שערות. בפ"י הצומח מציל מיד השיער צהוב דק ומיד הפשיון מכונס ומפוזר מבוצר ושלא מבוצר והמשוייר מציל מיד שיער צהוב [דק] ומיד פשיון מכונס [ומפוזר] ומבוצר ואינו מציל מן הצד עד שיהא רחוק מן הקמה מקום שתי שערות פי' נתק כגרים שהוחלט בשער צהוב או בפשיון וצמחו בנתק שתי שערות שחורות מצילות. בין מכונס דשתיהן במקום אחד בין מפוזר זה ברוח זה וזה ברוח זה. מבוצר באמצע הנתק. ושלא מבוצר דקיימי בנתק מן הצד. והמשוייר שקדמו שתי שערות שחורות הללו לנתק דכשניתק שיער ראשו או זקנו כגרים נשארו מהם שתים בתוך הנתק ואם הם מבוצרות באמצע הנתק מצילות אבל אם עומדות מן הצד אינן מצילות אא"כ רחוקות מסוף הנתק המוקף שערות כשיעור מקום שתי שערות ולשערות המקיפות את הנתק קמה קרי להו וכשערות הללו רחוקות מקום שתי שערות מן הקמה היינו נמי מבוצר :

ז שתי שערות שצמחו וכו'. שם וכתב הר"י קורקוס ז"ל דלהציל מיד הפשיון קאמר דסד"א יצטרף עם השחור להציל כיון דבפני עצמו לא הוי סימן טומאה :

י שני נתקים זה בצד זה. גם זה בפ"י שני נתקים זה בצד זה ושטה של שיער מפסקת ביניהם נפרץ ממקום אחד טמא משני מקומות טהור כמה תהיה הפרצה מקום שתי שערות נפרץ ממקום אחד כגרים טמא ומפרש רבינו דשיטה של שיער מפסקת ביניהם דקתני היינו שיטה של שיער שחור ומפרש דטמא דקתני רישא היינו לומר דאינו טהור על ידי השיער שחור שהרי הוא כמות שהיה דהכתי לאו מבוצרות הן. ומה ששנינו נפרץ במקום אחד כגרים טמא היינו אפילו נפרץ משני מקומות כמ"ש הראב"ד וכמו שמבואר הטעם בדברי רבינו : ומ"ש רבינו נתק שהשיער השחור מקיפו. גם זה שם שני נתקים זה לפנים מזה ושיטה של שיער מפסקת ביניהם נפרץ ממקום א' טמא משני מקומות טהור כמה תהא הפרצה מקום שתי שערות נפרץ ממקום אחד כגרים טהור ופירושה מבואר בדברי רבינו :

נתק

משנה למלך

סמוך לו כדי שיהא ניכר אם פשה ואם כדברי התוספתא שיש שיעור כשער הנתק אף שאינו מניח שתי שערות הרי ניכר אם פשה כמו כל מראות נגעים שניכר בהם הפשיון אלא ודאי דס"ל למתני' דליכא שיעור כשער ומשום הכי מניח ב' שערות סמוך לו כדי שיהא ניכר אם פשה :

ג ואפילו היה נזיר ה"ז מגלח. עיין במ"ש רבינו בפ"ז מהלכות נזירות דין ט"ו טעם לנזיר שמותר לתגלחת מצוה ואותו הטעם לא שייך כאן שהרי כתב דימי חלוטו אינם עולין לו כו' והכא מיירי בימי הסגרו דעולין לו וכמ"ש רבינו שם דין ט'. אך לפי מ"ש שם הראב"ד דשאני פשה ולא פשה

שתי שערות או יתר: יא נתק שהיה חוט יוצא ממנו וכן ב' נתקין שחוט יוצא מזה לזה. אם יש ברוחב החוט הנתוק כדי צמיחת שתי שערות זוקקין ליטמא בשיער צהוב דק ופשיון ומצילין בצומח בו. אבל שיער שחור הנשאר באותו החוט אינו מציל עד שיהיה רוחב החוט כגרים: יב מי שהיה בראשו נתק ופשה הנתק [על] כל ראשו ולא נשאר שם שיער כלל אלא פחות משתי שערות ה"ז טהור. בין שניתק כולו מתוך הסגר או מתוך החלט או אחר הפיטור שנאמר קרח הוא טהור הוא. וכן אם היה הנתק בזקנו וניתק כל זקנו ה"ז טהור. ואע"פ שאין זה מפורש בתורה שבכתב קבלה היא שאם הלך כל שיער הזקן טהור הוא. ויתטמא עור הזקן שקרח בנגעי עור הבשר כמו שביארנו: יג הבא בתחלה וכל ראשו נתוק או כל זקנו נתוק יסגיר שבוע אחד. אם לא נולד לו שיער צהוב יסגיר שבוע שני. אם נולד לו שיער צהוב דק טמא. לא נולד לו יפטר. נולד לו אחר הפיטור שיער צהוב הרי זה מוחלט. *נולד לו שיער שחור ה"ז טהור. הבא כולו נתוק ראש או זקן ונולד לו שיער שחור טהור כמו שביארנו. הלך השיער השחור טמא משום פשיון: יד הראש והזקן אינן מעכבין זה את זה ואינן מצטרפין זה עם זה ואין פושין מזה לזה שנאמר צרעת הראש או הזקן מלמד שהן חשובין שנים. ואי זהו זקן. מהפרק של לחי העליון עד פיקה של גרגרת. מותח את החוט מאוזן לאוזן כל שמן החוט ולמעלה הרי הוא מכלל הראש. ומן החוט ולמטה מכלל הזקן:

פרק תשיעי

א הכל מתטמאין בנגעים אפילו קטן בן יומו והעבדים אבל לא עכו"ם ולא גר תושב. והכל כשירין לראות את הנגעים. וכל הנגעים אדם רואה אותן חוץ מנגעי עצמו: ב אף על פי שהכל כשירין לראות נגעים הטומאה והטהרה תלויה בכהן. כיצד כהן שאינו יודע לראות החכם רואהו ואומר לו אמור טמא והכהן אומר טמא. אמור טהור והכהן אומר טהור. הסגירו והוא מסגירו. שנאמר ועל פיהם יהיה כל ריב וכל נגע. ואפילו היה הכהן קטן או שוטה החכם אומר לו והוא מחליט

או

השגת הראב"ד

*נולד לו שיער שחור ה"ז טהור. א"א ואפילו הלך השחור והצהוב עמד במקומו ודוקא אחר הפיטור ואחר החלט הפיטור אבל בסוף הסגר צמח והלך מטמא משום פשיון כמ"ש בסמוך והכי איתא בתוספתא:

כסף משנה

יא נתק שהיה חוט יוצא ממנו וכו'. תוספתא בפ"ד וה"פ שאם יש בחוט רוחב ב' שערות נתק זוקק לטמא שאר נתקים בשיער צהוב ובפשיון שאם השיער צהוב בחוט הוי כאילו הוא בנתקים האחרים וכן אם פשה החוט הוי כאילו פשו השני נתקים. ומ"ש ומצילים בצומח בו כלומר שאם צמח שיער שחור בחוט הוי כצומח בשתי הנתקים ומציל מיד שיער צהוב או פשיון שבנתקים אבל במשוייר אינו מציל עד שיהא בחוט כגרים דמשוייר אינו מציל אלא מבורר כמו שנתבאר בפרק זה ואי אפשר להיות מבורר אא"כ יש בו כגרים כמו שנתבאר גבי בהרת:

יב מי שהיה בראשו נתק וכו'. בפ"י מי שהיה בו נתק כגרים וניתק כל ראשו טהור ותניא בתורת כהנים מנין שאם היה בו נתק כגרים וניתק כל ראשו טהור ת"ל ואיש כי ימרט ראשו וכו' יכול הזקן מעכבו ודין הוא וכו' ת"ל ראשו טהור הוא אין הזקן מעכב או אינו אלא ניתק ראשו טהור ניתק זקנו לא יהיה טהור ת"ל ואיש להביא את הזקן ומשמע לרבינו שאין דרשה זו מבוררת כ"כ ולפיכך כתב ואע"פ שאין זה מפורש בתורה שבכתב וכו': ומה שכתב או אחר הפיטור. תוספתא הביאה ר"ש בפ"י ניתק ראשו וזקנו כולו כאחד בין מתוך החלט בין מתוך הסגר בין מתוך הפיטור טהור משום פריחה. ופי' ר"ש ניתק ראשו וזקנו כלומר או זקנו. בין מתוך הפיטור טהור משום פריחה כלומר אם פטרו ואח"כ פרחה בכולו טהור עכ"ל. ויש לשאול מ"ש מבהרת דפורחת בכולו אחר הפיטור טמא. וי"ל דשאני התם דקרא מוכח שאין הפריחה מטהרת אלא טוכח מן הטמא ואילו הכא כתיב ואיש כי ימרט ראשו וגו' משמע בכל גוונא ואין טעם להחמיר כל אחר הפטור כיון דליכא לאוכוחי הכי מקרא ולא מסתברא אלא בבא כן בתחלה דלא מיקרי פריחה ואין להקל בכולו יותר מבקרחו ומדמינן ליה לנגע עכ"ל הר"י קורקוס ז"ל:

יג הבא בתחלה וכל ראשו נתוק וכו'. תוספתא פ"ד והביאה ר"ש בפ"י הבא כולו נתק יסגיר בסוף שבוע א' ובסוף שבוע ב' נולד לו שיער שחור מן הצד טהור חזר וניתק טמא משום פשיון ופירש ר"ש הבא כולו וכו' אין פריחה בתחלה טהורה בנתק כמו שאינה טהורה בבא כולו לבן אלא שמציל ומשיב כשחור משוייר. טמא משום פשיון ומש"ה נקט מן הצד דבאמצע אין טמא משום פשיון דאין הנתק פושה לתוכו כדאמרן גבי בהרת אבל לענין הצלה מציל בין באמצע בין מן הצד עכ"ל:

כתב הראב"ד נולד לו שיער שחור טהור א"א ואפילו הלך השחור וכו'. וי"ל שרבינו סמך על מ"ש למעלה נתק שהוחלט וכו' ונולד בו שיער שחור וטיהר אע"פ שהלך השיער השחור ה"ז טהור שנאמר נרפא הנתק שסימני טומאה עומדים: וכתב הר"י קורקוס ז"ל ואיכא למידק מ"ש דהא בשחור מטמא משום פשיון קרי כאן נרפא הנתק טהור הוא ומה לי צמח אחר החלט או אחר הסגר כי היכי דהתם לא חשבינן ניתוק השיער השחור לפשיון

עד

עד שיפשה פשיון אחר גם בזה לא יחשב לפשיון ונראה דכשהיה שם סימן טומאה ובא השחור וביטלו וטיהר אז אנו אומרים נרפא טהור אבל כשטיהר מתוך הסגר לא קרינן ביה נרפא דגם בלא שיער שחור היה אפשר להיות טהור אם עמד בין שני הסגרים הילכך כל שנולד בסוף הסגר שיער שחור חשבינן כאילו מתחלתו כן היה וכשניתק הרי פשה הנתק ועדיין צריך בירור עכ"ל: הבא כולו נתוק וכו' הלך השיער שחור טמא משום פשיון. תוספתא כתבתיה בסמוך:

יד הראש והזקן אין מעכבין זה את זה. משנה פ"י ופסק כר' יהודה לגבי ר"ש. ומ"ש ואין מצטרפין זה עם זה ואין פושין מזה לזה. שם. ומ"ש ואי זהו זקן וכו'. שם. ומה שכתב מותח את החוט וכו'. בתוספתא [פ' רביעי]:

פ"ט א הכל מתטמאין בנגעים אפילו קטן בן יומו. משנה פ' יוצא דופן (דף מ"ג ע"ב) ויליף לה בגמרא שם (דף מ"ד) ובריש ערכין (דף ג') מדכתיב אדם כי יהיה בעור בשרו אדם כל דהו. ומ"ש והעבדים. מדתנן רפ"ג הכל מטמאים בנגעים חוץ מן העכו"ם וגר תושב משמע דוקא הני אבל עבדים שישנן במצות שהאשה חייבת מטמאים. ומ"ש והכל כשרים לראות את הנגעים שם ובריש ערכין קאמר דהיינו לאתויי שאינו בקי בהן ובשמותיהן והא אמר מר אינו בקי בהן ובשמותיהן אינו רואה את הנגעים ל"ק הא דמסברו ליה וסבר הא דמסברו ליה ולא סבר וכתב רבינו בפ"א וז"ל שכל שאינו מכיר המראות ושמותיהם כשמלמדים אותו ומודיעים אותו לא יראה הנגע עד שיבין ויכיר ויאמר זו היא הבהרת זו היא ספחת וכו' ומשמע לכאורה דהיינו בסומך על עצמו אבל בפרק זה מיירי כשאינו סומך על עצמו כמבואר בדבריו. אבל איכא למידק על מה שאמרו דמסברו ליה וכו' במאי עסקינן אי בשאינו סומך על עצמו מאי איריא דמסברו ליה וסבר אפילו כהן שוטה נמי וכמ"ש רבינו בסמוך והרא"ש הרגיש בזה וכתב ברפ"ג דנגעים ההוא שוטה לאו דוקא דצריך שיהיה פקח קצת דמסברו ליה וסבר אלא דקרי לגבי חכם שבישראל שוטה ונ"ל לפרש כן דברי רבינו שמ"ש בפ"א כשאינו סומך על עצמו נמי היא ולישניה דייק שכתב שם עד שיבין ויכיר ויאמר זו היא שבהרת וזו היא ספחת וכו' ואי בסומך על עצמו לא סגי בהכי עד שיהיה בקי בנגעי אדם כולם ובנגעי בגדים ובנגעי בתים וכמ"ש בפרק זה הילכך ודאי בשאינו סומך על עצמו היא ולא נמנע מלכתוב בפרק זה דאפילו שוטה אומר לו החכם והוא מחליט וכו' מפני שסמך על מ"ש שם: וכל הנגעים אדם רואה אותם וכו'. בספ"ב דנגעים וכתנא קמא:

ב אע"פ שהכל כשירים וכו'. שם [בפרק ג']. ומה שכתב ואפילו היה הכהן קטן או שוטה. בתורת כהנים מרבה אפילו שוטה וכבר כתבתי בזה בסמוך:

בד"א

*[בתוספתא כתוב שנתק וצ"ל וניתק וכן הביא הר"ש]:

משנה למלך

הטעם דנזיר דקילי משום דאיתנהו בשאלה טעם זה שייך נמי לתגלחת דימי הסגרו אלא שאני שמים בזה דמליאנא דת"כ דמייתי מנין ז"ל משמע דדרשי מקרא דכתיב והתגלח ולא כתיב וגלח שבא לרבות אפילו נזיר ולרבינו ניחא דאיצטריך קרא משום דמיירי בימי הסגר ועולין לו. אך לטעמא דהראב"ד למה לי קרא תיפוק לי דעשה ול"ת דנזיר קילי ודחי להו עשה דמצורע והוי עשה זה דוהתגלח לא חשיב עשה שהרי לא מנו אותו מוני המצות בכלל העשין ואינו אלא הכנה כדי לידע הפשיון ולא דמי לתגלחת מצוה דכתיב וגלח שהוא עשה גמור וכמו שמנו אותו מוני המצות ומש"ה איצטריך הכא לרבות מקרא דנזיר לתגלחת וצ"ע ועיין ברכת הזבח (דף ל"ד ע"א) ודו"ק:

פ"ט א הכל מתטמאים בנגעים כו'. משנה רפ"ג דנגעים וכתב הר"ש בריש פי"ב דנגעים דתניא בת"כ אחוזתכם מיטמאה בנגעים ואין אחוזת עכו"ם מיטמאה בנגעים וכשם שאין אחוזתם מטמאה בנגעים כך אין בגדיהם וגופן מיטמא בנגעים והכי גרים ר"ע. ונראה דהיקש זה הוא מדכתיב זאת התורה לכל נגע הצרעת ולנתק ולצרעת הבגד ולבית הרי דהקיש הכתוב נגעי הגוף והבגדים והבתים וכ"כ רבינו בספי"ג מהלכות אלו. וקשה דלגופם למה לי היקשא תיפוק ליה מדכתיב אדם כי יהיה בעור וישראל קרויים אדם ואין עכו"ם קרויים אדם כדאמרינן גבי טומאת אהל. ואי איצטריך היקשא לרבנן דפליגי עליה דרשב"י ואית להו דעכו"ם מטמאים באהל ולא דרשי אתם אדם למעט עכו"ם. אך בנוסחת ת"כ שבידינו לא גרים וגופם וכ"כ רבינו רפי"ב דנגעים. ולפי גירסא זו נראה דס"ל דא"כ דלגופם לא איצטריך היקשא דה"ל ממלת אדם וכ"כ הר"ב היו"ט רפי"ב דנגעים. ודע שיש חילוק בין נגעי הגוף לנגעי בגדים ובתים לגבי עכו"ם ונתגייר דאלו בנגעי הגוף הנגעים שהיו בו קודם שנתגייר אינן מטמאים אותו אף שעודם בו לאחר שנתגייר וכדתנן בריש פרק ז' אבל גבי בגדים ובתים נראה דהדין דיראו בתחילה וכדתנן רפי"א הלוקח בגדים מן העכו"ם יראו בתחילה וכן תנן רפי"ב. הרי שאע"פ שנולד הנגע בזמן שהיה טהור אם אח"כ בא לרשות ישראל יראו בתחילה ה"ה בעכו"ם שנתגייר וכבר כתב רבינו בריש פרק י"א טעמא דמילתא דכתב יראו בתחילה אפילו על נגע שנמצא בבגדו קודם שנתגייר ולא דמי כו' יע"ש:

ב הטומאה והטהרה תלויה בכהן וכו'. בת"כ ס"פ תזריע אמרינן לטהרו או לטמאו כשם שמצוה לטהרו כך מצוה לטמאו ועיין במ"ש שם הרב קרבן אהרן ול"נ דכוונת הברייתא היא לרמוז אהא דאמרינן בפ"ק דמ"ק (דף ז') מר סבר בכהן תליא מלתא אי א"ל טהור ואי טמא שפיר ומש"ה לטהרו או לטמאו כתיב, ואתיא ברייתא זו כרבי יוסי וכהתם שמניחין דסתם ודו"ק:

בהן

או פוטר או סוגר. בד״א כשהיה הכהן סומך על דברי החכם. אבל אם היה הכהן רואה וסומך על עצמו אסור לו לראות נגע מכל נגעים עד שיורנו רבו ויהיה בקי בכל הנגעים ובשמותיהן בנגעי אדם כולם ובנגעי בגדים ובנגעי בתים: ג כהן שטימא את הטהור או טיהר את הטמא לא עשה כלום שנאמר טמא הוא וטמאו הכהן טהור הוא וטהרו הכהן. ומצורע שנרפא בין מתוך הסגר בין מתוך החלט אפילו אחר כמה שנים הרי זה בטומאתו עד שיאמר לו כהן טהור אתה: ד אין הכהן רשאי לטמא את הטמא עד שיהיו עיניו במקום הנגע בע״ר הבשר שחוצה לו. וכהן שראה הנגע בתחילה הוא שרואהו בסוף שבוע א׳ ובסוף שבוע ב׳ והוא שמסגירו או מחליטו או פוטרו. מת הכהן שראהו תחלה או שחלה רואהו כהן אחר ואין השני יכול לטמאו בפשיון שאין יודע אם פשה אם לא פשה אלא ראשון. ונאמן כהן לומר נגע זה פשה ונגע זה לא פשה. ושיער לבן זה קדם את הבהרת או בהרת זו קדמה את שיער לבן: ה חלל פסול לראיית נגעים שנאמר אחד מבניו הכהנים בכהונתם אבל בעלי מומין כשירים לראיית נגעים ובלבד שלא יהיה סומא ואפילו באחת מעיניו. ואפילו כהן שכהה מאור עיניו לא יראה את הנגעים שנאמר לכל מראה עיני הכהן: ו אין רואין את הנגעים אלא ביום בין להסגיר בין להחליט בין לפטור. שהרי בכל הענין הוא אומר ביום וביום. ואין רואין לא בשחרית ולא בין הערבים ולא בתוך הבית ולא ביום המעונן לפי שכהה נראית עזה. ולא בצהרים לפי שעזה נראית כהה. אימתי רואין אותן בשעה רביעית ובחמישית ובשמינית ובתשיעית. בין נגעי אדם בין נגעי בגדים ובתים:

ז בכל יום רואין את הנגעים חוץ משבת ויו״ט. חל יום שביעי שלו להיות בשבת או בי״ט מעבירין לאחוריו. ויש בדבר להקל ולהחמיר. שאפשר שיהיה ביום *שבת זה שהוא יום הראוי לראות טמא ולמחר ילכו להן סימני טומאה. ואפשר שיהיה טהור ולמחר יולדו לו סימני טומאה. ואין דנין אותו אלא בשעת ראייתו לאחר השבת: ח חתן שנראה בו נגע נותנין לו כל שבעת ימי המשתה. וכן אם נראה בבגדיו או בביתו אין רואין אותן עד לאחר המשתה. וכן ברגל נותנין לו כל ימות הרגל שנאמר וצוה הכהן ופנו את הבית וגו׳ אם המתינה תורה לדבר הרשות שלא יטמאו כליו קל וחומר לדבר מצוה: ט אין מסגירין ולא מחליטין ולא פוטרין אלא ביום שיראה בו בתחילה או בשביעי או ביום י״ג בנגעים שמסגירין בהן שני שבועות. מפני שיום שביעי עולה למניין שבוע ראשון ולמניין שבוע שני בכל הנגעים בין בנגעי אדם בין בנגעי בתים ובגדים: י אין מסגירין בתוך ימי הסגר ולא מחליטין בתוך ימי החלט. ולא מחליטין המוחלט אם נולד לו נגע אחר. ולא מסגירין אותו בתוך ימי חלוטו אם נולד לו נגע אחר שראוי להסגר. אבל אם היו בו שני נגעים וראה זה וחזר וראה זה ה״ז מותר לומר לו הרי אתה מוסגר בזה ומוחלט בזה או מוחלט בזה ומוסגר בזה בין בתחילה בין בסוף בין בסוף שבוע ראשון בין בסוף שבוע שני. ואין רואין שני נגעים כאחת בין בשני אנשים בין באיש אחד שנאמר וראה הכהן את הנגע: יא נגוע שבא לכהן לראותו לא יאמר לו לך ושוב אלא נזקק לו מיד. באו לפניו שנים רואה את הראשון מסגירו או פוטרו או מחליטו וחוזר ורואה את השני: יב אין הכהן זקוק לבקש תחת אצילי ידיו של נגוע או בין פחדיו או בתוך הקמטים שמא שם נגע שנאמר לכל מראה עיני הכהן וכן בהופך כולו לבן. וכיצד יעמוד לפני הכהן אם איש הוא נראה ערום ועומד כעודר וכמוסק זיתים. ואם אשה היא נראית ערומה ויושבת כעורכת וכמניקה את בנה וכאורגת בעומדים שמגבהת ידה הימנית עד שיגלה בית השחי. אם היה הנגע נראה בהן בזמן שהן עומדין הרי זה טמא ואם אינו נראה בהן כשהן עומדין כך אין נזקקין לו. וכשם שהאדם נראה לנגעו כך הוא נראה לתגלחתו שאם לא יראה שיער בכל בשרו כשיעמוד ערום

*ס״א שביעי:

כסף משנה

בד״א כשהיה הכהן סומך על דבר החכם. נתבאר בסמוך. ומה שכתב ויהיה בקי בכל הנגעים ובשמותיהן וכו׳. בתורת כהנים ובתוספתא פרק קמא:

ג כהן שטימא את הטהור וכו׳. תוספתא פ״ק דנגעים ובתורת כהנים סוף פרשת תזריע. ומ״ש ומצורע שנרפא בין מתוך הסגר וכו׳. תוספתא פ״ק דנגעים:

ד אין הכהן רשאי לטמא את הטמא וכו׳. בתורת כהנים ובתוספתא נתבארה לעיל פ״ו גבי בהרת הסמוכה לראש או לעין וצריך טעם למה הוצרך רבינו לחזור לשנותה פה. ומצאתי כתוב בספר מוגה תוספת בלשון רבינו ואינו רשאי לטהרו עד שיהיו עיניו במקום הנגע ובמקום הבשר שחוצה לו והוא לשון התוס׳ פ״ק אלא שגם כתוב לטמאו: וכהן שראה הנגע בתחלה וכו׳. תוספתא דנגעים פ״ק ובת״כ. ומ״ש ואין השני יכול לטמאו בפשיון וכו׳. פשוט הוא. ומ״ש ונאמן כהן לומר נגע זה פשה וכו׳. תוספתא פ״ק דנגעים:

ה חלל פסול לראיית נגעים וכו׳. בת״כ. ומה שכתב אבל בעלי מומין כשרים וכו׳. גם זה בתורת כהנים. ומ״ש ובלבד שלא יהא סומא אפילו באחת מעיניו ואפילו כהן שכהה מאור עיניו וכו׳. בפ״ב דנגעים:

ו אין רואין את הנגעים אלא ביום. בתורת כהנים ובפ״ק דמ״ק (דף ח׳) ובפ׳ אחד דיני ממונות (דף ל״ד ע״ב). ומה שכתב ואין רואין לא בשחרית ולא בין הערבים ולא בתוך הבית ולא ביום המעונן וכו׳ ולא בצהרים וכו׳. בפ״ב דנגעים. ומ״ש אימתי רואין בשעה רביעית וחמישית ושמינית ותשיעית שם ופסק כר״י לגבי ר״מ. ומ״ש בין נגעי אדם בין נגעי בגדים ובתים [כלמד מסיקתא דכתב רבינו בסוף פי״ג]: ז בכל יום רואין את הנגעים חוץ משבת ויום טוב שם במשנה פרק קמא דאין רואין בשבת ומשמע לרבינו דהוא הדין ליו״ט. ולענין חול המועד איפלגו במשנה פ״ק דמ״ק (דף ז׳) ומשמע דהלכה כחכמים דאמרי דאפילו בחול המועד אין רואין נגעים ומשמע לי דחול המועד הוי בכלל יו״ט שכתב רבינו וכ״כ בפ״ז מהלכות יו״ט אין רואין את הנגעים במועד וכך הוא סתם משנה ברגל נותנים לו כל ימי הרגל ואמרינן עלה בגמרא בהסגר ראשון כולי עלמא לא פליגי דחזי ליה ופרש״י בהסגר ראשון שאם מסגר ליה משמח ליה אי לא מסגר ליה לא משמח ליה יותר מדמעיקרא אלא מסגר ליה פעם שנייה והתוס׳ פירשו בענין אחר ויש לתמוה למה השמיטו רבינו ואפשר שסובר דלא קאי אלא אמנאי דברייתא ולא אחכמים דמתניתין. ומ״ש חל יום ז׳ שלו בשבת או ביו״ט מעבירין לאחריו ויש בדבר להקל ולהחמיר וכו׳. בפ״ק דנגעים ופסק כר״ע מחבירו:

ח חתן שנראה בו נגע וכו׳ וכן ברגל נותנין לו כל ימות הרגל. פרק ג׳ דנגעים:

ט אין מסגירין ולא מחליטין וכו׳ מפני שיום ז׳ עולה למניין שבוע ראשון ולמניין שבוע שני וכו׳. בפ״ג דנגעים שם:

י אין מסגירין בתוך ימי הסגר וכו׳. שם ופי׳ ר״ש אין מסגירין את המוסגר היינו לומר שאם הסגירו בנגע אחד ואח״כ נולד בו נגע אחר שראוי להסגירו או להחליטו אין נזקק לו ועל לא מחליטין את המוחלט פירש שאם החליטו בנגע א׳ ואח״כ נולד לו נגע אחר שראוי להסגירו או להחליטו אין נזקקין לו ונ״מ לקרבן ולמילי טובא דכי מיתסי מן האחד אין על השני תורת מוסגר ולא תורת מוחלט עד שיזקק לו אח״כ ובאותו נגע נמי משכחת לה דאין מחליטין את המוסגר שאם הסגירו בבהרת כגריס ובאמצע השבוע נולד בו שיער לבן או מחיה אין מחליטו וכי אזלא לה מחיה או שיער לבן בסוף השבוע לא מיחייב קרבן אלא חוזר ומסגירו הסגר שני עכ״ל: ומ״ש אבל אם היו בו שני נגעים וכו׳. שם אבל בתחלה בסוף שבוע המסגיר מסגיר והמחליט מחליט מסגיר ופוטר מחליט ופוטר ובתוספת׳ פ״ק עודהו מסגירו ופוטרו נולד בו נגע הרי זה נזקק לו ואם משהסגירו נולד לו נגע אחר אינו נזקק לו לטומאה או לטהרה עד סוף שבוע ובת״כ יליף לה לכולהו מילתא מקראי: ואין רואין שני נגעים כאחת וכו׳. רפ״ג דנגעים:

יא נגוע שבא לכהן לראותו וכו׳. תוספתא ספ״ק דנגעים. ומ״ש באו לפניו שנים רואה את הראשון וכו׳. במשנה פ״ג:

יב אין הכהן זקוק לבקש תחת אצילי ידיו וכו׳ וכיצד יעמוד לפני הכהן וכו׳ עד סוף הפרק. בפ״ב דנגעים. ומ״ש וכן בהופך כולו לבן. ומה שכתב וכיצד יעמוד לפני הכהן וכו׳. בפ״ב דנגעים. ומ״ש כמו שיתבאר. הוא בפרק י״א:

משנה למלך

ג כהן שטימא את הטהור וכו׳. תוספתא פ״ק דנגעים ומסיים בה כהן שטימא את הטהור וטיהר את הטמא ונזקק לו בסוף שבוע. אע״פ שטימא את הטמא וטיהר את הטהור לא עשה ולא כלום וכבר הביא הר״ש תוספתא זו ברפ״ג יע״ש:

ז בכל יום רואין את הנגעים וכו׳. (א״ה כל דין זה ודברי מרן נתבאר בארוכה בדברי הרב המחבר ז״ל בפ״ז מהלכות שביתת יו״ט יע״ש):

ח שנאמר וצוה הכהן ופנו את הבית וכו׳. בפ״ק דמ״ק איכא מאן דמפיק להאי דרשא מקרא דוביום הראות בו ואמרינן מאי בינייהו אמר רבא דבר הרשות איכא בינייהו דלמאן דמפיק ליה מקרא דופנו אף לדבר הרשות ממתינין ורבינו ז״ל פסקו כרבא הו״ל לגמר כל זה ואף אביי דאמר משמעות דורשין נראה דס״ל דלכ״ע אף לדבר הרשות ממתינין וכמ״ש התוס׳ שם (דף ח׳) ד״ה נפקא ונראה שהוא ז״ל כרביה לפסוק כרבא נגד אביי ודו״ק. (א״ה עיין בדברי הרב המחבר לקמן פי״ד מהלכות אבל דין ד׳):

התולש

ערום כעודר וכמוסק או כשתשב האשה כמו שביארנו הרי זו תגלחת כשירה ואין כהן זקוק לחפש בשאר מקומות שמא נשאר בהן שיער אף ע"פ שהוא צריך לגלח הכל כמו שיתבאר:

פרק עשירי

א התולש [א]סימני טומאה בין כולן בין מקצתן. או הכוה את המחיה כולה או מקצתה. או הקוצץ הנגע כולו מבשרו או מן הבגד או מן הבית. בין קודם שיבא לכהן בין בתוך הסגר או בתוך החלט או אחר הפיטור הרי זה עובר בלא תעשה שנאמר השמר בנגע הצרעת לשמור מאד ולעשות ככל אשר יורו אתכם הכהנים הלוים כאשר צויתים תשמרו שלא יתלוש או שיקוץ. אבל אינו לוקה עד שיועילו מעשיו ואם לא הועילו אינו לוקה. כיצד היתה בו בהרת ובה שלש שערות לבנות ותלש אחת. כוה מקצת המחיה ונשאר ממנה כעדשה אינו לוקה שהרי הוא טמא כשהיה וכן כל כיוצא בזה ומכין אותו מכת מרדות. [ב]וכן המגלח את הנתק לוקה שנאמר ואת הנתק לא יגלח. *ואינו חייב עד שיגלח כל הנתק בתער. ומותר למצורע לישא במוט על כתיפו שיש בה הצרעת ולקשור הסיב על רגלו ואם הלכו סימני טומאה ילכו והוא שלא נתכוון לכך: ב התולש סימני טומאה או שכוה את המחיה עד שלא בא אצל כהן הרי זה טהור. וכן אם עשה כן בימי הסגר הרי זה טהור לאחר ימי הסגר. ואם תלשן אחר שהוחלט בהן ה"ז מוחלט כשהיה ואין לו טהרה עד שתפרח הצרעת בכולו או עד שתתמעט בהרתו מכגריס: ג מי שנקצצה בהרתו כולה שלא בכוונה טהור. קצצה בכוונה אם קצץ כל הבשר החי המקיפה אפילו כחוט השערה אין לו טהרה עולמית. קצצה בצמצום אין לו טהרה עד שתפרח בכולו: ד התולש שערה לבנה אחת ונשרה השניה ה"ז טהור. היו שלש תלש שתים ונשרה אחת הרי זה בטומאתו. היתה בו מחיה כעדשה כוה חציה והלך חציה הרי זה טהור. היתה יתירה מכעדשה כוה הטותר והלך

א סמג לאוין שס"ג : ב סמג לאוין שס"כ :

השגת הראב"ד

*ואינו חייב עד שיגלח. א"א טעה בזה שהרי אמרו והתגלח בכל דבר ועל זה אמר ואת הנתק לא יגלח ועוד שהוא כתולש סימני טומאה שאין השפיון ניכר בו:

כסף משנה

פ"י א התולש סימני טומאה וכו'. בפ"ז דנגעים התולש סימני טומאה והכוה את המחיה עובר בלא תעשה ובתוספתא פ"ג. ומ"ש בין כולן בין מקצתן. שם בתוספתא ובספרי פרשת כי תצא. ומ"ש או הקוצץ הנגע כולו מבשרו. בפרק ר"א דמילה (דף קל"ב קל"ג) ובפרק ג' דמכות (דף י"ג ע"ב) אמרינן דקוצץ בהרתו הוי בלאו מדכתיב השמר בנגע הצרעת וכ"מ שנאמר השמר פן ואל אינו אלא לא תעשה. ומ"ש או מן הבגד או מן הבית וכן מ"ש בין בתוך הסגר או בתוך החלט. בתוספתא פ"ג ובספרי פרשת כי תצא מרבה לה מקרא. ומ"ש בין קודם שיבא לכהן בין לאחר הפיטור. בתוספתא ובספרי פ' כי תצא מרבה מקרא בין עד שלא נזקק לטומאה בין משנזקק לטומאה. ומה שכתב אבל אינו לוקה עד שיועילו מעשיו וכו'. כיצד היתה בו בהרת ובה ג' שערות לבנות וכו'. בתוספתא אמרינן דכה"ג פטור: וכן המגלח את הנתק לוקה וכו'. בת"כ מנין לתולש סימני טומאה מתוך נגעו שעובר בלא תעשה ת"ל ואת הנתק לא יגלח. ועל מ"ש רבינו ואינו חייב עד שיגלח כל הנתק בתער. כתב הראב"ד א"א טעה בזה שהרי אמרו והתגלח בכל דבר וכו'. ורבינו נראה שסובר שלא אמרו בכל דבר אלא דוקא היכא דתני בדבוריה דה"ל למכתב וגלח וכתב והתגלח. ומ"ש ועל זה נאמר ואת הנתק לא יגלח. י"ל כלפי לייא דאדרבה משם ראיה מדלא מסיים ביה ואת הנתק לא יתגלח משמע דלאו בגוונא דרישא הוא. ומה שטען הראב"ד עוד שהוא כתולש סימני טומאה י"ל שאינו חייב אלא בתולש סימני טומאה ממש לא הגורם שלא יהיה שפיון ניכר בו ועוד שהספר שלא יפשה: ומותר למצורע לישא במוט על כתיפו וכו' ולקשור הסיב על רגלו וכו'. תוספתא פרק ג' ומייתי לה פ' ר"א דמילה (דף קל"ג): ב התולש סימני טומאה וכו'. משנה פרק ז' דנגעים וכר' עקיבא שהודה לו ר"ג ור' יהושע ואמרו לו יפה אמרת כדאמרינן בתוספתא: ואין לו טהרה וכו'. שם וכחכמים: ג מי שנקצצה בהרתו וכו'. שם: ומה שכתב קצצה בכוונה אם קצץ כל הבשר החי וכו'. שם קצצה מתכוין ר"א אומר לכשיולד לו נגע אחר ויטהר ממנו וחכ"א עד שתפרח בכולו וכתב רבינו שם כבר בארנו בתוספתא כי כאשר חתך הבהרת בכללה עם קצת בשר חי המקיף בה משאר הגוף הנה אין לו טהרה עולמית לדברי הכל אבל חתך קצת הבהרת ונשאר ממנה כל שהוא הנה הוא יטהר כשתפרח בכולו לדברי הכל ואמנם חלקו במשנה כשחתך בצמצום והלכה כחכמים עכ"ל. וכתב רבינו שמשון דטעמא משום דהיכא דעקר הנגע כל כך דקצץ עמה בשר חי ראוי לקנסו טפי וכששייר ממנה לא קנסינן ליה כולי האי כשלא דקדק לחטט אחריה עכ"ל. ולענ"ד נראה דטעמא משום דכיון דאין לו טהרה עד שתפרח בכולו כשקצץ בשר החי המקיפה והדר פרחה בכולו חיישינן למקום אותו בשר חי המקיפה כאילו עדיין אותו בשר חי עומד שם והרי לא פרחה בכולו: ד התולש שערה לבנה אחת וכו' והלך המותר ה"ז טמא. תוספתא פ"ק דנגעים ומיירי בתולש מתוך החלט דוקא כמו שנתבאר:

ט

משנה למלך

פ"י א התולש סימני טומאה וכו'. דין זה הוא בפ"ז דנגעים מ"ד התולש סימני טומאה והכוה את המחיה עובר בלא תעשה וכתב שם רבינו תולש סימן טומאה הוא שיסיר שער לבן או יחתוך המחיה או כדומה לזה וכן פירש ר"ע התולש סימני טומאה כגון שער לבן בעור בשר ושער לבן בנתקים והכוה את המחיה דמשנכוית אינה סימן טומאה ע"כ. ומכל זה נראה דליכא לא תעשה אלא דוקא בתולש סימני טומאה אבל אם לא היו בו סימני טומאה ותלש הנגע לא הזהיר הכתוב על זה אלא שקשה לזה מ"ש רבינו או אחר הפטור ולאחר הפטור ליכא סימני טומאה ואפשר היה לדחוק ולומר דמיירי שנולדו בו סימני טומאה אחר הפטור אלא שקשה דאם נולדו סימני טומאה פשיטא שהוא עובר בלאו וכת"כ מרבה לאחר הפטור מדכתיב לשמור מאד ומה הפרש יש בין קודם שנזקק לטומאה לנולדו בו סימני טומאה אחר הפטור. ולהאי כפי"ם דשבת עלה קל"ב דפריך היכא נגעים טמאים נגעים טהורים מאי איכא למימר ופירש"י נגעים טהורים כגון בהק ופרחה בכולו וכולהו איתרבו לאיסור קציצה בספרי אין לי אלא משנזקק לטומאה עד שלא נזקק לטומאה מנין ת"ל ככל אשר יורו ע"כ, ונראה דרש"י לאו מהכא קא יליף משום דמדברי ספרי הללו לא שמעינן אלא דאף קודם שנזקק לטומאה עובר בלאו אבל בבהק או בפרחה בכולו לא שמעינן מהכא אלא דבספרי הכי איתא אין לי אלא משנזקק לטומאה עד שלא נזקק ולאחר הפטור מנין ת"ל וכו' ומדרבי קרא לאחר הפטור לאזהרה מהתם יליף רש"י דאף בבהק או בפרחה בכולו איכא אזהרה דהא כולם טהורים הם. כן אמת דאי לאו דברי רש"י היה נ"ל דלעולם לא הזהיר הכתוב אלא בתולש אחד ממראות נגעים ואף שגזר הכתוב שיהיה טהור כגון שעמד בעינו בשבוע ב' או שפרחה בכולו מתוך החלט מ"מ איכא אזהרה לתולש כיון שהוא ממראות נגעים ואפשר שיבוא לידי טומאה כגון שיפשה או אם פרחה בכולו שיולד בו מחיה כעדשה אבל בבהק שאינו סימן טומאה ואינו מארבע מראות נגעים ליכא אזהרה. וזהו שרבינו לא כתב בחיבורו דין זה דבהק. ויש להסתפק בתולש לאחר הפטור מהו שילקה מי אמרינן כיון דאינו לוקה אא"כ הועילו מעשיו וכמ"ש רבינו א"כ בלאחר הפטור נמי נהי דאיכא אזהרה אבל מלקות ליכא דהא לא עשה ולא כלום דמתחילה נמי קודם שתלשה טהור היה או דילמא שאני התם שהיה טמא ואף לאחר שתלש עדיין בטומאתו עומד נמצא שלא תלש סימני טומאה אבל בלאחר הפטור לעולם לוקה ולא מצאתי גלוי לדין זה. ודע שראיתי לתוספות בפ"ק דשבועות עלה ד' ד"ה בקוצץ שכתבו בשם ריצב"א דהסוגיא דר"א דמילה לא איירי אלא בד' מראות וטהורים דקאמר כגון דעמד בעיניו בזה ובזה או בהה וקרי ליה טהורים לפי שאין מוחלט ע"כ. אך מדברי רש"י שכתב בהק נראה שחולק בזה. ודע שעדיין יש לי משא ומתן בדינים אלו ובמקום אחר אגושש ידי אם יגמור ה' בעדי: ומ"ש רבינו ומותר למצורע לישא במוט על כתיפו וכו' ע"כ. מסוגיית הגמרא בפרק ר"א דמילה עלה קל"ג מוכח דלדידן דקי"ל כר"ש דדבר שאין מתכוין מותר ע"כ קרא אתא להיכא שכיב זה או במוט ודאי יתלוש הנגע דהוי פסיק רישיה ולהכי איצטריך קרא דלעשות דאם הוא דבר שאפשר שיתלש ואפשר שלא יתלש למה לי קרא דדבר שאינו מתכוין מותר ולא ידעתי למה לא הביא זה רבינו ודאיתי בספרי הביאו הר"ש בפ"ז דנגעים ולעבות עושה אותו כפ והולך ואי אתה חושש שמא הלכה לה צרעת ע"כ. ומדקתני שמא משמע דלאו פסיק רישיה הוא ונראה דברייתא זו אתיא כר"י דסבירא ליה דבר שאין מתכוין אסור: ומ"ש רבינו או הקוצץ הנגע כולו מבשרו נראה דהאי מבשרו ל"ד דה"ה דקוצץ נגע מזולתו נ"כ עובר בלאו דהא בפי"ם דשבת (דף קל"ב) אמרינן דאיצטריך בשר גבי קטן דמילה דוחה את הצרעת והכא מפיק לה מק"ו דשבת ורבינו כתב דטעמא הוא משום דאתי עשה ודחי לא תעשה ואי אמרת דליכא לאו אלא בקוצץ בהרתו פשיטא דמילת קטן דוחה את הצרעת שהרי האב מקיים מצות עשה ואינו עובר בלאו. אלא ודאי שהלאו הוא בקוצץ סימני טומאה בין מחברו בין מזולתו ואפילו מקטן. ומיהו נ"ל דכל שקוצץ מדעת בעל הצרעת הנקצץ עובר ודוקא גבי קטן עובר הקוצץ ודייקינא לה מדאמרינן בגמרא ואביי אליבא דר"ש האי גבר מאי עביד ליה א"ר עמרם באומר לקוץ בהרתו קא מכוין. ופירש"י גדול שהוא בר עונשין ואמר למוהל לקוץ בהרתו בכוונה ליטהר ע"כ. ואי אמרת שאין אזהרה אלא על הקוצץ ולא על הנקצץ מה לנו אם כוונת הנימול כיון שכוונת המוהל שהוא המוזהר אינה לטהרו אלא למולו אלא ודאי דכל שהוא גדול הנקצץ הוא המוזהר. שוב ראיתי לרבינו בפי' המשנה פ"ח דנגעים משנה ד' שכתב הנה כל מי שיסיר נגע צרעת מגופו או מגוף חבירו או מן הבגד ילקה מלקות והנכון אצלי דלאו זה הוא כלאו דלא יקרחו קרחה ולא ישרטו וכתובת קעקע שכתב רבינו בסוף הלכות ע"ז שהקורח קרחה בראש חבירו והשורט שריטה בבשר חבירו והכותב כתובת קעקע בבשר חבירו והיה חבירו מסייע בזמן שעושים מזידין שניהם לוקין אחד שוגג ואחד מזיד המזיד לוקה והשוגג פטור ע"כ. ה"נ דכוותה דהאזהרה היא בין לקוצץ בין לנקצץ ולפיכך גבי קטן עובר הקוצץ דומיא דקרחה וגבי גדול כיון שגם הנקצץ עובר איצטריך קרא דבשר להיכא דמכוין לקוץ אף שהקוצץ אינו מכוין אבל גבי קטן כיון שאין הקוצץ מכוין לטהרו לא איצטריך קרא למישרי. ומה שהכריחו לרש"י לומר דמאי דקאמר רב עמרם באומר לקוץ בהרתו דמיירי באומר למוהל ולא דמיירי כשהוא מל את עצמו ומש"ה עובר בלאו כיון שמכוין ליטהר אבל באומר למוהל לעולם אימא לך דלא איכפת לן בכוונת הנקצץ כיון שהקוצץ הוא העובר. הוא משום דא"כ אמאי לא פריך עלה ואי איכא אחר ליעבד כדפריך גבי קטן. שוב ראיתי לרש"י שכתב ואי איכא אחר שאינו חושש לטהרו ליעביד אחר ולא ליקום אב להכא ע"כ. משמע מדבריו דאי קאי אב הכא אף שהמל אינו מכוין לטהרו אפ"ה עובר בלאו. וטעמא דמלתא דכיון דהמצוה מוטלת על האב המוהל שלוחיה דהאב קא עביד וכיון דכוונת האב הוא לטהרו הרי עובר בלאו וא"כ לפי זה אין להוכיח מדברי רב עמרם דבגדול הנקצץ הוא המוזהר ושאני הכא דכיון דהמצוה מוטלת עליו והוא מכוין ליטהר המוהל שליחותיה קא עביד דומיא דהאב:

ומ"ש רבינו כיצד היתה בו בהרת ובה שלש שערות לבנות ותלש אחת כו'. בפרק המצניע (דף צ"ד) איתמר אחת משתים חייב אחת משלש ר"נ אמר חייב רב ששת אמר פטור ופסק כרב ששת וכן פסק בפרק ה"י מהלכות שבת וכתב שם ה"ה דלא אמרו שלקתה כר"נ אלא בדיני:

ח מי שהיתה בהרת בערלתו ימול. בספ"ז. ומ"ש ואע"פ שהיא מילה שלא בזמנה וכו'. בפרק ר"א דמילה (דף קל"ב קל"ג). ומ"ש ואם מל והלך בעור הערלה וכו'. תוספתא פ"ג מצורע מוחלט ימול וחייב בקרבן:

ו מצות עשה שיהיה המצורע המוחלט מכוסה כל ראשו וכו'. בפרק אלו מגלחין (דף ט"ו) מצורע מהו בעטיפת הראש ת"ש ועל שפם יעטה מכלל שחייב בעטיפת הראש ובת"כ ועל שפם יעטה חופה ראשו כאבל וכן תירגם אונקלוס. ומ"ש פורם בגדיו. מקרא מלא הוא. ומ"ש ומודיע כל העוברים עליו שהוא טמא. בס"פ בהמה המקשה (דף ע"ח) [שבת ס"ז] ובת"כ. ומה שכתב אפילו כ"ג שנצטרע פורע ופורם עד אפילו בשבתות וימים טובים. הכל ראש פרק אלו מגלחין (דף ט"ו). ומ"ש והרי הוא מותר ברחיצה ובסיכה ובנעילת הסנדל ובתשמיש המטה. שם בעיי ולא איפשיטו ולקולא ואיני יודע למה השמיט שמותר בעשיית מלאכה שגם היא שם בעיא דלא איפשיטא. ומה שכתב שמותר בתשמיש המטה. אע"פ שאמרו במצורע אסור בתשמיש המטה בפ"ק דמ"ק (דף ז' ע"ב) איפליגו תנאי אם אסור בתשמיש אף בימי חלוטו ופסק רבינו כמ"ד מותר משום דרבי ור' חייא סברי כוותיה ומהני' דפירקא בתרא דנגעים הכי משמע דקתני בימי ספרו ואסור בתשמיש המטה מכלל דעד השתא היה מותר:

ז דין המצורע שיהיה לו מושב לבדו ודין זה בעיירות המוקפות חומה וכו'. פרק קמא דכלים: **ח** המצורעת אינה פורעת ואינה פורמת. משנה ספ"ג דסוטה (דף כ"ג) ויליף לה בגמרא מקראי. ומה שכתב ולא עוטה על שפם משום דכיון דאינה פורעת ופורמת ממילא דאינה עוטה על שפם דתרווייהו בחד קרא נינהו: ולא המצורעים בלבד וכו'. בת"כ: **ט** וטומטום ואנדרוגינוס וכו' ספק. כלומר והוי ספיקא דאורייתא ולחומרא:

י אחד מצורע מוסגר וכו'. משנה פ"ק דמגילה (דף ח' ע"ב) ופ"ק דכלים ויליף לה בגמרא מקרא ודקדק רבינו לכתוב לענין טומאה משום דלענין קרבנות אשם ולוג שמן יש ביניהם שאין מביאים אלא המוחלט: **יא** המצורע אב מאבות הטומאה וכו'. בריש מסכת כלים אבות הטומאה השרץ וכו' הרי אלו מטמאים אדם וכלים במגע וכלי חרס באויר וכו' למעלה מהם נבילה וכו' שהם מטמאים את האדם במשא לטמא בגדים במגע וכו' למעלה מהם מרכב שהוא מטמא תחת האבן מטמא וכו' למעלה מן המשכב הזב שהזב עושה משכב וכו' למעלה מן הזב זבה שהיא מטמאה את בועלה למעלה מן הזבה מצורע שהוא מטמא בביאה וכתב שם רבינו ומאמרו במצורע שהוא למעלה מהזבה תדע שהוא יטמא במשא כמוה ושהוא יעשה משכב ומושב כזב וזבה וכו' [ואמרו בספרי באמרו ה' במצורע מוחלט כאשר נרפא מהצרעת וכבס [המטהר את] בגדיו וטהר אמרו מה בא זה ללמדנו אם ללמד שמטמא בגדים במגע והלא ק"ו הוא וכו' א"כ למה נאמר וכבס המטהר את בגדיו מלטמא משכב ומושב עכ"ל. ובסוף זבים שנינו המגע בזב ובזבה ובנדה וביולדת ומצורע וכו' מטמא שנים ופוסל אחד אחד הנוגע ואחד המסיט אחד הנושא וא' הנישא. ואע"פ שבפסחים פרק אלו דברים (דף ס"ז) אמרו זב חמור ממצורע שכן עושה משכב ומושב נ"ל שרבינו יכרח דהתם בימי ספירו קאמר א"נ שאינו גורם כי אם זב חמור שמטמא כלי חרס בהיסט. ומ"ש ואחד המוסגר ואחד המוחלט בכל אלו הייינו מדתנא אין בין מצורע מוסגר למצורע מוחלט אלא פריעה ופרימה:

יב חומרא יתירה יש במצורע וכו'. בפ"ק דכלים ובפי"ג דנגעים ובת"כ. ומ"ש שנאמר מחוץ למחנה מושבו. בת"כ: היה עומד תחת האילן וכו'. בפי"ג דנגעים. ומ"ש ספק עמד וכו'. אפשר שהוא מדתנן כל ספק נגעים טהור א"נ משום דהוי ספק טומאה ברה"ר דהתם אילן הוא ברה"ר: הכנים המצורע ראשו ורובו לבית וכו'. שם: נכנס לבית הכנסת וכו'. גם זה שם ופירש ר"ש גבוה עשרה טפחים דפחות אינה מחיצה להפסיק. רוחב ד' אמות משום ד' אמות של תפלה א"נ משום דזהו שיעור מקומו של אדם כדאמרינן גבי עירוב בפרק מי שהוציאוהו וכו'. נכנס ראשון ויוצא אחרון כדי שלא יטמאו אותם העומדים בבית הכנסת בכניסתן וביציאתם באויר שמן הפתח עד המחיצה עכ"ל. והראב"ד כתב נכנס ראשון ויוצא אחרון ה"א שמא יתערב עם הצבור דרך העברתו ויטמא אותם עכ"ל:

והלך כעדשה הרי זה טהור. כוה כעדשה והלך המותר הרי זה טמא: **ח** מי שהיתה בהרת בערלתו ימול ואע"פ שהיא מילה שלא בזמנה שמצות עשה דוחה את לא תעשה בכל מקום. ואם מל והלך בעור הערלה סימן שהיה מוחלט בו ה"ז חייב בקרבן מצורע: **ו** מצות עשה [א]שיהיה המצורע המוחלט מכוסה ראש כל ימי חלוטו ועוטה על שפם כאבל ופורם בגדיו ומודיע העוברים עליו שהוא טמא שנאמר והצרוע אשר בו הנגע וגו'. אפילו כ"ג שנצטרע פורע ופורם שעשה דוחה את לא תעשה. ואסור בשאילת שלום כל ימי חלוטו כאבל שנא' ועל שפם יעטה שיהיו שפתיו דבוקות אבל קורא ושונה ודורש. ואסור לספר ולכבס כל ימי חלוטו. ונוהג בכל הדברים האלו אפילו בשבתות וימים טובים. והרי הוא מותר ברחיצה ובסיכה ובנעילת הסנדל ובתשמיש המטה וזוקף את מטתו כשאר העם: **ז** דין המצורע שיהיה לו מושב לבדו חוץ לעיר שנאמר מחוץ למחנה מושבו. ודבר זה בעיירות המוקפות חומה בארץ ישראל בלבד: **ח** המצורעת אינה פורעת ואינה פורמת ולא עוטה על שפם אבל יושבת היא מחוץ לעיר ומודיעה לאחרים שהיא טמאה. ולא המצורעים בלבד אלא כל המטמאים את האדם חייבין להודיע לכל שהן טמאין כדי שיפרשו מהן שנאמר וטמא טמא יקרא הטמא מודיע שהוא טמא: **ט** וטומטום ואנדרוגינוס פורע ופורם ועוטה על שפם מפני שהוא ספק: **י** אחד מצורע מוסגר ואחד מצורע מוחלט לענין טומאה. ואין בין מצורע מוסגר למצורע מוחלט לענין טומאה אלא פריעה ופרימה ותגלחת וצפורים שהטהור מתוך הסגר פטור מן התגלחת ומן הצפורים והטהור מתוך החלט חייב בהן אבל טומאת שניהן שוה בכל דבר: **יא** המצורע אב מאבות הטומאות מטמא אדם וכלים במגעו וכלי חרס באוירו ומטמא אדם במשא ומטמא משכב ומושב אפילו תחת אבן כזב וכזבה שנאמר וכבס בגדיו וטהר מפי השמועה למדו שטהר מלטמא משכב ומושב. ואחד המוסגר ואחד המוחלט בכל אלו: **יב** חומרא יתירה יש במצורע שמטמא בביאתו לבית בין בימי החלט בין בימי הסגר. כיצד נכנס לבית נטמא כל אשר בבית בין אדם בין כלים אע"פ שלא נגע בהן נעשו ראשון לטומאה שנאמר מחוץ למחנה מושבו מה הוא טמא אף מושבו טמא. היה עומד תחת האילן ועבר אדם טהור תחת האילן נטמא. היה הטהור עומד תחת האילן ועבר המצורע תחתיו לא טמאהו ואם עמד נטמא שהרי נעשה לו מושב. ספק עמד ספק לא עמד טהור. הכנים המצורע ראשו ורובו לבית נטמא כל שיש בתוכו. נכנס לבית הכנסת עושין לו מחיצה גבוה עשרה טפחים ורחבה ארבע אמות על ארבע אמות [*]ונכנס ראשון ויוצא אחרון. כדי שיהיה מושבו לבדו ולא יעמוד עם העם בערבוב ויטמא אותם:

א סמג עשין רלה:

השגת הראב"ד

*ונכנס ראשון ויוצא אחרון. א"א שמא יתערב עם הצבור דרך העברתו ויטמא אותם:

משנה למלך

ח מי שהיתה בהרת בערלתו כו'. יש לתמוה על זה דבפרק י"ט דשבת (דף קל"ב) אמרינן איסור דאמרי' דאתי עשה ודוחה את ל"ת לא תעשה גרידא האי עשה ולא תעשה היא ופירש"י השמר לא תעשה היא ולעשות ככל אשר יורו היינו עשה ע"כ. והא דקי"ל דמילה דוחה את הצרעת רבי יאשיה מפיק למילה בזמנה מקרא דבשר ושלא בזמנה אתיא מבינייא ור"י מפיק למילה בזמנה מק"ו וכי אתיא קרא דבשר הוא למילה שלא בזמנה כמבואר כל זה בההיא סוגיא, והנראה אצלי בדעת רבינו הוא דס"ל דאידך ברייתא דריש לעשות אי אתה עושה אבל אתה עושה בהיב בעל רגלו כו' ס"ל דליכא בהולם סימני טומאה עשה מדריש לקרא דלעשות לדרשא אחריתי ואם איתא דאתא קרא לעשה מנ"ל אידך דרשא ופסק רבינו כאידך ברייתא משום דרב אשי פסק הכי דקאמר היכא אמרינן דאתי עשה ודוחה לא תעשה כגון מילה בצרעת משמע דס"ל דטעמא דמילה דוחה את הצרעת הוא משום דאתי עשה ודוחה לא תעשה ועיין כמ"ש בתוספות שם ד"ה מאי עשה. גרסינן בפי"ט דשבת (דף קל"ב) דצרעת דוחה את העבודה ופירש רש"י אזהרה שהזהירה תורה על הצרעת שלא לקוץ בהרתו וכו' ולא אמרינן יקוצו בהרתן ויאכלו פסחים או שכהן יקון בהרתו ויעבוד אם הכהנים טמאים בצרעת והקהל טהורים ע"כ. ול"ד נגעים טמאים דהא פשיטא דלא יקון דהכי מחוסר טבילה הוא אלא אפילו נגעים טהורים נמי לא יקון והא דלא אמרי' דליתי עשה דעבודה ולידחי לא תעשה דצרעת הא קאמר רב אשי התם דלא אמרינן דאתי עשה ודחי ל"ת אלא כגון מילה בצרעת א"נ ציצית וכלאים כו' ולא ראיתי לרבינו שהביא דין זה ולא ידעתי למה:

ז ודבר זה בעיירות המוקפות חומה. פירוש המוקפות חומה מימות יהושע בן נון כ"כ הר"ש פרק קמא דכלים משנה ד':

יא וממטמא משכב ומושב כו'. דע דרש"י והתוספות כתבו בפרק אלו דברים (דף ס"ז) שהמצורע אינו מטמא משכב ומושב אלא לטמא אוכלין דוקא כדין ולד ואינו עושה המשכב אב כזב וכן הוא שטת הר"ש בפ"ק דכלים משנה ג' וכ"כ הראב"ד לקמן פי"ג דין י"ג ועיין בקרבן אהרן פרשת מצורע פ"א דין ד' ופ"ב דין ו' ועיין בסמ"ג עשין סי' רל"ה ובמ"ג ועיין בתוספות פ' בנות כותים (דף ל"ה) ד"ה לאחרים ועיין בפ"ק דיומא (דף ו') ובתוספות שם ד"ה שנטמא ועיין בספ"ס דנזיר (דף ל"ז): **יב ספק** עמד ספק לא עמד וכו'. מהרי"י קורקוס ז"ל כתב בחידושיו שלא מצא דין זה מבואר אלא דמטי בה מהא דקי"ל ספק נגעים טהור ולדידי אין הנדון דומה לראיה ומבואר. גם הטעם השני שכתב מרן לא נתיישבה דעתי בו והאמת שדברי רבינו הם משנה ערוכה בפ"ג דעדיות מ"ז ובפ"ו דטהרות משנה ב' ועיין מ"ש רבינו שם בפי' המשנה וכבר הביא רבינו משנה זו בפט"ו מהלכות שאר אבות הטומאה דין ס' יע"ש וזה פשוט (א"ס עיין במ"ש הרב המחבר לעיל פ"ב מהלכות אלו דין א' ועיין בפרק קמא דקידושין (דף ל"ג) דמבואר בגמרא דאם טמא עומד תחת האילן והטהור יושב לא טומא הטהור יע"ש ברש"י):

פי"א א טהרת מצורע מצות עשה וכו'. בפי"ד שנינו שלשה מגלחין ומגלחתן מצוה הנזיר והמצורע והלוים וכו'. המלות כתב רבינו טעם למה מגה טהרת המצורע בפני עצמה והבאת קרבנות מצוה בפני עצמה והוא כי כוונת ותכלית התגלחת ליטהר מלטמא בשרן ואז לא יהיה רק מחוסר כפורים ותכלית הקרבנות להפלים כפרתו ונמצא שאין התגלחת נקשרת עם הקרבנות:

כיצד

פרק אחד עשר

א טהרת [א] מצורע מצות עשה. ותגלחתו כשיטהר מצות עשה. כיצד מטהרין את המצורע מביא מזרק של חרש חדש וקבלה היא שיהיה [חדש] ונותן לתוכו רביעית מים חיים הראויין לקדש אותן מי חטאת. ושיעור זה מדברי סופרים. ומביא שתי צפורים דרור טהורות

א סמג עשין רלו:

כיצד מטהרים את המצורע וכו'. רים פרק י"ד דנגעים. ומה שכתב וקבלה היא שיהיה של חרס כך כתוב בספרי רבינו והוא ס"ס שבפירוש כתוב בתורה כלי חרס וכך צריך להגיה וקבלה היא שיהיה חדש וכך נמצא בספר כתיבת יד. וכתב הר"י קורקוס שטעם רבינו שכתב שהיא קבלה משום דהיינו מאי דדרשינן בפ"ב דסוטה אל כלי חרס על מים חיים מה מים חיים שלא נעשה בהם מלאכה אף

משנה למלך

פי"א א ומביא שתי צפורים דרור וכו'. דין זה הוא משנה ערוכה רפי"ד דנגעים ודין זה דבעינן דרור נתבאר בת"כ גבי טהרת נגעי בתים דכתיב ושלח את הצפור החיה אל מחוץ לעיר רבי יוסי הגלילי אומר שתהא הן לעיר ואיזו זו דרור ע"כ. ומהכא ילפינן לטהרת האדם ג"כ דבעינן דרור אך לא נתבאר אם דין זה הוא למצוה דוקא או אף לעכובא והרמב"ן בפירוש התורה נסתפק בדין זה וכתב ויתכן שאינו אלא למצוה ודיעבד כולם כשרים בו ולפיכך הוצרכו בת"כ למעט הטמאות. והנה דברי הרמב"ן הללו באו סתומים שהרב דמעיקרא כתב דלפי דעתו שם צפור כולל כל המינים הקטנים בין טמאים בין טהורים וכתב דמה שדרשו רבותינו כל צפור טהורה לרבות של מצורע לאו מיתורא דטהורה נפיק דהא צפור כולל אף לטמאים אלא מיתורא דכל וגפסייע לזה ממה שדרשו בת"כ טהורות ולא טמאות אלמא דשם צפור כולל אף לטמאות ומש"ה הוצרכו למעט מאומרו חיות ואה"כ סבירא דעת רז"ל שכל עופות טהורים נקראים צפור אבל טמאים אינם נקראים צפור וכדאיתא בפרק שלוח הקן דף קל"ט וא"כ איך כתב לדעת רז"ל ולפיכך הוצרכו בת"כ למעט הטמאות. וראיתי להרב מהר"י להובהב ז"ל בפירושיו להרמב"ן שכתב דמ"ש הרמב"ן ויתכן הוא סירך לקושיא שהוקשה לו לדעת רז"ל דלפי דעתם דאית להו שצפור הוא שם כולל לעופות טהורים א"כ למה הוצרך הכתוב לפרש טהורות בהדי שם צפור מורה על הטהורים לזה אמר הר"ס ז"ל ויתכן כו' כלומר מה שהוצרך הכתוב לומר טהורות לפי שאמר שכיון לפרי דרור והיה עולה בדעת שאפילו בדיעבד צריך שיהיו צפורי דרור לזה אמר הכתוב טהורות כלומר אע"פ שאמרתי שהמצוה בצפורי דרור אעפ"כ לענין עכוב אין צריך לדקדק אלא שלא יהיו טמאות והוו לטהורות שכל צפור כשר בדיעבד כו' וא"כ והיה מה שאמר טהורות כאילו חזר לומר צפרים ע"כ. ולי נראה ליישב דברי הרמב"ן באופן אחר והוא דבתחלה היה סבור דכל הדברים שבצריך הכתוב בטהרת המצורע הם לעכב וליכא למימר שהוא למצוה דוקא שהרי כתיב הורה ואמרינן בכמה דוכתי דכ"מ שנאמר הורה הוא לעכב ועוד דכתיב תהיה דמשמע עכובא ומש"ה סבירא ליה לסברתו דאית ליה דצפור כולל אף לטמאים מדהוצרך הכתוב לומר טהורות למעט טמאות דאם היה עולה בדעת שכל אלו התנאים אינם אלא למצוה ליכא סייעתא להר"ס מדהוצרך הכתוב לומר טהורות דאימא דאף דצפור אינו נקרא אלא הטהור מ"מ חזר הכתוב לומר טהורות ללמדנו שהוא מעכב כדאמרינן בפרק הקומץ כ"מ שחזר הכתוב ושנה אינו אלא לעכב וא"כ ליכא סייעתא לדעת הר"ס אלא משום דס"ל דכל הנאמר בפרשה הוא לעכב מאומרו הורה ותהיה. לזה הכריח דמדהוצרך הכתוב לומר טהורות למדנו דטמאה נקראת צפור ג"כ אך לדעת רז"ל דצפור אינו נקרא כי אם הטהור קשה מאומרו טהורות לזה תירץ דאשמעינן דהתנאים הנאמרים בפרשה אינם אלא למצוה ולא לעכב ואם עשה הטהרה במין שאינו דרור נטהר דלא דרשינן לא הורה ולא תהיה ולפיכך הוצרכו בת"כ למעט טמאות לומר שתנאי זה אינו כשאר התנאים ואם עשה הטהרה בטמאים אף בדיעבד לא עשה ולא כלום ונסתייע לזה שאין כל הדברים הנאמרים בפרשה לעכוב ממה ששנינו שתי צפורים מצוותן שיהיו שוות במראה בקומה בדמים ולקיחתן כאחד ולא"פ שאינם שוות כשירות וא"כ הוא הדין דרור דבדיעבד כשרות אע"פ שאינה דרור והוקשה לו להרמב"ן ממאי דתנן שחט אחת ונמצאת שאינה דרור יקח זוג לשניה דמשמע דבדיעבד נמי לא מהני ותירץ דהטעם הוא שאע"פ שבדיעבד כולן כשרות כשהם שני מינים פסולות ובסוף דבריו כתב והנכון שיעלה מכל זה הוא שנאמר שכל צפור שאינו דרור פסול אפי' בדיעבד מן המדרש הזה שלא שנו במשנתנו מצוותן שיהיו דרור ואע"פ שאינם דרור כשרות כמו ששנינו בשוות וכל הדרורים נעלי פשפוט הם ומה שאמרו בת"כ לא טמאות מפני שיש בטמאין מינים שהם דרור כגון הסנונית לר"א או יהיה פירושו למעט טמאות לך שהם האסורות והטריפות כמו שהעלו בפרק שלוח הקן וזהו הסגון בעיני עכ"ד. והנראה אלי בכוונת דברי הרמב"ן הללו הוא שני הפירושים לפי שכתב למה שאמר בת"כ ולא טמאות שהם כלפי פירושים שכתב. הראשון הוא לפי דעתו דצפור הוא שם כולל גם לעוף טמא. והשני הוא דעת רז"ל שצפור הוא דוקא עוף טהור וכבר כתב שדבר זה הוא מחלוקת תנאים בירושלמי. והנה כתב דדרור הוא מעכב ועל זה הוקשה לו ממה שאמרו בת"כ טהורות ולא טמאות וקושיא זו היא אף כפי סברתו דצפור הוא כולל אף בטמאים דלמאי איצטריך למעט טמאות ה"ל שבטמאות אינם דרור וכיון שדרור מעכב למה לי למעט טמאות אפילו טהורות כל שאינם דרור לא מהני ותירץ דאיכא סנונית שהיא דרור והיא טמאה וממלא צפורים לא מימעיט מש"ה כתב קרא טהורות ותירוץ זה יצדק כפי סברתו אך למ"ד דצפור הוא דוקא הטהור למה לי קרא דטהורות לסנונית דאף שהיא דרור כיון שהיא טמאה אינה בכלל צפורים ותירץ דלדעת זו כוונת הברייתא שאמרה ולא טמאות היינו טמאות לך שהם האסורות ותירוץ זה הב' יצדק ג"כ כפי סברתו אף אם נאמר דליכא בטמאים דרור אך התירוץ הראשון לא יצדק כי אם כפי סברתו דוקא וזה פשוט. ופי' דרור אמרינן בס"פ המוכר עלם ק"ו ובפ"ג דביצה עלם כ"ד אמר רבה בר רב הונא הכא בצפור דרור שאינה מקבלת מרות דתנא דבי רבי ישמעאל למה נקראת דרור שדרה בבית כבשדה ע"כ. ופירש"י שדרה בבית כבשדה שיודעת להשמט בזוית הבית לכל צד ולכך נקראת דרור על שם דירה שדרה בב"מ ע"כ. אך כפי מדרשו של רבי יוסי הגלילי שכתבנו בתחלת דברינו דמפיק לה מדכתיב החיה על פני השדה וזו היא דרור נ"ל דס"ל שדרור הוא מלשון וקראתם דרור שהוא חפשי כלומר שחיה היא על פני השדה שאינה מקבלת מרות ולמאי דברי רש"י הייתי מעמים פירוש זה אף כדברי הגמרא והכוונה שאף בהיותם בבית אינה מקבלת מרות אלא דרה בבית כבשדה ויודעת להשמט ולעולם אינה מקבלת מרות ולפיכך נקראת דרור מלשון חירות וכן פירש הרא"בע עלה דקרא דודרור קן לה יע"ש:

ודע שכתב רבינו עובדיה ריש פי"ד דנגעים וז"ל וצריך לומר שאע"פ שעל שם כן הוא נקרא צפור דרור לא מפני כן כל צפור שאינו מקבל מרות הוא שכשר לטהרת מצורע דהא אמרינן בפ"ב דסוטה (דף ט"ז) בצפור דרור שיערו רבנן אין לך קטנה שנדחית מפני המים ומצאתי להרמב"ן בפירוש התורה כו' יע"ש. ולא ידעתי כוונתו דהא מההיא סוגיא מוכח דכל צפור דרור שיעור אחד יש לו ומש"ה אמרו שמכיא מים רביעית ובפ"ג דביצה עלם כ"ד מוכח דצפור דרור הוא מין קטן דאמרינן וצפור דרור צריכה ליקשר בכנפים כדי שלא תתחלף בחברתה. ופירש"י דרור קטנה היא והאם והבת שוות ע"כ. ובפ"ב דע"ו אמרינן אי זו היא יונה קטנה כל שאין ראש צפור דרור יכול ליכנס בתוכה יע"ש. והרמב"ן מעולם לא נסתפק בזה אלא שבתחלה היה סבור דשם צפור אינו אלא לעופות הקטנים והביא ראיה לזה מסוגיא זו דסוטה דאילו היה כל עוף טהור כשר לטהרה מהם מי שדמו דוחה כמה לוגין והרב ז"ל כפי מה שהיה סבור שדרור אינו אלא למצוה ואעפ"כ רצה להכריח שלא הכשיר הקטנים שבעופות מסוגיא זו ודחה ראיה זו ואמר ואולי אמרו כן בצפור דרור שהיא מצוה להתחלה כלומר דשיערו חכמים במה שהוא מצוה לכתחלה שהוא דרור וכבר כתבנו שדרור הוא מין קטן ואה"נ דבדיעבד אם שחט צפור שאינו דרור ויש גדול שבשר בדיעבד אע"פ שדוחה את המים. ולפי מה שהכיים הרב שדרור הוא לעכב אהיא סוגיא דסוטה כפשטה דדרור הוא מין קטן ולעולם אינו דוחה רביעית מים וזה פשוט: ודע שאני מסתפק אם דרור הוא מין אחד מהעופות ונקרא זה המין דרור לפי שדר בבית כבשדה או הם מוגים רבים בעופות שהם דרור והכתוב הצריך לטהר המצורע שיביא מהמינים שהם דרור שהרי מצינו שיש בעופות טמאים דרור והיא הסנונית וכמ"ש הרמב"ן ואפשר שגם בטהורים יש מינים שהם דרור אלא שלפ"ז צ"ל שכל המינים שהם דרור כולם הם קטני הכמות שהרי חכמים שיערו בצפור דרור וכן מההיא שכתבנו דצפור דרור צריכה ליקשר בכנפים וזה הוא קצת דוחק בעיני. ולי אמרינן שהוא מין אחד שהוא דרור בטהורים ניחא טפי. ועיין במהריק"ו סוף שרש קנ"ז דמוכח מדבריו דליכא דרור בטהורים אלא מין אחד דהיינו סנונית דכריסה לבנה ודבריו הם תמוהים בעיני דא"כ נמר נוטרא דאמר בפרק אלו טריפות עלם ס"ב כדיורקא כריסה כ"ע ל"פ דאסור כי פליגי כדהיורא כריסה א"כ נר"א דאסור אף בדהיורא כריסה לפור דרור שהצריך הכתוב לטהרת מצורע היכי משכחת לה וכן הכיא דלפור דרור דצריך ליקשר בכנפים צ"ל דנמר נוטרא שהיא לאו ר"א היא וכל זה הוא דוחק גדול. והנראה אצלי דודאי כשם לפור דרור הוא מין אחר טהור אלא דרב יהודה תידם ואמר דעוף המכרט כשר לטהרת מצורע כלומר שגם הוא הוא דרור ואגיבא דהחכמים דמכשירים כשר לטהרת מצורע ועיין במ"ש התוספות בפרק שלוח הקן עלם קל"ט ד"ס ת"ב יע"ש:

גרסינן בת"כ פרשת ויקרא בפ' עולת העוף קרבנו תורים ובני יונה ואין הכשרו תורים ובני יונה וסלא דין הוא ומה אם הנפרין שלא הכשרו לכפר בפנים כשרו לכפר בחוץ תורים ובני יונה שכשרו לכפר בפנים אינו דין שיכשרו לכפר בחוץ ת"ל קרבנו הורים ובני יונה ואין הכשרו תורים ובני יונה ע"כ. וליכא לפיוני טובא בברייתא זו דלמאי איצטריך נגמר דאיבא ק"ו לאכשורי תורים ובני יונה בחוץ ומש"ה איצטריך קרא דקרבנו למעט דהא בלא ק"ו הייתי אומר דבכלל צפרים שאמר הכתוב כוו הורים ובני יונה. וליכא למימר דס"ל להכא דברייתא דתורים ובני יונס לא הוו בכלל צפרים ומש"ה איצטריך לק"ו דהא ברים פ"ק דנזיר עלם ג' אמרינן דטעמיה דר"מ דאמר האומר הרי עלי צפורין שהוא נזיר משום דחיישינן שמא לצפרי נזיר גמי קיבל עליו ובגמרא הקשו ודלמא לצפרי נדבה קיבל עליו הרי דבכלל צפרים הוו הורים ובני יונה שהרי הדבר פשוט דנזיר טמא והנודר נדבה אינו מביא כי אם הורים ובני יונה. וכי תימא דהנהו בני אדם הוו תורים ובני יונה בכלל צפרים ומש"ה חיישינן התם משום דבנדרים הלך אחר לשון בני אדם אבל בלשון תורה לא הוו תורים ובני יונה בכלל צפרים וזה אינו דהא כתיב ואת הצפור לא בתר וקאי עלה דתור וגוזל דכתיב מקמיה ותו איכא לפיוני דכפי פשטן של דברים דמן הדין היו תורים ובני יונה כשרים לטהר המצורע או משום דבכלל צפרים הם או מדין ק"ו אלא דגזירת הכתוב היא שלא יועילו לטהר המצורע ולמה לא נתבאר דין זה בשום מקום ובפרט רבינו המגלה לנו כל כתום למה לא ביאר לנו דין מרודב כזה שתורים ובני יונה לא יועילו לטהר המצורע. והנראה אצלי דודאי תורים ובני יונה הוו בכלל צפורים וכדכתיבנא אלא דגבי טהרת מצורע הצריך הכתוב דרור ולי לא מהני ותורים ובני יונה לא הוו דרור ומש"ה אי לאו ק"ו לא הוה אמינא דתורים ובני יונה כשרים לטהר המצורע דנהי דהוו בכלל צפרים מ"מ לא הוו דרור אבל השתא דאיכא ק"ו איצטריך קרא למעטם ואופן הק"ו הוא בזה הענין ומה צפרים אף שהם דרור ולא הוכשרו לכפר בפנים הוכשרו לכפר בחוץ תורים ובני יונה שהוכשרו לכפר בפנים אף שאינם דרור אינו דין שיוכשרו לכפר בחוץ אף שאינם דרור ת"ל קרבנו כו' ודרך זה נכון בעיני בפשט הברייתא. ולפי זה לא הוצרך רבינו ללמדנו דתורים ובני יונה אינם מועילים לטהרת המצורע דכיון שכתב שהם ומביא שתי צפרים דרור הרי הגר את הכלל דכל שאינם דרור לא מהני. אך מה שאני תמיה בזה הוא שראיתי ליונתן שתרגם ודרור קן לה ובפנינא וירוע דספנינא הוא תרגום של תורים וכמבואר אלמא דתורים הוו דרור וא"כ כיון דהוו בכלל צפרים והוו דרור למה לא יוכשרו לטהר המצורע ואם הוא גזירת מלך למה לא הוזכר דין מהודש כזה בשום מקום וכעת לא מצאתי ישוב נכון לזה וצ"ע. עוד אני תמיה שראיתי בירושלמי פ"ק דנזיר הלכה א' עלה דמתניתין דהאומר הרי עלי צפרים ר"מ אומר ה"ז נזיר ואמרינן רשב"ל אמר משום דנזיר טמא מביא עוף והקשו וכי צפרים הוא מביא תורים ובני יונה הוא מביא ע"כ. משמע דאית להו דתורים ובני יונה אינם בכלל צפרים והדבר הוא תימה בעיני דהא כתיב ואת הצפור לא בתר ודכתיבנא והדבר צריך תלמוד. ודע דבת"כ גרסינן וגוה הפסן ולקח הליוני בכהן ופלקיתם בכל אדם ועיין במ"ש הרב קרבן אהרן גבי ולוה הכהן ובחט ודו"ק:

ומ"ש רבינו ונוטל עץ ארז כו'. כתב הר"ש רים פי"ד דמסכת נגעים שזה המעשה היה קודם השחיטה והכריח הדבר מההיא דאופליגו ר"י ור"ש בפ"ב דקידושין (דף נ"ז) אך מדברי רבינו נראה שכל זה המעשה היה אחר השחיטה וכבר הזכיר בפרק זה מחלוקת ר"י ור"ש ועיין בתוי"ט:

ומ"ש רבינו ופונה משלחה וכו'. בפי"ב דנגעים תנן בא לו לשלח את הצפור החיה אינו הופך פניו לא לים ולא לעיר ולא למדבר. ולכאורה היה נראה דכל הנך תלת מילי דמיעט במתניתין הוא בעומד בתוך העיר והיינו דבשעת השילוח לא יהפוך פניו לים כגון בעיר היושבת על שפת הים שלא יהפוך פניו לצד הים וישלחנה אף שמשלחה חוץ לעיר דהיינו בעומד נגד החומה ומשלחה כיון שמשלחה לים לא נעשית המצוה כתקנה. וכן אם העיר יושבת אצל המדבר לא יעמוד בקלה העיר ויהפוך פניו אצל המדבר וכן לא יהפוך פניו לעיר שהוא עומד בה וישלחנה אע"פ שיש שדות בעיר משום דכתיב מחוץ לעיר. והשתא איצטריכו תרי קראי מחוץ לעיר ועל פני השדה מיעט שלא יהפוך פניו לים ולמדבר אלא לשדה ועדיין הייתי אומר שאם הוא בתוך העיר והופך פניו לעיר ומשלחה דשפיר עביד קמ"ל קרא דמחוץ לעיר דבעינן שיהיו פניו חוץ לעיר כדי שיהיה השילוח חוץ לעיר. ולפ"ז אם עומד חוץ לעיר והופך פניו לשדה שפיר דמי. אך מדברי רבינו ז"ל שכתב עומד בעיר וכו' משמע דאיכא קפידא בדבר שיהיה בתוך העיר בשעת שילוח ובת"כ איתא ושלח את הצפור שלא יעמוד בים וישלחנה לים שלא יעמוד בגגת וישלחנה למדבר שלא יעמוד חוץ לעיר וישלחנה כלפי העיר ע"כ. משמע דליכא קפידא אלא כשעומד חוץ לעיר ומשלחה כלפי העיר אך אם עומד חוץ לעיר ומשלחה כלפי השדה שפיר דמי אך בפ"ב דקידושין (דף נ"ז) הובאה ברייתא זו בסגנון אחר ושלא יעמוד חוץ לעיר ויזרקנה בתוך העיר אלא כל שעומד בעיר ויזרקנה חוץ לחומה ע"כ. ופירש"י מדכתיב ושלח את הצפור אל מחוץ לעיר מכלל דעומד בעיר ומשלחה לחוץ דאי בעומד חוץ לעיר מאי ושלח אל מחוץ לעיר מעיקרא קודם שילוח נמי ההם קיימא. נראה דאיכא קפידא שיהיה בתוך העיר וכדברי רבינו אלא שלפי זה לא ידעתי למאי איצטריכו לומר שלא יעמוד חוץ לעיר כא כל שעומד חוץ לעיר אף בזורקה כלפי השדה לאו שפיר עבד דבעינן שיהיה בתוך העיר. ואפשר דכוונת הברייתא היא דמאומרו השדה מיעטו שלשה דברים וכדמוכח פדה שלא יעמוד וכו' כלומר דאי לא כתב קרא אלא ושלח על פני

כסף משנה

אף כלי ולפי שדרשא זו אינה מוכרחת כתב שקבלה היתה בידם פי' וקרא כעין אסמכתא עכ"ל: ומ"ש ושיעור זה מדברי סופרים. בת"כ ובפ"ב דסוטה (דף ט"ז ע"ב) מים שדם הצפור ניכר בהם ושיערו חכמים ברביעית: ומה שכתב לשם טהרת צרעת בת"כ ולקח למטהר לשם מטהר בין איש בין אשה בין קטן מכאן אמרו לקח לאיש כפירות לאשה לאשה כפירות לאיש לבית כשר למצורע למצורע כשר לבית. ומ"ש ושוחט את הברורה שבשתיהן. בת"כ ושחט את השחוטה הברורה שבשתיהן. ומ"ש וממצה עד שיהא הדם ניכר במים. יתבאר בסמוך. ומ"ש וחופר וקובר וכו' בפניו. פי"ד. ומ"ש ודבר זה קבלה מפי השמועה. ומ"ש ונוטל עץ ארז ומצותו שיהיה ארכו אמה ועביו כרביע כרע מכרעי המטה פי"ד דנגעים. ומ"ש ואזוב שאין לו שם לווי כמו שביארנו. בפ"א דה' פרה אדומה. ומ"ש אין פחות מטפח. בפרק המפלת דף כ"ו. ומ"ש ושני תולעת משקלו שקל פ' טרף בקלפי (דף מ"ב). ומ"ש ואם טעמו פסלו. בת"כ. ומ"ש וכל השיעורים הלכה. בריש עירובין (דף ד'). ומ"ש ולוקח עם שלשתן הצפור החיה. כך היא הגירסא. ומ"ש וד' מינין אלו מעכבין זה את זה. משנה בפ"ג דמנחות (דף כ"ז). ומ"ש ועץ ארז ואזוב שנתקלפו פסולים. פ' היה מביא (דף ס"ו). ומ"ש וכורך האזוב עם הארז וכו' עד ומשלח את הצפור. בפרק י"ד דנגעים ומקיף פירושו וסומך ובת"כ למדו שאינו אוגד אותה עמהם מדכתיב את הצפור החיה יקח אותה מלמד שמפרישה לעצמה:

כיצד משלחה וכו'. גם זה שם ובפ"ב דקידושין ובתורת כהנים תניא לא יעמוד ביפו וישלחנה לים ולא יעמוד בגבת וישלחנה למדבר ולא יעמוד בגבת וישלחנה כלפי לעיר:

שלחה וחזרה תחזור ומשלחה. תוספתא פ"ח דנגעים ומייתי לה בפ"ב דקידושין:

כיצד מגלחו מעביר תער על כל בשרו וכו' עד ולמעט שיער שבתוך החוטם. בפ"ב דסוטה עלה י"ו ות"כ ופסק כר"ע מחבירו ונתן רבינו טעם לשיער החוטם לפי שאינו נראה: וכתב הראב"ד א"א והלא ריבה שיער של בית הסתרים וכו'. וטעם רבינו דכיון דריבה ומיעט מוקמינן ריבויא לבית השחי שאם יגביה זרועו יהא נראה ומוקמינן מיעוטא לשיער החוטם שאינו נראה כלל. ומ"ש ואחר כך מכבס בגדיו וטובל וכו'. בפרק י"ד דנגעים. ומ"ש ומלטמא משכב ומושב. בת"כ. ומ"ש והמצורעת מותרת בתשמיש המטה. ברפ"ב דכריתות (דף ח') ויליף לה מדכתיב וישב מחוץ לאהלו ולא מחוץ לאהלה:

ב כל שבעת הימים האלו וכו'. בריש כלים תנן דמצורע בימי ספרו הוא מאבות הטומאה ומטמא אדם וכלים במגע וכלי חרס באויר ואינו מטמא במשא. ומייתי לה מקרא בפרק קמא דב"ב (דף ט' ע"ב) שמטמא אדם: ומ"ש

טהורות לשם טהרת צרעת שנאמר ולקח למטהר. ושוחט את הברורה שבשתיהן על המים שבכלי חרס וממצה עד שיהיה הדם ניכר במים. וחופר וקובר הצפור השחוטה בפניו. ודבר זה קבלה מפי השמועה. ונוטל עץ ארז ומצותו שיהיה ארכו אמה ועוביו כרביע כרע מכרעי המטה. ואזוב שאין לו שם לווי כמו שביארנו אין פחות מטפח. ושני תולעת משקלו שקל. ואם טעמו פסלו כצביעת התכלת. וכל השיעורים הלכה. ולוקח עם שלשתן הצפור החיה. וארבעה מינין אלו מעכבין זה את זה. ועץ ארז ואזוב שנתקלפו פסולין. וכורך האזוב עם הארז בלשון של זהורית ומקיף להן ראשי אגפיים וראש הזנב של צפור החיה. וטובל ארבעתן במים שבכלי ובדם שעליהן. ומזה שבע פעמים על אחר ידו של מצורע ומשלח את הצפור. וכיצד משלחה. עומד בעיר וזורקה חוץ לחומה ואינו הופך פניו לא לים ולא לעיר ולא למדבר. שנאמר מחוץ לעיר אל פני השדה. שלחה וחזרה חוזר ומשלחה אפילו מאה פעמים. ואח"כ מגלח הכהן את המצורע. כיצד מגלחו. מעביר תער על כל בשרו הנראה אפילו בית השחי ובית הערוה שיער שעל כל הגוף עד שיעשה כדלעת שנאמר את כל שערו. א"כ למה נאמר ראשו וזקנו וגבות עיניו לרבות כל כיוצא בהן ולמעט שיער שבתוך *החוטם לפי שאינו נראה. ואח"כ מכבס בגדיו וטובל ויטהר מלטמא בביאה ומלטמא משכב ומושב. ויכנס לפנים מן החומה ומונה שבעת ימים ואסור בהן בתשמיש המטה שנאמר מחוץ לאהלו מלמד שאסור בתשמיש המטה. והמצורעת מותרת בתשמיש המטה: ב כל שבעת הימים האלו עדיין הוא אב הטומאה מטמא אדם וכלים במגע לא במשא שהרי הוא אומר והיה ביום השביעי וכבס את בגדיו וגו' מלמד שהיה מטמא בגדים וכשם שהיה מטמא בגדים במגע כך מטמא אדם במגע

השגת הראב"ד

*החוטם לפי שאינו נראה. א"א והלא ריבה שיער של בית הסתרים ומה טעם לשיער שבתוך החוטם אע"פ שאינו נראה אלא היינו טעמא לשיער שבתוך החוטם שאינו מעכב לפי שאינו גוף האדם:

משנה למלך

...השדה לא היינו ממעטים אלא שלא ישלח לים או למדבר וכן שלא יעמוד חוץ לעיר ויזרקנה בתוך העיר אבל אם עומד חוץ לעיר וזורקה כלפי השדה שפיר דמי כתב רחמנא אל מחוץ לעיר לומר שיהיה הוא בעיר וישלחנה חוץ לעיר ושיהיה לשדה. ולפי האמת בבא זו דשלא יעמוד חוץ לעיר וכו' לא ממעטינן לה מאומרו השדה אלא מדכתיב מחוץ לעיר ולפ"ז אם עומד חוץ לעיר אף אם זורקה כלפי השדה לאו שפיר עבד. ודע דמתניתין דקתני לא לים ולא לעיר ולא למדבר ליכא דת"כ נקט ולא מיעטו אלא שיהיה השילוח לא כלפי הים ולא כלפי העיר ולא כלפי המדבר וכל זה נלמד מדכתיב השדה שיהיה השילוח כלפי השדה דכל אלו החלוקות קיימי למאי דתנן בתחילה ואינו הופך פניו כו'. ואפשר שאמרו ולא לעיר כלל ב' דברים האחד שלא יעמוד חוץ לעיר ויזרקנה כלפי העיר וכן אף אם הוא בתוך העיר לא יזרקנה כלפי העיר אלא כלפי השדה וכל זה נתמעט מאומרו אל פני השדה אבל אם עומד חוץ לעיר וזרקה כלפי השדה בזה לא איירי מתני'. ודין זה מהברייתא דקידושין למדנו אותו שיהיה הוא תוך העיר כדי שיהיה השילוח חוץ לעיר וזה נלמד מאומרו ושלח מחוץ לעיר ורבינו בתחילה שניה לשון הברייתא דפ"ב דקידושין שכתב עומד בעיר חוץ ושנה ואינו הופך פניו לא לים ולא לעיר כלישנא דמתניתין משום דאף שלמדנו מאומרו ושלח מחוץ לעיר שיהיה הוא בתוך העיר כדי שיהיה השילוח חוץ לעיר עדיין איצטריך לומר ולא לעיר לומר שאף שהוא בתוך העיר לא יהיו פניו לא לים ולא לעיר ולא למדבר. ולפ"ז אני תמיה על הר"ש ז"ל שכתב אל מחוץ לעיר משכח כ"ל דאין פניו לעיר ע"כ וכן נראה שהוא דעת רבינו עובדיה ז"ל ולדידי כל הני תלת מילי דמתניתין מפני השדה נפקי ומחוץ לעיר איצטריך שיהיה המשלח בעיר:

וראיתי להרב קרבן אהרן שהביא לישנא דברייתא דקידושין וכתב וז"ל וצ"ל דאחר הכפרה צריך הכהן לשוב לעיר או הוא או שלוחו ומשם משלחה חוץ לעיר ע"כ. נראה שהוקשה לו דהא המצורע הוא חוץ לעיר ואיך יהיה המשלח תוך העיר. ואי לזה כיון לא לדק שהרי אין המצורע משולח אלא חוץ לעיירות המוקפות חומה בא"י וכמ"ש רבינו בפ"י דין ז' ובעינן נמי שיהו מוקפות חומה מימות יהושע בן נון וכמ"ש הר"ש פ"ק דכלים מ"ז. גם מ"ש הרב דמאומרו השדה ולא קאמר בשדה נ"ל דעומד בעיר וזורקה חוץ לעיר. לא ידעתי מי הזקיקו לזה ולמה לא נחה דעתו בדברי רש"י שכתב דמאומרו מחוץ לעיר נפיק וכדכתיבנא. ואי משום דמחוץ לעיר לא כתיב כי אם בנגעי בתים הרי שכתוב שקישה דכתיב ואת הצפורה וכו'. והרי מאי דבעינן דרור לא למדנו אלא מאומרו בתים אל מחוץ לעיר שיהיה חוץ לעיר ואיזו זה זה דרור וכדאיתא בת"כ ומשם למדנו לטהרת אדם דבעינן דרור. ומלבד זה כמה הלכתא לא למדנו מהיקש זה וכמו שיראה המעיין בת"כ. וראיתי להרמ"ג עשין סימן רל"ז כדברי הרב קרבן אהרן שכתב וז"ל בא לו לשלח כו' אלא לאחר שהוא חוזר לעיר ועומד בעיר וזורקו חוץ לעיר וכו' ומשמע דס"ל דסוטה לא מצוחת לה שתהיה בעיר וצ"ע וכ"כ התוספות פ"ב דקידושין (דף נ"ג) ד"ה כל. עוד ראה אדרש בדינים אלו דמשמע דבעינן שיהיה השלוח בתוך עיר המוקפת חומה וזה לא ידעתי מהיכן למדנו דין זה דנהי דמשלוח אל מחוץ לעיר למדנו שלא יהיה השלוח בשדה אך שיהיה השלוח תוך עיר חומה זו מנ"ל ואדרבא התם עיר היא שאינה מוקפת חומה כדכתיב מדינה ומדינה עיר ועיר ואדרבה היא המוקפת חומה ועיר היא שאינה מוקפת כדאיתא בריש פ"ק דמגילה והדבר צריך אלני תלמוד. וראיתי לרש"י בפרק שתי מדות (דף פ"ז) אהכיא דאמרינן רביעית למה נמשחה אי מצורע חוץ הוא ושלא בתוך היו כל מעשיו בשער נקנור ולא בעזרה. והדברים תמוהים דודאי הכפרה היא בשער נקנור אבל הטהרה היתה בכ"מ ונוהגת אף בזמן הזה וכמבואר וצ"ע:

ומ"ש רבינו שלחה וחזרה חוזר ומשלחה אפילו מאה פעמים כתב מרן תוספתא בנגעים ומייתי לה בפ"ב דקידושין. אמנם כתם לא מצאתי דין זה בקידושין ובתוס' דנגעים פ"ח תניא שלחה וחזרה אפילו שם והמה פעמים מותרת באכילה וכשירה לטהר מצורע אחר ע"כ. והדבר ברור שיש כאן ט"ס והגירסא היא שלחה וחזרה חוזר ומשלחה אפילו מאה פעמים וכו' ומה שסיימה התוספתא בתר הכי דינא דשלחה וחזרה ומותרת באכילה כו' דנראה שאין לו קשר לפי שזה הוא דין בפ"ע ונפקא לן מדכתיב כל צפור טהורה תאכלו לרבות המשולחת נראה שכוונו בזה לסוגיא דאמרינן בפ"ב דקידושין עלה נ"ז איתמר צפורי מצורע מאימתי אסורין ר"י אמר משעת שחיטה ור"ל כו' וקי"ל כוותיה וכמ"ש רבינו בדין ז' ופירש"י משעת שחיטה נאסרת השחוטה והמשולחת מותרת כדלקמן ע"כ. משמע דאית ליה דהמשולחת לא חל עליה איסור כלל וכ"נ עוד מדבריו שפירש במילתיה דר"ל דאמר משעת לקיחה נאסרות שתיהן עד שישלח המשולחת וניתרת בשלוחה משמע דדוקא אליבא דר"ל חל על המשולחת איסור וצריכה שלוח להתיר אבל לר"י לא חל על המשולחת איסור כלל אך התוספות גם כתבו משעת שחיטה פירוש ומשולחת מיהתרא משחיטה חבירתה עד השלוח ואין לפרש משעת שחיטה בשחוטה ובמשולחת ליכא איסור כלל דהא תנא צפורי מצורע דמשמעות תרווייהו ע"כ, כן אמת דהכרח זה שכתבו מדתנן צפורי מצורע איכא למשדי ביה נרגא דהא בסוף תמורה תנן ואלו הם הנקברים כו' וצפורי מצורע והתם ע"כ ל"ד וא"כ הכא נמי אפשר דל"ד ומ"מ הראשונים הסכימו לדעת התוספות דגם המשולחת נאסרה משעת שחיטת חבירתה עד שישלח וכמ"ש הרמב"ן בחידושיו וכ"כ רבינו ישעיה שם יע"ש וכן הוא דעת רבינו וכמו שנבאר לקמן והשתא הוה כ"ד דאף בשלחה אם חזרה כיון שעדיין יש הו"ל עליו לשלחה שעדיין היא אסורה באכילה וקא דסתיר הכתוב למשולחת אינו אלא לאיסור אחרינא דלא חל עליו איסור השלוח אבל המשלח כיון דלעולם בעמוד ותנה קאי לעולם לא יצאתה מאיסורה קמ"ל דלא כיון דשלחה ככר יצאתה מאיסורה אף שחייב לחזור ולשלחה ואית בה איסור אכילה, וכן כשרה לטהר מצורע אחר דאף דקודם השלוח אסור לטהר בה מצורע אחר ולא מבעיא אם רוצה ליקח זאת כראויה לבשלה לטהר מצורע אחר ולשוחטה דלא מצי עביד מש"ה דלא מקיים מצות שלוח אלא אף אם רוצה לטהר מצורע אחר ולשלחה בשביל שניהם אפ"ה לא מצי עביד וכדאיתא בפרק שלוח הקן עלה ק"מ רבא אמר למעוטי שלא נזווג לה אחרת קודם שלוחה ופריך למאי אי לשחיטה הא בעיא שלוח אלא לשלוח ע"כ. והשתא אתיא התוספתא ללמדנו דאם כבר שלחה וחזרה אף שחייב לחזור ולשלוח מ"מ יכול לזווג לה אחרת ולטהר מצורע אחר והטעם הוא דהא דאמרינן שלא לזווג לה אחרת נפקא לן מדכתיב טהורות ולא אסורות וכשלא קודם שלוח שנאסרה משעת שחיטת חברתה ממעטינן לה מקרא דטהורות אבל לאחר השלוח אף שחייב לחזור ולשלחה מ"מ כיון דאין בה איסור אכילה דהא משעה ששלחה אותה לה איסור אכילה תו לא ממעטינן לה מקרא דטהורות שהרי אינה אסורה. וראיתי לרבותינו בעלי התוספות שכתבו שם שלא יזווג לה אחרת היאך משמע זה מטהורות ע"כ. והדברים תמוהים כי בעיני דהא כי היכי דר"ל בר יצחק דאמר למעוטי צפרי עיר הנדחת ולרב ספרא דאמר למעוטי צפרים שהחליפן בע"ז הוי משמעות הכתוב טהורות ולא אסורות ה"נ לרבא הוי הכי דקודם שלוח אף המשתלחת אסורה. כן אמת דאליבא דרש"י דאית ליה דהמשולחת לא חל עליה איסור כלל בייכא קושיה זו דהיאך משמע זה מטהורות ואולי יאמר דרבא אית ליה כר"ל דאמר משעת לקיחה ולדידיה אף המשולחת נאסרה משעת לקיחה עד שעת שלוח ומ"מ הוא דוחק לאוקומי לרבא דלא כהלכתא אך אליבא דתוספות דס"ל דאף לר"י נאסרה המשולחת משעת שחיטה לא ידעתי מה זאת שאמרו דהיאך משמע זה מטהורות וצ"ע: ודע שדין זה דרבא נתבאר בדברי רבינו בדין ז' שכתב וכן צפור המשולחת מותר לטהר בה מצורעים אחרים מאחר שנשתלחה ומותרת באכילה ע"כ. הרי שכתב בפירוש מאחר שנשתלחה לומר דקודם שנשתלחה אינו יכול לטהר בה מצורע אחר כלל בין במקום שחוטה ובין במקום משולחת והיינו אוקימתא דרבא וסמך לזה ומותרת באכילה לומר דס"ל כסברת התוספות ודעמיה דדוקא לאחר שלוח הותרה באכילה אבל קודם שלוח לא ולאפוקי מסברת רש"י ז"ל ודע שהר[illegible] בפ"ע [illegible]

ומ"ש וביום השביעי מגלחו תגלחת שנייה וכו' עד

במגע שכל המטמא בגדים מטמא אדם. וביום השביעי מגלחו הכהן תגלחת שנייה כראשונה ומכבס בגדיו וטובל ויטהר מלטמא אחרים. והרי הוא ככל טבולי יום ואוכל במעשר. העריב שמשו אוכל בתרומה. הביא כפרתו אוכל בקדשים

עד לא עשה כלום. בפי"ד דנגעים: ומ"ש

משנה למלך

בחידושיו לחולין שאחר שהביא כל האוקימתות שאמרו בהך דטהורות ולא עמהם כתב והרמב"ם הזכיר כולם חוץ מהך דרבה שלא לזווג לה כו' לא הזכיר ואפשר דס"ל דאין הלכה כרבה אלא כרב פפא ורבינא דתרתי כוו ותו דדרשי קראי טהורות ולא אסורות באכילה ממש כגון שחלפן בע"ז או שהרגו את הנפש ובכלל דבריהם נמי הא דר"נ בר יצחק למעוטי ציפורי עיר הנדחת אבל שלא לזווג לה שאינה אסורה ממש שהרי המשולחת מותרת לאחר שילוחה כדאיתא בפ"ב דקידושין שלא אמרה תורה שלח לתקלה. והרמב"ם כתב שיכול לטהר בה מצורע אפילו אחר שנשלחה וא"כ מאחר שאינה אסורה מנ"ל למעוטי שלא לזווג לה אחרת. ואע"פ שכתב הר"ת דאין מטהרים שני מצורעים כאחד לפי שאין עושין מצות חבילות היינו לטהרם כאחד אבל הכא שכבר נגמרה טהרתו אלא דבעי שילוח למצוה מה בכך שישלחנה בעד שניהם שהרי מזווג לה אחרת א"כ אין זו חבילות ע"כ. והנך רואה שכל דברים אלו הם שלא בהשגחה שכבר כתבנו דרבינו גם אוקימתא דרבה הביאה ורמזה במ"ש מאחר שנשלחה דוקא למעט קודם וכן הוא דעת מרן נמצא שכבר הביא כל האוקימתות משום דס"ל דלא פליגי וכמ"ש מרן וזה הוא דעת התוספות והרשב"א שם בחידושיו אלא דהאוקימתא דרבה כתבה בקיצור כמנהגו הטוב. ומ"ש שהמשולחת אין בה איסור אכילה כבר כתבנו שדעת הראשונים ז"ל שיש בה איסור הנאה ג"כ מטעם שחיטה עד שעת שלוח ואם קידש בה את האשה אינה מקודשת. ומ"ש שרבינו כתב שיכול לטהר כו' לא ידעתי מאי קאמר דמאי אפילו הוא אלא הכוונה היא דוקא אחר שנשלחה ואלו הם דברים פשוטים והאריכות בזה הוא שפת יתר:

ודע שעדיין אני מסתפק במ"ש שאם כבר שלחה וחזרה אע"פ שחייב לחזור ולשלחה מ"מ יכול לזווג לה אחרת לטהר בה מצורע אחר לפי שכבר יצאה מהאיסורה בשילוח א' אם הוא דוקא לזווג לה אחרת ושלא את זו בשביל ב' המצורעים אבל לטהר בה מצורע ולשחטה בשביל המצורע השני אפשר דלא דנהי דאינה אסורה מ"מ הא בעיא שילוח וכדאמרינן בגמרא למאי אי לשחיטה הא בעיא שילוח. ומסתימות דברי רבינו שכתב מותר לטהר בה מצורעים משמע דאף לשוחטה שרי. ואפשר דבגמרא לא אמרו הא בעיא שילוח אלא היכא דלא קיים מצות שילוח כלל. אבל היכא דכבר קיים אף שחזרה לידו וחייב לחזור ולשלחה יכול לטהר בה מצורע אחר ולשוחטה ועדיין צריך אני להתלמד בזה ממקום אחר:

ב **והרי** הוא ככל טבולי יום וכו'. תנן בפי"ד דנגעים מ"ג טבול יום אוכל במעשר העריב שמשו אוכל בתרומה הביא כפרתו אוכל בקדשים נמצאו שלש טהרות במצורע ושלש טהרות ביולדת ע"כ.

והנה ג' חילוקי דינים הללו אמרינן בפרק הערל שלא ע"ד דתלתא קראי כתיבי חד בפרשת אמור לא יאכל מן הקדשים כי אם רחץ בשרו במים הא רחץ טהור וכתיב ובא השמש וטהר ואחר יאכל מן הקדשים וכתיב בפרשת תזריע וכפר עליה הכהן וטהרה הא כיצד כאן למעשר כאן לתרומה כאן לקדשים ובגמרא הקשו דמנ"ל דקרא דאם רחץ בשרו במים דמיירי במעשר אימא דמיירי בתרומה וקרא דובא השמש מיירי במעשר ותירצו בגמרא דמסתברא יש להחמיר בתרומה שכן יש בה מיתה משא"כ במעשר ומש"ה מוקמינן לקרא דאם רחץ במעשר וקרא דובא השמש בתרומה ורבא פירק דבלאו ה"ט ע"כ קרא דאם רחץ לא מיירי כי אם במעשר מדכתיב ברישא דקרא נפש אשר תגע בו איזהו דבר ששוה בכל נפש הוי אומר זה מעשר וכיון דהאי קרא מיירי במעשר ע"כ קרא דובא השמש מיירי בתרומה והקשו בגמרא דאימא הא דכתיב ובא השמש וטהר דסגי בהערב שמש לתרומה היכא דלאו בר כפרה הוא דהא קרא בזב בעל ב' ראיות ובמצורע מוסגר דומיא דטמא נפש איירי דלאו בני כפרה נינהו אבל היכא דבר כפרה הוא עד דמייתי כפרה אף בתרומה וא"כ קרא דובא השמש מיירי בין בתרומה בין בקדשים משום דמיירי היכא דלאו בני כפרה נינהו וקרא דוכפר עליה הכהן מיירי נמי בין בתרומה בין בקדשים משום דכתב מיירי בהנהו דבני כפרה נינהו ואם כן מנ"ל לחלק בין תרומה לקדשים ותירץ אביי דתרי קראי כתיבי ביולדת דבת כפרה היא כתיב עד מלאת ימי טהרה כיון שמלאת ימי טהרה וכתיב וכפר עליה הכהן וטהרה הא כיצד כאן לתרומה כאן לקדשים ופריך ואיפוך דקדשים אף דבני כפרה נינהו סגי להו בהערב שמש אבל תרומה היכא דבני כפרה נינהו לא סגי להו בהערב שמש וכפרתה מעכבתה מלאכול בתרומה. ומשני דמסתברא להחמיר בקדשים מתרומה שכן אלינו(?) חומרות יתירות בקדשים מבתרומה ומש"ה מוקמינן לקרא דוכפר עליה הכהן בקדשים וקרא דעד מלאת ימי טהרה בתרומה ורבא אמר בלאו ה"ט נמי לא מצית אמרת דלקדשים בהערב שמש סגי דכיון דכתיב וכפר עליה הכהן מכלל דעד השתא טמאה היא ואי ס"ד קרא קמא בקדשים הוא איקרי כאן והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל וא"כ ע"כ דקרא דוכפר בקדשים מיירי דכפרתו מעכבתו מלאכול בקדשים וקרא דעד מלאת בתרומה והשמיענן קרא דאף שהיא בת כפרה אין כפרתה מעכבתה מלאכול בתרומה. וא"ת אמאי לא הקשו מעיקרא ואיפוך גבי תרומה וקדשים כמו שהקשו גבי מעשר ותרומה אלא שהמתינו להקשות קושיא זו לאחר שאמר אביי תרי קראי כתיבי ביולדת וי"ל דלעולם קרא דובא השמש וטהר ע"כ בתרומה מיירי דהא כתיב כי לחמו הוא והיינו לאם הוי תרומה דומיא דהם יאכלו בלחמו. ועוד דכיון דקרא דלעיל מיניה דכתיב כי אם רחץ מוקמינן ליה במעשר מסתברא דקרא דבתריה מיירי בתרומה דהוי דומיא דמעשר אך בקראי דיולדת פריך שפיר ואיפוך ולעולם דקרא דובא השמש מיירי בתרומה אלא דמיירי היכא דלאו בר כפרה וה"ה לקדשים וקרא דוכפר עליה הכהן מיירי דוקא בתרומה וכן קרא דעד מלאת מיירי דוקא בקדשים. הו אמרינן בגמרא ותרתי קראי בתרומה ל"ל והא בקדשים לא יאכל עד אשר יטהר ואמרינן דבתרומה משתעי קרא דהיינו ההוא בזרעו של אהרן וקרא דובא השמש וטהר וקרא דעד מלאת ימי טהרה. ומשני דצריכי דאי כתב רחמנא עד אשר יטהר לא הוה ידענא במאי יטהר אי בטבילה לחודה או בהערב שמש כתב רחמנא ובא השמש וטהר ללמדנו דקרא דעד אשר יטהר הטהרה היא הערב שמש ואי כתב רחמנא הכי ולא כתב קרא דעד מלאת הו"א ה"מ דסגי בהערב שמש היכא דלאו בר כפרה אבל היכא דבר כפרה אימא דכפרתו מעכבתו לתרומה קמ"ל עד מלאת ימי טהרה דאפילו במילתא דאיכא כפרה בהערב שמש סגי. וכ"ת ולכתוב רחמנא עד מלאת ותו לא ואנא אמינא ומה במלאת דאית בה כפרה סגי בהערב שמש במלתא דליכא כפרה לכ"ש אי כתב עד מלאת הו"א אפי' בלא טבילה דבכולה פרשתא לא כתיב טבילה כתב רחמנא עד אשר יטהר דמשמע טבילה כדמפרשי קראי דכתיבי. והתוספות כתבו וליכא למימר דלכתוב ובא השמש ועד מלאת ועד אשר יטהר איצטריך לאזהרה לטבול יום דלאו בר כפרה. ונראה דהתוספות אזלי כפי התירוץ הראשון שכתבו בד"ה והכתיב דדרשא דבכל קדש דמרבינן בה תרומה מודה בה רבי ישמעאל וא"כ הא איכא אזהרה גבי תרומה אלא דאיצטריך קרא דעד אשר יטהר לאזהרה דטבול יום דלאו בר כפרה. אבל כפי מ"ש בשם ה"ר אהרים(?) דדרשא זו לא אתיא כי אם אליבא דתנא דפליג עליה דרבי ישמעאל אבל לרבי ישמעאל דריש לקרא דבכל קדש או כר"ל או כר"י וא"כ לית לן אזהרה לאכילת תרומה כי אם מקרא דעד אשר יטהר וא"כ לא היו צריכין התוספות לומר דאיצטריך לאזהרה דלאו בר כפרה דה"ל דליכא אזהרה אלא פסוק זה. ואפשר דתוספות תלתא פסיקתא נקטו דאפילו את"ל דקרא דבכל קדש הוא אזהרה לאכילת תרומה איצטריך קרא דעד אשר יטהר לאזהרה דטבול יום דלאו בר כפרה וא"ת אמאי לא כתבו דאיצטריך קרא דעד אשר יטהר לאזהרה דזב דלא גמיר מיולדת משום דמרובה טומאתה כי היכי דלא גמיר יולדת מזב לר' ישמעאל משום דלא הותר מכללו. וי"ל דהתוס' רצו לומר טעם הולל(?) כדי ליישב גם לשיטת ה"ר אהרים(?) א"נ דהבא כתבו לקמן דכפי תירוץ ראשון נהי דיולדת לא גמיר מזב זב מיהא גמיר מיולדת ובהך מילתא פליג רבי ישמעאל עם התנא וכבר הארכנו זה מסוגיית הפלגה(?) יע"ש. עוד כתבו התוספות ואי כתב רחמנא עד אשר יטהר ועד מלאת ולא כתב ובא השמש הו"א דעד אשר יטהר בטבילה לחודה בזב דלאו בר כפרה והערב שמש במידי דבר כפרה כתב רחמנא ובא השמש א"נ ובא השמש וטהר איצטריך לטהר יומא כדאיתא בריש ברכות ע"כ. ולפ"ז אני תמיה בסוגיין בגמרא כשאדדו(?) ואי כתב רחמנא עד מלאת כו' דע"כ לד זה הוא דלכתוב רחמנא עד מלאת ותו לא דאי אמרת דקושיית הגמרא אינה אלא דלא יכתוב רחמנא עד אשר יטהר לא תירצו לזה כלל דהא אי כתב רחמנא ובא השמש הוב לא הוה ס"ד דקרא דעד מלאת מיירי אפילו בלא טבילה וכיון שכן קושיית הגמרא דלא לכתוב כי אם עד מלאת ניחא דאיצטריך קרא דעד אשר יטהר לאזהרה דטבול יום דלאו בר כפרה ובתירוץ זה היה מעלה ארוכה גם לקושיית התוס' דלכתוב עד מלאת ובא השמש אבל לתירוץ הגמרא תיקשי מה שהקשו התוספות דלכתוב עד מלאת ובא השמש וכיון דע"כ צריכין אנו לומר מכח קושיא זו דקרא דעד אשר יטהר איצטריך לאזהרה א"כ אמאי לא תירצו זה בגמרא. סוף דבר טעם זה דה"א בלא טבילה לא ידעתי לאיזה תכלית נאמר דמשמע דאי הוה כתיב טבילה בפרשה דיולדת לא הוו צריכי הני תלת קראי ולפי הנראה מדברי התוספות אף אי הוה כתיב טבילה ביולדת הני תלת קראי מיצרך צריכי. והנראה אצלי בזה דדוקא היכא דכתיבי תרי קראי ובא השמש למלתא דלית ביה כפרה ועד מלאת למלתא דאית ביה כפרה איצטריך עד אשר יטהר לאזהרה דטבול יום דלאו בר כפרה משום דלא יליף אזהרתיה מטבול יום דאית ביה כפרה דהא לא יליף מיניה דהא קרא אחרינא כתיב ביה דהיינו ובא השמש אבל לפי קושיית הגמרא דפריך ולכתוב עד מלאת ותו לא והוה גמיר מלתא דלית ביה כפרה ממלתא דאית ביה כפרה הו לא צריך קרא לאזהרה דטבול יום דלית ביה כפרה דהא ממקום דגמר איסורא גמיר אזהרה ומש"ה איצטריכו בגמרא לומר דה"א אפילו בלא טבילה וא"ת אכתי תיקשי דלאו כתב רחמנא עד מלאת הו"א דמלתא דאית ביה כפרה בעי הערב שמש אבל מלתא דלית ביה כפרה בטבילה לחודה סגי ולהכי כתב רחמנא ובא השמש וכיון דכתב ובא השמש איצטריך למימר עד אשר יטהר לאזהרה דטבול יום דלאו בר כפרה הא לא קשיא משום דע"כ לא אמרינן דהיינו אומרים דמלתא דלאו בר כפרה הוא דבטבילה לחודה סגי אלא אי הוה כתיב עד אשר יטהר ולא היינו למדים מלתא דלית ביה כפרה ממלתא דאית ביה כפרה והיינו אומרים דקרא דעד אשר יטהר איצטריך למלתא דלית ביה כפרה דבטבילה לחודה סגי אבל אי לא הוה כתיב עד אשר יטהר והיינו למדים מלתא דלית ביה כפרה מיולדת דכתיב בה עד מלאת מנא לן לחלק בין מלתא דאית ביה כפרה למלתא דלית ביה כפרה להקל ולומר דהאי לית ביה כפרה בטבילה לחודיה סגי. הכלל העולה דאי הוה כתיב טבילה גבי עד מלאת לא הוו צריכי לא קרא דעד אשר יטהר ולא קרא דובא השמש משום דמקרא דעד מלאת היינו למדים דכל טבול יום אסור בתרומה עד שיעריב שמשו ולא היינו מחלקים בין טבול יום דאית ביה כפרה לטבול יום דלית ביה כפרה והיינו למדים האזהרה ממקום שהיינו למדים האיסור אבל השתא דלא כתיב טבילה הכא הו"א אפילו בלא טבילה כתב רחמנא עד אשר יטהר לומר דבעי טבילה והשתא דכתב רחמנא עד אשר יטהר איצטריך לומר ובא השמש דלא נימא דקרא דעד אשר יטהר אתא לומר דמלתא דלית בה כפרה בטבילה לחודה סגי. וכ"ת לכתוב רחמנא ובא השמש ועד מלאת הו"א דטבול יום דלית ביה כפרה איסורא איכא אזהרה ליכא כתב רחמנא עד אשר יטהר לאזהרה. ומיהו כל זה ניחא לתירוץ ראשון של תוספות אבל לפי תירוצם השני שכתבו דובא השמש איצטריך לטהר יומא א"כ א"נ הוה כתיב טבילה בפרשה דיולדת הא איצטריך קרא דעד אשר יטהר כיון דע"כ איצטריך קרא דובא השמש לטהר יומא וכיון דכתיב ובא השמש איצטריך עד אשר יטהר לאזהרה דהא לפי תירוץ זה נמי מוכרחים אנו לומר דקרא דעד אשר יטהר אתא לאזהרה דאי לא תיקשי דלכתוב רחמנא ובא השמש ועד מלאת ימי טהרה אלא והאי דאיצטריך קרא דעד אשר יטהר לאזהרה. וא"כ הדרא קושיין לדוכתה דאמאי לא אמרו בגמרא דאיצטריך קרא דעד אשר יטהר לאזהרה משום קרא דובא השמש כיון דלפי האמת מוכרחים אנו לומר תירוץ זה דאי לא תיקשי דלכתוב רחמנא ובא השמש ועד מלאת. עוד יש לדקדק בתחילת דברי התוס' שהיפכו את הסדר שאמור בגמרא דבגמרא בתחילה נתנו טעם לקרא דעד אשר יטהר ואח"כ לקרא דובא השמש ואח"כ לקרא דעד מלאת והתוספות בתחילה נתנו טעם לקרא דעד אשר יטהר ואח"כ לקרא דעד מלאת ואח"כ לקרא דובא השמש. ודע דהא דאמרינן דתלתא קראי כתיבי גבי תרומה הוא אליבא דתנא דבי רבי ישמעאל דס"ל דקרא דאיש איש בתרומה הוא דהוא דבר השוה בזרעו של אהרן וקרא דעד אשר יטהר הוא עד שיעריב שמשו אבל לתנא דפליג אתנא דבי רבי ישמעאל דס"ל דבזב בעל ג' ראיות ובמצורע מוחלט הכתוב מדבר וקרא דעד אשר יטהר עד דמייתי כפרה הוא א"כ ליכא גבי תרומה כי אם תרי קראי דהיינו ובא השמש ועד מלאת וא"כ כפי תנא זה אין לנו אזהרה לטבול יום דלית ביה כפרה ולהך תנא דפליג עליה דרבי ישמעאל איכא תרי קראי בקדשים חדא עד אשר יטהר ואידך וכפר עליה הכהן וטהרה ואמרינן בגמרא דצריכי דאי כתב רחמנא ביולדת משום דמרובה טומאתה ומש"ה בעי כפרה לטהרה אבל בזב אימא דבהערב שמש סגי ואי כתב בזב משום דלא הותר מכללו אבל יולדת דהותרה מכללה אימא לא קמ"ל וא"ת היכי תיסק אדעתין דלכתוב קרא גבי זב והא מעד אשר יטהר לא הוה ידענא במאי וכדאמרינן לעיל אליבא דרבי ישמעאל דמוקי לקרא דעד אשר יטהר בתרומה וי"ל דהאי הכא דמוקי לקרא בגמר טהרה דהיינו הבאת כפרתו:

תנן בפרק אלו הן הלוקין (דף י"ג) דטמא שאכל את הקדש הוא בכלל הלוקין ונחלקו ר"י ור"ל באזהרה זו תנין דר"ל אומר מדכתיב בכל קדש לא תגע ור"י אומר מג"ש דטומאה טומאה ואמרינן דר"י לא אמר כר"ל משום דס"ל דקרא דבכל קדש הוא אזהרה לתרומה ור"ל אזהרה לתרומה נפקא ליה מאיש איש מזרע אהרן ור"י ס"ל דקרא דאיש איש הוא לאכילה וקרא דבכל קדש הוא לנגיעה דתרומה ומש"ה איצטריך ג"ש דטומאה טומאה לאזהרה דטמא שאכל את הקדש ופריך בגמרא לר"ל דמוקי לקרא דבכל קדש לאזהרה דטמא שאכל את הקדש דהא איתמר טמא שנגע בקדש ר"ל אמר לוקה בכל קדש לא תגע ור"י אמר אינו לוקה הוא אזהרה לתרומה וא"כ לר"ל דאמר דלוקה אלמא דקרא אתי לאזהרה דטמא שנגע בקדש וא"כ היכי קאמר דאתי להזהיר טמא שאכל בקדש ותירצו דתרתי יליף ר"ל מקרא דבכל קדש דמדסמיך ליה ואל המקדש לא תבוא ע"כ האי בכל קדש לא תגע הוא לא תאכל בהוא דבר שיש בו נטילת נשמה דומיא דמקדש ומדאפקיה רחמנא לאכילה בלשון נגיעה שמעינן אזהרה לטמא שנגע בקדש הו פריך בגמרא לרים(?) לקים דהא לר"ל מיבעי ליה קרא דבכל קדש לטמא שאכל בשר קדש קודם זריקה דאיתמר טמא שאכל בשר קדש לפני זריקת דמים ר"ל אמר לוקה בכל קדש לא תגע לא שנא לפני זריקה לא שנא לאחר זריקה ר"י אמר אינו לוקה לטעמיה דאמר קרא טומאתו טומאתו וכי כתיב טומאתו לאחר זריקה הוא דכתיב וא"כ לר"ל איצטריך קרא לגלוי דטמא שאכל בשר קדש לפני זריקת דמים וא"כ היכי קאמר דאיצטריך קרא לאזהרה דמיתה דטמא שאכל את הקדש ותירצו דהא דטמא שאכל בשר קדש לפני זריקה מרבויא דבכל נפקא ולעולם דעיקר קרא אתא לאזהרה דמיתה דטמא שאכל את הקדש. העולה מסוגיא זו דבין לר"י ובין לר"ל אזהרה דטמא שאכל את התרומה נפקא מקרא דאיש איש מזרע אהרן וגו' ואליבא דכ"ע האי קרא מיירי בתרומה שהוא דבר השוה בזרעו של אהרן אך בקרא דבכל קדש נחלקו ר"ל ור"י דלר"ל האי קרא הוא לאזהרה דטמא שאכל את הקדש ונפקא לן מהאי קרא לאו לנוגע בשר קודם כשהוא טמא וכן נפקא לן להו לטמא שאכל בשר קדש קודם זריקת דמים ולר"י האי קרא אתא להזהיר על הטמא שנגע בתרומה אבל טמא שנגע בקדש לית ליה מהאי קרא וכן לר"י שאוכל קודם זריקה כשהוא טמא אינו לוקה וכן לר"ל לית ליה אזהרה לטמא שנגע בתרומה ואמרינן הו התם תניא כוותיה דר"ל בכל קדש לא תגע אזהרה לאוכל או אינו אלא אזהרה לנוגע ת"ל בכל קדש לא תגע ואל המקדש מקיש קדש למקדש מה מקדש דבר שיש בו נטילת נשמה אף כל דבר שיש

בו נטילת נשמה ואי בנגיעה מי איכא נטילת נשמה אלא באכילה ויש להסתפק אי ברייתא זו דאתיא כר"ל דמוקי לקרא דבכל קדש לאזהרה לטמא שאכל את הקדש אי ס"ל כר"ל בכל פרטיו דטמא שנגע בקדש לוקה מדאפקיה רחמנא בלשון נגיעה וכן טמא שאכל בשר קדש לפני זריקת דמים דלוקה מרבויא דכל דדוקא לר"י דמוקי להאי קרא בטמא שלא יגע בתרומה ל"ל הני פרטי דר"ל אבל לתנא דברייתא דמוקי לקרא לאזהרה דטמא שאכל בשר קדש הוא הדין דאית ליה כל מאי דאית ליה לר"ל או דילמא דאפשר דתנא דברייתא אף דאית ליה דקרא בטמא שנגע את הקדש משתעי מ"מ אפשר דלא דרש מדאפקיה בלשון נוגע וכן לא דרש בכל לרבויא וא"ל דדרש מדאפקיה בלשון נוגע אפשר דרבויא דבכל דרש ליה לרבות את התרומה לנוגע וכדאיתא בריש פ"ק דשבועות דף ו' ובפרק הערל דף ע"ה ובפרק הערל גרסינן במים יובא וטמא עד הערב למה לי לנגיעה דתניא וטמא יכול לכל ת"ל ועבר הא כיצד כאן למעשר כאן לתרומה ואיפוך אנא מסתברא כי היכי דחמיר אכילה דתרומה מאכילה דמעשר ה"נ חמירא נגיעה דתרומה מנגיעה דמעשר ואי בעית אימא נגיעה דתרומה מהכא נפקא בכל קדש לא תגע ואל המקדש לא תבוא מקיש קדש למקדש מה מקדש דבר שיש בו נטילת נשמה אף קדש דבר שיש בו נטילת נשמה והאי דאפקיה בלשון נגיעה הכי קאמר נגיעה כאכילה והתוספות תמהו על סוגיא הלזו דכיון דמקרא דבכל נפקא נגיעה דתרומה א"כ במים יובא למה לי ותו דמסוגיא דפרק אלו הן הלוקין מוכח דהך ברייתא מוקי להאי קרא דבכל קדש בקדשים דמייתי מיניה סייעתא לר"ל ותירצו דהכא נמי בקדשים מיירי ואתא לגנויי דלא נימא ואיפוך אנא דהכי כיון דגבי קדש החמיר בנגיעה כאכילה הכי נמי גבי תרומה ע"כ וא"ת אליבא דר"י דמוקי להאי קרא בנגיעת תרומה אם כן במים יובא למה לי וי"ל דר"י מוקי לקרא דבמים יובא וטהר חד למעשר וחד לקדשים וא"ת כפי הברייתא דפ"ק דשבועות דמוקי להאי קרא בקדשים ודרש רבויא דבכל קדש לרבות התרומה א"כ קרא דבמים יובא ל"ל דהא מקרא דנפיק נגיעת קדשים נפיק מיניה נגיעה דתרומה דהא קרא בתרווייהו משתעי וי"ל דס"ד דרבויא דבכל לא אתא אלא למשמעותיה דקרא דהיינו אכילה דהא משתעי קרא דומיא דמקדש אבל לנגיעה דאתיא מדרשא מדאפקיה קרא בלשון נגיעה אסבר דלא קאי ריבויא עלה קמ"ל במים יובא דאף נגיעה דתרומה כאכילה. ודע דהתוס' הקשו עלה דברייתא דמוקי לקרא דבכל קדש כאכילה ודרש רבויא דבכל לרבות התרומה דלמה לי רבויא לתרומה תיפוק ליה מאיש איש מזרע אהרן וכי תימא דדרש רבויא לנגיעה דתרומה הא ליתא דא"כ קרא דבמים יובא למה לי דהא כתיב בכל קדש וע"כ לנגיעת תרומה אתי דאי לאכילה למה לי תיפוק ליה מקרא דאיש איש וכן נראה מן הסוגיא דלמאן דדריש בכל לרבות את התרומה רבויא איצטריך לאכילה דמותיב מהאי ברייתא לרב שישא בריה דרב אידי דקאמר מי מלית אמרת תרומה כתיבה הכא והתניא כו' ועל זה הקשה הכא ולא והכתיב בכל קדש לא תגע לרבות התרומה ואי אמרת דרבויא דבכל הוא לנגיעה הא גיורת ושפחה בנות מגע נינהו ותירצו התוס' דאיצטריך למיכתב גבי יולדת משום משום דהותר מכללו וכדאמרינן גבי קדשים דאיצטריכו תרי קראי חד גבי זב וחד גבי יולדת עוד הקשו דהך ברייתא לא אתיא לא כר"ל ולא כר"י משום דר"ל דמוקי להאי קרא באכילה דרש רבויא דבכל לאוכל לפני זריקה ולא לתרומה משום דנפקא ליה מקרא דאיש איש ור"י מוקי להאי קרא בנגיעת תרומה ותירץ ה"ר אפרים דהכא דמוקי לה אזהרה לאוכל תרומה היינו למאן דמוקי דקרא דאיש איש מזרע אהרן בזב בעל שלש ראיות ועד אשר יטהר עד דמייתי כפרה ולקדש וא"כ אזהרה לאוכל תרומה לא נפיק אלא מהכא ואע"ג דהכא פריך למאן דמוקי ההוא קרא בזב בעל ב' ראיות מ"מ פריך שפיר דהא איכא מאן דמוקי לה בתרומה אע"ג דגיורת ושפחה נמי בנות מיכל תרומה נינהו ע"כ. ואני תמיה דהא למאן דמוקי קרא דאיש איש בזב בעל שלש ראיות א"כ אזהרה דטמא שאכל את הקדש נפקא ליה מהאי קרא וא"כ בכל קדש לא תגע למה לי דהא ע"כ קרא באכילה מיירי דומיא דמקדש וליכא למימר דכוליה קרא לתרומה אתי דהא מדקאמר לרבות התרומה משמע דמלת בכל הוא דדריש הכי הקשו זה בגמרא ותירצו דאיצטריכו תרי קראי חד גבי זב וחד גבי יולדת נמצא דשתי מחלוקות יש בדבר דאיכא דמאן דמוקי קרא דאיש איש בזב בעל שתי ראיות נחלקו ר"ל ור"י בקרא דבכל קדש דלר"ל האי קרא הוא אזהרה לטמא שאכל את הקדש ומדאפקיה בלשון נגיעה למדנו אזהרה לטמא שנגע בקדש ורבויא דבכל הוא לאוכל לפני זריקה ונגיעה דתרומה נפקא ליה מקרא דבמים יובא ולר"י קרא דבכל קדש הוא לנגיעת תרומה ואליבא דמאן דמוקי לקרא דאיש איש בזב בעל שלש ראיות ואזהרה דטמא שאכל את הקדש נפקא לן מקרא דאיש איש וכן קרא דבכל קדש הוא לאזהרה דטמא שאכל את הקדש ואיצטריכו תרי קראי חד בזב וחד ביולדת ורבויא דבכל הוא לרבות התרומה כלומר לאזהרה דטמא שאכל התרומה: **ויש** לחקור בסוגיא זו דאליבא דר"ל דמוקי לקרא דבכל קדש לאזהרת טמא שאכל את הקדש ורבויא דבכל הוא לאוכל קודם זריקה א"כ מנא לן דבתרומה סגי בהערב שמש היכא דבר כפרה הוא אי משום דכתיב ובא השמש אימא ה"מ היכא דלאו בר כפרה הוא אבל היכא דבר כפרה הוא עד דמייתי כפרה דהא ליכא למימר משום דכתיב עד מלאת דהא האי קרא לר"ל מיירי בקדש וכן לר"י דמוקי האי קרא בנגיעת תרומה אכתי תיקשי אכילה מנא לן דסגי בהערב שמש דהא לר"י קרא לא מיירי כלל באכילה וכדמוכח מדברי התוספות וכן נראה מן הסוגיא דפרק אלו הן הלוקין דאמרינן תניא כוותיה דר"ל מדמוקי לקרא באכילה שיש בו נטילת נשמה דומיא דקדש ואי לר"י נמי מיירי קרא באכילת תרומה ברייתא לא הוי תיובתיה דהא גבי תרומה נמי איכא נטילת נשמה שהרי הוא חייב מיתה בידי שמים וכ"ת דיליף אכילה מנגיעה דכי היכי דלנגיעה סגי בהערב שמש אף דבר כפרה הוא ה"נ לאכילה הא ליתא דהא פשיטא דנגיעה קיל מאכילה וליכא למיגמר אכילה מנגיעה. וע"ק דמסוגיא הלזו דפרק הערל מוכח דאף למאן דמוקי לקרא דאיש איש בזב בעל שתי ראיות וקרא אתי לאזהרת אכילת תרומה אפ"ה מוקי לקרא דעד מלאת בתרומה וא"כ הדרא קושיין לדוכתה דבין לר"ל ובין לר"י קרא דעד מלאת לאו באכילת תרומה משתעי. ותו קשה לר"ל דהיכי ס"ד דקרא דבכל קדש מיירי דוקא בקדש דהא כתיב עד מלאת ימי טהרה ולקדשים כפרתה מעכבתה וכדכתיב וכפר עליה הכהן וטהרה. ותו קשה דאמאי המתינו התוספות להקשות קושייתם עלה דהך לרבות את התרומה דהא מעיקרא שאמרו תרי קראי כתיבי ביולדת כו' היה להם להקשות דהיכי ס"ד לומר דקרא דעד מלאת מיירי בתרומה דהא כן דהכא לא אתיא לא כר"ל ולא כר"י. והנראה אצלי בכל זה דאליבא דכ"ע האי קרא דעד מלאת דהוא פסוק יתר כמ"ש התוספות בד"ה ימי בתרומה משתעי דמשמעותו דקרא הוא כיון שמלאו ימי טהרה וזה א"א לומר כי אם בתרומה דבקדשים כתיב וכפר עליה הכהן וטהרה דמשכרת וזה כתבו התוספות פרק אלו הן הלוקין דמוקי ר"י להאי קרא בתרומה ומיהו ע"כ בין למר ובין למר קרא דעד מלאת לא קאי למאי דסמיך ליה דהא כתיב ואל המקדש לא תבא עד מלאת ולביאת מקדש פשיטא דמחוסר כפורים אסור מן התורה בביאת מקדש וכמ"ש רבינו בפ"ג מהלכות ביאת מקדש דין ז' וכ"ש לסברת הראב"ד דס"ל דמחוסר כפורים אית ביה כרת. וא"כ ע"כ האי קרא דעד מלאת מלתא מלתא באפי נפשיה הוא ומידרש לאכילת תרומה אליבא דכ"ע ללמדנו דאע"ג דבר כפרה הוא בהערב שמש סגי אלא דבריתא דקרא נחלקו רבי יוחנן ור"ל דקים דלרבי יוחנן קרא דבכל קדש מוקי לה בנגיעת תרומה ולא בנגיעה דקדש משום דכתיב בתריה עד מלאת ואי כוליה קרא לא מיירי כי אם בקדשים לא יצדק לומר עד מלאת דאיכא קאי קרא דקאמר עד מלאת ולעולם דמודה דקרא דעד מלאת מיירי באכילת תרומה משום יתורא דקרא ור"ל ס"ל דכי היכי דעד מלאת לא קאי למאי דסמיך ליה דהיינו ואל המקדש לא תבא הכי נמי לא קאי אל בכל קדש לא תגע ומש"ה מוקי לקרא בקדשים. וא"ת כפי מ"ש דאליבא דכ"ע קרא דעד מלאת מיירי בתרומה א"כ הא דאמרינן במכות דר"ל לא אמר כר"י משום דאזהרה דתרומה מאיש איש נפקא ה"ל מקרא דעד מלאת דהא אפילו לדידיה דמוקי לקרא בקדשים קרא דעד מלאת מיירי בתרומה י"ל דלדידיה דקרא בקדשים מיירי אף שנאמר דעד מלאת הוא בתרומה מ"מ ליכא אזהרה והוי דומיא דקרא דובא השמש שכתבו התוספות בפרק הערל ד"ה דאי דלא הוי אזהרה ומשום הכי איצטריך לאתויי קרא דאיש איש דהוא אזהרה גמורה והא דאמרינן ואי כתב רחמנא עד מלאת הוה אמינא אפילו בלא טבילה וכו' האי לגירסא דאיצטריך למאן דמוקי לקרא בתרומה אבל למאן דמוקי לקרא בקדשים כלאו האי טעמא איצטריך קרא דעד אשר יטהר לאזהרה. ולפי מה שכתבנו יתיישב מה שכתב הרא"ש בפרשת תזריע על מ"ש רש"י בכל קדש לרבות את התרומה והביא דברי התוספות דבפרק הערל וכתב ולבי מגמגם בזה דא"כ הא דבעי תלמודא ותלתא קראי בתרומה למה לי ומצריך להו לא אתיא לא אליבא דמאן דמוקי קרא דעד אשר יטהר בזב בעל שלש ראיות ולא למאן דמוקי ליה בבעל שתי ראיות דלמאן דמוקי ליה בבעל שלש ראיות קראי דאוכל תרומה אינם כ"א ב' קרא דובא השמש וטהר וקרא דבכל קדש לא תגע ולמאן דמוקי נמי קרא דעד אשר יטהר בבעל שתי ראיות קראי דאוכל תרומה אינם כי אם שנים קרא דעד אשר יטהר וקרא דובא השמש וטהר אבל קרא דבכל קדש לא תגע לר"י הוא אזהרה לטמא הנוגע בתרומה ולר"ל הוא אזהרה לאוכל קדשים אבל אזהרת אוכל תרומה מפקי ליה מקרא דאיש איש מזרע אהרן ע"כ. וכבר כתבנו דאליבא דכ"ע קרא דעד מלאת דהוא מקרא יתירא לא מיתוקמא כי אם באכילת תרומה ואע"ג דרישא דקרא לא מיירי באכילת תרומה כיון דע"כ לא קאי למאי דסמיך ליה דהיינו ואל המקדש לא תבוא ושבקים לקרא דאיהו דתיק ומוקים אגפיה:

עוד ראיתי להרא"ש גם שהקשה ועוד אפילו למאן דמוקי קרא דעד אשר יטהר בבעל ג' ראיות למה לא ידרשו קרא דבכל קדש לא תגע כדדריש רבי יוחנן או כר"ל אי משום דקרא דעד אשר יטהר דריש ליה לזב בעל שלש ראיות ועד אשר יטהר עד דמייתי כפרה ולקדשים ושוב אין לטמא ממנו אזהרה לאוכל תרומה תיפוק ליה מקרא דובא השמש וטהר ע"כ. ודבריו תמוהים הם בעיני דקושיא זו תיקשי כפי סוגיית ההלכה דעבדי צריכותא דאיצטריכו ג' קראי דלכתוב רחמנא קרא דעד מלאת וקרא דובא השמש ולא לכתוב קרא דעד אשר יטהר והתוספות הוקשה להם קושיא זו בד"ה דאי וכתבו וליכא למימר דליכתוב ובא השמש ועד מלאת ועד אשר יטהר איצטריך לאזהרה דטבול יום כו' כלומר דקרא דובא השמש אף שלמדנו ממנו דבעי הערב שמש מ"מ לא הוי אזהרה כיון שלא בא הכתוב בלשון לאו ומש"ה איצטריך קרא דעד אשר יטהר שהוא לאו גמור לאזהרה וא"כ למאן דמוקי קרא דעד אשר יטהר בבעל שלש ראיות ומוקי לקרא בקדש ע"כ מוכרח הוא למידרש קרא דבכל קדש אזהרה לאוכל תרומה דאי לא אזהרה דאוכל תרומה מנין ודברי הרב בקושיא זו צריכים לי תלמוד. שוב ראיתי להרב בעל חידושי הלכות בפרק הערל שתמה על הרא"ש מטעמא דכתיבנא וגם בקושיא הראשונה של הרא"ש כתב בתירוצה כמו שכתבנו. עוד נ"ל שיש להכריח דאף למאן דלא דריש קרא דבכל קדש לתרומה דריש לקרא דעד מלאת בתרומה ממה שכתבו התוס' עלה דבכל קדש לרבות את התרומה ותימה דלמה לי קרא הא אזהרה דתרומה נפקא לן מאיש איש מזרע אהרן הא ע"כ איצטריך למיכתב גבי יולדת משום דבת כפרה היא וללמדנו דאפ"ה סגי בהערב שמש וכדאמרינן בגמרא. ואי קושייתם היא דלמה לי קרא דאיש איש תיפוק ליה מאזהרה דבכל קדש מלבד שאין לשונם סובל כן עוד קשה דהא איצטריך קרא דעד אשר יטהר משום דמקרא דעד מלאת הוה אמינא אפילו בלא טבילה ואי קושייתם היא דלכתוב עד מלאת וקרא דובא השמש היינו מה שהקשו בד"ה דאי מעד אשר יטהר ותו דתירוצם שכתבו ומיהו מצי למימר דאיצטריך למיכתב גבי יולדת משום דהותר מכללו אי קושייתם היא דלמה לי קרא דעד אשר יטהר לא היה להם לומר כי אם דאיצטריך גבי זב. אלא ודאי דכוונת התוספות היא דאפילו אי לא דרשינן לקרא דבכל קדש לתרומה מ"מ קרא דעד מלאת דרשינן לתרומה דאפילו דבר כפרה סגי בהערב שמש אלא שהוקשה להם דכיון דאית לן קרא דעד מלאת אזהרה למה לי דהא אזהרה מקרא דאיש איש נפקא ועכרה זה נ"ל שהוא הכרח עלום בכוונת דברי התוספות ולפי זה מה שתירצו התוספות דאיצטריך גבי יולדת משום דהותר מכללו הכוונה היא דאיצטריך למיכתב אזהרה דאי לא הו"א נהי דאיסורא איכא נמי גבי יולדת כדכתיב עד מלאת אבל לאו ליכא כתב רחמנא בכל קדש לרבות את התרומה. לומר דאף ביולדת איכא אזהרה אך קשה כיון דיולדת יש בה צד קולא משום דהותר מכללו מש"ה איצטריך אזהרה א"כ מנא לן בזב בעל שלש ראיות דסגי בהערב שמש אי משום יולדת דאף דהוי בר כפרה סגי בהערב שמש אימא דשאני יולדת כיון דהותר מכללו סגי בהערב שמש אף דהוי בר כפרה אבל זב בעל שלש ראיות כיון דבר כפרה הוא אימא דבעי כפרה ליטהר ואולי כיון דאשמעינן קרא דיולדת הושוה דינה לזב בין לאיסור בין לאזהרה משמע לכל דינם הושוה דאף בזב דבר כפרה הוא בהערב שמש סגי. ודע שכפי תירוץ ראשון של תוספות דהא זו דלרבות את התרומה היא מוכחת מכל הנלאים וגם דאמרינן ואי כתב רחמנא ובא השמש ה"מ דלאו בר כפרה כו' ולא קאמר דאיצטריך קרא גבי יולדת משום דהותר מכללו היינו משום דהכא למדנו זה מקרא דבכל קדש ואיפכא לן מקרא דעד מלאת ללמדנו דאפילו היכא דבר כפרה סגי בהערב שמש וא"ת כיון דאיצטריכו תרי אזהרות א"כ גבי קדשים אמאי לא איצטריך תרי אזהרות ולפי סוגיא זו ליכא כי אם חד אזהרה דהיינו בכל קדש וי"ל דכיון דחזינן דגבי תרומה זב ויולדת שוין ה"ה גבי קדשים ועוד י"ל דהאי תנא ס"ל דדוקא יולדת לא גמיר מזב משום דשאני זב דלא הותר מכללו אבל זב לעולם דגמיר מיולדת ולא אמרינן דשאני יולדת דמרובה טומאתה והיינו דאמרינן בגמרא ואי כתב רחמנא עד מלאת ה"א אפילו בלא טבילה כתב רחמנא עד אשר יטהר ולא קאמר דאיצטריך קרא דעד אשר יטהר לאזהרה דזב דאיכא מרובה טומאתו ומש"ה גבי תרומה איצטריך למיכתב אזהרה גבי יולדת דלא גמיר מזב כיון דהותר מכללו ואי כתב רחמנא גבי יולדת ה"א אפילו בלא טבילה כתב רחמנא עד אשר יטהר אבל אי לאו האי טעמא לא צריך למיכתב אזהרה גבי זב ומש"ה גבי קדשים דכתיב אזהרתיה גבי יולדת לא צריך למיכתב גבי זב. וא"ת אכתי תיקשי שהרי מוכרחים אנו לומר דאיצטריך קרא דעד אשר יטהר לאזהרה וכמו שכתבו התוס' ד"ה דאי דלא תיקשי דלכתוב רחמנא ובא השמש ועד מלאת ולא לכתוב עד אשר יטהר אלא ודאי דאיצטריך קרא דעד אשר יטהר לאזהרה דטבול יום דלאו בר כפרה וא"כ גבי קדשים נמי ניבעי קרא גבי טבול יום דלאו בר כפרה לאזהרה הא ל"ק כלל דהא כבר כתבנו לעיל דע"כ לא אמרינן דאיצטריך אזהרה להיכא דלאו בר כפרה אלא היכא דלא יליף מבר כפרה כגון גבי תרומה דאיצטריך קרא דובא השמש משום דהו"א דהיכא דלאו בר כפרה סגי בטבילה להודיע וכיון דאיצטריך קרא ללמדנו דגם זה בעי הערב שמש איצטריך למיכתב אזהרה אבל גבי קדשים דיליף אזהרה מיולדת ואין לחלק ביניהם בין היכא דבר כפרה להיכא דלאו בר כפרה ומעולם לא ס"ד דהיכא דלאו בר כפרה דסגי בטבילה להודיע דלא גרע מתרומה לא איצטריך אזהרה. אך קשה לי מנא ליה לסתמא דתלמודא דתנא דבי רבי ישמעאל ס"ל דגמיר זב מיולדת עד דאיצטריך לומר דכתיב עד אשר יטהר משום דהוה אמינא אפילו בלא טבילה אימא דס"ל דכי היכי דלא גמיר יולדת מזב הכי נמי לא גמיר זב מיולדת משום דמרובה טומאתה ומש"ה איצטריך קרא דעד אשר יטהר וכ"ת דמה שהכריחו לסתמא דתלמודא דלרבי ישמעאל גמר זב מיולדת הוא משום דלא כתיבי תרי אזהרות גבי קדשים וע"כ גמר זב מיולדת הא ליתא דכי היכי דלתנא דפליג עליה דרבי ישמעאל מוכרחים אנו לומר דכיון דאשמעינן גבי קדשים דזב ויולדת שוין תו לא איצטריכו ללמדנו גבי תרומה דפשיטא דגבי תרומה נמי זב ויולדת שוין אע"ג דלא כתיב אזהרה גבי תרומה כי אם ביולדת ה"נ נימא לרבי ישמעאל דקרא דעד אשר יטהר אתא לזב משום דלא גמיר מיולדת דמרובה טומאתה וכיון דלמדנו מתרומה דזב ויולדת שוין ה"ה גבי קדשים ומש"ה לא איצטריך למיכתב אזהרה כי אם ביולדת והדר גמיר זב מינה וצ"ע. עוד כתבו התוס' בסוף דבריהם ואע"ג דבקדשים מצריך תרי קראי כו'. וצ"ל דהשתא דברי התוספות כך הוא דבשלמא כפי תירוץ ראשון דהאי דרשא דבכל קדש הוא אליבא דרבי ישמעאל אף דאיצטריכו תרי אזהרות גבי תרומה מ"מ גבי קדשים לא איצטריך למיכתב גבי זב אזהרה משום דגמר מיולדת דבהך מלתא פליג רבי ישמעאל עם התנא דאליבא דתנא כי היכי דלא גמר יולדת מזב ס"ל לא גמר זב מיולדת ולרבי ישמעאל דוקא יולדת לא גמר מזב אבל זב גמר מיולדת אבל אליבא דרבינו אפרים דהך דרשא דבכל קדש הוא אליבא דתנא דפליג עליה דרבי ישמעאל כי היכי דלהאי תנא איצטריכו תרי קראי גבי קדשים משום דלא גמר זב מיולדת הכי נמי גבי תרומה ניבעי תרי קראי. אך עדיין לא נתקררה דעתי דהא לכל הפירושים יש להקשות לתנא דפליג עליה דרבי ישמעאל מ"ש דגבי קדשים מצריך תרי קראי חד בזב וחד ביולדת משום דלא גמרי מהדדי ולגבי תרומה לא מצריך תרי קראי ואם כן מאי שנאטה דקושיא זו על דברי הר"ר אפרים ואפשר לומר דמעיקרא הוה ס"ד דהא דאמרינן דאיצטריכו תרי קראי בקדשים משום דלא ילפי

ב

בקדשים כמו שביארנו: ג כשהוא מגלח בשתי התגלחות אינו מגלח אלא בתער. ואם גילח שלא בתער או שהניח שתי שערות לא עשה כלום. ואינו מגלחו אלא כהן. ואם שייר שתי שערות בתגלחת ראשונה וגלחן בשניה לא עלתה לו אלא תגלחת אחת בלבד והרי היא ראשונה. וכל היום כשר לטהרת המצורע: ד *תגלחת המצורע וטבילתו והזאתו אינן מעכבות זו את זו ושאר כל מעשיו מעכבים: ה שחיטת הצפור והתגלחת וההזייה ביום ושאר כל מעשיו בין ביום בין בלילה. אלו באנשים ושאר כל מעשיו בין באנשים בין בנשים. אלו בכהנים ושאר כל מעשיו בין בכהנים בין בישראל: ו טהרת מצורע זו נוהגת בארץ ובחוצה לארץ. בפני הבית ושלא בפני הבית. וכהן שטמאו מצוה לטהרו שנאמר לטהרו או לטמאו. והכל כשרין לטהר את המצורע אפילו זב ואפילו טמא מת. ואין מצורע מטהר מצורע. ואין מטהרין שני מצורעין כאחת שאין עושין מצות חבילות: ז עץ ארז ואזוב ושני תולעת שטהר בהן מצורע זה מטהר בהן מצורעים אחרים. וכן צפור המשתלחת מותר לטהר בה מצורעים אחרים מאחר שנשתלחה ומותרת באכילה. אבל הצפור השחוטה אסורה בהנאה. ומאימתי תיאסר משעת שחיטתה. שחטה ואין שם אזוב ולא עץ ארז ולא שני תולעת הרי זו אסורה בהנאה ששחיטה שאינה ראויה שמה שחיטה. והאוכל כזית מצפור השחוטה עבר על עשה ועל לא תעשה שנאמר וזה אשר לא תאכלו מהם מפי השמועה למדו שזה לרבות הצפור השחוטה. ונאמר טהורה תאכלו הא אחרת לא תאכלו ולאו הבא מכלל עשה עשה: ח אין לוקחין שתי הצפורים מצפורי עיר הנדחת ולא מצפורים שהחליפן בעבודה זרה ולא מצפורים שהרגו את הנפש. ומצוותן שיהיו שתיהן שוות במראה בקומה ובדמים ולקיחתן כאחת. אף ע"פ שאינן שוות או שלקח אחת היום ואחת למחר כשירות. לקח שתי הצפרים לשם איש כשירות לטהר בהן אשה. לשם אשה כשירות לטהר בהן איש. לטהר בהן בית מנוגע כשירות לטהר אדם. לקהן לאדם כשירות לבית מנוגע שנאמר ולקח לטהר: ט שחט אחת מהן ונמצאת שלא היתה דרור יקח זוג לשניה והראשונה מותרת באכילה. שחט האחת ונמצאת טרפה

השגת הראב"ד

*תגלחת המצורע. א"א איני יודע מהו זה אדרבה אלו הן שמעכבין את טהרתו ליכנס לפנים מן החומה ולטמא בביאה ומשכבו ומושבו טמא וראשו פרוע ובגדיו פרומים שהרי דרשו בת"כ וטהרו בדברים הנעשים בגופו. ואולי טעות סופר הוא והדבר בהפך ושאר דברים שאין מעכבין בו כגון כיבוס בגדים שילוח הצפור ופריסתו מאהלו וכן מצאתי בתוספתא כמ"ש:

כסף משנה

ג ומ"ש ואינו מגלחו אלא כהן. בתוספתא. ומ"ש וכל היום כשר לטהרת המצורע. משנה סוף פ"ב דמגילה (דף כ' ע"ב):

ד ה תגלחת המצורע וטבילתו וכו' עד בין בישראל. תוספתא פ"ח ות"כ. ובנוסחת ספרי רבינו נראה שיש ט"ס וצריך להגיה ולכתוב תגלחתו של מצורע טבילתו והזאתו מעכבין בו ושאר כל מעשיו אין מעכבין בו וכן כתב הראב"ד שט"ס הוא וז"ל איני יודע מהו אדרבה אלו הן שמעכבין טהרתו וכו'. ויש ליישב שאין כאן ט"ס דאינן מעכבות היינו שאין אחת מעכבת חבירתה דתגלחת לא מעכבא טבילה או הזאה וכן כולם וז"ש רבינו זו את זו ושאר מעשיו דהיינו עץ ארז ואזוב ושני תולעת וצפרים מעכבים דצפורים מעכבים לעץ ארז וארז מעכב לאזוב וכן כולם ונסתלקה השגת הראב"ד כך מצאתי *כתוב. ויש ט"ס אחר בדברי רבינו שכתוב שחיטת הצפור והתגלחת ביום וההזייה ושאר כל מעשיו בין ביום בין בלילה וצריך להגיה ולכתוב שחיטת הצפור והתגלחת וההזייה ביום וכך הוא בתוספתא וכן נמצא בספר רבינו כתיבת יד. ופירש וכל שאר מעשיו אין מעכבין בו כגון שילוח צפרים וכיבוס בגדים. בין ביום בין בלילה כגון לקיחת צפרים ושילוח צפורים וכיבוס בגדים וטבילה:

ה אלו באנשים וכו' אלו בכהנים. בתוספתא ובת"כ מייתי לה מקרא:

מהרת

*[שתי התשובות אני רואה ביישוב הזה חדא שאעפ"י שהדין דין אמת אין השם רבינו בלשונו הוך לשון דפליג ממש אליבא דתוספתא דהא קתני תגלחת של מצורע טבילתו והזאתו מעכבין ושאר כל מעשיו אין מעכבין והוא כתב איפכא ועוד אין לא כתב דינא דתוספתא וצ"ע]:

ו טהרת מצורע זו נוהגת בארץ ובחוצה לארץ וכו' עד ואין מצורע מטהר מצורע. תוספתא פרק ח' דנגעים ות"כ. ומ"ש ואין מטהרים שני מצורעים כאחת. [סוטה ח']:

ז עץ ארז ואזוב. תוספתא פ"ח דנגעים וכרבי יהודה ור"ש שעשו מעשה. ומ"ש וכן צפור המשתלחת וכו'. תוספתא פ"ח ובת"כ ובפ"ק דקידושין יליף שמותרת באכילה. ומ"ש שיכול לטהר בה מצורעים אחרים. בתוספתא וכך משמע בפרק שילוח הקן (דף ק"מ) דאמר רבא בטהורות אילטריך שלא יזווג לה אחרת קודם שילוחיה כלומר שאם נזדמן לו מצורע אחר לאחר שטיהר את זה ועדיין לא שילח הצפור לא יאמר אזווג אחרת עם זו ואטהר מצורע זה השני ואח"כ אשלח בעד שניהם משמע אחר ששלחה אם בא לידו כשרה לטהר בה מצורע אחר. ומ"ש אבל הצפור השחוטה אסורה בהנאה. בס"פ האיש מקדש (דף נ"ז) ובתורת כהנים ומ"ש ומאימתי תאסר' משעת שחיטתה. שם וכר"י: שחטה שלא בעץ ארז וכו'. שם פלוגתא דתנאי ופסק כמ"ד שחיטה שאינה ראויה שמה שחיטה משום דקי"ל כרבנן דפליגי אר"ש בפרק אותו ואת בנו (דף פ') ובפרק מרובה (דף ע"א): והאוכל כזית מצפור השחוטה עבר על עשה ול"ת וכו'. בסוף חולין (דף ק"מ):

ח אין לוקחין שתי צפרים מצפורי עיר הנדחת וכו'. שם אמוראי וכל חד אמר חדא מהני וסובר רבינו דהנך אמוראי לא פליגי לענין דינא: ומצותן שיהיו שתיהן שוות וכו'. בפי"ד דנגעים ומייתי לה ר"פ שני שעירי (דף ס"ב ע"ב): לקח שתי צפרים לשם איש וכו'. בתורת כהנים:

ט שחט אחת מהם וכו'. בפי"ד דנגעים שם: וכתב

משנה למלך

זב ויולדת מהדדי לאו דבעינן תרי אזהרות דהדא אזהרה הני או בזב או ביולדת כיון שכבר למדנו שהדין שוה בשניהם והרי קראי דקדשים היינו קרא דעד אשר יטהר שהוא אזהרה וקרא דוכפר עליה הכהן ולא"ג דליכא אזהרה גבי יולדת מ"מ כיון שלמדנו דגם יולדת כפרתה מעכבתה ממילא איתרבאי נמי לאזהרה דומיא דיולדת ולפי זה גבי תרומה נמי איכא תרי קראי חד דבכל קדש דלא מיירי כי אם בתרומה ואידך קרא דובא השמש אבל כפי דברי הר"ל אפרים דמוקי לכן דרשא דבכל קדש לרבות את התרומה לתנא דפליג עליה דרבי ישמעאל ומדקאמר לרבות את התרומה אלמא פשטיה דקרא בקדשים מיירי אלא דמרבויא דבכל הוא דאמרינן לרבות את התרומה א"כ אילטריכו תרי אזהרות גבי קדשים אם כן תיקשי דאמאי גבי תרומה לא אילטריכו תרי אזהרות. ככלל העולה ממה שכתבנו דלרבי ישמעאל קרא דאיש איש הוא אזהרה לאכילת תרומה וקרא מיירי בגברא דלאו בר כפרה דומיא דטמא נפש והוכרח רבי ישמעאל לומר זה דאל"ת הכי קרא דעד מלאת למה לי אלא ודאי דקרא דאיש איש מיירי במילתא דלאו בר כפרה ואילטריך עד מלאת ללמדנו דאף במילתא דבר כפרה הגי בהערב שמש ואלא קראי כתיבי בתרומה וכולהו אילטריכו וכדאיתא בגמרא וקרא דבכל קדש לא אתי כלל לאזהרה אכילת תרומה אלא דרש לקרא או כר"ל או כר"י ומ"מ קרא דעד מלאת מיירי באכילת תרומה אליבא דר"ע וכדכתיבנא לעיל אלא דאליבא דר"י אפשר דמיירי בין באכילה דתרומה ואליבא דתנא דבי רבי ישמעאל ס"ל דקרא דאיש איש מיירי בזב בעל שלש ראיות ובמצורע מוחלט ואם כן ע"כ קרא דאיש איש בקדשים מיירי דאי בתרומה עד מלאת למה לי הרי כבר למדנו מקרא דאיש איש דאפילו דאית ביה כפרה בהערב שמש סגי אלא ודאי דהאי קרא בקדשים מיירי וא"כ ליכא לן אזהרה לאכילת תרומה ועל כן דרש לקרא דבכל קדש לרבות את התרומה ונפקא לן אזהרה דאכילת תרומה מהכא ואילטריך עד מלאת לומר דאפילו דבר כפרה בהערב שמש סגי ואילטריך קרא דובא השמש לומר דהפי' דלאו בר כפרה בעי הערב שמש ואילטריכו תרי אזהרות בקדשים משום דזב ויולדת לא ילפי אהדדי וא"כ תנא לן דקרא דאיש איש מיירי בקדשים אימא דלעולם מיירי בתרומה ואילטריכו תרי קראי בתרומה משום דזב ויולדת לא ילפי אהדדי וי"ל כמ"ש התוספות דתרומה דלא תליא בכפרה לא בעי תרי קראי לזב וליולדת אלא דוקא לקדש שצריך להמתין על הכפרה ואף כפי התירוץ כאחר דתרומה גמר מקדשים מ"מ ניחא טפי לאוקומי תרי אזהרות בקדשים מתרומה וא"ת מנא לן דהאי תנא מוקי לקרא דבכל קדש לרבות את התרומה דמשמע דקרא איירי בקדשים ותרומה אימא דלא מיירי כי אם באכילת תרומה דוקא כדקאמר ר"י דלא מיירי כי אם בנגיעת תרומה וי"ל דברייתא היא שנוייה בת"כ וכמ"ש התוס' בפ"ק דשבועות עלה ז' ד"ה ואימא ע"כ לא אתיא אלא כתנא דפליג עליה דרבי ישמעאל ועוד דכיון דהסכרת שיש לנו דהאי קרא באכילה איירי הוא מיקשא דואל המקדש לא תבוא מסתמא דקרא איירי בקדשים נמי שהם דומים יותר לביאה מקדש דבשניהם איכא כרת וי"ל דמן בסוגיא נראה דלהאי תנא דמוקי לקרא דאיש איש בקדשים מקרא דעד אשר יטהר למדנו דכפרתו מעכבתו דהא אמרינן דאם כתב בזב דלא הוה מכללו כו' וטעמא דמילתא כבר כתבנו לעיל משום דהשתא תגמר עשרה מששני קרא דהייט הבאת כפרתו וא"כ אילטריך לאוקמא קרא דבכל קדש שהוא אזהרה לקדש נמי וקרא דוכפר לומר דאפילו ביולדת איכא אזהרה וכפרתה מעכבתה ואי לא הוה כתוב אלא חדא מינייהו ה"א דהאי דאיכא אזהרה ליכא אלא בחדא דכתיב ביה אזהרה אי בזב אי ביולדת מסתמא אף במחוסרת כפרה דכתיבא בהאי פרשתא דמעכבתה איכא אזהרה וא"כ גבי תרומה מנא לן אזהרה לטבול יום דלאו בר כפרה דהא ליכא קרא לטבול יום דלאו בר כפרה כי אם מקרא דובא השמש מאי אית לך למימר דכיון דכתיב ביה איסורא מסתמא אזהרה נמי איכא דהיינו מקרא דבכל קדש א"כ גבי קדשים למה לי תרי אזהרות בחדא אזהרה סגי דהיינו מאיש איש כיון דכבר כתיב גבי יולדת וכפר עליה וכיון דאיסורא איכא מסתמא איתרבאי גם לאזהרה וליכא למימר דתרומה יליף מקדשים וכמ"ש התוספות בד"ה והכתיב דהא לא דמו אהדדי דבשלמא לומר דזב ויולדת שוין בתרומה ניחא דגמרינן מקדשים אבל לטבול יום דלאו בר כפרה היכי גמרינן מקדשים לאזהרה. ודע דרבינו כתב פ"ז מהלכות תרומות פסק כרבי ישמעאל דקרא דאיש איש אתי לאזהרת אכילת תרומה ובפט"י מהלכות פסולי המוקדשין דין י"ב כתב דאזהרת הקדשים הוא מקרא דבכל קדש ופסק כר"ל לגבי ר"י משום דאמרינן בגמרא דתניא כוותיה דר"ל וכמ"ש שם מרן. ודע דבענין איסור נגיעה נחלקו ר"ל ור"י בפרק אלו הן הלוקין דלר"ל טמא שנגע בקדש לוקה ואזהרתיה מקרא דבכל קדש לא תגע ולר"י אינו לוקה משום דהאי קרא אתי לאזהרת נגיעת תרומה ומפשטא דשמעתא נראה דלר"י טמא שנגע בתרומה לוקה מדקאמר ההוא אזהרה לתרומה. אך התוס' לא גרסי כי אם ההוא לתרומה הוא דאתא ולפ"ה הוקשה להם דהיכן מצינו חומר בתרומה מבקדשים דבכל קדש לא תגע מוקי לה ר"י לנגיעת תרומה אלמא לקי ובנגיעה דקדש לא לקי ותירץ הר"ש מדרוים דה"ק ההוא לנגיעת תרומה הוא דאתא לאשמועי' דפוסל תרומה עד מלאת ימי טהרה שהיא כטבול יום ולא קאמר דאיכא מלקות בנגיעת תרומה. והנראה מכוונתם הוא דפשיטא להו דטבול יום דעלמא פוסל את התרומה והיינו מקרא דמייתי בפרק הערל (דף ע"ה) במים יובא וטמא עד הערב וטהר. ואמרינן התם דאילטריך האי קרא לנגיעה דתרומה כלומר דפוסל את התרומה והכא אשמעינן האי קרא דבכל קדש דגם זו עד מלאת ימי טהרה תהיה כטבולת יום ארוך ופוסלת את התרומה. עוד הקשו התוספות דמ"מ קשה דאיך קאמר ר"י דקרא דכתיב בה קדש דמיירי לתרומה וי"ל משום דגבי האי קרא כתיב עד מלאת ימי טהרה ובקדשים עד לאחר כפרה א"כ ע"כ צריך לאוקמה בתרומה דלקדשים (נפקא לן) מג"ש דטומאתו טומאתו גמר לה. ויש לתמוה דהא ג"ש אילטריך לאכילה דלית לן אזהרה לטמא שאכל קדשים כי אם מג"ש זו וקרא דבכל קדש אילטריך לנגיעה ולעולם דמיירי בנגיעה דקדשים וכבר הקשה קושיא זו הרב בעל מירוסי הלכות יע"ש (א"ה עיין במ"ש הרב המחבר פי"ב מהלכות תרומות דין א'):

ד תגלחת המצורע וטבילתו כו'. עיין בספר בית יעקב סימן קי"ג ודו"ק:

ו וכן צפור המשתלחת כו'. (א"ה עיין במ"ש הרב המחבר לעיל בפירקין דין א'):

ט שחט אחת מהם כו'. הנה כפי מ"ש הר"ש פי"ד מנגעים כך הוא דהיכא דהשחוטה נמצאת שלא היתה דרור או שהיתה טריפה בין קודם לקיחה בין אחר לקיחה יקח זוג לשניה והשחוטה [illegible]

וכתב הראב"ד והראשונה מותרת בהנאה א"א ובהתוספתא אריפא ושתיהן מותרות באכילה עכ"ל. וז"ל התוספתא שחט אחת מהן ונמצאת שנייה שלא דרור או שנמצאת טרפה יקח זוג לשניה ושתיהן מותרות ויביא שתים בתחלה שחטה ומתה חבירתה או שנעשית טריפה שתיהן אסורות ויביא שתים בתחלה עכ"ל. ונראה דשניה שכתוב ברישא ט"ס הוא דא"כ קשיא רישא אסיפא וה"ג שחט אחת מהן ונמצאת שלא דרור קאמר דיקח זוג לשניה ואם רצה לאכול את שתיהן ולהביא שתים בתחלה רשאי מפני שלא נאסרה לא השחוטה ולא חבירתה מאחר שהשחוטה פסולה היתה ומן הדין לא ה"ל להראב"ד לתפוס אלא בוהראשונה מותרת באכילה אלא משום דתוספתא דקתני ושתיהן מותרות באכילה ובנמצאת טריפה השחוטה מותרת בהנאה וחבירתה מותרת באכילה וה"ק הראב"ד כיון דברישא שתיהן מותרות באכילה מינה נשמע דבסיפא שנייה מותרת באכילה והוא משיג על רבינו למה השמיט זה. וי"ל שרבינו סובר שכיון שלא הוזכר כן במשנה משמע דמתניתין לא סברה הכי דא"כ לא הוה נפקא מיניה. ומ"מ לענין פי' התוספתא לפי גירסתנו שאין שנוי בה באכילה נראה לפרש דאנמצאת שלא דרור ואנמצאת טריפה קאי שזו מותרת באכילה וזו מותרת בהנאה ולא קאי אשניה כלל. אח"כ מצאתי שרבינו שמשון בפי"ד הביא תוספתא זו כמו שהיא כתובה ופירשה ויישבה: וכתב הר"י קורקוס ז"ל לשון התוספתא בספרים שלנו כתובה בטעות שכתוב יקח זוג לשניה ושתיהן מותרות ויביא שתים בתחלה ולשון זה אין לו קיום דאי יקח זוג איך יביא שתים בתחלה אלא יקח זוג הוא ט"ס וכאשר כתבתיה כתבה רבינו שמשון ופשוט עכ"ל. ולי נראה לקיים הגירסא וה"ק יקח זוג לשניה או יביא שתים בתחילה:

פי"ב א צרעת בגדים כגרים וכו'. בת"כ יליף לה מקרא:

ירקרק הוא הירוק שבירוקין וכו'. בת"כ והיה הנגע ירקרק יכול כל מראה ירוק ת"ל ירקרק ירוק שבירוקין אדום יכול כל מראה אדום ת"ל אדמדם אדום שבאדומים. ומ"ש כבקף השום וכו'. בתוספתא פ"ק דנגעים ופסק כסומכוס לגבי ר"א וצריך טעם למה. ומ"ש ושני מראות אלו מצטרפין זה עם זה. בת"כ יליף לה מקרא: במראה ירקרק או אדמדם מסגירין את הנגע וכו'. מקראות התורה והיה הנגע ירקרק או אדמדם בבגד וראה הכהן והסגיר את הנגע שבעת ימים וראה את הנגע ביום השביעי כי פשה הנגע בבגד ושרף את הבגד ואם יראה הכהן והנה לא פשה בבגד וצוה הכהן וכבסו את אשר בו הנגע והסגירו שבעת ימים שנית וראה הכהן אחרי הוכבס את הנגע והנה לא הפך הנגע את עינו והנגע לא פשה טמא הוא באש תשרפנו ואם ראה הכהן והנה כהה הנגע אחרי הוכבס אותו וקרע אותו מן הבגד ואם תראה עוד בבגד פורחת היא באש תשרפנו את אשר בו הנגע והבגד או השתי או הערב אשר תכבס וסר מהם הנגע וכובס שנית וטהר. ושנינו בפי"א דנגעים העומד בראשון יכבס ויסגיר העומד בשני ישרף הפושה בזה ובזה ישרף וכו' הכהה בראשון יכבס ויסגיר הכהה בשני קורעו ושורף מה שקרע וצריך מטלית ובת"כ וראה הכהן אחרי הוכבס והנה לא הפך ולא פשה טמא הוא הפך ולא פשה איני יודע מה יעשה לו ת"ל והסגירו שבעת ימים שנית דברי ר"י וחכ"א מטמא משום עומד הא מה אני מקיים והנה לא הפך הנגע את עינו והנה לא פשה טמא הפך טמא בכל מין שהוא מטמא לו ופי' ה"ר אליה מזרחי ז"ל דברי ר"י דוקא אם עמד בעינו הראשון ולא הפך אז הוא טמא וטעון שריפה אבל אם נהפך ממראה למראה כגון מירקרק לאדמדם או היפך נגע חדש הוא וטעון הסגר בתחילה וחכמים סברי דינו כעומד בעינו בראשון דכיון דלא נהפך למראה טהור אלא למראה טמא כגון מירקרק לאדמדם או היפך ששניהם מראות טומאה הן לא הפך קרינן ביה ואי זה יקרא הפך כשנהפך למראה שאינו מטמא לו אבל זה שנהפך למראה שהוא מטמא לו לא הפך קרינן ביה וטעון שריפה

וזהו

טרפה יקח זוג לשניה *והראשונה מותרת בהנאה: י נשפך הדם מניחין את המשתלחת עד שתמות. מתה המשתלחת ישפך הדם ויקח שתים אחרות:

השגת הראב"ד

*והראשונה מותרת בהנאה. א"א ובתוספתא אריפא ושתיהן מותרות באכילה:

פרק שנים עשר

א צרעת בגדים כגרים כצרעת אדם אבל פחות מכגרים טהור. ושלשה סימני טומאה יש בהן ירקרק אדמדם והפשיון ושלשתן מפורשין בתורה. ירקרק הוא הירוק שבירוקין שהוא ירוק הרבה כבנף הטווס וכהוצי הדקל ואדמדם הוא אדום שבאדומים שהוא אדום הרבה כזהורית יפה. ושני מראות אלו מצטרפין זה עם זה במראה ירקרק או אדמדם מסגירין את הבגד. ואם עמד במראה זה שני שבועות מחליטין ושורפין וכן אם פשה מחליטין ושורפין. כיצד בגד שנראה בו נגע ירקרק או אדמדם מסגירו שבעת ימים ובשביעי רואה אם פשה מחליטו ושורף את כל הבגד. ואם עמד במראהו ולא פשה או שפשה וכהה מב' המראות שהוסגר בהן או שהוסיף המראה להאדים ולהוריק ולא פשה יכבס מקום

משנה למלך

מותרת באכילה. וזהו ששנינו במשנה שחט את אחת מהם ונמצאת שלא דרור יקח זוג לשניה והראשונה מותרת באכילה שחטה ונמצאת טריפה יקח זוג לשניה והא' מותרת בהנאה אך היכא דשחט הראשונה ונמצאת הב' שלא היתה דרור או שנמצאת שהיתה טריפה מקודם שחיטה או צריך להביא ב' לפי שבשעת שחיטה לא היה לה זוג. וזהו מה שאמרו בתוספתא שחט אחת מהם ונמצאת שניה שלא דרור או שנמצאת טריפה שתיהן מותרות ויביא ב' בתחילה ולא גרסינן בכך בבא יקח זוג לשניה וכמ"ש מהר"י קורקוס והיכא דלאחר שחיטה נטרפה השניה שבשחיטה היתה כשרות שתיהן אסורות לפי שבשחיטה אסרתה ויביא ב' אחרות וכל זה אליבא דר"י דאמר לפורי מצורע משעת שחיטה אסורים אך לר"ל דאמר משעת לקיחה הדין משתנה דלדידיה כל היכא דבשעת לקיחה לא היתה טריפה ואח"כ נטרפה כבר נאסרה אף שלא היתה שחוטה והיכא דשחט ונמצאת השחוטה שהיתה טריפה לאחר לקיחה יביא לה זוג לשניה והשחוטה אסורה בהנאה דהא נאסרה משעת לקיחה והיכא דשחט ונמצאת השניה טריפה אם טריפה מקודם לקיחה שתיהם מותרות ויביא שנים משום דבשעת שחיטה לא היה לה זוג ואם נטרפה לאחר לקיחה שתיהם אסורות ויביא ב'. והא דתני בתוספתא שהי לפרים של מצורע שמתה אחת מהם או שברחה או שנעשית טריפה יקח זוג לב' ע"כ. ולא הזכיר אם האחרת מותרת בהנאה משום דזה הוא תלוי במחלוקת דלר"י שרי ולר"ל אסור ובפלוגתא לא מיירי ומחלוקת זו דר"י ור"ל הוא מחלוקת תנאים וכמבואר בפ"ב דקידושין עלה נ"ח וכבא שניה דבתוספתא והאי או שנמצאת טריפה לר"ל הוי דומיא דשלא דרור ולר"י בקודם שחיטה וכן הא דתני שחטה ומתה חבירתה או שנעשית טריפה שתיהם אסורות ויביא ב' הוי נמי אליבא דר"ע וכ"ש לר"ל מאי איריא דמתה אחר שחיטה או שנעשית טריפה אחר שחיטה אפילו קודם נמי. הא לא קשיא משום דבעי למיתני שתיהם אסורות ויביא ב' ודין זה לא שייך אלא היכא דמתה אחר שחיטה דאילו קודם שחיטה יביא זוג לשניה והראשונה אסורה בהנאה ומש"ה לא מוקיד בגמרא לר"ל מהאי תוספ' משום דאיכא למדחי וכדכתיבנא. ורבינו לא הזכיר כי אם דין המשנה דהיינו היכא דהשחוטה נמצאת שלא היתה דרור או טריפה באופן שיהיה יקח זוג לשניה והראשונה מותרת באכילה או בהנאה ולא הזכיר דין דקודם שהיתה דפשיטא דיקח זוג לשניה והראשונה מותרת דהא' בנשחטה כל שלא היתה שחיטה כראוי לא נאסרה ויקח זוג לשניה כ"ש היכא שלא נעשה בה מעשה והיכא דשחט ונמצאת השניה שלא היתה דרור או שהיתה טריפה מקודם שחיטה אי לשתיהם באכילה פשיטא דהא כבר למדנו דמשעת שחיטה דוקא נאסרים וכבר למדנו דשחיטה בפסול אינה אוסרת מדלא נאסרה כשנמצאת השחוטה טריפה או שלא היתה דרור ואי להצריך שיביא ב' ולא סגי שיביא זוג לשחוטה הא מכ"ש דמתה המשתלחת ישפך הדם ויקח שתים אחרות נפקא דבשעת ומה התם דבשעת שחיטה היה לה זוג אפ"ה כל שלא קיים מצות שלוח לא סגי שיביא זוג לשחוטה ומשלחה אלא צריך להביא שתים היכא דבשעת שחיטה לא היה לה זוג לכ"ש דלא סגי שיביא לה זוג. ולפ"ז נמצא שכל הדינים שהוזכרו בתוס' כבר הם רמוזים ומפורשים בדברי רבינו ובכסיא דמתם שלא כען ארז ואזוב ושני תולעת דרבי יעקב אומר הואיל ונשחטה שלא כהלכה מותרת באכילה ור"ש אמר הואיל ונשחטה שלא כמצותה אסורה בהנאה ע"כ כתב ר"ש האי פסול הכא מחמת דבר אחר מר מדמי ליה לפסול דקודם שחיטה ומר מדמי ליה לפסול דלאחר שחיטה ע"כ. וראיתי להריטב"א שכתב בחידושיו לקידושין דהיכא דשחט ונבלה או פסולה דאליבא דר"ע לא שמה שחיטה ושריא בהנאה אך היכא דשחט טריפה אליבא דר"ש דאמר שחיטה שאינה ראויה לא שמה שחיטה מותרת בהנאה אך לרבי יעקב אסורה ולפי זה רבינו מוכי שטרא לגבי מרי דאיהו פסק כרבי יעקב והכא גבי טריפה פסק דמותרת בהנאה וכן גבי שחט ונמצאת שלא היתה דרור פסק דמותרת באכילה ולדעת הריטב"א לרבי יעקב שחיטה זו אע"פ שאינה ראויה אוסרתה. ונראה אלי בדעת רבינו הוא דדוקא היכא דהפסול בא ממקום אחר כגון שלא היה עם אזוב וכדומה בהם הוא דפליגי ר"י ור"ש אבל היכא דהפסול הוי בנשחטה התם אליבא דכ"ע שחיטה שאינה ראויה היא ואינה אוסרת ולפ"ז היכא דשחט ונמצאת השניה שלא היתה דרור או שנמצאת איסור שבפסול לא היה בנשחטה אליבא דרבי יעקב שתיהם אסורות לפי שחיטה שאינה ראויה שמה שחיטה ולפי זה לא הביא רבינו דין התוספתא משום דלדידיה אליבא דר"ש היא ולא כתב לאיסורא משום דסמך על מ"ש גבי אין עם אזוב וכולהו בשחיטה שאינה ראויה דתנינן בפרק אותו ואת בנו ופרק מרובה לא דמו כלל להאי דהכא משום דכיון דשחט שאינה דרור או טריפה הוה ליה כשוחט מין אחר דלא מקרי לטהרת מצורע אבל בשוחט צפור דרור והפסול בא לו מחמת דבר אחר כגון שלא היה אזוב או שלא היתה השניה דרור או שהיתה טריפה כיון דשחיטה זו היתה ככשר והפסול בא מחמת דבר אחר קרינן ביה שחיטה שאינה ראויה ותלוי במחלוקת דומה להא דתנן בפרק תמיד נשחט ר"ש אומר כשוחט פסח בי"ד על החמץ לשמו חייב שלא לשמו פטור ופירש"י משום דהוי פסול ור"ש לטעמיה דאמר שחיטה שאינה ראויה לא שמה שחיטה משמע דלדידן חייב אף שהוא פסול פ"ג דבוחה. ומ"ש ר"ש דמחלוקת ר"י ור"ש בשחיטה שלא באזוב היא דמר מדמי ליה לפסול דקודם שחיטה ומר מדמי ליה לפסול דלאחר שחיטה תימה הוא בעיני דהא בגמרא נתבאר דמחלוקתם הוא אי שחיטה שאינה ראויה הוי שחיטה או לא גם לא ביאר דעתו היכא דשחט ונמצאת השניה טריפה או שלא היתה דרור אם תלוי במחלוקת ר"י ור"ש וצ"ע. וגירסת מרן בתוספתא כך היא שחט אחת מהם ונמצאת שלא דרור או שנמצאת טריפה יקח זוג לשניה ואם ירצה יביא ב' ושתיהם מותרות שחטה ומתה חבירתה או שנעשית טריפה שתיהן אסורות ויביא שתים בתחילה והשגת הראב"ד כך דלמה השמיט שאם ירצה יביא ב' ושתיהם מותרות ותירץ מרן שסובר הר"ם שכיון שלא הוזכר כן במשנה משמע דמתניתין לא סברה הכי דהל"ל לא הוי שתיק מיניה ולפי זה השניה אינה מותרת באכילה לפי שחייב לקיים בה מצוה כיון שהוקצה לכך ולא נדחית מפני שחיטת חבירתה. ועוד כתב מרן ומ"מ כו' והכתי קשה לי למה לא כתב הר"ם ויביא שתים בתחילה אם ירצה ואי סובר שגם זה ליתא לפי שלא הוזכר במשנה וכמ"ש מרן א"כ מה הועיל לנו במה שתירץ בפי' התוספתא ואולי שאין כוונת מרן אלא לענין פירוש התוספתא וכמ"ש. עוד נ"ל דלהכי לא כתב רבינו דאם ירצה יביא שתים משום דסבר לה כרב דאמר בפ' שני שעירי עלה ס"ד שני שבזוג ראשון יקרב שני שבזוג שני ירעה דסבר לה כרבי יוסי דאמר מצוה בראשון ואע"ג דרבי יוסי קאמר ואם היה שני מובחר הימנו יביאנו כבר כתבו התוס' שם דבשעיר המשתלח ובשעיר הפנימי שנשרף חוץ לשלש מחנות אפילו היה שני מובחר ממנו מצוה בראשון ורבינו פסק כרב וכמבואר בסוף הלכות יוה"כ ומש"ה ס"ל כיון שיכול לקיים המצוה בצפור הא' לא אמרינן יביא שתים ומה שקשה לנו ממה שפסק רבינו בהלכות קרבן פסח פ"ד כבר עמד עליו מרן שם יעש"ה ומ"מ אכתי קשה לי במה שפסק רבינו נשפך הדם מניחין את המשתלחת עד שתמות כו' והר"ש שני שעירי אמרינן ועוד א"ר יהודה נשפך הדם ימות המשתלח כו' ואמרינן בגמרא דטעמא דר"י משום דסבר ב"מ נדחין ולפ"ז לדידן דקי"ל ב"מ אינם נדחין וכמו שפסק רבינו בכמה מקומות למה פסק דמניחין את המשתלחת עד שתמות. שוב ראיתי שכבר עמד על זה הרב תיו"ט ותירץ דשאני הכא דאיכא קראי דכתיב את הצפור החיה בדם הצפור השחוטה דמינה דרשינן בת"כ אלו השני תלוקות. ודע דאליבא דכ"ע שילוח לא מעכב ואם מתה קודם שילוח כבר נטהר דדוקא הזייה מעכבת אבל שילוח לא וגבי שעיר המשתלח נמי דוקא שמת קודם הזייה אבל קודם הולכה כבר נעשה מצותו וכדאיתא בפרק שני שעירי עלה ס"ה וכבר נתבאר זה לעיל בדברי הראב"ד דשילוח הצפור לא מעכבא יע"ש:

פי"ב א ושני מראות אלו מצטרפין כו'. אף בימי הסגר נאסר הבגד בהנאה. והכי איתא בת"כ צרעת ממארת תן בו מארה אל תהנה בו אין לי אלא מוחלט מוסגר מנין ת"ל כי צרעת וכו"ל הר"ש בפי"א דנגעים וכן נלמד ממ"ש רבינו לקמן פי"ג דין י"א. אך לא נתבאר אם לאחר החלט שנשרף אם אפרו אסור דומיא דבית דאסבר דדוקא בתם אפרו אסור משום דגמר נתיצה נתיצה מע"ז ואיכא ג"ש וכדאיתא בירושלמי בפ"ב אבל הכא לא. ודע שהרמב"ן מנה במנין המצות שלו עשה זה דצרעת לומר שהנהגה בנגע:

מקום הנגע ויסגיר שבעת ימים שנית ובסוף שבוע שני שהוא יום י"ג רואה אם כהה למראה שלישית הרי זה טעון כיבוס וטהור. *ואם נשתנה הנגע ממה שהיה כגון שהיה ירקרק ונעשה אדמדם או אדמדם ונעשה ירקרק קורע מקום הנגע ושורף מה שקרע ותופר מטלית במקום שקרע ופוטר שאר הבגד ומכבסו כולו כיבוס שני ומטבילו וטהר. ואם עמד במראה שהוסגר בו בתחלה יחליטו וישרוף את כולו: **ב** נגע שהיה ירקרק ופשה אדמדם או שהיה אדמדם ופשה ירקרק הרי זה פשיון: **ג** נגע שהיה באמצעו מקום נקי בלא נגע ופשה לו הנגע אינו פשיון עד שיפשה לחוץ. שאין פשיון הנגע לתוכו פשיון בין באדם בין בבגדים ובתים: **ד** *הפשיון הסמוך בבגדים כל שהוא והרחוק או החוזר כגרים. כיצד בגד שהוסגר ונולד בו נגע אחר כגרים רחוק מן הנגע שהוסגר בו ה"ז פשיון וישרף. ואם היה פחות מכגרים אין משגיחין בו. וכן בגד שקרע ממנו הנגע בסוף שבוע ב' כמו שביארנו וחזר בו נגע כגרים ישרף. וכן בגד שפשה בו הנגע אחר שנפטר ישרף: **ה** מי שמכבס את הנגע בשבוע ראשון כמו שביארנו צריך לכבס מעט מן הבגד שחוצה לו שנאמר את אשר בו הנגע. וכל נגעי בגדים שמכבסין אותן מעבירין עליהן שבעה סממנין שמעבירין על הכתם כדרך שמעבירין על הכתמים כמו שביארנו בענין נדה: **ו** בגד שקרע ממנו מקום הנגע ותפר מטלית כמו שביארנו וחזר נגע כגרים על הבגד. מתיר את המטלית ומצילה ושורף שאר הבגד. חזר הנגע על המטלית שורף את הכל: **ז** הטולה מן המוסגר בטהור וחזר נגע על הבגד שורף את המטלית. חזר על המטלית הבגד הראשון המוסגר ישרף והמטלית תשמש את הבגד שהיא תפורה בו בסימנין. אם עמד בעיניו

שני

השגת הראב"ד

*ואם נשתנה הנגע ממה שהיה. א"א טעה בכאן טעות גדולה מירקרק לאדמדם או מאדמדם לירקרק אין זה כהה והתורה אמרה ואם ראה הכהן והנה כהה הנגע וקרע והמשנה אמרה נשתנה ופשה או נשתנה ולא פשה כאילו לא נשתנה ומאחר שלא נשתנה הרי הוא כעומד בעיניו בסוף שבוע שני והוא נשרף כולו ומה שאמרה המשנה הכהה בראשון יכבס ויסגיר וכו' כהה למראה שני קאמר כגון מירקרק לירוק ומאדמדם לאדום אבל מראה ג' אין לזה ומכבסו והוא טהור ומירקרק לאדמדם או בהיפך אין כאן כ' אלא שניהן אבות הטומאות מ"מ בתחלה אין נזקקין לירקרק או לאדמדם וכ"ה המשנה לדעת חכמים:

*הפשיון הסמוך בבגדים. א"א אם תעיין בדרש תורת כהנים עם משנת נגעים תמצא שהאדם והבגדים והבתים שוים לזה הדין:

כסף משנה

וזהו שמינו בת"כ אליבא דחכמים הא מה אני מקיים והנה לא הפך הנגע את עינו והנגע לא פשה טמא דמשמע מיניה הא הפך ולא פשה לא הוי טמא כשהפך ממין דמטמא לו למין דלא מטמא לו דאע"ג דהוה ירקרק והפך אדמדם או היפך אכתי לא הפך קרינן ביה דלא הפך למין דלא מטמא לו אבל אם הפך למין דלא מטמא לו לא עכ"ל. ובת"כ סגיא מו והנה כהה הנגע למראה שני ולא למראה שלישי:

והשתא מ"ש רבינו שאם עמד במראהו ולא פשה יכבס ויסגיר היינו מדאמר קרא שאם בסוף הסגר שני עמד בעינו ולא פשה ישרף משמע הא בסוף הסגר ראשון יסגיר וכן מדאמרינן דבסוף הסגר שני הפך ולא פשה ישרף לדעת חכמים הא בסוף הסגר ראשון יסגיר ותנן בפי"א דנגעים נשתנה ולא פשה כאילו לא נשתנה וא"כ ה"ל עומד בסוף שבוע ראשון ויסגיר וזהו שכתב או שהוסיף המראה להאדים ולהוריק ולא פשה יכבס ויסגיר. ומ"ש או שפשה וכהה משני המראות שהוסגר בהם. בפי"א הכהה בראשון יכבס ויסגיר ומשמע לרבינו דהיינו אפילו אם פושה והוא פשוט דכיון שכהה ממראות הטומאה כי פשה מאי הוי:

ומה שכתב ובסוף שבוע שני רואה אם כהה למראה שלישית ה"ז טעון כיבוס וטהור. היינו מדכתיב בסוף שבוע שני שאם כהה הנגע אחרי הוכבס את הנגע וקרע אותו מן הבגד ותניא בת"כ והנה כהה הנגע למראה שני ולא למראה שלישי משמע בהדיא שאם כהה למראה שלישי אינו צריך לקרוע ובתוספתא פ"ה אליבא דחכמים: ומה שכתב ואם נשתנה הנגע ממה שהיה וכו'. נראה דהיינו מדכתיב בסוף הסגר שני והנה לא הפך הנגע את עינו והנגע לא פשה בלא תשרפנו משמע הא אם הפך את עינו מאחר דלא פשה לא ישרפנו והוי כדין כהה הנגע שקורע מקום הנגע מהבגד והא דתנן נשתנה ולא פשה כאילו לא נשתנה לא היא לגמרי כאילו לא נשתנה דליהוי כעומד שני שבועות אלא לאפוקי מדר"י דאמר ירא' בתחלה תנא דאינו נראה בתחלה אלא דין אותו כדין נגע שאירע בו כך. ומ"ש ומכבסו כולו כיבוס שני. היינו מדכתיב והבגד או השתי וכו' אשר תכבס וסר מהם הנגע וכובס שנית וטהר: וכתב הראב"ד ואם נשתנה ממה שהיה א"א טעה בכאן טעות גדולה. טעמו להשיג על רבינו מדאמר קרא בכהה וקרע והיינו בכהה למראה שני דהיינו מירקרק לירוק ומאדמדם לאדום אז וקרע אבל מירקרק לאדמדם ומאדמדם לירקרק הוי מראשון לראשון ואין זה כהה וישרף וכבר נתתי טעם לדברי רבינו דדייק מדכתיב והנה לא הפך הנגע את עינו בלא תשרפנו משמע הא אם הפך את עינו לא ישרף והפך היינו מירקרק לאדמדם מאדמדם לירקרק דאל"כ הו"ל למכתב והנה לא כהה הנגע. ומ"ש עוד והמשנה אמרה נשתנה ופשה וכו'. כבר ישבתי המשנה לדעת רבינו. ומ"ש עוד ומה שאמרה המשנה הכהה בראשון יכבס ויסגיר הכהה בשני קורעו ושורף מה שקרע כהה למראה שני קאמר וכו' כלומר א"ת שטעמו של הרמב"ם מדתנן בפי"א דנגעים הכהה בראשון יכבס ויסגיר דמשמע ליה דכהה היינו מירקרק לאדמדם ומאדמדם לירקרק והא קתני דכהה בשני קורעו ושורף מה שקרע לאו מילתא היא דכהה אינו מירקרק לאדמדם דהוא הוי מראשון לראשון אלא מירקרק לירוק שהוא למראה שני ותדע דכהה דמתניתין הוי כמו כהה דקרא ובכהה דקרא אמרו בת"כ דהיינו למראה שני ואז קורעו ושורף מה שקרע אבל אם כהה למראה שלישי אינו טעון קריעה אלא כיבוס לבד ומראה שני משמע מראה שהוא שפל מן הראשון דומיא דמראה שלישי שר"ל שהוא שפל מהשני וזה טעם הזכירו כאן מראה שלישי שנראה שאינו ענין לו ומירקרק לאדמדם אינו מראה שפל ממנו אלא שוה לו. וא"ת ע"כ יש לך לומר דמירקרק לירוק הוי מראה שלישי וטהור דאל"כ למה אמרו שאין הנגעים מטמאים אלא בירקרק שבירוקים ובאדמדם שבאדומים לכך אמר אבל בתחלה אין נזקקין אלא לירקרק ולאדמדם כלומר אבל לא לירוק ולאדום דהפרש יש בין קודם שנזקק לטומאה לאחר שנזקק לטומאה. ומ"ש וכן הוא המשנה לדעת חכמים בא להכריע עוד דכהה דמתניתין היינו מירקרק לירוק ולא מירקרק לאדמדם מדתנן בפי"א דנגעים הכהה בתחלה רבי ישמעאל אומר יכבס ויסגיר וחכ"א אינו זקוק לו ובשלמא אם כהה היינו ירוק או אדום היינו דאמרי רבנן אין זקוק לו שכיון דעדיין לא נזקק לטומאה לאו כלום הוא אבל אם הוא מירקרק לאדמדם אמאי אין נזקקין לו וכפי מה שכתבתי לדעת רבינו אין צורך להשיב על טענותיו דרבינו מקרא הוא דורש אפילו את"ל דפירושא דמתניתין כפירוש הראב"ד אין בכך כלום שדין זה אינו ענין לכהה דמתניתין אלא לנשתנה ולא פשה וכדפרישית. ועי"ל אפשר דרבינו מפרש דכהה בשני דמתניתין היינו נשתנה מירקרק לאדמדם ומה שטען הראב"ד על זה דכהה דמתניתין הוי דומיא דקרא יש להשיב דמידי איריא הא כדאיתא והא כדאיתא ועוד דבין כהה דקרא ובין כהה בשני דמתניתין הוי מירקרק לאדמדם דוקא והוא מראה שני שאמרו בת"כ אבל נשתנה לירוק או לאדום זהו כהה למראה ג' שאמרו בת"כ דטהור שכשם שאין הירוק והאדום סימן טומאה בתחלה אף לא בסוף. ומה שרצה להכריע מדתנן הכהה בתחלה אינו זקוק לו שאם הוא מירקרק לאדמדם למה אינו זקוק לו י"ל דכיון דקודם שנזקק לטומאה הוא אינו זקוק לו כדאמרינן בפשיון שאינו מטמא בתחלה כמו שמינו בת"כ וכי היכי דמפליג הראב"ד בירוק ואדום בין קודם שנזקק לטומאה לאחר שנזקק לטומאה הכי מפליג רבינו בנשתנה מירקרק לאדמדם ובאי זה דרך מפני דרכים אלו עלו דברי רבינו כאן בלא טעות:

ב נגע שהיה ירקרק ופשה אדמדם וכו'. משנה פי"א דנגעים:

ג נגע שהיה באמצעו מקום נקי וכו'. בת"כ נגע הנתק מקיף נגע לנתק מה נתק אינו פושה אף נגע וכל שהוא קרוי נגע בכלל:

ד הפשיון הסמוך בבגדים כל שהוא וכו'. בפי"א דנגעים ובתורת כהנים יליף לה מקראי:

וכתב הראב"ד א"א אם תעיין בדרש תורת כהנים וכו'. השיג על רבינו למה כתב בבגדים דמשמע שדין זה מיוחד בבגדים ואינו כן שאדם ובגדים ובתים שוין בדין זה. וז"ל הראב"ד בפירושו לת"כ הוא פרש לפשטה לבוהק פי' דקי"ל פשיון כל שהוא והרחוק כגרים בנגעי בגדים ובתים ואע"ג דלא אמכתן לה בפירוש שמעינן לה מכללי דמתניתין דפשיון הרחוק לא מטמא בנגעים דאדם דתנן בנגעים פ"ד בהרת כגרים וחוט יוצא ממנה אם יש בו רוחב ב' שערות זוקק לשיער לבן ולפשיון אבל לא למחיה שמעינן מהא דאי לית ביה רוחב שתי שערות אינו זוקק לפשיון דאם פשה הון לאותו חוט לא מטמא משום פשיון אלמא פשיון הבא מרחוק לא מטמא ותנן בנגעים פ"ק היה בו פשיון והלך לו הפשיון או שהלכה לה האום או שנתמעטה ואין בזה ובזה כגרים השחין והמכוה ומחית השחין והמכוה חולקין בין האום לפשיון הרי אלו להקל שמעינן מהאי טעמא דשחין ומכוה ובוהק חולקין בין האום לפשיון הוא טהור משום דשחין ומכוה ובוהק לא חזי לפשיון אבל עור הבשר בעלמא אע"פ שחולק ביניהם טמא אלמא פשיון הרחוק מטמא הלא ש"מ חדא בפשיון כל שהוא וחדא בפשיון שהוא כגרים עכ"ל. וי"ל לדעת רבינו שאע"פ שהם שוים בסמוך ורחוק הם מוחלקין בחוזר דבבתים הוי כשני גריסין כדתנן בספי"ב דנגעים:

ה מי שמכבס את הנגע בשבוע ראשון וכו'. בת"כ יליף לה מקרא: וכל נגעי בגדים וכו'. בפ' דם חטאת (דף צ"ה):

ו בגד שקרע מקום הנגע וכו' עד בסימנים. בפי"א דנגעים וכפשטא דמתניתין ולא כדמשמע בתוספתא:

בגד

משנה למלך

ו בגד שקרע ממנו מקום הנגע כו'. תנן בפי"א דנגעים מ"ו חזר נגע לבגד מציל את המטלית חזר למטלית שורף את הבגד הטולה מן המוסגר בטהורה חזר נגע לבגד שורף את המטלית חזר למטלית הבגד הראשון ישרף והמטלית תשמש את הבגד השני בסימנין ע"כ. זו היא גירסתנו אבל הר"ש והר"ש גרסי חזר נגע לבגד מציל את המטלית. והנה רבו החילוקים בדינים אלו והנני מבאר אותם אחד [illegible]

[illegible] השיכה אחת מבגד המוסגר ועשאו טלאי לבגד טהור וחזר נגע לבגד. הרביעי הוא אם חזר הנגע למטלית דהיינו כההיא שנטלה מן המוסגר. החמישי הוא היכא דקרע הנגע מן הבגד והביא מטלית מבגד טהור ותפרו במקום הקרע ונראה נגע בבגד ופשה מן הבגד למטלית. הששי הוא הטולה מן המוסגר בטהור ונראה נגע בבגד הטהור. השביעי הוא פשה מן הבגד הטהור למטלית. השמיני [illegible]

בגד פעון שריפה כדכתיב ואם תראה עוד בבגד כאם תשרפנו וכא דבחלוקה זו אין הבגד אוחז את המטלית ובחלוקה השניה המטלית אוחז הבגד וכלפי לייא שהרוב אינו אוחז המיעוט והמיעוט אוחז הרוב נראה דטעמא דמלתא הוא דלעולם הטהור אוחז עמו הטמא אבל הטמא אינו אוחז עמו הטהור וטעמא דמסתבר הוא למדקדק בו היטב והרב בעל קרית ספר כתב טעם אחר ואין דבריו נכונים לע"ד. ודע דהמטלית מלבד שאינו טעון שריפה אף גם זו לא חשוב כאילו נראה בו נגע ויטמא את עצמו בסימנין אלא הוא טהור מכל וכל ואע"ג דמלתא דפשיטא היא דכל שחיבר שני בגדים במקום אחד דהוו חיבור לטומאה ואם נראה הנגע באחד מהם נטמא כל הבגד שאני התם שכולם היו טהורים מקודם ולפיכך אם נראה באחד מהם נטמא חבירו אבל הבגד שנראה בו הנגע כבר הוחזק להיות בו נגע ולפיכך כשחזר ונראה בו נגע תולין הקלקלה במקולקל ולא חשיב כאילו נראה הנגע במטלית ועיין בחלוקה הרביעית. והחלוקה השניה דהיינו אם חזר הנגע למטלית שחיבר גם זה דינו מפורש במשנה אלא שנחלקו בפי' המשנה דהר"ש ס"ל דהא דתנן חזר למטלית שורף את הבגד דהוי דוקא הבגד אבל המטלית אינו טעון שריפה והא דלא תני מציל את המטלית משום דלא שייך בה הצלה דקתני עלה בתוספתא ומטלית תטמא את עצמה בסימנין דאם יש בה ג' על ג' מהגירה הבגד גדול אבל פחות מג' על ג' אין מיטמא בנגעים ונראה דהא דבעינן ג' על ג' היינו דוקא לכך מילתא דאמרינן ומטלית תטמא את עצמה אבל לשרוף את הבגד אפי' שלא היה במטלית ג' על ג' הבגד טעון שריפה דהא קי"ל דתופר מטליות שאין בכל אחד מהם ג' על ג' דמיטמא בנגעים דכולו בגד אחד הוא וכמו שפסק רבינו אבל לענין המטלית צריך שיהיה בו ג' על ג' משום דהבגד טעון שריפה ואם לא היה בו שלש על שלש נמצא דכששורפין הבגד לא נשרף שיעור לטומאה ונעשה לגמרי דהא קי"ל דבגד המוסגר שקללו ועשאו מוכין פחות משלש על שלש טהור וכמו שפסק רבינו בפי"ג דין י"א וזהו דבתוספ' לא הזכירו תנאי זה שיהיה במטלית שלש על שלש אלא במלתא דמטלית תטמא את עצמה אבל גבי שורף את הבגד לא הזכירו תנאי זה וזה פשוט. ויש לדקדק אמאי לא תני במתניתין בהך חלוקה והמטלית תטמא את עצמה כי היכי דקתני בסיפא דקתני והמטלית תטמא את עצמה וי"ל דבסיפא איצטריך משום דמטלית טעונה שריפה ולאחר שיטמא את הבגד אפילו ניצול הבגד המטלית טעונה שריפה וכדקתני בתוספתא והביאה הר"ש ולפי זה ס"ד אמינא כיון דהא על המטלית גזרת שריפה ישרפוה מיד ולא ימתינו שתטמא את הבגד קמ"ל דממתינים שתטמא את הבגד ואח"כ יקיימו במטלית מצות שריפה. ורבינו פסק חזר הנגע למטלית שורף את הכל וכתב על זה מרן כפשטא דמתני' ודלא כדמשמע בתוספתא ויש לתמוה דלמה דחה דברי התוספתא מאחר שיש ליישב לישנא דמתני' דקתני שורף את הבגד דהיינו דוקא הבגד אבל המטלית תטמא את עצמה וכעת צ"ע. ועיין לקמן בחלוקה השביעית. החלוקה השלישית דהיינו אם חתך תחיכה אחת מבגד המוסגר ועשאו טלאי לבגד טהור וחזר נגע לבגד דינו מפורש במתניתין דתנן הטולה מן המוסגר בטהור חזר נגע לבגד שורף את המטלית וזו היא גירסת רבינו וכמו שפסק בפירקין משום דחשיב מטלית זה כאילו הוא מחובר עם הבגד המוסגר ומש"ה אם חזר נגע בבגד שורף גם את המטלית ונראה דדוקא אם היה במטלית שלש על שלש אבל אם לא היה בו ג' על ג' כבר נטהר כשנתחך מן הבגד. אך גירסת הר"ש היא מציל את המטלית וכתב דאע"ג דהמוסגר טעון שריפה מציל את המטלית דהיינו טלאי שנטל ממנו וחברו בבגד הטהור וכן היא גירסת ר"ע. אך יש לתמוה על גירסא זו מההיא דתנן בפי"ג דנגעים מ"ה הכונס מן המוסגר בטהור חזר נגע על הבית חולץ את האבנים וכתב שם הר"ש שדינם כדין בית שניטלו ממנו וכבר תמה על זה הרב בעל תוספות י"ט יע"ש ועיין מה שאכתוב לקמן בזה גבי בתים. החלוקה הרביעית דהיינו אם חזר הנגע למטלית דינו מפורש במתני' דתנן חזר למטלית הבגד הראשון ישרף והמטלית תטמא את הבגד השני בסימנין ולאחר שיטמא את הבגד אף שניצול הבגד ואפילו הלך הנגע לגמרי התחיכה המטלית טעונה שריפה כדקתני עלה בתוספתא וטעונה שריפה באחרונה שהרי משחזר בו הנגע ומתלתו כבר הוזקק לשריפה. ונראה שגם זה הוא דוקא כשיש במטלית שלש על שלש שלא נטהר כשנתחך מן הבגד אבל אם לא היה בו ג' על ג' המטלית אינו טעון שריפה שהרי כבר נטהר כשנתחך מן המוסגר ואם חזר בו הנגע יראה בתחילה כדין הבגד הטהור שהוא מחובר במטלית ומיהו לענין שריפה בבגד הראשון אין חילוק בין אם היה בו ג' על ג' או אם לא היה במטלית שלש על שלש וכמו שחלקנו לעיל עלה דתוספתא. ומיהו כד מעיינינן שפיר נראה דאם אין במטלית שלש על שלש הבגד הראשון אינו טעון שריפה דכיון שנטהר שוב לא חשיב כמו הבגד הא' ולא דמי להכיא שכתבנו לעיל דאם חזר למטלית הבגד טעון שריפה אף שאין במטלית שלש על שלש דהאי התם דמטלית זה הוא מחובר בבגד המוסגר ומש"ה אף שאין בו שלש על שלש זוקק לשרוף הבגד משום דחשיב כאילו נראה בבגד אבל כאן שהמטלית אינו מחובר עם הבגד המוסגר דיינו שנאמר שאם יש במטלית שלש על שלש דעדיין תורת מוסגר עליו אוחז עמו הבגד הראשון שנתחך הימנו אבל אם אין בו שלש על שלש שיצא מתורת מוסגר ונטהר לגמרי שוב לא חשיב כאילו הוא מחובר והנגע עצמו שלא היה מחובר עם הטהור הנוגע במטלית לא היה זוקק לטומאה לבגד הראשון ואין סברא דבשביל חבורו עם הטהור יזקיק את הבגד הראשון לשריפה ועדיין אין ולאו ורפיא בידי:

ויש לדקדק דבשלמא לגירסת רבינו דגרים שורף את המטלית ניחא דהי היכי דהבגד המוסגר אוחז עמו המטלית לשורפו אע"פ שהמטלית נתחבר לבגד טהור ה"נ המטלית אוחז עמו הבגד להטעינו שריפה אע"פ שהוא נפרד ממנו אך להר"ש ור"ע דגרסי מציל את המטלית יש לדקדק דהי היכי דאין הבגד אוחז עמו המטלית הכי נמי המטלית לא ימשוך את הבגד ומאי שנא דבגד אינו אוחז את המטלית ומטלית אוחז את הבגד. וכבר הוקשה זה להרב בעל קרבן אהרן בפרשת תזריע פ"ו פיסקא ה' ותירץ והטעם הוא לפי דעתי ממה שאמר הכתוב ואם תראה עוד שלא תשב אלא לחזרת הנגע במקומו הראשון שכן אמר עוד ואין עוד אלא מקומו ולזה כאשר חזר למקומו בכל מקום שיהיה הבגד טעון שריפה עכ"ד. ואני תמיה על דבריו דהא תניא התם אין לי אלא מקומו מנין לרבות כל הבגד ת"ל בבגד ומה שנאמר הוא ללמדנו שצריך מטלית וללמדנו ג"כ דמה ראשונה כגרים אף שניה כגרים וכדאיתא התם בת"כ וא"כ אין חילוק בין אם נראה הנגע בבגד או במטלית. ומלבד זה אני תמיה דכאן לא שייך הכיא דואין עוד אלא מקומו דהתם איירי במטלית שחיבר במקום הנגע שקרע אבל הכא איירי בקורע מטלית מן הבגד המנוגע ואין חילוק בין מטלית זה לשאר הבגד וכל שיחזור הנגע באחד מהם לא קרינן ביה ואם תראה עוד לפי שכולם הם שלא במקום הנגע הראשון. וכבר דחה תירוץ זה הרב תוי"ט. והנכון מ"ש הרב תי"ט דהבגד אינו מושך המטלית כיון שהמטלית מחובר בטהור אבל המטלית מושך הבגד כיון שאינו מחובר לטהור ועומד בפני עצמו ועיין לקמן בחלוקה השמינית. וראיתי לרבינו ז"ל שכתב חזר על המטלית הבגד המוסגר הראשון ישרף והמטלית תטמא את הבגד שהיא תפורה בו בסימנין אם עמד בעיניו שני שבועות או פשה שורפין הכל. והנה מפשט דבריו נראה דהמטלית אינו טעון שריפה מצד עצמו אלא אם עמד בעיניו או פשה דאז שורפין המטלית והבגד הטהור המחובר בו וזה תימה דבהדיא תניא בתוספתא וטעונה שריפה באחרונה וצ"ע. ובפט"ו דין ז' כתב נראה נגע על האבנים שבנה במוסגר ינתץ והבית השני מסגירין יע"ש. וכתב מהר"ש מטראני בספרו קרית ספר דאף לר"ש דגרים מציל את המטלית אם נתך תחיכה מן המוסגר ולא חברו עם הטהור וחזר הנגע בבגד דאף התחיכה טעונה שריפה דדוקא כשנתחבר לבגד טהור הוא דמציל את המטלית אבל אם אינו מחובר טעון שריפה דאם הרוב נגרר אחר המיעוט דהיינו כשחזר למטלית שהוא מיעוט הבגד הראשון ישרף כ"ש כשחזר לבגד שהמטלית שנתחך ממנו שלא חברו לאחר שיהא נגרר אחר רוב הבגד שנתחך ממנו וישרף הכל ודברים של טעם הם עיין לקמן בחלוקה השביעית. ויש לדקדק דבשתי החלוקות הראשונות דתנן חזר הנגע לבגד מציל את המטלית חזר למטלית שורף את הבגד נראה דטעמא דמלתא הוא משום דכשנראה בבגד שהבגד היה טמא אינו מושך עמו המטלית ולומר דחשיב כאילו נראה הנגע במטלית אלא אמרינן נגע זה מכח נגע הישן הוא ומש"ה לא מחזקינן הנגע כאילו נראה במטלית אבל כשנראה במטלית שהוא הטהור מושך עמו הבגד וחשיב כאילו נראה הנגע בבגד. כללו של דבר הטמא אינו אוחז עמו הטהור אבל הטהור אוחז עמו הטמא. וא"כ קשה הא דתנן הטולה מן המוסגר בטהור כו' חזר למטלית הבגד הראשון ישרף והמטלית תטמא את הבגד השני בסימנין קשה לי טובא דאמאי תטמא את הבגד השני והלא אין הטמא מושך עמו הטהור

ומטלית זה טמא הוא וכי היכי דבריפא תנן חזר הנגע לבגד מציל את המטלית משום דאין טמא מושך עמו הטהור הכי נמי בטולה מן המוסגר בטהור וחזר הנגע במטלית יציל את הבגד השני לפי שאין הטמא מושך עמו הטהור ולא מצאתי קורת רוח בקושיא זו אם לא שנאמר דלעולם כל היכא שחיבר הטמא עם הטהור כי היכי דהטהור אוחז עמו הטמא הכי נמי הטמא אוחז עמו הטהור ושאני ריפא דמתני' דתנן מציל את המטלית משום דלאו ברצונו חיבר הטהור עם הטמא אלא גזירת הכתוב היא שיחבר מטלית במקום הקרע דמתניתין רבנן היא דקאמרי וצריך מטלית וכמו שכתב הרב בעל קרבן אהרן ומש"ה אינו מושך אותו הטמא אבל בטולה מן המוסגר בטהור כיון שברצונו חיבר הטמא עם הטהור אם חזר הנגע במטלית מושך עמו הבגד השני ועדיין לא נתקררה דעתי בזה ועיין לקמן בחלוקה הי'. והחלוקה החמישית דהיינו היכא דקרע הנגע מן הבגד והביא מטלית מבגד טהור וחיבר במקום הנגע ונראה נגע בבגד ופשה מן הבגד למטלית דינו מפורש בתוספתא דקתני פשה מן הבגד למטלית זה וזה ישרפו וכתב הר"ש דטעמא הוא דכיון שהנגע בשניהם לא אמרינן המטלית תטמא לעצמו דחשיב כנגע אחד שזוקק לשריפה עכ"ד. ולכאורה דין זה מתמיה דכשנראה הנגע במטלית אמרינן שורף את הבגד והמטלית תטמא את עצמה אע"פ שנגע זה זוקק לשריפה לשאר הבגד וכשנראה בבגד ופשה מן הבגד למטלית בן לו יוסי דפשיון זה אף שאין בו כגרים מ"מ חשיב כאילו נראה כגרים במטלית כיון שיש בעיקר הנגע כגרים מ"מ לא יהא חמור מהיכא שנראה כגרים במטלית וליכא למימר דמדין פשיון הוא דישרף המטלית דקי"ל דאחד מסימני טומאה דטעון שריפה הוא הפשיון הא ליתא משום דאין פשיון סימן טומאה אלא כשנראה בו נגע בתחילה ואח"כ פשה אבל הכא כשנראה נגע בתחילה בבגד היה ולא חשיב כאילו נראה במטלית דהא תנן מציל את המטלית וא"כ כשפשה מן הבגד למטלית לא חשיב אלא כאילו חזר הנגע למטלית וא"כ אמאי לא אמרינן דהמטלית תטמא את עצמה דאם היה הדין דהיכא דחזר הנגע לבגד שיטמא הבגד למטלית בסימנין הוה אתיא שפיר דין התוספתא דהיכא דפשה מן הבגד למטלית דזה וזה ישרפו משום דקודם הפשיון הרי נראה בו הנגע והפשיון מזקיקו לשריפה אבל לפי מה שכתבנו לעיל דלעולם המטלית טהור מכל וכל ולא חשיב כאילו נראה בו נגע א"כ כשפשה הבגד למטלית לא הוי סימן טומאה הפשיון וכיון דלא הוי פשיון הן לו יוסי דנראה הנגע במטלית הרי כתב הר"ש דהמטלית יטמא את עצמו. ואולי דדוקא היכא שנראה בבגד או הוא דאמרינן דמציל את המטלית ולא חשיב כאילו נראה הנגע במטלית משום דתולין הקלקלה במקולקל ואמרינן נגע זה שנראה בבגד מכח הנגע הישן שנקרע הוא אבל לאחר שפשה מן הבגד למטלית הוכיח סופו על תחלתו דמה שנראה בבגד הנגע לא היה מכח הנגע הישן אלא נגע חדש הוא וחשיב כאילו נראה במטלית ולפיכך כל שפשה הוא סימן טומאה לזוקקו לשריפה. והסבר לטעמים דברים אלו בדברי הר"ש יע"ש: **ודע** דרבינו לא הביא דין זה בחיבורו ולא ידעתי למה וכי תימא דרבינו אזיל לשיטתיה דהיכא דחזר למטלית שורף הכל הבגד והמטלית וא"כ לא איצטריך לאשמועינן דאם פשה מן הבגד למטלית דזה וזה ישרפו דאפי' אם לא נראה בבגד כלל כי אם במטלית הכל טעון שריפה כ"ש כשנראה בבגד ופשה מן הבגד למטלית דטעון שריפה המטלית הא ליתא דהכתי איצטריך לבא דתוספתא לומר דאע"פ שאין בפשיון שיעור נגע דהיינו כגרים טמא מטעם פשיון דקי"ל דפשיון בכמוך כל שהוא. ואולי ס"ל לרבינו דאף בלא טעמא דפשיון טמא וישרף כיון דקי"ל דאם חזר למטלית שורף את המטלית וכשפשה למטלית חשיב כאילו נראה הנגע במטלית ואף שאין במטלית כגרים מ"מ כיון דבעיקר הנגע איכא כגרים חשיב כאילו יש במטלית שיעור נגע דהיינו כגרים ובתוספתא לא הוצרכו ללמד דין זה אלא משום דס"ל דאם חזר הנגע למטלית דאינו שורף המטלית אלא המטלית תטמא את עצמה ודוק. והחלוקה הששית דהיינו הטולה מן המוסגר בטהור ונראה נגע בבגד הטהור דין זה מפורש בתוספתא דתניא הטולה מן המוסגר בטהור ונראה נגע בבגד שורף את המטלית וכתב הר"ש ונראה נגע בבגד כלומר בטהור נראה הנגע ומש"ה נקט נראה הנגע ולא קתני חזר כדקתני במתניתין משום דהכא בטהור איירי שהנגע נראה בו עכשיו בתחילה ושורף את המטלית דמטלית זה מבגד מוסגר קא אתי והנגע שבטהור כאילו הוא במטלית שנתחבר בו הילכך המטלית טעון שריפה והבגד שבו הנגע טעון הסגר והמוסגר שנטלה ממנו התיכה זו כדקאי קאי דלגבי המוסגר לא נחשב הנגע כאילו הוא במטלית עכ"ד. ויש לדקדק בתחילת דבריו שכתב בטהור נראה הנגע ומש"ה נקט נראה הנגע ולא קתני חזר כו' דע"כ דקדוק זה ליתא דהא בריפא תניא הטולה מן הטהור במוסגר ונראה נגע בבגד כו' ופירש שם הר"ש דהיינו מתניתין דצריך מטלית אחר וא"כ הוה ליה למימר חזר נגע לבגד כדקתני במתניתין ואולי הוכרח הר"ש דקתני בריפא נראה אגב דבעי למיתני בסיפא נראה דלא שייך חזר אבל אי אמרת דגם ריפא מיירי דומיא דמתניתין קשה אמאי לא תני ברישא ובסיפא חזר. ודע שרבינו לא הביא דין זה ולא ידעתי למה. והחלוקה השביעית דהיינו הטולה מן המוסגר בטהור ונראה נגע בבגד הטהור ופשה מן הבגד למטלית דין זה מפורש בתוספתא דקתני פשה מן הבגד למטלית זה וזה ישרפו ודין זה הוא פשוט שהרי קודם הפשיון כבר היה טעון הבגד הסגר ועכשיו שפשה הוא סימן טומאה ומזקיקו שריפה והמטלית בלא הפשיון נמי היה טעון שריפה ולענין הבגד המוסגר שניטלה ממנה התיכה זו נראה דטעון שריפה ואע"ג דבחלוקה הששית כתב ר"ש דלגבי המוסגר לא נחשב הנגע כאילו הוא במטלית אלא הכא שלא נראה הנגע במטלית אבל הכא שפשה מן הבגד למטלית אף שאין במטלית כגרים חשוב כאילו נראה במטלית דקי"ל הבגד הראשון ישרף וגם חלוקה זו לא הוזכרה בדברי רבינו. החלוקה השמינית דהיינו שני בגדים המוסגרים שנטל מטלית מזה וטלה על זה וחזר הנגע באחד מן הבגדים דין זה מפורש בתוספתא דתנן שני בגדים המוסגרים שנטל מטלית מזה וטלה על זה ונראה הנגע באחד מהם הוא ומטליתו ישרפו וכתב שם הר"ש הוא ומטליתו ישרפו היינו מה שטלה ממנו לבגד אחר ואע"ג דטולה מן המוסגר לטהור תנן במתניתין מציל את המטלית יש לחלק בין מוסגר לטהור למן המוסגר למוסגר עכ"ד. ויש סיוע מזה למה שכתבנו לעיל בחלוקה הרביעית דטעמא דבגד אינו אוחז עמו המטלית ומטלית אוחז עמו הבגד הוא משום דמטלית מחובר בטהור ומש"ה אין הבגד מושך המטלית והכא שמטלית זה הוא מחובר בטמא אם נראה הנגע בבגד שניטלה ממנו המטלית ישרף הבגד והמטלית שניטלה הימנו שהיא מחוברת במוסגר האחרת ויש לדקדק לסברת מהר"ש מטראני שכתבנו לעיל דאף להר"ש אם חתך תחיכה מן המוסגר ולא חברה עם הטהור אלא שהיא בפני עצמה אם חזר הנגע לבגד דשורף את המטלית דדוקא כשחובר לטהור הוא דאמרינן מציל את המטלית א"כ מאי איריא דתני בתוספתא היכא דחיבר המטלית בבגד המוסגר אפי' שהמטלית הוא בפני עצמו ישרף המטלית וי"ל דרבותא אשמעינן דסד"א דוקא כשהמטלית הוא בפני עצמו שלא נתחבר לשום דבר או הוא דישרף משום דעדיין חשיב מן הבגד שניטלה הימנו כיון שלא נתחבר עדיין עם דבר אחר אבל כשנתחבר עם דבר אחר אף שהוא טמא אימא לא חשיב מן הבגד הראשון ואם נראה הנגע בבגד לא ישרף המטלית קמ"ל דאין הדבר תלוי אלא בחיבורו עם הטהור וכל שאינו מחוברת עם הטהור בין שהוא בפני עצמו או שהוא מחובר עם הטמא אם נראה הנגע בבגד שורף את המטלית: **ודע** דבחלוקה זו דהיינו שחתך תחיכה מבגד מוסגר וחברה עם בגד מוסגר אם נראה הנגע בבגד שניטלה ממנו התחיכה הדין הוא ששורף הבגד והתחיכה שניטלה ממנו שהיא מחוברת בבגד האחר דחשיב כאילו נראה הנגע בתחיכה ג"כ אבל הבגד האחר כדקאי קאי דלגבי הבגד המחובר עם התחיכה לא חשיב כאילו חזר הנגע בתחיכה דומה למה שכתבנו בשם הר"ש בחלוקה הששית וכן אם נראה הנגע בבגד המחובר עם התחיכה דינו שישרף הבגד עם המטלית המחובר בו דהא אף אם מטלית זה היה מחובר בבגד טהור ונראה הנגע בבגד המטלית טעון שריפה וכמו שכתבנו לעיל בחלוקה הששית והבגד שניטל ממנו מטלית זה כדקאי קאי דלגבי הבגד שניטלה ממנו המטלית לא חשיב כאילו נראה הנגע במטלית וכמו שכתבנו. והחלוקה התשיעית דהיינו אם נראה הנגע באחד מן המטליות דינו מפורש בתוספתא דתנן נראה באחד מן המטליות כולן ישרפו וכתב על זה הר"ש כולן ישרפו דכיון דשניהם מוסגרים הכל טעון שריפה דהא בטלה מן המוסגר בטהור נמי אמרינן תטמא לבגד והכא זה וזה מוסגר כאילו חזר בכל אחד ואחד עכ"ד. ולא הבנתי כוונת התוספתא דמדקאמר נראה באחד מן המטליות נראה שהיו כאן שני מטליות והיינו שנטל מטלית מזה וטלה על זה ומהאחר נטל וטלה על זה וא"כ יש לתמוה אמאי ישרפו כולם דבשלמא הבגד המחובר עם המטלית תינח דישרף שהרי אף אם היה בגד זה טהור הא קי"ל דאם נראה במטלית שמטמא את הבגד השני וכן הבגד שממנו נחתך מטלית זה טעון שריפה דהא

שני שבועות או פשה שורפין הכל: **ח** בגד שבא כולו בתחילה ירקרק או אדמדם. מסגירו שבוע אחר שבוע אם

ח בגד שבא כולו בתחילה ירקרק או אדמדם וכו׳. בפרק כל היד עלה י״ם ובפרק הנחנקין (דף פ״ז ע״ב) ר׳ נתן בן אבטולמוס אומר מנין לפריחת בגדים שהיא טהורה

משנה למלך

קי״ע אור למטלית הבגד הראשון ישרף אך המטלית שבבגד האחר אמאי ישרף והי תימא דחשיב כאילו נראה הנגע בבגד המחובר עמו אותו הבגד מוסף עמו המטלית שנתהך סימנו וכדתנן לעיל שאם נראה הנגע בבגד שישרוף הבגד והמטלית שנתהך סימנו הא ליתא דהאי התם שנראה הנגע בבגד ומש״ה הבגד מוסף עמו המטלית שנהתך סימנו אבל הכא שהנגע נראה במטלית אף שהבגד המחובר עמו טעון שריפה מ״מ לא חשיב כאילו נראה הנגע בבגד כדי למשוך עמו המטלית שנהתך סימנו וכמ״ש לעיל דבטולה מן הטמא בטהור דאף שאם נראה הנגע במטלית הבגד הראשון טעון שריפה מ״מ אם חזר הנגע בבגד הטהור אף שהמטלית המחובר עמו טעון שריפה מ״מ הבגד הראשון שניטל ממנו התיכה כדקאי קאי דלגבי הבגד הראשון לא חשיב כאילו נראה הנגע במטלית וכן אין לומר דטעמא דהמטלית האחר טעון שריפה הוא משום דכיון דנטמא הבגד האחר משום דנראה הנגע במטלית זה שנהתך סימנו א״כ הוה כאילו נראה הנגע באותו בגד ומש״ה טעון שריפה המטלית המחובר עמו וכדקי״ל דבטולה מן הטמא בטהור ונראה הנגע בבגד הטהור שישרף המטלית המחובר הא נמי ליתא מטעמא דהיכנא דכללו של דבר דלעולם אין המטלית או הבגד מוסף מטלית או בגד עמו אלא באחד משני דרכים או שהם מחוברים עכשיו או שהיו מחוברים מקודם אבל בהכא שני הדרכים הללו אינו טעון שריפה וא״כ בנראה הנגע באחד מן המטליות המטלית האחר מהיכן יבא לו הטומאה הא לא היו מחוברים מקודם וגם עכשיו אינם מחוברים. ועוד אני תמיה דמה הפרש יש בין אם נראה הנגע באחד מן המטליות או אם נראה באחד מן הבגדים דהי היכי דבנראה באחד מן המטליות אמרינן דכולן ישרפו דהיינו הבגד המחובר והבגד שניטלה ממנו מטלית זה והמטלית האחר ג״כ או משום הבגד המחובר למטלית זה שנראה בו הנגע שמוסף עמו המטלית שנהתך סימנו או משום הבגד האחר שאוחז עמו המטלית המחובר עמו א״כ גם אם נראה הנגע באחד מן הבגדים יהיו כולם טעונים שריפה דהיינו המטלית המחובר עמו והמטלית שנהתך סימנו והבגד האחר ג״כ יהיה טעון שריפה או משום המטלית שנהתך סימנו שהוא מחובר עם הבגד שנראה בו הנגע או משום המטלית המחובר עמו שקיבל הנגע מן הבגד שנהתך סימנו. והוה הייתי לומר דדוקא היכא דנראה הנגע בבגד או הוא דאמרינן דאף שנטמא המטלית המחובר עמו מ״מ אין המטלית מוסף הבגד אשר נהתך סימנו התיכה זו וכדאמרינן בטולה מן המוסגר בטהור שאם נראה הנגע בבגד הטהור אף דחשיב כאילו נראה הנגע במטלית מ״מ אין כח במטלית לאחוז עמו הבגד אשר נהתך סימנו כיון שלא נראה הנגע במטלית לפי שאין כח במועט דהיינו המטלית לאחוז המרובה אלא דוקא אם נראה הנגע בו אבל כשלא נראה הנגע בו אלא שקיבל הטומאה מזולתו אין בו כח למשוך המרובה ומש״ה בשני בגדים מוסגרים שנהתך מזה וטלה בזה אם נראה הנגע באחד מן הבגדים ישרף הוא ומטליתו דהיינו המטלית המחובר עמו והמטלית אשר נהתך ממנו וחברו עם הבגד האחר אבל הבגד האחר אינו זקוק לשריפה דמהיכן תבא הטומאה לבגד האחר על כרחין מאחד מן המטליות או מן המטלית המחובר עם הבגד שנראה בו הנגע שיאחוז עמו הבגד אשר היה מחובר עמו מקודם או מן המטלית אשר נהתך מן הבגד אשר נראה בו הנגע שימשוך את הבגד עמו להיותו מחובר עמו והא ליתא וכמ״ש שאין כח במועט לאחוז המרובה אלא כשנראה הנגע במועט לא כשקיבל הטומאה מזולתו. אבל כשנראה הנגע באחד מן המטליות שנטמאו כל הבגדים מן הדין או נטמא ג״כ המטלית האחר לפי שהבגד המחובר עם המטלית אשר נראה בו הנגע או הבגד אשר נהתך סימנו המטלית אשר נראה בו הנגע מוסף עמו המטלית האחר ואע״פ שלא נראה הנגע בבגדים מ״מ יש כח בהם לאחוז עמהם את המועט ואע״פ שלא נראה הנגע בהם אלא שקיבלו מזולתם. כללו של דבר המועט אינו מוסף המרובה אלא כשנראה הנגע במועט אבל המרובה מוסף עמו המועט אף שלא נראה הנגע במרובה אלא שקיבל הנגע מזולתו. זה עלה בדעתי ולא נתקררה דעתי בזה. עוד נ״ל דהכא לא איירי בטלה מזה על זה ומזה על זה אלא איירי בטלה מזה על זה דוקא ומאי דתני נראה באחד מן המטליות לאו דוקא אלא אגב דתני נראה באחד מהם תנא סיפא נמי נראה באחד מהם ולעולם דליכא כי אם מטלית אחד ולפ״ז ניחא כל החלוקות דברישא תני נראה באחד מהם ישרף הוא ומטליתו והכוונה הוא שאם נראה בבגד אשר נהתך סימנו המטלית ישרף הוא והמטלית המחובר עם הבגד האחר אבל הבגד האחר כדקאי קאי ואם נראה הנגע בבגד המחובר ישרף הוא עם המטלית המחובר עמו אבל אם נראה הנגע במטלית כולן ישרפו לפי שהבגד המחובר עמו ישרף דהא קי״ל והמטלית תשמש את הבגד השני בסימנין והכא שהוא מוסגר ישרף והבגד האחר ישרף משום דקי״ל נראה במטלית הבגד הראשון ישרף. ושוב ראיתי בתוספתא והכי איתא שני בגדים המוסגרים שנטל מטלית וטלה על זה מטלית מזה וטלה על זה כו׳ וא״כ הדרא קושיין לדוכתה וצריך עיון: **עוד** יש חלוקה עשירית והוא שחתך התיכה מבגד טהור וחברה עם המוסגר אבל לא חברה במקום הקרע ונראה שדין מטלית זה הוא כדין המטלית שחיבר במקום הנגע ואם נראה הנגע בבגד מציל את המטלית ואם נראה במטלית שורף את הבגד. ומיהו לפי מ״ש לעיל דלעולם הטמא אוחז הטהור והטהור אוחז הטמא ומאי דתנן דאם חזר הנגע לבגד דמציל את המטלית הוא משום דמטלית זה גזירת הכתוב היא שיחברנו בבגד ומש״ה אין הבגד אוחז המטלית אבל לעולם דאף הטמא אוחז עמו הטהור וכדתנן והמטלית תשמש את הבגד השני בסימנין הרי שהטמא מוסף עמו הטהור. א״כ בחלוקה זו שחיבר התיכה בגד מוסגר בטהור וחזר הנגע ישמש הבגד למטלית בסימנים ולא מצאתי גלוי לדין זה ואם נראה הנגע במטלית הבגד ישרף דומה למה שאמרו בתוספתא דבטולה מן הטמא בטהור ונראה הנגע בטהור שהמטלית ישרף ולענין המטלית עצמו נראה דאליבא דכ״ע לא ישרף אלא ישמש את עצמו ולא מיבעיא להר״ש דס״ל שאף במטלית שחיבר במקום הקרע אם נראה הנגע במטלית דדוקא הבגד ישרף אבל המטלית יציל את עצמו דודאי דהוא הדין בנדון דידן. אלא אף להרב רבינו דס״ל שאם חזר למטלית דישרוף הכל הבגד והמטלית מ״מ אפשר דמטלית זה שלא בא במקום הנגע שלא ישרף דדוקא במטלית הבא במקום הנגע ס״ל דישרף משום דעליה אמר קרא ואם תראה עוד בבגד וגו׳ באש תשרפנו וקאי לבגד ולמטלית דמיירי ביה קרא אבל במטלית זה אפשר דאף רבינו יודה שאינו נשרף אלא ישמש את עצמו. ולפי זה אפשר לומר דהכיא דתניא בתוספתא בטולה מן הטהור במוסגר לא הוי דינא דמתניתין דצריך מטלית וכמו שכתב הר״ש אלא דין התוספתא הוא בנדון שאנו דנין עליו ומש״ה תני נראה במטלית ישרוף את הבגד והמטלית תשמש את עצמה אבל בדינא דמתניתין כ״ע לא פליגי שאם נראה במטלית ששורף הכל וכמו שפסק רבינו. ובזה ניחא מה שהקשינו לעיל דאיך פסק רבינו נגד התוספתא אלא דמ״מ קשה למה לא הביא דין התוספתא:

תנן בפי״ג דנגעים הבונה מן המוסגר בטהור חזר נגע לבית חולץ את האבנים חזר על האבנים הבית הראשון ינתץ והאבנים ישמשו את הבית השני בסימנים ע״כ. והנה החלוקה הראשון דהיינו אם חזר נגע לבית דחולץ את האבנים כיוצא בזה תנן בפי״א דנגעים מ״ו גבי בגדים והנה לגירסת רבינו דגרים התם חזר נגע לבגד שורף את המטלית ליתא דהוו בגדים ובתים שוים בדינם אך לגירסת הר״ש דגרים גבי בגדים מציל את המטלית. לפי שאין הטמא אוחז עמו הטמא המחובר בטהור קשה טובא ממתניתין דבתים דתנן חולץ את האבנים ומאי שנא בתים מבגדים וכבר תמה על זה הרב בעל תוספות יו״ט יע״ש ואפשר לתרץ ולומר עם מה שכתבנו לעיל בשם מהר״ם מטראני דאף להר״ש דגרים מציל את המטלית היינו דוקא לפי שהיא מחוברת בטהור אבל אם חתך התיכה מן המוסגר והניחה בפני עצמה אם חזר הנגע לבגד המטלית ישרף לפי שאין מציל המטלית אלא חיבורו עם הטהור ולפי זה אפשר דלא שייך חיבור אלא גבי בגדים שתפרם זה בזה שאז נחשב כל הבגד אחד אבל גבי אבנים לא שייך חיבור והרי הוא כאילו אבני המוסגר הם בפני עצמם ומש״ה תנן חולץ את האבנים דדכוותיה גבי בגדים נמי אינם מחוברים הוי דינא דישרף המטלית ועוד אפשר לומר דגבי בגדים דיש להם טהרה דהיינו אם קללו ועשאו מוכין פחות משלש על שלש וכמו שפסק רבינו בפי״ג דין י״א שהני נמי ג״כ החיבור לטהור אף שיש בו שלש על שלש כיון שהוא מחובר בטהור אבל גבי אבנים דאפילו אם דק אותם לעפר אינם יוצאין מידי טומאתן לא מהני להו חיבור בטהור. והחלוקה השנית דהיינו אם חזר על האבנים דהבית הראשון ינתץ והאבנים ישמשו את הבית השני בסימנים הכי תנן נמי גבי בגדים חזר למטלית הבגד הראשון ישרף והמטלית תשמש את הבגד השני בסימנין. וראיתי לרבינו בפט״ז דין ז׳ שכתב נראה נגע על האבנים שבנה המוסגר ינתץ והבית השני מסגירין אותו בנגע זה כדין כל בית שנראה בו נגע בתחילה ע״כ. והנה לא הזכיר דין האבנים שנראה בהם הנגע מה יהיה דינם אם הבית השני נטהר. וראיתי להר״ש שכתב והני אבנים נמי בעו נתיצה אלא שממתין עד שישמשו את הבית השני בסימנים וכן כתבו לעיל גבי בגדים בחלוקה הרביעית שכתבו בתוספתא דהמטלית טעונה שריפה באחרונה לאחר שישמש את הבגד השני אף שנטהר הבגד השני. כן אמת דרבינו גבי בגדים נמי השמיט את הדברים בפירקין דין ז׳ שכתב והמטלית תשמש את הבגד כו׳ אם עמד בעיניו שני שבועות שורפין הכל ומפשט דבריו נראה דאין שריפה במטלית כ״א עם הבגד השני וכבר תמהנו לעיל שהוא היפך התוספתא ומ״מ לא ידעתי למה שינה רבינו גבי בתים לשון המשנה ולא כתב והאבנים ישמשו את הבית השני וכמו שכתב גבי בגדים מאחר שדרכו הוא להעתיק לשון המשנה. ודע דהכיא דתנן בפי״א דנגעים חזר נגע לבגד כו׳ פירשה הר״ש דהיינו לאחר שקרע הנגע מן הבגד והביא מטלית מבגד טהור כו׳ ומתניתין קאי עלה דאידך מתניתין הסמוכה לה דקתני וצריך מטלית ולענין הדין נראה דאם בשבוע ראשון הביא מטלית וחיבר לבגד המוסגר שיש בו הנגע ופשה הנגע פשיטא דמציל המטלית אף שהבגד טעון שריפה משום פשיון וכמו שפסק רבינו ריש פירקין שהרי פשיון זה מן הנגע סימן הוא ואפילו אם בפשיון זה יש בו כגריס מ״מ לא חשיב כנגע אחר ולומר שישמש הבגד למטלית בסימנים שהרי כבר כתבנו לעיל דהא דתנן מציל את המטלית הוא מכל וכל וכמו שנראה מדברי הר״ש שם. ואם נראה נגע כגריס במטלית יש להסתפק בזה מה יהיה דינו אם נאמר דהבגד ישרף משום דהא קי״ל דפשיון הרחוק אם הוא כגריס מטמא משום פשיון וכמו שפסק רבינו בפירקין דין ד׳ או דילמא דלא שייך פשיון הרחוק אלא בבגד שהיה מחובר עמו בתחילת הראות בו הנגע אבל בבגד שלא היה מחובר בו בתחילה כשנראה בו הנגע לא שייך בה פשיון הרחוק ועיין במה שכתבנו לעיל בחלוקה החמישית. ולענין המטלית נראה דאליבא דכ״ע אף שנראה דהבגד ישרף המטלית ישמש את עצמו בסימנים ולא ישרף ואף לרבינו דס״ל דאם חזר למטלית ישרוף הכל לא דמי לנדון דידן ודוק. והא דתנן הטולה מן המוסגר בטהור כו׳ פירשה הר״ש דהיינו בגד שהסגירו ועמד בעיניו בשבוע ראשון ובשבוע שני כהה דקורע ממנו הנגע ושורף מה שקרע כהוא מוסגר קרי ליה כו׳ ולענין הדין נראה דאף בשבוע ראשון אם חתך ממנו התיכה וחברה בטהור ופשה הנגע בשבוע ראשון או שעמד בעיניו בשבוע שני דלרבינו שורף את המטלית ולהר״ש מציל את המטלית והא דלא פירש הר״ש למתניתין בהכי האי גוונא הוא משום דסיפא דקתני חזר למטלית הבגד הראשון ישרף כו׳ ודין זה לא שייך אלא במוסגר דהר״ש אבל בנדון דידן דהיינו בשבוע ראשון אם חזר הנגע למטלית הבגד הראשון כדקאי קאי וליכא למימר משום פשיון הרחוק דהא ודאי בשני בגדים לא שייך פשיון הרחוק וזה פשוט והמטלית עצמו ג״כ יראה בתחילה כדין נגע חדש וזה פשוט. וגבי נגעי בתים דתנן הבונה מן המוסגר בטהור פירשה הר״ש לאחר שחילץ ונתץ וטח והביא אבנים אחרות ובנה במקומן והסגירו והוך ימי הסגרו לקח מאותו בית אבנים ובנאן בבית טהור והך מתניתין רישא וסיפא לא מיתוקמי אלא בגוונא דהר״ש משום דלא משכחת נתיצה כי אם לאחר שחילץ וטח וא״כ הא דתנן חזר נגע על הבית חולץ את האבנים דמדין נתיצה נגעו אלא דלא שייך נתיצה כיון שהם בבית טהור ע״כ דכשחזר הנגע בבית הראשון לאחר חליצה וטיחה הוא וסיפא נמי דקתני הבית הראשון ינתץ ע״כ בהכי האי גוונא הוא. ומיהו נראה לי דלאו דוקא כשלקח האבנים מן הבית המוסגר לאחר חליצה וטיחה אלא אף שלקחם בשבוע ראשון או בשבוע שני ובנאם בבית טהור וא״כ הוזקק הבית הראשון לחליצה וטיחה וחזר הנגע לבית שחולצין האבנים אף שסלקום והבנין היה קודם חליצה וטיחה כיון שכבר נתחייב זה הבית בנתיצה דין האבנים כדין בית שניטל ממנו וכן אם חזר על האבנים לאחר חליצה וטיחה של הבית הראשון הבית הראשון ינתץ כדינו ודכוותה גבי בגדים דאם חתך התיכה מן הבגד המוסגר בשבוע ראשון וחברה בטהור ולבסוף הוזקק הבגד הראשון לקריעת מקום הנגע אם חזר הנגע על הבגד לרבינו שורף המטלית ולר״ש מציל את המטלית ואם חזר על המטלית לאחר שקרע הנגע מן הבגד הבגד הראשון ישרף והר״ש דלא פירש להני מתניתין בהכי האי גוונא הוא משום דכיון דע״כ כשחזר הנגע הוא לאחר חליצה וטיחה ולגבי בגדים לאחר שקרע מקום הנגע מלתא פסיקתא קאמר דהשתא או כשטלה היה לאחר חליצה וטיחה או לאחר שקרע מקום הנגע וחיבר לו מטלית. ודע שהרב תיו״ט בפי״ג דנגעים מ״ה הביא בשם מהר״ש פירוש מחודש בהא דתנן חזר נגע לבית חולץ את האבנים דלאו מדין נתיצה נגעו בה אלא עלה טובה קמ״ל והי היכי דגבי בגדים תנן מציל את המטלית הכי נמי גבי בתים הוי דינא הכי יע״ש. ודע שדין ב׳ בתים המוסגרים שנטל מזה ובנה בזה דינם כדין הבגדים שכתבנו לעיל בחלוקה השמינית והתשיעית וכן הביא הר״ש מהתוספתא דאבנים כמטלית. גרסינן בתוספתא בית המוסגר שנפרו ממנו אבנים טהורות שני בתים מוסגרים שנטל אבן מזה ובנה בזה ונראה נגע באחד מהן היא טמאה בלבד ראב״ש אומר אבנים כמטלית ע״כ. ונראה דהא דקתני ברישא דאם נפרו אבנים טהורות ת״ק הוא אבל לראב״ש דהשוה הבתים לבגדים אף האבנים שנפרו הם טמאים דהא בבונה מן המוסגר בטהור קי״ל כראב״ש דאם חזר הנגע על הבית חולץ את האבנים וכ״ש כשאינם מחוברים בטהור וכמ״ש לעיל בשם מהר״ם מטראני דיותר יש להקל במחובר עם הטהור מבהיותם בפני עצמם והיינו טעמא דרבינו לא הביא במחובר דין התוספתא הללו:

ח בגד שבא כולו בתחילה ירקרק וכו׳. כתב על זה מרן בפרק כל היד ובפרק הנחנקין רבי נתן בן אבטולמוס אומר מנין לפריחת בגדים שהיא טהורה כו׳ וקשיא לי דהתם משמע דרבנן פליגי עליה ואמאי שבק רבנן ופסק כרבי נתן עכ״ד. ולי נראה דטעמיה דרבינו הוא מדאמרינן בפרק אותו ואת בנו מקומן עלה ג׳ דבר שלמד בהיקש מהו שילמוד בג״ש תא שמע רבי נתן בן אבטולמוס אומר מנין לפריחת בגדים שהיא טהורה נאמר קרחת וגבחת בבגדים ונאמר קרחת וגבחת באדם מה להלן פרח בכולו טהור אף כאן פרח בכולו טהור והתם מנא לן דכתיב מראשו ועד רגליו ואיתקש ראשו לרגל מה להלן כולו הפך לבן טהור אף כאן כולו הפך לבן טהור ע״כ. וס״ל לרבינו דרבנן דחולקים על רבי נתן ס״ל דדבר שלמד בהיקש אינו חוזר ומלמד בג״ש וכיון דנתקין לא למדו דין זה דפריחה אלא מהיקשא דמראשו ועד רגליו שוב אין הנתקים חוזרים ומלמדים לבגדים בג״ש. ולפי הנראה סתמא דתלמודא הכי ס״ל דהלכתא כרבי נתן מדבעו מהו שילמוד ופשטוה מרבי נתן דמלמד בג״ש ואם איתא דליתיה להא דרבי נתן הוה לבו למיפשטה דאינו חוזר ומלמד בג״ש מרבנן דפליגי עליה דרבי נתן אלא ודאי דס״ל לסתמא דתלמודא דהלכתא כרבי נתן ורבי יוחנן התם לא דחה ראיה זו אלא משום דהוו חולין אבל בקדשים אין דנים למד מלמד והתם בקדשים קיימינן וכדאיתא התם אבל בחולין גם הוא מודה דחוזר ומלמד בג״ש מהך דרבי נתן ומש״ה פסק רבינו כרבי נתן. ומ״מ אני תמיה בזה דהא לרבי נתן פריחה בין לנתקין בין לבגדים לא למדו אלא מנגעי עור בשר אלא הנתקין למדין בהיקש וחוזרין ומלמדין בג״ש לבגדים וא״כ איך כתב רבינו דאם אחר שפטרו בא כולו ירקרק או אדמדם שהוא טהור והלא גבי נגעי עור בשר קי״ל פורח אחר הפטור שהוא טמא מוחלט וכמו שפסק רבינו רפ״ז וזה הוא דבר מתמיה שאם הפריחה לא למדנו אותה בבגדים אלא מן האדם היאך נקל בפריחת האדם. וראיתי להראב״ד ז״ל שהשיגו בזה וכתב על דין זה אם כן מצא נוכחא שלו הרי טוב ואם מדעתו אין שומעין לו שהרי באדם פורח לאחר

הפטור

אם עמד בו שני שבועות ישרף. אבל בגד שהסגירו ופשה הנגע בכולו ונעשה ירקרק או אדמדם או שפטרו *ואחר שפטרו בא כולו ירקרק או אדמדם הרי זה טהור. כבס ופשה ישרף: **ט** בגד שמוכין יוצאין על פניו מן האריג כגון סגוס של צמר ונראה בו נגע אינו מתטמא עד שיראה הנגע במוכין ובאריג עצמו. וזה שנאמר בבגדים בקרחתו או בגבחתו קרחתו אלו השחקי' גבחתו אלו החדשים: **י** הבגדים הצבועים אינן מטמאין בנגעים בין שצבועין בידי אדם בין שצבועין בידי שמים עד שיהו לבנים. בגד ששתיו צבוע וערבו לבן ערבו צבוע ושתיו לבן הכל הולך אחר הנראה. פחות משלש אצבעות על שלש אצבעות מן האריג אינו מטמא בנגעים: **יא** בגד שארג בו פחות משלש על שלש ונראה בו נגע ואחר כך השלימו לשלש על שלש טהור: **יב** התופר מטליות שאין בכל אחת מהן שלש על שלש ועשה מהן בגד הרי זה מטמא בנגעים שהתפור כארוג וכולו בגד אחד הוא: **יג** בגד שהוא מטליות מטליות מהן צבועין ומהן לבנים ונראה נגע בלבן שבו מסגירין אותו אם עמד שני שבועות נטמא כולו וישרף. וכן אם פשה הנגע במטלית לבנה אחרת הרי זה פשיון אע"פ שיש ביניהם צבוע. היה כולו צבוע ובו פס אחד לבן אפילו כגרים ונראה בו נגע יסגיר שאם עמד בעיניו ולא הוסיף ולא כהה שני שבועות ישרף:

פרק שלשה עשר

א אין מטמא בנגעים אלא בגדי צמר ופשתים בלבד. או השתי או הערב של צמר ופשתים. וכל כלי העור בין קשה בין רך. אף העור הצבוע בידי שמים מטמא בנגעים. והלבדים כבגדים ומטמאין בנגעים. והאהלים מטמאין בנגעים בין שהיו של צמר ופשתים בין שהיו של עור: **ב** כל הבגדים של צמר ופשתים מטמאין בנגעים חוץ מבגדי עכו"ם. הלוקח בגדים מן העכו"ם יראו בתחלה. בגד שהוא כלאים מן הצמר ומן הפשתים מטמא בנגעים: **ג** צמר גמלים וצמר רחלים שטוואן זה עם זה אם רוב מן הגמלים אינו מטמא בנגעים ואם רוב מן הרחלים מטמא בנגעים. מחצה למחצה מטמא בנגעים. והוא הדין בפשתן וקנבוס שטרפן זה בזה. ורחל בת עז אין הצמר שלה מטמא בנגעים. בגד שהיה שתיו פשתן וערבו קנבוס או שתיו קנבוס וערבו פשתן אינו מטמא בנגעים. וכן אם היה שתיו או ערבו פשתן או צמר והשאר נוצה של עזים וכיוצא בה אינו מטמא

כסף משנה

פסולה וכו' וקשיא לי דהתם משמע דרבנן פליגי עליה ואמאי שבק רבנן ופסק כרבי נתן: **וכתב הראב"ד** ואחר שפטרו וכו'. א"א לא מצאתי נוסחא מאושרת בזה וכו'. כתב הר"י קורקוס ז"ל ונראים הדברים ק"ו בבגדים פי' דעיקר פריחה לטהר באדם כתיבא ומ"מ רבינו השוה דין פריחת בגדים לדין פריחת נתקים שנתבאר פ"ח שאפי' פריחה לאחר הפיטור מטהרת בהם. ומ"ש רבינו וזה שנאמר בבגדים בקרחתו וכו'. כלומר לא יקשה עליך קרא דבקרחתו או בגבחתו דמשמע דקרחתו היינו האריג וגבחתו היינו המוכין וקתני או דאין פירוש קרחתו וגבחתו כן אלא קרחתו אלו השחקים גבחתו אלו החדשים וכן פירש בתורת כהנים וכן תרגם אונקלוס. ומה שכתב רבינו כבס ופשה ישרף. בתוספתא פרק חמישי:

ט בגד שמוכין יוצאין על פניו מן האריג וכו'. בספי"א דנגעים:

י הבגדים הצבועים וכו'. בפרק י"א דנגעים העורות והבגדים הצבועים אינם מטמאין בנגעים הבתים בין צבועים בין שאינם צבועים מטמאין בנגעים דר"מ רבי יהודה אומר העורות כבתים ר"ש אומר הצבועים בידי שמים מטמאים [בנגעים] בידי אדם אינם מטמאין [בנגעים] ופירש ר"ש הצבועים אפי' בידי שמים ובת"כ יליף טעמייהו מקראי בין צבועים ואפילו בידי אדם העורות כבתים בבגדים ובתים מודו ר"י ור"ש לר"מ: בגד ששתיו צבוע וכו'. בפרק י"א דנגעים שם. וכתב ר"ש בשתם בגדים הערב נראה בכרים ובכסתות השתי נראה כדמשמע בתוספתא והדבר תלוי לפי ענין האומנות ולכך סתם ושנה אחר הנראה: פחות מג' אצבעות וכו'. בפי"ב ובפרק במה מדליקין (דף כ"ט) מייתי לה מקרא:

יא בגד שארג בו פחות מג' על ג' וכו'. בפי"ב דנגעים שם:

יב התופר מטליות וכו'. נלמד מהדין שיבא בסמוך:

יג בגד שהוא מטליות וכו'. בפרק אחד עשר דנגעים ובתורת כהנים קייפא שיש בה פספסים צבועים ולבנים פושים מזה לזה שאלו את ר' אליעזר והרי הוא פספס יחידי ומסקנא יסגיר שמא יעמוד שני שבועות והעומד בבגדים שני שבועות טמא ופירש רבינו קייפא בגד מחובר מחתיכות קטנות וכל חתיכה נקראת פספס מן פס ידא. וסובר הנא דמתניתין שאע"פ שאין בכל חתיכה שלש על שלש מטמא בנגעים כאילו היה ארוג כי התפירה חיבור גמור הוא וסובר שכשיש בין שתי חתיכות לבנות חתיכה צבועה בינתיים אינה חשובה הפסק ומועיל הספיון מחתיכה לבנה זו לחתיכה לבנה הרחוקה וע"פ מה שנתבאר דבבגדים מטמא פשיון רחוק ובתוספתא פליג רבי נחמיה וסובר דבעינן שיהיה באחת הלבנות ג' על ג' ואינה הלכה אלא כת"ק וכרבי אליעזר ורבותיו שבמשנה אמרו שאלו את ר"א הרי הוא פספס יחידי פי' שאין שם לבן אלא חתיכה אחת שאין בה ג' על ג' וכל השאר צבוע מה יהא דינה שהרי אין בה מקום לפשיון כי הנגע ממלא כולה כי אין בה אלא כגרים לבד אמרו לו מה תועלת בהסגר זה שהרי אין שם חתיכה אחרת לבנה שיפשה לה א"ל לא שמעתי א"ל רבי יהודה בן בתירא אלמד בו א"ל אם לקיים דברי חכמים הן א"ל שמא יעמוד כך שני שבועות והעומד בבגדים שני שבועות טמא א"ל הרי אתה גדול אתה שקיימת דברי חכמים:

פי"ג א אין מטמא בנגעים אלא בגדי צמר ופשתים וכו'. מפורש בתורה. ומ"ש בין קשה בין רך. ומ"ש אף העור הצבוע בידי שמים מטמא בנגעים. כבר כתבתי בפרק שקודם דבפרק י"א איפליגו תנאי בעורות דלר"מ אף הצבועים בידי שמים אינם מטמאין בנגעים ולר' יהודה אפילו צבועים בידי אדם מטמאים בנגעים ולר"ש הצבועים בידי שמים מטמאים בנגעים ובידי אדם אינם מטמאין בנגעים ורבינו כתב אף העור הצבוע בידי שמים מטמא בנגעים ואין לפרש דה"ק אצ"ל דצבוע בידי אדם מטמא בנגעים אלא אף הצבוע בידי שמים מטמא דהא משמע במתניתין ובת"כ דיותר ראויים לטמא הצבועים בידי שמים מהצבועים בידי אדם הילכך ודאי ה"ק אע"פ שהוא צבוע מטמא בנגעים והוא שיהיה צבוע בידי שמים וא"כ פסק כרבי שמעון ויש לתמוה היאך פסק כר"ש נגד ר"י וי"ל משום דבצבועים בידי אדם ה"ל ר"מ ור"ש תרי נגד ר"י והלכה כרבים ועי"ל דהא דר"ש שנויה בתוספתא בשם רבי עקיבא וידוע דהלכה כרבי עקיבא מחבירו: והלבדים כבגדים וכו'. בתוספתא רפ"ה והאהלים מטמאים בנגעים וכו'. בת"כ ובתורת כהנים:

ב כל הבגדים וכו' עד יראו בתחלה. ר"פ י"א דנגעים: בגד שהוא כלאים וכו'. בתורת כהנים:

ג צמר גמלים וצמר רחלים וכו'. בר"פ ט' דכלאים ובפי"א דנגעים:

ורחל בת עז וכו'. בפ"ב דבכורות (דף י"ז): בגד שהיה שתיו פשתן וכו'. תוספתא פ"ה בגד ששתיו סריקין וכו' ואינו מפרש כר"ב שהוא נבע אלא מין משי כמו הכלך והסריקון וה"ה לקנבוס:

העור

השגת הראב"ד

ואחר שפטרו בא כו'. א"א לא מצאתי נוסחא מאושרת בזה ומה שאמרו או שפטרו ואחר שפטרו בא כלומר ירקרק ואדמדם הרי זה טהור אם כן מצא נוסחא שלו הרי טוב ואם מדעתו אין שומעין לו שהרי באדם פורח אחר הפיטור טמא מוחלט הוא ונראין הדברים קל וחומר בבגדים:

משנה למלך

הפטור טמא מוחלט הוא ונראין הדברים ק"ו בבגדים ע"כ. ואני תמיה על הר"א ז"ל דהא פריחה בבגדים לא הוזכרה בכתוב כלל וא"כ לא ימנע אם הרב סובר שאין שום לימוד בבגדים מהיקש או מג"ש שנלמוד ממנו פריחה א"כ אמאי לא השיגו אעיקרא דדינא דמנא לן פריחה בבגדים דודאי מסברא אין אנו יכולין ללמוד דין זה דפריחה שהוא גזירת הכתוב. ואם הרב אית ליה דאיכא היקש או ג"ש למידרש מיניה דומיא דאדם דאית ליה פריחה לא ידעתי אמאי שבקיה לרבנותיה ולא בא על רבינו בסופה ובסערה כדרכו ולומר שאם אין אנו למדין דין הפריחה אלא מאדם מסיכא תיתי שנלמוד יותר מהמלמד הכר ע"כ נ"ל דלרבי נתן כין בנתקין בין בבגדים אין הפריחה מטהרת אלא מתוך הסגר או מתוך החלט אבל מתוך פטור אין הפריחה מטהרת כפריחה דנגעי עור בשר ורבנן חולקין על רבי נתן בהיקש דמראשו ועד רגליו דמהתם יליף רבי נתן פריחה בנתקים משום דס"ל דאדרבה רגליו דקרא אין הפריחה נוהגת בהם וכדאמרינן סוף פ"ד דערכין עלה ת"י מראשו ולא ראשו בכלל רגליו ולא רגליו בכלל ומהכא ממעטינן כף הרגל דאינו מעכב את הכופך כולו לבן וכדאיתא בת"כ וככי תנן בפט"ז דנגעים מ"ז ואין ספק שדרשא זו דרגליו ולא רגליו בכלל היא חולקת על רבי נתן וכמ"ש התוספות שם בד"ה ואי בעית כו'. ומינו ס"ל לרבנן דפריחה נוהגת בנתקים וכדתנן בפ"י מנגעים מ"ט וסיינו מדאמרינן בת"כ מנין אתה אומר היא בו נתק כנרים וניתק כל הראש טהור ת"ל ואיש כי ימרט ראשו טהור הוא כו' הרי שלמדנו דין הפריחה מן הכתוב וכיון שלמדנו כן מרבוי הכתוב אין לנו לחלק בין פרח מתוך הסגר לפרח מתוך הפטור דליכא לן קראי לאוקמי דוקא מתוך הסגר טהור כדאית לן גבי נגעי אדם וכמ"ש מכל זה בפ"ה

דין י"ב כתב הר"י קורקוס ז"ל ורבנן בג"ש דקרחתו או גבחתו אינם חולקים אלא ס"ל דבגדים ילפי מנתקים בג"ש דקרחת וגבחת וא"כ כי היכי דגבי נתקים כל פריחה מטהרת ואפילו לאחר הפטור ה"נ בבגדים ורבינו פסק כרבנן ומש"כ שכן בנתקין ובבגדים דאפילו לאחר הפטור טהור והכיא דפרק כל היד ודהנהקין מיירי ככה"ג דנחלקו בנגעי בגדים שהיתה בהם פריחה לאחר הפטור דלרבנן טהור ולרבי נתן טמא וגמלא שנחלקו בדבר שזדונו כרת לענין טומאת מקדש וקדשיו והתם לא הביאו ברייתא זו דרבי נתן כי אם בקיצור לפי שלא הוצרכו אלא לומר שיש מחלוקת בנגעי בתים ונפקא מינה לזקן ממרא אבל עיקר נוסחת הברייתא היא כמו שהיא שנויה בזבחים ופסק רבינו כרבנן בין תבין:

י פחות מג' אצבעות כו'. דע דהע"ג דקי"ל דאריג כל שהוא טמא וכדאיתא בפרק במה אשה (דף ס"ג) וכמו שפסק רבינו בפרק כ"ב מהלכות כלים היינו דוקא באשר טומאות אבל בנגעים אינו מטמא בפחות משלש על שלש דרבויא דאו בגד בשרצים הוא דכתיב. ועיין במ"ש הרב קרבן אהרן בפרשת תזריע אברייתא דאין לי אלא בגד וארג בו שלש על שלש כו' שכתב בסוף דבריו דלפי הגירסא הכתובה שם בא לרבות אריג כל שהוא אף לנגעים ועיין במ"ש התוס' פ"ב דשבת (דף כ"ט) ד"ה ה"ל:

פי"ג ב כל הבגדים כו'. (א"כ ולמעין בגדי גר תושב עיין מ"ש הרב המחבר לקמן פי"ד דין י"א יע"ש):

מטמא בנגעים : ד העור שאינו מעובד אינו מטמא בנגעים. וכן העור שהוא גולם קודם שעשה ממנו כלים אינו מטמא בנגעים שנאמר כלי העור. וכל כלי העור בין פשוטיהן בין מקבליהן כל שהן מטמאין בנגעים : ה עורות חיה שבים אין מטמאין בנגעים. חיבר להן מן הגדל בארץ אפילו חוט או משיחה של צמר או פשתים או עור בהמה וחיה המעובדין כל שהוא ועשה מהן כלים מטמאין בנגעים והוא שיחברנו לו כדרך חיבורי בגדים לטומאה : ו כל כלי הראוי להתטמא בשאר הטומאות אף ע"פ שאינו מתטמא במדרס הזב מפני שלא נעשה למשכב או למושב הרי זה מטמא בנגעים כגון קלע של ספינה והפרוכת ושבים של שבכה ומטפחות ספרים והאבנט ורצועות מנעל וסנדל שיש בהן רוחב כגרים. הרי אלו וכל כיוצא בהן מטמא בנגעים ואין צריך לומר שאר הכלים כגון כרים וכסתות. החמת והתורמל נראין כדרכן ופושה הנגע מתוכן לאחוריהן ומאחוריהן לתוכן וכן כל כיוצא בהן מכלי העור הכפולין : ז סדין המקומט מפשיטין את קמטיו ורואין את נגעו : ח השתי והערב בין של צמר בין של פשתן מטמאין בנגעין מיד משיטוו אע"פ שלא ליבן הפשתן ולא שלק הצמר. וכמה יהיה בפקעת של טווי ותטמא בנגעים כדי לארוג ממנו שלש על שלש שתי וערב בין שהיה כולה שתי בין שהיתה כולה ערב. היתה הפקעת מקובצת מחוטים פסוקין אינה מטמאה בנגעים : ט שתי פקעיות המעורות זו לזו בחוט. וכן השתי שמקצתו לפוף על הכובד העליונה ומקצתו לפוף על הכובד התחתונה. וכן שני דפי חלוק שמעורות בחוט אחד ונראה הנגע באחד מהן השני טהור אף ע"פ שחוט אחד מחבר ביניהן. נראה הנגע בנפש המסכת ובשתי העומד אע"פ שמקצת הנגע בבגד ומקצתו בשתי הרי זה טמא. נראה הנגע בשתי העומד לבדו הארוג טהור. נראה בארוג לבדו השתי העומד טהור. נראה בסדין שורף את הנימין. נראה בנימין הסדין טהור. פשה מן הנימין לסדין הסדין טמא : י חלוק שנראה בו נגע מציל את האמריות שבו אפילו היתה האימרת צמר או פשתים מצילה ואינה נשרפת : יא בגד מוסגר שצבעו או מכרו לעכו"ם טהור. וכן אם נתערב באחרים כולן טהורים. קצצו ועשהו מוכין פחות משלש על שלש טהור ומותר בהנייתו. היתה בהן אחת שלש על שלש ונראה בה נגע היא לבדה טמאה : יב בגד מוחלט שנתערב באחרים כולן טמאין וישרפו אפילו אחד בכמה אלפים. וכן אם קצצן ועשאהו מוכין הרי הן טמאין ואסור בהנייתן : יג אחד בגד או כלי עור או שתי או ערב המוסגר או המוחלט לענין טומאה הרי הוא אב מאבות הטומאות כאדם מצורע לכל דבר מטמא במגע ובמשא ובביאה ועושה משכב ומושב אפילו מתחת האבן. כיצד בגד מנוגע או שתי או ערב או כלי עור המנוגעין שהכנים מהן אפילו כזית לבית טהור נטמא כל אשר בבית בין אדם בין כלים ונעשו כולן ראשון לטומאה. וכן משכב ומושב המונח תחת האבן *והניח כזית מהן למעלה מן האבן נטמא המשכב או המושב : יד מטלית שיש בה שלש על שלש אע"פ שאין בה כזית כיון שנכנס רובה לבית טהור טימאתו. היו בה כמה זיתים כיון שנכנס ממנה כזית לבית טהור נטמא. אע"פ שכל השיעורין הלכה למשה מסיני הרי הוא אומר לכל נגע הצרעת ולנתק ולצרעת הבגד ולבית

א סמג עשין רלח :

כסף משנה

ד העור שאינו מעובד וכו'. בת"כ. ומ"ש וכן העור שהוא גולם וכו'. תוספתא פרק שני ובת"כ : וכל כלי העור וכו' :

ה עורות חיה שבים וכו'. ריש פ"א דנגעים ובת"כ מייתי לה מקרא. ומ"ש והוא שיחברנו לו כדרך חיבורי בגדים לטומאה. שם ובתורת כהנים מייתי לה מקרא :

ו כל כלי הראוי להטמא בשאר הטומאות וכו'. בפרק אחד עשר דנגעים :

החמת והתורמל וכו'. שם. ומ"ש וכן כל כיוצא בהן וכו' :

ז סדין המקומט וכו'. תוספתא פ"ק :

ח השתי והערב וכו'. בפרק אחד עשר דנגעים ובפרק קמא : וכמה יהא בפקעת וכו'. שם : היתה הפקעת מקובלת וכו'. גם זה שם :

ט שתי פקעיות וכו'. גם זה שם השמלה מן הפקעת לחבירתה וכו' ושני דפי חלק השנוי במשנה פי' רבינו בעת הבדל בגד או חלוק מחבירו כאשר ישארו שתי חתיכות מחוברות בחוט מן השתי או מן הערב :

ומה שכתב נראה הנגע בנפש המסכת וכו' עד הסדין טהור. גם זה שם ופירוש נפש היינו הערב כי חוטי הערב בשתי כנפש בתוך הגוף ומעמדת אותו כנפש ושתי העומד הוא השפות כדי לארוג. ומ"ש פשה מן הנימין וכו'. תוספתא בפ"ה :

י חלוק שנראה בו נגע מציל את האמריות שבו וכו'. בפי"א דנגעים חלוק שנראה בו נגע מציל את האמריות שבו אפילו הן ארגמן ובת"כ ושרף את הבגד וכו' א"כ למה נאמר בצמר או בפשתים להוציא אמריות שבו הוציא אמריות של זהב ושל שירים שאין מינן מטמא בנגעים ולא הוציא של ארגמן ושל זהורית טובה שמינן מטמא בנגעים ת"ל אשר בו הנגע הראוי לקבל נגע עכשיו ופי' ר"ש ארגמן וזהורית הוא צמר צבוע ותולעת שני מינן מטמא בנגעים דהיינו צמר שאינו צבוע. הראוי לקבל נגע עכשיו לאפוקי הני שהם צבועים עכ"ל. וז"ל רבינו שם מאמרו בצמר או בפשתים יורה שבכן מה שישרוף ומה שיעזוב וכאשר הקבלה שיעזוב ממנו האמריות שבו ואפילו היו מארגמן אמר הוא גמר שלא תחשוב שהם לא יצילו מן השריפה אם לא יהיו ממשי או מזהב והדומה לו לא שיהיו מצמר ופשתים עכ"ל. ונראה שרבינו סובר שאפילו האמריות מצמר לבן אינן נשרפות עם הבגד מאחר שנתמעטו מהכתוב ותנא דנקט ארגמן אורחא דמלתא נקט שדרך לעשות האמריות מארגמן אבל ה"ה אפילו מן הצמר לבן הם ניצולות וה"ל כאילו אמר אפילו הם מצמר :

יא בגד מוסגר שצבעו וכו'. תוספתא פ"ה וכת"ק. ומ"ש וכן אם נתערב באחרים וכו' עד ומותר בהנייתו. משנה בספי"א דנגעים. ומ"ש היתה בהן אחת ג' על ג' וכו'. תוספתא בפ"ה ולאפוקי מר"א בר"ש דאמר שאם נראה נגע בזו שהיתה ג' על ג' כולן ישרפו :

יב בגד מוחלט שנתערב וכו'. משנה ספי"א דנגעים. ובת"כ מייתי לה מקרא. ומה שכתב אפילו אחד בכמה אלפים :

יג אחד בגד או כלי עור וכו'. בת"כ זאת תורת נגע הצרעת בגד הצמר או הפשתים או השתי או הערב או כל כלי עור מקישן לבית מה בית מטמא בביאה אף כולם מטמאין בביאה וכתבה ר"מ בפי"ג דנגעים הלכה ח' ופירש ר"מ מקישן לבית בפסוק זאת תהיה דכתיב ולצרעת הבגד ולבית וכיון דהקיש השם בגד לבית וה"ה לכל הכתובים כאן עם הבגד כגון שתי וערב וכלי עור. ומ"ש ומטמא במגע ומשא. ומ"ש ועושה משכב ומושב וכו'. ומ"ש כיצד בגד מנוגע וכו' שהכנים מהם אפי' כזית לבית טהור נטמא וכו'. בפי"ג דנגעים : וכתב הראב"ד וכן משכב ומושב המונח תחת האבן והניח כזית מהן למעלה וכו' א"א בחיי ראשי טעה בדמיונותיו וכו'. ואני אומר מאן יהיב לן מעפרא דמרן הראב"ד ונליק עיינין דמקשה לרבינו על אבן המנוגעת והוא דבר שלא הוזכר בדברי רבינו כלל ואין ספק שספר מוטעה נזדמן לו כדברי רבינו :

יד מטלית שיש בה שלש על שלש וכו'. תוספתא שם. ומה שכתב היו בה כמה זיתים וכו'. משנה פרק י"ג שם :

אע"פ שכל השיעורים הל"מ וכו' :

בגדים

השגת הראב"ד

*והניח כזית מהן למעלה. א"א בחיי ראשי טעה בדמיונותיו כי הוא מדמה אבן המנוגעת למצורע וטעה שהרי אמרו אשר ישב עליו הזב ולא אבן המנוגעת ותמה על עצמך ולמה לא אמרו הזב ולא המצורע אלא שהמצורע יש לו משכב ומושב לטמא אוכלין ומשקין מפני שהוא ראוי למשכב ומושב אבל אבן מנוגעת שאינה ראויה לכך אין לה כלל וכן אמרו ר"ש אומר אשר ישכב עליו ואשר ישב עליו את שיש לו שכיבה ויש לו ישיבה וכו' *יצא זב שמת שאין לו שכיבה וישיבה וכו' ומזה הטעם עצמו מיעט אבן המנוגעת לגמרי ולא מיעט המצורע ויש מזה במסכת נדה פרק דם הנדה :

*[בת"כ כתוב ואין זב שמת מטמא משכב ומושב]

משנה למלך

ד העור שאינו מעובד כו'. (א"ה עיין במ"ש הרב המחבר לקמן ריש פ"ב מהלכות כלים). בין פשוטיהם בין מקבליהן כו'. עיין לקמן פ"א מהלכות כלים דין י' ואי ס"ל לרבינו דנשתנה דין נגעים משאר טומאות דאפילו פשוטי כלי עור מתטמאים בנגעים קשיא לי הא דאמרינן בפ"ב דשבת (דף ז"ך) מה לנגעים שכן שתי וערב כו' אמאי לא קאמר נמי מה לנגעים שכן פשוטי כלי עור מטמא בהם :

ה ועשה מהן כלים מטמאים בנגעים וכו'. עיין במ"ש הר"ב תיו"ט בשם הר"י מטמפונט עלה דמתני' ועיין בפירוש רבינו שם ובמסכת כלים פי"ז משנה י"ג והו"ק היטב בדבריו :

והוא שיחברנו לו כדרך חיבורי בגדים לטומאה. (א"ה כתב מרן שם ובת"כ מייתי לה מקרא ופירוש דברי מרן אלו עיין לקמן בדברי הרב המחבר פ"א מהלכות כלים דין ג' גם שם שקיל וטרי על דברי הר"י מטמפונט הנזכר) :

יג וכן משכב ומושב כו'. נראה מדברי רבינו דס"ל דלא מיעטו בגמרא אלא אבן מנוגעת אבל בגדים שעשין משכב ומושב כזב וקשיא לי מהא דתניא בריש ספרי ר"ע אומר מזכר עד נקבה אחד אדם ואחד כלים במשמע ר"י אומר הרי אתה דן הואיל ואדם מטמא בנגעים וכלים מטמאים בנגעים מה אדם טעון שילוח כו' לא אם אמרת באדם שמטמא משכב ומושב תאמר בכלים שאין מטמאים משכב ומושב לפיכך לא יטענו שילוח הרי אבן המנוגעת תוכיח שאינה מטמאה משכב ומושב וטעונה שילוח היא תוכיח לכלים שאע"פ שאינם מטמאין משכב ומושב יטענו שילוח ע"כ. מברייתא זו מוכח שכלים ואבן המנוגעת דינם שוה שאינם עושים משכב ומושב וכדברי הראב"ד וכעת צ"ע :

יד מטלית שיש בה שלש על שלש כו'. מסתמות דברי רבינו נראה דאין חילוק בדינים אלו בין מוסגר למוחלט אלא שכולם שוין בדין הטומאה. וזהו שבתחילת דבריו כתב אחד בגד או כלי עור או שתי או ערב המוסגר או המוחלט לענין טומאה הרי הוא אב מאבות כו' ואני תמיה על זה מהא דאמרינן בפרק מצות חליצה (דף ק"ג) ת"ר מטלית שיש בו שלש על שלש אע"פ שאין בו כזית כיון שנכנס רובה לבית טהור טמאתהו מאי לאו מוחלטת לא מוסגרת אי הכי אימא סיפא היו בה כמה זיתים כיון שנכנס כזית ממנה לבית טהור טמאתהו אי אמרת בשלמא מוחלטת היינו דאיתקש למת אלא אי אמרת מוסגרת אמאי איתקש למת ופירש"י אי אמרת מוחלטת היינו דמטמא בכזית אפילו אין כאן כנגד שלש על שלש משום דמוחלט איתקש למת ומת מטמא בכזית וסיפא איתקש דכתיב אל נא תהי כמת

שמרים

ולבית הקיש נגעי אדם לנגעי בגדים ובתים והשוה המצורע למת שנאמר אל נא תהי כמת מה המת בבזית אף אלו בכזית: **טו** בגדים המנוגעים משלחין אותן חוץ לעיר בין שהיתה מוקפת חומה בין שאינה מוקפת וזה חומר בבגדים מבאדם:

פרק ארבעה עשר

א צרעת [א]בתים כשני גריסין זה בצד זה נמצא רוחב הנגע כמו מקום צמיחת שש שערות בגוף ואורכו כשתים עשרה שערות בריבוע והפחות משיעור זה בבתים טהור וכל השיעורין הלכה למשה מסיני: **ב** שלשה סימני טומאה יש בבתים מראה ירקרק ואדמדם והפשיון וכולן מפורשין בתורה. ושני המראות מצטרפין זה עם זה. ופשיון הסמוך כל שהוא והרחוק כגרים אבל החוזר אחר הטוח כשני גריסין: **ג** אין נגעי בתים מטמאין עד שיהיה מראה הנגע שפל מן הקיר שנאמר שקערורות שיהיו שוקעין בקירות. ובב' המראות מסגירין או מחליטין ובפשיון נותצין ואם פשה אחרי הטוח נותץ את כל הבית כמו שיתבאר: **ד** כשיראה נגע בבית אפילו חכם שיודע ודאי שזה נגע לא יגזור ויאמר נגע נראה לי בבית אלא אומר לכהן כנגע נראה לי בבית. וצוה הכהן ופינו את הבית אפילו חבילי עצים וחבילי קנים ואחר כך יבוא הכהן ויכנס ויראה הנגע: **ה** בית אפל אין פותחין בו חלונות לראות את נגעו אלא אם אין הנגע נראה בו טהור. ואחר שיראה הכהן את הנגע יצא ויעמוד על פתח הבית בצד המשקוף ויסגיר או יחליט או יפטור שנאמר ויצא הכהן מן הבית והסגיר את הבית. לא שיסגיר והוא בתוך ביתו או בתוך בית המנוגע או תחת המשקוף אלא בצד פתחו. ואם עמד תחת המשקוף או

א סמג עשין רלא:

כסף משנה

טו בגדים המנוגעים וכו'. תוספתא פרק שביעי:

פי"ד א צרעת בתים כשני גריסין וכו'. בפי"ב ובת"כ מייתי לה מקרא. ומ"ש שרחבו כמו צמיחת שש שערות בגוף וכו'. נלמד ממה שכתבנו בפר"ו שמקום הגרים ל"ו שערות והיינו לומר שהיא שש על שש שבתשבורת הם ל"ו על ל"ו:

ב ושני המראות מצטרפין זה עם זה. יליף מבגדים: ופשיון הסמוך כל שהו וכו'. בס"פ י"ב ובת"כ יליף לה מקרא:

ג אין נגעי בתים מטמאים וכו'. בת"כ ומפיים בה ומראיהם שפל מן הקיר ולא ממשן וזו כוונת רבינו במ"ש שיהיו שוקעות בקיר וכמ"ש תחלה מראה הנגע וכו': ומה שכתב ובב' המראות מסגירין או מחליטין ובפשיון נותצין וכו'. מבואר בתורה אלא שמחלט זה שכתב בלא פשיון איני יודע מהו:

ד כשיראה נגע בבית וכו'. בפי"ב. ומ"ש ואפילו חבילי עצים אפילו חבילי קנים. שם וכר"י ויש לתמוה למה פסק כמותו במקום ר"ש ור"מ דרבים נינהו ואפשר שרבינו סובר דהלא ל"פ וצ"ע:

ה בית אפל וכו'. בפי"ב ואיתא בפ"ק דחולין (דף י' ע"ב) ומייתי לה מקרא בת"כ: ויעמוד על פתח הבית וכו'. בפי"ב ובת"כ מייתי לה מקרא ואע"פ שלא הוזכר במשנה אלא לענין הסגר משמע לרבינו דה"ה לענין מחליט ופוטר: ומה שכתב ואם עמד תחת המשקוף או שהלך לתוך ביתו וכו'. בת"כ ובפ"ק דחולין ופ' הנודר מן הירק (דף נ"ו ע"ב): אין

משנה למלך

במרים מוסגרת הואי וקאמר ליה אהרן למשה אל נא תהלא שלא תהא כמת ע"כ. הרי דמוכח מסוגיא זו דאין בגד המנוגע מטמא בביאה אלא במוחלט אבל במוסגר לא ורבינו ספס וכתב שאם הכניס הוא ממנו לבית טהור נטמא משום דמצורע איתקש למת וכמ"ש בסוף דבריו ולא חילק בין מוסגר למוחלט וכעת צ"ע:

פי"ד ד אפילו חבילי עצים וחבילי קנים כו'. תנן בפי"ב דנגעים מ"ס כיצד ראיית הנגע ס' אפי' חבילי עצים ואפילו חבילי ק.ים דברי ר"י רש"א עסק הוא לפנוי אמר רבי מאיר כו' מה מטמא כו' ע"כ. וכתב הר"ש עסק זה לפנוי נתמיה וכי לעסקו לפנות הבית הולך הכתוב שאתה מוקיקו לפנות דברים שאין מקבלים טומאה אלא לא בא הכתוב לדרוש אלא כמו שדרש ר"מ שהתורה חסה על ממונם של ישראל ע"כ. והנה כפי זה ר"ש ור"מ כולם הם בסברא אחת ופליגי עליה דר"י והנה רבינו פסק כר"י והמה מרן דלמה פסק כמותו במקום ר"ש ור"מ דרבים נינהו וכתב ואפשר שרבינו סובר דהלא לא פליגי ע"כ. ולא ידעתי היך יתכן לומר זה דהא פשטא דמתני' הוא דפליגי וראיתי בת"כ שלא הזכירו לר"ש בזה אלא לאחר שהביאו סברת ר"י דאמר אפילו חבילי עצים אפילו חבילי קנים אמרו אמר ר"מ עסק הוא לפנוי אמר ר"מ וכי מה מטמא לו כו' ואפשר שגם גירסת רבינו במתניתין כך היתה ולפי זה ר"י ור"מ פשיטא דהלכה כר"י אך רבינו עובדיה שגירסתו היא אמר ר"ש כו' כתב דאין הלכה כר"י ונראה דהאיכא דר"י מה שאמר הכתוב ופינו את הבית היא גזירת מלך שגזר שכשיבוא הכהן יהיה פנוי הכרי אין בום תבלות לפנות חבילי עצים וזה הוא מה שאמרו בת"כ בטרם יבוא הכהן לראות את הנגע לראות את הפנוי כלומר שלא יראה הכהן כי אם הנגע ולא דבר אחר ונראה דמלבד מה שנחלקו בפירוש יש עוד נפקותא אחרת בין ר"מ לר"י דלדעת ר"מ שהוא מפני שהתורה חסה על ממונם של ישראל אינו מחוייב מן הדין לפנות שלא מצינו בשום מקום שיהיה האדם מוזהר שלא לטמא כליו אלא הכתוב נתן רשות אל הכהן שימתין עד כדי שיפנו משום דחס על ממונם של ישראל דמן הדין תיכף שאמר המצורע כנגע נראה לי חייב הכהן לילך ולראות הנגע ומשום הפסד ממונו נתנה לו תורה רשות להמתין עד כדי שיפנו הבית ואם המצורע אינו רוצה רשאי הוא להכול בעצמו אבל אליבא דר"י נראה דהיא מצוה פרטית שגזר הכתוב שבשיבא הכהן יהיה הבית פנוי והרי זה מכלל העוקים ולפי זה אני תמיה על מ"ש רבינו בפ"ט דין א' החן שנראה בו נגע כו' שנאמר וצוה הכהן ופינו את הבית וגו' אם כמתינה תורה לדבר הרבות שלא יטמאו כליו ק"ו לדבר מצוה ע"כ. והדבר הוא תימה אגלי דמאחר שהוא פסק כרבי יהודה דאפילו חבילי קנים היך כתב שלא יטמאו כליו והלא לר' יהודה אין הטעם משום רחמנות אלא גזירת הכתוב היא וא"כ אין ללמוד מכאן שממתין בשביל שום דבר דהכא קך הוא מצותו שבשיבוא הכהן תהיה הבית פנוי מכל וכל. וראיתי בפ"ק דמ"ק עלה ז' דאמרינן וביום הראות בו יש יום שאתה רואה בו כו' דברי ר"י רבי אומר אינו צריך הרי הוא אומר וצוה הכהן ופנו וכו' ואמר רבא בהא דר"י סבר דמהשתא לא גמרינן דחידוש הוא דהא עצים ואבנים בעלמא לא מטמאי והכא מטמאי ע"כ. והכור הייתי לומר דהא דקאמר דהא עצים ואבנים כו' קאי על טומאת הבית בעלמו בטומאת צרעת דבעלמא טומאת אדם הרי מצינו שמקבל שאר טומאות ואינו חידוש כל כך מה שמטמאה בצרעת אבל טומאת הבית הוא חידוש גדול שהרי לא מצינו בשום מקום שהעצים והאבנים יקבלו טומאה והכא מקבלים טומאה ע"י הצרעת האבנים והעלים והעפר וכמבואר בדברי רבינו ריש פ"ו ולא נהם דעתי בזה משום דלמה לי מטעמא דעלים ואבנים אינם מקבלים טומאה משום דהוו פשוטי כלי עץ תיפוק ליה דלא מצינו בשום מקום טומאה בדבר המחובר שהוא בנין וכל מה שנזכר במסכת אהלות הבית טמא רוצה לומר על האדם והכלים שבבית אבל הבית עצמו פשיטא שאינו מקבל טומאה וכמו שכתב רבינו בפ"כ מהלכות טומאת מת דין י"ב. ואפילו באהלים ה"ל להראב"ד דכל שהם מחוברים אינם מקבלים טומאה אלא דוקא פשתן וכמו שיראה המעיין שם ויש סברת התוספות בפרק במה מדליקין יע"ש וא"כ הול"ל בקיצור שהחידוש הוא שהוא מחובר ומקבל טומאה ותו קשה לי דלמה ליה לרבי יהודה לדחות סברת רבי מטעם חידוש תיפוק ליה דלא מצינן למילף מופינו דהתם להו מטעם המתנה הוא אלא גזירת הכתוב לדעת ר"י וכמו שכתבנו למעלה. ונראה מדברי התוספות הוא שהחידוש הוא מה שמפנה אפילו חבילי קנים וחבילי עלים ומטעם זה כתבו בד"ה נפקא דלא תיקשי לרבה דאמר דלרבי יהודה ביום ולא בלילה נפקא ליה מכנגע נראה לי ולא לאורי. וקשה דהא לר"י לא גמרינן מנגעי בתים דחידוש הוא וכוונתם בתירוץ קושיא זו הוא דלא אמר רבה דלא יליף ר"י משום החידוש אלא בהפנאה להוד דזה הוא החידוש דכתיב ופנו את הבית ודרים ליה ר"י לעלים ואבנים וא"כ לענין וצוה דוקא הוא חידוש אבל לענין האור אין חידוש בו כלל ולזה יליף מיניה לי ולא לאורי ולא יליף לענין המתנה דהוא בהפנאה ובהפנאה איכא חידוש וככר בא כל זה מבואר בדברי הרב קרבן אהרן יע"ש. ולפי פשטן של דברים נתיישב הכל דלרבי יהודה דהכים מקרא דופינו לרבות חבילי קנים למדנו מזה דהכא חבילי קנים נמי מקבלים טומאה אגב הבית וטעמא דקרא דאמר ופנו הוא משום דחסה תורה על ממונם של ישראל משום דגזירת הכתוב הוא דבית המנוגע מטמא אפילו עלים ואבנים ומש"ה קאמר דאין למדים מכאן המתנה למצורע שהרי חידש הכתוב כאן חידוש דאפילו עלים יקבלו טומאה ואפשר דמשני חומר זה נתנה לו תורה רשות להמתין אבל במקום אחר אין לנו להמתין ור"ש דקאמר ליה לר"י עסק הוא לפנוי כפי הכרתו דחבילי קנים אינם מקבלים טומאה אבל לר"י ליכא קושיא כלל דלדידיה חבילי קנים וכלים שוים הם בדינם. הן אמת דלפי פשטן של דברים מתיישב הכל אך הדבר מלד עלמו הוא תימה בעיני שלא ראיתי בשום מקום חידוש זה דהבית יטמא דבר שאינו מקבל טומאה ורבינו לא הזכיר מזה כלל אף שפסק כר"י והרואה דבריו בפי"ו שם הביא מה שמטמא בית המנוגע לא הזכיר כי אם אדם וכלים ולא הזכיר בשום מקום דאף דבר שאינו מקבל טומאה מתטמא בבית המנוגע. ונראה שיש להכריע דין זה דחבילי קנים אינם מתטמאים בבית המנוגע מהסיא דתנן פ"ק דסוכה (דף י"ב) חבילי קש וחבילי עלים וחבילי זרדין אין מסככין בהם ואמרינן בגמרא דטעמא הוא מדרבנן דפעמים שאדם בא מן השדה כו' והיכא משום הטעם ולא מן הפסוי וכדאיתא התם ולמה לן הכא תיפוק ליה דאין מסככין בהם מן התורה שהרי מקבלין טומאה ע"י נגעים. כן אמת שראיתי שם לתוספות בד"ה בחבילי שכתבו בסוף דבריהם דלא שייך למילף מפסולת גרן ויקב לפסול בדבר המטמא בנגעים מאחר דאין מטמא בשאר טומאות ע"כ אך הרואה יראה דהתוספות בתחילה היו סבורים דאף מה שמהטמא בנגעים פסול לסכך ורש"י ז"ל כתב כן בפירוש שכתב ההכה באגילי פשתן פסולה שכן ראוי ליטמא בנגעים ורבינו והראב"ד שכתבו טעם אחר לפסול אגילי פשתן הוא משום דס"ל דאגילי פשתן אינם מתטמאים בנגעים וכמו שיראה המעיין שם בהר"ן ואם איתא לאתי מילתא לא הוה משתמיט בשום דוכתא לומר דאין מסככין בחבילי עלים משום דמתטמאין בנגעים ורבינו עובדיה עלה דהך דרבי יהודה דאמר אפילו חבילי עלים הוקשה לו מקרא דכתיב ולא יטמא כל אשר בבית דמשמע דהטומאה קפיד רחמנא ותירץ דס"ל לרבי יהודה דמלתא באפי נפשה היא לאשמועינן דהלים דהוו מעיקרא מיטמו אי שביק להו ע"כ. והנה דהא זו היא בת"כ והיא נלמד דאף דקי"ל הנכנס לבית המנוגע אינו מטמא בגדים אלא עד שישהה בכדי אכילת פרס מ"מ זהו דוקא בבגדים שהוא לבוש אבל בגדים שהיו שם מקופלים או על כתיפו תיכף ומיד הם נטמאים וכמבואר שם מ"מ למדנו מדברי הרב דס"ל דלר"י נמי חבילי עלים נמי אינה מתטמאים בבית המנוגע וא"כ חזרו כל הקושיות שהקשינו למקומם באופן שהסוגיא זו דמ"ק צריכה אגלי תלמוד. ודע שראיתי לתוספות שם שכתבו דגם רבי ס"ל כרבי יהודה דאפילו חבילי עלים מפנה וכמ"ש בד"ה דהא יע"ש וא"כ יש מכאן סיוע למה שפסק רבינו כרבי יהודה משום דרבי קאי כוותיה וכן נראה מדברי רש"י יע"ש. ודע דבגמרא אמרינן רבא אמר דבר הרשות איכא בינייהו דמשמע דלרבי אף לדבר הרשות ממתינין אף לטומאה שבגופו ולא ראיתי לרבינו שהזכיר דין זה ולאף דהכי אמר משמעות דורשין איכא בינייהו מ"מ היה לו לפסוק כרבא ועוד דהרואה דברי התוספות בדבור המתחיל נפקא יראה דסבירא להו דלאביי אף לר' יהודה ממתינין אף לדבר הרשות וככר הבריח זה הרב בעל קרבן אהרן יע"ש. ואם כן יגדל התימה על רבינו איך לא ביאר לנו כל זה וצ"ע:

ח ואחר שיראה הכהן את הנגע וכו'. בפ' הנודר מן הירק דף נ"ו תניא ויצא הכהן מן הבית יכול ילך לביתו ויסגיר ת"ל אל פתח הבית יכול יעמוד תחת המשקוף ויסגיר ת"ל מן הבית עד שיצא מן הבית כולו הא כיצד עומד בצד המשקוף ויסגיר ומנין שאם הלך לביתו והסגיר או שעמד תחת המשקוף והסגיר שהסגרו מוסגר ת"ל והסגיר את הבית מ"מ ע"כ. והנה הנראה מדברי רש"י והר"ן והרא"ש והתוספות שם דס"ל דקרא דוהסגיר את הבית דכתב רחמנא הוא סגירת הדלת ממש שכן פירשו במאי דאמרינן יכול ילך לביתו ויסגיר דהיינו ע"י חבל ארוך או ע"י שליח ולא ידעתי מאין למדו זה רבותינו והא גבי נגעי אדם כתיב והסגיר הכהן את הנגע וכן גבי נגעי בגדים והתם פירוש הסגר הוא שיאמר הכהן שהוא מוסגר לפי שהכל תלוי בפי הכהן שיחליט או יפטור או יסגיר וכמ"ש רבינו בפ"ט מהלכות אלו דין ב' וא"כ גבי בתים נמי דכתב רחמנא והסגיר את הבית היינו שיאמר הכהן שבית זה הוא מוסגר לפי שבית המוסגר הוא אב מאבות הטומאה וכמו שנתבאר כל זה בפי"ו מהלכות אלו ופשיטא שהכל תלוי בדיבור הכהן ולזה כתב רחמנא והסגיר את הבית כלומר שיאמר שבית זה הוא מוסגר דומיא דאדם וכלים וברייתא זו הכי מיפרשא דרחמנא אמר דאמירה זו שאומר הכהן דבית זה הוא מוסגר תהיה אחר שילא הכהן מן הבית אל פתח הבית ולזה דרשו דלא כתב רחמנא מן הבית ה"א שילך לביתו ויאמר שהבית הוא מוסגר שלא היתה הקפדת הכתוב אלא על היציאה מן הבית אבל לאחר שילא בכל מקום שיסגיר שפיר דמי תלמוד לומר אל פתח הבית ואי כתב אל פתח הבית הוה אמינא יעמוד תחת המשקוף ויאמר שבית זה הוא מוסגר תלמוד לומר מן הבית עד שיצא

או שהלך לביתו והסגיר הרי זה מוסגר: ו אין הבית מטמא בנגעים עד שיהיה בו ארבע אמות על ארבע אמות או יתר ויהא לו ארבעה כותלים והוא בנוי בארץ באבנים ועפר ועצים שנאמר את אבניו ואת עציו ואת עפרו. אבל אם היה בו פחות מארבע אמות על ארבע אמות או שהיה עגול או שהיה בעל שלשה כותלים או בעל חמשה או שהיה בנוי בספינה או תלוי על ארבע קורות אינו מטמא בנגעים. היה בנוי על ארבעה עמודים מטמא בנגעים: ז כמה אבנים יהיו בו אין פחות משמונה שתי אבנים בכל כותל כדי שיהיה כל כותל ראוי לנגע שאין הבית מטמא בנגעים עד שיראה בו כשני גריסין על שתי אבנים שנאמר את האבנים אשר בהן הנגע. וכמה עצים יהיו בו כדי ליתן תחת המשקוף. ועפר כדי לתת בין פצים לחבירו. אבל אם היה בו פחות משיעורים אלו אינו מטמא בנגעים: ח הלבנים והשיש אינן חשובין כאבנים. בית שאחד מצדיו מחופה בשיש ואחד בסלע ואחד בלבנים ואחד בעפר אינו מטמא בנגעים: ט בית שלא היו בו אבנים ועצים כשיעור *ונראה בו נגע ואחר כך הביא לו אבנים ועצים ועפר טהור: י בית שסככו בזרעים בטלן הואיל ומשמשין תשמיש עץ הרי הן כעץ ואם נטמא הבית נטמאו עמו טומאה חמורה כמו שיתבאר: יא ירושלים וחוצה לארץ אין מטמאין בנגעים שנאמר בבית ארץ אחוזתכם וירושלים לא נתחלקה לשבטים. ובתי העכו"ם שבא"י אין מטמאין בנגעים: יב הלוקח בתים מן העכו"ם יראה בתחלה:

בית

ו אין הבית מטמא בנגעים עד שיהא בו ד' אמות על ד' אמות וכו'. בריש סוכה (דף ג' ע"ב). ומ"ש ויהיה לו ד' כתלים. כתב רבינו בפי' המשנה פי"ב דהיינו מדכתיב קירות הבית הרי זימני והוא בת"כ ופ' גם פשוט וזהו ששנינו בפי"ב בית טריגון אינו מטמא בנגעים והוא בעל ג' כתלים כי טריגון הוא מלשון יוני שפירושו שש ג': ומה שכתב והוא בנוי בארץ. בת"כ בבית ארץ פרט לבית הבנוי בספינה או באסקריא ועל ד' קורות והוא במשנה פי"ב. ומ"ש באבנים ועפר ועצים. שם בפי"ב. ומ"ש או שהיה עגול. שם. ומ"ש או בעל ה'. בתוספתא פ"ו ואיתא נמי בפרק גם פשוט ובספ"ק דנזיר (דף ח') בית פנטיגון אינו מטמא בנגעים והוא נגזר מלשון יוני שפירש"י הם חמשה ויליף לה בת"כ מקראי. ומ"ש והיה בנוי על ד' עמודים וכו'. משנה רפי"ב ופי' שם רבינו ר"ל אפילו יהיו בלתי על ד' עמודים בארץ ועליהם גג הנה יטמא בנגעים אע"פ שהוא פתוח מד' לדדין:

ז כמה אבנים יהיו בו וכו'. שם וכר"ע מחבירו: וכמה עצים יהיו בו וכו'. שם וכת"ק:

ח הלבנים והשיש וכו'. נלמד ממה שיבוא בסמוך: בית שאחד מצדדיו וכו' עד טהור. בפרק י"ב ובמקום מ"ש בספרי רבינו ואחד באבנים כתוב במשנה ובת"כ ואחד בלבנים וכ"נ להגיה בספרי רבינו וכן מוכיח תחלת לשונו שכתב הלבנים והשיש:

ט ומ"ש בספרי רבינו בית שלא היו בו לבנים וכו'. ט"ס הוא וצריך לכתוב אבנים במקום לבנים. וכתב הראב"ד ונראה בו נגע א"א זה המאסף תפס לשון המשנה ולא דקדק במה שאמרו וכו' אבל נ"ל דלענין טומאת הבית וכו'. אפריון כמטייה למרן דהוא מותיב לה והוא מפרק לה דלענין טומאת הבית אע"פ שלא היו בשעת בניין ולא הוזכרו אלא לענין נתיצה וכו' אלא דאיכא למתמה עליה למה פתח בתמיה רבה כיון דאיכא לשנויי כדשני ואפשר דמשום דאכתי איכא למיתמה עלה למה השמיטו:

י בית שסיככו בזרעים וכו'. בפרק העור והרוטב עלה קכ"ט אמר רב מתנא הרי אמרו בית שסיככו בזרעים טהרו טומאתו לאו דאורייתא דאי סלקא דעתך דאורייתא אינו לזרעים שמטמאין טומאה חמורה כשהיא מעשה עץ היא ופירש רש"י הרי אמרו וכו' דבית המסוכך בזרעים דהוי בית וכו' כגון שסיכך ביתו בשבולים ובהם הזרעים וכיון שעשה מהם סכך ביטל הזרעים ונעשה אהל המשכב ואם פרחה צרעת באותו בית הרי כל הבית כתליו ואהל שלו לטמא אדם וכלים:

יא ירושלים וח"ל וכו'. בפי"ב ובס"פ מרובה (דף פ"ב ע"ב) ופ"ק דיומא (דף י"ב) ופרק בני העיר (דף כ"ו). ומ"ש ובתי עכו"ם. נלמד ממה שיבא בסמוך ודייק לכתוב שבא"י דאילו שבחוצה לארץ אפילו של ישראל אינם מטמאין:

יב הלוקח בתים מן העכו"ם וכו'. בפרק י"ב ומייתי לה מקרא בת"כ:

בית

השגת הראב"ד

*ונראה בו נגע ואח"כ. א"א זה המאסף תפס לשון המשנה ולא דקדק במה שאמרו בשבנה אבניו ולא אבנים שהכניס לו משכנה אלמא אע"פ שנתנם בו קודם ראיית הנגע הסגר אבל נראה לי דלענין טומאת הבית אע"פ שלא היה בשעת בניין כיון שהיה בשעת ראיית הנגע הבית טמא אבל לענין נתיצה אינו נותן אלא אותו שנתן בו בשעת הבניין:

משנה למלך

שיצא מן הבית כולו הא כיצד עומד כנגד המשקוף ויאמר בית זה מוסגר הוא אבל שיצטרך הכהן לסגור הדלת לא ידעתי מנין זה ודברי רבינו לדידי הכי מיפרשן שכתב ויסגיר או יחליט או יפטור ויסגיר הוי כדיבור דומיא דיחליט או יפטור וס"ל לרבינו דכי היכי דבהסגר קפיד רחמנא שיהיה אחר שיצא מן הבית ה"ה בהחלט או בפטור אבל אם נאמר דהסגר זה הוא סגירת הדלת ממש והיינו הוא שהיה שכתוב בנגעי בתים מנא ליה לרבינו דגם כשמחליט או פוטר שיהיה אחר שיצא מן הבית דהא פשיטא כשמחליט או פוטר ליכא סגירת דלת וא"כ אפשר דלא קפיד קרא שיהיה אחר שיצא מן הבית אלא כדאיכא סגירת דלת אלא ודאי דס"ל לרבינו דהסגר זה הוא אמירה בעלמא שיאמר הכהן שהוא מוסגר דומיא דהחלט ופטור משום הכי ס"ל דכולם שוים בדינם כמ"ש מרן. עוד ראיתי לדקדק לפי שראיתי בינויי לשונות בדברי רש"י ז"ל דבפרק הנודר פירש"י יכול ילך לביתו ויסגיר ע"י שליח ע"כ. ובפ"ק דחולין עלה י' פירש יכול יצא לו רשות לילך לתוך ביתו ולחזור ולסגור הדלת ע"כ. וראיתי להרב בעל קרבן אהרן בפרשת מצורע שעמד בזה וכתב דרש"י בחולין הוכרח לפרש כן מפני דקשה הכי בריתא זו לאוקמי לרב אחא בר יעקב דאמר דקרא דויצא מן הבית הוא ביציאה דרך אחוריו ולעולם קא חזי ליה ולא הסיר ראייתו ממנו ואותיב ליה מהכא יכול ילך לתוך ביתו ואם נאמר כמו שפירש בנדרים אין הוכחה לאותיב מיניה לרב אחא שעדיין יפרש רב אחא דהלך לאותו דרך דרך אחוריו ועיניו לנגע ובהכל אתון סגר לזה פירש"י דפירוש הברייתא שלא היינו הכתוב להסגיר היכף מכר אלא נתן לו רשות שיצא למקום שירצה ואחר יסגיר ואם כן יכול אני לומר שילך לתוך ביתו וא"כ יחזור ויסגיר שבזה יעלם עיניו ממנו ואיכא למיתם שמא נפחת והסגירו בפחות מכשיעור ע"כ ואין דבריו מובנים אצלי כלל דאף לפי מה שפירש"י בחולין עדיין יש לדחות ולומר דלעולם בעינן שלא יעלם הנגע מעיני הכהן אלא דאשמעינן קרא דלמאוס בעינן שהיכף ומיד כעומדו על הפתח יסגיר הדלת אבל בדיעבד אם הלך לביתו דרך אחוריו ופניו כנגד הפתח וחזר וסגר הדלת דהסגרו הסגר ועוד אם כפי מה שפירש"י בפרק הנודר ליכא תיובתא לרב אחא אמאי לא קירך כן רב אחא והוצרך לאוקמי ברייתא דקיימי דרך דגברי ועוד למה לא פירש רש"י בנדרים כמו שפירש בחולין מאחר שמה שפירש בחולין הוא מוכרח בפירוש הברייתא עדאוסיבו מינה לרב אחא. עוד אני תמיה בדברי רש"י במה שפירש במאי דאמרינן ומנין שאם הלך לביתו והסגיר כו' דהיינו ע"י הבל ארוך כגון שהיה ביתו סמוך לשם ע"כ. ולא ידעתי למה לא פירש סיום הברייתא דומיא דמאי דפירש ברישא ועוד שהגראה מדברי רש"י דסקושיא לרב אחא הוא מסיום הברייתא דקתני שאם הלך לביתו והסגיר שהסגרו הסגר ולדברי הרב בעל קרבן אהרן מאחר שסיום הברייתא פירש רש"י דהיינו ע"י חבל ארוך ליכא תיובתא לרב אחא מברייתא זו ובמכולר. סוף דבר דברי רש"י דחולין צריכין אצלי תלמוד. עוד ראיתי בינויי נוסחאות בברייתא זו דבפרק הנודר גרסינן ומנין שאם הלך לביתו והסגיר או שעמד תחת המשקוף ובחולין גרסי' או שעמד בתוך הבית וגירסת ת"כ היא כגירסתנו בחולין וראיתי לרש"י בחולין שכתב בתוך הבית תחת המשקוף ע"כ. ולפי זה אין חילוק בין הכוא דנדרים להא דחולין. והיה נראה לי דאם הסגיר בתוך הבית דאין הסגרו הסגר דדוקא בהלך לביתו או שעמד תחת המשקוף דהא קיים עיקר קרא דכתיב ויצא אף דלכתחלה בעינן שיהיה עומד בצד המשקוף אם עבר ולא עמד בצד המשקוף בין שהלך לביתו בין שעמד תחת המשקוף הסגרו הסגר דהא מ"מ יצא מן הבית דהא בכל דוכתא מן האגף ולחוץ לא הוי בכלל בית אבל היכא דלא יצא מן הבית כלל והסגירו בתוך בית המנוגע אפשר דלא מהני הסגר זה ולזה פירש"י בתוך הבית תחת המשקוף שאם לא היה תחת המשקוף אלא לפנים מהמשקוף לא מהני. ונראה שזה הוא דעת רבינו בהתחלה נקט שלש חלוקות או שיסגיר והוא בתוך ביתו או בתוך בית המנוגע או תחת המשקוף ואח"כ לא נקט אלא שתי חלוקות דאם הלך לתוך ביתו או שעמד תחת המשקוף וחלוקת דבתוך בית המנוגע השמיטה נראה שדעתו כמו שכתבנו דאם הסגיר בתוך הבית המנוגע דלא מהני. וראיתי להר"י קורקוס שכתב דלדעת רבינו נמי אם הסגירו בתוך בית המנוגע דהסגרו הסגר ולא ידעתי מי הכניסו בסגר זה מאחר דרש"י דהיינו דייקי שפיר היפך ממ"ש ואי איתא כדבריו ליטמעינן רבותא דאפילו הסגיר בתוך בית המנוגע דמהני וכ"ש הסגיר תחת המשקוף אלא ודאי כדכתיבנא. וראיתי להר"ש בפרק י"ב דנגעים דגירסתו בת"כ היתה עמד תחת המשקוף והסגיר עמד בבית שהנגע בתוכו והסגיר וכו' אך דברי רבינו נוחים אצלי לפי גירסתנו בת"כ. עוד ראיתי להר"י קורקוס שכתב דהיכי משכחת לה שיסגיר והוא בתוך הבית דמשכחת לה שיצא דרך גגות או חלון וכיוצא בזה א"נ שיהא שם עד כלילה ולמנות השבוע משעת הסגר עכ"ד. והנה תירוץ זה האחרון לא ידעתי כוונתו. ולפי מה שכתבנו לעיל דלדעת רבינו הסגר זה אינו סגירת הדלת הדברים הם כפשטן. עוד כ' הרב שנזכר דמ"ש רבינו ויחליט ויפטור הגרלה דהסגר דכ' כתב כן והה"נ שאם מחליט או פוטר יכול לגזור כן והוא בתוך הבית ולכן לא הזכיר אח"כ כשאכר אלא שיסגיר כו' ולא הזכיר הליטה ופטור ע"כ. ואין דבריו נראים אצלי ומה שכתבנו הוא הנכון:

יא ובתי העכו"ם שבא"י אין מטמאין בנגעים. כתב על זה מרן נלמד ממה שיבא בסמוך ע"כ. ואין צורך לזה דהא משנה שלמה שנינו ברפי"ב דנגעים כל הבתים מיטמאים בנגעים חוץ משל עכו"ם. עוד כתב מרן על הלוקח בתים מן העכו"ם יראו בתחלה בפי"ב ומייתי לה מקרא בת"כ. ולא מלאתי בת"כ דין זה ולא הזכירו בת"כ אלא עיקר הדין דבתי עכו"ם אינם מטמאים בנגעים ומייתי לה מקרא דאחוזתכם אבל הלוקח בתים מן העכו"ם מה יהיה דינו לא הוזכר שם. ולענין גר תושב אם ביתו מיטמא בנגעים להורה נראה דאינו מיטמא דמקרא דממעיט עכו"ם ה"נ ממעיט גר תושב ולפי זה הוא הדין בגדי גר תושב דאינם מיטמאין דהא בת"כ שנינו גבי עכו"ם וכשם שאין אחוזתן מיטמאין בנגעים כך אין בגדיהם מיטמאין בנגעים הרי שלמדנו בגדים מבתים וכיון דבבתים אימעיטו עכו"ם וגר תושב הוא הדין גבי בגדים. וראיתי להר"ש בריש פי"א דנגעים דכ' כל הבגדים מטמאין בנגעים אפילו של גר תושב ע"כ וכ"כ רבינו עובדיה ואין ספק שהכריחם לומר זה מדלא תני חוץ מגר תושב כי היכי דתני ברפ"ג גבי נגעי הגוף ולפי זה גבי בתים בתי גר תושב מיטמאין בנגעים וזה הוא תימה בעיני דהא מקרא דמימעיט עכו"ם מימעיט נמי גר תושב דהיינו מקרא דאחוזתכם ועוד דמדברי הר"ש רפי"ב נראה דגרים בת"כ וכשם שאין אחוזתם מיטמאה בנגעים כך אין בגדיהם וגופן מיטמאה בנגעים ע"כ והכי גריס ר"ע וכיון שלא למדנו לגופם כי אם מבתים איך נחלק ביניהם לגבי גר תושב. והנראה אצלי דמן התורה פשיטא דאין הגר תושב מיטמא בשום טומאה לא בגופו ולא בגדו ולא בביתו אלא דרבנן הוא דגזרו גבי בגדים ובתים לענין גר תושב. שוב ראיתי להרב בעל תי"ט רפ"ג דנגעים דכתב בשם מהר"ם גר תושב דינו כעכו"ם זולתי לאכילו נבילות ולכחיוהו ומשום דלקמן פי"א אמרינן גבי נגעי בגדים כל הבגדים מיטמאין בנגעים חוץ משל עכו"ם ולא קאמר כי הכא חוץ מגר תושב והכי אמרינן לקמן בנגעי בתים דגזרו מדרבנן על גר תושב הוצרך למימר הכא חוץ מגר תושב דלא גזרו בו הוא משום דנגעי הגוף לא מיטהרו אלא בקרבן וגר תושב לאו בר אתויי קרבן הוא הלכך לא גזרו ביה רבנן ע"כ. הרי שכתב דמה שבגדי ובתי גר תושב מיטמאין בנגעים אינן אלא מדרבנן וכדכתיבנא. ומיהו מה שכתב מהר"ם דנגעי הגוף לא מיטהרו אלא בקרבן כו' לא ידעתי כוונתו מה היא ואם הכוונה היא על ב' צפרים שמביא המצורע לטהרתו גם גבי בתים צריך לטהרת הבית שתי צפרים ואם כוונתו הוא על השלשה כבשים הא ליתא דאין טהרתו תלויה בהם ואין כפרתו מעכבתו אלא לאכול בקדשים וכמ"ש רבינו בפי"א מהלכות אלו. ודע דרבינו לא ביאר גבי נגעי בגדים ובתים מה יהיה דין גר תושב אלא שהעתיק כאשנה כצורתה וכ' הר"ב תי"ט רפי"א דנגעים דאפשר דס"ל דתנא סמך אדלעיל דקתני וחוץ מגר תושב וה"ה הכא עכ"ד. עוד כתב אבל אין נראה כן מדברי הרמב"ם והרב כו' ובנוסחת הרב שבידינו ליתא בפירוש ואפילו של גר תושב:

יב והלוקח בתים מן העכו"ם יראו בתחלה. משנה רפי"ב דנגעים וכתב רבינו עובדיה יראו בתחלה והימים שהיה בהם הנגע כל זמן שהיו ביד עכו"ם אינם עולים להם מן החשבון ע"כ וכ"כ גבי בגדים וכ"כ הר"ם רפי"א ומיהו ימים שעמד בהם בנגעו בעודו ברשות העכו"ם אין עולין לו משהבא לרשות ישראל לפיכך יראו בתחלה ע"כ וקשה דהא גבי ישראל נמי כל הימים שהיה בו הנגע ולא

רפא

ת בית שלדו אחד עכו"ם וכו'. תוספתא פרק ו'. ומ"ש ושאר כל הבתים כו' עד בין צבועים בידי שמים. בפי"א:

יד בית האשה וכו'. בפ"ק דיומא עלה י"א ע"ב תניא בית הכנסת ובית השותפין ובית האשה מיטמאין בנגעים פשיטא מהו דתימא וכי אשר לו הבית לו ולא לה לו ולא להם קמ"ל ואימא ה"נ אמר קרא בבית ארץ אחוזתכם וכו' ובית הכנסת מי מטמא בנגעים וכו' ת"ל ובא אשר לו הבית מי שמיוחד לו יצאו אלו שאין מיוחדין לו ל"ק הא ר"מ והא רבנן וכו' ול"ק הא דאית בה בית דירה הא דלית בה בית דירה ואיבעית אימא הא והא דלית בה בית דירה והא דכרכים והא דכפרים ומקשה על שינויא בתרא ומסיק אלא מחוורתא כדשנינן מעיקרא דאית ביה בית דירה:

טו קירות האבוס וקירות המחיצה שבבית וכו'. בפי"ב ופירש רבינו במשנה קירות המחיצה של חצרות גנות ופרדסים ורבינו פירש קירות המחיצה הוא תקרה שלא נעשה לדירה אמנם נעשה להיות צל לאשר שהיו מבהמות מהשמש ואיצטריך אפילו שהם בבית שאם בא הנגע בכותלי הבית מטמא ובכותל האבוס והמחיצה אשר שם אין מטמא וקרא בבית כתיב וז"ש רבינו שבבית:

פט"ו א נגעי בתים יש בהם הסגר ג' שבועות שהם י"ט יום. בפ' שלישי דנגעים:

ב ומ"ש ואפילו מצאו כולו בתחלה ירקרק או אדמדם וכו'. יליף מנגעי בגדים. ומ"ש ובשביעי רואהו אם כהה הנגע וכו'. נרים פרק י"ג הכוהה בראשון וההולך לו קולפו והוא טעון צפרים הפושה בראשון חולץ וקוצה וטח ונותן לו שבוע חזר ינתץ לא חזר טעון צפרים עמד בראשון ופשה בשני חולץ וקוצה

יג

יג בית שצדו אחד עכו"ם וצדו אחד ישראל צדו אחד בארץ וצדו אחד בחוצה לארץ אינו מטמא בנגעים. ושאר כל הבתים שבא"י מטמאין בנגעים בין צבועים בידי אדם בין צבועים בידי שמים: **יד** בית האשה בית השותפין בית הכנסת או בית המדרש שיש בהן דירה לחזנין או לתלמידים מטמאין בנגעים: **טו** קירות האבוס וקירות המחיצה שבבית אין מטמאין בנגעים:

פרק חמשה עשר

א נגעי בתים יש בהן הסגר שלשה שבועות שהן תשעה עשר יום שיום שביעי עולה לכאן ולכאן ויום שלשה עשר עולה לכאן ולכאן נמצאת אתה למד שאם צריך לג' שבועות רואהו בשביעי וביום י"ג וביום תשעה עשר. והסגר בתים ג' שבועות אינו מפורש בתורה וכן רוב דיני נגעי בתים דברי קבלה הן: **ב** וכל הדינין המפורשין בהן בתורה ובדברי קבלה כך הם. כשיבא הכהן ויראה הנגע שוקע ירקרק או אדמדם כמו שביארנו יסגיר שבעת ימים ואפילו מצאו כולו בתחילה ירקרק או אדמדם יסגיר. ובשביעי רואהו אם כהה הנגע ואצ"ל אם הלך קולף מקום הנגע בלבד והבית טהור.

וקולה וטח ונותן לו שבוע חזר ינתץ לא חזר טעון צפרים עמד בזה ובזה חולץ וקולה וטח ונותן לו שבוע חזר ינתץ לא חזר טעון צפרים אם עד שלא טיהרו בצפרים נראה בו נגע הרי זה ינתץ ואם משטיהרו בצפרים נראה בו נגע יראה בתחלה ובת"כ מייתי לה מקרא:

ג כשהוא חולץ את האבנים וכו'. בפי"ב ובת"כ מייתי לה מקראי ולקחו אבנים אחרות משמע ולא אבנים מצד זה לצד זה עפר ולא סיד וגפסים ולקחו אבנים אין פחות משתי אבנים ונתנו אל תחת האבנים אין פחות משתי אבנים מכאן אמרו אין חולצין פחות משתי אבנים ולא מביאים פחות משתים ואין מביא אחת תחת שתים ולא שתים תחת אחת אלא מביא שתים תחת ג' וג' תחת ד' וד' תחת ג' נתחת שתים פי' דלא קפדינן אלא שיהיו רבים תחת רבים דהיינו אבנים תחת אבנים ומיעוט רבים שתים ורבינו לא חש אלא להעתיק לשון המשנה:

ד היה הכותל בינו לבין חבירו וכו'. בפרק הנזכר:

ה אבן שבזוית וכו'. בפי"ג פירוש אבן שבזוית אבן שבינו ובין חבירו וטעמא משום דכתיב וחלצו ובנתיצה ונתן לשון יחיד וכתיב נמי אבניו. ומ"ש ויש בדבר ספק וכו'. בפרק השור והכונס (דף קכ"ח) בעיא דלא איפשיטא:

ו בית שנראה בו נגע וכו'. בפרק י"ג:

ז הלוקח אבנים וכו'. שם:

ח כיצד מטהרים את הבית. מפורש בתורה. ומה שכתב שמזה על המשקוף של בית מבחוץ. ריש פרק י"ד:

פט"ז א בית המנוגע אב מאבות הטומאה וכו'. ומ"ש וכל הנוגע בו יטמא. בפי"ג. ומ"ש וכל כזית מהם מטמא במגע

מצאו שעמד בעיניו ולא פשה מסגיר שבוע שני ורואהו ביום שלשה עשר אם כהה הנגע או הלך לו קולף מקום הנגע ומטהר את הבית בציפורים. ואם מצא הנגע שפשה בסוף שבוע שני או שעמד בעינו חולץ את האבנים שבהן הנגע ומקצה העפר אל מחוץ לעיר וטח את כל הבית ומסגירו שבוע שלישי. וביום תשעה עשר רואהו אם חזר בו נגע כשני גריסין הרי זה פשיון אחרי הטוח ונותץ את כל הבית ואם לא חזר בו נגע מטהרו בצפורים. וכל זמן שיחזור בו הנגע קודם שיטהרו בציפירים הרי זה ינתץ. ואם נראה בו נגע אחר שטהרו בציפורים יראה בתחילה. וכן אם פשה הנגע בסוף שבוע ראשון חולץ את האבנים שבהן הנגע וקוצה העפר חוץ לעיר וטח את כל הבית ומסגירו שבוע שני ורואה אם מצא בו נגע כשני גריסין הרי זה פשיון אחרי הטוח ונותץ את כל הבית ואם לא חזר בו נגע מטהרו בציפורים. וכל זמן שיראה בו נגע קודם טהרה בציפורין ינתץ. ואם נראה בו אחר שטהרו בצפרים יראה בתחילה: **ג** כשהוא חולץ את האבנים שבהן הנגע אינו חולץ פחות משתי אבנים ואינו נוטל אבנים מצד זה ומביאן לצד זה שנאמר ולקחו אבנים אחרות. ולא עפר מצד זה ומביא לצד זה שנאמר ועפר אחר יקח וטח את הבית. ואינו טח בסיד אלא בעפר שנאמר ועפר אחר יקח וגו'. אינו מביא אבן אחת תחת שתים שחלץ ולא שתי אבנים תחת אבן אחת חלוצה אלא מביא שתים תחת שתים ויש לו להביא שתים תחת שלש: **ד** היה הכותל בינו לבין חבירו שניהן חולצין ושניהן קוצים את העפר ושניהם מביאין אבנים אחרות. אבל בעל הבית מביא לבדו את העפר שנאמר ועפר אחר יקח וטח את הבית ואין חבירו מטפל עמו בטיחה: **ה** אבן שבזוית בזמן שהוא חולץ חולץ את כולה ובזמן שהוא נותץ נותץ את שלו ומניח את של חבירו ויש בדבר ספק אם תהיה זו של חבירו כמו יד לאבן שלו: **ו** בית שנראה בו נגע והיתה עלייה על גביו נותן את הקורות לבית. נראה בעלייה נותן את הקורות לעלייה. לא היתה עלייה על גביו אבניו ועציו ועפרו כולן ניתצין עמו. ומציל את המלבנין ואת סריגי החלונות: **ז** הלוקח אבנים מבית מוסגר ובנאן בבית טהור חזר הנגע למוסגר חולץ את האבנים שבטהור. נראה נגע על האבנים שבנה המוסגר ינתץ והבית השני מסגירין אותו בנגע זה כדין כל בית שנראה בו נגע בתחילה: **ח** כיצד מטהרין את הבית המנוגע אחר החליצה והטיחה מביא מים חיים בכלי חרס ושתי צפרים ועץ ארז ואזוב ושני תולעת כמטהרת אדם שביארנו לכל דבר. אלא שבאדם מזה שבע פעמים לאחר ידו של מצורע ובבית מזה שבע פעמים על המשקוף של בית מבחוץ ושאר כל מעשיהן שוין:

פרק ששה עשר

א בית המנוגע אב מאבות הטומאות כל הנוגע בו נטמא. וכן אבנים שחולצין ממנו אחר הסגר או אבנים ועצים ועפר של בית כשנותצין אותו כולן אבות טומאות. וכל כזית מהם מטמא אדם וכלים במגע ובמשא ובביאה. כיצד

אם

משנה למלך

ואפו שכהן אינם עולים מן המנין. והנכון בזה מ"ש הרב בעל עץ חיים דר"ל דאפילו אי איתרמי דאפו כהן ברשות עכו"ם ונסגר כסגור של ישראל הוא אין עולים לו אותם ימים עכ"ד. כ' הרב בעל קרית ספר דאחוזת ישראל שמושכרת לעכו"ם שדר בה נראה דמטמאה דהא אחוזתכם קרינן בה ואם כבר ישראל בית שעכו"ם לא יבאו במהלה עכ"ד (א"ה עיין במה שכתב הרב המחבר לעיל פ"ט דין ט'):

יד בית הכנסת כו'. עיין פרק ד' מהלכות מעשר דין ו' ודוק:

פט"ו ב כשיבוא הכהן ויראה הנגע כו'. גרסינן בתורת כהנים אשר לו הבית שלא ישלח ביד שליח יכול אפילו זקן ואפילו חולה ת"ל ובא והגיד לכהן ורבינו השמיט דין זה:

ז הלוקח אבנים מבית מוסגר ובנאו וכו'. (א"ה ביאור כל אלו החלוקות עיין לעיל מדברי הרב המחבר ז"ל פרק י"ב דין ו' באורך יע"ש):

אם נכנס כזית מהן לבית טהור נטמא כל אשר בבית מאדם וכלים שכולן מטמאין בביאה כאדם מצורע וכולן אסורין בהנאה. ואם שרפן ועשה מהן סיד הרי זה אסור בהנאה שנאמר צרעת ממארת תן בו מארה ואל תהנה בו. וכולן משלחין אותן חוץ לעיר אע"פ שאינה מוקפת חומה: ב בית מוסגר אינו מטמא אלא מתוכו שנאמר והבא אל הבית כל ימי הסגיר אותו יטמא עד הערב. אבל המוחלט מטמא מתוכו ומאחוריו שהנוגע בו מאחוריו טמא שנאמר צרעת ממארת בבית טמא הוא וכי טהור היה אלא להוסיף לו טומאה על טומאתו שיהיה כולו טמא ויטמא מאחוריו. וכן אבנים שיש בהן הנגע במוסגר מטמאין מאחוריהן: ג אחד המוסגר והמוחלט מטמא בביאה. כיצד בית שהיה מיסך על גבי בית מנוגע בין מוחלט בין מיסגר. או אילן שהוא מיסך עליו העומד תחת האילן או הנכנס לבית החיצון טמא. שהרי הוא והבית הטמא תחת אהל אחד. וכן אבן מנוגעת הנכנסת לאהל והונחה שם נטמא כל אשר באהל. היתה מונחת תחת האילן והטהור עובר נטמא. היה הטהור עומד תחת האילן ועבר אדם באבן מנוגעת לא טמאהו. ואם הניחה שם טמאהו שמושב המנוגע כמוהו בין אדם בין כלים בין אבנים ועציו ועפרו: ד המאהיל בידו על אבן מנוגעת או שהאהילה עליו טהור עד שיגע: ה טהור שנכנס לבית מנוגע דרך אחוריו אפילו נכנס כולו חוץ מחוטמו טהור שנאמר והבא אל הבית דרך ביאה טמאה תורה: ו טהור שהכנים ראשו ורובו לבית טמא נטמא. וכן טלית טהורה שהכנים ממנה שלש

שלש

כסף משנה

כמגע וכמשא בפרק י"ג אבניו ועציו ועפרו מטמאין בכזית. ומ"ש שהם מטמאין במגע ובמשא. בתוספתא פ"ו. ומ"ש שמטמאה בביאה. בפי"ג מפורש שאבן אחת ממנו מטמא בביאה. ומ"ש וכולן אסורין בהנאה. בצרעת בגדים כתיב צרעת ממארת ודרשו בתורת כהנים תן בו מארה ואל תהנה בו וא"כ הוא הדין לבתים דגם בהם כתיב צרעת ממארת. ומ"ש ואם שרפן וכו'. ומ"ש וכולן משלחין אותה חוץ לעיר אע"פ שאינה מוקפת חומה. בתורת כהנים:

ב בית מוסגר אינו מטמא אלא מתוכו וכו' אבל המוחלט מטמא מתוכו ומאחריו. בפי"ג

בפי"ג שם. ומ"ש שנאמר צרעת ממארת וכו' וכי טהור היה וכו'. בתורת כהנים. ומ"ש וכן אבנים שיש בהם הנגע. תוספתא פ"ז:

ג אחד המוסגר ואחד המוחלט וכו'. [בפי"ג] וכר"א דיליף לה בקל וחומר. ומ"ש וכן אבן המנוגעת וכו' עד ואם הניחה שם טמאהו. בפי"ג:

ד המאהיל בידו על אבן וכו'. בתוספתא פ"ז.

ה טהור שנכנס לבית המנוגע דרך אחוריו וכו'. שבועות פרק שני (דף י"ז ע"ב):

ו טהור שהכניס ראשו ורובו וכו' וכן טלית טהורה

משנה למלך

פט"ז א וכולן אסורים בהנאה. עיין במ"ש התוספות פ"ד דערכין (דף כ') ד"ה אע"פ. ומ"ש רבינו ואם שרפן ועשה מהן סיד כו'. עיין בירושלמי פ"ג דערלה דמשמע דאליבא דכ"ע אסורים בהנאה דגמר נתיצה נתיצה מע"ז כי פליגי אם עלו מטומאה ולא ידעתי למה לא ביאר רבינו דין זה:

ב וכן אבנים שיש בהם הנגע במוסגר מטמאים מאחוריהם. (עיין בדברי הרב המחבר לקמן דין ג'):

ג אחד המוסגר כו'. תנן פי"ג דנגעים בית המוסגר מטמא מתוכו והמוחלט מתוכו ומאחריו זה וזה מטמאין בביאה ע"כ. ופירש"י בפרק מצות חליצה (דף ק"ג) מטמא מתוכו במגע ואע"ג דלא נכנס גופו לתוכו דליכוי טמא משום בא אל הבית אם נגע בכותל טמא והמוחלט מטמא אף מאחריו וזה וזה מטמאין בביאה אם נכנס דרך ביאה וכיון שהכניס רובו לתוכו טמא משום והבא אל הבית כו' עכ"ד. ולפי פירוש זה לא מצאתי מקום מהיכן למדו רבותינו שבית המוסגר מטמא במגע דהא בקרא ליכא כי אם והבא אל הבית כל ימי הסגיר אותו יטמא ואפשר לומר דלא טימא הכתוב אלא בנכנס דרך ביאה אבל במגע לא ואולי דס"ל דטומאת ביאה בטימא הכתוב מהורת מגע נגעו הם דכיון שנכנס רובו הוי כנוגע דכ"ג מדברי רבינו בפ"ו מה' אבות הטומאה דין ו' שכתב המכניס ראשו ורובו לבית עכו"ם נטמא כנוגע אך התוספות שם כתבו דמתוכו דמוסגר היינו שנכנס כולו לבית ונסתפק ר"י בבית המוסגר אם נגע בנגע שמתוכו בלא ביאה אי חשיב כאחוריו דמוחלט או שמא גרע עוד כתבו בתחלת דבריהם מטמא מאחוריו פירוש אם נגע בנגע מאחוריו של בית ובשנדקדק היטב בדברי התוספות נראה מדבריהם דס"ל דהא דתנן מטמא מאחוריו הוא דוקא אם נגע באבן אשר בו הנגע מאחוריו של בית אבל בשאר הבית לא ונסתפק ר"י בבית המוסגר אם נגע במגע מתוכה בלא ביאה אי חשיב כאחוריו דמוחלט או דילמא מיגרע גרע אבל בנוגע בבית מתוכו שלא במקום הנגע מעולם לא נסתפקו התוספות ואפשר דס"ל דאף במוחלט כדין כן דאינו מטמא מתוכו שלא במקום הנגע וא"ת כפי הצד דגם המוסגר מטמא מתוכו במקום הנגע מאי דוקייהו לומר דמתוכו דמוסגר היינו שנכנס כולו לבית אימור דמתוכו הוא בנגיעה דומיא דמאחריו והסברא שיש בין מוסגר למוחלט הוא שהמוסגר אינו מטמא כי אם מתוכו במקום הנגע והמוחלט מטמא אף מאחריו במקום הנגע הא ל"ק כלל. ומ"ש הם ממש דברי הפוס' או שמא גרע ומתוכו דמוסגר היינו שנכנס כולו לבית. וכוונת דבריהם דלפי צד זה דשמא גרע מתוכו דמוסגר ע"כ אית לן למימר דהיינו שנכנס כולו לבית אבל לעולם דלפי הצד האחר דחשיב כאחוריו דמוחלט מתוכו דמוסגר היינו שנגע בנגע מתוכו:

עוד אפשר לומר בדברי התוספות דס"ל דנגע הנולד מאחורי הבית אינו מטמא במגע כי אם במוחלט אבל בשהוא מוסגר אינו מטמא נגע הנולד מאחורי הבית. והא שכתבו בתחלת דבריהם מטמא מאחוריו פירוש אם נגע בנגע מאחוריו של בית ועל זה נסתפק ר"י בבית מוסגר אם נגע בנגע שמתוכו בלא ביאה כלומר דהא דמעטיה היינו דוקא בנולד הנגע מאחוריו אבל בנגע שבתוכו אף המוסגר מטמא במגע בלא ביאה דחשיב כאחוריו דמוחלט או שמא גרע ולעולם המוסגר אינו מטמא כי אם דרך ביאה ומתוכו דמוסגר היינו שנכנס כולו לבית ולפי פי' זה אינם מחלקים התוספות בין האבן אשר נראה בו הנגע לאבנים אחרים שהוא בתוך הבית ועיקר החילוק אינו אלא בין נגע הנולד מאחורי הבית לנגע הנולד בתוך הבית ואפשר דלאבנים אשר נולד בהם הנגע מטמאים מאחורי הבית אך בשאר הבית הוא שמחלקים התוספות בין אם נולד הנגע מתוכו לנולד מאחוריו והספק הוא אי מאי דאמרינן דמוסגר הוא מטמא מתוכו הוא דוקא דרך ביאה אבל במגע אינו מטמא אף שהנגע נולד בתוך הבית או דלמא דמתוכו דמוסגר הוא דומיא דמאחוריו דמוחלט ובעינן הוי במגע. והוצרכתי לזה לפי שראיתי בתוספתא הביאה הר"ש עלה דמתניתין דאבנים שיש בהם נגע מטמאין מאחוריהם וכן כתב רבינו בפירקין יע"ש. ולפי הפי' הראשון שכתבנו יש לתמוה דהא אבנים אשר בהם הנגע יש להם דין מוחלט ומטמאין מאחוריהם והתוספות מסתפקים אם מטמאים מתוכם אך לפי פירוש זה ניחא דלעולם אבנים אשר בהם הנגע דינם כמוחלט אך בשאר הבית נסתפק ר"י אם מטמא במגע מתוכו ודוקא שנולד הנגע מאחוריו הוא דאימעיט או דילמא לעולם אינו מטמא שאר הבית כי אם דרך ביאה. ודע דמדברי הרב בעל תוי"ט עלה דמתניתין נראה שהבין דברי התוספות כפשטן שנסתפקו אם הבית מתוכו מטמא במגע או אינו מטמא וכתב דאף דהתוספות ספוקי מספקא להו הר"ש והר"ע פשיטא להו דאינו מטמא במגע עכ"ד. כנראה דהבין דברי התוספות כפי הפשט והתוספות כפי דעתו מיירי בשאר הבית מדפליג התוספות עם הר"ש הן אמת דכפי שיטה זו אתו שפיר דברי התוספתא עם דברי התוספות אך אני תמיה איך לא הבינו בעין יפה בדברי התוספות שכתבו בתחלת דבריהם אם נגע בנגע ובספיקו של ר"י כתבו אם נגע בנגע שמתוכו ולפי דרכו נגע זה הוא שפה יתר ולא הו"ל אלא אם נגע מתוכו או מאחוריו. ומ"ש עוד הרב הנזכר שבפירש"י שבידינו הוא היפך מ"ש התוספות בשם רש"י שהרי כתב בפירוש מטמא מתוכו במגע וכו' כבר כתב רש"ל בהגהותיו שיש גירסא אחרת ברש"י וז"ל מטמא מתוכו מטמא כל דבר שכולו לתוכו אפילו אין שם ביאה כגון הנכנס לבית המנוגע דרך אחוריו דקי"ל במסכת שבועות דאין זו ביאה ואפילו נכנס כולו חוץ מחוטמו טהור כי נכנס כולו מיהא טמא דכתיב ולא יטמא כל אשר בבית והמוחלט מטמא אף מאחוריו במגע אם נגע בכותל מטמא עכ"ד. והרב בעל המגהיר כתב בחידושיו שגירסא א' היה לתוספות בדברי רש"י וזה שכתבו התוספות דמתוכו דמוסגר היינו שנכנס כולו דכיון שאינו דרך ביאה בעינן שיכנס כולו ולא סגי

ברוב. ולפי פירוש זה ניחא הא דמסיים במתניתין וזה וזה מטמאין בביאה. ולכאורה קשה דמאי אתא לאשמועינן הא קתני ברישא דמוסגר מטמא מתוכו וכ"ש המוחלט אבל כפי דברי רש"י הללו ניחא דמתוכו דמוסגר היינו שנכנס כולו מאחוריו שלא כדרך ביאה ואין טומאתו משום והבא אל הבית אלא משום ולא יטמא כל אשר בבית וכדאיתא בפ"ב דשבועות ומש"ה בעינן שיכנס כולו אבל בסיפא אשמעינן שמטמאין בביאה דהיינו דרך ביאה ובגי ברובו דהא במוחלט נמי אם נכנס רובו שלא כדרך ביאה לא נטמא ואין חילוק בזה בין מוסגר למוחלט ופירושא דמתניתין הכי הוא המוסגר מטמא מתוכו כלומר כל שאינו דרך ביאה לא משכחת שיטמא במוסגר כי אם מתוכו דהיינו שנכנס כולו לתוכו אבל באופן אחר לא משכחת ליה טומאה משום דאינו מטמא במגע אבל המוחלט מטמא מתוכו דהיינו שנכנס כולו שלא כדרך ביאה ומאחריו ג"כ אף שאין כאן ביאה כלל משום מגע ואין הפרש בין מגע מתוכו לאחריו אלא רבותא אשמעינן דאף מאחוריו דליכא ביאה כלל מטמא במגע ורבינו שכתב אחד המוסגר והמוחלט מטמא בביאה כיצד בית שהיה מיסך כו' נראה דס"ל דמאי דאמרינן במתני' דזה וזה מטמאין בביאה היינו שאם היו בבית המנוגע והטהור תחת אהל אחד שנטמא כאדם ולא מיירי שנכנס לתוך הבית והוצרך לפירוש זה משום דס"ל דמאי דאמרינן דבית המנוגע מטמא מתוכו דהיינו דרך ביאה וכמ"ש בפירוש המשנה ולפ"ז סיפא דמתניתין קשיא דמאי אתא לאשמועינן הא מרישא שמעינן לה ומש"ה פירש דביאה דסיפא לאו היינו דומיא דמתוכו אלא ביאה דסיפא היינו שאם נכנס מהמוסגר או מהמוחלט תחת האהל נטמא כל אשר באהל. וראיתי לרבינו ז"ל בפי' המשנה שכתב וכבר ידעת שענין מטמאין בביאה שיטמא כל מה שיכנס בה לפי מה שיתבאר. ומ"ש לפי מה שיתבאר כוון עלה דמתני' דבית שהוא מיסך וכמ"ש בחיבורו אך מ"ש כל מה שיכנס בה אין הלשון מדוקדק לפי מ"ש ויש ליישבו בדוחק. ור"ע העתיק דברי רבינו ולא כתב כפי מה שיתבאר ולא ידעתי למה דהא לאו הכי סיפא דמתניתין מיותרת. ודע שעדיין יש לדקדק בדברי רבינו דלפי דרכו היה לו להביא לכאן מתניתין דבית שהוא מיסך למתניתין דבית המוסגר וכבר נתעורר על זה הרב בעל תוי"ט יע"ש. ודע שהתוספות כתבו בסוף דבריהם וז"ל וה"ה דרים כנגע נראה לי בבית מבחוץ מטמא ואין מטמא מאחוריו והאי קרא במוסגר כתיב משמע שדורש דנגע הנולד בתוך הבית מטמא ולא הנולד מאחוריו ע"כ, ולא ידעתי קצר לדברי התוספות הללו. וראיתי לרש"י שכתב ומקראי נפקא לן בת"כ דמוסגר מטמא מתוכו ולא מן אחוריו כו' ואם כיוון על דברי ת"כ הללו שהביאו התוספות לא ידעתי כוונת רש"י שהרי קרא מפקעי בתחילת הראות שהנגע לכהן וקאמר ובא אשר לו הבית והגיד כנגע נראה לי בבית. ועל זה מיעטו דדוקא מתוכו אבל מאחוריו לא וא"כ ע"כ דמאחוריו אינו נזקק לכראותו לפי שאין בו תורת נגע דומה למה שמיעטו מהאי קרא גופיה לי ולא לאחרי שאם נראה בבית אפל טהור ואינו נזקק לו ה"נ הוי מיעוטא דבבית וע"כ אית לן למימר שפי' הת"כ הוא כדברי התוספות דהיינו דנגע הנולד מאחורי הבית אינו מטמא משום נגע. ואפשר לומר דמהכא ילפינן דאינו מטמא מאחוריו דטעמא דקרא דבנגע הנולד מאחורי הבית שלא הזקיקו הסגר הוא משום דאין בו טומאה שהרי במגע אינו מטמא מאחוריו וביאה לא שייך כשהנגע מאחורי הבית מש"ה טהרו הכתוב אבל אם הבית המוסגר היה מטמא אף מאחוריו היה מזקיק הכתוב הסגר לנגע הנולד מאחורי הבית לפי שהיה מטמא במגע. ודע שרבינו בחיבורו לא הביא דברי ת"כ הללו. וראיתי בתוספתא פ"ו דנגעים דתניא המכניס ידו לבית המנוגע ונגע בו מבפנים רבי מטמא וראב"ש מטהר עד שיכניס ראשו לתוכו וכן היה רבי יהושע בן קרחה מטהר משום רבי אלעזר בן עזריה בית המוסגר כו' ע"כ. ונראה דמחלוקת זה דרש"י ורבינו דלרש"י בית המוסגר מטמא מתוכו במגע ולרבינו דאינו מטמא במגע הוא מחלוקת תנאים ולא ידעתי למה לא הביאו התוספתא הלזו:

ו טהור שהכניס ראשו ורובו לבית טמא וכו'. דין הטלית שאם הכניס ממנה שלש על שלש שנטמאה הוא אפילו שנשאר רוב הטלית בחוץ דכיון דמה שבפנים יש בו שיעור לקבל טומאה נטמא כל הטלית אף מה שהוא בחוץ וכמ"ש מהר"ם מטראני בס' קרית ספר יע"ש ומתני' דפי"ג דנגעים מ"ח דתנן טלית טהורה שהכניס ממנה שלש על שלש לבית טמא נטמאת בהכ"ג מיירו דהיינו אפילו שרובה בחוץ ובתוספתא פליגי בזה והביאה הר"ש עלה דמתניתין דתניא טלית טהורה שהכניס ממנה שלש על שלש לבית טמא נטמאת ורבי נחמיה מטהר עד שיכניס את רובה אך מה שאני מסתפק היא בטלית שאין בה כי אם שלש על שלש והכניס רובה מהו ולא ראיתי דין זה מבואר ולכאורה נראה דלא גרע טלית משאר כלים דמשיכנסו רובם טמאים ובטלית הוא שיש בו חומרא יתירה דאפילו לא נכנס רובו אלא שלש על שלש טמא אבל לעולם דאם נכנס רובו אף שאין בה שלש על שלש נטמאת כדין שאר כלים ומ"מ עדיין אין ולאו ודאיא בידי. והא דאמרינן דטהור שהכניס ראשו ורובו לבית טמא דנטמא כתב הר"ש דתניא בת"כ והבא אל הבית כשיכניס ראשו ורובו דבציר מהכי לא חשיב ביאה וכן מה שהזכיר הכתוב בכ"ג על כל נפשות מת לא יבוא וגבי נזיר נמי דכתיב על נפש מת לא יבוא מוכח בארך ג' מינים עלה מ"ג דלא חשיב ביאה אם הכניס אחד מאיבריו. וכן טמא שנכנס למקדש דאורייתא מדכתיב ואל המקדש לא תבא דקי"ל דביאה במקצת לא שמה ביאה אך קשה לי מהא דכתיב כל הבא אל האהל וקי"ל דאפילו הכניס ידו או רגלו אצבעותיו או חוטמו לאהל המת ה"ז נטמא כולו וכמו שפסק רבינו בפ"א מהלכות טומאת מת דין י"א. ודע דאמרינן בפ"ב דזבחים (דף כ"ו) דקרא דכתיב והביאם לה' וקרא דכתיב ובבואם אל אהל מועד לא מהני רוב ואם היו אצבעו בתוך לא מהני וכן גבי חגב כתיב

פאורים וכו'. בפי"ג. ומ"ש וכן כלי חרס וכו' אבל שאר כלים וכו'. תוספתא פ"ו:
בד"א בכלים שנכנסו חלוצין אבל אדם מישראל שנכנס לבית המנוגע וכו'. בפי"ג. ומ"ש שנאמר והשוכב בבית וכו'. בתורת כהנים:
ז מי שנכנס לבית המנוגע וכו'. בפי"ג: וכן העכו"ם והבהמה וכו'. תוספתא פ"ז ובתורת כהנים:
ח מי שהיה עומד בבית המנוגע וכו'. בפי"ג. ומ"ש וכן העומד בחוץ ופשט ידיו וכו'.

שלש על שלש לבית טמא נטמאת. וכן כלי חרס שהכניס אוירו לבית טמא נטמא. אבל שאר כלים עד שיכניס רוב הכלים משיכנים רובו נטמא מיד. בד"א בכלים שנכנסו חלוצין אבל אדם מישראל שנכנס לבית מנוגע והוא לבוש בבגדיו וסנדליו ברגליו וטבעותיו בידיו הרי האדם טמא מיד. ובגדיו טהורים עד שישהה שם כדי שיסב אדם ויאכל כשלש ביצים פת חטים בלפתן שנאמר והשוכב בבית יכבס את בגדיו והאוכל בבית יכבס את בגדיו. וכי תעלה על דעתך שאין בגדיו מתטמאין עד שיאכל שם. אלא ליתן שיעור לשוכב כאוכל. ואחד השוכב או היושב או העומד אם שהה כדי לאכול שיעור אכילה האמורה נטמאו בגדיו: ז מי שנכנס לבית מנוגע וכליו על כתפיו וסנדליו וטבעתו בכפיו הוא והן טמאין מיד שאינו מציל מלטמא מיד אלא כלים שהוא לבוש בהן. וכן העכו"ם והבהמה שהיו לבושין בכלים ונכנסו לבית המנוגע נטמאו הכלים מיד. אבל העכו"ם אינו מקבל טומאה כבהמה: ח מי שהיה עומד בבית מנוגע ופשט ידיו חוץ לבית וטבעותיו בידיו אם שהה כדי אכילת השיעור נטמאו הטבעות אע"פ שהם בחוץ. וכן העומד בחוץ ופשט ידו לבית מנוגע נטמאו ידיו בלבד מיד. ואם נשתהו שם כדי אכילת השיעור נטמאו טבעותיו ואם לאו טהורות: ט כל המציל בצמיד פתיל באהל המת מציל מכוסה בבית מנוגע. וכל המציל מכוסה באהל המת אפילו היה מגולה בבית המנוגע ה"ז טהור. כיצד כלי חרס או כלי אבנים וכלי אדמה וכיוצא בהן שהיו אוכלין ומשקין וכלים בתוכן והיו מכוסין בבית המנוגע אע"פ שאינן מוקפין צמיד פתיל הן וכל מה שבתוכן טהור. הבור והדות שבבית המנוגע אע"פ שהן מגולין כלים שבתוכן טהורין: י הצרעת הוא שם האמור בשותפות כולל ענינים הרבה שאין דומין זה לזה. שהרי לובן עור האדם קרוי צרעת. ונפילת קצת שיער הראש או הזקן קרוי צרעת. ושינוי עין הבגדים או הבתים קרוי צרעת. וזה השינוי האמור בבגדים ובבתים שקראתו תורה צרעת בשותפות השם אינו ממנהגו של עולם אלא אות ופלא היה בישראל כדי להזהירן מלשון הרע. שהמספר בלשון הרע משתנות קירות ביתו. אם חזר בו יטהר הבית. אם עמד ברשעו עד שהותץ הבית משתנין כלי העור שבביתו שהוא יושב ושוכב עליהן. אם חזר בו יטהרו. ואם עמד ברשעו עד שישרפו משתנין הבגדים שעליו. אם חזר בו יטהרו ואם עמד ברשעו עד שישרפו משתנה עורו ויצטרע ויהיה מובדל ומפורסם לבדו עד שלא יתעסק בשיחת הרשעים שהוא הליצנות ולשון הרע. ועל ענין זה מזהיר בתורה ואומר השמר בנגע הצרעת זכור את אשר עשה ה' אלהיך למרים בדרך. הרי הוא אומר התבוננו מה אירע למרים הנביאה שדיברה באחיה שהיתה גדולה ממנו בשנים וגידלתו על ברכיה וסכנה בעצמה להצילו מן הים והיא לא דברה בגנותו אלא טעתה שהשותו לשאר נביאים והוא לא הקפיד על כל הדברים האלו שנאמר והאיש משה ענו מאד ואע"פ כן מיד נענשה בצרעת קל וחומר לבני אדם הרשעים הטפשים שמרבים לדבר גדולות ונפלאות. לפיכך ראוי למי שרוצה לכוין אורחותיו להתרחק מישיבתן ומלדבר עמהן כדי שלא יתפס אדם ברשת רשעים וסכלותם. וזה דרך ישיבת הלצים הרשעים בתחילה מרבין בדברי הבאי כענין שנאמר וקול כסיל ברוב דברים. ומתוך כך באין לספר בגנות הצדיקים כענין שנאמר תאלמנה שפתי שקר הדוברות על צדיק עתק. ומתוך כך יהיה להן הרגל לדבר בנביאים ולתת דופי בדבריהם כענין שנאמר ויהיו מלעיבים במלאכי האלהים ובוזים דבריו ומתעתעים בנביאיו. ומתוך כך באין לדבר באלהים וכופרין בעיקר כענין שנאמר ויחפאו בני ישראל דברים אשר לא כן על ה' אלהיהם. והרי הוא אומר שתו בשמים פיהם ולשונם תהלך בארץ מי גרם להם לשית בשמים פיהם לשונם שהלכה תחילה בארץ. זו היא שיחת הרשעים שגורמת להן ישיבת קרנות וישיבת כנסיות של עמי הארץ וישיבת בתי משתאות עם שותי שכר. אבל שיחת כשרי ישראל אינה

ג"ה שם ובת"כ:
ט כל המציל בצמיד פתיל באהל המת מציל וכו'. שם וכר"י לגבי ר"מ:
י הצרעת הוא שם האמור בשותפות וכו'. שהמספר בלשון הרע משתנות קירות ביתו וכו'. דברי רבינו לאו"ש פלא ז"ל:

נשלמו הלכות טומאת צרעת

משנה למלך

כבואם ואמרינן דלא נתחייבו בימי עזרא משום דלא באו כולם ובמקומות אחרים דכתיב כי שבו אלו נתחייבו בימי עזרא ודבר זה צריך אריכות דברים ומקום אחר יהיה:

ומ"ש משיכנס רובו נטמא מיד בד"א בכלים שנכנסו חלוצין וכו'. דין זה הוא במשנה פי"ג דנגעים מ"ט וכת"כ למדו זה מהכרח הפסוקים מדכתיב והבא אל הבית יטמא עד הערב דמשמע שאינו מטמא בגדים וכתיב והאוכל בבית יכבס בגדיו ולמדו מכאן שהשוהה מטמא בגדים וכמ"כ האריכו בזה יע"ש. ולאי תמיה בדרשא זו דמנ"ל לרז"ל שאם נכנס והוא לבוש בגדיו שלא נטמאו הבגדים עד ששהה שם כדי אכילת פרס אימא דלעולם אימא לך דכל היכא שנכנסו הבגדים לבית המנוגע נטמאו הבגדים מיד בין שהיה לבוש בהם בין שהיו מונחים על כתיפו וטומאתם הוא מדכתיב ולא יטמא כל אשר בבית דכלים שבבית המנוגע טומאתם הוא מהאי קרא וכדאיתא בפרק ידיעות שטומאה עלה י"ז וקרא דכתיב והבא אל הבית יטמא עד הערב דמשמע שאינו מטמא בגדים לאו בבגדים שנכנסו עמו מיירי קרא דהנהו טומאתם אינה מכח אדם הנושאם אלא מצד עצמם היא הטומאה שכיון שנכנסו לבית המנוגע נטמאו אלא קרא מיירי בבגדים שהם חוץ לבית והאדם שנכנס נוגע בהם עד שלא פירש ממטמאיו דקי"ל דכל אב הטומאה שמטמא במגע ובמשא אדם הנוגע בו או הנושאו מטמא בגדים בשעת מגעו ובשעת נשיאותו ועושה אותם ראשון לטומאה וכמ"ש רבינו בהלכות אבות הטומאה פ"ו דין י"ב ולזה איצטריך קרא לומר דהבא אל הבית אינו מטמא בגדים אבל השוהה בבית למדנו הכתוב שהוא מטמא בגדים כדכתיב והאוכל בבית יכבס בגדיו והאי יכבס בגדיו הוו כשהם ליבוש בגדים כנאמר בתורה שאין כוונה על הבגדים שהוא לבוש אלא על הבגדים במגע בהם עד שלא פירש ממטמאיו וכמ"ש בפ"ה מהלכות פרה אדומה דין ג'. וכבר ביאר כל זה רבינו ז"ל בפירוש המשנה בפ"ק דכלים הביא דבריו מהן בריש הלכות אבות הטומאה. כן אמת דלדברי רש"י שכתב בפ"ק דשבועות עלה ט' דכ"מ שנאמר בתורה יכבס בגדיו אינו מטמא אלא בגדים שהוא לבוש בהם אבל שאר בגדים לא ניחא דרשת רז"ל דע"כ יכבס בגדיו דכתיב הכא גבי האוכל מיירי בבגדים שהוא לבוש ומשמע דדוקא משום דשהה כדי שיעור אכילה אך אם לא שהה לא נטמאו וא"כ למדנו מזה שהאדם הלובשם מציל אותם מלקבל טומאה כל זמן שלא שהה אך התוספות שם דחו דברי רש"י ז"ל וכן כתבו ראשונים ואחרונים דאין הפרש בין בגדים שהוא לבוש לבגדים שהוא נוגע בהם ובגדיו לאו דוקא ולא אתא למעט אלא אדם וכלי חרס שאינם מקבלים טומאה כי אם מהאב עצמו וכדאיתא בת"כ בפרשת שמיני יע"ש וא"כ הדרא קושיין לדוכתא וצ"ע:

ודע שדקדק רבינו לומר אדם מישראל למעט עכו"ם שאינו מציל בגדים וכדאיתא בת"כ יכול אף הבהמה והעכו"ם יהיו מצילין בגדים בבית המנוגע ת"ל יכבס בגדיו כל המטמא מציל בגדים בבית המנוגע הבהמה והעכו"ם שאין מטמאין בגדים אין מצילין בגדים בבית המנוגע ע"כ. וכמ"ש רבינו אדם מישראל ממעט הבהמה והעכו"ם וכבר כתב דין זה בפירוש בסעיף ז'. ודע דהא דאמרינן דבגדים שהוא לבוש מציל אותם אין חילוק בזה בין אם נכנס דרך פניו או דרך אחוריו דבכל ענין אינו מטמא כלים שהוא לבוש אלא כששהה שם כדי אכילת פרס וכן כתבו התוספות בפרק ידיעות שטומאה עלה י"ז ד"ה אפי' ונראה דאף אם לא נכנס כולו שאינו טמא מציל הבגדים ודתנן פי"ג דנגעים מ"י היה עומד בחוץ ופשט ידו לפנים וטבעותיו בידיו ר"י מטמא מיד וחכ"א עד שישהה כדי אכילת פרס הרי דלא דליכא טומאה באדם כלובש מציל את הבגדים אם לא שהה ומיהו לר"י נראה דדוקא בנכנס רובו דרך פניו או כולו דרך אחוריו הוא שמציל הבגדים אבל אם נכנס דרך פניו ולא הכניס רובו או שהכניס רובו דרך אחוריו אינו מציל הבגדים שהוא לבוש ואף אם שהה נטמאו כליו מיד משום דלדידיה יפה כח טמאה להציל מכח הטהור וכדאיתא בתוספתא אבל לחכמים אין חילוק בזה ולעולם כלים שהוא לבוש בהם אינם מטמאים עד שישהה:

ח מי שהיה עומד בבית מנוגע וכו'. והכי תנן בפי"ג מ"י וכתב שם הר"ש דמתניתין איירי דהטבעות באצבעותיו והיו דרך מלבוש אבל אם היו בקומצו אע"פ ששהה טהורים דבחוץ קיימי ולא שייכי גביה כך היה נראה מתוך הסברא אבל בתוספתא משמע דאם היו בקומצו טמאין מיד ע"כ. ואני תמיה דאיך עלה בדעת הרב שיהיו טהורים דהא נטמאו משום מגע וכי תימא דאין כלים מקבלים טומאה כי אם מאב הטומאה ולא מהולד וכמו שפסק רבינו בפ"ט מהלכות טומאת מת דין ז' והאדם זה הנוגע במנוגע אינו אב הטומאה כי אם ראשון לטומאה אי משום הא לא איריא דכלל זה לא נאמר אלא לאחר שפירש ממטמאיו או בדברים שאינם מטמאים במשא אבל כל דבר שמטמא במשא אדם המטמא בו עד שלא פירש ממטמאיו מטמא בגדים וכמ"ש רבינו בפ"ו מהלכות אבות הטומאה דין י"ב וא"כ אדם זה שנטמא בבית המנוגע אם נגע בכלים שהם חוץ לבית שפיר שהכלים טמאים מיד ולא שייך שהייה כיון שאינם דרך מלבוש:

י הצרעת הוא שם האמור בשותפות כו'. קרוב לזה כתב רבינו בפירוש המשנה פרק י"ב דנגעים משנה ה' יע"ש:

סליקו להו הלכות טומאת צרעת

אינה אלא בדברי תורה וחכמה . לפיכך הקדוש ברוך הוא עוזר על ידן ומזכה אותן בה . שנאמר אז נדברו יראי י״י איש אל רעהו ויקשב י״י וישמע ויכתב ספר זכרון לפניו ליראי י״י ולחושבי שמו :

סליקו להו הלכות טומאת צרעת

הלכות מטמאי משכב ומושב

יש בכללן ארבע מצות עשה . וזהו פרטן :

א) דין טומאת נדה . ב) דין טומאת יולדת . ג) דין טומאת זבה . ד) דין טומאת זב :

וביאור מצות אלו בפרקים אלו :

פרק ראשון

א הזב *והזבה והנדה והיולדת כל אחד מארבעתן אב מאבות הטומאות. מטמאין כלים במגע. ומטמא אדם במגע ובמשא. ומטמא משכב ומושב ומרכב מתחתיו ועושה אותן אב טומאה. ומטמא מדף על גבו : **ב** אחד זבה קטנה ואחד זבה גדולה. ואחד זבה מחמת עצמה או מחמת אונס. ואחד זב בעל שתי ראיות או בעל שלש טומאת כולן שוה לטמא אחרים : **ג** קטנה בת יום אחד מטמא בנדה. בת י׳ ימים בזיבה. בת שלש שנים ויום אחד מטמאה את בועלה כמו שיתבאר : **ד** קטן בן יום אחד מטמא בזיבה . ואחד גרים ועבדים ואחד ישראל מטמאין בנדה ובזיבה : **ה** סרים אדם סרים חמה מטמאין בזיבה כשאר הבריאין : **ו** אין האשה מטמאה בלובן ולא האיש באודם אלא האשה באודם והאיש בלובן : **ז** טומטום ואנדרוגינוס נותנין עליהם חומרי האיש וחומרי האשה מטמאין בלובן כאיש ובאודם כאשה. וטומאתן בספק לפיכך אין שורפין עליהן תרומה וקדשים ואין חייבין עליהן על טומאת מקדש וקדשיו. ראה לובן ואודם כאחד שורפין עליהן את התרומה ואת הקדשים אבל אין חייבין עליהן על ביאת מקדש וקדשיו שנאמר מזכר עד נקבה תשלחו עד שיהיה הטומאה טומאת זכר ודאי או טומאת נקבה ודאית. וכן הנוגע בלובן ואודם שלו כאחת אינו חייב על טומאת מקדש וקדשיו. נגע הוא בעצמו *בלובן ואודם שראה ה״ז חייב על ביאת המקדש : **ח** דם הנדה או דם הזבה או דם היולדת מטמא בכל שהוא במגע ובמשא שנאמר והדוה בנדתה והזב מפי השמועה למדו שמדוה כמוה. וכבר ביארנו בענין איסור נדה שחמשה דמים טמאים באשה אבל אם ראתה דם ירוק הרי הוא טהור ואינו כמו רוקה ושאר משקין היוצאין ממנה שהרוק מתעגל ויוצא וזה שותת ויורד

א כאן ענין רפא-רפב :

כסף משנה

פ״א א הזב והזבה והנדה והיולדת וכו׳. בפרק קמא דכלים מני להו באבות הטומאה : ומ״ש מטמאים כלים במגע. דכתיב וכלי חרש אשר יגע בו הזב ישבר וכל כלי עץ ישטף במים. ומ״ש ומטמא אדם במגע ובמשא. דכתיב הנוגע בבשר הזב יכבס בגדיו ורחץ במים וטמא עד הערב וכתיב והנושא אותם יכבס בגדיו ורחץ במים וכו׳ ובפ״ה דזבים תנן הנוגע בזב ובזבה בנדה וביולדת וכו׳ מטמא שנים ופוסל אחד וכו׳ אחד הנוגע ואחד המסיט אחד הנושא ואחד הנישא וקאי בת״כ והדוה בנדתה והזב את זובו מה הזב מטמא במשא אף הזוב מטמא במשא לזכר לרבות את המצורע ולנקבה לרבות היולדת . ומ״ש ומטמא משכב ומושב ומרכב מתחתיו. דכתיב כל המשכב אשר ישכב עליו הזב יטמא וכל הכלי אשר ישב עליו יטמא וכל המרכב אשר ירכב עליו הזב יטמא . ומ״ש ומטמא מדף על גבו . פרק ד׳ דזבים ופ״ו דעדיות (משנה ג׳) ובת״כ :

ב אחד זבה קטנה וכו׳ . בת״כ יליף לה מקרא. ומ״ש או מחמת אונס . בת״כ ובפרק בנות כותים (דף ל״ב ע״ב) יליף לה מקרא. ומ״ש ואחד בעל ב׳ ראיות וכו׳. בפ״ק דמגילה (דף ח׳) משנה וגמרא :

ג קטנה בת יום אחד וכו׳ . משנה פרק יוצא דופן (דף מ״ג ע״ב ומ״ד ע״ב) :

ד קטן בן יום אחד מטמא בזיבה. שם (דף מ״ג ע״ב) ובר״פ בנות כותים (דף ל״ג) : ואחד גרים ועבדים . רפ״ב דזבים הכל מיטמאין בזיבה אף הגרים אף העבדים בין משוחררים בין שאינם משוחררים . ומה שכתב שמטמאין בנדה :

ה סרים אדם וסרים חמה מטמאין בזיבה וכו׳ . בפ״ב דזבים :

ו אין האשה מטמאה בלובן ולא האיש באודם וכו׳. בריש פרק בנות כותים (דף ל״ב ע״ב) ובפרק כל היד :

ז טומטום ואנדרוגינוס וכו׳ . רפ״ב דזבים . ומ״ש לפיכך אין שורפין עליהם תרומה וקדשים ואין חייבים עליהם על טומאת המקדש. שם וטומאתן בספק ומבואר בתוספתא בפ״ב דזבים : ראה לובן ואודם כאחד וכו׳ . שם ובפרק המפלת אלה כ״ח ויליף לה מקרא . ומ״ש וכן הנוגע בלובן ואודם שלו כאחד וכו׳ . שם בתוספתא . ומ״ש הוא עצמו שנגע בלובן ואודם וכו׳. שם הוא עצמו שנגע בלובן ואודם ונכנס למקדש פטור וגירסא משובשת היא וצריך להגיה חייב : וכתב הראב״ד בלובן ואודם שראה א״א אולי טעה בלשון התוספתא וחילק וכו׳ . ואין דברים אלו כדאי לכתוב שטעה טעות גדולה או קטנה שהרי אפשר לפרש התוספתא בנגע בשלו אבל אי קשיא הא קשיא מ״ש נגע הוא מנגעו אחרים דכיון דבנגעו אחרים אינם חייבים על ביאת המקדש משום דבעינן שתהא טומאת זכר ודאי או טומאת נקבה ודאית מאותו טעם בעצמו יש לפטור בשנגע הוא בעצמו ויש לדחוק ולפרש לשון רבינו כפירוש הראב״ד דבנגעו טומטום ואנדרוגינוס בשל אחרים מיירי אלא שלשון שראה שכתב רבינו קשה לזה :

ח דם הנדה או דם הזבה וכו׳ . משנה פרק יוצא דופן (דף מ״ג ע״ב) . ומ״ש במגע ובמשא בריש פרק דם הנדה (דף נ״ד ע״ב) מנא ה״מ דדם הנדה מטמא אמר חזקיה דאמר קרא והדוה בנדתה מדוה כמותה מה היא מטמאה אף מדוה מטמא :

וכבר ביארנו בענין איסור נדה וכו׳ . בפ״ה מהא״ב . ומ״ש אבל אם ראתה דם ירוק הרי הוא טהור וכו׳. משנה פ׳ כל היד (דף י״ט) וכחכמים. ומ״ש שהרוק מתעגל ויוצא. שם בגמרא:

אשה

השגת הראב״ד

*בלובן ואודם שראה . א״א אולי טעה בלשון התוספתא וחילק בין אחרים שנגעו באודם ולובן של טומטום לבין עצמו שנגע בשלו ואם נתכוון לכך טעה טעות גדולה שלא אמרה התוספתא אלא שנגע הטומטום באודם ולובן של זכר ונקבה ודאית חייב על ביאת מקדש שלא תאמר לא חייבה תורה טומאת אלא לזכר ודאי ולנקבה ודאית לכך הוצרך לומר שהוא חייב :

משנה למלך

פ״א א הזב והזבה וכו׳. כתב רבינו בריש מסכת כלים דדוקא ס״ז דגדול וכו׳ ומדכתיב איש נפקא ע״כ. ולענ״ד דבפ׳ בנות כותים מ״ג אמרינן דהלכתא גמירי לה ואדרבא ממשמעות קרא דכתיב ואיש כי יהיה זב משמע אפילו קטן בן יומו דומיא דואשה דכתיב גבי נדה דמרבינן מינה אפילו תינוקת בת יום אחד וי״ל דלעולם מאיש ממעטינן קטן אלא דאתא הלכתא לומר דלאו שיהיה בן י״ג שנים אלא אפילו בן תשע כיון שביאתו ביאה נקרא איש במקום הזה וקרא דואשה אשר ישכב איש אותה מאשה ממעטינן קטנה ואתא הלכתא ללמדנו דלא נימא דבעינן שתהיה בת י״ב שנה אלא בת שלש שנים נקראת אשה במקום הזה כיון שביאתה ביאה ונוי״ן של ואיש ואשה אצטריך לדרשה אחריתי וכדאיתא התם. וראיתי לרבינו בפ״ב מהלכות אבות הטומאה דין ט׳ שכתב וכוא מתים בת שלש שנים ויום אחד שנאמר ואשה אשר ישכב איש אותה ע״כ. וכתב מרן דלא מרבינן בת ג׳ שנים אלא מוי״ו דואשה וזה תימה דהא כולה סוגיא מוכח דוי״ו זו אתא לדרשה אחריתי ולא מרבינן בת שלש שנים אלא משום דהלכתא גמירי לה ואתו רבנן ואסמכוה אקרא וא״כ היה לו לרבינו לומר דהלכה היא ולא נפיק ממשמעותיה דקרא דהא קרא אפילו בת יום אחד משמע עוד י״ל דבדין ב׳ כתב סתם אין ב״ו של קטן כו׳ ולא הביא סמך לדבריו מן הפסוק וגבי אשה הביא סמך ולא ידעתי למה :

אשה שילא הולד מדפנה וכו'. בר"פ יולא דופן (דף מ"א:) אמרינן דיולא ולד ודם דרך דופן ר"ש מטהר וחכמים מטמאים ובמקור מקומו טמא פליגי מ"ס מקור מקומו טמא ומ"ס מקור מקומו טהור ופירש"י רבנן סברי טיפה עלמה מטמא במגע משום דנגעה במקור ומקור מקומו טמא ואיתמר עלה אמר ר"ל לדברי המטמא בדם מטמא באשה לדברי המטהר בדם מטהר באשה ר"י אמר אף לדברי המטמא בדם מטהר באשה ויליף ר"י מקרא שאין אשה טמאה עד שילא מדוה דרך ערותה וידוע דהלכה כר"י:

י מקור האשה שנעקר וכו'. שם מקור שנעקר ונפל לארץ טמאה וכו' למאי אילימא לטומאת שבעה דם אמר רחמנא ולא חתיכה אלא לטומאת ערב ופירש"י שנעקר חתיכת בשר: וכן מקור שהזיע כשתי טיפי מרגליות וכו'. שם אמר ר"י מקור שהזיע כשתי טיפי מרגליות טמאה למאי אילימא לטומאת שבעה ה' דמים טמאה באשה ותו לא אלא לטומאת ערב ודוקא תרתי אבל חדא אימא מעלמא אתיא. ופירש"י טיפי מרגליות דם לבן וצלול. לטומאת ערב מפני שנגע במקור ונוגע בה. מעלמא מן הלדדין:

יב זובו של זב אבות הטומאות וכו' ומטמא במגע ובמשא. פ"ק דכלים ובפרק דם הנדה (דף נ"ד ע"ב) יליף לה מקרא. ומ"ש בכל שהוא. משנה ר"פ יולא דופן (דף מ'): ראיה ראשונה של זב וכו'. בריש זבים וכב"ה. ומ"ש בין מאיש קטן. בפרק בנות כותים (דף ל"ב ע"ב) בעיא דאיפשיטא והיינו למגע אבל למשא לא מטמא אלא בשתי ראיות דאז מקרי זב אבל בראיה אחת לא מיקרי זב כמו שלמדו שם מהכתובים. ועל מ"ש רבינו בין מאיש גדול בין מאיש קטן כתב הראב"ד א"א אין לשונו מיושר. טעמו לומר שעל מ"ש והרי היא כש"ז לא ילדק לומר בין מאיש קטן אבל טומאת ראיה ראשונה של זב בקטן אינו אלא מטעם שהיא תחלת זוב והכתוב הקיש בזב קטן לגדול כמו שמפורש בפרק בנות כותים שלה ל"ד ורבינו גם כן לכך נתכוון. ומ"ש וכן המשכבות והמושבות וכו'. בסוף נדה (דף ע"ב ב') ובתוספתא דזבים פרק קמא וכבית הלל: ראה אחת מרובה כשתים וכו'. בתוספתא דזבים וכב"ה:

יג ראיה ראשונה של מצורע וכו'. בפרק בנות כותים שלה ל"ד ל"ה וכדאסיק אביי:

יד רוק הזב ושכבת זרעו וכו'. בפ"ק דכלים זובו של זב ורוקו ושכבת זרעו ומימי רגליו וכו' מטמאים במגע ובמשא ובר"פ דם הנדה (דף נ"ה ע"ב) יליף רוקו מדכתיב וכי ירוק הזב בטהור ומרבי ליה בין לטומאת מגע בין לטומאת משא ומימי רגליו מייתי לה (דף נ"ו) מדתניא זובו טמא וזאת לרבות מימי רגליו ושכבת זרעו מייתי לה בפ"ג כיצד הרגל (דף כ"ה) מק"ו ור' יהושע נתן טעם לש"ז דמטמא אף במשא משום דא"א בלא לחלוחי זיבה כל שהוא ומשמע לרבינו דה"ה למימי רגליו וכתב רבינו טעם זה שהוא יותר פשוט וקצר. ומ"מ מאי דמטמא מימי רגליו מהאי טעמא ק"ל דבנדה יליף מוזאת ואפשר לתרץ דגמרא יליף מוזאת לומר דאפילו ר"א דמטהר מטמא לש"ז דסבירא ליה כיון דכתיבא ביה ש"ז לא מטמאה הכא שהדם מרבויא דוזאת אבל לדידן דקי"ל כר' יהושע דא"א וכו' ה"ה למימי רגליו וראיה לדבר דאמרינן בתורת כהנים זאת תורת הזב מה הזב וכו' ומייתי לה בנדה (דף נ"ו) ובתר הכי בת"כ יכול אף מימי רגלים יהו פותרים וכו' ומהי היתי היאו פותרים והא ש"ז גופא לא סברא אלא משום לחלוחי זיבה אלא ודאי משום דמימי רגליו נמי א"א בלא לחלוחי זיבה קאמר הכי, וממ"ש רבינו פ"ק דכלים נראה דתרוייהו נפקי מוזאת ויהיב רבינו טעמא מאי שנא דמרבינן הני טפי מאחריני משום דא"א להו בלא לחלוחי זיבה. ואפשר שלזה נתכוון רבינו כאן עכ"ל:

ויורד: ט אשה שיצא הולד מדפנה ויוצא עמו דם ט הדופן הרי אותו דם אב מאבות הטומאות כדם הנדה והלידה והזיבה שהמקור מקומו טמא. והאשה טהורה עד שיצא ממנה דם דרך הרחם: י מקור האשה שנעקר ונפל לארץ האשה טמאה טומאת ערב וכן מקור שהזיע כב' טיפי מרגליות האשה טמאה טומאת ערב. אבל אינה נדה עד שתראה אחד מחמשה דמים המטמאין אותה: יא הזיעה טיפה אחת הרי האשה טהורה שאינה אלא מחוץ למקור: יב זובו של זב אב מאבות הטומאות כזב שנאמר זובו טמא הוא ומטמא במגע ובמשא בכל שהוא. ראיה ראשונה של זב אינה מטמאה במשא והרי היא כשכבת זרע *בין מאיש גדול בין מאיש קטן וכן המשכבות והמושבות שישב עליהם משראה ראיה ראשונה עד שראה השניה טהורים שאינו קרוי זב אלא אחר ראיה שנייה כמו שביארנו בהלכות מחוסרי כפרה. ראה אחת מרובה כב' אין טמא אלא המסיט טיפה אחרונה: יג ראיה ראשונה של מצורע מטמא במשא שנאמר כל צרוע וכל זב וכל טמא לנפש הרי הצרוע כזב גמור מה זב גמור זובו מטמא במשא אף מצורע ראייתו הראשונה מטמא במשא: יד רוק הזב ושכבת זרעו ומימי רגליו כל אחד משלשתן אב טומאה דין תורה. ומטמא בכל שהוא במגע ובמשא הרי הוא אומר ברוק וכי ירוק הזב בטהור. ומימי רגליו ושכבת זרעו א"א שלא יהיה בהם ציחצוחי זיבה כל שהוא

השגת הראב"ד

*בין מאיש גדול בין מאיש קטן (הרי הראייה). א"א אין לשונו מיושר שאילו היתה ראייתו של זב קטן כשכבת זרעו לא היתה טמאה כלל עד שיהיה בן ט' שנים ויום אחד אבל השוה הכתוב קטן לגדול דכתיב זאת תורת הזב בין קטן בין גדול עשה קטן כגדול לכל דבריו:

משנה למלך

יג ראיה ראשונה של מצורע מטמא במשא כו' ע"כ. בגמרא פרק בנות כותים שלה ל"ה משמע דלאו מהאי קרא קא מפיק ליה אלא משום דכתיב והזב את זובו לזכר ולנקבה ודרשינן לזכר לרבות מצורע למעיינותיו אלמא האי זכר מצורע הוא ואיתקש לזב מה זב גמור זובו מטמא במשא אף מצורע זובו מטמא במשא ואפילו ראיה ראשונה:

יד רוק הזב וש"ז כו'. עמדתי על מ"ש המרדכי בסוף חולין שהקשה רבינו משולם עלה דהיא דאמרי' דש"ז של זב דמטמא במשא לפי שא"א בלא ציחצוחי זיבה והש"ג אמרינן דיבמה שרקקה דם דחליצתה כשירה לפי שא"א בלא ציחצוחי רוק דהא קי"ל דדם מבטל רוק וא"כ הכא נמי נימא הכי ע"כ. והנה יש לדקדק בעיקר קושייתו שהקשה מהא דש"ז דזב דהתם בטומאת משא עסקינן דאילו למגע תיפוק ליה משום ש"ז ובטומאת משא לא שייך ביטול וכדאמרינן בפ"ג דבכורות [דף כ"ג] דנבלה בטלה בשחוטה ואמר רבי חייא טהור מלטמא במגע אבל מטמא במשא משום דטומאה כמאן דאיתא היא וכן ההיא דיבמה שרקקה דם מיהדרא בהכי דהא סוף סוף רקקה רוק ודוקא גבי אכילה שייך ביטול משום דכל שמתו שיורד לבית הבליעה אמרינן דהיתרא נהית וכן טומאת מגע משום דהדבר שנוגע בזה אינו מגע בזה וכמ"ש התוספות שם אבל כל שהוא כגון טומאת משא ורוק יבמה לא שייך ביטול ברוב. ונראה דס"ל לרבינו משולם דהא דאמרינן דאין ביטול לטומאת משא הוא מדרבנן וכמ"ש התוספות ועל זה הוקשה לו מזב דהוי מן התורה דהא מעיינות כזב הם מן התורה וכן ההיא דיבמה דהוי מן התורה ובזה הוא ניחא לי מה שהקשו התוספות בפ"ט דנדה [דף ס"א:] דבגד שאבד בו כלאים דליבטל ברובא ולאותה קשה דמה שייך ביטול כיון דסוף סוף נכנס מן הכלאים ודמי לטומאת משא ומ"ש ניחא דס"ל לתוספות דהיא דבגד שאבד בו כלאים הוי איסורו מן התורה ומש"ה הקשו דמן התורה מיהא ליבטל ברובא אך אכתי קשה היא דסוף תמורה [דף ל"ד.] דפריך וליבטל שק ברובא ולמאי דמוקי לה רב פפא בליפורתא אין איסורו כי אם מדרבנן דמן התורה כל הדברים בטלים ברוב ואולי דשאני דבר חשוב דאין לו ביטול מן התורה דומה למ"ש לעיל (א"ה נתבאר בהלכות מעילה יע"ש) בשם התוספות דמטבע חשיב ולא בטל מן התורה. וראיתי לרבינו בסוף הלכות פסה"מ שכתב האורג מלא הסיט מצמר נזיר ומשער חמור בשק ידלק ע"כ ולא חילק בין עבד מיניה ליפורתא ללא עבד וכבר תמה מרן על זה בפ"ג מבכורות ונדחק שהכא בהירון קושיא זו וכתב דס"ל שאותה קושיא ואותו תירוץ הם דלא כהלכתא דהא קי"ל דבגד שאבד בו כלאים אינו בטל והא נמי דכוותה עכ"ד ולא ביאר לנו מרן מה טעם לא שייך ביטול באיסורים אלו ולפי מ"ש ניחא דטעמא דרבינו הוא דס"ל דבהני לא שייך ביטול משום דדמי לטומאת משא כיון דבכא אחת נכנס מן הבגד ודמה שהיא דסוף תמורה משום שהיא דרבי חייא דקאמר דלטומאת משא לא שייך ביטול והבלין אלא לדמיון זה דהא קי"ל דבגד שאבד בו כלאים אינו בטל וכמ"ש מרן:

עוד נראה לומר דס"ל לרבינו משולם דע"כ לא אמרינן דמטמא במשא אלא כיוצא דכל אחד ואחד עומד בפני עצמו אבל כשעירובת לא בלא אינו מטמא אפילו במשא וכבר בא חילוק זה בדברי מרן סוף פ"א מהלכות אבות הטומאה בשם הר"י קורקוס כדי ליישב דברי רבינו שכתב דבהמה שהפילה חררת דם דאינה מטמאה לא במגע ולא במשא. כן אמת שדברי רבינו הם תמוהים כפי הסוגיא הנזכרת בפרק ג' דבכורות דהתם מדמו היא דהפילה חררת דם לההיא דנבילה שנתערבה בשחוטה ומלבד זה עוד יש אדרש דבסוף הלכות פרה אדומה פסק דאפר פרה שנתערב באפר מקלה דאף שהרוב הוא אפר מקלה מטמא במשא. ולפי מ"ש הראשונים ז"ל דקמח בקמח הוי לח בלח קשיא אפר פרה לחררת דם. שוב ראיתי דין זה שכתבנו בשם הראשונים אינו מוסכם ובמחלוקת הוא שנוי ואיכא מ"ד דקמח בקמח חשיב יבש ביבש ומדברי רבינו בפי"ג מהלכות תרומות נראה דבהיפך זו קאי ולפי זה אתי שפיר ההיא דאפר מקלה דמטמא במשא אך הקושיא הראשונה במקומה עומדת וכעת צ"ע:

עוד ראיתי שהוקשה לרבינו משולם מההיא דפרק המפלת ופירך דהכא נמי כולד היה ניכר קודם שנימוה. ויש לדקדק דהא תנן גבי שליא נימוק הולד עד שלא יצא ולפי הנראה מתחילת דברי המרדכי שבכל דבר שמתחילת ביאתו לעולם מעורב לא בעינן וא"כ קשיא ליה שליא שמתחילת ביאתו לעולם היה מעורב ואפ"ה בטל ברוב. ונראה דעיקר החילוק הוא שבכל דבר שמתחילת איסורו או טומאתו היה מעורב לא שייך ביה ביטול והיינו ההיא דזב ויבמה אבל גבי שליא דאף קודם שיצא לאויר העולם חלה עליו טומאה כל שניכר הולד קודם שנימוק שייך בו ביטול שהרי מתחילת חלות טומאתו לא היה מעורב:

ובעיקר החילוק שחילק שכל דבר שמתחילת ביאתו לעולם הוא מעורב דלא שייך ביה ביטול נראה דיש סעד לחילוק זה מההיא דאיבעיא לן בפרק בהמה המקשה עלה ס"ט מהו לגמוע את חלבו כו' ולכאורה קשה דאף דנימא דיש לחלק בין חלב זה לחלב דעלמא אכתי ליסתרי מטעם ביטול דהא אכתי זה מסייע בכוויית החלב מ"מ בשעה שהחלב מתכנס מרמ"ח אברים והוה ליה כחלב טריפה שנתערבה בכשרה דבטל ורבינו בפ"ג מהלכות מאכלות אסורות בשכבית דין זה כתב דאסור לשתותו מספק הואיל והוא בא מכלל האיברים ויש בה אבר אחד אסור וה"ז כחלב טריפה שנתערבה בחלב טהורה ע"כ. והתמיהא דממקום שבאת מה התם מהני ליה ביטול הכא נמי ליהני ליה ביטול אלא ודאי דשאני התם שמתחילת ביאתו לעולם היה מעורב ומש"ה לא מהני ליה ביטול. שוב ראיתי לחכמי אשכנז שכתבו דאם היה ששים בבהמה ובשר וגידין ועצמות כנגד האבר האסור כל החלב מותר מטעם העירובה שנתבטל בששים עכ"ד. ואני תמיה על דבריהם דאי שייך בזה ביטול הרי יצא חלב זה מחשש איסור תורה דהא פשיטא דאיכא רובא דהיתרא וא"כ אין כאן כי אם איסור דרבנן דבעינן ששים וכיון דהוי בעיא דלא איפשיטא הוה לן למיזל לקולא כדין כל ספיקא דרבנן דאזלינן לקולא וכמ"ש הראשונים ז"ל דאם נתערב מין במינו ובספק בענין שאין יכולים לעמוד עליו לבערו אם נודע שהיה רובו היתר מותר אלא ודאי דהכא לא שייך ביטול וכסברת רבינו משולם, וראיתי למהרח"ם (א"ה הוא הרב מהור"ר יעקב אלאשקר ז"ל) שרצה להליץ בעד חכמי אשכנז דכתב דשאני הכא דחלב של האבר מתחילה בעודו בתוך האבר לא היתה מעורבת עם שאר כל החלב שבגוף כיון שיש לה מקום מיוחד משא"כ בההיא דרוק יבמה וזב דמעולם לא היה להם מקום מיוחד בלתי מעורבות ונסתייע לחילוק זה ממ"ש התוספות בפ"ב דזבחים עלה דתהם ואח"כ חתך וכמו שיע"ש. והנה כפי חילוק זה הלין מהרח"ם בעד חכמי אשכנז והגדיל התימה על כל הפוסקים ז"ל שפסקו בעיא זו לחומרא והיה להם לפסוק לקולא כיון שהאבר נתבטל ברוב וכמ"ש למעלה, ויותר נראה לי שהראשונים ז"ל לא שמיע להו חילוק זה וס"ל דלא שייך ביטול בחלב זה כיון שמתחילת ביאתו לעולם היה מעורב והתוספות בפ"ב דזבחים קושטא דמלתא קא אמרי דאפילו נתערב דם כשר עם דם פסול אינו בטל ברוב משום דגזרינן גזירה במקדש:

עוד עמדתי על מ"ש המרדכי [יעוין כמ"ש לעיל בהלכות מתנות עניים פ"ד דין ט'] דטעמא דלא אזלינן בתר רובא בחורי נמלים הוא משום דכל קבוע כמחצה על מחצה דמי וכל דבר שאין כ"מ שמונח שם הוא קביעותו וכו' ע"כ. ואני תמיה על זה דהא קי"ל ובמצא הלך אחר הרוב וא"כ אף דנימא דהיה כאן מקום מיוחד שהיו בו חטים של עניים כל שלא ראינו בשעה שפירש פשיטא דאזלינן בתר רובא וכדכתיבנא וכה דאמרינן בפ"ק דפסחים [דף ט'] ט' צבורין של מצה ואחד של חמץ ואתא עכבר ושקל ולא ידעינן מהי מינייהו שקל היינו טעמא דמגוית כבר קתני שתוספות שם דפירי כשראינו שלקח מן הקבוע שנולד הספק

במקום

שהוא : טו אחד זב ואחד נדה ויולדת וזבה כל אחד מהן רוקו ומימי רגליו אב טומאה כזב . וכן כ"מ שנאמר בהלכות אלו הזב אחד הזב ואחד שאר הארבעה : טז תשעה משקין בזב שלשה מהן אב טומאה והן רוקו ושכבת זרעו ומימי רגליו כל אחד מאלו מטמא אדם וכלים בכל שהוא כמו שביארנו . שלשה מהן כולד הטומאה ואלו הן דמעת עינו ודם מגפתו וחלב האשה כל אחד מאלו *כמשקין טמאין שאין מטמאין אדם אבל מטמאין כלים מדברי סופרים כמו שביארנו . ושלשה מהן טהורין ואלו הן זיעתו וליחה סרוחה היוצאים ממנו והריעי הרי אלו שלשה מן הזב וחביריו כמותן משאר האדם . כיחו וניעו ורירו ומי האף שלו הרי הן כרוקו לכל דבר ובכלל הרוק הן חשובין . דם היוצא מפי אמה ודם השותת מפיו הרי הן בכלל דם מגפתו . היה מוצץ ורוקק דם הרי זה מטמא כרוק. שהדם שמוצץ א"א לו בלא צחצוחי רוק :

השגת הראב"ד

*כמשקין טמאין שאין מטמאין. א"א אף בזה טעה שהרי הן מטמאין את הגוויה ברביעית על ידי שתייה אבל במגע ודאי אין מטמאין אלא הידים בלבד ואפילו במשהו וכן מטמאין אף הכלים במשהו כמשנה מתמיהא קמייתא דאלו דברים :

פרק שני

א דם נדה וזבה ויולדת מטמא לח ויבש אבל זובו של זב ורוקו ושכבת זרעו אינו מטמא אלא כל זמן שהוא לח אבל יבש יותר מדאי אינו מטמא . ועד כמה *אם שורין אותן בפושרין מעת לעת וחוזר לכמות שהיה הרי זה מטמא כלח אם היו המים פושרין בתחלתן אע"פ שאינן פושרין בסופן. וכל הדברים האלו דברי קבלה הן : ב פשתן שטוואתו נדה המסיטו טהור. ואם היה לח מטמא מפני רוק פיה : ג זב שהניח פיו על פי הכוס ונמלך שלא לשתותו המסיט את הכוס טהור. שתה ממנו הזב כל שהוא המסיטו טמא מפני משקה פי הזב : ד זב שנשך את הפת ואת הבצל *המסיטן טהור. נשך את הקישות והמלפפון המסיטן טמא מפני משקה פי הזב המתערב בהן : ה קליפי פולין וקליפי תורמוסין שקצצן העכו"ם המסיטן טמא שכל עכו"ם כזבים לכל דבריהן כמו שיתבאר. הקליפין שבשווקין הולכין בהן אחר הרוב : ו דם טמא שנתערב במים אם בטלו מראיו הכל טהור נתערב בדם טהור וביין רואין אותו כאילו הוא מים. וכן רוק טמא שנתערב במים אם היה קרוש כברייתו הרי זה טמא ואם נמחה במים אם בטלו מראיו הכל טהור נתערב ברוק אחר רואין אותו כאילו הוא מים. וכן מי רגליו של טמא שנתערבו במים אם בטלו מראיהן הכל טהור ואם לאו טמא. נתערב ביין או במי רגלים טהורין רואין אותו כאילו הוא מים. נתערבו במי רגלים של עכו"ם הולכין אחר הרוב. כיצד כלי שהיו ישראל ועכו"ם מטילין שם מי רגליהן אם רוב עכו"ם הכל טמא ואם רוב ישראל הכל טהור מחצה למחצה הכל טמא. וכן אם נתערב מי רגלי עכו"ם זה במי רגלי ישראל זה הולכין אחר הרוב : ז שואלין [כלי] מי רגלים מכ"מ ואין חוששין שמא של נדות הן שלא נחשדו בנות ישראל לכנס את מי רגליהן כשהן נדות : ח חרס שהיה הזב או הזבה מטילין בו מי רגליהן וכבסו פעם ראשונה ושנייה הרי המשקין שכבסו בהן טמאין ופעם שלישית טהורין בין שכבסו במים בין שכבסו במי רגלים שהרי לא נשאר בה לחלוחית מימי רגלים : ט זבה שנעקרו מימי רגליה בסוף שבעת ימי הספירה וירדה וטבלה והטילה מים אחר הטבילה הרי הן ספק אם אחר עקירה הולכין וזבה היתה או אחר היציאה שהיא טהורה. וכן עכו"ם שנעקרו מימי רגליה ונתגיירה וטבלה והטילה מים אחר שטבלה הרי זה ספק אם אחר עקירה הולכין והרי הן כמי רגלי העכו"ם הטמאים או אחר יציאה והרי הם כמימי רגלי ישראל הטהורים : י העבדים מטמאין בזיבה ובנדה ובלידה כישראל אבל העכו"ם אין מטמאין לא בזיבה ולא בנדות ולא בלידות דין תורה שנאמר דברו אל בני ישראל ואמרתם אליהם איש איש כי יהיה זב בני ישראל מטמאין בזיבה ולא העכו"ם. וחכמים גזרו על כל העכו"ם שיטמאו כזבים לכל דבריהן זכרים ונקבות והוא שיהיה הזכר בן תשע שנים ויום אחד ולמעלה והנקבה בת שלש שנים ויום אחד ומעלה. אבל הקטנים למטה מזמן זה לא גזרו עליהן טומאה שעיקר הגזירה היא

השגת הראב"ד

*אם שורין אותו. א"א נ"ל דלא בעינן מעת לעת אלא לשרן ותבילה :

השגת הראב"ד

*המסיטן טהור. א"א מצאתי בשתי נוסחאות טמא בשתיהן ומה שחילקן ולא עירבן מפני שר"ש חולק בקישות ומלפפון ואינו חולק בפת מפני שרכו משקין שכו על משקין של פיהן :

כסף משנה

טו אחד זב ואחד נדה ויולדת וזבה וכו' : טז תשעה משקין בזב וכו'. בר"פ דם הנדה (דף נ"ה ע"ב) וכת"כ. ומ"ש בספרי רבינו כמותו ט"ס הוא וצריך להגיה לכתוב כמותן וכזה יבא לשונו דבור על אופניו הרי אלו שלשה מן הזב וחביריו כמותן משאר האדם כלומר כשם ששלשה אלו טהורים משאר האדם כך הם טהורים כשהם מהזב וחביריו שהוזכר בראש הפרק. ועל מ"ש רבינו כל אחד מאלו כמשקין טמאים שאין מטמאין אדם כתב הראב"ד ז"ל אף בזה טעה וכו'. מ"ש מתמיהא קמייתא דאלו דברים דמסכת ברכות (דף נ"א ע"ב) היינו לומר דגבי מוזגין את הכוס ואח"כ נוטלין לידים משמע דבכל שהוא טמא כלי וידים כי אין רבנותא להיות נדבק רביעית בידים ולא בכלי ואני אומר שמאחר שדבריו יכולים להתפרש דלא איירי אלא לענין מגע אין כאן טעות :

כיחו וניעו ומי האף וכו'. בר"פ דם הנדה (דף נ"ה ע"ב). ומ"ש ורירו. בתוספתא פרק בתרא דזבים. ומ"ש ובכלל הרוק הן חשובים כלומר ומשום הכי לא תנה אלא ג' דאל"כ שבעה מיבעי ליה :

דם היוצא מפי האמה וכו'. שם (נדה ד' ל"ו) צבו טמא הוא [הוא טמא] ואין דם היוצא מפיו ומפי האמה טמא ומשמע דהיינו ודאי לענין שלא יטמא כזב אבל מטמא כמשקין טמאין וכן מפורש בתוספתא דזבים פרק אחרון : ומ"ש היה מוצץ ורוקק דם וכו'. בפרק תנוק חלילה עלה ק"ה יבמה שרקקה [דם] פוסלת לפי שא"א לדם בלא נצוצי רוק מיתיבי יכול יהא דם היוצא מפיו ומפי האמה טמא ת"ל צבו הוא צבו טמא ואין דם היוצא מפיו ומפי האמה טמא ל"ק כאן במוצצת כאן בשותת :

פ"ב א דם הנדה וכו'. אינו מטמא אלא כל זמן שהוא לח וכו'. ר"פ דם הנדה (דף נ"ד ע"ב) ויליף לה מקראי. ומ"ש ואם היו המים הפושרין כתחלתן וכו'. שם פלוגתא דתנאי ופסק לחומרא בדאורייתא : וכתב הראב"ד אם שורין אותו א"א נ"ל דלא בעינן מעת לעת אלא לשרן ותבילה עכ"ל. טעמו משום דבאינך תנא דברים רכים בשרייה כל דהו סגי להו אבל מפשט דברי המשנה משמע כדברי רבינו וכך הוא דעת התוספות :

ב פשתן שטוואתו נדה וכו'. פרק התערובות עלה ע"ש :

ג זב שהניח פיו על פי הכוס עד כאן נדות. תוספתא פ"ה דטהרות אלא שבנוסחא דידן כתוב במי רגלים או ביין אין רואים אותם כאילו הם מים וצ"ל שט"ס הוא :

ד כתב הראב"ד זב שנשך את הפת ואת הבצל המסיטן טהור א"א מצאתי בשתי נסחאות טמא בשתיהם ומה שחילקן וכו'. ונוסחת רבינו נכונה שאין עליה תשובה לומר למה חילקן ולא עירבן ורבינו שמשון הביא תוספתא זו בפרק ד' וגירסתו כגירסת רבינו : ז ומ"ש רבינו שואלים כלי מי רגלים. רבינו לא גריס כלי וכן נמצא בספר רבינו כתיבת יד דל"ג כלי :

ה חרס שהיה הזב וכו'. ג"ז שם בתוספתא וכרא"י ובפרק התערובות עלה ע"ש :

ט זבה שנעקרו מימי רגליה. בפרק יוצא דופן (דף מ"ב) בעיא דלא איפשיטא ואע"ג דאמר רבה בבעיא בתרייתא את"ל לא פסק רבינו כן משום דגמרא אמר תיקו בהאי בעיא דזבה. ומ"ש וכן עכו"ם שנעקרו מימי רגליה וכו'. גם זה שם בעיא דלא איפשיטא :

י העבדים מטמאים בזיבה ובנדה וכו'. ברפ"ב דזבים תנן דעבדים אפילו שאינם משוחררים מטמאים בזיבה. ומ"ש אבל העכו"ם אין מטמאים וכו' וחכמים גזרו וכו'. בפרק בנות כותים עלה ל"ד. ומ"ש זכרים ונקבות. שם אמרינן דב"ש מפלגי בין זכרים לנקבות וב"ה לא מפלגי. ומ"ש והוא שיהיה הזכר בן ט' שנים ויום אחד ולמעלה והנקבה בת ג' שנים ויום אחד ולמעלה. פ"ב דע"ז (דף ל"ז) במסקנא :

בעת

משנה למלך

נתקיים קושיות אבל אם לא ראיתי צ"ל כפירש ואזלינן בתר רובא וכ"כ כ"מ רפ"ט דטהרות יע"ש : טז תשעה משקין בזב כו'. הראב"ד השיג על רבינו ב' השגות ומרן ז"ל לא הרגיש אלא מהשניה ולא ידעתי למה ועיין בראש הזכר (דף קס"ב ע"א) ודוק :

פ"ב א ואם היו המים פושרין כתחילתן וכו'. דין זה הוא מחלוקת ר"י בן נקוסא ורשב"ג בברייתא ר"פ דם הנדה ופסק רבי כר"י ולא ידעתי למה דהא שכתב הכמ"ר בפרק י"ט נוטלין דהלכה כרשב"ג במשנה שנה רשב"ג אינו אלא במשנה וכ"כ מרן לעיל פט"ו מהלכות פרה אדומה מ"מ לגבי ר"י בן נקוסא

כסף משנה

בעת שגזרו עליהם לא גזרו על ש"ז שלהם כו'. בפרק בנות כותים (דף ל"ד): נמצאת למד: ודם הנכרים כרוקה וכמימי רגליה וכו'. בפרק בנות כותים וכבית הלל:

פ"ג א בועל נדה כנדה. מבואר בתורה ואם שכוב ישכב איש אותה ותהי נדתה עליו. ומ"ש ומטמא אדם במשא וכו'. כן משמע בפרק קמא דכלים דתנן למעלה מהם בועל נדה משמע שיש בהם כל הטומאות שהוזכרו בקודמין כן נראה שהוא דעת רבינו:

ב אין משכב בועל נדה ומרכבו וכו'. בפ"ק דכלים למעלה מהם בועל נדה שהוא מטמא משכב תחתון כעליון ובריש פרק בנות כותים (דף ל"ב ל"ג) דהיינו לומר דאי איכא עשר מלגות זו על זו שיהיה התחתון של בועל נדה כעליונו של זב שאינו מטמא אלא אוכלים ומשקים ולא אדם וכלים. ומ"ש ולמה נגרעה טומאת משכבו וכו'. שם ובת"כ:

ג אחד הבא על הנדה או על וכו'. בסוף נדה (דף ע"ב). ומ"ש אחד המערה ואחד הגומר. משנה פ' הבא על יבמתו (דף נ"ג ע"ב) ובת"כ פרשת מצורע. ומ"ש בין גדול שבא על הקטנה וכו'. בד"א כשהיה הבועל בן ט' שנים ויום אחד והנבעלת היתה בת שלש שנים ויום אחד וכו'. פרק יוצא דופן (דף מ"ד מ"ה). ומ"ש וכן בועל הזב וכו'. בסוף נדה (דף ע"ג). ומ"ש ואחד הנוגע בזב או הנבעלת מן הזב. נדה שם:

הנדה

היא כדי שלא יהא תינוק ישראל רגיל אצל העכו"ם במשכב זכור ופחות מזמן זה אין ביאתן ביאה. בעת שגזרו עליהן לא גזרו על שכבת זרע שלהן אלא שכבת זרעו של עכו"ם טהורה כדין תורה. ומפני מה לא גזרו עליה טומאה כדי להודיע שטומאתן מד"ס שהרי הכל יודעין שאילו היו זבין דין תורה היתה שכבת זרעם אב הטומאה כשכבת זרע הזב ומאחר שיודעין בטומאתן שהיתה מד"ס לא יבואו לשרוף עליה תרומה וקדשים. נמצאת למד שזובו של עכו"ם. ודם נדה או דם זיבה ולידה של בת עכו"ם, ובת עכו"ם ועכו"ם עצמן אע"פ שהם נקיים מן התורה מדם הזב. ורוק העכו"ם ומימי רגליהן ומשכבן ומרכבן. ובועל עכו"ם כל אחד מאלו אב טומאה מד"ס לפיכך אין חייבין עליהן על ביאת מקדש וקדשיו ואין שורפין עליהן את התרומה. וכולן מטמאין אדם וכלים במגע ומטמאין אדם במשא כזב לכל דבר. אלא שהטומאה מדבריהן כמו שביארנו. ודם הנכרית כרוקה וכמימי רגליה מטמא לח ואינו מטמא יבש:

פרק שלישי

א בועל נדה כנדה שהוא אב מאבות הטומאה של תורה מטמא כלים במגע ומטמא אדם במשא ובמגע ומטמא בהיסט ומטמא משכב *ומרכב כנדה: **ב** אין משכב בועל נדה ומרכבו כמשכב נדה ומרכבה שהמשכב או המרכב שדרסה עליו נדה אב מאבות הטומאה ומשכב בועל נדה ומרכבו ולד טומאה ככלים שנוגע בהן שאינן מטמאין אדם ולא כלים אלא אוכלין ומשקין בלבד. ולמה נגרעה טומאת משכבו מטומאת משכבה מפני שנאמר בבועל נדה ותהי נדתה עליו וטמא שבעת ימים ונאמר בו כל המשכב אשר ישכב עליו יטמא מאחר שנאמר ותהי נדתה עליו איני יודע שהוא מטמא משכב ולמה נאמר. מפי השמועה למדו שהכתוב נתקו מטומאה חמורה מלטמא אדם וכלים ותלאו בטומאה קלה שיהיה משכבו ולד ולא יטמא אדם וכלים אלא אוכלין ומשקין בלבד כשאר ולדות הטומאות: **ג** אחד הבא על הנדה או על שומרת יום כנגד יום או על היולדת *[בין כדרכן בין שלא כדרכן] אחד המערה ואחד הגומר בין גדול שבא על הקטנה בין קטן שבא על הגדולה מתטמא משום בועל נדה. בד"א כשהיה הבועל בן ט' שנים ויום אחד והנבעלת היתה בת שלש שנים ויום אחד אבל פחות מכאן אינו מתטמא משום בועל נדה אלא משום נוגע בנדה בלבד שהוא ולד ואינו אב. וכן בועל הזב הרי הוא כנוגע בו ואחד הנוגע בזב

*[עיין בתוי"ט פ"א דכלים משנה ג'] *[כן הוא בס"א]

משנה למלך

וקושא הו"ל למפסק כרשב"ג דהוא מארי דתלמודא טפי ועוד דמרן ז"ל כתב בפ"ט מהלכות טומאת מת דין ה' דרבינו ס"ל דכלל זה הוא אף בברייתא. ומ"ש מרן כאן דרבי פסק לחומרא כדאורייתא הם דברים המוכחים בעיני דהלכה לקולא פסק דלר"י אם שרה אוהל בימים שהיו סוברין מאהילן ולא כופן ולא חזר לכמות שהיה ה"ז יכם יותר מדאי וטהור ולרשב"ג עדיין חשיב לא עד שיהיו כמים סוברין מתחלתם ועד סופן וכ"כ רש"י בפירוש דר"י מיקל וצ"ע:

פ"ג א בועל נדה כנדה שהוא אב מאבות הטומאה של תורה וכו'. מתוך דברי רבינו נראה שהנוגע בבועל נדה מטמא בגדים כל זמן שלא פירש דומיא דנדה שהרי כתב בסוף דבריו כנדה ולא חילק ביניהם אלא לענין משכב וכן נראה ממה שהסכימו בפ"ו מהלכות אבות הטומאה דין י"ב שכל אב שמטמא במגע ובמשא הנוגע בו או הנושאו מטמא בגדים ולא הוציא מן הכלל אלא נבילה ומרכב לענין מגע דוקא משמע שאר האבות שוים הם וכ"כ רש"י בפרק בנות כותים עלה ל"ג וכן נראה מהתוספתא שהביא הר"ש בפ"ה דזבים מי"א דקתני פירש מטמא א' ופוסל א' משמע דאם לא פירש מטמא ב' ופוסל אחד ולפי זה הא דתני ברישא מטמא אחד הוא טעות וצריך לגרוס ב' וע"ז דתני הוא אליבא דר"ע דאקשיה לנדה וכולם דקתני הוא מדרבנן וכמ"ש הר"ש בפ"ה דזבים וקבעתי ברייתא זו בתוספתא ונראה שגירסא אחרת היה לו להר"ש ולפי גירסתו נראה דבועל נדה מטמא אדם לטמא בגדים אך רבינו אברהם ועירא ורבינו ישעיה הביאם הרא"ש בפרשת מצורע כתבו שאינו מטמא אדם לטמא בגדים וא"כ הנוגע בבועל נדה אף שלא פירש אינו אלא ולד ואינו מטמא כי אם אוכלים והוה משכבו למגעו וכ"כ הר"ש בפ"ק דכלים מ"ג והנראה מדבריו גם דבמגע פשיטא ליה דאינו מטמא בגדים אך במשא ספוקי מספקא ליה אי מטמא דומיא דנבילה או דלמא דגרע מנבילה ולדבריהם אתי שפיר מתניתין דריש כלים דקתני למעלה מהם זובו של זב כו' וכמ"ש שם בעל תיו"ט. ומיהו נראה דלדברי הכל מטמא במשא וכמ"ש הר"ש ובהיסט נמי נראה שמטמא וכי תימא מאחר שלדבריהם היקשא דותהי נדתה עליו אינו כולל שהרי אינו מטמא אדם לטמא בגדים א"כ מנא לן שיטמא במשא וכ"ש בהיסט שהיא טומאה מחודשת בזב שלא מצינו כמותה י"ל שהיקש שכל מה שיטמא הנדה ובאיזה גד שיטמא יטמא בועל נדה אבל אינו עושה הבעולה עצמה שתעשה הנדה שהנדה מעשה את האדם כל זמן שלא פירש הימנה אב ומטמא בגדים אבל בועל נדה אינו עושה כי אם ולד ואינו מטמא כי אם אוכלים ואף שאין היקש למחצה דבר זה למדנו אותו ממשכבו דלמדנו קרא דאף שעושה משכב כנדה אינו עושה המשכב אב כנדה אלא ולד וא"כ למדנו מהמשכב שאין ההיקש אלא שיטמא בועל נדה כל מה שהטמא הנדה ובאיזה אופן שתטמא הנדה יטמא בועל נדה אבל בפעולות שהנגע דינו שהנדה מעשה את האדם אב וכן המשכב אבל בועל נדה לא יעשה אלא ולד כשכן דומיא דמשכבו. ולפי זה בועל נדה מטמא במגע ובמשא ובהיסט וכן נמי עושה מרכב ומושב ואע"פ שמרכב לא נזכר בתורה מ"מ למדנו אותו מן ההיקש ותהי נדתה עליו שכל מה שהנדה מטמאה יטמא בועל נדה וכן אין חילוק בין מגע למשא בגדים שלעולם אינו מטמא אדם לטמא בגדים שהרי אינו עושה כי אם ולד ואף שכתבנו לעיל דלהר"ש מספקא ליה במשא אם מטמא אדם לטמא בגדים המעיין בדבריו יראה דלפי המסקנא לא שנא ליה בין מגע למשא ולעולם אינו מטמא אדם לטמא בגדים וכן כתב הרב בעל תיו"ט בפ"ק דכלים מ"ג וכמה שכתבנו שהמשכב מלמד על ההיקש שאינו לגמרי יתורץ מה שהקשו הרב בעל קרבן אהרן והרא"ש בפרשת מצורע לרבינו אברהם ורבינו ישעיה אך הא קשיא לי עלייהו דמאי מייתו ראיה לסברתם ממאי דתנן בזבים בועל נדה כטמא מת והיא בתוספתא דכלים הומר בבועל נדה מטמא מת שבועל נדה מטמא ככר התחתון כעליון הא לענין לטמא זה וזה שוין ע"כ הא לכ"ע אינו דומה לטמא מת שהרי מטמא במשא ובהיסט מה שאין טמא מת מטמא שהרי אינו מטמא במשא וכמ"ש רבינו בפ"ה מהלכות טומאת מת דין ט' וכ"ש בהיסט וכמ"ש בפ"ח ואולי דס"ל שאין בועל נדה מטמא במשא אלא בהיסט והרי טומאתו בשרץ והא נלמד ממשכבו שאין ההיקש אלא לדבר אחד דהיינו לטמא אדם וכלי חרס אבל לשאר הדברים לא. ולפ"ז יפה הוכיחו ממתני' דזבים ומברייתא דכלים וצ"ע. שוב ראיתי לתוספות בפ"ט דנדה עלה ע"א ד"ה מערה דפשיטא להו שאינו מטמא בהיסט אבל במשא ספוקי מספקא להו אי מטמא והתוספתא שהביאו שם התוספות דקתני הכל כשרים ליטול ידים ואפילו טמא מת ואפילו בועל נדה מוכחת בהדיא שבועל נדה אינו מטמא בהיסט ולא ידעתי איך יתיישב תוספתא זו לדעת רבינו דאית ליה דבועל נדה מטמא בהיסט וצ"ע. ולענין מעיינות בועל נדה נסתפק הר"ש אם יש לו כנדה. והנראה אלי שהספק הוא משום דע"כ לא אמרינן דאין בועל נדה עושה אב אלא בטומאה שאינה יוצאה מגופו דהוי דומיא דמשכב אבל בטומאה יוצאה מגופו לא ילפינן ממשכב שם גבן היקשא כמה בנדה עושה המעיינות אב הכי נמי בועל נדה או דלמא לעולם לא יעשה בועל נדה אב ויהיו מעיינותיו כמשקין בנוגע בהם וכשאר הטמאים וכמ"ש רבינו בהלכות אבות הטומאה פ"י דין ו' ולדעת רבינו ז"ל דס"ל שההיקש הוא כולל לכל הדינים ולא נשתנה דינו כי אם לגבי משכב דוקא דפרטו הכתוב נראה דבועל נדה יש לו מעיינות כנדה מכח ההיקש ועיין כמ"ש רבינו גבי מעיינות הזב וצ"ע. ודע דלפי מ"ש לסברת ר"ם שההיקש הוא למאיס ידוקדק היטב לישנא דת"כ דבתר דדרש קרא דבועל נדה ומשכבו קתני נמצאת אתה אומר משכבו כמגעו ולשיטת רבינו קשה שהרי אינם דומים משכב למגע וכבר הוקשה זו להרב ק"א יע"ש:

ב ומשכב בועל נדה ומרכבו ולד טומאה כו'. (א"ה עיין במ"ש הרב המחבר פ"ג מהלכות ביאת מקדש דין י"ז):

ג אחד המערה ואחד הגומר כו'. כתב מרן משנה פרק הבא על יבמתו. ולפי הנראה היינו מאי דתנן גבי יבמה אחד המערה ואחד הגומר והאמרינן התם וכן הבא על אחת מכל העריות וכו' ואם מרן כיון לזה הם דברים תמוהים דמה ענין טומאה אצל איסורי ביאה ואף דהערה בכל העריות מנדה גמרי' ליה כדאיתא ביבמות (דף נ"ד) מ"מ כדבר פשוט דלא גמרינן לטומאה מהתם אלא דרבינו כתב דין זה מהא דאמרינן בת"כ אם שכב ישכב לרבות המערה. וראיתי להרב קרבן אהרן שכתב דנפקא להו מדלא כתיב כאן ש"ז כמ"ש למעלה ואיש אשר ישכב איש אותה ש"ז וכמו שהם דכתיב ש"ז מיעטנו פרט למערה כן הכא מדלא כתיב ש"ז ריבה אף המערה וכן בשפחה חרופה כתיב ואיש כי ישכב את אשה ש"ז ובאשת איש כתיב לא תתן שכבתך לזרע ובסוטה כתיב ושכב איש אותה ש"ז נמצא דבכ"מ שהוא מתנה נגמר ביאה כתב ש"ז וא"כ הכא דאמר התם שהיבה רובה המערה ע"כ. והנה כד נייס ושכיב אמרה להאי מלתא דמעולם לא שמענו שיאמר גבי אשת איש דבעינן שיגמור ביאתו וכן גבי סוטה נמי הכי הוי דינא למר בנשיקה ולמר בהכנסת עטרה אבל דליבעי גמר ביאה לא אמרה אדם מעולם ומאי דכתיב ש"ז גבי א"א הוא למעט משמש מתה וגבי סוטה נמי איצטריך למעוטי מי שקינא דרך איברים כדאיתא ביבמות (דף נ"ה) והם דברים פשוטים ועוד אני תמיה לפי שראיתי שהרב ז"ל נדחק בכל זה לפי שראה שהברייתא דרש ואם שכב ישכב לרבות שתי שכיבות ואם שכב ישכב לרבות המערה והוקשה לו דמאחר שדרש מכפל השכיבות לרבות שלא כדרכה איך חזר וריבה למערה. ולזה תירץ. בתחלה דמתלת ישכב ולפי דהו"ל אם שכב בכב כו'. ולא ידעתי מי הכניסו בתגר זה ובתחלה דרשו מכפל השכיבות לרבות שלא כדרכה והדרו לרבות מוי"ו בנוספת בתלת ואם לרבות המערה וכדאמרינן בריש תמורה גבי ואם המר ימיר דר"מ דריש לרבות האשה ויורש ואמרינן התם דדריש כפל בהמרות ווי"ו בנוספת בתלת ואם ובת"כ פרשת בחקותי איכא טובא כה"ג. דאמרינן ואם גאל יגאל לרבות את האשה ואם סיורש וכתב שם

בר'

בזב או הנבעלת מן הזב: ד הנדה והזבה ושומרת יום כנגד יום והיולדת אע״פ שלא ראתה דם כולם מטמאות למפרע מעת לעת או מפקידה לפקידה וזהו הנקרא מעת לעת שבנדה. כיצד אשה שהיתה טהורה ואין לה וסת ובדקה עצמה בשחרית ומצאה טהורה ובחצי היום בדקה עצמה ומצאה דם הרי כל הטהרות שעשתה משעת פקידה ראשונה עד שעת פקידה שניה טמאות למפרע. וכן אם בדקה היום ומצאה טהורה ולאחר שנים או ג׳ ימים בדקה ומצאה דם כל הטהרות שעשתה מעת שבדקה ומצאה דם עד כ״ד שעות טמאות למפרע. ועד שלאחר התשמיש הרי הוא כפקידה ושלפני התשמיש אינו כפקידה מפני שאינה בודקת בו יפה: ה אשה שיש לה וסת וראתה דם בשעת וסתה דיה שעתה ואינה טמאה למפרע. הגיע שעת וסתה ולא בדקה עצמה ולאחר ימים בדקה עצמה ומצאה דם הרי זו טמאה למפרע והרי היא בחזקת נדה משעת וסתה. וזו היא טומאת וסתות האמורה בכ״מ. ואם מצאה עצמה טהורה כשבדקה אחר הוסת הרי זו טהורה: ו כל אשה שיש לה וסת תרגיש בעצמה. מפהקת. או מתעטשת. או חוששת פי כריסה ושיפולי מעיה. או אחזה צמרורית. או ראשה כבד עליה או איבריה כבדין וכיוצא באלו. ויש אשה שדרכה לראות בעת שיתחיל בה מקרה אחד מאלו מיד בתחילתו ויש אשה שתמתין במקרה זה שעה או שתים ואח״כ תראה הדם בסוף הוסת. היתה למודה להיות רואה בתחילת הוסת כל הטהרות שעשתה בתוך הוסת טמאות. היתה למודה להיות רואה בסוף הוסת כל הטהרות שעשתה בתוך הוסת טהורות. ואינה חוששת אלא משעה שדרכה לראות עד עת שמצאה דם: ז הרואה כתם טמאה למפרע עד עת הפקידה. וכן הבגד שנמצא עליו הכתם טמא למפרע. ועד כמה. עד שהאמר בדקתי החלוק הזה ולא היה עליו כתם. אפילו כבסתו ולא בדקתו טמא מקודם הכיבוס למפרע עד שעת בדיקה. ואפילו נמצא הכתם לח הרי זה מטמא לכפרע עד שעת הבדיקה שאני אומר מימים היה שם ועתה נפלו עליו מים ונעשה לח: ח וכל הנשים שדיין שעתן כתמן כראייתן ואינו מטמא אותן למפרע. כל אלו הנשים הטמאות למפרע בין ראתה דם בין מצאתה כתם מטמאות משכב ומרכב למפרע לטמא אדם ובגדים. וכן רוקן ומימי רגליהן טמאין למפרע. ואפילו כלי חרש המוקף צמיד פתיל מטמאות אותן למפרע. אבל אינן מטמאות את הבועל למפרע משום בועל נדה אלא משום נוגע בלבד. אבל הרואה כתם הבועל אותה מאחר שנמצאת הכתם טמא משום בועל נדה: ט מעוברת שהוציא העובר את ידו והחזירה אמו טמאה לידה. וטומאת יולדת (י״ד) וטומאת מעת לעת או מפקידה לפקידה למפרע כמו שביארנו. וטומאת וסתות וטומאת כתמים הכל מדברי סופרים וטומאתן מספק לפיכך אין שורפין עליהן תרומה וקדשים אלא תולין. וכן חולין שנעשו על טהרת הקדש שנטמאו באלו תולין. אבל הנעשים על טהרת התרומה וחולין הטבולין לחלה אין מתטמאין

כסף משנה

ד הנדה והזבה כו׳ כולן מטמאות למפרע מעת לעת וכו׳. בריש נדה וכחכמים דשקלי וטרו אמוראי לפרושי מילתייהו וכתב רבינו את אלו *מפני שבפרק יוצא דופן (דף מ״ב) פרשו שהרי על כל הנשים אמרו בריש נדה. ואפשר דלרבותא נקט הני וכ״ש אחרות והני בכלל דקתני מתני׳ הן. ומ״ש ועד שלאחר התשמיש הרי היא כפקידה ושלפני תשמיש אינו כפקידה וכו׳. שם עלה ה׳ אמר רב יהודה אמר שמואל עד שלפני תשמיש אינו [ממעט] כפקידה מ״ט א״ר קטינא וכו׳ מתוך שמהומה לביתה אינה מכנסת לחורין ולסדקין: ה אשה שיש לה וסת וכו׳. משנה שם: הגיע שעת וסתה ולא בדקה עצמה וכו׳. משנה פרק כתם כותים (דף ל״ט). ומ״ש ואם מצאה עצמה טהורה וכו׳. שם פלוגתא דרב ושמואל וידוע דהלכה כרב באיסורי: ו כל אשה שיש לה וסת וכו׳. משנה בנדה פרק האשה (דף ס״ג). ומ״ש היתה למודה להיות רואה בתחלת הוסת וכו׳ עד עת שמצאה דם. נדה שם: ז הרואה כתם וכו׳. פ״ק דנדה (דף ה׳) כל הנשים כתמן שמא למפרע ונשים שאמרו חכמים דיין שעתן כתמן כראייתן וכתב רבינו עד עת הפקידה אפילו הוי טפי ממעת לעת וא״כ הוא חמור יותר מראייתה דאילו בראייתה תופס הזמן המועט כמו שנתבאר וכאן תולה בפקידה דוקא דומיא דבגד דהוי טמא למפרע אפילו ימים רבים עד שעת בדיקה. וכתב הר״י קורקוס ז״ל ונראה יש בדבר דאילו רואה עתה אין טעם להחמיר עליה למפרע ביותר ממעת לעת אבל כתם שאינה יודעת מתי יצא דם זה מנופה יש להחמיר ולומר דסמוך לפקידה יצא עכ״ל. ומ״ש וכן הבגד שנמצא עליו כתם וכו׳. בפרק דם הנדה (דף נ״ו ע״ב). ומ״ש אפילו כבסתו ולא בדקתו וכו׳. שם אסיקנא דעד שעת כיבוס חזקתו בדוק ומשמע דהיינו דוקא בסתמא אבל אם אומרת שהיא יודעת שלא בדקתו טמא. ומ״ש ואפילו נמצא הכתם לח. שם במשנה (דף נ״ז ע״ב): ח וכל הנשים שדיין שעתן וכו׳. בפ״ק דנדה עלה ה׳ פלוגתא דתנאי ופסק כר״ח בן אנטיגנוס לגבי ר״מ משום דר״מ מחמיר בכתם מבראייתה ובס״פ הרואה כתם (דף נ״ח ע״ב) תנן דאמר ר״ע שלא אמרו חכמים בכתמים להחמיר אלא להקל. ומה שכתב כל אלו הנשים הטמאות למפרע וכו׳. שם (דף ה׳) לא פליג ר׳ חנינא בן אנטיגנוס אלא בנשים שדיין שעתן אבל בשאר נשים מודה שכתמן כראייתן ותניא תו התם (דף ו׳) הרואה דם מטמאה מעת לעת ומה היא מטמאה משכבות ומושבות אוכלים ומשקים וכלי חרס המוקפים צמיד פתיל ואינה מטמאה את בועלה למפרע וכו׳ הרואה כתם מטמאה למפרע והיא מטמאה אוכלין ומשקין משכבות ומושבות וכלי חרס המוקף צמיד פתיל וכו׳ ומטמאה את בועלה ומשיק התם דמעת לעת שבנדה עושה משכב ומושב לטמא אדם לטמא בגדים. ומ״ש וכן רוקן ומימי רגליהם שמאים למפרע. נראה דיליף לה בק״ו מכלי חרס המוקף צמיד פתיל. ומה שכתב אבל אינה מטמאה את הבועל למפרע משום בועל נדה אלא משום נוגע בלבד. בפרק כל היד עלה פ״ו כששהתה מעת לעת ומפקידה לפקידה בעלה מטמא משום מגע ואינו מטמא משום בועל ופירש״י מטמא משום נוגע [במעת לעת בנדה] טומאת ערב בספק דרבנן לתלות ואינו מטמא משום בועל לטמא טומאת ז׳ ואפילו לתלות. ומ״ש אבל הרואה כתם הבועל אותה וכו׳. שם במשנה (דף י״ד) מודים חכמים לר״ע ברואה כתם שהיא מטמאה את בועלה ואמריק בגמרא (דף פ״ו) דמכאן ולהבא דוקא קתני דמטמאה את בועלה לרבנן דהלכתא כוותייהו: ומ״ש רבינו אבל הרואה כתם הבועל אותה וכו׳. לשון אבל אינו נוח לי ונמצא בספר כתיבת יד כתוב וכל במקום אבל והיא הגירסא הנכונה:

ט מעוברת שהוציא העובר את ידו והחזירה וכו׳. בפרק המפלת (דף כ״ח) ומסיק דלחומרא הוא דקאמר רב הונא ומדרבנן אבל ימי טוהר אין נותנין לה דלאו לידה היא עד שיצא רובו וז״ש רבינו טומאת יולדת (י״ד) וכו׳ מד״ס: וטומאת מעת לעת או מפקידה לפקידה. בפרק כל היד (דף פ״ו) אמרו מעת לעת דרבנן: וטומאת וסתות. בפרק כל היד פסקו התוספות דווסתות דרבנן דר״נ דהוא בתרא מוקי התם (דף י״ו) פלוגתא דרב ושמואל בהכי ולרב הוו דרבנן וקי״ל כרב באיסורי וכן יש שם מחלוקת ר׳ אליעזר ור׳ יהושע בזה ור׳ יהושע סבר דהוי דרבנן וכן יש מחלוקת חכמים ור״מ בזה וחכמים סברי דהוו דרבנן וכ״פ בשאלתות וכ״פ ר״ת. וטומאת כתמים בפרק כל היד ובפרק הרואה כתם (דף נ״ז נ״ח) אמרו שהיא מדרבנן: ומ״ש לפיכך אין שורפין עליהם וכו׳. ברייתא פ״ק דנדה (דף ו׳). ומ״ש וכן חולין שנעשו על טהרת הקדש וכו׳. גבי מעת לעת שבנדה איכא תרי ליסני התם ופסק כלישנא בתרא ואע״ג שהוא להחמיר בדרבנן משום דאלישנא קמא פרכינן פירכי טובא ושני להו בשינויי דחיקי ועוד כי בסוף הסוגיא (דף ז׳) הקשו על חולין המטבולים לחלה שאמרו שם דתמירי וגזרו בהו טומאה והא מעת לעת שבנדה שלא גזרו בה דאמר מר קבלה מיניה רב שמואל בחולין שנעשו על טהרת הקדש ולא בחולין שנעשו על טהרת תרומה משמע דהכי קי״ל כיון דפריך מינה בסתמא ומשני התם דלא דמו דהתם אין תרומה

*עיין בתשובת חת״ס כותב חלק יו״ד סי׳ קנ״א:

משנה למלך

הרב המחבר דהדא דרשי מכלל הגאולות ומדא וי״ו בנוספת והלנו הם דברים פשוטים ולפי הנראה שהרב לא נחה דעתו בזה משום דסיימו בברייתא איש פרט לקטן או יכול שאני מוציא בן ט׳ שנים ויום אחד ת״ל ואם שכב ישכב הרי שככר דרשו וי״ו בנוספת לרבות בן תשע שנים ויום אחד. ומיהו מצינו כיוצא בזה בת״כ פרשת בחקותי גבי פודה מעשר שני ואם גאל יגאל לרבות את האשה ואם גאל יגאל לרבות את היורש איש פרט לקטן או יכול שאני מוציא בן תשע שנים ויום אחד ת״ל ואם גאל יגאל ע״כ. והנה שם שדרשו מאילה לרבות את האשה והיורש הוא מכפל הגאולות ווי״ו המוספת וכמ״ש שם הרב המחבר גבי מקדיש שדה אחוזה. והנראה אצלי דטעמא דמילתא הוא דכל היכא דהכתוב ראינו שבתחילה כתב ריבויים ולבסוף מיעט אין לך למעט אלא הפחות. ויש בזה אריכות דברים אלא שאין כאן מקומו. (א״ה עיין במ״ש הרב המחבר לעיל בפ״ג מהלכות ביאת מקדש דין ג׳):

ד כולם מטמאות למפרע מעת לעת כו׳. דע שטוטו דוקא בודאי אבל בספק אינה מטמאה למפרע וכן טומטום ואנדרוגינוס שראו דיין שעתן לפי שטומאתם היא מספק וכמ״ש רבינו פ״א מהלכות אבות דין ז׳ יחזון שטומאת מעת לעת היא מן הספק לא גזרו אלא על הודאי ולא על הספק הכי איתא בירושלמי ריש נדה ולא ידעתי למה השמיט רבינו דין זה:

וזהו הנקרא מעת לעת שבנדה. דקדק הרב המגיהו בריש נדה מדברי רש״י דמשנה קמייתא דנדה דאין פקידה ממעטת מעת לעת אלא בפקידה שהיא תקנת חכמים כגון שחרית וערבית שלא כוד יפה אבל אם בדקה עצמה שחרית ומצאה טהורה וחזרה ובדקה בחצי היום ומצאה טהורה ואח״כ כד ומצאה דם אין אומרים שלא תטמא אלא מחצי היום ואילך שהרי בדקה עצמה בחצי היום ומצאה טהו אלא מטמאה משחרית משום דבדיקה דתני היום לא חשיב בדיקה דאימור לא בדקה עצמה יפה כיון ש תקנו לה חכמים לבדוק באותה העת:

ומ״ש רבינו כיצד אשה שהיתה טהורה ואין לה וסת ובדקה עצמה כו׳. דע שנחלקו הראשונים אם גזרו בטומאה זו דמעת לעת אף בר״ה או דוקא ברה״י ככל שאר הטומאות דגמרינן משו והתוס׳ בריש נדה ס״ל דאין חילוק ברשויות לטומאה זו וכ״כ הרשב״א שם. אך כתב בשם י״א דו ברה״י אבל בר״ה טהור. וכן נראה שהוא דעת הרמב״ן ממ״ש הרשב״א בפ״ק דנדה עלה דהיא דוקא דמוקי למתני׳ שהכרותיה נגאות אותה במטה יע״ש. ועיין בפ״ש השום׳ פ׳ כתם (דף כ״ח) ד״ה במה

וחז

[מ]עוברת בהם אבל אלא מעוברת בהם ולכ"ע הנה מעת לעת דרבנן ופסק כפירוש שני להקל בדרבנן :

פ"ד א ארבע נשים דיין שעתן וכו'. משנה פ"ק דנדה. ומה שכתב שהיא בחזקת מעוברת וכו'. ברייתא שם (דף ח' ע"ב). ומה שכתב ראתה דם ואח"כ הוכר עוברה וכו'. שם (דף ח') בעיא דאיפשיטא: איזו היא מניקה וכו'. ברייתא שם (דף ז' ע"ב). ומ"ש אפילו מת בנה וכו'. שם במשנה וכחכמים. ומ"ש אבל אחר כ"ד חדש וכו'. שם (דף ט') בברייתא וכרבי יהודה ורבי יוסי ור"ש לגבי ר"מ : איזו היא בתולה וכו'. שם במשנה (דף ח' ע"ב). ומ"ש או ילדה וכו'. ברייתא שם :

איזו היא זקנה וכו'. שם במשנה. ומ"ש ואיזו היא סמוך לזקנותה וכו'. שם (דף ט') מאי דמי סמוך לזקנותה אמר רב יהודה כל שחברותיה אומרות עליה זקנה היא ור"ש אומר כל שקורין לה אמא אמא ואינה בושה רבי זירא ורבי שמואל בר רב יצחק ח"א כל שאינה מקפדת וחד אמר כל שאינה בושה מאי בינייהו איכא בינייהו בושה ואינה מקפדת ופסק רבינו כר"ש משום דרבי זירא ור"ש בר יצחק משמע דסברי כוותיה ובפלוגתא דר' זירא ור"ש ב"ר יצחק פסק לקולא משום דמידי דרבנן היא : עברו עליה ג' עונות וראתה וכו'. שם תנו רבנן זקנה שעברו עליה שלש עונות וראתה דיה שעתה ועוד עברו עליה שלש עונות וראתה דיה שעתה ועוד עברו עליה שלש עונות וראתה הרי היא ככל הנשים ומטמאה מעת לעת ומפקידה לפקידה ומדברי רבינו נראה שלא היה גורס אלא שתי פעמים עברו עליה שלש עונות והאי ליה שפיר מאי דתנן בההיא פירקא (דף ז' ע"ב) ובמה אמרו דיה שעתה בראייה ראשונה אבל בשניה מטמאה מעת לעת ואינו צריך לידחק במה שנדחקו בו התוספות. ומ"ש או פחות או יתר. בברייתא הנזכרת אשמעינן דל"ש בין כוונה לפיחתה או הותירה : ב בתולה שראתה דם וכו'. שם (דף י' ע"ב) ולשון אפילו שופעת שכתב רבינו קשה דבגמרא פריך אפילו שופעת וכ"ש פוסקת הדבש פוסקת הויא כשתי ראיות ומשני אימא ושופעת ופרש"י וסמי מכאן אפילו ויש לומר שמאחר שרבינו כתב בהדה דולפת שפיר דמי למיתני לגבה אפילו שופעת :

ג תינוקת שלא הגיע זמנה לראות וכו'. שם (דף ט' ע"ב) תנו רבנן תינוקת שלא הגיע זמנה לראות וראתה פעם ראשונה דיה שעתה ושניה דיה שעתה פעם שלישית הרי היא ככל הנשים ומטמאה מעת לעת ומפקידה לפקידה עברו עליה שלש עונות וראתה דיה שעתה ועוד עברו עליה ג' עונות וראתה דיה שעתה ועוד עברו עליה ג' עונות הרי היא ככל הנשים ומטמאה מעת לעת ומפקידה לפקידה וכתב הרשב"א בת"ה הארוך בריישא זו ד"ה היא וטעמא דמילתא דכל שלא הגיע זמנה לראות אין לה דמים וראיה ראשונה אינה אלא מקרה ואינה ראויה להצטרף עד שתחזק בראיות אחרות הילכך ראיה ראשונה אינה אלא כאחת ואין לה כח להחזיק הראשונה אבל כשראתה עוד פעם שלישית עם השתים אחרונות התחזק הראשונה ואלו השתים נגלות על הראיה הראשונה שראיה גמורה היתה ולא מקרה ומעתה לפי הטעם הזה אפילו לרשב"ג נמי מוחזקת היא ובזו אין הפרש בין רבי לרשב"ג ואע"פ שיש מגדולי המפרשים והפוסקים שפירשו דלרבי דוקא אתיא לפי שאין הראשונה ראויה להצטרף לעולם והילכך

והילכך לרשב"ג אינה מוחזקת עד שתראה ד' ראיות משתבשא לי מת"ח להעמידה שאם כן כל אותה סוגיא ושקלא וטריא דרב גידל ורב כהנא וחזקיה ור"י ור"ש בן יהוצדק וכל נחותי ימא אתו כרבי ודלא כהלכתא דאנן בווסתות כרשב"ג סבירא לן כדאיפסקא הלכתא בב"ק ולפיכך נ"ל הדרך שכתבתי נכון וברור עכ"ל. וכך היא דעת רבינו שפסקה לברייתא זו ויש בספרי רבינו חסרון הניכר וצריך להגיה עברו עליה ג' חדשים ואח"כ ראתה דיה שעתה עברו עליה ג' חדשים אחרים ואח"כ ראתה דיה שעתה עברו עליה ג' חדשים אחרים וראתה מטמאה למפרע :

מתטמאין בכל אלו הטומאות שהן מדבריהן. נמצאת אומר שכל אחת מאלו הנשים ומשכבן ומרכבן ורוקן ומימי רגליהן ובועל רואה כתם מאחר שנמצא הכתם ובועל יולדת מאחר שיצא האבר וחזר כולן אבות טומאות מדברי סופרים :

פרק רביעי

א **ארבע** נשים דיין שעתן ואינן מטמאות למפרע ואלו הן מעוברת ומניקה ובתולה וזקנה. אי זו היא מעוברת משיוכר עוברה. היתה בחזקת מעוברת וראתה דם ואח"כ הפילה רוח או דבר שאינו ולד הרי זו בחזקתה ודיה שעתה. ראתה דם ואחר כך הוכר עוברה הרי זו מטמאה למפרע ככל הנשים. אי זו היא מניקה כל עשרים וארבעה חדש מיום הלידה אפילו מת בנה בתוך זמן זה או שנמלתהו או נתנתהו למניקה דיה שעתה. אבל אחר כ"ד חדש אע"פ שהיא מניקה והולכת הרי זו טמאה למפרע ככל הנשים. אי זו היא בתולה כל שלא ראתה דם מימיה. בתולת דמים אמרו לא בתולת בתולים. כיצד אפילו נשאת וראתה דם מחמת נישואין או ילדה וראתה דם מחמת לידה עדיין היא בתולה לעניין טומאה ודיה שעתה. אי זו היא זקנה כל שעברו עליה שלשה חדשים סמוך לזקנותה ולא ראתה דם. ואי זו היא סמוך לזקנותה כל שחברותיה קוראות לה זקנה בפניה ואינה מקפדת. עברו עליה שלש עונות וראתה וחזרו ועברו עליה שלש עונות אחרות או פחות או יתר וראתה הרי היא ככל הנשים ומטמאה למפרע: ב בתולה שראתה דם אפילו שופעת כל שבעה או דולפת הרי זה פעם אחת. ראתה דם ופסקה וחזרה וראתה הרי זה שתי פעמים: ג תינוקת שלא הגיע זמנה לראות וראתה דם פעם ראשונה ושניה דיה שעתה ראתה פעם שלישית מטמאה למפרע [עברו עליה שלשה חדשים ואח"כ ראתה דיה שעתה] עברו עליה שלשה חדשים אחרים ואח"כ ראתה דיה שעתה עברו עליה ג' חדשים אחרים וראתה מטמאה למפרע: ד תינוקת שהגיע זמנה לראות וראתה פעם ראשונה דיה שעתה שנייה מטמאה למפרע. עברו עליה שלשה חדשים ואחר כך ראתה דיה שעתה עברו עליה שלשה חדשים אחרים ואח"כ ראתה מטמאה למפרע: ה מעוברת ומניקה וזקנה ובתולה שהגיע זמנם לראות שראו ראיה ראשונה דיין שעתן. ראו פעם שניה *מטמאו' למפרע ככל הנשים כמו שביארנו ואם ראו הראשונה באונס אף בשניה דיין שעתן: ו מעוברת או מניקה שראתה הדם ועברו עליה שלשה חדשים ואח"כ ראתה דיה שעתה עברו עליה שלשה חדשים אחרים וראתה פעם שניה שהיא שלישית לראייה ראשונה מטמאות למפרע. הרואה דם אחר דם טוהר בתוך כ"ד שעות דיה שעתה. וכל שדיה שעתה אע"פ שאינה מטמאה למפרע צריכה שתבדוק עצמה תמיד וכל אשה המרבת לבדוק משובחת חוץ מן הנדה ויושבת על דם טוהר שאין הבדיקה מועלת להן כלום: ז חכמים תקנו להן לבנות ישראל להיות בודקות עצמן בכל יום בשחרית ובערבית מפני טהרות של ערבית ומפני טהרות של שחרית. וכל אוכלת תרומה בודקת

בשעה

השגת הראב"ד

*מטמאות למפרע. א"א הא דלא כהלכתא דקי"ל כר"י דאמר מעוברת ומניקה דיין כל ימי עיבורן וכל ימי מניקתן :

ד תינוקת שהגיע זמנה לראות וכו' עד ואח"כ ראתה דיה שעתה. גם זה שם. ומ"ש עברו עליה שלשה חדשים אחרים וכו'. פשוט הוא :

ה מעוברת ומניקה וכו'. משנה שם (דף ז' ע"ב) ובמה אמרו דיה שעתה בראייה ראשונה אבל בשניה משמאה מעת לעת ואם ראתה את הראשונה מאונס אף בשניה דיה שעתה ובגמרא (דף י' ע"ב) אמר רב אכולהו וכו' ופסק רבינו כר"י ור' יוסי ור"ש לגבי ר"מ ואע"ג דרבי יוחנן סבר כר"מ הא רב דהלכה כוותיה באיסורי לגבי שמואל סבר כוותייהו ולא שבקינן רובא דתנאי למפסק כר"מ דיחידאה הוא ועוד דלית הלכתא כוותיה לגבי חד מינייהו וכיון דרב סבר הכי לא חיישינן לדרבי יוחנן בהא :

וכתב הר"י קורקוס ז"ל יש הוכחה לפסק זה ממה שאמרו אחר כך כתנאי וכיון שאחר שהזכירו פלוגתא דאמוראי אמרו כתנאי משמע דאמוראי לא שמיע להו מן הך ברייתא דאי הוה שמיע להו הו"ל הלכתא כפלוני הילכך אפלוגתא דתנאי איכא למיסמך למפסק כרובא וכ"ש דמתניתין סתמא קתני ופשטי משמע דאכולהו קאי ושוב מצאתי בירושלמי שאמרו דר"י סבר כרב עכ"ל. ובכן נסתלק מעל רבינו מ"ש עליו הרב ראב"ד מטמאות למפרע אמר אברהם הא דלא כהלכתא דקי"ל כרבי יוחנן דאמר מעוברת ומניקה דיין שעתן כל ימי עיבורן וכל ימי מניקותן :

ו מעוברת או מניקה שראתה דם וכו'. משנה שם (דף ז' ע"ב) רבי יוסי אומר מעוברת ומניקה שעברו עליהן ג' עונות דיין שעתן ומשמע לרבינו דלא פליג אלא אר"א דאמר התם כל הנשים דיין שעתן אבל ת"ק לא פליג אר' יוסי ודלא כפרש"י דפליג ולפי פירוש רבינו רבי יוסי נמי כת"ק ס"ל דמעוברת משיודע עוברה ומניקה משנולד אלא דאתא למימר דבעברו עליהן ג' עונות פעם אחת בלבד דיין שעתן אבל אם עברו עליהן ג' עונות פעם שניה מטמאות למפרע ות"ק לא פליג עליה : הרואה דם טוהר וכו' :

וכל שדיה שעתה אע"פ שאינה מטמאה למפרע וכו'. משנה ספ"ק דנדה (דף י"א) אע"פ שאמרו דיה שעתה צריכה להיות בודקת חוץ מן הנדה והיושבת על דם טוהר. ומ"ש וכל אשה המרבה לבדוק משובחת. ר"פ כל היד (דף י"ג) :

ז חכמים תקנו וכו'. בריש נדה (דף ד' ע"ב) ופרש"י שחרית להכשיר טהרות של לילה להוציא מכלל ספק טומאה שאם תמצא טהורה תדע שלא ראתה בלילה ולכשתמצא ערבית טמאה יצאו אלו מספק. ומ"ש וכל אוכלת תרומה בודקת וכו'. משנה ספ"ק דנדה (דף י"א) :

וכל

משנה למלך

[illegible] ועיין כמ"ש בתוספות ריש נדה (דף ג') ד"ה מודה שמאי בשופע יע"ש :

בשעה שאוכלת בתרומה. וכל אשה בודקת בשעה שעוברת לשמש מטתה מפני הטהרות. אבל אם לא היתה עוסקת בטהרות אינה צריכה בדיקה לבעלה *שכל הנשים שיש להן וסת בחזקת טהרה לבעליהן כמו שביארנו בענין נדה: **ח** חזקת בנות ישראל שלא הגיעו לפירקן בחזקת טהרה ואין הנשים בודקות אותן אבל משהגיעו לפירקן צריכות בדיקה ונשים בודקות אותן:

ט החרשת והשוטה ומי שנטרפה דעתה בחולי אם יש להן פקחות מתקנות אותן הרי אלו אוכלות בתרומה: **י** כל הכתמים הבאים מבין ישראל בחזקת טומאה והבאים מבין העכו"ם בחזקת טהורין. והנמצאים בערי ישראל טהורים שלא נחשדו ישראל להשליך כתמיהן אלא מצניעין אותם. לפיכך כל הכתמין הנמצאים בכ"מ טהורין חוץ מן הנמצאים בחורים וסביבות בית הטומאה. וכולן טומאתן בספק כמו שביארנו: **יא** כל הכתמים הטמאין מעבירין עליהן שבעה סממנין ואחר כך בין עבר הכתם בין לא עבר מטבילו וטהור. שאם לא עבר כלל הרי הוא צבע. ואם עבר או כהה ה"ז כתם ומאחר שעברו עליו הסממנין כבר בטל אע"פ שרישומו ניכר. ואפילו כתם של דם נדות ודאי כיון שהעביר עליו ז' סממנים בטל ומטבילו ועושה טהרות על גביו: **יב** בגד שאבד בו כתם מעבירין על כל הבגד שבעה סממנים ומטבילו. אבדה בו שכבת זרע אם היה חדש בודקו במחט ואם היה שחוק בודקו בחמה: **יג** בגד שהיה עליו כתם והטבילו ועשה על גביו טהרות ואח"כ העביר על הכתם שבעה הסממנים ולא עבר ה"ז צבע והטהרות שעשה טהורות וא"צ להטבילו פעם אחרת. ואם עבר הכתם או כהה עינו ה"ז כתם והטהרות טמאות. שהרי הקפיד על הכתם להסירו וצריך להטבילו פעם שניה לטהרו: **יד** כתם שהעביר עליו ששה סממנים ולא עבר ואחר כך העביר עליו צפון ועבר הרי הטהרות שנעשו על גביו טמאות. אע"פ שהצפון מעביר הצבע הואיל ולא העביר עליו שבעה הסממנין הרי זה בחזקת כתם. ושמא אילו העביר השביעי היה עובר. העביר עליו ז' הסממנים ולא עבר וחזר והעבירן עליו פעם שנייה ועבר כל הטהרות שנעשו על גביו בין תכבוסת ראשונה לשניה טהורות. וכל הטהרות שנעשו על גביו אחר תכבוסת שניה טמאות. הואיל וגילה דעתו שהוא מקפיד עליו ורוצה להוציא רשומו הרי זה טמא עד שיבטלו ויטבילו. כבר ביארנו בהלכות איסורי ביאה שבעה הסממנין שמעבירין על הכתם מה הן והיאך מעבירין אותן: **טו** האשה שמתה ויצאה ממנה דם מטמא משום כתם שהמקור מקומו טמא. אף ע"פ שיצא הדם אחר שמתה ואין כאן נדה הואיל וממקום טמא יצא מטמא טומאת כתמים. ואם היה בו רביעית מטמא באהל ומטמא משום כתם:

השגת הראב"ד

*שכל הנשים שיש להם וסת. א"א איני יודע מהו זה דקי"ל כל לבעלה אינה צריכה בדיקה אלא א"כ עסוקה בטהרות ואפילו אשה שאין לה וסת עד שלא הגיעו לפירקן אינן צריכות בדיקה ואין נשים בודקות אותן אבל משהגיעו לפירקן צריכות בדיקה ונשים בודקות אותן:

פרק חמישי

א הזב *והזבה והנדה והיולדת לעולם הם בטומאתן ומטמאין אדם וכלים ומשכב ומרכב עד שיטבילו. אפילו נתאחרו כמה שנים בלא ראיית טומאה ולא טבלו הרי הן בטומאתן: **ב** יולדת שלא טבלה אחר שבעה לזכר וי"ד לנקבה כל דם שתראה אף ע"פ שהוא בתוך ימי טוהר הרי הוא כדם הנדות ומטמא לח ויבש. לא תלה הכתוב בימים בלבד אלא בימים וטבילה: **ג** יולדת שירדה לטבול מטומאה לטהרה ונעקר ממנה דם בירידתה ויצא חוץ לבין השינים הרי זו טמאה ואין

הטבילה

כסף משנה

יכל אשה בודקת בשעה שעוברת לשמש מטתה. שם במשנה שצריכה לבדוק בשעה שעוברת לשמש ביתה ובגמרא (דף י"א ע"ב) אמר רב יהודה אמר שמואל לא שנו אלא באשה עסוקה בטהרות דמגו דבעיא בדיקה לטהרות בעיא נמי בדיקה לבעלה אבל אינה עסוקה בטהרות לא בעיא בדיקה ואסיקנא דאע"ג דיש לה וסת אם היא עסוקה בטהרות צריכה בדיקה לבעלה ואם אינה עסוקה בטהרות אע"פ שאין לה וסת אינה צריכה בדיקה לבעלה ולפי זה יש לתמוה על רבינו שכתב שכל הנשים שיש להם וסת בחזקת טהרה לבעליהן דמאי איריא יש להם וסת אפילו אין להם וסת הרי הן בחזקת טהרה לבעליהן כל שאינה עסוקה בטהרות וכבר השיגו הראב"ד וכתב כל הנשים שיש להם וסת א"א איני יודע מהו זה דקי"ל כל לבעלה אינה צריכה בדיקה אא"כ עסוקה בטהרות ואפילו אשה שאין לה וסת עכ"ל. וליישב דעת רבינו י"ל שהוא ז"ל סובר שמה שאמרו בגמרא לא שנו אלא בעסוקה בטהרות וכו' היינו דוקא בעד שלפני תשמיש אבל בעדים דלאחר תשמיש לעולם צריכה כ"כ הה"מ בפ"ד מהא"ב:

ח חזקת בנות ישראל וכו'. פ"ק דנדה דף י' ע"ב:

ט החרשת והשוטה וכו'. משנה ר"פ כל היד (דף י"ג ע"ב):

י כל הכתמים הבאים וכו'. משנה וגמרא בפ"ז דם הנדה (דף נ"ו):

יא כל הכתמים הטמאים וכו'. בפ"ט דנדה (דף ס"א ע"ב) ז' סמנים מעבירים על הכתם וכו' הטבילו ועשה על גביו טהרות העביר עליו ז' סמנים ולא עבר ה"ז צבע הטהרות טהורות ואינו צריך להטביל עבר או שדיהה [ה"ז כתם] הטהרות טמאות וצריך להטביל ובגמרא (דף ס"ב ע"ב) תניא ר' חייא אומר דם הנדה ודאי מעביר עליו שבעה סמנים ומבטלו ופירש"י דם הנדה ודאי כגון נדה שקנחה בסדין דם אע"ג דודאי דם הוא מעביר עליו ז' סמנים ומבטלו ואפילו לא עבר הרי הוא בטל וטהור הואיל ואין אדם מקפיד עליו אחר העברת סמנין מדאזל ליה חזותא ואע"ג דקאמר התם הא דר' חייא רבי לא שנאה ר' חייא מנא ליה ופירש"י דאינה משנה ומשובשת היא ר"ל הוא דאמר הכי לפרוקי מאי דאותיב עליה ר"י אבל ר"י סבר דמשנה היא דהא מותיב מינה לר"ל ואמוראי בתראי נמי סברי לה התם להא דר' חייא. ומ"מ מ"ש רבינו בין עבר בין לא עבר מטבילו קשיא לי דהא בלא עבר תנן ה"ז צבע ואינו צריך להטביל. וי"ל דאינו צריך להטביל פעם שניה קתני אבל פעם ראשונה צריך להטביל וכדקתני ברישא דמתניתין הטבילו. וא"ת אם הוא צבע למה צריך להטבילו י"ל דכיון דנחת לידי ספק טומאה צריך טבילה ואם הטבילו קודם שעברו עליו ז' סמנין כיון דאיגלאי מילתא דצבע הוא עלתה לו אותה טבילה ואי איגלאי מילתא דכתם הוא לא עלתה לו אותה טבילה כיון שהיה שם דם הנדה בעין וצריך להטבילו שנית:

יב בגד שאבד בו כתם וכו' ומבטלו. בפ"ט דנדה (דף ס"א). ומ"ש אבדה בו ש"ז וכו'. שם ופירש"י במחט מקום הזרע קשה והמחט מתעכב שלהכנס בו. חדש אין נבדק בחמה לפי שכנא עב ומהודק אבל שחוק נבדק בחמה שטוחו בחמה מקום הזרע הרי שחור ואין החמה נראית כנגדו כל כך: יג בגד שהיה עליו כתם וכו'. משנה כתבתיה בסמוך. ומ"ש שהרי הקפיד על הכתם להסירו וכו'. שם בגמרא:

יד כתם שהעביר עליו ששה סמנים וכו'. ברייתא שם (דף ס"ב) ובספרי רבינו כתוב פעמיים לצון והוא ט"ס וצריך לכתוב במקומו צפון והוא הנקרא בלעז שאבו"ן:

העביר עליו ז' סמנין וכו'. גם זה ברייתא שם העביר עליו ז' סמנין ולא עבר שנאן ועבר טהרותיו טהורות אמר ר' זירא לא שנו אלא הטהרות שנעשו בין תכבוסת ראשונה לשניה אבל טהרות שנעשו אחר תכבוסת שניה טמאות שהרי הקפיד עליו ועבר אמר ליה ר' אבא לרב אשי מידי בקפידא תליא מילתא א"ל אין דתניא רבי חייא אומר דם הנדה ודאי מעביר עליו ז' סמנין ומבטלו ואמאי הא דם נדה הוא אלמא בקפידא תליא מילתא הכא נמי בקפידא תליא מילתא ופירש"י שנאן ועבר טהרותיו טהורות דאם איתא דדם הוא בהעברה קמייתא הוה עבר. תכבוסת העברת סמנים. שהרי הקפיד עליו כשחזר והעבירן גילה דעתו שמקפיד עליו בספק דם. ועבר ע"י העברה זו ונעשה בו מעשה דם שכן דרך דם לעבור ע"י ז' סמנים. מידי בקפידא תליא בתמיה כיון דטהרות שבינתים טהורות אלמא לאו דם הוא אחרונות משום קפידא אמאי טמאות. דם הנדה ודאי כגון נדה שקנחה בסדין דם אע"ג דודאי דם הוא מעביר עליו ז' סמנין ומבטלו ואפילו לא עבר הרי הוא בטל וטהור הוא הואיל ואין אדם מקפיד עליו אחר העברת סמנין מדאזל לה חזותא עכ"ל וה"ה בפ"ט מהא"ב פירש הסוגיא לדעת רבינו עיין עליו. ואם תאמר והרי כיון שהעביר עליו ז' סמנין ולא עבר אין זה כתם אלא צבע וכמ"ש רבינו למעלה וא"כ אין כאן עוד טומאה אפילו אחר תכבוסת שניה ואפילו מקפיד ותירצו התוספות עיין עליו:

והר"י קורקוס ז"ל כתב וז"ל ומדברי רבינו נ"ל שאפשר לפרש בדרך אחרת דודאי ע"י כיבוס משתנה הוא ומראיתו מכהה וה"נ מיירי בנשתנה ע"י כיבוס ראשון ובכי הא לא הוי צבע וכמ"ש רבינו למעלה לא עבר כלל ה"ז צבע ואם עבר וכו' דכל שהוא ודאי עובר או מכהה באופן שלא ישאר אלא רישומו לבד וכיון שנשתנה הרי נתבטל וטהור אע"פ שהוא כתם כי מסתמא אינו מקפיד עוד עליו ולכך טהור אבל זה שחזר והטבילו הקפיד על רושם כל שהוא ולכך טמא עד שיבטלו ויטבילו וז"ש הואיל וגילה דעתו שהוא מקפיד עליו ורוצה להוציא רישומו כי בודאי אין שם אלא רישומו עד כאן לשונו:

טו האשה שמתה וכו'. משנה וגמרא בסוף נדה (דף ע"א) וכמ"ק:

פ"ה א הזב והזבה וכו' יולדת שלא טבלה וכו'. בפרק במה אשה (דף ס"ד ע"ב) ובפרק בנות כותים דף ל"ה ובת"כ שנינו וידיו לא שטף במים אפי' לאחר כמה שנים:

ג יולדת שירדה לטבול וכו'. בפרק יוצא דופן דף מ"ב:

יולדת

הטבילה מועלת לדם זה ואע״פ שעדיין היא בבשרה ואם נעקר ממנה בעלייתה מן המקוה הרי זו טהורה מפני שהוא דם טוהר והטבילה מועלת לכל הדם המובלע באיברים ומשימה אותו דם טוהר: ד יולדת שטבלה אחר שבעה של זכר וי״ד של נקבה או אחר ספירת שבעה ימים נקיים אם היתה יולדת בזוב הרי היא בכל ימי טוהר שלה כטמא שטבל ועדיין לא העריב שמשו והרי היא טבולת יום בכל אותן הימים. ואינה צריכה טבילה אחרת בסוף ימי טוהר אלא במושלם הימים הרי היא כטבול יום שהעריב שמשו. בד״א שהיא כטבול יום לענין תרומה ומעשר אבל לקדשים הרי היא כראשון לטומאה שעדיין לא טבל אלא *כמי שנגע בנדה או בטמא מת שעדיין לא טבל וכיוצא בהן. נמצאת אתה למד שהיולדת בתוך ימי טוהר אוכלת במעשר ופוסלת את התרומה כטבול יום כמו שיתבאר. ואם נפל מרוקה ומדם טהרתה על ככר של תרומה הרי הוא בטהרתו שמשקה טבול יום טהור כמו שיתבאר. ומטמאה את הקדשים כולד הטומאות עד שתשלים ימי טוהר *ותהיה טהורה לכל. ויראה לי שמאחר שהיא מטמאה את הקדש שהיא צריכה טבילה אחרת בסוף ואח״כ תגע בקדש אף ע״פ שאינה צריכה טבילה אחרת לאכילת התרומה: ה יולדת שהיא מצורעת וטבלה אחר שבעה של זכר או י״ד של נקבה הרי דם טוהר שלה טמא כרוקה וכמימי רגליה. וכולן כמשקין טמאין שכל המשקין הטמאין היוצאין מהן כמשקין שהן נוגעין בהן. חוץ מזב וכיוצא בו. שהרי שלשה משקין היוצאין ממנו אבות טומאות כמו שביארנו: ו זבה קטנה שטבלה ביום השמור שלה אחר הנץ כמו שביארנו בענין איסור נדה הרי מגעה ובעילתה תלויים. אם נגמר היום ולא ראתה כל שנגעה בו טהור ובועלה טהור ופטור. ואם ראתה דם אחר שטבלה כל טהרות שעשתה טמאות ועושת משכב ומרכב ובועלה חייב חטאת. טבלה בליל השמור קודם שיעלה עמוד השחר הרי זו כמי שלא טבלה ועדיין עושת מרכב ומושב: ז הרואה דם ביום אחד עשר וטבלה לערב ליל שנים עשר הרי זו כמטמאה משכב ומושב. אע״פ שאינה ראויה להיות זבה גדולה כמו שביארנו בענין איסור נדה: ח טבלה ביום י״ב אחר הנץ החמה *אע״פ שאסורה לשמש [עד] לערב אם שמשה בועלה טהור ומשכבה ומרכבה טהורין אע״פ שראתה דם ביום י״ב אחר הטבילה. מפני שהוא תחלת נדה כמו שביארנו שם באיסור נדה ואינו מצטרף ליום אחד עשר לפיכך אינה צריכה לשמור יום שנים עשר אלא טובלת ועוסקת בטהרות, אבל הרואה דם בעשירי טובלת ביום אחד עשר ומשמרת אותו שאם תראה בו דם אחר טבילה נטמאו כל טהרות שעשתה ונטמא בועלה אע״פ שאינה ראויה להיות זבה גדולה כמו שביארנו בענין נדה: ט זב וזבה גדולה שטבלו ביום ז׳ שלהן כמו שביארנו לא יתעסקו בטהרות עד לערב שמא יראו טומאה ויסתרו שבעת ימי הספירה ונמצא אותן הטהרות טמאות למפרע. אע״פ שהן עושין משכב ומושב למפרע אין מטמאין כלי חרס בהיסט מאחר שטבלו אע״פ שחזרו וראו טומאה וסתרו הכל. וכל כלי חרס שהסיטו עד שלא ראו טהור:

פרק ששי

א כבר ^א^ *ביארנו שהזב וחביריו מטמאין משכב ומושב ומרכב. והמשכב והמושב אחד הוא ולמה נאמר בתורה משכב ומושב שהמשכב הראוי לשכיבה והמושב הראוי לישיבה. ובין שישב על המשכב או ששכב על המושב טמאהו לפיכך אני אומר בכ״מ משכב לבד והוא הדין למושב. ואי זהו מרכב זה הראוי לרכיבה כגון מרדעת החמור וטפיטן הסוס: ב המשכב והמרכב כל אחד מהן אב מאבות הטומאות של תורה מטמאין אדם וכלים במגע ומטמאין את האדם במשא. ומה בין משכב למרכב שהנוגע במשכב אם היה אדם ונגע בבגדים ובשאר כלים עד שלא פירש ממטמאיו הרי זה טמאם

א סמג עשין רמו: *[עי' תוס' י״ט מ״ו פ״י דנדה ד״כ כמגע טמא מת:]

ועשאן

השגת הראב״ד

*ותהיה טהורה לכל. א״א כמה דבריו מבולבלין ואיך תהיה טהורה לכל והלא מחוסרת כפרה היא ואף משנתינו מפרשת צריכה טבילה לאכילת קדש ומשנה שלימה היא ואם יאמר ה״מ לאכילה אבל למגע לא הרי דבריו סותרין זה את זה:

השגת הראב״ד

*אע״פ שאסורה לשמש לערב. א״א יש כאן שיבוש ולמה אסורה לשמש לערב והלא יצא מגרגרותו בשמירתו עד לערב ונראה שצריך לומר אף על פי שאסורה לשמש עד לערב:

ד יולדת שטבלה אחר שבעה וכו׳. משנה בסוף נדה (דף ע״א) וכב״ה. ומ״ש רבינו נמצאת אתה למד שהיולדת בתוך ימי טוהר אוכלת במעשר וכו׳. שיעור הלשון כך הוא שהיולדת דינה הוא שבתוך ימי טוהר אוכלת במעשר וכו׳:

וכתב הראב״ד ותהיה טהורה לכל א״א כמה דבריו מבולבלים וכו׳. מ״ש ומשנה שלימה היא בפרק חומר בקודש (דף כ״ח) אונן ומחוסר כפורים צריכים טבילה לקדש אבל לא לתרומה. ומ״ש ואם יאמר ה״מ לאכילה אבל למגע לא הרי דבריו סותרים זה את זה כלומר שהוא כתב ותהיה טהורה לכל דמשמע לכל מילי בין למגע בין לאכילה והוא אומר דמתניתין דמצרכה טבילה ה״מ לאכילה. וליישב דברי רבינו י״ל שמה שכתב רבינו לכל היינו לומר שתהיה טהורה בין לקדש בין לתרומה במגע דוקא וזה מבואר בדבריו שהרי כתב שלאכילה אף לתרומה יראה לו שצריכה טבילה כך היה נראה לומר אלא שמדברי רבינו בפי״ב מהלכות שאר אבות הטומאה נראה שמחוסר כפורים עד שלא הביא כפרתו אסור ליגע בקדש ולפיכך צריך לפרש דברי רבינו דה״ק ומטמאה את הקדשים בולד הטומאות עד שתשלים ימי טוהר וגם תהיה טהורה לכל דהיינו על ידי הבאת קרבנותיה. ומ״ש רבינו ויראה לי מצאתי בספר מוגה כלשון הזה ויראה לי שמאחר שהיא מטמאה את הקדש שהיא צריכה טבילה בסוף ואחר תגע בקדש אע״פ שאינה צריכה טבילה אחרת לאכילת התרומה:

ה יולדת שהיא מצורעת וכו׳. משנה פרק בנות כותים (דף ל״ד) וכב״ה ויליף לה מדכתיב ולנקבה לרבות מצורעת למעיינותיה וברפ״ב דטבול יום ואלו כל המשקים וכו׳ משקים היוצאים מהם כמשקין שהוא נוגע בהם אלו ואלו תחילה חוץ מן המשקה שהוא אב הטומאה והיינו משקה הזב:

ו זבה קטנה וכו׳. משנה בסוף נדה (דף ע״ב) ומודים ברואה תוך י״א יום וטבלה לערב ושמשה שמטמאים משכב ומושב וחייבין בקרבן טבלה ביום שלאחריו ושמשה ה״ז תרבות רעה ומגען ובעילתן תלויים. ומ״ש רבינו שטבלה ביום השמור שלה וכו׳. הוא מה ששנינו טבלה ביום שלאחריו וכו׳. ומ״ש טבלה בליל השמור וכו׳. זה הוא מה ששנינו ומודים ברואה בתוך י״א יום וטבלה לערב וכו׳ וביאר רבינו כל זה בפ״ו מהלכות איסורי ביאה:

ז הרואה דם ביום י״א וכו׳. גם זה שם במשנה וכבית הלל:

וכתב

ח וכתב הראב״ד אע״פ שאסורה לשמש לערב א״א יש כאן שיבוש ולמה אסורה לשמש לערב והלא יצא מגרגרותו וכו׳. ואין ספק שספר מוטעה נזדמן להראב״ד שבספרים כתוב עד לערב. ומ״ש אבל הרואה דם בעשירי וכו׳. שם וכר״י:

ט זב וזבה גדולה וכו׳. בפרק כילד צולין (דף פ״א) ובפרק שני דנזיר (דף ט״ו ע״ב) נתבאר שאפי׳ ראתה בשביעי אחר טבילה סותרת הכל ופרק בנות כותים (דף ל״ג ע״ב) אמרו ואחר תשהר אמר רחמנא אחר אחר לכולן שלא תהא טומאה מפסקת ביניהם ובפרק תינוקת (דף ס״ז ע״ב) אמרו מכדי האידנא כלהו ספק זבות שוויהו רבנן ליטבלינהו ביממא דשבעה ומפני מאי משום דר״ם דתניא אחר תטהר אחר אחר לכולן ר״ם אומר אחר מעשה תטהר אבל אמרו חכמים אסור לעשות כן שמא תבא לידי ספק ובת״כ אחר תטהר אחר המעשה תטהר כיון שטבלה יכולה להתעסק בטהרות אבל אמרו חכמים לא תעשה כן שלא תבא לידי ספק: אע״פ שהם עושים משכב ומושב למפרע וכו׳. הכי איתא בפ״ק דמגילה (דף ח׳ ע״ב) ה״ל רבא אלא מעתה גבי זב דכתיב וכבס בגדיו וטהר התם מאי וטהר מעיקרא איכא אלא טהור השתא מלטמא כלי חרס בהיסט אע״ג דהדר חזי לא מטמא למפרע. וכתב רש״י אע״פ שטבילתו ביום ואם ראה אחר טבילה בו ביום סתר הכל ומטמא משכב ומושב וכו׳ אפילו הכי מהני ליה טבילה לטהרו מלטמא כלי חרס שהסיט בין טבילה לראיה והכי דריש לה בת״כ ונראה בעיני דהא דדרשינן ליה וטהר מלטמא כלי חרס מדכתיבים להאי קרא בתר קרא אשר יגע בו הזב דנפקא לן מיניה היסט כלי חרס לזב ואין לך עוד טמא שמטמא כלי חרס בהיסט אלא הוא עכ״ל:

פ״ו א כבר ביארנו שהזב וחביריו וכו׳. בתחילת פרק ראשון. ומ״ש ובין שישב על המשכב וכו׳. בת״כ אין לי אלא בזמן ששכב על המשכב וישב על המושב מנין שכב על המושב וישב על המשכב ת״ל יטמא ליכה. ומ״ש ואי זהו מרכב וכו׳. בת״כ ובפרק כ״ג דכלים. וטפיטן של סוס הוא הנקרא בערבי סרג אל פרס:

ב המשכב והמרכב כל אחד מהם אב וכו׳. בפ״ק דכלים מונה אותה באבות הטומאות ובתורת כהנים אמרו שהמשכב נעשה אב הטומאה לטמא אדם ולטמא בגדים ובפרשת זבים כתיב כל המשכב אשר ישכב עליו הזב יטמא וכל הכלי אשר ישב עליו יטמא ואיפ

אמר

ועשאן ראשון לטומאה והנוגע במרכב אינו מטמא בגדים ולא כלים אפילו בשעת מגעו אבל הנושא את המשכב או את המרכב הרי זה מטמא בגדים ושאר כלים בשעת נשיאתו עד שלא פירש ממטמאיו. ומניין שבטומאת מרכב חלק מגעו ממשאו ובמשכב לא חלק. שהרי הוא אומר במשכב ואיש אשר יגע במשכבו יכבס בגדיו ובמרכב הוא אומר וכל המרכב אשר ירכב עליו וכל הנוגע בכל אשר יהיה תחתיו יטמא עד הערב. ולא נאמר בו יכבס בגדיו מלמד שאינו מטמא בגדים בשעת מגעו ונאמר והנושא אותם יכבס בגדיו אחד הנושא את המרכב או הנושא משכב מטמא בגרים בשעת נשיאתו. נמצאת למד שהזב והזבה והנדה והיולדת ומשכבן ורוקן ומימי רגליהן ודם נדה וזבה ויולדת וזובו של זב כל אחד מאלו אב. ואדם שנגע באחד מכל אלו או נשאן מטמא בגדים ושאר כלים בשעת נגיעתו או בשעת נשיאתו. ואינו מטמא לא אדם ולא כלי חרש. שכל המטמא אדם מטמא כלי חרש וכל שאינו מטמא אדם אינו מטמא כלי חרש. הנה למדת שכל טמא שנאמר בו יכבס בגדיו הרי זה מטמא בגדים שיגע בהם כל זמן שלא פירש ממטמאיו ועושה אותן ראשון לטומאה כמוהו. ומטמא שאר כלים כבגדים. חוץ מכלי חרש שאינו מטמא לא אדם ולא כלי חרש אע"פ שעדיין לא פירש. וכל טמא שלא נאמר בו יכבס בגדיו הרי הוא עד שלא פירש כאחר שפירש שאינו מטמא בגדים מפני שהוא ולד ואצ"ל שאינו מטמא אדם ולא כלי חרש. ולפיכך הנוגע במרכב אינו מטמא בגדים בשעת מגעו והנושא את המרכב מטמא בגדים בשעת נשיאותו כמו שביארנו: ג כל הכלים שינשאו למעלה מן הזב הם הנקראין מדף והם כולם ככלים שהוא נוגע בהם שהם ראשון לטומאה ואינן מטמאין לא אדם ולא כלים אבל מטמאין אוכלין ומשקין כשאר ולדות הטומאה. *וטומאת מדף מדבריהם: ד הזב והזבה והנדה והיולדת והמצורע שמתו הרי הן מטמאין משכב ומרכב אחר מיתתן כשהיו כשהן חיין עד שימוק הבשר. וטומאה זו מדבריהם גזירה שמא יתעלף אחד מאלו וידמו שמת והוא עדיין לא מת. נמצא משכבו ומרכבו של אחר מיתה אב טומאה של דברי סופרים. אבל נכרי שמת אינו עושה משכב שהרי כשהוא חי אינו מטמא אלא מדבריהם כמו שביארנו: ה כל מקום שאתה שומע טומאת משכב ומרכב אינו שיגע הטמא במשכב או במרכב כשינשא עליהן אלא אפילו היו אבנים גדולות למעלה מן הכלי העשוי למשכב או למרכב ונישא הזב על האבנים מלמעלה נטמא המשכב או המרכב ונעשה אב טומאה אפילו אלף משכב או מרכב זה למעלה מזה ואבן על העליון וישב אחד ממטמאי משכב ומושב למעלה מן האבן נטמאו הכל. ואחד המשכב הנוגע בארץ או המשכב של מעלה אם נגע בו בשעת שכיבתו כל אחד מהן אב הטומאה. וכן אם היה אחד ממטמאי משכב ומושב למטה ואבן על גביו ואוכלין ומשקין וכלים ואדם על גבי האבן זה למעלה מזה כולן טמאין וראשון לטומאה. ואחד כלי או אוכל ומשקה או אדם הנוגע בזב. או כלי או אוכל ומשקה או אדם שהוא למעלה על האבן שעל גביו הכל ולד טומאה

השגת הראב"ד

*וטומאת מדף מדבריהם. א"א יש טומאת מדף מדבריהם אבל זו אע"פ שהיא קרויה מדף אינה מדבריהם שהרי אמרה תורה והנוגע בכל אשר יהיה תחתיו יטמא עד הערב ודרשינן ליה במסכת נדה כל אשר יהיה תחתיו הזב ואמרה תורה יטמא עד הערב אלמא כלי שטף נמי מטמא במגע:

אשר יגע במשכבו ורחץ במים וגו' וכל המרכב אשר ירכב עליו הזב יטמא וכל הנוגע בכל אשר יהיה תחתיו יטמא עד הערב והנושא אותם יכבס בגדיו ורחץ במים וגו' ודרים בת"כ דוהנושא אותם קאי על כל מאי דכתיב בענין מעיינותיו ומרכבו ומושבו ודם הנדה ובפרק כ"ג דכלים שנינו מה בין מרכב למושב מרכב חלק מגעו ממשאו ומושב לא חלק מגעו ממשאו כלומר שבנוגע במשכב נאמר יכבס בגדיו וגו' ובנוגע במרכב נאמר יטמא עד הערב ולא נאמר יכבס בגדיו למדנו שאינו מטמא בגדים אפילו נוגע בהם עד שלא פירש ממטמאיו ונוגע במשכב מטמא בגדים עד שלא פירש ממטמאיו אבל פירש ממטמאיו אינו מטמא כלים מדכתיב יכבס בגדיו דמשמע דוקא בגדיו שהוא לבוש בשעת נגיעה והוא הדין לשאר כלים שהוא נוגע בהם באותה שעה והכי תניא בת"כ ואיש אשר יגע במשכבו יכבס בגדיו בשעת מגעו מטמא בגדים פירש אינו מטמא בגדים ותניא תו בת"כ מנין לעשות שאר כלים כבגדים ת"ל וטמא יכול יטמא אדם וכלי חרס ת"ל בגד בגד הוא מטמא ולא אדם וכלי חרס ובפ"ב דזבים תנן כלל אמר רבי יהושע כל המטמא בגדים בשעת מגעו מטמא אוכלים ומשקים להיות תחילה והידים להיות שניות ואינו מטמא לא אדם ולא כלי חרס לאחר פרישתו ממטמאיו מטמא משקים להיות תחילה והאוכלים והידים להיות שניות ואינו מטמא בגדים: נמצאת למד שהזב והזבה וכו'. נתבאר בפ"א ובפרק זה. ומ"ש ואינו מטמא לא אדם ולא כלי חרס כבר כתבתי בסמוך דהכי דרים בתורת כהנים:

הנה למדת שכל טמא שנאמר בו יכבס בגדיו וכו'. נתבאר בסמוך. ומ"ש ועושה אותם ראשון לטומאה כמוהו:

ג כל הכלים שינשאו למעלה מן הזב וכו'. בפרק בנות כותים (דף ל"ב ל"ג) יליף מקרא דוכל הנוגע בכל אשר יהיה תחתיו יטמא דעליונו של זב אינו מטמא אלא אוכלים ומשקים. ומ"ש שהם נקראים מדף. בפ"ד דזבים תנן שהזב עושה משכב ומושב מתחתיו לטמא אדם ולטמא בגדים ועל גביו מדף לטמא אוכלים ומשקים וכתב רבינו טומאת מדף הוא כי הזב והכיריו וכו' כשהיה עליו למעלה ממנו אוכלים ומשקים נטמאו ואפילו אם היו בינו ובינם הילות רבות וכן כשיש למעלה מן הזב כלים מונחים זה על זה הרי הכלי העליון שמה טומאת מדף ואע"פ שבינו ובין הזב הילות רבות אמנם הכלי ההוא שמה טומאה קלה ר"ל שאינו אב הטומאה אבל דינו כדין כלים שנגעו בזב שמטמאין אוכלים ומשקים בלבד לא אדם וכלים וכבר נתבאר כי כל הכלים הראויים למשכב שתחת הזב כולם אב הטומאה ואין חילוק בין המשכב התחתון הדבק בקרקע או המשכב הדבק לגופו וכל הכלים אשר על הזב כולם ראשון לטומאה ואין חילוק בין הבגד הדבק על גופו מלמעלה ובין הבגד העליון שכנגד הרקיע הכל שמה טומאת מדף ואין הדין כן במת אבל דין כלים שעל גביו או כלים שתחתיו או כלים שנגעו בו דין אחד לכולם וכו' ויליף לה בסיפרא מקראי. והלשון הזה של מדף וכו' בכאן עיקרו מנדף והוא ממאמרם ריחו נודף יריח למרחק הרבה השאיל הענין הזה על הזב אשר יטמא כלים שעל גביו ואפי' שיה

שיה ביניהם חגילה רבה כאילו יעבור ריחו ויגיע אליהם ויטמאם על דרך הדמיון עכ"ל. ומ"ש וטומאת מדף מדבריהם. הוא ממה שאמרו בריש נדה (דף ד' ע"ב) בטומאה דרבנן דיקא נמי דקתני מדף כד"א קול עלה נדף ואע"ג דבפרק בנות כותים (דף ל"ב ל"ג) יליף לה מקרא משמע לרבינו שהוא אסמכתא דהא בת"כ דריש האי תחתיו תחתיו ממש ולא לעליונו כדדרים בפרק בנות כותים ובזה נתיישב מ"ש עליו הראב"ד א"א יש טומאת מדף מדבריהם אבל זו אע"פ שהיא קרויה מדף אינה מדבריהם שהרי התורה אמרה והנוגע בכל אשר יהיה תחתיו יטמא עד הערב ודרשינן לה במסכת נדה כל אשר יהיה תחתיו הזב ואמרה תורה יטמא עד הערב אלמא כלי שטף נמי מטמא במגע עכ"ל. ומה שסיים אלמא כלי שטף נמי מטמא במגע היינו לומר שכיון שעליונו של זב מטמא מן התורה לדעת הראב"ד הרי הוא ראשון ומטמא כלי שטף במגע אבל לדעת רבינו שאינו טמא אלא מדרבנן אינו מטמא כלים כלל: כתב הר"י קורקוס ז"ל שמשני מהראב"ד שרוצה לפרש כוליה קרא בעליונו שמטמא גם כלי שטף במגע דהא הלכה רווחת היא דעליונו של זב אוכלים ומשקים לבד מטמא וכמו שכתבתי ממשנה פ"ד דזבים ופ"ו דעדיות גם בתוספתא דזבים פ"ג גם בת"כ גם בפרק בנות כותים באותה סוגיא שהזכיר הראב"ד:

ד הזב והזבה וכו'. משנה וגמרא בפרק התינוקת (דף ס"ט ע"ב) ושנינו בת"כ שטומאה זו מדברי סופרים:

ה כל מקום שאתה שומע טומאת משכב ומרכב וכו'. שם בגמרא ובפ"ק דכלים שנינו למעלה מהם מרכב שהוא מטמא תחת אבן מסמא למעלה מן המרכב משכב שהוא מגעו למשאו והוא מלשון והיתה אבן חדה ושומת על פום גובא כמו שאמרו בפ"ב דנדה שם דהיינו אבן כבדה העשויה להניח ואינה מיטלטלת ורבותא הוי אע"פ שאין נרגש כובד הזב היושב עליה במה שתחתיה כי ע"י כובד האבן אין כובד הזב מעלה ולא מוריד לכלים שתחתיה ואין מגיע להם כובדו ובת"כ יליף להו מקראי. ומ"ש רבינו וכן אם היה אחד ממטמאי משכב ומושב למטה ואבן עליו. בפ"ה דזבים כל הנישא על גבי הזב טמא כל שהזב נישא עליו טהור חוץ מן הראוי למשכב ולמושב והאדם כיצד אצבעו של זב *(תחת האבן או) תחת הנדבך והטהור מלמעלה מטמא שנים ופוסל אחד פירש מטמא אחד ופוסל אחד הטמא מלמעלן והטהור מלמטן מטמא שנים ופוסל אחד פירש מטמא אחד ופוסל אחד האוכלים והמשקין המשכב והמושב והמדף מלמעלן מטמאים *אחד ופוסלים אחד פירשו מטמאים אחד ופוסלים אחד המשכב והמושב מלמטן מטמאין שנים ופוסלים אחד האוכלים והמדף מלמטה טהורים מפני שאמרו כל הנושא והנישא על המשכב טהור חוץ מן האדם ופי' רבינו שמדף שנינו היינו אוכלים או משקים וכלי שטף שאינן ראויים למשכב ומושב. ואע"פ שבמשנה זו לא הזכירו מרכב כללו רבינו עם משכב

[*לא גרסינן ליה לא במשנה ולא בסדר התלמוד] [*וכן הוא בגירסת ס"א וכן הוא בנוסחת מהר"ש אבל גירסת ספרינו מטמאין שנים והתוי"ט קיים גירסת הס"א והאריך ע"ש]:

משנה למלך

פ"ו ג שהם ראשון לטומאה כו'. עיין בחוט השני סימן כ"ט וסימן ל' ודו"ק:

טומאה. *ואינו מטמא לא אדם ולא כלים חוץ מן האדם שעל גבי הזב שעד שלא פירש ממטמאיו מטמא שאר כלים כמו שביארנו:

ז האוכלים והמשקין והכלים שאינן עשוים לא למשכב ולא למושב ולא למרכב שהיו למטה וישב הזב וכיוצא בו עליהם למעלה ולא נגעו בהן כולן טהורין. אבל אם היה האדם למטה והזב למעלה אע"פ שאינו נוגע בו הרי זה טמא משום נושא זב. ככל נושא דבר שמטמא במשא שהנושא ראשון לטומאה. הא למדת שכל שיהיה למעלה מן הזב טמא בין אדם ובין כלים העשויין למשכב ולמושב ולמרכב בין שאר כל הכלים בין אוכלים בין משקין הכל ראשון לטומאה. וכל שיהיה למטה מן הזב ולא יגע בו טהור. חוץ מן האדם או כלי העשוי למשכב או למושב או למרכב. אלא שהאדם ראשון והכלים העשויים למושב או למשכב או למרכב אב הטומאה כמו שביארנו:

מטמא

השגת הראב"ד

*ואינו מטמא לא אדם ולא כלים. א"א כבר כתבנו למעלה שעליונו של זב מטמא כלי שטף במגע:

כסף משנה

משכב ומושב שודאי דינם שוה שהרי אמרו בר"פ בכל מערבין (דף כ"ז) שאין למדין מן הכללות אפילו במקום שנאמר בהם חוץ דהא איכא מרכב: כתב הראב"ד ואינו מטמא לא אדם ולא כלים א"א כבר כתבנו למעלה שעליונו של זב מטמא כלי שטף במגע עכ"ל. וכבר כתבתי טעם דברי רבינו: ז כתוב בספרי רבינו האוכלים והכלים והמשקים והוא חילוף מט"ס וצריך להגיה האוכלים והמשקים והכלים: ומ"ש והכלים שאינם עשויים לא למשכב ולא למושב ולא למרכב. בפרק ג' דחגיגה (דף כ"ג ע"ב) ובפרק ו' דשבת (דף נ"ט) יכול כפה סאה וישב עליה יהא טמא וכו' תלמוד לומר אשר ישב עליו והיושב על הכלי יטמא מי שמיוחד לישיבה יצא זה שאומרים לו עמוד ונעשה מלאכתנו:

הזב

משנה למלך

ז שהנושא ראשון לטומאה. היינו דוקא אחר שפירש אך קודם שפירש מטמא שנים ופוסל אחד הוט כשני סי' ג' ודו"ק:

ראיתי להאר ברייתא אחת בת"כ פרשת מצורע ז"ל ואיש אשר יגע במשכבו יכבס בגדיו אדם הנוגע במשכב מטמא בגדים ואין המשכב הנוגע במשכב מטמא בגדים והלא דין הוא ומה אם במקום שלא נטמא אדם מחמת הזב לטמא אדם ולטמא בגדים נטמא משכב מחמת הזב לטמא אדם ולטמא בגדים מקום שנטמא אדם במגע משכב לטמא בגדים אינו דין שיטמא משכב במגע משכב לטמא אדם לטמא בגדים ת"ל ואיש אשר יגע במשכבו יכבס בגדיו אדם הנוגע במשכבו מטמא בגדים ואין המשכב הנוגע במשכב מטמא בגדים ע"כ. והנראה אצלי בכוונת ברייתא זו הוא דהוה ס"ד דכי היכי דאדם הנוגע במשכב מטמא בגדים עד שלא פירש מטמאיו ה"נ משכב הנוגע במשכב מטמא בגדים עד שלא פירש המשכב מן המשכב ואכן הק"ו הוא בזה האופן ומה אדם שאינו עלול לקבל טומאה מן הזב לטמא אדם אפי' בעודו מחובר לטומאה וכן אינו מטמא הבגדים לאחר שפירש והיינו דנקט לטמא בגדים שהם שתי חלוקות דקיל טומאתו של אדם שהרי אינו מטמא אדם כלל וכן אינו מטמא בגדים לאחר שפירש אפ"ה המשכב חמור הימנו שהרי מטמא אדם וכן בגדים אף לאחר שפירש הזב מן המשכב הרי למדנו שהמשכב עלול לקבל טומאה יותר מהאדם מקום שנטמא אדם במגע משכב לטמא בגדים דהיינו קודם שפירש מהמשכב אינו דין שהמשכב הנוגע במשכב שיטמא בגדים קודם שפירש המשכב מן המשכב ומעולם לא ס"ד אלא שיהא המשכב הנוגע במשכב מטמא בגדים קודם שפירש דומיא דאדם מאחר שראינו שהמשכב עלול יותר לקבל טומאה מן האדם ולפ"ז נ"ל דצריך להגיה לשון הברייתא ולומר כן מקום שנטמא אדם במגע משכב לטמא בגדים אינו דין שיטמא משכב במגע משכב לטמא בגדים כו' ולא גרסינן לטמא אדם בשתי החלוקות האחרונות שהרי אדם הנוגע במשכב אינו מטמא אדם אף קודם שפירש ומראה הברייתא ומסופה מוכח כהדיא דמעולם לא עלה על הדעת שיהיה המשכב הנוגע במשכב מטמא אדם וכ"נ מן הברייתא השנויה אחר זו דהס"ד הוא שיהיה המשכב הנוגע במשכב מטמא בגדים קודם שפירש דומיא דאדם ודרך זה הוא פשוט בעיני בכוונת הברייתא והברייתא השנויה אחר זו על דרך זה מתפרשת והוא ק"ו שיטמא אדם מתחת הזב לטמא אדם ולטמא בגדים כלומר שיהיה האדם הניטמא מתחת הזב אב הטומאה ויטמא אדם וכן כלים אפילו לאחר שפירש כמו המשכב שהרי האדם יותר עלול לקבל טומאה מן המשכב שהרי האדם בנגע במשכב מטמא בגדים קודם שפירש והמשכב שנגע במשכב אינו מטמא בגדים והשתא ומה אם במקום שלא נטמא משכב במגע משכב לטמא בגדים אפילו הכי נטמא אדם במגע משכב לטמא בגדים אלמא האדם הוא יותר עלול לקבל טומאה מן המשכב במקום שנטמא המשכב ונעשה אב הטומאה לטמא אדם וכלים אף לאחר שפירש והיינו מתחת הזב אינו דין שהאדם שהוא יותר עלול לקבל טומאה שיטמא אדם מתחת הזב ויהיה אב הטומאה לטמא אדם ולטמא בגדים אף לאחר שפירש ת"ל כל המשכב כו' למעט ולומר דוקא משכב נעשה אב הטומאה ולא האדם. הכלל העולה דבחלוקה הראשונה האדם עלול יותר לקבל טומאה מן המשכב והוא דאדם הנוגע במשכב מטמא בגדים והמשכב הנוגע במשכב אינו מטמא בגדים. ובחלוקה האחרת המשכב עלול לקבל טומאה יותר מן האדם והוא שהמשכב שנטמא בזב נעשה אב הטומאה ומטמא אדם וכלים אף לאחר שפירש והאדם שנטמא מתחת הזב אינו נעשה אב הטומאה ואינו מטמא אדם כלל זולת בגדים קודם שפירש ושתי החלוקות הללו שנו במשנה במסכת אהלות פרק א' משנה ה' אדם ובגדים טמאים בזב חומר באדם מבבגדים ובבגדים מבאדם שהאדם הנוגע בזב מטמא בגדים ואין בגדים הנוגעים בזב מטמאין בגדים חומר בבגדים שהבגדים הנושאין את הזב מטמאין אדם ואין אדם הנושא את הזב מטמא אדם ע"כ. ודע דבגדים השנויים במשנה זו הם בגדים הראויין למשכב מדקתני סיפא שהבגדים הנושאין את הזב כו' וזה אינו אלא בראויים למשכב וזה פשוט וכ"כ ר"ש נמצא דשתי ברייתות הם שנויות במשנתנו במלות קצרות וכבר רמז ר"ש לברייתא הראשונה בפירושו. וראיתי להר"ש בריש פ"ד דזבים מ"א שכתב ואע"פ שהעריבה טמאה במגע הזב אפשר דבגדים שבה טהורים לגמרי דאין מגע הזב מטמא בגדים כו' והביא ברייתא זו דת"כ ולא ידעתי למה כתבו בלשון אפשר מאחר שהוא משנה ערוכה בפ"א דאהלות וכמ"ש ול"ע. ודע שהרב בעל קרבן אהרן כתב שני אופנים בצורת הק"ו והכל הולך אל מקום אחד אך לא ידעתי איך לא הרגיש בלישנא דברייתא דקתני אינו דין שיטמא משכב במגע משכב לטמא אדם לטמא בגדים ע"כ. דהיכא ס"ד שהמשכב הנוגע במשכב יטמא והלא דיו לבא מן הדין להיות כנדון והאדם הנוגע במשכב אינו מטמא אדם כלל וכדתניא בהכיא פרשתא בת"כ יכול יטמא אדם וכלי חרס ת"ל נגד כו'. לכן נ"ל להגיה הברייתא ובשתי החלוקות האחרות לא גרסינן לטמא אדם אדם וכמש"ל:

ודע שאף שכתבנו דכלים הנוגעים בזב או במשכב אף שלא פירשו מן הזב או מן המשכב מ"מ אינם מטמאים כלים וכ"ש אדם וכלי חרס נמצא דלגבי כלים הנוגעים בזב או במשכב אין חילוק בין פירש ללא פירש והיינו דתנן בפ"ה דזבים מ"י זה הכלל כל הנוגע באחד מכל אבות הטומאה שבתורה מטמא א' ופוסל א' חוץ מן האדם פירש מטמא א' ופוסל א'. ופי' הר"ש כל הנוגע כגון אוכלין וכלים כו' ולפ"ז הני אבות הטומאה הוו אפילו אותם דמטמו אדם לטמא בגדים מ"מ לגבי אוכלין יש חילוק בין פירשו הכלים מטומאתם כשנגעו באוכלין ללא פירשו דאם לא פירשו הוו האוכלים ראשון והאוכלין אלו מטמאין אוכלים אחרים אבל אם פירשו הכלים האוכלין הן שניים ופוסלין אוכלין אחרים. כללו של דבר הכלים לגבי אוכלין הם כאדם דעד שלא פירשו מטמאין ב' ופוסלין א' פירשו מטמאין אחד ופוסלין א' ודין זה נלמד מהכיא דתניא בתוספתא דזבים והביאה הר"ש ריש פ"ה דזבים וז"ל כלים הנוגעים בזב וזבה כו' מטמאין ב' ופוסלין א' פירשו מטמאין א' ופוסלין א' וכתב הר"ש מטמאין ב' ופוסלין א' דבשעת מגען חשובין הכלים כאב הטומאה לגבי אוכלין ועושין א' ב' ג' אע"פ שאין חשובין כאב הטומאה לגבי כלים אחרים אפילו בשעת מגען כדפרישית לעיל כו'. והא דתנן זה הכלל כל הנוגע באחד מכל אבות הטומאה בתורה מטמא א' ופוסל א' חוץ מן האדם הכא הוא כללא מדאורייתא דאילו מדרבנן כלים כאדם לאוכלים והא דקתני במתניתין כלל א"ר יהושע כל המטמא בגדים בשעת מגעו וכו' דמשמע דמי שאינו מטמא בגדים בשעת מגעו דאינו מטמא אוכלין להיות תחלה הוי כללא משום סיפא נקטיה דהיינו לאחר פרישתו או נמי כל אדם קאמר ולמעוטי אדם הנוגע בשרץ ונבלה דאין מטמאין בגדים בשעת מגען ואין מטמאין אוכלין להיות תחלה והא דלא קאמר דמתניתין דכלל אמר ר' יהושע דהוי מדאורייתא ולא מדרבנן דומיא דמתניתין דכל הנוגע היינו משום דע"כ מתניתין דר' יהושע בדרבנן קאי מדקאמר והידים להיות שניות וטומאת הידים אינו אלא כי אם מדרבנן וזה פשוט א"נ מדקתני סיפא לאחר פרישתו מטמאין משקין להיות תחלה וטומאת משקין שיהיו לעולם תחלה אינו אלא כי אם גזירה מדבריהם. עוד נ"ל דמ"ש הר"ש במתניתין דכל הנוגע דהוא כללא מדאורייתא לאו למימרא דמן התורה אוכלין שנגעו בכלים עד שלא פירשו דהוי שני לטומאה אוכלין אלו ואתו רבנן וגזרו שיהיו אוכלין אלו ראשון דומיא דכלים שנגעו באדם עד שלא פירש מטמאין דהא היכן רמיזא גזירה זו דרבנן אלא לעולם האוכלין הם ראשון לטומאה מן התורה כל שנגעו בכלים קודם שפירשו דומיא דהיכא דנגעו באדם קודם שפירש דהאוכלין הם ראשון. והנראה אצלי דטומאה זו דחיבורין אינה מטמאה לא לגדול הימנו ולא לשוה לו ולפ"ז אדם שנגע בזב אינו מטמא אדם אבל לגבי כלים דהוו למטה ממנו נחשב אב לטומאה וכן לגבי אוכלין נחשב אב לעשותם ראשון אבל הכלים אינם נחשבים כאב לטמא כלים דהוותם דומיא דאדם דאינו נחשב אב לטמא אדם דהוותיה אבל לגבי אוכלים שהם למטה מן הכלים נחשבים אב לעשותם ראשון ולפ"ז נ"ל דאוכלים שנגעו בזב ונגעו באוכלין אחרים עד שלא פירשו האוכלים הראשונים מן הזב שהאוכלין הם שניים שאין האוכלין הראשונים נחשבין אב לעשות האוכלים דהוותם ראשונים דומיא דאדם וכלי דאינם נחשבים אב לטמא אדם וכלים דהוותם ומה שחלק הר"ש בין מדאורייתא למדרבנן היינו טעמא משום דמן התורה אין אוכל מטמא אוכל אף שהוא ראשון והאוכל קי"ל דנעשה שני לטומאה מן התורה מדכתיב וכלי חרס אשר יפול מהם אל תוכו יטמא נמצא שהשרץ אב והתנור ראשון והאוכלין שניים מ"מ אין האוכל מקבל טומאה מן הראשון אלא מן האדם או מן הכלים אבל מאוכל אחר אף שהוא ראשון אינו מקבל טומאה וכמ"ש רבינו רפ"ז מהלכות אבות הטומאה ולפ"ז הא דקתני דכל הנוגע באחד מכל אבות הטומאה דפירושו לדעת הר"ש הוא דכל הכלים הנוגעים מה שמטמא אחד הוא מן התורה אבל שנים לא מטמא מן התורה לפי שאף שהאוכל שנגע בכלים הוא ראשון מ"מ אין אוכל מטמא אוכל ובשלמא גבי אדם משכחת לה שיטמא שני מן התורה כגון אדם שנגע בכלים וכלים שנגעו באוכלין שהכלים הם ראשון והאוכלין הם שניים וכולם טומאתם מן התורה אבל כלים שנטמאו בזב כיון שאינם מטמאים כי אם אוכלין נמצא שאינם מטמאים שנים כי אם מדרבנן אף שהאוכלים שנגעו בכלים הוו ראשון מן התורה ולפ"ז ע"כ מתניתין דר' יהושע בדרבנן קאי מדקא מחלק בין היכא דהאוכלין הם ראשון או שני ומן התורה אין הפרש לגבי אוכלין בין שיהיו ראשון או שני דהא לעולם אין האוכל מטמא דבר אחר אף שיהיה ראשון. אלא שלפי דרך זה אני תמיה דאיך יתכן דהסיפא דכל הנוגע הוי מן התורה דהא קתני ופוסל אחד דהא מן התורה אין האוכל פוסל וכמבואר ולומר דמאי דקתני מטמא אחד הוא מן התורה ופוסל אחד הוא מדרבנן הוא דבר זר עד מאד. כן אמת שגם לפי הס"ד דמן התורה אוכל שנגע בכלים דהוו שניים מן התורה קשה דאיך יתכן לומר ופוסל אחד מן התורה ובמקום אחר נאריך בזה בע"ה. הכלל העולה דלדעת הר"ש כלים הנוגעים באוכלין הוי האוכלין ראשון מדרבנן. ודע שדברי הרב בעל תי"ט במשנה א' דפ"ה דזבים בהא דכל המטמא בגדים כו' לא יכולתי להולמם ועיין בתוספתא שהביא הר"ש בפ"ה דזבים מי"א. ודע שרבינו לא הזכיר דין זה דאוכלים שנגעו בכלים קודם שפירשו דהוו האוכלים ראשון נראה דלא ס"ל הכי ואולי יצא לו ממאי דתנן בכמה מקומות דאין הכלים מטמאין כלים אחרים אלמא דלעולם הכלים חשיבי ראשון ואינם נחשבים כאב וכיון דאינם נחשבים כאב לטומאת כלים ה"ה לטומאת אוכלין דאין האוכלין ראשון כי אם שני. ומ"מ עדיין הדבר צריך תלמוד ועיין בתוס' השני סימן ל' דר"ל שגם הר"ם ס"ל כסברת הר"ש ועי"ש (א"ה עיין במ"ש הרב המחבר לעיל פ"ה מהלכות טומאת מת דין ג'). ודע דבפרק כ"ח דכלים מ"ו תנן מטלית שטלייה על הקופה מטמא אחד ופוסל אחד הפרישה מן הקופה הקופה מטמאה אחד ופוסל אחד והמטלית עשאה טליה על הבגד מטמא שנים ופוסל אחד הפרישה מן הבגד הבגד מטמא א' ופוסל א' והמטלית מטמא ב' ופוסל א' ע"כ. והר"ש פירשה למתניתין כפי שיטתו שכתבנו דכלים הנוגעים באחד מאבות הטומאה לגבי אוכלין ומשקין יש חילוק בין פירשו ללא פירשו והיינו פירושא דמתניתין דמטלית זה שהוא טמא מדרס וטלייה על הבגד הוה הבגד טמא מגע מדרס לפי שזה הבגד נגע במדרס וכ"ז שהוא מחובר מטמא שנים ופוסל אחד לפי שזה הבגד כאשר נגע באוכלין בהיותו מחובר למטלית חשיבי האוכלין ראשון לפי שהבגד בהיותו מחובר חשיב כאב הטומאה אבל כשפירשה מן הבגד הבגד לאחר שפירש מטמא א' ופוסל א' לפי שחזר הבגד להיות ראשון לטומאה כדין כל הנוגעים באב מכל אבות הטומאה דלאחר שפירשו הוו ראשון לטומאה אבל המטלית מטמא ב' ופוסל א' כדינה מקודם שהיתה אב הטומאה לפי שלא נתבטלה מתורת מדרס בשביל טלייתה. אך היכא שטלייה על הקופה כשנגמר טלייתה פרח ממנה טומאת מדרס משום דקופה לא חזיא למדרס והקופה היא טמאה מגע מדרס והיא ולד הטומאה ומש"ה אפילו בהיותה מחוברת מטמא אחד ופוסלת אחד לפי שאינה מחוברת עם אב שהרי המטלית פרח ממנה טומאתה בשביל טלייתה והנה אין הפרש בינה בין קודם שפירשה הקופה מן המטלית לאחר שפירשה. ודע דדברי הר"ש באו קצת שלא כסדרן ומ"מ כוונתו מבואר שהיא כמ"ש וכן כתב רבינו עובדיה וביאר כל הצדדים באר היטב יע"ש נמצא לפ"ז דאין הבגד אפילו בעודו מחובר למטלית נחשב כאב אלא לגבי אוכלין ומשקין אבל לעולם לא חשיב כאב לטמא כלים ואדם. אך מדברי רבינו בפי' המשנה נראה פירוש אחר במשנה זו והוא דהיכא דטלייה למטלית עם הבגד הנה הבגד כולו ישוב במדרגת המשכב בשוה דומה לפסוק דתנן בפרק כ"ז מכלים משנה ח' הבגד שארג בו ג' על ג' ונטמא מדרס ותפר עליו את כל הבגד הבגד כולו מדרס כו' ע"כ. ואף שיש בספרים דלא גרסי הבגד כולו מדרס מתוך דברי רבינו בפי' המשנה נראה שכך היתה גירסתו וכן כתב בחיבורו פ' כ"ג מה' כלים דין ז' וכבר הובאה גירסא זו בתי"ט וא"כ הכא נמי היכא דטלייה עם הבגד נעשה כל הבגד כולו מדרס והרי הוא אב הטומאה גמור ומטמא אדם וכלים כדין משכב ומושב וזהו שכתב רבינו בפי' המשנה עלה דהך דמטלית כמו שמבאר

פ"ז א הזב מטמא את המשכב והמושב והמרכב בה' דרכים וכו'. בסוף פ"ב דזבים וכתב שם רבינו ראיה מהפסוק. ומ"ש וכל אחד מחמשה דרכים אלו הוא הנקרא מדרס בכ"מ כ"כ רבינו שם ג"כ:

ב וכן המשכב והמרכב מטמאים את האדם בשבעה דרכים וכו'. ג"ז בסוף פ"ב דזבים: ומ"ש רבינו מפי השמועה למדו שמקום שהזב יושב ומטמא וכו'. בת"כ והיושב על הכלי אשר ישב עליו הזב יטמא מקום שהזב יושב ומטמא ישב הטהור ויטמא אין לי אלא בזמן שהוא יושב עליו והזב שם מנין לעשות ריקם כמלא ת"ל כלי לעשות ריקם כמלא פי' ריקם כשאינו שם מלא כשהוא שם. ומ"ש אעפ"י שהיתה אבן מבדלת וכו'. בת"כ יליף לה מקרא:

ג אין הזב מטמא את המשכב וכו'. בת"כ. ומה שכתב כיצד מקצת טמא על המשכב וכו'. בפ"ה דזבים הטמא על מקצת משכב והטהור על מקצת משכב טמא מקצת טמא על המשכב ומקצת טהור על המשכב טהור נמצאת טומאה נכנסת לו ויוצאת ממנו במיעוטו ופירש שם רבינו כבר קדם לנו כי אשר יטמא משכב ומרכב לא יטמא אותו עד שינשא רובו עליו וכן האיש הטהור כשינשא על משכב טמא צריך שינשא רובו ואז יטמא אמר יתברך באדם אשר ישב על משכב הזב ואם על המשכב הוא ובא הפירוש הוא עד שינשא רובו עליו ודע כי אנחנו לא נחוש על רוב המשכב ומיעוטו אמנם על רוב הנישא ואפי' היה על מיעוט המשכב הוא מטמא אותו ומיטמא ממנו ולשון סיפרא או על הכלי אשר הוא יושב עליו או על מקלתו והנה יהיה ביאור משנה כך רוב הטמא על קלת משכב ורוב הטהור על מקלתו נטמא הטהור נמצאת טומאה נכנסת למשכב ויוצאת ממנו במיעוטו לפי שמקלתו נטמא וטימא זולתו:
וכתב הראב"ד ומקלת הטהור על אותו משכב א"א לא ידעתי מהו על אותו משכב שאפי' על משכב שהוא טמא גמור אם לא ישב עליו הטהור רובו טהור דהכי דרים לה בספרא ואם על המשכב הוא עד שינשא רובו עליו כדרך שנכנסת לו הטומאה כך היא יוצאה ממנו עכ"ל וי"ל שדבר פשוט הוא וכך מבואר בדבריו בפי' המשנה שכתבתי וגם פה מבואר בתחלת דבריו שכתב אבל אם נישא מיעוטו הואיל ולא נגע ה"ז טהור ולא כתב אותו משכב אלא כדי לסיים שהמשכב והנישא עליו טהורים ואין כאן מקום לטעות בו:

ד זב שהיה מוטל על חמשה ספסלין וכו'. משנה פ"ד דזבים ופירש רבינו שמשון לאורכן שכבו אורכו לאורכן שמאים שעל כל אחד ואחד נשען רובו פעמים על זה פעמים על זה לרוחבן שסוכב אורכו לרוחבן ולכך טהורין דאין רובו נשען על אחד מהם ישן לרוחבן ספק נתהפך לארכן שמאים ורבינו פירש שם בהיפך ורש"י בהמלניע (דף נ"ג) פירש כרבינו שמשון וכן משמע בתוספתא פ"ק: היה מוטל על ששה כלים וכו'. גם זה שם ודייק רבינו לכתוב אין טמא משום משכב לומר דלא מיעט שאר כלים אלא מטומאת משכב אבל לא מטומאת מגע ונפקא מינה דטמא משום משכב הוי אב הטומאה לטמא אדם וכלים

פרק שביעי

א הזב מטמא את המשכב והמושב והמרכב בחמש דרכים. עומד. יושב. שוכב. נתלה. ונשען. כיצד כלי העשוי למשכב או למושב או למרכב אפילו היה תחת האבן אם עמד אחד ממטמאי משכב על האבן או ישב עליה או שכב או נשען עליה או נתלה בה הואיל ונתנשא על הכלי הזה מ"מ נטמא ונעשה אב טומאה. וכל אחד מה' דרכים אלו הוא הנקרא מדרס בכל מקום:

ב וכן המשכב והמרכב מטמאין את האדם בז' דרכים. בחמשה דרכים אלו שמנינו. ובמגע ובמשא. כיצד משכב או מרכב שדרס עליו הזב ונטמא במדרסו. הנוגע בו או הנושאו טמא. וכן היושב עליו או העומד או השוכב או הנתלה או הנשען אע"פ שהיתה אבן מבדלת בין הטהור ובין המדרס הרי זה נטמא שנאמר והיושב על הכלי אשר ישב עליו הזב מפי השמועה למדו שמקום שהזב יושב ומטמא אם ישב שם הטהור נטמא. מה הזב מטמא מרכב ומושב שתחת האבן אף הטהור מתטמא מן המשכב או המרכב שהוא מתחת האבן אע"פ שאין הזב שם על המשכב ואדם זה שהוא למעלה מן המדרס מטמא בגדים כל זמן שלא פירש ממטמאיו כמו שביארנו:

ג אין הזב מטמא את המשכב עד שינשא רובו על המשכב או על המושב או על המרכב. וכן הטהור שדרס על מדרס הזב אינו מתטמא מחמת המדרס עד שינשא רובו עליו. אבל אם נישא מיעוטו הואיל ולא נגע הרי זה טהור. כיצד מקצת טמא על המשכב ומקצת הטהור על אותו משכב המשכב טהור והטהור שנשא מקצתו עליו טהורין. הטמא שנשא רובו על מקצת המשכב או המרכב נטמא המשכב כולו או המרכב כולו. וכן הטהור שנשא רובו על מקצת המדרס נטמא ואף ע"פ שלא נשא אלא מקצת המושב:

ד זב שהיה מוטל על חמשה ספסלין שהן מונחין לאורכן טמאים שהרי נישא רובו על כל אחד מהן. היו מונחין לרוחבן טהורין שהרי לא נישא רובו על כל אחד מהן. ואם ישן עליהם בין כך ובין כך טמאים שמא נתהפך עליהם ונמצא רובו על כל אחד. היה מוטל על ששה כלים העשויים למשכב. שתי ידיו על שנים. ושני רגליו על שנים. וראשו על

השגת הראב"ד

*ומקלת הטהור על אותו משכב. א"א לא ידעתי מהו על אותו משכב שאפילו על משכב שהוא טמא גמור אם לא ישב עליו הטהור רובו טהור דהכי דרים לה בסיפרא ואם על המשכב הוא עד שינשא רובו עליו (אשר היא יושבת עליו או על מקלתו לא למדת שאין הטהור מטמא במשכב עד שינשא רובו עליו) כדרך שנכנסת לו הטומאה כך היא יוצאה ממנו:

משנה למלך

בפרק אשר לפני זה וכיון על המשנה דבגד שארג בו ג' על ג' שכתבנו וכן בחיבורו כתב דינים אלו דבגד שארג ודין המטלית סמוכים זה לזה דכולה חד טעמא היא להו. ודע שמה שכתבנו דלרבינו טעמא דמטלית הוא לפי שתלאה עם הבגד ונעשה הכל גוף אחד וחזר הבגד לסיות מדרס ומטמא אדם וכלים כדין מדרס מלבד שמדבריו בפי' המשנה נראה כן ממ"ש בחיבורו ג"כ יש להכריח פירוש זה שהרי כתב תלאה על הבגד או על השק נעשה הכל מדרס והרי הכל אב הטומאה ע"כ הרי דבריו ברור מללו שהוא כמ"ש. ודע שלאחר משנה זו דמטלית תנן תלייה על הבגד מרוח אחת אינו חיבור משתי רוחות זו כנגד זו חבור כו'. והנה כפי מה שפירש רבינו במתניתין דמטלית משנה זו דמחלק בין מרוח אחת לשתי רוחות קאי עלה דדינא דמטלית ולומר דהא דאמרינן דאם תלאה על הבגד דנעשה הכל מדרס והרי הכל אב הטומאה הוא דוקא היכא שתלאה למטלית משתי רוחות אבל תלאה מרוח אחת אינו חיבור ולא נעשה הכל אב אלא מגע מדרס לבד וכן כתב בחיבורו בהדיא אבל כפי פי' ר"ש ורבינו עובדיה דטעמא דמטלית הוא משום כלים הנוגעים במשכב דבעודם מחוברים חשיבי כאב לגבי אוכלין ע"כ מתניתין דמרוח אחת לא קאי עלה דמתניתין דמטלית דפשיטא דלא גרע מרוח אחת מנגיעה בעלמא כלא תפירה דקי"ל דבעודן מחוברים מטמאין שנים ופוסלין אחד אלא אלא מילתא באנפי נפשה היא לומר דהיכא דתלאה מרוח אחת אינו חיבור כדי שיעשה הבגד מדרס ממש לטמא אדם וכלים אלא שיש לו דין כלים הנוגעים במשכב ולא חשיב כאב אלא לגבי אוכלין ומשקין אבל תלאם משתי רוחות הוי חיבור ונעשה הכל מדרס ומטמא אדם וכלים וכן כתב רבינו עובדיה דהא דמחלקינן בין רוח אחת לשתי רוחות הוא כדי שיהיה הבגד טמא מדרס ומ"מ אפשר לומר דקאי עלה דמתניתין דמטלית והכוונה דהא דאמרינן דאם תלאה על הקופה מטמא אחד ואם תלייה על הבגד מטמא שנים דמשמע דהוי אב גמור לא הוי לטמא אדם וכלים הוא דוקא מרוח אחת דלא הוי חיבור אבל משתי רוחות הוי חיבור ונעשה הכל מדרס והוא אב הטומאה גמור לטמא אדם וכלים ודוק. כאופן דהר"ש ורבינו עובדיה מודים לרבינו כדינו ורבינו אינו מודה להם בדינם דאיהו ס"ל דחיבורי כלים לא חשיבי כאן לגבי אוכלין ומשקין וכדכתיבנא. וא"מ כפי פי' הר"ש והר"ע אמאי נקט תנא דמתניתין תלייה על הבגד לישמעינן רבותא דאפילו אם נגע הבגד במטלית דבעודו מחובר דהיינו כשהוא נוגע מטמא שנים ופוסל אחד י"ל דהא"כ אלא אגב דרישא בעי למימר מטלית שתלאה על הקופה כו' דהתם דוקא שתלייה שפרח מן המטלית דין מדרס ומש"ה מטמא אחד ופוסל אחד וכן כשהפרישה מן הקופה המטלית טהורה אבל אם לא תלאה אלא שנגע הקופה במטלית מלבד דפשיטא דהמטלית טמאה מדרס כדינה שהרי לא נתבטלה עוד נ"ל שגם הקופה בהיותה נוגעת במטלית מטמא שנים ופוסל אחד דאף דקופה לא הויא למדרס מ"מ הוה ליה ככלים הנוגעים בזב או בוכה דס"ל להר"ש דבהיותם נוגעים מטמאים שנים ופוסלים אחד וכמ"ש לעיל וכיון דאיצטרכין למנקט תלייה גבי קופה נקט נמי תלייה גבי בגד אבל לעולם דלאו דוקא תלייה דה"ה בנגיעה בעלמא דבעודו הבגד מחובר מטמא שנים ופוסל אחד א"נ משום דבגא עלמא דבגד נקט תלייה והיינו טעמא משום דבעי למימר דהיכא דהפרישה מן הבגד דהמטלית מטמאה שנים ופוסלת אחד והא לאשמועינן דלא נתבטל המטלית אגב הבגד או השק או העור אליבא דמ"ד ודין זה לא יתכן כי אם בתלייה וזהו פשוט: ודע שמה שהכריחו להר"ש לומר דטעמא דמתניתין הוא משום כלים הנוגעים במשכב ולא פירש מטעמא דנעשה הכל מדרס וכמו שפירש רבינו הוא משום דליכא דמתניתין קמיתיה דקתני מטמא אחד ופוסל אחד וכן מטמא שנים ופוסל אחד ואם כפירוש רבינו הוה ליה למימר במקום מטמא אחד ה"ז טמא מגע מדרס ובמקום מטמא שנים ה"ז טמא מדרס וכמ"ש רבינו בחיבורו דלשונות הללו דמגע מדרס וטמא מדרס הם המורגלים בכולה מכילתין דכלים אך לשון זה דמטמא אחד נזכר במסכת זבים פעמים רבות והוא בדברים שיש הפרש בין קודם פרישתן לאחר פרישתן ונקטו כי האי לישנא התם לפי שהאדם שנוגע בהאת מכל הטומאות אפילו בשעת חיבורו אינו אב גמור שהרי אינו מטמא אדם וכלי חרס ומש"ה לא אמרו דקודם שפירש הוא אב אלא אמרו מטמא שנים דלגבי כך מלתא חשיבי כאב דוקא. וזהו מה שהכריחו להר"ש לומר דהאי בגד לא הוי אב גמור אלא מטמא שנים ופוסל אחד והא דקתני במתניתין והמטלית מטמאה שנים ופוסלת אחד אגב דנקט גבי בגד מטמא שנים ופוסל אחד נקט נמי גבי מטלית אבל לעולם דהמטלית הוי אב גמור לכל דיניו ועוד נ"ל דאפילו בעודו מחובר המטלית עם הבגד המטלית הוא אב גמור ומטמא אדם וכלים וזה פשוט:
ויש להסתפק בהא דאמרינן דמטלית שתלייה על הקופה דפרח מן המטלית טומאת מדרס אם הוא דוקא היכא שתלאה משתי רוחות אבל מרוח אחת לא כי היכי דלא חשיב חבור מרוח אחת לסיות נעשה הבגד כולו מדרס או דלמא דכדי להתבטל המדרס מן המטלית סגי בתלייה מרוח אחת. והנה אליבא דרבינו ע"כ מיירי כשתלאה משתי רוחות מדקתני מטמא אחד ופוסל אחד ואי מרוח אחת מאי איריא שתלאה על הקופה אפילו בתלאה על הבגד כל שהוא מרוח אחת מטמא אחד שהרי אינו אלא מגע מדרס שהוא ראשון לטומאה אלא ודאי דמיירי בשתלאה משתי רוחות דומיא דתלאה על הבגד דקתני מטמא שנים ופוסל אחד דמיירי משתי רוחות וכדכתיבנא. אך אליבא דהר"ש ורבינו עובדיה ז"ל דמשני דתלייה על הבגד מיירי מרוח אחת דאי משתי רוחות הרי נעשה הכל מדרס א"כ נראה דגם רישא דקתני שתלייה על הקופה מיירי מרוח אחת ואפ"ה פרח מן המטלית טומאת מדרס כיון שתלייה על הקופה אף שהוא מרוח אחת. ולפ"ז פליגי רבינו והר"ש במטלית שתלייה על הקופה מרוח אחת והפרישה מן הקופה דלרבינו המטלית טמאה מדרס ולר"ש טהורה. וכן נמי אפילו בהיות המטלית תלוים לרבינו המטלית הוא טמא מדרס ולהר"ש לא נדע דאם נאמר דלדידיה אינו מתבטל המטלית כי אם בשתלאה משתי רוחות אם תלאה מרוח אחת הקופה מטמא שנים ופוסל אחד כדין כלים הנוגעים כאחד מאבות הטומאה דלגבי אוכלין ומשקין חשיבי כאב וזה פשוט:

על אחד. וגופו על אחד. אין טמא משום משכב אלא זה שתחת גופו שהרי נישא רובו עליו. עמד על שני משכבות רגלו אחת על אחד ורגלו שניה על השני *שניהן טמאין: ה היה יושב על גבי המטה וד' משכבות תחת ארבע רגלי המטה כולן טמאות מפני שאינה יכולה לעמוד על שלש: ו היה רוכב על גבי בהמה וד' משכבות תחת ארבע רגליה כולן טהורות. מפני שהבהמה יכולה לעמוד על שלש ונמצאת הרביעית מסייע ומסייע אין בו ממש. והואיל וכל אחת ראויה להיות מסייע ואין אנו יודעים אי זו יד ואי זו רגל היא שלא היתה נשענת עליה הרי לא הוחזקה טומאה באחת מהן ולפיכך כולן טהורות. לפיכך אם היה משכב אחד תחת שתי ידי הבהמה או תחת שתי רגליה או תחת ידה ורגלה הרי זה טמא שהרי ודאי נישא הזב על משכב זה. שאין הבהמה יכולה לעמוד על שתים: ז ישב הטמא על קורת בית הבד כל הכלים שבעקל טמאים. שהרי הם רצוצים תחת הקורה. אבל אם ישב על מכבש של כובס הרי הכלים שתחת לוח המכבש טהורים. *מפני שהוא רפוי ונמצאת משענת המכבש על רגליו לא על הכלים שתחתיו. שאם ירצה אדם להכניס סכין וכיוצא בה בין הכלים שתחת המכבש ובין המכבש מכנים אע"פ שהוא קשור: ח זב שדרס על כלי שלא נעשה למשכב או למושב או למרכב אף ע"פ שהוא ראוי למשכב הואיל ולא נגע בו הרי זה טהור. שהרי אומרים לו עמוד ונעשה מלאכתנו בכלי זה. כ"צד כפה סאה וישב עליה כפה עריבה וישב עליה או שישב על פרוכת או על קלע של ספינה וכיוצא בהן. הרי אלו טהורים. שנאמר אשר ישב עליו המיוחד לישיבה לא שאומרים לו עמוד ונעשה מלאכתנו. מפני שכלי זה לא נעשה לישיבה. היה הכלי משמש לישיבה עם מלאכתו שעושה לה הרי זה מתטמא במדרס. כגון הרדיד. וחחלוק. והטלית. והתורמל. והחמת. אע"פ שכל אחד מהן לא נעשה מתחילה למשכב הרי הוא משמש את המשכב עם מלאכתו וכן כל כיוצא באלו. ובהלכות כלים אבאר כל הכלים המיטמאין במדרס וכלים שאין מיטמאין במדרס. ואי זה כלי ראוי לישיבה. ואי זה ראוי לשכיבה. ואי זה ראוי לרכיבה:

פרק שמיני

א כבר ביארנו בתחלת ספר זה שאם הסיט האדם את הטומאה שהיא מטמאה במשא נטמא משום נושא אבל אם הסיטה הטומאה את האדם לא נטמא: ב אין בכל אבות הטומאות כולן טומאה שאם תסיט את האדם הטהור או את הכלי הטהור תטמא אותן אלא הזב או חביריו בלבד. וזו היא הטומאה היתירה בזב שלא מצינו כמותה בכל התורה שאם הסיט את הטהורין טמאין. כיצד היתה קורה מוטלת על ראש הגדר ואדם טהור או כלים אפילו כלי חרס על קצתה והניד הזב את הקצה השני הואיל ונתנדנדו מחמת הזב ה"ז כמי שנגע בהן וטמאין ונעשו ראשון לטומאה דין תורה. ואין צ"ל שאם נשא הזב את האדם או את הכלים שטמאן. ואחד זב וזבה נדה ויולדת בכל הדברים האלו. הנה למדת שהאדם הטהור שהסיט את הזב נטמא משום נושא זב. והזב שהסיט את הטהור בין אדם בין כלים אפילו כלי חרס טמאין. מפני שהנדת הזב לאחרים כאילו נגע בהן: ג חומר בהיסט הזב ממגעו שאם נגע בכלי חרס המוקף צמיד פתיל טהור ואם הסיטו טימאהו. וכן כלי חרס שהוא נבוב ככדור ועדיין לא נעשה לו פה כמו אלפסין אירניות אם הסיטן הזב טמאים ואע"פ שהן טהורין באהל המת שהרי הן ככלי חרס המוקף צמיד פתיל שפתחו סתום. וכן מחט שהיתה בלועה בתוך העץ וטבעת הבלועה בתוך הלבינה והסיט הזב את העץ או הלבינה נטמאו הכלים הבלועים שבתוכן וכן כל כיוצא בזה:
זב

השגת הראב"ד

*שניהן טמאים. א"א ראיתי המשנה כך עומד על שני כסאות רבי שמעון אומר אם רחוקים זה מזה טהורים ואין שם מחלוקת:

השגת הראב"ד

*מפני שהוא רפוי. א"א כל מ"ש בזה הרבה יגיעות שאין הדעת מקבלת ואין השכל מודה ואין הלב מתיישב עליו שהכובס מהדק ומחזיק בכל כחו כדי שיהיו בגדיו עומדים זקופין והיך יהיה רפוי ואם יהיה רפוי כ"ש כשישב עליו ידחוס יותר על הכלים שבתוכו וימעך אותם. אבל עתה אוזן כאפרכסת ושמע דבר ה' כי אמרה התוספ' ישב על גבי מכבש של כובס בזמן שטעון באבנים כלים שתחתיו טהורים ור' נחמיה מטמא ובזמן שמהודק בחבלים כלים שתחתיו טמאים. עתה אפרש כי בזמן שטעון באבנים האומן מקפיד שלא לישב עליו שלא יפלו האבנים מעליו ויתפרק והרי הוא אז כבלה תרקב ואף ע"פ שהבגדים בתוכו ראויים לישיבה שמא מיהא כרוכים הם בדבר שהוא מקפיד עליו ורבי נחמיה מטמא דסבר אין הולכין אלא אחר הבגדים שבו אבל בזמן שאינו מהודק אלא בחבלים אין כאן קפידא מלישב עליו וטמאים וע"כ תפסו מכבש של כובס ולא מכבש של בעלי בתים מפני שדרך כובס לטעון באבנים ואין דרך בעלי בתים אלא להדק בחבלים. ברוך ה' אשר גלה סודו ליראיו [ויצפון לישרים תושיה]:

כסף משנה

תלים: עמד על שני משכבות וכו': וכתב הראב"ד אני ראיתי המשנה כך וכו'. ומשנה זו בפרק ד' דזבים ושבק רבינו דכיון דבעי רבי שמעון שניהו טהורים משמע דרבנן פליגי עליה ומטמו בכל גוונא. וכן נראה מדבריו בפירוש המשנה שכתב ואין הלכה כר"ש:

ה היה יושב על גבי המטה וכו' עד הרי הכלים שתחת לוח המכבש טהורים. שם וכתנא קמא:

ז וכתב הראב"ד מפני שהוא רפוי א"א כל מ"ש בזה הרבה יגיעות וכו' עד יצפון לישרים תושיה: ואני אומר שנראה מדבריו שהוא סובר שרבינו מפרש שיושב על המכבש היינו שיושב על הלוח הנתון על הבגדים ומפני כך הקשה עליו מה שהקשה ואין הדבר כן* אלא ביושב על קנה המכבש שאצל הלוח המונח על הבגדים ואילו היה הלוח דחוק על הבגדים היו הבגדים רצוצים תחת המכבש והיה היושב על קנה המכבש נישא על הבגדים ועכשיו שהלוח המונח על הבגדים רפוי כשהוא יושב על קנה המכבש אינו נישא על הבגדים ואפשר דמשום הכי נקט תנא מכבש של כובס כלים מפני שאין דרך להדקו מפני שאין צורך לכובס בהידוק דכשיתפשטו קמטיו קלת סגי להו. אבל מכבש של חייטים מהדקים אותו בכל כחם כדי שיהיו הבגדים עומדים זקופים ומה ששנו בתוספתא בזמן שטעון אבנים כלים שתחתיו טהורים הטעם מפני שע"י אבנים אינו מהודק אבל כשהוא קשור בחבלים הוא מהודק:

ח זב שדרס על כלי וכו'. בפרק בא סימן (דף מ"ט ע"ב) ופרק חומר בקדש (דף כ"ג) ובפרק במה אשה (דף נ"ט): היה הכלי משמש לישיבה וכו'. בתורת כהנים:

פ"ח א כבר ביארנו בתחילת ספר זה וכו'. בפ"ה: אבל אם הסיטה הטומאה את האדם לא נטמא. בפרק ר"ע כמו שאכתוב בסמוך:

ב ג אין בכל אבות הטומאות וכו'. בר"פ ר"ע (דף פ"ג ע"ב) כל הטומאות המסיטות טהורות חוץ מהיסטו של זב שלא מצינו לו חבר בכל התורה כולה. ואיתיה נמי בפרק יוצא דופן ובר"פ ה' דזבים המסיט את הזב או שהזב הסיטו מטמא אוכלים ומשקים וכלי שטף במגע ונתבאר גם בפ"ג דזבים ושם כתב רבינו כל זה: ומ"ש ואחד זב וזבה נדה ויולדת בכל הדברים האלו. בפ"ה דזבים. ומ"ש והזב שהסיט וכו' אפילו כלי חרס טמאים וכו' חומר בהיסט הזב וכו' ואם הסיטו טימאהו. בתורת כהנים וכלי חרש אשר יגע בו הזב ישבר יכול אפילו נגע בו הזב מאחוריו ת"ל אשר יגע בו ולהלן הוא אומר אשר תבושל בו מה בו האמור להלן מאוירו אף כאן מאוירו מאחר שלמדנו שאינו מטמא אלא מאוירו מה ת"ל אשר יגע בו מגע שהוא ככולו הוי אומר זה היסטו:

וכן כלי חרס שהוא נבוב וכו'. בפ"ב דעדיות (משנה ה') לפסין אירניות שהן טהורות באהל המת וטמאות במשא הזב ופי' רבינו שהן מחבתות ועושין אותם מזדווגות וכשנשלם בישולם חולקים אותם באמצע ונעשית שתי מחבתות וכו' וקודם חילוקם וכו' מתטמאות במשא הזב ר"ל כשנשא אותם הזב ונדנד אותם ואינם מתטמאות באהל המת והטעם בזה שכלי חרס לא יטמא במת ולא בשרץ ולא בזולתם אלא מאוירו וכו' זולתי בטומאת הזב בלבד ר"ל כשנטמא במשא הזב וכו' ולשון התוספתא אין טומאה לכלי חרס אלא מאוירו ובהיסט הזב ובשביל אלה העיקרים אמרנו באלה הלפסין קודם חילוקם כיון שאין להם אויר ולא דרך פתח אלא כמו כדור נבוב שאינן מתטמאים באהל המת ומתטמאות במשא הזב עכ"ל. ובספרי רבינו כתוב כפרור והוא ט"ס וצריך להגיה ולכתוב במקומו ככדור: וכן מחט שהיתה בלועה בתוך העץ וכו'. בפ"ט דכלים מלמד שבלע את הדרבן ולבינה שבלעה את הטבעת וכו' הסיטן הזב נטמאו. ותמיה לי מאי וכן דהא קמא הוי חידושא מפני שהוא מציל באהל וזה אינו מציל:
זב

אין

[*עיין תיו"ט פ"ד דזבים משנה ו']

ד זב שהכניס ידו או רגלו לאויר כלי חרס הואיל ולא נגע בו מתוכו ולא הנידו *הרי זה טהור שאין הנדה וכיוצא בה מטמאין לאיברים: ה זב שהיה קנה אחוז בתוך קומטו והסיט והוציא בקצה הקנה אדם או כלי הרי הן טהורין שנאמר וכל אשר יגע בו הזב וידיו לא שטף במים מפי השמועה למדו שהכתוב הזה מדבר בהיסט הזב והוציאו בלשון נגיעה לומר מה נגיעה בידיו והדומה לידיו משאר גופו הנלוי אצל הנגיעה אף היסטו עד שיסיט בגלוי שבגופו לא שיסיט בבית הסתרים. היה הקנה בקומטו של טהור והסיט בו את הזב טמא שהמסיט את הטומאה כנושא אותה וכשם שהנושא בבית הסתרים טמא כמו שביארנו בתחלת ספר זה כך המסיט בבית הסתרים טמא: ו הזב בכף מאזנים וכלי העשוי למשכב או למרכב בכף שניה כנגדו. כרע הזב הרי הן ככלים שנגע בהן שהרי הסיטן. כרעו הן טמאין משום משכב ונעשו אב שהרי נשאו הזב וכאילו עמד עליהן. היה בכף שניה שאר הכלים או אוכלין ומשקין או אדם בין שכרעו הן בין שכרע הזב כולן ראשון לטומאה: ז הזב והטהור שישבו על הספסל או על הנסר בזמן שהן מהנירין. או שעלו באילן שכחו רע והוא האילן שאין בעובי עיקרו כדי לחוק רובע הקב. או שעלו בסוכה שכחה רע והוא שנחבא בה ודוחק אותה תזוז בו. או שעלו בסולם מצרי שאינו קבוע במסמר. או שעלו על הכבש ועל הקורה ועל הדלת בזמן שאינן מחוברין בטיט הרי זה טמא מפני שהן מתנדנדין בהן וכאילו הסיט הזב את הטהור שעמו. אבל אם ישבו בספינה גדולה שאינה יכולה להסיט באדם. או על הנסר או על הספסל בזמן שאינם מהנירין. או שעלו באילן ובסוכה שכחן יפה. או בסולם מצרי הקבוע במסמר. או בכבש ובקורה ובדלת שמחוברין בטיט אפילו עלו מצד אחד הרי זה טהור: ח זב וטהור שהיו שניהם כאחד מגיפין את הדלת או פותחין הרי זה טהור. היה אחד מגיף ואחד פותח נטמא. העלו זה את זה מן הבור אם הטמא העלה את הטהור טמאהו מפני שהסיטו. ואם הטהור העלה את הטמא נטמא במשאו כמו שביארנו: ט זב וטהור שהיו מפשילין בחבלים אם היה זה מושך אילך וזה מושך אילך נטמא. היו אורגין בין בעומדין בין ביושבין או טוחנין או פורקין מן החמור או טוענין. בזמן שמשאן כבד הרי זה טמא ואם היה משוי קל טהור: י טהור שהיה מכה את הזב הרי זה טהור. וזב שהכה את הטהור טמאהו. שאם ימשך הטהור והרי הטמא נופל ונמצא כאילו נשען עליו ולפיכך אף בגדי הטהור טמאין: יא זב שנישא מקצתו על הטהור או טהור שנישא מקצתו על הזב נטמא. כיצד אצבעו של זב שהניחה למעלה מן הטהור או הטהור שהניח אצבעו למעלה מן הזב אע"פ שיש ביניהן אבן או קורה וכיוצא בהם הרי זה טמא. וכן חבורי' הזב שנישאו על הטהור או חבורי טהור שנישאו על הזב הרי זה טמא. וכאילו נשא כל אחד מהם עצמו של חבירו. ואלו הם החיבורים השינים הציפורנים והשיער שלהן. ויראה לי שטומאה זו מדבריהם:

פרק תשיעי

א דבר שהיה מחובר בארץ או כסומר במסמרים. אם היה כחו יפה וחזק והקיש עליו הזב ובעת שהקיש הניד כלי או אוכלין ומשקין מכח הכאתו או שהפילן הרי אלו טהורים. ואם לא היה כחו יפה וחזק אלא מתנדנד והקיש עליו הזב והפיל או הניד בכח הכאתו כלים או אוכלים ומשקין הרי אלו טמאין. וכאילו הסיטן שהרי מכחו נפלו. זה הכלל כל שנפל מכח היסטו טמא מכח הרעדה טהור. כיצד הקיש על אילן או סיכה שכחן רע. או על סולם מצרי שאינו קבוע במסמר. או על קורה ודלת וכבש שאינם מחוברים בטיט. או שהקיש על הנגר על המנעול והמשוט. ובשעה שהקיש הפיל אוכלין ומשקין או כלים אפילו הנידן ולא נפלו הרי אלו טמאים. אבל אם הקיש על אילן או על סוכה שכחן יפה. או על סולם מסומר. או על כבש או על דלת או קורה המחוברין בטיט. או על המריש. או על התנור. ובשעה שהקיש הניד כלים או אוכלין ומשקין. אפילו הפילן הרי אלו טהורין וכן כל כיוצא באלו: ב תנור שהיתה הפת דבוקה בו והקיש על התנור ונפל ככר אפילו היה תרומה הרי זה טהור. ואם היה חרס מן התנור מדובק בככר שנפל אפילו היה חולין הרי זה טמא: ג אין המשכב או המרכב מטמא כלים או אוכלין ומשקין אלא במגע בלבד. אבל אם היו כלים או אוכלים ומשקין למעלה מן המדרס או שהיה המדרס למעלה מהן אפילו לא הפסיק ביניהם אלא נייר הואיל ולא נגע בהן הרי אלו טהורין. וכן אם הסיט המשכב את הכלים או את האוכלים והמשקין הרי אלו טהורין: ד הזב והטהור שישבו בספינה קטנה היכולה

להסיט

השגת הראב"ד

*ה"ז טהור שאין הנדה וכו'. א"א זה אינו מחוור אלא כי מאחר שאויר מטמא כמגע למה אין התנור טמא ומה שאמר שאין הנדה מטמאה לאיברים לא על זו הדרך נאמר אלא שהמשכב והמושב שפשטה הנדה ידה או רגלה עליו אינו טמא אלא אם נגעה בו או נשענה רוב כחה עליו:

ד זב שהכניס ידו וכו' שאין הנדה וכיוצא בה מטמאים לאיברים. נראה שרבינו מפרש כן מה שאמרו ריש פרק ר"ע (דף פ"ב ע"ב) דנדה איכה לאיברים: וכתב הראב"ד על דברי רבינו זה אינו מחוור אלא כי מאחר שאויר מטמא כמגע וכו'. ואין כזה הפגם על רבינו שפירושים שונים הם ורש"י מפרש פירוש שלישי:

ה זב שהיה קנה אחוז בתוך קומטו וכו'. בפרק יוצא דופן (דף מ"ג) אמר ריש לקיש קנה בקומטו של זב והסיט בו את הטהור טהור קנה בקומטו של טהור והסיט בו הזב טמא מ"ט דאמר קרא כל אשר יגע בו הזב וידיו לא שטף זהו היסטו של זב שלא מצינו לו טומאה בכל התורה כולה ואפקיה רחמנא בלשון נגיעה למימרא דהיסט ונגיעה כידיו מה התם מאברא אף הכא מאברא:

ו הזב בכף מאזנים וכו'. בפ"ד דזבים הזב בכף מאזנים ומשכב ומושב כנגדו כרע הזב טהורים כרעו הם טמאים ופירשו רבינו ורבינו שמשון טהורים דקתני רישא היינו טהורים מדין משכב אבל טמאים הם משום היסט ובסיפא טמאים משום משכב לפי שכבר נתלה הזב במשכב ההוא והוא אחד מחמשה דרכים שהזב מטמא את המשכב כמו שנתבאר בפרק ז': היה בכף שנייה שאר הכלים וכו'. שם הזב בכף מאזנים ואוכלים ומשקים בכף שנייה טמאים ופירש רבינו אין חילוק בכאן בין כרע הזב לכרעו האוכלים [טהורין שהרי אוכלים] טמאים בהיסט הזב דהיינו ראשון לטומאה ודבר ידוע דאוכלים ומשקים לאו דוקא:

ז הזב וטהור וכו'. בפרק ג' דזבים. ומ"ש והוא האילן שאין בעובי עיקרו רובע הקב. בפרק המקבל (דף ק"ה ע"ב): ומ"ש והוא שנחבא בה ודוחק אותה תזוז בו. שם כל שנחבאת בחזונה ומפרש רבינו בחזונה כשאוחז בה והיה נחבאת תוך ידו וכופף אותה היה מזיז אותו ולזה קורא כחה רע. ואף ע"פ שבמשנה שנו דעלו בסולם מצרי טהור כלומר אפילו אם אינו קבוע במסמר לא השש רבינו להזכירו משום דכי ניזיל בתר טעמא ממילא משמע:

ח זב וטהור שהיו שניהם כאחד וכו'. בפ"ג דזבים וכחכמים:

יא זב שנישא מקצתו על הטהור וכו' וכן חיבורי הזב שנישאו על הטהור. בפ"ה דזבים ופירש שם רבינו שהכוונה לומר שאין אנו צריכין שינשא רובו של זב על הטהור או רובו של טהור על הזב כי אם במשכב ומושב אבל באדם אפילו מקצת נושא או מקצת נישא טמא. ובתוספתא ואלו הן מקצתן ראשי אצבעות ידים ורגלים כלומר אפילו זה יקרא מקצת ובת"כ דריש לה מקראי. ומ"ש ואלו הם החיבורים וכו'. תוספתא בפרק [ה'] דזבים:

פ"ט א דבר שהיה מחובר בארץ וכו' עד וכן כל כיוצא באלו. בפ"ד דזבים. ומ"ש זה הכלל כל שנפל מכח היסטו טמא מכח הרעדה טהור. תוספתא בפרק [ד'] ואיתיה בפרק בכל מערבין וכתוב בספרים או הסיר והוא ט"ס וצריך לכתוב במקומו או הניד:

ב תנור שהיתה הפת דבוקה וכו'. תוספתא דזבים פ"ד:

ג אין המשכב או המרכב מטמא כלים וכו'. בפ"ה דזבים כל הנושא וניטא על גבי המשכב טהור חוץ מן האדם ותנן תו התם ככר של תרומה שהוא נתון על גבי המשכב והנייר בינתים בין מלמעלה בין מלמטה טהור. ומ"ש וכן אם הסיט וכו'. פשוט הוא דכיון דאינו מטמא במשא לא יטמא בהיסט:

ד הזב והטהור שישבו בספינה קטנה היכולה להטיט באדם אחד או באסדא או שרכבו ע"ג בהמה. כך היא הנוסחא הנכונה בדברי רבינו והיא משנה בפ"ג דזבים:

וכן

להמיט באדם אחד או באסדא. או שרכבו ע"ג בהמה אף ע"פ שאין בגדיהן נוגעין זה בזה הרי בגדי הטהור *טמאים מדרס וטומאתן בספק שמא דרס הזב עליהן. וכן נדה שישבה עם הטהור במטה בגדים טמאין מדרס חוץ מכיפה שבראשה. וכן הבגדים שבראש הנס שבספינה טהורין: ה הנדחק בריחיים שהעכו"ם בתוכם או זב וכיוצא בו הרי בגדיו טמאין מדרס. באי זה ריחים אמרו ברחים *שמנדנדין את הקרקע עד שעוקרין את העומד כאן ודוחפין אותו ממקומו. ודבר ברור הוא שטומאה זו בספק שמא נעקר הטמא ודרס על בגדי הטהור:

השגת הראב"ד

*טמאין מדרס. א"א תמה אני איך עירב ובלבל את הדברים ואני רואה במשנה ראש פ"ג זב וטהור שישבו בספינה שהם טמאין ואין בו מחלוקת ונראה פ"ד דנדה וטהורה שישבו במטה או בספינה ר' יהושע מטמא אפילו כפה שבראשה וכלים שעל ראש הנס וחכמים מטהרין ועל זה נ"ל שהוא דרך אחרת שהסברים בין זב לנדה מפני שכאן יפה מכל אשה והוא מטיע את הספינה מה שאין האשה יכולה לעשות וחכמים דמטהרין בגדי הטהור לגמרי רבי יהושע מטמא אפילו כפה שבראשה שלא תאמר שאר בגדים טמאין שהם על גבן נסטים כנדוד הספינה אבל כיפה של ראשה אינה ניסט כלל קמ"ל דאפילו כפה שבראשה טמא מפני שגוף האשה נכנסת וכל בגדים נסטים עמה וכן כלים שבראש הנס וחכמים מטהרין את הכל שאין כאן היסט כלל בשתי נשים ואין כאן טומאת ספק אלא כאותה ששנינו פורקים מן החמור או טוענין בזמן שמשאן כבד טמאין לתרומה. וקי"ל שאין שורפין את התרומה על זה כדאיתא בנדה:

*שמנדנדין את הקרקע. א"א מצאתי נוסחא באי זו ריחיים אמרו כל שעוקרין אותה ודוחקין אותה ממקומה. ונ"ל שעל עקירת הריחיים קאי שהן קלות לנוד והטוחן בהן כך אחריהן מפני הדחק והפירוש שלו רחוק מאד:

וכן נדה שיושבה עם הטהורה וכו'. בפ"ד דזבים רבי יהושע אומר נדה שיושבה עם הטהורה במטה כפה שבראשה טמאה מדרס יושבה בספינה כלים שבראש הנס שבספינה טמאים מדרס וכתב רבינו שם בפירוש המשנה הנזכר רבי יהושע חולק על סתם [המשנה] הקודמת אשר אין מטמא מדרס (אלא) כשהם יושבים בספינה או באסדא אלא בגדים שעליו שאפשר שידרוס הטמא אבל כלים שבראש הטהור אינם מדרס וכן לא ישים ת"ק כלים שבראש הנס מדרס ואין הלכה כרבי יהושע:

והראב"ד כתב על דברי רבינו תמה אני איך עירב ובילבל את הדברים וכו'. ואין כאן השגה על רבינו שפירושו מחוור דרבי יהושע לאיפלוגי את"ק אתא ולשון רבי יהושע אומר הכי משמע ולא מצינו בשום מקום חילוק בין זב לנדה ומאי דנקט רבי יהושע נדה איכא למימר משום דבעי למתני יושבה עם הטהורה במטה שזה שייך בנקבה טפי מבזכר. ומ"ש הראב"ד דאין כאן טומאת ספק אלא כאותה ששנינו וכו' כדאיתא בנדה י"ל דמשם נלמד דגמרא לאו כרוכלא ליזיל וליתני:

ה הנדחק בריחיים וכו'. תוספתא דאהלות פ"ט אלא שהיא כתובה בשיבוש שכתוב בה שאין עוקרים במקום שעוקרים: וכתב הראב"ד מצאתי נוסחא באי זה ריחים אמרו וכו'. ואע"פ שנוסחת תוספתא דידן שעוקרים אותה ודוחפין אותה ממקומה ככל יכול להתפרש בה פירוש רבינו:

פ"י א עם הארץ אע"פ שהוא ישראל וכו'. משנה פ"ב דחגיגה (דף י"ח ע"ב) בגדי ע"ה מדרס לפרושים. ומ"ש ואם נגע בכלי חרס מאוירו טימאהו. כלומר דאילו נגע בו מאחוריו טהור דאין כלי חרס מקבל טומאה מאחוריו אבל אם הכניס ידו באוירו אע"פ שלא נגע בו שימאהו. ומ"ש ושורפין את התרומה על מגען אע"פ שטומאתן בספק. בפ"ד דטהרות על ששה ספיקות שורפין את התרומה וחד מינייהו על בגדי ע"ה. ומ"ש ואינם נאמנים על הטהרות. שנוי בכמה מקומות בגמרא מהם בפרק האומר בקודש (דף כ"ב כ"ג) ובפרק עד כמה (דף ל' ע"ב). ומ"ש ולעולם הוא בחזקה זו וכו' עד ובטהרתן. בפ' עד כמה. ומ"ש ושלא יקח מע"ה דבר לח וכו' עד ובכסותו. בפ"ב דדמאי ואע"פ ששם שנינו שצריך שיקבל עליו שלא ימכור לע"ה לח ויבש השמיטו רבינו משום דהיא כמ"ד אסור לגרום טומאה לחולין שבא"י ורבינו סובר שאינה הלכה כמו שנתבאר בפ"ח מהלכות בכורים:

ב הבא לקבל דברי חבירות וכו' עד אין צריכין לקבל דברי חבירות כבתחילה. פרק עד כמה (דף ל' ע"ב) והטעם שאם אמר איני מקבל אלא לטהרת ידים מקבלים מפני שאינו משייר דבר שלם שהרי מקבל עליו כנ"י שהוא עיקר אכילת חולין בטהרה אבל אם קיבל לטהרות ולא לנט"י הוי כמשייר הכל כי העיקר הוא זה. ומ"ש כשמקבלים אותו חוששין לו כל שלשים יום וכו'. שם עד כמה מקבלין אותו וכו':

ז עם הארץ שקיבל עליו דברי חבירות וכו'. תוספתא פ"ט דטהרות. ומ"ש ונשאל החבר וכו'. בסוף פרק עד כמה (דף ל' ל"א) רואה את קדשיו ומעשרותיו ונשאל על טהרותיו:

ח חבר שנעשה גבאי וכו'. בס"פ עד כמה (דף ל"א):

ט עם הארץ שקיבל עליו וכו'. שם וכחכמים. ומה שכתב וכל החשוד לחמור וכו'. שם במשנה ובגמרא (דף ל'):

י חבר שנחשד על הטהרות וכו'. נלמד מדין מי שיצאת טריפה מתחת ידו:

יא החשוד על השביעית וכו'. משנה וגמרא פרק

פרק עשירי

א עם הארץ אע"פ שהוא ישראל וישנו בתורה ובמצות הרי הוא בחזקת טמא ובגדיו מדרס לטהרות. ואם נגעו בגדיו באוכלין ומשקין הרי הן טמאין. ואם נגע בכלי חרס מאוירו טמאהו. ושורפין את התרומה על מגען אע"פ שטומאתן בספק. ואינן נאמנין על הטהרות לפי שאינן בקיאין בדקדוקי טהרות וטומאות. ולעולם הוא בחזקה זו ואינו נאמן על הטהרות עד שיקבל עליו דברי חבירות. ומה הן דברי חבירות שיקבל עליו שיהא נזהר בטומאות שלא יטמא בהן. ובטהרות שלא יטמא אותם. ויזהר בנטילת ידים ובטהרתן שלא יקח מע"ה דבר לח ולא יתארח אצלו ולא יארחו אצלו בכסותו: ב הבא לקבל דברי חבירות חוץ מדבר אחד מהן אין מקבלין אותו. ראינוהו שנוהג בצנעה בתוך ביתו מקבלין אותו ואח"כ מלמדין אותו עסקי טומאה וטהרה. ואם לא ראינוהו שנוהג בצנעה בביתו מלמדין אותו ואחר כך מקבלין אותו. ומקבלין אותו תחילה לטהרת הידים ואח"כ מקבלין אותו לטהרות. ואם אמר איני מקבל אלא לטהרת הידים מקבלין אותו. קיבל לטהרות ולא לידים אף לטהרות אין מקבלין אותו. כשמקבלין אותו חוששין לו כל שלשים יום עד שילמד ויהיה רגיל בטהרות. ואחר שלשים יום משיקבל דברי חבירות הרי בגדיו טהורין וכל אוכליו ומשקיו טהורין ונאמן על כל הטהרות כשאר כל החברים ואע"פ שאינו ת"ח: ג תלמידי חכמים הרי הן בחזקת טהרה. נאמנין ואינן צריכין לקבל דברי חבירות *אבל משחרב בית המקדש נהגו כהנים סלסול בעצמן שלא יהו מוסרין טהרות אפילו לתלמידי חכמים עד שיקבל עליו דברי חבירות: ד זקן ויושב בישיבה א"צ לקבל שכבר קיבל בשעה שישב: ה המקבל דברי חבירות צריך לקבל בפני שלשה חברים. ובניו ובני ביתו אינן צריכין לקבל בפני שלשה מפני שהוא מלמדן ומרגילן בדרך טהרה. ואשת חבר ובניו ובני ביתו ועבדיו הרי הן כחבר. והחבר שמת אשתו ובניו ובני ביתו בחזקת חברים עד שיחשדו: ו אשת ע"ה או בתו שנשאת לחבר וכן עבדו שנמכר לחבר הרי אלו צריכין לקבל עליהן דברי חבירות כבתחילה. אבל אשת חבר או בתו שנשאת לע"ה וכן עבדו שנמכר לע"ה אין צריכין לקבל דברי חבירות כבתחילה: ז ע"ה שקיבל עליו דברי חבירות והיו לו טהרות כשהיה ע"ה ואמר אני יודע ודאי שלא נטמאו בזמן שנתעסקו בהן אחרים הרי הן אסורות כמקודם ואם הוא בעצמו נתעסק בהן הרי הן מותרות לו ואסורות לכל אדם. ונשאל החבר על טהרותיו ומורה בהן טהרה לעצמו ואין חושדין אותו בכך: ח חבר שנעשה גבאי למלך או מוכסן וכיוצא בהן דוחין אותו מחברותו. פירש ממעשיו הרעים הרי הוא ככל אדם וצריך לקבל דברי חבירות כבתחילה: ט ע"ה שקיבל עליו דברי חבירות ונחשד לדבר אחד אינו חשוד אלא לאותו דבר. וכל החשוד לחמור נחשד על הקל. לקל לא נחשד לחמור: י חבר שנחשד על הטהרות כגון שמכר אוכלין טמאין בחזקת שהן טהורין הרי זה אינו נאמן לעולם עד שיודע שחזר בתשובה גמורה: יא החשוד על השביעית או על התרומה שמכרן לשם חולין הרי זה חשוד על הטהרות שהחשוד על דבר של תורה הרי הוא חשוד על ד"ס. והאוכלין הטמאין אין מטמאין אחרים אלא

*(בפירוש המשנה בפ"ב דדמאי פסק כאבא שאול וכאן חזר בו):

משנה למלך

פ"י א ובגדיו מן דברי חבירות כו'. כתב מרן ורבינו סובר שאינה הלכה כמו שנתבאר בפ"ח כו' והוא בפ"ז דין י"ב ועיין לקמן פרק אחרון מהלכות טומאת אוכלין דין ס' וכמ"ש מרן שם:

ו אשת עם הארץ או בתו כו'. לעיל פרק ו' מהלכות מעשר דין ג' יע"ש:

פרק עד כמה (דף ל׳): וכל החשוד על דבר וכו׳. פרק כל פסולי המוקדשין (דף ל״ה) במשנה פלוגתא דר״מ ורשב״ג ופסק כרשב״ג שכל מקום ששנה רשב״ג במשנתנו הלכה כמותו. והראב״ד כתב על דברי רבינו כבר כתבתי עליו במקום אחר שאין זה כלום עכ״ל. והוא בפרק י״ב מהלכות מעשר ובפרק ח׳ מהלכות שמיטה ובפי״א מהלכות עדות ושם הארכתי בעד רבינו:

אלא מדבריהן כמו שיתבאר. וכל החשוד *על דבר נאמן להעיד בו לאחרים ולדון בו לאחרים חזקה היא שאין אדם חוטא כדי שיהנו בו אחרים:

השגת הראב״ד

*החשוד על דבר נאמן כו׳. א״א כבר כתבתי עליו במקום אחר שאין זה כלום:

פרק אחד עשר

א כבר ביארנו שעמי הארץ נאמנים הן על טהרת פרת החטאת מפני חומרתה אין מזלזלין בה. וכן נאמנים הן על טהרת יין ושמן של נסכים אם אמר טהור הוא הרי זה בחזקת טהרה מפני חומרתו נזהרין בו. וכן נאמנים הן על התרומה בשעת הגיתות והבדים מפני שכל העם מטהרין עצמן וכליהן כדי לעשות יינם ושמנם בטהרה. עברו הגיתות והבדים אינן נאמנים: ב כהן שהביא לו ע״ה חבית יין או שמן של תרומה לא יקבלנה ממנו מפני שהיא בחזקת טומאה. הניחה ע״ה אצלו עד גת הבאה והביאה לו יקבלנה ממנו אע״פ שהוא יודע שהיא של אשתקד שלא גזרו עליהם טומאה בשעת הגיתות והבדים: ג עם הארץ שנעל בית בדו או ניתו בשעה שנגמרו העם לדרוך והוליך את המפתח מיד לכהן אע״פ ששהה כמה ימים אחר שעברו הגיתות הרי הכהן בא ופותח בפניו ומטבילו ודורך ונוטל תרומה בטהרה. ואם לא עשה כן לא יטול תרומה מע״ה אלא זיתים וענבים שאינן מוכשרין שאינן מקבלין טומאה: ד הביא לו ע״ה חבית של תרומה בשאר ימות השנה ואמר הפרשתי בתוכה קדש אפילו רביעית מתוך שנאמן על טהרת הקדש נאמן על הכל. אפילו בשעת הגיתות והבדים שעמי הארץ נאמנין על התרומה אינן נאמנין על הכלי הריקם לומר שהוא טהור לתרומה. וכן אין נאמנין לעולם על כלי ריקם לומר שהוא טהור לקדש: ה כלי שהיה בתוכו יין או שמן וראינו ע״ה יושב ומשמרו כדי להוציא ממנו נסכים הרי הוא נאמן על טהרת הכלי ואפילו קודם לניתות ולבדים בשבעים יום. אבל קודם לשבעים אינן נאמנים. בד״א בשאר א״י אבל בירושלים נאמנים על כלי חרס הריקם לומר שהוא טהור לקדש לעולם בין כלים דקים בין כלים גסים בין מליאין בין ריקנים הרי הוא נאמן על הכלי אף ע״פ שהמשקין שבתוכו טמאין. אפילו היה בגדו שהוא מדרס בתוך הכלי הרי הכלי בחזקת טהרה לקודש ומפני מה הקלו בהם מפני שאין עושין כבשונות בירושלים: ו *מן המודיעית ולפנים נאמנים על כלי חרס מן המודיעית ולחוץ אינן נאמנין והמודיעית עצמה פעמים כלחוץ ופעמים כלפנים. כיצד היה חבר נכנס וע״ה יוצא וכלי חרס בידו הרי זה נאמן במודיעית לומר שהוא טהור לקדש. היו שניהן נכנסין או שניהן יוצאין אינו נאמן עד שיהא לפנים מן המודיעית: ז קדר שהביא קדרות והניחן לפנים מן המודיעית ובאו הלוקחין והוא אומר להן שטהורות הן לקח קדירה ונכנס בה הרי היא טהורה לקודש אבל לא לתרומה כמו שביארנו. לקח קדירה ויצא בה חוץ למודיעית הרי זו טמאה בין לקדש בין לתרומה אע״פ שהן הם הקדירות והוא הקדר עצמו אינו נאמן אלא לפנים מן המודיעית: ח הלוקח כלי חרס מן הכבשן בכל מקום הרי אלו טהורין בין לקודש בין לתרומה ואין אומרים שמא נגע בהן ע״ה. ואפילו לקח מן הסדר הראשון ואע״פ שהכבשן פתוח וכבר נלקח חציו שלא גזרו טומאה על כלים שבכבשן:

השגת הראב״ד

*מן המודיעית ולפנים. א״א בגמרא מפרש שאינו נאמן אלא על כלי חרס הדקים לקודש:

טומאת

פי״א א כבר ביארנו. בס״פ י״ג מהלכות פרה: וכן נאמנים הם על טהרת יין ושמן. משנה בפרק חומר בקדש (דף כ״ד ע״ב): וכן נאמנים הם על התרומה וכו׳ בשעת הגיתות והבדים. ג״ז משנה שם: ג עם הארץ שנעל בית בדו וכו׳. נראה שזו היא ששנינו בס״פ דטהרות הגומר את זיתיו ושייר קופה אחת יתננה לעני כהן דברי ר״מ ר״י אומר יוליך לו את המפתח מיד ר״ש אומר מעת לעת ופסק כרבי יהודה ואע״ג דבתוספתא קתני כרבי יהודה כל אותו יום לא חש לה רבינו דמשמע דמשבשתא היא דפליגא אמתניתין. ומ״ש ואם לא עשה כן וכו׳: ד הביא לו עם הארץ חבית של תרומה וכו׳. משנה פרק חומר בקדש שם: אפילו בשעת הגיתות והבדים וכו׳. בפרק חומר בקדש (דף כ״ה) תנא אין נאמנין לא על הקנקנים ולא על התרומה קנקנים דמאי אי קנקנים דקדש מגו דנאמן אקדש נאמן נמי אקנקנים אלא אקנקנים דתרומה פשיטא השתא אתרומה אינו נאמן אקנקנים נאמן אלא בריקנים דקדש ובשאר ימות השנה ובמלאים דתרומה ובשעת הגיתות ורבינו משוה קנקנים ריקנים דקדש לתרומה שגם גבי תרומה כתב אין נאמנים על הכלי הריקם לומר שהוא טהור לתרומה משמע שאינו גורס במלאים דתרומה אלא בריקנים דקדש בכל השנה ודתרומה בשעת הגיתות אבל קשה לזה שהם הקשו על זה מדתנן כדי יין וכדי שמן המדומעות מאי לאו מדומעות דתרומה כלומר וקתני מפניסין דנאמנים עליה בשעת הגיתות והבדים וקודם שבעים יום ומשני במדומעות דקדש ובמספר שבלו ליטול ממנו נסכים ומשמע דמלאים ממדומע קאמר ומקשה אמאי דאמר דמלאים דתרומה בשעת הגיתות אינו נאמן וכגירסא דספרים דידן: וכתב הר״י קורקוס ז״ל שא״ל לדעת רבינו שהוא ז״ל מפרש דלעולם בריקנים איירי והמקשה היה מפרש לה בריקנים שמכניסים בהם המדומע ומאן דמשני מפרש לה בריקנים לקדש דנאמן לומר שהוא טהור ויכול חבר לקחת אותו בחזקת טהור דאילו מלא בכל השנה נאמן ולמה אמרו בין הגתות וקודם שבעים יום לבד: ה כלי שהיה בתוכו יין וכו׳. משנה וגמרא שם ודברי רבינו כפירוש התוספות: בד״א בשאר א״י וכו׳. משנה שם (דף כ״ו) בירושלים נאמנים על הקדש ובגמרא תנא נאמנים על כלי חרס [גסין] לקדש וכ״כ למה שאין עושין כבשונות בירושלים ופירש״י של כלי חרס הגסים וכל שכן הדקים ובהדיא הניא בירושלים נאמנים על טהרת כל הכלים לקודש וכל כך למה מהדר אף על הדקים. ומ״ש אף ע״פ שהמשקים שבתוכו טמאים אפי׳ היה בגדו שהוא מדרס וכו׳. שם וכרבי יוחנן: ו מן המודיעית ולפנים וכו׳. משנה בפרק חומר בקדש (דף כ״ה ע״ב) ובגמרא (דף כ״ו) תנא נאמנים בכלי חרס הדקים לקודש ופירש״י בגמרא מן המודיעים ולפנים שאין עושין כבשונות בירושלים לא לדקים ולא לגסים ומיהו בדקים הולך לאנשי ירושלים דכל יחיד ויחיד נסכו בביתו לכך הוסיפו להם טהרה ליחידים מגבול מודיעים אבל בעלי הלשכה המספיקים נסכים לצבור די להם בנכנסים לתוך העיר ולשם בלבד האמינום על החביות א״נ יחידים צריכין לדקים אף לביבול שלמיהם יום יום עכ״ל. ורבינו סתם וכתב מן המודיעית ולפנים נאמנים על כלי חרס ולא חילק בין דקים לגסים יש לתמוה עליו וכבר השיגו הראב״ד וכתב א״א בגמרא מפרש שאינו נאמן אלא על כלי חרס הדקים לקודש עכ״ל. וליישב דברי רבינו אפשר שדקדק ולא כתב כל כלי חרס לומר דלא על כל כלי חרס קאמר וסתם כלי חרס הוו דקים וזה דוחק ויותר נכון לומר שטעמו משום דעל ההיא דתנא נאמנים על כלי חרס הדקים אמר ר״ל והוא שניטלים בידו אחת ור״י אמר אפילו שאין ניטלים בידו אחת ומשמע לרבינו דר״ל מפורש דדקים דוקא ור״י מפרש דלאו דוקא דהוא הדין לגסים כדקתני באידך ברייתא דכמד ברייתא אשמעינן נאמנות דדקים ובאידך ברייתא אשמעינן נאמנות דגסים והוה ליה כאילו תנא נאמנים על כלי חרס בין דקים בין גסים: והמודיעית עצמה פעמים כלחוץ וכו׳. שם תנא מודיעים [עצמה] פעמים כלפנים פעמים כלחוץ כיצד קדר יוצא וחבר נכנס כלפנים שניהם נכנסים או שניהם יוצאים כלחוץ. ופירש״י מודיעית הכרך עצמו. קדר יוצא מלפנים מן המודיעית ונכנס למודיעית וחבר בא מחוץ למודיעית ונכנס למודיעית. כלפנים מותר ליקח ממנו שהקדר לא יחזור עוד לאחריו ואם לא עכשיו יקח אימתי. שניהם נכנסים מחוץ למודיעית ובאו בתוך הכרך. כלחוץ אלא ימתין עד שיבא מן הכרך ולפנים וכן שניהם יוצאים הואיל ומלאו לפנים ושם לא לקח ממנו לא יקח עוד וכל שכן קדר נכנס וחבר יוצא הואיל וסוף הקדר ליכנס לפנים יחזור החבר הצריך ליקח ויקח: ז קדר שהביא קדירות וכו׳. משנה שם הקדר שהוא מוכר [הקדירות] נכנס לפנים מן המודיעים הוא הקדר והן הקדירות והן הלוקחין נאמן יצא אינו נאמן: ח הלוקח כלי חרס מן הכבשן וכו׳. בריש פ״ה דפרה איפליגו תנאי במילתא ומייתי לפלוגתא בתוספתא פ״ד דפרה ומסיים בה זו משנה ראשונה רבותינו אמרו פותח ונוטל ואינו נמנע והחבר בא אפילו לאחר שלשה ימים ונוטל ופסק כמשנה אחרונה ותמהני עליו דכיון דלא הוזכרה משנה אחרונה במתניתין משמע דס״ל לרבי דליתא למשנה אחרונה והילך הניח דברי רבי במתניתין ותפס דברי התוספתא וכעין מה שאמרו אם רבי לא שנאה רבי חייא מנא ליה ויש לתמוה על הראב״ד שלא השיגו בזה: ודע דמתניתין הכי איתא המביא כלי חרס לחטאת טובל וגן על הכבשן וכו׳ ולתרומה פותח את הכבשן ונוטל רבי שמעון אומר מן הסדר השני רבי יוסי אומר מן הסדר השלישי ונראה שרבינו מפרש שדברי ת״ק דמתניתין דאמר פותח את הכבשן ונוטל היינו דברי רבותינו דתוספתא וה״ק פותח את הכבשן ונוטל ואינו נמנע אלא שבמשנה קיצרו בלשון משום דממילא משמע ויש לדקדק בלשון התוספתא מאי והחבר בא וכו׳ דבכלל ואינו נמנע הוא. ונ״ל שוי״ו זו היא במקום שי״ן וה״ק נוטל והיינו נמנע שהחבר בא אפי׳ אחר שלשה ימים ונוטל:

טומאת

משנה למלך

פי״א ד הביא לו ע״ה חבית של תרומה כו׳. עיין במ״ש התוספות בפרק המזבח מקדש (דף פ״ח) ד״ה ולא מן המדומע יע״ש. ועיין בפ״ב דחולין (דף ל״ה) ובמ״ש התוספות שם ד״ה ולא וחז״ל

טומאת

ט טומאת ע"ה ברגל וכו'. בס"פ חומר בקדש (דף כ"ו) ובפרק בנות כותים:
י הפותח את חביתו ברגל וכו'. משנה שם וכחכמים: ודע דאמרינן בגמרא יתיב רב אמי וכו' עד שאין צריך להניחה ומשמע לכאורה דלמסקנא לרבנן מותר להניחה ורבינו לא פסק כן משום דמשמע ליה דבדרך דחייה איתמר ומה שרצה להכריע משום דרבי יהודה ינמור קאמר איכא למידחי דאורחא דמילתא נקט דכיון שיש לו רשות לגמור אין לו צורך להניחה לרגל אחר אי נמי דעדיף טפי איתרא דינמור דהוי בשעת איסור מלהניחה דלא הוי אלא בשעת היתר וא"כ האי דקתני לא יניחנה רבנן הוא:
יא אחר הרגל במוצאי יום טוב וכו'. גם זה משנה שם: וכל הכלים טעונין טבילה וכו'. משנה שם כל הכלים שהיו במקדש טעונין טבילה חוץ ממזבח הזהב ומזבח הנחושת מפני שהם כקרקע דברי רבי אליעזר וחכמים אומרים מפני שהם מצופין ובגמרא (דף כ"ז) מפני שהם מצופין אדרבא כיון דמצופין ניינהו מיטמו וכו' ופסק רבינו כרבנן וכתירוצא בתרא דספמא דמתני' הכי משמע וגם כיון דבתרא הוא הוי עיקרא ועיין במה שכתוב בפרק ד' מהלכות כלים:
יב ע"ה שאמר טהור אני וכו':
פי"ב א המפקיד כלים אצל ע"ה וכו'. בפ"ח דטהרות. ומ"ש או שנתן כלי לאומן ע"ה. תוספתא פ"ח דטהרות המוסר כלים לאומנים ע"ה טמאים מדרס וטמא מת ומשמע ודאי דהיינו בטמאה אבל אם מכירו שהוא אוכל בתרומה טהורים מטמא מת אבל טמאים מדרס וכדתנן במתניתין גבי המפקיד כלים אצל ע"ה והתוספתא סמכה בזה על מה שפנינו במשנה גבי מפקיד דמאי שנא: וכתב הראב"ד הרי אלו טמאים א"א מצאתי שתי נוסחאות וכו'. ונראה מדבריו שהיה גורס בדברי רבינו במפקיד ובנותן כלי לאומן הרי אלו טמאים מדרס וטהורים מטמא מת וניחא ליה באומן דהכי מתנייא בתוספתא בגירסא בגירסא הנכונה לדעת הראב"ד וקשיא ליה על אותה גירסא מדתנן גבי מפקיד טמא מדרס וטמא מת ומ"ש מאומן והמתדל למצוא טעם לחלק ביניהן כי האומן מקפיד שומר שלא יגע טמא מת בכלים שנתנו לו וסיים דבריו שעירב מפקיד עם אומן לומר שאינם טמאים מדרס סעה כלומר דבמפקיד סל"ל דטמא מת נמי הוי וכל זה בנוי על הגירסא המשובשת שנזדמנה לו בספרי רבינו והגירסא האמיתית כמ"ש בספרינו על מפקיד ונותן כלי לאומן ע"ה הרי אלו טמאים מדרס וטמא מת ואם מכירו שהוא אוכל בתרומה טהורים מטמא מת ונכבר ביארתי טעמו:
ב המניח כליו בפני ע"ה וכו' עד שאין לו רשות שיכנס. תוספתא פ"ח דטהרות וגורס רבינו המניח כליו וכו' טמאים מדרס וטהורים מטמא מת: וכתב הר"י קורקוס ונראה שטעמו דכיון שלא הפקידן אינן ברשותו אלא לענין מדרס שבקל יהיו מדרס דמכל מקום ברשותו הם קלת כיון שא"ל שמור לי את אלו אבל לענין טומאת מת לא כי אינם ברשותו לגמרי כההיא דהמפקיד אצל ע"ה או נתן לאומן ע"ה אבל נתנם על כתפו הוי מפקיד לגמרי ונפקד גמור והוו ברשותו לכל דבר עכ"ל: ומ"ש הניח ניתו וביתו. פ"ס הוא וצריך להגיה ולכתוב בורו במקום ביתו:
ג המוסר מפתח ביתו לע"ה וכו'. משנה פ"ז דטהרות ואיתא בפ' בתרא דע"ז (דף ע' ע"ב):
ד המניח כליו וכו'. משנה פ"ז דטהרות המניח כליו בחלון של אורייארין ר"א בן עזריה מטהר וחכ"א עד שיתן לו מפתח או חותם או עד שיעשה לו סימן ופירש רבינו אורייארין הבלנים שבמרחצאות ויש במרחצאות חלונות ישימו כל אים לבושו בחלון מהם וידוע שהלכה כחכמים: ומ"ש אפילו מצא החותם מקולקל וכו'. תוספתא פ"ח דטהרות:
ה המניח ע"ה בתוך ביתו וכו'. משנה פ"ז דטהרות ופירש רבינו כבר ידעת שאוכלין ומשקין טומאתן קלה וכן כלי חרס גם

ט טומאת ע"ה ברגל כטהורה היא חשובה שכל ישראל חברים הן ברגלים וכליהם כולם ואוכליהם ומשקיהן טהורים ברגל מפני שהכל מטהרין עצמן ועולים לרגל. לפיכך הן נאמנים כל ימות הרגל בין על הקודש בין על התרומה. משעבר הרגל חוזרין לטומאתן: י הפותח חביתו ברגל והמתחיל בעיסתו ועבר הרגל הרי שאר החבית ושאר העיסה בחזקת טומאה שהרי נגעו בו ע"ה ואע"פ שלא נגע בה אלא בזמן שהוא כחבר אינה טהורה אלא בימי הרגל בלבד: יא אחר הרגל במוצאי י"ט היו מטבילין כל הכלים שהיו במקדש מפני שנגעו בהן עמי הארץ ברגל בשעת החג. ולפיכך היו אומרים להן אל תגעו בשולחן בשעה שמראין אותו לעולי רגלים כדי שלא יהיה טמא במגעו אחר הרגל ונמצא צריך טבילה והערב שמש ונאמר בלחם הפנים לפני תמיד. וכל הכלים היו טעונים טבילה והערב שמש חוץ ממזבח הזהב ומזבח הנחושת מפני שציפוייהן כבטלין לגביהן: יב ע"ה שאמר טהור אני מטומאת מת או שאמר כלי זה טהור מטומאת מת נאמן ומטבילין אותו משום טומאת ע"ה בלבד וצריך הערב שמש ואינו צריך הזאה. בד"א בששאלו ואמר טהור הוא אבל הלוקח כלי סתם מרשות ע"ה חוששין לו שמא טמא מת הוא ומזין עליו שלישי ושביעי ככל הכלים הנמצאים בכל מקום חוץ לירושלים שלא גזרו טומאה על הכלים הנמצאים בירושלים כמו שיתבאר בטומאת הספיקות:

פרק שנים עשר

א המפקיד כלים אצל ע"ה או שנתן כלי לאומן ע"ה *הרי אלו טמאים טמא מת וטמאין מדרס. ואם מכירו שהוא אוכל בתרומה טהורים מטמא מת אבל טמאים מדרס מפני שאשתו נדה יושבת עליהם שלא כדעתו שהרי אין נזהרין מן הטומאות בבתי ע"ה: ב המניח כליו בפני עם הארץ ואמר לו שמור לי את אלו הרי אלו טמאין מדרס וטהורין מטמא מת. הניחן על כתיפו טמאין מדרס וטמא מת. שכח כליו בבית הכנסת הרי הן טהורין שאינו רשות ע"ה גמירה. הניח כליו במרחץ ובא ומצאן כמות שהן טהורין. ומלמדין אותו שלא יעשה כן. הניח ניתו ובורו אע"פ שנכנס לעיר ובא ומצא ע"ה בצידו טהורין מפני שאין לו רשות שיכנס: ג המוסר מפתח ביתו לע"ה כל שבבית טהור שלא מסר לו אלא שמירת המפתח: ד המניח כליו בחלונות של מרחץ ונעל עליהם אף ע"פ שנתן המפתח לע"ה כליו טהורין. וכן אם חתם על החלון או עשה לו סימן אפילו מצא החותם מקולקל הרי כל אלו טהורין: ה המניח ע"ה בתוך ביתו לשומרו וישב הוא מרחוק בזמן שהוא רואה את הנכנסין ואת היוצאין הרי כל שבבית מן האוכלין והמשקין וכלי חרס שאינו מוקף צמיד פתיל טמאין
אבל

השגת הראב"ד

*הרי אלו טמאין. א"א מצאתי שתי נוסחאות חלוקות זו עם זו כדבר זה שיש נוסחא אומרת טמאים מדרס וטמא מת אבל נ"ל כי זו שכתב הוא העיקר מדקתני לעיל הלוקח כלים מאומני ע"ה או שנתן להם כלים לתקן הרי אלו טמאים מדרס וכו' וטמא מת ואחריה הלוקח כלים מאומני ע"פ או שנתן להם כלים לתקן טמאים מדרס וטהור טמא מת מדקא מפליג להו מהדדי אלמא לא חדא מתתא נינהו אבל קשה לי הרבה מה שאמרו במסכת טהרות פ"ח המפקיד כלים אצל ע"פ הרי אלו טמאים מדרס וטמא מת ואם מכירו שהוא אוכל בתרומה טהור מטמא מת וטמאים מדרס ואולי יש הפרש בין אומן לשאר ע"ה כי האומן מקפיד על אומנתו מפני שכל אדם לוקחים ממנו אבל זה המחבר שעירב מפקיד עם אומן טעה:

משנה למלך

ט טומאת עם הארץ ברגל כטהורה היא חשובה כו'. (א"ה עיין במ"ש הרב המחבר לקמן פט"ז מה' טומאות אוכלין דין י'):
יא אחר הרגל כו' היו אומרים להם אל תגעו בשולחן בשעה שמראין אותו לעולי רגלים. דין זה הוא בפרק בתרא דחגיגה אך הטעם שכתב רבינו לא נזכר שם והתוספות שם כתבו שלא תגעו בשלחן בפנים עמי הארץ השולחין להיכל להשתחוות קאמר שאילו ישראל לא היו ראויין ליכנס אף בין האולם ולמזבח וכן פירש"י ע"כ. ונראה שהתוספות לא רצו לומר שהאזהרה היתה אף לישראל ובטעם שמראין אותו לעולי רגלים משום דס"ל דלא היו מוציאין את השולחן לחוץ אלא מגביהין אותו והיו רואין אותו מרחוק וא"כ לא היו צריכים לאזהרה שלא יגעו בו שהמציאות הוא נמנע ומש"ה הוצרכו לומר דבפנים עמי הארץ איירי ורבינו נראה דס"ל שהיו מוציאין אותו לחוץ. ויש ראיה לזה מסוגיא דאמרי' פ"ק דיומא (דף כ"א) נסי דברא' לא קא חשיב ופריך אי הכי לחם הפנים נסי דגואי הוא ומשני לחם הפנים נסי דבראי הוא דאמר ר"ל וכו' שמגביהין אותו לעולי רגלים ע"כ. ואם איתא שלא היו מוציאין אותו לחוץ היכי הוי נסי דבראי בשביל שהגביהם וכ"כ רש"י ז"ל שמגביהין אותו ומוציאין אותו לחוץ ע"כ. הן אמת שגירסא זו ראיתי בדפוס קושטנטי' אך בדפוס קראקא ראיתי שהגירסא הוא שמגביהין אותו ומראין אותו לחוץ ולמה שהקשינו דהיכי חשיב ליה נסי דבראי בשביל שהגביהם נ"ל דנסים שהיו ידועים לעומדים בחוץ קא חשיב לאפוקי נס דכרובים שלא היה ידוע אלא לאותם העומדים בפנים וכמבואר ונראה שלזה כיון רש"י שכתב דבראי מבחוץ בעזרה נסים הידועים לכל ע"כ. נראה שנתכוון למ"ש. ונראה דלפי דניחא ורש"י ז"ל ס"ל שהיו מוציאין השולחן לחוץ אפשר ליישב דברי רש"י שלנו שכוונתו הוא לתת טעם למה שחלקו בגמרא דנסי דבראי קא חשיב נסי דגואי לא קא חשיב ומאחר דמלא כו' נסים שנעשין במקדש מה שהתנו הלא מאלו לזה כתב דנסים שידועים לכל קא חשיב לאפוקי נסי דגואי דאינם ידועים לכל ותיכו דעת רבינו נראה דס"ל שהיו מוציאין השולחן לחוץ ובשיטת התוספות ולשפרש התוספות דס"ל שלא היו מוציאין אלא מגביהין ומראין קשה לי דמנא הוו ידעי בנס מרחוק. שוב ראיתי בירושלמי סוף חגיגה דאמרינן השלחן למה טמא מפני שמוציאין אותו ומראין אותו לעולי רגלים וזה ממש כסברת רבינו. שוב ראיתי שיש להכריח שהיו מוציאין אותו לחוץ דאם"כ אלא לפני ופנים ניכר הנס מבחוץ מש"ה חשיב ליה א"כ כרובים נמי אמאי לא חשיב הא אמרינן שהיו מגביהין את הפרוכת והיו אומרים ראו חבתכם לפני המקום כו' אלא ודאי דשאני לחם הפנים שהיו מוציאים אותו לחוץ וכדלחיכנא:
ומ"ש רבינו כדי שלא יהיה טמא במגעו וכו'. ולא הוי כלי עץ העשוי לנחת דהוא טהור לפי שמגביהין אותו ומראין בו לעולי רגלים וכו' ואע"פ שהיה מצופה זהב וקי"ל דכלים המצופים אינם מקבלים טומאה שאני שולחן דרחמנא קרייה עץ הכי איתא בסוף חגיגה ובפרק שתי הלחם (דף צ"ז) יע"ש. (א"ה ועיין לקמן במ"ש הרב המחבר פ"ד מהלכות כלים דין ד'):
פי"ב א המפקיד כלים אצל ע"ה כו'. (א"ה כדין זה שאדם מטמא מדרס אפילו כלים שאינם שלו עיין מ"ש הרב המחבר לקמן פכ"ד מהלכות כלים דין ד' על דברי שלא באו קרבן אהרן יע"ש):

אבל המשכבות והמרכבות וכלי חרס המוקף צמיד פתיל טהורין. ואם אינו רואה לא את הנכנסין ולא את היוצאין כל שבבית טמא אפילו היה כפות או כרות ידים ורגלים הכל טמא מפני שהן ברשות ע"ה: ו חבר שהיה ישן בביתו של ע"ה והיו כלים מקופלים ומונחין תחת ראשו וסנדלו וחביתו לפניו הרי אלו טהורין מפני שהן בחזקת שמירת בעליהן ולא יגע בהן ע"ה שהרי הוא אומר עתה יעור ויביט בי: ז ע"ה ששאל מחבר מטה שישן עליה וישן עליה בתוך ביתו של חבר אין טמא אלא אותה המטה ועד מקום שהוא יכול לפשוט את ידו מאותה המטה וליגע: ח חבר שאמר לע"ה שמור לי פרה זו שלא תכנס לבית או שלא תשבר את הכלים הרי הבית והכלים טהורים. שלא מסר לו אלא שמירת הפרה. אבל אם אמר לו שמור לי בית זה שלא תכנס בו הפרה וכלים אלו שלא תשברם הרי הן טמאין: ט המניח ע"ה בתוך ביתו ויצא הניחו ער ומצאו ער ישן ומצאו ישן או שהניחו ער ומצאו ישן כל שבבית טהור. הניחו ישן ומצאו ער כ"מ הקרוב ממנו שהוא יכול לפשוט את ידו וליגע בו טמא. וכן המניח אומנין בתוך ביתו אין טמא אלא עד מקום שיכולין לפשוט את ידיהן וליגע. ואין אומרים שמא עלו על גבי כסא או על סולם ונגעו בכלי או באוכלין התלויין למעלה בכותל: י אשת חבר שהניחה אשת ע"ה טוחנת בתוך ביתה. אפילו פסקה הריחיים ואפילו היו שתים אין טמא אלא מקום שיכולין לפשוט את ידן וליגע. ואין אומרין שמא האחת טוחנת והשניה בלשה כל שבבית ושמא ניתלת ועלתה במקומות הגבוהות: יא האשה שנכנסה להוציא פת לעני יצאת ומצאתו עומד בצד ככרות אפילו תרומה הרי הן טהורות שאין חזקתו ליגע שלא ברשות. וכן האשה שיצאה ומצאה אשת ע"ה חותה גחלים מתחת הקדירה הרי הקדירה טהורה: יב גבאי מלכות שנכנסו לתוך הבית למשכן כל שבבית טמא. אם יש עמהם עכו"ם נאמנים לומר לא נגענו מפני שאימת העכו"ם עליהן. בד"א בזמן שיש שם עדים שנכנסו או שהיה המשכון בידם. אבל אם אמרו הן מעצמן נכנסנו אבל לא נגענו נאמנין שהפה שאסר הוא הפה שהתיר: יג הגנבים שנכנסו לתוך הבית אין טמא אלא מקום רגלי הגנבים. מפני שהן מפחדין מלבלוש אלא (דבר) שנוטלין במזומן. ומה הן מטמאין במקום הליכתן האוכלין והמשקין וכלי חרס הפתוחים אבל המשכבות והמרכבות וכלי חרס המוקפין צמיד פתיל טהורין. ואם יש עמהן עכו"ם או אשה הכל טמא: יד הגבאים והגנבים שעשו תשובה והחזירו מעצמן לא מחמת יראה ואמרו לא נגענו בכל מה שהיה בבית כשנכנסנו הרי אלו נאמנים ואפילו על מקום רגליהן: טו המניח את ביתו פתוח ומצאו פתוח או שמצאו נעול. אפילו הניחו נעול ומצאו פתוח ולא נגנב ממנו כלום כל שבבית טהור. שאני אומר הגנבים פתחוהו ונמלכו והלכו להם ולא נכנסו: טז קורדום שאבד בבית או שהניחו בזוית זו ובא ומצאו בזוית אחרת הבית טמא שאני אומר אדם טמא נכנס לשם ונטלו: יז הדר עם ע"ה בחצר ושכח כלים בחצר אפילו חביות מוקפות צמיד פתיל או תנור מוקף צמיד פתיל הרי אלו טמאין עד שיעשה לתנור מחיצה גבוהה עשרה טפחים כדי שלא יהא ברשות ע"ה: יח חבר שהיתה לו מחיצה או סוכה לפני פתחו של ע"ה. או שהיתה מחיצה או סוכה של ע"ה לפני פתחו של חבר. כלים שבתוכה או כלים שבמחיצה טמאים. מפני שיש לעם הארץ בסוכה זו או במחיצה זו רשות: יט חבר שהיה גגו למעלה מגגו של ע"ה ה"ז שוטח שם כלים ומניח טהרות והן בחזקתן. אע"פ שע"ה יכול לפשוט ידו וליגע. וכן בעכו"ם אינו חושש לא משום טומאה ולא משום יין נסך. היו הגגות זה בצד זה או שהיה גגו של ע"ה למעלה ושטח החבר כלים או הניח טהרות בגגו. הרי כ"מ שיכול ע"ה לפשוט את ידו וליגע בחזקת טומאה: כ שתי חצרות זו לפנים מזו הפנימית של חבר והחיצונה של ע"ה. חבר מניח שם כלים ושוטח שם פירות אע"פ שיד ע"ה מגעת לשם. מפני שנתפש עליו כגנב: כא חצר החלוקה במסיפס וחבר בצד זה וע"ה בצד זה טהרותיו טהורות אע"פ שיד ע"ה מגעת. מפני שהם ברשות החבר: כב חבר שנפל דליו לתוך

לא יהיה אב הטומאה ולכן גזרו שיטמא כל מה שבבית מאלה המינים וכו' אמנם המשכבות והמושבות אשר הם אב הטומאה לא נדון עליהן שהם שבו אב הטומאה אלא כשאין בע"ה רואה מי שיכנס בבית ולא מי שילא ממנו ונפרד ע"ה בשמירה וכן כלי חרס המוקפים למיד פתיל לא יטמאו במגע אלא במשא הזב וכו' ולזה לא נדון בו בטומאה עד שיפרד ע"ס בו מבלי פחד ולא נשמר לו מי שיראהו אפילו כרות ידים ורגלים וכו' להיות הבית מגיע ברשות ע"ס שב כמו ביתו של ע"ה שהכל טמא עכ"ל:

ו חבר שהיה ישן וכו' עד הרי הם טמאים. תוספתא פ"ח דטהרות:

ט המניח עם הארץ בתוך ביתו וכו'. משנה פ"ז דטהרות. ומ"ש הניחו ישן ומלאו ער וכו'. שם וכחכמים: וכן המניח אומנים וכו'. ג"ז שם וכחכמים:

י אשת חבר שהניחה וכו'. גם זה שם וכחכמים:

יא האשה שנכנסה וכו' וכן האשה שילאה וכו'. ג"ז שם וכחכמים:

יב גבאי מלכות שנכנסו. ג"ז שם והובאה בפרק חומר בקדש (דף כ"ו) וגירסת רבינו הגבאים שנכנסו לתוך הבית הבית טמא אם יש עמהם עכו"ם נאמנים לומר לא נגענו וכתב רבינו שבת זה מה שזכרו בתוספתא מפני שאימת עכו"ם עליהם. ומ"ש בד"א בזמן שיש שם עדים וכו'. פשוט דאריפא קאי והוא בתוספתא דטהרות פ"ח וקתני התם אם יש עכו"ם עמהם אע"פ שהמשכון בידם אע"פ שהעכו"ם מעיד בהם שנכנסו ואמרו לא נגענו הרי אלו נאמנים מפני שאימת עכו"ם עליהם:

יג הגנבים שנכנסו וכו'. משנה פ"ז דטהרות:

יד הגבאים והגנבים שעשו תשובה וכו'. בפ' חומר בקדש שם משנה וגמרא גבי גנבים וכתב רבינו דהוא הדין לגבאי מלכות אם עשו תשובה:

טו המניח את ביתו פתוח וכו'. בפרק ח' דטהרות. ומ"ש אפילו הניחו נעול ומלאו פתוח וכו'. שם וכחכמים:

טז קורדום שאבד בבית וכו'. פ"ק דפסחים עלה י' וכרבנן: כתב רבינו שכשאל אמאי הכא תלינן באדם טמא ומטמאינן לכל טהרות שבבית מספק מ"ש מהא דאמרינן בפ"ק דנדה (דף ד') גבי ככר של תרומה שנתונה ע"ג הדף ומדף טמא נתון תחתיה אע"פ שאם נפלה א"א [לה שתפול] אא"כ נגעה [בדף ובא ומלאה במקום אחר] טהורה וכו' עד שיאמר גרור לי שלא נכנס אדם לשם א"כ אילעאי לא נגררה אלא למקום מדרון [וכן הקשו

הקשו תוספות בפסחים (י':) ד"ה שאני יע"ש] והשיב גבי קרדום אמרינן אדם נכנס שם ונטל הקרדום ועשה בו לרכיו והחזירו לזוית אחרת והרי זה בחזקת רשע שהואל שלא מדעת גזלן הוא והרשע פהות מעם הארץ שהוא בחזקת טמא אבל בככר אין לומר כן שאין אדם שואל ככר להחזירו בעלמו שאין בדבר תועלת שהרי אינו כלי שיעשה בו מלאכה ואילו נכנס לבית זה אדם רשע היה נוטלו והולך לו ולפיכך אנו אומרים לא נכנס כאן אלא חבר שחזקתו טהור:

יז הדר עם עם הארץ בחלר וכו'. משנה רפ"ה דטהרות וכרבי יוסי:

יח חבר שהיתה לו מחילה וכו'. תוספתא רפ"ט דטהרות:

יט חבר שהיה גגו למעלה. תוספתא פ"ח דטהרות וכת"ק. ומ"ש ולא משום יין נסך. הכי משמע בפרק בתרא דע"ז (עלה ע'): היו הגגות זה בלד זה וכו'. תוספתא פ"ט דטהרות וטעמא משום דכיון שהם זה בלד זה הרי הם כחלר אחד שפושט ידו ואין מכלים דבר ומינה נשמע דהוא הדין לגגו של עם הארץ למעלה דחיישינן שמא יפשוט ידו ויגע שיטעין שנפל איזה דבר מגגו לשל חבר ולכך פושט ידו לבקשו משא"כ כשגגו של חבר למעלה שאין לעם הארץ שום טענה לפשוט ידו שם משום הכי לא חיישינן זהו יישוב דברי רבינו אבל קשה דבפרק בתרא דע"ז (דף ע' ע"ב) גרסינן וגגו של חבר בלד גגו של עם הארץ אוהו חבר שוטח שם פירות ומניח שם כלים ואע"פ שידו של עם הארץ מגעת לשם ורב ור"י איפליגו התם בחלר החלוקה במסיפס דבסמוך ור"י סבר שאע"פ שידו של עם הארץ מגעת לשם ומדמה לה להא דגגו של חבר בלד גגו של עם הארץ אע"פ שידו של עם הארץ מגעת לשם טהורות הטהרות וי"ל דהסיא דאותו חבר שוטח שם פירות וכו' היא סברת רשב"ג בתוספתא דפליג את"ק ומותיב מינה לר"י לאוקומי לר"י כרשב"ג אבל לענין הלכה נקטינן כת"ק:

כ שתי חלרות וכו'. בפירקא בתרא דע"ז שם:

כא חצר החלוקה במסיפס וכו'. כך היא הגירסא הנכונה ובספרים כתוב החלוקה בספינה וט"ס הוא. וכבר כתבתי בסמוך דבפ' בתרא דע"ז איפליגו רב ור"י במילתא ופסק כר"י ופירוש מסיפס מחילה נמוכה:

כב חבר שנפל דליו וכו'. משנה פ"ח דטהרות וכתב רבינו ולא יסתפק עליך אמרו בדלי טמא אע"פ שהוא בתוך הבור לפי שהוא מעת שהגיע ברשות ע"ה נב טמא מת והטעם שלא חילקו חכמים בכלים שברשות עם הארץ:

כב אשת עם הארץ שנכנסה וכו'. משנה פ"ח דטהרות שם וכתב רבינו אם נכנסה שלא ברשות אלא להוציא ענין פלוני ותלא הכא לא הורשת להשתמש ולגעת לאפשר נכנס כי אימת בע"ה עליה ולא תשלח ידה לדבר: קדר חבר שהכניס קדירותיו. משנה רפ"ז דטהרות וכת"ק: ומ"ש בד"א בשהניחן סמוך לר"ה וכו'. בפ"ב דכתובות (דף כ"ד ע"ב). וכתב הראב"ד מוכיחין שהונחו למכור א"א אין זה הטעם יפה וכו'. ואיני יודע מה ראה הראב"ד בטעם זה לטעון עליו שהרי הכל יודעים שהביא למכור וכי כל המביאים קדרות מביאים למכור והלא כבר אפשר שמביאים לעצמו או לחבירו שלוה להביאם לו ומה שנתן טעם הראב"ד בשכלי אומנותו בידו הכל באים לראות האומניות ועל ידי כן ממשמשין בקדירות איני יודע מה חידוש יש בכלי אומנות כלי חרס עד שיבאו הכל לראותם. ורש"י פירש כמו שפירש רבינו:

חבר שהניח וכו'. תוספתא דטהרות ס"פ:

פי"ג א כהן שטיהר כליו וכו'. בס"ז דטהרות המניח כליו מגת א לגת הבאה כליו טהורים וביושראל עד שיאמר בלבי היה לשמרם:

ב הרוצה לעשות יינו בטהרה וכו' וצריך לעמוד על האומנים וכו'. בפ"י דטהרות וכרבי יוסי: יצאו חוץ לפתח בית הבד וכו'. ג"ז שם:

ג הבדדין והבוצרים וכו'. שם:

ד המטהר את הבדדין וכו'. שם וכרבי יוסי:

ה היו חמריו וכו'. ברייתא בסוף פרק ב' דחגיגה (דף כ' ע"ב) ומקשה בגמרא מאי שנא רישא ומ"ש סיפא ואסקה רבי יצחק נפחא רישא בבא להם דרך עקלתון ומשמע דה"ק שכל שבע"ה יכול לבא להם דרך עקלתון פתאום דמרתתי ואמרי השתא אתי. ויש לתמוה על רבינו למה השמיט מלהזכיר דרישא מיירי דוקא בשיכול לבא להם דרך עקלתון וי"ל שבכלל מ"ש והם מפחדים ליגע ואומרים עכשיו יבא שהרי הוא יבא אחרינו היא דבא להם דרך עקלתון דאמר רבי יצחק נפחא לאו למימרא דבא דרך עקלתון דוקא בעינן שכל שהוא בא אחריהם הוי כבא להם דרך עקלתון שהרי הוא רואה והם אינם רואין אותו:

ו חבר שהיה לבוש בחלוק וכו'. תוספתא בפ"ח דטהרות שם: היה סל על כתיפו וכו'. שם (דף כ') ובפ"ב דחגיגה בגמרא היה סל על כתיפו ומגריפה בתוך הסל [ואמר] היה בלבי על הסל ולא היה בלבי על המגריפה הסל טהור ומגריפה טמאה וכו'. ולטמא מגריפה לסל אין כלי מטמא כלי ולטמא מה שבסל וכו' באומר שמרתיה מדבר המטמאה ולא מדבר הפוסלה ופירש"י הסל של תאנים על כתיפו ומגריפה הוא כלי ברזל וכו' שבו מבדילים תאינים המדובקות זו בזו. המטמאה הנותן לה טומאה לטמא אחרים. הפוסלה מלהשתמש בה טהרות לכתחילה אי נמי כ"מ לאוכל הדבוק בה שהוא פסול באכילה ומ"מ אם נגעה בטהרות אינה מטמאתן. וקשה שדברי רבינו הם בהיפך שבגמרא משמע שמה שבסל טהור ורבינו כתב שהוא פסול וליישב נראה לומר דרבינו קשיא ליה דאי כדפירש"י קשה דלא הוה ליה למיתני מגריפה טמאה אלא מגריפה פסולה ותו איכא למידק מאי האי דפריך וליטמא מה שבסל מאן א"ל דלא ליטמא דהא בברייתא לא אידכר אלא דינא דסל ומגריפה ועוד מאן א"ל דאיכא תאנים בסל דילמא בסל ריקם מיירי לכך סובר רבינו דכיון דמגריפה להפריד תאנים המדובקים היא עשויה אין לה ענין עם הסל אלא א"כ יש בו תאנים ומש"ה פריך וליטמא מה שבסל וליתני הסל טהור ומה שבתוכו והמגריפה טמאים ומשני דלא מצי תני הכי משום דמה שבסל אינו טמא אלא פסול דהכ"ע באומר שמרתיה מדבר המטמאה כלומר הנותן לה כח טומאה שהאוכל שיגע בה יהיה טמא ויפסול את אחרים ולא מדבר הפוסלה כלומר מדבר שאינו מטמאה אלא לעשות האוכל שיגע בה פסול ולא יטמא האוכל ההוא את אחרים והשתא אתי שפיר דלא תני בברייתא דינא דמה שבתוך הסל דמאחר דקתני הסל טהור ומגריפה טמאה ממילא משמע שמה שבתוך הסל אינו לא טמא ולא טהור אלא פסול והשתא אתי שפיר דקאמר מגריפה טמא וסלקי דברי רבינו כהוגן. ודע שיש בספרי רבינו ט"ס וכך היא הגירסא הנכונה והמגריפה טמאה וכל תרומה שבסל פסולה והוכרח רבינו לאוקומה בתרומה משום דאילו בחולין אין שני עושה שלישי:

היה משתמש מן החבית בטהרה וכו'. תוספתא בפ"ח דטהרות. ומ"ש ואם אמר בלבי היה לשומרה וכו'. כך יש ללמוד ממה ששנינו בברייתא פרק אין דורשין (דף כ') גבי היה משמר החבית בחזקת יין ונמצא שמן:

נתחלפו לו כלים וכו'. בספ"ג דחגיגה שם:

ז חבר שמת וכו'. תוספתא בפ"ט דטהרות וכתב רבינו שמשון בפ"ק דכלים דכיון דאפשר לתקן בטבילה לא חשו אם החמירו בהם ואפילו בכלי חרס דלא פלוג בכלים:

וכתב הראב"ד כל זה אינו אלא לקודש או לתרומה אבל לחולין לא מחזיקין טומאה ואם כתב כן להשיג על רבינו שסתם ולא חילק כבר נודע שדרך רבינו לכתוב המשנה או התוספתא כצורתה. ועוד שאין דבריו מוכרחים שכבר אפשר דאף לחולין חששו:

ח מי שאמר לו עד אחד נטמאו טהרותיך וכו'. בפ"ג דקידושין (דף ס"ה ע"ב):

היה

בורו של ע"ה והלך להביא במה יעלנו ה"ז טמא. מפני שהונח ברשות ע"ה שעה אחת: כג אשת עם הארץ שנכנסה לתוך ביתו של חבר להוציא בנו או בתו או בהמתו של חבר כל שבבית טהור. מפני שנכנסה שלא ברשות. קדר חבר שהכניס קדירותיו למכור וירד לשתות הרי הפנימיות טהורות והחיצונות טמאות. בד"א בשהניחן סמוך לרשות הרבים מפני שהעוברים והשבים נוגעים בחיצונות בשעת הליכה. אבל היו רחוקות מרשות הרבים אם היו כלי אומנותו בידיו הכל טמאות מפני שכליו *מוכיחין שהונחו למכור ויד הכל ממשמשות בהן. אין כלי אומנותו בידו הכל טהורות חזקתן שלא נגע בהן אדם. חבר שהניח אוכלין ומשקין על פתח חנותו ונכנס הרי אלו טמאים מפני שהעוברים והשבים ממשמשין בהן:

השגת הראב"ד

*מוכיחין שהונחו למכור. א"א אין זה הטעם יפה שהרי הכל יודעים שהניחן למכור אלא בשכלי אומנותו בידו הכל באין לראות האומניות:

פרק שלשה עשר

א כהן שטיהר כליו לגת זו והניחן לגת הבאה הרי אלו בחזקתן. שאין עמי הארץ נוגעין בכלים של כהן זה שהן בתוך גתו מפני שהוא אוכל טהרות. אבל של ישראל טמאות עד שיאמר בלבי היה לשמור ע"ה שיכנס לגת שלא יגע בכלים: ב הרוצה לעשות יינו בטהרה באוכנין עמי הארץ ה"ז מטביל את הבוצרים. וכן אם היה עושה שמן מטביל את הבדדין. וצריך לעמוד על האומנים עד שיטבלו בפניו שהרי אינן יודעים הלכות טבילה וחציצה. יצאו חוץ לפתח בית הבד ונפנו אחורי הגדר וחזרו הרי אלו בטהרתן. עד כמה ירחיקו והם טהורין עד כדי שלא יסתרו מעיניו. אבל אם נסתרו מעיניו חזרו לטומאתם עד שיטבילם פעם אחרת ויעריב שמשן: ג הבדדין והבוצרים שנמצאת טומאה לפניהן נאמנין לומר לא נגענו וכן בתינוקות שלהם: ד המטהר את הבדדין והכניסן לבית הבד ונעל עליהן. אם היו שם כלים שנטמאו במדרס הרי בית הבד כולו טמא שמא נגעו באותן הכלים. ואפילו ראה אותם מקודם נזהרין מאותם הכלים מפני טומאתן הרי בית הבד טמא שמא הסיטו והן מדמין שאין המסיט טמא שאין עמי הארץ בקיאין בטומאת היסט: ה היו חמריו ופועליו טוענין טהרות ועוברין לפניו אע"פ שהפליגו יותר ממיל הרי אלו טהורות מפני שהן בחזקת שהוא שומרן והן מפחדין ליגע ואומרים עכשיו יבוא שהרי הוא יבוא אחרינו. אבל אם אמר להם צאו ואני אבוא אחריכם כיון שנתכסו מעיניו הרי הן טמאות: ו חבר שהיה לבוש בחלוק ועטוף בטלית ומהלך ואמר בלבי היה לשמור את החלוק והייתי נזהר בו והסחתי דעתי מן הטלית. הרי החלוק בטהרתו והטלית טמאה שמא נגע בה ע"ה. היה סל על כתיפו ומגריפה בתוך הסל ואמר בלבי היה לשמור את הסל ולשמור את המגריפה מדבר המטמאה אבל לא מדבר הפוסלה הסל טהור והמגריפה טמאה. וכל תרומה שבסל פסולה מפני המגריפה טמאה שפוסלת האוכלין שבסל. היה משתמש מן החבית בטהרה בחזקת שהיא חולין ואח"כ נמצאת תרומה אע"פ שהיא טהורה הרי היא אסורה באכילה שמא נגע בה טבול יום שהוא פוסל בתרומה וטהור בחולין כמו שיתבאר. ואינו דומה משמר תרומה למשמר חולין. ואם אמר בלבי היה לשומרה אפילו מדבר הפוסלה הרי זו מותרת באכילה. נתחלפו לו כלים של שבת בכלים של חול ולבשן נטמאו. שאינו משמר כלים של חול ככלים של שבת. מעשה בשתי נשים חבירות שנתחלפו להן כליהן בבית המרחץ ובא מעשה לפני חכמים וטמאו הכל. אפילו נפלה מעפרתה ממנה ואמרה לחבר תנה לי ונתנה לה נטמאת גזירה שמא יתננה לה ע"ה או שלא יהיה החבר משמרה שאין אדם משמר כלים שאינן שלו ככליו אא"כ הודיע שסמך עליו: ז חבר שמת והניח טהרות הרי אלו טהורות. הניח כלים הרי הן טמאים שאני אומר שמא נטמאו והזה עליהם בשלישי ולא הזה עליהן בשביעי. או שמא הזה עליהם בשביעי ועדיין לא הטביל. או שמא *לא הזה עליהן *בשביעי כל עיקר: ח מי שאמר לו עד אחד נטמאו טהרותיך והלה שותק ה"ז נאמן והרי

השגת הראב"ד

*לא הזה שלישית כל עיקר. א"א כל זה אינו אלא לקודש או לתרומה:

* בל' שביעי כשביעי הוא ט"ס וצריך למוחקו וכן הוא בכספ"ס:

היה עושה עמו בטהרות או בזבחים וכו'. פרק הניזקין (דף נד:) ואוקימתא דרבא ובסוף הלכות פסח"מ הארכתי בביאור דעת רבינו: וכתב הראב"ד נראה לי שאם היה עושה בשכר אפילו אחר כמה ימים נאמן וכו'. ואין בזה

והרי הן טמאות. ואם הכחישו ואמר לא נטמאו הרי הן בחזקתן עד שיעידו שנים. היה עושה עמו בטהרות או בזבחים ולאחר זמן מצאו ואמר לו בשעה שפגע בו טהרות שעשיתי עמך נטמאו וזבחים שעשיתי עמך נתפגלו הרי זה נאמן. אבל אם פגע בו ולא אמר לו כלום ואחר כך פגע בו פעם שניה ואמר לו אינו נאמן *אלא הרי זבחיו בחזקת כשירות וטהרותיו בחזקת טהרה:

השגה על רבינו שלא ביאר שכבר נודע שדרש להעמיק הגמרא כגירסה ודין הס"מ כבר כתוב במקומו וממילא ילמוד אדם משם לכאן:

סליקו הלכות מטמאי משכב ומושב

השגת הראב"ד

*אלא הרי זבחיו בחזקת כשירות. א"א נ"ל אם היה עושה עמו בשכר אפילו אחר כמה ימים נאמן ואע"פ שלא הזכיר לו בתחלה מתוך שנאמן להפסיד שכרו נאמן להפסיד הטהרות שהרי אותו שכתב ס"ת ולא עיבד הגוילין לשמן אע"פ שהחזירם לבעלים ולא אמר לו כלום ובסוף אמר לו האמינוהו במתוך אף זה כמו כן:

בריך רחמנא דסייען

משנה למלך

פ"ג ח היה עושה עמו בטהרות כו'. כתב הראב"ד נ"ל שאם היה עושה עמו בשכר כו'. ועיין במ"ש רבינו ספי"ב מהלכות מעשר ודוק:

סליקו להו הלכות מטמאי משכב ומושב

הלכות שאר אבות הטומאות

יש בכללן שלש מצות עשה. וזה הוא פרטן:

א) דין טומאת נבלה. ב) דין טומאת שרץ. ג) דין טומאת שכבת זרע. וע"ז מטמאה כשרץ וטומאתה מדברי סופרים:

וביאור מצות אלו בפרקים אלו:

פרק ראשון

א הנבילה אב מאבות הטומאות כזית מבשרה מטמא אדם וכלים במגע וכלי חרס באויר. ומטמא את האדם במשא לטמא בגדים כמרכב הזב. כיצד אדם שנגע בנבילה נטמא והרי הוא ראשון לטומאה. ואם נגע בכלים אפילו בשעת מגעו בנבילה הרי הן טהורין. וכן כלים שעליו טהורין לפי [שהוא] ולד ואין ולד מטמא כלים. אבל הנושא את הנבילה מטמא כלים בשעת נשיאתו שנאמר והנושא את נבלתם יכבס בגדיו. ואותן הבגדים ראשון לטומאה. ואינו מטמא לא אדם ולא כלי חרס ואפילו בשעת נשיאתו כמו שביארנו במטמאי משכב ומושב: ב אחד בהמה וחיה בין המותרין באכילה בין האסורין אם מתו כולן בשרן מטמא בכזית. ושחיטת בהמה טהורה וחיה טהורה מטהרתו בכ"מ. ואפילו שחט חולין בעזרה וקדשים בחוץ הרי אלו טהורין. ואם אירע פיסול בשחיטה הרי זו נבילה ומטמאה במשא כמו שביארנו בהלכות שחיטה: ג בהמה טמאה וחיה טמאה אין השחיטה מועלת בה ואחד השוחטה או הנוחרה או החונקה או שמתה כדרכה הרי זו נבילה. וכל הנבילות מצטרפות לעניין טומאה לכזית אחד טמאות ואחד טהורות: ד מוח הרי הוא כבשר. ודם הנבילה אינו מטמא כנבילה אלא הרי הוא כמשקין

כסף משנה

פ"א א הנבילה אב מאבות הטומאה. בריש כלים מני לה באבות הטומאה. ומ"ש שיעורה בכזית מפורש בכמה מקומות מהם פ"ק דאהלות ופ' העור והרוטב (דף קי"ז ע"ב) ובת"כ ס"פ שמיני יליף מדכתיב והאוכל מנבלתה יכבס בגדיו וטמא עד הערב לא בא אלא ליתן שיעור לנוגע ולנושא בכזית כמו האוכל ואיתיה פרק יוצא דופן (דף מ"ב ע"ב). ודקדק רבינו לכתוב מבשרה למעט עצמות כדאיתא בפ"ו דעדיות (משנה ג') ובס"פ בהמה המקשה (דף ע"ז:) ובת"כ פרשת שמיני: ומ"ש מטמא אדם וכלים במגע וכו'. בריש כלים ובת"כ מייתי לה מדכתיב כל הנוגע בנבלתם יטמא עד הערב והנושא את נבלתם יכבס בגדיו וטמא עד הערב הנוגע יטמא עד הערב ואין הנוגע מטמא בגדים והנושא יכבס בגדיו מלמד שהנושא מטמא בגדים: וכתב רבינו בפ"ק דכלים דע שאומרו יתברך יכבס בגדיו אין הכוונה בו שהוא יטמא הבגדים שהוא לובש לבד אבל הכוונה שהוא יטמא אי זה בגד ילבש אותו או לא וכן שאר הכלים ולשון סיפרא מטמא שאר כלים כבגדים זולת כלי חרס שהוא לא יטמאהו זולת כאב וכו' וזה אשר אמרנו שהוא מטמא בגדים וכלים בתנאי שיגע בהם והוא מחובר *בזב אשר פירשהו ויהיו אלו הכלים אז ראשון ולא מפני לפי שהוא לא יטמא מפני נגיעתו לבד אבל מפני נגיעתו והוא לא פירש ממטמאיו אולם כאשר פירש ממטמאיו יהיה אז ראשון והוא ולד הטומאה ולא יטמא בגדים. ודבריו אלה מבוארים בסוף זבים הנושא את הנבילה מטמא שנים ופוסל א' פירש מטמא אחד ופוסל אחד. ומ"ש כמרכב הזב. כלומר כמו שהמרכב אינו מטמא בגדים במגע ומטמא בגדים במשא כמו שנתבאר בפ"ו מהלכות מטמאי משכב ומושב: כיצד אדם שנגע בנבילה וכו'. ואם נגע בבגדים

*[נפירוש כתוב כאן]

בבגדים אפילו בשעת מגעו בנבילה נתבאר בסמוך. ומ"ש וכן כלים שעליו טהורים לפי שהוא ולד. כך היא הנוסחא האמיתית ולא כמו שכתב בספרים לפי שהן וכו' הוא. ומ"ש ואינו מטמא לא אדם ולא כלי חרס בת"כ הנושא יכבס בגדיו מנין לעשות שאר כלים כבגדים ת"ל טמא יכול יטמא אדם וכלי חרס ת"ל בגד בגד הוא מטמא ואינו מטמא אדם וכלי חרס. ומ"ש ואפילו בשעת נשיאתו כמו שביארנו במטמאי משכב ומושב. פ"ו:

ב אחד בהמה וחיה וכו'. בפרק בהמה המקשה (דף ע' ע"ב) יליף דנבלת בהמה וחיה בין טמאין בין טהורים מטמאים: ושחיטת בהמה וחיה הטהורים מטהרתן. במשנה פרק בהמה המקשה (דף ע"ב ע"ב) דטריפה שחיטתה מטהרתה מטומאתה. ומ"ש ואפילו שחט חולין בעזרה וקדשים בחוץ. משנה בפרק חטאת העוף (דף ס"ח) שחט חולין בפנים וקדשים בחוץ אינה מטמאה בבית הבליעה. ומ"ש ואם אירע פיסול בשחיטה הרי זו נבילה וכו'. משנה בפרק השוחט (דף ל"ב):

ג בהמה טמאה וחיה טמאה וכו'. במשנה פרק בהמה המקשה (דף ע"ב ע"ב): וכל הנבילות וכו'. משנה ס"ד דמעילה (דף ט"ו):

ד מוח הרי הוא וכו'. מתבאר בפרק העור והרוטב עלה קכ"ה:

ודם הנבילה אינו וכו'. בפרק בתרא דעדיות וכתב שם רבינו שכן הלכה ובפרק המנחות והנסכים (דף ק"ג ע"ב) א"ר יהושע בן בתירא שכך עשו מעשה. ומ"ש אלא הרי הוא כמשקין טמאים וכו'. כתב רבינו בעדיות בפ' המכל שכך נתבאר בירושלמי וכ"כ רש"י בפרק המזיה:

חלב

משנה למלך

פ"א א מטמא כלים כו'. כתב מרן וכתב רבינו בפ"ק דכלים כו' שדין זה הוא מוסכם מהכל שאין חילוק בין בגדיו שלבוש לכלים שנוגע בהם כל זמן שלא פירש ולא ממעטין מבגדיו אלא אדם וכלי חרס. אך הש"י ז"ל בפ"ק דבכורות (דף ט') כתב דדוקא בגדים שהוא לבוש אבל שאר בגדים לא וכבר דשו בהא הפוסקים דבריו שם וכ"כ הרמב"ן ז"ל שם בחידושיו ועיין לעיל פ"ה מהלכות פרה אדומה דין ב'. (א"ה עיין במ"ש הרב המחבר פי"ז מהלכות טומאת צרעת דין ו'): ד ודם הנבילה כו'. כתב הרע"ב ז"ל בפרק בתרא דעדיות דהבועות דם נבלה מטמא כנבילה וכבר סתר דבריו הרב בעל תיו"ט יע"ש:

אא

ח חלב בהמה טהורה וכו'. בס"פ חטאת העוף [דף ס"ט.] ובפרק בתרא דעוקצין. ומ"ש ואם הוכשר וכו'. בפרק בתרא דעוקצין: והנוגע בחלב החופה את הכוליא וכו'. בפרק העור והרוטב (דף קכ"ו): אבל בהמה טמאה והחיה בין טהורה בין טמאה וכו'. בס"פ חטאת העוף (דף ע'):

ו הכוי חלבו מטמא כבשרו וטומאתו בספק וכו'. בפ"ב דבכורים:

ז ואלו דברים שאין מטמאין וכו'. משנה פרק העור והרוטב (דף קי"ז ע"ב). ומ"ש אפילו עיקרן הרך וכו'. שם בגמרא. ומ"ש בד"א בזמן שפירשו מן הנבילה אבל הנוגע באחד מכל אלו כשהם מחוברים וכו' והוא שיהיה בבשר כזית וכו'. בס"פ העור והרוטב:

ח האלל בין שפלטתו חיה וכו'. במשנה בר"פ פרק העור והרוטב מני אלל בהדי הנך דאין מצטרפין לטמא טומאת נבילות ומסיים בה רבי יהודה אומר האלל המכונס אם יש בו כזית במקום אחד חייב עליו ופירש"י המכונס הנאסף במקום אחד דהואיל ואחשביה לא בטיל וחשיב הבשר נבילה וחייב עליו אם נגע ונכנס למקדש או אכל קדש ובגמרא (דף קכ"א) מאי אלל ר"י אמר מרפקא ר"ל אמר בשר שפלטתו סכין וכו' מ"ט רבי יהודה אומר האלל המכונס אם יש בו כזית במקום אחד חייבין עליו אמר רב הונא והוא שכנסו בשלמא למ"ד בשר שפלטתו סכין היינו דכי איכא כזית מיחייב אלא למ"ד מרפקא כי איכא כזית מאי הוי עץ בעלמא הוא אליבא דרבי יהודה כ"ע לא פליגי כי פליגי אליבא דרבנן ופירש"י והוא שכנסו וכו' אבל מתכנס מאליו כגון על ידי תינוקות שלא במתכוון לא: וכתב הראב"ד ואם כנסו והיה בו כזית א"א לא נהיר דכי מעיינת בשמעתא וכו'. טעמו דרבי יהודה יחידאה הוא וליח הלכתא כוותיה והיאך פסק רבינו כמותו. ומ"ש ורבי יהודה גופיה אליבא דרבי ישמעאל קמיירי היינו לומר דההוא פירקא (דף קכ"ד) תנן עור שהיו עליו כשני חצאי זיתים מטמא במגע אבל לא במשא דברי רבי ישמעאל ר"ע אומר לא במגע ולא במשא וכו' מפני שהעור מבטלן ומסיק בגמרא דלרבי ישמעאל בין פלטתו חיה בין פלטתו סכין אין העור מבטלו ואמרינן בגמרא דרב הונא דאמר והוא שכנסו כרבי ישמעאל וכיון דקי"ל הלכה כר"ע מחבירו ה"ל הא דרבי יהודה דלא כהלכתא. וליישב דעת רבינו י"ל דמשמע לרבינו דכיון דרב הונא מפרש דברי ר' יהודה אלמא ס"ל דהלכתא כוותיה ואין זה כדאי דהא אפשר דמפרש מילתיה דרבי יהודה לאו משום דהלכתא כוותיה אלא למשמע מיניה לרבנן דאפילו בשכנסו פליגי ועוד דאיתא בגמרא (דף קכ"ה ע"ב) אמר רב הונא שני חצאי זיתים שיפנן ע"ג העור העור מבטלן ומסיק בגמרא דלר"ע קאמר להשמועינן דאפילו בפלטתו חיה סבר ר"ע דהעור מבטלן והשתא איכא למימר כיון דרב הונא אמר מימריה אליבא דר"ע אלמא דהלכתא כוותיה וטפי הוה עדיף למסמך על האי מימרא דרב הונא דאתיא כר"ע דהלכה כמוהו מחבירו מלמיסמך אאידך מימרא דאתיא כרבי ישמעאל דפליג אר"ע וכרבי יהודה דפליג ארבנן וע"ק דרבינו לקמן בסמוך פסק כר"ע ולכך נראה לומר שסובר רבינו דר"י כר"ע נמי אתי דע"כ לא טיהר ר"ע אלא כשעודם בעור אבל אם כנסו שמא דליכא למימר ביה העור מבטלו כיון שעכשיו אינו בעור ואע"ג דבגמרא לא משמע הכי דהאמר רב הונא שני חצאי זיתים שיפנן ע"ג העור העור מבטלן קאמר מ"ש רבי יהודה אומר האלל המכונס וכו' עד ורב הונא דאמר כר"ע איכא למימר דאע"ג דהוה מצי למימר דלא פליגא פלוגתא דרבי ישמעאל ור"ע בדרבי יהודה דהתם בעודם בעור ודרבי יהודה שכנסו ואינו בעור אפילו ר"ע מודה אלא שהשיב לו לפי דרכו שלא היה מחלק בין עודם בעור לכנסו ואינו בעור וכיון שחילוק זה מסתבר טעמיה נראה לרבינו לחלק בכך ומ"מ עדיין הקושיא הראשונה במקומה עומדת למה פסק כרבי יהודה דיחידאה הוא וי"ל דטפי משמע דרב הונא סבר דהלכה כרבי יהודה כיון דאמר מילתיה אליביה דאי למשמע מיניה לרבנן טפי עדיף למימר על מלתייהו דרבנן והאלל אמר רב הונא אע"פ שכנסו שלא היה מאריך בכך יותר מהשתא כי אמרה על רבי יהודה הילכך ודאי דסבר רב הונא דהלכה כרבי יהודה:

ט ואלו בהמות וכו'. משנה פרק העור והרוטב (דף קכ"ב) ואע"ג דההיא מתניתין מני בהדי הנך עור ראש העגל הרך ועור הפרסות השמיטם רבינו הם ובפ"ד מהמ"א משום דאמרינן בפרק הנזכר ובפרק אלו טרפות (דף נ"ה) דיחידאה היא. ומ"ש ואם עשה בהם מעשה וכו' כיצד אוזן חמור וכו' עד כל זמן שלא טענה. שם בגמרא. ומ"ש הגיע זמנה לטעון וכו'. שם בעיא ולא איפשיטא:

י המפשיט נבלת בהמה וכו'. משנה שם (דף קכ"ג) המפשיט בבהמה ובחיה וכו' לשטיחה כדי אחיזה ולחמת עד שיפשיט את החזה המרגיל כולו חיבור לטומאה ליטמא ולטמא. ובגמרא כמה כדי אחיזה טפח כפול ודעת רבינו כשיטת הר"י מאורליינ"ש דלא מטמא אלא עד כדי אחיזה ולא כדי אחיזה בכלל ואמרינן בגמרא מכאן ואילך מאי אמר רב (טהור הטהור) טהור המופשט רב אסי אמר טפח הסמוך לבשר טמא ופסק רבינו כרב לגבי רב אסי ועוד דבגמרא מתיב על רב אסי מברייתות ושניהו בשינויי דחיקי וכתב רבינו בפירוש המשנה שהמפשיט לשטיח יקרע קודם מזנבה עד לוארה ואח"כ יפשיט ומפשיט לחמת הוא קורע העור בין שתי הרגלים מרגל לרגל ואח"כ חותך מכל צד בסכין או בידו עד שיצא כל העור שלם בהיקפו ומרגיל הוא שיוציא העור כולו שלם ממקום הרגל בלתי חתך ולא קרע עד שאם יקשור מקום הרגלים ימלאו אותו מים ולכך זה הוא חיבור עד שלא ישאר בו כלום. ומ"ש וכן המפשיט בשרצים וכו'. שם רבי דוסתאי בן יהודה משום ר"ש אומר המפשיט בשרצים חיבור עד שיפשיט את כולו. ויש לתמוה על רבינו למה פסק כן דהא כיון דלשון יחיד קתני לה משמע דרבנן פליגי עליה: עור שעל הצואר וכו'. משנה שם (דף קכ"ג) וכחכמים: וכל עור שהוא חיבור וכו'. שם במשנה ליטמא ולטמא:

יא עור שיש עליו כזית נבילה וכו'. משנה שם (דף קכ"ד). ומ"ש מפני שהעור בשערו. נמצא בספר כתיבת יד מפני שהעור ושערו שומר לבשר והיא גירסא נכונה. ול"נ פי' רבינו חוט דק שנתפשט מן העור הסמוך לבשר. ומ"ש בד"א שפלטתו חיה וכו'. שם ואע"ג דאיכא התם ליבנא אחרינא פסק רבינו כי האי ליבנא משום דאמרינן התם דכי אתא רבין וכל נחותי אמרו כי האי ליבנא ופירש"י מרודד דק וקלוש ואנוך וכתב דכי מגרפא ליה הוי כזית ומיהו לא טרח איניש ומגרף ליה ומיהו פלטתו חיה דלאו איהו בטליה לא בטיל:

יב עור שיש עליו כשני חצאי זיתים בשר וכו'. משנה שם עור שיש עליו כשני חצאי זיתים מטמא במשא ולא במגע דברי רבי ישמעאל ר"ע אומר לא במגע ולא במשא ומודה ר"ע

כמשקין טמאים שאינו מטמא לא אדם ולא כלים מן התורה: ח חלב בהמה טהורה שמתה טהור. שנאמר וחלב נבילה וחלב טריפה יעשה לכל מלאכה ואכול לא תאכלוהו מי שאיסורו משום נבילה וטרפה. ואם הוכשר במשקין המכשירין הרי הוא כאוכלין טמאין ואינו כבשר נבילה. והנוגע בחלב החופה את הכוליא קודם הפרשה הרי זה טמא כנוגע בכוליא עצמה שהרי כמה חוטין נמשכין ממנה בחלב. אבל בהמה טמאה והחיה בין טהורה בין טמאה אחד בשרה ואחד חלבה לטומאה. ומטמא אדם וכלים בכזית כבשר הנבילה: ו הכוי חלבו מטמא כבשרו וטומאתו בספק. לפיכך אין שורפין עליו תרומה וקדשים ואין חייבין כרת על טומאתו ועל ביאת המקדש או על אכילת קדשיו: ז ואלו דברים שאין מטמאין מן הנבילות. העצמות והקרניים והטלפים אפי' עיקרן הרך שאם יחתך מן החי יוצא דם. והעור אע"פ שאינו מעובד. והאלל והגידים והמרק והתבלין שמתבשלין עמה. בד"א בזמן שפירשו מן הנבילה. אבל הנוגע באחד מכל אלו כשהן מחוברין בבשר ה"ז טמא. והוא שיהיה בבשר כזית. שאין אחד מכל אלו מצטרף לכזית: ח האלל בין שפלטתו חיה בין שפלטתו סכין אינו מצטרף לכזית. *ואם כנסו והיה בו כזית מטמא: ט ואלו בהמות שעורותיהם כבשרם. עור חזיר של יישוב ועור חטוטרת הגמל הרכה ועור בית הבושת ועור השליל ועור שתחת האליה. הרי אלו מטמאין מן הנבילה. ואם עיבדן או הלך בהן כדי עבידה הרי אלו טהורים. ואם עשה בהן מעשה שביטלן טהורין אע"פ שלא הלך בהן כדי עבודה. כיצד אוזן חמור שטלאה לכפיפתו טהורה. כמה הוא כדי עבודה ארבעה מילין. ואי זו היא חטוטרת רכה כל זמן שלא טענה. הגיע זמנה לטעון ולא טענה או שטענה קודם שיגיע זמנה הרי זה ספק: י המפשיט נבלת בהמה או חיה בין טמאה בין טהורה בין דקה בין גסה. אם לשטיחה הפשיט כיון שהפשיט מן העור כדי אחיזה והוא שני טפחים הנוגע בעור זה שהופשט טהור. ועד שלא הפשיט שני טפחים הנוגע בעור כנוגע בבשר. הפשיטה כדי לעשות מן העור חמת הרי העור חיבור עד שיפשיט את כל החזה. ואם הפשיטה מרגליה בלבד הרי העור כולו חיבור והנוגע בעור כנוגע בבשר עד שיפריש העור כולו מעל הבשר. וכן המפשיט בשרצים חיבור עד שיפשיט כולו. עור שעל הצואר חיבור עד שיפשיט כולו. וכל עור שהוא חיבור לטמא כך הוא חיבור להתטמא. שאם היתה שחוטה ונגעה טומאה בעור זה שהוא חיבור נטמא הבשר: יא עור שיש עליו כזית נבילה הנוגע בציב היוצא ממנו ובשערו שכנגדו מאחורי העור נטמא מפני שהעור בשערו שומר לבשר. בד"א שפלטתו חיה אבל פלטתו סכין אם היה מרודד בטל אגב העור: יב עור שיש עליו כשני חצאי זיתים

השגת הראב"ד

*ואם כנסו והיה בו כזית. א"א לא נהיר דכי מעיינת בשמעתא דחולין מסהדי לך דרב הונא דמפרש מילתיה דרבי יהודה ורבי יהודה גופיה אליבא דרבי ישמעאל קא מיירי:

משנה למלך

י אם לשטיחה כשיעור וכו'. פירוש דבגמרא אוקמוה למתניתין אליבא דר"ג בטומאה דרבנן דוקא ורבינו נס"פ כ"ג מהלכות כלים פסק כר"ג וכאן כתב כדברים ולא חילק בין טומאה דרבנן לדאורייתא וצ"ע (א"ה עיין מה שפירש הרב המחבר לקמן פכ"ג מהלכות כלים דין י"א). ועיין בס"פ פרק העור והרוטב שעמד בזה:

בהמה

זיתים בשר נבילה העור מבטלן ואינן מטמאין לא במגע ולא במשא. שכל שאינו מטמא מן הנבילה במגע אינו מטמא במשא. אבל שני חצאי זיתים שתחבן בקיסם הנושאן טמא שהרי נשא כזית והנוגע טהור שאין חיבורי אדם חיבור והוא שיהיו שניהן מרודדין ודבוקין זה בזה עד שינטלו כאחד. אבל אם היה חצי זית זה בפני עצמו וזה בפני עצמו בקיסם אחד אפילו הוליך והביא כל היום כולו טהור: **יג** בשר נבילה שנפסד והבאיש ונפסל מלאכול הכלב טהור. לפיכך נצל הנבילה ספק אם מטמא בכזית אם לא. בשר נבילה שיבש אם יכול לשרות בפושרין מעת לעת לחזור לח וראוי לכלב מטמא ואם לאו טהור ואפילו באוכלין טמאין אינו מטמא: **יד** בשר נבילה שהיה סרוח מעיקרו ואינו ראוי למאכל אדם ה"ז טהור שנאמר לגר אשר בשעריך תתננה ואכלה עד שתהיה תחילתה ראויה לגר: **טו** שליא של נבילה הרי היא כפרש וכרעי ואינה מטמאה כנבילה ואם חשב עליה לאכילה מתטמא טומאת אוכלין. הקיבה והחלב של נבילה טהורין מכלום: **טז** בהמה ששפעה חררת דם אע"פ שנפטרה מן הבכורה אינה מטמאה לא בכגע ולא במשא עד שיהיה בה צורת נפל לפי שהיא בטילה ברוב היוצא עמה. לפיכך היא טהורה אע"פ שהיתה ראויה לגר אגב אמה: **יז** נבילה שנתערבה בשחוטה אם רוב מן השחוטה בטלה הנבילה בשחוטה ואין הכל מטמא במגע. אבל אם נשא הכל נטמא שאי אפשר לשחוטה שתחזור נבילה *אבל הנבלה אפשר שתטהר כשתסרח לפיכך תבטל:

השגת הראב"ד

*אבל הנבילה אפשר. א"א חסרון דעת אני רואה בכאן דכולה מילתא במנחות אליבא דר"י היא דאמר מין במינו לא בטיל ואיכא מ"ד דבתר מבטל אזלינן דאי לא אפשר למבטל דהוי כבטל הוי מין בשאינו מינו ומבטל לה ומש"ה נבילה בשחוטה דלא אפשר לשחוטה שהוא המבטל להיותו כנבילה לטמא ואע"פ שהנבילה יוצאה מידי טומאתה ע"י סרחתה והוי כשחוטה אגן בתר מבטל אזלינן והוי מין בשאינו מינו ובטלה מ"מ כל אותה הסוגיא אליבא דר"י היא אבל לרבנן לא שנא הכי ולא שנא הכי בטלה ברוב ודוקא למגע אבל למשא לא:

פרק שני

א בהמה או חיה טמאה שנשחטה אינה מטמאה משום נבילה כל זמן שהיא מפרכסת עד שיתיז את ראשה והרי היא כאוכלין טמאין. נחרה והרי היא כפרכסת אין בה אפילו טומאת אוכלין כל זמן שהיא מפרכסת. ואבר הפורש מן המפרכסת אסור לבני נח כפורש מן החי ובשר הפורש ממנה כפורש מן החי. וכן טהורה שנפסלה בשחיטתה ועדיין היא מפרכסת או שחט בה אחד או רוב אחד אין לה טומאה כלל עד שתמות

כסף משנה

ר"ע בכשני חצאי [זיתים] שתחבן בקיסם והסיטן שהוא טמא ומפני מה ר"ע מטהר בעור מפני שהעור מבטלן. ופירש"י מטמא במשא שהרי נשא כזית נבילה. ולא במגע דא"א ליגע ביחד ושתי נגיעות אין מצטרפות. לא במגע ולא במשא כדמפרש שהעור מבטלו. ומודה ר"ע דאע"ג דלא הוי כזית מעורה במקום אחד דלאו עור חיבור שהמשים שני חצאי זיתים ביחד טמא. ובגמרא תניא בנבלתה ולא בעור שיש עליו שני חצאי זיתים יכול אף במשא ת"ל והנושא יטמא דברי רבי ישמעאל ר"ע אומר הנוגע והנושא את שבא לכלל מגע בא לכלל משא לא בא לכלל מגע לא בא לכלל משא ואיתא תו בגמרא אמר עולא שני חצאי זיתים שתחבן בקיסם אפילו מוליך ומביא כל היום כולו טהור מ"ט כתיב נשא וקרינן נושא בעינן נושא והוא דנישא בבת אחת וכו' ת"ש מודה ר"ע בשני חצאי זיתים שתחבן בקיסם והסיטן שהוא טמא אמאי והא לאו נישא הוא במרודד. ופירש"י והוא דנישא שיהא כזית מחובר הניטל כולו כאחד בלא בית יד אחר. במרודד שיש כאן חצי זית ורחוק ממנו חצי זית ורצופות בשר מרודד מזה לזה ומתחברן עכ"ל. ומדברי רבינו שכתב שאין חיבורי אדם חיבור נראה שאינו מפרש כן אלא שהוא מרודד בידים ודבוק זה בזה ומשמע דכי תנן מודה ר"ע בשני חצאי זיתים והסיטן שהוא טמא בהיסט קאמר דטמא ולא במגע והכי משמע נמי מדקתני ומודה ר"ע משמע דמודה לרבי ישמעאל דמטמא במשא ואם כן קשה שזה היפך מהי דתניא לא בא לכלל מגע לא בא לכלל משא. וי"ל דלא אמרו כן אלא כשהובן בעור דוקא וכמבואר ברישא דברייתא וגם רבינו כשכתב שכל שאינו מטמא מן הנבילה במגע אינו מטמא במשא קאי אמאי דכתב ברישא עור שיש עליו כשני חצאי זיתי בשר נבילה העור מבטלן שאם לא תאמר כן נמצאו דבריו סותרים זה את זה תוך כדי דבור הילכך ע"כ לומר כן:

יג בשר נבילה וכו'. פ"ג דבכורות עלה כ"ג וכר"י ואע"ג דאסיקנא בקשיא כיון דלא אסיקנא בתיובתא. ומ"ש לפיכך נ"ל מן הנבלה וכו'. בפכ"ג ונזיר עלה נ' בעא מיניה אביי מרבה יש נצל לבהמה וקאמר דלמ"ד טומאה חמורה עד לגר פשיטא דאין לה נצל כי קבעי למ"ד טומאה חמורה עד לכלב ולא איפשיטא: בשר נבילה שיבש וכו'. משנה ר"פ דם הנדה (דף נ"ד ע"ב). ומ"ש ואפילו באוכלין טמאים אינו מטמא:

יד בשר נבילה שהיה סרוח וכו'. בפרק שליפי דבכורות עלה כ"ג:

טו שליא של נבילה וכו'. משנה פרק בהמה המקשה (דף ע"ז):

הקיבה והחלב של וכו'. בס"פ כל הבשר (דף קי"ו ע"ב) אסיקנא דאע"ג דאין מעמידין בעור קיבת נבילה מעמידין בקיבת נבילה ובקיבה כשירה שינקה מטריפה מ"מ חלב המכונס בה פירשא בעלמא היא:

טז בהמה ששפעה חררת וכו'. בפ"ג דבכורות (דף כ"א ע"ב) ופירש"י ברוב דם וגנונים שיוצאים עמו ומקשה בגמרא (דף כ"ג ע"ב) מאי איריא משום ביטול ברוב תיפוק לי דלא איתחזי כלל הא נמי איתחזי מעיקרא אגב אימיה ופירש"י לאו סרוח מעיקרא היא דהא חזאי לגר אגב אימיה כל זמן שהיתה בבטן כלומר ולכך הוצרך לטעם ביטול ברוב:

יז נבלה שנתערבה בשחוטה וכו'. בפרק ג' דבכורות עלה כ"ג תני רבי חייא נבילה ושחוטה בטילות זו בזו וכו' אמר רבי יוסי בר חנינא שהוא מלטמא במגע אבל מטמא במשא ופירש"י טעמא דמטמא במשא דהא מ"מ הטומאה נשא ובפרק הקומץ עלה כ"ג אמר רב חסדא נבילה בטילה בשחוטה שא"א לשחוטה שתיעשה נבילה ושחוטה אינה בטילה בנבילה שאפשר לנבילה שתיעשה שחוטה דלכי מסרחא פרחה טומאתה ורבי חנינא אמר איפכא ובעי עלה אליבא דמאן אי אליבא דרבנן הא אמרי מין במינו בטל אי אליבא דרבי יהודה הא אמר בתר טועמא אזלינן אידי ואידי מין במינו הוא אלא אליבא דרבי חייא דתני רבי חייא נבילה ושחוטה בטלות זו בזו רבי חייא אליבא דמאן אי אליבא דרבנן הא אמרי וכו' אי אליבא דר"י כל מין במינו לא בטיל לעולם אליבא דר"י וכי א"ר יהודה מין במינו לא בטיל ה"מ היכא דאפשר ליה למיהוי כוותיה אבל היכא דלא אפשר ליה למיהוי כוותיה בטיל והא קמיפלגי רב חסדא סבר בתר מבטל אזלינן ורבי חנינא סבר בתר בטל אזלינן ופירש"י נבילה בשחוטה אם יש שתי החתיכות שחוטה ואחת נבלה ואין ידוע אי זו היא בטלה בהן שאם נגע באחת החתיכות אינו טמא דאמרינן שחוטה היא. שא"א לשחוטה שתעשה נבילה והו"ל מין בשאינו מינו ובטל לדברי הכל. ושחוטה אינה בטילה בנבילה אם יש שתי חתיכות נבילה ואחת שחוטה ביניהן אינה בטילה ואם נגעה אחת בתרומה אינה נשרפת עליה אלא תולין דשמא זו היא השחוטה. שאפשר לנבילה שתעשה שחוטה לקמיה מפרש טעמיה דרב חסדא דאזיל בתר מבטל הואיל וא"א לרוב להיות כמועט הוי כמין בשאינו מינו ולא אזלינן בתר בטל דאע"ג דאיפשר למועט להיות כמרובה הוי כמין בשאינו מינו. בטלות זו בזו ורבי חנינא ורב חסדא מפרשי טעמא דרבי חייא דרב חסדא סבר נבילה בשחוטה א"ר חייא ולא שחוטה בנבילה:

וכתב הראב"ד אבל הנבילה אפשר א"א חסרון דעת אני רואה בכאן דכולה מילתא במנחות אליבא דר"י היא וכו'. טעמו לומר דכיון דקי"ל כרבנן לא היה לו לכתוב טעם האמור אליבא דר"י ועוד למה כתב כרב חסדא כיון דרבי חנינא פליג עליה ואפשר לומר דלרווחא דמילתא כתב רבינו דאפילו למאן דס"ל כר"י דמין במינו לא בטיל מודה בהא ובפלוגתא דר"ח ורב חסדא כתב כרב חסדא דבתרא הוא: והר"י קורקוס ז"ל כתב דמאחר דבפרק משילין (דף ל"ח ע"ב) ובפ"ג דבכורות מייתי להא דרב חסדא ולא הזכירו שם שהיא אליבא דר"י וגם מדקאמר הכי איהו בשמא משמע דלהלכה אמר כן יש לדחוק לומר דע"כ לא מסקינן בפרק הקומץ דאליבא דר"י קאמר ולא אליבא דרבנן אלא משום דהוה ס"ל דבטל לגמרי קאמר בין למגע בין למשא ולפ"ז הוי ביטול זה ביטול גמור ככל ביטול איסורין וכיון שכן לרבנן אין לחלק בדין ביטול אבל כיון דאסיקנא דדוקא במגע לא מטמא אבל במשא מטמא דטומאה כמאן דאיתא דמי א"כ אין ביטול זה כשאר ביטול דחשיב הדבר שבטל כמאן דליתיה משמע דסברי דלענין טומאה אין לומר ביטול ברוב כמו בשאר איסורין וכמ"ש שם התוספות למאי דמפרש לה בנימוקו פעמים אפשר דאפי' רבנן מודו דדוקא היכא דאפשר להיות כמוהו הוא דבטל ביטול זה אבל כשא"א להיות כמוהו לא בטיל ויהיה דין מגע בזה כדין משא לר"י כמה שאפשר להיות כמוהו עכ"ל. ומדברי רבינו שכתב ואין הכל מטמא במגע משמע שאפילו נגע בכל הזיתים ביחד טהור ויש לתמוה מאי שנא ממשא וכתב הר"י קורקוס ז"ל שהטעם שכיון שהטומאה על ידי נגיעת בשרו בטומאה וכל זית הוא בפני עצמו חשיבא כל נגיעה באפי נפשה כי כל נגיעה ונגיעה מחולקת היא לבדה וכל זית יש נגיעה בפני עצמה כי הבשר הנוגע בזית זה אינו הנוגע בזית זה וחשיב כנוגע וחוזר ונוגע אבל נושא ביחד אין מקום לחלק הזיתים ולעשותו כנושא כל זית בפני עצמו וקל להבין כך נראה לי דעת רבינו עכ"ל. ואם תאמר מ"ש דבחררת דם דבסמוך דמשום ביטול ברוב אינה מטמאה לא במגע ולא במשא והכא אין ביטול ברוב מועיל אלא למגע ולא למשא ותירץ הר"י קורקוס ז"ל דחררת דם שאני שבטל ביטול כי נתערבה החררה בדם וגנונים ונמחית בהם והוי הכל כמו הדם והגנונים ואין כאן עוד דבר שיטמא אבל כאן אין לומר כן דבאפי נפשה קאי אלא שאינה ניכרת:

פ"ב א בהמה או חיה שנשחטה וכו'. משנה בפרק העור והרוטב (דף קי"ז ע"ב) ומ"ש נחרה והרי היא מפרכסת ואבר הפורש וכו' ובשר הפורש וכו'. ברייתא שם (דף קכ"א ע"ב). ומ"ש וכן טהורה שנפסלה בשחיטתה וכו'. הכי משמע התם דכל שאינה ניכרת בגופה שחיטה דומיא דשחט רוב שנים אינה מטמאה אפילו טומאת אוכלין בעודה מפרכסת:

חלק

משנה למלך

טז בהמה ששפעה חררת דם וכו'. (א"ה עיין בכ"מ כבר שהזכר לעיל פ"א מהלכות מטמאי משכב ומושב דין י"ד):

יז נבלה שנתערבה. עיין ברכת הזבח (דף נ"ד ע"ד):

שתמות . חלק בהמה לשנים או שניטלה ירך וחלל שלה הרי זו נבילה ומטמאה במשא ובמגע אע"פ שהיא עדיין בחיים. וכן אם קרעה מגבה או שנשברה מפרקת ורוב בשר עמה הרי זו כנבילה לכל דבר : ב בהמה שמת עוברה בתוך מעיה והושיט הרועה את ידו ונגע בו בין בבהמה טמאה בין בטהורה הרי זה הנוגע טהור עד שיצא הנפל לאויר העולם : ג בשר הפורש מבהמה וחיה כשהן חיין בין טהורין בין טמאין טהור ואינו מטמא כנבילה. אבל אבר מן החי הפורש מהן מטמא כנבלה אחד אבר מן החי הפורש מן הבהמה עצמה או אבר הפורש מן השליל שבבטנה . והאיברים אין להן שיעור אפילו היה כשעורה או פחות מטמא והוא שיהיה האבר כברייתו בשר וגידין ועצמות ויהיה עליו בשר כדי להעלות ארוכה. היה הבשר פחות מהעלות ארוכה בחי או חסר עצמו טהור : ד הכוליא והלשון והשפה וכיוצא בהן אע"פ שהן איברים ואין עושין חליפין הואיל ואין בהם עצם הרי הן כבשר : ה הבשר או האבר המדולדלין בבהמה או חיה שאינן יכולין לחיות ולהדביק בשאר הגוף אינן מטמאין כנבילה כל זמן שהבהמה בחיים והרי הן כשאר אוכלין אם הוכשרו מקבלין טומאה במקומה . נשחטה הבהמה הוכשרו בשחיטה ואינן מטמאין כנבילה שאין השחיטה עושה אותן כמו שפירשו מחיים. אבל אם מתה הבהמה הבשר שהיה מדולדל בה צריך הכשר . והאבר מטמא משום אבר מן החי ואינו מטמא משום אבר מן הנבילה . ומה בין אבר מן החי לאבר מן הנבילה . שהבשר הפורש מאבר מן החי טהור . והבשר הפורש מאבר מן הנבילה מטמא בכזית במגע ובמשא וזה וזה שוין לשיעור : ו טריפה שנשחטה שחיטה כשירה אע"פ שהיא אסורה באכילה הרי היא טהורה. וכן השוחט את הבהמה ומצא בה עובר מת שחיטת אמו מטהרתו מידי נבילה . מצא בה בן שמונה חי נטרף. אע"פ שנשחט אחר שנטרף אין שחיטתו מטהרתו מידי נבילה לפי שאין למינו שחיטה . לפיכך ולד בהמה שלא שהה ז' ימים גמורין אם שחטו בתוך ז' אין שחיטתו מטהרתו מידי נבילה מפני שהוא כנפל : ז השוחט את הבהמה ומצא בה בן ט' חי קודם שיהלך על הקרקע אע"פ שאין צריך שחיטה כמו שביארנו שהרי שחיטת אמו מטהרתו אם נטמאת אמו לא נטמא הוא . ואם נתנבלה אמו הרי הוא טהור שאין החי מתטמא לא טומאת אוכלין ולא טומאת נבילות ואע"פ שהוא כאבר מאיבריה . ואם מת קודם שיפרים על גבי קרקע הרי הוא טהור ששחיטת אמו טהרתו : ח טריפה שנשחטה אע"פ שהיא טהורה מן התורה אם נגע בה הקדש נטמא מדברי סופרים וזו מעלה יתירה שעשו בקודש : ט בהמה המקשה לילד והוציא העובר את ידו וחתכה ואח"כ שחט את אמו האבר שנחתך נבילה ושאר בשר העובר טהור . שחט את אמו ואחר כך חתכה האבר כטריפה שנשחטה ושאר בשר העובר מגע טריפה שחוטה שהיא מטמאה את הקודש אבל לא את התרומה. הוציא העובר את ידו בין שחיטת סימן לשחיטת סימן וחתכו מצטרפת שחיטת סימן לסימן לטהר האבר מידי נבילה : י שחיטת עכו"ם נבילה ומטמאה במשא ואפילו ישראל עומד על גביו . ואם שחט בסכין יפה שחיטה כראוי אחד העכו"ם ואחד הכותי או גר תושב שחיטתן נבילה. *וקרוב בעיני שאף זה מדברי סופרים שהרי טומאת ע"ז וטומאת תקרובתה

חלק הבהמה לשנים וכו' עד לכל דבר . בפ"ב דחולין דף כ"א :

ב בהמה שמת עוברה וכו'. משנה פרק בהמה המקשה (דף ע' ע"ב) וכת"ק :

ג בשר הפורש מבהמה וחיה עד כנבלה. בפרק העור והרוטב (דף קכ"ח ע"ב). ומ"ש בין טמאים : אחד אבר מן החי וכו' או אבר הפורש מן השליל שבבטנה . בפרק בהמה המקשה (דף ע"ב) הוציא ידו וחתכו ואח"כ שחט את אמו שבחוץ טמא מגע אומו אבר שחתך טמא : והאיברים אין להם שיעור וכו'. בפרק קמא דאהלות . ומ"ש והוא שיהיה האבר כברייתו בשר וגידים ועצמות . בפ' העור והרוטב (דף קכ"ח) . ומ"ש ויהיה עליו בשר כדי להעלות ארוכה. בפ"ק דכלים גבי אבר מן החי מן האדם ומשמע דה"ה לאבר מן החי מן הבהמה והכי אמרינן בפרק העור והרוטב . ומ"ש או חסר עצמו טהור . בפ"ו דעדיות (משנה ג') ובפ"ב דאהלות גבי אבר מן החי מן האדם ונתבאר בפ"ב מהלכות טומאת מת ובתוספתא פ"ק דאהלות תני דה"ה לאבר מן החי מן הבהמה :

ד הכוליא והלשון והשפה וכו'. בס"פ העור והרוטב יכול יהא בשר הפורש מן החי טמא וכו' עד כוליא וניב שפתים איכא בינייהו ומדכתב רבינו ויהיה האבר כברייתו בשר וגידים ועצמות משמע דפסק כרבי ויש לתמוה למה לא פסק כר"ע מחבירו ועוד קשה דכיון דפסק כרבי הו"ל למעט ארכובה כמו שמיעט כוליא ולשון ושפה וצ"ע :

ה האבר והבשר המדולדלין וכו'. משנה פרק העור והרוטב (דף קכ"ז) . ומ"ש נשחטה הבהמה וכו'. שם במשנה פלוגתא דר"מ ור"ש ופסק כר"מ : וכתב הר"י קורקוס ז"ל שטעמו משום דבפרק מי שהוציאוהו (דף מ"ו ע"ב) אמרינן ר"מ ור"ש הלכה כדברי מי וסלקא בתיקו הילכך נקטינן כדברי המחמיר כמו שכתוב בהליכות עולם ועוד דהתם בעי רבה בהמה בחייה מהו שתעשה יד לאבר והויא אליבא דר"מ גם בפרק בהמה המקשה מוכיח שהלכה כר"מ : כתב הר"י קורקוס כבר נתבאר דבשר הפורש מן החי אין בו טומאת נבילות ומה שהזכיר רבינו בשר מדולדל משום סיפא דקאמר דהוי כשאר אוכלים אפילו בעודה במקומה מחוברים הזכירו והוא הנזכר במשנה עכ"ל . ומ"ש ואינם מטמאים כנבילה וכו'. שם בגמרא. ומ"ש אבל אם מתה הבהמה וכו'. שם במשנה פלוגתא דר"מ ור"ש ופסק כר"מ וכדבסמוך . ומ"ש ומה בין אבר מן החי וכו'. שם בברייתא. ומ"ש וזה וזה שוין לשיעור. כלומר דמטמאין בכל שהן ושצריך שיהיה בהם בשר וגידים ועצמות ויהיה עליו בשר כדי להעלות ארוכה נוסחא אחרת מצאתי בדברי רבינו שכתוב בה וזה וזה אין לו שיעור היא נוסחא נכונה :

ו טריפה שנשחטה וכו'. משנה בפרק בהמה המקשה (דף ע"ב ע"ב) . ומ"ש וכן השוחט את הבהמה ומצא בה עובר מת וכו'. משנה שם : מצא בה בן ח' חי נטרף וכו'. א"א לפרש דאשוחט את הבהמה קאי דהא תנן בפרק בהמה המקשה (דף ע"ד) השוחט את הבהמה ומצא בה בן ח' חי או מת [או בן ט' מת] קורעו ומוציא את דמו כלומר ומותר באכילה שאין צריך שחיטה דשחיטת אמו מטהרתו אלא בשלא שחטה איירי או ששחטה ונתנבלה בידו וקרעה ומצא בה בן ח' שאין שחיטה מטהרתו וכדתנן התם (דף ע"ב ע"ב) בן שמונה חי אין שחיטתו מטהרתו לפי שאין למינו שחיטה. אבל קשיא לי מ"ש נטרף אע"פ שנשחט אחר שנטרף אין שחיטתו מטהרתו מאי איריא נטרף אפילו לא נטרף נמי וי"ל דהכי קאמר קרעה ומצא בה בן שמונה חי נטרף כלומר דינו כטריפה שאע"פ שהוא אסור באכילה אינו מטמא כל זמן שהוא חי ואם נשחט כיון שאין למינו שחיטה לא חשיבא שחיטה והו"ל נבילה, אבל לשון אחר שנטרף אינו נוח לי לפירוש זה דמאי אחר הרי טריפה הוא מתחלתו וי"ל דמשום דאילו לא קרעה אלא שחטה או היה ממתין עד שתלד לא היה שם טריפות שייך לומר אחר שנטרף כלומר אחר שקרעה שהרי בכך נטרף : לפיכך ולד בהמה וכו'. זה נלמד ממה שנזכר בסמוך בבן ח' שגם זה אין למינו שחיטה כל זמן שלא עברו עליו שבעה ימים גמורים כמבואר בפרק [רביעי] מהמ"א ובפרק ר"א דמילה (דף קל"ד ע"ב) כל ששהה שמנה ימים בבהמה אינו נפל הא לא שהה ספיקא הוי : וכתב הר"י קורקוס ז"ל שאפשר שלכך כתב רבינו אין שחיטתו מטהרתו מידי נבילה פירוש שאינו ודאי טהור אבל גם אינו ודאי נבילה וז"ש שהוא כנפל :

ז השוחט את הבהמה וכו'. בפרק בהמה המקשה (דף ע"ה ע"ב) וכר"י אליבא דרבנן . ומ"ש ואם נתנבלה אמו וכו'. זה פשוט שמאחר שאין שחיטת אמו מטהרתו הרי הוא חי ואין החי מטמא וכו' :

כתב הר"י קורקוס ז"ל כתב רבינו בהלכות מ"א שאם שחט טריפה ומצא בה בן תשעה חי צריך שחיטה להתירו ולא ביאר רבינו בזה מה יהיה דינו לענין אם מת קודם שנשחט כי מסוגיא דשם נראה שאם מת טהור מלטמא אע"פ דלענין אכילה בעי שחיטה לענין טומאה נטהר בשחיטת אמו וכן מתבאר גם בפרק כיסוי הדם ונראה שהוא בכלל מ"ש רבינו טריפה שנשחטה וכו' דכי היכי דטיהר אותה אע"פ שאסורה באכילה ה"ה הדין בעובר . ומ"ש עליה וכן השוחט את הבהמה ומצא בה עובר מת היינו אפילו טריפה ועל מ"ש קודם קאי וכן מ"ש כאן ואם מת קודם שיפרים אפי' בבהמה טריפה איירי כי שחיטת טריפה ושחיטת כשירה לענין טומאה שוים הם מקרא דוכי ימות מן הבהמה דאע"ג דאין מועילה לטהר מידי נבילה בכשרה מטהרת בין היא בין העובר דכגופה דמי וקרוב לזה יתבאר בסמוך גבי אבר שיצא לחוץ, ומ"מ מ"ש ואם מת קודם שיפרים לא קאי אאם נתנבלה כי אין שם שחיטה כלל ולא קאי אלא אשוחט את הבהמה ומצא בה וכו' והוא במשנה פרק בהמה המקשה כתנא קמא עכ"ל :

ח טריפה שנשחטה . בפרק בהמה המקשה (דף ע"ג) :

ט בהמה המקשה לילד וכו'. משנה שם (דף ע"ג) וכחכמים : הוציא העובר את ידו וכו'. שם דף ס"ח :

י שחיטת עכו"ם נבילה וכו'. משנה ברים חולין (דף י"ג) . ומ"ש ואפילו ישראל עומד ע"ג ואם שחט בסכין יפה. פשוט שם דישראל עומד על גביו לא אמרו אלא בכת"י. ומ"ש אחד העכו"ם ואחד הכותי . שם שעשאום כעכו"ם גמורים לכל דבריהם . ומ"ש ואחד גר תושב . טעמו דכל שלא קיבל עליו כל המצות לא יצא מכלל עכו"ם . ומ"ש וקרוב זה בעיני שאף זה מד"ס וכו' כתב עליו הראב"ד ז"ל זו אחת מסברותיו וכו'. ואני שמעתי ולא אבין מ"ש ואין מטמאין ואין מיטמאין דאטו אכן מטמאין בטומאת העכו"ם וטהרתן עסקינן שיטפון עליו כן. וכן מ"ש כי הם כבהמות מה ענין זה לשחיטתן הא מטמאה במשא דהא אפשר דשחיטת קוף נמי לא תטמא במשא כיון דפס שחיטה עליה ועוד אין כאן מי שיחשוב אותם

השגת הראב"ד

*וקרוב בעיני שאף זה וכו'. א"א זו היא אחת מסברותיו ואין כונתן מהם אמו כי עובדי כוכבים הם כבהמות ואין מטמאין ואין מיטמאין עם שדומה לתמור הן גוים כמו [illegible] וכחושב אותם לכלום אפך רוח נשמתן :

תקרובתה מדבריהם כמו שיתבאר. ובגלל ע"ז נתרחקו הכותים ונאסרה שחיטתן. וא"ת והלא היא אסורה באכילה דין תורה. לא כל האסור באכילה מטמא שהרי הטריפה אסורה וטהורה. וא"א לחייב כרת על טומאה זו על ביאת מקדש ואכילת קדשיו אלא בראיה ברורה: **יא** קוליית הנבילה הנוגע בה או נושאה טהור שכל דבר מן הנבילה שאינו מטמא במגע אינו מטמא במשא. ניקבה כל שהוא הנוגע בה או נושאה טמא. בד"א כשהיה המוח שבה מתקשקש שהרי אינה מעלה ארוכה אבל אם היה עומד במקומו אם יש בו כדי להעלות ארוכה לעצם מבחוץ הרי זו מטמאה במגע ובמשא ככל האיברים. וכבר פירשנו שהקולית היא העצם הסתום מכל צדדיו: **יב** קולית שחישב עליה לנוקבה ועדיין לא ניקבה הרי הנוגע בה ספק טמא. שהרי יש בדבר ספק אי מחוסר נקיבה כמחוסר מעשה או לא:

פרק שלישי

א נבלת [א]העוף הטהור מטמא מן התורה. מפי השמועה למדו שזה שנאמר וכל נפש אשר תאכל נבילה וטריפה באזרח ובגר וכבס בגדיו ורחץ במים אינו מדבר אלא באוכל נבילת העוף הטהור בלבד שהוא אסור משום נבילה וטריפה. וכיצד היא טומאתה אינה מטמאה לא במגע ולא במשא ולא כשהיא בתוך הפה אלא בתוך בית הבליעה. שנאמר וכל נפש אשר תאכל אינה מטמאה אלא כשהיא בבית הנפש. וזה שנאמר תאכל לתת שיעור לטומאתה כשיעור אכילה שהוא כזית. והרי נאמר בה וכבס בגדיו מלמד שהמתטמא בה מטמא בגדיו עד שיפרוש ממטמאיו כמו שביארנו. כיצד הבולע כזית מנבלת העוף הטהור ונגע בכלים בשעת בליעתו טמאים ונעשו ראשון לטומאה. היה נוגע באדם ובכלי חרס בשעת בליעתו לא טימאן כמו שביארנו בשאר אבות הטומאות. ואחר שבלע אינו מטמא שאר כלים שהרי הוא ככלי ראשון לטומאה אחר שפירש ממטמאיו שאע"פ שהוא טעון טבילה והערב שמש אינו מטמא כלים: **ב** אין נבלת העוף הטהור צריכה מחשבה לטמא טומאה זו החמורה אלא כיון שבלע ממנה כזית מכל מקום הרי זו מטמאה בבית הבליעה. חישב עליה לאכילה הרי זו מטמאה טומאת אוכלין והרי היא כאוכל ראשון לטומאה אע"פ שלא נגע בה טומאה אחרת ואינה צריכה הכשר: **ג** פרה אדומה ושעירין הנשרפים אינן כן. אע"פ שהן מטמאין המתעסק בהן *אם חישב עליהן לאכילה צריכין שתגע בהן טומאה ואחר כך יטמאו טומאת אוכלין: **ד** כזית מנבלת הבהמה שתחבו בבוש והכניס לתוך מעי האשה מלמטה. או שהכניסו לתוך בליעתו של חבירו במקום שנבלת העוף הטהור מטמאה. הרי זה טמא משום נושא לא משום נוגע כמו שביארנו בתחילת הספר: **ה** הכורך כזית מבשר נבילת העוף הטהור בחזרת וכיוצא בה ובלעו אע"פ שלא נגע בגרונו ה"ז טמא. כרכו בסיב ובלעו ה"ז טהור: **ו** הבולע נבילת העוף הטהור ואחר שבלעה הקיאה קודם

[א] סמג עשין רמו:

כסף משנה

אותם לכלום. אבל אי קשיא על דברי רבינו הא קשיא שכתב שבגלל ע"ז נתרחקו הכותים ונאסרה שחיטתן שזו מנין לו שהרי איסור שחיטתן מדכתיב וזבחת נפקא ואף שחיטת קוף מהקרא זה נאסרה כמו שאמרו בתוספתא ריש חולין וזבחת ואכלת ולא שזבח העכו"ם ולא שזבח הקוף ואין זה ענין לע"ז ומזה ימשך טומאתם דכל שאינה זבוחה על ידי ישראל הרי היא כמתה בלא שחיטה ונבילה היא. ואפשר שמפני שהרגיש רבינו בזה כתב וא"א לחייב כרת על טומאה זו על ביאת מקדש ואכילת קדשיו כלומר לחייבו עליהם קרבן אלא בראיה ברורה כלומר שאע"פ שיש לטעון עליו כמו שכתבתי מ"מ כיון שיש לומר דלא נאסרה אלא בגלל ע"ז א"א לחייבו קרבן על טומאה זו על ביאת מקדש כדין החייב כרת על ביאת המקדש בטומאה שהוא ודאי מן התורה והיותר קרוב בעיני רבינו שהוא מד"ס ומשום לתא דע"ז ולמעמיס אזיל שכתב בפ"ד מהלכות שחיטה עכו"ם ששחט שחיטתו נבילה ולוקה על אכילתו מן התורה שנאמר וקרא לך ואכלת מזבחו וגדר גדול גדרו בדבר שאפילו עכו"ם שאינו עובד ע"ז שחיטתו נבילה ולפי דעתו ז"ל מה שאמרו בתוספתא דוזבחת ואכלת ולא שזבח העכו"ם ולא שזבח הקוף אסמכתא בעלמא היא:

יא קוליית הנבילה וכו'. משנה וגמרא פרק העור והרוטב עלה קכ"ה:

יב קולית שחישב עליה לנוקבה וכו'. שם בעיא דאיפשיטא דמחוסר נקיבה לאו כמחוסר מעשה דמי ורבינו שכתב שהוא ספק נראה שהיה לו גירסא אחרת. והר"י קורקוס ז"ל כתב שאפשר שלא סמך רבינו על אותו פשיטות משום דבפרק טבול יום אמרו דמחוסר ניקוב כמחוסר מעשה דמי ומשמע דה"ה למחוסר נקיבה וה"ז ספק:

פ"ג א נבלת העוף הטהור וכו'. כל זה בת"כ פרשת אחרי מות ומייתי קצתו בפ"ה דזבחים וקצתו בפרק השוחט העוף ובפרק יוצא דופן. ומ"ש היה נוגע באדם ובכלי חרס וכו'. בת"כ שם יכול יטמא אדם וכלי חרס ת"ל בגד בגד הוא מטמא ולא אדם וכלי חרס. ומ"ש ואחר שבלע אינו מטמא שאר כלים וכו'. בת"כ שם:

ב אין נבלת העוף הטהור צריכה מחשבה. פשוט בפרק בא סימן עלה כ':

חישב עליה לאכילה וכו'. בריש טהרות נבלת עוף טהור צריכה מחשבה ואינה צריכה הכשר והייא דוקא בכפרים אבל בשווקים אינה צריכה מחשבה ולא הכשר כמו ששנינו בפ"ג דעוקצין:

ג פרה אדומה וכו'. כתב הראב"ד א"א בחיי ראשי כאשר עיינתי את הדברים במקומם וכו'. ביאור הדברים דגרסינן בפרק טבול יום (דף ק"ה) ת"ר פרים ופרה ושעיר המשתלח וכו' עד צריכים הכשר טומאה ממקום אחר ופירש"י צריכין הכשר טומאה ממקום אחר הא דתנא דבי רבי ישמעאל ה"ק כל שאין סופו לטמא טומאה חמורה צריך הכשר טומאה ממקום אחר שיגע בשרץ או בנבילה ולא שיטמאו מאליו אבל מי שסופו לטמא טומאה חמורה א"צ ליגע בטומאה ומטמא טומאת אוכלים מאליו כגון פרה ופרים אבל חזי לטומאה מיהת בעלמא בעינן ולא ב"ח דלא אשכחן בבהמות בעלי חיים מטמאים ולפי פי' זה בין פרה ופרים בין נבילת עוף טהור א"צ ליגע בהם טומאה ולהאי פירושא ניחא מ"ש רבינו בנבילה עוף טהור שאף ע"פ שלא נגעה בהם טומאה מטמאים טומאת אוכלים אבל קשה מ"ש בפרה ופרים שצריכים ליגע בטומאה:

והראב"ד מפרש דה"ק הכי דאמר רבי ישמעאל שסופו לטמא טומאה חמורה א"צ הכשר היינו לומר שיהיו ראויים לקבל טומאה לומר דא"צ הכשר מים אבל לעולם צריך הכשר טומאה ממקום אחר דהיינו דכל זמן שלא נגע בהם אינם מטמאים טומאת אוכלים ושעיר אינו מקבל טומאה משום דחי הוא ועל זה כתב דנהי דלהאי פירושא ניחא מ"ש רבינו בפרה ופרים אבל קשה מ"ש בנבלת עוף טהור שאע"פ שלא נגע בה טומאה מטמא טומאת אוכלים ואה"כ הקשה עוד דאע"ג דלפום הכי סוגיא דזבחים ניחא האי פירושא בדרבי ישמעאל וכדאמרן סוגיין בעלמא דרבי ישמעאל א"צ לא הכשר מים ולא הכשר שרץ ותיקשי ליה לרבינו בפרה ופרים מדרבי ישמעאל ולשון נמי שכתב אינו נוח לי דלא הוי מעין מ"ש לעיל אלא איפכא: וליישב דעת רבינו י"ל שרבינו מפרש דרבי ישמעאל אין צריכין הכשר טומאה ולא הכשר שרץ קאמר מיהו היינו דוקא בנבלת עוף דנקט וכל כיוצא בה שהן מטמאין אדם במגע לאפוקי פרה ופרים שאינם מטמאים אלא המתעסקים בהם ולא את הנוגעים בהם בלא מתעסקים דכגון אלו צריכים הכשר שרץ שיקבלו טומאה ממנו ואז יטמאו אוכלים ומשקים ושעיר המשתלח שאינו מטמא טומאה מפני שהוא חי אינו מטמא אוכלים ומשקים ומה שאמרו צריכים הכשר טומאה ממקום אחר ה"ם אע"פ שאמר רבי ישמעאל שמי שסופו לטמא טומאה חמורה א"צ הכשר שרץ היינו דוקא במי שיש לו הכשר טומאה ממקום אחר דהיינו שהוא מטמא הנוגעים בו אפילו בלא מתעסקים לאפוקי פרה ופרים שאינם מטמאים את הנוגעים בהם בלא מתעסקים. אחר שכתבתי זה מצאתי לרבינו בפירוש המשנה בסוף זבים אמתני' דהנוגע בשרץ מדקדק לשון כיוצא בזה:

ד כזית מנבלת הבהמה וכו'. בפרק יוצא דופן עלה מ"ב וכרבא. ומ"ש או שהכניסו לתוך בליעתו וכו'. ג"ז שם וכרבא:

ה הכורך כזית וכו'. תוספתא פ"ה דזבים. והטעם נראה דהיינו משום דכיון דחזרת מין מאכל הוא מין במינו אינו חוצץ מש"כ בסיב וכ"כ ר"ש:

ו הבולע נבלת העוף הטהור וכו'. בת"כ פרשת

השגת הראב"ד

*אם חישב וכו'. א"א בחיי ראשי כאשר עיינתי את הדברים במקומן בזבחים פרק טבול יום לא מצאתי אותם כדבריו ודכולי עלמא איש לכן דתנא דבי רבי ישמעאל דאמר מה זרעים שאין סופן לטמא טומאה חמורה וכו' וכאי דקא מפליג בין פרה לשעיר המשתלח משום דבעינן שיהא להם הכשר טומאה ממקום אחר כלומר בעינן שיהיו ראויין לקבל טומאה ממקום אחר ואם היו ראויים לכך מטמאים הם מעצמם כאילו קבלום ממקום אחר וג"ל דבעו הכשר מים שיהיו ראויים לקבל טומאה שילכך פרה ופרים שהם אוכלין וראויים לקבל טומאה מטמאין מעצמן אבל שעיר המשתלח שהוא חי ואינו ראוי לקבל טומאה אף מעצמו אינו מטמא ולעולם פרה ופרים מעצמן מטמאין, כך ודע. עוד יש לפרש להאי מימרא הכי לעולם רבנן נינהו לכו דר"ש דסבירא להו דבעינן שיקבלו טומאה ממקום אחר ופרה ופרים נמי ע"י קבלת טומאה שילכך פרה ופרים דבני קבולי טומאה נינהו מקבלי טומאה ויהבי לה אבל שעיר שהוא חי לא מקבל טומאה ולא יהיב לה ולדעת הכך רבנן נבילת עוף טהור נמי לא מטמאה עד דמקבל טומאה ממקום אחר והאי פירושא ניחא טפי לההיא סוגיא דזבחים מיהו בהאי סוגיא והאי פירושא ליכא פלוגתא בין פרה ופרים לנבילת עוף טהור. ושמעינן נמי בכולה גמרא כרבי ישמעאל דלא בעינן לא הכשר מים ולא הכשר שרץ:

משנה למלך

פ"ג א נבלת העוף הטהור כו'. עיין בערוך ערך דרס שכתב כדין זה דברים תמוהים וכבר תמה עליו הר"ש בפ"ח דטהרות משנה ג' יע"ש: **ה הכורך** כזית מבשר נבילת העוף הטהור כו'. (א"ה עיין במ"ש הרב המחבר פי"ד מהלכות מאכלות אסורות דין י"ג):

פרשה אחרי מות יכול אם הקיאה תהא מטמאה בגדים דרך יציאתה ת״ל אשר תאכל בדרך אכילתה היא מטמאה ואינה מטמאה דרך יציאתה:

ז מעי של נבלת העוף הטהור וכו׳. כתב הראב״ד ז״ל זו המימרא לא מצאתי בשום מקום וכו׳ בפרק רבי ישמעאל דאמר איפכא בילי נבילת עוף טהור מקצתן בחוץ וכו׳ והתוספות כתבו בפרק רבי ישמעאל עלה ע׳ על הא דאיפכא שר״ת מצא בספר ר״ג מעי נבלת עוף טהור מקצתו בחוץ וכו׳ ומפרש רבינו דהיינו לומר שאם יש בבית הבליעה כזית טמא ואע״פ שלא״ז קשה האי דמסיים בה מבחוץ אינו מטמא בגדים דמאי קמ״ל י״ל דה״ק אע״פ שמקצתו בחוץ במקום שאינו מטמא קצתו אחר שהוא בבית הבליעה מטמא והר״י קורקוס ז״ל האריך להקשות על פירש״י ופי׳ רבינו תם ולהכריח פירוש רבינו:

ח בלע ממנה אבר שלם וכו׳ אפילו נטל צפור וכו׳. תוספתא בסוף זבים שם ואיתא בפרק גיד הנשה (דף ק״ב) לענין איסור אכילה:

ט הכנפיים והנוצה וכו׳. בריש טהרות (פ״א משנה ב׳). ומ״ש שהחרטום והצפרנים מצטרפין. גם זה שם. ומ״ש דהיינו דוקא במקומות הרכים הקרובים מן הבשר. בפרק העור והרוטב עלה קכ״א. ומ״ש ראשי אגפיים וראש הזנב. בריש טהרות שם וכת״ק. ומ״ש והעצמות אפילו הרכות. משום דראשי אגפיים וראש הזנב והחרטום והצפרנים מיתנו בריש טהרות בהדי הדדי וכי היכי דחרטום וצפרנים מיירי במקומות הרכים ראשי אגפיים וראש הזנב נמי מיירי בהאי גוונא:

י האוכל מנבלת העוף הטהור מן העצמות וכו׳. בפ״ק דנדה עלה ז׳. ומ״ש בעצמות הרכים. משום דאל״כ פשיטא דלאו בני אכילה נינהו כלל. ומ״ש ומן הדם. תוספתא סוף זבים. ומ״ש אבל האוכל מן האשכול של ביצים וכו׳. בפ״ק דנדה. ופירש״י אשכול של ביצים כשהם כבושים ותלוים וקבועים בסדרם. מן האשכול מבשר המדלדל שהביצים אדוקים שם. ומ״ש או שהמחהו בחמה וכו׳. פ״ק דנדה ותוספתא בסוף זבים ובפרק העור והרוטב:

יא נבלת העוף הטהור וכו׳. בפ״ם דטהרות (משנה ו׳) גבי גוזל שנפל לגת ופ״ז דנזיר דף כ׳ ופ״ג דבכורות דף כ״ג נתבאר דאפילו טומאה קלה חלה עד לכלב. ומ״ש וכן אם יבשה וכו׳. נתבאר בפ״א. ומ״ש והאוכל נצל של נבילת העוף הטהור ה״ז טהור. אע״פ שבנצל של בהמה כתב בפ״א שהוא ספק כתב כאן שהוא טהור משום דמשמע ליה דכיון דבנזיר פ״ז איבעיא להו אם יש נצל לבהמה משמע דבעוף פשיטא ליה דאין נצל דאל״כ הכי הוה ליה למיבעי נצל בשאר ב״ח או לא:

יב עוף טהור שנטרף וכו׳. במשנה בס״פ חטאת העוף (דף ס״ט) כרבי יוסי ור״מ לגבי רבי יהודה. ומ״ש ואפילו נשחט בעזרה. גם זה שם שחט חולין בפנים וקדשים בחוץ אינם מטמאות בבית הבליעה. ומ״ש ואם נמלק ונמצאת טריפה וכו׳. שם במשנה ודלא כר״מ. ומ״ש והמולק חולין בפנים או שמלק קדשים בחוץ וכו׳. שם במשנה (דף ס״ח ע״ב):

יג המולק קדשים בפנים וכו׳. שם בברייתא (דף ס״ט): כיוצא בו עגלה ערופה וכו׳. ס״פ חטאת העוף (דף ע׳ ע״ב):

יד נבילת העוף הטמא טהורה וכו׳. בריש טהרות (פ״א משנה ג׳) וממ״ש רבינו הרי היא כאוכלים טמאים משמע דאפי׳ לא נגע בה שרץ הם טמאים וכן משמע מדבריו בפירוש המשנה וקשה על זה דהא אמרי׳ דדוקא מי שסופו לטמא טומאה חמורה אין צריך הכשר שרץ ונבילת עוף טמא אין בה שום טומאה אלא שמוכנת לקבל טומאה ע״י מחשבה והכשר כשאר אוכלים וכ״כ ר״ש וכן נראה מדברי רש״י בשלהי גיד הנשה (דף ק״ב) ד״ה ה״ג וכ״כ ה״ר עובדיה ז״ל ותירץ הר״י קורקוס ז״ל שבכלל מ״ש רבינו והוכשרה הוי הכשר מים ונגיעת שרץ כי כן נקרא הכשר שרץ והדעת מכריע דכיון דבעינן הכשר מים היינו לקבל טומאה להבא אם יגע בה שרץ כי ע״י מים לבד היעשה אוכל [ולא] טמא למפרע וגם מדברי רבינו יש להוכיח כן כי גבי נבילת עוף טהור כתב אע״פ שלא נגע בטומאה אחרת וכאן לא כתב כן עכ״ל:

טו אחד העוף הטהור ואחד העוף הטמא וכו׳. בת״כ פרשת שמיני על פסוק ולאלה תטמאו:

טז אבר מן המת מן העוף וכו׳. כתב כן להבדיל בין אבר מן המת ואבר מן הנבילה לאבר מן השרץ שאין להם שיעור ולמד כן מדלא הזכיר התנא אלא אלו גבי הא דתנן בפ״ק דאהלות (משנה ז׳) האיברים אין להם שיעור:

קודם שתתעכל הרי זה אינו מטמא בגדים כשתצא לגרונו בשעה שמקיאה. שאינה מטמאה בבית הנפש אלא בשעת בליעה לא בשעה שמקיאה: ז *מעי של נבלת העוף הטהור שבלעו מקצתו בבית הבליע׳ ומקצתו בחוץ לתוך פיו אם יש בבית הבליעה כזית ה״ז טמא ואם לאו טהור: ח בלע ממנה אבר שלם שאין בו כזית אינו מתטמא. אפילו נטל צפור ואכלה אם יש בה כזית נטמא ואם לאו טהור: ט הכנפיים והנוצה אף ע״פ שהן כאוכלים ומתטמאין ומטמאין טומאת אוכלין אינן מצטרפין בנבלת העוף הטהור לכזית. אבל המקומו׳ הרכים הקרובים לבשר מן החרטום והציפורנים הרי הן כבשר ומצטרפין לכזית. ראשי אגפיים וראש הזנב והעצמות אפילו הרכות אינן מצטרפין: י האוכל מנבלת העוף הטהור מן העצמות הרכין או מן הגידין ומן השלל של ביצים ומן הדם ומבשר מן החי ממנו טהור. אבל האוכל מן האשכול של ביצים ומן הקורקבן ומן בני המעיים. או שהמחה את החלב באור וגמעו ה״ז טמא כאוכל מבשרם שהשותה בכלל אוכל. המחהו בחמה וגמעו טהור שהרי הסריחו: יא נבלת העוף הטהור שנפסדה מלאכול הכלב טהורה. וכן אם יבשה כחרס ואינה יכולה להשרות בפושרין מעת לעת לחזור לכמות שהיתה הרי זו טהורה. והאוכל נצל של נבלת העוף הטהור ה״ז טהור: יב עוף טהור שנטרף ונשחט שחיטה כשירה שחיטתו מטהרתו ואפילו נשחט בעזרה. ואם נמלק ונמצא טריפה אין מליקתו מטהרתו, נמצאת אומר שהשוחט עוף טהור בין בחוץ בין בפנים בין קדשים בין חולין ה״ז טהור. והמולק חולין בפנים או שמלק קדשים בחוץ הרי אלו מטמאין בגדים בבית הבליעה: יג המולק קדשים בפנים אם היו ראויין לקרבן ולא נמצאו בהן מומין שביארנו במקומו הרי אלו טהורין. כיוצא בו עגלה ערופה שנערפת כהלכתה טהורה כפרה כתיב בה כקדשים. וכן אם נשחטה אחר ירידתה לנחל אע״פ שאסורה בהנאה הצילה אותה שחיטתה מידי נבילה: יד נבלת העוף הטמא טהורה ואינה מטמאה בבית הבליעה. ואם חישב עליה לאכילה והוכשרה הרי היא כאוכלין טמאין שהן ראשון לטומאה. וכנפיים והנוצה והמקומות הרכים מן החרטום ומן הציפורנים שלה הרי הן כבשרה: טו אחד העוף הטהור ואחד העוף הטמא אבר מן החי הפורש מהם טהור ואין בו טומאה כלל. שנאמר ולאלה תטמאו לכל הבהמה להוציא את העוף שאין לו פרסה. ומפי השמועה למדו שלא בא הכתוב אלא לטמא אבר מן החי של בהמה או חיה: טז אבר מן המת מן העוף הרי הוא כנבלת העוף שפירש ממנו. אם היתה נבלת עוף טהור מטמאה טומאה חמורה בבית הבליעה בכזית. ואם חישב עליו לאכילה מטמא טומאת אוכלין. ואם היתה נבלת עוף טמא מטמא טומאת אוכלין אם חישב עליו והוכשר, ואינו מטמא אוכלין אחרים עד שיהיה בו כביצה כשיעור כל האוכלין לטמא כמו שיתבאר:

השגת הראב״ד

*מעי של נבילת וכו׳. א״א המימרא לא מצאתיה בשום מקום והיא משנה שאינה לריכה ואמר לי לבי שהעתיקה ממה שראה במנחות פרק רבי ישמעאל דאמר איפכא בילי נבילת עוף טהור מקצתן בחוץ ומקצתן בפנים את שבפנים מטמא בגדים אבית הבליעה את שבחוץ אינו מטמא וכו׳. אם מזה העתיק טעה והיכם שאותו חוץ ובפנים בגוף הנבילה מחוברים קאי:

משנה למלך

יא והאוכל נצל של נבלת העוף הטהור ה״ז טהור. וכתב מרן ואע״ג שבנצל של בהמה כתב בפ״א שהוא ספק כתב כאן שהוא טהור משום דמשמע ליה דכיון דבנזיר פכ״ג איבעיא ליה אם יש נצל לבהמה משמע דבעוף פשיטא ליה דאין נצל דאל״כ הכי הל״ל נצל בשאר ב״ח או לא ע״כ ולאי תמיה על זה דהא בגמרא בעו למיפשט בעיא זו אם יש נצל בבהמה או לא מדתניא המחהו באור טמא בחמה טהור ואי ס״ד דיש נצל בבהמה אפילו בחמה נמי וכך היא גירסת התוספות ורש״י ופירושה כך היא דאי אמרת בשלמא דאין נצל בבהמה ניחא הא דהמחהו בחמה דטהור משום דאע״ג דהכי חזי לאכילת כלב מ״מ כיון דכמות עפרא בעלמא הוא ולא מטמא אלא אי אמרת דיש נצל בבהמה אמאי אינו מטמא מדין נצל כיון דהכי חזי לאכילת כלב ותירצו איימת קא ממחי לה בתר דאסרח בחמה כיון דאסרח ס״ל עפר כלומר דאפילו לכלב אינו ראוי והנה ברייתא זו מיירי בנבלת עוף וכמ״ש התוספות וכן הוא מפורש בפרק העור והרוטב ורבינו הביא לברייתא זו בפרק זה דין י׳ וראיתי לרש״י שכתב אלב נבלה שהמחהו באור נראה דמוקי לברייתא בנבלת בהמה והוא תימה ולאי אמרת דפשיטא ליה לבעיין דבעוף ליכא נצל איך הביאו מברייתא זו ראיה דאין נצל לבהמה והנראה דגירסת רבינו היא כגירסתנו דגרסינן ואי ס״ד עד לכלב כו׳ והכוונה כך היא דלעולם פשיטא ליה דאין נצל בעוף אך בבהמה מיבעיא ליה ואמרו דלמ״ד דטומאה חמורה עד לגר ליכא בעיה דהא פשיטא דליכא נצל בבהמה דהא כיון דנצל הוא לא חזי לאכילת אדם כי קא מיבעיא ליה הוא למ״ד דטומאה חמורה היא עד אכילת כלב ולוס בעו למיפשט דע״כ טומאה חמורה איננה אלא עד לגר מדתניא בהמה טהור ואי אמרת בשלמא דעד לגר מש״ה בחמה טהור משום דלא חזי לאכילת אדם ואי ס״ד עד לכלב אפילו בחמה נמי דהכי ראוי הוא לאכילת כלב וכיון דסברתנו מברייתא זו דנבלה אינה אלא עד לגר ממילא איפשיטא בעיין דהא לא משכחת נצל בבהמה דהא איפסילא מאכילת אדם ותירצו דכיון דהמחהו בחמה אינה ראויה לכלב וא״כ סדרא בעיין לדוכתה אם יש נצל בבהמה אבל בעוף לעולם דפשיטא לן דאין נצל. אך יש לדקדק כפי דרך זה דהא מחלוקת זו דאם טומאה חמורה היא עד לגר או עד לכלב אין כאן עיקר במקום ולא הוכא בכאן כי אם אגב גררא ועיקר מחלוקת הוא בפ״ג דבכורות וא״כ מה היה להש״ס להביא ברייתא זו להוכיח כמ״ד עד לגר. ודע דכפי מה שכתב רבינו דס״ל דאין נצל בעוף יש לדקדק בברייתא דתני בחמה טהור והוי טעמא משום דאסרח ונפסל מאכילה הכלב למה לי משום דנפסל מאכילת הכלב ת״ל דאפילו ראוי לכלב אינו מטמא משום דהוי נצל ואין נצל בעוף. ונראה דס״ל לרבינו דנצל לא הוי אלא היכא דנימוח מעצמו שנרקב ונעשה כעין ליחה אך היכא דנימוח ע״י המחה אין זה קרוי נצל ומש״ה איצטריך לטעמא דכיון דאסרח אינו ראוי לכלב:

יג כיוצא בו עגלה ערופה וכו׳. ירושלמי פרק עגלה ערופה מה טב אלא לרבנן דקסרין פריטתה מהו שתטהר טריפתה מטומאתה וכו׳ ע״ש:

פ"ד א שמנה שרצים האמורים בתורה וכו' : ב השרץ אב מאבות הטומאה וכו' עד ואינו מטמא במשא. ברייתא כלים. ומ"ש והנוגע בו אינו מטמא בגדים בשעת מגעו. פשוט שהרי אין כתוב בהם שהנוגע בהם יכבס בגדיו אלא הנוגע בהם במותם יטמא עד הערב. ומ"ש ושיעור טומאתו בכעדשה. בתורת כהנים ובשלהי פ"ק דחגיגה (דף י"א) ובפרק כ"ג ונזיר (דף נ"ב). ומ"ש וכל השרצים וכו'. משנה פ"ד דמעילה [דף ט"ו] :

ג האיברים אין להם שיעור וכו'. בפ"ק דאהלות :

אבר מן השרץ כברייתו וכו'. זהו פירוש מה ששנינו האיברים אין להם שיעור :

ד ומ"ש והוא שיהיה בבשר שעליו או במות שבעצם כדי להעלות ארוכה. מתבאר בפרק העור והרוטב שלה קכ"ה :

ה בשר מן החי הפורש וכו' עד ואם פירשו מן החי טהורים. בפרק העור והרוטב (דף קכ"ח ע"ב) :

ז דם השרץ כבשרו ומצטרף בכעדשה. משנה פ"ד דמעילה (דף כ"ד שהוא י"ז). ומ"ש כל זמן שהוא מחובר בבשר. שם בגמרא אמר רב חנין וכו' ומפרש רבינו דהיינו לומר דדוקא בעוד הדם בשרץ אבל אם פירש הדם מן השרץ אינו מצטרף :

ח עצמות השרץ וגידיו וצפרניו טהורים. בת"כ מנבלתם ולא מן העצמות ולא מן השינים ולא מן הצפרנים. ומ"ש וגידיו : ועור החולד והעכבר וכו'. משנה וגמרא בפרק העור והרוטב (דף קכ"ב ע"א ע"ב) וכתנא דמתני' :

ט קוליית השרץ וכו' : י ביצת השרץ המרוקמת וכו'. משנה וגמרא בפרק העור והרוטב (דף קכ"ה ודף קכ"ו ע"ב) ושנינו בתוספתא דחולין פ"ח כמה היא ריקומה כדי שיראה השרץ מתוכה :

יא השרץ שחציו בשר וכו'. משנה שם. ומ"ש ואם השריץ ע"פ כולו וכו'. יש לתמוה דבגמרא משמע איפכא בין ללישנא קמא בין ללישנא בתרא לת"ק : והר"י קורקוס ז"ל כתב הדבר מוכרח שדברי רבינו כר' יהודה או שסובר דלמאן דמתני לדריב"ל אסיפא דהיינו על דברי רבי יהודה משמע שסובר דהלכה כמוהו כיון שמפרש דבריו ואין זה מוכרח או אפשר שסובר שאינו חולק על ת"ק וקצת משמע כן מדקאמר בלשון רישא וסיפא וגם זה דוחק אם לא שהיתה לרבינו גירסא אחרת ולמדו שם בברייתא חציו בשר וחציו אדמה מדכתיב בשרץ דמשמע כל שהוא משריץ ואפשר דעל ברייתא זו סמך דכיון דמרבינן כל שהוא משריץ מינה שכל שהוא חציו לארכו כולו הוא משריץ וכולו מטמא אפילו נגע באדמה ואפשר דלנוגע בבשר לא איצטריך אלא לנוגע באדמה שכל שמקצתו בשר חשיב כולו שרץ וא"כ מהניתין לפ"ז בלא השריץ אלא שלפ"ז קשה אדריב"ל ועדיין צ"ע עכ"ל :

יב בשר השרץ שנפסד וכו'. נתבאר בפ"א. ומ"ש יבש וכו'. משנה בפרק דם הנדה (דף נ"ד ע"ב). ומ"ש אפילו כאוכלים טמאים אינו מטמא. ומ"ש בד"א במקצת השרץ וכו'. בפרק דם הנדה (דף נ"ו) ופירש"י שלדו דפום צורתו קיימת שלא נשבר ונתפזר : ומ"ש וקרוב בעיני שטומאה זו מדבריהם. אע"ג דבגמרא מייתי לה מקרא משמע לרבינו דאסמכתא בעלמא היא דכיון שנתייבש כ"כ הרי הוא כעפר אע"פ שלדו קיים אלא שחכמים גזרו בו טומאה :

יג כזית מן הנבילה וכעדשה מן השרץ וכו'. בפ"ג דטהרות ופרק כל המנחות באות מצה (דף נ"ד ע"ב) :

וכתב הר"י קורקוס ז"ל ולא דמי להיוב שבת דאיבעיא לן בפרק המצניע אם יש דיחוי וסלקא בתיקו וכתב רבינו בהלכות שבת פי"ח דהוי ספק דהתם שאני שאם הניחה באותה שעה הוה מיפטר ולכך י"ל שלא הצטרף ההנחה עם העקירה :

יד השרץ אינו מטמא עד שימות וכו'. בפ"ק דאהלות ופ"ק דחולין שלה כ"א וכר"ל ומפרש רבינו דרבותא קמ"ל אע"פ שמעורין בעור הגוף דאל"כ פשיטא :

שאר שקצים ורמשים וכו'. בת"כ. ומ"ש ואפילו כאוכלים טמאים אינם :

פ"ה א שכבת זרע אב מאבות הטומאה וכו' עד ואינה מטמאה במשא. ברייתא כלים. ומ"ש ואין המתטמא בה מטמא בגדים בשעת מגעו. זה פשוט דכתיב ואיש כי תצא ממנו ש"ז ורחץ במים את כל בשרו וטמא עד הערב ואילו כיבוס בגדים לא קאמר : ואחד הנוגע בה ואחד הרואה אותה בבשרו וכו'. בפרק יוצא דופן (דף מ"ג ע"ב) או איש לרבות את הנוגע ובסוף זבים תנן בעל קרי כמגע שרץ כלומר שהוא ראשון : ובמה שיעורה וכו'. בפרק יוצא דופן שלה מ"ג אמר ר' חנילאי משום ר"א ברש"ש ש"ז לרואה כמשהו לנוגע בכעדשה והא אק מסמאין בכל שהן תנן מאי לאו לנוגע לא לרואה. ומ"ש

פרק רביעי

א **שמונה** שרצים האמורין בתורה והן החולד. והעכבר. והצב. והאנקה. והלטאה. והכח. והתנשמת. והחומט. טומאת כולן שוה והן הנקראין שרץ לעניין טומאה : ב השרץ אב מאבות הטומאות מטמא אדם וכלים במגע וכלי חרס באויר ואינו מטמא במשא. והנוגע בו אינו מטמא בגדים בשעת מגעו. ושיעור טומאתו בכעדשה וכל השרצים מצטרפין לכעדשה : ג האיברים אין להן שיעור אבר מן השרץ כברייתו : ד בשר וגידים ועצמות שהוא פחות מכעדשה בין שפירש מן החי בין שפירש מן המת מטמא טומאתו. והוא שיהיה בבשר שעליו או במוח שבעצם כדי להעלות ארוכה : ה בשר מן החי הפורש מן השרץ טהור שאין מטמא אלא אבר הדומה לשרץ כולו. מה שרץ בשר וגידים ועצמות אף אבר הפורש בשר וגידים ועצמות : ו הכוליא והכבד והלשון וכיוצא בהן אע"פ שהן אבר ואין עושין חליפין הרי הן כבשר. ואם פירשו מן החי טהורין : ז דם השרץ כבשרו ומצטרף לכעדשה כל זמן שהוא מחובר בבשר : ח עצמות השרץ וגידיו וציפורניו טהורין. ועור החולד והעכבר והצב והתנשמת טהור אע"פ שהוא לח ועדיין לא עיבדו ולא הלך בו. אבל עור האנקה והכח והלטאה והחומט כבשרן ומטמא בכעדשה. ואם עיבדן או שהלך בהן כדי עבודה טהורין. וכמה היא כדי עבודה כדי הילוך ד' מילין : ט קוליית השרץ הנוגע בה טהור אע"פ שהיא מליאה מוח והוא שיהיה המוח מתקשקש שאינו מעלה ארוכה. אבל אם היה עומד במקומו ויש בו כדי להעלות ארוכה בה מבחוץ הרי הנוגע בה טמא ככל האיברים שיש בהן כדי להעלות ארוכה כמו שביארנו. ניקבה הקולית בכל שהוא הנוגע בה מ"מ טמא : י ביצת השרץ המרוקמת אע"פ שהשרץ נראית מתוכה טהורה. ניקבה כל שהוא הנוגע בה טמא : יא שרץ שחציו בשר וחציו אדמה הנוגע בבשר טמא ובאדמה טהור. ואם השריץ על פני כולו אף הנוגע באדמה שעדיין לא נגמרה צורתו טמא : יב בשר השרץ שנפסד והבאיש ונפסל מלאכול הכלב טהור. יבש עד שנעשה כחרש אם יכול להשרות בפושרין מעת לעת ולחזור לח כשהיה מטמא ואם לאו טהור ואפילו כאוכלין טמאים אינו מטמא. בד"א במקצת השרץ אבל שרץ שיבש ושלדו קיים או שנשרף ושלדו קיים הואיל ותבנית כולו עומדת הרי זה מטמא וקרוב בעיני שטומאה זו מדבריהם : יג כזית מן הנבילה או כעדשה מן השרץ שצמקו וחסרו טהורין. פחות מכעדשה מן השרץ ופחות כזית מן הנבילה שתפחו ועמדו על כשיעור מטמאין מדברי סופרים. היו בתחילה כשיעור וצמקו וחזרו ותפחו עד שהגיע לשיעורן הרי אלו מטמאין כשהיו דין תורה. וכן אתה אומר בכזית מן המת : יד השרץ אינו כמטמא עד שימות. הותזו ראשיהן אע"פ שעדיין הראש מעורה בעור הגוף אע"פ שהן מפרכסין כזנב הלטאה מטמאין. שאר שקצים ורמשים כולן כגון הצפרדע והנחש והעקרב וכיוצא בהן אע"פ שהן אסורין באכילה הרי הן טהורין מכלום ואפילו כאוכלין טמאין אינן. ואין לך בכל השרצים מה שמטמא במותו חוץ משמונת המינין המפורשין בתורה :

פרק חמישי

א **שכבת** זרע מאבות הטומאה מטמאה אדם וכלים במגע וכלי חרס באויר ואינה מטמאה במשא ואין המתטמא בה מטמא בגדים בשעת מגעו. ואחד הנוגע בה ואחד הרואה אותה בבשרו שניהן ראשון לטומאה דין תורה. וכמה שיעורה לנוגע

משנה למלך

פ"ד א שמונה שרצים האמורין בתורה כו'. תניא בפרק העור והרוטב (דף קכ"ז) הצב למינהו לרבות הערוד וכן הנפלים והסלמנדרא וכ"כ הר"ש בריש מס' כלים ולא ידעתי למה השמיט רבינו ברייתא זו :

ז דם השרץ כבשרו כו'. לא איצטריך ה"ט אלא כדי שיהיה אב לטמא אדם וכלים אבל לטמא אוכלין ומשקין תיפוק ליה משום משקין טמאים וכדאיתא לעיל פ"ה דין ד' ואין שיעור לטומאת משקין כמ"ש לקמן פ"ד מהלכות טומאת אוכלין דין ב' יע"ש :

יג פחות מכעדשה כו'. (א"ה עיין במ"ש הרב המחבר לקמן פ"ד מס' טומאת אוכלין דין א') :

פ"ה א ואחד הנוגע בה כו'. כתב מרן ובסוף זבים תנן בעל קרי כמגע שרץ כלומר שהוא ראשון כך כתב רבינו בפירוש משנה זו אך בפרק אלו דברים (דף ס"ז:) אמרינן דלטמא באונס הוא דמיון זה וכ"כ הר"ש בפי' המשנה ועיין בהר"ש ס"ק דכלים משנה א' ועיין בתוספות ר"ש שמגלת (דף כ"ב) ד"ה אלא מעתה :

אשר

כסף משנה

וא"ם ואין הרואה טמא עד שתלא ממנו. משנה שם (דף מ.) הזב ובעל קרי אינן מטמאין עד שתלא טומאתן לחוץ. ומ"ש ויחתום ממנו פי האמה. שם (דף מג:) אמר שמואל זב צריך בחתימת פי האמה שנאמר או החתים בשרו מזובו והא אנן תנן מטמאים בכל שהן הוא דאמר כר' נתן דתניא ר' נתן אומר משום ר' ישמעאל זב צריך בחתימת פי האמה ולא הודו לו מ"ע דר' ישמעאל דאמר קרא או החתים בשרו מזובו ורבנן הכוה מיבעי ליה לה מטמא ואינו מטמא ימם ונראה מדברי רבינו שהוא פוסק כשמואל ויש לתמוה דכיון דר' ישמעאל הוא דהאמר הכי ולא הודו לו וכהם מתניתין דלא כוותיה אע"ג דשמואל משמע דסבר כוותיה הא רב הנילאי סבר דלא כוותיה ואיהו עדיף דאתא כרבנן דלא הודו לו וכסהם מתניתין ואפשר היה ליישב זה לומר דטעמא משום דגרסינן בפרק התפלת עלה כ"ב בעא מיניה מרב הונא הרואה קרי בקיסם מהו וכו' עד כהתימת פי האמה ופירש"י הרואה קרי בקיסם וכו' עד בגלל ליה שיעורא כדי קיסם וכיון דרבה ורב הונא ס"ל כשמואל פסק כוותייהו וקשה שהוא ז"ל פסק בסמוך דלרואה בכל שהוא כרב הנילאי ונראה כמזכי שטרא לבי תרי ודבריו סותרים את דבריו :

וכתב הראב"ד עד שתלא ממנו ויחתום ממנו פי האמה א"א זה שיבוש דכל שהוא איגו לריך חתימת פי האמה וכו'. ויש לתמוה עליו איך לא הקשה עליו שהוא עלמו פסק בסמוך כהיפך וליישב דעת רבינו נאמר שהוא ז"ל סובר דרב הונא לא פליג ארב הנילאי דאיהו נמי סבר דלרואה כל שהוא כסתם מתניתין ומאי דאמר איגו מטמא אלא בהתימת פי האמה לא בשיעורא קאמר אלא היינו לומר שלריך שיגע בפי האמה וכך פירשו התוספות וליישנא דרבינו דייק כן שכתב עד שתלא ממנו ויחתום ממנו פי אמה ולא כתב כדי חתימת פי אמה ובזה אין כאן לא שיבוש ולא בלבול :

אחר שכתבתי זה מלאתי שגם הריטב"א סובר כרבינו והקשה על שיטת רש"י שהיא כשיטת הראב"ד וגרים כחתימת פי האמה בכ"ף שאיך אפשר שישיב לו כפי דעת ר' נתן ולימא ליה רבה הלא הליכה דרבנן מיבעיא לי. דהלכתא כוותייהו וכ"ם דקשה באמר הותו דכך תמיהא ובדלך שבוש והוא הליכא דיחיד ולא הקשו עליו מסתם מתניתין דהנן איפכא וכמו שהקשו פרק יולא דופן על שמואל שאמר כן ועל רב הנילאי הקשו ג"כ וכאן לא הקשו כלל ונדחק הריטב"א לקיים דברי רב הונא אפילו כרבנן ומ"ם הקשה לשיטת רש"י חדא שבכל הספרים כתיב בחתימת פי האמה בבי"ת ומשמע דלאו לשיעורא ועוד שהרי בפרק אלו דברים (דף ס"ז ע"ב) אמר ר"ם דבעל קרי לריך שיעור אמרינן דכר' נתן ס"ל משמע דלרבנן אין בעל קרי לריך שיעור ואם איתא לימא דר"ם אפילו כרבנן ומשום דחשיב ליה נוגע לריך שיעור א"כ ע"כ רב הונא אליבא דר"ם הוא דמיירי וע"ק דעיקר טעמא דבעי שיעורא היינו משום דחשיב ליה נוגע ואין דינו תלוי בשיעורא הכי הל"ל והלא הוא עלמו אינו מטמא אלא משום נוגע :

ומ"ש לפיכך אפילו ראה בקיסם וכו'. שם דברים תמוהים דרב הונא דאמר (נדה דף כ"ב) תיפוק ליה דהוא עלמו אינו מטמא אלא בהתימת פי האמה משמע דהיינו לומר וכיון דבקיסם ליכא חתימת פי האמה טהור וכן פירש"י ע"פ דרכו שפירש דלענין שיעורא אמר וכן פירשו התוספות ע"פ דרכם שפירשו דלענין שיגע בחתימת פי האמה קאמר ול"ל שרבינו מפרש שרבה שאל הרואה קרי בקיסם מהו היינו לומר אם הכנים קיסם בתוך האמה בפנים ועבר הקרי עליו ויצא ובא מפי האמה ומיבעיא ליה אי אמרינן דבעינן שמתעקר ממנו עד שילא מפי האמה הכל יהיה ממנו בלי שום ד"א שיעבור הקרי עליו או לא ואהדר ליה דהוא עלמו כלומר כשרואה קרי בלא קיסם אינו מיטמא אלא בחתימת פי האמה כלומר אע"פ שנעקר הקרי ובא סמוך לפי האמה אינו מטמא עד שיגיע לפי אמה ממש דממנו דקרא לא קאי אלא לפי אמה ממש וכיון שכן כי הכנים קיסם בפנים ועבר הקרי עליו מה בכך מאחר שאח"כ הגיע לפי אמה ממש ויצא מפי אמה טמא הוא : **ואחד הרואה מחמת בשרו וכו'.** בפרק אלו דברים (דף ס"ד ע"ב) ובפרק בנות כותים עלה ל"ה ספוק דש"ז מטמאה באונס פי' באונס שמאכל או משתה וכו' כמו שנתבאר בפ"ב ממחוסרי כפרה :

ב אין שכבת זרע של קטן מטמאה וכו'. בר"פ בנות כותים (דף ל"ב ע"ב) איש אין לי אלא איש בן תשע שנים ויום אחד מנין ת"ל ואיש ופירש"י אין לי אלא איש ואיש אשר תלא ממנו ש"ז :

לנוגע בכעדשה ולרואה בכל שהוא. ואין הרואה טמא *עד שתצא ממנו ויחתום ממנו פי אמה שנאמר אשר תצא ממנו שכבת זרע. לפיכך אפילו ראה בקיסם הואיל והגיעה לפי אמה נטמא. ואחד הרואה מחמת בשרו או הרואה באונס טמא: **ב** אין שכבת זרע של קטן מטמאה עד שיהיה בן ט' שנים ויום אחד: **ג** שכבת זרע אדומה טהורה עד שתהיה לבנה ונמשכת: **ד** וכל שכבת זרע שאין גופו של אדם מרגיש בה אינה מטמאה. לפיכך אם ראה בלא קישוי ובלא תאוה אינה מטמאה משום שכבת זרע. נעקרה בהרגשה אע"פ שיצתה שלא בהרגשה טמא: **ה** המהרהר בלילה וראה ששימש מטה בחלום ועמד ומצא בשרו חם אע"פ שלא מצא שכבת זרע ה"ז טמא כיון שהרגיש ששימש בחלום כבר ראה בהרגשה ולפיכך מצא בשרו חם והיתה מעט ונתקנחה בבשרו או בכליו ולפיכך לא מצא לחלוחית. הרהר ולא מצא בשרו חם או שמצא בשרו חם ולא הרהר טהור: **ו** המטיל מים וראה מים חלוקין או עכורים בתחילה טהור. ראה אותם באמצע או בסוף ה"ז טמא. היו המים שהטיל כולם מתחילה ועד סוף חלוקין או עכורים הרי זה טהור. היו לבנים ונמשכין טמא. והמטיל טיפים עבות מתוך האמה טהור: **ז** בעל קרי שטבל ולא הטיל מים קודם שיטבול כשיטיל מים טמא מפני צחצוחי שכבת זרע שאינן יוצאין אלא כשיטיל מים. בד"א בחולה או בזקן אבל ילד בריא טהור מפני שהוא יורה שכבת זרע בחזקה כחץ והיא כולה נתקת מן האמה. עד כמה הוא ילד כל זמן שהוא עומד על רגלו אחת ונועל או חולץ מנעלו ואם אינו יכול לעשות כן מפני חוליו הרי זה חולה לענין זה: **ח** וכל אשה ששמשה מטתה וירדה וטבלה קודם שתקנח עצמה יפה הרי היא בטומאתה: **ט** אחד האיש ואחד האשה ששמשו מטתן שניהן טמאים. ושניהן ראשון לטומאה דין תורה. ואין האשה טמאה משום נוגעת בשכבת זרע שנגיעת בית הסתרים אינה נגיעה. אלא המשמשת הרי היא כרואה קרי. והוא שתהיה בת שלש שנים ויום אחד שנאמר [ואשה אשר ישכב איש אותה]. היתה קטנה מבת שלש שנים אינה מתטמאה בשכיבה. אבל מתטמאה בנגיעת שכבת זרע אם נגע בבשרה

השגת הראב"ד

*עד שתלא ממנו ויחתום ממנו פי האמה. א"א זה שיבוש דכל משהו א"ל חתימת פי האמה דא"כ אינו משהו ורב הונא דאמר פרק התפלה אף עלמו אינו מטמא אלא בחתימת פי האמה פליג אדרבי שמלאי דאמר לרואה כמשהו דרב הונא סבר אף הרואה משום נוגע הוא ואפילו שלא בקיסם בעי שיעור הילכך אי מפיק לה בקיסם ולא נגע טהור הוא אפילו כמה וכנה כל דבריו מבולבלין :

ג שכבת זרע אדומה טהורה וכו'. בר"פ בנות כותים עלה ל"ב. ומ"ש ונמשכת. בתוספתא דזבים שנינו ש"ז היא קשורה ודומה ללובן ביצה שאינה מוזרת :

ד וכל ש"ז שאין גופו של אדם וכו'. פרק יולא דופן עלה מ"ג אמר שמואל כל ש"ז שאין כל גופו מרגיש בה אינה מטמאה מ"ט ש"ז אמר רחמנא הראויה להזריע וכו' ליתנא אחרינא אמר שמואל וכו' עד הא שמויי משמיא. וכתב הראב"ד על דברי רבינו ליתנא בתרא דגמרא אזרועי הוא דלא מזרעא הא שמויי משמיא עכ"ל. כלומר משיג על רבינו למה לא פסק כליתנא בתרא. וי"ל שטעם רבינו משום דרבא לא סבר כליתנא בתרא אבל אי קשיא הא קשיא דבתרי ליפני קמאי הוה ליה למפסק כליתנא בתרא דכל ש"ז שאינו יורה כחץ אינה מטמאה והוא ז"ל נראה שפסק כליתנא קמא דכל ש"ז שאין כל גופו מרגיש בה אינה מטמאה. וע"ק שפסק בבעיא דרבא כליתנא מליעאה דטמא וזה סותר מה שפסק קודם לכן כליתנא קמא ונ"ל שפסק כליתנא מליעאה דאינו יורה כחץ בכלל אין גופו מרגיש הוא אלא דכי הוו תרי ליפני כדי לומר מאי בינייהו אנו לריכים לומר שאינו בכלל אין גופו מרגיש בה וא"כ כי נקט רבינו שאין גופו מרגיש בה הוי אינו יורה כחץ בכלל וכ"ש שכבר ביאר בסמוך דנעקר בהרגשה ויצא שלא בהרגשה טמא ותו ליכא למיטעי ואילו הוה נקט ליפנא דשאינו יורה כחץ הוה אפשר לומר דאם נעקר שלא בהרגשה (ויצא בהרגשה) ולכלול גם את זה נקט ליפנא דשאין גופו מרגיש בה :

ה המהרהר בלילה וכו'. בפ"ח דמקוואות המהרהר בלילה ועמד ומלא בשרו כלומר איברו חם טמא ובפרק יולא דופן (דף מ"ג) מותיב מינה לשמואל דאמר כל שכבת זרע שאין כל גופו מרגיש בה אינה מטמאה דהא הכא כשמלא בשרו חם טמא אע"ג דלא ממנו אמאי והא לא הרגיש ומוקי לה בשמשמש מטתו בחלומו דא"א בלא הרגשה. ומה שכתב הרהר ולא מלא בשרו חם וכו'. נלמד ממה שנתבאר בסמוך וכן הוא בתוספתא כלשון רבינו :

ו המטיל מים וכו'. בפ"ח דמקוואות. ומ"ש היו לבנים ונמשכים טמא. שם וכת"ק פי' חלוקים שמטיף טיפין חלוקים כמין שלשלת כך כתב ה"ר עובדיה ורבינו כתב חלוקים שלשלת הכזלה וכשזה יארע בתחלה אנו אומרים טמא עכר השתן הוא זה ואינו קרי וכן אם הכל כן מתחלה ועד סוף אבל אם באמלע או בסוף לבד ולא בתחלה הוי כמין קרי וכמ"ז ופי' נמשכים שיהא השתן מתדבק קלתו בקלתו ואז הוא טמא בין יהיה בתחלה או באמלע או בסוף. ומ"ש המטיל טיפין עבות וכו'. שם המטיל טיפין עבות מתוך האמה טמא דברי ר"א וחכמים ומשמע דרבנן פליגי עליה ואמרי טהור :

ז בעל קרי שטבל וכו'. גם זה שם. ומ"ש בד"א בחולה וכו'. שם וכר' יוסי ופסק כמותו משום דבסוף פ"ק דחולין (דף כ"ד ע"ב) מפרשי אמוראי מילתיה. ומ"ש עד כמה הוא ילד וכו'. בספ"ק דחולין (שם) :

ח וכל אשה ששמשה וכו'. בפ"ח דמקוואות : **ט אחד האיש וכו'.** מפורש בתורה סוף פרשת מצורע : ואין האשה וכו'. בפרק יולא דופן עלה מ"א ומ"ב אליבא דרבנן. ומ"ש והוא שתהיה בת שלש שנים וכו'. בת"כ והבא כלם לקטנה או יכול שאני מוליא בת ג' שנים ויום א' ת"ל ואשה והיא בפרק בנות כותים (דף ל"ב) ומ"ש בספרי רבינו אשר ישכב את אשה פ"ם הוא דהדרכה מאשה הוה משמע למעט כל קטנה ולא מרבינן בת שלש שנים אלא מוי"ו דואשה ועוד שזה אינו פסוק אלא כך לריך לגרום שנאמר ואשה אשר ישכב איש אותה. ומ"ש היתה קטנה

משנה למלך

ט אחד האיש ואחד האשה כו'. פ"ם מכן ולא מרבינן בת ג' שנים אלא מוי"ו וכו' מסוגיים שבפרק תוכה דוי"ו ואשה איצטריך לדרשא אחריתי ולא מרבינן בת ג' שנים מקרא אלא דהלכתא גינה ואסמכוה אקרא (*א"ה עיין במ"ש הרב המחבר לעיל פ"ב מהלכות מטמאי משכב ומושב דין א). ומ"ש רבינו אם נגע בבשרה מכוון כאן אשר לשון ונ"ל נשיקן בשפל גדולה שלא [illegible]

בבשרה מבחוץ. [לפיכך הבועל גדולה שלא כדרכה טהורה]. שלא טימא אותה הכתוב בטומאת בית הסתרים אלא כדרכה: י הבועל את האשה ולא הוציא שכבת זרע טהור אע"פ שהערה. וכן האשה טהורה עד שיוציא האיש: יא האשה שפלטה שכבת זרע אם פלטה אותה בתוך שלש עונות הרי היא טמאה כרואה קרי. לפיכך סותרת יום אחד אם היתה זבה כאיש שראה קרי. ומטמאה בכל שהוא אע"פ שלא יצאת לחוץ אלא נעקרה והגיעה לבין השיניים נטמאה שהרי שכבת זרע כדמה מה דמה מטמא בפנים אף שכבת זרע שתפלוט תטמא אותה בפנים: יב שכבת זרע עצמה שנפלטה בתוך השלש עונות מטמאה אחרים שנגעו בה כדרך שטימאה האשה שפלטה אותה. ואם פלטה אחר שלש עונות הרי האשה טהורה וכן שכבת זרע שנפלטה טהורה שכבר נפסדה צורתה: יג וכמה היא עונה יום או לילה ואין העונה שנבעלה בה מן המניין. כיצד נבעלה בליל השבת שלש עונות שלה יום השבת וליל אחד בשבת ואחד בשבת אם פלטה בתוך זמן זה טמאה. פלטה מליל שני והלאה טהורה. והאיש שפירשה ממנו שכבת זרע אפילו לאחר כמה עונות הרי זו טמאה כל זמן שהיא לחה והפורש ממנו טמא: יד שכבת זרע אינה מטמאה אלא כשהיא לחה. יבשה כחרס טהורה. ואם יכולה לשרות מעת לעת בפושרין ולחזור לכמות שהיתה הרי זו טמאה: טו כבר ביארנו בפרק זה שהרואה קרי והאשה ששכב איש אותה שכבת זרע והנוגע בשכבת זרע טמאים מן התורה. וכן האשה שפלטה בתוך שלש עונות הרי היא טמאה מן התורה כרואה קרי. אבל שאר האמורין בפרק זה שהן טמאים כגון מהרהר ומטיל מים אינן טמאין אלא מדבריהם ולא גזרו עליהם טומאה אלא לתרומה אבל לחולין טהורין: טז נכרית שפלטה שכבת זרע של ישראל בתוך השלש עונות. וכן הבהמה שפלטה שכבת זרע של ישראל בתוך זמן זה הרי אותה הנפלטת טמאה. פלטתו לאחר זמן זה הרי היא ספק נסרחה או עדיין לא נסרחה: יז כבר ביארנו בהלכות מטמאי משכב ומושב ששכבת זרעו של עכו"ם טהור מכלום לפיכך בת ישראל שפלטה שכבת זרע של עכו"ם אפילו בתוך שלש עונות טהורה: יח עכו"ם שהרגיש ונתגייר וירד וטבל ויצא ממנו שכבת זרע שהרגיש בה אחר שטבל ה"ז ספק טמא: יט גדולה ששכב אותה קטן פחות מבן תשע [או עכו"ם או בהמה] הרי זו טהורה שנאמר [ואשה אשר ישכב איש אותה] עד שיהיה השוכב איש ומישראל כמו שביארנו:

פרק ששי

א טומאת ע"ז מדברי סופרים ויש לה רמז בתורה הסירו את אלהי הנכר אשר בתוככם והטהרו והחליפו שמלותיכם. וארבעה אבות הטומאות יש בה. ע"ז עצמה. ומשמשיה. ותקרובת שלה. ויין שנתנסך לה. וטומאת כולן מדבריהן: ב ע"ז עצמה מטמאה אדם וכלים במגע וכלי חרס באויר ואינה מטמאה במשא כשרץ שנאמר שקץ תשקצנו. ושיעורה בזית לא תהיה זו חמורה מן המת אבל אם היתה הצורה פחותה מכזית טהורה: ג קצץ אבר ממנה אפילו היה כמרדע הרי זה טהור שע"ז אינה מטמאה לאיברים אלא הצורה כולה כשהיא שלימה שנאמר תזרם כמו דוה מה דוה אינה מטמאה לאיברים אף ע"ז אינה מטמאה לאיברים. בקולי אבות הטומאות דנו בה מפני שטומאתה מדבריהם עשאוה כשרץ שאינו מטמא במשא וכמת שאינו מטמא אלא בכזית וכנדה שאינה מטמאה לאיברים: ד נתפרקה ע"ז אע"פ שההדיוט יכול להחזירה והרי כל איבריה קיימים

קטנה פחות מבת שלש שנים וכו' מתבאר ממה שנזכר בסמוך. ומ"ש לפיכך הבועל גדולה וכו'. בפ' ד' אמין (דף ל"ד ע"ב) ובת"כ אותה פרט לדבר אחר שכבת זרע פרט למערה: יא האשה שפלטה ש"ז וכו'. בפ"ח דמקואות כר"א בן עזריה דאמר הפולטת ש"ז ביום השלישי טהורה וכמו שיתבאר בסמוך ומ"מ יש לתמוה על רבינו למה לא פסק כר"ע דהלכה כמותו מחבירו או כחכמים דאמרי בפרק ר"ע (דף פ"ז ע"ב) זו דברי רבי ישמעאל ור"ע אבל חכ"א שש עונות שלימות וזה היה נכון יותר משום דרבים נינהו ועוד דמדקאמר גמרא אבל חכ"א משמע שדוחה דברי הראשונים ותופס דברי חכמים עיקר וי"ל שרבינו גורס אבל חכמים אומרים שלש עונות וכך כתב בפי' המשנה פ"ח דמקואות והיא גירסת הרשב"א ובפרק ר"ע (דף פ"ו) אמרו בשלמא ר"א בן עזריה כרבנן דסברי בה' עבוד פרישה פירוש דכולהו ממתן תורה ילפי דכתיב היו נכונים לשלשת ימים ולר"א בן עזריה בחמישי פירשו ובשבת ניתנה תורה לכ"ע ובליל שבת שבלו כולם וי"ל לפי שיטה זו דבחמישי עבוד פרישה היינו בבקר בהשכמה ואז יש ג' עונות יום ה' וליל ו' ויום ו' ובזה יבא ר"א כרבנן דבעו ג' עונות והשתא ניחא שפסק כחכמים. ומ"ש הרי היא טמאה כרואה קרי לפיכך סותרת יום א' וכו'. בפרק יוצא דופן עלה מ"ב. ומ"ש אע"פ שלא יצתה לחוץ וכו'. זהו מה שאמרו שם דרואה הויא לטמא בפנים כבחוץ. ומ"ש אלא נעקרה והגיעה לבין השיניים וכו'. שם בעלה מ"א ע"ב על מאי דתנן כל הנשים מטמאות בבית החיצון אמרינן הי ניהו בית החיצון ואר"י בין השיניים: יב שכבת זרע עצמה שנפלטה וכו'. פשוט הוא וכן משמע בפר"ע: יג וכמה היא עונה יום או לילה. הכי אמרינן בפרק ר"ע: כיצד נבעלה בליל שבת וכו'. כן פי' רבינו דברי ר"א בן עזריה בפרק ה' דמקוואות ולא כדפרש"י בפרק רבי עקיבא: והאיש שפירשה ממנו ש"ז וכו'. כך היא הגירסא הנכונה והדין בפר"ע עלה פ"ו (ע"ב) על פלוגתא דהני תנאי אמר רב חסדא מחלוקת שפירשה מהאשה אבל פירשה מהאיש טמאה כל זמן שהיא לחה. ומה שכתב והפורש ממנו טמא נראה שרבינו מפרש כר"ח ור"ש שפירשו דמיירי בזכר שהרגיש ופלט ש"ז ונכסה והא שייך לומר שהפולט טמא אפילו פלט אחר כמה עונות:

יד שכבת זרע אינה מטמאה וכו'. משנה בר"פ דם הנדה (דף נ"ד ע"ב): טו כבר ביארנו בפרק זה שהרואה קרי וכו' וכן האשה שפלטה וכו' אבל שאר האמורים בפרק זה וכו'. בתוספתא דמקואות פ"ו כל אלו שאמרו טהורין לחולין וטמאים לתרומה: טז נכרית שפלטה וכו'. פ"ח דמקואות. ומ"ש וכן הבהמה וכו'. הכי משמע בפרק ר"ע עלה פ"ו. ומ"ש לאחר זמן זה הרי היא ספק וכו'. שם בעיא בין בנכרית בין בבהמה ולא איפשיטא ואע"ג דנכרית משמע דאיפשיטא שם באת"ל ע"פ דרכו של רבינו לפסוק כאת"ל לא חש רבינו להכוא את"ל משום דבפרק בנות כותים (דף ל"ד ע"ב) מסיק לה בתיקו: יז כבר ביארנו וכו' לפיכך בת ישראל וכו'. בפ"ה דמקואות ומתבאר בפרק בנות כותים דטהורה אפילו מדבריהם: יח עכו"ם שהרגיש וכו' וטבל. פי' לשם גירות פרק יוצא דופן עלה מ"ג בעיא דלא איפשיטא: יט גדולה ששכב אותה וכו'. בת"כ דריש ואשה אשר ישכב איש אותה איש פרט לקטן ומשמע לרבינו דהיינו קטן פחות מבן ט' דומיא דאשה דלא ממעטינן מינה אלא פחותה מבת ג' והכי איתא בריש פרק בנות כותים (דף ל"ב). ומ"ש או נכרי. מבואר במה שקדם בסמוך. ומ"ש או בהמה. ממעיט מדכתיב איש. ומה שכתב שנאמר ואיש אשר ישכב את אשה גם זה הוא טעות סופר וצריך להגיה ולכתוב במקומו ואשה אשר ישכב איש אותה: פ"ו א טומאת ע"ז מד"ס. מבואר בספ"ע (דף פ"ב ע"ג): וארבע טומאות יש בה וכו'. מתבאר והולך: ב ע"ז עצמה מטמאה וכו' כשרץ וכו'. משנה בפרק כל הצלמים (דף מ"ו ע"ב) וכחכמים אליבא דר"א דפרק ר"ע (דף פ"ב ע"ב) דפשטא דמתנייתא אתו כוותיה. ומ"ש ושיעורה כזית. בפרק ר"ע (דף פ"ג ע"ב) ובירושלמי פ"ג דע"ז: ג קצץ אבר ממנה וכו'. גם זה שם: בקולי אבות הטומאות דנו בה וכו'. ג"ז שם: ד נתפרקה ע"ז אע"פ שההדיוט יכול להחזירה וכו'

משנה למלך

טהורה שלא טימא הכתוב בטומאת בית הסתרים אלא כדרכה וכן הוא בדפוס מ"ע:

פ"ו א טומאת ע"ז מד"ס כו'. בפרק הערל והכותב (דף ק"ח) אמרינן א"ר ירמיה הרי אמרו כמשהאהוב לאי דלעת אכרה מהו שתעשה יד לאבירתה תיקו ורש"י ז"ל פירש כלשון שני דלענין טומאת ע"ז קא מיבעיא ליה וכן נראה שהיא דעת הראב"ד בפ"ח מה' ע"ז דין ג' אך רבינו מפרש לה לענין איסור ע"ז ועיין בדברי התוס' ודוק:

ג קצץ אבר ממנה כו'. (*א"ה עיין במ"ש הרב המחבר לקמן בסמוך דין ד'):

ד נתפרקה ע"ז אעפ"י שההדיוט יכול להחזירה והרי כל איבריה קיימין אינה מטמאה ע"כ. וכתב מרן בעיא דלא איפשטא ע"כ ואני תמיה דא"כ לא הו"ל לרבינו למימר אינה מטמאה אלא ה"ז ספק אם מטמאה וכי תימא משום דטומאת ע"ז היא מדרבנן פסק לקולא הא ליתא שהרי בדין ז' כתב כל דבר שמקריבין לה כו' ואע"פ שאין תקרובת ע"ז של אוכלין בטלים לעולם להתירה בהנאה אם בטלה, הרי זו ספק לטומאה ע"כ ודין זה הוא בעיא דלא איפשיטא בפרק ר' ישמעאל ובפי"ב מהלכו' כלים דין ג' כתב כלי מתכות שנטמא בטומאה שהיא מד"ס כגון שנטמא בע"ז וכיוצא בה ונשבר והתיכו וחזר ועשה ממנו כלי אחר ה"ז ספק אם חזר לטומאתו הישנה או לא חזר ע"כ ודין זה ג"כ בעיא דלא איפשיטא בפרק ר' ישמעאל עלה נ"ג ואע"ג דאיכא מרמי דרבנן דעיקרא דדינא חזרת כלי מתכות לטומאתם הישנה אפילו בטומאה דאורייתא גזירה דרבנן היא כמבואר ואעפ"כ לא נמנע רבינו מלכתוב הרי זה ספק. ומלבד כל זה אני תמיה על מרן דבעיא זו דרב יימא

קיימים אינה מטמאה: **ה** כל משמשי ע״ז כשרץ מטמאין אדם וכלים במגע וכלי חרס באויר ואינן מטמאין במשא. ושיעור טומאתן בכזית ואפילו קצץ ממשמשיה כזית מן הכלי מטמא כשרץ. זו חומר במשמשיה יותר מע״ז עצמה. ובית ע״ז עצמו אבניו ועציו ועפרו מטמאין בכזית במגע ככל המשמשין: **ו** המכנים ראשו ורובו לבית ע״ז נטמא כנוגע. וכן כלי חרס שהכניס אוירו לבית ע״ז נטמא. ספסלים וקתידראות שהכניס רובן לבית ע״ז טמאים וכולן ראשון לטומאה: **ז** תקרובת ע״ז מטמאה במגע ובמשא כנבילה ושיעורה בכזית. כל דבר שמקריבין לה בין בשר בין שאר אוכלים ומשקין הכל כנבילה שהכתוב קראן זבחי מתים. ואע״פ שאין תקרובת ע״ז של אוכלין בטלין לעולם להתירה בהנאה אם בטלה הרי זו ספק לטומאה. אבל כלי שהוא תקרובת ע״ז שביטלו טהור וכן ע״ז ומשמשיה שביטלו טהורין: **ח** יין שנתנסך לע״ז מטמא אדם וכלים במגע וכלי חרס באויר. ומטמא אדם במשא כנבילה וטומאתו בכזית שנאמר אשר חלב זבחימו יאכלו ישתו יין נסיכם הרי יין נסיכם כחלב זבחימו. ואין מטמא טומאה זו אלא יין שנתנסך ביד לפני ע״ז אבל סתם יינן של עכו״ם מטמא טומאה קלה כשאר כל משקין טמאין: **ט** מכל הדברים שביארנו מתחילת הספר עד כאן אתה למד שאבות הטומאות מהן אבות של תורה ומהן אבות של דברי סופרים: **י** כל המתטמא מחמת אב של תורה הרי הוא ולד טומאה של תורה וכל המתטמא מחמת אב של דבריהם הרי זה ולד של דבריהם: **יא** כל אב טומאה שמטמא במגע ואינו מטמא במשא בין אב של תורה בין אב של דבריהם אדם הנוגע בו אינו מטמא בגדים בשעת מגעו. ולא אדם ולא כלי חרס אע״פ שעדיין לא פירש ממטמאיו. והנו אחר שפירש ממטמאיו או קודם שיפרוש ולד שהוא מטמא אוכלין ועושה אותן שני לטומאה מפני שהוא ראשון: **יב** וכל אב טומאה שמטמא במגע ובמשא בין אב של תורה בין אב של דבריהם אדם הנוגע בו או הנושאו מטמא בגדים בשעת מגעו ובשעת נשיאתו ועושה אותן ראשון לטומאה. וכן אם נגע באוכלין עשאן ראשון כל זמן שלא פירש ממטמאיו. פירש ממטמאיו הרי הוא ראשון לטומאה לכל דבר ואינו מטמא בגדים ואם נגע באוכלין הרי הן שני. בד״א בשאר כל האבות חוץ מן הנבילות והמרכב. אבל הנבילה והמרכב אע״פ שמטמאין במגע ובמשא הנוגע בהן אינו מטמא בגדים בשעת מגעו ואם נגע באוכלין הרי הן שני לטומאה. והנושא מטמא בגדים בשעת נשיאתו ואם נגע באוכלין עד שלא פירש הנם ראשון לטומאה כמו שביארנו: **יג** מי חטאת שיש בהן כדי הזאה אע״פ שהן כנבילה וכמרכב שאין מטמאין בגדים אלא הנושאן הרי הנוגע בהן מטמא בגדים בשעת מגעו משום נושא שאי אפשר שיגע במים שלא יסיט אותן וכבר ביארנו שאחד הנושא ואחד המסיט. וכן הנוגע בצמר הנבילה או שנגע בנימי המרכב

כסף משנה

[ז] שם בעיא דלא איפשיטא: **ה** כל משמשי ע״ז כשרץ. גם זה שם ברייתא ע״ז כשרץ ומשמשיה כשרץ ומשמע דבין לעיקר טומאתה בין לשיעורה שוה להו. ומ״ש ואפילו קצץ ממשמשיה כזית מן הכלי וכו׳. מאחר ששיעורה כזית יש לנו לומר כן דשהם כלי גדול מכזית. ומ״ש זו חומר במשמשיה וכו׳. פשוט הוא ממה שקדם שע״ז אינה מטמאה לאיברים ומשמשיה אם קצץ מהם כזית טמא: ובית עבודה זרה עצמו וכו׳:

ו המכנים ראשו ורובו וכו׳. בתוספתא דע״ז פרק שביעי וירושלמי פ״ג דע״ז. ומ״ש וכן כלי חרס וכו׳ ספסלין וכו׳. תוספתא בסוף זבים. ומ״ש וכולם ראשון לטומאה. מאחר דעבודה זרה היא אב הוו אלו ראשון:

ז תקרובת ע״ז וכו׳. בפ״ק דחולין דף י״ג ע״ב וכרבנן דר״י בן בתירא ודליתנא בתרא דמוקי סתם מתניתין כוותייהו ואע״ג דבפרק אין מעמידין (דף ל״ב ע״ב) ובפרק כל הצלמים מוקי סתם מתניתין כר״י בן בתירא הא דחולין דליתנא בתרא עדיפא דהויא כרבים ועוד דטומאת ע״ז דרבנן ונקטינן בה לקולא כדמסקי בפרק ר״ע. ומ״ש ושיעורה בכזית כמו שיעור ע״ז עצמה. ובסמוך יתבאר דיין נסך מטמא בכזית: כל דבר שמקריבין לה וכו׳. בפ״ב דע״ז (דף כ״ט ע״ב) שנינו בשר היוצא מבית ע״ז אסור מפני שהוא כזבחי מתים ובפרק העור והרוטב קכ״ט הרי אמרו תקרובת ע״ז של אוכלין טמאה. ומ״ש ואע״פ שאין תקרובת ע״ז של אוכלין וכו׳ וכן ע״ז ומשמשיה וכו׳. הכל בע״ז פ׳ רבי ישמעאל (דף נ״ב) דברי רבינו כדברי התוספות שפירשו הא דקאמר כלים לא מבעיא לן דכיון דאית להו טהרה במקוה טומאה נמי בטלה דמיירי בכלים של תקרובת ע״ז:

ח יין שנתנסך לע״ז מטמאה וכו׳. תוספתא בסוף זבים יין שראה את העכו״ם שהוא מנסכו אם יש בו כזית מטמאים טומאה חמורה ואם לאו אין מטמאין אלא טומאת משקין בלבד ובפרק שני דע״ז (דף ל׳ ע״ב) יין נסך אסור בהנאה ומטמא טומאה חמורה בכזית סתם יינם אסור בהנאה ומטמא טומאת משקין ברביעית. ומ״ש רבינו שנאמר אשר חלב זבחימו יאכלו וכו׳. שם (דף כ״ט ע״ב) אמתניתין דאלו אסורים בהנאה היין:

יא כל אב טומאה שמטמא במגע וכו׳. בפ׳ אחרון דזבים משנה ראשונה ושנייה ושלישית מתבאר פירוש רבינו כאן:

יב ומ״ש בד״א בשאר כל האבות חוץ מן הנבילה והמרכב וכו׳. מבואר במשנה שלישית שכתבתי שהיא בסוף זבים וחילוק הנבילה נתבאר בדברי רבינו בתחלת הלכות אלו וחילוק המרכב מן המשכב נתבאר בפ״ו מהלכות מטמאי משכב ומושב. ומה שכתב והנושא מטמא בגדים. בסוף זבים משנה הנושא את המרכב וכו׳ הנושא את הנבילה וכו׳ עד ושוכב ט׳ וכפי׳ רבינו ור״ש:

יג ומ״ש מי חטאת שיש בהם כדי הזייה וכו׳. במשנה פ״ק דכלים למעלה מהם נבילה ומי חטאת שיש בהם כדי הזיה שהם מטמאים את האדם במשא לטמא בגדים וחשוכי בגדים במגע. ומ״ש הרי הנוגע בהם מטמא בגדים בשעת מגעו משום נושא מפני שא״א שיגע במים שלא יסיט אותם וכו׳ וכן הנוגע בצמר הנבילה או בנימי המרכב וכו׳. תוספתא פ״ה דזבים וכתבה רבינו במשנה שם בפרק הנזכר וגירסתו היא הנכונה ולפ״ז הא דתנן וחשוכי בגדים במגע היינו לומר דאין מטמאין בגדים מדין מגע אלא מדין היסט וכתב הר״י קורקוס ז״ל ואפשר דר״מ לאם היו קרושין כגליד דליכא היסט:

הבולע

משנה למלך

חמא בר גוריא הוא דוקא אליבא דר״ע וס״ל כרבה אבל לרבנן וכן לר׳ אליעזר אין מקום לבעיא זו כלל וא״כ לדידן דקי״ל כרבנן פשיטא דבעיא זו ליתא וא״כ איך כתב מרן בעיא דלא איפשיטא. ודברי רבינו ג״כ צריכים אלי תלמוד דלפי הנראה משמועתא היקש זה דע״ז לנדה דאיצטריך לומר דע״ז אינה מטמאה לאיברים הוא דוקא בע״ז של חוליות וכן פי׳ רש״י שם אבל היכא דנשתברה לא איצטריך היקשא אלא פשיטא לן דאינה מטמאה דאי אמרת דלנשתברה נמי איצטריך היקשא למה נדחקו בגמרא לומר דרב חמא אליבא דר״ע בעי אימא דלרבנן היא דאף דנשתברה אינה מטמאה משום דאינה לאיברים מ״מ בע״ז של חוליות מיבעיא ליה לרב חמא וכן כתבו התוספות הכרח זה ולפי זה יש לתמוה על רבינו שכתב בדין ג׳ קצץ אבר ממנה כו׳ אינה מטמאה ויליף לה מהיקשא דנדה והרי מה שכתבתי דקצץ לא איצטריך היקשא הוא דבר דברי רבינו ומרן צריכין אלי תלמוד. ועלה בדעתי לומר דדוקא בעיא דרב חמא שלא נפסק אלא כשהדיוט אין יכול להחזירה הוא דאמרינן דבעיא זו ליתא כי אם אליבא דר״ע דכיון דפשיטא לן דבהדיוט יכול להחזירה דמטמא ע״כ כי איצטריך היקשא הוא להיכא דהדיוט אין יכול להחזירה אבל להיכא דבעי להך גיסא משכחת לה בעיא אליבא דרבנן דנהי דמהיקשא למדנו דע״ז של חוליות אינה מטמאה מ״מ אפשר דהיינו דוקא כשהדיוט אין יכול להחזירה הוא משום דכי מחברא דמי אבל ביכול להחזירה אפשר דמטמאה משום דכי מחברא דמי או דילמא לא שנא והכל למדנו מן ההיקש דאינה מטמאה ורבינו פסק כהיכא דלרבנן נמי דהא לרב חמא פשיטא ליה דבהדיוט יכול להחזירה דמטמא ומש״ה כתב מרן בעיא דלא איפשיטא דבעיא זו היא אליבא דחכמים ובזה נתיישבו דברי מרן וכן מ״ש רבינו דקצץ אינה מטמאה מהיקשא דנדה אפשר לדחוק וליישב דברי רבינו אך קושיא כההיא דאמאי לא כתב רבינו דבספק אם מטמאה לא יכולתי ליישבה. והנה אני לומר דרבינו פליג עליה דרש״י בפירושא דבעיא דרב חמא דרש״י פירש דבעי אליבא דר״ע דאקשיה לנדה לשבא מי אמרינן לא נמי איתקש או דילמא לחומרא מקשינן כו׳ ולא יכולתי ליישב כפי פירוש זה לגבי הבעיא ואריכות דברי רב חמא ולקושטא הול״ל אי ר״ע אית ליה נמי היקשא דאיברים או לא ומאי האי דקאמר כמאן דמחברא דמי או דילמא הא לא מחברא וכי טעמא לגרא קא יהיב וע״ק דמשמע דהיכא דהדיוט יכול להחזירה אף אם נאמר דר״ע אית ליה היקשא מטמאה ולא ימנע אם רבנן דאית להו היקשא בפירוש מודו בהדיוט יכול להחזירה א״כ למאי איצטריך לומר הלוקה זו אליבא דר״ע ואי פשיטא ליה דלרבנן משני היקשא אף בהדיוט יכול להחזירה מי הגיד לו לרב חמא שר״ע יחלוק על זה כפי הנד דר״ע אית ליה נמי היקשא לקולא. אשר ע״כ נראה לי דרבינו ס״ל דרב חמא ס״ל דלרבי עקיבא לית ליה היקשא לקולא ומש״ה פשיטא ליה היכא דהדיוט יכול להחזירה דמטמאה כיון דלית לן היקשא ואין לדמותה לנשתברה דאליבא דר״ע אינה מטמאה משום דכמאן דמחברא דמי אך היכא דאין הדיוט יכול להחזירה נסתפק דילמא לא צריך היקשא משום דכי מחברא דמי ואף ר״ע יודה בזה או דילמא הא לא מחברא ולפי זה לא דמי לנשתברה וצריך היקשא ור״ע דלית ליה היקשא יחלוק בזה אבל אליבא דרבנן פשיטא ליה דהכל ממעט מן ההיקש ובזה הוא דפליגי בהיכא דבעי עם רב חמא דלאליבא דבעי יש בספק אליבא דרבנן אי ממעטינן מן ההיקש אף היכא דהדיוט יכול להחזירה ואליבא דרב חמא פשיטא ליה דהכל נתמעט מההיקש ובהכרח הוא לומר זה מדקבעי בעייתו אליבא דר״ע ולא אליבא דרבנן אלמא דס״ל דלרבנן ליכא ספיקא ופסק רבינו כרב חמא ומש״ה כתב דאינה מטמאה בשום צד ואין מי שיעמוד נגד דרך זה אלא דברי מרן ז״ל שכתב בעיא דלא איפשיטא וצ״ע:

ו המכנים ראשו ורובו כו׳. (*א״ה עיין במ״ש הרב המחבר לעיל פי״ו מהלכות טומאת צרעת דין ג׳):

ח יין שנתנסך כו׳. מ״ש מרן ומטמא טומאת משקין ברביעית רבינו לא ביאר שיעור זה:

יא אינו מטמא בגדים בשעת מגעו ולא אדם כו׳. לא ידעתי למה נקט אדם וכלי חרס שהרי אפילו הזב שמטמא במגע ובמשא הנוגע בהם אינו מטמא אדם וכלי חרס לפי שאלו אינם מקבלים טומאה לעולם אלא מן הזב עצמו וכן מבואר בפ״ו מהלכות מטמאי משכב ומושב ובפ״א מהלכות אלו:

יב וכל אב טומאה כו׳. לדעת הר״ש אינו כולל זה הכלל זבה היכא בועל נדה דמטמא במגע ובמשא ואין אדם הנוגע בו או הנושאו מטמא בגדים וכמ״ש לעיל פ״ג מהלכות מטמאי משכב ומושב יע״ש:

יד הבולע נבלת עוף טהור וכו'. משנה פ"ה דזבים האוכל מנבלת עוף טהור והיא בבית הבליעה מטמא בגדים ונופל אחד וכו' הקיאה או בלעה מטמא א' ופוסל א' וכתב רבינו שם כבר ביארנו וכו' שבולע נבלת עוף טהור מטמא בגדים בשעת בליעתו והוא אז כמי שנגע באב מאבות הטומאה דאורייתא וכאשר הקיאה אחר שבלעה או בלע אותה אחר שנכנסה באסטומכא יהיה כמו שפירש מטומאתיו ויאמר ראשון לטומאה ולא יטמא בגדים אז עכ"ל. ומ"ש רבינו שם וכבר ביארנו הוא בפ"ג מהלכות אלו:

טו השורף פרה אדומה וכו' כמו שביארנו. בפ"ק דפרה. ומ"ש רבינו אם נגעו באוכלים וכו'. משמע לשון רבינו נראה דהשורף ומשלח קאי ודבר תימה הוא שהיאך אפשר שיטמאו בגדים ולא יטמאו אוכלים אלא להיות שני לכך נראה דאפרה ופרים ושעיר עצמם קאי והוא מדאיתא בפ' טבול יום (דף ק"ה) פרה ופרים ושעיר המשתלח וכו' וכן עצמם הינם מטמאים בגדים אבל מטמאים אוכלים ומשקים דברי ר"מ וחכ"א פרה ופרים מטמאים אוכלים ומשקים ושעיר המשתלח אינו מטמא [אוכלים ומשקים] מפני שהוא חי ומ"מ צריך לי למוד מנין לו שאינן מטמאין אוכלים אלא להיות שני ועוד קשה שנראה מדבריו שהשעיר המשתלח ג"כ מטמא אוכלין והיינו כר"מ ולמה פסק כמותו במקום חכמים וצריך עיון:

טז הנוגע באב מאבות הטומאה וכו'. בת"כ פרשת שמיני. ומ"ש וכן זב שדרס על המשכב וכו'. בתוספתא דמכשירין פרק ב' ונראה מתוך דבריהם שהטעם מפני שאין הטמא נטהר אלא בעלייתו מהמקוה לא בעודו בתוך המקוה:

פ"ז א דבר מפורש בתורה וכו'. אבל מד"ס גזרו על האוכל הטמא וכו'. פרק קמא דפסחים דף י"ד. ומ"ש וכן אם נגע אוכל הטמא במשקין טמאין. ומ"ש ואין אוכל מטמא כלי וכו' ואפילו מדבריהם. בפ"ק דנדה דף ז' (ע"ב). ומ"ש וכן גזרו על המשקים טמאים שיטמאו אוכלין או משקין או כלים שנגעו בהם. גם זה שם:

ב אין לך ולד הטומאה וכו'. בפ"ח דפרה כל ולד הטומאות אינו מטמא כלים אלא משקה נטמא משקה טימאהו. ומ"ש והוא שיהיו אותם המשקים טמאים מחמת אב וכו'. בפ"ק דשבת דף י"ד ע"ב אהא דתני דפוסלין את התרומה מדרבנן אוכלים וכלים שנטמאו במשקים קאמר כלים דמיטמאו במשקים דמאי אילימא במשקים דזב דאורייתא נינהו וכו' אלא במשקין הבאים מחמת שרץ וגזירה משום משקים דזב ומשמע לרבינו דהיינו לומר שצריך שיהיו המשקים טמאים מחמת שרץ וכיוצא בו שהוא אב הטומאה כדי שיטמאו כלים ובירושלמי פרק חומר בקדש אמרו היו ידיו טמאות ואחורי הכוס טהורים משקה לחת ע"ג הכוס ואחזו בניה

המרכב מטמא בגדים בשעת מגעו משום נושא. שאי אפשר לנגוע בדברים אלו שלא יסיט אותן. ולפיכך מטמא בגדים עד שלא פירש כדין הנושא: יד הבולע נבלת עוף הטהור בשעת בליעתו מטמא בגדים כמו שביארנו והן ראשון לטומאה וכן אם נגע באוכלין הרי הן ראשון לטומאה. ואחר שבלע הרי זה פירש ממטמאיו: טו השורף פרה אדומה ושעירים הנשרפים והמשלח את השעיר אע"פ שבשעת מעשיהן מטמא בגדים כמו שביארנו. אם נגעו באוכלין אפילו בשעת מעשיהן הרי הן שני לטומאה: טז הנוגע באב מאבות הטומאות המושלך בתוך המקוה. כגון נבילה או שרץ או משכב שהוא במקוה ונגע בו ה"ז טמא. שנאמר אך מעין ובור מקוה מים יהיה טהור ונוגע בנבלתם יטמא אפילו כשהן בתוך המקוה מטמאין וכשיעלה מן המקוה זה הנוגע יטהר. *[והנושאן מטמא בגדים בשעת נשיאתן. ואם נגע באוכלים עד שלא פירש הרי הן ראשון לטומאה כמו שביארנו]. וכן זב שדרס על המשכב שהוא מונח במקוה הרי המשכב טמא. וכשיעלה המשכב מן המקוה יטהר שהרי עלתה לו טבילה וזה הנוגע במשכב כשהוא במקוה אם פשט ידו ונוגע חוץ למקוה הרי זה מטמא בגדים וא"צ לומר שהוא מטמא אוכלין ומשקין:

פרק שביעי

א דבר מפורש בתורה שהאוכלין והמשקין מתטמאין שנאמר מכל האוכל אשר יאכל אשר יבא עליו מים יטמא וכל משקה אשר ישתה בכל כלי יטמא. ואין האוכל שנטמא מטמא אוכל אחר מן התורה. ולא המשקין שנטמאו מטמאין דבר אחר מן התורה. אבל מד"ס גזרו על האוכל הטמא שאם נגע באוכל אחר טימאהו. וכן אם נגע אוכל הטמא במשקין טמאין. ואין אוכל מטמא כלי שנגע בו לעולם ואפילו מדבריהם. וכן גזרו על המשקין הטמאים שיטמאו אוכלין או משקין או כלים שנגעו בהן: ב אין לך ולד טומאה שמטמא כלים אלא משקין טמאים בלבד. וטומאה זו מדבריהם והוא שיהיו אותן המשקין *טמאין מחמת אב מאבות הטומאות בין של תורה בין של דבריהם. ומפני מה גזרו על המשקין טמאין שיטמאו כלים גזירה משום משקה הזב שהוא אב ומטמא כלים דין תורה. שנאמר וכי ירוק הזב בטהור כמו שביארנו: ג כשגזרו על המשקין שמטמאו את הכלים גזרו שיהיו מטמאין את הכלים מתוכן. כיצד אם נפלו לאויר כלי חרס נטמא כולו והרי הוא שני ואם נגעו בשאר כלים מתוכן מטמא כולן ונעשו שניים. אבל אם נגעו משקין טמאים באחורי הכלי שיש לו תוך *בין בכלי חרס בין בכלי שטף וכלי מתכות נטמאו אחוריו בלבד והרי אחוריו שני ולא נטמא תוכו. בד"א לתרומה אבל לקדש כלי שנטמאו אחוריו נטמא

א סמג עשין פט: [י"ק הוא בכ"מ]

כבית לביעתו שיטמא שאין משקה מיטמא מן היד לטמא את הכוס: והראב"ד כאן טמאים מחמת אב א"א ריבה דברים ונקודים שלא לצורך וכו'. טעמו דאמרינן בברכות פרק אלו דברים (דף נ"ב) נוטלים לידים ואחר כך מוזגין את הכוס שאם אתה אומר מוזגין את הכוס תחלה גזירה שמא יטמאו משקין שאחורי הכוס מחמת ידים ויחזרו ויטמאו את הכוס ואי אפשר לומר דמחמת ידים דקאמר לא טומאת ידים לבד קאמר אלא היינו לומר שיהא טמא טומאת הגוף מחמת שרץ וכיוצא בו וכשיגע בידיו במשקין שבאחורי הכוס יטמאם ויחזרו ויטמאו את הכוס דהא פריך התם וליטמאו ידים לכוס כלומר בלא משקין ומשני ידים שניות הם ואין שני עושה ג' בחולין אלא על ידי משקין: וכתב הר"י קורקוס ז"ל דהיא לא מכרעא כולי האי דלב"ש הוא שאמרו כן ואע"ג דמשמע דב"ה מודו בעיקר דינא אפשר דלטעמייהו קאמרי להו כלומר אפילו יהיה הדין כן ליכא טעמא להקדים מזיגת הכוס ולא שבקינן פשטא דסוגיא בשבת ופשיטותא דירושלמי מקמי ההיא דאלו דברים וכיון דמדרבנן הוא אזלינן לקולא עד כאן לשונו. וכתב עוד ולפי שיטת רבינו יתפרש לפרש מ"ש בפ"ב דטבול יום עלה דההיא דקדירה וכו' ואם היו ידיו מסואבות הכל טמא דלא קאי אקדירה אלא אמשקים ופירוש הכל בין משקה תרומה בין משקה חולין ע"כ: ומפני מה גזרו וכו'. מבואר במ"ש בסמוך דאיתא פ"ק דשבת:

ג כשגזרו על המשקים וכו'. בפכ"ה דכלים וטעמא מפרש בר"פ על אלו מומין (דף ל"ח). ומ"ש בד"א לתרומה אבל לקדש וכו'. גם זה שם בפכ"ה דכלים ופרק חומר בקדש (דף כ"ד). ומ"ש בין בכלי חרס בין בכלי שטף:

כתב הראב"ד א"א אין השכל נותן שיעשו וכו'. והיא דבכורות היא ר"פ על אלו מומין וכבר ביאר הראב"ד המקום שממנו למד רבינו לומר כן דמקיש כלי שטף לכלי חרס וא"כ מה כלי שטף נטמא גבו לא נטמא תוכו אבל גבו מיהא טמא אף כלי חרס כן והראב"ד משיג עליו שאין השכל נותן שיהיו משקים מטמאין כלי חרס מגבו מה שאין המת והשרץ מטמאים ואם האמר טעמו מעלה במשקים מפני שהם עלולים לקבל טומאה כמו שעשו בהם שלעולם הם תחלה לכך כתב ולא גזרו חכמים במשקים אלא משום משקה זב וזבה וכו' ועל ראיית רבינו מפרק על אלו מומין טען הראב"ד דאינה ראיה דהתם לא להקיש כלי חרס לכלי שטף בא כי היכי דנימא מה כלי שטף מיטמא מגבו אף כלי חרס מיטמא מגבו ואדרבה להקיש כלי שטף לכלי חרס בא לומר דכי היכי דכלי חרס בעלמא חלוק גבו מתוכו אף כלי שטף הכי חלוק גבו מתוכו ומיהו לא כדאיתא וכל כדאיתא דכלי חרס אינו מקבל טומאה

השגת הראב"ד

*טמאין מחמת אב. א"א ריבה דברים ונקודים שלא לצורך וסוף דבר לפי' במשקין הבאים מחמת ידים גזרו שיטמאו את הכלים משמעתא דאלו דברים:

השגת הראב"ד

*בין בכלי חרס בין בכלי שטף. א"א אין השכל נותן שיעשו משקין מה שאין המת והשרץ עושין ולא גזרו חכמים במשקין אלא משום משקה זב וזבה ואם הזב והזבה אין מטמאין כלי חרס מאחוריו אין המשקין שלהן מטמאין וכ"ש שאר משקין וזה המחבר נתלה בחוט של ערב שמצא בבכורות וכא יש לו תוך בכלי שטף הרי הוא ככלי חרס מה כלי חרס נטמא גבו ולא נטמא תוכו אף כלי שטף וכו'. ושם הדבר כפשוטו דתוכו לא נטמא הא גבו טובא נטמא ואני אומר דשיטפא דגמרא הוא ובכלי שטף נסבה והכיוון לא היה אלא לחלק גבו מתוכו כמו כלי חרס שחלקו הכתוב:

משנה למלך

טו אם נגעו באוכלין כו'. דברי מרן בזה הם תמוהים שהרי בפירוש פסק רבינו לעיל בפ"ה מהלכות פרה אדומה דפרים ושעירים הנשרפין אינם מטמאים אוכלין ומ"ש מרן כאן לא קאי כי אם לשורף ומה שתמה מרן על דין זה כבר נתן טעם לדבריו ז"ל בפירוש המשנה פ"ה דזבים משנה י' ועיין בתיו"ט שהאריך בדין זה וברכת כהנת (דף פ"א) ובתשובת מהר"ל בן חביב סי' ק"ז יע"ש:

פ"ז ב והוא שיהיו המשקין טמאים מחמת אב וכו'. עיין בדברי הר"י קורקוס שהביא מרן שכתב ולפי שיטת רבינו יתפרש לפרש וכו'. והנה בפירוש כ"כ לקמן פ"י דין ה' ועיין במ"ש רבינו [illegible] כאן וצ"ע. ועיין בפרק שאחר זה דין י' בהשגת הראב"ד ועיין בפ"ב דטהרות משנה א' במ"ש רבינו בפירוש המשנה ועיין בהרע"ב פ"ק דשבת משנה ד' ובמ"ש בסוף זבים ועיין בתיו"ט (א"ה ועיין במ"ש הרב המחבר לקמן פכ"ח מהלכות כלים דין א'):

ג כשגזרו על המשקין כו'. כתב הראב"ד אין השכל נותן כו'. ועיין לקמן פ"ג מהלכות כלים דין ד' (א"ה עיין בדברי הרב המחבר פ"א מהלכות כלים דין י"ג שביאר מחלוקת זה דהרמב"ם והראב"ד יע"ש):

לפיכך

נטמא כולו והרי כולו שני לטומאה: ד כבר ביארנו שהאוכלין אין מטמאין כלים והמשקין מטמאין. ולמה עשו בטומאת משקין היכר זה ואמרו שהכלי שנגעו משקין טמאין באחוריו לא נטמא תוכו לתרומה להודיע שטומאת כלים אלו מדבריהם שלא ישרפו עליה תרומה וקדשים: ה כבר ביארנו שהאוכלין והמשקין שנגעו באב מאבות הטומאות הרי הן ראשון לטומאה. וכן אם נגע אוכל באדם או בכלי שנטמא באב הרי אותו האוכל שני לטומאה. ואוכל שנגע בזה השני נקרא שלישי לטומאה. ואם נגע השלישי באוכל (רביעי) ה״ז נקרא רביעי לטומאה. בד״א באוכלין אבל המשקין אחד משקה שנגע באב הטומאה או שנגע בראשון או שנגע בשני הרי אותו המשקה תחלה לטומאה ומטמא את חבירו וחבירו את חבירו אפילו הן מאה שאין מונין במשקין. כיצד יין שנגע באב הטומאה או בראשון או בשני הרי יין זה כראשון לטומאה. וכן אם נגע יין זה בשמן ושמן בחלב וחלב בדבש ודבש במים ומים ביין אחר וכן עד לעולם כולן ראשון לטומאה וכאילו כל אחד מהן נטמא באב תחלה וכולן מטמאין את הכלים. וכן כלי שנטמאו אחוריו במשקין ונגעו משקין אחרים באחורי הכלים הטמאין אפילו היו משקין חולין נעשו המשקין האחרים תחלה לטומאה ומטמאין כלים אחרים ועושין אותן שניים ואין צ״ל שהן מטמאין אוכלין ומשקין אחרים: ו אחורי הכלי שנטמאו במשקין ונגעו אוכלין באחורי הכלי הטמא אפילו אוכלי תרומה הרי הן טהורין שהכלי שנטמאו אחוריו בלבד אינו מטמא את האוכלין אלא לקדש בלבד שהכלי שנטמאו אחוריו ה״ז טמא כולו לקדש כמו שביארנו ולפיכך מטמא אוכל הקדש:

פרק שמיני

א כל *הנוגע בידיו בראשון לטומאה בין שהיה אותו ראשון אדם *או כלי או אוכל או משקין טמאין נטמאו ידיו בלבד עד הפרק. וכן המכניס ידיו לאויר כלי חרס שנטמא באב הטומאה או שהכניס ידיו לבית מנוגע נטמאו ידיו וטומאת הידים מד״ס: ב הידים שניות מד״ס לעולם שאין טומאתן אלא מדבריהם וכשגזרו טומאה עליהן גזרו שיהיו כשני לטומאה. אפילו הכניס ידיו לבית המנוגע או שנגע בידיו באדם שמטמא בגדים עד שלא פירש ממטמאיו הרי ידיו שניות: ג *הפיגול והנותר וצריד של מנחות הרי הן כראשון לטומאה ומונין בהן ראשון ושני לפיכך מטמאין את הידים בכביצה. ואין הפיגול והנותר מצטרפין אע״פ ששיעורן שוה בכביצה הואיל וטומאת הידים מדבריהן אבל שאר האוכלין מצטרפין שאין אוכלים טמאין מטמאין את הידים עד שיהיו כביצה: ד קולית הפיגול או הנותר אף על פי שהיא סתומה הנוגע בה בידיו נטמאו ידיו שהעצמות של קדשים ששמשו נותר או פיגול מטמאין את הידים הואיל ונעשו בסיס לדבר האסור: ה בשר קודש שיצא חוץ למחיצתו הרי הוא ספק אם מטמא את הידים או לא. לפיכך אינו מטמא שספק טומאת הידים טהור

א סמג עשין רמו:

השגת הראב״ד

*[או כלי]. א״א כן הוא במשנת ידים ולא אמר הרי אמרו בברכות ונפתייב שם נידים ואמרו אין כלי מטמא אדם כשם על ידי משקין נטמא תדע שהרי הוא טהור ואם נטמא בשרץ כולו טמא ומטמא את הידים אע״פ שהוא וולדו:

השגת הראב״ד

*הפיגול והנותר. א״א כמה דבריו מגולגלין ומה ענין ערבוב צריד של מנחות עם פיגול ונותר שהם מטמאין מעצמן וצריד של מנחות אינו מטמא עד שיקבל טומאה ממקום אחר. ועוד דהא בעיא היא ולא איפשיטא ולקולא ועוד דגרסינן בזבחים ערק טבול יום לי שיני דמטמאה אדם במגע מונין בו ראשון ושני אבל נבילת עוף טהור נר״מ אין מונין בו הלכך פיגול ונותר מונין בהן ראשון ושני ואלו בואיל ומטמאין את הידים מטמאין אדם במגע קרינא ביה:

כסף משנה

טומאה שנגע כלל אפילו לגבו וכלי שטף מקבל טומאה לגבו מיהא וזה פירוש ומכלי שטף נשבא וכו׳ ולדעת רבינו י״ל דכיון דפשטה דגמ׳ משמע שמשוה אותם זה לזה וזה לזה ולענין מה שהוקשה לו שאין השכל נותן וכו׳ י״ל דמשום דמשקים עלולים לקבל טומאה עבוד בהו האי מעלה לטמא יותר ממה שהזב והזבה עצמם מטמאין כי היכי דעבוד בהו שיהיו תחלה לעולם:

ד כבר ביארנו וכו׳ ולמה לא עשו בטומאת משקים היכר זה וכו׳. בריש פרק כל אלו מומין (דף ל״ח): ה כבר ביארנו שהאוכלים והמשקים וכו׳. בפרק ה׳ מטומאת מת. ומ״ש אבל המשקים אחד משקה שנגע באב הטומאה או שנגע בראשון וכו׳. משנה פ״ב דטבול יום ושאר כל הטמאים בין קלים בין חמורים משקים היוצאים מהם משקים שהוא נוגע בהם אלו ואלו תחלה ובפ״ק דפסחים (דף י״ד ע״ב) אמרו אי מדרבנן מאי איריא נטמאו באב הטומאה אפילו בראשון ושני נמי תחלה הוו דהכי כל הפוסל את התרומה מטמא את המשקים להיות תחלה ובתוספתא פ״א דטבול יום אחד משקה שנטמא באב הטומאה ואחד משקה שנטמא בולד הטומאה ה״ז תחלה לעולם ומטמא את חבירו וחבירו את חבירו אפילו הם מאה. ומ״ש וכולם מטמאים את הכלים. בפ״ח דפרה כל ולד הטומאות אינו מטמא כלים אלא משקה נטמא משקה טימאן ופירושה מבואר דולד הטומאה היינו ראשון ושני ואינם מטמאים לפי שאין כלי מקבל טומאה אלא מאב הטומאה אבל המשקה אע״פ שלא נטמא אלא מולד הטומאה מטמא כלים:

וכן כלי שנטמאו אחוריו במשקין וכו׳. בפרק שמיני דטהרות אחורי כלים שנטמאו במשקים ר״א אומר מטמאין את המשקים ואין פוסלין את האוכלין ר׳ יהושע אומר מטמאים את המשקים ופוסלים את האוכלים ובפ״ק דנדה (דף ז׳ ע״ב) איפסיקא הלכתא כר״א ומפרש התם דה״ק ר״א מטמאין את המשקים אפילו דחולין ואין פוסלים את האוכלין אפילו דתרומה: ודע דאמרינן בפ״ק דנדה ומ״ש אחורי כלים דנקט משום דקילי דתנן כלי שנטמא אחוריו במשקין אחוריו טמאים תוכו אוגניו ואזניו וידיו טהורים נטמא תוכו כולו טמא ופירש״י משום דקילי אבל תוכו כיון דהחמירו ביה רבנן וכו׳ מודה ר״א שפוסלין את האוכלין וכן כתב רבינו שמשון בפ״ב דטבול יום. ומ״ש מטמאים כלים אחרים וכו׳. על פי מה שנתבאר דמשקין מטמאין כלים:

ו ומ״ש אחורי הכלי שנטמאו במשקין וכו׳ אפילו אוכלי תרומה הרי הם טהורים. ע״פ מה שנתבאר דר״א דאמר אין פוסלין את האוכלין היינו אפילו אוכלים דתרומה. ומ״ש שהכלי שנטמאו אחוריו ה״ז טמא כולו לקדש וכו׳. משנה בר״פ חומר בקדש (דף כ׳ ע״ב) ובפרק כ״ה דכלים:

פ״ח א כל הנוגע בידיו בראשון לטומאה וכו׳. ברפ״ג דידים האוכלים והכלים שנטמאו במשקים מטמאים את הידים להיות שניות דברי ר׳ יהושע וחכ״א את שנטמא באב הטומאה מטמא את הידים בולד הטומאה אינו מטמא את הידים והלכה כחכמים דאמרי את שנטמא באב הטומאה דה״ל לאפוקי בין שהוא אוכל או כלי מטמא את הידים ואין צ״ל אם הוא אדם או משקים. ומ״ש עד הפרק. כלומר עד חיבור היד לזרוע שכל זה קרוי יד כדמשמע בפרק כל הבשר ובפ״ב דידים שנינו שהידים מטמאין ומיטהרין עד הפרק. ומ״ש וכן המכניס ידיו וכו׳. שם וכחכמים. ומה שכתב או שהכניס ידיו לבית המנוגע. גם זה שם. ומ״ש וטומאת הידים. בפ״ק דשבת (דף י״ד): וכתב הראב״ד אוכל או משקים א״א כן הוא במשנת ידים וכו׳. התם על ידי משקין נטמא כלומר ומש״ה אינו מטמא את הידים אבל אם נטמא כלי בשרץ מטמא את הידים אע״פ שאינו אלא ולד ומקום שיטת דברי הראב״ד נמוך בטעות סופרים וצריך למוחקו ולכתוב במקומו או כלי:

ב הידים שניות אפילו הכניס ידיו לבית המנוגע וכו׳. ברפ״ג דידים וכחכמים. ומ״ש או שנגע בידיו באדם וכו׳. שם כל המטמא בגדים בשעת מגעו מטמא את הידים להיות תחלה דברי ר״ע וחכ״א להיות שניות:

ג הפיגול והנותר וכו׳. בסוף פסחים (דף ק״כ) תנן הפיגול והנותר מטמאים את הידים ובסוף פ״ד דמעילה (דף י״ז) תנן שהפיגול והנותר אינן מצטרפין לטומאת ידים מפני שהיא מדרבנן. ומ״ש אבל שאר אוכלין מצטרפים. שם במשנה כל האוכלים מצטרפים זה עם זה לפסול את הגויה בכחצי פרס. ומ״ש וצריד של מנחות. בפ״ב דחולין (דף ל״ז) בעיא דלא איפשיטא ובפרק המנחות והנסכים (דף ק״ב ע״ב) אמרו דלא מיבעיא ליה אלא מדאורייתא דאילו מדרבנן פשיטא ליה דמונין ראשון ושני ופירש״י צריד של מנחות קורטי קמח הצרוד במנחה ואין שמן נכנס לתוכו וקי״ל חיבת הקדש מכשרת מונים בו ראשון ושני כלומר אם נטמא מטמא אחרים או לא. ומ״ש ששיעורן בכביצה בסוף פסחים איכא מ״ד שיעור פיגול ונותר לטמא את הידים הוי בכזית ואיכא מ״ד דהוי בכביצה. ופסק בה רבינו להקל בדרבנן: כתב הראב״ד כמה דבריו מגולגלים ומה ענין ערבוב צריד של מנחות וכו׳ ולדעת רבינו י״ל דסמך אהסיא דפרק המנחות והנסכים שכתבתי בסמוך דמדרבנן פשיטא ליה דמונים בו ראשון ושני:

ד קולית הפיגול או הנותר וכו׳. בפרק העור והרוטב (דף קכ״ה) תנן קולית המוקדשין הנוגע בה בין נקובה בין סתומה טמא ופירש״י הפיגול והנותר מטמאים את הידי׳ וגזרו אף בעצמות ששימשו נותר [וכגמ׳ שם] הואיל ונעשו בסיס לדבר האסור ופירש״י בפרק כיצד צולין (דף פ״ג) ששימשו נותר שנותר בהם מוח הון לזמנו ושהפגוהו העצמות הללו:

ה בשר קדש שיצא וכו׳. בפרק כיצד צולין (דף פ״ה) איבעיא להו יוצא גזרו ביה רבנן טומאה או לא מי אמרינן נותר דגזרו ביה טומאה (משום) דאתי לאיעצולי ביה אבל יוצא אפוקי בידים לא מפקי ליה בידים לא גזרו ביה רבנן טומאה או דילמא לא שנא ואסיקנא ביוצא בספק לא מיבעיא לן דלא גזרו טומאה משום דבני חבורה זריזין הם ומזהר זהירי ביה כי קא

משנה למלך

פ״ח ה לפיכך אינו מטמא כו׳. הרמב״ם בפי״ט מהלכות פסולי המוקדשין כתב דמטמא ועיין כמ״ש מרן שם. ומ״ש [illegible]

טהור כמו שיתבאר. ואם בשר פסח שיצא חוץ לבית הוא הרי הוא טהור בני חבורה זריזין הן: ו אין טומאת ידים במקדש. שבשעה שגזרו טומאה על הידים לא גזרו במקדש אלא הנוגע באוכלין טמאים וכיוצא בהן בין שנגע במקדש בין שנגע חוץ למקדש ונגע בקדשים במקדש לא טמאן. ואם נגע חוץ למקדש ה"ז מטמא את הקדש ופוסל את התרומה כמו שיתבאר: ז מי שנטמאת ידו אחת ונגעה באחרת האחרת טהורה ונוטל את הטמאה ודיו. בד"א לתרומה אבל לקדש אם נטמאת ידו אחת ונגע בשנייה טימאה ושתיהן צריכות טבילה לקדש אבל לתרומה בנטילת ידים בלבד יטהרו ידיו: ח שלמה המלך ובית דינו גזרו על כל הידים שיהיו שניות. ואע"פ שלא ידע בודאי שנטמאו מפני שהידים עסקניות. ולא גזר שלמה על הידים טומאה אלא לקדש ואחר כך גזרו חכמים שאחריו אף *לתרומה. ולפיכך צריך נטילת ידים לתרומה ואם נגע בתרומה קודם שיטול ידיו פסולה ונשרפת על טומאה זו: ט לט אדם ידיו במפה ואוכל תרומה בלא נטילת ידים ואין חוששין שמא ינע אבל לא יעשה כן בחולין שנעשו על טהרת הקדש או על טהרת תרומה גזירה שמא ינע לפי שאינו מקפיד עליהן: י הואיל והידים שניות אם נגעו במשקה עשאום תחילה. ואם נגעו משקין אלו באוכלין עושין אותן שני. ואם נגעו במשקין אחרים עושין אותן תחילה שהמשקין תחלה לעולם כמו שביארנו. *אבל אין משקין אלו שנטמאו מחמת הידים מטמאין כלים שעיקר טומאת הידים מדבריהם. וכן גזרו חכמים על כל אדם שיאכל אוכלין טמאין בין שאכל אוכל ראשון או אוכל שני. ועל כל השותה משקין טמאים שיהיה שני לטומאה עד שיטבול. ואם נגע באוכלין עשאן שלישי. ואם נגע במשקין אפילו משקה חולין עשאן תחלה לטמא אוכלין ומשקין אחרים. *אבל לא לטמא כלים הואיל ועיקר טומאת אדם זה מדבריהם. ומפני מה גזרו טומאה על האוכל אוכלין טמאים. שמא יאכל אוכל ראשון או שני וישתה עליו משקה תרומה ונמצא המשקה תרומה טמא באוכל שבפיו. וכן השותה משקין טמאים שמא יאכל עמהן אוכל תרומה ונמצא טמא במשקין שבפיו וכבר ביארנו בתרומות שאסור לאכול תרומה טמאה: יא אינו מתטמא עד שיאכל מאכלים טמאים כחצי פרס שהוא כביצה ומחצה שוחקת. וכן השותה אינו מתטמא עד שישתה ממשקין טמאין רביעית. וכל האוכלין מצטרפין לכחצי פרס לפסול את הגוויה. וכל המשקין מצטרפין לרביעית ואם אכל או שתה פחות משיעור זה טהור. אבל מעט ושהה ואכל מעט אם יש מתחלה ועד סוף כדי אכילת פרס מצטרפין ואם לאו אין מצטרפין. וכן אם שתה מעט ושהה ושתה מעט אם יש מתחלה ועד סוף כדי אכילת פרס מצטרפין ואם לאו אין מצטרפין. אכל פחות מכשיעור וטבל ועלה ואכל מעט מיד אם לא שהה ביניהן והרי בין אכילה שלפני טבילה ושלאחר

השגת הראב"ד

*לתרומה. א"א וא"כ גזרו על אכילת חולין שצריך נטילת ידים:

השגת הראב"ד

*אבל אין משקין. א"א לא ידעתי מהו זה והוא סותר את דבריו וא"ת לא כתב שאין מטמאין אלא אכלים אף זו שיבוש שהרי אמרו באלו דברים גזירה שמא יטמאו משקין שאחורי הכוס מחמת ידים ויחזרו ויטמאו את הכוס אלמא כלים נמי מטמאו:

השגת הראב"ד

*אבל לא לטמא כלים. א"א ולא אפילו לטמא אוכלין של חולין שלא גזרו אלא לתרומה:

כסף משנה

קא מיבעיא לן ביוצא בקדשים מאי היקו: ו אין טומאת ידים במקדש וכו'. בפרק קמא דפסחים (דף י"ט):

ז מי שנטמאת ידו אחת וכו'. משנה בפרק חומר בקדש בתרומה אם נטמאת אחת מידיו חבירתה טהורה ובקדש מטביל את שתיהן שהיד מטמאה את חבירתה בקדש אבל [לא] בתרומה ומשמע דהכי פירושה דמתניתין בתרומה אם נטמאת אחת מידיו בטומאת ידים אע"פ שנגעה בחבירתה חבירתה טהורה ובקדש מטביל את שתיהן אם נגעה ידו אחת באחרת אבל אם לא נגעה זו בזו אינו צריך להטביל אלא הטמאה בלבד ותני והדר מפרש שהיד מטמאה את חבירתה בקדש אבל לא בתרומה. ומ"ש אבל לתרומה בנטילת ידים בלבד יטהרו ידיו. משנה פ"ב דחגיגה נוטלין לידים לחולין ולמעשר ולתרומה ולקדש מטבילין ופירש"י לחולין ולמעשר ולתרומה די להם בנטילה בכלי שאין בו אלא רביעית מים. ולקדש מטבילין אבל לאכול שלמים או חטאת או אשם לכהנים יש מעלה שצריך להטביל ידים במ' סאה ואע"פ שאינם אלא סתם ידים שלא נגעו בטומאה [דאורייתא] המטמאה כל הגוף:

ח שלמה ובית דינו גזרו וכו' עד אף לתרומה. פרק קמא דשבת עלה י"ד (ע"ב):

וכתב הראב"ד וא"כ גזרו על אכילת חולין שצריך נטילת ידים עכ"ל. ואין מזה תפיסה על רבינו שאין כאן מקום דין נטילה לחולין ובה' ברכות שהוא מקומו כתבו. ומ"ש ואם נגע בתרומה בסוף זבים ומני ידים בהדי הנך דפוסלין את התרומה. ומ"ש ונשרפת על טומאה זו. מימרא דאילפא בפרק קמא דשבת (דף י"ז ע"ב):

ט לט אדם ידיו במפה וכו'. בפרק כל הבשר (דף ק"ז) התירו מפה לאוכלי תרומה ולא התירו מפה לאוכלי טהרות ומפרש רבינו דלאוכלי חולין נגידא התירו וכמ"ש בפרק [ששי] מהלכות ברכות:

י הואיל והידים שניות וכו'. זה מבואר על השורש שקדם בסוף פרק שקודם זה שמשקה שנגע בשני הוא תחילה לעולם. ומ"ש אבל אין משקים אלו שנטמאו מחמת הידים מטמאים כלים זה על שורש מ"ש בפרק שקודם זה אין לך ולד טומאה שמטמא כלים אלא משקים טמאים בלבד והוא שיהיו אותם משקין טמאים מחמת אב מאבות הטומאה וגם נתבאר ולפ"ז מה ששנינו בפ"ב דטבול יום גבי קדירה שהיא מליאה משקים אם היו ידיו מטומאות הכל שמא לא אקדירה קאי אלא אמשקה בין דחולין בין דתרומה אבל קדירה טהורה שאין משקים שנטמאו מחמת ידים מטמאים את הכלים: והראב"ד כתב אבל אין משקין א"א לא ידעתי מהו זה והוא סותר דבריו וכו'. מ"ש והוא סותר דבריו כלומר שהוא כתב שהמשקים תחילה אלמא מטמאין ועכשיו אמר שאין מטמאין וא"ת לא כתב שאין מטמאין אלא אכלים אף זו שיבוש וכו'. ותמהני על פה קדוש מה מקום היה לו לומר שסותר את דבריו שדבריו מבוארים שלא כתב שאין מטמאין אלא לכלים ומה שהקשה עליו מפרק אלו דברים כבר הקשה עליו כן בפרק שקודם זה ומה צורך לכפול הדברים וכבר כתבתי שם ליישב דברי רבינו: וכן גזרו חכמים וכו'. בפ"ב דטהרות וכרבי יהושע דאמר האוכל אוכל ראשון ואוכל שני שני וסתם לן תנא כוותיה בסוף זבים דמני לאוכל אוכל שני בהדי הנך דפוסלין את התרומה. ומ"ש ועל השותה משקים טמאים וכו'. בסוף זבים מני לה בהדי הנך שפוסלים את התרומה. ומ"ש עד שיטבול. לומר דאינו צריך הערב שמש כמ"ש בפרק שאחר זה. ומ"ש ואם נגע באוכלים עשאם שלישי. פשוט הוא דכיון דתנן שהוא פוסל את התרומה הוה ליה אוכל תרומה שנגע בו שלישי וכדתנן בפ"ב דטהרות השלישי שבתרומה פסול ואינו מטמא. ומ"ש ואם נגע במשקין וכו'. נתבאר בסוף פרק שקודם זה. ומ"ש אבל לא לטמא אוכלים. נתבאר בפרק שקודם זה:

וכתב הראב"ד ולא אפילו לטמא אוכלים של חולין שלא גזרו אלא לתרומה עכ"ל. ואני אומר שזה דבר פשוט ומבואר בדברי רבינו בסמוך: ומפני מה גזרו וכו' עד במשקים שבפיו. פ"ק דשבת (דף י"ד):

יא אינו מתטמא וכו' עד מצטרפין לרביעית. משנה סוף פ"ד דמעילה (דף י"ז) ודעת רבינו דלא כר"מ דפיסול גוויה לחוד היא גזירה קדמונית ליפסל מלאכול תרומה ושיעורה כחצי פרס וגזירת די"ח דכל הוי למגע ושיעור כבילה ולאפוקי מסברא א כתב רבינו אינו מתטמא עד שיאכל מאוכלים טמאים כחצי פרס וכן דעת רש"י בפ"ק דשבת וכן נראה דעת ריב"א: אבל מעט ושהה וכו' אם שתה מעט ושהה וכו'. בפרק ג' דכריתות (דף י"ג): אבל פחות מכשיעור וכו'. שם:

אשה

משנה למלך

זה דבני תורה. וזריזים הם מאחר דקי"ל דכל יוצא אינו מטמא משום דהוי ספק ידים דאזלינן לקולא ובשלמא בגמרא נתנו טעם זה לפסח כדי שלא נפשוט הבעיא אי גזרו טומאה ביוצא או לא אבל לפי המסקנא דבעיין לא איפשיטא ואזלינן לקולא בכל ספק ידים למאי נ"מ טעם זה דבני חבורה ודוחק לומר שאם יבא אליהו ויפשוט הבעיא ויאמר דגזרו טומאה על היוצא אפ"ה בבשר פסח לא גזרו טומאה משום דזריזים הם. ונראה דלדידן נמי נ"מ מטעם זה לגבי שאר כגון דאף דספק דרבנן לקולא היכא דאיכא ס"ס לחומרא אזלינן לחומרא (עיין פ"ח ה"א סי' ע"ס וה"ק) כגון הא דקי"ל דאיסור דנפל לתוך היתר ואיכא רובא דהיתר ולא ידעינן אי איכא ששים אזלינן לקולא משום דששים הוא מדרבנן ונגע עצמך שיש כאן התיכה חלב שהוא ספק אם אסורה מדרבנן או לא ונפלה התיכה זו לתוך חלב גמור וידעינן דיש בהתיכה זו המסופקת רוב אך לא ידעינן אם יש בה ששים דבהא איכא ס"ס להחמיר ספק אם יש ששים ואת"ל דאיכא ששים אפשר דהתיכה מצד עצמה היא אסורה אפשר דבכה"ג אזלינן לחומרא דלית לן למינקט תרי קולי ולומר דהתיכה מצד עצמה היא היתר ויש ששים (א"ה עיין בדברי הרב המחבר פ"ד מהלכות בכורות בסוף הפרק ובפ"י מהלכות מקואות דין ו') ולפ"ז בנ"ד מי היכא דהיו לפניו יוצא דבשר קדש ונותר או פגול ונגע בהאחד מהם ואינו יודע באיזה נגע איכא ס"ס [illegible] ספק שמא בנותר או בפגול נגע ואת"ל ביוצא נגע אימור שאף על היוצא גזרו אבל אם היה זה היוצא כבר פסח פשיטא דידיו טהורות דהא ליכא אלא חד ספק דשמא נגע בנותר וככה"ג הוו ספק ידים דאזלינן לקולא וכמבואר. אך קשה לדין זה מהא דתנן פ"ב דמקואות מ"ב מקוה שנמדד כו' אבל בטומאה קלה כגון אכל אוכלין וכו' וירד לטבול ספק טבל ספק לא טבל ואפילו טבל ספק יש בו מ' סאה ספק אין בו ספקו טהור. ופירש הרע"ב ואפילו טבל דבהא איכא תרתי גריעותא שמא לא טבל כלל ואפילו טבל שמא קודם טבילה נתחסר מ"ס ספיקו טהור הרי הדבר מבואר דאף דאיכא ס"ס להחמיר מ"מ כיון דהוי טומאה קלה דהיינו מדרבנן אזלינן לקולא. אך אעיקרא דמילתא פירוש זה דהרע"ב אינו מוכרח דאפשר דמתניתין תרי מילי קתני וכ"נ שהוא דעת הר"ם שכתב ואפילו טבל כלומר י"ל בו ספק טבל כו' כנראה דס"ל דמתניתין מילי מילי קתני וכן הוא דעת רבינו בפ"י מהלכות מקואות דין ו' שכתב ואע"פ שנסתפק לו אם טבל או לא טבל או שנמצא המקוה חסר לאחר זמן. שוב ראיתי בתוספות עירובין (דף ל"ה) ד"ה ספק טבל שכתבו הך ס"ס נקט משום רבותא דסיפא דאפ"ה בטומאה קלה טהור וריב"א פירש דאו או קתני כו'. ולא ידעתי אי פליגי לענין דינא או לא ובמקום אחר אאריך ומדברי הר"י שם נראה דאו או קתני ודוק. (א"ה תמצאנו בפ"י מהלכות מקואות דין ו' יע"ש):

ו ואין טומאת ידים במקדש כו'. (א"ה עיין במ"ש הרב המחבר פ"ד מהלכות ביאת מקדש דין ו')

חבא

ושלאחר טבילה בכדי אכילת פרס הרי אלו מצטרפין: **יב** אשה שהיא ראשון לטומאה ומניקה את בנה הרי הבן טהור ולא גזרו עליו טומאה שאפילו תאמר שינק רביעית אפשר שיש מתחילה ועד סוף יתר מכדי אכילת פרס שהרי אינו יונק בבת אחת: **יג** המעוברת התירו לה לאכול אוכלין טמאין פחות מכשיעור. ואע"פ שהיא אוכלת הרבה מפני הסכנה. ואינה צריכה טבילה אלא הרי היא *טהורה:

פרק תשיעי

א **הבא** [א]ראשו ורובו במים שאובין או שנפלו על ראשו ועל רובו שלשה לונין מים שאובין הרי הוא כשני לטומאה עד שיטבול. ואם נגע באוכלין עשאן שלישי. ואם נגע במשקין טמאים עשאן תחילה לטמא אוכלים ומשקין אחרים אבל לא לטמא כלים. ומפני מה גזרו טומאה על אדם זה. מפני שהיו טבולי יום טובלין במערות שמימיהן רעים ואח"כ היו רוחצין במים שאובים יפים דרך נקיות ופשט המנהג כך עד שהיו רוב העם מדמים שמים שאובים שרוחצין בהן באחרונה הן שמטהרין לא הטבילה שבמי מקוה והיו טובלין בזלזול בלא כוונה. ולפיכך גזרו שכל שבא ראשו ורובו במים שאובים או שנפלו על ראשו ורובו נטמא ונעשה כשני לטומאה. אפילו טהור שאינו טבול יום אם נפלו על ראשו ורובו שלשת לוגין מים שאובין או שבא ראשו ורובו במים שאובין ה"ז כשני לטומאה עד שיטבול. טבל אינו צריך הערב שמש מפני שעיקר טומאה זו מדבריהן. וכן האוכל אוכלין טמאים והשותה משקין טמאין וטבל אינו צריך הערב שמש וכן כלים שנטמאו במשקין כיון שמטבילן טהרו ואין צריכין הערב שמש מפני שטומאות אלו עיקרן מדבריהן: **ב** מי שנפלו עליו ג' לוגין מים שאובין משני כלים או משלשה אם התחיל השני עד שלא פסק הראשון מצטרפין ואם לאו אין מצטרפין. נפלו מארבעה כלים אין מצטרפים ואע"פ שהתחיל זה עד שלא פסק זה ה"ז טהור. נפלו על ראשו אבל לא על רובו או שנפלו על רובו ולא על ראשו או שנפלו על ראשו בלבד מלמעלה ועל רובו נפלו מן הצד או מלמטה ה"ז טהור עד שיפלו על ראשו ועל רובו הסמוך לראשו כדרכו. וכן אם בא ראשו במים שאובין ולא בא רובו או בא רובו ולא בא ראשו או שבא ראשו בלבד ובא משאר גופו ורובו במים שאובין מלמטה או מן הצד ה"ז טהור עד שיבא ראשו ורובו הסמוך לראשו כדרכו: **ג** הבא מראשו ורובו החצי במים שאובין ונפלו על החצי האחר מים שאובין הואיל וחציו בנפילה וחציו בביאה טהור: **ד** היו שלשת הלונין שנפלו עליו או שבא בהן מקצתן שאובין ומקצתן אינן שאובין או שנתערב בהן יין דבש והלב ה"ז טהור עד שיהיו השלשה כולן מים שאובין. שלשת לונין אלו שנפלו על הטהור או שבא בהן וטמאוהו כיון שנעשה כשני לטומאה הרי המים האלו טמאין שהרי נגעו בשני. והרי אלו המים אומרין לזה הטהור טמאנו אותו וטימאנו: **ה** בראשונה היו מניחין ככרות של תרומה בצד הספרים ואומרים זה קודש וזה קודש ובאין העכברים וקורעין את הספרים לפיכך גזרו שכל תרומה שתגע באחד מכתבי הקדש נטמאת והרי היא כשלישי לטומאה כאלו נגעו בשני ונמצאו כל כתבי הקדש פוסלין את התרומה כשני. ולא עוד אלא מי שהיו ידיו טהורות ונגע באחד מכתבי הקדש נעשו ידיו שניות ומטמאין את התרומה ואת המשקין ואע"פ שאין הידים מתטמאות אלא כראשון לטומאה כמו שביארנו הן מתטמאות מן הספר: **ו** רצועות תפילין עם התפילין וגיליון שבספר שלמעלה ושלמטה שבתחלה ושבסוף כשהן מחוברין לספר. וספר שנמחק ונשתייר בו שמנים וחמש אותיות. ומגילה שכתוב בה מן התורה שמנים וחמש אותיות כפרשת ויהי בנסוע הארון הרי אלו מטמאין את הידים. ולא דברי תורה בלבד אלא כל כתבי הקדש אפילו שיר השירים וקהלת שהן דברי חכמה מטמאין את הידים: **ז** תרגום שבעזרא ושבדניאל הרי הוא מכלל כתבי הקדש. אבל תרגום שכתבו עברית ועברית שכתבו תרגום או שכתב כתבי הקדש בכתב עברי אינן מטמאין את הידים עד שיהיו כתובים אשורית על העור ובדיו: **ח** הכותב הלל ושמע לתינוק להתלמד בו אע"פ שאינו רשאי הרי אלו מטמאין את הידים: **ט** המשיחות והרצועות שתפרן

א סמג שם: [נ"א כטבולה]

כסף משנה

יב אשה שהיא ראשון לטומאה וכו'. גם זה שם: **יג** המעוברת התירו לה לאכול וכו' פחות מכשיעור וכו' אלא הרי היא טהורה. כך היא הנוסחא הנכונה בדברי רבינו גם זה שם התירו לעוברה לאכול פחות מכשיעור ואפילו טובא מפני הסכנה ומשמע לרבינו דהאי היתר הוא לענין שאינה צריכה טבילה:

פ"ט א הבא ראשו ורובו במים שאובים וכו'. בסוף זבים מני לה בכדי הנך דפוסלין את התרומה: **ומפני** מה גזרו טומאה על אדם זה וכו'. בפ"ק דשבת (דף י"ד): טבל א"צ הערב שמש וכו'. בת"כ פרשת שמיני כל הנוגע בהם יטמא עד הערב ואין האוכל אוכלים טמאים ולא השותה משקים טמאים עד הערב וכ"כ רש"י בפ"ק דשבת וכתב רבינו בהקדמתו לסדר טהרות בספרא אמרו כלים שנטמאו במשקים עולין מידי טומאתן בו ביום ובפי"א ממסכת פרה שנינו כל הטעון ביאת מים מד"ס וכו' לאחר ביאתו מותר בכולן: **ב** מי שנפלו עליו וכו' עד ה"ז טהור. בפ"ג דמקואות: נפלו על ראשו וכו' וכן אם בא ראשו כו'. תוספתא פ"ג דמקואות ויש חסרון לשון בספרי רבינו מט"ס וכך היא הנוסחא הנכונה או שנפלו על רובו ולא על ראשו או שנפלו על ראשו בלבד מלמעלה: **ג** הבא מראשו וכו'. בעיא בפרק שני דזבחים (דף ס"ז) ופסקה לקולא דמידי דרבנן הוא: **ד** היו שלשת הלוגין וכו'. תוספתא פ"ג דמקואות ופ"ז דפרה: שלשת לוגין אלו וכו'. שם: **ה** בראשונה היו מניחין וכו'. פ"ק דשבת (דף י"ד). ומ"ש ולא עוד אלא מי שהיו ידיו טהורות וכו' עד שהם דברי חכמה מטמאין את הידים. פ"ג דידים וכפ"ק: **ו** ומ"ש כשהם מחוברים לספר וכו'. בפרק כל כתבי [קט"ז.]: **ז** תרגום שבעזרא וכו' עד ובדיו. בפרק רביעי דידים: **ח** הכותב הלל ושמע וכו' עד אינם מטמאים

משנה למלך

פ"ט א הבא ראשו ורובו במים שאובים וכו'. הנה שתי גזירות אלו שנאו בפ"ק דשבת (דף י"ג) וכתבו התוספות וא"ת ה"ל שהוא טבול יום וי"ל דנ"מ דאפי' העריב שמשו פוסל עד שיחזור ויטבול ואפשר שלזה כיון רבינו במ"ש שהלוקה שראשונה עד שיטבול. אבל יותר נ"ל לומר דכוונת רבינו היא לרמוז דלא בעי הערב שמש וכמ"ש בסוף דבריו מפני שטומאות אלו עיקרן מדבריהם. עוד כתבו התוספות וא"ת מ"ש דבטהור לא גזרו כי אם בנפל ולא גזרו נמי בביאה כמו בטבול יום. ונראה לר"י דבטהור לא רצו לגזור יותר אלא דוקא בנפילה כמו שרגילים להפיל עליהם מים שאובים אחר שטבלו במים סרוחים והיו נותנים עליהם שלשה לוגין מים שאובים ע"כ. וכ"כ בפ"ב דגיטין (דף ט"ו) דעל טבול יום גזרו בביאה וכ"ש בנפילה אבל טהור דוקא בנפילה וכ"כ הר"ש פ"ג דמקואות מ"ד. אך רבינו חולק בדין זה שהרי כתב אפילו טהור כו' אם נפלו על ראשו וכו' או שבא ראשו ורובו ה"ז כשני לטומאה. עוד אני מסתפק בדינים אלו בשיעור זה דשלשה לוגין לפי שלא ראיתי שנזכר שיעור זה כי אם בנפילה אבל בביאה לא הוזכר שיעור. והנה בסוף זבים תנן הבא ראשו ורובו במים שאובים וטהור שנפלו על ראשו שלשה לוגין מים שאובים וכן בפ"ק דשבת ובפ"ב דגיטין שהביאו משנה זו הביאו אותה כסדר הזה שלא הזכירו שלשה לוגין כי אם בנפילה. ואין לומר שהחילוק הוא בין טבול יום לטהור דבטהור לא גזרו כי אם בשלשה לוגין אבל בטבול יום לא הא ליתא וכמבואר בדברי רבינו דבין בטבול יום בין בטהור נקט שיעור זה דשלשה לוגין בנפילה. וראיתי בתוי"ט בסוף זבים שכתב ומסתבר דבא ראשו וכו' נמי בשלשה לוגין היא כיון דבא בהא תליא וכן מוכיח לשון הרמב"ם כו'. עוד הביא ראיה ממ"ש הרא"ש בסוף נדה דגרים בפ"ט ונתנו ע"ג שלשה לוגין כו'. וגירסא זו דהרא"ש כך היא גירסת התוספות בפ"ק דשבת ופ"ב דגיטין. אך עדיין אני תמה לומר דודאי עיקר הגזירה היתה שהיו מפילים על עצמם שלשה לוגין שזהו השיעור למי שרוצה להפיל על עצמו כדי להעביר הסרחון וגזרו בנפילה בזה השיעור אך בביאה אפשר דאפילו פחות מזה השיעור דכל שהוא דרך ביאה לא נתנו חז"ל שיעור ודברי רבינו הכי דייקי שהוא מחלק בין נפילה לביאה (א"ה עיין במ"ש הרב המחבר לעיל פי"ג מהלכות פרה אדומה דין י"א). כן אמת שדברי רבינו שבדין ד' פשטן נראה דבין בביאה ובין בנפילה השיעור הוא שלשה לוגין. ומ"מ יש לדחות דלא קאי אלא למאי דסמיך ליה דהיינו שנפלו עליו. שוב ראיתי בפ"ק דמכות (דף ד') דאמרינן חבית מלאה מים שנפלה לים הגדול הטובל שם לא עלתה לו טבילה חיישינן לשלשה לוגין שלא יהיו במקום אחד. ופירש"י לא עלתה לו טבילה שמא כל מים שבפיו החבית עומדות יחד ושמא בא זה ראשו ורובו במים שאובים וזה אחד מן הפוסלים את התרומה. ונראה דרש"י ס"ל שדין זה לא נאמר כי אם התרומה משום דלחולין הא קי"ל דמקוה שיש בו ארבעים סאה ונפלו בו שלשה לוגין לא פסלוהו ופשיטא דלא גרע ים הגדול ממקוה שלם אלא דהכא משום לגבי דתרומה נגעו בה דנהי שהטבילה היא כהוגן מ"מ איכא למיחש שמא בא ראשו ורובו בשלשה לוגין מים שאובים. ולפ"ז יש ללמוד מסוגיא זו דאף בביאה נאמר שיעור זה דשלשה לוגין. וא"ת מאי איריא דנקט הטובל שם לא עלתה לו טבילה דמשמע דמיירי בשהיה טמא כבר כיון דלא מיירי אלא לתרומה לימא דאפילו טהור שטבל שם פוסל את התרומה וי"ל דס"ל לרש"י כר"י דבטהור לא גזרו כי אם בנפילה ולא דרך ביאה ודין זה לא שייך כי אם דרך ביאה כמבואר ועיין לקמן פ"ו מהלכות מקואות דין י' ובמ"ש מרן ז"ל:

ח נעשו ידיו שניות כו'. תנן בפט"ו דכלים משנה ו' כל הספרים מטמאים את הידים חוץ מספר העזרה ופירש הרע"ב ס"ת שכ"ג קורא בו ביוה"כ דליכא למיחש שמא יניח אוכלין אצלו

שתפרן לספר אע"פ שאינו רשאי לקיימן כל זמן שהן מחוברין לספר מטמאין את הידים: י תיק של ספר ומטפחות ספרים בזמן שהן תפורות מטמאין את הידים. אבל הברכות אע"פ שיש בהן מאותיות של שם ומעניינים הרבה של תורה אינן מטמאין את הידים: יא ספרי המינים אינן מטמאין את הידים. פרשת סוטה הואיל ולמחיקה עומדת אינה מטמאה את הידים:

פרק עשירי

א כל [א]המתטמא באב מאבות הטומאות בין אדם בין כלים הרי הוא ראשון לטומאה כמו שביארנו עד שיטבול. טבל הרי הוא כשני לטומאה עד שיעריב שמשו שנאמר במים יובא וטמא עד הערב וטהר הכתוב קרא לטבול יום טמא: ב אחד טבול יום מטומאה חמורה כגון שטבל מזיבות מטומאת מת וצרעת ואחד טבול יום מטומאת שרץ וכיוצא בו כל הטעון הערב שמש בין אדם בין כלים בין מדברי תורה בין מדברי סופרים הרי הוא כשני לטומאה עד שיעריב שמשו: ג *טבול יום פוסל אוכלי תרומה ומשקה תרומה ואוכלי הקדש ומשקה הקדש פוסל הכל. כיצד טבול יום שנגע באוכלין של תרומה עשאן שלישי לטומאה מפני שהוא שני וכן אם נגע במשקין של תרומה טמאין והרי הן שלישי לטומאה נגע טבול יום במשקין של קדש טימאן והרי הן רביעי לטומאה וכן אם נגע באוכלי הקדש עשאן רביעי אבל אם נגע באוכלין חולין ומשקה חולין הרי הן טהורין. ודין מחוסר כפורים וטבול יום בנגיעת הקודש אחד הוא. הרי נתבאר לך מכל אלו הדברים שאין שם משקין שניות לעולם אלא המשקין תחילה לעולם חוץ ממשקין שנגע בהן טבול יום שהן שלישי אם היו תרומה או רביעי אם היו קדש: ד כל המטמאין בין חמורין בין קלין משקין היוצאין מהן כגון רוקן ומימי רגליהן הרי הן כמשקין שנגעו בהן אלו ואלו ראשון לטומאה כמו שביארנו חוץ מזב וחבריו שמשקין היוצאין מהן אב טומאה ומשקין שהזב וחבריו נוגעין בהן תחלה. אפילו אוכל אוכלין טמאין או שותה משקין טמאין המשקין היוצאין ממנו קודם שיטבול כמו המשקין שנגע בהן שהן תחילה. וכן טבול יום משקין היוצאין ממנו כמשקין שהוא נוגע בהן שאין מטמאין אחרים כלל אלא אם נגע במשקה חולין הרי הן טהורין ואם נגע במשקה תרומה הרי הן שלישי ואם נגע במשקה קדש הרי הן רביעי: ה ועתה יתבאר לך שאין שלישי שבתרומה ולא רביעי שבקדש מטמא משקה אחר או אוכל אחר. ואין צ"ל שאין מטמאין כלים. לפיכך קדירה שמליאה משקין ונגע בה טבול יום אם היה משקה חולין הכל טהור. ואם היה משקה תרומה המשקין פסולין והקדירה טהורה. ואם היו ידיו טמאות המשקה טמא בין משקה תרומה בין משקה חולין. וזה חומר בידים מבטבול יום. וחומר בטבול יום מבידים שספק טבול יום פוסל מספק וספק הידים טהור כמו שיתבאר: ו אחד טהור שהיו ידיו טמאות או טבול יום שידיו טמאות ה"ז מטמא משקה חולין ועושה אותן תחלה לטמא אוכלין ומשקין כמו שביארנו. ומאחר שמשקה שיצא מטבול יום כמשקין שנגע בהן. טבול יום שנפל מרוקו או מימי רגליו על ככר של תרומה ה"ז טהור מפני שהן כמשקין שנגע בהן: ז מכל אלו הדברים שהקדמנו לבארם אתה למד שהאדם יהיה אב לטומאה ויהיה ראשון לטומאה מדברי תורה. ולעולם לא יהיה האדם שני אלא מדברי סופרים והוא האוכל אוכלין טמאים או השותה משקין טמאין או הבא ראשו ורובו במים שאובין שכל אלו כשני לטומאה מדבריהם. וכן שאר כל הכלים חוץ מכלי חרס יהיו אב טומאה ויהיו ראשון לטומאה מדברי תורה. ולא יהיה הכלי לעולם שני לטומאה אלא מד"ס שאם יטמא במשקין טמאים יהיה שני מדבריהן כמו שביארנו: ח כבר ביארנו שכלי חרס לא יהיה אב טומאה לעולם לא מדברי תורה ולא מד"ס. ויהיה ראשון לטומאה מדברי תורה ושני מדבריהן אם נטמא במשקין

[א] כפ"ג שם: [עיין מ"ש על הגליון לעיל בפ"ה מה' מטמאי משכב]

כסף משנה

מטמאים את הידים שם בתוספתא פ"ב: יא ומ"ש ספרי המינים וכו'. שם במשנה ובתוספתא. ומ"ש פרשת סוטה וכו'. ירושלמי פ"ב דסוטה:

פ"י א כל המתטמא וכו' טבל הרי הוא כשני לטומאה וכו'. בסוף זבים מני טבול יום בהדי הנך דפוסלים את התרומה ופ"ק דפסחים (דף י"ד) אמרו מאן שנפסל בטבול יום מאי הוי שלישי. ומ"ש הכתוב קרא לטבול יום טמא. בפ"ק דשבת (דף י"ד ע"ב) טבול יום דאורייתא הוא דכתיב ובא השמש וטהר:

ב אחד טבול יום. בתוספתא דטהרות פ"ק אחד טבול יום מטומאה חמורה ואחד טבול יום מטומאה קלה ואפילו טבול יום מן הזב ומן הזבה הרי הוא כטבול יום מן השרץ כך היא הגירסא הנכונה וכתבה רבינו בהקדמתו לסדר טהרות. ובפרק כשם (דף כ"ט) אמרו מה לטבול יום שכן אב הטומאה ותיפוק מטבול יום דהרך: כל הטעון הערב שמש בין אדם וכו' הרי הוא כשני לטומאה. כלומר ואם נגע בחולין טהור דאין שני עושה ג' בחולין כדאיתא בפרק כשם (דף כ"ט ל') ואם נגע בתרומה פוסל ואינו מטמא דתנן בפרק שני דטבול יום קדירה שהיא מליאה משקים ונגע בה טבול יום וכו' המשקים פסולים והקדרה טהורה ואם היה משקה חולין הכל טהור ובתוספתא דטבול יום פ"ב שנינו טבול יום אינו מטמא משקה חולין ופוסל אוכלי תרומה. ועל מ"ש רבינו בין מד"ס הוא תמיהא לי מדתנן בפרק י"א דפרה דטעון ביאת מים מד"ס לאחר ביאתו מותר בכולן אלמא דטבול יום של ד"ס מותר אף בתרומה ובקדש מיד ואינו טעון הערב שמש ואפשר לומר דיש בטומאות של דברי סופרים שטעונין הערב שמש ויש שאינם טעונים וצ"ע:

ג טבול יום פוסל וכו'. בריש פרק ב' דמעילה (דף ח') אהא דתנן נמלקה הוכשרה להפסל בטבול יום להפסל אין אבל לטמויי לא מתניתין מני רבנן היא דתניא טבול יום אבא שאול אומר תחילה לקדש רבי מאיר אומר מטמא את הקדש ופוסל את התרומה וחכ"א כשם שהוא פוסל משקה תרומה ואוכלי תרומה כך הוא פוסל משקה קדש ואוכלי קדש ומפרש טעמא דחכמים משום דכיון דטבל קלשא טומאה פסול תשוי טמא לא תשוי כלומר ואינו כשאר שני שמטמא ג' בקדש ודבר ידוע שכשאומר פסול ענינו שלא יטמא זולתו וכמבואר בדברי רבינו ברפי"א ובפי"א דפרה תנן דטעון ביאת מים מן התורה לאחר ביאתו פוסל בקדש ובתרומה

ובתרומה אליבא דחכמים ומותר בחולין ובפ"ח דפרה תנן כל הפוסל את התרומה מטמא משקים להיות תחילה לטמא אחד ולפסול אחד חוץ מטבול יום:

ד כל המטמאים וכו'. בטבול יום רפ"ב משקה טבול יום כמשקים שהוא נוגע בהם אלו ואלו אינם מטמאים ושאר כל הטמאים בין קלים בין חמורים משקים היוצאים מהם כמשקים שהוא נוגע בהם אלו ואלו תחלה חוץ מן המשקה שהוא אב הטומאה ובפרק כסוי הדם (דף פ"ח) ביארו ואמרו קלים שרץ חמורים זב וכלל רבינו בכלל טמאים קלים אוכל אוכלים טמאים שמאחר ששנינו כל הטמאים משמע דכללא כייל גם לזה ואע"פ שאמרו קלים שרץ לאו דוקא שרץ אלא לדוגמא נקטיה. ומ"ש רבינו וכן טבול יום וכו' ואם נגע במשקה תרומה הרי הם שלישי וכו'. כלומר שמה ששנינו אינם מטמאים היינו לומר דכל חד כדיניה דחולין אינם מטמאים אלא טהורים ותרומה הויא שלישי וקדש רביעי ונקט אין מטמאין לישנא דכייל לכולהו ואיכא טהורים ואיכא פסולים: ודע שמצאתי כתוב בספר מוגה ואם נגע במשקה קדש הוא או מחוסר כפורים הרי הן רביעי וטעמא מפני שרבינו סובר שמחוסר כפורים פוסל את הקדש בנגיעה כמו טבול יום כדמשמע בר"פ טבול יום וכמ"ש רבינו בהקדמתו לסדר טהרות:

ה ועתה יתבאר לך שאין שלישי שבתרומה וכו'. בפ"ב דטהרות הראשון והשני שבתרומה טמאים ומטמאים השלישי פסול ואינו מטמא הרביעי נאכל בנזיד הקדש הראשון והשני והשלישי שבקדש טמאים ומטמאים הרביעי פסול ואינו מטמא החמישי נאכל בנזיד הקדש ונתבאר בפ"ק דפסחים (דף ע"ז) ובפ"ב דחולין (דף ל"ד ל"ה): לפיכך קדירה וכו' עד וספק הידים טהור. פרק שני דטבול יום והדברים מבוארים בטעמא דטבול יום הוא כשני ואין שני עושה שלישי בחולין אבל פוסל הוא את התרומה אבל הקדרה לא נטמאה דמשקים שנגע בהם טבול יום לא הוו תחילה ואינם מטמאין כלים כמו שנתבאר בפ"ז שהוא דעת רבינו:

ו אחד טהור וכו'. פשוט הוא:

ומאחר שמשקה וכו'. משנה בסוף נדה (דף ע"א ע"ב):

ז מכל אלו הדברים וכו'. שהאדם יהיה אב הטומאה ויהיה ראשון וכו'. נתבאר בפ"ה מהלכות טומאת מת ובהלכות מטמאי משכב:

ח כבר ביארנו שכלי חרס לא יהיה אב טומאה לעולם. פ"ה מהלכות טומאת מת:

האוכלים

משנה למלך

של תרומה אלנו מפני תורתו ופסיכותו ולא ידעתי למה השמיט רבינו דין זה מאחר שהיא משנה שלימה בלתי מחלוקת. שוב ראיתי להר"ש שכתב די"א כאן שכתב עזרא והספר שוזר דעת רבינו ז"ל ומשום דהוי מלתא דלא שכיחא השמיטו ועיין במ"ש רבינו בפירוש המשנה וצ"ע:

פ"י ב כל הטעון כו'. מ"ש מכן ויש שאינן טעונים הערב שמש כו' עיין ריש פירקין דלעיל:

במשקין כשאר הכלים. ולא יהיה האדם ולא הכלים שלישי ולא רביעי לעולם לא מדברי תורה ולא מדברי סופרים: ט האוכלים לא יהיו אב טומאה לעולם לא מדברי תורה ולא מדבריהם. ויהיו ראשון ושני מדברי תורה שהאדם או הכלי שהוא ראשון לטומאה אם נגע באוכל עשאוהו שני והאוכלין יהיו שלישי ורביעי לטומאה מדבריהן בלבד: י המשקין יהיו אב טומאה מדברי תורה. כגון מי חטאת ורוק הזב ומימי רגליו. ויהיו ראשון לטומאה מדברי תורה כגון שנגעו באב מאבות הטומאות. וכן אם נגעו המשקין בולד הטומאה בין אדם בין כלים נטמאו מדברי תורה והרי הן כראשון לטומאה לטמא אחרים מדבריהן. וכן אם נגעו בשני בין אדם בין כלים בין באוכלין נעשו ראשון לטמא אחרים מדבריהם כמו שביארנו. ויהיו המשקין שלישי ורביעי מדבריהם. ביצד אם נגע טבול יום במשקה תרומה עשאהו שלישי ואם נגע במשקה קדש עשאהו רביעי. ואין אתה מוצא משקין שניות לעולם ולא משקה שאינו תחלה חוץ ממשקה טבול יום או מחוסר כפורים בקדש כמו שביארנו שהוא פוסל מדבריהם ואינו מטמא:

פרק אחד עשר

א כל מקום שנאמר באוכלין פסול הוא שיהיה האוכל עצמו טמא ולא יטמא אוכל אחר. אלא אם נגע באוכל אחר הרי הוא טהור: ב הראשון שבחולין טמא ומטמא. השני פסול ולא מטמא ואין שני עושה שלישי בחולין. ומניין לאוכל שני שהוא פסול בחולין שנאמר וכלי חרש אשר יפול מהן אל תוכו כל אשר בתוכו יטמא. נמצא השרץ אב וכלי חרס שנפל השרץ לאוירו ראשון והאוכל שבכלי שני והרי הוא אומר יטמא. וכן שרץ שנפל לאויר התנור הפת שנייה שהתנור ראשון: ג הראשון והשני שבתרומה טמאים ומטמאים. השלישי פסול ולא מטמא ואין שלישי עושה רביעי בתרומה. מניין לאוכל שלישי שהוא פוסל בתרומה שנאמר ובא השמש וטהר ואחר יאכל מן הקדשים נמצא טבול יום אסור בתרומה עד שיעריב שמשו ואם נגע בה פסלה וטבול יום כשני לטומאה הוא. הא למדת שהשני עושה שלישי בתרומה: ד הראשון והשני והשלישי בקדש טמאין ומטמאין. הרביעי פסול ואינו מטמא ואין רביעי עושה חמישי לעולם. ומניין לשלישי בקדש שהוא טמא שנאמר והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל וכבר קרא הכתוב לשני טמא שנאמר כל אשר בתוכו יטמא הא למדת שבשר הקדש שנגע בשני נטמא וישרף. ומניין לרביעי בקדש שהוא פסול. מק״ו ומה מחוסר כיפורים שהוא מותר בתרומה אסור בקדש עד שיביא כפרתו השלישי שהוא פסול בתרומה אינו דין שיעשה רביעי בקדש. אבל החמישי טהור: ה בשר תאוה אף על פי שהוא טהור גזרו עליו שיהיה כשלישי לטומאה מטמא את הקדש ואינו פוסל את התרומה. ויראה לי שלא גזרו עליו אלא כדי שלא יערבוהו עם בשר הקדש ויבואו לטעות ולשגג בו וידמו שהבשר זה הוא חול והוא קדש ויאכלנו בטומאה: ו חיבורי אוכלין ע״י משקין הרי הן חיבור לטמא טומאת אוכלין *והדבר ספק אם חשובים כגוף אחד למנות בהן ראשון ושני ושלישי. או חושבים זה האוכל שנגעה בו הטומאה ראשון והאוכל המחובר לו שני: ז השני שבחולין פוסל אוכלי תרומה ועושה אותן שלישי. ואם נגע במשקה חולין טימאן ואצ״ל אם נגע במשקה תרומה או במשקה קדש שהוא מטמא את הכל: ח השלישי שבתרומה שנגע באוכלי קדש פסלן ונעשו רביעי. ואם נגע במשקה הקדש טימאן ונעשו תחלה. אבל אם נגע שלישי שבתרומה במשקה תרומה הרי הוא טהור. וכן רביעי שבקדש *אם נגע במשקה קדש הרי זה טהור: ט חולין שנעשו על טהרת תרומה

כסף משנה

ט האוכלים לא יהיו אב טומאה לעולם וכו׳. נתבאר בפ״ז מהלכות אלו: י ואין אתה מוצא משקין שניות לעולם וכו׳. חזר לכתוב כן לאפוקי ממ״ש בקצת נוסחאות בסוף פ״ק דפסחים (דף י״ז ע״ב) הכא בבשר שנטמא במשקים שניות שנטמאו מחמת שרץ וסובר רבינו שהוא טעות סופר כמ״ש בהקדמתו לסדר טהרות:

פי״א א כל מקום שנאמר באוכלים פסול וכו׳ הראשון שבחולין וכו׳. משנה פרק שני דטהרות ואיתא בפ״ב דחולין (דף ל״ה) ופ״ק דפסחים (דף ט״ז):

ב ואין שני עושה ג׳ בחולין. בפ״ב דטהרות ופרק י״א דפרה ופ״ק דנדה (דף ז׳) ובפרק כשם (דף ל׳) אמרו דכ״ע אין שני עושה שלישי בחולין ובפ״ב דחולין (דף ל״ג ל״ד) כולה סוגיא הכי רהטא וכן בחגיגה (דף כ״ד) ובפסחים שם: ומנין לאוכל שני שהוא פסול בחולין וכו׳. משנה פרק כשם (דף כ״ז ע״ב) וכריב״ז. ומ״ש וכן שרץ שנפל וכו׳. פ״ח דכלים ואיתא בפ״ק דפסחים (דף כ׳) ופרק שולין (דף קל״ח ע״ב):

ג הראשון והשני שבתרומה טמאים ומטמאין וכו׳. בפ״ב דטהרות: מנין לאוכל ג׳ וכו׳. פרק הערל עלה ע״ד:

ד הראשון והשני וכו׳. פ״ב דטהרות שם: ומנין לשלישי בקדש וכו׳ עד אינו דין שיעשה רביעי בקדש. פרק כשם (דף כ״ט ע״ב) ופ״ק דפסחים (דף י״ח ע״ב) ופרק חומר בקדש (דף כ״ד):

ה בשר תאוה וכו׳. בתוספתא דנדה פ״ט. ומ״ש רבינו מטמא את הקדש מאחר שטהור לתרומה לא היה לו לטמא את הקדש ואפשר דלשון מטמא דנקט לאו דוקא אלא היינו לומר שפוסל את הקדש וליישנא דתוספתא נקט ולאו דוקא זהו דעת הר״י קורקוס ז״ל. ואין נ״ל שהרי שנו בתוספתא חזרו וגזרו כנבילה עלמה מטמא בטמא נראה שגזרו והחמירו עליו בקדש ביותר ואין לתרומה שייכות בזה יותר מהחולין:

ו חיבורי אוכלים וכו׳. בש״ס טבול יום בעא רבי זירא מרבי אמי בר חייא וכו׳ הא דתנן חיבורי אוכלים על ידי משקים חיבור לטומאה קלה ואינו חיבור לטומאה חמורה מונין בו ראשון ושני או אין מונין בו ראשון ושני א״ל כל היכא דמטמא אדם מונין בו ראשון ושני אין מטמא אדם אין מונין בו ראשון ושני ופירש רש״י חיבורי אוכלין וכו׳ ומשמע דפשט ליה דכיון דאוכלים אינם מטמאים אדם אין מונים בו ראשון ושני. וזהו שכתב הראב״ד והדבר ספק א״א אינו כן אלא כבר פשטוה בזבחים שאין מונים בו ראשון ושני עכ״ל. וטעם רבינו נראה

נראה שהוא מדגרסינן בפרק הקומץ רבה (דף כ״ד) בעי רבי ירמיה צירוף כלי וחבור מים וכו׳ וכיון דהא דמיא להך ושלקא בתיקו ה״ה לאידך ואע״ג דרבי אמי בר חייא פשטה מ״מ מידי ספיקא לא נפקא. ונראה מדברי רבינו דהכי קא מיבעיא ליה אי חשיבי שני האוכלים שחיברם המשקה כגוף א׳ ואם נגע שרץ באחד מהם ה״ל תרווייהו ראשון והנוגע באוכל שבצד האחר הוי שני או דילמא אע״פ שהמשקה מחברם מ״מ סיינו להיות אוכל שבצד זה טמא אע״פ שלא נגע בו השרץ ומכל מקום אינו נחשב כאילו נגע בו השרץ ודיינו שנחשוב אותו כאילו נגע באוכל שנגע בו השרץ דהוה ליה שני והאוכל הנוגע בו שלישי: ז השני שבחולין וכו׳. בפ״ב דטהרות שני שבחולין מטמא משקה חולין ופוסל לאוכלי תרומה. ומ״ש אם נגע במשקה חולין טמאן. איני יודע למה לא כתב שנעשו תחילה כמ״ש בבא אחר זו:

ח השלישי שבתרומה וכו׳. שם השלישי שבתרומה מטמא משקה קדש ופוסל לאוכלי קדש. ומ״ש אבל אם נגע שלישי שבתרומה במשקה תרומה הרי הוא טהור. הכי משמע מדלא קתני ופוסל אוכלי קדש ומשקה תרומה. ומ״ש וכן רביעי שבקדש אם נגע במשקה קדש ה״ז טהור. שם הראשון והשני והשלישי שבקדש טמאים ומטמאים הרביעי פסול ואינו מטמא. וכתב הראב״ד אם נגע במשקה קדש ה״ז טהור א״א זה שיבוש שהרי אמרו השלישי שבכולן וכו׳. והיא משנה בפ״ב דטהרות ושפיר מוכיח כדברי הראב״ד ואפשר לומר לדעת רבינו דמאי מטמא משקה קדש דקאמר פוסל משקה קדש וכעין מה שפי׳ רבינו משנה בפרק הנזכר גבי הראשון שבחולין טמא ומטמא השני פסול ואינו מטמא הראשון והשני שבתרומה טמאים ומטמאים השלישי פסול ואינו מטמא הראשון והשני והשלישי שבקדש טמאים ומטמאים הרביעי פסול ואינו מטמא דטמא ומטמא דקתני בכולהו היינו טמא ופוסל ומטמא לאו דוקא נקט וכן נמי הא דקתני בכולהו פסול ולא מטמא היינו פוסל ולא פוסל. ומ״ש הראב״ד ההוא משקה נמי פוסל משקה אחריצא לא דק דמשקה הנוגע במשקה אחר עושהו תחילה כמו שנתבאר בפ״י: ט חולין שנעשו וכו׳. בפרק ב׳ דטהרות ר״א אומר האוכל אוכל ראשון וכו׳ רבי יהושע אומר האוכל אוכל ראשון ואוכל שני שני שלישי שני לקדש ולא שני לתרומה בחולין שנעשו לטהרת תרומה ומייתי לה בפ״ב דחולין (דף ל״ג ע״ב) ופירש״י בחולין שנעשו על טהרת תרומה כלומר האי אוכל ראשון שני ושלישי בחולין איירי וכו׳ ובאי זה אוכל חולין אמה מוצא שלישי הא שני לא עביד שלישי בחולין

השגת הראב״ד

*והדבר ספק. א״א אינו כן אלא כבר פשטוה בזבחים שאין מונין בו ראשון ושני:

השגת הראב״ד

*אם נגע במשקה קודש ה״ז טהור. א״א זה שיבוש שהרי אמרו השלישי שבכולן מטמא משקה קודש ופוסל אוכלי קודש מדקאמר מטמא אלמא הכוא משקה נמי פוסל למשקה אחרינא דקודם לו אפילו לאוכלי קודש:

משנה למלך

פי״א ו חיבורי אוכלין כו׳. מ״ש מרן וטעם רבינו נראה שהוא כו׳. עיין לקמן פי״ב דין ט׳ ועיין בגרסת הסוגיא (דף פ״ח ע״ב ודף נ״ט סוף ע״א): ח וכן רביעי בקדש כו׳. עיין בדברי הסוגיא (דף ל״ד ע״ב) שהאריך בזה והו״ק:

משולש

תרומה השלישי שבהן פסול כתרומה. ואם נגע בקדש אינו עושהו רביעי ואפילו משקה קדש אינו פוסל. וחולין שנעשו על טהרת הקדש *השלישי שבהן טהור כחולין: **י** האוכל רביעי שבקדש אסור לו לאכול את הקדש ומותר ליגע בקדש ואינו פוסלו. אפילו תבשיל שנתערב בו הקדש ואין בו כזית בכדי אכילת פרס הרי זה לא יאכל ברביעי של קדש אלא *בחמישי שהוא טהור כמו שביארנו: **יא** האוכל שלישי שבתרומה עצמה או של חולין שנעשו על טהרת תרומה ה"ז אסור לאכול את התרומה עד שיטבול. ומותר ליגע בתרומה והרי היא טהורה. באכילה עשו מעלה בנגיעה לא עשו מעלה. בד"א בתרומה עצמה אבל תבשיל שנתערבה בו תרומה אם אין שם כזית בכדי אכילת פרס הרי זה מותר לאכול מאותו תבשיל כדרך שמותר ליגע בתרומה: **יב** האוכל שלישי שבתרומה או של חולין שנעשו על טהרת התרומה אע"פ שהוא טהור לנגיעת תרומה הרי הוא כשני לענין קדש שטהרת תרומה טומאה היא אצל הקדש. אבל האוכל שלישי שבחולין שנעשו על טהרת הקדש הרי הוא טהור שאין לך דבר שעושה רביעי בקדש אלא קדש מקדש בלבד: **יג** כל קדש האמור בעניין טומאת אוכלין ומשקין הוא קדשי מקדש המקודשין כגון בשר קדשי קדשים. ובשר קדשים קלים. וחלות תודה ורקיקי נזיר שנשחט עליהן הזבח; והמנחות שקדשו בכלי. ושתי הלחם ולחם הפנים משקרמו בתנור. אבל חלות תודה ורקיקי נזיר שלא נשחט עליהן הזבח. והמנחות שלא קדשו בכלי. אינן לא כקדש ולא כחולין אלא כתרומה: **יד** החלה והבכורים ותשלומי תרומה *[וחומשה] הרי הן כתרומה: **טו** הטבל. והמדומע. וגידולי תרומה. ומעשר שני וראשון. ועיסה הטבולה לחלה. הרי הן כחולין והראשון טמא בהן והשני פסול ואין בהן שלישי: **טז** כל דבר שודאו מטמא את החולין מן התורה גזרו על ספיקו בחולין

*[כן הוא בס"א]

השגת הראב"ד

*השלישי שבהן טהור כחולין. א"א זה הלשון תפס הדרך המסובכת בכירים והניח הדרך הסלולה כי רוב הסוגיא של חולין והסוגיא של מסכת נדה וסתם משנה של מסכת חגיגה כולן חולין שנעשו על טהרת הקודש כקדש דמו והוא תפס דברי יחיד הוא ר"נ דס"ל כחולין דמו והוא אמר לה הכא ואמר לה נמי כהם כחומר בקדש:

*אלא בחמישי שהוא טהור. א"א אומר אני שהחמישי אפילו עם הקדש עצמו נאכל ושתי השנות האחרונות לא נאמר בהן נזיד אלא מפני שהבבא הראשונה שהיא דוקא דמיירי בחולין שנעשו על טהרת תרומה דאית בהו שלישי אבל השנות האחרונות אין בהם לא רביעי בתרומה ולא חמישי בקדש:

כסף משנה

בחולין אתה מוצא בחולין שנעשו על טהרת תרומה. ומ"ש ואם נגע בקדש אינו עושהו רביעי ואפילו משקה קדש אינו פוסל. ומ"ש וחולין שנעשו על טהרת הקדש וכו'. כתב הראב"ד א"א זה הלשון תפס הדרך המסובכת בכירים וכו'. ביאור הדברים דבפ"ב דחולין (דף ל"ג) תנן השוחט בהמה חיה ועוף ולא יצא מהם דם כשרים ונאכלים בידים מסואבות לפי שלא הוכשרו בדם. ובגמרא טעמא דלא יצא מהם דם הא יצא מהם דם אין נאכלים בידים מסואבות אמאי ידים שניות הם ואין שני עושה שלישי בחולין ואמאי דבחולין עסקינן דקתני חיה (דאילו קדשים היה בקדשים מי איכא וכו') א"ר אלעזר א"ר הושעיא הכא בחולין שנעשו על טהרת הקדש עסקינן ודלא כרבי יהושע וכו' דאמר שלישי ושני לקדש ולא שני לתרומה בחולין שנעשו על טהרת תרומה על טהרת תרומה אין על טהרת הקדש לא קסבר חולין שנעשו על טהרת הקדש לית בהו שלישי ופי' רש"י על טהרת הקדש כגון אדם הרגיל לאכול קדשים ורוצה להיות רגיל תדיר בטהרתן ושומר אף חולין מכל טומאות הפוסלות בקדש וכו'. ודלא כרבי יהושע דאמר חולין שנעשו על טהרת הקדש לא פסיל בהו שלישי דבטלה דעתו ואין יכול להחמיר על חולין טהרת הקדש אמר עולא (דף ל"ד) חברייא אמרין בחולין שנעשו על טהרת הקדש ודלא כרבי יהושע והא אמינא רבי יהושע היא ולא מיבעיא קאמר ל"מ חולין שנעשו על טהרת הקדש דחמירי דאית בהו ג' אלא אפילו חולין שנעשו על טהרת תרומה נמי אית בהו שלישי מאן חברייא רבה בר בר חנה היא דאמר רבה בר בר חנה אמר ר"י מאי אהדרו ר"א ורבי יהושע אהדדי וכו' א"ל אף אני לא אמרתי אלא בתרומה וכו' אמר רבי זירא אמר רבי אסי א"ר יוחנן א"ר ינאי האוכל שלישי של חולין שנעשו על טהרת הקדש נעשה גופו שני לקדש איתיביה רבי זירא לרבי אסי שלישי ושני לקדש ואין שני לתרומה בחולין שנעשו על טהרת תרומה על טהרת תרומה אין על טהרת הקדש לא א"ל לא מיבעיא קאמר והא אף אני לא אמרתי [אלא בתרומה] קאמר אמוראי ניהו ואליבא דר"י. (דף ל"ב) יתיב רב יצחק בר שמואל בר מרתא קמיה דר"נ ויתיב וקאמר האוכל שלישי של חולין שנעשו על טהרת הקדש טהור לאכול בקדש שאין לך דבר שעושה רביעי אלא קדש מקודש בלבד ופירש"י קודש מקודש קדש גמור שקדש גופו כגון בשר קרבן וכו' אבל שלישי של קדש המקודש בקדושת הפה לא מתיב רמי בר חמא וכו' א"ל הנח לתרומה וכו' אמר רבא מדרשות קאמרת וכו' מתיב רב הונא בר נתן השני שבחולין מטמא משקה חולין ופוסל אוכלי תרומה והשלישי מטמא משקה קודש ופוסל אוכלי קדש בחולין שנעשו על טהרת הקדש תנאי היא דתניא חולין שנעשו על טהרת הקדש הרי הם כחולין ר"א בר' צדוק אומר הרי הם כתרומה לטמא שנים ולפסול אחד ובר"פ חומר בקדש (דף כ' ע"ב) מונה מעלות בקדש מבתרומה ואמר רבי אילא אמר רבי חנינא בר פפא וכו' ראשונות בין לקדש בין לחולין שנעשו על טהרת הקדש אחרונות לקדש אבל לא לחולין שנעשו על טהרת הקדש וגרסינן מו התם (דף כ"ב) רבא סבר לה כי הא דאמר ר"נ אמר רבה בר אבוה וכו' שם ראשונות בין לקדש בין לחולין שנעשו על טהרת הקדש אחרונות לקדש אבל לא לחולין שנעשו על טהרת הקדש ואחת מהאחרונות היא הרביעי בקדש פסול ובפ"ב דחגיגה (דף י"ט ע"ב) על מתניתין דהתם אמר רב מרי שמע מינה חולין שנעשו על טהרת הקדש כקדש דמו ובפ"ק דנדה (דף ו' ע"ב) גבי מעת לעת בנדה מטמא בין לקדש בין לתרומה דייק מדלא קתני לה גבי מעלות ופריך ר"נ והא תניא לקדש אבל לא לתרומה ומשני לה רבי שמואל בר יצחק [דה"ק] לחולין שנעשו על טהרת הקדש ולא לחולין שנעשו על טהרת תרומה וטעם רבינו משום דהא דקתני חולין שנעשו ע"ג הקדש הרי הם כחולין וכו' משנה בספ"ב דטהרות וכיון דבהם לן תנא דלאו כקדש דמו הכי נקטינן ואע"ג דבהם לן תנא בפרק השוחט (דף ל"ג) דלא כרבי יהושע אין משם ראיה דכקדש דמו משום דהא איכא התם אוקימתא אחריתא שאינה ענין לזה ותו דהא כמה אמוראי דסברי דלא כקדש דמו ורבא דהלכתא הוא סבר הכי נקטינן כוותייהו והכי אמר שהם גמרא בשלהי נדה (דף ע"א ע"ב) אמתניתין דהראשונה היו אומרים היושבת על דם טוהר מערה מים לפסח חזרו לומר הרי היא כמגע טמא לקדשים לקדשים אין לחולין לא אלמא חולין שנעשו על טהרת הקדש לאו כקדש הם וכתב רבינו בפ"ב דטהרות כ"מ שמצא במשנה זכרון שלישי בחולין שנעשו על טהרת הקדש הוא למשנה ראשונה וכיוצא בזה כתב בפ"ב דחגיגה ודבר פשוט דהלכה כמשנה אחרונה:

י האוכל וכו'. בפרק ב' דטהרות הראשון והשני והשלישי שבקדש טמאים ומטמאים הרביעי פסול ואינו מטמא החמישי נאכל בנזיד הקדש ופירושה נלמד ממה שיתבאר בסמוך שאמרו במתניתין דהראשון שבחולין טמא ומטמא וכו' והשלישי נאכל בנזיד הדמע: וכתב הראב"ד אלא בחמישי שהוא טהור א"א אומר אני החמישי וכו':

ביאור הדברים דבפ"ב דטהרות שם תנן הראשון שבחולין טמא ומטמא השני פסול ולא מטמא השלישי נאכל בנזיד הדמע הראשון והשני שבתרומה טמאים ומטמאים השלישי פסול ולא מטמא הרביעי נאכל בנזיד הקדש הראשון והשני והשלישי שבקדש טמאים ומטמאים הרביעי פסול ולא מטמא החמישי נאכל בנזיד הקדש עכ"ל ופירוש הראב"ד דחוק מאד ודברי רבינו כפשטא דמתניתין ומאי דקתני הרביעי שבתרומה והחמישי שבקדש ה"ק שלישי שבתרומה והרביעי שבקדש אסורים לאכול קדש אפילו אין הקדש בעין אלא מעורב בנזיד ואינו מותר לאוכלו אלא הרביעי שבתרומה והחמישי שבקדש שהם טהורים גמורים שהרי אין רביעי בתרומה ולא חמישי בקדש:

יא האוכל שלישי שבתרומה עצמה וכו'. בפרק שני דחולין (דף ל"ד ע"ב) אמר עולא האוכל שלישי של חולין שנעשו על טהרת תרומה נפסל גופו מלאכול בתרומה מאי קמ"ל תנינא שלישי שני לקדש ואין שני לתרומה בחולין שנעשו על טהרת תרומה שני הוא דלא הוי הא שלישי הוי אי מההיא ה"א וכו' קא משמע לן איתיביה רב המנונא לעולא הראשון שבחולין טמא ומטמא והשני פסול ולא מטמא השלישי נאכל בנזיד הדמע ואי אמרת נפסל גופו מלאכול בתרומה ספיקן ליה מידי דפסיל ליה לגופיה א"ל הנח לנזיד הדמע דליכא כזית בכדי אכילת פרס אר"י אמר רבי האוכל שלישי של תרומה עצמה אסור לאכול ומותר ליגע ואיצטריך דר"י ופירש"י בנזיד הדמע בתבשיל שתרומה מעורבת בו כגון שלישי זה עם מקפה של חולין הוא מותר לתת לתוכו תבלין של תרומה ושום ושמן דתרומה ולאוכלו וכו'. דליכא כזית בכלי אכילת פרס דבנזיד הדמע תבלי תרומה מועטין. והא דר"י אמר רבי איתא בפרק טבול יום וקאמר עלה באכילה עבוד רבנן מעלה בנגיעה לא עבוד רבנן מעלה:

יב האוכל שלישי שבתרומה וכו'. שם יתיב רב יצחק בר שמואל בר מרתא קמיה דר"נ ויתיב וקאמר האוכל שלישי של חולין שנעשו על טהרת הקדש טהור לאכול בקדש שאין לך דבר שעושה רביעי בקדש אלא קדש מקודש בלבד מתיב רמי בר חמא שלישי שני לקדש ואין שני לתרומה בחולין שנעשו על טהרת תרומה אמאי לאו קדש מקודש הוא א"ל הנח לתרומה שטהרתה טומאה היא אצל הקדש וכו' דתנן בגדי אוכלי תרומה מדרס לקדש והדר מתיב עליה ומסיק תנאי היא דתניא חולין שנעשו על טהרת הקדש הרי הם כחולין ר"א ברבי צדוק אומר הרי הם כתרומה לטמא שנים ולפסול אחד ומשמע דרבי יצחק בר שמואל בר מרתא סבר כר"א ברבי צדוק וכן פירש"י ומאחר שרבינו פסק לעיל בסמוך כת"ק דפליג אר"א ברבי צדוק קשה היאך פסק כאן כרבי יצחק וי"ל שרבינו מפרש כפירוש ראשון שכתב הרשב"א דרבי יצחק כתנא קמא דרבי אליעזר ברבי צדוק סבר דאמר חולין שנעשו על גבי הקדש הרי הם כחולין ולכך אומר האוכל שלישי אין גופו נפסל דטהור גמור הוא ואפילו הוא עצמו אינו פוסל את הקדש בנגיעתו:

יג כל קדש האמור וכו' אבל חלות תודה וכו' עד הרי הם כחולין. תוספתא פרק קמא דטהרות אלא שהיא כתובה בשיבוש:

טו ומ"ש ועיסה הטבולה לחלה הרי הן כחולין. פרק כשם (דף ל) במימרא בתרא ובספרי רבינו כתוב החלה והתרומה ותשלומי ד' וה' וט"ס הוא וצריך למחוק ד' וה' ולכתוב במקומו תרומה:

טז כל דבר שודאו מטמא וכו'. פ"ק דנדה עלה ז':

ארת

משנה למלך

יד ותשלומי תרומה. פירוש האוכל תרומה בשוגג והכי איתא בירושלמי פ"ו דתרומות ועיין במ"ש הר"ם ריש פ"ו דתרומות:

חיו

פי"ב א אחת עשרה מעלות וכו'. משנה וגמרא בפרק חומר בקדש (דף כ"ב) וכר"נ דאמר י"א בנו דרבא סבר כוותיה: ג ומ"ש וטמאה במדרס שנשא עמה אינו מדוקדק דהא בגמ' (דף כ"ב ע"ב) הכי אמרי' קדם מ"מ לא משום מעשה שהיה דאמר רב יהודה אמר שמואל מעשה באחד שהיה מעביר חבית של יין [קודש] ממקום למקום ונפסקה רצועה של סנדלו ונטלה והניחה ע"פ החבית ונפלה לאויר החבית ונטמאת באותה שעה אמרו הנושא את המדרס נושא את התרומה אבל לא את הקדש הרי שנטמאה במדרס שנפל לאויר חבית לא במדרס שנשא עמה. ועוד יש לדקדק עליו דאמרינן בגמרא א"ה תרומה נמי הא מני רבי חנינא בן עקביא היא דאמר לא אסרו אלא בירדן ובספינה וכמעשה שהיה מאי היא דתניא לא ישא אדם מי חטאת ואפר חטאת ויעבירם בנהר ובספינה וכו' ולא יפשוט על פני המים וכו' רבי חנינא בן עקביא אומר לא אסרו אלא בירדן ובספינה וכמעשה שהיה ורבינו פסק כאן כרבי חנינא בן עקביא דלא אסרו אלא כמעשה שהיה בקדש אבל לא בתרומה ובפרק עשירי מהלכות פרה פסק כת"ק וי"ל שטעמו משום דהכא סתם לן תנא כרבי חנינא בן עקביא והתם סתם לן כפ"ע דפרה כת"ק ויש לנו לומר דהם רבינו דבריו של רבי חנינא בן עקביא בנושא את המדרס ודבריו של ת"ק במעביר בנהר וכדאמרינן בפרה. ומ"ש ואם עבר ונשא וכו' טהור. שם פלוגתא דאמוראי ופסק כמאן דמיקל דמילתא דרבנן היא: ו ומ"ש ומפני מה הצריכום טבילה לקדש וכו'. שם בגמרא (דף כ"ג) דנצריכהו הבר ומשום גזרה דע"ה דנבול אומת אלימא מקמי דליגמריה הא לאו מנא הוא אלא בתר דגמריה מיזהר זהיר בהו לעולם מקמי דגמריה ודילמא בעידנא דגמריה עדיין לחם היא: ז ומ"ש וכל המעלות של דבריהם הם וכו'. שם (ע"ב) הכלי מצרף מה שבתוכו וכו'. מנא ה"מ אמר רבי חנין דאמר קרא כף אחת עשרה זהב מלאה קטרת הכתוב עשאו לכל מה שבכף אחת כלומר והויא דאורייתא וכו' ופליגא [דרבי חנין] אדרבי חייא בר אבא אמר ר"י דאמר וכו' מעדותו של ר"ע נשנית משנה זו כלומר והויא מדרבנן. ופסק רבינו כר"י משום דהוא מריה דגמרא טפי מרבי חנין ומ"מ קרא דאייתי רבי חנין כתבו רבינו לרמז בעלמא. ומ"ש אפילו שאין לו תוך מצרף מה שעליו וכו'. שם: ח ומ"ש היו שני הצבורים בתוך הכלי וכו'. בפרק הקומץ רבה עלה כ"ד הוסיף אחד לביניהם מהו צריך לכלי הכלי מצרפו אין צריך לכלי אין הכלי מצרפו ופירש"י הוסיף חצי עשרון אחד לבין הנך חלאי עשרון מהו אם נגע טבול יום בזה מהו שיטמא לאותם שנים. אין צריך לכלי כגון האי חצי עשרון שלישי דאין צריך לכלי דהא אינו מצטרף עם אלו למנחה אחת אין הכלי מצרפו וטהורים דאפסוגים ורבינו מפרש בענין אחר כמבואר בדבריו:

וכתב הראב"ד על דברי רבינו לא נטמא אלא זה שנגעה א"א זה שיבוש מאותו אמצעי שנתן ביניהם וכו'. ותמהני על פה קדוש למה דחה פירוש רבינו בשתי ידים לומר עליו שהוא שיבוש שהרי יש ליתן בו טוב טעם ודעת לומר שאין הכלי מצרף אלא כשאין ביניהם דבר שא"צ לכלי אבל אי קשיא על דברי רבינו הא קשיא למה לא יצטרף העשרון האמצעי עם אותו שנטמא שהרי אין דבר מפסיק ביניהם. לכך נ"ל שדעת רבינו שאילו היה המפסיק ביניהם חצי עשרון אין ה"נ שהיה מצטרף אבל הכא במאי עסקינן בשדבר אחר שאינו סולת מפסיק ביניהם וזהו שכתב רבינו ודבר אחר ביניהם והשתא דברי רבינו מכוונים בלי שיבוש ואדרבה על פי' הראב"ד יקשה למה לא יצטרף האמצעי עם הטמא שאין דבר מפסיק וישאר השלישי טהור וזה היה יותר ראוי מלהצטרף שנים שדבר מפסיק ביניהם וכן יקשה לפירש"י ואע"פ שיש לדחוק ולומר דכיון שזה העשרון היה שלם מתחילה יותר ראויים להצטרף חלקיו זה עם זה מלהצטרף עם חלק אחר פירוש רבינו יותר נוח ואע"פ שבירושלמי פרק חומר בקדש נראה כפירוש הראב"ד אין זה כדאי לדחות פירוש רבינו שהוא נוח:

ט היו שני צבורים בכלי וכו'. שם בעי רבי ירמיה צירוף כלי וחבור מים וכו' עד תיקו ופסק רבינו כבעיא דהספק דטמאה מפני שאמרו בה א"ל הטיב לה כנפשפ:

י אוכל קדש שנטמא וכו'. נלמד ממה שיבא בסמוך

בחולין הטבולין להלה שתעשה אותה העיסה בטהרה. ומפרישים ממנה חלה והלתה תלויה לא נאכלת ולא נשרפת:

פרק שנים עשר

א אחת עשרה מעלות עשו חכמים לקדש על התרומה ואלו הן. יש לאדם להטביל כלים בתוך כלים לתרומה אבל לא לקדש. גזירה שמא יהיה פי הכלי צר ולא יהיה בו כשפופרת הנוד ונמצאו הכלים שבתוכו כאלו טבלו במים שבכלי לא במקוה. בד"א כשהיה הכלי הגדול שיש בתוכו הכלים הטמאין טהור. אבל אם היה טמא מתוך שעלתה לו טבילה עלתה טבילה לכלים שבתוכו אפילו להשתמש בהן בקדש: ב כלי שנטמאו אחוריו במשקין לא נטמא תוכו ולא בית אצבע שבעובי שפתו. והמשקין שבתוכו או שבבית צביעתו טהורין. ושותה בו ואינו חושש שמא יגעו משקין שבפיו באחורי הכלי ויחזרו ויטמאו תוכו. בד"א לתרומה. אבל לקדש נטמאו אחוריו נטמאו כולן: ג הנושא את המדרס מותר לו לישא עמו תרומה כאחד והואיל ואין הנושא נוגע בתרומה ולא תרומה נוגעת במדרס הרי היא טהורה אבל לא הקדש אף ע"פ שלא נגע בו. מעשה היה באחד שנשא חבית של קדש טמאה במדרס שנשא עמה באותה שעה גזרו שהנושא את המדרס לא ישא את הקדש. ולא גזרו אלא במדרס עם הקדש כמעשה שהיה. ואם עבר ונשא הואיל ולא נגע בקדש הרי הקדש טהור: ד בגדי אוכלי תרומה אע"פ שהן טהורין ונזהרין מן הטומאות הרי בגדיהן מדרס לקדש: ה כלי שהוא מפוצל ולוחותיו וקורותיו מקושרות כגון מטה וכיוצא בה. אם נטמא וצריך להטבילו לתרומה יש לו להטבילו כולו כאחד כשהוא מקושר. אבל לקדש מתיר ומנגב שמא יש שם דבר החוצץ ומטביל ואחר כך קושר: ו כלים הנגמרין בטהרה אפילו היה העושה אותן ת"ח ונזהר בהן הרי אלו צריכין טבילה לקדש ואינן צריכין הערב שמש. אבל לתרומה משתמש בהן בלא טבילה שהרי נעשו בטהרה. ומפני מה הצריכום טבילה לקדש גזירה משום רוק ע"ה שינגע בהן בשעת מלאכה ועדיין הוא לח: ז אחר שנגמר הכלי מצרף מה שבתוכו לקדש אבל לא לתרומה. כיצד כלי שהוא מלא פירות פרודין זה מזה כגון צימוקין וגרוגרות ונגעה טומאה באחד מהן. נטמא כל מה שבכלי לקדש אבל לא לתרומה. וכל המעלות של דבריהם הם. ורמז יש למעלה זו בתורה כף אחת עשרה זהב מלאה קטרת אמרו חכמים כל מה שבכף הרי הוא כגוף אחד. אפילו שאין לו תוך מצרף מה שעליו לקדש. כגון שהיו צבורין ע"ג הלוח או ע"ג העור אע"פ שאין הפירות נוגעין זה בזה: ח היו שני הציבורין בתוך הכלי ודבר אחר ביניהן ונטמא אחד משניהן. אם היה הדבר שביניהן צריך לכלי הכלי מצרפן ונטמא הכל. ואם אינו צריך לכלי *לא נטמא אלא זה שנגעה בו הטומאה בלבד: ט היו שני ציבורין בכלי והציבור האחד מחובר למים שאחורי הכלי ונגע טמא בציבור השני נטמאו שניהן בצירוף הכלי ונטמאו המים שאחורי הכלי מחמת זה האוכל המחובר להן אע"פ שהן אחורי הכלי. נגע הטמא במים שאחורי הכלי נטמא האוכל המחובר להן. והדבר ספק אם נטמא האוכל השני בצירוף הכלי או לא נטמא מחמת הצירוף: י אוכל קדש שנטמא והניחו בכלי ובתוך הכלי אוכל קדש אחר טהור ואין

השגת הראב"ד

*לא נטמא אלא זה שנגעה. א"א זה שיבוש שאותו האמצעי שנתן ביניהם אינו מפסיק חוץ מעשרון ושניהם שמאין אבל הכיל את עצמו שאינו מטמא מן האמצע הואיל וא"צ לכלי:

משנה למלך

פי"ב ט היו שני צבורין כו'. עיין במ"ש מרן לעיל פי"א דין ו' ודוק:

י אוכל קדש שנטמא כו'. גרסינן בפרק הקומץ עלה כ"ד בעי רבא עשרון כו' מי אמרינן שבע ליה טומאה או לא. והנה העולה מן הסוגיא דכל דבר שנטמא טומאה קלה חל עליו עוד טומאה חמורה אבל אם שתי הטומאות הם שוות בין שיהיו קלות בין שיהיו חמורות מי אמרינן שבע ליה טומאה ואינם חלים בזה אחר זה ואצ"ל אם הראשונה היא חמורה והשניה קלה שאין השניה חלה ובזה נסתפק רבא ויכלא דשתי הטומאות באות כאחד או אליבא דר"ע חלו שתיהם ולא אמרינן שבע ליה טומאה ואביי ס"ל דאפילו בזה אחר זה והטומאה הראשונה היא חמורה והשניה קלה חלה השניה דהא ס"ל דמאי דקאמר רבי יוסי אלא שאם נגע בו הזב טמא מגע הזב הוא אפילו אם הנגיעה היתה לבסוף וכמבואר בסוגיא שם. והנה אביי דס"ל דלא אמרינן שבע ליה טומאה הביא ראיה לדבריו מסיפא דתנן במסכת כלים פכ"ו פ"ע הדין שהוא טמא מדרס ועשאו וילון טהור מן המדרס אבל טמא מגע מדרס א"ר יוסי וכי באיזה מדרס נגע זה אלא שאם נגע בו הזב טמא מגע הזב כי נגע בו סיכא הזב טמא ואפילו לבסוף שהיה טמא מדרס ואח"כ מגע הזב אמאי לימא שבע ליה טומאה והשיב לו רבא ומאי דקאי שאם נגע בו הזב לבתר מדרס דלמא מקמי מדרס דהויא ליה טומאה חמורה על טומאה קלה אבל הכא דאיירי ואידי טומאה קלה לא ע"כ. והנה לפי הכרת אביי דאית ליה דלא אמרינן שבע ליה טומאה צ"ל דאיירי כנגד שלא נקפל מדרס עליו הזב לפי שאם נקפל למה לי אלא שאם נגע בו הזב תיפוק ליה שנטמא משום שנגע קלתו בקלתו. ועוד צ"ל דלא איירי במדרס עליו ערום או נעול בדבר שמטמא מדרס דאי אמית ליה מדרס ומגע בבת אחת לא אמרינן שבע ליה טומאה אלא כגון שיש שפופי כלי עד לא דברים שאין מטמאין מדרס מפסיקין ע"כ דברי התוספות שם. והנה מ"מ דאיירי בכנגד שלא נקפל הוא דוקא אליבא דאביי דאית ליה דלא אמרינן שבע ליה טומאה בשום ענין ואפילו בזה אחר זה ואפי' מטומאה חמורה לטומאה קלה וכמבואר. אך אליבא דרבא דמוקי לדרבי יוסי דקאמר שאם נגע בו הזב שבקו

ואין נוגעין זה בזה. הטהור בטהרתו והטמא בטומאתו. בא טבול יום ונגע באוכל הטמא יש בדבר זה ספק אם נפסל הטהור מחמת מגע טבול יום מפני צירוף הכלי או לא נפסל. שלא נגע טבול יום אלא באוכל ששבע מן הטומאה ולא הוסיף לו כלום: **יא** הרביעי בקדש פסול אבל בתרומה טהור. וכן שלישי בתרומה אם נגע במשקה קדש הרי זה נטמא כמו שביארנו. והשלישי שבתרומה או שבקדש אם נגע במשקה תרומה לא פסלו: **יב** מי שנטמאת ידו אחת ונגע בה בידו שנייה או ביד חבירו פסל את השנייה והרי היא כשלישי. *ואם היה ידו בלולה במשקה אע"פ שלא נגע נטמאת חבירתה וצריך להטביל את שתיהן ואח"כ יגע בקדש. אבל בתרומה אם נטמאת ידו האחת לא נטמאת חבירתה. ואפילו נגע בה כשהיא נגובה. ואין צריך להטביל ידו שנטמאת אלא נוטלה ונונע בתרומה: **יג** אוכלין נגובין שלא הוכשרו אוכלין אותם בידים מסואבות במה ד"א בתרומה אבל בקדש חיבת הקדש מכשרתן ואסור למי שידיו טמאות לאכול קדש שלא הוכשר. ואפילו לא נגע בו אלא בכוש או שתחב לו חבירו לתוך פיו הרי זה אסור ואצ"ל
שאם

השגת הראב"ד

*ואם היה ידו בלולה במשקה. א"א זה אינו מן הסוגיא ואין השכל מודה בו ובלא נגיעה מה יעשה המשקה:

בסמוך. ומ"ש בא טבול יום ונגע וכו'. שם בעיא דלא איפשיטא:

יא הרביעי בקדש. משנה פ' חומר בקדש (דף כ' ע"ב): וכן שלישי בתרומה אם נגע וכו' כמו שביארנו. בפי"א. ומ"ש וכן והשלישי שבתרומה או שבקדש וכו'. משנה פרק חומר בקדש הרביעי בקדש פסול והשלישי בתרומה:

יב מי שנטמאת ידו אחת וכו'. משנה פרק חומר בקדש בתרומה אם נטמאת אחת מידיו חבירתה טהורה ובקדש מטביל שתיהן שהיד מטמאה את חבירתה בקדש אבל לא בתרומה. ומ"ש או ביד חבירו. שם (דף כ"ד ע"ב) כר"י ואף ר"ל הדר ביה. ומ"ש פסל את השנייה שם רבי יוחנן ור"ש לקיש אמרו אחד ידו ואחד יד חבירו ולפסול אבל לא לטמא תנאי היא וכו' דתניא יד נגובה מטמאה את חבירתה לטמא בקדש אבל לא לתרומה דברי רבי רבי יוסי ברבי יהודה אומר אותה יד לפסול אבל לא לטמא ופסק רבינו כר"י ברבי יהודה משום דר"י ור"ל הוו סברי כוותיה. ומ"ש ואם היתה ידו בלולה במשקה וכו'. כן כתב רבינו שם בפירוש המשנה: וכתב הראב"ד ואם היתה ידו בלולה במשקה א"א זה אינו מן הסוגיא וכו'. ואין זו השגה דכיון דכל הני מילי מעלות דרבנן אמרינן דכיון דעל ידי משקה מטמאה את היד טומאה גמורה לכל דבר גזרו בקדש למעלה גם בלתי נגיעה. ומ"ש רבינו ואפילו נגע בה כשהיא נגובה. כלומר אע"פ שנגע בה לא נטמאת מאחר שהיא נגובה דאילו היתה לחה שהיא נטמאת על ידי המשקה:

יג אוכלים נגובים וכו'. משנה פרק חומר בקדש (דף כ' ע"ב) [אוכלים] אוכלין נגובים בידים מסואבות בתרומה אבל לא בקדש ובגמרא וכי יש נגובה לקדש והלא חיבת הקדש מכשרתן לא צריכא כגון שתחב לו חבירו לתוך פיו או שתחב הוא לעצמו בכוש ובכרכר וביקש לאכול בצון או בצל חולין עמהם לקדש גזרו בהו רבנן לתרומה לא גזרו בהו רבנן וכתב רבינו בפירוש המשנה העיקר אצלנו חיבת הקדש מכשרתו ואין צריך הכשר וכיון שזהו העיקר האוכל אוכלין נגובים בידיו והם טמאות שיטמאו ואין אנו צריכין בזה לדבר אבל דיבר בכאן אם לא לקחן בידים אלא במלקחים ודומיהן וזה גזירה שמא יאכל אחר כך עם דבר של משקה בידיו ויטמא את הקדש שבפיו עכ"ל. ולפי זה הא דקתני וביקש לאכול בצון או בצל היינו לומר שדרך בצון או בצל להדיחם במים וכשאוכלם נגעו ידיו בהם ונטמאו ומטמאים את הקדש שבפיו ורש"י פירש בע"א ואיכא למידק מאי קשיא ליה לרבי חנינא בן אנטיגנוס והלא חיבת הקדש מכשרתן אימא דהיא גופה קמ"ל דחיבת הקדש מכשרתן ואפשר דחיבת הקדש מכשרתן דאורייתא היא אי נמי דרבנן אינה מי"א מעלות השנויות שם שגזרו בקדש. ודע שיש בספר רבינו ט"ס וכך היא הנוסחא הנכונה ואצ"ל שאם נגעה טומאה באוכלים של קדש שלא הוכשרו שנטמאו מפני שחיבת הקדש מכשרתן:

ומ"ש

משנה למלך

מקמי מדרס מיירי מפניהן אפילו כבגד שנקפל וזה פשוט אך מ"ש עוד דמיירי בשלא דרס ברגלו ערום או נעול בדבר שמטמא מדרס הוא דבר פשוט לכל בין לאביי ובין לרבא. עוד הביא אביי ראיה לדבריו מסיפא דקתני מודה רבי יוסי בשני סדינין המקופלין ומונחין זה על זה וישב זב עליהן שהעליון טמא מדרס והתחתון טמא מדרס ומגע מדרס והנה פירוש ברייתא זו כתבו התוספות בפרק בהמה המקשה עלה ע"ב דמיירי שיש אויר בין הסדינין במונחין על גבי קונדיסין זה למעלה מזה וישב זב על העליון עד שהכביד העליון שנגע בתחתון וכגון שפשוטי כלי עץ מפסיק בינו לבדינין ולאו זה בעליון קודם המדרס למגע ובתחתון באים בבת אחת שהכביד על העליון עד שהגיע לתחתון ונטמא מדרס מחמת הזב ומגע מדרס מן הסדין העליון ושניהם באים בבת אחת וכ"כ כאן דמיירי שיש אויר קצת ביניהם דאי בזה ע"ג זה ממש אם כשישב הזב על שניהם בבת אחת א"כ עליון נמי ניטמא מגע מדרס כמו התחתון ואם מכביד על העליון תחלה א"כ קדם לתחתון מגע למדרס לפי שכשנוגע בעליון נטמא משום מגע וטומאת מדרס לא מטמא התחתון עד שיכביד עליו ובהקדש טומאה קלה כ"ע מודו דטומאה חמורה חלה עליו ולא אמרינן שבע ליה טומאה אבל כשיש אויר ביניהם כי אתי זב ויתיב אעליון מיד כשנוגע עליון בתחתון אתי להתחתון מדרס ומגע בבת אחת ולעליון קדם מדרס למגע ומשכא רבה אביי לכוכיה דלא אמרינן שבע ליה טומאה והשיב לו רבא התם נמי בבת אחת הכא בזה אחר זה והקשו התוספות דאמאי איצטריך לשנויי שיש חילוק בין בת אחת לזה אחר זה תימא דברייתא מיירי במקופלים זה בזה והכביד על העליון תחלה וקדם לתחתון מגע למדרס ותירצו דהכא דהשתא דברייתא משמע דמכביד על שניהם בבת אחת ועוד דא"כ מאי מודה היינו מאי דקאמר ר"י במתני' אלא שאם נגע בו הזב אימא מגע הזב דאוקימנא מקמי מדרס עוד הקשו התוספות לאביי דלית ליה חילוק בין בבת אחת לזה אחר זה תיקשי ליה מאי שנא התחתון מעליון ועליון נמי ליטמא במגע ומדרס דהא קא נגע בתחתון ותירצו דיודע היה אביי שיש חילוק אלא לרבא היה מקשה משום דלית ליה שבע טומאה אפילו היכא דמשני מגעו לטמא כתני עשרון אחר דא"כ אפילו בבת אחת ניפא שבע ליה טומאה ונא ליחול עליה טומאה א"כ משום בבת אחת לזה אח"ז דלעיל דהוי קלה על קלה ע"כ וכוונתם מבוארת דאביי מודה דיש חילוק בין בבת אחת לזה אחר זה אלא דהוה סבור דבעיא דרבא דעפרין אף בהוא זה אחר זה הוא מדמי ליה לבת אחת מתרי טעמי חדא דמשני מגעו לטמא כתני עשרון כאחר. ועוד משום דהוי קלה על קלה ולא גרע קלה על קלה בזה אחר זה מקלה והמורה בבת אחת ורבא השיב לו דשאני בבת אחת אבל בזה אחר זה אף דמשני מגעו לטמא כתני עשרון כאחר ואף דהוי קלה על קלה אמרינן שבע ליה טומאה וא"ת רבא מאי מספקא ליה הא תנן בשני סדינים שיש חילוק בין התחתון לעליון אלמא דבזה אחר זה אמרינן שבע ליה טומאה ובעיא דרבא הוא בזה אחר זה הא לא קשיא וכמה שכתבנו בשם התוספות ניחא ומאי דפשיטא ליה לאביי ספוקי מספקא ליה לרבא דפשיטא ליה לרבא דבזה אחר זה אמרינן שבע ליה טומאה אך גבי עשרון נסתפק אף שהוא בזה אחר זה אי מדמינן ליה לבת אחת כיון דמשני מגעו לטמא תני עשרון א"כ דנסתפק דע"כ לא אמרינן בזה אח"ז שבע ליה טומאה אלא בקלה והמורה אבל בקלה וקלה לא. הכלל העולה דאליבא דכ"ע היכא דקדם טומאה קלה חייל עליה אח"כ טומאה המורה והו מאי דקאמר רבי יוסי אלא שאם נגע בו הזב טמא מגע הזב דאוקימנא מקמי מדרס ובבת אחת נמי אליבא דכ"ע לא אמרינן שבע ליה טומאה והיינו הכיא דשני סדינין דאמרינן דהתחתון טמא מדרס ומגע מדרס והיכא דקדם טומאה המורה פשיטא דתו לא חייל עליה טומאה קלה והיינו דאמרינן גבי שני סדינין אני מסתפק דאפשר דספיקא של רבא הוא משום הכי טעמא והכי פשיטא ליה דקלה וקלה אף שהוא בזה אח"ז דינו שוה לבת אחת דקלה והמורה או דילמא דאליבא דכ"ע כל שהוא בזה אחר זה אף שהוא קלה וקלה אמרינן שבע ליה טומאה וספקו של רבא הוא משום דמשני מגעו כתני עשרון כאחר וכמו שכתבנו לעיל ובעת אין בידי להכריע והנה בעיא זו דרבא לא איפשיטא וכן כתב רבינו בפירקין אוכל קדש כו' יש בדבר ספק אם נפסל הטהור כו' ע"כ ומ"מ נראה דכיון דדין זה דצירוף כלי הוא מדרבנן וכמו שכתב רבינו בדין ז' נראה דאזלינן לקולא וכמ"ש רבינו גבי פי"ד דספק דברי סופרים לקולא ואין חילוק בין ספק דמציאות לספק הלכה שהרי כתב רבינו בפ"ח דין פ' בשר קדש שיצא חוץ למחיצתו הרי הוא ספק אם מטמא את הידים או לא לפיכך אינו מטמא שספק טומאת הידים טהור ע"כ הרי שדימה ספק דמציאות לספק הלכה ולא ידעתי למה לא ביאר רבינו כאן גבי צירוף דאינו מצרף כיון דהוי ספק מד"ס. ודע שראיתי לרש"י בפרק בהמה המקשה שכתב אלא שאם נגע בו הזב ברגלו ערום הדרס עליו או לאחר שדרס עליו כו'. ודבריו תמוהים דבזה אחר זה אינו חל טומאה קלה על טומאה חמורה אליבא דכ"ע וכדאיתא בפרק הקומץ וכבר הקשה הרמב"ן קושיא זו לרש"י אלא שמדבריו שם נראה דבזה אחר זה מטומאה המורה לטומאה קלה ספוקי מספקא ליה לרבא וזה אינו וכמבואר שם:

ודע שהתוספות חולין (דף ע"ב) הקשו דהכי במסקנא מוכח דבזה אחר זה אמרינן שבע ליה טומאה ובפרק העור והרוטב (דף קכ"א) אמרינן החותך כזית בשר מן המת חשב עליו ואחר כך חתכו טמא וצריך בית הסתרים היה ותני ר"מ היא והשתא היכי חייל אחר שמחשבה טומאת אוכלין דקי' אטומאת אבר מן החי דתמיד והיינו דטומאת אוכלין חמיר שראוי לבצטרף עם פחות מכביצה אוכלין אבל קודם שיחשב עליהם לא היה ראוי לבצטרף ע"כ וכ"כ בפרק הקומץ וכתבו עוד שם ואין לתרץ דהא דחשב עליו ואח"כ חתכו טמא משום דטומאת בית הסתרים מטמא דמוקי לה כר"מ ע"כ. ולא ידעתי מה יושיענו זה דהא טומאת אוכלין לא באה אלא לאחר המחשבה וא"כ קדם טומאה המורה דאבר מן החי לטומאה קלה דאוכלין ובגמרא בהך דכדין ועשאו וילון שפיר קאמר ר"מ דטמא משום מגע מדרס משום דטומאת מדרס ומגע מדרס באה כאחת ובבת אחת לא אמרינן שבע ליה טומאה דמגע אבר מן החי לא באה אלא לאחר המחשבה ובתחילה קודם המחשבה לא היה מקבל טומאה משום דלא היה חשיב אוכל וא"כ נמצא דקדם טומאה המורה לטומאה קלה ובזה אחר זה אמרינן שבע ליה טומאה. עוד הקשו התוספות בפרק הקומץ מהא דתנן סגדל שנפסק אחת מאזניו והקנה טמא מדרס נפסקה שניה והקנה טהור מן המדרס אבל טמא מגע מדרס וצריך מ"ש דהאזנה דהא קיימא שניה שנים נמי הא מיתקנה דאזנה ומפני שנים מדפות באו לכאן והשתא אימת אתיא ליה אי קודם שנפסקה דאזנה א"כ כמו שפסר מן המדרס דהא שבע ליה טומאה ע"כ ויש הכרון לשון בדברי התוספות והרואה דברי התוספות בפרק אלו קשרים ובפ"ב דעירובין יתלבנו לו הדברים. ומ"ש התוספות דמיירי דכשתיקן אזן דאזנה חל על כאן מגע מדרס בבת אחת הוא תירוץ ר"י שכתבו התוספות בשבת ובעירובין. עוד כתבו בשם ר"ש דלא שייך שבע ליה טומאה בטומאה הבאה בעצמו כו' וגם דברי ר"ש הללו הובאו בתוספות שם. ונראה מדברי ר"ש דס"ל דמתניתין דסנדל אתיא כר"מ דאית ליה דטומאת בית הסתרים מטמא והתוספות בעירובין ובשבת דחו דבריו דהא לא קי"ל כר"מ יע"ש. ודע דהתוספות חולין (דף ע"ב) הכריחו חילוק זה דהר"ש דבטומאה הבאה מגופו לא אמרינן שבע ליה טומאה מהכיא דפרק הקומץ דלאביי דלא שאני ליה בין בבת אחת לזה אח"ז אמאי לא פשיט לבעיא דרבא מדברי ת"ק דרבי יוסי דאית ליה דסדין ועשאו וילון דטהור מן המדרס וטמא מגע מדרס אלמא דלא אמרינן שבע ליה טומאה אלא ודאי דכשהטומאה באה מגופו לא אמרינן שבע ליה וחל אפילו קל על חמור אפילו בזה אח"ז. והתוספות דחו הכרח זה דלא בעי למיפשט מדר"מ דהא רבי יוסי פליג עליה מהאי טעמא ולהכי לא פשיט אלא מרבי יוסי ע"כ. וכוונתם היא דהו"מ למדחי דטעמא דרבי יוסי דפליג את"ק הוא משום דהוה ס"ל דאמרינן בהא שבע ליה טומאה אפילו בבת אחת ומש"ה מכריח מדברי רבי יוסי דאית ליה בפירוש דבבת אחת לא אמרינן שבע ליה טומאה אבל לעולם קושטא דמלתא הוא טעמא דרבי יוסי דפליג את"ק הוא משום דס"ל דבית הסתרים אינו מטמא וכ"כ בפירוש בפרק הקומץ יע"ש. וראיתי לרבינו בפירוש המשנה פכ"ז דכלים אמתניתין דסדין שפירש את"ק נגע בו הזב אחר שעשהו וילון וטמא אותו יהיה ראשון כו' והרואה סוגיית הגמרא דפרק הקומץ יראה דכוונת רבי יוסי באומרו אח"כ נגע בו הזב הוא או קודם שדרס או שדרס ברגלו יחף דהוה מדרס ומגע מדרס כאחת דאי לאחר שעשאו וילון פשיטא ולא היה צורך לאומרו וצ"ע (א"ה עיין לקמן פכ"ג מהלכות כלים סוף דין ט' ועיין עוד בזה בפ"ז מהלכות כלים דין י"ב כי שם ביאר הרב דברי התוספות הנזכר באורך) ועיין בתוספות שבת (דף נ"א) ד"ה פחות מכביצה אוכלין שהיה בבית טמא ואח"כ זרק עליו עוד פחות מכביצה דזה פחות מכביצה שזרק לא נטמא משום דאין בו כביצה ואינו מצטרף עם כביצה שהיה מקודם משום דהוא כבר היה טמא ושבע ליה טומאה והביאו הסוגיא דפרק הקומץ שכתבתי יע"ש. (א"ה עיין במ"ש הרב המחבר פרק י"ח מהלכות שבת דין ז"ך ועיין לקמן בפ"ד מהלכות טומאת אוכלין דין א'):

יג אוכלים נגובים כו'. מ"ש מרן ואפשר דחיבת הקדש מכשרתן דאורייתא היא כו'. עיין בפס"י מהלכות טומאת אוכלין ועיין בפ"ו מהלכות איסורי מזבח דין ח' ובמ"ש מרן שם:

שאם נגעה טומאה באוכלין של קדש שלא הוכשרו שנטמאו מפני שחיבת הקדש מכשרתן: **יד** בד"א לפסול האוכל עצמו ולאסרו באכילה אבל למנות בו ראשון ושני ה"ז ספק. כיצד נגע אוכל שנטמא בלא הכשר באוכל שני שהוכשר הרי זה השני ספק מפני שהראשון לא היכשר: **טו** האונן אחר שתם זמן אנינותו. ומחוסר כפורים אחר שהביא כפרתו צריכין טבילה לאכילת הקדש אבל לא לתרומה שהאונן ומחוסר כיפורים מותרין לאכול את התרומה. ומפני מה הצריכום טבילה לקדש שהרי עד עתה היו אסורין לאכול את הקדש והסיחו דעתן ושמא נטמאו והם לא ידעו. ולא עשו מעלה זו אלא לאכילה אבל לנגיעה *נוגעים בקדשים קודם טבילה: **טז** שש מעלות הראשונות עשאום בין לקדש בין לחולין שנעשו על טהרת הקדש. וחמש אחרונות שהן מן הכלי מצרף מה שבתוכו והלאה עשאום בקדש בלבד אבל לא בחולין שנעשו על טהרת הקדש. אלא הרי הן בחמש אלו כחולין לפיכך חולין שנעשו על טהרת הקדש הראשון טמא בהן והשני פסול. *והשלישי טהור בחולין כמו שביארנו:

השגת הראב"ד

*והשלישי טהור בחולין וכו'. א"א אף אני ביארתי שאלו דברי יחיד הם ואין הלכה כמותו ואילו כל הסוגיות הולכות על דרך שהן כקדש:

פרק שלשה עשר

א **חמש** מעלות עשו חכמים בבגדים ואלו הן בגדי ע"ה מדרס לאוכלי חוליהן בטהרה וכן עמי הארץ עצמן כזבין לטהרות כמו שביארנו. ובגדי אוכלי חוליהן בטהרה מדרס לאוכלי מעשר שני אבל אוכלי חוליהן בטהרה והן הנקראים פרושים אינם כזבים אפילו לתרומה ה"ז הפרוש טהור אפילו אם נגע בה בגופו. ובגדי אוכלי מעשר שני מדרס לאוכלי תרומה. ובגדי אוכלי תרומה מדרס לקדש אבל אוכלי תרומה עצמן אינן כזבין בקדש. ובגדי אוכלי קדש מדרס לחטאת כמו שביארנו בהלכות פרה אדומה אבל הטהור לקדש אינו כזב להטאת: **ב** וכן עשו הכמים מעלות בטבילה. כיצד מי שטבל בלא כוונה ה"ז טהור לחולין ואסור במעשר שני עד שיתכוון לטבול למעשר. טבל למעשר הרי זה בחזקת טהרה למעשר ואסור בתרומה. טבל לתרומה הוחזק לתרומה ואסור בקדש. טבל לקודש הוחזק לקדש ואסור לחטאת. טבל לחטאת הוחזק לכל שהטובל להמור הוחזק לקל. טבל סתם ולא נתכוון לאחד מכל אלו הרי זה טהור לחולין בלבד וטמא כשהיה אפילו למעשר. וכן הטובל ידיו או הטבילן צריך כוונה אפילו למעשר ומן המעשר ומעלה צריך כוונה אבל לחולין אינו צריך כוונה. וכל המעלות האלו מד"ס אבל דין תורה הואיל וטבל מ"מ הרי הוא טהור לכל: **ג** מי שהיה טהור לתרומה והסיח את לבו מלאכול נטמא בהיסח הדעת ואסור לאכול תרומה עד שיטבול פעם שנייה ואינו צריך הערב שמש. היו ידיו טהורות והסיח לבו מלאכול אע"פ שאומר יודע אני שלא נטמאו ידי הרי ידיו טמאות בהיסח הדעת שהידים עסקניות. אם לתרומה כן ק"ו לקדש שכל המסיח דעתו צריך טבילה. ואם לא שמר עצמו מטומאת מת ולא ידע בודאי שלא נטמא ה"ז צריך הזאה שלישי ושביעי מפני היסח הדעת. ואם ידע שלא נטמא במת והסיח דעתו משאר טומאות ה"ז צריך טבילה והערב שמש אף לתרומה. ודבר ברור הוא שכל אלו הטבילות מדבריהן: **ד** וכן גזרו חכמים על הכלים הנמצאים בשווקים וברחובות אפילו במדברות שיהיו בחזקת טומאה. שמא בזב או בכת נטמאו. וכן הרוקין הנמצאין שם בחזקת טומאה שמא רוק זב וכיוצא בו הוא הרוק הזה: **ה** כל הכלים הנמצאין בירושלים טהורין אפילו נמצאו דרך ירידה לבית הטבילה. שלא גזרו טומאה על הכלים הנמצאים בירושלים *חוץ מן הסכינים לשחיטת הקדשים

השגת הראב"ד

*חוץ מן הסכינין. א"א דבר זה אמר מפני שראה שכין שמצאה בי"ג טונה ומטביל והתב

כסף משנה

יד ומ"ש בד"א לפסול האוכל עצמו וכו' אבל למנות בו ראשון ושני. בפ"ב דחולין (דף ל"ו) גבי בעיא דצריך של מנחות בעיא דלא איפשיטא ויש לתמוה על רבינו שהוא עצמו כתב בפ"ח מהלכות אלו בפשיטות שמונים בו ראשון ושני וי"ל שטעמו הם כמ"ש שם דהיתא בפרק המנחות והנסכים דלא מיבעיא אלא מדאורייתא דאילו מדרבנן פשיטא ליה דמונים מיהו ה"מ כשנטמאה הצריך טומאה דאורייתא וכדפירש"י שם דאז חיבת הקדש מכשרתן ואע"פ שלא הוכשר כמי שהוכשר דמי ומדאורייתא מספקא לן אי מונין בו ראשון ושני ומדרבנן פשיטא לן דמונים משום דטומאה דאורייתא היא אבל בטומאת ידים שהיא דרבנן איכא למימר שלא החמירו בו רבנן למנות בו ראשון ושני אפילו מדרבנן ובפ"ח מיירי כשנטמאה הצריך טומאה דאורייתא ולפיכך פסק דמונים בו ראשון ושני מדרבנן מיהא אבל הכא דמיירי בטומאת ידים שהיא דרבנן כתב שהדבר ספק כמ"ש בד"א לפסול האוכל עצמו וכו' אבל למנות בו וכו' לאו אאין צריך לומר שאם נגעה טומאה וכו' דסמיך ליה קאי אלא ארישא דמילתא שכתב גבי ידים מסואבות חיבת הקדש מכשרתן:

טו האונן אחר שתם זמן אנינותו וכו'. משנה בפרק חומר בקדש (דף כ"א) האונן ומחוסר כפורים צריכין טבילה לקדש אבל לא לתרומה. ומ"ש ומפני מה הצריכום טבילה וכו'. שם בגמרא (דף כ"ד ע"ב). ומ"ש ולא עשו מעלה זו אלא לאכילה וכו'. בר"פ טבול יום ואע"ג דלא איתמר התם אלא גבי אונן משמע לרבינו דה"ה למחוסר כפורים כיון דכהדדי הדדי מיתנו:

טז שש מעלות הראשונות וכו'. בפרק חומר בקדש (דף כ"א ע"ב). ומ"ש לפיכך חולין שנעשו על טהרת הקדש וכו' כמו שביארנו. בפי"א. ומ"ש הראב"ד גם אני ביארתי שאלו דברי יחיד הן ואין הלכה ואילו כל הסוגיות הולכות על דרך שהם בקדש עכ"ל כבר כתבתי שם טעם רבינו:

פי"ג **א** **חמש** מעלות עשו חכמים בבגדים וכו'. משנה פ"ב דחגיגה (דף י"ח ע"ב) וכרב אחא (דף י"ט ע"ב) דמוקי למתניתין כולה כרבנן ותני בסיפא ה' מעלות. ומ"ש ועמי הארץ עצמם כזבין לטהרות כמו שביארנו. בפ"י דמטמאי משכב ומושב. ומ"ש ובגדי אוכלי חוליהן בטהרה וכו'. ג"ז משנה בפ"ב דחגיגה. ומ"ש אבל אוכלי חוליהן בטהרה וכו'. ירושלמי שם. ומ"ש ובגדי אוכלי מעשר שני וכו' עד מדרס לקדש. משנה בפרק ב' דחגיגה. ומ"ש אבל אוכלי תרומה עצמן וכו'. גם זה שם בירושלמי. ומ"ש ובגדי אוכלי קדש מדרס לחטאת. משנה פ"ב דחגיגה. ומ"ש אבל הטהור לקדש וכו'. ג"ז שם בירושלמי:

ב וכן עשו חכמים מעלות בטבילה וכו' עד הוחזק לקל. משנה פ"ב דחגיגה. ומ"ש טבל סתם ולא נתכוון וכו'. שם טבל ולא הוחזק כאילו [לא] טבל פי' הוחזק נתכוון היינו למעשר וממנו ולמעלה אבל לחולין אמרי' התם בגמרא דלא בעי כוונה בין בטבילה בין בנטילה. ופ"ש וכל המעלות האלו מד"ס וכו'. שם משמע הכי:

ג מי שהיה טהור לתרומה וכו'. בפ"ז דטהרות (משנה ח') וכחכמים. ומ"ש וא"ל הערב שמש הכי משמע בר"פ טבול יום (דף נ"ס): והר"י קורקוס ז"ל הוקשה לו מ"ש רבינו בספי"ב האונן וכו' והסיחו דעתם ושמא נטמאו והוי דוקא לקדש והרי אף לתרומה צריכים טבילה כמ"ש כאן והאריך ביישוב קושיא זו ולי הדבר פשוט דהתם לא הסיחו דעתם מטהרת גופם קאמר אלא שהסיחו דעתם מלאכול קדש שהרי הם אסורים לאכלו אנו חוששים שמא הסיחו דעתם גם מטהרת גופם וצריכים טבילה אע"פ שאומרים שהם יודעים שלא הסיחו דעתם מטהרת גופם והיא מעלה בקדש ולא החמירו עליהן להצריכם הזאה שלישי ושביעי לחוש שמא נטמאו במת שמאחר שהם אומרים שיודעין שלא הסיחו דעתם מטהרת גופם דיינו שנגזור עליהם טבילה משום מעלה בעלמא: היו ידיו טהורות וכו'. בפ"ז דטהרות וכתב שם הרא"ש שהידים עסקניות ונגעו במקום המטונף וצריכים נטילה לנגיעת תרומה אבל לא בשביל דחיישינן שמא נגעו בטומאה דא"כ ליבעי כל גופו טבילה ועוד למה סתם ידים שניות ליחוש שמא נגעו באב הטומאה עכ"ל. ומ"ש ואם לא שמר מטומאת מת וכו' ואם ידע שלא נטמא במת וכו'. בר"פ טבול יום:

ד וכן גזרו חכמים על הכלים הנמצאים וכו'. וכן הרוקים הנמצאים. שם בפ"ד דטהרות (משנה ה') על ששה ספיקות שורפין את התרומה וכו'. על ספק כלים הנמצאים על ספק רוקים הנמצאים ומייתי לה בפ"ק דשבת (דף ט"ו ע"ב) ובפ"ג דנדה (דף ל"ג ע"ב):

ה כל הכלים וכו'. משנה פ"ח דשקלים (משנה ב') כל הכלים הנמצאים בירושלים דרך ירידה לבית הטבילה טמאים דרך עלייה טהורים וכו' דברי ר"מ רבי יוסי אומר כלים טהורים חוץ מן הסל והמגריפה והמרילה המיוחדים לקברות וידוע דהלכה כרבי יוסי ולא חשש רבינו להוציא מן הכלל כלים המיוחדים לקברות לפי שדבר פשוט הוא שהם טמאים. ומ"ש שלא גזרו טומאה על הכלים הנמצאים בירושלים. בפ"ק דפסחים (דף י"ט ע"ב). ומ"ש חוץ מן הסכינין לשחיטת הקדשים וכו'. יתבאר ממה שיבא בסמוך והוא שנוי אגל מתניתין דכל הכלים וכו' שכתבתי בסמוך:

וכתב

(*יש בדין זה שתי תשובות האחת שבחגיגה פ"ג משנה ראשונה חילק רבינו בין מחוסר כפורים לאונן וכתב אבל לענין נגיעה מחוסר כפורים אוכל את הקודש כנגעו בו והאונן מותר ליגע בו. ובזבחים פ' טבול יום במשנה קמא השוה אותם לאיסור וכתב ואסור לו ליגע בקדש אלא אחר טבילה וכו' וכן מחוסר כפורים צריך טבילה לקודש והר"ב מי"ע כביה פה בזבחים משמע אחרת בפירוש רבינו שהוא ממש כפירושו בחגיגה אם כן נמצינו למדים דדברי רבינו סתרי אהדדי או בפתי סתירות אחת בפירושו תגיה וכיה ואחת במיבורו החולק לשתיהם יחדיו או פואל לחיבורו דברי פירושו לא משנה מ"י אמימים ועיין במי"ע בפ"י דנדה משנה ו' דבש ערה לפרש דבריו והאריך ודוק):

הקדשים מפני חומרת הקדשים. בד"א בסכין הנמצאת בירושלים בשאר ימות השנה אבל אם מצא סכין בירושלים בי"ד בניסן *שוחט בה הקדשים מיד ואפילו חל י"ד להיות בשבת שלא גזרו על הסכינין הנמצאים ביום הזה. וכן אם מצאה ביו"ט שוחט בה מיד שחזקת כל הכלים ביו"ט טהורין: **ו** מצא הסכין בי"ג מזה עליה ומטבילה ושוחט בה למחר *מפני שעשאוהו ביום זה כאילו יום י"ג שביעי שלה: **ז** מצא סכין קשורה לסכין הידועה אצלו בין ביו"ט בין בשאר הימים הרי היא כמוה אם טהורה טהורה ואם טמאה טמאה: **ח** כל הרוקין הנמצאים בירושלים באמצע הדרך גזרו עליהן טומאה כשאר הרוקין הנמצאים בכ"מ. וכל הרוקין הנמצאים בצדדין בירושלים טהורים. שהפרושים הן שמהלכין בצדדין כדי שלא יתטמאו בנגע עמי הארץ. ובשעת הרגל שבאמצע הדרך טהורים שכל ישראל טהורים ברגל. ושבצדדין טמאים שהטמאים ברגל מעטים והן פורשים לצידי הדרכים: **ט** כשם שהראשון עושה שני והשני עושה שלישי כן ספק ראשון עושה ספק שני וספק שני עושה ספק שלישי: **י** תרומה וקדשים שנטמאו בספק אב מאבות הטומאות של תורה הרי אלו נשרפין בטומאה זו כגון שנסתפק לו אם נגע באב זה או לא נגע: **יא** ויש שם ספיקות שאין שורפין עליהן ואין אוכלין אותן אוכלין שנסתפק לו בהן אלא תולין לא אוכלין ולא שורפין. ויש שם ספיקות ששורפין עליהן את התרומה ואצ"ל קדשים: **יב** אבל על ספק ספק הטומאה אין שורפין עליו תרומה לעולם ואצ"ל קדשים. אלא תולין לא אוכלין ולא שורפין: **יג** על ששה ספיקות שורפין את התרומה וכולם גזירה מדבריהם ואלו הן. על בית הפרס. ועל עפר הבא מארץ העמים. ועל בגדי ע"ה. ועל הכלים הנמצאים. ועל הרוקים הנמצאים. ועל מי רגלי אדם טמא שנתערב במי רגלי בהמה מחצה למחצה ואין ידוע אם בטלו מראיתן אם לא. כיצד אם נטמאת תרומה מחמת אחד משש אלו אע"פ שעיקר טומאתן בספק הרי זו תשרף. הואיל וודאי ספיקות אלו טומאתן מן התורה שהמת והזב טמאין מן התורה. ואחת תרומה שנגעה באחת משש טומאות האלו. או שנטמאת מחמת אחת מהן והרי היא שלישי לאחת מהן הרי זו תשרף. אבל אם נסתפק לו בכ"מ אם נגע בבית הפרס ובארץ העמים או לא נגע. אם נגע בבגדים ורוקין וכלים ומי רגלים או לא נגע הרי אלו תולין מפני שהעיקר טומאתן מפני הספק שמא טמאין הן או טהורים וא"ת טמאין שמא נגע שמא לא נגע ונמצאו שני ספיקות ואין שורפין על שני ספיקות אלא תולין כמו שביארנו:

פרק ארבעה עשר

א **שנים** עשר ספיקות טהרו חכמים ואלו הן. ספק מים שאובים למקוה. ספק טומאה צפה על פני המים. ספק משקין לטמא אחרים. אבל לטומאת עצמן טמאים מספק. ספק הידים בין לטומאת עצמן בין לטמא אחרים בין לטהרות ידים מטומאתן. ספק דברי סופרים. ספק החולין. ספק קרבנות. ספק נגעים. ספק עובר ועומד. ספק שרצים. ספק ר"ה. ספק שתי רשויות:

ספק

כסף משנה

וכתב הראב"ד חוץ מן הסכינים א"א דבר זה אמר מפני וכו'. ומאמר שהעלה רואה אני את דבריו הרי הוא מסתים לדברי רבינו. ומה שכתב אבל מצא סכין בי"ד בניסן וכו'. שם סכין שנמצאת בי"ד שוחט בה מיד בי"ג שונה ומטביל קופץ בין בזה ובין בזה שונה ומטביל חל י"ד להיות בשבת שוחט בה מיד בכ"ז שוחט בה מיד נמצאת קשורה לסכין הרי זה כסכין ופירוש משנה זו מבואר כאן בדברי רבינו: וכתב הראב"ד שוחט בה קדשים מיד א"א אין דברי המשנה כך וכו'. אין פירושו של הראב"ד מוכרח וכבר אפשר לפרש כפירוש רבינו אבל מה שקשה לי בדברי רבינו דבפרק אלו דברים (דף ע') אמרינן איבעיא להו לבן תימא יש משום שבירת עצם [בחגיגה] או אין בה משום שבירת עצם וכו' מ"מ סכין שנמצאת בי"ד וכו' עד לא מטביל לה ופירש"י שוחט פסחו מיד ואין צריך להטבילה וכו' משמע מהא דטעמא משום דחזקה אדם מטביל סכיניו לצורך שחיטת הפסח ורבינו עצמו כתב כן בפירוש המשנה ולמה שנה כאן רבינו הטעם שלא גזרו על הסכינים הנמצאים ביום זה ואפשר שלזה נתכוון הראב"ד שכתב וכל מ"ש כאן אינו כלום. וליישב דעת רבינו נ"ל דהכי קאמר שלא גזרו על הסכינים ביום זה מפני שחזקה שאדם מטביל סכיניו לצורך שחיטת הפסח. ועדיין יש לשאול למה השמיט דין הקופץ בזה ובזה שונה ומטביל וי"ל משום דמאי דמפליג במתניתין בין קופץ לסכין צריך לאוקומה כבן תימא דיחידאה הוא ואי מוקמינן לה כרבנן צריך לאוקומה בנשיא גוסס בי"ג ומת בי"ד דהוא מילתא דלא שכיחא ולכך כתב סתם דין הסכינים הנמצאים שבכלל זה הקופץ ואע"ג שכתב לשחיטת הקדשים ה"ק לצורך שחיטת הקדשים שהקופץ צורך שחיטת קדשים הוא לשבר עצמות החגיגה:

ו כתב הראב"ד מפני שעשו אותה ביום הזה א"א מים הרעים שמה כשפירשו לו וכו'. תמהני על פה קדוש שקרא מים הרעים לפי שלא ערב לו. ומ"ש שאין כאן הזאה כל עיקר אבל אמרו שונה וכו' י"ל דרבינו מדנקט תנא שונה יליף לה דהיינו לומר אנו מחזיקים אותו שכבר הזה עליו הזאה ראשונה כדי לטהרו לצורך יו"ט והיום יום ז' ולכן שונה להזות עליו שנית ומטבילו ולדברי הראב"ד קשה ליתנא דשונה ועוד שכתב שמא עדיין לא הטבילו ואם לא הזה עליו איך יטהר בטבילה לחוד אם הוא טמא מת ועוד שכתב ואת"ל שצריכה הזאה לא מן הטעם שלו וכו' שנראה שדברים אלו הם כדברי רבינו ממש ונ"ל דה"ק שאין כאן הזאה כלל אלא טבילה בלבד והטעם משום דכלי

דכלי זה הוא ספק טמא ספק טהור ואת"ל טמא טמא אינו טמא מת אלא טמא שרץ טומאות שאין טעונות אלא טבילה לבד וא"ת שלעולם נחוש לטומאת מת שצריך הזאה לא מן הטעם שלו שעשאוה ביום זה כאילו הוא שביעי שלה אלא הטעם שבודאי הקדים בעליו וכו' כלומר שרבינו שלה הטעם שהחכמים עשאוה ביום זה כאילו הוא יום שביעי שלה והראב"ד סובר שלא הוצרכו חכמים לעשותה כי היא מעצמה בחזקת שבודאי הקדים בעליה והזה הראשונה וכו'. וסתם דבריו וכל זה איננו שוה שעם כל זה נראה בעיניו יותר נכון לומר שאינו צריך הזאה מהטעם שכתבתי ולשון שונה יתפרש לדעת הראב"ד אע"פ שיש לומר שמא כבר הטבילו בעליו ישנה זה ויטבילנו ולדעת רבינו ניחא טפי. ומ"ש לא מן הטעם שלו אלא שבודאי הקדים בעליו וכו' אומר אני שגם זה הוא הטעם שלו דמה טעם עשאוה חכמים ביום זה כאילו הוא שביעי שלה משום דחזקה שכבר הקדים בעליו והזה הראשונה וכו':

ח כל הרוקים הנמצאים בירושלים וכו'. שקלים פ"ח כרבי יוסי:

ט כשם שהראשון כו'. תוספתא פרק ס' דטהרות:

י תרומה וקדשים שנטמאו וכו'. מתבאר ממה שיבא בסמוך:

יא ומ"ש ויש שם ספיקות שאין שורפין עליהם וכו' ויש שם ספיקות ששורפין עליהם וכו'. בטהרות פ"ד ופרק בנות כותים (דף ל"ג ע"ב) וכתב רבינו גבי שורפין ואצ"ל קדשים וגם גבי אין שורפין כתב כן ונראה שהם כדברים סותרים זה את זה וביאור הדברים פשוט דקדשים חמירי מתרומה ומה ששורפין עליו תרומה דחשבינן ליה בודאי טמא מכ"ש דחשבינן ליה לקדש בודאי טמא ושורפין וידוע שראוי ליזהר לשרוף קדשים יותר ממה שראוי ליזהר מלשרוף תרומה וא"כ הספק שאין שורפין עליו תרומה מכ"ש שלא ישרפו עליו קדשים:

יב ומ"ש אבל על ספק ספק הטומאה אין שורפין וכו'. כך הגירסא האמיתית בספרי רבינו ואיתא בפרק בנות כותים שם:

יג על ששה ספיקות וכו'. פ"ד דטהרות שם וליתא דמתניתין על ספק מי רגלי אדם שהם כנגד מי רגלי בהמה ופירש רבינו בה ע"פ התוספתא. ומ"ש אבל אם נסתפק לו וכו'. שם וכת"ק ואיתא בפרק בנות כותים:

פי"ד א שנים עשר ספיקות וכו'. פ"ד דטהרות והשמיט רבינו ספק בכורות וספק מירוס מפני שאינה ענין לטומאה

שאפילו נמצא בירושלים קאמר ואולי לא אמר אלא כשנמצאת חוץ לירושלים אלא בשעת הרגל שכל מטהרים את כליהם לפיכך לא גזרו עליהן טומאת מת אלא טומאת מגע ובי"ג שיש לו שהות לטבול שמא עדיין לא הטביל. אבל מ"מ רואה אני את דבריו דבירושלים קא מיירי שאין הטמאים מצויין שם שאם נמצא חוץ לירושלים כיון שנמצא בר"ס בי"ד אמאי שוחט בה מיד תיפוק לי משום מגעם של עוברים ושבים:

השגת הראב"ד

*שוחט בה הקדשים מיד ואפילו: א"א אין דרך המשנה כן בשקלים בי"ג שונה ומטביל ואם חל י"ד בשבת או בי"ג שוחט בה מיד והטעם מפני שאינו יכול להטביל כלים בשבת מקדים ומטביל סכיניו ביום י"ג וכל מ"ש אינו כלום:

*מפני שעשאוה ביום הזה: א"א מים הרעים שמה כשפירשו לו זה הפי' שאין כאן הזאה כל עיקר אבל אמרו שונה ומטבילו מן הספק שמא עדיין לא הטבילו ואת"ל שצריכה הזאה לא מן הטעם שלו אלא שבודאי הקדים בעליו והזה הראשונה ביום הראוי להזות ולשנות ולהטביל ויוכל להשתמש בו בפסחו. וכל זה איננו שוה:

משנה למלך

פי"ג יג ועל מי רגלי אדם טמא. עיין בפ"ק דשבת (דף ט"ז) בדברי רש"י ובתוספות שם:

לטומאה ומהרה והכלים במקומם ספק עובר ועומד וספק שתי רשויות :
ב ספק מים שאובים למקוה כיצד וכו'. פ"ב דמקואות. ומ"ש ואין מורין לו וכו'. בתוספתא דמקואות פ"ב אמר כן רבי יוסי גבי מקואות וסובר רבינו שאין חולק עליו גם סובר שה"ה לדין זה :

לטופלים ומתוך שאינה צפה ע"פ המים טמאה לתרומה :
ז ספק משקים לטמא אחרים וכו' כיצד היה מקל בידו וכו'. משנה פ"ד דטהרות. ומ"ש וכן אם נסתפק לו אם נגעו משקים טמאים וכו'. ומ"ש וכן אם נסתפק לו אם נגעו במשקים אלו וכו'. טעם כולם משום דטומאת משקים דרבנן. ומ"ש אבל טמא שפשט ידו. משנה פ"ד דטהרות :

ב ספק מים שאובין למקוה כיצד. שלשה לוגין מים שאובין שנפלו למקוה פסלוהו. ספק נפלו ספק לא נפלו ואפילו נפלו ספק יש בהן שיעור או אין בהן ספיקו טהור והרי המקוה בכשרותו ואין מורין לו לטבול במקוה זה ולעשות טהרות לכתחילה. ואם טבל ועשה טהרותיו טהורות : ג ספק טומאה צפה על פני המים כיצד. שרץ שהיה צף על פני המים. בין שהיו המים בכלים או בקרקעות וירד למים אפילו אין שם אלא טלא אדם וטומאה ה"ז טהור עד שידע ודאי שנגע. ולא אמרו ספק טומאה צפה טהור אלא לשרץ בלבד. וכל הנתלים והנגררין הרי הן כמונחין : ד שרץ שהיה מונח בכלי וכלי צף על פני המים או שהיה מונח על המת או על הנבילה ואפילו נימוח הנבילה או בשר מת שתחתיו או שהיה מונח על שכבת זרע הצפה על פני המים ה"ז כמונח על הארץ שספקו ברה"י טמא כמו שיתבאר. היה שרץ על גבי שרץ צף על פני המים ה"ז כטומאה עבה שצפה ע"פ המים וספיקו טהור. היה מונח על גבי מי חטאת ומי חטאת צפין על פני המים ה"ז ספק אם הוא כמונח או אינו כמונח. לפיכך יראה לי שספיקו טהור : ה כדרך שטהרו ספק טומאה צפה על פני המים בין בכלים בין בקרקעות כך טהרו ספק טהרה הצפה על פני המים בין בכלים בין בקרקעות. כיצד עריבה שהיא טמא מת וככר תרומה כרוך בסיב או בנייר ונתון בתוכה וירדו לתוכה מי גשמים ונתמלאת ונפשט הנייר והרי הככר צף על פני המים והנייר מבדיל בינו לבין המים וספק נגע צדו בעריבה ספק לא נגע. הרי הוא בטהרתו מפני שהוא צף : ו שרץ שנמצא צף ע"ג בור בתוך הגת לתרומה ספיקו טמא ולפועלין ספיקן טהור. מפני שהיא טומאה צפה : ז ספק משקין לטמא אחרים טהור לטומאת עצמן טמא. כיצד היה מקל בידו ובראשו משקין טמאים וזרקן לתוך ככרות טהורות. ספק נגעו המשקין בככרות ספק לא נגעו טהורות. וכן אם נסתפק לו אם נגעו משקין טמאין בכלי זה או לא נגעו הרי הכלי טהור. וכן אם נסתפק לו אם נגעו משקין אלו הטמאין במשקין אחרים או לא נגעו הרי המשקין האחרים טהורין. אבל טמא שפשט ידו או רגלו לבין משקין טהורין ספק נגע במשקין ספק לא נגע הרי אלו טמאין בספק וכן כל כיוצא בזה : ח חבית שהיא מליאה משקין ופשט הטמא את ידו לאוירה ספק נגע במשקין ספק לא נגע בהן המשקין טמאין והחבית טהורה שאין ספק המשקין מטמא. וכן אם נכנסו משקין שהן טמאין מספק לאויר החבית הרי החבית טהורה והמשקין שבתוכה טהורין שאינן מתטמאין אלא מן החבית. ואם נתערבו משקין אלו הספק במשקין שבחבית הרי כל המשקין טמאין בספק והחבית טהורה. וכן אם נפלו משקין אלו לתוך התנור הרי הפת והתנור טהורין : ט המרבץ ביתו במים טמאים או שזלפן והיו שם טהרות ספק נתזו עליהן ספק לא נתזו ספיקו טהור : י זלף משקין טהורין וטמאים בתוך הבית ונמצאו אחר כך משקין על ככר של תרומה. נטלה ונשאל עליה הרי זו טהורה שספק המשקין לטמא טהור. *הניח הככר עד שיננבו המים שעליה הרי זו טמאה בספק שספק טומאה ברה"י טמא כמו שיתבאר. והרי אין כאן משקין אלא ככר שהיא ספק טמאה ספק טהורה : יא ספק ידים בין להתטמא בין לטמא אחרים בין לטהרתן טהור כיצד. היו ידיו טהורות ולפניו שני ככרים טמאין ספק נגע ספק לא נגע. או שהיו ידיו טמאות ולפניו שני ככרים טהורים ספק נגע ספק לא נגע. או שהיו ידיו אחת טהורה ואחת טמאה ולפניו שני ככרים טהורים ונגע באחד מהן וספק בטמאה נגע ספק בטהורה. או שהיו ידיו טהורות ולפניו שני ככרים אחד טהור ואחד טמא ונגע באחד מהם ספק בטמא נגע ספק בטהור נגע. או שהיו ידיו אחת טהורה ואחת טמאה ולפניו ככר טמא וככר טהור ונגע בשניהן ספק טמאה בטמא והטהורה בטהור או טמאה בטהור והטהורה בטמא. הידים כמו שהיו והככרים כמות שהיו. וכן אם היו ידיו טמאות והטבילן או נטלן ספק שהמים שטהרו בהן כשרים לידים ספק שהן פסולין. ספק יש בהן כשיעור ספק אין בהן. ספק שהיה דבר חוצץ על ידו ספק שלא היה. הרי ידיו טהורות : יב היתה ידו אחת טמאה ואינו יודע אי זו היא אומרין לו שלא יעשה טהרות עד שיטול שתי ידיו. ואם נגע באחת

ג ספק טומאה צפה על פני המים כיצד וכו' בין שהיו המים בכלים או בקרקעות וכו'. בפ"ד דטהרות וכת"ק. ומ"ש אפילו אין שם אלא טלא אדם וטומאה וכו'. שם כרבי יוסי ומשמע לרבינו שאין חולק עליו :
ולא אמרו ספק טומאה צפה וכו'. בסוף נזיר (דף ס"ג ס"ד) :
וכל הנתלין והנגררין וכו'. שם (דף ס"ד) ונירסתו בגמרא הניטלים בפי"ת ופירשו התוספות הניטלים אדם עומד במים ותבירו היה מטלטל שרץ ספק נגע בו אדם העומד במים או הנגררים שחבירו היה גורר שרץ ע"פ המים ספק נגע ספיקו טמא מפני שהם כמונחים כיון שאם האדם תופס בה אין כאן דין טומאה צפה :
ד שרץ שהיה מונח בכלי וכו'. בעיא שם ומסיים את"ל בתר כלי אזלינן כלומר *כיון שהוא מונח בכלי אין לו דין צף וכבר ידוע שדרך רבינו לפסוק כאת"ל. ומ"ש או שהיה מונח על המת וכו'. כל הני בעיי דאיפשיטו שם באת"ל. ומ"ש היה שרץ וכו'. שם בעיא דאיפשיטא באת"ל אלא דבנוסחי דידן איפשיטא לחומרא ובנוסחת רבינו איפשיטא לקולא. ומ"ש היה מונח ע"ג מי חטאת וכו'. שם בעיא דלא איפשיטא פירוש מספקא ליה מפני שהם עבים מפני האפר המעורב בהם דדילמא דמו לאוכלא. ומ"ש רבינו ויראה לי שספיקו טהור נראה שטעמו משום דכיון שטהרו חכמים טומאה צפה ע"פ המים הו"ל ספיקא דרבנן ולקולא :
ה כדרך שטהרו ספק טומאה וכו' כיצד עריבה וכו'. תוספתא פ"ה דטהרות :
ו ומ"ש שרץ שנמצא צף וכו'. תוספתא בסוף טהרות ופירש ר"ש לפועלים היינו אוכלי חוליהם בטהרה וא"ת מאי שנא מעריבה דבסמוך דמטהרין לתרומה ואפשר דהכא שאני שהוא יין דמתוך שהיא צפה טהורה לפועלים
*[לא ידעתי למה שינה רבינו סלשון דשם הבעיא במת בכלי והכלי צף וגם במ"ש או שהיה מונח על המת בגמרא איתא מת על גבי שרץ] :

ח חבית שהיא מליאה משקים וכו'. בתוספתא דטהרות פ"ה (מגע) טמא שפשט ידו לאויר החבית ספק נגע ספק לא נגע ספק אוכלים ומשקים טמא והכלי טהור. ונראה שספק אוכלים פי' או דספק משקים ליטמא טמא אבל ספק אוכלים טהור וכך הם דברי רבינו שלא הזכיר לטמא אלא ספק משקים. ומ"ש וכן אם נכנסו משקים שהם טמאים מספק וכו'. שם חבית שיש בה משקים טהורים עד חציה ונפלו משקים לאוירה ספק טמאים ספק טהורים המשקים טהורים שאין מיטמאים אלא מחמת החבית נפלו על גבי המשקים משקים טמאים והחבית טהורה פירוש שאין מיטמאים אלא מחמת החבית וכדתנן בפ"ח דכלים השרץ שנמצא בתנור הפת שבתוכו שנייה שהתנור תחילה והכא כיון שהחבית טהורה אף המשקים טהורים. ומ"ש וכן אם נפלו משקים אלו וכו'. שם אפה פת בתנור ונפלו משקים לאוירו ספק טמאים [ספק טהורין] הפת טהורה שאינה מיטמאה אלא מחמת התנור ומסיים בה נפלו על גבי הפת הפת טמאה והתנור טהור והשמיטו רבינו והטעם משום דמשמע ליה דמשנתא היא דספק משקים ליטמא טמא אמרו לא ספק אוכלים ואי בעית לתרוצה צריך לאוקומה כשהיו בפת גומות ובהם משקים ומי הכמיגר בתגר זה הילכך להשמיטה עדיף :
ט המרבץ ביתו וכו' עד הרי זה טמאה בספק. תוספתא דטהרות פ"ב :
וכתב הראב"ד הניח הככר עד שנגנו המים: א"א נ"ל מפני מראית העין וכו' וטעם רבינו הגון :
יא ספק ידים וכו' עד והככרים כמו שהיו. משנה פ"ב דידים. ומ"ש וכן אם היו ידיו טמאות וכו' גם זה שם. ומ"ש ספק היה דבר חוצץ וכו'. נלמד ממה שנתבאר בסמוך :
יב היתה ידו אחת טמאה וכו'. זה נלמד ממ"ש ברמב"ם הפרק גבי ספק מים שאובים

השגת הראב"ד

*שניה הככר עד כו'. א"א נ"ל מפני מראית העין היא טמאה שהרואה שמטהרין אותה לא ידע שמחמת ספק משקין מטהרין אותה שהרי אין עליה משקין ולפיכך ברה"י טמאה בספק :

ספק

משנה למלך

פי"ד ב ואין מורין לו לטבול במקוה זה כו'. (ע"ש דין זה ודברי מרן שכל יתבאר בדברי הרב המחבר לקמן פ"י מהלכות מקואות דין ו' יע"ש) :

מהן בטהרות קודם שיטול ידיו טהרותיו טהורות:

פרק חמשה עשר

א ספק ד"ם כיצד. ספק אכל אוכלין טמאין ושתה משקין טמאין ספק שלא אכל ושלא שתה. ספק שבא ראשו ורובו במים שאובין או שנפלו עליו שלשה לוגין מים שאובין ספק שלא בא ושלא נפלו ה"ז טהור. וכן אם אכל אוכלין טמאין או שתה משקין טמאין או בא במים שאובין או נפלו עליו שלשה לוגין מים שאובין. וספק נגע בטהרות אלו ספק לא נגע הרי טהרות אלו טהורות. וכן האוכל ספק אוכלין טמאים והשותה משקין שהן טמאים בספק ה"ז טהור. וכן האוכל תרומה תלויה טהור. וכן כל כיוצא באלו מולדי טומאות שהן מד"ס ספיקן טהור. אבל אב [הטומאה] שהוא מד"ס ספיקו טמא אא"כ היה האב עצמו טמא בספק כגון בית הפרס וארץ העמים שאין שורפין על ספק מגען כמו שביארנו: **ב** ספק החולין היא טהרת אוכלי חוליהן בטהרה והן הנקראים פרושים כיצד. אוכלי חוליהן בטהרה שנולד להן ספק טומאה בטהרותיהן הרי אלו טהורים ככל הספיקות כולן. ואין להן טומאה אלא טומאה ודאית: **ג** ספק הקרבנות כיצד. מחוסר כיפורים שיש עליו ספק חמשה קרבנות. כגון האשה שיש עליה ספק חמש זיבות. או ספק חמש לידות. מביאין קרבן אחד וטהור לאכול בקדשים ואין השאר עליו חובה כמו שביארנו בהלכות מחוסרי כפרה: **ד** ספק נגעים כיצד. עד שלא נזקק לטומאה ספיקו טהור כמו שביארנו בפ"ו מהלכות נגעים: **ה** ספק עומד ועובר כיצד. מצורע שיושב תחת האילן והטהור עובר ספק האהיל עליו האילן וטמא ספק לא האהיל עליו. וכן אם היה הטהור יושב תחת האילן והמצורע עובר תחתיו ספק עמד המצורע ונטמא הטהור ספק לא עמד ספיקו טהור: **ו** ספק שרצים זה ספק הנזרקין כיצד. זרק שרץ או דבר טמא לבין הככרות או שזרק ככר לבין הטמאות וספק נגע ספק לא נגע הרי זה טהור הואיל ומצא הככר הטהור שאינו נוגע בטומאה שכל הטומאות כשעת מציאתן. ואין אומרין שמא נגע בו ואח"כ נפל בצדו אלא הרי הן כשעת מציאתן: **ז** השרץ בפי החולדה ומהלכת על גבי ככרות של תרומה ספק נגע ספק לא נגע ספיקו טהור מפני שלא נחה הטומאה. היתה מהלכת בו ונוגעת בככרות ספק חי ספק מת הרי הן טהורות. בד"א בזמן שנטלתו והלכה לה אבל אם נמצא מת בפיה הרי אלו טמאות. ראוהו חי בפיה אע"פ שמצאוהו מת בפיה הרי אלו טהורות. וכן השרץ בפי החולדה והנבילה בפי הכלב ועברו בין הטהורים או שעברו טהורים ביניהן ספיקו טהור. מפני שאין לטומאה מקום קבוע. היו מנקרין בהן על הארץ הרי הן כמונחין ומטמאין למפרע מספק אם היו ברשות היחיד כמו שיתבאר: **ח** ספק ר"ה כיצד. טומאה שמונחת בר"ה ספק נגע בה ספק לא נגע ספיקו טהור. היתה ברה"י וספק נגע בה ספק לא נגע ספיקו טמא. וכל אלו הספיקות שטהרו חכמים *אפילו ברה"י מפני שאין בהן דעת להשאל כמו שיתבאר: **ט** ספק שתי רשויות כיצד. היה דבר טמא ברה"י ודבר טהור בר"ה או שהיה הדבר להפך ונגע באחד מהם ואין ידוע באי זה מהן נגע. או שהסיט את אחד מהן ואין ידוע אי זה הסיט. אם היה הדבר הטמא מטמא במשא או שהיה אחד מהן מטמא באהל והאהיל על אחד מהן ואין ידוע אי זה מהן האהיל ה"ז טהור אע"פ שספק ר"ה טהור. כשיבוא לישאל אומרין לו *אם טבלת אין בכך הפסד. אם טבל ה"ז משובח. ואם לא טבל ועשה טהרות הרי הן טהורות שספק רשות הרבים טהור: **י** שרץ שנמצא שרוף ומונח ע"ג אוכלין וכן טלית שנמצאת בלויה ומחט שנמצאת שבורה או חלודה בין הכלים הרי אלו טהורין בין בר"ה בין ברה"י. ואין אומרין שמא אחר שנגע באוכלין נשרף ואחר שנטמאו הכלים במגע הטלית והמחט נשברה או החלידה ובלתה הטלית עד שטהרה שכל הטומאות כשעת מציאתן: **יא** שני עדים אומרין לו נטמא והוא אומר טהור אני הוא נאמן על ידי עצמו. ואעפ"כ אין אומרין לו עסוק בטהרות אלא אם עשה טהרות הרי הן טהורות ויחוש לעצמו. עד אומר נטמא ושנים אומרים לא נטמא בין ברשות הרבים בין ברה"י טהור. שנים אומרים נטמא ועד אחד אומר לא נטמא בין ברשות היחיד בין ברשות הרבים הרי

*[בע"ז ל"ו מילפא דר' ינאי ע"ש]

השגת הראב"ד

*אפילו ברה"י מפני שאין וכו'. א"א זה מיהוש אלא אע"פ שיש בהן:

כסף משנה

שאובים למקוה אין מורין לו לטבול במקום זה ולעשות טהרות לכתחילה:

פט"ו **א ספק** ד"ם כיצד וכו'. פ"ד דטהרות. ומ"ש וכן אם אכל אוכלים טמאים וכו' וספק נגע בטהרות אלו וכו'. שם הוא שזה בכלל ספק ד"ם. ומ"ש וכן האוכל ספק אוכלים טמאים וכו'. גם זה בכלל ספק ד"ם. ומ"ש וכן האוכל תרומה תלויה טהור. תוספתא פ"ה דטהרות. ומ"ש אבל אב הטומאה שהוא מד"ס וכו'. משנה פ"ד דטהרות. ומ"ש אא"כ היה האב עצמו טמא בספק וכו' כמו שביארנו. בפי"ג:

ב ספק החולין וכו'. משנה פ"ד דטהרות:

ג ספק הקרבנות כיצד וכו'. שם ומייתי לה בספ"ק דכריתות (דף ח'):

ד ספק נגעים כיצד וכו'. גם זה שם:

ה ספק עומד ועובר וכו'. בפ"ג דעדיות (מ"ז) ובפ"ו דטהרות הטמא עומד והטהור עובר הטהור עומד והטמא עובר וכו' ספק האהיל ספק לא האהיל וכו' רבי יהושע מטמא וחכמים מטהרים וזה ע"פ מה ששנינו פ"ג דנגעים הטמא עומד תחת האילן והטהור עובר טמא הטהור עומד תחת האילן והטמא עובר טהור ואם עמד טמא וידוע דהלכה כחכמים:

ו ספק שרצים כו'. בפ"ד דטהרות ספק שרצים כשעת מציאתן ובתוספתא אי זהו ספק שרצים שטיהרו חכמים זה ספק הנזרקין ובמשנה דטהרות רפ"ד שנינו הזורק טומאה ממקום למקום ככר לבין המפתחות מפתח לבין הככרות טהור פי' מפתח טמא ואין ידוע אם נגע בככרות בעת עוברו עליהם וכן ככר לבין מפתחות טמאים אנו דנין הדבר כשעה שמצאנו אותו וכיון שעכשיו אין נגיעה טהור:

ז השרץ בפי חולדה וכו'. בפ"ד דטהרות. ומ"ש היתה מהלכת בו ונוגע בככרות וכו'. תוספתא פ"ד דטהרות וכחכמים. ומ"ש בד"א בזמן שנטלתו וכו' עד הרי אלו טמאות. שם בתוספתא. ומ"ש ראוהו חי בפיה. אע"פ שמצאוהו מת בפיה כך היא הנוסחא הנכונה והיא בתוספתא בפרק הנזכר: וכן השרץ בפי חולדה וכו'. משנה פ"ד דטהרות שם:

ח ספק רשות הרבים כיצד. תוספתא פ"ו דטהרות: וכל אלו הספיקות וכו'. הדבר מבואר דלא קאי אמאי דסליק מיניה שהוא ספק ר"ה אלא לספיקות הקודמים לזה: וכתב הראב"ד מפני שאין בהם א"א זה שיבוש אלא אע"פ שיש בהם עכ"ל. ולכאורה משמע כדברי הראב"ד דשאין בו דעת להשאל אפילו ברה"י טהור בכל הספיקות ומאי רבותא דהני דקתני אלו ספיקות שטהרו חכמים אלא ודאי דהני אפילו שיש בהם דעת להשאל טיהרום אלא שבפ"ק דחולין (דף ט' ע"ב) אמרו על ההיא דשרץ בפי חולדה ומהלכת ע"ג ככרות של תרומה דטעמא הוי משום דככר אין בו דעת להשאל ומשם למד רבינו דכל הני טיהרום מטעם זה ונ"ל דמשמע לרבינו דכי תנן אלו ספיקות שטיהרו חכמים להו למימרא שנשתנו אלו משאר ספיקות שאע"פ ששאר ספיקות שמאות אלו טהורות אלא הספיקות שטיהרו חכמים מטעם שאין בו דעת להשאל מני ואזיל:

ט ספק שתי רשויות כיצד וכו'. משנה פרק ו' דטהרות במתניתין ד' ספיקות רבי יהושע מטמא וחכמים מטהרים:

אע"פ שספק ר"ה טהור וכו'. בפ"ב דע"ז (דף ל"ו ע"ב):

י שרץ שנמצא שרוף וכו'. פ"ט דטהרות. ומ"ש ומחט שנמצאת וכו'. שם פ"ג:

יא שני עדים אומרים לו נטמא וכו'. ספ"ה דטהרות וכחכמים. ומ"ש ואעפ"כ אין אומרים לו עסוק בטהרות וכו'. תוספתא שם (פ"ו) טהור ואין אומרים לו עסוק בטהרות אלא יחוש לעצמו. וכתב ר"ש יחוש לעצמו דלגבי אחרים לא מהני מאי דקאמר לא נטמאתי אלא לדידיה דוקא הוא דמהני עכ"ל וליתנא לא משמע כפירושו אלא הכי קאמר אפילו

משנה למלך

פט"ז **ח ספק** עומד ועובר כו'. עיין לעיל פ"י מהלכות טומאת צרעת דין י"ב וכפ"ש שם וזוק: **י ומחט** שנמצאת שבורה או חלודה כו'. עיין בירושלמי פ"ג דגיטין אמתני' דהמניח פירות לסיות מפרים עליהם תגיה אם הניחם איפה ובא ומצאם חלודה כו'. ולא ידעתי למה השמיט השש

אפילו לעצמו יחוש ולא יתעסק בטהרות עד שיטבול. ומ"ש עד אומר נטמא וכו' עד סוף הפרק. משנה שם ספ"ה דטהרות:

פט"ז א מפני מה טהרו חכמים וכו'. תוספתא דטהרות. ומ"ש ומפני מה שהחמירו ברשות היחיד וכו'. פ"ק דחולין (דף ט' ע"ב) ופרק כשם (דף כ"ח ע"ב) ופרק שני נזירים (דף נ"ז):

וכתב הראב"ד הרי היא טמאה לבעלה עד שתשתה א"א ובתוספתא מפרש עוד טעם אחר וכו'. וי"ל לדעת רבינו שאותו טעם דשב"ג אמרו ויש לגמגם עליו דהא ג' הם רבים כמ"ש רבינו בסמוך והרי הם יכולים להשאל ולפיכך השמיטו רבינו והטעם הראשון הוא דברי בן זומא שמאלוהו והשיב וקבלו תשובתו ועוד דסוגיין דגמרא בכל דוכתא דספק טומאה ברה"י טמא מסוטה ילפינן לה:

ב ומ"ש וכשם שהסוטה ובועלה שנים וכו'. בפ' ב' נזירים. ומ"ש בד"א כשהיה זה שנטמא בספק יש בו דעת להשאל וכו'. פ"ק דנדה (דף ד' ע"ב) ופרק כשם (דף כ"ח ע"ב) ובתוספתא דטהרות (פ"ו). ומ"ש כיצד חש"ו וכו'. משנה פ"ג דטהרות:

ג הסומא והישן והמהלך וכו'. תוספתא פ"ג דטהרות: בד"א שכל שאין בו דעת לישאל וכו' כיצד תינוק טמא וכו'. משנה פ"ג דטהרות וכחכמים:

ד היו משקים טמאים וכו'. שם. ומ"ש ואם היה כלב וכו'. שם וכראב"י דמשנתו קב ונקי. ומ"ש נמצא בבצק וכו'. שם. ומ"ש בד"א כשהיו המשקים צלולים וכו'. ס"פ עשרה יוחסין (דף פ' ע"ב) אמר ר"י ב"ל לא שאנו אלא במשקים לבנים וכו' ופירושו וכו'. ורבינו מפרש דר"י לא מפליג אלא בין צלולים לעכורים דצלולים אפילו אדומים הם נבלעים בבצק ואינם ניכרים ועכורים אפילו לבנים הם ניכרים ומאי דאמר פירושו לא שמע היינו לומר דצלולים דצלולים קרו לבנים ולעכורים קרו אדומים:

ה איזו היא חזקה וכו'. שם וכר"י:

ו היו טמאות וטהרות וכו'. בתוספתא רפ"ד ואיתא פ"ק דנדה (דף ה' ע"ב) היה וכו' עוטף בטליתו וכו' וטמאות וטהרות למעלה מראשו ספק נגע ספק לא נגע ספיקו טהור ואם א"א לו אא"כ נגע טמא וכתבו התוספות פי' טליתו טמא וטהרות בצדו או טליתו טהור וטומאתו בצדו כגון שרץ ואינו יודע אם נגע אם לא נגע אי נמי טומאות וטהרות בצדו וטליתו טהור ואינו יודע אם נגע לטומאה ואח"כ לטהרה וקמ"ל דלא הוי ס"ס שמא לא נגע הטלית בשרץ ואפילו נגע שמא לא נגע בטהרות דאם נגע בשרץ כמו כן נגע בטהרות עוד כתבו על מה שאמרו ואם א"א אא"כ נגע ואם תאמר פשיטא כיון דא"א ודאי נגע וי"ל דלאו לא אסבר כלל קאמר אלא כלומר קרוב לודאי וכן מוכיח בתוספתא שאמרו ואם א"א אלא א"כ נגע ספיקו טמא מדקאמר ספיקו משמע דלא הוי ודאי נגע עכ"ל. וכ"כ רש"י:

ז ככר של תרומה וכו'. תוספתא דטהרות ופ"ק דנדה עלה ד' ככר ע"ג הדף וכו'. ומ"ש אע"פ שהוא במקום מדרון. פירושו אע"פ שהמדרס במקום מדרון שאפילו נפלה ככר על המדרס לא נשאר שם אבל אם המדרס בקרקע שוה פשיטא דטהור שאם היה נופל שם היה נשאר וכן פירשו התוספות:

ח תינוק שנמצא וכו' וכן חמור וכו'. פ"ג דטהרות:

ט תינוק שהיה תופס וכו'. תוספתא דטהרות פרק שלישי:

י וארבעה ספיקות וכו'. גם זה תוספתא בפרק הנזכר. ומ"ש הגדיל עד שיהא בו דעת לישאל וכו' עד אוכלין על גביו טהרות. בסוף פרק לולב הגזול (דף מ"ב). ומ"ש כיצד בודקים אותו. תוספתא פ"ג דטהרות ופ"ק דחגיגה שם:

כוית

ה"ז נטמא. עד אומר נטמא ועד אומר לא נטמא אשה אומרת נטמא ואשה אומרת לא נטמא ברה"י טמא ברשות הרבים טהור:

פרק ששה עשר

א מפני מה טהרו חכמים ספק טומאה בר"ה. שהרי הציבור עושין פסח בטומאה בזמן שהטמאים מרובין אם טומאה ודאית נדחית מפניהן קל וחומר לספק טומאה שאיסור כל הספקות מדבריהן כמו שביארנו בהלכות ביאות אסורות. ומפני מה החמירו בספק רה"י. שהרי סוטה שנסתרה אף ע"פ שהדבר ספק *הרי היא טמאה לבעלה עד שתשתה: **ב** וכשם שהסוטה ובועלה שנים כך ספק טומאה בשנים. אבל אם היו שלשה ברה"י הרי ספק טומאתן שם טהור כר"ה. בד"א כשהיה זה שנטמא בספק יש בו דעת להשאל ולדרוש ממנו מה אירע לו כסוטה. אבל אם היה חרש או שוטה או קטן שאינו יודע להשיב על הענין כששואלין אותו הרי ספיקו טהור. כיצד חרש או שוטה או קטן שאין בו דעת להשאל שנמצאו בחצר או במבוי שיש שם טומאה וספק נגעו וספק לא נגעו הרי אלו טהורין. וכן כל שאין בו דעת להשאל אע"פ שנולד לו הספק ברה"י ספיקו טהור: **ג** הסומא והישן והמהלך בלילה ספיקן ברה"י טמא מפני שיש בו דעת להשאל. בד"א שכל שאין בו דעת לישאל ספיקו טהור בשהיה הדבר שקול ואין שם חזקה. אבל אם היה הדבר ידוע שחזקתו שנטמא ה"ז טמא. כיצד תינוק טמא שנמצא בצד העיסה והבצק בידו הרי העיסה טמאה שדרך התינוק לטפח ובכך היא חזקתו ואין שורפין על חזקה זו: **ד** היו משקין טמאין ובצק טהור ובהמה או חיה או עופות בבית ונמצא בבצק מקום נשיכתן. חזקה ששתו משקין ונשכו בבצק וטמאוהו. היתה שם פרה ובין המשקין והבצק כדי שתלהך את לשונה הרי הבצק טהור. ובשאר כל הבהמה כדי שתנגב את פיה. פחות מזה הבצק טמא. ואם היה כלב אפילו היו משקין בצד הבצק ה"ז טהור. שאין דרכו של כלב להניח המזון ולילך לו אל המים. נמצא בבצק נקירת התרנגולין אם יש בין המשקין והבצק כדי שינגבו את פיהן בארץ הבצק טהור. ואם לאו טמא שחזקתן ששתו וניקרו בבצק במשקין שבפיהם. בד"א בשהיו המשקין צלולין שבבואה של תינוק ניכרת בהן אבל עכורים הבצק טהור. שאילו נקרו במשקין היה מקום המשקין ניכר בבצק. אם היו צלולין אע"פ שהבצק בחזקת טומאה אין שורפין על חזקה זו אלא תולין: **ה** איזו היא חזקה ששורפין עליה ברשות היחיד. עיסה בבית ושרצים וצפרדעים מטפלין שם ונמצאו חתיכות מבשרן בעיסה אם רוב המטפלים שרצים העיסה טמאה ותשרף. ואם הרוב צפרדעים טהורה: **ו** היו טמאות וטהרות בצדו או למעלה ממנו ונתעטף בטליתו וספק נגעו ספק לא נגעו בעת שנתעטף אם היו ברשות היחיד ספיקו טמא. שספק טומאה הבאה בידי אדם נשאלין עליה אפילו בכלי המונח על גבי קרקע הרי הוא כמי שיש בו דעת לישאל. ואם היו ברשות הרבים ספיקו טהור ואם אי אפשר שלא יגע ספיקו טמא: **ז** ככר של תרומה שנתון על גבי הדף ומדרס נתון תחתיו ואי אפשר לו כשיפול שלא יגע במדרס. אע"פ שהוא במקום מדרון ובא ומצא הככר במקום אחר הרי הוא בטהרתו שאני אומר אדם בא ונטלו ונתנו במקום זה. ואם אמר ברי לי שלא בא אדם לכאן טמא שודאי נפל ונגע במדרס כשנפל: **ח** תינוק שנמצא בצד בית הקברות והשושנים בידו אע"פ שאין שם שושנים אלא במקום הטומאה ספיקו טהור שמא אחר ליקטן ונתנם לו. וכן חמור העומד בבית הקברות כליו טהורין ואין אומרין שמא נתמעך בהן ונגעו בקבר מפני שאין בו דעת לישאל וכשנמצאו לא נמצאו נוגעין וכל הטומאות כשעת מציאתן: **ט** תינוק שהיה תופש בידו של אביו או שהיה רוכב על גבי כתיפו של אביו ספיקו ברה"י טמא מפני שאביו נשאל עליו: **י** וארבעה ספיקות אמרו חכמים בתינוק. תינוק שאינו יכול להלך שהניחתו אמו ובאה ומצאתו כמו שהוא במקומו טהור ואין אומרין שמא טומאה באה ונשקתו וגפפתו. התחיל התינוק לצאת ולהכנס בגדיו טהורין ואין מדרס כשאר בגדי עם הארץ. ואע"פ שהן טהורין אין עושין על גביהן טהרות. הגדיל עד שיהיה בו דעת לישאל ספיקו טמא ברה"י. הגדיל עד שיהיה בו דעת לשמור את גופו אוכלין על גופו טהרות. יודע לשמור את ידיו אוכלין על גבן טהרות. כיצד בודקן אותו מטבילין אותו ונותנין לו חולין לשם

תרומה

השגת הראב"ד

*הרי היא טמאה לבעלה עד שתשתה. א"א ובתוספתא מפ"ש עוד טעם אחר מפני שאפשר לשאול על היחיד וא"א לשאול על הרבים:

משנה למלך

רבינו דין זה דמתני שאמרו בירושלמי:

פט"ז אבל אם היו שלשה ברה"י כו'. עיין במ"ש הראב"ד בס"ט מהלכות נזירות דדוקא כשסג' שם במעמד אחד הוי כר"ה אבל אם הינם במעמד אחד אף בכם בחלר אחת חשיב ... שלו דבל פסס בחלר אחת חשיב ר"ה, ונראה שדעת רש"י הוא כרבינו מ"מ ר"פ ב' נזירים ומדברי התוס' שם נראה דס"ל כהראב"ד. ודע שכתב הרשב"א בחידושיו פ"ק דנדה דהסיה דתרגמא זעירי בתכרוכות נשאלות אותה כמטה דדוקא כג' אנשים חשיב ר"ה אבל בנשים אפילו מאה כחד דמיין יע"ש:

שני

תרומה אם יודע לשמור את גופו אוכלין אגב גופו טהרות ואם יודע לשמור את ידיו אוכלים אגב ידו טהרות:

פרק שבעה עשר

א כזית מן המת בפי העורב ספק האהיל על האדם ועל הכלים ברה"י ספק שלא האהיל הרי האדם טמא מספק והוא שיהיה בו דעת לישאל והכלים טהורים מפני שאין להן דעת לישאל. וכן הממלא בכלי ונתן בעשרה כלים ונמצא השרץ באחד מהן הוא טמא והכלים טהורין אע"פ שכולן ספק שמא השרץ בכלי שמילא בו היה תחלה מפני שהן כלים ואין בהן דעת לישאל. ואם היה לכלי שמילא בו אזנים הואיל ואפשר שיצאו המים ויתאחר בו השרץ כולן טמאים. וכן הממלא בעשרה דליים זה אחר זה ונתן בעשרה כלים מדלי אחד לכלי אחר ואין ידוע הראשון מן האחרון ונמצא השרץ בכלי אחד מהן הרי התשעה כלים עם עשרת הדליים טהורין שאני אומר שמא בכלי זה היה השרץ מתחלתו. ואם יש לדליים אזנים הרי כל הדליים עם כל הכלים טמאין. המערה מכלי לכלי ונמצא השרץ בתחתון העליון טהור. ואין אומרין מהעליון נפל אלא שמא בתחתון היה *מפני שהן כלים ואין להן דעת לישאל וכן כל כיוצא בזה: **ב** קופה שנשתמש בה בטהרות ונמצא בה שרץ אם יש לה שוליים או אזנים אע"פ שאין לה שוליים הרי כל הטהרות שנשתמשו בה טמאות. אפילו היה בדוקה ומכוסה שמא עם הגבהת ידו מן הבדיקה נפל השרץ. ואפילו נשתמש בה בטהרות בזוית זו וטלטלה לזוית אחרת ונמצא בה השרץ כולן טמאות לפי שמחזיקין טומאה ממקום למקום לתלות אבל לא לשרוף: **ג** הזולף את הבור וממלא ממנו חביות אם היה משקיע כל חבית וחבית בבור וממלא אותן ונמצא השרץ בראשונה כולן טמאות. נמצא באחרונה היא טמאה וכולן טהורות שאני אומר אחר שמילא את הראשונות נפל שרץ לבור. היה זולף בכלי ונותן לתוך החביות עד שמלאן ונמצא השרץ באחת מהן היא בלבד טמאה וכולן טהורות שאני אומר בזו בלבד נפל השרץ או היה בה עד שלא זלף לתוכה. לפיכך אם היה בודק כל חבית מהן ואח"כ נותן בה היין ומכסה אותה אחר שזולף לתוכה ונמצא השרץ באחת מהן כולן טמאות. וכן אם נמצא השרץ בבור או בכלי שזולף בו הכל טמא: **ד** היה קוצה זיתים מן המעטן ומעלה אותן לגג ונמצא השרץ בגג זיתים שבמעטן טהורים. נמצא במעטן המעטן טמא. נמצא בין כותל לזיתים הזיתים טהורים. נמצא השרץ בתוך נוש של זיתים והגוש בגג אם בתוך שלשת ימים אף המעטן טמא. שאני אומר גוש זה מן המעטן עלה והשרץ בתוכו. ואם נמצא אחר שלשה ימים משהעלה זיתים לגג הרי המעטן טהור שמא בגג נתקבצו ונעשו גוש בתוך השלשה ימים: **ה** הקורץ מקרצת מן העיסה ונמצא שרץ במקרצת המקרצת לבדה טמאה. נמצא בעיסה העיסה לבדה טמאה. נמצא בתוך המקרצת אף העיסה טמאה: **ו** אוכל טמא שנמצא גרעינה שלו בתוך הככר או על גבי תבשיל רותח אע"פ שאין עליה משקה טופח הרי הן טמאים. שאני אומר האוכל כולו נפל שם ונימוח בתוך הככר או מחמת הרתיחה ונשארה גרעינתו. נמצאת הגרעינה על גבי הככר או בתוך תבשיל צונן הרי אלו טהורין אף ע"פ שיש עליה משקה שאני אומר גרעינה זו לבדה נפלה אחר שאבד האוכל מעליה שהרי אינה מטמאה: **ז** היו בבית אוכלין טמאין ואוכלין טהורים ונמצאת גרעינה בבית הולכין אחר הרוב. וכן אם היו דמים טהורים ודמים טמאים בתוך הבית ונמצא דם על האוכל הולכים אחר הרוב. מעשה היה בככר של תרומה שנמצא עליו דם ובא מעשה לפני חכמים וטהרוהו. שאפילו נאמר דם שרץ הוא הריני אומר דם שרץ חי הוא שהוא טהור: **ח** עיר שיש בה נבלות ושחוטות. בשר הנמצא בה הולכים אחר הרוב. וכן אם היה הנמצא בה ספק שרץ ספק צפרדע הולכין אחר הרוב שיש באותה העיר באותו הזמן. זה הכלל בנמצא הלך אחר הרוב: **ט** האשה שמגבבת גבבא בחצר ונמצא שרץ בתוך גבבה הרי זו טהורה שאין השרץ מטמא במשא. נמצא על גבי גבבא הרי זו טמאה שמא נגעה בו. היתה כוברת בכברה ונמצא שרץ בתוך הפירות שבכברה הרי זו טהורה. נמצא על גבי הכברה הרי זו ספק טמאה שמא נגעה בו וכל ספק ברשות היחיד טמא כמו שביארנו:

כל

פי"ז א כזית מן המת וכו'. פ"ד דטהרות ואם תאמר הרי טומאה זו אין לה מקום כיון שהיא בפי עורב וספיקה טהור כמו שנתבאר בפט"ו גבי שרץ בפי חולדה ונבילה בפי הכלב ותירץ רבינו שמשון שכל המאהילים חשיביים לטומאה מקום אפילו בנזרקים: וכן הממלא בכלי וכו'. פ"ד דטהרות הממלא בעשרה דליים ונמצא שרץ באחד מהם הוא טמא וכולם טהורים ומה שמחלק בין יש לו אוזנים לאין לו נלמד ממה שיבא בסמוך ומפרש רבינו דהממלא בעשרה דליים היינו שהוא ממלא בכלי ונותן בעשרה כלים ואיני יודע מי הכריחו לפרש כן. ומ"ש וכן הממלא בעשרה דליים וכו'. פ"ק דנדה (דף ג' ע"ב) המדלה י' דליים זה אחר זה ונמצא שרץ באחד מהם הוא טמא וכולם טהורים ואמר ר"ל משום רבי ינאי לא שאנו אלא שאין לה אוגנים אבל אם יש לה אוגנים טמאים ונראה דה"פ הכלי שנמצא בו השרץ הוא טמא וכולם טהורים מפני שאנו תולים שהיה השרץ בכלי קודם שהטיל בו מים וכל הדליים ושאר הכלים טהורים משום דאפילו את"ל שהשרץ היה בבור ועלה בדלי וממנו נפל לכלי הדלי והכלי טהורים משום דהו"ל טומאה צפה על פני המים אבל כשיש בדליים אוגנים חיישינן שמא אחר שילאו המים נשאר בדלי ונטמא הדלי ואח"כ נפל השרץ לכלי. אבל קשה למה הטעה הכלים טמאים. ועל מ"ש בבבא קמייתא ואם היה לכלי שמילא בו אוגנים וכו' קשה דזו אינה משנה אלא לטומאת הכלי שמילא בו לא לטמא שאר כלים וע"ק דבריתא טיהר מפני שאין בהם דעת לישאל וא"כ למה טימא כשיש בו אוגנים הא אין בהם דעת לישאל וצ"ע: המערה מכלי לכלי וכו'. פ"ד דטהרות. ועל מ"ש רבינו מפני שהם כלים א"א תמה אני וכו'. ומ"ש שהרי טומאה הבאה בידי אדם היא כלומר וכיון שהטומאה באה בידי אדם ה"ל יש בה דעת לישאל ולדעת רבינו י"ל שמאחר שלא נודע לאדם לא חשיבא באה בידי אדם. ומ"ש ואע"ג דר"י ס"ל וכו'. בפ"ק דנדה שם:
ב קופה שנשתמש בה וכו' אם יש לה שוליים וכו'. פשוט בפ"ק דנדה. ומ"ש או אזנים וכו'. שם כר"י. ומ"ש ואפילו נשתמש בה בטהרות בזוית זו וכו'. ג"ז שם וכר"י:
ג הזולף את הבור וכו' עד הכל טמא. בסוף טהרות וכתב הר"ש זולף מלשון שפיכה כמו מזלפים עליו ביד וכמו מזלפין ע"ג האיסים והכא הולאת יין ושמן מן הבור זולף קרי ליה ויתכן דנופל לשון זולף בדבר שאין נעשה בבת אחת אלא מעט מעט דמתניתין דממלא כלים זה אחר זה מן הבור:
ד היה קוצה זיתים וכו'. בתוספתא פרק י"א דטהרות כחכמים ולא כרבי דפליג עלייהו ואמר דאם נמצא במעטן זיתים שבגג טהורים ואע"ג דסתם מתניתין פרק ט' דטהרות כרבי לא חש לה רבינו. ויש לתמוה דהא אמרינן בפרק החולץ (דף מ"ב ע"ב) דסתם במתניתין ומחלוקת בברייתא הלכה כסתם דמתניתין. ומ"ש נמצא בין כותל לזיתים וכו'. במשנה שם ופירש רבינו שמשון טהור ולא חיישינן שמא היה על הזיתים:
ה הקורץ מקרצת וכו' ונמצא השרץ וכו' עד אף העיסה טמאה. תוספתא דטהרות (פי"א) וכחכמים ופירש ר"ש הקורץ מלשון קרן מלפון. מקרצות חתיכות של בלק וטעמא דעיסה כטעמא דמעטן עכ"ל. ונמצא בתוכה ודאי בעיסה היה דאי במקרצת נפל לא היה בתוכה אלא על גבה:
ו אוכל טמא וכו' עד הולכים אחר הרוב. תוספתא דטהרות פ"ד ובספרי רבינו כתוב אע"פ שאין עליה משקה רותח וט"ס הוא וצ"ל טופח במקום רותח:
ז וכן אם היו דמים טהורים וכו' עד שהוא טהור. תוספתא דטהרות ריש פרק ז':
ח עיר שיש בה נבילות וכו'. שם וכת"ק:
ט האשה שמגבבת וכו' עד סוף הפרק. תוספתא פ"ג דטהרות:

כל

השגת הראב"ד

*מפני שהן כלים. א"א תמה אני על הטעם הזה שהרי טומאה הבאה בידי אדם היא אבל הטעם שכל הטומאות כשעת מציאתן ובמקום מציאה דלא מחזיקין טומאה ממקום למקום היכא דאפשר למיתלי בטהרה ואע"ג דר"י ס"ל דמחזיקין לתלות ה"מ בהוצאה קופה אבל מכלי לכלי לא:

פרק שמונה עשר

א כל שאתה יכול לרבות ספיקות וספקי ספיקות בר"ה טהור ברה"י טמא. כיצד נכנס למבוי והטומאה בחצר ספק נכנס לחצר ספק לא נכנס. טומאה בבית ספק נכנס לבית ספק לא נכנס. ואפילו נכנס ספק שלא היתה שם ספק היתה שם. וא"ת היתה שם בעת שנכנס ספק יש בה כשיעור ספק אין בה. וא"ת יש בה ספק שהיא טומאה ספק אינה טומאה. ואפילו היא טומאה ספק נגע ספק לא נגע ספיקו טמא שהמבוי רשות היחיד: **ב** תשעה צפרדעים ושרץ אחד ביניהן ברשות היחיד ונגע באחד מהן ואינו יודע אי זהו ספיקו טמא. ט' שרצים וצפרדע ביניהן ברשות הרבים ונגע באחד מהן ספיקו טהור. זה הכלל כל ספק ברשות הרבים טהור עד שיאמר נטמאתי בודאי. וכל ספק ברה"י טמא עד שיאמר ודאי שלא נטמאתי. לפיכך עצמות המת ועצם נבלה בר"ה. או גוש מארץ טהורה וגושים מבית הפרס או מארץ העמים ונגע באחד מהן או הסיטו ואין ידוע במה נגע מהן ובמה הסיט. כזית מן המת וכזית מן הנבילה והאהיל על אחד מהן ואין ידוע על אי זה מהן האהיל. ב' שבילין אחד טהור ואחד טמא הלך באחד מהן ואין ידוע באי זה הלך. או שנגע באדם זה בדרך ואין ידוע אם הוא טמא או טהור. או שהיו שני אנשים אחד טמא ואחד טהור ונגע באחד מהן ואין ידוע באי זה מהן נגע. בכל אלו הספיקות טהור: **ג** המוצא מת מושכב לרוחבו של דרך אם היה שלם והוא מן הקצה אל הקצה ה"ז טמא לתרומה שחזקתו שנגע. היה לו מקום לעבור או שהיה משובר ומפורק שאפשר שעבר בין שוקיו ופרקיו ה"ז טהור. ואם היה קבר לכל רוחב הדרך הקבר מצרפו והעובר שם טמא. שאין זה כשאר ספיקות אלא חזקתו שנגע: **ד** שרץ שנמצא במבוי מטמא למפרע עד העת שיאמר בדקתי את המבוי הזה ביום פלוני ולא היה בו שרץ אפילו כבדו ולא בדקו ה"ז מטמא למפרע מקודם הכיבוד. בד"א שמצאו יבש אבל אם מצאו לח אינו מטמא למפרע אלא עד שעה שאפשר שימות בה ויהיה עתה לח בעת שנמצא: **ה** שני רוקין ברה"י אחד טהור ואחד מן הרוקין הנמצאים שנזרו עליהן טומאה כמו שביארנו ונגע באחד מהן או הסיטו ואין ידוע אי זהו תולין עליו את התרומה. מפני שהן שני ספיקות ספק בטהור נגע ספק בנמצא וא"ת בנמצא ספק שהוא טמא ספק שהוא טהור. היו שני הרוקין בר"ה אם היו נגובין ומונחין שם ונגע באחד מהן ספיקו טהור. נשא אחד מהן תולין עליו שהרי משנשאו אינו מונח בר"ה. וכן אם היה אחד מהן לח ונתלה בו הרוק תולין עליו שהרי אינו מונח בר"ה כדי שיהיה ספיקו טהור אלא הרי הוא על בגדו. כבר ביארנו שאם נגע ברוק הנמצא או נשאו או הסיטו בכ"מ שורפין עליו את התרומה וכיוצא בה ששורפין על ודאי מגען בכ"מ: **ו** מי שישב בר"ה ובא אחד ודרס על בגדיו או שרקק ונגע בו הרוק. על רוקו שורפין את התרומה. ועל בגדיו הולכין אחר הרוב. אם רוב העיר טמאין בגדיו מדרס. ואם רוב העיר טהורים הרי הוא טהור: **ז** מי שאבד לו כלי ומצאו ברה"י ה"ז טמא מדרס וטמא מת. אבד לו בר"ה ומצאו ברשות הרבים. אם אבדו ביום ומצאו לבו ביום טהור. אבד ביום ומצאו בלילה בלילה ומצאו ביום. או שאבד ביום ומצאו ביום של אחריו הרי זה בחזקת טמא. זה הכלל כל שעבר עליו הלילה *או מקצתו טמא: **ח** הניח כלי או שכחו ברשות הרבים אע"פ שעבר עליו הלילה טהור. הניחו או שכחו ברשות היחיד הרי זה טמא מדרס וטהור מטמא מת. ומפני מה לא החמירו בשוכח ומניח כמאבד מפני שאינו דבר מצוי תמיד לא גזרו עליו: **ט** המאבד ומצא בתוך הבית הרי זה טהור מפני שהוא בחזקת שימור:

השוטח

השגת הראב"ד

*או מקצתו טמא. א"א בתוספתא בר"ה אבד ביום ומצא בלילה טמאים מדרס וטהור מטמא מת וברה"י טמא מדרס וטמא מת:

כסף משנה

פי"ח א כל שאתה יכול וכו'. פ"ו דטהרות וכתבו התוספות בפרק חזקת (דף נ"ה ע"ב) דאפילו ס"ס טמא מפני כי מן הדין אפילו חד ספיקא ראוי לטהר דאוקמה אחזקתה וכיון דמטמאינן בחד ספיקא דילפינן מסוטה מ"ל חד ספיקא מה לי כמה ספיקי:

ב תשעה צפרדעים וכו'. תוספתא פ"ו דטהרות: זה הכלל כל ספק וכו'. משנה פ"ז דטהרות. ומ"ש לפיכך עצמות המת ועצם נבילה וכו'. משנה פ"ה דטהרות ובחכמים:

ג המוצא מת מושכב וכו'. פרק כיצד צולין עלה פ"א (ע"ב) ודע דמסיים בה בד"א במהלך ברגליו אבל טעון או רכוב טמא וכו' לפי שטעון או רכוב א"א שלא יגע ולא יאהיל ופירש"י בד"א דמשובר ומפורק טהור שטעון מטוי ע"כ הולך נע ונד לכאן ולכאן ומאהיל על צדדיו עכ"ל. ואיני יודע למה השמיטו רבינו ואפשר שסמך על מה שכתבו בפ"ו מהלכות קרבן פסח ושם כתבתי בביאור דינים הללו:

ד שרץ שנמצא במבוי וכו'. משנה פרק דם הנדה (דף נ"ו) השרץ שנמצא במבוי מטמא למפרע עד שיאמר בדקתי את המבוי הזה ולא היה בו שרץ או עד שעת כיבוד ובגמרא איבעיא להו עד שעת כיבוד חזקתו בדוק או דילמא חזקתו מתכבד ומאי נפקא מינה דאמר כיבד ולא בדק אי אמרת חזקתו בדוק הא בדק אי אמרת חזקתו מתכבד הא מתכבד ופירש רש"י חזקתו בדוק מי מחזקינן דבדיק ליה בשעת כיבוד וכו' או משום דחזקתו מתכבד דאי הוה התם בשעת כיבוד הוה נפיק האי שרץ מחמת כיבוד ואסיקנא דחזקתו בדוק. ומ"ש בד"א שמצאו יבש וכו'. שם במשנה לר"מ ופסק רבינו כותיה משום דר"א מפרש מילתיה בגמרא:

ה שני רוקין ברה"י וכו'. פרק ד' דטהרות שני רוקין אחד טמא ואחד טהור תולין על מגען ועל משאן ועל היסטן ברה"י ושורפין ברה"ר בזמן שהם לחים ועל משאן בין לחים בין יבשים ופירושה מבואר כדברי רבינו. ומ"ש כבר ביארנו שאם נגע ברוק הנמצא וכו'. שם היה רוק יחידי ונגע בו ונשאו והסיטו בכ"מ שורפין עליו את התרומה ואין צ"ל ברה"י. ומ"ש כבר ביארנו. הוא בפרק י"ג מהלכות אלו:

ו מי שישב ברשות הרבים וכו'. בפרק ה' דטהרות:

ז מי שאבד לו כלי וכו'. תוספתא דטהרות. ומ"ש אבד לו בר"ה וכו'. משנה פ"ח דטהרות: כתב הראב"ד או מקצתו טמא א"א בתוספתא בר"ה אבד ביום ומצא בלילה טמאים מדרס וטהורין טמא מת וברה"י טמא מדרס וטמא מת. ולקמן אגב מ"ש רבינו וכן מי שאבדו כליו ברה"י ומצאן אפילו בו ביום הרי הם טמא מדרס וטמא מת כמו שביארנו שביארנו כתב הוא לא ביאר כן למעלה אלא שאם אבד ומצא בו ביום אפילו ברה"י טהורים וכן הוא במשנה ובתוספתא עכ"ל: והילך לשון המשנה המאבד ביום ומצא ביום טהור ביום ומצא בלילה בלילה ומצא ביום ביום ומצא ביום של אחריו טמא זה הכלל כל שעבר עליו הלילה או מקצתו טמא פירוש דביום אמרינן דסתמא אם היה אדם נוגע בו היה מגביהו כדרך כל מוצא אבידה אבל אם היה אבוד אפילו שעה אחת מהלילה אפשר שבאותה השעה דרסו עליו ולא ראוהו וז"ל התוספתא המאבד והמוצא ברה"י ועבר עליהם הלילה טמא מדרס וטמא מת בר"ה ועבר עליהם הלילה טמאים מדרס וטהורים טמא מת ר"מ מטהר וכו' ומודים חכמים לר"מ במניח ושוכח וכו' ברה"י שעבר עליהם לילה טמאים מדרס וטהורים מטמא מת ע"כ ומדברי ר"מ נראה דאינו גורס גבי רה"י עבר עליו הלילה וכתב דמשום חומרת רה"י דספיקו טמא לא מפלגינן בין יום ללילה ומתני' דקתני ביום ומצא ביום מיירי בר"ה וכן נראה מדברי רבינו וגונגת הראב"ד בהשגה הראשונה להשיג על רבינו שכתב דבר"ה אם עבר עליו הלילה סתם וכתב ה"ז בחזקת טמא דמשמע שהוא טמא מדרס וטמא מת כעין מ"ש ברישא וליישב דברי רבינו נאמר דאדרבה מדברישא כתב טמא מדרס וטמא מת משמע דבשכתב סתם טמא אינו אלא טמא מדרס בלבד: ובהשגה השנית משיג עליו שהוא לא ביאר כן למעלה וכו' ועוד דהמשנה והתוספתא הוו תיובתיה למ"ש שאם מצאם אפילו בו ביום טמאים:

ואני אומר שאני תמה על מ"ש שהוא לא ביאר כן למעלה וכו'. שדבריו מבוארים באר היטב דברה"י סתם וכתב ה"ז טמא ולא חילק בין עבר עליו הלילה ללא עבר עליו כדמפליג בר"ה. ומה שהקשה עליו מהמשנה אינה קושיא שמה ששנינו המאבד ביום ומצא ביום טהור פי' רבינו דהיינו דוקא בר"ה אבל ברה"י טמא ומה ששנינו בתוספתא המאבד והמוצא ברה"י ועבר עליהן הלילה טמא דמשמע הא אם לא עבר עליו הלילה טהור י"ל דברה"י אפילו מאבד ומוצא ביום טמא ולא כתב ועבר עליהם הלילה אלא משום דבעי למיתני בסיפא דבר"ה ועבר עליהם הלילה טמאים ור"מ מטהר תנא ברישא גבי רה"י ועבר עליהן הלילה טמאים לאשמועינן דאע"ג דר"מ פליג בסיפא מודה ברישא דמתניתין מסייעא לרבינו דקתני בדין שוטח כלים דבסמוך שאם נפלו והלך להביאם טמאים ולא מפליג בין יום ללילה וכן שנינו עוד שם נפל דליו לתוך בורו של ע"ה והלך להביא במה יעלנו טמא מפני שהונח ברשות ע"ה שעה אחת ולא מפליג בין יום ללילה:

ח הניח כלי או שכח וכו'. תוספתא פרק ט' דטהרות שם:

ט המאבד ומצא בתוך הבית וכו'. שם בתוספתא. וכתב רבינו טעמו דלא שכיחי התם עכו"ם וע"ה בתוך הבית של חבר:

השוטח

י השוטח כלים בר"ה הרי אלו טהורין. וברה"י טמאים שמא נגעו בהן טמאים. ואם היה משמרן טהורים. נפלו והלך להביאם טמאים מפני שנעלמו מעיניו. וכן מי שאבדו כליו ברה"י ומצאן אפילו בו ביום *הרי הן מדרס וטמא מת כמו שביארנו: יא שוטה אחת בעיר או נכרית כל הרוקין שבעיר בחזקת טומאה לעולם בכ"מ: יב מי שדרסה אשה על בגדיו או שישבה עמו בספינה. אם מכירתו שהוא אוכל בתרומה כליו טהורין ואם לאו ישאלנה: יג מי שישן בר"ה ועמד כליו טהורים: יד נגע ברשות הרבים באחד בלילה ואין ידוע אם חי אם מת ובשחר עמד ומצאו מת ה"ז טמא שכל הטומאות כשעת מציאתן. ואם ראוהו חי בערב ובשחר מצאו מת ה"ז ספק ברשות הרבים וטהור: טו המסוכן ברשות היחיד ונתעלף ואין ידוע אם מת או עדיין הוא חי והוציאוהו לרשות הרבים וחזרו והכניסוהו לרשות היחיד. כשהוא ברשות היחיד ספיקו טמא וכשהוא ברשות הרבים ספיקו טהור. מעשה באחד שהיה מסוכן והוליכוהו מעיר לעיר במטה והיו כתות מתחלפות תחתיו ובאחרונה נמצא מת ולא טמאו חכמים אלא כת אחרונה בלבד: טז טמא שהיה עומד ומדבר על הבור ונתזה צינורא מפיו ספק הגיע לבור ספק לא הגיע. אם היה בור של שמן ספיקו טמא ברה"י. ואם היה בור של יין ספיקו טהור בכל מקום מפני ששפת הבור קולטת:

השגת הראב"ד

*הרי הן מדרס וטמא מת כמו שביארנו. א"א הוא לא ביאר כן למעלה אלא שאם אבד ומצא בו ביום אפילו ברשות היחיד טהורין וכן הוא במשנה ובתוספתא:

כסף משנה

י השוטח כלים וכו'. משנה פרק ח' דטהרות פירוש דהוי ככל ספק טומאה דבר"ה טהור ברה"י טמא. וכתב רבינו שמא נגעו בהם טמאים פי' דלמדרס אין לחוש שאין דרך העוברים לדרוס על בגדים השטוחים לייבש אבל אפשר שנגעו בהם משא"כ באבידה שאין רואים ודורסים עליה ולכך אין מקום לחלק בזה בין יום ללילה כמו באבידה וכשמשמרן אפילו נגיעה לא נגעי. ומ"ש וכן מי שאבדו כליו וכו'. תוספתא פ"ט דטהרות:

יא שוטה אחת בעיר וכו' עד ואם לאו ישאלנה. טהרות פ"ה פירוש כי השוטה אינה יודעת עתות וסתה ולכך תמיד היא בחזקת טמאה וכן הנכרית וכתב ר"ש אבל איש שוטה לא שאין האיש רגיל בזיבות וגבי נכרית ה"ה לעכו"ם דעושים כזבים. ובמשנה הזכירו כותית ורבינו השמיטה משום דעשאום כעכו"ם ובכלל נכרית היא:

יג מי שישן בר"ה וכו'. שם וכחכמים:

יד נגע בר"ה וכו'. נ"ז שם וכחכמים. ומ"ש ואם ראוהו חי וכו'. בתוספתא דטהרות פ"ז:

טו המסוכן בר"י וכו'. משנה ריש פרק ו' דטהרות וכת"ק. ומ"ש מעשה באחד וכו'. תוספתא דטהרות פ"ו:

טז טמא שהיה עומד ומדבר וכו'. משנה פ"י דטהרות מי שהיה עומד ומדבר על שפת הבור וניתזה צינורא מפיו ספק הגיעה לבור ספק לא הגיעה ספיקו טהור ובתוספתא בסוף טהרות מסיים בה של שמן ספיקו טמא של יין ספיקו טהור מפני שהבור קולטת ופירש ר"ש כשניתזה הצינורא על שפת הבור של יין קולטה השפה ומונעה מליורד ובבור שיש שאינו מקבל טומאה אבל בבור של שמן שלפני הכבד מתוך שהשמן מחליק ומאחר ששפת הצינורא מחלקת ויורדת עד למטה עכ"ל:

פי"ט א שני שבילין וכו' וכן הסדר וכו'. פרק חמישי דטהרות:

פרק תשעה עשר

א שני שבילין אחד טמא ואחד טהור הלך באחד מהן ואין ידוע באי זה מהן הלך ועשה טהרות ונאכלו והזה שלישי ושביעי וטבל וטהר והלך בשני ועשה טהרות הרי אלו טהורות. אם קיימות הראשונות אלו ואלו תלויות שבודאי שאחד מן הטהרות טמא. ואם לא טהר בינתיים הראשונות תלויות והשניות ישרפו שהרי הן טמאות בודאי שזה טמא הוא מפני שהלך

משנה למלך

פי"ט א שני שבילין אחד טמא ואחד טהור וכו'. דינים אלו הם בפ"ה דטהרות מ"ג ודע דבאדם אחד שהלך בב' השבילין אין חילוק בין בא לישאל בבת אחת לזה אחר זה דבחלוקה הראשונה פשיטא דלא בא לשאול אלא על ההילוך הב' שהרי כבר טבל ונאכלו הטהרות הראשונות ומאי דהוה הוה ובחלוקה השניה שהיו הטהרות הראשונות קיימות כבר כתב הר"ב דאחד בתרי זימני לא שייך לטהר בקיימות דאפילו בשנים שבאו לישאל בבת אחת טמאים וחד אפילו בזה אחר זה כבבת אחת דמי ובחלוקה השלישית דהיינו אם לא טהר בינתים לגבי הב' פשיטא דישרפו והראשונות נ"כ תלויות מטעמא דכתב הר"ם דדמי כבת אחת. אך מה שאני מסתפק בדין זה הוא במאי דקתני ונאכלו קודם הזייה והטבילה וההליכה הב' דבשלמא אי הוה נקיט לה קודם ההליכה אסבר דטעמא הוא משום דאם כבר הלך ועשה טהרות ואח"כ נאכלו הראשונות פשיטא דהב' תלויות כיון דבשעה שעשה הטהרות השניות היו הראשונות קיימות ומן הדין היו שיהיו שניהם תלויות לא בשביל שנאכלו נטהר הב' אלא שלפי זה אם נאכלו קודם עשיית הטהרות הב' אף שנאכלו אחר ההזייה והטבילה והילוך הטהרות הב' טהורות לפי שבשעה שאכל הראשונות כדין אכל וא"כ ליתנא דמתני' לאו דוקא והכור אני לומר דמתני' מיירי בשאכלם ההולך ומש"ה נקט דדוקא כשאכלם קודם ההזייה דאי לאחר ההזייה פשיטא דאף הב' טמאות ממ"נ אם בשביל הב' טמא הרי נטמאו הטהרות השניות ואם בשביל הראשון היה טמא הרי הטהרות הראשונות נטמאו וזה שאכל אוכלין טמאים נטמא וחזר וטימא הטהרות השניות ומש"ה נקט דאכלם קודם ההזייה דהשתא הטהרות השניות הם טהורות משום דאמרינן דבשביל הראשון היה טמא אבל לעולם דאם לא אכלם הוא אף שנאכלו לאחר ההילוך השני כל שנאכלו קודם עשיית הטהרות השניות הטהרות השניות טהורות. וממה שנכתוב לקמן יתבאר דאם אכלן אחר קודם עשיית הטהרות הב' כל שהיו קיימות הטהרות הראשונות בשעה שהלך זה בשביל השני זה שהלך והטהרות השניות בעבה כולן ספק טמאין מדרבנן שהרי בשעה שהלך ע"כ אחד מהם טמא ודאי או הטהרות הראשונות או ההולך ומאי דקתני ועשה טהרות בהלוך השני משום סיפא נקטיה ועיין לקמן. שוב דקדקתי בזה וראיתי דאפשר דמתני' איירי דוקא בשאכלם הוא ומש"ה קתני ונאכלו קודם ההזייה וטעמא דמילתא הוא דנראה דלאו דוקא בעשה טהרות אלא ה"ה אם נגע באחד וטבל וחזר ונגע באחר השני שאנשים הללו הם טמאים משום דטומאתם מכח אחד הוא וע"כ אחד מהם טמא ודאי שניהם טמאים מספק. כללא דמילתא אין אנו מטהרים מספק אלא בדבר שאין שם דבר אחר שיכחיש זה הסיתר כגון שכבר נאכלו הראשונות אבל אם נגע בהילוך הראשון אדם אחר או שאכל הטהרות הראשונות בהלך זה בשביל השני ועשה טהרות לא נטהר השניות משום דאם נטהר השניות נמצא דהאדם שאכל הראשונות טמא ודאי שאכל אוכלין טמאים וכיון שעכ"פ אחד מהם טמא או האדם או הטהרות השניות שניהם טמאים מספק. ונראה דזה הוא מה שאמרו בתוספתא זה הכלל אדם באדם טהרות בטהרות אדם בטהרות וטהרות באדם הרי אלו מוכיחות נאכלו ראשונות נטמאו או שאבדו עד שלא נעשו שניות שניות טהורות משנעשו שניות שניות תלויות ע"כ. ונראה דזה הוא פירושה דבין שבפעם הראשון נגע באדם ובפעם השני נגע באדם אחר או שהיו טהרות בטהרות כגוונא דמתניתין או שבהלוך הראשון נגע באדם ובב' עשה טהרות או בהיפך שבתחלה עשה טהרות ובהלוך השני נגע באדם הרי אלו מוכיחות זה על זה שאם נאכלו הראשונות השניות טהורות והא דנקט עד שלא נעשו שניות שניות טהורות דמשמע דאפילו לאחר הזייה והילוך שני היינו משום דבתוספתא נקט נטמאו או שאבדו ובהני גווני אפילו שנטמאו או שאבד לאחר ההילוך השני קודם עשיית הטהרות השניות השניות טהורות אבל במתניתין דקתני נאכלו ע"כ מיירי בשאכלו קודם ההזייה וכדפרישית דאי באכלם אחר כל שהאוכלין קיים הו"ל כבתיבן קיימות ואי באכלם ההולך ע"כ מיירי באכלם קודם הזייה דאי לאחר הזייה הטהרות הב' ממה נפשך הם טמאות בודאי ומיהו לא ידעתי אמאי לא נקט במתני' נטמאו או נאבדו כי היכי דקתני להו בתוספתא ואפשר דתנא דמתני' רבה לאשמועינן דלאו דוקא טהרות בטהרות שהם ממין אחד דה"ה אדם בטהרות ולמדנו זה במאי דקתני ונאכלו קודם ההזייה משום דאי אכלם אחר הוי אדם בטהרות ושניהם טמאים מספק אבל אי הוה נקיט ליה בנטמאו או נשרפו היה מוכרח לומר דאף אם נשרפו או נטמאו קודם עשיית הטהרות השניות דטהורות ולא למדנו אדם בטהרות אי הוי כשתיהן קיימות להכי נקט לה בנאכלו ומ"מ על רבינו יש לדקדק למה לא ביאר לנו דין זה. עוד נ"ל דאף בשאכלם אחר אף שהוא אדם באדם אם טבל האיש הראשון השניות טהורות דומיא דנטמאו כיון דאם נטהר השניות אין כאן דבר מנגד לטהרה זו מה לי נטמאו מה לי אם טבל ודוקא אם טבל קודם עשיית הטהרות השניות וכדכתיבנא וכן נ"ל דאם אכלם טמא הו"ל כנשרפו וכל שאכלם קודם עשיית השניות השניות טהורות ומכאן נ"ל דהא דאמרינן בהלכות תערובות שאם נפלה אחת מן התערובות לים הגדול או שנאכלה דהותר התערובות דהיינו דוקא בשנפל או נאכל קודם שנודע הספק אבל אם נודע הספק וכבר נאסרו כולן מדרבנן כי נפל או נאכל אחד מהם לא הותרו דומיא דמתני' דדוקא אם נטמאו או נאכלו קודם שבא הדבר לכלל ספק הותרו הטהרות השניות הא אם כבר בא הדבר לכלל ספק בעודן קיימות אם שוב נשרפו או נאכלו או נטמאו לא מהני. וכ"ת שאני התם דהוי איסור דרבנן דהא מן התורה בטל ברוב ומש"ה אפילו נפלו לאחר שנודע הספק מהני הא ליתא דס"ל בב' שבילין אין טומאתם כי אם מדרבנן דמן התורה אפילו שתיהן קיימות טהורות דמוקמינן כל חד וחד בחזקתם וכ"כ ר"ש בפ"ח דתרומות מ"ח והדבר מוכרח מצד עצמו שאם היתה ספק טומאתן מן התורה לא הוינו מקילין בנאכלו או בנטמאו דדוקא באיסורים דרבנן תלינן לקל בנפל אחד מהם לים הגדול וכמו שנתבאר בדברי הפוסקים וכן נראה מדברי התוספות בפ"ק דפסחים דף י' ע"ב ד"ה הבית דאוקמוה להך דהבית כגון שתי חנויות ברה"י ונגע באחת מהן ואינו יודע באיזו ומדלא מוקי לה בב' שבילין וכמתני' משמע דס"ל דמתני' מדרבנן והאי דהבית משמע דהוי מן התורה וכדמוכח במסכת בכורות (דף ל"ג) דמוכח להו מקראי וכמ"ש הרא"ם ז"ל ועוד דממקום שהביאו הר"ש והתוספות דאף ברה"י היכא דעכ"פ אחד מהם טהור ודאי לא מטמאינן ליה בודאי אלא אמרינן שהוא ספק מאותו מקום יש ללמוד דבר"ה אפילו שעכ"פ אחד מהם טמא בודאי שניהם טהורים מן התורה וכמו שהכריחו התוספות ר"פ שני נזירים ד"ה באומר וכ"כ בריש נדה ד"ה והלל ועוד דהתוספות כתבו בפ"ק דפסחים שם ד"ה דבשני בני אדם אפילו שבאו לישאל בבת אחת מן התורה טהורים ולא מחלקינן בין באו לישאל בבת אחת לזה אחר זה אלא מדרבנן והכא באדם אחד דומה לשני בני אדם שבאו לישאל בבת אחת וכמו שכתב הר"ם וזה פשוט דספק טומאה דמתניתין הוי מדרבנן. אך אם זו אדרש דודאי מתני' בר"ה מיירי וכמ"ש הר"ם וכ"כ הרב תי"ט והתם שבילין הוו ר"ה לטומאה וכדתנן בפ"ו דטהרות מ"י וממקומו מוכרח דקתני דאם נאכלו והלך בשני ועשה טהרות דטהורות ואי ברה"י פשיטא דהיכא טהורות דכיון דבספק טומאה ברה"י ספיקו טמא וכי בשביל שנאכלו הראשונות נטהרו השניות אך היכא דהראשונות קיימות אני מסתפק אי אמרינן אלו ואלו ישרפו כדין כל ספק טומאה ברה"י או דילמא שאני הכא דע"כ אחת מן הטהרות הללו טהורה בודאי וכיון שכן אמרינן דאלו ואלו תלויות ודמי לשני בני אדם שהיו ברה"י ונפלה טומאה ביניהם ואין אנו יודעים איזה מהם נטמא שכולם הוו ספק טמאים וכדמוכח בהיא דר"פ שני נזירים ודמיא לההיא דכתבו הר"ם והתוספות ז"ל דפירשו למתני' דהבית בשתי חנויות שהיו ברה"י ונגע ואינו יודע באיזו מן החנויות נגע:

עוד אני מסתפק אה"נ דאף בשני שבילין ברה"י אם קיימות הראשונות אלו ואלו תלויות אם נאכלו הראשונות מהו שיחזרו השניות לדינם ויהיו ככל ספק טומאה ברה"י דשורפין עליהן את התרומה דכי היכי דמהני לן נאכלו בר"ה לעשות אותו ככל ספק טומאה בר"ה דטהור הכי נמי ברה"י מהני לן נאכלו לעשות אותו ככל ספק טומאה ברה"י דשורפין עליה דמאי חזית דמהני לקולא ולא לחומרא. וראיתי להר"ם בפ"ז דתרומות דכתב דמתני' מדרבנן אבל מדאורייתא טהורות מידי דהוי אנאכלו ראשונות דשניות

שהלך בשני השבילין. וכן השרץ והצפרדע בר"ה ואין צורתן ניכרת ואינו ידוע אי זהו השרץ ונגע באחד מהן ועשה טהרות ונאכלו וטבל ונגע בשני ועשה טהרות הרי אלו טהורות. ואם קיימות הראשונות אלו ואלו תלויות. ואם לא טבל בינתים

משנה למלך

ושניות קיימות ע"כ. משמע מדבריו דאם היה איסורה מן התורה לא היינו מקילין בנאכלו ומהאי הכריח דאף בשתיהן קיימות אין טומאתה כי אם דרבנן ולפ"ז היה נראה בספק שלנו דכיון דמן התורה אם היו קיימות אסור לשורפה מן התורה כיון דעל כל פנים אחד מהם טהור וכדמוכח בפרק כל הפסולים דאסור לאבד בידים טהרה תלויות כי נאכלו ג"כ הוו תלויות ואסור לשורפה ומיהו אין דעתי נוחה בדמיון זה וק"ל: **שוב** ראיתי דאפשר דלעיקרא דדינא בב' שבילין ברה"י אף בשתיהן קיימות כולן ישרפו כדין כל ספק טומאה ברה"י ועד כאן לא כתבו התוספות והר"ש דלא ילפינן מסוטה אלא דבר שיכול לשאול אבל היכא דעכ"פ אחד מהם טהור הוו ספק טמאים אלא היכא דהספק בא כאחת כגון הא דר"פ ב' נזירים שהיו ברה"י ונזרקה טומאה ביניהם ואין אנו יודעים באיזה מהם נגע דהספק נפל על שניהם בבת אחת ואין אנו יכולין לטמא את שניהם בבת אחת דממה נפשך אחד מהם טהור וכן ההיא דשתי חביות ברה"י דכתבו הר"ש והתוספות הוי דומיא דההיא דר"פ שני נזירים שהספק נפל בשתי החביות כאחד אבל בשני שבילין דלא בא הדבר לכלל ספק כאחד כולם ישרפו כדין כל ספק טומאה ברה"י. וראיה לדברינו מדלא אוקמוה הר"ש והתוס' למתני' דהבית דתרומות בב' שבילין ברה"י והלך באחד ונגע בתרומה והזה וטבל והלך בשני וחזר ונגע בתרומה אחרת דשתיהם תלויות אלא ודאי דס"ל דהכ"ג דינו ככל ספק טומאה ברה"י דשורפין עליה והדעת נוטה לסברא זו ולא מיבעיא דאם השביל הראשון היה רה"י ודינו היה שישרפו וכי בשביל שהלך בשביל השני ועשה טהרות נשתנה דין הטהרות הראשונות ויצא דינם משריפה לתלייה אלא אפילו שהיה השביל הראשון ר"ה והשני רה"י נ"ל דטהרות דרה"י ישרפו והראשונה שהם דר"ה יהיו תלויות. ואם הדבר בהפך שהשביל הראשון היה רה"י והשני ר"ה הטהרות הראשונות ישרפו והשניות תלויות ואם נאכלו הראשונות השניות טהורות כיון דמן הדין השניות היו טהורות מן התורה אף כשהיו הראשונות קיימות משום דאוקמיה אחזקתיה. כללו של דבר כל ספק טומאה בר"ה טהור ודאי אף מדרבנן וכל ספק טומאה ברה"י טמא ודאי מן התורה ושורפין עליה את התרומה מן התורה וכל ספק טומאה ברה"י דעכ"פ אחד מהם טהור כגון ההיא דר"פ ב' נזירים וכגון ההיא דשתי חביות דכתבו התוספות והר"ש היו טמאים מספק מן התורה וטהרותיהם תלויות מן התורה ואם היה בר"ה אע"פ שעכ"פ אחד מהם טמא כולם טהורים מן התורה וכדמוכח ההיא דר"פ ב' נזירים דפריך בגמרא אבל הכא שני נזירים והאי דקאי גביהון הא הלכתא הו"ל ספק טומאה בר"ה וכל ספק טומאה בר"ה ספיקו טהור וכ"כ התוספות שם ובריש נדה ד"ה והלל ומיהו מדרבנן מיהא נ"ל דהוו ספק טמאים ולא שייך לחלק בין באו שניהם כאחד לבאו זה אחר זה לישאל וכמו שחלקו בפ"ה דטהרות מ"ג דשאני התם שלא נולד הספק כאחד ומש"ה היכא דלא באו לישאל כאחד שניהם טהורים והיכא דבאו לישאל כאחד דומה להיכא דנולד הספק כאחד אבל היכא דנולד הספק בבת אחת אף שבאו לישאל זה אחר זה דינם כבאו לישאל בבת אחת ועוד דשאני התם דהוו שני אנשים וב' שבילין דטומאתו של זה אינו משום טומאתו של זה ומש"ה כל שבאו לישאל זה אחר זה כולם טהורים דמוקמינן להו כל חד וחד בחזקת טהרה אבל הכא שטומאת שניהם מכח חד אתי דהיינו השרץ שנזרק ביניהם ואין ידוע באיזה מהם נגע כי באו לישאל בזה אחר זה כבבת אחת דמי דמהאי טעמא מטמאינן באדם אחד בשני שבילין אפילו בזה אחר זה וכמ"ש הר"ש בפ"ה דטהרות מ"ג. ודע דאפילו למ"ד בההיא דהרכוס דפ"ב דכתובות דף כ"ז דמאי דמדמינן להרכוס כבת אחת הוא אליבא דרבי יוסי הכא בנדון דידן אליבא דכ"ע כבת אחת דמי וכדכתיבנא. ודע דאף אם נאכלו טהרות אחת מהם בשני אנשים שנגע טומאה באחד מהם או בנאבדה אחת מן החביות שנגע שרץ ביניהם דינא הוא שהטהרות הנשארות או החבית הנשארת שתהיה תלויה כדינה שהיה לה מקדם ולקמן נאריך בפרט הנז' בע"ה. ובשני שבילין ואדם אחד אם היו שני השבילין ר"ה מן התורה כל הטהרות שנעשו בין הראשונות ובין השניות טהורות ואפילו אם כולם קיימות ומיהו מדרבנן כל שהם קיימות שתיהם תלויות ודע דאפילו אם לא עשה טהרות שניות אפ"ה הראשונות תלויות דכיון שהלך בשביל השני והטהרות הראשונות היו קיימות א"כ לא נוכל לטהר את שניהם דע"כ הטהרות או המהלך אחד מהם טמא ודאי ומש"ה שניהם טמאים מספק מדרבנן ומאי דנקט שעשה טהרות לאחר שהלך בשביל השני נבאר לקמן בע"ה ואם נאכלו הראשונות אם אכלם אחר שהלך זה בשביל האחר הוזו כולם להיות טמאים מספק דכיון דגבי דיליה בשביל אחד הוא נידון בשעה שהלך זה בשביל השני הוזו כולם להיות טמאים מספק מדרבנן אבל אם הזה וטבל האוכל הטהרות הראשונות קודם שהלך המהלך בשביל השני נראה דהטהרות השניות טהורות שהרי עכשיו אין אנו באים לדון אלא על הטהרות השניות ודינם ככל ספק טומאה בר"ה דספיקו טהור אף מדרבנן ומאי דנקט במתניתין בשעשה טהרות לאחר שהלך בשביל השני לאו דוקא ומשום סיפא נקטיה ועיין מ"ש התוספות בפ"ב דכתובות דף כ"ז ד"ה והלך ואם אכל הטהרות הראשונות המהלך אם אכלם קודם שיטביל והזה הטהרות השניות טהורות ואם אכלם לאחר שהזה אדם זה טמא ודאי מדרבנן דאף אם נאמר דהשביל הראשון היה הטמא סוף סוף הרי אכל אוכלים טמאים דטמא מדרבנן ואם נשרפו או נאבדו או נטמאו הראשונות כל שנעשה אחת מן הפעולות הללו קודם שהלך בשביל השני זה המהלך טהור גמור הוא אף מדרבנן שהרי בשעה שהלך בשביל השני לא באנו לדון כי אם על הלוך זה והו"ל ככל ספק טומאה בר"ה דספיקו טהור אף מדרבנן אך אם היו קיימות הטהרות הראשונות בשעה שהלך זה בשביל השני אף שנטמאו או אבדו או נשרפו קודם עשיית הטהרות השניות זה המהלך והטהרות השניות שעשה כולם טמאים מספק מדרבנן ואם היו שני השבילים רה"י בין אם הם קיימות או שאינם קיימות לעולם הטהרות השניות והמהלך טמא ודאי והטהרות ישרפו ולא דמי להיא דר"פ ב' נזירים דטומאתם מספק וכמ"ש לעיל נמצינו למדין דכל שהספק בא בבת אחת הוי קולא לרה"י דאין טומאתם אלא מספק וחומרא לר"ה דלעולם הוו טמאים מספק מדרבנן והיכא דהשביל הראשון היה ר"ה והשני רה"י הטהרות השניות והמהלך הם טמאים ודאי מן התורה כדין כל ספק טומאה ברה"י והטהרות הראשונות אם הם קיימות הם תלויות מדרבנן ואם היה השביל הראשון רה"י והשביל השני ר"ה הטהרות הראשונות ישרפו כדינם והשניות אם היו קיימות הראשונות בשעה שהלך זה בשביל השני המהלך והטהרות השניות כולם טמאים מספק מדרבנן ואם אבדו או נשרפו או נטמאו קודם שהלך בשביל השני המהלך והטהרות השניות בשעה כולם טהורים גמורים אף מדרבנן ומיהו מדברי התוספתא נראה בהפך ממ"ש דקתני נשרפו או שאבדו עד שלא נעשו שניות שניות טהורות משנעשו שניות שניות תלויות ע"כ משמע דאף אם היו קיימות בשעה שהלך זה בשביל השני כל שנשרפו או שאבדו קודם עשיית הטהרות השניות השניות טהורות. והדבר תמוה אצלי דכיון דאדם זה שהלך בשביל השני היה בא לב"ד ושואל עליו ועל הטהרות הראשונות פשיטא שב"ד לא היו מטהרים לא הטהרות ולא המהלך כיון דעכ"פ אחד מהם טמא ודאי דאם השביל הראשון היה הטמא הטהרות הראשונות נטמאו ואם השביל השני היה הטמא זה המהלך טמא וכיון שכן פשיטא שכולם טמאים מספק מדרבנן וכיון שזה המהלך הוא ספק טמא מדרבנן כי נאכלו הראשונות מאי הוי וכי חזר זה המהלך להיות טהור ולא ידעתי לאת טעם מה הפרש יש בין שנשרפו קודם עשיית הטהרות השניות לנשרפו לאחר עשיית הטהרות השניות והדבר אצלי תמוה וצל"ע. עוד ראיתי להר"ש שהביא התוספתא שכתבנו למעלה דזה הכלל אדם באדם כו' ופירשה אדם באדם טהרות בטהרות היינו אדם אחד שהלך בזה ובזה וטבל בינתיים ובכל פעם עשה טהרות דדמי כשנים שהלכו וטהרות וטהרות כדי נקט דאי אפשר לטהרות בלא אדם אלא איידי דנקט אדם בטהרות נקט נמי טהרות באדם עכ"ל: **עוד** ראיתי בתוספתא והביאה הר"ש שני שבילין אחד טמא ואחד טהור הלך באחד מהם ועשה. טהרות טהורות בשני ועשה טהרות ישרפו באחד ולא עשה בשני ועשה ישרפו באחד ועשה בשני ועשה אלו ואלו מונחות ראשונות טהורות ושניות ישרפו ע"כ. והנה תוספתא זו מיירי בדלא טבל בינתים ומש"ה הטהרות השניות ישרפו דודאי טמא היה כשנגעו אך מאי דקתני בסיפא אלו ואלו מונחות ראשונות טהורות כו' תמיה לי מילתא טובא דהא תנן במתניתין אם לא טבל בנתים הראשונות תלויות ועוד דכיון דאם טבל בינתים קי"ל דאם קיימות הראשונות אלו ואלו תלויות כי לא טבל נמי אמאי הראשונות טהורות הן אמת שדין זה לא הוזכר בתוספתא היכא דטבל בנתים והיו הראשונות קיימות מה יהיה דינם ואפשר דס"ל לתוספתא דלעולם הראשונות טהורות דכיון דהיו טהורות שעה אחת דהיינו קודם שעשה הטהרות השניות שוב אינם חוזרים ליטמא בשביל שעשה טהרות שניות אלא דלגבי טהרות שניות איכא נפקותא אם הראשונות קיימות דאם הם קיימות לא נוכל לטהר השניות ולומר דהשביל הראשון היה הטמא מאחר שאנו טהרנו הראשונות מטעם דהשביל השני היה הטמא וכיון דהיו קיימות בשעת עשיית הטהרות השניות נמצא שעד עכשיו אמרנו שהשביל השני היה הטמא ולפיכך השניות תלויות ואפילו אם נשרפו הראשונות לאחר כן לא מהני מידי לשניות דמאחר שהיו בספק טומאה שעה אחת שוב אינם חוזרים לטהרתם אבל הראשונות לעולם הם טהורות מהאי טעמא דכיון שהיו טהורות שעה אחת שוב אינם חוזרים ליטמא ומש"ה פסק דהיכא דלא טבל בינתים דלעולם הראשונות טהורות עוד אפשר לומר דלעולם ס"ל לתוספתא דהיכא דטבל בינתים שהטהרות הראשונות תלויות וכמתני' ואפ"ה היכא דלא טבל ס"ל דהראשונות טהורות וטעמא דמלתא דבשלמא כשטבל בינתים אין חילוק כלל בין טהרות ראשונות לשניות דשקולים הם ומאי חזית דשביל ראשון טהור ולא השני אבל היכא דלא טבל לטהרות שניות פשיטא דטהרות שניות הם טמאים בודאי לכל הצדדים אנו תולין ואומרים דהשביל הראשון טהור והטהרות שנעשו עליו טהורות ויש דמיון קצת מההיא דאמרינן בפ"ז דנדה דף ס' אמר רבי יוסי טמא וטהור ואפילו טהור ותלוי שהלכו בשני שבילין אחד טמא ואחד טהור תולה טמא בתלוי וטהור בטהור ה"נ היכא דטבל בינתים דשניהם שקולים מספק שניהם טמאים אבל היכא דלא טבל דלעולם השניות טמאות בודאי הראשונות טהורות וחילוק זה כפי עניות דעתי ניתן להאמר. עוד היה אפשר לומר דלא פליגי ומאי טהורות דקתני מן התורה דמן התורה פשיטא דהראשונות טהורות דאוקמוה אחזקתה ככל ספק בר"ה ומתניתין דקתני הראשונות תלויות היינו מדרבנן דומיא דהיכא דטבל בינתים דכתבנו לעיל בשם הר"ש דאין טומאתם אלא מדרבנן ונקט טהורות מן התורה לומר לך דשניות ישרפו מן התורה משום דודאי טמא הוא ולא ידעתי למה לא ביאר לנו הר"ש התוספתא הלזו ואולי גירסתו היתה ראשונות תלויות והוי כדינא דמתני' אלא שלפ"ז לא חדשה לנו שום דבר התוספתא הלזו ולא ידעתי לאיזה תכלית הביאה וכעת הדבר צריך אצלי תלמוד:

ומ"ש רבינו וכן השרץ והצפרדע בר"ה כו' הוצרך לבאר כאן בר"ה מה שלא ביאר ברישא משום דהתם שבילים הוו ר"ה כמ"ש פ"כ מה' אלו דין ג' וכן נראה דסתם שבילים הוו רה"ר ממתניתין דריש פ"ה דטהרות דקתני שני שבילין אחד טמא ואחד טהור כו' דחכמים מטהרים ואין ספק שדין זה לא נאמר כי אם בר"ה וזה פשוט. ודע דשתי בבות הללו דהיינו שני שבילין והשרץ והצפרדע הם מוסכמות מהכל ואפילו לר"ע דאמר שני שבילין אחד טהור ואחד טמא והלך באחד מהם ואינו יודע באיזה מהם הלך דטמא וכן רבי יוסי דחולק על ר"ע בשביל ומודה במגע דספק מגע בר"ה טמא מ"מ משניות הללו הם מוסכמות מהכל דע"כ לא קאמר ר"ע ורבי יוסי אלא בגברי ומחמירים להצריכו טבילה והזאה שמא היום או למחר יתברר הדבר שהשביל שהלך היה הטמא אבל בעשה טהרות דאין להם תקנה אם נטמאו כ"ע מודו דספיקה בר"ה טהור וכ"כ הר"ש בריש פ"ה דטהרות ולפ"ז חכמים דמטהרים היינו אפילו גברי דאית להו תקנה והא דאמרינן בפ"ב דע"ז דף ל"ז כי אתו לקמיה דרבי ינאי אמר להו הא מיא בשיקעתא דנהרא זילו טבולו הוא אפילו אליבא דחכמים דמטהרים דהך עלה היה אומר להם רבי ינאי זילו טבולו וכן נראה מדברי רבינו בפי"ד מהלכות אלו שכתב כשיבוא לישאל אומרים לו אם טבלת אין בכך הפסד ומחלוקת ר"ע וחכמים הוא דלר"ע אומרים לו טמא אתה ואליבא דחכמים אומרים לו טהור אתה ואפ"ה אומרים לו שאף שאתה טהור אם טבלת אין בכך הפסד עיין במה שפירש רבינו בפרק בתרא דעדיות גבי דיוסי בן יועזר שדבריו הם צריכין עיון ועיין במ"ש לקמן ובמ"ש במקום אחר בפירוש דברי רבינו דריש פי"ד מהלכות אלו ובמ"ש בסוף הפרק ודו"ק (א"ה תמצאנו בפ"י מהלכות מקואות דין ו' יע"ש). ומיהו אני מסתפק בעדות זה דיוסי בן יועזר דאמרינן בפ"ב דע"ז דספק טומאה בר"ה התיר להם ואמרינן דקודם זה היה הלכה ואין מורין כן ואתא איהו ואורי להו אורויי ופירש רש"י דקודם זה היה הלכה ואין מורין כן ברבים דלא ליזלזלו בה טפי משמע מדבריו דאף קודם יוסי בן יועזר דוקא ברבים הוא דלא היו מורים כן אבל אדם הבא לישאל היו מורים לו היתר. הן אמת דמצינו במקום אחר הלכה ואין מורין כן כגון בבועל ארמית דקנאים פוגעין בו והתם לאו דוקא ברבים אלא אם היה בא פנחס לישאל אם יהרגנו לגמרי לא היו מורין לו ולא ידעתי למה לא פירש רש"י הכא נמי כי ההיא דבועל ארמית ואולי טעמו של רש"י הוא דאפילו אחר עדותו של יוסי בן יועזר מי שבא לישאל אין מורים לו היתר וכדקאמר להו ר' ינאי זילו טבולו מש"ה הוצרך לומר דקודם יוסי בן יועזר לא היו מורים ברבים ובא יוסי בן יועזר והורה ברבים ומיהו הבא לישאל אומרים לו זיל טבול ומיהו אליבא דרבינו דס"ל דהאי זיל טבול לאו מילתא פסיקתא היא אלא שאומרין לו אם טבלת אין בכך הפסד אפשר דמאי דאמרינן הלכה ואין מורים כן הוא דאדם הבא לישאל אין מורים לו היתר דומיא דקנאין פוגעין בו ואתא יוסי בן יועזר והעיד שמורין להתיר לבא לישאל ומיהו קאמר ר' ינאי דאומרין לו טהור אתה אלא שאם טבלת אין בכך הפסד ומ"מ קשה לכל הפירושים דהא יוסי בן יועזר קדם כמה דורות לר"ע ולרבי יוסי ופשיטא דעדות זה דיוסי בן יועזר הוא לגברי דלטהרות מקמי דיוסי בן יועזר נמי היו מטהרים וכמה שכתב ה"ר שמשון ואם כן קשה למה טמאו רבי עקיבא ורבי יוסי ולומר שהם חולקים על יוסי בן יועזר הוא דבר קשה בעיני ומיהו כפי מ"ש עוד הר"ש דאף לרבי יוסי לא מטמאינן אלא בודאי נגע ואינו יודע באיזו מהם נגע אבל היכא דאינו יודע אם נגע אם לא נגע אף רבי יוסי מודה דטהור ור"ע נמי מודה בזה וכדמוכח מההיא דקופה ותמור דמטהר ר"ע וע"כ לא מטהר ר"ע אלא בתינוקות ותמור משום דחשיב להו כרה"י וכדמוכח בתוספתא דקתני שהיה ר"ע אומר כל שהוא למעלה מי' טפחים בר"ה הרי הוא כרה"י ורבי יוסי חולק עליו משום דכל שדרך הלוכו בר"ה טהור אבל בר"ה גמור והיכא ספק נגע ספק לא נגע כ"ע מודים דטהור ושאני מתניתין דודאי נגע. ויותר מזה היה נ"ל לומר דדוקא בדהוחזק טומאה במקום הזה כגון דאיכא שרץ וצפרדע ונגע ואינו יודע באיזה מהם נגע אבל אם לא היה כאן אלא אחד ואין אנו יודעים אם שרץ אם צפרדע ונגע אפילו ר"ע ורבי יוסי מודו דטהור אפילו בגברי (א"ה עיין לקמן פ"י מהלכות מקואות דין ו') ומצינו חילוק זה בהאי תלוי דאיכא למ"ד דאינו חייב אלא בחתיכה משתי חתיכות אלמא דהוחזק איסור במקום הזה תמיד עדיף וזהו דלא נקטו במתניתין אלא הני גווני דהיינו השרץ והצפרדע וכזית מן המת וכזית מן הנבילה וכו' וכולם מיירי בדהוחזקה טומאה אבל בדלא הוחזקה טומאה או הוחזקה וספק נגע ספק לא נגע כ"ע מודים דטהור ולפ"ז אפשר לומר דהכא פליגי ר"ע ורבי יוסי עם חכמים דר"ע ור' יוסי ס"ל דע"כ לא הורה להתיר יוסי בן יועזר אלא בספק נגע ספק לא נגע או בדלא הוחזק הטומאה ונגע ספק שרץ ספק צפרדע אבל בדהוחזקה הטומאה ונגע ואינו יודע באיזה מהם נגע לא הורה להתיר יוסי בן יועזר וחכמים ס"ל דאף בכי האי גוונא הורה להתיר עוד אפשר לומר דלר"ע ורבי יוסי מה שהורה להתיר יוסי בן יועזר הוא לטהרות דמתחילה לא היו מורין אפילו לטהרות ואתא איהו והורה לטהר אבל בגברי מעולם לא הורה להתיר וחכמים ס"ל דאף בגברי הורה לטהר. ומ"ש הר"ש אבל עשה טהרות מורין כן הוא אליבא דחכמים אלא שלא ידעתי מנא ליה דהכא פליגי ומיהו לא פליגי אלא בגברי אבל בטהרות כ"ע מודים דטהורות משום דאין להם תקנה ומיהו בטהרות שעשה לאחר שנודע לו שהוא בספק טומאה

ב שני שבילין אחד טמא וכו' וכן אם נטמאו בטומאה

בטומאה קלה וכו'. שם שני שבילין אחד טמא ואחד

בינתיים הראשונות תלויות והשניות ישרפו: **ב** שני שבילין אחד טמא ואחד טהור הלך באחד מהן ועשה טהרות ובא חבירו והלך בשני ועשה טהרות אם באו ונשאלו זה אחר זה מורין לכל אחד מהן בפני עצמו שהוא טהור. באו שניהן כאחד או שבא האחד ושאל עליו ועל חבירו ואמר שנים היינו ובשני השבילים הלכנו ושתי טהרות עשינו הרי שניהם טמאין וטהרות שעשו נשרפות. וכן אם נטמאו בטומאה קלה כיצד שני ככרים אחד טמא ואחד טהור אכל את אחד מהם ועשה טהרות ובא חבירו ואכל

משנה למלך

טומאה נסתפק הר"מ בזה וכתב דאפשר דאם נודע לו שהוא בספק טומאה קודם שעשה טהרות אם היה עושה טהרות אחרי כן היו טמאות לר"ע ורבי יוסי ולפיכך מ"ש מתני' דשני שבילים אפשר דאתיא אפילו כר"ע ורבי יוסי ומיירי בעשה הטהרות השניות קודם שנודע לנו שהוא בספק טומאה ולא ביאר לנו הר"מ הלא נודע שהוא בספק מה הוא אם כוונתו היא דאם שכח שהלך או שנגע ועשה טהרות טהורות אבל אם ידע שהלך או נגע טמאות או דילמא דדוקא אם נודע לו שהוא ספק טמא אז הוא דאמרינן דאם עשה טהרות דטמאות אבל אם היה סבור דטהור מן הדין אף שנסתפק אם נגע אם לא נגע כיון דהיה סבור דטהור הוא כדין כל ספק טומאה בר"ה אף שעשה כל טהרות שעשה טהורות ולא מטמאינן אלא כהויד היפך מה שאמרו לו חכמים. עוד אני מספק דכפי הנראה מדברי הר"מ אפילו לר"ע ורבי יוסי אינו אלא חומרא בעלמא דמחמרי להצריכו טבילה והזאה שמא היה ולמאי יתברר הדבר דהסינא טבילה לא נפיק ריעותא אם אנו מצריכים אותו משום חומרא אבל הזאה כיון דמדין לא היה צריך נמצא שאנו מטמאין אותו בידים שהרי הנוגע במי חטאת שלא לצורך הזאה טמא וכמ"ש רבינו בריש פט"ו מהלכות פרה אדומה וכן המזה נטמא שא"א להזייה בלא היסט ואולי כיון דתקנת חכמים הוא להזות עליו נמצא שהוא לצורך הזייה וכל שהוא לצורך אינם מטמאים וכמבואר ומיהו ראיתי לרבינו בהביא דין דרבי ינאי לא הזכיר כי אם טבילה אלמא דהזאה לא החמיר להזות עליו שלא לצורך ולפ"ז דין זה לא נאמר כי אם בטומאת שרץ אבל בטומאת מת לא אמרינן זילו טבילו כיון דטבילה לא מהניא כלל בלא הזאה. ועיין בה"מ בתוספות בפ"ב דכתובות דף כ"ז ד"ה והלך ופ"ק דפסחים דף י' ד"ה הלך:

ב שני שבילין אחד טמא ואחד טהור הלך באחד מהם ועשה טהרות ובא חבירו והלך בשני ועשה טהרות אם באו ונשאלו זה אחר זה מורין לכל אחד מהם בפ"ע שהוא טהור באו שניהם כאחד או שבא האחד ושאל עליו ועל חבירו ואמר שנים היינו ובשני השבילין הלכנו ושתי טהרות עשינו הרי שניהם טמאים וטהרות שעשו נשרפות ע"כ. ודינים אלו הם בפ"ה דטהרות מ"ה מחלוקת דרבי יהודה ורבי יוסי. ואמרינן בפ"ק דפסחים דף י' אמר רבא בבת אחת ד"ה טמאים בזה אחר זה ד"ה טהורים לא נחלקו אלא בבא לישאל עליו ועל חבירו רבי יוסי מדמי ליה לבת אחת ורבי יהודה מדמי ליה לזה אחר זה. ומדברי רש"י שם נראה דבבת אחת הוי כל ששאל האחד תוך כ"ד של חבירו ולא ידעתי טעם לזה דהוא"ל ובהוראה אחת יש לנו לומר טמאים או טהורים א"א לנו לומר טהורים אתם שהרי האחד ודאי טמא ולפ"ז אפילו אם שאל האחד לאחר כ"ד של חבירו כיון שעדיין בפני החכם והחכם מוכרח להשיב לשניהם תשובה אחת ומש"ה שניהם טמאים ודקדקתי בדברי רש"י ז"ל וראיתי דהא דתוך כ"ד לא כתבה כי אם במלתיה דרבי יהודה דמדמי להו לזה אחר זה ואם איתא שדין זה היה מוכרח מכלל היה לו לפרש כן בהא דאמרינן בבת אחת טמאין דדוקא תוך כ"ד ורש"י גם לא תלה הדבר אלא משום דבהוראה אחת יש לנו לומר טמאים או טהורים כו'. והסבור הייתי לומר דודאי אליבא דרבי יוסי דס"ל דבבא לישאל עליו ועל חבירו דכבת אחת דמי אלמא לא אזיל אלא בתר הוראת החכם וכיון דהחכם מוכרח להשיב על שני הדברים כאחד ואינו יכול לומר טהורים אתם משום דמיחזי כחוכא מש"ה טמאים א"כ אפילו ששאל האחד לאחר כ"ד של חבירו כל שהחכם לא השיב עדיין לשאלת הראשון וצריך להשיב לשניהם כאחד כולם טמאים אבל לרבי יהודה דלא אזיל בתר תשובת החכם אלא בתר השואלים דוקא ששאל האחד בתוך כדי דבור של חבירו הא לאו הכי שניהם טהורים. ולפ"ז לדידן דקי"ל כרבי יוסי אין חילוק בין תוך כ"ד לאחר כ"ד ועדיין לא נתקררה דעתי בזה. והא דאמרינן דבבא לישאל עליו ועל חבירו דרבי יוסי מטמא נראה מדברי רבינו ז"ל דדוקא בשאל עליו ועל חבירו כאחד כגון באומר שנים היינו ובשני השבילין הלכנו כו' אבל אם שאל עליו וטהרוהו וחזר ושאל על חבירו נראה דאפילו לרבי יוסי טהור ואם שאל עליו ולא טהרוהו וחזר ושאל על חבירו נראה דאם היה תוך כ"ד פשיטא דשניהם טמאים דומיא דבאו שניהם לישאל כאחד. אך אם הוא לאחר כדי דבור נראה דאי אמרינן בבאו שניהם לישאל דכל ששאל האחד לאחר כ"ד של חבירו אומרים להם טהורים אתם ה"נ בבא לישאל עליו ועל חבירו כיון ששאל על חבירו לאחר כ"ד של שאלתו שניהם טהורים דפשיטא דלא אמיר בא לישאל עליו ועל חבירו מבאו שניהם לישאל כאחד אך אי אמרינן דבבאו שניהם לישאל כאחד שלא השיב החכם על שאלת הראשון דשניהם טמאים ה"נ בבא לישאל עליו ועל חבירו כל שלא השיב החכם על שאלתו הראשונה כבת אחת דמי. וראיתי לתוספות בפ"ב דכתובות דף כ"ז ד"ה בבא לישאל עליו ועל חבירו אין לפרש שבא לישאל בבת אחת דהכא כ"ע מודו דטמאות מכ"ש דבאו שניהם לישאל בבת אחת אלא מיירי ששאל על עצמו וטהרוהו ואח"כ בא לשאול על חבירו דמר מדמי ליה לבת אחת כיון ששאל על שניהם בבת אחת ומר מדמי ליה לזה אחר זה כיון שטיהרוהו קודם ע"כ. למדנו מדבריהם דהיכא דשאל עליו ואח"כ חזר ושאל על חבירו דאפילו רבי יהודה מודה דשניהם טמאים ולא נחלק רבי יהודה אלא כשטיהרוהו מקודם. ונראה דלדבריהם אין הפרש בין תוך כ"ד לאחר כ"ד בין בבאו שניהם לישאל כאחד בין בבא לישאל עליו ועל חבירו. אך מה שאני מסתפק לסברת התוספות הוא בבאו שניהם ושאל האחד וטהרוהו ובאותו מעמד שאל השני מהו מי אמרינן דדמי לבא לישאל עליו ועל חבירו דאף שטהרוהו כל שחזר ושאל על חבירו באותו מעמד טמאים א"ד שאני בשכשואל אחד דאז אפילו שטהרוהו כיון ששאל על חבירו באותו מעמד השיב בבת אחת אבל בשני שואלין כל שטהרוהו את הראשון שוב אינו חוזר לטמאו משום שאלתו של שני ומדלא אמרינן דפליגי בהכי נראה דבהא מודו כ"ע דטהורים ומיהו דברי התוספות תמוהים בעיני דאיך יעלה על הדעת דאחר שטהרוהו בשביל שחזר ושאל על חבירו שנחזור ונטמא אותו וממשמעות דברי רבינו נראה בהדיא דחולק על סברת התוספות הללו ודברי רבינו הם מהתוספתא דקתני רבי יוסי אומר אם אמרו שנים היינו ובשני השבילין הלכנו ושתי טהרות עשינו אומר להם טמא כו' והא דקתני אם אמרו היינו או זה או זה וכמ"ש הר"ש ז"ל בפ"ה דטהרות מ"ה ומוכרח הוא דאי בבאו שניהם אפי' ר"י מודה וכדאמרינן בגמרא וא"כ כיון דנקט רבי יוסי במלתיה הה"ג משמע דהיכא דלא שאל מתחילה אם עליו וטהרוהו דבהא מודה רבי יוסי דטהור דאי לא לישמעינן רבותא רבי יוסי אפילו בשטהרוהו מתחילה ולא ידעתי איך יתיישב התוספתא הלזו לסברת התוספות. וראיתי להר"ן בהביא דכתובות דכתב ובודאי מדרבי יוסי פרכינן דבבא לישאל עליו ועל חבירו דמי וכדפירש"י דליכא למימר דבבת אחת דכולהו מודו דמי דהיכי נימא דבבת אחת דמי אטו משום דאנן ידעינן דינא דהולך טהורות הוי כבת אחת א"כ בשני שבילין נמי ידעינן דינא אם נשאלו זה בפני עצמו וזה בפני עצמו ואפ"ה לא הוו בבת אחת אלא ודאי מדרבי יוסי פריך משום דבבא אפילו לא באו אלא כל אחד ואחד בפ"ע כבא לישאל עליו ועל חבירו דמי דבשלמא בשני שבילין כי נשאלו זה בפ"ע וזה בפ"ע אפשר דחד לא ידע בדחבריה אלא כשבאו לישאל עליו ועל חבירו וכיון דאיהו ידע באידך ויודע דכי מטהרו ליה מטהרו נמי לחבריה סבר רבי יוסי דמיחזי כחוכא והכי נמי בכרכום אי אתיא כל חדא בפ"ע הוה ידעה בגוונא דאידך וידע שפיר דלכולהו מטהרינן ע"כ. והעתקתי דבריו לפי שנראה דס"ל דהכל תלוי אם ידע האחד במלאכת דחבריה או לא ולפ"ז אף ששאל עליו וטהרוהו אם חזר ושאל על חבירו שניהם טמאים משום דהרי ידע בדחבריה וכן נמי בבאו שניהם שאף שטהרו לאחד כל שהיה שם הב' בשעה ששאל הראשון הרי איכא למיחש למיחזי כחוכא שהרי ידע בדחבריה אך נראה שאין להכריע דין זה מדברי הר"ן דעד כאן לא קאמר הר"ן דאיכא למיחש דמיחזי כחוכא אלא קודם שיטהר החכם שאז אם רואה החכם שאחד מן השואלים ידע בדחבריה לא יטהר שניהם אבל בשטיהר כבר פשיטא דלא יחזור החכם משמועתו ובניהם

טהורים אך את זה לבד ראיתי להוכיח מדבריו בשכל אחד בא לפנינו ואומר כך היה המעשה שלי ושל חבירי אבל איני נשאל אלא על עצמי מה הטא שלי דנראה כפי דברי הר"ן ז"ל דשניהם אליבא דרבי יוסי טמאים מאחר דהאחד ידע בדחבריה ואף שאינו שואל על חבירו דומיא דכרכום שאף שזו על עצמה שואלת כיון שיודעת בגוונא דאידך כולם אסורות. הן אמת שרש"י בפ"ק דפסחים כתב בפירוש ספק מזה דכל שלא שאל על חבירו אף דידע בדחבריה כולם טהורים ולא ידעתי איך יתיישב כפי הבנתו סוגיא דכתובות דאיהו כתב בפירוש דמדרבי יוסי פריך ולפי מ"ש בפ"ק דפסחים לרבי יוסי בסיפא דכרכום אף דכל חדא וחדא ידעה בגוונא דאידך כל שלא שאלה על חבירתה כולן טהורות וכעת צ"ע:

עוד אני מסתפק בהא דאמרינן דבבא לישאל עליו ועל חבירו דכבת אחת דמו אליבא דרבי יוסי אי מיירי דוקא כשאמר לו האחד לחבירו שישאל עליו הא לאו הכי אין חבירו יכול לטמא אותו משום שאלתו ומסתמא דמלתא נראה דהוי בכל גוונא אלא שאני תמיה על זה אם הלך האחד ושאל לחכם אחד וטהרו כשחזר האחר ושאל עליו ועל חבירו וכי יחזור הראשון להיות טמא משום שאלתו של זה. והנראה אצלי הוא דע"כ לא אמרינן דבבא לישאל עליו ועל חבירו דשניהם טמאים אלא לגבי השואל שמשיב לו החכם דשניהם בספק טמאים מדרבנן ולגבי השואל הוי ספק טמא מדרבנן אבל האחר אם חזר והלך לגבי חכם וטהרו טהור גמור לכ"ע אלא דלגבי השואל הוי ספק טמא אך היכא דבאו שניהם כאחד או שאמר לחבירו שישאל ג"כ עליו כולם הוו ספק טמאים לכ"ע והיא דכרכום היינו משום דכל חדא וחדא דאתיא קמן דיינינן לה ככאה לישאל עליה ועל חברתה. ודע שכתב רש"י בפ"ק דפסחים דהאי שביל טמא מיירי שקבר מוטל בו לרחבו וממלא את כולו ואי עובר בו א"א שלא יאהיל ע"כ ופירוש זה הוא מוכרח ומוכרח מכלל דאל"כ כולם טהורים דלכל חד אמרינן דטהור שמא לא האהיל וכ"כ הר"ש בפ"ה דטהרות מ"ה ומ"ה וכן הביא דשני שבילין באדם אחד שכתבנו לעיל מיירי נמי בכה"ג וכן הביא דפ"ה דטהרות שני שבילין אחד טהור ואחד טמא הלך באחד מהם ואינו יודע באיזה מהם הלך פירשה הרע"ב כשקבר מוטל בו לרחבו ואע"ג דר"ע מטמא כל ספק טומאה בר"ה כבר כתבנו לעיל דהיינו דוקא בודאי מגע אבל בספק מגע לא דומיא דקופה והמור והכא אם לא היה השביל ממלא את כולו הוי כספק מגע א"נ משום דהוי כה"ם ספק הלך בשביל הטמא ואת"ל הלך אימור לא האהיל על הטומאה ורבי יוסי דמטהר בשביל לאו משום ס"ס אלא משום שדרך בני אדם והוי כאין לו תקנה דומיא דטהרות דמודה ר"ע וכמ"ש הר"ש:

ודע שכתבו התוספות בפ"ק דפסחים דהא דאמרינן ועשה טהרות ולא קאמר אדם טהור משום דלגברי אע"ג דמוקמינן להו בחזקת טהרה מצריכין להו טבילה והזאה שלא יגעו שניהם בתרומה דאו בתרומה טמאה ודאית והאוכלה במיתה ואם נגעו שניהם כאחד ונכנס למקדש חייב וכ"כ בפ"ב דכתובות שכתבו זילו טבולו דהא נכרא קמייהו נראה דהיינו משום הביא דרבי ינאי דפ"ב דע"ז עלה ל"ז ולפי זה קשה דלמאי איצטריכו לטעמא דפן יבואו לידי טומאה ודאי הא הביא דרבי ינאי מיירי אפילו באדם אחד שנסתפק אם נגע בטומאה אם לאו ואפשר דס"ל לתוספות דמשום הביא דרבי ינאי לא הוכל לומר שמנע התנא מלומר אדם טהור שהרי ברפ"ה דטהרות נחלקו ר"ע וחכמים גבי אדם וחכמים מטהרים ואע"ג דרבי ינאי אומר להם זילו טבולו היינו דרך עצה בעלמא וכמו שכתבנו לעיל בשם רבינו ומש"ה הכא בשני שבילין אנו מזקיקין לטבול משום דלמא יבואו לידי טומאה ודאית ואף שכפי מ"ש הרא"ש דאפשר דלר"ע ורבי יוסי אם נגעו בטהרות לאחר שנודע להם שהם בספק טומאה שהטהרות טמאות ולפי' זה אפשר דמחלוקת ר"ע וחכמים הוא בטהרות מ"מ אפשר דס"ל לתוספות דמשום הביא דרבי ינאי לא היה נמנע התנא מלומר אדם טהור. וראיתי להרב בעל תוי"ט ז"ל שכתב ועשה טהרות משום דרבי יוסי איצטריך למיתני ועשה טהרות דכר"ע ס"ל לגבי אדם תוספות דכתובות ע"כ. ויש לדקדק בדבריו אי טעמא הוא משום דר"י ס"ל כר"ע אמאי איצטריכו התוספות לטעמא דדלמא יבואו לידי טומאה ודאית הא ר"ע מטמא אפילו היכא דלא שייך האי טעמא ואולי דס"ל לתוספות דטעמא דר"ע דמטמא בהנהו הוא ג"כ מהאי טעמא שכתבו התוספות הכא והוא דמצריכין אותו טבילה והזאה דלמא ילך בשביל האחר או יגע באחד או יאהיל ויבוא לידי טומאה ודאית ומש"ה נקט הנהו גווני דוקא ומיהו מדברי הר"ש גם נראה שחולק על זה שהרי הוקשה לו מתינוקות והכוב ואפשר עוד לומר דכיון דמשום דרבי יוסי הוא דנקט ועשה טהרות ורבי יוסי חולק על ר"ע בשביל וכדאיתא ברפ"ה דטהרות מ"ב דמטהר רבי יוסי בשביל שדרך בני אדם להלוך מש"ה כתבו התוספות דבשביל זה מטמא רבי יוסי האדם להצריכו טבילה והזאה דלמא יבואו לידי טומאה ודאית אך לא ידעתי מנא ליה להרב בעל תוי"ט דמשום רבי יוסי הוא דנקט ועשה טהרות אימא דאפי' חכמים דמטהרים מודו הכא משום דלמא יבואו לידי טומאה ודאית דמי היכי דלרבי יוסי אף שמטהר בשביל מודה בשביל זה אימא דאף אליבא דחכמים דמטהרים אף במגע מודים בשני שבילין ושני בני אדם וא"ת כי היכי דמטמאים האדם ה"נ נטמא הטהרות משום דלמא יאכלם אדם אחד ויהיה טמא ודאי או דלמא יגעו הטהרות הללו בתרומה ויפסלו אותה בודאי וכמ"ש התוספות בפ"ק דפסחים הא לא קשיא כלל דדוקא אדם דאית ליה תקנה מטמאין אותו מהאי טעמא להצריכו טבילה והזאה אבל טהרות דלית להו תקנה לא וא"ת הא קמייתא דהיינו שני שבילין ואדם אחד אמאי נקט ועשה טהרות ולא קאמר אדם טהור דהתם לא שייך לומר דלמא ילך ויבא לידי טומאה חמורה דהא בכה"ג איפלגו ר"ע וחכמים ואפשר דמשום ר"ע נקט לה בטהרות ועוד י"ל דהאי התם דבעי לפלוגי בין קיימות לאינם קיימות והא לא שייך כי אם בטהרות וזה פשוט:

עוד כתבו התוספות בפ"ב דכתובות דלהכי נקט ועשה טהרות משום דבעי למיתני סיפא הוה ושאל וטהר הלך בשני ועשה טהרות הרי אלו טהורות כו' ודבריהם תמוהים דחילוקים אלו מעולם לא נשנו במשנה בב' שבילין ובשני בני אדם ובמתני' דשני שבילין ואדם אחד הוא דנאמרו חילוקים הללו והנראה אלי שטעות נפל בספרים וחסר לשון שהתוספות הוקשה להם כפי הירולם ממתניתין דשני שבילין ואדם אחד אמאי נקט ועשה טהרות ותירצו משום דבעי לחלק בין נאכלו לקיימין:

עוד כתבו התוספות בפ"ק דפסחים דהא דאמרינן דבבת אחת טמאים היינו מדרבנן דמדאורייתא אפי' בבת אחת טהורים ע"כ. ודין זה הוא מוכרח מהביא דר"פ ב' נזירים דאמרינן דבר"ה אפילו שנפל הפרש ביניהם וע"כ אחד מהם טמא ודאי אפילו הכי כולם טהורים וכמו שכתבו התוספות שם וכריתות נדה ד"ה והלל וכן בהביא דשני שבילין ואדם אחד כבר כתבנו לעיל שכתב הר"ש בפ"ח דתרומות דאין טומאתן כי אם מדרבנן וכבר הארכנו בזה לעיל יע"ש:

עוד כתבו בתוספות בפ"ב דכתובות דהא דאמרינן דאם נשאל כל אחד בפ"ע דטהורות לא שיאכלם אדם אחד דא"כ יאכל ודאי טומאה וכדאמרינן בפרק שני דשבועות הלך בראשון ולא נכנס כו' ונכנס חייב דטמא הוא ממה נפשך ע"כ. ואי טעמא הוא משום איסורא דאכול לאכול קדשים שנטמאו נראה שדין זה במחלוקת הוא שנוי דלדברי האומרים דהתיכה של איסור דנתבטלה ברוב דשרי לאדם אחד לאוכלם אע"פ שודאי אוכל איסור הוא הדין הכא כיון דמן הדין כולם טהורות. ואפשר דהתוספות אזלי לשיטתם דס"ל גבי תערובת איסור דאסור לאדם אחד לאוכלם וכמו שנתבאר בטור י"ד סי' ק"ט ועיין במ"ש מרן בסימן ק"י על מ"ש הטור או שאוכלם כולם אדם אחד אסור אפילו בזה אחר זה ונסתפק בה מרן בדין זה ואפשר דיש סיוע לדברי הטור מדברי התוספות הללו. (*א"ה עיין במ"ש הרב המחבר פ"ז מהלכות ע"ז דין י'):

ומ"ש רבינו וכן אם נטמאו בטומאה קלה כיצד שני ככרים אחד טמא ואחד טהור וכו' דינים אלו

הם

ואכל את השני ועשה טהרות אם נשאלו זה אחר זה שניהן טהורין מפני שהן ספק דברי סופרים שהוא מכלל הספיקות שטהרו חכמים כמו שביארנו. נשאלו שניהן כאחת או שנשאל עליו ועל חבירו שניהן טמאין מספק וטהרותם נשרפות שהרי ודאי אחת מהן טמאה ואפילו ככר אחד טמא שנתערב במאה ככרות טהורין כולן טמאין וישרפו: **ג** ככר טמא שנתערב בתשעה ככרות טהורין ובאו חמשה בני אדם ואכלו חמשה ככרות מהן ובאו חמשה בני אדם אחרים ואכלו החמשה הנשארים הראשונים טמאים מפני שאין להן אנשים אחרים שיתלו בהן והחמשה האנשים האחרונים טהורין מפני שהן תולין בראשונים: **ד** שני שבילין אחד טמא ואחד טהור והלכו בהן שני אנשים איש אחד טהור ואיש אחד טמא אפילו היה האחד תלוי ה"ז הטהור תולה בתלוי ואומרין זה הטהור הלך בשביל הטהור והרי הוא בטהרתו וזה התלוי הלך בשביל הטמא ואע"פ שנשאלו שניהן כאחד:

פרק עשרים

א כל מקום שהוא רשות הרבים לענין שבת כך הוא רשות הרבים לענין טומאה: **ב** ארבע אמות הסמוכות לר"ה הרי הן כר"ה לטומאה. וכן הכרמלית כגון הים והאצטוונית הרי הן כר"ה לטומאה: **ג** יש שם מקומות שאף ע"פ שהן רשות היחיד לשבת הרי הן כרשות הרבים לענין טומאה ואלו הן. השבילין המפולשין לשיחין ולבורות ולגתות והבקעה המוקפת גדר בימות החמה ובסילקי מלכים שהוא בניין רחב הרבה לעמוד בו אנשי המרכבה ויש לו פתחים הרבה פתוחים לר"ה והפורן והוא הבניין הגדול שיש לו שני פתחים זה כנגד זה והצר שהרבים נכנסין בפתח זה ויוצאין בפתח אחר. וכן מבואות היורדים לים או לנהר אע"פ שהן גדורין מכאן ומכאן ורבים מטפסין ועולין בהן והבימוסות והמרחצאות הרי הן כר"ה לטומאה. וכן כל העזרה כר"ה לטומאה: **ד** גנות העיר שדרך העיר עוברת עליהן ר"ה לטומאה: **ה** הגינה בזמן שהיא משתמרת רה"י ובזמן שאינה משתמרת רשות הרבים לטומאה. וכן בסילקי גדולה בזמן שפותחין אותה ר"ה לטומאה ובזמן שנועלין אותה רשות היחיד לכל: **ו** הבקעה המוקפת גדר בימות הגשמים רה"י לשבת ולטומאה ואם לא היתה מוקפת הרי היא רה"י לטומאה בלבד. ובקעה שעברו עליה בימות הגשמים הרי היא רה"י לטומאה אפילו בימות החמה. ואלו הן ימות החמה משתעקר התבואה מתוכה ואלו הן ימות הגשמים משתרד רביעה שניה. בין העיגולים של ענבים לזונין ר"ה לטומאה: **ז** כרם שלפני הבוצרים רה"י ולאחר הבוצרים ר"ה לטומאה. אימתי בזמן שהרבים נכנסים ברוח זו ויוצאים ברוח שכנגדה שאר כל המקומות חוץ מאלו שביארנו דינם כשם שהן רה"י לשבת כך הם רה"י לטומאה: **ח** ויש מקומות שאינן רה"י לשבת ואע"פ כן הן רה"י לטומאה מפני שאין העם משתמשין בהן ואלו הן. האילנות וחורי ר"ה אע"פ שאין בהן ארבעה על ארבעה כיצד אילן שהוא עומד בר"ה וטומאה בתוכו עלה לראשו ספק נגע ספק לא נגע ספיקו טמא. הכנים ידו לחור שיש בו טומאה ספק נגע ספק לא נגע ספיקו טמא: **ט** חנות שהיא טמאה ופתוחה לר"ה ספק נכנס ספק לא נכנס ספיקו טהור שכל החנות כמו שרץ המונח בר"ה שספק מגעו טהור. היו שתי חנויות אחת טהורה ואחת טמאה ונכנס לאחת מהן ספק לטמא נכנס ספק לטהור ספיקו טמא שזה ספק רה"י *שהחנות רה"י. וכן בקעה בימות הגשמים שיש בה שדות הרבה ובה שדה אחת טמאה ואחת טהורה ואמר נכנסתי לבקעה זו ואיני יודע אם נכנסתי לאותה שדה או לא נכנסתי ספיקו טמא שספק טומאה ברה"י אפילו ספק ביאה טמא: **י** מקום שהיה רה"י ונעשה ר"ה וחזר ונעשה רה"י כשהוא רה"י ספיקו טמא וכשהוא ר"ה ספיקו טהור: **יא** דברים שהן בר"ה הרי הן כר"ה כיצד קופה בר"ה גבוה עשרה טפחים והטומאה בתוכה ספק נגע ספק לא נגע ספיקו טהור הכניס ידו לתוכה ספק נגע ספק לא נגע ספיקו טמא. היתה כפישה נתונה על כתפו וככר תרומה כרוך בסיב *או בנייר ונתון לתוכה ספק נגע בה אחר ספק לא נגע ספיקו טמא

השגת הראב"ד

*שהחנות רה"י. א"א הפירוש הזה חושך ולא אור ומה בין זה לזה אבל רישא ספק לא נכנס כלל וספק ר"ה טהור אבל סיפא ודאי נכנס לרה"י הילכך ספיקו טמא ואע"פ שאמרו כל מה שאתה יכול לרבות ספיקות וספקי ספיקות טמא מ"מ והוא שיכנס למבוי או לבקעה שיש בהם ספק אבל אם לא ידע אם נכנס בהם כלל אם לא נכנס טהור וזה דומה לענין זה:

השגת הראב"ד

*או בנייר ונתון לתוכה ספק נגע. א"א לא ידעתי מהו זה ובתוספתא אמרו ספק נגע ספק לא נגע ספיקו טהור הכניס ידו לתוכה ספיקו טמא:

כסף משנה

ואחד טהור וכו' שני שבילים אחד טמא ואחד טהור וכו' ובפ"ק דפסחים (דף י') ובפרק ב' דכתובות אמר ר"י בבת אחת דברי הכל טמאים בזה אחר זה דברי הכל טהורים לא נחלקו אלא בבא לישאל עליו ועל חבירו רבי יוסי מדמי ליה לבת אחת ור"י מדמי ליה לזה אחר זה וידוע דהלכה כרבי יוסי. ומ"ש ואפילו ככר טמאה וכו'. שם בתוספתא רבי יוסי אומר טמא שאפילו טמאה שנתערבה במאה טהורות טמא:

ג ככר טמא שנתערב וכו'. תוספתא פרק ו' דטהרות שם:

ד שני שבילין אחד טמא וכו'. נדה פרק האשה (דף ס'):

פ"כ א כל מקום שהוא ר"ה וכו'. נלמד ממה שיבא בסמוך:

ב ארבע אמות הסמוכות לר"ה וכו'. פ"ק דבתרא (דף י"ב). ומ"ש וכן הכרמלית וכו'. בסוף פ"ו דטהרות האצטוונית רה"י לשבת ור"ה לטומאה:

ג יש שם מקומות וכו' ואלו הם השבילים המפולשים וכו'. שם וכת"ק ואיתא בפ"ב דעירובין (דף כ"ב ע"ב). ומ"ש והבקעה המוקפת וכו'. דין הבקעה פ"ו דטהרות שם ואיתא בפ"ק דשבת (דף ו' ע"ב) ואוקימתא דרב אשי. ומ"ש ובסילקי וכו' והפורן וכו' והצר שהרבים וכו'. פ"ו דטהרות. ומ"ש וכן מבואות היורדים לים וכו' והבימוסות והמרחצאות. תוספתא פ"ז דטהרות. ומ"ש וכן כל העזרה וכו'. פ"ק דפסחים (דף י"ח ע"ב):

ד גנות העיר וכו' עד רה"י לכל. תוספתא דטהרות פ"ז:

ו הבקעה המוקפת גדר וכו'. פ"ו דטהרות ואוקימתא דרב אשי פרק קמא דשבת (דף ו' ע"ב) ומייתי מתניתין דטהרות בפ"ס

בפ"ב דבתרא (דף קנ"ג ע"ב) ואמר רבא לא שאנו אלא שלא עברו עליה ימות הגשמים אבל עברו עליה ימות הגשמים רה"י לכאן ולכאן: ואלו הם ימות החמה וכו' ואלו הם ימות הגשמים וכו'. תוספתא דטהרות פ"ז: בין העגולים של ענבים וכו' עד שכנגדם. בסוף טהרות:

ז שאר כל המקומות וכו':

ח ויש מקומות שאינם רה"י וכו':

ביצד אילן שהוא עומד בר"ה וכו' עד שהחנות רשות היחיד. טהרות פ"ו:

ט וכתב הראב"ד שהחנות רה"י א"א הפירוש הזה חשך ולא אור ומה בין זה לזה אבל רישא וכו'. איני יודע למה חרד כל החרדה הזאת לומר שהפי' הזה חשך ולא אור ועוד מה זה שכתב ומה בין זה לזה והלא כבר ביאר רבינו מה בין זה לזה כשהוא חנות אחת טמא הרי כלל החנות דבר טמא שהוא מונח בר"ה ספק נכנס ונטמא ספק לא נכנס טהור כדין ספק טומאה בר"ה אבל כשהם שתי חנויות אחת טמאה ואחת טהורה ונכנס ודאי לאחת מהם ואינו יודע לאיזו מהם הו"ל נכנס לרה"י ואינו יודע אם נטמא דהוי ספק טומאה ברה"י וטמא וכן מבואר בדברי רבינו בפי' המשנה והוא פירושו של הראב"ד: וכן בקעה בימות הגשמים וכו'. בפ"ו דטהרות וכחכמים ואיתא בפ"ק דפסחים (דף י') ופרק חזקת (דף נ"ה) ופרק בתרא דע"ז (דף ע'):

י מקום שהיה רה"י וכו'. שם:

יא דברים שהם בר"ה וכו'. תוספתא דטהרות פ"ז:

וכתב הראב"ד או בנייר ונתון לתוכה ספק נגע א"א לא ידעתי מהו זה וכו'. ואני אומר שגירסת רבינו בתוספתא לא היתה כגירסת הראב"ד

משנה למלך

שם בפ"ב דטהרות ושנים שנכנסו דין זה לומר שאף בטומאה דרבנן כל שבאו לישאל בבת אחת שניהם טמאים ודע שדין זה הוא אפילו ברה"י וכשבאו זה אחר זה כולם טהורים משום דהוי ספק מד"ס דטהור וכדאיתא בפ"ד מי"א וזהו שכתב רבינו מפני שהם ספק ד"ס ואולי בר"ה אפילו כיון מן התורה ספיקו טהור אלא ודאי דמיירי ברה"י אך ראיתי לדקדק למה לא נקט דין זה גם בשני ככרים ואדם אחד וטבל בינתיים דאם נאכלו הראשונות שהניחם טהורות ואם קיימות הראשונות אלו ואלו תלויות ואם לא עשר בינתיים הראשונות תלויות והשניות ישרפו ולא ידעתי טעם נכון לזה ומיהו אין ספק שהדין אמת דאף בדרבנן לא תלינן לקולא כי היכי דלא תלינן בשני ככרים ושני אנשים כשבאו לישאל בבת אחת (א"ה עיין במ"ש הרב המחבר פ"ב מהלכות חמץ ומצה דין י"א)· ודע שמ"ש רבינו בדין הככרים דשניהם טמאים מספק נראה דהוא הדין בדין השבילין שאינם טמאים כי אם מספק ואף דהתם גבי שבילין כתב התם הרי שניהם טמאין נראה דאין חילוק בזה בין שבילין לככרים אך מה שאני תמה שלא

פ"ש

הראב"ד והטעם מבואר שמאחר שהככר שהוא המקבל טומאה נתון לתוכה הרי הוא כרשות היחיד ועוד שכיון שהיא על כתיפו הוי כמונח ברה"י כמו ששנינו בפ"ד דטהרות שני רוקים וכו' וכיון שהוא מונח על כתיפו הוי יש בו דעת לישאל וספיקו בכל ענין טמא ואי זה סופר טועה הגיה מדעתו בבא זו לחלק בין הכנים ידו לתוכה ללא הכנים מפני שבהכנסה לאשונה חילקו בכך ולא שת לבו לזאת דלא שייך לחלק בה בכך כמ"ש ותמהני על אדונינו הראב"ד ז"ל שלא דקדק בכך ואפשר שמפני שהרגיש בכך לא כתב כלשון משיג אלא כמסתפק. ומ"ש היה זב רוכב על חמורו וכו' עד סוף הפרק. שם בתוספתא וכרבי יוסי מחבירו :

סליקו הלכות אבות הטומאות

טמא : **יב** חמור בר"ה גבוה עשרה טפחים וטומאה נתונה עליו ספק נגע ספק לא נגע ספיקו טהור. פשט ידו על גביו ספק נגע ספק לא נגע ספיקו טמא. וכן סלע המונח בר"ה גבוה עשרה טפחים וטומאה נתונה עליו ספק נגע ספק לא נגע ספיקו טהור. עלה בראש הסלע ספק נגע ספק לא נגע ספיקו טמא : **יג** היה זב רוכב על חמורו וזה רוכב על חמורו ומהלכין בדרך ספק נגע בזב ספק לא נגע. תינוק טמא מורכב על כתפו של אביו ותינוק טהור מורכב על כתפו של אביו והלכו זה בצד זה ספק נגע ספק לא נגע. חבילה על כתפו והרוק מודבק בכותל ספק נגע ספק לא נגע. כלים שטוחין בר"ה למעלה מעשרה והטמא עובר ספק הסיט ספק לא הסיט הכל טהור :

בריך רחמנא דסייען

משנה למלך

מ"ש בדין השבילין והככרים דטהרות שעשו נהרסות דאף שאחת מהן טמאה ודאי מ"מ כאחת מהם טהורה ודאי ומוטב שיהיו שתיהן תלויות ולא נשרוף הטהורה בידים ומדברי הר"ש בפ"ח דתרומות נראה שיש להוכיח דין זה שהרי כתב שם דהיכא דהיו שתי קופות של תרומה ברה"י ונגע באחת מהן ואינו יודע באיזו מהן נגע דשתיהם תלויות אף שעל כל פנים אחת מהם טמאה ודאי וכ"כ התוספות בפ"ק דפסחים (דף ט"ו) ד"ה חבית וק"ו הדברים ומה התם דהוי ברה"י דאם לא היו סותרים זה את זה הספיקות היינו שורפין את התרומה על ספיקה כשהם סותרים אנו מקילים שלא לשורפה בר"ה או בככרים דכשאינם סותרים הם טהורים לגמרי כשהם בבת אחת לא כ"ש שלא נשרפם ועוד דממקומו מוכרח שהרי באדם אחד ושתי הטהרות קיימות קי"ל דשתיהן תלויות אע"ג דאחת מהן ודאי טמאה ואם כן ה"ה בשני שבילין ושני אנשים ומאי דתנן במתניתין טמאין הוא לאפוקי מדרבי יהודה דקאמר טהורין אבל לעולם דאף לרבי יוסי אינם טמאים בודאי אלא מספק וטהרותיהם תלויות וכן יש לתמוה במה שסיים רבינו את דבריו וכתב ואפילו ככר אחד טמא שנתערב במאה ככרות כולן טמאין וישרפו ובתוספתא מייתי לה בסיום דברי רבי יוסי דקאמר טמאין שאפילו טומאה שנתערבה בק' טהרות טמאות ואין הכרח מזה שישרפו כולן אלא שכולן טמאות מספק ויהיו תלויות עוד נ"ל שאף שיהיה הדין דטומאה שנתערבה בטהרות שישרפו כולם אין ללמוד הימנו לדין השבילין והככרים דאיכא למימר שאני התם דהככר הטמא היה ניכר מתחלתו וחל עליו חיוב שריפה ומש"ה אפילו שנתערב אחר כך בטהרות לא פקע מיניה חיוביה וישרפו כולם אבל בשבילין וככרות שלא חל עליהן בשום זמן חיוב שריפה ואדרבא מן הדין כולם טהורות אלא שהחכמים החמירו בבת אחת משום דמיחזי כשיקרא אמאי ישרפו סוף דבר לא יכולתי להלום דין זה לא מן הסברא אם מן הסוגיא דשני שבילין ואדם אחד שמורה בהיפך והדבר צריך תלמוד . גרסינן בתוספתא ב' שבילין אחד טמא ואחד טהור והלך באחד מהם ועשה טהרות ובא חבירו והלך בשני ועשה טהרות הלו והלו מונחות הרי אלו מוכיחות נאכלו ראשונות או שנטמאו או שאבדו עד שלא נעשו שניות טהורות משנעשו שניות תלויות עשו שניהם טהרה אחת הרי זו טמאה עשו שניהם שתי טהרות זה בא בפ"ע אומרים לו טהור וזה בא בפ"ע אומרים לו טהור וזה שנשאלו שניהם כאחד אומרים לו טמא דברי רבי יהודה רבי יוסי אומר אם אמרו שניהם הויינו ובשני השבילין הלכנו ושתי טהרות עשינו אומרים להם טמא שאפילו טומאה אחת שנתערבה במאה טהרות כולן טמאות ע"כ ודע דהא דמחלקינן בין נאכלו ללא נאכלו כתב הר"ש דלא מיתוקמא אלא בבא לישאל בבת אחת כיון דשניהם שאלוה ואפילו הכי אם כבר נאכלו ראשונות השניות טהורות ע"כ . ומ"מ אני תמיה בזה כיון דמוקמינן לה בבאו לישאל בבת אחת א"כ בעל הטהרות שנאכלו בא לישאל על עצמו אם טהור ואם טמא וכיון שכן הא הוו תרתי דסתרן אהדדי דכיון דב"ד מוכרחים להשיב על שאלתם וכולם טהורים אינם יכולים לומר דאם המהלך טהור הטהרות טמאות ואם הטהרות טהורות המהלך טמא דהא כי נאכלו לאחר שנעשו שניות דאמרינן דשניות תלויות היינו דוקא משום דבאו לישאל בבת אחת והוו תרתי דסתרי המהלך עם הטהרות השניות א"כ כי נמי נאכלו קודם עשיית הטהרות הוו תרתי דסתרי ורבינו לא הביא חלוקים אלו דנאכלו גבי שני שבילין ושני בני אדם ואולי ס"ל דלאו הילכתא נינהו :

עוד נתיישבתי בדינים אלו ונראה דאם היו שתי חביות בר"ה ונגע באחת מהן ואינו יודע באיזו מהם נגע עכ"פ אחת מהן טמאה דאם היו החביות של אדם אחד פשיטא דכולם טמאות מספק וכן אם היו של שני אנשים ובאו לישאל בבת אחת או שבא האחד עליו ועל חבירו ג"כ כולם הם תלויות דומה להכיא דפ"ק דפסחים גבי אחד של המן ולפניו שני בתים בדוקים ואתא עכבר ושקל ולא ידעינן אי להאי על אי להאי על דמדמינן להו לשני שבילין ושני ב"א ומדברי הטור בא"ח סימן תל"ט נראה בהדיא דאם שני הבתים הם של אדם אחד אין חילוק בין בת אחת לזה אחר זה דהא עכ"פ איסורא איכא גביה וכן נראה מדברי הרמב"ן הביאם הרשב"א בת"ה בית ד' ש"ב דף קי"ג ולפי זה נראה לי דהכיא דשני שבילין ושני אנשים מיירי שכל אחד נגע בטהרות שלו אך אם היו הטהרות הראשונות והשניות של אדם אחד פשיטא דכולם טמאות כיון דעכ"פ טומאה איכא גביה ואין חילוק בזה בין נאכלו אח"כ או לא וכדתניא בתוספתא עד שלא נעשו שניות טהורות משנעשו שניות תלויות אך בהכיא דשני שבילין ואדם אחד איכא לעיוני טובא במאי מיירי אי אמרינן דמיירי שנגע בשני הפעמים בטהרותיו ניחא דלא מחלקינן בין בא לישאל בבת אחת לזה אחר זה אך אי מיירי דטהרות דהתם הם של שני בני אדם תמיה לי מלתא טובא אמאי לא חלקו בין בבת אחת לזה אחר זה ומה בין זו להכיא דפסחים דהתם נמי איסורא מכח חד קא אתי דהיינו העכבר וכן בהכיא דכתב הרשב"א בשם הרמב"ן דאם היו הקדרות של שני בני אדם ונפל איסור לאחת מהן ואינו יודע לאיזו מהן נפל דאם באו להשאל זה אחר זה דכולם מותרות אע"ג דאחת מהן ודאי אסורה ה"נ אם היו הטהרות של שני אנשים ובאו להשאל זא"ז אמאי לא מטהרינן לכולהו וכ"ת ה"נ א"כ מי היכי דאיפליגו רבי יהודה ורבי יוסי בשני שבילין ושני אנשים ה"נ היה להם לחלק בשני שבילין ואדם אחד . ודע דהרשב"א ז"ל חולק בדינו דהרמב"ן וס"ל דאם היו כאן שתי קדרות של היתר והם של שני אנשים ונפל איסור באחת מהן והוא איסור דרבנן אפילו שבאו להשאל זה אחר זה אסורות כל שאין בהם לבטל האיסור לדידיה ניחא ולא קשיא ליה משני שבילין ושני אנשים דאמרינן דבזה אחר זה כולם טהורים :

סליקו להו הלכות אבות הטומאות

הלכות טומאת אוכלין

מצות עשה אחת :

והיא דין טומאת אוכלין ומשקין והכשרן :

וביאור מצוה זו בפרקים אלו :

פרק ראשון

א כל אוכל המיוחד למאכל אדם כגון לחם ובשר וענבים וזיתים וכיוצא בהן מקבל טומאה וכל שאינו מיוחד למאכל אדם ה"ז טהור ואינו מקבל טומאה אא"כ חישב עליו וייחדו למאכל אדם. וזה וזה אינו מקבל טומאה עד שיבלל תחילה באחד משבעה משקין וזהו הנקרא הכשר שנאמר וכי יותן מים על זרע : **ב** ואלו הן השבעה משקין שמכשירין את האוכלין לטומאה . המים והטל והשמן והיין והחלב והדם

כסף משנה

פ"א א כל אוכל המיוחד למאכל אדם וכו'. רפ"ג דעוקצין כל האוכלין המיוחדין למאכל אדם צריכים הכשר ואינם צריכים מחשבה . ומ"ש וכל שאינו מיוחד למאכל אדם וכו' . שם ובפרק בהמה המקשה (דף ע"ז) במשנה גבי שוחט בהמה ומצא בה שליא . ומ"ש וזה אינו מקבל טומאה עד שיבלל תחילה וכו'. מבואר בפ"ג דעוקצין ובכמה דוכתי בגמרא :

ב ואלו הם הז' משקים וכו' . פ"ו דמכשירין אלא שהם אמרו דדוקא דבש דבורים אבל דבש צרעים אינו מכשיר ואמרינן בפ"ק דבכורות (דף ז' ע"ב) שהטעם מפני שיש לו שם לווי כלומר אבל דבש סתם אינו אלא דבש דבורים ולפיכך כתב רבינו דבש סתם :

ואינם

משנה למלך

פ"א ב והטל וכו'. כתבו התוספות פרק לא יחפור (דף י"ט) ד"ה מי כתם ר"מ דשמן אינו מכשיר וכבר דחו התוספות דבריו יע"ש :

והדם והדבש. ואינן מכשירין עד שיפלו על האוכלין ברצון הבעלים. ולא יהיו סרוחין שהמשקה הסרוח אינו מכשיר וכיון שהוכשר האוכל אע"פ שיבש והרי הוא נגוב הרי זה מקבל טומאה: **ג** אוכל שהיה בלול במי פירות כגון מי תותים ורמונים אע"פ שהוא בלול ונגע בו הזב או בשר המת הרי הוא טהור מפני שלא הוכשר באחד משבעה המשקין: **ד** אין שם משקה שמקבל טומאה אלא שבעת המשקין שמנינו בלבד אבל שאר מי פירות כדרך שאין מכשירין *כך אין מקבלין טומאה כלל: **ה** זיתים וענבים שלא הביאו שליש משקין היוצאין מהן אינן מכשירין ולא מקבלין טומאה אלא הרי הן כשאר מי פירות שהן טהורין לעולם: **ו** אלו דברים שאינן מקבלין טומאה אע"פ שבני אדם אוכלין אותן לפי שאינן נאכלין להנאת גופן אלא מפני שנותנין טעם במאכלות או מפני הריח או המראה. ואלו הן הקושט והחמס וראשי בשמים והתיאה והחלתית והפלפלין וחלות חריע וכן כל כיוצא בהן: **ז** השבת סתמו לאכילת גופו כשאר ירקות שדה *ואם חשב עליו לקדירה אינו מתטמא טומאת אוכלין. והשבת משנתנה טעם לקדירה ה"ז כזבל ואינה מתטמאה טומאת אוכלין: **ח** התמרים והגרוגרות שנתן לקדירה כתבלין עדיין הן מתטמאין טומאת אוכלין עד שיפסדו מלאכול אדם: **ט** הכרשינים אם ייחדן למאכל אדם מתטמאין טומאת אוכלין: **י** הקור הרי הוא כעץ לכל דבר ואם שלקו וטגנו מתטמא טומאת אוכלין: **יא** החרצנין והזגין אע"פ שכנסן לאוכלין אינן מתטמאין טומאת אוכלין: **יב** זיתים וענבים הקשים שנפרצין ויוצאין מתחת הקורה בשעת הדריכה אינן מקבלין טומאה. ועד כמה עד ארבעה קבין לכל כור. היה הנפרץ יתר מזה מקבלין טומאה. ואם כנסן לאוכלין אף על פי שהן פחות מארבעה קבין מקבלין טומאה: **יג** הכפניות והפגין והבוסר והקצח הרי הן כאוכלין ומקבלין טומאה: **יד** לולבי זרדים וחרובין ושל ערל ועלי הלוף השוטה אינן מקבלות טומאה עד שיתמתקו: **טו** החרדל והתורמסין ושאר כל הנכבשין מטמאין טומאת אוכלין בין משהמתיקו בין עד שלא המתיקו: **טז** זיתים שכבשן בעלין שלהן אין העלין מקבלין טומאה. שלא כבשן לאוכלין אלא למראה: **יז** כשות של קישות והנץ שלה אין מקבלין טומאה מפני

שאינו

השגת הראב"ד

*כך אין מקבלין טומאה. א"א לא מצאתי שאין מקבלין טומאה כלל אלא שאין מצטרפין אוכלין בשבעה המשקין דתנן במסכתא טבול יום עיסה שהוכשרה במשקה ונילושה במי פירות ונגע בה טבול יום ר"א אומר פסל את כולה ר"ע אומר לא פסל אלא מקום מגעו אלמא שמצטרפין ותנן נמי בעוקצין עיסה שנילושה במי פירות ונגע בה טבול יום טהורה שאין לך דבר שמחבר לאוכלין אלא שבעת המשקין בלבד אצטרופי הוא דלא מצטרפי הא איננו גופייהו בני קבולי טומאה נינהו וכל מה שמצא בתוספתא דבש תמרים אינן לא אוכל ולא משקה וכן כשאר פירות שאינן לא אוכל ולא משקה ואפילו תיסב עליהן כעלה דעתו ככולן לא אמרו אלא כמשקין היוצאין מאליהן שהן זיעה בעלמא אבל אם סחטן למשקין הרי הן כעיקר הפירות ואיה איפה עסים רמונים ויין של תפוחים שמייסנין אותו לרפואת בני מעים והלא השמן משבעה משקין הוא ואמרו שאינו לא אוכל ולא משקין אלא ודאי במוהל היוצא מאליו אמרו בתוספתא השמן לא אוכל ולא משק' ואימתי אמרו השמן תחילה לעולם בזמן שנממה ולא נשתייר ממנו אלא כפול המשקין היוצאים ממנו מטמאין טומאת משקין. מלת כפול שכתבתי מצאתי אותה משובשת כתובה באיסול ותשכתי שהוא כפול ואולי היא קליפה שנתם כל הזית מאליו עד שלא נשאר בה אלא הקליפה מ"מ הדבר מוכיח שאינו מדבר אלא במשקה היוצא מאליו:

*ואם חשב עליו לקדירה. א"א לא כן שאינם יוצאים מידי טומאה במחשבה עד שיתן טעם בקדירה:

כסף משנה

ואינם מכשירין עד שיפלו על האוכלין ברצון הבעלים. כרים מכשירין ובפ"ג דקידושין (דף נ"ט:) ופ"ב דמציעא (דף כ"ב:) יליף לה מקרא: ולא יהיו סרוחים וכו'. בפ"ק דפסחים (דף י"ח) ובסוף מכשירין ובת"כ פרשת שמיני ובתוספתא דטהרות פ"ט: וכיון שהוכשר האוכל וכו'. כן משמע בפ"ב דמציעא וכדפירש"י וכן משמע בפרק קמא דפסחים ובפ"ב דחולין ובתוספתא דמכשירין פ"ב:

ג אוכל שהיה בלול במי פירות וכו'. בפי"א דתרומות דבש תמרים ויין תפוחים וכו' ושאר כל מי פירות וכו' ר"א מטמא משום משקה ורבי יהושע אומר וכו' ז' משקים שמאים ושאר כל המשקים טהורים ופירש רבינו ר"א סובר שדבש תמרים וכו' מקבלים טומאה משום משקה והם נכללים במה שאמר ה' וכל משקה אשר ישתה בכל כלי יטמא והעיקר אצלנו כי ז' משקים בלבד הם שמקבלים טומאה ועליהם בלבד ועל תולדותיהם אמר הכתוב וכל משקה אשר ישתה והם ג"כ שמכשירים את הזרעים לטומאה וכו' ואין מטמאים ואין מכשירין לטומאה שום דבר מהמשקים אלא השבעה בלבד עכ"ל וידוע דהלכה כרבי יהושע:

ד וכתב הראב"ד כך אין מקבלין טומאה א"א לא מצאתי שאין מקבלין טומאה כלל וכו'. השתדל הרב ז"ל להביא ראיות שמי פירות אינם מצטרפין כדי לדייק שלא אמרו אלא שאין מצטרפין אבל הם עצמם בני קבולי טומאה. עוד חשש שמא רבינו כתב שאין מי פירות מקבלין טומאה מפני שאמרו בתוספתא דבש תמרים אינו אוכל ולא משקה וה"ה לשאר מי פירות. וכתב לסתור ראיה זו והאריך בזה: ואני אומר שטעמו של רבינו מדתנן ר"א מטמא משום משקה דליטנא דמטמא עצמו משום משקה משמע דהיינו שמקבלים טומאה כשאר משקים ועלה קתני רבי יהושע ושאר כל המשקים טהורים משמע דבמאי דמטמא ר"א עצמן משום משקה מטהר רבי יהושע לומר שאין מי פירות עצמם מקבלים טומאה ופשטא דליטנא דושאר כל המשקים טהורים הכי משמע ומה שרצה להביא ראיה הראב"ד מדתנן במסכת טבול יום עיסה שהוכשרה במשקה וכו' אני אומר דאדרבא משם ראיה לדברי רבינו שאם כדברי הראב"ד הו"ל למיתני עיסה שהוכשרה ונילושה במי פירות דהוה משמע דמי פירות קאי נמי אהוכשרה ומדקתני שהוכשרה במשקה משמע בהדיא דמשקה לחוד ומי פירות לחוד דהכשר לא הוי אלא במשקה דלאו מי פירות ולענין אי מצרף או לא לא הוי אלא למי פירות ונראה שזו תשובה נצחת. ומה שרצה לדייק מדאמרי' בתוספתא דעוקצין פ"ק דמי פירות אינם מחברים אילטרופי הוא דלא מצטרפי הא איכהו נופייהו בני קבולי טומאה נינהו אין דיוק זה דיוק דלגופא אילטריך דאע"ג דאינהו גופייהו אינם מקבלים טומאה סד"א דמצרפי קמ"ל. ומ"ש הראב"ד לחלק בין משקים היוצאים מאליהם לסחטן למשקים איני יודע זו מנין לו לחלק בכך מאחר שלא נמצא כן בביאור. ומה שהביא ראיה ממה שאמרו השמן לא אוכל ולא משקה אינה ראיה מוכרחת שרבינו העמידה בשמן קרוש כדלקמן. ומ"ש ואיה איפה עסים רמונים ויין תפוחים שמייסנין אותו לרפואת בני מעים איני יודע מה טענה היא זו לומר שמקבלים טומאה ומצאתי בת"כ אין לי אלא מים מנין הטל והיין השמן והדם והדבש והחלב ת"ל וכל משקה או כל משקה יכול מי תותים או מי פירות או מי רמונים ושאר כל מיני פירות ת"ל מים מה מים מיוחדים שאין להם שם לווי יצאו מי תותים ומי רמונים ושאר כל מיני פירות שיש להם שם לווי ע"כ הרי שלא מיעט שאר מי פירות מפני שיצאו מאליהם אלא מפני שיש להם שם לווי ומענה זו שייכא אפילו בסחטן למשקים וזה פשוט ומבואר מדברי רבינו: (א)

ה זיתים וענבים שלא הביאו שליש אינם מכשירים וכו'. ירושלמי פ"ק דמעשרות והטעם משום דלא חשיבא תבואה אלא כשזורעין אותה ומצמיח וכשלא הביאה שליש אינו ראוי לזריעה כדאיתא בפ"ק דר"ה (דף י"ג) וכבר נתבאר בסמוך שכל מה שאינו מכשיר אינו מקבל טומאה:

ו אלו דברים וכו'. בפ"ג דעוקצין ופרק בא סימן (דף ל"א ע"ב):

ז השבת סתמו לאכילת גופו וכו'. בפרק ג' דעוקצים השבת משנתן טעמו בקדירה אין בו משום תרומה ואינו מטמא טומאת אוכלין ופירש רבינו שבת בלשון ערבי שבת והעיקר אצלנו שהם שבת לכמך עשוי ולא לקדירה ופי' הדברים [האלה כי בידוע כי השבת] נאכל כמו שהוא חי אחר המזון וכו' לא שיבושל בקדירה וע"כ כל זמן שלא נתבשל חייב בתרומה ומטמא טומאת אוכלין אבל כשנתבשל כיון שהשליך כחו בבישול וימצא בבישול טעם השבת כבר תמה תועלתו והנשאר ממנו אחר כך הוא במדרגת השמרים אשר אינם ראויים לאכילה וע"כ אינו חייב בתרומה ולא יטמא טומאת אוכלים עכ"ל ור"ש כתבו בפרק בא סימן משמע דטעמא משום דסתם שבת לכמך עשויה הא אי הוה סתמא לקדירה לא הוה עליה תורת אוכל דתבלין אין מטמאין טומאת אוכלים עכ"ל וכ"כ הריטב"א הא עד שלא נתנה מטמאה ובסתם שבת קאמר אלמא סתמא לכמכא עכ"ל הרי מבואר כדברי רבינו ושלא כדברי הראב"ד שכתב ואם חשב עליו לקדירה א"א לא כן שאינם יוצאים מידי טומאה במחשבה עד שתתן טעם לקדירה:

ח התמרים והגרוגרות וכו'. תוספתא בסוף טבול יום אלא שכתוב בה עד שיפסלו לכלב והיא נוסחא נכונה:

ט הכרשינין אם ייחדן וכו'. תוספתא בסוף טבול יום כרשינין מטמאים טומאת אוכלים דברי רבי יהודה ר"ש אומר אינם מטמאין ופסק כרבי יהודה ומשמע לרבינו דדוקא אם ייחדן למאכל אדם והטעם מפני שהם מאכל בהמה ואין אוכלים אותם בני אדם אלא בזמן רעב כדאיתא בירושלמי סוף חלה:

י הקור הרי הוא כעץ וכו'. בפ"ג דעוקצין. ומ"ש ואם שלקו וטגנו. בפרק בכל מערבין (דף כ"ח ע"ב):

יא החרצנים והזגין וכו'. תוספתא בסוף עוקצין ופי"ג דטהרות:

יב זיתים וענבים הקשים וכו'. בפ"ג דעוקצין פרילי זיתים וענבים ב"ש מטמאים וב"ה מטהרים ובתוספתא אלו הם פרילי זיתים וענבים היוצאים מתחת הגפת ומתחת הזגים. ומ"ש ועד כמה עד ד' קבים לכל כור. בפרק המקבל עלה ק"ה. ומ"ש ואם כנסן לאוכלים וכו'. תוספתא בסוף עוקצין:

יג הכפניות. בפ"ג דעוקצין פירוש כפניות תמרים רעים שלא בשלו כל צרכן. ומ"ש הפגין והבוסר שם כר"ע מתבירו. ומ"ש והקצח. שם הקצח ב"ש מטהרים וב"ה מטמאים ובפ"ה דעדיות מונה אותה מקולי ב"ש ומחומרי ב"ה:

יד לולבי זרדים וכו'. פ"ג דעוקצין לולבי זרדין ושל ערל ועלי הלוף השוטה אינם מקבלים טומאת אוכלים עד שימתקו. ומ"ש והחרובין. שם בתוספתא:

טו החרדל והתורמוסים ושאר כל הנכבשים וכו'. תוספתא שם:

טז זיתים שכבשן וכו' עד מפני שאינו אוכל. משנה רפ"ב דעוקצין:

זיתים

דבש

משנה למלך

ט הכרשינין אם ייחדן כו'. עיין לעיל פ"ג מהלכות תרומות דין כ': **י הקור** הרי הוא כעץ כו'. עיין לעיל פ"ט מהלכות שמיטה ויובל דין כ"ח. ושאלת אינו מקבל טומאה תוספות פרק לא יחפור (דף כ') ועיין בפ"ט רבינו פ"ג מהלכות טומאת מת דין ס' ופט"ו דין כ':

השכן

שאינו אוכל: יח *דבש בכוורתו מטמא טומאת אוכלין שלא במחשבה. רדה הדבש משירסק החלות מתטמא משום משקה. דבש הזב מכוורתו מתטמא טומאת משקין חשב עליו לאוכלין מתטמא טומאת אוכלין: יט *השמן הקרוש אינו אוכל ולא משקה. חשב עליו כשהוא קרוש בין לאוכלין בין למשקין בטלה דעתו. וכן הדם שקרש אינו אוכל ולא משקה. חשב עליו לאוכלין מתטמא טומאת אוכלין. חשב עליו למשקין בטלה דעתו: כ *חלב שקרש לא אוכל ולא משקה. חשב עליו לאוכלין מתטמא טומאת אוכלין. למשקין בטלה דעתו: כא דבש תמרים לא אוכל ולא משקה. חשב עליו לאוכלין מתטמא טומאת אוכלין. למשקין בטלה דעתו. ושאר כל מי פירות כולן לא אוכל ולא משקה. חשב עליו בין לאוכלין בין למשקין בטלה דעתו: כב השלג אינו אוכל ולא משקה. חשב עליו לאוכלין בטלה דעתו. למשקין מתטמא טומאת משקין. נטמא מקצתו לא נטמא כולו. העבירו על גבי כלי חרס הטמא נטמא כולו: כג החלב שבכחל שחישב עליו בטלה דעתו והרי הוא טהור. *חשב על החלב שבקיבה הרי זה מתטמא טומאת אוכלין: כד ענבים שדרכן משיהלך בהן הדורך שתי וערב מתטמאין משקין. נשתייר בהן גרגרין שלימים אותן גרגרין מתטמאין טומאת אוכלין. *וכן הזיתים משיטענום מתטמאין טומאת משקין. נשתיירו בהן גרוגרות שלימין מתטמאין טומאת אוכלין: כה הערלה. וכלאי הכרם. ושור הנסקל שנשחט ועגלה ערופה בין שנשחטה בין שנערפה. וציפורי מצורע. ופטר חמור. ובשר בחלב. ובשר פרה אדומה. והפיגול. והנותר. אף ע"פ שכל אלו אסורין בהנאה כולן מתטמאין טומאת אוכלין:

פרק שני

א כל *האוכלין הגדילין מן הקרקע אינן מקבלין טומאה עד שיעקרו. אבל כל זמן שהן מחוברין אפילו כשורש קטן שיכולין לחיות ממנו אינן מקבלין טומאה: ב ייחור של תאנה שנפשח ומעורה בקליפה שאינו יכול לחיות ממנה כל האוכלין שבו מתטמאין. ויש בדבר ספק אם היה שאר האילן כמו יד לזה הייחור שנשבר או לאו: ג ירקות שיבשו באיביהן כגון כרוב ודלעת *שיבשו באיביהן אינן מתטמאין טומאת אוכלין. ליקטן לייבשן הרי הן אוכלין כשהיו עד שייבשו

ויעשו

השגת הראב"ד

*השמן הקרוש. א"א אין בתוספתא שקרש ולפסר בשמן שיצא מעצמו ואע"פ שלא קרש ותנן במסכת טהרות הרוטב והגריסין והחלב בזמן שהן משקה טופח הרי הן תחלה קרשו הרי הם שניים וכו' ר' מאיר אומר השמן תחלה לעולם ותכ"א אף הדבש ר' שמעון שזורי אומר היין תחילה לעולם מאי תחלה לעולם לאו אע"ג דקרשו דהכני איירי לעיל וחכמים מודין לו:

*חלב שקרש. א"א אינו כן אלא אמרו בתוספתא הרוטב והגריסין והחלב בזמן שהן משקה טופח הרי הם תחלה קרשו אין צריכין מחשבה לאוכלין:

השגת הראב"ד

*חשב על החלב. א"א מצאתי נוסחאות חלוקות בזה ומסתברא שהוא טהור דפירשא בעלמא הוא:

השגת הראבד

*וכן הזיתים משיטענם. א"א כשאינן פרודים (אלא) שלא דחקה עליהם הקורה כל הצורך או שלא נטענו באבנים:

השגת הראב"ד

*שיבשו באיביהן. א"א ואפילו נמקו:

יח דבש בכורתו וכו'. בפרק הספינה (דף פ'). ומ"ש רדה הדבש וכו'. בסוף עוקצין וכה"ה: דבש הזב וכו' עד טומאת אוכלים. תוספתא פ"ב דטהרות:

יט השמן הקרוש וכו'. תוספתא פרק ב' דטהרות אלא שהיא כתובה בשיבוש. וכתב הראב"ד א"א אין בתוספתא שקרש וכו'. ויש לומר לדעת רבינו שאע"פ שאין בתוספתא שקרש א"א לומר דבכל שמן איירי שהרי הוא משבעה משקים ולפיכך פירש דבקרוש איירי ולא נראה לו להעמידה ביוצא מאליו ומה שהביא הראב"ד ראיה מדתנן במסכת טהרות הרוטב והגריסין וכו' מאי תחילה לעולם וכו' וחכמים מודים לו. איני יודע זו מנין לו אדרבא כיון דלשון יחיד נאמר משמע דרבנן פליגי עליה אחר כך מצאתי בתוספות שכתבו בפרק אור לארבעה עשר (דף י"ד ע"ב) בד"ה אפי' מכאן משמע דשמן הזב משקה ולקמן גבי משקה בית מטבחייא וכן בכמה דוכתי והא דתנן רבי מאיר אומר שמן תחילה לעולם וחכ"א אף הדבש רבי שמעון שזורי אומר היין פירוש דוקא יין אבל הכך לא ופסקינן בהקומץ רבה דהלכתא כוותיה אומר רבינו תם דהתם איירי בנקרש ואחר כך נימוח כדמשמע בתוספתא דאמרינן התם במה אמרו שמן תחילה לעולם בנקרש ואחר כך נמוח וכלא נקרש משמע דכולי עלמא מודו וכן משמע בריש פרק שלישי דטהרות דקתני התם הרוטב והגריסין והחלב והשמן בזמן שהם משקה טופח הרי הן תחילה קרשו ואח"כ נימוחו הרי אלו שניים ובתר הכי קתני רמ"א השמן תחילה לעולם והיינו לעולם אפילו קרשו ואהא קאי ר"ש שזורי עכ"ל הרי שהם מסכימים לדעת רבינו. וכן הדם שקרש וכו' עד בטלה דעתו. שם:

כ חלב שקרש וכו'. גם זה שם לפי גירסת רבינו והראב"ד שכתב א"א אינו כן אלא אמרו בתוספתא וכו', גירסא אחרת היתה לו בתוספתא:

כא דבש תמרים וכו' ושאר כל מי פירות וכו' עד בטלה דעתו. תוספתא פרק שני דטהרות:

כב השלג אינו אוכל וכו' עד לא נטמא כולו. תוספתא *פרק שני דטהרות ומייתי לה בפרק שני דנדה (דף י"ז) ומקשה היכי משכחת לה דנגעה טומאה בכולו ומוקי לה כגון שהעביר השלג על אויר תנור והשלג בתוכו דנטמא מאויר כלי חרס שהתורה העידה על כלי חרס ואפילו מלא חרדל כלומר שאין נוגעים כל הגרעינין בתנור אפ"ה טמא ולפי זה מה שכתב רבינו העבירו על גבי כלי חרס לא על גביו ממש קאמר אלא באוירו ומ"מ קשה שהיה לו לפרש:

כג החלב שבכחל וכו' עד טומאת אוכלים. תוספתא פ"ב דטהרות. כתב הראב"ד מצאתי נוסחאות חלוקות וכו'. ורבינו אע"פ שכתב בפרק השיפי מהמ"א שחלב הקיבה פירשא בעלמא איכא למימר דכשחשב עליו הוי אוכל לענין טומאה דומיא דשיליא שכתב רבינו בפ"א משאר אבות הטומאה:

כד ענבים שדרכן משיהלך בהם וכו'. ירושלמי פ"ו דתרומות ותוספתא פי"א דטהרות. ומ"ש נשתייר בהם גרגרין וכו'. שם בתוספתא:

וכן הזיתים וכו' עד טומאת אוכלין. שם בתוספתא. וכתב הראב"ד כשאינן פרודים וכו'. נראה שטעמו לומר דהא דקתני שאם נשתיירו בהם גרגרים שלמים לא תימא שאף ע"פ שהם פרודים קאת קרי להו שלמים ומתטמאין טומאת אוכלין דליתא דאינם מתטמאי טומאת אוכלים אלא כשאינם פרודים כלל שאם הם פרודים קאת טוב אין עליהם תורת אוכלים ואם תאמר איך אפשר שיטענו ולא יהיו פרודי' כלל ושני כגון שלא דחקה עליהם הקורה כל הצורך וכו' ולפי זה היבת אלא צריך למותקה וצ"ע:

כה הערלה וכלאי הכרם וכו'. תוספתא בסוף עוקצין ואיתא בפרק המנחות (דף ק"א) ובפ"ק דבכורות (דף פ' ע"ב) ערלה וכלאי הכרם ושור הנסקל ועגלה ערופה וצפורי מצורע ופטר חמור ובשר בחלב כולם מטמאים טומאת אוכלים ר"ש אומר אין מטמאים וידוע דהלכה כת"ק. ומ"ש בשור הנסקל שנשחט כלומר דאי נסקל מטמא טומאה חמורה דנבילה היא. ופטר חמור פירש"י בפרק קמא דבכורות שנשחט ועדיין מפרכס שלא ירד לטומאת נבילה אבל אם נגע בו שרץ מטמא טומאת אוכלין שאם חזר ונגע באוכלים אחרים מטמאים אע"פ שמפרכס כדאמרינן בפרק העור והרוטב. ומ"ש ועגלה ערופה בין שנשחטה בין שנערפה. בפרק אותו ואת בנו (דף פ"א ע"ב) תנן דהשוחט פרת חטאת ועגלה ערופה ר"ש פוטר וחכמים מחייבים ובגמרא (דף פ"ב) ועגלה ערופה לאו שחיטה ראויה היא והתנן נמצא ההורג עד שלא תערף העגלה תצא ותרעה בעדר א"ר יוחנן עגלה ערופה אינה משנה ועריפת העגלה מטהרת אותה כמו שחיטה כדאמרינן בס"פ חטאת העוף (דף ע' ע"ב) מדא"ר ינאי כפרה כתיב בה כקדשים וכי היכי דמליקת קדשים מטהרת מידי נבילה גם עריפת העגלה כן ובמקום שחיטה עומדת וכ"כ רבינו בפ"ג מהלכות שאר אבות הטומאה. ומ"ש ובשר פרה אדומה. בפרק אותו ואת בנו (שם ס"א ע"ב) ופרת חטאת שחיטה שאינה ראויה והתניא ר"ש אומר פרה מטמאה טומאת אוכלין הואיל והיה לה שעת הכושר ואמר ר"ל אומר היה ר"ש פרה נפדית ע"ג מערכתה א"ר יוחנן פרת חטאת אינה משנה. ומ"ש והפגול והנותר. בפרק המנחות והנסכים (דף ק"א) אמרינן דלר"ש יש פיגול ונותר שאינו מטמא טומאת אוכלים ולטעמיה אזיל דדבר דאיסורי הנאה אינם מטמאים טומאת אוכלים אבל לרבנן בכל גוונא מטמאים טומאת אוכלים אלא אם כן היה להם שעת הכושר ומה ששנינו בתוספתא דסוף עוקצים פיגול אינו מטמא טומאת אוכלים ר"ש היא ובלא היה לו שעת הכושר ולית הלכתא כוותיה:

פ"ב א כל האוכלים הגדילים מן הקרקע וכו'. נלמד ממה שיבא בסמוך ובפרק בתרא דעוקצים תאנה שנעקרה ומעורה אפילו בשורש קטן טהורה ומשמע לרבינו דהיינו דוקא כשיכולה לחיות דאל"כ הויא כעקורה כדאמרינן גבי ערלה וכדאמרינן גבי הני דבסמוך:

ב ייחור של תאנה וכו'. בפרק ג' דעוקצים וכחכמים. ומ"ש ויש בדבר ספק וכו'. בפרק העור והרוטב (דף קכ"ח ע"ב) בעיא דלא איפשיטא:

ג ירקות שיבשו וכו'. שם עלה קכ"ז ע"ב: וכתב הראב"ד ואפילו נמקו כלומר דליכא דגמרא שנמקו ורבינו נראה דמשמע ליה דהיינו נמקו היינו יבשו דאם לא יבשו אע"פ שנמקו עדיין תורת אוכל עליהם הילכך ליתנהו דברייתא דנקט נמקו לאו דוקא ושם בגמרא קרי לנמקו יבשו ובתוספתא דטבול יום פרק רביעי איתא להאי ברייתא וכתוב בה שיבשו כגירסת רבינו:

אילן

*[בתוספתא חסר בדפוס ריטא דברייתא והיא כתובה בנדפס דף כו].

א פתג עשין רמו: *) חזר בו מפירושו דפה כתב כי דבש בכוורת אינו לא אוכל ולא משקה כדברי התוספתא וכאן פסק כמסקנא דגמרא פ"ה דב"ב דף פ':

משנה למלך

יט והשמן הקרוש כו'. עיין לקמן ריש פ"ט ועיין בכתב סוטה (דף ל"ט ע"א) ודו"ק: כב השלג אינו אוכל כו'. בתוספות פרק לא יחפור (דף כ') ד"ה וספלא כתבו דשלג אם חשב עליו מקבל טומאה והוא תימה:

אילן

ויעשו כעץ: **ד** אילן שנפשח ובו פירות הרי הן כתלושין. *וכן אם יבש האילן ובו פירות הרי הן כתלושין: **ה** תאנים שיבשו באיביהן מטמאות. טומאת אוכלין במקומן: **ו** כל האוכלין שהן מבעלי חיים אינן מקבלין טומאה עד שימותו. שחט בהמה חיה ועוף אע״פ שעדיין הן מפרכסין מקבלין טומאה. ודגים מאימתי מקבלין טומאה משימותו. נולד בהן טריפה ונתטמאו כשהן מתנדנדין הרי יש בדבר ספק אם הן חשובין כמתים הואיל ונטרפו. או אינן מקבלין טומאה עד שידמו כאבן ולא יתנדנדו. האבר או הבשר המדולדלין בבהמה או חיה שאינן יכולין לחיות אם הוכשרו מקבלין טומאה במקומן מפני שהן חשובין כאוכל שפירש. נשחטה הבהמה הוכשרו בשחיטה. שהבהמה כולה כמו יד לאבר זה ויד שהוכשר הוכשר האבר כולו כמו שיתבאר. ויש בדבר ספק אם תהיה הבהמה בחייה כמו יד לאבר או בשר המדולדלין בה: **ז** השוחט בהמה חיה ועוף הוכשר כל הבשר בדם שיצא בשחיטה. לפיכך אם לא יצא מהן דם בשחיטה הרי כל בשרן צריך הכשר ככל האוכלין שלא הוכשרו: **ח** אוכלין שהוכשרו כשהן מחוברין לקרקע או שהוכשרו במים המחוברים שבקרקע אינו הכשר עד שיוכשרו אחר שנעקרו במים התלושין מן הקרקע או בשאר משקין שנאמר בכל כלי אינו מכשיר עד שיתלש מן הקרקע כעין המים שבכלים. שאב המים בכלי ונתנן בקרקע אינן מכשירין: **ט** קישות שנטעה בעציץ והגדילה *אף על פי שיצאת חוץ לעציץ אינה מקבלת טומאה. ועציץ שהוא נקוב כדי שיצא בו שורש קטן הרי הוא כארץ והנטוע בו אינו מקבל טומאה. וכן אם היו בו מים אינן מכשירין: **י** עציץ שאינו נקוב הרי הנטוע בו מקבל טומאה. ואם היו מים בתוכו מכשירין: **יא** *כלי גללים וכלי אדמה שהשרשים יכולין לבקוע בהן ולצאת אינן מכשירין את הזרעים. ואע״פ שאינן נקובין הרי הן כנקובין: **יב** עציץ שמילאהו עפר עד שפתו אינו חשוב כלי אלא הרי הוא כטבלא שאין לה שפה שאינו כלי קיבול: **יג** משקין טמאין שנפלו על האוכלין נטמאו אע״פ שנפלו שלא ברצון הבעלים. שהרי הטומאה וההכשר באין כאחת. והוא שלא יהיו בקרקע: **יד** *כל אוכל שנפסד ונסרח עד שאינו ראוי למאכל אדם אינו מקבל טומאה

השגת הראב״ד

*וכן אם יבש האילן. א״א אין דבר זה לא במשנה ולא בתוספתא ולא בגמרא דחולין אבל אם *יבשו בו פירות במחובר הרי הן כמחוברין ואולי מבכורים גמר לה דתנן יבש האילן או נקצץ מביא ואינו קורא קתני יבש דומיא דנקצץ:

*נ״ל יבש וכו

השגת הראב״ד

*אע״פ שיצאת חוץ לעציץ. א״א אין כאן אע״פ אלא כיון שיצאת חוץ לעציץ טהורה שאע״פ שהעציץ אינו נקוב כיון שיצאת הקישות לחוץ הרי היא כמי שנטעה בחוץ וטהור וכן הוא שנוי במשנה:

השגת הראב״ד

*כלי גללים וכלי אדמה. א״א אני מוצא אפילו בכלי חרס גמור אע״פ שאינו מנוקב כמנוקב דמי והוא במנחות פרק כל קרבנות הציבור בעיא ספינה של חרס לגבי ביכורים דקא מפליג בין ספינה של עץ לספינה של חרס ובודאי בספינה שאינה מנוקבת קאמר ואולי יתפרש שם פירוש אחר דבספינה של עץ מביאים מהם ביכורים מפני שיש בה נקבים למשוטות וכנטועים בארץ דמו אבל בספינה של חרס אין דרך לעשות נקבים למשוטות שלא תשבר ומשום הכי אין מביאין ממנה ביכורים ובהם בספינות מיירי דהתם ספינה של עץ יש בה נקבים ושל חרס אין בה נקבים:

*כל אוכל שנפסד. א״א מי שלמדהו מים הרעים השקהו וגמ׳ דבכורות הטעהו והלא משנה שלמה היא בטהרות כלל אמרו בטהרות כל המיוחד לאוכל אדם טמא עד שיפסל מלאכול הכלב

כסף משנה

ד אילן שנפשח וכו׳. שם. ומ״ש וכן אם יבש האילן וכו׳. כתב הראב״ד דבר זה אינו לא במשנה וכו׳. ומ״ש אבל אם יבשו בו פירות במחובר הרי הם כמחוברים תמהני דהא בפרק העור והרוטב אמרינן איבעיא דשמואל דכי תניא הרי הן כמחוברין לאו לענין טומאה וממילא משמע דלענין טומאה הויין תלושין וכדברי רבינו. ומ״ש ואולי מבכורים גמר לה וכו׳ לימוד רחוק הוא זה ועוד דבכורים לא מצאתי יבש האילן אלא יבש המעיין:

ה תאנים שיבשו וכו׳. בפרק העור והרוטב שם:

ו כל האוכלים וכו׳. הכי משמע בר״פ העור והרוטב (דף קי״ח) שם ובפ״ג דעוקצים לענין טומאת אוכלין כל שאינה יכולה לחיות מקרי אוכל אע״פ שמפרכסת אע״ג דלגבי טומאת נבילות בעינן שתמות שאני התם דכתיב כי ימות: נולד בהם טריפה וכו׳. בפרק בהמה המקשה בעיא דלא איפשיטא: האבר או הבשר וכו׳. משנה ס״פ העור והרוטב ד׳ קכ״ח. ומ״ש נשחטה הבהמה וכו׳. שם נשחטה הבהמה הוכשרו בדמיה דברי ר״מ ר״ש אומר לא הוכשרו ופסק כר״מ דמחמיר דבפרק מי שהוציאוהו אסתפק לן ר״מ ור״ש כמאן מינייהו הלכה הלכך נקטינן כדברי המחמיר. ועוד דבעיא דרבא דאיתא בגמרא אתיא אליבא דר״מ וכיון דבעי אליביה משמע דסבר דהלכה כוותיה. ומ״ש שהבהמה כולה כמו יד לאבר זה. שם אמרינן הכי לר״מ ופסק כמותו משום דבגמרא בעי בעיא והיא אליביה. וקשה לי למה שינה לשון המשנה שאמרה הוכשרו בדמיה וכתב הוכשרה בשחיטה דאתי כיחידאה דהא תנן בפרק שני דחולין (דף ל״ג) השוחט בהמה חיה ועוף ולא יצא מהם דם כשרים ונאכלים בידים מסואבות וכו׳ ר״ש אומר הוכשרו בשחיטה ויש לתמוה שהוא ז״ל פסק לקמן בסמוך כת״ק וכאן משמע שפסק כר׳ שמעון וצריך לומר שסמך על מ״ש בסמוך לקמן בהדיא דתו ליכא למטעי. ומה שכתב ויש בדבר זה ספק וכו׳. בפרק העור והרוטב עלה קכ״ח בעיא דלא איפשיטא:

ז השוחט בהמה חיה ועוף וכו׳. משנה פ״ב דחולין שם וכת״ק:

ח אוכלים שהוכשרו וכו׳. בריש פרק העור והרוטב שם כשם שאין מקבלים טומאה אלא לכשיתלשו כך אין מקבלים הכשר עד שיתלשו ופירש״י כשם שאין זרעים מקבלים טומאה אלא לכשיתלשו כדאמרינן בתורת כהנים אם אתה אומר מחוברים טמאים טימאת את הכל שאין לך מחוברים שאין שרצים מצויים אצלם. ומה שכתב או כשהוכשרו במים המחוברים בקרקע. בת״כ גבי מים מחוברים יכול אפילו הם בגורות שיחין ומערות יהו מכשירין ת״ל בכלי ישתה ובפרק ד׳ דמכשירין שנינו גגון שבמערה נדה מדיחתו והוא טהור העלהו כל שהוא מן המים טמא ופירש ר״ש והוא טהור שלא הוכשר בעודו במערה והא דאמרינן בפרק קמא דפסחים דמחוברים מכשרי היינו כשנכנס על הפירות בעוד המים מחוברים ובלבד שיתלשו לבסוף כמו גגון דהכא שהודח במערה ואחר כך העלהו עכ״ל וכך הם דברי רבינו שם בפי׳ המשנה ועפ״ז צריך לפרש דברי רבינו כאן. ומ״ש שאב המים בכלי וכו׳. הכי משמע בתורת כהנים:

ט קישות שנטעה כו׳. בסוף פ״ב דעוקצים קישות שנטעה בעציץ והגדילה ויצאה חוץ לעציץ טהורה ופירש רש״י שנטעה בעציץ שאינו נקוב והוכשרה שם ונטמאת דכתלושה דמיא לכל דבר כדאיתא בעלמא והגדילה ויצאה חוץ לעציץ ונחשבת כמחובר ופרחה לה טומאה עכ״ל. ובתוספתא שנינו היה משקה בעציץ שאינו נקוב נפלו משקים ע״ג קישות ונטמאת הגדילה ויצאת חוץ לעציץ טהורה: כתב הראב״ד אע״פ שיצאת חוץ לעציץ א״א אין כאן אע״פ וכו׳. ומתוך דברי רבינו בפי׳ המשנה וכאן נראה שאינו מפרש כן אלא הכא בקישות טהורה שנטעה בעציץ נקוב עסקי׳ שכיון שהיא נטועה אינה מקבלת טומאה ואם הגדילה ויצאת חוץ לעציץ סד״א שאותה שיצאה חוץ הויא כתלוש ומקבלת טומאה קמ״ל דאע״פ כן טהורה כלומר אינו מקבל טומאה ולאפוקי מר״ש דפליג התם ואמר מה טיבה ליטהר אלא הטמא בטומאתו והטהור יאכל כלומר מה שיצא לחוץ מקבל טומאה ומה שבתוך העציץ יאכל דאינו מקבל טומאה. ומה שכתב הראב״ד וכן שנויה במשנה לא ידענא מאי קאמר שבמשנה אינו שנוי כיון ואם הכוונה לומר שהוא מוכרח לפרש כן במשנה כיון שאפשר לפרש פירוש אחר במשנה אין פירושו מוכרח. ואפשר שעל התוספתא קאמר שבתוספתא מבואר כפירוש הראב״ד ולדעת רבינו צריך לומר שמה ששנינו בתוספתא דין אחר הוא ואינו ענין לדין המשנה: ועציץ שהוא נקוב וכו׳ עד מכשירין. בסוף פ״ב דעוקצין. ומ״ש דעציץ נקוב דינו כארץ גם לענין המים שבתוכו שאינם מכשירים את הזרעים. כן כתב שם רבינו ור״ש:

יא ומ״ש כלי גללים וכו׳. שם כלי גללים וכלי אדמה שהשרשים יכולים לצאת בהם אינם מכשירין את הזרעים ודברי רבינו בפירושה כאן כפי׳ ר״ש והראב״ד והוא הנכון ולא כמו שפירש רבינו בפירוש המשנה: כתב הראב״ד אני מוצא אפילו בכלי חרס גמור וכו׳. אין זו קושיא על רבינו דלישנא דמתניתין נקט ומאי דקשיא ליה להראב״ד מתניתין כבר יישבה הוא עצמו וכתב ואולי יתפרש שם פירוש אחר:

יב עציץ שמילאהו עפר וכו׳. שם:

יג משקים טמאים וכו׳. בריש מכשירין. ומ״ש והוא שלא יהיו בקרקע. הוא על פי מה שנתבאר לעיל שהמים המחוברים אינם מכשירים בעוד הפירות בתוכן:

יד כל אוכל שנפסד. בפ״ג דבכורות עלה כ״ג ע״ב אמרינן דטהרה מעיקרא לא צריך קרא למעוטי עפרא בעלמא הוא ומשמע לרבינו דכל שאינו ראוי לאוכל אדם הוי עפרא בעלמא. וכתב הראב״ד מי שלמדהו וכו׳. ומה שהביא ראיה מכלל אמרו בטהרות וכו׳ מה טהור שאינו מקבל טומאה וכו׳ י״ל שאין היקש זה מוכרח דמידי איריא הא כדאיתא והא כדאיתא ובפירוש אמרו בר״פ דם שחיטה (דף כ״ה) ומחשבה לכלב לאו מחשבה היא והתנן כלל אמרו בטומאה כל המיוחד לאוכל אדם טמא עד שיפסל מאכילת הכלב ההוא לאפוקי טומאה מיניה דכיון דמעיקרא הוה חזי לאדם לאפוקי מטומאה עד שיפסל מאכילת הכלב הכא לאתויי ליה טומאה אי חזי לאדם חזי לכלב אי לא חזי לאדם לא חזי לכלב וזה מבואר כדברי רבינו והרי מימיו מים חיים מן המקדש הם יוצאים. ומה שהביא ראיה ממדרש ספרא י״ל שמה שאמרו אין משקה יוצא לא ע״י פרה ולא ע״י עופות היינו דוקא כשנטמא קודם שנסרח אבל אם נסרח קודם שנפסל מאוכל אדם טוב אינו מקבל טומאה

משנה למלך

פ״ב ד אילן שנפשח כו׳. דברי מרן בזה תמוהים הם דהראב״ד ז״ל לא השיג כי אם ביבש האילן וכ״כ ממ״ש ואולי מבכורים גמר לה. ומ״ש אבל אם יבשו בו פירות ט״ס הוא והכוונה אבל אם יבש ופירות בו ודין זה לא נזכר בפרק העור והרוטב ופשוט הוא: (*א״ה עיין בספר בני יעקב (דף קכ״ב) ובהגהותיו בספר בני חיי א״ח סימן של״ג):

ט אע״פ שיצאת חוץ לעציץ כו׳. כתב מרן ומ״ש הראב״ד וכן שנוי במשנה לא ידענא כו׳. ולי נראה דהראב״ד הוקשה לו לפי פירושו דהיכן מצינו דבר שנטמא שיחזור לידי טהרה על ידי זריעה (אפי

טומאה. וכן משקה שנסרח ונפסד ואינו ראוי לשתיית אדם אינו מקבל טומאה כדרך שאינו מכשיר שנאמר אשר ישתה: **טו** העור ששלקו והשליא שחישב עליה לאכילה מתטמאין טומאת אוכלים בפני עצמן: **טז** עור החמור ששלקו הרי זה ספק אם מתטמא טומאת אוכלים בפני עצמו מפני ששלקו או אינו מתטמא מפני שהוא מאוס הרבה: **יז** חטים שבגללי בקר ושעורים שבגללי הבהמה שליקטן אין מקבלין טומאה. ואם חישב עליהן לאכילה מתטמאות טומאת אוכלין: **יח** כל אוכל שנטמא ואחר שנטמא נפסל ונסרח. אם נפסל מלאכול הכלב או שיבש כחרש ה״ז טהור. ואם נפסל מלאכול אדם ועדיין הוא ראוי לכלב ה״ז טמא כשהיה. וכל האוכלין שנטמאו אין להן טהרה במקוה: **יט** זרעים טמאים שזרעם הרי הצומח מהן טהור. ואפילו בדבר שאין זרעו כלה. והוא שהשרישו. אבל קודם השרשה הרי הן בטומאתן אפילו בדבר שזרעו כלה: **כ** אוכלין שמחוברין לכלים בטלו מתורת אוכל. ואם נטמא הכלי הרי הן מתטמאין בטומאת הכלי הואיל והן משמשין תשמיש עץ הרי הן כעץ: **כא** *כל משקה שנטמא ואחר שנטמא נפסד ונסרח הרי זה בטומאתו לעולם שאין המשקה יוצא על ידי הכלב לעולם. ואין למשקה שנטמא טהרה חוץ מן המים בלבד שאם הטביל מים טמאים במקוה כיון שצפו מי מקוה עליהן טהרו. ומטבילין חמין בצונן וצונן בחמין ורעים ביפים ויפים ברעים: **כב** מקל שהיא מליאה משקין טמאים והטביל מקצתה במקוה לא טהרו המים שעל מקצתה עד שיטבול את כולה: **כג** שלג שנטמא והשיק מקצתו למי מקוה הואיל וטהר מקצתו טהר כולו: **כד** התמד הטמא בין שנטמא אחר שתמדו במים טמאים עד שלא החמיץ משיקו במקוה ויטהר שהרי הוא כמים משהחמיץ הרי הוא כיין ואין לו טהרה במקוה: **כה** קדירה שמליאה משקין כגון דבש ויין וכיוצא בהן ונתונה בתוך המקוה ופשט הראשון לטומאה את ידו ונגע בה הרי זה מטמא את המשקין אע״פ שהיא בתוך המקוה ונטמאת הקדירה מחמת המשקין שבתוכה *אע״פ שהיא בתוך המקוה. היתה מליאה מים הקדירה טהורה שאין הראשון מטמא כלי חרס לעולם ואין המים שבתוכה טמאים מפני שהן מעורבים במי המקוה. פשט אב הטומאה את ידו ונגע בה נטמאת הקדירה *שאין המקוה מטהר כלי חרס: **כו** מי שפיכות הרי הן בחזקת טומאה. ירדו עליהן מי גשמים אם רבו עליהן הרי הן טהורים מחצה למחצה הכל טמא בין בכלים בין בקרקעות. אימתי בזמן שקדמו מי שפיכה אבל קדמו מי גשמים וירדו עליהן כל

שהוא

*[כתב בהגהות מהרי״ו הטעם כ״א שהרי המשקין חוצצין ולא גרסינן] [לא ודאי]:

כסף משנה

טומאה. ומה שכתב וכן משקה שנסרח וכו׳ כדרך שאינו מכשיר שנאמר אשר ישתה. בתורת כהנים ואבארנו בסמוך:

טו העור ששלקו וכו׳. בר״פ בכל מערבין עלה כ״ח ע״ב ובסוף פרק בהמה המקשה:

טז ומ״ש עור החמור כו׳. בס״פ בהמה המקשה בעיא דלא איפשיטא. ומה שכתב בפני עצמו. משום דתנן העור והרוטב וכו׳ מצטרפין לטמא טומאת אוכלין והיינו אפילו בלא שליקה ולכך כתב בפני עצמו דכל ששלקו אפילו אין בו בשר מטמא ובעור החמור בהכי מיבעיא לן:

יז חטים שבגללי בקר וכו׳. תוספתא סוף פ״ח דטהרות אלא שכתוב בנוסחא שבידינו אע״פ שחישב עליהם לאוכלין אינם מטמאים טומאת אוכלין כנסן לאוכלין מטמאין טומאת אוכלין ואנו אין לנו אלא כנוסחת רבינו ונראה שגם זאת נוסחת הראב״ד מאחר שלא השיגו. ובמנחות פ׳ ר׳ ישמעאל עלה ס״ט בעי רמי בר חמא חטים שבגללי בקר ושעורים שבגללי בהמה מהו למאי אי ליטמא לטמא טומאת אוכלים תניא חטים שברעי בקר ושעורים שבגללי בהמה חישב עליהם לאכילה אין מטמא טומאת אוכלים ליקטן לאכילה מטמא טומאת אוכלין וזה כגירסת תוספתא דידן וצ״ל שגם שם היתה גירסת רבינו משונה משלנו. ואפשר לפרש דברי רבינו ע״פ גירסת התוספתא דה״פ התוספתא כשליקטן סתם אע״פ שאח״כ חישב עליהם אינם מטמאים אבל אם כנסן לאכילה כלומר אם כשליקטן חישב עליהם לאכילה מטמאים. ומ״ש ואם חישב עליהם לאכילה אליקטן קאי כלומר אם כשליקטן חישב עליהם לאכילה מטמאים אבל אם כשליקטן לא חישב עליהם לאכילה אע״פ שאחר כך חישב עליהם אינם מטמאים:

יח כל אוכל שנטמא וכו׳. בפ״ג דבכורות עלה כ״ג וכר׳ יוחנן. ומה שכתב או שיבש כחרס וכו׳. בפרק דם הנדה (דף נ״ה) משמע דיבש כחרס עפרא בעלמא הוא. וכל האוכלים שנטמאו וכו׳. תוספתא פרק קמא דטבול יום:

יט זרעים טמאים שזרעם וכו׳. בת״כ פרשת שמיני מנין לזרעים טמאים שזרען טהרו שנאמר אשר יזרע טהור או יכול אפילו לא השרישו ת״ל הוא. ובפרק ב׳ דמעשרות תנן בצלים משהשרישו בעליה טהרו מלטמא ובירושלמי שם התורה ריבתה בטהרות זרעים מ״ט כי יפול מנבלתם על כל זרע זרוע אשר יזרע טהור הוא ובתרומות פ״ט תנן שתילי תרומה שנטמאו ושתלן טהרו מלטמא ומייתי לה בפרק כל שעה (דף ל״ד) בלשון קלר ופרש״י משום דכיון שחיברה לקרקע בטלה ע״ג קרקע ויצאה מתורת אוכל. ומ״ש אפילו בדבר שזרעו כלה. מהא דתנן בצלים משהשרישו בעליה טהרו מלטמא ובצלים דבר שאין זרעו כלה הוא כדתנן בפרק בתרא דמעשרות:

כ אוכלים שמחוברים לכלים וכו׳. בס״פ העור והרוטב עלה קכ״ט:

כא כל משקה שנטמא וכו׳. בת״כ פרשת שמיני ר׳ אליעזר אומר אשר ישתה פרט למשקה סרוח אמרו לו אין משקים יוצאים ידי עופות ולא ידי פרה ומשמע לרבינו דמה דאמרו לו אינו אלא לומר שאם נטמא ואח״כ נסרח אינו עולה מידי טומאתו פי׳ הסרחון אבל אם נסרח קודם שנטמא שוב אין טומאה חלה עליו כדאשכחן באוכלין ור״א סבר שאף אם נטמא ואח״כ נסרח טהור והלכה כאמרו לו. א״נ דאמרו לו סברי דאף אם נסרחה ואח״כ נטמא טמא ור״א פליג עלייהו בהא דכיון שהיה סרוח מקודם לא חלה עליו טומאה והלכה כמותו דמשום דין משקים לאוכלים משום דאם איתא דסברה גמרא כאמרו לו דמפלגי בינייהו לא הוה שתיק גמרא מלפלוגי בינייהו ודרך זה נראה יותר שהוא דעת רבינו מדכתב לעיל בסמוך דרשא דאשר ישתה כדברי ר״א וכאן שכתב שאין המשקים יוצאים ידי הכלב אע״פ שהם כדברי אמרו לו פירוש דבריו אינו כמו שנתכוונו הם ואשכחן לו ז״ל כיוצא בזה בפרק [א׳] מהא״ב גבי שלא ניתנה התראה אלא להבחין בין שוגג למזיד וכמ״ש שם הרב המגיד. ועי״ל דסבר רבינו דאמרו לו לא לחלוק על ר״א באו אלא לפרש ודייק לשונם שאין משקים יוצאים דמשמע שאין יוצאין מידי טומאתן שהיו טמאים ובאי זה מדרכים אלו נסתלקה השגת הראב״ד שכתב ממדרש ת״כ נראה שאפילו לכתחלה מקבלים טומאה וכו׳ ויש בקצת ספרי רבינו תיבה יתירה וכך היא הנוסחא הנכונה שאין המשקה יוצא על ידי הכלב לעולם וה״פ שאין המשקה יוצא מידי טומאתו שנטמא והוא טהור על ידי הכלב כלומר כל זמן שהוא ראוי לכלב אע״פ שאינו ראוי לאדם. וכתב הראב״ד ממדרש ת״כ נראה שאפילו לכתחלה מקבלין טומאה וכו׳ וכבר כתבתי בזה: ואין למשקה שנטמא טהרה חוץ מן המים בלבד. [שהמים מיטהרין במקוה] במשנה דפ״ב דביצה (דף י״ז ע״ב) ושאין שאר משקים מיטהרים במקוה בפ״ד דמכשירים ותוספתא פרק קמא דטבול יום:

ומטבילין חמין בצונן וכו׳. כך מצאתי בספרי רבינו המוגהים והוא משנה בפרק בתרא דמקואות וכב״ה:

כב מקל שהיא מלאה משקים. כלומר מים טמאים. והטביל מקצתה וכו׳. בפ״ה דטהרות וכחכמים:

כג שלג שנטמא וכו׳. תוספתא בפ״ג דטהרות וכנוסחת רבינו שמעון ואיתא בפ״ב דנדה (דף י״ז):

כד התמד הטמא וכו׳. בסוף פ״ק דחולין (דף כ״ו ע״א ב׳) וכדאסיק רב גביהא:

כה קדירה שמליאה משקים וכו׳. בפרק ד׳ דמכשירין:

וכתב הראב״ד אע״פ שהיא בתוך המקוה א״א זו הנוסחא עיקר וכו׳. נ״ל דאסיפא דמילתא קאי פשט אב הטומאה את ידו וכו׳. שנוסחא אחרת יש בקצת ספרי רבינו שכתוב בה שהרי המים חוצצים בתוכה ולכן כתב שנוסחא זו עיקר שאין מי המקוה מטהרים כלי חרס דלהאי גירסא קשה מאי איריא שהמים חוצצים דמשמע שאם לא היו חוצצים היתה טהורה וזה שקר ועוד שאם היה לקדירה טהרה לא היו המים חוצצים:

כו מי שפיכות הרי הם בחזקת טומאה וכו׳ עד והנוטפים מהם טהורים. פ״ב דמכשירין:

וכתב

השגת הראב״ד

וכל שאינו מיוחד לאוכל אדם טהור עד שייחדנו לאדם מה טהור שאינו מקבל טומאה אף טמא שמקבל טומאה אלמא לעולם מקבל טומאה עד שיפסל מן הכלב והוא שהיה ראוי מתחלה לאדם אבל אם לא היה ראוי לאדם אע״פ שהוא ראוי לכלב אינו מקבל טומאה מפני שהוא כמאכל בהמה שאינו מקבל טומאה וכן הוא שנוי במדרש סיפרא אשר ישתה פרט למשקה סרוח דברי ר״א אמרו לו אין משקין יוצאין לא ע״י פרה ולא על ידי עופות ולעולם מקבל טומאה הואיל וראויים היו מתחילה לאדם אבל אם היו סרוחים מתחלתן כגון פרש שבמעי בהמה ודאי טהורים אף ע״פ שהכלב מלקק בהם וזהו דרך האמת:

*כל משקה שנטמא ואחר כו׳. א״א ממדרש תורת כהנים נראה שאפילו לכתחלה מקבלין טומאה הואיל וראויים לשתות בהמה וכן עיקר ודוקא כשהיו ראויים מתחלה לאדם כמו שכתבתי למעלה:

השגת הראב״ד

*אע״פ שהיא בתוך המקוה כו׳. א״א זו הנוסחא עיקר שאין המקוה מטהר כלי חרס:

משנה למלך

גם כתב וכן הוא שנוי במשנה והיא בפ״ט דתרומות דתנן שתילי תרומה שנטמאו ושתלן טהרו וכו׳ ודו״ק:

כ אוכלין שמחוברים לכלים וכו׳. דין זה הביאו רבינו בפרק כ״ה מהלכות כלים דין י״ב אבל פ״א

מאין יצא לו שמועה זו מסוגיית הגמרא דפרק אלו טרפות (דף מ״ו) [illegible]

שמר

שהוא *ממי שפיכות הכל טמא שמשקין טמאין שירדו לטהורים מטמאין בכל שהוא: **כז** הטורף את גגו והמכבם את כסותו והרי הן מנטפים ירדו עליהן גשמים ורבו הנטיפות הרי רבו מי גשמים עליהן והנוטפים מהן טהורין: **כח** הסך שמן טהור ונטמא זה האדם וטבל והרי השמן על בשרו אם היה כדי סיכת אבר קטן הרי הוא טהור כשהיה מקודם. סך שמן טמא וטבל לא טהר השמן שעליו אלא אם נשאר ממנו משקה טופח הרי השמן בטומאתו ואם לא נשאר ממנו כדי להטפיח ממנו בטל במיעוטו:

פרק שלישי

א כבר ביארנו שאין האוכלין מתטמאין עד שיכשרו. ושכל אוכל שאינו מיוחד למאכל אדם אינו מקבל טומאה עד שייחדו לאדם: **ב** אוכל שהוא מיוחד לאדם במקום הזה ואינו מיוחד לאדם במקום אחר במקום שהוא מיוחד בו אינו צריך מחשבה לייחדו לאדם ובמקום שאינו מיוחד בו צריך מחשבה לייחדו לאדם ואח"כ יקבל טומאה. וכל אוכל שסופו לטמא אדם וכלים אינו צריך הכשר: **ג** יש אוכלין שצריכין הכשר ואינן צריכין מחשבה ויש שצריכין מחשבה ואינן צריכין הכשר ויש שצריכין מחשבה והכשר ויש שאין צריכין לא מחשבה ולא הכשר. כיצד כל האוכלין המיוחדין לאדם בכ"מ צריכין הכשר ואין צריכין מחשבה. דגים טהורים וחגבים טהורים בכ"מ וחגבים טמאים ודגים טמאים בכפרים הרי הן מיוחדין לאדם וצריך הכשר ולא מחשבה. וכן חלב בהמה טהורה שמתה צריך הכשר ולא מחשבה בכ"מ. ואלו צריכין מחשבה והכשר בשר הפורש מן החי בין מן האדם בין מן הבהמה בין מן העוף ונבלת העוף הטמא וחלב בהמה טהורה שחוטה בכפרים אע"פ שהוכשר בשחיטה צריך הכשר שני אחר המחשבה. ושאר כל ירקות השדה כגון הבצלים הקשים ביותר והפטריות וכן חגבים ודגים קטנים צריכין מחשבה בכפרים. עולשין שזרען לבהמה ונמלך עליהן לאדם אינן מקבלין טומאה עד שיחשוב עליהן אחר שיתלשו שמחשבת חיבור אינה מחשבה. עולשין שליקטן לבהמתו והדיחן ונמלך עליהן לאדם צריכין הכשר שני אחר המחשבה וכן כל כיוצא בזה. האלל אם חשב עליו לאכילה מקבל טומאת אוכלין. ואם לאו הרי הוא כעץ ואינו מקבל טומאה. וכן העצמות המחוברין בבשר והגידים והמקומות הרכים מן הקרנים ומן הטלפים. והכנפים והנוצה והמקומות הרכים מן הצפרנים ומן החרטום המובלעין בבשר צריכין הכשר ומחשבה. ואלו שאין צריכין לא מחשבה ולא הכשר. נבלת בהמה טהורה בכ"מ ונבלת העוף הטהור וחלב בהמה טהורה בכרכים לפי שהן מיוחדין למאכל אדם אין אחד מאלו צריך מחשבה ואינן צריכין הכשר מפני שסופן לטמא אדם וכלים בכזית וכל המטמא טומאה חמורה אינו צריך הכשר. ואלו צריכים מחשבה ואינן צריכין הכשר נבלת העוף הטהור בכפרים ונבלת בהמה טמאה בכ"מ והוא שחישב על פחות מכזית. אבל כזית אב טומאה הוא: **ד** ישראל ששחט בהמה טמאה לנכרי ושחט בה שנים [או רוב שנים] הרי זו מתטמאה טומאת אוכלין כל זמן שהיא מפרכסת ואין צריכה מחשבה שהרי ישראל שחטה לאכילת העכו"ם ואין לך מחשבה גדולה מזו ואינה צריכה הכשר לפי שסופה לטמא טומאה חמורה. שחט בה אחד או שנחרה אינה מטמאה טומאת אוכלין. וכן עכו"ם ששחט בהמה טהורה לישראל ושחט בה שנים או רוב שנים מתטמא טומאת אוכלין כל זמן שהיא מפרכסת ואינה צריכה הכשר. שחט בה

אחד

כסף משנה

וכתב הראב"ד ממי השפיכות הכל טמא א"א לא ידעתי טעם לזה וכו'. וא"ת שלפי טעם זה אפילו לא נפלו מי שפיכות נמי וי"ל דלא גזרו אלא שיש שם מי שפיכות ופשוט הוא ולטעם רבינו קשה דאדרבא הל"ל כשנפלו מי שפיכות למי גשמים קמא קמא בטיל וכן ברישא הל"ל הכי וי"ל דהכא שאין מים אלו מכונסים אלא הולכים ונגררים הילכך המים הבאים באחרונה הם שוטפים את הראשונים הילכך נגר בתראי אזלינן ועל דרך ששנוי במשנה:

כז ומ"ש ורבו הנטיפות. היינו לומר שהיו השפות יותר עבות וכדמפרש בתוספתא אליבא דחכמים:

כח הסך שמן טהור וכו'. בפרק ד' דעדיות וכב"ה ודברי הראב"ד בפירושו למשנה זו בע"א:

פ"ג א כבר ביארנו וכו'. בפרק ראשון:

ב אוכל שהוא מיוחד לאדם וכו'. בפרק ג' דעוקצין. ומה שכתב וכל אוכל שסופו לטמא וכו'. בפרק בא סימן עלה כ"א ובפרק העור והרוטב (דף קכ"ח) תנא דבי ר' ישמעאל וכי יותן מים על זרע מה זרעים שאין סופם לטמא טומאה חמורה וכו':

ג יש אוכלים שצריכים הכשר וכו'. פרק ג' דעוקצים. ומ"ש דגים טהורים וחגבים טהורים בכ"מ וחגבים טמאים ודגים טמאים וכו'. תוספתא רפ"ה דטבול יום וצ"ע דבפרק ג' דעוקצין תנן דגים טמאים וחגבים טמאים צריכין מחשבה בכפרים ואפשר שרבינו היה גורס במשנה קטנים במקום טמאים וכמ"ש לקמן בסמוך. ומ"ש וכן חלב בהמה טהורה שמתה וכו'. בתוספתא פ"ה שם:

ואלו צריכין מחשבה והכשר וכו' עד והפטריות. בפרק ג' דעוקצין ודקדק רבינו לכתוב בשר הפורש מן החי משום דאבר הפורש מן החי מטמא טומאה חמורה ואינו צריך הכשר. ומ"ש וחלב בהמה טהורה שחוטה. בשלהי פרק העור והרוטב (דף קכ"ט) כלומר דאילו של נבילה לא בעי מחשבה כמו שנתבאר. ומ"ש ושאר ירקות שדה כגון הבצלים הקשים. מדברי רבינו נראה שהוא מפרש מ"ש במשנה ושאר כל ירקות שדה והמרקעין ופטריות היינו לומר כגון המרקעין והם הבצלים הקשים ביותר. ומ"ש וכן חגבים וכו'. שם דגים טמאים וחגבים טמאים צריכים מחשבה בכפרים וכבר כתבתי שרבינו נראה שגורס קטנים במקום טמאים: עולשין שזרען לבהמה וכו'. פרק בא סימן עלה כ': עולשין שליקטן לבהמתו וכו'. פרק העור והרוטב עלה קכ"ח: האלל אם חשב עליו וכו'. בפרק העור והרוטב (דף קכ"א) אהאי דאמר רבי יהודה האלל המכונס אם יש כזית במקום אחד חייבין עליו וכו' למ"ד דאלל היינו בשר שפלטתו הסכין אמרינן ה"ד אי דחשיב עליה אפילו באנפי נפשיה מטמא ופירש"י ליטמא טומאת אוכלין דקי"ל דמחשבה שויא אוכלא כל מידי דמלי למיכליה אע"ג דלאו אורחיה: וכן העצמות המחוברים בבשר וכו'. בר"פ העור והרוטב (דף קי"ז ע"ב) תנן העצמות והגידים והקרנים והטלפים מצטרפין לטמא טומאת אוכלים ובגמרא (דף קכ"א) קרנים אמר ר"פ במקום שמוקצים

שהוקצים ויוצא מהם דם ובפ"ק דשחיטה תנן החרטום והצפרנים מטמאים ומיטמאים ומצטרפים ובפרק העור והרוטב מפרש דה"מ במקום שמובלעים בבשר ופירש"י דלענין טומאת אוכלין קאמר ובפרק קמא דטהרות תנן גו הכנפים מטמאים ומיטמאים ומשמע לרבינו דעצמות דקתני היינו במחוברים בבשר שהם ראויים לאכול קצת דומיא דמאי דאמרינן דקרנים וחרטום וצפרנים ודלא כפירוש רש"י:

ואלו שאין צריכין לא מחשבה ולא הכשר וכו'. בפ"ג דעוקצים נבלת בהמה טהורה בכ"מ ונבלת העוף הטהור והחלב בשוקים אינם צריכים לא מחשבה ולא הכשר ומ"כ בחלב בהמה טהורה שחוטה איירי וכך היא הנוסחא האמיתית בספרי רבינו וכן פירש ר"ש וכן פירש"י והתוספות בפ"ק דבכורות ופרק בא סימן והטעם שנתן רבינו מפני שסופן לטמא אדם וכלים לא קאי אלא אשארא דאילו חלב טהורה אפילו של נבילה אינו מטמא טומאה חמורה וטעמא דחלב משום דבכרכים עם רב ואוכלים אותו ואיתא מחשבה בסתם ואיתא הכשר בשחיטה:

ואלו צריכין מחשבה ואינם צריכים הכשר וכו'. שם. ומה שכתב והוא שחשב על פחות מכזית. כתב כן משום דקשיא ליה נבלת בהמה טמאה אוכלים למה לי הא מטמאה אדם וכלים ולפיכך כתב דהב"ע בשחשב על פחות מכזית כדאמרינן בפרק דם שחיטה (דף כ"א) דאי איכא פחות מכזית דאין עליו טומאת נבלות וצרפו לפחות מכביצה אוכלים אם חישב על פחות מכזית זה לאכילה מצטרף עם אוכלים להשלימו לכביצה לטמא טומאת אוכלים ופריך א"ה ליבעי נמי הכשר שהרי פחות מכזית אין סופו לטמא טומאה חמורה ומשני דלא בעי הכשר אלא באוכלים שאין בהם צד טומאה חמורה אבל פחות מכזית זה כיון דהוי נבילה ואינו מצטרף לכזית מטמא טומאה חמורה אין צריך הכשר:

ד ישראל ששחט בהמה טמאה לנכרי וכו'. משנה ר"פ העור והרוטב (דף קי"ז ע"ב) השוחט בהמה טמאה לנכרי והיא מפרכסת מטמאה טומאת אוכלים ובגמרא (דף קכ"א) אמר ר' אסי שונים ישראל בטמאה ונכרי בטהורה צריכים מחשבה והכשר מים ממקום אחר הכשר מים למה לי סופו לטמא טומאה חמורה וכל שסופו לטמא טומאה חמורה לא בעי הכשר וכו' אמר חזקיה הואיל ויכול לגוררה ולהעמידה על פחות מכזית ופירש"י אמר חזקיה שאני מתניתין דבמפרכסת קיימינן וכו' ויש לתמוה למה פסק רבינו שאינה צריכה הכשר ואפשר לומר דסבר דהא פליגא אהסיא דפרק דם שחיטה שכתבתי בסמוך דאע"ג דלא הוי כזית מיקרי סופו לטמא טומאה חמורה הואיל וחזי לאצטרופי וכההיא קי"ל דסתם גמרא קאמר לה: שחט בה אחד או נחרה וכו'. שם ופירש"י שחט בה אחד אינה מטמאה טומאת אוכלים דלא אשכחן היתר אכילה בדכוותה לא לישראל ולא לבני נח וכן בנחרה ועודה מפרכסת: וכן עכו"ם ששחט וכו' שחט בה אחד וכו'. שם ופירש"י מטמא טומאת אוכלים וכו'.

והראב"ד

השגת הראב"ד

*ממי שפיכות הכל טמא. א"א לא ידעתי טעם לזה ואולי מפני שמשעה שנפלו בתחלה הוחזקו גם הם במי שפיכות שכבר נשכחה נפילתם:

משנה למלך

פ"ג א כבר ביארנו. כתבו התוספות בפרק בא סימן (דף כ') דאין הכשר מועיל אף באוכל אדם אי הוי הכשר לצורך בהמה יע"ש:

ג בשר הפורש מן החי כו'. ורבינו שינה לשון המשנה דקתני המוקשין מן האדם כו' ועיין בדין פ' ... וכמה שכתב מכאן שם ... והתורף

אחד *או נחרה אינה מטמאה טומאת אוכלין והרי היא כשאר הנבילות: ה החותך בשר מאבר מן החי של בהמה ואחר כך חישב עליו צריך הכשר. חישב עליו ואחר כך חתכו *אינו צריך הכשר מפני שמטמא טומאה חמורה כנבילה וכל המטמא טומאה חמורה אינו צריך הכשר: ו פחות מכזית מנבלת בהמה טמאה שחישב עליו והשלים עליו כביצה מאוכלים אחרים אין הכל צריך הכשר הואיל ופחות מכזית שבכל הביצה אם השלימו לכזית מטמא טומאה חמורה. וכן כזית מנבלת בהמה טמאה שחישב עליו והניחה בבצק עד שהשלים לכביצה הואיל ואינו מטמא במגע מפני הבצק ה"ז צריך מחשבה ואין הבצק הזה צריך הכשר הואיל וכל השיעור הזה מטמא במשא מפני כזית נבילה שבתוכו אע"פ שאינו מטמא במגע הרי סופו לטמא טומאה חמורה לפיכך אין צריך הכשר: ז פחות מכזית מבשר המת שהשלים עליו כביצה משאר אוכלין *הכל צריך מחשבה שהרי בטל הכל אצל כל אדם. ואין הכל צריך הכשר מפני בשר המת שבכללו: ח כזית מן המת שחפהו בבצק הכל מתטמא טומאה חמורה: ט החותך בשר מאדם חי להאכילו לכלב. אם חישב עליו למאכל אדם הרי זה צריך מחשבה *ואינו צריך הכשר: י גוזל שנפל לגת ומת אף ע"פ שהגנת

השגת הראב"ד

*או נחרה אינה מטמאה. א"א יש לנו קושיא בזה שהעכו"ם שנחר בהמה טהורה ומפרכסת אמאי אין בה טומאה של כלום אי משום דמפרכסת הרי אמרו שהפרכוס אינו מוציא מידי טומאת אוכלין ואי משום שאין בה מחשבה הרי אמרו נבלת בהמה טהורה בכל מקום אינה צריכה מחשבה ואולי נאמר בשביל שנחרה לישראל דהויא לה כמי שנחרה לאבוד אבל אם נחרה כתם או בטמא מאליה מטמאה טומאת אוכלין במחשבה עוד יש לומר נחירה כל זמן שמפרכסת אין מיתתה ניכרת שתעשה אותה אוכל מפני שהיא כאדם שנתעלף או כמי שנטבעת ונפל אבל שחיטת סנים או רובן מיתתה ידועה היא ואף ע"פ שמפרכסת אוכל היא:

*אינו צריך הכשר מפני שמטמא. א"א טעה בכל זה שאין סופו לטמא טומאה חמורה אע"פ שעל גב אביו היה מטמא כשהיתה מעשה עץ שימש ומה שאמרו חישב עליו ואחר כך חתכו טמא מוקים לה בשהוכשרו בחיבורו עם האבר נטמא וכל זה אליבא דר"מ דאמר טומאת בית סתרים מטמאה כל זה מן הגמרא אבל הוא פסק התוספתא שמצא:

*הכל צריך מחשבה. א"א מגמרא דכריתות נראה שאפילו חישב עליו אינו מבטלים דבטלה דעתו אצל כל אדם:

השגת הראב"ד

*ואינו צריך הכשר. א"א זה שיבוש שצריך הכשר ועיין בעוקצין והתיכהו לאדם זו היא מחשבתו:

כסף משנה

והראב"ד כתב א"א יש לנו קושיא בזה וכו'. אין כאן השגה על רבינו דרבינו ליתנא דברייתא נקט ומ"מ לענין קושייתו אפשר לומר שהטעם משום הואיל ועכו"ם בטהורה הואיל וטהורה היא ואית בה שם שחיטה בעלמא הויא אוכל אבל כי נחרה לא שייך בה הואיל וכן ישראל בטמאה נמי כיון דשחט ואית בה שם שחיטה עביד לה אוכל אבל כי נחרה אין כאן שם שחיטה וה"ה נמי היכא דשהא בה או דרס בה או היכא פגימת הסכין דלא מטמאה טומאת אוכלים כיון דלית בה שם שחיטה:

ה החותך בשר אבר מן החי וכו'. בפרק העור והרוטב (דף קכ"ח ע"ב) ת"ר החותך כזית בשר מאבר מן החי חתכו ואח"כ חישב עליו טהור חישב עליו ואח"כ חתכו טמא וכו' א"ל ר' אסי לרבי זירא טומאת בית הסתרים היא וטומאת בית הסתרים לא מטמא א"ל וכו' שאילתיה לר' אבא בר ממל וא"ל הא מני ר"מ היא דאמר טומאת בית הסתרים מטמאה א"ל ולאו זימנין סגיאין אמרה קמאי ואמרי ליה שאני לר"מ בין טומאה דבעיא הכשר לטומאה דלא בעיא הכשר אמר רבא ומאי קושיא דילמא בשהוכשר א"ל רבא בר רב חנן לרבא למה לי הכשר הרי מטמא טומאה חמורה אגב אביו א"ל כשהיתה מעשה עץ שימש ופירש"י החותך כזית בשר מאבר מן החי בתוספתא לא גרסינן כזית אלא בשר מאבר מן החי וכגון דליכא כבילה. חתכו ואח"כ חישב עליו להאכילו לנכרי. טהור דהא בשר הפורש מאבר מן החי טהור הילכך טומאת עצמו אין בו ומשחישב עליו לא נגע בטומאה שיקבלנה אבל חישב עליו והורידו באביו באבר לתורת אוכל ואח"כ חתכו קיבל טומאה מאביו קודם לכן מטומאה חמורה שהיתה עליו בעודו אבר שלם כשחתכו והלכה לה טומאה חמורה נשארה עליו הקלה שלא היתה בו עד עתה וכו'. טומאת בית הסתרים וכו' בשהוכשר קודם חתיכה קתני כך ברייתא דטמאה. הרי מטמא טומאה חמורה אגב אביו בעודו מחובר באבר היה אב הטומאה לטמא אדם וכלים ותנא דבי רבי ישמעאל וכו' מה זרעים וכו' וכ"ש זה שהבשר טמא. כשהיתה אותו שימוש טומאה חמורה לאו בתורת אוכל שמשה שאין האבר מטמא כלום על ידי אותו בשר אלא בתורת עץ שימש שנחשב עם הגידים והעצמות ליעשות אבר והם כעץ והשתא אהעביד ליה אוכל ופנים חדשות באו לכאן עכ"ל:

וכתב הראב"ד טעה בכל זה וכו'. ואני אומר טעה היות כי באמת קושיותיו על רבינו חזקות אין להפרדו שמפס התוספתא שמצא ונעלמו ממנו דברי הגמרא או לא הסכים להם ולכן נראה לי שליישב דעת רבינו יש לומר דסבירא ליה כדא"ל רבא בר רב חנן לרבא למה לי הכשר הרי מטמא טומאה חמורה אגב אביו וא"כ אין צריך לאוקומה כר"מ דכר"ע אתיא דכיון דמטמא טומאה חמורה אגב אביו אין צריך לא הכשר מים ולא הכשר שרץ כדאמרינן בפרק בא סימן ורבא בר רב חנן כי א"ל לרבא למה לי הכשר ה"מ למימר ליה למה לי לאוקמה כר"מ אלא דבעא לאקשויי ליה למאי דאוקי לה רבא גופיה בשהוכשר וממילא משמע דלא צריכין לאוקמי כרבי מאיר אלא דלא נחת אלא לאקשויי ליה למאי דאוקי בשהוכשר ואע"ג דשני ליה רבא כשהיתה מעשה עץ שימש שינויא בעלמא הוא ולא סמכינן עליה ואע"ג דשתיק ליה רבא ב"ר חנן לאו משום דקיבלה מיניה אלא משום דלמאי דאקשי ליה שינויא הוא ואע"ג דמשמע התם דאביי ור"פ ורב מתנא סבירא להו כהאי שינויא דכשהיתה מעשה עץ שימש איכא למימר דלשינויא דשני רבא קאמרי ולהו לא ס"ל ואפילו את"ל דס"ל כהנהו מילי כשהיתה מעשה עץ שימש לא דמי האי מעשה עץ להנהו דהנהו לומר דנתבטל מתורת אוכל ונעשה כעץ אבל האי שימש מעשה עץ אינו כן אלא היינו לומר שאין האבר מטמא ע"י אותו בשר אלא שנחשב עם הגידים והעצמות ליחשב אבר והן כעץ והשתא אהעביד ליה אוכל ופנים חדשות באו לכאן וכדפרש"י והשתא כיון דלא מיקרי אבר אלא כשהוא בשר וגידים ועצמות א"כ שפיר אמרינן שהאבר מטמא ע"י אותו בשר ולמה שפירשו התוספות כשהיתה מעשה עץ שימש היינו לומר דמאותו השם שהיה מטמא טומאה חמורה דהיינו משום אבר מן החי עתה אין אבר מן החי שאין בו אלא בשר ואינו קרוי אבר ולא דמי לנבלת עוף טהור ופרים הנשרפים שכשהיתה טומאה חמורה היה משום סורך פרים והשתא נמי הם פרים וה"פ כשהיתה מעשה עץ לא מתורת אוכל כמו שהוא עתה אלא מתורת עץ בעלמא עכ"ל. הרי דלא קרי ליה מעשה עץ אלא משום דלא היה טומאתו משום אוכל אלא משום אבר הרי שאין זה דומה לשאר מעשה עץ האמורים שם ועוד דבהנך הטומאה חמורה היא בסוף ובזו הטומאה חמורה היא בתחלה ונראה שזהו מ"ש בפרק בהמה המקשה (דף ע"ב ע"ב) אמאי טומאת בית הסתרים היא וטומאת בית הסתרים לא מטמא לימא ר"מ לטעמיה דתנן ג' על ג' שנחלקו טהור מן המדרס אבל טמא מגע מדרס דברי ר"מ וכו' לאו איתמר עלה אמר עולא לא שנו אלא ג' על ג' שנחלק אבל ג' על ג' הבאות מבגד גדול בשעת פרישתן מאביהן מקבלות טומאה מאביהם ולפי זה ברייתא דהחותך בשר מאבר מן החי אתיא כר"ע ולפי זה הך רבנן דאוקמוה כר"מ לא הוה שמיע להו דעולא דאמר ל"ש אלא ג' על ג' שנחלק וכו' אבל אנן דשמיע לן נקטינן כוותיה ואתיא ברייתא כר"ע ואע"פ שהרשב"א כתב בשם התוספות בפרק העור והרוטב דהכא לא מצי למימר דבשעת פרישתן מקבלות טומאה מאביהן א"כ אוכלין כמאן דמפרשי דמו דמיירי כגון שלא היה בו יותר בשר ואין עליו שום דין אבר מן החי עכ"ל הדבר מבואר כמה יש בזה מהדוחק ומוטב לומר דלא הוה שמיע להו הא דעולא ודרבינא ומכל אילין טעמי דלעיל סבר רבינו דמתניתין כר"ע והלכתא כוותיה:

ומה שכתב וכל המטמא טומאה חמורה אינו צריך הכשר. בפרק ג' דעוקצין חלב בהמה טהורה אינו מטמא טומאת נבלה לפיכך הוא צריך הכשר חלב בהמה טמאה מטמא טומאת נבלה לפיכך אינו צריך הכשר:

ו ז פחות מכזית מנבלת בהמה טמאה וכו' עד הכל מתטמא טומאה חמורה. בריש פרק דם שחיטה (דף כ"ח) ופסק כמתני' האוקימתות משום דס"ל דלא פליגי וכן משמע לשון רב האי"ה שאמר אפילו שימה כזית כגון שחיפהו בבצק משמע בהדיא דלא פליג אאוקימתא דרבי חייא ואע"פ שבתוספות הוקשה להם על זה דא"כ למה הוצרך לומר דמשום דמטמא טומאת משא הוא דמיבעי הכשר ליהני דכיון דאם מסיר הבצק מטמא טומאה חמורה דומיא דמאי דאמר ר' חייא כיון דאי מגרף ליה וכו' י"ל דאי הוה אמר הכי הוה קשה לן מאי איריא אם מסלק הבצק הא בבצק נמי איכא טומאה חמורה להכי נקט טעמא דקושטא דהשתא נמי טומאה חמורה יש בו ורבי חייא פשיטא דסבר לדרב האי"ה דכ"ש הוא:

וכתב הראב"ד הכל צריך מחשבה א"א מגמרא דכריתות נראה וכו'. ואני אומר שאין זה מוכרח ויש מקום לפירוש רבינו:

ט החותך בשר וכו' כתב הראב"ד ואינו צריך הכשר א"א זה שיבוש שצריך הכשר וכו'. ביאור הדברים דתנן בפרק ג' דעוקצין החותך מן האדם כלומר מן האדם החי צריך מחשבה והכשר ע"כ השיג על רבינו שכתב שאינו צריך הכשר ולדעת רבינו י"ל דרבינו איירי בשחתכו להאכילו לכלב ומש"ה אינו צריך הכשר וכן מפורש בפרק דם שחיטה (דף כ"א) אמר מר אוליא דם מהלכי שתים יש בהם טומאה חמורה ואין בהם טומאה קלה ורמינהי החותך מן האדם מן החי צריך מחשבה ואין צריך הכשר וק"ל מחשבה למה לי תעשה חתיכה שלו מחשבה ואמר ר"ל בחותכו לכלב ומחשבה לכלב לאו מחשבה היא והתנן כלל אמרו בטומאה כל המיוחד לאוכל אדם טמא עד שיפסל מאכילת כלב ההוא לאפוקי טומאה מיניה דכיון דמעיקרא הוה חזי לאדם לאפוקי מטומאה עד שיפסל מאכילת כלב הכא לאתויי לה טומאה אי חזי לאדם חזי לכלב אי לא חזי לאדם לא חזי לכלב ע"כ בגמרא וע"פ הדברים האלה הוכרח רבינו לפרש דהא דתנן בפרק ג' דעוקצין החותך מן האדם צריך מחשבה והכשר לאו בחותך לאדם היא דהא היא אינה צריכה מחשבה וכן ליכא לאוקומה בחותך לכלב דהיא אינה צריכה הכשר כמבואר בגמרא שכתבתי בסמוך וכן אין לאוקומה במחשבה סתם לא לאדם ולא לכלב דלאו בטפשי עסקינן שאין להם במעשיהם כוונה לשום דבר הילכך ע"כ לומר דליתנא דחותך לאו דוקא אלא לומר שנחתך שלא על ידי אדם וזהו שכתב רש"י גבי צריכים מחשבה והכשר בשר הפורש מן החי מן האדם ולא כתב חותך אלא כתב פורש במקום חותך. ולשון רבינו שכתב אם חישב עליו למאכל אדם צריך מחשבה אינו נוח וצריך לפרש דה"ק אם חישב עליו למאכל אדם צריכה מחשבה א[חרת] ועל מה שסיים הראב"ד והתיכהו לאדם זו היא מחשבתו יש לתמוה דרבינו לא איירי בחותך לאדם אלא בחותך לכלב ואח"כ חישב עליו לאדם:

י גוזל שנפל לגת וכו'. בפ"א דטהרות גוזל שנפל לגת וחישב עליו להעלותו לעכו"ם טמא לכלב טהור ר"י בן נורי מטמא ובפרק בא סימן עלה כ' במאי עסקינן אילימא בכרכים למה לה מחשבה והתנן וכו' נבלת עוף טהור והחלב בכרכים אין צריך לא

משנה למלך

ט החותך בשר כו'. פרק ס' דכריתות (דף כ"א) ועיין בהלכה טומאה (דף קע"ז ע"ב):

לא מחשבה ולא הכשר אלא בכפרים ומי איכא למאן דאמר דלא בעי מחשבה והא תנן וכו׳ נבלת עוף טהור בכפרים צריכה מחשבה ואינה צריכה הכשר אמר רבי חנינא לעולם בכרך וגתו מאסתו ועשאתו ככפר. ומה שכתב חישב עליו להאכילו לכלב וכו׳. שם פרק שמיני דטהרות:

שהגנת במדינה הרי נמאס בנת ולפיכך צריך מחשבה. חישב עליו כשהעלהו להאכילו לנכרי ה״ז מטמא שהרי חישב עליו למאכל אדם. חישב עליו להאכילו לכלב אינו מתטמא טומאת אוכלים. היה זה שחישב עליו להאכילו לאדם חרש שוטה וקטן ה״ז טהור. העלוהו כדי להאכילו לאדם הרי זה טמא שיש להן מעשה ואין להן מחשבה:

פרק רביעי

א כמה שיעור אוכלין לטומאת עצמן כל שהן אפילו שמשום או חרדל מתטמא. שנאמר כל האוכל אשר יאכל כל שהוא. ואין אוכל טמא מטמא אוכל אחר או משקין או ידים עד שיהיה בו כביצה בלא קליפתה. וכן האוכל אוכלין טמאים אינו נפסל עד שיאכל כביצה ומחצה וזהו חצי פרס: **ב** המשקין מתטמאין כל שהן ומטמאין בכל שהן. אפילו טיפת משקין טמאים כחרדל שנגעה באוכלין או בכלים או במשקין אחרים נטמאו. ואע״פ כן אין השותה משקין טמאין נפסל עד שישתה רביעית כמו שביארנו: **ג** כל המשקין מצטרפין לפסול את הגוויה לרביעית. וכל האוכלין מצטרפין לכביצה לטמא טומאת אוכלים. ולכחצי פרס לפסול את הגוויה. אפילו חטה עם קמח עם בצק עם תאנה ובשר וכיוצא באלו הכל מצטרף: **ד** העור המחובר בבשר והמרק והתבלין והאלל אף ע״פ שמקצתו חישב עליו ומקצתו לא חישב עליו. מקצתו פלטתו חיה ומקצתו פלטתו סכין. והעצמות המחוברות בבשר. והגידים והמקומות הרכים מן הקרניים ומן הטלפיים והכנפיים והנוצה. והמקומות הרכים מן הציפרניים ומן החרטום המובלעין בבשר. כל אחד מאלו מתטמאין ומטמאין ומצטרפין לכביצה או לכחצי פרס: **ה** כביצה אוכלין טמאים שהניחן בחמה ונתמעטו אינן מטמאים. וכן כזית מן המת או מן הנבילה וכעדשה מן השרץ שהניחן בחמה ונתמעטו טהורין: **ו** כזית חלב ודם ונותר ופיגול שהניחן בחמה ונתכמשו אין חייבין עליהן כרת. הניחן בגשמים ונתפחו חזרו לכמות שהיו. בין לטומאה חמורה בין לטומאה קלה בין לאיסור: **ז** עלי בצלים ובני בצלים שהן חלולין אם יש בהם ריר משתערין במות שהן. ואם היו חלולין וריקנים ממעך את חללן: **ח** פת סופגנין משתערת כמות שהיא ואם יש בה הלל ממעך את חללה:

פ״ד א כמה שיעור אוכלין לטומאה וכו׳. בת״כ מכל האוכל מלמד שמטמא בכל שהוא יכול יטמא לאחרים בכל שהוא ת״ל אשר יאכל אוכל הנאכל והיינו כביצה. וכתבו רש״י בפרק כל שעה (דף ל״ג) והתוספות חלקו עליו שם וכתבו שגם רש״י חזר בו בפרק אותו ואת בנו וגם שם בפרק כל שעה כתב בסוף דבריו ואני שמעתי דאף לקבל טומאה בעי כביצה מ״מ דעת רבינו הוא כפשטא דהיא דת״כ: ואין אוכל מטמא וכו׳. בפרק יום הכיפורים (דף פ) טומאת אוכלים בכביצה ומייתי לה מקרא ובפרק כיצד משתתפין (דף פ״ב) גבי טומאת אוכלים תניא רבי נתן ורבי דוסא אמרו כביצה שאמרו כמוה ובקליפתה וחכמים אומרים כמוה בלא קליפתה וידוע דהלכה כחכמים:

וכן האוכל אוכלים טמאים וכו׳. משנה פרק כיצד משתתפין (דף פ״ב פ״ג) וכר״י בן ברוקא שהזכירוהו שם בברייתא בלשון חכמים אומרים:

ב המשקין מתטמאין כל שהן ומטמאין בכל שהן וכו׳. בפרק כל שעה (דף י״ד) אהא דאמרינן הכ״ע דאיכא משקים בהדי בשר כתבו התוספות מכאן מדקדק ריב״א דמשקים מטמאים בפחות מרביעית דהתם משקין דבהדי בשר לית בהו רביעית ולקמן נמי אמרינן גבי מים אבל פחות מרביעית טמאים והא דאמרינן בפרק ב׳ דע״ז (דף ל״ו) גבי יין נסך דמטמא טומאת משקין ברביעית ובפ׳ בני דנדה (דף י״ט) גבי דם הירוק ובכמה דוכתי אומר ריב״א דבפסול גוייה איירי דשיעורו ברביעית כדתנן בפרק רביעי דמעילה (דף י״ז):

ג כל המשקים מצטרפין וכו׳ וכל האוכלים מצטרפין וכו׳. משנה פ״ד דמעילה:

ד העור המחובר בבשר. משנה ר״פ העור והרוטב (דף קי״ז ע״ב) העור והרוטב והקיפה והקיפה והאלל והעצמות והגידים והקרניים והטלפיים מצטרפין לטמא טומאת אוכלים ופירש״י העור כגון פחות מכביצה בשר ועורה אדוק בה משלימו לכביצה מצטרף מפני שהוא שומר ובגמרא (דף ק״כ) מאי רוטב אמר רבא בוטנא א״ל אביי הוא עצמו יטמא טומאת אוכלין אלא חלב דקרים וכו׳ אי קרים מצטרף ואי לא קרים לא מצטרף. ופירש״י חלב דקרים ליחה היוצאה מן הבשר ואיני יודע למה שתם רבינו והמרק ולא התנה שיהיה קרוש כדאמרינן בגמרא. ומ״ש רבינו והתבלין. הוא פירוש קיפה וכר״פ דמסיק הכי וכל הני דתנן היינו להצטרף עם הבשר כדפירש״י:

ואמרינן תו בגמרא (דף קכ״א) מאי אלל ר״י אמר מרסקא ופירש״י גיד השדרה והצואר והוא רחב ולבן וקשה מאד ור״ל אמר בשר שפלטתו סכין אבל מרסקא לא מצטרף ור״י סבר מרסקא נמי מצטרף ויש לתמוה על רבינו למה לא פירש דמרסקא נמי מצטרף כר״י וי״ל שסמך על מ״ש והגידים דכל גידים במשמע: ואמרינן תו בגמרא האי בשר שפלטתו סכין היכי דמי אי דחשיב עליה אפילו באכפי נשפיה מטמא ואי דלא חשיב עליה בטולי בטליה ר׳ אבין ור׳ מיאשא חד אמר מקצתו חישב עליו וחד אמר מקצתו פלטתו חיה ומקצתו פלטתו סכין ומשמע דמר אמר הדא ומר אמר הדא ולענין דינא לא פליגי: ואמרינן תו בגמרא תנן התם (בפ״ק דטהרות) החרטום והצפרניים מיטמאין ומטמאין ומצטרפין חרטום עץ בעלמא הוא אר״פ בחרטום התחתון תחתון נמי עץ בעלמא הוא אר״פ תחתון של עליון. צפרניים א״ר אלעזר מקום המובלעים בבשר. קרניים אמר ר״פ מקום שחותכין ויוצא מהם דם. ומ״ש והכנפיים והנוצה. בפ״ק דטהרות תנן הכנפיים והנוצה מטמאות ומטמאות ולא מצטרפות ומדברי רבי׳ נראה שהיה גורס ומצטרפות:

ה כביצה אוכלים טמאים וכו׳ עד חזרו לכמות שהיו. בפרק ג׳ דטהרות ובפ״ד מהלכות שאר אבות הטומאה נתבאר דין זה יפה בדברי רבינו ורבינו קיצר כאן וסמך על מ״ש שם:

ז עלי בצלים וכו׳. בפ״ב דעוקצין:

ח פת סופגנין וכו׳. שם:

בשר

משנה למלך

י שיש להם מעשה כו׳. עיין לקמן רפי״ד ובפי״ב מהלכות כלים ובפרק כ״ה דין י״א ועיין בפ״א מהלכות פסולי המוקדשין:

פ״ד א כמה שיעור אוכלין לטומאה כו׳. עיין בפרק המנחות (דף נ״ה) ד״ה אי לענין ובדברי הרו״ה שם ועיין בדברי הרמב״ן בפי׳ התורה ועיין בפ״ט דחולין (דף קי״ח) אהא דאין יד לפחות מכזית ועיין במ״ש התוספות שם ובהרשב״א שם ועיין במ״ש רש״י פרק העור והרוטב (דף קכ״א) אהא דהותך כזית בשר יע״ש. (*א״ה עיין לקמן פכ״ג מהלכות כלים דין ט׳ מה שפלפל הרב המחבר ע״ד רש״י הנזכר):

נסתפקתי למ״ד דאוכל פחות מכביצה אינו מקבל טומאה אם שני חצאי ביצה נטמאו כל אחד בפני עצמו והזרו ונצטרפו ונעשו כביצה מי הוו טמאים או דילמא כיון דבשעת קבלת הטומאה לא היה בו השיעור נמצא שלא קיבל טומאה וא״כ כי נצטרפו אח״כ אינו מעלה ומוריד. והכיא דכתב רבינו בפ״ד מהלכות שאר אבות הטומאה דין י״ג פחות מכעדשה מן השרץ ופחות מכזית מן הנבילה שתפחו ועמדו על השיעור מטמאים מד״ס אינו ענין לזה דהאי שרץ ונבילה שהטומאה היא מגד עצמה ולא קבלו אותה ממקום אחר ולפיכך כל שיש השיעור מצטרפין אף שבתחילה לא היה בו שיעור ושפיטא דאם ניצרף שני חצאי נבילה דמטמאים. אבל בדבר המקבל טומאה מאחר דבשעת קבלתו לא היה בו שיעור נ״ל שאף אם תפח ועמד על השיעור אינו מעלה ומוריד כלל תפיחה זו. וכן אם ניצרף שני חצאי ביצה דינא הכי. שוב ראיתי בתוספתא הביאה הר״ש פ״ח דפרה מ״ו קדרה שהיא מלאה משקין טהורים ותורמוסין טמאים פחות מכביצה נתונין לתוכה נתפחו ונעשו כביצה הרי זו אומר טמאני וטמאתיו ע״כ. ופירושה דהמשקין גרמו התפוח וכמה שכתב הר״ש והתורמוסין אומרים למשקין שעשו אותי כביצה ואני חזרתי וטמאתי המשקין. וא״כ מוכח מהכא דאוכלים טמאים פחות מכביצה שתפחו ועמדו על כביצה שהם טמאים. ולפי זה נראה דה״ה אם ניצרף שני חצאי ביצה והדבר צריך תלמוד. ודע שמתוספתא זו נראה כסברת החולקים על רבינו וס״ל דאוכל פחות מכביצה אינו מקבל טומאה אך לרבינו דמקבל טומאה בכל שהוא לא שייך לומר טמאני וטמאתיו דהא קודם התפוח היה טמא אלא שלא היה מטמא וצ״ע. ודע די״ל דהתוספתא איירי כשהיה בו כביצה מתחילה ולמקה והזרה והפחה דאז חוזר לטומאתו כדאמרינן כמ״ש רבינו סוף פ״ד מהלכות אבות הטומאה ובפירקין אבל לעולם דכל שלא היה בו שיעור בשעת קבלת הטומאה התפיחה אינו מעלה ומוריד כלל וזה נראה אלי נכון ועיין מה שכתבתי לעיל סימן ט׳ ודוק.

(*א״ה תמצאנו לקמן פכ״ג מהלכות כלים דין ט׳ יע״ש. ועיין בסוגיא דפרק המנחות (דף נ״ה) בכפיים זרק תרומה לבית דאמרינן כגון דאיכא פחות מכביצה אוכלין והאי משלימו לכביצה מדמצטרף לענין טומאה מחייב נמי לענין שבת כו׳ משמע דוקא היכא דזרק לבית טמא אבל לבית טהור אף שבשני זיתים היו ככר טמאים אינם מצטרפין ודוק בדברי התוספות שם ד״ה אי לענין שבת שכתבו דה״מ למפרך אמאי נקט לבית טמא משמע דאי כבעיא היא לענין טומאה ניחא דנקט לבית טמא דבעינן אחר לא משכחת לה כבעיא. ועיין במ״ש הרב המחבר בפי״ח מהלכות שבת דין כ״ז ופי״ב מהלכות שאר אבות הטומאה סוף דין י׳. ודע דלכ״ע פחות מכביצה מקבל טומאה מדרבנן כמו שמוכיח מרן זקני בס׳ תוספות יום הכפורים (דף ע׳) ולפי זה אף לסברת החולקים על רבינו קשה לפון התוספתא דקתני טמאני דהא קודם נמי היה טמא א״ו דליכנא לאו דוקא אלא היינו לומר דהוסיף לו טומאה דמעיקרא היה טמא מדרבנן והשתא מדאורייתא א״כ איפוא לדעת רבינו נמי מ״ש טמאני וטמאתיו ר״ל דהוסיף על הטומאה דמעיקרא לא היה מטמא אחרים והשתא טמאתיו. ועיין בחידושי הרשב״א ז״ל פרק העור והרוטב (דף קי״ח) דנראה מדבריו דס״ל דפחות מכביצה אינו מקבל טומאה אפילו מדרבנן והיא סברא מחודשת ויש להם כמך לסברתו מתוספתא הלזו דפשטה משמע הכי מדקאמר טמאני וטמאתיו ועיין רשב״ם פרק הספינה (דף פ׳). ועיין בפרק שלשה שאכלו ובפסחים פרק אלו עוברין (דף מ״ט) דאמרינן חורתו בטומאתו אם טומאתו בכביצה כו׳ דמוכח מהתם סוגיא דבין לר״מ בין לרבי יהודה פחות מכביצה אינו מקבל טומאתו דאין סברא לומר דהתם נקט שיעורא דלטמא אחרים הדא דליכנא דטומאה מוכח דבטומאת עצמו משערינן דקים לכו דאין אוכל פחות מכביצה מקבל טומאה ותו דמה ראיה להביא הזרהו למה שמטמא אחרים ולא לטומאת עצמו דמטמאה בכל שהוא. תו ל״ע בחולין (דף ל״ד) דקאמר מלינו שהמאכל המור מן האוכל דאילו מאכל בכביצה ואוכל עד דאכל כחצי פרס. ושני סוגיות אלו צריכין ישוב. אגיבא דמ״ד דכל שהוא מקבל טומאה מן התורה ועיין בספר שער הפריס סימן א׳ דמדמה ברכה המוליא לדין טומאה יע״ש. ולפי זה קשיא הכיא דירושלמי שהביאו הפוסקים דבריס כמות שהיא השיעור לענין ברכה ואילו הכא בתוספתא זו בדין התורמוסין מוכח דתורמוס אחד כיון שהוא פחות משיעור אינו מקבל טומאה):

ג וכל האוכלין מצטרפין לכביצה. דוקא כשהם מחוברים שנעשו גוף אחד אבל אינם מחוברין אלא שנוגעים זה בזה אינם מצטרפים ואפילו במין אחד ואף שמדברי רש״י בפרק העור והרוטב

ט בשר העגל שנתפח ובשר זקנה שנתמעטה משתערין כמות שהן: י האגוז והתמרי' והשקד המתקרקשי' משתערין כמות שהן: יא כל שטומאתו ושיעורו שוין מצטרפין זה עם זה. היו טומאתן שוין אבל לא שיעורן. שיעורן אבל לא טומאתן אין מצטרפין ואפילו לטמא כקל שבשניהן. כיצד טומאתו ולא שיעורו כגון בשר המת והקב שלו. שיעורו ולא טומאתו כגון בשר המת ובשר הנבילה. ואין צריך לומר שאם לא היו שוים לא בשיעור ולא בטומאה כגון בשר נבילה ובשר השרץ שאין מצטרפין: יב אוכלין טמאים שיעורם שוה שכל אוכל טמא אינו מטמא אלא כביצה. וטומאתם שוה שכל אוכל טמא אינו מטמא אלא במגע ואינו מטמא לא אדם ולא כלים. לפיכך מצטרפין לטמא כקל שבשניהן. כיצד כחצי ביצה אוכל ראשון וכחצי ביצה אוכל שני שבללן זה בזה הרי זה שני ואם נגע בתרומה פסלה. כחצי ביצה אוכל שני וכחצי ביצה אוכל שלישי שבללן הרי זה שלישי. וכן כל כיוצא בזה אפילו חצי ביצה אוכל ראשון וחצי ביצה אוכל רביעי של קודש שבללן זה בזה הרי הכל רביעי: יג כביצה אוכל ראשון וכביצה אוכל שני שבללן זה בזה הכל ראשון. חלקן כל אחד מהן שני. נפל זה לעצמו וזה לעצמו על ככר של תרומה פסלוהו. נפלו שניהן כאחד עשאוהו שני: יד כביצה אוכל שני וכביצה אוכל שלישי שבללן זה בזה הרי הכל שני. חלקן כל אחד מהן שלישי. נפל זה לעצמו [וזה לעצמו] על ככר של תרומה לא פסלוהו. נפלו שניהן כאחד פסלוהו מפני שעשאוהו שלישי: טו כביצה אוכל ראשון וכביצה אוכל שלישי שבללן זה בזה ראשון. חלקן זה שני וזה שני. שהשלישי שנגע בראשון נעשה שני: טז כשתי ביצים אוכל ראשון וכשתי ביצים אוכל שני שבללן הכל ראשון. חלקן לשנים כל אחד מהן ראשון. חלקן לשלשה חלקים או לארבעה כל אחד מהן שני. וכן כשתי ביצים אוכל שני וכשתי ביצים אוכל שלישי שבללן הכל שני. חלקן לשנים כל אחד מהן שני. לשלשה ולארבעה הרי כל אחד מהן שלישי:

פרק חמישי

א ידות האוכלים. הן העצים הרכין הסמוכין לאוכל שהאוכל נתלה בהן מן האילן. כמו עוקצי התאנים והאגסים וקצת האשכול. וכן הגרעינים וכיוצא בהן מדברים שהאוכל צריך להן. ושומרי האוכלין הן הקליפה שעל האוכל שהיא שומרתו וכן כל כיוצא בזה: ב כל שהוא יד ואינו שומר מתטמא ומטמא ולא מצטרף. וכל שהוא שומר אע"פ שאינו יד מטמא ומתטמא ומצטרף. וכל שאינו לא שומר ולא יד אינו מתטמא ולא מטמא ואין צריך לומר שאינו מצטרף. כיצד מתטמא ומטמא ואינו מצטרף. שאם נגעה טומאה ביד נטמא האוכל התלוי בו. ואם נגעה טומאה באוכל נטמא היד. ואין היד מצטרפת עם האוכל להשלימו לכביצה או לכחצי פרס. אבל אם היה שומר הרי זה מצטרף לכביצה ולכחצי פרס: ג כשם שיד לטומאה כך יש יד להכשר. שאם הוכשר היד הוכשר כל האוכל התלוי בו. ויש יד לפחות מכזית. ויש שומר לפחות מכפול. ושומר שחלקו אינו מצטרף עם האוכל: ד ומנין לשמורי אוכלין שהן מתטמאין עם האוכל כשהן מחוברין בהן שנאמר על כל זרע זרוע אשר יזרע כדרך שבני אדם מוציאין לזריעה. חטים בשעוריהן ושעורים בקליפיהן ועדשים בקליפיהן והוא הדין לשאר השומרין: ה ומנין לידות האוכלין שהן מתטמאות ומטמאות כשהן מחוברין עם האוכלין שנאמר טמא הוא לכם לכל שבצרכיכם: ו הבוצר לגת אין לו ידות שהרי אין לו צורך ביד מפני שמוציץ את המשקה: ז הקוצר לסיכוך אין לו ידות שהרי אינו צריך ליד: ח כל ידות האוכלין שבססן בגורן טהורין: ט פסיגה של אשכול שריקנה טהורה. ואם נשתייר בה גרגר אחד ה"ז יד לאותו גרגר ומקבלת טומאה. וכן שרביט תמרה שריקנו טהור. שייר בו תמרה אחת טמא. וכן שרביט קטניות שריקנו טהור. שייר בו גרגר אחד מקבל טומאה: י לעולם אין שומר על גבי שומר אלא שומר אחד בלבד הסמוך לאוכל הוא הנחשב עמו: יא שלש קליפות בבצל. פנימית בין שלימה בין קדורה מצטרפת. אמצעית שלימה מצטרפת קדורה אינה מצטרפת. החיצונה בין כך ובין כך טהורה: יב כל *הקליפין מתטמאות ומטמאות ומצטרפות מפני שהן שומר. קליפי פולין ותורמוסין זרקן אינן מתטמאות כנסן לאוכלין מתטמאין. ואם נשאר בהן אוכל בין כך ובין כך מתטמאין. קליפת מלפפון אע"פ שאין בהן מתוך המלפפון מתטמאות טומאת אוכלין. השעורים בזמן שהן יבישין קליפתן מצטרפת עמהן ובזמן שהן לחין אין מצטרפין. אבל החטה בין לחה בין יבישה קליפתה

*[נכאן חסר בו פסילוסו]

ט בשר העגל וכו'. בפ"ב דעוקצין: י האגוז והתמרים וכו'. תוספתא פ"ד דטבול יום ופירשה ר"ש שם בפ"ב:

יא כל שטומאתו ושיעורו שוים וכו' עד מצטרפין לטמא כקל שבשניהם. משנה בפרק ד' דמעילה (דף י"ז). ומ"ש שאם לא היו שוים לא בשיעור ולא בטומאה כגון בשר הנבילה ובשר השרץ. כלומר דנבילה מטמאה אף במשא ושרץ אינו מטמא אלא במגע:

יב ומ"ש כיצד כחצי ביצה וכו' עד סוף הפרק. בפרק קמא דטהרות:

פ"ה א ידות האוכלים וכו'. בפ"א דעוקצין:

ב כל שהוא יד ואינו שומר וכו'. בריש פ"א דעוקצין:

ג כשם שיד לטומאה כך יד להכשר וכו'. בריש פרק העור והרוטב (דף קי"ז קי"ח) וכר"י: ויש יד לפחות מכזית ויש שומר לפחות מכפול. שם (דף קי"ח ע"ב) אמר רב אין יד לפחות לכזית ואין שומר לפחות מכפול ור"י אמר יש יד לפחות מכזית ויש שומר לפחות מכפול וידוע דהלכה כר"י ופירש"י אין יד לפחות מכזית וכו' ונגעה טומאה ביד הואיל ואין עיקרו כזית וכו':

ושומר שחלקו אינו מצטרף עם האוכל. בריש פרק העור והרוטב עלה קי"ט:

ד ומנין לשומרי אוכלים וכו'. שם (דף קי"ז:):

ה ומנין לידות האוכלין וכו'. בר"פ העור והרוטב (דף קי"ח):

ו הבוצר לגת וכו'. בפ"ק דסוכה עלה י"ג ע"ב וכתוב בספרים מפני שמוציא את המשקה ומ"ס הוא וצריך למחוק תיבת שמוציא ולכתוב במקומו שמוצץ וכך מצאתי בספר מוגה והוא לשון הגמרא דלא ניחא ליה דלא נמלייה להמריה ופירש"י מוצצות את היין ומפסידות:

ז הקוצר לסיכוך וכו'. שם פלוגתא דאמוראי ופסק כמאן דמיקל וצריך טעם למה. וכתב הר"י קורקוס דטעמא משום דלמאי דבעי לאוקומי דרב מנשיא כתנאי מיתוקם כת"ק וטעמיה אלופה סיא. ומ"ש שהרי אינו צריך ליד. כלומר שא"צ שיהיה יד לאוכל כיון שאין צריך לאוכל:

ח כל ידות האוכלין שבססן בגורן טהורים. בפרק קמא דעוקצים וכת"ק ומייתי לה בפ"ק דסוכה עלה י"ד:

ט פסיגה של אשכול וכו' וכן שרביט תמרה וכו' וכן שרביט קטניות וכו'. בפרק קמא דעוקצין שם:

י לעולם אין שומר ע"ג שומר וכו'. בר"פ העור והרוטב עלה קי"ט:

יא שלש קליפות בבצל וכו'. בפ"ב דעוקצין ואע"ג דר' יהודה קאמר לה פסק רבינו כוותיה משום דבר"פ העור והרוטב (דף קי"ט ע"ב) מייתי לאיה מיניה א"נ שסובר רבינו דר"י הוא מפרש דברי ת"ק:

יב כל הקליפין מתטמאות וכו'. בפ"ב דעוקצין:

קליפי פולין ותורמסין וכו' קליפת מלפפון וכו'. תוספתא בפרק ד' דטבול יום:

השעורים בזמן שהם יבשים וכו'. מנחות פ' ר' ישמעאל (דף ע' ע"ב) חטה בין קלופה בין שאינה קלופה מצטרפת שעורה קלופה מצטרפת שאינה קלופה אינה מצטרפת ומקשה עליו מדתנא דבי רבי ישמעאל על כל זרע זרוע אשר יזרע כדרך שבני אדם מוציאין לזריעה חטה בקליפתה ושעורה בקליפתה וכו' ותירצו הא בלחות הא ביבשות ומפרש רבינו דיבשות מצטרפות שכך דרך להוציא לזריעה יבשות ולחות אין מצטרפות ודלא כפירש"י:

כל

משנה למלך

(דף קי"ז) נראה דס"ל דכל שנוגעים זה בזה מצטרפין לטבילה ככר שכריכו התום' שם בד"ה אין והרשב"א שם בחידושיו דכל שלא נעשו גוף אחד לא מצטרפי והאי לחודיה קאי והאי לחודיה קאי. ומיהו נראה מדבריהם דכל שהוא מחובר קצת אף שאם היה מגביה האחד היה ניתק חבירו חשיב חיבור ומצטרף:

פ"ה א ידות האוכלין כו'. מדברי התוספות פ"ק דחולין (דף קי"ח) ד"ה אין נראה דס"ל דלא חשיב יד אלא כל שהוא מחובר כ"כ שאילו יגביה היד לא יהיה ניתק האוכל אבל אם אינו מחובר כ"כ ואם יגביה היד יהיה ניתק האוכל לא הוי יד לאוכל ואף דלענין צירוף דטבילה חשיב מחובר בענין זה (א"ס כמבואר בפ"ק הקודם דין ג') לגבי יד לא חשיב:

ג ויש יד לפחות מכזית. רש"י ז"ל פירש דדוקא פחות מכזית והוא שיהא בו כפול הא פחות מפול אין לו יד והרשב"א בחידושיו כתב בשם הרמב"ן ז"ל דה"ה לפחות מפול וכבר הקשה הרשב"א כמבואר [illegible] רש"י יע"ש:

רש

קליפתה מצטרפת: יג כל הגרעינין מתטמאות ומטמאות ולא מצטרפות *חוץ מגרעינות הרוטב. אבל של תמרה יבשה אינה מצטרפת: יד *החותל שעל הגרעינה של רוטב אינה מצטרפת ושעל גרעינת היבישה מצטרפת מפני שהוא דבוק באוכל נחשב כאוכל: טו *גרעינה של רוטב שיצאת מקצתה כל שכנגד האוכל מצטרף והיוצא אינו מצטרף. וכן עצם שיש עליו בשר כל שכנגד הבשר מצטרף. היה עליו הבשר מצד אחר אינו מצטרף ממנו אלא העצם שתחת הבשר עד חלל העצם. ואם לא היה לעצם חלל רואין אותו כאילו הוא כעובי האזוב *ושאר העצם אין מצטרף שהעצמות לבשר כשומר הן חשובין: טז קולית שהיה עליה בשר אפילו כפול גורר את כולה לטומאה: יז גרעיני זיתים ותמרה אע"פ ששלקן לאוכלין אין מתטמאין: יח גרעיני חרובין אע"פ שכנסן לאוכלין אין מתטמאין שלקן לאוכלין מתטמאין: יט ואלו מתטמאין ומטמאין ומצטרפין שורשי השום והבצלים והקפלוטות בזמן שהן לחין. והפטמה שלהן בין לחה בין יבישה. והעמוד שהוא מכוון כנגד האוכל. ושרשי החזרין והנפוס. ושורש צנון גדול מצטרף. והסיב שלו אינו מצטרף. ושרשי המנתא והפיגם. ושרשי ירקות שדה וירקות גינה שעיקרן לשתלים. והשורה של שיבולת והלבוש שלה. ועוקצי תאנים וגרוגרות. והכלסים והחרובין: כ ואלו מתטמאים ומטמאין ולא מצטרפין. שורשי השום והבצלים והקפלוטות בזמן שהן יבשין. והעמוד שאינו מכוון כנגד האוכל. ובלעין של שבולים והן השערות השחורות שבראש השבולת שדומין כמו מכר. ועוקצי האגסים והקרוסטמלין והפרישין והעוזרדין. ועוקץ דלעת טפח הסמוך לאוכל. ועוקץ קונדס טפח. וכן יד הפרכיל טפח מכאן וטפח מכאן. והפרכיל הוא הענף שהאשכלות תלויין בו. ויד האשכול כל שהוא. וזנב האשכול שריקנו. ויד המכבד של תמרה ארבעה טפחים. והמכבד הוא העץ האדום שהשרביטין תלויין בו והתמרין דבוקות בשרביטין. וקנה השבולת שלשה טפחים. ויד כל הנקצרין שלשה טפחים. ושאין דרכו להקצר ידיהם ושרשיהן כל שהן. כל אלו מתטמאין ומטמאין ולא מצטרפין: כא ואלו לא מתטמאין ולא מטמאין ולא מצטרפין. שאר כל העוקצים. ושרשי קלחי הכרוב. וחלפי תרדים וחלפי הלפת והן העיקרין שנשארו בקרקע כשלקטו הכרוב והלפת וחזרו והחליפו. וכל השרשין שדרכן להגזז שנעקרו עם האוכל. הפטמה של רימון מצטרפת. והנץ שלו אינו מצטרף: כב הרימון והאבטיח שנימוק מקצתו אין הנשאר חיבור לאותו שנימוק. ואין הנשאר מן הקליפה מצטרף שהרי אין שמירתו מועלת כלום. וכן אם היה שלם מכאן ומכאן ונימוק באמצע אין הצדדין חיבור זה לזה ואין קליפתו מצטרפת. עלי ירקות ירוקין מצטרפין ולבנים אינם מצטרפין שהרי אינן כלום:

השגת הראב"ד

*חוץ מגרעינות הרוטב. א"א לשון המשנה גרעינה של רוטב אע"פ שיוצאה מצטרפת:

*החותל של גרעינה. א"א אינו נראה כן מן המשנה אלא חותל של תמרה רוטב ונראה לי שהיא קליפה שעל התמרה וכשהתמרה רוטב הקליפה מרה ואינה אוכל אבל כשהיא יבשה הקליפה היא מתוקה ונאכלת עמה לפיכך מצטרפת ובתוספתא דכלים פ' כלי עור מצאתי חותל שהוא עשוי לאכול תמרה ולזרקו טהור היטב להכנים ולהוציא בו מן הבית ומן השדה טמא ובמשנה כלים פט"ז חותל שהוא נותן לתוכו ונוטל מתוכו טמא ואם אינו כו' עד שיקרענו או עד שיתירנו טהור עתה לפי זה הענין החותל אינו קליפה אלא כעין כיס או מבגד או מן ההריות אבל חותל שבעוקצין אינו לא מבגד ולא מהריות אלא או עלה שעליהם או קליפה שלא מצאנו מעולם שומר כנעשה בידי אדם מצטרף עם האוכל:

*גרעינה של רוטב. א"א כל זה שיבוש ולשון התוספתא הרוטב בנאכל חציו והניח קיים כנגד האוכל מצטרף שלא כנגד האוכל אין מצטרף ביבשה כנגד האוכל טמא שלא כנגד האוכל טהור דברי ר"מ וחכ"א ביבשה הכל טהור ולפי זו התוספתא מה שאמרה המשנה גרעינה שמקצתה יוצאת כנגד האוכל מצטרף בנאכל חצי התמרה רוטב קאמר אבל כשהתמרה קיימת אף מה שיוצא מצטרף כמו שכתבתי למעלה:

*ושאר העצם אין מצטרף. א"א כל זה שיבוש מפני שהם דברי יחידים אבל חכמים חולקים בסוף ואומרים שאע"פ שאין עליו בשר אלא כפול גורר את כולה לטומאה והוא כולל ומפסיד הכל:

כסף משנה

יג כל הגרעינין מתטמאות וכו' עד כל שכנגד הבשר מצטרף. פ"ב דעוקצין: וכתב הראב"ד חוץ מגרעינות הרוטב א"א לשון המשנה גרעינה של רוטב אע"פ שיוצאת מצטרפת עכ"ל. כלומר משיג על רבינו שלא ה"ל לכתוב דבריו אלא לכתוב אע"פ שיוצאת מצטרפת ואני אומר שמתוך דבריו של רבינו מתבארים הדברים שמה שכתב חוץ מגרעינת הרוטב קאי למאי דסמיך ליה דקתני ולא מצטרפות ולא הוצרך לכתוב אע"פ שיוצאת דמדסתים לה סתומי ממילא משמע דבכל גווני מצטרפת אע"פ שיוצאת:

כתב עוד הראב"ד החותל של גרעינה א"א אינו נראה כן מן המשנה וכו'. ומ"ש שלשון של המשנה חותל של תמרה רוטב ועל פי לשון זה טרח לפרש שהוא קליפה או עלה שעל התמרה אני אומר שנוסחא משובשת נזדמנה לו במשנה ונוסחא דידן גרעינה של רוטב אף ע"פ שיוצאת מצטרפת ושל יבשה אינה מצטרפת לפיכך חותל של יבשה מצטרף ושל רוטב אינו מצטרף ופירש רבינו שם חותל לפוף כמו והחתל לא חותלת ופירוש רוטב תמרה לחה וכן נקרא בערבי וכל הגרעינין של פירות היבשים הם יד ולא שומר ולכך אין מצטרפין אמנם של רוטב הוא שומר כי אם הוסר הגרעין מתחלל התמרה כלה ותפסד כי הגרעינה הוא המעמידה והמקיימה כראוי ולכך מצטרף כדין כל שומר אבל היבשה אף אם הוסר הגרעין לא תפסד התמרה כלל ולכך אינו שומר ואינו כדין יד ופירוש חותל הוא קרום דק של התמרה וכשהתמרה לחה אותו הקרום אינו שומר כלל רק הגרעין הוא השומר ואותו הקרום הוא נפרד מעצם התמרה כלה אמנם כשהתמרה יבשה אותו הקרום דבוק בעצם התמרה והוא שומר לה לא הגרעין ואילו יוסר הגרעין ונשאר הקרום לא תפסד התמרה ולכך הקרום מצטרף והגרעין אינו מצטרף. ועל מה שפירש הראב"ד שהוא קליפה או עלה שעל התמרה הוא דבר תימה שלא מצינו לתמרה עלה או קליפה שיזרקו אותה גם מה שעלה בדעתו לפרש שהוא כיס מבגד או מהריות כבר דחהו הוא ז"ל בעצמו הילכך נוסחת רבינו ופירושו עיקר:

כתב הראב"ד גרעינה של רוטב א"א כל זה שיבוש וכו'. ואיני יודע מה שיבוש יש כאן מאחר שרבינו העתיק לשון המשנה ומה שיתפרש בלשון המשנה יתפרש בדבריו. ומ"ש ולפ"ז בתוספתא מה שאמרה המשנה גרעינה שמקצתה יוצאת וכו' אפשר לומר שרבינו סובר שאין זה דיוק דאף אם התמרה קיימת אינו מצטרף מה שיוצא והתוספתא דקתני בנאכל חציו אורחא דמילתא נקט ולאו דוקא. ומ"ש כמו שכתבתי למעלה איני רואה היכן כתב כן ובספר כ"י נמצא כמו שכתב למעלה וגם זה אינו מתיישב שרבינו לא כתב כן והר"י קורקוס ז"ל כתב נראה שהכוונה כמו שהאוכל בריאה דמכניסין דהיינו מאי דקתני אע"פ שיוצא מצטרף דמשמע אפילו היוצא עצמו מצטרף ומיירי ע"כ בתמרה קיימת וסיפא בנאכלת עכ"ל. ומ"ש היה עליו הבשר מצד אחד וכו'. שם היה עליו הבשר מצד אחד ר' ישמעאל אומר רואין אותו כאילו מקיפו כטבעת וחכ"א שכנגד האוכל מצטרף כגון הסיאה והאזוב והקורנים ופי' שם רבינו דברי חכמים אנו רואים כאילו בשר נחתך מה שתחת הבשר יצטרף כל מה שתחת הבשר לבשר אע"פ שהבשר אינו סובב בעצם אנו רואים אותו שבשר סר עד שלא ישאר מגוף העצם אלא שיעור דק מדובק בבשר כדקות שבט האזוב אשר עם דקותו כבר מצאנוהו שומר למה שעליו מן העלין עכ"ל. ומ"ש רבינו אינו מצטרף אלא העצם שתחת הבשר עד חלל העצם. תוספתא רפ"ד דטבול יום:

כתב הראב"ד ושאר העצם אין מצטרף א"א כל זה שיבוש וכו'. דעתו ז"ל שכל החכמים שנזכרו בתוספתא כולם בחדא מילתא פליגי ואין כאן דעת רבינו אלא פלוגתא דר' יהודה וחכמים דסיפא פלוגתא באפי נפשה היא ולא לאפלוגי את"ק אתו ופשטא דתוספתא הכי מוכחא ולהראב"ד דשביק מתניתין ועביד כברייתא קשה היך כתב שהם כדברי יחידים והם סתם וחכמים וגם רישא דתוספתא סתמא היא ואדרבה דברי אותם חכמים דתוספתא תני להו בפרק העור והרוטב (דף קי"ט) בלשון אחרים אומרים:

טז קולית שהיה עליו בשר וכו'. שם בתוספתא וכחכמים ומייתי לה בפרק העור והרוטב וכבר כתבתי בסמוך דפלוגתא באפי נפשה היא דפליגי ר"י וחכמים דפליגי בקולית שיש עליה בשר והלכה כחכמים:

יז גרעיני זיתים וכו' עד מתטמאין. תוספתא פרק ד' דטבול יום וגירסת רבינו נכונה:

יט ואלו מתטמאים וכו' עד סוף הפרק. בפרק קמא דעוקצין וביארו רבינו בפירוש המשנה:

פ"ו א האגוזים והשקדים וכו'. בפרק ב' דעוקצים וכתב הראב"ד א"א הוא משנה את הלשונות וכו'. ואיני רואה מקום לומר שרבינו תפס לשון התוספתא שבתוספתא פ"ד דטבול יום שנינו שאע"פ שרצץ חיבור ורבינו כתב שאם רצץ אינו חיבור כדברי המשנה. ומ"ש שנסדקה קליפתן י"ל שרבינו דקדק בלשון המשנה דקתני חיבור עד שירצץ דמדקתני עד שירצץ משמע שקודם הרצוץ קדם לו פירוק חיבור והיינו שנסדקה קליפתן

פרק ששי

א האגוזין והשקדים שנסדקה קליפתן עדיין הוא חיבור לאוכל עד שירצץ את הקליפה:

השגת הראב"ד

*האגוזים והשקדים. א"א הוא משנה את הלשונות ומפרש כפי דעתו ולשון המשנה השקדים והאגוזים חיבור עד שירצץ ולשון התוספתא חולקת עם המשנה וכך שנו בתוספתא האגוזים והשקדים אע"פ שרצץ חיבור עד [illegible] לפרק והוא תופס לשון התוספתא ומניח לשון המשנה:

ביצה

משנה למלך

[illegible]

ב ביצה מגולגלת משיקוב בה מקום לגומעה ממנו אין שאר קליפתה חיבור. ושלוקה קליפתה חיבור עד שירצץ את הקליפה. ואם נתבלה בקליפתה אע"פ שרצצה כולה חיבור: ג עצם שיש בו מוח חיבור עד שירצץ. צמר שבראשי הכבשים ושיער שבזקן התיישים אע"פ שחרכן באור הרי הן חיבור עד שיתחיל לתלוש: ד כנפי חגבים וקשקשי דגים אע"פ שהעביר סכין עליהן חיבור עד שיתחיל לקלף. הרימון שפרדו חיבור עד שיקיש עליו בקנה: ה השרביטים של תמרים אינן חיבור זה לזה: ו מלפפון שחתכו ונתנו על השולחן חיבור עד שיתחיל לפרק. התחיל לפרק חתיכה וכל העולה עמה חיבור והשאר אינה חיבור. פיקה התחתונה חיבור לעצמה ואינה חיבור לחתיכות. היו שנים או שלשה מלפפונות וחתך כל אחד מהן והניחן על השולחן והתחיל באחד מהן זה שהתחיל בו חיבור והשאר אינו חיבור. אפילו אמר חציו אני אוכל שחרית וחציו ערבית זה החצי שהתחיל בו חיבור והשאר אינו חיבור: ז המחתך ירקות וכיוצא בהן לבשל אע"פ שלא מירק והבדיל אינו חיבור. אלא אם נטמא זה לא נטמא זה אע"פ שהוא מעורה בו. חתך לכבוש או לשלוק או להניח על השולחן הרי זה חיבור *ואפילו התחיל לפרק מה שחתך: ח כל אוכל שעדיין לא פרקו חיבור ואם נטמא מקצתו נטמא כולו: ט אוכל שנפרס ומעורה במקצת ונגע טמא באחד מהן אם אחז בזה שנגע בו והשני עולה עמו הרי זה חיבור. ואם כשאוחז בזה הטמא ומגביהו ישמט האחר ויפול אינו חיבור אלא ה"ז האחר כנוגע בראשון שנטמא: י כל האוכלין שהיו עליו או קלחין מחוברין בהן את שדרכו להאחז בעלה אוחזין אותו בעלה. בקלח אוחזין אותו בקלח. אם נתלה עמו ה"ז חיבור בטבול יום ואין צריך לומר בשאר טומאות. וכן אם היה לו יד אוחזין אותו ביד שלו. היתה לו יד ועלה אוחזין אותו באי זה מהן שירצה. לא היתה לו יד ולא עלה בזה אמרו אם אוחז בטמא והשני עולה עמו חיבור ואם לאו אינו חיבור: יא *האגוזין שקצצן בעוקציהן כשהן רכין ואמנן כולן כמו חבל. וכן הבצלים שחיברן בדרך הזאת *הרי אלו חיבור. התחיל לפרק באגוזים ולפקל בבצלים אין השאר חיבור. אפילו היו לפניו מאה כור אין כולן חיבור שהרי הוכיח שדעתו לפרק הכל: יב *קליעה של שום שנפלו משקין על אחד מהן הוא טמא וחיבורו טהור שאין חיבורי אדם חיבור לכל דבר. וכן אתרוג שנפרש ותחבו בכוש או בקיסם אינו חיבור: יג עיסה שלשה במי פירות אינה חיבור. שאין לך דבר שמחבר את האוכלין אלא שבעה משקין בלבד: יד הממעך אוכלין זה בזה וקבצן כגון הדבילה והתמרים והצימוקין שקבצן ועשאן גוף אחד אינן חיבור. לפיכך עיגול של דבילה שנפלו משקין טמאין על מקצתו הרי זה נוטל ממנו מקום המשקין בלבד והשאר טהור: טו התמרים והגרוגרות ששלקן ונעשו אום הרי זה חיבור: טז הזיתים שעטנן ונעשו גוש אחד הרי זה חיבור. מפני שמתחילה לא נתנן למעטן אלא על מנת שיינקו זה מזה. לפיכך שרץ שנמצא על אום של זיתים והן הזיתים שנעשו כולן גוף אחד אפילו נגע בכשעורה הכל טמא שהכל גוף אחד. היתה לו אום של זיתים ועתיד להפכה כיון שתקע בה את היתד אע"פ שיש בה נושים הרבה אינן חיבור. ואם משהפכה נעשו אום אינן חיבור: יז אוכל פרוד שהוא כולו מכונס ודבק זה

השגת הראב"ד

*ואפילו התחיל לפרק. א"א לשון המשנה אינו כן אלא התחיל לפרק אוכל שהתחיל בו אינו חיבור :

השגת הראב"ד

*האגוזין שקצצן. א"א לשון המשנה האגוזים שאמנן והבצלים שחמרן הרי זה חיבור :

*הרי אלו חיבור. א"א נראה לי שכולן נעשו יד זה לזה לקיימן :

*קליעה של שום. א"א זה לא ידעתי מה הפרש יש בין קליעה של שום לחבל של בצלים ועוד מי ראה מעולם לעשות חבל מעוקצי אגוזים וע"כ נראה לי שאמנן ושחמרן שדקן במחובר כדי שיתאימו ונדבקו זה לזה הרי הן חיבור עד שיתחיל לפרק עוד נראה לי כי אמנן וחמרן ע"י האור כמו נהגו בני מעים פירוש שחמרן מעט באור כדי לייבש קליפתן ואע"פ כן חיבור הוא עד שיתחיל לפרק ואומנן שביקש להסיר האומן שלהם מוסין מלבים אומטך והוא הקליפה :

כסף משנה

קליפתן והמפעיק דאפ"ה עדיין חשוב חיבור כל זמן שלא רצץ וזה מבואר בדברי רבינו ואין כאן שינוי לשון והתוספתא כפי נוסחא דידן אפשר שאינה חולקת על המשנה דה"ג אע"פ שרצץ חיבור עד שיגיע לפרק וה"פ אע"פ שרצץ כלומר אע"פ שרצץ קצת דהיינו שנסדקה קליפתן חיבור עד שיגיע כלומר עד שיהא אותו רצוץ כ"כ גדול שיוכל ליטול הקליפה ביד בלי צורך שום רצוץ עוד :

ב ביצה מגולגלת וכו'. משנה פ"ב דעוקצין. ומה שכתב ואם נתבלה וכו'. תוספתא ספ"ד דטבול יום ופירוש נתבלה בקליפתה נראה דהיינו לומר שהיא מדובקת ביותר בקליפתה מלשון תבל עשו שהוא לשון עירוב ואפשר לפרש שהוא לשון תבלין כלומר שנתן בה תבלין בעודה בקליפתה שנוח לו שלא לקלפה לגמרי כשאוכלה כדי לתבלה בתבלין שעל קליפתה. ומה שכתב עצם שיש בו מוח וכו'. משנה פרק ב' דעוקצין שם :

ג צמר שבראשי כבשים וכו' עד לקלף. תוספתא ספ"ד דטבול יום :

ד הרימון שפרדו וכו'. משנה פ"ב דעוקצין :

ה השרביטין של תמרים וכו'. תוספתא פ"ג דטבול יום :

ו מלפפון שחתכו וכו' אפילו אמר חציו אני אוכל שחרית וכו'. תוספתא פ"ד דטבול יום ויש לתמוה על גירסא זו שהיא בהיפך ממה ששנינו במשנה גבי שאר דיכין אוכל שהתחיל בו אינו חיבור וגירסת ר"ש בתוספתא נכונה ויש ליישב גירסא זו דה"ק התחיל לפרק חתיכה וכל העולה עמה חיבור זה לזה דכל העולים ביחד הם חיבור זה לזה והנשאר כלומר כל הנשאר שלא עלה עמו אינו חיבור לזה שעלה ואע"פ שהוא פשוט לאו לרבותא קתני לה אלא סיומא דמילתא היא וע"ד זה יתפרש מאי דקתני היו שנים או שלשה וכו' זה שהתחיל בו חיבור וכן מ"ש זה החצי שהתחיל בו חיבור וכו' והכך דתנן במתניתין אוכל שהתחיל בו אינו חיבור היינו לענין אוכל שהתחיל בו עם השאר שאינו עולה עמו :

ז המחתך ירקות וכו'. משנה פ"ב דעוקצין : וכתב הראב"ד ואפילו התחיל לפרק א"א לשון המשנה אינו כן וכו'. נראה שמשיג על רבינו למה שינה לשון המשנה וטעם רבינו דמתניתין לאו לגופה איצטריך האוכל שהתחיל בו אינו חיבור ולא אתא אלא לדיוקי הא אוכל שלא התחיל בו חיבור ולפיכך דקדק רבינו לכתוב הדין המחודש עצמו ואע"פ שהוא כמשנה לשון המשנה זהו שינוי לטובה :

ט אוכל שנפרס וכו'. רפ"ג דטבול יום וכחכמים :

י כל האוכלים שהיו עליו וכו'. שם וכתוב בספרי רבינו או שדרכו וט"ס הוא וצריך למחוק או ולכתוב במקומו את. ומ"ש היתה לו יד ועלה וכו' לא היתה לו יד ולא עלה וכו'. תוספתא פרק ב' דטבול יום. ומ"ש הרי זה חיבור בטבול יום וכו'. בפרק העור והרוטב נראה דר"י סבר כוותיה כיון שאמר דבריו בסתם וסבר כוותיה. ומ"ש אוחזים אותו באי זה מהם שירצה. פירושו שהולכים בו להחמיר ובאי זה מהם שיאחז אותו ויעלה בו הוי חיבור :

יא האגוזים שקצצן וכו'. משנה פ"ב דעוקצין. ומ"ש אפילו היו לפניו ק' כור וכו'. בתוספתא פ"ד דטבול יום :

וכתב הראב"ד א"א לשון המשנה אגוזים שאמנן והבצלים שחמרן עכ"ל כתב כן כדי לתמוה על פירוש רבינו ולפרש פירוש אחר כדבסמוך. ורבינו כתב בפירוש המשנה אמנן גדלן וחבר קצתן לקצתן מלשון ויהי אומן את הדסה וכו' וחמרן שנתן קצתן לקצתן מלשון ויצברו אותם חמרים חמרים :

וכתב עוד הראב"ד הרי אלו חיבור א"א נ"ל שכלן נעשו יד זה לזה לקיימן עכ"ל. ואיני יודע מה צורך לטעם זה כיון שהם מחוברים אע"פ שלא יהיו יד זה לזה ה"ל חיבור לטומאה :

יב קליעה של שום וכו' עד ז' משקים בלבד. תוספתא ספ"ג דטבול יום :

וכתב הראב"ד א"א זה לא ידעתי מה הפרש יש וכו'. זה כתב להשיג על רבינו שפירש בצלים שחמרן שחיברן כמו חבל למה שם אמרו שהוא חיבור וכאן אמרו שאינו חיבור ולדעת רבינו אפשר לומר דאין ה"נ דקליעה של שום הוי חיבור לענין שאם נטמא אחד מהם נטמא חבירו כדין בצלים שחמרן ולא אמרו שאינו חיבור אלא לענין שאם נפל משקה על אחד מהם חבירו טהור כלומר לא הוכשר חבירו וזה שסיים שאין חיבורי אדם חיבור לכל דבר משמע לקצת דברים הוא חיבור וה"ה לבצלים שחמרן שאם נפל משקה על אחד מהם חבירו טהור כלומר שלא הוכשר חבירו. ומה שכתב ועוד מי ראה מעולם וכו' אינה קושיא שאולי בימיהם היו נוהגים כן. ומ"ש וע"כ נ"ל שאמנן ושחמרן וכו' יש לתמוה שגם על פירושים אלו יש לתמוה מי ראה מעולם וכו' :

יד הממעך אוכלים זה בזה וכו'. תוספתא פ"ק דטהרות. ומ"ש לפיכך עיגול של דבילה. תוספתא פ"ב דטבול יום :

טו התמרים והגרוגרות וכו'. תוספתא פ"ד דטבול יום :

טז הזיתים שעטנן וכו'. כך היא הגירסא האמיתית ובספרי רבינו כתוב שנטמאו וט"ס הוא והדין תוספתא פ"ק דטהרות. ומה שכתב לפיכך שרץ הנמצא על אום של זיתים וכו'. פי"א דטהרות :

היתה לו אום של זיתים וכו'. תוספתא פ"י דטהרות. ומ"ש ואם משהפכה ועשו וכו'. שם פלוגתא דתנאי ופסק כרבי מחבירו :

יז אוכל פרוד וכו'. בפ"ג דעדיות ופ"ח דטהרות ופסק כחכמים דפליגי ארבי

משנה למלך

פ"ז יב שאין חיבורי אדם הי"ג כ. עיין לעיל פ"ד מהלכות טומאת מת דין ט' :

חשבן

זה בזה אע"פ שאינו חיבור להתטמא ואינו כגוף אחד כמו שביארנו הרי הוא מצטרף לכביצה לטמא טומאת אוכלים אחרים. ואם לא כנסו אלא הרי הוא מפורד כמעשה קדירה והקטנית אינו מצטרף עד שיקבצם *ויעשם גוש אחד. היו נושים הרבה זה בצד זה ונגע אב הטומאה באחד מהן הרי הוא ראשון והגוש שבצדו שני ושבצד השני שלישי ושבצד השלישי רביעי: **יח** ככר של תרומה שהיתה ראשון לטומאה והשיך לה אחרות כולם ראשון. פירשה היא ראשון וכולן שניות. היתה שנייה והשיך לה אחרות כולן שניות פירשה היא שנייה וכולן שלישיות. היתה שלישית והשיך לה אחרות היא שלישית וכולן טהורות בין שפירשו בין שלא פירשו: **יט** ככרות של תרומה נושכות זו בזו נטמאת אחת מהן בשרץ כולן ראשון ואע"פ שפירשו אחר מכאן. [נטמאת אחת במשקין טמאין כולן שניות אע"פ שפירשו אחר מכאן]. נטמאת אחת מהן בידים כולן שלישיות ואף ע"פ שפירשו מפני שהיו גוף אחד בשעת טומאתן:

פרק שביעי

א הניצוק אינו חיבור לא לטומאה ולא לטהרה. כיצד היה מערה משקין טהורין לתוך כלי טמא ואפילו על גבי השרץ הרי העמוד הניצוק טהור. ואם קלט מן המשקין הנגררין מן האויר הרי זה שקלט טהור. ואין צריך לומר שהמשקין שמערה מהן טהורין: **ב** בד"א בשעירה מצונן לצונן או מחם לחם או מחם לצונן אבל המערה משקין טהורין צונן לתוך משקין טמאין חמין הרי הנצוק חיבור ונטמאו המשקין הצונן כולן שהוא מערה מהן ונטמא הכלי שמערה ממנו מחמת המשקין שבתוכו שהרי נטמאו. ומפני מה אמרו המערה משקין צונן לחמין חיבור מפני שעשן החמין עולה כתמרות עשן ומתערב בניצוק במים שבכלי העליון ומטמא הכלי שהעשן העולה מן החמין משקין הוא חשוב: **ג** לפיכך האשה שהיו ידיה טהורות והגיסה בקדירה טמאה והזיעו ידיה מהבל הקדירה נטמאו ידיה כאילו נגעה במשקה שבקדירה. וכן אם היו ידיה טמאות והגיסה בקדירה והזיעו ידיה נטמא כל מה שבקדירה כאילו נגעה במשקין שבקדירה: **ד** נחיל דבש הזיפים ודבש הצפחת הניצוק שלהן חיבור ואפילו היה מערה מצונן לצונן מפני שיש להן ריר והרי הן נמשכין כדבק. לפיכך כל האוכלין אין הניצוק שלהן חיבור ואפילו היה עבים הרבה כגון הגריסין והחלב המותך וכיוצא בהן. לפי שאין להן ריר. וכן שאר כל המשקין אין הניצוק שלהן חיבור אלא א"כ עירה מצונן לחם כמו שביארנו: **ה** הניצוק אינו חיבור לטהרה. כיצד שאם עירה מים טמאים מכלי אבן וכיוצא בהן לתוך המקוה אין אומרים משהגיע קצת הניצוק למקוה טהרו המים אלא הרי הן בטומאתן עד שישיק המקוה לכולן מצד אחד כמו שביארנו. וכן הקטפרס שיש עליו משקה טופח אינו מחברן לשאר המשקין שבמדרון לא לטומאה ולא לטהרה. אבל המשקין שבאשבורן כולן חיבור לטומאה ולטהרה: **ו** עריבה שהיא קטפרס ועליה משקה טופח ושלש חתיכות אוכלין טמאים בכביצה טונחין עליה זו למטה מזו אינן מצטרפות. היו שתים הרי אלו מצטרפות. ואם היה תחתיהם משקה עומד אפילו כעין החרדל ה"ז מצרף את כולן: **ז** כבר ביארנו שטבול יום אינו מטמא חולין כלל אלא פוסל אוכלי תרומה ומשקה תרומה ועושה הכל שלישי. וכן אם נגע באוכלי קדש או משקה קודש פסלן ועשאן רביעי: **ח** יש דברים שאינם חיבור בטבול יום ואע"פ שהן חיבור בכל הטומאות. אלא אם נגע בהן טבול יום לא פסל אלא זה שנגע בו. ואילו היה הנוגע במקום טבול יום אדם אחר היה פוסל הכל. אפילו היה הנוגע אדם שאכל אוכלין טמאין או שתה משקין טמאין שהיא טומאה קלה הרי זה פסל הכל שלא פסלו טבול יום. ואין צ"ל שאם היה הנוגע אב טומאה או ראשון שהוא מטמא הכל. ומפני מה הקילו בטבול יום מפני שכבר טהר ואינו מחוסר אלא הערב שמש. ועוד הקילו בטבול יום שיש אוכלין שהן מיוחדין לאדם ומתטמאין בכל הטומאות והן טהורות בטבול יום. ואלו הן. השעורה והכוסמת בזמן שאינן קלופין. אבל בזמן שהן קלופין והחטה אע"פ שאינה קלופה. והקצח והשומשום. נפסלין בטבול יום ואין צ"ל שהן מתטמאין בכל הטומאות: **ט** כל יד האוכלין שהן חיבור באב הטומאה הרי הן חיבור בטבול יום. וכן כל האוכל שנפרס ומעורה במקצת שהוא חיבור באב הטומאה כך הוא חיבור בטבול יום. וכל שאינו חיבור בטבול יום הרי הוא חיבור בידים וגם זה חוטר בטומאת ידים מטבול יום:

פרק שמיני

א חלות או ככרים שכנסן והיו נושכות זו בזו ודעתו להפרישן או שאפה חלה ע"ג חלה בתנור ועדיין לא קרמו פניה.

השגת הראב"ד

*ויעשם גוש אחד. א"א אינו צריך להיותם גוש אחד אלא להטמא זה מחמת זה אבל אם נגע שרן בכבילה פירורין מצטרפין לטמא אחרים והוא שיהיו הפירורין נוגעין זה בזה ואם אינן נוגעין אם יש תחתיהן משקה עומד כמשקה מצרפן ואם הוא קטפרס משפי תחיכות לכבילם מצטרפות שלם אין מצטרפות:

כסף משנה

מרבי דוסה. ומ"מ אע"פ שאינו חיבור להתטמא ואינו כגוף אחד כמו שביארנו בפרק הרי הוא מצטרף לכביצה לטמא אוכלים אחרים. ומ"מ ואם לא כנסו וכו'. בפ"ב דטבול יום מעשה קדירה וקטנית בזמן שהם פרודין אינו חיבור בזמן שהם גוש חיבור אם היו גושים הרבה הרי אלו ימנו: וכתב הראב"ד א"א אינו צריך להיות גוש אחד. ומ"מ ואם אינם נוגעים אם יש תחתיהם משקה עומד וכו' בפרק ח' דטהרות וכתבו רבינו בפרק שאחר זה:

יח ככר של תרומה וכו' עד סוף הפרק. בספ"ק דטהרות:

יט ככרות של תרומה נושכות זו בזו. חסר בספרי רבינו חלוקה אחת וכך צריך לכתוב נטמאת אחת מהם במשקין טמאים כולם שניות ואע"פ שפירשו אחר מכאן וכך מצאתי בספר מוגה:

פ"ז א הניצוק אינו חיבור וכו'. בפרק ח' דטהרות:

ב ומ"ש בד"א בשעירה וכו'. בפ"ה דמכשירין. ומ"ש ומפני מה אמרו וכו':

ג ומ"ש לפיכך האשה שהיו ידיה טהורות וכו'. בפ"ה דמכשירין:

ד נחיל דבש הזיפים וכו'. בפ"ה דמכשירים ופי' שם רבינו דזיפים ולפחת שני מקומות בא"י שהיה דבשם בחללים העובי ועכ"ז יחבר נילוק שלהם בין המשקים שבשני הכלים. ומ"ש מפני שיש להם ריר וכו' לפיכך כל האוכלים וכו'. בפ"ז דנזיר (דף נ' ע"ב) וכרבי זירא ומר בריה דרבינא ולא שבקינן לפשיטותיה דרבינא משום דהייתיה דרב אשי. ומ"ש ואפילו היו עבים הרבה כגון הגריסין. כתב כן לאפוקי מב"ש שאמרו בפ"ה דמכשירין מחלוקת של גריסין הוא חיבור, ולמון לפיכך סילך נמשך זה ממה שאמר למעלה הוא משום דבריתא קאמר דתרתי בעינן דיש להם ריר והם נמשכים כדבק משום הכי קאמר לפיכך כל האוכלין אין נילוק שלהם חיבור אפילו הם עבים הואיל וחסרו התנאי השני שהוא הריר. ומ"ש והחלב המותך. בפרק כה"ג ונזיר:

ה הניצוק אינו חיבור לטהרה וכו' וכן הקטפרס וכו' אבל המשקים שבאשבורן וכו'. בפרק שמיני דטהרות והמשך דברי רבינו מבואר שכתב תחילה כיצד הניצוק אינו חיבור לטומאה ונמשכו הדברים עד כאן בביאור חילוקים דשייכי לזה ואח"כ כיצד הניצוק אינו חיבור לטהרה:

ו עריבה שהוא קטפרס וכו'. שם ונראה מדברי רבינו שמה ששנינו אם היה משקה עומד אפילו כעין החרדל מצטרף המשקה קאי שהוא מועט כעין החרדל:

ז כבר ביארנו שטבול יום אינו מטמא חולין כלל וכו'. בפ"י משאר אבות הטומאה וחזר לכתבו להקדמה למה שעתיד לכתוב:

ח יש דברים שאינם חיבור בטבול יום וכו'. יתבאר בפרק שאחר זה:

ומפני מה הקילו בטבול יום וכו'. נראה בפ"ב דזבחים ופרק הערל (דף ע"ב):

ועוד הקילו בטבול יום שיש אוכלים וכו'. בספ"ק דטבול יום וכחכמים ועוד שנינו שם שהתיאה והחלתית והאלוס טהורים בטבול יום ואיני יודע למה השמיטו רבינו:

ט כל יד האוכלים וכו'. רפ"ג דטבול יום. ומ"מ וכן כל האוכל וכו'. תוספתא דטבול יום פ"ב. ומה שכתב וכל שאינו חיבור וכו'. תוספתא פ"א דטבול יום:

פ"ח א חלות או ככרים וכו'. בריש מסכת טבול

ונגע טבול יום באחת מהן לא פסל אלא החלה שנגע בה. *וכן המים שהרתיחו ונעשו כקובה. והגריסין שהרתיחו רתיחה ראשונה. ויין חדש ואורז שהרתיחו. ונגע טבול יום ברתיחה אינו חיבור ולא פסל אלא הרתיחה בלבד. ובשאר כל הטומאות בין קלות בין חמורו' הכל חיבור. אבל חלות שהיו נושכות זו בזו ואין דעתו להפריש. או שאפה חלה ע"ג חלה ונשכו וקרמו בתנור. ורתיחת המים שאינה מחולחלת כקובה. ורתיחת הגריסין שנייה. ורתיחת יין ישן. ורתיחת השמן בין ישן בין חדש. ורתיחת עדשים. הרי אלו חיבור בטבול יום ואין צ"ל בכל הטומאות: ב בצק שיצא בשעת אפייה ונמצא באמצע הככר כמו מסמר יוצא. וכן קצת הבצק שנמשך ונחרך בעת אפייה והוא הנקרא חרחור אם היו פחותים מכאצבע ונגע טבול יום בהן פסל כל הככר וכן אם נגע בגרגר מלח קטן שבככר נפסל כל הככר. ואין צ"ל בכל הטומאות. אבל צרור שבככר או תורמוס וגרגר מלח גדול. והחרחור יתר מכאצבע שנגע בהן אפילו אב הטומאה הככר טהור ואין צ"ל בטבול יום: ג *רקיק שנחרך הצייה והצייה קיים הרי זו אינו חיבור. נחרך האמצע והצדדין קיימין אינן חיבור זה לזה אפילו באב הטומאה ואין צ"ל בטבול יום. בשר קדש שקרם עליו המרק ונגע טבול יום בקיפה החתיכות מותרות. נגע בחתיכה החתיכה וכל העולין עמה חיבור. וכן בתבשיל קטניות שקרם ע"ג פרוסות. שמן שצף ע"ג יין ונגע טבול יום בשמן לא פסל אלא השמן: ד ירק תרומה וביצה טרופה נתונה על גביו ונגע טבול יום בביצה לא פסל אלא קלח שכנגדו. ואם היתה כמין כובע אינו חיבור: ה חוט של ביצה שקרם על דפנה של אילפס ונגע בו טבול יום. מן השפה ולפנים חיבור מן השפה ולחוץ אינו חיבור. וכן בקטניות שקרמו על שפת הקדירה: ו חבית שנקבה בין משוליה בין מצידיה וסתם טבול יום הנקב בידיו נפסלה כולה: ז המערה מכלי לכלי ונגע טבול יום בקילוח משערין זה שנגע בו באחד ומאה. שתרומה טמאה שנתערבה באחד ומאה בטלה במיעוטה כמו שביארנו בהלכות תרומות: ח טבול יום שהיה תורם את הבור ונפלה ממנו חבית של תרומה ושקעה בבור של יין ונגע ביין שבבור. מן השפה ולחוץ אינו חיבור מן השפה ולפנים חיבור. *ואם היה הבור פיטם אפילו היה כלי גדול שמחזיק מאה כור כולו חיבור ואם נגע במקצת היין פסל התרומה שבחבית שבקרקע הכלי: ט הסולת של מנחות והלבונה והקטורת והנחלים שנגע טבול יום במקצתן פסל את כולו. בד"א בגחלים שחותה במחתה ביום הכפורים. שהמחתה שחותה בה נכנס להיכל. אבל גחלים שחותה בכל יום כשהוא מערה במחתה של כסף לשל זהב אם נתפזרו מן הגחלים אין בהן קדושה אלא *מכבדן לאמה: י מקפה של חולין או רקיק של חולין ושמן של תרומה צף על גביהן ונגע טבול יום בשמן לא פסל אלא השמן בלבד. ואם חבץ כל מקום שהלך בו השמן פסל: יא ירק של חולין שבישלו בשמן של תרומה ונגע בו טבול יום לא פסל אלא מקום מגעו: יב המקפה של תרומה והשום והשמן של חולין שנגע טבול יום במקצתן פסל את כולן: יג המקפה של חולין והשמן של תרומה שנגע טבול יום במקצתן לא פסל אלא מקום מגעו. אם היה השום מרובה הולכין אחר הרוב. אימתי בזמן שהוא נוש בקערה אבל אם היה מפוזר במרוכה ונגע במקצתו לא פסל אלא מקום מגעו. מפני שהוא רוצה בפיזורו. ושאר כל *הנידוכין שדרכן לדוכן במשקין כגון השום בשמן אם דכן שלא במשקין וקבצן אע"פ שהן נוש בקערה ונגע בהן לא פסל אלא מקום מגעו. שהרי הם כעיגול של דבילה שאם נטמא מקצתו לא

השגת הראב"ד

*וכן המים שהרתיחו. א"א זה כתב במקום קולית של מים המחולחלת והוא האופיא שעל פני המים ועל שם קלותה נקראת קולית ואני הייתי מפרש קולית כד שבואבין בו מים ויש בה נקב בצולים שהרוח נכנס בו ומכעבע את המים וטבול יום שנגע באותו כעבוע אינו חיבור למים:

השגת הראב"ד

*רקיק שנחרך הצייה. א"א מצאתי זו המלה מבוכסת בתוספתא ולא כתבתים למעלה וסוף בתוספתא וכן רמון שנמוק הגיו ותגיו קיים אינו חיבור נמוק באמצע והצדדין קיימין אינו חיבור זה לזה:

השגת הראב"ד

*ואם היה הבור פיטם. א"א לשון התוספתא ואם היה פיטם אפילו כלי שיש בו מאה כור מלא חיבור ופירושו שלא היה שם בור אבל (אם) היה (שם) הורס היין שבפיטם ונפלה החבית לתוך הפיטם ואפשר מפני שהכבר נתבטל בכניסתו לפיטם מה שאין כן בבור:

השגת הראב"ד

*מכבדן לאמה. א"א אמת הוא שכך אמרו בירושלמי במסכת חגיגה אבל סוף השמועה עלתה אפילו בגחלים דכל יום מפני שנזקקו לכלים מתחלה קודש מעירה אותן וכל זמן שלא עירה אותן אם נגע במקצתן פסל את כולן:

השגת הראב"ד

*הנדוכין שדרכן וכו'. א"א לשון המשנה ושאר הנידוכין שדרכן במשקין אבל שדרכן לדוך במשקין ודכן שלא במשקין וכו' משמע שהגום אינו מחובר מפני גימין אלא א"כ נדוכו במשקין אבל אם לא נדוכו במשקין אע"פ שדרכן לדוך במשקין והן גום בקערה אינו חיבור:

כסף משנה

טבול יום. כתב הראב"ד וכן המים שהרתיחו א"א זה כתב במקום קולית של מים וכו'. ור"ש פירש כפי' רבינו. ומה שכתב ואורז. שם כרבי יהודה *ויש לתמוה למה פסק כיחידאה ודוחק לומר דסבר רבינו דרבי יהודה מסיים דברי ת"ק הוא:

ב ומ"ש בלק שילא וכו'. שם:

ג רקיק שנחרך וכו'. תוספתא פרק טבול יום אלא שכתובה בשיבוש וכן כתב הראב"ד א"א מצאתי זו המלה משובשת בתוספת' וכו' ומה שכתב וסוף התוספתא וכן רימון שנימוק וכו' כלומר ומסופה נלמד לרישא שהיא כמו שכתב רבינו: בשר הקדש וכו'. פרק ב' דטבול יום (דף קי"א) וכת"ק: שמן שצף וכו'. גם זה שם וכת"ק:

ד ירק תרומה וכו'. פרק ג' דטבול יום וכת"ק:

ה חוט של ביצה. ג"ז שם וכת"ק:

ו חבית שניקבה וכו'. פ"ב דטבול יום וכת"ק ואע"ג דבע"ז פרק רבי ישמעאל (דף ס') אמרינן דר"פ כרבי יהודה ורבינו בפי"ב מהמ"א פסק כרב פפא תירץ הר"י קורקוס ז"ל שסובר רבינו דרב יימר הוא דמוקים לר"פ כיחידאה ואתא לאפלוגי עליה אבל ר"פ ודאי שמיע ליה ואי הוה אמר מלתיה כיחידאה הוה מפרש בהדיא שפוסק כר"י הילכך אמרינן דלכ"ע אמרה למלתיה וסובר דלגבי טומאה הוי חיבור עפי מלענין יי"נ וכדאמרינן התם הפתא שהרותיו טהורות יי"נ מיבעיא וכן כתב הרשב"א דלרבנן לענין טהרות הוי חיבור דהמירי להו טפי:

ז המערה מכלי לכלי וכו'. שם:

ח טבול יום שהיה תורם וכו'. גם זה שם וכת"ק. ומה שכתב ואם היה הבור פיטם וכו'. תוספתא פ"ב דטבול יום וכתב הראב"ד א"א לשון התוספתא ואם היה פיטם וכו' כלומר שבתוספ' אינו כתוב ואם היה בבור פיטם אלא ואם היה פיטם ופירושו שלא היה שם בור אלא פיטם ונפלה החבית לתוך הפיטם ותיקון לשון הראב"ד כך הוא שלא היה שם בור אבל היה הורס היין שבפיטם ותיבת אם ותיבת שם צריך למחקם ונראה שגם רבינו

*[עיין בפוי"ט משנה א' פרק ב' דטבול יום]:

רבינו היה מפרש כן. ומ"ש בספרי רבינו ואם היה הבור קטן ט"ס הוא וצריך למחוק תיבת קטן ולכתוב במקומה פיטם וכן מצאתי בספר מוגה והיינו לומר שבמקום בור היה פיטם וטעם דין זה מפני שהחבית והפיטם שניהם כלי והכל אחד ונראה שזו היא כוונת הראב"ד במה שכתב ואפשר מפני שהכבר נתבטל בכניסתו לפיטם:

ט הסולת של מנחות וכו'. רפ"ח דעדיות ומייתי לה פ"ק דפסחים (דף י"ט) ופ"ס דיומא (דף מ"ח) ופ' בתרא דחגיגה (דף כ"ג ע"ב). ומה שכתב בד"א בגחלים שחותה וכו'. בירושלמי פרק חומר בקדש אהא דתנן הכלי מצרף מה שבתוכו לקדש תמן תנינן הוסיף ר"ע הסולת והקטורת והלבונה והגחלים שנגע טבול יום במקצתן שפסל את כולן וכו' מאי גחלים אמר רבי בון בר כהנא תפתר בגחלים של יוה"כ שבמה שהוא חותה הוא מכניס אבל בגחלים שבכל יום לא כההיא דתנינן נתפזר ממנו כקב גחלים היה מכבדן לאמה:

כתב הראב"ד א"א אמת הוא שכך אמרו בירושלמי פרק בתרא דחגיגה אבל סוף השמועה עלתה וכו'. טעמו משום דהתם מסיים בה אמר ר' מתניה וכי סלת וקטורת וכו' יש לומר שרבינו יפרש שאינו מסקנא אלא פלוגתא ופסק כמאן דמיקל בדרבנן דהא דרבי מתניה לא מכרעא שיאמר רבי בון דגחלים של כל יום אע"פ שנזקקו לכליין מאחר שמתפזר מהם ואינם משמשות אין לומר בהם מצרפן שא"כ נתקדשו כולם ואיך ישליכו המתפזר מהם לאמה. והתוספות כתבו בשם רבינו ניסים גאון ז"ל כדברי רבי בון וכדברי רבינו:

י מקפה או רקיק וכו'. פרק ב' דטבול יום:

יא ירק של חולין וכו'. פרק ג' דטבול יום וכרבי עקיבא מחבירו:

יב המקפה של תרומה וכו' עד בעיגול של דבילה. פ"ב דטבול יום. כתב הראב"ד א"א לשון המשנה וכו'. טעמו שחסר בלשון רבינו מלשון המשנה. ויש לומר שרבינו קיצר הלשון ופירושו כפי' המשנה וכך פירוש לשונו ושאר כל הנדוכין שדרכן לדוכן במשקין כלומר ודכן במשקים כך דינם ואם דכן שלא

לא נטמא כולו : יד עיסה שקרא שם חלתה בצפונה או בדרומה . וכן הקישות שקרא שם תרומה בצפונה או בדרומה הרי זה חיבור . ואם נגע טבול יום במקצת העיסה נפסלה החלה. ניטלה חלתה מתוכה וחזרה לתוכה אינו חיבור : טו עיסה שנדמעה או שנתחמצה בשאור של תרומה אינה נפסלת בטבול יום : טז עיסה שהוכשרה במשקין ונילושה במי פירות ונגע בה טבול יום לא פסל אלא מקום מגעו בלבד : יז מעשר ראשון שהוכשר ונגע בו טבול יום או ידים מסואבות מפרישין ממנו תרומת מעשר בטהרה . מפני שמעשר ראשון כחולין וטבול יום וידים מסואבות אינם פוסלין את החולין שהשלישי בחולין טהור כמו שביארנו . וכן האשה שהיא טבולת יום לשה את העיסה וקוצה לה חלה ומפרישתה ומניחתה בכלים ונותנתו עם שאר העיסה כאחת . ומקפת על הכל כדי לתרום מן המוקף ואחר כך קוראה לה שם ואומרת הרי זה חלה. ומשתקרא לה שם לא תגע בה שלא תפסלנה וכך היא עושה אם לשה בעריבה שהיא טבולת יום : יח לגין שהוא טבול יום שמילאהו מחבית מעשר שלא ניטלה תרומתו ואמר הרי זה תרומת מעשר על מה שבחבית אחר שתחשך הרי זו תרומה טהורה . לפי שאינה נעשית תרומת מעשר עד שתחשך כפי תנאו ואחר שתחשך יעריב שמשו של לגין ויטהר . נשברה החבית קודם שתחשך הלגין בטבלו. נשבר הלגין החבית בטבלה : יט טבול יום מטומאת מת ומבעילת נדה עושה בבית הבד. וכן שאר הטמאים שטבלו עושין בטהרות . חוץ מזב וזבה בשביעי שלהן שאע"פ שטבלו לא יעשו בבית הבד ולא יתעסקו בטהרות שמא יראו ונמצאו טמאים למפרע שהרי סותרין הכל כמו שביארנו :

פרק תשיעי

א השמן או הדבש שנטמאו ואחר כך קרשו ואחר כך נימוחו הרי הן ראשון לטומאה לעולם מפני שהן כמשקין ואע"פ שקפאו אחר שנטמאו : ב הרוטב והגריסין והחלב שקרשו הרי הן כאוכלין וצריכין מחשבה. ואם נגע בהן אוכל ראשון או משקה נעשו שניים. היה בהן משקה טופח הרי הן כמשקין והן תחילה לטומאה . נטמאו כשהן משקין וקפאו אחר כן וקרשו הרי הן שניים כמו אוכל שנטמא ממשקין טמאין . נטמאו כשהן קפויים ונימוחו ונעשו משקין אם היו כביצה מכוון הרי המשקין טהורין . היו יותר מכביצה המשקין שכשנימוחה טיפה ראשונה נטמאת בכביצה אוכל טמא שנימוחה ממנו ואותה הטיפה תטמא כל המשקין שנימוחו אחריה. וכן טמא מת שסחט זיתים וענבים שהוכשרו אם היו כביצה הרי המשקין היוצאין מהן טהורין . ובלבד שלא יגע במקום המשקה שהמשקה כמופקד באוכל וכאילו היא גוף אחר. היו אותן זיתים וענבים יתר מכביצה הרי המשקין היוצאין מהן טמאין שכיון שיצאת טיפה ראשונה נטמאת מכביצה וטימאה כל המשקין . ואם היה הסוחט זב וזבה וכיוצא בהן אפילו סחט גרגר אחד יחידי שלא הוכשר ולא נגע במשקה המשקה טמא שכיון שיצאת טיפה ראשונה נטמאת במשא הזב שהזב שנשא אוכלין או משקין טמאין כמו שביארנו . וכן זב שחלב את העז החלב טמא שכיון שיצאת טיפה הראשונה נטמאת במשא הזב : ג קדירה שמלאה כבשין של חולין ויצאו עליהם חוץ לקדירה ונגע אב הטומאה או ראשון בעלה שחוץ לקדירה במקום הנגוב אע"פ שיש בעלה כביצה הוא טמא והכל טהור. חזר לקדירה טימא את המשקין שבה ונטמאת הקדירה וכל הכבשין . נגע בעלה שחוץ לקדירה והיה בו משקה אם יש בעלה כביצה הכל טמא שהעלה מטמא משקה שעליו והמשקה מטמא כל המשקין שבקדירה ומטמא את הקדירה . היתה הקדירה מלאה כבשים של תרומה וניער אותה טבול יום וראה משקין על ידו ספק מן הקדירה ניתזו ספק שהקלח נגע בידו הירק פסול והקדירה טהורה : ד טמא שהיה אוכל ענבים מוכשרים ונפל ממנו גרגר יחידי לגת אם היה שלם *ולא נשמט ממנו עוקצו הגת טהור . ואם ניטל עוקצו והיו ענבים מוכנים בעביט וכיוצא בו לדרכן שהרי רוצה במשקה היוצא מהן נטמא הגת בטיפת משקה שבראש הגרגר במקום העוקץ. נפלו ממנו ענבים ודרכן במקום מופנה אם היו כביצה מכוון הרי המשקין היוצאין מהן טהורין כמו שביארנו. *היו יתר מכביצה היוצא מהן טמא שכיון שיצאת טיפה ראשונה נטמאת בכביצה ומטמאת את כל המשקה היוצא אחריה : ה גוש של זיתים טמאין שהיה מקובץ ומחובר והשליכו לתוך תנור והוסק אם היה כביצה מכוון התנור טהור שאין האוכלין מטמאין כלים והמשקה היוצא מהן טהור כמו שביארנו. היה הגוש יתר מכביצה נטמא התנור שכשיצאה טיפה אחת נטמאת בכביצה ומטמאה את התנור . לפיכך אם הזיתים הטמאין *פירורין ואינן גוש אפילו הן מאה התנור טהור : ו עצים שנבלעו בהם משקין טמאין והסיק התנור טהור.

שהרי

אלא במשקין אע"פ שהם גוש בקערה וכו' : יד עיסה שקרא שם וכו'. תוספתא בפ"ב דטבול יום :

טו עיסה שנדמעה וכו'. משנה פ"ג דטבול יום וכפ"ק ומייתי לה בפרק יוצא דופן (דף מ"ו מ"ז) :

טז עיסה שהוכשרה במשקין וכו'. שם ברבי עקיבא מחבירו :

יז מעשר ראשון שהוכשר וכו'. רפ"ד דטבול יום :

וכן האשה שהיא טבולת יום וכו' עד המניחה בטבלה. שם ומייתי לה בפ"ק דנדה (דף ז) :

יט טבול יום מטומאת מת וכו' חוץ מזב וזבה בשביעי שלהם. פרק תינוקת (דף ס"ז ע"ב) וברייתא בתורת כהנים :

פ"ט א השמן או הדבש וכו'. פרק ג' דטהרות ר"מ אומר השמן תחלה לעולם וחכמים אומרים אף הדבש רבי שמעון שזורי אומר אף היין *ופסק כחכמים ואע"ג דבפרק הקומץ (דף ל' ע"ב) אמרינן דהלכה כר"ש שזורי לא סמך רבינו על זה משום דבפרק בהמה המקשה (דף ע"ה ע"ב) סבר רב אשי שאין הלכה כמותו אלא במסוכן ובתרומת מעשר של דמאי וכתב רבינו בפירוש המשנה כוונת אומרו תחלה לעולם שאם נטמא ואחר נקפה (אחר זה) ואחר נמחה ואחר נקפה אפילו היה זה אלף פעמים הנה הוא תחלה אפילו בעת הקפותו לפי שהקפאתו איננה הקפאה לפי שלא יקפאו באמת ומספק יחשב ואפילו בעת הקפאה ואע"פ שמלשונו כאן היה נראה לומר שהם כמשקה בעת שנימוחו דוקא לא בעת הקפאתם כבר אפשר לפרש דאפילו בשעת הקפאתם קאמר כמו שכתב בפי' המשנה :

ב הרוטב והגריסין והחלב וכו'. משנה ריש פרק ג' דטהרות הרוטב והגריסין והחלב בזמן שהם משקה טופח הרי אלו תחלה קרשו הרי אלו שניים חזרו ונמוחו כבילה מכוון טהור יתר מכבילה טמא שכיון שילאת טיפה הראשונה נטמאת מכבילה ופירש שם רבינו כבר ביארנו פעמים רבות שהמשקים תחלה לעולם וכו' :

וכן טמא מת שסחט זיתים וענבים וכו' עד במשא הזב. שם. ומה שכתב שהמשקה כמופקד באוכל וכאילו הוא גוף אחר ברי"ש גרסיק וכדאמרינן בפרק כל שעה (דף ל"ג ע"ב) רב אחא בשם רבי יוחנן ומשמע דרבנא נמי סבר כוותיה :

ג קדירה שמלאה וכו' עד והקדירה טהורה. פרק ב' דטהרות :

ד טמא שהיה אוכל ענבים וכו'. בפרק י' דטהרות וכתב הראב"ד ולא נשמט ממנו עוקצו אמר אברהם לשון המשנה נפל ממנו גרגיר יחידי וכו'. פשוט הוא. ומ"ש בתוספתא בד"א שנגע הטמא במקום חותם וכו' בפרק י"א דטהרות אלא שכתוב שם בשיבוש ובתוספתא שביד הראב"ד היה כתובה כתיקנה והעתיקה ופירשה ורבינו השמיטה אפשר דמשום דמילתא דפשיטא היא :

כתב הראב"ד כמו שביארנו א"א והוא שלא נגע במשקה. ופשוט הוא :

ה גוש של זיתים טמאים וכו'. פרק שלישי דטהרות :

ו עצים שנבלעו בהם משקים טמאים וכו'. ספ"ד דמכשירין עצים שנפלו עליהם משקין וכו' :

שרץ

*[וכא דלא הביא הרמב"ם גם יין דלפי דברי הש"ס במנחות ל"א מסיק הש"ס דודאי גם הת"ק ס"ל דיין משקה הוא ולכאורה לע"ג ומצאתי בתי"ט בטהרות פ"ג מ"ב ישוב דחוק על זה ע"ש] :

השגת הראב"ד

*ולא נשמט. א"א לשון המשנה נפל ממנו גרגיר יחידי יש לו חותם מהור אין לו חותם טמא חותם האמור במשנה הוא העוקץ שכתב בתוספתא בד"א שנגע הטמא במקום חותם לא נגע הטמא במקום חותם טהור :

*טהורין כמו שביארנו וכו'. א"א והוא שלא נגע במשקה :

*[בפירושו כתב פירודין כדלי"ת וכתב הכ"מ שבתוספתא גרסי' כרי"ש והיא גירסת הספר]

משנה למלך

פ"ט א השמן או הדבש כו'. עיין לעיל פ"א דין י"ט ובמה שכתב מרן שם ועיין ברכת סוכה (דף נ"ט פ"א) ודוק :

ז שרץ שנמצא בריחים וכו'. ספ"ט דטהרות: ח עם הארץ שהושיט ידיו וכו'. בשילהי ע"ז (דף ע"ה ע"ב) וכדאמרו ליה רבנן לר' ירמיה: ט הגפת והזנין וכו'. פ"ט דכלים: י הבדדים שהיו נכנסים ויוצאים וכו'. בפרק י' דטהרות: כברות הקדש שהיו בהם גומות וכו'. ספ"ק דטהרות: יא אבעבוע הנעשה בעובי החבית וכו'. בסס"ב דטבול יום. כתב הראב"ד אם נגע אב הטומאה במשקה א"א ואם לנגיעת המשקים דברה המשנה וכו'. מה שכתב אם לנגיעת המשקים דברה המשנה מה צורך להיותו אב הטומאה והלא אף טבול יום פוסל אותה וכו'. י"ל דלרבותא דסיפא נקטיה שאע"פ שהוא אב הטומאה אם נגע באבעבוע לא נטמאו משקים שבחבית:

פ"י א כבר ביארנו וכו'. בפרק א': ב תולדות המים וכו'. פרק ו' דמכשירין. ומה שכתב אבל מי רגלי בהמה וכו'. תוספתא בסוף מכשירין אלא שהתוספתא בשיבוש קצת:

ג הדם המנוי מן וכו' מן הבהמה והחיה והעופות הטהורים. משנה פרק ו' דמכשירין. ומה שכתב אבל דם הקילוח אינו מכשיר. פרק דם שחיטה עלה כ"ב ופרק ב' דחולין (דף ל"ו): השוחט ונתז דם וכו'. פרק השוחט שם וכדאסיק רבי אלעזר: תולדות הדם וכו' עד הרי הם כחלב. בפרק שני דמכשירין:

ד לפיכך חלב הזכר וכו'. שם כרבי שמעון בן אלעזר ופסק כמותו דמשמע דליכא מאן דפליג עליה: וכן חלב בהמה וחיה וכו'. בסוף מכשירין וכרבי עקיבא דיחיד טעמא למילתיה. ומ"ש אבל חלב האשה וכו'. פשוט הוא:

ה המשקים שיוצאים וכו'. שם. וכתוב בספרי רבינו מטמאים בלא הכשר ופ"ה הוא וצריך להגיה מטמאין בלא הכשר. ומ"ש וכן דם מגפתו של זב וחלב האשה ודמעת עינים וכו'. בפרק דם הנדה (דף נ"ה ע"ב). ומ"ש לפיכך נדה או זבה וכו'. פרק ה' דכלים:

כבר

שהרי בטלו בעצים. ואפילו הוציא העצים שנפלו עליהן נשמים ונפלו לרצונו והסיקן התנור טהור ואין המים שעליהן מתטמאין מן המשקין הבלועין בהם. ולא יסיקם אלא בידים טהורות גזירה שלא יסיקם הטמא ונמצאו המשקין שעליהם מטמאין את התנור: ז שרץ שנמצא בריחים של זיתים אין טמא אלא מקום מגעו. אם היה משקה מהלך הכל טמא. שכיון שנטמא מקצת המשקה נטמא כולו והשמן מטמא את כל הזיתים. נמצא ע"ג העלין למעלה מן הזיתים ישאלו מן הבדדין אם אמרו לא נגענו נאמנין. נמצא על אום של זיתים נטמא כל הנוש כמו שביארנו. נמצא ע"ג זיתים פירורין והוא נוגע בכביצה הכל טמא שהאוכל שהוא כביצה מטמא המשקה המעורב בהן והמשקה מטמא שאר הזיתים. היו פירורין ע"ג פירורין והמשקה מלמטה אע"פ שנגע בכביצה אין טמא אלא מקום מגעו: ח עם הארץ שהושיט ידיו לנת ונגע באשכולות אשכול וכל סביבותיו טמאין והגת כולה טהורה מפני שמפסיקין האשכולות שסביבות זה האשכול בינו ובין שאר הגת: ט הגפת והזנים שנעשו בטהרה והלכו עליהן טמאין ואח"כ יצאו מהן משקין הרי אלו טהורין שמתחלה נעשו בטהרה. ואם נעשו מתחלה בטומאה ויצאו מהן משקין טמאין: י הבדדין שנכנסין ויוצאין ומשקין טמאין בתוך בית הבד אם יש בין משקין לזיתים כדי שינגבו את רגליהן בארץ הרי הזיתים טהורין שהנוגע במשקין טמאים שלא בידיו טהור ואפילו לקדש. כברות הקדש שהיו בהן גומות ובתוך הגומות היו משקין של קדש ונגע השרץ באחת מהן ונגעה ראשונה בשנייה ושנייה בשלישית אפילו מאה כולן ראשון לטומאה. מפני המשקה שבגומות והבת הקדש הרי הן כולן כמשקין שאין מונין בהן. אבל אם היו כברות תרומה הרי הכבר השלישית בלבד פסולה ומשלישית והלאה טהור. ואם היה משקה טופח על כל הכברות אף בתרומה הכל טמאות וכולן שניות חוץ מן הראשונה שנגע בה השרץ שהיא ראשון: יא אבעבוע הנעשה בעובי החבית והרי הוא כמו כלי אחר בצידה אם נקב האבעבוע לאויר החבית ונקב נקב אחר לחוץ זה כנגד זה. או שהיה הנקב הפנימי מלמטה והחיצון מלמעלה והיה האבעבוע והחבית מלאים משקין *אם נגע אב הטומאה במשקה שבאבעבועות נטמאו כל המשקין שבחבי'. היתה החבית מוקפת צמיד פתיל ונתונה באהל המת נטמאת מפני הנקב שבאבעבוע זה שהרי הוא מפולש לאוירה. וכן אם היה הנקב שבאבעבוע שבפנים מלמעלה והחיצון מלמטה ה"ז אינה ניצלת בצמיד פתיל. אבל אם נגע אב הטומאה באבעבוע לא נטמאו משקין שבחבית והנם כמובדלין מהן:

השגת הראב"ד

*אם נגע אב הטומאה במשקה. א"א ואם לנגיעת המשקין דברה המשנה מה צורך להיותו אב הטומאה והלא אף טבול יום פוסל אותם ופוסל לכל מה שבחבית אלא לא באה המשנה כי אם ללמד על אויר האבעבוע שיכנס השרץ באוירו דרך הנקב אם נחשב אותו כאילו נכנס באויר החבית וי"ל שעל אבעבוע עצמו אמר שאם הנקב החיצון הוא מלמעלה והפנימי מלמטה שהאבעבוע טמא מאוירו שהוא חשוב לו כפתח לפי שהמשקים באין לאבעבוע דרך העליון לתחתון ואפשר שגם החבית טמאה אבל כשהנקב החיצון למטה שאין המשקין שנכנסים שם נשארים בו ואין נכנסים לחבית עד שעולין למעלה אין זה הנקב חשוב להיותו פתח לא לחבית ואף לא לעצמו ואינו מיטמא מאוירו דרך אותו הנקב והתורה אמרה כל כלי פתוח שהטומאה קודמת לפתחו וזה אינו פתחו ומפני שראיתי לשון המשנה טמא וטהור לא אמרו טמאה וטהורה למדתי שעל האבעבוע עצמו אמרו:

פרק עשירי

א כבר ביארנו שהשבעה משקין בלבד הן שמתטמאין או מכשירין והשאר קרויין מי פירות ואינם מתטמאין ולא מכשירין. ושבעה משקין שמנינו תולדותיהם כיוצא בהם: ב תולדות המים הם היוצא מן העין ומן האוזן ומן החוטם ומן הפה. ומי רגלי בני אדם בין גדולים בין קטנים כל אלו היוצאין מן האדם משקין הן בין שיצאו לדעתו של אדם בין שיצאו שלא לדעתו. אבל מי רגלי בהמה והמלח שנמחת הרי הן כמי פירות לא מתטמאין ולא מכשירין: ג הדם המנוי מן המשקין הוא הדם השותת בשעת שחיטה מן הבהמה והחיה והעופות הטהורין. אבל דם הקילוח אינו מכשיר שעדיין חיים הן והרי הוא דומה לדם מכה או לדם הקזה. השוחט ונתז דם על האוכלין ונתקנח הדם בין סימן לסימן הרי זה ספק. לפיכך תולין עליו לא אוכלין ולא שורפין. תולדות הדם דם הקזה של אדם שהוציאו לשתייה אבל אם הוציאו לרפואה טהור ואינו מכשיר. וכן דם שחיטה בבהמה ובחיה ובעופות הטמאין. והדם היוצא עם הליחה ועם הרעי ודם השחין והאבעבועות ותמצית הבשר כל אלו אינן מתטמאין ולא מכשירין אלא הרי הן כשאר מי פירות. ודם השרץ כבשרו מטמא ואינו מכשיר. ואין לנו כיוצא בו: ד מי החלב הרי הן כחלב. וחלב האדם שאינו צריך לו אינו משקה לא מכשיר ולא מתטמא. לפיכך חלב הזכר אינו משקה. וכן חלב בהמה וחיה שיצא שלא לרצון כגון שזב מהדד מאליו או שחלבו כמתעסק. אבל חלב האשה בין שיצא לרצון בין שיצא שלא לרצון סתמו משקה ומתטמא או מכשיר מפני שהוא ראוי לתינוק: ה המשקין שיוצאין מאותן הטמאין שאותן המשקין אבות טומאה מטמאים בלא הכשר שהטומאה וההכשר באין כאחת ואלו הן. זוב הזב ושכבת זרעו ומימי רגליו. ורביעית דם מן המת ודם הנדה. וכן דם מגפתו של זב וחבריו וחלב של אשה ודמעת עינים עם שאר תולדות המים היוצאין מהן מטמאין כמשקין טמאין שמטמאין בלא כוונה שמשקין טמאין מטמאין לרצון ושלא לרצון. לפיכך נדה או זבה שנטף חלב מדדיה לאויר התנור נטמא התנור וכל

משנה למלך

פ"י ב בין גדולים בין קטנים. עיין בהר"ש ותיו"ט ובספר תוס' השנו סי' כ"ט וסי' ל' ודוק: ג הדם המנוי וכו'. בירושלמי פרק עגלה ערופה אמרינן דם עגלה ערופה מהו שיכשיר מן מה דתני רבי יוסא דמה טמא דמה מכשיר ע"כ: ד בין שיצא שלא לרצון כו'. פ"ק דכריתות (דף י"ג) יע"ש ודו"ק:

ו כבר ביארנו וכו׳. בפרק י׳ מהלכות אבות הטומאה והוא משנה בפ״ב דטבול יום:
ז הזיעה והליחה הסרוחה וכו׳ עד נקיים. פרק ו׳ דמכשירין:
ח השותה שאר משקים ויצאו וכו׳. בסוף מקואות אבל אוכלים טמאים ושתה משקין טמאין טבל והקיאן טמאין מפני שאינם טהורים בגוף שתה מים טמאים טבל והקיאן טהורים מפני שהם טהורים בגוף. ומ״ש או שיצאו מלמטה וכו׳ וכן מ״ש נסרחו או שיצאו מלמטה הרי הם טהורים. שם בתוספתא ופירש שם רבינו כבר ביארנו שהמים לבדם נלחי שאר משקים וכו׳ עד ולכן אם הקיאן שמה יהיו טהורות וכן פירש רבינו שמשון וכתב הראב״ד מפני שנטמאו במגען א״א והוא ששתה רביעית וכו׳ ואני אומר נוסחא משובשת נזדמנה להראב״ד בדברי רבינו שהיה כתוב בה שתה מים טמאים והקיאן הרי אלו טמאים מפני שנטמאו במגען ומלאה מסכמת לסברתו שסובר שבטלה טומאתן בהיותן בתוך מעיו וע״פ זה כתב מה שכתב אבל הנוסחא האמיתית היא מפני שלא טהרו ביציאתן וכך היא בספרים המדוייקים ופירושה מבואר שהטעם שהם טמאים מפני שלא טהרו כלומר שלא טבל בעודם בגוף לפיכך נשארו בטומאתן כמות שהיו ולא טהרה אותם היותם בתוך מעיו אא״כ נסרחו או יצאו מלמטה וזה מבואר בפשט דברי המשנה ובפירושה לרבינו ולרבינו שמשון:
ט כבר ביארנו וכו׳ אפילו שתה משקין טמאים וכו׳ עד מהלה למהלה טמא. בפ״ב דמכשירין:
י ומ״ש הכניסו לה כלים וכו׳. ז״ל רבינו בפירוש המשנה כשנכנס בדבר למרחץ ובכלל זה ברצונו הוא וכבר הוכשר כי מן הידוע שיבלל בהכרח עכ״ל. ומינה נ״כ לכלים שהזיעו דחשיבי תלושין ברצון:
יג המוהל כשמן וכו׳. פ״ו דמכשירין:
משקין המנטפין וכו׳ השוקל וכו׳ עד שמנטפים. שם פרק חמישי:
טו הדורס ענבים וכו׳:

טז משקה בית וכו׳. פ״ק דפסחים עלה י״ז וכרב דאמר דכן ממש דהלכתא כוותיה באיסורי:
יז פרת קדשים וכו׳. בפ״ק דפסחים (דף י״ט) תנן התם על מחט שנמצאת בבשר וכו׳ עד הכל טהור הא מחט מאי עבידתיה וכו׳ עד מחוץ לירושלים הא בשר דאתכשר במאי וכו׳ עד משום דהוי משקה סרוח וכו׳. וכתב הראב״ד אבל להתטמא מדבריהם א״א והלא במסכת חולין למדו לחיבת הקדש שמכשרתן מן התורה אלא שהוא ספק אם מונים בו ראשון ושני או לא עכ״ל. ובאמת השגתו חזקה על דברי רבינו שבפרק השוחט (דף ל״ו) אהא דבעי ר״ל נזיד של מנחות מונין בו ראשון ושני או לא כי מהני חיבת הקדש לאפסליה גופיה למימני ביה ראשון ושני לא או דילמא לא שנא אסיקנא אמר ר״ל לחלום קא מיבעיא ליה כי קא מיבעיא ליה לגרוף מכלל דחיבת הקדש דאורייתא מנ״ל אילימא מדכתיב והבשר אשר יגע בכל טמא וכו׳ אלא מהיכא והבשר לרבות עצים ולבונה עצים ולבונה בני אכילה נינהו אלא חיבת הקדש מכשרא להו ומשויא להו אוכל ה״נ חיבת הקדש מכשרתן ואפשר שטעמו של רבינו משום דהתם סבר רב יוסף דחיבת הקדש היא דרבנן ומאי דאמרינן מכלל דחיבת הקדש דאורייתא מנא ליה וכו׳ אליבא דריש לקיש הוא דקא מיבעיא לה אבל רב יוסף סבר שאין חיבת הקדש מכשרת אלא מדרבנן ופסק כוותיה משום דבתרא הוא:
פי״א א הבוצר ענבים וכו׳ אבל הבוצר לדרוך וכו׳. פ״ק דשבת עלה י״ז. ומ״ש ומפני מה גזרו וכו׳. שם עלה י״ז. ומ״ש ועוד מפני שאינו מקפיד עליו וכו׳ כתב הראב״ד לא ידעתי מהו וכו׳. ואפשר שטעם רבינו מדאמרינן בגמרא גזירה משום הגוסכות דאמר רבה בר בר חנה פעמים שאדם הולך לכרמו לידע אם הגיעו ענבים לבציר וכו׳ ופירש״י הגוסכות אשכולות המוסכות זו את זו וכו׳ ורבינו נראה שמפרש דהכי קאמר משום אשכלות

מה שבתוכו: ו כבר ביארנו שהמשקין היוצאין מטבול יום אינם טמאים. לפיכך אם נפלו אפילו על ככר של תרומה אינו מוכשר עד שיפלו לרצון כשאר המשקין המהורין שאינן מכשירין אלא לרצון: ז הזיעה והליחה הסרוחה והרעי. והמשקין היוצאין מבן שמונה חדשים והשותה מי טבריה וכיוצא בהן אע״פ שיוצאין נקיים כל אלו אינן חשובין משקה ולא מתטמאין ולא מכשירין: ח השותה שאר משקין ויצאו הרי הן משקין כשהיו שאין שאר המשקין טהורין בגוף. כיצד שתה מים טמאין והקיאן הרי אלו טמאין *מפני שלא טהרו ביציאתן. שתה מים טמאים וטבל ואחר כך הקיאן *[או שנסרחו ואח״כ הקיאן] או שיצאו מלמטה אע״פ שלא טבל הרי הן טהורין. שתה שאר משקין טמאין או שאר אוכלין טמאין אע״פ שטבל ואח״כ הקיאן טמאין לפי שאינן טהורין בגוף. נסרחו או שיצאו מלמטה הרי הן טהורין:
ט כבר ביארנו שהזיעה אינה משקה אפילו שתה משקין טמאין והזיע זיעתו טהורה. אבל הבא במים שאובין והזיע זיעתו טמאה. ואם נסתפג מן המים השאובין ואחר כך הזיע זיעתו טהורה: י זיעת בתים שיחין ומערות ובורות אינן משקה ואפילו הן טמאין זיעתן טהורה. אבל זיעת המרחץ במים אם היתה המרחץ טמאה זיעתה טמאה. ואם היתה טהורה והכנים בה פירות הוכשרו. הכניסו לה כלים הרי המים שעליהן כתלושין ברצון ומכשירין: יא הבריכה שבבית והבית מזיע מחמתה אם היתה הבריכה טמאה זיעת כל הבית שמחמתה טמאה: יב שתי בריכות בבית אחת טמאה ואחת טהורה. המזיע קרוב לטומאה טמא קרוב לטהורה טהור. מחצה למחצה טמא: יג המוהל כשמן. משקין המנטפין מסלי זיתים וענבים אינו משקה ולא מתטמאין ולא מכשירין עד שיכניסם בכלי: יד השוקל ענבים בכף מאזנים היין שבכף אינו משקה עד שיערנו לתוך הכלי וה״ז דומה לסלי זיתים וענבים שמנטפין: טו הדורס ענבים של תרומה בחבית אע״פ שהיין צף על גבי ידיו הרי הכל טהור: טז משקה בית מטבחיים שבעזרה והוא דם הקדשים והמים שמשתמשין בהן שם טהורין לעולם ואינן מתטמאין ולא מכשירין. ודבר זה הלכה מפי הקבלה לפיכך כל דמי הזבחים אינו מקבל טומאה ואינו מכשיר. והואיל ודם הקדשים אינו מכשיר קדשים שנשחטו בעזרה לא הוכשרו בדם שחיטה ואין לבשר הקדשים הכשר אלא במשקין שיפלו על הבשר חוץ במשקה בית המטבחיים: יז פרת קדשים שהעבירה בנהר ושחטה ועדיין משקה טופח עליה ה״ז מוכשרת. לפיכך אם נמצאת מחט טמאה בבשרה הרי הבשר טמא. וכן אם היתה הפרה חסומה מחוץ לירושלים אע״פ שאין המחט ידועה הרי הבשר טמא מפני שנגע בכלים הנמצאין מחוץ לירושלים. נמצאת המחט בפרש הבשר טהור. ובין כך ובין כך הידים טהורות שאין טומאת ידים במקדש כמו שביארנו. בד״א להיות הבשר טמא בדין תורה *אבל להתטמא מדבריהן אין הקדש צריך הכשר אלא חיבת הקדש מכשרת הבשר. ואם נגע בה טומאה בין קלה בין חמורה נפסלה אע״פ שלא הוכשר במשקה כמו שביארנו:

השגת הראב״ד

*מפני שנטמאו ביציאתן: א״א והוא ששתה רביעית שנטמאה באים בשתייתן ועכשיו ביציאתן הוא מטמא אותן אע״פ שבטלה טומאתן בהיותם בתוך מעיו:

*(מצאתי בהגהות מהרר״י אבוהב הקיאן או שנסרחו ואח״כ הקיאן כן הוא בס״א ע״כ וא״ל שכך היתה ג״כ גירסת הכ״מ וטרחתי ומצאתי הגירסא הזאת בתוספתא דמכשירין פ״מ):

השגת הראב״ד

*אבל להתטמא מדבריהם: א״א והלא במסכת חולין למדו לחיבת הקדש שמכשרתן מן התורה אלא שהוא ספק אם מונין בו ראשון ושני או לא:

פרק אחד עשר

א הבוצר [א] ענבים למכור בשוק או לייבשן לא הוכשרו לטומאה עד שיפלו עליהן משקין לרצונו כשאר האוכלין. אבל הבוצר לדרוך הוכשר לטומאה ואע״פ שלא נפלו משקין על הבציר כלל ואם נגעה בו טומאה נטמא. ודבר זה גזירה מדברי סופרים. ומפני מה גזרו על הבוצר לגת שהוא מוכשר שפעמים שאדם נכנס לכרמו לידע אם הגיע להבצר וסוחט אשכול של ענבים לבדוק בו ומזלפו ע״ג הענבים הבצורות שהרי הכל לדריכה עומד. *ועוד מפני שאינו מקפיד עליו הרי הוא מתמעך ויצאו מימיו והרי הוא מקפיד עליהן שלא יזובו בקרקע ונמצא מוכשר

[א] סמג עשין רמו:

השגת הראב״ד

*ועוד מפני שאינו מקפיד: א״א זה לא ידעתי מהו שאינו לא מגמרא ולא מהתוספתא וטעם אין בו ואולי טיפוס המעתיק הוא ודאי לגיתות אע״פ שאינו מקפיד עליו הרי הוא מתמעך וכו׳ ופירושו אף ע״פ שאינו מקפיד על המשקה שהרי בוצר בקופות וסולך לגיתות כיון שהוא מתמעך

משנה למלך

טו וזהו דם הקדשים כו׳. עיין מה שכתב מרן בסוף פ״ה מהלכות פסולי המוקדשין: יז בד״א להיות הבשר טמא כו׳. עיין בפ״ז מהלכות איסורי מזבח דין ה׳ ובמ״ש מרן בפי״ג מהלכות שאר אבות הטומאות דין י״ג יע״ש:

מוכשר בהן לפיכך גזרו שהבוצר לנת הוכשר: ב הבוצר ענבים שאם לא מצא להם שוק מחזירן לגת לא הוכשרו עד שיבואו לרשות הגת. וכן הזיתים שבאו לרשות הבד הוכשרו כמו שיתבאר: ג הבוצר ענבים ונתנם בעביט או ששטחן על גבי העלין הוכשרו במשקין היוצאין מהן שהרי דעתו על המשקין ולפיכך שטח על העלין או נתן לתוך העביט שהוא כמו בור לפיכך אם נטל מהן טמא או מי שידיו טמאות טימאן. בצר ונתן לסלים או במשטיח של אדמה לא הוכשרו שהרי אינו מקפיד על המשקה היוצא מהן לפיכך נוטל הטמא מהן ואוכל ואף ע"פ שהן מבוקעות ומנטפות לגת הרי הגת טהורה שהרי לא הוכשרו והרי נבצרו לאכילה. וכן הנוטל מן הסלים ומן המשטיח של אדמה ואכל והותיר כסאה וכסאתים וזרקן לגת *ואע"פ שהיין מנתז על הענבים לא הוכשרו: ד ענבים שהיו בסלים או במשטיח של אדמה ולקח מהן לדורכן הוכשרו לפיכך צריך ליקח מהן בידים טהורות *כדי שלא יקח מהן הטמא ויטמאן: ה כרם שהוא עומד בבית הפרס הבוצר אותו לגת אינו מוכשר כל זמן שהוא בבית הפרס הואיל וטומאת בית הפרס מדבריהם והבוצר לגת הוכשר מדבריהם הקלו בגזירה זו ולא גזרו עליו שיהיה מוכשר עד שיצא מבית הפרס. לפיכך הרוצה לבצור בבית הפרס לגת בטהרה מטהר את הבוצרים ואת הכלים ומזה עליהם שלישי ושביעי ומעריב שמשן כדי להכיר שאין מקילין בטומאת בית הפרס *אלא מפני שהוא ספק ואח"כ נכנסין ובוצרין ומוציאין חוץ לבית הפרס ואחרים טהורים מקבלין מהן ומוליכין לגת ואם נגעו אלו באלו טמאין מטמאין את הענבים שהאנשים שבבית הפרס טמאין ומטמאין לאותן שבחוץ ועושין אותו ראשון והן מטמאין את הענבים משיצאו חוץ לבית הפרס שהרי הוכשרו משיצאו חוץ לבית הפרס: ו המוסק את זיתיו לכבשן או למוכרן בשוק לא הוכשרו עד שיפלו עליהן משקין ברצון כשאר האוכלין. וכן המוסק זיתיו לדרוך בבית הבד לא הוכשרו עד שתגמר מלאכתן. ומפני מה יוכשרו הזיתים שנגמרה מלאכתן שחזקתן שהוכשרו במוהל שלהן שהרי רוצה בקיומו כדי שיהיו נוחין לדרוך. אבל קודם שתגמר מלאכתן אין המוהל היוצא מהן מכשיר מפני שאינו רוצה בקיומו. לפיכך זיתים שלא נגמרה מלאכתן שנפלו עליהן משקין טמאין אין טמא אלא מקום מגעם ככל האוכלים שלא הוכשרו. נפלו עליהן משקין טמאין אחר שנגמרה מלאכתן נטמאו כולן שהמשקין הטמאין מטמאים את המוהל שבהן והמוהל מטמא את כולן. שהמוהל שיצא מהן אחר גמר מלאכתן חשוב משקה ומתטמא ומכשיר: ז חבית של זיתים מגולגלים צריך לנקוב החבית כדי שיצא המוהל. ואם לא ניקב הרי אלו מוכשרין. נקבה וסתמוה שמרים והנם בלולים במוהל אינם מכשירין מפני שאינן ברצונו שהרי נקבה: ח זיתים שמסקן לדריכה מאימתי נגמר מלאכתן משתגמר מסיקתן ויהיו מונחים ומוכנים לדריכה. אע"פ שלא נפלו עליהן משקין ולא יצאו מהן משקין הואיל ונגמרה מלאכתן הוכשרו. אבל קודם שנגמרה מלאכתן אע"פ שנתמעכו והזיעו ונתחברו במשקיהן אינן מוכשרין. נגמר מלמסוק זיתיו אבל עתיד ליקח זיתים אחרים להוסיף עליהם אפילו אינו עתיד להוסיף אלא או קב או קביים לא הוכשרו. ואם הערים הרי אלו מוכשרין. נגמר מליקח אבל עתיד ללוות ולהוסיף ואירעו אונס או נתעסק במשתה ולא הוסיף עדיין לא נגמרה מלאכתן ואינן מקבלין טומאה. ואפילו זבים וזבות מהלכין עליהם טהורים: ט העוטן זיתיו בשני *בדים כיון שנגמר אחת מהן הוכשרו לקבל טומאה: י המסיק זיתיו בגליל העליון ועתיד להורידם לגליל התחתון אין מקבלין טומאה עד שיורידם לשם. והוא שחישב עליהן קודם שימסוק אבל אחר שימסוק אין המחשבה מועלת אלא הוכשרו. גמר את זיתיו ועתיד למוכרן לא הוכשרו. עתיד לחפותן בעלין הוכשרו ומקבלין טומאה: יא הלוקח מעטן זיתים מן העכו"ם אם יש מוסק על פני האדמה יעשו בטומאה שזה בחזקת שנגמר. ונאמן עם הארץ לומר מעטן זה לא נגמרתיו: יב הרוצה ליטול מזיתים שלא נגמר מלאכתן ולדרוך ה"ז נוטל מהן בטומאה ומוליך לבית הבד בטומאה ומכסה השאר בטומאה ואינו חושש שהרי לא הוכשרו כדי שיקבלו טומאה: יג המניח את זיתיו בכותש כדי שימתינו ויהיו נוחים להכתש הרי אלו מוכשרין. הניחן שימתינו ושימלחם אחר שימתינו

אינן

השגת הראב"ד

*ואע"פ שהיין מנתז על הענבים וכו'. א"א קשיא לי כיון שזרקן לגת שלא לדרכן זרקן ולמה לא הוכשרו וכלשון המשנה האוכל מן הסלים ומשטיח של אדמה אע"פ שמבוקעות ומנטפות לגת הרי הגת טהורה:

*כדי שלא. א"א מצאתי תוספתא על הענינים הללו ולא נתפרשה אבלי כהוגן אע"פ כן אני כותבה הלוקח משטיח של אדמה מישראל יעשה בטומאה הלוקח משטיח של אדמה מישראל לעשותו למוקין יעשו אותו בטהרה האוכל מן הסלים ומשטית של אדמה אכל והותיר כסאה כסאתים וזרקן לגת ונפלן אע"פ שהיין נתז על הענבים טהור ועכו"ם אינו עושה יי"נ, כתבתי ולא נתבררה אצלי:

*אלא מפני. א"א בחיי ראשי אין דעתי מקבלת דבריו שהיו אותן הענבים היין היוצא מהן טהור לאוכלי טהרות אבל הם ספק ומפני מה מזין על הבוצרין כדי שלא לטמא חולין שבארץ ישראל בידים לפיכך מטהרין אותן מטומאה ודאית:

אלכולות המוסכות כלומר אשכולות הנסוכות כלומר שהם ממותכות קלת והמשקה זב מהם וא"ת מאין יבאו אשכולות נסוכות לכן אמר פעמים שאדם הולך לכרמו וכו' ומזלפו עליהם ובא רבינו ליתן טעם למה מזלפו עליהם שהרי הכל לדריכה עומד ולפיכך אינו חושש אם מזלפו עליהם ועוד שאפילו לא יזלפנו עליהם בכוונה ממילא הוא זב עליהן שהוא משליך אותו על האשכולות שהוא מקפיד עליו מלהשליכו בארץ.

ומ"ש הראב"ד ואולי שבוש המעתיק הוא כו' מלבד שהוא דוחק לשבש הספר אין פירושו נוח לי והדבר ברור כמה יש בו מן הדוחק וע"פ מה שרצה לפרש לא היה צריך לשבש הלשון אלא לומר דהכי קאמר מפני שני טעמים גזרו וכו' האחד מפני שפעמים שאדם נכנס לכרמו וכו' השני מפני שמתוך שבתחילה אינו מקפיד על המשקה ובוצר בקופות כשרואה שהוא זב מקפיד עליו ובוצר בקופות מזופפות:

ב הבוצר ענבים וכו'. תוספתא פרק י"א דטהרות:

ג הבוצר ענבים ונתנם בעביט וכו'. משנה פרק י' דטהרות הנוטל מן הסלים ומן המשטיח של אדמה וכו' וכב"ה. ומה שכתב וכן הנוטל מן הסלים וכו'. תוספתא פי"א דטהרות. וכתב הראב"ד קשיא לי וכו'. נראה מדבריו לאורה שהוא סובר שרבינו הוציא דין זה מהמשנה ולפיכך הביא לשונו לומר שלא נאמר שם וזרקם לגת כמ"ש רבינו, ואפשר שאע"פ שרבינו כתב דברי התוספתא השיג עליו שמאחר שבמשנה לא אמרו זרקן לגת משמע שאם זרקן לגת הוכשרו לא היה לו לחוש מהתוספתא, ולענין מה שהקשה הראב"ד י"ל שלא גזרו אלא על הבוצר לגת וה"ה ללוקח מן הסלים ומן המשטיח של אדמה לדרוך דשעת לקיחתו מהם הוי כבוצר לדרוך אבל היכא דלקיחתו לא היתה ע"ד לדרוך אינו בכלל גזירת בוצר לגת ואפי' מה שהותיר וזרקו לגת אינו נכנס באותה גזירה כלל וליפנא דרבינו דייק הכי שכתב הרי הגת טהורה שהרי לא הוכשרו והרי נבצרו לאכילה

ד ומ"ש ענבים שהיו בסלים וכו' כדי שלא יקח מהם ויטמאן. תוספתא שם אלא שהיא כתובה בשיבוש וכך כתב הראב"ד א"א מצאתי תוספתא על הענייניס הללו:

ה כרם שהוא עומד בבית הפרס וכו'. ריש פ"ח דאהלות. כתב הראב"ד אלא מפני שהוא ספק בחיי ראשי אין דעתי מקבלת וכו'. ואין בזה השגה:

ו המוסק את זיתיו וכו'. זה פשוט. ומ"ש וכן המוסק זיתיו לדרוך וכו'. בריש פסחים (דף ג' ע"ב) בוצרין בטהרה ואין מוסקין בטהרה ובריש פ"ט דטהרות זיתים מאימתי מקבלים טומאה וכו' ר"ג אומר משתגמר מלאכתן והכ"א כדבריו. ומ"ש ומפני מה יוכשרו הזיתים וכו'. בתוספתא דטהרות רפ"י. ומ"ש לפיכך זיתים שלא נגמרה מלאכתן וכו' נפלו עליהם משקים טמאים אחר שנגמרה מלאכתן וכו'. משנה פ"ט דטהרות. ומה שכתב ומתטמא ומכשיר. פ"ו דמכשירין:

ז חבית של זיתים וכו'. פ"ד דעדיות:

ח זיתים שמסקן וכו'. כן משמע בריש פרק ט' דטהרות וכרבן גמליאל דאמר משתגמר מלאכתן והכ"א כדבריו:

גמר מלמסוק וכו'. שם. ומ"ש אפילו אינו עתיד להוסיף וכו' ואם הערים וכו'. תוספתא פרק עשירי דטהרות: גמר מליקח וכו'. משנה פרק ט' דטהרות:

ט העוטן זיתיו וכו' עד אלא הוכשרו. תוספתא פ"ט דטהרות:

י גמר את זיתיו וכו'. גם זה שם:

יא הלוקח מעטן וכו'. גם זה שם ופירש ר"ש אע"פ שיש לעכו"ם מוסקי זיתים במקום אחר לא אמרינן עתיד להוסיף ולא נגמרה מלאכתן אלא יעשו בטומאה. ומה שכתב ונאמן ע"ה וכו':

יב הרוצה ליטול מזיתים וכו'. משנה פ"ט דטהרות וכב"ה:

יג המניח את זיתיו בכותש וכו'. שם. ומ"ש הניחם למלחם וכו'. שם וכב"ה: ומ"ש

ויצאו מימיו מקפיד עליהן שלא יזובו בקרקע ויבצרנו מקופות מזופפות ונמצא מוכשר בהם מה שאין כן במסיקה:

*אין הוא נמוכסין

אינן מוכשרין שהרי דעתו עליהן לכבשן : **יד** הפוצע זיתים של תרומה בידים טמאות פסלן שפציעתן היא גמר מלאכתן . פצען לסופגן במלח לא הוכשרו . וכן אם פצען לידע אם יש בהן שמן והניעו להמסק לא הוכשרו :

טו *המניח זיתים בגת לנרגרן ולייבשן אפילו הם רום אמה אינן מוכשרין . נתנן בבית שילקו אע"פ שעתיד להעלותן לגג או שנתנן בגג שילקו אף ע"פ שעתיד לפתחם *ויפרים אותן הרי אלו מוכשרים. נתנן בבית עד שישמור את גגו או עד שיוליכם למקום אחר אינן מוכשרים שעדיין לא נגמרה מלאכתן : **טז** העוטן זיתיו ברשות ע"ה ונעל וחתם אינו חושש שמא יש לו מפתח אחר וחותם אחר . אע"פ שמצא חותם מקולקל ומפתח פתוח הרי אלו טהורין . וחותם שאמרו אפילו צרור או קיסם . היו שם חורין וסדקין אינו חושש שמא מכנים קנה ומסיטן. היו שם חלונות של ארבעה טפחים נידונות כפתחין : **יז** הדורך בטומאה ורצה לטהר כלי בית הבד והעקל מן המשקין הטמאין שנבלעו בהן כיצד יעשה. כלי של עץ ושל אבנים מדיח ; ושל נסרים וכיוצא בהן מנגבן . ושל גמי מיישנן כל י"ב חדש או חולטן בחמין או במי זיתים. או מניחן תחת צינור שמימיו מקלחין או לתוך מעיין שמימיו רודפין שתים עשרה שעות. ואח"כ מטביל את הכלים שצריכין טבילה ומשתמש בהן בטהרה :

השגת הראב"ד

*המניח זיתים בגת לנרגרם ולייבשם . א"א לייבשם שיבוש הוא דכל לאכילה אינו מוכשר ולייבשם אינם אלא לאכילה והוא מביא אותה על שלא גמר משקה :

פרק שנים עשר

א כל דברי הכשר אוכלין דברי קבלה הן מפי השמועה למדו שזה שנאמר וכי יותן מים על זרע אחד המים ואחד שאר שבעה משקין . והוא שינתן עליהם ברצון בעלים ואחר שנעקרו מן הקרקע . שדבר ידוע הוא שאין לך זרע שלא בא עליו מים כשהוא מחובר לא נאמר וכי יותן מים אלא לאחר שנעקרו האוכלין ונתלשו המשקין :

ב *כל משקה שנפל על האוכל בתחילה ברצון בעלים אע"פ שאין סופו ברצון או שהיה סופו ברצון ואין תחלתו ברצון הכשיר. נפל שלא ברצונו אינו מכשיר אפילו בלל הוא פירותיו מפני הסכנה או מפני הצורך והוא אין רצונו שיהיו בלולין הרי אלו לא הוכשרו. כיצד הטומן פירותיו במים מפני הגנבים או הנותן פירותיו לשבולת הנהר להביאן עמו אינן מוכשרים : **ג** משקין שנתלשו מן הקרקע שלא ברצון אינן מכשירין. לפיכך אדם או כלים או פירות שנבללו במשקין ונתלשו שלא ברצון אע"פ שנגעו אוכלין באותן משקין ברצון לא הוכשרו שהרי אותן המים שלא לרצון נתלשו *וכאילו הן עדיין בקרקע שאינן מכשירין . היו המים שעל האדם ועל הכלים ועל הפירות תלושין ברצון ונגעו בהן אוכלין ברצון הוכשרו. כיצד הכופה קערה על הכותל בשביל שתודח המים שבה מכשירין . ואם הניח בהן פירות הוכשרו מפני שהן תלושין בבלי לדעת. כפאה בשביל שלא ילקה הכותל המים שבה אינן כתלושין ולפיכך אם נתן בה אוכלין לא הוכשרו . נתכוון שיודח הכותל אם היה כותל בית הרי אלו מכשירין שהתלוש שחיברו לעניין הכשר הרי הוא כתלוש ונמצאו מים שעל כותל בית זה כמים שבכלים. ואם היה כותל מערה שאינו בנין אלא עצמה של קרקע המים שעליה אינן כתלושין מן הקרקע : **ד** השותה לשתות הרי המים העולים בשפמו ובפיו תלושין ברצונו . שדבר ידוע הוא שהשותה יעלה המים בפיו ובשפתיו והואיל ושתה ברצונו הרי אלו נתלשו ברצון. אבל המים העולים בחוטמו ובזקנו ובראשו אינן תלושין ברצון : **ה** הממלא את החבית המים העולים אחריה ובחבל שהוא מכונן על צוארה ובחבל שהוא לצורכה הרי הן

השגת הראב"ד

*כל משקה שנפל על האוכל . א"א לא שיטה שנפל על האוכל בתחילה ברצון אלא שאם רצה בו תחלה לשום דבר הלוח אע"פ שנפל על האוכל שלא לרצון ואין בו רצון על תחלה ולא בכיך הרי הוא מכשיר :

השגת הראב"ד

*וכאילו הם עדיין בקרקע . א"א ואילו היו בקרקע ונתלשו מהם לרצון וניסוו על האוכלין של"ה הם מוכשרין וגם אלו כמו כן מוכשרים ודבר זה מפורש במסכת מכשירין :

*[כצ"ל בהגהות מהר"י אבוהב ויפרים אותן ובמשנה עד שיפתחם וימלחם הרי אלו ע"כ והיא גירסת פיהא התוספות י"ש אבל בגמרתנו אינם]

כסף משנה

יד ומ"ש הפוצע זיתים וכו'. שם. ומ"ש פצען לסופגן במלח וכו'. בפרק הבית עלה קמ"ס . ומ"ש וכן אם פצען וכו' . שם וכתנא קמא :

טו המניח זיתים בגת וכו' . בפ"ט דטהרות המניח זיתים בגג לגרגרם אפילו הם רום אמה אינם מוכשרים ופירש שם רבינו לגרגרן לעשות מהם גרעינין הכוונה להתייבש ולהתנגב ואפילו היה גבהן אמה אחר נדע עתה שכבר נתייבשו העליונות הנה התחתונות יובללו לכן אמר שכוונתו הניגוב אינם מוכשרים עכ"ל. וכתב הראב"ד א"א לייבשם שיבוש וכו'. כוונתו לומר דלייבשן היינו לאכילה וזה לא הוצרך לכתבו שכבר כתב לעיל שהמוסק זיתיו לכבשן לא הוכשרו ועוד שמשנה זו שנויה אצל דיני המוסק זיתיו לשמן אם נגמרה מלאכתן ע"י אותה נתינה או לאו . וטעם רבינו כמו שפירש ר"ש שמעלה אותם לגג למתקן בחמה לספתן במלח ולאוכלם אלא שרבינו משמן גורס הרי אלו מוכשרים ומפרש דניחא ליה שיזועו שם דחזו לאכילה טפי ורבינו גורס אינם מוכשרים ולדעתו נאמר דאשמעינן שאע"פ שמתוך שהעמידן רום אמה היה אפשר לומר דניחא ליה שיזועו קמ"ל דכיון שדעתו היה לייבשן לא אמרינן הכי : נתנן בבית שילקו וכו' עד שעדיין לא נגמרה מלאכתן . שם :

טז העוטן זיתיו וכו' עד כפתחין. תוספתא פרק י' דטהרות :

יז הדורך בטומאה וכו' . בסוף טהרות כלי של בית הבד ושל גת והעקל בזמן שהן של עץ מנגבן והם טהורים בזמן שהן של גמי מייפנן כל י"ב חודש או חולטן בחמין רבי יוסי אומר אם נותנן בשבלת הנהר דיו ובסוף ע"ז [דף ע"ה.] בעו מיניה מרבי אבהו הני גורני דארמאי מאי אמר להו רבי אבהו תניתוה הרי שהיו גיתיו ובית בדיו טמאים וביקש לעשותם בטהרה הדפים והעדשים והלולבין מדיחן והעקלים של נצרים ושל בלבון מנגבן של שיפה ושל גמי מייפנן י"ב חדש וכו' רבי יוסי אומר הרוצה לטהרם מיד מגעילן ברותחים או חולטן במי זיתים רבן שמעון בן גמליאל אומר משום רבי יוסי מניחן תחת צנור שמימיו רודפים וכמה עונה ומפרש התם דעונה היינו י"ב שעות וכתב רש"י מדיחן במים ועל משנה זו יש לסמוך שאין צריך אשר לגת מדפסים מינה רבי אבהו ולא אמרינן זו אינה משנה דקתני בה דסגי לגת בהדחה ומתניתין קתני דבעי ניגוב שמע מינה קמו בה רבנן בתראי ושמו הלכתא כוותיה עכ"ל. ומשמע דרבי יוסי לא לאיפלוגי את"ק אתא אלא לומר שאם רצה לטהרם מיד מגעילן וכו' ות"ק מודה ליה וכן הא דאמר רבן שמעון בן גמליאל משום רבי יוסי לא פליג אדרבי יוסי קמייתא אלא כל חד אמר חד מתרי תלת תקוני וה"ה לאידך :

פי"ב א כל דברי הכשר אוכלים וכו' מפי השמועה למדו וכו' שאר שבעה משקין . בפרק ששי דמכשירין : ומ"ש והוא שינתן עליהן ברצון הבעלים . הרשב"א כתב בפרק השוחט עלה ל"א גבי פירות שנשרו לתוך אמת המים וכו' מכאן דקדקו התוספות דלא בעינן רצון הבעלים מדקאמר מי שידיו טמאות משמע אפילו אחר שאינו בעל הפירות ועוד דעיקרו מדכתיב וכי יותן מים וכו' והרמב"ם כתב והוא שינתן עליהם ברצון הבעלים עכ"ל. וליישב לדעת רבינו י"ל דמשמע ליה דפשיטא דרצון בעלים בעינן דאין סברא דרצון אחרים יגרום טומאה לדבר שאינו שלהם והנך דמייתי הרשב"א לא מכרע . ומ"ש ואחר שנעקרו מהקרקע וכו' . בר"פ העור והרוטב (דף קי"ח) . ומ"ש ונתלשו המשקין. זה נלמד מדתנן בפ"ד דמכשירין שלגון שבמערה נדה מדיחתו והוא שסור העלאתו כל שהוא מן המים שמא פי' דלא הוכשרו וכתבו התוספות בפ"ב דחולין עלה ל"א ע"ב והא דאמרינן בפ"ק דפסחים דאיכא תרי קראי לענין הכשר חד בתלושין וחד במחוברים וצריכי היינו כשנפלו במחוברים דמתכשרי לאחר שהעלם וכבר כתב רש"י בפ"ק דחולין עלה י"ו דאי אחשבינהו לגשמים בירידתם לצורך שום דבר וכו' :

ב כל משקה שנפל על האוכל וכו' . בריש מכשירין. נפל שלא ברצונו וכו' כיצד הטומן פירותיו וכו' או הנותן פירותיו וכו' . סוף פ"ק דמכשירין :

וכתב הראב"ד לא שיטה שנפל על האוכל וכו' משיג על רבינו שאין נראה כן מדבריו שם ויש לומר שמ"ש הוא נלמד מדין כופה קערה על הכותל שיבא בפרק זה :

ג משקין שנתלשו וכו' . כתב הראב"ד ואילו היה בקרקע . ומ"ש ודבר זה מפורש במסכת מכשירין הוא מה שכתבתי בסמוך לגבי שבמערה נדה מדיחתו וכו' ומכ"מ מ"ש ואילו היה בקרקע ונתלשו וכו' וגם אלו כמו כן מוכשרים אין הנדון דומה לראיה דה"ק כיון שנתלשו שלא לרצון הרי הם כאילו הם עדיין בקרקע ולא נתלשו וזה מבואר בדברי רבינו : כיצד הכופה קערה על הכותל וכו' . פ"ד דמכשירין . ומ"ש אם היה כותל בית וכו' . כאוקימתא דר"פ פ"ק דחולין עלה י"ו :

ד השותה לשתות . ריש פ"ד דמכשירין :

ה הממלא את החבית וכו' . שם :

פי

משנה למלך

פי"ב א והוא שינתן עליהם ברצון בעלים . (*א"ס כתב מרן כאן שם הרשב"א דהוכיחו התוספות דגבי הכשר אוכלים לא בעינן רצון בעלים . ועיין במ"ש הרב המחבר לקמן פכ"ד מהלכות כלים דין ז') :

שיש

הן תלושין ברצון. והמים שבחבל היתר על צורכה אינן תלושין ברצון. נתנה תחת הצינור כל המים שעל גבה ובחבל אינן תלושין ברצון לפיכך אין מכשירין: ו מי שירדו עליו גשמים אפילו היה אב הטומאה המים שעליו אף ע"פ שירדו מצד העליון לתחתון טהורין *והוא שינתקם מעליו בכל כחו. אבל אם היו שותתין ויורדים בשעת פרישתם מתטמאין. ובזמן שהן טהורין אינן מכשירין שהרי אינן תלושין עליו לרצונו. *ואם ניער הרי אלו לרצון. עמד תחת הצינור להקר או לידוח הרי זה לרצון. ואם היה טמא המים שעליו טמאין: ז חבית שהיתה מליאה פירות וירד הדלף לתוכה הרי זה יערה המים מעליהן ואינן מכשירין ואף ע"פ שרצונו שיהיו בתוכה עד שיערה המים מעליהן: ח עריבה שירד הדלף לתוכה המים הניתזין והצפין מעליה אינן תלושין ברצון. נטלה לשפכה המים שבתוכה אינן ברצון. הניחה שירד הדלף לתוכה הניתזין והצפין שבתוכה אינן תלושין ברצון. ואם נטלה לשפכה הרי אלו מכשירין שכיון שלא שפכה *במקומה הרי תלשן ברצונו: ט המטביל את כליו והמכבס את כסותו במערה המים העולין בידיו ברצון וברגליו אינן כתלושין ברצון: י פירות שנפלו לתוך המים ופשט ידיו ונטלן לא הוכשרו. ואם חישב שיודחו ידיו הוכשרו במים שבידיו שהמים שבידיו ושעל הפירות הרי הן כתלושין ברצון: יא הנותן פירותיו לתוך המים שבקרקעות אינן מוכשרין כל זמן שהן במים הוציאן הוכשרו במים שעליהן או שעל ידיו שהרי נתלשו ברצון. כיצד צנון או לפת שהוא בתוך המערה נדה מדיחתו שם והוא טהור. העלתהו כל שהוא מן המים נטמא במגעה: יב קופה שהיא מליאה תורמוסין ונתונה לתוך המקוה מושיט ידו הטמא ונוטל תורמוסין מתוכה והן טהורין מפני שלא הוכשרו שהרי מתוכה נטל ואין רצונו במים שעליהן. העלם מן המים הנוגעין בקופה טמאין שהרי הוכשרו במים שבקופה שנתלשו ברצונו. ושאר כל התורמוסין שבתוך הקופה טהורין:

השגת הראב"ד

*והוא שינתק אותם מעליו: א"א שיבוש יש כאן וכך היא שנויה בתוספתא ומביא אותה בכריתות אע"פ שמהטן והמים נחלצין מצד העליון לתחתון הרי אלו טהורין שאינם נחשבין אלא לאחר שיצאו מכולן ואמר ר"י בניתזין בכל כחו ונראה הטעם שהם טהורים עד שיצאו מכולן לפי שהם בטלין על גבי גופו ואינם משקה עד שיצאו ממנו כמחשבה:

*ואם ניער הרי אלו לרצון. א"א כמדומה אני שנשתבש בכל המשנה ולא הביא אותה כהוגן מפני בלבולו כי הניעור הזה שיצאו מכולן כמ"ש בתוספתא:

כסף משנה

ו מי שירדו עליו גשמים וכו'. גם זה שם. ומ"ש אע"פ שירדו מצד העליון וכו'. בתוספתא פ"ק דמכשירין. ומ"ש והוא שינתקם מעליו וכו'. בפ"ג דכריתות דף ט"ו ע"ב זב וטמא מת שהיו מהלכין בדרך וכו' אמר רב יוסף בניתזים בכל כוחן כלומר דאל"כ בשעת פרישתן נטמאו ועיין ברבינו שמשון ריש מכשירין. ומ"ש ובזמן שהם טהורין וכו' ואם ניער וכו' עד המים שעליו טמאים. פ"ד דמכשירין:

וכתב הראב"ד א"א שיבוש יש כאן כו':

וכתב עוד הראב"ד ואם ניער וכו' כמדומה אני שנשתבש וכו'. בשתי השגות אלו טעמו שהוא ז"ל מפרש שהניעור השנוי במשנה היינו מה ששנו בברייתא לאחר שיצאו מכלי ובזה הוא שאמרו שינתקם בכל כחו כדי שלא יטמא בשעת פרישתו ומה שאמרו בברייתא המים נחלצין מצד עליון תחתון הוא כשהם עדיין בבגד עצמו ולא ידק לומר בהם והוא שינתקם מעליו בכל כחו וי"ל שכך פירוש דברי רבינו אע"פ שירדו מצד העליון לתחתון טהורים בין בעודם בבגד בין לאחר שיצאו מהבגד והא דטהורים לאחר שיצאו מהבגד הוא שינתקם מעליו בכל כחו שאל"כ בשעת פרישתן נטמאו ולענין הכשר בזמן שהם טהורים כלומר שהם על אדם טהור אינם מכשירים בין כשהם בבגד בין לאחר שיצאו מן הבגד מפני שאינם לרצון ואם ניער הרי זה בכי יותן משום דהוה ליה לרצון ובהשגה הראשונה כתוב לפי שהם נילשין והוא ט"ס וצריך לכתוב במקומו לפי שהם בטלים. ובהשגה השנית כתוב שנשתבש כל המשנה והסר בי"ת וכך צריך לכתוב בכל המשנה:

ז חבית שהיתה מלאה פירות וכו'. שם וכב"ה. ומ"ש ואע"פ שרצונו:

ח עריבה שירד הדלף וכו'. שם. ומ"ש נטלה לשפכה וכו'. שם וכב"ה. הניחה שירד הדלף לתוכה הניתזים והצפים וכו'. ג"ז שם וכב"ה. ומ"ש ואם נטלה ושפכה וכו'. שם:

ט המטביל את כליו וכו'. שם:

י פירות שנפלו וכו'. שם:

יא הנותן פירותיו לתוך המים וכו' כיצד צנון וכו'. גם זה שם:

קופה

יב קופה שהיא מלאה תורמוסין וכו'. גם זה שם:

פי"ג א הממלא בקילון וכו'. סוף פ"ד דמכשירין שם: וכתב הראב"ד וכיון שנחשבו וכו'. אילו לא היה קשה אלא זה שהוקשה להראב"ד היה אפשר לדחוק ולומר לדעת רבינו דמעיקרא אין בדעתו שיהיו כתלושין ברצון אלא המשקה שישאר בו עד ג' ימים לפי שא"א למלאות בקילון אלא א"כ ישאר בו משקה ג' ימים ואם אחר ג' ימים ישאר בו משקה כיון שאינו תלוש לרצונו אינו מכשיר אבל אי קשיא לדעת רבינו הא קשיא דמשמע דס"ל דר"ע פליג אתנא קמא ופסק כת"ק ובתוספתא פ"ב דמכשירין שנינו הממלא בקילון פירש ר"ע אם נגבו מיד טהורים ואם לא נגבו אפילו מכאן עד שלשים יום טמאין סתמן ג' ימים ע"כ הרי בהדיא דר"ע מפרש ואפשר לומר שסובר רבינו שאם היה מזכיר בתוספתא סברת ת"ק ואח"כ היה אומר פירש ר"ע הייתי אומרים שלפרש דברי ת"ק אתא אבל מאחר שלא הוזכר בתוספתא אלא דברי ר"ע יש לנו לומר דפירש ר"ע לאו ליסנא דפירוש הוא אלא הוי כמו אמר ר"ע ולענין פי' דברי הראב"ד הביא דברי רבי עקיבא במשנה ובתוספתא שתולה הדבר בנגבו ולא נגבו דמשמע כפירושו שתלה הדבר באם נגבו והיינו אם יש בו להטפיח וכתב שאין דעתו נוחה בכל זה משום דקשיא ליה הדבר באם נגבו נחזי אנן אם יש בו להטפיח ואילו לפירוש רבינו ניחא הא ומ"מ יש להעמיד דברי הראב"ד כגון שהשליך פירות בקילון ולא ידע אם היה בו להטפיח:

ב עצים שנפלו עליהם משקים וכו'. שם: היו רגליו וכו' עד אין להם מחשבה. הכל פ"ד דמכשירין שם:

ג המוריד את הגלגלים וכו' עד ואין להם מחשבה. ספ"ג דמכשירין:

ה הטובל במים וכו'. נלמד ממה שכתב בסמוך. ומ"ש מי שטבל בנהר וכו' וכן מי שדחהו חברו וכו'. רפ"ה דמכשירין: טבל בנהר ועלה וכו'. תוספתא בפרק שני דמכשירין:

השם

פרק שלשה עשר

א הממלא בקילון המים הנשארים בקילון הרי הן תלושין ברצון עד שלשה ימים *אבל אחר שלשה ימים אינן תלושין ברצון אלא אם נשאר שם משקה אינו מכשיר: ב עצים שנפלו עליהן משקין ברצון וירדו עליהן גשמים שלא לרצון אם רבו הרי כולן שלא לרצון. הוציאן שירדו עליהן גשמים אע"פ שרבו הרי כולן לרצון. היו רגליו או רגלי בהמתו מלאות טיט ועבר בנהר ורחצו אם שמח הרי המים העולין עליהן תלושין ברצון ואם לאו אינן ברצון: ג המוריד את הגלגלים ואת כלי הבקר בשעת הקדים למים כדי שיסתמו הסדקין שבעץ הרי המים העולין בהן תלושין ברצון: ד המוריד את הבהמה לשתות המים העולין בפיה תלושין ברצון וברגליה אינן כתלושין ברצון אלא אם חישב שיודחו רגליה. ובשעת החורף והדיש אף שברגליה תלושין ברצון. הורידה חרש שוטה וקטן אע"פ שחשב שיודחו רגליה המים העולין ברגליה אינן תלושין ברצון שיש להן מעשה ואין להן מחשבה: ה הטובל במים הרי כל המים שעל בשרו תלושין ברצון אבל העובר במים כל המים שעל בשרו אינן תלושין ברצון: ו מי שטבל בנהר והיה לפניו נהר אחר ועבר בו ביטלו השניים את הראשונים והרי המים שעליו אינן תלושין ברצון. וכן אם דחהו חבירו לשכרו או לשכר בהמתו בטלו המים הראשונים אבל אם דחהו דרך שחוק לא בטלו אלא הרי המים שעליו תלושין לרצון. טבל בנהר ועלה וירדו עליו גשמים אם רבו עליו גשמים הרי בטלו מים הראשונים והרי כל המים שעליו אינן תלושין ברצון:

השם

השגת הראב"ד

*אבל אחר שלשה ימים אינן תלושין. א"א וכיון שנחשבו לתלוש בתחילתן איך יצאו מידי מחשבה לעולם אלא נראה שעל הטופח שעל הקילון אמרו עד שלשה ימים מכשיר שהוא חשוב משקה שיש בו להטפיח לאחר שלשה ימים אינו מכשיר סוף המשנה רע"א נגבו מיד טהורין לא נגבו אפילו עד שלשים יום טמאים תוספתא רע"א שנגבו וכו' וסתמן שלשה ימים ואין דעתי נוחה בכל זה:

[*כן הגיה הלחם הסוי"ט]

משנה למלך

פי"ב ד שיש להם מעשה כו'. עיין לעיל פס"ג ולקמן רפי"ד ובפ"ב מהלכות כלים ופ"ח דין י"א ובפרק כ"ה דין י"א ובפ"א מהלכות פסה"מ יפ"ט:

השם

ז השט על פני המים הניתזין אינן תלושין ברצון. והמים העולין עליו תלושין ברצון. אם נתכוון להתיז על חבירו אף הניתזין תלושין ברצון: ח העושה צפור במים הניתזין ואת שבה אינם תלושין ברצון: ט המודד את הבור לידע עומקו מים העולין בידו ובדבר שמדד בו תלושין ברצון. ואם מדד רוחבו מים העולין בידיו או בדבר שמדד בו אינן תלושין ברצון. פשט ידו או רגלו לבור לידע אם יש בו מים הרי המים העולין בידו או ברגלו אינן תלושין ברצון. פעמן לידע כמה מים שם העולין בהן תלושין ברצון. זרק אבן לבור לידע אם יש בו מים מים הניתזין אינן ברצון ושעל האבן *אינן כתלושין: י החובט על השלח חוץ למים הניתזין ממנו תלושין ברצון שהרי רצונו שיצאו. חבט עליו והוא בתוך המים אינן תלושין ברצון: יא המים העולין בספינה ובעיקל ובמשושות אינן תלושין ברצון. ובמצודות וברשתות ובמכמורות אינם תלושין ברצון. ואם ניער תלושין ברצון. *וכן המים שעל הקסיה [של] שלחנות ועל השפה של לבנים אינן ברצון ואם ניער הרי אלו ברצון: יב המוליך את הספינה לים הגדול לצרפה, המוציא מסמר לגשמים לצרפו. המניח את האוד בגשמים לעשותו [פחם]. הרי המים שעליהן תלושין ברצון. אבל המוציא את המסמר ואת האוד לגשמים לכבותן אין המים שעליהן תלושין ברצון: יג שלשל את המשולת לבור להעלות בה כלי או קיתון. שלשל את הכלכלה לבור כדי שתשב עליה (את) התרנגולת אין המים שעליה תלושין ברצון: יד הממחק את הכרישה להסיר המים שעליה. והסוחט שערו בכסותו המים היוצאין תלושין ברצון. והנשארין אינן תלושין ברצון מפני שרצונו שיצאו מכולן. וכרישה עצמה הוכשרה שבשעת פרישתה מכשירין. ואם ניתק המים מעליה בכל כחו לא הוכשרה: טו המרעיד את האילן להשיר ממנו אוכלין או להשיר טומאה המים הניתזין ממנה אינן תלושין ברצון. הרעידו להשיר ממנו משקין היוצאין הרי הן תלושין. והנשארין בו אע"פ שנשרו ממקום למקום אינן תלושין ברצון. מפני שהוא מתכוון שיצאו מכולו. וכן אם נתזו על המחוברין *אינן תלושין ברצון: טז *המרעיד את האילן ונפל על חבירו או סוכה ונפלה על חבירתה ותחתיהן זרעים וירקות מחוברים לקרקע ונפלו המים על הפירות המחוברין שתחתיהן אותן המים שבזרעים ושבירקות אינן תלושין ברצון:

כסף משנה

ז ח השט על פני המים וכו' עד אינם תלושים ברצון. משנה פ"ה דמכשירין:

ט המודד את הבור וכו'. שם וכר"ע מחבירו כ"ש דבר שלוגתיה הודה לו כדאיתא בתוספתא: פשט ידו וכו'. שם במשנה. כתב הראב"ד אינם כתלושים א"א לשון המשנה ושעל האבן טהורה וכמדומה לי שעל הכשר הוא הכל עכ"ל. ודבר פשוט הוא ומפני שלשון טהורים אינו מורה על הכשר שינה רבינו וכתב אינם כתלושין ועוד מפני שהאבן בבור וקתני שאע"פ שהאבן נראה למעלה משפת המים והחלק הנראה ממנו בלול אין דין המים אשר על החלק היוצא ממנו דין מים תלושין:

י החובט על השלח וכו'. שם וכת"ק:

יא המים העולים וכו' עד לצרפו. שם. וכתב הראב"ד וכן המים שעל הקסייה של שלחנות א"א פירש בערוך קערות ור"ש פירש שלחנות יש להם בגדים וכו' וכיוצא בזה פירש רבינו:

יב ומ"ש המניח את האוד בגשמים לעשותו פחם. כך הגירסא הנכונה והדין תוספתא סוף פ"ב דמכשירין המניח אוד בגשמים לכבותו אינו בכי יותן ואם בשביל פחם ה"ז בכי יותן ולשון המשנה בפ"ה דמכשירין המניח אוד בגשמים לכבותו הרי זה בכי יותן יש לתמוה על רבינו למה הניח המשנה ותפס התוספתא ואפשר לומר דמשמע לרבינו דלעשות פחם גם הוא מכבה אלא שכשכונה לכבותו כנגד אם בשביל פחם הוי לכבותו בלבד בלי כוונת עשיית פחם והתוספתא באה לפרש דלכבותו דקתני מתניתין היינו כשהוא מכבה שלא לעשותו פחם אינו בכי יותן:

ומ"ש המוציא מסמר לגשמים לכבותו. מפורש בתוספתא שם וכן משמע במתניתין דקתני המוציא מסמר לגשמים לצרפו הרי זה בכי יותן הא שלא לצרפו אינו בכי יותן:

יג שלשל את המשולת וכו' שלשל את הכלכלה. תוספתא סוף פ"ב דמכשירין:

יד הממחק את הכרישה וכו' והסוחט שערו וכו'. משנה פ"ק דמכשירין הממחק את הכרישה והכותש שערו בכסותו רבי יוסי אומר היוצאים בכי יותן ושבו אינן בכי יותן מפני שהוא מתכוון שיצאו מכולו ופסק רבינו כרבי יוסי משום דאתי כב"ה דהתם גבי מרעיד את האילן להשיר ממנו משקין:

ומ"ש וכרישה עצמה הוכשרה כו'. פ"ג דכריתות (דף ט"ו ע"ב):

טו המרעיד את האילן וכו'. פ"ק דמכשירין וכב"ה. ומ"ש וכן אם נתזו על המחוברים וכו'. תוספתא פרק קמא דמכשירין המרעיד את האילן להשיר ממנו משקים ונפלו על תלושים שבו ועל המחוברים שתחתיו ב"ש אומרים בכי יותן ובית הלל אומרים על התלושין בכי יותן ועל המחוברים אינם בכי יותן:

טז המרעיד את האילן ונפל על חבירו וכו' ונפלו המים על הפירות המחוברין שתחתיהן. כך היא הגירסא האמיתית והדין משנה פרק קמא דמכשירין המרעיד אילן ונפל על חבירו או סוכה ונפלה על חבירתה ותחתיהם זרעים או ירקות המחוברים לקרקע בית שמאי אומרים בכי יותן וב"ה אומרים אינם בכי בכי יותן וממה שכתב רבינו כאן נראה שהוא מפרש שמרעיד האילן להשיר ממנו מים ונפלו על אילן אחר ומשם נפלו על זרעים או ירקות שתחתיו אותם מים שנפלו על אותם זרעים או ירקות אם נגעו בהם פירות תלושין לא הוכשרו מפני שאותם מים אינם חשובים תלושין ברצון לפי שלא נתכוון שיפלו על אותם זרעים וירקות המחוברים לקרקע ואילו היו אותם זרעים וירקות תלושים אע"פ שלא נתכוון שיפלו עליהם כיון שנתכוון להשירם מהאילן ובסוף נפלו על התלושין הוה להו כתלושין ברצון זה נראה מדברי רבינו אבל קשיא לי מאי איריא נפלו על חבירו אפילו נפלו מהאילן עצמו על הזרעים והירקות המחוברים אינם בכי יותן ואם נגעו בהם פירות תלושים לא הוכשרו כמו שכתב בסמוך שאם ניתזו על המחוברים אינם תלושים ברצון ויש לומר דהתם כשלא נתכוון שיפלו על המחוברים היא וכדדייק לישנא דניתזו והיינו דומיא דנפל על חבירו שלא נתכוון שיפלו על הזרעים והירקות המחוברים אבל אם נתכוון שיפלו על המחוברים הרי הן בכי יותן והשתא לשון רבינו הוי כלל ופרט דברישא תני שאם ניתזו על המחוברין אינם תלושים ברצון והדר מפרש כיצד המרעיד את האילן ונפל על חבירו וכו' ולפ"ז הא דקתני בתוספתא על המחוברים אינם בכי יותן במרעיד אילן ונפל על חבירו הוא ואע"פ שלא נתבאר כן בתוספתא יש לומר שסמכה על המשנה דקתני ונפל על חבירו ובפירוש המשנה פירש רבינו בע"א וז"ל אין ספק כי הירקות והזרעים טופחים במים וכו'. והרב רבי אברהם בן דוד כתב אינם תלושים ברצון א"א היה לו לומר שאינם מקבלים הכשר במחובר וכו'. נראה מדבריו שהוא סובר שמה שכתב רבינו שאם ניתזו על המחוברים אינם תלושים ברצון לענין הכשר המחוברים עצמם קאמר וכבר כתבתי שאין הדבר כן אלא לעניין פירות תלושים שנגעו באותם המים קאמר שלא הוכשרו: ומ"ש עוד הראב"ד ובמרעיד את האילן ונפל על חבירו וכו' לשיטתיה אזיל דלענין הכשר המחוברים עצמם היא שנויה והמעיין בדברי רבינו כאן יראה שאין דעתו כן אלא לענין פירות שנגעו באותם מים קאמר דאינם מכשירין אותם כמ"ש. ומ"ש הראב"ד ב"ש סברי כיון שמתכוון להפיל את האילן וכו' וב"ה סברי אעפ"כ וכו' שפתים ישק ומ"מ מ"ש רבותא הוא לב"ש דוחק הוא לומר דאשמעינן רבותא לב"ש דלית הלכתא כוותייהו. ומ"ש אם נתלשו ומשקה טופח עליהם הרי הם בכי יותן משמע דלבית הלל אינם בכי יותן והתם מתניתין בפ"ד דמכשירין גבי פירות שנפלו לתוך אמת המים וגבי לגין שבמערה וגבי קופה שהיא מלאה תורמוסים שאע"פ שנפלו הפירות במים שבקרקע כשהוציא הפירות משם הו"ל כאילו נבללו במים תלושין ומינה נשמע דה"ה כשנפל מים על ירקות המחוברים ונתלשו ודוחק לומר דאתו הני סתמי דלא כב"ה ועוד דבפ"ק דשבת (דף י"ז) גבי בוצר לגת משמע שאם כשנתלשו שהיין משקה טופח עליהם מודו ב"ה דהוי בכי יותן: ומ"ש והתוספתא שעל משנה זו צריכה אומן כבר כתב בה רבינו שמשון שהיא משובשת ופירשה

השגת הראב"ד

*אינן כתלושין. א"א לשון המשנה ושעל האבן טהור' וכמדומה אני שעל הכשר הוא הכל:

*וכן המים שעל הקסיה של שולחנות ועל השפה. א"א פירש בעל הערוך קערות מענין כגונב את הקשוה ואין דעתי נוחה כימנו ובמסכת כלים פי"ז קסיה של זורי גרנות ושל הולכי דרכים ושל עושי פשתן טמאה אבל של צבעים ושל נפחים טהורה רבי יוסי אומר אף של גרוסות זה הכלל העשוי לקבלה טמא מפני הזיעה טהור וכל אלה אין מראה פנים לפירוש קערה אבל נראה שהוא עור שהזורה הגורן חוגר על כל בגדיו שלא יתלכלכו בהם הקוצים והקשמים והמוץ שבגורן והולכי דרכים מפני האבק ועושי פשתן בשביל הקסמים והדקה וכל אלו עושין לקבלה שהם מקבלים הפסולת ומגלים הבגדים אבל של צבעים ושל נפחים שהם מזיעים תמיד והם מקנחים בהם הזיעה טהורה וכן קסייה של שולחנות והשפה של לבנים עור הוא שפורסין על שולחנות של בעלי מטבעות ועל הלבנים שלא יתלכלכו המים היורדין עליהן אינן ברצון ואם ניער ולא הקפיד על מה שיפלו ונפלו על פירות הרי הם בכי יותן וזה טעם הניער שהוא בכי יותן:

השגת הראב"ד

*אינן תלושין ברצון. א"א היה לו לומר שאין מקבלין הכשר במחובר מיהו אם הוכשרו במחובר ברצון ונתלשו ועדיין משקה טופח עליהם ברצון הרי הם מוכשרין. ובמרעיד את האילן ונפל על חבירו וסוכה נפלה על חבירתה ותחתיהן זרעים וירקות מחוברין פליגי בית שמאי ובית הלל ב"ש סברי כיון שמתכוין להפיל את האילן או את הסוכה ואין להם עוד צורך שיפלו עליהם המשקין אי נמי מחשבת נפילת האילן והמשקין שעליו מחשבה אחת היא והרי הוא כמו שהרעיד להשיר מהם המשקין על הזרעים שתחתיהן והרי הן בכי יותן וב"ה סברי אעפ"כ אינו כמרעיד להשיר ממנו אוכלין שהרי אינו מתכוין א"א להפיל הסוכה עצמה והא דנקט זרעים וירקות מחוברים תחתיהם רבותא הוא לב"ש אע"פ שמחוברים בשעת הכשר אם נתלשו ומשקה טופח עליהם הרי הן בכי יותן א"נ אם נתלשו עם נפילת הסוכה והמשקין עליהן סברי ב"ש כתלישה והכשר באין כאחת והרי הן מוכשרין ואע"פ שנגבו מיד וב"ה סברי אינן מוכשרים והתוספתא שעל זו המשנה צריכה אומן:

יז שמרים של תרומה שנתן עליהן מים כבר ביארנו בתרומות שהראשון והשני אסור לזרים ושל הקדש בדק הבית אף השלישי אסור. ושל קדשי מזבח לעולם אסור. ושל מעשר שני הודאי ראשון בלבד אסור. כשם שאמרו לענין איסורן כך אמרו לענין הכשירן. כגון שנתמדו מאליהן והיתה בהמה שותה ראשון ראשון. שאם היה האדם הוא שמסיר המים הראשונים. אע"פ שמאליהן נפלו כיון שחשבן והקפיד עליהן מכשירין:

פרק ארבעה עשר

א פירות [א]שירד הדלף לתוכן ועירבן כדי שיתנגבו לא הוכשרו: ב המעלה פירותיו לגג מפני הכנימה וירד עליהן הטל לא הוכשר. ואם נתכוון שירד עליהן הטל הוכשרו. לפיכך אם העלום חרש שוטה וקטן אע"פ שחישבו שירד הטל עליהן לא הוכשרו שיש מעשה להן דין תורה ואין להן מחשבה אפילו מדברי סופרים. הפכו בהן קטנים על הגג הרי אלו מוכשרין שאם היתה מחשבה של קטן ניכרת מתוך מעשיו מחשבתו מועלת מדבריהן: ג המעלה את האגודות ואת הקציעות ואת השום לגג בשביל *שימתינו וירד עליהן הטל לא הוכשרו. ואין אומרין הואיל והכל יודעין שהטל יורד הרי זה ברצונו שהרי לא העלם אלא כדי שימתינו: ד המוליך חיטין לטחון וירדו עליהן נשמים אם שמח הוכשרו. היו זיתיו נתונין בגג וירדו עליהן נשמים אם שמח הוכשרו׃ החמרים שהיו עוברים בנהר ונפלו שקיהן במים והעלום אם שמחו הוכשרו הפירות והמים שעל השקין הנם תלושין ברצון שהרי שמחו: ה שק שהוא מלא זרעונים ונתון על גבי הנהר או על פי הבור או על מעלות המערה ושאבו הוכשרו: ו הבית שהיא מלאה פירות שנתנה בתוך המשקין או מלאה משקין שנתנה בתוך הפירות ושאבו הוכשרו. באלו משקין אמרו במים וביין ובחומץ אבל שאר המשקין אין משאבין מן החרס כדי שיכשירו הפירות שבצידן: ז הרודה פת חמה ונתנה ע"פ חבית של יין אם היתה פת חיטין לא הוכשרה. ואם היתה של שעורים הוכשרה מפני שהשעורים שואבות. וכן אם היה היין טמא והיה פת חיטים טהורה ואם היתה שעורים נטמאה מפני ששאבה משקין טמאין: ח המרבץ את ביתו ונתן בו חטים וטננו. אם מחמת המים הוכשרו. ואם מחמת הסלע לא הוכשרו. המכבס את כסותו בעריבה ונתן בה חטים וטננו אם מחמת המים הוכשרו *ואם מחמת העריבה לא הוכשרו: ט הטומן פירות בחול כדי שירטיבו הוכשרו. הטומן בטיט הנגוב אם יש בו משקה טופח הוכשרו ואם לאו לא הוכשרו: י המרבץ את גורנו אינו חושש שמא יוכשרו חטיו אם טננו בו ואף ע"פ שהוא שמח: יא המלקט עשבים כשהטל יורד עליהן לחפות בהן החיטין לא הוכשרו ואם נתכוון לכך הוכשרו: יב המרבץ את ביתו במים טמאים ונתן בו שבולים וטננו אם יש עליהן משקה טופח

השגת הראב"ד

*ואם מחמת העריבה לא הוכשרו. א"א נראה לי אם נתנן בעריבה מחמת הלחות שבה הוכשרו ואם נתנן שם בשביל העריבה שאין לו מקום לכנסן אלא בעריבה אע"פ שיודע שיטלנו ממנה אין בכי יותן:

[א] סמ"ג עשין רמ"ז: *ר"מ פירש שיעמדו זמן ארוך ולא יפסדו ור"ש פירש לשון להלות כמו במתונתא דפרק אלו עוברין:

כסף משנה

ופירשה ע"פ שנהגו ולפי מה שפירשתי דברי רבינו אין כאן שיבוש וכבר כתבתי כן בסמוך: יז שמרים של תרומה וכו'. בפרק המוכר פירות עלה צ"ז תנו רבנן שמרים של תרומה וכו' אמר רבי יוחנן וכו' כדרך שאמרו לענין איסורן כך אמרו לענין הכשירן [ומאי נ"מ] אי דמיא אכשורי מכשרי אי דחמרא אכשורי מכשרי לא צריכא שנתמדו במי גשמים וכיון דשקיל ורמי להו במנא אחשבינהו [לא צריכא] בנתמד מאליו וכיון דנגיד קמא קמא אחשבינהו אמר רב פפא בפרה שותה ראשון ראשון. ופירשב"ס כך אמרו לענין הכשר דראשון ושני של תרומה חשיב יין לענין הכשר והראשון של מעשר חשיב יין לענין הכשר. לא צריכא כלומר לא נפקא לן מינה אלא שתמדו להסיא דתרומה ומעשר במי גשמים דצריכי מחשבה אבל אי חשבינן ליה יין מכשיר בלא מחשבה וכו' ופרכינן וכיון דחשבינהו האי גברא להני מי גשמים ממנא שנטפו למנא דשמרים אחשבינהו ומכשרי ומאי נפקא לן מינה ל"ש [מעשר] ל"ש תרומה לעולם מכשרי. שנתמד מאליו שנפלו הגשמים לתוך השמרים והילכך בתרומה דראשון ושני דחשיב יין לענין הכשר נמי מכשרי אבל שלישי דחשיב מים לגבי תרומה לענין הכשר נמי מי גשמים ולא מכשרי דלא הוה בהו מחשבה. ופרכינן ואכתי מאי נ"מ והא כיון דנגיד מושך. קמא קמא ראשון ושני גלי דעתיה דניחא ליה שירדו גשמים לכאן לעולם אולי יקלטו טעם יין ושלישי לתרומה נמי מכשר ולא שנא יין ול"ש מים אכשורי מכשר ומה חילוק יש עדיין בהכשירן. בפרה שותה ראשון ראשון והילכך בשלישי ליכא שום מחשבה ולא מכשר שלישי דתרומה ושני דמעשר. וכתב הרמב"ן זה שהקשו בגמרא כיון דקא נגיד קמא קמא אחשביה כלומר כיון שהוציא ראשון ושני גלי אדעתיה דניחא ליה שירדו גשמים פעם אחרת. וכתבו התוספות ונתמד מאליו נראה דהשתא איירי בפיר אפילו במים יפים שאינם מי גשמים דכיון שנתערבו בשמרים אינם ראויים להכשיר עכ"ל. וזה דעת רבינו שלא הזכיר מי גשמים. כתוב בספרי רבינו שנתמדתו והוא ט"ס וצריך לכתוב במקומו שנתמדו:

פי"ד א פירות שירד הדלף לתוכן וכו'. פ"ה דמכשירין וכחכמים: ב המעלה פירותיו לגג וכו'. רפ"ו דמכשירין. ומ"ש שיש להם מעשה דין תורה וכו' עד מחשבתו מועלת מדבריהם. בפרק קמא דחולין עלה י"ג:

ג המעלה את האגודות וכו'. בפרק נמי דמכשירין ופירוש בשביל שימתינו שיעמדו זמן ארוך ולא יפסדו והוי לשון המתנה:

ד המוליך חיטים לטחון וכו' החמרים שהיו עוברים וכו'. שם פ"ג וכחכמים:

ה שק שהוא מלא וכו' עד הפירות שבצידן. שם פירוש דניחא ליה שיתלחלחו הפירות כדי שירבו גסים:

ו הרודה פת חמה וכו'. שם וכרבי יוסי פירוש ומיירי בפת שנילוש במי פירות שאינם מכשירין שאל"כ הרי הוכשר משעת לישה. ומיירי בשלא ראו הפת עד אחר זמן ואינו ידוע אם היה עליו משקה טופח:

ח המרבץ את ביתו כו'. שם:

וכתב הראב"ד ואם מחמת העריבה לא הוכשרו א"א נראה לי אם נתנם בעריבה וכו'. לשון המשנה ואם מחמת עצמן אינם בכי יותן ורבינו כתב אם מחמת העריבה:

ט ומ"ש הטומן בטיט הנגוב וכו'. שם הטומן בטיט הנגוב רבי שמעון אומר אם יש בו משקה טופח בכי יותן ומשמע לרבינו דליכא מאן דפליג עליה דר"ש דטעמא דמסתבר הוא:

י המרבץ את גורנו וכו'. שם פירש הרא"ש דאין לחוש שמא טננו והוכשרו כי מרוב יובש הגורן המים נבלעים בקרקע ומדברי התוספתא נראה שאפילו היה משקה טופח עליהם כלומר מחמת עצם הקרם אינם בכי יותן וכן נראה מדברי רבינו והטעם משום דלא ניחא ליה לאינש שישארו מים בגורן לפי שהם מזיקים הילכך אע"פ שעכשיו שמח בחטים שנתן בו לא הוכשרו:

יב המרבץ את ביתו במים וכו'. תוספתא פ"ב:

הנוער

משנה למלך

פי"ד ב הפכו בהם קטנים על הגג וכו'. דע שרש"י והתוספות נחלקו בדין זה בפ"ק דחולין דלרש"י היכא דעשו מעשה דהפכו ואמרו בפירוש שרוצים שירד הטל עליהם מקבלים טומאה מן התורה ואם הפכו ולא אמרו הויא מחשבתו ניכרת מתוך מעשיו והוכשרו מדרבנן ואם אמרו ולא הפכו אינם בהכשר אפילו מדרבנן. ולדעתו אין הפרש בין מעשה למעשה אלא הכל תלוי באמירה. ולפי זה הא דכתב רבינו בריש פ"ב מהלכות כלים חקקום התינוקות למוד בהם את העפר הרי אלו מקבלים טומאה וכן הכיא דכתב בפ"ח מהלכות כלים דין י' לדברי רש"י אם חקק ולא אמר שחקקו למוד אינו מקבל טומאה כי אם מדרבנן ואם חקק ואמר מקבל טומאה מן התורה אמר ולא חקק אינו מקבל טומאה כלל וכן הכיא דריש פ"א מהלכות פס"כ שאפילו היתה עומדת בדרום ומסכה הקטן והביאה לצפון שהיא פסולה לדעת רש"י אם אמר שהיטתו כשירה. והתוספות ס"ל דאמירה אינה מעלה ומורדת בדינים אלו כלל אלא הכל תלוי במעשה שאם הוא מעשה גמור כגון הכיא דחקק דפשיטא שהם חקוקים לצורך בית קבול הם מקבלים טומאה מן התורה אפילו בלא אמירה ואם המעשה אינו גמור כגון הכיא דהפכו בהם וכגון הכיא דהיתה בדרום ומסכה לצפון שאפשר לספק עדיין במחשבתם למה נתכוונו אין מחשבתם מחשבה מן התורה אפילו שאמרו בפה אבל מדרבנן לחומרא מחשבתם מחשבה אפילו שלא אמרו. ודעת רבינו נ"ל שהוא כדעת התוספות ומש"ה גבי חקק סתם וכתב מקבלים טומאה ולא כתב שהוא מדרבנן לפי שהוא מעשה גמור וגבי הפוך ביאר דבריו שהוא מדרבנן וכ"כ הרב ל"מ בפ"א מהלכות פס"כ שדעת רבינו הוא כדעת התוספות. ודע שאף שכתבנו דלרש"י אין חילוק בין מעשה למעשה היכא מעשה דגריע טובא אפילו מדרבנן לא חשיב כגון קטן המעלה פירותיו לגג כדי שירד עליהם הטל משום דהעלאה לא חשיב מעשה כלל דדלמא מפני הכנימה העלום ודין זה הוא מוכרח מן הסוגיא לדעת רש"י ומיהו אם העלה ואמר הקטן הוכשר לרש"י וז"ש רש"י העלו תו"ו מפני הכנימה כלומר דאל"כ היכי קתני אע"פ שנתכוון אינו בכי יותן והכוונה לרש"י הוי דבור ואע"ג דאמירה לחודיה לא מהני כלל והעלאה לחודה לא מהני כלל מ"מ בהצטרפות האמירה נעשית ההעלאה מעשה אלא שהני מהספק היכא דהעלה ואמר אם הוכשר מן התורה שהרי איכא מעשה ואמירה או דילמא כיון שהעלאה לחודה לא חשיבא כלל לא מהני אמירה אלא לעשותו כמחשבתו ניכרת מתוך מעשיו וא"כ לא הוכשר כי אם מדרבנן. ומ"ש דלרש"י עלייה לחודה לא מהני כלל ושהוא מוכרח מן הסוגיא הוא משום דאי לא תימא הכי אמאי נקט רבי יוחנן לא שנו אלא שלא ספק בהם ליפלוג וליתני בדידיה לא שנו אלא שהעלם מפני הכנימה אבל אם לא העלם מפני הכנימה ה"ז בכי יותן. וכ"ת מהכרח זה ניפשוט בעיין אם העלה ואמר אי מהני מן התורה דע"כ מהני מן התורה דאי לא מהני אלא מדרבנן אמאי לא נקט רבי יוחנן כה"ג דהיינו העלה ואמר הא ליתא דלעולם שהוא מדרבנן אלא שר"י רצה ללמדנו במעשה בלא אמירה ומ"מ קשה דמנ"ל לרש"י שהכוונה שהוזכרה במשנה היא אמירה עד שיצטרך לומר דהעלום תו"ו הוא מפני הכנימה אימא שהכוונה היא מחשבה דהא שהעלום כדי שירד הטל אינו בכי יותן לפי שמחשבת קטן אינו מחשבה והעלאה לא חשיב מעשה. ולענין מה שנסתפקנו נ"ל דלא הוכשר אלא מדרבנן כיון דעלייה לחודא לא מהני כלל כשאמר הוה דרגא ומהני מדרבנן ובזה ניחא דלא פליגי התוספות ורש"י מן הקצה אל הקצה שהרי מדברי התוספות מוכח דעלייה אפילו פירש לא מהני אפילו מדרבנן שכן כתבו ואפילו פירש לא מהני כי הכיא דהעלום תו"ו ומה שכתבו אבל בעלאת קטן התם לא הוי בכי יותן לאו דוקא התם אלא אפילו פירש אלא משום דבעו לסיים ואפילו העלאת גדול התם שמא לא היתה מועלת נקטו נמי גבי קטן התם וכ"ח ממה שהקשו התוס' לרש"י מוכח דס"ל דלרש"י עלייה עם אמירה הוי מן התורה שהרי הקשו הא דקתני אפילו נתכוון

נגן

יג הנוער אגודה של ירק וכו' עד וזה על גבי זה. משנה פ"ק דמכשירין וכבית הלל: **טו הנופח** בעדשים וכו'. שם וכחכמים:

טז נשך באוכל ונפל האוכל הרי וכו'. בסוף פ"ג דטבול יום טהור שנשך מן האוכל ונפל על בגדיו ועל ככר של תרומה טהור ופירש שם רבינו לענין הכשר והם דבריו כאן: היה אוכל זיתים פצועים וכו' עד שלא ברצון. שם:

יז עולשין שליקטן כו'. ברייתא פרק השוכר והרוטב (דף קכ"ח). ומ"ש ואם היה עליהם משקה טופח וכו'. בתוספתא דטבול יום פ"ב:

פט"ו א מים שבכלים מתטמאין וכו' אבל מים שבקרקעות וכו'. זה למד רבינו ממה שיבא בסמוך:

וכתב הראב"ד הדרך הזאת שכתב רחוקה מכליותי וכו'. ומ"ש לא מצאתי קבלת טומאה וכו' אם כפי פירוש רבינו במשניות בפ"ק דמקואות הוא נלמד מה צורך שמלא כן במקום אחר: ומ"ש מה שאמרו אם לא הדיח טהור ככר פירשנו בתוספתא וכו' מפני שראה שמה שנינו אם לא הדיח טהור א"א לפירוש רבינו נדחק לפרשו: ומ"ש רבינו אבל מים שבקרקעות כגון מי בורות שיחין ומערות וכו'. פ"ק דמקואות שש מעלות במקואות זו למעלה מזו מי גבאים שתה טמא ושתה טהור טמא וכו' עד נפל לתוכן המת וכו' ושתה טהור טהור: ומ"ש בין שהיו שאובים. כ"כ רבינו בפירוש המשנה בפרק הנזכר ולמד כן מדקתני מתניתין מי בורות:

וכתב הראב"ד או שנפלו לתוכם משקים א"א זהו תימה לדבריו כשהלך בהם הטמא אין רצון גדול מזה עכ"ל וי"ם הוא שלא הוה ליה אלא כאן שהלך בהם הטמא ויש לומר דטעמו של רבינו משום דדמי לעובר במים שנתבאר שהמים שעל בשרו אינם תלושים ברצון לפי שאין כוונתו אלא לעבור לצד אחר ולא ליבלל במים וה"נ דכוותה:

כתב עוד הראב"ד נטמא הככר במים שבידיו א"א ולמים שבידו למה להו רצון וכו'. וי"ל שרבינו סובר דכיון שלא נטמא הככר כשנפל למים אם העלה מן המים שלא לרצון לא היה מטמא:

ב מי גבאים וכיוצא בהן וכו' ומקואות שאין בהם מ' סאה שנטמאו וירדו להם גשמים ורבו מי גשמים עליהם. כך היא הנוסחא האמיתית בדברי רבינו ובספרים יש חסרון הניכר והדין הוא בפרק קמא דמקואות כב"ה. וכתב הראב"ד א"א אין במשנה שנטמאו וכו'. וי"ל דמדקתני פסקו הגשמים הקרובים לעיר ולדרך טמאים והרחוקים טהורים עד שילכו רוב בני אדם והיינו משום דחיישינן שמא שתה טמא או מילא בכלי טמא כדפירש רבינו שמשון כי קתני בסמוך מאימתי היא טהרתו ממילא משמע דהיינו ממה שהשינו לו כשפנינו הקרובים לעיר ולדרך טמאים ויפה כיון רבינו במה שכתב ונטמאו:

ג במה דברים אמורים בגבא שאפשר לשתות ממנה וכו'. בתוספתא ברים מקואות בד"א בגבא שאפשר לשתות ולא יהא מקום פרסות רגליו ניכרות אבל גבא שא"א לו לשתות עד שיהא מקום רגליו ניכרים אלא אם מקום פרסת רגלי אדם מקום פרסת רגלי בהמה גסה טמא מקום פרסת בהמה דקה טהור והטעם מבואר דמקום פרסת רגלי בהמה גסה איכא למיחש שאדם טמא רוכב על סום או חמור בא לשם וירד ושתה מה שאין לחוש כן במקום פרסות בהמה דקה ופירוש רבינו בתוספתא זו נכון: והראב"ד כתב א"א ליתנא דתוספתא ולא יהיו מקום פרסות רגלים ניכרים בגבא אא"כ מקום פרסות רגלים ניכרים עכ"ל טעמו שבתוספתא אינו מוזכר חילוק בין אפשר לשתות מהגבא לא"א לשתות ממנו אלא בדוחק גדול ומנין לו לרבינו לחלק בכך וכבר כתבתי שדברי רבינו הם פירוש לדברי התוספתא וכבר אפשר שהיה דעת הרב רבי אברהם בן דוד לפרש שתוספתא בגבא שאפשר לשתות ואין פרסות רגלים ניכרים היינו כגון שסביבותיו אבנים או סלעים שאין מקום פרסות רגלים ניכרים בהם וגבא שא"א לו לשתות עד שיהא מקום רגלים ניכרים בהם היינו שסביבותיו מקום חול או טיט העבה שמקום פרסות רגלים ניכרים בהם וטוב

טופח הרי אלו טמאין ואם לאו טהורין: **יג** הנוער אגודה של ירק שהיו עליה משקין וירדו מצד העליון לצד התחתון לא הוכשר: **יד** המעלה שקין מלאין פירות מן הנהר ונתנן זה ע"ג זה הוכשר התחתון במים שירדו לו מן העליון שהרי ברצונו הניח זה על גבי זה: **טו** הנופח בעדשים לבודקן אם הן יפות והזיעו הוכשרו בהבל פיו מפני שהוא מתולדות המים. וכן האוכל שומשמין באצבע הוכשרו במשקה פיו ושעל אצבעו: **טז** נשך באוכל ונפל האוכל הרי המשקה שעל האוכל שלא לרצון. היה אוכל זיתים פצועים ותמרים רטובות וכל שהוא רוצה למוץ את גרעינתו ונפל מפיו הרי המשקה שעליו ברצון. היה אוכל זיתים נגובין ותמרים יבישות וכל שאינו רוצה למוץ את גרעינתו ונפל מפיו הרי המשקה שעליו שלא ברצון: **יז** עולשין שליקטן לבהמה והדיחן וחישב עליהן לאדם אחר כך כבר ביארנו שהן צריכים הכשר שני. ואם היה עליהן משקה טופח כשחישב עליהן לאדם הרי אלו מוכשרין:

פרק חמשה עשר

א מים שבכלים מתטמאין בין לרצון בין שלא לרצון ומטמאין אוכלים וכלים בין שנפל עליהן ברצון בין שלא נפל עליהן ברצון. אבל מים שבקרקעות כגון מי בורות שיחין ומערות ומי גבאים *שאין בהם ארבעים סאה אין מתטמאין אלא לרצון ואין מטמאין אלא ברצון. כיצד מים שבקרקע שאין בהן ארבעים סאה בין שהיו שאובין בין שאינן שאובין שנפל לתוכן המת או שהלך בהן הטמא הרי אלו טהורין. אבל אם שתה מהן אדם טמא או שמילא בהן בכלי טמא *או שנפלו לתוכן משקין טמאין ברצון הרי אלו טמאין ואע"פ שהן בקרקע. שתה מהן הטהור אחר שנטמאו בקרקע או שמילא בהן בכלי טהור נטמא השותה ונטמא הכלי שהרי ברצון שתה או מילא. נפל לתוכן ככר של תרומה הרי הוא טהור כשהיה שאין מתטמאין אלא לרצון. לפיכך אם הדיח ידו והוציא הככר *נטמא הככר במים שבידיו שהרי הן ברצון: **ב** מי גבאים וכיוצא בהן ממים שבקרקעות כגון מי בורות שיחין ומערות ומי תמצית שפסקו *ומקואות שאין בהן ארבעים סאה שנטמאו וירדו להם גשמים ורבו מי גשמים עליהם אע"פ שלא שטפו הרי הן טהורין לפיכך כל המים שבקרקעות כגון מי גבאים וכיוצא בהן בשעת הגשמים הכל בחזקת טהרה: **ג** פסקו הגשמים הקרובים לעיר או לדרך טמאין שהן בחזקת ששתה מהן הטמא ושמלאו מהן בכלים טמאין. והרחוקים טהורים עד שיהלכו רוב האדם. הלכו הכל בחזקת טומאה שההולכים בשיירות ממלאין ושותין מהן. *בד"א בגבא שאפשר לשתות ממנה אבל בגבא שאי אפשר לשתות ממנה אלא בדוחק גדול ה"ז בחזקת טהרה (שהן בחזקת טהורין) עד שימצא מקום פרסות רגלי אדם או פרסות רגלי בהמה גסה ניכרת בו אבל מצא פרסות רגלי בהמה דקה

השגת הראב"ד

*שאין בהם ארבעים סאה אין מטמאין. א"א הדרך הזאת שכתב רחוקה מכליותי וזרה אצלי מאד ואינה מן הסוד שמופלא הימון ליושרים כי לא מצאתי קבלת טומאה ונתינת טומאה תלויה ברצון אבל הרצון זה כמחשבה הושכן שלא יבטלו ברוב ומה שאמרו אם לא הדיח טהור ככר פירשנו בתוספתא מפני שאין המים שבגבא מקבלין טומאה עד שיתלשו וכשמשם הטמא והזרו המים שנגעו בפיו לגבא אע"ג שהן טמאין רבו הטהורים שלא נתלשו על הטמאים שהזרו שם ובטלו אלא א"כ תיישינן (נ"א חששו) בתלוש לפיכך אם הדיח בהן את ידו או הככר שנפל הרי הם הוכשרו לטומאה כלומר נחשבו כתלוש ונטמאו מבתיים שטמא וטמאו את הככר שהרי כמחוברים עצמן חזרו להיות כתלושין לקבל טומאה שהרי נחשבו לתלוש ולפיכך נעורו הטמא לטמא את הככר ואם לא הדיח טהור שהרי מבטלו ברוב לא נחשבו ומה שאמרו שאין מי הגבא מקבלין טומאה עד שיתלשו דוקא שיש בהן רביעית כדי להטביל מהן מחטין וצנורות ואע"פ שהם טהורין במחובר אבל אינן מטהרין מים טמאים בהשקה עד שיהיו שם ארבעים סאה מקום שלם לפיכך הטמאים שנתערבו בהם שיתמשכו יחזרו לטומאתן זו היא הנכון אצלי:

*או שנפלו לתוכן משקין וכו'. א"א זהו תימה לדבריו כשהלך בהם הטמא אין רצון גדול מזה:

*נטמא הככר במים שבידיו. א"א ולמים שבידו למה להו רצון והלא תלושין הן וככר נטמאו ברצון:

*ומקואות שאין בהן ארבעים סאה שנטמאו. א"א אין במשנה שנטמאו שאע"פ שנפל לתוכן מת או שהלך בהם הטמא לא נטמאו לפי שלא נתלשו ומה שהם צריכים לשעת גשמים או לרבוי הגשמים עליהם מפני שיש בהם לחוש למי שפיכות או לשהיית טמאים ובשעת גשמים אין חוששין או משירבו אע"פ שלא ישטפו דהוו להו כמי תמצית שלא פסקו שהטמאים בטלים בהם לגמרי ואין להם עוד חיבור לא בשקיה טהור ולא בהדחת ידים כמו שמפורש במקואות ובתוספתא מפרש אפי' נפלו בו מים טמאים הרבייה מטמאה אותה וברבייה של ארבעים כאלו מים כשרים מפני שהיא בהשקה:

*במה דברים אמורים בגבא שאפשר לשתות ממנו. א"א ליתנא דתוספתא ולא יהיו מקום פרסות רגלים ניכרים בגבא אלא א"כ פרסות רגלים ניכרים:

משנה למלך

לכך אינו כרי יוחנן וכלא יש מעשה ודבור ועוד אפילו בעלום סתם ליכוי כרי יוחנן לר"י כו' משמע שמחלוקת במחלוקה אינם אליבא דר"י אלא אליבא דכ"ע דכיון דאיכא מעשה ודבור הוי כרי יוחנן מן התורה לא ליפא משום דזה הוא קודם דהסיקו אדעתייהו לומר דעלייה הוא מעשה גרוע ומש"ה כהכו לגלג"ש עלייה ואמירה הוי מן התורה כרי יוחנן אבל לפי האמת שכתבו ומיהו שמא אותו מעשה גרוע וכו' כי טיפי דמהני אלי עשמא לעלייה סתם דלא ליכוי כרי יוחנן אפילו מדרבנן הכי נמי מהני לעלייה ואמירה דלא ליכוי כרי יוחנן מן התורה וזה ברור. הכלל העולה דבג' דינים פליגי התוספות ורש"י בלאמת הוא מעשה גמור כלא אמירה דלדעת התוספות הוא מן התורה ולרש"י מדרבנן והבני מעשה כאינו גמור ואמירה דלדעת התוספות הוא מדרבנן ולרש"י מן התורה והפליגי מעשה גרוע והמירה דלדעת התוספות אינו כרי יוחנן אפילו מדרבנן ולרש"י הוי כרי יוחנן מדרבנן. ולפנו התוספות דאם כבטל יורד מעלה אותם וכבטל פוסק מוליד דחשיב מעשה ולא נתבאר בדבריהם אי חשיב מעשה גמור או לא ורבינו לא הביא ירושלמי זה ואפשר דמפרש כתפום כבן בטל דהיינו סופן דקאמר רבי יוחנן וכמו שלידו התוספות ואם פירוש תפום כבן הוא כפי הפירוש השני שכתבו דהיינו כשבטל יורד כו' יש להכריע מכח מה שכתבנו לעיל דעלייה לחודה לא חשיב מעשה כלל. ודע דהיכא דבעלום תפ"ו בשעת הטל ולא הולידו כבפסק סבוקי מספקא להו להתוספות אי חשיב מעשה או לא. ועיין בתי"ט הר"ש בפרק ח' דמכשירין מ"ו ודוק. ועיין במה שפירש"י פ"ד דיו"ט (דף ל"ד) אהכיא דאינוקות שטמנו תאנים הבי"ו רביש בפ"ה מהלכות מעבר דין כ"א יע"ש:

דקה הרי זה טהור שאפשר שירדה ושתת: **ד** חזקת טיט ונמומיות שבפתחי חנויות בר"ה בשעת הגשמים שהן טהורין. פסקו הגשמים הרי הן כמי שפיכות. ושבשווקין הולכין בהן אחר הרוב. גבא שנפל לתוכו יין או חלב או דבש הולכין בו אחר הרוב. נפל לתוכו שמן אע"פ שהקפיאהו הרי זה מתטמא ומטמא שלא ברצון לפי שאי אפשר לו לצאת ידי צחצחית: **ה** שמן ושאר המשקין חוץ מן המים הרי הן בקרקע כמות שהן בכלים דין אחד הוא: **ו** מי תמצית שלא פסקו אף ע"פ שאין בהן ארבעים סאה הואיל והן בקרקע והרי המים נמשכין ובאין להן אינן מקבלין טומאה. ואע"פ ששתה מהן הטמא ומילא מהן בכלי טמא או נתן לתוכן מים טמאים הרי הן טהורין לכל דבר: **ז** מי שהיה אוכל תרומה בידים טמאות כגון דבילה שלא הוכשרה והכניס ידו לתוך פיו ליטול צרור אם הפך נטמאת הדבילה ברירו שהרי נטמא ביד מפני שעקרו. ואם לא הפך טהורה שהמשקה שבפיו קודם שיהפכנו או ימוצצנו להוציאו דומה למים שלא נתלשו אלא הן עדיין בקרקע שאין מתטמאין ואין מטמאין אלא ברצון כמו שביארנו. וזה אין רצונו אלא ליטול הצרור. היה פונדיון לתוך פיו ופשט ידו ליטלו והדבילה בתוך פיו אם הניחו לצמאו הרי זה הרוק כעקור ונטמאת הדבילה מחמת משקה פיו שנטמא מחמת ידיו: **ח** *האשה שהיתה אוכלת אוכלין של תרומה שאינן מוכשרין והיתה גורפת את התנור הטמא והכה הקוץ ויצא ממנה דם ומצצה אצבעה מפני הדם או שנכוית ונתנה אצבעה בפיה נטמאת התרומה שבפיה. שהרי רצונה להוציא המשקה מפיה ולעוקרו במציצת אצבע:

השגת הראב"ד

*האשה שהיתה אוכלת. א"א זו הנוסחא לא מצאתיה לא במשנה ולא בתוספתא אבל ראיה זו מצאתי במשנה כלים סוף פ"ח האשה שנטף חלב מדדיה ונפל לתוך אויר התנור טמא שהמשקה מטמא לרצון ושלא לרצון היתה גורפתו והכה הקוץ ויצא ממנו דם או שנכוית ונתנה אצבעה לתוך פיה נטמאת. ונראה לי שראוי להיות נטמא וכל הפיסקא מדבר כאשה טמאה והמשקה טמאה מטמא לרצון ושלא לרצון וכן כדם שיצא מאצבעה או כרוק שיצא מפיה על אצבעה טמא ומטמא את התנור כשהכניסתו לתנור:

פרק ששה עשר

א כל האגודות שבשווקים וכל הקמחים וכל הסלתות שבשווקים בחזקת מוכשרין. האגודות מפני שדרכן לזלף המים עליהן תמיד והקמח והסלת לותתין אותו ואח"כ טוחנין אותו. וכן חטין שחולקין אותן ברחיים אחת לשתים ואחת לשלש כדי לעשות מהן מעשה קדירה כגון הריפות וכיוצא בהן הרי הן בחזקת מוכשרין בכל מקום בין של שוקין בין של בתים. מפני שלותתין אותן להסיר קליפתן: **ב** כל אלו שהן בחזקת מוכשרין הרי הן בחזקת טומאה מפני שהכל ממשמשין בהן והן מוכשרין. ועל כולן נאמן עם הארץ לומר לא הוכשרו ואין צריך לומר שאר אוכלין שאין להן חזקה שע"ה נאמן לומר לא הוכשרו: **ג** כל הדגים בחזקת מוכשרין *ואין עם הארץ נאמן עליהן לומר לא הוכשרו לפיכך לעולם הדגים בחזקת טומאה. הדגים בין שצדן בחרם בין בכפוף בין במצודה אם לא ניער את המצודה עליהן לא הוכשרו. ואם ניער הוכשרו. ואין עם הארץ נאמן לומר לא נערתי את המצודה עליהן והרי הן בחזקת טומאה עד שיתכוין לצודן בטהרה: **ד** *כל הציר בחזקת מוכשר *וציר טהור שנפל לתוכו מים כל שהם הרי הכל משקה ומכשיר ומתטמא טומאת משקין לפיכך חזקתו טמא. נפל לתוכו יין דבש וחלב הולכין אחר הרוב. וכן מי פירות שנתערבו בשאר המשקין *הולכין אחר הרוב. נתערבו במים כל שהן הרי הכל משקה ומתטמא טומאת משקין ומכשיר. וציר חגבים טמאים אינו מכשיר

השגת הראב"ד

*כל הציר בחזקת מוכשר. א"א לשון המשנה בחזקת טומאה והוא נכון יותר משלו:
*וציר טהור שנפל לתוכו מים כל שהן. א"א פירשו בגמרא דבכורות לפי שנחשדו עמי הארץ להעריב בלירן מים עד מחצה ונמצא שהוא רוב מים טמאים:
*הולכין אחר הרוב נתערבו במים. א"א אין זה לא במשנה ולא בתוספתא אלא מי פירות שנפל לתוך מים כל שהן טמאים דברי רבי מאיר והכמים אומרים אחר הרוב ולא חלקו בין מים לשאר משקין ודברי מאיר הוא שהיה מחלק ואין הלכה כמוהו (בתרומות ירושלמי) ומה שכתב על ציר חגבים טמאים שאין מכשיר אבל מתטמא טומאת משקין בתרומות ירושלמי מלא זה ואני הבור שהוא לשון בעיא וכך היא שנויה שם מאי טהור טהור מלהכשיר הא לטמא מטמא ולא עלתה בבעיא ומאי זה טעם חלקו בין ציר הגבים טהור לטמא אלא מפני תערובת המים ונטמאים כיון דמאיסי לא גזרו בהו:

* (כאן חסר בו רבינו מפירושו ששם כתב דגם שם ממין דרי"ם היה מבורכם אלים בשם הזה ונראה דהיה גורס במשנה וכן מפקידין אותם וכאן כתב ואין ע"ס נאמן עליהם וגורם מפקידין אותם אי נמי דגם ודגים אדא מילתא היא ולאו אציר קאי אלא ארישא קאי דקתני כל הדגים):

כסף משנה

ותוב אין צורך למה שחילק רבינו בין אפשר לפתוח ממנו לא"א לפתוח ממנו אלא בדוחק שלא הוזכר בתוספתא:

ד חזקת טיט וכו'. תוספתא שם ופירש רבינו שמשון חזקת טיט כמו חקיקת טיט וכו' ורבינו גרים חזקת: גבא שנפל לתוכו וכו'. גם זה שם ופירש רבינו שמשון שהקפהו שקפה השמן והסירו מעל גבי המים:

ה ומ"ש שמן ושאר המשקים וכו'. נלמד מהדין שהזכיר בסמוך:

ו מי תמצית שלא פסקו וכו'. משנה שם:

ז מי שהיה אוכל תרומה וכו'. סוף פרק ח' דכלים *וכרבי יוסי:

ח האשה שהיתה אוכלת וכו'. שם וכתב הראב"ד זו הנוסחא לא מצאתיה וכו' ואיני יודע למה שיבש הגירסא כיון שלפירוש רבינו גירסת הספרים נכונה ודעת רבינו דאף על גב דרישא דמתניתין דקתני האשה שנטף חלב מדדיה וכו' מיירי באשה טמאה ותנור טהור סיפא דקתני היתה גורפתו והכה הקוץ וכו' מיירי בתנור טמא ואשה טהורה אוכלת תרומה: ומ"ש רבינו שהרי רצונה להוציא המשקה מפיה וכו'. זה הטעם צריך לנכוית ונתנה אצבעה לתוך פיה דאילו להכה הקוץ ויצא ממנה דם תיפוק ליה מפני הדם:

פט"ז א כל האגודות שבשווקים וכו' עד הרי הם בחזקת טומאה. פרק ו' דמכשירין:

ב ומ"ש עם הארץ נאמן לומר לא הוכשרו. ירושלמי פ"ב דדמאי:

ג ומ"ש כל הדגים בחזקת מוכשרין. שם וכל הדגים בחזקת טומאה וכתב רבינו מפני שהוא אוכל מוכשר במים והידים ממשמשים בו הטמא והטהור: הדגים בין שצדן בחרם וכו' עד לצודן בטהרה. תוספתא פ"ג דמכשירין:

ד כל הציר בחזקת מוכשרין. כתב הראב"ד לשון המשנה בפ"ו דמכשירין בחזקת טומאה והוא נכון יותר משלו עכ"ל וטעם רבינו שהנה להשמיענו טעם הטומאה שהוא מפני שהוא מוכשר על ידי שחזקתו שנותנים לתוכו מים וממילא משמע שהוא טמא וכמו שכתב לקמן בסמוך לפיכך חזקתו טמא: ציר טהור שנפל לתוכו וכו'. שם דברי ראב"י. וכתב הראב"ד פירשו בפרק ג' דבכורות לפי שנחשדו עמי הארץ וכו'. טעמו דבפרק ג' דבכורות (דף כ"ג ע"ב) מייתי הא דאמר ראב"י ציר טהור שנפל לתוכו מים כל שהוא טמא ואמר רב נחמן עלה זאת אומרת נחשדו עמי הארץ לערב מחצה בציר ופריך עלה ולמה לי מחצה אפילו בציר ממחצה נמי והכי משהו הו"ל שלגא ופלגא לא בטיל ומשני אימא עד מחצה ואי בעית אימא טומאה ע"ה דרבנן וטומאת משקין דרבנן ברובא גזרו רבנן בפלגא ופלגא לא גזרו ופירש"י ציר טהור כגון שהשיקו במים שנפל לתוכו מים כל שהן טמא כדמפרש נחשדו עמי הארץ לערב מים בצירן וכי נפיל ביה כל שהוא מלא מין את מינו ורבו מים על הציר וטמאים ולמאן דלית ליה טומאה שבעלה חוזרת וגעורת מוקי לה שנפלו בה לאחר השקה מי ע"ה כל שהוא. עד למחצה קרוב למחצה עכ"ל. ולדבריו הסכימו התוספות ומדברי רבינו כאן לא משמע דהאי טעמא משום דחזקה שהיו בו מים מקודם וע"י המים כל שהוא הוי רובא מים אלא אע"פ שידעו שאין בו מים אחרים אלא אלו בלבד מכשיר ומשיג עליו דהא דלא כרב נחמן והא ודאי השגה גדולה היא שיפסוק הוא הפך הגמרא וליישב דברי רבינו צריך לומר דודאי בציר שסתם שחזקתו שהיה בו מים מיירי והשיקו וטהר וכדברי רש"י והיינו טעמא דטמא משום דע"י מים כל שהו ניעורו המים הראשונים וכר"נ אלא שקיצר ולא הזכיר הטעם כמנהגו בכמה מקומות להשמיט טעם הדבר ואע"פ שבפירוש המשנה כתב שאין בה מים אלא הני כל שהוא לא נחוש כיון שהוא היפך הגמרא ונעמיד דבריו בחיבור בענין שיסכימו לדברי הגמרא:

נפל לתוכו יין וכו'. תוספתא סוף פ"ק דמכשירין ובספרי רבינו כתוב מים וט"ס הוא וכן מצאתי בספר מוגה: וכן מי פירות שנתערבו וכו' נתערבו במים וכו'. כתב הראב"ד א"א אין זה לא במשנה ולא בתוספתא וכו'. ורבינו אפשר שהיתה גירסתו בתוספתא סוף פ"ק דמכשירין הפוכה מגירסת הראב"ד וגירסתנו היה שונה מי פירות שנפל לתוכם מים הולכים אחר הרוב דברי ר"מ וחכמים אומרים אפילו נפלו לתוכם מים כל שהם טמאים ופסק כחכמים:

וציר חגבים טמאים וכו'. בפ"ז דעדיות ובפרק י' דתרומות העיד רבי צדוק על ציר חגבים טמאים שהוא טהור וקאמר עלה בירושלמי

*[תימה דהא בעירובין (דף ל"ט) גרסינן ר"י אומר אם היפך וכו' וא"כ לא היה לרבינו לפסוק כמותו דהא קי"ל בעירובין (דף מ"ו ע"ב) הלכה כר"י לגבי רבי יהודה וכ"ש לגבי רבי מאיר והתיו"ט הביא בפ"ג דכלים משנה ג' דברי מהרי"ק בתשובה קפ"ה דהנהו כללות דהלכה כמר לגבי מר לא אמרו על הדינין הנלמדים מדיוקים ויש בהם נוגים בדורנו]:

מכשיר אבל מתטמא טומאת משקין: ה הלוקח ציר מע"ה משיקו במים וטהור שאם היה רוב הציר מים הרי המים מטהרין במקוה. ואם היה רובו מלח של דגים אינה מקבלת טומאה והמים שבה בטלו במיעוטן. בד"א לטבול בהן פת אבל לקדרה מצא מין את מינו וניעור. ונמצאו רוב המים טמאים. שהמיעוט שהיה בציר לא טהור במקוה: ו הפירות בכ"מ בחזקת טהרה. אפילו היה המוכר עכו"ם עד שידע שהוכשרו או שיהיו מדברים שחזקתן מוכשרין: ז האוג בכ"מ בחזקת טומאה וכן כל הקישואין והדלועין והתלויות בגמי על פתחי חנויות בחזקת מוכשרין וטמאין: ח כל הכתוב בתורה ובדברי קבלה מהלכות הטומאות והטהרות אינו אלא לענין מקדש וקדשיו ותרומות ומעשר שני בלבד. שהרי הזהיר את הטמאין מליכנס למקדש או לאכול קודש או תרומה ומעשר בטומאה אבל החולין אין בהן איסור כלל. אלא מותר לאכול חולין טמאין ולשתות משקין טמאים. הרי נאמר בתורה והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל. מכלל שהחולין מותרין שאינו מדבר אלא בבשר קדשים. א"כ מפני מה נאמר הראשון שבחולין טמא והשני פסול לא שיהיה אסור באכילה אלא למנות ממנו לתרומה ולקדש שאם נגע שני של חולין בתרומה פסלה ועשאה שלישי. וכן אם נגע באוכלין של קדש טימאן ועשאן שלישי כמו שביארנו. וכן האוכל אוכל שני של חולין אם נגע בתרומה פסלה: ט כשם שמותר לאכול חולין טמאים ולשתותן כך מותר לגרום טומאה לחולין שבא"י. ויש לו לטמא את החולין המתוקנין לכתחלה. וכן מותר לאדם ליגע בכל הטומאות ולהתטמא בהן. שהרי הזהיר הכתוב את בני אהרן ואת הנזיר מהתטמא במת מכלל שכל העם מותרין. ושאף כהנים ונזירים מותרין להתטמא בשאר טומאות חוץ מטמא מת: י כל ישראל מוזהרין להיות טהורים בכל רגל מפני שהם נכונים ליכנס במקדש ולאכול קדשים. וזה שנאמר בתורה ובנבלתם לא תגעו ברגל בלבד ואם נטמא אינו לוקה אבל בשאר ימות השנה אינו מוזהר: יא הטמא והטהור יחדיו מפי השמועה למדו שהטמא והטהור אוכלין בקערה אחת *אבל לא יאכל הבעל עם אשתו בקערה כשתהיה נדה ולא ישתה עמה ולא תמזוג לו את הכוס כמו שביארנו. ולא יאכל הזב עם הזבה מפני הרגל עבירה שמא יבעול: יב אע"פ שמותר לאכול אוכלין טמאין ולשתות משקין טמאים חסידים הראשונים היו אוכלין חולין בטהרה ונזהרין מן הטומאות כולן כל ימיהם והן הנקראים פרושים ודבר זה קדושה יתירה היא ודרך חסידות שיהיה נבדל אדם ופורש משאר העם ולא יגע בהם ולא יאכל וישתה עמהם. שהפרישות מביאה לידי טהרת הגוף מביאה לידי קדושת הנפש מן הדעות הרעות. וקדושת הנפש גורמת להדמות בשכינה. שנאמר והתקדשתם והייתם קדושים כי קדוש אני יי' מקדשכם:

ומשום הכי לא מכשיר ואם כן לענין טומאה נמי לאו *מטמא הוא שהרי אמרו בבכורות ציר לאו בר קבולי טומאה הוא ואפילו של דגים טהורים דזיעה בעלמא הוא:

*נ"א ככ"מ משקה

השגת הראב"ד

*אבל לא יאכל הבעל עם אשתו בקערה אחת. א"א אנו אומרים אפילו על שולחן אחד במפה אחת אסור:

בירושלמי מאי טהור טהור מלהכשיר הא לטמא מטמא ורבינו מפרש לה בניחותא ולפרושי מתניתין אתא והראב"ד מפרש לה בלשון בעיא וקשה לי על פירוש זה מהיכן עלה בדעתו להסתפק בכך כיון דטהור סתמא קתני בכל גווני משמע ואפשר דמפני שהם טמאים הוקשה לו היאך יהא ציר טהור ומפני כך נסתפק שמא מאי טהור טהור מלהכשיר אבל מטמא הוא או שמא טהור לגמרי קאמר משום דזיעה בעלמא הוא:

ומ"ש הראב"ד וא"כ לענין טומאה לאו משקה הוא וכו' דמשמע דפשיטא ליה דאינו מטמא קשה דאם כן הרי עלתה בבעיא בירושלמי ונראה דלא כתב הראב"ד אלא לצד אחד מצדדי הבעיא:

ה הלוקח ציר מעם הארץ וכו'. פרק ג' דבכורות עלה כ"ב: ומ"ש בספרי רבינו ואם היה רובו מלח של דגים. בספר כתיבת יד נמצא ואם היה רובו מליחה של דגים והיא גירסא נכונה:

ו הפירות בכ"מ וכו'. הכי משמע בתוספתא סוף מכשירין:

ז ומ"ש האוג בכל מקום וכו' וכן כל הקישואים והדילועים וכו'. שם:

ח כל הכתוב בתורה וכו'. בפרק ב' דחולין (דף ל"ד ע"ב) גבי הא דאמרינן ולאי אמרת נפסל גופו מלאכול ומי ספינן ליה מידי דפסיל לגופיה כן כתב רש"י בפירוש ראשון וכן דעת התוספות:

ט כשם שמותר לאכול וכו' כך מותר לגרוס טומאה וכו'. בפ"ד דע"ז עלה נ"ה בראשונה היו אומרים אין בוצרין עם העכו"ם בגת שאסור לגרום טומאה לחולין שבא"י וכו' חזרו לומר וכו' בוצרין עם העכו"ם בגת שמותר לגרום טומאה לחולין שבא"י. ומ"ש ויש לו לטמא את החולין המתוקנין. כלומר הא דאמרי' דלגרום דוקא מותר אבל לטמא אותם להדיא לא הני מילי כשאינם מתוקנים עדיין ומשום תרומה שבהם אבל אם הם מתוקנים להדיא נמי מותר לטמאם. ול"ע דבפ"ק דנדה עלה ו' אמרינן איפכא עיין שם ובסוף פרק הניזקין (דף ס"ב) ובפירש"י פרק כשם (דף ל' ע"ב) בד"ה מאי לאו: וכן מותר לאדם ליגע בכל הטומאות וכו'. פ"ק דר"ה (דף י"ו ע"ב) ובת"כ: ומ"ש ואף כהנים ונזירים מותרים להטמא בשאר טומאות וכו'. זה פשוט שלא הוזהרו בתורה אלא מטומאת מת:

י כל ישראל מוזהרים וכו'. בפ"ק דר"ה (דף ט"ז:): ומ"ש ואם נטמא אינו לוקה. בת"כ ובנבלתם לא תגעו ברגל וקתני עלה אחרים אומרים יכול אם נגע בנבילה ילקה ת"ל ולאלה תטמאו הוי אומר רשות ומשמע לרבינו דלתנא קמא נמי אינו לוקה ברגל:

יא הטמא והטהור יחדיו מפי השמועה למדו וכו'. בספרי. ומה שכתב אבל לא יאכל הבעל עם אשתו וכו'. משנה בפרק קמא דשבת (דף י"א) לא יאכל הזב עם הזבה מפני הרגל עבירה: וכתב הראב"ד אנו אומרים אפילו על שלחן אחד במפה אחת אסור. ואין זו השגה על רבינו שהוא מפרש דמאי דתנן לא יאכל הזב עם הזבה היינו בקערה אחת ועל שלחן אחד במפה אחת חומרא בעלמא הוא לענין איסור למאן דסבר הכי:

יב אע"פ שמותר לאכול וכו' חסידים הראשונים היו אוכלים חולין בטהרה וכו'. משנה בסוף פ"ב דחגיגה (דף י"ח ע"ב). ומה שכתב שהפרישות מביאה לידי טהרת הגוף וכו'. בפ"ק דע"ז (דף כ' ע"ב) ונוסחת רבינו כדאיתא בירושלמי פרק ג' דשקלים:

סליקו הלכות טומאת אוכלין

בריך רחמנא דסייען

משנה למלך

פט"ז ח כל הכתוב בתורה כו'. עיין במה שכתבו התוספות פרק קמא דחולין (דף ג') ד"ה טמא וכמה שכתבו פרק ג' דכריתות (דף י"ג) ד"ה התירו:

ט ויש לו לטמא את החולין כו'. כתב מרן ל"ע דבפ"ק דנדה כו'. ועיין במ"ש הרב בעל פיו"ע סוף פ"ה דשביעית שהאריך לבאר דברי רבינו. ועיין בתוספות פ"ק דחולין (דף ג') ד"ה טמא דבבשר לכ"ע מותר לגרום טומאה ועיין במ"ש רבינו בפ"ז מהלכות בכורים דין י"ב וכמה שכתב מרן שם ועיין במ"ש מרן ריש פ"י מהלכות מטמאי משכב ומושב:

י כל ישראל מוזהרים להיות טהורים בכל רגל כו'. כתבו התוספות בריש פ"ק דחולין עלה ג' ד"ה טמא דאסור לטמא גופו באוכלין טמאין כדדרשינן והתקדשתם והייתם קדושים אזהרה לבני ישראל שיאכלו חולין בטהרה ע"כ. אך ראיתי לתוספות בפרק ג' דכריתות עלה י"ג ד"ה התירו שכתבו וא"ת אפילו בלא הכנה נמי והכריחו כדבר מהא דתנן בפ"ב דטהרות והשלישי נאכל בנזיד הדמע ולכאורה נראה שהכרח הוא מדקתני השלישי נאכל בנזיד כלומר דליכא ג' בחולין אם איתא דאסור לטמא גופו ליתני דהשלישי מותר לאוכלו וממילא שמעינן דליכא טומאה בשלישי בחולין ועוד הכריחו מסוגיא דחולין שכתבנו שהקשו בגמרא טמא בחולין מאי למימרא ואע"ג שחולין טמאין כלומר ואם איתא שאסור לטמא גופו מידושא אשמעינן דיכול לשחוט טמא בחולין ולא חיישינן דילמא יגע בבשר ויטמא החולין ויאכלם ונמצא שמטמא גופו אלא ודאי דליכא איסור לטמא גופו והנה מלבד שהכרח זה אין בו כדאי משום דאף דנימא דאסור לטמא גופו מ"מ אפשר דליכא איסור לטמא אוכלי חולין וא"כ שפיר הקשו בגמרא טמא בחולין מאי למימרא והלא מותר הוא לטמא חולין ויאכלם בימי טומאתו או ימכרם לטמא וכי תימא דס"ל דאסור לטמא בשר חולין הא ליתא דא"כ מה הקשו מאי למימרא וכמבואר זאת ועוד שדברי התוספות הם סותרים זה לזה. שוב ראיתי שדין זה הוא מחלוקת קדום בין הראשונים ודעת רש"י בפ"ב דחולין עלה ל"ד הוא דאסור לטמא גופו ומדרבנן מיהא איכא איסורא אך התוספות שם חלקו עליו וכתבו דליכא איסור כלל לטמא גופו וכן הוא דעת הר"ש פרק ב' דטהרות וכן כתב בסוף מסכת מקואות וכן כתב רבינו סוף ה' טומאת אוכלין דין ח' יע"ש ורש"י עצמו בפרק בתרא דיומא עלה פ"א מדבריו שם מוכח דס"ל דקרא לא אתא אלא לומר דאם אכל אוכלין טמאים דנטמא גופו אבל לכ"ע אזהרה שלא יטמא גופו ליכא ולפי זה כי משני נמי מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא לא קאי אלא לענין שאם אכל אוכלין טמאין שנטמא גופו אבל שיהא אסור לטמא גופו לא ואפילו איסורא דרבנן ליכא. ודע שאף שכתבנו דליכא איסור כלל במי שמטמא את עצמו ואפילו הכהנים לא הוזהרו כי אם ממגע מת מ"מ ברגל איכא איסורא לטמא את עצמו כדאמרינן בפ"ק דר"ה עלה י"ו אמר רבי יצחק חייב אדם לטהר את עצמו ברגל שנאמר ובנבלתם לא תגעו תניא נמי הכי ובנבלתם לא תגעו יכול יהיו ישראל מוזהרין על מגע נבילה כו' אלא מה מ"ל ובנבלתם לא תגעו ברגל ע"כ. אלא שיש להסתפק אם הוא איסור תורה או אינו אלא כי אם מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא ומדברי רבינו שכתב כל ישראל מוזהרין להיות טהורין בכל רגל מפני שהם נכונים ליכנס במקדש ולאכול קדשים וזה שנאמר בתורה ובנבלתם לא תגעו ברגל בלבד ואם נטמא אינו לוקה אבל בשאר ימות השנה אינו מוזהר ע"כ משמען של דברים הללו נראה דס"ל דאיכא איסור תורה במי שמטמא את עצמו ברגל אלא שאינו לוקה ואין זה מן התימה אי ס"ל דאיכא איסור תורה ואמאי אינו לוקה שהרי מצינו לו דומה לזה בפרק י"א מהלכות טומאת צרעת דין ז' גבי נפור בהוטס שהוא דין תורה לכ"ע וכמו שהכריח הרמב"ן במנין ל"ת שלו ואפילו הכי נראה מדברי רבינו דאינו לוקה מדלא כתבו שם וכן בהלכות סנהדרין כשמנה הלוקין לא מנה אותו שמעת מינה דאינו לוקה ואף שאיסורו דבר תורה וטעם נראה אגלי דכיון דפשטא דקרא לא איירי בהכי אף דמכח יתורא דרבינן איזו דרשא אף שהיא דבר תורה אינו לוקה עליה דומיא דהכנה מבשר בחלב דאף דאיכא הך לא הכבל לאיסור הנאה אינו לוקה על ההנאה וכמבואר (א"ה עיין בדברי המחבר פ"ב מהלכות יסודי התורה) וראיתי למרן שכתב ומ"ש ואם נטמא אינו לוקה בת"כ ובנבלתם לא תגעו ברגל וקתני עלה אחרים אומרים

יכול

יכול אם נגע בנבילה ילקה ת"ל ולהלה חטמאו בו. אומר רבות ומשמע לרבינו דלת"ק נמי אינו לוקה ברגל ע"כ. ולא ידעתי איך נלמד מדברי אהרים דלת"ק אינו לוקה ובכוונת הת"כ נראה דאהרים חולקים עם ת"ק דלת"ק האי ובנבלתם לא תגעו לרגל ולאהרים אין חילוק בין רגל לשאר ימות השנה ומאי דכתיב ובנבלתם לא תגעו איצטריך משום דכתיב ולהלה תטמאו סד"א חובה קמ"ל קרא ובנבלתם לא תגעו ומהכרח שני הפסוקים הללו אנו לומדים שהוא רשות וכל זה הוא מבואר למי שיעיין היטב בדברי ת"כ. שוב ראיתי להרמב"ן בפירוש התורה בפרשת שמיני עלה דקרא דובנבלתם לא תגעו שכתב דמה שאמרו חייב אדם לטהר עצמו ברגל הוא מצוה מד"ס ואין בזה מן התורה עשה או לא תעשה כו' ועיין עוד שם בכל מה שכתב בדבריו נריכין יצוב יע"ש. ודע שהש"י הביא דרשא זו דובנבלתם לא תגעו דמיירי ברגל בפרשת ראה ולא ידעתי למה לא הביאה בפרשת שמיני וכמו שהיא שנויה בת"כ. וראיתי להרא"ם שהקשה עלה דדרשא זו דאמרינן דמאי דכתיב ובנבלתם לא תגעו דמיירי ברגל מהא דתנן בפרק חומר בקודש הפותח את חביתו והמתחיל בעיסתו על גב הרגל רבי יהודה אומר יגמור וחכמים אומרים לא יגמור וכו' אלמא ברגל מקילין בהן ובשאר ימות השנה מחמירין בהן ואילו גבי מגע נבילה החמיר הכתוב ברגל והיקל בשאר ימות השנה ע"כ. ולא הבינותי דבריו כלל דאם עיקר קושיית הרב הוא שמלינו במקום שהותרה טומאה ברגל ואילו גבי מגע נבילה ראינו בהפך מה לו להביא מחלוקת זה דרבי יהודה וחכמים היה לו להביא עיקר הדין דתנן בפרק חומר בקדש ונאמנין בזמן הרגל אף על התרומה ואמרינן בגמרא מנא הני מילי אמר רבי יהושע בן לוי דאמר קרא ויאסף כל איש ישראל אל העיר כאיש אחד חברים הכתוב עשאן כולם חברים אלמא דמקילינן ברגל יותר משאר ימות השנה ואולי דעת הרב הוא דאי מהתם הוה אמינא דלא משום קולא הוא שהתירו טומאת עם הארץ ברגל אלא לפי שהכל מטהרים עצמן ועולין לרגל ואף שבשאר ימות השנה אינם מקפידים על הטומאות ברגל מקפידים ומטהרין עצמן דומיא דהכיא דכתב רבינו סוף פי"ג מהלכות פרה דהכל נאמנין על טהרת החטאת ואפילו עמי הארץ מפני חומרתה וא"כ אין לנו להוכיח מכאן שהקלו ברגל בטומאה יותר משאר ימות השנה אך מאותה משנה שהביא הרב דקתני וחכמים אומרים לא יגמור מוכיח מינה דע"כ טעמא הוא לפי שהותרה טומאת ע"ה ברגל ומש"ה אמרו חכמים דלא יגמור לאחר הרגל דאם היה הטעם לפי שהכל מטהרים עצמן ברגל אין חילוק בין רגל לאחר הרגל וכן נראה שהיא כוונת הרב ממה שהאריך להביא דברי רש"י שבפירוש המשנה אלא שאני תמיה לפי זה שמצאתי דברי רבינו סותרים זה לזה שהרי בפי"א מהלכות משכב ומושב דין ט' כתב טומאת עמי הארץ ברגל כטהרה היא חשובה כו' מפני שהכל מטהרין עצמן ועולין לרגל כו' וא"כ כתב הפותח חביתו ברגל כו' הרי שאר ההבית ושאר העיסה בחזקת טומאה שהרי נגעו בו עמי הארץ כו' הרי דס"ל שלא שהטעם הוא לפי שהכל מטהרין עצמן ברגל אפ"ה לאחר הרגל לא יגמור והנראה אצלי בדעת רבינו הוא שעיקר הטעם הוא לפי שחכמים לא רצו לגזור טומאה על ע"ה ברגל משום שהכל מתקבצין בירושלים ואם היינו גוזרים עליהם טומאה הוה אתו לאינצויי והיה כל אחד ואחד מושה במה לעצמו ומנלן טעם להיתר זה לפי שהכל מטהרין עצמן ברגל אבל לאחר הרגל שבטל עיקר הטעם חזר הדבר לעיקרו ולפי זה אין מקום כלל לקושיית הרב ואף אם היינו אומרים שאין הטעם כי אם משום דלא גזרו טומאה ברגל לא מצאתי מקום לקושיית הרב דמה ענין טומאת עם הארץ שהיא גזירה דרבנן דאמרינן דברגל לא גזרו לפי שכל ישראל היו כאיש אחד ואיכא למיחש למחלוקת לטומאת מגע נבילה שהיא מן התורה דאמרינן דכיון דברגל הכל צריכין לעלות ולראות ולאכול שלמי שמחה ושלמי חגיגה דאמרינן דצריכין ליזהר שלא יגעו בנבילה או בטומאה אחרת ברגל כוף דבר דבזי הרב נעלמו ממנו:

סליקו להו הלכות טומאת אוכלין

הלכות כלים

ענין אלו ההלכות לידע כלים שמקבלין טומאה מכל אלו הטומאות וכלים שאינן מתטמאין וכיצד מתטמאין ומטמאין:

וביאור ענין זה בפרקים אלו:

פרק ראשון

א שבעה מיני כלים הן שמקבלין טומאה מן התורה ואלו הן. הבגדים. והשקין. וכלי עור. וכלי עצם. וכלי מתכות. וכלי עץ. וכלי חרש. הרי הוא אומר מכל כלי עץ או בגד או עור או שק. ובכלי מתכות נאמר אך את הזהב ואת הכסף. ובכלי חרש נאמר וכלי חרש אשר יפול מהם אל תוכו כל אשר בתוכו יטמא ואותו תשבורו: **ב** מפי השמועה למדו שזה שנאמר בתורה וכל מעשה עזים לרבות כלים העשויין מן הקרניים ומן הטלפיים ומן העצמות של עזים והוא הדין לשאר מיני בהמה וחיה. אבל כלים העשויין מעצמות העוף אינן מקבלין טומאה חוץ מכלים העשויין מכנף העזניה בלבד וביצת הנעמית המצופה הואיל והן דומין לעצם מקבלין טומאה ככלי עצם. וקרוב בעיני שטומאתן מדברי סופרים: **ג** כלים העשויין מעצמות חיה שבים ומעורה טהורים. כל שבים טהור ואינו מקבל טומאה מן הטומאות ולא טומאת מדרס. אף האורג בגד מצמר הגדל בים אינו מקבל טומאה שנאמר או בגד או עור כפי השמועה למדו מה בגד מן הגדל בארץ אף עור מן הגדל בארץ. חיבר מן הגדל בים עם הגדל בארץ אפילו חוט או משיחה אם חיברו חיבור עד שמשים את שניהן

באילו

כסף משנה

פ"א א שבעה מיני כלים הם וכו': ב ומה שכתב מפי השמועה למדו כזה שנאמר בתורה וכל מעשה עזים וכו'. בסוף פ"ק דחולין (דף כ"ה ע"ב) מה ת"ל וכל מעשה עזים תתחלאו להביא דבר הבא מן העזים מן הקרניים ומן הטלפיים שאר בהמה וחיה מנין תלמוד לומר וכל מעשה עזים א"כ מה תלמוד לומר עזים פרט לעופות. ומה שכתב חוץ מכלים העשויים מכנף העזניה בלבד וביצת הנעמית המצופה. בפ"ז דכלים: ג כלים העשויים מעצמות חיה שבים וכו' עד הכל מקבל טומאה. שם:

משנה למלך

פ"א ב וביצת הנעמית המצופה כו'. כתב מהר"ם דהמצופה קאי אף לכנף העזניה. תי"ט: ג כל שבים טהור כו'. בפירוש המשנה פסק רבינו כר"ע דקאמר חוץ מכלב המים מפני שהוא בורח ליבשה וכן פסק שם הרע"ב. ומדבתם כאן נראה דפסק דלא כר"ע וצ"ע. ועיין תוי"ט פי"ז דכלים משנה ח' שעמד בכל זה. ולי נראה שרבינו כמן עלה דמתני' פי"ז דכלים משנה י"ד דקתני ובחמישי אין בהם טומאה חוץ מכנף העזניה כו' ולא קאמר נמי חוץ מכלב המים וכו"ל מחלוקת וא"כ סתם דהלכה כסתם ועיין בתוי"ט שם:

ומ"ש רבינו חיבר מן הגדל בים עם הגדל בארץ וכו'. תנאי זה שהתנה רבינו הוא שמי' בת"כ בפרשת שמיני דקתני או בגד להביא את הדומה לו מן הגדל בארץ כל שהוא אפילו חוט אפי' משיחה ובלבד שיתחברנו לו כדרך חיבורו לטומאה ונראה דהיינו מאי דתנן במסכת כלים פי"ג כל שבים טהור כו' אפי' חוט אפילו משיחה דבר שהוא מקבל טומאה טמא ע"כ (א"ה עיין במ"ש הרב המחבר לקמן פכ"ג מהלכות אלו דין ד') והכוונה היא שאם חיבור זה הוא דבר המקבל טומאה במקום אחר ע"י הטומאות תבורו היכא דשניהם הם מן הגדל בארץ הכא נמי חשיב חיבור והכל מקבל טומאה הן אמת שדברי רבינו בפי' המשנה לא יכולתי להולמם שכתב אמרו בכאן דבר שהוא מקבל טומאה טמא ירצה בו שאשר חיבר בו מן הגדל בארץ הוא אשר יטמא ע"כ והנ"ל להגיה בדבריו וכך הוא המשך הלשון וזהו ענין אומרו בכאן כו' הגדל בארץ יטמא אם הוא חיבור לטומאה ולפי גירסא זו דבריו הם על הכוונה שכתבתי ודברי רבינו שברים פי"א ממסכת נגעים הם ע"פ כוונה זו ולפי מה שהגיה בדבריו הרב בעל תי"ט. וראיתי למרן בפי"ג מהלכות נגעים שכתב ומ"ש והוא שיתחברנו לו כדרך חיבורי בגדים שם ובת"כ מייתי לה מקרא ע"כ ולכאורה נראה שהבין בפשט המשנה כמו שכתבנו מדכתב שם אבל האמת נראה דמרן לא קאי אלא אתחלת דברי רבינו שכתב חיבר לכם כו' ועלה קאמר שם וביינו דסיים ובת"כ מייתי לה מקרא ובת"כ לא למדו מהפסוק אלא עיקר הדין אבל מאי דבעינן שיהיה מחובר כחבורו לטומאה דין זה אין לו רמז בפסוק וזה פשוט. ודע שהנראה אצלי מדקדוק דברי רבינו דמסכת כלים ונגעים הוא דדוקא אם נטמא דבר הגדל בארץ נטמא הדבר הגדל בים אבל אם נטמא הדבר הגדל בים לא נטמא דבר הגדל ביבשה לפי שאפילו נטמא הדבר הגדל בים לא קיבל טומאה וכ"ש שלא יטמא זולתו ומלינו חילוק זה וכמו שכתב הר"ש בפרק י"ט דכלים פ"ה אך ממה שכתב רבינו בחיבורו בפי"ג מהלכות טומאת צרעת דין ה' מטמאין בנגעים סתם וכן בהלכות כלים כתב סתם הכל מקבל טומאה נראה דאין חילוק בין אם נגעה הטומאה בדבר הגדל בים לאם נגעה הטומאה בדבר הגדל ביבשה והכי מסתברא שהרי דבר זה שהוא גדל מן הארץ מגד עצמו אינו מקבל טומאה שהרי אין בו שיעור בגד לקבל טומאה דהא תנן אפילו חוט אפילו משיחה ואם כן על כרחך קבלת טומאתו הוא בהצטרפות דבר הגדל בים וא"כ מה לי אם נגעה הטומאה בדבר הגדל בארץ מה לי אם נגעה הטומאה בדבר הגדל בים. ודע שהרב בעל תוי"ט בריש פי"א ממסכת נגעים כתב בשם מהר"י מקמפונט דדוקא הרצועה של עור שחיבר לה טמאה ולא עור חית הים דיקא נמי דקתני במתניתין טמא ולא קתני מטמאין ע"כ עוד כתב בשם מהר"ם דכל שהוא מקבל טומאה נ"ל דיש בו כשיעור הבגד שלש על שלש העור ה' על ה' ולא בטל ברוב כיון דלא טלפן זה בזה כמו בהיפא עכ"ד. ונראה דדברי מהר"י מקמפונט עם דברי מהר"ם לא יכוונו בנושא אחד דאם עור זה או הבגד הוא מקבל טומאה מגד עצמו לפי שיש בו כשיעור ואינו טמא אלא העור או הבגד הגדל בארץ מאי אתא לאשמועינן מתניתין פשיטא דטמא כיון שיש בו כשיעור ואם נאמר דאתא לאשמועינן דלא בטיל ברוב וכדתנן למר גמלים וצמר רחלים שטרפן זה בזה דאזלינן בתר רובא לא יקשה כלל מאי דמסיים בת"כ פרשת תזריע ובלבד שיחברנו כדרך חיבורו לטומאה אדרבה היכא דנתחבר כדרך חיבורו לטומאה הוא דהוה ס"ד דבטל ברוב ולפי הכרת מהר"י מקמפונט נראה דאיצטריך חיבור זה כדי להשלים שיעור הבגד שאין בו כשיעור ואף שהוא אינו מקבל טומאה מהני מיהא להשלים שיעור דבר הגדל בארץ. ואפשר עוד לדחוק ולומר דלעולם מהר"י מקמפונט סבירא ליה כמהר"ם בפירושא דמתניתין ומאי דקתני בת"כ ובלבד שיחברנו כו' הוא דס"ל דקרא אתא לאשמועינן דדבר הגדל בארץ מקבל טומאה ע"י נגיעת הטומאה בדבר הגדל בים אף שהוא אינו מקבל טומאה וזהו דוקא אם נתחבר כדרך חיבורו לטומאה או הוא שהדבר הגדל בארץ מתטמא אם נגעה הטומאה בדבר הגדל בים אף שהוא אינו מקבל טומאה ומ"מ לא יכילתי לייתב לפי זה שכתב מהר"ם דבעינן שיהא בו כשיעור מדבר הגדל בארץ מאי דתנן במתניתין אפילו חוט אפילו משיחה וכ"ת דכוונת מהר"ם הוא שיהיה בין הכל כשיעור הא ודאי גורעא היא דמאי אתא מתניתין לאשמועינן פשיטא דבעינן שיהיה כשיעור וכעת צ"ע. ודע שאף שדברי מהר"י מקמפונט ומהר"ם ז"ל לא באו כי אם במתניתין דנגעים הוא הדין למתניתין דפי"ז דכלים דמפרשי לה הכי דאין חילוק ביניהם וזה פשוט. עוד אני מסתפק אם לקח צמר דגדל בים וצמר

הגדל

כאילו הן אחד לטומאה שאם נטמא זה יטמא זה הכל מקבל טומאה: ד יראה לי שהכלים העשויים מעור העוף אין מקבלין טומאה כמו עצמותיו. וא"ת והרי הוא כשר לכתוב עליו תפילין כעור בהמה וחיה. הנה עור הדג אינו מקבל טומאה ולולא זוהמתו שאינה פוסקת היה כשר לתפילין הנה למדת שאף דבר שאינו מקבל טומאה כשר לתפילין אם אין לו זוהמא: ה כלי זכוכית אינן מקבלין טומאה מדברי תורה וחכמים גזרו עליהן שיקבלו טומאה הואיל ותחלת ברייתן מן החול ככלי חרס הרי הן ככלי חרס. *ומפני שתוכן נראה כברן לא גזרו עליהן שיטמאו מאוירן אלא עד שתגע הטומאה בהן בין מתוכן בין מגבן ככלי מתכות. ולא גזרו טומאה על פשוטיהן אלא על מקבליהן. ואין להם טהרה במקוה. ואין שורפין עליהן תרומה וקדשים שלא גזרו עליהן אלא לתלות: ו כלי גללים וכלי אבנים וכלי אדמה לעולם טהורין. ואין מקבלין טומאה מן הטומאות ולא טומאת מדרס לא מן התורה ולא מדברי סופרים בין פשוטיהן בין מקבליהן: ז פיל שבלע הוצין והקיאן דרך הרעי העושה מהן כלים הרי הן ספק אם הם ככלי גללים או כלי עץ כשהיו. אבל כפיפה שנטמאת ובלעה פיל והקיאה דרך בית הרעי הרי היא בטומאתה: ח פשוטי כלי חרס כגון מנורה וכסא ושולחן של חרס וכיוצא בהן אין מקבלין טומאה מן הטומאות ולא טומאת מדרס לא מן התורה ולא מדברי סופרים שנאמר אשר יפול מהם אל תוכו יטמא כל שיש לו תוך בכלי חרס מקבל טומאה ושאין לו תוך טהור: ט כלי מתכות אחד פשוטיהן כגון הסכינים והמספריים או מקבליהן כגון היורות והקומקומוסין הכל מקבלין טומאה שנאמר כל דבר אשר יבוא באש בין מקבל בין פשוט. אפילו תיבה או מגדל וכיוצא בהן של מתכת שהן מקבלין ארבעים סאה בלח או יתר מקבלין טומאה שנאמר כל דבר אשר יבא באש: י כלי עץ וכלי עור וכלי עצם מקבליהן כגון העריבה והחמת וכיוצא בהן מקבלין טומאה מדברי תורה. אבל פשוטיהן כגון הלוחות והכסא והעור שאוכלין עליו וכיוצא בהן אינן מקבלין טומאה אלא מדברי סופרים שנאמר מכל כלי עץ מפי השמועה למדו מה שק שיש לו בית קבול אף כל שיש לו בית קבול וכלי עצם ככלי עץ לכל דבר. בד"א שטומאת פשוטיהן מדברי סופרים בשאר טומאות חוץ מטומאת מדרס אבל במדרס הזב וחביריו מתטמאין מן התורה שנאמר כל המשכב אשר ישכב כל העשוי למשכב או למרכב כמו שביארנו. וכן כלי זכוכית העשוי למשכב מתטמא במדרס מדבריהן: יא כל שהוא ארוג בין מצמר ופשתים בין מקנבוס או ממשי או משאר דברים הנדלים ביבשה הוא הנקרא בגד לעניין טומאה והלבדים כבגדים לכל דבר: יב השק הוא חוטי שיער הגדילין כשלשלת או הארוגין כבגדים אחד העשוי מן העזים או מצמר גמלים או מזנב הסוס והפרה וכיוצא בהן ואחד הארוג מהן כמו המרצופין או הנדל כמו חבק של חמור וכיוצא בו. אבל הטבלים והמשיחות השזורין בין מן השיער בין מצמר ופשתים אינן מקבלין טומאה בפני עצמן: יג כל הכלים העשויין מן הגומא ומן הערבה ומן הקנים ומכפות תמרים ומן העלים והשריגין וקליפי אילנות ומן החלף כגון הכפיפות והטרסקלין והמחלצות והמפצות הכל בכלל כלי העץ שהכל גדל מן הארץ כעץ. אחד כלי חרס ואחד כלי נתר לכל דבר. כל כלי העשוי מהעפר מן העפרות ואח"כ שורפין אותן בכבשן הרי זה כלי חרס. והתנור והכיריים והכופח וכיוצא בהן משאר הבניינות שאופין בהן או מבשלין בהן דבל מקבלין טומאה דין תורה וטומאתן וטומאת כלי חרס שוה:

מה

השגת הראב"ד

*ומפני שתוכן נראה כברן. א"א אין זה הטעם על דרך ההלכה אלא מפני שתוכן נראה כברן עשו גבו כתוכו ומטמא מגבו וא"ת יטמא מאוירו ככלי חרס א"כ יהיה חמור מכל הכלים הכתובים בתורה שלא מצינו שלא טומאות הללו בשום כלי מיעטו אם כאויר מפני שהוא חידוש:

כסף משנה

ה כלי זכוכית וכו'. בפ"ק דשבת (דף י"ו ע"ב) כלי זכוכית מ"ש גזור בהו רבנן טומאה וכו' עד הואיל ונראה תוכו כברו ופירש"י וכו':
וכתב הראב"ד אין זה הטעם על דרך ההלכה וכו'. פשטא דגמרא כהראב"ד ולדעת רבינו י"ל שהוא סובר שכשהקשו אלא מעתה לא ליטמו מגבן בכלל זה הוא שיטמאו מאוירן ככלי חרס וכי שני רב אשי הואיל ותוכו נראה כברו הוי נמי טעמא בין למטמאים מגבן בין מאוירן דכיון דלא דמו לכלי חרס שאין תוכן נראה כברן וכלי זכוכית תוכן נראה כברן אין לדמותן לגמרי לכלי חרס ושלא כפירש"י:
ו כלי גללים וכלי אבנים וכלי אדמה וכו'. מנחות פרק רבי ישמעאל עלה ס"ט ע"ב ושבת ר"פ במה אשה (דף כ"ח) ובכמה דוכתי ופירוש כלי גללים כלים העשויים מגללי בהמה ופירוש כלי אדמה כלי חרס עד שלא הוסק בכבשן:
ז פיל שבלע הוצין וכו'. מנחות פרק רבי ישמעאל [דף ס"ט.] בעיא דלא איפשיטא. ומ"ש אבל כפיפה שנטמאת וכו'. שם:
ח פשוטי כלי חרס וכו'. פ"ב דכלים. ומ"ש ולא טומאת מדרס. בפרק ר"ע עלה פ"ד ופרק על אלו מומין (דף ל"ח). ומ"ש ולא מד"ס:
ט כלי מתכות אחד פשוטיהן וכו'. רפ"א דכלים ופ"ק דחולין (דף כ"ה) ופרק קמא דשבת (דף ט"ז). ומה שלמדה רבינו מדכתיב כל דבר. בסיפרא. ומ"ש אפילו תיבה וכו' שהם מקבלים מ' סאה וכו'. תוספתא רפי"א דכלים וטעמא משום דכלי מתכות לא איתקש לשק:
י כלי עץ וכלי עור וכלי עצם וכו'. רפ"ב ורפט"ו דכלים כלי עץ וכלי עור וכלי עצם פשוטיהם טהורים ומקבליהם טמאים. ומ"ש שפשוטיהם מקבלים טומאה מד"ס. בפרק המוכר את הבית (דף ס"ו) משני פשוטי כלי עץ דטומאה דמדרבנן וכדעת התוספות שסוברים דקושטא דמילתא הכי הוא ומכ"מ יש כלי עץ שאין מקבלים טומאה אפילו מדרבנן כמבואר בפ"ד וכאן רמז וכתב כגון הלוחות והכסא. ומ"ש מפי השמועה למדו וכו' וכן מ"ש בד"א שטומאת פשוטיהם מד"ס וכו' אבל במדרס הזב וחביריו מתטמאין מן התורה וכו'. פרק על אלו מומין (דף ל"ח) והא דומיא דשק בעינן וכו' בהנך דחזו למדרסות ופרק רבי עקיבא (דף פ"ד) אמריק דכיון דכתיב וכל המשכב דרשינן כל שים במינו טהרה במקוה מטמא מדרס. ומ"ש רבינו שכלי עור פשוטיהם מקבלים טומאה מדרבנן הוא מפני מה שהוזכרו בפי"ו דכלים פשוטי כלי עץ שמקבלים טומאה וכתב שם שהם בכלל מה שאמרו בגמרא פשוטי כלי עץ מדרבנן ירצה כלי עץ ושאר המנויים עמו שאינם מקבלים טומאה מדאורייתא. ומ"ש וכן כלי זכוכית וכו'. בתוספתא כל מדרס כלי זכוכית טהורים ורבינו שמשון גורס טמאים והיא גירסת רבינו:
יא כל שהוא ארוג וכו'. בפרק במה אשה (דף ס"ד) אשו בגד לאו ארוג הוא וכו' ור"פ התכלת (דף ל"ט ע"ב) ובפ"ב דשבת (דף כ' ע"ב) מדבכי הנא דבי רבי ישמעאל שיריס וכלך וכו' מאו בגד. ומ"ש והלבדים וכו'. בסיפרא פ"ח ובתוספתא דכלים פ"ה דב"ב:
יב השק הוא חוטי שיער וכו' אבל הטבלים והמשיחות וכו'. בפרק במה אשה עלה ס"ד ובת"כ:
יג כל הכלים העשויים וכו'. בפ"א דכלים קרי למפץ כלי עץ ובפי"ו קרי כלי עץ לסלים של עץ ושל תמרה וכוורת הקש וכוורת הקנים וקנונית וקלתות והם עשויים מערבה דקה וסוגין והם קופות:
אחד כלי חרס וכו'. ברפ"ב דכלים. ומ"ש כל כלי העשוי מהעפר וכו' כ"כ רבינו שם. ומ"ש והתנור והכיריים וכו'. פשוט הוא:

העושה

משנה למלך

שגדל ביבשה וטרפן זה בזה מהו מי אזלינן בתר רובא דומיא דשניא דתנן בפי"א דנגעים מ"ב או דילמא שאני גמר גמלים וגמר רחלים שאינו נראה ומתערב יפה ומש"ה בטל ברוב אבל הכא דאף בתר טריפה ניכר גמר שגדל בארץ אינו בטל וסיינו דלא תנן כי האי גוונא במסכת כלים:
ד יראה לי שהכלים העשויים מעור העוף אין מקבלין טומאה כמו עצמותיו ע"כ. ולי נראה שיש לסביה ראיה לדין זה ממשנה דתנן בפי"ז דכלים מי"ד ויש במה שנברא ביום הראשון טומאה כו' ובחמישי אין בהם טומאה חוץ מכנף העוזיה וכו' ומדלא קאמר ועור העוף שמעת מינה דעור העוף אין מקבל טומאה דליכא שום טומאה במה שנברא בחמישי אלא כנף העוזיה וביצת הנעמית שטומאתם מדרבנן וכמ"ש רבינו. ודע שמדברי הר"ש שם נראה דמקרא דעוזיה נתמעט עצמות הדג והעוף ומסיקתא דבגד נתמעט עור הדג והעוף. ויש לדקדק דבפי"ז דכלים תנן אלו כלים מצילים בצמיד פתיל כו' עצמות הדג ועורו ואמאי לא תני עצמות העוף ועורו. וי"ל דתנא ושייר דהא שייר נמי גלמי כלי מתכות. א"נ משום דבעוף לאו מילתא פסיקתא היא דהא איכא כנף העוזיה וביצת הנעמית ואע"ג שטומאתם מדרבנן מכל מקום חשיבי במקום אחר (*א"ה המעתיק לעיל פי"ב מהלכות טומאת מת דין כ' יע"ש) דהפי' דבר הטמא מדרבנן אינו מציל בצמיד פתיל. וראיתי לרבינו בפכ"א מהלכות טומאת מת שהביא עצמות העוף בכלל הכלים המצילים ודבריו הם לקוחים מהתוספתא ולא ידעתי אמאי לא תני נמי עור העוף:
ה שלא גזרו עליהם אלא לתלות. התוספות בפ"ק דשבת (דף ט"ו) ד"ה אתו כתבו דדוקא בטומאת גבן אמרינן דאין שורפין אבל שאר טומאות שמטמאין מתורת כלי חרס שורפין תרומה וקדשים ועיין במ"ש בדף י"ו ד"ה עבדו:
י כלי עץ וכלי עור כו'. רש"י בפרק המוציא יין (דף פ"א) כתב דפשוטי כלי עצם טמאים דומיא דכלי מתכות וכבר דחו התוספות שם את דבריו דבהדיא תנן ריש פ"ב ופט"ו דפשוטי כלי עצם טהורין וכ"כ הרשב"א בחידושיו ספ"א דחולין כתבו התוספות בפרק במה אשה (דף ס"ג) ד"ה מנין דהא דאמרינן פשוטי כלי עור טהורין דוקא בעור שהוא קשה אבל אם הם ראויים לקבל בהם שום דבר טמאים. ועיין במ"ש רבינו לעיל פי"ג מהלכות טומאת צרעת דכלי העור בין פשוטיהן בין מקבליהן מתטמאין בנגעים ומשמע דמדין תורה קאמר וצ"ע:
יג אחד כלי חרס ואחד כלי נתר כו'. תנן ריש פ"ב דכלים כלי חרס וכלי נתר מתטמאים ומטמאים באויריהם

מאויריהם ומיטמאין מאחוריהם ואין מיטמאים מגביהם ע"כ. כך היא גירסת רש"י בפ"ק דחגיגה דף כ"ו ופירש שם דכלי חרס שתלה טומאה באוירו נטמא תוכו ואם אוכלין באוירו מטמאין את האוכלים ומיטמאים מאחוריהם אם נכנסה טומאה לתוך אחוריהם מבחוץ במקום חקק בית מושבה כדרך בעוטים לכלי עץ ואין מיטמאין מגבן דכתיב אל תוכו ע"כ. וכתבו התוספות דלדברי רש"י כ"ש דמטמאים אחרים מאחוריהן כדתנן בפרק העור והרוטב דמרובה מדת לטמא ממדת ליטמא והא דלא קתני מטמאין ומיטמאין מאחוריהם כדתנן גבי אויריהם משום דגבי אויריהם יש חידוש משניהם מש"ה בכלים אחרים שאינם מטמאים ולא מיטמאים מאויר אבל במה שמטמא אחרים מאחוריו אין זה חידוש דאפילו מגבו נמי מטמאים אחרים וכן כל הכלים וכ"ש אלו מאחוריהם דאיכא חקק אבל מיטמאים מאחוריהם תנא לאשמועינן דאע"ג דאין מיטמאין מגבן אפ"ה מיטמאים מאחוריהם ולהכי לא עירב להו מטמאים ומיטמאים מאוירם ומאחוריהם משום דבאויריהם הוי חידוש משניהם אבל מאחוריהם אין חידוש אלא במיטמאין לחוד א"נ מיטמאים מאויריהם היינו דאורייתא אבל מאחוריהם לא הוי אלא דרבנן ע"כ. ונראה שתירוץ זה לא קאי למה שהקשו בתחילת דבריהם אלא למאי דסמיך ליה דהיינו אמאי לא עריב להו בהדי אויריהן לזה תירצו דלא דמו דמאויריהם מיטמאין מן התורה אבל מאחוריהם אינם מיטמאים כי אם מדרבנן אבל מה שהקשו בתחילה דאמאי לא קתני מטמאין ומיטמאין מאחוריהם לזה כבר תירצו משום דמה שמטמאים מאחוריהם הוא דבר פשוט מש"ה לא תני לה אלא שעם כל זה הוקשה להם דאמאי לא עריב להו בהדי אויר והיה שונה כל הדינים בלשון קצר לזה תירצו משום דלא דמו לאויר ואף שהפי' דברי התוספות הללו אפשר להרך הקושיא הראשונה משום דע"כ לא אמרו דמאחוריהם דהוי דרבנן אלא במיטמאים אבל בחלוקת מטמאים הוי מן התורה וכדמוכח מהסיפא דת"כ וא"כ מש"ה לא תני מיטמאים ומטמאים מאחוריהם משום דלא דמו להדדי דמיטמאים הוי מן התורה ומטמאים הוי דרבנן אך כל היושר הולך יראה שדברי התוספות הם תירוץ לקושיא דאמאי לא עריב להו בהדי אויר וזהו שכתבו בתירוצם דמאי דמטמאים מאויריהם הוא מן התורה. וכן נראה מהתירוצים האחרים דהולם הם לקושיית דאמאי לא עריב להו. עוד כתבו דמיטמאים מאויריהם היינו כל הכלי אבל מיטמאין מאחוריהם מגינו למימר שאין מיטמא אלא גבו לבד ומש"ה לא עריב להו בהדי אויר עוד הקשו התוספות לרש"י דגריס מיטמאים מאחוריהם מהא דתניא בת"כ מרובה מדה לטמא שמטמא אחרים מאחוריו ואין מיטמא מאחוריו ותירצו דמגינן למימר דאחוריו דקאמר התם היינו גב ולא חקק בית מושב א"נ אינו מיטמא מאחוריו מדאורייתא אבל מדרבנן מיטמא א"נ אפילו מדאורייתא מיטמא מאחוריו והא דקאמר אינו מיטמא מאחוריו היינו כולו דאינו טמא בשקיבל טומאה מאחוריו אלא גבו אבל תוכו לא והשתא אתי שפיר הא דאמרינן בפרק אלו מומין כלי חרס נטמא גבו לא נטמא תוכו משמע דגבו מיהא טמא והיינו כי נטמא מאחוריו במקום חקק וקרי ליה זמנין גבו וזמנין אחוריו ע"כ כלומר דאם היינו אומרים דאם נטמא מאחוריו נטמא תוכו הויא דפרק אלו מומין דמשמע דגבו דוקא טמא קשיא דהא גבו דהתם הוי אחוריו אפילו תוכו טמא ואי גבו הוי כפשוטו אפילו גבו אינו טמא. וא"ת ואימא דלעולם דאם נטמא מאחוריו אפילו תוכו טמא מיהו אם נטמא מגבו גבו דוקא טמא ומאי דתנן ואין מיטמאין מגביהן היינו כדי לטמא תוכו ומאי דאמרינן בפרק אלו מומין נטמא גבו לא נטמא תוכו דמשמע גבו מיהא טמא היינו כשנטמא מגבו והשתא דסוגיא י"ל דס"ל דמדאמרינן ואין מיטמאין מגביהם משמע דליכא שום צד טומאה מגביהן כלל. ודע דלפי מה שנראה מתחילת דבריהם דס"ל דאם נטמא מאחוריו נטמא תוכו צריכים אנו לומר כדי ליישב סוגיא דפרק אלו מומין דמאי דתנן ואין מיטמאין מגביהן היינו כדי לטמא כולו אבל מגבו מיהא טמא ועיין עוד מ"ש לקמן בזה. עוד כתבו התוספות ומה שכלי חרס מציל היינו אפילו היה לו חקק שאם נטמא גבו תוכו טהור גמור ע"כ כלומר דבפרק לא יחפור אמרינן דכלי חרס מציל בפני הטומאה כשפיו לחוץ ולפי מה שהיו סבורין דאם נטמאו אחוריו נטמא תוכו היינו צריכין לומר דההיא דפרק לא יחפור מיירי בכלי חרס שאין לו חקק ובין אם היינו אומרים דאם נטמא גבו נטמא מיהא גבו ובין אם היינו אומרים דאם נטמא גבו לא נטמא אפילו גבו הוה אתי שפיר ההיא דפרק לא יחפור. אך לפי מ"ש דאף אם נטמא מאחוריו לא נטמא תוכו מיתוקמא ההיא דפרק לא יחפור אף בכלי חרס שיש לו חקק. ודע שהר"ש ז"ל גריס כגירסת רש"י וכמבואר שם וכתב שם דאחוריו לא חשיב כתוך גמור ליטמא מדאורייתא מאויר אחוריו מדלא ערבינהו דליתני מטמאין ומיטמאין מאויריהם ומאחוריהם כו'. ולפ"ז לא ידעתי מה שהקשה שם מהסיפא דת"כ דאמרינן דאינו מיטמא מאחוריו והוצרך לדחוק ולומר דהכוונה אחוריו היינו מגביהן הא בת"כ לא מיירי אלא במה שהוא דין תורה וכמבואר שם. ודע שיש לפרש פירוש אחר בדברי הר"ש הללו דאין כוונתו לומר דמה שמיטמא מאחוריו הוא מדרבנן אלא כוונתו לומר דאחוריו לא חשיב תוך גמור ליטמא מאויר אלא בעינן שתגע הטומאה באחוריו אבל אינו מיטמא מאויר וכן כתב ר"ע ז"ל ומדלא ערבינהו כו' שמע מינה דאין מיטמא מאויר אחוריו דלא חשיב תוך שלאחוריו תוך גמור דאורייתא ליטמא מאוירו אבל מיטמא אם נגעה טומאה באותו החקק שלאחוריו ע"כ ואין ספק אצלי שדברי ר"ע הללו מדברי הר"ש הם לקוחים ולפ"ז א"ש מה שהקשה הר"ש מהסיפא דת"כ משום דלדידיה מיטמא מאחוריו במגע מן התורה ודע דלפי סברא זו כשם שאינו מיטמא מאויר אחוריו כך אינו מטמא מאויר אחוריו ובעינן שיגעו האוכלים באחורי הכלי דאע"ג דמרובה מדת לטמא מליטמא מ"מ כיון דלא חשיבא תוך ליטמא הכי נמי לא חשיב תוך לטמא דאל"ה מאי קא פריך מהסיפא דת"כ אימא דהתם מיירי באויר אחוריו שמטמא אך אינו מיטמא אלא ודאי כדהשיבנא דלא חשיב תוך כלל בין לטמא ובין ליטמא. ודע שמדברי רש"י נראה שחולק על סברא זו וס"ל דמאויר אחוריו מיטמא שהרי כתב ומיטמאין מאחוריהן אם נכנסה טומאה לתוך אחוריהם כו' ולשון זה אינו צודק אלא בטומאת אויר וכן נראה שהוא דעת התוספות מדלא תירצו לקושיא דאמאי לא עריב להו תירוץ זה דאינו מיטמא מאויר אחוריו. עוד כתבו התוספות דר"י גריס מטמאין מאחוריהם פי' מאויר אחוריהם אם קבלו טומאה מתוכו ואין מיטמאין מגבן פירוש לא מקבלי טומאה אפילו בנגיעת גבן וכ"ש מאויר אחוריהן דאין מקבלין טומאה וה"ה נמי בנגיעת אחוריו לא מקבל טומאה והא דלא נקט דאין מיטמאים מאחוריהם משום דלא נטעה לומר דהיינו אויר אחוריהם אבל בנגיעת אחוריהם טמא להכי נקט ואין מיטמאין מגבן דאין כאן אלא נגיעה והא דלא עריב ותני מטמאין ואין מיטמאין מאחוריהם ומגביהם היינו משום דלא הוה מצי למתני מגביהן ורבותא באחוריהן אבל השתא תנן מטמאין מאחוריהם לרבותא דאפילו מאויר אחוריהם מטמאים ואין מיטמאין מגביהן דאפי' בנגיעה לא מקבלי טומאה ע"כ. ודע שגירסת ר"י היא גירסת רבינו וכמו שמתבאר מדבריו בפירוש המשנה וכן מתבאר ממ"ש בחיבורו פי"ג מהלכות אלו שכתב בראש הפרק שאין כלי חרס מטמא אלא מאוירו וכו' ובדין ד' כתב נגעו אוכלין או משקין באחורי כלי חרס הטמא הרי אלו טמאין כו' והיינו מאי דתנן מטמאין מאחוריהם. ומיהו אף שגירסת רבינו היא גירסת ר"י מ"מ יש הפרש ביניהם בפירוש אחוריהם ונפקא מינה לענין דינא דלר"י מטמא אוכלין מאויר אחוריהם אבל לרבינו לא מצינו לו שיאמר שיטמא מאויר אחוריו והמתבאר מדבריו בפירוש המשנה דאחוריהם וגביהם הכל הוא דבר אחד אלא שבטומאתו לזולתו אמר אחוריהן ובטומאתו לעצמו אמר גביהן וכבר האריך שם בזה יע"ש. עוד אני מסתפק בדעת רבינו דאפשר דאם יהיה בכלי חרס חקק מאחוריו שיטמא ויטמא מאויר אחוריו וכסברת רש"י ורבינו לא מיירי אלא בכלי חרס שאין לו חקק מאחוריו אבל כל שיש לו חקק יש לו דין תוכו. ולפ"ז אין בין רש"י לרבינו אלא שינוי הגירסאות לבד אבל לענין דינא לא פליגי והדבר צריך אצלי תלמוד. ודע שראיתי לתוספות בפרק על אלו מומין עלה ל"ז שכתבו הרי הוא ככלי חרס נטמא תוכו נטמא גבו על כרחין לטמא אחרים קאמר דלא נפקא מינה מידי למילתא אחריתי קשה מכאן לגירסת רבינו שמואל בשבת דמשמע דכלי חרס אין מטמאין מגבן כלל ע"כ. והנה גירסא זו דרבינו שמואל היא גירסת שליבית הכי לפי גירסת ר"י דגריס ומטמאים מאחוריהם לרבותא נקטיה וכ"ש שמטמאין מגביהן וכמבואר בדבריו ולפי גירסת רש"י מתניתין לא מיירי אלא במיטמאין אבל במטמאין לא מיירי. ונראה מדברי התוספות בשבת דפשיטא להו דלרש"י מטמאין מגבן. ונראה אצלי שגירסת רבינו שמואל היתה מיטמאין מאחוריהם ואין מטמאין מגביהן וכן היא פירוש מיטמאין מאחוריהם וכ"ש דמטמאין ואין מטמאין מגביהן וכ"ש דאין מיטמאין. ודע דסברא זו דרבינו שמואל היא סברא יחידאה דאליבא דכ"ע כלי חרס מטמאין מגבן וכבר הכריחו התוספות שם דין זה ועיקר:

ודע שמה שכתבנו דלכ"ע אין כלי חרס מיטמאין מגביהן רבינו יש לו בזה סברא מחודשת שכתב בפ"ז מהלכות אבות הטומאה דין ג' שאם נגעו משקין טמאין באחורי הכלי שיש לו תוך בין בכלי חרס בין בכלי שטף וכלי מתכות נטמאו אחוריו בלבד ע"כ. נמצא שעושין המשקין מה שאין המת והשרץ עושין והראב"ד השיגו שם בסברא זו וכבר הביא רבינו דין זה בפי"ג מהלכות אלו וכתב עליו שם הראב"ד כבר כתבתי במקום אחר מה שנראה לנו בזה ע"כ והוא על מ"ש בפ"ז מאבות הטומאה והנה מחלוקתם תלוי באותה סוגיא דפ"ו דבכורות עלה ל"ז ולפי שרבו הטעיות שם בסוגיית הגמרא ובדברי רש"י ראיתי להעתיקה ולפרשה וז"ל העיד חוקיה אבי עקש לפני רבן גמליאל כל שאין לו תוך בכלי חרס אין לו אחורים לחליקה נטמא תוכו נטמא גבו נטמא גבו נטמא תוכו ופירש"י אין לו אחורים לחליקה שאין אחורי חלוקים מתוכו דלא אמרינן אם נטמא גבו גבו טמא ותוכו טהור אלא אם נטמא גבו תוכו טמא והקשו לזה דכלי חרס בתוכו תלה רחמנא אית ליה תוך איטמי ליה לית ליה תוך לא איטמי ליה וכוונת הקושיא היא דכיון דאין לו תוך אפילו אם נטמא מאותו הצד שמשמשין בו אינו מקבל טומאה כלל. וראיתי להרב בעל קרבן אהרן שכתב דהקושיא היא דאיך אמר שאם נטמא גבו נטמא תוכו כו' ולא ידעתי כוונתו דודאי הקושיא היא בכל החלוקות דכיון דאין לו תוך ממש אינו מקבל טומאה אפילו מאותו הצד שמשמשין בו ותירץ רבי יצחק בר אבין הכי קאמר כל שאין לו תוך בכלי חרס כנגדו בכלי שטף אין לו אחורים לחליקה נטמא תוכו נטמא גבו נטמא גבו נטמא תוכו והקשו לזה דלמה ליה למיתלייה בכלי חרס לימא כל שאין לו תוך בכלי שטף אין לו אחורים לחליקה ותירצו הא קמ"ל דיש לו תוך הרי הוא ככלי חרס מה כלי חרס נטמא תוכו נטמא גבו נטמא גבו לא נטמא תוכו אף כלי שטף נטמא תוכו נטמא גבו נטמא גבו לא נטמא תוכו כך היא עיקר הגירסא וכמו שנראה מדברי הראב"ד ומדברי התוספות דפ"ק דשבת שכתבנו לעיל והקשו לזה דבשלמא כ"ח גלי ביה רחמנא תוכו אלא כלי שטף מי גלי ביה רחמנא תוכו והקושיא היא דהיכי אמרת דאם יש לו תוך הוא ככלי חרס שאם נטמא גבו לא נטמא תוכו ותירצו אי בטומאה דאורייתא ה"נ דאם נטמא גבו נטמא תוכו הכא במאי עסקינן בטומאת משקין דרבנן דתנן כלי שנטמא אחוריו במשקין אחוריו טמאים תוכו אוגנו אזנו וידיו טהורים נטמא תוכו כולו טמא דמדאורייתא אין אוכל מטמא כלי ואין משקה מטמא כלי ורבנן הוא דגזור משום משקה זב וזבה הילכך שוויוה רבנן כטומאה דכלי חרס ולא שוויוה כטומאה דאורייתא כנשפים דעבדו רבנן היכרא כי היכי דלא ליפרוק עליה תרומה וקדשים נמצא לפ"ז דכלי שטף שנטמאו במשקין אם היה לו תוך הרי הוא ככלי חרס ואם נטמא תוכו נטמא גבו ואם נטמא גבו לא נטמא תוכו ואם היה כלי שטף שאין להם תוך אין לו אחורים ואם נטמא גבו נטמא תוכו. וראיתי לרש"י שכתב ואי קשיא אמאי לא גזור בכלי חרס טומאת משקים לאחוריו תריץ משום דהתם ליכא למגזר משום משקה דהא אפילו נגעו משקין דזב לאחוריו לא מקבלי טומאה אלא מתוכו כו' ע"כ. ולא הבינותי דבריו דמי הגיד לו דאין כ"ח מיטמאין במשקים מאחוריהם דמסוגיא זו ליכא הוכחה כלל דהכא בכלי שטף עסקינן ואמרינן דאם יש לו תוך הרי הוא ככלי חרס ואם אין לו תוך דינו ככלי שטף ותו קשיא לי דהא כל הסוגיא מוכחת בהדיא דאין טומאה לכלי חרס מגבו וא"כ מאי ס"ד דרש"י שהקשה קושיא זו והאריך בתירוצה שלא כמנהגו ונראה דרש"י פשיטא ליה שאין כ"ח מקבלים טומאת מת או שרץ מגבן אך בטומאת זב הוה ס"ד דמקבל מגבו משום דכתיב וכל כלי חרס אשר יגע והוא ס"ל דנשתנה טומאת זב משאר דינים וזב ומעיינותיו חד דינא אית להו ועל זה הקשה דמדאמרינן הא קמ"ל דיש לו תוך בכלי שטף הוא ככלי חרס משום דעבדו רבנן היכרא ומדלא נקט דין זה חוקיה בכלי חרס ולומר שאם נטמאו אחורי כ"ח במשקין שלא נטמא תוכו משום דעבדו רבנן היכרא מש"ה הוכיח רש"י דס"ל לתלמודא דאין טומאת משקין מאחורי כ"ח ולזה הקשה דאמאי לא גזור בכלי חרס טומאת משקין לאחוריו ותירץ דבכ"ח ליכא טומאה מאחוריו אפילו במשקה זב וזבה וקרא דאשר יגע בו הזב בהיסט קא משתעי. עוד הקשו דאין לו תוך נמי ליעביד היכרא ותירץ כיון דעבדו היכרא ביש לו תוך ידיע דאין לו תוך דרבנן. עוד הקשו ואין לו תוך בכלי שטף דאורייתא בר קבול טומאה הוא כו' ופירש"י בר קבולי טומאה דאיצטריך לרבנן למיגזר בהו משקין ועוד דאמרינן אי בטומאה דאורייתא ה"נ לא איצטריך לאשמועינן דאין לו אחוריים לחליקה ע"כ. ואני תמה על זה דמאי דאמרינן אי בטומאה דאורייתא ה"נ לא קאי אלא בכלי שטף שיש לו תוך דאמר שהוא ככלי חרס והקשו דבכלי שטף לא גלי רחמנא תוכו ותירצו אי בטומאה דאורייתא ה"נ כו' והעת צל"ע דברי רש"י הללו ותירצו בגמרא דמאי דאמרינן דכלי שטף שאין לו תוך דאין לו אחוריים מיירי בהנך דחזו למדרסות עוד הקשו בגמרא אי הכי בכלי חרס נמי ופירש"י אי הכי בכלי חרס נמי נגזור טומאה בהנך דחזו למדרסות ע"כ וכוונת הקושיא היא דכי היכי דאמרינן דפשוטי כלי שטף הראויים למדרס מקבלין טומאה מן התורה אף דלא הוי דומיא דשק ומש"ה גזרו עליהם טומאת משקין ה"נ פשוטי כלי חרס הראויים למדרס נגזור עליהם טומאת משקין ונימא דרחמנא לא קפיד אתוך אלא בהנך דלא חזו למדרס אבל כדחזו מקבל טומאה מן התורה אף שהוא פשוט ותירצו אין מדרס בכ"ח ע"כ. והנה הראב"ד כתב שמ"ש רבינו דאחורי כלי חרס מיטמאין בטומאת משקין יצא לו מסוגיא זו דאמרינן הא יש לו תוך בכלי שטף הרי הוא ככלי חרס שנטמא גבו לא נטמא תוכו וכו' והפס הדבר כפשוטו דתוכו לא נטמא הא גבו מיהא נטמא ע"כ. והנה כוונת דבריו דע"כ מאי דאמרינן מה כלי חרס נטמא גבו לא נטמא תוכו דמשמע דגבו מיהא טמא לאו בטומאה דאורייתא מיירי משום דפשיטא דלא מקבל טומאה מגביהן וכדתנן ואין מיטמאין מאחוריהם וס"ל דהסיקה הוא מה כלי חרס אם נגעו משקים טמאים מאחוריו אף שגבו טמא לא נטמא תוכו אף כלי שטף נמי הכי הוי ומאי דפשיטא לתלמודא דין זה בכלי חרס עד שהוצרכו לומר דכלי שטף דינם ככלי חרס הוא משום דכלי שטף אם נטמאו בטומאת שרץ מגביהם נטמא אף תוכם והוה ס"ד דכיון דחכמים גזרו טומאה על המשקים שיהיה דין השרץ כדין השרץ ופשוטי כלי שטף דין המשקין כדין השרץ אבל כלי חרס אין להם שום טומאה מאחוריהם ואפילו לאחוריהם ומה שגזרו טומאת משקין מאחוריהם הוא דבר מחודש מאד ופשיטא שלא נטמא תוכו ומש"ה תלו דין כלי שטף שלא נטמא תוכו מגבו כי אם גבו כדין כלי חרס והראב"ד דחה ראיה זו וכתב ואני אומר דשיטפא דגמרא הוא ומכלי שטף נסבה והכיוון לא היה אלא לחלק גבו מתוכו כמו כלי חרס שחלקו הכתוב ע"כ וכבר ביאר מרן שם כוונת דברי הראב"ד ז"ל ולפי דברי הראב"ד מה שאמרו מה כלי חרס כו' הוא בטומאה דאורייתא וכן הוא דעת התוס' שכתבנו לעיל אלא שהתוספות שם ס"ל דגבו דהתם היינו אחוריו שיש לו חקק אך תירוץ זה הוא קצת דחוק דנהי שכתבו דפעמים קרי ליה אחור ופעמים קרי ליה גב אך במקום אחד הוא דוחק וגב שאמרו גבי כלי שטף הוא גב כפשוטו שאין לו חקק וגב האמור גבי כלי חרס הוא שיש לו חקק זה הוא קצת דוחק. ודע דלפי מ"ש לעיל דאיכא מ"ד דמאחוריהם שיש לו חקק אם נטמאו אחוריו שנטמא תוכו הויא דפרק אלו מומין צ"ל דגב דהתם הוא כפשוטו ואפשר דס"ל דאם נטמא גבו נטמא מיהא. עוד אפשר לומר דס"ל כהראב"ד דשיטפא דגמרא הוא א"נ דס"ל כסברת רבינו דטומאת משקים היא טומאה מחודשת ומטמאין אחורי כ"ח. ודע שסברת רבינו הלזו הוא דבר זר מאד ודוחק גדול הוא בעיני לומר שהוליד דין זה מדקדוק אותה ההלכה ונראה אצלי שהוציא דין זה מהסיפא דתנן בפ"ב דכלים מ"ג זה הכלל כל שאין לו תוך בכלי חרס אין לו אחוריים ע"כ והנה ראיתי להר"ש שכתב בפרק אלו מומין מפרש דה"ק כו' נראה שסובר הרב שפירוש המשנה זו היא כפירוש עדותו של חוקיה אבי עקש ואני תמיה על זה דא"כ למה קבעו כל אותה סוגיא על אותה הברייתא ולא קבעוה עלה דמתניתין ועוד דהכא פי' זה לא למדנו שום דין בכלי חרס ולא בא אלא ללמד בכלי שטף וכמבואר וא"כ למה נשנית משנה זו בפרק זה שהוא פרק מיוחד לכלי חרס והתחיל במשנה הטהורים שבכלי חרס כו' וסיים בדיני כלי שטף ועוד מאי זה הכלל כיון דלא שייך למה שקדם סוף דבר לא יכולתי להלום שיהיה פירוש משנה זו בכלי שטף. וראיתי לרבינו ז"ל שם בפי' המשנה שכתב ואמרו כל שאין לו תוך אין לו אחורים ר"ל שאחוריו לא יטמאו במשקין כמו כאשר יש לו תוך וזה שמשקין טמאים כאשר נגעו באחורי הכלי יטמאו אחורי הכלי לבד ויהיה עולה על הדעת כי אחר שאין צריך בזה הדין מן הטומאה תוך פשוטי כלי חרס נמי יטמאו במשקים טמאים על אלו הפנים לבד ואמר שאין הענין כן אבל הוא טהור מכל הצדדין ע"כ ולפי פירוש

פ"ב א העושה כלי קיבול וכו'. בפי"ז דכלים. ומ"ש אבל העושה כלים מן הלפת כו'. תוספתא פרק ז' דכלים בבא מציעא:

קנה

ב קנה מאזנים וכו'. שם. ומ"ש ואין טמא וכו' והמשמש את בית הקיבול וכו' בתוספתא פ"ז דכלים ב"מ:

בית

פרק שני

א העושה כלי קיבול מ"מ הרי זה מקבל טומאה בכל שהוא מן התורה. ואין לכלי קיבול שיעור. והוא שיעשה דבר של קיימא שאפשר שיעמוד. כיצד העושה כלי מן העור המצה שלא נתעבד כלל. או מן הנייר אע"פ שאין הנייר מקבל טומאה. או מקליפת הרימון והאגוז והאלון אפילו חקקום התינוקות למוד בהן את העפר. או שהתקינום לכף מאזנים. הרי אלו מקבלין טומאה. שתינוק חרש שוטה וקטן יש להן מעשה אע"פ שאין להן מחשבה. אבל העושה כלים מן הלפת והאתרוג והדלעת היבשים שחקקן למוד בהן וכל כיוצא בהן. הרי הן טהורין לפי שא"א שיעמדו אלא זמן מועט: **ב** קנה מאזנים והמחק שיש בהן בית קיבול מתכת. והאסל שיש בו בית קיבול מעות. וקנה של עץ שיש בו בית קיבול מים. ומקל שיש בו בית קיבול מזוזה או מקום מרגלית. ומשחזת של עץ שיש בו בית קיבול שמן. ולוח פנקס שיש בו בית קיבול שעוה. כל אלו וכיוצא בהן אע"פ שהן פשוטי כלי עץ הואיל ויש בהן בית קיבול כל שהוא מקבלין טומאה דין תורה. ואין טמא מן התורה אלא בית קיבול לבדו שיש בהן והמשמש את בית הקיבול משאר הכלי שבית הקיבול צריך לו. אבל היתר על הצורך משאר הכלי הפשוט טהור מן התורה וטמא מדבריהן כמו

משנה למלך

וה דינו של רבינו היא משנה ערוכה דכל שאין לו תוך אין לו אחוריים כלא אם יש לו תוך יש לו אחוריים וכבר הביא רבינו משנה זו בחיבורו בפי"ג מהלכות אלו דין ד'. ודע שמה שכתב שם רבינו אין אחוריו מטמאין במשקין הוא הדין מתוכו נמי אינו מתטמא אם נגעו משקין באותו הצד שמשתמשין בו וה"ש בתחילה אבל אם אין לו תוך ונגעו בו משקין כו' ה"ז טהור והוא כולל בין שנגעו בו מתוכו או מאחוריו וזהו שכתב בפ"א פשוטי כלי חרס וכו' אין מקבלין טומאה מן הטומאות ומ"ש אין אחוריו מטמאין הוא על דרך מה שכתב בפירוש המשנה. ודע שר"ע פירשה למתני' כדברי רבינו וכתב בפירוש דכלי חרס שיש לו תוך יש לו אחוריים. ודע שבריש פכ"ז מכלים אמרינן נמי כל שאין לו תוך בכלי חרס אין לו אחוריים ע"כ והר"ש שם נדחק הרבה בפירושא דמתניתין ופירש דמיירי באחוריים שיש להם חקק וכיון דמפניו אין לו תוך אחוריו טהורים ע"כ וניחא לי פי' זה לפי מה שפירש הרב עצמו בריש פ"ב ומיטמאין מאחוריהם דהיינו במקום חקק בית מושבם והשתא ניחא לפי שהיה עולה על הדעת דהכי היכי דמיטמאים מאחוריהם משום דחשיב תוך הכי נמי בכלי חרס שאין לו תוך יטמאו אחוריהם אם יהיה לו חקק והשמעינן דכל שאין תוך בפנים תוך של אחוריו לא חשיב תוך וכן פי' שם ר"ע כפי' הר"ש אך רבינו נראה דס"ל דמשנה זו היא השנויה בפ"ב והכל דבר אחד אבל דברי הר"ש נוחים אלי יותר לפי שלדברי רבינו נכפלה משנה זאת בלא צורך. ודע שאף שהראב"ד דחה דברי רבינו הללו בשני מקומות מ"מ בפי"ג בהשגה שמתחלת אני כתבתי וכו' כתב בסוף דבריו ומכאן יש ביוע למה שכתב שהמשקה מטמא כלי חרס מגבו ע"כ ועיין בתוספתא דטבול יום שהביאה הר"ש פ"ב ע"כ דתניא חומר במשקין שאין באוכלים וכו' שמטמאין כלי שטף מאחוריו וכלי חרס מאוירו ע"כ והנה משמע קצת כדברי הראב"ד שאין לכלי חרס טומאה מאחוריו כי אם מאוירו ומיהו יש לדחות ודוק: **ודע** דמסוגיא זו דבכורות שכתבנו שפסקו בגמרא ואין לו תוך בכלי שטף דאורייתא בר קבולי טומאה כו' ופירש"י דאיצטריך לרבנן למיגזר בהו משקין וכו' נראה דס"ל לסתמא דתלמודא דפשוטי כלי עץ שאינם מקבלים טומאה מן התורה אף שמטמאים מדרבנן לא גזרו בהם טומאת משקין ואני תמיה על זה דבריש פכ"ה דכלים תנן השלחן והדלפקי יש להם אחוריים ותוך דברי ר"י ר"מ אומר אין להם אחוריים וכן טבלא שאין לה לזביז ע"כ וכל אלו הם פשוטי כלי עץ שאינם ראויים למדרס ואפי' הכי גזרו בהם טומאת משקין ואליבא דר"מ אם נטמאו אחוריו נטמא תוכו ור' יהודה מדמה להו לכלי שטף שיש להם תוך וכן פסק רבינו בפכ"ח מהלכות כלים דין ג' ז"ל פשוטי כלי שטף שאינם ראויים למדרס כגון השלחן וטבלא שאין לה דופן הואיל ואין מקבלין טומאה מן התורה אם נטמאו אחוריהם במשקין לא נטמא תוכן ע"כ. והנראה אלי שדעת רבינו הוא שקושיית הגמרא היא דכיון דפשוטי כלי שטף אינם מקבלים טומאה מן התורה איך יתכן שיחמירו חכמים בכלים שאינם מקבלים טומאה מן התורה יותר מכלים המקבלים טומאה מן התורה דאילו כלי שטף שיש לו תוך נטמאו אחוריו לא נטמא תוכו ואין לו תוך נטמאו אחוריו נטמא תוכו. ודע שלמעלה מזה כתב רבינו אחד כלי שטף כו' אם נטמאו אחוריהם במשקין לא נטמא תוכן ע"כ וכתב שם הראב"ד לא נטמא תוכן א"א ואף לא אחוריהן ומ"ש אינו מחוור עיין בבכורות ע"כ וכתב על זה מרן שטעמו משום דס"ל שס"ס שאם נטמא תוכן לא נטמאו אחוריהם וכמ"ש ר"ש בריש הפרק הנזכר דאיכא דגרסי הכי ריש פ"ק דפסחים ואע"פ שר"ש דחה אותה גירסא הראב"ד סבר כוותה וזהו שכתב ואף לא אחוריהן כלומר כשם שאם נטמאו אחוריהן לא נטמא תוכן כך אם נטמא תוכן לא נטמאו אחוריהם ע"כ והנה מלבד שפי' זה הוא דחוק עד מאד להעמיסו במ"ש הראב"ד ואף לא אחוריהם הדין מצד עצמו הוא תמוה וכמו שהרבה להשיב על סברא זו הר"ש יע"ש, זאת ועוד שמ"ש הראב"ד ומ"ש אינו מחוור עיין בבכורות לא יצדק כלל לפי פירוש מרן שהרי ההיא דבכורות הוא מה שמכריע כסברת רבינו דקאמר בהדיא נטמא תוכו נטמא גבו. ולסברת החולקים צריך לחלק בין דבר שראוי להפכו כמו כרים וכסתות לשאר כלים ואיך יאמר הראב"ד שמ"ש רבינו אינו מחוור ועיין בבכורות. עוד כתב מרן א"נ טעמו לומר דמדכתב רבינו לא נטמא תוכו משמע דאחוריהם מיהא טמא והראב"ד סובר שאף אחוריהם לא טמאו ע"כ והנה דרך זה הוא קשה מן הראשון ולא ידעתי פירושו דאי הראב"ד ס"ל דכל הכלים אין בהם טומאה מאחוריהם א"כ פלא הפרק שכתב רבינו כל הכלים שיש להם בית קבול שנטמאו אחוריהם במשקין לא נטמא תוכן מה היה לו להראב"ד להשיגו ולומר ואף לא אחוריהם. ועוד שהדבר מצד עצמו לא יתכן שיש משניות רבות מורות דין זה שכלי שיש לו תוך שנטמאו אחוריו במשקין שאף שלא נטמא תוכו אחוריו מיהא טמאין ואי ס"ל למרן שהראב"ד מחלק בין כרים וכסתות לשאר כלים ג"ז לא יתכן כלל לפי שאם יש שום סברא לחלק הוא דוקא לענין שאם נטמא תוכו שלא נטמאו אחוריו משום דתוך דכרים וכסתות לא חשיב תוך גמור כדי לטמא אחוריו. אבל לענין אם נטמאו אחוריו שלא יטמאו אף אחוריו בזה לא גריעי כרים וכסתות משאר כלים וכמו בשאר כלים אם נטמאו אחוריהם אחוריהם מיהא טמאים הכי נמי כרים וכסתות ואדרבה לענין אם נטמאו מאחוריהם עדיפי כרים וכסתות וכסברת ר"מ דאית ליה הכי במתניתין דכל שאין לו תוברות אין לו אחוריים ותוך ועוד מ"ש עיין בבכורות אין בזה רמז מזה בבכורות. ואליבא למרן שכתב ומ"ש עיין בבכורות היינו דאמרינן דמדאורייתא אין משקה מטמא כלי ורבנן הוא דגזור ביה ועבדו היכרא כי היכי דלא לישרוף עליה תרומה וקדשים ע"כ. ודבריו נפלאו ממני דמה ענין זה למה שהשיגו וזה הוא דבר מוכרח אליבא דכ"ע דטעמא דלא אמרינן דאם נטמא גבו דנטמא תוכו בטומאת משקין הוא משום דהוא מדרבנן עבוד ביה היכרא. והנראה אלי בזה הוא דהשגת הראב"ד אינה בדין ב' אלא בדין ג' עלה דפשוטי כלי עץ שאינם ראויים למדרס שכתב שם רבינו שאם נטמאו אחוריהם לא נטמאו דכיון שאין להם טומאה מן התורה לא גזרו בהם טומאה מאחוריהם דומיא דכלי חרס דס"ל להראב"ד דלא גזרו טומאת משקין מאחוריהם וזהו מה שפסקו בבכורות ואין לו תוך בכלי שטף בר קבולי טומאה מן התורה כלומר דכיון שאינם מקבלים טומאה מן התורה לא גזרו בהם טומאת משקין מאחוריהם. ומ"מ לכל הפירושים לא יכולתי ליישב קושיית הגמרא דבכורות דפריך בפשיטות דאיך יתכן מ"ש דכל שאין לו תוך אין לו אחוריים מאחר שפשוטי כלי עץ אינם מקבלים טומאה מן התורה והא ר"מ דאית ליה דפשוטי כלי עץ אף שאין להם טומאה מן התורה אין לו אחוריים. וסבור הייתי לדקדק דקדוק א' במתניתין והוא דגבי כרים קאמר ר"מ אין להם אחוריים ותוך וגבי שלחן קאמר אין להם אחוריים ולא קאמר ותוך. ולפ"ז הייתי אומר דהכא גבי שלחן ר"מ מיקל וגבי כרים ר"מ מחמיר דגבי כרים קאמר אין להם אחוריים ותוך כלומר שאין אחוריו חלוקים מתוכו אלא אם נטמא גבו נטמא תוכו אבל בשלחן ודכוותיה דקאמר אין להם אחוריים הכוונה היא שאין להם טומאה מאחוריהם כלל ואפילו אחוריהם לא נטמאו. ומצינו כעין לשון זה בפ"ב דתנן כל שאין לו תוך בכלי חרס אין לו אחוריים וכמו שפירש שם רבינו וכתבנו דבריו לעיל וטעמא דר"מ הוא משום דכיון דטומאתו מדרבנן לא גזרו בו טומאה מאחוריו ור"י ס"ל דאית ליה טומאה מאחוריו אלא שאינו ככלי שטף הפשוט המקבל טומאה מן התורה דאין לו אחוריים ותוך אלא זה יש לו אחוריים ותוך. וקושיית הגמרא דבכורות הוא לפי שהיה סבור המקשה דכל כלי שטף הפשוטים אין להם אחוריים ותוך ועל זה תמה דכיון דפשוטי כלי שטף אין להם טומאה מן התורה איך יתכן שיחמירו חכמים בדבר שאינו מקבל טומאה מן התורה יותר מדבר שמקבל טומאה מן התורה. והנה כפי פירוש זה היה מתיישב לשון הגמרא אך מה אעשה שלא ראיתי לשום א' מהמפרשים שפירשו כן, זאת ועוד דמהתוספתא שהביא הר"ש ז"ל שם נראה בהדיא דלר"מ כל פשוטי כלי עץ שנטמאו אחוריו נטמא תוכו והדבר צריך אגלי תלמוד:

פ"ב א העושה כלי קיבול מ"מ כו'. כתב מרן בפי"ז דכלים. ואפשר שכיון מרן ז"ל למתני' דקתני העושה כלי קיבול מ"מ טמא וכן פירשה הרע"ב אך רבינו והר"ש לא פי' כן. ואפשר שכיון מרן עלה דמתניתין דקתני משחזת שיש בה בית קיבול שמן טמאה וכמ"ש רבינו בפכ"ז דכלים משנה א' יע"ש ועיין במ"ש רבינו בפי"ז דכלים עלה דמתניתין דשופרת הקש ועיין בפ"ב דכלים משנה שנייה וע"ש: **ומ"ש** רבינו כיצד העושה כלי מן העור המלה כו'. דין זה הוא בפי"ז דכלים מט"ו ויש לתמוה דבת"כ פרשת שמיני אמרינן יכול אף עור מלה ועור החיפה שלא עשה בהם מלאכה ת"ל בכל מלאכת עור ע"כ. ופי' הרב קרבן אהרן דמשמע בכל עור אשר נעשה בו המלאכות הנעשים בעור יצאו אלו דלא נעשה בהם שום מלאכה ממלאכות תיקונו של עור ע"כ. והנה הר"ש ז"ל הקשה קושיא זו ותירץ דהאי הכא דעשה בהם מלאכה שעשה מהם כיס כו'. ולפי דבריו מאי דתניא בברייתא שלא נעשה בהם מלאכה אין הכוונה על מלאכת העיבוד דהיינו מליח ועפיץ אלא הכוונה היא שלא נעשה בו שום מלאכה ממלאכת הכלים וא"כ אם לא עשה בו שום מלאכה פשיטא דהא קי"ל דפשוטי כלי עור אינם מקבלים טומאה ואפילו בעור המעובד ומאי איריא עור המלה. וי"ל דמיירי בהנך דחזו למדרסות דאפילו הפשוטים מקבלים כל הטומאות וכדאיתא בפרק על אלו מומין וקמ"ל האי ברייתא דמ"מ דאם הוא עור מלה אינו מקבל טומאה. עוד היה נ"ל דמשכחת לה בפשוטי כלי עור המשמשין אדם וכלים והיינו דבכלי עץ מקבלין ה"נ בכלי עור דהא כלי עץ וכלי עור חד דינא אית להו דכולהו פשוטים לא מקבלי טומאה אלא דכל זה ניחא אליבא דמ"ד דפשוטי כלי עץ המשמשים אדם וכלים מקבלים טומאה מן התורה וכמו שהוזכרה סברא זו בחידושי הרשב"א פרק המוכר את הבית אך כבר כתבתי במקום אחר (א"ה במאמר לקמן פ"ד מהלכות אלו דין א' יע"ש) דסברא זו יחידית היא וכל הראשונים ס"ל דאין שום פשוט מקבל טומאה מן התורה. ועוד נ"ל דמשכחת לה דמיעט קרא עור שאינו מעובד כגון שיש לו בית קיבול אלא שלא עשה בו מלאכה לעשותו בית קיבול וכגון צרור המרגלית שפסק רבינו בדין ח' דחשיב בית קיבול אף שלא עשה בו שום מלאכה כיון שיש לו בית קיבול מקבל טומאה והשמעינן ברייתא דת"כ דדוקא בעור מעובד מקבל טומאה כיון שנעשה בו מלאכה אבל בעור שאינו מעובד אינו מקבל טומאה עד שיעשה בו איזו מלאכה בידים אך אכתי אני תמיה על רבינו ז"ל דאמאי לא הזכירו דין זה בפירוש בה' אלו דעור שאינו מעובד אינו מקבל טומאה עד שיעשה בו מלאכה וראיתי לרבינו בפי"ג מהלכות טומאת צרעת דין ד' שכתב העור שאינו מעובד אינו מטמא בנגעים ודבריו הם ברייתא בת"כ פ' תזריע עלה דנגעי בגדים ולפ"ז יש לתמוה למה השמיט רבינו ברייתא דת"כ דפרשת שמיני וסבור הייתי לומר דברייתא זו דפרשת שמיני היא כהוגה בטעות שהרי לפי הנראה מגירסת הר"ש בפי"ז דכלים ומגירסת הרב קרבן אהרן משמע להו מדכתיב מלאכת עור והאי קרא בנגעי בגדים כתיב אבל בפ' טומאת כלים לא כתיב אלא או עור ומאי דכתיב ככל אשר יעשה מלאכה בהם לא קאי אעור דוקא אלא אכולהו כלים דכתיבי בפרשה אבל בפרשת נגעים דכתיב מלאכת עור קפיד קרא אעור שיהיה עור שנעשה בו מלאכה וכ"ת נילף מנגעים שטימא בהן שתי וערב ואפ"ה טיהר עור שלא נעשה בו מלאכה בכלים שטיהר שתי וערב אינו דין שיטהר עור שלא נעשה בו מלאכה הא לא קשיא משום דאיכא למימר לא אם אמרת בנגעים שלא טימא בהם צבועים תאמר בכלים שטימא בהם צבועים וכדאיתא כי האי גוונא בת"כ גבי עורות שבים ולפי זה דייקו דברי רבינו שהביא דין עור שאינו מעובד בהלכות טומאת צרעת ולא הביאו בהלכות אלו, אך קשה מהא דאמרינן בפרק במה טומנין עלה מ"ט עורות בין עבודין ובין שאינן עבודין מותר לטלטל בשבת לא אמרו עבודין אלא לענין טומאה בלבד ופירש שם רש"י ז"ל דעבודין מקבלין טומאה ולא שאינן עבודין ע"כ וי"ל דרבינו מוקי להך ברייתא בטומאת צרעת דיש חילוק בין עבודין לשאינן עבודין וכדכתיבנא א"נ כמו שכתבו התוס' בפרק דם חטאת עלה צ"ד בשם ה"ר חיים דמפרש בשם ריב"א ז"ל דהתם מיירי באותם שעורותיהם כבשרם דתנן בפרק העור והרוטב וכולן שעבדן כו' טהורין וה"ק לא אמרו שום חילוק בין עבודין לשאינן עבודין אלא לענין טומאה ובאותם שעורותיהן כבשרן וכמו שיע"ש ולפי זה ניחא הכיא דתנן בפרק דם חטאת דאליבא דר"י משפשפו שעון כבוס דאינו אחר כי אם מהבהם ואי אמרינן דלעולם

כסף משנה

ג בית קיבול העשוי למלאות וכו'. שם מפני מה אמרו של צורפים טמאה ושל נפחים טהורה. ומ"ש מפני שהם מגביהים את הברזל וכו'. תוספתא שם: וכתב הראב"ד א"א לשון המשנה שאמרו של צורפין טמאה וכו'. ואם כוונתו לומר שהיה לשון המשנה זה שינוי לטובה הוא כי ביאר דבריה: כתב עוד הראב"ד ואם היתה של צורפים א"א תוספתא מפני מה אמרו של צורפים וכו'. תשיג על רבינו למה השמיט סוף לשון התוספתא וי"ל דממילא משמע דזיל בתר טעמא:

ד הכף החקוק וכו'. בתוספתא דכלים ב"מ פ"ח אמור שתחת המלבן והספסלים שתחת הרגלים טהורים כפותין שתחת הרגלים אע"פ שחקוקים ומקבלים טהורים ואין בהם משום קיבול:

שפופרת הקש וכו'. משנה סוף פרק י"ז דכלים וכר"ע מחבירו. ומ"ש אפילו אינה יכולה לקבל אלא טיפה אחת. פשוט הוא דשפופרת הקש הכי הויא:

ה שפופרת (הקנה) שחתכה וכו'. תוספתא פ"ד דכלים אלא שיש בה הסרון וגם היא כתובה בשיבוש: וכתב הראב"ד קשיא לי מה ששנינו בכלים פי"ז וכו' והר"י קורקוס ז"ל תירץ דבית המזוזה דתנן התם מיירי שאינה ראויה לקיבול שום דבר כ"א לשום בו מזוזה:

ו כלי שאורגים אותו וכו'. משנה ס"פ כ"ב דכלים קנקילון שיש בה בית קיבול כסוי טמאה שעשויה ככוורת טהורה:

ז סנדל של בהמה וכו'. שם פי"ד ואיתא בפרק במה אשה (דף נ"ט):

ח הצורר מרגלית וכו'. שם פכ"ו. ומ"ש אבל צרור המעות. שם וכת"ק ואיתא בס"פ ד' מיתות (דף ס"ה) וכתב רבינו בפירוש המשנה אולם כאשר כיס מעות בעור זה הנה מקומו (ואע"פ) בית קיבול אין עליו תמונת כיס מטעם פיזור המעות: וכתב הראב"ד א"א תוספתא צרור מרגלית בזמן שתוכו טמא וכו'. נ"ל שפי' התוספתא כשנופל ממנו המרגלית אם ניכר שיש לו תוך טמא ואם אינו ניכר לו תוך אלא אם פשוט טהור. ומ"ש נראה מן הענין הטעם וכו' זהו טעם לדברי המשנה שטימאה בצרור המרגלית וטיהרה בצרור המעות:

פ"ג א כל כלי עץ וכו'. בסוף חגיגה (דף כ"ו ע"ב) גבי שלחן ותיפוק לי דכל עץ העשוי לנחת הוא וכל כלי עץ העשוי לנחת לא מיטמא מ"ט דומיא דשק בעינן מה שק מיטלטל מלא וריקן אף כל מיטלטל מלא וריקן ופירש"י כלי עץ העשוי לנחת במקום אחד. דומיא דשק בעינן לענין טומאה הוקשו כלי עץ לשק דכתיב כל אשר יפול עליו מהם במותם יטמא מכל כלי עץ או בגד או עור או שק. מה שק מיטלטל מלא וריקן יצא העשוי לנחת דאינו מיטלטל מלא וריקן יצא כלי עץ המחזיק מ' סאה בלח שהם כוריים ביבש אע"פ שמיטלטל ריקן אינו מיטלטל מלא שאם יטלטלנו מלא ישבר עכ"ל: ומה שכתב רבינו וכל כלי עץ שהוא להטלטל מלא וריקן וכו' וכל כלי עץ שהוא שהם וכו' עד ולפיכך אינם מקבלים טומאה. משנה פרק ט"ו דכלים השידה והתיבה והמגדל וכו' שיש להם שוליים והם מחזיקים מ' סאה בלח שהם כוריים ביבש הרי אלו טהורים ושאר כל הכלים בין מקבלים בין שאינם מקבלים טמאים דברי ר"מ ר' יהודה אומר דרדור עגלה וקסטות המלכים ועריבת העבדנין וכור ספינה קטנה והארון אע"פ שמקבלים טמאים שאינם עשויים לטלטל אלא במה שבתוכן ושאר כל הכלים המקבלים טהורים שאינם מקבלים טמאים: וכתב הראב"ד דבר זה איני יודע מאין הוציאו וכו' ואינו מחוור דהתם איסור' נמי איכא בטלטולם וכו'. איני יודע מה איסור יש בטלטולם ועוד דאפילו אם היה איסור בטלטולם מ"מ כי ממעטינן משק כלי העשוי לנחת משום דאין דרכו ליטלטל מלא וריקן הוא אע"פ שלא יהא איסור בדבר דומיא דמחזיק ארבעים סאה בלח דממעטינן ליה אף

כמו שביארנו: ג בית קיבול העשוי למלאותו אינו בית קיבול. כיצד בקעת של עץ שחוקקין בה בית קיבול *ותוקעין בו הסדן של ברזל. אם של נפחים היא אינה מקבלת טומאה שאע"פ שיש בה בית קיבול לא נעשה אלא למלאותו וכן כל כיוצא בזה. *ואם היתה של צורפין הרי זו מקבלת טומאה מפני שהן מגביהין את הברזל בכל עת שירצה ומקבצין את שפות הזהב והכסף המתקבצת שם תחת הסדן והרי נעשה לקבלה וכן כל כיוצא בו: ד הכף החקוק שתחת רגלי המטות והמגדלות וכיוצא בהן אע"פ שהוא מקבל טהור ואין בו משום כלי קיבול לפי שאינו עשוי לקיבול אלא לסמוך בו בלבד. שפופרת הקש מקבלת טומאה ככל כלי העץ שמקבלין טומאה אפילו אינה יכולה לקבל אלא טיפה אחת. ושפופרת הקנה שחתכה לקבלה אינה מקבלת טומאה עד שיוציא את כל הלבן שבתוכה. ואם לא נחתכה לקבלה הרי היא כפשוטי כלי עץ. אבל שפופרת של פקועות וכיוצא בהן אינן כלים אלא כאוכלין הן חשובין: ה *שפופרת שחתכה ונתן בה את המזוזה ואחר כך נתנה בכותל אפילו נתנה שלא כדרך קבלתה מקבלת טומאה. קבעה בכותל אם קבעה כדרך קבלתה הרי זו מקבלת טומאה שלא כדרך קבלתה טהורה. נתן השפופרת בכותל ואח"כ נתן בה המזוזה אם היתה כדרך קבלתה הרי זו מקבלת טומאה שלא כדרך קבלתה טהורה. קבעה בכותל אפילו כדרך קבלתה טהורה: ו כלי שאורגין אותו מן הנסרים או מן השעם כדי שישטחו עליו הבגדים והמונמר מלמטה כדי שיתבסמו אם היה עשוי ככוורת שאין לו קרקע טהור ואם היה בו בית קבולת כסוי ה"ז מקבל טומאה: ז סנדל של בהמה של מתכת טמא ושל שעם טהור שאין זה חשוב מכלי הקבלה: ח הצורר מרגלית בעור והוציאה ונשאר מקומה עמוק הרי זה מקבל טומאה עד שיפשט. שכל כלי קיבול מקבלין בכל שהן והרי מקומן כמו כיס קטן. אבל צרור המעות אינו מקבל טומאה *שאין עליו צורת כלי:

השגת הראב"ד

*ותוקעין בו הסדן. א"א לשון המשנה שאמרו של צורפים טמאה ושל נפחים טהורה:

*ואם היתה של צורפים. א"א תוספתא מפני מה אמרו של צורפים ושל זהבים טמאה מפני שמכנים לתוכה גרוטאות ושל נפחים טהורה ואם התקינה לכנוס לתוכה גרוטאות טמאה:

השגת הראב"ד

*שפופרת שחתכה. א"א קשיא לי מה ששנינו בכלים פט"ז בית הנגר בית המנעול בית המזוזה הרי אלו טהורין ואולי כשאין להם קיבול קאמר אבל בשפופרת יש לה בית קיבול וכלי קיבול לא חילקו זה החילוק כאמור באותה משנה וכן כתבתי בפירוש תורת כהנים:

השגת הראב"ד

*שאין עליו צורת כלי. א"א תוספתא צרור המרגלית בזמן שתוכו טמא פשוטו טהור מיטמא ומיטהר אפילו י' פעמים ביום נראה מן הענין הטעם מפני שהוא מקפיד על צרור המרגלית שלא התפשט כדי שתהא מזומנת להחזירה לתוכה והכי היא ככיס אבל אינו מקפיד על צרור המעות לפיכך אינו ככיס אפילו בזמן שהמעות בתוכו:

פרק שלישי

א *כל כלי עץ העשוי לנחת אפילו אינו מקבל אלא דבר מועט אינו מקבל טומאה לא מן התורה ולא מדברי סופרים

השגת הראב"ד

*כל כלי עץ העשוי לנחת אפי' כו'. א"א דבר זה איני יודע מאין הוציאו אלא משלחן של מקדש וממנורה שהקשו עליהם כלי עץ שעשוי לנחת הוא ואע"פ שאינן מקבלין ארבעים סאה בלח ואינו

משנה למלך

דלעולם בשינן עבודים א"כ הרי חסר מעשה ומהסוגיא מוכח דבחסר מעשה איכא דכ"ע אינו טעון כבוס. כן אמת שראיתי לרבינו בזה דברים מתמיהין בעיני שכתב בפ"ח מהלכות מעשה הקרבנות דין ה' אחר שהופשט טעון כיבוס אע"פ שאינו מקבל טומאה עתה הרי הוא ראוי לקבל טומאה לאחר שיתעבד ע"כ ונראה מדבריו שאף בדבר שמחוסר מעשה טעון כבוס ופשטא דסוגיא מוכח דבדבר המחוסר מעשה איכא דכ"ע אינו מקבל טומאה, שוב ראיתי להרב בעל"מ שעמד בזה והקשה עליו דהא"י הוצרכו לומר שם בגמרא גבי בגד שחשב עליו לעשות בו גורה דמיקרי ראוי מפני שיכול לבטל מחשבתו אהר חשב לעשות בו גורה אפילו לא יבטל מחשבתו נימא דמיקרי ראוי מפני שאחר הציור יקבל ודמי להכא שאחר העיבוד יקבל ע"כ. כן אמת שדברי רש"י מוכיחים לסדיא דטעמא דבגד שחשב עליו לגורה הוא משום דלא נגמרה מלאכתו וכל כמה דלא ציירו או ביטל מחשבתו אינו מקבל טומאה. אך אי לא דמסתפינא הוה אמינא דהכא אפילו ציירו אינו מקבל ודמי למ"ש רבינו בפכ"ז מהלכות אלו דין י"ב ושל גורות שעושין אותו כדי שיתלמד ממנו הרוקם טהור מכלום לפי שאינו ממשמשי אדם ע"כ. ומאי דאמרינן הכא דבגד שחשב עליו לגורה אינו מקבל טומאה היינו דומיא דהכיא דהדין שחשב לעשות בו גורות כדי שיתלמד ממנו הרוקם ולפ"ז לא משכחת שיקבל טומאה בגד זה אלא בביטול מחשבה וליכא דבגד שחשב עליו לגורה דייק הכי שאין בו תכלית אחר כי אם לגורה וכן הביא רבינו דין זה בפכ"ב דין ז' בגד שחשב עליו לגורות כו' וכי תימא כיון דבגד זה היה ראוי לקבל טומאה קודם מחשבתו היאך עולה מטומאתו במחשבה והא קי"ל דאין עולין מטומאה במחשבה כי אם במעשה וכמו שפסק רבינו בפרק ח' דין ו' הא לא קשיא דא"כ גם לפירש"י נמי יש להקשות כה"ג. ונראה אלי דהכא לא קדם מחשבה אחרת בבגד זה להשתמש אחר ומש"ה אם חשב עליו לגורה טהור אבל לעולם דאם חשב עליו בתחלה להשתמש בו כמו שהוא ואח"כ חשב עליו לגורה דאינו עולה מטומאתו במחשבה ועיין במ"ש רבינו בפכ"ב דין ו' גבי מטפחות ספרים שקשה קצת למה שכתבתי ודוק. עוד כתב הרב בעל"מ דסובר רבינו דהנהו עורות לעיבוד קיימי אבל הנהו בגד לאו לגורה קאי וא"כ התם כיון דמחוסר גורה שהוא מעשה דלאו להכי קאי על הסתם לא מיקרי ראוי אבל הכא דהאי מעשה דעיבוד סתמיה להכי קאי לא מקרי מחוסר מעשה כיון דע"כ עתיד לבא דסתמיה להכי קאי ולאו מעשה גמור אלא הוי כמחשבה דעלמא ולכך מדמה הגמרא בן מחוסר מעשה דהכא למחשבה דיש בו גורה דכי היכי דהתם בביטול יורד לטומאה הכא נמי יורד לטומאה דמעשה כי האי הוי כמו מחשבה והוצרך רבינו לומר כן כדי לתרץ קושיית התוספות כו' יע"ש והנה כפי דברי הרב ה"ל לרבינו דאין עור מקבל טומאה עד שיתעבד וא"כ הדרא קושיין לדוכתא שלא ביאר רבינו דין זה בהלכות כלים. ומ"ש רבינו שתינוק תש"ו יש להם מעשה כו' עיין לקמן פ"ח דין י"א ופכ"ה דין י"א ופרק י"ד מהלכות טומאת אוכלין דין ג' ובפ"א מה' פס"ם:

ג בית קיבול העשוי וכו'. הרא"ן הי' רט"ו בפ"ה מה' סוכה דין ה' ובפ"ד מה' אלו דין ג' ועיין במ"ש רש"י סנהדרין (דף ס"ח) אהכיא דהכדור והאמוס ובמ"ש התוספות פ"ק דסוכה (דף י"ב) ד"ה מהו דתימא ועיין בפי' הר"ש פכ"ו דכלים משנה ב' יע"ש:

פ"ג א כל כלי עץ העשוי לנחת וכו'. מדברי רש"י והתוספות בסוף חגיגה ובפרק שתי הלחם (דף צ"ז) נראה דכלי עץ העשוי לנחת ומלופה מתכת מקבל טומאה וכן הוא דעת הראב"ד ור"ש

סופרים. וכל כלי עץ העשוי להתטלטל מלא וריקן כשק אפילו היה מחזיק מאה סאה ואע"פ שיש לו שוליים הואיל ואינו עשוי לנחת הרי זה מקבל טומאה דין תורה כשאר כלי קיבול. וכל כלי עץ שהוא סתם אם היו לו שוליים לישב עליהם על הקרקע כדי שלא יהא נוח להתגלגל והיה מחזיק ארבעים סאה בלח שהן כוריים ביבש אינו מקבל טומאה כלל לא מן התורה ולא מדברי סופרים מפני שחזקתו שעשוי לנחת. ודברים אלו דברי קבלה הן. מפי השמועה למדו מה שק שהוא מתטלטל מלא וריקן אף כלי עץ לא יטמא אא"כ היה מיטלטל מלא וריקן להוציא כלי עץ העשוי לנחת: **ב** הכלים שחזקתן שהן עשויין לנחת כגון שידה תיבה ומגדל וכוורת הקש וכוורת הקנים ובור ספינה גדולה וכיוצא באלו. אם הן מחזיקין ארבעים סאה אין מקבלין טומאה. ואלו הן הכלים של עץ שהן עשויין להתטלטל במלואן. דרדור שמניחין אותו על העגלה וקוסטות המלכים ועריבת העבדן ובור ספינה קטנה שאינה יכולה להלך באמצע הים הגדול והארון. כל אחד מחמשת כלי עץ אלו אע"פ שהן מקבלין יותר מארבעים סאה הרי אלו מקבלין טומאה שלא נעשו מתחלתן אלא להטלטל מלאין. ושאר כל כלי עץ אם היו מקבלין ארבעים סאה ויש להם שוליים חזקתן שאינן עשויין להתטלטל במלואן ולפיכך אין מקבלין טומאה. וכן כלי עצם וכלי העור המקבלין ארבעים סאה בלח] אין מקבלין טומאה אלא א"כ נעשו מתחלתן כשהן מלאין: **ג** השידה והתיבה והמגדל של זכוכית הבאים במדה טהורין *ושאר כלי זכוכית אף ע"פ שמקבלין ארבעים סאה הרי הן מקבלין טומאה. וזה חומר בכלי זכוכית כבכלי עץ: **ד** כל כלי שיש בשיבורו אמה על אמה ברום שלש הרי הוא מחזיק ארבעים סאה בלח. וכשמודדין את הכלי מודדין אותו מבחוץ אם היה בו אמה על אמה ברום שלש אף ע"פ שאין תוכו אלא פחות מזה הרי הוא טהור שאין עובי הדפנות ממעט. אבל עובי הרגלים ועובי הזר אם היה לו זר אין נמדדין עמו: **ה** *היה בתוך הכלי תיבה קטנה כגון מוכני שבתוך השידה בזמן שהיא נשמטת אינה נמדדת עמה ואינה חיבור לה ואינה מצלת עמה באהל המת. ואם אינה נשמטת נמדדת עמה והרי הן ככלי אחד: **ו** היה לכלי כסוי קמור בזמן שהוא קבוע נמדד עמו אינו קבוע אינו נמדד עמו. היו בו *מגורות מבפנים נמדדת עמו ואם היו מבחוץ אינן נמדדות עמו: **ז** כלי עץ שאינו מקבל ארבעים סאה כדרכו אלא אם כן הטהו על צדו או סמכו בדבר אחר הואיל ומקבל ארבעים סאה מכל מקום טהור: **ח** השידה והתיבה שניטלה אחת מרגליהן אע"פ שלא ניקבו אלא הרי הן מקבלין הרי אלו טהורין ועדיין יש להם שוליים וחזקתן שהן לנחת כשהיו:

פרק רביעי

א שלש מדות בכלי עץ שאינן עשויין לקבלה. כל כלי עץ העשוי לתשמיש אדם בלבד כגון הסולם טהור ואינו מקבל טומאה כלל ולא רבוהו חכמים לטומאה. וכל כלי עץ העשוי לתשמיש הכלים והאדם כגון השלחן והטבלא והמטה וכיוצא בהן מקבלין טומאה. ומניין שהן לתשמיש אדם ותשמיש משמשיו שהרי מניח הקערות על השלחן והכוסות על הטבלא והמצעות על המטה. וכל כלי עץ העשוי לתשמיש הכלים בלבד שהרי הוא משמש משמשי אדם אם לא היה משמש את הכלים אלא בשעת מלאכה בלבד הרי זה טהור מכלום כגון מנורה של עץ שמשמשת הנר בשעת הדלקה. *וכן והוא כלי שמניחין תחת הכלים בשעת מלאכה והדפוסין כולן. ואם היה משמש את הכלים בשעת מלאכה ושלא בשעת מלאכה ה"ז מקבל טומאה כגון כסוי הקפצה וכיוצא בו ותיק הסייף והסכין והרומח והמספריים והתער והמכחול והמכתב ובית הכוחל ותיק טבלא וסקרוטיא ובית החיצים ובית הפגוזות ותיק חלילים כל אלו וכיוצא בהן אע"פ שאינן אלא משמשי כלים מקבלין טומאה שהרי הכלי צריך להן בשעת מלאכה ושלא

*[וכן כתוב בתוס'] *[הוא נוסחא הגמ' בתוס' וכתוס']

השגת הראב"ד

*ושאר כלי זכוכית. א"א אמת כך מצא בתוספתא ולא ידעתי טעמה ואולי מפני שמלאכתן פחה ואין עשויים לנחת אבל שאר כלים שמלאכתן דקה ועשויין לטלטל במלואן:

השגת הראב"ד

*היה בתוך הכלי תיבה קטנה. א"א מעולם לא שמענו מוכני פירוש תיבה אלא גלגל ואופן שהוא מתגלגל עליו כמו ששנינו אף הוא עשה מוכני לכיור כדי שלא יהיו מימיו נפסלין בלינה ול"ל שזה הגלגל אינו אלא למעלה או על שפתו שמעלין המים לבדם באותו גלגל לפי שיש עורת גדול במלואו או בריקו ומשמשים בהן דרך הגלגל ואילו היה מגלגל להתגלגל עליו שתי קושיות כדבר שאחת מכדי אינם עשויים לטלטל כלל ומה צורך למוכני ואם כן עשויים הם לטלטל ועוד מה בין מוכני לעובי הרגלים שאין נמדדין עמה ואע"פ שהרגלים אינם נשמטים אלא ודאי כמו שפירשתי ונמדד עמה מפני שכל השמישה ע"י מוכני:

כסף משנה

גם על גב דליכא איסור בטלטולו. ומה שכתב אולי לא כמו שהוא סובר וכו' אין השגה באולי והכלים שהביא אינה מכרחת. ומה שכתב על כל כלי עץ שהוא עשוי לטלטל מלא וריקן אפילו מחזיק מאה סאה מיטמא:

ג השידה והתיבה והמגדל של זכוכית וכו' ושאר כלי זכוכית וכו'. כתב הראב"ד ושאר כלי זכוכית א"א אמת כך מצא בתוס' וכו':

ד כל כלי שיש בשיבורו אמה על אמה וכו'. תוספתא דכלים פ"ה דב"מ:

וכשמודדין הכלי מודדין אותו מבחוץ וכו'. ריש פי"ח דכלים וכב"ה:

ה היה בתוך הכלי תיבה קטנה וכו'. שם: כתב הראב"ד היה בתוך הכלי תיבה קטנה א"א מעולם לא שמענו מוכני פירושו תיבה וכו'. וליישב דעת רבינו י"ל דלא שמענו איננו ראיה:

ומ"ש

מחוור דהתם אימרא נפי איכא בטלטולם ומה שאמר כל כלי עץ שהוא עשוי לטלטל מלא וריקם אפילו מחזיק מאה כור מיטמא למדה מספינת הירדן ואולי לא כמו שהוא סובר אלא מפני שספינת הירדן אין דרכה להורידה למים אלא טעונה אבל שאר כלים אע"פ שפעמים מיטלטלין במלואן כיון שאין דרכן בכך אינן מטמאין וכן הוא במשנה כלים פט"ו רבי יהודה אומר דרדור עגלה וקיסטות מלכים ועריבת העבדן ובור ספינה קטנה והארון אע"פ שמקבלין ארבעים סאה טמאין שאין עשויים לטלטל אלא כמה שבתוכו ושאר כל הכלים המקבלין טהורין שאין מקבלין טמאין אין בין דר"מ לרבי יהודה אלא עריבת בעל הבית המקבלת לרבי יהודה טהורה אע"פ שפעמים שמוליכין אותה מלאה לסורקי ראש מה שהלשון אומרת שאינן עשויין לטלטל אלא במלואן אבל פעמים כן ופעמים כן טהורין ואין מוליכין בכן אחר תוקה:

ו ומ"ש היו בו מגורות וכו'. תוספתא דכלים פ"ה דב"מ:

ז כלי עץ שאינו מקבל וכו':

ח השידה והתיבה וכו'. משנה פי"ח דכלים:

פ"ד א שלש מדות בכלי עץ וכו'. תוספ' פי"ג דכלים. ומה שכתב וכל כלי עץ העשוי לתשמיש הכלים בלבד שהרי הוא משמש משמשי אדם וכו'. במשנה פי"ו דכלים. ומ"ש כגון מנורה של עץ וכו'. בתוספתא פרק י"ג דכלים ובת"כ שם הקולב והמנורה והנתוספתא מפרש רבינו בפי' המשנה פרק י"ו דכלים נחותא היא חתיכת עץ תוסר תחת הכלים תוסבת להם וכאן פי' שהוא כלי שמניחים תחת הכלים, וקולב פי' שהיא הדפוס וכן הוא בלשון ערב. ומ"ש כגון כיסוי הקפצה וכו' עד בשעת מלאכה בלבד. משנה פי"ו דכלים:

וכתב

משנה למלך

וכ"מ אבל דעת רבינו הוא כסיפך דאף אם אינו עשוי לנחת ויש בו בית קבול לא מגופה מסכת אינו מקבל טומאה לפי שכליפוי מבטל הכלי וכליפוי אינו מקבל טומאה וכן הוא מבואר לקמן בפרק שאחר זה דין ד' יע"ש. ויש להסתפק בכלי עץ שעשוי לנחת ומיוחד למדרס אי מיטמא בשאר הטומאות מסכלל דכל המטמא מדרס מטמא בשאר הטומאות כמ"ש לקמן ר"ס כ"ג או דילמא לא נאמר כלל זה אלא לגבי פשוטי כלי עץ ועיין בתוי"ט פכ"ד דכלים משנה ד' ועיין במ"ש התוס' פ"ט דשבת (דף פ"ג) ד"ה גלמודה משק ודוק:

ג ושאר כלי זכוכית כו'. בתוספתא הביאה הר"ש בפרק ל' דכלים יע"ש:

פ"ד א כגון הסולם טהור וכו'. כתב הרמב"ן בתשובה סי' רפ"ו דסיומו חזקה כשאין לסם בית קיבול אלא שפליבותיו קבועות ע"ג ירכותיו אבל כשירכותיו נקובים לקבל ראשי השליבות כזה מקבל טומאה דבית קיבול העשוי למלאת שמיה קיבול. ועיין לעיל פ"ב דין ג'. ומ"ש רבינו וכל כלי עץ העשוי לתשמיש כו'. מדברי רבינו נראה דפשוטי כלי עץ שמשמשין אדם וכלים אינם טמאים אלא מדרבנן. ואפ"ג דהר"כ מרכה מרבויא דתכל כלי עץ שולחן וטבלא ודולבקי פ"ל דאסמכתא בעלמא היא וכ"כ התוס' בפרק ככל מערבין (דף ל"א) ד"ה כפשוטי ועיין בתוס' פרק שתי הלחם (דף נ"ו) ד"ה ולדברי ובפרק קמא דסוכה (דף ט') ד"ה מסגרתו ובפרק המוצא את כבים (דף פ"ח) ד"ה

ושלא בשעת מלאכה. אבל כיסוי קמטרא וכיסוי תיבה וכיסוי טני והמכבש של חרש והכסא שתחת התיבה והקמתין שלה *והקלב שבונין עליו תיק הספר ובית הנגר והמנעול והמזוזה ותיק נבלים והכינורות והקלב של גודלי מצנפת ודפוס של תפילין וסוס של עץ של זמר שמשחקין בו ורביעית המקוננת וגנונת העני וסמוכות המטה ונקליטי המטה והחמור שתחת המטה כל אלו וכיוצא בהן טהורין *מפני שהן משמשי הכלים בשעת מלאכה בלבד: ב מלבן המטה אם היה מלובש בפיקות ויש לו רגלים שמחברן עם המטה הרי זה מתטמא עם המטה שהרי נותנין אותו בפני המטה והרי הוא כאחד מאבריה. נתנו על שתי לשונות והרי הוא גבוה על המטה אע"פ שמסורג בחבלים הואיל ואין לו רגלים טהור *מפני שהוא ממשמשי הכלים בשעת מלאכה בלבד כמלבני בני לוי שתולין בהם כנורותיהן וכלי השיר שהן טהורין: ג *מכבש של שכף שמותח עליו את העור טהור מפני שמניח עליו את האבן במקום החקוק שיש בו ומשמש עליו ונמצא עשוי לשמש את הכלים בשעת מלאכה ואינו מתטמא משום קיבול שהרי החקק שבו עשוי להתמלאות באבן: ד חפויי המטה טהורין וכן כל החפויין בין שהיו של עץ או של עצם או של עור או של מתכת טהורין שנא' אשר יעשה מלאכה בהן פרט לחפויי הכלים. *וכן כלי עץ או עצם שיש בהן בית קיבול שציפם במתכת טהורים ואין מקבלין טומאה מאחר שציפם ביטלן והציפוי עצמו טהור כמו שביארנו: ה העושה כלי מקצתו מן העץ ומקצתו מן המתכת אם היה העץ משמש המתכת מקבל טומאה ואם היתה המתכת משמשת את העץ הכל טהור כיצד מפתח של עץ ושיניו ממתכת אפילו שן אחד ה"ז מקבל טומאה היתה היא ממתכת ושיניים שלו מעץ הכל טהור: ו טבעת של מתכת וחותמה של אלמוג טמאה. היתה של אלמוג וחותמו של מתכת ה"ז אינה מקבלת טומאה: ז השן של מתכת או החותם מקבל טומאה בפני עצמו אם לא היה מחובר לעץ וכן המעבד והמזרה והמגוב והמסרק של ראש

השגת הראב"ד

*והקלב שבונין עליו תיק הספר. א"א לא ידעתי מהו זה ואיני במשנה נמנה עם כל אלה אבל מנו אותו בת"כ עם הסולם והנחותא והוא כעין סולם הכתפי עומין למשאותם והקלב בלשון המשנה והאימום:

*מפני שהם משמשי הכלים. א"א יש מאלו הרבה שטהרתן מפני שהכלים עצמן משמשין עם הקרקע לפיכך התיקון שלהם והכיסויים טהורין אלא שרצה התנא לטהר הטהורין:

השגת הראב"ד

*מפני שהוא ממשמשי הכלים. א"א ליתנא דתוספתא מפני שאינו עושה מלאכה בגופו כלומר סומך את הבגדים שלא יפלו לארץ:

*מכבש של שכף פי' אושכף. א"א זו המימרא מצאתיה בתוס' כלים לטהר וגם מצאתיה בתוספתא כלים בענין אחר מכבש של שכף בזמן שהוא קבוע חיבור אחד לטומאה ולהזאה מטלטל וזמן אינו חיבור לא לטומאה ולא לטהרה ואפשר שהיו במכבש של אשכפים שני עניינים:

השגת הראב"ד

*וכן כלי עץ או עצם כו'. א"א לא ידעתי מהו ולא מצאתי לזה שורש ואדרבה ראוי להיות בהיפך אם לא היה לכלי בית קבול וצפהו במתכת מקבל טומאה ע"י צפויין וכן מצינו במקצת מקומות שהכלי בטל לגבי ציפוי:

וכתב הראב"ד והקלב שבונים עליו תיק לספר א"א לא ידעתי מהו זה וכו'. ואני אומר שרבינו כתב שזהו אנגלין של ספר השנוי שם במשנה. ומ"ש אבל מנו אותו בת"כ כבר כתבתי שרבינו מפרש שקולב הוא דפוס בלשון ערב ולכן כלל כל הדפוסים בלשון קלב ובמשנה קרא לדפוס של תיק אנגלין של ספר ולדפוס של מצנפת אימום של גודלי מצנפות ולדפוס התפילין תפוס של תפלה:

כתב הראב"ד מפני שהם משמשי הכלים א"א יש מאלו הרבה מפני שהכלים עצמם משמשים עם הקרקע וכו'. ורבינו סובר שאין צורך לזה מאחר שהם משמשי הכלים בשעת המלאכה בלבד:

ב מלבן המטה וכו'. תוספתא פרק ס"ו דכלים ורבינו בפירוש המשנה פרק י"ח דכלים פירש כל חלקי המטה ודבר ידוע כי כל דבר עגול ובולט נקרא פיקא ואפשר שזה המלבן מורכב בפיקות ויש לו רגלים מתרכבים במטה ועל ידיהם מתחבר עמה והרי הוא כאבר מאיבריה אבל אם הוא מונח על אותם שנקראו לשונות אע"פ שמסורג בחבלים אין זה חיבור כי אינו נקרא חיבור רק כשיש לו רגלים ומורכב בהם עם המטה והלוקה זו היא סיפא דמתניתין (דף כ"ט) דקתני מלבן שנתנו על לשונות רבי מאיר ורבי יהודה מטמאים ר' יוסי ור' שמעון מטהרים וסיפא דתוספתא הכי איתא במסורג בחבלים ואין לו רגלים ר' מאיר ור' יהודה מטמאים ר' יוסי ור' שמעון מטהרים שאין עושין מלאכה בגופו והאי סיפא דתוספתא היא סיפא דמתניתין ותרווייהו חדא פלוגתא היא דמלבן שנתנו על לשונות דמתניתין היינו מסורג בחבלים דתוספתא והכוונה דהיכא דלא הוי מלובש בפיקות ויש לו רגלים אפילו שמסורג בחבלים והיינו נתון שנתון על הלשונות אינו חיבור ודמי למלבני בני לוי שהם טהורים כי עתה אינם חלק מהמטה אלא בפני עצמם הם חשובים ונראה מדברי רבינו כי כשהוא על הלשונות להיותו גבוה מהמטה יש מקום וטעם יותר לטהר מכשיהא שאינו על הלשונות כי אם למטה בפיקות ומחובר על ידי הכלים דהוי בפני המטה וכמטה עצמו הוא:

נתנו על שתי לשונות וכו'. משנה פרק י"ח דכלים כרבי יוסי ור"ש לגבי ר"מ ור"י:

כתב הראב"ד מפני שהוא ממשמשי הכלים א"א ליתנא דתוספתא וכו'. ולרבינו יש לומר שמאחר שמצא טעם נכון לא הולך לטעם התוספתא ועי"ל שרבינו מפרש התוספתא דאינו עושה מלאכה בגופו היינו שאינו עושה מלאכה תמיד אף שלא בשעת מלאכה:

ג מכבש של אושכף וכו'. תוספתא ספי"ס דכלים והוא פ"ח דב"ב:

כתב הראב"ד מכבש של שכף פירוש אושכף א"א זו המימרא מצאתיה בתוספתא דכלים לטהר וכו':

ד חפויי המטה טהורים וכן כל החיפויין וכו'. משנה בספי"ו דכלים ובת"כ פרשת שמיני מייתי לה מדכתיב אשר יעשה מלאכה בהם פרט לחיפויי הכלים:

וכן כלי עץ או עצם וכו'. בסוף חגיגה (דף כ"ו ע"ב) ופרק שתי הלחם (דף צ"ו ע"ב):

וכתב הראב"ד א"א לא ידעתי מהו ולא מצאתי לזה שורש ואדרבא ראוי להיות בהיפך כו'. ורבינו בפי"א ממסכת כלים אהא דתנן קלוסטרא טמאה ומצופה טהורה כתב אם היה זאת הקלוסטרא מאחד מאלו המתכות הנה היא תקבל טומאה מפני שהיא יש לה שם בפ"ע ואם היתה מעץ והוא מצופה מברזל וכו' ויש לתמוה עליו דממקום שבא הוי איפכא דהא בסוף חגיגה אהא דתנן כל הכלים שהיו במקדש טעונים טבילה חוץ ממזבח הזהב ומזבח הנחשת מפני שהם כקרקע דברי ר"א וחכ"א מפני שהם מצופין איתא בגמרא (דף כ"ז) מזבח הנחשת דכתיב מזבח אדמה תעשה לי

לי מזבח הזהב דכתיב המנורה והמזבחות איתקש מזבחות זה לזה מפני שהם מצופים אדרבא כיון דמצופים נינהו מטמו אימא וחכמים מטמאים מפני שהם מצופין ואבע"א רבנן לר"א קאמרי מאי דעתך משום דמצופין בטיל ציפויין גבייהו ופירש"י אדרבה משום דמצופין נינהו נטמאו וכו' עד ובלאו האי קרא נמי לא מקבלי טומאה הרי בהדיא דמשום דמצופין נינהו מטמאו אף ע"פ שלא היו ראויים ליטמאות מעצמן והיאך רבינו כותב בהיפך ולא עוד אלא שמביא ראיה מסוף חגיגה האמור שם היפך דבריו וי"ל והיא קלוסטרא מצופה טהורה כבר פירשה ר"ש דה"ק אם נעשה הקלוסטרא מברזל טהור וציפויה ממתכת טמא כמו שמזהיבים כלי כסף לנוי טהורה דבתר עיקר אזלינן וכתב הר"י קורקוס ז"ל שיטת הראב"ד כשיטת רש"י ז"ל באותה סוגיא אבל רבינו מפרש אותה כי כמו שהקושיא הראשונה שהקשה ות"ל דעשוי לנחת הכוונה היא להקשות על המשנה שאמרה הזהרו שלא תגעו דאי נמי יגעו לא מטמאי לאו הכי נמי הדר פריך עלה דא"כ לאו לנחת הוא כדתרצה דמגביהין אותו אכתי ת"ל דאפילו נגעו לא מטמאי ליה משום דכלי בטל אגב ציפוי כדתנן השלחן וכו' והציפוי נמי לא מטמא כדתנן וכדיליף לה בת"כ ולפי זה שחיסן בשים דקתני לאו דוקא והשתא פריך דומה בדומה דכי היכי דהתם בטל הכלי וטהור הכא נמי הכא בטל וטהור כי כל הציפויים טהורים אפילו של מתכת דאע"ג דלא איתקש לשק היינו כי הוי כלי פשוט אבל ציפוי לאו כלי הוא וטהור דכולהו ציפויין נתמעטו דהוו ערלי ומשני שאני שלחן דלא בטל דרחמנא קרייה עץ והלכך מטמא אע"פ שיש עליו ציפוי מה שאין כן בשאר כלים דודאי בטלי לגבי ציפוי וטהורים כיון שהציפוי טהור והכלי מצופה כולו בדבר הטהור זו היא שיטת רבינו באותה סוגיא וניחא שפיר מאי דפריך ותיפוק ליה משום ציפוי דהדר פריך שנית על המשנה דאילו לשיטת רש"י והראב"ד דכיון שהכבר העליונו שאינו עשוי לנחת והילכך מיטמא מאי הדר פריך דאפילו עשוי לנחת טמא ומאי נ"מ בהאי קושיא כיון דבלאו הכי איתרצא שפיר וכל הסיא סוגיא ושקלא וטריא לא נ"מ מידי ולדעת רבינו שרי ותיפוק לי דפריך מתפרשי בחד גוונא אלא שקשה מה שאמרו שם בחגיגה עלה דמתניתין דקתני כל הכלים שהיו במקדש טעונים טבילה חוץ ממזבח הזהב ומזבח העולה מפני שהם כקרקע דברי רבי אליעזר וחכמים אומרים מפני שהם מצופים ופריך בגמרא עלה אדרבא כיון דמצופין נינהו נטמאו ומשני אימא וחכמים מטמאים מפני שהם מצופין ואבע"א רבנן לרבי אליעזר קאמרי וכו' מוכח מהאי סוגיא שהציפוי הנה ליטמא כדברי רש"י וריב"א וצריך לדחוק לשיטת רבינו דאע"ג דלתירוצא קמא ודאי בהכי אתא וכס"ד דמקשה מכל מקום השתא דתירוצא בתרא לא סבר הכי וכוונת אמרם מבטל בטיל ציפויין לגבייהו כלומר אתה סובר דמשום ציפוי ליטמא יותר והוא בהיפך דציפויין לא מיטמאו דבטלים אגב כלי דלא חשיבי כדי שיטמא הכלי בשבילו והכלי בשביל עצמו ודאי אינו מטמא כיון שמצופה והלכך מפני שהן מצופין לא מיטמו ואין צריך טעם אחר ולא בטיל ציפוייהו לא אהכי דוקא קאמר אלא אכולהו כלים המצופין קאמר ואתא מתניתין כפשטה וחכ"א הטעם שאין מטמאים מפני שהם מצופין וקושיא אדרבא ליתא דהמקשה הוה סבר הכי ותירוצא בתרא סבר איפכא עכ"ל:

ה העושה כלי מקצתו וכו' עד הרי אלו מקבלים טומאה. משנה בספי"ג דכלים: ו ומ"ש וכן המעבד והמזרה וכו'. שם וכתב רבינו דג' כלים אלו הם כלי הגנן והם כדמיון כף האדם יבורו בו החטים והשעורים ויתחלפו שמותם כפי התחלפות תמונתם כי מהם רוב השיניים יבורו בו החטים בסוף הענין וממנו מעט השיניים אין

משנה למלך

ד"ה ואני ובחדושי הרשב"א שם דמשמע שם דאיכא מאן דס"ל דפשוטי כלי עץ המשמשים אדם וכלים דמקבלים טומאה מן התורה ועיין בתשובת הרמב"ן סי' רט"ו (ה"ה ועיין לעיל פ"ב מהלכות אלו דין ח'). ומ"ש שבת ובית הנגר והמנעול כו' עיין במה שכתב הראב"ד לעיל פ"ב דין פ' וכמ"ש מכן שם:

ג שהרי החקק שבו כו'. עיין לעיל פרק כ' דין ג':
ד וכן כלי עץ או עצם כו'. אם לא היה לכלי בית קיבול וצפהו במתכת מקבל טומאה ע"י ציפוי וכו מצינו במקצת מקומות שהכלי בטל לגבי ציפוי. ועיין לעיל פי"א מה' מטמאי מושב ומשכב

ראש שניטלה אחד משיניהן ועשאה של מתכת הרי אלו מקבלין טומאה: **ח** מקל שעשה בראשו מסמר כמין רמון כדי שיהיה אוחז בו אינו מקבל טומאה. עשאהו שלא תהיה הארץ אוכלת את העץ מקבלת טומאה: **ט** וכן מקל שקבע בו מסמרים כדי להכות בו מקבל טומאה שנמצא העץ משמש את המתכת. עשאן לנוי אינו מקבל טומאה שהרי המתכת משמשת את העץ: **י** וכן מנקיות של מתכת שקבען במקל או בדלת לנוי טהורות וכן כל כיוצא בזה משאר הכלים:

פרק חמישי

א כל הכלים אין מקבלין טומאה עד שתגמר מלאכתן. וכלי עץ מאימתי מקבלין טומאה הכטה והעריסה משישופם בעור הדג. גמר שלא לשוף מקבלין טומאה. הסלים של עץ משיחסום שפתותיהן ויכרות עוקצי השריגים והעצים הקטנים היוצאים ע״ג הסל. היו הסלים של תמרה אע״פ שלא כרת ההוצין מבפנים מקבלין טומאה שכך מקיימין אותן. הכלכלה משיחסום פיה ויכרות ההוצים ויגמור את התלויות. בית הכוסות והלגינין אף ע״פ שלא כרת מבפנים מקבלין טומאה שכך מקיימין אותם. הקנונים הקטנים והקלתות משיחסום שפתותיהן ויכרות ההוצין היוצאים. הקנונים הגדולים והסיונים הגדולים משיעשה שני דורים לרוחב שלהן. הנפה והכברה וכף מאזנים משיעשה דור אחד לרוחב שלהן. הקופה משיעשה שתי צפירות לרוחב שלה. *והערק משיעשה בו צפירה אחת אע״פ שלא גמר גביהן מקבלין טומאה שהרי נראו למה שנעשו וצורת הכלי עליהן הא למה זה דומה לבגד שנארג מקצתו. המחצלת משיכרות ההוצין וזהו גמר מלאכה. וכל כלי הנסרים אינן מקבלין טומאה עד שיתחסמו שפתותיהן. גולמי כלי עץ מקבלין טומאה משנעשה הכלי בצורתו. אע״פ שעתיד לתארו בשרד או להשוותו במחוגה או לייפותו במעצד וכיוצא במעשים אלו ועדיין הוא גולם הואיל ואינו מחוסר חקיקה והרי השלים חפירתו הרי זה מקבל טומאה. וכל גולמי כלי עץ מקבלין טומאה חוץ משל אשכרוע שאין הכלי ממנו חשוב כלי עד שיתייפה. וקרוב בעיני שכלי עצם ככלי אשכרוע *ואין גולמיהן מקבלין טומאה. כלי עץ שאין עליו צורת כלי אע״פ שמשתמשין בו אינו מקבל טומאה. *ארובות של נחתומין שסודרים עליהן החלות כשהן

השגת הראב״ד

*והערק משיעשה בו צפירה. א״א פי׳ בערוך נפה והטעם מפני שהדם משתמש בהלו כשהן מפה״כ בשאר כלים שהזכיר למעלה עכ״ל:

השגת הראב״ד

*ואין גולמיהן מקבלין טומאה. א״א ואת הקורבה לא ידעתי מאין באה לו שהרי פירשו בו טעם מפני שמחוסרין שליקה וממרים את מה שבהם פירוש שוטין מה שבהם מר ואין זה הענין בכלי עצם ואי ס״ל כר״נ דאמר במסכת חולין גולמי כלי עצם כגולמי כלי מתכות דמי לימא הכי ולמה ליה לדמויינהו לאשכרוע שהוא כלי עץ ומוציא מדין כלי עץ שאפילו שליקתו מעכבתו מפני שפוגם מה שנותנין בו:

*ארובות של נחתומין וכו׳. א״א דבר זה בסיפך ארובות כמו ערוכות והוא הקטוף שהוא שם

כסף משנה

ב כ״א ג׳ טינים לבד יבורו בו החפים בתחלת הענין מהתבן הגס והוא המעבד ורבם טינים ממנו המזרה והיותר רב הטינים מהם מגוג עכ״ל:

ח מקל שעשה בראשו מסמר וכו׳. פרק י״ד דכלים מקל שעשה בראשו מסמר כמין חזיינא טמא סימרו וכו׳ טמא וכולן שעשאן לנוי טהורים ופירש רבינו יעשו בראש המקלות חתיכת ברזל עגולה דומה לרמון ונקראת חזיינא וכו׳ ויקראו אותה אלרמוס וכן ינעצו מסמרים בראשי המקלות להיות ההכאה בהם יותר חזקה וכו׳ ויעשאן לנוי הוא שיעשו לייפות בו את המקל ורוב מה שיעשו זה במסמרים דקים מצויירים בבדיל לבן על צד היופי וזה לא יטמא לפי השורש הקדום והוא אמרו מתכת המשמש את העץ טהור אולם אם כיון באלו המסמרים שיכה בו ויגוף בו הנה יהיה אז העץ משמש את המתכת שהוא טמא ע״כ. ובתוספתא ב״מ פרק ד׳ מקל שעשה בו מסמר להיות תופס בו במקום הדיים טהור ואם בשביל שלא תהא הארץ אוכלתו טמא ותחלת דברי רבינו הם דברי התוספתא וטעמא דמילתא שכשעשאו כדי שיהא אוחז בו הוי מתכת המשמש את העץ אבל כדי שלא תהא הארץ אוכלתו אע״ג דלכאורה נראה שגם הוא מתכת המשמש את העץ שהרי לא נעשה אלא לשמור את העץ כתב הר״י קורקוס ז״ל שנ״ל שכל שהוא לקיימו שאם לא הוא היה נאכל הכל חשבינן למקיים שהוא עיקר הכלי וטמא והרי זה דומה לטבעת של מתכת וחותמה של אלמוג דטמאה דאזלינן בתר טבעת המעמדת אע״פ שעיקר התשמים הוא בחותם ולא הוי משמש את העץ אלא היכא דהוי לנוי שאין שם שום תועלת אלא יפוי העץ בלבד. ומ״ש רבינו וכן מקל שקבע בו מסמרים וכו׳ עשאן לנוי וכו׳. כבר נתבאר שהם דברי המשנה וכלל רבינו עשה בראשו מסמר כמין חזיינא בכלל סימרו. ומה שכתב וכן מנקיות וכו׳. שם במשנה עשה בראשו מניקת וכן בדלת טהורה ופירש רבינו מניקת איבוב והרבה יש שיעשו איבוב מברזל או מנחושת בחלונות ובבערים לנוי ויהיה מתכת המשמש את העץ ודע דמסיים מתניתין על הא דעשה בראשו מניקת היתה כלי וחיברה לו טמאה וכו׳ ולא כתבה רבינו פה:

פ״ה א כל הכלים אין מקבלין וכו׳ עד לפירה אחת. בפרק י״ו דכלים ופירש שם רבינו אמר בעוטים אותם מכסכם אותם בעור דג ידוע שימרקם וינהיקם. ופירוש גמר שלא לשוף שבעת עסייתו גמר והסכים בלבו שלא ישופם ולא ימרקם אלא שישמש בהם בלא שיפה. ויחסום פירושו שיעשה השפה שמחברת האריגה וימנעהו מלפרוק מלשון לא תחסום שור שהוא קשירת פיו. ויגמור התלויות פירושו שיגמור האוזן שנתלה בה:

ומ״ש הקנונים הקטנים וכו׳. שם ופירש רבינו קנונים וקלתות כלים יעשו מערבה דקה על תמונת קערות שיאכל אדם בהם וכו׳ והסיונים הגדולים הם הקופות הגדולות מאד וכו׳ ומלאכת אריגת אלו הכלים הגדולים יקחו תחלה הגמי או הערבה או הדבר אשר יארגו ממנו ויחברו אותם בידיהן חבל (א׳) ארוך עד שיהיה ארכו מאה אמה או יותר ואז יחזרו זה אצל זה ויתפרו מזה החבל או החוט איזו תמונה שירצו וכו׳ ודורין קיבון דור והוא העיגול וכו׳ ויאמר שאלו הכלים הגדולים כאשר יתפרו רוחב קרקעיתו עוד יגביהו לו שפה שני דורים שהם שני עיגולים לרוחב שלהם ר״ל על עיגולים לפי שיעור רוחב הכלי כולו כפי אשר יסכים יהיה רהבו כן וכו׳ אז מקבל טומאה. וכתב עוד וב׳ לפירות שני עיגולים מעיגולי זה הארוך והוא מענין אמרו באה הלפירה וכו׳ וערק כלי מעט גם כן כדמיון קופה לו שפה מעשה הגובה וזה הכלי מעט הרחב ארוך דומה לתיבה האושכפים ולזה יקרא ערק תרגום שרוך נעל ערקת מסאנא. ומ״ש המחצלת משיכרות ההוצין וכו׳. בסוף פרק ב׳ דכלים: כתב הראב״ד והערק משיעשה בו צפירה א״א פי׳ בערוך נפה וכו׳. וכן פירש ר״ש בשם הערוך ובשם גאון:

ובל כלי הנסרים וכו׳. משנה פ״כ דכלים: גולמי כלי עץ וכו׳. בסוף פ״ק דחולין (דף כ״ה). ומ״ש חוץ משל אשכרוע וכו׳. גם״פ י״ב דכלים. ועל מה שכתב רבינו קרוב בעיני שכלי עצם ככלי אשכרוע וכו׳ כתב הראב״ד אמר אברהם זאת הקורבה לא ידעתי מאין באה לו וכו׳. ואני אומר דלשון התוספתא כך הוא כל גולמי כלי עץ טמאים חוץ משל פירשע [פירוש אשכרוע] מפני שהם מחוסרים שליקה ר׳ יהודה אומר העושה כלים מגרופות של זית טהורים מפני שהם מחוסרים שליקה וממירין את מה שבהם ומשמע לרבינו דכיון דלא תנא ת״ק בשל פירשע ממירין את שבהם כדקתני ר׳ יהודה בגרופות של זית משמע דשל פירשע אין ממירין את שבהם ולפיכך לא הזכירו רבינו אלא הטעם מפני שהם מחוסרים שליקה דכלים של פירשע הם יפים ואין יופיים ניכר כל זמן שמחוסרים שליקה ואפשר שמשם למד רבינו לשל עצם שהם יפים ואין יופיים ניכר כל זמן שהם גולמים. ומ״ש ואי סבירא ליה כרב נחמן דאמר בסוף פרק קמא דחולין כלומר דאמרינן התם דגולמי כלי מתכות טהורים וגולמי כלי עץ טמאים מאי שנא הני ומאי שנא הני ר׳ יוחנן אמר הואיל ולכבוד עשויים ר״נ אמר הואיל ודמיהם יקרים מאי בינייהו איכא בינייהו כלי עצם ואזדא ר״נ לטעמיה דאמר ר״נ כלי עצם ככלי מתכות דמו ופירש״י הואיל ולכבוד עשויים וכו׳ וג״ל שרבינו סובר דלא קי״ל כר״נ משום דקי״ל כר״י לגבים אלא שבא על כלי עצם מטעם אחר דאע״ג דלכלי עץ דמו וכדר״י מ״מ דמו לשל אשכרוע שהוא מין עץ וגולמו טהור: כלי עץ שאין עליו צורת כלי וכו׳. בפרק כ״ב דכלים כופה שסירקו וכרכמו ועשאו פנים ר׳ עקיבא מטמא והכמים מטהרים עד שיחוק בו ופירש שם רבינו כופה חתיכת עץ:

ארובות של נחתומין שסודרין עליהם החלות כשהן וכו׳ עד והלוח שעורכים עליו מספמא. פט״ו דכלים וכתב רבינו שם ארובות הנחתום לוחות הנחתום אשר יסדיר עליהם׳ הליסה ויש עליהן צורת כלי ושל בעלי בתים אין להם צורת כלי ולזה לא יטמאו אא״כ נצען וקשטן וייפן ומתחן כשער או כרכמן בכרכום ואז יהיה בהם צורת כלי ויהיה טמא לפי ששפוטי כלי עץ טהורים וכו׳ אמנם יטמאו בגזרה דרבנן עכ״ל והסרוד הוא כלי מעץ ישמשו בו בעת הליסה לרחוץ את הידים וימותו ממנו פני הלחם וכיוצא בזה ממה שילטרך אליהם וע״פ שהוא לחכמים נקרא סרוד בגדי הסרד מתרגמינן לבושי שימושא: וכתב הראב״ד א״א דבר זה בהיפך וכו׳. טעמו לומר שרבינו פירש שארובות סודרים עליהם החלות כשהם בלק ואינו כן שזהי מלאכת הסרוד נמצא שהיפך רבינו מלאכת הסרוד ואומר שהיא מלאכת הארובות ואין זו השגה ומאחר שאין הכרע לפירושו יותר מלפירוש רבינו ועוד שא׳ מהפירושי׳ שפירש רבינו משמע בשם הערוך הוא ארובות בכ״ף לוחים ארוכים שמקריבים עליהם לחם והוא כפירוש רבינו. ומ״ש ואם יחדו שמא והכי איתא בתוספתא כלומר משיג על רבינו למה השמיט הא דאם ייחדו טמא וי״ל שפירש רבינו דהאי ייחוד היינו ע״י סירקן או כרכמן דקתני מתניתין ויש לדקדק בדברי רבינו שסרוד

משנה למלך

ומושב דין י״א ועיין לקמן פ״ו ובפ״י דין י״א וי״ד ועיין בתי״ט ר״פ כ״ב דכלים. ומ״ש מרן וצריך לדחוק לשיטת רבינו כו׳ קשה דאמאי איצטריך לליענא בתרא למימר רבנן לר״א קאמרי אימא דמתני׳ אתיא כפשטה שהחכמים מטהרים מפני שהם מגופים ונראה שאם היה המוכנת מקבל טומאה מצד עצמו ידקדק לומר שהוא טהור מפני שהוא מגופה אבל כיון שהמוכנת אינו מקבל טומאה מצד עצמו משום דעבוי לגבה הוא א״כ לא ידקדק ליענא דמתניתין כלל דאמאי איצטריך לטעמא דמגופין ותירצו לדבריו דר״א קאמר והשתא פי׳ דמתני׳ ש הוא דרבנן אהודי קא מהדרי וכי מפני שמגופים יקבלו טומאה והלא אדרבה הגיפוי דוחה את הטומאה והמקשה ליענא דמתניתין קשיים דקאמר ומה״א מפני שהן מגופים ולפי פירוש זה ניחא מה שהקשו התוספות בסוף הגיגה יע״ש ודו״ק:

פ״ה א המטה והעריסה כו׳. עיין בתוספות פ״ק דחולין (דף כ״ח) ד״ה לכתית דהך פירוש היינו להכיר הקשמים הגדולי׳ וכו׳ וכן כתב הרא״ש המשניות יע״ש: ומ״ש ושפי הכלים

כשהן בצק מתטמאות שהרי צורת הכלי עליהן ושל בעלי בתים אינן מקבלין טומאה. ואם צבען בסקרא או בכרכום וכיוצא בהן מתטמאות שהרי נעשית להן צורת כלי. סרוד של נחתומין שנותנין בו המים שמקטפין בו טמא ושל בעלי בתים טהור. ואם נפפו מארבע רוחותיו מתטמא נפרץ מרוח אחת טהור. *והלוח שעורכין עליו מתטמא *כלי עץ שהסלתים מרקדין עליו את הסלת מתטמא ושל בעלי בתים טהור. רחת הגרוסות מתטמאות של אוצרות טהורה של נתות מתטמאה ושל גרנות טהורה. זה הכלל העשוי לקבלה מקבל טומאה והעשוי ליכנס בו טהור: **ב** כל התלויין טהורין חוץ מתלויי נפה של סלתין ותלוי כברה של גרנות ותלוי מגל יד ותלוי מקל הבלשין מפני שהן מסייעין בשעת מלאכה. זה הכלל העשוי לסייעו בשעת מלאכה מתטמא לתלות בו הכלי בלבד טהור: **ג** נבלי המשוררים מתטמאין. נבלי בני לוי שמזמרין בהן במקדש טהורין. הביטנון *והנקטמון והאירום מתטמאין: **ד** מצודת החולדה מתטמא ושל עכברים טהורה לפי שאין לה בית קיבול ואין עליה צורת כלי: **ה** *קוצין שאורגין בהן כמו כפיפה שמניחין בה התאנים וכיוצא בהן מתטמאין. ושאורגין בהן כתבנית מנורה גדולה שאוצרין בהן החטין טהורה שאין תורת כלי עליה: **ו** *עלין שמסרגין אותן כמין סיינ סביב לפירות טהור. ואם עשו סיינ של נסרין מתטמאין: **ז** חותל של הוצין שמניחין בו הרוטב וכיוצא בו אם הוא נותן לתוכו ונוטל מתוכו מתטמא ואם אינו יכול ליטול מה שבתוכו עד שיקרענו או יתירנו או שחשב לאכול מה שבתוכו ולזרקו טהור. וכן הקרן שהוא משתמש בה ומשליכה אינה מקבלת טומאה. ואם חשב עליה מקבלת טומאה: **ח** השופר אינו מקבל טומאה. חתכו להיות קרן תשמיש מקבל טומאה: **ט** קערה שקבעה בשידה תיבה ומגדל אם היא כדרך קבלתה מקבלת טומאה. ואם קבעה בדופן שהרי אינה מקבלת עד שמטים שידה על צידה הרי זו מכלל השידה וטהורה: **י** *האקון והרטוב והכלוב של עץ טהורין: **יא** המדף והפלצור ומצודת סכרים מתטמאין שהרי צורת כלי עליהם: **יב** הספסלין שבפונדקאות ושל מלמדי תינוקות אע"פ שהן נקובין ומכניסין בהן את הרגלים טהורים. קבעו בהן רגלים במסמר מקבלין טומאה. זה הכלל כל שניטל ואין רגליו ניטלות עמו טהור. וכל שניטל ורגליו ניטלות עמו טמא. ואם היו כולן של עץ או עצם מקבל טומאה. היתה אחת מרגליו של אבן אינו מקבל טומאה:

פרק ששי

א כל כלי שנטמא. ונשבר אחר שנטמא ונפסדה צורתו ותשמישו טהור בשבירתו וכן כלים שנשברו כשהן טהורין שבריהן אינן מקבלין טומאה: **ב** כמה שיעור השבר שישבר בכלי עץ או כלי עצם ויהיה טהור כל כלי בעלי בתים שיעורן כרמונים

השגת הראב"ד

*והלוח שעורכין עליו וכו'. א"א זה שיבוש:

*כלי עץ כו'. א"א בערוך פירש נפה של שיער וכן משמעותו בכ"מ אלא שזה הפרק כולו אינו מדבר כאורג אבל נראה כי הוא של עור כמו אותן של רופאים וכו דברה המשנה תחלה וממה שאמר רבי יהודה בסמוך אף של גדלת טמא מושב שהבנות יושבות בתוכו וגודלות למדנו שלא דבר ע"כ בשל שיער אלא בשל עור כאשר כתבתים:

השגת הראב"ד

*והנקטימון. א"א קשיא לי מה ששנו במסכת שבת אנקטמין טהורין ואין יוצאין בהן בשבת:

*קוצין שאורגין. א"א לשון המשנה פטיליא טמאה וחסינה טהורה והטעם מפני שאינה עשויה לטלטל כלל:

השגת הראב"ד

*עלין שמסרגין. א"א זהו סגניות שבמשנה:

השגת הראב"ד

*האקון. א"א פי' בערוך כלי של מצודת דגים:

שסרוד נותנים בו המים א"כ יש בו בית קיבול ולמה של בעלי בתים טהור ואפשר דהכי קאמר שנותנים בו כלי של מים: וכתב עוד הראב"ד והלוח שעורכים עליו טמא א"א זה שיבוש עכ"ל. נראה שטעמו מפני ששנינו בפרק הנזכר סרוד של נחתומים וכו'. פרץ מרוח אחת טהור ר"ש אומר אם התקינו להיות קורץ עליו טמא וכן המעריך טמא ומשמע ליה להראב"ד דוכן המעריך טמא מדברי ר"ש הוא ולית הלכתא כוותיה ורבינו סובר דאת"ק קאי: כלי שהסלתים מרקדים עליו וכו' עד ליכנס בו טהור. שם:

כתב הראב"ד כלי עץ א"א בערוך פירש נפה של שיער וכו'. מ"ש וכו דברה המשנה תחלה כלומר דברהם הפרק קתני כלי עור. ומ"ש עוד וממה שאמר ר' יהודה בסמוך אף כל גדלת וכו' כלומר שהוא ז"ל מפרש של גדלת שהנפה עשויה משיער שגודלים בה והבנות יושבות בתוכה וגודלות היינו לומר שהן גודלות הנפה עצמה ומדקתני של גדלת משמע דעד השתא לא איירי בנפה של שיער ולפי מה שפירשו רבינו ור"ש דגדלת היינו האשה שהיא גודלת שיער לנשים אין מכאן ראיה. ופירוש זה הכלל העשוי לקבלה וכו' של אוצרות ושל גרנות יעשו אותה לכנס וללקט מן הגדדין מה שבגורן או שבאוצר לקבצו אל האמצע ושל גרוסות יש לה בית קיבול שמכניסים בה לריקים ושל גתות להשליך בה חוץ מן הגת ופירוש רחת פאלה בלע"ז:

ב כל התלויים טהורים חוץ מתלויי וכו' עד טהור. שם וכחכמים. פירוש מקל הבלשין הוא שמחפשין בו התבן אם יש בו תבואה שיסתירו התבואה בתבן מפני עישור המלך הרגוס ויחפש ובלש. ולסייע בשעת מלאכה הוא שמכניסים ידיהם בתלוי ויעזר בו בעת שימושו:

ג נבלי המשוררים מתטמאין וכו' עד צורת כלי גם זה שם פי' הכנורות הלולים ומנוקבים בלד הגימין ודרך המנגנים לתת בתוכו המעות שמקבלין מבני אדם אבל של בני לוי אינם עשויים לכך ולפיכך טהורים. ופירוש הבטנון כלי מכלי הניגון שמשים אותו האדם בבטנו כשמנגן בו:

כתב הראב"ד והנקטימון א"א קשיא לי וכו'. ובמ"ש רבינו בפירוש המשנה נתיישב זה שכתב וז"ל והנקטימון הוא רגל מעץ יעשה אותו מי שנחתך רגלו לילך בו והוא ירלה בכאן עץ הכינון המפורסם צורת דמות רגל (ושוק) מעץ וגם ר"ש כתב אין זה לוקטמין דפרק במה אשה דהכא והתם טהור. והאירום פירש רבינו עגולה דומה לגרבל ויכה עליה מגד אחד ביד ושמו בערבי אלתאר ובלע"ז טנבורו: **ה** קוצים שאורגים בהם וכו'. פרק י"ו דכלים פטילייא טמאה וחסינה טהורה ופירש שם רבינו פטילייא דומה לקופה מערבה וכו' וכמו שפירש כאן: וכתב הראב"ד א"א לשון המשנה וכו' וחסינא טהורה והטעם מפני שאינה עשויה לטלטל:

במוליך עליו המקלות לתג והטעם של נחתומין טמא מפני שהוא מייחד כלי לזה כתשמיש אבל של בעל הבית אין תשמישו תדיר ואין מייחדו לכלי ואם ייחדו טמא והכי איתא בתוספתא:

ו עלים שמסרגים אותם וכו'. שם סוגניות של עלים טהורות של נסרים טמאות ופי' ר"ש סוגניות מלשון סוגה בשושנים עושין כמין כפיפה קטנה [מן העלין] ומכסין בה פירות ואינה אלא מלאכת ערא'. גלריס לורי דקל: כתב הראב"ד עלים שמסרגים א"א זה סוגניות שבמשנה. ופשוט הוא:

ז חותל של הוצין וכו'. שם ופירוש חותל כלי מהוצין ישימו בו התמרים הנקראין רוטב וכתב ר"ש דכיון שאין מוציא מה שבתוכו עד שיקרענו או עד שיתירנו הוי השמים ערא'. ומ"ש או שחשב וכו'. תוספתא דב"מ פ"ו: וכן הקרן וכו'. תוספתא שם:

ח השופר אינו מקבל טומאה וכו'. ג"ז שם:

ט קערה שקבעה וכו'. כלים פ"כ, וכתב הר"י קורקוס ז"ל דהא דהויא מכלל השידה וטהורה דוקא כשהיא טהורה כגון שהיא כאה במדה:

י האקון והרטוב וכו'. כלים ספכ"ג: וכתב הראב"ד האקון א"א פי' בערוך כלי של מצודת דגים וגם רבינו פירש כן והרטוב מכלי ציידי העופות והוא מעץ וכלוב גיולא בלעז ככלוב מלא שף ומדף לוח מסובך מעץ ובזה העץ מסובך דבר יחזיק בו הצייד מרחוק וכאשר ינוח העוף בזה הכלי ינוח חוט הכלי ויפול עליו זה הלוח. ומצודות הסכרים מצודות יפסיקו המים במים עד שיתקבצו שם הדגים:

יב הספסלים שבפונדקאות וכו'. תוספתא פי"ט דכלים. ומ"ש זה הכלל כל שניטל וכו' ג"ז שם. ומ"ש היתה אחד מרגליו של אבן אינו מקבל טומאה. משנה סכ"ה דכלים:

פ"ו **א** כל כלי שנטמא ונשבר. רפ"ב דכלים ורים פפ"ו:

ב כמה שיעור השבר וכו'. ריש פי"ז דכלים. ומ"ש

משנה למלך

שבלים תשירתו וכו'. נראה שכיון רבינו למאי דאמרינן בחולין (דף כ"ה) לא נצריכא דמחק קפיזא בקבא ודוק. ומה שכתב תוך משל אשכרוע פירוש אשכרוע כתב רבינו בפ"ג דיומא שהוא שקורין בלשון עברי ברוש ושמא דיונתן תרגם בפסוק ברוש תדהר והאשור ביניון מורנין ואשכרועין וכאן במס' כלים פי' רבינו כדברי המתרגם יע"ש. ומ"ש מרן ונ"ל שרבינו סובר ט' לא ידעתי איך יתיישב לפי זה מאי דאמרינן פ"ג כלי עצם הא אף ר"י מודה דגולמי כלי עצם טהורין ומאי ב"מ הי מר מדמה כלי עצם למתכת ומר מדמה למתכות מאחר דלעניני דינא לא פליגי ועיין בים"ש סוף פ"ק דחולין:

ג נבלי למשוררין כו'. הפירוש שכתב מרן הוא מדברי הרע"ב ולפי דבריו טומאת הנבלים היא מן התורה ככל כלי שיש לו בית קיבול. אך הר"ש שם כתב דטומאת הנבלים היא מדרבנן ושל של מקדש לא גזור כי היכי דלא גזור אמשקה בית מטבחייא. ונראה דמה שלא ייחס מרן פירוש זה דהר"ש לרבינו הוא משום דא"כ הי"ל לבאר דטומאת הנבלים היא מדרבנן ומדסתם נראה דטומאתם היא מן התורה משום דיש לו בית קבול וא"כ ע"כ לומר דנבלי בני לוי דשם טהורים משום דאינם עשויין לקבל ודו"ק:

ומ״ש והרמון שאמרו. שם. ומ״ש לפי דעתו של רואה שם גבי שיעור כביצה וכו׳ יוסי. ומ״ש ויהיו בכלי שלשה רמונים וכו׳. שם. כתב הראב״ד ויהיו בכלי שלשה רמונים א״א אין מדבריו אור להשכים וכו׳. ורבינו שמשון כתב לטהורה משמע דמוציא רמון דכל דוכתא לאו רמון א׳ דוקא וכו׳ ומה שטען הראב״ד על רבינו משמש ולא פירש אינה טענה שכבר נודע שרבינו בזה הספר מחבר לא מפרש. ומ״מ וקא ראיה לזה הפי׳ דברי רשב״ג וכו׳ כלומר דתנן סתם הרמונים שאמרו ג׳ אחוזים זה בזה רשב״ג אומר בנפה ובכברה כדי שיטול ויהלך וקופה כדי שיפשיל לאחוריו ופי׳ ר״ש כדי שיטול ויהלך מתוך נענוע של נטילה וסילוך נפיל שפי. ומ״ש פי׳ אחר הרמונים שמשערי׳ בהם לא ממין הגדולים וכו׳ רבינו שמשון כתב על פי׳ זה לא יתכן כלל לפרש כן דהא קתני בצידך בבא לא גדול ולא קטן אלא בינוני אבל הראב״ד כתב זה הפי׳ בענין שיתכן. ומ״מ ואולי זה הוא פי׳ זה שמחבר לא ידעתי מנין לומר כן שהרי דבריו כתומים כדברי המשנה: ניקב הכלי במוציא זית וכו׳. ריש פרק אלו קשרים (דף קי״ב ע״ב) בעיא דאיפשיטא ופירש רש״י פנים חדשות משירדה לו טומאה נתחדשו פנים הללו ואין זה הראשון שכבר נתקלקל בו כדי בימולו:

ג כלים שעשאם מתחלה נקובים וכו׳: כתב הראב״ד זאת לא מצאתי וכו׳. ולי נראה שרבינו מפרש הא דתניא פרק כלי עור ובתוספתא פרק י״ג דכלים הסל והפחלץ של גמלים וכו׳ שעשאן מתחלתן מקבלי רמונים טמאים היינו לומר שעשאן מתחלתן שאינם מקבלים רמונים דומיא דמאי דתנן קורפיות ושולי קופות ושולי קוסים הצידונים אע״פ שאינם יכולים ליתב שלא מסומכים טמאים שלכך נעשו מתחלתן ומה שהקשה ממה שתנינו הפחלץ של גמלים טהור מכלום נ״ל שהוא מפרש פחלץ עשוי כתבנית אהל וצ״ע:

ד אפיפירות שעשה להם קנים וכו׳. בפי״ז דכלים ופירש רבינו אפיפירות כלי ארוג מקנים ישתמו זמורות הכרמים. ומ״ש אע״פ שכולה נקובה כמוציא רמון. בתוספתא שם: ה כל הכלים שאינם יכולים לקבל וכו׳. שם כר״ש לגבי ר״מ. וכתב הר״י קורקוס ז״ל קשה דהא איבעיא לן בפרק מי שהוציאוהו (דף מ״ו ע״ב) ר״מ ור״ש הלכתא כמאן וסלקא בתיקו ודרך רבינו לפסוק כדברי המחמיר שבהם ואיך פסק כר״ש לקולא דודאי משמע דבזית הוי נקב מועט מרובו וי״ל שרבינו סמך על מ״ש בסוף המצניע (דף צ״ה צ״ו) דלא אמרינן ברובו אלא לענין צמיד פתיל אבל לענין טומאה בזיתים עכ״ל. ומ״ש נגממו שעורן כמה שהן. ופירש רבינו אם נשאר שיקבל כל שהוא יטמא:

ו הסלים של פת וכו׳. שם:

ז ומ״ש קופת הגננים וכו׳. שם ומפרש רבינו שהם דברי ת״ק:

ח ומ״ש בית קערות. נ״ז שם. ומ״ש וכן בית הרעי וכו׳ הואיל ומקבל את הרעי הרי זה מקבל טומאה. שם וכת״ק:

ט כל כלי עץ שנחלק וכו׳. בפי״ו דכלים. ומ״ש וכגון שמהוי המזנון ע״ש שמשימין בכל קערה מין אחד של תבשיל תרגום למינו לזכוכי. ומ״ש וכן בית לגינין וכו׳. תוספתא פי״ג דכלים שם:

י משפלת שאמצעיתה גבוהה וכו׳. גם זה שם: השלחן והדולפקי וכו׳. משנה פכ״ב דכלים:

יא כלי נסרים וכו׳. שם פרק כ׳ נתחסמו אע״פ שנשברו שפתותיהן כל שהן טמא:

יב טבלא שמילאה עצים וכו׳. תוספתא פרק י״ט:

יג ומ״ש ספסל שנתפרק וכו׳. שם:

יד הסלים של גמלים וכו׳. תוספתא ספי״ב:

טו השלחן או הדולפקי וכו׳. משנה פרק כ״ב וכת״ק. ומ״מ ואם חיפה הכל טהור בין בציפוי עומד וכו׳ עד סוף הפרק. ועיין במה שכתבתי ספ״ד:

פ״ז א כלי עור וכו׳. פי״ו דכלים: עור העריסה וכו׳ עד ויפרשו. תוספתא רפי״ג:

ב עור שאין עליו וכו׳ לפיכך כף של עור וכו׳. משנה

כרמונים כיצד משינקב הכלי במוציא רמון טהור. והרמון שאמרו בינוני לא גדול ולא קטן לפי דעת הרואה *ויהיו בכלי שלשה רמונים אחוזים זה בזה. ניקב הכלי במוציא זית וסתמו וחזר וניקב במוציא זית וסתמו [עד שהשלימו למוציא] רמון אף ע״פ שהוא סתום טהור שהרי נעשו לו פנים חדשות: ג כלים שעשאן מתחלה נקובין במוציא רמון כגון הסל *והפחלץ של גמלים והאפיפירות מקבלין טומאה עד שיקרע רובן: ד אפיפירות שעשה להן קנים למעלה ולמטה לחזק טהורות. עשה להן גפיים כל שהן אע״פ שכולה נקובה כמוציא רמון מקבלת טומאה: ה כל הכלים שאינן יכולין לקבל רמונים כגון הרובע וחצי רובע והקנונים הקטנים שיעורן במוציא זית. נגממו שפתותיהן אם נשאר בהן כדי לקבל כל שהוא טמאין: ו הסלין של פת שיעורן ככברות של פת: ז קופת הגננים משתוציא אגודות של ירק טהורה. ושל בעלי בתים במוציא תבן. של בלנין בגבבא: ח בית קערות שאינו מקבל קערות הואיל ומקבל התמחויין הרי זה מקבל טומאה. וכן בית הרעי שאינו מקבל משקין הואיל ומקבל את הרעי ה״ז מקבל טומאה: ט כל כלי עץ שנחלק לשנים טהור ואע״פ שמקבלין על דפנותיהן באילפסין. חוץ מכלים של עץ שחציין או מקצתן כלי בפ״ע מתחילת עשייתן כגון השולחן הכפול שמתחלה נעשה שני חלקים והרי הוא נכפל ונפשט. וכגון התמחוי הכזנון שהוא קערות קערות והרי בכל חלק מחלקיו קערות שלימות. וכגון הכסא הכפול וכל כיוצא באלו. וכן בית לגינין ובית הכוסות של עץ שנפחת אחת מהן זה שנפחת טהור ואינו חיבור לשאר הבתים. נפחת השני טהור ואינו חיבור לו. נפחתו שלשתן כולן טהורין. וכן כל כיוצא בכלים כאלו: י משפלת שאמצעיתה גבוהה וזוויותיה יורדות ונפחתה מצד אחד טמא מפני שהיא מקבלת מצד השני. נפחתה מצד השני טהורה. השולחן והדולפקי שנפחתו מקבלין טומאה עד שיחלקו ויבדל כל חלק מחבירו. ניטלה אחת מרגליהן טהורה. וכן אם ניטלה השנייה. ניטלה השלישית אם חישב עליהם שיאכל על שולחן זה או על דולפקי זו כמו אוכל בטבלא מקבלין טומאה ואם לאו טהורין: יא כלי נסרים שנפלו שפתותיהן טהורין. ואם נשאר מחסום שפתותיהן כל שהוא מקבלין טומאה: יב טבלא שמילאה עצים ותקעה טהורה. חיפה בנסרים מקבלת טומאה: יג ספסל שנתפרק טהור. סרגלו במשיחות או בחבלים מקבל טומאה: יד הסלים של גמלים התירן טהורין חזר וקשרן מקבלין טומאה. נמצאו מתטמאין ומתטהרין אפילו עשר פעמים ביום: טו השולחן או הדולפקי שחיפן בשייש ושייר בהם מקום הנחת הכוסות מקבלין טומאה ואם חיפה הכל טהור. בין בציפוי עומד בין בציפוי שאינו עומד בין שחיפה את לבזביו בין שלא חיפן בין שהיו של עצים חשובים כגון אשכרוע וכיוצא בו בין שהיו של שאר עצים הואיל וחיפן כולן טהורין כמו שביארנו:

השגת הראב״ד

*ויהיו בכלי ג׳ רמונים. א״א אין מדבריו אור להשכים ולשון המשנה כרמונים שאמרו ג׳ אחוזין זה בזה ונראין לי פי׳ שיעור מוציא רמון ליטהר אפילו בכלי שמחזיק ברחבו ג׳ רמונים זה בצד זה אע״פ שרובו קיים שלא נפחת אלא שיעור הא׳ טהור וכ״ש אם לא היה מחזיק אלא שנים שהרי נקיבתו מחצה פי׳ אחר הרמונים שמשערים בהם לא במין הגדולים והגסים שיוצאין אחד אחד ביחוד שלהם אלא באותו מין שיוצאין ג׳ בעוקץ אחד והם ממין הבינוני ובאותן הג׳ עצמן אין משער ן לא בגדול שבהם ולא בקטן שבהם אלא בבינוני ומסעד לזה הפירוש מה שאמרו באותו הפרק ר״י בן נורי אומר לא הוזכרו רמוני בדן אלא לשער בהן את הכלים למדנו שיש להם ענין באלו זה משערין וזה עיקר עוד יש לפרש כשהן ג׳ אחוזין זה בזה וככי יוצאין מלדן אין בנקב אלא שיעור מוציא רמון אחד והא דבעינן בלשה אחוזין זה בזה כדי שבכובד מוציא ואינו היה אחד לא היה יוצא אע״פ כן טהור הכלי וכ״ש אם היה יחיד ויוצא וקא ראיה לזה הפירוש דברי רשב״ג שהם בסמוך והם בזה הענין ואולי זהו פירוש זה המחבר:

*והפחלץ של גמלים. א״א זאת לא מצאתי וקשיא לי הא דתנן פכ״ד הפחלץ של גמלים טהורה מכלום ועוד תניא פרק כלי עור הסל והפחלץ של גמלים שעשאן מתחילה מקבל רמונים טמאים הא למדת דהם אינם מקבלים טהורים:

פרק שביעי

א כלי עור מאימתי מקבלין טומאה. התורמל וכיוצא בו משיחסום שפתותיו ויכרות הקופין הקטנים היוצאין ע״ג העור ויעשה קיחותיו. סקורטיה משיחסום ויכרות ויעשו ציצתה. קטבוליה משיחסום ויכרות. הכר והכסת של עור משיחסום שפתותיהן ויכרות הקופין היוצאין וכן כל כיוצא בהן. התפילין משיגמור הקציצה אע״פ שהוא עתיד לתת בה את הרצועה מקבלת טומאה. עור העריסה שהוא עתיד לעשות לו טבור עד שיעשנו לו. הסנדל משיקמיע. המנעל משיגוב *[על] האימום. ואם עתיד לכרכם ולשרטט עד שיכרכם וישרטט: ב עור שאין עליו צורת כלי אינו מקבל טומאה. לפיכך כף

*[כן הוא בתוספתא דכלים פ״ו דב״מ]

משנה למלך

פ״ו טו השולחן והדולפקי כו׳. כתב מהר״י קורקוס ז״ל דלאו דוקא שיש שאינו מקבל טומאה אלא אף אם חפהו בשמשה מקום דלאו המשוייץ שממאין והכלי בטל לגבי החיפוי. ומ״ש רבינו בין בציפוי עומד כו׳. בחגיגה (דף כ״ו) ובפרק שתי הלחם (דף צ״ז): פ״ז ב עור שאין עליו שום כלי כו׳. עיין לעיל פ״ב דין מ׳ ולקמן פכ״ז דין י״א:

כף של עור שקושרין לוקטי קוצים על כפותיהן כדי שלא יכם קוץ אינו מקבל טומאה מפני שהוא עור פשוט ואין עליו צורת כלי. וכן העור שמלקטין בו גללי הבקר ועור שחוסמין בו פי הבהמה ועור שמושיבין בו הדבורים בשעה שלוקחין הדבש ועור שמניפין בו את הרוח מפני החום טהורין ואין מקבלין טומאה: ג כל בית האצבעות של עור טהורות חוץ משל קייצין מפני שהיא מקבלת את האוג טמאה. נקרעה אם אינה מקבלת את רוב האוג טהורה: ד האבנט של עורות ועורות שתופרין הקטעים על ארכובותיהן כדי שיתגלגלו בהן על הקרקע מקבלין טומאה שהרי צורת כלי עליהן. וכן העורות העשויות כעין טבעות שמכניסין אותן האומנין בזרועותיהן כדי להגביה בגדיהן *מעליהן בשעת מלאכה מתטמאין כשאר כלי עור הפשוטים: ה עור שתופרין ממנו כיסוי ליד ולזרוע של *זורעי נינות ושל הולכי דרכים ושל עושי פשתן מקבלין טומאה. ואם היה של צבעים ושל נפחים אינו מקבל טומאה. זה הכלל כל העשוי לקבלה כדי שלא יכהו קוץ וכדי שיאחז יפה יפה מקבל טומאה. והעשוי מפני הזיעה כדי שלא יפסד הדבר שמתעסק בו בזיעת ידו אינו מקבל טומאה: ו כמה שיעור הנקב שינקב כלי העור ויטהר. החמת משתנקב כמוציא פקעיות של שתי. ואם אינה יכולה לקבל של שתי הואיל ומקבלת של ערב מקבלת טומאה עד שתינקב רובה: ז התורמיל שנפחת הכיס שבתוכו עדיין התורמיל מקבל טומאה ואינו חיבור לו: ח החמת שהבצים שלה מקבלות עמה ונפחתו טהורות שאינן מקבלות כדרכן: ט כלי עור שיש לו לולאות ושנצות כגון סנדל עימקי וכיס של שנצות אע״פ שכשהן מותרין אין עליהן צורת כלי הרי אלו מקבלין טומאה כשהן מותרין הואיל וההדיוט יכול במהרה להכנים השנצות בלולאות ויחזור כלי קיבול כשהיה. וכן אם נטמאו והסיר השנצות מהן ונפסדה צורתן הרי הן טהורין אע״פ שאפשר להחזירן שלא באומן: י כיס של שנצות שניטלו שנציו עדיין הוא מקבל טומאה שהרי הוא מקבל. נפשט וחזר עור פשוט טהור. טלה עליו את המטלת מלמטה מקבלת טומאה אע״פ שהוא פשוט שהרי יש עליו צורת כלי: יא עור שכרך בו את הקמיע מקבל טומאה פשטו טהור חזר וכרך בו מקבל טומאה כתטמא ומתטהר אפילו עשר פעמים ביום. ועור שכתב עליו את הקמיע טהור. ואם כרת ממנו ועשה הוליא להכשיט מקבל טומאה: יב התפילה של ראש ארבעה כלים היא. הרי שנטמאת במת והתיר קציצה הראשונה ותיקנה הרי היא אב טומאה כשהיתה וכן אם התיר השנייה ותיקנה. ואם התיר אף השלישית ותיקנה והתיר אף הרביעית ותיקנה נעשית כולה ראשון לטומאה. שהרי התיר כל אחת ואחת וחזר ותיקנם כולם וכאילו *זו תפילין אחרונות שנגעו בראשונות. חזר והתיר את הראשונה פעם שנייה ותיקנה הרי היא ראשון כשהיתה. וכן אם התיר את השנייה ואת השלישית. חזר והתיר אף הרביעית ותיקנה הרי כולה טהורה שאין הראשון מטמא כלים מפני שהוא ולד כמו שביארנו. וכן סנדל שהוא טמא מדרס ונפסקה אחת מאזניו ותיקנה טמא מדרס. נפסקה שנייה ותיקנה הרי הוא טהור מן המדרס. שהרי נעשו לו אזנים חדשות אבל טמא מגע מדרס. לא הספיק לתקן את הראשונה עד שנפסקה השנייה או שנפסק עקיבו או ניטל חוטמו או נחלק

משנה פי״ו. ומ״ש וכן העור שמלקטים בו. שם המלקט של בקר והחוסם שלה והמדף של דבורים והמניפה הרי אלו טהורים:

ג כל בית האצבעות וכו׳. פכ״ו:

ד האבנט של עורות וכו׳. שם כתן והכורכייר טמאין והפרוליס טמאים ופירש הזון האבנט של עור והכורכייר עורות שתופרין הקיטעים על ארכובותיהם והפרולין עורות העשויות כעין טבעות שמכניסין אותם בזרועותיהם וכו׳:

ה עור שתופרים ממנו כיסוי ליד וכו׳. פ׳ י״ו קסיא של זורי גרנות של הולכי דרכים של עושי פשתן טמאה אבל של צבעים ושל נפחים טהורה וכו׳ זה הכלל העשוי לק בלה

לקבלה טמא מפני הזיעה טהור ונראה מרבינו שהיה גורס של זורעי גנות במקום של זורי גרנות ויותר נראה שהוא ט״ס בספרי רבינו:

ו כמה שיעור הנקב וכו׳ החמת משתנקב וכו׳. פ׳ י״ז:

ז ומ״ש התורמל שנפחת וכו׳ עד שאינן מקבלות כדרכן. פי״ט:

ט כלי עור שיש לו לולאות וכו׳. רפכ״ו:

י כיס של שנצות וכו׳ עד צורת הכלי. שם:

יא עור שכרך בו וכו׳:

יב התפילין של ראש וכו׳. בפי״ח:

וכן סנדל שהוא טמא מדרס וכו׳ עד הסוף. פרק כ״ו:

תפילה

*[ס״א מעל ידן] *[ס״א של זורי גרנות] *[נ״ל שג״ל כן]

משנה למלך

יב וכן סנדל שהוא טמא מדרס ונפסקה אחת מאזניו כו׳. עיין לקמן פכ״ו דין י״א. ודין זה הוא בפכ״ו מכלים מ״ד וכתב רש״י בפ״ב דעירובין (דף כ״ד) דמאי דתנן ותקנה ה״ה כי לא תקנה נמי עדיין טמא מדרס הוא והא דנקט תקנה לרבותא דאי לאו הכי הו לא איצטריך למימר נפסקה השניה כו׳ ע״כ. וכוונת דבריו דנקט ותקנה משום סיפא לאשמועינן רבותא דאע״ג דתקנה לראשונה כי חזר נפסקה שניה עהור מן המדרס דאם לא תקן לראשונה פשיטא דאם נפסקה השנייה דטהור מן המדרס וכן פירש בסע״ו דשבת עלפ קי״ב והתוספות בשני מקומות הללו הסכימו לדינו של רש״י דאף אם לא תקנה טמא מדרס. והנה מדברי רש״י הללו נראה דס״ל דאם נפסקו שתי אזניו טמא מגע מדרס לפי שעדיין תורת כלי עליו לשאר דברים ומקבל טומאה דאי הוה ס״ל דאם נפסקו בתי אזניו בטל מתורת כלי לגמרי מאי קאמר דנקט ותקנה משום רבותא דסיפא דמשמע שדין הוא אמה אלא שהיה פשוט הא אי לא הוה תני ותקנה לא הוה מצי למיתני דאם נפסקה השניה דטמא מגע מדרס אלא ודאי כדכתיבנא דס״ל לרש״י דאף נפסקו שתי אזניו תורת כלי עליו ומקבל טומאה כשאר הכלים וכן כתבו התוספות שזה הוא דעת רש״י ודקדקו כן ממה שפי׳ בעירובין דטמא מגע מדרס משום דעדיין כלי הוא דחזי להשמיש אחרינא ע״כ ומדנקט משום דחזי לתשמיש אחרינא משמע דס״ל דאף נפסקו שתי אזניו שאינו מקבל עוד טומאת מדרס עדיין כלי הוא ומקבל טומאה מגע מדרס דאי לא מיירי אלא בשתקן הראשונה קודם שנפסקה השניה למה לי משום דחזי להשמיש אחר תיפוק ליה שעדיין תורת סנדל עליו ומקבל טומאת מדרס אם דרס עליו הזב אח״כ והתו׳ דחו דברי רש״י הללו דבהדיא תנן בסיפא דמתניתין דכלים לא הספיק לתקן את הראשונה עד שנפסקה השנייה טהור ע״כ הרי בהדיא דנפסקו שתי אזניו אין בו שום צד טומאה כלל ולפ״ז כתבו דמאי דנקט בריש׳ ותקנה הוא משום דבעי למיתני בסיפא נפסקה השניה טמא מגע מדרס ואם לא תקן הראשונה טהור אף ממגע מדרס ומיהו מאי דתנן בסיפא נפסקה שניה ותקנה לאו דוקא אלא אגב דתני רישא ותקנה תני סיפא נמי ותקנה והכו עוד התוספות בעירובין שרש״י עצמו הוד בו ופירש טמא מגע מדרס דעדיין כלי היא והוי למילתא קמייתא דהא איתקנא ראשונה ע״כ וראיתי לרש״י בשבת שכתב כן אך גם כתב דמאי דנקט ברישא ותקנה הוא משום רבותא דסיפא כו׳ והם דברים סותרים אלו את אלו וכמ״ש וצ״ע. (א״ה עיין בתוספות פרק הקומץ וכמ״ש הרב המחבר לעיל פי״ב מה׳ שאר אבות הטומאה דין י׳). ודע דבשבת הביאו ברייתא א׳ דקתני נפסקו שתי אזניו טהור ר׳ יהודה אומר נפסקה פנימית טמא החיצונה טהור ורב יוסף אמר התם בשם ר״י דהלכה כר׳ יהודה ורבינו לא הביא דברי ר׳ יהודה הללו ואדרבה מדהביא מתניתין דכלים כפשטה משמע דסבירא ליה דאין הלכה כר׳ יהודה דהא אליבא דר׳ יהודה לא מיתוקמא מתניתין אלא בסנדל שיש לו ארבע אזנים וד׳ תרסיותים וכדאיתא התם בגמרא ונראה שטעמו של רבינו הוא משום דהתם אמרינן דאמוראי פליגי אליבא דר״י ורב חנן בשם רבי אבא אמר דאין הלכה כר׳ יהודה וסתמא דמתניתין דכלים אתיא דלא כר׳ יהודה וקי״ל הלכה כסתם משנה ומש״ה פסק דלא כר׳ יהודה ומיהו עדיין לא נתקררה דעתי בזה דהא רב פסק בהדיא הלכה כר׳ יהודה וכר״י איכא פלוגתא דאמוראי וא״כ היה לנו לפסוק כר׳ יהודה ודבר אלוי צריך תלמוד דאע״ג דקי״ל רב ור״י הלכה כר׳ יוחנן ה״מ היכא דפסיקא לן סברתו דר״י אבל היכא דמספקא לן בסברתו דר״י היה לנו לפסוק כרב ואולי שאני הכא דפשטא דסתם מתניתין דכלים אתיא דלא כרבי יהודה וצ״ע. וראיתי להרב בעל תי״ט שכתב דלדעת ר״מ הא דתנן לא הספיק לתקן את הראשונה עד שנפסקה שניה טהור היינו טהור למדרס ומקבל טומאה מכאן ולהבא ע״כ. ונראה דלא אמרה הר״מ מעולם דודאי כל שנפסקו שתי אזניו טהור לגמרי ואינו מקבל טומאה כלל דבטל ליה מתורת כלי והר״מ מיירי בשחזר ותקנו דטהור מטומאה דלמפרע ומקבל טומאה מכאן ולהבא ויש קצת ט״ס בדברי הר״מ וכוונת דבריו כמ״ש. וראיתי לר״ע שכתב גבי נפסק עקבו ניטל חוטמו או שנחלק לשנים דטהור מטומאה דלמפרע אבל מקבל טומאה מכאן ולהבא ע״כ ודבריו תמוהים הם בעיני דודאי בהני בטל מתורת כלי דלא חזי לשום תשמיש כלל ואינו מקבל טומאה וכ״כ ר״ש וכן הוא דעת רבינו וכבר דחה הרב בעל תי״ט דברי ר״ע הללו יע״ש. ודע דבמשנה זו דכלים תנן עוד כוליים שנפסק מ״מ טהור ולא ראיתי לרבינו שהביא דין זה. תו תנן בתוספתא ניטל רוב הכף שלו טמא ניטל כל הכף שלו טהור ניטל א׳ מתרסיותיו טמא ניטלו שתי תרסיותיו טהור ע״כ וברייתא זו הובאה בפרק אלו קשרים עלה קי״ב וכעת לא ראיתי לרבינו שהביא חילוקי דינים אלו:

ודע דהתוספות בפרק אלו קשרים עלה קי״ב הקשו דאמאי טמא מגע מדרס הא שבע לי׳ טומאה וליכא למימר כגון בדרס עליו הזב ברגלו יחף דהא לו מדרס ומגע מדרס יחד וכהא אתא לא אמרינן שבע ליה טומאה דה״כ איכא פנים חדשות למגע מדרס כמו למדרס אלא ע״כ אחר שנטלה הראשונה ונתקנה בא לו מגע מדרס כמו שפירש בקונטרס שנוגע בעצמו ואם כן נימא דשבע ליה טומאה ע״כ. והנה כוונת דבריהם מבוארת דלפי׳ רש״י דמגע מדרס הוא משום דנוגע בעצמו א״כ כל שעתא ושעתא נוגע בעצמו וא״כ במה שנגע לאחר שניטלה הראשונה ליכא פנים חדשות וכמבואר, עוד כתבו ולפי׳ הקונטרס קמא ניחא דאפילו נפסקו שתי אזניו טמא מ״מ ע״כ והנה כוונת דבריהם דלסברת רש״י דס״ל דאפילו נפסקו שתי אזניו מקבל טומאת מגע מצינן למימר דמאי דאמרינן הכא טמא מגע מדרס הוא כא׳ משני פנים או שנאמר שדרס עליו הזב ברגלו יחף ולפ״ז בא לסנדל טומאת מדרס ומגע כאחד או שנאמר שאף שדרס הזב על המנעל והיו שפוטי כלי עץ מפסיקין בינו ובין הסנדל מ״מ הסנדל נוגע בעצמו והוי טומאת מדרס ומגע מדרס באים כאחד ולא תיקשי דאמאי לא אמרינן פנים חדשות לגבי מגע מדרס משום דלגבי מגע אפילו נפסקו שתי אזניו מקבל טומאה במגע והתוספות לא נחה דעתם בזה לפי שבדיבור הקודם דחו דברי רש״י הללו והוכיחו מסיפא דמתניתין דכלים דנפסקו שתי אזניו אינו מקבל שום טומאה שבעולם והורגו בשם ה״ר שמעון דלא אמרינן שבע ליה טומאה כשהטומאה באה לו מגופו כמו הכא שטומאת מגע באה לו שנגע בעצמו כדפירש בקונטרס ולפי׳ אתיא כר״מ דאמר טומאת בית הסתרים מטמא דמה שנוגע בעצמו טומאת בית הסתרים היא ע״כ והנה כפי דברי ה״ר שמעון לאחר שניטלה הראשונה באה לו טומאת מגע מדרס וכתוס׳ דחו דברי הר״ש הללו משום דבפרק במה המקשה ובפרק העור והרוטב מוכח דלא קי״ל כר״מ דאית ליה דטומאת בית הסתרים מטמא ולדבריו מתניתין דכלים אתיא כר״מ עוד כתבו דרש״י בפ״ב דעירובין פירש דבשעת פרישתו דאזן קיבל טומאה מאזניו ע״כ והנה כפי דברי רש״י הללו נתיישב הכל דלא שייך הכא שבע ליה טומאה לפי שטומאת מגע באה לסנדל לאחר שנפסקה השניה שטהרה מטומאת מדרס קבלה טומאת מגע מן האוזן שנגעה בו והתוספות דחו דברי רש״י הללו משום דבפרק במה המקשה אמרינן דבעינן באוזן מבגד גדול ע״כ כלומר לאפוקי הכא דאוזן אחר שנפרשה אין בה טומאת מדרס כלל וכתבו התוספות בשם ר״י דכשחיקן אוזן ראשונה באה לו לאוזן טומאת מדרס ומגע מדרס יחד והסנדל בטל לאוזן דאי אפשר לשום

נחלק לשנים טהור : יג מנעל שנפחת אם אינו מקבל רוב הרגל טהור : יד תפילה שנטמאת מאימתי טהרתה . של יד משיתיר אותה משלש רוחות . ושל ראש משיתיר משלש רוחות ובין קציצה לחבירתה : טו הכדור והאימום והקמיע והתפילין שנקרעו אחר שנטמאו הנוגע בהן טמא ובמה שבתוכן טהור . האיכוף שנקרע הנוגע במה שבתוכו טמא מפני שהתפר מחברו ונעשה כולו כגוף אחד :

כסף משנה

יד תפילה שנטמאת וכו' :

טו הכדור והאימום וכו' עד סוף הפרק . ר"פ פכ"ג :

פ"ח א כל כלי מתכות וכו' . בפס"ק דחולין (דף כ"ה ע"א) :

ב ומ"ש כיצד הסייף וכו' והסכין וכו'. בפי"ד דכלים . ומה שכתב לפיכך העושה כלים וכו' עד שידוע שנעשו מן הכלים. שם פי"א . ומ"ש אבל מסמרות שאין ידוע וכו'. שם וכב"ה : וכתב הראב"ד הרי אלו מקבלים טומאה לפי שאינה גולמים א"א חסרון דעת אני רואה בכאן וכו'. [רבינו] כתב בפי' המשנה שם ואין הכוונה שיוקק זאת הגרידה או אלו הקלוות ויעשה מהם כלים שזה יקבל טומאה בלא ספק אמנם הכוונה שכל אלו הקלוות [דיוקק וחיבר אותם במסמרים] עד שעשה מהם דמיון כלי הנה הוא לא יקבל טומאה מן הסבה שזכרנו ואע"ג דמתניתין מיתניא גבי כלי מתכות שחוזרין לטומאתן ישנה ה"ק כל כה"ג אפילו מכני כלים וכו' לא אמרינן בהו שחזרו לטומאה ישנה כיון שהם גולמים לא קריין בהו חזר ועשה מהם כלים אבל העושה כלי משברי כלי מתכות וכו' ע"ב אינם נעשים כלים אלא ע"י התכה ואז עושים מהם כלים גמורים לא גולמים ולפיכך חזרו לטומאתן ישנה וז"ש בבבא קמייתא שהכלים הנעשים משברי כלים וכו' שלא ע"י התכה אינם אלא גולמים :

ג כלי מתכות וכו' : ד מחט שלא ניקבה וכו' :

ה נמצא הטמא בכלי עץ וכו' . בספ"ק דחולין (דף כ"ה ע"ב) :

ו כל כלי המלחמה וכו' וכל תכשיטי האדם וכו'. ספי"א דכלים . ומ"ש אפילו דינר שנפסל וכו'. שם פי"ב . ומ"ש וכן קמיע של מתכת וכו' . תוספתא פ"ח דכלים :

ז כל תכשיטי הבהמה והכלים וכו' . ר"ס פרק ז' דכלים תכשיטי אדם טמאים תכשיטי בהמה וכלים ואלו כל הטבעות טהורות. ומ"ש חוץ מזוג של בהמה וכלים המשמיע קול לאדם. בתוספתא פ"ח כל תכשיטי בהמה כגון השירים והנזמים והקטלאות והטבעות טהורים ואין טמא אלא זוג המשמיע קול לאדם

ופ"ש

פרק שמיני

א כל כלי מתכות אינן מקבלין טומאה עד שתגמר מלאכתן כולה ולא יהיה הכלי מחוסר מעשה כלל . אבל גולמי כלי מתכות אינן מקבלין טומאה : ב ואלו הן גולמי כלי מתכות כל שעתיד לשוף אותו או לשבץ או לגרר או לכרכב או להקיש בקורנס . או שהיה מחוסר אוזן או אונן ה"ז אינו מקבל טומאה עד שיתקננו וייפהו ולא תשאר בו מלאכה כלל . כיצד הסייף אינו מקבל טומאה עד שישופנו . והסכין עד שישחיזנה וכן כל כיוצא במעשים אלו . לפיכך העושה כלים מן העשת של ברזל או מן ההררה של מתכת ומן הסובב של גלגל ומן הטסין ומן הצפויין ומכני הכלים ומאונני הכלים ומאזני הכלים ומן השחולה ומן הנגודדת הרי אלו טהורים מפני שכל אלו שנעשו גולמי כלי מתכות הן . אבל העושה כלי משברי כלי מתכות ומן הכלים שנשחקו מרוב הזמן ומן המסמרות שידוע שנעשו מן הכלים *הרי אלו מקבלין טומאה לפי שאינם גולמים . אבל מסמרות שאין ידוע אם נעשו מן הכלים או מן העשת הרי הן טהורין אפילו התקין אותם לכלי אינם מקבלין טומאה : ג כלי מתכות שאינו מחוסר אלא כיסוי מקבל טומאה שאין הכיסוי חשוב מגוף הכלי : ד מחט שלא ניקבה אלא שפה ותקנה לכך מתחלתה מקבלת טומאה מפני שמוציאין בה את הקוץ. אבל אם עתיד לנקבה הרי היא כשאר גולמי כלי מתכות ואינה מקבלת טומאה : ה מאחר שביארנו שגולמי כלי מתכות טהורים וגולמי כלי עץ טמאים . ופשוטי כלי מתכות טמאים ופשוטי כלי עץ טהורים דין תורה . נמצא הטמא בכלי עץ טהור בכלי מתכות טמא בכלי מתכות טהור בכלי עץ : ו כל כלי המלחמה כגון הסייף והרומח והכובע והשריון והמגפיים וכיוצא בהן מקבלין טומאה . וכל תכשיטי האדם כגון הקטלה והנזמים והטבעות בין שיש עליהן חותם בין שאין עליהם חותם וכיוצא בהן מקבלין טומאה. אפילו דינר שנפסל והתקינו לתלותו בצואר קטנה מקבל טומאה. וכן קמיע של מתכת מתטמא בכל תכשיט אדם : ז כל תכשיטי הבהמה והכלים כגון הטבעות שעושין לצואר הבהמה ולאזני הכלים טהורין ואינן מקבלין טומאת בפני עצמן . חוץ מזוג של בהמה וכלים המשמיע קול לאדם

השגת הראב"ד

*הרי אלו מקבלין טומאה לפי שאינן גולמין . א"א חסרון דעת אני רואה בכאן שלא נאמרו דברים הללו לענין גולמים ולא לקבל טומאה מכאן ולהבא אלא לפי שכלי מתכות חוזרין לטומאתן הישנה לפיכך כלי שנעשה משברי הכלים ומן המתכות שהיו ראויים לקבל טומאה אע"פ שנתחתו ממלאכתן כיון שהחזירן לכלים מיד טמאים לאוכלי טהרות שמא טמאין היו וחזרו לטומאתן :

משנה למלך

טומאה לזה בלא זה וא"כ וכוונתם מבוארת דלאזן כשתקנה באה לה טומאת מדרס ומגע מחמת בבגדל יחד ובכה אהא לא אמרינן שבע ליה טומאה ופנים חדשות לא שייך הכא דהא באה מגע לאחר שנפסקה הראשונה והבגדל בטל לגבי האזן וכיון שבאה לאזן טומאת מגע באה לבגדל טומאת מגע דא"א להיות טומאה לזה בלא זה (א"ה עיין לעיל פי"ב מהלכו' שאר אבות הטומאות) והתוס' בפ"ב דעירובין האריכו עוד בזה ודבריהם צריכים ביאור והנני מבאר והנה בתחלה ...פי בא לו מגע מדרס דאם בא לו מגע מדרס ומדרס יחד כגון שדרס עליו זוב ברגלו יחף או במנעל ולא ספיק בפשוטי כלי עץ אם כן איכא פנים חדשות למגע מדרס כמו למדרס כו' ובפרק ...רים פירש"י דטמא מגע מדרס לפי שנגע בעצמו כשהיה אב הטומאה ולא נהירא דלא קי"ל כר"מ ...כ כלומר דאי הוי קי"ל כר"מ ניחא דס"ל דטומאת מגע באה לו מחמת שנגע בעצמו לאחר שנפסקה ...נה דהשתא ליכא פנים חדשות לגבי מגע וכמ"ש לעיל עוד הביאו דברי רש"י שפי' דבשעת פרישתו טומאה מאליו ודחו דבריו מסוגיא דפרק בהמה המקשה וכמ"ש לעיל עוד כתבו ואין לומר כשמתיקן הראשונה לאחר שתפר תלי' נעשית מחוברת בא לו טומאת מדרס שבטלה לבגדל וכשחזר ותפר תלי' השנים ...בגדל מגע מדרס מן האוזן והו ליכא פנים חדשות ע"כ והנה כוונת דבריהם היא דכשנפסק האוזן ...נה ותפר אליה משתפר תלייה ונעשית מחוברת לבגדל כבר בא לאזן טומאת מדרס שבטלה לבגדל ומשתפר השניים בא לבגדל מגע מדרס מן האוזן וכא לא חשיב טומאה בית הסתרים לפי שעדיין לא היה השניה חבורה בבגדל וחשיב כאלו באה לבגדל טומאה ממקום אחר אלא שגוה קשו דא"כ תפשוט דהקומץ דלא אמרינן שבע לי' טומאה ע"כ , ודע שכפי מ"ש לעיל בכו' ל"ם (א"ה שמאמנו בפי"ב מהל' ...אבות הטומאה יע"ש) דאליבא דכ"ע בזה אחר זה מטומאה המורה לטומאה קלה דאמרינן שבע לי' ...לא הוו לכו לקום' לג"מ ספשוט בעיא דהא אליבא דכ"ע בכי האי גוונא אמרינן שבע לי' טומאה ...לעיל וצ"ע ועוד כתבו התוס' ולה"ר שמעון דמפרש דלא אמרינן שבע ליה טומאה היכא דטומאה ...מגופו א"ש ע"כ ונראה דהתוס' דקדקו בדבריהם לומר ולהר"ש דמפרש ולא כתבו וה"ר שמעון מפרש ...פרק אלו קשרים משום דה"ר שמעון ס"ל דטומאת מגע באה לבגדל מלד מה שנוגע בעצמו דס"ל ...בית הסתרים מטמאה וס"ל דטומאת מגע דבגדל הוא משום שנוגע בעצמו לאחר שנפסקה האזן ...נם דליכא פנים חדשות לגבי טומאת מגע ושבע ליה טומאה ליכא למימר כיון שנגע בעצמו והתוס' כבר ...כרים הללו משום דלא קי"ל כר"מ דאית ליה דבית הסתרים מטמא וא"כ כבר נדחו דברי ה"ר שמעון ...ונם התוס' היא לייטב פירושם שכתבו דכשתפר תלי' השניה באה לבגדל טומאת מגע מן האזן והוקשה דאמאי לא אמרינן שבע ליה טומאה וכתבו דלפי מ"ש ה"ר שמעון ניחא כלומר דלא שייך הכא שבע ...ומאה כיון שהבגדל קבל טומאה מהאזן שהוא מגופו והשתא הוי כותיה דר"ש ולא מטעמיה דאיהו

הבר דטומאת מגע היא טומאת בית הסתרים שנוגע בעצמו ולא היא דהכא ודאי לא חשיב טומאה דלא קי"ל כר"מ אלא הכא הוי טעמא משום דהבגדל נוגע באזן קודם שתפר תלי' השניה. עוד תירצו דלאזן בא מגע מדרס ומדרס יחד כשתפרה לבגדל והבגדל בטל לאזן דאי אפשר להיות טומאה לזה בלא זה ע"כ ותירוץ זה הוא כדמותו בצלמו מה שכתבו בפרק אלו קשרים בשם ר"י . עוד כתבו בשם ריצב"א דלא שייך גבי מגע פנים חדשות דאפילו נפסקו שתי אזנים ראוי לקבל טומאת מגע אם מייחדו לתשמיש אחר ולא נתבטל תורת יחוד מכאן דכל שעה ושעה מתקנו ודעתו להשתמש בו אבל לנועלו אם נפסקו שתי אזנים אפילו מייחדו בטלה דעתו אצל כל אדם ע"כ . וכוונת דברי ריצב"א הללו דלעולם דמיירי בשדרס עליו זוב ברגלו יחף או אפילו במנעל ולא הפסיק בפשוטי כלי עץ דבאה לו טומאת מדרס ומגע מדרס כאחד דלא אמרינן שבע ליה טומאה וכדאיתא בפרק הקומץ וכ"ם אמאי לא אמרינן פנים חדשות לגבי מגע כי היכי דאמרינן לגבי מדרס לזה תירץ דלגבי מגע לא שייך לומר פנים חדשות כיון דמהני ליה יחוד ולדברי רש"י שכתב שטומאת מגע בא לו מלד [illegible] עצמו וס"ל דמתניתין דכלים אתיא כר"מ דאית ליה דטומאת בית הסתרים מטמא אלא שקשה עליו מ"מ אם טומאת מגע זו היא קודם שנפסקה הראשונה שבאה לו טומאת מדרס וטומאת מגע כאחד אף שדרס עליו במנעל והפסיק בפשוטי כלי עץ ובאה לו טומאת מגע מלד שנוגע בעצמו א"כ איכא פנים חדשות לטומאת מגע כמו לטומאת מדרס ואם טומאת מגע באה לו לאחר שנפסקה הא' דהשתא ליכא פנים חדשות לגבי מגע היקשי ליה דהא שבע ליה טומאה ולפי דברי ריצב"א הללו ניחא דלעולם דטומאת מגע באה לו מלד עצמו קודם שנפסקה הראשונה ולא שייך גבי מגע פנים חדשות כיון דמהני יחוד וכמו שכתבנו . הכלל העולה ממה שכתבנו דלפי מה שכתב רש"י ז"ל בשבת ולפי דעת ה"ר שמעון מתניתין דכלים אתיא כר"מ ולית הלכתא כוותיה אך רבינו דס"ל דלית הלכתא כר"מ וכמבואר בדבריו בכמה מקומות והוקשה למתני' דכלים והנראה דס"ל כתירוצא דר"י דלאזן באה מגע מדרס ומדרס יחד כשתפרה לבגדל והבגדל בטל לאזן וכן נראה שהיא דעת הר"ש בפרק ח"י דכלים משנה ו' עלה דמתניתין דמטה וכן פירש שם רבינו עודדים גבי מטה והגדל כדברי התוספות שכתבנו דשם ר"י [illegible]

פ"ח א ולא יהיה הכלי מחוסר מעשה וכו' . תנן בר"פ י"ד דכלים ר"ע אומר המחוסר חטיפה טמא והמחוסר לטישה טהור [illegible] מדברי רבינו הוא שהחילוק בין חסר מעשה אומן לחסר מעשה הדיוט :

ג כלי מתכות כו' . בפ"ק דחולין (דף כ"ה) מחוסר כיסוי טמא ועיין במ"ש הר"ש רפי"ד דכלים :

ד מחט שלא ניקבה כו' . חילוקי דיני מחט הללו נתבארו בפרק כל הכלים (דף קכ"ג) ועוד מתבאר שם דאפילו אם מתחלה היה דעתו לנקבה ואח"כ נמלך שלא לנקבה מקבלת טומאה :

ואין

ומ״ש כיצד העושה זוגים למכתשת וכו׳ עד אע״פ שאין לו ענבול. בפרק במה אשה עלה נ״ח: **ט** כל הפרצופות וכו׳ עד שבו חותמין בלבד. תוספתא פ״ח דכלים: וכל הטבעות טהורות וכו׳. ר״פ במה בהמה (דף נ״ב ע״ב): טבעת השיר וכו׳ וכן מקל וכו׳. שם: **י** כל הכלים יורדים וכו׳. ספכ״ה דכלים: **יא** חרש שוטה וקטן יש להם מעשה וכו׳. רפ״ו דמכשירין ופרק קמא דחולין (דף י״ג): **יב** זוג של דלת וכו׳. בר״פ במה אשה עלה נ״ח: **יג** אומן שעושה וכו׳ עד סוף הפרק. תוספתא פ״ח דכלים: **פ״ט א** כל כלי מתכות וכו׳ עד הכל מקבל טומאה. פי״א דכלים: כתב הראב״ד כיצד עקרב של פרומביא א״א נ״ל שלא מן השם הוא זה וכו׳. לא ידעתי למה ידחה טעם אחד מפני שיש לו טעם אחר. ומ״ש לא בא למעט אלא כסויי הכלים ומ״ש כמו שמפורש במקומו לא ידענא מאי קאמר וצ״ע: **ב** טסים של ברזל שמניחין על וכו׳ עד משנפרק. גם זה שם: **ד** טבעת אשה וכו׳ עד ככליה. פרק במה אשה עלה ס״ג: כתב הראב״ד ואין לכל גרגיר ממנו שם בפ״ע א״א כל מ״ש משום שיש לו שם בפ״ע או משום שאין לו שם בפ״ע וכו׳. ואין דבריו מוכרחים: **ה** קטלא של חוליות וכו׳ עד צואר קטנה. פרק י״א דכלים: **ו** כל הכיסויים וכו׳. פי״ד שם כל הכיסויים טהורים חוץ משל מיחם. ומ״ש ומכיסוי טני של רופאים וכו׳. פי״ב דכלים כיסוי טני של מתכת וכו׳ של רופאים טמא: **ז** כיסוי של מתכת וכו׳. שם פי״ד כיסוי טני של מתכת שעשה בו מראה ר׳ יהודה מטהר והחכמים מטמאים: **ח** כל המשקולות של מתכת וכו׳. שם פי״ב קנס

לאדם. כיצד העושה זונין למכתשת ולעריסה למטפחות ספרים ותינוקות טהורים. עשה להן ענבולין מקבלים טומאה הואיל ונעשו להשמיע קול לאדם הרי הן כתכשיטי אדם. ואפילו נטלו ענבוליהן מקבלין טומאה שהרי הוא ראוי להקישו על החרס: **ח** זוג העשוי לאדם. אם נעשה לקטן אינו מקבל טומאה אלא בענבול שלו שהרי לקול נעשה. נעשה לגדול הרי זה תכשיט ומקבל טומאה אע״פ שאין לו ענבול: **ט** כל הפרצופות מקבלות טומאה. וכל החותמות טהורין. חוץ מחותם של מתכת שבו חותמין בלבד. וכל הטבעות טהורות חוץ מטבעת אצבע. אבל טבעת שחונר בו את מתניו שקושרה בין כתפיו טהורה. טבעת השיר של בהמה הואיל והאדם מושך בה את הבהמה מקבלת טומאה. וכן מקל של בהמה של מתכת הואיל ואדם רודה אותה בו מקבלת טומאה: **י** כל הכלים יורדים לטומאה במחשבה ואין עולין מידי טומאה אלא בשינוי מעשה. והמעשה מבטל מיד המעשה ומיד המחשבה. והמחשבה אינה מבטלת לא מיד המעשה ולא מיד המחשבה. כיצד טבעת בהמה או כלים שחשב עליה להחזירה טבעת אדם הרי זו מקבלת טומאה במחשבה זו וכאילו נעשית לאדם מתחלת עשייתה. חזר וחישב עליה להניחה טבעת בהמה כשהיה אע״פ שלא נתקשט בה האדם הרי זו מקבלת טומאה שאין המחשבה מבטלת מיד המחשבה עד שיעשה מעשה בגוף כגון שישוף אותה או יתקעה במעשה של בהמה. היתה הטבעת לאדם והישב עליה לבהמה עדיין היא מקבלת טומאה כשהיתה שאין הכלים עולין מידי טומאתן במחשבה. עשה בה מעשה ושינה לבהמה אינה מקבלת טומאה שהמעשה מבטל מיד המעשה: **יא** חרש שוטה וקטן יש להן מעשה ואין להן מחשבה כמו שביארנו למעלה בעניין הכשר אוכלין: **יב** ז״נ של דלת שחישב עליה לבהמה מקבל טומאה. ושל בהמה שעשאוהו לדלת אפילו חיברו בקרקע ואפילו קבעו במסמר מקבל טומאה כשהיה עד שישנה בו מעשה בגופו: **יג** אומן שעושה ומניח זונין לבהמה ולדלתות אם רוב העשוי לדבר שמקבל טומאה הרי הכל מקבל טומאה עד שיפריש מקצתן לדבר שאינו מקבל טומאה. ואם רוב העשוי לדבר שאין מקבל טומאה הרי הכל טהור עד שיפריש מקצתן לדבר המקבל טומאה: **יד** זונין הנמצאין בכ״מ מקבלין טומאה חוץ מהנמצאים בכרכים מפני שרובן לדלתות: **טו** אמר לאומן עשה לי שני זונים אחד לדלת ואחד לבהמה. עשה לי שתי מחצלאות אחת לשכיבה ואחת לאוהלים. עשה לי שני סדינים אחד לצורות ואחד לאהלים. שניהן מקבלין טומאה עד שיפרש ויאמר זה לכך וזה לכך:

פרק תשיעי

א כל כלי מתכות שיש להן שם בפני עצמן מקבלין טומאה חוץ מן הדלת והנגר והמנעול והפותת שתחת הציר והציר והקורה והצינור מפני שאלו עשויין לקרקע או לשמש את העץ אינן מקבלין טומאה ואפילו קודם שיקבעו. וכל כלי מתכות שיש לו שם לווי אינו מתטמא בפ״ע מפני שהוא כמקצת כלי. *כיצד עקרב של פרומביא טמא ולחיים שלה שעל לחיי הבהמה מכאן ומכאן טהורין. ואין מקבלין טומאה בפני עצמן מפני שאין להם שם בפני עצמן ובשעת חבורו הכל מקבל טומאה: **ב** טסין של ברזל שמניחין על לחיי האדם בשעת מלחמה אינן מקבלין טומאה מפני שאין להם שם בפני עצמן. ואם יש בהן בית קיבול מים מתטמאין ככל כלי קיבול: **ג** נזם העשוי בקדרה מלמטה וכעדשה מלמעלה ונפסק הקדרה שלו מקבלת טומאה בפני עצמה שהרי יש לה בית קיבול והעדשה מקבלת טומאה בפני עצמה כפני שיש לה שם בפ״ע. והצנירה שלה שהיא נכנסת באוזן או באף אינה מקבלת טומאה בפני עצמה. היה הנזם עשוי כמין אשכול ונפרק טהור מפני שאין בו בית קיבול *ואין לכל גרגיר ממנו שם בפני עצמו והרי אינו ראוי לתכשיט משנפרק: **ד** טבעת אחת שמניחין הבנות ברגל אחת היא הנקראת בירית ואינה מקבלת טומאה מפני שאין עליה צורת כלי תכשיט אלא כמו טבעת הכלים או טבעת שקושר בה בין כתפיו. אבל שתי טבעות שמשימות הבנות ברגליהן ושלשלת מוטלת ביניהן מזו לזו מקבלין טומאה מפני שהן תכשיטי הבנות והן הנקראין כבלים: **ה** קטלא של חליות של מתכת והם בחוט של צמר או של פשתן ונפסק החוט. החוליות מקבלות טומאה שכל אחד ואחד כלי בפני עצמו. היה החוט שלה של מתכת והחוליות של אבנים טובות ושל מרגליות או של זכוכית ונשברו החוליות והחוט קיים הרי זו מתטמא בפני עצמו. שירי קטלא כמלא צואר קטנה: **ו** כל הכיסויין של מתכת טהורין ואין מקבלין טומאה מפני שאין להם שם בפני עצמן. חוץ מכיסוי המיחם ומכסוי טני של רופאין מפני שמניחין בו את האספלנית נעשה כלי קיבול: **ז** כסוי של מתכת ששפו ולטשו ועשהו מראה הרי זה מקבל טומאה: **ח** כל המשקולות של

השגת הראב״ד

*כיצד עקרב של פרומביא. א״א נ״ל שלא מן השם הוא זה אלא שהעקרב הוא משמשי ידי האדם בבהמה משא״כ בלחיים ומה שאמרו בתחלת הפרק כל כלי מתכות שיש להן שם בפ״ע טמא חוץ מן הדלת וכו׳ לא בא למעט אלא כיסויי הכלים והפויים כמו שמפורש במקומו:

השגת הראב״ד

* ואין לכל גרגיר ממנו. א״א כל מ״ש משום שיש לו שם בפ״ע או משום שאין לו שם בפ״ע אני אומר פולה אותם כשם אלא שהטהורים מפני שאינם מתטמאים בפני עצמם כלום אלא על ידי חבורם עם השאר והטמאים מפני שמתטמאים בפני עצמם:

משנה למלך

י ואין עולין מידי טומאה אלא בשינוי מעשה. (פא״ש עיין פ״ט מהל׳ המחבר לעיל פ״כ מהלכות אלו דין א׳ ולקמן פכ״ד מהלכות אלו דין ז׳):

ד כמו שביארנו למעלה כו׳. רפי״ד מהלכות טומאת אוכלין ורפ״ב מהלכות אלו ובפכ״ב דין י״א ופ״א מה׳ פסולי המוקדשין ועיין בסוף פ״ג מה׳ טומאת אוכלין:

של מתכות מקבלות טומאה והן הנקראין אונקיאות. *קנה מאזנים של עץ שהיו אונקיות של ברזל תלויות בו מקבלת טומאה *מפני האונקיות התלויות בו. בד"א במאזנים של מוכרי פשתן ומוכרי צמר אבל של בעלי בתים אינו מקבל טומאה עד שיהיו האונקיות קבועות בו: **ט** משקלות שנשתברו אע"פ שהחזירן ושוקל בהן אינן מקבלין טומאה. ייחד מהן חצאי ליטרין שלישי ליטרין רביעי ליטרין הרי אלו מקבלין טומאה: **י** סלע שנפסלה והתקינה להיות שוקל בה מקבלת טומאה: **יא** אונקלי של כתפים טהורה ושל רוכלים מתטמאין. אונקלי של נקליטי המטה טהורה ושל דרגיש מתטמאה. אונקלי של כוורת הציידים שצדין בהן הדגים טהורה ושל שדה מתטמאה. אונקלי של מנורות העץ טהור ושל שולחן מתטמא. זה הכלל כל כלי שמקבל טומאה בפני עצמו מן התורה הרי האונקלי של מתכת שלו ושלשלת שלו מקבלת טומאה. וכלי שאינו מקבל טומאה כגון פשוטי כלי עץ וכלי עץ הבאים במדה וכיוצא בהן אונקלי של מתכת והשלשלת שלו אינן מקבלין טומאה וכל אחת ואחת בפני עצמה טהור שאין האונקלי או השלשלת כלי בפני עצמו אלא הרי הן כמקצת כלי. ואפילו אונקלי שבכותלים שתולין בה הכלים והבגדים וכיוצא בהן טהורה: **יב** שלשלת שיש בה בית נעילה מתטמא והעשויה לכפיתה טהורה: **יג** שלשלת של סיטונות מתטמאה מפני שהן נועלין בה את החנויות. ושל בעלי בתים טהורה שאינה עשויה אלא לנוי: **יד** שלשלת של מושחי קרקע ויתדותיהן שתוקעין בקרקע בשעה שמושחין מקבלין טומאה. ושל מקוששי עצים טהורה לפי שהיא משמשת את העץ: **טו** שלשלת דלי גדול ד' טפחים ממנה סמוך לדלי מתטמאה עם הדלי מפני שהיא צורך הדלי והשאר טהור לפי שאין לו שם בפני עצמו. ושלשלת דלי קטן י' טפחים: **טז** הכדור של מתכת והסדן. והקנטר של בנאי. והדקר של חרש. וחמור של נפח. והמטולטלת. והמשקולות של בנאים. והכירים של ברזל שחובטין בהם הזיתים. והאפרכס של מתכת. והאולר שכורתין בו הסופרים ראש הקולמוס של קנה. והקולמוס של מתכת. והכן. והבנא שמשרטטין בו הסופרים. כל אלו מקבלין טומאה שכל אחד מהן יש לו שם בפני עצמו:

השגת הראב"ד

*קנה מאזנים של עץ. א"א נ"ל אפילו של מתכת צריך לאונקלאות לפי שאינו עושה מלאכה כי אם עמהם והאיש לדבר של אותו הפרק בכלי מתכות וכפי"ז תנן קני מאזנים והמתוק שיש בהם בית קיבול מתכת טמאים וכאן מדבר בשל עץ:

*מפני האונקיאות התלויות בו. א"א דבר מזוייף הוא זה בעיני שהרי לא הזכירו במשנה לבעלי בתים קבע ולשון התוספתא קנה מאזנים של סרוקות אם יש בו אונקיאות טהור אין בו אונקלאות ואין בו אונקיות טמא פירוש אונקלאותיו טהורין ולשון המשנה כמדוייק ושל בעלי בתים אם יש בו אונקלאות טמא וכן פירוש המשנה קנה מאזנים של סרוקות שהן שוקלים משקלים קטנים ויש באותו הקנה חריצים דקים כנגד הא' ותולין בו אוקיא אחת של מתכת בהוט א' ובאותו אוקיא שוקלין כמה אונקייאות לפי הרחקה והוא שנקרא בלשון ישמעאל קלכטין והוא אינו צריך לאונקליות אבל יכול לשקול כמה אוקיות באותה אונקייא שתלויות בה או באונקלי אם יש בה אבל של בעלי בתים שהם שוקלים משקלים גדולים אותה האוקיא שתלוייה בחוט אינה כלום וצריך שיעשה כראשי הקנה כעין אונקלאות שקורין גופו"נש ראשיהם כפופים ונותנין המשקולות באונקלא האחת והסחורה באחרת ע"כ אמרו אם יש בו אונקלאות טמא מפני שראוי למלאכתו ואם לא טהור וזהו אור המשנה:

קנה מאזנים של סרוקות טמא מפני אונקיות ושל בעלי בתים אם יש בו אונקיות טמא: כתב הראב"ד קנה מאזנים של עץ א"א נ"ל אפילו של מתכת וכו'. ואפשר שרבינו לרבותא נקט דאפילו קנה של עץ טמא מפני האונקיות התלויות בו אע"פ שאינם קבועות בו: וכתב עוד הראב"ד דבר מזוייף הוא זה בעיני שהרי לא הזכירו במשנה לבעלי בתים קבע. י"ל שרבינו דייק לשון המשנה דגבי סרוקות קתני טמא מפני אונקיות וגבי בעלי בתים קתני אם יש בו אונקיות וליכא דיש בו משמע שהן קבועות בו:

ט משקלות שנשתברו וכו'. תוספתא שם"ם:
י סלע שנפסלה וכו'. משנה פי"ב:
יא אונקלי של כתפים וכו' עד הרי הם כמקצת כלי. שם. ומ"ש ואפילו אונקלי שבכתלים וכו'. שם:
יב שלשלת שיש בה בית נעילה וכו' עד ושל בעלי בתים טהורה. ריש פרק י"ב:
יד שלשלת של מושחי קרקע וכו' עד י' טפחים. פרק י"ד:
טז הכדור של מתכת והסדן: הקנטר של בנאי והדקר של חרש. פרק י"ד. ומה שכתב וחמור של נפח. שם. ומה שכתב וחמור של נפח. שם. ומה שכתב והמטולטלת וכו' עד סוף הפרק. סוף פי"ב. ומה שכתב והאפרכס של מתכה סוף פרק י"ד:
פ"י א מסמרות שמחזיקים בהם וכו'. ומ"ש וכן המסמרות שתוקעין בהם וכו'. פרק י"ב. אונקלי שבכתלים טהורה: כיצד מסמר שהתקינו וכו'. פ' י"ב: וכתב הראב"ד טהור עד שיצרפנו א"א פירוש לפי שהמסמר שנוקבים בו את החבית וכו'. וטעם נכון הוא. ומה שכתב או להוציא את הפתילה וכו'. ומ"ש התקינו לפתוח בו את החבית וכו'. משנה פרק י"ב וכחכמים:
ב ומ"ש מסמר העשוי בסימן לשמירת הפתח וכו' עד מסמר הגרדי וכו'. שם: וכתב הראב"ד מסמר הגרע א"א לא נראה כן מהתוספתא וכו'. ולדברי רבינו אפשר שבתוספתא מתשיב הא"זמל שמקיזים בו שהוא משמש עם הקרקע מפני שהמוקז סומך על זרועו של עץ תקוע בקרקע והנא דמתניתין לא חשיב מפני כך משמש עם הקרקע ולפיכך טמא:
ה אלו כלי מתכות המתטמאות בעגלה העול וכו' עד ושאר כל המסמרות שבה טהורים. פי"ד:
ו עקרב בית הבד מקבל וכו'. פרק י"ב: ארון של גרוסות אע"פ שהוא וכו' עד מקבלת טומאה. שם:
ז ריחיים של פלפלין מקבלת טומאה וכו'. משנה סוף פרק שני דביצה (דף כ"ג ע"ב):
ח הדלת של מתכת שבמגדל של בעלי וכו'. פרק י"ב דכלים:
ט טסין של מתכת שמנערין בהן את הקדרה מקבלין וכו'. שם הייתיכים טמאים והרכין טהורים ובתוספתא (פ"ב דב"מ) אלו הם הייתיכים אלו שהתנווני מנער בהם את הקדרה ואלו הן הפרכין אלו הקבועים בכירים ופי' רבינו שמשון מנער מלשון ונער כדה: וכתב הראב"ד טסין של מתכת א"א מתניתין פי"ב היתיכין טמאים וכו':
המלקחיים

פרק עשירי

א **מסמרות** שמחזיקין בהן התקרה העשויין לתקוע אותו בעצים אינן מקבלין טומאה. וכן המסמרות שתוקעין אותן בכותלים לתלות בהן. ואם התקינו להיות כלי בפ"ע מקבל טומאה. כיצד מסמר שהתקינו להיות פותח ונועל בה או להוציא את הפתילה או שנתנו ברהיים של יד או של חמור ה"ז מקבל טומאה. התקינו לפתוח בו את החבית *טהור עד שיצרפנו: **ב** מסמר העשוי בסימן לשמירת הפתח אינו מקבל טומאה. וכן מסמר של שולחני שתולה בו המאזנים והכים טהור. וכן תלויי המגרדות טהורות. אע"פ שמסמרין אלו משונין בצורתן משאר מסמרות התקיעה: **ג** *מסמר הגרע והוא הכלי שמקיזין מקבל טומאה. ומסמר של אבן השעות טהור: **ד** מסמר הגרדי והוא המסמר הארוך כעין שפוד שמכנים בו האורג שפופרת הקנה או העץ ולופף עליה חוטים מקבל טומאה: **ה** אלו כלי מתכות המתטמאות בעגלה. העול של מתכת. והקטרב. והכנפיים המקבלות את הרצועות. וברזל שתחת צוארי הבהמה. והסומך. והמחגר. והתמחויות. והענבול. והצנירה. ומסמר המחבר את כולם. ואלו טהורים בעגלה: העול של עץ המצופה. וכנפיים העשויין לנוי. והשפופרות המשמיעות את הקול. והאבר שבצד צוארי בהמה. והסובב של גלגל. והטסין והציפויין. ושאר כל המסמרות שבה טהורין: **ו** עקרב בית הבד מקבל טומאה. ארון של גרוסות אע"פ שהוא טהור אם היתה תחתיו עגלה של מתכת הרי זו מקבלת טומאה: **ז** ריחיים של פלפלין מקבלת טומאה משום שלשה כלים משום כלי מתכות ומשום כלי קיבול ומשום כברה: **ח** הדלת של מתכת שבמגדל של בעלי בתים אינה מקבלת טומאה. ושל רופאים מקבלת טומאה מפני שמניחים בה את האכפלנית. ותולה בה את המספריים: **ט** *טסין של מתכת שמנערין בהן

השגת הראב"ד

*טהור עד שיצרפנו. א"א פירושו לפי שהמסמר שנוקבין בו את החבית צריך שיהיה חוק כרכה משאר מסמרות שילך בהתקנה לגדה אינה טמאה עד שיצרפנו כאש וכמים:

*מסמר הגרע. א"א לא נראה כן מן התוספתא שהרי א"ר ישמעאל בן יהודה משום ר"ש מסמר הגרע טהור שלא נעשה אלא לגמד עם הקרקע אבל נראה שתוקעין אותו בקרקע ותולין בו הכלי שמקבל דם הקוד ויש אומרים מסמר ארוך הוא שמוקו כותן בו את ארוע בשעת הקוד:

השגת הראב"ד

*טסין של מתכת. א"א מתניתין פי"ז היתיכים טמאים והפרכים טהורים תוספתא אלו הם היתיכים אלו שהתנווני מנער בהן את הקדרה אלו הן פרכים הקבועים בקירות פירש כמל הנגע [illegible]

בהן את הקדרה מקבלין טומאה והקבועין בכירה טהורין: **י** המלקחיים שממעך בהן את הפתילה מקבלין טומאה. והצינורות שתופסות בהם את הרחים מלמעלה אינן מקבלות טומאה, מפני שאינן עשויות אלא לחזק: **יא** קלוסטרא שנועלין בה הדלתות אם היתה של מתכת מתטמאה. היתה של עץ ומצופה מתכת טהור: **יב** הפין והפורנא טמאים: **יג** פיקה של מתכת טהורה לפי שהיא משמשת את העץ: **יד** הכוש. והפימא. והמקל. וסמפוניא. וחליל של מתכת מקבלין טומאה. היו של עץ ומצופין מתכת טהור. חוץ מן הסמפוניא שאם היה בה בית קיבול כנפים אע"פ שהיא מצופה טמאה: **טו** **טז** החצוצרת שמפוצלת חליות. אם אין יודע להחזירה אלא אומן ה"ז מקבלת טומאה כשהיא מחוברת. *ואם יכולין הכל לפרקה ולהחזירה אינה מקבלת טומאה: **טז** הקצה שמניחין הפה עליו בשעת תקיעה מקבל טומאה בפני עצמו. והקצה האחר הרחב אינו מקבל טומאה בפני עצמו ובשעת חיבור הכל טמא. כיוצא בו קני מנורה בפני עצמן אינן מקבלין טומאה מפני שיש להן שם לווי. הפרח שלה והבסים מתטמאין בפני עצמן ובשעת חיבור הכל טמא: **יז** קורת החצים שהיא המטרה שיש בה לשונות של מתכת מקבלת טומאה. ושמניחים אותה ברגלי האסורים טהורה. והקולר מקבל טומאה. מנורה שעשה שיניה לחור הדלת אע"פ שמשתמש בה אינה מקבלת טומאה ואם משנטמאת עשאה לחור הדלת ה"ז בטומאתה עד שיקבענה במסמר. הפכה בין מלמעלה בין מלמטה בין מן הצדדים טהורה:

פרק אחד עשר

א **כמה** שיעור השבר שישבר כלי מתכת ולא יקבל טומאה או יטהר מטומאתו הכל לפי מה שהוא: **ב** כל זמן שהכלי יכול לעשות מעין מלאכתו עדיין הוא כלי והשוב כלי שלם. כיצד כלי של מתכת שנשבר והרי הוא יכול למלאות בו הרי הוא כלי כשהיה. הקומקום כדי לחום בו חמין. המיחם כדי לקבל סלעים. הלפס כדי לקבל קיתונות של מתכת. הקיתון כדי לקבל פרוטות. מדות היין כדי למוד בהן היין. וכן מדות השמן כדי למוד בהן השמן. מסננת של חרדל שנפרצו בה שלשה נקבים מלמטה זה לתוך זה טהורה לפי שאינה משמשת מעין מלאכתה. מגריפה שניטלה כפה אף ע"פ שהיא כקורנס טהורה שאינה עושה מעין מלאכתה אלא מעין הקורנס. והיא לא נעשית לתקוע בה נקירנס וכן כל כיוצא בזה: **ג** מסרק של צמר שניטלו שיניו אם נשתייר בו שלשה במקום אחד טמא. היתה החיצונה אחת מן השלשה טהור לפי שאינו יכול לסרוק בו פשתן שהחיצונה אינה מועלת לסרוק וכל שאינו עושה מעין מלאכתו בכלי מתכת טהור. נטלו מן המסרק שתים ועשאן למלקטת טמאות. אחת והתקינה לנר או ללפוף עליה החוט לריקום מקבלת טומאה. ואם היתה השן עבה וגדולה אע"פ שלא התקינה ה"ז מתטמאת בפני עצמה: **ד** מסרק של פשתן שניטלו שיניו ונשתייר בו שתים טמא. נשתייר בו אחת טהור: **ה** הכרומים שנשברו ואונקלי שלהן קיימת טמאין שהרי אפשר להוציא בהן הדלי מן הבאר כשהיו מקודם: **ו** מגירה שניטלה שן אחת מבינתיים טהורה. נשתייר בה מלוא הסיט במקום אחד טמאה שהרי אפשר לגור בנשאר: **ז** המעצד. והאיזמל. והמפסלת. והמקדח שנפגמו עדיין מקבלין טומאה. ניטל חסומן טהורין. וכולן שנחלקו לשנים טמאין חוץ מן המקדח שהרי אינו יכול לנקוב בו. *והרונקי בפני עצמה אינה מקבלת טומאה מפני שהיא מקצת כלי: **ח** הסייף והסכין והעקים כמו מגל והרומח ומגל יד ומגל קציר וזוג מספריים קטנים של בעלי בתים וזוג מספריים גדולים של ספרים שנחלקו כל חלק מהן מקבל טומאה מפני

השגת הראב"ד

*ואם יכולין הכל לפרקה ולהחזירה. א"א זאת הפסקא של חצוצרת לא מצאתי כדבריו וכן היא שנוי' אצלנו בכ' ספרים חצוצרת של פרקים הרי זו טמאה נתפרקה העליון טמא והתחתון טהור ומה שאמר שאם אין יכול להחזירה אלא אומן מקבלת טומאה כשהיא מחוברת אבל אם הדיוט יכול להחזירה אינה מקבלת טומאה אפילו מחוברת דבר זה רחוק מאד וההפך נמצא במשנה פכ"ו הסנדל עמקי וקים של שנצות הרי אלו מטמאין ומטהרין שלא באומן אמר רבי יוסי לא כל הכלים (ס"א וכלא כל הכלים) המטמאין ומטהרין שלא באומן אבל אלו אע"פ שמחברין טמאין שהדיוט יכול להחזירה וכן בגמרא דשבת לגבי ענבל וזוג אמרינן הואיל והדיוט יכול להחזירה אפילו נטלו ענבליהם טומאתם עליהם אלמא כיון שיכול הדיוט להחזירו כ"ש שהוא כמחובר ואפילו נהפרק וכ"ש בשעת חיבורו:

*והרונקי בפני עצמה. א"א פי' בערוך ברזל של רסיטני ואני אומר על ברזל של רסיטני מעמד א"כ למה לא יטהר בפני עצמו ועוד מצאתי בתוספתא כלים פ' הנידון האזמל של רונקי טמא גם ע"א למדנו שהרונקי האמור במשנה שהוא טהור על כטן נאמר ולא על הברזל ואולי ג"כ נאמר על המעמד:

כסף משנה

י המלקחיים שממעך בהם את הפתילה וכו'. כלומר מלקחיים שנוטל בהם הקדרה ומערה אותה לקערות. ולי נראה דאפשר לכרש שנוטל הקדרה במלקחיים ומנערה מלמעלה למטה ושפין שהן קבועין בכירים היינו ברזלים התלויים במוקד ובסופם מזלגים שהקדרה תלויה בהם על האש כדי שלא תהיה יושבת על האש ממש ותשרף וכבר ראיתי כרזלים אלו בבית קצת בני אדם:

יא קלוסטרא שנועלין בה הדלתות אם היתה וכו'. משנה פי"א ופירש רבינו שם קלוסטרא כלי מקשיו וכו':

יב הפין והפורנא טמאים. שם ופירש שם רבינו הפין הם הפיניס הקבועין בפותחת והפורנא הוא המקום עצמו אשר תכנס בו הפין:

יג פיקה של מתכת טהורה וכו'. שם ופירש שם רבינו פיקה דמיון חצי כדור נקוב וכו':

יד הכוש והפימא וכו' עד אע"פ שהוא מצופה טמאה. ג"ז שם ופירש שם רבינו הוא מטוה וכו':

טו **טז** החצוצרת שמפוצלת חוליות וכו'. שם קרן עגולה טמאה ופשוטה טהורה אם היתה מצופית שלה של מתכת טמאה הקן שלה וכו' כיוצא בו קני מנורה טהורים וכו' עד הכל טמא ופירש רבינו שם קרן ירצה בו החצוצרת וכו':

כתב הראב"ד ואם יכולין הכל לפרקה וכו' זאת הפיסקא וכו'. ומ"ש רבינו שאם אינו יודע להחזירה אלא אומן מקבלת טומאה וכו' הקשה עליו הראב"ד דבר זה רחוק מן הדעת וההפך נמצא במשנה פכ"ו וכו'. וי"ל דהכא שאני שהוא של

של חוליות ואם אינה תקועה בחוזק אינו חיבור כלל: **יז** קורת החצים וכו' עד והקולר מקבל טומאה. ריש פי"ב:

פי"א א ב כמה הוא שיעור השבר וכו' כיצד כלי של מתכת עד למוד בהן שמן. ריש פרק י"ד:

מסננת של חרדל וכו'. ספי"ד:

מגריפה שניטלה כפה וכו'. פרק י"ג וכחכמים: **ג** מסרק של צמר וכו' עד אחת טהור. בספי"ג ועיין בפרק החולץ (דף מ"ג) שהקשו רישא אסיפא ותירצו הא בגוייתא הא בברייתא וצריך עיון למה לא כתב רבינו כאותו תירוץ ובאידך דמקשה רישא דקתני וכולן אחת אחת בפני עצמן טמאות לסיפא דקתני התקינו אין לא התקינו לא וכתב כשינויא דרב ספא ושבק שינויא דשם גמרא ועוד דמסיק גמרא דלית הלכתא כהאי סתמא משום דגרסי בה דווקי זו דברי רבי שמעון ויש לתמוה על הראב"ד שלא השיגו:

ה הכרומים שנשברו וכו'. בפרק י"ג:

ו מגירה שניטלה וכו' עד מפני שהיא מקצת כלי. שם:

ז כתב הראב"ד והרונקי בפ"ע א"א פירש בערוך ברזל של רסיטני וכו'. גם רבינו שמעון כתב כדברי הראב"ד מפני התוספתא ולרבינו אפשר לומר שהתוספתא פליגא אמתניתין ואתיא כתנא אחרינא ואנן כמתני' נקיטינן:

ח הסייף והסכין וכו'. ריש פרק י"ג הסייף והסכין והפגיון והרומח מגל יד ומגל קציר והתער וזוג של ספרים שנחלקו הרי אלו טמאים מדרם ופירש שם רבינו פגיון סכין

כלים את הקדרה ומפרש לתוך הקערות פרכים אותו מלקחיים שתופסין בהם אורגי היריעות הקנים או השתי והוא ורדו"ר בלעז ואם עומדים קבועים לנוירים ולקירום קורא אותם פרכים על שם שכובשים הקנים והארוג בלשון בפרך כך נ"ל וכם כמו שכעת כלים:

משנה למלך

פי"א היתה של עץ ומצופה מתכת טהור. הר"ש פי' דמצופה דמתניתין היינו שהקלוסטרא מברזל טהור ולפוייה ממתכת טמאה ומש"ה טהורה דבתר עיקרה אזלינן וכן פירש במצופה דכוש ותימה דלקמן ולדבריו היתה של עץ ומצופה מתכת מקבל טומאה דבשני מינים בתר הליפוי אזלינן וכמ"ש הר"ש ר"פ כ"ב דכלים וכ"כ שם התוי"ט אבל רבינו ז"ל לשיטתיה שכתב לעיל פ"ד דין ד' וכל"ש אזיל בשיטת הראב"ד ז"ל ועיין שם:

ואם

סכין מעוות דומה למגל קטן וכו' והשחור מספריים קטנים :
ט מספריים שנחלקה וכו'. שם וכחכמים : י שריון שנחלק וכו' עד את הגחלים תוספתא כלים פרק י' שהוא פרק ג' דב"מ : יג מראה של מתכת וכו'. משנה פרק י"ד מראה שנשברה אם אינה מראה את רוב הפנים טהורה : ומ"ש או שנטשטשה :
יד מחט שניטל קצתה הנקוב וכו' עד ואם לאו טמאה. פי"ג :
יז הסייף והסכין וכו' וכן צינורא שפשטה וכו'. משנה פרק י"ג :
יח מפתח עקום וכו' עד זה לתוך זה טהור. בסוף פרק י"ד :
יט כלי שיש בראשו וכו' עד מפני הכותב. בפי"ג : וכתב הראב"ד כלי שיש בראשו האחד כף להרים בו הדשן וכו' א"א זה כתב תחת זולמטרא ומעולם לא עלה על דעת וכו'. וי"ל דאין ויכוח בזה כי הכוונה אחת שבראשו כף יהיה למה שיהיה או ליקח תבשיל או ליקח דשן הדין שוה. ומ"ש והמלה עצמה לעז היא :
כ כתב עוד הראב"ד כלי שבראשו אחד כף כסבכה וכו'. א"א זה עשה תחת קליגריפין ובערוך לא פירש כן וכו'. וג"ז אין בו ויכוח כי הכוונה אחת. ומ"ש והוא שיהיה הנשאר יכול לעשות וכו' :
כא קורדום שניטל עושפו וכו' עד נשבר מקיפו טהור. משנה פי"ג :
כד מינקת של מתכת וכו'. פי"ד מקל שעשה בראשו מסמר וכו' עשה בראשו מניקת וכן בדלת טהורה היתה כלי וחברה לו טמאה מאימתי הוא טהרתה בש"א משיתבל ובה"א משיחבר ובתוספתא פ"ד דב"מ מניקה שעשאה

מפני שהוא עושה מעין מלאכתו : ט מספריים שנחלקה לשנים טהורה לפי שאינה מעברת את השיער אלא בדוחק : י שריון שנחלק לאורכו טהור לרוחבו אם משמש מעין מלאכתו ראשונה טמא. מאימתי טהרתו משיבלה ואינו משמש מעין מלאכתו. בלה ונשתייר בו רובו אם מלמעלה טמא ואם מלמטה טהור. קצץ ממנו ועשה חוליא לתכשיט ה"ז מקבלת טומאה : יא שפופרת של זהבים ושל זוגין ושל נפחים ושל עושי זכוכית שנחלקה לאורכה טהורה לרוחבה אם משמשת מעין מלאכתה ראשונה טמאה ואם לאו טהורה : יב כלביא של ספרים ושל רופאים ושל עושי זכוכית שנחלקה לשנים טהורה. ושל נפחים טמאה מפני שהוא בתחילה [חותה בה את הגחלים] ועכשיו חותה בה את הגחלים : יג מראה של מתכת שנשברה או שנטשטשה אם אינה מראה רוב הפנים טהורה היתה מראה רוב הפנים עדיין היא כלי כשהיתה: יד מחט שניטל קצתה הנקוב או עוקצה טהורה. ואם התקינה ללפוף עליה החוט לרקום בה טמאה. אבל מחט של שקין שניטל קצתה הנקוב טמאה מפני שהוא רושם בקצה השני: טו המחט שלופפין עליה השני או הזהב וכיוצא בהן כדרך שעושין הרוקמין בין שניטל הנקוב שלה בין שניטל עוקצה טמאה שאין מלאכתה התפירה : טז מחט שהעלתה חלודה אם מעכבת התפירה טהורה ואם לאו טמאה : יז הסייף והסכין שהעלו חלודה טהורין שפאן והשחיזן חזרו לטומאתן הישנה. וכן צינורא שפשטה טהורה כפפה חזרה לטומאתה הישנה : יח מפתח עקום כמו ארכובה שנשבר מתוך ארכובותיו טהור. וכן מפתח העשוי כמין גם שנשבר מתוך גמו טהור שהרי אינו יכול לפתוח בהן והרי אינן משמשין מעין מלאכתן. היו בה שינים ונקבים טמא שעדיין הוא מפתח. ניטלו השינים טמא מפני הנקבים נסתמו הנקבים טמא מפני השינים. ניטלו השינים ונסתמו הנקבים או שנפרצו הנקבים זה לתוך זה טהור : יט *כלי שיש בראשו האחד כף להרים בו הדשן ובראשו השני מזלג לצלות בו הבשר ניטלה כפו טמא מפני שיניו ניטלו שיניו טמא מפני כפו. וכן מכחול שניטלה כפו שנורפין בה הכחול טמא מפני הזכר שכוחלים בו העין ניטל הזכר טמא מפני הכף : כ *כלי שבראשו כף אחד כסבכה לצלות עליו ובקצה השני שינים להוציא מהן הבשר מן הקדירה או מעל האש ניטלה כפו טמא מפני שיניו ניטלו שיניו טמא מפני כפו. וכן עט של מתכת שכותבין בראשו האחד ובראשו השני מוחקין ניטל הכותב טמא מפני המוחק ניטל המוחק טמא מפני הכותב. וכן כיוצא באלו והוא שיהיה הנשאר יכול לעשות מעין מלאכתו. כיצד עט שניטל המוחק שלו ונשאר הכותב אם נשאר כאורכו כדי שיגע לקשרי אצבעותיו טמא שהרי אפשר שיאחז בו ויכתוב בו. ניטל הכותב ונשאר המוחק אם נשאר מאורכו מלוא פס ידו טמא שהרי אפשר לו למחוק בו. נשאר פחות מזה טהור וכן כל כיוצא בזה : כא קורדום שניטל עושפו והוא הצד שהחרש מנגר בו טמא מפני בית ביקועו ניטל בית ביקועו טמא מפני בית עושפו. נשבר מקיפו טהור : כב הרחור שנפגם עדיין הוא כלי עד שינטל רובו נשבר מקיפו טהור : כג המרדע הוא המלמד והוא עץ ארוך עב וכמו מסמר חד תקוע בקצתו מלמעלה וזה הברזל נקרא דרבן ובקצה השני מלמטה ממנו ברזל כמו רומח והעץ נכנס וזה הברזל נקרא חרחור: כד מניקת של מתכת שהיא כמו שפופרת שנטמאה משיקבענה במקל או בדלת ויחברנה עם העץ תטהר. לא *נטמאה וקבעה במקל או בדלת הרי זו מקבלת טומאה במקומה שכל כלי מתכות שקבעם בקורה או בכותל מקבלין טומאה כשהיו עד שישנה את מעשיהם. לפיכך דף של נחתומין של מתכת שקבעו בכותל טמא וכן כל כיוצא בזה משאר כלי מתכות שנקבעו בין מקבליהן בין פשוטיהן מקבלים טומאה כשהיו :
כלי

שעשאה לתחת הדלת אע"פ שמשתמש בה טהורה היתה טמאה ועשאה לתחת הדלת טמא עד שעה שתטהר מאימתי היא טהרתה בש"א משיתבל ובה"א משיחבר. ומ"ש לפיכך דף של נחתומין וכו'. בפ"ו וכחכמים : וכתב הראב"ד א"א טעה בכאן טעות גדולה וכו'. ופשט המשנה והתוספתא כדברי הראב"ד ועל דרך זה הם דברי רבינו בפירוש המשנה וכפי דבריו כאן ה"פ מניקה כמין שפופרת קטנה עושין של מתכת ומכניסין בראש המקל והיינו דקתני עשה בראשו כלומר בראש המקל מניקת וכן אם עשה שפופרת של מתכת תחת הדלת כדי שלא תאכלנו הארץ והשתא קאמר שאם זאת השפופרת נטמאת וקבעה בראש המקל או בדלת טהרה מטומאתה היתה כלי כלומר אבל אם זאת השפופרת לא נטמאה וזהו היתה כלי כלומר שלא היה עליה אלא שם כלי בלבד לא שם כלי טמא וחברה למקל או לדלת טמאה כלומר עדיין לא בטל שם כלי מעליה והרי היא מקבלת טומאה כמות שהיתה והדר קאמר הא דאמרינן ברישא שאם היתה טמאה וקבעה במקל או בדלת טהרה מטומאתה מאימתי תטהר בש"א משיתבל כלומר משיכה עליה כל כך בתחיבתה בעץ עד שתתקלקל כלומר שתתקלקל ובה"א משיחברנה בעץ היטב טהרה וה"ש רבינו משיקבענה וכו' ויחברנה עם העץ ותוספתא ה"פ מניקת שעשאה לתחת הדלת כלומר שקבעה תחת הדלת אחר שנטמאה טהורה מטומאתה אע"פ שמשתמש בה אחרי שקבעה בדלת היתה טמאה כלומר אבל אם היתה ראויה לקבל טומאה ולא נטמאה ועשאה תחת הדלת טמאה כלומר עדיין היא מקבלת טומאה כמו שהיתה עד שתטהר כלומר עד שישנה מעשיה והדר קאמר מאימתי היא טהרתה ארישא קאי כדפרישית במתניתין :
כלי

השגת הראב"ד

*כלי שיש בראשו. א"א זה כתב תחת זולמטרא ומעולם לא עלה על דעת שיריםו בו דשן בראשו אחד ובראשו שני יצלו בשר אבל הוא כלי שיש בו בית קיבול מלד אחד לקחת התבשיל מן הקדירה לתת בקערה והמזלג שבראשו השני לוקח חתיכות בשר מן הכשר ולתת לקערה קולייר"א בלע"ז והמלה עצמה לעז הוא :

*כלי שבראשו כף אחד. א"א זה עשה תחת קליגריפין ובערוך לא פירש כן אלא בראשו אחד כעין ספל"א להדביק בו פת בתנור ולרדותו והשני לגרוף בו את האפר והגחלים אבל נראה כדבריו שזה הוא קליגריפין :

השגת הראב"ד

*לא נטמאה וקבעה. א"א טעה בכאן טעות גדולה שלא הלכה כמשנה ולא כתוספתא על זה הדרך שאם טמאה מתחלתה לתחת הדלת טהורה אע"פ שמשתמש בה אבל אם היתה כלי והפרה או טמאה עד שיחבר פילום במסמר ומאי אם היתה כלי שלא עשאה לדלת אלא לכלי וזו היא מה שראה בתוספתא אבל אם היתה טמאה וחברה טמאה כלומר שעשאה לדבר הראוי לקבל טומאה דכיון נשם כלי וכוא טעה בגפון התוספתא ולא נזהר מלשון המשנה גם דבריו מעורבבים ומבולבלים ומוסרין זה את זה :

משנה למלך

פי"א יד ואם התקינה ללפוף עליה וכו'. והא דאמרינן בפרק כל הכלים (דף קכ"ג) תרגמה אביי בגולמי עסקינן זימנין דממליך עלייהו ומשוי להו מנא אבל היכא דניטל חורה או עוקצה אדם זורקה לבין גרוטאות אין הכוונה דהיכא דניטל חורה לא מהני יחוד אלא דבגולמי שכיח דממליך ומש"ה חשיב כלי לגבי שבת אף בלא יחוד אבל היכא דניטל חורה לא שכיח שיתקננה ללפוף אלא אדם זורקה בין גרוטאות ומש"ה לא חשיב כלי לשבת בלא יחוד אבל אם יחדה פשיטא דחשיב כלי אף לענין טומאה אך בתוספות שם כתבו דניטל חורה לאו מנא הוא אפילו ע"י יחוד וקשה מכאן מתני' דאם התקינה ללפוף עליה דטמאה שוב ראיתי להתוספות בפרק במה טומנין (דף מ"ט) ד"ה לא שכתבו בשם ר"י דהך מתניתין איירי בשעשה בה שום שינוי ותיקון למיהוי אבל בייחוד בעלמא למיהוי מנא טמאה וכ"כ בפרק אלו טריפות (דף נ"ח) ד"ה ביעורן ועיין בתוספות פרק דם חטאת (דף צ"ד) :
טז מחט שהעלה חלודה כו'. בפרק במה בהמה (דף ל"ב) אמרי דבי רבי ינאי והוא שרישומה ניכר
ושין

פרק שנים עשר

א כלי עץ וכלי עור וכלי עצם שנשברו טהרו מטומאתן. חזר ועשה כלי משבריהם או שקיבץ את שבריהן ועשה מהן כלים אחרים הרי אלו כשאר הכלים הטהורים שלא נטמאו מקודם שהן מקבלין טומאה מכאן ולהבא. וכן כלי מתכות שנשברו אחר שנטמאו טהרו. התיכן וחזר ועשה מהן כלים אחרים חזרו לטומאה הישנה ואין לכלי מתכות טהרה גמורה עד שיטבילם במקוה כשהם שלימים או ישארו שבורים: **ב** וחזרת כלי מתכות לטומאתן הישנה מדברי סופרים ומפני מה גזרו על כלי מתכות שיחזרו לטומאתן הישנה גזירה שמא יטמא לו כלי ויתיכנו ויעשה ממנו כלי אחר בו ביום אם יאמר שהוא טהור כדין תורה יבוא לומר השבירה מטהרת והטבילה מטהרת כשם שאם נשבר והתיכו ועשה ממנו כלי כשהיה הרי הוא טהור בו ביום כך אם הטבילו אע"פ שהוא כשהיה הרי הוא טהור בו ביום ויבואו לומר שאין הכלים צריכין הערב שמש מפני זה החשש גזרו טומאה עליהם: **ג** אחד כלי שנטמא במת או בשאר הטומאות אם התיכו חזר לטומאתו הישנה עד שיטביל. נטמא במת והזה עליו בשלישי ואחר כך התיכו ועשאהו כלי אחר והזה עליו בשביעי והטבילו הרי זה טמא ואין הזייה שקודם היתוך מצטרפת להזאה שאחר היתוך ואין לו טהרה עד שיזה עליו שלישי ושביעי *ויטביל כשהוא כלי קודם שבירה או יזה עליו שלישי ושביעי ויטביל אחר שיתיכנו: **ד** ברזל טמא שבללו עם ברזל טהור אם רוב מן הטמא טמא ואם רוב מן הטהור טהור מחצה למחצה טמא. וכן טיט שבללו בגללים ושרף הכל בכבשן ועשאהו כלי אם רוב מן הטיט ה"ז מקבל טומאה מפני שהוא כלי חרס ואם רוב מן הגללים אינו מקבל טומאה: **ה** כלי מתכות הטהורין שאנכן באנך טמא טמאים. אבל העושה כלים מן האנך הטמא הרי הן טהורין: **ו** קורדום שעשאהו מן הברזל הטהור ועשה עושפו מן הטמא ה"ז טמא. עשה עושפו מן הטהור והקורדום מן הטמא ה"ז טהור. שהכל הולך אחר עושה המלאכה: **ז** קורדום טהור שחסמו בברזל טמא טהור: **ח** קיתון שעשאהו מן הטמא ושוליו מן הטהור טהור. עשאהו מן הטהור ושוליו מן הטמא טמא. שהכל הולך אחר המקבל העושה מלאכה: **ט** כלי מתכות שנטמא בטומאה שהיא מדברי סופרים כגון שנטמא בעבודה זרה וכיוצא בה ונשבר והתיכו וחזר ועשה ממנו כלי אחר ה"ז ספק אם חזר לטומאתו הישנה או לא חזר: **י** כלי זכוכית שנטמאו ונשברו טהרו ככל הכלים ואפילו התיכן ועשה מהן כלים אחרים אינם חוזרים לטומאה הישנה לפי שעיקר טומאתה מד"ס כמו שביארנו לא גזרו עליהן בטומאה ישנה. וכן כלי זכוכית שנשברו אע"פ ששבריהן כלים וראויין לתשמיש הואיל והם שברי כלים אינן מקבלין טומאה לפי שאינן דומין לכלי חרס. כיצד קערה של זכוכית שנשברה והתקין שולים לתשמיש אין השולים מקבלין טומאה אע"פ שהן בקערה. ואם קירסם את מקום השבר ושפו בשופין ה"ז מקבלת טומאה: **יא** צלוחית קטנה הניטלת ביד אחת שניטל פיה מקבלת טומאה מפני שאין מכניסין היד לתוכה אלא יוצק ממנה. אבל גדולה הניטלת בשתי ידים שניטל פיה טהורה מפני שהיא חובלת ביד בשעה שמכנים ידו לתוכה. וכן צלוחית של פלייטון אע"פ שהיא קטנה אם ניטלת פיה טהורה מפני שחובלת באצבעו בשעה שמוציא הבושם מתוכה: **יב** לגינים הגדולין שניטל פיהן עדיין הן כלים מפני שמתקינם הוא לכבשנים: **יג** כוס שנפגם רובו טהור. *נפגם בו שליש היקפו ברוב גובהו טהור. ניקב וסתמו בין בבעץ בין בזפת טהור. והכוס והצלוחית שניקבו בין מלמעלה בין מלמטה טהורין: **יד** התמחוי והקערה שניקבו מלמעלה טמאין מלמטה טהורין. נסדקו אם יכולין לקבל את החמין כצוננין טמאין ואם לאו טהורין: **טו** הכוסות החתוכין אע"פ ששפתותיהם סורכין את הפה מקבלים טומאה: **טז** האפרכס של זכוכית טהור שהרי הוא כמו מחץ שאינו מקבל: **יז** זכוכית שעושין אותה למראה טהור אע"פ שהיא מקבלת לפי שלא נעשית לקבלה. התרווד של זכוכית שהוא מקבל אע"פ שכשמניחו על השולחן נהפך על צידו ואינו מקבל ה"ז מקבל טומאה: **יח** תמחוי של זכוכית שעשאו מראה מקבל טומאה. ואם מתחילה עשאוהו למראה כדי שיהיו דברים שמניחין בו נראין מאחוריו ה"ז טהור. וכל כלי זכוכית אין מקבלין טומאה עד שתגמר מלאכתן ככל הכלים:

השגת הראב"ד

*ויטביל כשהוא כלי. א"א אני לא הכרתי דבריו לא מן המשנה ולא מן התוספתא ומה שאמר רבי יהושע בתחלה במשנה אין מטהרין אלא שלמים זה הוא שאמר בסוף אין הזאה פחות משלישי ושביעי כלומר דהיינו כעין שלמים שאין שבירתן עולה להם במקום מים כמו שאמר רבי אליעזר ולעולם אם היזה עליהם בשלישי ונשברו והתיכן בו ביום מזה עליהן פעם שנייה בשביעי וטהורים שהרי מטהרין ג' וז' כשהם שלמים וכך נ"ל והמחמיר יותר מזה עליו הראיה:

השגת הראב"ד

*נפגם בו שליש. א"א דעת כריסו היא ואין לשון המשנה נפגם שלא ברובו טהור ויש שקורין ברובו ונכון אחד הוא והאלת המשנה כוס שנפגם רובו טהור נפגם בו שלא ברובו טהור ופירושו נפגם רובו שנפלה ממנו חתיכה אחת גדולה שהיא רוב היקפו או אפילו שלא פגימות שכן מאוזרות ברובו טהור שכן נתפשטות רוב שפו:

פרק שלשה עשר

א כבר ביארנו בכמה מקומות שאין כלי חרס מתטמא אלא מאוירו או בהיסט הזב. ושאר כל הכלים שנגעה בהן הטומאה נטמאו ואם נכנסה טומאה לאוירו ולא נגעה בהן הרי הם טהורין. נמצא הטמא בכלי חרס טהור בכלים והטמא בכל

כסף משנה

פי"ב א כלי עץ וכלי עור וכו'. רפ"ב ורפט"ו דכלים: ומ"ש וכן כלי מתכות וכו' חזרו לטומאה הישנה. שם רפי"א:
ב ומפני מה גזרו על כלי מתכות וכו'. פ"ק דשבת דף י"ו:
ג אחד כלי שנטמא במת או בשאר הטומאות וכו'. רפי"א וכתנא קמא: נטמא במת והזה עליו בשלישי וכו'. סוף פרק י"ד וכרבי יהושע: וכתב הראב"ד ואין לו טהרה עד שיזה עליו שלישי ושביעי ויטביל כשהוא כלי קודם שבירה או יזה עליו שלישי ושביעי ויטביל אחר שיתיכנו א"א אני לא הכרתי דבריו וכו'. ואין הכרח בדבר:
ד ברזל טמא וכו' וכן טיט שבללו בגללים וכו'. פי"א:
ה כלי מתכות וכו'. תוספתא פרק שמיני אלא שכתובה בחילוף וכך היא גירסת ר"ש:
ו קרדום שעשאו וכו' עד אחר המקבל. שם:
ט כלי מתכות שנטמא וכו':
י כלי זכוכית שנטמאו וכו'. פ"ק דשבת (דף י"ו): וכן כלי זכוכית שנשברו וכו' עד ברוב גובהו טהור. בסוף כלים: ומ"ש דצלוחית קטנה היא הניטלת ביד אחת וגדולה היא הניטלת בשתי ידים. הכי משמע בתוספתא בסוף כלים. וכתב הראב"ד נפגם בו שליש א"א דעת כריסו היא וכו' ואני אומר שרבינו היה גורס שליש ברובו ופירושו בה נכון והראב"ד היה גורס שלא ולפיכך פירש מה שפירש:
ומ"ש ניקב וסתמו וכו'. שם וכת"ק:
והכוס והצלוחית וכו' עד מקבלים טומאה. תוספתא בסוף כלים:
יז זכוכית שעושים אותה למראה טהור וכו'. משנה שם אספקלריא טהורה:
התרווד של זכוכית וכו'. שם וכר"ע מחבירו:
יח תמחוי של זכוכית וכו'. שם תמחוי שעשאו אספקלריא טמא ואם מתחילה עשאו לשם אספקלריא טהור: וכל כלי זכוכית וכו'. תוספתא בסוף כלים:
פי"ג א כבר ביארנו וכו' נמצא הטמא בכלי חרס וכו' עד אוכלים ומשקין

משנה למלך

ועיין בכס"מ שם ובר"ש פי"ג מ"ב ולא ידעתי למה השמיטו רבינו:
פי"ב ב ומפני מה גזרו על כלי מתכות כו'. עיין בר"ש רפ"ב דכלים שכתב טעם למה גזרו גזירה זו בכלי מתכות דוקא ולא בשאר כלים ועיין בהרב בעל מו"ע ריש פרק י"א דכלים ובפ"ק דשבת (דף ט"ז) איכא תרי טעמי ואמרינן דאיכא בינייהו דרבינא מרבינו ונראה דרבינו ס"ל כפירוש לאמון דפירש"י ומ"ש התם דלעולם חוזרים לטומאתם הישנה:
ט כלי מתכות שנטמא כו'. בע"ז (דף נ"ב) בעיא דרב הממונה ולא איפשיטא:

בכל הכלים טהור בכלי חרס. ומניין שאין כלי חרס מתטמא אלא מאוירו שנאמר וכלי חרש אשר יפול מהם אל תוכו וגו' מתוכו הוא מתטמא לא מאחוריו: **ב** וכשם שמתטמא מאוירו כך מטמא אוכלין ומשקין מאוירו. כיצד כלי חרס שנטמא ונכנסו אוכלין ומשקין לאוירו אף על פי שלא נגעו בו הרי אלו טמאין שנאמר כל אשר בתוכו יטמא. אבל שאר הכלים הטמאין אינן מטמאין אוכלין ומשקין עד שיגעו בהן: **ג** אין כלי חרס מטמא כלים מאוירו בין כלי חרס בין שאר כלים. כיצד כלי חרס גדול שהיו בתוכו כלים ונכנסה טומאה באוירו הוא טמא וכל הכלים שבתוכו טהורין. היו משקין בכלים שבתוכו נטמאו המשקין מאוירו והוזרין ומטמאין את הכלים. והרי זה אומר מטמאיך לא טמאוני ואתה טמאתני: **ד** *כלי חרס שנגעו משקין טמאין באחוריו בלבד נטמאו אחוריו כשאר כל הכלים. בד"א בשהיה לו תוך. אבל אם אין לו תוך ונגעו בו משקין טמאין הרי זה טהור. שכל שאין לו תוך בכלי חרס אין אחוריו מתטמאין במשקין. נגעו אוכלין או משקין באחורי כלי חרס הטמא הרי אלו טמאין. ואחד כלי חרס ואחד שאר כל הכלים בדבר זה שכל הכלים הטמאין שנגעו אוכלין או משקין בהן בין מתוכן בין מאחוריהן נטמאו: **ה** אחד כלי חרס שנכנסה טומאה לאוירו או שכפהו על הטומאה המונחת על הארץ ונעשה אהל עליה שהרי הטומאה בתוכו. מפי השמועה למדו שזה *שנאמר אל תוכו לרבות את האהלים: **ו** גומא שהיה השרץ מונח בתוכה וכפה כלי חרס על הגומא לא נטמא שנאמר אל תוכו עד שתכנס עצמה של טומאה בתוכו. לפיכך השרץ שנמצא למטה מנחושתו של תנור שהיא קרקעית התנור טהור שאני אומר חי נפל ועכשיו מת בתוך הגומא זו. וכן אם נמצאת מחט או טבעת למטה מנחושתו אע"פ שכל הכלים הנמצאים טמאים כמו שביארנו הרי התנור טהור שאני אומר שם היו עד שלא בא התנור והתנור נבנה עליהן ולא נפלו בתוכו. נמצאו בדשן הרי התנור טמא שאין לו במה יתלה. נמצאו בנחושתו של תנור נראין אבל אינן יוצאין לאוירו. אם אופה את הבצק והוא נוגע בהן נטמא התנור כאילו היו בתוך אוירו. ואם לאו התנור טהור כאילו היו למטה מנחושתו. באי זה בצק אמרו בבצק הבינוני שאינו רך ביותר ולא קשה: **ז** השרץ שנמצא בעין של תנור בעין של כירה בעין של כופח אם נמצא מן השפה הפנימית ולחוץ טהור. *וכן אם נמצא באויר העין טהור שהרי לא נכנס לאויר התנור או הכירה או הכופח אלא תחת עובי דפנותיהן הוא תלוי. ואפילו היה שם כזית מן המת טהורין. אלא א"כ היה בעובי העין פותח טפח שהרי מביא את הטומאה לאויר התנור כמו שנתבאר בעניין טומאת מת: **ח** נמצא השרץ במקום הנחת העצים מן השפה הפנימית ולחוץ טהור. נמצא במקום ישיבת הבלן במקום ישיבת הצבע במקום ישיבת שולקי הזיתים הכל טהור: **ט** אין התנור ולא הכירה ולא שאר מקומות היקוד מתטמאין אלא א"כ נמצאת הטומאה מן הסתימה ולפנים: **י** כלי חרס ששותין בו בעלי בתים המים שבאמצעו כמו רשת של חרס ושפתו שלמעלה מן הרשת כמו מסרק וזהו הנקרא צרצור אם נכנסה הטומאה לאויר המסרק למעלה מן הרשת נטמא כולו שזהו תוכו של כלי זה: **יא** כלי חרס שהיה לו שלש שפיות זו לפנים מזו היתה הפנימית עודפת ונכנסה טומאה לאויר הפנימית כל האוכלין והמשקין שבאויר שבין השפה הפנימית ובין האמצעית והחיצונה טהורין. היתה האמצעית עודפת ונטמא אוירה מכנה ולפנים טמא ממנה ולחוץ טהור. היתה החיצונה עודפת ונטמא אוירה הכל טמא. היו שוות כל שנטמא אוירה טמאה והשאר טהור: **יב** אלפסים זו בתוך זו ושפתותיהן שוות והשרץ בעליונה או בתחתונה זו שיש בה השרץ טמאה ושאר האלפסין טהורין הן וכל האוכלין שבהן. היה כל אילפס מהן נקובה בכונס משקה והשרץ בעליונה כל האוכלין והמשקין שבכל האלפסים טמאים שהטומאה באויר כולן כמו שיתבאר. *היה השרץ בתחתונה היא טמאה וכולן טהורות שהרי לא נכנס שרץ לאויר העליונה ואין שפת התחתונה עודפת כדי לטמא כל האוכלין והמשקין שבתוכה. היה השרץ בעליונה והיתה שפת התחתונה עודפת העליונה טמאה שהשרץ בתוכה וכן התחתונה מפני ששפתה עודפת הרי השרץ באוירה ושאר האלפסין שבתוך התחתונה טהורין

ומשקין עד שיגעו בהן. פ"ק דחולין (דף כ"ד ע"ב). ומה שהביא ראיה מדכתיב אל תוכו מתוכו הוא מתטמא וכו' בה"כ הוא ובפרק קמא דחולין מייתי לה מקרא אחרינא:
ג אין כלי חרס מטמא כלים מאוירו וכו' עד ואתה טמאתני. פרק שמיני דכלים וס' שמיני דפרה:
ד כלי חרס שנגעו משקין טמאים וכו' נגעו אוכלין וכו'. רפ"ב דכלים גבי כלי חרס מיטמאים מאחוריהם: כתב הראב"ד א"א כבר כתבתי במקום אחר מה שנראה לנו על זה עכ"ל:
ה אחד כלי חרס שנכנסה טומאה לאוירו וכו': כתב הראב"ד מפי השמועה למדו שזה שנאמר אל תוכו לרבות את האהלים א"א הלכתא כוותיה ולא מטעמיה וכו':
ו גומא שהיה השרץ וכו' לפיכך השרץ שנמצא וכו' עד אין לו במה יתלה. משנה פ"ט דכלים: נמצאו בנחושתו של תנור וכו'. שם:
ז השרץ שנמצא בעין של תנור וכו' עד מן הסתימה ולפנים. שם פרק שמיני: כתב הראב"ד וכן אם נמצא באויר העין טהור וכו'. א"א זה כתב מפני שראה במשנה וכו'. גם ר"ש פירש כפירוש הראב"ד ולא נתחוור רבינו בפי' זה משום דמאי קמ"ל דאם היה התנור באויר אפילו כזית מן המת טהור מילתא דפשיטא היא:
ח ומ"ש נמצא שרץ במקום הנחת עצים וכו'. שם וכחכמים: **י** כלי חרס ששותים בו וכו'. בספ"ב המסרק של גרגור רבי אליעזר מטהר וחכמים מטמאים:
יא כלי חרס שהיו לו ג' שפיות וכו'. ספ"ד. ומ"ש היו שוות וכו'. שם וכחכמים:
יב אלפסים זו בתוך זו וכו'. שם סוף פרק עשירי: כתב הראב"ד היה השרץ בתחתונה וכו' עד חוזר ומטמא את האלפס א"א אני כתבתי עודפות וכו'. ומ"ש וסוף דבר אין זה כלום שא"כ הכל טמא מאויר התחתונה לא ירדתי לעומק דעתו שמאחר שהוא ז"ל מעלה כאן דכל מה שהוא תוך אויר התחתונה נטמא ולא נפטר מטומאה מטעם תוך תוכו היאך חזר וכתב שכשפתיהן שוות ועודפות על האמצעיות כולן טהורות חוץ מן העליונה שכל האמצעיות שהתחתונה עודפת עליהן ה"ל להיות טמאות דהא לא מטהרי משום תוך תוכו כפי מ"ש בסמוך וצ"ע ומה שכתב ומכאן יש סיוע למ"ש שהמשקה מטמא כלי חרס מגבו ורבינו בפי' המשנה כתב וז"ל כבר ביארנו במה שקדם אמרם

השגת הראב"ד

*כלי חרס שנגעו. א"א כבר כתבתי במקום אחר מה שנראה לנו על זה:

השגת הראב"ד

*שנאמר אל תוכו לרבות את האהלים. א"א הלכתא כוותיה ולא מטעמיה דכלי שכפהו על הטומאה כלי הוא ותוכו של כלים אהל הוא אהל כל האהלים שהוזכרו לרבות הם השידה התיבה והמגדל הבאים במדה שהם כאהלים שאינן צריכין צמיד פתיל באהל המת שאפילו בכיסוי בעלמא הם מצילין באהל ואפילו הכי לענין אויר כלי חרס מיטמאין בכלים ולא נחשוב אוירם כאויר בית אע"פ שהוא כבית לענין הלכה ומרבה אותם בספרא מכל כלי חרס ולא מאל תוכו כאשר כתב:

השגת הראב"ד

*וכן אם נמצא. א"א זה כתב מפני שראה במשנה ואם היה באויר אפילו היה שם כזית מן המת טהור וסבור שעל השרץ אמר שהיה באויר ולא כן דמה שלא אמר אלא על התנור אם היה עומד באויר שלא תחת הקרה אפילו היה שם כזית מן המת טהור *) ואין שפת התחתונה עודפת וחוזר ומטמאה את הכלים אבל אם השרץ בעליונה והתחתונה עודפת כל שיש בה משקה טופח טמא שהמשקה מטמא):
*זה שייך להשגה שלמטה

השגת הראב"ד

*היה השרץ בתחתונה וכו' עד וחוזר ומטמא את האלפס. א"א אני כתבתי עודפות אך לא מצאתי בנוסחאות אלא עודפת ואולי שהוא דוקא וכך פירושה שהעליונה עודפת על האמצעית והתחתונה עודפת על כולם והשרץ בעליונה נמצא השרץ לאמצעיות תוך תוכו או אפילו נאמר שהעליונה שוה לאמצעיות והתחתונה עודפת מה שבאמצעיות טהור מפני שהשרץ בעליונה תוך תוכו הוא להם אבל התחתונה ודאי טמאה וסוף דבר אין זה כלום שא"כ הכל טמא מאויר התחתונה שהיא עודפת על כולה אלא העיקר שהיו שוות ועודפות על האמצעיות כולן טהורות חוץ מן העליונה שהשרץ בתוכה ואם יש עליהן משקה טופח כולן טמאות שהעליונה מטמאה את המשקה שעל גבה והמשקה מטמא את האלפס שבצדו והוא האלפס חוזר ומטמא המשקה שעל גבו וכן כולן אפילו מאה ומכאן יש סיוע למה שכתבתי שהמשקה מטמא כלי חרס מגבו:

משנה למלך

פי"ג ד כלי חרס שנגעו וכו'. כתב הראב"ד ז"ל כבר כתבתי במקום אחר וכו' והוא בפרק ז' מהלכות שאר אבות הטומאות דין ג' יע"ש: נגעו אוכלין ומשקין באחורי כלי חרס וכו'. (ע"ש עיין לעיל פרק ח' מהלכות אלו דין י"ג):

שמרס בכלי חרס אל תוכו ולא תוך תוכו וכו' והוא פירוש יפה :
יג טבלא של חרס וכו'. בסוף פ"ב : יד ומ"ש היו בתיו קבועים במסמר וכו' :
כתב הראב"ד היו בתיו קבועים א"א והוא שיש שם דופן עודף עכ"ל. ובסוף הוא נלמד מפתגימין דבסמוך ולכן לא הטה רבינו לכתבו :
פי"ד א כל המציל בצמיד פתיל וכו'. פרק שמיני בית שאור מוקף צמיד פתיל וגמון לתוך התנור וכו' ופירש שם רבינו יאסכך שנקדים בכאן פרשים וכו' :
ג ומ"ש טבעת טמאה וכו'. פ"ט כוס שבלע את הזינורא ומלמד שבלע את הדרבן לבינה שבלעה את הטבעת וכו' :
ד תרנגול שבלע שרץ וכו'. גם זה שם :
ה דברים שבתוך הפה וכו' כיצד אדם וכו'. גם זה שם מגע טמא את פיו אוכלים ומשקים לתוך פיו וכו'. ומ"ש והיה לו בתוך קומטו כו'. פרק יוצא דופן עלה מ"ב ע"ב: כתב הראב"ד בסוף משקה לצאת א"א יש כאן שיבוש וכו'. ואיני יודע מה שיבוש יש כאן שרבינו העתיק לשון המשנה ואם מפני שלא כתב דין התוספתא י"ל שמאמר שפניו יקן

וכן חתיכה של לפת ושל גמי משמע בהדיא דדוקא הני משום דדמו לספוג אבל שאר דברים דינם כחרסים דקתני שאם לא הוסק התנור טהור :
ו ספוג שבלע וכו'. פ"ט וכת"ק. ומ"ש בד"א במשקין וכו'. פרק האשה שהיא עושה צרכיה עלה ס"ב ע"ב כר"י וכאוקימתא דרב פפא . ומ"ש וכן בנפת חדשה וכו' . פרק תשיעי דכלים :
ז כלי חרס שחלקו במחיצה וכו' לפיכך תנור שחללו וכו'. רפ"ח וכת"ק :
ח כלי שהיתה הטומאה בתוכו וכו'. בספ"ק דחולין (דף כ"ה) . ומ"ש כיצד כוורת או קופה וכו' עד נטמא. רפ"ח שם :
ט וכמה יהיה בנקב אם היה בכלי שטף במוציא זיתים וכו' :
כתב הראב"ד א"א זה השיעור לא נמצא בשום מקום וכו'. ודעת רבינו שכל נקב שמוציאו מתורת כלי הרי הוא כשבר כלו ואינו מציל בצמיד פתיל. ומה שכתב ומשנה שלימה היא בפ"ח היינו דתנן ניקבו העשוי לאוכלים שיעורו כזיתים העשוי למשקים שיעורו במשקים [העשוי] לכך וכך מטילין אותו לחומרו בכונס משקה איני יודע מה הכריע מביא ממנה הראב"ד שהכי

טהורין שאין כלי חרס מטמא כלי' שבתוכו. ואם היה ביניהן משקה טופח כל שיש בה משקה טופח טמאה שהמשקה מתטמא מאויר התחתונה העודפת וחוזר ומטמא את האלפס: יג טבלא של חרס שהיו קערות דבוקו' בה בתחלת מעשיה והרי הכל כלי אחד ונטמאת אחת מהן לא נטמאו כולן. ואם היה לטבלא דופן עודף שנמצאו כל הקערות בתוכו ונטמאת אחת מהן נטמאו כולן. וכן הדין בבית התבלין של חרס וקלמירין המתאימות כיוצא בו: יד בית התבלין של עץ שנטמא אחד מבתיו במשקין לא נטמאו שאר הבתים. ואם יש לו דופן עודף שנמצאו כל הבתים בתוכו ונטמא אחד מבתיו במשקין נטמאו כולן שהכל ככלי אחד וכלי שנטמא תוכו במשקין נטמא כולו. *היו בתיו קבועין במסמר הרי אלו חיבור זה לזה לטומאה ולהזייה. היו תקועין בלבד הרי אלו חיבור לטומאה ולא להזייה. ואם היו בתיו ניטלין וניתנין אינן חיבור לא לטומאה ולא להזייה:

השגת הראב"ד

*היו בתיו קבועין. א"א והוא שיש שם דופן עודף :

פרק ארבעה עשר

א כל המציל בצמיד פתיל באהל המת מציל בצמיד פתיל באויר כלי חרס. אם הציל במת החמור דין הוא שיציל בכלי חרס הקל. וכל שאינו מציל באהל המת אינו מציל באויר כלי חרס: ב וכשם שאין צמיד פתיל לטומאה באהל המת כך אין צמיד פתיל לטומאה באויר כלי חרס. כיצד קדירה שהיא מליאה אוכלין ומשקין ומוקפת צמיד פתיל ונתונה בתוך התנור הטמא הרי הקדירה וכל מה שבתוכה טהורין. היה השרץ או משקין טמאין בתוכה ומוקפת צמיד פתיל ונתונה באויר התנור נטמא התנור [וכן כל כיוצא בזה]: ג טבעת טמאה שמובלעת בתוך הלבינה או מחט טמאה שמובלעת בתוך העץ ונפלו לאויר כלי חרס נטמא. אע"פ שאם נגע ככר תרומה בעץ זה או בלבינה זו טהור הרי הן מטמאין כלי חרס מאוירו: ד תרנגול שבלע שרץ או בשר מת ונפל לאויר התנור ה"ז טהור. ואם מת שם התרנגול נטמא התנור. שהבלועין בחי מצילין מיד כלי חרס כדרך שמצילין באהל המת: ה דברים שבתוך הפה או בתוך הקמטין אינן כבלועין. כיצד אדם שהיו משקין טמאין בתוך פיו וקפץ פיו והכניס ראשו לאויר כלי חרס טמאהו. וכן טהור שהיו אוכלין ומשקין לתוך פיו והכניס ראשו לאויר תנור טמא נטמאו אוכלים שבפיו. היה לו בתוך קומטו כעדשה מן השרץ והכניסו לאויר התנור נטמא התנור. אע"פ שהטומאה בתוך הקמט: ו ספוג שבלע משקין טמאין אע"פ שהוא נגוב מבחוץ אם נפל לאויר כלי חרס טימאה *שסוף משקה לצאת. וכן חתיכה של לפת ושל גמי. חרסים שנשתמשו בהן משקין טמאין ונגבו ונפלו לאויר כלי חרס לא טמאוהו. נפלו לתנור והוסק נטמא שסוף משקה לצאת. בד"א במשקין קלין אבל בחמורין כגון דם הנדה ומימי רגליה אם היו יכולין לצאת והקפיד עליו שיצא הרי זה מטמא התנור אע"פ שלא הוסק ואם אינו מקפיד עליו אינו מטמא עד שיוסק ויצא המשקה. וכן בנפת חדשה הבאה ממשקין טמאין שהוסק בה התנור נטמא שסוף משקה לצאת אבל בישנה טהור. איזו היא ישנה לאחר שנים עשר חדש. ואם ידוע שיצא ממנה משקה בשעת היסק אפילו לאחר שלש שנים נטמא התנור כשיוסק: ז כלי חרס שחלקו במחיצה משפתו עד קרקעיתו ונכנסה טומאה באויר אחד משני החלקים נטמא הכלי כולו לפי שאין דרך בני אדם לחלק כלי חרס כדרך שחולקין האהלים. לפיכך תנור שחצצו בנסרים או בירעיות ונמצא השרץ במקום אחד הכל טמא: ח כלי שהיתה הטומאה בתוכו והכנים הכלי לאויר כלי חרס ושפת הכלי הטמא חוץ לכלי חרס אע"פ שהטומאה מכוונת בתוך כלי חרס הרי זה טהור שנאמר אל תוכו לא אל תוך תוכו: ט וכן אם היה כלי חרס טמא והכנים לאוירו כלי אחר שיש בו אוכלים ומשקין ושפת הכלי האחר חוץ לכלי חרס אע"פ שהאוכלין והמשקין מכוונין בתוך כלי חרס הטמא הרי אלו טהורין שנאמר כל אשר בתוכו יטמא ולא שבתוך תוכו. כיצד כוורת או קופה או קדירה או חמת וכיוצא בהן שהיה השרץ בתוכה. ושלשל הקופה לאויר החבית או לאויר התנור אף על פי שהשרץ מכוון בתוך אויר החבית הואיל ושפת הקופה או החמת למעלה משפת החבית או משפת התנור הרי אלו טהורין. ואם היה בתוך החמת או בתוך הקדירה וכיוצא בהן אוכלין או משקין ושלשלן לאויר התנור או לאויר החבית הטמאין הרי הן טהורין. היתה הכוורת או הקופה או החמת וכיוצא בהן נקובין אינן מצילין אלא אם היה השרץ לתוכן ושלשלן לאויר כלי חרס הטהור נטמא. ואם היו אוכלין או משקין לתוכן ושלשלן לאויר כלי חרס הטמא נטמאו. ובמה יהיה בנקב *אם היה בכלי שטף במוציא זיתים ואם

השגת הראב"ד

*שסוף משקה לצאת. א"א יש בכאן שיבוש וכן שנינו בתוספתא שהיא מלאה משקין טמאין ושפנים ונגבו מבחוץ ונפלו לאויר התנור בשעת היסקו טמא שלא בשעת היסקו טהור אבל ספוג בין כך ובין כך טמא מפני שהוא עשוי למיכנס ובמשנה ספוג שבלע משקין טמאין ונגוב מבחוץ ונפלו לתנור טמא שסוף משקה לצאת וכן חתיכה של לפתות ושל גמי ר"ש מטהר בשני אלו אלמא שאני ספוג משאר בולעים מפני שהוא כלי שמבליעין בו משקין ולדעת תנא קמא אף בלפת כמוה וגמי עושים כן שמניחין אותם על גבי מכה להיות מוצץ בו את הלחה וכודקין בכן את היין והם כמו כלים והכי איתא בתוספתא :

השגת הראב"ד

*אם היה בכלי שטף. א"א זה השיעור לא נמצא בשום מקום לענין צמיד פתיל והשיעורים שביניהן לענין קבולי טומאה הוא דבכלי חרס אזלינן למה שהוא מיוחד ובכלי עץ במוציא רימון מפני שהוא ראוי לתקנו ואין אדם פורש ממנו עד שינקב במוציא רמון ולפיכך שנו במשנה כל כלי בעלי בתים שיעורן ברמונים בכלל לזה השיעור כולן שוים אבל יש שיעורים אחרים שאינן כל הכלים שוים בהם לכלי חרס שיעורים קטנים יותר מזה אבל לענין הצלה מאויר הטומאה כולן שוים כלומר למה שהוא מיוחד אזלינן ומשנה שלימה היא פ"ח עוין וקשיא :

ואם היה בכלי חרס העשוי לאוכלין שיעורו כזיתים והעשוי למשקין שיעורו בכונס משקה. והעשוי לכך ולכך מטילין אותו לחומרו וכשינקב כלי חרס זה בכונס משקה אינו מציל מיד כלי חרס: **י** *סתם נקב כלי חרס בזפת אם היה השרץ בכלי זה ושלשלו לאויר התנור הטהור נטמא שאין הצמיד מציל על הטומאה מלטמא כמו שביארנו. אבל אם היה בכלי זה אוכלין או משקין ושלשלו לאויר התנור הטמא הרי הן טהורין שהרי הנקב סתום. ושאר כל הכלים שסתמן בזפת וכיוצא בו אינו מציל מיד כלי חרס: **יא** כוורת פחותה אע"פ שסתם הפחת בקש אינה מצלת מיד כלי חרס שהרי אינה כלי: **יב** החמת והכפישה שנפחתו במוציא רמון אע"פ שבטלו מתורת כלי הרי אלו מצילין מיד כלי חרס. והוא שיהיה הפחת למעלה משפת כלי חרס מבחוץ ויהיה בית קבול שלהן משולשל לתוך כלי חרס: **יג** עור פשוט וכיוצא בו שהיה שקוע לאויר כלי חרס או לאויר התנור והשרץ בתוך העור הרי התנור טמא. ואם היה השרץ בתנור אוכלין ומשקין שבתוך העור טמאין שאין מציל מיד כלי חרס אלא כלים שיש להן תוך כגון הסל והקופה והחמת: **יד** כלי חרס שהיתה טומאה בתוכו והיה כלי חרס טהור כפוי ע"פ הכלי הטמא או שהיה הכלי שהטומאה דבוקה בתוכו כפוי על פי הכלי הטהור אע"פ שאויר שניהן מעורב הטמא בטומאתו והטהור בטהרתו שהרי לא נכנסה הטומאה עצמה לאויר כלי חרס הטהור. לפיכך חבית שהיתה מליאה משקין טהורין ונתונה למטה מנחושתו של תנור ונפל שרץ לתוך התנור הרי החבית והמשקין טהורין אע"פ שאויר התנור מעורב עם אויר החבית. וכן אם היתה החבית כפויה על פי התנור ופיה לאויר התנור אפילו המשקה שבשולי החבית טהור:

פרק חמשה עשר

א **אין** כלי חרס מקבל טומאה עד שתגמר מלאכתו. ומאימתי הוא גמר מלאכתו משיצרפו בכבשן. התנור משיסיקנו לאפות סופגנין. הכירה משיסיקנה כדי לבשל עליה ביצת התרנגולין טרופה ונתונה באלפס. הכופח אם עשאהו לאפייה שיעורו כתנור עשאהו לבישול שיעורו ככירה: **ב** תנור שהתחיל לבנותו אם היה גדול משיתחיל בו ארבעה טפחים ויסיקנו מקבל טומאה. ואם היה קטן משיתחיל בו טפח ויסיקנו. הכירה משיתחיל בה שלש אצבעות ויסיקנה. הכופח אם עשאהו לאפייה הרי הוא כתנור ואם לבשל הרי הוא ככירה: **ג** תנור שהוסק מאחוריו או שהוסק מבית האומן או שהוסק שלא לדעת הואיל והוסק מכ"מ ה"ז מקבל טומאה. מעשה שנפלה דליקה בתנור בכפר טן הכפרים ובא מעשה לפני בית דין ואמרו מקבל טומאה: **ד** תנור שהסיקו להיות צולה בו ה"ז מקבל טומאה. ללבן בו אונין של פשתן טהור שאין זה עושה מלאכה בגוף התנור: **ה** תנור שחצצו לשנים והסיק אחד מחלקיו ונטמא במשקין הוא טמא וחבירו טהור. נטמא בשרץ וכיוצא בו מטומאות של תורה הכל טמא. ועובי שביניהן טמא. הוסקו שניהן ונטמא אחד מהן במשקין באויר חולקין את עוביו המשמש לטמא טמא לטהור טהור. בד"א בזמן שחצצו ואח"כ הסיקו אבל הסיקו ואחר כך חצצו ונטמא אחד מהן *אפילו במשקין נטמא הכל: **ו** תנור או כירה של אבן טהורין לעולם. ושל מתכת טהורין משום תנור וכיריים שנאמר יותץ את שיש לו נתיצה ומטמאין משום כלי מתכות. כיצד אין מתטמאין מאוירן ולא במחובר לקרקע כתנור וכיריים ואם נגעה בהן טומאה אפילו מאחוריהן מתטמאין כשאר כלי מתכות ואם נטמאו במת נעשין אב טומאה כשאר כלי מתכות ויש להן טהרה במקוה: **ז** תנור של מתכת שניקב או נפגם או נסדק וסתמו בטיט או שעשה לו טפילה של טיט או מוסף של טיט הרי זה מתטמא משום תנור. וכמה יהיה בנקב כדי שיצא בו האור וכן בכירה. ואם עשה לכירה פטפוטים של טיט מתטמאה משום כירה. מירחה בטיט בין מבפנים בין מבחוץ עדיין אינה מקבלת טומאה: **ח** תנור שאינו מחובר בארץ אפילו תלוי בצואר הגמל הרי זה טמא משום תנור שנאמר טמאים הם בכ"מ: **ט** כור של צורפי מתכות שיש בו בית שפיתה מתטמא ככירה וכן כירת של עושי זכוכית אם יש בו בית שפיתה מקבלת טומאה: **י** כבשן של סיידין ושל זוגגין ושל יוצרין טהורין

השגת הראב"ד

*סתם נקב כלי חרס בזפת. א"א טעה בכל זה שאינו אלא כשסתמו בטיט אבל אם סתמו בזפת התנור טהור מפני שהזפת חיבור לה וכסתום דמי ופיה למעלה וזהו תוך תוכו אבל שאר הכלים אין הזפת חיבור להם והתנור טמא דבנקובים דמי וכ"ש אם סתמן בטיט שאינו חיבור וככי איתא בתוספתא:

השגת הראב"ד

*אפילו במשקין נטמא הכל. א"א אני לא מצאתי בתוספתא כדבריו וכך היא שנויה תנור חצצו לשנים והוסק אחד מחלקיו ונטמא במשקין הוא טמא וחבירו טהור בשרץ הכל טמא והעובי שביניהם כולן טמאין קשה לי כזה אם הכל טמא אף על החלק השני קאמר מה צורך לומר על העובי שביניהם שהוא טמא לפיכך קרוב אני לומר שהעובי שביניהם טמא פירוש הוא למה שאמר הכל טמא הוסקו שניהם ונטמא אחד מהם א"ר יוסי משום ר"י בן נורי חולקין את עוביו המשמש לטמא טמא ולטהור טהור בד"א שחצצו ואח"כ הסיקו אבל הסיקו ואח"כ חצצו מטמא במגע ובאויר נטמא אחד מהן במשקין הרי חבירו טהור כך מצאתי בתוספתא בשתי נוסחאות שלא כדבריו ולא נתבררה אצלי כהוגן:

כסף משנה

שהרי רבינו כתבה ומפרשה בכלי חרס אבל בכלי שטף שיעורו לענין למיד שהיל כשיעורן לקבל טומאה מהטעם שכתבתי. ומ"ש ואם היה בכלי חרס העשוי לאוכלים וכו' עד מטילין אותו לחומרו. רפ"ג וסוף פ"ט:

י סתם נקב כלי חרס וכו'. כתב הראב"ד טעה בכל זה וכו':

יא כוורת פחותה וכו'. משנה רפ"ח:

יב החמת והכפישה:

יג עור פשוט וכו':

יד כלי חרס שהיתה טומאה בתוכו וכו' לפיכך חבית שהיתה מליאה וכו' עד סוף הפרק. בפ"ח חבית שהיא מליאה משקין [טהורין] ונתונה למטה מנחושתו של תנור וכו':

פט"ו א אין כלי חרס וכו'. סוף פרק ד' כלי חרס מאימתי מקבלין טומאה משיצרפן בכבשן והיא גמר מלאכתן. ומ"ש התנור משיסיקנו וכו' עד שיעורו ככירה. רפ"ה:

ב תנור שהתחיל לבנותו וכו'. רפ"ה תנור תחלתו ארבעה ושיריו ארבעה דברי רבי מאיר וחכמים אומרים בד"א בגדול אבל בקטן תחלתו כל שהוא ושיריו ברובו ואמרינן בפרק העור והרוטב וכמה כל שהוא טפח: הכירה משיתחיל בה [שלש] אצבעות וכו'. שם כירה תחלתה שלש ושיריה שלש. ומ"ש הכופח אם עשאו וכו'. שם:

ג תנור שהוסק מאחוריו וכו'. משנה פרק רביעי:

ד תנור שהסיקו להיות צולה בו וכו' עד נטמא הכל. תוספתא דכלים פ"ד אלא שבסוף יש קצת שינוי: וכתב הראב"ד אני לא מצאתי בתוספתא כדבריו וכו'. משיג על רבינו מסוף התוספתא שהיא מוחלקת מנוסחת רבינו ונוסחת הראב"ד איננה מכוונת דקתני סיפא נטמא אחד במשקין הרי חבירו טהור והלא ברישא הדין כן ואם כן מאי איכא בין רישא לסיפא ואי משום דקתני סיפא מטמא במגע ובאויר גם ברישא קתני דבשרץ הכל טמא ואם שאמר דהכל טמא ברישא היינו החלק שנטמא והעובי שביניהן בלבד כדפירש הראב"ד ובסיפא אם נטמא אחד נטמא גם חבירו הוה ליה לפרושי וא"ת דבסיפא לא נטמא אלא הוא לבד ולא העובי שביניהם הוה ליה למיתני דרך שלילה לא נטמא חבירו ונראה שלפיכך כתב הראב"ד ולא נתבררה אצלי כהוגן. ועל פסק רבינו ק"ל דמשמע דר"י בן נורי דאמר חולקים את עוביו לטעמיה אזיל דאמר במתניתין פ"ב דכלים גבי בית תבלין של עץ שנטמא אחד מהן במשקה לא נטמא חבירו ר"י בן נורי אמר חולקים את עביו ומאחר דרבינו פסק כההיא בפרק דלא כר"י בן נורי הכי נמי הוה ליה למיפסק בהא דלא כוותיה ואפשר לומר דכיון דהכא לא אשכחנא רבנן דפליגי עליה משמע שיש איזה טעם לפלוגי בין ההיא דהתם להא דהכא:

ו תנור או כירה וכו'. סוף פ"ה. ומ"ש כיצד אין מתטמאין מאוירן וכו':

ז תנור של מתכת שניקב וכו' עד עדיין אינה מקבלת טומאה. משנה שם:

ח תנור שאינו מחובר בארץ וכו'. פרק כל הכלים עלה קכ"ה:

ט כור של צורפי מתכות וכו' עד מטמאה. פרק שמיני דכלים:

אבנים

טהורין. הפורנה אם יש לה דופן מתטמאה: **יא** אבנים שחיברן זו לזו ועשאן תנור אם עשה לו טפילה מבפנים ומבחוץ הרי זה כתנור לכל דבר ומתטמא מאוירו. ואם טפלו מבחוץ בלבד מתטמא במגע ולא באויר. חיבר אבנים לתנור ולא חיברן זו לזו מתטמאות עם התנור. חיברן זו לזו ולא חיברן לתנור הרי הן כטירה. חפר בארץ ועשה טירה טהור וטירת הכירה טהור: **יב** שתי חביות ושני אלפסין שעשאן כירה מתטמאין באויר ובמגע ותוכן של חביות טהור ועובי החביות חולקין אותו המשמש את הכירה טמא והמשמש את תוך החבית טהור: **יג** העושה שלשה פטפוטין בארץ וחיברן בטיט להיות שופת עליהן את הקדירה הרי זו טמאה משום כירה. קבע שלשה מסמרין בארץ להיות שופת עליהן את הקדירה אע"פ שעשה בראשה מקום בטיט שתשב הקדירה הרי זו טהורה ככירה של מתכת. וכן אבנים שלא מירחם בטיט שהוא שופת עליהן אינן מקבלות טומאה כאילו היא כירה של אבן: **יד** העושה שתי אבנים כירה וחיברן בטיט מתטמאה. חיבר את האחת בטיט והשנייה לא חיברה אינה מקבלת טומאה: **טו** האבן שהוא שופת עליה ועל התנור עליה ועל הכירה עליה ועל הכופח טמאה. עליה ועל הכותל עליה ועל הסלע אינה מקבלת טומאה: **טז** כירת הטבחים שהוא נותן אבן בצד אבן וכולן מחוברות בטיט נטמאת אחת מהן לא נטמאו כולן: **יז** שלש אבנים שחיברן בטיט ועשאן שתי כירות בין שחיברן זו לזו ולא חיברן לקרקע בין שחיברן בקרקע ולא חיברן זו לזו אם נטמאת אחת משתי הכירות האבן האמצעית המשמש ממנה לכירה הטמאה טמא והמשמש ממנה לכירה הטהורה טהור. ניטלה האבן החיצונה של כירה הטהורה הוחלטה האמצעית כולה לטומאה. ניטלה החיצונה של כירה הטמאה טהרה האבן האמצעית כולה. נטמאו שתי החיצונות אם היתה האבן האמצעית גדולה נותן ממנה לכירה זו כדי שפיתה מצידה ולכירה השנייה כדי שפיתה מכאן והשאר טהור. ואם היתה קטנה הכל טמא. ניטלה האמצעית אם יכול לשפות על שתים חיצונות יורה גדולה הרי היא טמאה. היו מרוחקין יתר מזה טהורה. החזיר את האמצעית הרי הכל טהור כשהיה. מירחה בטיט מקבל טומאה מכאן ולהבא והוא שיסיקנה לכל אחת מהן כדי לבשל עליה הביצה: **יח** שתי אבנים שעשאן כירה ונטמאת וסמך לאבן זו ממנה אבן אחת מכאן ולזו אבן אחת מכאן הרי חצי כל אבן משתי אבני הכירה הראשונה טמא וחצי האבן טהור. ניטלו השתים הטהורות שסמך חזרו השתים של כירה לטומאתן: **יט** *דוכן של חרס שיש לו בית קיבול הקדירות והרמץ נתון בתוכו טהור משום כירה וטמא משום כלי קיבול. לפיכך אם היה מחובר בארץ טהור כשאר הכלים ואם ניקב אינו מקבל טומאה ככלי קיבול. מה שאין כן בכירה. הצדדין שלו הנוגע בהן אינו טמא משום כירה. הרחב שלו שיושבין עליו בשעת בישול מתטמא אם נטמא הדוכן. וכן הכופה את הסל ובנה כירה על גבה הרי זו טמאה משום כלי עץ לא משום כירה לפיכך אינה מקבלת טומאה מאוירה ככירה:

פרק ששה עשר

א תנור גדול שיריו ארבעה טפחים והקטן שיריו רובו. כיצד אם נשבר בגדול ארבעה ובקטן רובו מקבל טומאה פחות מכאן אינו מקבל טומאה. וכן אם נטמא ונתצו עד ששייר בו פחות מארבעה בגדול או בפחות מרוב בקטן טהור. נשאר בו ארבעה או רוב בקטן עדיין הוא בטומאתו. והכירה שיריה שלש אצבעות. הכופח שעשאהו לאפייה שיעורו כתנור. לבישול שיעורו ככירה: **ב** תנור שנטמא ולא רצה לכתתו כיצד מטהרין אותו חולקו לשלשה חלקים *ונורר את הטפילה שעל החרסים עד שנמצא כל חרס מהן עומד על הארץ בלא טיט על גביו. חילקו לשנים אחד גדול ואחד קטן הגדול טמא והקטן טהור. חילקו לשנים בשוה כל אחד מהן טמא לפי שאי אפשר לכוין. אבל טבלא של חרס שיש לה דופן שנחלקה לשנים טהורה. ואם היה אחד גדול ואחד קטן הגדול טמא: **ג** תנור שחילקו לשלשה ואחד גדול כשנים הגדול טמא והשנים הקטנים טהורין. חתכו חוליות לרחבו אם היה גובה כל חוליא וחוליא פחות מארבעה טפחים טהור. חזר וסידר החוליות זו על גבי זו והמריח עליהם בטיט והחזירו תנור כשהיה הרי זו כמו שעשה תנור אחר ואינו מקבל טומאה אלא מכאן ולהבא והוא שיסיקנו כדי לאפות בו סופגנין אחר שמירחו. הרחיק ממנו את הטפילה ונתן חול או צרורות בין החוליות ובין הטפילה אינו מקבל טומאה לעולם וזהו שאמרו הנדה והטהורה אופות בו והוא טהור. היתה בו חוליא אחת שיש בה ארבעה טפחים היא מתטמאה במגע ולא מתטמאת באויר ושאר החוליות טהורות: **ד** תנור שבא מחותך מבית האומן ועשה לו סמוכין שמקבצין אותו להיות כאחד ונתנם עליו והוא טהור ונטמא כשיסיר את הסומכין אותו יטהר ואפילו החזירן הרי הוא טהור. מירחו בטיט מקבל טומאה להבא ואינו צריך להסיקו שכבר הוסק: **ה** תנור שחתכו חוליות ונתן חול בין חוליא לחוליא וטח בטיט על הכל מבחוץ ה"ז מקבל טומאה: **ו** יורת הערביים שהוא חופר בארץ וטח בטיט אם יוכל הטיט לעמוד בפני עצמו מקבלת טומאה ואם לאו טהור: **ז** המביא שבר חרס ודבקן זה בזה ועשאן תנור ועשה לו טפילה מבית ומבחוץ והסיקו הרי זה מקבל טומאה אע"פ שאין בכל אחד מהן כשיעור: **ח** פטם שקרזלו ועשאוהו תנור ועשה לו טפילה מחוץ אע"פ שמקבל על דפנותיו כשיעור הרי זו טהור שכלי חרס שטהר אין לו טומאה לעולם אלא אם כן עשאהו תנור ועשה לו טפילה מבית ומבחוץ: **ט** תנור של סדקין שעשה טפילה לכל אחד ואחד ומקום הסדקין מגולה אינו מקבל טומאה. נתן טיט או סיד או גפסים על גבי הסדקין הרי זה מתטמא. נתן עליהן חרסית או זפת ונפרית שעוה ושמרים בצק או גללים טהור. זה הכלל דבר שאין עושין ממנו תנור אינו מחבר את הסדקין:

[* בפירוש המשנה דוכן והוא כלי אחד] : [* נ"ל שצ"ל ונוגר כדאיתא בפי"ם]

יא אבנים שחיברן זו לזו וכו'. תוספתא רפ"ד דכלים וכרבי יהודה. ומ"ש וטירת הכירה טהור. שם:
יב שתי חביות וכו'. תוספתא דכלים פרק חמישי:
יג העושה שלשה פטפוטין וכו' עד של מתכת. משנה רפ"ו דכלים. ומ"ש וכן אבנים שלא מירחם בטיט וכו' עד אינה מקבלת טומאה. שם:
טו האבן שהוא שופת עליה וכו' עד חזרו השתים של כירה לטומאתן. גם זה שם:
יט דוכן של חרס וכו' עד סוף הפרק. פ"ה. ומ"ש לפיכך אם היה מחובר בארץ וכו':
פט"ז א תנור גדול וכו'. רפ"ה דכלים ופרק העור והרוטב (דף קכד). ומ"ש והכירה שיריה שלש אצבעות וכו' עד שיעורו ככירה. רפ"ה דכלים:
ב תנור שנטמא וכו'. שם וכתנא קמא. ומה שכתב חילקו לשנים וכו'. שם: חילקו לשנים בשוה וכו'. פ"ב דבכורות דף י"ז. ומ"ש אבל טבלא של חרס וכו':
ג תנור שחילקו לשלשה וכו' עד אופות בו והוא טהור. פ"ה דכלים. ומ"ש היתה בו חוליא אחת וכו'. תוספתא פ"ד:
ד תנור שבא מחותך וכו' עד ואם לאו טהור. פרק חמישי דכלים:
ז המביא שברי חרס וכו'. תוספתא ריש פרק שלישי:
ח פטם שקרזלו וכו':
ט תנור של סדקין וכו' עד ואם יש בו רוב שנור מקבל טומאה. תוספתא פ"ד:

כסף משנה

יב תנור שנתן בו עפר עד חציו וכו'. משנה פרק ה':

יג הבירה מקום שפיתת וכו'. פרק כירה (דף ל"ח ע"ב). ומ"ש לפיכך כירה שנחלקה וכו'. משנה פרק שביעי דכלים:

יד הקלתות של בעלי בתים וכו' עד סוף הפרק. ריש פרק שביעי:

פי"ז א כל ידות הכלים וכו':

לפיכך האבן היוצאת וכו' עד שיעורו ככירה. פרק חמישי:

ג מוסף התנור וכו' עד ושל צבעים טהור. שם: **ד עטרת** הכירה וכו' עד ואפילו על שלש אבנים טמאה. גם זה שם:

ה בית הפך וכו'. גם זה שם וכר"מ ואע"ג דרבי שמעון פליג עליה פסק כר"מ משום דבפרק במה טומנין (דף מ"ח ע"ב) אמרינן מאן תנא כל המחובר לו הרי הוא כמוהו ר"מ דתנן בית הפך ובית התבלין וכו' ועוד דר"מ מחמיר. ומ"ש לפי שאינם חיבור לה

י סדק תנור שנתנו כלפי זוית ומירח בטיט מן הצדדין טהור: **יא** דף של תנור שנתנו בזוית להיות אופה בו טהור. ואם יש בו רוב תנור מקבלת טומאה: **יב** תנור שנתן בו עפר עד חציו אם נטמא מאוירו בלבד אינו מהטמא אלא מעפר ולמעלה ואם נטמא במגע ונגעה טומאה בו מתוכו נטמא כולו אף מעפר ולמטה: **יג** הכירה מקום שפיתת שתי קדרות והכופח מקום שפיתת קדירה אחת. לפיכך כירה שנחלקה לאורכה טהורה לרוחבה עדיין מקבלת טומאה. הכופח שנחלק בין לארכו בין לרחבו טהור: **יד** הקלתות של בעלי בתים שנפחתה קרקעיתה אם היה עומק הפחת פחות משלשה טפחים הרי זו מקבלת טומאה שאם יסיק בפחת מלמטה תתבשל הקדירה מלמעלה. היה הפחת עמוק שלשה או יותר אינה מקבלת טומאה שהרי האש רחוקה מן הקדירה ואינה בשלה. נתן אבן או צרור על פי הפחת עדיין היא בטהרתה. מירחו בטיט נעשת האבן קרקע הכירה ומקבלת טומאה מכאן ולהבא:

כסף משנה

לה אלא מדברי סופרים וכו'. בפרק במה טומנין כ"כ רבינו שמשון וצריך עיון:

ו חצר הכירה וכו'. פ"ז. ומ"ש לפי שאינה חיבור לה אלא מדבריהן נלמד ממה שכתבתי בסמוך דאיתא בפרק במה טומנין. וכתב הראב"ד אבל אם נטמאת אחת מהן מאוירה אין חבירתה טמאה וכו' א"א לי נראה מ"ש אינו מיטמא באויר וכו'. טעמו משום דמסיים בה במתניתין כיצד מטהרין אותה רבי ישמעאל אומר נותן את השפוד וכו' ופירש ר"ש משום דכירה גבוה וכו' וגם רבינו פירש שם להיות חצר הכירה נגד פי הכירה אמר איך נדע מה מהאויר וכו'. ומשיג הראב"ד על רבינו שהשמיט הטערה זו דרבי ישמעאל דמדסתם לה סתומי משמע שכל שלא נכנס השרץ תוך כתלי החצר לא נטמא החצר ואפשר לומר שרבינו בכאן סובר דרבי ישמעאל לא לפרש דברי ת"ק בא אלא להלוק ופסק כת"ק: **היתה** חצר הכירה מופרשת וכו'. בס"ז:

ניטל

פרק שבעה עשר

א כל ידות הכלים הרי הן ככלים ואם נטמא הכלי נטמאה ידו הצריך לה בתשמישו ושאין צריך לה טהור כמו שיתבאר. לפיכך האבן היוצאת מן התנור טפח וכן הכירה שלש אצבעות חיבור ואם נטמא התנור והכירה נטמאו אבנים אלו. ואוכלין ומשקין הנוגעין באבנים אלו נטמאו. ואם נגעו בחוץ לטפח של תנור או בחוץ לשלש אצבעות של כירה טהורין: **ב** הכופח עשאהו לאפייה שיעורו כתנור. עשאהו לבישול שיעורו ככירה: **ג** מוסף התנור של בעלי בתים טהור ושל נחתומין טמא בטומאת התנור מפני שסומך עליו את השפוד. כיוצא בו מוסף יורה של שולקי זיתים טמא ושל צבעים טהור: **ד** עטרת הכירה טהורה. וטירת התנור והוא המקום הבנוי בצידו שכניחין בו את הפת בעת רדייתה בזמן שהיא גבוהה ארבעה טפחים טמאה בטומאת התנור. פחות מארבעה טפחים טהור לפי שאינה חיבור לו. ואם חיברה לתנור אפילו על שלש אבנים טמאה: **ה** בית הפך ובית התבלין ובית הנר שבכירה אם נטמאת הכירה במגע נטמאו כולן ואם נטמאת באויר לא נטמאו לפי שאינן חיבור לה אלא מדברי סופרים. ולפיכך עשו לה היכר כדי שלא ישרפו על מגען תרומה וקדשים. וכן כל שאנו אומרין בעניין זה שהוא מתטמא במגע ואינו מתטמא באויר אינו חיבור אלא מדבריהם ועשו לו היכר זה כדי שלא ישרפו עליו קדשים אלא תולין: **ו** חצר הכירה בזמן שהיא גבוהה שלש אצבעות ה"ז חיבור ואם נטמאת הכירה או חצרה בין באויר בין במגע נטמא השנייה. היתה החצר פחותה מכאן ונטמאת אחת מהן במגע נטמאת השנייה. *אבל אם נטמאת אחת מהן מאוירה בלבד אין חבירתה טמאה לפי שאינה חיבור לה אלא מדבריהם. היתה חצר הכירה מופרשת ממנה בזמן שהיא גבוהה שלש אצבעות הרי זו חיבור לה בין לטומאת מגע בין לטומאת אויר. היתה פחות מכאן או שהיתה החצר חלקה ואין לה שפה אין חיבור לה ואם נטמאת הכירה בין מאוירה בין במגע החצר טהורה וכן אם נטמאת החצר הכירה טהורה:

השגת הראב"ד

*אבל אם נטמאת אחת מהן מאוירה בלבד. א"א לי נראה מה שאמר אינו מיטמא באויר אינו מיטמא באויר החצר כשהשרץ באויר הכירה למעלה מכנגד אויר החצר אבל כנגד לאויר החצר אפילו שהוא מכאן טמא זה מאוירו של זה והוא שאמרו וכנגדו מטמא באויר:

פטפוטי

משנה למלך

פי"ז א כל ידות הכלים הרי הם ככלים כו'. ידות הכלים שהם ככלים נפקא לן בריש פרק העור והרוטב מדכתיב גבי תנור לכם לכל שבצרכיכם לרבות את הידות ואע"ג דהאי קרא בכלי חרס כתיב ודין זה דידות הוא בכל הכלים וכמו שמתבאר מדברי רבינו פרק ד' מהלכות אלו וכל הכלים לא גמרי אלא כלי חרס משום דאיכא למימר מה לכלי חרס שכן אין לו טהרה במקוה ככל כתבו שם ד"ה מעיקרא דדרשינן כמ"כ והנוגע בכן לרבות את הידות ולשאר כלים איצטריך. וראיתי להרשב"א בחידושיו ריש פרק העור והרוטב שכתב איכא דקשיא ליה ומי עדיף יד מגבו של חרס ותירצו בתוספות דגזירת הכתוב היא ע"כ. ונראה שהקושיא היא משום דמפשט הסוגיא מוכח דכי דרשינן ידות גבי כלי חרס הוא אף להכניס שאם נטמא ידו נטמא כל הכלי ומש"ה הקשו דמאי עדיף יד מגבו דקי"ל דאין כלי חרס מקבלים טומאה מגביהן אבל אם היינו אומרים דמאי דמרבינן ידות הוא להוציא שאם נטמא הכלי ונגעו אוכלין ביד שנטמאו האוכלין ליכא קושיא כלל דהא גבי כלי חרס קי"ל שאם נטמא תוכו נטמא גבו ומטמא אחרים מגבו וכמו שכתב הרשב"א בחידושיו פ"ק דחולין עלה כ"ד אלא ודאי כדכתיבנא ותירצו בתוספות דגזירת הכתוב היא דיד עדיף מגבו. עוד כתב בשם הרמב"ן דהכא ביד תלוי כגון שנטמא מאוירו והנטמא היד נטמא הכלי עוד כתב דמיירי ביד של עץ או של אבן ומחוברת בו באוירו ע"כ. והנה תירוץ זה האחרון הוא תמוה וכמו שתמה שם הרשב"א דכיון שאין יד האבן וטען תלוין היאך הם בעצמם מקבלים טומאה וכתב שתירוץ התוספות נראה ביותר ומדברי רבינו יראה לי דלא ס"ל לא כתירוץ התוספות ולא כתירוץ הרמב"ן אלא דס"ל דכי נתרבו ידות לכלי חרס היינו להוציא דוקא שאם נטמא התנור נטמא היד והאוכלין שנגעו ביד נטמאו וזהו שכתב לפיכך האבן היוצאת מן התנור כו' ואם נטמא התנור והכירה נטמאו אבנים אלו והאוכלין ומשקין הנוגעים באבנים אלו נטמאו ע"כ וכן בריש פ"ק שכיא שם דיני ידות פירש שם דהיינו שאם נטמא הכלי נטמא היד והאוכלין שנגעו ביד נטמאו וברים פ"א מהלכות טומאת אוכלין שכיא שם דין ידות אוכלים פירש שם דהיינו להכניס ולהוציא וכמו שכתב כל שהוא יד מתטמא ומטמא נראה דס"ל דידות דכלי חרס לא איתרבו אלא להוציא אבל לא להכניס והיינו טעמא משום דלא עדיפי מגבו ומ"ש רבינו בריש פ"ק שכל ידות הכלים הרי היא חבורה כגוף הכלי להתטמא ולטמא ע"כ ולשון זה דמתטמא ומטמא הוא לשון המורגל בכל דבר במכניס ומוציא וכמו שנתבאר במסכת עוקצין אם סלשון עצמו נקט רבינו גבי ידות אוכלים מ"מ נראה דהכא אין פירושו אלא להתטמא מחמת הכלי ולטמא האוכלים שנגעו בו וכמו שסיים דבריו לפיכך כו'. ואם נפשך לומר שמשמע דברי רבינו שכתב להתטמא ולטמא הוא להוציא ולהכניס במשמעו בכל המקומות אף אתה אמור דרבינו בפרק זה מיירי בידות דכל הכלים בין דחרס בין בשאר דברים ודוקא בידות דכלי חרס הוא מה שכתבנו דלא איתרבו להכניס אבל בידות דשאר כלים שפיר דאיתרבו אף להכניס וכמו שכתב רבינו באותו פרק דין י"ג גבי מקל שאם נגעה טומאה במקל נטמא הקורדום והטעם הוא מבואר דרחמנא רבי לידות שיהיו חשובים כגוף הכלי וכלי חרס דאפילו בכלי עצמו אינו מקבל טומאה מגבו שפיר דכי אתרבי ליה יד לא הוי אלא להוציא אבל שאר כלים דמקבלים טומאה מגביהם כי איתרבי להו יד הוי להכניס ולהוציא מטעם שהוא היד כגוף הכלי והכתא אתו דברי רבינו כפשטן דבתחילה כתב דהיד היא חשובה כגוף הכלי להתטמא ולטמא דהיינו להוציא ולהכניס וכתאור ואלו הדברים פירש אותם כל אחד כפי הראוי דגבי כלי חרס דלא שייך להכניס פירש דהיינו להוציא וגבי שאר כלים דשייך להכניסם פי' דאיתרבו אף להכניס. ודע שמה שכתבנו לדעת רבינו [דלא] איתרבו ידות דכלי חרס להכניס כן כתבו התוספות בסוף פ"ק דחולין עלה כ"ד ד"ה וגבו דלא אמרינן יד להכניס בכלי חרס והביאו ראיות לזה וכן כתבו בפ"ג דנדה עלה כ"ו ד"ה מן וכפ"ו דבכורות עלה ל"ח ד"ה פרי ולפ"ז יש לתמוה על מה שכתב הרשב"א בשם התוס' דגזירת הכתוב היא דמשמע דס"ל דאיתרבו ידות לכלי חרס אף להכנים וזהו כפך מה שכתבו במקומות שכתבנו. והכור סייפי לומר דלעולם קושטא דמילתא היא דלא איתרבו ידות דכלי חרס להכנים אלא שמתחילת הסוגיא דפרק העור והרוטב משמע דס"ל לתלמודא דאיתרבו ידות אף להכנים וכן נראה מדברי התוספות דבכורות ודנדה שכתבו דס"ל דמסוגיא זו נראה דבתחילה הוה ס"ל דאיתרבו ידות אף להכנים ועל זה הוקשה להם דהיכי הוה ס"ד למימר הכי והלי עדיפי מגב ותירצו דהוה אמינא דגזירת הכתוב היא אבל לעולם דלפי המסקנא ליתא לך למסקנא נמי ולמימר דאיתרבו להכנים ושפיר גזירת הכתוב אלא אמרינן דלא איתרבו אלא להוציא וכפשטא דתוספתא דקאמרה דאין טומאה לכלי חרס אלא מאוירו ובכיסתו ומיירי אף שיש לו יד וכן מאי דכתב רחמנא דאם יש צמיד פתיל עליו שהוא טהור מיירי אף בכלי חרס שיש לו יד משום דלא איתרבו ידות לכלי חרס כ"א להוציא אבל לא להכנים וכ"ל דמשכחת יד לכלי חרס להכנים וכגון שנטמא היד במשקין טמאין ולסברת רבינו שכתב בפ"ז מהלכות אבות הטומאה דמשקין טמאים מטמאים כלי חרס מאחוריהם. שוב ראיתי דהא ליתא שהרי פתב רבינו סוף הלכות אלו דליתא טומאת משקין לידות בכלים וזה פשוט:

חזה

ז פטפוטי כירה שלשה היה גובה כל אחד מהן שלש אצבעות או פחות אם נטמאת הכירה בין במגע בין באויר נטמאו שלשתן. וכן אם היו ארבעה. ניטל אחד מהן אם נטמאת הכירה במגע נטמאו שני הפטפוטים שנשארו ואם נטמאת באויר לא נטמאו עמה. עשה לה שני הפטפוטים זה כנגד זה אם נטמאת הכירה במגע נטמאו. ואם נטמאת באויר לא נטמאו. היו הפטפוטים גבוהין משלש אצבעות ולמטה מתטמאין עמה בין שנטמאת במגע בין שנטמאת באויר. ומשלש ולמעלה מתטמאין עמה אם נטמאת במגע אבל אם נטמאת מאוירה בלבד אין מתטמאין עמה. היו משוכין מן השפה בתוך שלש אצבעות מתטמאין עמה בין שנטמאת במגע בין שנטמאת באויר. היו חוץ לשלש אצבעות מתטמאין עמה אם נטמאת במגע ואם נטמאת באויר בלבד אין מתטמאין עמה. ואין מדקדקין בכל השיעורין האלו שכולן הן מדברי סופרים:

פרק שמונה עשר

א כלי חרס אינו מקבל טומאה עד שיהיה מקבל ועשוי לקבלה. אבל אם לא היה לו בית קיבול או שהיה מקבל ולא נעשה לקבלה אינו מקבל טומאה כלל לא מן התורה ולא מדברי סופרים. לפיכך הכסא והמטה והספסל והמנורה והשלחן של חרס. וכן כל כיוצא בהן מכלים שאין להם תוך אינן מקבלין טומאה. וכן הסילונות שהמים מהלכין בהן אף ע"פ שהן כפופין ואף ע"פ שהן מקבלין הרי הן טהורין מפני שלא נעשו לקבלה אלא כדי שיצאו מהן המים. וכן חבית של שייטים וחבית הדפונה *בשולי המחץ הואיל ונעשית כמו בית יד שנושאין בה המחץ ולא נעשית לקבלה אינה מקבלת טומאה: **ב** פנס שהיה בו בית קיבול שמן מקבל טומאה ושאין בו טהור. *וכן מגופת היוצרים שיש לה תוך טמאה: **ג** משפך של בעלי בתים טהור. ושל רוכלין מתטמא מפני שמטהו על צדו ומריח בו ללוקח: **ד** כיסוי כדי יין וכדי שמן והחביות טהורות שלא נעשו לקבלה. ואם התקינן לתשמיש מתטמאין: **ה** כיסוי האלפס בזמן שהוא נקוב ויש לו חדוד טהור. ואם אינו נקוב ואין לו חדוד מתטמא מפני שהאשה מסננת לתוכו את הירק. זה הכלל כל המשמש בכלי חרס כשהוא כפוי טהור: **ו** טיטרום אע"פ שהוא נקוב *ומוציא פרוטות מתטמא שהרי המים מתכנסין בצדדין והן עשויין לקבלה: **ז** הלפיד של חרס שמניחין מטליות הבגדים והשמן בתוכו והוא דולק מתטמא. וכן כלי שמניחין תחת הנרות לקבל השמן מתטמא: **ח** גסטרא שמניחין תחת הכלים לקבל משקין הנוזלין מן הכלי מקבלין טומאה: **ט** ספינה של חרס אף ע"פ שהיא מקבלת אינה מקבלת טומאה שאין הספינה בכלל הכלים האמורין בתורה בין היא של חרס בין היא של עץ בין גדולה בין קטנה: **י** כל הכלים שנשברו ונפסדה צורתן אין שבריהן מקבלין טומאה אע"פ שאותן השברים ראויין לתשמיש. חוץ משברי כלי חרס שאם היה בהן חרס הראוי לקבל הרי הוא מקבל טומאה שנאמר וכל כלי חרס מפי השמועה למדו שזה *לא בא לרבות אלא שברי כלי חרס. בד"א כשהיה לחרס זה תוך לקבל בו המשקין כשהיה החרס יושב לא סמוך אבל אם אינו יכול לקבל אלא א"כ סומכין אותו אינו מקבל טומאה: **יא** החרס שאינו יכול לישב כדי שיקבל מפני אזנו. או שהיה בו חדוד והחדוד מכריעו לצד אחר ה"ז טהור אע"פ שניטלה האוזן או נשבר החדוד שכל כלי חרס שטהר שעה אחת אין לו טומאה לעולם: **יב** כלי חרס ששוליהן חדין כמזרקות שנשברו ושוליהן מקבלין אע"פ שאינן מקבלין אא"כ נסמכו כגון שולי הקרפיות *והכוסות הרי אלו מקבלין טומאה. שלכך נעשו מתחלתן שיהיו שוליהן מקבלין בסמיכה או באחיזה: **יג** כמה יקבל החרס ויהיה מקבל טומאה. אם היה הכלי כשהיה שלם ומכיל בדי סיכת אדם קטן עד חביות שהן מקבלות

בסאה

השגת הראב"ד

*בשולי המחץ הואיל ונעשית. א"א כלל כלל לא נתקבל בעיני זה הפירוש שהחבית היא בית יד למחץ ונראה בעיני חבית של שייטין חדה וארוכה:

*וכן מגופת היוצרים. א"א זה כתב תחת מה שראה במשנה מגופת היוצרין שהוא פותח בה מקורה והוא גומר בה טמאה ונדמה לו פותח בה חוקק בה ולא נגמרה מלאכתה ולא כן ידמה לי אלא שהוא נוקב בה כלל כשעת עשייתה מניח בה הנקב ושהוא גומר בה שאינו מניח בה נקב:

השגת הראב"ד

*מוציא פרוטות מתטמא. א"א אני שונה רבי יוסי מטמא מפני שהוא מוציא פרוטות והוא אמר אע"פ שמוציא פרוטות ובעל הערוך פירש כלי שיש בו נקבים קטנים אחד מלמעלה ואחד מלמטה העליון רחב מעט מן התחתון וכשנותן אצבעו על העליון אינו יוצא כלום מן התחתון ורבי אלעזר ברבי צדוק מטהר מפני שהוא מנוקב ורבי יוסי מטמא מפני שאותו הנקב מוציא פרוטות ושיעור כלי חרס ליטהר אינו כמוציא פרוטות ודלא כר"א שיש לדעתו שהוא כלי טהור כמוציא פרוטה קטנה זה הפירוש לדעת המאסף ואיני מקובל דהוה ליה למיתני אע"פ שמוציא פרוטות ומסתברא כפירושא דגאון ופרוטות כמו ספורטים על פי הכלל והוא מלשון פרט כלומר הולאות דקות פעם מוציא ופעם אינו מוציא כשסוגר מלמעלה אינו מוציא מלמטה הילכך אינו כלי נקוב שאינו עשוי אלא להנאה:

השגת הראב"ד

*לא בא לרבות אלא שברי כלי חרס. א"א כמה אני תמה על זה כי כל המשניות והתוספתות מלאים מזה שהכלי הנשבר ועושה מעין מלאכה ראשונה וכלי עץ שיהיה לו בית קיבול טמאים והפרכה הכתוב שברי כלי חרס לרואה שהייתי סבור חרס הנשבר אין לו תקנה:

ז ניטל אחד מהם וכו'. שם וכר"מ לגבי ר"ש: עשה לה שני הפטפוטים וכו'. גם זה שם וכר"מ דמחמיר לגבי ר"ש. ומ"ש ואין מדקדקים בכל השיעורים האלו וכו':

פי"ח א כלי חרס אינו מקבל טומאה וכו' לפיכך הכסא והמטה וכו' עד מסננת לתוכו את הירק. בפ"ב:

ה ומ"ש זה הכלל וכו'. תוספתא דכלים פרק ב'. כתב הראב"ד וחבית הדפונה בשולי המחץ וכו' ולא נעשית לקבלה וכו' א"א כלל כלל לא נתקבל בעיני זה הפירוש וכו'. ולא זכינו לדעת מה היה הראב"ד מפרש בה ולדעת רבינו יש לומר דל"ק שהבית זו קטנה ביותר ולא נעשית לקבלה אלא בית יד המחץ שהוא ניטל השוטים אותו כמין הבית קטנה לנוי כן פירש רבינו בפירוש המשנה וקרוב לזה פירש ר"ש: וכתב עוד הראב"ד חבית של שייטין חדה וארוכה עכ"ל. ואיני יודע למה היא טהורה שאע"פ שאינה יכולה לישב שלא מסומכת טמאה שלכך נעשית מתחלתה כמו שולי קורפיות ושולי קוסים הלדונייס שאע"פ שאינם יכולים לישב שלא מסומכין טמאים מפני שלכך נעשו מתחילתן כדאיתא בפרק ד' ואפשר דשאני התם שנעשו לקבלה אלא שקשה א"כ היפוך לי מהאי טעמא להוד כמ"ש רבינו וג"ז טעם רבינו שמשון שכתב חבית של שייטין כמין חבית חלולה מבפנים ואין לה פה כדי ללמד בה לשוט ע"פ המים: כתב עוד הראב"ד וכן מגופת היוצרים שיש לה תוך טמאה א"א זה כתב תחת מה שראה במשנה וכו'. וז"ל בפירוש המשנה מגופת היוצרים וכו' ור"ש פירש מגופת היוצרים להכי נקט יוצרים וכו':

ו טיטרום אע"פ שהוא נקוב וכו'. משנה כרבי יוסי:

כתב הראב"ד א"א אני שונה רבי יוסי מטמא וכו'. ועל מה שטען על רבינו מדרבי יוסי קתני מפני שהוא מוציא פרוטות והוא אמר אע"פ שמוציא פרוטות י"ל שכך פירוש דברי רבינו אע"פ שהוא נקוב מתטמא מפני שאינו נקוב נקב גדול שיצאו ממנו כל המים אלא נקוב נקבים קטנים והמים יוצאים ממנו מעט מעט באיחור גדול ולזה נקרא מוציא פרוטות לא לומר שהנקב הוא מוציא פרוטה קטנה כמו שכתב הראב"ד בדעת רבינו אלא כמו שפירשתי וכן כתב בפירוש המשנה וז"ל טיטרום הוא כלי חרס תוספתו רחבה וכו' וכאן הוסיף שהרי המים מתכנסין בצדדין והם עשויין לקבלה וג"ז בכלל מפני שהוא מוציא פרוטות שמתוך שהנקבים דקים ואין המים יוצאים אלא מעט מעט באיחור גדול המים מתכנסים בצדדין שאילו היו הנקבים גדולים לא היו המים מתכנסים ונמצא שלא היה נעשה לקבלה:

ז הלפיד של חרס וכו'. שם. ומ"ש וכן כל וכו'. זהו פירוש מה ששנינו שם ובית שקעו של נר מטמא באויר וכו' כן פירש שם רבינו:

ח גסטרא שמניחים וכו'. שם:

ט ספינה של חרס וכו'. שם ובפרק ר"ע:

י כל הכלים שנשברו וכו'. בת"כ פרשת שמיני מנין לרבות שברי כלי חרס ת"ל וכל כלי חרס: כתב הראב"ד מפי השמועה למדו שזה לא בא לרבות אלא שברי כלי חרס א"א כמה אני תמה על זה וכו':

ומ"ש בד"א כשהיה לחרס זה תוך לקבל בו המשקין כשהיה החרס יושב לא סמוך. בפ"ב דכלים הדקים שבכלי חרס וקרקרותיהן ודפנותיהן יושבים שלא מסומכים:

יא החרס שאינו יכול לישב וכו'. רים פרק ד' וכת"ק:

יב כלי חרס ששוליהם חדים וכו'. שם:

יג כמה יקבל החרס וכו'. בפ"ב (דף ח') וכרבי ישמעאל וצ"ע למה לא פסק כר"ע ואפשר שסובר רבינו דרבי ישמעאל הוה רביה

(* בדפוס שוטים הלדונייס ופי' כוסות יו"ע)

רביה אך קשה דבמתניתין תנן מסאתים ועד שלש ועד חמש סאין בלוג דברי רבי ישמעאל ור"ע תנן מלחמיות ועד הצבים גדולים בלוג וכיון שפסק ברישא כרבי ישמעאל אמאי נקט בסיפא לישנא דר"ע ואפשר דעד חמש סאין דנקט רבי ישמעאל לאו דוקא חמש סאין דה"ה לטפי ומשום הכי נקט הצבים גדולים לכלול כל מה שהם גדולים :

טו כלי חרס קטן וכו'. תוספתא פ"ב הפכין והגלילין והחביות שביהודה יש להם קרקרות ואין להם דפנות :

טז חזקת חרסים הנמצאים וכו'. תוספתא פ"ג: כתב הראב"ד א"א מצאתי נוסחא זו מוחלפת וכו'. ואני אומר נוסחא דידן כנוסחת רבינו ואיני יודע למה כתב הראב"ד שאינו יודע שהרי מפורשת בדברי רבינו מפני שרוב חרסים הנמצאים בבית היוצר הם גסטריות לכלים כלומר הם ראויים להושיבם תחת הכלים לקבל המשקים הנוטפים מהם. ועל מה שפירש הראב"ד לפי גירסתו ק"ל שכתב והיוצר הסיקן עם שאר כלים שלא לצורך למה יסיקם שלא לצורך ועוד שכתב שאינן נחשבות בעצמן שהחשיבות מחשב הסברים שאם הם ראויין לשמש תשמיש כלי כי לא אחשבינהו מאי הוי :

פי"ט א כמה שיעור השבר וכו'. ברפ"ג ובס"פ המצניע (דף נ"ו) :

ב ומ"ש חמש מדות בכלי חרס וכו'. בסוף פרק המצניע וכפירש"י :

ג החבית שיעורה כאגוזים. בפ"ג דכלים וכרבי יהודה. ומ"ש האלפס והקדרה וכו'. שם: וכן עריבה של חרס וכו'. תוספתא פ"ג :

ד הפך והטני וכו'. משנה פרק שלישי וכתנא קמא : **ו** חבית שנפחתה וכו'. ריש פרק רביעי וכחכמים. ומה שכתב נתרעעה וכו'. שם :

ז חבית שניטלו אזניה וכו'. בפרק ד'. ומה שכתב אפילו אזן אחת וכו' עד נידונת כחבית. תוספתא פ"ג :

ח חבית שנסדקה וכו'. משנה פ"ג. ומ"ש והיאך יודע דבר זה וכו'. תוספתא פ"ג :

ט גסטרא שנתרעעה וכו'. משנה פרק ד'. ומ"ש וכן גסטרא שנפחתה וכו' :

י גסטרא שחדודין יוצאין ממנה וכו'. משנה פרק ד': כתב הראב"ד על מ"ש נכנסה הטומאה באויר הגיסטרא אפילו היתה כנגד החידוד לא נטמא החידוד א"א אני איני אומר כן אלא שאם נכנס שרץ לתוך הגיסטרא וכו'. יש לתת טעם לפירוש רבינו דכשם שמטמא במגע היינו לומר שאם נגע שרץ בגיסטרא נטמאו גם החידודין כך אינו מטמא באויר היינו לומר שאף ע"פ שנטמאת הגיסטרא באויר לא נטמאו החידודין :

יג חבית שנתרעעה וכו' עד ואינן בכלל הכלים. משנה פ"ג : ומ"ש

כסאה או קרוב ונשברו ונשאר בחרסים בין מקרקעיהן בין מדפניהן חרס שהוא מקבל כשהוא יושב רביעית ה"ז מקבל טומאה : **יד** היה הכלי מחבית המכילה כסאה עד חבית המכילה סאתים או יתר ונשברה אם היה בחרס הנשאר כדי לקבל חצי לוג ה"ז מקבל טומאה. היה הכלי מחבית המכילה סאתים עד חצבים גדולים ונשברו אם נשאר מהן חרס המקבל לוג הרי זה מקבל טומאה. היו החרסים מקבלין פחות משיעורין אלו אין מקבלין טומאה : **טו** כלי חרס קטן כגון הפך וכיוצא בו שנשבר ונשאר מקרקעיתו חרס המקבל כל שהוא כשהוא יושב והיה חד ביותר שנמצא ככלי קטן ה"ז מקבל טומאה. ואם נשאר מדפנותיהן חרס המקבל אינו מקבל טומאה לפי שדפנות כלים אלו וכיוצא בהן כשוין הן ואין להן תוך הניכר ונמצאו כפשוטי כלי חרס : **טז** *חזקת חרסים הנמצאים בכל מקום טהורים חוץ מהנמצאים בבית היוצר מפני שרובן נסטריות הן לכלים והנסטרא מקבלת טומאה אע"פ שהיא משברי כלים :

השגת הראב"ד

*חזקת חרסים. א"א מצאתי נוסחא זו מוחלפת במקצת בספרים הנמצאים בכל מקום טמאין חוץ וכו' מפני שרובן מן הגסטראות ונראית לי זו הנוסחא מיוברת בעיני יותר מן האחרת כלומר חזקתן שנשברו עד שלא באו להיות כלי והיוצר הסיקן עם שאר הכלים שלא לצורך ואינן נחשבות בעצמן להיותן כלי בהחשיבות מחשב הסברים והמשנה באמרה גסטרא שנמצאת בכבשן משנגמרה מלאכתה טמאה כמה מפני שנמצאת עם כלים שלמים אומר שמא כלי שלם היה ונשבר משנגמר היסקו אבל בית היוצר אין שם אלא שברים והתיכות ומעולם לא באו לכלל כלים וזהו עיקר והגירסא האחרת איני יודע לפרשה :

פרק תשעה עשר

א כמה שיעור השבר שישבר כלי חרס ויטהר מטומאתו אם היה טמא. או לא יקבל טומאה אם היה טהור. העשוי לאוכלין משינקב במוציא זיתים. והעשוי למשקין משינקב מכנים במשקין. כשמניחין אותו על המשקה יכנס המשקה לכלי בנקב. העשוי לכך ולכך מטילין אותו לחומרו והרי הוא מקבל טומאה עד שינקב במוציא זית. ולא אמרו במוציא משקה אלא בנסטרא בלבד לפי שהיא עשויה לקבל המשקין הנוזלים מן הכלים ואם הוציאה משקין ה"ז בטל תשמישה : **ב** חמש מדות בכלי חרס. ניקב במוציא משקה טהור מלהתטמא משום גסטרא ועדיין הוא חשוב כלי לקדש בו מי חטאת. ניקב בכונס משקה אינו ראוי לקדש בו מי חטאת ועדיין כלי הוא חשוב להכשיר הזרעים במשקין התלושין בו כמו שביארנו. ניקב כשורש קטן אין המים שבתוכו מכשירין את הזרעים והרי הן כמו שאינן בכלי ועדיין כלי הוא חשוב לקבל בו זיתים ומקבל טומאה. ניקב במוציא זיתים טהור והרי הוא ככלי גללים ואבנים שאין מקבלין טומאה ועדיין כלי הוא חשוב להציל בצמיד פתיל עד שיפחת רובו כמו שביארנו בטומאת מת (בפרק שנים עשר) : **ג** החבית שיעורה כאגוזים. האלפס והקדירה שיעורן כזיתים. וכן עריבה של חרס אפילו היתה גדולה ומחזקת ארבעים סאה בלח ונפחתה במוציא זיתים אע"פ שהוא מטה על צדה ולש בה טהורה שמתחילתה לא נעשית לכך : **ד** הפך והטני שיעורן בשמן. והצרצור שיעורו במים : **ה** נר שניטל פיו טהור. ושל אדמה שהוסק פיו בפתילה אינו מקבל טומאה ואינו בכלל כלי חרס עד שיוסק כולו בכבשן ככלי חרס : **ו** חבית שנפחתה וכשמטין אותה על דפנה מקבלת או שנחלקה כמין שתי עריבות עדיין היא מקבלת טומאה. נתרעעה ואינה יכולה להטלטל בחצי קב גרוגרות טהורה : **ז** חבית שניטלו אזניה הרי היא כנסטרא אפילו אוזן אחת. נסדקה למטה מאזניה אף ע"פ שאזניה קיימות הרי זו כנסטרא. ואם עשאה מתחלה שלא באזנים נדונית כחבית : **ח** חבית שנסדקה בכבשן ונמצא שהיא כשתי נסטראות. אם משנגמרה מלאכתה נסדקה כל נסטרא מהן מקבלת טומאה. ואם נסדקה קודם שתגמר מלאכתה ואח"כ נשרפה בכבשן טהורה. והיאך יודע דבר זה. אם היו שבריה שוין ותוכה מאדים עד שלא נגמרה מלאכתה נסדקה. אין שבריה שוין ואין תוכה מאדים בידוע שאחר שנגמרה מלאכתה נשברה ומקבלת טומאה כשאר שברי כלי חרס הראויין לתשמיש : **ט** נסטרא שנתרעעה ואינה מקבלת משקין אע"פ שמקבלת אוכלין הרי זו טהורה. שאינה עשויה אלא לקבל משקין הדולפין כמו שביארנו ואם היתה דולפת אין עושין נסטרא לנסטרא. וכן נסטרא שנפחתה או שנחלקה לשתים טהורה שלא אמרו שירים של שירים מתטמאין אלא שירי כלי חרס בלבד הן שמתטמאין : **י** נסטרא שחדודין יוצאין ממנה בין שהיתה יושבת בין שהיתה מוטה על צדה כל המקבל מן החדודין זיתים כשיתמלא הנסטרא זיתים מטמא במגע וכנגדו מתטמא באויר וכל שאין מקבל עמה בזיתים מתטמא במגע ואין כנגדו מתטמא באויר : **יא** כיצד מתטמא במגע ואין כנגדו מתטמא באויר שאם נגעה הטומאה בנסטרא מתוכה מתטמא החדוד נכנסה הטומאה באויר הנסטרא *אפילו היתה כנגד החדוד לא נטמא החדוד : **יב** וכיצד כנגדו מתטמא באויר. שאם היתה הטומאה באויר הנסטרא כנגד החדוד נטמא החדוד עם הנסטרא. ועל דרך זה הוא בכל מקום שנאמר בכלי חרס ובתנור וכירים מתטמא במגע וכנגדו באויר או אין מתטמא כנגדו באויר. וכן כל טומאת מגע האמורה בענין כלי חרס או תנור וכירים הוא שתגע הטומאה בהן מתוכן וכל טומאת אויר הוא שלא תגע הטומאה כלל אלא תכנס לאויר בלבד : **יג** חבית שנתרעעה וטפלה בגללים אע"פ שהוא נוטלאת הגללים והחרסים נופלים ה"ז מקבלת טומאה מפני שלא בטל שם כלי מעליה.

נשברה

השגת הראב"ד

*אפילו היתה כנגד החדוד לא נטמא. א"א אני איני אומר כן אלא שאם נכנס שם שרץ לתוך הגסטרא כל החדודין טמאין עמו אבל אם נכנס שרץ לאויר החדודין היוצאין אין הגסטרא מיטמאה מאותו אויר שאין אויר החדוד אויר הגסטרא הואיל ואינן מקבלין עמה זיתים :

נשברה ודבק חרסיה אחר שפרשו או שהביא חרסים ממקום אחר וטפלם בגללים אע"פ שנוטל את הגללים וחרסיה עומדין ה"ז טהורה מפני שבטל מעליה שם כלי. היה בהן חרס מחזיק רביעית כנגד אותו החרס בלבד מתטמא באויר מפני שהוא כלי בפני עצמו. ושאר החבית אינו מתטמא עד שתגע בה הטומאה מתוכה מפני שאינה כלי שלם: **יד** חבית שניקבה וסתם הנקב בזפת ואחר כך נשברה אם יש בחרס הסתום בזפת כדי להחזיק רביעית ה"ז מקבל טומאה מפני שהוא משברי החבית ולא בטל שם כלי מעליה. אבל חרס שניקב אחר שפירש מן הכלי וסתם הנקב בזפת אע"פ שהוא מחזיק רביעית טהור. שהחרס שניקב בטל שם כלי מעליו וטהר וכל שטהר בכלי חרס שעה אחת אין לו טומאה לעולם: **טו** קומקומוס שניקב ועשאהו בזפת טהור שאינו יכול לקבל החמין כצונן. וכן כלי הזפת והשעוה וכיוצא בהן טהורין ואינן בכלל הכלים: **טז** משפך של חרס שפקקו בזפת אינו מקבל טומאה שאין הזפת משימו כלי קיבול. אבל משפך של עץ שסתמו ה"ז ככלי קיבול ומתטמא:

טז ומ"ש משפך של חרס וכו'. שם וכר"ע:

פ"כ א כבר ביארנו וכו'. רפי"ז. ומה שכתב לפיכך הטופל כלי חרס וכו' עד את הקרויה. פ"ג:

ב הטופל כלי חרס וכו'. תוספתא רפ"ג. ומ"ש טפל כלים וכו':

ג חבית שניקבה וכו'. תוספתא שם אלא שהגירסא מהופכת בנוסחאותנו. וזהו שכתב הראב"ד ובגפסים אינו חיבור א"א מצאתי בספרי נוסחאות בהיפך מזה בצלו חיבור ובשאר דברים אינם חיבור ונוסחא נכונה היא לענין זפת וסיד וגפסים שהם סותמים סתימה יפה אבל בבעץ וזפת אינה נכונה שאינן סותמים סתימה יפה:

ד דברים הלחים וכו'. משנה פרק ג' יבלית שטופלים בה הפטסים הנוגע בה טמא. ומה שכתב שאפילו נטמא הכלי מאוירו נ"ע. ומפרש רבינו דהאי הנוגע בו היינו אוכלים ומשקים דוקא שאין כלי חרס מטמא אדם וכלים. ומ"ש טפילו של תנור וכו'. שם הנוגע בטיפולו של תנור טמא. ומ"ש והוא שיהא בעובי הטפילה טפח וכו' עד שלש אצבעות. תוספתא ריש פרק רביעי:

ה חבית שניקבה וכו' עד הרי זה כגוף הכלי. משנה פ"ג: כתב הראב"ד מגופת חבית שטפל בטיט וכו'. א"א טעה בהלעטה וכו'. לא היה כאן מקום לכל המרדה הזאת שג"כ רבינו סובר דמתניתין מילי מילי קתני כמו שמבואר בדבריו בפירוש המשנה וגם פה לא יוכל להזהר עוד ממה שעשה פה שהפסיק בין דין יבלית שטופלין בהם פטסים ונוגע בטפילת התנור לדין מגופת החבית בדברים אחרים ומה שהזכיר במגופת החבית שטפל בטיט עליה ועל החבית טעמו משום דמגופה פירושו סתימה כמו יניפו הדלתות ומשמעה שסם אותה ע"פ החבית בלא שום חיבור והא פשיטא דאינה חיבור ולא אילטריך לאשמועינן ולפיכך פירש דמיירי שטפל בטיט עליה ועל החבית והשתא קמשמע לן שאע"פ שהיא מחוברת לחבית ע"י אותה טפילה אינה חיבור מפני שהיא עומדת לינטל. ומ"ש מי ראה מעולם טפילה על גבי מגופה וכו' י"ל דמעט טיט שמניחים על גבי מגופה כדי לחברה לחבית הלא גם הוא טופל יקרא ואין בדברי רבינו טעות:

ט בצק שבסדקי עריבה וכו'. משנה פרק אלו עוברין (דף מ"ו) וכאוקימתא דאסיק רב פפא:

י המשיחות והרצועות וכו'. תוספתא פרק י"ו דכלים אלא שיש בה קצת חסרון:

יא יב קורדום וכו' עד אפילו ארוכים כל שהן טמאים. משנה פרק כ"ט דכלים:

יג מקל שעשאו יד לקורדום וכו' עד שאין כל הקורה חיבור. פ"כ:

יד עגלה שנטמאה וכו' עד לא נטמאת המלודה

פרק עשרים

א כבר ביארנו שכל יד הכלים שהכלי צריך לה בשעת תשמישו הרי היא חשובה כגוף הכלי להתטמא ולטמא. לפיכך הטופל כלי חרס הבריא אם נטמא הכלי הרי אוכלין ומשקין הנוגעין בטפילה טהורין שאין הכלי צריך לטפילה זו. אבל הטופל את כלי חרס הרעוע הרי הטפילה חשובה כגוף הכלי. וכן המהדק את הקירויה של חרס הדולין בה המים אם חיפה אותה בעור או בקלף וכיוצא בהן אם היתה רעועה הרי הן כגופה: **ב** הטופל כלי חרס להיות מבשל בו אינו חיבור. טפל כלים להיות זופת בהן חיבור: **ג** חבית שניקבה ועשאה בזפת בבעץ ונפרית בסיד *ובגפסים אינן חיבור ושאר כל הדברים חיבור: **ד** דברים הלחין המשוכין שטופלין בהן הפטסין של מים כדי שלא ידלוף הכלי הרי הן כגופו של כלי שאפילו נטמא הכלי מאוירו אוכלין ומשקין הנוגעין בטפילה טמאין. וכן טפילו של תנור הרי הוא כחרס התנור והוא שיהיה בעובי הטפלה עד טפח שהוא צורכו של תנור אבל יתר על טפח אינו מצורך התנור והנוגעין ביותר על טפח מעוביו טהורים. טפילת הכירה עוביו שלש אצבעות: **ה** חבית שניקבה וסתמה בזפת יותר מצורכה הנוגע בצורכה טמא וביתר מצורכה טהור. זפת שנטפה על חבית הנוגע בה טהור: **ו** מיחם שטפלו בחמר ובחרסית ונטמא הנוגע בחמר טמא והנוגע בחרסית טהור שאין החרסית מתחבר לכלי: **ז** *מגופת החבית שטפל בטיט עליה ועל החבית אינה חיבור לה ואם נגעו משקין טמאין בחבית לא נטמאת המגופה ואם נגעו במגופה לא נטמאו אחורי החבית: **ח** כלי נחושת שזפתן אין הזפת חיבור ואם ליין ה"ז כגוף הכלי: **ט** בצק שבסדקי העריבה שנגע בו שרץ אם בפסח הואיל ואיסורו חשוב חוצץ ולא נטמאת העריבה. ואם בשאר ימות השנה אם היה מקפיד עליו העריבה טהורה ואם רוצה בקיומו הרי הוא כעריבה ונטמאת העריבה: **י** המשיחות והרצועות שבמטפחות הספרים ושבמטפחות התינוקות תפורות חיבור וקשורות אינן חיבור. וכן רצועות שבמעדר ושבשק ושבקופה אבל שבאזני כלי חרס אפילו תפורות אינן חיבור שאין חיבורין לכלי חרס: **יא** יד קורדום היוצא מאחריו שלש אצבעות חיבור והיתר על שלש הנוגע בו טהור. יד קורדום מלפניו טפח הסמוך לברזל חיבור יתר ע"כ הנוגע בו טהור: **יב** שירי הפרגל טפח. ויד מקבת של מפתחי אבנים טפח. יד קורנס של זהבים טפחיים ושל חרשים שלשה. שירי מלמד הבקר ארבעה טפחים סמוך לדרבן. יד קורדום שחופרין בו בירדין של מים ארבעה טפחים. ויד קורדום של נכוש חמשה, ויד בן פטיש חמשה. ושל פטיש ששה. וכן יד קורדום של בקוע ושל עדיר ששה. יד מקבת של סתתין ששה. שיירי המרדע הסמוך לחרחור של מתכת שבראש המרדע שבעה טפחים. יד המגריפה של בעלי בתים שמונה טפחים, ושל סיידין עשרה. וכל היתר על זה אם רצה לקיימו טמא. יד כל משמשי האור כגון השפודין והאסכלאות אפילו ארוכין כל שהן טמאין: **יג** מקל שעשאהו יד לקורדום הרי הוא חיבור לטומאה בשעת מלאכה ואם נגעה טומאה במקל כשהוא חורש או מבקע בו נטמא הקורדום ואם נגעה בקורדום נטמא המקל. וכן הדיוסטר שהן כשני כלים והמסמר מחברן להיות מסך עליהן הרי הן חיבור בשעת מלאכה, קבעו בקורה הרי זה מקבל טומאה ואין הקורה חיבור לו. עשה קצת הקורה דיוסטר כל שהוא מן הקורה לצורך הדיוסטר חיבור לדיוסטר. והנוגע בשאר הקורה טהור שאין כל הקורה חיבור: **יד** עגלה שנטמאת הנוגע בעול ובקטרב ובעץ ובעבות אפילו בשעת מלאכה טהורה. והנוגע בחרב ובבורך ובביצול ובעין של מתכת ובלחיים ובעיראין טמא. וכן מגירה שנטמאת הנוגע בידה מכאן ומכאן טמא. והנוגע בחוט ובמשיחה ובאמה ובסניפין שלה טהור שאין

אלו

השגת הראב"ד

*ובגפסים אינן חיבור. א"א מצאתי בספרי נוסחאות בהיפך מזה בלא חיבור ובשאר הדברים אינן חיבור:

השגת הראב"ד

*מגופת חבית שטפל בטיט. א"א טעה בהלעטת המשנה וכך היא הלעטתה יבלית שטופלין בה את הפטסין הנוגע בה טמא מגופת החבית אינה חיבור והנוגע בטפלת התנור חיבור הוא כבר מגופת החבית על הטפלה הוא חוזר ולא כן ידמה ולכבי לא כן יחשוב שהיה לו לומר שעל מגופת החבית אינו חיבור ולא היה צריך יותר ועוד פתח בפטסים וסיים בתנור ועוד מי ראה מעולם טפלה על גבי מגופה ומגופה עומדת ליטול וטפלה עשויה לקיימה אלא ודאי מילי מילי קתני אע"פ שהיבלית חיבור לפיטס המגופה אינה חיבור לחבית ואע"פ שזו אינה חיבור טפילת התנור אע"פ שדומה לזו חיבור:

אלו חיבור לה. אבל הנוגע במלבן של מסר הגדול טמא: **טו** מכבש של חרש שנטמא הרומח שבו הנוגע במכבש טהור. מנרה שנטמא הנוגע בקשטנית שהיא לפופה עליו טהור שאינה חיבור. קשת שהיתה מתוחה והחץ משוך עמה ונטמא החץ הנוגע ביתר ובקשת טהור ואפי׳ כשהיא מתוחה. וכן מצודת האישות שנטמא החץ שלה לא נטמאת המצודה אפילו כשהיא מתוחה. וכן מסכת נסוכה שנטמאת בשעת האריג הנוגע בכובד העליון והתחתון ובנירים ובקירום ובחוט שהעבירו על גבי ארגמן ובעירה שאינה עתיד להחזירה טהור שכל אלו אינן חיבור לבגד. אבל הנוגע בנפש המסכת ובשתי העומד ובכפל שהעבירו על גבי ארגמן ובעירה שהוא להחזירה טמא שכל אלו חיבורין לבגד: **טז** הנוגע בצמר שעל האימה ובאשויה טהור. הנוגע בפיקה עד שלא פרעה טמא משפרעה טהור: **יז** החוט שהשילו למחט אפילו קשור משני צדדין אינו חיבור. הכניסו לבגד החוט חיבור לבגד ואין המחט חיבור לבגד. ואין החוט כולו חיבור לבגד אלא כל שהוא לצורך התפירה חיבור שאינו לצורך התפירה אינו חיבור. החוט שפירש מן הבגד אפילו מאה אמה כולו חיבור. חבל שקשור בחרס אפילו מאה אמה כולו חיבור. קשר בו חבל אחד מן הקשר ולפנים חיבור מן הקשר ולחוץ אינו חיבור. החבל שהוא קשור בקופה אינו חיבור אלא אם כן תפר:

פרק אחד ועשרים

א החוטין היוצאין מן האריג ושבתחילת היריעה ושבסופה והן הנקראין נימין כמה שיעורן. של סדין ושל סודרין ושל צעיף ושל פליון של ראש שש אצבעות. *ושל חלוק שהוא קרוע מתחילתו ועד סופו ואחר שלובשין אותו מקבצין אותו בלולאות שיעור חוטיו עשר אצבעות. הסגים והרדיד והטלית שלש אצבעות. וכל היתר על השיעורין האלו הנוגע בו טהור אע״פ שהבגד טמא במדרס או בשאר טומאות. ואין צריך לומר שאם נגעה טומאה ביתר שהבגד טהור: **ב** נימי הכיפה של ראש. והמסוה שמניחין הערביים על פניהם. והקלקלין השזורין מן השיער. והפונדא שלובש האדם על בשרו. והשמלה והפרגוד שמניחין על הפתחים כמו פרוכת. נימיהן כל שהן: **ג** משקולת שנטמאת הרי י״ב טפח מן החוט שלה חיבור לה. וכל הנוגע בחוץ לשנים עשר טפח טהור. ומשקולת של חרשים שמנה עשר טפח. ושל בנאין חמשים אמה. והיתר על מדות אלו אע״פ שהוא רוצה בקיומו טהור: **ד** משקולות של סיידין ושל ציירין אפילו ארוכין כל שהן טמאין: **ה** חוט מאזנים של זהבים. של פלס. ושל שוקלי ארגמן טוב שאוחז השוקל בו ותולה המאזנים מידו שלש אצבעות. קנה שלה וחוטיה כל שהן. חוטי מאזנים של מוכרי עששיות של מתכות וכיוצא בהן שלשה טפחים. קנה שלה וחוטיה שנים עשר טפחים. חוט מאזנים של חנוונים ושל בעלי בתים טפח. קנה המאזנים וחוטיה ששה טפחים. חוט מאזנים של צמרים ושל שוקלי זכוכית טפחיים. קנה מאזנים וחוטיה תשעה טפחים. והיתר על השיעורין אלו אינן חיבור: **ו** החבל שמסרגין המטות מאימתי הוא חיבור לטומאה משיסרג בו שלשה בתים. והנוגע בחבל מן הקשר ולפנים טמא מן הקשר ולחוץ עד שלש אצבעות טמא מפני שהן צרכיו של קשר הרי הן מכלל המטה. וחוץ לשלש אצבעות טהור שאינו לצורך הכלי שאפילו פסקו אין הקשר ניתר: **ז** חבל היוצא מן המטה שהיא טמאה עד סוף ארבעה טפחים הנוגע בו טהור שאינו מצורכי המטה לפי שאינו ראוי לכלום. מתחלת חמשה ועד סוף עשרה טמא מפני שתולין בו את המטות. מעשרה ולחוץ טהור מפני שהוא יתר על צורך המטה: **ח** אבנט של אריג שמקיפין אותו על המטה כדי לקבץ איבריה והוא הנקרא מזרן שמקצתו יוצאה מן המטה עד עשרה טפחים הרי הוא מצורכי המטה. יתר על כן אינו מצרכי המטה. ומזרן שבלה אם נשאר ממנו שבעה טפחים כדי לעשות ממנו חבק לחמור ה״ז מקבל טומאה: **ט** מטה שהיתה טמאה מדרס ומזרן יוצא ממנה עד עשרה טפחים הרי הוא אב טומאה כמטה עצמה והכל מדרס. מעשרה ולחוץ הרי הוא כמגע מדרס. דרס הזב על המזרן היוצא מעשרה ולפנים הרי המטה כולה מדרס. מעשרה ולחוץ טהורה. בד״א למדרס אבל לשאר טומאות אפילו מאה אמה כולו חיבור. כיצד מזרן שהוא כרוך על המטה והכנים קצתו לאהל המת או שנגע שרץ בקצתו או שנפלו משקין טמאין על מקצתו נטמאת המטה ואפילו היה הקצה שנטמא יוצא מן המטה מאה אמה: **י** מטה הטמאה מדרס וכרך לה מזרן הכל טמא מדרס. הפרישו המטה מדרס כשהיתה והמזרן מגע מדרס. היתה טמאה טומאת שבעה וכרך לה מזרן כולה טמאה טומאת שבעה. הפרישו היא טמאה כשהיתה והמזרן טמא טומאת ערב. היתה טמאה טומאת ערב וכרך לה מזרן הכל טמא טומאת ערב. הפרישו היא טמאה טומאת ערב והמזרן טהור: **יא** מטה שכרך עליה מזרן ונגע בהן המת הכל טמא טומאת שבעה. פירשו טמא טומאת שבעה. נגע בה שרץ וכיוצא בהן טמאין טומאת ערב. פירשו טמאין

השגת הראב״ד

*ושל חלוק שהוא קרוע. א״א זה עשה התה אטרקסותו ולא ידעתי לשונו והמלה שמתן על ברכיו בשעה שמגלח וזו מעפורת שבמשנה:

כסף משנה

מצודה אפילו כשהיא מתוחה. בפרק כ״א: **טו** וכן מסכת נסוכה וכו׳ עד משפרעה טהור. שם: **יז החוט** שהשילו למחט וכו׳ עד מן הקשר ולחוץ אינו חיבור. תוספתא פרק י״ו אלא שיש בה חסרון: **החבל** שהוא קשור בקופה וכו׳. משנה בסוף מקואות: **פכ״א א** החוטים היוצאים וכו׳ עד אינם חיבור. בפרק כ״ח: כתב הראב״ד ושל חלוק שהוא קרוע וכו׳. א״א זה עשה התה אטרקסותו ולא ידעתי וכו׳. ורבינו שמפון בשם הגאון והערוך פירשו קרוב לדברי רבינו. ומ״ש בשיעור הקנה והחוטים

בפרק

בפרק הספינה (דף פ״ט): **ו ז** החבל שמסרגין וכו׳ עד על צורך המטה. פרק י״ט החבל היוצא מן המטה עד ה׳ טפחים טהור מחמשה ועד י׳ טמא מי׳ ולחוץ טהור ובפרק אלו טריפות (דף נ״ד ע״ב) מסיק חמשה כלמעלה עשרה כלמטה: **ח אבנט** של אריג וכו׳ עד הרי זה מקבל טומאה. פי״ט: **ט** מטה שהיתה טמאה מדרס וכו׳ עד מי׳ ולחוץ טהור. שם כרבי יוסי: **בד״א** למדרס אבל לשאר טומאות וכו׳: **י מטה** הטמאה וכו׳ עד פירשו טמאים טומאת ערב. בפי״ט:

כרע

משנה למלך

פכ״א ט מטה שהיתה טמאה וכו׳. תנן בפרק י״ט דכלים משנה ד׳ נישא הזב על המטה ועל המיזרן מטמא שנים ופוסל אחד דר״מ ר״א נישא הזב על המטה ועל המיזרן י׳ טפחים מטמא ב׳ ופוסל אחד מעשרה ולחוץ מטמא א׳ ופוסל אחד נישא על המיזרן מעשרה ולפנים טמא מעשרה ולחוץ טהור ע״כ. ורבינו לא כתב מטמא שנים כו׳ ונראה מדבריו שכל שהוא עד עשרה טפחים הרי הוא כמדרס ממש ומטמא אדם וכלים כדין כל אב הטומאה ואדם הנוגע במיזרן מטמא בגדים ואוכלין להיות תחילה וכדכליל לן רבי יהושע בפרק ה׳ דזבים דכל המטמא בגדים מטמא אוכלין להיות תחילה. ולפי זה היה אפשר לפרש דהא דאמרינן מטמא שנים ופוסל אחד היינו אדם הנוגע במיזרן דמטמא שנים ופוסל אחד קודם פרישתו מן המיזרן וכדתנן פרק ה׳ דזבים מ״ז הנוגע בזב או בזבה כו׳ במשכב ובמושב מטמא שנים ופוסל אחד ס״ל כיון דמיזרן זה נידון כמטה אפשר לפרש דאדם הנוגע במיזרן מטמא שנים ופוסל אחד ואף דלא חילק בין קודם שפירש לאחר שפירש לפי שאין זה מעניני דמסכת זו וככר נתבאר במסכת זבים וכל עצמו של תנא לא בא ללמדנו אלא שהמיזרן נידון כמטה. אך מדברי רבינו בפירוש המשנה נראה דמטמא שנים לא קאי על אדם הנוגע במיזרן כי אם על המיזרן עצמו שמטמא שנים ופוסל אחד שכתב שהוא כאשר נגע בו דבר יהיה טמא ויהיה זה הדבר ראשון לטומאה ואשר נגע בראשון שני ואשר נגע בשני שלישי והמורה אצלנו כראשון והשני טמאים ומטמאים והשלישי פסול ע״כ. ואע״ג דמשכחת לה שיטמא שלישי ויפסול רביעי כגון אדם שנוגע במשכב ובשעת מגעו נגע באוכלין והוי האוכלין ראשון לטומאה והם מטמאים לאוכלים שניים ואוכלין שניים פוסלין שלישי ונמצא שהוא

טמא

טמאין טומאת ערב: **יב** כרע שהיתה טמאה מדרס וחיברה למטה המטה כולה מדרס. פירשה הכרע טמאה מדרס כשהיתה והמטה מגע מדרס. וכן אם היתה הכרע טמאה טומאת שבעה וחיברה למטה המטה כולה טמאה שבעה כאילו נגע המת בכרע שלה. ואם הזה על המטה טהרה והכרע בכללה. ואם פירשה קודם הזייה הכרע טמאה טומאת שבעה כשהיתה והמטה טמאה טומאת ערב. היה הכרע טמאה טומאת ערב וחיברה למטה הכל טמא טומאת ערב. פירשה היא טמאה טומאת ערב והמטה טהורה שאין הטמא טומאת ערב מן המת מטמא לא אדם ולא כלים מפני שהוא ולד כמו שביארנו. וכן הדין בשן של מעדר שנטמא במת ואח"כ חיברו למעדר:

פרק שנים ועשרים

א כמה שיעור הבגד להתטמא שלשה טפחים על שלשה טפחים למדרס. ושלש אצבעות על שלש אצבעות מכוונות עם המלל לטומאת המת או לשאר טומאות. בד"א בבגדי צמר ופשתים. אבל בגדים של שאר מינין אין מקבלין טומאה מכל הטומאות אלא אם כן היה בהן שלשה טפחים על שלשה טפחים או יתר. שנאמר או בגד מפי השמועה למדו שבא הכתוב לרבות שלשה טפחים על שלשה טפחים כשאר בגדים לטומאה. בד"א בקרעים מן הבגדים אבל האורג בגד בפני עצמו כל שהוא הרי זה מקבל שאר טומאות חוץ מטומאת מדרס שאין מקבל אותה אלא הראוי למדרס: **ב** הבגדים העבים ביותר כגון הלבדין והנמטין הקשין. או הבגדים הרכין ביותר כגון בגדי פשתן של מצרים שהבשר נראה מתחתן. אינן מקבלין טומאה עד שיהיה בקרע שלשה על שלשה טפחים בין למדרס בין לשאר טומאות: **ג** כל הקליעות מקבלות טומאה בבגדים. אחד הקולע חוטים ועשאן פיף או האורגן ועשאן אבנט וכיוצא בו. חוץ מקליעה שעושין הצמרים לקשור בה הצמר שהיא טהורה. הקלע שבית קיבול אבן שבה ארוג או עור מקבלת טומאה. נפסק בית אצבע שלה טהורה. נפסק [בית] הפקיע שלה בלבד עדיין היא בטומאתה. המכמורות והרשתות מקבלין טומאה. והחרם מקבל טומאה מפני זוטו. מפני שעיני אותה השבכה דקין ביותר והרי היא כבגד. העושה בגד מן החרם טהור. מן זוטו מתטמא: **ד** עשה חלוק מן המשמרת אם יש בו שלשה על שלשה מקבל טומאה: **ה** משמרת של יין שבלתה אם משמשת מעין מלאכה ראשונה טמאה. ואם לאו טהורה: **ו** מטפחות ספרים המצויירות אין מקבלין טומאה מפני שאינן משמשין אדם שהרי ציורן מעיד עליהן שבשביל ספר נעשו. ושאינן מצויירות מתטמאות בשאר טומאות חוץ מטומאת מדרס מפני שאומרין לו עמוד ונעשה מלאכתנו כמו שביארנו בענין משכב ומושב: **ז** כסת הסבלים שמניחין על כתפיהן מפני המוט מתטמאה במדרס ומשמרת של יין אינה מתטמאה במדרס: **ח** בגד שחישב עליו לצורות אינו מקבל טומאה. ביטל מחשבתו מקבל טומאה. בעל הבית שעשה מטפחות לחפות בהן כותלים או עמודים אינם מקבלות טומאה: **ט** חלוק העשוי כסבכה כדי לשחק בו שותי שכר אינו מקבל טומאה: **י** כפה שנתנו על הספר טהור מלקבל טומאת מדרס. אבל מתטמא במת ובשאר טומאות: **יא** העושה אספלנית בין על העור בין על הבגד אע"פ שיש בהן שיעור טהורין. עשה עליהן מלוגמא על הבגד אינו מקבל טומאה שהרי נתלכלך ואינו ראוי. ועל העור מקבל טומאה מפני שהוא מתקנח וראוי למשכב: **יב** מאימתי יקבל הבגד טומאה משיארוג בו שלש אצבעות על שלש אצבעות. וכל הכלים הנארגין במחט כגון הכים ואנפליא אין מקבלין טומאה עד שתיגמר מלאכתן: **יג** כל הכלים הנעשין ע"ג מחט כגון מצודה כיון שנעשה בהן בית קיבול מלאכתן מקבלין טומאה: **יד** סבכה שמניחות הבנות בראשיהן אם התחילו לעשות אותה מפיה אינה מקבלת טומאה עד שיגמר קרקעיתה. ואם התחילה מקרקעיתה אינה מקבלת טומאה עד שיגמור את פיה. ושביסה מקבלת טומאה בפני עצמה. וחוטיה חיבור לה לטמא ולהתטמא: **טו** סבכה שנקרעה אם אינה מקבלת רוב שיער הראש טהורה: **טז** חלוק של בגד או של לבד או של נייר מאימתי הוא גמר מלאכתו משיפתח את פיו. הגדול לפי גודלו והקטן לפי קוטנו. ואם נטמא החלוק מאימתי הוא טהרתו משיבלה ואינו משמש מעין מלאכתו ראשונה. נשתייר בו רובו מלמעלה עדיין הוא בטומאתו רובו מלמטה טהור. ואם נקרע מבית פיו טהור: **יז** העושה חגור *מצואר של בגד ומצדו של סדין אינו מקבל טומאה עד שימלול שפתותיו. עשאהו מאמצע הבגד ומאמצע הסדין אינו מקבל טומאה עד שימלול מצד השני

*[נס"א מצדו של בגד וכן הוא בתוספתא]

יב כרע שהיתה טמאה וכו' עד סוף הפרק. פרק שמנה עשר: ומ"ש ואם הזה על המטה טהרה וכו':

פכ"ב א כמה שיעור הבגד וכו'. פכ"ז. ומ"ש מכוונות עם המלל. כך היא הגירסא והיא בפכ"ח שלש על שלש שאמרו חוץ מן המלל דברי רבי שמעון וחכ"א שלש על שלש מכוונות ופירוש מלל דרך תופרי בגדים למלול מהבגד לכופלו משם סביב התפירה ואח"כ תופר: בד"א בבגדי צמר ופשתים וכו'. שבת פ"ב (דף כ"ו כ"ז):

אבל האורג בגד וכו'. נראה שכתב כן מדתנינא בפרק במה אשה עלה ס"ג ע"ב אריג כל שהוא. טמא. ומ"ש חוץ מטומאת מדרס וכו'. פשוט הוא:

ב הבגדים העבים וכו'. בפכ"ח העבים והרכים אין בהם משום שלשה על שלשה:

ג כל הקליעות וכו'. פ"ג דעדיות וכחכמים: הקלע שבית קיבול אבן שבה ארוג וכו'. ג"ז שם וכחכמים: המכמורות והרשתות וכו'. בספ"ג

בספ"ג. ומ"ש העושה בגד מן החרם טהור מן זוטו מתטמא. בפרק כ"ח:

ד עשה חלוק וכו'. תוספתא:

ה משמרת של יין וכו'. ג"ז שם:

ו מטפחות ספרים. פכ"ח וכב"ה:

ז כסת הסבלים וכו' ומשמרת של יין אינה מתטמאה במדרס. פכ"ח:

ח בגד שחישב עליו לצורות וכו'. פרק דם חטאת עלה ל"ד: בעה"ב שעשה מטפחות וכו'. תוספתא דכלים פרק י"ב:

ט חלוק העשוי כסבכה וכו'. בפכ"ח חלוק של יוצאת החוץ העשוי כסבכה טמא ופירש רבינו של יוצאת החוץ אשר יצאו לשחוק הנה הן ילבשו זה המלבוש:

י כפה שנתנו על הספר וכו'. בפרק כ"ח:

יא העושה אספלנית כו' עד וראוי למשכב. שם וכתנא קמא:

יב מאימתי יקבל הבגד טומאה וכו':

יד סבכה שמניחות הבנות בראשיהן וכו' טהורה. בספכ"ח:

טז חלוק של בגד וכו' עד מפני שהיא כאבנט

משנה למלך

מטמא שלשה דהיינו האדם ושני האוכלין ת"מ תנא באוכלין קא מיירי דמטמא ואוכלין שנגעו במשכב הוו ראשון אפילו בעודם מחוברים למשכב וכמבואר. וע"כ מוכרחים אנו לומר דמטמא שנים קאי על המיזרן ולא על האדם הנוגע בו מדתני מי' ולחוץ מטמא שנים ופוסל אחד והתם א"א לפרש כי אם על המיזרן עצמו שמטמא שנים ופוסל אחד כדין כל ולד הטומאה אבל אדם הנוגע בעשרה ולחוץ אינו טמא כלל דכיון דמי' ולחוץ הוי ולד אינו מטמא אדם וכלים דהא קי"ל דאין אדם וכלים מקבלים טומאה כי אם אלא הטומאה וכמבואר. וכיון דבבא דמטמא אחד קאי על המיזרן בבא דמטמא שנים נמי קאי על המיזרן אבל לעולם לענין דינא אדם הנוגע במיזרן מטמא שנים ופוסל אחד כדין כל נוגע במשכב שהרי כתב רבינו דמיזרן עד עשרה טפחים הוא אב הטומאה כטומאה עצמה. עוד נ"ל מדברי רבינו שכל שנישא הזב על המטה ונאותה שעה היה המיזרן כרוך על המטה אף שפירש אח"כ המיזרן מן המטה מכל מקום עדיין המיזרן בטומאתו הראשונה והוא אב הטומאה כמקדם. והא דתנן מטה שהיתה טמאה מדרס וכרך בה מיזרן כולה טמאה מדרס פירשה היא טמאה מדרס והמיזרן מגע מדרס שאני התם דבשעה שנטמאת המטה לא היה המיזרן כרוך עליה אבל היכא דבשעת דריסת הזב על המטה היה המיזרן כרוך על המטה אף אם פירש אח"כ לא נפיק מטומאתו הראשונה. והיינו דתנן מטה שכרך בה מיזרן ונגע בהם כמת טמאים טומאת שבעה פירשו טמאים טומאת שבעה. ותנן נמי מטה שהיתה טמאה טומאת שבעה וכרך בה מיזרן כולה טמאה טומאת שבעה פירשה היא טמאה טומאת שבעה והמיזרן טמאה טומאת ערב. הרי שיש חילוק בין היות המיזרן מחובר עם המטה בשעה שנטמאת המטה לסיכא שנתחבר אחר כך ופשיטא שאין חילוק לגבי האי מילתא בין טומאת מדרס לשאר הטומאות:

יב כרע שהיתה טמאה כו'. עיין במ"ש הרהב"ד ספכ"ז מהלכות אלו:

פכ"ב א בד"א בבגדי צמר כו'. חילוקים אלו מבוארים בפרק במה מדליקין בסוגיא דשלש על שלש יע"ש. ומ"ש אבל האורג בגד בפני עצמו כל שהוא כו' כתבו התוספות בפרק הנזכר (דף כ"ו) ד"ה אין בו דדוקא כשאין בדעתו לארוג בו יותר אבל אם יש בדעתו לארוג בו יותר אם אין בו שלש על שלש טהור וכן נראה מדבריהם (בדף ס"ג) ד"ה מנין יע"ש:

ו מטפחות הספרים המצויירות כו' (*א"ה עיין במ"ש הרב המחבר לעיל פ"כ מהלכות אלו דין א'):

מלית

כאבנט. תוספתא פכ"ג דכלים: כ טלית של עני וכו'. תוספתא פכ"ד דכלים:
כא מטליות שאין בהם שלשה על שלשה וכו' ואם חישב עליהם וכו'. בפרק דם תבואה עלה נ"ד. ומ"ש שכל פחות משלש על שלש וכו'. משנה בכלים פרק כ"ז:
כב פחות משלשה על שלשה וכו'. ריש פכ"ח דכלים פחות משלשה על שלשה שהתקינו לפקוק בו את המרחץ ולנער בו את הקדירה ולקנח בו את הריחים בין מן המוכן בין שאינו מוכן טמא דברי רבי אליעזר רבי יהושע אומר בין מן המוכן בין שאינו מן המוכן טהור ר"ע אומר מן המוכן טמא משאינו מוכן טהור ובפרק במה מדליקין (דף כ"ט) מפרש דבהניחו בקופסא כ"ע לא פליגי דטמא ובזרקו לאשפה כ"ע לא פליגי דטהור כי פליגי בתלאו במגוד דהיינו יתד או הניחו אחורי הדלת ומסיק התם דהדר ביה ר"ע לגבי רבי יהושע הלכך הלכה כרבי יהושע ואם כן יש לתמוה על רבינו למה פסק בתלאו במגוד או הניחו אחורי הדלת שהוא טמא וצריך עיון: כג שלשה על שלשה שהיה מושלך באשפה וכו'. פרק כ"ז דכלים. ומ"ש מלח גס. ג"ז שם וכחכמים:
כד שלשה על שלשה שנקרע וכו' עד מפני שהיא חשובה. שם:
כתב הראב"ד שלשה על שלשה א"א לשון התוספתא שבכה שנקרעה וכו'. וצ"ע:

כז שלש על שלש שנתנה בכדור וכו' עד סוף הפרק. ריש פרק כ"ח. ועל מ"ש ומתטמא במדרס כתב הראב"ד אני אין לי אלא שאר טומאות וכו'. ורבינו מפרש לענין טומאת מדרס שלשה על שלשה טפחים מיטמא בו ואין בזה הכרע:
פכ"ג א המפץ הוא המחצלת וכו' ואעפ"כ מתטמא היא במדרס וכו'. ומ"ש וכן מתטמא במת וכו'. בפרק ג' דעדיות ובספ"ק דסוכה (דף כ). מ"ש וזה כלל גדול וכו' משנה פרק בא סימן (דף מח):
ב כבר ביארנו וכו' השק שיעורו וכו' עד טהורים מכלום. פרק כ"ז דכלים:
ג בר"א בקרע אחד מהם וכו' אבל הקוצץ בכוונה וכו' עד טהור מכלום. ספ"ד דמעילה (דף יח):
כתב הראב"ד שכל פחות משלש אצבעות על שלש טהור א"א זה כתב מדעתו וכו'. ואני אומר שאין לומר שכתב זה מדעתו אלא איזה בקיאות מלא דהאי כל שהוא אינו אלא בערך שאר שיעורים אבל צריך שלא יהיה פחות משלש אצבעות. ומ"ש ואולי במקצע ולפיכך אפילו כל שהוא וכו'. לא הבנתי דהא רבינו במקצע מיירי ואפילו הכי התנה שלא יהיה פחות משלש אצבעות וצ"ע:
ד המחבר שני טפחים וכו'. פ"כ דכלים:

השני: **יח** החגור שבלו צדדיו ואמצעיתו קיימת טמא: **יט** שפה שפירשה מן הבגד והתקינה לחגור בה את מתניו מקבלת טומאה מפני שהיא כאבנט: **כ** טלית של עני שבלתה אם היו רוב שפתותיה קיימות אע"פ שאין בה שלש על שלש בריא הרי זו מקבלת טומאה. אין שפתותיה קיימות אם יש בה שלש על שלש חזק ובריא מקבלת טומאה ואם לאו אינה מקבלת טומאה. וכן שאר בגדי עניים: **כא** מטליות שאין בהן שלשה על שלשה אינן מקבלות טומאה. ואם חישב עליהן והכינן מקבלות טומאה עד שיהיו פחות משלש על שלש. שכל פחות משלש על שלש אינו מקבל טומאה כלל ואע"פ שהכינו: **כב** פחות משלשה על שלשה שהתקינו לפקוק בו את המרחץ ולנער בו את הקדירה ולקנח בו את הריחיים וכיוצא באלו. אם השליכו באשפה אינו מקבל טומאה. תלאו במגוד או הניחו אחורי הדלת הרי זה כמי שהניחו בתוך בגדיו ועדיין הוא חשוב אצלו ומקבל שאר טומאות חוץ מטומאת מדרס. שהרי הוא פחות משלשה טפחים: **כג** שלשה על שלשה שהיה מושלך באשפה אם היה בריא כדי לצרור בו רובע הקב מלח גס ולא יקרע הרי זה מתטמא במדרס ואם לאו אינו מתטמא. אבל אם היה בבית אם היה בריא אע"פ שאינו יכול לצרור בו מלח או שהיה צורר בו מלח ולא היה בריא הרי זה טמא מדרס: **כד** *שלשה על שלשה שנקרע ולא הובדלו הקרעים אם נותנו על הכסא וכשישב עליו ינע בשרו בכסא הרי זה טהור ואם לאו הרי זה מתטמא במדרס: **כה** שלש על שלש שנמחה ממנו אפילו חוט אחד או שנמצא בה קשר או שני חוטין מתאימין ה"ז טהורה: **כו** שלש על שלש שהשליכה באשפה טהורה. החזירה מקבלת טומאה לעולם השלכתה מטהרתה והחזרתה מטמאתה חוץ משל ארגמן ושל זהורית טובה שאפילו היתה על האשפה מקבלת טומאה מפני שהיא חשובה: **כז** שלש על שלש שנתנה בכדור או שעשאה כדור בפני עצמה טהורה. אבל שלשה טפחים על שלשה טפחים שנתנו בכדור הרי הוא כמות שהיה *ומתטמא במדרס. עשהו כדור בפני עצמו אינו מתטמא במדרס שהרי התפר ממעטו משלשה על שלשה:

השגת הראב"ד

*שלשה על שלשה. א"א לשון התוספתא שבכה שנקרעה ונתנה על הכסא וכו' ובשרו נוגע בכסא טהורה וכן העור והמפץ שנקרעו ונתנם על הכסא ומכאן הוציא שלשה על שלשה:

השגת הראב"ד

*ומתטמא במדרס. א"א אני אין לי אלא שאר טומאות אבל טומאת מדרס אין לו שהרי בטלו מתורת מדרס ואם עשאו כדור בפני עצמו אף משאר טומאות טהור מפני שהתפירה ממעטו והו"ל כפחות משלשה שהתקינו לפקוק בו את המרחץ שבטלו מתורת בגד ועשה:

פרק שלשה ועשרים

א המפץ הוא המחצלת שאורגין אותה מן החבלים ומן הסוף ומן הגומא וכיוצא בהן. ואין המפץ בכלל כלים האמורין בתורה ואעפ"כ מתטמא הוא במדרס דין תורה שהרי ריבה הכתוב כל המשכב וזה ראוי למשכב ועשוי לו. וכן מתטמא במת ובשאר טומאות מדבריהן ככל פשוטי כלי עץ כמו שביארנו. וזה כלל גדול שכל המתטמא במדרס מתטמא בשאר טומאות: **ב** כבר ביארנו שהבגד מתטמא בשלש על שלש כמו שביארנו בשאר טומאות. ובשלשה טפחים על שלשה טפחים למדרס: **ג** השק שיעורו ארבעה טפחים על ארבעה טפחים. העור חמשה על חמשה. המפץ ששה על ששה בין למדרס בין לשאר הטומאות. ופחות מן השיעורין האלו טהורין מכלום. בד"א בקרע אחד מהן שנקרע בלא כוונה אבל הקוצץ בכוונה וקצץ אפילו טפח על טפח למושב או שלשה טפחים על שלשה טפחים למשכב ה"ז מתטמא במדרס. בין שהיה הטפח על טפח שקיצץ או השלשה בגד או שק או עור או מפץ. וכן המקצע מאחד מהן לאחיזה כדי שיאחז בו בידו כדרך שעושין קוצצי תאנים שלא יזוקו אצבעותיהן ה"ז טמא בכל שהוא. והוא שלא יהיה פחות משלש על שלש שכל *פחות משלש אצבעות טהור מכלום: **ד** המחבר שני טפחים מן הבגד ומן השק טפח שלשה מן השק ואחד מן העור ארבעה מן העור ואחד מן המפץ ה"ז טהור מן המדרס. אבל אם חיבר חמשה טפחים מן המפץ ואחד מן העור ארבעה מן העור ואחד מן השק שלשה מן השק ואחד מן הבגד ה"ז טמא מדרס זה הכלל כל שהשלים שיעורו בחמור ממנו טמא מן הקל טהור:

השגת הראב"ד

*פחות משלש אצבעות טהור מכלום. א"א זה כתב מדעתו שהרי אמרו ולאחיזה כל שהוא ואולי במקצע נכן ולפיכך אפילו כל שהוא מפני שהוא ככלי או כבגד קטן:

משנה למלך

כ טלית של עני וכו'. רבינו לא חילק בין עניים לעשירים לענין שיעור הבגד ובפרק ג' דשבת (דף מ"ז) אמרינן בגדי עניים לעניים בגדי עשירים לעשירים אבל דעניים לעשירים לא וכתבו התוספות שם דלענין מדרס הוא דיש חילוק דעניים אפילו פחות משלש על שלש טמא מדרס וכ"כ בפ"ג דמסכת עירובין (דף כ"ט) ד"ה בגדי ועיין בהר"ש פרק כ"ח דכלים משנה ה' שהאריך בזה ועיין במ"ש התוספות פרק דם תבואה (דף נ"ה) ד"ה מעיל שנטמא מכניסו כו':
כא מטליות שאין בהם שלשה על שלשה כו'. עיין פרק קמא דסוכה (דף י"ז) ובתוספות שם ד"ה דלא ובפרק ע' דנדה (דף ס') ובתוספות שם ד"ה במטלניות ועיין במ"ש הר"ש פרק כ"ח דכלים אמתניתין דבגדי עניים ודו"ק:
פכ"ג א וזה כלל גדול וכו'. עיין בפרק כאחר זה דין י"א ובפכ"ט דין י"ט:
ג חשק שיעורו וכו'. עיין בתוספות פרק יש נוחלין (דף קי"א) ד"ה דין ודו"ק. ומ"ש בד"א בקרע אחד כו'. עיין בפ"ק דסוכה (דף י"ז) ובתוספות שם ועיין במ"ש התוספות שבת (דף ע"ז) ד"ה שהוא ובמ"ש הר"ש פכ"ז דכלים מ"ג ומ"ד ודו"ק:
ד המחבר שני עשתים כו'. תנן בפרק כ"ז דכלים מ"ג העושה שנים מן הבגד ואחד מן השק שלשה מן השק ואחד מן העור ד' מן העור ואחד מן המפץ טהור ה' מן המפץ ואחד מן העור ד' מן העור ואחד מן השק שלשה מן השק ואחד מן הבגד טמא זה הכלל כל שחבר לו מן החמור ממנו טמא מן הקל ממנו טהור ע"כ ופירושה מבואר דקל הוא דבעי שיעור מרובה וחמור הוא מאי דסגי ליה בשיעור מועט וכתב הר"ש דדוקא כסדר הזה מצטרפין דהיינו הבגד והשק השק והעור העור והמפץ אבל בגד ועור או בגד ומפץ או שק ומפץ אין מצטרפין דהמחברן בטלה דעתו אצל כל אדם וכ"כ רבינו עובדיה וכן כתבו התוספות בפרק כלל גדול עלה ע"ו ד"ה הבגד וכן נראה מדברי רש"י בפ"ק דסוכה עלה י"ז שכתב הבגד והשק הואיל וממשן קרוב להיות שוה מצטרפין כו' וכ"כ התוספות שם ד"ה ותני אלא דבטעמא דמילתא שינו את טעמם ממה שכתבו בפרק כלל גדול דהתם כתבו כטעמיה דהר"ש דכיון דלא דמי כלל לא הוי חיבור והמחברן בטלה דעתו אצל כל אדם והכא כתבו דדוקא כסדר הזה לפי ששיעורן קרובים זה לזה אבל בגד ועור או שק ומפץ דשיעורן רחוקין זה מזה אין מצטרפין ע"כ. ומיהו כתבו בסוף דבריהם דמדקתני במתניתין זה הכלל וכו' דלא אצטריך משמע דאתא לרבויי דלאו דוקא קתני במתניתין דמצטרפין כסדר הזה ע"כ

ה בלויי נפה וכו'. שם וכחכמים: ו חלוק של קטן וכו'. גם זה שם וכחכמים: ואלו נמדדים כפולים וכו' עד בכל הטומאות. גם זה שם: ח מטלית שהיא מדרס וכו' עד על הארג. פרק כ"ח דכלים: תפר המטלית על

ה בלויי נפה וכברה שהתקינן לישיבה טהורין ואינן מקבלין טומאה עד שיקצצם ואחר כך יהיו כמפץ: ו חלוק של קטן אינו מתטמא במדרס עד שיהיה בו כשיעור שלשה טפחים על שלשה טפחים ונמדד כפול כברייתו. ואלו נמדדין כפולין בגדים שמלבישין אותן על הרגלים ועל השוקים ואת הראש והמכנסיים והכובע והכיס של פונדא ומטלית שתלאה על השפה אם פשוטה נמדדת פשוטה ואם כפולה נמדדת כפולה: ז הבגד שארג שלשה על שלשה נטמא במדרס ואח"כ השלים את כל הבגד כולו מדרס. נטל חוט אחד מתחילתו טהר מן המדרס אבל טמא מגע מדרס והרי הוא ראשון ככלי שנגע במדרס. נטל חוט אחד מתחילתו ואח"כ השלים את כל הבגד כל הבגד טמא מגע מדרס. וכן בגד שנארג בו שלש אצבעות על שלש אצבעות ונטמא במת ואחר כך השלים עליו את כל הבגד הבגד כולו טמא מת. נטל חוט אחד מתחילתו טהר מטמא מת. אבל טמא מגע טמא מת. נטל חוט אחד מתחילתו ואחר כך השלים את כל הבגד הכל טהור. ולמה יהיה הכל טהור מפני שאמרו שלש על שלש שנתמעטה טהורה מכלום אבל שלשה על שלשה שנתמעטה אע"פ שטהרה מן המדרס הרי היא טמאה בכל הטומאות: ח מטלית שהיא מדרס וטלאה על הקופה או על העור נעשה הכל ראשון לטומאה. הפריש את המטלית הרי הקופה או העור ראשון מפני שנגעו במדרס והמטלית טהורה שכיון שטלאה והפרישה בטלה. טלאה על הבגד או על השק נעשה הכל מדרס והרי הכל אב טומאה. הפרישה הרי הבגד או השק ראשון שהרי נגע במדרס והמטלית אב טומאה כשהיתה שאינה בטילה על הארג. תפר המטלית על הבגד כשטלאה מרוח אחת או משתי רוחות כמין גאם אינו חיבור ולא נעשה הכל אב אלא מגע מדרס

משנה למלך

ע"כ. והרב בעל תוי"ט דחה הכרח זה יע"ש ורבינו העתיק משנתנו כצורתה ואין להכריע מדבריו לשום צד. ודע דבסוף פ"ד דמעילה שלה כ"כ חנן הבגד והשק השק והעור העור והמפץ מצטרפין זה עם זה א"ר שמעון מה טעם מפני שהן ראוין ליטמא במושב ע"כ וכתב הר"ש בפכ"ז מכלים דהך דקאמר ר"ש מה טעם לא איצטריך למדרס דאפילו כופת שאור שיחדו לישיבה טמא כדאיתא בפרק העור והרוטב שהמדרס תלוי ביחוד דבר הראוי למדרס אלא לטמא מת איצטריך דאע"ג דלא הוו בשיעורייהו יש לו ליטמא כיון דהוי' למילתא אחריתי ואע"ג דהמפץ לא שייך אלא למדרס דאין מפץ טמא במת אלא א"כ מיוחד למדרס מ"מ בגד ושק ועור איירי נמי במת אפילו באין מיוחד למדרס ע"כ. ונראה דאף לפי מה שכתבנו דאין מצטרפין אלא כסדר השנוי ניחא דאם חיבר בגד ועור לא חזי למדרס כלל ואף אם יחדו בטלה דעתו אצל כל אדם ולא הוי חיבור משום דלא דמו כלל להדדי וכ"נ מדברי התוספות בפרק כלל גדול שלה ע"ו ד"ה ואמר שכתבו תימה לר"י דמה צריך להאי טעמא דהא כיון דמצטרפין זה עם זה א"כ ראוי להכרן וחזו למדרס וכיון דחזו למדרס פשיטא דמצטרפי לטומאת מדרס כו' ע"כ אלמא דדוקא משום דראוי להכרן הא אם אינו ראוי להכרן כגון הבגד והעור פשיטא דלא חזו למדרס אף אם יחדם לכך אך כפי הטעם שכתבו בפ"ק דסוכה דהא דאין מצטרפין אלא כסדר השנוי הוא משום דשיעורן קרובין אבל בגד ועור או שק ומפץ דשיעורן רחוקין זה מזה אין מצטרפין ע"כ דמשמע דלאו משום דאין דרך בני אדם לחברן אלא כיון דרחוקין הם זה מזה בשיעורם אין מצטרפין נראה לי דדוקא לטומאת מת הוא דאינם מצטרפים אבל למדרס אפילו שהן רחוקים זה מזה בשיעורם מצטרפין כיון שיחדם למדרס מידי דהוה אכופת שאור שיחדו לישיבה דטמא מדרס. ודע שהיה הר"ש והא דקתני שנים מן הבגד ואחד מן השק טהור יתכן דאפילו במה טהור אם נגע בשק ולא נגע בבגד ואם נגע בבגד הבגד טמא והשק טהור ע"כ. והנה כוונת דבריו היא שהוקשה לו כפי מ"ש דמתניתין איירי בטמא מת היכי קתני שנים מן הבגד ואחד מן העור טהור והא לטומאת מת בבגד כגי בשלש על שלש וא"כ דל מהכא לירוף דשק הרי הבגד מקבל טומאה דהא איכא ביה שלש על שלש ותירץ דיתכן לומר דאף במת טהור אם נגע בשק דהא השק והבגד טהורים לפי שאין השק מקבל טומאה אפילו ממת בפחות מד' טפחים ואם נגע בבגד הבגד טמא כדינו כיון שיש בו שיעור בגד לטומאת מת והשק טהור כיון שאין בו השיעור ולפי זה איכא לאתמוהי טובא מהכיא דתנן בפי"ז דכלים מי"ג וברים פי"א דנגעים העושה כלים מן הגדל שבים וחיבר להם מן הגדל בארץ אפילו חוט אפילו משיחה דבר שהוא מקבל טומאה טמא ע"כ (א"ה עיין לעיל פ"א מהלכות אלו דין ג'). והנה קודם כל דבר ראיתי לפרש הערה הא דקשיא לי עלה דהך דכלים ונגעים מהכיא דתנן בפרק קדשי מזבח עלה ג"א כלל א"ר יהושע כל שטומאתו ושיעורו שוין מצטרפין כו' והכא היאך מצטרפין דבר הגדל בים עם דבר הגדל בארץ והנראה דלא דמו כלל להכיא דרבי יהושע דהתם מיירי בשני דברים שמקבלין טומאה אלא שהם חלוקים בטומאתם כגון שזה טומאת ערב וזה טומאת שבעה או שחלוקים בשיעורם שזה שיעורו כזית וזה כעדשה ועל זה אמר רבי יהושע דאינם מצטרפין כלל אבל הכא לא מן השם הוא אלא דכל דבר הגדל בים מיעטו הכתוב מכל הטומאות ולא נתן בו שיעור כלל אלא שחזר הכתוב וריבה אותו ואומרו או בעור להביא את שחיבר ג מן הגדל בארץ לומר דכיון שהוא מחובר כדרך חיבורו לטומאה נחשב הכל כאילו גדל בארץ והכל מקבל טומאה ולענין שיעורם הכל לפי מה שהוא אם חיבר בגד הנעשה מאמר הגדל בים עם הגדל בארץ שיעורו שלש על שלש בין הכל ואם חיבר עור דגים עם עור בהמה שיעורו חמש על חמש כדין עור דעלמא. ומ"ש דהיכא דחיבר בגד עם בגד דבעינן שלשה על שלשה לא תימא דוקא לטומאת מדרס אבל לטומאת מת הגי בשלש על שלש כדינו דקי"ל דבגד מיטמא בטומאת מת בשלש על שלש משום דדין זה לא נאמר אלא בבגד צמר ופשתים אבל בשאר בגדים אף שהם מקבלים טומאה שיעורם הוא שלשה על שלשה אף לטומאת מת וכמ"ש רבינו בפכ"ב מהלכות אלו וא"כ אף נאמר דבגד זה מן הגדל בים שחיברו לצמר או לפשתים מקבל טומאה מגזירת הכתוב לא נעשה כמו צמר ופשתים ממש שיקבל טומאה בשיעור שלש על שלש אלא דינו כמו הבגדים של שאר מינים דאף דמקבלים טומאה שיעורם שלשה על שלשה והיכא דחיבר בגד הגדל בים עם בגד הגדל ביבשה ואין בין הכל שלשה על שלשה ויש בבגד הגדל מן הארץ שלש על שלש נ"ל דדינו כמ"ש הר"ם עלה דשנים מן הבגד ואחד מן השק ואם נגע במת בבגד הגדל בים הכל טהור ואם נגע בבגד הגדל בארץ הוא טמא והבגד הגדל בים טהור לפי שאף שמקבל טומאה אין בו כשיעור והו"ל כמי שחיבר בגד הנעשה משאר מינין עם בגד צמר או פשתים ואין בין כולם שלשה על שלשה ויש בצמר או בפשתים שלש על שלש וכן אם חיבר עור הגדל בים עם בגד או שחיבר בגד הגדל בים עם עור בהמה היה נראה לכאורה דאינם מצטרפין דעד כאן לא ריבה הכתוב את שחיבר לו מן הגדל בארץ אלא כשחיבר בגד עם בגד ועור עם עור דדומים זה לזה ויש להם הדמות בשיעורם אבל בגד עם עור דהיכא תרתי לריעותא דמלבד דאחד מהם אינו מקבל טומאה זאת ועוד דאינם שוים בשיעורם היה אפשר לומר דלא ריבה להם הכתוב טומאה ואף שכתבנו דהיכא דחיבר בגד מן הגדל בים עם בגד מן הגדל בארץ דמצטרפין והתם נמי איכא תרתי לריעותא לפי מה שכתבנו אם היה הבגד הגדל מן הארץ צמר או פשתים יש לדמות דשאני התם שדומים זה לזה וכולם בגד מיקרו ומש"ה מצטרפין והיינו דבמתניתין דפכ"ז דכלים לא קתני שנים מבגד שאר מינים ואחד מבגד צמר או פשתים טמא משום דהאי חלוקה מילתא דפשיטא היא דמצטרפין כיון דכולם בגד מיקרו ואף דאינם שוים בשיעורן מצטרפין ולא איצטריך לאשמועינן אלא לשלשה מן השק ואחד מן הבגד ודכוותיה שאינם דומים זה לזה וגם אינם שוים בשיעורם דמצטרפים ולפי זה הדרינן למאי דקשיא לן דהיכא דחיבר בגד עם עור ואחד מהם הוא דבר הגדל בים דאיכא תרתי לריעותא אינם מצטרפין ולא ריבה להם הכתוב טומאה אך מדברי רבינו בפירוש המשנה ריש פי"א דנגעים נראה דליתא להאי דינא שכתב ואם חבר תיכת פשתן דרך משל אל עור בעלי חיים ימי ויהיה זה כו' ע"כ הנה למדנו מדבריו דאף דאיכא תרתי לריעותא חבור היונר והכל מקבל טומאה והנה היכא דחיבר בגד עם עור והעור הוא דבר שאינו מקבל טומאה אם היה בין הכל חמשה על חמשה הכל מקבל טומאה ואם נגעה הטומאה באחד מהם נטמא חבירו ואם לא היה בהם כשיעור הזה וגם בבגד לבדו לא היה בו שיעורו הקלוש נ"ל דהכל טהור ובין אם נגע בבגד או בעור הכל טהור לפי שאין העור שיעורו חמור ואף אם היה עור זה מדבר שמקבל טומאה היה דינו כן וכדתנן מן הקל ממנו טהור כ"ש בעור זה שאינו מקבל טומאה ואם היה בבגד לבדו שיעורו הקלוש או דינו מפורש מתוך דברי הר"ש דאם נגע בעור הכל טהור ואם נגע בבגד הבגד טמא והעור טהור ואם העור היה עור בהמה והבגד היה מדבר הגדל בים אם יש בין הכל חמשה על חמשה הכל מקבל טומאה אם נגעה הטומאה באחד מהם ואם אין בין הכל חמשה על חמשה או הכל טהור ואין שום אחד מהם מקבל טומאה ואין חילוק בזה בין אם יש שיעור בבגד או לא דדוקא היכא דהבגד היה מדבר הגדל בארץ אז היה הדין דאם היה בבגד כשיעורו הקלוש אם נגעה הטומאה בו הוא טמא אבל היכא דהבגד הוא מדבר הגדל בים אף אם יש בו כשיעור בגד אינו מעלה ואינו מוריד כלל לפי שהוא מצד עצמו אינו מקבל טומאה כלל והעור ג"כ אינו מקבל טומאה לפי שאין בו כשיעור. ודע שכל מה שכתבנו היכא דחיבר בגד עם עור ואחד מהם מן דבר הגדל בים דאם יש בין שניהם כשיעור הקל דמצטרפים וכל שנגעה הטומאה באחד מהם נטמא הכל הוא כפי סברת התוספות שכתבו בפ"ק דסוכה דמדקתני מתניתין זה הכלל כל שחיבר לו וכו' דלאו דוקא קתני במתניתין דמצטרפין כסדר הזה אך לפי מה שכתבו בפרק כלל גדול והיא סברת הר"ם ורבינו עובדיה וכמו שכתבנו לעיל דדוקא כפי הסדר השנוי מצטרפין אבל אם חיבר בגד עם עור אינם מצטרפין אף שיש בין הכל חמשה על חמשה משום דבטלה דעתו אצל כל אדם פשיטא דאם חיבר בגד ועור והיה אחד מהם מדבר הגדל בים דאין מצטרפים אף אם היה בין הכל חמשה על חמשה דלא עדיף חיבור זה מהיכא דשניהם היו מדבר הגדל בארץ דאמרי' דבטלה דעתו בחיבורו אצל כל אדם וזה פשוט. ודע דהא דאמרינן דאם חיבר ד' מן העור ואחד מן הבגד דלא חשיב חיבור משום דבטלה דעתו אם נגעה הטומאה בעור הכל טהור אך אם נגעה הטומאה בבגד והיה הבגד זה צמר ופשתים שיש בו כשיעור הוא טמא והעור טהור וכן אם היה העור מדבר הגדל בים דינו גם כן כמו שכתבנו אך אם היה הבגד מדבר הגדל בים אז הכל טהור בין אם נגעה הטומאה בבגד או בעור וכמו שכתבנו למעלה. ודע דמדברי רבינו בפירוש המשנה דריש פי"א דנגעים שכתבנו לעיל נראה דס"ל כסברת התוספות דפ"ק דסוכה דזה הכלל אתא לרבויי דאף שלא כסדר השנוי מצטרפין ואם חיבר בגד למפץ ויש בין הכל ששה על ששה מצטרפין. ויש להסתפק אליבא דמ"ד דדוקא כפי הסדר השנוי מצטרפין אך אם חבר בגד ועור אינם מצטרפין אם דין זה הוא דוקא להשלים השיעור כגון ד' מן העור ואחד מן הבגד דאמרינן דהבגד אינו מצטרף עם העור להשלים השיעור שהוא חמשה על חמשה אך אם היה בעור חמשה על חמשה וחיבר לו הבגד מי אמרינן דחשיב הכל כגוף אחד ואם נגעה הטומאה בעור נטמא הבגד או דלמא כי היכי דלא חשיב חיבור להשלים השיעור ה"נ לא חשיב חיבור לשום דבר והו"ל כאילו הם מוחלקים ואם נטמא העור לא נטמא הבגד אף שיהיה בכל אחד מהם כשיעורו הקלוש לטומאה. ודע דאף אם נאמר דלא חשיב חיבור כלל לשום דבר מ"מ נ"מ לענין דינא בין אם יש בכל אחד מהם כשיעור להיכא דלא יש כי אם באחד מהם כשיעור דאם יש בכל אחד מהם כשיעור אם נגעה הטומאה באחד מהם אף דלא חשיב חיבור מ"מ נטמא האחד מטעם שנגע בכלים שנטמאו אך אם האחד לא היה בו כשיעור כיון דלא חשיב חיבור הרי הוא טהור לגמרי לפי שאינו מתטמא בנגיעת הכלים שנטמאו כיון שלא היה בו כשיעור ואף דקי"ל דאין כלים מקבלים טומאה כי אם מאב הטומאה ולא מכלים אחרים אפילו קודש שהרם שמטמאיו כדתנן פ"א דאהלות וכמ"ש הר"ם רפ"ד דזבים מ"מ משכחת לה שיטמאו הכלים בנגיעת כלים וכגון שנטמאו הכלים הראשונים במת דהוו אב הטומאה אליבא דכ"ע והנראה אצלי מן הסברא דלא חשיב חיבור כלל ואם היה בעור חמשה על חמשה והבגד לא היה בו כשיעור או שהיה הבגד מדבר הגדל בים אם נגעה הטומאה בעור הוא לבדו טמא ואם נגעה בבגד הכל טהור ואם היה הבגד מדבר הגדל ביבשה והיה בו ג"כ כשיעור ונגעה הטומאה באחד מהם אם טומאה זו היתה שרץ והדומה לה חוץ מטומאת מת הדבר אשר נגעה בו הטומאה הוא לבדו טמא ואם היתה טומאת מת ונגע המת באחד מהם השני מיטמא מחמת שנגע בכלים שנגעו במת אבל לא חשיב כאילו נגע במת ונ"מ טובא לענין דינא כמו שיראה המעיין. ודע דכל מ"ש בדין חיבור דבר הגדל מן הים עם דבר הגדל מן הארץ הוא כפי שיטת רבינו ז"ל שנראה מדבריו בהלכות אלו ובהלכות טומאת צרעת שאף דבר הגדל מן הים מקבל טומאה וכמ"ש בדף ק"ב (*א"ה תמצאנו לעיל פ"א מהלכות אלו דין ג' יע"ש) אך יש שיטה אחרת למהר"י מטמפונט הביאה הר"ב תוי"ט רפי"ט דכלים וכבר עמדנו על דבריו לעיל וכמ"ש בשם מהר"ס יע"ש:

ז נטל חוט אחד מתחלתו כו'. הר"ש והרע"ב ז"ל כתבו דמתניתין אתיא כת"ק דרבי יוסי דאית ליה דהנשה על שלשה שנחלק דטמא מגע מדרס. ויש לתמוה על רבינו דלקמן דין ט' פסק כרבי יוסי דלית ליה טומאת בית הסתרים והכא פסק דהבגד טמא מגע מדרס ולכאורה נראה דהוי תרתי דסתרן ומה שתירץ לזה הר"ב תוי"ט בפכ"ז דכלים משנה י' אין דבריו מובנים אצלי וצ"ע:

ח מטלית שהיא מדרס כו' (א"ה עיין במ"ש הרב המחבר פ"ו מהל' מטמאי משכב ומושב יע"ש באורך):

שלשה

כסף משנה

על הבגד וכו' עד ונעשה הכל אב. שם וכחכמים:

ט שלשה על שלשה שנטמא במדרס וכו'. בפרק כ"ז דכלים וכרבי יוסי. ומ"ש אבל בגד שנטמא במדרס וכו'. בפרק בהמה המקשה

מדרס בלבד. תפרה משתי רוחות זו בצד זו הרי היא חיבור ונעשה הכל אב: **ט** שלשה על שלשה שנטמא במדרס ואח"כ נחלק טהר מן המדרס ואין בקרעים אלו טומאה כלל והנם כשברי כלי שנטמא. אבל בגד שנטמא במדרס וקרע ממנו שלש אצבעות על שלש אצבעות אותו הקרע טהר מן המדרס אבל טמא מגע מדרס שבעת פרישתו מן הבגד הגדול נטמא במגע: **י** סדין שנטמא במדרס ואח"כ עשאהו פרוכת טהר מן המדרס. ומאימתי הוא טהרתו מן המדרס משיקשור בו הלולאות שהוא נתלה בהן כשאר הפרוכות: **יא** טלית שהיא מדרס והטבילה וקודם שיעריב שמשה התחיל לקרוע ממנה קרע כיון שנקרע בה רובה שוב אינה חיבור וטהרה כולה אע"פ שעדיין נשתייר בה כדי מעפורת שלא נקרע שהרי הוא קורע והולך. בד"א בטבולת יום שכיון שלא חס עליה להטבילה

כסף משנה

המקשה (דף ע"ב) ופירוש רבינו שלא כפירוש רש"י:

י סדין שנטמא במדרס וכו'. פ"ב וכב"ה:

יא טלית שהיא מדרס וכו' עד סוף הפרק. בפרק העור והרוטב (דף קכג) אלו

משנה למלך

ט שלשה על שלשה כו' אבל בגד שנטמא במדרס כו'. חילוק זה שכתב רבינו הוא בגמרא בפרק בהמה המקשה עלה ע"ב. וראיתי למרן שכתב ופירוש רבינו שלא כדברי רש"י ע"כ. ובעת לא ראיתי חילוק בין דברי רבינו לדברי רש"י והכל הולך אל מקום אחד דהא הוא בגד גדול ונקרע ויש נקרע שאחד שלשה טפחים על שלשה טפחים ונקרע הבני שלש אצבעות על שלש הנה זה הקרע קטן אף שטהר מן המדרס יש בו טומאת מגע מדרס לפי שבשעת פרישתו קיבל טומאה מאביו ודברי מרן ז"ל לא ידעתי כוונתם. ודע שהתוספות שם הקשו דבפרק העור והרוטב עלה קכ"ח אמרינן החותך כזית בשר מאבר מן החי חתכו ואח"כ חישב עליו טהור חישב עליו ואח"כ חתכו טמא ומוקי לה כרבי מאיר דאמר טומאה דבית הסתרים מטמא ולפי דברי עולא לוקמה אפילו כרבי יוסי דבשעת פרישתו מקבל טומאה מהאבר ודוחק לומר דמיירי כגון דמשהו ראשון שנחתך לא היה באבר כדי להעלות ארוכה ע"כ וקושיא זו הקשו אותה התוספות בפרק הקומץ עלה כ"ד ושם נחה דעתם בתירוץ זה וכתבו דבהעור והרוטב מיירי אפילו אין באבר כדי להעלות ארוכה כמותכו דלא מטמא ע"כ וכוונתם היא מבוארת וכבר כתב הרשב"א תירוץ זה בפרק העור והרוטב אך מה שכתבו כגון דמשהו ראשון לא ידעתי כוונתם: **ודע** שראיתי לרש"י בפרק העור והרוטב שכתב החותך כזית בשר מאבר מן החי בתוספתא לא גרסינן כזית אלא החותך בשר מאבר מן החי וכגון דאיכא כביצה וכו' ע"כ. ואני תמיה בדברי רש"י הללו דאף שנודה לדבריו דאית ליה דפחות מכביצה אוכלין כשם שאינו מטמא כך אינו מקבל טומאה היפך ממה שכתב רבינו בריש פ"ד מהלכות טומאת אוכלין מ"מ הכא אין צריך לומר דמה שחתך הוא כביצה דכיון שזה חישב על הבשר שבאבר והיה בו כביצה ונטמא משום מגע בית הסתרים אף במה שחתך הוא פחות מכביצה מ"מ טמא הוא שהרי בשעה שנטמא היה בו כביצה וכביצה אוכלין טמאין שחתך מהם חציין נהי בהאי זה אינו מטמא לאחרים מ"מ טומאה לא פקע מיניה והרי הוא אוכל טמא וזה פשוט ואין צורך להביא ראיה לזה (*א"ס עיין לקמן בסמוך דאינו כ"כ פשוט) ואפשר דרש"י ס"ל דפשטא דברייתא היא דמה שחתך הוא מה שחשב עליו והכל הוא שיעור אחד וכיון דע"כ מה שחשב הוא כביצה דפחות מכביצה אינו מקבל טומאה מש"ה כתב דגם מה שחתך הוא כביצה אך אי לאו דמסתפינא אמינא דגירסתנו דגרסינן כזית היא עיקר ובזה מיתרצא קושיית התוספות והרשב"א דאמאי לוקמה כרבי מאיר משום דאי אמרת בשלמא דטומאה זו היא טומאת בית הסתרים ניחא בהא שאין גבה בהחתך כביצה מ"מ טמא הוא לפי שבשעה שקיבל טומאה היה בו כביצה שמחשבתו של זה היתה על כביצה והשמיענו ברייתא דאם לא חתך כי אם כזית טמא לפי שנטמא בטומאת בית הסתרים ובאותה שעה היה בבשר כביצה אך אי אמרינן דטעמא דברייתא הוא משום דקיבל טומאה מאביו בשעת פרישתו א"כ צריך שיהיה כביצה כמה שחתך ובברייתא קתני כזית וזהו מה שהכריחו לרבי אבא בר ממל לומר דברייתא זו רבי מאיר היא וכמו שכתבנו ודרך זה בעיני הוא כפתור ופרח. והנה הייתי לומר שלא נעלם מהתוספות כל זה אלא דס"ל דלקבל טומאה מקבל בכל שהוא וכשיטת רבינו ומש"ה הקשו דאף דתניא החותך כזית מצינו למימר דטעמא הוא משום דבשעת פרישתו קיבל טומאה מאביו אך הרואה יראה דברי התוספות בכמה מקומות דאית להו דאף לקבל טומאה בעינן כביצה. עוד כתבו התוספות דבעי לאוקומי אף בניתז בכל כחו דלא מקבל טומאה מאביהן בשעת פרישה מאביהן וכה"ג משני בפרק אמרו לו עוד הקשו התוספות מההיא דאמרינן בפרק כיצד צולין עלה פ"ה גבי אבר שיצא מקצתו דחותך עד שמגיע לעצם וקולף עד שמגיע לפרק וחותך ודייק מינה דלא גזרו טומאה על היוצא דא"כ היה מטמא מה שבפנים ודחי דטומאת בית הסתרים היא ומה בכך הא בשעת פרישתה מקבל טומאה ולא מיוקמא בניתז בכל כחו שהרי צריך לקלוף הבשר שבהון מעל העצם עד לפרק ע"כ. ודע דהכא לא מצינן לשנויי דליכא כמה שיעור טומאה דא"כ אפילו למאן דאית ליה דטומאת בית הסתרים מטמאה הכא ליכא טומאה כיון דליכא כמה שיעור טומאה וזה פשוט וכן כתבו התוספות בפרק הקומץ והתוס' תירצו דמיירי כגון שחותך בסכין רחבה שמפסקת הסכין בין מה שבחוץ למה שבפנים וכן ההיא דהעור והרוטב בעי לאוקמה אפילו בסכין רחבה ע"כ והתוספות בפרק הקומץ כתבו וטעמא כשחותך בסכין לא מקבל טומאה בשעת פרישתו לפי שהסכין מפריש בין זה לזה ע"כ ונראה שדעתם לחלק בין חותך בסכין לחותך ביד עוד כתבו התוספות בפרק הקומץ דמחתך בסכין לא מקבל טומאה בשעת פרישתו לפי שהוא חותך מעט ומשליך מעט וחוזר ומחתך מעט ומשליך עד שמחתך את כולו שאינו נוגע עכשיו בבת אחת וכן מפורש בהדיא בירושלמי במחתך כל שהו ומשליך ע"כ וכבר כתבו התוספות תירוץ זה בפרק כיצד צולין יע"ש עוד הקשו התוספות דאמאי לא הקשו לעולא כמו שמקשה לשמואל בכריתות דאמר אהא דתנן בפ"ק דמכשירין המוסק את הזיתים מים שבהוכן אינם בכי יותן והיוצא מהם הרי הם בכי יותן ואמר שמואל והרישין עמהן הוכשרו מ"ט בשעת פרישתם מהם הכשירום ופריך עלה ממתניתין דכהס דקתני ערב פסח הולך אצל רופא וחותך אבר המדולדל עד שנית כשערה ותוחבו בסירה ונמשך ממנו והלה עושה פסחו וכו' ואי בשעת פרישתן הוכשרו הכא נמי בשעת פרישתן מן האבר לטמא לאדם ומשני בניתזין בכל כחו ובשעת ספי הוה ליה לאקשויי הכא לעולא מטומאה לטומאה ממה דפריך התם מטומאה להכשר ותירצו דלעולא דהכא לא מצי למיפרך מהתם דלא דמי דהכא אפילו בניתזין בכל כחו מקבלין טומאה בשעת פרישתם דעד שלא הובדל לגמרי נוגע קצת באביו אבל התם גבי אבר מן החי כל זמן שלא הובדל לגמרי לא מטמא ואין לחוש לנגיעה קודם שהובדל לגמרי אבל לשמואל פריך שפיר דמיירי במים שנפלו על הרישין שלא לרצון ולכך מוסק ומים הנבדלים ממנה לגמרי הם לרצון וכי הדרי ונגעי ברישין מכשירין אע"ג דלא ניחא ליה כדתנן כל משקה שאין תחלתו לרצון וסופו לרצון הרי הוא בכי יותן ודמיא להיא דרופא לגמרי ע"כ. ואני מסתפק בדברי התוס' הללו דלפי פשטן נראה דס"ל דכל דבר המטמא אף בשלא הובדל לגמרי אף בניתזין וזה סותר מה שכתבו דהיא דפרק העור והרוטב בעו לאוקומי אף בניתזין והתם אבר מן החי מטמא אף שלא הובדל לגמרי ואולי התוספות סברי דטעמא דהיא דהעור והרוטב הוא משום דבעי לאוקומי אפילו בסכין רחבה וכן כתבו וכן היא דהעור והרוטב בעי לאוקומי אפילו בסכין רחבה ע"כ. וכוונתם היא דהשתא דאתינן להכי דהיא דפרק כיצד צולין לא מיתרצא אלא בסכין רחבה אף היא דהעור והרוטב לא מיתרצא אלא בסכין רחבה דניתזין אינו מעלה ומוריד בדבר שאף קודם שהובדל לגמרי מטמא וסי' אפשר לומר דלעולם קושטא דמלתא בכל דבר מהני ניתזין אלא שהתוס' כתבו דלכך הקשו לשמואל ולא לעולא משום דעולא הוה מצי למדחי דשאני נדון דידיה דאף קודם שהובדל מטמא ולכך אף בניתזין מטמא אבל לעולם דלפי האמת כי היכי דמהני ניתזין בדשמואל הכי נמי בדעולא (*א"ס עיין במ"ש הרב המחבר לעיל פי"ב מה' שאר אבות הטומאות דין י'). ודע מה שכתבתי לעיל דאוכל כביצה שנטמא שחתך ממנו חציו שאף שאינם מטמאים לאחרים מ"מ טומאתם לא פקע מינייהו כך נראה לי שהדין הוא כן ואע"ג דלגבי טומאת בגדים קי"ל דבגד טמא שנפחת משלש על שלש אין בו דין טומאה ונטהר כיון דפחות משלש על שלש אינו מקבל טומאה פקע טומאה מיניה מ"מ שאני התם דבגד אינו נקרא בפחות משלש על שלש אבל אוכלין אף פחות מכביצה אוכל מיקרי ואף לפי מה שכתבתי בסי' נ"ב דכל דבר שנשתנה במו פקע טומאה מיניה אף שעדיין נקרא בגד שאני התם דנשתנה במו אבל הכא כביצה נקרא אוכל ופחות מכביצה נמי נקרא אוכל. ומה שהכריחני לזה הוא משום דאי"כ לא משכחת אוכל תרומה טמאה שיהיה במיתה כי אם באוכל כביצה דהא אכל כזית לא שהרי זית זה פקע מיניה טומאה ודבר זה לא אמרו אדם מעולם. אך מה שקשה עלי הוא מה שכתבתי בסי' פ"ט גבי פירוש התוספתא דקדרה שהיא מלאה משקין טהורין והורמוסין טמאים כו' דמיירי דהורמוסין הללו היו כביצה בשעת קבלת טומאה ולמקו וחזרו ותפחו ומשמע מהתם דבשעה שלמקו נטהרו ולפי מה שכתבנו לא יתכן דין זה וצ"ע (*א"ס תמצאנו לעיל פ"ד מה' טומאת אוכלים דין א' יע"ש ומה שרמז הרב בסי' נ"ב תמצאנו לקמן בפירקין דין י"א יע"ש). ודע דאמרינן בפרק כיצד צולין (דף פ"ה) דלרבינא חיבורי אוכלין לאו חיבור הוא וכמאן דמפרתי דמי ע"כ ודברי רבינא הם בפרק בהמה המקשה עלה ע"ג שלה דהיא דתנן דהבשר מגע נבילה ופריך טומאת בית הסתרים היא ותירץ רבינא חיבורי אוכלין כמאן דמפרתי דמי ונגעי בהדדי והתוס' בחולין הקשו דאמאי לא משני הכי בהעור והרוטב גבי חישב עליו ואחר כך חתכו טמא ואמאי טומאת בית הסתרים הוא ודוחק להעמידה כרבי מאיר ותירצו דלא אמרינן כמאן דמיפרתי דמי אלא היכא דעומד ליקצץ כמו הכא דאבר אסור והשאר מותר וכן בסוף כיצד צולין גבי אבר שיצא מקצתו דמה שיצא אסור ומה שבפנים מותר אבל גבי אבר מן החי דהכל אסור ואין עומד ליחתך לא אמרינן כמאן דמיפרתי דמי וכן כתבו בפרק הקומץ רבה (דף כ"ד) עוד כתבו שם דהיא סוגיא דהעור והרוטב אתיא דלא כרבינא. וראיתי להרשב"א בחידושיו בפרק העור והרוטב עלה דהיא דאמרינן אמאי טומאת בית הסתרים היא הכא לא מצי לשנויי בשעת פרישתן מאביהן קבלו טומאה מאביהן א"נ אוכלין כמאן דמיפרתי דמי דמיירי כגון שלא נשאר בו יותר בשר ואין עליו שום דין אבר מן החי כך פירשו בתוס' ע"כ. ודבריו תמוהים הם בעיני דתירוץ זה לא מהני אלא לקושיא דאמאי לא אמרינן בשעת פרישתן קיבלו טומאה אבל לרבינא דאמר חיבורי אוכלין כמאן דמיפרתי דמי מה יועילנו מה שלא נשאר בו בשר וכלא אף בשלא חתכו טמא וכדאיתא בפרק בהמה המקשה דאמרינן אלא לרבינא מאי איכא. ודע דמסוגיא דפרק בהמה המקשה מוכח דעולא פליג עליה דרבינא ולית ליה חילוק בין אוכלין לשאר דברים והיינו דקאמר בשלמא לעולא היינו דקתני חתכו כלומר דאי לא חתכו אינו מטמא משום דמגע בית הסתרים הוא אך אליבא דרבינא אני מסתפק אי מודה בדינא דעולא כלומר דהיכא דלא הוי אוכל דמקבל טומאה מאביו בשעת פרישתו או דלמא לא ס"ל לדעולא כלל. ולענין הלכה אי קי"ל כרבינא אי לא עיין במה שכתב הראב"ד פ"א מה' פסולי המוקדשין דין ע"ו ובמה שכתבו מרן והרב בעל ל"מ שם. (*א"כ ועיין בדברי הרב המחבר בפ"ב מהלכות הנזכרות). ומ"ש רבינו ז"ל שלשה על שלשה שנטמא במדרס ואחר כך נחלק טהור מן המדרס ואין בקרעים הללו טומאה כלל והנם כשברי כלים שנטמא אבל בגד שנטמא במדרס וקרע ממנו שלש אצבעות על שלש אצבעות אותו הקרע טהור מן המדרס אבל טמא מגע מדרס שבשעת פרישתו מן הבגד הגדול נטמא במגע ע"כ דבריו הללו הם משנה מפורשת בפכ"ז מכלים מ"י ודע שר"ע ז"ל פסק דאין הלכה כר"י וכ"כ במתניתין דהדין וכ"כ רבינו ז"ל במתניתין דהדין ובמשנתנו ג"כ איכא נוסחי דכתיב בהו ואין הלכה כר"י אך בחיבורו פסק כר"י וטעמא דמילתא משום דה"ק דר"י ר' מאיר הוא דאית ליה טומאת בית הסתרים מטמא וכדאיתא בפרק בהמה המקשה עלה ע"ב ואנן לא קי"ל דטומאת בית הסתרים מטמא וכמו שכתבו התוספות בפרק אלו קדשים ובפ"ב דעירובין. אך אני תמיה למה לא הביא רבינו סיום דברי ר' יוסי דקאמר אלא אם כן נגע בו הזב. וראיתי לרבינו בפירוש המשנה שלה דמתניתין דהדין דפירש דמאי דקאמר ר' יוסי אלא אם כן נגע בו הזב הוא אחר שעשאו וילון כו' ולפי פי' זה גם דברי ר' יוסי דמתניתין דשלשה על שלשה כפי פירושו אא"כ נגע בו אחר שנחלק ולפי זה לא הוצרך רבינו להביא דברי ר' יוסי שאם יש בקרע שלש אצבעות על שלש אצבעות דמקבל טומאה מכאן ולהבא וכמו שכתב בפרק זה דין ז' אך אני תמיה דמסוגיית הגמרא דפרק הקומץ רבה עלה כ"ד מוכח בהדיא דדברי ר' יוסי מיתפרשן דנגע בו הזב קודם שעשאו וילון כלומר או שקדם מגע למדרס או מדרס עליו ברגלו יחף שבאו מגע ומדרס כאחד ולמדנו ר' יוסי דלא אמרינן שבע ליה טומאה בבת אחת וכדאיתא בברייתא התם מודה ר' יוסי בשני סדינין המקופלים זה על גב זה ויושב זב עליהם שהעליון טמא מדרס והתחתון טמא מדרס ומגע מדרס ולפי זה חידוש גדול למדנו ר' יוסי והיה לו לרבינו להביא דבריו וגם ברייתא דשני סדינין כעת לא ראיתי לרבינו בחיבורו שהביאה ולא ידעתי למה והדבר אלי צריך תלמוד וצ"ע. (*א"ס עיין לעיל בפירקין דין ז' ועיין פי"ב מה' שאר אבות הטומאות דין י'):

י סדין שנטמא במדרס כו'. עיין במ"ש הרדב"ז סי' ג' שחילק בדין זה למ"ש רבינו לעיל פ"ח דין ח' גבי טבעת אדם. ולפי הנראה לא ראה מתניתין דפרק כ' דכלים משנה ו' דמוכח דגבי סדין נמי בעינן שינוי מעשה וכ"כ התוספות בפ"ד דחולין ופשוט הוא:

יא טלית שהיא מדרס והטבילה קודם שיעריב שמשו התחיל לקרוע ממנו קרע כיון שנקרע בה רובה שוב אינה חיבור וטהרה כולה כו' שהרי הוא קורע והולך ע"כ. נראה דס"ל לרבינו דלעולם בעינן שיקרע את כולה אלא דמתניתין דכלים השמיענו דמעת שנקרע רובה נטהרה והנה מסוגיית הגמרא בפרק העור והרוטב עלה קכ"ג ומדברי רש"י שם נראה דלא בעינן שיקרע כולה אלא בקריעת רוב סגי ונראה דרבינו ליפא דמתניתין דכלים דקדק דתנן טלית שהתחיל בה לקורעה והתוס' דקדקו לשון זה וכתבו בשם ר"ח דכיון שנקרע רובה הויא טהורה למפרע מתחלת קריעה ורבינו לא נחה דעתו בזה והסברא מגד עצמה היא תמוה שתהיה טהורה למפרע מעת שהתחיל לקרוע ומש"ה פי' דבעינן שיקרע כולה אלא דכיון דנקרע רובה מאותה שעה נטהרה ובתנאי שיקרע את כולה ובזה אתיא מתניתין דכלים כהלכתה בדקדוק וכדי קאמר טלית שהתחיל בה לקורעה כלומר שכוונתו לקורעה כולה וזהו שכתב רבינו שהרי הוא קורע והולך כיון שנקרע רובה שוב אינו חיבור וטהורה מ"מ נ"ל שגירסתו בדברי רב נחמן כיתה וקרע לה כולה כו' וכן דילמא לא אתי למיקרעי' כולה אך יש לתמוה בכונת רבינו הלזו דבגמרא שם הקשו לרב נחמן דא"כ עולת העוף לר' אלעזר בר' שמעון יגזוז דילמא

לא

לא אתי למיעבד רוב שנים ועוד הקשו עליו מתניתין דמפשיט בבגדים ובהיה בטמאה ובטהורה בדקה ונכנס לשטיח כדי אחיזה הא יתר מכדי אחיזה טהור אמאי נגזור דילמא לא אתי למיעבד אלא כדי אחיזה וקא נגע בטמא וקא מטהרינן ליה והשתא בשלמא לרש"י דאית ליה דברובא סגי ולא בעינן שיקרענה כולה ואתא רב נחמן וקאמר דאף דמדינא ברובא סגי בעינן שיקרענה כולה משום דילמא חייס עלה ולא יקרע רובא אלא פלגא ואמר רובא הוא א"כ עולת העוף ומתניתין דכדי אחיזה הוי דכוותיה דהכא נמי לגזור דילמא לא אתי למיעבד רוב שנים כי אם פלגא וכן נמי נגזור דילמא לא אתי למיעבד אלא כדי אחיזה אבל אליבא דרבינו דאית ליה דמדינא בעינן שיקרענה כולה אלא דמשעה שנקרע רובה נטהרה ואתא רב נחמן וקאמר דלא נטהרה אלא לאחר שנקרעה כולה לפי שאם דמשעה שנקרעה רובה נטהרת איכא למיחש דילמא חייס עלה ולא יקרענה כולה א"כ מה ענין עולת העוף וכדי אחיזה לזה דהתם מדינא לא בעינן אלא רוב שנים וכן לא בעינן אלא יותר מכדי אחיזה אין לנו לגזור עליו יותר מן הדין אבל הכא מן הדין צריך שיקרענה כולה ואיכא למיחש שאם נטהר אותה משעה שנקרעה רובה לא יגמור הקריעה לפי שיסבור דברובא סגי מאחר שראה דמשעה שנקרעה רובה נטהרה. עוד יש לתמוה על רבינו בפסק זה דפסק כר"נ דמסוגיא מוכח דלרב נחמן לא מיתוקמא מתניתין דמפשיט בבהמה כו' כ"א בטומאה דרבנן וטהור וטמא הוא כטריפה וכדאיתא התם ורבינו בפ"א מהלכו' אבות הטומאה דין י' הביא משנה זו בסתם ולא ביאר שדין זה הוא דוקא בטומאה דרבנן ונראה מסתימות דבריו דאף בטומאה דאורייתא הוי דינא הכי ונראה דהוו תרתי דסתרן אהדדי וכבר עמד בזה מהרש"ל בחידושיו בפרק העור והרוטב והניח הדבר בצ"ע ולפי חומר הנושא נראה בעיני דרבינו הוקשה אליו קושיית הגמרא דאמאי לא גזרינן נמי דלא אתי למיעבד אלא כדי אחיזה דאין הגזירות דומות זו לזו וכמו שכתבנו לעיל גם מה שתירצו בגמרא ואוקמוה למתניתין בטומאה דרבנן הוא דוחק לאוקומי משנה סתמית בטומאה דרבנן דוקא ובגמרא הקשו ממשנה זו לר"ל דאמר דעור הלים דאמאי יוסף מכדי אחיזה טהור לימא הלים ואי מתניתין איירי בטומאה דרבנן אימא דשאני ליה לר"ל בין טומאה דאורייתא לטומאה דרבנן ובטומאה דרבנן לית ליה הלים אשר על כן ס"ל לרבינו דמתרץ כפי שיטת המקשה שהיה לדמות הגזירות זו לזו תירץ לו דאיכא לאוקומי מתניתין בטומאה דרבנן אבל לפום קושטא דמילתא אין הגזירות דומות זו לזו ומתניתין איירי בטומאה דאורייתא ולא נעלם ממני מה שיש מן הדוחק בדרך זה שרבינו ידחה סוגיית הגמרא מן ההכרח ועיין במה שאכתוב לקמן. ודע דבגמרא איכא תרי לישני עלה דמתניתין דטלית ולישנא קמא קאמר לא שאנו אלא שלא שייר כדי מעפורת אבל שייר בה כדי מעפורת חיבור ולישנא בתרא קאמר ואפילו שייר בה כדי מעפורת ורבינו פסק כלישנא בתרא שכתב ואפילו שייר בה כדי מעפורת משום דלעולם הלכה כלישנא בתרא ואע"ג דבפרק דם חטאת עלה צ"ד פריך סתמא דתלמודא מלישנא קמא אין זה הכרח לומר דהלכתא כלישנא קמא משום דבגמרא כהם רבו לייתב מתני' דהתם דלא תיקשי ללישנא קמא אבל לעולם דהלכה קי"ל כלישנא בתרא אך מה שאני תמיה הוא דמדברי רבינו בפ"ה מהלכו' מעשה הקרבנות נראה דפסק כלישנא קמא שכתב שם ואע"פ שהוא טמא מדבריהם מפני כדי המעפורת שנשארה בו כו' ודברים אלו נאמרו בגמרא ללישנא קמא וא"כ דברי רבינו סותרים אלו את אלו וראיתי להרב בל"מ שעמד על זה וכתב דס"ל דלישנא קמא ולישנא בתרא דר"ס לא פליגי לענין דינא אלא בפירושא דמתניתין דקאמר נקרע רובה טהורה דלישנא קמא מפרש מתניתין אפילו בשאינה טבולת יום ודלא כר"נ דמפרשה בטבולת יום ומפני כן אמר דמתניתין איירי שלא שייר כדי מעפורת דאי שייר כדי מעפורת טמאה משום דאיכא למיגזר בה דילמא לא אתי למיקרעה כולה אבל ללישנא בתרא דרב כהנא מפרש מתניתין דאיירי בטבולת יום דוקא ולהכי קאמר דמתניתין איירי אפילו שייר כדי מעפורת כיון דהוי טבולת יום ובין ללישנא קמא ובין ללישנא בתרא בטבולת יום טהורה אפילו שייר כדי מעפורת ובשאינה טבולה אם לא שייר כדי מעפורת טהורה ואם שייר טמאה ע"כ. והנה לא נעלם ממני מה שיש מן הדוחק בתירוץ זה חדא מה שהקדים דלישנא קמא ובתרא לא פליגי לענין דינא אלא מר אמר חדא ומר אמר חדא ופשטא דשמעתתא לא משמע הכי ועוד קשה דהיה לו לרבינו לבאר דין זה דאם לא שייר כדי מעפורת אף שאינה טבולת יום טהורה ומה שתירץ לזה הרב בל"מ שסמך על מ"ש בהל' מעשה הקרבנות אין לך דוחק גדול מזה שהרי בהל' מעשה הקרבנות אין מקום של דינים הללו אלא שהזכירם אגב גררא ובהלכו' כלים שהוא מקום של דינים הללו שלא יזכיר דין זה ושיסמוך על מ"ש במקום אחר אגב גררא הוא דוחק גדול וכבר העיד הרב עצמו שמה שכתב הוא דוחק אלא שחומר הנושא הכריחו לזה, ולי נראה דלישנא קמא ולישנא בתרא פליגי וכפשטא דשמעתתא אך ס"ל לרבינו דמן התורה אליבא דכ"ע כיון שקרע רובה נטהר וזה הוא מוכרח מדאמרינן דכיון שקרע רובה טהורה ובשלמא אי אמר דבעינן כולה הוא מדרבנן ניחא דאף שהצריכוהו חכמים שיקרענה כולה מ"מ בקריעת הרוב אוקמוה אדאורייתא והכי לומר שיקרענה כולה אלא אי אמרת דמן התורה בעינן כולה איך יתכן לומר דמשעה שקרע רובה נטהרה ואף שכפי סברת רבינו תנגלא אודא ליה הכרח זה כבר כתבנו לעיל דסברא זו דר"ח היא תמוה מצד עצמה ומלבד כל זה בהדיא אמרינן בפרק דם חטאת דאפילו שייר כדי מעפורת אין טומאתו כי אם מדרבנן. ודע דהכיא דפרק דם חטאת אליבא דכ"ע בקריעת הרוב לא נטהר חדא דרוב לא מהני כי אם בטבולת יום וכדקאמר ר"נ וטבילה קודם כבוס לא משכחת לה משום דלא בעינן כיבוס במקום קדוש ואם היו מטבילין כנגד כהן נמצא שהיו מכבסין אותו בתוך דפרייתו במים זהו כבוסו וזה הוא מוכרח דאי לא תימא הכי למה מרדו את כל הכהנים הוצרכו לקרוע הבגד ואם היה בגדי כהונה מאי אסר לקורעה להכניסה פתוח מעלה על שלא יטבלוהו ולאחר הערב שמש יכבסוהו שלא ראיתי בשום מקום שיקפידו שיהיה הכבוס ביומו א"ו כדכתיבנא דלא משכחת טבילה קודם כבוס. וראיתי להרב בל"מ בהמשך דבריו שכתב ובפרק דם חטאת גבי מתניתין דקורעו וכו' משמע ליה דמתניתין דהתם אפילו בשאינה טבולת יום ומפני כן מקשה וכו' עכ"ד משמע דס"ל דמשכחת לה דאיירי בטבולת יום אלא דמשמע ליה דמיירי אפילו בשאינה טבולת יום ודבריו תמוהים וכמו שכתבנו. עוד נ"ל מדקדוק דברי רבינו דע"כ לא אמרינן דמשנקרע הרוב נטהרה אלא במסיים הקרע תיכף ומיד וזהו שכתב שהרי הוא קורע והולך אבל אם קרע הרוב והפסיק ולא היה דעתו לקרוע מיד כי אם לאחר זמן לא נטהר וא"כ בהכיא דפרק דם חטאת שלא היה יכול לקרוע כולו מפני שהיה צריך להכניסו לפנים ולכבסו ואין בגד בעינן נראה דמילתא דפשיטא שלא נטהר בקריעת הרוב באופן שמשני צדדים אלו נ"ל דהכיא דפרק דם חטאת לא נטהר בקריעת הרוב אליבא דכ"ע וכי תימא אמאי הקשו מהכיא דהתם מסברת האומר לא שאנו אלא שלא שייר כדי מעפורת אבל שייר כדי מעפורת הוי חיבור הא כפי דברינו אליבא דכ"ע לא נטהר בקריעת הרוב ואפילו אם לא היה משייר כדי מעפורת הא לא קשיא משום דפשיטא ליה לתלמודא דכל שקרע הרוב פשיטא שאין בו עוד צד טומאה כי אם מדרבנן אך הוה ס"ל דאליבא דמאן דאית ליה דאם שייר כדי מעפורת שהיה טמא שטומאתו הוא מן התורה דחשיב ליה כבגד כיון שיש בו כדי מעפורת דומיא דכבוס דחשבינן ליה כבגד אם שייר בו כדי מעפורת אך למאן דלית ליה חילוק בין שייר בו כדי מעפורת ללא שייר פשיטא לן דאף אם אינו רוצה לקרוע כולו שאין טומאתו כי אם מדרבנן דכיון שאם היה דעתו לקרוע כולו היה נטהר משעת קריעת הרוב ע"כ דמשעת קריעת הרוב נטהר מן התורה אבל למאן דאית ליה דאם שייר כדי מעפורת לא נטהר אף אם היה דעתו לקרוע כולו הוה ס"ל לתלמודא דטומאתו הוא מן התורה ותירצו דליתא ואין טומאתו כי אם מדרבנן ואסבר דטעמא הוא דכל בשייר כדי מעפורת איכא למיחש דילמא חייס עלה ולא יקרענה כולה והנה פסק כלישנא בתרא וכמבואר בדבריו בהלכות אלו ומ"ש בהלכו' מעשה הקרבנות ואע"פ שהוא טמא מדבריהם מפני כדי המעפורת לאו דוקא דה"ה אם לא שייר אלא כל שהוא טמא מדבריהם מן הטעמים שכתבנו אלא דהתם מיירי בשייר כדי מעפורת נקט בדבריו כדי מעפורת והכוונה שהוא טמא מפני שלא קרעו כולו ולא נחית רבינו ללמדנו אלא דכל שאין בו טומאה מן התורה מותר להכניסו למקדש לכבס הדם וכדאיתא בגמרא. וא"ת כפי מה שכתבנו דאם קרע הרוב אף שאין דעתו לקרוע עוד נטהרה מן התורה א"כ כשכתבו בשאינה טבולת יום דילמא לא יקרענה כולה היא הגזרה בטומאה דרבנן וא"כ מאי זה שתירצו בגמרא אי בטומאה דאורייתא הכי נמי הכא במאי עסקינן בטומאה דרבנן

וכו' והא חששת רב נחמן היא בטומאה דרבנן ובשלמא לרש"י דחששת ר"נ היא דילמא לא יקרע הרוב היא חששת טומאה דאורייתא אבל אליבא דרבינו דחששא היא דילמא לא יקרע כולה א"כ היא חששא בטומאה דרבנן וקושיא זו לכאורה היא קושיא עצומה. ואפשר היה לומר דרבינו ס"ל דהני תרי סוגיו' דפרק העור והרוטב ודפרק דם חטאת פליגי וסוגיא דהעור והרוטב ס"ל דכל שלא קרע כולה הוי טמא מן התורה והכיא דדם חטאת ס"ל דכל שקרע הרוב נטהר מן התורה ופסק כהכיא דדם חטאת והכי ניחא מה שהקשינו לעיל שלא חלק הרב הלכו' אבות הטומאה כשהביא דין דלשטיח כדי אחיזה בין טומאה דאורייתא לטומאה דרבנן וכמו שחלקו בגמרא משום דס"ל דסוגיא זו ס"ל דכל שלא קרע כולו הוי טמא מן התורה ולא קי"ל הכי אלא כסוגיא דפרק דם חטאת ואין החששא כי אם בטומאה דרבנן ולקושיית הגמרא ס"ל לרבינו דאין החששות דומות זו לזו וכמו שכתבנו לעיל ועוד אפשר לומר דסוגיא דפרק דם חטאת ס"ל דהכיא דלשטיח ליכא למיחש דילמא לא יפשיט כדי אחיזה משום דליכא למימר התם דילמא חייס אבל גבי טלית איכא למיחש דחייס ואין חילוק בין טומאה דרבנן לטומאה דאורייתא והרשב"א ז"ל בחידושיו הוקשה לו דאמאי לא חילקו בגמרא דשאני התם גבי כדי אחיזה דליכא למימר דחייס עלה ונדחק בתירוץ קושיא זו יעו"ש. עוד נ"ל דיש לחלק בין דבר שעיקר טומאתו הוא מדרבנן לדבר שעיקר טומאתו היא מן התורה אף שלא נשאר בו כי אם טומאה דרבנן ולפי זה בטלית גזרינן כיון שהיה טמא מן התורה אף שאין בו עכשיו כי אם טומאה דרבנן ובענין זה צריכין אנו לחלק לסברת רבינו ז"ל שכתב בפ"ג מהלכו' ביאת מקדש דין י"ז דהנכנס בגדים טמאים אינו לוקה אלא בבגדים שהם אב הטומאה אבל אם הם ראשון לטומאה אינו לוקה עליהם אלא מכין אותו מכת מרדות. והנראה מדבריו שאין איסורו כי אם מדרבנן והנראה מהתמיהות דברי רבינו הוא דכל בגד שנטמא אף שהוא ראשון לטומאה קורעין אותו ויש לדקדק דאם הוא ראשון לטומאה כיון שאין איסורו כי אם מדרבנן למה קורעין אותו דהא לאחר קריעה נמי הא איכא איסורא דרבנן א"ו דשאני הכא שהוא טמא מן התורה אלא שאין איסורו כי אם מדרבנן לכיכא שאין טומאתו כי אם מדרבנן ויש לנו ליישב בזה במקומות אחרים :

תנן בפרק כ"ז דכלים מ"ח טלית שהתחיל בה לקורעה כיון שנקרע רובה אינו חיבור ע"כ. והנה משנה זו הובאה בפרק העור והרוטב עלה קכ"ג ופירש"י טלית שהתחיל בה לקורעה שנטמאה ובא לקורעה לבטלה מתורת טלית ומאחר שאינה ראויה למלאכה כראשונה ואין שם עליה מיטהרת אע"פ שיש בשיריה שלש על שלש ועדיין ראויין לקבל טומאה שהרי טהרו מטומאתן הראשונה דומיא דכלי חרס דשבירתו מטהרתו ושבריו מקבלין טומאה ואע"ג דאמרינן בבהמה המקשה שלשה על שלשה שהיה טמא מדרס ומגע הזב והלקו טהור מן המדרס ועדיין טמא מגע הזב אלמא טומאת שלש על שלש דחזי ליה לא בטלה מיניה התם הוא דהוה ליה ב' טומאות טומאת מדרס חמורה וטומאת מגע קלה הכי ליה הלוקה לבטל ממנו טומאת מדרס דתו לא חזי ליה ופשא לה טומאת מגע דחזיא לג' אצבעות אבל הכא כולה טומאה דשלש על שלש היא וקריעה מהניא לבטולי שמא מינה ותו לא שם עלה מידי ע"כ. וצ"ל דמ"ש רש"י בסוף דבריו כולה טומאה דשלשה על שלשה שהוא ט"ס וצ"ל דשלש על שלש. והנה כוונת דברי רש"י הם שהתחלה הקשה מהכיא דאמרינן שלשה על שלשה שהיה טמא מדרס ומגע כו' ואע"ג דלא נאמר דין זה אלא לת"ק דרבי יוסי אבל רבי יוסי פליג לא היא דהתם לא פליג רבי יוסי אלא משום דמגע בית הסתרים אינו מגע (*א"ה עיין לעיל פי"ב מהלכו' שאר אבות הטומאה דין י') אבל מודה שאם נגע בו הזב דטמא מגע הזב אף לאחר שנחלק והיינו דהיים רבי יוסי התם אלא א"כ נגע בו הזב ולזה תירץ רש"י דשאני התם שהיו בו ב' טומאות אבל הכא חד שמא הוא כולה טומאה דשלש על שלש וקריעה מהניא לבטולי שמא מינה דתו לא שם עלה מידי כלומר דהכא לא היה בטלית זה כי אם טומאת מגע או דשרץ או דנבילה ודכוותי' והנה רש"י מודה דבדבר שיש בו טומאת מדרס לבד ונקרע ויש בקרעים שיעור טומאת מדרס דלא פקע טומאת מדרס מיניה וס"ל שיש חילוק בין טומאת מדרס לטומאת מגע דטומאת מדרס אם יש בשיריים שיעור טומאת מדרס לא פקע טומאת מדרס מינייהו וטומאת מגע אף שיש בשיריים שיעור טומאת מגע פקע טומאת מגע מינייהו. ומיהו בדבר שיש בו ב' טומאות טומאת מדרס ומגע והיכא בשיריים שיעור טומאת מגע וליכא שיעור טומאת מדרס פקע טומאת מדרס ונשאר גביה טומאת מגע. ומה שכתבנו דבטומאת מדרס אם יש בקרעים שיעור טומאת מדרס דלא פקע מינייהו טומאת מדרס הוא מוכרח מן הסוגיא דפרק בהמה דאמר עולא לא שנו אלא שלשה על שלשה שנחלקו אבל שלש על שלש כהוא מבגד גדול בשעת פרישתן מאביהן מקבלות טומאה מאביהן ע"כ. ואי אמרת דטומאת מדרס דינו בזה כטומאת מגע הרי אביהן נ"כ טהור הוא א"ו דאביהן כיון שיש בו שיעור טומאת מדרס לא פקע טומאת מדרס מיניה ומטמא את הקרע שיש בו שלש על שלש שהוא שיעור טומאת מגע. וראיתי להרשב"א ז"ל בחידושיו שכתב על דברי רש"י הללו ומדבריו נראה דכל שנטמא טומאת מדרס אע"פ שקרעו אכתי טמא טומאת מגע מדרס והוא שנשתייר בו כדי מגע מדרס והרמב"ן ז"ל פירש דאפילו במדרסות אמרינן נמי הכי וכדאמרינן בסמוך בעור טמא מדרס כיון שנתן בו אוזל טהור ואפילו לרבנן כשממעטו מחמשה דלא חזי למדרס טהור לגמרי ולא מטמאינן ליה משום מגע מדרס ע"כ. ולא ידעתי כוונת דבריו במאי קא מיירי דאי מיירי בשיש לו טומאת מגע נ"כ מאי האי דקאמר ומדבריו נראה הא בהדיא אמרה רש"י ועוד מאי ראיה מייתי מעור טמא מדרס דטהור לגמרי אימא דהתם מיירי בשלא יש בו כי אם טומאת מדרס דוקא אבל לעולם אם היה בו ג"כ טומאת מגע אף שטהר מן המדרס אכתי שם גביה טומאת מגע ואי הרשב"א מיירי בשלא היה בו טומאת מגע וס"ל דלרש"י דבר שהיה מדרס וקרעו ונשאר בשיריים שיעור טומאת מגע דטמא טומאת מגע והכריח הרשב"א דין זה אליבא דרש"י ממ"ש דהכא חד שמא היא דכולה טומאה דג' על ג' היא ע"כ משמע דמוקי להא דטלית שטומאתה היתה טומאת מגע ומדלא מוקי לה בשהיתה טמאה מדרס משמע דס"ל דאם היה טמא מדרס אכתי טמא מגע מדרס כל שנשתייר כדי מגע מדרס גם לזה לא ידעתי מהו דהא דבר שהיה טמא מדרס דוקא ונקרע ונשתייר בו שיעור טומאת מגע מדרס הוא מחלוקת ת"ק ור' יוסי דלת"ק טמא מגע מדרס משום דס"ל דבית הסתרים מטמא והיו בטלית זה שתי טומאות ור' יוסי פליג עליה משום דס"ל דלא מטמא בית הסתרים ולא היה בטלית זה טומאת מגע ולעולם דאליבא דרבי יוסי מצינו לאוקומי הך דהעור והרוטב כפשטה דמיירי בשהיה טמא מדרס דוקא ואין בקרעים שיעור מדרס דטהור לגמרי אלא שרש"י רצה לאוקומי מתניתין אליבא דכ"ע. עוד כתב הרשב"א ז"ל בשם הרמב"ן דהכיא דפרק בהמה המקשה מיירי בשנקרע מעצמו וכדקתני שלשה על שלשה שנקרע אבל הכא קורעה קתני שהוא קורעה במתכוין כדי לטהרה לבטל שם מעליה הלכך אפילו מגע מדרס אין בו וזה נ"ל נכון שאם לא כן תיפוק ליה דבשעת פרישתן מאביהן מקבלות טומאה מאביהן וכדאמרי' התם כו' וטלית טלית גדולה משמע. ע"כ והנה אף הרמב"ן מודה שיש חילוק בין טומאת מדרס למגע דהא פשיטא דדבר שהוא טמא מדרס וקרעו בידים כל שנשאר בו שיעור טומאת מדרס לא פקע מיניה טומאת מדרס וכהכיא דעור טמא מדרס דבעינן שימעטו מחמשה דתו לא חזי למדרס אלא דלגבי טומאת מגע ס"ל דאם קרעו כדי לבטל ממנו טומאת מדרס אפילו מגע מדרס אין בו. ויש לדקדק בסברת הרמב"ן הלזו מהכיא דתנן במסכתא כלים פכ"ז מ"ט סדין שהוא טמא מדרס ועשאו וילון טהור מן המדרס אבל טמא מגע מדרס והרי דהתם דבטל שם מעליה בידים ואפילו הכי טמא מגע מדרס ויש לחלק בין קרע לשינוי מעשה : ודע דאף אליבא דהרמב"ן נ"ל דאף שקרעו בידים מ"מ מקבל טומאה מכאן ולהבא ולא מהני ליה קרע זה אלא מטומאה דלמפרע דהא בכל תלמודא קי"ל דשלש על שלש מקבל טומאה אלא שמדברי הרשב"א שרצה להכריח דברי הרמב"ן משום דהא"כ תיפוק ליה שמקבלות טומאה מאביהן כו' נראה דס"ל דטהור מכל וכל ואפילו מכאן ולהבא דהא"כ אף להרמב"ן קשה אמאי לא קיבל טומאה עכשיו בשעת פרישתו והדבר הוא תימה גדול בעיני אשר על כן נראה לי דאף הרשב"א מודה דמכאן ולהבא מקבל אלא דס"ל דטומאה שמקבל בשעת פרישתו הויא כטומאה דלמפרע ודו"ק. ודע דאליבא דרש"י דמוקי להך דטלית בשלא היה בו כי אם טומאת מגע קושיא זו דהרשב"א לא שייכא כלל וזה פשוט. ודע שמ"ש הרמב"ן דאף במדרסות אמרינן כן והביא ראיה מעור טמא מדרס דאמרינן בשממעטו מחמשה טהור לגמרי ולא מטמאינן ליה משום מגע מדרס ע"כ לא ידעתי פירושו דהא גבי עור אין הילוך

בשיעורם

להטבילה כך לא יחוש לקרוע את כולה ולפיכך טהרה כולה:

פרק ארבעה ועשרים

א אלו עורות מתטמאין במדרס עור שחשב עליו לשטיחה. ועור שמניחין על המטות מלמעלה לישן עליו. ועור שמניחין על החמור תחת המשאוי. ועור שמניחין בערם תחת הקטן. ועור הכר. ועור הכסת. ועור שמניחין תחת השלחן בעת האכילה כדי שיפלו עליו הפירורין מפני שהוא נשען עליו ברגלו. ועור שחוגר נופץ הפשתן עליו בעת שנופץ. ועור שחוגר החמר עליו. ועור שמניח הסבל על כתיפו בעת שסובל. ועור שמניח הרופא על ברכיו בעת שמפים השחינין מפני שכל העורות האלו יושב עליהן. ועור הלב של קטן שרירו יורד עליו כדי שלא יפסדו בגדיו. ועור שעשאהו לנותנו על לבו בשעת הקציר מפני השרב. ועור שלופפין הכסות בו. ועור התפור בתיבה שמניחין בו הבגדים שכל אלו מתהפכין עליהן ונשענין עליהן: **ב** כל העורות המתטמאות במדרס אינן מתטמאין עד שיהיה בהן כשיעור חמשה טפחים על חמשה טפחים. ואלו עורות שאין מתטמאין במדרס עור שחוגר סורק הצמר בעת שסורק. ועור שלופף בו הצמר הסרוק. ועור שלופף בו הארגמן. ועור התופר שמניחין בו הארגמן. וכולן מתטמאין בשאר טומאות: **ג** עור שעשאו חיפוי לכלים טהור מכלום. עשאו חיפוי למשקולת מקבל שאר טומאות שהרי נעשה לקבלה ואינו מתטמא במדרס: **ד** עור שעשאהו לעקבו ולפרסתו אם חופה את רוב הרגל מתטמא ואם לאו טהור: **ה** מנעל שעל האימום אע"פ שעדיין לא לבשו אדם ה"ז מתטמא במדרס שכבר נגמרה מלאכתו: **ו** כל עור הראוי להתטמא במדרס ואינו חסר מלאכה המחשבה מטמאתו *ואם חישב עליו להיות עור שלחן וכיוצא בו הרי זה מתטמא במדרס. ואם חסר מלאכה אין המחשבה מועלת בו עד שתינמר מלאכתו. חוץ מן העור שמחפין בו המרכב מפני האבק שהמחשבה מועלת בו אע"פ

השגת הראב"ד

*ואם חישב עליו להיות עור שלחן. א"א כמדומה אני זו היא קטבליא:

כסף משנה

פכ"ד א אלו עורות מתטמאין במדרס וכו'. פכ"ו דכלים. ומ"ש ועור שעשאהו לנותנו על לבו בשעת הקציר וכו'. תוספתא פ"ד [דב"מ] דכלים. ומ"ש ועור שלופפין הכסות בו ועור התפור בתיבה. משנה בפכ"ו עור כסות והכריך כסות מדרס. ומה שכתב כל העורות המתטמאין במדרס וכו'. שם:

ב ואלו עורות שאין מתטמאין במדרס וכו'. שם עור הסרוק עור הסורק ר"א אומר מדרס וחכ"א טמא מת. ומ"ש ועור שלופף בו הארגמן ומ'. שם עור הארגמן והכריך לארגמן ב"ש אומרים טמא מדרס וב"ה אומרים טמא מת:

ג עור שעשאו חיפוי וכו'. שם וכפ"ק:

ד עור שעשאו לעקבו וכו'. תוספתא פ"ד [דב"ב] דמסכת כלים:

מנעל

ה מנעל שעל האימום וכו'. משנה בפרק כ"ו וכחכמים פירוש אימום פורמ"א בלעז וטעמא משום דאינו מחוסר מלאכה הצריכה אומן שהדיוט יכול לשמטו מהאימום:

ו כל עור הראוי וכו'. שם כל מקום שאין חסרון מלאכה מחשבה מטמאתן וכל מקום שיש חסרון מלאכה אין מחשבה מטמאתן אלא העטבה ופירש רבינו עטבה עור שמחפין בו המרכב וכן פירש רבינו שמעון:

כתב הראב"ד ואם חישב עליו להיות עור שלחן א"א כמדומה אני זו היא קטבליא עכ"ל ורבינו בפכ"א פירוש סקורטיא עור שאוכלין עליו וקטבליא פירוש עור שסוככין עליו. ומ"ש רבינו ואם חישב עליו להיות עור שלחן וכיוצא בו הרי זה מתטמא במדרס. בפכ"ו אלו עורות טמאים מדרס עור שחישב עליו לשטיח עור סקורטיא עור קטבליא וכו' וכתבם רבינו בתחילת

משנה למלך

כשיעורם וכל פחות מחמשה אין בו שום צד טומאה כלל וכדאיתא בפכ"ח מכלים מ"ב וכן פסק רבינו בריש פרק זה וא"כ לא שייך בהם טומאת מגע ומדרס וצ"ע. ודע שהתוספות בפרק בהמה המקשה עלה ע"ג הביאו דברי רש"י הללו אלא שהוסיפו בדברים שלא יכולתי להולמם שכתבו דהכא דאיכא עליו שני טומאות מדרס ומגע הוה אמינא חלוקה למדרס דהו לא חזיא ליה ואפילו הוא יותר משלשה על שלשה אפ"ה טהורה מן המדרס כיון דלא חזיא למלאכה הראשונה להתעטף בה אבל בה טומאת מגע כו' והנה הנראה מדברי התוס' הללו דאית להו דלרש"י אף שיש בקרעים שיעור טומאת מדרס אפ"ה טהורה מן המדרס כיון דלא חזיא למלאכה הראשונה ובדברי רש"י הם לא הוזכר דין זה כלל והדין הוא תימה בעיני והם כיון ליאמר דין זה הוא דוקא גבי טלית אבל גבי בגד לא וכדאיתא תנן שלשה על שלשה שנחלקו דמשמע דוקא בכי האי אבל יותר משיעור זה משכחת לה שלא נטהר מן המדרס ומאי דקאמר טולא הכאות מבגד גדול לאו דוקא דכל יתר משלשה על שלשה בגד גדול קרי ליה. שוב ראיתי מה שכתב רש"י באותה סוגיא עלה דכפיא דעור טמא מדרס דחכמים אומרים עד שימעטנו מחמשה טפחים דלא דמי לטלית דהתם קודם קריעה היה שמה טלית ובקריעתה בטל שמה הלכך אע"ג דשיירים בני קבולי טומאה טהרו מטומאה ראשונה אבל הכא כל שעה שם עור עליו הילך עד שיבטלנו מכשיעור ע"כ. הרי בהדיא דאף בטומאת מדרס כל היכא דנקרע ונתבטל שמו מעליו אף שנשתייר בו שיעור טומאת מדרס נטהר מטומאת מדרס שהיה בו והשתא לפי זה אליבא דרש"י אין חילוק בין טומאת מדרס לטומאת מגע דבכל גוונא כל שנקרע ונשתנה שמו מעליו דלא חזי למלאכה הראשונה נטהר מטומאתו שהיה בו אף שיש בשיריים שיעור טומאת מדרס או מגע. ודע שרש"י ז"ל מודה דהכיא דבגד דאיפליגו ביה ת"ק ור' יוסי כל היכא שיש בשיריים שלשה על שלשה לא נטהר מן המדרס וכפשטא דמתניתא וכמו שכתבנו לעיל וה"ז דומה לעור שכתב רש"י דכל שלא נתמעט מכשיעור לא נטהר מן המדרס וקושיית רש"י ז"ל הכי מיתפרשא דהתם גבי בגד הסוגיא דכל שיש בשיריים כדי טומאת מדרס לא נשתנה שמו מעליו דהרי עד השתא היה ראוי ליטיבה והשתא נמי חזי למלאכתו אך דלא נשתייר כי אם שיעור טומאת מגע בטל שמה ולא חזי למלאכתו הראשונה דמעיקרא היה ראוי ליטיבה והשתא אינו ראוי ולפי זה הקשה רש"י דהכא גבי טלית אמרינן דכל שנשתנה שמו ולא חזי למלאכתו הראשונה פקע טומאה מיניה ואילו גבי בגד אמרינן דאף שנשתנה שמו דלא חזי למלאכתו הא לא פקע מיניה טומאת מגע ותירץ דשאני התם דהיו בבגד ב' טומאות אבל הכא לא היה בו כי אם טומאת מגע ומה שהוכרח רש"י לומר דטומאת הטלית היא טומאת מגע ולא טומאת מדרס הוא משום דאליבא דת"ק דר' יוסי לא משכחת טומאת מדרס בלא טומאת מגע כיון דאית ליה דבית הסתרים מטמא והא דלא קאמר משנה זו דטלית היא ר' יוסי ומיירי בטומאת מדרס רצה לאוקמה ככ"ע א"נ כיון דסתם לנו גבי בגד דלא כר"י מסתמא כן פשטא דטלית אתיא כת"ק ומש"ה אוקמה רש"י דמיירי בטומאת מגע אך קשה לי כפי זה מה הוקשה לרש"י גבי עור דאמרו חכמים עד שימעטנו מה' טפחים אימא דחכמים ס"ל כת"ק דרבי יוסי והכא גבי עור שני טומאות היו בו טומאת מדרס ומגע ואם לא היה ממעטו מכשיעור נהי שנטהר מן המדרס לפי שאין שמו עליו מ"מ עם גביה טומאת מגע ומה שהצריכו חכמים למעטו מכשיעור הוא לטהרו לגמרי אף מטומאת מגע דהיה הסתרים וי"ל דס"ל לרש"י דלא קאמר ר"י דמשנתן בו אוזמל דנטהר אלא מטומאת מדרס אבל מגע אית ביה אף שנתן בו אוזמל וא"כ חכמים פליגי עליה אף בטומאת מדרס שלא נטהר ועל זה הוקשה לרש"י ז"ל דהאי לא נטהר מן טומאת מדרס הרי נשתנה שמו דומיא דטלית הא ליתא משום דר"י מדמי ליה לעור זה לעור העשוי מתחלתו לרצועות וסנדלין שאין בו צד טומאה כלל וכמו שפסק רבינו בפכ"ו מהלכו' אלו דין י"א. והנראה אצלי דלרש"י ליתא דמתני' קפיתי' דקתני עור שהיה טמא מדרס כו' דמשמע דפלוגתייהו הוא בטומאת מדרס אם נטהר ממנה או לא ומיהו אין זה כדאי ודו"ק:

ודע שקושיא זו שהקשה רש"י הקשה אותה הר"ש בפכ"ח מכלים והביא תירוץ זה דרש"י ודחה אותו דאין זה סברא לחלק בין טומאה אחת לשתי טומאות דכיון דנשאר בטלית שלש על שלש שהוא שיעור טומאת מגע היאך יהיה טהור והתוספות נ"כ בפרק בהמה ובפרק דם חטאת עלה נ"ס דחו דברי רש"י הללו מהך טעמא. עוד כתב הר"ש דנראה לפרש דטהורה מן המדרס קאמר והא דלא קתני אבל טמאה מגע מדרס כדקתני לעיל משום דלא נחית הכא לאשמועינן חידוש של טומאה אלא קמ"ל דאע"ג דטלית עדיין גדולה יותר משלש על שלש אפ"ה טהורה מן המדרס הואיל ולא הויא למלאכתה הראשונה להתעטף הם וכבר נדדו לך זה התוספות בפרק דם חטאת והר"ש והתוספות דחו זה דע"כ טהורה דטלית לגמרי הוא מהכיא דאמרינן בפרק דם חטאת דאם נטמא הבגד בתוך קורעו ומכניסו ואי לא מהני קריעה לטומאת מגע היאך מכניסו. ודע שנתבאר מדברי הר"ש והתוספות הללו דס"ל דכל שנשתנה ממה שהיה ולא חזי למלאכתו הראשונה נטהר מן המדרס אף שיש בו שיעור דטומאת מדרס דהיינו שלשה על שלשה וכמו שכתבנו לעיל אליבא דרש"י. עוד כתב הר"ש בשם י"מ דטלית שאני שהוא כלי ויש שם כלי עליו וכיון שבטל שם כלי מיניה שנקרעו טהרו לגמרי אבל חתיכת בגד בעלמא דאין שם כלי עליו לא נטהר ממגע ומדרס אע"פ שנטהר מן המדרס ע"כ. וכבר כתבו התוספות תירוץ זה בפרק בהמה ובפרק דם חטאת אלא שיש בם היכור לשון. עוד כתב הר"ש דנראה לפרש דקריעה דבגד וטלית מיירי תרווייהו בקורע קרעים הרבה ואין בכל אחד רוחב שלש ולהכי קאמר דטהורה לגמרי דאע"פ שעדיין כל הקרעים מחוברין בשולן לאו חיבור הוא כיון דנקרע עד רובה חשיב נגמר כל קרע וקרע עד סופה ע"כ ותירוץ זה ג"כ הביאוהו התוספות שם. ואני מסתפק בתירוץ זה אי ס"ל דגם לבטל ממנו טומאת מדרס בעינן שלא יהיו בשיריים שיעור טומאת מדרס או דילמא לטומאת מדרס כל היכא דלא חזי למלאכתו הראשונה אזדא ליה טומאת מדרס אלא דלטומאת מגע ס"ל דבעינן שלא יהיו בשיריים שיעור טומאת מגע והדבר הללו כעת צריך תלמוד. העולה מכל מה שכתבנו דלדעת רש"י כל דבר שנשתנה שמו דלא חזי למלאכתו הראשונה אף שיש בשיריים שיעור קבלת טומאה נטהר מטומאתו בין שהיתה טומאת מדרס או טומאת מגע אך בדבר שהיו בו שני טומאות טומאת מדרס ומגע אהני מאי דלא חזי למלאכתו הראשונה לטהרו מטומאת מדרס אך אכתי טמא טומאת מגע ולפי זה כל דבר שהיה טמא מדרס אליבא דת"ק דרבי יוסי כל שיש בשיריים שיעור טומאת מגע טמא טומאת מגע אך לר' יוסי טהור לגמרי וכל דבר שאינו כלי כגון חתיכת בגד בעלמא בעינן שלא יהיו בקרעים שיעור קבלת טומאה והיינו הכיא דעור טמא מדרס וכמו שפירש רש"י שם. ולדעת הי"מ שהביאו התוספות והר"ש בכל תלוי אם הדבר שנקרע הוא כלי שנשתנה שמו מעליו דאז נטהר לגמרי מכל טומאותיו אף שהיו בו שתי טומאות מדרס ומגע כיון דלא חזי למלאכתו הראשונה נטהר לגמרי וכל דבר שאינו כלי לא טהר מטומאתו עד שימעטנו פחות מכשיעור. נמצא דאיכא בין סברת רש"י וסברת י"מ דבר שהיה כלי ונשתנה שמו מעליו והיו בו שתי טומאות דלרש"י יטמא מגע ולי"מ טהור מהכל: **עוד** יש דעת ג' בדברי התוספות והר"ש דלעולם לטומאת מגע לא נטהר עד שימעטנו משיעור טומאת מגע וכתבו דהכיא דטלית מיירי בשעשה אותו קרעים קרעים פחות משלש אצבעות אך לגבי טומאת מדרס לא נתבאר כפי סברא זו אי ס"ל דכל שנשתנה שמו טהר מן המדרס או דילמא בעינן שימעטנו משיעור טומאת מדרס. ומיהו נ"ל דאף כפי סברא זו מודה דלטומאת מדרס תיסגי מכי הם שנשתנה שמו שהרי מתחלה עלה בדעתם דהר"ש והתוספות כדי ליישב כך דטלית עם הכיא דבגד על שלשה דהכא נמי גבי טלית טמא מגע מדרס דאע"ג דהכי מה שנשתנה שמו לטהרו מטומאת מדרס לא אהני לטומאת מגע אלא שהוקשה להם מסוגיא דדם חטאת דמשמע דטהור לגמרי ותירצו דמיירי כך דטלית נעשה בקרעים שלש על שלש והשמיענו דאע"ג שהם מחוברים חשיבי כקרועים מכל וכל ולפי זה לא תרצו בהם ממאי דהוה ס"ל דלטומאת מדרס כל שנשתנה שמו נטהר ויש לדחות ומיהו הנכון כראה מה שכתבתי. ודע שלפי תירוץ זה הכיא דדם חטאת צריך לאוקמה שקורע כל הבגד פחות משלש על שלש וכיה אפשר לומר דלעולם כך דטלית טהור מן המדרס קאמר אבל טמא מגע מדרס והכיא דדם חטאת מיירי בקורע פחות משלש על שלש לטהרו מכל וכל אלא דס"ל דהכיא קריעה דדם חטאת היא דומיא דקריעה דטלית וכמ"ש הר"ש ואי קריעה דטלית אכתי טמא מגע קשה הכיא דדם חטאת מש"ה פירשו דקריעה דטלית נמי טהור לגמרי וכגון שאין בקרעים שלש על שלש. והרמב"ן ס"ל דיש חילוק בין נקרע מאליו לקרעו בידים דכל שקורעו בידים כדי לטהרו לבטל שמה מעליה טהור לגמרי ואפי' טומאת מגע אין בו והכיא דשלש על שלש מיירי בנקרע מאליו וכל שנקרע מאליו שם גביה טומאת מגע. ונראה דאף הרמב"ן מודה דלטומאת מדרס כל שנשתנה שמו אף שנקרע מאליו טהור מן המדרס אלא דלטומאת מגע ס"ל דיש חילוק בין קורע בידים לנקרע מאליו. סוף דבר לגבי טומאת מדרס לא ראיתי מי שיאמר שאם נשתנה שמו דלא חזי למלאכתו הראשונה דבעינן שימעטנו פחות מכשיעור אלא אליבא דכ"ע כל שנשתנה שמו נטהר מן המדרס וכן כל שלא נשתנה שמו כגון חתיכת בגד אף שקרעו בידים לא נטהר מטומאתו וכדמוכח הכיא דעור טמא מדרס דבעינן שימעטנו פחות מחמשה והכיא דשלש על

שלש

בתחילת פרק זה. ומ"ש בד"א בעורות בעה"ב וכו'. גם זה שם וטעמא משום דבעל הבית אינו עשוי למכרן ועושה מהם מטות ודלבקאות וטבליות ומחשב עליהן לדבר שראוי לו בלא חסרון מלאכה מקבלין טומאה מיד ושל עבדן העשוי למכור אין מחשבה מטמאתו דעביד דמימליך ומזבין והלוקח יעשה מהם מנעלין ועדיין לא נגמרה מלאכתן לכך:

ז אין אדם מטמא במדרס וכו' שנאמר והנוגע במשכבו. פרק מרובה עלה ס"ו. ומ"ש גזל משכב ודרס עליו וכו' גנב משכב וישב עליו טמא וכו'. מתבאר ממה שיבא וממה שקדם. ומ"ש ודרס עליו בלא נגיעה טעמו שלא נתמעט משכב שאינו שלו אלא מטומאת מדרס לא מטומאת מגע ולפי זה מ"ש גנב משכב וישב עליו טמא היינו אפילו בלא נגיעה ומכל מקום יש לתמוה דהא מיעוטא דמשכבו שאינו שלו גבי נוגע כתיב. ומ"ש לפיכך גנב שגנב עור וכו' עד אלא א"כ נתייאשו הבעלים. פרק כ"ו דכלים וכחכמים ובפרק הגוזל בתרא (דף קי"ד) אמר עולא מחלוקת בסתם אבל בידוע כלומר דשמעינהו דמייאשי ד"ה יאוש קני ואף ע"ג דרבה פליג עליה משמע דהלכתא כוותיה דהא אביי דבתרא הוא סובר כוותיה ופשטא דמתניתין אתיא כוותיה ותו דהא דקאמר במרובה ואף רבי אלעזר סובר חיוביה לאחר יאוש אתיא כעולא ולפיכך כתב רבינו לעיל בסמוך גבי גזל משכב ואם נתייאשו הבעלים טמא:

ח עור שנטמא במדרס וכו'. ספכ"ו וכחכמים:

ט כל כלי עור שנטמא במדרס הזב וכו'. תוספתא פ"ו דב"ב דמסכת כלים. ומ"ש כיצד החמת שעשה שטיח וכו'. משנה ספכ"ח דכלים:

אע"פ שלא נגמרה מלאכתו. בד"א בעורות בעל הבית אבל עורות העבדן שסתמן למכירה אין המחשבה מטמאתן עד שיעשה בהן מעשה ויכינם למדרס: ז אין אדם מטמא במדרס משכב או מרכב שאינן שלו שנאמר והנוגע במשכבו. גזל משכב ודרס עליו בלא נגיעה טהור ואם נתייאשו הבעלי' טמא. גנב משכב וישב עליו טמא שחזקתו שנתייאשו הבעלים שאינן יודעים מי גנבו ואם נודע שעדיין לא נתייאשו הבעלים טהור. לפיכך גנב שגנב עור וחישב עליו לשכיבה מחשבה מועלת לו ומתטמא במדרס אבל הגזלן אין מחשבתו מועלת אא"כ נתייאשו הבעלים: ח עור שנטמא במדרס והתחיל לקורעו רצועות הרי הוא בטומאתו עד שימעטנו פחות מחמשה טפחים: ט כל כלי עור שנטמא במדרס הזב ושינהו לכלי אחר אם שינהו מפשוט לפשוט הרי הוא בטומאתו. שינהו מפשוט למקבל וממקבל לפשוט טהור. ובבגד הכל טמא. כיצד חמת שעשאה שטיח ושטיח שעשאה חמת טהור אבל חמת שנטמאה מדרס ועשאה תורמיל או תורמיל שעשאהו חמת הרי הן מדרס כשהיו: י כר של בגד שנטמא במדרס ועשאהו סדין או סדין שעשאהו כר או כסת. בגד שעשאהו מטפחת או מטפחת שעשאהו כסת הרי הן מדרס כשהיו

משנה למלך

אלא דכתב הרמב"ן דמיירי בנקרע מאליו אף שהוא חתיכת בגד הוא משום דכיון דמעיקרא היו בו שלשה על שלשה והיה ראוי למדרס ועכשיו נחלק הרי נשתנה שמו אבל חתיכת בגד גדול ויש בשיריים שלשה על שלשה טפחים אף שקרעו בידים לא נטהר מן המדרס וזה פשוט:

ודע שרבינו כתב התם טלית שהיא מדרס כו' ונראה דלדידיה ליכא קושיא כלל משום דאיהו פסק כרבי יוסי והפשר שטעמו משום הך מתניתין דטלית דמיתניא בתר פלוגתא דת"ק ורבי יוסי וכן מתני' מיתניא בהשמה ס"ל דהיינו כר"י מדלא קאמר אבל טמא מגע מדרס משמע דרבי כהם לגו כרבי יוסי ומש"ה פסק כוותיה. עוד נ"ל מדהתם רבינו דס"ל דאף אם יש בשיריים שיעור טומאה מדרס אפ"ה נטהר כיון שנשתנה שמו אך לגבי טומאת מגע לא נתבאר בדבריו אי מהני מה שנשתנה שמו לאף שיש בשיריים שיעור טומאת מגע. ומיהו נראה שיש ללמוד דין זה ממ"ש בפ"ח מהלכות מעשה הקרבנות דין י"ם בגד כו' קורעו כדי שיטהר כו' ע"כ ומדהתם נראה דאף שיש בשיריים שיעור קבלת טומאה נטהר מטומאת מגע דהא הכא לא מיירי בטומאת מדרס דוקא אלא בכל מין טומאה. ודע דבגד דנקט רבינו נ"ל דמיירי דנקרע וזה נשתנה שמו דאי לא שהיתה דלא נטהר כל שיש בשיריים שיעור קבלת טומאה וכדמוכח ההיא דעור טמא מדרס וכמו שכתבנו לעיל. ודע שאף אליבא דרבינו דפסק כרבי יוסי ומתניתין דטלית אתיא כשטתו אכתי צריכין אנו לחילוקי הראשונים ז"ל דהא לדידיה נמי קשה מסוגיא דפרק דם חטאת דמשמע דכל שנשתנה שמו נטהר מטומאת מגע ואילו במתניתין דשלשה על שלשה איש ליה לת"ק דאף שנשתנה שמו טמא מגע וגבי דלא קי"ל כת"ק משום דליכא טומאת מגע משום דהיא בהסתרים איכו מטמא אבל הא מיהא דאית ליה דלטומאת מגע לא מהני נשתנה שמו ובזה לא פליג עליה רבי יוסי והדרבה מודה לו והיינו דסיים אלא א"כ נגע בו הזב מוכח בהדיא דאית ליה דלטומאת מגע לא מהני נשתנה שמו כל שיש בשיריים שיעור קבלת טומאה. והנה מה שכתבו התוספות והר"ש דההיא דטלית מיירי בקורע קרעים פחות משלש על שלש ולדידהו ההיא דדם חטאת הכי מתפרשא לרבינו לא ידוק תירוץ זה שהרי מדהתם נראה דס"ל דאף שיש בשיריים שיעור קבלת טומאה נטהר ולפי זה פש גבן שלשה תירוצים אחרים דהיינו או דס"ל כרש"י דמחלק בין טומאה אחת לשתי טומאות או דס"ל כדעת הר"ת דמחלקים בין כלי לחתיכת בגד או כהרמב"ן דמחלק בין נקרע מאליו לקרעו בידים ומיהו אי רבינו ס"ל כרש"י ניחא מה שכתבנו לעיל דפסק כרבי יוסי משום דלדידיה הך מתניתין דטלית בטומאת מדרס היא וכמבואר בדבריו ואליבא דת"ק דרבי יוסי טמא מגע מדרס אך אי ס"ל כדעת הר"ת או כהרמב"ן מתניתין דטלית אתיא ככ"ע ואף ת"ק דרבי יוסי מודה בזה דנטהר לגמרי ומיהו אף שנאמר דרבינו ס"ל כדעת הר"ת או הרמב"ן מ"מ יש לרבינו הכרחיות לפסוק כרבי יוסי משום דבכמה דוכתי פריך בגמרא בפשיטות ואמאי טומאת בית הסתרים היא משמע דס"ל דלית הלכתא כרבי מאיר דאית ליה דבית הסתרים מטמא וכ"כ התוספות בפרק אלו קשרים ובפרק ב' דעירובין יע"ש:

פכ"ד ז אין אדם מטמא במדרס וכו' גזל משכב ודרס עליו בלא נגיעה טהור. כתב על זה מרן דטעמו שלא נתמעט משכב שאינו שלו אלא מטומאת מדרס וכו' (עיין בכ"מ) ולא הבינותי דבריו כלל דקרא הכי קאמר ואשר יגע במשכבו שהיה המשכב של הזב או אדם הנוגע במשכב טמא עד הערב לפי שנעשה המשכב אב הטומאה ומטמא אדם אבל אם לא היה המשכב של הזב אין אדם הנוגע בו טמא ואפילו אם נגע בו הזב לפי שאינו אלא ראשון לטומאה ואין האדם מקבל טומאה כי אם מהאב כמבואר. ודע שמלבד שסברת רבינו דהכר דלא מיעט קרא אלא מטומאת מדרס ולא מטומאת מגע שיש סברא רחויה אליו דלא גריעי משכב ומושב משאר כלים שהאדם מטמא אותם אף שאינם שלו ולא מיעט הכתוב אלא מטומאת מדרס שהיא טומאה מחודשת במשכב ובמושב שיעשה אותם הזב אב הטומאה בדריסתו עליהם אף שלא נגע בהם. עוד נ"ל דקרא נמי הכי דייק דיש לדקדק דמיעוט זה אמאי לא נקטיה קרא בעיקר דין המשכב והוה ליה למימר כל משכבו אשר ישכב עליו הזב יטמא ולפי דברי רבינו ניחא דגבי טומאת המשכב לא כתיב מיעוטא משום דמשכחת לה שאף שלא יהיה משכבו שיטמא המשכב בשכיבתו עליו כגון אם נגע בו אבל גבי אדם הנוגע במשכב נקטיה משום דאף את"ל שיהיה המשכב טמא כגון שנגע בו הזב מ"מ אדם הנוגע בו טהור לפי שהוא ראשון ואין אדם מקבל טומאה כי אם מהאב ולא מהראשון וכדכתיבנא. גם מ"ש מרן ולפי זה כו' לא ידעתי פירושו דולפי זה דהא אף אם נאמר דקרא מיעט אף מטומאת מגע מ"ש גנב משכב וישב עליו טמא הוא אפילו בלא נגיעה כדין שהם מדרס כאמור בתורה ומ"מ לא אכחד שיש לדקדק בדברי רבינו דבגזל נקט ודרס ובגנב נקט וישב ולא ידעתי למה שינה הלשון מגנב לגזלן:

ודע שמ"ש רבינו בסוף לבונו לפיכך גנב שגנב עור וחישב עליו לשכיבה כו' אין הכוונה שדין זה נמשך ממ"ש בתחילת דבריו דאין אדם מטמא מדרס משכב או מרכב שאינו שלו לפי שדין זה שאין המחשבה מועלת אלא מהבעלים נ"ל שהוא דין נוהג בכל הטומאות ובכל הכלים שכל כלי שחסר מחשבה אינו מקבל שום טומאה אלא ע"י מחשבה דבעלים ואמינא לה ממה שכתב רבינו בפכ"ה דין י"א ואע"ג דכל אותו פרק מיירי בטומאת מדרס מ"מ מכללות דבריו שכתב וכן כל כיוצא בהן מדברים שאינן מקבלין טומאה אלא במחשבה שאין לך מחשבה מועלת אלא מחשבת בעלים שבן גני דעה ע"כ נראה שדין זה הוא כולל בכל הכלים ועוד דומיא דמיעוטא דגבי דעה שהוא כולל בכל הכלים וכמ"ש בפס"ח מהלכות אלו ובמקומות אחרים ועוד שעיקרא דדינא דין זה דהאי בלונטס הסמקין כפה לא ידעתי אם הוא משום מדרס או טומאת מרן לפי שכל הדינים הנזכרים בפרק זה ביאר רבינו הרי זה טמא מדרס וכאן סתם וכתב מקבלין טומאה והשר בטומאתו הוא משום דהשיב כלי כיון שיש לו בית קבול ולפי מה שכתבנו לפיכך שכתב רבינו קאי נמאי דסמיך ליה שכתב דאם גנב משכב דטמא משום דנתייאשו הבעלים לזה כתב דכי היכי דהשיב כשלו התם הכא נמי לגבי מחשבה השיב כשלו ומחשבת בעלים קרינן ביה. הכלל העולה שכל דבר שאינו מקבל טומאה כי אם במחשבה בעיא מחשבת בעלים דוקא כדי לעשותו מקבל טומאה דומה למ"ש רבינו בפי"ב מהלכות טומאת אוכלין גבי השכר דבעינן רצון בעלים וכל דבר שאינו חסר אפילו מחשבה מקבל טומאה מכל אדם חוץ מטומאת מדרס דגזירת הכתוב שלא יהיה טמא מדרס כי אם על ידי הבעלים דכתיב משכבו. וא"ת דבפכ"ו דכלים מ"ת נחלקו ת"ק ור"ש אם מחשבת גנב מטמא את העורות או של גזלן ולפי מה שכתבנו יש לדקדק דאמאי לא נקטו פלוגתייהו בסתם כלים שיורדין לטומאה במחשבה וכגון טבעת של בהמה וזוג של דלת וכמ"ש רבינו בסוף פ"ח י"ל דת"ק ור"ש קדם להם מחלוקת אחר הובא בת"כ פרשת מצורע במשכבו דמיעט קרא את הגנב או הגזלן ומאותו מחלוקת נמשך להם מחלוקת זה דכלים ונחלקו באותו הנדון עצמו שהיו עסוקים דהיינו טומאת מדרס ורבינו הורה לנו כל זה במ"ש לפיכך דבתחילה הביא דין השנוי בת"כ ואח"כ כתב לפיכך לומר שדין זה נמשך מדין הקודם והדכתיבנא: ודע דסברת רבינו היא כסברת רש"י שכתב בפרק מרובה עלה ס"ו דהגוזל משכב גמור של הניכו אינו מטמא משכב דגזירת הכתוב היא והתוספות שם הקשו לזה מהסיא דתנן בפ"ח דטהרות מ"ו הגנבים שנכנסו לתוך הבית כו' אבל המשכבות והמושבות טהורים אם יש עמהם עכו"ם או אשה הכל טמא כי שמא נדה היא ועכו"ם הזב לכל דבריו משמע שמטמא משכב ומושב שאין שלו מיהו יש לדחות דהתם מדרבנן ע"כ. והנה הרב בעל קרבן אהרן בפרשת מצורע הביא דברי התוספות הללו וכתב דאין זו דחייה דרבנן נמי דגזרו על העכו"ם שיהיה כזב לכל דבריו אבל לא אמרו והחמירו עליו שיהיה מטמא במשכב שאינו מטמאו הזב גמור דאורייתא אלא הוקמוהו כזב לטמא מה שיטמא הזב ע"כ. והנה הרב ז"ל הבין דמה שכתבו התוספות דהתם מדרבנן הוא משום דרבנן גזרו על העכו"ם שיהיו כזבים ודבריו נפלאו ממני דכוונת התוספות אינה אלא דמדרבנן גזרו טומאה אף על המדרס שאינו שלו דאף דמן התורה טהור חכמים גזרו עליו טומאה ויש לנו דברים רבים דמן התורה טהורים וחכמים טמאום כגון שפוטי כלי עץ וע"ז וידים ורבים כאלה עצמו מספר והא נמי דכוותה ואף כפי דרכו של הרב כוונת התוספות כן היא דכיון דע"כ האי דאמרינן טמא הוא מדרבנן דהא טומאת העכו"ם אינה אלא מדרבנן איכא למימר דחכמים נמי גזרו אף על משכב שאינו שלו שיטמא בין בטמא מן התורה בין בטמא מדרבנן ועוד אדון לפני הרב בקרקע כי איך יעלה על הדעת שתירוץ התוספות הוא דוקא גבי עכו"ם דהא בסיפא דמתניתין תנן או אשה והאי אשה ישראלית היא דגבי ישראל יש לחלק בין איש לאשה דנדות שכיחא וזיבה לא שכיחא וכ"כ התוספות כי שמא נדה היא ואי בעכו"ם אין חילוק בין נדה לאינה נדה כי הכל טהור מן התורה והכל טמא מדרבנן וא"כ ע"כ אשה דמתניתין בישראלית היא ועל זה בא תירוץ התוספות דהתם מדרבנן וכוונתם דחכמים גזרו טומאה על המשכב שאינו שלו וזו היא כוונת התוספות באמת ודברי הרב שגגו ממני. עוד כתב הרב שיש לדחות קושיית התוספות שלזו דהתם כת"ק דר"ש שלא מיעט מקרא אלא הגזול אבל לא הגנוב והתם בגנבים איירי ע"כ ואין דבריו מובנים אצלי דע"כ לא אמרינן דגנב השיב כשלו אלא כשגנבו והוליכו לביתו שאז נתייאשו הבעלים לפי שאינם יודעים מי גנבו אבל מתניתין דטהרות מיירי בההיא שעה שהמשכבות וא"כ מה הפרש יש בין גנב לגזלן והרי השביל שנכנסו גנבים בתוך ביתו נתייאשו מכל כלים שבבית. ועוד מה יענה הרב ביום שידובר בו מתניתין דטהרות דהמפקיד כלים אצל ע"ה דטמאין מדרס וכן המניח ע"ה בתוך ביתו וכל אלו הם הלכות פסוקות כתבם רבינו בפרק י"ב מהלכות מטמאי משכב וכן הרואה יראה בפרק ח"י מהלכות אבות הטומאה ולבבו יבין מכמה דינים שנזכרו שם שהאדם מטמא מדרס אף כלים שאינם שלו באופן בדברי הרב אינם מעלים ארוכה לקושיית התוספות ולפי מ"ש התוספות צריכין אנו לומר דכל אלו טומאתן היא מדרבנן, הן אמת שדברי רבינו מורים דלא ס"ל חילוק זה שהרי שהם וכתב גזל משכב טהור ואי הוה ס"ל כדברי התוספות היה לו לפרש טהור מן התורה אבל מדרבנן טמא כדרכו בכל המקומות. והנראה אצלי בדעת רבינו הוא דס"ל דלא מיעט הכתוב אלא דוקא בגנב או בגזלן למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה אבל היכא דלא גנבו ולא גזלו או מטמא אף שאינם שלו לפי שאין אדם מקפיד על דריסת כלי וחשיבי כשלו לענין דריסה אבל היכא דגנב או גזל מימעיט משום דאינם שלו והיא דגנבים שהביאו התוספות התם לא גנבו המשכבות והמושבות ומש"ה מטמאים אותם וזהו דת"כ אמרו משכבו ולא הגזול ולא אמר סתם משכבו ולא משכב שאינו שלו וטעמא כדכתיבנא דלא מיעטו אלא או גנוב או גזול למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה. עוד הקשו התוספות לפירש"י דבת"כ מייתי עלה דפלוגתא דר"ש ורבנן דגנב וגזלן דבסמוך כו' יע"ש וכבר כתבתי דמעיקרא נחלקו ר"ש ורבנן במחלוקת השנוי בת"כ ואח"כ נמשך מאותו מחלוקת מחלוקת השנוי במסכת כלים. ודע שלפי מ"ש דלא מיעט הכתוב אלא גנב או גזלן דברי רבינו הם הנא והדר מפרש וזה פשוט. והתוספות כתבו בשם ר"י דמאי דאמרינן משכבו ולא הגזול היינו בגזל עורות של בעה"ב שאין מחוסרין אלא יחוד ואין צריך שום תיקון ואין חסר רק המחשבה כו' אבל גנב או גזל משכב גמור דהכריה מטמא משכב לכ"ע ע"כ וכבר כתב הרב בעל קרבן אהרן דפשטא דברייתא משמע כדברי רש"י וכן הוא דעת רבינו ואני מסופק בדעת התוספות דס"ל [illegible] [illegible]

כלים

כשהיו: **יא** כלים שעיקר עשייתן לקבלה ולמשכב כאחד כגון הכרים והכסתות והשקין והמרצופין אם נפחתו אע"פ שטהרו מלהתטמא במת ובשאר טומאות מפני שאינן יכולין לקבל הרי הן מתטמאין במדרס שעדיין הן ראויין למדרס. אבל כלים שעיקר עשייתן לקבלה בלבד כגון החמת והתורמיל אם היו גדולים כדי שיהיו ראויין לישב עליהן הואיל ויושבין עליהן מפני גודלן הרי הן מתטמאין במדרס כל זמן שהן שלימין נפחתו אע"פ שאפשר עדיין לישב עליהן אין מתטמאין במדרס שעיקר עשייתן לקבלה בלבד הואיל ובטלו מלקבל טהרו מלהתטמא לא במדרס ולא בשאר טומאות. וכמה הוא שיעורן ויהיו ראויין למדרס החמת שבעה קבין והילקוט חמשה והקלסתר שתולין בו השיעורים בראש הבהמה ארבעה והכריתית שמערין בה המים סאה. פחות משיעורין אלו אינן ראויין למדרס ואין דרך העם לישב עליהן. נפחתו וצרר מקום הפחת הרי הן טהורין וכאילו לא קשר מקום הפחת. וכל החמתות שנפחתו וצררן טהורות חוץ משל ערביים מפני שכך הוא דרכן תמיד לצררן. וחמת חלילין אין מתטמא במדרס שהרי אינה ראויה למדרס:

פרק חמשה ועשרים

א כל פשוטי כלי עץ העשויין לישיבה או לשכיבה או לרכיבה מתטמאין במדרס כגון המטה והכסא וכיוצא בהן: **ב** המטה והכר והכסת של מת וכסא של כלה ומשבר של חיה. וכסא של כובס *שכובס עליו את הכלים וכסא של קטן שיש לו רגלים אף על פי שאין בו גובה טפח כל אלו מתטמאין במדרס: **ג** כסא של ברזל שעושין בבית הכסא והעור נתון עליו הרי הוא מתטמא במדרס ובשאר טומאות. הפריש *עור המחופה על הברזל העור מתטמא במדרס והברזל מתטמא בשאר טומאות אבל לא במדרס: **ד** טרסקל של גמי וכיוצא בו המחופה בעור מתטמא במדרס ובשאר טומאות. הפריש העור מעליו העור מתטמא במדרס אבל הטרסקל טהור מכלום שהרי נעשה כשברי כלים: **ה** ספסלין שבמרחץ ששתי רגליו של עץ מתטמא במדרס. היתה אחת של עץ ואחת של שיש אינו מקבל טומאה: **ו** נסרים שבמרחץ ששגמן אינן מקבלין טומאה שאינן עשויין לישיבה אלא כדי שיהלכו המים תחתיהן: **ז** הכלכלה והסל שמלאן תבן או מוכין אע"פ שהתקינן לישיבה אינן מקבלין טומאת מדרס שאינן ראויין לישיבה. ואם סרגן בגמי או במשיחה על פיהן מתטמאין במדרס: **ח** קורת בית הבד שעשה ראשה האחד כסא אינו מתטמא במדרס מפני שאומרין לו עמוד ונעשה מלאכתנו. אבל אם קבע את הכסא בקורת בית הבד הכסא מתטמא במדרס ואם דרס הזב על הקורה לא נטמא הכסא. וכן אם קבע הכסא בקורה גדולה או עשה ראש הקורה הגדולה כסא אין טמא אלא מקום הכסא בלבד ושאר הקורה טהור. וכן הדין בכסא שקבעו בעריבה שהוא טהור: **ט** קצת הקורה שמתקן המסתת את האבן לישב עליו הרי מקום ישיבתו מתטמא במדרס. ומקום ישיבה שאחורי הקרון טהור שאינה אלא ישיבת צער: **י** ראשי כלונסות שיושבין עליהן האומנין ושפין את האבנים וכיוצא בהן טהורין. וכן כופת של תמרה שהוא יושב עליו אפי' גבוה טפח טהור שאין זה כלי. וכן בול של עץ אע"פ שסרקו וכרכמו ועשאהו פנים לשער וכיוצא בו אינו כלי ולא מקבל טומאה עד שיחוק בו: **יא** ראשי כלונסות החקוקין לדעת מקבלין טומאה. מצאן חקוקין אם חישב עליהן מקבלין טומאה מכאן ולהבא ואם חישב עליהן חרש שוטה וקטן או אדם שאינן שלו טהורין. וכן כל כיוצא בהן מדברים שאינן מקבלין טומאה אלא במחשבה שאין לך מחשבה מועלת אלא מחשבת בעלים שהן בני דעה: **יב** העושה כפה מן השאור

השגת הראב"ד

*עור המחופה על הברזל. א"א נראה לי כשנעשה כשהוא מחובר קאמר ויש בו כשיעור אבל הברזל טהור מן המדרס שעליו אבל לא טהור משאר טומאות דאי לכתחילה קאמר ברזל טמא בשאר טומאות פשיטא ועור נמי אם יש בו כשיעור פשיטא ואי לית ביה כשיעור אמאי טמא מדרס:

*במשנה הגירסא שכורס. ופי' בתיו"ט שגורס כאן הרמב"ם שכובס

כסף משנה

יא כלים שעיקר עשייתן לקבלה וכו'. ריש פ"ב דכלים הכרים והכסתות שנפחתו הרי אלו טמאים מדרס ופירש שם רבינו שאלו הכלים כאילו נעשו מתחילה לשני דברים יחד להיותה מכלי קיבול ולישב עליה ולזה כאשר נפחתו ויצאו מדין כלי קיבול ונטהרו מטומאת שרץ הנה נשארו בדין המשכב ויטמאו במדרס ופירוש מרצופין אלפרגא"ם. ומ"ש אבל כלים שעיקר עשייתן לקבלה בלבד עד סה"ס. ג"ז שם נפחתו וכו': וכל החמתות שנפחתו וכו'. [פכ"ו מ"ד] וכה"ק. וחמת חלילין וכו'. בפרק כ':

פכ"ה א כל פשוטי כלי עץ וכו'. ת"כ:

ב המטה והכר וכו' עד את הכלים. פרק כ"ג ופירש רבינו משכון של מת המיוחדים למת והטעם שהם טמאים מדרס מפרש בתוספתא מפני שהנשים יושבות עליהם ומבכות מתיהם. ומשבר של חיה שהיא יושבת עליו בעת הלידה וכסא של כובס שהוא כובס עליו את הכלים רבינו ור"ש פירשו שהוא מכבש ולפי דבריהם יהיה טמא מדרס מפני שיושב עליו כשהכלים בתוכו להדקו כדי שיכבשו הכלים ועל מה שפירש"י בפרק ר"ע (דף פ"ח ע"ב) שהוא דף ארוכה מנוקבת נקבים הרבה [ומאספים עליה בגדים] ומניח מוגמר תחתיה והבגדים מתגמרים צריך לומר שכשמאספים עליה בגדים יושב עליה. ודע דמתניתין הכי איתא כסא של כלה וכו' אמר רבי יוסי אין בהם משום מושב ואע"ג דבמתניתין הכא ליכא מאן דפליג עליה משמע לרבינו דכיון דמשמא דיחידאה קאמר לה פליגי עליה רבים ועוד דמתניתין ספכ"ב דכסא של כלה שניטלו חפויו בהדיא פליגא ארבי יוסי:

ב ומ"ש וכסא של קטן וכו'. בפכ"ג:

ג כסא של ברזל וכו' עד ואחת של שיש אינו מקבל טומאה. בספכ"ב ופירוש טרסקל סל: כתב הראב"ד הפריש העור המחופה על הברזל וכו'. א"א נ"ל כשנטמא כשהוא מחובר קאמר וכו'. ואני אומר פירוש הראב"ד יפה הוא אבל מדברי רבינו נראה שהוא מפרש כפירוש האחר שכתב מתטמא דמשמעו מקבל טומאה ומה שהוקשה להראב"ד על אותו פירוש יש לומר דסד"א דכיון דהופרש העור מן ברזל ה"ל ככלי שנשבר ולא יטמא לא זה ולא זה קמ"ל: **ו** ומ"ש נסרים שבמרחץ וכו'. שם וכחכמים ופירש רבינו ששגמן כמו שעמן והוא הגמי והכוונה בזה כי כאשר חיברן בשעם עד ששבו לוח אחד הבלנים ישבו עליהם והמים ילכו תחתיהם אומרים חכמים שהם לא יטמאו במדרס הזב מפני שאינה עשויים לכוונה שישבו עליהם אלא שילכו המים תחתיהם:

ז הכלכלה והסל וכו'. בספכ"ב:

ח קורות בית הבד שעשה ראשה האחד כסא וכו'. בפכ"ב כסא אין טמא אלא מקומו קבעו בקורת בית הבד טמא והיינו חיבור לה עשה בראשה כסא טהור מפני שאומרים לו עמוד ונעשה מלאכתנו: ומ"ש וכן אם קבע הכסא בקורה גדולה וכו' וכן הדין בכסא שקבעו בעריבה וכו'. בפכ"ב כסא שקבעו בעריבה ב"ש מטמאין וב"ה מטהרין וידוע דהלכה כב"ה. וא"ת מ"ש מכסא שקבעו בקורת בית הבד שהוא טמא וי"ל דהאי נמי הכסא טמא ולא אמרו ב"ה מטהרים אלא לענין שאינו חיבור לה שאם נטמאת העריבה לא נטמא הכסא:

ט קצת הקורה וכו'. בפרק כ"ב ישיבת הסתת טמאה מדרס. ומ"ש ומקום ישיבה שאחורי הקרון וכו'. תוספתא פ"א דב"ב דמסכת כלים:

י ראשי כלונסות וכו'. תוספתא פרק ב' דב"ב שם. ומ"ש וכן כופה של תמרה וכו'. תוספתא דכלים שם כופת הלק שאין בו גובה טפח טהור ושיש בו גובה טפח ר"מ ורבי שמעון מטמאים רבי יוסי ורבי אלעזר ברבי צדוק מטהרים ומשמע התם דהלכה כמטהרים ופירוש כופת חתיכת עץ. ומ"ש וכן בול של עץ וכו'. משנה פרק כ"ב דכלים כופת שסירקו וכרכמו ועשאו פנים רבי עקיבא מטמא וחכמים מטהרים עד שיחוק בו ובול הוא חתיכת עץ מלשון לבול עץ אסגוד (ישעיה מד):

יא ראשי כלונסאות החקוקין עד טהורים. תוספתא פ"ב דב"ב:

יב יג העושה כפה וכו' מאללת וכו'. בספי"ז מאללת

משנה למלך

שהכנו הוא לומר שאין מחשבת הגזלן מחשבה להוריד המשכב לידי טומאה אם הדין הוא כך בכל הכלים שצריכים מחשבה או דילמא חידוש הוא שחידש הכתוב במשכב. ומה שהביאני לידי ספק זה לפי שראיתי להרשב"א בחידושיו לחולין הביא דבריו מרן ריש פ"ב מהלכות טומאת אוכלין שכתב בשם התוספות דגבי הכשר אוכלין לא בעינן רצון בעלים הרי דבר שצריך מחשבה כדי להורידו לקבל טומאה ולא בעינן רצון בעלים ובגמרא ריש פרק כלומר דמו להדדי מחשבה דהכשר אוכלים לשאר מחשבות דכלים ועדיין הדבר צריך אלאי תלמוד כי הדבר מבואר שיש חילוק ביניהם ותניא בתוספתא עולבא שהוא עתיד לקולעה טהורה ובגלות שיהא הלכה פסוקה וכבר הובאה מייתא זו בפרק דם חטאת (דף ל"ד) וכ"נ מדברי התוספות בפרק מרובה (דף ס"ו) ד"ה ועולבא ולא ידעתי למה השמיטו רבינו:

יא אע"פ שטהרו מלהתטמא כו'. עיין לעיל רפ"ג ועיין בתיו"ט פכ"ד דכלים משנה ד': ומ"ש וכל החמתות שנפחתו כו'. עיין בפ"ק דעדיות ודו"ק:

פכ"ה יא ואם חשב עליהם חש"ו כו'. עיין בפ"א מהלכות פסולי המוקדשין דין ו' ובפי"ד מהלכות טומאת אוכלין דין ב' ובפ"ח מהלכות אלו דין י"א ופרק י"ד מהלכות טומאת אוכלין דין ד':

יב העושה כפה מן השאור כו'. פרק הסוער והכותב (דף קכ"ט) הדין והטעם ועיין בתוספות פרק לא יחפור (דף י"ט) ד"ה ומיפוק ועיין בפרק חמישי דשבת (דף נ"ב) ד"ה בבאין ובתוספות פ"ג דפסחים (דף מ"ג) ד"ה כופת ועיין לעיל פ"כ דין ע"ו ובפרק ב' מהלכות טומאת אוכלין דין כ':

מחצלת הקש ר"ע מטמא ור"י בן נורי מטהר והלכה כר"ע מחבירו ותנן הו קסם של קנים ושל חלף טהורה ומפרש כאן רבינו דהיינו לומר שהיא טהורה מן המדרס וז"ל הטעם מפני שמתוך שהיא קשה אינה ראויה לשכיבה ובפי' המשנה כתב רבינו דטהורה מטומאה שכן קאמר אבל טמאה מדרס ומ"ש כאן נ"ל עיקר. ומ"ש ושאר המחצלאות וכו'. בספ"ק דסוכה (דף כ') וכת"ק:

אבל אוכף של נאקה טמא ומשמע לרבינו דמדוכה המדית היינו מרדעת החמור. כתב הראב"ד א"א אוכף של נאקה וכו'. ואמת שרבינו בפירוש המשנה פירש כהראב"ד אבל אין הפירוש ההוא מוכרח וכבר אפשר לפרש דמאי דקתני אבל אוכף של נאקה טמא רבי יוסי קאמר לה דמודה רבי יוסי בשל נאקה שאינו מיוחד אלא לרכיבה וכבר כתב הר"ר עובדיה ז"ל שרבותיו פירשו כן וזהו פירושו של רבינו כאן:

השאור וייבשה וייהדה לישיבה הרי בטלה מתורת אוכל ומתטמא במדרס שהרי משמשת תשמישי העץ: **יג** מחצלת הקש מתטמאה במדרס ושל קנים ושל חלף טהורין מפני שאינה ראויה למדרס. ושאר המחצלאות אם עשאה לשכיבה מקבלת טומאה עשאה לסיכוך טהורה. עשאה סתם גדולה סתמה לשכיבה קטנה סתמה לסיכוך: **יד** מחצלת שעשה לה קנים לאורכה טמאה מדרס שעדיין ראויה לשכיבה. עשאה כמין כי טהורה. עשה לה קנים לרוחבה אם אין בין קנה לחבירו ארבעה טפחים טהורה. נחלקה לרוחבה עדיין מקבלת טומאה. לאורכה נשתיירו בה שלשה מעדנים של ששה טפחים עדיין היא ראויה למדרס ומתטמאה פחות מכאן טהורה. וכן אם התיר ראשי מעדנים טהורה. ואף טומאת מדרס לא תקבל המחצלת עד שתגמר מלאכתה ותתנקב כמו שביארנו: **טו** תיבה שפתחה מלמעלה טהורה מן המדרס שאינה ראויה לישב עליה. ומקבלת שאר טומאות. פתחה מצידה טמאה במדרס ובשאר טומאות: **טז** עגלה של קטן מתטמאה במדרס שהרי נשען עליה: **יז** מקל של זקנים טהור מכלום שאינו אלא לסייע: **יח** סנדל של סיידין והוא סנדל של עץ מתטמא במדרס מפני שהסייד פעמים מטייל בו עד שמגיע לביתו: **יט** קב של קיטע שיש בו בית קיבול כתיתין מתטמא בשאר טומאות מפני בית קיבולו. ומתטמא במדרס שהרי נשען עליו: **כ** ואלו טמאין משום מרכב. מרדעת של חמור. וטפיטן של סוס. וכר הגמל. *ואוכף של נאקה וכל כיוצא בהן. הלוחות שמניחין על גבי החמור ואח"כ נותנין עליו המשאוי טהורות ואם היתה ראויה למרכב טמאה:

פרק ששה ועשרים

א כלי עץ הראוי למדרס שקבעו בכותל בתוך הבניין. קבעו בכותל ולא בנה על גביו או בנה על גביו ולא קבעו עדיין מתטמא במדרס כשהיה. קבעו במסמרים ובנה עליו טהור. וכן מפץ שנתנו על גבי הקורות קבעו ולא נתן עליו את המעזיבה או שנתן עליו את המעזיבה ולא קבעו מתטמא במדרס. קבעו ונתן עליו את המעזיבה טהור: **ב** ספסל שניטל אחד מראשיו עדיין הוא ראוי למדרס ניטל השני טהור. ואם יש בו גובה טפח מתטמא במדרס: **ג** כסא של כלה שניטלו חפוייו טהור ואם לא היו חפוייו יוצאים וניטלו עדיין הוא ראוי למדרס שכן דרכו להיות מטהו על צדו ויושב עליו: **ד** כסא שניטלו חפוייו ועדיין הוא ראוי לישיבה מתטמא. ניטלו שנים מחפוייו זה בצד זה טהור: **ה** שידה שניטל העליון שלה טמאה מפני התחתון שהוא ראוי למדרס. ניטל התחתון טמאה מפני העליון. ניטלו שתיהן הרי הדפין טהורין: **ו** תיבה שנפחתה מצדה מתטמאה במדרס ובשאר טומאות מפני שראויה אף לישיבה והכל יושבין עליה. נפחתה מלמעלה טהורה מן המדרס שהרי אינה ראויה לישיבה ומתטמאה בשאר טומאות שעדיין היא מקבלת. נפחתה מלמטה טהורה מכל טומאות אע"פ שאפשר לישב עליה בכסא מפני שעיקר מעשיה לקבלה וכבר בטל העיקר. והמגורות שלה מתטמאות ואינן חיבור לה. וכן משפלת שנפחתה מלקבל רמונים אע"פ שראויה למדרס הרי היא טהורה מכלום מפני שעיקר מעשיה לקבלה והואיל ובטל העיקר בטלה המפילה: **ז** עריבה של עץ שמגבלין בה הבניין או את הגפסים אע"פ שמקבלת שאר טומאות אינה מתטמאה במדרס. ושלשין בה את הבצק שמחזקת משני לוגין ועד תשעה קבין שנסדקה עד שאינו יכול לרחוץ בה רגלו אחת מפני הסדק ה"ז מתטמאה במדרס שסתמה שכופתה ויושב עליה לפי גודלה *וסדק שלה. הניחה בגשמים עד שנתפחה ונסתם הסדק אינה מתטמאה במדרס שהרי היא ראויה ללוש בה ותחילת מעשיה ללוש בה ומקבלת שאר טומאות. חזר

יד מחצלת שעשה לה קנים וכו'. בספ"כ מחצלת שעשה לה קנים לארכה טהורה והכמים אומרים עד שיעשה כמין כי פירוש כשעשה קנים לארכה אינה ראויה לשכיבה שהקנים מזיקים לשוכב ולפיכך היא טהורה וחכ"א עד שימשוך הקנים עליו משלשה לצדדין על דמיון כי יוני כן כתב רבינו בפירוש המשנה. ומ"ש כאן כעין גאס ט"ס הוא וצריך להגיה כמין כי וידוע דהלכה כחכמים. ומ"ש נחלקה לרחבה וכו'. שם ודלא כר"י דיהידאה הוא. ומ"ש לאורכה וכו' עד ותתנקב. שם ופירש שם רבינו ראשי מעדנים הן קצות הקשרים הגדולים אשר יקשרו בקצות החבל אשר יארגו בהם המחצלאות ויחבר הקנים וכאשר התיר קצות החבל הנה כבר נסתרו כולם ושבו כדמיון קנים מפורדים ולזה לא תטמא. ומ"ש כמו שביארנו. הוא בפ"ה:

טו תיבה שפתחה וכו' פתחה מצדה וכו'. בספי"ט: **טז עגלה** של קטן וכו'. משנה בספ"ב דיו"ט (דף כג:):

יז מקל של זקנים וכו'. בס"פ במה אשה (דף ס"ו) מפרש רבא טעמא דטהור משום דלתרוצא עבידא ופירש"י לתקן פסיעותיו ולזקוף קומה מפני שרגליו ושוקיו רותתות ולא לסמיכת כל גופו:

יח סנדל של סיידין וכו'. בפרק ג' דעדיות סנדל של סיידין ר"ע מטמא וחכמים מטהרים ופסק רבינו כר"ע משום דאמרינן בסוף פרק במה אשה (דף ס"ו) דר"מ סבר כוותיה ורבי יוסי או ר"י בן נורי פליג עליה א"כ הו"ל ר"ע ור"מ רבים ופירש"י סנדל של סיידין מוכרי סיד וכשמתעסקין בו נועלים אותו ושל עץ הוא מפני שהסיד שורף העור ומקשה בגמרא טמא מדרס הא לאו להילוכא עבידי אמר רב אחא בר רב עולא שכן הסייד מטייל בו עד שמגיע לביתו:

יט קב של קיטע וכו'. משנה סוף פרק במה אשה. ומ"ש ומתטמא במדרס. שם כרבנן:

כ ואלו טמאים משום מרכב וכו'. בפרק כ"ג דכלים אלו טמאים משום מרכב זירוז האשקלוני ומדוכה המדית ועביט של גמל וטפיטן של סוס ר"י אומר טפיטן של סוס טמא משום מושב מפני שעומדין עליו בקומפון אבל

פכ"ו א כלי עץ וכו'. בפ"כ כופת שקבעו בנדבך וכו' עד ונתן עליו את המעזיבה טהור אך מ"ש קבעו במסמרים וכו' אינו במשנה אבל נלמד הוא מסברא דעדיף מקבעו בבנין:

ב ספסל שניטל אחד מראשיו וכו'. בפכ"ב אלא שגירסת המשנה בניטל אחד מרגליו טהור וצ"ע וטעמא דאם יש בו גובה טפח טמא משום דאז ראוי ליסב עליו ובפחות מטפח הוי כיושב על הקרקע:

ג כסא של כלה וכו'. שם וכב"ה ופירש חיפויין לשון חפוי פותחת כמין שינים יוצאים מכל צד כדי שיסמכו עליהם וב"ה מטהרים משום דלא חזי לכלה והוה כנשבר. ומ"ש ואם לא היו חיפוייו יוצאים וכו'. שם פירוש מחברים ד' נסרים יחד כמין תיבה בלי כיסוי ושולים ומניחים עליו שלשה נסרים זה בצד זה ונקראים חיפויים ויושבים עליהם וכשאינם בולטים מן הכסא מכל צד דרכו מתחלתו להיות מטהו על צדו ויושב עליו:

ד כסא שניטלו חיפוייו וכו'. נראה שזהו פירוש מה ששנו שם כסא שנטל חפויו האמצעים והחיצונים קיימים טמא ניטלו החיצונים והאמצעי קיים טמא. ומ"ש ניטלו שנים מחפוייו זה בצד זה טהור שם וכחכמים:

ה שידה שניטל העליון וכו' עד טהורים. שם וכחכמים:

ו תיבה שנפחתה מצדה וכו' עד בטלה המפלה. ספי"ט:

ז עריבה של עץ וכו'. בפ"כ עריבת פיסונות בש"א מדרס ובה"א טמא מת כלומר ולא מדרס. ומ"ש ושלשין בה את הבצק שמחזקת משני לוגין וכו'. גם זה שם עריבה משני לוגין עד תשעה קבין שנסדקה טמאה מדרס. ומ"ש עד שאינו יכול לרחוץ בה רגלו אחת וכו'. תוספתא פרק י"ח דכלים אלא שנראה שכתובה בשיבוש. ומ"ש הניחה בגשמים וכו' עד וטהורה משאר טומאות. משנה פ"כ דכלים: כתב הראב"ד לפי גודלה וסדק שלה א"א אין דרך התוספתא כן וכו'. ורבינו לפי שראה דברי התוספתא כמעורבבין לא חש לכתבה:

עריבה

(כתב הפי"ע שמצא בנא"י מוגה טמא ובודאי שזו היתה גירסת רבינו):

השגת הראב"ד

*ואוכף של נאקה. א"א אוכף של נאקה דברי הכל טמא מושב עיין במשנה ולא חילקו אלא בטפיטן של סוס:

השגת הראב"ד

*וסדק שלה. א"א אין דרך התוספתא כן אלא שנסדקה ולא ניקבה כמוציא זית עדיין טמאה טומאת מת ואם היתה יושב עליה לישיבה טמאה אף מדרס כדעת רבי ואם ניקבה כמוציא רמון אע"פ שהיושב עליה טהור מכלום עד שיעשה בה מעשה לישיבה דלא כרבי ודלא כר"ע ואם היתה מחזקת יותר מתשעה קבין עד שיקלע בה לישיבה ודלא כר"ע והקילוע הוא מעשה גדול להפנות ישיבתה זו היא דרך התוספתא ושאר דבריו רוח:

חזר והניחה בקרים ונפתח הסדק חזרה לקבל טומאת מדרס וטהורה משאר טומאות: **ח** עריבה גדולה שהיא יתר על תשעה קבין שנפחתה מלקבל רמונים והכינה לישיבה הרי זו טהורה אף מטומאת מדרס עד שיקציע שאין המחשבה מועלת בעריבה גדולה שנפחתה עד שיעשה בה מעשה, עשאה אבוס לבהמה אע"פ שקבעה בכותל טמאה בכל הטומאות: **ט** מטה שניטלו שתי ארוכות שלה אחר שנטמאת ועשה לה ארוכות חדשות ולא שינה את הנקבים ונשברו החדשות עדיין היא בטומאתה. נשתברו הישנות טהורה שהכל הולך אחר הישנות: **י** מטה שהיתה טמאה מדרס וניטלה קצרה ושתי כרעיים עדיין היא בטומאתה שעדיין צורת המטה עומדת. ניטלה ארוכה ושתי כרעיים טהורה: **יא** קצץ שתי לשונות של מטה באלכסון או שקצץ שתי כרעיים טפח על טפח באלכסון או שמיעטן פחות מטפח ה"ז נשברה וטהורה. נשברה ארוכה ותיקנה עדיין היא אב טומאה כשהיתה נשברה הארוכה השנייה ותקנה טהורה מן המדרס אבל טמאה מגע מדרס. לא הספיק לתקן את הראשונה עד שנשברה השנייה טהורה: **יב** מטה שהיתה טמאה מדרס או בשאר טומאות ונגנב חצייה או אבד חצייה או שחלקוה אחין או שותפין ה"ז טהורה שה"ז ככלי שנשבר. החזירוה מקבלת טומאה מכאן ולהבא ה"ז דומה למי שעשה כלי אחד משברי כלים שנטמא שהוא טהור ומקבל טומאה להבא: **יג** מטה שנפרקו איבריה אם נשברה ארוכה ושתי כרעיים או קצרה ושתי כרעיים הרי אלו מתטמאין *מפני שראויין לסומכן בכותל ולישן עליהן: **יד** מטה שנטמאת כולה אם הטבילה איברים איברים טהורה: **טו** המפרק את המטה להטבילה הנוגע בחבלים שלה טהור:

השגת הראב"ד

*מפני שראויין לסומכן. א"א זה לדעת רבי נחמיה ודלא כרבנן עיין במשנה פ"ח ועוד קשה דידיה אדידיה ולמעלה לא כתב כן:

כסף משנה

ח עריבה גדולה וכו' עד בכל הטומאות. שם וכחכמים:
ט מטה שניטלו שתי ארוכות שלה וכו' עד שהכל הולך אחר הישנות. פי"ח:
י מטה שהיתה טמאה מדרס וכו' עד לשבת. פי"ח וכת"ק דרבי נחמיה:
יג מטה שנפרקו איבריה וכו'. בפי"ח דכלים מטה מיטמאה חבילה ומיטהרת חבילה דברי רבי אליעזר וחכמים אומרים מיטמאה איברים ומיטהרת איברים ובפ"ק דסוכה דף י"ו מייתי לה וקאמר עלה מאי ניהו אמר רב חנן אמר רבי ארוכה ושתי כרעיים קצרה ושתי כרעיים למאי חזו למסמכינהו אגודא ולמיתב עלייהו ומישדא אשלי ופירש רש"י למסמכינהו אגודא לקרבן אצל הכותל הרחב כמלא רוחב מטה ונותן עליה מן הכרעיים ולכותל למראשותי' ולמרגלותיה ומישדא אשלי ונותן חבלים ומסרג וראוי למשכב ומטמא מדרס:
וכתב הראב"ד מפני שראויין לסומכן א"א זה לדעת רבי נחמיה וכו'. כלומר משיג על רבינו שפסק כאן כרבי נחמיה שהוא יחידאה כלומר דהאי פלוגתא שייכא בדרבי נחמיה ות"ק שכתבתי בסמוך ואי מהא לא הוה קשיא דליכא למימר כיון דחכמים דר"א סברי כרבי נחמיה נקטינן כוותייהו אבל מ"מ דקשיא דידיה אדידיה קשיא דלעיל בסמוך פסק כתנא קמא דרבי נחמיה והכא פסק כרבי נחמיה וי"ל שרבינו סובר דלא שייכא האי פלוגתא בהאי פלוגתא דפלוגתא דת"ק ורבי נחמיה כשהיתה המטה טמאה מדרס ובהא הלכה כת"ק דמטהר בניטלה ארוכה ושתי כרעיים דכיון שאין צורת המטה עומד אזלא לה טומאה ופלוגתא דרבי אליעזר וחכמים במטה טהורה וקאמרי חכמים שאע"פ שניטלה ארוכה ושתי כרעיים מקבלת טומאה מפני שראויים לסמכן וליתן ולישנא דרבינו דייק הכי בהדיא ולישנא דמתניתין נמי דייקא הכי דגבי פלוגתא דרבי נחמיה קתני מטה שהיתה טמאה מדרס וגבי פלוגתא דר"א קתני מטה מיטמאה איברים:
יד מטה שנטמאת כולה וכו'. משנה סוף פרק י"ח וכחכמים וסוכה (דף י"ו):
טו המפרק את המטה וכו'. ריש פרק י"ט שם:
פכ"ז א שלש תיבות הן וכו' עד ושטוחין לפתק בה למותי שבר טהורה מכלום. הכל בפרק כ"ד וכתב שם רבינו לא יעלם ממך בכל זה הפרק הטרם שקדם זכרו והוא אמרם כל הטמא מדרס מיטמא טמא מת [וכאשר יאמר טמא טמא מה הכוונה שלא יטמא מדרס] וכו' אבל יטמא במת ובשאר טומאות וכן פירש"י בפרק רבי עקיבא. ופירש עוד בקתדרא קצרה ומוקפת מג' לדדין כמה מדרס שלישיבה היא מיוחדת. כמטה שהיא ארוכה ומתחתיה מקבלת גמעה של עור שאין בה שום נקב ואינה מיוחדת לישיבה. ושל אבנים העשויה להוליך בה אבנים טהורה מכלום אינה מקבלת שום טומאה לפי שפרוצה מתחתיה נקבים גדולים ולאו כלי הוא דכל הכלים שיעורן ברמונים עכ"ל. והבאה במדה היינו שמחזקת ארבעים סאה בלח שהם כוריים ביבש כדאיתא בפרק ט"ו ממסכת כלים. ודין תיבה שנפחתה מצדה טמאה אף מדרס שהרי ראויה לשכב עליה. מלמעלה טמאה טמא מת ולא מדרס לפי שאם בא לישב עליה אומרים לו עמוד ונעשה מלאכתנו. ודין תרים הכפוף הוא תרים גדול שמקיף את האדם משלש רוחותיו טמא מדרס מפני שסומכים עליו במלחמה. שמשחקים בו בקונפון כלומר שארש איסגר"יימיר והוא קטן ואינו ראוי לשכב עליו. דיצת הערביים הוא קטן ביותר והערביים עושים לדיצה ושמחה ואינו כלי של תשמיש וזהו שכתב רבינו לפי שהיא עשויה לצורה. ותרבוסים הם כלים של עור כעין ארגזים ושל ספרים והם מקיזי דם הם גדולים והם ליושב או למזגא עלייהו והבאים להקיז ושאוכלין עליו אינו ראוי לישב מפני שאומרים לו עמוד ונעשה מלאכתנו. בסיסות הם מושבות תרגום כנו בסיסיה ושלפני מטה ושלפני סופרים הם ליושב עליהם ושל דלפקי אינו עשוי לישיבה שאין דרך לישב לפני הדלפקי ואין שכשים שלפניו אלא לסדר עליו התבשילין כמו על הדלפקי. ומטות של זגגין שנותנין בה כלי זכוכית תמיהא לי אמאי טמאה טמא מת מאי שנא מתרבוסין שטוחין עליו זיתים דטהור מכלום מפני שאינו משמשי אדם. ומשפלות הם קופות והיה דרכן לישב על של זבל ולא על של תבן. ופוחלץ של גמלים סבכה שטוענים על הגמלים מליאה וטהורה מכלום מפני שנקביה רחבים ביותר. ומפצין של נבעין תמיהא לי אמאי טמא טמא מת ומ"ש מתרבוסין ששוטחין עליו זיתים וממפץ של גתות שהם טהורים לפי שאינם משמשי אדם:
כתב הראב"ד עריבה מב' לוגין ועד ט' קבין שנסדקה טמאה מדרס א"א והוא שחשב עליה לישיבה וכו'. כבר כתבתי בפרק שקודם זה שרבינו לא חשש לכתוב התוספתא מפני שהיא כמעורבבת:
כתב הראב"ד לפי שאינו משמשי אדם א"ס זה

פרק שבעה ועשרים

א **שלש** תיבות הן. תיבה שנפחתה מצדה טמאה מדרס. מלמעלה טמאה טמא מת. והבאה במדה טהורה מכלום: **ב** שלש עריבות הן. עריבה משני לוגין ועד תשעה קבין *שנסדקה טמאה מדרס. שלימה טמאה טמא מת. והבאה במדה טהורה מכלום: **ג** שלש עגלות הן. העשויה כקתדרה טמאה מדרס. כמטה טמאה טמא מת. ושל אבנים טהורה מכלום: **ד** שלשה תריסין הן. תרים הכפוף טמא מדרס. ושמשחקין בו בקמפון טמא טמא מת. ודיצת הערביים טהורה מכלום. לפי שהיא עשויה לצורה בלבד ואינה ממשמשי אדם וכל כלי שאינו ממשמשי אדם אינו מקבל טומאה כל עיקר: **ה** שלשה תרבוסין של עור הן של ספרים טמא מדרס. ושאוכלין עליו טמא טמא מת. וששוטחים עליו את הזיתים טהור מכלום *לפי שאינו ממשמשי אדם: **ו** שלשה בסיסאות הן. שלפני המטה ושלפני הסופרים טמא מדרס. של שולחן טמא טמא מת. ושל מגדל טהור מכלום לפי שהוא מקצת מגדל וצורתו מוכחת עליו: **ז** שלש מטות הן. העשויה לשכיבה טמאה מדרס ושל זגגים שנותנין בה כלי זכוכית טמאה טומאת מת. ושל סרגין שמסרגין עליה את הסבכות טהורה מכלום לפי שאינה ממשמשי אדם: **ח** שלש משפלות הן. של זבל טמאה מדרס. של תבן טמאה טמא מת. והפוחלץ של גמלים טהור מכלום לפי שהחבלים שלו קשים ביותר ועבים ואינו ראוי לקבל תבן וכיוצא בו ונמצא שאין עליו תורת כלי אלא חבלים בלבד: **ט** שלשה מפצין הן. העשוי לישיבה טמא מדרס

השגת הראב"ד

*שנסדקה טמאה. א"א והוא שחשב עליה לישיבה כדעת רבי דפליג עליה דרבי יוסי בר"י כדאמרינן לעיל:

השגת הראב"ד

*לפי שאינו ממשמשי אדם. א"א זה הטעם אלא הן כעינין והולם כן כל הדברים וכאן אינו אלא מפני שאינו עשוי אלא כדי שלא יתלכלכו אצבעותיו בשמן הזיתים ודומה לו קיסם של צבעים ושל נפחים משום שסורה מפני שהוא לקבל את הכועס ולא לקבלם אחרת:

משנה למלך

פכ"ו יא **אבל** טמאה מגע מדרס וכו'. עיין לעיל פרק שביעי דין י"ב:
פכ"ז א **והבאה** במדה טהורה מכלום. הא ככא קאי אנפחתה מלמעלה דאילו מצדה אפילו הבאה במדה טמאה מדרס משום דגבי מדרס לא איתקוש כלים לשק וכן בדין שאחר זה קאי אטלימה וכן פירשו הר"ש והרע"ב ועיין בתוספות יום טוב וכן מוכח מהתוספתא שכתב (דף פ"ד) ד"ה שהוא במדה יע"ש:

ושל

מדרס. ושל צבעים שמניחין בו את הכלים טמא טמא מת. ושל נתות שנותנין עליו ענבים ומחפין בו טהור מכלום לפי שאינו ממשמשי אדם: **י** שלש חמתות הן ושלשה תורמלין הן. המקבלין כשיעור טמאין מדרס. וכמה שיעורן החמת ארבעה קבין והתורמיל חמשה. ושאינן מקבלין כשיעור טמאים טמא מת. ושל עורות הדג טהור מכלום: **יא** שלשה עורות הן. העשוי לשטיח טמא מדרס. והעשוי לתכריך כלים טמא טמא מת ושל רצועות ושל סנדלין טהור מכלום לפי שאין עליו צורת כלי: **יב** שלשה סדינין הן. העשוי לשכיבה טמא מדרס. והעשוי לפרוכת טמא טמא מת. ושל צורות שעושין אותו כדי שיתלמד ממנו הרוקם טהור מכלום לפי שאינו ממשמשי אדם: **יג** שלש מטפחות הן. של ידים טמאה מדרס. ושל ספרים טמאה טמא מת. ושל תכריכי המת ושל נבלי בני לוי טהורה מכלום לפי שאינן ממשמשי אדם: **יד** עור העשוי כמו יד שמכניסין בו היד והאצבעות מפני הצינה וכיוצא בהן הוא הנקרא פרקלינין ושלשה פרקלינין הן. של ציידי חיה ועוף טמא מדרס שהרי נשען עליו. ושל חגבים טמא טמא מת שנותנין בו החגבים. ושל קייצים שבו מקיצין פירות טהור מכלום לפי שאינו ממשמשי אדם: **טו** שלש סבכות הן של ילדה טמאה מדרס. ושל זקנה טמאה טמא מת. *ושעושין לשחק בה לשותי שכר טהורה מכלום לפי שאינה ממשמשי אדם: **טז** שלשה סנדלין הן. של אדם טמא מדרס. של מתכות של בהמה טמא טמא מת. של שעם ושל צפירה טהורה מכלום. כללו של דבר כל כלי שאינו ראוי למשכב או למרכב או שהוא ראוי ולא נעשה [לכך] אלא למלאכה אחרת הרי הוא טהור מן המדרס. נעשה למלאכה אחרת ומשמש עמה את הישיבה כגון הטלית והרדיד מתטמא במדרס. וכל המתטמא במדרס מתטמא במת ויש מתטמא במת ואינו מתטמא במדרס כמו שביארנו. וכל המתטמא במת מתטמא בשאר אבות הטומאות בין אבות של תורה בין של דבריהם ומתטמאין במשקין: **יז** שלש קופות הן מהוהה שטלאה על הבריאה הולכין אחר הבריאה. קטנה על הגדולה הולכין אחר הגדולה. היו שוות הולכין אחר הפנימית. כיצד הולכין אחריה שאם ניקבה *במוציא רמון שתיהן טהורות: **יח** שלשה פנקסות הן. האפיפירין שמניחין עליו הספרים טמא מדרס. ושיש בו בית קיבול שעוה טמאה טמא מת. חלקה טהורה מכלום לפי שאין עליו צורת כלי ואינו ראוי למדרס:

השגת הראב"ד

*ושעושין לשחק בה. א"א לשון המשנה ושל יוצאת החוץ טהורה מכלום והם הזונות שמראות את שערן והנקבים גדולים מאד ואין עליהם תורת בגד שאינה ראויה אלא לזונות והרי היא כמי שנקרעה ואינה מקבלת רוב השער והכי איתא בתוספתא:

השגת הראב"ד

*במוציא רמון שתיהן טהורות. א"א ולא נתחוור אלא זה הטעם למה שתיהן טהורות והלא תיקנה כשטלאה עליה ונראין דברי הרב היוני ז"ל שפירש הולכין אחר הבריאה שאם הוא טמא אף המהוהה טמא וכן כולן וכן דבר בתוספתא ואי קשיא לך הא דתנן פי"ח הרע שהיתה טמאה מדרס וחיברה למטה כולה טמאה מדרס הרי שנוסף מביא טומאה על העיקר וכאן אמרו שהולכין אחר העיקר לא דמי התם הכרע צורך המטה שאין תשמיש למטה בלא הכרע אבל הכא טלאי על גבי כלי ואחר עיקר הכלי הולכין בין שהניח הטלאי מבפנים או מבחוץ אבל שתיהן שוות הולכין אחר הפנימית:

פרק שמונה ועשרים

א כל הכלים שיש להן בית קיבול שנטמאו אחוריהן במשקין לא נטמא תוכן לתרומה ולא אוגניהן ולא אזניהן ולא מקום אצבע השוקע בשפת הכלי. נטמא תוך הכלי נטמאו כולן. נפלו משקין טמאין על גבי הכלים או על אוגניהן או על אזניהן או

כסף משנה

זה הטעם מלא חן בעיניו וכו'. ואני אומר שמאחר שהטעם שנתן רבינו הוא צודק אם יש טעם אחר בדבר אין בכך כלום. ומה שכתב הראב"ד כדי שלא יתקלקלו אצבעותיו בשמן העורות איני יודע מהו וצ"ע:

י ומ"ש שלש חמתות וכו'. שם. ומ"ש וכמה שיעורן החמת ד' קבין והתורמיל ה'. ברפ"כ דכלים והטעם שכשהם גדולים כשיעור הזה או יותר הם משמשים מדרס עם מלאכתן אבל פחות לא. ושל עורות הדג טהור מכלום. מפני שכל כלי שנעשה מדבר הגדל בים אינו מקבל שום טומאה כדאיתא בפ"ו דכלים:

יב ומ"ש גבי ג' סדינין העשוי לפרוכת טמא טמא מת. בספ"ק דיו"ט (דף ד) מפרש טעמא מפני שהשמש מתחמם בו שמתעטף בשוליו יש לו תורת כלי:

יג ומ"ש גבי ג' מטפחות של ידים טמאה מדרס. בירושלמי פ"ח דכלאים מפרש טעמא מפני שנותנה על פי הכסת וישן עליה ושל ספרים טמאה טמא מת ואינה טמאה מדרס מפני שאין מסתמשים בהם ומ"מ טמא טמא מת מפני שפעמים עושין אותה כמין תיק ונותנה בחיקו ומתחמם בה וכדרך שאמרו לענין איסור כלאים בירושלמי:

יד ומ"ש גבי ג' פרקלינין של ציידי חיה ועוף טמא מדרס שהרי נשען עליו. איני יודע מה צורך לו להשען עליו:

טו ומ"ש גבי ג' סבכות הן של ילדה טמאה מדרס. אפשר שהיו באותו זמן הילדות נותנות סבכה שלהן על פי כסת וישנות עליה והזקנות לא היו נוהגות כן:

כתב הראב"ד ושעושין לשחק בה א"א לשון המשנה ושל יוצאות החוץ טהורה מכלום וכו'. ורבינו נראה שמפרש של יוצאת החוץ (לאנשים) היוצאים מן השורה שהם שותי שכר ומשחקין קרי יוצאת החוץ וסבכה זו עשויה לשחק בה הליצנים לפני שותי שכר*:

טז שלשה סנדלין הם וכו'. תוספתא דכלים פרק ב' דב"ב והגירסא הנכונה של מתכת של בהמה בלא וי"ו בפי"ד דמסכת כלים ומייתי לה בפרק במה אשה (דף נ"ט) ומקשי גמרא למאי חזי ופרש"י אי [משום בהמה הא] אין מכשיט לבהמה ומשני אמר רב ראוי לשתות בו מים במלחמה ורבי חנינא אמר ראוי לסוך בו שמן במלחמה ור"י אמר בשעה שבורח מן הקרב מניחו ברגליו ורץ על הקוצים ועל הברקני' ותמהו התוספות לר"י יטמא מדרס וצ"ל דכיון שאינו נוטלו לשום מנעל אלא להנצל מן הקוצים ומן הברקנים לא חשיב מנעל. ומ"ש של שעם ושל צפירה טהור מכלום נראה דחדא מילתא היא של שעם שגודלים אותו בסיבוב דצפירה לשון סיבוב הוא א"נ צפירה שם מין גמי הוא וא"ת אמאי טהורה מכלום וי"ל דבשל בהמה מיירי וה"ק של אדם בכל גווני טמא מדרס בין של עור בין של מתכת בין של שעם אבל של בהמה אם הוא של מתכת טמא טמא מת מטעמי דאמרינן בגמרא ואם הוא של שעם טהור מכלום דכלי בהמה טהורים: כללו של דבר וכו'. ה"כ. ומ"ש וכל המתטמא מדרס וכו'. משנה פרק כא סימן (עלה מ"ט) וסוכה (עלה כ'):

*כפכ"ד בפירוש המשנה פי' יוצאת החוץ האשה שהיא יוצאת מבית לבית ובפכ"ח מ"ט פי' כמו בכאן יעו"ש ושם:

יז שלש קופות הן וכו'. משנה פרק כ"ד. כתב הראב"ד שלש קופות הן וכו' שאם ניקבה במוציא רמון שתיהן טהורות א"א לא נתחוור אלא זה הטעם ולמה שתיהן טהורות וכו'. ואפשר לפרש דברי רבינו כאן דה"ק שאם היתה נקובה במוציא רמון ואח"כ תיקנה וטלה עליה שהיא טמאה והב"ע כשטלה על נקב קטן שהיה בה ואחר כך ניקבה הגדולה כמוציא רמון טהורה אף הקטנה אע"פ שהיא שלימה ועי"ל דכניקבה הגדולה כמוציא רמון טהרה מטומאתה וכשטלה עליה הקטנה לא חזרה לטומאתה ואע"פ שהיתה זו הקטנה טמאה הרי היא כחלק מהגדולה וגם היא טהורה:

יח שלשה פנקסות הן וכו'. שם ופירש רבינו פנקסאות הן כל שתי לוחות מזדווגות יהיו לסופר או לזולתו וכו'. ואפיפירין הוא כסא של פרקים כאשר יתפשט יהיו שני לוחות וישב הסופר עליו וכאשר יתקבץ ישוב לוח אחד וכו'. וחלקה הוא לוח פשוט אין לה בית קיבול ולא כלי קיבול והוא מפשוטי כלי עץ:

פכ"ח א כל הכלים וכו'. נפלו משקין טמאים וכו'. פכ"ה וכתב רבינו שנטמאו אחוריהם במשקין משום דאמרינן בפרק קמא דפסחים עלה י"ז (ע"ב) עלה דמתניתין דה"מ בטומאת משקין שהיא דרבנן אבל בטומאת שרץ מאחר שהיא דאורייתא נטמא תוכו נטמא גבו. וכתב רבינו לתרומה כלומר אבל לקדש הא תנן בסוף ההוא פירקא כלי הקדש

משנה למלך

יא ושל רצועות ושל סנדלין כו'. דין זה הוא בפכ"ד דכלים משנה י"ב והקשה שם הר"ש מהא דתנן בפי"א דנגעים כל הראוי ליטמא טמא מת כו' ורצועות מנעל וסנדל והיכן דלא דמי כלל דהתם ברצועות מתוקנות כבר אבל הכא בעור העומד לכך ועדיין מחוסר מלאכה. והא דתניא בת"כ בפרשת נגעי בגדים כלי עור יצאו עורות רצועה וסנדלים שאינם כלים התם נמי בעור העומד לעשות ממנו ועדיין לא עשאו. וכ"כ גם בפי"א דנגעים וכן פירש הרע"ב ז"ל ודברי רבינו שבפי' המשנה נוטים לזה. אך אני תמיה בדברי רבינו כאן שכתב טעם לפי שאין עליו צורת כלי ואי מיירי בעור העומד לכך תיפוק לי' שאינו כלי לפי שעדיין לא נגמרה מלאכתו והטעם שכתב הוא צודק אף לאחר שנחתכו הרצועות דומה למ"ש רפ"ב וצ"ע ועיין לעיל פי"ג מהלכות טומאת צרעת דין ו':

פכ"ח א נפלו משקים טמאים כו'. משנה פכ"ה דכלים דתנן כל הכלים וכו' וידות הכלים המקבלים. וראיתי להר"ש שכתב המקבלים שיש להם תוך לכלים לא חשיבי הני להביא טומאת משקה לכלים והני בניגוב אבל לכלי שאין לו תוך לא הני בניגוב ובעי טבילה ע"כ. נראה דס"ל דהמקבלים דמתני' קאי לכלים וכ"כ הרע"ב. ויש לדקדק דבתחלה כתב לא חשיבי הני להביא טומאת משקין לכלים והני בניגוב דמשמע הא לכלי שאין לו תוך חשיבי הני להביא טומאת משקין לכלים ובעי טבילה וכסיום דבריו לא כתב אלא דלא הני בניגוב ובעי טבילה משמע דלעולם אינו מביא טומאה לכלים דאינו תלוי זה בזה דמשכחת לה דבעי טבילה ולא יביא טומאה לכלים כמו אחורי הכלי דקי"ל דבעי טבילה אבל אינו מטמא הכלי מתוכו. והנראה אצלי דלעולם לא חשיבי הני להביא טומאה לכלי ולא חילק הר"ש אלא לענין דלא הני בניגוב אבל לעולם דלא נטמא הכלי משום דלא עדיפי ידות מאחורי הכלי ובאחורי הכלי קי"ל דגבו נטמא ותוכו לא נטמא. ומ"ש בתחילת דבריו דלא חשיבי הני להביא טומאת משקה לכלים הכוונה היא שאם היינו אומרים דבעו טבילה נמצאו שהביאו טומאת משקה בכלי זה שהיכה היד טמאה והכוונה מבוארת. והנה כפי סברת הר"ם הלזו ניחא הא דתנן שמרדע יש לו אחוריים ותוך

או על ידות הכלים המקבלין *הרי זה מנגבן והן טהורין ואפילו אחורי הכלי כולו לא נטמאו: ב אחד כלי השק כגון השקין והמרצופין. או כלי העור כגון הכרים והכסתות. ואחד כלי עץ אפילו קופות ומשפלות אם נטמאו אחוריהן במשקין *לא נטמא תוכן: ג פשוטי כלי שטף שאין ראויין למדרס כגון השלחן וטבלא שאין לה דופן הואיל ואין מקבלין טומאה מן התורה אם נטמאו אחוריהן במשקין לא נטמא תוכן. אבל פשוטי כלי שטף הראויים למדרס כגון המטה והעור שישנים עליו והכסא וכיוצא בהן אין להם אחוריים ותוך אלא בין שנגעו משקין בהן מתוכן או מאחוריהן נטמא הכלי כולו. וכן מדות יין ושמן וזומא ליסטרות ומסננת של חרדל ומשמרת

כסף משנה

הקדש אין להם אחוריים ותוך ואין להם בית הצביעה. ומ"ש ואפילו אחורי הכלי כולו לא נטמאו הכי משמע במשנה ובתוספתא דכלים פרק ג': כתב הראב"ד הרי זה מנגבן והן טהורים א"א תוכן טהור וכו'. ולרבינו י"ל שכיון שלא הוזכר כן במשנה מנין לנו לגזור כן ויותר נראה לומר דמלשון מנגבן והן טהורים דייק לה הראב"ד וגם רבינו סובר כן ולא הוצרך לפרש: ב אחד כלי השק וכו'. בריש פכ"ה דכלים: כתב הראב"ד לא נטמא תוכן א"א ואף ואף לא אחוריהן וכו' נראה שטעמו משום דס"ל שכ"ה שאם נטמא תוכן לא נטמאו אחוריהן וכמ"ש ר"ש בראש הפרק הנזכר דאיכא דגרסי הכי בפ"ק דפסחים ואע"פ שר"ש דחה אותה גירסא הראב"ד סבר כוותה וזהו שכתב ואף לא אחוריהן כלומר כשם שאם נטמאו אחוריהם במשקין

השגת הראב"ד

*הרי זה מנגבן והן וכו'. א"א תוכן טהור ואמר אחוריים שאין היד מטמא מן האוגן ולא זה וזה מיהו לא ישתמש בו עד שינגב שמא יגע במשקה:

השגת הראב"ד

*לא נטמא תוכן. א"א ואף לא אחוריהן ומ"ש אינו מחוור עיין בבכורות:

במשקין לא נטמא תוכן כך אם נטמא תוכן לא נטמא אחוריהן אי נמי טעמו לומר דמדכתב רבינו לא נטמא תוכן משמע דאחוריהן מיהא טמא והראב"ד סובר שאף אחוריהם לא טמאו ומ"ש עיין בבכורות היינו דאמרינן בפרק על אלו מומין (דף ל"ח) דמדאורייתא אין משקה מטמא כלי ורבנן הוא דגזור ביה ועבדו ביה היכרא כי היכי דלא נשרוף עליה תרומה: ג פשוטי כלי שטף וכו'. פכ"ה דכלים וכר' יהודה. ומ"ש אבל פשוטי כלי שטף הראויים למדרס וכו' עד נטמא הכלי כלו. בפרק אלו מומין עלה ל"ח: וכן מדות יין ושמן. פכ"ה דמסכת כלים מדות יין ושמן וזומא ליסטרא ומסננת של חרדל ומשמרת יין יש להם אחוריים ותוך דברי ר"מ ר' יהודה אומר אין להם אחוריים ר"ש אומר יש

משנה למלך

משנתה לתרווד מאורעם לדרבן כו' ומדברי רבינו בפירוש המשנה ובחיבורו נראה שאם נפלו משקין על היד נטמא היד אלא שיש חילוק בין אם נפלו במשך שבעה ואורעם לאם נפלו הון משיעור זה. ויש לתמוה דמאי שנא מידות הכלים דקי"ל דמנגבן והן טהורים וגבי זומא ליסטרא תנן בתוספתא והביאה הר"ש נפלו ע"ג היד מנגבה והיא טהורה ומאי שנא יד ליסטרא מיד מרדע. אך כפי דברי הר"ש ניחא דזומא ליסטרא היא כלי שיש לו תוך וכמ"ש שראשו אחד כף ומעלין בו מרק כו' אבל המרדע התרווד והדרבן אין להם תוך ומשום הכי אם נפלו משקים עליהם נטמאו. אך כל זה ניחא לפי' הר"ש אך רבינו בפירוש המשנה כתב וכן הבית יד ואפילו היה לו בית קיבול כו' כנראה דס"ל דהמקבלים דתנן במתניתין הוא לחידושא דאפילו אם היה לו בית קיבול ליד לא נטמא וא"כ לפי דבריו אין חילוק בין אם היה לכלי תוך או לא ולעולם אין היד מקבל טומאה וא"כ הדרא קושיין לדוכתא דמ"ש דמרדע דאם נפלו משקין על היד דמנגבה והיא טהורה וכדין כל הידות והרב בעל תיו"ט פכ"ה דכלים עמד בקושיא זו דמרדע ולא הזכיר כלל מ"ש הר"ש בפירושא דמתניתין דידות הכלים ולא ידעתי למה מאהר שגם הרע"ב כתב כהר"ש וכל זומא ויומא שמעתיה בפומיה גם מה שתירץ לזה אין דבריו מובנים אצלי כלל:

תנן בפכ"ה דכלים מ"ז כל הכלים יש להם אחורים ותוך ויש להם בית צביעה רט"א לעריבה גדולה של עץ רע"א לכוסות רבי מאיר אומר לידים טמאות וטהורות אמר רבי יוסי לא אמרו אלא לידים הטהורות בלבד. והנראה מדברי רבינו הוא דגרים בית הצביעה וי"ג בית הצביעה ובחגיגה (דף כ"ג) אמרינן דלשמואל הגירסא היא בע' ולר"י היא בע' ומיהו כפי דברי רבינו בפירוש מקים בעובי ראש הכלי כו' נראה דצריך לגרוס בית הצביעה כמבואר. וכתב רבינו די"ש להם בית הצביעה ר"ל כי כאשר נטמא גב הכלי לא נטמא בית צביעתו ע"כ. ואין ספק שאם נטמא בית הצביעה לא נטמאו אחוריו וכ"כ הרע"ב אלא שרבינו נקט כהידוש וממילא נפקא אידך וצ"ל דבית הצביעה לא הוי כדין היד דהא קי"ל דידות הכלים שנפלו עליהם משקים מנגבם והם טהורים ואילו הכא אמרינן דבית הצביעה מיהא טמא. וא"ר טרפון שבעריבה גדולה של עץ הוא לבד אשר יהיה בו דין בית הצביעה שיהיו חלוק מאחוריו ור"מ אומר כי היות בית הצביעה נבדל מאחוריו הוא בכוסות לבד כי כאשר נטמא גב הכוס לא נטמא בית צביעתו עכ"ד רבינו ונראה מדבריו דר"ע פליג בעריבה גדולה. אך הרע"ב כתב דאומר ר"ע לכוסות הוא אף לכוסות. עוד כתב רבינו ור"מ אמר כי היות בית הצביעה נבדל הדין מן גב הכוס אמנם זה הענין היות היד טהורה או טמאה ר"ל כי כאשר היתה ידו טמאה והחזיק בכלי בבית צביעתו בלא ספק מפני אלו המשקין שנגע אחורי הכלי לא תטמא דמשקין הבאים מחמת ידים טומאה קלה מאד כמו שביארנו בפתיחה וכן אם היה גב הכלי טמא וידיו טהורות והחזיק בכלי בבית צביעתו שנה ידו לא תטמא ע"כ. וכוונת דבריו דידוע הוא שאין הידים מטמאים כלים ולפיכך כפי' לידים הטמאות כתב דהכוונה הוא שהיו משקין בבית צביעתו ונגע בידו הטמאה בבית צביעתו ונטמא בית הצביעה מחמת המשקין לא נטמאו אחורי הכלי. וכן אם היו אחורי הכלי טמאים ונגע בידו הטהורה בבית צביעתו לא נטמאת ידו וג"ז הוא לפי שטומאת ידים הוא דבר קל אבל משקין טמאים שלא מחמת ידים שנגעו בבית צביעתו נטמאו אחורי הכלי וכן אם היה אחורי הכלי טמא ונגעו אוכלין בבית הצביעה נטמאו שלא הקלו לומר שיהיה בית הצביעה נבדל מן הגב אלא לידים הטמאות והטהורות לפי שטומאתם קלה. עוד כתב רבינו דרבי יוסי אומר שהיות בית הצביעה נבדל מאחורי הכלי אמנם זהו בידים טהורות לבד כאשר החזיק הכלי בבית צביעתו הנה ידיו כפי מה שהיו עליו מן הטהרה ואע"פ שאחורי הכלי טמאים ע"כ. והנה לפי פירוש זה מאי דקאמר רבי יוסי כילד היו ידיו טהורות ואחורי הכוס טמאים אחזו בבית צביעתו אינו חושש שמא נטמאו ידיו לאחורי הכוס ולמידושא נקט הכ"ג דלא מיבעיא שלא נטמאו ידיו משום מאי דנגע בבית הצביעה אלא אינו חושש ג"כ שמא נטמאו ידיו באחורי הכוס. עוד כתב רבינו וכל מה שתראה בזה הפרק ממה שיראה לך שהידים יטמאו מאחורי הכלי שנטמאו במשקין זהו דעת רבי יהושע בפרק ג' ממסכת ידים אבל הכ"א שהכלי שנטמא בהב הטומאה לבד הוא אשר יטמא את הידים כמו שהתבאר שם ע"כ. וכ"ת מנ"ל לרבינו דין זה אימא דלעולם אין הידים מקבלין טומאה מכלים שנטמאו במשקין ומ"ש בכאן ר"מ ור"י לידים הטהורות הוא בשנטמא אחורי הכלי בהב הטומאה שאם החזיק בכלי בבית צביעתו לא נטמאו ידיו. הא ודאי בורכא היא דכולה פירקין לא מיירי אלא בטומאת משקין דאילו טומאה דאורייתא נטמאו אחוריו נטמא תוכו וכ"ש בית צביעתו וזה פשוט ולא כתבתי אותו אלא כדי לברר הדבר לתלמידים. ודע שכפי דברי רבינו הללו אני תמיה על מ"ש בפ"ז מהלכות אבות הטומאה דין ב' אין לך ולד הטומאה שמטמא כלים אלא משקין טמאים בלבד וכו' והוא ביהיו אותם המשקין טמאים מחמת אב מאבות הטומאה בין של תורה בין של דבריהם. והנה ממ"ש ר"מ לידים הטמאות נראה דס"ל דמשקין הבאים מחמת הידים מטמאים כלים והנראה מדברי רבינו הוא שזה הוא דבר פשוט לא נחלק בו אדם שכן כתב ונטמאת בית צביעתו בלא ספק כו'. ודע דהר"ש יש לו פירוש אחר במשנה זו והוא דס"ל דמאי דתנן ויש להם בית הצביעה הוא דאם אחוריו טמאים ובית הצביעה טהורים או איפכא לא גזרינן האי אטו האי שלא יטלנו בזה פן יגע בזה כמו שמפרש ופירש דאומר ר"ע לעריבה גדולה הוא דבעריבה גדולה יש הפרש בין בית הצביעה לאחוריים שאם יש משקים באחורי העריבה וידיו טמאות אוחז בבית הצביעה ואין חושש שמא יגע במשקין שבאחוריו ויחזרו ויטמאו את העריבה וכן כוסות לר"ע ע"כ. והנה מ"ש בתחילת דבריו דפירוש יש להם בית הצביעה הוא דלא גזרינן האי אטו האי כו' ולא פירש דברים כפשטן דהיינו שאם נטמאו אחוריו לא נטמא בית הצביעה וכן בהיפך וכמו שפירש רבינו הוא משום דס"ל דהא מילתא דפשיטא היא דכלי שנטמאו אחוריו לא נטמאו כי אם אחוריו ולא שום דבר אחר. ומש"ה פירש דמאי דאיצטריך לאשמועינן דיש להם בית הצביעה הוא דלא גזרינן האי אטו האי שלא יטלנו בזה פן יגע בזה. והנה ס"ד דגזירה זו לא שייכא אלא בידים טהורות כלומר שהיה עולה על

דעת שאם היו אחוריו טמאים שלא יטלנו בבית צביעתו אם היו ידיו טהורות והיו עליהם משקה טופח שמא נטמאו משקין שבידו מאחורי הכלי ויחזרו ויטמאו את ידיו דאי לאו דמשום גזירת ידים נגעו בה לא שייך לומר שלא יטלנו בזה פן יגע בזה. ולפי פירוש זה אתו דברי ת"ק אליבא דר"ע דהא לר"ע בידים הטהורות יש להם בית הצביעה אלא שהרב כשבא לפרש דברי ר"ע שאמר לעריבה גדולה פירשה בידים טמאות ולא ידעתי למה לא פירש אותם כדברי ת"ק. עוד ראיתי בתוספתא הביאה הר"ש אר"ע לא הזכירו בית הצביעה אלא לכוסות שלא יבא שותה ורואה לאשון מטמא משקין טמאים שהיו נתונים בבית צביעתו של כוס ונגע בהם ככר טהור נטמא הככר משקין טהורים שהיו נתונים בבית צביעתו של כוס ונגע בהם ככר טמא נטמאו המשקין משקין טמאים שהיו נתונים על גבי האגן ונגע בהם כוס שאחוריו טהורים בית צביעתו נטמאו אחורי הכוס משקין טהורים שהיו נתונים על גבי האגן נגע בהם כוס שאחוריו טמאים בית צביעתו נטמאו המשקין רמ"א לידים וכו'. והנה מ"ש בתחילה בשם ר"ע הוא פליג אמתניתין מ' דקתני היה שותה בכוס שאחוריו טמאים אינו חושש שמא נטמא המשקה שבפיו באחורי הכוס וחזר וטמא הכוס וכ"כ הר"ש דר"ע סבר דמיירינן. (א"ה הכל על דאכדין). תניא בתוספתא דכלים כר שהפכו נעשה אחוריו תוכו ותוכו אחוריו קופה נעשה אחוריה תוכה ותוכה אחוריה ע"כ. וככר הביא הר"ש תוספתא זו ריש פכ"ה מכלים ויש להסתפק בכוונת התוספתא אי מיירי לאחר שנטמאת דקיימא לן דאם נטמא תוכו נטמא כולו ואם נטמא אחוריו לא נטמא תוכו והשתא קאמר שאם נטמאו אחוריו והפכו יורד טומאה לכל ואם נטמא תוכו שהיה הכל טמא והפכו עכשיו ליכא טומאה כי אם באחוריו או דילמא דלעולם בתר שעה דקבלת הטומאה אזלינן ואי בתחלה ירד טומאה לכל כי הפכו לא ניצול מהטומאה ואי בתחילה לא ירד טומאה כי אם בצד כראשון כי הפכו לא ירד טומאה לצד השני אלא כוונת התוספתא דלא אזלינן בתר תחילת העשייה אלא בתר שעת דקבלת הטומאה ואם הפכו נעשה אחוריו תוכו ותוכו אחוריו וממה שדחה שם הר"ש גירסא דפסחים מתוספתא זו אין להכריע כי כפי שני הפירושים שפיר קא מותיב מינה ורבינו השמיט תוספתא זו:

ב אחד כלי השק כו'. (א"ה עיין במ"ש הרב המחבר לעיל פ"א מהלכות אלו דין י"ג):

ג וכן מדות יין ושמן וכו' אין להם אחוריים ותוך אלא אם נפל משקים על מקצתן נטמאו כולן ע"כ. וכתב על זה הראב"ד הא דלא כהלכתא דר"י הוא דאמר הכי ור"מ ור"ש פליגי עליה והו"ל ר"י יחיד אצל רבים ע"כ. וכתב על זה מרן וי"ל שלענין טומאת הכלי עצמו ר"ם סובר כר"י שהרי אמר שכשנטמאו מאחוריהם צריך להטביל את כל הכלי וכאן לא איירי רבינו אלא לענין טומאת הכלי עצמו לא לענין טומאת מה שבתוכו ע"כ. ודבריו נפלאו ממני דודאי כל מקום שאנו אין להם אחוריים ותוך הוא לענין טומאת מה שבתוכו דלענין טבילת כל הכלי אפילו במקום שיש אחורים ותוך צריך להטביל כולו וכמ"ש רבינו בדין ו' עלה דפסוקי רובא וזה פשוט. ודע דתניא בתוספתא הביאה הר"ש זומא ליסטרין שנפלו משקין על תוכה טמאה כולה נפלו על אחוריה אינו טמא אלא אחוריה תוכה והמזלג והיד טהורים נפלו ע"ג המזלג חולקים את היד המשמש את הטמא טמא והמשמש את הטהור טהור נפלו ע"ג היד מנגבה והיא טהורה ע"כ. וכך היא פירושה כלי זה ראשו אחד כף וראשו אחד מזלג והכף מעלין בו מרק ובמזלג מעלין בו בשר מן היורה ועיקר הכלי הוא הכף ואם נפלו משקין על הכף בתוכה נטמא הכל ואם נפלו מאחוריה אינו טמא אלא אחוריה אבל תוכה והמזלג והיד טהורים ואם נפלו על המזלג מתוכה לא נטמא היד לפי שעיקר הכלי הוא הכף ולא חשיב מזלג להביא טומאה לכף ולענין היד אמרו שחולקים אותו המשמש את הטמא טמא והמשמש את הטהור טהור ולא איצטריך לאשמועינן שאם נטמאו אחורי המזלג שאינו טמא כי אם אחוריו והשאר כולו טהור לפי דמכ"ש דכף נפקא וכמבואר ואם נפלו משקין על היד מנגבה והיא טהורה כדין כל הידות דתנן בפכ"ה דכלים מ"ו דמנגבן והם טהורים. והנה רישא דתוספתא דקתני נפלו על אחוריה אינו טמא אלא אחוריה הוא דלא כר"י אך מאי דקתני נפלו על המזלג חולקים את היד משום דאין הכף נגרר אחר המזלג אפשר דאף ר"י מודה בזה וכן מאי דקאמר הו נפלו ע"ג היד מנגבה והיא טהורה היא הלכה פסוקה וכמו שכתבנו. ולפי זה יש לתמוה על רבינו ז"ל דנהי דפסק כרבי יהודה מ"מ למה השמיט דיני התוספתא דאתו ככ"ע. וצ"ל דרבינו ס"ל דמה דתניא נפלו ע"ג המזלג חולקים את היד כו' אתיא כרבי יהודה וטעמא דמילתא הוא משום דכל הני כלים דנחלקו ר"י ור"מ הם כלים שיש מאחוריהם חקק בית מושב וטעמים שכופהו על פיו ומשמש לצד אחר והנה פשיטא שעיקר הכלי הוא תוכו דמה שמשמש בו מאחוריו הוא אקראי בעלמא ור"מ ס"ל דכיון שהעיקר הוא התוך לא חשיב אחוריו להביא טומאה לתוך ור"י ס"ל דכיון שמשמש בו אף שהוא טפל מביא טומאה לעיקר הכלי ולפי זה מזלג יש לו דין אחורי הכף שמניחים הם עפלים לגבי תוך הכף ולר"מ דאזיל בתר העיקר אם נטמא המזלג לא נטמא הכף וחולקים את היד ולר"י דלא אזיל בתר העיקר ואית ליה דהטפל מביא טומאה לעיקר אם נטמא המזלג נטמא הכל דלא גרע מזלג מאחורי הכלי ומה שאנו עוד נפלו ע"ג היד מנגבה והיא טהורה כבר כתב רבינו בראש הפרק שאם נפלו משקין טמאים על ידות הכלים דמנגבן והן טהורים ובזה נכלל דין התוספתא דכל דבר שהוא יד לא בעי טבילה ויש לדקדק שאי שנא מרדע דתנן בפרק כ"ה מ"ב המרדע יש לו אחוריים ותוך ופירש שם הר"ש דמרדע זה הוא מקל ארוך וכו' וראשו האחד נקרא דרבן וראשו השני נקרא מרחור וכל אחד הוא למלאכה ידועה וא"כ דומה לזומא ליסטרא ואילו גבי מרדע דקי"ל דלא נטמא כי אם משבעה למרחור ומארבעה לדרבן ובזומא ליסטרא קי"ל דבכל מקום שנגעו המשקין נטמא כולו והרי שני כלים הללו הם דומים זה לזה שכל אחד מהם יש בו שני מיני כלים וכמו שבא כל זה מבואר בדברי רבינו בפי"ח מהלכות אלו דין י"ט ובדין כ"ג כתב המרדע הוא המלמד כו' והיה נ"ל לומר דלעולם כל דבר שיש בו שני מיני כלים והם נפרדים זה מזה שזה בקצה האחד וזה בקצה השני אליבא דר"ע אם נטמא האחד לא נטמא חבירו ומה שנחלקו ר"י ור"מ

ומשמרת של יין אין להן אחוריים ותוך אלא אם נפל משקין *על מקצתן נטמאו כולן כמו הבגדים: ד המרדע והמלמד יש להן אחוריים ותוך. כיצד נפלו משקין על החרחור לא נטמא מן העץ הסמוך לחרחור אלא ז' טפחים בלבד ושאר העץ טהור. וכן אם נפלו משקין על הדרבן לא נטמא אלא ארבעה טפחים הסמוכין לדרבן. נפלו חוץ לשבעה וחוץ לארבעה ה"ז ככלי קיבול שננגעו משקין באחוריו ולא נטמאו אלא ממקום מגעו ולחוץ: ה כוס שבתוך כוס שנטמא אחד מהן במשקין לא נטמא חבירו. בד"א כשהיו שפתותיהן שוין אבל אם היה החיצון עודף ונטמא הפנימי נטמא החיצון נטמא החיצון לא נטמא הפנימי ובשרץ בין כך ובין כך אם נטמא אחד מהם לא נטמא חבירו: ו החוקק רובע וחצי רובע בעץ אחד ונטמא אחד מהן במשקין לא נטמא השני אף על פי שהן עץ אחד. כיצד נגעו משקין טמאין בתוך הרובע הרובע ואחוריו טמאין וחצי הרובע ואחוריו טהורין. נגעו בחצי הרובע מתוכו חצי הרובע ואחוריו טמאים הרובע ואחוריו טהורין. וכשהוא מטביל מטביל את הכל. נטמאו אחורי הרובע או אחורי חצי הרובע במשקין הרי אחורי הכלי טמא שאין חולקין את האחוריים: ז קומקומים שהיו אחוריו טמאין והיה מרתיח אין חוששין שמא יצאו משקין מתוכו ונגעו באחוריו וחזרו לתוכו אלא הרי המשקין שבתוכו טהורין לתרומה:

השגת הראב"ד

*על מקצתן נטמאו כולן. א"א זה דלא כהלכתא דר' יהודה היא דאמר הכי ור' מאיר ור"ש פליגי עליה והוה ליה רבי יהודה יחיד אצל רבים:

כסף משנה

יש להם נטמאו מאחוריהם הא שבתוכם טהור וצריך להטביל וטעמא דר' יהודה משום דכל הני כלים יש מאחוריהם חקק בית מושב כעין שעושין לכלי כסף ופעמים שכופהו על פיו ומשתמש בחקק שבאחוריו:

כתב הראב"ד אם נפלו משקין על מקצתן נטמאו כולן כמו הבגדים א"א זה דלא כהלכתא וכו'. וי"ל שלענין טומאת הכלי עצמו ר"מ סובר כרבי יהודה שהרי אמר כשנטמאו מאחוריהן צריך להטביל את כל הכלי וכאן לא איירי רבינו אלא לענין טומאת הכלי עצמו לא לענין טומאת מה שבתוכו:

ד המרדע והמלמד וכו'. שם כר' יהודה לגבי ר"מ פירוש מרדע הוא מקל ארוך בראשו האחד ברזל רחב ומדוד לחתוך ושמו חרחור ובראשו השני ברזל כעין מרצע ושמו דרבן שבו מלמד פרה לתלמיה:

ה כוס בתוך כוס וכו'. שכ"ו. ומ"ש בד"א כשהיו שפתותיהן שוין וכו' עד לא נטמא חבירו. תוספתא פ"ד דכלים בתרא. ומה שחילק בין טומאת משקים לטומאת שרץ שם בד"א במשקה אבל בשרץ שניהם שוים ומשמע לי דה"ה דדוקא בטומאת משקין שהיא דרבנן מפלגינן בין נטמא פנימי לנטמא חיצון אבל בטומאת שרץ שהיא דאורייתא אפילו נטמא חיצון נטמא פנימי וכבר כתבתי כן בראש הפרק:

ו החוקק רובע וכו'. משנה פרק כ"ה, ומה שכתב נטמאו אחורי הרובע וכו'. שם כחכמים:

ז קומקומים שהיו וכו' והיה מרתיח וכו'. שם. ומה שכתב לתרומה כלומר אבל לא לקדש כדתנן התם בכל כלי הקדש אין להם אחוריים ותוך:

סליקו להו הלכות כלים

ברוך רחמנא דסייען

משנה למלך

המרדע כ"ע לא פליגי שאם נטמא החרחור שלא נטמא הדרבן וכן בהיפך אך מחלוקתם הוא בעץ דר"י סבר ארבעה לדרבן ושבעה לחרחור ור"מ סבר שכל העץ נחשב מהדרבן או מהחרחור ומה שנחלקו במדות יין ושמן כו' התם הוא בכלי אחד שמשתמשים בו פנים ואחור אלא שמה שמשתמש בו מאחוריו אינו עיקר תשמישו דר"י סבר דלא שייך בה פנים ואחור כיון שמשתמשין בו משני עבריהם ור"מ סבר כיון דתשמיש אחוריו אינו עיקר לא חשיב תוך ולא גו מביא טומאה לאחוריו אבל אם היו תשמישיהם שוים אליבא דכ"ע בכל איזה צד שנטמא נטמא כולו דמכל צדדיו חשוב תוך ומה שחלקו בתוספתא בטומאה ליסטרא בין שנטמא הכף לנטמא המזלג הוא משום דגבי דקי"ל דכל דבר שיש בו שני כלים נפרדים אם נטמא האחד לא נטמא השני היינו דוקא בזמן ששני הכלים הם שוים אבל אם האחד עיקר והשני טפל בזה יש חילוק שאם נטמא העיקר נטמא הטפל ואם נטמא הטפל לא נטמא העיקר. הכלל העולה דכל דבר שיש בו שני כלים והם נפרדים זה מזה ותשמישם שוה אליבא דכ"ע אם נטמא האחד לא נטמא חבירו והיינו דין החרחור עם הדרבן ואם הכלי האחד הוא עיקר והשני טפל ג"ז אליבא דכ"ע אם נטמא העיקר נטמא הטפל ואם נטמא הטפל לא נטמא העיקר והיינו דין הכף עם המזלג וכל כלי שיש בו שני כלים אבל אינם נפרדים אלא הם במקום אחד אלא שהאחד הוא בפניו והשני באחוריו דומיא דמדות יין ושמן אם שניהם עיקר שמשתמשים בו אליבא דכ"ע ליכא אחוריים ותוך דמכל צד נקרא תוך ואם האחד הוא טפל בזה נחלקו ר"י ור"מ דלר"י אף הטפל מביא טומאה לעיקר ולר"מ אין העיקר מקבל טומאה מן הטפל ומ"ש דהחרחור עם הדרבן אם נטמא האחד לא נטמא הב' אליבא דכ"ע אף שנראה דר"מ אית ליה דמרדע אין לו אחוריים ותוך כבר פירש שם הר"ש דר"י דאית ליה במרדע אחוריים ותוך היינו שאם נטמא החרחור נטמאו עד ז' טפחים ואם נטמא הדרבן נטמא עד ד' טפחים אבל לעולם דאין היד מטמא לא לדרבן ולא לחרחור דכיון דאין הכלי מטמא לכלי אחר ה"ה דאין היד מטמא לכלי מיהו אף לפי דברי רבינו דאית ליה דאם נטמא היד בתוך שבעה לחרחור דנטמא החרחור וכן בתוך ארבעה לדרבן אפשר לומר דאפילו הכי אם נטמא החרחור לא נטמא הדרבן וכן בהיפך אלא דשאני יד שהוא נצרך הכלי והוא מעצמו ולפיכך כל שנטמא היד בתוך שבעה לחרחור או בתוך ארבעה לדרבן נטמאו אבל החרחור עם הדרבן שהם כלים מוחלקים אם נטמא האחד לא נטמא השני אף שהם כגוף אחד לפי שבטומאת משקין הקלו אלא שכל זה ניחא לפי שטתן של דברים אך לפי מ"ש לעיל דרבינו השמיט התוספתא דטומאה ליסטרון משום דאית ליה דאתיא דלא כהלכתא דלר"י אף שנטמא המזלג נטמא הכף ומש"ה לא חילק בטומאה ליסטרא בין נטמא הכף לנטמא המזלג הכא לעיוני טובא מ"ש מרדע מטומאה ליסטרא. (א"ה עיין לעיל בפירקין הלכה א'). תו איכא לעיוני טובא במ"ש דהיכא דיש שני כלים במקום אחד פנים ואחור ושניהם בתשמישם אליבא דכ"ע אם נטמא האחד נטמא השני דכל אחד חשיב תוך לגבי חבירו ולא נחלקו ר"י ור"מ אלא במדות יין ושמן וכו' דתשמיש אחוריו הוא טפל לגבי תשמיש תוכו דמתני' ד' תנן הרובע וחצי הרובע נטמא הרובע לא נטמא חצי הרובע נטמא חצי הרובע לא נטמא הרובע והנה דהשלמא לפי הפירוש הראשון שכתב הר"ש (א"ה עיין לקמן דין ו') שזהו חתיכת עץ עבה וארוכה ובו שתי מדות חקוקות זו אצל זו ומפסיק בין שתיהן כותל כו' ניחא דהכא כתבנו לעיל דכל דבר שיש בו שני כלים והם נפרדים זה מזה אם נטמא האחד לא נטמא השני דומיא דחרחור עם דרבן אך לפי הפירוש השני שכתב הר"ש שהוא כעין כלי כסף שיש להם חקק בית מושב ומצד אחד רובע וכופהו על פיו וחקוק מאחוריו חצי רובע יש לתמוה דאמאי אמרינן שאם נטמא האחד לא נטמא השני משמע שהיא הלכה פסוקה שלא הוזכר בה מחלוקת והלא במדות יין ושמן בתוך אחוריו הוא טפל לתוכה אית ליה לר"י שאם נטמא מאחוריו נטמא תוכו וכ"ש ברובע וחצי הרובע שכולם הם עיקר וכעת צ"ע: עוד ראיתי לעמוד בפירושא דמתני' דהמרדע אין לו אחוריים ותוך לפי שראיתי הרבה בה פירושים והנה רבינו בפירוש המשנה כתב שהכוונה היא בשבעה טפחים מעץ המרדע ממה שימשך לברזל אשר שמו חרחור וכן ארבעה טפחים מזה העץ ממה שימשך לדרבן הנה הוא כמו תוך הכלי ומה שיהיה חוץ מאלו השיעורים הנה הוא כמו אחורי הכלי וכאשר נפלו משקין עליהם חוץ משבעה לחרחור וארבעה לדרבן יהיה המקום אשר נטמא ומה שיתחבר בו מחוץ טמא והשבעה אשר ימשך לחרחור או ארבעה לדרבן טהור כדין כלי שנטמא אחוריו לא נטמא תוכו ע"כ. ודע שכשם שאם נפלו משקין חוץ משבעה לחרחור או ארבעה לדרבן לא נטמאו השבעה אשר ימשך לחרחור והארבעה אשר ימשך לדרבן ה"נ אם נפלו משקין בתוך שבעה לחרחור לא נטמא אלא עד תשלום שבעה וכן אם נפלו בתוך ארבעה לדרבן לא נטמא אלא עד תשלום ארבעה דפשיטא דלא עדיף תוך שבעה לחרחור וארבעה לדרבן מחרחור ודרבן עצמן ורבינו פסק שאם נפלו על החרחור לא נטמא מן העץ כי אם שבעה וכן אם נפלו על הדרבן לא נטמא מן העץ אלא ארבעה ומ"ש ממשך שבעה והארבעה נקרא תוך ומה שיהיה חוץ מזה נקרא אחוריים הוא לפי שלא יצדק לומר שמשך שבעה וארבעה יקרא אחור לומר שאם נפלו משקין עליהם מה שימשך חוץ מזה לא נטמא הוא לפי שעיקר הכלי הוא משך שבעה וארבעה אבל חוץ מזה השיעור אינו נחשב מהכלי ואמר בדרך הפלגה שנקרא מה שימשך חוץ מזה אחור שאם נפלו משקין עליהם לא נטמא עיקר הכלי שנקרא תוך אבל אם נפלו משקין במשך שבעה וארבעה לא יצדק בזה לומר שמה שלא יטמא מה שחוץ מזה לפי שמשך שבעה וארבעה נקרא אחור אלא בזה הטעם הוא לפי שכל מה שחוץ מזה השיעור מיגרע גרע אפילו מאחור ואין לו אפילו דין יד דקי"ל שאם נטמא תוכו נטמאו אחוריו וידיו. ודע שדין זה שכתב רבינו שאם נטמא החרחור לא נטמא מן העץ אלא משך שבעה כו' אף שלא הוזכר דין זה במתניתין יצא לו מן התוספתא דקתני בהדיא נפלו על החרחור אינו טמא אלא שבעה ועל הדרבן אינו טמא אלא ארבעה ומה שלא פירש פירושא דמתניתין כדרך התוספתא הוא כדי ליישב לשון אחוריים ותוך השנוי במשנה אך הר"ש פירשה למתניתין כדרך התוספתא וכתב הרב בעל תיו"ט שכפי דברי הר"ש פירוש אחוריים ותוך הוא שהכלי עצמו חלוק וכמו בחלוקים שאר כלים באחוריים ותוך לענין דינם ע"כ. וז"ל שאף דרבינו מודה להר"ש בדינו מ"מ נ"ל דהר"ש אינו מודה לרבינו דאפשר דס"ל דדוקא אם נטמא החרחור לא נטמא אלא עד משך שבעה אבל אם נגעו משקין חוץ ממשך שבעה אפשר דס"ל דהכל טמא שהכל הוא עץ אחד ודוקא החרחור עם הדרבן שהם שני דברים אמרינן שאם נטמא החרחור לא נטמא מן העץ אלא שהלך לו דהיינו משך שבעה וכן בדרבן אבל היכא דנטמא העץ בכ"מ שיהיה נטמא הכל לפי שכל העץ הוא כלי אחד ומש"ה לא פירש למתניתין כפירוש רבינו ויתיישב יותר לשון אחוריים ותוך דלפי פירוש הר"ש הוא דחוק. עוד אפשר לומר דס"ל להר"ש שאם נטמא העץ בכ"מ שיהיה דלא נטמא כלל כדין ידות הכלים דקי"ל שאם נפלו משקין עליהם מנגבן והם טהורים ולפי מה שכתבנו מ"ש הרע"ב ורמב"ם פירש כו' אין הכוונה דרבינו הולך בפירוש הראשון שכתב הרב דהא כתבו בהדיא אלא הכוונה היא שכפי הפירוש הראשון דין זה ליתא וכמ"ש אבל לעולם דרבינו מודה בדינו דהר"ש וכמ"ש וכזה הרגיש תלונת הרב בעל תיו"ט מעל הרע"ב. ומ"ש הרב בעל תיו"ט שגם הר"ש סובר כדברי הר"ם כו' והאריך בזה אין דבריו נראים לי כלל ולענין אם נפלו משקין במשך שבעה או ארבעה אם נטמא החרחור או הדרבן אף שכתבתי לעיל דלרבינו נטמא החרחור או הדרבן שוב התבוננתי בדברי רבינו וראיתי שאין מדבריו הכרח כלל בדין זה ואפשר דגם רבינו מודה שאין היד מטמא לא לחרחור ולא לדרבן לפי שאין הטפל מביא טומאה לעיקר בהם שני דברים נפרדים ומ"ש מרן ע"ד הראב"ד נראה שטעמו משום דס"ל שם"פ וכו' דברי מרן ז"ל בכל לבון זה מראשו לסופו נפלאו ממני והשגת הראב"ד נ"ל דלא קאי אלא על דפשוטי כלי שטף ועל זה השיגו דגם אחוריהם לא נטמאו ויש כמין לזה בבכורות דוק ותשכח ובמקום אחר האריכתי. (א"ה תמצאנו לעיל פ"א מהלכות אלו דין י"ג יע"ש):

ד המרדע והמלמד כו'. (א"ה עיין במ"ש הרב המחבר לעיל בפירקין דין א' ודין ג'):

ח אם נטמא אחד מהם לא נטמא חבירו. נראה דט"ס נפל בספרים וצ"ל אם נטמא אחד מהם נטמא חבירו וכמ"ש מרן אך מדברי הרב בעל קרית ספר נראה דגרים לא נטמא חבירו ודבריו תמוהים:

ו החוקק רובע כו'. הנה בפירוש אחורי הרובע ואחורי חצי הרובע ראיתי להר"ש ז"ל שכתב הרובע ואחוריו הרובע היינו תוכו ואחוריו היינו דפנות המקיפות את הרובע מבחוץ וכן אחורי הרובע היינו דפנות המקיפות אותו מבחוץ ע"כ. ונראה דהר"ש אזיל לשיטתיה שכתב כמו דפי' רובע וחצי רובע הוא כעין כלי כסף שיש להם חקק בית מושב מצד אחד רובע וכופהו על פיו וחקוק מאחוריו חצי רובע (א"ה עיין לעיל דין ג') והכריח הרב פי' זה ממאי דתנן במתני' דחצי רובע אחורים לרובע ולפי פירוש זה ע"כ כי קתני בהידך מתניתין נטמא הרובע הרובע ואחוריו טמאים האי אחוריו היינו דפנות המקיפות את הרובע מבחוץ דאילו אחורי הרובע כפשוטו לא נטמא וכדתנן נטמא הרובע לא נטמא חצי הרובע אך להידך פירושא דרובע וחצי רובע הוא כגון חתיכת עץ עבה וארוכה ובו שתי מדות חקוקות זו אצל זו אחת מחזקת רובע הקב ואחת חצי רובע ואחורי הרובע ואחורי חצי הרובע הוא כפשוטו כפשט אחוריים השנויים במשנה. והנה שרבינו ז"ל לא ביאר מהו אחורי הרובע וחצי הרובע משום דאיהו לא ס"ל דרובע וחצי רובע הוא זה תחת זה וכמו שנראה מדבריו בפירוש המשנה ולדידיה אחורי הרובע וחצי הרובע הוא כפשוטו משום הכי סתם את הדברים. והתימה מרבינו עובדיה ז"ל שפירש כפי' רובע וחצי רובע כפירוש הראשון שכתב הר"ש ז"ל ובפירוש אחורי הרובע וחצי הרובע כתב דהיינו הדפנות המקיפות וצ"ע. תניא בתוספתא חקק את הרובע ועתיד לחוק את חצי הרובע טהור עד שיחוק את חצי הרובע. ולא ראיתי לרבינו שהביא דין זה. תו תניא בתוספתא וכשהוא מטביל את הרובע מטביל חצי הרובע היה עליו דבר חוצץ והטבילו לא עשה כלום ע"כ. ונראה דאיצטריך לאשמועינן דאע"ג דחצי הרובע לא נטמא מ"מ כיון דצריך להטבילו משום הרובע אם היה עליו דבר חוצץ לא עשה כלום וגם דין זה לא ראיתי לרבינו שהביאו:

סליקו להו הלכות כלים

הלכות מקואות

מצות עשה אחת

והיא שיטבול כל טמא במי מקוה ואחר כך יטהר:

וביאור מצוה זו בפרקים אלו:

פרק ראשון

א כל הטמאין בין אדם בין כלים בין שנטמאו טומאה חמורה של תורה בין שנטמאו בטומאה של דבריהן אין להן טהרה אלא בטבילה במים הנקוין בקרקע: **ב** כל מקום שנאמר בתורה רחיצת בשר וכיבוס בגדים מן הטומאה אינו אלא טבילת כל הגוף במקוה. וזה שנאמר בזב וידיו לא שטף במים כלומר שיטבול כל גופו. ותיא הדין לשאר הטמאין שאם טבל כולו חוץ מראש אצבע הקטנה עדיין הוא בטומאתו. וכל הדברים האלה אע"פ שהן מפי השמועה הרי נאמר במים יובא וטמא עד הערב וטהר בניין אב לכל הטמאים שיבואו במים: **ג** כל הכלים שנטמאו יש להן טהרה במקוה חוץ מכלי חרס וכלי זכוכית וכן המפץ. כלי חרס נאמר בו ואותו תשבורו ואין לו טהרה אלא שבירה. אפילו חיברו בקרקע ואפילו קבעו במסמר ואפילו מלאהו סיד או נפסים הרי הוא כמו שהיה עד שישבר. וכלי זכוכית ככלי חרס עשאום בדבר זה: **ד** המפץ אינו בכלל הכלים המקבלים שאר כל הטומאות לפי שאינו כלי קיבול אינו מכלל כלי עץ האמורין בתורה והואיל והוא ראוי למשכב נתרבה לטומאת מדרס בלבד דין תורה וכיון שאין לו טומאה וטהרה בפירוש ונתרבה לטומאה לא יתרבה לטהר במקוה שאין מתטהר במקוה *אלא הכלים האמורין בתורה ואין למפץ טהרה אלא קריעתו עד שישאר פחות משושה על ששה טפחים: **ה** הזב אין לו טהרה אלא במעיין שהרי נאמר בו במים חיים אבל הזבה ושאר הטמאין בין אדם בין כלים טובלין אף במקוה: **ו** כל חייבי טבילות טבילתן ביום חוץ מנדה ויולדת שטבילתן בלילה כמו שביארנו בעניין נדה. *ובעל קרי טובל והולך כל היום כולו מתחלת הלילה שנאמר והיה לפנות ערב ירחץ במים מלמד שטובל והולך מתחלת הלילה עד הערב שמש: **ז** כל הטובל צריך שיטבול כל גופו כשהוא ערום בבת אחת ואם היה בעל שיער יטביל כל שיער ראשו והרי הוא כגופו דין תורה. וכל הטמאין שנטבלו בבגדיהן עלתה להן טבילה מפני שהמים באין בהן ואינן חוצצין. וכן הנדה שטבלה בבגדיה מותרת לבעלה: **ח** כל הטובל צריך להתכוין לטבילה ואם לא נתכוין עלתה לו טבילה לחולין. אפילו נדה שטבלה בלא כוונה כגון שנפלה לתוך המים או ירדה לתקר הרי זו מותרת לבעלה. אבל לתרומה ולקדשים אינה טהורה עד שתטבול בכוונה: **ט** הכופת ידיו ורגליו וישב לו באמת המים אם נכנסו מים דרך כולו טהור. הקופץ לתוך המקוה הרי זה מגונה. והטובל פעמיים במקוה הרי זה מגונה. והאומר לחבירו כבוש ידך עלי במקוה הרי זה מגונה: **י** בית הסתרים ובית הקמטים אינן צריכין שיבואו בהן המים שנאמר וידיו לא שטף במים

כסף משנה

פ"א א כל הטמאים בין אדם וכו' אלא בטבילה במים הנקוין בקרקע: **ב** כ"מ שנאמר בתורה וכו' וזה שנאמר בזב וידיו לא שטף במים וכו'. בת"כ: **ג** כל הכלים שנטמאו וכו' חוץ מכלי חרס. פרק כ"ע עלה פ"ד. ומ"ש וכלי זכוכית. פ"ק דשבת עלה ט"ו. ומ"ש אפילו חיברו בקרקע וכו'. תוספתא דכלים פרק ששי: **ד** המפץ אינו בכלל הכלים המקבלים וכו'. פרק כ"ע עלה פ"ד ובעירובין ק"ד ופירש"י דטעמא דלית ליה טהרה במקוה משום דכי כתיבא בפרשת שרצים ובפרשת מדין כתיבא והנך כלים דכתיבי התם ילפינן להו טבילה אבל פשוטי כלי עץ שלא נכתבו שם לענין טומאה לא ילפינן להו טבילה ולית להו טהרה במקוה דהא לא כתיבא בהו כי היכי דאוכל ומשקה אין להם טהרה במקוה לפי שלא למדנו להם טבילה בתורה עכ"ל וכן כתב רבינו לקמן בסמוך:

כתב הראב"ד שאין מתטהר במקוה אלא הכלים האמורים בתורה א"א הרבה דברים ועדיין לא השלים וכו' עד לא בא לכלל זה זהו טעם העיקר. ורבינו בדבריו גלל הכל. ומ"ש ואין למפץ טהרה אלא קריעתו עד שישאר פחות משושה על ששה טפחים. בספ"כ דכלים מחצלת שנחלקה ונשתיירו בה שלשה מעדנים של ששה טפחים טמאה משמע הא פחות מששה טפחים טהורה:

ה הזב אין לו טהרה אלא במעיין וכו'. בסוף פ"ק דמקואות:

ו כל חייבי טבילות וכו'. בפ"ח דפסחים עלה צ' ע"ב ויומא (דף ו'). ומ"ש ובעל קרי טובל והולך וכו'. יומא (דף פ"ח) ושבת (קכ"א): וכתב הראב"ד וכן לטמא שרץ ולכל הטמאים וכו'. ואני אומר שגם רבינו סובר כן ולא נקט בעל קרי אלא משום דכתיב ביה קרא מפורש:

ז כל הטובל וכו' עד והרי הוא כגופו דין תורה. בריש עירובין (דף ד' ע"ב) ובריש סוכה (דף ו'): וכל הטמאים שטבלו בבגדיהם וכו'. בפ"ב דיו"ט עלה י"ח וכו' נדה מערמת וטובלת בבגדים:

ח כל הטובל צריך להתכוין לטבילה וכו'. פרק ב' דחולין עלה ל"א פלוגתא דרב ור"י ופסק רבינו כרב משום דמשמע בגמרא דר"נ בר יצחק סבר כוותיה ועוד דבפרק אין דורשין (דף י"ט) סוגיין כרב דאמר חולין לא בעו כוונה ולא מדכרינן התם דר"י כלל ועוד דמשמע ליה לרבינו שמ"ש בפ"ב דחולין ומנא תימרא דחולין לא בעו כוונה דתנן גל שנתלש ליפלא דגמרא הוא ולא סיומא דמילתיה דר"נ דאלמא מסקנא דגמרא כרב וכן פסק ר"ח וסמ"ג. ומ"ש או ירדה להקר. פשוט הוא דהוי כאילו אמר ואצ"ל אם ירדה להקר. ומ"ש אבל לתרומה וקדשים וכו'. משנה בפרק ב' דחגיגה (דף י"ח ע"ב):

ט הכופת ידיו ורגליו וכו'. תוספתא דמקואות רפ"ח. ונראה דהיינו לומר דהיכא דלא טבל כדרך גדילתו בודקין אותו ואם נכנסו המים בכל המקומות שהיה נכנס אילו טבל בדרך גדילתו עלתה לו טבילה ואם לאו לא עלתה לו טבילה: הקופץ לתוך המקוה וכו'. שם ספ"ה. וכתב הריב"ש בתשובה שרבינו מפרש מפני שהקופץ למקוה אף אם מתכוין לטבול הרואים סבורים שאינו מתכוין אלא להקר זכן הטובל פעמיים כיון שטבל כראוי למה חוזר וטובל יחשבו שאינו טובל אלא להקר ואם יגע בתרומה וקדשים יהיו סבורים דלא בעי כוונה עכ"ל. והאומר לחבירו כבוש ידך עלי במקוה נראה שהוא מטעם זה מפני שנראה כמשחק ואינו מתכוון לטבול ומיהו במסכת דרך ארץ פ"ט משמע דמיירי בשאין במקוה אלא ארבעים סאה מצומצמים דכשזה מכניס ידו במקוה לכבוש עליו חיישינן שמא יוציאנה קודם שיטבול זה ונמצא טובל במקוה חסר שהרי חסרו המים שבפסתו בידו של זה שהכניסה לכבוש עליו ועל דרך זה יש לפרש ההיא דהקופץ לתוך המים וההיא דטובל פעמים במקוה דמיירי בשלא היו במקוה אלא ארבעים סאה מצומצמים וחיישינן שמא כשקפץ במקוה ניתזו מהם וחסרו וכן בטובל במקוה פעמיים והריב"ש כתב שנראה לו שלא פירש כן מפני שראה שכתב דברים אלו שם אבל טובל בלא כוונה ופגין טבילה בארבעים סאה מצומצמות כתב בסוף פ"ח:

י בית הסתרים וכו'. משנה בפ"ט דמקואות וה"כ

השגת הראב"ד

*אלא הכלים האמורים בתורה. א"א הרבה דברים ועדיין לא השלים שהכלים האמורים בתורה לא נתפרשו לענין משכב ומושב אלא כל הראוי למשכב מטמא במדרס ואם מטמא לא יטהר בטבילה כשאר טמאים והלא לא נאמרה שבירה אלא בכלי חרס אבל איש לו לומר שלא נתנה תורה טבילה בין למדרס בין לשאר טומאות אלא לכלים או לאריג שהרי בטומאת הזב כתיב וכל כלי עץ ישטף במים וכן כתוב בפרשת מדין וכן בשרצים ובכולן כלים כתיב הילכך פשוטי כלי עץ הראויים למדרסות נתרבו לשאר טומאות מקל וחומר מכלים קטנים כיון שנתרבו לטומאה נתרבו לטהרה דין הוא ומיהו אי נמי פשוטי כלי עץ הראויים למדרסות אין צריך להביאם מקל וחומר אלא מגופא דקרא דכלי חרס אשר יגע בו הזב ישבר וכל כלי עץ ישטף במים אלמא מקבל טומאה כל שהוא כלי בטומאת הזב ואפילו במגעו מיהו מדכתיב בהדי משכב ומושב בעינן שיהא ראוי למדרס אבל מפץ שאינו כלי אמאי מקל וחומר לטומאה אבל לטהרת מים לית ליה כיון שאינו כלי שהרי במדרסות שבכתוב במים שהרי כן בכלל וכל כלי עץ ישטף במים אבל מפץ שאינו כלי ולא בגד ולא מעשה עזים לא בא לכלל זה זה טעם העיקר:

*ובעל קרי טובל והולך כל היום כולו מתחלת הלילה. א"א וכן לטמא שרץ ולכל הטמאים שאין טעונין הערכת שמש נקיים שהרי אף בטומאה מת שנינו טבל את האזוב ביום והזה בלילה או שטבל בלילה והזה ביום פסול אבל הוא עצמו טובל בלילה ומזה ביום:

משנה למלך

פ"א ד המפץ אינו בכלל הכלים כו'. עיין מ"מ רבינו בפירוש המשניות פכ"ד דכלים מ"ט ובתיו"ט סי' כ"ד יע"ש: **ה** אבל הזבה ושאר הטמאים וכו'. עיין בב"י י"ד סי' ר"א ד"ה ומ"ש אפילו אינה חייבת וכו' מכאן אתה למד כי מ"ש בתשובת הגאונים סימן ר"ו נדה שטבלה ביום לא עלתה לה טבילה

ות"כ ונדה (דף מ"ב ע"ב): ומ"ש ואעפ"כ צריכין להיות ראויים וכו'. בפ"ק דקידושין (דף כ"ה). ומ"ש לפיכך אמרו חכמים וכו'. בפרק תינוקת: האשה טובלת וכו'. בפרק תינוקת (דף ס"ז) אמר ר"ל האשה לא תטבול אלא כדרך גדילתה כדתנן גבי ראיית נגעים אשה נראית כאורגת וכמניקה את בנה:

קיבול היו נפסלים מלטבול אפילו במים שנמשכים מן הכלי וכדתנן מעיין שהעבירו ע"ג השוקת פסול והשתא שכלי זה אין לו בית קיבול אינו נפסל ומ"מ גזור שלא יטבלו על הכלי עצמו אע"פ שאין לו בית קיבול גזירה אטו כלי שיש לו בית קיבול ובמים הנמשכים ממנו נמי גזרו קלת ואמרו דלא יטהרו אלא באשבורן כמקוה:

במים איברים הנראים בלבד. ואף על פי כן צריכין להיות ראויין שיבואו בהן המים ולא יהיה דבר חוצץ לפיכך אמרו חכמים לעולם ילמוד אדם בתוך ביתו שתהיה אשה מדיחה בין קמטיה במים ואחר כך תטביל. והאשה טובלת כדרך גדילתה כאורגת וכמניקה את בנה: **יא** אשה אינה טובלת בנמל מפני שמתביישת מבני העיר ואינה טובלת כהוגן. ואם הקיף לה מפץ וכיוצא בו כדי להצניעה טובלת בנמל. ולא תטבול על גבי כלי חרס או סל וכיוצא בהן מפני שמפחדת ולא תעלה לה טבילה: **יב** אחד האדם או הכלים לא יהיה דבר חוצץ בינם ובין המים. ואם היה דבר חוצץ בינם ובין המים כגון שהיה בצק או טיט מודבק על בשר האדם או על גוף הכלי ה"ז טמא כשהיה ולא עלתה להן טבילה. דבר תורה אם היה דבר החוצץ חופה את רוב האדם או רוב הכלי לא עלתה להן טבילה והוא שיקפיד עליו ורוצה להעבירו. אבל אם אינו מקפיד עליו ולא שם אותו על לב בין עבר בין לא עבר אינו חוצץ ואע"פ שחופה את רובו. וכן אם היה חופה מיעוטו אינו חוצץ אע"פ שהוא מקפיד עליו. מדברי סופרים שכל דבר החוצץ אם היה מקפיד עליו לא עלתה לו טבילה אע"פ שהוא על מיעוטו גזירה משום רובו. וכל דבר החוצץ אם היה חופה את רובו לא עלתה לו טבילה אע"פ שאינו מקפיד עליו גזירה משום רובו המקפיד עליו. נמצאת אומר שאם היה על בשר האדם או על גוף הכלי דבר מדברים החוצצין כגון בצק וזפת וכיוצא בהן אפילו טיפה כחרדל והוא מקפיד עליו לא עלתה לו טבילה. ואם אינו מקפיד עליו עלתה לו טבילה. אא"כ היה חופה רוב הכלי או רוב האדם כמו שביארנו:

פרק שני

א **אלו** חוצצין באדם. לפלוף שחוץ לעין. ונלד שחוץ למכה. והדם יבש שעל גבי המכה. והרטייה שעליה. ונלדי צואה שעל בשרו. ובצק או טיט שתחת הציפורן. והמלמולין שעל הגוף. וטיט היון וטיט היוצרים וטיט של דרכים הנמצא שם תמיד אפילו בימות החמה כל אלו חוצצין. ושאר כל הטיט כשהוא לח אינו חוצץ שהרי נמחה במים וכשהוא יבש חוצץ: **ב** הדבש. והדיו. והחלב. והדם. ושרף התות. והתאנה. והשקמה. והחרוב. יבשין חוצצין לחין אינן חוצצין. ושאר כל השרפין בין לחין בין יבשין חוצצין. ודם שנסרך בבשר אפילו

יא אשה אינה טובלת בנמל וכו'. בפרק תינוקת והטעם שנתן רבינו כתב הרי"ף בפרק שני דשבועות והתוספות והרא"ש כתבוהו בפרק תינוקת בשם ר"ח ורבינו תם. ומ"ש ואם הקיף לה מפץ וכו'. כך פירשו התוספות והרא"ש בפרק תינוקת דהסיא דאבוה דשמואל עביד מפצי לבנתיה ביומי תשרי לפר"ח ור"ת. ומ"ש ולא תטבול על גבי כלי חרס או סל וכו'. ג"ז בפרק תינוקת (דף ס"ו ע"ב) אמר רבא אשה לא תעמוד ע"ג כלי חרס ותטבול סבר רב כהנא למימר טעמא מאי משום גזירת מרחצאות פירוש שדרך מרחצאות שלהם ליתב ע"ג איצטבאות דדמי לכלי חרס ואתו למימר טבילה עולה בהן הא ע"ג טילתא ש"ד כלומר ע"ג בקעת עצה א"ל רב הונא מנהרדעא הכא טעמא מאי משום דבעיתא טילתא נמי בעיתא ופירש"י בעיתא שלא תפול ולא טבלה שפיר:

וכתב הראב"ד דבדיעבד אם טבלה עלתה לה טבילה ומיהו כתב דדוקא בכלי חרס דכיון שאינו מקבל טומאה מגביו ולא חזי למדרס ליכא משום גזירת מרחצאות וטילתא נמי לאו בר קבולי טומאה אבל בכלי עץ אפילו דיעבד לא עלתה לה טבילה ודייק לה מדתנן בפרק ה' דמקואות מעיין שהעבירו ע"ג כלים או ע"ג ספסל רבי יהודה אומר הרי הוא כמו שהיה רבי יוסי אומר הרי הוא כמקוה ובלבד שלא יטבול ע"ג ספסל אלמא כל שהוא ראוי למדרס כספסל וכן שאר כלים שמקבלים טומאה לא מהניא בהו טבילה משום גזירת מרחצאות דליכא למימר דטעמא משום דבעיתא דהא לאו באדם עסקינן אלא בכלים ולפי זה הא דעבד אבוה דשמואל מפצי לבנתיה למחילות עבדינהו משום גניעות שהרי מקבלות טומאה וכדתנן פ"ק דסוכה ואיכא גזירת מרחצאות עכ"ל. וכן פסק הרשב"א, והרא"ש סתם וכתב אמר רבא אשה לא תעמוד ע"ג כלי או ע"ג בקעת של עץ ותטבול משום דבעיתא ולא טבלה שפיר ומדברי רבינו משמע שדעתו לומר שאם טבלה לא עלתה לה טבילה מדקאמר ולא תעלה לה טבילה ולא קאמר שמא לא תטבול יפה ומיהו איכא למידחי משום דא"כ הל"ל הכי אם טבלה ע"ג כלי חרס או סל לא עלתה לה טבילה מפני שמפחדת ואינה טובלת כהוגן ומדלא קאמר הכי משמע דלכתחילה הוא דאסור אבל לא בדיעבד והדבר מוכרע. ומ"ת רבינו והרא"ש לא זכרו את גזירת מרחצאות שהזכירו הראב"ד והרשב"א נראה שהם סוברים דכי א"ל משום דבעיתא בטיל ליה טעמא דגזירת מרחצאות דהוה ס"ד דרב כהנא ואגמריה דלא גזרו חכמים בכך מעולם והיא מתני' דפ"ה דמקואות דמייתי הראב"ד מינה כתבה הרא"ש בפרק תינוקת ופירש ע"ג אחורי כלים וטעמא דרבי יוסי משום דגזר אטו תוך כלי וי"מ דטעמא דאסור כדאמרינן אשה לא תעמוד ע"ג כלי חרס ותטבול ולא נהירא דהתם הוי טעמא משום דבעיתא ואפי' אסילתא נמי אבל הכא לא יטביל קתני דמשמע אפילו דלא שייכא בהו טעמא דביעתותא עכ"ל. ורבינו כתבה לדרבא כמאן ולא חילק בין כלי חרס לכלי עץ דמשמע ליה דסילתא דאמרינן בגמרא הוא סל וסל כלי עץ הוא והוא ז"ל מסוה אותו לכלי חרס ובפ"ה כתב מעיין שמימיו נמשכים ע"ג כלים שאין להם בית קיבול כגון שלחן וספסל וכיוצא בהן ה"ז כמקוה ובלבד שלא יטביל ע"ג הכלים עכ"ל: ואיכא למידק עליה מאי אהא רבא לאשמועינן דלא תעמוד ע"ג כלי וסילתא ותטבול הא מתניתין היא ועוד דיהיב טעמא משום דבעיתא דמשמע שאם הם קבועים בענין דלא בעיתא מותרת לטבול והא מתניתין בטבילת כלים מיירי דלא שייך בהו ביעתותא ועוד דאפילו הוה מיירי באדם הרי אסרה ע"ג ספסל אע"ג דמאן דקאים על גב ספסל מסתמא לא מבעיה וי"ל דמתניתין בשבל מי המעיין עוברים על הספסל שאילו היה כלי שיש לו בית

קיבול היו נפסלים... (see above)

אבל אם לא היו כל מי המעיין עוברין על הספסל ליכא למיגזר כלל דהא אפילו כלי שיש לו בית קיבול כיון שקצת מהמים אינם עוברים עליו לא פסק דין מעיין מהמים שנמשכים וכדתנן גבי מעיין שהעבירו על השוקת העבירו ע"ג שפה כל שהוא כשר הילכך כשהוא כלי שאין לו בית קיבול כספסל וכיוצא בו אי נמי כלי שיש לו בית קבול אלא שאין המים עוברים מתוכה כי אם אחוריו כגון שהוא כפוי על פיו מותר לטבול על גביו ואתא רבא למימר דהיכא דכלי חרס מונח בקרקעית המעיין ואין כל המים עוברים עליו דודאי מדינא מותרת לעמוד על גביו ולטבול אפילו הכי לא תעשה כן משום דבעיתא וכדמסיק בגמ' דטעמים משום ביעתותא ומש"ה ע"ג סילתא נמי לא תעמוד ותטבול משום ביעתותא וצ"ל דהא דתנן שלא יטבול ע"ג ספסל דוקא הוא לומר דע"ג כלים שאין להם בית קיבול אין מטבילין גזירה אטו כלים שיש להם בית קיבול שיבאו להטביל בתוכם דלא יחלקו בין כלים לכלים אבל ע"ג אחורי כלים שיש להם בית קיבול לא גזרינן דכיון שהכלים שיש להם בית קיבול דרך להעמידן ופיהם למעלה ואלו כפויים על פיהם מידע ידיע לרואים שאינו להכיחן כך מפני שאם היו מונחים כדרכן היה אסור לטבול בהן ואתא רבא למימר דאע"ג דלא שייך למיגזר בהו אטו כשהם מונחים כדרכם מ"מ לא תעמוד עליהם משום דבעיתא ומתניתין דייקא כפירוש זו דקתני רישא ע"ג כלים או ע"ג ספסל ובסיפא קתני ובלבד שלא יטביל ע"ג ספסל ושבקינהו לכלים לומר דע"ג כלים שיש להם בית קיבול מותר להטביל דלא גזרינן בגבן אטו תוכן מטעמא דפרישית ומיהו היינו דוקא לענין להטביל על גבן אבל לענין מים הנמשכים מהם משמע דגזרו בהם שלא יטהרו אלא באשבורן כמקוה כמו שגזרו בכלים שאין בהם בית קיבול וטעמא איכא במילתא דבשלמא להטביל על גבן שרי משום דבשעה שמטביל רואה שהוא מונח בשינוי ולא אתי לאחלופי במונח כדרכו אבל כשמטביל במים הנמשכין ממנו אין ניכר שהכלי מונח שלא כדרכו שהרי אין הכלי לפניו במקום שמטביל בו הלכך גזרו ביה שמא יאמרו כלי היה מונח למעלה ממקום שהטביל בו ולא יבחינו אם היה מונח בשינוי אם לא א"כ י"ל דע"ג ספסל דסיפא אכולה מילתא דרבי יוסי קאי לומר דהא דקאמר רבי יוסי הרי הוא כמקוה וכן מאי דקאמר שלא יטביל על גבן היינו דוקא ע"ג ספסל וכיוצא בו כלים שאין להם בית קיבול אבל ע"ג אחורי כלים שיש להם בית קיבול הרי הוא כמות שהיה וגם מטבילין על גבן ומטעמא דפרישית ורישא נקט ע"ג כלים לומר דר"י מטהר ע"ג כלים לעל גבי ספסל אבל לרבי יוסי לא אילטריך למנקט ע"ג כלים לגבי ספסל דהא מוחלקים הם לגמרי ולפירוש זו ניחא שלא כתב רבינו דין העבירו ע"ג כלים שיש להם בית קיבול לענין דהרי הוא כמקוה כמ"ש בע"ג ספסל:

יב אחד האדם או הכלים לא יהיה דבר חוצץ וכו'. בפ"ט דמקואות. ומ"ש דבר תורה וכו'. בריש עירובין (דף ד' ע"ב):

פ"ב א אלו חוצצין באדם וכו'. פרק ט' דמקואות. ומ"ש לפלוף שחוץ לעין ישבאר בסוף פרק זה. ומ"ש והדם יבש שע"ג המכה תוספתא דמקואות פ"ו. ומ"ש וטיט של דרכים הנמצא שם תמיד אפילו בימות החמה. כך מפורש בתוספתא פ"ז פירוש מה ששנינו במשנה פ"ט טיתדות דרכים חוצצין: **ב** ומ"ש הדבש והדיו והחלב והדם. פרק כל כתבי (דף ק"ב ע"ב) ופ"ג דזבחים (דף ל"ה) ופ"ג דמנחות (דף כ"א) ופ"ט תמיד נשחט (דף ס"ה:): ומ"ש ושרף התות והתאנה וכו'. בתוספתא דמקואות ומסיים בה טעם לשאר השרפין מפני שהם לכלוך הפירות פירוש ודרך בני אדם להקפיד עליהם: ומ"ש ודם שנסרך בבשר וכו'. כן כתב סמ"ג וכתב שהטעם שאפילו לח חוצץ מפני שסוח

משנה למלך

מפני שהוא כמקוה שאינו מים חיים שיכוש הוא: **ואעפ"כ** צריכין להיות ראויין שיבאו בהם המים וכו'. כתב הריטב"א בפ"ק דקידושין אהא דהוא מדרבנן כעלמא הוא"ל ולענין טומאה דינו כגלוי אף התורה שויוהו רבנן לענין עסרה נמי כגלוי יע"ש:

אפילו לח חוצץ. האבר והבשר המדולדלים חוצצין:

ג בית הסתרים באשה חוצץ עד שתדיח תחילה. שהזיעה שם תמיד והאבק מתקבץ וחוצץ. בד״א בנשואה אבל בפנויה הואיל ואינה מקפדת אינו חוצץ:

ד האגד שעל גבי המכה. והקשקשין שעל גבי השבר. והשירים והנזמים והקטליות והטבעות בזמן שהן חזקים ודבוקים בבשר חוצצים רפים אינם חוצצין:

ה חוטי צמר וחוטי פשתן והרצועות שקושרות הנשים בראשיהן לנוי חוצצין מפני שמבדילין בין הגוף ובין המים. אבל חוטי שיער אין חוצצין מפני שהמים באין בהן אע״פ שאינן רפין:

ו חוטין שבצואר אינן חוצצין אפילו של פשתן לפי שאין אשה חונקת עצמה בהן. אבל חבקים שבצואר כגון קטליות וענקים חוצצין לפי שהאשה חונקת עצמה בהן כדי שתראה בעלת בשר:

ז שיער שעל הלב שנתקשר ונעשה קלקלי. וכן קלקלי הזקן חוצצין:

ח חץ התחוב באדם בזמן שהוא נראה חוצץ. ובזמן שאינו נראה טובל ואוכל בתרומתו לערב אע״פ שהוא חץ טמא. וכן מי שבלע טבעת טמא וטבל הרי זה טהור. ואם הקיאה אחר שטבל נטמא במגעה שכבר ביארנו שכל הבלועים בגוף החי לא מטמאין ולא מתטמאין. נכנסו צרורות וקיסמין בסדקי רגליו מלמטה חוצצין:

ט אספלנית מלוגמא ורטיה שעל בית הסתרים חוצצין אף על פי שאינו צריך שיכנסו בהן המים צריכין שיהיו ראויין ולא יהא בהן דבר חוצץ כמו שביארנו. היתה בו שערה אחת או שתים חוץ למכה וראשה מודבק למכה או שהיו שתי שערות ראשם מודבק בטיט או בצואה או שהיו שתי שערות בריסי עיניו מלמטה ונקבן והוציאן בריסי עיניו מלמעלה הרי אלו חוצצין:

י לא יטבול אדם בעפר שעל רגליו ואם טבל אינו חוצץ:

יא האוחז באדם ובכלים והטבילן הרי הן בטומאתן. ואע״פ שרפה ידיו עד שבאו בהן המים גזירה שמא לא ירפה. ואם הדיח ידיו במים עלתה להן טבילה:

יב המפשלת בנה לאחורה וטבלה לא עלתה לה טבילה שמא היה טיט ברגלי התינוק או בידיו ונדבק באמו בשעת טבילה וחצץ ואחר שעלתה נפל:

יג נדה שנתנה שערה בפיה או שקפצה ידה או שקרצה בשפתותיה או שנמצא עצם בין שיניה כאילו לא טבלה. וכן שאר כל הטמאים. נתנה מעות בפיה וירדה וטבלה טהרה מטומאת הנדה והרי היא טמאה על נב רוקה ונמצאת ראשון לטומאה כמי שנגע ברוק הנדה. וכן הדין בזב:

יד ואלו שאין חוצצין באדם. קלקלי הראש ובית השחי ובית הסתרים שבאיש. ולפלוף שבעין. וגלד שהעלתה המכה. ולכלוכי צואה שעל בשרו. וצואה שתחת הציפורן. וציפורן המדולדלת. *וכשות הקטן והוא השיער הדק שעל בשרו. כל אלו אינן חוצצין:

טו שתי שערות או יתר שהיו קשורין כאחת קשר אחד אינן חוצצין מפני שהמים באין בהן. ושערה אחת שנקשרה חוצצת והוא שיהיה מקפיד עליה. אבל אם אינו מקפיד עליה עלתה לו טבילה עד שתהיה רוב שערו קשור נימא נימא בפ״ע כזה הורו הגאונים. *ויראה לי ששערו של אדם כגופו הוא חשוב לענין טבילה ואינו כגוף בפני עצמו כדי שנאמר רוב השיער אלא אע״פ שכל שיער ראשו קשור נימא נימא אם אינו מקפיד עליו עלתה לו טבילה אא״כ נצטרף לחוצץ אחר על גופו ונמצא הכל רוב גופו כמו שביארנו. ואחד הנדה ואחד שאר הטמאין שיש בראשן שיער:

טז תקנת עזרא היא שתהיה אשה חופפת את שערה ואח״כ תטבול. ואם אפשר לה לחוף בלילה ולטבול מיד תיכף לחפיפה

השגת הראב״ד

*ויראה לי ששערו עד שיש בראשן שיער. א״א כדברי הגאונים הוא העיקר:

*[עיין בתוי״ט פ״ט דמקואות משנה ד׳]

כסף משנה

שהוא דרך בני אדם להקפיד עליהם אמנם בפרק כל הפסולים אומר שבח הוא לבני אהרן שיהלכו עד ארכובותיהם בדם והא הוי חציצה אלמא בבשר לא אינו חוצץ עכ״ל. וי״ל דהכא שאני דנסרך בבשר וכן מפורש בגמרא פרק ג׳ דמנחות אמר רב דימי בין לח בין יבש חוצץ מיתיבי הדם וכו׳ לחים אינם חוצצים לא קשיא הא דסריך הא דלא סריך ומפרש רבינו נסרך לבשר: האבר והבשר המדולדלים חוצצין. תוספתא שם ונראה שהטעם מפני שמעת שנדלדלו הם חשובים כקטועים והוי כאילו נתגלה מקום חיבורם ונראה לבוא שם מים ועכשיו כשזה בא לטבול נמצאו אבר ובשר זה חופים על מקום חיבורן ומונעין אותו מלבא במים והו״ל כבית הסתרים שאם יש דבר חוצץ מעכב בטבילה. ועי״ל דהא דקאמר דחוצצין היינו לומר שאם נמצא בהם שום דבר חוצץ לא עלתה לו טבילה שאע״פ שהם מדולדלים כגוף הם חשובים:

ג בית הסתרים באשה חוצץ וכו׳. משנה פרק ט׳ דמקואות. ומ״ש בד״א בנשואה וכו׳. תוספתא:

ד האגד שע״ג המכה וכו׳ עד אינן חוצצין. תוספתא. ומ״ש והטבעות וכו׳. שבת עלה נ״ב ע״ב:

ה חוטי צמר וכו׳. משנה רפ״ט דמקואות ושבת עלה נ״ז. ומ״ש אבל חוטי שיער. שם ואע״ג דבשם רבי יהודה היא שנויה אמרינן בר״פ במה אשה דמודים לו חכמים:

ו ומ״ש חוטין שבצואר וכו׳ אבל חבקים שבצואר וכו׳. ריש פרק במה אשה:

ז שיער שעל הלב וכו׳ וכן קלקלי הזקן וכו׳. פ״ט דמקואות שם:

ח חץ התחוב באדם וכו׳ וכן מי שבלע טבעת טמאה. בסוף מקואות. ומ״ש שכבר ביארנו. בה׳ טומאת מת פכ״ד:

נכנסו צרורות וכו׳. בתוספתא דמקואות פ״ח נכנסו צרורות וקסמים בסדקי רגליו מלמטה ר״ע אומר אינו חוצץ ומשמע לרבינו דכיון דבשמא דיחידאה קתני לה פליגי עליה רבנן ועי״ל דטעמא דר״ע משום דס״ל דבית הסתרים לא בעינן שיהיו ראויים לביאת מים ובפ״ק דקידושין (דף כ״ה) ובפרק תינוקת אמרינן דבעינן שיהיו ראויים לביאת מים:

ט אספלנית מלוגמא וכו׳. דברים אלו במחלוקת הם שנויים בתוספתא בפרק הנזכר וכבר נתבאר דהלכה כמ״ד דבעינן שיהיו ראויים לביאת מים:

היתה בו שערה אחת וכו׳. תוספתא בפרק הנזכר:

י לא יטבול אדם וכו׳. משנה פ״ט דמקואות. ומ״ש ואם טבל אינו חוצץ. תוספתא פ״ח דמקואות:

יא האוחז באדם ובכלים וכו׳. משנה פ״ח דמקואות האוחז באדם ובכלים ומטבילם ומטבילם טמאים ואם הדיח ידיו במים טהורים ר״ש אומר ירפה כדי שיבאו בהם המים וממשמע לרבינו דת״ק סבר דלא מהני רפיון ידים:

יב המפשלת בנה וכו׳. בפרק תינוקת (דף ס״ז) וכגירסת ר״ח שכתבו התוספות:

יג נדה שנתנה שערה בפיה וכו׳. בפרק ח׳ דמקואות. ומ״ש או שנמצא עצם בין שיניה וכו׳. בפ״ק דקידושין (דף כ״ה) ובפרק תינוקת ס״ו: נתנה מעות בפיה וכו׳. שם טהורה מטומאתה אבל טמאה היא ע״ג רוקה פירוש טהורה מטומאת נדה ומותרת לבעלה פירוש וטמאה על גבי רוקה שנתלש על המעות קודם טבילה וטמאה מתורת מגע דרוקה מטמא במגע ובמשא:

יד ואלו שאין חוצצין באדם וכו׳. משנה פ״ט דמקואות. ודע דאיתא בתוספתא רבי יונתן בן יוסף אומר ציפורן שפירשה רובה הרי זו אינה חוצצת ורבינו סתם דבריו כלשון המשנה ולא חילק ואפשר שהוא ז״ל מפרש דלרבותא נקט פירשה רובה וה״ה מיעוטה א״נ דאה״נ דמפרש דבדוקא נקט פירשה רובה אלא דכיון דמשמע דיחידאה קאמר לה משמע דרבים פליגי עליה. ומ״ש לפלוף שבעין. יתבאר בסוף פרק זה:

טו שתי שערות או יתר וכו׳. בפרק תינוקת (דף ס״ז) אמר רבה בר בר חנה נימא אחת קשורה חוצצת ג׳ אינן חוצצות שתים איני יודע ור״י אמר אין לנו אלא אחת ופסק כר״י. ומ״ש והוא שיהיה מקפיד עליו וכו׳. הוא ע״פ מה שנתבאר בסוף פ״א:

כתב הראב״ד ויראה לי ששערו של אדם כגופו (של אדם) הוא חשוב וכו׳. א״א כדברי הגאונים הוא העיקר עכ״ל ואין בזה הכרע:

טז תקנת עזרא היא וכו׳. בס״פ מרובה (דף פ״ב). ומ״ש ואם אפשר לה לחוף בלילה וכו׳. בפרק תינוקת (דף ס״ח) שלח רבין באגרתיה אשה לא תחוף בע״ש ותטבול במו״ש ותמה על עצמך היאך אשה חופפת ביום וטובלת בלילה והא בעינן תיכף לחפיפה טבילה וליכא וכו׳ והלכתא אשה חופפת ביום וטובלת בלילה והלכתא אשה לא תחוף אלא בלילה אלא קשיא הלכתא אהלכתא ל״ק הא דאפשר הא דלא אפשר ונראה מדברי רבינו שהוא סובר דלהאי מסקנא ליתא לפיסקא דפסק התם מרימר כרב חסדא וכדמתרץ רב יימר אלא לעולם לא הפסיק בין יום דחפיפה ליום דטבילה יותר מיום אחד ומפרש רבינו הא דאפשר הא דלא אפשר דהיינו לומר דהיכא דא״א לחוף בליל טבילה מפני הדחק כגון שא״א למצוא מים חמין בליל טבילה מפני שיוצאים בשיירא או מפרשים בים וכיוצא בזה או מפני החולי כלומר שיש לה חולי שהמים חמין מזיקין לה בעת התעוררות החולי ויודעים שבליל טבילה היא העונה דכיון דא״א לעשות בע״א יכולה להקדים

משנה למלך

פ״ב יד ואלו שאין חוצצין באדם כו׳. נהגו הנשים ליטול צפורניהן וכתוב בהגהות שערי דורא אם שכחה ולא נטלה צפורניה קודם טבילה אינה חוששת ובלבד שלא יהא בתוכה טיט ומ״מ טוב להחמיר ותטבול פעם שנית משום דא״א שלא יהא בתוכה טיט עכ״ל כ״כ הרב המפה (א״ה סי׳ קצ״ח) דצריכה טבילה אחרת. וכתב הרב המגיה סימן ע״א דכיון דאין זה מדינא כי אם מחומרא לא החמירו אלא כשמוצאה שנכתה לפורן אחד מיד אחר טבילה קודם שלנה עם בעלה אבל אם לא מצאה כי אם עד למחר אין ראוי להחמיר שלא תוציא לעז על בעילתה ואפי׳ אם לא נזקקה לבעלה באותו הלילה הדבר מבואר וא״ל טבילה אחרת אם לא נמצא שום לכלוך תחתיו עכ״ל. עוד כתב שם אם טבלה ושכחה מליטול אחד מצפורניה ומצאה לכלוך תחתיו יכולה לטבול בשבת יע״ש:

ה"ז משובח. ובשעת הדחק או מפני החולי חופפת אפילו בע"ש וטובלת למוצאי שבת : יז טבלה ועלתה ונמצא עליה דבר חוצץ *אם באותו היום שחפפה טבלה אינה צריכה לחוף פעם שנייה אלא חוזרת וטובלת מיד בלבד. ואם לאו צריכה לחוף פעם שנייה ולטבול : יח לא תחוף אשה בנתר מפני שמקטף את השיער. ולא באהל מפני שמסריך את השיער. אלא בחמין ואפילו בחמי חמה מפני שהחמין משירין את השיע' ומסלסלין אותו. אבל הצוננין מקלקלין ומקבצין את השיער ומתקשר : יט נדה שנתנה תבשיל לבנה וטבלה לא עלתה לה טבילה מפני השמנונית שעל ידיה : כ שרטה בבשרה והוציא דם וטבלה. בתוך שלשה ימים אין מקום השריטות חוצץ לאחר שלשה ימים חוצץ *מפני שהדם נקפה שם כגלד שע"ג המכה. וכן לפלוף שבעין אם היה יבש והוא שהתחיל להוריק חוצץ בנדה

השגת הראב"ד

*אם באותו היום שחפפה. א"א הא קי"ל כלישנא בתרא דאמר אם סמוך לחפיפה טבלה אינה צריכה לא לחוף ולא לטבול ואם לאו צריכה לחוף ולטבול ומ"מ הוא אינו כלום דאפילו לא בעינן סמוך לכתחלה השתא דאשתכח ריעותא חיישינן אא"כ סמוך לחפיפה טבלה :

*מפני שהדם נקפה כגלד שעל המכה. א"א זה שיבוש שהרי שניהו גלד שעל המכה אינו חוצץ ועוד ג' ימים למה הלא דבר הנראה לעינים הוא אם הגליד אם לא הגליד שלא אמרו כמתש ג' ימים אלא לפי שאינו נראה לעינים ואין הדבר ברור אלא עד ג' ימים אבל כאן שנראה הולכין אחר הראייה ואולי למד שריטות מריבדא דכוסילתא דאמרי עד תלתא יומי לא חייצי וכו' ומאן לימא לן שהשריטות דומות לריבדא שמוצץ הדם וכל ג' ימים שופע דם אבל שריטה אחרת בתוך ג' ימים מגליד ותוצץ ודוקא חוץ למכה אבל ע"ג מכה אינו מקפיד :

כסף משנה

להקדים לחוף קודם ליל הטבילה ואפילו אם יכליה הדוחק או החולי להקדים לחוף מיום ראשון והטבילה אינה עד ליל שלישי יש לה רשות אבל להרחיק יותר לא דהא אמפי דלא רבין בלגרסיה אמה לא תחוף בע"ש ותטבול במו"ש אמרינן דהיינו בדאפשר אבל בדלא אפשר שפיר דמי ודוקא בשיעור הרחקה זו אבל להרחיק פשי לא דלא לחנס נקט רבין האי שיעורא וז"ל שלדעת רבינו ע"ש ומו"ש דנקט לדוגמא נקטינהו ולאו דוקא אלא ה"ה לחוף ביום ראשון ולטבול בליל שלישי וכן ביוצא בשאר הימים דהא לפי מ"ש מפני דוחק או חולי אין טעם לחלוק בשיעור הזה בע"ש ומו"ש יותר מבשאר הימים :

יז טבלה ועלתה וכו'. בפרק תינוקת (דף ס"ו ע"ב) אמר רבא טבלה ועלתה ונמצא עליה דבר חוצץ אם סמוך לחפיפה טבלה אינה צריכה לחוף ולטבול ואם לאו צריכה לחוף ולטבול איכא דאמרי באותו יום שחפפה טבלה אינה צריכה לחוף ולטבול ואם לאו צריכה לחוף ולטבול ופסק כלישנא בתרא :

וכתב הראב"ד אם באותו היום שחפפה טבלה א"א הא קי"ל כלישנא בתרא וכו'. טעמו מפני שהוא גורס כהרי"ף והר"ן דבלישנא בתרא גרסינן אם סמוך לחפיפה טבלה ולפי גירסתם הלכה כלישנא בתרא דתלי מילתא באם סמוך לחפיפה טבלה שהוא זמן מועט מאם ביום שחפפה טבלה דמשמע אפילו חפפה בבקר וטבלה בערב נמי ולפיכך משיג על רבינו למה פסק כלישנא קמא ונראה עוד שהראב"ד גורס בלישנא קמא אינה צריכה לחוף ולטבול ובלישנא בתרא גורס אינה צריכה לא לחוף ולא לטבול ומשיג על רבינו למה פסק כלישנא קמא דמשמע שאינו פוטרה אלא מחפיפה ולא מטבילה ה"ל לפסוק כלישנא בתרא דפטר לה אף מטבילה והשיג עליו עוד ממה שלא כתב דין זה אלא דין מי שטבל ועלה ונמצא עליו דבר חוצץ וכתבו אבל דין תיכף לחפיפה טבילה דמשמע דמש"ה אמרינן כשנמצא עליה דבר חוצץ דאי לא טבלה סמוך לחפיפה צריכה לחוף ולטבול אבל אם לא היה צריך לסמוך טבילה לחפיפה לא הוה אמרינן דצריכה לחוף ולטבול וכתב שזה אינו דאפילו אי לא הוה בעינן לכתחילה למיסמך טבילה לחפיפה היכא דאשתכח ריעותא הוה חיישינן כל שלא סמכה טבילה לחפיפה. כך נראה לי ביאור דברי הרב רבי אברהם בן דוד וליישב דעת רבינו י"ל דאיהו ז"ל גרים כגירסא דידן דלישנא בתרא הוא אם ביום שחפפה טבלה וגם גרים ביה אם סמוך לחפיפה טבלה אינה צריכה לחוף ולטבול ומפרש דהיינו לומר דאינה צריכה תרתי חפיפות וטבילה דבטבילה לחודה סגי אבל טבילה מיהא בעיא בכל גוונא ובזה נסתלקו מעליו שתי השגות הראשונות והכי ניחא נמי ההשגה השלישית דכיון דחפיפה אינה אלא תקנת עזרא אי לא הוה מתקן לסמוך טבילה לחפיפה אפילו לא טבלה ביום החפיפה ונמצא עליה אחר טבילה דבר החוצץ לא היתה צריכה לחזור ולחוף אבל מאחר שתקן שביום טבילה חפיפה כשנמצא עליה דבר חוצץ אם לא טבלה ביום חפיפה הצריכוה לחזור ולחוף והר"ן כתב בפרק ב' דשבועות (דף ט"ו) וז"ל הרמב"ם כתב אם ביום שחפפה טבלה וכו' משום דלמקלא נוסחאות לישנא בתרא הוא ומיהו לאו למימרא דלהאי לישנא כל שחפפה באותו יום אע"פ שלא היה סמוך לטבילה דלא חיישינן ואע"פ שנמצא עליה דבר החוצץ דהיכי אפשר דאע"ג דאתיא לידי ריעותא לא נחוש ואע"פ שהרחיקה טבילתה מחפיפתה אלא להכי נקט יום לאשמועינן טעמא דנמצא עליה דבר חוצץ הא לאו הכי אינה צריכה לחוף ולטבול אע"פ שלא חפפה ביום שטבלה וזה לא נתבאר יפה בדברי הרמב"ם וכבר השיגו הראב"ד עכ"ל. נראה שהר"ן מפרש שהראב"ד סובר בדברי רבינו שדעתו לומר שכל שחפפה באותו יום אע"פ שלא היה סמוך לטבילה לא חיישינן אף ע"פ שנמצא עליה דבר חוצץ והשיגו משום דהיכי אפשר דאע"ג דאתיליד ריעותא לא נחוש אף ע"פ שהרחיקה טבילתה מחפיפתה דלא אשמעינן האי לישנא אלא דהיכא דלא נמצא עליה דבר החוצץ אינה צריכה לחוף ולטבול אע"פ שלא חפפה ביום שטבלה וז"ש הראב"ד דאפילו לא בעינן סמוך לכתחילה השתא דאשתכח ריעותא חיישינן וכו' ואיני יורד לסוף דעתו של הר"ן בזה שכתב וזה לא נתבאר יפה בדברי הרמב"ם שמבואר הוא מאד בדבריו דבנמצא עליה דבר החוצץ קאמר אם ביום שחפפה טבלה אינה צריכה לחוף פעם שניה שהרי תחלת לשונו הוא טבלה ועלתה ונמצא עליה דבר החוצץ ודוחק לומר שהיתה להם נוסחא אחרת בדברי רבינו ומ"ש בביאור דברי רבינו ובביאור דברי הראב"ד הוא הנכון :

יח לא תחוף אשה וכו'. בפרק תינוקת (דף ס"ו ע"ב) ובפרק ב' דמסכת כלים כתב רבינו בפירוש המשנה דנתר שהוא שקורין בלשון לעז גריד"א וכן כתב הרי"ם שהוא מותר ביד הנשים שלא יחופו ראשן בגריד"א ביום הטבילה וכתב הטור דה"ה לשאר דברים המסבכים את השיער וכתב מהרי"ק בדיעבד אם עיינה וראתה יפה שערה שאינו נקשר דלא מסובך זה בזה ולא נקטף עלתה לה חפיפה :

יט נדה שנתנה תבשיל לבנה וכו'. בפרק תינוקת (דף ס"ז) :

כ שרטה בבשרה וכו'. בפרק תינוקת אמר רמי בר אבא הני ריבדי דכוסילתא עד תלתא יומי לא חייצי מכאן ואילך חייצי : וכתב הראב"ד מפני שהדם נקפה כגלד שעל המכה א"א זו שיבוש שהרי שניהו גלד שעל המכה אינו חוצץ וכו'. ואני אומר שמ"ש על דברי רבינו שהוא שיבוש הוא לפי הנוסחא שנזדמנה לו בדברי רבינו שהיה כתוב בה כגלד שעל המכה אבל לנוסחא שהיא כגלד שעל גבי מכה וכך היא בספרים שלנו אין כאן שיבוש דלשון שעל גבי היינו ע"ג המכה מבחוץ וג"א מצאתי שכתוב בה שחוץ למכה והיא הנכונה : ומ"ש הלא דבר הנראה לעינים הוא וכו'. זה פשוט שהטעם שלא רצה לתלות אלא בשלשה ימים הוא ממאי דאיתמר בריבדא דכוסילתא : ומ"ש דמאן לימא לן שהשריטות דומות לריבדא אפשר לומר שרבינו אינו מפרש ריבדא וינטוס"א כדמשמע שמפרש הראב"ד אלא מפרש דריבדא ר"ל שריטה ואפילו א"ל דריבדא היא וינטוס"א לא משמע ליה לפלוגי בין שריטות הללו לשריטות אחרות דהא חזינן שאין דם שופע משריטות שנעשו ע"י וינטוס"א שלשה ימים ולא אפילו חד יום הלכך אין לחלק בין שריטות לשריטות וגמרא דנקט ריבדא לאו דוקא אלא אורחא דמילתא נקט וא"ת שהראב"ד מפרש דריבדא היינו שאנגראדור"ה נאמר דרבינו אינו מפרש כן אלא שהיא שריטה :

וכן לפלוף שבעין. בפ"ט דמקואות תנן גבי אלו חוצצין לפלוף שחוץ לעין וגבי אלו שאינן חוצצין תני לפלוף שבעין ובפרק תינוקת (דף ס"ז) אמר מר עוקבא לפלוף שבעין לח אינו חוצץ יבש חוצץ אימתי נקרא יבש משהתחיל לירק וכתבו התוספות לח אינו חוצץ דוקא שבתוך העין מפני שהליחה שבעין מלחלחתו ואינה מניחתו להיות יבש אבל לפלוף חוץ לעין אפילו לח [חוצץ] והכי משמע בפ"ט דמקואות וכו' דלא מפליג בין לח ליבש אלא בין חוץ לעין לתוך העין והיינו בלח דיבש בעין נמי חוצץ ע"כ וכ"כ מדברי רבינו שכתב לעיל דלפלוף שחוץ לעין חוצץ ולפלוף שבעין אינו חוצץ וכאן כתב לפלוף שבעין אם היה יבש והוא שהתחיל להוריק חוצץ ובנדה משמע בהדיא דלעיל מיירי בלח ומש"ה מפליג בין בעין לחוץ לעין דאילו יבש אפילו בתוך העין נמי חוצץ. והרא"ש כתב בפ' תינוקת (הל' מקואות סי' כ"ה) הא דמר עוקבא והיינו כי הך דתנן שחוץ לעין חוצץ שבתוך העין אינו חוצץ כי אותו שבתוך העין הוא לח ושחוץ לעין הוא יבש ומפרש מר עוקבא שיעור יבשותו משיתחיל לירק עכ"ל. נראה מדבריו שהוא סובר שבתוך העין לא שייך ביה יבשות ואע"פ שהוא יבש הרבה חוצץ מפני שהדמעה מלחלחתו במקום דיבוקו ואינו חוצץ ומר עוקבא דאמר יבש חוצץ בחוץ לעין דוקא קאמר וכ"כ הטור בשמו וכתב (הטור בי"ד סימן קצ"ח) וז"ל והרמב"ם חילק על שבתוך העין בין בתוך שלשה ימים לאחר שלשה ושחוץ לעין כתב סתם חוצץ אפילו תוך שלשה עכ"ל. ונראה שכתב כן מפני שנמצא לרבינו שכתב כאן שרטה בבשרה והוציאה דם וטבלה בתוך שלשה ימים אין מקום השריטות חוצץ לאחר ג"י חוצץ מפני שהדם קופה שם כגלד שעל גבי מכה וכן לפלוף שבעין אם היה יבש והוא שהתחיל להוריק חוצץ בנדה ועלה על דעת הטור דכיון דעל מאי דמפליג בשריטות בין תוך שלשה ימים לאחר שלשה כתב וכן לפלוף שבעין שהוא להשוות לפלוף שבעין לשריטות גם לענין לחלק בין תוך שלשה לאחר שלשה ואם זו היתה דעת הטור יש לתמוה על רבינו איך נתן סימן ליבשותו שהתחיל להוריק שאם הוא תוך שלשה ימים אפילו הוריק נמי אינו חוצץ ואם הוא לאחר שלשה ימים אפילו לא הוריק נמי חוצץ ואם תאמר דתוך שלשה ימים אינו חוצץ אפילו הוריק ואחר שלשה ימים נמי אינו חוצץ עד שיוריק דתרתי בעינן לשיחוץ שיהיה אחר שלשה וגם שיוריק או תאמר איפכא דאחר שלשה אע"פ שלא הוריק חוצץ ותוך ג' אם הוריק חוצץ לא הוריק אינו חוצץ א"כ יקשה מאי וכן דהא בשריטה לא תלי אלא בימים ובלפלוף תלי גם בהורקה וכיון שמה שהכריחו לומר בדברי רבינו דבלפלוף נמי מחלק בין תוך שלשה לאחר שלשה אינו אלא משום דמתיבת וכן משמע שמשוה אותם לגמרי מאחר שאינו משוה אותם לגמרי אזל ליה הכרח ועוד דלפ"ז אין אחד משני הפירושים מבואר בדברי רבינו וכיון דשקולים הם הי מינייהו נקטת ועוד שלא מצינו בגמרא מי שעלה על דעתו לחלק בלפלוף שבעין בין תוך שלשה לאחר שלשה ומהי תיתי ליה לרבינו לפלוגי בינייהו ועל הטור שהביא דברי רבינו בסגנון זה יש לדקדק מה היה סבור בדבריו דאין לומר שהיה סבור שאינו מחלק בלפלוף אלא בין שלשה לאחר שלשה ולא בין הוריק ללא הוריק שהרי כתב אם היה יבש והוא שהתחיל להוריק חוצץ ואם היה סובר דבתרווייהו מפליג בין תוך שלשה לאחר שלשה ובין הוריק ללא הוריק וכפירוש אי זה משני הפירושים שכתבתי לעיל הוה ליה לפרש ולכתוב כן בשמו ולא לסתום כמו שעשה וכ"ש שכבר הוכחתי שאין לאחד מאותם הפירושים קיום. לכך נ"ל שהוא פשוט דלא מפליג רבינו בלפלוף בין תוך שלשה לאחר שלשה כלל אלא בהתחיל להוריק בלבד תליא מילתא. ומ"ש על שרטה בבשרה וכו' וכן לפלוף שבעין לא להשוותם לחלק בין תוך שלשה לאחר שלשה כתב כן אלא לומר דכשם שדם סוגא משריטות משכחת לה דחוצצין אע"פ שהדם הזה מהגוף יצא וגם אינו עומד אלא ע"פ השריטה בלבד מפני שאנו חוששין שנתפשט חוץ למקום השריטה אע"פ שאינו נראה כך לפלוף שבעין אע"פ שיצא מהגוף וגם אינו אלא בתוך העין ולא חולה לו חוצץ אם הוא יבש דהיינו שהתחיל להוריק א"נ דה"ק כשם שדם זה כשנתייבש חוצץ כך לפלוף שבעין כשנתייבש חוצץ אלא שיבשותו של זה תלויה בשלשה ימים ושל זה תלוי בשיתחיל להוריק :

בנדה: **כא** כוחל שבעין אינו חוצץ. שעל גב העין חוצץ. ואם היו עיניה פורחות אף על גבי העין אינו חוצץ: **כב** פתחה עיניה ביותר או עיצמתן ביותר לא עלתה לה טבילה. בד"א לענין טהרות אבל להתירה לבעלה הרי זו מותרת. אע"פ שנתנה תבשיל לבנה או שהיה בה שרט ישן או שהיה על גב עינה כוחל ובין פתחה עיניה או עיצמתן הרי זו מותרת לבעלה שכל הדברים האלו וכיוצא בהן אינן חוצצין אלא מדבריהן ולענין טהרות גזרו לענין ביאה לא גזרו. וכל החוצץ בנדה לטהרות חוצץ בשאר הטמאין לענין טהרות. וחוצץ *בנר בשעת טבילה: **כג** מי שטבל ועלה ונמצא עליו דבר חוצץ אף ע"פ שנתעסק באותו המין כל היום כולו הרי הוא בטומאתו עד שיאמר יודע אני בודאי שלא היה זה עלי קודם הטבילה הואיל והוחזק טמא העמד טמא על טומאתו עד שתדע בוודאי שטהר:

השגת הראב"ד

*וחוצץ בנר בשעת טבילה. א"א אף זה תמה נר למה הקישו לטבילת טהרות:

פרק שלישי

א ואלו חוצצין בכלים. הזפת והחמר וכיוצא בהן. הזפת שבכוס ושבצלוחית מתוכן חוצצין מאחוריהן אינן חוצצין. בד"א מבית האומן אבל מבעל הבית בין מתוכן בין מאחוריהן חוצצין. הזפת שבתמחוי ושבקערה בין מתוכן בין מאחוריהן בין מבעל הבית בין מבית האומן חוצצין: **ב** המור והקומוס בין בכוס בין בצלוחית בין בתמחוי וקערה בין מבעל הבית בין מבית האומן בין מתוכן בין מאחוריהן חוצצין. היה זפת או חמר וכיוצא בהן על הטבלא ועל השלחן ועל הדרגש אם היו נקיים חוצצין מפני שמקפיד עליהן. ועל הבלוסין אינן חוצצין מפני שאינו מקפיד עליהן: **ג** היו על מטות בעל הבית חוצצין על מטות של עני אינן חוצצין. על אוכף בעל הבית חוצץ ועל זקקין אינו חוצץ. על המרדעת משני צדדין חוצץ: **ד** היו זפת או חמר וכיוצא בהן על בגדי תלמידי חכמים אפילו מצד אחד חוצץ מפני שמקפידין על מלבושן להיות נקי. על בגדי עמי הארץ משני צדדין חוצץ מצד אחד אינו חוצץ: **ה** היו על המטפחות של זפתים ושל יוצרים ושל ספסלי אילנות אינן חוצצין: **ו** טבח שהיה דם על בגדיו אינו חוצץ מפני שאינו מקפיד: **ז** מוכר רבב שהיה רבב על בגדו אינו חוצץ וכן כל כיוצא בזה. היה הטבח מוכר רבב והיה על בגדו דם ורבב ה"ז ספק אם חוצץ מפני שהן שנים ומקפיד או אינו חוצץ שהרי מלאכתו היא ואינו מקפיד: **ח** היה הזפת או החמר וכיוצא בהן על הסנדל מתוכו. מלמעלה חוצץ מלמטה אינו חוצץ. על הספסל מלמעלה או מן הצדדין חוצץ מלמטה אינו חוצץ: **ט** לכלוכי צואה שבכסא ושבקתדרה המכובשין בין מתוכן בין מאחוריהן בין מלמטה בין מן הצדדין אינן חוצצין מפני שהמים מעבירין אותן. אבל לכלוכי שמרים שבכוס ושבצלוחית. והמוך שבשיר ושבזוג. והטיט והבצק שעל יד הקורדום ושעל יד המגריפה [אינן חוצצין הגלידו] חוצצין: **י** דבר ברור הוא שכ"מ שאמרנו בזפת ובחמר וכיוצא בהן שאינן חוצצין בכלים מפני שאינו מקפיד הוא לפיכך אם היה רוב הכלי חפוי בזפת או בחמר וכיוצא בהן לא עלתה לו טבילה כמו שביארנו. אע"פ שאינו מקפיד אין בדבר זה הפרש בכלי מן הכלים אלא כל הכלים שוין בדבר זה: **יא** כל ידות הכלים שהן חלולין שהכניסן כדרכן. או שהכניסן שלא כדרכן ולא מירקן. או שהיו של מתכת ונשברו לא עלתה להן טבילה: **יב** כלי שהפך פיו למטה והטבילו כאילו לא טבל מפני שאין המים נכנסין

כא כוחל שבעין וכו'. פרק תינוקת (דף ס"ז) אמר שמואל כחול שבתוך העין אינו חוצץ שעל גבי העין חוצץ אם היו עיניה פורחות אפילו על גבי העין אינו חוצץ ומפרש רבינו פורחות פתוחות ולא פתוחות יותר מדאי קאמר דאם כן לא עלתה לה טבילה אף ע"פ שאין להם כחול כמ"ש רבינו בסמוך אלא היינו לומר שאינם סגורות תמיד אלא שפותחן וסוגרן וכליסנא קמא דרש"י. והמור נזדמנה לו נוסחא משובשת בדברי רבינו וגירסת ספרים שלנו כדברי רבינו עיקר שכתוב בהם ואם היו עיניה פתוחות אף ע"ג העין אינו חוצץ ומצאתי נוסחא אחרת שכתוב בה ואם היו עיניה פורחות והיא הנכונה:

כב פתחה עיניה ביותר וכו'. שם אמר ר"י פתחה עיניה ביותר או עיצמה עיניה ביותר לא עלתה לה טבילה:

בד"א לענין טהרות וכו'. בפרק תינוקת בתר מאי דאמרינן נתנה תבשיל לבנה לא עלתה לה טבילה והני ריבדי דכוסילתא מתלתא יומין ואילך חייצי והיא דלפלוף שבעין יבש חוצץ והיא דכוחל שע"ג העין חוצץ אא"כ היו עיניה פורחות והיא דפתחה עיניה ביותר או עיצמה עיניה ביותר לא עלתה לה טבילה אמרינן ולית הלכתא ככל הני שמעתתא אלא כי איתמר הכי לענין טהרות איתמר אבל לבעלה מ"ד כך היא גירסת הרי"ף וכן היה גורס רבינו ויש לתמוה על רבינו למה לא הזכיר ההיא דלפלוף שבעין בגירסא בד"א לענין טהרות וכ"ל שטעמו משום דמדין פרש ישן משתמע שהרי השוה אותם לעיל בלשון וכן לומר דפשט שזה חוצץ יבש כך זה חוצץ יבש זה כשיעור יבשותו וזה כשיעור יבשותו כמו שפירשתי לעיל וכיון דאשמעינן בחד מינייהו דאפי' יבש שיעור יבשותו אינו חוצץ אלא לטהרות אבל לא לבעלה ממילא נשמע דה"ה לאידך דאפילו יבש שיעור יבשותו אינו חוצץ אלא לטהרות ולא לבעלה ומדברי רבינו שכתב נדה שנתנה תבשיל לבנה לא עלתה לה טבילה מפני השמונית שעל ידיה ואח"כ כתב בד"א לענין טהרות וכו' נראה דבתבשיל שאינו נדבק לגמרי איירי אלא דכיון דסתם תבשיל אית ביה שמונית חיישינן שמא נדבק בידה וחיין מדרבנן לטהרות אבל לא לבעלה ולפ"ז אם היה התבשיל מדברים הנדבקים שחוצצין מדאורייתא אף לבעלה חוששין שמא נדבקו בה וצריכה לטבול וכבר היה אפשר לומר שמ"ש רבינו שאינם חוצצין אלא מדבריהם לא משום דשמונים אינו מהדברים החוצצין בכ"מ קאמר הכי דשמונים שכתב רבינו היינו רבב וחיין מדאורייתא אף לבעלה אלא משום דכיון דאין אותו הרבב על רוב גופה אפילו אם מקפיד עליו לא חיין מדאורייתא אלא מדרבנן דמדאורייתא תרתי בעינן רובו ושיהיה מקפיד עליו וכיון דלא מיתסר אלא מדבריהם לא גזרו אלא לטהרות ולא לבעלה. אבל קשה על זה דא"כ כשכתב בפ"א מה"מ שכל דבר החוצץ אם היה מקפיד עליו לא עלתה לו טבילה אע"פ שהוא על מיעוטו גזירה משום רובו שם היה לו לכתוב דהיינו לטהרות אבל לבעלה לא גזרו ועוד דמ"ש משפלת בנה לאחריה וטבלה שכתב שלא עלתה לה טבילה חיישינן שמא היה טיט ברגלי התינוק ונדבק באמו ולא חילק בין טהרות לבעלה לפיכך נראה שפירוש ראשון עיקר ויש לדקדק בדברי רבינו שכתב לעיל דין המשפלת בנה לאחריה וטבלה שלא עלתה לה טבילה ומשמע דאף לבעלה לא עלתה לה טבילה ולפי מ"ש התוספות והרא"ש הא דמשפלת את בנה אחריה דין נתנה תבשיל לבנה היא הו"ל לרבינו לפרש דהא דחיישינן במשפלת את בנה לטהרות היא ולא לבעלה כמ"ש בנתנה תבשיל לבנה וכל איכך שמעתתא דבתרה ולמה הוציא שמועה זו מכלל אותן שמועות כיון דלית הלכתא ככל הני שמעתתא קאי גבי לשמועה שקודם זו וצ"ל שבגירסת רבינו היה כתוב משפלת בנה קודם נתנה תבשיל לבנה אלא שצריך לתת טעם מ"ש נתנה תבשיל לבנה ממשפלת בנה שזו עלתה לה טבילה לבעלה וזו לא עלתה לה טבילה ואפשר שהטעם משום דנותנת תבשיל לבנה יודעת שדרך תבשיל לידבק ובודאי נזהרת ולפיכך מותרת לבעלה אלא דלטהרות החמירו אבל משפלת בנה אינה עשויה ליזהר אל לבה שיש טיט בידי התינוק או ברגליו לפיכך אסורה אף לבעלה: וכל החוצץ בנדה לטהרות וכו'. כתב הראב"ד וחוצץ בנר בשעת טבילה א"א אף זה תמה נר למה הקישו לטבילת טהרות עכ"ל. טעמו מדתניא בפרק החוצץ (דף ס"ו ע"ב) כל דבר שחוצץ בטבילה חוצץ בנר ובעבד משוחרר ובנדה ופירש"י ובנדה לבעלה ואע"פ שאין טבילתו לענין מגע טהרות כטהר טבילות עכ"ל ורבינו מפרש דבנדה דקתני לענין טהרות קאמר משום דבתוספתא דמקואות פ"ו קתני כל החוצצין בכלים חוצצין בנדה ובנר ובשעת טבילה ובחולין אין חוצצין ע"כ וודאי דכל לבעלה חולין הוא וא"כ הרי דמאי דלא חיין בנדה לבעלה אי חיין בה לטהרות חיין נמי בנר:

כג מי שטבל ועלה וכו'. בפ"ק דחולין (דף י'):

פ"ג א ואלו חוצצין בכלים הזפת והחמר. משנה פ"ט דמקואות:

הזפת שבכוס ושבצלוחית וכו' הזפת שבתמחוי וכו' המור והקומוס וכו'. בתוספתא דמקואות פרק שביעי:

ב היה זפת או חמר וכיוצא בהן וכו' עד על המרדעת. משנה פרק ט' דמקואות:

ג ומ"ש על המרדעת משני צדדין. בסוף פרק אלו קשרים (דף קי"ד):

ד ומ"ש על בגד ת"ח וכו'. משנה פרק ט' דמקואות ושבת קי"ד וכרבי יוסי:

ה היו על המטפחות וכו'. שם (דף קל"ד):

ו טבח שהיה דם על בגדו וכו'. בס"פ דם חטאת (דף צ"ח):

ז ומ"ש ה"ז ספק אם חוצץ וכו'. שם בעיא דלא איפשיטא:

ח ט היה הזפת או החמר וכו' לכלוכי צואה וכו' אבל לכלוכי שמרים וכו'. תוספתא דמקואות פ"ז אלא שבסוף כתוב שם שע"י הקרדום ושע"י המגריפה אינן חוצצין הגלידו הרי אלו חוצצין ונראה שהיא נוסחא נכונה וצריך להגיה כן בלשון רבינו:

י דבר ברור הוא וכו' אין בדבר זה הפרש וכו'. דברים פשוטים הם:

יא כל ידות הכלים וכו' עד לעקמומית שבה. רים פ"י דמקואות:

כתב

*נכנסין בכולו. היה בו מקום שאין המים נכנסין בו עד שיטנו על צדו לא עלתה לו טבילה עד שיטנו על צדו: **יג** כלי שהוא צר מכאן ומכאן ורחב באמצע אינו טהור עד שיטנו על צדו: **יד** צלוחית שפיה שוקע אינה טהורה עד שיטנה על צדה: **טו** קלמרין אינה טהורה עד שיקבנה מצדה כדי שיכנסו המים לעקמומיות שבה: **טז** בהמה שהיה השיר שעליה רפוי ונטמא מטבילין אותו במקומו: **יז** לא יטביל אדם את הקומקום בפחמין שבו אא״כ שפשף: **יח** כלי שהוא מלא משקין והטבילו כאילו לא טבל. היה מלא מים והטבילו הרי המים והכלי טהורין כאחת מפני שהמים יש להן טהרה במקוה כמו שביארנו בטומאת אוכלין ומשקין. היה הכלי מלא מי רגלים רואין אותו כאילו הוא מים. היה בו מי חטאת אם היה רוב הכלי פנוי כדי שירבו מי מקוה על מי חטאת שבתוכו ה״ז טהור. ואם לאו עדיין הוא בטומאתו וכאילו הן שאר משקין שחוצצין בין גוף הכלי ובין מי המקוה: **יט** *כלי שתוכו טהור וגבו טמא והיה מלא יין לבן או חלב והטבילו. הולכין אחר הרוב אם היה רוב הכלי פנוי כדי שירבו המים בתוכו טהור מפני שטומאתו מדבריהן. אבל אם היה בו יין אדום או שאר משקין לא עלתה לו טבילה: **כ** לגין שהוא מלא מים טמאין והיה על פיו טיט טופח *והיה הטיט שוקע במים והטבילו טהור. ואם היה טיט היון וכיוצא בו כאילו לא טבל. וכן טבעת שנתנה בלבינה של טיט טופח והטבילה טהורה. ואם היה טיט יון כאילו לא טבלה: **כא** אלו שאין צריכין שיבואו המים בהן. סתם קשרי בגדי עניים ואם הקפיד עליהן חוצצין. וקשרי בגדי בעלי בתים סתמן חוצצין ואם אינו מקפיד עליהן אינן חוצצין. וקשרי נימי הבגדים שנקשרו מאליהן. וחבט הסנדל. ותפילה של ראש בזמן שהקציצה דבוקה עם הרצועה שבה וחזקה. ותפילה של זרוע בזמן שאינה עולה ויורדת. ואזני החמת והתורמיל. וכל כיוצא באלו מקשרים ותפרים שאינו עתיד להתירם: **כב** ואלו שצריכין שיבואו בהן המים. הקשרים שבפתחי החלוק שהן עשויין לולאות. וכן קשרי לולאות שבכתף. ושפה של סדין צריך למתח. ותפילה של ראש בזמן שאינה קבועה ברצועה. ושל זרוע בזמן שהיא עולה ויורדת. ושנצים של סנדל. וקשרי נימי הבגדים שקשרן. וכן כל כיוצא באלו המקומות שהוא עתיד לגלותן ולמותחן. הסלין של נת ושל בד אם היו חזקים צריך לחטט ואם היו רפים צריך לנער. הכר והכסת של עור צריכים שיבואו בהן המים: **כג** כסת עגולה. והכדור. והאימום. והקמיע. והתפילה. אינן צריכין שיבואו המים לחללן. זה הכלל כל שאין דרכו להוציא ולהכניס טובל סתום: **כד** המטביל בגדים המכובסין צריכין שיכנסו בהן המים עד שיבעבעו. הטבילן נגובין עד שיבעבעו וינוחו מבעבוען: **כה** כל ידות הכלים שהן ארוכים יותר מכדי צורכן ועתיד לקוצצן מטבילן עד מקום המדה. כיצד שלשלת דלי גדול ארבעה טפחים וקטן עשרה מטביל מן השלשלת עד מדה זו בלבד והשאר טהור: **כו** כלי טמא שנתן בתוכו כלים אחרים והטביל הכל עלתה להן טבילה אע״פ שפי הכלי צר ביותר שהרי המים נכנסין לו ומתוך שעלתה טבילה לכלי הגדול עלתה טבילה לכלים שבתוכו. ואם הטהו על צדו והטביל לא עלתה להן טבילה עד שיהיה פיו רחב כשפופרת הנוד. וכן אם היה הכלי טהור ונתן לתוכו כלים טמאים והטבילן לא עלתה להן טבילה עד שיהיה פיו רחב

כשפופרת

השגת הראב״ד

*נכנסים בכולו היה בו מקום. א״א זה עשה מתח מה שראה במשנה שהטבילו כדרכו בלא זרבוביות עד שיטהו על צדו לא ידע מהו זה ושם לו פתרון לפי שכלו ואנו כבר השכמנו עליו והעמדנו על מה שראינו מיק״ר (פ״ח). השותים כמזרקי יין והזכוכית והוא קניסקנין והכלי שאין לו אלא נקב אחד אין המים נכנסין בכולו מפני הרוח והמים בו קנה שהוא מן הצד נכנסין מן:

השגת הראב״ד

*כלי שתוכו טהור. א״א ששנה במשנה דזבחים פרק כל הזבחים דלא תוספתא היא מילתא אלא לר׳ יהודה אבל לרבנן אפילו טמא ממש כמי לא׳ לגבריהם ביין לבן וחלב וביין אדום בעינן שידהו מראיו לדברי הכל:

*והיה הטיט שוקע. א״א ליתנא דתוספתא אם היו מים שוקעין בטיט והטבילו טהור כלומר שהטיט אותו עכ:

כתב הראב״ד היה בו מקום שאין המים נכנסים בו וכו׳ א״א זה עשה מתח מה שראה במשנה וכו׳. קניסקנין פירש״י כלי שיש לו שתי פיות וכן פירש הערוך שהוא כלי שיש לו שני נקבים בצדו ולפי דברי הראב״ד מתני׳ ה״פ כלי שהטבילו כדרכו כלומר שוליו למטה ואין בו נקב זולת פיו והיינו בלא זרבוביות לא עלתה לו טבילה עד שיטנו על צדו שע״י כך יכנסו המים בכולו שאילו היה נקב בצדו דהיינו זרבוביות לא היה צריך להטותו על צדו שאפילו יטבילנו דרך שוליו ע״י הנקב בצדו יכנסו המים בכולו:

טז בהמה שהיה וכו׳. משנה וגמרא בר״פ במה בהמה (דף נ״ז):

יז לא יטביל אדם את הקומקומוס בפחמין שבו וכו׳. משנה פ״ס דמקואות:

יח כלי שהוא מלא משקין וכו׳ עד הרי זה טהור. בסוף מקואות ובת״ק:

יט כלי שתוכו טהור וכו׳. פרק התערובות עלה ע״ח (ע״ב) אמרינן תנן טעם ברוב אי הוי דאורייתא תנאי היא דתניא דלי שיש בו יין לבן וחלב והטבילו הולכין אחר הרוב ר׳ יהודה אומר רואין אותו כאילו הוא יין אדום אם דיהא מראהו כשר ואם לאו פסול ולמימרא כלי שהוא מלא רוקין והטבילו וכו׳ אמר אביי ל״ק הא דידיה הא דרביה וכו׳ רבא אמר בדלי שתוכו טהור וגבו טמא עסקינן דמדינא סגי להו בכל דהו ורבנן הוא דגזרו בהו דילמא חיים עלייהו ולא מטביל ליה וכיון דאיכא רובא לא צריך ופירש״י דלי טמא שיש בו יין לבן או חלב שאין מראיהן ניכר בתוך המים והטבילו. תנאי היא דרבנן פליגי [עליה דרבי יהודה] וכוותיה קיימיא. בדלי שהוא טהור וגבו טמא כגון שנטמא גבו בטומאת משקין דרבנן דקי״ל תוכו אוגנו אזנו וידיו טהורים. דמדינא סגי ליה בכניסת מים לתוכו כל דהו שמעלה טבילה לגופו דהא תוכו אין צריך טבילה ורבנן הוא דגזור שיטבילנו יפה דאי אמרת דסגי ליה בטבילה גבו דילמא חיים עלייהו [על מי החטאת] שלא יתערבו מי המקוה לתוכו [ויפסלו] ולא מטביל ליה לשפת הכלי לפיכך גזרו עליו להטבילו [ולפוסלו] וכיון דאיכא ריבויא תו לא צריך דהא טבילת תוכו חומרא בעלמא הוא עכ״ל:

כתב הראב״ד אמר אברהם ששנה במשנת דזבחים וכו׳. נראה שטעמו מפני שהוא מפרש הא דרבא כדפרשינן דקאי ארבי יהודה דסבי אביי אליביה התם הא דידיה הא דרביה ואתא רבא למימר לעולם חד תנא הוא וכרבים ס״ל והכי קאמר ברובא סגי בדלי שהוא טהור וגבו טמא וכו׳ ושמא דמשמעתא הכי מוכח ורבינו נראה שמפרש דרבא לא קאי אדאביי אלא מילתא באנפי נפשה היא דאתא לפרושי ברייתא דדלי שיש בו יין לבן ואפשר שהביאו לפרש כן שלא היה גורס רבא אמר אלא אמר רבא ומילתא באנפי נפשה היא וכדאמרן ועדיין ק״ל שכתב רבינו סתם אבל אם היה בו יין אדום לא עלתה לו טבילה דמשמע דבשום פנים לא

לא עלתה לו טבילה והא ליתא אלא דאם דיהא מראהו כשר ולזה נתכוון הראב״ד שכתב וביין אדום בעינן שידהו מראיו לדברי הכל ואפשר לדחוק ולומר דמשמע דמילתא דפשיטא היא שאם דיהא מראיו הרי הוא מים: ומ״ש רבינו או שאר משקין. נ״ל דמשקים אדומים קאמר:

כ לגין שהוא מלא וכו׳ עד כאילו לא טבלה. תוספתא פ״ז: כתב הראב״ד ליתנא דתוספתא וכו׳: אלו שאין צריכין שיבאו בהם המים וכו׳. בפ״י דמקואות אלו שאין צריכין שיבאו בהם המים קשרי העני והנימין וחבט של סנדל ותפילה של ראש בזמן שהוא חולה ושל זרוע בזמן שאינה עולה ויורדת ואזני החמת ואזני התרמיל ופירש שם רבינו קשרי העני הקשר שיקשור בגדיו אם יקרעו אשר אין כוונתו להתירם וכן קשרי הנימין והם הקשרים אשר יקשרו קצות פתילים היוצאים מן הבגד וכו׳ והבט של סנדל לולאות האזנים עכ״ל:

כא ומ״ש ואם הקפיד עליהם חוצצין וכו׳. נראה שלמד כן רבינו מדנקט קשרי העני משמע הא של בע״ה צריכים שיבואו בהם המים וטעמא משום דסתם בע״ה מקפיד וסתם עני אינו מקפיד אבל אם הקפיד העני הוי חצילה ואם לא הקפיד בע״ה לא הוי חצילה דכלל גדול שנינו בספ״ט זה הכלל כל המקפיד עליו חוצץ שאינו מקפיד עליו אינו חוצץ ובתוספתא פ״ח שנוי בפירוש כדברי רבינו:

כב ואלו שצריכים שיבואו בהם וכו׳. פרק י׳ דמקואות אלו שהם צריכין שיבאו בהם המים הקשר שבפרקסין שבכתף ושפה של סדין צריך למתח ותפלה של ראש בזמן שאינה חולה ושל זרוע בזמן שהיא עולה ויורדת ושנצין של סנדל ונראה שרבינו מפרש דה״ק הקשר שבפרקסין ושבכתף ופרקסין ר״ל חלוקים וה״פ הקשר שבפתחי החלוקים שהם עשוים לולאות וכן הקשר שבלולאות שבכתף:

ומ״ש רבינו לחלק בין נימי הבגדים שנקשרו מאליהן לקשרי נימי הבגדים שקשרן תוספתא פ״ח: ומ״ש שפה של סדין צריך למתח פירושו הקמטים שיש בשפת הסדין צריך למתחן כדי שיבאו בהם המים:

הסלים של נת ושל בד וכו׳. ג״ז תוספתא פרק שמיני: הכר והכסת וכו׳ עד וינוחו מבעבוען. פ״י דמקואות:

כה כל ידות הכלים וכו׳. שם וכתנא קמא:

כו כלי טמא שנתן בתוכו כלים אחרים וכו׳. בפ״ו דמקואות דלי שהוא מלא כלים והטבילו הרי אלו טהורים ואם לא טבל אין המים מעורבים עד שיהיו מעורבין כשפופרת הנאד ובפרק חומר בקודש (דף כ״ב) מאי קאמר והם לא טבל ה״ק ואם אינו צריך להטבילו ופירש״י ואם אינו צריך להטבילו ואתה בא לטהר כלים שבתוכו ע״י מים המעורבים למקוה עד שיהו מעורבים דרך פה רחב כשפופרת הנאד אבל כשהכלי טמא אפי׳ פיו צר כל שהו כלים שבתוכו טהורים דמגו דסלקא טבילה לגופו של כלי ליטהר ע״י מים הנכנסין דרך פיו דכטומאתו כן טהרתו סלקא נמי טבילה לכלים שבתוכו: ומ״ש ואם הטהו על צדו וכו׳

כשפופרת הנוד. בד"א לתרומה אבל לקדש אין מטבילין כלים לתוך כלים טהורין כלל ואפילו היו בסל או בקופה כמו שביארנו למעלה במקומו:

פרק רביעי

א דין תורה שכל מים מכונסין טובלין בהן שנאמר מקוה מים מים. והוא שיהיה בהן כדי להעלות בהן כדי טבילה לכל גוף האדם בבת אחת. שיערו חכמים אמה על אמה ברום שלש אמות. ושיעור זה הוא מחזיק מ' סאה מים בין שאובין בין שאינן שאובין: **ב** מד"ס שהמים השאובין פסולין לטבילה. ולא עוד אלא מקוה מים שאינן שאובין שנפל לתוכן שלשה לוגין מים שאובין פסלו הכל. אע"פ שפיסול מים שאובין מד"ס למדוהו בהיקש שהרי הוא אומר אך מעין ובור מקוה מים יהיה טהור המעין אין תפיסת יד אדם כלל והבור כולו בידי אדם שהרי כולו מים שאובין אמרו חכמים המקוה לא יהיה כולו שאוב כבור וא"צ להיות כולו בידי שמים כמעין אלא אם יש בו תפיסת יד אדם כשר: **ג** כיצד המניח קנקנים בראש הגג לנגבם וירדו להם גשמים ונתמלאו אע"פ שהיא עונת הגשמים ה"ז ישבור את הקנקנים או יכפם והמים הנקוים מהם כשרים לטבול ואע"פ שכל המים האלו היו בכלים שהרי לא מלאן בידו. לפיכך אם הגביה את הקנקנים והערם הרי כל המים שבהם שאובין: **ד** המניח כלים תחת הצינור תמיד בכל עת ובכל זמן אחד כלים קטנים ואחד כלים גדולים אפילו כלי אבנים וכיוצא בהן מכלים שאינן מקבלין טומאה ונתמלאו מי גשמים הרי אלו פסולין. ואם כפאן על פיהן או שברן המים הנקוין מהן כשאובין לכל דבר שהרי לדעתו נתמלאו שחזקת הצינור לקלח מים. ואפילו שכח הכלים תחת הצינור פסולין נזרו על השיכח מפני המניח. וכן המניח את הכלים בחצר בעת קישור העבים ונתמלאו המים שבהן פסולין שהרי לדעתו נתמלאו. וכן גזרו על השוכח בחצר בשעת קישור עבים משום מניח. הניחן בחצר בעת פיזור עבים ובאו עבים ונתמלאו הרי אלו כשרין כמו שמניחן בראש הגג לנגבן. וכן

וכו'. תוספתא פ"ג: ומ"ש בד"א לתרומה אבל לקדש וכו'. משנה וגמרא כ"פ דחגיגה: ומ"ש כמו שביארנו למעלה במקומו. פי"ב מהל' אבות הטומאה:

א דין תורה שכל מים מכונסים וכו' שיערו חכמים אמה על אמה וכו'. שנוי במסכת מקואות ובכמה מקומות בגמרא מהם בסוף מסכת ע"ז (דף ע"ס ע"ב) ובפ"ק דחגיגה (דף י"א) ובעירובין פ"ק (דף ד' ע"ב) ופ"י דפסחים (דף ק"ס ע"ב) ופ"ג דיומא (דף ל"א) ומשמע בפרק עושין פסין דהני אמה על אמה ברום שלש אמות במרובע הוא ולא בעיגול:

ב ומ"ש רבינו בין שאובים בין שאינם שאובים ומד"ס שהמים השאובים פסולים לטבילה. דעת רבינו כדעת ר"י שכתבו התוס' בפ"ק דפסחים בשם ר"י והביאו ראיות לדבר וכתב הר"ן בפרק המוכר את הבית ובפ"ב דשבועות שכן נראה מדברי הרי"ף ז' מינם ושכן דעת הגאונים וכתב הרמב"ן שכן דעת הרי"ף ויש חולקים בדין זה ככתוב על ספר ב"י: ולא עוד אלא מקוה מים וכו'. רפ"ג דמקואות ופ"ק דעדיות ופ"ק דשבת ופרק ב' דחגיגה (דף ט"ו): אע"פ שפיסול מים שאובים מדברי סופרים למדוהו בהיקש וכו'. בתורת כהנים:

ג ומ"ש רבינו כיצד המניח קנקנים בראש הגג וכו' עד הרי זה ישבור את הקנקנים עד והמים הנקווים מהם מקוה כשר. משנה בפ"ב דמקואות המניח קנקנים בראש הגג לנגבן ונתמלאו מים ר"א אומר אם עונת גשמים היא או אם יש מעט מים בבור ישבר ואם לאו לא ישבר רי"א בין כך ובין כך ישבר או יכפה אבל לא יערה פירוש רבי אליעזר סבר לא דמכשרינן במניח קנקנים אע"פ שיש בו תפיסת ידי אדם היינו דוקא ע"י תערובת מים אחרים דוקא שישבר הקנקנים ולא ישים ידיו בהם אף לכפותם דאז חשיב תפיסת ידי אדם לפסול ור"י סבר דמכשרינן אפילו עשה כל המקוה מהם ואפילו שלח יד בהם לכפותם ובלבד שלא יגביהם לערותן:

ד ומ"ש עוד רבינו המניח כלים תחת הצינור. משנה פ"ד דמקואות המניח כלים תחת הצינור וכו' פוסלים את המקוה אחד המניח ואחד השוכח כדברי ב"ש וב"ה מטהרים בשוכח אמר ר"מ נמנו ורבו ב"ש על ב"ה ומודים בשוכח בחצר שהוא טהור א"ר יוסי עדיין מחלוקת במקומה עומדת ומייתי לה בפרק קמא דשבת (דף י"ז ע"ב) ואיתמר עלה אמר רב מפרשא דבי רב אמרי הכל מודים בשהניחם בשעת קישור עבים שמאים בשעת פיזור עבים ד"ה טהורים לא נחלקו אלא שהניחם בשעת קישור עבים ונתפזרו והזרו ונתקשרו מ"ם בטלה מחשבתו ומ"ס לא בטלה מחשבתו ופירש"י תחת הצינור שקבעו ולבסוף חקקו להמשיך מים למקוה דבוב אימו נפסל אבל הכלים פוסלים שהניחם מטהרים. בשכח ולא חשיב שאיבה ולא לכך נתכוונו. בחצר שלא תחת הצינור ונתמלא מן המוטפים ונפלו למקוה שהוא טהור. במניח תחת הצינור ובשהניחן בשעת קישור עבים ואח"כ נתפזרו ושכחן כדמוקי לה לקמן הוא דפליגי ביה דגלי דעתיה שיפלו לתוכו ומשום פיזור עבים לא בטלה מחשבתו ראשונה אבל במניח בחצר בשעת קישור עבים ונתפזרו לא מוכחא מחשבה קמייתא שפיר מעיקרא הילכך במקומה עומדת במניח תחת הצינור בקישור עבים לא נמנו ורבו עליהם לבטל ב"ה דלא חזרו בהם. הניחן תחת הצינור בשעת קישור עבים ואיחרו גשמים לבא למלאכתו ושכחן דברי הכל הואיל ומתחילה לכך נתכוון לא בטלה מחשבתו. בשכחן הכל מהורים דליכא גלוי דעתא. בטלה מחשבתו דכי נתפזרו אסח דעתיה דסבר לא ירדו גשמים עוד עכ"ל. וכס"ב דמקוואות תנן הסייד שסכח עלין בבור ונתמלא אם היה המים לפין על גביו כל שהן ישבר אם לאו לא ישבר דברי ר"א ר"י אומר בין כך ובין כך ישבר המסדר קנקנים בתוך הבור ונתמלאו מים אע"פ שבלע הבור את מימיו הרי זה ישבר ותניא בתוספתא פרק שליסי ר"י אומר בין כך ובין כך ישבר [רבי יוסי אומר משום ר"י אף יפה ובלבד שלא יטול] כלומר שלא יטול בידיו ויערבן פי' הסייד שסד את הבור בסיד והביא הכיד בעלין ושכח העלין בבור ונתמלא מים אם המים לפים ע"ג סעלין לא חשיבי המים שבתוכו שאובים כיון שמחוברים למקוה ויסבר העלין אבל אם הגביה ועירה המים למקוה נעשו שאובים ואם לא היו לפים נעשו שאובים ור"י סבר אפילו אין המים לפים על גבו לא חשיבי המים שבתוכו שאובים כיון שמחוברים למקוה וישבר אבל לא יכפה דהשיב תפיסת ידי אדם יותר ממניח קנקנים לנגבן דהתם לא היתה עליהם לקבלה מעולם דלא העלם אלא לנגבם. המסדר קנקנים בתוך הבור שהוא מלא מים כדי שיבלעו המים בתוך דפני הקנקנים ולא יבלעו היין שיתנן לתוכן ונתמלאו מים שנבלעו המים בדפנותיהם וגם עברו לתוכן עד שנתמלאו מים אע"פ שבלע הבור מימיו ישבר הקנקנים שהמים שבתוכן לא חשיבי שאובים שלא כיון שהכניסו המים לתוכן. ודברי רבינו תמוהים מכמה פנים חדא דמשמע שפסק כב"ש דפליגי במניח תחת הצינור אף בשוכח ואמאי שבק ב"ה ופסק כב"ש ואע"ג דרבי מאיר אמר נמנו ורבו ב"ש על ב"ה הא ר"י אמר עדיין מחלוקת במקומה עומדת וקי"ל ר"מ ורבי יוסי הלכה כר"י. ועוד שכתב דמניח כלים תחת הצינור בכל עת ובכל זמן פסולים כלומר בין שהניחן בשעת קישור העבים בין שהניחן בשעת פיזור העבים פסולים וזה היפך ממאי דאוקימנא בס"ק דשבת דהכל מודים בשהניחן בשעת פיזור עבים שהם טהורים. ועוד שכתב שגזרו על השוכח בחצר והא בהדיא תנן דמודים ב"ש בשוכח בחצר שהוא טהור. ועוד שהוא שנית חילוק דבשעת קישור העבים ושעת פיזור העבים בחצר ולא בצינור ולפ"ז משמע דכי אמרינן לא נחלקו אלא שהניחן בשעת קישור העבים ונתפזרו וחזרו ונתקשרו מ"ם בטלה מחשבתו ומ"ס לא בטלה מחשבתו דהיינו לומר דב"ה סברי בטלה מחשבתו וב"ש סברי לא בטלה וכיון שהוא ז"ל פוסק כב"ש כמו שקדם ה"ל לפסוק גם בזה דפסולים כב"ש דאמרי לא בטלה מחשבתו יעוד דלפי מה שהוא ז"ל מניח חילוק דקישור עבים ופיזורם בחצר מיירי בשכח וכן אם הניחם בשעת קישור עבים ונתפזרו וחזרו ונתקשרו למה לא כתב דין השוכח: ונראה לומר שרבינו ז"ל מפרש דכי אמר ר"י עדיין מחלוקת במקומה עומדת פליג בין אמאי דאמר ר"מ נמנו ורבו ב"ש על ב"ה בין אמאי דאמר מודין בשיכה בחצר שהוא טהור דסבר ר"י דבין במניח בין בשוכח בין תחת הצינור בין בחצר סברי ב"ש דפסול וב"ה מטהרים בשוכח תחת הצינור וכ"ש בשוכח בחצר ומשום דאיכא למיפשה אסברא ר"י דנהי דתחת הצינור גזרו ב"ש שוכח אטו מניח משום דדרך להניח כלים תחת הצינור לקבל מים הילכך שייך למיגזר ביה אבל בחצר דאינו מלוי כ"כ להניח בו כלים לקבל מים נהי דאסרו במניח לא היה להם לגזור בשוכח ולהכי אוקי רב מפרשא דבין לר"מ בין לרבי יוסי איכא דב"ש בקישור עבים ופיזור עבים תליא מילתא דכשהניחן בשעת קישור עבים אע"פ שהוא חצר ד"ה טמאים כלומר בין לר"מ בין לרבי יוסי כיון שהוא שעת קישור עבים כך עשוי לירד מים בחצר כמו שעשוי לקלח הצינור ולב"ש דגזרי בצינור שוכח אטו מניח ה"נ גזרו בהניח בחצר בשעת קישור עבים שוכח אטו מניח וכ"ש דלא גזרי בצינור ה"נ לא גזרי ובהניחן בשעת פיזור עבים ד"ה טהורים כלומר דבין לר"מ בין לרבי יוסי מודו ב"ש דטהור ואפילו במניח וכ"ש בשוכח לא נחלקו אלא בשהניחן בשעת קישור עבים ונתפזרו וכו' מ"ס בטלה מחשבתו וכו' כלומר לא נחלקו ר"מ ורבי יוסי אליבא דב"ש אלא בשהניחן בשעת קישור עבים ונתפזרו וכו'. מ"ם בטלה מחשבתו כלומר דר"מ סבר דמודו ב"ש דבטלה מחשבתו ואפי' במניח טהורים דכיון דנתפזרו העבים אסח דעתיה והילכך אע"פ שלא שכח טהורים והא דקאמר ר"מ דמודים בשוכח לאו משום דליכפי שישכח ממש אלא לנתפזרו העבים קרי שוכח דכשם שהשוכחה הוא מסיח דעתו מהדבר כך כשנתפזרו העבים הסיח דעתו מהמים ומ"ם לא בטלה מחשבתו כלומר רבי יוסי דאמר עדיין מחלוקת במקומה עומדת סבר דלב"ש כיון שהניח בשעת קישור עבים אע"פ שנתפזרו לא בטלה מחשבתו הילכך הם פסולים וסובר עוד רבינו דהלכה כר"מ משום דבגמרא אמריק דר"מ ס"ל כוותיה: והשתא ניחא כל דבריו שמ"ש בתחת הצינור דבכל עת ובכל זמן פסולין היינו משום דסבר דמאי דאוקי רב מפרשא דבשעת פיזור עבים ד"ה טהורים ומי' לא קאי אלא למניח בחצר דוקא אבל במניח תחת הצינור פסולין משום דהיינו כב"ש דהלכתא כוותייהו לדעתו ז"ל כר"מ דאמר נמנו ורבו ב"ש על ב"ה: ומ"ש וכן המניח הכלים בחצר בשעת קישור עבים פסולים וכן גזרו בשוכח וכו' מבואר ע"פ דעתו ז"ל דמפרש דמאי דאמר רב מפרשא הכל מודים בשהניחם בשעת קישור עבים שמאים וכו' אמניח או שוכח בחצר קאי דבשעת קישור עבים לחצר כלומר דכל זמן דמי וכי היכי דבצינור גזרי ב"ש דהלכתא כוותייהו ה"נ גזרי בחצר בשעת קישור עבים: ומ"ש הניחם בחצר בשעת פיזור עבים כשרים מבואר על פי זה דהיינו דאמר רב מפרשא בשעת פיזור עבים ד"ה טהורים דאפי' לא שכח נמי טהורין דכיון דחצר הוא ובשעת פיזור עבים הוי כמו שהניחם בראש הגג לנגבן דבכל גוונא טהורים:

וכן אם הניחן בעת קישור העבים ונתפזרו וחזרו ונתקשרו ונתמלאו הרי אלו כשרין. ואם שברן או כפאן המים הנקוין מהן כשרין: ה הסייד ששכח עציץ במקוה ונתמלאו מים אע"פ שלא נשאר במקוה אלא מעט והרי העציץ יש בו רוב המקוה ה"ז ישבור את העציץ במקומו ונמצא המקוה כולו כשר. וכן המסדר את הקנקנים בתוך המקוה כדי לחסמן ונתמלאו מים אע"פ שבלע המקוה את מימיו ולא נשאר שם מים כלל אלא מים שבתוך הקנקנים הרי זה ישבור את הקנקנים והמים הנקוין מהן מקוה כשר: ו כיצד פוסלין המים השאובין את המקוה בשלשה לוגין. שאם היה במקוה פחות ממ' סאה [ונפל לתוכן שלשה לוגין והשלימום לארבעים סאה] הכל פסול. אבל מקוה שיש בו מ' סאה מים שאינן שאובין ושאב בכד ושפך לתוכו כל היום כולו כשר. ולא עוד אלא מקוה עליון שיש בו מ' סאה מים כשרין והיה ממלא בכלי ונותן לתוכו עד שירבו המים וירדו למקוה התחתון מ' סאה הרי התחתון כשר: ז מקוה שיש בו מ' סאה מכוונות ונתן לתוכו סאה מים שאובין ונטל אח"כ ממנו סאה ה"ז כשר. וכן נותן סאה ונוטל סאה והוא כשר עד רובו: ח אין המים השאובין פוסלין את המקוה בשלשה לוגין עד שיפלו לתוך המקוה מן הכלי. אבל אם נגררו המים השאובין חוץ למקוה ונמשכו וירדו למקוה אינן פוסלין את המקוה עד שיהיו מחצה למחצה אבל אם היה רוב מן הכשרים הרי המקוה כשר. כיצד מקוה שיש בו כ' סאה ומשהו מים כשרין והיה ממלא ושואב חוץ למקוה והמים נמשכין ויורדין למקוה בין שהיו נמשכין על הקרקע או בתוך הסילון וכיוצא בו מדברים שאינן פוסלין את המקוה הרי היא כשר ואפילו השלימו לאלף סאה. שהשאיבה שהמשיכוה כשירה אם היה שם רוב מ' סאה מן הכשר. וכן גג שהיה בראשו כ' סאה ומשהו מי נשמים ומילא בכתיפו ונתן לתוכו פחות מכ' שנמצא הכל פסול ופתח הצינור ונמשכו הכל למקום אחד ה"ז מקוה כשר. שהשאובים שהמשיכוה כולה כשירה הואיל והיה שם רוב מן הכשר: ט הורו מקצת חכמי מערב ואמרו הואיל ואמרו הכמים שאובה שהמשיכוה כולה טהורה אין אנו צריכין שיהיו שם רוב מים כשרין. וזה שהצריך רוב והמשכה דברי יחיד הן וכבר נדחו שהרי אמרו בסוף שאובה שהמשיכוה כולה טהורה. לפי דברי זה אם היה ממלא בכלי ושופך והמים נזחלין והולכין למקום אחד הרי זה מקוה כשר. וכן כל אמבטי שבמרחצאות שלנו מקואות כשרין. שהרי כל המים שבהן שאוב ושנמשך הוא. ומעולם לא ראינו מי שעשה מעשה בעניין זה: י מי נשמים ומים שאובין שהיו מתערבין בחצר ונמשכין ויורדין לעוקה שבחצר או שמתערבין על מעלות המערה ויורדין למערה. אם רוב מן הכשר כשר ואם רוב מן הפסול פסול. מחצה למחצה פסול. אימתי בזמן שמתערבין עד שלא יגיעו למקוה ונמשכין ויורדין אבל אם היו הכשרים והפסולים מקלחין

ומ"ש וכן אם הניחן בשעת קישור עבים ונתפזרו וחזרו ונתקשרו כשרים. גם זה שם מבואר ע"פ דעתו ז"ל דרב משרשיא אמניח בחצר קאי ור"מ סבר דנתפזרו העבים מודו ב"ש דבטלה מחשבתו והוי כהניחם בשעת פיזור העבים דטהורים בכל גווני ובכך עלו דברי רבינו כהוגן וכבר העלה רבינו דעתו זה בפי' המשנה אכן דבריו סתומים וחתומים בביאור שיטת ההלכה ולכן הארכתי להוציא לאור משפט לדעתו ז"ל:

אח"כ מצאתי להר"א בנו של רבינו שכתב וז"ל מן הלשון עצמו אתה למד שלא נחלקו ת"ק ור' יוסי אלא בסוכה בחצר שכך אמר ת"ק המניח כלים תחת הצינור וכו' אמר ר"מ נמנו ורבו ב"ש על ב"ה ולא פליג רבי מאיר על רבי יוסי בזה וחזר ת"ק ואמר ומודים בסוכה בחצר שהוא טהור כלומר לא פליגי ב"ש על ב"ה בסוכה בחצר ולא פליג ר"מ על ת"ק בזה אבל פליג רבי יוסי על תנא קמא בזו דאמר עדיין מחלוקת במקומה עומדת וכשם שנחלקו ב"ש וב"ה בסוכה תחת הצינור כך נחלקו בסוכה בחצר ואילו היה הדבר כמו שעלה על לבך שרבי יוסי חולק על ר"מ בנמנו ורבו בתחילה ה"ל לחלוק וכך היה צ"ל אמר רבי מאיר נמנו ורבו ב"ש על ב"ה ורבי יוסי אומר עדיין מחלוקת במקומה עומדת ואמאי שתיק התנא על מחלוקת רבי יוסי ולא שנאה אלא על שסקן ומודים שהוא ענין אחר ושקשה על זה הפירוש מדאקשינן בגמרא הניחא לר"מ אלא לרבי יוסי חסרו להו קושיא יפה היא אבל איכא לתרוצה ולא דחינן לבון המשנה ומבינן גזרת הענין בזו הקושיא דאיכא למימר הואיל ומילתא דכלים פסיקא בצינור ובחצר הדא מדרבו והדא מדאודו דר"מ לא פליג על ת"ק דמודים ב"ש בסוכה בחצר ומדלא פליג עליה כוותיה ס"ל ולפיכך אשג אליבא דר"מ האי מתניתין מתניינא אלא לרבי יוסי דאמר דמילתא דכלים לא פסיקא דהא בחצר איכא מחלוקת לדבריו לא יכול למימני מניח כלים דלא פסיקא מילתייהו בצינור וחצר אליבא דידיה ולפיכך נפקא מילתא דכלים ממניינא לטעמיה וחסרו להו, ראיה לזה הפירוש הנכון הא דאקשינן בתר הכי הא ניחא לרבי יוסי אלא לר"מ טפיא ליה כלומר לרבי יוסי דמפיק מילתא דכלים ממניינא הואיל ויש בה מחלוקת וליכא למימנא ניחא ליה אי חשיב תינוק עכו"ם מכלל המנין לא טפיין ליה אלא לר"מ דפסיקא מילתא דכלים ולפיכך א"א לאפוקה ממנין אי חשיב תינוק עכו"ם כדאמרת דהוה ממניינא הא טפיין להו ופרקינן ר"מ אוכלים וכלים חדא חשיב להו נמי כדסליק אדעתייכו דפלגין צינור מחצר כנראה מקושייתך על פירוש הרב ז"ל דאמרת בכללא אמאי לא קמה לה הסוכה תחת הצינור ממניינא וכו' אילו הדבר כן שבצינור והחצר מוחלקים עד שיוכל החולק באחד מהם למנות השני היו שנים במנין ולעולם קשיא לר"מ וטפיין להו ואע"ג דחשיב אוכלים וכלים שנטמאו במשקים בחדא הילכך ליכא לפרושי אלא כדפרשינן. ושקשה לך מדגרסינן ב"ה סברי בטלה מחשבתו וב"ש שמאי סברי לא אמרינן בטלה מחשבתו התשובה שאין לשון הגמרא כך בהרבה ספרים הקדנו וכתוב בהם מר סבר בטלה מחשבתו ומ"ס לא בטלה מחשבתו ולעולם אימא לך מר דהוא ת"ק ומר דהוא רבי יוסי כדפריש אבא מארי בפירוש המשנה ולא ק"ל מידי עכ"ל:

ו ביצד פוסלין וכו' שאם היה במקוה פחות ממ' סאה כו' הכל פסול. בפ"ב דמקואות. ומ"ש אבל מקוה שיש בו ארבעים סאה וכו' [ולא עוד אלא וכו']. בפ"ו ופ"ז דמקואות:

ז מקוה שיש בו ארבעים סאה וכו'. בפ"ז דמקואות תנן היו בו ארבעים סאה נתן סאה ונטל סאה כשר ובס"פ הערל (דף פ"ב ע"ב) אמרינן היו ארבעים סאה מכוונות נתן סאה ונטל סאה כשר ואמר ר"י וכו'. עד רובו וכתבו המפרשים דהיינו דוקא במי פירות אבל מים שאובין אפילו אלף סאין אין פוסלין את המקוה השלם שיש בו ארבעים סאה. וממ"ש רבינו כאן נראה שהוא סובר דהא דאמרינן בפרק הערל עד רובו במים שאובים דלא נפלו רוב כשרים ברישא דהיכא דוקא היא אבל במי פירות לא מכשרין אלא בנתן סאה אחת ונטל סאה כדקתני מתניתין דמקואות ואמי פירות דקתני ברישא קאי ולפ"ז הויא דמייתי בפרק הערל אינה מתניתין דמקואות דהויא דמקואות במי פירות ודהערל במים שאובים ודין מי פירות כתבו רבינו בפ"ז והרא"ש כתב בסוף נדה (הל' מקואות סי' א') מדברי רבינו תמוהים שמתחילה כתב כיון שיש בו ארבעים סאה ממלא בכתף ושופך כל היום אע"פ שרבין עליו מים שאובים כשר ולמה יפסל בנתן סאה ונטל סאה ביותר מרובן ואין לומר דהא דמכשר ברישא משום דיש במקוה ארבעים סאה מים כשרים הילכך אינו נפסל ברביית מים פסולים אבל בנתן סאה ונטל סאה שלא נשארו במקוה ארבעים סאה מים כשרים א"א שלא יטול גם מן הכשרים הילכך אינו כשר אלא עד רובו דהא איהו גופיה כתב מקוה העליון שיש בו ארבעים סאה מים כשרים והיה ממלא בכלי ונותן לתוכו עד שירדו המים וירדו לתחתון ארבעים סאה הרי התחתון כשר וגם העליון הוא כשר אע"פ שכל אחד מהם רוב מים שאובים ואין בשניהם ארבעים סאה מים כשרים אלא ודאי הטיא דנתן סאה ונטל סאה במי פירות כמו שפירש ר"ת והחמירו חכמים במי פירות דלא חזו לטבילה כלל דמקוה מים כתיב הילכך שפלי ברובא עכ"ל: ונראה שאפשר לומר שטעם רבינו דמדינא שרי בכל גווני אלא דהיכא דנתן סאה ונטל סאה כי הוי רובו מיחזי להו לאינשי שניטלו הכשרים ונכנסו תחתם שאובים ויבאו להכשיר בכולם שאובים לגמרי ולפיכך גזרו בו מפני מראית העין אבל בהך דמקוה העליון ומקוה התחתון כיון דלא ניטלו ביד ליכא למיחש למראית העין וכבר הזכיר חילוק זה הרמב"ן בפרק המוכר את הבית:

ח אין המים השאובים פוסלים את המקוה וכו'. בסוף פ"ק דתמורה (דף י"ב) ראב"י אומר מקוה שיש בו כ"א סאה מי גשמים ממלא בכתף י"ט סאה ופותקן למקוה והם טהורים שהשאובה מטהרת ברבייה ובהמשכה וגרסינן תו אמר א"ר יוחנן שאובה שהמשיכוה כולה טהורה ופירש"י ופותקן למקוה שלא יערה מן הדלי לתוך המקוה דאפילו בשלשה לוגין מיפסיל מקוה בכה"ג אבל יעשה חרין וגומא למרחוק ויערה מן הדלי לתוך הגומא ויקלחו המים דרך החרין לתוך המקוה והיינו המשכה. והן טהורים כלומר כשר לטבול בו. מטהרת ברבייה ובהמשכה כשהרוב ממי הגשמים שנפלו מעצמם לתוכו והמשיך מיעוט של שאובה לתוכו דרך חרין מטהרת השאובה:

ומ"ש וכן גג שהיה בראשו עשרים סאה ומשהו וכו'. תוספתא פרק ד' דמקואות:

י ומ"ש מי גשמים ומים שאובים שהיו מתערבים בחצר וכו'. משנה פרק ד' דמקואות:

ויש לתמוה על דברי רבינו דממשנה זו משמע דלא מכשרינן בשאובה שהמשיכוה אלא דוקא כשנתערבו קודם שירדו למקוה אבל לא נתערבו לא כדיליף הרא"ש מדקתני סיפא היו מקלחים לתוך המים וכו' ואילו הוא ז"ל כתב לעיל מקוה שיש בו עשרים סאה ומשהו מים כשרים והיה ממלא ושואב חוץ למקוה [והמים נמשכין ויורדין למקוה הרי הוא כשר הרי שאפילו שלא נתערבו קודם שירדו למקוה מכשיר] וי"ל שרבינו ז"ל מפרש דהא דקתני היו מקלחין ממקום שאיבתן לתוך [המים היינו לומר שלא היו נמשכין אלא המים השאובין היו מקלחין ממקום שאיבתן לתוך המקוה] בלי המשכה כלל ומש"ה קתני שאם לא היו ארבעים סאה מים כשרים במקוה נפסל בשלשה לוגין מים שאובים שנפלו בו אבל אם היו השאובים נמשכים אע"פ שלא היו במקוה ארבעים סאה מים כשרים היו השאובים משלימים שיעורו כדלעיל וכפירוש הזה נראה מדבריו בפירוש המשנה אבל אכתי קשה מדקתני רישא אימתי בזמן שמתערבין עד שלא יגיעו למקוה דמשמע שמפני שנתערבו מקודם הוא דמכשרינן הא לאו הכי לא נ"ל דהא דקתני שמתערבים היינו לאפוקי היכא דהיה במקום פחות מעשרים סאה ומשהו מים כשרים

מקלחין לתוך המקוה אם ידוע שנפלו לתוכו מ' סאה מים כשרין עד שלא ירדו לתוכו שלשה לוגין מים שאובין כשר ואם לאו פסול :

פרק חמישי

א **מקוה** שנפלו אליו שלשה לוגין מים שאובין מכלי אחד או משנים ושלשה כלים מצטרפין והוא שיתחיל השני עד שלא פסק הראשון. מד' כלים אין מצטרפין. בד"א בזמן שלא נתכוון לרבות אבל אם נתכוון לרבות את מי המקוה אפילו נפל משקל דינר בכל שנה מצטרף לשלשה לוגין בין שקדמו השאובים את הכשרים בין שקדמו הכשרים את השאובים או שנפלו שתיהן כאחת. כיון שנפלו שלשה לוגין שאובין לתוך מ' סאה [קודם שנפלו בו מ' סאה או לפחות ממ'] נפסל הכל ונעשה שאוב : ב שנים שהטילו זה לוג ומחצה וזה לוג ומחצה. והסוחט כסותו והגביהה והמים שבה נופלין ממקומות הרבה. וכן המערה מן הצרצור שמטיל ממקומות הרבה הרי אלו פוסלין : ג המטביל כר או כסת של עור במקוה שיש בו ארבעים סאה מכוונות כיון שהגביה שפתותיהן מן המים נמצאו המים שבתוכן שאובין. כיצד יעשה מטבילן ומעלן דרך שוליהן. אבל הקופה והשק מטבילן ומעלן כדרכן ואינו חושש : ד מקוה שיש בו שלש גומות מים שאובין לוג בכל גומא ונפלו לתוכו מים כשרים אם ידוע שנפל לתוכו ארבעים סאה מים כשרים עד שלא יגיעו לגומא השלישית כשר ואם לאו פסול : ה ב' מקואות אין בכל אחד מהן מ' סאה ונפל לזה לוג ומחצה ולזה לוג ומחצה ונתערבו ב' המקואות הרי אלו כשרין מפני שלא נקרא על אחד מהן שם פסול. אבל מקוה שאין

כשרים הוא נפסל בשלשה לוגין מים שאובים אף ע"פ שנפלו בו בהמשכה אבל כשהם מתערבים קודם שירדו והם נמשכים ויורדים אע"פ שאין רוב הכשרים ניכר ועומד לעצמו כיון שגם השאובים אינם יורדים למקוה בפני עצמם אלא מעורבים עם הכשרים ובדרך המשכה כשרים והכי משמע מדבריו ז"ל שכתב אין המים שאובין פוסלין את המקוה בשלשה לוגין עד שיפלו לתוך המקוה מן הכלי אבל אם נגררו המים השאובים וכו' אינם פוסלים את המקוה עד שיהיו מחצה למחצה אבל אם היה רוב מן הכשרים הרי המקוה כשר כיצד מקוה שיש בו עשרים סאה ומשהו מים כשרים והיה ממלא ושואב וכו' ששאובה שהמשיכוה כשירה אם היה שם רוב ארבעים סאה מן הכשר כלומר דדוקא במקוה רוב ארבעים סאה מן הכשר הוא דמכשרינן כשנפלו בו מים שאובים ע"י המשכה הא לאו הכי לא ואח"כ כתב וכן גג שהיה בראשו כ' סאה ומשהו מי גשמים וכו' מבואר דהיינו לומר שאפילו שאב ונתן לתוך המקוה בלא המשכה כלל שכבר נפסל המקוה בשלשה לוגין מים שאובים שנפלו לתוכו אם היו רוב כשרים במקוה כשר ע"י המשכה שימשיכה כולה למקום אחר ואח"כ כתב מי גשמים ומים שאובים שהיו מתערבים בחצר ונמשכים ויורדים וכו' לומר דאפי' לא היו רוב מים כשרים ניכר ועומד לעצמו כשנתערבו בו המים השאובים כיון שגם השאובים אינם יורדים למקוה בפני עצמה אלא מעורבים עם הכשרים ובדרך המשכה כשרים והיינו דכתב אימתי בזמן שמתערבין עד שלא יגיעו למקוה כלומר שאם לא היו מתערבין קודם שיגיעו למקוה אע"פ שהיו השאובים נמשכים ויורדים אם לא היו במקוה רוב מ' סאה מן הכשרים קודם שיתערבו עמהם השאובים פסול ואח"כ כתב אבל אם היו הכשרים והפסולים מקלחים לתוך המקוה וכו' כלומר וכל זה הוא דוקא כשהיו השאובים נמשכים ויורדים אבל אם היו מקלחים כלומר שהיו השאובים יורדים למקוה בלא המשכה אפי' היו הכשרים בתוך המקוה ארבעים סאה חסר קורטוב נפסלו כולם מעת שנפלו בהם שלשה לוגין מים שאובים ואין להם תקנה אלא ע"י שימשיכם כדלעיל. ומה שהפסיק רבינו בהוראת מקצת חכמי המערב באמצע דבריו הוא מפני שחכמי המערב ורבינו חולקים בפירוש מה שאמרו בגמרא שאובה שהמשיכוה כולה כשירה לפיכך סמך ענין לו ועוד מפני שמשנה זו הוי תיובתא לחכמי המערב כמ"ש רבינו בפירוש המשנה לפיכך אחר הוראתם כתב דברי המשנה דמינה נשמע דליתא להיא הוראה : וטעם הוראת חכמי המערב נראה שהיתה מדגרסינן בפ"ק דתמורה אמתני' דאין מים שאובין פוסלין את המקוה אלא לפי חשבון מאן תנא א"ר חייא בר אבא אר"י ראב"י היא דתניא ראב"י אומר מקוה שיש בו כ"א סאה מי גשמים ממלא בכתף י"ט סאה ופותקן למקוה והם טהורים ששאובה מטהרת ברבייה והמשכה מכלל דרבנן סברי דרבייה ובהמשכה לא אלא דכי אתא רבין אר"י שאובה שהמשיכוה כולה כשירה מני לא רבנן ולא ר"א אלא אמר רבה לפי חשבון כלים ויוסי בן הוני היא וכו' ומשמע לחכמי המערב דראב"י בעי רבייה דכשרים והמשכה דשאובים ורבנן לא בעו רבייה דכשרים אלא כל ארבעים סאה שאובים שהומשכו כשר ואפילו אין בהם תערובת כשרים כלל וכן פירש"י וסוברים דקי"ל כרבנן דרבים נינהו ורבינו כתב בפירוש המשנה שהם טעו בהוראה זו לסיבת מיעוט שמירת המשנה והחקירה למה שבה כלומר שנעלמה מהם מתניתין דמים שאובים ומי גשמים שנתערבו בחצר ובעוקא וכו' שכתבתי לעיל דמשמע מינה בהדיא דבלא רוב מים כשרים לא מתכשרי מים שאובים ע"י המשכה ואני אומר שאין [מאותה הוראה] הוכחה שנעלמה אותה משנה מהם דאפשר דהוו ידעי לה ולא פסקו כמותה משום דהוו מפרשי לה כפירוש רבינו שמשון דאתיא דלא כרבי אליעזר ב"י ודלא כרבנן דפליגי עליה כדמשמע בסוף פ"ק דתמורה ואפילו אי הוו סברי דראב"י היא איכא למימר דלא פסקו כמותה משום דס"ל דלא קי"ל כוותיה ואע"ג דסתם תנא כוותיה לא קי"ל כההוא סתמא מדחזינן דכי אתא רבין אמר ר"י שאובה שהמשיכוה כולה [כשירה] וכיון דסתמא אמר הכי משמע דהכי הלכתא ולא כסתם מתניתין : ועדיין יש לדקדק בדברי רבינו שכתב מקוה שיש בו כ' סאה ומשהו מים כשרים והיה ממלא ושואב חוץ למקוה והמים נמשכים ויורדים וכו' הרי הוא כשר ואפילו השלימו לאלף סאה ששאובה שהמשיכוה כשירה אם היה רוב ארבעים סאה מן הכשר ומשמע דהא כראב"י אתיא דאמר מקוה שיש בו כ"א סאה וכו' פותקן למקוה ואח"כ כתב וכן גג שהיה בראשו כ' סאה ומשהו מי גשמים וכו' ששאובה שהמשיכוה כולה כשירה ומשמע דהיינו כרבנן וכדאמר רבין שהמשיכוה כולה כשירה והיאך רבינו מזכי שטרא לבי תרי דמעיקרא פסק כראב"י והדר פסק כרבנן. וי"ל שרבינו סובר דה"פ דשמעתא התם מדקאמרה מאן תנא דסבר אין מים שאובים פוסלים את המקוה אלא לפי חשבון ראב"י היא משמע דאיכא רבנן דפליגי עליה דראב"י ואמרי דמים שאובים פוסלים את המקוה שלא לפי חשבון כלומר דאפילו קדמו רוב כשרים והמשיך לתוכן י"ט סאין שאובין פסלי א"כ הא דקאמר רבין שאובה שהמשיכוה כולה כשירה כלומר שאם היו כ"א סאה מי גשמים ועירה י"ט סאין שאובין בלא המשכה שנפסלו כולם ואח"כ המשיכם כולם למקום אחר כשרים כמאן דלא כרבנן דהא לא מכשרי שאובה ע"י המשכה כלל ודלא כראב"י דאם איתא דהוה מכשר בה אם איתא דרבנן פליגי עליה לא הוה שתיק מינה כי היכי דלא נימא דעד כאן לא הכשר אלא כשהמשיך הי"ט שאובים לתוך הכ"א כשרים שלעולם היו הכשרים בכשרותם אבל היכא שעירה השאובים לתוך הכשרים בלא המשכה שנפסלו הכשרים מודה לרבנן דפסלי [אפילו המשיכם אח"כ] הילכך ע"כ לומר דליכא מאן דפליג על ראב"י ואע"ג דמשמע דיחידאה איתמר איכא דכוותה בפרק ארבע מיתות דהשתא רבין אגמרן דאע"ג דמדברי ראב"י לא משמע דשרי אלא בשהמשיך י"ט שאובים לתוך כ"א כשרים הוא הדין דשרי בעירה הי"ט שאובים בלא המשכה ואחר כך המשיך את כולם דהא ליכא למימר שאע"פ שבעת שעירה הי"ט שאובים בלא המשכה נפסל הכל מ"מ כיון שהמשיך הכל כשרים ופסולין יחד עדיף טפי מהיכא דלא המשיך אלא הי"ט שאובים בלבד הילכך שני דינים הללו שקולים ונקט חד מינייהו ולא הם למינקט אידך משום דכיון דליכא מאן דפליג עליה שפיר ילפינן חד דינא מחבריה. אי נמי ה"פ הא ודאי דרבנן פליגי אראב"י מדנקיט לה בלישנא דיחידאה ואי כדקאמרת מאן תנא דאמר אין מים שאובים פוסלים את המקוה אלא לפי חשבון ראב"י משמע דרבנן דפליגי אראב"י לחומרא פליגי וכמ"ש לעיל וא"כ דרבין דלא כמאן דלא כראב"י דהא ע"כ לא שרי ראב"י אלא בשעירה הי"ט שאובים לתוך הכ"א כשרים בדרך המשכה ולא בשעירה אותם שלא בדרך המשכה שכבר נפסלו ושוב לא תועיל בהם המשכה הילכך ע"כ לומר דרבנן דפליגי אראב"י לקולא פליגי וכרו אפילו בשעירה הי"ט שאובים בלי המשכה אע"פ שנפסלו כולם כיון שחזר והמשיכן הוכשרו מאחר דאיכא רבייה והמשכה ופוסק רבינו כרבנן דרבים נינהו וגם דרבין אמר ר"י אתי כוותייהו ולפיכך כתב תחילה דהיכא דהמשיך הי"ט שאובים דכשר דכ"ע מכשרי בה ואח"כ כתב שאפילו עירה הי"ט שאובים בלא המשכה שנפסל הכל אם חזר והמשיך הכל הוכשר כרבנן דפליגי אראב"י וכדרבין וזה נראה עיקר :

פ"ה א מקוה שנפלו אליו שלשה לוגין מים שאובים וכו' עד מצטרף לשלשה לוגין. בפ"ג דמקואות מכלי אחד משנים משלשה מצטרפין מד' אין מצטרפין בד"א בזמן שהתחיל השני עד שלא פסק הראשון ובד"א בזמן שלא נתכוון לרבות אבל אם נתכוון לרבות אפילו קורטוב בכל השנה מצטרפין לשלשה לוגין ומשמע לי דנתכוון לרבות היינו שכשהוא מטיל אותם מים שאובים למקוה הם על דעת לרבות מי המקוה שיהא בו מים בשפע ולא יחסר על ידי טבילות שיטבלו בו אז מצטרפין אפילו קורטוב בכל שנה אבל אם לא הטיל על דעת זו בזה אמרו מד' אין מצטרפין והטור ורבינו ירוחם פירשו בע"א : ומ"ש בין שקדמו השאובים וכו'. בפרק ב' דמקואות וכחכמים דאמרי בין בתחילה בין בסוף שיעורה בשלשה לוגין : ומ"ש כיון שנפלו שלשה לוגין מים שאובים לתוך ארבעים סאה נפסל הכל ונעשה שאוב נראה כסותר למ"ש בפ"ד דק"ה שיש בו ארבעים סאה מים שאינם שאובים ושאב בכד ושפך לתוכו כל היום כולו כשר וכ"כ עוד בספ"ו ומשמע מדבריו שם דאפילו נשאב ושפך על דעת לרבות מי המקוה קא מכשר ומאי י"ל דלתוך ארבעים סאה דנקט הכא כשהם ארבעים סאה עם השלשה שאובים שנפלו איירי אבל אם היו מ' סאה שלמים חוץ כשרים כולם לא נפסלו במים שאובים שנפלו לתוכן וכיוצא בזה פירש רבינו שמשון התוספתא דקתני שתי בריכות של מ' מ' סאה זו ע"ג זו ונפלו שלשה לוגין מים לעליונה ונפתקו ובאו לתחתונה כשרים שאני אומר שלמו מ' סאה עד שלא ירדו שלשה לוגין. וכיוצא בזה כתב רבינו בפ"ב דערלה שפירש הירושלמי מתניתין הערלה מעלה את הכלאים כיצד סאה ערלה שנפלה למאתים :

ב שנים שהטילו זה לוג ומחצה וכו'. משנה פ"ג דמקואות וכחכמים : ומ"ש גבי סוחט כסותו והגביהה. הוא מדתנן בפ"ז דמקואות גבי מקוה שיש בו מ' סאה מכוונות וכו' הטביל בו את הסגוס והעלהו ומקצתו נוגע במים טהור פירוש סגוס בגד עב של צמר והרבה מים נבלעים בו וכל זמן שמקצתו במים אין המים שבתוכו נחשבים שאובים כל זמן שלא העלהו לגמרי מן המים ומטהר המקוה אבל אם העלהו כולו מים שבתוכו שאובים והמקוה נחסר והמים שמתמצים מתוכו למקוה פוסלין אותו הרי שכל זמן שמקצתו נוגע במים אין המים שבתוכו נחשבים כשאובים :

ג המטביל כר וכו'. פ"ז דמקואות. ומ"ש אבל הקופה והשק וכו'. שם בפ"ו :

ד מקוה שיש בו שלש גומות וכו'. בפ"ג דמקואות וכת"ק וכתב הר"ש משמע דדוקא שידוע אבל ספק פסול :

ה שני מקואות אין בכל אחד מהן מ' סאה וכו' אבל מקוה שאין בו ארבעים סאה וכו'. שם בפ"ג ודלא כרבי יהושע אלא כרבי יוסי וכחכמים :

פר

שאין בו מ' סאה שנפל לתוכו שלשה לוגין מים שאובין ואח"כ נחלק לשנים וריבה מים כשרים על כל אחד מהן הרי אלו פסולין שכל המקוה כולו שנפסל כמים שאובין הוא חשוב וכאילו כל מימיו נשאבו בכלי: **ו** בור שהוא מלא מים שאובים והאמה נכנסת לו ויוצאת ממנו לעולם הוא בפיסולו עד שתחשב שלא נשארו מן השאובין שהיו בבור שלשה לוגין. מקוה שנפל לתוכו מים שאובין ונפסל ואחר כך ריבה עליו מים כשרים עד שנמצאו הכשרים ארבעים סאה הרי הוא בפיסולו עד שיצאו כל המים שהיו בתוכו ויפחתו השאובין משלשה לוגין. כיצד מקוה שיש בו כ' סאה מי גשמים ונפל לתוכו סאה מים שאובים ואח"כ הרבה עליו מים כשרים. הרי זה בפיסולו עד שידע שיצאו ממנו כ' סאה שהיו בו וחמשה קבין ויותר מרביע הקב ולא נשאר מן הכל שנפסל חוץ מפחות משלשה לוגין. וכן אם עשה מקוה שיש בו מ' סאה מים כשרים ועירבו עם המקוה הזה הפסול טהרו אלו את אלו: **ז** המסלק את הטיט לצדדים. ונמשכו ממנו שלשה לוגים למקוה ה"ז כשר. היה תולש הטיט ומגביהו בידו והבדילו מן המקוה לצדה ונמשכו ממנו שלשה לוגין הרי אלו פוסלין: **ח** גיים העובר ממקום למקום. וכן בהמה העוברת ממקום למקום וזלפו בידיהן וברגליהם שלשה לוגין למקוה ה"ז כשר. ולא עוד אלא אפילו עשו מקוה בתחילה ה"ז כשר: **ט** מקוה שאין בו מ' סאה ונפל לתוכו פחות משלשה לוגין מים טמאין שאובין ה"ז כשר לחלה ולתרומה וליטול מהן לידים. *ופסולין להקוות עליהן. ירדו עליהן גשמים ורבו עליהן הרי אלו כשרים להקוות עליהם. נפל לתוכו שלשה לוגין מים שאובין טמאים ה"ז פסול לחלה ולתרומה וליטול ממנו לידים. ופסולין להקוות עליו. ירדו גשמים ורבו עליהן הרי הן כשרין לחלה ולתרומה וליטול מהן לידים ופסולין להקוות עליהן עד שיצאו כל המים הראשונים שנעשו כולן כשאובין ולא ישאר מהן אלא פחות משלשה לוגין. וכן מקוה שיש בו מ' סאה חסר דינר ונפלו לתוכו שלשה לוגין מים שאובין טמאין ה"ז פסול לחלה ולתרומה וליטול ממנו לידים ופסולין להקוות עליהן. נפל לתוכו פחות משלשה לוגין מים אפילו כולן טמאין ואח"כ נפלו לתוכו משקל דינר מי גשמים שהשלימו כשר. כשם שטהור לטבילה כך טהור לכל דבר:

השגת הראב"ד

*ופסולין להקוות עליהן. א"א זה שיבוש אלא כשרים להקוות עליהן ולענין חלה ותרומה יש מחלוקת בנוסחא ומסתברא כאותה שיש בה כ"ז פסול לחלה לתרומה ולידים עד שירבו או עד שישטופו ולעולם כשרים להקוות עליהם:

פרק ששי

א כל [א]הכלים המקבלין שהלכו המים עליהן או שנפלו מתוכן הרי אלו שאובין ופוסלין את המקוה. והוא שיעשו לקבלה. אפילו היו כלים שאין מקבלין טומאה כגון כלי אבנים וכלי אדמה הרי אלו פוסלין:

א כמג עשין רמח:

ו בור שהוא מלא מים שאובים וכו'. שם: ומ"ש מקוה שיש בו עשרים סאה מי גשמים וכו' וכן אם עשה מקוה וכו'. שם גבי מקוה שאין בו ארבעים סאה ונפלו לו שלשה לוגין מים שאובים והכ"א לעולם הוא בפיסולו עד שילא ממנו מילואו ועוד כילד הבור שבחצר ונפלו לו שלשה לוגין לעולם הוא בפיסולו עד שילאו מלואו ועוד או עד שיעמיד בחצר מ' סאה ויפסקו העליונים מן התחתונים ר"א בן עזריה פוסל אא"כ פסק ופירש רבינו שמשון שיעמיד בחצר ארבעים סאה מקוה כשר למטה מהפסול ופותקו לכשר כדי שיתחברו ויפסק העליון הפסול מן התחתון הכשר כר"מ בספ"ב דחגיגה דאית ליה נוד אסיק וכ"ש אם הכשר למעלה ור"א פוסל דלית ליה נוד אסיק ואפשר דאפילו נוד אחית נמי לית ליה כרבנן דאמרי בתוספתא אין מטבילין לא בתחתונה ולא בעליונה אא"כ פסק שפסקו מימיו וילאו ממנו מילואו ועוד עכ"ל. ורבינו נראה שפוסק כרבנן דלית להו אפילו נוד אחית לענין מקואות ולפיכך השמיט וכתב וכן אם עשה מקוה שיש בו ארבעים סאה מים כשרים ועירבו עם המקוה הזה הפסול טהרו אלו את אלו ולא כתב שאפילו הוא עליון או תחתון כשר ואע"פ שיש לדחות שסתם דבריו לומר דבכל ענין כשר בפ"ח גבי שלש גומות שבנחל יתבאר דלית ליה נוד אחית והא דתנן והאמה נכנסת לו ויוצאה ממנו פירש רש"י דהיינו מרזבות של גשמים כלומר דאפילו היתה אמת המים נובעין אפילו אינה אלא כל שהוא היתה מטהרת את המים השאובים שבבור:

ז המסלק את הטיט לצדדין וכו'. בפ"ב דמקואות וכת"ק:

ח גיים העובר ממקום למקום וכו'. תוספתא דמקואות פ"ג ר' יוסי אומר זילף בידיו וברגליו שלשה לוגין למקוה פסול הוליכו עם הקרקע כשר לגיון העובר ממקום למקום וכן *שיירא העוברת ממקום למקום וזלפו בידיהם וברגליהם שלשה לוגין למקום כשר ולא עוד אלא אפילו עשו מקום בתחילה כשר ופירש הרא"ש לגיון הוא חיל רוכבי סוסים וכן שיירא ואם עשו מקוה ברגלי בהמות כשר אבל אדם שזילף בידיו או ברגליו שלשה לוגין למקוה חסר פסלו עכ"ל אבל מדברי רבינו שמשון נראה שאינו מחלק בין אדם לבהמה שכתב וזילפו בידיהם וברגליהם שלשה לוגין למקוה כשר עם הקרקע קאמר ובמה שמינו הוליכו עם הקרקע פירש דהיינו המשכה שמערה חוץ למקוה והם נמשכים למקוה ע"כ ולפ"ז הא דתניא ולא עוד אלא אפי' עשו מקוה בתחילה כשר כמ"ד שאובה שהמשיכוה כולה כשירה היא אבל למאן דלא מכשר אלא כשהמשיך רובא ליתא להאי תוספתא ורבינו משמע לו שהוא מפרש התוספתא שהעבירו ע"ג קרקע או שניתנו ע"י דריסת רגלי אדם או בהמה כשר שאין חילוק בין אדם לבהמה לענין זה וי"ל דהא דא"ר יוסי זילף בידיו וברגליו שלשה לוגין למקוה פסול מפרש רבינו דלא ע"י נתיזה היה אלא שנטל בידיו וברגליו שלשה לוגין והטילן למקוה ולפי שהיה מפרש כן לא הוצרך לכתוב דברי ר"י דמדין המסלק את הטיט הוא נלמד:

ט מקוה שאין בו ארבעים סאה וכו': כתב הראב"ד ופסולים להקוות עליהם א"א זה שיבוש אלא כשרים להקוות עליהן וכו'. ובאמת שכדברי הראב"ד כתב ר"ש בתוספתא דמקואות פ"ק כי שם הוא מקום דינים אלו דקתני גבא שאין בו ארבעים סאה ונפל לתוכן פחות משלשה לוגין מים טמאים פסולים לחלה ולתרומה וליטול מהם לידים וכשרים להקוות עליהם, ירדו גשמים רבו ושטפו כדברי ב"ש וב"ה אומרים רבו אע"פ שלא שטפו וכדברי ר"ש שטפו אע"פ שלא רבו כשרים לחלה ולתרומה וליטול מהם לידים וכשרים להקוות עליהם וכילד רבו אע"פ שלא שטפו כדברי ב"ה מקוה שהוא מחזיק ארבעים סאה ובתוכו י"ט סאה ונפל לתוכו פחות משלשה לוגין מים שאובים טמאים

טמאים כיון שנפל לתוכו כ"א סאה של מי גשמים טהורים מפני שרבו וכיצד שטפו אע"פ שלא רבו כדברי ר"ש מקוה שהוא מחזיק כ' סאה ובתוכו י"ט סאה ונפלו לתוכו פחות מג' לוגין מים שאובים טמאים כיון שנפל לתוכו סאה אחת של מימי גשמים טהורים מפני ששטפו וכמה שטפו כל שהן, נפלו לתוכו שלשה לוגין מים שאובים טמאים פסולים לחלה ולתרומה וליטול מהם לידי' ופסולין להקוות עליהן וירדו גשמים ושטפו כדברי ב"ש וכדברי ב"ה רבו אע"פ שלא שטפו וכדברי ר"ש שטפו אע"פ שלא רבו כשרים לחלה ולתרומה וליטול מהם לידים ופסולים להקוות עליהם עד שילא ממנו מילואו ועוד או זהו מילואו ועוד מקוה שהוא מחזיק עשרים סאה ובתוכו י"ט סאה ונפלו לתוכו שלשה לוגין מים שאובים טמאים, רבו מי גשמים והמלאו לעולם הוא בפיסולו עד שילא ממנו מילואו ועוד דבר מועט למעט שלשה לוגין, מקוה שיש בו מ' סאה חסר קורטוב ונפלו לתוכו שלשה לוגין מים שאובים טמאים פסולים לחלה ולתרומה וליטול מהם לידים ופסולין להקוות עליהם, פחות משלשה לוגין אפילו כולם טמאים כיון שנפל לתוכו קורטוב אחד של מימי גשמים טהורים וכשם שטהורים לטבילה כך טהורים לכל דבר ע"כ לשון התוספתא. ורבינו נראה שהיה גורס בבא דרישא נמי פסולים להקוות עליהם ואע"פ שפחות מג' לוגין מים שאובים אינם פוסלים את המקוה וא"כ כשרים להקוות עליהם שאני הכא דסני פחות משלשה לוגין מים שאובים כוו טמאים ולפיכך הם פסולים להקוות עליהן ומיהו ה"מ כשלא רבו הכשרים הנקוים עליהם כגון שהיו במקום כ' סאה או יותר מים כשרים כשנפלו הפחות משלשה לוגין מים שאובים טמאים דכיון דכי מקוה עלייהו להשלימם לשיעור מקוה אין מים האחרונים רבים על הראשונים נפסלו ואפילו מרבה מים יותר ממה שצריך לשיעור מקוה דלא חשיבא רבייה אלא במאי דצריך לשיעור מקוה אבל אם מים כשרים שהיו במקוה בעת שנפלו הפחות משלשה לוגין הללו היו פחותים מכ' סאה דהשתא כי מקוה עלייהו להשלימם לשיעור מקוה הוו מים בתראי רבים על מים דהוו בריכא כשר. וס"פ דרבינו מקוה שאין בו מ' סאה וכו' כלומר יש בו מים כשרים שיעור חצי מקוה או יותר ונפל לתוכו פחות משלשה לוגין מים טמאים שאובים פסולים להקוות עליהם, ירדו עליהם גשמים ורבו עליהם כלומר אבל אם שיעור המים הראשונים היה מועט עד שכשירדו גשמים וישלימו למ' סאה נמצא שמים האחרונים רבים על הראשונים כשרים. כנ"ל לפרש למימרא דבדוקא נקטה תוספתא מקוה שהוא מחזיק ארבעים סאה אלא דאי הוה ס"ל לרבינו הכי לא היה סותם דבריו לפיכך נראה דבכל ענין שרבו מים אחרונים על מים ראשונים הוכשרו. ובין כך ובין כך ליתא דנקט רבינו גבי ירדו עליהם גשמים וכו' כשרים להקוות עליהם אינו נוח לי ומאי להקוות עליהם דקאמר הכי הל"ל כשרים לטבול בהם. ואפשר דמשום דלא פסיקא ליה מילתא שיהא בהם מ' סאה דהא אפשר דמים קמאי הוו מועטים שאפילו עם מים אחרונים שרבו עליהם אין שם מ' סאה לפיכך כתב כשרים להקוות עליהם לומר דמים טמאים שנפלו בו נתבטלו וממילא משמע שאם יש שם ארבעים סאה כשר לטבול בו: ומ"מ קשה דקתני סיפא מקוה שיש בו ארבעים סאה חסר קורטוב ונפלו לתוכו פחות משלשה לוגין אפי' כולם טמאים כיון שנפל לתוכו קורטוב של מי גשמים טהורים לטבילה ולכל דבר והא קתני רישא דכל שלא רבו מים אחרונים על הראשונים פסולים וי"ל שרבינו מפרש דמאי לן בין מקוה שאין בו מ' סאה כלומר שאין בו אלא כ"ט או פחות למקוה שיש בו ארבעים סאה חסר קורטוב דכיון שיש עליו שם מ' סאה לא פסלוהו בכל פחות משלשה לוגין מים טמאים:

פ"ו **א** כל הכלים המקבלים וכו'. ריש פ"ד דמקואות:

*[כן הוא [illegible] הכ"מ אבל רבינו גרס [illegible] בספרים]

ב כל כלי שלא נעשה לקבלה אע"פ שהוא מקבל אינו פוסל את המקוה. כגון הסלונות שהמים נמשכין מהן אף ע"פ שהן רחבים באמצע ומקבלין אין פוסלין את המקוה בין שהיו של מתכת או של חרס: ג השוקת שבסלע אינו פוסל את המקוה לפי שאינה כלי. אבל כלי שחיברו בסלע פוסל את המקוה אף ע"פ שחיברו בסיד. ניקבה מלמטה או מן הצד כשפופרת הנוד כשירה ואינה פוסלת את המקוה: ד הלוקח כלי גדול כגון חבית גדולה או עריבה גדולה ונקבו נקב המטהרו וקבעו בארץ *ועשאהו מקוה ה"ז כשר. וכן אם פקק את הנקב בסיד ובבנין אינו פוסל והמים הנקוין בתוכו מקוה כשר. סתמו בסיד או בגפסים עדיין הוא פוסל את המקוה עד שיקבענו בארץ או יבננה. ואם הוליכו על גב הארץ ועל גב הסיד ומירח בטיט מן הצדדין הרי זה כשר: המניח

השגת הראב"ד

*ועשאהו מקוה ה"ז כשר. א"א דבר זה אינו מחוור להטביל בתוכו אלא שאין המים היוצאים ממנו פוסלים את המקוה אבל להטביל בתוכו עד שיהו המים שבתוכו מעורבים עם המקוה בנקב שהוא כשפופרת הנוד ר"י אומר בכלי גדול ד' טפחים וקטן ברובו הרי ר"י שהוא מתיר בהטבלה בתוך כלי ורבנן מיהא כשפופרת הנוד בעו ואע"פ שהשידה והתיבה בכלי שניקב בכדי טהרתו הוא ועוד אין אפשר שלא יהא בקרקעיתו ודפנו חרס הראוי לקבל טומאה על ידי יהודו להשתמש בו ונמצאת טבילה זו בכלים:

כסף משנה

ב כל כלי שלא נעשה לקבלה וכו'. שם סילון שהוא נקוב מכאן ומכאן ורחב באמצע אינו פוסל מפני שלא נעשה לקבלה:

ג השוקת שבסלע וכו'. משנה שם השוקת שבסלע וכו' אינה פוסלת את המקוה היתה כלי וחיברה בסיד וכו' פוסלת את המקוה ניקבה מלמטה או מן הצד ואינה יכולה לקבל מים כל שהו כשירה וכמה יהא בנקב כשפופרת הנאד אמר רבי יהודה בן בתירא מעשה בשוקת יהוא שהיתה בירושלים והיתה נקובה כשפופרת הנאד והיו כל טהרות שבירושלים נעשות על גבה ושלחו ב"ש ופחתוה שב"ש אומרים עד שיפחת רובה ופירש הרא"ש השוקת שבסלע שחקקוה בסלע ואינה חשובה כלי הואיל ומתחלתה נחקקה בסלע וה"ה אם קבע האבן וחיברו בקרקע ואח"כ חקקו כדאיתא בפרק המוכר את הבית אבל אם היתה כלי ואח"כ חיברה חשובה כלי ופוסלת את המקוה. כמה יהא בנקב שפשא דמתניתין קאי אמאי דסליק מינה כמה יהא בנקב לבטלו מתורת כלי שלא יפסול את המקוה מחמת שאיבה ומייתי עובדא דשוקת יהוא שהיתה נקובה כשפופרת הנאד כדי שלא יפסלו המים המקלחים בתוכה אבל בפ"ק דיבמות (דף ט"ו) מייתי הך דשוקת יהוא על ענין עירוב מקואות כשפופרת הנאד ומשמע שלא היו הרבעים שהם בשוקת והיה מחובר למקוה שלם בנקב כשפופרת הנאד ומילתא באפי נפשה היא ולא קאי ארישא אבל ניקבה דרישא לא בעי כשפופרת הנאד כיון שהנקב הוא למטה בשוקת ואינה יכולה לקבל מים כ"ש נתבטלה מתורת כלי ובתוספתא פליגי תנאי בהא דתניא קסלין המקלח מים בכרכים אם היה נקוב כשפופרת אינו פוסל את המקוה ואם לאו פוסל את המקוה הלכה זו עלו בני אסיא שלשה רגלים ולרגל השלישי הכשירו להם אפילו נקב כמחט אמר ר"א ברבי יוסי הלכה זו הוריתי ברומי לטהרה וכשבאתי אצל חבירי אמרו לי יפה הוריתי בד"א מן הצד אבל מלמטה אינו פוסל את המקוה ואם היה מקבל כל שהו מן הנקב ולמטה פוסל את המקוה פירוש כל זה מדברי חביריו שאמרו לו יפה הוריתי דבד"א דבעינן כשפופרת הנאד מן הצד אבל אם ניקב בשוליו אינו פוסל אם ניקב כמלא מחט ואם היה מקבל כל שהוא פי' שנקוב מן הצד כשפופרת הנאד וגבוה מעט מהשוליים ומקבל מן הנקב ולמטה מים כל שהו פוסל את המקוה וסוגיא דיבמות במקומה הסיא דשוקת יהוא בעירוב מקואות ס"ל כתנא דסבר מלמטה מהני נקב כל שהוא הילכך צריך לשנות שפשא דמתניתין ולומר דמילתא באפי נפשה היא ולא קאי ארישא וכתב ר"מ נראה דהלכה כר"א ברבי יוסי דמעשה רב וחביריו נמי הודו לו דיפה הורה וסתמא דגמרא מייתי להא דשוקת יהוא לענין עירוב מקואות אלמא לא קיימא אניקבה מלמטה לענין כלי המקוה דהתם לא בעינן כשפופרת אלא כמלא מחט וכר"א ברבי יוסי וכן בפסקי רבינו שמחה בניקבה למטה בשוליה שאין יכול לקבל מים לא בעינן כשפופרת הנאד וכן הביא רבינו שמשון ראיה מן התוספתא דלמטה בשוליה סגי בנקב כל שהוא ולמדנו מזה שמותר לעשות גיגית גדולה של עץ או שוקת אבן ויעשה למטה בשוליים נקב כל שהו ויושיבנה על הארץ וימשוך לתוכה מים ויטבול בה עכ"ל: ומ"ש ויושיבנה על הארץ כך מפורש בתוספתא דקתני עלה הסיא דר"א ברבי יוסי פקקו בסיד ובבנין אינו פוסל את המקוה בסיד ובגפסים פוסל את המקוה על גבי הארץ ועל גבי סיד וגפסים או שמירחו בטיט מן הצדדין אינו פוסל את המקוה ופירש רבינו שמשון והרא"ש בסיד ובבנין שהביא סיד וצרורות ופקק בו הנקב לא חשיבא סתימה אבל בסיד וגפסים יחד חשיבא סתימה מעלייתא וחשיב כלי הושיבו על גבי הארץ כלומר לא סתם הנקב אלא הושיבו על הארץ כדי שלא יצאו המים או על גבי סיד וגפסים או שמירח הנקב מן הצדדים אכתי לא הוי כלי ואינו פוסל את המקוה: ובהוך דברי רבינו שכתב כאן משמע לי שהוא מפרש מתניתין כפשטא דכמה יהא בנקב קאי למאי דסליק מיניה דהיינו לענין לבטלו מתורת כלי שלא יפסול המקוה מחמת שאיבה קאמר כמה יהא בנקב כשפופרת הנאד ולפ"ז צ"ל בההיא דפ"ק דיבמות דהרי שוקת יהוא היו בירושלים חדא שהיו מטבילים בתוכה ולא היה בה מ' סאה אלא על ידי עירובה עם מקוה שבצדה על ידי נקב שביניהם ועוד שוקת יהוא אחרת היתה שהיו המים נמשכים בה ויורדים למקוה ועשו בה נקב לבטלה מתורת כלי והיינו הך דתנן במסכת מקואות ושיעורא דנקב דעירוב מקואות ושיעורא דלבטלו מתורת כלי שוים הם דתרווייהו הוי כשפופרת הנאד ואע"ג דתרווייהו קתני כל טהרות שהיו בירושלים נעשות על גבה אין למדין מן הכללות וקצת הטהרות היו נעשות בשוקת זו ובזמן אחר היו כל הטהרות נעשות בשוקת זו ואף אם נאמר דדא ודא אחת היא ובין הכא ובין התם לא לענין עירוב מקואות מיתניא אלא לענין נקב המבטלה מתורת כלי וכפשטא דמתניתין דמסכת מקואות והא דקאמר עלה התם ותנן עירוב מקואות כשפופרת הנאד בעביה ובחללה כשתי אצבעות חוזרות למקומן לא מייתי לה אלא ללמוד ממנה שיעורא דשפופרת הנאד כמה הוי ולא לומר דההיא דשוקת מיתניא לענין עירוב מקואות כלל:

ד ומ"ש רבינו הלוקח כלי גדול כגון חבית גדולה וכו'. נראה שטעמו מההיא דתניא בתוספתא קסלין המהלך מים בכרכים והוא ז"ל מפרש דקסלין היינו שדרך כרכים להניח במקום מוצא המים חבית גדולה או עריבה גדולה של חרס ושם מתכנסין כל המים הבאים לכרך ומשם יפרדו לקלח המים לכל מעיינות הכרך וסובר ז"ל דהלכה כר"א ברבי יוסי כיון שהודו לו חביריו וסובר עוד דמאי דאמר ר"א ברבי יוסי הלכה זו הוריתי ברומי לטהרה פירושו הוריתי דשיעור נקב דקסלין להכשירו למקוה יהא כשיעורו לטהרה דהיינו כמוציא זית שזהו שיעור המטהר לכלי חרס מידי טומאה לגמרי כמבואר בדבריו פרק י"ם מהלכות כלים. ומה ששנינו בתוספתא בד"א מן הצד וכו' כיומא דמילתא דת"ק הוא ואינו ענין לדברי ר"א ברבי יוסי ומשמע ליה ז"ל דלענין לטבול בתוכו איתניא תוספתא ולהכי נקט קסלין שהוא כלי דסתמו שהוא מחזיק מים מרובים שיש בהם כדי לטבול בתוכו ולפיכך כתב ה"ז כשר כלומר למדנו דלהטביל ולטבול בתוכו נמי כשר וגבי סתמו בסיד או בגפסים כתב עדיין הוא פוסל את המקוה כלישנא דתוספתא לאשמועינן דלא מיבעיא דאין טובלים בתוכו אלא מיפסל נמי פסיל את המקוה דכיון דאכתי כלי הוא הוה ליה מים שאובים ופוסלים את המקוה וכל היכא דאין מימיו פוסלים את המקוה משום דלא חשיב כלי כשר לטבול בו וכן מ"ש בסמוך אבל כלי שחיברו בסלע פוסל את המקוה ניקבה מלמטה או מן הצד כשפופרת הנאד כשירה ואינה פוסלת את המקוה היינו לומר דכיון דניקב כשפופרת הנאד לא חשיב כלי וכשר לטבול בו וא"צ"ל שאינו פוסל את המקוה. ואם תאמר הרי שם כתב כלי סתם ואף כלי חרס במשמע והצריך בו שיהא בנקב כשפופרת הנאד והיכי מכשר ביה הכא בנקב המטהרו דהיינו במוציא זית וי"ל דהתם שאני שחיבר הכלי בסלע בעודו שלם כדמשמע מדבריו שאמר שהיה שלם בשעה שחיברו בסלע לא נתבטל שלימותו עד שינקוב נקב כשפופרת הנאד אבל הכא שניקבו ואח"כ קבעו וכדקתני ונקבו וקבעו בארץ כיון שניקב נקב המטהרו מידי טומאה ונפל שם כלי מיניה קודם שקבעו שפיר דמי א"נ דכלי שקבעו בסלע דקאמר בכלי אבנים דומיא דשוקת דנקט ברישא ומשום דכלי אבנים אינם מקבלים טומאה לא שייך לשעורי בהו בכדי טהרה הלכך משערינן בהו כשפופרת הנאד אי נמי אפי' אם ת"ל דכלי שחיברו בסלע כל כלי במשמע ואפי' כלי חרס איכא למימר דגזרו ביה משום דשוקת שבסלע כשירה בלא שום נקב ואיכא למיחש דאתו למיטעי ולאכשורי בכלי שחיברו בסלע בלא שום נקב ולפיכך הצריכו בכלי שחיברו בסלע לעשות נקב גדול כשפופרת הנאד כי היכי דליהוי היכרא במילתא ומ"ם אע"ג השידה והתיבה שנים אין מטבילין בהם אא"כ היו נקובים כשפופרת והיא משנה בפ"ו דמקואות הטעם שלא הצריכו בהם נקב המטהרם כמו שאמרו בכלי חרס נראה דהיינו משום דכלי חרס שאני דשיעור המטהרם הוי בציר משפופרת הנאד הילכך כיון דבטל שם כלי מינייהו בנקב במוציא זית בהכי סגי אבל בשידה ותיבה שהם כלי עץ ששיעור המטהרן גדול מאד שהוא במוציא רמון לאו חכמים דלבטלו מתורת כלי לענין מקוה דלא סגי ליה בכשפופרת הנאד שהיא שיעור המספיק לענין עירוב מקואות דהא"נ דלבטלו מכלי לענין טומאה צריך שיהיה נקב יותר גדול דלשיעורא דלטומאה ושיעורא להוד ושיעורא דלענין מקואות להוד: ומ"ש וכן אם פקק את הנקב בסיד ובבניין אינו פוסל וכו'. מבואר שכל זה מהתוספתא שהבאתי לעיל אלא שרבינו ז"ל מפרש דתוספתא אשמעינן דלאכשורי מים שבחבית או עריבה של חרס הללו סגי בעינן חדא דנוקב נקב המטהרו דהיינו במוציא זית ועוד צריך שיקבענו בארץ דומיא דקסלין או שיהיה בו הוכחה שהוא דבר של בנין ולא דבר של כלי או שיורי כלי ומש"ה קתני שאם פקקו בסיד ובבניין כלומר בצרורות וכיוצא בהן כעין בנין לא חשיב כלי כלל ולפיכך אינו פוסל את המקוה וה"ה דכשר לטבול בו אלא איידי דבעי למינקט סיפא פוסל נקט רישא אינו פוסל אבל כשסתמו בסיד או בגפסים לבד כיון דאין דרך בנין בכלו לבדם בלא אבנים או צרורות נמצא שחסר אחד מהתנאים הצריכים לבנין הלכך עדיין שם כלי או שיורי כלי עליו ופוסל את המקוה כמו שהיה פוסל קודם שסתמו ובתר הכי קתני שאע"פ שלא קבעו בארץ דהיינו קבורה בארץ כדרך הקסלין וגם לא בנאו בצרורות אלא שהושיבו על הארץ ומירח מן הצדדין בטיט להדביק שכלי לארץ כשר ולא מיבעיא אם הושיבו על הארץ אלא אפי' הושיבו על גבי סיד וגפסים ומירח בטיט מן הצדדין להדביקו לסיד וגפסים כשר שמאחר שהסיד והגפסים על הארץ הם עומדות כארעא במיכתא ניכהו וכל שמירח מן הצדדין בטיט חשיב כקבוע וכשר ואע"פ שכתוב בתוספתא או שמירחו מפרש לה רבינו כאילו כתוב ומירחו ואפשר שכך היתה גירסתו בתוספתא. ומ"מ איכא למידק אמאי כתב והוליכו על גבי הארץ וכו' ולא כתב והניחו על גבי הארץ ולפיכך נראה שאפשר לפרש דס"ק אם גרר על גבי הארץ או על גבי הסיד ונסתם הנקב מחמת שנדבק בו באותה גרירה ואח"כ מירח בטיט מן הצדדין כלומר סביבות הנקב כדי להעמיד מה שנדבק בו בשעת גרירה כשר והשתא הוי שפיר כבנין שמה שנדבק בו ע"י הגרירה הוי כצרורות ומירוח הטיט הוי במקום סיד שממין בבנין ומש"ה כשר כנ"ל לפרש לדעת רבינו: וכתב הראב"ד ועשאהו מקוה הרי זה כשר א"א דבר זה אינו מחוור להטביל וכו'. ואני אומר שמ"ש רבי יהודה אומר בכלי גדול ארבעה טפחים וכו' הוא במשנה השידה והתיבה שנים שכתבתיה ואתא לאפלוגי את"ק דאמר כשפופרת הנאד: ומ"ש שהשידה והתיבה בכלי מנוקב בכדי טהרתו הוא איני יודע לו טעם דהא התם שידה ותיבה דעץ ניגהו וכלי עץ שיעור טהרתן בכמוציא רמון והוי טפי טובא מכשפופרת הנאד דמכשר ביה ת"ק: ומ"ש אין אפשר שלא יהא בקרקעיתו ודפנו חרס הראוי לקבל טומאה וכו' ונמצאת טבילה זו בכלים יש לתמוה עליו אם טענה זו תספיק לשווינהו כלים לענין דטבילה בתוכו הויא טבילה בכלים למה לא מועיל לפסול המקוה במים היוצאים ממנו דחשיבי מים שאובים וכיון דחזינן דלפסול את המקוה לא חשיבי כלים ה"ה דלטבול בתוכו לא חשיבי כלים דמאי חזית לך

לפלוגי

ה המניח טבלא תחת הצינור והרי המים נמשכין על הטבלא ויורדין למקוה אם היה לטבלא דופן הרי זה פוסלת את המקוה ואם לאו אינה פוסלת. זקפה תחת הצינור כדי להדיחה אע"פ שיש לה דופן אינה פוסלת שהרי לא עשאה לקבל: **ו** החוטט בצינור מקום לקבל בו הצרורות המתגלגלין במים כדי שלא ירדו עם המים אם היה הצינור של עץ וחפר בו כל שהוא פוסל שהרי כל המים שיורדין באין מתוך כלי שנעשה לקבלה. ואפילו שקבעו אחר שחקק בו הואיל והיה עליו תורת כלי כשהיה תלוש. אבל אם קבעו בקרקע ואח"כ חקק בו בית קיבול אינו פוסל. ואם היה צינור של חרס אינו פוסל עד שיהיה בחקק כדי לקבל רביעית. אע"פ שנתמלא המקום החקוק שבצינור צרורות המתחלחלין בתוכו הרי הוא בפיסולו ואינו כסתום. ירד לתוך המקום שחקק עפר או צרורות וסתמו ונכבש הרי זה כשר: **ז** הספוג והדלי שהיו בהן שלשת לוגין מים ונפלו למקוה לא פסלוהו שלא אמרו אלא שלשת לוגין שנפלו לא כלי שנפלו בו מים שאובין: **ח** השידה והתיבה שבים אין מטבילין בהן אלא א"כ היו נקובים כשפופרת הנוד. ואם היה שק או קופה מטבילין בהן. וכן המניח ע"ק או קופה תחת הצינור אין המים הנמשכין מהן פוסלין את המקוה: **ט** ניסטרא טמאה שהיא בתוך המקוה ושפתה למעלה מן המים והטביל בה הכלים טהרו מטומאתן. אבל כשיגביהם מן המים עד שהן באויר הניסטרא מתטמא המים שעל גבן מאויר הניסטרא וחוזר ומטמא אותן. וכן מעיין היוצא מתחת התנור הטמא וירד וטבל בתוכו הוא טהור וידיו טמאות מאויר התנור אלא א"כ היו המים למעלה מן התנור כרום ידיו שנמצא כשטבל ידיו למעלה מן התנור שאין כלי חרס מתטהרין במקוה כמו שביארנו: **י** חבית מלאה מים שנפלה לים אפילו לים הגדול הטובל שם לא עלתה לו טבילה אי אפשר לג' לוגין שלא יהיו במקום אחד. וככר של תרומה שנפל לשם נטמא במים השאובין שהרי המים עומדין שם. אבל הנהרות וכיוצא בהן הואיל והם נמשכין ה"ז טובל שם: **יא** מים שאובין שהיו בצד המקוה אף ע"פ שהמים נוגעין במי המקוה לא פסלוהו מפני שהן כמקוה סמוך למקוה. היו השאובין באמצע פוסלין את המקוה: **יב** שתי בריכות זו למעלה מזו וכותל ביניהן והעליונה מלאה מים כשירים והתחתונה מלאה מים שאובין ונקב בכותל שבין העליונה לתחתונה. אם יש כנגד הנקב ג' לוגין מים שאובין נפסלה העליונה מפני שהנקב כאילו הוא באמצע העליונה לא בצדה: **יג** כמה יהיה בנקב ויהיה בו שלשה לוגין הכל לפי הבריכה. אם היתה הבריכה התחתונה מ' סאה צריך שיהיה הנקב אחד מג' מאות וכ' לבריכה. היתה כ' סאה צריך להיות הנקב אחד מק"מ לבריכה וצא וחשוב לפי חשבון זה. שהסאה ו' קבין והקב ד' לוגין והלוג ו' ביצים: **יד** ג' מקואות זה בצד זה בכל אחד מהן כ' סאה מכוונות ואחד מהן שאוב מן הצד וירדו ג' וטבלו שלשתן ונערמו המים מכולן ונתערבו מלמעלה. המקואות כשרים והטובלים טהורים שהרי נעשה הכל ס' סאה מהן מ' כשרים זה בצד זה ואין המים השאובים פוסלין מקוה שיש בו ארבעים סאה כמו שביארנו. היה השאוב באמצע וירדו וטבלו בהן ונערמו המים ונתערבו המקואות. הרי המקואות כשהיו והטובלין טמאין כשהיו שהרי לא נתערבו מ' סאה הכשרין לפי שאינן זה בצד זה שהשאוב מבדיל ביניהן:

פרק שביעי

א **אין** המקוה נפסל לא בשינוי הטעם ולא בשינוי הריח אלא בשינוי מראה בלבד. וכל דבר שאין עושין בו מקוה לכתחילה פוסל

לפלוני בידייהו פיהו בשא איכא למימר דלטעמיה אזיל שסובר שהמים שעוברים בכלים ויוצאים הולה לו אע"פ שפסולים לטבול בהם אם נפלו למקוה לא פסלוהו אבל קשה שלא היה לו להקשות מסברתו לרבינו ועוד דלפי דבריו כי ניקב כשפופרת הנאד נמי לא הוה לן למישרי למיטבל בגויה מההיא טעמא גופיה דהיך אפשר שלא יהא בקרקעיתו ודפנו חרס הראוי לקבל טומאה על ידי ימודו אלא ודאי אע"פ שאילו יחדו להשתמש בו היה בקרקעיתו חרס הראוי לקבל טומאה כיון שלא יחדו להשתמש בו אין עליו תורת כלי:

ה המניח טבלא תחת הצינור וכו'. משנה פ"ד דמקואות ופירש ר"ש אם יש לזבז מד' רוחותיה דאי משלש אין זה בית קיבול: החוטט בצינור וכו' עד ה"ז כשר. שם וכת"ק: ומ"ש ואפי' קבעו אחר שחקק בו וכו'. בפרק המוכר את הבית (דף ס"ה ע"ב) ובפרק מרובה (דף ס"ז):

ז הספוג והדלי וכו' עד כמו שביארנו. פ"ו דמקואות. ופירש ר"ש הספוג והדלי שאין בהם שלשה לוגין בעין אח"כ שגרף עמהם המים הדבוקים בהם וכיון שאין השלשה לוגין בעין לא מיקרי נפלו ולא גזור רבנן ובשר להקוות עליו והרא"ש פירש הספוג שבלועים בו שלשה לוגין מים וכשנפלו למקוה נתערבו המים הבלועין בו עם מי המקוה וכן הדלי שפיו צר וכו שלשה לוגין מים שאובים ונפל למקוה ולא יצאו כל המים שבתוכו אלא נתערבו עם מי המקוה לא פסלוהו שלא אמרו אלא שלשה לוגין שנפלו ונתערבו כולם עם מי המקוה עכ"ל:

ח השידה והתיבה שבים וכו' עד פוסלין את המקוה. משנה בפ"ו דמקואות וכתב ר"ש שק או קופה לא בעו נקיבה כשפופרת הנאד וכו' וכן בסל וגרגותני לא בעיק שיתערבו המים דרך פיו אלא אפי' אין מתערבין אלא דרך הנקבים שבתוכו בטלים מים שבתוכו אגב מי מקוה כיון דמלא נקבים ואין מחזיק מים כלל וכן מוכח בתר הכי עכ"ל:

ט ניסטרא טמאה וכו' מעיין היוצא מן התנור טמא וכו'. ג"ז משנה שם וכתב ר"ש ושפתה למעלה מן המים ואפ"ה כיון דשבר כלי הוא בטלי מימיה אגב מקוה וכשרים להטביל בה כלים והרא"ש כתב ניסטרא שבר כלי והיא טמאה ושפתה חוץ למים אלא שיש בה פגימות בשפתה כמו כלי חרס שנשבר שאין מקום השבר שוה ונכנסים המים לניסטרא דרך אותם פגימות והכלי שהטביל טהרו מטומאתן כי מי המקוה מחוברים למים שבתוכה עכ"ל:

י חבית מלאה מים וכו'. פרק קמא דמכות (דף ד') אמר רב יהודה אמר רב חבית מליאה מים שנפלה לים הגדול הטובל שם לא עלתה לו טבילה חיישינן לשלשה לוגין שלא יהו במקום אחד ודוקא לים הגדול דקאי וקיימא אבל נהרא בעלמא לא ופירש"י הטובל שם באותו מקום לא עלתה לו טבילה שמא כל מים שהיו בחבית עומדים יחד ושמא בא זה ראשו ורובו במים שאובים וזה אחד מהפוסלים את התרומה אבל מדברי רבינו משמע דלעניין עלייה מטומאה ע"י טבילה זו קאמר וקשה שהרי כתב בפ"ד מקוה שיש בו ארבעים סאה אפילו שאב ושפך לתוכו כל היום כולו כשר והתם מקואות קוו וקיימי דומיא דים ואפ"ה מכשיר ואפשר לדחוק ולומר דמשום בא ראשו ורובו במים שאובים קאמר דלא עלתה לו טבילה ולענין פיסול תרומה וכדפירש"י ויותר נכון לומר דלעניין עלייה מטומאה ע"י טבילה זו קאמר ושאני ההיא דפ"ד דמתוך שבאו השאובים בדרך שפיכה הם מתערבים בכל מי המקוה ואין שם שלשה לוגין שאובים במקום אחד משא"כ בחבית שנפלה דלאו דרך שפיכה אתא:

יא מים שאובים שהיו בצד המקוה וכו'. נראה שכתב כן מדתנן בפ"ו דמקואות האביק שבמרחץ בזמן שהוא באמצע פוסל מן הצד אינו פוסל מפני שהוא כמקוה סמוך למקוה ואע"ג דמסיים במתניתין וחכ"א אם מקבלת האמבטי רביעית עד שלא יגיעו לאביק כשר ואם לאו פסול ר"א ברבי צדוק אומר אם מקבל האביק כל שהוא פסול לא חש רבינו לדבריהם משום דס"ל כת"ק:

יב שתי בריכות זו למעלה מזו וכו'. שם המטהרת שבמרחץ התחתונה מליאה שאובים והעליונה כשרים אם יש כנגד הנקב שלשה לוגין פסול כמה יהא בנקב ויהיה בו שלשה לוגין אחד משלש מאות ועשרים לבריכה דברי רבי יוסי ר"א אומר אפילו התחתונה מלאה כשרים והעליונה מלאה שאובים ויש כנגד הנקב שלשה לוגין כשר שלא אמרו אלא שלשה לוגין שנפלו ופסק כרבי יוסי דנימוקו עמו ודבר פשוט הוא דלרבותא נקט רבי יוסי התחתונה מלאה שאובים לומר דאפ"ה פוסלת וכ"ש היכא דעליונה שאובים והתחתונה כשרים וכבר נתבאר שאין המים השאובים פוסלים אלא בשאין בכשרים מ' סאה:

יד שלשה מקואות זה בצד זה. ג"ז שם ומדקדוק דברי רבינו נראה שהוא סובר דהא דקתני המקואות טהורים היינו לומר שלא נפסלו בתערובת השאוב אבל השאוב בפיסולו עומד אבל בפירוש המשנה כתב שגם המקום השאוב כשר מפני שהושק למ' סאה כשירים וכן דעת המפרשים וכן צריך לפרש דבריו פה:

פ"ז א אין המקוה נפסל לא בשינוי הטעם ולא בשינוי הריח. פרק כל הבשר (דף ק"ו) מים שנפסלו מלשתות בהמה אין נוטלין אבל מטבילין ובפ"ק דשבת (דף י"ד) אמרינן שהיו טובלין במי מערות סרוחים: ומ"ש אלא בשינוי מראה לבד. פ"ז דמקואות: ומ"ש וכל דבר שאין עושין בו מקוה לכתחילה וכו'. בר"פ חבית (דף קמ"ד ע"ב): ומ"ש

משנה למלך

פ"ו י חבית מלאה מים כו'. (א"ה עיין במ"ש הרב המחבר לעיל פ"ט מהלכות שאר אבות הטומאה דין א'): **וככר** של תרומה כו'. דברי רבינו הללו צריכין תלמוד שהכר הוה במה נטמא אי"ש במים

כסף משנה

ומ"ש כיצד היין וכו' אינם פוסלין את המקוה בשלשה לוגין וכו'. נלמד מדין שלשה לוגין חסר דינר מים שאובים שנפל לתוכן דינר חלב וכו' שכתב רבינו בס"פ זה ובספ"ק דחולין (דף כ"ה ע"ב) ובפ"ז דמקואות תנן התמד שהחמיץ אינו פוסל את המקוה כלומר בשלשה לוגין: ומ"ש ופוסלים בשינוי מראה אפילו מקוה שיש בו ארבעים סאה וכו'. בפרק ז' דמקואות: וכן מקוה שיש בו כ' סאה וכו'. פשוט הוא שהרי אין כאן לא פיסול שינוי מראה ולא פיסול מים שאובים: ומ"ש ואין הסאה שנפלה עולה וכו'. טעמו משום דבפרק ז' דמקואות לא משכח שיעלו מי פירות את המקוה אלא כשהיו בו ארבעים סאה ונתן סאה ונטל סאה:

ב יש מעלים את המקוה וכו' עד הרי המ' שנשארו מקוה כשר. בפ"ז דמקואות אלו מעלים ולא פוסלים השלג והברד והכפור והגליד והמלח וטיט הנרוק אר"ע היה רבי ישמעאל דן כנגדי לומר השלג אינו מעלה את המקוה והעידו אנשי מידבא משמו שאמר להם לאו והביאו שלג ועשו מקוה בתחילה וסובר רבינו דבשלג דחזינן שהתיר רבי ישמעאל לעשות מקוה בתחילה הוא דמכשרינן ולא גמרינן מינה לאינך דאם איתא לא הוו שתקי מינה במשנה ובתוספתא ומדברי רש"י משמע דאף שלג אם עשה ממנו מקוה שהוא פסול דהא דתנן מעלים את המקוה מעלין היינו משלימין אשלומי אין אבל בפני עצמו לא וא"כ ת"ק דמני שלג בהדי הנך דמעלין סבר דבפני עצמו לא ופליג אר' ישמעאל וקי"ל כת"ק ורבינו סובר דכרבי ישמעאל נקטינן משום דעבד מעשה ומעשה רב אי נמי דתנא קמא נמי כרבי ישמעאל סבר בשלג ומשום אינך נקט ליתנא דמעלין:

וכתב הראב"ד דשלג צריך למעכן ביד שיהא כעין הכפור והברד אבל החפות והלול כמות שהוא לא ונראה שלזה נתכוון רבינו שכתב וריסקו: ומ"ש והשכר*) :

ז מקוה שהדיח בו וכו'. פ"ז דמקואות:

*) עירובין (דף כט:) ת"ע: ומ"ש

ח ומ"ש מי הצבע וכו'. שם בשם רבי יוסי ומשמע דליכא מאן דפליג עליה במקוה:

ט מקוה שנפל לתוכו יין וכו' עד ה"ז לא יטבול בו. שם: ומ"ש והטובל במקום שנשתנה לא עלתה לו טבילה. נלמד ממה שיבא בסמוך:

ומ"ש אפילו חבית של יין וכו'. תוספתא פ"ה דמקואות: כתב הראב"ד לא עלתה לו טבילה א"א בתוספתא הטובל בין במקום היין. ופשוט הוא במשנה פ"ז דמקואות ומבואר בדברי רבינו:

י שלשה לוגין מים שאובים וכו' עד ולא מי פירות. שם וכת"ק ומייתי לה בפ"ק דחולין (דף כ"ז):

יב מקוה שנשתנה וכו'. נלמד הוא מדין הדיח בו סלי זיתים וענבים:

וכתב הראב"ד מצאתי בתוספתא פ"ה מקוה שאין בו מים מ' סאה וכו'. ורבינו שמשון פירש ולא עוד אלא אפילו חזר אחר כך למראיו כשר להקוות עליו עכ"ל נראה מדבריו כשהקוה עליו להשלימו למ' סאה הוא דכשר אבל היין מעלה אותו כדברי הראב"ד ורבינו נראה שלא היה מפרש כפירוש הראב"ד דא"כ לא הוה שתיק מיניה:

פ"ח א כל המעורב למקוה וכו'. רפ"ו דמקואות: ומ"ש גומות הסמוכות לפי המקוה ומקום רגלי פרסות בהמה וכו'. שם בפ"ה מטבילין בחרילין ובנעילין ובפרסת החמור המעורבת בבקעה:

ב חורי המערה וכו'. רפ"ו דמקואות:

ג מחט שהיתה נתונה וכו'. בסוף פרק ז' דמקואות:

ד עוקה שבתוך וכו'. שם:

ה כותל שבין שני מקואות וכו'. רפ"ו דמקואות וכת"ק ופירש רבינו שתי הוא השרוך וכמוהו בכותל מלמעלה למטה וערב הרחב וכמוהו בכותל מימין לשמאל וכן פירש הראב"ד בספר בעלי הנפש ורבינו שמשון והרא"ש פירשו בהיפך:

בכמה

פוסל את המקוה בשינוי מראה. כיצד היין או החלב והדם וכיוצא בהן ממי כל הפירות אינן פוסלין את המקוה בג' לוגין שלא אמרו אלא מים שאובין. ופוסלין בשינוי מראה אפילו מקוה שיש בו מאה סאה ונפל לו לוג יין או מי פירות ושינה את מראיו פסול. וכן מקוה שיש בו כ' סאה מים כשרים או פחות מזה ונפל לתוכו סאה יין או מי פירות ולא שינו את מראיו הרי אלו כשירים כשהיו. ואין הסאה שנפלה עולה למדת המקוה, ואם נוסף על הכ' כ' אחרים מים כשירים הרי זה מקוה כשר: **ב** יש מעלין את המקוה ולא פוסלין פוסלין ולא מעלין לא מעלין ולא פוסלין: **ג** ואלו מעלין ולא פוסלין. השלג. והברד. והכפור. והגליד. והמלח. וטיט הנרוק. כיצד מקוה שיש בו מ' סאה חסר אחת ונפל לתוכו סאה מא' מאלו ה"ז עולה למדתו והרי המקוה כשר ושלם. נמצאו מעלין ולא פוסלין. אפילו הביא מ' סאה שלג בתחילה והניחן בעוקה וריסקו שם ה"ז מקוה שלם וכשר: **ד** ואלו פוסלין ולא מעלין. מים שאובין בין טהורין בין טמאים. ומי כבשים. ומי שלקות. והתמד עד שלא החמיץ. והשכר. כיצד מקוה שיש בו מ' סאה חסר משקל דינר ונפל מאחד מאלו משקל דינר לתוכן אינו עולה למדת המקוה ולא השלימו. ואם נפל מאחד מהן שלשה לוגין מהן פוסלין את המקוה: **ה** ואלו לא פוסלין ולא מעלין. שאר המשקין. ומי פירות. והציר. והמורייס. והתמד משהחמיץ. כיצד מקוה שיש בו מ' סאה חסר אחד ונפל מאלו סאה לתוכן לא העלהו והרי המים כשרים כשהיו שאין אלו פוסלין אלא בשינוי מראה כמו שביארנו: **ו** ופעמים שאלו מעלין את המקוה. כיצד מקוה שיש בו מ' סאה ונפל לתוכו סאה מאחד מאלו והזר ולקח סאה ממנה הרי המ' שנשארו מקוה כשר: **ז** מקוה שהדיח בו סלי זיתים וענבים. ושינו את מראיו כשר: **ח** מי הצבע פוסלין את המקוה בשלשה לוגין. ואין פוסלין אותו בשינוי מראיו: **ט** מקוה שנפל יין או מוהל או שאר מי פירות ושינו את מראיו ונפסל כיצד תקנתו ימתין עד שירדו גשמים ויחזרו מראיו למראה מים. ואם היה במקוה מ' סאה מים כשרים ממלא ושואב לתוכן עד שיחזרו מראיו למראה מים. נפל לתוכו יין או מוהל וכיוצא בה ונשתנה מראה מקצתו, אם אין בה מראה מים שלא נשתנה כדי מ' סאה ה"ז לא יטבול בו. והטובל במקום שנשתנה לא עלתה לו טבילה, אפילו חבית של יין שנשברה בים הגדול ומראה אותו מקום כמראה של יין הטובל באותו מקום *לא עלתה לו טבילה: **י** שלשה לוגין מים שאובין שנפל לתוכן אפילו משקל דינר יין ושינה מראיהן והרי מראה הכל מראה יין ונפלו למקוה לא פסלוהו אלא אם שינו את מראיו: **יא** שלשה לוגין חסר דינר מים שאובין שנפל לתוכן דינר חלב או מי פירות והרי מראה הכל מים ונפלו למקוה לא פסלוהו עד שיפלו שלשה לוגין מים שאובין שאין בהן תערובת משקה אחר ולא מי פירות: **יב** מקוה שנשתנה מראה מימיו מחמת עצמו ולא נפל לו דבר ה"ז כשר לא אמרו אלא שנשתנה *מחמת משקה אחר:

השגת הראב"ד

*לא עלתה לו טבילה. א"א בתוספתא הטובל בין במקום היין בין במקום המים כאילו לא טבל ובשאין בו מראה מים מ' סאה קאמר אבל אם יש בו מ' סאה מראה מים טובל במקום המים:

השגת הראב"ד

*מחמת משקה אחר. א"א מצאתי בתוספתא מקוה שאין בו מים מ' סאה ונפל לתוכו יין ונשתנו מראיו אינו נפסל בשלשה לוגין ולא עוד אלא אפילו חזרו מראיו לכמות שהיו כשר פי' כיון שחזר למראה יין הרי הוא כאילו כולו יין ושוב אינו נפסל בשלשה לוגין מים נפקא מינה שאם חזרו למראה מים כשר ולא עוד אלא שהיין עולה לו למ' סאה מתוך שהמים שהזרו יין מעטר אף היין שנפל בהם מיעטר שהם מותך את זה וזה מותך את זה כך נ"ל ולפי שהיתה לו נמידות כסכנים וסירגמים:

פרק שמיני

א כל המעורב למקוה הרי הוא כמקוה ומטבילין בו. גומות הסמוכות לפי המקוה, ומקום רגלי פרסות בהמה שהיו בהן מים מעורבין עם מי המקוה כשפופרת הנוד מטבילין בהן: **ב** חורי המערה וסדקי המערה מטבילין בהן אע"פ שאין המים שבהן מעורבין עם מי המקוה אלא בכל שהוא: **ג** מחט שהיתה נתונה על מעלות המקוה והיה מוליך ומביא במים כיון שעבר עליה הגל טהורה: **ד** עוקה שבתוך מקוה אם היתה הקרקע המבדלת בין העוקה והמקוה בריאה ויכולה להעמיד את עצמה אין מטבילין במים שבעוקה עד שיהיו מעורבין עם המקוה כשפופרת הנוד. ואם אינה יכולה להעמיד את עצמה אפילו אינן מעורבין אלא בכל שהוא מטבילין בהן: **ה** כותל שבין ב' מקואות שנסדק לשנים מצטרפין ואם היה בשניהן מ' סאה מטבילין בכל אחד

משנה למלך

במים שנטמאו משום שטובל בהם כמ"ש רבינו בפ"ט מהלכות אבות הטומאה דין ד'. הא ליתא דהא איתעביד השקה בהו ומהני להו וכמ"ש בפ"ב מהלכות טומאת אוכלין דף כ"א ומסכתא זה כתבו רפ"ו ותוספות דמיירי במשקין דאין להן טהרה במקוה ודברי רבינו נ"ע:

ו כמה הוא שיעור הנקב וכו'. שם עירוב מקואות כשפופרת הנאד כעביה וכחללה בשתי אצבעות חוזרות למקומן ואיתא בפ"ק דיבמות (דף ט"ו) ובחגיגה פ"ג ופי' חוזרות למקומן שהן מתהפכות בריוח בחלל הנקב: ומ"ש ואינם בגודל אלא שתי אצבעות ראשונות וכו'. בתוספתא שתי אצבעות שאמרו בבינוניות של כל אדם ולא מארבע בטפח: כל שיעמוד כשפופרת הנאד וכו'. בפרק שני דמקואות ודלא כרשב"ג: ספק שיש בנקב וכו'. שם:

ז מטהרין את המקואות וכו'. ג"ז שם ופי' רבינו שמשון העליון כגון שני מקואות בשיפועו של הר העליון אין בו מ' סאה והתחתון יש בו מ' סאה או יותר מביא סילון ונותן ראשו אחד בעליון וראשו אחד בתחתון וצריך להעמיק ראשו העליון בתוך המקוה החסר עד שירדו למטה שיהו מושקים למטה למקוה השלם כחוט השערה ליחשב כמקוה אחד וטובל אפי' בעליון ופעמים שלמעלה מגיעים המים עד שפת הסילון ובראשו של מטה מועטים כחוט השערה ולכך נקט מניח ידיו תחתיו שלא יצאו מים להון כשמתמלא עד שעה שהשיק ולכך נקט הרחוק מן הקרוב ולא חיישינן שמא בא אדם והפסיק השקתו דלא עלתה לו טבילה וקשיא היאך מתחברים ע"י כחוט השערה וגבי כותל קתני כשפופרת הנאד או כקליפת השום ונראה לפרש דלא איירי הכא בחסר אלא בשלם אלא שהוא שאוב ומשיקו לכשר להכשירו וסגי בחוט השערה דהוי לו בשאובה דרבנן ושמא מטעם זה לא חיישינן בסילון אפי' יהא קטפרס עכ"ל: כתב הראב"ד שאין הסילונות פוסלים את המקוה א"א בתוספתא ואם היה הסילון כפוף כל שהוא פוסלו וכו'. ואני אומר דהא דתנן בפ"ד דמקואות סילון שהוא צר מכאן ומכאן ורחב מן האמצע אינו פוסל מפני שלא נעשה לקבלה הויא תיובתיה דהראב"ד אלא ע"כ לומר דהאי תוספתא איירי כשעשאו כפוף על דעת קבלה:

ח שלש גומות שבנחל וכו'. תוספתא פ"ז דמקואות שלש גומות שבנחל העליונה והתחתונה של כ' כ' סאה והאמצעית של מ' סאה וכו' רבי יהודה אומר רבי מאיר היה אומר מטבילין בין בתחתונה בין בעליונה ואני אומר בתחתונה ולא בעליונה וחכ"א בין כך ובין כך אין מטבילין אלא באמצעית שיש בה מ' סאה ופסק כחכמים ונראה מדברי רבינו שאינו מפרש מחלוקתם בגוד אחית וגוד אסיק כדמשמע בפרק אין דורשין אלא באם המים הנזחלים מערבין המקואות וצריך טעם למה שינה ממאי דמשמע בגמרא דמפרש פלוגתייהו וי"ל דהיא היא דמאיזה טעם אין המים הנזחלין מערבין את המקואות משום דלית ליה לא גוד אסיק ולא גוד אחית. וכתב הריב"ש בתשובה וז"ל והא דמשמע בפרק אין דורשין דבגוד אחית לא פליגי דלכ"ע אמרינן היינו ר"מ ור"י אבל רבנן דפליגי עלייהו בתוספתא ס"ל דאין קטפרס לעולם חיבור אפי' ע"י גוד אחית עכ"ל. ולי נראה שרבינו מפרש שלא אמרו בפרק אין דורשין דפליגי בגוד אסיק אלא

אחד מהן. ואם נסדק לערב אין מצטרפין עד שיהיה במקום אחד כשפופרת הנוד. נפרץ הכותל מלמעלה אם נתערבו המים למעלה מן הכותל כקליפת השום על רוחב שפופרת הנוד מצטרפין: ו כמה הוא שיעור הנקב שהוא כשפופרת הנוד ברוחב שתי אצבעות בינוניות של כל אדם והוזרות בו. ואינן בגודל אלא שתי אצבעות ראשונות מן הד' שבפס היד. כל שיעמוד כשפופרת הנוד ממעט ואפילו בדברים שהן מברייתו של מים. ספק יש בנקב כשפופרת הנוד ספק אין בו אין מצטרפין מפני שעיקר הטבילה מן התורה וכל שעיקרו מן התורה אף ע"פ ששיעורו הלכה ספק שיעורו להחמיר: ז מטהרין את המקואות העליון מן התחתון והרחוק מן הקרוב. כיצד מביאין סילון של חרס או של אבר וכיוצא בהן שאין הסילונות *פוסלין את המקוה ומניח את ידיו תחתיו עד שיתמלא מים ומושכו ומשיקו עד שיתערב המים שבסילון עם מי המקוה כאחד אפילו כשערה דיו והרי שני המקואות שהסילון ביניהן כמקוה אחד: ח ג' גומות שבנחל התחתונה והעליונה של כ' סאה והאמצעית של מ' ושטף של גשמים עובר בתוך הנחל אע"פ שהוא נכנס לתוכן ויוצא מתוכן אין זה עירוב. ואין מטבילין אלא באמצעית שאין המים הנזחלין מערבין אא"כ עמדו: ט טיט רך שהפרה שוחה ושותה ממנו ה"ז נמדד עם המקוה. היה עבה עד שאין הפרה שוחה ושותה אינו נמדד עמו: י מקוה שיש בו מ' סאה מים וטיט מטבילין בטיט ובמים. באי זה טיט מטבילין בטיט הרך שהמים צפין על גביו. היו המים מצד אחד והטיט הרך מצד אחר מטבילין במים ולא בטיט: יא כל שתחילת ברייתו מן המים כגון יבחושין אדומין מטבילין בו. ומטבילין בעינו של דג: יב מקוה שיש בו מ' סאה מכוונות וירדו שנים וטבלו זה אחר זה אף ע"פ שרגליו של ראשון נוגעות במים הראשון טהור והשני בטומאתו שהרי חסרו המים ממ' סאה. הטביל בו תחילה כגום עבה וכיוצא בו והגביהו אם היתה מקצת הסגום נוגעת במים הרי הטובל באחרונה טהור שהרי המים כולן מעורבין. הטביל בו את המטה וכיוצא בה אע"פ שדחק רגלי המטה בטיט עבה שבקרקע המקוה עד שצפו המים עליה למעלה הרי זו טהורה שהרי לא נטבעו בטיט עד שטבלו במים תחלה. הטביל בו יורה גדולה הרי זו טמאה כשהיתה מפני שהמים ניתזין ויוצאין חוץ למקוה ונמצא חסר ממ'. כיצד יעשה מורידה דרך פיה והופכה במקוה ומטבילה ומעלה אותה דרך שוליה כדי שלא יהיו המים שבתוכה שאובים ויחזרו למקוה ויפסלוהו: יג מקוה שמימיו מרודדין כובש אפילו חבילי קש וחבילי קנים בתוך המים ומן הצדדין עד שיערמו המים למעלה ויורד וטובל לתוכן:

השגת הראב"ד

*פוסלין את המקוה. א"א בתוספתא ואם היה הסילון כפוף כל שהוא פוסל וקשיא לי שהרי אמרו במשנה הכלים הטהורים שבכלי חרס הסילונות אע"פ שהם כפופים ואע"פ שמקבלים ואולי אע"פ שהן טהורין לעצמן מ"מ כיון שבני קבלה הם ומקבלין פוסלין למקוה מידי דהוה אכלי גללים וכיוצא בהן מפני שהם עליהן תורת כלי קיבול:

אלא ר"מ ורבי יהודה אבל חכמים טעמייהו משום דאין מים הנחלים מערבים את המקואות:

ט טיט רך שהפרה שוחה ושותה ממנו וכו'. בפ"ב דזבחים (דף כ"ב):

י מקוה שיש בו מ' סאה מים וטיט וכו'. בסוף פ"ב דמקואות וכרבי יהושע:

יא כל שתחילת ברייתו מן המים וכו'. בפ"ב דזבחים ואמרינן בגמרא אפי' בעיניה כמי ופירש"י אפי' אם כל המקוה נעשה מהם: ומ"ש ומטבילין בעינו של דג. ג"ז שם ופירש"י דג גדול שנימוק שומן עינו בחורו:

יב מקוה שיש בו מ' סאה מכוונות וכו'. בפ"ז דמקואות וכת"ק ובפ"ב דחגיגה (דף י"ט) אמרו שלא נחלקו אלא במעלות דרבנן אבל לעלות מטומאה גמורה לטהרה ד"ה טמא: הטביל בו תחילה סגוס עבה וכו'. שם וא"ת מאחר שפסק רבינו בסמוך כת"ק דשני טמא אע"פ שרגליו של ראשון נוגעות במים היאך פסק בהטביל בו סגוס עבה והגביהו אם היה מקצת הסגוס נוגע במים הטובל באחרונה טהור שהרי כולם מעורבים ומאי שנא מרגליו של ראשון נוגעות במים תירץ הריב"ש בתשובה שהסגוס עבה הוא בולע את המים ואינו כמו האדם שאין המים בלועים בעצם חלקיו אלא בשטח גופו וכיון שטופח על גופו אינו חיבור הרי נחסרו המים אבל הסגוס העבה הוא בלוע הרבה מן המים ולזה כשקצתו הוא במים הרי הוא כאילו כל המים הבלועים בנגד בקצתו של מעלה נוגעים במים שבקצתו שבתוך המים והרי כל המים מעורבים למקוה עכ"ל. וק"ל על תירוץ זה דמה לי שיהיו בלועים בעצם חלקיו ומה לי שיהא טופח על גופו ומה טעם הוא לומר בשביל שהסגוס בלוע מים הרבה יהיה חיבור ומ"מ וכיון שטופח שעל גופו אינו חיבור קשה שזהו מערכה על הדרום לכן נ"ל שהטעם משום דכשהגביה קצת הסגוס אינו כ"כ קטפרס כמו שהוא האדם ועי"ל שהטעם מפני שאין על האדם אלא טופח ואפשר שבקצת מקומות נגוב ונמצא שאינו חיבור:

הטביל בו את המטה וכו'. בספ"ז דמקואות: הטביל בו יורה וכו'. תוספתא פ"ו דמקואות:

יג מקוה שמימיו מרודדין וכו'. משנה ספ"ז דמקואות:

פ"ט א שש מעלות במקואות וכו'. בריש מקואות מי גבאים מי בורות שיחין ומערות ומי תמציות שפסקו ומקואות שאין בהם מ' סאה ומסיים בה כשרים לחלה וליטול מהם לידים:

ומ"ש שהם שאובים כתב הראב"ד הואיל ואינם מתטמאין אלא לרצון א"א כבר כתבתי עליהן וכו'. וגם אני כתבתי שם טעם לדברי רבינו: ומ"ש והוא שיטול מהם בכלי כמו שביארנו כתב הראב"ד והוא שיטול מהם בכלי א"א ואם אינם שאובים וכו'. כבר כתבתי בטור א"ח סימן קנ"ט שדעת רש"י כדעת רבינו שאין טבילת ידים מועילה אפילו לחולין אלא במים שראוי להטביל בהם כל גופו והילכך מים מכונסים בקרקע אע"פ שאינם שאובים

פרק תשיעי

א שש מעלות במקואות זו למעלה מזו. הראשון מי גבאים. ומי בורות שיחין ומערות. וכיוצא בהן ממים המכונסין בקרקע אף ע"פ שהן שאובין ואף ע"פ שאין בהן מ' סאה *הואיל ואינן מתטמא אלא לרצון כמו שביארנו הרי הן בחזקת טהורין וכשירין לעשות מהן עיסה המטובלה לחלה וליטול מהן לידים *והוא שיטול מהן בכלי כמו שביארנו למעלה:

השגת הראב"ד

*הואיל ואינן מתטמאין. א"א כבר כתבתי עליהן בהלכות טומאת אוכלין פט"ו מה שנראה לי בדברים הללו:

* והוא שיטול מהם בכלי. א"א ואם אינן שאובין אע"פ שאין בהם מ' סאה מטבילין בהם כמחובר ואיתא בהא מילתא בחולין:

ב למעלה מהן מי תמצית שלא פסקו אלא עדיין הגשמים יורדין וההרים בוצצין והן נמשכין ונקוין ואינן שאובין אבל אין בהן מ' סאה הרי הן כשרין לתרומה וליטול מהן לידים ומטביל בהן את המים שנטמאו. פסקו הגשמים ולא פסקו ההרים מלהזחיל עדיין הן מי תמצית. פסקו ההרים ואינן בוצצין הרי אלו כמי גבאין: ג החופר בצד הים ובצד הנהר ובמקום הבצין הרי הן כמי תמצית שלא פסקו: ד החופר בצד המעיין כל זמן שהיו באין מחמת המעיין אע"פ שפוסקין וחוזרין ומושכין הרי הן כמי מעיין. פסקו מלהיות מושכין הרי הן כמי גבאין: ה למעלה מהן מקוה שיש בו מ' סאה מים שאינם שאובין שבו טובל כל אדם טמא חוץ מן הזב הזכר ובו מטבילין את כל הכלים הטמאים ואת הידים שמטבילין לקדש כמו שביארנו: ו למעלה מזה המעיין שמימי מועטין והרבו עליו מים שאובין שוה למקוה שאין מטהרין במים הנמשכין ממנו אלא במים הנקוין ועומדין באשבורן ושוה למעיין שהוא מטהר בכל שהוא שהמעיין אין למימיו שיעור אפילו כל שהן מטהרין: ז למעלה מזה המעיין שלא נתערב בו מים שאובין אבל מימיו *מוכים כגון שהיו מימיו מרים או מלוחים שהרי הוא מטהר בזוחלים והן המים הנגררים ונמשכין מן המעיין: ח למעלה מזה המעיין שמימיו מים חיים שבהן בלבד טובלים בו הזבים הזכרים ולוקחין מהן לטהרת המצורע ולקדש מי חטאת. מה בין מעיין למקוה המקוה אינו מטהר אלא במ' סאה והמעיין מטהר בכל שהוא. המקוה אינו מטהר אלא באשבורן והמים הנזחלים ממנו אינן מטהרין והמעיין מטהר בזוחלים. המקוה לא תעלה בו טבילה לזבים והמעיין אם היו מימיו מים חיים הזב טובל בהן: ט מעיין שמימיו יוצאין ונמשכין לתוך השוקת ואח"כ יוצאין מן השוקת ונזחלין הרי כל המים שבשוקת ושחוץ לו פסולין. היו מקצתן נמשכין על שפת השוקת אפילו כל שהוא הרי המים שחוץ לשוקת כשרים שהמעיין מטהר בכל שהוא. היו מימיו נמשכין לתוך בריכה שהיא מים ונקוין שם הרי אותה הבריכה כמקוה. היה יוצא חוץ לבריכה ה"ז פסול לזבים ולמצורעים ולקדש מי חטאת עד שידע שיצאו כל מי המקוה שהיו בתוך הבריכה: י מעיין שמימיו נמשכין ע"ג כלים שאין להן בית קיבול כגון שלחן וספסל וכיוצא בהן ה"ז כמקוה ובלבד שלא יטביל על גבי הכלים: יא *מעיין שהיו אמות קטנות נמשכות ממנו ורבה עליו מים שאובין לתוך המעיין עד שגברו המים שבאמות ושטפו *הרי הן כמעיין לכל דבר. היו מימי המעיין עומדים ואינן נמשכין ורבה עליו מים עד שמשכו ממנו אמות המים הרי המים שמשוכין שוין למקוה לטהר באשבורן בלבד ושוין למעיין לטהר בכל שהוא: יב כל הימים מטהרין בזוחלין ופסולין לזבים ולמצורעים ולקדש בהן מי חטאת:

המים

השגת הראב"ד

*מעיין שהיו אמות קטנות. א"א וזהו שמושך כנדל:

*הרי הן כמעיין לכל דבר. א"א תוספתא ואינו מטהר בזוחלין אלא עד מקום שהיה יכול להלך בתחלתו:

[*במשנה ספ"ח דפרה נשנה במשנה המלוחים והפושרים ורבינו כתב המים במקום פושרים וכ"כ במשנה ח' פ"א דמקואות וכאן לא כתב לא המין ולא פושרין וצ"ע]:

שאובים אם אין בהם מ' סאה אין מטבילין בהם הידים ואע"פ שהרב רבינו יונה והרשב"א סוברים כדעת הראב"ד כבר כתבתי שם שלשון התוספתא מסייע לרבינו:

ב למעלה מהם מי תמצית שלא פסקו וכו'. שם בריש מקואות למעלה מהם מי תמציות שלא פסקו ומשיים בה כשרים לתרומה וליטול מהם לידים: ומ"ש אבל אין בהם מ' סאה. הכי משמע מדקתני בתר הכי למעלה מהם מקוה שיש בו מ' סאה אלמא דעד השתא מיירי כשאין בו ארבעים סאה:

ומ"ש ומטביל בהם את המים שנטמאו וכן מ"ש פסקו הגשמים וכו'. תוספתא בפרק [ראשון] דמקואות:

ג החופר בצד הים וכו' עד הרי הן כמי גבאין. תוספתא בפ"ק וא"ת למה לא חילק בחופר בצד הנהר בין כל זמן שהיו באים מחמת הנהר כמו שחילק בחופר בצד המעיין ואפשר לדחוק ולומר דה"ה דתני במעיין והוא הדין לנהר ועי"ל דנהר אינו חשוב כמעיין לענין זה משום דבנהר הרבה פעמים רבים טופפים על הזוחלים אבל קשה מחופר בצד הים לכן נ"ל דים הגדול ונהרות כיון שאין דינם כמעיין לענין מי חטאת כמ"ש רבינו בפ"ו מהלכות פרה הוא הדין שהם מוחלקים ממנו לענין זה:

ה למעלה מהם מקוה שיש בו מ' סאה וכו' עד ולקדש מהם מי חטאת. משנה בפ"ק דמקואות:

ח מה בין מעיין למקוה וכו' והמעיין מטהר בכל שהוא. בת"כ ולאו דוקא בכל שהוא אלא כ"מ שגופו עולה בבת אחת ור"י סובר דהא דמעיין מטהר בכל שהוא דוקא לכלים אבל לא לאדם ורבינו אע"פ שלא כתב בפירוש שמטהר בכל שהוא לאדם מ"מ מדכתב קודם לכן דמקוה שיש בו מ' סאה שבו טובל כל אדם טמא חוץ מן הזב ובו מטבילין כלים שכתב אח"כ למעלה מזה המעיין שמימיו מועטין וכו' שהמעיין אין למימיו שיעור וכו' גם לטבילת אדם שכתב לעיל בסמוך קאי:

ומ"ש המקוה אינו מטהר אלא באשבורן וכו' המקוה לא תעלה בו טבילה לזבים וכו'. מבואר פ"ק דמקואות ובכלל מ"ש רבינו טבילה לזבים ה"ה למצורעים ולקדש מהם מי חטאת וסמך על מ"ש לעיל בסמוך:

ט מעיין שמימיו יוצאים וכו'. רפ"ה דמקואות: היו מימיו נמשכים לתוך בריכה וכו'. שם העבירו על גבי בריכה והפסיקו הרי הוא כמקוה חזר והמשיכו פסול לזבים ולמצורעים ולקדש מהם מי חטאת עד שידע שיצאו הראשונים ונראה שמפרש רבינו דמתני' בבריכה מליאה מי מקוה עסקינן והא דקתני מתניתין והפסיקו היינו לומר שמי המעיין היו יורדין לבריכה ולא היו יוצאים חוצה לה ולפיכך הרי הוא כמקוה דכיון דאין מי המעיין נמשכים ויוצאים מהבריכה אע"פ שעדיין קילוח מי המעיין יורדין לתוכה אינם מעלים את המים שבתוך הבריכה מדין מקוה ואם אח"כ המשיכו כלומר שעשה שימשך ויצא מהצד האחר פסול לזבים וכו' עד שידע שיצאו המים הראשונים שירדו מהמעיין לבריכה דכיון שנקוו בבריכה פסק מינייהו שם מים חיים ולפיכך פסולים לזבים וכו' ומ"מ דינם כמעיין לענין טבילה שמאחר שמי המעיין נכנסים לה ויוצאים ממנה מעלים הם את המים שבבריכה להיות כמעיין:

י מעיין שמימיו נמשכים וכו'. שם ופסק כר"י:

יא מעיין שהיו אמות קטנות נמשכות ממנו וכו'. שם מעיין שהוא מושך כנדל ריבה עליו והמשיכו הרי הוא כמו שהיה היה עומד וריבה עליו והמשיכו שוה למקוה לטהר באשבורן ולמעיין להטביל בו בכל שהוא ופירוש משנה זו מבואר בדברי רבינו וכן פי' הרא"ש אבל הראב"ד כתב הרי הן כמעיין לכל דבר א"א תוספתא ואינו מטהר בזוחלין אלא עד מקום שהיה יכול להלך בתחלתו עכ"ל. ורבינו והרא"ש שלא חילקו בין מקום שהיה זוחל בו מתחלתו למקום שנתרחב נ"ל שהם מפרשים דהכיא תוספתא פליגא אמתניתין דלא מפלגא ביניהו ומדברי הר"ן משמע שרבינו סובר דהלכה כהיא תוספתא דמפלגא ביניהו ואיני יודע מנין לומר כן דאם איתא הו"ל לפלוגי בינייהו בהדיא ולא למיסתמא סתומי: ומלשון רבינו שכתב וריבה עליו מים שאובים לתוך המעיין משמע דהא דתנן ריבה עליו והמשיכו הרי הוא כמו שהיה במרבה בגומת המעיין דוקא היא שאם הוא השיבות מימיו ומבטלים כל המים הבאים עליהם אבל ריבה במקום משך המעיין למטה אם רבו נוספין עליו נפסל מלטהר בזוחלין ואם רבו שאובים עליו נפסל מלטהר אפילו באשבורן דכיון דרובו שאובין הו"ל כאילו כולו שאובין שהרי מדכתב וריבה עליו מים שאובים לתוך המעיין משמע דבריבה לתוך גומת המעיין דוקא מיירי וכן נראה מדבריו בפירוש המשנה שכתב על מתני' דמעיין שהוא מושך כנדל וריבה עליו שפך מים שאובים בעיקר המעיין וכ"כ הר"ן בפשיטות שזהו דעת רבינו אבל ק"ל שמאחר שמי המעיין מטהרים בכ"ש אפילו בזוחלין לא גרעו ממקוה שיש בו ארבעים סאה וכיון דבמקוה שיש בו ארבעים סאה אפילו נפלו עליו כל מים שאובים שבעולם לא פסלוהו ה"ה למים הנזחלין מן המעיין לכך נ"ל דלתוך המעיין שכתב כאן ובעיקר המעיין בפיר' המשנה לא אגומת המעיין דוקא קאי דבמים הנמשכים וניגרים מן המעיין נמי שייך למימר בהו הני לישני בתוך המעיין ועיקר המעיין ואפשר שכתב הני למעוטי היכא דריבה המים שאובים מחוץ למים הניגרים מהמעיין ונתפשטו השאובים ונגעו במים הנגרים מהמעיין דכל כה"ג אפי' נוגעים בגומת המעיין עצמו לא נתבטלו במי המעיין:

יב כל הימים מטהרין בזוחלין וכו'. שם פ"ח דפרה ובפ"ה דמקואות כל הימים כמקוה שנאמר ולמקוה המים קרא ימים דברי ר"מ ר"י אומר הים הגדול כמקוה לא נאמר ימים אלא שיש בו מיני ימים הרבה ר"י אומר כל הימים מטהרים בזוחלין ופסולים לזבים ולמצורעים ולקדש מהם מי חטאת ומשמע דהלכה כר"י וכן פסקו רבינו והרא"ש ופירש"י בפרק שמנה שרצים ר"י אומר כל הימים ויש הגדול תורת מעיין עליהם לענין שהם מטהרין בזוחלין וכן פי' רבינו שמשון אבל רבינו פירש אמר ר"י שאר הימים זולת הים הגדול נחשבים כמעיין לענין שיטהרו בזוחלין ושהמימות הניגרים הנזחלים מכולם יטהרו בכ"ש כמעיין ונחשבים כמקוה לענין שהם פסולים למי חטאת ולטהרת מצורע ולטבילת הזב עכ"ל ונראה מתוך דבריו ז"ל שהוא מפרש דמודה רבי יוסי בים הגדול שהוא כמקוה ואינו מטהר בזוחלין וכך הם דבריו בפ"ו מהלכות פרה לחלק בין ים הגדול לשאר ימים כמו שאכתוב לשונו בסמוך אבל בכאן פסק סתם כל הימים מטהרים בזוחלין וכו' ולא חילק בין ים הגדול לשאר ימים ובפ"ו מהלכות פרה כתב הים הגדול כמקוה ואינו כמעיין לפיכך אין ממלאין ממנו לקידוש וכל הנהרות פסולים לקדש מהם מי חטאת ושאר הימים כמעיין והמים הנגררים משאר הימים והם הנקראים זוחלים פסולים והזוחלים מן המעיין הרי הם כמעיין וכשרים עכ"ל. והרי כאן שתי סתירות אחת בענין ים הגדול כמ"ש והשנית ששם כתב שם"ר ימים כמעיין ומשמע דכשרים למלאות מהם לקידוש כדין מעיין כגונא דרישא דקתני גבי ים הגדול שהוא כמקוה וכאן כתב שכל הימים פסולים לקדש מהם מי חטאת ומתוך כך נ"ל שרבינו סובר דלכולהו תנאי לענין טבילת שאר טמאים כל המים דינם כמעיין ליטהר בין באשבורן בין בזוחלין ולא איפליגו אלא לטבילת זבים ומצורעים וקידוש מי חטאת דכתיב בהו מים חיים דר"מ סבר כולהו ימים כמקוה ופסולים להני תלת מילי דבעי מים חיים ורבי יהודה סבר דים הגדול הוא דמיפסיל להני תלת מילי אבל שאר ימים כשרים אף להנך תלת מילי בין בזוחלין בין באשבורן כדין מעיין ואתא רבי יוסי למימר לרבי יהודה שפיר קא אמר לפלוגי בין ים הגדול לשאר ימים ומיהו לאו לאכשורי שאר ימים להנך תלת מילי בין בזוחלין בין באשבורן

אלא

יג המים הזוחלין מן המעיין הרי הם כמעיין לכל דבר. והמנטפין מן המעיין אע"פ שהן טורדין הרי הם כמקוה ואין מטהרין אלא בארבעים סאה עומדין. ופסולין לזבים ולמצורעים ולקדש בהן מי חטאת. היו הזוחלין מן המעיין מתערבין עם הנוטפין *[ממנו אם רבו הזוחלין על הנוטפין] הרי הכל כמעיין לכל דבר. ואם רבו הנוטפים על הזוחלין וכן אם רבו מי גשמים על מי הנהר אינן מטהרין בזוחלין אלא באשבורן. לפיכך צריך להקיף מפץ וכיוצא בו באותו הנהר המעורב עד שיקוו המים ויטבול בהן: **יד** נוטפין שעשאן זוחלין כגון שסמך למקוה המנטף טבלא של חרס חלקה והרי המים נזחלין ויורדין עליה הרי הן כשרין. וכל דבר שמקבל טומאה ואפילו מד"ס אין מזחילין בו: **טו** זוחלין שקלחן בעלי אגוז כשרים כשהיו שאין עלי האגוז הלח שהוא צובע חשוב ככלים: **טז** מי גשמים הבאין מן המדרון והנם נזחלין ויורדין אע"פ שהיו מתחילתן ועד סופן מ' סאה אין מטבילין בהן כשהן נזחלין עד שיקוו וינוחו באשבורן מ' סאה. הרי שהקיף כלים ועשה מהן מחיצות עד שנתקבץ ביניהן מ' סאה ממים הנזחלין מן הנשמים ה"ז טובל בהן. וכלים שעשה מהן הגדר לא עלתה להן טבילה: **יז** גל שנתלש מן הים ונפל על האדם או על הכלים אם יש בו מ' סאה הרי אלו טהורין לחולין שאין הטובל לחולין צריך כוונה כמו שביארנו בהלכות שאר אבות הטומאות. ואם נתכוון והיה יושב ומצפה עד שיפול עליו הגל עלתה לו טבילה לדבר שנתכוון לו: **יח** אין מטבילין בגל כשהוא באויר קודם שיפול על הארץ ואע"פ שיש בו ארבעים סאה. לפי שאין מטבילין בזוחלים קל וחומר באויר. היו שני ראשי הגל נוגעין בארץ מטבילין בו ואין מטבילין בכיפה שלו מפני שהוא אויר:

ספק

*[כן הוא בכ"י וכ"ל מהרי"א]

אלא דוקא באשבורן כשרים אף להנך תלת מילי אבל כשהן זוחלין אע"פ שהם מטהרים לכל הטמאים אף בזוחלין מ"מ פסולים להנך תלת מילי דבעו מים חיים ואפשר דטעמיה משום דכשהם זוחלין דמו לנהרות וכיון דכל הנהרות פסולין למידי דבעי מים חיים גזרינן בזוחלין דשאר ימים אטו נהרות אבל בזוחלין מן המעיין לא גזרו לפי שבעל הכרוב הם מים מועטים ולא אתו לאיחלופי בנהרות ואפשר שמפני כך הפסיק רבינו בין ים הגדול לשאר ימים כדין כל הנהרות שרצה להקדים דין פיסול הנהרות לדין פיסול שאר ימים בזוחלין להודיענו דמשום גזירה אטו שאר נהרות נפסלו ופסק כרבי יוסי וא"ת היאך מכשיר שאר ימים באשבורן להנך תלת מילי הא תנן בפ"ח דפרה דמים המוכים דהיינו שהם מרים או מלוחים פסולים ואין לומר דבמים מהוקים מיירי מדמפליג בינייהו לים הגדול אלמא דבמלוחים דומיא דים הגדול מיירי ואפשר דמים מלוחים דפסילי היינו שממתת הארץ שעוברין עליה נעשו מלוחים אבל היכא שמתחלת ברייתן הם מלוחים כגון מי הים כשרים כנ"ל לפרש לדעת רבינו ובכן למדנו לדברי הכל דבין ים הגדול בין שאר הימים כשרים לטבילת טמאים בין בזוחלין בין באשבורן חוץ מן הזב הזכר ולמצורעים ולקדש מהם מי חטאת שאינם כשרים בזוחלין אבל באשבורן אף להנך תלת מילי כשרים וה"מ בשאר ימים אבל ים הגדול פסול להנך תלת מילי בין בזוחלין בין באשבורן והשתא א"ש דפסק כרבי יוסי ובהלכות פרה שהוא מקומו כתב הדינים באורך שים הגדול הוא כמקוה גמור ולכן הוא פסול למלאות לקידוש בין שהוא באשבורן בין שהוא בזוחלים ומילא משמע שהוא פסול לטבילת זבין ומצורעין אבל שאר ימים אע"פ שהם פסולים להנך תלת מילי דוקא כשהן זוחלים אבל כשהם באשבורן הרי הם כמעיין וכשרים אף להנך תלת מילי וזהו שהאריך בלשונו גבי ים הגדול וכתב הים הגדול כמקוה ואינו כמעיין כלומר אין לו דין מעיין בשום ענין כלל וגבי שאר ימים כתב שהם כמעיין כלומר יש להם דין מעיין בקצת ולא כים הגדול שאין לו דין מעיין כלל בשום פנים שאלו יש להם דין מעיין גם להנך תלת מילי והיינו דוקא כשהם אשבורן אבל כשהם זוחלים פסולים להנך תלת מילי ובהלכות אלו סתם וכתב שכל הימים פסולים להנך תלת מילי ולא חשש לפרש דהיינו דוקא כשהם זוחלין אבל שאר ימים ולא ים הגדול אם הם אשבורן כשרים אף להנך תלת מילי מפני שסמך על מ"ש במקומו בהלכות פרה ששאר ימים הם כמעיין וע"פ דרך זה נמצאו דברי רבינו מכוונים ומיושרים:

יג המים הזוחלים מן המעיין וכו'. בפרק ה' דמקואות הזוחלים כמעיין והנוטפין כמקוה ופירש רבינו הזוחלין היינו הנהרות והיאורות המושכים מן המעיינות יש להם דין מעיין לכל דבר הנוטפים פי' מעיין שעל ההר ומימיו נופלים טפה טפה למטה בשיפולי ההר אע"פ שאותם טפות יורדות במרוצה היכף זו אחר זו כיון שאינו זוחל אלא יורדים בהפסק יש להם דין מקוה ובעו ארבעים סאה ואינם מטהרים בזחילה ופסולים לזבים ולמצורעים ולקדש מי חטאת עכ"ל:

היו הזוחלין מן המעיין וכו' ואם רבו הנוטפין על הזוחלין וכו'. הכי משמע מדאמרינן בס"פ במה אשה (דף ס"ה) דאבוה דשמואל עביד מקואות לבנתיה ביומי ניסן משום דמיטרא במערבא סהדא רבא פרת סבר שלא ירבו הנוטפים על הזוחלין כלומר ואז אינם מטהרים בזוחלים אלא באשבורן משמע דוקא גברו הא אי הוו כהדדי מטהרי בזוחלין וקשיא לי מדתנן בפ"ה דמקואות העיד רבי צדוק על זוחלין שרבו על הנוטפין שהם כשרים ומשמע דוקא שרבו הא אי כהדדי נינהו אינם כשרים לטהר בזוחלין. אח"כ מצאתי להראב"ד בספר בעלי הנפש שהרגיש בקושיא זו ותירץ דהא דרבי צדוק משום דה"א לגמרי היא ומספיקא בעינן רובא א"נ איכא למימר דהא דרבי צדוק לאו לענין אשבורן הוא אלא להכשירן לטבילת זבים ומצורעים וכו' דבעו מים חיים אבל לענין אשבורן אפילו מחצה על מחצה לא בעינן וכן עיקר דתנן בפ"ק דמקואות למעלה מהם מעיין שמימיו מועטים שרבו עליו מים שאובים שוה למקוה לטהר באשבורן ולמעיין להטביל בו בכל שהוא ב"מ עכ"ל. וכן פירש רבינו בפירוש המשנה הא דרבי צדוק להכשירן לזבין ולמצורעים וכו':

ומ"ש רבינו לפיכך צריך להקיף מפץ וכו'. גבי בנתיה דאבוה דשמואל דבסמוך אמרינן דעביד להו מקואות ביומי ניסן ומפצי ביומי תשרי ונראה שרבינו מפרש דאף ביומי תשרי איכא למיחש שירבו נוטפין על הזוחלין וביומי ניסן שהנהרות גדלים הרבה היה ממשיך למקואות מים מהנהר וביומי תשרי שנתמעטו מי הנהר ואינם נמשכים למקואות היה מקיף מקום מהנהר במחילת מפצים כדי שיהיו המים נקוים ולא יהיו זוחלים ורבינו כתב תיקון היקף המפצים ללמדנו שאפי' כשא"א לעב"ת מקואות חוץ לנהר

אפשר לטבוס בתוכו: **יד** נוטפין שעשאן זוחלין וכו'. בפ"ה דמקואות נוטפין שעשאן זוחלין סומך אפילו מקל אפילו קנה וכו' דברי רבי יהודה רבי יוסי אומר כל דבר שהוא מקבל טומאה אין מזחילין בו ומקל הוי פשוטי כלי עץ שאינם מקבלים טומאה אלא מדרבנן ואיפליגו בהו והלכה כרבי יוסי:

טו זוחלין שקלחן בעלי אגוז וכו'. פרק שביעי דעדיות:

טז מי גשמים הבאים מן המדרון וכו'. בסוף פ"ה דמקואות ב"ש אומרים מטבילין בחרדלית וב"ה אומרים אין מטבילין ומודים שהוא גודר כלים וטובל בהם וכלים שגדר בהם לא הוטבלו: ומ"ש רבינו שחרדלית הם מי גשמים הבאים מן המדרון וכן מ"ש שאע"פ שיש מתחילתן ועד סופן ארבעים סאה. מפורש בתוספתא פ"ד:

יז גל שנתלש וכו' ארבעים סאה וכו'. משנה סוף פ"ה דמקואות: ומ"ש ואם נתכוון והיה יושב ומצפה וכו' לדבר שנתכוון לו. כלומר אם לתרומה אם לקדש והוא נלמד ממאי דאיתמר שלם בפרק ב' דחולין (דף ל"א) ובסוף פרק ב' דחגיגה (דף י"ט):

יח ומ"ש אין מטבילין בגל וכו'. בפרק ב' דחולין שם (ע"ב) מטבילין בראשין ואין מטבילין בכיפין ופירש"י מטבילין כלים בראש הגל הנתלש מן הים והלך למרחוק ובא לארץ נכנס אדם תחת ראשו ומקבלו דהוי טבילה זו במחובר לקרקע ואין מטבילין בכיפין שלא יזרוק כלים בכיפי הגל דהיינו באמצעית שהוא עשוי ככיפה וטעמא כדמפרש שהיא טבילת אויר ואין מטבילין באויר עכ"ל ולא נתברר מתוך דבריו שם למה אין מטבילין באויר אבל בפרק ב' דחגיגה כתב שהטעם מפני שלא אמרה תורה מקוה של אויר לטבילה ומשמע לי דנפקא ליה מדכתיב אך מעין ובור מקוה מים דהנך אין דרכן להיות באויר ודברי רבינו תמוהים מכמה אנפי חדא דממ"ש לפי שאין מטבילין בזוחלין משמע דים אינו מטהר בזוחלין ורבינו כתב בפרק זה כל הימים מטהרים בזוחלין ואין לומר דהתם בשאר ימים שמטהרים בזוחלין וכרבי יוסי והכא בים הגדול וכדמשמע מפשט דברי רבינו בפירוש המשנה דלא אמר רבי יוסי דמטהר בזוחלין אלא שאר ימים אבל ים הגדול לא דא"כ לא הוה ליה למיסתם ולמיכתב כל הימים מטהרים בזוחלין אלא הו"ל לאפוקי ים הגדול מכללם ואפילו את"ל שסמך על מ"ש בדין גל שנתלש מן הים דמשמע הים הידוע שהוא הים הגדול וקאמר ביה דאינו מטהר בזוחלין דא"כ הו"ל לאשמכיה לדין כל הימים מטהרין שכתב ועוד הו"ל לאקדומי דאין ים הגדול מטהר בזוחלין ובתר הכי לימא שהטעם שאין מטבילין באויר היינו משום דאתי בק"ו מזוחלין או לימא לפי שאינו מטהר בזוחלין או לפי שאין מטבילין בו בזוחלין דליסתמע בבריעותים דאין מטבילין בזוחלין משום דים גדול הוא דלפי מ"ש משמע דאזוחלין דעלמא קאי ועוד דמדכתב היו שני ראשי הגל נוגעים בארץ מטבילין בו וכן ממ"ש גל שנתלש מן הים ונפל על האדם ועל הכלים הרי אלו טהורים משמע בהדיא שגל זה מטהר בזוחלין דאין לומר שמ"ש היו שני ראשי הגל נוגעים בארץ כשהם במקום אשבורן הוא דא"כ הוה ליה לפרושי ועוד דריפא דקתני גל שנתלש מן הים ונפל על האדם ועל הכלים על כרחך דרך זחילה נפל עליהם ואפילו הכי הם טהורין לכך נראה דלעולם לדעת רבינו ים הגדול מטהר בזוחלין ומ"ש לפי שאין מטבילין בזוחלין לא בים הגדול קאמר אלא ה"פ אויר יותר גרוע מזוחלין ומאן דחזי דמטביל באויר בגל הנתלש מן הים אתי להטביל בזוחלין דנוטפין דאמרי מסתייא לגרועי נוטפין ממעיין חד דרגא לומר דאין מטבילין באויר דנוטפין אבל בזוחלין דנוטפין שפיר דמי ולפיכך גזרו שלא יטביל באויר דגל שנתלש מן הים כדי שיהא היכר בדבר דהשתא ליכא למיחש לטעותא כלל דכ"ע ידעי דנוטפין גריעי ממעיין וכי גרעי ליה חד דרגא ממילא משמע להו דאין מטבילין בזוחלין ואע"פ שאין זה מבואר יפה בדברי רבינו מ"מ כיון שאם באנו לומר שהוא ז"ל מחלק בין ים הגדול לשאר ימים לענין טבילה טמאים אינו מבואר בדבריו וגם יש בו כמה דוחקים וקושיות כמו שכתבתי אפילו אם היינו יכולים ליישבם בדוחק נראה לי דמוטב לאחוז בדרך זו להשוות דעתו עם דעת הפוסקים מלאחוז בדרך האחרת דמשוינן ליה חולק עלייהו ועוד דכיון דאיהו ז"ל סבר דכולו שאוב כשר מן התורה למה יגזרו חכמים על הים הגדול שלא יטהר בזוחלין דהא לא שייך למיגזר ביה אטו חרדלית של גשמים כדכתב ר"מ דמהאי טעמא אמרו לטבול בנהרות בר מיומי תשרי ועוד דבים הגדול לא משכחת לעולם שירבו נוטפין על המעיין ואע"ג דרחמנא קרייה מקוה היינו לענין דברים שהצריכה תורה מי מעיין קאמר דים זה לאותם דברים דינו כמקוה אבל חכמים מה להם בכך כיון שלפי האמת הוא מעיין אלא שהתורה גזרה לפוסלו לאותם דברים לפיכך דעתי מסכמת דלדעת רבינו בין ים הגדול בין שאר ימים מטהרין בזוחלין וכמו שכתבתי לעיל:

ספק

פרק עשירי

פ״י א ב ספק מים שאובים שטיהרו חכמים וכו׳ עד ואם לזה נפלו נפסל. פ״ב דמקואות:

ג ד מקוה שהניחו ריקן וכו׳ עד שהרי יש שם מקוה כשר קבוע. תוספתא דמקואות פרק ב׳ וקשה אמאי פסל במכתשת בצדו הא ספק מים שאובים הוא ויש לומר דמדתנן ספק מים שאובים למקוה משמע דלא הכשירו מים שאובים מספק אלא כשהיתה שם מקוה מים ונסתפק אם נפלו בו מים שאובים אבל אם היה ריקן ונמצא מלא אינו בכלל זה ובפלא היתה מכתשת בצדו כשר אע״פ שהיה ריקן מקודם מטעמא דמסיים בתוספתא שחזקת המקואות כשירות כלומר שחזקת שממלא מקוה ממקום שאינו

א ספק מים שאובין שטהרו חכמים כיצד. מקוה שנסתפק לו אם נפלו לתוכו מים שאובים או לא. ואפילו ידע בודאי שנפלו ספק יש בהן שלשת לוגין ספק אין בהן. ואפילו ידע בודאי שיש בהן שלשת לוגין ספק שהיה במקוה שנפלו בו ארבעים סאה ספק לא היה הרי זה כשר: ב שני מקואות אחד יש בו ארבעים סאה ואחד אין בו נפלו שלשת לוגין מים שאובין לאחד מהן ואין ידוע לאיזה מהן נפלו ספיקו טהור. מפני שיש לו במה יתלה. היו שניהן פחותין מארבעים סאה ונפלו לאחד מהן ואין ידוע לאיזה מהן כל אחד משניהן פסול. שאין לו במה יתלה אם לזה נפלו נפסל ואם לזה נפלו נפסל: ג מקוה שהניחו ריקן ובא ומצאו מלא כשר מפני שזה ספק מים שאובין למקוה זה: ד צינור שמקלח למקוה והמכתשת נתונה בצדו ספק מן הצינור למקוה ספק מן המכתשת למקוה הרי זה פסול מפני שהפסול מוכח. ואם יש במקוה רובו מים כשרים הרי זה כשר שזה ספק מים שאובים הוא. שהרי יש שם מקוה כשר קבוע: ה כל המקואות הנמצאים בארץ העמים פסולין שחזקתן שאובין. וכל המקואות הנמצאים בארץ ישראל במדינות לפנים מן המפתח בחזקת פסולין שאנשי המדינה מכבסים בהן ומטילין לתוכן מים שאובים תמיד. וכל המקואות הנמצאים בארץ ישראל חוץ למפתח בחזקת טהרה שחזקתן מן הגשמים: ו הטמא שירד לטבול ספק טבל ספק לא טבל ואפילו טבל ספק יש בו ארבעים סאה ספק אין בו. שני מקואות אחד יש בו ארבעים סאה ואחד אין בו וטבל באחד מהן ואין ידוע באיזה מהן טבל ספיקו טמא לפי שהטמא בחזקתו עד שיוודע שטבל כראוי. וכן מקוה שנמדד ונמצא חסר בין שהיה המקוה ברה״ר בין שהיה ברה״י כל הטהרות שנעשו על גביו למפרע טמאות עד שיודע זמן שנמדד בו והיה שלם. בד״א כשהיתה הטבילה מטומאה חמורה. אבל אם טבל כטומאה קלה כגון שאכל אוכלין טמאין או שתה משקין טמאין או בא ראשו ורובו במים שאובין או שנפלו על ראשו ועל רובו שלשת לוגין מים שאובין. הואיל ועיקר דברים אלו מדבריהן הרי ספיקו טהור

כמו

אינו ממלאו אלא ממים כשרים ועי״ל דבמכתשת בצדו אע״ג דספק הוא לא הכשירו בו מפני שהפיסול הוא בעין ודקדקתי מפני שהפיסול מוכיח וכשרובו כשר אע״פ שהפיסול בעין כשר מפני שיש שם רוב מקוה כשר קבוע:

ה כל המקואות הנמצאים וכו׳ עד שחזקתן מן הגשמים. משנה רפ״ח דמקואות ותוספתא פרק ו׳ ופירוש מפתח שער העיר ומיהו משמע שאין זה אלא בזמן שהיו ישראל שרויים על אדמתם אבל האידנא דין א״י שוה לארץ העכו״ם בזה וכן משמע בתוספתא:

ו הטמא שירד לטבול וכו׳ עד הרי זה טהור. שם פ״ב:

כתב

משנה למלך

פ״י א ספק מים שאובים כו׳. עיין במ״ש רבינו לעיל פ״ד מהלכות שאר אבות הטומאה דין ב׳ ובדברי מרן ועיין בהרבונוסי. (*א״ס המגאהו לקמן בסמוך דין ו׳):

ו הטמא שירד לטבול כו׳. תנן במסכת ידים פ״ב מ״ד ספק נעשה בהם מלאכה ספק לא נעשה בהם מלאכה ספק יש בהם כשיעור ספק באין בהם כשיעור ספק טמאין ספק טהורים ספיקן טהור מפני שאמרו ספק הידים ליטמא ולטמא וליטהר טהור רבי יוסי אומר ליטהר טמא ע״כ. ודע דרבי יוסי ס״ל דהא דספק ידים טהור הוא דוקא בתחילת טומאתן כגון ספק נגע ספק לא נגע וכן לטמא אוכלין ספיקן טהור כגון היו ידיו טמאות ספק נגע ספק לא נגע אבל ליטהר כגון שהיו ידיו טמאות ספק טבל ספק לא טבל או א״נ טבל ספק נעשה בהם מלאכה ספק לא נעשה בהן מלאכה או א״נ לא נעשה בהם מלאכה ספק יש בהם כשיעור ספק אין בהם כשיעור ס״ל לרבי יוסי בכל הני גווני דספיקן טמא לפי שכל דבר שהוא בחזקת טומאה אפילו שהוא מדרבנן לעולם הוא בטומאתו עד שיודע שטהר וכה״ג נחלק רבי יוסי פ״ב דמקואות מ״ב גבי מי שנטמא בטומאה קלה כגון אכל אוכלין טמאין ושתה משקין טמאים בא ראשו ורובו במים שאובין או שנפלו על ראשו ועל רובו שלשה לוגין מים שאובין וספק טבל ספק לא טבל ספק יש בו ארבעים סאה ספק אין בו ארבעים סאה שני מקואות אחד יש בו ארבעים סאה ואחד שאין בו טבל באחד מהם ואינו יודע באיזה מהם טבל ספיקו טהור רבי יוסי מטמא שרבי יוסי אומר כל דבר שהוא בחזקת טומאה לעולם הוא בפסולו עד שיודע שטהר אבל ספיקו ליטמא ולטמא טהור ע״כ. הרי לך מבואר שרבי יוסי מחלק בין ספק ליטהר ובין ספק ליטמא ולטמא ולא קי״ל כרבי יוסי אלא כת״ק דמטהר אפילו בספק ליטהר וכן פסק רבינו בספי״ד מהלכות שאר אבות הטומאה והכא בפירקין והכי קתם לן תנא בפ״ד דטהרות מי״א דקתני ספק ידים ליטמא ולטמא וליטהר טהור. וראיתי למרן בטור י״ד סוף סי׳ ר״א שהביא דברי רבינו דמקואות וכתב והוא משנה בפרק ב׳ דמקואות ופסק כרבי יוסי ע״כ והוא תימה דבפירוש פסק דלא כרבי יוסי ואולי ט״ס הוא. ודע שמרן בפולמנו כעתיק דברי רבינו דהלכות מקואות בסי׳ ר״א וכתב שם בעל טורי זהב ולפי שהטמא בחזקתו הולרך לזה אע״ג דספק דאורייתא לחומרא כו׳ לפי שכאן מיירי אפילו בטמא טומאה דרבנן וכו׳ ע״כ, ודברים כללו הם שלא בהשגחה שהרי רבינו לא מיירי אלא בטמא טומאה דאורייתא וכמבואר. ודע שכל מה שכתבנו שמי שנטמא בטומאה מד״ס דספיקו טהור בין ליטמא או לטמא או ליטהר היינו דוקא שנטמא בולד הטומאה שהוא מד״ס וכגון אכל אוכלין טמאים או שתה משקין טמאין ודכוותייהו אבל דבר שהוא אב הטומאה אף שהוא מד״ס כגון הכותים שהם זבים וע״ז ודכוותייהו שהם אבות הטומאה מד״ס כולם ספיקם טמא בין לטמא בין ליטמא וכ״ש ליטהר ורבינו ברים פט״ו מהלכות אבות הטומאה ביאר לנו דין זה דבין לטמא ובין ליטמא בדבר שהוא אב הטומאה אף שהוא מד״ם ספיקן טמא והיא משנה מפורשת בפ״ד ממסכת טהרות מי״א ואף שרבינו פירשה למתניתין בספק לטמא בדבר ברור כשמש דאין חילוק בין ליטמא ובין לטמא ומשום הכי בחיבורו פסק סתם דספיקו טמא. ודע דרבינו בהלכות אלו כתב סתם דבטמא מטומאה קלה וספק טבל טהור והשיגו הראב״ד שהיה לו לבאר דאם היה אב הטומאה מד״ס ספיקו טמא ע״כ ומרן תירץ לזה דמאחר דרבינו לא כתב לפקל אלא באכל אוכלין טמאין כו׳ ממילא משמע דוקא בכאי הוא דמטהר ולא בדבר שהוא אב הטומאה ע״כ. ואי משום הא לא איריא דהא במתני׳ אף דלא נקט אלא אכל אוכלין טמאין הוצרכו לומר אבל דבר שהוא אב הטומאה כו׳ וא״כ רבינו ג״כ היה לו לפרש אבל לדידי קושיא מעיקרא ליתא דהא רבינו כתבה למתני׳ בהלכות אבות הטומאה ואשמעינן דאפילו ליטמא ולטמא שהוא דבר קל דאפילו רבי יוסי מודה דספיקן טהור אפ״ה בדבר שהוא אב הטומאה ספיקו [illegible] וכ״ש ליטהר דספיקו טמא ולא הוצרך לזה לאומרו בפירוש שהכר נלמד ממה שקדם במכ״ש וזהו דבמתניתין דמקואות לא ביארו זה בפירוש לפי שסמכו על מה שאמרו במסכת טהרות וזה נ״ל פשוט עד שאני אומר דהראב״ד ז״ל לא בא להשיג אלא לפרש הדין. ולפי זה אני תמיה על מ״ש הר״ש ריש פ״ב דמקואות בטומאה המורה שנטמא באב הטומאה דמטמא אותו מן התורה ע״כ. וזה תימה דכל שנטמא באב הטומאה אף שהוא מד״ס ספיקו טמא וכמו שנתבאר בפרק ד׳ דטהרות והכי מוכח מתניתין דהכא דקתני אכל אוכלין טמאים כו׳ משמע דוקא הכי ורבינו עובדיה העתיק דברי הר״ש ממש. שוב ראיתי להרב בעל תוי״ט שתמה עליהם בפי׳ זה והנראה אצלי הוא דס״ל דטעמא דמחמרינן באב הטומאה שהוא מד״ס ולא באוכלין טמאים הוא משום דמדין התורה האדם לעולם לא יהיה שני לטומאה כי אם מד״ס ויהיה אב בטומאה ולאשון לטומאה מן התורה וכמ״ש רבינו פרק י׳ מהלכות אבות הטומאה דין ז׳ וא״כ מי שהוא ראשון לטומאה מד״ס והוא מי שנטמא באב הטומאה וכמ״ש רבינו פ״ז מהלכות אבות הטומאה דין י׳ האמירו בו בעל תורה דכנגדו בטומאה דאורייתא שמא מן התורה אבל מי שהוא שני לטומאה דמן התורה ליכא שני לטומאת אדם לא עשו אותו כשל תורה והוי בכלל ספק ד״ס דספיקו טהור לטמא וליטמא וליטהר וזהו שכתב הר״ש דטומאה המורה הוא אף שנטמא באב הטומאה דוקא ואף שאב זה הוא מד״ס משום דאב מטמא מן התורה אבל מי שנטמא בולד הטומאה שטומאות לעולם הוא מד״ס לפי שהאדם לעולם לא יקבל טומאה מן הראשון וכמו שכתבנו ספיקו טהור זה נ״ל ליישב דברי הר״ש. ודע שכתב רבינו ריש פי״ד מהלכות אבות הטומאה דאף דספק מים שאובים כשר אין מורין לו לכתחילה לטבול במקוה זה ולעשות טהרות לכתחילה ואם טבל ועשה כו׳ והיה נ״ל שדין זה הוציאו מהכית דאמרינן בפ״ב דע״ז דספק טומאה בר״ה טהור הויא הלכה ואין מורין כן עד שבא יוסי בן יועזר והורה להתיר ואמרינן התם דכי אתו לקמיה דרבי ינאי אמר להו זה מיא בשיקעתא דנהרא זילו טבולו וכן פסק רבינו בפט״ו מהלכות אבות הטומאה וז״ל אע״פ שספק טומאה בר״ה טהור כשבא לישאל אומרים לו אם טבלת אין בכך הפסד אם טבל הרי זה משובח ואם לא טבל ועשה טהרות הרי אלו טהורות שספק ר״ה טהור ע״כ. והנראה דגבי ספק ר״ה לא נקט ואין מורין משום דהתם פשיטא דאם בא לישאל אם הוא טהור מורין לו דקי״ל כעדותו דיוסי בן יועזר דהא תני לה בבחירתא אלא שאומרים לו אם טבלת אין בכך הפסד וטעמא דמילתא שאם לא יורו לו דלמא אתי לשרוף טהרות שנגע בהם ומש״ה מורין לו היתר אלא שאומרים לו שאם יטבול אין בכך הפסד אבל הכא שבא לישאל על שטהרה כהב שאין מורין לו לטבול במקוה זה משום דלא נפיק חורבא על מה שעבר ועל שעתיד לעולם לא השמו דכיון שאין מורין לו פשיטא שלא יגע בטהרות עד שיטבול ואף אם יגע בטהרות לא נפיק חורבא דהא ספק הוא כודאי ועוד דיש לחלק בין היכא דהכר בא הדבר לכלל ספק דהתם מורין לו דכך הוא גזירת הכתוב לטהר ספק זה אבל היכא דעדיין לא בא הדבר לכלל ספק פשיטא שאין מורין לו שיכנס לכלל ספק והילוק זה הוא מבואר. אך מה שאני מסתפק הוא אם טבל במקוה זה ובא ושאל אם יאמרו לו ב״ד אם חזרת וטבלת אין בכך הפסד דומיא דספק טומאה בר״ה ומדלא כתבו רבינו נראה דדוקא בספק טומאה דר״ה דהוא ספק מן התורה אף שגזירת הכתוב הוא לטהר ספק זה מ״מ אומרים לו אם טבלת אין בכך הפסד אבל ספק דרבנן נהי שאם בא ליכנס בספק אין מורין לו אבל אם כבר נעשה הספק אומרים לו טהור אתה ואין אומרים לו שיטבול וזהו שרבינו בריש פט״ו כשבא לבאר בספק ד״ס לא הזכיר כלל אם בא לישאל מה אומרים לו וטעמא דמילתא משום דהתם כבר בא לכלל ספק קודם שבא והוי ספק מדרבנן וכדכתיבנא. ומיהו ראיתי להראב״ד פ״ו מהלכות ברכות שכתב על מ״ש רבינו שכל ספק בטהרת ידים טהור דעם כל זה אם יש לו מים להרחיק אומרים לו קום רחוץ והוא עלמך מן הספק וזה סותר למה שכתבנו אלא שראיתי למרן שם דלא הסכים בסברא זו דהראב״ד וכתב דלא דמי לספק טומאה בר״ה מטעמא דכתיבנא יע״ש. ואל תשיבני ממ״ש רבינו בסוף פי״ד היתה ידו אחת טמאה ואינו יודע איזו היא אומרים לו שלא יעשה טהרות עד שיטול ידיו ואם נגע באחת מהן בטהרות קודם שיטול ידיו טהרותיו טהורות ע״כ, דהכא טעם אחר יש בדבר דכיון דידו אחת טמאה ואחת טהורה ואינו יודע איזו היא איכא למיחש דלמא יגע בטהרות בשתי ידיו ויטמאם בודאי וגדולה מזו כתבו התוספות בפ״ק דפסחים עלה י׳ ובפ״ב דכתובות ד״ה ועשה טהרות דהא דלא קאמר אדם טהור משום דלגברי אף ע״ג דמוקמינן להו בחזקת טהרה מלרכינן להו טבילה והואה דלמא יגעו שניהם בתרומה דהא בתרומה טמאה ודאים כו׳ ע״כ ואם בשני אנשים המשו כ״ש באדם אחד בשתי ידיו. ומה שיש לדקדק בדברי התוס׳ הללו כבר כתבתי במקום אחר בבאורי לפי״ט מהלכות אבות הטומאה. ומה שיכריח פי׳ זה הוא מדנקט רבינו דין זה בהיתה ידו אחת טמאה וכו׳ ולא נקטיה במי שהיו ידיו ספק טמאות דהא בכה״ג נמי איירי קודם זה אלא ודאי במי שהיו ידיו ספק טמאות אומרים לו שיגע בטהרות ולדעתי שלש מדרגות הם זו למעלה מזו דגבי ספק בר״ה מורין לו היתר אלא שאומרים לו אם טבלת אין בכך הפסד. למעלה מזה ספק מים שאובין למקוה שאין מורין לו ליכנס לכלל ספק אבל אין אומרים לו שלא יגע בטהרות עד שיטבול במקוה הכשר. למעלה מזה ידו אחת טהורה וידו אחת טמאה דאיכא למיחש דילמא יבא לידי טומאה ודאית דמלבד שאין מורין לו היתר אומרים שלא יגע בטהרות עד שיטול שתי ידיו:

וראיתי למרן שכתב על מ״ש רבינו ואין מורין לו כו׳ בתוספתא דמקואות אמר כן רבי יוסי גבי מקואות וסובר רבינו שאין חולק עליו גם סובר שה״ה לדין זה ע״כ. וז״ל בתוספתא ב׳ מקואות שאין בהם ארבעים סאה ונפלו שלשה לוגין לתוך אחד מהם ואין ידוע לאיזה מהם נפלו ואח״כ ירדו

גשמים

גשמים ונתמלאו רבי יוסי אומר אומרים לו שלא יטבול באחד מהם ואם טבל באחד מהם ועשה טהרות טהורות מפני שזה ספק מים שאובין למקוה למה זה דומה למי שנטמאה אחת מידיו ואינו יודע איזו היא אומרים לו שלא יעשה טהרות באחת מידיו ואם עשה טהרות טהורות מפני שזה ספק ידים ע"כ וא"ת היכי קאמר רבי יוסי דאם עשה טהרות טהורות הא רבי יוסי אית ליה דספק ליטהר ספיקו טמא וכיון דהא היה ודאי טמא ספק אם טבל אם לאו ספיקו טמא וא"כ גם הטהרות שעשה טמאות. וי"ל דע"כ לא קאמר ר' יוסי דספק ליטהר טמא אלא כשהספק המקוה הוא ספק תורה כגון ספק טבל לא טבל או ספק יש בו ארבעים סאה ספק אין בו ארבעים סאה בהני הוא דאית ליה לרבי יוסי דאף שלא היתה טומאתו כי אם טומאה קלה כיון שהיתה טומאה ודאית ובמקוה איכא ספק תורה ספיקו טמא אבל היכא דהמקוה היא ודאי כשר מן התורה אלא שהוא כספק פסול מדרבנן אף אם היתה טומאתו טומאה חמורה טהור דבספק מים שאובין למקוה לא נחלק רבי יוסי וטעמא דמילתא נ"ל דס"ל לרבי יוסי דבטומאה ודאית אין חילוק בין טומאה חמורה לטומאה קלה ובכולהו איכא למימר אדם זה בחזקת טומאה היה מספק לא נטהרנו דאוקמיה אחזקתיה שהיה טמא ודאי אבל בספק טומאה מודה רבי יוסי דיש חילוק בין טומאה החמורה לטומאה קלה דבטומאה קלה אמרינן מספיקא לא מחתינן ליה לטומאה אלא מוקמינן ליה אחזקתיה והיינו דמודה רבי יוסי בלטמא וליטמא דספיקו טהור משום דהוי מעיקרא ספק טומאה קלה אבל בניטהר חולק עליהם משום דקדמה לו טומאה ודאית ובמקוה זה שטבל ליכא חזקת מקוה שהרי יש בו ספק אם טבל או לא טבל או ספק אם היה בו ארבעים סאה או לא היה וכגון שהוא חסר לפנינו וכמ"ש הר"ם בפ"ב דמקואות ע"כ דליכא חזקת מקוה לומר אוקי מקוה אחזקתיה שהרי הוא חסר לפנינו וכדאיתא בריש נדה והו דכיון דהוי ספק תורה הוה ליה מקוה זה כמאן דליתיה אבל במקוה שהוא כשר ודאי מן התורה והספק מדברי סופרים מקוה זה כשר הוא שהרי כל ספק דדברי סופרים אזלינן בהו לקולא וא"כ אפילו היה טמא טומאה חמורה וטבל בזה עלתה לו טבילה אפילו לרבי יוסי אלא דהא"ס ס"ל לרבי יוסי דאומרים לו שלא יטבול באחד מהם כדי שלא יכנס לכלל ספק ומיהו אם עשה טהרות טהורות לפי שהוא ספק מים שאובים ואמר אל תתמה על זה שב"ד אומרים לו שלא יטבול באחד מהם ואם טבל שטהרותיו טהורות דמלינו כיוצא בזה מי שהיתה ידו אחת טמאה שב"ד אומרים לו שלא יעשה טהרות באחת מידיו דילמא יבא לעשות טהרות בשתי ידיו ואפ"ה אם עשה טהרותיו טהורות זה נ"ל בכונת התוספתא ולפי זה פסק רבינו כרבי יוסי משום דבספק מים שאובין מעולם לא נחלק רבי יוסי. ומאי דקאמר שאומרים לו שלא יטבול לא נחלק אדם עם רבי יוסי ולפי זה נ"ל דמאי דקאמר רבינו דאין מורין לו כו' הכוונה הוא שאומרים לו שלא יטבול דומיא דהיתה ידו אחת טמאה דהא לרבי יוסי הני תרי הני חד דינא אית להו. ומיהו איכא לעיוני טובא בחילוק זה דהא בפ"ב דמסכת ידים מ"ד תנן ספק נעשה בהם מלאכה כו' ר"י אומר ליטהר טמא ע"כ. אך עדיין יש לדקדק במ"ש מרן גם כונת רבינו שה"ס לדין זה ע"כ דהא היא כזה איירינן ספק מים שאובין דאע"ג דספיקן טהור ס"ל לרבי יוסי דאומרים לו שלא יטבול באחד מהם ונראה דהיה אפשר לומר דע"כ לא קאמר רבי יוסי אלא בב' מקואות דהא ע"כ הוא פסול וכיון דאיכא פסול ודאי לפנינו מש"ה מחמיר רבי יוסי אבל היכא דאיכא ספק אם יש פיסול בכאן כגון שיש ספק אם נפלו או לא נפלו או אפילו נפלו ספק אם היה בו כשיעור או לא אפשר דלא מחמיר רבי יוסי לומר לו שלא יטבול ומלינו חילוק כזה בהאי תלוי דקי"ל דאינו חייב אלא בהתיכה משתי חתיכות ובמקום אחר כתבתי (*א"ה מצאתיו לעיל בפ"ט מהלכות שאר אבות הטומאה דין א' יע"ש) דהא דקא מטמו רבי עקיבא ורבי יוסי בריש פ"ה דמסכת טהרות ספק טומאה בר"ה דוקא כגון שהיה שרץ וצפרדע בר"ה ונגע ואינו יודע באיזה מהם נגע וכן כל המחלוקות דנקטו באותה משנה מיירי בכה"ג דאיכא טומאה ודאי במקום הזה אבל אם לא היה שם כי אם דבר אחד והיינו מסופקים בו אם הוא דבר טמא או לא בזה לא נחלק רבי עקיבא ורבי יוסי דכולהו מודו דספק טומאה בר"ה טהור וא"כ הכא נמי היה אפשר לומר חילוק זה לזה כתב מרן דסובר רבינו שה"ס לדין זה. עוד היה אפשר לומר דע"כ לא קאמר רבי יוסי אלא בהני מקואות משום דאם נתיר לו לטבול באחד מהם יכול לבא לידי טומאה ודאי שאם טבל באחד ועשה טהרות וחזר ונטמא וטבל באחר וחזר ונגע בטהרות הראשונות הרי טהרותיו טמאות ודאי דאם נאמר שבמקוה הראשון היה כשר אם כן הרי הוא טמא ודאי עכשיו וטימא את הטהרות שנגע בהם. ולפי דרך זה הוא אתי שפיר דמיון רבי יוסי דקאמר למה זה דומה דס"ל דהכי היכי דהתם גבי היתה ידו אחת טמאה אמרינן ליה שלא יגע בטהרות משום דשמא יבא לטמא טהרות בודאי הכי נמי הכא לא אמרינן שיטבול באחד מהם שמא יבא לטמא טהרות בודאי אבל היכא דאין כאן כי אם מקוה אחד והוא ספק אם הוא כשר או פסול דרבנן דלעולם אינו בא לידי טומאת טהרות בודאי אפשר דאף רבי יוסי מודה שאומרים לו שיטבול על זה כתב מרן דסובר רבינו שה"ה לדין זה. אך אם זה ראיתי לדקדק בדברי מרן שכתב עלה דהיתה ידו אחת טמאה זה נלמד ממ"ש בראש הפרק גבי ספק מים שאובין למקוה אין מורין לו לטבול במקוה זה ולעשות טהרות לכתחילה ע"כ. ותמהני דהאי לא כתב דהכי איתא בהדיא בתוספתא והדרבה בתוספתא למדו למקוה מהך דידים וכמו שכתבנו וצ"ע. וגם יודע שאף לדברי מרן מעולם לא אמרה רבי יוסי אלא בבא ליכנס לכלל ספק שאומרים לו שלא יטבול בזה לעשות טהרות אבל בכל ספק מדברי סופרים כגון הנהו דכתב רבינו בפ"ה דקי"ל דספיקן טהור אין אומרים לו ב"ד שיטבול דדוקא בספק טומאה דר"ה הוא דאית ליה הכי לרבי ינאי אבל בספק טומאה מד"ס לא וזהו שרבינו בפט"ו כתב שהם ספיקן טהור אך הגיה דהראב"ד דאית ליה בפ"ו מהלכות ברכות דאם יש לו מים לרחוץ דאומרים לו קום רחץ ויליף לה מספק טומאה בר"ה נראה דלדידיה כל ספק טומאה מד"ס נמי דספיקן טהור ואם עשה טהרות טהורות מכל מקום אם בא לימלך אומרים לו אם טבלה אין בכך הפסד ומיהו אפשר דגם הראב"ד לא אמרה אלא במי שהוא ודאי טמא כגון התם דידיו טמאות וספק אם נטהרו או לא אף דקי"ל דאף ספיקן ליטהר טהור מ"מ אומרים לו שיטבול אבל היכא דהספק הוא בעיקר הטומאה והוא מד"ס אין אומרים לו שיטבול ואיכא בין דברי רבינו והראב"ד היכא דטבל במקוה שהוא ספק שיש בו שלשה לוגין מים שאובים וזה ושאל לב"ד אליבא דרבינו אין אומרים לו שיחזור ויטבול כיון שכבר נכנס לכלל ספק ואליבא דהראב"ד אומרים לו שיחזור ויטבול כיון שהוא ודאי בטומאה וספק נטהר: ודע שראיתי להר"ש בפ"ב דמקואות מ"ג שכתב בתוספתא הלזו שהביא מרן פירוש אחר וז"ל ואח"כ ירדו גשמים ונתמלאו נמצא דיש כאן שני מקואות אחד כשר ואחד פסול והיינו מתניתין דלעיל דרבנן מטהרים ורבי יוסי מטמא וצריך לטבול שנית ומודה דאם עשה טהרות טהורות כדאמרינן נמי לעיל דלטמא נמי טהור ע"כ. ודברים אלו הם תמוהים בעיני דאיך יתכן שהאדם יהיה טמא והטהרות יהיו טהורות ועד כאן לא אמרינן דלרבי יוסי דלטמא טהור אלא בספק נגע אבל בודאי נגע והאדם הוא טמא ודאי איך יתכן שהטהרות יהיו טהורות ואותה שהביא הר"ש בריש פ"ב דקתני בד"א בטומאה חמורה אבל בטומאה קלה אלו ואלו טהורות כבר כתבנו לעיל בעלה קי"מ בביאור הדין השני (א"ה מצאתיו לעיל בפירקין דין ז' יע"ש) דאותה תוספתא אתיא כת"ק דרבי יוסי. עוד אני תמיה דה"כ שדמיון שהביאו בתוספתא ממי שנטמאת אחת מידיו כפי פירוש הר"ש אין לו שום דמיון כלל דהתם לאו מדינא הוא דהא ספק לטמא וליטמא מודה רבי יוסי דטהור אלא טעמא דמילתא הוא כי היכי דלא ליתי לידי טומאה ודאי ואם כן מה ענין זה להביא דשני מקואות ועוד דפשטא דמתני' דפרק שני דמס' מקואות דפליגו בה ת"ק ור' יוסי בטהרות מעשה הוא דאפליגו דהא קתני רישא מקוה שנמדד ונמ' כל טהרות שנעשו על גביו למפרע טמאות בד"א בטומאה חמורה אבל בטומאה קלה וכו' ספיקו טהור ועלה קאי ר' יוסי דמטמא אלמא דר' יוסי מטמא הטהרות. והנך רואה דרבינו כפי דברי מרן חולק על הר"ש בפי' התוספתא דלהר"ש לא קי"ל כר' יוסי דהא קי"ל דאף ליטהר ספיקו טהור ודברי הר"ש צריכין אגלי תלמוד. ואפשר דמדמה לה לספק טומאה בר"ה דאית ליה לרבי עקיבא ולר' יוסי דטהרות שעשו הם טהורות מפני שאין להם תקנה ומיהו גברי הם טמאים שאפשר להם בהזאה וטבילה וכמו שכתב הר"ש בריש פ"ה דטהרות כתבנו דבריו לעיל (*א"ה מצאתיו בפ"ט מהלכות שאר אבות הטומאה דין א' יע"ש). ודע דהא דאמרינן דספק ידים טהור אף ליטהר הוא אפילו דאיכא ס"ס לטמא כגון ספק דיש בהם כשיעור או לא וא"ת דיש בהם כשיעור ספק אם נעשה בהם מלאכה וא"ת דיש בהם כשיעור ולא נעשה בהם מלאכה ספק אם המים טמאים או טהורים אפ"ה ספיקו טהור ומתניתין דמסכתא ידים פ"ב מ"ד הכי מיתפרשא וכן כתבו התוספות בפרק בכל מערבין (דף ל"ה) ד"ה כספק טבל ואפילו טבל כו' הך ספק ספיקא נקט משום רבותא דסיפא דאפילו הכי בטומאה קלה טהור ע"כ הרי לך בהדיא דאף ליטהר ואיכא ספק ספיקא להחמיר טהור וריב"א לא פליג אדינא קמא אלא שנראה לו דוחק מה שתירצו דאדרבה היה לו ללמדנו דאפילו בחד ספק ספיקו טמא בטומאה חמורה ומש"ה קאמר דאו או קתני. ודע דפירוש ריב"א הוא מוכרח במתניתין דספק מים שאובין שטהרו חכמים ספק נפלו ספק לא נפלו אפילו נפלו ספק יש בהם ארבעים סאה ספק אין בהם. גם ראיתי להר"ש במסכת ידים שכתב בפירוש דאפילו יש במים שנטל כל הנך ספיקות טהור. הן אמת בדין זה הוא מחודש בעיני לפי שאני הייתי סבור דכי היכי דבשל תורה דקי"ל ספיקא דאורייתא להומרא קי"ל דבספק ספיקא לקולא וטעמא הוא משום דכיון דאיכא בספק ספיקא הוה ליה מיעוטא דמיעוטא להחמיר ומשום הכי קי"ל להקל הכי נמי הכא דקי"ל דספיקא דרבנן לקולא אי יש ספק ספיקא להחמיר מן הדין הוא דניזיל להומרא משום דהוי מיעוטא דמיעוטא לקולא וכבר עמדתי על חקירה זו לעיל בסוף עלה מ"ב ועיין בספר שני כו' ע"ש (*א"ה מצאתיו בפ"ד מהלכות בכורות בסוף הפסק. ומה שרמז בספר שני מצאתיו בפי"ח מהל' שאר אבות הטומאה דין כ' יע"ש). הא מהך דידים מוכח בהדיא דאפילו דאיכא ס"ס להחמיר אזלינן לקולא ומ"מ לא ידעתי אם דין זה נוהג בכל איסורין דרבנן או דילמא דוקא בטומאת ידים הקלו לומר דאפילו בספק ספיקא להחמיר דאזלינן לקולא אבל בשאר איסורין לא או דלמא לא שנא ועיין בפני משה ח"א סי' ע"ה ודו"ק. שוב התבוננתי בתוספתא הלזו ולא יכולתי לסולמה לדעת מרן שהרי כיון ששני מקואות הללו לא היה בשום אחד מהם מ' סאה ונפלו ג' לוגין לאחד מהם ואינו יודע לאיזה מהם נפל שני המקואות פסולים לפי שאין לו במה לתלות וכדתנן בפ"ב דמקואות מ"ג וכן פסק רבינו בפירקין דין ג' והם חלק בין היכא שיש לו במה לתלות והכשיר אבל היכא דאין לו במה לתלות פסל וא"כ איך יתכן לומר דרבינו הביא ראיה לדבר שיש לו במה לתלות מדבר שאין לו במה לתלות ועוד לדברי מרן מהו זה שחילק רבינו בין היכא שיש לו במה לתלות להיכא דאין לו במה לתלות דאי לכתחלה הרי ס"ל דבכל דבר שהוא ספק אין מורין לו היתר ואי בדיעבד הא אף במילתא דאין לו במה לתלות אם טבל טהרותיו טהורות וכדמכריע ר' יוסי. ודע שראיתי למרן בשולחנו הטהור בי"ד סי' ר"א דבסעיף ס"ז כתב דבספק מים שאובין דכשר ובסעיף ס"ח כתב דהיכא דאין לו במה לתלות כל אחד מעמידים בפסול ובסעיף ע"ג כתב ב' מקואות שאין בהן מ' סאה ונפלו ג' לוגין לתוך אחד מהן ואין ידוע לאיזה מהן נפלו ואח"כ ירדו גשמים ונתמלאו לא יטבול בשום אחד מהם לכתחלה ע"כ ומדכתב בסעיף ס"ח סתם כל אחד מעמידים בפסול מכריע דאפילו בדיעבד לא מהני וא"כ לא ידעתי למה דימה דין זה לזה והתם בעל

בספר הכן כתב אבל בדיעבד עלתה לו טבילה כיון שירדו אחר כך גשמים ע"כ:

גרסינן בתוספתא דידים, א' היו לפניו שני כוסות באחד נעשה בו מלאכה ובאחד לא נעשה בו מלאכה נטל מאחד מהן לשתי ידיו ועשה טהרות תלויות. ב' מן השני ועשה טהורות. ג' מן הראשון ולא עשה מן השני ועשה טהורות. ד' מן הראשון ועשה מן השני ועשה אלו ואלו מונחות אלו ואלו טהורות. ה' נטל מאחד מהן בידו אחת ועשה טהרות תלויות. ו' מן השני ועשה טהורות. ז' מן הראשון ועשה מן השני ועשה אלו ואלו מונחות אלו ואלו טהורות. ח' היו לפניו שני כוסות אחד טמא ואחד טהור ונטל מאחד מהן לשני ידיו ועשה טהרות תלויות. ט' מן השני ועשה טהורות. עשרה מן השני ועשה מן הראשון ועשה הרי אלו מונחות הרי אלו מוכיחות נאכלו הראשונות או נטמאו או שאבדו עד שלא נעשו השניות טהורות משנעשו שניות השניות תלויות. י"א נטל מאחד מהן לידו אחת ועשה טהרות תלויות. י"ב מן השני ועשה טהורות. י"ג מן הראשון ולא עשה מן השני ועשה טהורות. י"ד מן הראשון ועשה מן השני ועשה אלו ואלו מונחות אלו ואלו תלויות. ט"ו היו ידיו אחת טמאה ואחת טהורה ולפניו שני כוסות אחד טמא ואחד טהור ונטל מאחד מהן לשתי ידיו ועשה טהרות תלויות. ט"ז ר' יוסי אומר הטמאה בטומאתה. י"ז היו ידיו אחת טמאה ואחת טהורה ולפניו שני ככרים אחד טמא ואחד טהור ונגעו שתי ידיו בככר אחד בין באחת בין בזה אחר זה או שנגעה ידו אחת בשני ככרים זה אחר זה הידים והככרים תלויות. ח"י נגעה ידו אחת בשני הככרים באחת הידים כמו שהין והככרים ישרפו ע"כ. והנה הדין הראשון דהיו לפניו שני כוסות באחד נעשה בו מלאכה ובאחד לא נעשה בו מלאכה ונטל מאחד מהן לשתי ידיו ועשה טהרות דטהרותיו תלויות כתב הר"ש בפ"ב דידים מ"ד דטעמא דתלויות משום דלא דמי לספק נעשה בהם מלאכה דמתניתין דידיו טהורות דהתם בכוס אחד אבל הכא דבשעת נטילה שני הכוסות לפניו שיש אחד שנעשה בו מלאכה ודאי הטהרות שעשה תלויות ע"כ. וכעין חילוק זה כתבנו לעיל אליבא דר' יוסי יע"ש. ויש לדקדק דהא תנן בריש פ"ה דטהרות השרץ והצפרדע בר"ה וכן כזית מן המת וכזית מן הנבילה כו' וחכמים מטהרים ע"כ הרי דאע"ג דאיכא לפנינו טומאה ודאית אפ"ה טהרותיו טהורות ואפילו ר"ע ור' יוסי דמטמאים הוא דוקא לאדם אבל הטהרות מודים ר"ע ורבי יוסי דטהורות וכמו שכתב שם הר"ש וכי תימא דשאני התם דהטומאה ידועה היא באיזה מקום הוא אלא שבאדם נסתפק לו באיזה מהם נגע או באיזה שביל הלך אבל לעולם דשביל הטמא ידוע אבל הכא הכוס הפסול אינו ידוע והוא יודע באיזה מהם נגע אלא שהכוס הפסול אינו ידוע ומשום הכי טהרותיו תלויות. הנה מלבד שהחילוק מצד עצמו אינו נכון כלל דמה לי ודאי נגע בזו אלא שיש ספק אם הוא טמא ומה לי יודע איזהו הוא הטמא אלא שאינו יודע באיזה מהם נגע עוד זאת אדרוש דמתניתין דשני שבילין דמשנה ג' מיירי באינו יודע איזהו השביל הטמא וכמבואר וקתני בתוספתא והביאה הר"ש שם הלך באחד מהם ועשה טהרות טהורות. ומיהו מהך דטהרות ליכא קושיא דאפשר לומר דכל ספק ליטמא אף שהוחזקה טומאה כאן ספיקו טהור אבל בספק ליטהר לא מקילינן אלא בספק אם נעשה בו מלאכה אבל היכא דאיכא קמן חד דודאי נעשה בו מלאכה לא מקילינן בספק ליטהר אך קשה מההיא דפ"ב דמקואות מ"ב דקתני שני מקואות באחד יש בו מ' סאה ואחד שאין בו מ' סאה טבל באחד מהם ואינו יודע באיזה מהם טבל ספיקו טהור ובתוספתא נמי הביאה הר"ש שם קתני דהיכא דאינו יודע איזהו המקוה הפסול דספיקו טהור וכמבואר שם הרי דאף בספק ליטהר מטהרינן אף שהוחזק שם מקוה פסול ודקדקתי בלשון התוספתא דמסכת ידים דקתני היו לפניו שני כוסות כו' ומלת לפניו נראה שהיא מיותרת דאף אם לא היו לפניו אלא אחד בבית ואחד בעליה שייך הספק כיון שנסתפק איזה מהם הוא הפסול ובההיא דמקואות לא קתני שני מקואות לפניו ואולי דוקא כששני הכוסות לפניו דבשעת נטילה היה כוס הפסול לפניו וכמו שכתב הר"ש מש"ה טהרותיו תלויות אבל אם לא היו לפניו השני כוסות כל אחד ואחד טהור מטעם ספק ידים ולפי זה גבי מקואות נמי אם היו השני מקואות לפניו דבשעת טבילה היה המקוה הפסול לפניו הכי נמי דטהרותיו תלויות ועדיין הדבר צריך תלמוד. והדין השני דקתני מן השני ועשה טהורות כלומר טהורות הוא פשוט דכיון דאזיל ליה כוס אחד הרי שני שעומד לפניו כספיקא דמתניתין ספק אם נעשה בהם מלאכה ספק לא נעשה בהם מלאכה וכמ"ש הר"ש. וכן הדין הג' דהיינו מן הראשון ולא עשה מן השני ועשה טהורות הוא פשוט מן הטעם שכתבנו בדין השני. והנה כפי פירוש זה על כרחין דמיירי דקודם שחזר ונטל מן השני נטמאו פעם אחרת ידיו ואפ"ה טהרותיו טהורות דכיון דאזיל ליה כוס אחד הרי שני שעומד לפניו כספיקא דמתניתין דאם לא חזרו ידיו ליטמא פשיטא דטהרותיו טהורות שהרי ממה נפשך ידיו טהורות שהרי כבר נטל בשני הכוסות וכמבואר. והדין הד' שהוא מן הראשון ועשה מן השני ועשה אלו ואלו מונחות אלו ואלו טהורות כתב הר"ש דטעמא דמלתא הוא דכיון דמטהרינן בשניות מטהרינן נמי הראשונות ועוד דאזיל וכבר אזדא ליה כוס שני ע"כ. ולא מצאתי דוגמא לדין זה שיהיה דבר אחד ספק טמא ויחזור להיות טהור מכח דבר אחר. והדין החמישי שהוא נטל מאחד מהם בידו אחת ועשה טהרות שהם תלויות הוא ממש הדין הראשון כוותיה וכטעמיה. והדין הו' שהוא מן השני ועשה טהרות הוא ממש הדין השני. והדין הז' שהוא מן הראשון ועשה מן השני ועשה אלו ואלו מונחות אלו ואלו טהורות הוא ממש הדין הד' כוותיה וכטעמיה והדין הג' לא הוזכר גבי ידו אחת משום דאין הפרש בינו לדין השני כלל וכיון דתני גבי ידו אחת דומיא דדין השני לא הוצרך לומר גבי ידו אחת דומיא דדין ג'. והדין הח'

כמו שביארנו. ואע"פ שנסתפק לו אם טבל או לא טבל או שנמצא המקוה חסר לאחר זמן וכיוצא בספיקות אלו *ה"ז טהור: ז שני מקואות אחד כשר ואחד פסול וטבל באחד מהן מטומאה חמורה ועשה טהרות הרי אלו תלויות. טבל בשני ועשה טהרות הראשונות תלויות והשניות טהורות. ואם נגעו אלו באלו *ראשונות תלויות ושניות ישרפו. וכן אם נטמא באמצע טומאה קלה שביארנו וטבל בשני ועשה טהרות. אבל אם טבל באחד מהן מטומאה קלה ועשה טהרות ונטמא טומאה חמורה וטבל בשני ועשה טהרות הראשונות טהורות והשניות תלויות. ואם נגעו אלו באלו ראשונות ישרפו והשניות תלויות כשהיו. היה באחד מהן ארבעים סאה ואחד כולו שאוב וטבלו בהן שנים אחד מטומאה חמורה ואחד מטומאה קלה ועשו טהרות הטובל מטומאה חמורה טהרותיו תלויות והטובל מטומאה קלה טהרותיו טהורות. היה אחד טמא וירד לטבול והשני ירד להקר זה שירד לטבול באחד מהן טהרותיו תלויות כמו שביארנו. וזה שירד להקר טהור כשהיה. שזה ספק מים שאובין הוא שמא בשאוב טבל כשהקר ונטמא: ח שני מקואות של עשרים עשרים סאה אחד שאוב ואחד כשר הקר באחד מהן ועשה טהרות הרי אלו טהורות. הקר בשני ועשה טהרות הרי אלו ישרפו. שהרי ודאי בא ראשו ורובו במים שאובין כמו שביארנו:

כבר

השגת הראב"ד

*הרי זה טהור. א"א ואם היה אב הטומאה מדברי סופרים ספיקו טמא:

השגת הראב"ד

*הראשונות תלויות והשניו' ישרפו. א"א לא ידעתי טעם לזה ואולי מפני שנגעו זה בזה ונראה כמו שהם אחד למי שרואה אותם יחד והרי הם כשהם שתי טומאות אחת קלה ואחת חמורה אלא קשה לי כל שכן שהראשונות היה לנו לשורפן מזה הטעם אבל עוד יש לומר הראשונות כבר נודע ספיקן והם תלויות ועומדות בספק טומאתן אבל השניות שטהרו אותם ואח"כ נגעו באלו שטמאות הרי הם כטהורות שנגעו בראשון שהוא נשרף אלא לחלוק במגע שני בראשון וכן בכאן שניים:

כסף משנה

כתב הראב"ד ה"ז טהור א"א ואם היה אב הטומאה מד"ס ספיקו טמא עכ"ל. ואני אומר דבר זה מבואר במשנה פרק רביעי דטהרות אלו ספיקות שטיהרו חכמים ספק ד"ס אכל אוכלים טמאים וכו' אכל דבר שהוא אב הטומאה והוא מד"ס ספיקו טמא ומאחר שרבינו לא כתב כאן להקל אלא באכל אוכלים טמאים וכו' ממילא משמע דדוקא בהני הוא דמטהר ולא בדבר שהוא אב הטומאה אע"פ שהוא מד"ס: ז שני מקואות אחד כשר וכו'. תוספתא דמקואות פ"ב: וכתב הראב"ד הראשונות תלויות והשניות ישרפו א"א לא ידעתי טעם לזה ואולי מפני שנגעו זה בזה וכו'. ורבינו שמשון בפ"ב דמקואות הביא תוספתא זו יותר בארוך ופירשה ולענין מאי דקתני ראשונות תלויות והשניות ישרפו כתב ראשונות תלויות דשניות פסולות הן בעלמא ואינן מטמאות הראשונות ולהכי ראשונות בספיקן הן עומדות אבל שניות ישרפו מפני שספק דנטמאו בנגיעת הראשונות לכל הפחות וכסיפא דראשונות טומאה קלה ושניות טומאה חמורה ונגעו אלו באלו הוי איפכא מטעמא דפרישית דשניות תלויות וראשונות ישרפו עכ"ל:

כבר

משנה למלך

דהיו לפניו שני כוסות אחד טמא ואחד טהור ונטל מאחד מהם לשתי ידיו ועשה טהרות דתלויות הוא מטעמא דהדין הראשון. והדין הט' שהוא מן השני ועשה טהרות הוא ממש כדין השני. ודע דהכא נמי גבי שני כוסות אחד טמא ואחד טהור לא נקט דומיא דדין ג' משום דאין הפרש בינו לדין שני כלל וכמבואר. והדין הי' שהוא מן הראשון ועשה מן השני ועשה אלו ואלו מונחות הרי אלו מוכיחות כלומר דשניהם תלויות ואלו כדין הז' שדומה לזה קתני אלו ואלו טהורות כתב הר"ש דטעמא דמילתא דאע"ג דבספק מלאכה מטהרינן הכ"נ גבי ספק טומאה החמירו ותולין לשתיהן הואיל ואחת מהם נעשה בכוס טמא אבל כשנעשו הראשונות ונאכלו או שאבדו קודם שנעשו השניות הרי זה כמשנתנו דבספק טמאים טהור ע"כ. ודע דחילוק זה דנאכלו קודם השניות כבר שנה בתוספתא במסכת טהרות והביאה הר"ש בפ"ה מ"ג וכן בפ"ב ממסכת מקואות מ"ב הביא הר"ש תוספתא אחת דומה לדין זה. והדין הי"א שהוא נטל מהן לידו אחת דטהרותיו תלויות הוא דומה לדין הראשון ולדין הה' והח'. והדין הי"ב שהוא מן השני ועשה טהרות הוא דומה לדין שני ולדין ו' ולדין ט'. ודין י"ג שהוא מן הראשון ולא עשה מן השני ועשה דטהורות הוא ממש דין השלישי אך לא ידעתי למה גבי ידו אחת וכן גבי שני כוסות דאחד מהם טמא לא נקט דומיא דדין שלישי ואילו הכא גבי ידו אחת ושני כוסות דאחד מהם טמא נקט דומיא דדין שלישי. ודין י"ד שהוא מן הראשון ועשה מן השני ועשה אלו ואלו מונחות אלו ואלו תלויות הוא דומה לדין י' והכא נמי יש לחלק בין נאכלו הראשונות קודם שנעשו שניות לנאכלו לאחר שנעשו שניות אלא שסמך על מה ששנה בדין י'. ודין ט"ו שהיו בין ידיו אחת טמאה ואחת טהורה ולפניו שני כוסות אחד טמא ואחד טהור ונטל מאחד מהם לשתי ידיו ועשה טהרות תלויות נראה דמיירי דעשה טהרות בשתי ידיו דאי בידו אחת היינו מתניתין היו ידיו אחת טמאה ואחת טהורה ולפניו שני ככרים ספק בטמאה נגע ספק בטהורה דקי"ל דספיקו טהור אבל אי מיירי בנגע בשתי ידיו ניחא דטעמא הוא מטעם הדין הראשון וכמו שכתב הר"ש שם. ודין י"ו דרבי יוסי אומר הטמאה בטומאתה אזיל לשיטתיה דספק ליטהר ספיקו טמא וכיון דע"כ ידו אחת טמאה ודאי שהרי הוא בספק בטהרה וזה נגע בשתי ידיו בטהרות הטהרות טמאות ודאי ולא תלויות. ודע דרבי יוסי פליג בכל המחלוקות השנויות בתוספתא כלגו דאיהו ס"ל דכל הספק טהרה הוי ודאי טמא אף בטומאתו מד"ס ודע דאליבא דהר"ש דכתב בפ"ב דמקואות מ"ג דאף דאית ליה לר"י דספק ליטהר טמא אף בטומאה קלה מ"מ מודה דאם עשה טהרות דטהורות דהיינו ספק לטמא דמודה ר"י דטהור וכמש"ל א"כ על כרחין ר"י לא קאי אלא ליד לומר דצריך שיטול ידיו פעם שנית ולא נטהרו ידיו דומיא דהיכא דהיו לפניו שני מקואות וכאחד נפל בלגה גוגין מים שאובין וטבל ואינו יודע אם בכשר אם בפסול דס"ל לר' יוסי דצריך לטבול פעם שנית והטהרות שעשה הם טהורות וכמו שכתב הר"ש פ"ג דכותה ואף למה שכתבנו דלר' יוסי טהרות שעשה מי שהוא ספק בטהרה דטמאות ומתניתין דקתני דמודה ר' יוסי דספיקו לטמא טהור הוא דוקא בספק מגע מ"מ נ"ל דכל ספק טהרה אליבא דר' יוסי אינו טמא ודאי אלא טמא מספק וטהרותיו תלויות וכלפי ת"ק מטהר פליג ר' יוסי ואמר דאינו טהור אבל שיהיה טמא ודאי זו מנין לנו ולא מיבעיא היכא דהיו כאן שני מקואות אחד כשר ואחד פסול וטבל ואינו ידוע באיזה מהם טבל דפשיטא דלר' יוסי טהרותיו תלויות דהא אפילו בטומאה חמורה קי"ל דטהרותיו תלויות וכמו שפסק רבינו בפירקין דין ז' ואיך יתכן שיחמיר ר' יוסי בטומאה קלה יותר ממה דקי"ל בטומאה חמורה אלא אף במקום שנמדד ונמצא חסר דקי"ל דטהרותיו טמאות ודאי משום דהרי חסר לפנינו בטומאה קלה אפשר דמודה רבי יוסי דטהרותיו תלויות ופליג את"ק דאית ליה דבטומאה קלה אף במקום שנמצא חסר דטהרותיו טהורות ואיהו אית ליה דטהרותיו תלויות אבל שיטמא אותם בודאי זו מנין לנו ולפי זה רבי יוסי לא פליג אלא במחלוקה דתני בתוספתא דטהרות כגון במחלוקה השנית והשלישית ודכוותייהו דאית ליה לת"ק דכיון דאזל כוס אחד טהור וכדינא דמתניתין דספק נעשה בכוס מלאכה עלה דהך פליג ר' יוסי ואית ליה דטהרותיו תלויות. ודע שלפי מה שכתב הר"ש בפ"ב דמקואות כתבנו דברינו לעיל (דף ק"ח) גבי הדין הג' (*א"ה תמצאנו לקמן בפירקין דין ו' יע"ש) דכל מי שהוא טמא טומאה קלה וטבל במקום שהוא ספק שאוב לא נפיק מטומאתו כיון דמקוה זה את"ל שהוא שאוב הרי מביא לו טומאה קלה דקי"ל דבא ראשו ורובו במים שאובים דגזרו טומאה עליו יש להקשות על זה מהא דאמרינן הכא היכא שהיו לפניו שני כוסות אחד טהור ואחד טמא ונטל מאחד מהם דלא מחמרינן אלא כששני הכוסות לפניו אבל אודא ליה הכוס שאחד טהרותיו. טהורות והיינו דאמרינן בדין הט' מן השני ועשה טהורות ואמאי והרי משקין טמאים מטמאין את הידים וכמ"ש רבינו בריש פ"ח מהלכות אבות הטומאה ואולי הכא מיירי במשקין שנגע בהם טבול יום שאינו עושה אותם ראשון ופשיטא שאינם מטמאים את הידים דהא ידים אינם מקבלים טומאה כי אם מראשון לטומאה וכמבואר אלא שעדיין לא נחה דעתי בזה דמשקין אלו אם הם חולין הרי טבול יום אינו מטמא משקה חולין וכמ"ש רבינו בפ"י מהלכות אבות הטומאה ואי משקין שלו הם של תרומה א"כ תיפשוט מהכא דמי פירות שהכי לנטילת ידים וכבר הביא מכן מחלוקת זו בטא"ח סימן ק"ס יע"ש ואי של קדש הדבר הוא זר בעיני שישמשו מתרומה או מקדש לנטילת ידים. ודין י"ז דהיו ידיו אחת טמאה ואחת טהורה ולפניו שני ככרים אחד טמא ואחד טהור ונגעו שתי ידיו בככר כאחת או בזה אחר זה דהשתא אם זה הככר הוא הטמא נמצא שידיו הם טמאות שהרי נגעו בככר הטמא אבל הככרים הם כמו שהיו ואם זה הככר הוא הטהור נמצא שהככרים הם ודאי טמאים והידים כמו שהיו משום הכי אמרינן דהידים והככרים תלויים הידים תלויות משום דשמא בטמא נגעו ואע"ג דהככר נפסל מחמת הידים מ"מ אינו חוזר הככר ומטמא את הידים אפילו נגעו שתי ידיו בככר כאחת שהרי הככר אם הוא תרומה פסול הוא ולא טמא ואין הפסול מטמא ואף שיהיה הככר הזה קדש סוף סוף ככר זה הוא שלישי ואין שלישי מטמא את הידים כי אם ראשון דוקא וכמבואר וכן אם נגעה ידו אחת בשני ככרים זה אחר זה דאם זו היד היא הטמאה בני הככרים טמאים ואם היא הטהורה שתי ידיו טמאות משום הכי אמרינן דהידים והככרים תלויות אבל אם נגעה ידו אחת בשני הככרים כאחד או הככרים ישרפו ממה נפשך דאם זו היד היא הטמאה הרי נטמאו הככרים ואם היא הטהורה הרי היד נטמאה מחמת הככר הטמא וחוזרת היד ומטמאה לככר הטהור אבל הידים הם כמו שהיו דשמא ככר זה היה הטהור ואף שנטמא ככר זה אינו חוזר ומטמא הידים:

ויש לדקדק מאי שנא דהיכא דנגעו שתי ידיו בככר אחד אמרינן דידיו תלויות ואילו בנגע בידו אחת בשני ככרים דידיו כמו שהיו אימא נמי בדין זה דידיו תלויות דשמא בככר טמא נגעו או בככר טהור ונראה דהיכא דנגעו שתי ידיו בככר אחד נמי לאו ואלו מונחות דאמרינן דשתיהם תלויות וטעמא דמלתא דהני אגו יכולים לטמא הידים והככרים דעכ"פ או הידים או הככרים הם כמו שהיו דאם הידים הם טמאות על כרחין דזה הככר הוא הטמא ואם כן נשארו הככרים כמו שהיו ואם הככרים טמאים על כרחין דזה הככר הוא הטהור ואם כן נשארו הידים כמו שהיו וכן לומר דשניהם כמו שהיו אי אפשר דעל כרחין אחד מהם או הידים או הככרים טמאים ממ"נ וכדכתיבנא וכיון דלטמא שניהם א"א ולטהר שניהם א"א ולטמא אחד ולטהר אחד גם זה לא יתכן דמאי חזית מש"ה אמרינן דהידים והככרים תלויים אבל בנגעה ידו אחת בשני ככרים דעכ"פ הככרים ישרפו ממה נפשך או הידים כמו שהיו דאמרינן דיד זו היא הטהורה דאף את"ל שזו היד היא הטמאה סוף סוף הככרים נשרפים וכיון דכן הוי ספק אם נטמאת היד באתרא אם לאו וספיקו טהור ומשום הכי אמרינן דהידים כמו שהיו:

ז שני מקואות כו'. הביאה בתוספתא דמקואות פ"ב, א' שני מקואות באחד יש בו מ' סאה ובאחד אין בו טבל באחד מהן מטומאה חמורה ועשה טהרות תלויות בשני ועשה טהרות טהורות בראשון ולא עשה בשני ועשה טהורות בראשון ועשה בשני ועשה אלו ואלו מונחות ראשונות תלויות ושניות טהורות. ב' בד"א בטומאה חמורה אבל בטומאה קלה אלו ואלו טהורות. ג' טבל באחד מהם מטומאה קלה ועשה טהרות טהורות נטמא באמצע טומאה קלה וטבל בשני ועשה טהרות אלו ואלו מונחות הרי אלו מוכיחות נאכלו ראשונות או נטמאו או שאבדו עד שלא נעשו שניות טהורות משנעשו שניות תלויות. ד' טבל באחד מהם מטומאה חמורה ועשה טהרות תלויות נטמא באמצע טומאה קלה וטבל בשני ועשה טהרות ונגעו אלו באלו ראשונות תלויות ושניות ישרפו. ה' טבל באחד מהם מטומאה קלה ועשה טהרות טהורות נטמא באמצע טומאה חמורה וטבל ועשה טהרות תלויות ואם נגעו אלו באלו שניות תלויות וראשונות ישרפו. ו' שני מקואות של מ' מ' סאה אחד שאוב ואחד כשר וטבל באחד מהן מטומאה חמורה ועשה טהרות תלויות בשני ועשה טהרות טהורות בראשון ולא עשה בשני ועשה טהורות בראשון ועשה בשני ועשה אלו ואלו מונחות ראשונות תלויות ושניות טהורות. ז' בד"א בטומאה חמורה אבל בטומאה קלה אלו ואלו תלויות. ח' ירדו שנים וטבלו בשניהם אחד טמא טומאה חמורה ואחד טמא טומאה קלה הטובל מטומאה חמורה טמא מטומאה קלה טהור. ט' אחד הטובל מטומאה חמורה ואחד המקיר הטובל מטומאה חמורה טמא והמקיר טהור. י' אחד הטמא טומאה קלה ואחד המקיר שניהם תלויים למה זה דומה לשני שבילין אחד טמא ואחד טהור והלכו שנים בשניהם ועשו טהרות באחד יש בו דעת לישאל ובאחד אין בו דעת לישאל ברשות היחיד שניהם תלויים ברשות הרבים את שיש בו דעת לישאל ספקו טמא את שאין בו דעת לישאל ספיקו טהור. י"א שני מקואות של כ' כ' סאה אחד שאוב ואחד כשר הקר באחד מהם ועשה טהרות בשני ועשה ישרפו בראשון ולא עשה בשני ועשה ישרפו בראשון ועשה בשני ועשה אלו ואלו מונחות הראשונות טהורות ושניות ישרפו. י"ב שתי נשים שנתעסקו בציפור הראויה לבוליא דם כסלע ולאחר זמן נמצא על גבי זו כסלע ועל גבי זו כסלע שתיהן מקולקלות עכ"ל התוספתא. והנה הדין הראשון הוא פשוט בהיכא דהיו כאן שני מקואות באחד יש בו מ' סאה ובאחד אין בו וטבל באחד מהם מטומאה חמורה ואינו יודע באיזה מהם טבל ועשה טהרות טהרותיו תלויות ואע"ג דאמרינן בריש נדה דמקוה שנמדד ונמצא חסר דכל טהרות שנעשו עליו טמאות בודאי ונשרפות ומקשינן מינה לכלל דכל הנשים שראו תולין עליהם מעת לעת י"ל דשאני התם דאיכא ריעותא קמן דהרי חסר לפנינו ומש"ה הוי טמא ודאי אבל היכא דאיכא קמן שני מקואות אחד כשר ואחד פסול

וטבל

וטבל ולאו יודע באיזה מהם טבל טהרותיו תלויות ומיהו לא ידענא אמאי לא ביאר לנו רבינו דין זה אלא דהתם לנו כדברים והא דאמרינן בשני ועשה טהרות טהורות הוא פשוט דהרי טבל בשני המקואות קודם שעשה הטהרות השניות וכן היכא דלא עשה בראשון ועשה בשני דטהורות דבר פשוט הוא בראשון ועשה בשני ועשה אלו ואלו מונחות ראשונות תלויות ושניות טהורות גם זה הוא פשוט ונקט אלו ואלו מונחות משום דבחלוקה השלישית יש הפרש בין היכא דהטהרות הראשונות קיימות או לא נקט הכא אלו ואלו מונחות לומר דאפילו הכי השניות טהורות. והדין השני הוא בד"א בטומאה חמורה אבל בטומאה קלה אלו ואלו טהורות השניות מטעמא דדין ראשון שהרי הכר טבל בשני המקואות והראשונות ג"כ טהורות משום דלא אמרי' העמד טמא על חזקתו אלא בטומאה חמורה אבל בטומאה קלה לא משום דהוי ספק מד"ס דקי"ל דספיקו טהור כדאיתא בפ"ד דטהרות מי"א ותוספתא הלזו ס"ל כת"ק דמתניתין דפ"ב דמקואות ודלא כר' יוסי ועיין במ"ש לקמן בעלה קכ"א בשם הר"ש ודו"ק (*א"ה תמצאנו לעיל דין ו'). והדין השלישי טבל באחד מהן מטומאה קלה ועשה טהרות טהורות זה פשוט על פי מה שקדם שהוא ספק דברי סופרים נטמא באמצע בטומאה קלה וטבל בשני ועשה טהרות אלו ואלו מונחות הרי אלו מוכיחות כלומר כיון ששתיהן קיימות הרי אלו מוכיחות אלו על אלו ושתיהן תלויות דומה לשני שבילין אחד טמא ואחד טהור והלך באחד ועשה טהרות וטבל והזה והלך בשני ועשה טהרות דאמרינן בתוספתא דטהרות והביאה הר"ש במסכת טהרות פ"ה דהרי אלו מוכיחות ופירשה הר"ש שם דהיינו כששתיהן קיימות שאין לי במה לתלות והיכא דנאכלו או נטמאו או נאבדו עד שלא נעשו שניות טהורות משנעשו שניות שניות תלויות דומה ממש לשני שבילין ואדם אחד וכבר נתבאר זה למעלה בדין השבילים (*א"ה הוא בפי"ט מהלכות שאר אבות הטומאה). והדין הד' טבל באחד מהם מטומאה חמורה ועשה טהרות תלויות זה פשוט וכבר נתבאר למעלה נטמא באמצע טומאה קלה וטבל ועשה טהרות טהורות כדינם משום דהוי ספק ד"ס ואם נגעו אלו באלו ראשונות תלויות ושניות ישרפו וטעמא דמילתא דשניות ישרפו משום דממ"נ טמאות הם אם המקום השני הוא הפסול הרי נטמאו הטהרות השניות ואם המקום הראשון היה הפסול הרי נטמאו הטהרות הראשונות ושוב טמאו את הטהרות השניות במגען אבל הראשונות הם תלויות כדינם שהיה להם מקדם כיון שזה טבל מטומאה חמורה אבל אינם מתטמאים מחמת נגיעת הטהרות השניות משום דטהרות השניות פסולות בעלמא הם כך פירש הר"ש ז"ל ולא בירר למה הם פסולות דוקא ולא מטמאות ולקמן נאריך בזה. והדין הה' טבל באחד מהם טומאה קלה ועשה טהרות טהורות משום דהוי ספק דברי סופרים וכמו שנתבאר נטמא באמצע טומאה חמורה וטבל ועשה טהרות תלויות כדינם דטובל מטומאה חמורה טהרותיו תלויות ואם נגעו אלו באלו שניות תלויות וראשונות ישרפו היפך הדין שנאמר בדין הד' והטעם בכולם שזה דהכלל הוא דהטובל מטומאה קלה טהרותיו פסולות ואינם מטמאות והלכך בדין הד' בשניות היו מטומאה קלה אינם מטמאות את הראשונות ונשארו הראשונות כדינם והשניות ישרפו ממ"נ אבל בדין זה שהשניות הם מטומאה חמורה והראשונות מטומאה קלה אין הראשונות מטמאות את השניות ונשארו השניות כדינם והראשונות ישרפו ממ"נ וכמו שנתבאר בדין הד' בשריפת השניות. ודע דהיכא דטבל באחד מהם מטומאה קלה ועשה טהרות וחזר ונטמא בטומאה קלה וחזר ועשה טהרות דאם הם קיימות קי"ל דשתיהן תלויות אם נגעו זה בזה נמי הם תלויות כשהיו ולא תימא כיון שעכ"פ אחד מהם טמא הרי נטמא חבירו במגע הא ליתא דכבר נתבאר דהטהרות שעשה הטובל מטומאה קלה הם פסולות ואינם מטמאות. והדין הששי הוא שני מקואות של מ' מ' סאה אחד שאוב ואחד כשר וטבל באחד מהם מטומאה חמורה ועשה טהרות תלויות וזה פשוט וכבר נתבאר, בשני ועשה טהרות טהורות דין זה הוא מחודש דבשלמא בדין הראשון דקתני בשני ועשה טהרות דטהורות הוא פשוט דממ"נ הכר טבל זה במקוה כשר וא"כ הטעם זה בטהרות שניות על כורחין טהור היה אבל כאן שהמקוה האחד היה שאוב וקי"ל דגזרו טומאה על הבא ראשו ורובו במים שאובים וכמ"ש רבינו ריש פ"ט מהלכות אבות הטומאה ואם כן זה שטבל בשני ועשה טהרות איכא לספוקי שמא עכשיו טבל במקוה השאוב ונטמא ופוסל את התרומה וטעמא דמלתא דאמרינן דטהרותיו טהורות הוא משום דעכ"פ כבר נטהר זה מטומאה חמורה מאי אית לן למימר דלמא נכנס לטומאה קלה מספיקא לא מחזקינן ליה משום דהוי ספק מד"ס וכמו שנתבאר, בראשון ולא עשה בשני ועשה טהורות וזה פשוט ע"פ מה שנתבאר, בראשון ועשה בשני ועשה אלו ואלו מונחות ראשונות תלויות ושניות טהורות וגם זה פשוט. והדין השביעי דב"א בטומאה חמורה אבל בטומאה קלה אלו ואלו תלויות וזה הוא היפך הדין השני דהתם אמרינן בטומאה קלה אלו ואלו טהורות ואילו הכא חמיר טומאה קלה מטומאה חמורה דטומאה חמורה שניות טהורות וטומאה קלה שניות תלויות וטעמא דמילתא דכל היכא שיש לו טומאה קלה ויש הספק אם טבל במים שאובין שמביאים טומאה קלה מעולם לא יצא מידי טומאתו הקלה דאף דקי"ל דספק דברי סופרים להקל היינו בספק נטמא ספק לא נטמא וכן בספק טבל ספק לא טבל אבל היכא דיש לו טומאה קלה וספק אם בטבילה זו חזר ונטמא בטומאה קלה לא נפיק מידי טומאה קלה ומש"ה הראשונות והשניות תלויות אבל בטומאה חמורה דודאי יצא מטומאתו החמורה בטבילה השניה לא מחזקינן ליה לטומאה קלה מספק כן פירש הר"ש והוא דין מחודש עד מ"ד ודומה לזה כתב בדין י' דהיינו אחד הטמא טומאה קלה ואחד המיקר שניהם תלויים וכתב הר"ש דטעמא דמילתא הוא דמגו דתלינן בהאי דהוה ביה טומאה קלה מעיקרא מטעמא דפרישית תלינן נמי בהאידך ע"כ. והדבר תמוה אצלי דאם כן לפי דעתו מי שנטמא בטומאה קלה והיו לפניו שני מקואות אחד כשר ואחד שאוב ואינו יודע באיזה מהם טבל טהרותיו תלויות משום דהוה ליה טומאה קלה מעיקרא ואם כן תיקשי ליה הא דתניא בדין שמיני חזרו שנים וטבלו בשניהם אחד טמא טומאה חמורה ואחד טמא טומאה קלה הטובל מטומאה חמורה טמא והטובל מטומאה קלה טהור ולפי דבריו אמאי מטהרינן ליה כיון שהיה לו טומאה קלה וכן הדמיון שהביאו בתוספתא לא יכולתי להולמו לפי שיטת הר"ש. ולי נראה כוונת התוספתא באופן אחר ובתחלה אקדים הקדמה אחת וא"כ אפרש. דע שכל שני דברים שהם כפויים כגון ההיא דשני שבילין ואדם אחד וטבל בינתיים שהטהרות הראשונות והשניות הם תלויות משום דלא נוכל לטהר את שניהם שהרי על כל פנים אחת מהם טמאה וליכא למיתלא טומאה בהאי טפי מהאי ומשום הכי אמרינן דשתיהן תלויות ודוקא בכה"ג דכל אחת מן הטהרות לבדן היה טהורה מן הדין אבל היכא דהטהרות הראשונות היו טמאות אף אם לא היה עושה טהרות שניות וכגון ההיא שהשביל האחד היה ברה"י והשני בר"ה והלך ברשות היחיד ועשה טהרות וטבל וחזר והלך בר"ה ועשה טהרות הטהרות השניות טהורות והראשונות טמאות כיון שהראשונות הם טמאות מצד עצמם ואף שכולם קיימות אנו תולין ואומרים הטהרות הראשונות שהיו ברשות היחיד היה בשביל הטמא כדין כל ספק טומאה ברה"י והטהרות השניות היו בשביל הטהור כדין כל ספק טומאה בר"ה לפי שיש כאן דבר במה לתלות ולטמא האחד יותר מן השני. וכן כשהיה הדבר בהיפך שבתחלה הלך בשביל דרשות הרבים ואחר כך הלך בשביל דרה"י דטהרות הראשונות טהורות והשניות טמאות. וכן בדין דשני שבילין ושני אנשים דאמרינן בכה"ג אחת שניהם טמאים דוקא כששני השבילין הם ר"ה אבל אם האחד הוא ר"ה והאחר הוא רה"י ההולך בר"ה טהרותיו טהורות וההולך ברשות היחיד טהרותיו טמאות כדינם ומעתה יתבארו דברי התוספתא בדין השני כתב דשני מקואות אחד כשר ואחד שאוב בראשון ועשה בשני ועשה אלו ואלו מונחות ראשונות תלויות ושניות טהורות וטעמא דמלתא דהראשונות הם טמאות כיון שהיה טבול מטומאה חמורה והשניות הם טהורות מן הדין כיון דליכא טומאה חמורה והוי ספק אם נטמא במים שאובין וספיקו טהור ומשום הכי תולין דבתחלה טבל במקוה השאוב ואחר כך טבל במקוה הכשר ודוקא בטומאה חמורה אבל בטומאה קלה אלו ואלו תלויות דכל חד וחד מן הטהרות הללו מצד עצמן היה מן הדין להיות טהורות ולטהר שניהם אי אפשר דודאי אחד מן הטהרות טמאות דאם המקוה הראשון היה השאוב הרי נטמאו הטהרות הראשונות ואם המקוה השני היה השאוב הרי נטמאו השניות ואין שום צד לתלות ולטמא בזה יותר מבזה ולטהר שניהם אי אפשר משום הכי אמרינן דשתיהן תלויות דומה למה שאמרו בדין השלישי נטמא באמצע בטומאה קלה וטבל בשני ועשה טהרות אלו ואלו מונחות הרי אלו מוכיחות והכא נמי בשתיהן קיימות עסקינן ולא חילק בין נאכלו ללא נאכלו לפי שסמך על מה שביאר בדין השלישי. והדין הח' והט' דהיינו בשני אנשים שטבלו האחד היה טמא מטומאה חמורה והאחר היה טמא מטומאה קלה או שהיה מיקר' הטמא מטומאה חמורה טמא כדינו והטמא טומאה קלה טהור כדינו דומה למה שנתבאר בדין הו' דראשונות תלויות ושניות טהורות והדין הי' והוא אחד הטמא טומאה קלה ואחד המיקר שניהם תלויין דומה לדין הו' דהכא נמי כיון דמן הדין כל אחד ואחד היה טהור מצד עצמו ולטהר שניהם אי אפשר דעל כל פנים אחד מהם טמא שניהם תלוין ומיהו נראה דמיירי כשהלכו בבת אחת או בנשאל עליו ועל חבירו ואליבא דר' יוסי ולא הוצרך לבאר זה לפי שסמך על המבין וכל עצמה של תוספתא הלזו לא רצה ללמדנו אלא דלא נימא כיון דהאחד הוא טמא מטומאה קלה והאחר הוא טהור נימא תולין הקלקלה במקולקל כי היכי דאמרינן היכא שהיה האחד טמא טומאה חמורה והשני היה טמא טומאה קלה או שהיה מיקר שתולין הקלקלה במקולקל והטהרות הראשונות טמאות והשניות טהורות דשאני התם דהראשונות היו טמאות מצד עצמם אבל הכא אף הטמא מטומאה קלה הוא טהור מצד עצמו וכיון שכן אין שום צד לטמא האחד מחבירו ומש"ה שניהם תלויין והביא דמיון לדינים אלו מן השבילים ונראה דטעות נפל בספרים והכי גרסינן בר"ה שניהם תלויין ברה"י את שיש בו דעת לישאל ספיקו טמא ואת שאין בו דעת לישאל ספיקו טהור והכוונה דבר ידוע הוא דכל ספק טומאה בר"ה ספיקו טהור וברה"י ספיקו טמא ודוקא בדבר שיש בו דעת לישאל אבל דבר שאין בו דעת לישאל אף ברה"י ספיקו טהור וכגון חרש שוטה וקטן וכמו שנתבאר בפרק השם, והנה אם היו כאן שני שבילים אחד טמא ואחד טהור והלכו בהם שניהם ועשו טהרות באחד יש בו דעת לישאל ובאחד אין בו דעת לישאל בר"ה שניהם תלויים דכיון דמן הדין כל אחד ואחד היה טהור בפני עצמו ולטהר שניהם אי אפשר ואין לך לטמא אחד יותר מחבירו אמרינן דשניהם תלויים ואע"ג דיש יותר צד טהרה בזה שאין בו דעת לישאל שהרי אף ברה"י ספקו טהור היה ראוי לתלות השביל הטמא בזה שיש בו דעת לישאל שהוא קרוב יותר לטומאה מן האחר כיון דספיקו ברה"י טמא מ"מ כיון דהשתא בר"ה כולם מצד עצמם ספיקן טהור לא תלינן בזה יותר מזה וכולם תלויים וזה דומה לאחד הטמא מטומאה קלה ואחד המיקר דשניהם תלויים אבל אם היו השני שבילין הללו ברה"י דאז מן הדין את שיש בו דעת לישאל טמא אז אמרינן דאיהו הוא דהלך בשביל הטמא וחבירו שאין בו דעת לישאל הלך בשביל הטהור והוא דומה לדין הח' והט' דהיינו אחד שהיה טמא טומאה חמורה והאחר היה טמא מטומאה קלה דקי"ל דהראשון טמא והשני טהור משום דתולין הקלקלה במקולקל וכמבואר. וראיתי לרבינו שכתב בפירקין שני מקואות אחד כשר ואחד פסול וטבל באחד מהם מטומאה חמורה ועשה טהרות הרי אלו תלויות ע"כ. והנה בתוספתא שנינו באחד יש בו מ' סאה ובאחד אין בו ויש לדקדק מהיכא דכתב רבינו הטמא שירד לטבול וכו' שני מקואות אחד יש בו מ' סאה ואחד אין בו וטבל באחד מהם ואין ידוע באיזה מהם טבל ספיקו טמא לפי שהטמא בחזקתו עד שיודע שטבל כראוי וכן מקוה שנמדד ונמצא חסר כו' ע"כ. והנה המקוה שנמדד ונמצא חסר הטהרות שנעשו על גביו הם טמאות ודאי ולא תלויות וכדמוכח מריש נדה דפריך מברייתא זו להלל דהכר תולין למפרע באשה שראתה דם וכן מוכח בסוף קידושין דאמרינן מאן תנא חבית ר"ש ולא רבנן דר"ש הוא דס"ל גבי מקוה תולין ופשיטא דקי"ל כרבנן ומה שיקשה לזה ממה שפסק רבינו בפ"ה מהלכות תרומות גבי חבית כר"ש כבר עמד על זה שם מרן וכבר הארכנו בזה במקום אחר (*א"ה עי' בפי"ט מהלכות שאר אבות הטומאה ויישוב דברי הר"ס כרמז תמצאנו לקמן בסמוך) אך גבי מקוה משמע דהוי טמא ודאי ולפ"ז גם דין שני מקואות כו' הוי ודאי טמא שהרי כתב וכן מקוה משמע שדינם שוה ולפי זה יש לתמוה על התוספתא דקתני טהרותיו תלויות:

כתבו התוס' פ"ק דנדה (דף ג') ד"ה ושניהם לא למדוה אלא מסוטה תימה דהא רבנן מטמאין בר"ה משום דהוי תרתי לריעותא א"כ לא הוי ספק ולא שייך לסוטה מידי וכ"ת הא"ש דמשום דהוו רבנן דעשו ספק טומאה ברה"י כודאי אף שברה"ר טהרו ס"ל דהיכא דאיכא תרתי לריעותא הוי כרה"י אבל אי רה"י לא היה טמא ודאי אף היכא דאיכא תרתי לריעותא בר"ה לא היו מטמאין כודאי דהיינו שיהיה תרתי לריעותא כמו רה"י הא ליתא דהא חבית הוי ודאי טבל לרבנן משום דאיכא תרתי לריעותא דומיא דמקוה ואי טעמא דמקוה הוא משום דגמרינן מסוטה מה ענין חבית אצל סוטה הא לא גמרינן מסוטה אלא טומאה ור"ש נמי דגמר חבית מטומאה הא לא שייך מידי לסוטה ואומר ר"ת דלא קאמר הכי אלא לפרש דלא תיקשי לכו מסוטה וטעמא דרבנן משום דהוי תרתי לריעותא והוי ודאי ולא ספק ולא שייך לסוטה כלל ומש"ה מדמינן חבית למקוה ולר"ש הוי ספק דלית ליה טעמא דהרי. חסר לפניך דהשתא הוא חסר וכנגד העמד מקוה בחזקת שלם איכא העמד טמא על חזקתו לכך ברה"י תולין מדינא ואע"ג דלא ילפינן מסוטה כלומר דקרא דסוטה דאיצטריך היינו לטמא ברה"י היכא דאיכא חזקה דטהרה דמדינא היה לנו לומר אוקמיה אחזקתיה וטהור הוא קמ"ל קרא דספק הוא ותולין אבל היכא דליכא חזקה אף בלא קרא דסוטה מדינא ספק הוא ולכן בחבית נמי ספק אבל בר"ה מטהר אע"ג דליכא חזקה דמסוטה ילפינן וכל ספק טומאה אית ליה לר"ש ברה"י תולין ע"כ. וכן כתב רש"י בד"ה מאי רגלים לדבר איכא כו' וש"מ דקסבר ר"ש בשאר ספק טומאה דעלמא נמי ברה"י תולין דהא אין רגלים לדבר. ומ"מ צריך ליישב המשך ההלכה דלא ימנע האי ושניהם לא למדוה למאי קאי אי למקוה או לטומאה דעלמא למקוה ודאי לא קאי שהרי מקוה לפי האמת לא נלמד מסוטה ואי קאי לשאר טומאה דעלמא מי הכריחם לומר דרבנן סברי דכל טומאה ברה"י הוי כודאי משום דגמרינן מסוטה אימא דרבנן נמי כר"ש ס"ל ובהאי הכא גבי מקוה דאיכא תרתי לריעותא וחשיב כודאי דכי היכי דע"כ איצטריך טעמא דתרתי לריעותא לר"ה אימא הכי נמי איצטריך לרה"י ונראה דאה"נ אלא משום דלר"ש ע"כ ס"ל דבכל טומאה דעלמא תולין מדקאמר גבי מקוה ברה"י תולין מש"ה קאמר לרבנן אין הכרח לזה דלעולם ס"ל דכל טומאה ברה"י הוי כודאי כסוגיין דעלמא ולרה"י אין צריך לטעמא דתרתי לריעותא דבלאו הכי כל טומאה נמי ספיקה כודאי והרשב"א הקשה קושיית התוספות דהדרבא ליכא חד מינייהו דעביד ליה כסוטה דהא לרבנן בר"ה טמא ואילו בסוטה טהור ולר"ש ברה"י תולין ואילו בסוטה ספיקה כודאי והיכי קאמר שניהם לא למדוה אלא מסוטה ויפה פירש ר"ת דה"ק ושניהם לא למדוה אלא ממה שהם מחלקים בין זו לסוטה כלומר שספק טומאה מהיכא גמרינן מסוטה וכל דדמי לסוטה גמרינן מינה וכל דלא דמי לה לא גמרינן מינה ורבנן סברי מקוה ברה"י דמי לה וספיקו כודאי ובר"ה לא דמי משום דאיכא תרתי לריעותא ור"ש סבר בר"ה דמי לה וברה"י כיון דהתם איכא רגלים והכא ליכא התם ודאי והכא תולין ע"כ והכל הולך אל כוונה אחת. ומדברי התוספות והרשב"א אתה הרואה לדעת דלרבנן לא איצטריך טעמא דתרתי לריעותא אלא לר"ה אבל לרה"י בלאו הכי טמא מן הדין ואע"ג דהוי טומאה דלמפרע משום דאין הכי נמי דסוטה טומאה דלהבא היא מיהו כי בעינן טומאה דלהבא לעשות ספיקו כודאי היינו דוקא היכא דאיכא חזקה דטהרה אבל במקוה דבלא טעמא דתרתי לריעותא מ"מ ליכא חזקה כלל פשיטא דדמי לטומאה דלהבא וכמ"ש התוס' לעיל בד"ה מעת לעת דלרבנן לא איצטריך טעמא דתרתי לריעותא לרה"י לאפוקי מדברי המגיה דס"ל לתוס' דאיצטריך טעמא דתרתי לריעותא לרבנן אף לרה"י משום דהוי טומאה דלמפרע וליתא לסדין פירושא וכמ"ש לעיל ור"ש נמי ס"ל דכל טומאה דלמפרע דליכא חזקה דתולין דומיא דחבית ומקוה וכדכתיבנא לעיל. עוד כתב הרשב"א בחידושיו על מה שפירש רש"י ז"ל דמהכא שמעינן דלר"ש כל ספיקי טומאות ברה"י אי ליכא רגלים תולין וי"מ דלא אר"ש דבעינן רגלים אלא במה שקדמה לו בדיקת טהרה כאשה שהתם נשים בדוקות הם אצל זנות והיא אומרת טהורה אני והיה לנו להאמינה אלא משום דאיכא דרגלים לדבר שקינא לה ונסתרה אבל כל שלא קדמה לה בדיקת טהרה ספיקו ברה"י כודאי ושורפין עליה. ולא ירדתי לסוף טעמם דהאו מתעסק בטהרות שקדמה לכן בדיקה ונולד לכן ספק לא נגע בכן שכן מי לא פרשינן וי"ל דשאני סוטה דקאמרה טהורה אני עכ"ד והנראה אצלי דהמפרשים הללו חולקים על רש"י וס"ל דר"ש מודה דכל ספק טומאה ברה"י ספיקו כודאי אע"ג דליכא רגלים לדבר ומאי דאיצטריך לומר דסוטה איכא רגלים הוא משום דסוטה אפילו אמרה טהורה אני אינה נאמנת ופשיטא דלא גמרינן לטומאה מסוטה בכה"ג ואם כן אמאי גבי סוטה מתמה דין זה מטומאה לזה תירץ ר"ש דשאני סוטה דאיכא רגלים ומש"ה אפילו אמרה טהורה אני אינה נאמנת אלא שאני תמיה דלפי זה אין שייכות כלל לחלוקה זו עם ההיא דמקוה אלא מילתא באפי נפשה היא ורבנן נמי צריכין להאי טעמא ולמה ייחדו טעם זה לר"ש. עוד אני תמיה דלפי מה שיישב הרשב"א דבריהם בלא דברי המפרשים היפך הכוונה שכתבו אבל

על

פרק אחד עשר

א כבר ביארנו שנטילת ידים וטבילתן מדברי סופרים. וידים שצריכות טבילה אין מטבילין אותן אלא במקוה כשר שיש בו ארבעים סאה. שבמקום שהאדם טובל בו כלים ידים טובלין. אבל ידים שאין צריכות אלא נטילה בלבד אם הטבילן במי מקוה טהורין. ואם הטבילן במים שאובין בין בכלים בין בקרקעות לא טהרו ידיו עד שיפלו המים השאובים מן הכלי על ידיו. שאין נוטלין לידים אלא מן הכלים ומכח נותן כמו שביארנו בהלכות ברכות:

ב כל החוצץ בטבילה. חוצץ בידים בין בטבילתן בין בנטילתן. וכל העולה למדת המקוה כטיט הנרוק עולה לשיעור הרביעית שנוטלין

כסף משנה

פי"א א כבר ביארנו: ומ"ש וידים שצריכות טבילה. הוא על פי מה שנתבאר בפרק שני דברכות: ומ"ש שבמקום שהאדם טובל בו כלים ידים טובלים. תוספתא פרק א' דמקואות: ומ"ש אבל ידים שאין צריכות וכו'. בפרק כל הבשר (דף ק"ו) אמרינן גבי חמי טבריה כל גופו טובל בהם ידיו לא כ"ש: ומ"ש ואם הטבילן במים שאובים וכו' לא טהרו ידיו. טעמו מדאמרינן בפרק כל הבשר (דף ק"ו) האי אריתא דדלאי אין מטבילין בו את הידים דהו"ל מים שאובים: ומ"ש שאין נוטלין אלא מן הכלים ומכח נותן כמו שביארנו בהלכות ברכות. פ"ו: **ב** כל החוצץ בטבילה חוצץ בידים. ברייתא בפרק כל הבשר (דף ק"ו ע"ב): וכל העולה למדת מקוה וכו'. פ"ב דזבחים דף

משנה למלך

כי שלא קדמה לו בדיקת טהרה ספיקו כודאי ולפי מ"ש הרשב"א אפילו קדמה בדיקה ספיקו כודאי. עוד יש לחקור דלפי המפרשים הללו מ"ט דר"ש דקאמר גבי מקוה תולין בשלמא אליבא דרשב"י עשאו ר"ש לספק טומאה הלזו ככל ספק טומאה דעלמא דקי"ל תולין אבל לפי המפרשים דלר"ש כל ספק טומאה טמא כודאי מה נשתנה טומאה זו דס"ל לר"ש דתולין. עוד אני חוקר דר"ש מה סובר היכא דראהו חי ונגע בו בלילה אי ס"ל כרבנן דטמא ברה"י א"כ יש לתמוה למה קאמר הכא תולין ואילו התם שורפין ואדרבא יותר יש להחמיר במקוה כיון דליכא חזקה מסייעא דראהו חי ונגע בו דאיכא חזקה דטהרה וכ"ש דהתם שורפין דוקא לקדשים וכמ"ש התוס' אבל גבי מקוה תולין אף לחולין הא ליתא חדא דהיה לו לר"ש לבאר שורפין לקדשים ותולין לחולין ועוד שהרשב"א ס"ל דהיכא דראהו חי הוא אף לחולין וכמו שנבאר לקמן וא"כ נמצא דהיקל ר"ש במקוה יותר מהיכא דנגע באחד וראהו חי וזהו דבר תמוה וכ"ת דר"ש דפליג היכא דלא ראהו חי פליג נמי היכא דראהו חי וס"ל דטהור אף ברה"י ור"ש כר"מ ס"ל ומאי דקאמר הכא תולין הוא משום דליכא חזקה כלל הא נמי ליתא דמדקתני בתוספתא ומודים חכמים לר"מ היכא דראהו חי כו' משמע דבחלוקה זו לא פליגי דאי פליגי לא שייך לומר ומודים חכמים לר"מ אלא ודאי דלר"מ בדוק ושאינו בדוק הכל שוה לענין דינא ואולי ר"ש כחזקיה ס"ל דקאמר דאליבא דרבנן טהור אף ברה"י וכמ"ש התוס' בד"ה כי פליגי חזקיה אלא דהכי קשה לר' יוחנן דקאמר טמא ברה"י מאי איכא למימר ובשלמא אליבא דרשב"י ניחא דספיקא דר"ש לית ליה בהא טומאה שורפין דהא אפילו בטומאה דלהבא לית ליה שורפין כל שכן בטומאה דלמפרע אבל אליבא דהמפרשים הללו קשה. ונראה דאפשר דעד כאן לא אמרינן דבראהו חי טמא מיהא ברה"י אלא אליבא דרבנן דחשיב ריעותא האי דהרי חסר לפנינו והכא נמי איכא למימר הרי מת לפנינו ומשום האי ריעותא אמרינן דטמא אף שהוא טומאה למפרע ובדוק אבל אליבא דר"ש דלא חשיב ריעותא הכיא דהרי חסר לפנינו ה"ה גבי נגע דלא חשיב ריעותא וכיון דליכא ריעותא תוקמינן ליה אחזקתיה דטהרה והכא גבי מקוה דליכא חזקה תולין. ולפי זה אני מסתפק אליבא דר"ש בדבר שאינו בדוק מה יהיה דינו מי אמרינן טעמייהו דרבנן משום תרתי הוא האחד שאינו בדוק והשני דהרי מת לפנינו ומש"ה מטמו ליה אף ברה"ר אבל אליבא דר"ש דלא חשיב ריעותא הכיא דהרי מת כי נמי הוי דבר שאינו בדוק מאי הוי או דילמא לעולם דבר שאינו בדוק מילתא הוא דמדרבנן מיהא נעשה איזו חומרא לקדשים לחלק בין דבר בדוק לשאינו בדוק כן אמת דסברת ר"ש גבי אבר לא הוזכרה ומיהו נראה דאף דנימא דגבי נגע דמסבר הכא יאמר דתולין מיהא לקדשים משום דאיכא ריעותא מגופה וכמ"ש התוס' בסוף דבור ראשון אליבא דר"מ. ואולי דמאי דקאמר ר"ש תולין הוא מן הדין הגמור דהא כל טומאה דלמפרע אף שאינו בדוק לא גמרינן מסוטה וכמ"ש התוס' והא דאמרינן דטמא אף אליבא דהרשב"א דקאמר אף לחולין אינו אלא משום חומרא בעלמא דמן הדין אוקמיה אחזקתיה דלא גמרינן מסוטה בטומאה דלמפרע אבל גבי מקוה מן הדין הוא תולין כיון דליכא חזקה ולפי דאליבא דרבנן קאמר דטמא מן הדין הגמור קאמר ר"ש דמן הדין תולין וכ"ת דגמרינן מינה לחבית אבל לעולם דיודה ר"ש דמשום חומרא שורפין כדקי"ל בעלמא והכא לא מיירי ר"ש אלא במה שהוא דין גמור ומ"מ פירוש זה הוא דוחק בעיני ומלבד זה הקושיות הראשונות במקומם עומדות וצעת לע"ע. והא דאמרינן ואבע"א היינו טעמא דר"ש גמר סוף טומאה מתחלת טומאה כו' מתוך דברי התוס' מוכח דאף לפי טעם זה טעמייהו דרבנן דמטמו ברה"ר הוא משום דאיכא תרתי לריעותא אך הרשב"א בחידושיו הרבה להשיב בסוגיא זו וכתב ק"ל והא לר"ש לא הוה קשיא לן אלא רשב"י מ"ש מסוטה אבל ר"ה כיון דמדמי ליה לסוטה ניחא והכא לא אנת לן אלא ר"ה דניחא וקאי אבל רשב"י לא אנת לן דאדרבה כל שאתה אומר דגמרינן סוף טומאה מתחלת טומאה ה"ט דתיקשי לן מה התם ברה"י טמא ודאי אף סוף טומאה ברה"י טמא ודאי. ועוד מאי חדית לן שמא דאתו מעיקרא מי לא אמרינן דטעמיה משום דגמרי לה מסוטה אלמא מיהדר קסבר דגמרינן סוף טומאה מתחלת טומאה והיא היא ועוד מאי דקא מהדרינן הו טעמייהו דרבנן הא רבנן נמי דטעמייהו משום דהעמד טמא על חזקתו דכיון דאיכא תרתי לריעותא כודאי משוינן ליה ומאי חדית לן בהא ומתוך הדוחק יש לי לומר דעיקר האי טעמא איתו משום דר"ש אלא אדרבה משום דרבנן דלישנא קמא הוה אמרינן דכולהו גמרי סוף טומאה מתחלת טומאה ולהכי קשיא להו לרבנן אי מסוטה ברה"ר טהור ואיצטריכו לתרוצי דהכא שאני דאיכא תרתי לריעותא הא אי ליכא א"א חדא לריעותא כסוטה אף הכא ברה"ר הוו מטהרי רבנן כסוטה והשתא קא נהיב ליה טעמא אחרינא ולומר דאפילו בריעותא חדא נמי בסוף טומאה נמי טמא טומאה ודאית משום דלא גמרינן סוף טומאה מתחלת טומאה אלא העמד גברא אחזקתיה דמספיקא לא מפקינן ליה מטומאתיה ור"ש סבר דכולהו טומאות מסוטה גמרינן להו בין בתחלתן בין בסופן והלכך אף זו ברה"ר דדמי לסוטה עבדינן כסוטה וספיקו טהור אבל ברה"י א"א למיגמר הכא מסוטה משום דהתם איכא רגלים לדבר אבל הכא דליכא רגלים תולין ולטעמיה קמא סמיך הכא ר"ש והכא ה"ק אבע"א ר"ש אטעמיה קמא סמיך דגמר סוף טומאה מתחלת טומאה אבל רבנן לא גמרי משום דלא אפשר דהתם מספיקא לא מפקינן ליה לטומאה אבל הכא דהכר טמא היה מספיקא לא מפקינן ליה כנ"ל עכ"ד ונראה דנ"מ בין הני טעמי למקוה שהיה בחזקת כשר ונסתפק לנו אם נפסל כגון שנטל הימנו ונתן שם מים שאובין ולא ידעינן אם הוא רובו דהשתא נמי איכא לספוקי בלשנא אם מקוה זה כשר או לא וכן אם נסתפקו אם נשתנה מראהו אם לאו וטבל בו הטמא דהשתא איכא חזקה דהעמד מקוה על חזקתו ואיכא נמי חזקה דהעמד טמא על טומאתו דלישנא קמא דטעמייהו דרבנן משום תרתי לריעותא הכא ליתא תרתי לריעותא דהא ליכא למימר הכא הרי חסר לפנינו דבנדון זה השתא נמי מקוה זה בחזקת כשר הוא דהכי לישנא קמא דטעמייהו דרבנן משום דאיכא תרתי לריעותא בנדון זה דליכא תרתי לריעותא מודים חכמים לר"ש דבר"ה טהורות אבל ללישנא בתרא אף בנדון זה ס"ל לחכמים דבר"ה טמאים דלא גמרינן סוף טומאה מתחלת טומאה דדוקא תחלה טומאה הוא דאמרינן דאע"ג דליכא חזקה דטהרה כגון היכא דתינוק שנמצא בצד העיסה דאיכא חזקת תינוק מטפח נגד חזקת העיסה וכמ"ש התוס' בר"ש גמר סוף טומאה אפ"ה ר"ה טהור דכי איצטריך למיגמר הלכתא דבר"ה טהור הוא היכא דליכא חזקה דטהרה דבדאיכא חזקה דטהרה לא איצטריך הלכתא לטהרה דמהיכא תיתי שנטמא מאחר דאיכא למימר אוקמיה אחזקתיה וכמ"ש התוס' בריש פירקין דבור ראשון ושני אבל בסוף טומאה לא גמרינן היינו טעמא דמספיקא לא מפקינן ליה מטומאתו. עוד נ"ל דנ"מ טובא בין הני תרי לישני כפי הרשב"א

והיא הכיא כברייתא דחבית דמוקמינן לה כר"ש דדוקא אליבא דלישנא קמא דחשיב תרתי לריעותא משום דהרי חסר לפניך ומש"ה עשה ספיקו כודאי לגבי טומאה ברה"י הכי נמי גבי חבית דאיכא נמי תרתי לריעותא מחזקינן ליה כודאי טבל ואינו תרומה כלל אבל כפי לישנא בתרא מודים חכמים לר"ש דלא חשיב ריעותא הא דהרי חסר לפנינו אלא דגבי טומאה ס"ל לחכמים דלא גמרינן סוף טומאה מתחלת טומאה ועשו סוף טומאה ברה"ר כתחלת טומאה ואיכא חזקה דטהרה ברה"י אבל לעולם דשאני טומאה דעשה הכתוב ספיקה כודאה ברה"י אף הם עושים ספיקה כודאה בסוף טומאה אף ברה"ר אבל לעולם דמידי ספק לא נפיק ולפיכך גבי חבית אמרינן דתרומה ויחזור ויתרום. ובזה ניחא דרבינו בהלכות תרומות פסק גבי חבית דהוי ספק ואילו גבי מקוה פסק כרבנן והכסף משנה תמה עליו מרן שם. ולפי מה שכתבנו ניחא דרבינו פסק כאבע"א דקיי"ל כהלכתא כלישנא בתרא ולישנא בתרא ברייתא דחבית אתיא אף כרבנן וכדכתיבנא ואף שהרשב"א בחידושיו תמה על רבינו על פסק זה דפסק בחבית דהוי ספק ובמקוה פסק כרבנן היינו משום דס"ל דלישנא בתרא לא פליג אלישנא קמא דאיכא גבי מקוה תרתי לריעותא וכשנדקדק היטב בדברי הרשב"א נראה דהכי ס"ל דוק ותשכח דלעולם מודה לישנא בתרא דאיכא גבי מקוה תרתי לריעותא אלא דס"ל דבלאו האי טעמא נמי דתרתי לריעותא מטמאין רבנן משום דלא גמרינן סוף טומאה מתחלת טומאה ולפי מאי דקאמר סתמא דתלמודא מעיקרא מאן תנא חבית ר"ש היא הוא בין כפי לישנא קמא בין כפי לישנא בתרא אבל אליבא דרבינו האי ואי בעית אימא חוזר בו ממאי דקאמר מעיקרא מאן תנא חבית ר"ש היא. ואפשר דהאי ואבע"א קאי לתחלת הסוגיא שהקשו ממקוה לבמאי וכלל והשתא קאמר דשאני מקוה דהוי סוף טומאה וא"ת אליבא דהרשב"א מנא ליה לסתמא דתלמודא דלרבנן הוי ריעותא הא דהרי חסר לפנינו עד שנאמר דהכיא דחבית ר"ש היא אימא דלהאי לישנא בתרא מודים חכמים לר"ש דלא חשיב ריעותא הא דהרי הם לפנינו ושאני גבי מקוה דמטמאין משום דלא גמרינן סוף טומאה מתחלת טומאה ולפי זה ברייתא דחבית אתיא כ"ע וכדכתיבנא. הא לא קשיא דס"ל להרשב"א דע"כ רבנן משוי ריעותא הא דהרי חסר לפנינו שהרי מטמאין היכא דראוהו חי מבערב ונגעו בלילה ומצאו מת דטמא ברה"י משום דהרי מת לפנינו והכיא הוי אף לחולין אליבא דהרשב"א וכמו שנבאר לקמן וא"כ ע"כ טעמא הוא משום דחשיב ריעותא הא דהרי מת לפנינו ודוקא אליבא דר"ש ע"כ לא חשיב ריעותא הא דהרי חסר מדמטהר ברה"ר והא איתא דחשיב ליה ריעותא אף דגמר סוף טומאה מתחלת טומאה מסוטה היכי גמר להא דמקוה משום דשאני הכא דאיכא תרתי לריעותא אלא ודאי דלר"ש לא חשיב ריעותא הא דהרי חסר לפנינו. וא"ת אליבא דרבינו מי היכי דאמרינן ללישנא בתרא דלרבנן עשו סוף טומאה ברה"ר כתחלת טומאה ברה"י ומש"ה אתיא ברייתא דחבית כ"ע הכי נמי נימא ללישנא קמא דלרבנן עשו תרתי לריעותא גבי טומאה ברה"ר כתחלת טומאה ברה"י ולעולם דהכל הוא משום חומרא דטומאה דעשה הכתוב ספיקה כודאה ברה"י ולעולם דברייתא דחבית אתיא כ"ע ומנא ליה לתלמודא דר"ש היא ונראה דהא ודאי לא קשיא כלל משום דסברא הוא דכל היכא דאיכא תרתי לריעותא חשיב כודאי בכל דינים דבעלמא ולאו משום חומרא דטומאה הוא דאיתמר אבל היכא דליכא תרתי לריעותא ע"כ מידי ספיקא לא נפקא ודוקא לגבי טומאה חשיב כודאי משום דמצינו דעשה הכתוב ספק טומאה כודאי בתחלת טומאה ברה"י. ודע שהמדקדק היטב בדברי רש"י ז"ל שכתב ואיבעית אימא אי מסוטה גמרי רבנן הו"ל ברה"ר טהור אלא לאו מסוטה מצינן למיגמר דתחלת טומאה איתקש לסוטה סוף טומאה לא איתקש וא"כ מ"ט דר"ש דמטהר ברה"ר גמר סוף טומאה ממגע טומאה ע"כ. ונראה שרש"י כיון במלות קצרות למ"ש הרשב"א דהאי ואבע"א לא אתא אלא לתת טעם אליבא דרבנן ומ"ש הרב המגיה בפי' דברי רש"י אלו לא נהירא לי כלל והאמת יורה דרכו. ועתה נבא לבאר דברי התוס' שהקשו תימה דשפיר קאמרי רבנן דהתם איכא חזקה טהרה ויש לדקדק דלמה לא הקשו קושיא זו ללישנא קמא דקאמר ור"ש סבר כי סוטה מה סוטה ברה"ר טהור ה"נ ברה"ר טהור היה להם לקשות דשאני התם דאיכא חזקת טהרה ולרבנן נמי תיקשי דלמאי איצטריך לטעמא דתרתי לריעותא תיפוק ליה דשאני הכא דהוי סוף טומאה. עוד יש לדקדק במה שתירצו דגמר מתחלת טומאה היכא דליכא חזקת טהרה כגון הכיא דתינוק וכו' אמו כי ילפינן הלכתא דבר"ה טהור כפירוש אמר כגון הכיא דתינוק והא דתינוק נ"כ יקשה דלמאי טהור כיון דליכא חזקה דטהרה. עוד יש לדקדק במה שהאריכו לישב דחיית רבנן לר"ש שכפי הנראה היה דחייה פשוטה בעלמא עד שהוקשה לתוס' דמ"ט דר"ש ונראה דהתוס' אזלי לשיטתם שכתבו לעיל בד"ה והלא דע"כ כי איצטריך קרא לאשמועינן דספק טומאה בר"ה טהור הוא אפילו היכא דליכא חזקה דטהרה משום דסוטה נמי לית לה חזקה דטהרה שהרי קינא לה ונסתרה דאי בהיכא דאיכא חזקה לא צריכא הלכתא דפשיטא דמוקמינן לה אחזקה וכמ"ש התוס' בפ' כשם (דף כ"מ) וא"כ ללישנא קמא שפיר קאמר ר"ש דילפי מסוטה למקוה דודאי כי איצטריך הלכתא לטהר בר"ה הוי דומיא דמקוה ורבנן נמי מודו ליה דודאי כי איצטריך קרא הוא להיכא דליכא חזקה אבל להאי לישנא בתרא דקאמר דר"ש גמר סוף טומאה מתחלת טומאה אלמא דס"ל כי איצטריך קרא הוא לתחלת טומאה דאיכא חזקה ור"ש גמר סוף טומאה מתחלת טומאה ולפי הנחה זו קושיית רבנן לא היתה מבוררת דגבי מקוה איכא תרתי לריעותא אלא דאף דנימא דלא חשיב ריעותא הא דהרי חסר לפנינו מ"מ לא דמי כלל דשאני התם דטיהר הכתוב דאיכא חזקה דטהרה ולזה תמהו התוס' דשפיר קאמרי רבנן דהתם איכא חזקה דטהרות ותירצו דלעולם יהד היה שלא המוט דכי אתיא הלכתא הוא להיכא דליכא חזקה וגמר מתחלת טומאה היכא דליכא חזקה כגון הכיא דתינוק וכו' והשתא גמר שפיר ר"ש סוף טומאה דליכא חזקה מתחלת טומאה דליכא חזקה ולפי פירוש זה דחיית רבנן דקאמרי מי דמי לא תנדק כלל לזה האריכו התוספות וכתבו דטעמייהו דרבנן הוא משום דאיכא תרתי לריעותא והאריכו בזה דמפשטא דהלכתא משמע דהשתא לא אתו רבנן מטעמא דתרתי לריעותא וכמ"ש הרשב"א אלא דלתוס' לא משמע להו דיש לחלק היכא דליכא חזקה בין תחלת טומאה כגון הכיא דתינוק לסוף טומאה כגון האי דמקוה אם לא מטעם דגבי מקוה איכא תרתי לריעותא: **ודע** שהתוס' בפ' כשם (דף כ"ח) ד"ה מכאן אמרו כתבו דמאי דאמרינן דספק טומאה בר"ה הלכתא גמירי מסוטה דטהור הוא דוקא בדאיכא חזקה ואיצטריך קרא דלא נימא גזירת מלך היא בכל ספק טומאה שיהיה טמא דמן הסברא אין לטהר ר"ה יותר מרה"י ונסתייעו לסברא זו מהא דריש נדה דר"ש גמר לה מסוטה טומאה בר"ה ואמור רבנן הפי השתא התם גברא בחזקת טהרה קאי כו' ויש לתמוה דאיך לא הוקשה להם התם מ"ט דר"ש דגמר מתחלת טומאה דשפיר קאמרי רבנן אלא

שנוטלין בהן הידים. וכל הנוטל ידיו צריך לשפשף:

ג *הנוטל שתי ידיו לתרומה צריך לחזור וליטול פעם שנייה במים שניים כדי להסיר המים שעל גב ידיו שהרי המים שנטל בהן תחילה והן הנקראין מים ראשונים נטמאו בידיו. לפיכך אם נפל ככר של תרומה לתוך המים שנטל בהן ידיו תחילה נטמא ואם נפל לתוך המים השניים לא נטמא. ואם נטל ראשונים ושניים למקום אחד ונפל שם ככר של תרומה נטמא. נטל את הראשונים ונמצא על ידיו דבר חוצץ והסירו ונטל את השניים הרי ידיו טמאות כשהיו שאין המים השניים מטהרין אלא הנשאר מן המים הראשונים ע"ג ידיו: ד הידים מתטמאות ומתטהרות עד הפרק. כיצד נטל את הראשונים עד הפרק ונטל המים השניים חוץ לפרק וחזרו מחוץ לפרק לידיו הרי ידיו טהורות שהמים השניים טהורין הן. נטל את הראשונים והשניים חוץ לפרק וחזרו לידו נטמאת ידו שהמים הראשונים שחוץ לפרק נטמאו מחמת ידיו ואין המים השניים מטהרים במים שחוץ לפרק. ולפי שחזרו המים שחוץ לפרק לידו טמאוה: ה נטל את הראשונים לידו אחת ונמלך ונטל את השניים לשתי ידיו טמאות שהשניים מתטמאין מחמת היד שלא ניטלה במים ראשונים וחוזרין ומטמאין את היד השנייה. נטל את הראשונים לשתי ידיו ונטל את השניים לידו אחת האחת טהורה. נטל ידו אחת ושפשפה בחבירתה נטמאו המים שעליה מחמת חבירתה שלא ניטלה וחוזרין ומטמאין את היד שנטלה. שפשפה בראשו או בכותל הרי זו טהורה: ו נטל שתי ידיו משטיפה אחת הרי אלו טהורין ואין אומרין הרי זה כנוטל ידו אחת במים שירדו מעל ידו השנייה אפילו ארבעה או חמשה זה בצד זה או זה על גב זה. ובלבד שירפו שיבואו בהן המים: ז נטל מקצת ידו וחזר והוסיף ונטל הנשאר מן ידו הרי ידו טמאה כשהיתה ואם עדיין יש *על מקצת שנטל בתחילה טופח על מנת להטפיח הרי זו טהורה. בד"א במים ראשונים *אבל בשניים נוטל מקצת ידיו וחוזר ומוסיף על מקצתן: ח שיעור המים שנוטלין בהן תחילה רביעית לכל אדם ואדם לשתי הידים אין פחות משיעור זה כמו שביארנו בנטילת ידים לפת. *אבל מים שניים יש לשנים ליטול ידיהן מרביעית. ומחצי לוג נותנין לשלשה ולארבעה. ומלוג נותנין אפילו למאה שאין המים השניים לטהר אלא להעביר המים הראשונים

השגת הראב"ד

*הנוטל שתי ידיו לתרומה: א"א ואף לחולין צריך להפסיק מאותו הטעם ירושלמי מה הוא צריך להפסיק נוטל וחוזר ונוטל מאותו רביעית עצמו:

כסף משנה

(דף כ"ב): וכל הנוטל ידיו צריך לשפשף. תוספתא פ"ק דידים: ג הנוטל שתי ידיו לתרומה וכו'. כן משמע פרק שני דידים: ומ"ש לפיכך אם נפל ככר של תרומה כו' ואם נטל ראשונים ושניים למקום אחד וכו' עד בראשו או בכותל ה"ז טהורה. פ"ב דידים: כתב הראב"ד הנוטל שתי ידיו לתרומה א"א ואף לחולין וכו'. ואני אומר שרבינו סובר דלא בעינן מים שניים אלא לתרומה אבל לא לחולין וכן נראה מדבריו בפירוש המשנה בהקדמתו למסכת ידים ולפיכך בפרק שני מהלכות ברכות בענין נטילת ידים לחולין לא הזכיר מים שניים כלל ולפיכך כתב כאן הנוטל שתי ידיו לתרומה צריך לחזור וליטול פעם שנייה דוקא לתרומה דאילו לחולין לא בעינן פעם שנייה ונראה שטעמו מדתנן בפרק ב' דידים נפל ככר של תרומה על הראשונים טמא ואם איתא דלחולין נמי צריך מים שניים אמאי נקט נפל ככר של תרומה אפילו של חולין נמי והירושלמי שכתב הראב"ד הוא במסכת ברכות פרק אלו דברים [ובירושלמי דמסכת] חלה פ"ב תני מים שלפני המזון רשות ושלאחר המזון חובה אלא שבראשונים נוטל ומפסיק ובשניים נוטל ואינו מפסיק מהו נוטל ומפסיק רבי יעקב בר אחא אמר נוטל ושונה ע"כ. ופירשו רבינו שמשון בריש מסכת ידים:

ו נטל שתי ידיו משטיפה אחת וכו'. רפ"ב דידים נטל לידו אחת משטיפה אחת ידו טהורה לשתי ידיו משטיפה אחת רבי מאיר מטמא עד שיטול מרביעית ופי' שם רבינו כאשר נשמאו ידיו שתיהן ורחץ אותם בשפיכה אחת אמר ר"מ כי לא יצא ברחילה הזאת וכו' והלכה כתנא קמא אשר יאמר כי אפילו היו שתי ידיו משטיפה אחת יצא: ומ"ש אפילו ירדו ה' זה בצד זה וכו'. שם נוטלים ארבעה וחמשה זה בצד זה או זה על גב זה ובלבד שירפו שיבאו בהם המים:

ז נטל מקצת ידו וכו'. בפ"ב דגיטין (דף ס"ו ס"ז) ואע"ג דדחי ואמר דהא דתניא טופח על מנת להטפיח חיבור דילמא לענין מקואות ור"י היא כלומר אבל לענין נטילת ידים לא, פסק רבינו להקל משום דדרך דחייה קאמר לה ועוד דהו"ל ספיקא בדרבנן ולקולא: ומ"ש בד"א במים ראשונים וכו'. זו היא ששנינו בריש ידים מוסיפים על השניים ואין מוסיפים על הראשונים וכן פירשה רבינו שם בפי' המשנה והביא ראייה מהתוספתא. והראב"ד כתב ואם עדיין יש על מקצת שנטל בתחילה טופח על מנת להטפיח הרי זו טהורה א"א טעה בזה וכו'. נראה שטעמו מדתניא בתוספתא ריש ידים מי רביעית נותנים לאחד אף לשנים וכו' מוסיפים על השניים דברי ר"מ רבי יוסי אומר מי רביעית נוטלין לאחד אבל לא לשנים מוסיפים על השניים ואין מוסיפים על הראשונים ע"כ. וסובר הראב"ד שדברי רבינו כאן כר"מ דאמר מוסיפין על הראשונים ומשיג עליו שאין הלכה כמוהו אלא כרבי יוסי דאמר אין מוסיפין על הראשונים. גם סבר הראב"ד שדברי רבינו הם כשנטל מקצת ידו בפחות מרביעית ולכן משיג עליו עוד שלמה פסק כן שזהו כר"מ דאילו לרבי יוסי כל פחות מרביעית אין שם נטילה עליו כך נ"ל לפרש דבריו אע"פ שאין תיבת אבל שכתב נוחה לפירוש זה: ומ"ש עוד ואין טופח להטפיח מועיל בזה וכו'. כלומר דההיא דפרק ב' דגיטין דמהני טופח על מנת להטפיח שאני התם שמעיקרא נטל מקצת ידו מרביעית אי נמי שעל נטילת מקצת יד אחרונה הוא שסובר הראב"ד שרבינו אינו מצריך רביעית מאחר שלא הזכיר ועל זה השיג כדפרישית וזה מוכיח יותר בסוף לשונו: ומ"ש עוד ואולי קבע הלכה כר"מ דתוספתא מפני ששנאו סתם במשנה כלומר בא ליתן טעם לדברי רבינו למה פסק כר"מ לגבי רבי יוסי משום דסתם לן תנא כוותיה וזה טעם נכון לפי מה שסבר הוא בדברי רבינו שפוסק על הראשונים מי רביעית נותנין לאחד אף לשנים אבל רבינו כתב בסמוך שלא נאמר כן אלא על השניים אבל לראשונים לעולם רביעית בעי' גם מבואר בדבריו שהוא פוסק שאין מוסיפין על הראשונים וכסתם מתניתין דקתני מוסיפים על השניים ואין מוסיפין על הראשונים והיינו שאין שם טופח על מנת להטפיח דאילו היה כן מהני אף בראשונים כדאמרינן פ"ב דגיטין דכל שיש שם טופח על מנת להטפיח לא קרינן ביה מוסיפין שהכל חשוב כנטילה אחת: כתב עוד הראב"ד אבל במים שניים נוטל מקצת ידיו וכו' א"א טעה אף בזה וכו'. וכבר ביארתי טעם רבינו שכל שיש שם טופח על מנת להטפיח לא קרינן ביה מוסיפים שהכל חשוב כנטילה אחת:

ח שיעור המים שנוטלים בהם תחילה וכו'. בריש ידים מי רביעית נותנים לאחד אף לשנים וכו' כתב הראב"ד אבל מים שניים וכו' א"א כל זה כתב בשיבוש וכו'. וטעמו מדתנן בריש ידים מי רביעית נותנים לידים לאחד אף לשנים מחצי לוג לשלשה ולארבעה מלוג לחמשה ולעשרה ולמאה ומפרש לה הראב"ד במים ראשונים ומשמע ליה דהכי קתני דמרביעית נוטלין אף לשנים הוי בלא הוספה הוא הדין דמלוג לשלשה ולארבעה הוי בלא תוספת דהוספה דדין כהוספה דדין אבל מלוג לחמשה ולעשרה ולמאה על כרחיך אי אפשר בלא תוספת

השגת הראב"ד

*על מקצת שנטל בתחילה טופח. א"א טעה בזה שהלכה כרבי יוסי שחולק עם רבי מאיר שאין מוסיפין על הראשונים אבל צריך שיהא שם רביעית ואין טופח להטפיח מועיל בזה לפי שאין שם שיעור נטילה ואולי קבע הלכה כרבי [מאיר] דתוספתא מפני ששנאו סתם במשנה ולדעת ר' מאיר אין צורך שיהא רביעית לאחרון שנהם:

*אבל במים שניים נוטל מקצת ידיו. א"א טעה אף בזה והמשנה שטעתו לפי שראה במשנה מוסיפין על השניים ואין מוסיפין על הראשונים ומפרש בתוספתא כיצד נטל את הראשונים ושפשף ונטל את השניים ולא הגיעו עד הפרק הרי זה מוסיף עליהם הוא סבר אע"פ שנגבו באמצע וטעה שאין נטילת היד לחצאין כלל ואפילו לרבי מאיר דאמר שאין צריך לרביעית בסוף מ"מ צריך שלא תהא שם הפסקת נגוב באמצע:

*אבל מים שניים יש לשנים ליטול. א"א כל זה כתב בשיבוש כי מחצי לוג אפילו הראשונים נוטלין לשלשה ולארבעה בלא תוספת אבל מלוג ולמעלה נוטלין אפילו מאה בתוספת וכן הוא סדר המשנה:

משנה למלך

דלא דמו כלל ואולי דס"ל לתוס' דרבנן ור"ש בהכי פליגי ר"ש סבר ע"כ כי אתא הלכתא הוא לטהר אפילו היכא דליכא חזקה כגון הויא דתינוק וגמרינן סוף טומאה מתחלת טומאה וכא דאוקי לקרא בתחלת טומאה כגון הויא דתינוק ולא אוקמיה בסוף טומאה כגון כלי דמקוה הוא משום דקרא דנסתרה לא איירי אלא בטומאה דלהבא דומיא דסוטה ולא בטומאה דלמפרע כמקוה וכמ"ש התוס' בדבור דנדה ומש"ה אוקמה להלכתא כגון הויא דתינוק דהוי טומאה דלהבא והדר יליף סוף טומאה דהיינו מתחלת טומאה ורבנן מוקמי עליו בעיקר הדין וס"ל דהלכתא אתא לטהר דאיכא חזקה דעברה וא"כ לא דמו כלל מאי דטהר הכתוב להאי דמקוה ולפ"ז פשיטא דלאוקימתא זו דס"ל לרבנן דלא אתיא הלכתא אלא לטהר בר"ה היכא דאיכא חזקה דטהרה הויא דתבית כרבנן נמי אתיא דטעמייהו דרבנן הוא משום דליכא חזקה ועמו לר"ש היכא דליכא חזקה כרה"י היכא דאיכא חזקה מה שהם עשה הכתוב הפיקו כודאי ס"כ אבל גבי חבית פשיטא דהוי ספק והוי תרומה ויחזור ויטהרנו ואפשר שזו היא שיטת רבינו שפסק בפ' תרומות גבי חבית דהוי ספק ובמקום ספק דרבנן:

סליקו להו הלכות מקואות

הראשונים: ט כלי שהיה בו רביעית מים כשרים לנטילת ידים ונתן לתוכו מעט מים פסולין לנטילת ידים הרי אלו כשרין. נטל מן הכלי כשיעור שנתן ונשארה רביעית בלבד כשהיתה הרי זו פסולה מפני שהמים הפסולין השלימו שיעור הרביעית: י כל המים הפסולין לנטילה במים ראשונים כך הן פסולין במים שניים וכל כלי שאין נוטלין ממנו במים ראשונים כך אין נוטלין ממנו מים שניים. וכשם שצריך להיות המים הראשונים מכח אדם כך המים השניים: יא כבר ביארנו בפרק ששי מהלכות ברכות כל מיני המים הפסולין לנטילת ידים והכשרן. וכל הכלים שנוטלין בהן לידים ושאין נוטלין. ואי זו נתינה היא מכח נותן וכשירה ואי זה נתינה אינה מכח נותן ופסולה. וכל אותן הדברים שביארנו שם בנטילת ידים לפת חולין כך הן לתרומה. וכשם שכל ספק ידים טהורות לחולין כמו שביארנו שם. כך הן לתרומה כל ספק ידים טהור: יב דבר ברור וגלוי שהטומאות והטהרות גזירות הכתוב הן. ואינן מדברים שדעתו של אדם מכרעתו והרי הן מכלל החוקים. וכן הטבילה מן הטומאות מכלל החוקים הוא שאין הטומאה טיט או צואה שתעבור במים אלא גזירת הכתוב היא והדבר תלוי בכוונת הלב. ולפיכך אמרו חכמים טבל ולא הוחזק כאילו לא טבל. ואעפ"כ רמז יש בדבר כשם שהמכוין לבו לטהר כיון שטבל טהור ואע"פ שלא נתחדש בגופו דבר כך המכוין לבו לטהר נפשו מטומאות הנפשות שהן מהשבות האון ודעות הרעות. כיון שהסכים בלבו לפרוש מאותן העצות והביא נפשו במי הדעת טהור. הרי הוא אומר וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם מכל טומאותיכם ומכל גלוליכם אטהר אתכם. השם ברחמיו הרבים מכל חטא עון ואשמה יטהרנו אמן:

סליקו להו הלכות מקואות בס"ד

נגמר ספר עשירי והוא ספר טהרה. הלכותיו שמונה. ופרקיו מאה וארבעים וארבעה:

כסף משנה

שופכת מים שיוסיפו ורבינו סובר שאין דברי משנה זו אלא במים שניים אבל מים ראשונים אין פחות מרביעית לכל אחד ואחד וטעמו מדאמרינן בפרק כל הבשר (דף ק"ז) אשיעורא לא קפדינן דתנן מרביעית נוטלין לאחד ואף לשנים ולא קיא שאני התם משום דאתו משיורי טהרה ומפרש רבינו דהיינו לומר דמתני' במים שניים דוקא משום דכבר נעשית הטהרה במים הראשונים ומפני כך אין צריך שיעור אלא כדי שימשח היד אבל במים הראשונים אינו בפחות מרביעית לכל אחד ואחד ופי' זה כתב רבינו עצמו בפירוש המשנה והראב"ד יפרש שיורי טהרה ששנים באו ליטול כאחד ומכ"מ נתבאר שאין שיבוש בדברי רבינו דפירושים מחולקים הם מר מפרש הכי ומר מפרש הכי ולישנא דאתו משיורי טהרה יותר נוח לפירוש רבינו ופירש שם רבינו הנטילה הזאת התירו בפחות מרביעית וכו':

ט כלי שהיה בו רביעית מים כשרים וכו'. בפ"ב דזבחים עלה כ"ב אמר ר"ל כל המשלים למי מקוה משלים למי כיור לרביעית אינו משלים למעוטי מאי וכו' אמר רב פפא למעוטי נתן סאה ונטל סאה דתנן מקוה שיש בו מ' סאה מכוונות נתן סאה ונטל סאה כשר וכו' אמר ר"י עד רובו ומפרש רבינו דהיינו לומר דנתן מים הפסולים לנטילה וחזר ונטל כשיעור שנתן הוא וממעט להו שאינם משלימים ברביעית אע"פ שמשלימים במקוה אבל כשנתן לרביעית מעט מים פסולים ולא חזר ונטל כשרים מפני שלא נתמעט שיעור רביעית של מים כשרים:

י כל המים הפסולים לנטילה במים ראשונים וכו':

יא וכל אותם הדברים שביארנו שם בנטילת ידים לפת חולין וכו'. יש לתמוה דאיפכא הוה ליה למימר דכל הדברים שצריכים לתרומה צריכים בחולין דהא תרומה עדיפא ואפשר דמשום דבהלכות ברכות שהן קדמו להלכות אלו כתב דיני חולין שייך למימר הכי:

נשלמו הלכות מקואות

מפתח לספר הרמב"ם ולפרקיו

ספר עשירי והוא ספר טהרה

הלכות טומאת מת

הלכות פרה אדומה

חלכות טומאת צרעת

פ"י

פי"י יבאר החולט סימני טומאה או הכוס המחיה או הקוצץ הנגע קודם שיבא לכהן או אחר כך:
פי"א יבאר שטהרת המצורע ותגלחתו מצות עשה וכיצד מטהרין אותו:
פי"ב יבאר שיעור צרעת בגדים וכמה סימני טומאה יש בהן ואם מצטרפין וכל דינם:
פי"ג יבאר מן הבגדים שמטמאין בנגעים. בגד מוסגר שלבשו או מוכרו לעכו"ם או נתערב באחרים:
פי"ד יבאר שיעור צרעת בתים וכמה סימני טומאה יש בהם ומה בין זה לזה:
פט"ו יבאר הסגר נגעי בתים ואיך חולץ האבנים שבהם הנגע כשחולץ:
פט"ז יבאר שבית המנוגע אב מאבות הטומאות. ואם אסור בהנאה:

הלכות מטמאי משכב ומושב

פ"א יבאר שזב וזבה נדה ויולדת כל אחת מארבעתן אב מאבות הטומאה:
פ"ב יבאר דם נדה זבה ויולדת ורוקו של זב אם מטמא לח ויבש:
פ"ג יבאר הבועל נדה אם הוא כנדה. והבא על הזבה או שומרת יום או יולדת וכו':
פ"ד יבאר הנשים שדיין שעתן אינן מטמאות למפרע. תקנת חכמים שבכל יום בודקות עצמן שחרית וערבית:
פ"ה יבאר שנדה זבה ויולדת והזב לעולם הן בטומאתן עד שיטבלו:
פ"ו יבאר למה נאמר בתורה משכב ומושב ומה בין מרכב למושב ודין מדף הזב והזבה והנדה והיולדת מצורע או עכו"ם שמתו:
פ"ז יבאר שבחמשה דברים הזב מטמא מרכב משכב ומושב וכיצד. שמרכב ומשכב מטמאין את האדם וכיצד:
פ"ח יבאר אם הסיטה הטומאה את האדם ואומר בהיסט הזב ממגעו:
פ"ט יבאר דבר שהיה מחובר בארץ או מסומר במסמרים והקיש עליו הזב והגיד כלי וכו':
פ"י יבאר עם הארץ אם הוא בחזקת טמא ומה היא טומאתו ועד מתי הוא בחזקה זו:
פי"א יבאר הדברים שע"ה נאמן עליהם ולא הביא חבית תרומה ואמר בתוכו קדש:
פי"ב יבאר המפקיד כלים אצל ע"ה או הנותן כלי לאומן ע"ה. שכח כליו בבהכ"נ או הניחם במרחץ:
פי"ג יבאר כהן שטהר כליו לגת זו והניח לגת הבאה. הרוצה לעשות ייט או שמנו בטהרה באומן ע"ה:

הלכות שאר אבות הטומאות

פ"א יבאר שהנבילה אב מאבות הטומאות ומה מטמאה ואי זו היא נבילה:
פ"ב יבאר בהמה או חיה טמאה ששחטה או נחרה והיא מפרכסת אם מטמאה טומאת נבילה:
פ"ג יבאר שנבלת עוף טהור מטמאה מן התורה וכיצד היא טומאתו. ודין נבלת עוף טהור אם צריכה מחשבה:
פ"ד יבאר טומאת שמונה שרצים האמורים בתורה ושיעורה וכל דיניה:
פ"ה יבאר טומאת שכבת זרע המגע בה או הרואה אותה ומתי היא מטמאה וכל דיניה:
פ"ו יבאר שארבעה אבות הטומאות יש בעכו"ם וכיצד היא טומאתן ושקולי אבות הטומאה דנו בה:
פ"ז יבאר שהאוכלים והמשקין והמתטמאין אם מטמאין אוכל או משקין וכל דיניו:
פ"ח יבאר הנוגע בידיו בראשון לטומאה ושהידים שניות מד"ס ודין הפיגול והנותר וצריך של מנחות ובשר קדש שיצא חוץ למחיצתו:
פ"ט יבאר שגזרו על הבא ראשו ורובו במים שאובין או שנפלו עליו שלשה לוגין מים שהוא טמא:
פ"י יבאר הטעון הערב שמש מן התורה או מד"ס. טבול יום מה פוסל:
פי"א יבאר כל מקום שנאמר באוכלין פסול מה דינו. אם שני עושה ג' בחולין ואם ג' עושה ד' בתרומה או ד' וה' בקדש כו':
פי"ב יבאר שאחת עשרה מעלות עשו חכמים לקדש על התרומה:
פי"ג יבאר שהמש מעלות עשו חכמים בבגדים. ואם צריך כוונה לטבילה ולנטילה:
פי"ד ופט"ו יבארו שמנים עשר ספיקות טהרו חכמים ומה דינם וספיקם וכל דבר:
פט"ו יבאר מפני מה טהרו ספק טומאה ברה"ר והחמירו בה ברה"י. ודין מי שספיקו ברה"י טהור או טמא:
פי"ז יבאר כזית מן המת בפי העורב ספק האהיל על האדם או לא ברשות היחיד:
פי"ח יבאר שכל שאתה יכול לרבות ספיקות וספקי ספיקות ברה"י טהור ברה"ר טהור וכיצד:
פי"ט יבאר ב' שבילין אחד טהור ואחד טמא והלך באחד מהן ואינו יודע באי זה הלך כו':
פ"כ יבאר המקומות שהן ר"ה לענין טומאה. דברים שהן בר"ה הרי הן כר"ה:

הלכות טומאת אוכלין

פ"א יבאר אוכל המיוחד למאכל אדם ושאינו מיוחד אינו מקבל טומאה:
פ"ב יבאר האוכלין הגדלין מן הקרקע אם מקבלין טומאה בעודם מחוברין:
פ"ג יבאר אוכל המיוחד לאדם במקום אחד ואינו מיוחד במקום אחר אם צריך מחשבה:
פ"ד יבאר כמה שיעור אוכלין ומשקין לטמא עצמן או אחרים. ודין אם כל האוכלין והמשקין מצטרפין לשיעור:
פ"ה יבאר מה הן ידות האוכלין ושומריהן ומה דינם:
פ"ו יבאר הדבר שהוא חיבור לאוכל ואם חיבור אדם חיבור:
פ"ז יבאר הניצוק אם הוא חיבור לטומאה ולטהרה מחם לצונן או מצונן לחם:
פ"ח יבאר הדברים שהן חיבור לטבול יום או שנגע בהן אם פוסלן ודין טבול יום שנטמא מת ומבעילת נדה אם עושה בטהרות:
פ"ט יבאר השמן והדבש שנטמאו ואחר כך קדשו ואח"כ נימוחו:
פ"י יבאר אם הולדות שבעה משקין המכשירין כיוצא בהן ומה הן התולדות. ושאם הקדש צריך הכשר:
פי"א יבאר הבוצר ענבים למכור או לגת אם הוכשרו. אימת הוכשרו עם המשקה היוצא מהן:
פי"ב יבאר שהכשר אוכלין צריך שיהיה ברצון בעלים:
פי"ג יבאר הממלא בקילון מים הגשמים בקילון אם הם תלושין ברצון:
פי"ד יבאר פירות שירד הטל להוכן ועירבן והמעלה פירותיו לגג מפני הכנימה כו':
פט"ו יבאר שהמים שמטמאין ומתטמאין לרצון ושלא לרצון ואותן שאין מטמאין אלא לרצון:
פט"ז יבאר הדברים שהם בשווקים בחזקת מוכשרים ובחזקת טומאה. ודין הדגים והציר שהם בחזקת הכשר:

הלכות כלים

פ"א יבאר שהם מיני כלים שמקבלין טומאה מן התורה. ודין כלים העשויים מעצמות העוף או מחיות שבים:
פ"ב יבאר העושה כלי קבול אפילו כל שהוא מדבר של קיימא. ודין בית קבול העשוי למלאתו:
פ"ג יבאר כלי עץ העשוי לנחת או להטלטל מלא וריקן או שהם. ומה הן הכלים העשויין לטלטל במלואן:
פ"ד יבאר כלי העשוי לתשמיש אדם או לתשמיש כלים ואדם או כלים לבד ודין המשמש כלים בשעת מלאכה ושלא בשעת מלאכה:
פ"ה יבאר שכל הכלים אין מקבלין טומאה עד שתגמר מלאכתן. מאימתי כלי עץ מקבלין טומאה:
פ"ו יבאר כלי שנטמא ונשבר אחר שנטמא. כמה שיעור ישבר בכלי עץ או עלה ויהיה טהור:
פ"ז יבאר כלי עור מאימתי מקבלין טומאה. וכמה שיעור שינקב כלי העור ויטהר:
פ"ח יבאר שכלי מתכות אין מקבלין טומאה עד שתגמר מלאכתן כלה:
פ"ט יבאר כלי מתכות שיש להם שם בפני עצמן או שם לווי. שתי טבעות שמשימות הכנות ברגליהן:
פ"י יבאר מסמרות העשויין לתקוע אותן בעצים. המסמרים שמקבלין טומאה או אין מקבלין:
פי"א יבאר כמה שיעור השבר שישבר כלי מתכת ולא יקבל טומאה. ודין כלי מתכות שנבקעו:
פי"ב יבאר כלי עץ ועור ועצם שנשברו ועשה משבריהן כלים. ודין חזרת כלי מתכות לטומאתו הישנה:
פי"ג יבאר שהטמא בכלי חרס טהור בכל הכלים והטהור בכל הכלים טמא בכלי חרס:
פי"ד יבאר שכל המציל בצמיד פתיל באהל המת מציל בכלי חרס:
פט"ו יבאר שאין כלי חרס מקבל טומאה עד שתגמר מלאכתו ומאימתי הוא גמר מלאכתו:
פט"ז יתבאר שתנור גדול שיריו ד' והקטן שיריו רובו. הטופח שעשאה לאפייה או לבישול:
פי"ז יבאר ידות הכלים אם הם ככלים. מוסף התנור של בעלי בתים או של נחתומים:
פי"ח יבאר שכלי חרס אינו מטמא עד שיהא מקבל ועשוי לקבלה. ודין המשמש בכלי חרס כשהוא כפוי:
פי"ט יבאר כמה שיעור ישבר בכלי חרס ויטהר מטומאתו או לא יקבל טומאה:
פ"כ יבאר הטופל כלי חרס הבריא או הרעוע ונטמא הכלי כל הכורי ככלי שמחוברים ככלי עצמו לטומאה:
פכ"א יבאר כמה שיעור הנימין של כל הדברים היתר על אלו ושיעורן. דין התכל שמסרגין המטות מאימתי הוא חיבור לטומאה:
פכ"ב יבאר כמה שיעור הבגד להטמא למדרס ולטומאת מת ולשאר טומאות:
פכ"ג יבאר שהמפץ מתטמא במדרס ובשאר טומאות:
פכ"ד יבאר העורות שמתטמאין במדרס ואותן שאינן מתטמאין:
פכ"ה יבאר פשוטי כלי עץ וכל הכלים המתטמאין במדרס:
פכ"ו יבאר כלי עץ הראוי למדרס וקבעו בכותל בתוך הבנין:
פכ"ז יבאר שלשה דינין הם בג' היבות וג' עריבות:
פכ"ח יבאר הכלים שאם נטמאו אחוריהן במשקין לא נטמא תוכן. ודין הכלים שיש אחורים ותוך או שאין להם כו':

הלכות מקואות

פ"א יבאר שכל הטמאים בין אדם בין כלים אין להם טהרה אלא במקוה. הכלים שאין להם טהרה במקוה:
פ"ב יבאר דברים החוצצים באדם ואין חוצצין. ותקנת עזרא שתהיה אשה חופפת את שערה:
פ"ג יבאר דברים החוצצין בכלים:
פ"ד יבאר שמים שאובין פוסלין למקוה:
פ"ה יבאר מקוה שנפלו אליו ג' לוגין מים מכלי א' או מב' וג' כלים אם מצטרפין:
פ"ו יבאר המים הנקראים שאובין לפסול את המקוה:
פ"ז יבאר שאין המקוה נפסל בשנוי טעם וריח אלא בשנוי מראה:
פ"ח יבאר המעורב למקוה אם הוא כמקוה. עוקה שבתוך המקוה אם מטבילין בה:
פ"ט יבאר שש מעלות שיש במקוה זו למעלה מזו ומאי ביניהו:
פ"י יבאר ספק מים שאובין שטהרו חכמים כיצד:
פי"א יבאר שידים הצריכות טבילה אין מטבילין אותן אלא במקוה כשר:

הלכות בית הבחירה

פרק א הלכה ט ואין בונין וכו'. עיין השגת הראב"ד ובמגן כ"מ שהביא מ"ש רבינו בספ"ו מהלכות עכו"ם ושכתב עוד שם ובימה של עץ שהיו עושין למלך במעמד הקהל לשעתה היתה יע"ש. והכי איתא בירושלמי בפ"ק דמגילה ויעשו אותה מאתמול ומשני ע"ש לא תטע לך אשרה ומהכא משמע דאף בעזרת נשים אסור הפך דעת הראב"ד ז"ל:

הלכה יד וכן אבני ההיכל והעזרות שלמות היו. מדסיים הרב דשלמות היו ולא סיים שנפגמין בחגירת צפורן וכן בריש דבריו כתב שאבן שנפגמה בחגירת צפורן פסולה לכבש ולמזבח משמע דלהיכל ולעזרות אע"ג דבעינן שלימות מ"מ אין פגימתן בחגירת צפורן. ולא נתבאר בתלמוד כמה שיעור פגימתן ולפיכך לא הזכירו הרב. ותדע לך דכן הוא דהא בפרק ר"י דע"ז (דף נ"ב) מוכח דע"י שמיר אין האבנים נעשות חלקות באופן שלא תחגור בהם הצפורן וכמ"ש התוספות בגיטין ריש פרק מי שאחזו ובפ"ק דחולין והביאו הכ"מ לעיל בסמוך ואילו בפרק עגלה ערופה ובר"פ מי שאחזו אמרינן דאיצטריך שמיר לבנין בית המקדש ואם איתא דבהיכל ועזרות פסיל פגימה בחגירת צפורן מאי אהני לן שמיר אלא משמע ודאי דלא פסיל בהו הך פגימה וכמו שמדוקדק בלשון רבינו ודוק:

הלכה יח המנורה וכליה וכו'. כתב מרן דאע"ג דבברייתא מכשיר ר"י בר יהודה כלי עץ לכלי שרת פסק רבינו לפסול משום דמשמע התם דרבים פליגי עליה דר"י בר יהודה בהא. ועוד נ"ל דאמרינן ר"פ טרף בקלפי כלי שרת דעץ לא עבדינן:

הלכה כ וכלי גבוה וכו' ראוי להשתמש הדיוט וכו'. בירושלמי דיומא פרק א"ל הממונה:

פ"ב הלכה יח מזבח שנפגם. כתב מרן דפסק כרשב"י ואע"ג דקי"ל משנת ראב"י קב ונקי ה"מ במשנה אבל לא בברייתא. עיין בכ"מ פ"ה מהלכות רוצח הלכה ט' ובפ"ג מהלכות עבדים בכ"מ הלכה ד' ובפרק החולץ (דף ל"ז) ברש"י ריש ע"ב:

פ"ג הלכה ו ולא נאמר נרותיה זהב וכו' מפני שהנרות קבועין. עיין פ"ה מהל' ביאת המקדש הלכה ז':

הלכה יב וכן נרות הבית וכו'. עיין השגת הראב"ד ומה שתירץ מרן. ול"נ דפסק כראב"ש משום דר' נתן דקאמר מכאן שאמצעי מטובח ע"כ כוותיה ס"ל דצפון ודרום היו מונחים דאי לרבי הנר השני נקרא מערבי וקי"ל הלכה כרבי מחבירו ולא מחביריו וזה ברור. ועיין בהר"ן במגילה ר"פ היה קורא:

הלכה יז ושלחן היו מונחים משליש ההיכל ולפנים. בפרק שתי הלחם (דף ל"ח ע"ב):

פ"ו הלכה ה נמצא גובה קרקע ההיכל על קרקע שער המזרח של הר הבית כ"ב אמה וגובה וכו'. אבל רש"י כתב בפ"ק דיומא דהוי עשרים אמה וחצי. ויראה שטעמו דגובה הדוכן שהיה אמה וחצי היה לצד אחד מהמעלה ואינו מן המנין לענין גובה אלא האמה של המעלה וזה א"א דהא מבואר במתני' נמצאת עזרת הכהנים גבוה מעזרת ישראל ב' אמות ומחצה וצ"ע ודוק:

הלכה יד עיין השגת הראב"ד. ועיין בעץ חיים מ"ש בשם תוי"ט פ"ח מהלכות עדות יע"ש:

פ"ז הלכה ב ואי זו היא יראתו. איתא במתני' פ"ו דשבת דסמוכות של קטע נכנסין בהן בעזרה אבל סמוכות של כתת אין נכנסין בהן בעזרה ותמה התוי"ט על הרב שהשמיטו. ונ"ל שסמוכות של כתת פשיטא שאין נכנסין בהן בעזרה דהא מנעל נינהו והנך דמתני' לא תנייה אלא איידי דרישא, ודין סמוכות של קטע כבר רמזו הרב במ"ש שלא יכנס במנעל שברגליו וכיון דהני סמוכות לאו ברגליו הן ש"ד ליכנס בהם בעזרה ודוק:

הלכה ד אלא מהלך אחורנית מעט מעט ומהלך בנחת. כתב מרן כ"מ דאינו יודע לו טעם מ"ש בנחת דבכלל מעט מעט הוא. וליתא דהוי דומיא דבנחת דלקמן דפירש הראב"ד שלא ילך דרך הדיוטות אלא שהרב לא פירשו כאן לפי שהוא מוכרח מצד עצמו ודוק:

הלכה ה ואין ישיבה בעזרה אלא למלכי ב"ד. מוכח בסוטה (דף מ') וכ"כ התוספות שם דאין ישיבה בעזרה אפילו לכ"ג. ומיהו כתבו התוספות בפ"ב דיומא (דף כ"ה) דלאכילה ולצורך גבוה שרי לישב:

הלכות כלי המקדש

פ"ד הלכה כב מלקין אותו בב"ד של ג'. כתב מרן דהוציאו מהירושלמי פ"ב דסנהדרין וכ"כ רבינו בפט"ז מהלכות סנהדרין יע"ש. ולא היה צריך לזה שכן מבואר בש"ס דילן בריש פרק ב' דסנהדרין יע"ש:

פ"ה הלכה יא בזמן שכ"ג נכנס וכו'. עיין מ"ש מרן כ"מ דלפי מ"ש רבינו נ"ל דהא דתנן שהגביה לו את הפרוכת שגם שם היה פרוכת. ועיין לקמן פ"ז הלכה י"ז ודלא כהתוי"ט דתמיד יע"ש:

הלכה יב והרי הוא בקדשי הגבול כשאר הכהנים. עיין מ"ש מרן דכן משמע מדלא אשכחן שייפי כחו בהם. ועיין בתוספתא דיומא פ"א ששם מקום זה הדין:

פ"ז הלכה ט וכן קן שנמצא פסול או שנפסל. כתב מרן דאין לתמוה למה לא פסק כת"ק דהיכא למימר שפסק כר"י משום דמסתבר טעמיה ועוד דת"ק הוי ר"ש וכו'. וזה פשוט במתני' דאינן אלא דברי ר"ש דקאמר שבעה דברים התקינו ב"ד ומני והזיל השבעה דברים והך דקינין פסולות הויא חדא מינייהו וקי"ל כר"י לגבי ר"ש ועוד דהכי סתם לן תנא בספ"ד דשקלים דקתני ואינו מקבל את מעותיו עד שיהא המזבח מרצה: תו תנן התם בספ"ד דשקלים ואם החליעה סולת החליעה לו וכתב התוי"ט שלא ידע למה השמיטו הרב. ולי נראה דמדין קן שנפסל קודם שיקרב שנותן אחר תחתיו שכתב הרב שמכאן יש ללמוד להחליעה סולת ולהחמיץ יין וכן מבואר בדברי הרב בפי' המשניות בספ"ז דשקלים דדא ודא חדא מילתא היא וע"ש ודוק:

הלכות ביאת המקדש

פ"א הלכה יב ואנשי משמר וכו'. תמה מרן דמסיים הכא במשמר ובתמידי שותין

מפני כבוד השבת. ונ"ל שסמך הרב על מ"ש כבר גבי אנשי מעמד בספ"ו מהלכות כלי המקדש יע"ש:

פ"ג הלכה ח אבל אם נכנס לשאר השערים וכו' אינו לוקה. עיין בתוי"ט בס"פ ממסכת כלים מתני' ח' דהשתמיטתיה הא ליגנא יע"ש:

פ"ה הלכה יב ובלבד שלא ישתנה מראיהן. נ"ל שהוציאו מהא דאיתא פ"ב דסוטה (דף ט"ו ע"ב) מה מים שלא נשתנו אף כלי שלא נשתנה:

הלכה יט נתגדגדה אבן מאבני העזרה. עיין במגן שהביא השגת הר"א וקי"ל דלמה לא השיגו וכו' ותירץ מרן ז"ל יע"ש ולרדב"ז תירץ דסתמא דמילתא דעתיד להכר האבן ברצפת העזרה שלא ישאר במקומו גומא עכ"ל:

פ"ט הלכה ד וכן אם הקטיר קטורת וכו'. כתב מרן דיש ללמוד קצת מס' השוחט והמעלה אבא דתנו רבנן המקטיר כזית בחוץ חייב וצ"ע. ועיין ברש"י שם שנראה מדבריו דהמקטיר בחוץ וזר שוין הם ובזה מתורץ הצ"ע של הכ"מ ודוק:

הלכות איסורי מזבח

פ"א הלכה א ולוקה על הקדשו שנאמר וכו'. עיין מ"ש הכסף משנה בס"ד מהל' תמורה הלכה י"א:

פ"ג הלכה ז ויראה לי שאע"פ שאין כל הפסולין ראויין לקרבן אם עבר והקריב אינו לוקה מן התורה. והקשה מרן הכ"מ דזה מבואר בגמרא דגרסינן בפ' אותו ואת בנו ולילקי נמי משום לאו דמחוסר זמן א"ר זירא הנח למחוסר זמן וכו' דאמר קרא מיום השמיני והלאה ירצה מיום השמיני אין מעיקרא לא לאו הבא מכלל עשה עשה. ותו הקשה דלמה שינה רבינו את טעמו. ולעד"נ דכיון שאינו מבואר בגמ' בהדיא אלא לאו דמחוסר זמן הוא אמינא דדוקא זה שפרט הכתוב משום דהוי לאו הבא מכלל עשה עשה אבל שאר הפסולין שפיר דלקי עלייהו ולאפוקי מזה כתב רבינו דע"כ לא קמיפלגי אלא במחוסר זמן אבל בשאר פסולין למזבח כגון כלאים ויוצא דופן וכיוצא בהם יראה לי דלא לקי לפי שלא נתפרשה אזהרתן, אבל דין דמחוסר זמן כבר כתבו רבינו בסמוך ונתן טעם לדבר משום דהוי לאו הבא מכלל עשה כמו שמבואר בגמרא בהדיא וקושיות מרן בכאן מיושבן וגם הרב בלח"מ אזיל בשיטתיה ותירץ דרבינו הלא הדבר כיראה לי משום דהאי סוגיא היא אליבא דלא כהילכתא וכמ"ש התוס'. איני יודע מי הכניסם בדוחקים הללו ואדרבה קושיא מהסוגיא דמשמע דוקא לאו דמחוסר זמן. וי"ל דהמתרץ לפי שיטת המקשן תירץ לו ואה"נ דהוה מצי למימר דלא לקי לפי שלא נתפרשה אזהרתו ודוק. ועדיין צריך הדבר ישוב:

פ"ד הלכה יח נתהפך המתיר. תמה הכ"מ דאמאי השמיט מאי דדרשו שם ולא ולדותיהם וכבר כתבו הרב פ"ג הלכה י"א וי"ב:

פ"ז הלכה ג כל העצים המודים כשרים למערכה וכו'. לאפוקי נשתמש בהן הדיוט ופסק כר"א בן שמוע דאיתא בזבחים (דף קס"ז) ובהקומץ (דף כ"ב) ע"ש. ועיין לעיל פרק שני סוף הלכה ב' יע"ש:

הלכות מעשה הקרבנות

פ"ב הלכה ג ומנין שאין מביאין וכו'. לפי מה שפסק הרב בפ"ג מה' דעות דנזיר נקרא חוטא, לפיכך חטאת נזיר אינה טעונה נסכים כדאיתא פרק שתי דסוטה (דף ט"ו ע"א) ע"ש:

הלכה ד בשלישית ההין שמן. כתב רבינו שהוא ט"ס וצריך לכתוב ולהגיה ברביעית ההין שמן. והרדב"ז יישב גירסתו מפני שדוחק לומר שכאן הוא ט"ס שכ"כ רבינו בהקדמת גמרה מנחות ולבסוף הניחו בצ"ע יע"ש:

פ"ג הלכה ב אע"פ שהוא עובד עכו"ם. עיין מ"ש מרן דהכי משמע בפ"ק דחולין ואני אומר דהיא מימרא דרב נחמן הלכה י"ג ע"ב ודוק:

הלכה יד וכיצד סומך. כתב מרן שהוא משנה בפ"ג דיומא יע"ש. הנה המשנה מיתניא ביום הכפורים והביאה הרב ז"ל במקומה ולשון רבינו היא ברייתא כלשונה שם:

פ"ו הלכה יט ולמה לא יחלקו האבר הגדול וכו'. כתב מרן הכ"מ דאיתא בספרא ואני אומר דאיתא נמי בפ"ק דחולין:

פי"א הלכה יג וכן האוכל כזית מכל האימורין וכו'. היא בעיא דאיפשיטא במנחות (דף ע"ד ע"ב) יע"ש:

פי"ב הלכה יז וככל מיני הבלין ושמנים. עיין השגת הראב"ד. ומ"ש מרן והראב"ד אזיל לשיטתיה בהלכות פסח, פ"ו הלכה ה'. ועיין בתוספות:

פי"ד הלכה יג ואין לוקין על לאו זה. בתוספתא דמכות האוכל במוקדשין שעבר בל"ת אבל אינו לוקה לפי שאין בו מעשה:

פט"ז הלכה ח ואם אמר שור שבשוורי הקדש הגדול שבהם הקדש. עי' בהל' מעילה פ"ו הלכה ז' ומה שכתבתי שם:

פי"ח הלכה יח שחט את העוף בחוץ וכו' שהשחיטה בחוץ כשירה. והשיג עליו הראב"ד ז"ל שזה הטעם אין בו טעם אלא שלא חייב הכתוב בעוף אלא מה שחייב בבהמה. וכוונת הראב"ד ז"ל לתת טעם מ"ש מליקה בחוץ דפטור ושחיטה בחוץ דחייב ורבינו כתב משום דשחיטה בחוץ כשרה משא"כ במליקה. ולהראב"ד ז"ל לא נראה לו זה הטעם ונתן טעם אחר דכיון דמליקה בבהמה לא חייב הכתוב א"כ ה"ה מליקה בחוץ אבל מליקה בפנים היינו כשחיטה בבהמה. ודברי רבינו יותר נכונים בטעמם ומהתימה על הר"א ז"ל איך לא טעם בהם טעם מאחר שיש טעם בעיקר:

הלכות תמידין ומוספין

פ"ב הלכה ה והאש על המזבח זו מערכה שלישית וכו'. עיין בתוס' בפ"ק דיומא (דף ט"ו) ד"ה ואחת מ"ש בשם ר"ח ז"ל:

הלכה י הרמת הדשן וכו'. עיין מה שתמה מרן על רבינו שמינה ודעת הרמב"ן בפ' ט' דבגדי כהונה מבואר שם:

פ"ד הלכה ה והוא שיניח מחתה וכו'. הרדב"ז העלה שהוא ט"ס שכן נראה מלשון הרמב"ם פ"ג הלכה ד' שכתב שנכנס עמו אחר במחתה של אש בידו. ונראה שאותו אחר הוא דגרסינן פי' שזכה בקטורת. וכן נראה ממה שכתב פ"ו ומתחיל זה שזכה בתרומת הדשן ותורם על הסדר שאמרנו וכו' הרי הזכיר כל פרטי תרומת הדשן ולא הזכיר המחתה אלא ודאי כדאמרן ופשוט. ועיין בלחם משנה שהניחה בצ"ע. והאי והוא וכו' שייך לסוף הלכה ז' יע"ש כי שם מקומו:

הלכה יב כיצד וכו'. תנן בפרק שתי הלחם חל יוה"כ להיות בשבת החלות מתחלקות לערב. ולא ידעתי למה לא הזכירו רבינו:

הלכות פסולי המוקדשין

פ"א הלכה לו וכל דם הקדשים אינו מקבל טומאה כלל. כתב מרן שהוא בסוף פרק ב"ש (דף מ"ו) וע"ש דאינו ענין לכאן. ועיין פ"א הלכה ד' ופ"ו הלכה פ"ג מהלכות טומאת אוכלין. עוד תמה מרן על מאי דמותבינן בספ"ק דפסחים דם שנטמא וזרקו במזיד לא הורצה ומשני מדרבנן דמדתנן בפרק כיצד צולין הציץ מרצה על טומאת הדם משמע דמדאורייתא טמא הדם מדקתני הציץ מרצה והניחו בצ"ע. ועיין בהקומץ רבה בתוספות ד"ה רב פילא (דף כ"ה):

פ"ד הלכה כו היה חייב באשם וכו'. כתב מרן דהוא בפ' התכלת. ועיין בפרק אלו קדשים מחלוקת ת"ק ור"ש ולא פסק לא כמר ולא כמר אלא כברייתא בתמים דפ' התכלת שהוא תנא ג' ולא כמ"ש התוס' שאין חולקין יע"ש:

פי"ט הלכה טו היה מקריב וכו'. עיין השגת הראב"ד ומ"ש מרן על רבינו דאתי לא כאביי ולא כרבא יע"ש. ואני אומר שכאן רבינו הביא הברייתא כגירסה ובהלכות ממאי דמשכב ומושב פסק כאוקימתא דרבא ול"ק ממה שלא חילק רבינו בהלכות תפילין, דרבינו משרש דאשכחיה ולא א"ל מידי וכו' דאפי' כשטעה בידו פעם אחת מיקרי כמו שפירש הרא"ש ורבינו ירוחם וברור ודוק. ובחידושי למנחות גיטין הארכתי יותר:

הלכות מעילה

פ"ז הלכה ז כתב הכ"מ שצ"ע שזה סותר מ"ש בספ"ז מהלכות מעה"ק יע"ש. ולע"ד ניחא דשאני התם דקאמר שור שבשורי אבל הכא דקאמר שור משורי הייט כאחד משורי וכן תירץ בספר ברכת הזבח. אלא דק"ל דא"כ מאי פריך בש"ס מבית כביתי ומעבד בעבדי אמי מוכר לך שאני התם דלא קאמר שביביתי אלא משמע דלא שאני לן ובתרוויהו אין מוספין לבינוני וצריך לומר שהרב עירב אחד לשון התוספתא והכא לא נחית להכי ומיירי כשאמר בית אחד מבתי הקדש ושור אחד משורי הקדש ודוק:

הלכות קרבן פסח

פ"א הלכה ה אחד השוחט ואחד הזורק. כתב הלח"מ וא"ת והא פסק רבינו ז"ל בהלכות סנהדרין דהתראת ספק וכו'. ופירש דברי דרבינו פסק בהלכות סנהדרין פי"ז דהתראת ספק שמה התראה. וכתב שם הכ"מ דדוקא בלאו המפורש ולכך ק"ל מהלוקות הזורק דהוא לאו שאינו מפורש בתורה:

פ"ב הלכה ב יחיד ששחט הפסח וכו'. עיין בכ"מ שכתב וז"ל וידוע דהלכה כרבי יוסי. ולי נראה דפסק כר' יהודה משום דאמרינן פרק הוציאו לו (דף ל"א) דרב אית ליה כר"י אין שוחטין את הפסח על היחיד כנ"ל ודוק:

הלכות חגיגה

פ"א הלכה ב אין להם שיעור מן התורה. אע"ג דבירושלמי איתא דר' יוחנן סבירא ליה דמעה כסף שתי כסף דאורייתא אנו אין לנו אלא כש"ס דילן דגרסינן התם אר"י כשהיינו אנו לומר הראיון אין לו שיעור למעלה אבל יש לו שיעור למטה עד שבא רבי הושעיא ברבי ולימד הראיון אין לו שיעור לא למעלה ולא למטה אבל חכמים אומרים וכו':

הלכה י מותר להקריב בחה"מ נדרים ונדבות. משנה בפ"ק דחגיגה עולות במועד באות וכן בפ"ב דביצה פריך בפשיטות השתא פלוגי מסלקינן נדרים ונדבות מיבעיא וכן בכמה דוכתי:

פ"ב הלכה יד מצוה בלוי יותר מן הכל. כן אמרו רז"ל בספרי כל מקום שאתה מוצא לוי הזה תן לו מחלקו אין לו חלקו תן לו מעשר שני אין לו מעשר שני תן לו מעשר עני אין לו מעשר עני תן לו שלמים אין לו שלמים פרנסהו מן הצדקה. וגרסינן תו התם השמר לך בכל מעשה כן בכל מעשה כל ימיך אפילו שמיטין ויובלות כלומר שאין בהם מעשרות תן לו משלך:

פ"ג הלכה ה הקריאה והברכות בלשון הקדש. אפשר שלמדו רבינו מברכות כ"ג שהיו בלשון הקדש כדתנן בפ' ואלו נאמרין וה"ה לברכות פרשת המלך דמה טעם יש לחלק בין ברכות לברכות אלא דבמתני' הזכיר מקודם ברכות כ"ג ולא נקט פרשת כ"ג לאשמועינן שאף הברכות יהיו בלשון הקדש ומעתה תו ליכא למיפשט בפרשת המלך ולהיפך לא הוה שמעינן ולא נקט ברכות המלך אלא פרשת המלך. אנ"ל ודלא כהתוי"ט יע"ש:

הלכות בכורות

פ"א הלכה א בין שהיו פריסות. כן למד מדין י' דלקמן פרק ג' ומיהו לא קא לאדם דבפי"א מהל' בכורות פסק הרב ז"ל דפרסה אינו חייב בחמש סלעים יע"ש:

הלכה טו וירצה לי שהבכור נתון לכל כהן שירצה. פי' האי בכור תמים ואף לכהן שאינו מאנשי בית אב. ומ"ש הכ"מ הוא שבוש ורצה לדברי מה דאיתא בערכין (דף כ"ח) החרים מפלגין והבן לכל כהן שירצה והרים אדוניו ממין לכהן שבאותו משמר וע"ש:

הלכה יז הבכור אין פודין אותו וכו'. ואף בדיעבד אם פדאו לא עשה ולא כלום כדאיתא בפ"ק דתמורה (דף ה' ע"ב) וטעמא משום דכל מילתא דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני. וע"ל בפ"ו הלכה ה' יע"ש:

פ"ב בסוף הלכה ו' ואם תפסו כהן אין מוציאין מידו. עיין מה שכתב רבינו פ"ד מהלכות זכייה הלכה ג':

פ"ו הלכה ג הכל חייבין במעשר בהמה. זה פשוט דומיא דבכור בהמה טהורה ונלמוד מדין י"ג דלקמן:

הלכות שגגות

פ"ג הלכה א ולא הכחישו את העדים. עיין לקמן פ' י"א מהלכות אלו הלכה ח' ודוק:

הלכה ג ואם היה (לא) כפר וכו'. מדברי הר"י קורקוס נראה שצ"ל כפר ותיבת לא מיותרת. והכי משמע קצת מדברי רבינו פרק ד' מהלכות מעילה הלכה ה':

פי"ג הלכה א וכן אם נשאו ונתנו בדבר וכו'. כתב הכ"מ דפסק כלישנא בתרא ואליבא דשמואל. וליתא דה"ה ללישנא קמא הלכה כרב דימי ואמוראי בתרא דמשקי הכי ודוק:

הלכות תמורה

פ"א הלכה א ועוד שאין לאו שבה שוה לעשה וכו'. כ"כ רש"י בל"א שם (דף ד' ע"ב): ואחד מן השותפין שהמיר. כתב הכ"מ דהכי משמע מדלא קתני הנבור והשותפין מותרים להמיר. ולא היה צריך לכך שהרי הדין מוכרח לפי גירסת הרב בש"ס שאין לאו שבה שוה לעשה, אלא שיש לדמות הני לאוין דהכי דאיסור שמענו אבל מלקות מגיין לו ודו"ק:

הלכה יב קרבנות בדק הבית אין עושין אותם תמורה. בגמרא (דף י"ג ע"א) ופסק הרב כר"ש. ואפשר שטעמו משום דהתם (בדף ג' ע"א) איכא חד לישנא דסתמא דתלמודא דהתיא כוותיה וכמ"ש התוס' שם. ועיין שם:

הלכות פרה אדומה

פ"א הלכה ז קנאה במוכרה וכו'. כתב הכ"מ כאוקימתא דרבינא דבתרא הוא, ומסתברא דבמוליכה מעיר לעיר אף שאינה מורדת במוכרה לא הוי נטירותא יתירתא וכאוקימתא דאביי בגמרא ורבינא לא פליג אעיקר דיניה דאביי אלא דמוקי לה אפי' בעיר ובמורדת ודוק:

הלכה ט נשחטה לשם חולין פסולה. הכ"מ הביא פירש"י ז"ל שפירש נשחטה חוץ למקומה. וק"ק לפירוש זה דכיון דאשמעינן דמחשבה פסלה מה לי מחשבה מה לי נשחטה חוץ למקומה ולכן מפרש רבינו ז"ל דעדיפא אשמעינן דאע"ג דקי"ל בעלמא דחטאת שנשחטה לשם חולין דכשרה הכא מעלה עשו בפרה שאם שחטה לשם חולין שאפרה אינה מכפרת. אלא דק"ל לפירוש זה דא"כ מאי נשחטה פסולה דקאמר אינה מכפרת מבעי ליה. וי"ל דכיון דבבבי אחריני לא שייך למימר האי לישנא דאינה מכפרת נקט לישנא דשייכי לכולהו. ול"נ עיקר כפירוש רבינו ז"ל דאילו כפירש"י ז"ל היה להוי למתנא דברייתא לסדר בבא דנשחטה פסולה סמוך לבבא דשחטה ע"ג מערכתה וק"ל. ודברי מרן הכ"מ ז"ל שבכאן אינן מחוורין ותו לא מידי:

הלכה יא אף כהן הדיוט כשר לשריפת הפרה. כתב מרן ז"ל דבפ"ד דפרה תנן ושלא בכ"ג פסול ור"י מכשיר ושיש לתמוה למה פסק דלא כת"ק, ותירץ דבפ"ג דפרה איכא סתמא אחרינא דלא כר"מ דקתני מפריסין כהן השורף את הפרה וכן דייק רבינו ז"ל בפירוש המשנה. ואין דבריהם מחוורין אצלי, הדא דדוחק לומר דהרי סתמי פליגי דמכדי מאן סתמיה למתניתין רבי ומעיקרא מאי סבר ולבסוף מאי סבר כדאמרינן בריש שבועות ובפ"ק דמסכת יו"ט, ותו דהאי האי מקרי סתמא ודאי דמאי דקתני האי סתמא איפי כ"ג פסול וכו' דהוי סתמות כת"ק ומאי חזית דסמכת אהא סתמא סמוך אהאי ואדרבה סתמא בתרא עדיפא ובחדא מסכתא יש סדר למשנה, ותו דקי"ל בפרק החולץ סתם ואחר כך מחלוקת אין הלכה כסתם וכיון שכן הדרינן לכללין והלכתא כת"ק, ומכל מקום יש לי לקיים פסק הרב ז"ל ולא מטעמיה דכולהו אמוראי ר' זירא ואיכא מ"ד בהדא ורב ושמואל כולהו סבירא לו כרבי יהודה שאף כהן הדיוט כשר לשריפת הפרה ואפילו זר איכא דמכשיר פרק טרף בקלפי (דף מ"ב) וכן דינו של רבינו ז"ל אמת ויציב:

פ"ט הלכה ב או שנפל האפר וכו' ה"ז פסול. לפי מה שפסק הרב בספ"ג מהל' רוצח היה לו לאוקמא בכהן בטומאה כדאיתא בפרק הנשרפין (דף ע"ז) וכן קשה במ"ש לקמן בפ"ב הלכה ג' יע"ש וצ"ע:

הלכה יב וכן כל העופות פסולין. דע דאמרינן בפ' המגרש דקולים שבעמיר איכא פוסלת והשמיטו רבינו לפי שאין אנו מכירין אותו ותו דעשו איכא בין גדולה לקטנה:

פי"א הלכה ד מנות אזוב וכו'. דברי רבינו עמד בהם מרן והביא משם הרי"ק ב' פירושים ושניהם דחוקים, אחד מצד התלמוד ואחד מצד לשון רבינו ואיך שיהיה כוונת רבינו לא אוכל להבין מ"ש הרב ז"ל נמצא ג' גבעולין שהוא ייתור לשון ולא הו"ל לכתוב אלא אם נשארו ב' או אם לקח: ושירי האזוב בכל שהוא. כתב מרן שלא ידע מאי קאמר. ול"נ דהכי קאמר משום דאיכא למיטעי ולמימר דמאי דאמרינן נתפרדו הגבעולין ושלא נשאר מכל גבעול מהם אלא כל שהוא כשר היינו דוקא כשהם שלשה גבעולין אבל כשנשארו שנים ה"א דבעינן שיעור קמ"ל דאפי' בשירי האזוב די בכל שהוא ומאי דנקט שירי האזוב לאו דוקא דה"ה כשלקח שנים בתחלה דשוים הם. ולתירוצא קמא דמוהר"י קורקוס לרבותא נקטיה. ואין להקשות דמנ"ל לרבינו הא דהכי משמע מדקאמר ושיריו שנים וגרדומיו כל שהוא משמע דקאי אפי' אשיריו. א"נ אפשר לומר דה"ק ושירי האזוב בכל שהוא בדיעבד אפי' גבעול אחד ומ"ש למעלה שאם שיריו שנים הייט לכתחלה וכתירוצא קמא דהרי"ק ז"ל, ואינו נראה דא"כ לעיל קודם נתפרדו היה לו לכתבו ולא אח"כ ולכן דרך הראשון עיקר וכעת תו לא מידי:

פ"ב הלכה ג נמצא עליה הזייתו פסולה. עיין בפ' הנשרפין (דף ע"ז ע"ב) מלשון מה שפסק בספ"ג מהלכות רוצח היה לו לבאר בכאן מאי דאיתא בגמרא דמנא איתמר וצ"ע:

הלכות טומאת צרעת

פי"א הלכה א שהרת מצורע מ"ע. כתב מרן והכלית הקרבנות להשלים כפרתו וכו'. בפ"ב דסוטה (דף ט"ו) כי מייתי מצורע קרבן לאשתרויי בקדשים הוא דקא מייתי: כיצד מטהרים את המצורע. כתב מרן בכ"מ דט"ס נפל בדברי רבינו וצ"ל שיהיה חדש וגם בפירוש המשנה רפי"ד מנגעים כתב והיותו כלי חרס קבלה וצ"ל והיותו כלי חרס הדם קבלה: כיצד מגלחו מעביר תער. כתב מרן בכ"מ דרבינו פסק כר"ע מתבירו. ותו נ"ל דהכי שתם לן תנא בפי"ד ממסכת נגעים:

הלכות מטמאי משכב ומושב

פי"א הלכה ט שהכל מטהרין עמן ועולין לרגל. פירוש מטומאת מת ואין לנכס אלא טומאה ע"ה דהויא דרבנן והטירוה ברגל דוקא משום שמחת יו"ט אבל אחר הרגל מטבילין הכלים מחמת טומאת ע"ה. ועיין בסוף הלכות טומאת אוכלין:

הלכות מקואות

פי"א הלכה ז נטל מקצת ידו וכו'. כתב מרן דלענין נט"י לא פסק רבינו להקל משום דדרך דחייה קאמר לה ועוד דהוה ליה ספיקא בדרבנן ולקולא. ולפ"ד נ"ל שו טומר דלא מוקמינן ברייתא סתמים אליבא דיחידאה ודוק כנ"ל:

חדושים מהגאון בעל מחנה אפרים זצ"ל

הלכות פסולי המוקדשין

פ"א הלכה כז כתב הכ"מ כל הזבחים שקיבל דמן אחד מהפסולין לעבודה וכו' עד ויותר נראה לומר דדוקא זרקו כהלכתו פסל אבל זרקו שלא כהלכתו לא פסל דלא חשיבא זריקה ע"כ. נ"ב זה אינו דהא הכא איירי כשלא נשאר בו דם הנפש כמ"ש בסמוך וכ"כ בפ"ב והי דלא חשיבא מ"מ הא לא נשאר בו דם לזרוק:

פ"ה הלכה ז כתב הכ"מ הלוקח מעות בידו וכו' עד שם בירושלמי לגבי שקלים חילקו בין מניח פרוטרוט לאומר אלו לשקלי ורבינו שהשוה אותם לענין שאביא מהם חטאתי נ"ע מהיכא יליף לה ע"כ. נ"ב תמהני דהא רב ייבא לא חילק אלא דבין הכי ובין הכי המותר חולין והכי פסק הר"מ ז"ל בהלכות שקלים משום דמתני' מסייע לרב ייבא וכיון דמתניתין איירי בפרוטרוט ואפ"ה אם אמר שאביא מהם חטאתי המותר חולין כ"ש היכא דלוקח מעות:

הלכות מעילה

פ"ד הלכה ב כתב הכ"מ הקדיש אבר אחד לדמיו למזבח ה"ז ספק וכו' עד ועוד י"ל דבכלל לדדי הוא שכיון שדבריו סותרים את דברים שאמר לדמיו ואמר למזבח דילמא לא חיילא קדושה כלל ע"כ. נ"ב ק"ל דבפ' ערכין כתב רבינו ז"ל ודמיה חולין חוץ מאותו אבר ע"כ, משמע דפשיטא ליה דדמי אותו אבר קדוש דלפי דבריו אמאי חילק רבינו בין דמי אותו אבר לשאר הבהמה:

הלכות קרבן פסח

פ"ו הלכה ב כתב הראב"ד ז"ל א"א אין דרך ההלכה הולכת כן וכו' עד ומעשה כי הוה הכי הוה שטמאו וזרקו עליהם קודם טבילה והזייה סברו שיעלה ולא עלו אלא אחר זמן שחיטה ונדחו ע"כ. וקשה לי מהא דאמרינן בפ' היכן חתת המתה (דף כ"ה) דפריך תלמודא והעוסק במצוה פטור מן המצוה מהכא נפקא מהתם נפקא ויהי אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם עד אלא עוסקים במת מצוה היו שחל שביעי שלהן בע"פ וכו'. ופירש"י שמעינן מינה דעוסק במצוה פטור מן המצוה שהרי נטמאו שבעה ימים לפני הפסח ולע"פ שטומאה זו תעכב ע"י הכילת פסחיהן ע"כ. ולסברת הראב"ד שהם היו סבורים באמת שהיו יכולים לעשות תם לפי האמת כן הוא אלא שטעו מאי פטיע מיניה. וגם לפירוש רש"י שם ק"ל שפי' דאע"ג דחזו להורתא לא איפטרו דקסבר אין שוחטין על טמא שרץ למה לא סבלו וצ"ע:

הלכות חגיגה

פ"ב הלכה א מי שחציו עבד וכו' כתב הרב ל"מ ז"ל וא"ת גבי שופר וכו'. נ"ב ולי נראה דבפסח ורא"ה למשנה אחרונה כופין את רבו לשחררו כדי להיכו במצות ובלאו הכי אי אפשר דלא מצו מייתי חולין לעזרה משא"כ גבי שופר דיתקע לו אחר:

הלכות בכורות

פ"ב הלכה יח כתב הר"מ ז"ל בכור שהיה ביד כהן ונפל בו מום והעיד עליו עד אחד שזה המום מאליו נפל כו'. נ"ב הא דנאמן הכהן לומר בכור זה נתנו לי ישראל במומו הייט דוקא כשאומר שנפל ברשות הבעלים שהדבר עשוי להגלות אבל כשנפל ברשותו דלא שייך האי טעמא לא:

פ"ה הלכה ג כתב הכל"מ ז"ל כל בכור שהוא ספק דינו שירעה וכו' עד והיכא אמרו רב יוסף אם לא באחד משני מקומות המכרים ע"כ. נ"ב ועיין בפ' הניזקין גבי עני המנקף ר"י אומר גזל גמור וטעמיה דר"י הוי משום דעשו שאינו זוכה כזוכה כמ"ש רש"י בפרק כל הגט:

הלכות שגגות

פ"ח הלכה ג וה"ה לספק מגורשת. כל"מ הקשו המוס' ונ"ל דאיה ליה לרבינו וכו' יספיק לשנים אומרים נתגרשה. נ"ב עיין בפי"ב מהל' גירושין דכתב רבינו דשנים אומרים כו' דהולד ממזר ע"כ. והוא בהלכה ו' שנים אומרים נתגרשה וכו' דהולד ממזר:

הלכות טומאת מת

פ"א הלכה ד כתב הראב"ד א"ה אמת שכך פירש בערוך כשום של קטן שער של קטן וכו' עד וק"ל מה שאמרו אלו ססירין וכו'. נ"ב לא ידעתי מאי ק"ל דהכיא בגדול איירי:

הלכה טו כתב הכ"מ המת אינו מטמא עד שתצא נפשו וכו' עד אבל בכל השנים משמע דסגי למליקה ומדקאמר ולא פליגיתו משמע דמאן דאמר הותזו מהם בחתיכת שני הסימנים סגי וכו' ע"כ. נ"ב נק"מ דאינהו איירי בשחט נמי רוב בשר ומפרקת כמ"ש הרשב"א בחידושיו דהא בהבדלת העוף קאמרי ולכ"ע צריך הוא לחתוך מפרקת ורוב בשר ורבינו לא איירי אלא בשחט הסימנים לבד בלא רוב בשר ראיה לזה דהא כתב אחר כך נשברה מפרקתו ורוב בשרה ה"ז מטמא ופסק רבינו כזעירי ושמואל:

פ"ב הלכה ו כתב הכ"מ האבר והבשר המדולדלים באדם וכו' עד אלמא אבר מן המת בעלמא לא מטמא ובבר נתבאר שאבר מן המת מטמא וא"כ קם ליה הלכה כר' מאיר ע"כ. נ"ב קשה דמסיק שם השתא דאתים לשני ר"מ נמי:

הלכות אבות הטומאה

פט"ו הלכה יא כתב הכ"מ שני עדים אומרים לו נטמא וכו' עד אלא הכי קאמר אפי' לעצמו יחוש ולא יתעסק בטהרות עד שיטבול וכו'. ולא הבנתי זה דמאי יחוש לעצמו כיון שיודע בעצמו שהוא טהור. איברא דקשה דאחרים נ"כ אמאי יחושו דע"כ האי והוא אומר טהור ר"ל שעיקר את עצמו דאם לא כן אינו נאמן וכמ"ש רבינו בהל' שגגות גבי שנים אומרים אכלת חלב והוא אומר לא אכלתי. וצ"ל דאע"ג דנאמן לגבי עצמו משום דאמרינן כאומר וכמ"ש רבינו פ"ג מהל' שגגות מ"מ העדים צריכים לחוש דשמא כוונתו להכחיש את העדים. ועיין בסוף ה' מטמאי משכב ומושב:

השמטות מתוספות להגהות מיימוניות

שנתוספו בדפוס וויניציאה שנת ש"י, שי"א, (בדפוס יושטיניאן):

פרק ד מהלכות שבועות הלכה יד שלא אוכל תאנים כו'. רש"י גריס שבועה שלא אוכל תאנים וענבים וחזר ואמר שבועה שלא אוכל תאנים דף כ"ט וגרסת רבינו היא גרסת התוספות:

פרק ח מהלכות תרומות הלכה טו ששה זרים למפרע. נראה דורש דנקט לא קאמר שתשא זרה דאורייתא שהרי מן התורה ארוסה אוכלת בתרומה אלא זרים דרבנן קאמר ולע"ג דלא שייך הכא לא משום סימפון ולא משום שמא ימזגו דכיון דנכנסה לחופה דזכתה מיחד לה ומבדק בדק לה אפי' הכי לא חלקו חכמים בין ארוסה לארוסה, ע"כ תוס' פרק האיש מקדש:

חידושי האשל הגדול הרב הגאון מהר"ם פדוואה זצ"ל

אשר לא באו בדפוס רק בפעם ראשונה בהרמב"ם אשר נדפסו ע"י הגאון ההוא, בוויניציאה דפוס בראגדין שנת ש"י, שי"א.

פרק ה מהלכות שבועות הלכה ד ושמעון חייב שעבר על דבר האסור. נ"ע מה חיוב שייך על שמעון שלא נשבע הלא רבינו עצמו כתב על כיוצא בזה בנדרים פ"ה ששמעון אינו לוקה:

שם הלכה יח בגד שנה או שנתים. נ"ע מה רצה רבינו בזה אם ר"ל על מצות ציצית מה שייך ביה כולל עם האיסור עם ההיתר ומן התורה יש לחול השבועה על בגד של ציצית ביחוד שלא ילבש בגד שחייב בציצית דחובת גברא הוא אם ילבש בגד של ארבע כנפות כאשר כתב הוא עצמו סוף הלכות ציצית רק שמדת חסידות הוא לבד שלא יפטור עצמו. ואפשר ליישבו על קיום מצות כגון שלא ילבש בגד שעטנז או לא ילבש כלי אשה דשבועה זו אינה חלה אלא בכולל כל בגד. ומ"מ לשון שנה או שנתים לא אתי שפיר והיה נכון לפרשו על לבישת תפילין שהזכיר כבר אך היה ראוי לומר שלא יעלה עליו מלבוש כי רחוק הוא שיהיו תפילין נכללים בכלל בגד:

פרק ט שם הלכה ב חוץ לבית דין. משכחת חוץ לבית דין מפי אחרים אם עמו אמן כמבואר פרק שביעי:

פרק א מהלכות נדרים הלכה כא האומר לא טמא. המתניתין בפ"ק דנדרים כך היא לפנינו להולין שאוכל לך לא כשר לא דכי טהור וטמא נותר פיגול אסור. ובפירוש המשנה של רבינו נראה שגרס לא חולין לא אוכל ופירושו לא חולין אלא קרבן לפיכך לא אוכל. ועל טמא נותן פירוש כמשמעו שהנודר אמר טמא יהיה מותר יהיה לפיכך לא יאכל ולא דרישא אינו סובב על טמא, ומדברי רבינו כאן היה נראה לפרש שלא דרישא סובב גם על טמא כו' אך לשון זה לא טמא שאוכל קשה לפרשו באופן שרבינו פירשו הם לא על דרך התימה. והמדקדק בירושלמי יראה שיש לו דרך אחר בפירוש משנה זו דז"ל לא חולין לא אוכל כו' הא מה דלא הכיל מן דידך לא יהא חולין אלא קרבן לא כשר לי אלא למזבח לא דכי לי אלא למזבח טהור למזבח ולא לי טמא לי ולא למזבח, נראה שיפרש הכל על קרבן שאוסר עליו כקרבן הראוי למזבח ודוק:

פרק ז שם הלכה ז שאם אי אפשר. קאי על מה שאמר שהרי לא נדר מאיש אחד כדי שנאסור עליו. וכן משלא מבואר ברבינו נסים בפרק אין בין המודר (דף מ"ג) וראוי להיות כאן אלא מאומה כולה בסוף אך לא מצאתיו בספר:

פ"ק יג שם הלכה ב עוקר הנדר מתחלתו. הרא"ש ורבינו נסים מפרשים בהפך בפרק נערה מאורסה ואומרים שהפרה משמע מכאן ולהבא כמו את בריתי הפר. ונראה שמחלוקתם תלוי בלישנא דתלמודא דפרק ב' דנזיר דשם איבעיא בעל מיעקר עקר או מיגז גייז למאי נ"מ לאשה שנדרה בנזיר ושמעה חברתה ואמרה ואני ושמע בעלה של ראשונה והפר אי מיעקר עקר היא נמי מישתריא וכו' ואי אמרת שם דמיגז גייז ואף רבינו עצמו סובר שהיא פשיטותא לקמן בפרק זה שכתב שלא מופר וזה שהפרים עצמו חייב. אף כי יש חולקים על פשיטות זו. והנה רוב המפרשים פירשו דמיעקר עקר ר"ל מעיקרו היינו למפרע ומיגז גייז ר"ל להבא ולכן החכם דמיעקר עקר אותה במשנה שם הותר הראשון הותרו כולם ובבעל דאיפשיט מיגז גייז נאסרה השנייה באיסורה כיון דלא מיעקר מעיקרו דחל נדרה. אבל רבינו פירש שם במשנה בלשון זה כשהפר אינו עוקר מן הנדר אלא מה שתלוי באשה בלבד והוא מה שאמרו בזאת הכוונה בעל מיגז גייז וכו' נראה שדעתו שלשון הפרה הוא כלשון הפר בריתי שהברית קיים והוא עובר עליו. ולזה הנדר לא נעקר לגמרי אך התלוי באשה הוא עוקר. וגייז ר"ל כמי שחותך דבר אחד לשנים. ודומה לבעיא אחרת בפרק נערה המאורסה דז"ל בעל מיגז גייז או מיקלש קליש ר"ל חותך לשנים ומיפר חלקו ונשאר חלק האב אף כאן חותך לשנים ומיפר חלקו ונשאר השנייה באיסורה אבל מ"מ סובר רבינו דהפרת הבעל למפרע והתרת החכם להבא ואפילו הכי הותר הראשון הותרו כולן מאחר שעקר לגמרי אמרינן נדר שהותר מקצתו הותר כולו וצ"ע:

פרק ח מהלכות נזירות הלכה כ האומר הרי עלי. נראה שחסר כאן וראוי להיות הריני נזיר ועלי לגלח חצי נזיר ובאופן אחר לא אוכל ליישב בבא זו:

פרק ט שם הלכה יא במגדל עוז אפילו בנזיר. זה אינו בגמרא שלנו רק ז"ל אבל שעון או רכוב טמא ע"כ ופירשו המפרשים על תרומה וגם שם תפיס תלמודא כד"א בטומאת התהום אבל טומאה ידועה שלשתן טמאים ע"כ ובעבור זה השיג הראב"ד:

פרק י שם הלכה ז לחובת מצורע. דעתי קצרה מליישב כל הספקות המופלאים בדברי רבינו בפרק זה. ראשונה מה שהשיג הראב"ד על אמרו ראשונה לחובת מצורע ומה שמתרץ הכ"מ דלאו ראשונה ממש קאמר זה היה אפשר אילו לא נאמר ב' תגלחות נדבה וכן גבי טהור מטומאת מת ומצורע אמר הראשונה חובה וכן השנייה א' לחובת מצורע ואחת לחובת נזירות וג' וד' נדבה הכרח שר"ל ראשונה ממש. ועוד קשה אם הוא טהור ומצורע שתי תגלחות ראשונות למצורע ושלישית לטהרת נזיר כדמוכח בפרק זה ואיך יכול להיות שלישית נדבה וגם מה שאמר אחר כך ואם ספק הייתי ומצורע עולה ראשונה חובת נגעם ב' וג' נדבה בהכרח רוצה לומר ראשונה ממש וגם נראה הבבא כפולה דזהו מה שאמר כבר שתי תגלחות נדבה. והקשה אלי יותר מכל אלה הוא מה שאמר אחר כך גבי נטמא ודאי והיה מצורע בספק מונה ימי נזירותו שלמה ואחר כך מגלח ואחר כך מונה ז' לתגלחת שנייה וז' אחרים לטומאת מת ואחר כך מונה נזירותו כולה איך אפשר דבר זה דילמא לאו מצורע היה ועל תגלחת ראשונה לטומאת מת ולא התחילה נזירות טהרה ואיך יוכל לגלח תוך נזירות טהרה שתי פעמים תוך י"ד ימים. ולרש"י ניחא שפירש בפרק שני נזירים שתגלחת ראשונה הוא בסוף ז' ימים להיות שהוא ודאי טמא יכול לגלח ואחר כך מונה שלשים יום ומגלח שנים ואז שמריך לו דלמא מצורע היה וב' תגלחות ראשונות עלו למצורע ולכן מונה כבראשונה ז' ימים ומגלח בעבור טומאת מת ואחר כך שלשים לנזירות טהרה שהם ע"ד ימים הנזכרים שם. אך דברי רבינו שמונה בתחלה ל' ואחר כך ז' ועוד ז' ואחר כך ל' הם דברים תמוהים גם הראב"ד לא השיג עליו בזה. וכוונתי רק לעורר לב המעיין שישים לבו על הדברים כי בלי ספק לא טעה רבינו ומי שדעתו רחבה מדעתי יתרץ הדברים וישא ברכה:

פרק ד מהלכות ערכין הלכה ח במגדל עוז דאם טובה קמ"ל. דבריו יתכנו אם היה סובר רבינו כרש"י אבל רבינו כתב בפירוש ויתן שני שקלים וב' פונדיון לכך צריך עיון:

שם הלכה יז היו האילנות ג'. ראוי להיות שלשה משמע עשרה לבית סאה כי כן הוא בפרק יש בערכין:

פרק ה מהלכות כלאים הלכה יז שהכל אסור בהנאה. בפירוש המשנה פרק ה' דכלאים פירש רבינו דהתבן מותר והחטה אסורה ודבר זה הוא מחלוקת דר' הושעיה ור' יוחנן בירושלמי וכאן פסק כרבי יוחנן ובפירוש המשנה כר' הושעיה:

פרק י הלכה יז לא יקח אדם בילה כו'. רבינו הוציא זה מירושלמי דז"ל שם אמר רבי זריקו יהיבו לרבי אבונא ביעתא במפה דאית בה כלאים והוא לא מקבל:

פ"ט מהלכות מתנות עניים הלכה יד אבל אחר שגבה. אע"פ שנראה שד"ז מחלוקת רבא ור"פ בפרק מציאת האשה דרבא מתרץ במתניתא דכספא ורב פפא אמר כאן קודם שיבא לידי גבוי כאן לאחר שיבא לידי גבוי מ"מ רבינו פוסק כדברי שניהם דסובר דדברי שניהם דין הוא רק שחולקים באוקימתא דברייתא זה מוקים אותה במתניתא וזה לאחר שבא לידי גבוי ולרש"י ותוס' פירושים אחרים על לידי גבוי וע"ש:

פרק ו מהלכות תרומות הלכה ב וכל עמי הארץ. בפ"ד דחלה תנן ואלו נותנין לכל כהן הבכורות כו' עד ושמן שריפה. ר"ל תרומה שנטמאה שעומדת לשריפה. ורבינו מפרש שם המשנה כצורתה ומשמעה דר"ל לכל כהן אע"פ שהוא ע"ה, ור"ש פירש שם דלכל כהן אינו בא לרבות ע"ה וע"ש:

פרק י הלכה יד ואין ידוע לאיזו נפלה. זהו לשון המשנה בפרק שמיני דתרומות שתי קופות כו' עד הרישא אומר לתוך של תרומה נפלה אין ידוע איזו היא תרומה אכל זר אחת כו'. והיה נראה לפרש שהסיפא זו מילתא באפי נפשה היא שיש ב' קופות ואין ידוע איזו היא תרומה ואינה מדברת בנפילה ורישא וסיפא סובבים על מה שהתחיל ב' קופות אחת של תרומה ואחת של חולין רק הרישא מיירי שידוע איזו היא של תרומה והספק הוא בנפילה לתוכה לאיזה נפל והסיפא מיירי דהספק בקופות עצמן וכן משמע שם בפר"ש וכן יראה כדברי רבינו לקמן בפרק י"ג דשם חזר והביא שתי בבות אלו לומר עליהן נפלה אחת מבתי הקופות לתוך החולין כפי שנשנה במשנה שם ואמר שם בלשון זה שתי קופות אחת של תרומה ואחת של חולין ואין ידוע איזו היא או שנפלה כו' אם כן נראה שמפרש המשנה ככה. אבל כאן נראה שסובר שהסיפא סובבת על הרישא ואיירי בנפילה וכן משמע בפירושו במשנה ואם כן יש כאן תרי חששי לחומרא דילמא של תרומה היא ואת"ל של חולין היה דילמא שהתרומה נפלה לתוכה. והדבר צריך עיון מנ"ל זה:

שם הלכה כו שהחומש שחייב. נראה שהראב"ד הבין דברי רבינו שר"ל בגוזל תרומה שהיא הקדש כמו מה שלעיל מיניה גבי גנב ומחלק בין גנב לגזלן ולזה חשש עליו. וזר הוא לפרש דברי רבינו הכי דאם כן ממעט חומש של הקדש ומלשונו משמע דבא למעט גזל דאמר יצא בו ידי גזלו. ונראה יותר לפרשו דר"ל למעט חומש דגבי גזל עצמו ואע"ג דחומש שהוא דוקא בשבועה והוא לא הזכיר שבועה נשען על פשיטות הדין כי גם בתלמוד נמצא לפעמים שמזכיר אלא חומש זה לשון גזל לבד ולא מזכיר שבועה. ולפי זה לשונו עולה כהוגן אמרו יצא בו ידי גזלו ולא יהיה מעתה מקום להשגת הראב"ד ורבינו עצמו בסוף פרק ג' דמעשר שני כתב וז"ל והגוזלו אינו משלם חומש ולא הזכיר השבועה בהיותו נשען על פשיטותו:

פרק יג שם הלכה ח אין מוציאין שמרים. כלשון הזה איתא בתוספתא וקשה ליישב אותם דמה הפרש יש בין יין לחטה דגבי חטין אין הפסולת מצטרף בתרומה. אמנם בירושלמי בפ"ה דתרומות מצאתי בלשון זה נפל לוג עכור למאה צלולין לא מוציא השמרים שבו יפחו שוים המה ויין לפי זה. ור"ל אם היו החולין הצלולין מאה כנגד התרומה אחר שמוציאין שמרי התרומה יעלו:

פרק יד שם הלכה טו בהשגות שתי קופות. לא מצאתי בבא בדברי רבינו אשר שייך עליה השגה זו כי בכל הבבות הסאה הנפולה טהורה היתה ולא הוכשרה:

פרק י מהלכות בכורים הלכה יא וגיזה שחומה. דברי רבינו צריכין עיון כי לפום ריהטא מפרש המשנה דשחומות ולבנות כפשוטה דמשום שכן שני מינין ואין נותנים מזה על זה לא התם שיור ולכך כל אחד נותן לעצמו וזהו יהיה כרבי אלעאי שם בפרק ראשית הגז ותלמודא מוקי מתני' כרבנן וקאמר דעצה טובה קא משמע לן שלא יתן המוכר הכל מן היפה. ועוד קשה דרבינו עצמו פוסק לקמן כרבנן דמפרישים מן החדש על הישן וממין על שאינו מינו. אמנם בראש הפרק אמר דאינו נוהג אלא בארץ כרבי אלעאי. ונראה דרבינו מפרש דמה שאמר רב נחמן בר יצחק דנהוג עלמא כתלתא סבי כרבי אלעאי בראשית הגז וכו' ר"ל נהגו כך אף כי הלכה כרבנן כמו שאמרו פ' בתרא דתענית דהיכא דאמר נהגו אורויי לא מורינן ולכך סובר דמה שנהגו נהגו היינו שאין נוהג בחוצה לארץ ולא יותר ולזה בשאר הפרטים דתליין בפלוגתייהו כתב הדינים בהלכה כרבנן. אבל הלשון שלפנינו וזה נותן על מה שמכר נראה דטעות סופרים הוא וראוי להיות על מה ששייר ורבינו הזכיר המשנה כמו שהיא ולא פירשה ונשען על המבין שיבין מעצמו פירוש התלמוד:

חדושי הגאון ר' יעקב עמדין ז"ל נדפסו בסוף ספר עבודה:

חדושי הגאון ר' ישעיה פיק ז"ל נדפסו במקומם בפנים הספר:

מהגאון החסיד הקדוש מופת הדור רבינו אברהם אבוש זצוק"ל האבד"ק פפד"מ. אשר באו לידינו מנכד המחבר הרה"ג מו"ה יוסף נ"י האבד"ק סעראצק:

הלכות שבועות פ"א הלכה ג בכ"מ וכתיב בה תשבע על שקר. נ"ב לא מצאתי הכתוב הזה תשבע על שקר בפרשה שלה ויורד כ"א תשבע לבטא בשפתים. ואם הוא כדברי הרב לא משמע הש"ס להביא במקום הזה פסוק מגורר:

הלכה ו ז שלא יאכל מצה בלילי הפסח. וכן כיוצא בזה. כל הנשבע שבועת שוא. נ"ב לכאורה לפמ"ש רבינו לקמן בפ"ד הי"א ובפ"ה ה"ח דמהני כולל א"כ לפמ"ש רבינו בפ"ה מהלו"מ ה"ב ופ"ו ה"ה דאינו יוצא יד"ח במצה עשירה וכן בפ"ז ה"ג כתב דאינו יוצא במצה מבושלת א"כ הוי כולל קצת אמאי לוקה. ונראה להוכיח מזה כהש"ך בחו"מ סי' ע"ג סקי"א דהא דמהני בכולל ה"ד בשאר ימות השנה דמעיקרא חל אל נמי בפסח מטעם כולל. אבל כשעומד בפסח דאינו חל השתא אינו חל אפי' אחר הפסח ומש"ה לא מהני כולל. ומיושב בזה קושיית הספר"ד על הרא"ה בס' החינוך (ס' מצות) שכתב דנדר חל ע"ד מצוה ולא אתי עשה ודחי משום דנדר הוי עשה ול"ת. והקשה עליו מנזיר (דף כ"ח) דדחי עשה ול"ת דנזיר משום דישנו בשאלה ע"ש. דאפי' אם ישאל אח"כ מ"מ אין המצוה חל כ"ז שלא נשאל עליו. דכיון דאין עכשיו חל אינו בדין שיחול אח"כ, כנ"ל:

פ"ה הלכה ה במל"מ וכן ביפה מיירי במפרש. נ"ב דברי הרב הללו וגם דברי התוס' שהביא לא זכיתי להבינם ולפרשם בפשוטו, דהרי ודאי מה שאמרו ברישא דאם אכל אוכלין שאינם ראויין לאכילה ושתה משקין כו' פטור אינו עולה על הדעת לפרשם דוקא האוכלין והמשקים שאינם ראויין הן הדברים האסורים ולהוציא משמעו של הלשון דאינם ראויים היינו שנפשו של אדם קצה בהם. חדא דא"כ לקצר וליתני אכל מאכלים האסורין. ועוד משקין שאינם ראויים מא"ל והוא דוחק לומר דאסורין קאמר. א"ו דהגמ' בקושייתם ס"ל דברישא דאכל אוכלין שאינם ראויין וכו' כלל הכל אי משום דאין ראויין דאפי' דאיסורא רביע עליה או דנפשו של אדם קצה בהם הכל בכלל שאינם ראויים הוא והוא פשוט. ומעתה מקשה הש"ס רישא וסיפא להדדי. ותירצו כאן דהיינו רישא בסתם וסיפא במפרש שלא אוכל נבילות ע"ש. ומעתה מה שכתבו התוס' דלוקי כולה במפרש וסיפא באינו כולל, לא ידעתי להלום דבריהם אם רישא מיירי במפרש אוכלין שאינם ראויים א"כ למה אם אכלם פטור הלא אם נשבע שלא יאכל עפר ואכל חייב ובודאי הך שאינם ראויים כולל הכל כדכתיבנא:

פ"ט הלכה ו הכ"מ לא חשש לבאר דברי רבינו שכתב או שלוחו שלכאורה היא נגד מתני' וגמ' דשבועות. ועי' מ"ש הלח"מ בפ"ז הלכה ו' בארוכה וסברתו נכונה ואפשר להעמיס דבריו בדברי רבינו בכאן ושם. רק עם כל דבריו לא יתורץ למה לא הביא רבינו הך דינא דשמי במשנה שילה ביד עבדו דפטורין, ושוא פלא. גם לקמן הי"ג כתב הרב בלח"מ בד"ה שיתבעם התובע. לאפוקי אם אמר אחר ע"ש. אינו צריך ואפי' שלוחו פטור אם לא עשאו כ"א להשביע ועשאו לגבות הממון אפי' אחר חייב כדבריו בפ"ז. גם בסיו"ע במי"ב מ"ש ועוד קרוב אני כו' אפשר יש לו סמך כאן ברבינו שכתב שלוחו חייב ונפלאתי שכל יומא שמעתים בפומים דרב בסוי"ע וכאן שכח:

הלכות נדרים פ"ט הלכה ו בכ"מ לאו למימרא דהמלכה דעופות הוי כהמלכה דדגים. נ"ב תמוה דהא איתא להדיא במעילה (דף כ':) ולת"ק מ"ש בבשר עופות משום דרגיל אינש ואמר לא אשכחי בשר חיותא ואמאי בישרא דגיפרא א"ה ה"נ עביד אינש למימרא לא אשכחי בישרא דחיותא ואמאי דגים. הרי דאין מפורש שם מימלך והפ"ה אוסר אותו בגמ' ולע"ג. [ודברי התוס' שם בנדרים לא זכיתי להבין]:

הלכה כב נדר מן הערלים. עיין בדברי הרב המל"מ בפ"י מהל' מלכים בארוך:

פ"י הלכה יא בכ"מ כת"ק ולא כרשב"ג שכל מקום ששנה במשנתנו כו'. לענ"ד היא משנה מפורשת בפ"י דמס' שביעית המודר הנאה מחבירו עד הגשמים עד שירד רביעה שנייה. ופסקו כהך סתמא ולע"ג דהוי סתם ואח"כ מחלוקת דאין הלכה כסתם, היינו בחד מסכתא כמ"ש התוס' בב"ק (דף ק"ב.) ובע"ז (דף ו') אבל בתרי מסכתות קיי"ל דאין סדר למשנה וכיון דיש ספק הי מינייהו קדים אזלינן לחומרא כסת"ק ודוק:

הלכות נזירות פ"ה הלכה ח בלח"מ דמספיק ליה מייתורא דועד ליכא בית לאו דאתי מדרשא. נ"ב ודבריו קשים דהא בגמ' מקשי והא שייך בין הביניים וע"כ צ"ל דלאו דידיה שייך דא"כ לילקי שם. וכ"כ התוספות שם דלוקין הלאו דידיה. ואין לומר דלעו"ס שאין לוקין עליו מ"מ הו"ל למתני בהדייהו דהא י"ל דלא קחשיב אלא הנך שיש בהם מלקות ולע"ג:

הלכה יד בכ"מ דמקיל משום דספק נזירות להקל. קצת מגומגם דהא לא שייך כאן ספק נזירות להקל כיון שאין כאן קרבן וכמ"ש התוי"ט:

הלכה טו בהשגות שמאי מת הן. כן הביא הרמב"ן בחידושיו לסוף מכות דאין לוקין אבל אסורין לטמא. ע"ש בשם הראב"ד. אך בתמים דעים כתב הראב"ד גופיה בסי' רל"ו דפירש ה"ז בלא יטמא וצ"ע:

פ"ו הלכה יז בלח"מ משום דזיבה סתירו ושי איהא. ולענ"ד דבריו תמוהים שהרי בפסחים (דף פ'.) אמרינן דטומאת תהום של זיבה לא סתירו. ובנזיר שם בדרך הו"א אמרו כן אבל לפי מאי דמסיק אף דהו"ל טומאה מדרבנן למפרע לא סתירו ודוק:

פ"ז הלכה ג בלח"מ למה כתב שם רבינו ז"ל. נ"ב עיין במל"מ בפי"א מהט"מ:

פ"ח הלכה ה בכ"מ ויש לתמוה על רבינו שפסק כב"ש. לענ"ד היא סוגיא דיומא (דף ס"א) בפ' הוציאו לו דשם מפורש להיפך דב"ה אומרים שא"צ להעביר תער. וכתבו התוס' שם שהיא מהסוגיות הסמוכות. וגם הירושלמי היא לפי הגירסא בגמרא דידן ביומא שם. ולק"מ על רבינו ודוק:

הלכה ו בכ"מ שלא הותם שתי שערות לבד לא קיים. לענ"ד דבריו תמוהים שהרי אפי' בגילח אחת ונשרה אחת כתב רבינו ז"ל דיל[ה]. א"כ מכש"כ אם גילח שתיהן שקיים מצות גילוח וכ"ה בגמ' ולע"ג:

הלכות ערכין וחרמין פ"א הלכה יג הואיל ורוב הגוססין למיתה. הפי' טעמא דנקט רבינו הוא ליתן טעם על שאין לו דמים. דאינו נערך אמרו בגמ' משום דבעינן והעמיד והעריך:

שם במל"מ ואגב שיטפא לא דק. ועיין בפי' המשניות לרבינו דכתב דבב"ד של עכו"ם אין הדין כן דעבידו דמתהרפי:

פ"ה הלכה ו בלח"מ לא תעשה משום דהוי אסמכתא כדכתיבנא. ולע"ד לע"ג דהא איתא שם (דף ה':) להיפך ותנן המקדים תמימין לבדק הבית אע"פ שהוא בל"ת ע"ש. ואין לומר שהיה לו גירסא אחרת דהא הגמ' לא הקשה רק ממל"ת ולא ממ"ע. ועוד דהא שם (דף ז':) אמרו ומניין אף בל"ת ע"ש. ומשמע דהוי לימוד גמור [עיין בס' הכתב והקבלה (פ' אמור) דעובר על עשה ול"ת וצ"ע]:

הלכה יז האומר ראש עבד זה. עיין בה' מכירה פכ"ז ה"ה:

פ"ז הלכה יז בכ"מ אתי כר' אליעזר דאמר אף הערב. ולע"ד דבריו תמוהים דהא ערכין הוי כ"ש מהקדש דמסברא אין אדם עושה קנוניא על ההקדש גם יש שאלה בהקדש:

הלכות כלאים פ"ה הלכה ז בכ"מ מניין לו לומר כן בדברי רבינו. נ"ב לא ידעתי קושייתו הא מכל לשון רבינו ז"ל בה"ז משמע כן מדכתב ושורפין את שתיהן, ומה גם דכתב אע"פ שאינו לוקה והוא ע"כ משום דקיי"ל כר' ינאי ואעפ"כ הרי זה קדש ונאסרו שתיהם:

הלכות מתנות עניים פ"ג הלכה ד בכ"מ ולשון אפילו קשה. נ"ב ולענ"ד אפ"ל שרבינו נגרר אחר לשון הירושלמי שאע"פ שפטור פיאה אינו מפסיק אעפ"כ אם חרש מפסיק ונסתלק קושיית המחבר:

פ"ח הלכה ו אפילו לדבר הרשות. זהו חידוש דאפי' לדבר הרשות מותר לשנותה אם נשתקע שם בעלים. והרב בכ"מ לא הראה מקור דין זה. אולי מקושיית הגמ' בערכין שם מאי איריא וכו' ולא ניחא לרבינו לומר כדעת התוס' שם בד"ה אילימא ע"ש. [עיין בשו"ת מהר"ן יפה סי' י"ד]:

הלכות תרומות פ"ב הלכה ט במל"מ או דלמא לאחר שזכו בה העניים. לענ"ד היא גמ' ערוכה בב"ק (דף כ"ח.) אמר רבה מאי זה וזה פאה לפטרו מן המעשר. הרי דהפטור היא מטעם שהפריש. ועיין שם בתוס' ד"ה זה וזה פאה:

[הלכה יד במל"מ הוא מה"ת או מדרבנן. עיין שו"ת בן יהודה סימ' נ"ב]:

פ"ה הלכה כד בכ"מ דמי האי כרייתא אברייתא. נ"ב אמתני' כנ"ל. והיא במס' מקואות פ"ב מ"ב. ועיין קידושין (דף ע"ט:) דתניא כל הטהרות. וצ"ע. והס"ל משום ר"ש דליקי' במתני' כ"א בתוספתא:

פ"ט הלכה ד במל"מ פי"ב מהל' גירושין. ומכאן ראיה לפסקו של הרב שם. דגם לקולא מחזיקין לה במופקרת ובתוס' נסתפק שם [וכן העיר בזה השב שמעתתא]:

הלכה ו במל"מ לא נתבאר כלל. נ"ב זה נתבאר בכריתות (דף כ"ד:) ועיין בתוס' חולין (דף ל"ט:) בד"ה אם הי' רבו שני:

פי"א הלכה ז בכ"מ בעיא דאיפשיטא. ולע"ד דבש"ס לא איפשטא כ"א בירושלמי. אולם דברי רבינו שכתב שהנולד כל שבעה אינו חשוב ערל. הוא רק לפי מה דפשיט בירושלמי דלא הוי ערלה וכמ"ש התוס' בריש פרקין (דף ע'.) בד"ה ערל, דבזה חולק הירושלמי אתלמודא דידן דהוי איבעיא דלא איפשטא ע"ש דהא דאמר רבא ותסברא היינו דאינו מתכבד לאכול הפסח אבל עדיין י"ל דערל מקרי. וע"כ דרבינו סמך על הירושלמי. ולענין ליל שמיני נראה דס"ל דהוי ערלה ולא הוי מחוסר זמן. ועיין בירושלמי דפשיט מהא דליל שמיני נכנס לדיר להתעשר. ועיין לקמן בפ"ו מהל' בכורות הי"ד מש"ש:

פי"ב הלכה כ שאר מתנות לפלוני. נ"ב לא משמע כן בגמ' דבכורות (דף כ"ו.) דאמרו שם דדוקא גבי תרומה דשאי לומר כן אבל לא גבי שאר מתנות דכיון דקדושת דמים ניהו אתי למימעי ע"ש. גם אמרו שמה דאם היה כהן לכהן אסור ולא כתב רבינו רק הכליע בנעימות לגונו דרשאי ישראל לומר לישראל אחר:

הלכות מעשר שני ונטע רבעי פ"י הלכה טז ילדה שסיככה בזקנה. נ"ע על רבינו ז"ל דבגמ' (דף כ"ז.) משמע דר' ינאי פליג על ר' יוחנן ור' יונתן. וא"כ היאך פסק הכא כר' יוחנן ובפי"א מהל' תרומות הכ"ב פסק לדר' ינאי. וגם בפ"ה מהל' נדרים הס"ז פסק דאין נידונים מבטלים העיקר. ופירוש הכ"מ משום דהוי דשיל"מ. ומבואר דבלא"ה מבטלין. וי"ל דעולם יפה עם היא דתרומות. ובפ"ה מהל' כלאים הכ"ד פסק לדר' יונתן והם סותרים זא"ז וצע"ג:

הלכות בכורים פ"ט הלכה ז שנאמר זבחי הזבח. נ"ב אין צריך לזה הטעם כ"א מג"ש לתרומה נתינה נתינה. עיין בגמ':

פ"י הלכה א בכ"מ דאצטריך קרא שני. נ"ב לפע"ד אין תירוץ זה כלום מלבד הדוחק שיש בו. דעל אוקימתא דרבא אין הטעם דכתב רבינו מלאך כ"א מתהן לו ילא זה שמחוסר גזיזה ופדיה ונתינה עיין בגמ' וא"כ הו"ל לרבינו ז"ל להביאו דהוא דין מחודש:

הלכות שמטה ויובל פ"א הלכה ז בכ"מ מ"ק (דף ג'). נ"ב ליתא שם רק בשבת (דף ס"ז.) הובא שם ברייתא זו אהא דקתני אין בה משום דרכי האמורי. והיא מהתוספתא פ"א דשביעית. והובא בירושלמי דמע"ש פ"ה:

פי"א הלכה כא עשו חזק לדבריהם כשל תורה. עיין בפ"ב מהל' ממרים שלא יהיה חמור כשל תורה וצ"ע. ועיין בלח"מ פ"א מהל' גזלות ה"ח:

הלכות בית הבחירה פ"א הלכה יז במל"מ ולא ידעתי מהו. נ"ב עיין בס"ה ל"ת כ' שכתב רבינו המכילתא:

פ"ו הלכה ה שתים ועשרים אמה. נ"ב עיין ברש"י דיומא (דף ס"ז.) ד"ה ר"א היה ע"ש:

פ"ח הלכה יב במל"מ למה היו מלבנין עששיות מערב. נ"ב תמוה שהרי זה מפורש בירושלמי דיומא פ' אמר להם הממונה דפריך אמאי לא הביאו מים חמים מערב יוה"כ ומשני משום דיהיה טובל במים שאובים. אך רבינו ז"ל שפיר כתב או מערבין מים חמין משום דהוא אזיל לשיטתו שפסק בפ"ד דמקואות ה"ב דלטבול במים שאובים אסור רק מד"ס ואין שבות במקדש ומש"ה שפיר כתב דמערבין:

הלכות כלי המקדש

פ"ב הלכה ג במל"מ ומ"ש מרן דכהן אסור להקטיר אפשר שעשו קבורה. נ"ב לא ידעתי מאי דוחקיה לומר שעשו שלא במהכונתו ניחא דעשו כהונן והקטירו כהון דלא גרע מעשאה להתלמד דפטור והאו דאינו מעלה עשן: **בא"ד** ושותיה דמר לא ידענא דדוקא במין העשב שנקרא מעלה עשן כו' אבל בעשב אחר מנ"ל. נ"ב לתומר המשא י"ל שהרי בגמ' לא הוזכר בהדיא שיהיה העשב נקרא מעלה עשן אלא שיהיה מעלה עשן ואף שאינו כמו מקל ש"ד. אך צ"ע מדוע לא השיג עליו מדברי הב"י שכתב וכבר הוכחתי לעיל שאין חייב מיתה כ"א בי"א סממנים. הרי שאפי' אם לא שם בה שום עשב שמעלה עשן אפ"ה כשר וצע"ג:

פ"ד הלכה ה שתי הלחם של עזרה. נ"ב לא מצאתי כעת בדברי רבינו שהביא הדין האמור במשנה דסוכה (דף נ"ה:) דבעזרה אומר לו הילך מצה הילך חמץ הנה הדין דאין חולקין קרבן כנגד קרבן הביא בפ"י מהמעה"ק הט"ו מ"מ הך דינא דשני במחלוקת מה דאמור בריטא אם מצה ואם חמץ והוא כתנאי רבנן ואבא שאול היה לו להביא, וצריך תלמוד להבין הטעם:

שם במל"מ וא"כ היה לו לרבינו ג"כ לבאר. נ"ב גם לא ביאר אם שום הם במוסף שבת. ועיין בתוס' סוכה (דף נ"ה:) בד"ה ובחילוק:

הלכה כב בכ"מ ומשמע הכא דבכ"ד של שלשה. נ"ב היא גמרא ערוכה בסנהדרין (דף י"ח:) דאם עבר על עשה ול"ת הרי הוא כהדיוט לכל דבריו:

פ"ה הלכה י בכ"מ ולא תנן הכי גבי כ"ג. נ"ב ה"ל לזה היוק דבהדיא תנן ומייבמין את אשתו. וא"כ בודאי דאלמנהו מותרת. ועיין בלח"מ פ"ב מהלכות מלכים שכתב בזה וכי מה ענין רשות למצוה:

הלכה יז בכ"מ ששום הוא. נ"ב צריך לפני ולפנים מהירושלמי בעצמו שהביא הרב בלשונו פיסקא הוא תיובתיה ששם לא נאמר אלא שיביא שתים והשלישי מניין לו וצע"ג:

פ"ז הלכה ה בלבד לכל המשמרות. נ"ב לא ידעתי מפני מה לא הביא רבינו מה דמסקינן בגמ' דסוכה (דף נ"ה:) מקרא ומתניתא דאם הוא יום שיש בו ב' או ג' מוספין דמאריכין בתקיעות או כדפירשו רבנן דקסרי דמרבה בתוקעין. והוא מוכרח מברייתא אם לא נפרש כרב אחא שתוקעין על כל מוסף ומסיק עליו בתיובתא וצריך לי תלמוד:

הלכה ו בין קדש לחול וברגל. נ"ב מ"ש רבינו וברגל דהיינו בכל רגל מג' רגלים מוסיפין שלשה לפתיחת שער העליון וכו' ולא כתב לבדו, לא ידעתי מנ"ל לרבינו זה דהא במתני' דסוכה (דף נ"ג:) לא משמע כ"א בחג משום ניסוך המים מוסיפין ג' לשער העליון וג' לתחתון וכפירש"י. וגם לפי דברי בכ"מ דרבינו מפרש פירוש אחר [הגם שבזה לא הרגיש] מ"מ לא ידעתי מה טעם יש בו דברגל מוסיפין:

הלכה יג ולוקחין בו עולות לקין המזבח. נפלאתי דכאן פסק דממותר נסכים לוקחין בו עולות והוא כדעת ר' חנינא ס"ה במשנה. ולא כן פסק רבינו בפ"ד מהל' שקלים ה"ב דשם פסק דכלי שרת באין ממותר נסכים כדעת ר"ע בר פלוגתיה דרחב"ה. ואולי יכול לדחוק בדברי רבינו דמיירי כאן דהיה להם כ"ש כל הצורך. ומעתה עושין ממותר נסכים עולות. ותמיה בעיני שלא הרגישו בזה מפרשי רבינו:

הלכות ביאת המקדש

פ"א הלכה ח בכ"מ ואם תאמר מה צורך להיקש. נ"ב ע' ברמב"ן בס' המצות מצוה קס"ג ויתורץ הקושיא הזאת במוב טעם דמפסוק הזה אין למדין כלל דהגמרא לטעה ע"ש: **בא"ד** דקרא הסבר לפרשו לרשות. נ"ב מה יענה לתמ"ם רבינו בהלכה י"ד דין קרועי בגדים שהוא במיתה ולמד מפסוק זה ודין אחד להם עם פרועי הראש. ומ"ש הך דינא מפרועי ראש שלמד מיחזקאל. ואולי י"ל דכיון דילפיק פרוע ראש מיחזקאל ממילא משמע דהאיך קרא לדורות נ"כ נאמר ילפיק מיניה ג"כ דין קרוע בגדים ודוחק. ובאמת הך דקרוע בגדים שבמיתה לא נאמר בסנהדרין (דף פ"ג.) גבי הך שבמיתה. ועיין ברמב"ן בס' המצות מצוה קס"ג שהוא ז"ל כתב שמדין מחוסר בגדים נגעו בו ומהלל עבודה נ"כ ע"ש:

הלכה יב במל"מ ספ"ו מהל' כלי המקדש. נ"ב ושם גבי אנשי מעמד כתב הך דבחמישי מותרים:

הלכה יז בכ"מ נראה שהוא מסברא. נ"ב תמוה שהרי בתענית (דף י"ז.) אנשי משמר ואנשי מעמד אסורין לספר ט' כדי שלא יכנסו למשמרתן כשהן מנוולים ע"ש ומשמע דקאי נמי אאנשי מעמד:

פ"ב הלכה ו אזהרה צ בכהן גדול. הנה דדרשיק מפסוק זה הנאמר בכה"ג שלא יצא מפתח ביתו אחר מתו כמו שסובר ר' יהודה בסנהדרין פ"ב במשנה ופסק רבינו כן מ"מ הוי רק אסמכתא כמ"ש מפרשי רבינו:

פ"ג הלכה טו הלכה מפי הקבלה. נ"ב צריכין עיון לי דהא בפסחים (דף כ"ג.) מבואר ברש"י ד"ה ר"ע. מותר להשתמש טהרות בעור המשוח בחלב נבילה. אבל למלאכת גבוה להשתמש קדשים יהא אסור. והרי העור אינו הלא ראשון דנבילה שני אב הטומאה וכמ"ש רבינו בהלכ"ם ה"א ואם"כ הו"א דאסור מה"ת דאיצטריך קרא לסיתרא:

הלכה כא במל"מ ודע שמה שכתבנו דאפי' לרב אשי לא חשיב שהייה כמעשה. נ"ב עיין בחידושי לפסחים (דף כ"ט:):

פ"ד הלכה יב וטמאי שרץ ונבילה. נ"ב עיין בלח"מ פ"ו מהק"פ ה"ח:

פ"ט הלכה ז וכן הדלקת הנרות בשירה בזרים לפיכך אם היטיב הכהן את הנרות והוציאן לחוץ. נ"ב תמוה דהא בשבת (דף כ"ב:) אמרינן דהדלקה עושה מצוה. ופירש"י כמו במנורה. וכיון דהכי קיימא לן בא"ח סי' תרע"ה אם כן ראוי להיות המצוה בכהן כיון דזהו מ"ע כמ"ש רבינו בפ"ג מהל' תמידין ה"י והדלקת הנרות היא העבודה כמ"ש בפ"ג הי"ב שם. ומה מועיל שהכניסן בפנים וצ"ע [עיין בתשובה מאהבה הלכות הנוכה מזה]:

שם לפיכך אם היטיב הכהן את הנרות והוציאן לחוץ מותר לזר להדליקן. נ"ב לפמ"ש רבינו בפ"ג מתמידין הי"ב דהדלקת הנרות היא העבודה א"כ אם היטיב הכהן הרי כבר הדליקן. גם מ"ש הכ"מ בשם רש"י, הוא בריטב"א ולא ברש"י:

הלכות איסורי מזבח

פ"ד הלכה ו אבניו אסורים למזבח. נ"ב וקשה דהא ע"כ טעמא הוי משום דמכשירי קרבן כקרבן דמי וא"כ למה פסק רבינו לקמן הי"ח דגוף האתנן אסור לריקוע מזבח. דהא במס' ע"ז (דף מ"ו.) בעי רמב"ח המשתחוה להר אבניו אסורות למזבח או לא מכשירי קרבן כקרבן דמי או לא אמר רבא ק"ו ומה אתנן שמותר בהלוס להדיוט אסור במהוכר לגבוה נעבד שאסור בהלוס להדיוט אינו דין. א"ל ר"ה או חילוף וכו' ואי משום ביה ה' אלהיך מיבעיא ליה לכדתניא והכ"א לרבות את הריקועין ע"כ. הרי דא"א מכשירי קרבן כקרבן דמי ע"כ משום דאמרינן דנעבד חמור מאתנן ומש"ה אסור במהוכר לגבוה וע"כ הייתו מקרא בית ה' אלהיך וא"כ תו ליכא נפקותא מקרא דריקועין אסור. אלא ודאי דמדפסק דאסור עכצ"ל דמכשירי קרבן לאו כקרבן דמי וצריך תלמוד:

הלכה יד בלח"מ כלומר דבר בלי טעם. נ"ב במחילה מעצמותיו הקדושים לדבריו א"כ בעופות אפי' הן מוקדשין חל אתנן ומהיר עליהם מגזה"כ מאי צריך ר' אושעיא לאוקמי כרבי וכמונה זונה על פסחו דהא לא כן הא לאו ממונים הוא ואין אדם אוסר דשא"ם הא עופות יוכיח דאפי' הן מוקדשין והינם שלו חל אתנן עליהם לכך צריך קרא לכל נדר פרט לנדור למעט בהמות מוקדשין או דעופות ג"כ מימעטי מכל נדר פרט וכו' ועיין היטב:

פ"ה הלכה יב בלח"מ אפשר דאמרה המשנה היכא שאירע. נ"ב בלא"ה י"ל דאינו עיכוב מקודם שימלח על המזבח כמ"ש רבינו מ"ע למלוח קודם שיעלו למזבח. והא דאמרינן ביומא (דף מ"ה.) וכי תעלה על דעתך שזר קרב לגבי מזבח אלא לימד וכו' ס"ד לכתחלה דלע"ג דאסור זר להקריב על המזבח ואפי' לאו היכא מ"מ המליחה בעצמה כשירה וכמ"ש המהרי"ם סי' ס"ם דלע"ג דכל מלאכה דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני הייתו דוקא במקום שיתוקן האיסור אבל הכא איסורא עביד לשלם וע"כ היא כשירה וק"ל:

שם בכ"מ ואם תאמר והא תתני' דלא מלח. נ"ב במהכ"ם מפורש בפירוש המשניות לרבינו ז"ל שפירש שלא מלח כהן אלא זר אבל לא מלח כלל פסול. ומשמע דס"ל דלהך איבעית אימא לא תיישינן להך קושיא כלל וכי ס"ד דזר יוכל לקרב אל המזבח. דאף דודאי אסור שיהיה זר מקריב למזבח כמ"ש (פ' במדבר) אך אל כלי המקדש. ואל המזבח לא יקרבו וגו' לכל דבר המזבח מ"מ מלח המליחה בעצמה כשר ואצטריך לאשמועינן דאי עבר זר ומלח כשר. ועיין ביומא (דף מ"ה.) דמשמע דא"ל קרא לכהן לענין הלכה אליה שם לא כפ"מ לענין דיעבד ועיין [שו"ת חתם סופר ח"ו סי' כ']:

פ"ו הלכה ט בלח"מ ולא הזכיר מכל אלו אלא הליסטון לחוד. נ"ב לעד"נ דרבינו סובר דהך ברייתא היתא כרבי דאמר במנחות (דף פ"ז.) אבל לרבנן כשר:

הלכות מעשה הקרבנות

פ"ט הלכה כד של שהכניס חוץ לעזרה. מפרשי כליו לא פירשו מנא ליה זה. והוא מהגמרא פסחים (דף ל"ח.) דחלות תודה ורקיקי נזיר שעשאן למכור בשוק יוצא בהן דמימר אמר אי מזדבן מזדבן אי לא מזדבן אפוק בה אנא ע"ש. וע"כ דנאפית בחוץ דהא"כ לא יוכל לאפותו בפנים דהא הוי חולין בעזרה כנ"ל:

פי"א הלכה ד במל"מ דה"ה בחטאות ואשמות וכן הבעלים. נ"ב לא היה לו לומר נראה בדרך ספק דזה מוכרח בגמ' שם (דף כ"ט:) דמקשה לרב ששת דאמר בחטאת בבמה מ"לה ומליגה מהא דתניא יכול יהו כהנים ראשים בחזה ובשוק הרי דגם בחטאת הדין כן:

פט"ז הלכה ב בכ"מ ויש לתמוה על רבינו שה"ל לפסוק. בחידושי לחולין כתבתי ליישב דודאי אף לר"י דמרבה פלגם מאו מ"מ לא הוי ודאי בריה דהא י"ל דלר"י נמי ספוקי מספקא ליה אי מה שרבתה התורה פלגם הוי ודאי בריה או משום שהוא ספק בריה אבל לא שנאמר דלר"י ודאי בריה הוא אלא דספוקי מספקא ליה (דלהתורה לא הוי ספיקא דמי איכא ספיקא קמי שמיא רק דלר"י מספקא ליה לדידן מה היה כוונתה) אלא דר"ז בעי באופן שלפי לד אחד הוא יוצא ואם יהיה רק לצד השני לא יצא ואי הוי מוקי לה כר"י אם הביא פלגם אז אי הוי ספק בריה לא היה ספוק ואי הוי ודאי איל או כבש אז הוי ממ"נ ומש"ה לא מוקי ר"ז לבעייתו. אבל לבר פדא יוצא ממכ"פ ובעי אליביה אי הוי נמי ספק בריה וא"כ לא יצא תו לא. אבל לר"י דודאי הוי או ספק בריה או ודאי איל או כבש מ"מ אפי' אליביה ודאי בריה לא הוי ומש"ה פסק דלא הוי אלא ספק כנ"ל:

פי"ח הלכה יא בכ"מ ואני אומר שמעתא. נ"ב תמוה דהיאך יפרש דהיינו לאחר הגרלה קודם וידוי דהא בעי עקירה כדאיתא ביומא (דף ס"ג.) וע"כ דקודם הגרלה קאי דלא בעי עקירה דהגורל הוא דקבע. וביישוב דברי רבינו הארכתי בחידושי ליומא [עיין בזכר החיים דרוש ו'. ובאיגרא רמא לדודי זקני ז"ל ביומא שם]:

הלכה יד בלח"מ דהך נפקותא לא הוי. נ"ב עיין בלח"מ פ"ב מהל' גזילה ואבדה:

הלכות תמידין ומוספין

פ"א הלכה א במל"ם ואמריק נמי התם ר"ע אומר קרבה. נ"ב לעד"נ דזה תליא בפלוגתא דר"י ור"ע בחולין (דף פ"ז:) דר' ישמעאל סבר שם שמתחלה נאסר להם בשר תאוה והיו צריכין להקדיש ולהקריב ולאכול הבשר. ומוכח לדידיה דמודה שולח קרבנות דהא הם שלחו קרבנותיהם אע"ג דמעודין היו. אבל ר"ע פליג התם וס"ל דבשר תאוה לא נאסר ולא היו צריכים להקדיש א"כ י"ל דס"ל דמעודין אין משלחין קרבנותיהם. וא"כ א"ש דהא הכא בחגיגה קאי אליבא דר"ע שפיר כתב רש"י דלא היו משלחין אבל התם קאי לר"י ולשיטתיה שפיר קאמר דהיו משלחין. ועיין בחידושי למס' מ"ק שם:

הלכה

הלכה ז בלח"מ אבל בלא אד"ו. נ"ב לכאורה הלא כל דחיית בד"ו הוא משום אד"ו כדי שלא יבא תרי שבתי בהדדי וגם משום ערבה. ולסברת רש"י בזמן שבהמ"ק קיים לא חששו לבד"ו גם לאד"ו לא חששו דמה לי. אלא די"ל דכיון דלא הלכו בחשבון אחד כל הימים והיו מקדשים ע"פ הראיה מה להם להקדים תקנות דרך כלל והרי לכשיגיע הזמן יאיימו על העדים אז ודוק: **בא"ד** דאיך יוכל להכחיש. נ"ב עיקר קושייתו לק"מ להמעיין בבעל המאור בסנהדרין ד"ה ולעבריה:

הלכה ט כדי שיהיה נוח להפשט. ע' פי' המשניות להרמב"ם סוף בילה:

פ"ב הלכה י במל"מ דהא הוליא ישראל את הדשן אפי' מלקות ליכא. נ"ב הוא נגד הגמ' יומא (דף מ"ט.) בעל מום בקבלה ובהולכה והריקה פסול אע"ג דהולכה לאו עבודה היא וצ"ע:

הלכה יב בב"מ תרומת הדשן בכמה. נ"ב ע' ברש"י דיומא (דף י"ב) ד"ה את הפחקין שכתב דתרומת הדשן אינו אלא מלא מחתה ליום כדאמרינן במס' תמיד והוא מדתן נוטל את המחתה וביומא (דף כ'.) במתני' ד"ה תורמין את המזבח. וצ"ע מהגמ' דכאן:

פ"ד הלכה יג בב"מ לא יפחר למשמר השני הנכנס. נ"ב ע' בפי' המשנה לרבינו ז"ל והמגלה שפירש כן. ואני לא זכיתי להבינו במה הורע כחם של הנכנסין בשבת זו שהל יו"ט אחריו בשני או היולאין בשבת שחל יו"ט האחרון בה' שהיגם נוטלים כ"א ב' חלות מכל הנכנסים והיולאים של כל השנה דחולקין בשוה. הלא כל מה שהוצרכו לעשות בשאר ימות השנה המשמר הנכנס דמקריבים התמידים ונדרים ונדבות וקין המזבח אם בטל גם בשבוע זה שחל יו"ט בו הוצרכו לעשות דקרבנות שהיגם מחמת החג כגון תמידין ונדרים ונדבות ישאר דברים המפורשים בבוכה עליהם מוטל להקריב הכל ואין למשמרות הבאות מחמת החג חלק בו ואינן מקריבים רק המשמר הקבוע גם היולאים עשו כל המוטל עליהם בשאר ימות השנה וגם עשו יותר דהקריבו קרבנות הרגל כנוהפות. ולא ידעתי מה חילוק יש בין הנכנסין והיולאין אלו להנכנסין והיולאין דכל השנה. וצריך אני להתלמד:

פ"ט הלכה ה בב"מ דקתני מפני [שדמה ניחן] ש"מ. כנ"ל:

פ"י הלכה יג בלח"מ דתיתי מחמי' [כרבנן] דהפיים כנ"ל:

הלכות פסולי המוקדשים פ"א

הלכה א בלח"מ דביאה במקלה לא שמה ביאה. נ"ב תמוה דהא רבינו ז"ל כתב בהלכה ט' דאע"פ שאינו לוקה מכין אותו מכת מרדות. וא"כ הך בלא החשש דשמא יגע מ"מ סור להכנים ידיו לפנים מהעזרה. וצע"ג [ע' חוות יאיר סי' רכ"ז, ובשושנת העמקים כלל ה']:

פ"ד הלכה יט לכהנים ככל הישמות. שפת יתר הוא ולא ידעתי מה בא ללמדנו דבשאר אשמות ודאין אין הדין כן רק גבי אשם תלוי דעל הספק בא וכיפר והלך:

הלכה כב אשם תלוי בא מן הקטנים. תמוה מהגמ' דזבחים (דף ע"ו.) אמ' כדברי מתלפי לך וע"ש ברש"י דדוקא בן שתי שנים. ועי' בפ"א מהמעה"ק ה"א וה"ד ובפי' המשניות לרבינו פ"ו דכריתות מ"ו: [עיין במרכבת המשנה ח"ב. ובפתיחה לס' תפארת ישראל]:

פ"ז הלכה יב מאחר שנמלקה הרי זו הקבר. נ"ב לא ידעתי למה לא ביאר רבינו אם נודע לה שהיגה הייבת קודם שנמלקה מה דינו. דבגמ' (דף כ"ו.) אמרינן דתנא לחולין או תמכר להברתה. ובדברי רבינו לא מלאתי. ויש לעיין ג"כ בזה למה לא מדמינן לאשם תלוי דהתם אם נודע לו שלא חטא ירעה עד שיסתאב. וי"ל דשאני אשם תלוי דבא על ספק חטא ולבו נוקפו משא"כ הך [ע' שמ"א ח"ב סי' ס"ס. ושעה"מ פ"א מפתיחה ה"ב]:

פי"ב הלכה ז במל"מ דמנחות (דף ל"א). נ"ב לפי המבואר שם היה לו לרבינו לכתוב שטעונין גניזה [עיין בשאלת הכהנים תורה בדף כ']:

פי"ח הלכה ט בב"מ והדבר לריך אגלי תלמוד. נ"ב לדעתי העניה נוכל לומר דיש למגוא גבי נותר דיש בו מעשה דאם שבר עלם שיש בו מוח והותיר המוח שבתוכו דאי אמרינן משום שאב"מ חייב ואי משום נל"ע פטור:

הלכה כד בב"מ דלענין כרת נחלקו. נ"ב ועיין בשבועות (דף ו'.) דמוכח בהדיא דאיפליגו לענין כרת:

פי"ט הלכה יג בב"מ אשר תאכל האש את העולה. נ"ב עיין ברא"בד פ"ב מהל' מעילה:

הלכות עבודת יוה"כ פ"א

הלכה ב בב"מ כל שבעת הימים הוא. נ"ב לא הוצרך לסברא זו דהא בהדיא תני בפ"ג דיומא (דף ל"א:) ובפ"ז (דף ס"ט:) נכנס להקטיר ומיטיב:

הלכה ג בלח"מ גורסים עובר כרי"ש כלומר. נ"ב ולדעתי הגירסא עובר ברי"ש הוא הנכון והוא כמו מעבירין אותו מלעבוד ולכן קראוהו כהן שעבר ופי' רש"י במתני' דאין בין במגילה שהעבירוהו:

הלכה ז שזוהו ושליח ב"ד. הייגו דמשביעין אותו על דעתם ועל דעת ב"ד דאק ספקינן דכהני שלוחי דרחמנא נינהו וכמ"ש בגמ' [ועיין בגדרי זרוזין נדרים (דף ל"ד.) ובקנאת סופרים לשם סי' ל"ס]:

הלכה ח עמוד והלטק. נ"ב לא ידעתי מדוע לא כתב רבינו מה שאמרו בגמ' דאמוי קידה גם לא כתב בהאי דמתעסקין עמו מה שהיו אומרים. ובגמ' פירשו ואמרו לא היו מתעסקין עמו לא בנבל וכנור אלא בפה וכו' ואמרו שם מה היו אומרים [לא אמרו בגמ' דאילו אחוי קידה אלא שהם אמרו לו על הדם. ועיין ברש"י במשנה בהפינתן ובטיולים ומה שהיו אומרים סובר רבינו ז"ל שאין בו קפידא כלל]:

פ"ב הלכה ב ומטיב את הנרות בין הערבים כו'. נ"ב כאן שייך השגת הראב"ד ולא אדלעיל:

הלכה ה בהג"ה תימא לי איך לא כתב. נ"ב לק"מ דרבינו לשון המשנה נקיט בכל יום פיסה כבידה וכו' והיינו הך דגלדה עיין בגמ'. וגם מ"ש דלח"ם וכו' לא ידעתי מאי קאמר:

פ"ה הלכה יח שנאמר יעמד חי. עיין בחידושי לחולין יישוב על קו' הלח"מ [ועי' בסמטעם לקנאת סופרים סי' ל']

הלכות מעילה פ"א

הלכה ג בהג"ה שאין אדם לוקה ומשלם. נ"ב לפמ"ש המל"מ דיש כאן ב' איסורים. משום עולה ומשום מעילה. י"ל דקודם שנגמר ההנאה שהיא ש"פ נתחייב מלקות. כעין דאמרו בכהובות (דף ל"ג.) להכאה וכשהגיע הנאה לש"פ איגלאי מלתא למפרע שנתחייב מלקות מקודם. ועיין:

הלכה י לאחר שהיפתן מפני מומן. נ"ב לא זכיתי להבין מאי שיאטיה דמום כאן. גם הטעם דלכפרה הן באים לא שייך בקדשים שנפלו בהן מום. ועיין בתוס' בכורות (דף כ"ו.) ד"ה התולש:

פ"ב הלכה יד בב"מ דתרומת הדשן אע"פ שנעשית מלותו. נ"ב דבריו תמוהים דהא ז"ש רבינו דשן מזבח החיצון בין קודם תרמת הדשן בין אחר הרמה מועלין בו, אינו ענין לשתס גמ' דבודאי גם רב לא פליג אהך גמ' דהתם מיירי באפר תרומה שנהרמה מעל המזבח דאע"ג דכבר נעשה מלותו מועלין בו מקרא ושמו. אבל בהא דאיירי רב באפר תפוח שנשאר אחר הרמה לא שמענו דע"ז ליכא קרא. ואדרבה דשתס גמ' בודאי אזיל אליבא דרב. דבתמורה (דף ל"ד.) מוקי הא דאפר הקדש לעולם אסור בתרומת הדשן מהא דתניא ושמו בנחת ופירש"י שם במלא קומץ של דשן שהכהן תורם בכל יום וזהו דוקא אסור אבל שאר אפר שנשאר אחר הרמה מותר כרב. וכנראה שזהו ג"כ דעת הראב"ד בפי"ט מהל' פסולי המוקדשין הי"ג עמ"ש רבינו שם וכל הנשרפין של הקדש אפרו מותר חוץ מדשן מזבח החיצון והפנימי ודישון המנורה. וכתב ע"ז הראב"ד וז"ל א"א הרמת דשן ע"כ. ואין כוונתו להשיג על רבינו וכמו שסבין הכ"מ שם דודאי מודה דגם דשן מזבח החיצון והפנימי והמנורה אסור כמבואר במשנה דמעילה. ועכנ"ל דכוונתו דדוקא הרמת הדשן אסור אבל מה שנשאר אחר הרמה מותר כרב כנלע"ד. ודע שמ"ש רבינו בפי' לסוף תמורה שכל הנשרפין אפרן אסור, הוא ט"ס וצ"ל מותר [ובהגהות המרי ר"ב א"ח סי' תמ"ה טעה בזה] כמבואר:

פ"ד הלכה ח במל"מ וכ"כ שם ממ"ש גבי אתנן זונה. נ"ב מהאי אין ראיה כ"כ דהא בהפי' נקטו שם ומה גם דלפ"יו כתב וכן אם נתן לה קדשים באתננה והאי בודאי כריה"ג ובקדשים קלים דהל"ב הוא בכלל מ"ש בכמוך אם נתן לה דבר שאינו שלו שאינו יכול להוסרו מפני שאינו שלו. א"כ בודאי מש"כ לפני זה אם נתן לה קדשים היינו קדשים קלים וכריה"ג דאמר ממון בעלים הוא ואעפ"כ הימעיטו מלכל נדר פרט לנדור. ועי' בפ"ד מהל' איסורי מזבח הפ"ו בלשון רבינו מדוקדק כמ"ש דהאי בודאי כריה"ג. וקושיית הרב במל"מ תמוה ובחידושי הארכתי:

ה"ט במל"מ עוד נסתפקתי אם מ:ל בזדון. נ"ב לפמ"ש רבינו בפ"א מהל' נדרים דבכל שהוא לוקה משום לא יחל משא"כ במעילה לא הולרך רבינו לכתוב זה ועפ"ו מהל' עירכין הלכה ל' ול"א: **בא"ד** עוד נסתפקתי באוסר הנאתו אי איכא מעילה. נ"ב מדברי רבינו לעיל רפ"ה מהל' נדרים נראה דבכה"ג אין בו מעילה. דאל"כ משכחת ביה מלקות והרי כתב לעיל שם דאם אסר על חבירו הנאתו שלא יהנה אינו לוקה שהרי לא אמר שמעון כלום:

פ"ה הלכה ו בב"מ הלכך הכי נקטי' גם פ"ד. נ"ב שם מבואר בהיפך ורבנן סברי נמי דמעלה ליכא איסורא מיהו איכא. הרי מבואר מפשטא דהש"ס דאין מועלין [ע' דברי חיים דיני כת:בה סי' כ']:

הלכה יד במל"מ דטעימים גמיזה וכיון דהשמעינן קרא. נ"ב לא זכיתי להבין. דא"כ לר' דוסא דס"ל דובגימם שם שלא ישתמש בהם ליוה"כ אחר באמת אין מועלין בהם. וא"כ עכנ"ל דאתיא כר' יהודה ולא כר' דוסא. והרי ביומא (דף ס'.) בעי לאוקמי התם כר' דוסא אליבא דר"מ דפריך בגמ' שם אלא לר' דוסא דאמר וכו'. ועיין בחידושי ליומא (דף י"ב) מ"ש שם: **בא"ד** מנא לן דבגדי כהן הדיוט יהיה בהם מעילה מאחר שנעשה בהם מלותם. נ"ב לע"ד יש לחלק דדוקא דבר הנעשה לאיזה ימים אז הוי כדבר שנעשה מלותו ושוב אין מועלין בהם אבל כדבר שהוקלה לעולם אפילו לכמה שנים אילו היה בשלימותו שלא מחמת שנתקלקל לא יוכל להיות בקדושתו אזי לא אמריק זה הכלל דכל דבר שנעשה מלוהו אין מועלין בו. ועיין:

הלכה טו שנאמר בקרבנות דבר. נ"ב בגמ' דתמורה לא אמרו טעם זה רק מכח ג"ש חטא חטא מתרומה. ומש"ה אם הקדישו לב"ה מועלין בהן. דדומיא דתרומה בעינן דקדוש קדושת הגוף ע"ש. והאי קרא דנקט רבינו ליתא גבי פ' מעילה רק גבי שאר קרבנות:

פ"ז הלכה ו במל"מ אותם ליבטיל ברובא. נ"ב זהו תמוה דהא קאי לר"י ור"י ס"ל במנחות (דף כ"ב) ובזבחים (דף ע"ז.) דמב"מ לא בטיל: **בא"ד** עכ"ד ולא ירדתי. נ"ב וכן מבואר בר"ן נדרים (דף נ"ב:) דאיסור דרכו להתבטל ולא היתרא [ועפמ"ג שער התערובה. ובשושנת העמקים וכס' ברוך טעם שער א' באורך]:

הלכות קרבן פסח פ"א

הלכה ה בלח"ם דההראה פסק לא שמה התראה. עיין בפי"ז מהל' סנהדרין ה"ד דפסק דשמה התראה וצע"ג [עיין בשו"ת פני יהושע מה שהקשה עוד ובנב"ת א"ע סי' ע"ז]:

שם במל"מ והנה כוונת דברי ר"ש הם. נ"ב לענ"ד סברא א הוכרה בחולין (דף פ':) בתוס' ד"ה קדשים. גם נ"ע שלא הביא מזה להתוס' שם (דף פ"ס.) בד"ה ואין דגים: **בא"ד** דהילטריך קרא [ליפסיל] וצ"ע כנ"ל:

הלכה טו איסור שבות במקדש היתר הוא. נ"ב תמוה דהא עיקר הטעם הוא משום דכהנים זריזין הם ולא יבאו לכלל היתר אבל לא שהיתר גמור הוא:

פ"ב הלכה יג במל"מ תפסי בה קידושין כיון דבת מיגה היא. תמוה דא"כ למה בגיטין (דף מ"ז.) אמרינן דשבור מהני בוסר משום דאין לו יורשים הא משכחת שיקדש אשה ככה"ג. אם לא שנאמר דתופסין רק שתמלך גם. אבל מ"מ הוי קידושין שאין מסורין לביאה כיון דישראל גמור אסור לבא עליה מגד שהיא תליה בפסח וע"כ לא משכחת יורשים [עיין בקנה"ח סי' דמ"ם מזה]:

פ"ד הלכה א לאחר זמן אותו הפסח. נ"ב הוא מהתוספתא פ"ב דתרומות. וכ"כ רבינו בספי"ב מהלכות מעשר ובסוף הלכות שהמ"ק. והוא מהגמ' דהמקין בפלוגתא דאביי ורבא. ומיושב קושיית הכ"מ כאן:

פ"ו הלכה ב בב"מ ואם כדבריו כבר הקריבו קרבן. נ"ב לפמ"ש הרמב"ן בפרשה בא דמשמעו אותו וגו' בין הערבים מוכח שצריך לקיום שחיטת הפסח קודם שקיעת החמה אבל הזריקה יכולה שתהיה עד לה"כ א"כ אין א ראיה [וע' בעפרש מכפים בפסחים (דף נ':) שהאריך בזה]:

פ"ט

פ"ט הלכה א אלא בחבורה אחת. אלא אני רואה שהשמיט רבינו הברייתא דפסחים (דף פ"ה:) דהכל כזית אלי מבעוד יום לא פסל עצמו מבני חבורה. ואפ"ל דלא"מ דמסקינן דהכל אלי מבע"י חייב הוי מלתא דפשיטא דלא שמה אכילה להצטרף בזה, ועיין:

הלכות בכורות פ"א הלכה ה בכ"מ אינה משנה אלא בארץ וכו' וגם הרי הוא כחולין. עיין בב"י סי' ש"ו הנוסחא האמתית:

פ"ב הלכה ה בלח"מ ובפ' בתרא דהל' [ביכורים] כתב דרש"א כו' וממילא כיון דאותן המקומות כתב פטור. כצ"ל. נ"ב הוא כשגגה היוצאת מלפני השליט דהאמת בג' מקומות הלו שכתב הרב לא כתב שם רבינו רק רחל בת עז דפטור גבי כלאים וגבי ציצית וגבי טומאת נגעים עיין עליהם. וא"כ הקושיא במקומה עומדת למה לא ביאר רבינו כאן הדין דרחל בת רחל בת עז או רחל בת עז בת רחל היכי דינו לגבי בכורה. ובאמת הני שלא זכר רבינו הדין דרחל בת רחל בת עז גבי כלאים וציצית וטומאת נגעים דפטורים דבגמ' משמע להדיא דפטורים הם מקרא דכתיב בכ"א מהם וביותר גבי קרבן דכתיב אחד המיוחד לדורותיו וצע"ג:

פ"ג הלכה ו מפני שקנסו את בעל הבהמה. לשון רבינו זה צ"ע דעל כל דמיו אמרו בגמ' משום ממון המוטל בספק. עיין פירש"י ותוס' ומה שאמרו בגמ' משום מגדלי בהמה דקה נגעו בו הוא על קושיא דמה טעם אינו משלם כ"א רביע לדקה ולא מחצה. עיין בגמ' ודברי רבינו צ"ע:

פ"ד הלכה א במל"מ (ד"ה אך צ"ל) דהשלוחים לפעמים משתהים עד הערב. בחידושי לעירובין שם תמהתי מזה על התוס' ד"ה רב ששת כו':

ד"ה ודע שאחר שכתבתי כו' ואם הרב רוצה לחלק בין שאר קדשים לבכור לא ידעתי מהיכן הוליד זה. נראה כוונתו להקשות דכיון דר"א דספרי דדריש דגורם אוזן בכור נפקא מקרא דלא תאכל כל תועבה. אבל ה"ה קדשים שהרי בכור הוא נ"כ קדשים דאין לחלק בפניהם אבל כש"כ בפסולי המוקדשין דהתם ליכא מאן דפליג דקרא קאי אפניהם והיא מה שהעבתי לך כו' אך לרבנן דר"א שהם אחרים דס"ל דקרא לא איירי אלא בפסולי המוקדשין א"כ הוי דוקא פסולי המוקדשין ולא קדשים ובכור. לפ"ז רבינו שפסק לעיל בפ"ב ה"ז דבגורם אוזן בכור לא הוי רק קנס מד"ס ע"כ מוכרח דפסק כאחרים דר"א דספרי דקרא לא אתי אלא לפסולי המוקדשין דוקא ולכך בבכור הוי רק דרבנן. א"כ היאך פסק בפי"ח מפסה"מ ה"ס דגם מוקדשין הוי דאורייתא ולוקה עליו שזהו לסברת ר"א בספרי. ואם רצה לחלק בין בכור לקדשים כו' דקדשים הו"ל כפסולי המוקדשין ובכור לא כו' לא ידענו מהיכן למד זה: **בא"ד** שנתגלגל הדבר ובא לאיסורא דרבנן אפשר דבכה"ג לא אזלינן. נ"ב צ"ע לפ"ז היאך יתרגם המשנה דפ"ב דידים הכ"ג דמקלין בספק טמאים הן טהורים כו' [עיין בכרם שלמה סימן ס' מוסן]: **בהג"ה** שם א"ה עיין כנה"ג או"ח סי' ס"ז. לענ"ד אין ראיה כלל מהכנה"ג. וז"ל הכנה"ג שהביאו הפר"ח שם שהקשה על הרמב"ם דהאמאי יהיה הדין בספק אם קרא ק"ש דחוזר וקורא לדעת רבינו בפ"ב. ובנולד כשהוא מהול וכן אנדרוגינוס כתב בפ"ב מהל' מילה דאין מברכין עליהם. וכן בסוכה מפני שהן חייבים בספק ואין מברכין מספק. וחילק שם דבשלמא בסוכה ומילה שנולד הספק בגוף המצוה אי מיחייב או לא (ודמי לאיני יודע אם נתחייבתי דפטור), אבל היכא דאיכא חיוב ברור כמו גבי ק"ש וכן ספק נטל לולב וכיוצא דאתייליד ספיקא בתר דאיכא חיובא חייב לברך ברכה הראויה לה. וממילא כיון שקורא ק"ש צריך לקרותה כתיקונה עם ברכותיה. אבל אם הספק היא אם קרא הברכות אף דהוי חזקת חיוב מ"מ א"צ לחזור ולקרות. וכ"כ הר"ן להדיא במס' שבת בסוגיא דאכל דמאי אי צריך להפרישו ואין ראיה להרב המל"מ מכאן:

פ"ו הלכה יד בכ"מ ואיני יודע למה השמיטו רבינו. ונראה ליישב דזהו דוקא למ"ד לילה אינו מחוסר זמן וזהו פלוגתא דחזקיה ור"י וא"כ רבינו ז"ל שפסק בפ"ג מהלכות מחוסרי כפרה ה"ד כחזקיה דלילה הוי מחוסר זמן גבי ה' זיבות מש"ה השמיטו רבינו:

הלכות שגגות פ"א הלכה ב ונאמר בעשותה אחת. נ"ב לא ידעתי הא כבר כתב רבינו לעושה בשגגה. ושני כתובים נ"ל. ועיין סנהדרין (דף ס"ג.) בתוס' ד"ה אלא כו' שהביאו מש"ס דכריתות. אבל לא מצאתי בכריתות שהביא רק קרא דלעושה רק במתני' ועיין:

פ"ג הלכה ז במל"מ ס"ל דזבח רשעים תועבה והיצטריך. נ"ב לא זכיתי להבין:

בא"ד דזבח רשעים לא מיקרי אלא במומר להכעיס אבל לתיאבון לא. תמוה דהא מבואר בשבועות (דף ל':) דאף בעשה כ"ז שלא עשה תשובה הוי זבח רשעים תועבה. ומשמע דאפי' לתיאבון דאל"ה מה מקשה האי עשה ס"ד וצע"ג:

בא"ד אבל לענין קרבן כל שעבד ע"ז אפי' פעם אחת כו'. בהגה האריך בזה דהא מבואר בחולין (דף מ"א.) דאם התרה בו וקיבל התראה הוי מומר אפי' בפעם אחת. ואף די"ל דשם אמרינן דוקא לענין דלא מיתא לצעורי מ"מ ליסגא דאין לך מומר גדול מזה משמע בפשיטות דהוי מומר גמור ודוק:

פ"ח הלכה ג בלח"מ ועלו דברי רבינו ז"ל כדברי התוס'. נ"ב דברי רבינו אינם עולין בקנה אחד עם דברי התוס' שהרי כתב בפ"ט מהל' נזירות הפ"ז אבל אם שתק או נסתפק לו הרי זה מביא קרבן על פיו. ע"ש. ומה שהקשה עליו מדברי התוס' הלא גם הרשב"א סובר כן. וכ"כ הר"ן בקידושין:

פ"ט הלכה ד בלח"מ וכשאמר לא בעלתי בשוגג קאמר. תמוה דהא בשפחה חרופה חייב על הזדון כשגגה א"כ היאך יכול לומר מזיד הייתי דג"כ חייב [וע' בהגהות מחנה אפרים מזה]:

פי"א הלכה ב בלח"מ ידיעה שרמיה באותו החטא. ואולי י"ל דלמד משם והוקש ביזיעה בסוף דוגמא דהתם ובכה"ת דלא בעינן ידיעה בתחלה וגלי קרא גם כר' יהושע והיכא דהלכתא:

פט"ו הלכה ח שם והוא הדין הכא. נ"ב כשתעיין היטב תמצא להיפך דא"ש כמה"ל א"כ כאן אינו מביא אשם לעצמו היפך מדעת רבינו כאן ועיין היטב:

הלכות מחוסרי כפרה פ"א הלכה ז בכ"מ משנה בפ"ג דכריתות. נ"ב במשנה אינו מבואר דמיירי בלא הוחזקה אלא נדה (דף כ"ט.). אך מ"ש רבינו דפייך פוס חולין בעזרה. כן מבואר בנזיר (דף כ"ט.) וצ"ע על רש"י בכריתות (דף כ"ג.) ד"ה ובדין כו' דאמליקה ליכא חולין בעזרה [עיין בסמ"א ח"ב סי' ס"ט. ובשער המלך פ"א מהל' שחיטה]:

הלכות תמורה פ"א הלכה ב בכ"מ אבל כסבור מותר להמיר אינו נדון שילקה דהוי כאנוס. דבריו תמוהים דהיאך אפשר לומר דלר' יוחנן נמי סבור מותר אנוס הוא דא"כ מנ"ל באומר אלא זו ותכנס זו דא"ר יוחנן דבתמורה לקי והיינו בדאומר מותר. ומרן הביאו לעיל מזה וצ"ע:

הלכה ח שם ולפיכך יש לתמוה למה. עיין ברש"י ד"ה את"ל. הגירסא שלו ואפי' את"ל ודוק והוא לא ככל את"ל בש"ס:

הלכה ו בלח"מ אדניכה לשון הבעיא מורה. המעיין כאן ובאיבעיא דרמב"ח ירצה דעל הנכרי איבעיא ליה אי מימר דכיון דהקדשו הקדש אימורי נמי מימר או דלמא כיון דלא אתי לכלל עונשין לא מימר. והוא כדברי רבינו:

פ"ג הלכה א בלח"מ מפיק לה בגמ' מקודש הם. נעלם ממנו הגמ' שם (דף ט':) דאביי ורבא ילפי מהך קרא לה' הוא:

הלכה ג בלח"מ דמנ"ל לרבינו דלא גריע עולה מתמורה. לענ"ד דברי הרמב"ם לקוחים מהתוספתא פ"ב והובא בבכורות שם בגמ'. ועיין בתוס' בכורות (דף ט"ז.) ד"ה והתמורה:

פ"ד הלכה יא בכ"מ שנבדק הבית רשאי לשנות מקל לחמור אבל לא שיהא רשאי לשנות מחמור לקל. דבריו תמוהים מהגמ' דבכורות (דף כ"נ:) דאמר הבהמה קדושה חמורה אקדושה קלה לא היילא קלה אחמורה מיבעיא מאי היא דתנן אחד קדשי מזבח ע"ש. דאין לומר דמה דאמר בגמ' קדושה חמורה אקדושה קלה היינו בין קדשי מזבח לשלמים. דהא בזה ה"ט משום דלא שוו במתנותיהם ואין ממעטים באכילת קדשים. ולפ"ד מרן הכ"מ דבנבדק הבית עצמו משנים מחמור לקל ע"כ דחמורה היילא על הקלה. ואם נפרש דאין משנין מקדשי בה"ב לקדשי מזבח כמו שפירשו זאת לסברת רבינו כמ"ש הכ"מ בפ"ב מהל' ערכין ה"ג לתרץ השגות הראב"ד. הרי להדיא דאין משנין מקדושה לקדושה ודוק:

הלכות טומאת מת פ"ב הלכה ט בכ"מ הכא דתנן אלו מטמאים באוהל. עיין בפי' המשנה לרבינו בעדיות משנה ז'. וצ"ע דמשמע שם דלב"ה צריך רובע מרוב הבנין ומנין, ועיין:

פ"ז הלכה ד בכ"מ לכאן ולכאן ואין כאן גולל. תמוה דא"כ כי פריכין בסוכה בפ' הישן הלא מעתה לר"מ תטמא משום גולל אלמה תנן כו' ולפי דברי מרן ז"ל איפכא הו"ל להקשות למ"ד משום שמא תברח דמוקי למתני' בבהמה שאינה קשורה דאי קשורה לא חיישינן וכיכי משמא בה רבי יהודה הא כיון שאינה כפותה ויכול להלוך לכאן ולכאן ואין כאן גולל והכא פריך למ"ד שמא תברח תטמא משום גולל וצע"ג:

פ"ח הלכה ח בהשגות והכא נמי נימא. לענ"ד היא גמ' ערוכה בנדה (דף ג'.) ומ"ש ממבוי כו' דתנן הערך שנמצא כו' התם נמי כיון דאיכא שרצים דנופים ושרצים דהאי מעלמא כתרתי לריעותא דמי. ומה דמיון זה לקבר דליכא תרתי לריעותא ומש"ה אינו טמא למפרע וצע"ג:

הלכות פרה פ"א הלכה א במל"מ דמכשיר ר"א פרה מעוברת ושמה כו' וא"כ מה הוקשה לו. נ"ב לעד"נ שזהו כוונת הר"ש במ"ש א"נ אפי' כר"א והתם מדאורייתא דא"א שיפסול ר"א מדאורייתא. ולכך דוקא לכתחלה לא אבל בדיעבד כשירה. וא"כ ודאי הק"ו בסוטה שם להכשיר בדיעבד היא מפרה דדיעבד אין שנים פוסלין בה וק"ל: **בא"ד** הדעת שיפסול ר"א לכתחלה דוקא איני מבין היכן מגיעו רמז שם כדברי הר"ש דר"א פסיל מדאורייתא דוקא לכתחלה. (דאי ממש"כ בריטא דהא דמכשיר ר"א פרה מעוברת היינו בדיעבד י"ל ג"כ דה"ה מדרבנן דבהא יש לחלק) דע"כ ממה שכתב לתרץ דלא מכשר ר"א רק מדאורייתא אבל לא מדרבנן. דמשמע דלפי קושייהו ס"ד דאפי' מדרבנן כשר. ועוד דהא טעמא דר"א דפוסל בשנים היינו דשמא השמיר ומש"ה בדיעבד כשר. וה"ע ע"כ לא הוי רק מדרבנן וצריך עיון גדול:

פ"ב הלכה ב במל"מ דאמאי פסק רבינו כר' ישמעאל. לענ"ד דברי המהר"י קורקוס נכונים דאע"ג דר"י ס"ל כרבנן מ"מ כיון דברייתא מסייעא לר' ישמעאל ולר"ם ודאי הלכתא כוותייהו ולא כר' יוחנן וכמ"ש הרא"ש והה"מ בפ"ה מהל' אישות דאע"ג דקיי"ל רב ור' יוחנן הלכה כר"י כיון דהיכא ברייתא דמוכחא כר"ל אין הלכה כר"י דהלכה נכתב לשהם ולא להיכא דמיכתא ע"ש. וכיון דברייתא גרסינן כגירסת המהר"י קורקוס ע"כ פסק רבינו כר' ישמעאל. ובלא"ה קושיא זו הלא ג"כ על רש"י והרע"ב וכל המפרשים דהנך תרתי:

הלכה ג בכ"מ ונראה שרבינו מפרש. ע' ברש"י יומא (דף כ'.) בד"ה וחטאת העונה לפונה:

הלכות טומאת צרעת פ"י הלכה ה במל"מ והנראה אגלי כדעת רבינו. נ"ב זיל קרי בי רב תרי לעשות כתיב:

פי"א הלכה א במל"מ (ד"ה ומ"ש רבינו שלהם) ה"נ לרבא הוי הכי. לענ"ד י"ל בזה דבשלמא צפור של עיר הנדחת דאסור משום דבר אחר דבעינן לקיים ובערת הרע מקרבך מש"ה ממעטינן מטהורות ולא אסורות אבל המשולחת דפורש היכורה משום דאתקלאי למטותה ואסורה משום שיש עליה תורת צפורי מצורע אבל לטהרה מצורע אחר אין סברא לומר שיפסלו כיון דעיקר איסורו משום צפורי מצורע. וכה"ג כתב הר"ש במס' פרה פ"ט משנה ה' דהנטמאת ממי חטאת טהור לחטאת ע"ש:

פי"ד הלכה ה במל"מ תירוץ זה שההרון לא ידעתי כוונתו. לע"ד כוונתו משום דאי ס"א דהסגר בתוך הבית לא מהני א"כ אם היה סוגר בתוך הבית ויבא שם עד הלילה ויצא וסגר הוי חשבינן השבעה ימים מעת היציאה דאז הוי ההסגר הראוי ולהכי אשמעינן דהסגר בתוך הבית הוי הסגר וא"כ כששהה שם עד הלילה ויצא חשבינן מעת הסגר דיומא. נ"ס:

הלכות אבות הטומאה פ"ב הלכה יז בכ"מ ואם תאמר מ"ש דנהרגת. קושיא זו היא קושיית הגמ' במקומו בבכורות (דף פ"ג.) ושני לה משום דהוי סרוחה מעיקרא והיינו ראוי לגר לגר ספק דהלכתא כוותיה. וע"ש בתוס' ד"ה טומאה חמורה. ומה גם לפי תירוץ הר"י קורקוס שם אין הרב בכ"מ אין מקום לקושיית הגמ' וצ"ע. נ"ס:

פ"ד הלכה א במל"מ למה השמיט רבינו ברייתא א. ובעיני יפלא ג"כ מפני מה השמיט רבינו דעכבר שביס הוא טהור ולמדו מש"ס מפסוק דעל הארץ בחולין (דף קכ"ו:) והסמ"ג הביאו בעשה רמ"ה וצ"ע:

הלכות טומאת אוכלין פ"ד הלכה א במל"מ בהג"ה כיון שהוא פחות משיעורא אינו מקבל טומאה. נעלם מהמגיה גמ' ערוכה בחולין (דף קכ"ב.) דקאמר להדיא דאף בבריה אינו מקבל טומאה בפחות מכשיעור אלא במה דצריך ע"ש:

פ"ז הלכה ח בכ"מ למה השמיטו רבינו. נעלם ממנו דברי רבינו לעיל בפ"א ה"ו והתאיה והחלאים והפלפלין אינם מקבלין טומאה. ולדעת רבינו נ"ל דחכמים דפליגי הכא על ר"ע ומטהרין בטבול יום ומטמאין בכל הטומאות לא פליגי כ"א על אגוס ואפונים שהורים ולא על החלאים והתאיה. ומה שלא ביאר רבינו עיין בפירוש המשניות לרבינו ותראה דהאגוס בכלל הלתים:

פט"ו הלכה א בהשגות ולפיכך ניעורו הטמא לטמא. כו' נראה ליישב לפמ"ש הכ"מ כאן ליישב השגה השנייה דבשאין כוונתו רק לעבור לצד אחר חשיב שלא לרצון. א"כ הרצון הוא שרצה שיפלו לתוכו משקה. וידוע בש"ע א"ח סי' תמ"ב ויו"ד סימן קל"ד דברוצה בתערובת ל"ש ביטול. וא"כ שפיר כתב רבינו דברצון תליא מילתא:

פט"ז הלכה ד הולכין אחר הרוב. וקשה בשבת (דף קמ"ד:) במוהל היוצא מעיגול בית הבד דטמא משום דא"א בלא נהגוחי שמן. דהא מעורב ברוב מוהל:

הלכה י במל"מ למה לא הביאה בפרשת שמיני. סמך עצמו על חריפותו ובקיאותו בים התלמוד. וברש"י שלפנינו יש בפ' שמיני דרשא זו דת"כ:

הלכות כלים פ"ג הלכה א בהשגות איני יודע מאין הוציאו. היא במגילה (דף כ"ו:) דלי היבותא כו':

פכ"ד הלכה ז בכ"מ ומ"מ יש לתמוה דהא מיעוטא כו'. לע"ד נראה כוונת רבינו כשיטת רבו הר"י מגאש שהביאו האסיפה זקנים בב"ק (דף ס"ו:) בהך דגזל משכב דחבריה. דמש"ה לא מקרי משכבו לרבה דייאוש קני משום שלא נגע בגופו ומשכב דחבריה קרינן ביה ע"ש. וכוונת רבינו כאן נמי שהיה בלי נגיעת גופו רק שדרס עליו בלי נגיעה:

הלכות מקואות פ"ב הלכה ד שעל גבי השכר. ע' ר"ש פ"ח מ"ד ד"ה השיירים:

הלכה טז וטובלת למוצאי שבת. ע' תוס' נדה (דף ס"ח.) ד"ה כך ובבאלתים:

פ"ז הלכה ד בכ"מ ומ"ש והשכר. נ"ב הוא גמ' בעירובין (דף כ"ט:) א"ר זירא אמר שמואל שכר מערב בו ופוסל את המקוה בשלשה לוגין ע"ש:

תמו ונשלמו הגהות עמק המלך על חלק השלישי:

חידושים ומקורים

מאת הרב הגאון הצדיק מופת הדור כקש"ת מו"ה יוסף באב"ד זללה"ה אבד"ק טארניפאל, בעהמ"ח ס' הנחמד מנחת חנוך על תרי"ג מצות. הנכתבים על גליוני הרמב"ם הנמצאים תח"י גינו ונכדו, אני הצעיר יהושע העשיל באב"ד נ"י, חתן הרב הגאון המפורסם פאר היחוס והמעלה, כקש"ת מו"ה שרגא פייבל טוביש שליט"א, אבד"ק יאסי:

הלכות שבועות פ"א הלכה ג בכ"מ ומה שלא כתב רבינו כן. נ"ב ומ"מ צ"ע למה כתב רבינו לוקה סתם משמע דלוקה ארבעים ובאמת היה לו לכתוב דלוקה פ' כי הוא שני שמות כמ"ש בהל' נזירות דנזיר ששתה יין או נטמא למתים לוקה שתים משום לאו דנזיר ומשום בל יחל אף דהלאו אינו במנין שם מ"מ לוקה עליו והו"ל למכתב הכא דלוקה שתים כמ"ש בהל' נזירות. ועיין בתוס' שבועות דף כ' ע"ב ד"ה קונמות משמע ג"כ דלוקה שתים:

הלכה ח וע"ז נאמר לא תשקרו. נ"ב ועיין בכר"ד בדרך מגומיך שהקשה ולמה היא מוזהר מהלאו דלא תשבעו בשמי וכו'. ועיין שהירן דמיירי שמושבע מפי אחרים ולא ענה אמן דחייב בשבועת הפקדון ואינו עובר אלאו דלא תשבעו רק אלאו דלא תשקרו ע"ש:

פ"ב הלכה יז ואחר שנאסר חזר בו מיד. נ"ב נראה מדברי רבינו דזה בשבועה להבא אבל בלשעבר לא שייך תכ"ד וא"כ למה הוציא בגמרא דוקא נדר ממגדף. והארכתי במק"א. ועיין בקצה"ח סי' כ"ח ואכ"מ להאריך:

פ"ז הלכה ב והייב משום שבועת ביטוי. נ"ב דוקא בענה אמן אבל כמושבע מפי אחרים אינו חייב משום שבועת ביטוי כמבואר לעיל. וכן כל הדברים שמבוארים למטה דאינו חייב משום פקדון רק משום ביטוי הוא דוקא מפי עצמו או ענה אמן וק"ל:

הלכה יא אן לי פקדון ותשומת יד. נ"ב גם בפ"א כתב דאף כופר במלוה חייב ולא ביאר דאינו חייב במלוה רק בייחד לו כלי כמבואר בפ' נערה שנתפתתה ובפ' הזהב. והרבה תמהו ע"ז. ועי' בהפלאה שם מה שיישב דברי רבינו ועי' בקצה"ח שם:

פ"י הלכה א לא היו מחייבין בעדותן ממון. נ"ב מבואר מדברי רבינו דאף מלך בכלל אם היה מעיד לא היה מחייב ממון בעדותו. ואיני יודע מנ"ל הא דהא הוא רק משום כבודו אבל אם כבר העיד למה לא יהיה נאמן וצ"ע. והארכתי בזה בחידושי בעז"ה:

הלכות נדרים פ"ב הלכה טו והקטנים כל הקודם והמחזיק בהן זכה. נ"ב עיין לח"מ ונראה דדעת רבינו דאף הפקר מדעת לא הוי דעת אחרת מקנה. עיין מל"מ פכ"ט מהל' מכירה דאי הוי דעת אחרת מקנה גם הקטנים הו"ל לקנות בעצמם ע"ש בהה"מ לשיטת הר"מ. ואין ראיה מגר שמת דלא הוי הפקר מדעת אבל כאן הוי הפקר מדעת ואין הגליון מספיק להאריך. ואפשר מהאי טעמא לא ציין הכ"מ כי משם אין ראיה כ"כ לדבר זה, ועיין בהל' זכיה ומתנה עי"ש:

פ"ג הלכה ט ופורים ידחה נדרו. נ"ב נראה דאף יום י"ד לפרזים וט"ו למוקפין הם רק דרבנן. ועיין בראשונים דהוא דברי קבלה וא"ל חיזוק רק של זה בזה ועיין בהל' מגילה והדברים ארוכים ואכ"מ:

הלכות נזירות פ"ב הלכה יג במל"מ (בסופו) משמע דס"ל דאין הבן נשאל על מה שהדירו אביו. נ"ב עיין בירושלמי פסחים פ' מקום שנהגו בני מישא קיבלו עליהם שלא לפרוש בים הגדול וכו' ואין אדם נשאל על נדרו המן המנדר נשאל ברם הכא אבוהיכם נדרו כ"ש יהיה מותרות עכ"ל. ועיין במפרש שם דס"ל להירושלמי דכ"ש הוא דהאדם יכול לשאול על נדר שהדירו אותו אחר ונסתפק ספיקו של המל"מ ז"ל דהבן יכול לשאול על נדר שהדירו אביו וצ"ע:

פ"ז הלכה ג בכ"מ משנה בס"פ ג' מינים דף מ"ו וכת"ק. נ"ב נ"ל כחכמים:

הלכה יא ומגלח שער ראשו בשביעי. נ"ב ומגלח בין ביום ובין בלילה. ומייתי לה בספרי פיסקא ל"א מקרא. וצ"ע אמאי השמיטו הר"מ. וכן לענין תגלחת טהרה ג"כ עיי"ש וצ"ע:

פ"ח הלכה ג ואינו מגלח עד שיהיה פתח העזרה פתוח. נ"ב גם צ"ע דבגמ' משמע שצריך שיהיו דלתות היכל פתוחים. ולמה כתב רבינו פתח העזרה וגם שפשטא דקרא משמע דלתות היכל דפתח אוהל מועד הוא היכל. ועיין בהלכות מעש"ק פ"ס ס"ס וצ"ע:

הלכות ערכין וחרמים פ"ד הלכה כו במל"מ לא ידעתי היכא רמיזא. נ"ב כן מבואר להדיא בתוס' גיטין דף מ"ח ע"א בד"ה אי לאו דאדם מקנה איגה נפדית בהמביס כסף זרע הומר שעורים רק בשווים עיין שם:

הלכות כלאים פ"א הלכה א שנאמר שדך לא תזרע כלאים. נ"ב עיין שבת דף פ"ה דעל כלאים עובר ג"כ משום לא תסיג גבול ראשונים. ועיין בתוס' שם טעם דלא לקי שתי מלקיות על כלאים. ורבינו לא הזכיר מזה כלאו כלל ואפשר לומר כיון דאין בו מלקות. עיין בהל' גניבה שכתב הגוזל שדה בא"י עובר משום לא תגזול וגם משום לא תסיג אף דאינו לוקה כי הלאוין ניתנו להשלומין וכן דרכו של רבינו בכמה מקומות וצ"ע:

פ"ה הלכה א בכ"מ ולענין כלאי זרעים אפי' בלא מפולת יד אסור. נ"ב כוונתו דבריו פ"ב בס"פ שלפ"ז ומן התורה מיירי דמדרבנן גם בכלאי הכרם אסור בלא מפולת יד וצ"ע:

הלכות מתנות עניים פ"ב הלכה ד שתובת הפאה בקמה. נ"ב נ' חיטה שלא אין להם הבנה. עיין במשנה ועיין בס' פאת השלחן שהאריך בזה:

הלכה ח המקדיש שדהו והיא קמה. נ"ב ופדאו כשהיא קמה כצ"ל:

פ"ד הלכה ה תבואה לכל בית כור. נ"ב עיין במס' ב"מ דף ק"ה שם איבעיא בגמ' אי מפולת יד או מפולת שוורים וקיימא בתיקו. וא"י למה השמיטו רבינו. ועיין בספר אסיפת זקנים שם:

הלכות תרומות פ"י הלכה ו האוכל תרומה חמץ בפסח. נ"ב וה"ה כע"פ משש ולמעלה להרמב"ם ז"ל פ"א מחמץ ומצה דאסור בהנאה מן התורה ובשעה ששית שהוא מדרבנן אסור ואינו בר דמים ומדאורייתא בר דמים הוא תלוי במחלוקת הפוסקים לענין קדושין והדברים עתיקים בכל כיוצא בזה אי מדרבנן לאו בר דמים הוא ומדאורייתא בר דמים:

פי"א הלכה ח במל"מ דדוקא כשנהנה ביותר הותר. נ"ב עיין ברש"י במסכת כריתות דף ז' שכתב דוקא שנתהנה ביותר ועיין בתוס' יבמות דמסכת יומא שכתבו בפירוש דאין חילוק בין שנהנה באיסור או ביותר וה"א בדף פ"ח ד"ב א. ועיין בתוס' מנחות דף ס"ט ד"ה דבלע וכו' עיי"ש:

פי"ב הלכה כ וכן תרומה או בכור. נ"ב עיין במהרי"ט אלגאזי שתמה בדברי רבינו והוא נגד סוגיא דפרק עד כמה ומתנות אין בהם מום גזלה לבעלים עי"ש פלפול ארוך:

הלכות מעשר שני ונטע רבעי פ"ט הלכה ב בכ"מ בסופו בשביעית לבטול הלבן מדרבנן עיין בורא פרי האדמה. נ"ב בורא פרי הגפן כצ"ל:

הלכה י בט"ו באב. נ"ב נראה דעת רבינו דבעינן מ"ד ימים מעל"ע ולא אמרינן אפי' חד מקצת היום ככולו דלא כסוגיא בפ' מקום שנהגו:

פי"א הלכה יז אבל לא גרים. נ"ב מדברי רבינו נראה דאף מי שאין לו קרקע מתודה מדלא מנה דין זה בכלל דאין מתודין וכן הוא דעת רש"י בפ' לא יחפור דף כ"ז ע"א ד"ה ובוידוי. ועיין תוס' שם שדעתם שאין מתודה ומביאים מהירושלמי דמי שאין לו קרקע אינו מתודה ועיין תוס' קדושין דף כ"ז נראה שסותרים את דבריהם. ועיין בתוס' יו"ט במס' פאה שעמד בסתירת דברי התוס' עיי"ש:

הלכות בכורים פ"א הלכה י והבכור מקריבין חלבו ודמו. נ"ב נראה מדברי רבינו דבכור אין ניתן לאנשי משמר. ועיין פ"ם של זבחים פ"ט

פ"א מהלכות בכורות. ועיין במהרי"ט אלגאזי בהלכות בכורות על הרמב"ן ז"ל:

פ"ב הלכה א בב"מ אלא מדאורייתא אבל מדרבנן. נ"ב מדרבנן אבל מדאורייתא מודה דפטור כנ"ל:

הלכה ו אלא ימתין עד שתבוא עזרה. נ"ב מדברי רבינו נראה שביו"ט של עצרת מביאין נ"כ בכורים. וכן משמע בתוס' בכורות פ' עד כמה. וכעת ראיתי בהרי"ט אלגאזי שמביא בשם תוס' חיצונים שאינו מביא בכורים ביו"ט כי צריך קרבן ואינו דוחה יו"ט ע"ש: **בא"ד** שהבכורים שנכרו אחר חגוכה. נ"ב שיטת רבינו והראב"ד עיין בס' טורי אבן במס' מגילה דף כ' ד"ה וידוי מעשר ע"ש באריכות:

פ"ג הלכה י מצות עשה להתודות במקדש. נ"ב אם מקרא בכורים או הבאת בכורים הוא דוקא ביום או אף בלילה עיין בס' טורי אבן מגילה ד' ע"ב ד"ה וידוי מעשר פלפול ארוך ע"ש:

הלכה יב והכהן מניח ידו שתחתיו ומניף וקורא. נ"ב רבינו השמיט דמקרא בכורים צריך להיות בקול רם. והוא ברייתא ערוכה בסוטה דף ל"ב ע"ב וגבי נשיאת כפים מביא רבינו דין זה דצריך להיות בקו"ר והוא ג"כ בגמ' שם וכאן השמיטו וצ"ע בגמ' שם:

פ"ד הלכה א בב"מ כלומר אע"פ שאברהם אב לכל העולם. נ"ב דברי הכ"מ תמוהים דאדרבא מפני זה לא היה לגר לקרות ומ"מ פסק רבינו דקורא. עיין מש"ל מ"מ וכבר עמד ע"ז בתשו' שאגת אריה סי' מ"ט. ועי' שם שפירש פירוש יפה בדברי רבינו ע"ש:

הלכה ט ואלו השמים אין חייבים עליהם. נ"ב רבינו פוסק כסתם מתני'. ועיין ברא"ש וברע"ב שפסקו דלית הלכתא כמתני' אלא שחייבים עליהם תומש. ועיין ר"ש שמביא בשם הירושלמי דמתני' יחידאה היא ע"ש:

הלכות שמטה ויובל

פ"ה הלכה יג בב"מ גרסינן בתוספתא. נ"ב עי' מהרי"ט ח"ב סי' מ"ג ע"ש:

הלכה יח משיוציאו בוסר. נ"ב נראה שהוא ט"ס. עיין פסחים דף י"ג ע"א:

פי"ג הלכה ז או בית מבתי ערי חומה. נ"ב עיין בגמרא בערכין דף ל"ג דמקשה היכי משכחת לה בתי ערי חומה ללוים וע"ש היטב ועיין בתוס' דף הנ"ל. וא"ש דעת רבינו שפסק בפרקין דלעיל הלכה ט"ו דאפילו אינה מוקפת עתה:

הלכה ה בכל"מ הוא מחלוקת ר"א וחכמים. נ"ב עיין בס' אבי עזר זקנים ב"ב דף כ"ד ד"ה ומיפוק ליה נראה דלא היה בגירסתו וחכמים. וגם לר"א נראה שהיה לו שתי טפחאות ע"ש. ועיין בש"ך סי' קנ"ה ס"ק י"ב:

הלכות בית הבחירה

פ"א הלכה טו בכל"מ הרב בנאר שבע. נ"ב עיין בתוס' סוכה דף מ"ע שכבר הבאר שבע מבואר שם להדיא:

פ"ג הלכה טו ונותן בין האולם למזבח. נ"ב בגמ' מנחות דף ב' מבואר דקנים שקועי הוי מיסקעי ע"ש ורבינו השמיטו:

פ"ז הלכה ב בכל"מ ולא ידעתי אמאי השמיט רבינו. נ"ב כבר הרגיש בזה בתוס' יו"ט במקומו שם והניח בצ"ע:

הלכה ו ובכל"מ אך להיתי להתוס'. נ"ב עיין תוס' סוכה מ"ג ד"ה שמנו מבואר דמה"ת אסור לישב:

הלכה יז להכנס למחנה לויה. נ"ב עיין תוס' זבחים ל"ב ע"ב ד"ה ר"י ויבמות ז' ע"ב ד"ה ר"י כתבו דטבול יום של זב בעל שלש ראיות שהוא טבול יום ומחוסר כפורים מטומאה אחת אסור ליכנס למחנה לויה מן התורה ע"ש:

הלכה יח ומת שנכנס לשם חייב כרת. נ"ב היינו טמא אבל מח"כ פסק רבינו פ"ג מהל' ב"מ דאינו חייב כרת. ועיין בכ"מ שהביא על מח"כ דחייב כרת והפשר אבל בהמת אין דעת רבינו כן:

פ"ח הלכה ח שאסור לישב בעזרה. נ"ב דין זה מבואר בגמ' תמיד ד' ובודאי צ"ל שהיו עומדים חוץ לחלל השערים כ"ל האסקופה. דהא קי"ל דכל השערים נתקדשו בקדושת העזרה וא"כ לא היו רשאים לישב שם. רק צ"ע דאמרינן בגמ' דשער ניקנור לא נתקדש מפני המצורעים. וא"כ למה לא ביאר לנו רבינו. וגם בגמרא לא משמע שום חילוק בין השערים דכיון דשער ניקנור לא נתקדש היו יכולים לשמור בתוך חלל השער. אך אמת שרבינו לא הביא דין זה דשער ניקנור לא נתקדש בקדושת העזרה עיין מש"ל מ"מ פ"ז מהלכות אלו ואולי יצא לו מכאן דגם שער ניקנור נתקדש וצ"ע. ובהל' מח"כ מביא רבינו דמצורע שהיה עומד בשער ניקנור נראה דס"ל דס"ל לא נתקדש. וא"כ צ"ע למה לא מחלק כאן בין כל השערים לשער ניקנור וצ"ע:

הלכות כלי המקדש

פ"א הלכה יד במל"מ והנה מדבריהם יש ללמוד. נ"ב וכן נראה מדברי הרע"ב סוף פ"ט בזבחים ע"ש:

פ"ב הלכה ג במל"מ והרב בעל שער המפקד. נ"ב דברי השע"א מבואר בתוס' ישנים ביומא דף ל"ב דאינו חייב מיתה רק אם לא נתן כלל אבל אם נתן מעלה עשן שאינו מאמר כמקל כשר ע"ש:

הלכה יא מזבח הזהב. נ"ב עיין מנחות דף נ' ברייתא מהו"כ שאין היחיד מתנדב קטורת להקריב על מזבח החיצון ונשיאים שהקריבו הוראת שעה היה. וצ"ע שלא הביאו רבינו:

הלכה יב בעת שמוליכין את הארון. נ"ב איני יודע מאי טעמא דוקא הארון הא בקרא מבואר דכל משא בני קהת היה על הכתף והיה עוד שאר כלים. ולע"ע צ"ע:

פ"ד הלכה ב וצריך כ"א לנהוג בכהן כבוד. נ"ב מפסוק שהביאו רבינו לא מוכח אם מחוייב נ"כ לנהוג כבוד בכהן בעל מום שאינו ראוי לעבודה אבל בסה"מ של רבינו מ"ע ל"ב מביא בשם הספרי דאף בע"מ מחוייבים לכבדן מקרא דוסיה קודש מרבינן אף בע"מ וצ"ע שהשמיט רבינו כאן:

פ"ה הלכה ז ויהיה ביתו בירושלים. נ"ב דבר זה אינו מעכב כנראה מדברי רבינו ודין זה מדינא כך נראה. אך לא ידעתי מקום מוצא הדין מש"ם. גם הכ"מ לא הראה מקומו. ונראה דידוע דכל הקרבנות אף עצים צריך לינה וא"כ כל כ"ג בכל יום היה מקריב מנחת חביתין א"כ היה צריך ללון בכל יום בירושלים עיין מס' ר"ה ע"כ צריך לדור בירושלים. כך שמעתי מתלמידי החריף מ' חיים משה נ"ב ודפח"א:

הלכה יד וכך היו מוסיפין לו. נ"ב בתורת כהנים פרשה י"ד פי"ז היו"ד דריש והקטירו שלא יערב חלבים בחלבים והקטירם כולם כאחת ע"ש בק"א דדוקא באיברי עולה היה יכול להקטיר כל חלק לבדו ואפשר ה"ה שאר קרבנות. אבל אימורי שלמים צריך להקטיר כולן כאחת בלי הפסק וכן הוא עוד פרק עשרים כ"ד יעיי"ש. וצ"ע מדוע לא הביאו רבינו:

פ"ח הלכה יג ותכלת האמורה בכ"מ. נ"ב עיין מש"ל מ"מ. ועיין במנחות דף מ"ב ע"ב מבואר שם דגם טעימה פוסלת כאן כמו בציצית ושאר דינים. וצריך לומר שסמך על מה שביאר בהל' ציצית:

הלכות ביאת המקדש

פ"ב הלכה ד בב"מ או להשתחוות מותר. נ"ב עיין בס' החינוך מצוה קפ"ד פ' אהרי שהוא כמסך תמיד אחר רבינו. ונראה שם שדעת רבינו אף להשתחוות לוקה ע"ש:

הלכה יא האבל אינו משלח. נ"ב במס' מ"ק דף ט"ו ע"ב גבי והפרוע ע"ש מוכח דכ"ג אבל משלח קרבנותיו ומקריבם ע"ש. ורבינו סתם דבריו. ואפשר דנשמע מדברי רבינו לעיל דכ"ג מקריב אונן. מ"מ הו"ל לפרש דד"ז ג"כ אינו נוהג בכ"ג ע"ש בגמ' ובפירש"י: **בא"ד** כל שבעה. נ"ב הא דאבל אינו משלח קרבנותיו הוא דאורייתא אך הא דאינו משלח כל ז' לדעת רבינו דאבילות מה"ת אינו רק ביום ראשון ושאר ימים אינו נוהג כלל מה"ת. הא דאינו משלח קרבנותיו כל ז' ג"כ אינו רק מדרבנן וצ"ע:

פ"ג הלכה יח ונכנס למקדש במזיד. נ"ב משמע אחר שטבל אע"פ שלא העריב שמשו אין מכין והיינו באוכלין ומשקין טמאין. אבל הטמא באה"ע של דבריהם אפי' טבל ולא העריב שמשו מכין אותו כמבואר בהל' שאה"ט פ"ט ה"א ופ"י יעיי"ש:

פ"ה הלכה ד לעזרה לעבודה. נ"ב עיין בלח"מ פ"ד מה"כ שהאריך בדברי הר"מ שבכאן ע"ש:

הלכה ה וכל המטיל בים טעון קידוש ידים ורגלים. נ"ב פשוט דבהטיל מים עבודתו מחוללת אבל באמת בגמ' יומא דף ל' משמע דוקא בשפשף אבל לא שפשף א"צ אף לכתחילה לקדש ידיו ועיין ב"י א"ח סי' ז' ובב"ח שם. ומ"מ לפסול עבודתו בלא שפשוף ודאי אינו פוסל וצ"ע למה השמיט רבינו זה:

הלכה י מאחד מכלי השרת. נ"ב עיין זבחים דף י"ט ע"ב. ועיין בכ"מ הל' י"ג פ"ז ועיין נ"ק: **בא"ד** מכלי השרת. נ"ב דע דרבינו לא הביא דאין מקדשין מכנו והוא מבואר בזבחים דף ק"ב אע"פ שהוא כלי שרת עיי"ש ומעפיס קרא. וצ"ע על השמטת רבינו:

הלכה ג בב"מ היסח דעת מבואר שם. נ"ב כן מפורש להדיא בירושלמי ביומא פ"ג דסוס דעתא דף ז' דאפי' מתנמנם צריך קידוש ידים ורגלים ע"ש:

הלכה ו נטמאו ידיו מטבילן. נ"ב צ"ע דהא כתב רבינו פ"ח מהל' שאה"ט ה"ו דאין טומאת ידים במקדש ולמה כתב כאן דצריך להטביל הותם ודוק:

פ"ט הלכה ז להוציאן להון מותר לזר להדליקן. נ"ב תמהני על הר"מ והראב"ד ועל המפרשים כולם שלא הביאו דברי הת"כ סוף פ' אמור דדרש מקרא דיערוך את הנרות לפני ה' שלא יתקן מבחוץ ויכניס ע"ש. והביאו ג"כ הרמב"ן ס"פ אמור ואיך התירו להדליק מבחוץ והוא פלא וצע"ג:

הלכה טו הסכור. נ"ב מיין דוקא אבל בשאר דברים המשכרים אין מחלל עבודה כמבואר בפ"א:

הלכות איסורי מזבח

פ"א הלכה ג בב"מ (בסופו) אבל אם דימה שמותר להמיר. נ"ב צ"ל להקדים בע"מ:

פ"ג הלכה ח במל"מ אלא ודאי דס"ל להתוס'. נ"ב צ"ע דהא בנולד בר"ה בלא"ה לא הוו עדיין לתמיד דהא תמיד בעי ביקור ד' ימים קודם הקרבתו כדאיתא בסוכה דף מ"ב וכתבו התוס' שם דהוא מה"ת ואפי' אם נמצא תמיד וגם בדיעבד פסול ע"ש. והתוס' שם בעירובין דנקטו דאם נולד בר"ה מחוסר זמן הוא ע"כ חדא נקטו. או אפשר זה עדיף יותר וצע"ג:

הלכות מעשה הקרבנות

פ"ג הלכה טו הכל אומר דברי שבח. נ"ב עיין רש"י בעירובין דף כ' ע"א מבואר שם דסמיכה צריך ברכה ככל המצות. ועיין לעיל בדברי רבינו בהל' הרומות בסוף. ועיין במשל"מ לעיל פ"א ולקמן פ"י ורבינו לא הביא זה:

פ"ח הלכה יא ומזין ממנו שם. נ"ב צ"ע מדוע לא ביאר רבינו הדין בנפחתה מקרת ההיכל או מזבח שלא נהתך בקטורת שאינו מזה כמבואר בפ' כ"ש דף מ' ויליף לה מקראי ולקמן סוף ה' עיוה"כ הביא דין זה ולמה השמיטו כאן והרי עיקר קראי דילפינן מינייהו הכא הוא דכתיבי:

פ"ט הלכה ו ומניף הכל. נ"ב עיין רש"י בעירובין דף ל' ע"א מבואר דמברכין על התנופה כמו על שאר מצות. ורבינו לא הביא זה וברש"י לא נתבאר מי המברך הבעלים או הכהן:

פי"ב הלכה ב וכל המנחות סולת חטין. נ"ב במנחות דף ע"ו איתא שם דכל המנחות אין נקמין מפיס לך סולת הון מלחם הפנים ורבינו השמיט דין זה וכעת לא ידעתי למה:

הלכה ד וקומץ לבונה לכל מנחה. נ"ב וכך דקומץ לבונה די אפי' למנחה של ששים עשרון, הכ"מ לא הראה מקומו והוא מבואר בת"כ סדר ויקרא פ"ט ע"ש:

פט"ז הלכה ט פירש אחד מהם ובכה. נ"ב צ"ע למה השמיט הר"מ הא דאיבעיא בחגיגה דף ו' ע"ב באומר הרי עלי עולה כעולה שהקריבו ישראל במדבר ומספקא אי הויעלו עולות קאי נ"כ פרים או לא ע"ש בסוגיא דאסיק בתיקו וא"כ לדידן צריך להביא מכל המינים לדברי התוס' שם. ואף דביומא דף נ"ב ע"ב קאמר דלאיסי בן יהודה פשיטא ליה ע"ש, מלבד דאכתי לא ידעינן להיזה צד היה הפשיטות עכ"פ היה לו להר"מ לבאר דין זה וצע"ג. ועיין בשו"ת פמ"א בהקדמה למס' ב"ק:

פי"ט הלכה יז בב"מ ומ"ש רבינו ואסור לסייען הוא בירושלמי. נ"ב במה"כ נענש ממנו שהוא ש"ס ערוך במסכת זבחים דף ק"ט ע"ב ע"ש:

הלכות תמידין ומוספין

פ"א הלכה א במל"מ ועיין בס' ואלו מגלחין. נ"ב עיין בס' טורי אבן חגיגה דף ו' שמרגיש בזה ומייבב זה ע"ש:

הלכה

הלכה ז במל"מ ודע דהיכא דנפסלו איברי תמיד של שבת. נ"ב במהכה"ס נעלם ממנו גמרא מפורשת פסחים ע"ג דפריך מה תקן וקאמר הם עלו לא ירדו הרי דגם בשבת כן:

פ"ב הלכה ב במל"מ א"ס וגם האם דמערכה שניה. נ"ב דברים הללו אין להם הבנה כלל ומה ענין הקדמת אש דמערכה שניה לעצים להך דירושלמי דמיירי מענין אחר לגמרי דיליף מקרא דוערכו דהערכת עצים צריך שיהיה ע"ג האש שיקדים האש ואח"כ יערוך עליהם העצים דמערכה אבל מה ענין זה להך דאביי היה מסדר סדר מערכה דמיירי בסידור שני גזרי עצים, והדברים תמוהים:

פ"ג הלכה יב בכ"מ או כמה שהשרה. נ"ב הוא אבעיא בגמרא ומסקינן כמדם ראשונה וכנ"ל בכ"מ:

פ"ד הלכה ט אנפי הותו בית אב. נ"ב נראה מדברי רבינו דגם בשבת היה בית אב והמשמר נחלק לז' בתי אבות וכן פירש"י בתענית דף ט"ו אבל בגמרא מנחות דף ק"ז ע"ב מבואר להדיא דהיו רק ששה ב"א ובשבת היו כל בתי אבות שוין. וכן בירושלמי שקלים פ"ו. ועיין רש"י פסחים פ' מקום שנהגו שפירש נ"כ שהיו ששה ב"א וצ"ע:

פ"ה הלכה ה על שלחן זהב. נ"ב רבינו שלא הביא כאן דגם בכניסה היו טותנין בלחה"פ על שלחן של שיש סמך על מה שהביא זאת לעיל פ"ג מהל' בית הבחירה ע"ש. ועיין בתוס' יו"ט שם במשנה שם:

הלכה ט ורומה כבע אצבעות. נ"ב עיין כ"מ שפירש והעובי והוא תמוה שגמרא מפורשת הוא בפסחים וכילה דלחה"פ עוביו טפח ועיין בדברי הרלב"ג שכתב דעוביו אצבע והוא תמוה. אח"ז מצאתי בס' נחיבות לשבת בקונטרס שעמד בזה:

פ"ז הלכה יג אסור לקצור. נ"ב עיין פסחים דף י"א משמע דקוטף שרי ועיין חולין דף קל"ז. ועיין כ"מ לעיל פ"ב מהל' מ"ע. כך שמעתי מאחד ושכחתי שמו. ואח"ז ראיתי במהרי"ט אלגזי בהל' בכורות על הרמב"ן שהרגיש בזה:

הלכות פסולי המוקדשים פ"ג

הלכה כ ואין מקדישין אלא מתוכן. נ"ב כעת לא ידעתי למה השמיט רבינו מימרא מפורשת במנחות דף נ"ח דהשלחן היה מקדש בגובה או ט' טפחים או י"ב ולפי דברי רבינו בה"' המידים שהיה כופל ב' טפחים א"כ לדידיה מקדש השלחן בגובה י"ב טפחים ע"ש וצ"ע:

פי"ז הלכה ג שהיא אצבע וכו' משלת. נ"ב היינו כשטבל בעזרה אבל אם טבל בהיכל אינה משלת כמבואר בהלכה ה' ו':

הלכות עבודת יוה"כ פ"א

הלכה ב בבכ"מ אינה כשרה אלא בכ"ג. נ"ב לדעתי פשוט דגם הקטרת בזיכין ג"כ לא היה אלא בכ"ג. ולדברי הכ"מ אפשר דלחה"פ סידורו ולקיחתו היה נ"כ בכ"ג:

הלכה ד מ־פר ספרה. נ"ב עיין במשנה פ"ג דפרה וביומא דף ד' ודף ח' מבואר שם דאחד זה ואחד זה מזין עליו מכל חטאת שהיה שם. וע"ש בפירש"י ורבינו לקמן פ"ג ה"ס מביא זה שמזין עליו מכל החטאת וכאן השמיטו. ועיין בתוס' יו"ט שם במס' פרה וצ"ע בד ר:

פ"ג הלכה א אחד כתוב עליו להשם. נ"ב בירושלמי פ' טרף בקלפי מבואר דהיה כתוב לה' בב' ביטין ל' למטה וה' למעלה כמו גבי לין. וצ"ע למה השמיט זה הר"מ ועיין פ"ע מה' כלי המקדש דגבי לין פסק הר"מ כן וצ"ע:

הלכה יא בעת שקורא מברך. נ"ב ההימה שברכות קיצר רבינו וסמך עמ"ש בפ"ד מהל' תענית שבמקדש צריכים לסיים בא"י אלהי ישראל מעולם ועד עולם אף בכהר הבית וכאן היה בע"כ שהוא הר הבית, כך נראה פשוט:

פ"ה הלכה ט אלא ספר הזה האחרון. נ"ב רבינו לא הביא דין מביא שעירים הרבה על כל כפרה איזה שעיר משלח אם האחרון שגמר הכפרה או מצוה כר־זשון ועיין בגמ' דהוא פלו.תא וצ"ע:

הלכה יב ישפכו לאמה. נ"ב נר..ה פשוט דהאימורין מקריבין מכל הפרים כיון דכ"א כיפר בפ"ע והבשר והעור נשרף ככל פסהמ"ק. ודוקא אותם הפרים שגמר איזה כפרה אבל הפר שנשפך דמו קודם שגמר נפסל לגמרי ואין מקריבין האימורין והו"ל כקרבן שנשפך הדם וז"פ:

הלכה כא נטמא המשלח. נ"ב עיין בגמ' דף ס"ו דנ"ל מן עתי אפי' בטומאה ופירש"י דהיינו בעתו ובזמנו ולא יעבור. ונראה פשוט דוקא טומאת המת נדחה כאן אבל טומאת הגוף בודאי אסור ליכנס כמו כל הקרבנות דכתב בכן במועדו והוהם טומאה מ"מ היינו נ חס אלא טומאת המת בלבד ומבואר לעיל פ"ד מהל' ביאת מקדש א"כ כאן לא עדיף מכל קרבן הקבוע לו זמן. כן נראה פשוט:

הלכה כז בבכ"מ ויחתה לכתחילה שפיר דמי. נ"ב לא הבינותי דהא חתיית גחלים הוא אסור מה"ת ביוה"כ משום מבעיר כמבואר בכריתות וכב"מ וצע"ג:

הלכות מעילה פ"א

הלכה ג במל"מ אינו לוקה על הלאו הסולל. נ"ב הפרפרי כי אם על הלאו דמעילה שמחייב אותו בפרוטה כנ"ל:

פ"ז הלכה ח וירא לי שאינו לוקה. נ"ב וכן מבואר בתוס' מכות דף כ"ב בד"ה אלא הכ"ע וכו' ע"ש:

במל"מ בתשובה שם אבל אם הרוב הוא איסור וכו'. נ"ב עיין בר"ן נדרים דף נ"ט ע"ב ד"ה ליתרא בגלים כתב נ"כ הכי להדיא. והמהבי שלא הביאו ועיין פרמ"ג בפתיחה לה' תערובות הביא בשם המ"כ שנסתפק בזה ולא הביא נ"כ דברי הר"ן:

הלכות קרבן פסח פ"א

הלכה א מצות עשה לשחוט הפסח בי"ד. נ"ב דע דרבינו השמיט דין זה דפסח ראשון טעון ביקור ד' ימים קודם והוא מבואר בגמ' פסחים דף נ"ו. ובתמידין ומוספין פ"א פסק דתמיד צריך ביקור ודין דפסח אינו מביא בשום מקום וצ"ע. עוד מבואר בגמ' פסח שני אין טעון ביקור וגם זה לא נזכר בדברי רבינו וצ"ע:

הלכה ד ויהיה אחד ממרס. נ"ב עיין לעיל פ"ט מהל' תמידין ומוספין. ובזבחים דף נ"א נראה דמיירי דשחטו אח"ז התמיד ג"כ ושני הדמים עומדים דם בתמיד קודם ויהיה ממרס בדמו אבל אם עדיין לא נשחט התמיד וזרק דם הפסח א"צ למרס בדמו עד שישחוט התמיד ורבינו לא ביאר זה בפירוש. אח"ז ראיתי בתוס' חדשים בגליון המשניות פ' תמיד נשחט שהרגיש בזה:

הלכה ה בלח"מ וא"ת והא פסק רבינו וכו' דהתראת ספק לא שמה התראה. נ"ב תמוה דהא הרמב"ם פסק להיפך דהתראת ספק שמה התראה ע"ש בהלכות סנהדרין. ועיין בדבריו:

הלכה יד בלח"מ ואין דעת התוס' ז"ל כן. נ"ב ובשבת דף ק"ז ע"א בתוס' ד"ה דשקיל וכו' מבואר להדיא כדברי הלח"מ ז"ל וזה דעת רבינו:

פ"ב הלכה ד אבל אם הם בני דעת. נ"ב עיין לקמן בדברי רבינו פ"ד ה"ט מהלכות אלו מבואר להדיא דקודם שהביא שתי שערות אינו יכול להביא פסח ודברי הכ"מ צע"ג:

הלכה יא והממנה עצמו על שני פסחים. נ"ב דברי רבינו צע"ג דכאן כתב הממנה עצמו על שני פסחים אוכל מן הנשחט ראשון ולקמן פ"ג כתב דהממנה עצמו על ב' פסחים שניהן יוצאין לבית השריפה ודבריו סותרים זא"ז. אח"ז ראיתי בס' אור הדש על פסחים שהקשה זה:

פ"ד הלכה ו הר"ז יקריב שלמים. נ"ב נראה מדברי רבינו דמותר הפסח נאכל לשני ימים ולילה כשלמים. ועיין צל"ח דף פ"ט:

פ"ה הלכה ג במל"מ ובזה אין מקום להשגת הראב"ד. נ"ב אע"פ שנסתלקה השגת הראב"ד דברי רבינו תמוהים בפירוש למשנה דה:מ' שם מקשה אהיכא קאי ואלו הייבים ע"ש. וככר תמה בזה בס' בה"ז ועיין בצל"ח שם:

הלכה ה וכן טבילת אמהותיו. נ"ב נלפע"ד דגם טבילת עבדים אע"פ שמלו ולא טבלו עדיין נ"כ מעכבת, כי נ"ל טבילה האמהות או טבילת העבדים וכ"ז שלא טבל אינו נכנס לכלל ישראל כמבואר בר"מ פי"ד מהל' א"ב:

פ"ו הלכה ה וראה קרי בו ביום. נ"ב לאו דוקא דה"ה בלילה שלפניו ושיטת רבינו פ"ד מביאת מקדש דביאה במקצת אינה רק מדרבנן והש"ס בזבחים ל"ב ויבמות מבואר שם דדוקא בו ביום היינו למ"ד ביאה במקצת שמה ביאה ע"ש וש"ין:

הלכה ח הר"ז מנפה והולך. נ"ב דין זה גבי פסח ואם בדק בנפיחה או שידוש לפסחו אם הוא רשאי לאכול תרומה נ"כ פלוגתא במס' חגיגה דרש"י לאכיל תרומה נ"כ. ורבינו השמיט ד"ז לענין תרומה ואיני יודע למה וצ"ע:

פ"ח הלכה ה ולא כר"י. נ"ב עיין פ"ה מהל' ערכין ה"ו בכ"מ ובמשנ"מ שם:

פ"ט הלכה א מן הגף ולפנים. נ"ב ע"ש ברש"י שפירש הסוגיא לענין ק"ק חון לירושלים ורבינו למד לכאן, ועיין לעיל בהל' בית הבחירה:

בכ"מ מימרא דרב שם. נ"ב שם איתא דגגים לא נתקדשו בקידושי ירושלים אף לאכול שם שאר קדשים ואף לכתחילה לעשות הבורה לאכול הפסח אסור ומדברי רבינו כאן נראה דלענין דהוי מקום אחד ואסור לאכול הפסח בשני מקומות ועיין לעיל בהל' בית הבחירה:

הלכה ה בבכ"מ היה יושבים ופרלה. נ"ב נ"ל ונפרסה דהיינו שנעשה מחי.ה: (נתקן)

הלכה ז זה העובד אל נכר. נ"ב לא ביאר רבינו אב דוקא מומר לע"ז אבל אם הוא מומר לחלל שבתות אם הוא בכלל לאו זה אף שהוא מומר לכה"ת. ועיין בגמ' ביאת מקדש. ועיין זבחים דף ק"ב בתוס' שם:

הלכה ט כך מעכבתו מלאכול. נ"ב ה"ה טבילת אמהותיו. ועיין לעיל פ"ה ה"ה בהג"ה שם:

פ"י הלכה א השובר עצם בפסח. נ"ב לא נתבאר בדברי רבינו השיעור של ש יבר עצם ובגמ' דהולין דר"ל דחייבים על שבירת עצם כהגירם הלפוכן. וכעת לא ראיתי שהביא רבינו דין זה וצ"ע:

בא"ד ועצם לא תשברו בו. נ"ב הוא פ"ס דבפסח שני כתיב ועצם לא ישברו בו והיא נ"מ גדולה לענין התראה. עיין בשבועות דף כ' ע"ב ברש"י ד"ה וא־הכתו וכו' וכד"ה אכלת וכו' ומצוה לתקן דבר זה בר"מ:

הלכה טו מה בין פסח ראשון לפסח שני. נ"ב עיין בתוס' פסחים דף נ"ה ע"א שמביא בשם התוספתא דפ"ס א"ל ג' כתות והם מנה שם בכלל החילוקים שבין פ"ר ופ"ש ונ"מ אם יש רבים שיהיה מהם ג' כתות וכל כת וכת כמבואר בדברי רבינו פ"א מהלכות אלו אעפ"כ א"ל לשוחטו בג' כתות ולא ידעתי למה השמיטו רבינו:

הלכות חגיגה פ"א

הלכה ג בלא כסף ובלא קרבן. נ"ב ע"ש בגמ' בכורות דף נ"א דאף נסכא כסף לא יביא רק מטבע:

פ"ג הלכה ד והוסם כס בא"י הסוכן בליון. נ"ב עיין לעיל בהל' עיוה"כ פ"ג ה"א שכתבתי על הגליון שם נוסח הברכות וכאן נמי ע"ש:

הלכות בכורות פ"א

הלכה ד מצוה להקדיש בכור בהמה טהורה. נ"ב אני מסתפק אם נולד במומו אם נ"כ מצוה להקדיש או לא, כי בהורה מצינו שבע"מ נקראת טמאה ואם בבהמה הטמאה נפ' בהקוהי אפשר דהיין מצוה להקדיש, וכעת לא מצאתי גילוי לדין זה:

הלכה יד בבכ"מ נראה דהיינו לומר. נ"ב עיין במהרי"ט אלגזי שדחה זה כי כבר מבואר בדברי רבינו פי"ב מהל' תרומות ו:לכן פי' דכוונת רבינו דבכור אפי' אם אינו ניתן לאנשי משמר ע"ש פלפול ארוך. ולפ"ד נר:ה מדברי רבינו פ"ד מ:ל' בכורים שהאמת כדברי מהרי"ט הנ"ל לדינא ע"ש ה"י שעל הארבעה כתב דניתן לאנשי משמר ועל הבכור כתב טעם אחר. אך רבינו ביאר לעיל ד"ז ולמה חזר וכתב ע"ש לעיל:

פ"ב הלכה ג או שסוקלה. נ"ב עיין במהרי"ט אלגזי שדברי רבינו סותרים זא"ז. ממ"ש בהל' איסורי מזבח פ"ד דין ה' ע"ש פלפול הרוך:

הלכות מחוסרי כפרה פ"ד

הלכה ב ולמחר יביא קרבנותיו. נ"ב עיין ביומא דף ס"ב ע"ב מבואר דכ שי מצורע האשם והעולה מצותן להיות שוין במראה ובקומה ובדמים. וצ"ע למה השמיט זאת רבינו ועיין משל"מ בפ"ו מהל' תמידין ומוספין ד"ה ודע:

הלכות תמורה פ"ג

הלכה ב תמורת הכפ:ים. נ"ב מדברי התוס' בזבחים דף ע"ה ע"ב ד"ה בכור מבואר להדיא דפירשו המשנה בתמורת

דתמורת

דתמורה בכור לבעלים היינו לבעלים ישראל ע"ש בדבריהם וצ"ע. ועיין בפסקי תוס' בזבחים שם:

הלכה ד בלח"מ שקדש מומם להקדשן. נ"ב נ"ל הקדשן למומן: בא"ד מ"מ מנין לו לרבינו כן וצ"ע. נ"ב דברי הכ"מ הם גמ' מפורשת ביבמות דף ע"ז ובמהרש"א ליפתמיט מיניה ו[...]שייהו היא קושית התוס':

פ"ד הלכה ג בהג"ה וכ"ל שנ"ל בן שמנה הי בנסה. נ"ב דברי ההג"ה תמוהים דבחטאת לא משכחת לה נסה נקבה לא בליבור ולא ביחיד. עיין בר"מ בהל' מעה"ק ובפתיחה ופי' המשנה בזבחים, והדברים תמוהים:

הלכות פרה אדומה פ"ט הלכה יב חוץ מן היונה. נ"ב הרמב"ם השמיט דין קרלית ש עמיר המבואר בש"ס גיטין דף פ"ז ע"ב ע"ש. וצ"ע למה השמיטו. שוב ראיתי בנו"ב מהד"ת חיו"ד סי' קמ"ג שהעיר בזה וע"ש מ"ש בזה:

הלכות טומאת צרעת פ"ט הלכה ד רואהו כהן אחר. נ"ב בת"כ פ' תזריע פ"ב מבואר להדיא דגם בפסיון אם מת הראשון רואה השני. ושלא כדברי רבינו ע"ש בהלכה י"ג ולע"ג בזה:

פ"א הלכה א ויכנס לפנים מן החומה. נ"ב עיין בתוס' פסחים דף ד' ס' דאף למחנה לויה מותר ליכנס ולפנים מן החומה לאו דוקא ע"ש:

פ"ב הלכה א יכנס מקום הנגע. נ"ב בת"כ פט"ו ה"ד ולוה הכהן וכבסו הלוואה בכהן והכיבוס בכל אדם עכ"ל. ותימה שלא הביא רבינו דין זה בחבורו וצ"ע:

הלכות מטמאי מו"מ פ"א הלכה ז על טומאת מקדש וקדשיו. נ"ב נ"ל פשוט דחיבת וקדשיו הוא ט"ס או אתרת ליכנס דודאי על קדשים אינו חייב רק על ביאת מקדש דאינו בשלוח וכ"כ מסוף לשון הר"מ דלא נקיט אלא ביאת מקדש וכן בש"ס דנדה אינו רק ביאת מקדש כנ"לפע"ד ברור בעזה"י:

הלכות אבות הטומאה פ"א הלכה ב ואפי' שחט חולין בעזרה. נ"ב רבינו השמיט אם שחט בהמה של עכ"ל מה דינה והיא בעיא דלא איפשטא בסנהדרין דף קי"ב ובפ"ד מהל' עכו"ם הביא שאסורה בהנאה להח"ם אבל לענין טומאה לא הביא שם ולא כאן וצ"ע:

פ"ה הלכה יג והאשה שפירשה ממנה. נ"ב כנ"ל והאיש שפירש ממנו וכו' והפירש ממנו טמא כנ"ל:

יד איתן על יד החזקה

מאת הרב הגאון המפורסם מו"ר אברהם זצוק"ל. בעהמ"ח ספר משכיל לאיתן, באר אברהם וכו' וכו'.

כולל הגהות ומקורים, הערות וחרושים, על הרמב"ם ונושאי כליו, הכתובים על גליונות ספרי הרמב"ם ומיתר כתבי הקדש אשר בכתב יד קדשו של הגאון המחבר ז"ל.

הלכות שבועות פ"א הלכה ו נשבע לבטל את המלוה כילד כגון שנשבע שלא יתעטף בציצית כו' ושלא ישב בסוכה כו'. עיין מ"ש בזה בלח"מ לקמן בפ"ה ובפ"ג מהל' נדרים: שם נשבע שיתענה בשבתות ויו"ט הוי שבועה שוא. הכס"מ לא הראה מקורו. ונראה שיש ללמוד מהתוספתא דפ"ב דתענית הובאה במרדכי שם. ובשו"ת הרשב"א סי' תרי"ד כתב דהכי איתא במגילת תענית. וכתב שם הטעם דס"ל דאיסור תענית הוי דאורייתא בשבת ויו"ט:

הלכה ח לא תכחשו זו אזהרה לכפירת ממון לא תשקרו איש בעמיתו זו אזהרה לנשבע על כפירת ממון. כתב הכס"מ שהוא בספרא וכתם בה עונש שמענו אזהרה מניין ת"ל לא תכחשו, לא תשקרו מה ת"ל לפי שנאמר ונשבע על שקר עונש שמענו אזהרה מניין ת"ל ולא תשקרו. ובספר פרשת דרכים בדרך מגוחיך האריך להקשות על הספרא דמאי איצטריך ליה אזהרה דלא תשקרו תיפוק ליה מדכתיב ולא תשבעו בשמי לשקר. ונעלמו מעיניו הסוגיא דב"ק (דף ק"ה) ודברי רש"י ותוס' שם דגרייתא זו הובאה שם בגמ' ופירש"י בד"ה ת"ל ולא תשקרו דהיינו אזהרת שבועת שקר דסמיך ליה ולא תשבעו בשמי לשקר ומלא תשקרו נפקא לן דבשבועת כפירת ממון משתעי כדכתיב איש בעמיתו כמו גבהם בעמיתו בפקדון ע"כ. וכוונתו מוגנת שבא ליישב אותה קושיא דמאי איצטריך כלל ולא תשקרו לאזהרת כפירה על שקר הא כתיב ולא תשבעו בשמי לשקר. לזה אמר דמולא תשקרו איש בעמיתו נפקא לן דבשבועת כפירת ממון מתחעי. וכוונתו לומר דמולא תשבעו בשמי לשקר לא הוה סגי לאזהרת שבועת כפירת ממון דהא ס"ל דעונש ממון בעי אזהרה כמ"ש התוס'. וטעמא משום דליכא הומש ול"ד לתשלומין דעלמא דלא בעי אזהרה כמ"ש התוס' בכתובות (דף ל"ב) ובפ"ק דמכות. ומש"ה לא סגי לא תשבעו דהוי אזהרה לשבועת בטוי שאין עונשה בממון לאזהרת שבועה כפירת ממון שעונשה נמי בממון. להכי איצטריך לא תשקרו לאזהרת עונש כפירת ממון דחמור דמשלם קרן וחומש:

פ"ד הלכה יא שבועה שלא אוכל תאנים וחזר ונשבע על התאנים ועל הענבים חייב על התאנים שתים. מה שהראה כאן הכס"מ מקידש (לדף כ"ח ע"ב) ונראה שהוא ט"ס דדברי רבינו כאן הם מימרא דרבא (דף כ"ד) והיא שבדף כ"ח מביאה רבינו לקמן בהלכה י"ד וכ"מ בכ"י סי' רל"ח שהראה מקור דין זה כמ"ש. והלח"מ נמשך אחר הכס"מ כאן ולא דק:

פ"ה הלכה ד אם נשבע ראובן שלא יכנס שמעון בביתו כו'. רבים תמהו דמנ"ל לרבינו שאדם יכול לאסור נכסיו על חבירו בלשון שבועה שאינו חל על החפץ. ואני ראיתיו מבואר בירושלמי פ' בתרא דנדרים רשב"ל אמר לנדרים הזקן מתיר ולשבועות אין הזקן מתיר ואתיא דרשב"ל כהדא דר' יוסי חד ב"נ אתא משרי נדרא קימי ר' יוסי מתעטף ויתיב ליה א"ל מה איסתבעת א"ל איפופי ישראל לא עללה לביתי (פי' נשבעתי באלהי ישראל שלא תכנס אשהי לביתי). א"ל איפופי ישראל ולא עללס לביתך. פי' שזו שבועה גמורה ולא תכנס לביתך ולא רצה להתירו. הרי מבואר שאם נשבע שלא יכנס חבירו בביתו הוי שבועה:

הלכה יח בכל"מ ד"ה עוד כתב הריב"ש כו' אבל לעולם שאם היה נשבע שלא ישא אשה ושלא יגרשנה דלא הוה שייך כולל כו' ואם עבר ונשא אשה וגירש את אשתו בהעלם אחת חייב שתיים כו'. כבר קדמו מהרא"ח בשו"ת מים עמוקים סימן נ"ג. ויש להביא ראיה ממ"ש התוס' בשבועות (דף כ"ו) דמיירות הוי כולל ושם אין שוה אלא משום שאינו פורטם ע"ד:

פ"ט הלכה יז וכן אם שבעו אותן רבים להעיד להם ואמרו שבועה כו' לא לך ולא לך חייבין על כל אחד ואחד. מה שכתב הכסף משנה דנלמד ממשנה דהכן בפרק שבועת הפקדון לענין פקדון. א"ל דבת"כ פרשת ויקרא היא שנוים בהדיא גבי שבועת העדות נמי:

פי"ב הלכה א אע"פ שזקה הנשבע לשוא או לשקר כו' או מביא קרבן אין מתכפר להן עון השבועה כלו שנאמר לא ינקה. יש להביא סיוע לרבינו ממה דאיתא בתנחומא הובא בילקוט פ' מטות כוו זהירין בנדרים שכל הפורץ בנדרים סופו למעול בשבועות והמועל בשבועות כופר בי ואין לו מחילה בעולם שנאמר לא ינקה. משמע דאפי' בתשובה ומלקות אין לו מחילה לעולם ולא ינקה ה' מדין שמים עד שיתפרע ממנו:

הלכה יא ולא שבועה לשוא בלבד הוא שאסורה אלא אפי' להזכיר שם מן השמות המיוחדין לבטלה אסור. משמע מלשון זה דלאו דוקא על שם המיוחד ממש דהיינו שם הוי"ה בלבד איכא איסור להזכירו לבטלה אלא בכל שמות שאין נמחקין איכא איסור זה. ויש להוכיח כן מהא דאיתא בסוטה (דף מ' ע"ב) גבי שמעון דלא מפיק שם שמים לבטלה כיון דאמר מיר אלהים הני אמרה בשמא ודאי קושטא קאמר:

הלכות נדרים פ"א הלכה ו בלח"מ ומאי דפרכה לילטרפו כו'. נ"ל לא לילטרפו: שם ולכך מצטרפין. נ"ל ולכך אין מצטרפין: שם ודאי דלא מצטרפין. נ"ל ודאי מצטרפין:

פ"ב הלכה יד ומהו הפקר כו'. עיין בנה"ע ביסודה חלק א"ע סי' נ"ט ועיין בטורי אבן פ"ק דר"ה (דף ע"ו):

שם ההפקר אע"פ שאינו נדר הרי הוא כמו נדר שאסור לחזור בו כו'. פי' דהיינו דוקא בדבור בעלמא א"י לחזור בו ולמחות בהבא לזכות בו ולומר שלי הוא אבל אם הקדים את עצמו וזכה בו במשיכה או בהזקה הרי הוא כאחר. וז"ש ואפי' זה שהפקיר דינו בו כדין כל אדם אם קדם וזכה בו קנהו. וכ"כ הסמ"ע בח"מ סימן רע"ג. ועיין בס' קלות החושן שכתב שלא מצא מקור דין זה שכתב רבינו דהפקר הוא כנדר ואסור לחזור בו. ונראה שילא זה לרבינו מסוגיא דב"ב פ' מי שמת (דף קמ"ח) גבי שכ"מ שהקדיש כל נכסיו מהו הפקיר כל נכסיו חילק כל נכסיו מהו, פי' אם יכול לחזור בו כשעמד כדין מתנת שכ"מ בכולו שחוזר כשעמד וש"מ דבלא"ה אינו יכול לחזור מהספקר כמו מהקדש וחילוק לעניים:

פ"ג הלכה י האומר לחבירו קרבן שאיני מדבר עמך. כתב הכ"מ דלריך לשנויה שאני משום דנדרים מיתסר הפצא אנפשיה. ולדידי א"ל דהעיקר דרבינו ז"ל ס"ל דנדר שהוציאו בלשון שבועה דמתסר נפשיה אתפלא מהני וכן הטור וש"ע י"ד סימן רי"ג העתיקו כפי הנוסחא שלפנינו. והש"ך נמשך אחר הכס"מ וא"מ. גם מ"ש הסעה"מ בזה א"מ. ובחיבורי לעיל ריש פ"א הארכתי:

פ"ז הלכה יא מי שאסר הנייתו על הכהנים והלוים הרי באין ונוטלין מתנותיהן בע"כ. נראה דבזין לאו דוקא דהא אסורין ליכנס לביתו ומדהו כמ"ש רבינו לעיל פ"ו אלא כלומר שנוטלין אחרים לימול בע"כ:

פי"א הלכה ח היתה מחייבי לאוין ואע"ל מחייבי עשה והפר נדרים הרי אלו מופרין. וכתב הכס"מ דרבינו הוליא זה מסברא דכיון דקידושין תופסין בה"ל מקרי אשתו. וא"ל לזה דבילקוט מביא בשם ספרי זוטא דמרבה כן מקרא דכתיב אישה כמה פעמים: ומה שהקשה הלח"מ דאמאי לא אמרינן שלא יהיו מופרין דתתגנה ותתגנה כדי שיוליאנה כדאמר גבי מי ששמעה שמת בעלה ונשאת והרי בעלה קיים. לק"מ כיון דיליף לה מקרא. גם איסתמיטתיה מ"ש התוס' ביבמות (דף פ"ט):

פי"ג הלכה ט עשה שליח להפר לה או לקיים לה אינו כלום כו' וכן האב בעצמו ולא שלוחו. כתב הכס"מ דמבעל נשמע לה. דהוא עצמו מפר ולא שלוחו. וא"ל לזה דבספרי הניא בהדיא נמי גבי אב המר לאפוטרופוס כל נדרים שתהא בתי נודרת כו' הפר לה והיפר לה שומע אני יהיו מופרין תלמוד לומר כי הניא אביה אותה אם היפר האב מופר ואם לאו אינו מופר וזה נ"כ דלא כמו שחשב הלח"מ דכוונת רבינו הוא מהיקשא דהיתקים אב לבעל וע"כ נדחק בזה ממ"ש רבינו בר"פ י"ב ע"ש. ואישתמיט גם לו הספרי הנזכר דאיכא נמי גבי אב קרא דממעטין מיניה שליח:

הלכות נזירות פ"א הלכה יז בכל"מ וא"כ אף דקאמר לכשיהיה לי בן או בת לא היה דעתו אלא לבן או לנקבה ודאית. עיין תוס' נדה (דף כ"ח):

פ"ג הלכה ח בלח"מ ולכך נראה לומר דהא ודאי ט"ס הוא בספרי רבינו וצ"ל שלשים ואחד יום. עיין מהרי"ט ח"ב ח"מ סי' פ"א ובס' בה"ז:

הלכה י מי שנדר ב' נזירות כו' ומנה את הראשונה והפריש קרבן ואח"כ נשאל עליה עלתה לו ראשונה בשניה ואפי' הביא כפרתו. דע שכל דברי רבינו הללו

פס

הס גמרא ערוכה בבבלי פ"ג דשבועות. ויש לתמוה על הכס"מ שהראה מקורו מהתוספתא וכתב שכן משמע בירושלמי ולא נזכר מסוגיא דבבלי הנ"ל:

הלכה יג שמשון לא היה נזיר גמור כו'. עיין בכס"מ ולח"מ ותוי"ט. ול"נ הכרח יותר גדול לדעת רבינו ז"ל מהא דתנן בהדיא בפ"ב דנדרים (דף י"ח ע"ב) ר' יהודה אומר סתם תרומה ביהודה אסור בגליל מותר כו'. אלמא דס"ל דנודר בדבר האסור מותר דהא תרומה הוי דבר האסור כמ"ש תוס' והרא"ש והר"ן אלא ע"כ דאפי' ר"י דאית ליה נזירות שמשון מודה בזה וכדעת רבינו:

פ"ה הלכה יא נזיר שגלח שערה אחד כו' וכן אם תלש בידו חייב. הכס"מ נדחק בזה דאמאי פסק כר' יאשי' ולא כר' יונתן. ובחנם נדחק דהא סתם מתני' דתנן בסיפא כל שהוא חייב כר' יאשי' אתיא וכ"כ התוס':

הלכה טו נזיר שנטמא למת טומאה שיש בין בטומאות שהוא מגלח עליהן ובין בטומאות שאין מגלח עליהן ה"ז לוקה. ותמה המ"ל שדברי רבינו הללו סותרים מ"ש מהל' טומאת מת הלכה ג' שכל טומאה מן המת שאין הנזיר מגלח עליה אינה דין תורה וכאן כתב דחייב על טומאה שאינו מגלח עליה משמע שהוא מה"ת והניח בצ"ע. וכ"ה בשו"ת זרע אברהם. ואני תמה איך נעלם מהגדולים הללו מ"ש הכס"מ בפ"ג מהל' ביאת מקדש ובפ"ה מהל' טומאת מת שדעת רבינו היא שאין אותו הכלל אמור אלא בטומאות הפורשות מן המת כגון רובע עצמות ורביעית דם ולא לענין טומאת נגיעה במת כגון טומאת נגיעת שני בראשון שנגע במת דבזה חייבין על ביאת מקדש אע"פ שאין הנזיר מגלח עליה. וז"ש כאן רבינו דנזיר שנטמא למת טומאה ז' בטומאה שאין הנזיר מגלח עליה כגון שנגע בכלים שנגעו במת שטמא טומאת שבעה וחייב עליה על ב"מ ומש"ה לוקה עליה דהוי ד"ת אע"פ שאין מגלח עליה:

הלכה כא בלח"מ כבר כתבו התוס' ז"ל בפ' שלשה מינים. צ"ל בפ' ג' דנזיר:

פ"ו הלכה יג נזיר וכהן שפגעו במת מצוה יטמא נזיר כו' שקדושתו קדושת שעה ואפי' היה נזיר עולם. ופירש הלח"מ שיש לו היתר בשאלה או קודם שנדר משא"כ כהן אין לו היתר כלל ודלא כהתוס' שכתבו דטעמא דמטמא נזיר עולם משום דמ"מ סתם נזירות הוא שלשים יום אלא משום שיש לו היתר. ויש ראיה לפי' רבינו מהירושלמי דפ"ז דנזיר גבי הא דתנן כהן ונזיר שהיו מהלכין בדרך ופגעו במת מצוה יטמא נזיר שאין קדושתו קדושת עולם ואל יטמא כהן שקדושתו קדושת עולם. ופריך התם הגע עצמך שהקדישו אביו מרחם (פי' דהוא קדושת עולם) ומשני זו תורה וזו אינה תורה (פי' דמה שאביו מדיר בנו בנזיר אינו מפורש בתורה אלא הל"מ) משמע דאי היתה מפורש בתורה היה שוה לכהן ש"מ כפירוש רבינו דאי לפירוש התוס' אף אי הוה ד"ת אינו שוה לכהן מחמת דסתם נזירות הוא ל' יום. אבל לפירוש רבינו א"ש דהיה שוה משום שהוא קדושת עולם שאין לו היתר ככהן:

הלכות ערכין פ"א

הלכה א הערכין כו' חייבין עליהן משום לא יחל דברו כו' ומשום ככל היוצא מפיו יעשה. הכס"מ לא הראה מקורו והוא ברייתא בויקרא רבה ר"פ בחקותי:

שם העכו"ם נערך אבל אינו מעריך. ובהשגות א"א פוסק כר"מ ור' יהודה חולק כו' ור"מ ור"י הלכה כר"י ע"כ. ויש לי להוכיח דמלבד ר"מ איכא תנא דסבר כוותיה ומש"ה לא פסק רבינו כר"י דהוה יחידאה. דאמרינן ר"פ בתרא דנזיר אלא כי יפליא בערכין ל"ל מיבעיא ליה לאתויי מופלא הסמוך לאיש הניחא למ"ד מופלא הסמוך לאיש דאורייתא אלא למ"ד דרבנן למה לי לאתויי מופלא הסמוך לאיש דעכו"ם וקאמר הניחא למ"ד דעכו"ם מעריכין אלא למ"ד ב"י מעריכין ואין עכו"ם מעריכין איש כי יפליא ל"ל, וקשה כיון דהך מ"ד דס"ל דעכו"ם אינו מעריך ר"מ הוא ואיהו ע"כ ס"ל דמופלא הסמוך לאיש דאורייתא דבפסחים (דף כ"ב) ס"ל לר"מ חולין בעזרה דאורייתא ובפ"ב מהל' נזירות כתב הרא"בד דמאן דס"ל מופלא סמוך לאיש דרבנן ע"כ ס"ל חולין שנשחטו בעזרה לאו דאורייתא דאל"כ איך יביא חטאת שהביא חולין בעזרה. וא"כ מדס"ל לר"מ חולין בעזרה דאורייתא ע"כ ס"ל דמופלא הסמוך לאיש דאורייתא ושפיר איצטריך איש כי יפליא כפי שניא קמא בגמ' דמיבעיא ליה לאתויי מופלא הסמוך לאיש. ונ"ל דהתם קפריך לאו אליבא דר"מ אלא אתנא אחר דאית ליה מופלא הסמוך לאיש דרבנן ואית ליה נמי ב"י מעריכין ואין העכו"ם מעריכין. וא"כ איכא עוד תנא דסבר כר"מ ומש"ה פסק רבינו כרבים נגד יחיד:

פ"ב הלכה ט האומר הרי עלי מטבע כסף לא יפחות מדינר כסף. כתב הכס"מ ולא ידעתי למה השמיט רבינו הא דתנן האומר עלי מטבע זהב לא יפחות מדינר זהב. ונראה דטעמו של רבינו שסמך עצמו אמ"ש בסוף ה' מלוה שכתב בו מטבע זהב אין פחות מדינר זהב וא"כ ק"ו להקדש מספ"ח דהא קיי"ל יד בעהמ"ע על התחתונה ואפ"ה אמרינן דאין פחות מדינר זהב וא"כ כ"ש להקדש:

פ"ג הלכה ו בכ"מ ד"ה וכתב כו'. מפני שדברי רבי הם דברי טעם מוכרחים בעצמם. עיין בה"ז:

הלכה יד חייבי ערכין ודמים ממשכנין אותן ולוקחין מהן בע"כ מה שנדרו. נראה דכוונת רבינו הוא לומר דדוקא כשידוע סך מה שנדרו כגון חייבי ערכין ודמים לאחר שנישומו אבל חייבי דמים קודם שנישומו דעדיין לא נודע סך שנדרו אין ממשכנין אותן וכן משמע בתוספתא:

פ"ד הלכה ה וכן אם פדאה אשתו כו'. עיין קידושין (דף כ"ד) ועיין בה"ז:

הלכה י בלח"מ בסוף הדבור דלא הוצרך ק"ו אלא אליבא דרב. כ"כ בה"ז:

הלכה יג בכ"מ ד"ה כתב הראב"ד כו'. ואיני יודע היכן ראה בגמרא דנמדדין עמה. עיין בה"ז:

הלכה כד כשתצא השדה לכהנים ביובל תנתן לכהנים שבמשמר שפגע בו היובל ואם היה ר"ה של יובל בשבת כו' תנתן למשמר היוצא. וכתב המשנה למלך בשם הרא"ם שמחלוקת לכהנים שבאותו משמר שפגע בו יוה"כ של יובל. ודע שכדברי רבינו איתא בתוספתא שלהי מנחות וז"ל שדה אחוזה ניתנת לאנשי משמר שבר"ה שהיובל נכנס לתוכה ע"כ:

הלכה כו כיצד דין מקדיש שדה מקנתו שמין אותה בדמיה ורואין אותה כמה היא שוה עד היובל כו' ואם פדה אותה המקדיש אינו מוסיף חומש. הרב בעל כ"מ ז"ל לא הראה מקורו והוא משנה וגמ' פ"ג דערכין (דף י"ד) ועיין במשנה למלך שתמה על מ"ש רש"י בפירוש החומש דשדה מקנה נגאלת כדין שדה אחוזה ולא מצא ט

רמז והניח בצריך תלמוד. ויש לתמוה שהרי פירש"י הוא דברי ר"א במתני' דפ"ג דערכין וכ"כ מהרש"א בספ"ד דב"ב על פירש"י הנזכר ופירוש הרשב"ם בב"ב שם. וכן דברי המשנה למלך בפ"ג מהלכות עבדים הלכה י"ד תמוהים בענין זה ונעלם ממנו הסוגיא הנ"ל:

פ"ה הלכה ח הקדיש נכסיו שהם והיו בהן יינות ושמנים וסלתות ועופות כו'. משנה בפ"ד דשקלים, ועיין בתוי"ט שם דמשמע מדבריו דבגמרא לא היה הגירסא עופות ונעלם ממנו הסוגיא דב"ב (דף קמ"א) ות"כ ויקרא. ומ"ש מכריעות דלא נקט התם עופות אין ר"יה דהתם קאי אקרבנות צבור ושפוס ליתנהו בצבור:

פ"ו הלכה ב מחרים אדם מן בקרו אבל לא יחרים כל בהמתו ואם החרים את הכל הרי אלו מוחרמין. כתב הכ"מ דבמתני' דערכין ליתא ואם החרים את כולן אינן מוחרמין דברי ר"א ומשמע לרבינו דרבנן פליגי עליה וכן מפורש בתוספתא ופסק כוותייהו ע"כ. וקשיא לי דזהו בהיפך ממ"ש הכ"מ עצמו בפ"א דתמורה הלכה י"ז אמ"ש רבינו המתיר בכלאים או בטריפה אין הקדושה חלה עליהן וז"ל משנה ספ"ב דתמורה ואע"ג שהיא במויה בשם ר"א כתב רבינו בפירוש המשנה הלכה כר"א ואין חולק עליו [ועיין תוס' ספ"ח דיבמות] והקשה דבתוספתא תנא דלת"ק עושין תמורה ותירץ דמאחר שבמשנה לא הזכירו כן משמע דסבר תנא דמתני' דליתא להא תוספתא עכ"ל. וא"כ הכא נמי המאי סמך רבינו כאן על התוספתא דתנא דרבנן פליגי אדר"א ולא אמר דמאחר שבמשנה לא הזכירו כן משמע דסבר תנא דמתני' דליתא להא תוספתא כדאמר התם בתמורה [ועיין כ"מ פ"ג מהל' איסורי מזבח הלכה י']. לכך נראה דאין טעמו של רבינו כאן משום דסמך על התוספתא כמ"ש הכ"מ אלא טעמו דסמך אסוגיא דגמרא דפ"ה דבכורות (דף ל"ב) דקאמר התם סתמא דתלמודא מה להרמין בכן חלין על הכל:

הלכה ט האומר שור זה הקדש לאחר שלשים יום ושחטו בתוך שלשים יום ה"ז מותר בהנאה. הכ"מ לא הראה מקורו. והוא בתוספתא דתמורה פ"ד ובירושלמי פ"ב דנזיר וכ"מ מהא דאיתא בירושלמי פ"ז דגיטין ופ"ג דקידושין דאם אמר מעכשיו ולאחר שלשים יום אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט וא"י לחזור בו ואם לא אמר מעכשיו רק לאחר שלשים יכול לחזור בו ואם מכרו בתוך שלשים מכור, וכ"כ הר"ן בשם הרשב"א בפ"ב דנדרים (דף ל' ע"א) וכיון דיכול לחזור ואם מכרו מכור ה"ה דאם שחטו מותר דאין לך חזרה גדולה מזו, ואע"ג דשם משמע דלא ברירא ליה להרשב"א דיכול לחזור מיהו בתשובה פשיטא ליה דיכול לחזור תוך ל'. ועיין בשו"ת ושב הכהן סי' כ"ד. ולכאורה יש להביא ראיה ל"דך גיסא דרבינו לא ס"ל כהרשב"א אלא דאף בתוך שלשים א"י לחזור ממ"ש רבינו בפכ"ב מהל' מכירה הנודר ואמר מה שתלד בהמתי יהא הקדש א"י לחזור בו ואע"פ שעדיין לא חל ההקדש וה"ה תוך ל'. וראיתי שכ"כ בפשיטות הרב בעל מחנה אפרים בהל' נדרים סי' י"ב. אולם בהל' צדקה סי' ד' מבואר דהיינו לכתחילה אבל בדיעבד חזרתו חזרה כמ"ש כאן:

הלכה כ במל"מ וצ"ע דרבינן פסק בפ"א מהלכות אסו דלא כר"מ. וכבר הקדימו בבה"ז. ועיין מ"ש בס' מים חיים ובס' ל"ק:

פ"ז הלכה א הקדשות אין פודין אותן אלא בקרקע כו' שנאמר ונתן את הכסף אחד כסף ואחד שאר מטלטלין ששוין כסף ואפילו סובין. הכ"מ לא הראה מקורו והיא משנה מפורשת בערכין:

הלכה ח הקדש שוה מנה שחללו על שוה פרוטה מחולל. כתבו התוס' במנחות (דף ע"ו) ובתמורה (דף כ"ז) דדוקא בעלים אבל לא אחר וכ"כ תוס' רי"ד בקידושין. אבל נ"ת הכי בתוס' דמנחות (דף ל"ז):

פ"ח הלכה יג בכ"מ לעולם לא יקדיש אדם ולא יחרים כל נכסיו וכו' משנה פ"ו דערכין. עיין הלכות דעות פ"ה הלכה י"ב:

הלכות כלאים פ"א

הלכה ז הזורע זרעים כלאים וכן המרכיב אילנות כלאים אע"פ שלוקה הרי אלו מותרין. מ"ש הכ"מ דילפינן כלאי הרכבה מכלאי זרעים לענין היתר אכילה אינו מחוור שהרי קלפי זרעים קילי שאין נוהגין בח"ל. וכן בב"י ס"ס רצ"ה לא העתיק דבריו בכאן. אלא יש ללמוד כן מהסוגיא דחולין (דף קט"ו) דקאמר דטעמא דכלאי זרעים מותרים משום דאיתקוש לכלאי בהמה וא"כ ה"נ כלאי הרכבה הא איתקוש לכלאי בהמה כדאמר פ"ק דקידושין:

פ"ה הלכה יט הקנים והוורד והאטדין מיני אילן הן. כתב הכ"מ שהוא בירושלמי. וה"נ איתא בבבלי בעירובין (דף ל"ד:) אלא דבמקום הוורד היתא שם והגין. וצ"ע דבס"ם שם מחלק בין קנים העוחרדין לשאינן עוזרדין:

פ"ז הלכה ב בכ"מ וכן צ"ע למה פסק כר"ם כו'. עיין פרק דלעיל הלכה ט':

הלכות מתנות עניים פ"ו

הלכה יג אב ובנו איש וקרובו שני אחין שני שותפין שהיה אחד מהן עני נותן לו האחר מעשר עני שלו. כתב הכ"מ שהוא בירושלמי, וככר הובא בבבלי פ"ק דקידושין (דף ל' ע"א):

פ"ח הלכה א ואם המנה שלא יתן עד שימצא עני א"צ להפרים. עיין בטור יו"ד ר"ס רנ"ז ובס"ז:

הלכה יד ושבוי שהמיר כו' כגון שהיה אוכל נבילה להכעים וכיוצא בו אסור לפדותו. ומשמע מלשון זה דאפילו בפעם אחת. ועיין ש"ז סי' רנ"א ורנ"ג ובס' בכור שור בחידושיו לגיטין:

הלכה יז היו לפניו עניים הרבה או שבויים הרבה כו' רבו או אביו שהוא ת"ח קודם לזה שהוא גדול מהם בחכמה. פירש הש"ך ביו"ד ס"ס רנ"א דמ"ש שיהא האב ת"ח היינו לומר דבכה"ג קודם אפילו לרבו שגדול ממנו בחכמה דלענין להחיותו לא בעינן שיהא שקול כרבו אבל לגבי אחר שגדול בחכמה האב קודם אע"פ שאינו ת"ח כלל. וזה דלא כמ"ש הלח"מ רפ"ה מהל' ת"ת עיי"ש:

הלכות תרומות פ"ב

הלכה י בכ"מ ומ"ש ענב והסרים כו'. עיין לקמן פ"ה הלכה ט':

הלכה יד וכן תרומת מעשר כו'. עיין בפרק שאחר זה הלכה ט"ז:

במל"מ ד"ה תנן כו'. ואי אמרת דאיסורו איסור תורה וכי בדידהו תליא מילתא. עיין בירושלמי ובקרבן עדה שבת פ"ב:

פ"ה הלכה כה בג' פרקים צריך לבדוק היין כו' נקדים של מוגלי החג. כתב

הכ"מ

הכ"מ שאינו יודע למה השמיט רבינו הא דאמר בגמ' בקידוש של מוצאי החג של הקופה. עיין מ"ש התוי"ט בספ"ג דגיטין:

פ"ו הלכה ב בכ"מ ובירושלמי מוכח כדברי רבינו. כ"כ התוי"ט:

הלכה ו זר שאכל תרומה בזדון כו' אין שאכל שמ"ה חייב מיתה בידי שמים. המשנה למלך רמז לעיין במ"ש הלח"מ פ"ט דסנהדרין, והוא דשם הקשה על רבינו דמניין לו לחייב מיתה לזר בתרומה טמאה. ולהשתמיטתיה שדברי רבינו מפורשים בתוספתא פ"ו דתרומות והובאה בירושלמי פ"ב דבכורים ע"ש. וכ"מ בירושלמי פ"ט דתרומות ובתוספתא זבחים פי"ב:

פ"ז הלכה כ נשא שניה היא אוכלת ועבדי מלוג שלה לא יאכלו. עיין בכ"מ שכתב שאינו יודע מנ"ל שנשואין באיסור דרבנן לכהן תאכל היא ועבדי נ"ב שלה. והוא מתבאר מהירושלמי דפ"ט דיבמות ופי"א דכתובות דאיתא התם ר"א בעי קומי ר' מני עבדי שניות מהו שיאכלו וא"ל בחוק ויפה לך היא אוכלת ועבדיה אין אוכלין, משמע דהיא וכן עבדי צאן ברזל פשיטא דאוכלין רק בעבדי נכסי מלוג נ"א. וכן יש ללמוד ממה דתניא בתוספתא פ"ח דיבמות כהן הדיוט שנשא אשה איילונית ה"ז מאכילה בתרומה והוא מ"ש רבינו בסוף הפרק, ומשמע דאיירי בעבר ונשאה באיסור וכגון שאין לו אשה אחרת ואפ"ה מאכילה כיון שאין בה אלא איסור מדרבנן כגון שיש לו בנים כבר דכה"ג אינה אסורה אלא מדרבנן כמ"ש הה"מ פט"ו מהל' אישות. ומזה יש ללמוד לשניה ושאר איסור דרבנן שנשואיה מאכילה וזה דלא כהכ"מ בס"פ שהרגה מקור דברי רבינו אהא דכהן הדיוט שנשא את האיילונית מהא דתנן ביבמות דהכ"א דאיילונית אינה זונה, ואינו מתור דהתם לא איירי כלל לענין להאכילה בתרומה אלא לענין דמותר לנשאה לכתחילה כשיש לו אשה ובנים וכבר הביאו רבינו בהל' אישות ובהל' א"ב, וא"כ פשיטא דבכה"ג מאכילה בתרומה ומאי הוצרך רבינו לכתוב דין זה כלל כאן. אך לפמ"ש א"ש שיצא לו זה מהתוספתא ואיירי שנשאה באופן שאסור מדרבנן כנ"ל, ומזה יצא לו ג"כ מ"ש כאן דנשא שנייה אוכלת:

פ"י הלכה יב האשה שהיתה אוכלת בתרומה ואמרו לה מת בעלך וכו' משלמין הקרן לבד. בפ"ח דתרומות היפלגו ר' אליעזר ור' יהושע דר"א מחייב קרן וחומש ור"י פוטר. וכתב הכ"מ דנראה מדברי רבינו שהוא מפרש דר' יהושע פטר מחומש בלבד כו' ועיי"ש מ"ש בזה. ונראה דלהשתמיט מיניה דבהדיא איתא הכי בירושלמי פ"ז דתרומות מה פליגין בחומש אבל בקרן אף ר' יהושע מודה:

פי"א הלכה ז תרומה ח"ל נאכלת עם הזר על השלחן. זה למד רבינו מדתנן גבי חלה ח"ל והביאו בהל' בכורים ושם כתב הטעם לפי שאינה מדמעת ואפילו נתערבו שוה בשוה. וא"כ משמע דה"ה לתרומה ח"ל שאינה מדמעת לדעת רבינו כמו בחלת ח"ל וע"ש בכס"מ. ולפ"ז י"ל דמ"ש רבינו לקמן בפי"ג תרומה ח"ל מותר לבעלה ברוב והוכלה בימי טומאתו הוא להו דוקא אלא דה"ה דאוכלה זר. א"נ דלכתחילה אסור לערבה בשביל אכילת זר. וכ"מ שכתב הרוקח בסי' שנ"ט דיש איסור לישראל לערב דא"כ מבטל תורת נתינה: ומ"ש רבינו וא"ל נט"י כחולין כתב הכס"מ כלומר לפירות ולא הראה מקור לזה דא"ל נט"י. ועיין נדה (דף ל"ב) תרומה א"י כו' ושל ח"ל מותר בנגיעה ואף באכילה אינה אסורה רק למי שנטמא:

הלכה י קישות ירק שמשליכין הבעלי בתים הרי אלו אסורים לזרים אבל קישות ירק שמקנבין הגננין מותרין. עי' בכס"מ דגירסת רבינו בירושלמי דתרומות אינה כגירסא שלפנינו. ויש להביא ראיה לגירסת רבינו דהכי איתא בתוספתא פ"ג דדמאי והעתיקה רבינו בהל' מעשר וז"ל קישות ירק שבגינה ה"ז מותרת של בע"ב ושבתוך ביתו אסורה:

הלכה כב גדולי גדולין חולין לכל דבר יוצא מגופו כו' ואפי' דבר שאין זרעו כלה אם רבו הגידולין על העיקר כו' מותר לזרים. עיין בר"ן בנדרים (דף נ"ז ע"ב) דדוקא באכילת ארעי אבל באכילת קבע אסור דהוי טבל שהרי ביטלו גידולין את העיקר:

פי"ב הלכה יב משקין שאין ראויין להדלקה שנטמאו כגון היין קוברין אותן. וכתב הכס"מ בשם הרי"ק דטעמו דלא פסק כב"ה דאמרי תעשה זילוף דאינהו לא חיישי לתקלה ואנן אשכחן דחיישינן לתקלה בפ"ק דשבת ובפ' כ"ש. ועיין מ"ש התוס' בב"ק (דף קט"ו ע"ב) ולפ"ד אף ב"ש מודו התם וא"כ אין ראיה לדחות דברי ב"ה מהתם. אלא טעמו של רבינו הוא דפסק כברייתא דפסחים (דף ל"ב) והעתיקה רבינו ברפ"י ע"ש:

פט"ו הלכה כב כל האוכל תרומה מברך כו' אשר קדשנו בקדושתו של אהרן וצונו לאכול תרומה כו'. שגם אכילת קדשי הגבול כעבודה שנאמר עבודת מתנה אתן את כהונתכם. הכס"מ לא הראה מקורו והוא מבואר בפסחים (דף ע ג) ובירושלמי פ"ח דתרומות איפלגו בה רב ור"י אי הוו קדשי הגבול כעבודה וגם בזה"ז ופסק רבינו כר"י דס"ל דגם קדשי הגבול בזה"ז כעבודה. והסוגיא דיבמות (דף ל"ד) והרי תרומה דאין זמנו בהול ופטור וכו' וקדחיק לשנויי הכא בתרומה ע"פ עסקינן. אליבא דרב קאי התם דפליג עליה דר"י בירושלמי וס"ל דלא איקרי עבודה דקאמר התם על דעתיה דרב ובלבד בקדשי מקדש. ולפ"ז לא הומ"ל משום דאכילת תרומה איקרי עבודה כדאמר בפ' א"ד. ומיושב קושיית התוס' ביבמות שם. וגם מהא דפסחים יש ללמוד הא דמשמע מדברי רבינו דגם נשים ועבדים של כהן שאוכלים בתרומה מברכים וגם אנשים חשבינן אכילת תרומה עבודה מדסתם רבינו דכל האוכל תרומה מברך ונתן טעם מפני שהיא כעבודה. דהכי מוכח בגמ' התם דהא מטעם זה פטר שם אשת כהן ועבדו שהיו אוכלים בתרומה וא"ל מת בעלך או נירסך כו'. וזה דלא כמ"ש הצל"ח בריש ברכות בפשיטות דדוקא גבי כהנים זכרים אמרינן דהוי כעבודה דילפינן לה מעבודת מתנה אתן את כהונתכם וגבי כהנים כתיב. וא"מ דמ"מ כיון דכתיב קנין כספו יאכל בו י"ל דאתקיש אכילת קנין כספו לאכילת כהן עצמו וכי היכי דאכילתו הוי עבודה ה"נ שלהם. והא דהוי כעבודה אף בזה"ז דליכא עבודה ולא אמר דלא הוי כעבודה אלא בזמן עבודה י"ל דה"ט דקיי"ל דמקריבין אע"פ שאין ביהמ"ק. ומיהו בירושלמי יליף ר' יוחנן מקרא דאל הכהן אשר יהיה בימים ההם:

הלכות מעשר

פ"א הלכה ב ומניין שמעשר ראשון חולין שנאמר ונחשב לכם תרומתכם כו'. בספרי ס"פ קרח:

הלכה ד בכ"מ סד"ה אין מוציאין כו' ואף בלוקחים אם לקחו קודם שימרחו אין מוציאין מהם, כ"ה בהדיא בירושלמי פ"ה דמע"ש:

פ"ב הלכה ו לא ימכור אדם פירותיו משבאו לעונת המעשרות למי שאינו נאמן על המעשרות. עיין לקמן פ"ו הלכה ו' ויי"ש:

פ"ג הלכה ב ומותר להאכיל לבהמה עראי מן הטבל ואפי' בתוך הבית ומאכיל שקיעי תמיר כו'. כתב הכס"מ דהא דתניא ומאכיל שקיעי תמיר שהמה במאכיל בהמה היא. ותמה עליו המ"ל דבמאכל בהמה הא אין בו חיוב מעשר. וי"ל דכוונת הכס"מ הוא דאיירי במאכל בהמה שאינו מאכל רוב בני אדם אלא מיעוט בנ"א דחייב במעשר מיהא מדרבנן כמבואר בפ"א הלכה ט':

פ"ו הלכה א וכל שאסור לזרים לאוכלו בתרומה כגון הגרעינין כך אסור לאכלו מן הטבל וכל שמותר לזרים לאכלו בתרומה כך מותר בטבל. הכס"מ לא הראה מקורו והמשנה למלך לעיל ספ"ב דתרומות כתב אליבא דהר"ש דס"ל דאין למידין מתרומה לטבל ואף מה שמותר בתרומה אסור בטבל ולא ס"ל כרבינו דמדמה. ונראה להביא ראיה לדעת רבינו דע"כ אין טבל חמור מתרומה לענין איסור אכילה והנאה דהכי מוכח בסוגיא דיומא (דף פ"ג) גבי מי שאחזו בולמוס דמאכילין אותו הקל הקל ופליגי תנאי בטבל ותרומה הי חמור דאיכא מ"ד תרומה חמורה משום דלאי אפשר לתקונה אבל טבל אפשר להקוניה ואיכא מ"ד טבל חמור דלא חזי לכהן אבל תרומה חזיא לכהן ומדלא קאמר דאיכה חומר בטבל מבתרומה לענין אכילה והנאה ש"מ דליכא חומר בזה בטבל מבתרומה:

פי"ן הלכה יא מי שהיו לפניו שתי כלכלות של טבל שניטלה תרומתן ואמר מעשרות זו בזו הראשונה מעושרת. הנה במתניתין דדמאי ליתא הא דנטל תרומתן אלא רבינו הוא שהוסיף זה וצריך טעם למה הוצרך לומר כן. וראיתי להתוי"ט שם שכתב דטעמו משום דלא תני אלא מעשרות, ואין בזה טעם דהא שם מעשרות הוא כולל גם לתרומות כמ"ש בעצמו. ונראה דטעמו של רבינו הוא משום דקיי"ל דגבי הפרשת תרומה בעינן שיסיים ויציין מקומה כגון שיאמר תרומתה בתוכה בצפונה או בדרומה אבל אם לא ציין מקומה לא אמר כלום וכמ"ש רבינו בפ"ג מהל' תרומות וא"כ לא איירי בתרומה דהא כה"ג דאמר זו בזו לא הוי קביעות מקום כדמוכח בירושלמי בפ"ג דתרומות. ומתניתין דדמאי אפשר דאיירי נמי בתרומה ואתיא כמ"ד בשם תרומות שם דלא בעינן קביעות מקום. אבל למאי דקיי"ל דבעינן קביעות מקום ע"כ דלא איירי רבינו אלא במעשרות דלא בעינן בהו קביעות מקום דגבי תרומה ס"ט דבעינן קביעות מקום משום דכתיב בה ראשית דמשמע שיהיו שיריה ניכרין אבל במעשרות לא כתיב ראשית. וסברא זו איתא בר"ש שם וכן במע"ש לא בעינן קביעות מקום בהפרשתו כשאינו מחללו וכ"מ בפירוש הרע"ב פ"ז דדמאי משנה ה' ובתוס' דיומא (דף נ"ו ע"א). וזה דלא כנראה מתוס' דקידושין (דף כ"ו) והביאם המ"ל בפ"ה מהל' מע"ש דגם במעשרות בעינן קביעות מקום. ועיין בה' מע"ש:

פי"ב הלכה יח המוכר פירות להבירו ואחר שיגאו מה"י אמר ללוקח טבלים הן מורת הדין שאינו נאמן. נראה דהיינו לומר שמלמדין אותו לומר שאינו מאמינו וכמ"ש בהג"ה ביו"ד ר"ס קכ"ז דאילו ישתוק משום שאינו ברור לו הרי נאמן העד לדעת רבינו כמ"ש הש"ך שם מדברי רבינו פ"ט מהל' נזירות שכתב שאם נסתפק לו מביא קרבן ע"פ עד אחד וכ"כ הלח"מ לדעת רבינו בפ"ח מהל' שגגות:

פי"ג הלכה יט בכ"מ ד"ה וכתב הראב"ד כו' ואין לומר דכיון דמשמיה דר' יצחק קאמר לה הו"ל הרי דכיון דלא אמרה אלא משמיה כחד חשיבי. עיין ספ"ב דע"ז וס"ג דבכורות:

הלכות מעשר שני

פ"א הלכה יא פירות שנה שניה שנתערבו בפירות שנה שלישית וכו' מחלה למחלה מפרים מעשר שני אבל לא מעשר עני. והקשה הראב"ד דלמה לא יפרים מ"ע כדמצינו לר"ע שעל ספק עישר ב' עשורים. וי"ל דשאני הכא שהוא ספק בתערובת ובכה"ג אזלינן לקולא בספק תערובת בחו"מ בזה"ז לדעת רבינו שהוא מדרבנן כמ"ש המ"ל פ"ז דתרומות משא"כ בספק דר"ע:

פ"ג הלכה יב כל שמותר לזרים לאוכלו בתרומה כך מותר במע"ש לאוכלו בתורת חולין. הכס"מ לא הראה מקורו והוא מתבאר מהתוספתא דפ"ט דתרומות גבי גרעיני זיתים כו' שכתב רבינו בפי"א דתרומות כשם שאסורים לאכול בתרומה כך אסורים בטבל כו' ובמע"ש משמע דאילו המותרים בתרומה מותרים נמי בטבל ובמע"ש:

פ"ה הלכה יג בכ"מ וא"כ מתני' רבי היא והכמים פליגי עליה והלכתא כוותייהו דרבים נינהו. עיין בספר מגדת דוד:

פ"י הלכה ה בכ"מ דאף בנטע השכו"ס לעצמו אסור משום ערלה כמו שכתבו ה"ג. עיין תוס' קידושין (דף ל"ו ע"ב):

הלכה כא אין מרכיבין כפניות של ערלה. קשה הא בירושלמי מוקי לה כר"י דאמר סמדר אסור וכ"כ הר"ש וא"כ אמאי העתיקו רבינו הא איהו לא פסק כר"י בס"פ דלעיל. וי"ל דלפי סוגיא דתלמודא דידן בפסחים (דף כ"ג) מצי אתיא נמי כרבנן דהא אמר דמודין בשאר אילנות דסמדר אסור וכפניות כו'. וכ"פ בהל' שמיטה:

פי"א הלכה ז ועיו"ע האחרון היה הביעור ולמחר מתודין. וגירסת ספרינו במתני' דמע"ש הוא עיו"ע הראשון. והכס"מ הביא ראיה לגירסת רבינו מהירושלמי ואינו ראיה לפמ"ש הרע"ב שם כמ"ש התוי"ט שם. ובשם בנו כתב שם שהביא ראיה אחרת לגירסת רבינו מגירסת הירושלמי. ואני מצאתי להדיא גירסת רבינו בספרי פרשה ראה ופ' כי תבוא:

הלכות בכורים

פ"א הלכה ב בכ"מ וכל האוכל מתנה שיש בה קדושה מברך וכו'. וכ"כ בסוף הל' תרומות וכ"מ בתוס' דברכות:

פ"ב הלכה א ומביאים בכורים של דבריהם מעבר סיחון ועוג. עיין בכס"מ וכ"ם במהרי"ק שרש קכ"ב. ועיין בדבריו שם שהביא ראיה לרבינו מהספרי דת"ק דריה"ג שם ג"כ ממעט עבר הירדן מגז"ש דזבת חלב ודבש דפרשת בא דאינו הושב רק ה' עממין וש"מ דת"ק מודה לריה"ג דמה"ת עבר הירדן פטור מבכורים. וא"כ כי מחייב ת"ק במתניתין אינו אלא מדרבנן וריה"ג אתא לאשמועינן דאף מדרבנן אין מביאין משום שאינו ארץ זבת חלב ודבש עכ"ד. ואינו מוכרח כלל דת"ק ממעט עבר הירדן מדלא חשיב רק ה' עממים דאפשר דעה"י בכלל אמורי הוא וכ"מ ברמב"ן בפרשה בא דת"ק לא ממעט רק ב' עממין שהן פריזי וגרגשי. אלא דיש להוכיח דת"ק דספרי ממעט ג"כ עבר הירדן מדאיתא במכילתא דריה"ג מחייב בכל ז' עממים ולא איתא דת"ק דפוטר ב' עממין מחייב בעבר הירדן א"כ פליגי בסברות הפוכות לגמרי דלת"ק עה"י פטור

המור מג' עממין ולריה"ג ב' עממין חמור מעה"י. אלא ע"כ דעה"י גם לת"ק פטור והא דנקט ליה ריה"ג י"ל דלדיוקא נקטיה דבב' עממין מחייב. וצ"ל דס"ל לרבינו דגם אמר אגאי דמכילתא ותנחומא דסברי דבכלל החמשה עממין הן כל שבעה מ"מ בעבר הירדן אפשר דפטרי מה"ת עכ"פ וצ"ע בזה אגאי כלל ודו"ק:

שם ואינם נוהגין אלא בפני הבית ובא"י שנאמר ראשית בכורי אדמתך תביא בית ה' אלהיך. תוספתא בשקלים:

שם ואם הביא בכורים מחוץ לארץ אינן בכורים. הכס"מ לא הראה מקורו. ונראה שיצא כן לרבינו מדאיתא בחולין (דף קל"ו) ארצך ולא ח"ל ומפרש דלא קדשי כלל דאי לפטור ל"ל קרא הא אף בעבר הירדן ח"ח מה"ת לפוטרו אלא אתא לאסור מח"ל דכיון דל"ק הוי ח"כ. ובזה י"ל קושיית התוס' שם. ועיין ברא"ש סוף הלה דלגירסתו שם משמע דס"ל דגם מח"ל מקבלין אבל רבינו שם אזיל לטעמיה כאן ע"ש. ועיין בירושלמי שלהי בכורים דמוכח דח"ל הוי כמו חוץ מז' מינין. ולפ"ז מוכרח רבינו לומר דעבר הירדן אינו מה"ת מכח מתניתין דשלהי בכורים ופסקו לקמן הלכה י"ח:

בכ"ם ומשמע לרבינו דלא פליג ת"ק אלא מדאורייתא אבל מדרבנן מודה דמיחייב. ע"ש וצ"ל אלא מדרבנן אבל מדאורייתא מודה דפטור:

הלכה ג קנה אילן אחד וקרקעו ה"ז מביא. במשנה דבכורים איתא דמביא וקורא ותמה הכס"מ על רבינו שהשמיט דקורא. ונראה ליישב דע"כ לא קיי"ל דקורא אלא ביובל ראשון ולא ביובל שני שהקרקע חוזרת לבעלים ולא הוי אלא קנין פירות וקיי"ל דקנין פירות אינו כקנין הגוף וכדמוכח בס"פ השולח (דף מ"ח) ומש"ה השמיטו רבינו כאן וסמך עצמו על מה שכתב לקמן בפ"ד גבי מכר אילנות וקרקען בזמן שהיובל נוהג ה"ז מביא וקורא ביובל ראשון בלבד וכו':

הלכה טז אשירה שבטלה אין מביאין ממנה בכורים מפני שהן כקדשי מקדש. לא הראו מקורו והוא בירושלמי פ"א דבכורים. ומיהו מ"ש רבינו שהן כקדשי מקדש לאו דוקא שהרי גם למצוה בעלמא לגבוה מיפסיל כמ"ש ברפ"ח דלולב ע"ש. ודע דלא מיפסיל אלא מה שהיה קודם שבטלה אבל מה שגדל אחר שבטלה ראויה לבכורים דהא הוי שנוי גמור וקיי"ל דנעבד שנשתנה כשר אף לגבוה כמ"ש רבינו בה' איסורי מזבח פ"ג וגדולין הוי שנוי גמור כמ"ש הט"ז באו"ח סימן תרמ"ט. וכה"ג אכתוב שם בפרק ד' ע"ש:

פ"ד הלכה ג גר מביא וקורא. עיין בהגהות פ' משנה למלך שמביא בשם מהר"ש בן חביב בס' כ"י ובס' כפות תמרים דלעתיד לבוא יטלו נחלה בא"י ותמך יסודו על מ"ש ביחזקאל סי' מ"ז וברבה קהלת והיינו דכתיב ביחזקאל והיה השבט אשר וגו' שם תתנו נחלתו ומביאו ברבה קהלת. והבין המהר"ש ב"ח שהכוונה היא כפשטיה שיטול הגר נחלתו בא"י בתוך ב"י. ונמשך אחריו בעל הגה"ה שבספר מ"ל ובס' משנת חכמים ואישתמיטתייהו לכולהו הא דאיתא בספרי פ' בהעלותך אההוא קרא דיחזקאל וז"ל וכי יש לגר נחלה בא"י אלא אם אינו ענין לירושה תנהו ענין לכפרה שאם היה בשבט יהודה מתכפר לו בשבט יהודה כו' והכי איתא בילקוט פ' שלח לך וז"ל וכי יש להם נחלה בא"י ואיזו היא נחלתו זו כפרתו לימד אם נתגייר עם השבט שיתכפר עמו כדכתיב ונסלח לכל עדת בני ישראל ולגר וגו'. ובלא"ה קשה לי על מ"ש דה"ט דמביא וקורא ויכול לומר אשר נשבעת לאבותינו לתת לנו משום שהוא לשון עתיד ולע"ל יטלו חלק בארץ דא"כ לא איצטריך לרבינו לומר גבי כהנים ולוים דמביאין וקורין מפני שיש להן ערי מגרש דתיפוק ליה מטעם שלעתיד יטלו חלק בארץ כדאיתא ביחזקאל ובש"ס ב"ב (דף קכ"ב) וכ"ה בסמ"ג והביאו המ"ל סוף הל' שמיטה. ויישוב קושיית מהר"ש ב"ח כבר כתב הרדב"ז בסוף ה"ב בע"א דגבי בכורים הקדים אשר נשבעת לאבותינו ומהם אנו זוכין והגר בכלל משא"כ גבי ודוי מעשר הקדים אשר נתת לנו ולכך ממעטין גר שלא נטלו חלק בארץ:

פ"י הלכה ב הרי שהקדיש בהמות לבדק הבית וגזזן יכול יהא חייב לפדות וליתן לכהן כו' ת"ל צאנך. והקשה הכ"מ דתיפוק ליה דאינו נפדה משום דבעי' העמדה והערכה כדאיתא בגמ'. והרדב"ז בסוף ה"ב כתב דס"ל לרבינו דלא קיי"ל כס"ד דגמ' אלא דגיזה לא בעינן באמת העמדה והערכה. אבל לא כתב מנ"ל זה. וי"ל שיצא זה לרבינו מכח קושיית התוס' בספ"ג דבכורות ע"ש וסמך אסוגיא דמעילה (דף ט"ו) דמוכח שם דהעמדה מחיים מהני לפדות אח"כ וכמו שמבואר מהתוס' שם ד"ה ואפילו עיין שם:

הלכה ז שגוזז את המתה פטור. כתב הכס"מ דלא מקרי גז. וק"ל ממ"ש רבינו פ"ט מהל' שבת. וצ"ל שהעיקר משום דלא מקרי צאן:

הלכות שמיטה ויובל

פ"א הלכה א כתב המשנה למלך שלא ראה לרבינו שהביא דין זה דאיתא בירושלמי ספ"ג דפאה ר' זעירא בש"ר יוחנן ושבתה הארץ שבת לה' דבר שהוא לה' קדושת שביעית חלה עליו וע"כ שנוטע כרם להקדש חייב בשביעית כו'. ואני תמה על הרב איך לא השגיח בסוף הסוגיא דירושלמי דפאה דמקשה התם ולמה לית אנן אמרין כדאמר ר"י לדברי ר' יוסי מפני שקדם נדרו להפקרו הוא אוסר הא קדם הפקרו לנדרו אינו אוסר שאין דעתו לאסור מה שכבר הפקיר. וה"נ נוטע כרמו להקדש לא עלתה על דעתו לאסור בהקדשו הפקר של שביעית שכבר הוא ע"כ מופקר ועומד מעולם. והיינו שהשמיט רבינו דין זה כיון שבירושלמי עמד בקושיא. וכן בתוס' דמנחות (דף פ"ד ע"א) כתבו דקצירך ובצירך משמע דידך ולא של הקדש:

פ"ה הלכה ד בכ"מ אבל גמרא דידן בפ' מי שהוציאוהו מסיק להו בתיקו. וגם בירושלמי בסופו מסיק דהלכה כר"מ משום דסתם כאן כוותיה:

פ"ו הלכה ו דמי שביעית אין מביאין מהן קיני זבים וחטאות ואשמות. הכס"מ הראה מקום למתניתין דפ"ח דשביעית אבל ליתא שם חטאות ואשמות. ופירש בשנות אליהו דזה בכלל איסור סחורה אין להביא חטאות ואשמות מדמי שביעית משום שיש בהן אימורים שנשרפים ואמרינן לאכלה ולא לשריפה וכדאמר גבי בכור פ"ק דבכורות. אך דעת רבינו י"ל דאזיל לטעמיה שלא היה גירסתו כן בבכורות אלא דהאיסור הוא משום סחורה כמ"ש הכס"מ ספ"ה דבכורות:

פ"ז הלכה טו עלי זיתים ועלי קנים ועלי חרובין אין להם ביעור לפי שאינן נובלות ובלים. בירושלמי ליתא הך דעלי זיתים וגם הכס"מ לא הראה מקורו. ונראה שיצא לו לרבינו מהא דאמר במנחות (דף נ"ג) למה נמשלו ישראל לזית לומר מה זית עליו אין נושרין לא בימות החמה ולא בימות הגשמים כו'. אלמא דעלי זיתים אין מינן נובלות ובלות ולכך אין להם ביעור כמו עלי קנים וחרובין:

פ"ט הלכה ל מי שנמנע מלהלוות לחבירו קודם שמיטה שהיא משמטת עובר בשני לאוין שנאמר השמר לך פן וגו'. הכס"מ לא הראה מקורו והוא בספרי פרשת ראה וז"ל השמר לך בל"ת פן בל"ת והביאו רבינו בס' המצות. וכה"ג איתא במנחות (דף ל"ט ע"ב) דאמר רבינא אקרא דהשמר לך ושמור נפשך מאד פן תשכח את הדברים וגו' דהוי ב' לאוין דכ"מ שנאמר השמר פן ואל אינו אלא ל"ת. [ומכאן ראיה דאף במקום שאין נ"מ למלקות אמרינן כן וכמ"ש בחידושי לר"ה (דף ו') ע"ש]:

פ"י הלכה ב ומאימתי התחילו למנות מאחר י"ד שנה משנכנסו לארץ שנאמר שש שנים תזרע שדך עד שיהיה כל אחד מכיר את ארצו. הכס"מ הראה מקום לפ"ב דערכין (דף י"ד) אבל ליתא התם ראיה זו מקרא שהביא רבינו אלא הוא בת"כ פ' בהר. ומ"ש רבינו שעשו שנת כ"א משנכנסו לארץ שמיטה ושנת ס"ד יובל הוא בתוספתא דמנחות וכ"מ בגמ' דספ"ק דקידושין (דף מ' ע"ב):

הלכה יד ולא השדות חוזרות. בגמרא דר"ה ליתא האי ליבנא אך מוכח כן בערכין (דף כ"ח ע"ב):

פי"א הלכה א אם מכר לכותים שניהם עוברים בל"ת ואין מעשיהן מועילין. לא הראו מקור לזה. ונראה שזה יצא לרבינו מהירושלמי דפ"ה דדמאי גבי פלוגתא דר"מ ור"י אם יש קנין לעכו"ם להפקיע מיד מעשר א"ר אבא בר ר"י קומי ר' יוסה ודא מסייע לר"מ דאמר אין קנין לעכו"ם בא"י והארץ לא תמכר לצמיתות אלמא שאין קרקע א"י נמכרת לעכו"ם בכל קניינו לחלוטין. וכיון דקיי"ל כר"מ שאין קנין לעכו"ם כמ"ש פ"א מהל' תרומות ש"מ ש"ס מכר לחלוטין לא מכר וכ"פ רבינו גבי מוכר אמה שנאמר לא ימשול למכרה וגבי יפ"ת. ומהירושלמי המוכר ק"ק ע"ד תוס' בב"ב (דף פ"א סע"א):

בכ"מ כתב הנ"י פרק הזהב דלא מהני תנאה ביובל כו'. וכ"ה בחידושי רשב"א ס"פ השולח ובר"ן ב"מ (דף ע"ס):

הלכה כ האחין שחלקו כלקוחות הן מחזירין זה"ז חלקו ביובל. עיין בה"ז בערכין:

פי"ג הלכה י במל"מ והרב החינוך סי' תמקי"ד. צ"ל תק"ס:

הלכות בית הבחירה

פ"א הלכה א בכ"מ ולפיכך לא רצה להביא ראיה מפסוק זה והביא ראיה מועשו לי מקדש. עיין ריש ה' מלכים ולח"מ שם:

הלכה ב וכשמת שמואל הרב כו'. וכ"כ הסמ"ג ובס' קול הרמ"ז הקשה מילקוט שמואל רמז קי"ט:

הלכה ז בכ"מ יש לתמוה על רבינו למה הניח דברי ר' יהודה ופסק כר' נחמיה. ואפשר דסתם מכילתא כר' נחמיה:

הלכה ט ואין בונין בו עץ בולט. עיין בהשגות ובכס"מ ביאור לשטת כה"ג שהיתה של עץ. ובאמת דהך דהוא מבואר מדברי התוס' ביומא (דף ח') שהיתה פתוחה לחול והוה חול וא"כ ה"ט שהיו רשאין לבנותה מעץ:

בכ"מ ד"ה ותמיהא לי הא דתנן בפ"ה דמדות וכלונסות של ארז היו קבועים כו'. וכתב בהגה"ה בגירסתנו כתוב של אבן ולפ"ז אין כאן תמיה. אך רבינו לקמן ספ"ד העתיק ארז אלא שלא כתב קבועים והיינו כמ"ש הכס"מ:

הלכה טו אבן שנפגמה או שנגע בה ברזל כו' אותה האבן פסולה והשאר כשרות. וכתב הכס"מ דמשמע ליה לרבינו דה"ה לנגע בה ברזל כמו נפגמה. וא"צ דברייתא ערוכה היא במכילתא ס"פ יתרו לא תבנה אתהן גזית הן פסולות ולא המזבח כלו פסול:

במל"מ בסוף הדבור דהאיסור אינו בשעת הנפת הברזל כי אם בשעת הבנין כדכתיב לא תבנה אתהן גזית. עיין תוס' סוכה (דף מ"ט ע"א):

הלכה יז והעולה במעלות על המזבח לוקה. כתב המל"מ שאינו יודע למה השמיט רבינו הא דאיתא במכילתא ובירושלמי דברכות דכהנים הולכין על המזבח עקב בצד גודל. ולכאורה י"ל דקשה לרבינו ז"ל קושיית התוס' ישנים ברפ"ב דיומא אהאי דמכילתא וירושלמי מהא דתנן התם גבי תרומת הדשן שהיו רצין בכבש ותירוצם דחיק טובא. ע"כ י"ל דההיא אליבא דמ"ד דתרומת הדשן לאו עבודה היא וס"ל שאינו אסור רק לצורך עבודה. וע"כ דחה ההיא דמכילתא וירושלמי מהלכה למאי דקיי"ל דהוי עבודה והאי דמכילתא ר' ישמעאל קאמר ותנא דיומא לא ס"ל כוותיה וכ"מ קצת בתוספתא דיומא ע"ש והובא בסוכה (דף נ"א ע"ב). מיהו בס' המצות הביא רבינו המכילתא ע"ש. אלא נראה דטעמו של רבינו דס"ל כמ"ש בס' יראים דעקב בצד גודל לאו דוקא ולא אסר רק פסיעה גסה והוכיח כן מהא דיומא. ועיין עוד ה' דעות פ"ה:

בכ"מ ד"ה וכן כו' ומ"ש דכך השתה כלומר שאם נותץ כדי לתקן ודאי שרי. וכ"כ בס' יראים דנותץ ע"מ לבנות אין זו נתיצה אלא בנין וכ"כ המרדכי. ועיין בתשב"ץ סי' ב' ראיה לזה מגמ' ב"ב שהשיא עצה להורדוס לסתור היכל ולבנותו:

הלכה כ וכלי גבוה עד שלא נשתמש בהן גבוה רשאי להשתמש בהן הדיוט. וכתב הכס"מ שיצא זה לרבינו מדאיתא במגילה גבי העושה תיבה ומטפחת לספר דלא מתסרי להדיוט בהזמנה קודם שנשתמש בהן לספר. וקשה הא היא דהכא לא דמי לדהתם שאינו אלא תשמיש של קדושה ובזה קיי"ל הזמנה לאו מילתא, אבל הא דהכא גבי כלי גבוה הוו קדושת הגוף וכמ"ש רבינו בהל' מעילה ובכה"ג היכא שהזמנה היא לגוף הקדושה אפשר דמילתא היא ונאסר להדיוט וכמ"ש הר"ן בסנהדרין והובא באו"ח סימן מ"ב. (ומ"ש המגיה דכדברי רבינו איתא בתוספתא דמגילה ותמה על הכס"מ שלא הביאה. ואני אומר שאין ראיה מהתוספתא שהרי לאו דכ"ע היא דהא בירושלמי דיומא מייתי פלוגתא בזה. וא"כ גם דברי הפר"ח בספרו מים חיים אינם מחוורין שכתב ע"ד רבינו דהכי איתא בירושלמי דיומא כאילו הוא מוסכם שם וזה אינו וכמו שכתבתי). אלא נראה שיצא זה לרבינו מדאמרינן בשבועות (דף ט"ו) בכלי שרת עבודתן מחנכתן למקדש ויליף לה מדכתיב אשר ישרתו בם בקדש במה נתקדשו בשירות. וא"כ ש"מ דעד שלא נשתמש בהן גבוה לא נתקדשו ומש"ה ראוי להשתמש בהן הדיוט. והכי איתא נמי בהדיא בתוספתא דמנחות ע"ש:

פ"ג הלכה ה ואין עושין אותה לעולם מן הגרוטאות בין שהיתה של זהב בין משאר מיני מתכיות. וכתב המשנה למלך שאינו יודע מנ"ל לרבינו זה שאף משאר מיני מתכיות אין עושין אותה לכתחילה מן הגרוטאות דמלישנא דברייתא דמייתי בפ' הקומץ

גלא

באה זהב באה מקשה אינה באה זהב אינה באה מקשה, משמע דאף לכתחילה אינה באה וס"ד מגרוטאות. ונראה שלמד כן רבינו מדאיתא בברייתא דספרי פ' בהעלותך וז"ל אין מנורה של זהב עושין של כסף אבל אם אין לכן מין מקשה אין עושין מין גרופי תשא"כ בחצוצרות אין של כסף לא יעשו של זהב אבל אין לכן מין מקשה עושין מין גרופי נמצא הכשר במטרה פסול בחצוצרות כשר בחצוצרות פסול במנורה ע"כ. ואי איתא דמנורה שאינה באה זהב ש"ד ממין גרופי נמי לכתחילה א"כ היכי קאמר כשר בחצוצרות פסול במנורה דהייט מין גרופי הא בכה"ג דכשר בהצוצרות דהייט בשל כסף כשר נ"כ במנורה מין גרופי. אלא מוכח דלכתחילה אינה באה מין גרופי במטרה אפי' אינה באה של זהב. וע"כ בברייתא דפ' הקומץ דקתני אינה באה מקשה אינה אלא להכשיר דיעבד ואע"ג דקתני בספרי לשון פסול לא הוי אלא לכתחילה וכה"ג"מ בפ"ז דפסחים ובכמה דוכתי:

פ"ד הלכה א אבן היתה בקדש הקדשים במערבו שעליה היה הארון מונח. עיין הוי"ט פ"ה דיומא ובס' בה"ז פי"א דמנחות:

הלכה ב בבית ראשון היה כותל מבדיל בין הקדש ובין קדש הקדשים כו' ולא בנו כותל בבית שני אלא עשו שתי פרוכות כו'. אבל במקדש ראשון לא היתה שם אלא פרוכת אחת בלבד שנאמר והבדילה הפרכת לכם. וכתב הכס"מ דמ"ש רבינו אבל במקדש ראשון לא היתה שם אלא פרכת אחת נראה דלמשכן קרי מקדש ראשון דאילו בבית ראשון לא היה פרכת אלא כותל. וראיתי שהשיג עליו בס' בה"ז במנחות (דף נ"ח) דמוכח מפירש"י שם וביומא (דף נ"ד) דגם במקדש ראשון היה פרכת אלא שדבר דהרי מוקי קרא דויראו ראשי הבדים דכתב בבית ראשון דהיו דוחקים בפרכת ובולטין. ומשמע שם דשתים היו. ואלי דברי הכס"מ נכונים דאיהו קאי בהבדלה שבין הקדש לקה"ק וזה ודאי בכותל היה בבית ראשון וכמו שמבואר בתחלת דברי רבינו וכ"מ בגמ' פ"ק דב"ב (דף ג') וגם מפירש"י ביומא (דף נ"א ע"ב) מבואר כן. ולא דמי לסוגיא דיומא (דף נ"ד) ופירש"י דמנחות שהביא הבה"ז שהיה פרוכת דהתם איירי בפתח הכותל דקה"ק. וכ"מ בילקוט תרומה רמז שס"ז שהיה בבית ק"ק שעשה שלמה כותל ופתח ודלתות ולא ננעלו מפני הבדים היוצאים בפתח והפרכת היתה פרוסה בפני הפתח ע"כ:

פ"ו הלכה יד בבה"מ בשפו ותו בראשונה שנתקדשה בכיבוש וכי לא היה שם חזקה כו'. עיין תוי"ט סוף עדיות:

פי"ז הלכה ב במל"מ ולא ידעתי מאי השמיט רבינו חלוקי דינים אלו. וכן הקשה התוי"ט וכבר תירץ בס' מים חיים:

פ"ח הלכה ו במל"מ נראה דזה הממונה היה מחזר אף על משמרות הכהנים. עיין פ"ה דשקלים:

הלכה יב בכל"מ ואם כדברי מרן ע"כ טעמא לאו משום דאין שבות במקדש כו'. אך מרן עצמו כתב טעם זה פכ"ג דשבת:

הלכות כלי המקדש

פ"א הלכה ז אין מושחין משמן המשחה לדורות אלא כהן גדול ומשוח מלחמה. וכתב הכס"מ שזה פשוט שמושחין משוח מלחמה בשמן המשחה שסמו מוכיח עליו. ואלי אין הוכחה כלל דאימא שהיה משוח בפרסומא דכיא כמו מלכי ישראל. אך מבואר להדיא בשלהי הוריות (דף י"ב ע"ב) דתניא התם אקרא דכתיב בפ' אמור אשר יוצק על ראשו שמן המשחה זה משוח מלחמה. הרי שהיה משוח בשמן המשחה. וכן יש ללמוד מסוגיא דיומא (דף ע"ג) ורפ"ז דנזיר:

פ"ב הלכה יג כשנושאים אותו על הכתף נושאים פנים כנגד פנים ואחוריהם להוץ ופניהם לפנים. הכס"מ לא הראה מקורו ובס' מעין החכמה כתב שלא מצא מקורו. ונעלם מהם שהוא מפורש במדרש רבה סדר במדבר. ובס' זרע יצחק במנחות הקשה דאותן שהיו הולכין לפנים בשעת נשיאתן היו אחוריהם לארון. ונעלם ממנו דברי רבינו דכאן והמ"ר המזכר שהיו מהלכין פנים כנגד פנים:

פ"ג הלכה ו בבה"מ ד"ה והיכא למידק דמשמע מהכא דמשנדיל ויהיה איש כשר לעבודה וזה סותר מ"ש למעלה. וכן הקשה הרדב"ז סוף ח"ב וע"ש מ"ש:

הלכה ט בבה"מ קשה למה הוצרכו הכהנים לפיים היה לראשי האבות של כל יום לחלק העובדים ביום שלהם איש איש על עבודתו כמו שהיו עושים הלוים והניח בצ"ע. ויש ליישב ע"פ הספרי פ' קרח דדריש שם מקרא וז"ל ועבדתם עבודת מתנה אני מערבבים ת"ל עבודת מתנה מה מתנה בפיים אף עבודה בפיים:

פ"ד הלכה ד מצות עשה שיהיו כל המשמרות שוין ברגלים כו' שנאמר וכי יבוא הלוי מאחד שעריך מכל ישראל בשעה שכל ישראל באין בשער אחד ומניין שאינו מדבר אלא בכהנים שנאמר חלק כחלק יאכלו ואין שם מתנות במקדש לאכול אלא בכהנים לבד. ודע דראיה זו אינה בספרי ורבינו מדעת עצמו כ"כ. וצריך טעם למה מיאן בראיית הספרי פרשת שופטים דדריש מדכתיב ושרת בשם ה' ברלוי לשירות יצאו לוים שאינן ראוין לשירות. וי"ל דהך דרשא דספרי לא אתיא רק אליבא דמ"ד בפ"ב דערכין דלא יליף שיר דלוים מן התורה מקרא זה דושרת בשם ה' איזהו שירות שבשם הוי אומר זו שירה אלא יליף לה מקרא אחרינא התם וכדיליף לה נמי בספרי נושיה פרשת קרח מפסוק וגם את אחיך מטה לוי הקרב אתך וילוו עליך וישרתוך ומפסוק משה ידבר והאלהים יעננו בקול והזיל הספרי לטעמיה בפרשת שופטים וקאמר דושרת מיירי בכהנים ולא בלוים. אבל למ"ד בערכין דיליף שיר דלוים מקרא זה דושרת הרי ודאי דליכא למישמע מיניה דאיירי בכהנים. וא"כ א"ש דעת רבינו כאן דהשמיט הך דרשא דספרי דאזיל לטעמיה דלעיל בפ"ג יליף לשיר דלוים מהך קרא דושרת וע"כ הוצרך כאן לראיה אחרת שמדבר בכהנים. ומ"מ פשטיה דקרא מיירי בלוים שהרי נאמר בראש הפרשה וכי יבוא הלוי וכ"כ הסמ"ג. וכן נראה דהרי ביבמות (ד פ"ו) משמע דלכ"ע הי כתיב לוי הוי לוי ודאי ממש ולא פליגי אלא אי הוה נמי כהן בכלל אבל לוי ודאי הוא. ובזה נסתלקה קושיית התוי"ט בערכין דאיך יליף מושרת שיר דלוים הא פשטיה בכהן איירי ולפמ"ש ז"א דאדרבה דפשטיה בלוי. וכ"כ הגר"א דלוי ממש שבא ברגל משמש עם שאר אחיו הלוים:

הלכה יד אין בין כהן משוח בשמן המשחה למרובה בגדים אלא פר כהן משיח כו'. עיין במשל"מ שכתב שדעת רבינו כסברת ר"י בכתבו תוס' ביומא ומגילה דאף שעלם דבר של צבור הקריבו בבית שני אע"פ שלא היה אז מצוה רק מרובה בגדים ולא כריב"א שלא היה פר זה בבית שני. ויש להביא ראיה לדעת ר"י ורבינו מהא דאיתא בירושלמי פ"ב דתענית דגבי פר העלם כתיב פרוכת ולא כתיב הקדש כמו בפר כהן משיח רמז כל מקום שיש משיח יש ארון וכל מקום שאין משיח אין ארון. פירוש כגון בבית שני וס"מ דאפ"ה הקריבו אז פר העלם. ובזה יש ליישב מאי דקשה למ"ד בזבחים (דף קי"ז) שהקריבו במדבר פר העלם וכן פר כהן משיח וא"כ אימא דאהל מועד דכתיב בהו דוקא דהא בכמה דוכתי מצריכין רבוי לבית עולמים כמ"ש התוספות ביומא (דף מ"ד). ולפי הירושלמי שזכרתי א"ש דרמז קרא אפי' בבית שני שלא היה בו ארון:

הלכה כ כשימות המלך או כהן גדול מעמידין תחתיו בנו שיהיה ממלא מקומו בחכמה או ביראה אע"פ שאינו כמותו בחכמה. הכס"מ הראה מקורו מפרק הנושא בעובדא דרבי שנה ואמר אע"פ ששמעון בני חכם גמליאל בני נשיא כו', ואינו מספיק לדברי רבינו שמשם וכתב דסגי בממלא מקומו ביראה לבד ומשמע דאף שאינו בכור ולזה אין ראיה מעובדא דרבי דשאני גמליאל בנו שהיה בכור לשמעון. אבל יש ללמוד כן מעובדא דשמעון הצדיק בשלהי מנחות (דף ק"ט) דאמר חוני בני ישמש ושמעון בנו היה גדול ממנו בשנים. ואין לומר דחוני היה גדול ממנו בחכמה דהא שמעון אמר לו בוא ואלמדך סדר עבודה משמע שהיה שמעון גדול ממנו גם בחכמה ואפ"ה אמר שחוני ישמש משום שהיה גדול ממנו ביראה כמ"ש התוס' שם ומזה מוכח שפיר דממלא מקומם ביראה לבד סגי ואע"פ שאינו בכור. ואע"ג דלר"י משמע התם דחוני היה גדול בחכמה משמעון מ"מ משמע דבהא לא פליג אדר"מ לענין דינא דאף אם לא היה גדול בחכמה היה שפיר דמי למנותו אלא דס"ל דמעשה שהיה כך היה שחוני למד משמעון:

פ"ה הלכה א כה"ג צריך שיהיה גדול מכל אחיו הכהנים בנוי כו' ואין כל אחד מאלו מעכב אלא כל זה למצוה. הכ"מ לא הראה מקור לזה אבל יש ללמוד כן מדתני בתוספתא דיומא מצות כה"ג להיות גדול מאחיו בנוי כו' ומשמע דאינו מעכב אלא למצוה:

הלכה יא במל"מ ואני תמיה על מרן למה אמרה כמסתפק והלא גמ' ערוכה היא בפ' שני דייני גזירות. וכבר הקשה עליו הבה"ז במנחות מיומא:

הלכה טז בבה"מ ומ"ש ועוכד בידו בתוספתא סוף שקלים. ובסנהדרין:

שם ומ"ש ואם עבד קודם שיביא עשירית האיפה וכן כ"ג שעבד וכו' ירושלמי פ"ז דשקלים ותוספתא סוף שקלים. ובחגיגה וסנהדרין ורבה ריש נשא:

פ"ו הלכה י במל"מ אך הדבר הוא דוחק גדול בעיני שר"ש שנה משנתו כב"ש כו'. עיין פ"ק דיבמות:

פ"ו הלכה יג והשכר שמשתכר הקדש בשערים אלו ביין וסלת הוא הנקרא מותר הנסכים ולוקחין בו עולות לקיץ המזבח. וכתב הכס"מ בפ"ד דשקלים תנן ר"ע אומר מותר תרומה לקיץ המזבח מותר נסכים לכלי שרת ר"ח סגן הכהנים אומר מותר נסכים לקיץ המזבח ומותר התרומה לכלי שרת כו' ופסק רבינו כר"ח ויש לתמוה דהא קיי"ל הלכה כר"ע מחבירו כו'. ואני תמה על הרב כס"מ כאן שנראה מדבריו דרבינו לא פסק כר"ע כלל רק כר"ח ואילו בפ"ד מהל' שקלים מבואר שלא דחה דברי ר"ע מהלכה כלל שהרי כתב שם המטרה וכלי שרת מביאין מהמותר הנסכים ואם לא היו לכן מותר נסכים יביאו מתרומת הלשכה הרי דפסק כר"ע וכ"כ הכס"מ עצמו שם. וסיים דמשמע ליה דהיכא דליכא מותר נסכים מודה ר"ע דבאין מתרומה. ולפ"ז נ"ל דמ"ש רבינו כאן דמותר נסכים לקיץ המזבח היינו כשא"נ לכלי שרת מקיצין המזבח ואע"ג דר"ע לא אמר רק לכלי שרת אפשר דהיינו כשצריכין לכלי שרת אז המצוה ליקח דוקא ממותר נסכים אבל כשא"נ לוקחין מהן קיץ למזבח. ויצא לו כן מהא דאיתא בירושלמי ספ"ד דשקלים דתנאי כ"ד הוא על כל המותרות שיקריבו עולת בהמה והובא בתוס' מנחות (דף פ"ח) וכן העתיקו רבינו בפ"ב דשקלים וא"כ י"ל דגם מותר נסכים בכלל:

פ"ח הלכה ד בגדי כהונה שהיו ארוכים או קצרים ממדתו או שסילקן באבנט ועבד עבודתו פסולה. וכתב הכס"מ דידוע דהלכה כרב באיסורי דאיהו סבר הכי בפ"ב דזבחים (דף י"ח ע"ב) דאבנט מיגז גייז ופליג אשמואל דמכשיר מסולקין ע"י אבנט. ובאמת אין זה מוכרח דהא משמע התם דרמי בר חמא סבר נמי הכי כוותיה דשמואל ובכה"ג ליכא כללא הלכה כרב באיסורי רק נגד שמואל בלחוד. אלא י"ל דטעמו של רבינו דפסק כרב נגד שמואל ורב"ח הוא משום דהסוגיא דסתמא דגמ' הכי אזלא בפ"ג דזבחים (דף ל"ה ע"א) גבי הא דקאמר וכי תימא דמדלו להו והתניא מדו כמדתו כו'. והיינו אליבא דמ"ד דאבנט מיגז גייז וכמ"ש התוס' שם:

הלכה יא האבנט מפני שהוא כלאים אסור לכהן הדיוט ללובשו אלא בשעת עבודה. ולכאורה קשה דאמאי לא נקט רבינו כאן רק לשון אסור הא מלקי נמי לקי עליה וכמ"ש רבינו בעצמו בשלהי הל' כלאים כהנים שלבשו בגדי כהונה שלא בשעת עבודה אפי' במקדש לוקין מפני האבנט שהוא כלאים. וי"ל דנקט רבינו כאן לשון איסור בלחוד כי היכא דנידוק דדוקא לבישה גמורה הוא דאסור שלא בשעת עבודה הא אם היה לבוש ועומד מעיקרא משעת עבודה שפיר דמי להשהותן עליו אף לאחר זמן שכלתה העבודה ואין בזה אפי' איסורא גרידא כלל כיון שתחלת הלבישה היתה בהיתר. [וכמבואר מדברי רבינו בסל' מלכים גבי כנסת מלכים וכיון שתחלת המעשה ע"י היתר מצוה היה אף לאחר שהלך המצוה ליכא איסורא]. וכיוצא בזה יש ללמוד מדברי רבינו בפ"ג מהל' ציצית גבי כסות של יום שיש בו כלאים בציצית דרשאי להשהותו עליו בלילה שאינו זמן ציצית כיון שלבשו בשעת היתר ביום וה"נ דכוותה. ועפ"ז יש ליישב כל הקושיות שהקשה הרב בעל שאגת אריה על רבינו וכמו שכתבתי בארוכה בהלכות כלאים בס"ד:

הלכה יג הארגמן הוא הצמר הצבוע אדום. וכ"מ בפסיקתא רבתי פ"כ: במל"מ ובריש פ"ב מהל' ציצית ביאר רבינו שתכלת האמור בציצית הוא מדם חלזון ופשיטא שגם כאן הדין כן. וכן איתא בתנחומא:

פ"ט הלכה ב בהשגות ה"א אינו חופר אלא מכה בדפוס צורת האותיות כו'. בס' בה"ז כתב דכ"ה בגיטין (דף כ'):

פ"י הלכה ג ושערו היה נראה בין ציץ למצנפת כו'. וכתב הכס"מ שאינו יודע למה השמיט רבינו הא דתניא בס"פ דאשית הגז כיפה של נמר היתה מונחת בראשו של כה"ג שעליה הציץ נתון. ויש לי ליישב לפמ"ש בס' תו"ח בשם הערוך שפירש

דליפה של נמר דקתני היינו פתיל תכלת דכתיב בקרא שהיה ארוג רוחב ב' אצבעות ועליו הציץ נתון. וכן פירש הרי"ף בפ' במה אשה אך כיפה של נמר דהתם ודלא כפי' רש"י שם דהיינו כובע של נמר. וגם מדברי רבינו דלעיל פ"ט דקדק כן. ולפ"ז הרי לא השמיטו רבינו כלל:

הלכות ביאת המקדש פ"א

הלכה ג אסור לכל אדם בין כהן ובין ישראל להורות כשהוא שתוי כו' ואם הורה בדבר שהוא מפורש בתורה עד שידעוהו הצדוקים מותר. הרב בעל כס"מ הראה מקורו מפ"ג דכריתות (דף י"ג). ואינו מספיק דשם אינו מבואר רק מילתא שכתב רבינו עד שידעוהו הצדוקים אלא מ"ש דהרן שמא ונפרדע טהור שתויי יין מורין בהן דזיל קרי בי רב הוא אבל מנ"ל דבעינן שידעוהו הצדוקים. אבל יצא זה לרבינו מהסוגיא דסנהדרין (דף ל"ג ע"ב):

הלכה ח כהן שגדל שערו וכו' אם נכנס ועבד חייב מיתה בידי שמים כשכור שעבד שנאמר ויין לא ישתו וגו' ופרע לא ישלחו. והקשה הכס"מ דמה צורך להיקש זה הא מקרא משמע ראשיכם אל תפרעו ולא תמותו הא אם תפרעו תמותו, ותירצו דחוק. אך הקושיא מעיקרא לק"מ עפמ"ש בס' יראים סי' שמ"ח דקרא דראשיכם אל תפרעו לשעה נאמר ולא לדורות שהרי כהנים הדיוטות היו והוזהרו שלא לערב שמחתו של מקום וכן פירש"י שהוזהרו שלא לערבב השמחה ע"כ:

פ"ב הלכה ז ומניין שעבודת האונן פסולה מק"ו אם בעל מום שאוכל בקדשים אם עבד חילל אונן שאסור בקדשים שנאמר לא אכלתי באוני ממנו דין הוא שיחלל. הכס"מ רמז לסוגיא דרפ"ב דזבחים (דף ט"ז) והיינו דתנא דבי ר' ישמעאל התם דאתיא בק"ו מבע"מ. ורבינו קיצר בזה דהא פריך שם מה לבע"מ שכן עשה בו קריבין כמקריבין ומסיק דיליף במה הצד מבע"מ וזר וטמא. והתוס' שם הקשו דמה להנך שכן במיתה תאמר באונן וכו' ותירצו דס"ל כרבנן דרבי דבע"מ שעימם באזהרה ולא כרבי דאמר במיתה ע"כ. והנה אכתי תקשה לפי דברי רבינו שכתב בסמוך דאונן שעבד אינו לוקה וא"כ איכא פירכא דמה להנך שכן בע"מ וזר וטמא דמחללין עבודה שכן לוקין תאמר באונן שאינו לוקה ואינו מחלל. וע"כ נראה לדעת רבינו ליישב קושיית התוס' בע"א והוא דאיכא למימר יושב תוכיח שאין בו לא מיתה ולא מלקות ומחלל העבודה וא"כ מני אתיא שפיר הכיא דתנא דר"י כמי אליבא דרבי דבע"מ שעימם במיתה ואפ"ה לא תם להך פירכא משום די"ל יושב תוכיח:

פ"ג הלכה ג במל"מ ודע שלא ראיתי לרבינו בפרקין שהביא דין זה דבעל קרי כו' ולא ידעתי למה. וי"ל דסמך אמ"ש בדין ח' ע"ש ודו"ק:

פ"ד הלכה ז אבל אינו מרצה הציץ לא על טומאת הנאכלים ולא על טומאת האדם שנטמא בטומאה ידועה אא"כ היתה טומאה הדחויה בצבור שהציץ מרצה עליה. משמע דס"ל לרבינו דהציץ מרצה ג"כ על טומאת הגוף בצבור ודלא כמו שנראה מפרש"י בפ"ק דיומא (דף ו') ותוס' מנחות (דף ט"ו) דאינו מרצה על טומאה הגוף כלל. וכס' שעה"מ כתב שהכריחו לרבינו קושיית התוס' בפסחים (דף ע"ז) דמשמע התם דלמ"ד טומאה דחויה אינו אלא ע"י רצוי ציץ והא אין ציץ מרצה על טומאת הגוף. ולדידי אין מזה הכרח לומר דמרצה בצבור אפי' ע"י טומאת הגוף דכבר תירצו קושיא זו התוס' במנחות (דף ט"ו) די"ל דסוגיא דפסחים לא קאי אלא על טומאת בשר ע"ש. אלא נראה שיש הכרח לדעת רבינו מכח קושיית התוס' במנחות (דף כ"ה) דמקשינן דפסחים שאין הציץ מרצה על טוה"ג ובפ"ק דיומא אמרינן דמרצה על הכהנים שעשו בטומאה. וכן הקשו מדאמרינן במנחות אקרא ונשא אהרן את עון הקדשים ולא עון המקדישים. ולפ"ד רבינו כאן א"ש דהכיא דיומא איירי בקרבן צבור והכיא דפסחים ומנחות איירי בקרבן יחיד דוקא:

פ"ה הלכה טו וכל החוצץ בטבילה חוצץ בקידוש ידים. הרב כסף משנה לא הראה מקור לדין זה והוא ברייתא ערוכה הובאה בגמרא דחולין פ' כל הבשר (דף ק"ו ע"ב):

הלכה יז בב"מ ומ"ש ואינו לוקה מפני שאזהרה שלו מכלל עשה היא ששוע הוא. עיין ברכת הזבח:

הלכה יח ואין עבודה אלא בימין ואם עבד בשמאל פסולה וכו' קיבל בימין ושמאל מסייעהו עבודתו כשירה שהמסייע אין משגיחין עליו. וכתב הכס"מ קיבל בימין וכו' תוספתא פ"ק דזבחים. והנה שם אין מבואר הטעם שנתן רבינו שהמסייע אין משגיחין עליו אלא הוא מבואר בסוגיא דגמ' דשבת (דף צ"ג) דמסייע אין בו ממש. ולכאורה יש להקשות על זה ממ"ש רבינו פי"ב מהלכות ע"ז גבי ניקוף פאת הראש דחייב אם סייע להמגלח. ומיהו י"ל דשאני התם דגלי קרא לחייב הניקף דלא תקיפו אחד המקיף ואחד הניקף במשמע וסברא זו כתב בס' גה"כ ביו"ד סי' קל"ח. א"נ כמ"ש הט"ז באו"ח הל' שבת סי' שכ"ח דגבי ניקף הוא המתחיל לסיום מסייע להמקיף. וא"כ לא דמי לדהכא דאיירי שהתחיל וקבל בימין ואח"כ סייע בשמאל ומש"ה אין משגיחין עליו. אך קשה אמ"ש רבינו בהל' כלי המקדש ספ"ג דאם סייע לוי להבירו במלאכה שאינה מלאכתו ומשמע דאף שהתחיל הבירו תחילה במלאכתו ואח"כ בא זה וסייעו חייב. והשתא אמאי חייב הא כתב כאן שהמסייע אין בו ממש. וי"ל דהתם איירי שהראשון שהתחיל לא היה יכול לעשות מלאכתו לבדו בלי סיוע חבירו ובכה"ג יש בו ממש בסיוע חבירו. וכי אמרינן מסייע אין בו ממש היינו כשהיה יכול לעשות לבדו בלא המסייע ובכה"ג איירי בסוגיא דשבת וכ"מ בתוס' בע"ז (דף ס' סוף ע"א). וזה דלא כמ"ש בטו"ח ה"ל סי' פ"ג ועיין מ"ש בס"ם ח"י:

בב"מ בסוף הדבור ולא חש רבינו לכתוב דברי ר"ש בן יהודה משום דיחידאה הוא דהא ר"י ור"ש פליגי עליה. ועיין ריש ה' ק"ס:

פ"ז הלכה א בב"מ קשיא לי דבפי"ט מסנהדרין נראה מדברי רבינו שאינו לוקה. עי' ברכת הזבח:

פ"ט הלכה א בב"מ ומ"ש מפי השמועה למדו וכו'. בספרי פ' קרח והזר הקרב יומת לעבודה עונש שמענו אזהרה לא שמענו ת"ל וזר לא יקרב אליכם. וכ"ה בזבחים (דף ט"ז):

הלכה ד במל"מ אינו יודע דאמאי השמיט רבינו הא דקתני בברייתא דיומא (דף כ"ד) גבי זר המעלה ע"ג המזבח דחייב בין דבר כשר ובין דבר פסול כל שאם עלה לא ירד. ולפ"ג דברייתא זו אתיא כלוי דמחייב אף בתרומת הדשן אע"פ שאינה אלא עבודת סילוק ולא קיי"ל כוותיה בזה מ"מ בהאי דינא דמחייב אף מקטיר דבר פסול שאם עלה לא ירד לא מלינו מי שחולק בזה ע"כ. ויש לי לייבב דעת רבינו בטוב טעם דנראה דהך מילתא במחלוקת שנויה והך ברייתא דיומא לאו דכ"ע היא אלא דוקא אליבא דלוי מיתניא דכיון דס"ל דחייב זר בעבודת סילוק מבחוץ ומבואר בסוגיא שם דהיינו מדרשא דקרא דכתיב ועבדתם עבודת מתנה וגו' והזר הקרב יומת ודריש ועבדתם עבודה תמה ולא עבודה שיש אחריה עבודה עבודת מתנה ולא עבודת סילוק ולמבית לפרכת הוא דעבודת מתנה ולא עבודת סילוק אבל בחוץ אפי' עבודת סילוק נמי מחייב כגון בתרומת הדשן ומשמע דלא ס"ל הא דאיתא בספרי קרח דיליף לפטור זר מעבודה שאינה תמה מק"ו דבעל מום ואיהו יליף ליה בתורת כהנים פרשת אמור מדכתיב לחם אלהיו לא יגש להקריב מה לחם מיוחד שהוא משום עבודה וכו' ופירשו דהיינו שהוא עבודה תמה וכמ"ש לעיל בפ"ו. וכוונת הברייתא היא דלחם היינו הקטרת אימורים וכדאיתא בספרי שנתם להמי אלו האימורין והקטרת אימורין הוי עבודה תמה. ומיניה ממעט דאין חיוב בעבודה שאינה תמה. והך תנא לא ס"ל דרשא דועבדתם משום דאיצטריך ליה לדרשא אחרינא בפסחים (דף ע"ג). אבל סוגיא דיומא דיליף מועבדתם למעט עבודה תמה לא ס"ל לקך דרשא דספרי וכיון דלוי לא ס"ל להספרי והת"כ מש"ה מצי לחייב זר בעבודת סילוק וגם מעלה דבר פסול דאילו להתנא דהספרי והת"כ דילפי מלחם אלהיו ע"כ לא מצי לחייב דבר פסול דלחם אלהיו כשר משמע. וגם לא מחייב בעבודת סילוק גם בחוץ כיון דבעי דומיא דלחם דהיינו הקטרה. והשתא א"ש דרבינו לטעמיה שהעתיק בסוף הל' תרומות להכיא דפסחים וא"כ ע"כ ס"ל כהספרי והת"כ דבעינן דומיא דלחם שראוי להקרבה לכתחילה ודוקא אליבא דלוי מחייב דאיהו לא בעי דומיא דלחם שהרי מחייב בעבודת סילוק בחוץ. ולפטור עבודה שאינה תמה יליף מועבדתם. אבל רבינו דלא יליף מועבדתם וגם פוטר בעבודת סילוק ובעי דומיא דלחם לדידיה ליכא לחיובי למעלה דבר פסול ומש"ה השמיט רבינו לברייתא דיומא:

הלכה ז הדלקת נרות כשרה בזרים. יש לי להביא ראיה לזה מסוגיא דיומא (דף כ"ד:) גבי הא דקאמר ר' זירא יש לך עבודה שכשרה בלילה ופסולה בזר ופריך עלה והרי איברים ופדרים ומשני סוף עבודה דיממא הוא. והשתא הל"ל מהדלקת נרות שהיא עבודת לילה ופסולה בזר אלא ש"מ דקושטא דכשר בזר. ואין לומר דהדלקה היא סוף עבודה דיממא משום דדישון המנורה הוא תחלת ההדלקה וכמ"ש התוס' ביומא שם בד"ה אין זה חייב כו' דלא משמע הכי במנחות (דף פ"ט ע"א) ועיי"ש בתוס'.

ובלא"ה דברי תוס' הנזכר תמוהים כמ"ש מהרש"א אלא העיקר כפי' הי"מ שם:

הלכה י הטמא ובעל מום ושלא רחץ ידיו ורגליו ששמש במקדש אין חייבין אלא על העבודות שהזר חייב עליהן מיתה ועל שאר עבודות באזהרה. ועיין בכס"מ שפירש כוונת רבינו דה"ק אין חייבין כל חד כדאיתיה טמא ושלא רחץ ידיו ורגליו מיתה ובע"מ מלקות אלא על עבודות שהזר היה חייב מיתה. ולפ"ז צריך לימוד דמניין לו לרבינו לומר דבעל מום קיל מכלהו ופטור אף ממלקות בעבודות שאין הזר חייב מיתה. ודברי הרי"ף שהביא הכס"מ בסמוך שכתב דיליף מזר שאין חייב אלא בעבודה תמה ועבודת מתנה כו' אין מספיקין כלל דהא בזר גופיה איכא חיוב מלקות מיהא בכל עבודות. ונראה שלמד כן רבינו מהא דתניא בפ"ק דזבחים (דף כ"ג) קבלוהו פסולין אין חייבין עליו ופירש"י דבעינן עבודה תמה שאין אחריה עבודה. משמע דבכל הפסולין קאמר שאין חייבין חיובן כל אחד כדאיתיה אלא על עבודה תמה כו' וא"כ בעל מום שחיוביה לעולם אינו אלא ארבעים אינו חייב כלום בעבודה שאינה תמה כו'. ועיין במ"ש המ"ל פ"ב מהל' תמידין בזה. ושוב מצאתי ראיה לזה מהא דאיתא בספרי פ' קרח הובא בילקוט שם בפסוק והזר הקרב יומת לעבודה או אינו אלא לעבודה ושלא לעבודה אמרת ומה בעל מום שלא ענש בו מיתה לא ענש בו אלא לעבודה זר שענש בו מיתה אינו דין שלא לענוש בו אלא לעבודה ע"כ. ולפ"ז כיון דיליף זר מבעל מום משמע דבעל מום נמי אינו חייב אלא בעבודה שהזר חייב ולא חמיר מיניה:

הלכות איסורי מזבח פ"א

הלכה ד אם הקדים בעל מום ושחטו וזרק דמו והקטיר אימוריו לוקה ארבע. וכתב הכס"מ בית לתמוה דהא רבא דאמר הכי פ"ק דתמורה איתותב מברייתא דקתני דחייב חמש דהיינו משום דס"ל דחייב ב' על הקטרתו משום כל מקטירו כולו ובל תקטירו מקצתו ואיך פסק כרבא הא לא אשכחן תנא דפליג עלה דהכיא ברייתא. והנה כבר הקדימו בקושיא זו הרמב"ן בס' המצות. ובטו"ח שמן רוקח ח"ב כתב לייבב דעת רבינו ע"פ שיטת רש"י בס"פ כל שעה דמוכח לפי דבריו דאיכא תנא דס"ל כרבא דאין לוקין על לאו שבכללות. ואין זה נכון דברי רבינו גופיה אינו מפרש שם כפירש"י כמ"ש הלח"מ בפ"י מהל' קרבן פסח ע"ש. אלא י"ל דע"כ איכא תנא דס"ל כרבא מהא דתניא בפ"ק דכריתות (דף ד') גבי אכל חלב שור וכשב ועז אינו חייב אלא אחת ומפרש טעמא דקסבר אין לוקין ב' אלאו שבכללות וא"כ ק"ו שאין לוקין שתים גבי מקטיר בעל מום. שהרי גבי חלב שור וכשב ועז איכא מינן מחולקין ואפ"ה אינו לוקה שתים משום דשם חלב אחד הוא וכמ"ש התוס' בב"מ (דף קט"ו) ובמנחות (דף כ"ח:) וא"כ כ"ש גבי הקטרת בעל מום דאינו אלא שם אחד וגם גוף אחד דאינו חייב אלא אחת:

הלכה י המקדיש בעלת מום למזבח אף שלוקה ה"ז נתקדשה כו'. עיין ס' מעכ"ק פט"ו הלכה ו':

פ"ג הלכה ד בב"מ ואיני יודע למה השמיט רבינו שמתה אמו. עיין ספ"ו דבכורות:

הלכה יא נמצאו כל האסורין למזבח הרי כן י"ד ואלו הן מום כו' וכלאים. והא דלא קחשיב נדמה, כתב הכס"מ לעיל דין ס' שהוא בכלל כלאים והמ"ל והלח"מ כתבו שהוא בכלל בעל מום. ול"נ דהעיקר כדברי הכ"מ דלפ"ד הלח"מ והמ"ל תקשי מ"ש רבינו בהל' בכורות ספ"ו גבי מעשר בהמה דהכל נכנסין לדיר להתעשר וקחשיב הוך מן הכלאים והטריפה ויוצא דופן ומחוסר זמן ואמאי דילג התם נדמה שאינו נכנס לדיר להתעשר כמ"ש התוס' שלהי בכורות וכמ"ש בגמרא דספ"ק דבכורות (דף י"ב) והתם אין לומר דהוא בכלל בעל מום שהרי בע"מ נכנס לדיר להתעשר אלא ע"כ שנדמה הוא בכלל כלאים. אך דברי הכ"מ שכתב בשם הרי"ק בענין יתום לדעת רבינו הוא תמוה שהוא נגד דברי רבינו עצמו בהל' בכורות:

בכ"מ ומשום דקי"ל דה"א לגמרי השמיטו רבינו. וע"ע ספ"ז דבכורות:

פ"ה הלכה ט אין מביאין מנחות ונסכים מן הטבל וכו' ואם הביא לא נתקדשו להיות ראויין לקרבן אבל נתקדשו להפסל. וכתב הכ"מ והלח"מ דמשמע כן

לרבינו

לרבינו מסברא דהא דמי ואם סבירא פסול הייט בקדשים שנפסלו. ואישתמיטתיהו שהוא מ ואר להדיא בסוגיא דזבחים (דף פ"ח ע"א):

פ"ז הלכה ג במל"מ לא אסר משום לא תשחית רק לקצץ האילן עצמו משרשו אבל לקצץ ענפים והריות לא ידעתי היכא רמיזא איסור זה. ועיין בדברי רבינו בפירוש המשנה דספ"ד דשביעית ובדברי התוס' דברכות (דף ל"ו:) דיש להוכיח מדבריהם דגם בענפים איכא איסור דבל תשחית דאל"כ לא הוי ק"ל גבי שביעית דמאי דאסרינן משום הפסד פרי היינו קציצת ענפים:

הלכות מעשה הקרבנות פ"א

הלכה א במל"מ איט יודע מהו עבודה גדולה שמברך עליה. ולדידי היינו אותה שאין אחריה עבודה שזר חייב עליה וכדאמר במנחות דכל מצוה שעשייתה גמר מברכין עליה. ומ"ש המ"ל בנוסח הברכה עיין תוספתא דברכות:

הלכה ד ואין הצבור מקריבין אשם לעולם ולא עוף. בכ"מ הראה מקורו לסך דלא עוף בת"כ ואם מן העוף יחיד מביא עוף ואין לבור מביא עוף. והנה שהם ולא ביאר מהיכן משמע ליה למעט ניבור מההיא קרא. אמנם גם בגמרא בפ"ק דמנחות (דף ה') הביאו ברייתא דתני נה מילתא דאיתא במנחות ולא בעופות וקחשיב לבור. ושם הביא רש"י ההיא דת"כ ומבואר דמדכתיב גבי עוף קרבנו דרים היחיד מביא עוף ולא הצבור וכ"כ רש"י בפ"ק דשבועות (דף י"ג):

הלכה יח ואם היה הקרבן ממין הכבשים מוסיף על אלו שאליה תמימה עם הכוליות מן השדרה. עין בכ"מ שכתב ומשמע לרבינו שלא מיעט בת"כ אלא שלא יטול כל השדרה אבל יטול עם האלים הוליות מן השדרה. ויש להביא ראיה לזה דהכי מוכח בפ"ק דחולין (דף י"א):

פ"ב הלכה א ומנחת נסכים כולה נשרפת ע"ג מזבח החיצון. כתב הכ"מ שהרי לא מליגו שתהא נקמצת. ועדיפא ה"ל לומר דבפ' בתרא דמנחות (דף ק"ג) אמר להדיא דמנחת נסכים אינה טעונה קמיצה. וכ"מ במתני' דזבחים (דף מ"ב) דקתני שא"ה עליה משום פגול משום דאין לכן מתירין:

הלכה יג אין מביאין נסכים אלא מן החולין לא יביאם לא מן התרומה. הכ"מ הראה מקום למתני' דס"פ התודה אבל שם לא הוזכר תרומה. אלא איתא בתוספתא דשקלים ומעילה:

הלכה טו כשם שהקריבו הנשיאים בחנוכת המזבח דברים שאין כמותן לדורות וכו' וכן קרבנות שהקריבו בימי עזרא שבאים מחטאי מלואים היו ואין נוהגין לדורות. ועיין בלח"מ שכתב לדעת רבינו הא דמנחות דמסיק מלואים הקריבו בימי עזרא כהך שהקריבו בימי משה לאו אקרבנות שכתובים ביחזקאל קאי למימר שהקריבום בימי עזרא דז"א דאותן דיחזקאל אינן אלא עתיד בימי מלך המשיח הלא קאי על אחר קרבנות שהקריבו בימי עזרא שאינן נוהגין לדורות ובא לומר דכי היכי שהקריבו בימי עזרא שאין לדורות ה"נ הקריבו לעתיד. ולכאורה הוא דחוק דהיכן מלינו שהקריבו בימי עזרא מה שאין נוהג לדורות וגם מה שאינו ביחזקאל. אמנם הדבר מתבאר מהסוגיא דגמרא בספ"ק דהוריות (דף ו') דמסיק התם אקרא דכתיב בעזרא סימן ח' הבאים מהשבי בני הגולה הקריבו עולות וגו' פרים י"ב על כל ישראל אילים צ"ו כבשים ע"ז לפירי המאת שנים עשר הכל עולה לה'. ופריך הכל עולה ס"ד הא לפירי חטאת היו אלא הכל כעולה שאינה נאכלת ומסיק דהוה הוראת שעה. וכן כל הקרבנות היו הוראת שעה והיינו שאין כיוצא בהן לדורות אלא בתורת מלואים הקריבום הבאים מהשבי והיינו דנקט רבינו הבאים מהשבי דכוונתו לאך קרא דעזרא דכל הכתוב בההוא קרא דהבאים מהשבי היו מלואים שאין נוהג לדורות כיוצא בו. ובפרט חטאות שיהיו כעולות שאינן נאכלות וגם שלא על חטא כשאר חטאות:

פ"ג הלכה יא אין סומכין אלא בעזרה ואם סמך חוץ לעזרה חוזר וסומך בפנים. הכ"מ לא הראה מקורו והוא ברייתא ערוכה בתורת כהנים והביאוה התוס' ביומא (דף מ"ה:) ד"ה ס"א: ואם היה בעל הקרבן עומד בחוץ והכניס ידו לפנים וסמך סמיכתו כשירה והוא שיסמוך בכל כחו. כתב הרב בעל כ"מ שהוא מדאמר רב יוסף בזבחים כל הסומך ראשו ורובו מכניס מ"ט כל כחו בעינן. ואינו מכוון דהא רבינו לא פסק כרב יוסף במאי דאמר ראשו ורובו מכניס רק בהכנסת היד סגי ועיין בלח"מ בסמוך ובפ"ד מהל' מחוסרי כפרה. וא"כ הקשי דמנא ליה דבכל כחו בעינן. אלא נראה שיצא לו זה לרבינו ז"ל מהא דס"ב דחגיגה (דף ט"ז) דדייק כמי ב"ש מדר' יוחנן הכי דסמיכה בכל כחו בעינן. וכס' לרור החיים הקשה דאמאי פסק רביט דלא כרב יוסף דזבחים וגם הוא העלים עין מהסוגיא דפ"ב דחגיגה דאזלא דלא כוותיה דמשמע התם דבעזרה נשים מני לקיומה למצות סמיכה ע"ש ואליבא דרב יוסף לא משכחת לה אלא ע"כ כמ"ש רבינו. וכ"מ בסוגיא דפסחים (דף ס"ע ע"א) כמ"ש התוס' שם. וא"כ א"ש מ"ש רבינו ואם עבר השמש וסמך סמך דמ"מ לא הוי רק ביאה במקצת ולא הוי ביאה לטומאו. והתנס נדחק בזה בנודע ביהודה מהדורא תניינא הי"ד סי' י"א ע"ש:

פ"ה הלכה ד בב"ם ומ"מ מ"ש רבינו אפילו אחורי ההיכל צריך למגד מניין לו. עיין בכס"ז:

פ"ו הלכה ז ומילוי דם חטאת העוף מעכב. עיין בלח"מ שתמה על רבינו דכיון שפסק דמילוי מעכב איך כתב בהל' מעילה דכיון דהוזה דמה מוליא מידי מעילה דמנ"ל דאימא דכיון דמילוי מעכב עדיין אית בה מעילה. ויש לי ליישב דילא לו לרבינו מהא דזבחים (דף מ"ד) גבי לוג שמן של מצורע דלרבנן דקי"ל כוותייהו הזריקה דדם מוליא מידי מעילה אע"ג דעדיין אסור באכילה מה"ת כמ"ש בהל' מחוסרי כפרה:

פ"ט הלכה ו שוחט וזורק הדם ומפשיט ומוליא האימורים ואח"כ מנתח הבשר. הכ"מ לא הראה מקור לזה והוא מימרא דרב חסדא אמר אבימי בפ"ח דמנחות שלא ינתח בשר קודם שיטול אימורים:

הלכה ו ואם היה הקרבן תודה לוקח מן הלחם הבא עמה אחד מעשרה ומניחו עם החזה והשוק והאימורין למעלה ומניף הכל. הכ"מ קילר בכאן שהראה מקום לכא דתניא במנחות (דף ס"ב) גבי תנופה וכל מקום שיש להם הלחם מלמעלה. ואינו מספיק דהא אמר התם היכא אמר רב פפא במלואים. אבל כבר כתב רש"י ז"ל בפ' התודה (דף ע"ח) דעיקר מילתא נקט משום דמתנואים ילפינן דהש"ג מתרגין שם (דף ע"ט) אבל ה"ה לחם דתודה בעי תנופה עם החזה והשוק והאימורים והוא מלמעלה ע"כ.

וכא דאמר בפ"ב דמנחות (דף מ"ו) דתודה ולחמה לא הוזקקו זה לזה בהמפה הייט כל הלחם הבא עמה אבל התורם ממנה הוזקק:

הלכה יד היה בעל התודה כהן הרי שאר הלחם נאכל לבעלים שאין הלחם קרוי מנחה. הכ"מ לא הראה מקור לזה והוא במנחות (דף מ"ו:):

הלכה יז כיצד הוא הלחם שמביא עם התודה לוקח עשרה עשרון סלת. הכ"מ הראה מקום למתניתין דר"פ התודה אבל שם לא נזכר סלת. אלא הוא מבואר בזבחים (דף נ') סלת מורבכת למדנו לרבוכה שבאה סלת. חלות מניין ת"ל חלות הלות. רקיקין מניין ת"ל מלות מלות וכ"ה בת"כ פ' לו. ודע דכי היכי דאיט מביא קמח ה"ה שאינו לוקח חיטין אלא דוקא סלת מן התגר ורק לחם הפנים הותר ליקח חיטין מפני שהתורה חסה על ממונם של ישראל שעולה לדבר גדול והוא תדיר והוא מבואר בס"פ אלו מנחות (דף ע"ז). ובטורי אבן לחגיגה (דף כ"ד) כתב דכל שכן דאסור להביא מנחה מחיטין שלו שגדלו ברשותו:

פ"י הלכה ג בבכ"מ ומ"ש ואם נאכלו בהיכל נאכלו כו'. בפ' ק"ק (דף ל"ו) נ"ל (דף ס"ג):

הלכה י ומותר לאכול את הקדשים בכל מאכל ולתת לתוכן תבלין של חולין אבל לא תבלין של תרומה. במשנה דס' כל התדיר איפלגו בזה ר"מ ור"ש ופסק רבינו כר"מ. ומ"ש הלח"מ דלריך טעם למה פסק כר"מ לגבי ר"ש י"ל ע"פ מ"ש הכ"מ בפ"ה מהל' שמיטה ויובל דכיון דבפרק מי שהוליאוהו מספקא לן הלכתא ועלתה בתיקו פסק לחומרא. והלח"מ אזיל לטעמיה בפי"ד מהל' שמיטה שלא כ"כ לדעת רבינו אבל אין דבריו נכונים וכמ"ש שם:

הלכה יז ואשה ואנדרוגינוס אין חולקין בקדשי מקדש. היא תוספתא ערוכה בס"ב דבכורים וא"ל למ"ש הכ"מ. ומכאן ראיה למ"ש רבינו לעיל דיראה לו דאנדרוגינוס אוכל בקדשים קלים. ויש עוד להביא ראיה מהא דאיתא במכילתא פ' בא במכסת נפשות למה נאמר לפי שנאמר איש אשה טומטום ואנדרוגינוס מניין ת"ל נפשות ריבה. ואי היכא דאינו אוכל היאך מרבה ליה גבי פסח שלא בא אלא לאכילה. וא"ם דאכתי קשה דאיך נקט טומטום דאינו אוכל כלל בקדשים, י"ל דקושטא דשמי מהתם טומטום וכדאמר בסוגיא דספ"ה דבכורות על כמה ברייתות וע"ש. ועוד י"ל דמשכחת לה טומטום שיאכל ולא יבא בו משום ספק ערל כגון שמתו אחיו מחמת מילה. ולפ"ד ר"ת שכתבו התוס' בחגיגה (דף ד':) משמע דערל כזה אוכל אף בפסחים. ואף לפמ"ש בס' מעין החכמה דר"ת מודה דבפסח לא אכל מ"מ כתב דלר"ע אוכל בפסח מדקאמר בר"פ הערל דא"ל למגמר תרומה מפסח ואי הוה אסור בפסח הרי לריך למגמר לאסור ערל שמתו אחיו אלא ש"מ דגם בפסח סבר דאוכל וא"כ י"ל דהמכילתא כוותיה אתיא:

פי"א הלכה ז נכנס בשר קדשים קלים להיכל הרי זה כשר. עיין פ"י הלכה ג':

פי"ב הלכה ז כל המנחות הקריבות לגבי מזבח טעונות שמן ולבונה לוג שמן לכל עשרון כו'. כתב הכ"מ פלוגתא דתנאי במשנה ס' שתי מדות ופסק כת"ק ולא כראב"י משום דקראי מסייעי לת"ק. ודברים אלו א"מ אלא י"ל דבפ"ב דמנחות (דף ק"ו) מוקי רב אשי פלוגתא דרבנן ורב דהתם בפלוגתא דת"ק ורבי אב"י ורבנן כת"ק ורבי כראב"י. וקי"ל דאין הלכה כרבי מחביריו:

פט"ז הלכה יג במ"ל ד"ה ומ"ש וכו'. ודברי הר"י קורקוס שהביא מרן לריכים תלמוד. וכבר תמה עליו בכס"ז במנחות (דף ק'):

הלכה יד בב"מ ד"ה והלבונה הבאה בפני עצמה נותן עליה מלח מתבאר מתוך מ"ש בספ"ה מהל' איסורי מזבח. הוא מבואר להדיא במנחות (דף כ' ע"א) ודוק:

בלח"מ וא"כ כיון דהסם פסקינן כרבנן דאית להו דון מינה ואוקי באתרא למה פסקינן הכא דלא כרבי. עיין בכס"ז ול"ק:

פי"ז הלכה ז בלח"מ ועם זה באו דברי רבינו ז"ל על נכון כו'. עיין בכס"ז:

פי"ח הלכה יא בלח"מ ודרך זה היא דרכו של הר"מ ז"ל בהשגות. נ"ל של הר"א: שם אבל לפי דרכו של רבינו ז"ל. נ"ל של הר"א ז"ל: שם א"כ משמע בהדיא דלא' להוציא שעיר המשתלח אתי. וכ"ה בכס"ז: שם וברייתא חייבה אהר וידוי. נ"ל קודם וידוי:

הלכות תמידין פ"א

הלכה ה ואיברין ואימורין שלא נתאכלו כו' מהפכין בהן כל הלילה עד הבקר שנאמר כל הלילה עד הבקר. הרב כ"מ לא הראה מקורו והוא מתבאר ממ"ש פ"ו מהלכות מעה"ק הלכה ו' ע"ש:

פ"ב הלכה יא אימתי תורמין הדשן בכל יום משיעלה עמוד השחר. כתב הכ"מ שהוא במשנה ספ"ק דיומא. הנה במשנה ליתא כלל שיעור זה דעמוד השחר אלא בקריאת הגבר או סמוך לו כו'. גם מ"ש הלח"מ דמשמע לרבינו דהיינו שיעור עמוד השחר הוא תמוה דבגמרא שם איתא בהדיא דקרא גברא היה בלילה ומפני כך קולו היה נשמע ביותר מביום ומשמע דהוי בלילה ממש. וכן התוס' ביומא (דף ל"ג ע"א) כתבו דתרומת הדשן עיקר מלותה רק בלילה. אמנם יש סעד לדברי רבינו מסוגיא דרפ"ב דיומא (דף כ"ב) דקאמר מעיקרא מ"ש לא תקינו רבנן פיים לתרומת הדשן ומשני מעיקרא סבור כיון דעבודת לילה היא לא חביבא ופריך והרי איברים ופדרים דעבודת לילה היא ותקינו לה רבנן פיים. ואי איתא דתרומת הדשן לכתחילה בלילה בכל יום הרי לא דמי לאיברים ופדרים דמלותו לכתחלה ביום ואפילו בשבת כדאיתא בפסחים (דף ס"ח) וש"מ דגם תרומת הדשן מלותה לכתחלה ביום:

ועפ"ד רבינו י"ל קושיית התוס' בזבחים (דף כ"א) דהיאך היו עושין מה"ד בלילה לרבי דס"ל דלילה פוסלת בקידוש ידים ורגלים די"ל דקושטא דלרבי היו תורמין משעלה עמוד השחר והנהו משניות דתנן שהיו תורמין קודם עה"ש אתיין כמ"ד דאין לילה פוסל קידוש וכה"ג כתבו התוס' שם. ועוד יש להביא ראיה לדעת רבינו דבטורי אבן ספ"ב דמגילה הקשה דאמאי לא קאמר דזה הכלל דקתני התם דבר שמלותו בלילה כשר כל הלילה אתא לאתויי תה"ד. אמנם לפ"ד רבינו א"ש דהרי כשרה ביום:

הלכה יב כיצד תורמין כו'. כתב המשנה למלך שאינו יודע למה השמיט רבינו הא דאיבעיא לן ביומא (דף כ"ד) תרומת הדשן בכמה ומסיק דתני ר"ח דילפינן והרים והרים ממנחה דשיעורה בקומץ. ול"נ דרבינו דחהו מהלכה משום דקי"ל דלא ילפינן גז"ש אי ליכא למילף היקש בדומה לגמרי וכמ"ש תוס' בחולין (דף ע"ח):

פ"ג הלכה י דישון המנורה והטבת הנרות בבקר ובין הערביים מ"ע כו' והדלקת הנרות היא הטבתם. יש לי להביא ראיה לרבינו שגם בבקר היה מדליק את המנורה מהסוגיא דיומא (דף כ"ד) דפריך זר שסידר את המערכה פירש"י בקינה את הנרה ליחייב ומשני איכא נתינת פתילה ולאו עבודה תמה היא ופריך נתן שמן ליחייב ומשני איכא הדלקה, ואי איתא דבשחרית ליכא הדלקה אכתי תקשה דאם נתן שמן בשחרית ליחייב:

הלכה כ כהן שהקריב מחצה בשחרית ומת או נטמא או נולד לו מום ומינו כהן אחר תחתיו לא יביא כו' חצי עשרון של ראשון אלא מביא עשרון שלם. הכס"מ לא הראה מקור להך דנטמא או נולד לו מום. ונראה שזה יצא לו לרבינו ז"ל מהירושלמי ספ"ז דשקלים ע"ש. עוד יש להוכיח כן מהא דתנן פ"ג דהוריות (דף י"ה:) אין בין כהן המשמש לכהן שעבר אלא פר יוה"כ ועשירית האיפה שמביא כהן המשמש משלו ולא של ראשון העבר מחמת מום וכה"ג. וזה מתבאר ממ"ש רבינו פט"ו מהל' שגגות הלכה ז' וע"ש. ומ"ש על פירוש רבינו שם בלח"מ כבר תירץ בשו"ת ז"א חשן המשפט סי' כ"א ע"ש:

פ"ד הלכה ה במל"מ ורבינו ז"ל שפסק מי שזכה בתרומת הדשן זכה במחתה לא אתי לא כמר ולא כמר, וכ"ה בכה"ז:

פ"ח הלכה יא ושתי הלחם נאכלות אותו היום וחצי הלילה כבשר קדשי קדשים. הכ"מ לא הראה מקומו והוא בתוספתא דזבחים:

הלכה יז בבכ"מ ומה שכתב ואינם חייבין להקריב השאר למחר וכו'. עיין פ"א ממעס"ק:

פ"ט הלכה י מנחת כהן קודם למנחת חוטא וכו'. וכתב הכ"מ שהוא בתוספתא דזבחים. והכי איתא נ"כ בירושלמי שלהי הוריות קרבן איש קודם לקרבן אשה כו' עי"ש:

הלכות פסולי המוקדשין פ"א

הלכה לד בלח"מ ע"כ יש לתמוה על רבינו ז"ל שכתב לקמן בפי"ג קמץ את המנחה כו'. ואיך כתב כאן דהיכא דנשאר פחות מכזית אם זרק לא הורצה. וכ"ה בברכת הזבח בזבחים (דף ק"ד):

הלכה לו וכל דד"ק א"מ טומאה כלל. עיין בכ"מ מה שהקשה מפ' כ"ל. ובעל ל"ד בזבחים היזק הקושיא ודחה דברי הלח"מ ע"ש. ואישתמיט לכלהו מ"ש רבינו בפירוש המשנה פ' כ"ל ובסוף עדיות דכל הני משניות דתני בהו טומאה בדם נשנו קודם עדות יוסי ע"ש. ועיין בס' פאר הלכה וכ"מ בפירושו ספ"ח דזבחים ע"ש. ועיין בס' בה"ז ועיין בנ"ק פ"ד דזבחים:

במל"מ וכל דם הקדשים כו'. עיין בפ"י מהלכות ע"א ובס' בה"ז. והקדימו הלח"מ:

פ"ב הלכה טו בבכ"מ וכתב הר"י קורקוס ז"ל כו' ודבריו אלו צ"ע. עיין בס"ז:

פ"ד הלכה א בבכ"מ ומ"ש וכילד כן מתום וכו' פ"ק דע"ז. קידושין (דף ל"ה) והעתיקו רבינו לקמן בפרק ו':

הלכה ג בלח"מ לכך נראה להגיה לשון רבינו ז"ל כמו שהגיהו הרב כ"מ. אבל מ"מ מה שהגיה פירש"י ז"ל על רבינו ז"ל אינו נאות כו', ועיין בס"ז:

פ"ה הלכה ח מותר לחמי תודה כו' ירקב. כתב הכ"מ שהוא נלמד מדין מותר לחמיו של נזיר דאיתא בירושלמי. ורואיתי להרב ברכת הזבח בפ"ב דמנחות שכתב דאישתמיטתיה להכ"מ סוגיא מפורשת שם (דף ק"ח). אבל זה דבר שאין הדעת סובלת לומר כן שהרי בתחילת הלכה זו הראה מקום לאותה סוגיא ואיך יצא נשמט ממנו בסוף כ"ד. אבל הכ"מ הוא דקשיא ליה קושיית הלח"מ דנראה דרבה התם חולק על ר' הושעיה וכו' וע"כ הוצרך ללמוד מהירושלמי דלחמי נזיר דמזה י"ל דר"א מודה לרבה. גם מ"ש רבינו דמותר עשירית האיפה ירקב היתא בירושלמי דעירובין ס"ו דר' יוחנן אמר יוליכם לים המלח ור"א יפלו לנדבה:

פ"ו הלכה יט נתערבו אחר שנשחטו בפסולי המוקדשין או בחולין שנשחטו בעזרה תעובר צורתן ויצאו לבית השריפה. כתב הכ"מ שהוא נלמד מדאיפלגו באיברים שנתערבו באיברי בעלי מומין כו' ופסק כרבנן. וה"ל לזה שהרי דברי רבינו דכאן הם תוספתא ערוכה בפ"ח דזבחים:

פי"א הלכה יד נגלה במים כשרה לא נאמר תרבה אלא משמן. הכ"מ לא הראה מקורו והוא פלוגתא דר' אילעי ור"י בר אבדימי ופסק כר"י בר אבדימי. ונראה דטעמו משום דהוא מהרי דגמרא שפי מר' אילעי. אבל מ"ש בס' ברכת הזבח א"מ כמ"ש בפי"ג דמעס"ק ע"ש:

הלכה כ בבכ"מ ומ"ש ואם הקטיר הורלה תוספתא בפ"ד דמנחות. ועיין פסחים (ריש דף ע"ח):

פט"ו הלכה א במל"מ ומ"מ נ"ל דכי היכי דאינו פוסל ה"נ עולה לבעלים ומי שעיין היטב במ"ש תוס' רפ"ק דזבחים ד"ה כל הזבחים יראה כמ"ש, וכ"מ בתוס' (דף ז' ע"א):

הלכה ג ובמנחת חוטא הוא אומר מנחה היא. נ"ל חטאת היא:

פט"ז הלכה ז במל"מ וא"כ איך כתב רבינו בשעת קמילה הקומץ וליקוט הלבונה וכו'. עיין בס' בה"ז:

פי"ז הלכה ג במל"מ הרי דלר"ש בהולכה שא"א לבטלה חשיב עבודה וה"ה לקבלה אצבע וצ"ע. עיין מ"ש הל"ק:

פי"ח הלכה יב אדם טהור שאכל כזית מקדשים שנטמאו לוקה. אחד קדשים שנטמאו לפני כפרה או לאחר כפרה. הכ"מ לא הראה מקור לזה. והוא בברייתא במנחות (דף כ"ה) ובמ"כ ס' לו סוף פרק י"ג והטעם מפני שהלין מרלה ומש"ה חשיב מותר לטהורים מש"כ בשאר פסולין דקודם זריקה:

הלכה טז בבכ"מ ומייתי לה בפ' כל הפסולין (דף ל"ה:). ליתא שם אבל מבואר כן בסוגיא דס"פ כ"ש (דף מ"ו:):

פי"ט הלכה ד במל"מ לא מצאתי דין היסח הדעת ברבינו. מה שרמז שמוכח ממ"ש כאן דבעי עבור צורה מ"מ דפסול טומאה הוא השיב עליו הצל"ח בפסחים דגבי נאבד ולא ידע אדם ממנו ל"ש היסח הדעת אא"כ שיודע והסח דעתיה מיניה.

וסברא זו כתבו ג"כ התוס' ברפ"ג דחגיגה. וסיים שם הצל"ח בצריך תלמוד שהשמיט רבינו דין היסח הדעת. ואני הומר דיש ללמוד כן ממ"ש בפ"ב מהלכות בית הבחירה דפסולי חטאת העוף טעונין עבור צורה ודוק:

הלכה ה אע"פ שהשלמים אסורים באכילה מתחילת ליל ג' אין שורפין אותן אלא ביום בין בזמנו בין שלא בזמנו. הכ"מ הראה מקום לפרק איזהו מקומן ולריש פסחים אבל שם לא נזכר מ"ש רבינו בין שלא בזמנו אלא הוא מבואר בפרק הערל (דף פ"ב):

הלכה כד הלבונה והקטורת והעצים אין חייבין עליהן כרת לא משום פגול ולא משום נותר ולא משום טומאת הגוף. עיין בכ"מ שתמה דמשמע דמשום טומאה עלמן חייבין עליהן ובגמרא איפלגו אמוראי בזה ורבא אמר מסתברא כמחלוקת בזו כך מחלוקת בזו מ"ט כיון דקרינן ביה והבשר אשר יגע בכל טמא אי אכל קריק ביה וטומאתו עליו ונכרתה פירוש ולכך לרבנן דמחייבי היינו אף בכרת ולר"ש דפוטר הוא אף מלאו דכיון דלא קרינן ביה וטומאתו עליו ונכרתה לא קרינן ביה אשר יגע בכל טמא לא יאכל. והשתא ה"ל לרבינו למפסק כרבא דבתרה הוא וצ"ם שנדחק לייסב. ול"נ די"ל דרבי דקאמר הכי אזיל לטעמיה דכה"ג אמר בפ' כ"ל (דף ע"מ) כל היכא דקרינן ביה אשר יגע בכל טמא לא יאכל קריק ביה טהור יאכל ולא טמא טומאה הגוף וכו' אבל ר"ח ור"י פליגי עליה דרבא התם ולית להו היקשא דאיתקים איסור דטומאת גוף לטומאת כו' לומר דליכא טוה"ג בלא טומאת בשר אלא ס"ל דאיכא איסור דטוה"ג אף היכא דליכא איסור דטומאת בשר ולדידהו ה"נ ס"ל כמ"ד דרבנן לא מחייבי רק בטומאת בשר ולא בטומאת גוף. וא"כ רבינו כאן אזיל לטעמיה דלא פסק כרבא דהתם בהלכות קרבן פסח ומש"ה לא פסק נמי כאן כוותיה דלא תליא זה בזה כנ"ל. ועיין בס' נחלת עזריאל פ"ב דחולין:

הלכות עבודת יוה"כ פ"א

הלכה ב וכן שאר העבודות של יום זה כגון הקטרת הקטורת של כל יום והטבת הנרות הכל עשוי בכהן גדול. כתב הכ"מ נראה דמשמע ליה הכי מדתנן בפ"ק דיומא כל ז' הימים הוא מקטיר את הקטורת ומטיב את הנרות כו'. ובתוס' כתב כן שהרי משנה מפורשת היא בפ"ג דיומא (דף ל"א) נכנס להקטיר קטורת של שחר ולהטיב את הנרות, ובפ' בה לו (דף ע') תנן נכנס להקטיר קטורת של בין הערביים ולהטיב את הנרות:

פ"ג הלכה ד בכ"מ ובגמרא פ' דם השחיטה ובפ"ק דמנחות. ויותר מבואר בזבחים (דף מ'):

פ"ד הלכה א וצובר את הקטורת ע"ג הגחלים. כתב הכ"מ בברייתא (דף מ') וצוברה כדי שיהא עשנה שוהה לבוא וי"א מפזרה כו' ופסק כת"ק. ועדיפא הל"ל דהא אמרינן התם (דף נ':) תנן כמ"ד צוברה:

פ"ה הלכה א בלח"ם א"ו מוכח כדברי רש"י ז"ל דהיכל לר' יהודה כחון דמי. כ"מ ביומא (דף מ' ע"א) וזבחים (ק"ט ע"ב):

הלכות מעילה פ"א

הלכה ה שהחומש אחד מד' מן הקרן. נראה מדברי הכ"מ דרבינו למד מעילה דהוספה לבר מלגו מפדיון הקדש ומעשר. וה"ל דמבואר הוא ממתני' דכריתות (דף כ"ו) גבי המפריש ב' סלעים לאשם כו' וכמבואר בפירוש המשנה לרבינו שם. וכן מ"ש רבינו בפ"ז מהל' גזילה גבי גזל דהחומש הוא אחד מארבעה בקרן הוא מתבאר מהסוגיא דב"ק (דף ס"ה:) והכי היתא להדיא ברבה פ' נשא וה"ל למ"ש הכ"מ שם דלמד מהקדש ומעשר:

פ"ב הלכה י לוג שמן של מצורע כו' מזרק דם האשם לא נהנין ולא מועלין. ודע דאע"פ שאין בו מעילה לאחר שנזרק דם האשם מ"מ לוקה אם אכל ממנו קודם שנתן ממנו מתנותיו כאוכל קדשים קודם זריקה כמ"ש רבינו ספ"ד מהל' מחוסרי כפרה וכ"כ המ"ל בפי"א ממעשה הקרבנות בשם תוס':

הלכה יב העצמות שפירשו מקדשי קדשים לאחר זריקה אין מועלין בהן. וכתב הכ"מ דרבינו פוסק כר"א דאמר פירשו לאחר זריקה לא נהנין ולא מועלין. ויש לתמוה דבפ"י מהל' מעה"ק כתב ועצמות הנשארות מותרות כו' והיינו כר' יוחנן דאמר מה אבס עצמותיו מותרין אף כו' וכמ"ש שם הכ"מ בעצמו:

במל"מ עיין בס' הנזכר שהגיה עצמות העולה. נ"ל איברי העולה:

פ"ג הלכה א בבכ"מ וי"ל דלרבותא נקט קדשי מזבח וכ"ש קדשי בדק הבית. עיין בכה"ז:

שם ואע"ג דשנינהו חוקים שימוי דהיקי נינהו. עיין בס' בה"ז: **שם** וכה"ג קאמר דבדם אין זריקה מועלת. עיין בה"ז:

הלכה ט בבכ"מ ד"ה יצאו השירים וכו' הרי הדבר ספק אם יצאו ידי מעילה וצ"ע. עיין בה"ז מעילה (ז'):

פ"ד הלכה ב בהשגות ואולי יאמר משום דאינו ראוי לפדיון כו'. וכה"ג איתא (דף ל"ט):

פ"ה הלכה ו בבכ"מ ד"ה כתב הראב"ד כו' פירוש אחר שלא כפירושו. עיין בה"ז:

פ"ז הלכה ו במל"מ אלא דמדברי מרן בפ"ז מהל' מעילה נראה דגם דבר שי"ל מתירין אין לו ביטול מה"ת ודבריו צ"ע. וכ"ה בכה"ז:

הלכות קרבן פסח פ"א

הלכה א במל"מ ד"ה תנן כו'. וכן פירש רבינו עובדיה דאע"פ דזר מקריב בבמה אין טמא מקריב בבמה. עיין בכה"ז:

פ"ב הלכה יג במל"מ ונראה מדברי רש"י פ' לולב הגזול דלאו דוקא גז"ש דכל המקום נ"כ אין אדם דן חוץ מק"ו כו' וזה שיבוש. אבל בסנהדרין (דף ע"ג) פירש"י כן:

שם ד"ה תנן כו' וא"כ הלכה כר' יוסי דנימוקו עמו נגד ר"ש ונגד ר"י וכן כתב מהרי"ק. עיין בטור הדש:

פ"ד הלכה ב בבכ"מ ד"ה נטמא מקצת האיברים כו'. ומשמע לרבינו דבנטמא קצת הבשר עסקינן מדקתני אם יש כזית לכל אחד ואחד ודותק. עיין פסחים (דף פ"ב):

פ"ח

פ"ה הלכה ב בכ"מ ד"ה ומ"ש וכו' וכשנגע בו גאלם בפסח ראשון ולא עשה את השני חייב כרת, עיין בה"ז:

פ"ח הלכה י חשכו ותלהו ע"ג נחלים ה"ז צלי הם. וכתב הכ"מ ברייתא בפסחים (דף ע"ה) כשם רבי, ומשמע לרבינו דכיון דלא אשכחן מאן דפליג עליה נקטיק הכי, ועדיפא ה"ל למימר דאשכחן כהם ברייתא כרבי בתוספתא פ"ה וז"ל הפסח צולין אותו שלם ואין צולין אותו חתיכות רבה מנתחו ומטילו אבר אבר ע"ג גחלים. הרי דסברי נמי רבנן דגחלים ש"ד. ודע דהך דאבר אבר העתיק ג"כ רבינו לקמן בפ"י. והוא כפירוש התוס' בגמרא (דף ע"ד) דהתכו היינו לגמרי ודלא כפירש"י שלא הבדילו:

פ"ט הלכה ב בשר הפסח שיצא חוץ לחבורתו נאסר באכילה. וכתב הכ"מ ע"ז שהוא פשוט. וז"א שהרי כהוא תנא דברייתא דמייתי בפ' מי שהיה טמא (דף צ"ה) לית ליה הכי כמ"ש רש"י שם והובא בכ"מ עצמו לקמן בש"ס. אלא טעמו של רבינו הוא שפסק כברייתא דמייתי הגמרא בפ' כ"ל (דף פ"ה) דס"ל הכי משום דהש"ס פשיט התם היבעיא מינה. ועוד דהכי תניא נמי במכילתא פ' בא לא תוציא מן הבית מן הבשר חוצה חוץ לחבורה, אם הוציא עבר על המצוה שומע אני יהא כשר הדין נותן הואיל ושלמים קדשים קלים ופסח קדשים קלים אם למדת על שלמים שאם הוציא לחוץ פסלו אף הפסח אם הוציא לחוץ פסלו ע"כ. ומכאן יש ללמוד דהעיקר הוא מ"ש רבינו כאן ורש"י בפ' מי שהיה טמא דפסול ומלקות דיוצא בפסח הוא משום ובשר בשדה טרפה לא תאכלו דהא משלמים יליף ומההוא קרא נפקא לן יוצא דקדשים כדאיתא בר"פ המקשה והעתיקו רבינו בפי"א מהלכות מעשה הקרבנות. וא"כ יוצא דפסח נמי מההוא קרא הוא דלקי. וזה דלא כמ"ש רש"י בפ' כ"ל דמלקות דאכילת יוצא בפסח נפקא מלא יאכל כי קדש וגו'. ועוד דהא הוי לאו שבכללות:

פ"י הלכה טו בכ"מ ומ"ש ואין מבילין עמו. חגיגה תוספתא ס"ח. ובירושלמי איתא דר' זעירא יליף לה מקרא:

הלכות חגיגה פ"א

הלכה ד מי שלא הקריב ביו"ט ראשון כו' מקריבן בשאר ימות הרגל שנאמר שבעת ימים תחוג לה' אלהיך כו'. לא הראו מקורו והוא מהמכילתא פ' בא דר' יוסי הגלילי יליף התם מקרא דכתיב בפ' ראה גבי חג הסוכות שבעת ימים תחוג להביא שבעת ימי הפסח שטעון חגיגה או אינו מדבר אלא בחג כשהוא אומר וחגותם אותו חג לה' הרי חג אמור ומה ת"ל שבעת ימים תחוג להביא שבעת ימי הפסח שיטענו חגיגה ע"כ. וגם הסוגיא דחגיגה (דף י"ז) מסייע לרבינו וכמ"ש בספרי באר אברהם בחידושי שם:

הלכה ה לא הקריב בראשון בין בשוגג בין במזיד יקריב בשני וכל המאחר ה"ז מגונה ועליו נאמר מגני ממועד אספתי. הכ"מ לא הראה מקור להך דכל המאחר כו'. ונראה שיצא זה לרבינו מהא דאיתא בפ"ד דברכות (דף כ"ח) דמתרגם רב יוסף על קרא דנוגי ממועד אספתי תברא אתי על סנאיהון דבית ישראל על דאחרו זמני מועדיא דבירושלם. ומפרש רבינו דזמני מועדים היינו קרבנות ממש של הרגלים דחגיגה וראיה שאיחרו ולא הקריבו אותן בזמנן ביום ראשון. וכן מפרש מהרש"א שם ואע"ג דהגמרא מייתי לה התם על אחר תפלת המוספין מ"מ פשטיה דרב יוסף בקרבנות ממש איירי. וזה דלא כמ"ש התוס' שם דקרא לא משתעי ברגלים דאין שייך בהן לשון איחור שהרי אין להן תשלומין. דאין זה הכרח דנהי דקרבנות עלמן דמוספין אין להם תשלומין אבל קרבנות דחגיגה וראיה דרגלים שפיר יש להן תשלומין וא"כ י"ל דבהו משתעי קרא דשייך בהו לשון איחור ומינייהו שמעינן לתפלת המוספין שיש לה תשלומין ושייך בה ג"כ לשון איחור, ועיין בחגיגה (דף ו') דאיקרי פושע ומכאן ק"ל ע"ד המורי אבן הר"ס (דף ד':) דמשמע מדבריו דאין שום איסור למאחר החגיגה אחר יו"ט ראשון. והא דתנן מי שלא חג ביו"ט ראשון חוגג והולך כל הרגל ויו"ט אחרון של חג דמשמע דלכתחילה מצותו לחוג ביו"ט ראשון לאו איסורא איכא למאחר אלא זירוז בעלמא מדרבנן דזריזין מקדימין למצות. גם כתב שם דאם לא הקריב ביו"ט ראשון אף לכתחלה יכול להמתין עד יו"ט האחרון. וכל זה אינו לפ"ד רבינו כאן ולפי הסיא דברכות. ועיין מגילה (דף ה'):

פ"ב הלכה א וכן הסומא בעינו אחת כו' פטורין מן הראיה. וצ"ע דמניין לו לרבינו למפסק כיחידאה. וי"ל דכ"מ במכילתא משפטים דדרים יראה פרט לסומא. וע"כ היינו באחת מעיניו דבב' מרגלים נפקא בחגיגה (דף ד'). וכן בספרי פ' ראה איתא יראה כדרך כו' והיינו כר"י. וכן יש ללמוד מסוגיא דפ"ק דסנהדרין (דף ד') דטעמא דפליגי אי דרשינן מסורת היכא דכי הדדי נינהו ובש"ס כ"ל גבי יאכל משמע דקיי"ל דדרש מסורת בכה"ג. וכן יש לדקדק מסוגיא דמנחות (דף ל"ג) דהוי דומיא דגבי עיני העדה דבעינן ב' עינים:

בלח"מ ד"ה מי שחציו עבד וכו' ולא יתיישב יפה בזה משנה לא זזה ממקומה. עיין מ"ש רש"י בחולין (דף ל"ה:):

הלכה יד כשיזבח אדם שלמי חגיגה ושמחה כו' חייב לשמח העניים והאומללים שנאמר והלוי והגר וכו' מצוה בלוי יותר. הכ"מ לא הראה מקור לזה. ויש ללמוד כן מדאיתא בספרי על פסוק אתה ובנך כו' חביב חביב קודם משמע דכל המוקדם בפרשה קודם וא"כ לוי קודם לגר ושאר עניים. ומיהו ז"א רק בזמן המקדש אבל בשמחת יו"ט בזמן הזה אין דין קדימה ללוי על שארי עניים כמ"ש רש"י בפירוש החומש והוא מהספרי. וגם דעת רבינו כן הוא ולכן בהל' יו"ט לא כתב קדימה ללוי. וזה דוקא בשמחת יו"ט אבל בצדקה בעלמא יש דין קדימה ללוי כמ"ש רבינו בהל' מתנות עניים מהוריות ורק גבי שמחת יו"ט יש חילוק כמ"ש. וזה דלא כמ"ש בס' לדה לדרך דהספרי חולק על הסיא דהוריות ושום פוסק לא הביאו. ונעלם ממנו דברי רבינו כאן ובהל' יו"ט דמוכח דגבי שמחת יו"ט מחלק בזה וע"כ ס"ל דהספרי בשמחת יו"ט קאי ואינו חולק אדהוריות:

הלכות בכורות פ"א

הלכה א מצות עשה להפריש כל פטר רחם הזכרים כו' בין שהיו שלמים בין שהיו טריפות. משמע דאף שהיו טריפות כבר בשעת פתיחת רחם נתקדשו בבכורה. הכ"מ לא הראה מקור לזה. וראיתי להפר"ח בספרו מים חיים שכתב מקור לדברי רבינו ממתני' דזבחים שהעתיק לקמן בפ"ג בכור שנשחט ונמצא טרפה. ואיני רואה משם ראיה לדברי רבינו דכאן דהתם בשנטרף אחר שנולד איירי דכבר נתקדש ברחם ולא מפקע קדושת הגוף בכדי בלא מום אבל היכא דקדם טריפותו לקדושתו ברחם מנ"ל שחלה עליו קדושת בכורה הרי אין ראוי ליקרב. ומש"ה אין להביא ראיה ג"כ מדאמר בר"פ הזרוע (ריש דף קל"ז) דבכור נוהג בטריפה דדילמא נמי דוקא כשנטרף אחר לידתו מיירי ולא קודם. ונראה שיצא זה לרבינו מהסוגיא דפ"ק דמנחות (דף ו') גבי הא דבעי למילף דטריפה אסורה לגבוה מיוצא דופן שאסור לגבוה ופריך מה ליוצא דופן שכן אינו קדוש בבכורה. ופירש"י משא"כ בטריפה דקדוש בבכורה אם נולד עם טרפותו. והיינו משום דמשמע דדומיא דיוצא דופן שנולד בפיסול קאמר דטריפה קדוש בבכורה נמי בכה"ג אף שנולד בכך. ועוד דאי משום איסור טריפה להוד שנטרפה אחר שהקדישה בלא"ה הכ"ל דמה ליוצא דופן שכן לא היתה לו שעת הכושר. אלא ש"מ דהך פירכא דבכורה משום כל הטריפות שלא היתה להם שעת הכושר נקט לה ואיך פריך מקדושת בכור אי איתא דאינו בכל הטריפות שלא היתה להם שעת הכושר אלא ש"מ כדכתיבנא:

הלכה ה בכ"מ תגירסא שכתבתי בדבריו היא הכתובה בספרינו והיא המוכחא האמיתית. ועיין רדב"ז סוף ח"ב:

הלכה טו ויראה לי שהבכור נותנו לכל כהן שירצה. וכתב הכ"מ נראה דהיינו לומר שפוגה הנאה לבעלים. וקשה דזה כבר כתבו רבינו בפי"ב דתרומות אלא נראה כוונת רבינו שהבכור נותן לכל כהן שירצה היינו אף לכהן עם הארץ ולא כתרומה שאינה ניתנת אלא לכהן חבר כמ"ש בפ"ו דתרומות. ואזיל כאן רבינו לטעמיה שפסק לקמן בפ"ב הלכה ט"ז כלישנא קמא דגמרא דפ' כל פסולי המוקדשין (דף ל"ה ע"א) ולהכוא לישנא מוכח הכי, וע"ש בלח"מ:

פ"ב הלכה י ראיתו שעשה מעשה המרגיל להפיל בו מום וא"י אם נתכוון למום זה כגון שנתן לו שעורים כו' ה"ז לא ישחוט. עיין בכ"מ ולח"מ שכתבו שיצא זה לרבינו מעובדא דר' צדוק בפ' כל פסולי המוקדשין. וקשה דשאני התם דהיה כהן שחשוד על זה אבל מנ"ל לאסור בישראל. ונראה שיצא לו מהא דבילה (דף כ"ז:) ורבינו אינו מפרש כפירש"י שהיה כהן דזה דחוק בגמרא דמאי שאל ליה היכי הוה עובדא כיון דבכל ענין אינו נאמן אבל אי הוה ישראל שפיר:

פ"ו הלכה ב חכמים אסרו לעשר בזה"ז ואם עבר ועישר בזה"ז ה"ז מעשר. כן מוכח בירושלמי דשקלים ובש"ס דידן שלהי בכורות וכמ"ש שם התוס':

הלכה ד מעשר בהמה כו' ואין לכהנים בו כלום אלא כולו לבעלים. דבר פשוט הוא בדוכתי טובא דמעשר בהמה אינו ממתנות כהונה כלל כדאיתא בזבחים (דף ל"ז סע"א) וכן מוכח בחולין (דף קל"ו סע"ב) וכן פירש"י שם בהדיא ובזבחים (דף ל"ו:) ועוד בכמה דוכתי. ובשלהי בכורות (דף ס"א) כתב רש"י מפורש דגם הרמה חזה ושוק א"צ ליתן לכהן. ומכל זה העלים עין בעל ס' החיים וטעה בדבר משנה:

הלכה ט ורואה אדם מומי מעשר שלו ומתירו אם היה מומחה. הכ"מ לא הראה מקורו. והוא מבואר בגמרא דבכורות ס"פ עד כמה (דף ל"א):

פ"ז הלכה ו ילדו הולדות בתוך שנתן הרי היא וכתה נכנסין לדיר להתעשר. כתב הכ"מ כן משמע בתוספתא כו'. והוא מבואר בגמרא ס"ב דבכורות (דף כ' ודף כ"א) ובפ"ח דחולין (דף קי"ד):

פ"ח הלכה ב והי"א יקרב שלמים וטעון נסכים כשלמים. הכ"מ ושארי מפרשיו לא הראו מקורו והוא במנחות (דף ל"א:):

הלכות שגגות פ"ד

הלכה א בטל"ם ואפשר שמכאן יצא לו לרבינו לפסוק כר"ל. וכבר הקדימו בבה"ז וע"ש. וע"ל פי"ח מהלכות מעה"ק:

פ"ח הלכה א כל חטא שחייבין על שגגתו חטאת קבועה חייבין על לא הודע שלו אשם תלוי. עיין בכ"מ שכתב אמ"ש רבינו קבועה כן משמע פ"ב דהוריות (דף ט'). וא"ל שכן מבואר להדיא בגמרא פ"ה דכריתות (דף כ"ב:) ועיין בהוריות (דף ח':) ודוק:

הלכה ג אבל ספק מקודשת לא נקבע האיסור. הוא מבואר להדיא בסוגיא דיבמות (דף קי"ד):

פ"י הלכה יב הרי היא ככל המנחות ותפדה ותאכל. עיין פ"ו מהל' איסורי מזבח הלכה ה' ודוק:

הלכות תמורה פ"א

הלכה א מי שהמיר בקרבן מקרבנות הצבור כו' אין התמורה קדש. בס' שאלת הכהנים תירה הקשה דאמאי לא כתב רבינו דה"ג אם המירו לבכור בבהמת חולין שאכן על קרבן של יחיד אינה תמורה וכדאיתא בתוספתא. וי"ל דרבינו סמך אמ"ש רפ"ד דפסולי המוקדשין גבי חטאות המתות דהמורה א"י לומר בבכור:

הלכה ד המתכפר הוא שעושה תמורה אבל לא המקדיש כיצד כו' כגון שהקדיש קרבנות נזיר שיתכפר בהם פלוני הנזיר כו'. הרב כ"מ קיצר בכאן ומתבאר בגמרא פ"ק דתמורה (דף י' ע"א). וראיתי בסו"ת ושב הכהן שכתב דכוונת רבינו הוא שהמשיל הענין בנזיר לומר דאף באב שהדיר את בנו בנזיר דינא הכי שהבן הוא המתכפר ועושה תמורה ולא האב אע"פ שהוא הדירו. ודבריו תמוהין דהא אין האב מדיר רק בנו קטן וקטן אפילו הגיע לעונת נדרים הוה איבעיא דלא איפשיטא אי עושה כלל תמורה כמ"ש רבינו בסמוך. ואין לומר דאיירי דעכשיו הוא גדול דהא בכה"ג ה"ל נזירות אביו כמ"ש התוי"ט ספ"ג דסוטה, ומיהו בירושלמי דנזיר ל"מ הכי:

הלכה יד ולוקה כמנין הבהמות שהמיר. הכ"מ לא הראה מקורו. ונראה שהטעם משום דאמר גופין מחולקים גם בבהמה כמ"ש המ"ל ריש ה' איסורי ביאה ובהל' שגגות ע"ש:

הלכה ב כל המפלות שדינן שימותו אין עושין תמורה וכל חטאת שדינה שתרעה עד שיפול בה מום והמכר עושה תמורה. הרב בעל כ"מ לא הראה מקורו. והוא משנה מפורשת רפ"ד דתמורה ורפ"ג דמעילה:

פ"ג הלכה א תמורת הבכור והמעשר אינן קרבין לעולם שנאמר בבכור לה' הוא. עיין מ"ש הלח"מ דבגמרא מפיק לה מקודש הם ורבינו דמפיק לה מהאי קרא אולי היה בגירסתו כן ע"כ. וא"ל לזה דדברי רבינו מבוארים פ"ק דתמורה (דף ה':) דאביי ורבא נפקא להו מדכתיב לה' הוא. והא דבפ"ג שם דרים ליה אביי גופיה מקודש הם י"ל דאביי שם לרבה בר רב עזא השיב כן אבל לשיטתו ע"כ מלה' הוא נפיק דהא איהו ס"ל כל מילתא דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד מהני ואיצטריך ליה קדש הם לומר בהויתן יהו ולא מהני, וכבר הרגישו התוס' בזבחים שם דאביי ורבא נפקא להו

לכו מלה׳ הוא דלרבא נמי איצטריך ליה קדש הס דאין עולין מבטלין זה את זה דהא סבירא ליה כמאן דאמר דאין מערבין לקרנות וכר׳ יוחנן דמשמע אחד אחד עד שיפרוש לך הכתוב יחדיו כדאיתא בפרק קמא דתמורה ופרק השו״ל (דף ק״ה) וליכא למילף מולקה דם הפר ומדם השעיר דאין עולין מבטלין זא״ז אלא מקודש הס. וכדאמרינן בזבחים (דף פ״א:) עיי״ש ולתרוייהו מלה׳ הוא נפקא דאין תמורת בכור ומעשר קריבה. ואע״ג דרבינו ס״ל דמערבין לקרנות כמ״ש פ״ד מהל׳ עבודת יוה״כ מ״מ ממעט כאן התמורה מלה׳ הוא משום דהיכו ס״ל כאביי דאי עביד מהני כמ״ש בה״א וכמ״ש הלה״מ פ״ו מהל׳ בכורות וא״כ איצטריך ליה נמי קדש הס דבהווייתן יהו ומש״ה יליף דאין תמורתן קריבה מלה׳ הוא ובחידושי לזבחים (דף ל״ז:) בספרי מסכיל לאיתן יישבתי בזה גם קושיית התוס׳ בעז״ה עיי״ש:

הלכה ב וכשם שאין פודין בכור ומעשר שנפל בהן מום כך אין פודין תמורתן. הכ״מ הניח מקום להמשנה דפ״ג דתמורה (דף כ״א) ואינו מספיק דהכי מיתנייא התם כל הקדשים יש להן פדיון ולתמורותיהן פדיון חוץ מן הבכור ומן המעשר ואיכא למימר דהאי חוץ אכן עצמן קאי ולא אתמורה וכדמשמע בסוגיא דזבחים (דף ע״ה:) וכ״כ התוס׳ בהדיא גם בד״ה בכור ע״ש. אבל הדין שכתב רבינו בעא לה רמי ב״ח אם בכור אינו נפדה תמורתו מהו ופשיט לה רבה מברייתא דהניא בכור ומעשר משתומתו עושין תמורה ותמורתן כיוצ״ז בהן, ומזה הוא שילא לרבינו ודלא כמ״ש הכ״מ. ודע דגבי מעשר תניא נמי בספ״ק דתמורה (דף י״ג) ואפשר דרמי ב״ח ידע לה ולכך לא מבעיא ליה רק גבי בכור:

הלכה ד המקדיש בע״מ כו׳ והמיר בה אחר שנפדית ה״ז תמורה ואינה קריבה ואינה נפדים. עיין בלח״מ שהקשה דמניין לרבינו דמספים בהמורה אחר פדיון בע״מ ומ״ש מולדות קדשים דאמר פ׳ יוקן הוו חולין והניח בצ״ע. ונעלם ממנו סוגיא ערוכה דבכורות (דף ט״ז ע״א) ודברי התוס׳ שם:

הלכות טומאת מת פ״ב הלכה ו הא.ר והבשר המדולדלין באדם ואע״פ שאין יכולין לחזור ולחיות הרי הבשר טהור כו׳.

פיין בכ״מ שלא מלא מקור נאמן לדעת רבינו. ונראה דיש ללמוד כן ממשנתנו בכריתות (דף מז) אבר המדולדל באדם טהור וכך היו מוכי שחין עושין בירושלים הולך לו ערב פסח אצל הרופא וחותכו עד שמניח בו כשערה כו׳ ועושה פסחו, והרי כששייר כשערה ודאי א״י לחזור ולחיות וקתני שעושה פסחו:

הלכה ח בכ״מ ויש לתמוה על רבינו שכתב הדין בפשיטות הא בעיא דלא איפשיטא היא בנזיר אי בעינן דוקא שניהם ומנ״ל דמטמא באחד מהם. ודע דגם רש״י כ״כ בסוכה (דף ו׳) ובפ״ק דעירובין, וכ״מ מפירושו במ״ק (דף ה׳:). ויש להביא ראיה מירושלמי שהביאו התוס׳ בסנהדרין (דף י״ב) דגולגלתו של ארונה היבוסי מצאו תחת המזבח והתם טומאת אוהל הוי כמ״ש המ״ל ריש הלכות בית הבחירה ע״ש:

הלכות פרה אדומה פ״א הלכה יב והעושה אותה לובש ד׳ בגדים של כהן הדיוט. ותמה המשנה למלך כיון דמגז״ש דמיום

כפורים מייתינן לה נבעי בגדי לבן כמו התם. ונראה דרבינו סמך עצמו אסוגיא דיומא (דף מ״ג) דקאמר וכהם בגדיו שכהן בכיהונו כו׳ ופירש״י האי כהן קרא יתירא הוא כו׳ למסמך כהן אב.דיו לומר שבבגדי כהונה נעשית הפרה ולא בבגדי חול. וא״כ דיליף לפרה דבעי בגדי כהונה שבגדיו הכהן לא בעי רק בגדיו של כהן שהם בין שעשאה כהן הדיוט ובין שעשאה כה״ג כמ״ש רבינו. והא דבספרי דריש לפרה דבעי כ״כ מגז״ש הוקה נאמר כאן חוקה ונאמר להלן חוקה גבי יום הכפורים מה להלן בבגדי לבן אף כאן בבגדי לבן היינו רק אליבא דמ״ד דאבנטו של כהן הדיוט בכל השנה היה של בוץ לבן כמו של כהן גדול ביוה״כ ולדידיה שייך למילף פרה מיום הכפורים שנעשים בבגדי כהן הדיוט, אבל למ״ד דאבנט של כהן הדיוט היה של כלאים ולא כשל כה״ג ביוה״כ לא שייך למילף פרה מיוה״כ שתהא נעשית בבגדי לבן כמו עבודת פנים ואליביה הוא דיליף דפרה בעי בגדי כהונה מדסמך כהן לבגדיו. ורבינו סמך אהא סוגיא דיומא דהיכו פסק ברפ״ח מהלכות כלי המקדש דאבנט של כהן הדיוט היה של כלאים וע״כ אזיל לשיטתו:

פ״ב הלכה ב במ״ל וא״כ היכא שניק ר״י ופסק כר״ל. ולק״מ דעיקר הגירסא ריב״ל מתני תרתי וכ״ה גירסת תוס׳ (דף ב׳) וכ״כ מהרש״א:

פ״ה הלכה ה במ״ל איך הביא משנה ז בפרק דהא פסק כרב אסי כו׳, וכ״ה בברכת הזבח:

פ״ד הלכה ד וכלי ריקן שטהור לחטאת ניצל בצמיד פתיל כו׳. תוספתא הביאה הר״ש:

הלכות טומאת צרעת פ״ט הלכה ב הטומאה והטהרה תלויה בכהן. עיין פ״ז דתרומות דבעינן מיוחס:

פי״א הלכה ו טהרת מצורע נוהגת כו׳ ושלא בפני הבית. עיין בס׳ פ״א ח״א פ״ו: שם ואין מטהרין שני מצורעין כאחת. סוטה (דף ח׳):

הלכות מטמאי מו״מ פ״ג הלכה ג אחד המערה ואחד הגומר כו׳ מטמאה משום בועל נדה. וכתב הכס״מ משנה בפ׳ הבא על

יבמתו, ותמה עליו המשנה למלך דמה ענין טומאה לאיסורי ביאה ואף דהערא׳ בכל עריות מהתם גמרינן כדאיתא ביבמות (דף נ״ד) מ״מ הדבר פשוט דלא גמרינן לטומאה מהתם, אלא דרבינו כתב דין זה מסתמא דה״כ ואם שכב ישכב לרבות המערה עכ״ל. ונעלם ממנו דברי רש״י בנדה (דף ס״ו) שפירש גם הלר״ע מטמא משום בועל נדה דהערא׳ בנדה כגמר ביאה דכתיב את מקורה הערה, הרי דיליף טומאה מאיסור שבה, וי״ל דמ״ש רש״י דילפינן טומאה דבועל נדה מאיסור שבה היינו למ״ד דברה תורה כלשון בני אדם והכיא דס״ל י״ל דהיינו אלא למ״ד דלא דברה תורה כלשון בנ״א:

פ״ד הלכה ו הרואה דם אחר דם טוהר בתוך כ״ד שעות דיה שעתה. נדה (דף ל״ו):

פ״ח הלכה ג הומר בהיסט הזב ממגעו שאם נגע בכלי חרס המוקף צמיד פתיל טהור ואם הסיטו טמאהו. הכס״מ הראה מקורו מהת״כ ושם ליתא רק שמטמא בהיסט אבל לא נזכר מדין צמיד פתיל, אבל הוא מבואר בדברי התוס׳ בשבת (דף פ״ד:) ובנדה (דף ל״ב) ובנ״ק (דף כ״ה) וחולין (דף ע״א) וכ״מ מהירושלמי סוף פ״ב דחגיגה ע״ש:

פי״א הלכה ו בכס״מ וסתם כלי חרס הוו דקים. וכ״מ בירושלמי דקדרות דקין הן: הלכה יב ע״ה שאמר טהור אני מטומאת מת כו׳ נאמן. עיין חגיגה (דף כ״ב:):

פי״ב הלכה יד הגבאים והגנבים שנכנסו הטובה והחזירו מעצמן כו׳. עיין חולין (דף כ״א):

הלכות שאר אבות הטומאה פ״ג הלכה ג בכ״מ ד״ה ולייטב כו׳. מיהו היינו דוקא בנבלת עוף דנקט וכל כיוצא

בה שכן מטמאין אדם במגע כו׳. עיין שו״ת חכם צבי סי׳ ק״ז:

פ״ח הלכה ז בכ״מ אבל לאכול שלמים או חטאת או אשם לכהנים יש מעלה שצריך להטביל ידים במ׳ סאה. וקשה הא אינו ע״כ בעזרה הן ואין טומאת ידים במקדש:

פ״י הלכה ב בכ״מ ד״ה כל הטעון הערב שמש כו׳. ואפשר לומר דיש בטומאות של דברי סופרים שטעונין הערב שמש ויש שאינם טעונין וצ״ע. ועיין מ״ש רבינו בפי״א מהל׳ מטמאי משכב ומושב:

פי״ב הלכה א בכ״מ ד״ה וכתב הראב״ד כו׳. אין זה כדאי לדחות פירוש רבינו שהוא נוח. עיין ס׳ פ״ר הלכה (דף ע״ט):

הלכה טו אבל לנגיעה נוגעים בקדשים קודם טבילה. עיין בכ״מ לעיל בפ״י ה״ד:

פי״ג הלכה א ובגדי אוכלי חולין בטהרה מדרס לאוכלי מעשר שני. והקשה הטורי אבן בחגיגה (דף י״ט) דאמאי לא תנא רבינו להא דאמר רב שימי התם (דף י״ח) דלא שני להו לרבנן בין חולין ומעשר ולא מחמרי במעשר טפי מבחולין רק באבילה ולא בנגיעה והא מדרס נגיעה הוא. והנה קושיא דהא איתא בירושלמי ופסקו נמי רבינו דהמיר טומאת מדרס דבגדי פרושין מנגיעת הפרושין עצמן. וטעמו י״ל כדאמר בחולין (דף ל״ה) שאני מדרסות דבמא ישבה עליהן אשתו נדה, ופירש״י ואע״ג דאוכלי תרומה מזדהרי בה שפיר מיהו לגבי קדש לא הוי שמירה והיישינן הואיל וטומאה מצויה היא ע״כ. ולפ״ז י״ל דמה״ט נמי לא הוי שמירה מחולין למעשר מחשש דנדה דמצויה ודאורייתא הוא. והא דלא הסרו במעשר נגיעה של טמא בטומאה דרבנן בעלמא התם שאני דליכא חשש דטומאה מצויה דאורייתא כמו במדרסות:

הלכה ו בכ״מ ד״ה וכתב הראב״ד כו׳ המיהני על פה קדוש כו׳. עיין סוף ספר פאר הלכה:

הלכות טומאת אוכלין פ״ב הלכה ח בכ״מ ונלבד שיתלשו לבסוף כמו נגו דהכא כו׳. וכ״כ תוס׳ בחולין (דף ל״א):

הלכה ט במ״ל וכן הוא שנוי במשנה והוא בספ״ט דתרומות. עיין בכ״מ לקמן הי״ט:

פ״ד הלכה ג במ״ל נראה דס״ל דכל שנוגעים זה בזה מצטרפין לכביצה. וכ״ד הר״א לקמן פ״ו הלכה י״ז:

פ״ז הלכה יז בהשגות אבל אם נגע שרץ בכביצה פירורין מצטרפין לטמא אחרים. עיין מ״ל לעיל פ״ד:

פ״י הלכה ג וכרי הוא דומה לדם מכה או לדם הקזה. עיין בה״ז:

פי״א הלכה יא ונאמן עם הארץ לומר מעטן זה לא גמרתיו. הוא בתוספתא הובאה בר״ש, וכן יש ללמוד ממ״ש לקמן פט״ז הל׳ ב׳ דנאמן לומר לא הוכשרו:

הלכות כלים פי״ב הלכה י לפי שעיקר טומאתה מדברי סופרים כמו שבארנו. עיין לעיל פ״א ריש הלכה ה׳:

פי״ח הלכה י בהשגות ועושה מעין מלאכה ראשונה כו׳. עיין לעיל פ״ח ה״ז:

הלכות מקואות פ״ז הלכה ד ואלו פוסלין ולא מעלין כו׳ והשכר. הכ״מ לא הראה מקורו, וכן בב״י סי׳ ר״א, ובש״ך שם ס״ק ס״א, אבל הוא מבואר בעירובין (דף כ״ט:):

חידושים ומקורים

מאת כבוד הרב הגאון מוהר״ר שמואל שטראשון זצ״ל מווילנא.

בעל המחבר הגהות על כל הש״ס וש״ע או״ח ומדרש רבה

הלכות שבועות פ״א הלכה ג בכ״מ מהרי שבועת ביטוי כו׳ וכתיב בה תשבע על שקר כו׳. במחכ״ת הקשה עליו משנתנו דלא נמלא

קרא כזה בשבועת ביטוי. וגם בריב״ם סי׳ המ״ה ליתא ליה:

הלכה ז או שלא יעשוס כלום שבעת ימים רצופים. עיין לקמן פרק ה׳ הלכה כ׳ ובכ״מ שם:

פ״ה הלכה טז ויראה לי שהוא לוקה משום שבועת שוא. לכאורה תימה מה שמלה הדבר בירא׳ לי והלא משנה ערוכה היא (כ״ט) נשבע לבטל את המצוה כו׳ זו היא שבועת שוא כו׳. וא״ל משום דבמתני׳ לא תסיב אלא מצות שבן בקום ועשה, דא״כ מדוע לא כתב כן לעיל בהלכה י״ב ושם כתב הכ״מ מקורו מהמשנה הנ״ל. ואולי קאי רבינו על ריש דבריו נשבע לקיים את המצוה:

הלכה

הלכה כ בכ"מ מיהו בירושלמי פ"ב דנדרים (סוף ה"א) איתא כדברי הר"ן כנ"ל ור"ל כדבריו הראשונים ודלא כרבינו: שם שבועה שלא אוכל שלשה ימים כו'. נראה דנ"ל שבעה ימים. הא"ז מצאתי לסק"ע בתוספותיו שהגיה כן. אך דנראה שם מדבריו דהישתמיטתיה דברי הר"ן הללו שהביאן הכ"מ:

פ"ט הלכה ו או שלוחו. עמוי"ע פ"ה מ"כ שכתב דר"ל כשבא בהרשאה וסמך א"ע על מ"ש לעיל בפ"ז לענין פקדון דצריך הרשאה (והלח"מ שם לא כ"כ אבל דבריו אינם מחוורין):

הלכות נדרים פי"א

הלכה ב בכ"מ ואפשר שרבינו היה גורס כו'. בפיה"מ לרבינו איתא כגירסא דידן:

הלכה ח במל"מ דאיתי בתוספתא כו' אפשר דכ"ל להתוס' כו' דשניות אין להם כתובה כו'. ולזה כיון הגר"א ז"ל שם סק"ז במש"כ וקלוש הן:

הלכות נזירות פ"א

הלכה יז במל"מ יש להסתפק כו'. לפי המתבאר בתוס' ב"ב (קמ"א) ד"ה אלא ע"ם היסב לרשב"ג ודאי לא הוה נזיר, ולרבנן פלוגתא דאביי ורבא לאביי אינו נזיר ולרבא הוי נזיר. ותימה על המחבר שנעלמו ממנו דבריהם:

פ"ג הלכה י מי שאמר שני נזירות בין כו' בין כו'. וכתב ע"ז הכ"מ כ"מ בירושלמי כו'. ותימה שלא ציין לש"ס דילן נדרים (דף י"ז י"ח) ע"ש. וכן מה שהרשה על מש"כ רבינו והשתא הביא כפרשו כו' ג"כ לירושלמי, כ"ה ג"כ בש"ס דילן להדיא בשבועות (דף כ"ח):

פ"ה הלכה יד ואם עשה כן אינו לוקה. וכתב הכ"מ משום דא"מ להשיר וקי"ל כר"ש דבר שאינו מתכוין מותר והימא ד.א כאן הוה פסיק רישא דאף ר"ש מודה. אבל נ"פ דלהכי אינו לוקה דלא עדיפי מהעביר שם על ראשו דפסק לעיל הי"ב דאינו לוקה:

פ"ו הלכה יז בכ"מ ואפשר שטעמו כו' וכיים כך כתבו התוס'. התוס' לא כתבו כן אלא בקושיתם אבל לתירוצם מחלקי בין תגלחת לזריקה ולרבנן דתגלחת לא מעכבא אף בנזיר קודם זריקה יזרוק. והא שכתבו דלגבי טומאה פסח מיירי ה"א לאוקמי אפילו כר"א. אבל לרבנן אין חילוק בין נזיר לפסח כיון דתגלחת לא מעכבא. וכן מתבאר בדבריהם בפסחים:

הלכות ערכין פ"א

הלכה יג במל"מ דהי כב"ד של כותים גמ"ד לא הוה כלום כו'. לכאורה בפיה"מ להרמב"ם בערכין שם משמע כהכ"מ שכתב אבל היוצא ליהרג במלות המלך כו' שלפעמים חוזר המלך בטוב לבו כו'. אבל מדין המלך אין סתירה דכיון דיש לו רשות להרוג כמו שביאר רבינו בפ"ג מהלכות מלכים ה"ח הוה דינו כדין ב"ד של ישראל:

הלכות כלאים פ"ז

הלכה יג בב"מ הא שלש כנגד שלש שלש כו'. כנ"ל ור"ל שיהיו שלש שורות של שלש שלש. ומש"כ וה"י למה סתמינו רבינו. ול"נ דגירסת רבינו היה איזה כרם קטן שתים כנגד שלש הא שלש כנגד שלש יש לו מחול. וכבר כתב לעיל ה"ז דשתים כנגד שתים ואחת יוצאה זנב ה"ז נקרא כרם קטן. והרא"ש כתב דשתי שורות הרי אלו כרם (ור"ל כרם גדול) וכמה יהיה בכל שורה שלש גפנים או יותר:

הלכות מתנות עניים פ"א

הלכה יד וכבר נתפרש בגמרא שהפאה מוהנת בח"ל מדבריהם וירלה לי שה"ה לשאר מת"ע כו'. והכ"מ כתב על הא שכתב רבינו וכבר נתפרש כו'. נ"ל דהיינו כו' ולא הוו עניים למשקל לקט כו'. ותימא דאדרבה משם הוה תיובתא לרבינו שכתב דנתפרש פאה בגמ' דמשמע אבל לא השאר אלא שלמדם מדעתו בכוא הדין והרי גם לקט מפורש. אבל פשוט דכוונת רבינו על הא דאיתא בפ' כה"ג (דף קל"ז:) גבי פאה הכא בח"ל וכ"כ הב"י עצמו סימן של"ב:

הלכות תרומות פ"ב

הלכה א בכ"מ וגם בפ"ב דעירובין כו' מוכח דחלה חייבת מה"ת. נ"ל בפ"ג וכוונתו לשם (דף ל"ב) ודלא כתוס' שם ד"ה מאנים (נו"ב מ"ק חלק אה"ע סי' כ' וע"ש):

הלכה ט במל"מ בסופו הא ל"ק משום דאפשר דשאני לקט מפאה כו'. תמוה דהא במתני' דפ"ד שהובאה בהשולח תן לקט נמי:

פ"ז הלכה א וטמא שאכל תרומה כו' אינו לוקה כו'. במל"מ נסתפק בנטמאה טומאה דרבנן אם פוערת את הטמא ממיתה (וע"ש שם כרם). ול"נ כיון דהטעם הוא משום דאין איסור חל על איסור כמבואר בסוגיא דפ' כה"ב (דף קי"ג:) ואיסור תורה ודאי הייל על איסור דרבנן ועמש"כ בס"ד בהל' סנהדרין פי"ט ה"ב:

פי"א הלכה ז אבל סכין את הקטן כו'. וכתב ע"ז הכ"מ בעיא דאיפשיטא ותימא דאדרבה ר"ז רלה שם לפשוט לאיסורא ודהוהו שם בכמה גווני. וכ"כ התוס' בר"פ שם דלא איפשיטא האיבעיא. אבל רבינו סמך בפסק זה על הירושלמי שהביאו התוס' שם דפשיטא ליה דערלות שלא בזמנה לא הוי ערלות וכדרכו בכ"מ בכיוצא בזה. אח"ז מצאתי כן בש"ק. ודע דהירושלמי הזה איתא ג"כ בפ' ר"א דמילה הלכה ה':

הלכה ח במל"מ בסופו נראה דמסקנתו דל"א סברת כבר הוא מחולל אלא בנתחלל בסיתר. ואישתמיטתיה הת"י ביומא (דף פ"א) ד"ה זר שכתב בשם ר"ת כהן דה"ה נתחלל באיסור. וכן הביאו בשמו התוס' במנחות (דף ס"ט) ד"ה דבלע וכ"מ בת"י בכתובות (דף ל':) ויש לדחות זה דכיון דהלעיסה אינה איסור הוי ליה כנתחללה בהיתר:

פי"ב הלכה א במל"מ מתוך דברי התוס' בפ' כל הפסולין (דף ל"ג:) כו' כנ"ל: שם אף שפסק כריו"ח בפי"ח מהל' פהמ"ק. ר"ל שם הי"ב שפסק דהמטמא אה"ק אינו לוקה. וא"כ ע"כ הא דאפקיה קרא בלשון נגיעה היינו לענין תרומה כריו"ח ומתורץ תמיהת התוס' שם מהא דיבמות דמייתי להך ברייתא אנגיעת תרומה. ומאי דקאמר הכא ת"כ דר"ל היינו למאי דיליף אכילה קדש מהאי קרא:

הלכות מעשר פ"א

הלכה ד אין מוציאין המעשר מיד הכהנים שנאמר כו'. דברי הכ"מ בזה אינם מוכרחים אבל דין זה מפורש בספרי פ' קרח סי' קכ"א. ומה שהקשה על רבינו מהברייתא דכ"ד שהוא בקדושה כגון תרומה ט' מוציאין אותן מידם. תמוה מאד דהתם איירי אגוי לכהן כפירש"י:

פ"ז הלכה ד בכ"מ וא"י למה השמיט רבינו תרומה. ול"נ משום דנקיט מפריש עליהן דהוא ליתנא דלכתחילה לכן קאמר מעשרות דברי להפרישן שלא מן המוקף כדלעיל פ"א ה"ו. אבל תרומה אסור לכתחילה שלא מן המוקף ולענין דיעבד כבר כתב לה בספ"ה מהל' תרומות כמש"כ המל"מ:

הלכות מעשר שני ונטע רבעי פ"א

הלכה ה בכ"מ משנה כו' וכר"ג כו'. תמוה דהא ר"ג סובר דלשביעית אזלינן בתר חנטה ורבינו כתב אחר לקיטתו אף לשביעית והוא כשתם מתניתין דסוכה (דף ל"ט) וכרבותינו דאושא. ועיין לקמן פ"ד מהל' שמיטה הי"ב ובכ"מ שם:

הלכה ו בכ"מ ורבינו סובר דכיון דסמיך להא דר' יוסי (כנ"ל) כו'. דבריו תמוהין דברי כוונת הראב"ד הוא להשיג על רבינו במה שתפס ההבל בשני ראשין כר"י ור"ל דאזלי בתר חנטה לשביעית וכרבותינו דאושא דאזלי אחר לקיטה כמש"כ לעיל בסמוך ועיין לקמן בהלכות שמיטה ובכ"מ שם:

פ"ב הלכה ו בפנים שנאמר לא תוכל לאכול בשעריך וכו' לפני ה' אלהיך תאכלנו כיון כו' כנ"ל:

פ"ג הלכה יח אבל אומר לו הא לך יין שאין לי שמן כו'. ק"ל דהא זה מתנה גמורה ולעיל בסמוך כתב לפיכך אינו נקנה במתנה ועמש"כ בפסחים (דף ז'):

פ"ד הלכה ב בכ"מ י"ל דדהבא שאני דע"כ לא שרי רבינו לחלל אלא על פירות שהם אוכל. אולי צ"ל שהם מינן וכדלעיל:

הלכה ג בכ"מ ומש"ה הפודה כו' של דמאי כו' שם במשנה כו'. כוונתו ע"כ ללמוד בה"ס הפדייה מההפרשה או מק"ו. אבל יש לבע"ד לחלק עמ"ש בס"ד ביומא (דף פ"ג:). אמנם בש בירושלמי איתא מפורש מחללין דמאי במרתן שאינו טעון ברכה. ולטעמיה לא היה לריך להביא מהירושלמי כי כן מבואר גם בבבלי שבת (דף כ"ג):

הלכה ה בפנים (מ:פוס ווינילאה) אין מחללין כו' או הראשונות נחושת והשניות כסף. נ"ל דזה ט"ס דבהדיא שנינו (מע"ש פ"ב עדיות פ"א ו:ובאה בגמרא ר"פ הזהב) הפורט סלע ממעות מע"ש בש"א כו' ע"ש:

הלכה י מה שתמה הכ"מ על הר"ן שכתב דפלוגתא היא דלפי האמת לאו פלוגתא היא כו'. בתהכה"ס המת שכ"ה לפי גירסת הראב"ד ופירושו בירושלמי. אבל לפי הגירסא שהביא הר"ן (וכ"ה גירסת הרז"ה) ופירושו בו פליג ר' זעירא על ר"א בר ממל ע"ש. ומש"כ עוד בהלכה י"ב על הראב"ד שכבר אפשר כו' או אחרי כן, תמוה דלאחרי כן לא משכחת לה כיון דנטעו קודם ט"ו בשבט והם תנכה ימי קליטה תשלם בט"ו שבט עכ"פ ולא אחריו וכן דברי הש"ך ביו"ד סי' רנ"ד ס"ק י' מה שהקשה עלה מע"מ לכאורה תמוהים בזה. וכן שם בש"ק שאחריו ע"ש:

פ"י הלכה יט בכ"מ תוספתא כו' ורבינו גירסא אחרת כו'. בתהכה"ס איבתמיטתיה שהתוספתא הלזו הובאה בגמ' בבלי שלהי ב"מ ומכיים אחר דברי ת"ק דברי ר"מ רי"א מן הגזע פטור ומן השרפין חייב ולפ"ז שפיר פסק הרמב"ם כר"י נגד ר"מ. שוב מצאתי בנו"ב מ"ת חלק יו"ד סי' קפ"ה שעמד בו הגרי"פ והו:א ישבו בדוחק ע"ש:

הלכות בכורים פ"ב

הלכה א בכ"מ דל"פ ת"ק אלא מדרבנן אבל מדאורייתא מודה דאינו חייב כנ"ל. ועי' במהרי"ק שם סי' קכ ג:

פ"ג הלכה ה וכהן טהור שאכל בכורים שמאים לוקה. הכ"מ לא הראה מקורו והוא מפורש ביבמות (דף ע"ג:):

פ"ד הלכה ג ולאברהם היתה השבועה תחילה כו'. עכ"מ מש"כ בכוונתו ועי' פאת הבית (סי' מ"ט) שכתב כוונה אחרת יותר נאותה לדברי רבינו:

פ"ו הלכה יב בכ"מ דאפילו לריו"ח כיון דמשם ר' יהושע (כנ"ל) כו' אפשר דרלא"כ בברייתא היא וס"ד למימר הכי כו'. תמוה דהרי רבינו פסק לקמן בפ"ח מהל' טומאת אוכלין הפ"ז כר"ע:

פי"א הלכה יג אין ידוע כו' המע"ה. וכתב ע"ז הכ"מ פשוט הוא. אבל גמרא מפורשת היא בחולין (דף קל"ד:):

הלכות שמיטה פ"ב

הלכה יב ותמיהא לי וכי נתכוון לחלוק שדהו מה בכך כו'. ול"נ פשוט דכוונת הראב"ד לעשות שדהו חלק לנקיתה מן האבנים שנופל ממנה לעשות החיין:

פ"ד הלכה יב בכ"מ ד"ה והאתרוג. ורבינו נראה דספוקי מספקא ליה כו' וכמתני' דפ"ב דבכורים. כ.ן לריך להגיה וכר"י ור"ל דבתרתי גיגהו הכתוב לקמן ומשם למתוק: שם או אזלינן ביה בתר לקיטה כר"ג כנ"ל:

פ"ג הלכה ב מגרפי כו' שהם שלשת אלפים אמה כו'. וכתב הכ"מ ומפרש רבינו כפשטה דמתני' כו' ואע"ג דברייתא דכת"ע מסייע ליה דת:ה ר.י.ו וקמי מתני' כפשטה. דבריו תמוהין וכמו שתמה עליהן המגיה בד' ברדיטשוב ועמש"כ בס"ד בהגהותי למ"ר בסוף מסעי ע"ש. ועתה נ"ל להוסיף דלפי הגירסא שלפנינו בעירובין ר"א בר' יוסי סתם (ולאפוקי גירסת התוספתא דשלהי ערכין ר"א בנו של ריה"ג) א"כ הוא בנו של ר' יוסי בן חלפתא. וס"ל להרמב"ם דפליג על ר"א בנו של ריה"ג דמתני' דסוטה ופסק כר"א בנו של ריה"ג שהובא במשנה שם לחלוק על ר"ע דלית הילכתא כוותיה:

הלכות ביאת המקדש פ"א

הלכה א בכ"מ בהעתקתו הגמרא דבריהם בדברי הת"ק נ"ל א"כ מה ת"ל יין לומר לך שמוזהרין עליו כל שהוא כו':

הלכה ז בכ"מ ליכא פלוגתא בין רבי לת"ק ובמכיר משמרתו ואינו מכיר משמרת בית אב שלו וכן כהינו מכיר משמרתו ומשמרת בית אב שלו אינו גורס כו'. כ"כ דנ"ל:

הלכה ח בכ"מ י"ל דקרא אפשר לפרשו דת"ק אע"פ שאר אבלים כו במיתה כו'. במו"ק (דף כ"ד) דרים כן להדיא, ועמש"כ שם בס"ד בהורך:

הלכות מעשה הקרבנות פ"ב

הלכה ו בפנים שכן בזוי בגלל הזבחים שלו. כ"כ דנ"ל:

פ"ה הלכה ד בכ"מ א"כ מצאתי בפי"ג דזבחים כו' כנ"ל, והוא שם (דף ק"ז:):

פ"ו

פ"ז הלכה ה ותריסת כל הנשרפין כשרה בזר ובלילה. הכ"מ השמיט לציין מקורו, והכי מצאתיו בירושלמי ר"פ שני שעירי, ועמש"כ בס"ד בשבת (דף ס"ז) בד"ה כוורת בהלכה זו:

פ"ט הלכה יד היה בעל התודה כהן כו' ואכל כו' שאין כו' קרוי מנחה. גם כאן השמיט הכ"מ להראות מקורו, והוא במנחות (דף מ"ו:) אטו תודה ולחמה מי לא מנדבי כהנים ואכלי להו ואמר אביי הם טעמא דלחמי תודה לא איקרי מנחה:

פי"ב הלכה יט אבל מנחת נסכים כו' ואם גבלה ביין של נסכים כו'. עיין ט"ז חלק או"ח סי' כ"ב. ונראה שט"ס הוא וצ"ל בשמן:

הלכות פסולי המוקדשים פ"א הלכה ב בלח"מ דהלכה כר"י לגבי רב וכ"ש לגבי שמואל כו'. לחנם למד מק"ו דגמרא ערוכה היא בעירובין (דף מ"ז:) דשמואל ור"י הלכה כר"י:

פט"ז הלכה ז במל"מ שמעינן מהאי ברייתא כו' וכן בהילוך דמתן כלי אליבא דכ"ע כו' מחשבה. לא זכר הרב ז"ל מש"כ בעצמו לעיל בפי"ג הלכה ו' לדעת רבינו דהילוך זה לא חשיב עבודה לפגל לר' יוחנן ע"ש: שם מה שתמה על מרן ז"ל מדוע לא הרגיש על רבינו לעיל בפי"ג שכתב ג"כ ובזריקתו. נ"ל פשוט דהם טייס להדיא על הלא. ומה שכתב לשון זריקה כוונתו למה שכתב לעיל פ"ו מהלכות מעשה הקרבנות ה"ד ע"ש:

פי"ח הלכה ג כל קרבן שנאמר שהוא פסול כו' כל האוכל ממנו כו' לוקה שנאמר לא תאכל כל תועבה. ובהלכה ה' וכן קדשים שהוטל בהם מום כו' לוקה הרי הוא בכלל כל תועבה. לכאורה זה נקרא לאו שבכללות עי' סנהדרין (דף ס"ג), ויש לחלק וע"ש בתוס' ד"ה על כולם:

הלכה ז בסופה אבל כו' כגון בשר חטאות הנשרפות כו' אין מתפגלין לעולם. עיין מש"כ בזה בזבחים (דף ל"ה) בס"ד:

הלכות עבודת יוה"כ פ"א הלכה ב בכ"מ כתב הרמב"ן כו' והג' מי מוליך כו'. והד' מי מעלה איברים מן הכבש למזבח הם האיברים שנתותרו מעיו"כ כו', ע"ש במלחמות:

פ"ב הלכה ה בלח"מ ובדברי ר"י גורס לעולם כהנים עולין באמצע כו'. איני יודע מה דחקו להגיה כן:

הלכות מעילה פ"ג הלכה א בכ"מ דחזקיה סבר היתר זריקה שני הילכך כל שנתקבל הדם בהכשר כו' כנ"ל. אבל ע"ש בגמרא דס"ל לחזקיה היתר שחיטה:

פ"ז הלכה ב עי' מל"מ. ונראה דאיפשטיטא גמרא דנדרים (דף ל"ה:) דמבואר שם להדיא כמסקנתו ע"ש:

הלכות קרבן פסח פ"ד הלכה ג בכ"מ ד"ה נטמא שלם. ודע דבגמרא למי אמתני' ברייתא כו', גם זו במתני' (כדף פ"ט):

פ"י הלכה טו ואוכלין צלי על מצה ומרור כ"כ דצ"ל. ותיבות ביום אחד למחוק: שם והם חקות הפסח שלל. זה שנאמר כו' כנ"ל הפסקא הנקודה:

הלכות חגיגה פ"א הלכה ה ועליו נאמר מגי ממועד לפסחי. הכ"מ לא הראה מקורו. ונ"ל דמקורו הוא מברכות (דף כ"ח) כדמתרגם ר"י כו' וע"ש בתוס'. ועמש"כ במגילה (דף ה'):

הלכות בכורות פ"ו הלכה ח ואם היו דמי העצמות יקרים כו'. וכתב הכ"מ שם פלוגתא ופסק לקולא כדרבנן. תמוה דבגמרא איתא ולא פליגי כו':

הלכות שגגות פ"א הלכה ד בסופו ואם המלך כו'. מביא שעיר עזים להטאת כנ"ל:

פ"ח הלכה ו וכן אם נסתפק לו כו' או פלונית הערוה כו'. שחייב עליה ח' חטאות ה"ז מביא ח' א"ת. נראה דלמד זה מהתוספתא פ"ה אחיכה של חלב פגול ואחיכה של חולין אכל את האחת מהן וא"י כו' מביא ב' אשמות תלוין:

הלכה ז בכ"מ ופסק כרבי כו' משום דמפרשי אמוראי למילתיה. לא היה צריך לטע"ז אלא דסתמא דמתני' הם ברים פרקין כוותיה:

הלכות מחוסרי כפרה פ"א הלכה י היה עליה ה' זיבות ודאות וה' לידות ספק כנ"ל. עמש"כ בהגהותי לגמרא דהם בס"ד:

פ"ה הלכה ח וכן אם הביא אשמו. נ"ל נגע ספקו:

הלכות תמורה פ"ד הלכה ט ולד בע"מ כו' ויקרב כראוי לו. הוא פלוגתא שמואל ובר פדא וכן פליגי בזה רבה ור"פ ר"פ אלו קדשים (דף י"ז:) ופסק כשמואל ורבא. וציון הכ"מ במקורו תמוה. אבל קשה דהא אפילו הם לא אמרו אלא לר"א אבל לרבנן משמע דלכ"ע רועה ורבינו פסק לעיל בהלכה ה' כרבנן. וע"כ לא היה בגירסתו ואליבא דר"א וכמ"ק בבכורות (דף ט"ו:):

הלכות טומאת מת פט"ו הלכה א בהשגת הראב"ד אבל למת שלם כו' דיו אם מיעטו לפחות מד'. ולע"ג דהתנן בפ"ג דאהלות מ"ו אבל להוציא הטומאה בפותח טפח פירוש אפילו מת שלם ע"ש: שם בהשגה אבל לאור של טפח כו' אע"ס שאינו מבטל המיעוט. על"מ בשם הרי"ק של"מ מקום מאין חילק כן. ולענ"ד דהוציא זה מהא דפליגי שבת דפקקו את המאור בעפיה ושם לא בילן כמש"כ התוס' בב"ב (דף כ'):

הלכות פרה פ"א הלכה ג בכ"מ תוספתא כו'. והובאה ג"כ בגמרא בכורות (דף כ"ט):

הלכות טומאת צרעת פ"א הלכה ו בכ"מ וכ"נ דעת אונקלוס כו'. זה צריך להיות לקמיה כי הוא ראיה לדעת רבינו ורש"י:

פ"ג הלכה ח בהשגת הראב"ד וא"כ למה לא אמרו כו' כנ"ל:

פ"ה הלכה א בפניו ואם היתה המכה שלא מחמת האש כנ"ל:

פ"י הלכה א בלח"מ ויש להסתפק בחולט לאחר שפטור מהו שילקה כו'. וסיים ול"מ גלוי לד"ז. בתוספתא רפ"ז מבואר להדיא דלוקה:

פי"א הלכה א בכ"מ ד"ה כיצד מגלחו ופסק כר"ע מחבירו. גם מבלעדי זאת פלא שהם מתניתין כוותיה, ועתוי"ט פי"ד מ"ב:

פט"ו הלכה ב בכ"מ כפי"ג הכוהה בראשון והכולך או קולפו. נ"ל להגיה כו' תחת או, עיין במשנה:

הלכות מטמאי מו"מ פ"ד הלכה ו הרואה דם אחר דם טוהר בתוך כ"ד שעות ד"ס. הכ"מ לא הסף מקורו והוא ברייתא בנדה (דף ל"ז) כדאוקימנא אליבא דרב ועמש"כ שם:

הלכות אבות הטומאות פ"י הלכה ג והלכה ד נ"ל הלכה אחת:

פ"ו הלכה ה וכיס ע"ז עצמו כו'. הכ"מ לא ציין מקורו והוא משנה בע"ז (דף מ"ז:):
הלכה טו המגע באב מאה"ט המושלך בתוך המקוה כו'. עיין בכ"מ שציין מש"כ. וכ"ה בתוספתא ב"ס דמכשירין שמביא בסמוך. ועיין נדרים (דף ע"ב: ע"ו.) ובמש"כ שם:

פי"ד הלכה ד שרץ שהיה מונח בכלי וכלי לף כו'. בהגיה בכ"מ כתב ע"ז צ"י למה שינה רבינו כו' דשם הבעיא במת כו'. לפי שיטת רבינו לעיל בהלכה ג' דל"א ספק טומאה לשה טהור אלא לשרץ בלבד דמשמע דבמת אפילו ספק מגע טמא ודלא כהתוס' שם ד"ה והמאהיל והמפרש בד"ה בעי רמב"ח. ע"כ ה"א לנחם בהאי בעיות את (תור"ע אות ל"ג):

הלכות טומאת אוכלין פ"ב הלכה יד בכ"מ בפ"ג דבכורות אמרינן דבסרוחה מעיקרא ל"ל קרא כו'. זהו דוקא לבר פדא אבל לר' יוחנן ע"ז קאי קרא דל"ר אשר בשרך כו' כמש"כ רבינו לעיל פ"א מהלכות אה"ט הי"ד:

הלכה יח בכ"מ וכר' יוחנן. בזה גם בר פדא מודה:

פ"ז הלכה ח בכ"מ ועוד שינו שהתחילה כו' וא"י למה השמיטו רבינו. עמש"כ שם בהגהותי בס"ד:

פט"ו הלכה ב ציין הכ"מ מירושלמי. איפשטיטא במתכ"ח שב"ס גם בבבלי חגיגה (דף כ"ג):

הלכות כלים פי"א הלכה ג לפי שאינו יכול לצרוק בו שמן כו'. נראה דצ"ל למר: בכ"מ זכו' כשיטת דר"פ ושבק שיטה דסתם גמרא. לפנינו בגירסא בשיטה קמא אביי:

פי"ח הלכה טו ציין הכ"מ להתוספתא. וצ"י מדוע לא ציינו להמשנה:

פכ"ה הלכה ב וכסא של כובס שכובס עליו אה"כ. נ"ל דצ"ל בסין וכ"מ בכ"מ:

הלכה יח בכ"מ בפ"ג דעדיות כו' וחכמים מטהרין כו'. ליתא במשנה ואדרבה שם איתא דהודו לו וכבר העיר עליו התוי"ט:

חידושים ומקורים

בעזר החונן דעה אעלה על שלחן רבנן פרפראות לחכמה, טעמם כטעם לשד השמן, המה ליקוטי שרשי דיני משנה תורה אשר כתבתי על גליוני הרמב"ם בעת לימודי שיעורין תמידין כהלכתן, והמה נובעים ממעיני החכמה מקובץ ממקום שבעלי תשובה עומדים בדברי רבינו במקומות מפוזרים, המלקט שמו **משה נחום**, הכותב וחותם פה קאמינקא יום ג' כ"ד ניסן שנת תרמ"א לפ"ק. בן לא"א היקר המופלא ש"ת הגביר ה"ר בנימין ירושלימסקי.

הלכות שבועות פ"ו הלכה יב אין טוענין בטלה. ג"ב יעויין בהשגת הר"א ויעוי' בכ"מ במ"ש שאין נראה מדברי רבינו לחלק בין טלה מנוי לשאינו מנוי ויעוי' בלח"מ מה שהקשה בזה. ויעוי' ג"כ בשו"ת דבר שמואל סי' קכ"ה מ"ש בזה:

פ"ט הלכה א והוא שישביעם בב"ד. ג"ב יעוי' בכ"מ שכתב דצריך תלמוד מהיכן למד חילוק זה ויעוי' ג"כ בלח"מ, וי"ל דדברי רבינו דברי טעם הם מגד הסברא דשבועה בעל כרחו היכה חלה וכאן אף שאינו צריך לענות אמן מ"מ בעי הוכחה שהוא מקבל שבועתו והוכחה היא ממה שמשיב איני יודע לך עדות. והתשובה זו ע"כ צריך שיהיה בב"ד שהרי הכפירה ודאי צריך להיות בב"ד ואם השביעם חוץ לב"ד ולא אמן ואח"כ אומרים בב"ד אין אנו יודעין לך עדות מה רמז ראיה שעל אופן השב הם משיבין אין אנו יודעין ודלמא לא קבלו שבועתו כלל שהרי לא השיבו על שב ואף אם השיבו לו חוץ לב"ד אין אנו יודעים תשובה שחוץ לב"ד לאו כלום ועל תשובה לא מיחייבי לכך הצריך רבינו שיהיה הכל בפני ב"ד וכל זה בלא ענו אמן אם ענו אמן כבר קיבלו השבועה שאם יודעים עדות שיעידו ושוב מיחייבי אח"כ בכפירה

ההסירה לחוד בפני ב"ד שהרי כבר נשבעו ע"י עניית אמן וא"כ עוברים עתה לפני הב"ד על שבועה שאינו לב"ד, [הרב נודע ביהודה יו"ד סי' ס"ו]:

הלכות נדרים פ"א הלכה א הנדר נחלק. נ"ב יעוי' במשנה למלך מ"ש דודאי אף לאחרים יכול לאסור בלשון איסור ואין צורך להביא ראיה לזה. ותמוה מדוע לא הזכיר מדברי הירושלמי נדרים פ"ב הלכה א' לאסור איסור אינו חגיי אלא על נפשו לא על אחרים וכו', יעוי' ג"כ בש"ק שם ד"ה הוון בעי שתמה ג"כ על המל"מ בזה שלא הזכיר דאיכא מ"ד דסובר דאין יכול לאסור:

פ"ג הלכה ו ואצ"ל במי שאמר הרי עלי קרבן אם אוכל מנה. נ"ב יעוי' בתשובת הרי"ף המובא בב"י חו"מ סי' כ"ו ובנדה"כ שם ויעוי' בתוי"ט פ"ב דנדרים מ"ב ד"ה בנדרים. ויש מקום לפירוש זה דקשיא דקתני במשנה קונם סוכה שאני עושה דהא בהך ליכא אין כאן נדר רק הל"ל קונם ישיבת סוכה עלי וזהו שפירש הרי"ף במשנה דהיינו דהאומר אם אשב בסוכה יהיה עלי קרבן וחייב בקרבן משא"כ בשבועה כיון דתלי שבועתו בביטול מצוה והזכיר ביטול מצוה לא חלה שבועה (יעוי' בר"ש פרק המדיר) ופריך בגמרא פ"ש ולמה תלויה בנדר חל ולא בשבועה. ומשני שבנדר חל באומרו קונם ישיבת סוכה עלי א"כ אף בתולה נדרו סתם מ"מ הנדר חל דאין כאן תלויה בדבר שא"א אבל בשבועה בדבר שא"א אף תלויה בו לא חל. ולכן רבינו אחר שכתב דקונם אכילת מצה עלי וכדומה חל בנדר כתב דגם אם אומר אם אשב בסוכה הרי עלי קרבן או הרי עלי קרבן אם אוכל מצה חייב בקרבן דהא בהא תלוי דלכך חל הואיל ויש במציאות לנדר לחול משא"כ בשבועה ולכך הזכיר רבינו אך תלויה דקרבן גבי נדר ולא גבי שבועה [הרב תומים סי' כ"ו ס"ק ה']. אלא דלפי זה לשון ואין צריך לומר צריך להבין:

פ"ד הלכה יא שאיני נהנה כו'. נ"ב יעוי' בכ"מ שתמה ממה שפסק רבינו פ"ז מה"א כר"ש, ויעוי' בב"ש אה"ע סי' ל"א ס"ק י"ב, ויעוי' באבני מלואים שם ס"ק י"ד שכתב ליישב דברי רבינו שסמך על דברי הירושלמי דקידושין פ"ב:

פ"ה הלכה טז האוסר פירותיו על חבירו. נ"ב יעוי' בלח"מ במ"ש דלא הוי דבר שיל"מ דהנאסר אין בידו לשאול לחכם אלא האוסר, ולכאורה הוא מתנגד למ"ש הרא"ש (נדרים נ"ט א') בשם הר"א ממיץ דתרומה שמאה ביד כהן הי לאו דלא שכיחא דמיתשל בעלים עליה היה מקרי דשיל"מ הואיל והישראל האוסר יכול להתירה יעו"ש. אבל באמת אין זה ענין לנ"ד דמי שנאסר עליו אינו יכול להתירו ומי שיכול להתירו לא נאסר עליו מעולם ובזה ס"ל להלח"מ דלא נכנס בגדר דשיל"מ אבל מודה הלח"מ במי שאסר פירותיו על עצמו ועל חבירו והוא יכול להתירו על עצמו ועל חבירו מקרי דשיל"מ גם לחבירו והיינו תרומה ושבל ולק"מ [תשובת חתם סופר חיו"ד סימן רכ"ג], ובעיקר סברת הלח"מ כבר כתב כן גם מרן המהרי"ט ראשונות סי' ה' זה לשונו אבל הכא ראובן זה לגבי דידיה נדר שאין לו מתירין הוא שאין בידו להתיר הנדר שאסר עליו שמעון, ויעוי' כמ"ש שם מ"ש עוד על דברת הכסף משנה:

הלכות נזירות פ"ה הלכה טו מיד שנטמא. נ"ב יעוי' בהשגת הר"א במ"ש והכהנים בזה"ז טמאי מת הן וכ"כ סמ"ק והגהת סמ"ק סי' מ"ח. ולכאורה דבריהם קשין להולמם מאין נטמאו כהנים בזמן הזה בטומאת מת ומה לכהן בבה"ק אם לא שמת לו אחד מז' מתי מצוה ואחד מאלף כהנים לא ימצא שנטמא באהל שמת בו ואיך החליטו שכהנים בזמנינו טמאי מת דאורייתא הם לפוטרם ממלקות כשמיטמאו למת. אמנם בע"כ נ"ל דס"ל דטומאה ע"י זיזים וגזוזטראות וע"י שמהלכה דרך החנות והוריס הוי דאורייתא (יעוי' במג"א סי' שמ"ג ס"ק ב') ובזה אחד מאלף כהנים לא ימצא שיהיה טהור [הרב חתם סופר היו"ד סי' ש"מ] ויעוי' בלח"מ ויעו"ש ג"כ בסימן ש"ע מ"ש בזה:

פ"ו הלכה יד האומר. נ"ב יעוי' בתו"ח חתם סופר היו"ד סי' רי"ט מ"ש בזה באורך:

הלכות ערכין וחרמין פ"ה הלכה יז ורואין כמה ישוה אותו אבר. נ"ב יעוי' בהשגת הר"א ויעוי' בתוס' ערכין (דף ע"ב) ד"ה הוא שכתבו כלומר שישימו אותו אבר שמכר לאיזה מלאכה הוא ראוי, ולכאורה צ"ע לאיזה מלאכה הראש ראוי בשלמא רגל או יד ראוי לעשות בהם מלאכה אבל לגבי ראש מה מלאכה שייך בו. ואפשר ליישב דכגון שהוא חכם גדול ויכול התבולה לעשות פעולות ולהמציא המצאות וראוי להתייעץ עמו ליתן עצה הגונה שיש בה תועלת כמו שמצינו כמה שרים שיש להם יועצים ואינם ראויים לשום מלאכה אחרת ומלאכה זו הוא בראש. ואפשר שזה כוונת רבינו דלא כפי כוונת הראב"ד אילו היה נמכר אותו אבר גופיה דע"ז הקשה וכי מה ישוה אדם כשאסר ישור ראשו אלא כוונתו כפירוש התוס' אילו היה נמכר למלאכת הראש כנ"ל [הרב נאמן קדשים שם]:

פ"ז הלכה יד שההקדש מפקיע השיעבוד שקדם. נ"ב יעוי' בהשגת הר"א ובכ"מ והנה מדברי הירושלמי כתובות פ"ח ה"י (מ"ד צ"ב) דקאמר הקדיש תשעים מנה והיה חובו מאה מנה מוסיף עוד דינר ופודה כו' ר"א בשם ר' יוחנן מועלין מעילה גמורה א"כ מוכח מזה כדברי רבינו דהקדש דמים ג"כ מפקיע מידי שיעבוד ומשו"ה מועלין בו מעילה גמורה וכן ראיתי במקה"מ שם ד"ה מועלין שהרגיש בזה. והנה לפע"ד אדרבא בזה היה אפשר ליישב קצת למה השמיט רבינו הא דא"ר מועלין בו מעילה גמורה יעו"ש שהרב פירי קרבן ד"ה לא הרגיש בזה. אכן י"ל דכיון שרבינו פסק דהקדש דמים מפקיע מידי שיעבוד ממילא משמע דמועלין בו כיון דהקדש גמור הוא ומשו"ה לא הצריך להזכיר ד"ז, כן י"ל בדוחק:

הלכות כלאים פ"י הלכה כט הרואה כלאים כו' שאין כבוד הבריות כו'. נ"ב יעוי' בש"ס (ברכות כ"ו) דפריך וליגמר מינה ומשני שב ואל תעשה שאני. וצ"ע מדוע השמיט רבינו תירוץ זה ויעוי' בתומים סי' כ"ח ס"ק י"ב שכתב בזה דבר נחמד באופן שרבינו לשיטתו (פ"ז מהק"פ ה ג) שפסק דגם ש בשני רש"ת א"צ לחילוק דשב ואל תעשה יעו"ש. ויעוי' בתו"ת שאגת אריה סוף סי' נ"ה מ"ש בדברי רבינו:

הלכות תרומות פ"ד הלכה ד תרומתן תרומה וכו' והמכור. נ"ב יעוי' לקמן פ"ה מהלכות בכורים הלכה פ"ז דהמכור מפרים חלה בתחילה. וראוי לדקדק בדברי רבינו דלמה לא ביאר דהיינו דוקא כשלא הגיע לשכרוהו של גוי אבל אם הגיע לא וצ"ל שסמך אמ"ש פ"ד מה"א ופ"ב מה"ג ופ"א מהלכות נזירות הלכה י"ב [הרב מכר"י שמן משמר ז' קנ"ם ע"א]:

פ"ה הלכה כד מכאן ואילך ספק. נ"ב יע' בכ"מ מה שהקשה ויעוי' בכרתי ופלתי סי' א' ס"ק וא"ו שכתב שני דרכים ביישוב דברי רבינו:

פ"ט הלכה א אסורה לאכול בתרומה מיד כו'. נ"ב צ"ע דהכא פסק רבינו דחיישינן לשמא ימות להלתר ובהלכות עבודת יוה"כ פ"א פסק דלא כר' יהודה שאמר שמתקינין לו אשה אחרת, [הרב חכם לבי סי' ק"ו] יעו"ש מ"ש בזה באורך:

הלכות מעשר פ"ג הלכה ג וכולן אין קובעין. נ"ב יעוי' בהשגת הר"א הון מדנן ויעויין בכ"מ מ"ש ועל סברת הר"א קשה ויעוי' לקמן פ"ד ה"א ובהשגת הר"א שם וכ"מ. והנה הדבר תמוה דדברי הראב"ד הם ממש כדברי סנהדרא (ב"מ פ"ח ע"א) א"ר ינאי אין הטבל כו' עד שיראה פני הבית והמסקנא שם ע"ב ואבע"א כי קאמר ר' ינאי בזיתים וענבים דלאו בני גורן כו' (או צריך ראית פני הבית) אבל חיטין ושעורין גורן בהדיא כתיב ביה וא"כ זהו דברי הראב"ד (פ"ד ה"א) שכתב על דין עד שיכניסם לבית זהו בדבר שאין לו גורן וזהו ג"כ דבריו בהלכה א שהראב"ד חולק על רבינו דרבינו פוסק כתירוץ ראשון בגמרא שם לאפוקי הראב"ד סובר כתירוץ השני שאבע"א בגמרא דר' ינאי איירי דוקא דזיתים וענבים העומדים לאכילה דלאו בני גורן נינהו יעו"ש בתוס' ד"ה כי קאמר [הרב שער הפרים סי' פ"ו] ויש לפלפל בדבריו ואכמ"ל:

הלכות מעשר שני פ"ח הלכה ז הלוקח כו' והשכר למעשר. נ"ב יעויין בהשגת הר"א וכ"מ, ויעוי' בפירוש המשנה לרבינו פ"ד דמעשר שני משנה וא"ו דלכאורה סותר למ"ש כאן, ויעוי' בשו"ת שע"א סי' פ"ה מ"ש בדברי רבינו דבר נחמד ע"פ דברי הש"ס (קידושין נ"ד ע"ב):

הלכות בכורים פ"ה הלכה יד ואינה ניטלת מן המכור. נ"ב יעוי' לקמן פ"ז הי"ב ובמ"ש הר"א שם וככ"מ. ויעוי' בשו"ת דבר שמואל סי' רנ"א מ"ש באורך בהלכה זו:

הלכות בית הבחירה פ"א הלכה יד כדי שתחגור בה האזור כסכין של שחיטה. נ"ב יעוי' בפ"א מה"ש ובטור וב"י יו"ד סי' ח"י שכתבו בדעת רבינו שם דס"ל דשיעור פסול פגימת סכין של שחיטה בכ"ש והכא כתב על הגירת לאזור כסכין של שחיטה. וי"ל שרצה רבינו להמשיל לנו כעין דוגמא הגירת האזור של אבני המזבח לבדיקת האזור שתקנו רז"ל משמשא לסכין של שחיטה ודייק בלישניה טובא דלא קאמר כבדיקת סכין של שחיטה כלישנא דר"ח הנה בגמרא שאז היה משום דין שעורייהו אלא כסכין של שחיטה כלומר כתיקון הבדיקה בסכין של שחיטה א פרא ואמופרא [הרב דבר שמואל סי' רפ"ב]. עוד יש ישוב לדברי רבינו די"ל דבאמת עיקר פסול סכין הוא בכדי תגירת לאזור אלא דמ"מ פסול ג"כ בפגימה כ"ש משום דע"י פגימה כ"ש יתקלקל יותר ע"י השור ויבא לידי שיעור תגירת לאזור ולכך כתב בה"ש דאף פגימה כ"ש פסול אבל הכא כשבא ליתן סימן לפגימת המזבח שכיר נתן סימן בכדי פגימה סכין שהוא בכדי תגירת לאזור שהוא העיקר והגדלה מפסול הסכין דמה דפסול בפגימה כ"ש הוא ג"כ מטעם שיבא אח"כ לידי תגירת לאזור כנ"ל [הרב לב אריה חולין י"ז ע"ב ד"ה במערבא]:

פ"ג הלכה ז וכל הנרות קבועים בקנים. נ"ב יעויין בשו"ת הריב"ש סי' ח"י שכתב ג"כ זה לשונו כי הנרות היו כמין בזיכין נתונים בראשי הקנים וקבועין בהן עכ"ל:

הלכות כלי המקדש פ"ד הלכה א ומאום עמה כו'. נ"ב יעוי' במגן אברהם סי' ר"א ס"ק ד' ובאורים ותומים סי' פ"ו ס"ק ג' שכתב דרבינו דס"ל וקדשתו דאורייתא למה השמיט (פכ"א מה"ס ה"ו) דכהן קודם במשפט לישראל בשלמא איך מחברים י"ל דס"ל דהוו מדרבנן ובקנ"ס אמרו ובקנאה לא אמרו, יעוי' (נדרים ס"ב ע"ב) דהש"ס השמיט ג"כ הך דסליק מיניה לפתוח דיגו ראשון וכתב הוא דהעטרה לכהן הוא רק בדבר שבקדושה אבל בהקדמת דברי ריבות מה דבר שבקדושה יש, אכן לת"ח ילפינן עכ"פ בהקש דלדבר שבקדושה יש לו משפט קדימה ולגבי ת"ח הוי הקדמת משפט ג"כ דבר שבקדושה שלא יבטל מלמודו וכמ"ש הרא"ש בפירושו לנדרים שם:

הלכה ה ונחלוק לחם הפנים כו'. נ"ב יעוי' במל"מ שתמה מה דרבינו לא הביא הא דתקן בעזרה א"ל הילך מנה, ויעוי' בתוס' (סוכה נ"ה ע"א) ד"ס והילכתא ויש מקום לומר שרבינו מספקא ליה בהך פיסקא שמסיק שם והלכתא סוכה כו' בשני פירושים של התוס' אם מדהה השתא משנה מהלכתא או אם הטעם שגם לס"פ חשיב תוכת היום ונפאר הסתם להלכה ולכך השמיט רבינו ד"ז שלא היה לו בזה הכרעה [הרב נודע ביהודה חו"מ סימן ל"ט] יעו"ש מה שכתב עוד בזה:

פ"ו הלכה ט וכן קן שנמצא פסול. נ"ב יעוי' בכ"מ במה דלא פסק רבינו כת"ק ויעוי' בשו"ת נוב"י אהע"ז סי' ב' מ"ש בזה:

פ"ח הלכה יא מפני שהוא שעטנז. נ"ב יעוי' בהשגת הר"א ויעוי' לעיל סוף הלכות כלאים. והנה לכאורה יש ראיה גדולה לדעת הראב"ד דהואיל והותר כלאים בבגדי כהונה בשעת עבודה שרי לגמרי אפילו שלא בשעת עבודה דהלח"ה הקשה לך הא דאמרינן בכולה תלמודא חטאת העוף באה על הספק ואינה נאכלת נהי דהיכא הקנתא שלא לבוא לידי ספק נבילה בהא שאינה נאכלת והרי ע"כ צריך ללבוש בגדי כהונה בשעת עבודתה דלמא קרבן גמור הוא ואפילו שאבנט שהוא כלאים צריך ללבשו שהרי מחוסר בגדים שעימם קיי"ל דמיחל עבודה וחייב מיתה נמי והאיך רשאי ללבשו מספק דלמא לאו בר קרבן הוא ואין חטאת באה בנדבה וה"ל חולין גמורים נמצא לובש כלאים שלא במקום מצוה ועובר על לאו דכלאי בגדים א"ו דכלאי בגדים דכהונה לגמרי שרי דהמנא. אמנם כי דייקת שפיר יש לסתור ראיה זו ע"פ דברי הש"ס (נזיר כ"ט), [הרב שאגת אריה סימן כ"ט] יעויין שם מה שפלפל בענין זה בחריפות ובקיאות נפלא. ויש להעיר קצת בזה מדברי הש"ס (יומא י"ב ע"א) במה דקאמר ירע בו פסול אהר תמיד של שחר במה מחנכין אותו אמר רב אדא בר אהבה בא נט וכו' למ"ד אבנטו של כה"ג לא זה הוא אבנטו של כהן הדיוט מאי איכא למימר אמר אביי לובש שמונה ומהפך בצינורא. וקשה לכאורה דבהתחלת דברי הש"ס מוכח דבלבישת אבנט גופיה הוא מתחנך בלא שום עבודה ומדוע בלובש שמונה קאמר דוקא דמהפך בצינורא, אבל לדברי רבינו ניחא דבלבישת אבנט דיוה"כ שהוא של בוץ יוכל להתחנך בלבישה

בלבישה בעלמה דאין בו איסור כלאים מש"כ בלובש שמונה שיש בו נ"כ אבנט דכלאים קאמר דוקא ומהפך בציורא דאי לאו הכי אסור ללבשו ודוק ויש בזה ה"ל לפלפל אכמ"ל:

פ"ט הלכה ז שמות השבטים כתולדותם. נ"ב יעוי' בכ"מ ויעוי' בס' מאיר נתיבים ח"ב פ' וילא מ"ש בדברי רבינו:

הלכה ט וכותבין שם יוסף יהוסף. נ"ב יעוי' בס' מאיר נתיבים שם פ' וילא שנסתפק אם גם בהושן היה כן או לא והאריך שם בזה:

הלכות ביאת המקדש פ"ג הלכה ח וכן מצורע שנכנס לירושלים לוקה.

נ"ב יעוי' בכ"מ שכתב שפסק רבינו כר' יהודה וקשה דהא קאמר שם בש"ס (דף ס"ז:) ור' יהודה סביר קאמר ר"ש ומשני הלי מבעיא ליה לכדתניא ר' אליעזר אומר יכול דחקו וכו' יעו"ש והא רבינו לא פסק כר"א בהא לקמן פ"ד הי"ב והיאך אפשר שיפסוק כר' יהודה, ומצאתי בספר התורה והמצוה בספרי פ' נשא פיסקא א' סי' ד' שתמה כן על הכ"מ וכתב הוא שרבינו סמך על הספרי שם דלדברי הספרי הוצרך בדד ישב שזה מלמד על הכלל כולו שכל שחמור מחבירו שלוחו חמור מחבירו וא"כ לא נתקו הכתוב לעשה ולכן פסק רבינו דלוקה יעו"ש:

הלכה ט או מחוסר כפורים. נ"ב יעוי' בהשגת הר"א ובכ"מ מ"ש בשם הר"י קורקוס ויעוי' בשו"ת חכם צבי סי' קס"ב מ"ש בזה:

פ"ט הלכה ז וכן הדלקת הנרות כו' מותר לזר להדליקן. נ"ב יעוי' בהשגת הר"א ול"ע טובא בדברי רבינו דהא קיי"ל הדלקה עושה מצוה (בש"ס שבת דף כ"ב: ובש"ע או"ח סי' תרע"ה) ופירש"י שם כדאשכחן במנורה ואמאי יהיה כשר בזר הא המצוה היא בהדלקה והרי גם רבינו כתב פ"ג מהל' תמידין ומוספין הלכה י' והטבת הנרות בבוקר ובין הערבים מצות עשה שנאמר יערוך אותו אהרן ובניו א"כ כיון דהדלקת הנרות הוא הטבתם וכמ"ש רבינו שם הלכה י"ב מדוע יהיה כשר בזרים וכן צריך פירוש מה שכתב כיון שהטיב כו' מותר להדליקן הא הדלקת הנרות זה הטבתן. וכן מצאתי באחרונים שכתבו כן בשם הרב התובה נאהבה:

הלכות איסורי מזבח פ"א הלכה ז אבל בזמן הזה כו' אינו לוקה.

נ"ב יעוי' בלח"מ והנה רגיל אני להסביר דהרי אמרינן בעירובין הריני נזיר ביום שבן דוד בא אסור ביין בכל יום שמא היום יבוא וא"כ בודאי אם היה אליהו בא ואמר דכל ימי חיי זו הבהמה לא יבוא בן דוד נמצא לא הוי הוי לא לגופיה ולא לדמי והיה מותר להטיל בו מום אך הלא אין אנו יודעים ע"כ המטיל בו מום עובר בלאו דלמא היום יבוא וכשמתה הבהמה ולא בא נפטר למפרע ועכ"פ אין לוקין אפילו יבוא דהוה התראת ספק. ומאז המרהי הואיל ומעשר בהמה מ"ע דאורייתא בכל זמן והחכמים בטלוהו משום תקלה וקשה אי הטלת מום לאו דאורייתא בזה"ז מוטב הי' להחכמים שלא לאסור הטלת מום ושלא לבטל מ"ע של מעשר ולהטיל בו מום ולא יהיה תקלה ומ"ע מתקיימת (ותקשי על הפוסקים דהטלת מום בזמן הזה דרבנן). וי"ל ע"ד דקאמר בש"ס (תענית י"ז ע"א) אבל מה אעשה שתקנתו קלקלתו וה"נ מתחילה כשחרב בהמ"ק והיו מצפים יום יום לישועת ה' והיה כמו דחוי להקרבה דמהרה יבנה והוי מטיל מום דאורייתא. ומאז גזרו על הפרשת מעשר משום תקלה אך ברבות הימים וכמו נתייאשו לומר היום והוי הבהמה כמו לא לגופיה חזי ולא לדמי חזי וחזר הטלת מום איסור דרבנן ומ"מ לא יכלו להחזיר הפרשת מעשר למקומו כיון שכבר נתבטל ע"י ב"ד הראשון הגדול מן האחרונים [הרב חתם סופר חיו"ד סי' ש"ח]:

פ"ג הלכה ט הכל כבעל מום. נ"ב הנה באמת אי אפשר לומר דפסולייהו הוי מחמת מום מנם דהא אין מום פוסל בעופות אלא הטעם דהוי כמין אחר ולא מיקרי כלל תורים ובני יונה וכמ"ש הכ"מ לעיל הלכה ב' גבי טומטום ואנדרוגינוס והא דכתב רבינו הכל כבעל מום נ"ל דהוא לאו דוקא אלא דכוונתו דפסולים כמו בעל מום שפסול. והנה מ"ש הלח"מ לעיל ה"ג גבי טומטום ואנדרוגינוס דמטעם מום פסולין גם בעופות דהוי כמחוסר אבר דבריו צ"ע טובא דהא רבינו כתב לעיל להדיא אע פ שאין לך מום גדול מהם כו' מדרך אהרת כו' לפיכך אף העוף כו' משמע דאי לא הוי רק מטעם מום לא הו פסולין בעופות [הרב לב אריה חולין כ"ג ע"א ד"ה כי אילטריך]:

פ"ה הלכה ד המעלה כזית מאחת מאלו בהמן או בדבש. נ"ב יעוי' בהשגת הר"א מה שתמה. אכן יעוי' בירושלמי שבת פ"ז הלכה ב' שסיים בברייתא זו ומן השאור ומן הדבש ויעו"ש בגליון הש"ס שהרגיש ג"כ בזה ויעוי' בלח"מ שהביא גם מדברי הספרי:

שם בין לכבש לוקה. נ"ב יעוי' בכ"מ שתמה למה פסק כר"א במקום ר' יוחנן. וי"ל שרבינו סמך אירושלמי שבת שם פ"ז ה"ב דקאמר ר' יוסי בר' בון דר"א שאל לר' יוחנן ויצאו שתי הלחם וילמדו על כל הקדשים לכבש א"ל אותם מיעוט אלו חייבין עליהם לכבש ואין שאר כל הקדשים חייבין עליהם לכבש יעו"ש נמצא שפסק רבינו כר' יוחנן [הרב קרבן העדה בהוספותיו שם ד"ה ר"י בר' בון]. ויעוי' בש"ך יו"ד סי' קמ"ה ס"ק א' מ"ש דהיכא דפליגי אליבא דר' יוחנן אזלינן בתר הירושלמי:

הלכות מעשה הקרבנות פ"ו הלכה ד ומסיר גיד הנשה כו'.

נ"ב יעויין בלח"מ שתמה דרבינו מוכי שטרא לבי תרי, ויעוי' במהרש"א (חולין ל' ע"ב) בפירש"י ד"ה להעלותו שכתב דר"ה ור"ח שם ס"ל דלא פליגי כלל רבי ורבנן בהכי והיינו דר"ה ס"ל דאף לרבי אסור מהובריו דאיסורא והריבוי אתי למחוברין דהיתרא ולא חייש להך פרכא שם דמידי דהוה אראשה של עולה די"ל דהתם שאני דמצותו בכך כדכתיב והא הראש מש"כ שאר מחוברין להכי צריך ריבוי אבל מחוברין דאיסורא אסור מחמת ממשקה ישראל ובזה א"ש דעת רבינו דבפ"ג מהלכות פס"מ הט"ז פסק כרבי דפירשו דהיתרא אם עלו ירדו (והוא משום דהכי אזלא סתם משנה דזבחים פ"ה ע"ב לפירש"י שם יעו"ש) והכא דפסק חולצו להפוח משום דפסק כר"ה דס"ל דאף לרבי אסור מחוברין דאיסורא [הרב לב אריה חולין שם ד"ה אמר ר"ה]:

הלכה ו וכל המימות כשרין. נ"ב יעוי' בלח"מ שתמה מ:וע השמיט רבינו דברי הש"ס (זבחים כ"ב ע"ב) מים שאין להם שם לווי יצאו מי כיור, ויעוי' בספר רמי ליעקב בהידושי זבחים שם מה שכתב בזה:

פ"ז הלכה ו חטאת העוף וכו' עד שיחתוך הסימנין כו' ואינו מבדיל הראש מן הגוף. נ"ב יעוי' בלח"מ שתמה מדברי הש"ס (חולין כ"א ע"ב) מה להלן מולק ואינו מבדיל בסימן אחד, ויעוי' ביש"ש חולין פרק א' סי' מ"ב שתמה נ"כ מאד בזה יעו"ש שסיים

ואם נזכה לבנין ב"ה אקוה שזכיתי כהלכה. והנה מ"ש הלח"מ דלרבינו פוסק כת"ק דקאמר דבעינן הבדלה גמורה יש לתמוה בזה דאם נימא דרבינו ס"ל דעיקר הבדלה שייך בראש מהגוף א"כ בעולה בעינן הבדלה גמורה. והא לעיל פ"ו הלכה כ"ג כתב וצריך לחתוך שני הסימנים כשהוא יורד ולפי דברי הלח"מ מדוע לא הזכיר רבינו עיקר הבדלה שהוא הראש מהגוף וכן מצאתי בלב אריה חולין שם בגמרא ד"ה אי מה, שתמה כן על הלח"מ ויעו"ש מ"ש ליישב דברי רבינו בדרך מרווח:

פ"ט הלכה ח נותן את החלבים כו' ושתי הכליות. נ"ב יעוי' בכ"מ מ"ש ומשמע לרבינו דאימורים כו' וצ"ע דהא בגמרא לא באר שיתן הכליות למעלה. אמנם דברי רבינו מבוארים בספרא פ' צו סי' ק"כ זה לשונו כיצד הוא עושה מביא את החלבים ע"י הבעלים וחזה ושוק למעלה מהם שתי כליות ויותרת הכבד למעלה מהם עכ"ל ויעו"ש בהתוה"מ שכתב דמה שהשמיט רבינו מ"ש בגמרא שיהיה בשלשה כהנים ושיחסך כו' דלדברי הספרא ורבינו שהולך בשיטת הספרא אין הכרח מן הכתובים דצריך שלשה כהנים יעו"ש:

הלכה יא ואין הכהנים זוכין בחזה ושוק אלא לאחר הקטר האימורין. נ"ב הנה אי בשר שלמים מישרא שרי לבעלים קודם הקטרת אימוריהן לכאורה ממשמעות דברי רבינו נראה דדוקא בחזה ושוק דינא הכי מדכתב ואין הכהנים זוכין משמע דלא שייך דין זה בשאר בשר ושאני לן בין כהנים לבעלים אף דבתרווייהו קיי"ל דמשלחן גבוה קזכי נ"ל דלאו בהדא תליא מהתיגהו, אכן מלשון הסמ"ג עשין קפ"ג שכתב שאין הבשר נאכל בעוד האימורים למטה מן המזבח מדקאמר סתם שאין הבשר נאכל ולא קאמר שאין החזה נאכל נראה דאפילו שאר הבשר אין נאכל קודם הקטרת אימורין וילפינן שאר בשר מחזה ושוק וכן ברש"י פ' צו (ז' פסוק ל"א) היתא בלשון הזה, ויש בזה לפלפל ממתני' פ"ק דברכות [הרב מאיר נתיבים ח"ב פ' ויקרא] יעו"ש מה שכתב בזה דרך פלפול ויעוי' בש"ס פסחים נ"ט ע"ב ובספרא פ' צו סי' קנ"א:

פי"ד הלכה יג עד שיעברו עליו רגלי השנה. נ"ב יעוי' בכ"מ מ"ש הוא ומ"ש בשם הר"י קורקוס. והנה דברי הגאונים אלו תמוהים דהלא דברי רבינו הם ממש פר"ש דאמר בעינן שלש רגלים כסדרן דהרי תחלה כתב כיון שעברו ג' רגלים עובר בל"ת ולמה חזר וכתב אינו עובר בל"ת עד שיעברו עליו שלש רגלי השנה דהלא כשעברו עליו שלש רגלים זהו רגלי השנה אלא דרבינו בא לפסוק כר"ש לכן פסק תחלה כיון שעברו ג' רגלים דהיינו כסדרן ובבבא השני שבק בהם נדר שלא כסדרן כגון אחר חג המצות בעינן שיעברו עליו רגלי השנה כולה דהיינו כסדרן דוקא. וגם קשה על מרן הכ"מ שכתב דר"מ ורא"בי ותנא דברייתא חולקים על ר"ש הלא לפ"ד שפסק כתנא דברייתא אף שלא כסדרן קשה ג"כ שהרי פליגי עליה ר"מ ורא"בי ור"ש וכן פסק הרא"ש בפ"ק דר"ה כר"ש אף שמדברי הרא"ש ליכא כ"כ הוכחה אבל ברמזים כתב בהדיה בפ"ק שהלכה כר"ש [הרב שער אפרים סי' ל"ב]:

הלכה יד אבל היורש. נ"ב יעוי' בכ"מ מ"ש ואע"ג דמשמע דאביי פליג נקטינן כר"ז. והנה המעיין בגמרא יראה שפ"ס יש כאן כי מ"ש בגמרא דאביי פליג היינו גבי בעיא הם האשה עוברת בבל תאחר ול"ל שפ"ס יש כאן וקאי אמ"ש לפני זה [הרב שע"א שם] ויעוי' ג"כ בתשובת שאגת אריה סי' ס"ו שתמה ג"כ בזה על מרן הכ"מ:

פט"ז הלכה ב והביא פלגס ה"ז ספק. נ"ב יעוי' בכ"מ ויעוי' בלח"מ שתמה מדוע לא הזכיר רבינו בפ"ב התנאי שצריך להתנות אליבא דב"ש. ונראה דיש מקום לומר דרבינו פסק באמת כר' יוחנן ומה דקאמר הש"ס אליבא דר' יוחנן לא תבעי לך דאמר בריה הוא אין הכוונה להנהה מוחלטת דודאי בריה הוא אלא דהכי קאמר אליבא דר"י לא תבעי לך דודאי לא יצא ידי נדרו דלדידיה איכא ביה ספיקא דבריה דכיון דאמר דאו לרבות הפלגס דמביא נסכי איל א"כ הא דקתני במתנה ואין עולה לו מזבחו אין הטעם משום ספק כבש ספק איל דמהיכא תיתי נספק בספק כבש כיון דמזין דהתורה ריבתה אותה לנסכי איל אלא הטעם דמספקינן אם הוא ודאי איל או אם הוא בריה בפ"ע וריבתה התורה אותו לנסכי איל ולכך הם נדר מן כבשים או מן אילים מאיזה שירצה בודאי לא יצא כיון דהוא ספק בריה כי תבעי לך אליבא דבר שדא דליכא קרא על פלגס א"כ י"ל דאין בו ספק בריה כלל רק ספק כבש ספק איל ובבעיא דידן יוצא ממ"נ ולכך כתב רבינו שפיר ה"ז ספק דאף לר"י הוי ספק אם הוא בריה או ודאי איל ולעיל פ"ב ה"ו שפיר פסק רבינו דמביא עליו נסכי איל סתמא בלא תנאי והיינו משום דרבייה קרא ואינו עולה לו מזבחו אפילו בשביל איל דהוא ספק בריה, [הרב לב אריה חולין כ"ג ע"ב בגמרא ד"ה דאמר]:

פי"ז הלכה ז אמר הרי עלי עשרון. נ"ב יעוי' בספר מאיר נתיבים ח"ב בפרשת ויקרא מ"ש כדברי רבינו באורך:

פי"ח הלכה י אשם תלוי וחטאת העוף. נ"ב יעוי' בהשגת הר"א ובכ"מ ויעוי' בשו"ת חכם צבי סי' קס"ג מ"ש בזה:

הלכות תמידין ומוספין פ"ד הלכה יג חל יום אחד.

נ"ב יעוי' בהשגת הר"א ויעוי' בכ"מ מ"ש ואיני יודע למה הביא אותו הרא"בד. ויעוי' בשו"ת חכם צבי סי' קס"ו מ"ש ליישב דברי הר"א:

פ"ז הלכה ז ואם קצרוהו ביום כשר. נ"ב ולעיל פסק שדוחה שבת ולכאורה הוי תרתי דסתרי לפי דברי הש"ס (מנחות ע"ב) דאם נקצר שלא כמצותו כשר לא דחי שבת וכן תמה בלח"מ ויעוי' בש"ך יו"ד סי' רס"ב ס"ק ב' ובשו"ת שאגת אריה סי' נ"ב. אכן המעיין בירושלמי ר"ה ספ"ק הלכה ח' בבעיא דרשב"ל יראה דמבואר דמשם מקורו של רבינו דאף דנקצר ביום כשר עכ"ז דוחה שבת כיון דלכתחילה צריך לקצור בלילה. ויעו"ש בש"ק ד"ה אם ובמרה"פ ד"ה ר"ש מ"ש בזה. וכ"כ בשו"ת חכם צבי סימן קס"ו זה לשונו, אבל האמת הברור בעיני בדעת רבינו דס"ל דהנך פירכי דהיקי' נינהו ולא סמכינן עלייהו ולא אכל הך שקליא וטריא וכדאמרינן בעלמא ואכן אפיקוי' ניקום וניסמוך והוא דרך רחבה וסלולה שכבשוה הרי"ף והגאונים ורבינו והמו אין לנו. אלא ככל הנך סתמי מתניתינו ויהיה כל דברי חכמים קיימים ואף דנקצר ביום כשר מ"מ עיקר מצותו בלילה וכהיא דפסחים (ס"ה ע"ב) דאר"ש בוא וראה כמה חביבה מצוה בשעתה שהרי הקטר חלבים ואיברים כו' ואע"ג דהתם כשר דחתה שחיטה את השבת מ"מ הכא כל עיקר מצותו לכתחילה הוא בליל שבת שהוא זמנו ולכן בדין היא שתדחה שבת אף אם נקצר ביום כשר. שוב מצאתי בירושלמי ספ"ק דר"ה רשב"ל בעי קצירה

השומר

השומר מהו שתדחה את השבת ביום ופשיט התם דדחי. וצ"ל שע"ז פירושלמי סמך רבינו כמנהגו לסמוך על הירושלמי במקום שאין הדבר ברור מהוד בתלמודין עכ"ל הזהב, ויעוי' בס' תפארת ישראל מנחות פ"י סוף משנה פ' מ"ש בזה באורך:

הלכות פסולי המוקדשין פ"א הלכה לג ואם החזירו מקטירין אותן. נ"ב יעוי' בהשגת הר"א ויעוי' בכ"מ מ"ש

דרבינו סובר שמאחר שמועלין בהם וכו' לא נפסל הזבח. ויעוי' בתוספות יו"ט מעילה פ"א מ"ג ד"ה מועלין שכתב דאין בזה כדאי לאצולו מהשגה דהא בבשר ס"ל נמי דמהני הזריקה ולא הכירו לזבח באכילה. אבל נראה לו לומר דס"ל לרבינו דהא דאמרן דלא אמר ר' עקיבא לאכילה הוא היינו בעלמא דמהמירין לגבי אדם אבל להקטר דלגבוה לא מחמירין יעו"ש, ויעוי' בספר לב אריה הולין ס"ח ע"ב בפירש"י ד"ה ובשר שאמה על החום' יו"ט שדבריו נפלאו ממנו שהוא נגד הסברא להחמיר באכילת אדם טפי מלגבוה ובכ"מ איפכא שמעינן דמחמירין לגבוה טפי (יעוי' חולין נ"ח א') אבל הוא כתב שם באורך ליישב דברי רבינו על נכון:

פי"א הלכה ט ריבה שמנה כו' שני לוגין. נ"ב יעוי' בכ"מ ויעוי' במנחות פ"ג משנה ה' הקומץ מעוטו מעכב את רובו העשרון כו' היין כו' השמן כו', וצריך להבין מה דהפסיק הנא ביין בין העשרון שלת לשמנו והרי קומץ ועשרון ושמן שייכי טפי גבי הדדי ותו דגם בקרא בדיני נסכים נזכר השמן קודם היין ולפי דברי רבינו שפיר רלף התנא למתני קומץ ועשרון ויין בהדא מחתא מדכולהו בחסר או יתר דילייהו שוין דב-ומן חסר או יתר מעט פסול (יעוי' פ"א מ"ב) ובעשרון ויין נ"כ (יעוי' בכ"מ פ"ב מהל' מעשה הקרבנות ה"ס) משא"כ בשמן דמשונה בדין יתר מכולהו ולהכי עשה לו תנא מחילה בפ"ע לבסוף ויהיה מזה ראיה לדברי רבינו, [הרב תפארת ישראל שם]:

הלכות עבודת יוה"כ פ"ה הלכה יח שנאמר יעמד חי. נ"ב יעוי' בלח"מ ובמל"מ מ"ש דכ"מ בנטרף אחר הגרלה. אכן מ"מ

קשה למה לא נקט הש"ס הך טעמא שכתב רבינו ויש לומר בזה דש"ס דבאמת הא דלא קרינן ביה יעמד חי משום דטרפה אינה חיה אף דבאמת יש מיעוט טריפות דחיות הנה (וכמ"ש הים"ש פא"ע סי' פ') מ"מ רובא חשוב כודאי וחשוב כאילו ידוע שלא תחיה ולא קרינן ביה יעמד חי אבל לפי ההו"א בש"ס שם דלא אזלינן בתר רובא ומיעוטא ורובא כהדדי נינהו א"כ שפיר חשוב ראוי לעמוד חי דמיעוט טריפות חיות הנה ולכך הוצרך הש"ס לומר דבלא"ה טריפה אסורה דאין הגורל קובע לעזאזל אלא בדבר הראוי לשם [הרב ישועות יעקב יו"ד סי' נ"ז ס"ק י']. אבל יש להעיר על דבריו לפע"ד מדברי הרשב"א חולין (דף מ"ב) על הא דילפינן מקרא דטא"ח וכתב ע"ז דכ"מ לספק טרפה ש"ס נתקיימה י"ב חודש אין חוששין לה וכשרה מעתה יעו"ש. ולפ"ז יש להבין הש"ד דש"ס חולין דלא אזלינן בתר רובא א"כ קרא דטא"ח מה מלמדנו ואי בשביל ספק טרפה הא מ"מ אסורה דלמא ממיעוטא הוא דהא לא אזלינן בתר רובא. ובע"כ צ"ל דלפי ס"ד הוה אמרינן דקרא אתיא דטרפה אינה חיה כלל אפילו ממיעוטא וכ"כ הפלתי (שם סי' נ"ז ס"ק י' יעו"ש מה שמישב בזה קושית הפר"ח מדברי התום' שם י"א ע"ב ד"ה והילמא) א"כ לפי סברא זו עדיין הקושיא במקומה עומדת אמאי לא נקט הש"ס הך טעמא דיעמד חי דאף דלפי הס"ד מיעוטא ורובא כהדדי נינהו מ"מ הא לפי הס"ד מוכרחין לומר דגם מיעוט טריפות אינם חיין. ויש לפלפל בזה הכמ"ל יעוי' נ"כ בשפ"ד יו"ד סי' ל' ס"ק ה'. אמנם בפשיטות יש ליישב דברי רבינו דהנה הא רב אחא בר יעקב הוא דיליף מטעיר המשתלח ולשיטתו שם (נ"ז:) דטרפה יולדת ומשבחת א"כ מכש"כ דטרפה חיה וכמ"ש התום' שם ק"מ ע"א ד"ה טריפות וע"כ לא משמע מיעמד חי למעוטי טריפה אבל לפי ההלכה דטא"ח שפיר נקט רבינו הך דרשא ונתמעט מזה אפי' נטרף אחר הגרלה וכ"כ הרב לב אריה שם בחידושיו לחולין שם וכ"כ הרא"ם יוסף שם. ויש עוד ישוב לדברי רבינו בדרך החדוד דהנה הראשונים הקשו לשיטת רבינו דס"ל כל הספיקות מן התורה לקולא היאך יליף הש"ס דאזלינן בתר רובא מעולה ומפסח דלמא משום ספיקא מקילינן ובזה אם שמא דרבינו ס"ל דמחזיקן מאיסור לאיסור ובהמה בחייה בחזקת איסור אמה"ח עומדת (כשיטת רש"י ביצה כ"ה) א"ש דאי לא אזלינן בתר רובא ויש כאן ספיקא אם הבהמה טרפה אין כאן ספק השקול דניזיל לקולא דהא יש כאן חזקה אמה"ח ונימא דהבהמה אסורה באכילה אף אחר שחיטה מטעם דמחזיקן מאיסור לאיסור משא"כ לענין חטא פסול שעיר המשתלח אין לנו לחוש לספיקא כמו בכל מצות התורה דספקות מותרין ולא שייך לומר דניזיל בתר חזקה דהרי אין אנו דנין אי שעיר המשתלח מותר או אסור (דבלא"ס אסור משום נבילה) דלענין מה נדון בזה הא לא בעינן שיהיה מותר להדיוט ולכך קאמר הש"ס שאין הגורל קובע לעזאזל אלא בדבר הראוי לשם ולענין הקרבה לשם יש לנו לדון אם מותר או אסור דמשום משקה ישראל המותר לישראל קא אתינן עלה ולזה שייך שפיר לומר מחזיקן מאיסור לאיסור ואסור להדיוט מטעם טרפה וה"ה לגבוה ומטעם דבעינן מותר לישראל אבל היכא דידעינן שנטרף השעיר שפיר נקט רבינו הטעם דיעמד חי (ואף בנטרף אחר הגרלה פסול) ודוק בזה. [הרב הגאון ישועות יעקב בתשובתו הנדפסת בס' שבעה עינים הכיא שכ"כ בחידושיו להרמב"ס]:

הלכות מעילה פ"א הלכה ג כל המועל בזדון לוקה ומשלם. נ"ב יעוי' בהל' תרומות פ"ו הל' ו' שהאוכל תרומה בזדון לוקה ואינו משלם.

ונראה דטעם רבינו דהא עיקרא דהאי מילתא דאין אדם לוקה ומשלם איירי בתשלומי ממון ומקרא כדי רשעתו אבל גבי מועל ס"ל שהתשלומין הן קנס קי"ל מקרא דלוקה ומשלם א"כ נראה דבמעילה שהתשלומין להקדש הן ואין לו בעלים תובעים כי אם מסירתו לגבוה משום כפרה דהוי כקנסא שפיר דייטינן ליה כמוציא ש"ר דלוקה ומשלם כמוהו שלא כדין התרומה שהתשלומין הן מתנות ליתנות לכהנים הבעלים [הרב דבר שמואל סי' שכ"ה]. ושן מאיתי בהגה"ה א' שמורה מקום לתשובת ד"ש ויעו"ש בתשובה שכתב עוד אופן אחד בזה דשאני מעילה דמגרפין איסוריה לזמן מרובה וכפי הנראה היינו דוקא לחיוב התשלומין של הקדש מרבוי דקרא ומעלה בו מעל אבל לענין איסור דנפקא לן מכלל לאו דלא תוכל כמ"ש רבינו צריך לאכול שיעור אכילה כזית בבת אחת ללקות עליה כשאר כל איסורי הלאוין שנזכרו בפסוק ההוא ולפיכך אפשר שקודם חיוב המלקות באכילת שיעור הכזית הקדים לו חיוב התשלומין בחצי זית הראשון מאחר שנתגלגלה לחצי זית שאחר הקודש לזמן מרובה ודמי למה שפסק רבינו פי"ג מהלכות שכירות ה"ב במי

שמתע את הפרה וחסמה ודש בה שלוקה ומשלם מפני שקדם חיוב התשלומין במשיכתה לאיסור לאו דחסימה יעו"ש דכתב ע"ז אמנם כ"ז אינו שוה לנו לאוקמי כתם לשון רבינו במציאות פרטי אחד שלא כדרך דקדוק לשונו הצח ומצוחצח:

פ"ז הלכה ב ובכל התורה כולה אשלד"ע אלא במעילה. נ"ב הנה רבינו כללא כייל שזולת מעילה אין בכה"ת כולה שלד"ע וקשה הרי איכא שביחה ושליחות יד כמבואר ש"ם (קידושין מ"ב: מ"ג) ורבינו עצמו פסק כן פ"ב מהלכות גניבה הלכה י' דטובח ע"י שליח חייב וכן בהלכות גזילה פ"ג הי"א פסק הכי בשליחות יד. וי"ל דהא מה דקיי"ל אשלד"ע כולל שתים חדא לפטור המשלח ואידך לבטל המעשה שאין המעשה קיים כלל ובמעילה שיש שליח לד"ע היינו שניהן יחדיו להייב המשלח וגם שיהיה המעשה קיים כאילו עשאה בעצמה וכיון שמעל בע"ב כבר יצא לחולין ואין מועל אחר מועל אבל בטביחה דאמרינן שלד"ע היינו לחייב המשלח אבל לא שייך שם קיום המעשה שהרי שור שחוט לפניך וכי צריך שליחות לזכשר שחיטה וכן בשליחות יד נ"כ דיש שליחות לד"ע היינו לחייב המשלח אבל לא שייך שם קיום המעשה. [הרב נוב"י אה"ע סי' נ"ה] יעו"ש מ"ש בזה באורך:

הלכות קרבן פסח פ"ג הלכה ב על מנת שלא יהיה לרבך כו'. נ"ב יעוי' בכ"מ מ"ש ואע"פ שרבינו פ"ג מה"ז כו'. ויעוי' באבני

מלואים סי' ל"ח ס"ק כ"ב שכתב דכיון שתנאי זה אקנתא דרבו הוא א"כ ודאי ניחא ליה בתנאי זה שההנאה ע"מ שאין לרבו רשות בו יעו"ש שכתב כן ע"פ מ"ש הרשב"א קידושין (דף כ"ג:) בשם הראב"ד:

פ"ד הלכה י הממנה אחרים ובהלכה יא ע"ים וכו'. נ"ב יעוי' נכ"מ ויעוי' בפר"ח הכא לגבי סי' קי"ג מ"ש באורך לבאר דברי רבינו ומה שתמה על הרב כ"מ יעו"ש:

פ"ה הלכה ב אע"פ שהזיד בשני. נ"ב יעוי' בש"ך חושן משפט סי' פ"א ס"ק ל"ד במ"ש ואה"נ שהיה יכול להקשות הראב"ד על הרמב"ם מדברי הרמב"ם עצמו כו' אלא שאין דרכו להקשות דברי הרמב"ם אהדדי יעו"ש. והנה בהשגת הר"א הלכה ז כתב על דברי רבינו א"א עכשיו סותר את דבריו ויעוי' נ"כ לקמן פ"ו הלכה ו' שכתב הר"א א"א עכשיו סותר מ"ש למעלה:

פ"ו הלכה ז שהרי זה המל יש לו שלא למבול כו'. נ"ב הנה רבינו מסביר פנים מאירות לקיים דברי חכמים שכיון שסבר עלא רז"ל קרובה אליו מאוד לעשותה לבלתי בוא לידי חיוב תורה בקרבן פסח ובהמנע עצמו מלטבול טבילה שלא בזמנה כיון שהוא פטור ממנה עד שיבריא ואם עבר ובכל איהו דאפסיד אנפשיה גזירת רבנן רמיא עליה לאוסרו בשחיטת ואכילת פסח בשב ואל תעשה שכח בית דינם ופה להעמיד דבריהם אפילו במקום כרת ולא דמיא לטמא מת שהל שביעי שלו בי"ג בניסן שהל להיות בשבת שלע"פ שהוא אסור להזות שלא עבר והזה הייב לעשות הפסח בזמנו דהא כיון שהזאה אינה מעכבת עוד וגזירת איסור הזאה אינה תלויה בפסח אין טעם לגזור עליו מחדש גזירה לגזירה ולבטלו ממצות פסח במקום כרת, אבל בערל שעיקר איסור הגזירה הוא במעשה הפסח עצמו דלא ליפוק מיניה הורבא לעשותו בשנים הבאות בטומאה מבלי הזאת שלישי ושביעי ומשום שיאמרו אתמקד וכו' מה לי מל וטבל הו מל ולא טבל לעולם טעם איסור הגזירה במקומו עומד. [הרב דבר שמואל סי' רי"ע]:

הלכה י מי שהופר בגל. נ"ב יעוי' בפו"מ נודע ביהודה חלק אהע"ז סימן ל"א מ"ש כדברי רבינו:

פ"ח הלכה ד אינו לוקה אלא אחת. נ"ב יעויין בכ"מ שכתב דטעמו משום דלא משגריר כו' ונקטינן לקולא. ולכאורה הדברים תמוהין שזהו חומרא דלוקה אחת ואדרבא איבעיא דליפגא בתרא הוא קולא שפטור לגמרי. וי"ל דהכ"מ סבר שזהו קולתו הואיל ויש לו כפרה במלקות משא"כ אם לא ילקה כלל אז אין לו כפרה וזהו שמסיים הכ"מ ומה גם בדין מלקות שהוא כמיתה ר"ל מלקות שהוא לפרה כעין מיתה וא"כ אם אינו נלקה אז אין לו כפרה ויצטרך לסבול עונש אחר או מיתה ממש וזהו קולהו, ודוגמא לזה כתב הסמ"ג לענין העביר כל זרעו סנהדרין (דף ס"ד:) דפטור דהו"ז משום דגדול עונו מכשוא לא נתן לו הקב"ה כפרה בעוה"ז רק צריך לעונשים קשים בעוה"ב ולכן פטור לגמרי יעוי' שם [הרב שער אפרים סי' ה']. ויש לפלפל בסברא זו הכמ"ל ויעו"ש שכתב עוד לייסב דברי רבינו דפירוש הש"ס הרחי הוא דלא לקי ר"ל מאותן ג' מלקות שסבר ת"ק דלוקין ושניס מהם שהם לאו שבכללות ועל אותן שנים אמר רבא דחדא מיהו לקי והא"ד ס"ל דאף על אחד מהלאו שבכללות אינו לוקה אבל על כל שנים משום לאו אחד לוקה מ"מ כגון משום נא או משום מבושל ואם כן פסק רבינו ממש כליבנא בתרא יעו"ש:

הלכות בכורות פ"ד הלכה א בהמת השותפין. נ"ב יעוי' במל"מ מה שפלפל בענין חזקת שליח עושה שליחותו, ויעוי' בפו"ת נוב"י אבן העזר סי' ב' מ"ש בדברי המל"מ:

הלכות שגגות פ"ו הלכה ט שהידיעות מחלקות. נ"ב יעויין בכ"מ הלכה י"א שהקשה מדברי רבינו עצמו שם, ויעוי' בפו"ת הכא לגבי סי' קס"ד מ"ש בענין זה בהורך:

פ"ז הלכה ח עשה מלאכות הרבה וכו'. נ"ב יעוי' בלח"מ ויעוי' בס' מאיר נתיבים ח"ב פרשת השא מ"ש פלפול ארוך בדברי רבינו:

פ"ט הלכה ד עד שיבעול כדרכה ויגמור. נ"ב יעוי' בש"ס כריתות (דף י"א) דהוא מטעם דשכבת זרע כתיב בה. וצ"ע מדברי רבינו עצמו פ"ה מהלכות אבות הטומאות הלכה ט' י' שפסק דהבועל שלא כדרכה וכן המערה טהורה והטעם משום דפסק כרבנן דס"ז פרט להערה אותה פרט לשלא כדרכה יעו"ש בכ"מ ובש"ס יבמות (דף ל"ד:) א"כ מדוע הכא בשפחה חרופה ממעט תרווייהו מש"ז. ונראה ליישב ע"פ דברי רבינו עצמו שם ה"י שכתב ולא הוציא ש"ז טהורה אע"פ שהערה מלשון זה משמע אם הערה בה והוציא זרע היא טמאה מה שא"כ בשפחה חרופה. מיקרי הערה אף בהוצאת זרע וטעמא משום דאין ראויה להתעבר בהערהה משא"כ בטומאת ש"ז סברי רבנן דאפילו כלה פמאה אע"פ שאין אשה מתעברת בביאה ראשונה א"כ אפי' הערה בהוצאת זרע אף שאינה יכולה להתעבר ע"י ביאה זו מ"מ טמאה וא"כ ודאי צריכין שני מיעוטים דהי לא כתיב אלא חד מיעוט גבי טומאת ש"ז הוי מוקמינן במתכבר שהערה בה בלא הוצאת זרע אבל שלא כדרכה בהוצאת זרע לא. משא"כ הכא בשפ"ח דממעטינן הערה אפילו בהוצאת זרע מטעם דאינה ראויה להתעבר א"כ שלא כדרכה והערה

פרוויהו ממעט דכתיב ש"ז שתשיה דוקא ביאה שראוי להתעבר בה [הרב קרבן נתנאל יבמות פ"ו אות ד']:

פ"י הלכה ז או על טומאת מקדש וקדשיו. נ"ב יעוי' בהשגת הראב"ד שכתב ולא המשיח בטומאת מקדש וקדשיו. ויש ראיה לזה מהמשנה (שבועות פ"א מ"ז) אלא מדם הפר מכפר על הכהנים על טומאת מקדש וקדשיו ומדוע לא נקט כהן המשיח ובודאי ה"ט משום דאין כהן המשיח חייב על טומאת מקדש וקדשיו [הרב תפארת ישראל שם]:

הלכות תמורה פ"ג הלכה א ואין תמורתו קריבה. נ"ב וצ"ע מדברי הירושלמי ר"ה פ"א ה"א (ג' ע"ב) דקאמר האכלנו שנה בשנה שנה לו ושנה לתמורתו וכן ראיתי שהרגיש שם בזה הגליון הש"ס. אמנם דברי רבינו מבוארים בש"ס דידן בכמה מקומות (זבחים ל"ז ע"ב, פ"א ע"ב, תמורה ה' ע"ב, כ"א ע"א):

הלכות טומאת מת פ"ב הלכה יב אפילו המ.ים אדם כו'. נ"ב יעוי' בש"ס (חולין פ"ז ע"ב) ובפירש"י ותוס' ורבינו לא הזכיר כלל התנאי דצריך כזית או רביעית אדם גמור. וראיתי בס' תרת חיים שתמה שם על פירש"י ותוס' וכתב דרבינו לא פירש כפירוש רש"י ותוס' אלא כל שיש במים מראה אדמומית הרי הם דם גמור ובלבד שיהיה במים בכללו כשיעור כזית או רביעית וזה לא צריך לכתוב יעו"ש שדחק לפ"ז בדברי הש"ס דמה צריך להביא זה פשיטא שלא יהיה חמירי מדם עצמו דבעי כזית ורביעית יעו"ש מ"ש בזה (יעוי' ג"כ בס' לב אריה שם מ"ש על הרב ת"ח והביא מדברי הריטב"א). אמנם ראיתי בשו"ת חתם סופר חיו"ד סי' ע' שכתב על דברי הת"ח שכוונתו בדברי רבינו אמת אך בדברי הש"ס י"ל דהא דמייתי והו"ז דאית ביה כו' היינו משום דכזית דם עב ובנקל הוי כזית והשתא נגללו המים ובעי שיעור רב שישוער בו שיעור כזית ורביעית (יעוי' בש"ס שבת ע"ז א') וזהו דקמ"ל הש"ס דאע"ג דהנהו מים אדומים יש להם דין דם ממש להתחייב כרת ולטמא באהל מ"מ שיעורו משתנה שצ"ל שיעור כזית ורביעית מים לא לפי ערך הדם כיוצא בו (אך לפ"ז לע"ק דגם רבינו ה"ל להביא זה דקמ"ל הש"ס) ויעו"ש שתמה על מרן הכ"מ שהראה מקום גם לש"ס זבחים ע"ט ע"ב ושם לא נזכר תנאי דכזית ורביעית אבל נתחלף לו דם התמצית בתמצית הדם כי רבינו (וש"ס דחולין) מיירי בתמצית דם ושם בזבחים מיירי מדם תמצית וה"א שלא יעו"ש:

הלכות פרה אדומה פ"ד הלכה יח שחט את הפרה כו' כשרה. נ"ב יעוי' בכ"מ שתמה על דברי רבינו וכתב שהיה לו גרסא אחרת בגמרא ויעוי' בס' כרתי ופלתי סי' ג' ס"ק א' מ"ש ליישב דברי רבינו ויעוי' ג"כ בס' לב אריה (חולין ל"ב ע"א) בד"ה נשחטה מ"מ הוא דבר נחמד ביישוב דברי רבינו:

הלכות אבות הטומאות פ"א הלכה י המפשיט כו' וכן המפשיט בשרצים. נ"ב יעוי' בכ"מ שתמה למה פסק רבינו כן כיון דבלשון יחיד קתני לה. ויש לומר דלשון המשנה מסייע לזה דקתני המפשיט בבהמה וחיה דלמה פרט בהמה וחיה דמ"ש בהמה או חיה אלא דאתי לאפוקי שרצים. ומזה י"ל ג"כ דיצא לו לרבינו הא דפסק סתמא למתני' בטמאה וטהורה כדי אחיזה ואפילו בטומאה דאורייתא ודלא כאוקימתא דאוקים התם בש"ס בטומאה דרבנן. היינו משום דכן משמע משמעות המשנה דפרט בהמה וחיה וע"כ דאתי לאפוקי שרצים ומדמפסיק שרצים ש"מ דבבהמה וחיה אפילו טמאה דאורייתא הוי כדי אחיזה [הרב לב אריה חולין שם קכ"ג ע"ב ד"ה מ"ש]:

פ"ג הלכה ב חשב עליה. נ"ב יעוי' בהשגת הראב"ד ויעוי' בשו"ת חכם צבי סימן ק"ז מ"ש בזה:

הלכות טומאת אוכלין פי"ב הלכה ג שהתלוש שחיברו. נ"ב יעוי' בתומים סי' ל"ה ס"ק ג' מ"ש בזה באורך:

הלכות כלים פכ"א הלכה ז מתחלת המשה כו'. נ"ב לכאורה ל"ע דמאין יצא לו זה דתיכף מתחלת המשה טמא דנהי דאמריגן דהמשה כלמעלה היינו משהגיע לכלל המשה אבל עד שיגיע לכלל המשה משמע לכאורה מהסוגיא שם (חולין כ"ד ע"ב) דטהור. וצ"ע שהכ"מ לא העיר בזה. ויש ליתר דהוקשה לרבינו דהתנא שונה הרי לישני דסתרי אהדדי דנקט עד ה' טפחים טהור והיינו לא עד בכלל והדר נקט מהמשה ועד עשרה טמא והיינו עד ועד בכלל ובדמסיק דה' כלמעלה ועשרה כלמטה ומי דחקו לזה למיתני הכי טפי הו"ל למיתני פחות מחמשה טפחים טהור מחמשה עד עשרה טמא אלא ע"כ צ"ל דהתנא ס"ל דמיד מתחלת המשה טמא ולכך לא הוי אפשר למיתני פחות מחמשה טפחים טהור דהא באמת מסוף ארבעה טמא וג"כ לא אפשר לו למיתני עד הרבעה טהור דא"כ ה"א דארבעה גופיה טמא כיון דלהומרא אמרינן דעד ולא עד בכלל לזה איצטריך למיתני עד המשה טפחים טהור דהיינו עד תחלת המשה דמסתמא נאמר כן לחומרא דעד ולא עד בכלל וע"ז סמך התנא ושנה בדרך קצרה [הרב לב אריה חולין שם כ"ד ע"ב ד"ה הבל]:

הלכות מקואות פ"ט הלכה יח לפי שאין מטבילין בזוחלים. נ"ב יעוי' בכ"מ שתמה דהא ימים מטהרים בזוחלין וכמ"ש רבינו לעיל הלכה י"ב. ויעוי' בס' לב אריה (חולין ל"א ע"ב) ד"ה גזירה שכתב דהטעם הוא משום דגל שנתלש ונפסק מהים בטל ממנו דין מעין ואינו מטהר בזוחלין רק אחרי נפלו על הארץ וכעשה אשבורן יעו"ש באורך:

פ"י הלכה ו הרי ספיקו טהור וכו'. נ"ב יעוי' בשו"ת נודע ביהודה חיו"ד סי' ס"ה שפלפל באורך בענין ספיקו טהור:

סיימנו בטהרה. לב טהור ברא לי אלחים, ורוח נכון חדש בקרבי:

השמטה לספר נשים הנה מ"ש פ"י מהלכות אישות הלכה יא ביישוב דברי רבינו יש לסתור יישוב זה מטעם דרבינו בע"כ לא ס"ל כתירוץ התוס' (גיטין ל"ד:) אלא כתירוץ השני (בהשובה הרא"ש) דחיישינן שמא סמוך למיתה הקפים לה נכרי ולא קודם הזמן וכ: פסק באמת פי"ז מה"א הי"ג דגם הרוסה נשבעת יעו"ש במ"מ שהוא שבועת אלמנה הבאה ליפרע מנכסי יתומים יעו"ש ג"כ פ"ח ה"ט לענין נדונייתה שכתב רבינו דנוטלת בלא שבועה וכתב המ"מ דמיירי כשהוא בעין אבל הי אבדה צריכה ליטבע יעוי' ג"כ בב"ש סי' נ"ו ס"ק א'. וביישוב דברי רבינו הא י"ל בפשיטות דמדקתני בסיפא מנכסים משועבדין מוכח דלא מיירי בארוסה וע"ש מקשה רבא. ולדבר הזה העירני ג"כ כבוד ידידי הרב החריף ובקי מו"ה יהוקא וועפרינסקי נ"י ויש בזה לפלפל (יעוי' ג"כ בתוס' כתובות (נ"ח ע"א) ד"ה מוכרת במ"ש וא"ל דהכתוב באלמנה מן האירוסין ודוק), אבל אכת"ל דבעיקר היישוב אף דהכמה יש כאן וכמ"ש דכן מצאתי בספר החכמה, מ"מ באמת אין מקום ליישוב זה דאיך יוכל להעמיס חדוש זה בקושיית רבא שם והא הוא בעצמו ס"ל ב"ב (ה' ע"א) דעביד איניש דפרע בתוך זמנו:

ציוני מהר"נ

הגיעו לידינו ע"י הרב הגאון מהר"ש ארינשטיין נ"י אבדק"ק אזערקאוו.

הלכות שבועות פ"ט הלכה יז וכן אם תבעו אותן רבים להעיד להם כו'. בתו"כ פ' ויקרא דבורא דחובה פט"ו כיצד היו חמשה תובעים אותו ואמר לו בוא והעידנו שיש לנו ביד פלוני פקדון ותשומת יד וגזל ואבידה שבועה שאיני יודע לכם עדות שיש לכם ביד פלוני פקדון ותשומת יד וגזל ואבידה לא לך ולא לך מנין שהוא חייב על כל אחת ואחת ת"ל לאחת לחייב על כל אחת ואחת ע"כ:

הלכות נדרים פ"א הלכה יז וכשם שאוסר עצמו בכעיין כו'. בירושלמי דנדרים פ"ק ה"ב במשנה דקונם קונח וכו' עד כדון עצמו מהו שיקדיש לשמים בלשון קונם נשמעינה מן הדא כו' הדא אמרה שאדם מקדיש לשמים בלשון קונם, וע"ש בפ"ק ובמרה"פ:

פ"ד הלכה ז וכשם שנשאלים על נדרי האיסר ומתירין אותו כו' בין נדרי קדשי בדק הבית בין קדשי מזבח. עי' כ"מ. ונראה שדברי רבינו יש להם מקור ערוך בגמרא בנדרים דף ע"ח ע"א ובב"ב דף ק"ד ע"ב דאיתא שם נאמר כאן זה הדבר ונאמר להלן זה הדבר בשחוטי חוץ מה בשחוטי חוץ אהרן ובניו וכל ישראל אף פרשת נדרים אהרן ובניו וכל ישראל ומה כאן ראשי המטות אף להלן ראשי המטות וכו', ראשי המטות בשחוטי חוץ למאי הלכתא א"ר שמה לומר שיש שאלה בהקדש, ע"ש בר"ן וברשב"ם, ומבואר דבקדשי מזבח מועיל שאלה:

פי"ב הלכה יט נדרה ועברה על נדרה קודם שיפר לה אביה או בעלה כו'. משנה בנזיר דף כ"ג ע"א האשה שנדרה בנזיר והיתה שותה ביין ומטמאה למתים הרי זו סופגת את הארבעים, ושם בדף כ"א ע"ב בעי הגמרא למפשט איבעיא דבעל מיעקר עקר או מיגז גייז ממשנה זו דה"ד אילימא דלא הפר לה בעל צריכא למימר אלא פשיטא דהיפר לה בעל ע"ש:

הלכות נזירות פ"ג הלכה י מי שנזר שתי נזירות בין שנדר שתיהן כו' עלתה לו ראשונה בשנים כו'. מקור כל דברי רבינו הם בש"ס דילן (תמורה דף כ"ט) דאיתא שם מיתיבי מי שנדר שתי נזירות ומנה ראשונה והפריש עליה קרבן ואח"כ נשאל על הראשונה הב"ע בשלא כיפר, והתניא כיפר בשלא גילח, והשניה גילח אר"א נזירות קא רמיה וכו', ונסתברו דברי רבינו:

פ"ח הלכה ה נזיר ממורט א"צ להעביר תער. עיין בכ"מ ולח"מ שלא זכרו סוגיא ערוכה ביומא (ס"א:) ושם הגירסא מהופכת נזיר ממורט ב"ש אומרים צריך העברת תער וב"ה אומרים אין צריך העברת תער, והתוס' שם הביאו הא דפ' ג' מינים וכתבו דהוא אחת מסוגיות הפוכות ע"ש. ואין ספק שרבינו סמך על הגירסא דשם ופסק שפיר ככ"ה ועי' בע"מ שם שהרגיש בזה וטעם רבינו דמסק אגירסא דיומא נראה משום דגם בתוספתא דנזיר פ"א הגירסא היא כמו ביומא ע"ש, וכן הוא ג"כ הגירסא בירושלמי דנזיר ס"פ שלשה מינין, וסמך רבינו אכל הני נגד הגירסא דנזיר שהביא הכ"מ, וע"ש במרה"פ ובפ"ק:

הלכות ערכין וחרמין פ"א הלכה א הערכים הם נדר מכלל נדרי הקדש כו'. בתו"כ בהקותי פרשתא ג' ברייתא ד', נדר בערכך הקיש ערכים לנדרים מה נדרים בבל תאחר לשלמו אף ערכים בבל תאחר לשלמו, ובויקרא רבה פ' ל"ז אר"בי כשם שבנדרים בל יחל ובל תאחר כן בערכין בל יחל ובל תאחר, לפיכך משה מזהיר את ישראל ואומר איש כי יפליא נדר בערכך נפשות לה' ע"כ:

הלכה ז העבד נערך ועורך כשאר ישראל ואם יפדה והיה לו יתן ערך שנדר. בתוספתא רפ"ק דערכין הובא גם ברש"י ותוס' ריש מסכת ערכין דאיתא שם נשים ועבדים נודרין ונידרין נערכין ומעריכין אם יש להן בזמן הזה גובין מהן ואם לאו כותבין עליהם וגובין מהן לאחר זמן ע"ש:

פ"ה הלכה יב כל המקדש בהמה וכו' אין פודין אותה אחר שמתה ולא תקבר אבל אם הקדיש מתופה או נבלה לבד"ה הרי זו תפדה. בתו"כ בחוקותי פרשתא ד' ברייתא ב', פמאה לרבות את הסמתה יכול אפילו אמר הרי זו הקדש ומתה תפדה ת"ל והעריך את שיש לו עמדה יש לו ערכה ואת שאין לו עמדה אין לו ערכה וע"ש עוד:

פ"ז

פ"ן הלכה ט האומר שור זה הקדש לאחר שלשים יום כו'. תוספתא ב"ק פרק ג' דתמורה שור זה הקדש לאחר שלשים יום שחטו בתוך שלשים מותר באכילה את מותר בהנאה הקדישו לשם שלמים אר"ז מקודש, מעכשיו לאחר שלשים יום ושחטו בתוך שלשים אסור באכילה את אסור בהנאה הקדישו לשם שלמים הר"ז אינו מקודש:

פ"ז הלכה א ההקדשות אין פודין אותן לא בקרקע. בתו"כ בחקותי פ"א ברייתא ז' בשקל הקדש מה ת"ל לפי שנאמר ופדה יכול בעבדים ובשטרות ובקרקעות ת"ל בשקל הקדש אין לי אלא שלעים של קדש מנין לרבות דבר המטלטל ת"ל נפדה לרבות דבר המטלטל. ומש"כ רבינו שוין כסף כוונתו למאי דאיתא שם ברפי"ב ואם בבהמה הטמאה ופדה בערכך מה ת"ל לפי שנאמר בשקל הקודש יכול אין לי אלא שלעים של הקדש מנין לרבות דבר המטלטל ת"ל ופדה לרבות דבר המטלטל, וא"כ למה נאמר בשקל הקודש פודה בכל דברים שהוא מטלטל ובלבד שהוא צריך ליפות בכסף. וביאר שם הר"ש משאנץ בפירושו דבעינן שוה כסף דהיינו ככסף וצריך לעשות דמים תחלה כמה שוה וזה כוונת רבינו:

הלכות מתנות עניים פ"א

הלכה ב וכשם שמניח בשדה וכו'. עי' בכ"מ. והוא משנה בפאה פ"א מ"ה ובאילן האוג והחרובין והשקדים והגפנים והרמונים והזיתים והתמרים חייבין בפאה ע"כ:

פ"ד הלכה יט ואין בעה"ב חייב לבצור העוללות כו' עי' בכ"מ. נראה דיצא לו לרבינו כן מהא דאיתא שם בפאה פ"ד מ"א הפאה ניתנת במחובר לקרקע וכתב שם הרע"ב מדכתיב לעני ולגר תעזוב הנח לפניהם והם יבוזו, וכן פסק לעיל בפ"ב הט"ו וה"ה לגבי עוללות:

הלכות תרומות פ"ב

הלכה י טבל והפרים מתבואה וזיתים שלא הביאו שליש אינה תרומה. בירושלמי פ"ט דתרומות ה"א הדא אמרה הפרים מפירות שלא הביאו שליש לא קדשו:

פ"י הלכה יב האשה שהיתה אוכלת בתרומה ואמרו לה מת בעלך כו', עי' בכ"מ. והוא ירושלמי בפ"ז מתרומות ה"ב במשנה דבת כהן שנשאת לישראל דפריך שם על החכמים דס"ל דזו וזו משלמת את הקרן ואינה משלמת את החומש והא תנינן ר"א מחייב קרן וחומש ור' יהושע פוטר ומשני הוון בעיי מימר במאי פליגין בחומש אבל בקרן אף ר' יהושע מודה ע"ש:

פי"ב הלכה יז אין ישראל חייבין להטפל בתרומה כו' ואם היתה היא או בהמה אוכלתו שם כו' ויביאנה לעיר ויטול שכר הבאתה מכהן שאם הפרישה והניחה לבהמה ולחיה הרי זה חילול השם. בכ"מ ציין ס"פ הזרוע (דף קל"ד) והנה שם לא נזכר רק תחילת דברי רבינו, אך דברי רבינו נובעים מהתוספתא פ"י דתרומות דאיתא שם אין מבילין תרומה מן הגורן לעיר ומן המדבר לישוב, אבל במקום שהיה אוכלתה ובהמה אוכלתה התקינו שיהא מביא ונוטל שכר מכהן מפני חילול השם, וכן הוא בירושלמי דדמאי פ"א ה"ב, וע"ש במרה"פ ובגה"ש:

פי"ד הלכה טו היו שתי קופות אחת טמאה ואחת טהורה כו'. מקור דברי רבינו הוא בירושלמי דתרומות פ"ז ה"ג דאיתא שם על מתני' דשתי קופות אחת של תרומה ואחת של חולין שנפלה סאה של תרומה לתוך אחת מהן. אחת טמאה ואחת טהורה, הוי אומר להוך טמאה נפלה, ושם מיירי ע"כ בשתי קופות של חולין דקתני שם בבבא דבתרייתא אחת מדומעת ואחת אינה מדומעת וכו', אחת יש בה כדי להעלות ואחת אין בה כדי להעלות וזה הכל בשתיהן חולין הן, וע"ש במרה"פ:

הלכות מעשר פ"א

הלכה ד אין מוציאין המעשר מיד הכהנים כו'. מקור דברי רבינו הוא בספרי פ' קרח פיסקא קכ"א כן תרימו גם אתם תרומת ה' למה נאמר, לפי שהוא אומר ואל הלוים תדבר ואמרת אליהם כי תקחו מאת בני ישראל, ישראל נותנים מעשר ללוים אבל כהנים אין נותנים מעשר ללוים הואיל ואין נותנים מעשר ללוים שומע אני וכו' ע"ש:

פ"ג הלכה יח הביות של יין עד שלא סתם את פיהן כו'. דברי רבינו בזה מבוארים בירושלמי שם פ"ג דמע"ש ה"ו בד"א בשל יין אבל בשל שמן כו' בין עד שלא נפן בין משנפן תורם מאחד על הכל, וע"ש בגה"ש:

הלכה יט מעשר ראשון שהקדימו בשבלים כו'. עי' בכ"מ. מקור דברי רבינו הם בירושלמי פ"א דתרומות ה"ה דאיתא שם חייא בר אדא בשם רשב"ל מעשר ראשון שהקדימו בשיבולין אסור לאכול ממנו עראי, ומ"ט את קדשי בני ישראל לא תחללו ולא תמותו, מהו שילקו על טבלו דבר תורה רבי אסיאן בשם ר"י מתניתא אמרה כן אין לוקין על טבלו ד"ת דתנינן תמן תרומת מעשר כו' הדא אמרה שאין לוקין על טבלו דבר תורה, ועי' בגה"ש שם:

פ"ז הלכה ו ואסור לטלח את הטבל כו'. עי' בכ"מ. בירושלמי פ"ב דדמאי ה"ב דאיתא שם כ"ז רבי יסא בשם ר"י אפילו חבר שטלח לחבר צריך לעשר, ועי' בגה"ש שהעיר בזה:

הלכות מעשר שני ונטע רבעי פ"י

הלכה יט אילן היוצא מן הגזע פטור מן הערלה מן השרשים חייב. עיין בכ"מ. והוא סוגיא ערוכה בב"מ קי"ט אילן היוצא מן הגזע ומן השרשין חייב בערלה דברי ר"מ רבי יהודה אומר מן הגזע פטור מן השרשין חייב, ורבינו פסק בזה כר"י כמו דקי"ל בכ"מ דהלכה כר"י לגבי ר"מ, עי' שו"ת בהגהותיו על הרמב"ם שעמד בזה ע"ד הכ"מ, ובשו"ת טב"י מהדו"ת חיו"ד סי' קפ"ה שכתב לבאר כוונת הכ"מ באופן שלא תעלים עין מנוסחא דב"מ כלל ע"ש:

פי"א הלכה יא מי שהיו פירותיו רחוקין ממנו והגיע יום הביעור כו'. בפ"ק דמליעא דף י"א ע"ב דפריך שם וכי לא היה להם סודר לקנות ממנו המעשר בחליפין ומסיק מה"כ נתינה כתיבה בהו חליפין דרך מקח וממכר היא מטלטלי אגב מקרקע נתינה אלימתא הוא ע"כ, תוי"ט פ"ה דבכורים מ"ט:

הלכות שמיטה ויובל פ"ד

הלכה ט פירות שבית שנכנסו לשביעית כו'. עי' בכ"מ בירושלמי בפ"ה דמעשרות ה"ב תני ר' יוחנן בי ר' יוסי אומר מניין לתבואה שהביאה שליש לפני ר"ה כונסה אותה בשביעית ת"ל ואספתם את תבואתה בשביעית וע"ש בפ"מ ובגה"ש, וכ"ה בתו"כ ובפסיקתא זוטרתא פ' בהר:

הלכות בית הבחירה פ"ג

הלכה יז ושלשתן היו מונחין משלים היכל ולפנים. עיין כ"מ. במנחות דל"ח ע"ב תני חדא מתני בית ולפנים היו מונחין ותני חדא משלים הבית ולפנים היו מונחין ול"ק מר קא חשיב בית קה"ק בהדי היכל מר לא קא חשיב בית קדשי הקדשים בהדי היכל וע"ש ברש"י. ורבינו קחשיב ג"כ לכל השטים אמה של דביר ושל היכל ומש"ה כתב משלים הבית ולפנים וא"ש:

פ"ז הלכה כג וכל הנכנסין להיכל לתקן יכנסו בתיבות. עי' כ"מ, ולדעתי הוציא רבינו כן משבועות (דף ט"ז) אר"א שמעתי כשהיו בונין בהיכל עשו קלעים להיכל וקלעים לעזרות כו', ופירש"י כשהיו בונין ההיכל בימי עזרא כו' שלא יזונו עיניהם מן ההיכל ע"כ, ולפ"ז שפיר כתב רבינו דגם להיכל היו צריכין ליכנס בתיבות, דגם בכהן יש איסור שלא יזונו עיניהם מן ההיכל:

הלכות כלי המקדש פ"ב

הלכה יג כשנושאים אותו על הכתף נושאין פנים כנגד פנים כו'. הכ"מ לא הראה מקורו. אולם מבואר הוא במד"ר במדבר פ"ה אבל בני קהת היו מהלכין אחוריהם ופניהם לארון כדי שלא ליתן אחור להרון וכו'. וע"ש בהגהות רד"ל ורש"ש ועי' בס' התוה"מ פ' תצוה שהראה מקור לדברי רבינו ממנחות דף ל"ח ע"ב ע"ש:

הלכות ביאת המקדש פ"ד

הלכה ח ואין הציץ מרצה אלא בזמן שהוא על מצחו שנאמר והיה על מצחו תמיד לרצון להם לפני ה'. וכתב הכ"מ בפ' כילד צולין דף ע"ו ובריש יומא דף ז'. ודבריו תמוהין למעין בגמ' ועי' בהגהות הגרע"ח ז"ל שעמד בזה. ובאמת נראה שדברי רבינו נובעים מהירושלמי פרק קמא דיומא ה"ב היה תניי תני הציץ מרצה על מצחו, אית תניי תני אפילו בזוית מ"ד הציץ מרצה על מצחו והיה על מצחו תמיד ומ"ד אפילו בזוית מן הדא דיוה"כ ע"כ. הרי דבירושלמי דייק המ"ד דדוקא על מצחו מרצה מקרא דתמיד כדברי רבינו, ורצה רבינו לסמוך על הירושלמי נגד הגמ' דידן משום דדברי הירושלמי היו נראין לו יותר שהוא דקרא דתמיד משמע דדוקא על מצחו מרצה, וכמש"כ בשו"ת מהרי"ק בשורש ק' וז"ל, הרמב"ם רגיל לפסוק ע"פ הירושלמי יותר מכל הפוסקים הידועים אצלנו, ואפילו במקום שאין תלמודנו מוכיח כדברי הירושלמי לפעמים יפסוק כמותו היכא שתלמודנו מעמיד משנה או ברייתא בשנויי דחיקי והירושלמי מפרשה כפשטא תופס לו שיטת הירושלמי ע"כ:

פ"ה הלכה טז וכל החוצץ בטבילה חוצץ בקידוש ידים. הכ"מ לא הראה מקורו. ודברי רבינו הם ש"ס ערוך בחולין (דף ק"ו:) וכל דבר שחוצץ בטבילה בגוף חוצץ בנטילת ידים לחולין ובקידוש ידים ורגלים במקדש ע"כ:

הלכות איסורי מזבח פ"ב

הלכה ד ויש מומין אחרים מיוחדין בבהמה וכו' אם נשבר עצם מן הזנב אבל אם נשבר עצם מגלעותיו כשר מפני שאינו בגלוי. עי' בכ"מ. ודברי רבינו מבוארין להדיא בתו"כ אמור פרשתא ז' י"א שבור מה ת"ל לפי שנאמר שבר יד או שבר רגל שיכול אין לי אלא שנשברה ידו או נשברה רגלו מנין לרבות שבר זנב ת"ל או שבור, או יכול שאני מרבה שבר צלע ת"ל שבר יד או שבר רגל, מה אלו מיוחדים שמומין בגלוי ואין הוזרים יצא שבר צלע שאין מומו בגלוי:

פ"ד הלכה ה הרובע והנרבע וכו'. אבל המוקצה אם הוא שלו והוקצה קודם שיקדיש נפסל הוקצה של הבירו או שהקצה שלו אחר שהקדישו הרי זה מותר כו'. עי' כ"מ שכתב שמה שאמר רבינו שאם הוקצה אחר הקדשו מותר לא מצא בתוספתא. אבל באמת הדברים מבוארים בתוספתא דע"ז סוף פ"ו, מוקצה שלו אסור ושל חבירו מותר לפני הקדשו אסור לאחר הקדשו מותר:

הלכות מעשה הקרבנות פ"ג

הלכה י ושלשה מן הסנהדרין סומכין עליו. הכ"מ הראה מקום לפ"ק דסנהדרין סמיכת זקנים בשלשה, והלח"מ הקשה ע"ז דהא שם נחלקו בזה ר"ש ור"י, ור"י ס"ל דסמיכת זקנים ועריפת עגלה בחמשה והו"ל לרבינו לפסוק כר"י דהא קיי"ל כר"י לגבי ר"ש, ועוד דבעריפת עגלה פסק כר"י בהל' סנהדרין פ"ה דהוי בחמשה ולמה פסק כאן בשלשה וע"ש מה שתירץ. אולם באמת טעם דברי רבינו נובע מהירושלמי דסנהדרין פרק קמא ה"ב ובסוטה פ"ט ה"א אמר רבי נראין דברי ר"י בעריפה דלא דריש ויאמרו ונראין דברי ר"ש בסמיכה דלא דריש וסמכו ע"ש:

הלכה יא סמך חוץ לעזרה חוזר וסומך מבפנים. הכ"מ לא הראה מקורו, אבל דבריו מבוארים בתו"כ פ' ויקרא דיבורא דנדבה ריש פרק ד' דאיתא שם לפני ה' וסמך ידו ואין סמיכה בבמה כו' לפני ה' וסמך אע"פ שסמך מבחוץ יחזור ויסמוך מבפנים ע"כ:

פ"ז הלכה ה ופריסת כל הנשרפין כשירה בזר ובלילה. מקורו בירושלמי (פ"ו דיומא הל"ו) הנא ר' זביי זר ששרף משמא בגדים לא צורכה דלא (פי' לא קא מיבעיא לן אלא) מהו שיהיו כשירים בלילה ק"ו מה אם הקטר אימורים שאין כשירין בזר כשירים בלילה אלו שהן כשירין בזר אינו דין שיהו כשירין בלילה:

פ"ח הלכה יד ומבשל ושונה ומשלש מיד בין בכלי מתכת בין בכלי חרס וממרק ושוטף עד סוף אכילה. עי' כ"מ. אבל דברי רבינו מפורשין בתו"כ צו פ"ז ברייתא ב' ואם בכלי נחושת אין לי אלא כלי נחושת מנין לרבות כל שאר מתכות ת"ל ואם בכלי נחושת בושלה מלמד שמבשל ושונה ומשלש ובאחרונה מורקו ושוטפו, אין לי אלא כלי נחושת שמבשל ושונה ומשלש ובאחרונה מורקו ושוטפו ומנין לכלי חרס שמבשל ושונה ומשלש ובאחרונה שוברו ת"ל ישבר ואם בכלי נחושת בושלה:

פ"ט הלכה ו ומפשיט ומוציא האימורין. כן הוא במנחות דף ע"ז ע"ב ת"ר והקריב ממנו מן המחובר הלא מעתה דכתיב ואת כל חלבו ירים ממנו התם מאי מחובר איכא כדר"ח אמר אבימי דאר"ח אמר אבימי שלא ינתח בשר קודם שיטול האימורין:

פ"י הלכה ב וכן אכילת שירי מנחות מצות עשה שנאמר והנותרת ממנה יאכלו אהרן ובניו. כן הוא ביבמות (דף ל"ט:) והנותרת וכו' מצות תאכל במקום קדוש מצוה, שבתחלה היתה עליו בכלל היתר נאסרה וחזרה והותרה יכול תחזור להיתרה הראשון ת"ל מצות תאכל במקום קדוש מצוה:

יתר החידושים יבואו אי"ה בסוף כרך האחרון: